Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

INFORTIATVM
SEV
PANDECTARVM
Iuris Ciuilis Tomus Secundus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

INFORTIATVM
SEV
PANDECTARVM
Iuris Ciuilis Tomus Secundus,
QVARTAE PARTIS RELIQVVM.

Itemque Quintam Partem, ac Sextæ
Libros duos continens.

Ex Pandectis Florentinis, & aliis vetustissimis exemplaribus quo ad fieri potuit, repræsentatus.

Commentarijs Accursij, scholijs, intellectibus singularibus, additionibusq; Clarissimorum Iurisconsultorum nouissimè illustratus.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud Hæredes Nicolai Beuilaquæ. M D LXXVI.

124686

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infortiati Rubricæ versibus annotatæ.

INFORTIATI RVBRICAE CENTVMquinque versibus quadragintasex annotantur.

QVando coniugio dos est repetenda saluto.
Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

TERMINAT HAEC RVBRICA vigesimumquartum librum Digesti Veteris.

Infortiati Liber primus.

Impensas,res amotas dabo primæ.
Agnoscо.uentrem.uentris quoque nomine mitto.
Nomine si uentris mulier de concubitu sit.

De impensis in rebus dotalibus factis. De actione rerum amotarum. De agnoscendis uel alendis liberis à parentibus. De uentre inspiciendo,vel partu custodiendo. Si uentris nomine muliere in possessionem missa, eadem possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur. Si mulier ventris nomine in possessione calumniæ causa dicatur. De concubinis.

Secundi libri Rubricæ.

Dat tibi tutelas,etiam testando secundæ.
De confirmando.de legitimis, dare possunt.
Tutores nideas hic qui petat.atque ministret.
Author.& ex facto.de suspectis sociabunt.

De tutelis. De testamentaria tutela. De confirmando tutore uel curatore. De legitimis tutoribus & curatoribus. De tutoribus uel curatoribus datis ab iis qui ius dandi habent. Qui petant tutores uel curatores, & ubi petãtur. De administratione & periculo tutorum & curatorum. De authoritate & consensu tutorum uel curatorum. Quando ex facto tutoris uel curatoris minores agere uel conueniri possunt. De suspectis tutoribus uel curatoribus.

Tertij libri Rubricæ.

Excusat terna pars.educat.& rationes
Vtile.pro tutore gerit falsus quoque mandat.
Atque magistratus tenet.& de rebus eorum.
Iura dari suadent curatorem furioso

De excusationibus tutorum,& temporibus earum. Vbi pupillus educari debeat,uel morari, & de alimentis præstandis. De tutelis & rationibus distrahendis. De contraria & utili actione tutelæ. De eo qui pro tutore uel curatore negotia gessit. Quod cum falso tutore uel actore negotium gestum esse dicetur. De fideiussoribus & mandatoribus tutorum uel curatorum. De magistratibus conuenendis uel hæredibus eorum. De rebus eorum qui sub tutela uel cura sunt,sine decreto non aliendis uel supponendis. De curatore furioso uel aliis extra minores dando.

Quarti libri Rubricæ.

In quarta testator,sed posibus.us.irrita delet
Hæredes statuo.uulgares substituendo.
Conditio instituit.& post deliberо iure.

De testamenti? & qui testamenta facere possunt. De liberis & posthumis hæredibus instituendis uel exhæredandis. De iniusto rupto, uel irrito facto testamento. De iis quæ in testamento delentur, inducuntur, & inscribuntur. De hęredibus instituendis. De vulgari & pupillari substitutione. De conditionibus institutionum. De iure deliberandi.

Quinti libri Rubricæ.

Testatur miles in quinta.acquirit & hæres.
Monstrat aperire.quis omittens.syllauianum.
Si quis testari prohibet.ius codicis addat.

De testamento militari. De acquirenda uel omittenda hæreditate. Quomodo testamenta aperiantur,inspiciantur & describantur. Si quis omissa causa testamenti,ab intestato uel alio modo possidea hæreditatem. De senatusconsulto Syllano & Claudiano. Si quis aliquem testarij prohibuerit, uel coegerit. De iure codicillorum.

Sexti libri Rubricæ.

Sextus dat primo legata notanda libellus.

De legatis & fideicommissis primo.

Septimi libri Rubricæ.

Septimus in le liber tractat legata secundo.

De legatis & fideicommissis secundo.

Octaui libri Rubricæ.

Ter quoque legata notat octauus liber ipsa.

De legatis & fideicommissis tertio.

Noni libri Rubricæ.

Annua nona tenet,usum fructum quoque legat.
Seruitus,& dos hic legantur,& optio.uinum.
Instructus fundus.sunt & legata peculi.
Addatur his legata rubris penus.atq.ae supellex.

De annuis & menstruis legatis & fideicommissis. De usu & usufructu,& reditu & habitatione & operis per legatum uel fideicommissum relictis. De seruitute legata. De dote prælegata. De optione legata. De vino tritico & oleo legato. De fundo instructo uel instrumento legato. De peculio legato. De penu.legata. De supellectili legata.

Decimi libri Rubricæ.

In decima parte legas alimenta.uel aurum.
Libera.ac adimit.dubijs.quæ nomine pœnæ.
Norma Catonis habet.pro non scriptis quibus aufert.

De alimentis & cibariis legatis. De auro, & argento, mundo, ornamentis,vnguentis,uestimentis,& statuis legatis. De liberatione legata. De adimendis & transferendis legatis. De rebus dubiis. De iis quæ pœnæ nomine relinquuntur. De regula Catoniana. De iis quæ pro non scriptis habentur. De iis quibus ut indignis hæreditas auferuntur.

Vndecimi libri Rubricæ.

Conditio undecima monstratur.de 2 quoque falcans.
Si cus plus fuerit legatum quàm licitum sit.

De conditionibus & demonstrationibus,& causis,& modis eorum quæ in testamentis scribuntur. Ad legem Falcidiam. S cui plus quàm per legem falcidiam licuerit,legatum esse dicatur.

Duodecimi libri Rubricæ.

Est trebellius,atque dies cedit duodena.
Vt pro legatis caueat,legataque seruet.

Ad senatusconsultum Trebellianum & Pegasianum. Quando dies legatorum uel fideicommissorum cedit. Vt legatorum seu fideicommissorum seruandorum causa caueatur. Vt in possessione legatorum vel fideicommissorũ seruandorum causa esse liceat.

Tertiodecimi libri Rubricæ.

Tertia post decimam est possessio parte bonorum.
Si tabulæ extabunt.mutus bona possidet infans.
Præteritis contra tabulas possessio datur.
Legatum præstans.bona.dotem confero.uentri.
De coniungendis.edictum carbo notauit.
Vult bona possessor tabulas retinere secundum.
Quando parens laxat.ex milite.iura patroni.
Obsequium nati debent præstare parenti.

De bonorum possessionibus. Si tabulæ testamenti extabunt. De bonorũ posses. furioso,infanti,mutuo,surdo,cęco competenti. De bonorum possessione contra tabulas. De legatis præstandis contra tab.bo. posses. petita. De collatione bonorum. De collationis dotis. De ventre in possessionem mittendo,& curatore eius. De coniungendis cum emancipati *liberis eorum*. De carboniano edicto. De bonorum possessione secundum tabulas. Si quis à parente manumissus sit. De bonorum possessione ex testamento militaris. De iure patronatus. De obsequiis à liberis & libertis parentibus & patronis præstandis.

Decimiquarti libri Rubricæ.

Libertorum sunt operæ.& bona parte supremæ.
Vnde liberi.si fraude patroni.
Si nulla extabunt tabulæ detur.unde quæ liberi.
Legitimi.cognati.adiuue succedo.gradusque.
Vnde uir & uxor.mulier non competit omni.
Lex dat.quando.fiat addatur Tertullianum.
De operis liberorum. De bonis liberorum. De liberis vulnerati ventris.
De alimentis inertis. Si quid in fraudem patroni factum sit. Si tabulæ testamenti nullæ extabunt. Vnde liberi. Vnde legitimi. Vnde cognati. De successorio edicto. De gradibus affinitatis,& cognationis,& nominibus eorum. Vnde vir & vxor. De veteranorum & militum successione. Quibus nõ competat bonorum possessio. Vt ex legibus & senatusconsultis bonorũ possessio detur. Quis ordo in bonorum possessione seruetur. De suis & legitimis hæredibus. Ad senatusconsultum Tertullianum & Orficianum.

EXPLICIVNT CARMINA titulos omnes Infortiati ingeniosa serie comprehendentia.

†

Universidad de Deusto Biblioteca

Tabula rubricarum Infortiati.

Tituli Infortiati serie Alphabetica dispositi. Quo facilius hac in arte tyrunculi eos inuenire possint.

ACquirenda uel omittenda hæreditate. columna.	555
Actiõne rerum amotarum.	66
Adimendis legatis & fideicom.	1201
Ad legem Falcidiam.	1332
Administratione, & periculo tutorum.	142
Ad senatusconsultum Syllanianũ.	644
Ad senatusconsultum Trebellianum.	1440
Ad senatusconsultum Tertylianum.	1840
Alendis liberis &c.	76
Alimentis pupillo præstandis.	760
Alimentis & cibariis legatis.	1121
Annuis & menstruis legatis & fideicommissis	985
Assignandis libertis.	1790
Authoritate & consensu tutorum.	201
Auro & argento legato.	1142
BOnis libertorum.	1667
Bonorum possessionibus.	1626
Bonorum possessio. infanti furioso, &c.	1638
Bonorum possessio. contra tabulas.	1640
Bonorum possessio. secundum tabulas.	1726
Bonorum possessio. ex testamento militis.	1739
CArboniano edicto.	1710
Collatione bonorum.	1675
Collatione dotis.	1690
Concubinis.	98
Conditionibus & demonstrationibus &c.	1264
Conditionibus institutionum.	510
Confirmando tutore vel curatore.	122
Coniungendis cum emancipato liberis.	1702
Contraria & vtili actione tutelæ.	278
Curatoribus furioso vel aliis extra minoris dandis	312
Dote prælegata.	1034
EO qui pro tutore vel curatore negotia gesserit.	282
Excusationibus tutorum, & temporibus earum.	223
FIdeiussoribus & nominatoribus, & hæredibus tutorum.	291
Fundo instructo vel instrumento legato	1066
Gradibus affinitatis.	1814
HAeredibus instituendis.	[illegible]
Hæredibus tutorum & curatorum	[illegible]
His quæ in testamento delentur.	388
His quæ pœnæ nomine relinquuntur.	1240
His quæ pro non scriptis habentur.	1244
His quibus vt indignis &c.	1246
IMpensis in rebus dotalibus factis.	59
Iniusto rupto & irrito testamento.	371
Iure deliberandi.	527
Iure codicillorum.	666
Iure patronatus.	1740
LEgitimis tutoribus.	126
Legatis & fideicommissis j.	678
Legatis & fideicommissis ij.	784
Legatis & fideicommissis iij.	884
Legatis præstandis contra tabulas bonorum possessio. petita.	1661
Liberatione legata.	1172
Liberis agnoscendis.	76
Liberis & posthumis.	334
Libertis vniuersitatum.	1789
MAgistratibus conueniendis.	295
Militari testamento.	531
OBsequiis à liberis & libertis &c.	1748
Operis libertorum.	1755
Operis per legatum vel fideiussum datis.	1006
Optione vel electione legata.	1050
PEculio legato.	1093
Penu legata.	1108
QVando dies legati cedat.	1569
Quando ex facto tutorum vel curatorum	210
Quemadmodum testamenta aperiantur.	620
Qui petant tutores vel curatores.	140
Qui testamenta facere possunt	318
Quibus non competat bonorum possessio.	1823
Quis ordo in bonorum possessio. seruetur.	1829
Quod falso tutore authore gestum esse dicetur.	285
REbus eorum qui sub tutela vel cura sunt.	301
Rebus dubiis.	1221
Regula catoniana.	1241
Rerum amotarum.	66
SEnatusconsulto Syllaniano &c.	644
Seruitute legata.	1030
Si à parente quis fuerit manumissus.	1736
Si cui plus quàm per legem Falcidiam.	1428
Si mulier ventris nomine in possessione calũniç cã &c.	96
Si quid in fraudem patroni factum sit.	1794
Si quis omissa causa testamenti.	624
Si quis aliquem testari prohibuerit	664
Si tabulæ testamenti extabunt.	1637
Si tabulæ testamenti nullæ extabũt.	1801
Si ventris nomine muliere &c.	94
Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.	1
Successorio edicto.	1811
Suis & legitimis hæredibus.	1832
Suppellectili legata.	[illegible]
Suspectis tutoribus & curatoribus.	[illegible]
TEstamentaria tutela.	[illegible]
Testamentis, & qui testamenta facere possunt.	[illegible]
Testamenta quemadmodum [illegible]	[illegible]
Testamenta quemadmodum aperiantur.	[illegible]
Tritico, vino & oleo legato.	1059
Tutelis.	100
Tutoribus & curatoribus datis ab his.	132
Tutelis & rationibus distrahendis.	264
VBi pupillus educari vel morari debeat.	260
Ventre inspiciendo &c.	88
Ventre in possessionem mittendo.	1694
Veteranorum & militum successione.	1827
Vnde liberi.	1803
Vnde legitimi.	1806
Vnde cognati.	1808
Vnde vir & vxor.	1826
Vsu & vsufructu legato.	1006
Vt ex legibus & senatuscõsultis bonorũ posse. detur.	1829
Vt legatorum seu fideicommissorũ nomine caueatur.	1593
Vt in possessione legatorum	1610
Vulgari & pupillari substitutione.	463

¶Finis tabulæ Rubricarum.

Tabula legum Infortiati.

LEGES INFORTIATI Alphabetica serie hic ordinantur.

A Bagnato.de cura.furio. columna.316
Ab exhæredati.de le.j.782
Ab intestato.de iure codici.675
Ab omnibus.de lega.j.760
Accepis.ad leg.Falc.1425
Accipientis.de autho.& consen.tu.208
Actione de rationibus. de tut.& ra. distra.269
Actus sui rationem.de admi.& peri.tuto.162
Ad fiscum.de act.rer.amo.71
Adigere.de iure patro.1714
Ad instruendã.de admi.& peri.tut.170
Aditio hæreditatis de acquir.uel omit.hære.589
Administrantes.de excu.tuto.257
Ad testium.de test.& qui test.fa.pos.330
Ad veterani.ad leg.fal.1384
A duobus.de ope.liber.1772
A filio hærede.de ali.& ciba.lega.1132
A filio hærede.de leg.j.694
A filia mater.ad Trebel.1532
Agnato proprior.de legi.tu 132
Ait prætor.de iure delib.528
Alia causa.soluto matri.20
A liberto suo.de bo.liber.1782
Alienus fundus.ad leg.fal.1395
Alimẽta & vestiaria.de ali.& cib.le.1134
Alimenta liberto.de libe.agnos.87
Alimentorum.de assig.lib.1793
Alio hærede.de ali.& ciba.lega.1126
Aliquãdo accidit.de cõdi.& demõ.1328
Aliter atque.de pecu.lega.1100
Alterius curato.de tute.& ra.distra.277
Alteriæ hæredibus.de adi.leg.1112
Alumnæ suæ.de adimen.lega.1215
Amicissimos.de excu.tut.254
An in magistratus.de magis.conue.300
Annua his verbis.de annu lega.999
Annuam pecuniam.de annu.lega.988
At scriptus.de bo.pos.secundũ tab.1735
Ante tabulas.de iure codi.668
Anustius.de acqui.vel omit.hære.599
A patre vel domino.de leg.iii.889
Apud Aufidium.de optio.lega.1053
Apud Iulianum.de hære.insti.400
Apud Iulianum.ad Trebel.1456
Apud Iulianum.de lega.j.707
Apud Pamphilum.de auro & arg.lega.1144
Argento legato.de legat.iij.947
Argumento sunt.de aur & arg.leg.1158
Aristo existimat.de acqui.uel amit.hære.576
Aristo.de acqui.vel omi.here.619
Aristo negauit.de iure codi.672
Aristo scribit.de iure delibe.528
Asse toto de hære.insti.447
Assignare de assig.lib.1792
A testatore de condi.& demon.1329
Athletæ habent.de excu.tuto.230
Ad vbi.de lega.præstan.1669
A tute.remotus.de cõtra.& vtili act.282
A tutoribus.de admi.& peri.tuto.163
Auferẽ hæredi.de iis qui.vt indi.1246
Auia quę nepotẽ.de [illegible] & dem.131
Auius legatis.de leg.iij.976
A vobis quoque.de annu.lega.[illegible]
Aurelius symphorinus.de lib.[illegible]
Aurelio Sempronio.de libe.leg.1126
Aut certe.de ope.liber.1757

BAlista.ad trebel.1498
Bello amissi de excu.tut.247
Beneficio legis.ad le.fal.1394
Bona autẽ.de bo.pos.1627
Bona militis.de vetera.suc.1828
Bonorum possessio.de leg.prestã.1674
Bonorum possessio.de bo.pos.1626
Bonorum possessione.vnde lib.1803
Bonorum ventris.de cura.furio.315

CAius Seius.de leg.ij.856
Caius Seius.de Senatuscõs. Syllaniano.662
Caius Seius.de iure pa.1743
Caius Seius.solu.mat.46
Caius Seius.de annu.lega.992
Caius testamento.de excu.tuto.245
Caio Seio.ccc.de ali.& ciba.lega.1129
Campanus de ope.liber.1765
Cancelluerat.de iis quæ i test.delẽ.390
Capitis.de su.& legi.hæ.1839
Capitis.vnde cog.1809
Captatorias.de hære.insti.444
Captatoriæ de leg.j.728
Carbonianum.de Carbo.ædict.1713
Carmelia.de iure patro.1748
Cassius etiam.de libe.lega.1186
Catoniana regula.j.de regu.cato.1242
Catoniana regula.ij.de regu.cato.1243
Causa cognita.de vulga.& pu.subst.494
Celsus pater.de lega.ij 797
Centurio.de vulga.& pup.substitu.477
Centurio.de mili.testa.545
Cerdonem.de oper.liber.1764
Certũ est de iniusto rup.& irri.test.381
Certarum rerum.de test.tut.113
Cætera igitur.de lega.j.709
Chartæ appellatio.de secundũ tab.1731
Chartis legatis.de leg.iii.961
Chyrographis.de admi.& per.tuto.195
Cyphi electione.de optio.lega.1051
Circa eos.de hære.insti.395
Circa legem Falcidiam.ad leg.fal.1398
Circa pupillum.de admi.& peri.tut.158
Circa tẽpora.quis or.in bo.po.ser.1831
Ciuibus ciuitatis.de rebus dub.1220
Ciuitatibus.de lega.j.780
Claudius Seleucus.de iis quibus vt indigni.1256
Clemens patronus.de hære.insti.449
Clodius.de acquir.uel omit.hære.618
Codicillis Caio.de lega.ii.877
Codicillis testamẽto.de annu.lega.996
Codicillis.de vsu & vsufru.lega.1025
Cogi.ad Trebel.1464
Cognatis.vnde cog.1810
Cohæredi de vulg.& pup.subst.494
Commodissimæ.de libe.& posth.341
Communi.de bo.liber.1780
Compluria.de tutel 108
Concubinam ex ea.de concubi.100
Concubinam ex sola.de concubi.100
Conditiones.j.de condi.insti.516
Conditiones.ij.de condi.insti.518
Conditiones extrinsecus.de condi.&demon.1324
Conditionum.de condi.& demon.1321
Conditionum quædam.de condi.& demon.1266
Conditionibus.de condi.& demõ.1267
Conficiuntur.de iure codi.670
Coniunctim hæredes.de leg.ii.864
Consilio & opera.de cura.furio.313
Constitutione.si quid in frau.pa.1801
Continetur.de fundo instru.1076
Contra aurum.de act.re.amo.68
Contrariam tutelæ actionem.de contra.& ut.act.278
Conuentio hære.de tute.& ra.distr.278
Cornelius.de hære.insti.444
Credendum est qui peri.tuto.pos.142
Creditor debitori.de libe.leg.1198
Creditori ita.de leg.iii.905
Creditorem.de lega.ij.866
[illegible] is de cura.furio.315
Cum fundus legatus de cõd.& de.1297
[illegible] lega.iii.966
[illegible] testa.641
[illegible] vsu & vsufruc.lega.1019
[illegible] testa.ape.622
Cum [illegible] de lega.ii.816
Cum [illegible] vi.& oleo le.1059
Cum [illegible] ciba.lega.1141
Cum alter [illegible] Sylla.645
Cum a pl[illegible] lega.1033
Cum apud [illegible] 371
Cum aurum.d[illegible] 1152
Cum autem p[illegible]
Cum auus filiũ [illegible] 57

Cum centum.de adimen.leg.1206
Cum certus numerus.de tri.vi.& oleo lega.1061
Cum certum.de auro & arg.lega.1147
Cum certum pondus.de tri.vi.& oleo lega.1060
Cum codicillis de testa.tut.121
Cum curatore.de admi.& peri.tut.165
Cum de lanionis.de fundo instru.1081
Cum deliberant.de cura.furio.313
Cum dominus.de senatuscõ.Sylla.660
Cum dominus seruum.de pecu.le.1105
Cum dos prælegatur.de do.præle.1034
Cum dotem.ad leg.Fal.1394
Cum ei qui partem.de leg.ii 808
Cum emancipatus de contra tab.1654
Cum emancipari.de colla bo.1683
Cum emptor.ad legem Falc.1386
Cum enim hæreditas.si qui omis.causa test.638
Cum erat pecunia.de annu.lega.1006
Cum & tunicam.de aur.& arg.leg.1158
Cum ex filio.de vulg.& pup.substi.491
Cum ex oratione.de excu.tuto.257
Cum falsum de acqui.uel omit.hær.590
Cum filius rogatus.de cõd.& dem.1332
Cum filius.de lega.ii.839
Cum filiusfa.de mili.testa.545
Cum filiofamilias.quis or.in bo.posses.seruetur.1832
Cum filiofa.de leg.& fideicom.j.684
Cum filiofa.de lega.iii.942
Cum filio.de vulg.& pup.subst.467
Cum fisco.de senatuscon.Sylla.657
Cum fuerit.de condi.& demon.1272
Cum fundus.de fundo instru.1087
Cum fundus.de lega.ij.789
Cum heres deductis.ad Trebel.1512
Cum hæres de acqui.vel omit.her.593
Cum heres rogatur.de libe.lega.1188
Cum heres.ad Trebel.1500
Cum hereditas.de adm.& peri.tut.198
Cum hæreditas.ad Trebel.1510
Cum hereditas.ad Trebel.1500
Cum herditate.de acqui.vel omit.here.594
Cum illud quando di.le.ce.1587
Cum in annos.quando di.leg.ce.1589
Cum in annos.de annu.lega.992
Cum in annos.quando di.le.1574
Cum in annos.de annu.lega.985
Cum incertus.de lega.i.687
Cum in secundo.de iniusto rupto & irrito facto testa.385
Cum in substitutione.de leg.iii.961
Cum in testa de rebus dub.1238
Cum in testamento.de hære.insti.423
Cum in testam.de auro & arg.le.1161
Cum ita datur.de condi.& demo.1312
Cum ita legatur.de leg.ii.799
Cum ita legatum.quando di.leg.1578
Cum ita legatur.de opti.lega.1053
Cum ita legatum.de cõdi.& dem.1308
Cum ita legatũ.de usu & vsuf.leg.1019
Cum ita testamur.de lib.lega.1186
Cum legato.quando dies leg.1580
Cum legatorum.ut lega.1604
Cum lege.de testa.& qui test fa.pos.332
Cum mulier solu.mat.48
Cum mulier.de Car.edic.1723
Cum mulier.solu.matri.51
Cum non facile.si cui plus quam per legem Fal.1437
Cum optio.de opti.lega.1057
Cum ostendimus.de fideius.292
Cum pater.ad leg.Falc.1394
Cum pater filios.de lega.ii.843
Cum pater pluribus defun.instru.1066
Cum patronus.de ope.liber.1758
Cum patronus.de leg.ii.797
Cum plures.de admi.& peri.tut.152
Cum posthumus.de liber.& posth.349
Cum post mortẽ de admi.& peri.tu.180
Cum propter.de lega.præstan.1663
Cum proponebatur.de lega.i.821
Cum pub.re.dub.1238
Cum pupillus.de condi.& demon.1312
Cum pupillus.de tut.& ra.distra.277
Cum quæritur de fundo instru.1088

Cum quæreretur.de admi.& peri.tu.161
Cum quæritur.de reb.dub.1239
Cum quæreretur.de leg.iii.905
Cum quidam.de annu.lega.1005
Cum quidam.de lega.ii.794
Cum quidam.de tuto.& curat.133
Cum quidam.de lib.& posth.348
Cum quidam.de bo.pos.1636
Cum quidam duos.de fun.instru.1067
Cum quidam legationis.de acquir.vel omit.hære.576
Cum quidam libertum.de auro & arg.lega.1144
Cum quidam scripsisset.de iis quibus vt indig.1255
Cum quidam uxori.de supel.lega.1118
Cum quidam uxori.de lega.ii.793
Cum quis uxori.de dote præleg.1039
Cum quis decedens.de leg.iii.918
Cum quo.ad leg.Fal.1391
Cum res legata.de leg.j.716
Cum scriptum esset.de dote præle.1042
Cum semel.de tute.103
Cum senatus.de reb.dub.1237
Cum seruus ita.de condi.& demo.1316
Cum seruus legatus.de lega.i.706
Cum seruus legatus.de adi.lega.1208
Cum seruus.de condi.insti.520
Cum fine.de Carb.edict.1724
Cum fine quando di.lega.1581
Cum soluto.de act.re.amo.76
Cum solus de acq.uel omit.hære.600
Cum sub hac.de condi.& demon.1321
Cum suæ ancillæ.de lega.iii 959
Cum tabulæ de secundum tab.1732
Cũ tabulis secũdis.de iis q.b.vt ind.1257
Cum tale legatum.de conditio.& demonst.1305
Cum Titio.ad leg.Falci.1390
Cum tutore.de tute.& ra.distra.276
Cum venter.de uen.in pos.mit.17[illegible]
Cum venter.vt in posses.leg.1622
Cum vinum.de tri.vi.& oleo lega.1063
Cum vir vxori.de cõdi.& demon.1277
Cum vnus de ali.& ciba.lega.1127
Cũ vsufr.de vsu & vsufru.lega.1014
Cum uulgari.de dote preleg.1041
Cum vxori suę.de leg.iij.959
Curator.de uen.in pos.mit.1699
Curator ex senatuscon.de cura.furi.323
Curator furiosi.de cura.furio.318
Curator pro minore.de admi.& peri.tu.191
Curator pupillo.de tu.& cura.134
Curatorem etiam.de authorita.& consen.tuto.209
Curatorem impuberi.de tu.& cura.139
Curatorem qui pe.tuto.141
DAmnas esto.de vsui & vsusfru.leg.1011
Debitor decem.de leg.ij 862
Cebitor sub.ad Trebel.1528
De bonis.de Carb.edict.1720
Decreto decurionum.qui pet tut.142
Decreto ptoris.de admi.& pet.tuto.164
Decreto pretoris.de suspec.tu.212
Decessu.de Carbo edict.1723
Dedit dotem.de colla.bo.1688
De diuisione.sol.matri.7
Deducta.ad Trebel.1524
De grate.ad Trebel.1445
De eunctione.ad Trebel.1549
Defensor tutoris.de tu.& rat.distra.278
Defendere tutore.de author & consen.tutorum.209
De grege ouium.de fundo instru.1070
De libertatibus.si qs omis.causa test.637
De militum testamẽtis.de mili.testa.532
Demõstratio falsa.de cõdi.& demõ.1273
Denique & deliberantibus.de iniusto rup.& irri.testa.374
Denique Pegasus.de pecu.lega.1097
De omnibus.de tutel.& rat.distrah.264
De rebus amotis.de act.re.amo.70
De statu suo.de testa.& qui testa.fac.pos.324
De tapetis.de supel.lega.1116
Detrahere.de adimen.leg.1219
Diarius.de ali.& ciba.lega.1141

Universidad de Deusto Biblioteca

Dies incertus.de condi.& demon 1110
Diuus Claudius.de iurepa.1741
Diuus Marchus.de senatusc.Syl 650
Diuus Marchus.de tu.& cura.138
Diuus Pius.de opti lega.1050
Diuus Seuerus.de iis qb. vt indig.1246
Diuus Seuerus.qui pe.tuto.141
Diuus.si à pa.quis ma.1739
Diuus.si cui plus quàm p legē Fal. 1438
Diuus Traianus.de mili.test.543
Diuus Vespasianus.de iu.pa.1741
Diui fratres.de iu.pa.1745
Diui verus.de adimen.leg.1268
Diui Seuerus.ad leg.Fal.1427
Diui Seuerus.de iure codi.668
Diui verus. & Anto.de admi.& peri. tuto.166
Diuortio facto.sol mat 9
Diuimus res de excu.tuto.225
Dolia fictilia.de fund.instruc.1089
Dolus tutoris quando ex fac.tu.211
Dolo facit mulier si ven.no.96
Dolo vel malo.de act.re.amo.67
Dolo caret.e.ad leg.Falci.1384
Dominus seruum.de pecu leg.1104
Dominus Titius.de pecu.lega.1015
Domitio à familia.ad senatus.Syl.560
Domitius Labeo.de test. & qui test. facere.pos.332
Domos hæreditarias de leg j 727
Dotalem fundum de mili.test 537
Dotalem seruum.sol.mat.54
Dotis causa.sol m. [illegible]
Dote prælegata.dote.præle 1042
Dotem voluntate.sol.mat.41
Duo fratres.de acqui.vel amit.hær.608
Duo hæredes.si quis omis.cau.test.938
Duo socij.de hære.insti 403
Duo Titij.de testa.tut.120
Duo tutores.de magi.conue.19
Duorum.de ope.libe.1766
Duobus coniunctim.de legat.j.750
Duobus pupillis.de testa.117
Duos mater filios.de cód.& demō 1308
Duos separatim.de usu.& usuf.leg.1011
Eadem in omnibus.de leg.iij.959
Eadem ratio eâ.de fundo.instructo.1070
Eas causas.de condi.& demon.1314
Ea tamen adiecto.de leg.iij 940
Aedicto prætoris.de bo.pos.1635
Aedictū.de custod.édo.de uen.inspi. 93
Eius artificij.de ope.liber.1756
Eius bona.de test.& qui.test.fa pos 334
Eius qui apud hostes.de testa.& qui testa.facere.pos.321
Eius militis de mili.test.548
Eius serui. ad leg Fal 1383
Eius seruum.de hære.insti.441
Ei qui.de bo.pos.1631
Ei qui de statu.de tuto.& cura.136
Ei qui ita.de condi.insti.518
Ei qui morte.de iis quib.vt indig. 1261
Ei qui pro tutore.de eo qui p tutor. 185
Ei qui se.de acqui.vel omit hære.552
Ei qui soluendo.de hære insti 414
Ei quoque de pecu lega.1100
Ei quoque.vt lega.1606
Emancipatus.si à pa.quis ma.1736
Emancipatus.vnde lib 1803
Emancipato quis.de cōiungē. cū emancip.libe.1708
Aemilius dexter.de admi.& peri.tu. 191
Epistolam.ad trebel.1554
Aequissimum.ad senatuscon.terty.1850
Aequissimum.de secundum tabu. 728
Ergo si.si quid in frau.pa 1810
Aeris alieni.ad leg.Fal 1384
Aestimatæ res.sol.ma.50
Etiā cū tutoris.de admi.& peri.tuto.161
Etiam ea quæ.de lega.iij 902
Etiam fideiussorem. de fideiusso.292
Etiam filios.sol.mat.22
Etiam hoc modo.de leg j 777
Etiam militibus.de obsequi.1748
Etiam municeps.de tutelis.106
Etiam si patris.de lega j.769
Etiam.de vt lega.no.1607
Etiam si cui plus quam per le.Fal.1432
Etiam à tuto.de auth.& consen.tu 204
Etiam si.vt in pos.leg 1623
Etiam si non interrogatur.de autho.& cōsensu tu.202
Etiam si de bo.lib.1768
Et ante omnia.de impen in re.do fa.65
Et ecōtrario.de acqui.vel omit.hær.564
Et eo.modo.de leg j.778
Et expleta.de hære.insti.4 4
Et fideicommissum.de leg.iij 968
Et hoc Titus.de hær.insti.427
Et ideo.de act.rerum amo.66
Et ideo.da leg.præstan.1661
Et ideo quod fal.autho.289
Et ideo si uiuo.de adimen.lega.1206
Et in libertos.ad senatuscon.Syl.656
Et in totum.de adimen.in re.do.fa.63
Et mulieri.de cura furio.316
Et ne confir.112
Et non tantum.de excu.tut.138
Et quidem totum.de leg.j.690
Et qui non sunt.de tut.& cura.138
Et si ancilla.de pecu.leg 1094
Et si certus sit.ad senatuscon.Syl.656
Et sic desinit.solu mat.55
Et si cōditiōalis.de auth.& cōs.tu.205
Et si cōtrab.de uulg.& pupil.subst.490
Et si datus.de testa.tut.113
Et si æquo pretio.de leg.j.729
Et si ex.de bo.liber.1771
Et si extrinsecus.quando ex fact.tut.211
Et si maxime.de serui.lega.1033
Et non sunt.de auro & argen.leg 1153
Et si non totā.si quis omis.cau.testa 637
Et si pepercerit.de lib.& posthu.335
Et si pluribus.de auth. & consen.tu. 202
Et Proculo.de leg 793
Et si quid in eam.sol.mat 30
Et si substitutum.de acqui.vel omit.hęr. 600
Et si testamentū.de rebus eorum qui sub tute.312
Et si transferatur.de adimen leg.1210
Eum bonis.de acqui vel omit.hær.614
Eum patronum.de iu.pa.1743
Eum qui codicillorum de iure codi.668
Eum qui duobus de acqui.vel omit. hære.592
Eum qui nouissimus.ad treb.1500
Eum qui post de condi. & demon. 1357
Eum qui rogatus. de annu. lega.665
Eum qui tacitum.de iis qui.vt indi.1260
Ex asse.ad leg.Fal.1389
Ex asse.ad trebel.1494
Excipiuntur.ad senatusco.Syl.658
Excusare se tutor.de excu.tuto 249
Excusatus videtur.si quis omissa causa testamenti.629
Excusatur de excu.tuto.224
Ex diuerso.solu.mat.21
Ex duobus filiis.de bo pos.contrab.1655
Ex duobus.de uulga.substi.488
Ex ea scriptura.de testamentis.383
Ex eo quod interrogatus.quod falso.tutore authore.291
Ex eo tempore.de milit.testa.554
Ex eo uiuo. de triti. vino & oleo legato. 1064
Ex facto etiam.de hære.insti.412
Ex facto.ad trebel.1471
Ex facto de hęre.insti 419
Ex facto.de uulg & pu.substi.500
Ex filio prgterito.de leg.iij.887
Ex his apparet.de excu.tut.154
Ex imperfecto.de leg.iij 905
Ex inofficioso.ad senatusc.Syl.660
Ex militari.de mili.test.534
Ex parte.de acqui.vel omit.hær.596
Ex parte.de adimen lega.1210
Explicito.ad trebel.1440
Ex pluribus.de admi.& peri.tut.179
Ex pupillari.de vulg.& pu.substi.504
Ex semisse.de acqui.vel omit.hære.605
Ex sententia.de test.tut.120
Extraneo.de uen.in pos.1700
Ex tribus.de bo.liber.1781
Ex uncus.de hære.insti.554
Ex vsu testatoris.de triti.vino & oleo legato.1064
Fabriles.de ope.liber.1753
Facere posse.solu ma.36
Facere testamentum.de mili.test.533
Facta à trebel.1533
Falcidia interuenire.ad le.Fal.1385
Falcidiæ stipulatio.ad le.Fal.1401
Falsa demōstratio d' cōdi.& demō.1281
Falsus tutor.quod fal.auth.290
Feminæ tutores. de tute.108
Fideicommissum quod ex testamento.ad senatusc.Syl.664
Fideicōmissum quod à leg.de leg.j.738
Fideicōmissum.de cōdi.& demon.1310
Fideicommissa.de leg.iij.892
Filiusfamilias.de testa.& qui testa facere possunt.324
Filiusfamilias.de lib.& posthu.352
Filio fami.quoad.de annu.leg.1006
Filiusfa.equestri.de mili.testa.555
Filiusfami de acqui. vel omit.hære.616
Filiusfami.miles.de leg.j.771
Filiusfa.qui militauerat.ad le.fal.1364
Filiusfa.quando di.lega.1590
Filiusfa.de iure patro.1744
Filiusfa.vnde lib. 1805
Filiofa.vel seruo.de his.q poe.not.1240
Filius à patre.de libe.& posthu.352
Filius autem.de tute.& ratio dis 274
Filius dum. delibera de iure delibe.536
Filius patri.de suis & legi.hære.1839
Filius patroni.de bo.liber.1774
Filius.de colla.bo.1689
Filius.de colla.do.1692
Filius qui se paterna.de acqui. vel omit. hęre.586
Filius qui fuit.de condi.insti.518
Filij mater.ad senatuscon.tertyl.1850
Filij etiam.de libe.& posthu.348
Filij.de iure patro.1743
Filiofa.legatum.de codi.& demō. 1288
Filio ex parte.de adimen.leg.1219
Filio quem pater.de lib.& posth.349
Filio pater.de leg.j.751
Filio pterito.de iniusto rup. & ir.fa. 386
Filio vel.vt leg.no. 1603
Filio.ad le.fal 1425
Filium emancipatum. de acq. vel omit. hęred.597
Filium & uxorem.de opti lega.1058
Filium quem.de contra.tab.1658
Filium quis.de leg.præstan.1663
Filium.de colla.bo 1687
Filios hæredes de usu.le.1029
Filiæ meæ.solu.mat.54
Filiæ meæ.de annu.lega.1005
Filiæ suæ de cond.& demon.1279
Filiam in potestate.de aur.& arg.le.1150
Filiam.ad trebel.1522
Firmio quando di lega 1588
Fructus eos.solu.mat.8
Fuit quæstionis.de acqui.vel omit.hære. 572
Fuit quæstionis.de colla.do.990
Fundus quem pater fa.de annu.leg. 1088
Fundus qui locatus.de fon.instru.506
Fundi instrumēto. de fundo instru. 1088
Fundi Trebatiani.de usu & usuf. le.10[illegible]
Fundo legato de supel.lega.1120
Fundo legato.ad le.falc.1344
Fundo legato. de fundo instru.1087
Fundo legato.de adi leg.1102
Fundum cōmunem.de serui.lega.1031
Fundū instructū.de fundo.instr.1086
Fundum Mæuianum.de rebus.dub.1221
Furiosæ matris.de cura.furio.313
Furiosus si tutor.de tutel.106
Furioso.de bo.poss infan. furioso. 1638
Gallius Aquilius.de li.& posth 355
Generaliter.d' adm.& pi.tut.158
Generaliter.vnde leg 1807
Generali capite.de usu & usufr.le. 1010
Geometrę.de excu.tuto.148
Gerere.de admi.& peri.tut.143
Gerit pro hęrede.de acqui .vel omit hęred.615
Gradus.de gra.affi.1835
Grege autem.de leg.ij.816
Grege legato.de lega.j 692
Habitō quoq; d' vē. i pos.mi.1699
Habitationis legatum. de usu & vsufruct.lega 1010
Hac parte.vnde cog 1809
Hæc actio.solu.mat.56
Hæc aū.si cui plus quā p leg. Fal.1436
Hæc bonorum.de Carbo.edic.1726
Hæc bonorum pos.vnde cogna.1808
Hæc clausula.de suspect.tu 213
Hæc conditio.de condi.& demon.1283
Hæc conditio.de cōdi.& demon.1270
Hæc scriptura.de condi. & demon.1278
Hæc stipulatio.vt lega no.1606
Hęc verba.vnde leg.1806
Hæc verba testatoris.de leg.j.678
Hęc demum.de oper.liber.1763
Hæc enim causæ de suspec.tu.219
Hęc operæ de op.liber.1758
Hæres cum.ad trebel.1477
Hæres eius.de fideius.tuto.294
Hęres liberti.de obse.1750
Hæres in fundo. de usu & usufr. le. 1080
Hęres institutus.de acq.vel omit hę.582
Hæres in omne.de acqui.hęre.584
Hęres meus damnas.de leg.iij.979
Heres meus.de condi.& demon.1313
Hęres per seruum.de acqui.hęre 588
Hæres præcepto.ad trebel.1551
Hęres qui tacitā.de iis qui vt indi. 1248
Hęres qui ueneni ad senatusc.Syl.663
Hęres quoque.de acq.vel omit. hær.594
Hęres seruū liberū.de cōdi.& demō.1302
Hæres testatoris.de leg.iij.902
Hęredes aut instituti de vulg.& pup.sub. 463
Hæredes mei.ad Trebel.1522
Hæredes palam.de test.328
Hæredes sine partibus.de hęr.inst.441
Hæredis additio quando di.leg.1572
Hæredi cuius si tab.testa.exta.1657
Hæredi cum posthumo.de acquirenda hęred.583
Hęredi posthu.de leg.j.783
Hæredi qui falsos.de iis q.vt indi.1256
Hæredem damnatum.de lib leg.1773
Hęredem meum.de leg.ij 792
Hęredē qui sciēs de iis qui.ue indi.1262
Hęredē tutoris. de contra. & vti act.282
Hęredibus.ad Trebel.1555
Hęreditas ad Statiū de hęre.insti.442
Hęreditas ex die de hęre.instit 419
Hęreditatum computationi. ad legem Falci.599
Herennius.de excu.tut 22
Hic titulus.de colla bo.1676
Hic titulus.de leg præstan. 1662
Hi quorum.de suis & legi.hære.1838
Hi demum.de secun.tabul.1772
His qui in ea de tuto.& cura.135
His quibus.de leg.præstan.1674
His uerbis.de hęred.insti.431
His verbis.de leg.iij.98
Hoc articulo.de hęre.insti.417
Hoc autem de admi.& peri.tu.150
Hoc edictum.de ope.lib.1752
Hoc edicto.si ventris.no.94
Hoc edicto.de bo.lib.1767
Hoc est patris.de gra.affin.1816
Hoc genus legati.de cōdi.& demō.1328
Hoc legatum.de leg iij 939
Hoc modo de condi & demon.1300
Hominis operę.de usu.& usufr. le. 1007
Hominis quoq; de usu & usufr. le. 1002
Homine legato.de opti.leg.1057
Honori de obseq.1749
Huius actionis.quod falso tu.auth.283
Huius edicti.quod fal tut.autho.280
Huiusmodi legatum.de leg.j.746
Huiusmodi.quando di.leg.1576
Iam dubitari. de hędibus instit. 453
Iā hoc iure. de vul.& pup. sub 468
Iā autem quod. ad leg Fal.1403
Idem etiam.de acqui.vel omit hęr.553
Idem erit.de assig.libe.1791
Idem & si paterfa.de mili.test.543
Idem est.de vulg.& pu.substi 479
Idem est & si testamēto. de mili.test.534
Idem est & si.de libe leg.1185
Idem est & si dos.de rebus dubi.1336
Idem est.de bo lib.1676
Idem est.de libe.& posthu 387
Idē est & si arrogauerit.de mili.test.5
Idem

Idem si.de test.tu.118
Idem Iulianus.alias.§.de leg.j 707
Idem Labeo.de act.re.amo.70
Idemque erit.ad senatusc.Syl 657
Idemque erit.de mili.test.533
Idemque est.de contra tab.1642
Idemque & in legato de hęr.insti.416
Idem seruandum.de leg.j 837
Idem Vlpianus de excu.tuto.238
Idemque nec debere.de act.re.amo 69
Ideoq; qui posthumū.de li.& posth.337
Ideoque si.de Carb.edict.1718
Id est partem.de hęre.insti.426
Id est quę ipsis.de condi.& demon. 1320
Id est res.de supel.leg.1115
Id quod apud.de leg.& fideicom.j.683
Id quod conditionis.de rebus du.1221
Id quod seruo.de pecu.lega.1099
Igitur si quidem.de iure delib.528
Illa institutio.de hęre.insti.418
Ille à quo ad Trebel.1469
Ille autem.de hære.insti.445
Ille aut ille.de leg.iij 905
Illi cum illo.de usu & usufru leg 1029
Illicite.de rebus eorum qui sub tut.310
Illis libertis de condi.& demon.1317
Illud aut illud.de opti.lega 1057
Illud.de contra.tab.1646
Illud dubitari.de acq.uel omit.hær. 607
Illud sine dubio.de iure codi.673
Illud semper de tut.& cura 133
Illud vsitatissimum.de excu.tut.247
Imo & si quosdam.de opti.leg.1052
Impensæ de impen.in re.do.Fa.64
Impensarum de impen.in re.do.Fa.56
Imperator Antonius.de leg ij.835
Imperator.ad Trebellia 1511
Imperatoris.de reb.eor. qui sub tut. vel cura.301
Imperatorem.de hære.insti.456
Imperatores.de tute.& rati.distra.276
Imperatores de tute.& rati.distr.276
Imponi operæ de ope.lib.1762
Impuberes.de autho.& consen.tu 207
Impuberi.de admi.& peri.tut.178
Impuberi.de tutore & curatore.134
Impuberibus.de acq.vel omit.hær.562
Impuberibus qui dein.de suspec.tu. 220
In adoptionem.de colla.do.1691
In aduersa.de testa.314
In ambiguo.de rebus du.1222
In annos singulos de annu.leg.985
In arbitrium alterius.de leg.ij.784
In argēto potorio d' auro.& ar.le.1159
In bo.pos iuris.de bo.pos.1634
In bonis superstitum.de libe.agno. 88
In conditione.ad senatusc.Syl.658
In concubinatu.de concubi.99
In cōditionibus.de condi.1274
In confirmando.de confir.tu.124
In contra tabulas.de contrab.1640
In dando tutore.de tuto.& cura.137
Indignum esse.de iis.vt indig 1248
Indigno hære.de iis qui.ut indi.1253
In duplicibus.ad leg.Fal.1405
In eo qui testatur.de testamentis.319
In eo extra ordinem.de tute 105
In facto cōsistētes.de cōdi.& demō.1298
In Falcidia ad leg.Falc.1385
In fauiana.si quid in frau.pa.1798
Interioris.de succes.edi.1814
In fideicommissariam.ad Trebel.1474
In fraudem de mil test.639
In fraudem.de iis quia.ut indig.1254
In fructui id esse de usu & usuf. le. 1019
Ingratus de iur.pa.1746
In iis quæ extra.de cond.& demon.1272
In iis rebus.solu.mat.56
In insulam.sol.mat.43
In lege Falcidia.j.ad le.fal.1346
In lege Falcidia.ij.ad le.fal.1346
In lege falcidia. iij.ad le.fal.1385
In lege Falcidia.iiij.ad le.fal.1396
In magistratus.de magi.conue.300
In omnem rem.de tuto.& cura.136
In omnibus quæ tutor. de tute. & ra.distra.264
In omnibus causis.de lib.agno.91
In omnibus.de bo.pos.1927
In ordinem de magistra.conue.295
In partem solu.ma.58
In plurium hæredem.de acqui.vel omit. hęre 602
In pupillari.de vul.& pup.substi.476
In quantitate.ad le.fal 1401
In quartam.ad le.fal.1422
In ratione legis.ad le.fal.1347
In ratione legis.altera.1314
In repetendis.de leg.iij 652
In repudianda.de acq.vel omit.hæ 572
In seruitutem.de bo.lib.1777
In singulis ad le.fal.1404
In singulos annos.de annu.leg.990
Institutio talis.de condi.insti.516
Instrumenti significatiōe.de sup.le.1116
Instrumentū pistrini.de penu.leg. 1114
Instrumēta fundi.de fundo instru. 1069
In substitutiōe.de vul & pup.subst. 486
In suis hæredibus.& libe.& posthu.361
In suis.de suis & legi.hære 1839
In suspenso.ad senatusc.Tert.1850
In taciteis.de leg.j.760
In tempus.de hære.insti 441
Inter agnatos.vnde leg 1807
Inter bonorum.de admi.& peri.tu.189
Inter cætera.de libe.& posthu.370
Intercidit legatū.de cōdi.& demō.1298
Inter pupillos.de auth.& cōsēsu tu.209
Inter tutores.de admi.& peri.tut.170
Interuenit illa.de leg.præstan.1674
Inter ueste uirilē.de aur.& arg.le. 1166
Interdū hæc adiectio.de hær.insti 408
Interdum tamen.quod fal.tut.auth. 287
Interdum.de ope.liber.1766
Interdum & de ope.libe.1762
Interdum licet.ut in pos leg 1625
In testamento.de cond. & demon.1280
In testamento.de condi.& demon.1278
Intestati.de suis & legi.hęr.1833
Intestati quis or.in bo.pos.sec.1829
Intestato parente de legi.tut.131
Intestato liberto.de suis & le.hæ.1836
Intestata.vn. cogn.181
Inuicem enim.de hære.insti.428
In voluptariis.de impen.in re. do.fa.64
Ipsi tamen hæredi. quemadmodum test. ape.612
Is à quo si fine.de uentre.inspi.94
Is autem nec de iure pat.1743
Is cuius in seruo.de leg.796
Is cui annua.de ali.& ciba.leg.1127
Is cui fideicommissum.ad le.fal.1377
Is cui ita.quando dies leg.ce.1580
Is cui leg.de test 324
Is cui suo conditione.de cōd.& de.1274
Is cui vt.in pos.leg.1614
Is potest repudiare.de acq.vel omit.hæ. 595
Is qui aliqua.vnde cog.1810
Is qui complures.de leg.iii.974
Is qui cōtra tab de uulg.& pu.sub. 480
Is qui fideicommi.de leg.iii 905
Is qui fundum.de usu & usufru. le. 1019
Is qui hęres.de acqui.uel omit.hęr.562
Is qui in potestate.de leg pręstan.1670
Is qui putat.de acq.uel omit.hęre. 564
Is qui vnum filium.de iure codi.676
Ita autem.de admi.& peri.tuto.147
Itaque paucitores.de iure delib.527
Ita tamen.ad Trebel.1485
Item à deleg.pręstan.1669
Item legato.de leg.iii 941
Item prętor.de suis & legi.hęre. 1838
Item quod Sabinus.de hęre.insti.410
Iulianus ait.de lega.ii.819
Iulianus ait.de condi.& demon.1291
Iulianus ait.de bo.liber.1783
Iulianus autem.de bo.liber.1786
Iulianus nec à filiofa.de leg j.683
Iulianus noster.de cōdi & demon. 1318
Iulianus notat.ad leg.fal.1381
Iulianus quoque.de hęre.insti.410
Iulianus respondit.de leg.iii.956
Iulianus scribit.de cura.furio.316
Iulianus scribit q omis.cau.test.642
Iulianus Paulus.de condi.& demo.1315
Iulius.ad Trebel.1568
Iura libertorum.de iure patro.1741
Iure ciuili.de condi.& demon. 1277
Iure milita.de mili.testa.532
Iure nostro.de testa.117
Iurisconsultus.de gra.affi 1818
Iurisperitus.de excu.tuto.250
Ius alimentorum.ubi pupil.educ.262
Ius dandi tutores.de tut.& cura.133
Labeo ait.de supel leg.1116
Labeo ait.de ope.lib.1762
Labeo.de gra.affi.1818
Lana legata.de leg.ii.968
Latinus Largus.de leg.ii 865
Legatarius.de excu.tut.249
Legatarius pro parte.de leg j 705
Legatū ciuitati.de vsu & vsufr.leg. 1072
Legatum est.de lega.j.777
Legatum est.de leg ij.806
Legatum ita erat.de leg j.762
Legatum ita.de leg.ij.862
Legatum ita est.de annu.lega.996
Legatum nulli.de adimen.leg.1210
Legatum seruo.de leg & fideicom.j.671
Legatū sub conditione.de adi. leg. 1212
Legatū sub cōdōne.de condi.& de.1323
Legato generaliter.de leg.j.705
Legato sub cōditione.de cōd.& de.1288
Legata inutiliter.de leg.j. 691
Legata inutiliter.de adimen leg. 1208
Legata supellecti.de supel.leg.1118
Legata sub condōne.de cōdi.& de.1301
Legatorum petitio.de leg.ii.800
Legatorum, vt legato.no.1593
Legatis alimentis.de ali.& ciba.le. 1125
Legatis quæ relinquuntur. de condi. & demon.1265
Legatis seruis.de leg.iii.954
Legatis uxori.de leg.ii.805
Legaui Titio.de libe.leg.1189
Lege Cornelia.de testa.322
Lege Cornelia ad Senatusc.Syll 662
Lege xii.tab.de testa.tu 108
Lege xii tab.de cura.furio 312
Lege Falcidia.ad le.fal 1345
Legis Falcidię.ad le.fal.1394
Legitimę tutelę.de legi.tu.116
Legitimam tutelam.de legi.tu.118
Legitimos tutores.de legi.tu.130
Legitimis vnde cog.1810
Leuissima.de condi.& demon.1283
Lex Cornelia.de vul.& pup.sub.483
Lex falcidia.ad le.fal.1332
Lex Falcidia.ad le.fal.1386
Liber homo.de hære.insti.437
Liberationem.de libe.lega.1173
Liberi.vnde libe.1803
Liberi patroni de assig.lib. 1793
Libertinus qui de bo.lib.1770
Libertus senatoris.de excu.tuto.257
Libertus quoq;.de suspec tuto.214
Libertus qui.de adimen.leg.1215
Libertus cum si quid in frau.pa. 1800
Libertus.de ope.liber.1765
Libertus non alius.de tuto.& cur.136
Libertus.qui.de ope.liber.1756
Libertus qui.de ope.liber.1764
Libertus qui.de bo.lib.1782
Liberti omnes.de iure pa.1741
Liberto.& de obseq.1751
Liberto suo.de annu.leg.1000
Liberto octoginta de bon.liber. 1780
Liberto per.de bonis.lib.1788
Liberto nec.de bo.lib.1778
Libertum.de excu.tu 242
Liberta quæ uoluntate.solu.matr.41
Liberta.si de ope.liber.1765
Libertis.de obseq.1751
Liberta.de ope.lib.1762
Liberta omnib.de cōd.& dem. 1339
Libertis libertabusque.de alimen. & cibaria leg.1123
Libertis quos testamento.de ali.& ciba. lega.1136
Liberorum appellatione.de leg.iii.944
Licet famose. de obseq. 1750
Licet imperator.de leg.i.736
Licet mulier.de Carbo.edic.1713
Licet placeat.de dote præle. 1048
Licet pro hære.si quis omissa causa testamen.627
Licet testatori.de vsu.& usufr. leg. 1014
Licet vt.ut leg.no.1605
Licinius Lucusta.de leg.ii.712
Ligni apellatio de lega.iii.947
Lineam margaritarum.ad leg.fal. 1372
Literæ quibus.de iure codi.676
Longe magis.de contra.& vti.ac.280
Lucius Titius.solu.matri.41
Lucius Titius. de administra. & pericu. tuto.163
Lucius Titius curator.de admini.& periculo tuto 183
Lucius Titius de iniusto rupto & irrito testamento.388
Lucius Titius.de hære.insti.434
Lucius Titius.de hære.insti.452
Lucius Titius.de vul.& pup.sub. 504
Lucius Titius de mili.testamen.552
Lucius Titius.de leg.i.780
Lucius Titius.de leg.ii.791
Lucius Titius testamento.de leg.ii 870
Lucius Titius.de leg.iii.972
Lucius Titius.de libe.leg.1184
Lucius Titius testamento.de auro & ar. leg.1145
Lucius Titius.de alimētis & cib.le. 1129
Lucius Titius.de fund.instru.1065
Lucius Titius.de condi.& demon. 1317
Lucius Titius.ad trebel.1556
Lucio Titio.de leg.ii.794
Magis puto. de reb. eor. qui sub tut.vel cura.304
Magistratus.de magi cōue.300
Mancipiorum.de opti le.1051
Marcellus lib.octauo.de act.rer.amo. 69
Marcellus autem.ad trebel.1448
Maritus dotem.solu.matri.50
Maritus facere.solu.matri.51
Maritus vxori.de opti.leg.1059
Maritus.ad leg.Fal.1426
Maritum suum.ad leg.fal.1371
Maritum in id.solu matri.19
Mater filio de cōdi & demon.1322
Mater secūdis.si qs omis.cā testam.643
Matris solicitudo.qui pe.tuto.140
Matris.ad senatuscon.tertyl.1850
Matrem.ad trebel 1567
Maximeq; hęr.de admi.& peri.tuto.166
Mea res sub conditione.de condi tio. & demon.1324
Medicus.de ope.liber.1760
Medico suo.de auro & arg.leg.117
Mela ait.de ali.& ciba.lega 1130
Mensores frumētarios.de excu.tut.249
Meuius cui fundus.de condi.& de. 1296
Mæuis fundum.de leg.ii.812
Mæuio fundi.de leg.ij 807
Mæuia marito.solu.ma.47
Męuia nepotem.de annu.leg 993
Miles ad sororem.de lega.ij.838
Miles filiusfami.de mili.testa.541
Miles ita hęredem.de mili.testa.553
Miles si testamentum.de mili.testa.548
Miles.ad leg.fal.1428
Militis codicillis.de mili.testa 548
Militi qui.veterano.succes.1817
Milites enim.de mili.testa.534
Milites etiam.de mili.testa.531
Minoribus.quod fal.tuto.autho 287
Minus autem.de legi.tu.132
Modestinus resp vnde co.1810
More nostrę ciuitatis. de acq. vel omit. hęre 580
Moribus introductum.de vulg & pupil. sub.464
Mortuo boue.de leg ii 813
Mortuo quando dies leg.ce.1560
Multa testamento.de condi. & de. 1148
Mulier an.ad trebel.1504
Mulier habebit.de act.re.amo.67
Mulier liberis.de confir.tuto.122
Mulier.ad trebel.1477
Mulieri & Titio.de cōd.& demon 1309
Mulieri quę uiro.de condi.insti.521
Mulierem quæ stupro.de iis qui. vt indi. 1156
Multum interest.de condi.& de.1276
Multū interest.de usu.& usufru.leg 1030
Multi non notę.de libe.& posthu 348
Mancipio

Universidad de Deusto

Municipio. vt in pos.lega.1624
Municipibus.de liber.vniuer.1789
Municipibus.de condi.& demon.1324
Mucianæ cautionis.de cond.& de.1269
Muto itemque multæ.de tutel.104
Mutus.de bo po s.in fan.fu.&c.1639
Mutum de acquir.vel omit.hær.556
N Am absurdum.de bo.lib.1771
Nam aliter.de tri.ui.& oleo le ga.1064
Nam cū quando dies lega.1574
Nam cum libertas quando dies legari ce dat.1574
Nam & si sub conditione.de iniust o,rup to,& irrito.te.374
Nam in bonis.de mili.test.546
Nam in honore.de act.re.amo.66
Nam nec emancipatus.de leg.j.752
Nam nec id.de lega.iij 941
Nam quę accessionū.de pecu.leg.1094
Nam quod ad.ad trebel.1462
Nam quod liquide.de penu.lega.1112
Nam secundum de lega.præstan.1666
Nam si similes.de inju.rup.& ir.test.380
Nam tertium.de hęr.insti.410
Nati post.vnde legi.1808
Naturali filio.de confir.tuto.124
Necare videtur.de libe agno 82
Necessariis.de acq.uel omit.hęr.595
Necessarior hęredes.ad senatus Syl.655
Nec amplius.ad le.fal.1342
Nec audiendus.de oper.liber.1757
Nec iniquū est si quis omis.cau.test.938
Nec ille definit.de tu.&.& cura.136
Nec ipsa.de colla.do.1693
Nec is qui non de acq.vel omit.hæ.564
Nec interest.ad le.fal.1389
Nec mandante.de tuto.& cura.134
Nec militem.de testa.tute.109
Nec non ignoranti.de tuto.& cura.133
Nec non illud.de iure de lib.527
Nec refert.quando dies leg.ce.1575
Nec semel quando dies leg.ce.1575
Nec serui de obseq.1750
Nec si fortè.de lega.1599
Nec solum.de opti.leg.1051
Nec usus.de usu,& vsufr.leg.1086
Nemo dubitat.de hær.insti.437
Nemo potest in testa.de lega.j.726
Neminem eiusdem.de lega.ij.786
Neminem.de acq.vel omit.hære.576
Nepos qui in.de lega.præsta.1673
Nepoti legauerat.de fundo instru.1068
Nequaquam credendum est.ex.tuto.248
Neque enim iam potuit.de mil.test.535
Nequestipēdiū de impen.in re.do.fa.64
Nesennius.de excu.tuto.234
Nesennius.ad leg.Fal.1367
Nihil autem.de ope.liber.1755
Nihil in hac.de coniungen.cum emanci pato liberis.1707
Nihil interest.de act.re.amo.70
Nihil interest.de adimen.lega.1209
Nihil interest.de bo.lib.1778
Nihil probibet.de adimen.leg.1209
Nihil proponi.de suspect.tuto.212
Nihil proponitur.de lega.j.779
Nihilque interest.de pecu.lega.1104
Nisi aliud testatorē.de alim.&ci.le.1125
Nisi dolo.si cui plus quā p legē Fal.1452
Nisi finita.de tute.& rati.distra.170
Nolle adire.de acq.vel omit.hære.556
Nomen debitori.de lega.iij.914
Nominatim.de libe.& posthu.334
Nominatim.de lega.iij.969
Non ad ea.de condi.& demon.1320
Non aliter.de lega.iij.957
Non amplius.de lega.j.695
Non dubium est de lega.iii.901
Non dubium.de bono.possessione ex te sta.militis.1739
Non dubitamus.de condi.& de.1275
Non enim solutio.ad trebel.1503
Non enim ęquum est.de act.re amo.69
Non est ambigendū.de bono.pos.1634
Non est cogendus.ad Trebel.1514
Non est dubium.ad legem Fal.1388
Non est exigendum.de tute.101
Non existimo.de admi.& peri.tu.292
Non facile autem.de gra.affi.1816
Non fit contra senatusconf.de reb.cor. qui sub tute.310
Non magis quā si qs.de acti.re.amo.70
Non minus.de hære.insti.418
Non multum interest.de autho.& conse. tuto.208
Nonnunquam contingit.de condi.& de monst.1295
Nonnunquam.ad Trebel.1482
Nonnunquam.de colla.bo.1688
Nonnunquam.de lega.præstan.1670
Non omne q bibitur.de penu.lega.1113
Non oportet.de leg.ii.815
Non putabam.de condi.& demon.1294
Non putauit.de contra tabu.1649
Non quemadmodum.de libe.agno.88
Non quocunque modo.de leg.i.743
Non similiter.de magi.conue.299
Nō solum.solu.matri.6
Non solum autem.de excu.tuto.235
Non solum autem.de libe.legat.1179
Non solūm.de libe.lega.1181
Non solūm tutelę.de tute.& ra.dist.178
Non tamen.ut lega.1694
Non tantum.de tuto.& cura.132
Nō tantū.magnitudo.de excu.tuto.245
Non tantum.de contra tab.1642
Non uidetur.si quid in frau.pa.1800
Non vsque.si à pa.quis.fue ma.1738
Nouissimè pr ętoq.quod falso tutore,au thore.288
Nulla differētia.de auth.& cōsen.tu.202
Nulla fœmina.de suis & le.hære.1839
Nullum ius.de obte.1751
Nummis indistinctè.de lega.iii 960
Nunquam ex eo.de supel.lega.1120
Nuper constitutum.de lega.iii.966
Nupta non impeditur.solu.matri.37
Nutu etiam.de lega.iii.903
O B dolum. quando ex fac.tut.210
Ob fœn' d admi.& pi.tuto.190
Obligari.de aut.& cōsē.tut.205
Ob res amotas.de act.re amo.75
Obseruare.de cura.furio.313
Obsides.de testa.& qui testa.fa.pos.322
Obtinuit impossibiles.de cond.& demō 1266
Octaui gradus.vnde cog.1810
Officio iudicis.vbi pupil.educ.261
Offidius quidam.de leg.iii 676
Omnia quæ testamentis.de leg.ii.799
Omnes qui.ad trebel.1550
Omnibus.ad trebel.1484
Omnibus debitoribus.de libe.li.1162
Oibus quęcunq. quemad.test.ape.620
Omnino & in ædificandis.de impen.in re.do.fa.64
Operæ enim.de oper.liber.1757
Operę in.de liber.1754
Operę testō de usu,& usufru.lega.1109
Operarum.de ope.lib.1666
Operas.de ope.lib.1652
Operis non.de ope.liber.1761
Operis obligatus.de ope.lib.1707
Optione legata.& opti.le.1057
Ornamētorum.de auro & arg.leg.1169
P Actuleius.de hære.insti.436
Pali & perticæ.de leg.iii.950
Pamphilo liberro.de leg.iii.927
Pantonius Auitus.de acqui.vel omit.hæ re.613
Pantonius.si à pa.quis ma.1738
Paonianus lib.v.de iis qui.ut indi.1248
Papinianus.ad trebel.1504
Parens vel.de obseq.1750
Pater dotem.de dote præleg.1042
Pater familias.de uulg.& pup.sub.505
Paterfa.testamento.de hære.insti.428
Paterfilio.de hære.insti.435
Paterfilium hæredem.de leg.iii.623
Paterfilium.ad leg.falci.1390
Pater filium.de col.do.1993
Pater filię domum.de ser.1033
Pater filiam.ad leg.falci.1355
Pater hæredi.de testa.tute.109
Pater.de adimen.leg.1211
Pr instrumento.de suis & leg.hær.1840
Pater nubenti.de col.do.1794
Pater quoq; ad le.fal.1372
Pater quoties.de acq.vel omit.hære.616
Pater Seuerina.de condi.& demō.1325
Patris & filii.de uulg.& pup.substi.480
Patri qui.si à pa.quis ma.1739
Patrem ad senatuscon.Tertyl.1850
Patrimonii mei.de usu,& usuf.leg.1014
Patronus ex.ad trebel.1531
Patrono libertus.de bo.lib.278
Patronus liberto.de leg.iii.916
Patronus qui de lib.1759
Patronus quoque.de tute.105
Patroni filia.de bo.lib.1784
Patronorum.de iure patro.1740
Patronæ quidem.de bo.lib.1778
Paulus respōdit id quod de re.dub.1222
Paul' respōdit.de reb.cor.q sub tut.312
Paulus rndi cū nomen.de reb.dub.1223
Paulus respondit.ad leg.fal.1370
Paulus respondit.ad trebel.1510
Paulus respondit.ad trebel 1531
Paulus respondit.de col.bo.1690
Paulus respondit solā.de bon.poss.1636
Paulus.de oper.liber.1751
Paulus.i.de bo.lib.1787
Paulus.ii.ibidem.
Paulus alias incip.per procuratorem.de acq.hered.616
Paulo Callimacho.de leg.iii.905
Paupertas sane.de excu.tu.132
Peculium legatum.de leg.ii.821
Peculio legato.de pecu.lega.1094
Pecunię sortē.de alimen.& cib.le.1126
Pediculis.de auro & argen.lega.1162
Pœnales actiones.ad legem falc.1377
Pœnam à conditione.de iis quæ pœnę nomine.1241
Penu certa.de penu.lega.1109
Penum meam.de penu.lega.1114
Perfideicommissum. de conditio.& de mon.1320
Per omnia exeq.de leg.& fideicō.i.678
Per procuratorē.de acqui.vel omit.hę red.616
Per procuratorem.de obseq.1749
Petitor uel possessor.de libre.leg.1198
Peto Luci Titi.de leg.ii.832
Pictoris instrumēto.de fūdc.instr.1080
Pignus à curatore.de cura.furin.316
Pignori obligatum.de hære.insti.417
Placet Catonis.de regu.Cato.1243
Placet omnem.de libe.& posthu 337
Placet quoties.de acq.vel omit.hęr.609
Plane cum.de ope.lib.1756
Plane si in exilium.de excu.tuto.250
Plane si quid.ad leg.fal.1381
Plane si.vt in possessio.leg.1613
Plane si is sit.quod fal.tu.autho.287
Plane si filium.de leg.i.756
Plane vltra.de excu.tut.257
Plane ubi.de leg.i.700
Plautius hęres de cond.& demon.1288
Plautius mulieri.de au.& arg.leg.1146
Plautius seruo.ad leg.falci.1387
Plotiana.de iure codi.676
Plures testamento.de reb.dub.1243
Pluribus tabulis.de iis quę in test.delen tur.392
Portiones quoq; de iis qui.ut ind.1262
Postea quam si tabu.testa.nul.exta.1801
Postulare tutorem.de fideius.292
Postulante.ad trebel.1505
Posthumus pręteritus.de iniusto rupto & irrito test.382
Posthumus.de uen.in pos.mit.1701
Posthumi per uirilem.de iniusto rupto & irrito testa.371
Posthumo.de tutelis & ratiō.i.distr.278
Posthumum.de libe.& posthu.352
Posthumorum loco.de iniusto rupto & irrito testa.383
Posthuma.de libe.& posthu.350
Postquam.vt leg.no.1600
Post consanguineos.de suis & legit.hę redi.1835
Post dotem.sol.matri.42
Post emancipationem.de liberatione le gata.1178
Post emancipationem.de leg.iii.926
Post finitam.de suspect.tuto 212
Post legatum.de iis quib.vt indig.1248
Post mortem furiosi.quādo ex fa.tu.211
Potest quis.de uulg.& pup.subst 491
Post susceptam.de excu.tu 256
Potest autem hęres.de leg.j.696
Potest hęres.ad le.fal.1401
Potest pupillus.de auth.& cōsen.tu.209
Potest quis ita.de hæred.insti 436
Pretia rerum ad le fal.1396
Prædia maritima.de fundo instru.1099
Prædiis per præceptionē.de leg.iij.969
Præterea patrono.si quis omissa causa testamen.619
Prætor ait.vt ex legi.& sena.1829
Prætor ipse.de tuto.& cura.133
Prætor non.de colla.bo.1685
Pretor voluntates.si quis omissa causa testa.624
Priuignus.de gra.affi.1818
Prius de se.ad senatusconf.Syila.660
Procurator à quo de liberatione legata. 1188
Pro hærede.de acq.vel omit.hære.565
Proponebatur.de magistra.conue.498
Propter litem.de excu.tuto.247
Propter magistratum.de excus.tut.248
Propter veneni.ad senatus.Sylla.661
Pro tutelæ actionē.de eo qui p tut.283
Pro uoluptariis.de impen.in rebus dota fa.63
Proximè.de is quę in testa.delen.391
Publius Meuius.de cōd.& demō.1282
Pupillares tabulas.quēadmo.testamen. aperian.623
Pupillus contra.de fideiusso.tuto.1093
Pupillus obligari.de autho.& consen.tu to.205
Pupillus si fari.de acquir.vel omit.hęr. 561
Pupilli scientia quod fal.tuto,aut.288
Pupillo qui.de tuto.& cura.139
Pupillū etiā.de acq.vel omit.hær.591
Q Va ætate.de testa.320
Quandiu institutus.de acquirē. vel omit.hære.601
Quādiu potest de acq.vel omit.hęr.585
Quādiu. prior.de acq.vel omit.hęr.556
Quandiu.de bo.liber.1780
Quamquam regula.de autho.& consen. tut.201
Quantitas patrimonij.ad le.fal.1401
Quamuis antecessor.de rebus corū, qui sub tutel.310
Quamuis hęres de fideiusso.tuto.291
Quamuis iure.de tute.& ra.distra.171
Quamuis mulier sol.matri.23
Quamuis non propriè.si quis omissa cau sa testa.638
Quamuis quędam.de auro & argen.leg. 1159
Quāuis rationes.de cōdi.& demō.1283
Quamuis senatus.ad trebel.1503
Quamuis.vt in pos.lega.1625
Quamuis.de colla.de.1690
Quę conditio.de cond.& demon.1285
Quędam sunt.de rebus du.1234
Que de legato.de leg.j.716
Quędam non referuntur.de iure codic. 669
Quę dotis nomine.sol.matri 40
Quę filium.ut lega.no.1608
Quę in concubinatu est.de concub.98
Quę in testamento.de iis quę in test.de len.388
Quę in testamento.de iis quę pro non scrip.habentur.245
Que legatorum.ut in pos.lega.1625
Quem hęredi.de rebus.du.238
Quemadmodum Vrbanus.de sepul.leg. 1120
Quę neptis suę.de acq.vel omit.hę.518
Querebatur si miles.de mili.testa.540
Quęrebatur.ad leg.fal.1408
Queritur an.de Carb.edic.1723
Quęritur an.de bo.lib.1783
Quęro an is qui.de eo qui pro tut.287
Quęro an non.de testa.tu.121

Tabula legum Infortiati.

Quæro an.de iure pa.1646
Quæro de eo.de bo.lib.1788
Quæro si vsusfructus.de vsuf.lega.1018
Quæsitum est Stichum.de leg.iij.961
Quæsitum est.de cond.& demon.1297
Quęsitum est.de fundo instru.1071
Quæsitum est.de hęre.insti.412
Quæsitum est an hi.de tutel.106
Quęsitum est.de lega.j.753
Quęsitum est.de acq.vel omit.hær.585
Quęsitum est.de condi.insti.513
Quæ sub.conditione.de adi.leg.1201
Qui actu legato.de testamen.323
Qui à latronibus.de confir.tu.123
Qui à patre.de oper.liber.1755
Quia aliæ.si quis omis.cau.test.629
Quia autem is.de lega.præstan.1673
Quia & si.ad trebel.1544
Quia ita institutus.solu.matri.21
Quia parentis.de testa.tu.114
Quia personę.ad trebel 1504
Quia perinde.ad trebel.1451
Quia poterat.de condi.insti.522
Quia ratio.de suspect.tut.220
Quia satisdatio.solu.matri.19
Quia tale.de hære.insti.416
Quia tacita.de condi.& demonstra- tionib.1286
Quibus diebus.de leg.iij.950
Qui chirographum.de leg iij.79
Qui concubinam.de iure pa.1744
Qui contra.de bo.lib 1775
Qui cum maior.de vul.& pup.substi.486
Qui cōplures.de her.insti.429
Qui cum filium fa.de administra.& peri. tuto.149
Quidam deceden.de tritico vi.& oleo legato.1061
Quidam hæredem.de condi institu.524
Quidam in suo.de leg ij 798
Quidam in testamento.ad trebel.1482
Quidam ita.de iure codi.673
Quidam referunt.de reb.dub 1223
Quidam relegatus.prędia.de vsu,& usu- fru.leg 1012
Quidam reipubli.de leg.1757
Quidam testamento.de pecu lega.1100
Quidam testamento.de confir.tu.126
Quidam testamento.de uulgari & pupil. substitu.484
Quidā Titium.si quis omis.cau.test.633
Quid autem si se.de excu.tu.254
Quid ergo est.de libe.lega.1175
Quid ergo.si ita.de leg.i.752
Quid ergo si plus.de cōtra.& uei.ac.280
Quid ergo si maiorem.de leg.j.723
Quid si nominatim.de lib.& posthu.334
Qui dotem stipulanti.sol.mat.47
Qui dotem à matre.de dote præle.1049
Qui dotē in pecunia.de dote pręle.147
Qui duas tabernas.de serui.lega.1030
Qui dum captat.si quis ali.testa.prohi- bue.664
Qui duos impubęres.de reb.dub.1226
Qui mulos.de leg.iij.952
Qui duos reos.de leg.ij.799
Qui duos seruos.de leg.j.692
Qui duos.de vulg.& pup.subst.500
Qui duos.de coniungen.cū eman.1707
Qui duobus hæredibus.de conditioni.& demon.1276
Qui ex causa.de bo.lib.1781
Qui ex duabus.de acq.uel omit.hęr.593
Qui ex fratribus.de condi.insti.523
Qui ex liberis.de secun.tabu.1734
Qui fideicommis.de leg.ij.861
Qui filio impuberi.de hęre.insti.424
Qui filium hęredē.ubi pupil.educ.262
Qui filium.ad trebel.1552
Qui filium.de leg.pręstan.1675
Qui filium libertinū.de iure delibe.530
Qui filium.de lega.iij.913
Qui filiabus.de lega.j.690
Qui fructus.d usu.& vsufr.legato.1016
Qui fundum.ad legem fal.1412
Qui graui vtero.de codi.972
Qui habent tutorem.de tutel.101
Qui habebat Flaccum.de reb.dub.1239
Qui habebat.de vulg & pup subst 506
Sed cum.ad trebel.1460
Qui habebat in prouincia,de le.iij.980
Qui hęres.de acqui.uel omit.hęre.576
Qui hęredi.de condi.& demon 1290
Qui hęreditatem.de acqui.uel omitten. hęre.565
Qui hominem.de adimen leg.1207
Qui in aliena.de acq.uel omit.557
Qui in collegio.de excu.tuto.260
Qui in domini.de testa.323
Qui in potestate.de testa.320
Qui in seruitutem.de bo.liber.1772
Qui ita legat.de dote pręle.1041
Qui ita institutus.ad trebel.1544
Qui iure.de mili.testa.533
Qui iussus est.de admi.& peri.tuto.162
Qui lancem.de auro & arg.leg.1162
Qui liberis.de vulg.& pupil.subst.471
Qui libertinus.de oper.liber.1762
Qui manus amisit.de testamen.322
Qui negotiationem.de admini.& peric. tut.196
Qui neque.de rebus eorū q sub.tut.309
Qui nominibus.de admi.& peri.tu.182
Qui non militabat.de hæ insti.445
Quinquaginta.de excu.tuto.256
Quintus Mutius.ait.de auro,& argen.le- ga.1147
Quintus Mutius li.ij.de auro,& argen. lega.1160
Quintus Mutius.de annu.lega.988
Qui omissa caussa.test.j.si quis omis.cau testa.644
Qui omis.cau.test.ii.ibid.
Qui onerand.de ope.liber.1761
Qui patri hęres.de acqui.uel omit.hęre di.597
Qui peculium de pecu.leg.1102
Qui penum legat.de pe.lega.1110
Qui plures habebat.de usu,& usufruct. leg.1013
Qui plures.de admi.& per.tut.179
Qui plures.de uulg.& puoil.subst 491
Qui plures de uulg.& pup.substi.481
Qui posthu.ad senatuscon.Sylla.655
Qui pro tutore.de eo qui pro tut.281
Qui putat se de acqui.uel omit.he.605
Qui quadringenta.ad trebel.1446
Qui quadringenta.ad leg.fal.1418
Qui qualitercunque.qui pe tut.141
Qui quartam.de leg.j.688
Qui quod per legem.ad leg.fal.956
Qui situm ęstimum.de leg.iij.1385
Qui se pupillū.de acq.vel omit.hęr.617
Qui seruum.de acqui.uel omit.hęr 390
Qui insolidum.de leg.ij 860
Qui soluendo.de hęre.insti.440
Qui soluendo.de hęre.insti.427
Quisquis mihi hęres.de leg.ij.974
Qui sub cōditiōe de cōd.& demon.1330
Qui superstitis.de acqui.uel omit.hære. 617
Qui testatur.de hęre.insti.393
Qui testō de testa.qui test fa.pos.323
Qui testamento.de exeu.tut.255
Qui testamento.de leg.ij.806
Qui tibi mandauerat.de auro,& argen. leg.1143
Qui Titii testamētū.de is q.ut ind.1253
Qui totam.ad trebel.1508
Qui totam.de acqui.uel omit.hęre.556
Qui tutelam.de testa.tu.119
Qui tutor.de admit.& per.tut.162
Qui uentri substitutus est.de uen.inspi- cien.94
Qui uestem omnem.de suppel.leg 1119
Qui unum Surrentinum.de tri.vino,& oleo.leg.1065
Qui volebat.de hęre.inst.441
Qui uxori suę.de auro.& arg.leg 1150
Qui uxorē.de iniusto rup.& ir fa.te.384
Quod ad hęredem.de ma.conue.300
Quod autem dicitur.ad legem.fal.1463
Quod constitutum est.de mili.test.541
Quodcunq; dolo sigd in frau.pa.1799
Quod de bonis.ad le fal.1357
Quod de pariter.de reb.du.1235
Quod dicimus.de auth.& cōse.tut.205
Quod dicitur.de tutelis 103
Quod dicitur.de mili.testa.551
Quod dicitur.de libe.& posthu 343
Quod dicitur.de impen.in re.do.fa 62
Quod fideicommissum.de leg.i.756
Quod his uerbis.de le.iii.965
Quod in rerum natura.de leg.i.693
Quod Labeo.de Carb.edict.1723
Quod mihi.Sempronius.de libe.le.1185
Quod nisi.de oper.liber.1757
Quod per manus.de iure codi.672
Quod principi relictum.de leg.ii.818
Quod pupillę.quando.di.lega.1692
Quod purè.quando.di.leg.1572
Quod quis sibi.de iis quo pro non scri- ba.1246
Quod seruus legatus.de leg.ii 806
Quod si alii.de adi.leg.columna.1206
Quod si adultero.ad le fal.1404
Quod si dubitet.de acq.vel omit.hę.581
Quod si hęres de impen.in re.do.fa.33
Quod si iterum.de adi.leg.1205
Quod si Mæuius.de hęre.insti.449
Quod si non sit.de hęre.insti.449
Quod si nepotes.de test.tutel.110
Quod si nulla.de leg i.728
Quod si pater.de bo.liber.1773
Quod si plures.de test.tu.115
Quod si quis Stichum.de leg.i.738
Quod si tutor.de magistra.conue.299
Quod si uir.sol.matri.55
Quod supra quadrātem ad le.Fal.1346
Quod tū.de reb.corum qui sub tut.304
Quod traditum.de cō li.& demon.1319
Quod uulgo.de contra tab.1658
Quod defuncto de legi.tut.132
Quo gradu.de uulg.& pupi.sub.476
Quo loco.de hęre.insti.413
Quoties cuidam.ad le.falci.1399
Quoties.de rebus du.1230
Quoties is.de bo.pos.1636
Quoties libertis.de rebus du.1230
Quoties nominatim.de leg.ii.785
Quoties.ad trebel.1591
Quoties.de ope.lib.1759
Quoties pater solu.matri.37
Quoties pupillus.de acq.uel omittend. here 588
Quoties serui.opti.leg.1050
Quoties sub.de condi.& demon.1276
Quoties tutor.de admini.& peri.tu.155
Quoties volens.de hęre.insti 404
R E coniuncti.leg.iii.968
Recusare ad trebel.1452
Recusari.de acqui.uel omit ten.hęre.617
Redēptis.de iure codi.672
Regula Catoniana de regu.ca.1244
Rei iudicatę.sol.matri.20
Reintegrato.de act.re.amo.74
Reliqua quoque.de libe.legi.1186
Rem legatam.de adimen.lega.1209
Reperitur.ad leg.Fal.1410
Rerum amotarum.i.de act.rerū amo.66
Rerum amotarum.ii.de act.re.amo.75
Rerum amotarum.iii.de act.re amo.75
Rerum quidem de act.re.amo.75
Rerum amotarum.v act.re.amo.76
Rescriptum est.de iis qui.ut indig.1253
Rescripta.de mili.testa.555
Restituta.ad trebel.1501
Rogatus es de ali.ciba.lega.1142
Rogo quando di.1592
Romanus Apulus.de tut.& curato.139
S Acratissimi.ad senatus.Ter tul.1850
Saluius.de le.præstan.1696
Satis cōstat.de iure pa.1747
Scæuola.ad trebel.1555
Sciendum est de lega.& fideicom.j.678
Scilicet si ante.de opti leg.1050
Scire oportet.de excu.tut.238
Scire oportet.de tut.& cura.137
Scribit Celsus.ad treb.1499
Scribit Quintus.Mutius.de auro & ar- gen.le.1166
Scriptus hæres.de carb.edicto.1724
Scripto hærede.vnde lib.1804
Sed cum ea.de iure codicil.675
Sed cum patrono.de bo.pos.1931
Sed duobus.de leg.ij.786
Sed est quęsitum.de libe.& posthu.337
Sed etiam ad ea.de leg j.698
Sed & aliis.de cura.furio.312
Sed & domino.de act.re amo 72
Sed & in illo.de rebus dubiis.1236
Sed & ipsis.vt lega.no.1599
Sed & milites.de excu.tu.232
Sed & qui.ad trebel.1452
Sed & reprobari.de excu.tuto.226
Sed & si ad tempus.ad treb.1476
Sed & si alio.ad trebel.1453
Sed & si ante.ad treb.1647
Sed si certos.de leg.j.722
Sed & si decesserit.de contra tabu.1647
Sed & si de sua.de acq.vel omit.hæ.582
Sed & si diuortij.de act.rerum amo.72
Sed & si eū.de uen.in pos.mitten.1699
Sed & si ideo solu.matr.23
Sed & si in conditione.de hær.inst.401
Sed & si is.de Carbo.edic.1719
Sed & si plus.de lega.præstan.1668
Sed & si pro.de le.præstan.1668
Sed & si quis.d acq.vel omit.hędita.556
Sed & si sic.de leg.iij.899
Sed & si sic.de regu.Cato.1243
Sed & si sic.de regu.Cato 1243
Sed & si cum.de pecu.lega.1094
Sed hæc nimium.de excu.tuto.259
Sed hic uidetur.de reb.cor.qui.sub tute. vel cura.502
Sed hoc impetrari.de iure delib.528
Si nec filius.de iniusto rup.& irr.to.testa mento.382
Sed nec psi.ad treb.1503
Sed nō dantur.de tut.& ratio.distra.173
Sed quod inde.de lega.ij.837
Sed sciendum ad trebel.1455
Sed si adhuc.si quis omis.cau.test.634
Sed sicuti.Carbo ædic.1726
Sed si fortè de rebus eorum qui sub tute. 308
Sed si hoc specialiter.de conditio.& de- mon.1299
Sed si is cui.de assign.lib.1791
Sed si maior.quemad ad testa.ape.622
Sed si minori.si quando frau.pa 1800
Sed si mortis.de leg.pręstan.1602
Sed si non.alias.de leg.j.752
Sed si non seruus.ad le.fal 1382
Sed si pecunia.de rebus eorum qui sub tutel.303
Sed si plures.& uulg.& pup.substi.472
Sed si res aliena.de lega.j.708
Sed si quis ex signatoribus.quemadmo. testamen.ape.623
Seia ab hærede de auro & arg leg.1144
Seia cum nuberet.de dote præle.1045
Seię dulcissimę.de au.& arg leg.1169
Seię egressę de tuto.& cura.139
Seię ex parte hęredi de fun.instit.1084
Seius & Augerius ad leg.fal.1372
Seius Saturninus.ad treb.1501
Seio amico.de annu lega.991
Semel mora solu.matri.36
Sempronius Attalus.de vsu & vsufruc. lega 1016
Sempronius Proculo.de leg.ii.811
Sempronio.de usu & usufru.le.1024
Senatusconsul.Pisa.de senatus.Syll.656
Senatusconsultum.de libe.agnoscen.77
Senatusconsulto.de assig.libe.1799
Senatus enim de leg.i.712
Sæpe ad alium de cura.furio 316
Sæpe legatum de lega.iii 902
Sepissimè rescriptum.de iure codi.666
Sequens quæstio.de lega.ii 832
Seruius respondit.de leg.iii.750
Seruius de gra.affi.1818
Seruus ab hostibus.de leg.i.759
Seruus alienus.de hære.insti.396
Seruus alienus.de cond.insti.522
Seruus bonorum.de bo.pos.1652
Seruus cōis.de acq.vel omit.hęre.600
Seruus dotalis.sol.matr.153
Seruus duorum.de acqui.uel omit.hęre di 600
Seruus hereditarius.de hęr.insti.434

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula legum Infortiati.

Seruus licet.de testa.533
Seruus patroni.de oper.liber.1755
Seruus post decem de annuis.leg.995
Serui qui apud hostes.ad le.fal.1384
Seruus qui in fundo.de leg.iij.965
Seruus vni.de lega.j.730
Seruis urbanis.de leg.iij.978
Seruus vxori.de hære.insti.446
Serui electione.de leg.& fideicom.j.680
Seruo alieno.de leg.j.770
Serue generaliter.de opti.leg.1055
Seruo inuito.ad treb.1541
Seruo legato.de lega.j.732
Seruo legato.de pecu.lega.1093
Seruo manumisso.de pecu.lega.1101
Seruo meo.quibus nō compe.bonorum possess.1826
Seruo sine libertate.de optione vel electione legata.1056
Seruum a.de iure.pa.1742
Seruum communem.de vulg.& pupil.substi.507
Seruum alij.de leg.j.712
Seruum meum.de hær.instit.433
Seruis legatis.de lega.iij.965
Seruos ad custodiam.de alimen.& cib.lega.1135
Seruos autem.de lega.iij.960
Sextiliam filiam.de leg.iij.912
Sexto gradu.de gra.affi.1816
Si ab eo cui.de vsu.& usufru.leg.1009
Si ab hostibus.solu matr.18
Si ab instituto.si quis omis.cau.test.637
Si absens fit.vbi pupil edu.274
Si ab uno.ut lega.1608
Si adimendo.de adimen.leg.1210
Si ad pupillum.de authoritate & consensu.tut.207
Si ad patrem.de suis.& leg.hæred.1839
Si alienus seruus.de leg.ij 820
Si alienum.de hære.insti 432
Si alienum.de leg.j.703
Si alij fundum.de vsu & vsufruct.1013
Si alienum.solu.matri.19
Si alij vestimenta.de auro & argento legat.1142
Si alimenta.de ali.& ciba.leg.1141
Si alterius.de hære.insti.407
Si à me tibi.ad le.fal.1373
Si à milite.de mili.testa.545
Si ancilla.de leg.j.728
Si ancillæ de condi.&demon.1298
Si ancillas.de leg.j.728
Si antequam.de senatusc.Sylla.662
Si nuptias.solu.matri.7
Si à pluribus hæredibus.de leg.j.763
Si à primo.de liberis.& posthu.338
Si areæ legatæ.de leg.ii.807
Si arrogati.de tutel.1 7
Si à seruo meo.ad leg.fal.1365
Si à substituto.de leg.j.715
Si alte.ut leg.not.1604
Si augustæ.de leg.ij.818
Si autem certum.vt in possess.leg.1612
Si bona patroni.de oper.ser.1764
Si binæ tabulæ.de iniusto rupto & irrito testamento.382
Si certarum.de militari testamento.537
Si chorus aut familia.de leg.iij.964
Si cognatis.de rebus du.1237
Si cohæredi.quis ordo in bonorum possessione seruetur.1831
Si concubina.de actione re.amo.71
Si constante matrimonio.sol.mat.30
Si creditor debitori.de liberatione legata.1184
Si creditor.ad leg.fal 1410
Si creditori de leg.j.696
Si cui annuum.de annu.leg 995
Si cui controuersia.de carb.edict.1720
Si cui ædes.de leg.iij.911
Si cui fundus de leg ij.817
Si cui fundum.de fundo instru.1068
Si cui lana.de leg.iij.957
Si cui legatum de cond & demon.1321
Si cui legetur.de leg j.918
Si cui libertas.de condi.& demon.1294
Si cui plus.si cui plus quam per leg.Falcidiam.1428
Si cui pure.ad trebel.1497
Si cui res legata.de leg.ii.818
Si cui serui.de leg.j.722
Si cui uinum.de triti.uino.& oleo lega.1066
Si cum adhuc.de tutel.& ratio dist.275
Si cum dos.de act.re amo.69
Si cum dotem solu.matri.24
Si cum fideiussoribus.de fideius.293
Si cum hæres.quando di.leg.1570
Si cum ipse.de excu.tuto.256
Si cum optio.de opti.leg.1056
Si cum præfinitione.quando dies legati uel fideicom.ceda.1582
Sicut admi.de adi.lega.1205
Sicut codicilli.quemadmodū testamēta aperiantur.624
Sicut patronus.de oper.lib.1765
Sicut testamento.de iure pa.1746
Sicut i.de uentre in pos.mit.1694
Si damnatus hæres.de lib.leg.1183
Si debitor fideiussorem.de liberatione legata.1183
Si debitor.ad legem fal.1354
Si de pluribus.ad senatus.Sylla 664
Si deportati.de leg.iij.890
Si de possessione.si mulier.uen.no.96
Si dies.quando di.leg.1583
Si dignum decem.ad le.Fal.1361
Si disceptetur.ubi pupil educ.263
Si dolo tutoris.si quis omissa causa testamenti abi.test.641
Si domino Stichus.de leg.j.759
Si domus alicui de leg.j.734
Si dos ad leg.Falc.1411
Si dotali.solu.matri.47
Si duas habenti.de excu.tut.227
Si duo pluresue.de admi.& peri.tu.190
Si duo sunt.de acquirenda uel omittenda hæred.584
Si duo.ut lega uel fideic.no.1607
Si duo.ut lega.præstan.1672
Si duorum.de ope.liber.1760
Si duobus seruis.de leg.ij.807
Si duobus.de milit.testa.550
Si duobus de lega.j 689
Si duobus.de contrata bu.1653
Si eadem res.si quis omis.causa test.639
Si ego & Titius.de iniusto rupto & irri.testa.387
Si ego & seruus.de acqui.uel omit.hære.576
Si eius pupilli.ad trebel.1539
Si ei qui fundum de lib.lega.1185
Si ei qui post.de iure codi.666
Si eo tempore.de iis quæ pro non scriptis habentur.1245
Si emancipatus.de contra.tab.1657
Si emancipatus.de contra tab.1647
Si emancipato.de leg.præstan.1672
Si æstimatis.sol.matri.49
Si eundem.de bo.liber.1789
Si ex asse.de acq.uel omit.hær.561
Si ex causa.ut leg.uel fidei.not.1600
Si ex duobus.de tut.& ratio.distrah.275
Si ex duobus.vnde leg.1807
Si ex duobus.de contra.tab.1653
Si ex duobus.de assig.liber.1594
Si exheredatus.de senatusc.Sylla.657
Si ex patronis.de bo.liber.1772
Si ex pluribus.ad leg.Fal.1363
Si ex pluribus.de suis & legitimis hæredibus.1838
Si ex sua parte.de acqui.uel omit.hæredita.584
Si ex toto fundo.de leg.& fideicommis.j.682
Si falso tutore.quo fal.tut.autho.289
Si fideicommissorum.ut in pos.le.1623
Si fidei meæ.de leg.iij.907
Si fideiussor.de leg.j.720
Si fideiussores.de fideiusso.294
Si filiusfa.tutelam.j.de tutel.& ratio.distra.270
Si filiusfa.tutel.am.ij.de tutel.& ratiōi.distra.273
Si filiusfa.de mili.testa.546
Si filius fa.de tute.105
Si filius substituatur.de hær.insti.446
Si filiusfami.de testamen.325
Si filiusfa.de mili.testa.552
Si filiusfamilias cum uxore.de dote præ lega.1047
Si filiusfamilias miles.de bo.lib.1780
Si filiusfamilias miles.ad senatusconsul.Tertyl.1851
Si filius.de condi.insti.525
Si filius.de lib.& posthu.338
Si filius.de uulga.& pub.substi.476
Si filius hæres.de lib.& posthu.347
Si filius meus.si quis omis.cau.testa.639
Si filius qui mansit.si quis omissa causa testamenti.640
Si filius.de legipræstan.1673
Si filius.de colla.bono.1689
Si filius qui.de bo.liber.1784
Si filius.de iure pat.1747
Si filiofamilias.solu.matri.50
Si filiofa.dos solu.matri.34
Si filio emācipato.de libe.& posthu.371
Si filio impuberi.de confir.tu.124
Si filium.de lib.& posthu 349
Si filium.de gra.affi 1818
Si filiafa.solu.matr.54
Si filia.de col.do.1692
Si filiæfam.de lega.iij.944
Si filiæ pater de leg.iij 939
Si fuerit legatum.de rebus dub.1228
Si fuerit municipio.de lega.iij.889
Si fundus alicui.de cōd.& demon.1272
Si fundus in dotem.sol.matri.17
Si fundus.de rebus eor.qui sub tute.311
Si fundus.de lega.iij 939
Si fundus legatus.ad legem fal.1368
Si fundus nihil.ad legem fal.1369
Si fundus quando di.leg.1591
Si fundum.de condi.& demon.1328
Si fundum.de leg.j.739
Si fundum.de lega.j.755
Si fundum Mæuio.de serui.lega.1031
Si furioso.de curia furio.317
Si gemma.de auro & argen.leg.1150
Si gener socerum.de iis,quibus ut indignis.1264
Si grege legato.de leg.j.692
Si habitatio.quando di.leg.1574
Si hæreditas.de testamētaria tutela.111
Si hæres centum.de lega.j.782
Si hæres damnatus de triti.uino & oleo legato.1062
Si hæres generaliter.de legatis.j.768
Si hæres iussus.de lega.j.735
Si hæres.de leg.ij.820
Si institutus.ad le.falc.1342
Si hæres.ad legem falc.1422
Si hæres.si cui plus quàm per legem falcidiam.1438
Si hæres ad.j.ad trebel.1548
Si hæres.ij.ad trebel.1549
Si hæres iij.ad trebel.1551
Si hæredis de lega.j.718
Si hæredi de condi.insti.512
Si heredi ad trebel.1619
Si hęredes de lega.j.782
Si fros Seio.de optio.lega.1054
Si is legatum.de condi.& demon.1266
Si iam facta.de cond.& demon.1271
Si idem seruus.de lega.ij.791
Si id inquit.quod fal.tu.autho.287
Si id quod à.si quid in frau.pa.1800
Si id quod mihi.lib.leg.1187
Si illud.de lega.secundo.799
Si imaginem.de auro.& arg.leg.1149
Si impubes.de Carbo.edic.1722
Si impuberi.de tuto.& cura.135
Si in adoptionem.de contra tabu.1953
Si in annos.de condi.& demon.1294
Si incertus.de lega.iij.884
Si in diem.de conditio.& demon.1293
Si in duobus.quemad.testa.aper.924
Si inæqualibus.de hær.insti.408
Si inimicitiæ.de iis qui.ut indig.1154
Si in libertiuum.de bo.liber.1817
Si in metallium.de iis quæ pro non scriptis haben.1245
Si in singulos.de annu.lega.987
Si inter virum.de reb.dub.1226
Si in testamento.de uul.& pub.sub.469
Si in testa.si quis omi.causa testa.639
Si in testamento.de lega.j.763
Si in testamento.ad leg.Falc.1396
Si inuitis.de cond.& demon.1330
Si inutiles.ut in pos.lega.1623
Si is ad quem de acq.uel omit.hær.571
Si is à quo.vt in pos.lega.1612
Si is cui legatus.de leg.ii.792
Si is qui bonis.de acq.uel omit.hær.616
Si is qui duas ædes.de serui.lega.1032
Si is qui duas ducēta.de rebus du.1230
Si is quis quos.de libe.lega.1197
Si is qui filium.de contratabu.1665
Si is qui hæres.de uulga.& pupilla.substitutio.475
Si is qui immiscuit.de acq.vel omit.hæred.595
Si is qui pro tutore.de eo qui pro tut.284
Si is qui soluendo.de hær.insti.435
Si is qui soluendo.de hære.insti.436
Si is qui testamentum.de testament.& qui testamen.fac.pos.331
Si is qui tres.de excu.tuto.252
Si is qui.de vul.& pup.substi.470
Si is qui.ad leg.falc.1405
Si ita esset.quando di.leg.1578
Si ita expressum.de cōdi.& demō.1302
Si ita facta de iniusto rupto & irri.fa.testamento.384
Si ita fuerit.de lega.iij.892
Si ita hæres.de cond.inst.511
Si ita legatū sit.de condi.& demon.1271
Si ita legatum.de condi.& demon.1327
Si ita legatum.de auro & arg.lega.1146
Si ita legatum.de cond.& demon.1302
Si ita legatum sit.de lega.j.729
Si ita legatum est.de leg.iij.968
Si ita legetur.de leg.ij.785
Si ita quis hæredes.442
Si ita quis de hære.insti.416
Si ita quis in testamento.de leg.ij 815
Si ita quis.de vul.& pup.subst.480
Si ita relictum.de leg.ij.808
Si ita scripsero.de cond.& demon.1285
Si ita scripsisset.de lega.ij.811
Si ita scriptum.de hęre.insti.443
Si ita scriptum sit.de lega.ij.810
Si ita scriptum.de lib.& posthu.343
Si ita scriptum.de hęre.insti.430
Si ita scriptum.de condi.insti.521
Si ita scriptum.de secundum tabu.1733
Si ita sit.de leg.j.688
Si ita stipulatio.de oper.ser.1764
Si ita testamento.de fundo instru.1079
Si iurauero.de iure pat.1744
Si iure testamento.de leg.iij.902
Si legatarius.de lega.iij.891
Si legatarij.vt lega.1605
Si legatus fuerit.de pecu.lega.1107
Si legatus.ad trebel.1496
Si legatum pure.de adi.lega.986
Si legum sit.de annuis leg.986
Si legati serui.de lega.j.726
Si legatorum.ut in pos.lega.1613
Si libertus cū si qd in frau.patro.1799
Si libertus cum de bo.lib.1782
Si libertus meus.de bo.lib.1782
Si libertus patrono.de bo.lib.1784
Si libertus præterito.de bo.lib.1782
Si libertus sub.de bo.liber.1778
Si libertus de ope.lib.1765
Si libertus.de iure patrono.1744
Si libertus.de oper.liber.1760
Si libertus.de ope.lib.1761
Si mancipia.de fun.instru.1084
Si maritus.solu.matri.41
Si maritus.solu.matri.44
Si marito publico.solu.matri.38
Si mater.de vulg.& pup.substi.488
Si metus causa.de acqui.vel omi.hæredi.613
Si Mæuia.de hære.insti.428
Si mihi & Titio de lega.ij.817
Si mihi & tibi.de le.j.685
Si mihi Mæuia.de le.iij.971
Si mihi pure.de leg.ij 818
Si mihi Sempronius.de le.759
Si mihi Stichus.de leb j.758
Si miles.de mili.testa.532

Tabula legum Infortiati.

Si miles.de mili.testa.533
Si miles Titio.de mili.testa 548
Si miles.ad le.Fal.1424
Si minor.xx.de leg.j.760
Si minor.xxv.de acq vel omit.hær.598
Si minoris.de administ.& peri.tu.164
Si minores.qui pe.tuto.140
Si mora.solu.matr.18
Si modo nolla.de leg.j.727
Simul plures.de tuto.& cura.138
Si mulier.solu.matr.23
Si cum mulier.de act.re.amo.72
Si mulier cū filio.de rebus dubiis.1238
Si mulier dotem.de leg.iij.887
Si mulier ventris.quemadmo.testamen.aperiantur.614
Si mutus aut surdus.de testa.321
Si nauem.de fundo instru.1093
Sin autem neque modo.de le.j.697
Si necem domini.de bo.liber.1770
Si neget.de liber.agnoscen.87
Si nemo tutorum.de testa.tute.116
Si nemo.de testa.tute.111
Si nepos.de coniung.cum emanci.liberis.1708
Si nepotes.de colla.bo.1688
Singulos testes.de testamen.333
Si dominatim.de cond.& dem.1282
Si nō in.si cui plus quam per le.fal 1438
Si nō lex Aelia Sētia.de hære.insti.450
Si non solus.si quis omis.cau.test.634
Si operarum.de ope liber.1761
Si optio serui.de opti lega.1055
Si palam hęres de iure codi.677
Si Pamphilo.de opti.le.1054
Si paterfa.de hære.insti.426
Si pater.solu.matr.6
Si pater.de test.tutel.120
Si pater ab hostibus.de iniusto rupto & irri.testamen 381
Si pater exhæredato.de lega iij.982
Si pater.de vulg & pup.subst.482
Si pater filio.de vulga.& pup.subst.472
Si pater filium.de vul.& pup.subst.482
Si pater.de volg.& pup.subst.484
Si pater ignorans.sol.mat.43
Si pater.de contra tabu.1657
Si pater.de col.do.1692
Si pater.de suis & le.hære.1840
Si pater.vnde lib.1804
Si pater.de bo.liber.1784
Si patronus.de concub.99
Si patronus.de confir.tu.123
Si patronus à de bo.lib.1767
Si patronus hęres.si qd in frau.pa.1798
Si patronus non.de bo.li.1782
Si patronus ex.de bo.lib.1778
Si patronus.de bo.liber.1787
Si patronus testamēto.de bo.libe.1773
Si patroni.ad trebel 1516
Si patronum ex.de bo lib.1786
Si peculium.de pecu leg.1094
Si peculium.de pecu le.1100
Si pecunia fuerit.de leg.j.718
Si pecunia legata.de le.ij.790
Si pecunia.vt in pos.leg.1622
Si pecuniam.si quis omis.cau.test.628
Si penum.quando di.le.1586
Si per epistolam.de acquir.uel omit.hęred.591
Si peregre.de tuto.& cura.139
Si plures.de admi.& pe.tu.127
Si plures institutiones.de cōd.inst.520
Si plures.de iure delib.530
Si plures.de admi.& peri.tuto.145
Si plures tutores.de testa.tu.117
Si plures.de vulgari & pup.substitu.481
Si plures sunt.de legi.tu.131
Si plures gradus.de le.iii.977
Si plures.de bo.pos.1633
Si pluribus.de le.j.700
Si pluribus hæredibus.de leg.ij 810
Si portio.de leg.præstan.1674
Si postea quam.vnde lib.1805
Si post diem.quando dies lega.1570
Si post diuortium.solu.matri.36
Si posthumus.de libe.& posthu.344
Si post missionem.ad leg falc.1363
Si post mortem.de leg.j.730
Si post mortem.de contratabu.1652
Si post pubertatem.de tute.& rationi.distrahendis.274
Si post.de cōiungen cum eman.li.1709
Si postulante.ad trebel.1646
Si prędia minoris.de rebus eorum qui sub tute.310
Si prægnantem.de col.bo.1690
Si pręteritus.de contra tabu.1656
Si prior maritus.solu.matri.39
Si probatū est.de tute.& rō.distra.276
Si propter ea.ad leg.Falc.1389
Si propter res amotas.de action.rerum amo.74
Si pupillus hæres.de tutel.& rationib.distrahen.271
Si pupillus.de admi.& peri.tuto.182
Si pupillus.de conditioni.insti.523
Si pupillus.de acqui.uel omit.hær 615
Si pupillus.de acqui.vel omit.hære.586
Si pupillus.ad leg.fal.1366
Si pupillus.ad treb.1566
Si pupillo.de bo.pos.1634
Si pupillum patruus.de excu.tu.247
Si pupillorum.de rebus eorum qui sub tutel.308
Si pure.de vsu,& vsufru.leg.1008
Si iure.quando di.leg.ce.1570
Si quando alterius.de auro & argen.lega.1161
Si quando.de ope.liber.1754
Si quando incerta.vt lega.no.1603
Si quando quis vxori.de lega.j.768
Si queramus.de testamen.& qui te fa.possunt.319
Si quid dolo.si quid in frau.pa.1794
Si quid earum.de le.iij.940
Si quid est.de autho.& consen tu.210
Si quid relictum.de lega.j.778
Si qui ita.de condi.insti.512
Si qlibet hæres.de iis quib.ut idig.1263
Si quis à filio.de leg.j.698
Si quis à liberis.de libe.agno.83
Si quis alicui.de acqui.vel omi.hęr.591
Si qus bonorum.de leg.j.692
Si quis creditori.de pecu.lega.1096
Si quis cum testa.de iure codi.667
Si quis cum.de suis & legi.hære.1838
Si qs cum.vt in pos.leg seu.fideicō.1610
Si quis decedens.de libe lega.1174
Si quis de pluribus.de rebus dub.1239
Si quis dolo malo.si quis ali.testa.prohib.665
Si quis duobus.de lega.ij.791
Si quis eum quem.de vulg.& pup.substi.477
Si quis eū quem.de cond.& demō.1284
Si quis ex iis.unde lib 1803
Si quis ex.de cōiungen.cum eman.1702
Si quis extraneus.de acqui.vel omit.hæred.569
Si quis fecerit testamentum.quemadm.testamen.ape.624
Si quis filiabus.de testa.tu.100.
Si quis filio.de iniusto rupto & irri.test.376
Si quis filiumfa.de acquir.vel omit.hæred.559
Si quis filium.de colla.bo.1687
Si quis filium.de coniungen.cum eman.li.1708
Si quis graui,ad senatuscon.Sylla.650
Si quis hac legę.de ope.liber.1755
Si quis hæreditatē.de his quæ pro non scrip.haben.1244
Si quis hæredis.de iniusto rupto & irri.testa.386
Si quis hæres.de acqui hære.583
Si quis hæres de acq.vel omit hær.605
Si quis hæredes.de hære.insti.410
Si quis in fundi.de lega.& fideicommissis.j.679
Si quis in principio de leg.iii.904
Si quis in quilinos.de leg.j.769
Si quis inter tres.de excu.tuto.144
Si quis in testamento.de libe.leg.1185
Si quis in testamento.de condi.inst.517
Si quis intestatus ad Tertullia.1850
Si quis instituatur.de hære.insti.414
Si quis ita dixerit.de testa.tu.114
Si quis ita legauerit de auro & argent.legato.1162
Si quis ita legauerit.de condi.& demonstra.1169
Si quis ita legauit.de adi.lega.1202
Si quis ita.de hære.insti.422 & 446
Si quis ita.de hære.instit.416
Si quis ita.de hære.insti.418
Si quis ita.de condi.insti.512
Si quis ita.de hære.insti 450
Si quis ita scripserit de rebus dub.1234
Si quis legata.de condi.& demon.1196
Si quis legauerit.de leg.i.779
Si quis legauerit.de leg.i.735
Si qs legauerit.de auro & arg.leg.1148
Si quis libertus.de ali.& ciba.leg 1121
Si quis libertum de bo.liber.1781
Si quis mihi bona de acquirē.uel omit.hæred.572.
Si quis non quasi.de acquiren.uel omit.hæred 605
Si quis omissa causa.si quis omis.causa testa.638
Si quis operas.de ope li.1753
Si quis pecuniam.si quis omis.causa testa.628
Si quis posthumos.de lib.& posth.339
Si quis post accusa.de testamen.322
Si quis priore.ad trebel 1495
Si quis quasi ad senatuscon.Sylla.662
Si quis quos de leg ii.798
Si quis rationes.de libe lega 1183
Si quis reum.de libe.leg.1176
Si quis Sempronium.de hære.insti.443
Si quis seruo.de leg.ii.866
Si quis seruum.de leg.ii 787
Si quis seruum.de condi.& demon.1295
Si quis seruos.de leg.iii.960
Si quis sic stipuletur.solu.matri.51
Si quis solidum.de hæred.instit.445
Si quis sub conditione.de testa.tu.113
Si quis sub conditione.si quis omis.cau.test.634
Si qs sub cōditione de cōdi.institu.513
Si quis suus.de iure delib.529
Si quis testamento.de leg.j.739
Si quis testamento.de leg.ii.862
Si quis Titio.de leg.ii.792
Si quis tutor.de tutel.107
Si quis tutor.de iure pa.1741
Si quis tutorem.de testa.tu.117
Si quis vinum.de tri.vi.& oleo leg.1061
Si quis vsumfructum.de usu.& vsufru.lega.1018
Si quod ex Pamphila.de leg.ii 837
Si reditus.de fundo instru.1070
Si repudiauerit.unde leg 1806
Si reliquero.de legi.tu.131
Si res aliena.ad Trebel.1513
Si res mihi.de leg.iii.903
Si res obligata.de leg.i.726
Si res pupillaris.de admi.& peri.tu.190
Si rem quam maritus.de act re.amo.72
Si retentus.de contra tab.1648
Si scriptis hære.de iis qui.vt indig.1262
Si secundū probabilem.de mili.test.546
Si Seiæ pro dote.de dote præle.1045
Si separatim.de condi.& dem.1280
Si sequens gradus.ad senatus.Syl.659
Si seruus à testatore ad senatusconsult.Sylla.658
Si seruus communis.de autho.& consen.tu.207
Si seruus communis.de hæred.instit.403
Si seruus communis.de acqui.vel omit.hæred.600
Si seruus eius.de acq.uel omit.hære.611
Si seruus.de uulg.& pup.subst.479
Si seruus legatus.de leg.i.763
Si seruus.de iure deli.527
Si seruus legatus.de adimen.leg.1213
Si seruus liber.de pecu lega.1107
Si seruus plurium.de leg.i.721
Si seruus tibi.ad leg.Fal.1381
Si seruus Titii.de leg.i.733
Si seruus uetitus.de leg.i.779
Si seruus sub.de bo.pos.secūd.tab.1734
Si seruus.de assi.liber.1792
Si seruo cū libertate.de adimen.le.1213
Si seruo meo.de leg.i.759
Si seruo.de pecul.lega.1102
Si seruo.de hære.insti.451
Si seruum hæredem.si quis omis.causa testa.643
Si seruū quis.de ac.vel omitten.hæ.602
Si seruum sub conditione.de vsu.& vsufru.leg.1014
Si sic legatum.de leg.i 736
Si sic locutus.de leg.iii.901
Si sine hærede.de admi.& peri.tu.167
Si socer.solu.matri.45
Si socer nurui.de do.præle.1036
Si socius.de hære.insti.45
Si solus hæres.de acq.vel omit.hær.609
Si spurius.unde cog.1810
Si statuā legauero.de auro & ar.le.1149
Si Sticho manumisso.de pecu.leg.1104
Si sub conditione.de bo.pos.secundum tab.1732
Si substitutus.si mulier ven.no.98
Si tacitum.ad leg fal.1355
Si tamen quibusdam.de leg.ij.796
Si tutor.de testa.tu.114
Si te solum.de hære.insti.416
Si testamento.de condi.insti.510
Si testamentum.de iis qui ut indig.1264
Si testamentum.de testamen.331
Si tibi certam.de adimen.leg.1214
Si tibi electio.de opti.leg.1052
Si tibi & ei.de leg.iii.892
Si Titius ex parte.de leg.iii.975
Si tibi homo.de leg.i.750
Si tibi legatum.de leg.iii 903
Si tibi pure de leg iii.947
Si Titius.de vulga.& pu.substi 483
Si Titius hæres.de condi.insti.519
Si Titius mihi.de leg.ii.814
Si Titio statuas.de cōdi.& demō.1272
Si Titio aut Seio.de leg.ii.791
Si Titio cum quādo di.le.ced.1584
Si Titio & Mæuio.de leg.ii.819
Si Titio fūdus.de vsu,& vsufr.leg.1010
Si Titio pecunia.de leg.i.725
Si Titio de leg.ii 786
Si totam hæreditatē.de acqui.uel omit.hæred.611
Si tribunus.de excu.tu.235
Si tutelæ.de admi.& peri.tu 154
Si tutelæ.de tute.& ra.distra.169
Si tu ex parte.de acq.uel omit.hær.607
Si tutor.de admi.& peri.tut 144
Si tutor aliquo.de susp.tu.221
Si tutor constitutus.de admi.& peri.tuto 161
Si tutor reip.de tute.& ratio.distra.171
Si tutor post pubertatem.de tute.& ratio.di 274
Si tutor pro pupillo.de contra.& vti.act.282
Si tutor pupillo.de auth.& cōsen.tu.208
Si tutor pupillam.de leg.i.783
Si tutorem.de tute.& rati.distra.170
Si tutor uel curator.quādo ex fa.tu.211
Si tutoris.de admi.& peri.tu.199
Siue augem.de leg.præstan.1669
Siue contra.de libe.agno.81
Siue cū instrumē.de fundo instru.1066
Siue ingenua ad senatus.Tertul.1840
Siue ingenua.ad senatusc.Tertul.1843
Siue libertus.de iu.pa.1747
Siue proconsul.de tuto.& cura.132
Siue sciuerit.de leg.i.712
Si ventris.de ven.in pos.mitt.1701
Si uero composita.de mili.testa.539
Si uero negotium.solu.matr.55
Si uero non.de bo.lib.1771
Si uir uxori.de cond.& demon.1299
Si uir uxori.ad leg.fal.134
Si usufru.de usu,& usufruct.leg.1009
Si ususfructus.de usu & usufr.leg.1008
Si & ususfructus.ad leg.falci.1407
Si ususfructus.quando di.le.1577
Si ut habuiter.de auro & argen le.1156
Si uxor rem uiri.de act re.amo.75
Si uxori mūdus.de auro & arg.le.1170
Solemus dicere.de cond.& demo.1270
Solent iudices.de ali.& ciba.lega.1132

Solet

Tabula legum Infortiati.

Soler etiam.de tutel.106
Soler prætor.ubi pupil.educ 260
Soluto matrimonio.sol.matr.3
Spadonem quoque.de excu.tuto 243
Species auri.de auro & argen. leg 1149
Statuliber hæredis ad leg fal.1383
Statuliberum.de leg.ij.789
Stemmata.de gra.afa 1818
Stichus habet de pecu.leg.ij.1101
Stichus liber esto. de leg 900
Stichus nutricis.de alime & cib.le 1140
Sticho testamen.de vsu.& vsuf.leg.1026
Stichū q meus.de le.& fideicom.f.j 681
Sub conditione.de libe.& posthu.349
Sub conditione.de hære.insti 445
Sub conditione.de condi.insti 523
Sub conditione.uel de assig.li.1793
Sub conditione.de contra tabu.1657
Sub diuersis.de cōdi.& demonst 1295
Sub impossibili. de condi.insti.510
Substitui de vulga. & pupil. subst.478
Successorium edictum. de successio. edicto.1811
Sūptus aūt.de ven. in poss. mit.1699
Sumptus autem.de leg.j 728.
Sunt autem agnati. de legi. tu.131
Suo victu.de oper.liber.1757
Supellex.de supel.leg 1114
Supellectis.de supel.leg. 1116
Supellectili lega.de supel.legata.1115
Suspectus fieri.de suspec.tu.220
Suspectum tutorem. de suspec. tu. 221
TVus quoque.de hære.insti.398
Tabernæ caupone. de fundo instru.1078
Tabernā cū cenaculo.de fun.instr.1069
Tabulas.de bon.poss.secundū tab.1726
Tabularū testamē.quēad. test.aper.620
Talis scriptura.de le.j.697
Talē institutionē.de hæredi.insti.434
Tales cōditiones.de cōd & demō.1330
Teneī Fauiana.si qd in frau.patro.1799
Tēporibus diuorū fratrum. de uentre in spici.88
Testamentum aut non. de iniusto rup.& irri.testa.372
Testamentū est.de test. & qui.te.fa.possunt.318
Testamenti factio.de testa. & qui te. fac. possunt.319
Testamento datos.de test.tu.109
Testamento datos.de test.tu.115
Testamento ita cautum.de al.& ciba. lega.1139
Testamento potest.de assig.lib.1794
Testamento.de hære.inst.455
Testamento tutores.de testa. tute.116
Testamenta eorum.de mili. testa.544
Testator filium. de lega.ij.880
Textoribus.de leg.3.952
Theopompus.de dote præle.1048
Titius amicæ meæ.de auro & argen. lega.1168
Titius & Seius.de hęr.insti 416
Titius filiis. de exc.tuto 258
Titius fundi.de hære insti.408
Titius hęredes.de lega.iij 938
Titius priusquam.de mili test.544
Titio rogatus.ad trebel.1415
Titius Sticho.de leg.i.746
Titius testamen.de lib.r.& posthu.353
Titius de suis & leg.hęr.1838
Tiquis.de obs.q.1749
Titii filii è medio. de pecu le.1107
Titio centum aureos.de lega 2 858
Titio centū.de cōdi.& demonstr.1302
Titio fundus.de condi.& demon.1108
Titio in annos.ad leg.Fal.1390
Titio vsusfr.de condi.& demonst.1323
Titio vsusfru.de vsu, & vsufru.leg.1014
Titiū & Mæuiū.de admini.& pi.tut.187
Titia cum testamento.de le.ij.801
Titia diuortium solu.matri.40
Titia hęredis. de cond.& demon.1318
Titia hęrede. de annu.leg.997
Titia.ad legem Falc.1411
Titia post.de Carbo.edi.1725
Titia Seio.de leg.2.858
Titia testamen.de auro.& arg.leg.1169
Titiæ si non nupserit.de conditio.& demon.1324
Titiæ textores.de leg.j.704
Toties hæres.de acq.uel omit.hęre.610
Tractabatur.de mili.test.536
Translatio.legati.de admen.leg.1205
Trebatius ait.de hęred instituendis.413
Tres tutores.de administr.& pericul.tuto.192
Tribunus militum.de mili.test.542
Tria onera.1.de excu.tuto.226
Tria onera.2 de excu.tut.227
Tūc aūt. de iniusto rup.& irri. test.372
Tunc inutile.de pecul.leg.1100
Turpia legata.de lega.i.725
Tutela legitima.de legi.tu.128
Tutela plerunque.de tute.108
Tutela est.de tute.100
Tutor autem de bo.pos.1633
Tutor ad vtilitatem. de admini. & peri. tut.163
Tutor datus.de testa.tut.110
Tutor decedens.de libe.lega.1191
Tutor in certus.de test.tute.136
Tutor interposito.quādo ex fact. tut.212
Tutor ita recte.de testa.tu.117
Tutor petitus.de excu.tut.249
Tutor ꝓ pupillo.de admi.& peri.tu.165
Tutor qui tutelam administra.& peric. tuto.165
Tutor qui per ualetudinem.de aut.& cō seu tutor.207
Tutor quoque.de suspect.tu 215
Tutor qui repertorium.de admi.& peri. tu.150
Tutor q.& cohęres.quādo ex fac.tu.212
Tutor verū de administratio.& peri. tut. 195
Tutor sm dignitatē.de admi.& pi. tuto. 160
Tutor si potius.de tu.& cura.134
Tutor siue.de admini.& peric.tuto.170
Tutor uel curator.de admini. & pericu. tuto.163
Tutoris pcipuū.de admi.& peri. tu.166
Tutori q infantē.quando ex fac.tu.212
Tutorem qui tutelam. de administra. & peri.tu.171
Tutorē q sui.de ijs qui.ut indig.1162
Tutores a patruo.de confir.tut.123
Tutor non ab hærede.de testa.tut.110
Tutores quib.de auth.& cōsen.tut.204
Tutores qui post finem.de admi. & peri cu.tu.173
Tutoribus ita.de testa.tut.121
VAsa ænea.de suppel. lega.1120
Vbi absunt de tut.& curato.137
Vbicunque.de uend.in poss. mitten.1700
Vbi est uerborum.de rebus du.1237
Vbi pure.ad Trebel.1475
Vel cum fisco.de confir.tu.125
Vel ex parte.de re.du.1234
Vel i partes.de administra.& pi.tut.147
Vel negare,quēadmo.testa.ape.623
Vel si ualetudinē.de ipend.in re.do.60
Vel si uites.de impen.in re.do.62
Vel si uiuo.de suis & legi.hęre.1838
Vel omnia.ad Trebel.1464
Vel singulis.de vulga.& pup.491
Vel viuus.de assig.lib.1792
Veluti.de bono.pos.1631
Veluti si nouelletū.de impē.in re.do.62
Vētre pterito.de acq.uel omit.hęr.612
Ventri tutor.de tut.& cura.137
Verū est.de bonorū poss.sm tab.1741
Verba hæc.de cōdi.instit 517
Verba testamenti.de alimen.& cibar.lega.1124
Verbis ciuilib.& vulga.&pupil.sub.470
Verbis legati.ad leg. F lc.1344
Vestimentum.de auro & ar. legat.1156
Vestis an uestimē.de auro.& ar.le.1157
Vetus accipiet.de tri.vi.& oleo le.1064
Videam⁹.si cui plus quē p leg. Fa.1437
Videamus.si ei.de lib.lega.1191
Videndum est.de leg.j 757
Vile instrumento. de fund.instr.1079
Vinū cū vasis.de tri.vi.& oleo le.1064
Vino legato.de tri.vi.& oleo leg.1064
Vino leg.de tri.vi.& oleo.leg.1059
Virilis.de leg.præstan.1667
Vir vxori.de dote prælc.1045
Viro atque vxore.solu.matri.42
Virum qui nō per vim. si quis aliquē testa.prohi.665
Virum uxori.de cura.furio.316
Vinus libertus.si quid in frau. pa.1800
Vino filio.de bo.lib.1781
Viua quoque de act.re.amo.68
Vnum ex familia. de leg.ii.827
Vnū testamētū.de te.& q te.fa.pos.332
Voluptariæ aūt.de ipē.in re.do.fa.63
Vsufructu bonorū.ad le. Fal.1400
Vsufructum in dotem.solu.matri.52
Vsumfructum cum moriar.de vsu, & vsufruct.leg.1008
Vt bonorū.de bo.pos.secundū tab.1734
Vt bo pos.unde vir & uxor 1827
Vter ex fratrib.de cond.insti.522
Vt hæredib.de leg.ij.814
Vtile tempus,quis ordo in bono.posses.1830
Vtilitatem.de confir.tu.125
Vtiliū nomine.de impen.in re.do.fa.63
Vt iusiurandi.de oper.liber.1753
Vtrum.j.de assig.liber.1792
Vtrum.ii.de assig.li.1793
Vtrum autem.de contratab.1652
Vtrum ita posthumus.de re.du.1224
Vt Stichum.de adimen.leg.1208
Vulgo obseruat.de admi.& peri. tu.164
Vxori ex.quando di.leg.ced.1592
Vxori ita legauit.de do præleg.1049
Vxori legauit.de auro & ar.leg.1144
Vxori maritus.de vsu,& vsufr. le.1018
Vxori nec fundum.de dote præle.1045
Vxori meæ.de vsu,& vsufr.le.1027
Vxoriq legauit.de auro & ar.leg.1149
Vxori suæ de penu. lega.1180
Vxori suæ.de leg.3.912
Vxori vsufr.de vsu.& vsufr. leg.1014
Vxori vsūfructū.de usu.& vsufr.le.1026
Vxorem & filium.de leg 3.930

FINIS TABVLAE

Continuatio.

SOLVTO MATRIMONIO QVEMADMODVM. Dixit de iure do. s. per quos cōstituit dos: nunc eā per quos repetatur. Vel sic. Dixit s. titu. j. de matrimonijs dirimēdis: nunc eis direptis quēadmodū dos repetatur. Secundo no. q hic nō est caput libri: 1 nā cùm tres tantùm sint libri singulares pro dotibus vt suprà in prooemio fforū. §. alter utri. & cōstet vnū esse de spōsalibus, aliū de dona. inter vir. & vxo. aliū de impē. in re. do. fac. ergo hic non est caput libri: vt C. de uete. iur. enucle. l. ij. §. post hos. Tertiò quæro, 2 quare iste liber nominatur Infortiatum? Respō. 3 quia cùm Romæ esset studiū destructū, & Bononiæ inoleret, eius recuperatione facta Rauennæ, cùm esset amissum ius, est redditum forte, cum multa assint, quæ derāt. & sic ponit in, pro ualde: vt j. de liber. & posthu. Gallus. §. ille. & sic dictio ius, vel digestum, erit eius substātiuum. Alij dicūt, quia fortes leges sunt in eo. sed certè & in veteri. Alij ab inuētore 4 seu authore, vt Publiciana & triticaria. arg. s. de origi. iur. l. ij. §. post eā cū Appius. qd' diuinare est. Vel potes dicere q nomina magistralia sunt: 5 quare de eis non est disputandum: quia relinquitur pertinacibus, secundum Tullium, & quia plura sunt negotia quàm vocabula: vt s. de præscrip. ver. l. natura enim. Alij ab infortias Chaldæo vocabulo, quod est dispositio. quia vltimæ dispositiones hic sunt. Et tractat hoc uolumen de tribus. nam complet tractatum dotium. Itē tractat de tutelis. Item de testamentis, & quæ in eis continent, & de his quæ pertinent ad ultimas uoluntates tam ex testamento, quā ab intestato. Itē dicunt quidā q Ir. non habuit hunc librū 6 quasi post eum inuentus sit. quod non placet. Quartò & vltimò dic, Sol. matr. &c. quod multis modis fit: scilicet q matrimonium dissoluatur ut s. tit. j. l. j. & semper hic tit. locum habet: 7 vt j. de uerb. signi. cùm quærebatur. Item no. q dicit matrimonio. aliàs enim uel nulla actio cōpetit, si sciens non ualere, dedit. uel condictio ob causam locum habet, si ignorans: vt C. de condi. ob cau. l. j.

Soluto matrimonio quemadmodum. [a] dos petatur. [b]

TITVLVS TERTIVS.

1 Ista continuatio vr esse de mēte Bart. & Ale.
2 Hoc uerū capiēdo librū ꝓ separato & distincto tractatu: sed bene capiendo librū pro uolumine sm Bar. & Bal.
3 Alciatus in ꝓœmio primi li. dis pūct. ait uocē hāc Infortiatū, barbarā esse, & nullius sensus, ab indocto aliquo literatore primū factā, quā deinde alii æquè indociles secuti sint. Tu illū videto. aliā huius dictionis interpretationem.
4 Displicet Barto.
5 Approbatur p Bart. Alex. & Ia.
6 Et male. Bart.
7 Et bene Bart.
8 Sequunt eā B. & B.

a ¶ Quemadmodum.] id est per quos: 8 vt j. e. l. ij. §. j. & à quibus & inquantum: vt j. eo. l. maritum. cum alijs. Alij, id est quando, & constat soluto matrimonio: vt hic. & inf. eo. l. ij. in prin.

b ¶ Petatur.] id est repetitur. 9 & ita simplex pro composito. sic s. de pigno. act. petēti. sic eā reddere pro dare: vt inf. de leg. ij. cùm quidam vxori. & inf. de dote prælega. l. j. in prin.

9 Ista expositio placet Bar. & Ale. nō est tn necessaria sm Ias.

DOtis.] ¶ Casus talis est. Tractaturus de repetitione dotis Iurisconsul. ponit primò qualis debeat esse causa dotis, id est actio de dote, vsque illuc. Nam & reipubli. &c. Secundò rationem eius ponit usque illuc, cùm dotatas &c. Tertiò ponit rationem rationis vsque in fin. l. Primum dictum est tale: quia causa dotis in omni tempore & ante contractum matrimonium & post contractum, & eo soluto est & esse debet præcipua & priuilegiata, & etiam in omni loco tā in Prouincia, quàm in Italia. Ratio est talis: quia non solùm mulierum priuatarum interest eis dotes suas conseruari, sed etiam reipubli. Ratio autem rationis est illa, quia ualde est vtile reipublic. quòd mulieres rehabeant dotes suas, ut sic possint nuptias cōtrahere, & ex nuptijs liberos procreare, & de liberis prædictis ciuitates implere. & hoc dicit. Viuianus.

c ¶ Dotis.] profectitiæ uel aduentitiæ: de quibus dicitur s. de iure do. l. profectitia. & ponūtur hic tria. dictum, ratio dicti. & ratio rationis. sic s. de peti hære. sed & si lege. §. item si rem.

d ¶ Causa.] id est actio. & sic causa causata: ut C. per quas perso. no. acqui. l. j. vel econtra pro causa causante actionem: & tunc dic dotis causa, id est ipsa dos, per eandem l. prout alio modo legitur. uel quia ob causam, id est ob matrimonium datur, & fine eo non est: ut s. de iure do. l. iij. Vel id est dotis conditio: id est aptitudo: ut sic comprehendat tamē dotem quàm actionem. nec est vis: quia si dos est priuilegiata, ergo & dotis actio: aliàs nihil ualeret priuilegium. & si actio est priuilegiata, ergo & dos: quia propter dotem datur actio. Alij causa, id est titulus, uel contractus: ut institu. de lega. §. si res. Alij, ut R. id est iudicium seu instantia, ut citius forte expediatur. sic C. de transactio. l. causas. Alij, id est matrimoniū, 10 quod est causa dotis: quia matrimonium potest esse fine dote: nō econtra: ut suprà de iure dotium. l. iij.

10 Omnes expositiones positæ in ista glo. sunt bonæ sm Bar. P. Ale. & Iac.
11 Sequuntur Barto. Alex. & Ia.
† Dotium.
12 Natura

¶ Dotis causa priuilegiata est non solum propter mulieres, sed etiam propter fauorem reipublicę, qui uertitur in liberis procreandis. h.d. Bar. & Pau. de Cast.

¶ Pomponius lib. 15. ad Sabinū. l. 1.

DOtis [c] causa [d] semper [e] & vbique [f] pręcipua est. Nā & reipublicæ [g] interest, dotes mulieribus conseruari, cùm dotatas [h] esse fœminas, ad sobolē [i] procreandā, replendamq; liberis [k] ciuitatem, [l] maximè [m]

e ¶ Semper.] id est omni tempore, 11 & omni casu eorū tēporum. nam ante matrimoniū, & cōstante matrimonio, & eo soluto est præcipua, id est specialis, quasi dicat. præ alijs capit multa, uel pter communia aliarum conuentionum capit specialia. & sic ponitur præcipuum. s. de offi. procu. Cæsa. l. j. § fi. & s. fami. erci. si filia. §. hoc amplius. & §. præcipere. & pone exēpla de casibus primi & secūdi & tertij tēporis. Ecce cū ante matrimoniū nudo pacto constituitur dos. Item de bonis patris 12 ꝓmissa creditur in dubio: licet aliàs ex nudo pacto actio non oriatur: & nemo suas pecunias iactare creditur: vt C. de dotis ꝓmis. l. ad exactionem. & l. fina. & s. de pact. l. iurisgentium §. igitur & s. de probat. cùm de indebito. Itē de tacita stipulatione 13 & tacita hypotheca: ut C. de rei uxoriæ actio. l. vnica. §. j. & ij. licèt aliàs stipulatio cōtrahatur vtroq; loquente: vt j. de verbo. obli. l. j. in prin. Item quia in arbitrium alterius partis, & quia incerta: 14 ut C. de dotis ꝓmis. l. iij. & s. de iure dotium. l. cum post §. gener. cùm aliàs non conferatur, & certa quantitas contineatur vt C. de cōtrahen. empt. & l. in uendentis. & infrà, de uerborum obligation. l. ita stipulatus. Item ad hoc. C. ad Velleianum l. fina. & communia de leg. aut. res. & suprà de iure dotium, quod autem. 15 & de ritu nupt. qui liberos. In secūdo, quia non potest fundus dotalis alienari: ut insti. quib. alie. non licet. in princip. quod est contra regulam institu. de rerum diuisio. & venditæ. Item quia constante matrimonio repetitur ex causa: ut C. de iure dotium. l. vbi. quod est contra id quod à principio senserunt: ut suprà de iure dotium. l. i. Sed & primi temporis exempla ad secūdum tempus possunt aptari, si dos constante matrimonio constituatur: quod fieri potest: vt C. de donationibus ante nuptias. l. fin. In tertio præfertur alijs in personali & hypothecaria: vt C. qui potiores in pignore habean. l. assiduis. Item compensatio non opponitur: ut C. de rei vxoriæ actione. l. vnica §. taceat. Sed arguitur contra infra eodem l. maritum. & propter hoc in verbo ubique, subauditur 16 ferè. & hæc exempla tertij etiam ad secundū tempus aptantur, & tūc dos possit repeti. Sunt & alia exempla ad prædicta, quæ inuenire laboriosum est magis quàm subtile, & facit ad omnia. sup. de iure dotium. l. in ambiguis.

f ¶ Vbique.] id est in omni casu: ut dixi, uel dic in omni loco: ut C. de temporibus in integrum restitutionis. l. fi. uel id est siue ex stipulatione, siue non.

g ¶ Et reipublicæ interest.] & pro etiam, quasi dicat, nō solum mulierum, sed etiam reipublicæ: 17 ut hic. & s. de iure dotium. l. ii. & j. de priuile. credi. l. ii. & de dote prælega. l. pater. in fi & s. de pac. do. l. ii. & sic est ratio primi dicti. Item nota q ratio priuatæ utilitatis cōcordat hic cum ratione publicæ. quæ etiam si discordent, præfertur publica: 18 vt C. de caducis tollendis. l. unica. §. fi. Itē nota interesse hic propter liberas personas. & sic est ꝯ s. de iis qui deie. uel effu. l. ii. §. sed cùm liber homo. Sed dic, 19 hoc est inæstimabile interesse: ut infrà de regulis iuris. l. non est singulis. §. fi. & sic aliàs est inæstimabile: vt hic. aliàs æstimabile: & tunc quandoque damnum tantùm continet: ut suprà de actio. empt. l. si sterilis §. cùm per venditorem. quandoque est in lucro: vt suprà de eo quod certo loco. l. 1. §. fina. quandoque propter affectionem: ut suprà, manda. l. cum seruus: quandoque propter instinctum naturæ: vt s. de seruis exportandis. l. seruus ea. quandoque quia res fuit maiorum suorum: ut infrà de bo. liber. l. libertus qui soluendo. & inf. si quid in fraudē patroni. l. i. §. & aliàs videamus. & s. de minoribus l. si in emptionem. quādoque quia vicina: ut inf. de leg. 1. l. si cui fundus.

h ¶ Cum dotatas.] ratio rationis.

i ¶ Ad sobolem.] id est ad nubendum, & sic pariendum: quod melius fiet 20 cum dote, & ditiori: ut in aut. de æqua. do. § quia uerò. col. 7. & s. de iure do. l. ii. & ut non repellatur a uiro præsumptiuè: ut in aut. de nup. § sic itaque. uersi. si quis enim. colla. 4.

k ¶ Liberis.] legitimis. ad quod. C. de indic. uidu. l. 1. & de bo. libe. l. fi. sed & spurios quandoque habere expedit: ut infrà. de decurio. l. generaliter. § spurios.

l ¶ Ciuitatem.] Romanam, per excellentiam: & per hoc imperiū. Idem tamen in fœminis extra Romanam urbem habitātibus, cùm eadem sit ratio. argum. sup. ad legem Aquiliam. l. illud. & facit j. de uentre in possessionem mittendo. l. 1. §. & generaliter. & j. de bonis damna. l. fi. §. penultimo.

m ¶ Maxime.] id est ualdē. 21

lis & legitimi: secus si naturalis tātū sm Bar.
Iactare sua nemo præsumitur.
† Flo. publicè.
† Concor. gl. 2. post med. i uers. q a reip. utile est. extrà de do. inter uirū & uxo. c. 3.
13 Ista si filia dās dotē esset muta. sm Bar.
14 Dic q hoc nō est spāle: quia dos tacitè habuit respectu ad ꝑsonā pro muliere & eius, cui permittit sm Bar.
15 Dic q ibi nihil est spāle: quia tacitū subintelligebatur ab utraque parte sm Bart. & Ias.
16 Ista solutio, nō est necessaria: iō dic aliter quod dos est semper priuilegiata, nisi se quęreret aliquid turpe, uel qd esset ꝯ specie honestatis sm Bar. & Ias.
17 Secūda ratio. & ista utilitas reipublicæ præfertur, est affere suā utilitatē in quolibet particulari. sm Bar. & Ias.
18 Siue afferat suam utilitatē in quolibet particulari: siue, non sm Bar. & Ias.
19 Sequitur eā Bar.
20 Verū tamē eadem priuilegia vendicarēt sibi octo in muliere sterili Bar. Alex. & Ias.
21 Adde gl. fi. in l. illud s. ad le. Aquil.

a ¶ Necessarium.} id est vtile. sic s. de offi. praefect. praeto. l. j. & facit ad id quod no. C. de studijs libera. vrb. Ro. l. j. in fi. lib. xj.

Soluto.} CASVS Lex ista quatuor principaliter dicit. Primũ dictum tale est. Titius contraxit matrimoniũ cũ Seia: & nomine dotis accepit decẽ. postea inter eos factũ est diuortiũ. certè mulieri dos restitui debet. & hoc vsque illuc, Nec cogitur &c. Secundũ dictum est tale. Pone ꝙ Titius cõtraxit matrimoniũ cum Seia. petit Titius ꝙ Seia soluat sibi dotẽ, quã promisit. Dicit Seia: Ego volo ꝙ tu ꝓmittas restituere dotẽ, quam à me petis, Sẽpronio extraneo. certè distinguitur: q̃a si passurus est dãnũ maritus si ꝓmittat Sempronio, & de hoc timẽt iustè, puta quia verisimile est eũ dãnum passurũ, si alii promittat, puta q̃a iã desijt esse soluẽdo, uel est verisimile ꝙ desinat soluendo esse, puta q̃a res suæ sunt in maris periculo, uel alio modo est verisimile ꝙ damnum posset sentire: Rñ. ꝙ vxori inquantum facere posset dãnaretur, sed extraneo nõ. nõ ergo cogitur Sẽpronio promittere. aliàs sic. & ista vera sunt, qñ mulier Seia est sui iuris. Et hoc vsq; illuc, Nec cogitur &c... Tertiũ dictum protenditur vsque illuc, ꝙ si in patris &c. Tertiũ dictum est tale. Seia existens in potestate patris dedit dotẽ profectitiã Titio marito suo. certè soluto matrimonio actio pro illa dote cõpetens est cõis patris & filiæ: & pater nõ põt repetere dictam dotẽ nisi voluntate filiæ. ergo & eodẽ modo promittendũ est per maritũ de solutione dictæ dotis facienda, id est voluntate patris & filię. & si pr̃ solus iussit promitti, non erit adempta filiæ sui iuris postea effectæ actio de dote: & si sola filia iussit promitti, integra manebit patri do tis actio: & eam non intentabit solus, imò adiũcta persona filiæ. sed si filia sui iuris interim efficiat̃, nocebit ei quo ad repetendã dotẽ iussus illius solius, quem fecit marito: vt alij extraneo dotem promitteret. & hoc vsq; illuc, Voluntatem &c. Quartũ dictum est tale. Dictũ est in versiculo, Deniq; &c. ꝙ pater nõ põt dotẽ repetere à marito sine filiæ voluntate. certè voluntatẽ filiæ accipimus si non contradicat expressè. verũ si filia sit furiosa, videtur consentire, eò ꝙ propter dementiã contradicere non potest. vnum tñ requiritur, ꝙ filia sciat patrẽ agere pro dote repetenda, & non ꝯdicat. si enim nesciret filia, pater non audiretur agendo, nisi caueret marito ratũ filiam habituram. & hoc est quod dicit. Viuia.

b ¶ Soluto.} expone vt in rubrica dicitur.

c ¶ Dos debet.} annua bima trima die olim: hodie immobilia statim, mobilia intra annũ: vt C. de rei vxor. act. l. vnica. §. exactio sed hoc fallit, qñ culpa mulieris solutũ est matrimoniũ: ut j. e. lucius. in fi. nisi & vir deliquerit: vt j. e. cũ mulier. j. & l. viro. Itẽ fallit, si pactũ est lucrandæ dotis interpositũ: vt in aut. de san. epi. §. si verò cõstante. col. ix. & ad hoc etiã facit C. eo. l. si cõstante. nisi in casu: vt j. eo. si ab hostib. §. fi. Itẽ fallit si aliud põt obijci mulieri. j. eo. si mulier. & l. semel. Itẽ fallit si extraneus dedit, & pactus est sibi reddi: vt C. de rei vxor. act. §. accedit. Itẽ fallit si est in potestate patris: vt j. e. §. j. vel vt ista nõ obstent, dic mulieri, id est patri mulieris: vt oẽm reperentẽ cõprehẽdas. Itẽ ꝙ dicit soluto: qñq; ẽt ꝯstãte in casibus tribus. Primus est j. e. si ꝯstãte. i. prin. Secũdus s. de iure do. quẽadmodũ. Tertius C. de repu. l. j. Quartus si maritus dãnetur in metallũ. nã nõ soluitur hodie matrimoniũ: vt in aut. de nup. §. quod aũt. col. ij. & tñ dos repetitur: vt j. e. si marito. his aũt casibus cogit. scilicet reddere dotẽ cõstante matrimonio. Sunt & alii qñ potest & ualet restitutio: vt j. e. l. quis. & l. seq. aliàs si reddat vir, nõ liberat̃ nisi quatenus illa esset locupletior: & sic habet instar donationis: vt C. si dos cõstan. matri. l. j.

d ¶ Nec cogitur.} dixit qñ sol. matri. dos repetatur. nũc quãdo dos datur viro à muliere. nã nõ cogitur alii promittere si patitur incommodũ: vel ẽm quosdã ẽt si ab extraneo detur, non cogitur extraneo promittere in datione dotis: quod non placet, vt C. de rei vxo. ac. §. accedit. s. de pact. do. cũ dos. uel dic loq eo casu quo s. scilicet matrim. sol. & dicit de satisda. q̃ est j. e. si constãte. §. quoties. & §. si vxor. illa ergo dẽt fieri mulieri q̃ dotẽ dẽt repetere: nõ alii, si est incõmodũ viro: uel ẽt si extraneus dedit, & pactus fuit, non debet ei satisdari à viro si est incõmodũ. i. laboriosum inuenire fideiussorem cũ actio ei competẽs est stricti iuris: ut s. de condi. cau. da. cã non se l. dedi. sed mulieri, est bonæ fidei. vt insti. de actio. §. fuerat & sic ei cauendum est: ut hic, & s. de iudi. in omnibus. & prout primò dixi, dic ab initio, scilicet datæ dotis: siue aũ matrimonũ, siue eo cõstãte pro ut dixi. Secũdò dic ab initio, scilicet solu. ma. Itẽ dic stipulanti. i. stipulari uolẽti: ut j. de uer. ob. l. stipulatus. Item ꝙ dicit noceat, expone ẽm primum. i. nocere possit. sic j. de statulibe. l. labeo. & j. subiicit.

† Concor. c. i. ij. & iij. extrà, de do. inter ui. & uxor. & de do. post diuor. resti. Bolo. & de feudis huius l. disputat nouissime. Bernardum Trottus. q. eam nouo & uerissimo intell. illustrauit hic.

† Repromittere.

Approbatur p Bart. & Iaso.

Approbatur p Bart. Are. & Ias.

Puta propter aduiterium: quo casu non solũmodò perdit dotem, imò etiam bona paraphernalia, est gl. sing. in c. plerumque. extrà de don. inter ui. & uxo. ẽm Ias.

Ille casus nõ meretur dici fallentialis: q̃a in casu illius legis dos semper sustinet onera mrimonii. Bar. & Iaso.

Casus illius legis nõ est fallẽtialis ad hanc: quia ibi dos repetitur per cõ. ob causam: & per actionẽ de dote. Bart. & Ias.

Et bene Bar. & Ale. & Ias.

Quelibet lectura placet Bar. & Iasoni.

Reprobatur p Bart. in l. de diuisione. & l. si cõstante. in prin. inf. c.

Illud exẽplũ gl. placet Barto. Are. & Ias.

Placet Bar. & Ias. hic.

sit necessarium.

¶ Soluto matrimonio debet dos reddi, et ab initio soli mulieri promitti, & nõ alij, si marito noceret. Bar.

¶ Vlpianus lib. 35. ad Sabi. L. II.

Soluto matrimonio † solui dos mulieri debet: nec cogitur maritus alij eã ab initio stipulãti promittere, nisi hoc ei nihil noceat. Nam si incommodũ aliquod maritus suspectũ hẽt, non debere eũ cogi alij quã vxori † ꝓmittere dicendũ est. hoc, si sui iuris mulier est.

Patris & filiæ cõis est actio de dote ꝓfectitia, nec pr̃ in ꝓiudiciũ filiæ põt petere uel delegare: & si ꝯ fiat, nõ liberat maritus a filia, quo minus ipsa possit effecta sui iuris maritũ cõuenire: et ꝯ nõ põt filia ꝓiudicare: sed sibi soli sic, ut excludat̃ ab agẽdo cũ erit sui iuris: durãte pr̃ia ptãte, non excludit̃ à consentiendo patri pp pactũ suũ. h. d. usq; ad §. Voluntatẽ. Alex.

¶ Quòd si i patris potestate est, & dos ab eo profecta sit, ipsius & filiæ dos est. Denique pater non aliter quàm ex voluntate filiæ † petere dotem, nec per se, nec per procuratorem potest. Sic ergo & promittendum Sabinus ait. Ei ergo promittendum erit, cui vterque iusserit. Cæterùm, si pater solus iusserit, dotis actio filiæ non erit adempta, quandocunq; sui iuris filia fuerit facta. Item, si voluntate

e ¶ Suspectum habet &c.} Sed in quo potest nocere? Rñ. si sit rixosus: vt s. de pig. act. l. si seruos. & de usur. l. si bene. vel potẽtior: vt s. de alie iudi. l. iij. uel si mulier stipulanti donat in casu sol. ma. ille ager ad solidum: sed mulier ageret inquãtum facere posset: vt j. de re iud. l. Nesennius. Itẽ nõ poterit aliqd viro vxor reliquere in morte: vt s. de pac. do. l. cum maritus. §. fina. Sed quomodo credit fieri pauper: vt j. qui & a q. l. Iulianus? Rñ. q̃a iã fortè erat nõ soluendo. Vel est verisimile ꝙ erit: quia res suę in loco periculoso sunt, uel subiacẽt vsuris vel ruinis, & nõ potest de suis vendere. & hoc dicit, suspectũ &c. Item not. ꝙ si nihil nocet, cogitur etiam alij promittere: vt hic. ad quod facit s. de rei vẽ. l. in fundo. & sic est cõtra. C. de act. & obli. l. sicut. Solu. hic speciale, vel occasiõe dotis præambulæ incidit in secundam necessitatem. Item contra C. de nouatio. l. j. Solu. vt ibi. Item quomodo cogit? Rñ. ẽm primũ casum per retẽtionem, ut uel mulieri uel extraneo promittatur. sic s. de pig. act. l. si necessarias. §. si pignori. & sic causatiuè, nõ præcisè. actio autem ad hoc non est necessaria, uel officium iudicis: quod esset si iã soluisset. nã tũc mulieri cogitur reddere: ut d. l. in omnibus. & insti. de satisda. tuto. §. pe. ẽt si dicat sibi suspectũ incõmodũ, nisi dicat pactum factũ lucrandæ dotis. Sed ad quid cauetur, cũ habeat actionem ex stipulatu? Respõ. ut habeat instr̃m & probationes: ut d. l. in omnibus. Item facit j. de solu. l. Paulus rñdit. & s. de euic. l. in creditore. Item ad uerbũ suspectum, facit C. de iudi. l. apertissimi. & inf. ad Trebel. l. quia. ij.

f ¶ Hoc.} scilicet ꝙ solui debeat ei: ut in prin. l. uel etiam ut sibi uel alii ea uolente promittatur: & sic ad proximum.

g ¶ Sui iuris.} scilicet morte uel emancipatione: ut C. de rei uxo. actio. §. uideamus. & §. ex hoc. Accursius.

h ¶ Profecta sit.} No. duo necessaria ad hoc ꝙ actio sit cõis, scilicet ꝙ profectitia sit dos, & ꝙ in potestate sit filia. & est profectitia ut s. de iure do. l. profectitia. in aduentitia sola filia agit: ut hic, & C. de col. aut. qđ locũ. & ei agẽti pater debet cõsentire: ut C. de bo. q libe. l. fi. §. j. & est præcipuum in dote ẽm hæc iura, ut aliquid iuris habeat filia: cùm oĩa patri quęrantur: ut iusti. per quas perso. no. acqui. §. j. Item quid si pro emancipata filia pater dat dotem? Rñ. ẽm Ir. idem ac si esset in potestate: arg. s. de iure do. l. profectitia. §. pe. & ar. j. eo. l. filię. & l. si ab hostibus. & C. de rei uxo. ac. l. j. §. accedit. uersi. extraneũ. & intellige in extraneo alio à patre, uel ascendente per patrem. Alii idem quod Ir. ẽm hæc iura. Sed hodie corrigitur per dictum uersi. extraneum, scilicet ut nõ sit profectitia, sed soli filiæ emãcipatæ competat repetitio. uel secundum Io. dic etiam hodie exigi hæc duo ad hoc ut habeat locum quod hic dicit, scilicet actionem esse communem. Nec ob. illa l. profectitia. §. penulti. quia uerum est profectitiam esse, ut ibi: non tamen uerè, ut hic. nec ob. infrà eodẽ. l. filiæ. ut ibi dices. ADDITIO. Ibi pater stipulatur sibi dotem reddi, secundum Bartolum.

i ¶ Dos est.} id est actio de dote: ut j. l. proxi. dices. & dic ꝙ hanc societatem seu communionem incidentẽ inducit paterna pietas, & eius officii cura, ne sæpius eam dotare cogatur, si sine eius uoluntate dotis actio filiæ concedatur.

k ¶ Denique filiæ.} ut & C. de nup. l. si ut proponis. ii. & nisi pater sit stipulatus incontinenti: ut infrà eodem. quoties. & facit C. eo. l. ii. & l. filiæ & inf. l. ii.

l ¶ Sic ergo.} id est uoluntate filiæ. & est arg. sicut non exigit pater sine filia, sic nec stipulatur, nec facit alium stipulari.

m ¶ Ei ergo.} scilicet extraneo, uel etiam patri.

n ¶ Solus iusserit.} & promissio est secuta. Accur.

o ¶ Adempta.} nisi patri sit hæres, uel tñ in legato perceperit à patre quanta est dos: ut j. eo. l. si cùm dotẽ. §. si pater. & licet in redditione loquatur ille §. si pater. idem in promissione, cũ eadẽ sit æquitas: ut C. ad legem Falc. l. fi. & sup. de calum. l. ij. in fi. & l. seq.

p ¶ Sui iuris.] morte uel emãcipatione: ut C. de rei vxo. act. §. uideamus. interim ergo dum durat patria potestas, tutus est uir: quia cùm solus pater habeat exercitium, repellitur, si veniat contra factũ suum. Sed pone ꝙ pater exegit sine filia, & pauper factus est, ita ꝙ denuo eam dotare non potest: ut C. de rei uxo. act. aut. sed quamuis. An filia uirum conueniat dum est in potestate? Hic innuit ꝙ non. Sed respon. sic, arg. s. de eo per quem fac. erit. l. fin. & j. ad Trebel. imperator. ADDITIO. Dic ꝙ ista responsio est bona secundum Bar. & Ias. procedit tamen ista gl. nisi dos fuisset legitimè soluta patri: quia tunc secus, secundum Pau.

Si fuit ꝓmissa certa q̃titas: secus si finit̃ dos ẽm Bar.

Istud exemplũ displicet Bar. Bal. & Ias.

Sequũt eã Bar. Bal. Imo. Alex. & Iaso.

Qualibet soro est bona ẽm Bar. & Ias.

Limitabis hũc text tũ p l. post dotẽ. iũcta sua gl. i. j. e. & p l. auia. C. de iure do. ut scilicet ꝓcedat hæc lex, nisi pr̃ eam sibi fuerit stipulatus.

Ista rñsio est bona ẽm Bar. & Iaso. & est sing. gl. ẽm Bald.

Sequit eã Bart. P. Alex. & Ia.

Etiã si ne cõsensu pr̃is ẽm B. P. & Ias. licet Lud. & Alc. cõtra.

Non est op̃: cũ sine ꝯsensu pr̃is possit agere, ẽm Bar. Bal. & Ias.

Ista placet Dyn. B. P. Ale. Arc. & Ias.

Placet Bar. & Ias.

Et male P. iõ dic ẽm eum ꝙ melior rõ assignat̃ in l. iure successum. s. de iure do.

Illa lex potius discordat q̃ cordet: sed dic ꝙ non obstat quia ibi spãle ꝓpter dictũ filię qđ ipsa ꝓmisit ꝯhendo matrimonium absq; ꝯsensu pr̃is, ẽm Bart.

Sequit hanc gl. usque ad fin. Bar. hic.

Sequitur eã Barto. & P.

Promittatur

a ¶ Promittatur.} extraneo ut nec sibi nec patri teneat̃ maritus.

b ¶ Solus.} quando suo tantum.

c ¶ Adiuncta.} i. nomine suo & filiæ. ADDITIO. Reprobatur quia debet dicere adiuncta persona filiæ consentiente filia. ex mẽte Aretini & Iasonis.

d ¶ Amissam.} i. filia nõ perdet hoc: licet alij delegauerit: & sic pater agit ea cõsentiẽte ac si non delegasset. nec enim sunt socij ut factum unius alteri noceat. ut s. de arbit. l. si duo. licet sint quasi socij: ut not. j. de sol. q hominem. §. si gener. unus enim sociorũ nomine suo tantum: ut ibi. hic suo & filiæ. sed ea facta sui iuris nocet ei filiæ: ut subiicit, cũ eo casu actio sit solius filiæ. ut C. de rei vxo. ac. l. j. §. uideam'. & §. & hoc. sed cẽrtè imò uidet̃ amissa quo ad filiã etiam ea existẽte in potestate. & sic non est opus consensu eius. ut s. de pac. dot. l. cũ dos. §. si uero. quæ est cõtra. Sol. hic ipso iure non: ibi per exceptionẽ sic uel ibi paciscendo de non petẽdo: hic de legando. Itẽ nũquid sunt duæ actiones, vna patris: alia filiæ. an una communis? hic innuit ꝙ duæ. sed lo. dicit unã quã pater quãdoq; solus intentat, qñq; adiũcta persona filię, quãdoq; sola filia. aliud est in actione iniuriarum quæsita patri per filium: q̃a sunt duæ: ut j. de iniur. l. pater. Item no. ꝙ filia potest per alium quod non per se. sic s. quæ res pig. obliga. poss. l. Aristo. Sed magis dicitur non impedire, quã agere. sic j. de manumis. uind. l. si pater. in fi.

e ¶ Ei.} scilicet filiæ. Sed quidam dicunt patri. quod nõ placet: quia & si filia nihil fecisset: tamen pater in eum casum non ageret. ut C. de rei vxo. actio. l. i. §. uideamus.

f ¶ Stipulatio.} id est promissio facta extraneo. sic s. de condi. inde. l. si non sortem. § penult.

g ¶ Vt consentiat.} scilicet expressim.

h ¶ Contradicat.} i. contradicendi causam habeat. ut j. eod. l. dotẽ. & l. si cùm dotem. § eo autẽ tẽpore. Sed contra. j. e. l. Titia. ubi pater debet probare eam cõsentire. Sed dic ꝙ probat eo ipso ꝙ nõ dissẽtit. Itẽ nota hic ꝙ qui tacet consentit. Arg. contra. j. de fur. l. q vas. & uetare. Sed dic pro & cõtra. s. de ꝓcurato. l. filiusfamilias. §. iuit'. ADDITIO. Dic in proposito quod in actu in quo quis debet cõsentire, taciturnitas habetur pro consensu: ut hic. sed in actu i quo quis non debet cõsentire, ratione honestatis non habetur pro consensu. ut in contrario. secundum. Bal.

i ¶ Contradicere.} scilicet filia.

k ¶ Credet.} ut s. de his qui sunt sui uel alie. iur. l. patre. §. fina. Sed cõtra. s. loca. l. qui ad certũ. Sed hoc ideo quia cõtradicere nõ põt nisi iustam causam contradicendi habeat etiam si sapit: ibi secus. sic ergo quasi consentit: ut d. l. patre. & quasi contrahit. ut s. de neg. gest. l. iij. §. & si furiosi. uersi. curatori. Sed uerè non consentit, nec contra dicit: ut j. de reg. iur. l. in negotiis. Item hoc potest intelligi si non habeat causam contradicendi.

l ¶ Sed si absens.} non ergo pro eodem habetur absentia & furor. & idem habes suprà de procur. l. ij. §. furiosus. & infrà de iniur. l. sed si unius. §. filiofamilias. Sed cõtra. j. de reg. iur. l. ubi. §. furiosus. & j. de iure cõdicil. l. ij. §. furiosus. Sol. quo ad animũ est absens ut ibi: quo ad corpus præsens: ut hic. & sic cùm nõ contradicat, nec cõtradicere potest: cùm animus deest. ut s. de procura. l. ij. consentire dicit: ut hic, & sic quo ad corpus accipitur hic: sed si absens &c. & dicitur absens si abest a loco ubi agitur, aliàs aliter. ut C. de præscrip. lon. tẽpo. l. fi. & de hoc dicitur j. de verb. signi. l. absentem.

m ¶ Ratam rem.} & si omissa sit de rato satisdatio, dic ut j. eod. l. si cùm dotem. §. si pater. Item cùm cauet de rato si moritur filia: ammodò stipulatio non committitur. ut j. rem ratam habe. l. § fine. in fine. & l. fina. in princip.

n ¶ Scire.} debet ergo ei denunciari si ignorat. aliàs non est opus. ut s. de euic. l. Herennius. & de act. emp. l. i. in fin.

o ¶ Non contradicere.} sed si latitet dic ut j. eo. l. si cùm dotẽ. §. si latitet. Itẽ facit s. de procu. l. non solùm. §. si de dote. sed sequẽs §. si pater. uidetur contra. Sed ibi in actione iniuriarum quæ sunt duæ: & si sua agit pater, non cauet: ut ibi. sed si nomine filiæ agat, sic. ut j. rem ra. habe. l. si fine. §. fiat. at actio de dote una est. ut s. proxi. §. not. Vel dic ꝙ ẽt si noie filiæ agat: non caueat, ut ibi. aliud si eius procurator. ut d. l. rem ratam hab. nam priuilegiũ patri datum non transit ad alium. sic j. de lega. ij. l. cùm patronus.

† Permanebit.

Illud nõ expediebat dicere: q̃a dato ꝙ essent socii, tñ pactum vnius alteri nõ ꝓiudicat in acquisitis: secus i acquirẽdis ẽm Paul.

Reprobat̃ ẽm omnes.

Sequunt̃ istã P. Are. tr. & Ias. cõtra Bar.

Et bene Bar. P. Alc. & Ias.

Concor. ca. si seruus sciẽte dño & nõ ꝯdicẽte dño i clerum fuerit ordinatus. dist. 54. & ex c. nonne bene dicimus. i text. & gl. super uerbo, tacẽdo. đ ꝓsum. Facit regula, q tacet. de re iu. li. 6. tacẽs an consentire uideat̃: uide ad longũ do. Ias. i §. Itẽ Seruiana. uer. ubi formaliter dicit Bart. instit. de actio.

Duar. 48.

Et bene ẽm Bar.

Et bene. ẽm Paul.

Contrario sensu secundũ Ias. Dic melius ꝙ ibi requirit̃ cõsensus: hic sufficit ꝯdictionẽ cessare, scđm Bal. & Ias.

Idẽ Imo.

Dic melius ꝙ qñ requirit uerus ꝯsensus, furiosus & absens æquiparant̃: sed qñ sufficit nõ ꝯdicer̃, nõ æquiparant̃: ut hic ẽm Bar. B. & Pau.

Nihilẽ ẽm Pau. & Ias.

solius filiæ promittatur a †, remanebit dotis actio itegra patri. Sed vtrùm vt & agat solus b, an & vt adiuncta c quoq; filiæ persona experiri possit? Et puto nec eã actionem amissam d, quam adiuncta filiæ persona potest habere. Quòd si sui iuris fuerit facta filia, nocebit ei e ista stipulatio f.

¶ Filia sanæ mẽtis si est ꝓsens, & non contradicit, hr̃ pro consentiente. Idẽ, si propter furorẽ ꝯdicere non poterat: secus, si ideo quia erat absens: qm̃ tunc non habeẽ ꝓ consentiẽte nec dissentiente: & ideo cũ cautione rati tunc admittit̃ pr̃. h. d. Alex.

¶ Voluntatẽ aũt filiæ cùm pater agit de dote, vtrùm sic accipiam, vt consentiat g: an verò ne cõtradicat filia? Et est ab Imperatore Antonino rescriptum, filiam, nisi euidenter cõtradicat h, videri cõsentire patri †. Et Iul. lib. † xvij. Digest. scripsit, quasi ex uoluntate filiæ videri experiri patrem, si furiosam filiam habeat. Nam vbi nõ potest per dementiam contradicere i, consentire quis eam meritò credet k. Sed si absens l filia sit, dicendum erit non ex uoluntate eius id factum: † cauendumq; à patre, ratam rem m filiã habituram. Vbi enim sapit, scire n eam exigimus, vt videat̃ nõ cõtradicere o.

¶ In dote q̃ est communis patri & filiæ, solutio spontanea fcã uni sine consensu alterius non liberat soluentẽ ab alio, nisi pecunia sit conuersa in utilitatẽ alterius directò uel ꝑ indirectũ. h. d. cũ l. seq. Alex.

¶ Paulus lib. 7. ad Sabinum. LEX III.

Non solùm autem in exigenda p, sed etiam in soluenda dote, quę q communis est patri & filię, utriusq; voluntas exquiritur: nec alter alterius r deteriorem s conditionẽ facere potest. ¶ Sed si pecunia ad patrẽ peruenerit t, quam filia acceperit, actio de dote v vtriusque tolletur u.

¶ Maritus soluens dotem pr̃i uxoris sine consensu eius: si pater posteà alteri uiro filię dat illam dotem, filia repellitur, si agat contra primum maritum. hoc dicit.

¶ Pompo. lib. 15. ad Sabinum. L. IIII.

† Si cùm pater sine consensu filię dotem à uiro exegisset, & eandem alij viro eiusdẽ filię nomine dedisset x. & mortuo parre si

Nõ solùm.} CASVS. Pater pro filia quã in potestate habebat, dedit dotem titio marito filiæ. factũ est diuortiũ. certè dos restitui uel solui dẽt utrique tam patri quam filię; quia non solùm in exigẽda dote siue in iudicio petenda actio de dote cõmunis est patris & filiæ ut dictum est. s. l. ꝓxi. §. deniq. sed etiã in soluenda sine iudicio: neq; pater potest facere filiæ conditionẽ deteriorem in hoc, neque filia patris. Supone quod marit' soluit pecuniã dotis mulieri tantùm, & dicta pecunia peruenit ꝓst eã ad patrẽ? certe non solùm actio quæ cõpetebat mulieri quæ recepit dotem: sed etiã illa quæ competebat patri, tollitur. Viuian.

p ¶ In exigenda.} exigit ab iuito ut j. de leg. iij. l. fideicõmissa. §. si rem exoluit maritus sponte. uidebatur enim ꝙ licet non solùs exigat: tamen soli extra iudiciũ soluatur: ut in adiecto. ut j. de solut. quod stipulatus. non tamen est ita: & econtra exigit procurator litis non tamen ei soluitur. ut j. de solu. l. hoc iure.

q ¶ Quæ.} fit relatio ad id quod datur intelligi per pręcedẽs. & dic quæ id est actio nã ipsa dos est uiri: cõsumpta fortè. uel ipsa dos est cõmunis eorũ respectu iuris: q̃a uterq; habet actionẽ pro ea. uel dic quæ. i. q̃a. Sed qualiter est actio cõmunis? Respõ. sicut duob' hæredibus actio hæreditaria: & sic pro diuiso: quia sic est i illa. ut C. fa. ercis. ea quæ. & pater exercet suã partẽ filiæ. Vel uerius utrique insolidũ cõpetit ut duobus reis stipulandi: sed plusculum habet pater: scilicet exercitium. ut s. l. proxi. §. deniq; pater. & C. de bo. quæ libe. l. fi. §. ubi. consensu tamen filiæ ut hic: nisi in casibus notatis in dicto. §. deniq; Et secundũ hoc nõ oportet ꝙ ambulet actio de uno ad alium, qđ rarò fit. tñ quãdoq; contingit: ut s. de usufruct. l. adhuc §. si operas. sed uterq; exerceb it: diuersis tamen casibus: ut C. de rei vxo. act. accedit. & §. videamus. sed secundum hoc quare cauet đ rato, vt s. l. proxi. in fi? Respon. propter filiæ consensum qui abest: sine quo non agit nisi caueatur: quod in duobus reis stipulandi nõ ẽ opus, cùm sine alterius consensu alter agat.

r ¶ Alter alterius.} id est filiæ. uel etiã extranei qui dedit dotem & stipulatus est incontinenti sibi reddi. ut j. de solu. l. qui hominem. §. si gener. & s. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. i. & j. de regu. iur. non debet. & C. de an. excep. l. vt perfectius.

s ¶ Deteriorem.} etiam si soluatur patri. ut C. de rei vxo. act. aut. sed quamuis.

t ¶ Peruenerit.} quod est qualitercũq; in rem patris uertat: etiã si se denuo dotet ex ea: cùm hoc onus patris sit. ut s. de in rẽ ver. l. & iõ. in fi. & l. seq. & d. euthen. sed quamuis. idẽm si pater non habuit caussam contradicendi. ut j. eo. l. si dotem. §. i.

v ¶ Tolletur.} quia ipso facto ratũ habet. ut j. rem ra. habe. l. Paulus respondit non tantùm. & C. de condi. indeb. l. indebitum. & retro trahitur. ut C. ad macedo. l. fi. Item no. quòd liberor soluẽdo alij dummodò pecunia ad creditorem perueniat ut s. de peti. hæredi. l. sed & si lege. §. si minori. ibi. nam & si id &c. & s. de nego. gest. l. si liber. & j. de solu. l. quoties. Accur.

Si pater.} CASVS Pater dedit dotem pro filia quàm habebat in potestate: ipse pater dotem repetiit solu. matr. sine cõsensu filiæ: & eam dotem tradidi alteri uiro pro filia. certe dicit iurisconsult. ꝙ filia agere cùm priori uiro non potest: quamuis patris exactioni nõ consenserit, repellitur enim doli exceptione. Viuianus.

x ¶ Dedisset.} quod facere debet: nisi clades aduenerit patri. ut C. rei vxo. act. aut. sed quamuis.

Idẽ prędicti.

Imò idẽ ẽm Ias.

Du. cauẽdumq; ratam &c.

Hoc uerũ in priuilegio psona. ut in regula, priuilegium. de reg. iur. lib. 6. nã in dubio ẽt non trãsit ad hęredes ut notat i l. mañ tũ. j. eo. cui cõcor. glo. in sum. 25 q. 2.

Du. utrisque.

Apđ Du. icipit Si pr̃ &c.

Du. eius filiæ &c.

Et etiã qñq; à uolente. Arc. & Ia.

Reprobatur iđm Bar. & Ias. qn' mãdatũ taceret mẽtionem de uerbo exiget: secus si đ uerbo age, quo ca su gl. habet uerũ secundum Alex.

Placet Bar.

Et male Bar. & Ias.

Ista similitudo displicet Bar. P. & Imo. ideo dic aliter ut per eosdẽ hic.

Ais est lex. sed & si quis.

Singularis glos. ẽm Pau. hic.

Ope exceptionis ñ ipso iure. Bar. & Ias.

Hęc gl. est ordi. ad hoc, & tacita q. vtrũ soluẽs creditori creditoris liberet. & concludũt doc. ꝙ sic si ptiũ ad pricipalẽ creditorẽ perueniat: dixi i l. solutũ in apostil. sub e. uer. & ibi oino Alex. j. de solu.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Repellitur.} ut & j. eo. l. dotem. idem si extitit hęres patris, uel habuit legatū æquiualens doti: ut j. eo. si cum dotem. §. si pater. al's ipsa cōtra uirū, & uir contra socerū uel eius hæredem per condictionem indebiti aget, ut j. de solu. l. qui hominem. §. si gener. Accur.

De diuisione.} CASUS. Ad euidentiam huius l. ita præmittit. Certum est q pro oneribus matrimonij maritus lucrifacit dotis fructus: ut C. de iure do. pro oneribus. unde si esset cœptum matrimoniū in cal. Ianuarij & tradita marito dotis possessio, & per totū annum durasset matrimoniū: totius illius anni maritus fructus dotis lucrifaceret. si autem durasset per partem anni, pro illa parte lucrifaceret fructus. & in isto ultimo loquitur hæc l. Et ponit talem casum. Titius contraxit matrimonium cum Berta in calē. Ianuarij. posteà in calen. Februarij fuit data marito possessio rerū dotalium. durauit matrimoniū per sex menses à tempore nuptiarum contractarum. maritus ergo debet habere fructus pro tempore sex mensiū. Sed nunquid cōputabitur sibi tempus quo ad fructus lucrandos à die cōtractarum nuptiarum? an à die quo tradita fuerat ei pos. Et respō. iuriscon. q computabitur ei tempus à tempore, quo fuit ei tradita poss. & ita nō habebit dimidiam partem fructuum, quamuis per dimidiam partem anni durauerit matrimonium. imò pro quinque mensibus tātum. potest enī marito sua pigritia imputari, quare nō fecit dari sibi dotem tempore quo nuptias contraxit. & hoc dicit. Viuianus.

lia cum priore viro agat, doli mali exceptione repellitur[a].

¶ *Vbi præcedit matrimoniū, & sequitur traditio dotis: ex die traditionis dotis tēpus computat ad discernendū pro quota parte fructus ad uirū pertineant, & pro quota ad uxorē soluto matrimonio. Alex.*

¶ Vlpian. lib. 35. ad Sabinum. L. V.

De diuisione[b] anni ei[c], quo diuortium factum est, quæritur ex die contracti matrimonij, an ex die traditi[d] fundi maritus sibi[e] computet tempus? Et vtiq; in fructibus à viro retinēdis, neque dies constitutæ[f] dotis, neque nuptiarū[g] obseruabitur: sed quo primū dotale prædium constitutum est, id est, tradita possessio est[h].

¶ *Si precedat traditio nomine dotis: & sequant nuptiæ, ad cognoscendū pro qua rata temporis fructus spectant ad uirū, inspicitur dies nuptiarū, & ideo fructus antè percepti, mulieri restituendi sunt. Alex.*

¶ Paulus lib. 7. ad Sabinum. LEX VI.

Si ante[i] nuptias fundus traditus est, ex die nuptiarum[k] ad eundem diem sequētis anni computandus est annus. Idem in cæteris annis obseruatur[l] donec diuortium fiat. Nā si ante nuptias traditus sit, & fructus inde percepti, hi restituendi sunt quandocunque[m] diuortio facto, quasi dotis[n] facti.

¶ *De fructibus diuidendis inter maritum & uxorem, debent ante oīa deduci impēsæ factæ gratia ipsorū fructuū, siue p uxorem, siue per maritū, siue per utrunq; factæ sint. & hoc, siue matrimonium durauerit minus anno, siue pluribus annis: & residuum fructuum diuidi debet. Alexan.*

¶ Vlpia. lib. 35. ad Sabinū. LEX VII.

Fructus[o] eos esse cōstat, qui deducta impensa[p] supererūt. Quod Scæuola & ad mariti & ad mulieris impensas refert[q]. Nam si mulier[r] pridie[s] vindemias doti dederit, mox sublatis à marito vindemiis diuerterit[t], non putat ei[u] vndecim dūtaxat[x] mensiū fructus restitui, sed & impēsas[y]: q antè, quàm portiones fructuum fiant[z], deducendę sunt. Igitur[a] si & maritus aliquid impēderit[b] in eundem annum, vtriusq; impensę concurrent[c]. Ita &[d] si impēsarū[e]

Si ante.} CASUS. Titius contrahęre matrimonium cum Seia volebat, & Seia noīe dotis tradidit dicto Titio futuro marito fundum ante nuptias. posteà nuptiæ contractæ fuerunt. certè dicit iurisconsul. ad hoc ut maritus lucrifaciat fructus, cōputatur ei tempus quo durauit matrimonium, à tempore contractarum nuptiarū, & non à tempore traditi fundi. Quid ergo erit de fructibus perceptis à marito ante nuptias cōtractas? certè illos non lucratur maritus, imò quasi dotis factos tenetur restituere mulieri. Viu.

i ¶ Si ante.} secus si post, quia tunc ex die traditionis, ut suprà l. proxi.

k ¶ Ex die nuptiarum.} cōtractarū. tunc enim incipit esse dotalis: ut suprà. l. proxi. in fine.

l ¶ Obseruatur.} ut sciamus quota parte ultimi anni durat matrimonium. Accur.

m ¶ Quandocūque.] aliàs quandoquę.

n ¶ Quasi dotis.} illud quasi est expressiuum ueritatis: ut sup. de iure do. l. dotis fructus. & j. e. l. diuortio. §. itē si messes. Sed q d si puellam decē annorū duxi de facto, & subeo onera eius: an lucrer fructus rerum suarum? Respon. non, per l. istam & prę cedentem. sed quidam ut Azo. sic: & hoc de ęquitate: quia quæ est ratio quòd lucretur post matrimonium, qa subiit onera, eadem & ante: ergo idem ius: arg. §. ad legem Aquil. l. illud. & ad hanc & superiores, & similes dicunt quòd non subibat onera. sed per. l. municipalem bene hæc æquitas seruatur Bononiæ. Acc.

Fructus. ¶ Casus in hac lege satis patet in gl. penul. hic.

o ¶ Fructus.} Dixit superioribus ll. uirum lucrari fructus p eo tempore, quo durauit matrimonium, & prædium fuit dotale. nūc de quibus fructibus dicat, audiamus.

p ¶ Impensa.} non quælibet, sed quæ gratia fructuū fiat: ut j. l. diuortio. §. impēdia. & s. de peti. hære. l. si pater. §. pen. nullus enim casus &c. ut s. famil. ercis. l. fundus qui. & hoc inspecto exitu, interim tamen uerè est fructus. sic & s pro soc. l. Mutius. & facit. j. de lega. i. l. non amplius. in prin. & C. de fruct. & li. expē. l. i. & infrà. ti. j. l. iij. §. i. & s. de usur. l. quod in fructu.

q ¶ Refert.} & primò ponit de expensis mulieris: posteà uiri quando matrimonium durauit minus anno; posteà dicit quando pluribus annis.

r ¶ Mulier.} nunc de muliere.

s ¶ Pridie uindemias.} puta Cal. Septembris.

t ¶ Diuerterit.} puta calen. Octobris. & sic per mensem durauit matrimonium. nam tātum durat uindemia: ut C. de fer. l. omnes. & secundum hoc uerbum mox, determinat uel uerbum diuertit, uel uerbum sublatis. aliàs autem aliter accipitur hæc dictio mox. s. de iudi. l. per interuallum & s. si cer. peta. l. i.

v ¶ Ei} scilicet mulieri.

x ¶ Duntaxat.} sine expensis scilicet, ut subiicit. nam cum expensis restituit fructus xi. mensium.

y ¶ Sed & impensas.} putat restitui Azo. quas fecerat mulier colendo uineam antequām traderet uiro.

z ¶ Fiant.} id est antequam diuidantur fructus.

a ¶ Igitur si &.} nunc de uiro.

b ¶ Impenderit} uindemiando.

c ¶ Concurrent.} quia quilibet suos deducet.

ADDITIO. Vel dic concurrent. i. compensabuntur usque ad concurrentem quātitatem: residuum diuidetur secundum Bal.

d ¶ Ita et.} i. sic est &c. & q d subiicit, necesse subaudi, ibi enim &c.

e ¶ Impensarum.} Berta nupsit Titio cal. Octobris & uineam plenam dedit in dotem, in qua colēda impēderat x. & durauit matrimoniū x. annis, & plus uno mēse: & sic solutum est in cal. Nouēbris. sicq; vinea redditur uacua mulieri, fructus ultimi anni diuiduntur, & pro xi. partibus mulieri redduntur. pro xij. qua durauit matrimonium, uiro relinquitur: expensæ tamen, quam fecerat mulier in colendo ante datam uineam, deducitur. si autem ultimus annus matrimonij

b ¶ De diuisione.} dic ex quo & usquequo fructus dotis sunt viri. & certè ex quo hæc duo interuenerūt, scilicet q matrimoniū é, & dos data: alterū tantùm non sufficit. Nam ante matrimoniū datę dotis fructus augent dotē. posteà datę ex die quo est data, fructus sunt uiri: ut hic, & in seq. l. & hoc usque ad ultimū annū matrimonij, si modò & onera subiit, aliàs non. ut j. e. l. in insulā. §. usuras. & de excep. do. l. fin. in prin. & s. de iur. do. l. cum post. §. in domū. qui ultimus annus incipit habito respectu ad principiū quādo prædicta duo cōcurrunt: ut hac l. at fructus ultimi anni diuiduntur, ut pro quota durauit matrimonium, pro tota habeat uir: pro alia uxor: ut j. eo. diuortio. & C. de rei vxo. act. §. sed & nouissimi.) Alij dicūt quòd hic durauit matrimonium per annum uel minus, erūt ergo fructus uiri ex quo hæc duo concurrunt usque ad finem matrimonij.

c ¶ Anni eius.} id est ultimi anni matrimonij.

d ¶ Traditi.} constante matrimonio.

e ¶ Sibi.} id est ad suum commodum, ut lucretur fructus.

f ¶ Constitutæ.} pacto sine traditione: ne sibi statim contradicat.

g ¶ Nuptiarum.} scilicet contractarum, si non tunc tradita erat.

h ¶ Possessio est.} nuptiis precedentibus, secus si possessionis traditio nuptias precessit: quia tūc augent dotē: ut j. l. proxi. & s. de iure do. l. dotis fructus. §. i. præterea & alia ratione, quia dotale prædium non potest dici ante matrimonium contractū, licet quasi dotale dicatur quo ad hoc ut alienari nō possit: ut suprà d fun. do. l. iiij. nam dos sine matrimonio esse non potest, licet matrimoniū sine dote esse possit: ut C. de don. ante nup. l. si. Item contracto prius mrimonio. & ante dotis traditionē, non habet maritus fructus donec secuta fuerit traditio. Imputari enim debet marito q fundum sibi dari non petiit. unde non lucratur fructus, licet onera subeat: & iō nō nisi à tempore moræ sibi lucratur fructus: cum actio bonæ fidei sit. s. ex stipulatu quam habet: ut s. de usur. l. mora. §. in bonę fidei. & C. de rei uxo. act. l. i. §. sed & si non ignoramus. sed uidet mulier esse in mora eo ipso q percepit fructus, & uir subiit onera: ut s. de act. emp. l. Iulianus. §. ex uēdito, & C. d ac. emp. l. curabit. Sed pone mulieré fructus non percepisse, ut argu. s. de usur. l. uideamus. in prin. Vel pone eam obtulisse: æquum est marito suam negligentiam imputari: ut C. de anna. excep. l. ut perfectius. aliàs ergo preterquam in istis duobus casibus est in mora. argu. dictarum ll. & facit infrà de usucap. l. si aliena. in prin.

lib. 30. — An. — Contracti non est apud Dua. — Marito fundi. Du. — In F. P. tradita possessione. — Papinianus. — Imò tria requirūtur quia vltra hęc duo requirit tertium q vir supportet onera mrimonij: vt j. subiicit secundū Bar. Pau. & Ias. — Ab ista parte vsq; ad uers. alij dicunt &c. est additio, & nō de gl. Accursii, secūdum P. & Clau. — Ista casus positio est eadē in effectu cum prima, sm Bart. — Sequunt Bart. Paul. & Imo. — Placet P. — Idē tenet Bar. & Im. — Quia fructus recepti ante traditioné vidētur fuisse recepti p mulieré mora viri tū petentis sm Bald. — Sequunt hāc glo. B. B. P. Imo. Arec. & Ia. licet Rayne. & Alb. contra. — Ista rñsio glo. placet Pau. & Bartol. sed displicet. Im. Arc. Alex.

& Ias. sm quos in dote nō cōstituitur mora reipsa: sed opus ē interpellatiōe vel lapsu tpis. — Nā & si. — lib. 31. — Fructus dicūtur, q deducta impēsa super sunt. pcor. gl. in c. gratuis. super verbo, fructus. ex de rest. spo. — Sequuntur hāc gl. B. & Paul. — Côcon c. uobis. in tex. & gl. super uer. q d ad causas, xii. q ō. ii. & capi. pastoralis. ex de deci. — Adde q opin. Azo. ut cōiorem sequit Bal. & doc. in l. si. in pe. co. C. q po. in pi. habean. — Hoc verū qn maritus sciebat dem matrimoniū nō posse tenere, al's lucraret fructus saltem tanq bonæ fidei possessor. sm P. — Querēdorum uel pseruandorū sm P. — Ista gl. reputat valde sing. sm Are. & Ias. ad hoc q fruct' differunt deductis expensis interpretatiuè, non verè. — Sequuntur eā Sal. Bal. & Alo.

trimonij fuisset completus, quia solutum est matrimonium in calen. Octobris, & sic uineam plenam restituisset vir, sicut acceperat: non deduceret mulier expensas ante factas: quia nec uir, quas in vltimo anno fecit: ut inf. l. proxi. §. interdum. retinebit. & §. impendia. in fi. §. Sed quidam indistinctè dicunt quòd hic dicitur, siue sit ǝpletus ultimus annus, siue non. & §. impendia. in uiro qui non deducit, intelligunt: ut pote cum omnes fructus ei remaneant. Accur.

a ¶ Primi anni.} scilicet matrimonij, nō totius, scilicet anni, sed eius quod cessit ante datum prædium, scilicet i dotem, siue simul cępit esse matrimoniū & dos, siue ante matrimoniū, & posteà dos, ut expensa tunc temporis fcā mulieri reddat. Sed de quibus fructib' fit hęc deductio: de primis nō: quia diu consumpti sunt. de vltimis non: quia i eis ñ impendit: sed de ultimis dic quia loco priorum sunt. argum. j. de lega. ij. l. imperator. in ñ. & l. seq.

à muliere factarū ratio habeatur, cùm plurimis annis in matrimonio fuerit necesse est primi anni[a] tempori computari, quod fuit ante datum prædium.

¶ *Si fundus plenus fructib. dat in dotē, tēpus locationis inspicit, ut sciamus qd p cipit de pensione, id est, pro quanto tēpore percipit pensio. Tēpus uerò m̄rimonij inspicitur, vt sciamus p quota parte anni de pēsione uir lucrat. sed si fund' uacuus datur in dotem, tēpus locationis pro nullo inspicit. h. d. usq; ad §. ob donationes. Bar.*

¶ Papinianus libro 11. quæstionum. LEX VIII.

Diuortio[b] facto[c] fructus[d] diuidi ait[e], nō ex die locationis[f], sed habita ratione pręcedentis tēporis, quo mulier in matrimonio[g] fuit. Neq; enim si vindemiæ[h] tempore fundus[i] in dotem datus sit, eumque vir ex Calendis Nouembris primis fruendum locauerit[k], mensis Ianuarii[l] suprema[m] die facto diuortio retinere virum & vindemiæ fructus[n], & eius anni, quo diuortiū factum est, quartam[o] partē mercedis, æquum est[p]. Alioquin[q] si collectis[r] vindemiis, altera die diuortium intercedat, fructus integros retinebit[s]. Itaq;[t] si in fine mensis Ianuarij diuortiū fiat, & quatuor[u] mensibus matrimoniū steterit, vindemiæ fructus[x], & quarta portio mercedis instantis anni cōfundi[y] debebūt, vt ex ea[z] pecunia tertia[a] portio viro relinquatur. Ecōtrario[b] quoq;

b Diuortio.} aliàs lex, aliàs §. Papinianus. Et dic, Berta nupsit Titio i cal. Octobris, & uineam dedit in dotem uuis plenam: sequenti mense, scilicet calend. Nouembris, iam percepta uindemia locauit uir fundum ad annum pro xij. & in eodem anno in fine Ianuarij solutum est matrimonium: & sic durauit matrimonium quatuor mensibus à die quo fuit contractum, sed à tempore locationis per tres menses. Certū est autem fructus debere diuidi huius anni inter uirum & uxorem: & pro quota parte anni durauit matrimonium, pro rata habeat vir: p alia uxor: ut s. eo. l. de diuisione. Quæro ergo quantū dicas hic durasse matrimonium: ut sic scias quātam partem uindemiæ & mercedis debitæ ex locatione habeat uir. Ad quod dic quòd si inspicitur tempus locationis, inuenies tribus mensibus durasse: & sic uindemiam totam præambulam, & quartam mercedis habet uir, quod est absurdum: quia & si in cal. Nouembris iam pcepta uindemia fieret diuortium, tota uindemiā haberet uir, quod est falsum: ut s. eo. l. fructus. si uerò inspicias tempus quo fit matrimonium contractum, inuenies durasse matrimonium quatuor mēsibus. & sic tertiam partē uindemiæ & mercedis habet uir: & hoc est uerū. & sic annus icipit à die contracti matrimonij, & à die datę dotis, non à die locationis. q autem tempus contracti matrimonij, & uineę datę in dotem inspiciatur, & non tempus locationis, probatur in cōtrario casu. Nam pone econtra q post perceptam uindemiā dedit mulier uiro in dotē uineam vacuam in cal. Octobris uel Nouembris: & eodē anno calē. Martij maritus locauit eandem pro xij. mensæ Aprilis factum est diuortium. Quæro ergo quantam partem mercedis habet vir? Et quidem si inspicias tempus locationis, habet xij. quia ex tunc uno mense durauit matrimonium. si autem tempus matrimonij, quod durauit quinque uel sex mensibus, pro tanto lucrabitur vir: & hoc est verum. uindemia autem præambula à muliere ante coatractum matrimonium percepta non diuiditur: ut infra ea. l. §. apparet &c. quod hic iungas. ff. Accur.

c ¶ Facto.} Idem si morte sit solutū matrimoniū. Ir nam sic sit redditio & diuisio: ut C. de rei uxo. l. i. §. sed & nouissimi. in casu uidetur contra, scilicet si superstes mulier sit alenda ab hæredibus uiri intra annū, cū aliudnō hēbat. q dic ut C. de rei uxo. ac. §. exac.

d ¶ Fructus.} naturales & industriales, quos uir percepit, & mercedes debitæ marito ex locatione fundi dotalis, ut declarant inferiora. nam omnia hæc sunt fructus: ut s. de usufru. l. arboribus. §. i.

e ¶ Ait} scilicet Papinian' de se loquēs, ut ibi: Et testimoniū eius uerum est. de se loquens euangelista Ioannes. & sunt similia s. de adop. l. si pater. §. qui duo.

f ¶ Locationis.} qualiter hoc fit, statim in litera explanatur. Azo.

g ¶ In matrimonio.} qui fundus fuit datus in dotem: ut s. eodem. l. de diuisione.

h ¶ Vindemię.} non perceptæ puta cal. Octobris: quo etiā die fuit matrimonium contractum.

i ¶ Fundus.} uineatus.

k ¶ Locauerit.} pro xij. aureis, puta in annum.

l ¶ Ianuarij.} puta eiusdem anni.

m ¶ Suprema.} id est ultima. sic j. de uulga. substi. Lex duobus.

n ¶ Fructus.} omnes. Azo.

o ¶ Quartam.} quia quarta parte anni stetit matrimonium à die locationis usque in diem diuortij.

p ¶ Aequum est.} quod fieret si à die locationis tēpus, quo fructus diuiduntur, inciperet: quod non est ratione communi: quia cùm non plus tertia parte anni matrimonium steterit, nec plus debet lucrari de fructibus, ut j. de regu. iur. l. secundum naturam. Item ratione speciali: quia sequitur inconueniens, vt subijcit: alioquin &c.

q ¶ Alioquin.} id est si dicas lucrari omnes secuta locatione: ergo idē erit ea non secuta. nā ad absurdū sequit aliud absurdum.

r ¶ Collectis.} id est perceptis à marito.

s ¶ Retinebit.} scilicet uir, quod est falsū: ut s. l. proxi. ideo aliud dicendum: ut subiicit. j. ea. l. §. non solum.

t ¶ Itaque.} nunc soluit prædicta.

v ¶ Et quatuor.} Octobris, Nouēbris, Decēbris, & Ianuarij. Io.

x ¶ Fructus.} omnes deducta impensa. ut supra, l. proxi.

y ¶ Confundi.} id est commisceri. sic C. de colla. illam.

z ¶ Ex ea.} id est vindemiæ æstimatione, & quarta portione mercedis. Io.

a ¶ Tertia portio.} i. tres aurei. sed cur non tertia, cùm tertia parte anni durauit matrimoniū? Rñ. si debet antè cōputari illa pēsio quàm debeat. sed non fuit debita marito nisi tribus mēsibus. aliud si prius locasset. nā ciuilis & naturalis accessio æquiualet: ut s. de vsufr. l. usuræ. & de peti. hære. l. mercedes. Sed opponitur, ergo inspicitur tēpus locationis: qd in pricipio negauit. Rñ. tēpus locationis inspicitur, ut sciamus quid percipitur. tempus matrimonij, ut sciamus pro quota parte anni lucrifaciat uir id quod percipit: & sic pro tertia, unū ergo aureum de tribus habebit vir. Sed quare pro primo mense aliqd de pensione habet? Respō. qa in illo subiit onera matrimonij, unde etiam emolumentū habeat: ut j. de reg. iur. secūdū naturā. aliàs si pro illo mēse nō haberet, non tertiā quartæ, sed quartam quartæ haberet uir pro onere. Itē cur tota merces, scilicet xij. aurei non ueniunt in contributione ut totus fructus? seu cur non lucratur totam tertiam mercedis, cùm & tanto tempore sustinuit onera matrimonij post locationem? Respō. qa ille, scilicet fructus uineæ totus est perceptus. sed non tota merces. Sed opponitur: quia & pensio uidetur percepta fictione iuris: ut j. de regu. iur. l. qui actionem: maximè quia uiri solicitudine sola, sed fructus etiam sola natura percipiuntur: ut s. de rei uen. l. si nauis. Sed pōt respon. ut j. de reg. iur. l. minus. Alij quia mulier grauatur i colono, cui habet necesse stare: ut j. eo. l. si filio. §. pe. & arg. j. de bo. autho. iud. possi. in uenditione. nam hic fit translatio ex necessitate ut ibi. & iō releuetur in alio, ut non contribuat pensionem totam: ut arg. s. de iureiur. l. eum qui. Vel dic secundum eos qui dicūt pensionem non nisi i fine anni esse soluendam totam, q pensio cū effectu peti nō potuit: & sic non contribui. sed illud dic ut no. C. loca. l. ædem. Alij ut Io. dicūt q tria contribuuntur re, sed ix. spe, pro rata iiij. mensium de xiij. mensibus. q. d. uno mense detracto, ne xiij. mensium fiat contributio: ut est argu. j. eo. §. item si messes & §. interdum. nam in mercede idē qd' in fructu: ut s. de peti. hæred. l. mercedes. uel sic ǝtributio cum ea omnino debebuntur, id est completo anno. nā si ex nouē aureis residuis contribueremus quatuor pro quatuor mēsibus, & alios quatuor p aliis quatuor: ponendo unum aureum pro uno mense, superflueret unus aureus, pro quo esset adiiciendus alius mensis: & sic illum ultimum annum matrimonij faceremus de xiij. mensibus quod esset absurdum. Contribuemus ergo sic q pro primis quatuor mensibus cōferemus iiij. aureos & dimidium de ix & sic supererunt alij quatuor aurei, & dimidius pro alijs quatuor secundum Io. Sed Azo. & R. nec re, nec spe tribui nouē dicūt: sed mulier integra habeat & ad dictos. §. respōdēt q uir nihil lucri habuerat eo anno de eo fundo, hic sic. Item, an sine cessione ager mulier contra colonū pro reliquo tēpore ex locatione mariti? arg. q sic s. de dona. inter vi. & uxo. l. uxor marito. Sed dic cōtra C. p quas pso. no acqui. l. i. sed cedere dēt uiri: ut s. de peti. hære l. Iulianus. Alij q caueat maritus de dādo cùm habuerit, seu nunc det quantum uendi potest hoc nomen: ut j. ad l. Falc. l. in quantitate. §. magna. & j. eo. l. si filio. §. fi. Itē siue dicas tria tantum, siue etiā ix. contribui: nonne fructus duorum annorum cōtribuūt saltē in parte: & tñ nō nisi tertia parte vnius anni durauit mrimoniū? Respond. nō ǝtribuit. nā annus incipit à die traditę uineę ut s. eo. l. de diuisione, nō à die quo fuit culta anno pcedenti: p inde ergo habet: ac si iste annus eēt fertilior altero. & facit j. §. i suo.

b ¶ Econtrario.} bene dicit econtrario: qa s. l. loquit quādo mulier dedit

Idē Pau. — Et malè sm Paul. & Alex. licet Rap. Cu. — Tempus. — In P. F. … est capitis pcedetis qd' incipit Papi. aūt lib. 11. qstionum. — Diuortio. &c. — Vide in hanc legē Alcia. libr. Par. ij. c. j. — Et bene Bart. & P. — Casum ponit. — Imò non erat certū añ tēpora istius legis sed videbatur q oēs fruct' pcepti deberēt spectar' marito: q a idē cōtingit in vsufructuario. Paul. — Ista glos. malè qrit: sed in ista l. erat qstio à quo tēpore maritus lucraretur fructus videlicet an à tpe pcti mrimonij: vel à tēpore locationis. Pau. — Nō toti' sed illorū triū mensiū quib. durauit matrimoniū post locationē. Paul. — Sequitur Bar. — Ista glo. relata ad textū nō pōt procedere: sed haberet verum qñ dos cōsistet i re mobili. P. Im. & Ias. — Ampliabis hāc gl. ut pcedat etiā si mulier nō fuerit dotata, sm glos. & doct. in l. si cū dotē. §. si maritus. j. eo. & s. l. qd si nulla. j. de relig.

Impropriè, nō ppriè secundum Ias. — Not. gl. in dicto text. q nō est absurdū ut qs loquat de seipso i tertia persona sm Imo. Alex & Ia. — Absurdū sequitur ad absurdū. — Flo. coactis. — Et bene Bart Paul. Im. & Ale. — Approbat per B. P. Alex. & Ias. — Idē Bar. Imo. & Ias. — Et bene Bart. Paul. Imo. & Ias. — Oēs rñsiones hic positæ displicet Bar. P. Imo. & Ias. — Singularis glo. sm Imo. & Ias. — Et bene, imò illa nouem debēt esse præcipua ipsius vxoris. B. Paul. Imo. Alex. & Ia. — Et bene Bart. Paul. Imo. & Ias. & procedit nisi i subsidium. quia maritus nō possit repetere secundū eosdē. — Et bene Bart. & Imol.

Universidad de Deusto Biblioteca

dedit fundum in dotem antequam perciperet uindemiã.hic loqtur quando iam perceperat uindemiam.Item bene dicit idem:quia in utroque casu circa diuisionem fructus uel mercedis computat tempus,non à die locationis,sed contracti matrimonij,& traditi fundi. Sed male uidetur dicere idem,quia s̄. dicit diuidi illam portionem mercedis tantum, id ẽ quartam quæ cessit,& uenit cõstante matrimonio, hic totam. nã secundum illud esset hic diuidenda duodecima tantum pars, ut eius dimidiam uir haberet. qa durauit matrimonium per sex mẽses. Potest tamẽ dici quod in hoc casu benigniꝰ agatur cum marito,qui nullum alium habuit fructum constã te matrimonio, sed s̄. habuit alium, scilicet uindemiam,ut assignatur in utroque casu. Azo.& sic idem, sed non per omnia idẽ. sic s̄.ad Velle. idem. nam & s̄.fructus cõtribuuntur hic mulier habet, ut j.eo.§. apparet.Alij dicũt, p omnia idẽ: & distunt q suprà fructus fuerunt xij. quarta pars mercedis tria, & sic xv. de quibus habet vir v. uxor decem, cum tertia parte anni durauerit matrimonium.Item & hæc locatio pro xij.ut s̄.& matrimonium detit quinque mensibus & sic uir habet quinque,sicut s̄.& sic per omnia idem, sed non placet, quia hæc similitudo magis est in facti accidentia,quam iuris dispositione. nam rarò hic casus acc.deret,& ad ea &c.ut s. de legi & senatuscon.l.nã ad ea. Sed Pla. dixit se non legisse qualiter hęc idẽtitas assignetur. Sed dic ut dixi.& sic in facto sit contrarietas.in iure identitas, licet non per omnia,sed secundum Io. est idem,cum & s̄.futura pẽsio contribuatur spe,ut ibi not.Vel fiet forte de toto cõtributio,cum ea omnino debebuntur,id est completo anno secundum Io.

Sequitur Bart. Pau. & Imo.

Aliàs, solos.

Et male Bar.P.Ale. & Ias.

Et bene. Barr. Pe.i. & Imo.

idem obseruandũ est.Nã si mulier pcepta[a] vindemia statim[b] fundũ viro in dotem dederit, & vir ex Calendis Martiis eundẽ locauerit, & Calendis Aprilibus primis diuortium subsecutũ fuerit, non solùm partem duodecimã[c] mercedis, sed pro modo tẽporis omnium mensium, quo dotale prædium fuit[d], ex mercede, quæ debebitur[e], portionem retinebit. Item[f] si messes eius anni,quo diuortiũ factum est, colonum ex forma locationis sequantur[g], ante vindemiam soluto matrimonio, nihilominus pecunia messium in computationem[h] cum spe futurę vindemiæ[i] veniet. Apparet[k] igitur ex his illos fructus quos mulier[l] percepit antequàm nuberet,non debere in contributionem venire[m].

De parte fructuũ restituenda uxori põt obijci p uirum cõpensatio pro rebus à uiro uxori donatis,uel p eã amotis,& uiro restituẽdis.Et qd dr in anno(ut si pro quarta anni durauit matrimoniũ, uir lucrẽt fructus)habet locũ in semestri,qñ bis in anno idem fructus colligit.Et similiter,si singulo quinquennio unus tantùm fructus colligit, quinquennium pro uno anno habetur. h. d. usque ad §. Non solùm. Alexan.

Ob donationes[n], item ob res amotas[o], ex iis fructibus, qui post diuortium percepti sunt[p], compensationes[q] fieri possunt. Quod in anno[r] dicitur, potest dici & in sex mensibus, si bis in anno fructus capiantur, vt est ĩ locis irriguis[a]. Sed & in pluribus annis idem dici potest, vt in sylua cædua[b]. Item si locatio agri talis sit, vt super annuam[c] mercedem quinquennio quoque aliquid amplius[d] prestaretur. In eo enim quod amplius est, tempus ad quinquenniũ computamus.

a Percepta.}cal.Octobris.

b Statim.}eisdem Octobris scilicet calendis. & sic matrimoniũ durauit sex mensibus.Vel dic statim, scilicet calen. Nouẽbris. & sic durauit quinque mensibus.Accur.

c Duodecimam.}pro uno mense,qui fluxit à die locationis usq; ad diem diuortij.

d Fuit.}qui fuerunt sex uel quinque.

e Debebitur.} pro tota locatione. Itẽ & contribuitur spes futuræ uindemiæ,ut j.proxi.§. Item aliter distinguitur in prædio uendito nunc,alij locato prius,ut j.de iure fisci.l.fina. & in usufructu,ut s̄. de vsufru.l.defuncta.

Placet Bar. & Ias. hic.

f Item si messes.} Berta nupsit Seio cal. Nouẽbris, & in eodem anno posteà diuertit calen.Augusti.dederat autem fundum in dotẽ, pars cuius erat uinea,uel per totum erant uites in arboribus, ut est Tusciæ, & in terra laboris:hunc fundum uel mulier ante matrimonium,uel uir posteà locauit colono constituta mercede in nummis pro mensibus xij.& pro uindemiæ aliis xij. impensa igitur messium & pecunia futuræ uindemiæ contribuitur, ut pro tribus partibus uir,pro quarta uxor habeat. cum pro tribus partibus anni durauit matrimonium.Accur.

Approbatur p Bart. & Ias. hic.

g Sequantur.}quia nũmis colit, q. propriè colonus dicitur,ut s̄. loca.l.cui merces.§.uis maior. Vel dic secundum Azo. & H. quod colonus à muliere conduxerat, & ei statim pecuniam soluerat, posteaque in eo anno durauit matrimonium,& tunc diuiditur spes futurę mercedis futuri anni.

h In computationem.} prædicto modo faciendam.

i Vindemiæ. } id est pecuniæ quæ loco uindemiæ erat. Azo. Vel dic quòd fundus ad messem erat locatus nũmis,sed nõ ad uindemiã, & ita uir percepturus erat.Et no. qd hoc casu mulier cauet, ut j.eadem l.§ interdum.

k Apparet.}infert ex eo quod dictum est in §. econtrario.

l Mulier.}uel uir,ut s̄.eo.l.si ante.

m Venire.}secus in perceptis constante matrimonio ante ultimum annũ,tamẽ inchoatũ.quia sunt uiri.Itẽ secus in pceptis ultimo anno:siue cõstet adhuc matrimoniũ,siue nõ. & tũc cautio exponitur ut j §.interdũ.finito autẽ ultimo anno pcepti omnino restituũtur, ut C.de rei uxo.act. §.fructibus. & de his dic ut s̄. eodẽ.l.de diuisiõe.

Ob donationes.} CASVS. Titius contraxit matrimonium cum Seia.posteà maritus donauit ei aliquas res, uel ipsa amouit de rebus uiri. & consumpsit,ita quòd non extabant. posteà factum est diuor.inter eos.diuort. facto, & finito anno in quo factum fuit diuortium, maritus percepit fructus ex fundo dotali, qui fundus.ex aliqua causa remanserat apud eum,& eos consumpsit,agit mulier cõtra maritum quondam, ut fructus restituat. maritus opponit compensationem de rebus, quas ei donauerat constante matrimonio. dicit enim maritus, Donatio à me tibi facta non ualuit. unde possum repetere æstimationem rerum donatarum, ex quo eas tu consumpsisti. potius tamẽ uolo compensare cum æstimatiõe fructuum, quos pcepi ex fundo tuo, & quos consumpsi. Item & uolo tibi compensare in ęstimatione fructuum prædictorum ęstimationẽ illarum rerum, quas mihi amouisti constã te matrimonio,& consumpsisti.certe dicit iurisconsultus, quod bñ hoc facere maritus potest.Viuianus.

n Ob donatiões. } factas à uiro uxori, quæ facto diuortio tacitè infirmantur, ut supra,de donatio. inter uir.& uxor. l. cum hic status.§. si diuortium. & si extant, uendicantur,aliàs condicuntur, ut suprà,de donatio.inter vi.& uxu.l.si sponsus.§.fina.& l.seq.

o Amotas.}pro his habet uir actionem rerum amo. ut infra titulo.ij.l.i.

p Percepti sunt.}à uiro ex fundo quondam dotali.

q Compensationes.}Hic est cõtra C.de rei uxoriæ act.§.sed nec ob res.Solutio hic non fuit dos, licet actione de dote petatur,ut j. e.l.si filio.§.si.ibi est dos,cui fauor exhibetur,ut suprà l. i. Sed adhuc est contra s̄.de pignorati.act. l. si conuenerit. in princip.& C. de rei uendicat. l. si ex ea pecunia. quibus dicitur non fieri compensationem speciei ad speciem, uel speciei ad quantitatem.Solut.hic res amotæ & donatæ,& fructus desierũt esse. unde quãtitas hincinde debetur.sic C.de compensatio.l. fina. & facit in eodem titul. neque. & C.rerum amo.l.i.

Cõcor. c. bona fides. ex de deposi.in si.ibi,ĩ aliis, si cã ex qua postulatur, sit liquida&c. & gl. super verb.ĩ aliis facit gl. super ver.minor. c.quẽadmodum. 32.q.2. Bolog.

Dic melius, q ibi loquitur in retẽtione, hic in compensatione ẽm Bart. & Pau.

Quod in anno.} CASVS Suprà traditum est quomodo fructus debeant diuidi pro parte anni, quo factum est diuortium, & pro qua parte eos lucrari debeat maritus, & pro qua mulier. nunc quæritur: an quod dictum est in diuisione anni, dici debeat in sex mensibus.uerbi gratia,talis fundus datus est in dotem, ex quo segetes bis percipiuntur in anno,ut puta solutum matrimonium in primis sex mensibus anni, & forte durauit matrimonium tantum per duos menses de illis sex mensibus, & ita per tertiam partem illorum sex mensium. nunquid debet maritus lucrari fructus pro tertia parte?& certè dicitur quòd sic. hoc autem quòd bis segetes colligantur in anno,contingit in fundis irriguis, id est, qui habent talem abundantiam aquæ quòd sæpe irrigantur, Secundò dicit quòd idem est quo ad diuisionem temporis, quo durauit matrimonium quando fructus non colliguntur de fundo dotali, nisi transactis pluribus annis,puta tribus, sicut euenit in sylua cædua. nam pro illa parte, qua illi tres anni durauerunt, lucrabitur maritus fructus, mulier pro alia Tertiò dicit, Ponamus quòd maritus locauit fundum dotalem usque ad uiginti annos pro decem quolibet anno,& pro quolibet quinquennio de illis uiginti annis pro quinque. certe pro illa parte quinquennij,qua durauit matrimonium, habebit de dictis quinque maritus,pro alia mulier. & hoc est quod dicit litera.in eo enim reditu, quod est ultra annuam pensionem, tempus ad quinquennium computamus,ut si per dimidiam partem primi ãni de dicto quinquennio,quo fit diuortium, steterit matrimonium, sicque non stetit nisi per decimam partem quinquennij tantum: decimam partem augmenti consequatur maritus,& nouem partes mulier.Viuianus.

Nec habebit aliqd de fructu sex mensiũ sequẽtium. Pau.

r Quod in anno. } ut pro quota parte anni durauit matrimonium, uir habeat fructus, pro alia mulier. idem in sex mensibus, scilicet ut pro quota sex mensium durauit,pro tota habeat uir: pro alia mulier.& si totis sex mensibus duraret matrimonium, ex tota lucretur uir. & hoc idem dico si quinque annis durauit matrimonium:quia computabo per sex menses,& diuidam ultimos sex menses, ut dictum est. Sed uidetur non nisi annum inspici. ut infrà, eod. l.proxi.§.quod in sementem:Sed hic bis terra colitur, & ad similem.scilicet aridum,ibi ad dissimilem.Item hic bis seminatur,& in eodem loco,quod ibi nõ est. Item hic directò à terra,ibi p obliquum uel quo ad aliquid est unus fructus,ut ibi, quo ad aliquid non,ut hic.Sed quid si in primis sex mensibus est melior fructus,puta frumentum,& secundus milium?Respon. idem qd esset si uno anno fertilior fructus esset quàm in alio.

Ista placet Bart.& Paul.

Nihil est: sed illud q vult gl.procederet,qñ fruct' vni' tẽporis cẽt melior vel d'terior ex accidẽti:scundũ Bar. & Pau.

Irriguis

a Irriguis.}id est aquosis.

b Sylua cædua.} ex qua fortè non capitur fructus nisi singulis quinquenniis,ue alio simili spatio.quota ergo parte quinquennii durauit, pro tota uir lucratur:& si ultra quinquennium durauit,inspiciam ultimum quinquennium:ut de anno dixi.

In hunc locũ Plin. naturalis histo. lib.6. c.17. c.18. & li.18. ca. 22.

In P.F. inriguis.Et in plurib.

c Annuam mercedem.} puta plaustrum lignorum.

d Amplius. } Dic amplius tempore, scilicet quinquẽnio post solutũ matrimonium. & secundum hoc computamus ad quinquennium, ut si stetit matrimonium sex mensibus, qui sunt decima quinquennij, lucratur uir decimam plaustri qui sex menses sunt decima quinquẽnij. Vel dic amplius,scilicet aanua merced' &c.& idẽ est sensus. & primo ad uerbium temporis, secundo quantitatis est hoc uerbum amplius.

In animalium & aliarũ rerum mobiliũ fructu,& in prædiorũ urbanorum pensionibus fit diuisio inter uirum & uxorem, sicut in fructibus rusticorum prædiorum, hoc dicit usque ad §. si fundum. Alex.

Non solùm[e] autem de fundo sed etiam de pecore idem dicemus:vt lana ouium, fœtúsque pecorum præstetur[f]. Quare enim si maritus prope partum oues doti acceperit, item proximas tonsuræ[g]:post partũ, & tonsas oues, protinus diuortio facto nihil reddat[h]? Nam & hic fructuũ, toto tempore quo curantur, non quo percipiuntur[i], rationem accipere debemus. In seruo quoque anni ratio habetur, si in annũ fortè operæ eius locatæ sint, præteriti[k] temporis ad maritũ, post diuortium autẽ ad mulierem operæ pertineant. De pensionibus[l] quoque prædiorum vrbanorum idem est quod in fructibus rusticorum.

Arbores cędua cõputantũ in fructib. secus ĩ arborib.fructiferis & thesauris.B.

Si fundum viro vxor in dotem dederit, isque inde arbores deciderit, si hæ fructus intelliguntur, pro portione anni debent restitui[m]. Puto autẽ, si arbores cæduę[n] fuerint vel germinales[o], dici oportere in fructum cedere. si minus[p], quasi deteriorem fundum fecerit, maritũ teneri[q]. Sed si vi tempestatis ceciderint, dici oportet pretium[r] earũ restituendum mulieri, nec in fructum cedere, nõ magis quàm si thesaurus[s] fuerit inuentus. Non enim in fructu computabitur, sed pars eius dimidia restituetur, quasi in alieno[t] inuenti.

Lapis qui non renascit, non est in fructu: secus si renascit. Idem in aurifodinis, argentifodinis, & cretæfodinis.

P.F.præstaretur.

Dua.fructus toto &c.

Non solum.} CASVS. Titius accepit Seiã in uxorẽ, & Seia dedit ei in dotem pecora in certa quantitate. postea secutum est inter eos diuortium: ita quòd per certam partem anni durauit matrimonium. quæritur, nunquid lana & fœtus pecorum debeat cedere lucro mariti pro illa parte ãni, qua stetit matrimonium:sicut sit in fundo, id est in fructibus fundi:ut s̄. ea.l. in princ. & §.ex contrario.usque huc, Et respond. iurisconsul. quòd sic non enim debet maritus lucrari totum dictum fructum pecorum, & nihil mulieri reddere:quia iam sequeretur istud absurdum, quòd si oues proximas tonsuræ in dotem acceperit,uel prope earum partum & diuortium factum sit statim post partum earum,uel post eas tonsas, nihil redderet mulieri.quod non est admittendum:ut s̄.ea.l.§.alioquin.nam nõ solùm quando post eas tonsas & partum ab eis editum longo tempore durauit matrimonium, debemus habere rationem fructus quãdo percipiuntur,& expensarum quando curantur.sed etiã hic, scilicet quando post eas tonsas uel partum ab eis editum nõ durauit matrimonium.Secundò dicit idem in fructibus qui percipiuntur ex seruo in dotem dato,id est in operis.Tertiò dicit idem esse in possessionibus urbanorum prædiorum.Viuianus.

e Non solum.}Vxor oues prægnantes & lanificas doti dedit.fructibus per uirum perceptis diuortium statim factum est.restituet uir pro rata anni,quo non durauit matrimonium:ut s̄.eo.l.de diuisione. & in hac l.in prin.Accursius.

f Prestetur.} à uiro uxori pro rata anni, qua non durauit matrimonium.

g Tonsuræ.}acceperit oues,repete.Azo.

h Reddat.}q.d.imò reddet,cum non sit ratio quare non.

Illa tamẽ sola cõiter nõ tenetur ẽm Io. de Imo. & P.

i Percipiuntur.}scilicet tantum.sic s̄.eo.l.diuortio.§.1.ibi.neque enim &c.& est pro sententia 1.Bul.cùm medio tempore completa est vsucapio.quod dicitur suprà.qui.ex cau.ma.l.ab hostibus.§.sed q. & caue tibi quòd non sic esset in partu ancillarum dotalium,qui ex toto restituitur:ut C.de rei vxo. act. §. itaque.quia non sunt fructus: ut s̄.de usufru.l in pecudum.

k Vt præteriti.}ante diuortiũ.& facit s̄.ea.l.i pri.& §. ecõtrario.

l De pensionibus.ad hæc omnia facit s̄.de peti.hære.l. mercedes. sed inter proprietarium & fructuarium non fit sic diuisio fructuum ultimi anni:ut suprà,de vsufr. l. defuncta.sed econtra uidetur idem: ut eo.titu.l.si operas.sed dic ut no. eodem.titu. l.adhuc. §. si operas. & d.l.si operas.

Si fundum.} CASVS Mulier dedit in dotem fundum : maritus succidit arbores de fundo dotali. quæritur, utrum pro ea parte anni, qua non stetit matrimonium,debeat mulier retinere, & pro alia sibi restituere?Et dicitur quòd sic si arbores sunt cæduæ, id est tales quæ scinduntur,& posteà renascuntur.uel si sunt germinales, id est quæ ad cespitem altarũ nascuntur fultæ.quæ quidem sine dubio renascũtur:sicque nomine fructuum continentur. Si autẽ non sunt cæduę ut germinales,non diuidit eas maritus pro parte anni,qua stetit matrimonium:sed tenetur quasi fecerit fundum dotalem deteriorem und eas excidit. Sed pone quòd dictæ arbores siue cæduæ uel germinales,siue non,ceciderint propter tempestatem, & maritus eas ĩ suam utilitatem conuertit. Certè pretium earum debet restitui mulieri: nec debent diuidi inter eam & maritum. nam & si thesaurum inuenisset maritus in fundo dotali,eum non diuideret cum muliere.quod sequitur, planum est. Viuianus.

Vt præteriti. Dua.

m Restitui.}ut s̄. c. l de diuisione.

n Cæduæ. } id est quæ succisæ renascuntur:ut j.de uerb. signi. l.sylua.

o Græminales. } quæ à stipite aliarum nascuntur fultę & den fætur granum nascitur:quæ aliàs dicũtur pedamẽta:ut s̄.de vsufruc. l. ex sylua. & est aliàs germinales: ass gremiales.& idem est sensus.

Plini' li. 13.c.4. Sũt & cæduæ palmarum quoq; syluæ germinantes rursus ab radice succisæ.

p Si minus.} id est si non sunt cæduæ.

q Teneri. } uxoris actione dẽ dote:ut infrà,eod. l. si marito. §.fina.& suprà,de iure dot.l. si ex lapicidinis. uel leg. Aquilia:ut supra, ad leg. Aquil.l. si seruus seruum. §. si maritus. & cum fuerit in culpa,nihil lucratur:ut supra de negot. gest. l. siue hæreditaria. hic autem nisi ad necessitatem, sicut fructuario licet:ut suprà, de usufru.l. arboribus.

Malè hic legit Germinales ut constat ex columella li. 12. de re rusti. c. 19. Idẽ error not. in l. ligni. Sed j. de leg. 3. In P.F.gremiales. q. rustici gremio ad cõbinendas eas ferunt. Aug. lib.3. emẽda.c.7.

r Pretium.} si culpa uir: d'fieri esse, uel quia distraxit, uel in utilitatem suam conuertit. Azo.

Dua. dici oportet in fructu cedere.

s Thesaurus.} quid hoc sit,dic ut infrà, de acquir. rer. do. l. nunquam.§.thesaurus.

Dua.Sed & si.

t In alieno.}Hoc est contra nos,qui dicimus maritum dominum rei dotalis esse:ut s̄.de iure do.l.cum post.§. in dotem. Sed dic quod dictio quasi, notat uitium, non autem est expressiuum ueritatis. Vel dic alieno,scilicet spe.sic infrà.eod.l.si constante. §. si maritus.& hoc no.C.de iure do.l.in rebus.sed si est viri,ergo totus thesaurus debet esse suus:ut C.de thesau.l.i. lib.x.& institu. de rerum diui. §.thesaurus.sed certè & fundus est uiri: & tamen restituit. nam & uir non retinet nisi fructum. nam non incrementum alluuionis:ut suprà de iur.do.l.iij.Item ancilla dotalis est uiri,& tamen partum non retinet uir: ut C.de rei uxo. act. l.j.§. itaque. sit ergo suus, sed restituit ut bonæ fidei possess. qui facit fructus suos: sed restituit extantes:ut C.de rei uendi.l.certum est. & facit infrà, de acquiren. rerum domi. l. si is. & de iur. fis.l. non in elligitur.§. fina. & suprà, de vsu fruc.l.si absentes.§.fina.

Sequitur eã Bar.Bal. Are. Alex. P.& Ias.

Ista displicet Bar. sed placet Bal. & Im.

Cocor.c. si quid inueniti & nõ reddidisti,rapuisti. Et gloss. in uerbo, si qs inuenit thesaurũ. 14. quæstio. 5.

Si uir.] CASVS.Vir inuenit in fundo dotali marmoreas lapicidinas,& excidit marmora, ita quòd fecit fundum fructuosiorem: quia nunc potest ibi seminari bladum. sed tamen marmor excisum non fecit adhuc exportari d' fundo. solutum est postea matrimoniũ. quæritur utrum illa marmora debeant diuidi inter uirum & uxorem pro illa parte anni,qua durauit matrimonium,uel non durauit: an sint mariti?Et dicitur quòd mariti debeant esse:quia extrahendo marmora de fundo fecit eum fructuosiorem,ut dixi. & quia non est in fructu marmor. Sed nunquid expensa, quam fecit in extrahendo marmore, debet ei præstari uel restitui? Et dicitur quòd sic, secundum illos, qui non habent in litera non. & hoc quando talia erant dicta marmora,quòd incisa non renascebantur. Sin autem sint talis naturæ ut renascantur, ut sunt in Gallia & Asia, bene sunt loco fructuum,ideoque diuiduntur inter uirum & uxorem. Alij habent in litera,& impensa non est &c.& tunc dic quòd impensa, quã fecit in eximendis marmoribus, non est ei præstanda, quasi fecerit eam circa fructus, cùm marmora non sint fructus, ut dictum est: sed est præstanda, quia fundum fructuosiorem fecit. Vel dic quòd non est præstanda, scilicet aliàs cùm fundum non fecit fructuosiorem: sed in nostro casu sic. & utrobique idem erit intellectus. Sed quid si maritus inuenit in fundo dotali cretæfodinas uel argentifodinas auri uel arenæ,uel fodinas cuiuscunque alterius materiæ, ut salis?Certè istæ sine dubio in fructu computari debent: ideoque diuidi debent:solu.matri.pro parte anni, qua durauit matrimonium: Viuianus.

1 Approbatur p Bart. Ale. & Ias.

a ¶ Si vir.} distinguitur, aut renascitur, & sic est fructus etiam viri, & impensa lapicidinæ ei restituitur: aut non renascitur: & non est fructus, nec est uiri, nec impensa ei restituitur. & in primo casu fit fundus melior: secundo deterior.

b ¶ Et fundum fructuosiorem.} quia plus ex lapicidina recipitur, quam si coleretur, Accursius.

c ¶ Mariti est.} & impensa facta i lapicidina quærenda restituitur ei: ut s. de fun do. l. si ibi, ergo non tantum &c. sed si minus fructuosus fundus fieret: nec marmor est fructus, nec est uiri: sed ipsum uel eius pretiū reddo: ut s. de iur. do. l. si ex lapicidinis. nec impensa restituitur ei: ut in d. l. si. c. de fund. do. in prin. & hic subiicit, & impensa &c. & sic mutat hic casum, & impensa &c. & subau. aliàs quando fundus deterior est factus. nā cum sit i culpa, nō debet ei impensa restitui: ut s. proxi. §. ibi, si min' &c. at cū fructuosior, q̄a ad perpetuam utilitatē agri, refunditur ei impēsa: ut & j. titu. i. l. iij. § nos generaliter. sed si mulier non permittat virum accipere, tenetur ad exhibendum: ut s. d præscript. uerb. l. permisisti. & j. de dona. l. quis saxum. Sed si non exemit, sed tantum impensam fecit, tunc de dolo tenetur: ut s. de dolo. l. si cum.

† Hac dictione vtit Cicer. 2. de Diuina. & dr lapicidinę à lapide cædendo. Duar. antè legit lapicidinas.
† In P. F. deest uerbum est, & interpungitur post exportatum.
† Flor. nisi tale sit.
† In hunc locū Plin. lib 33. natu. hist. c. 4. Alexan. ab Alex. lib. 5. Genial. dier. cap. 9.
† Vel cuiuslibet.
2 Quia talis impēsa non est vtilis mulieri sm Bald. & Ias.
3 Idē tenet Bart. Alex. & Ias. licet Pau. cōtra.
† Tantum, in P. F.
4 Nihil est. Bart.
5 Sequitur Bar.

¶ Si vir a in fundo mulieris dotali † lapicidinas marmoreas inuenerit, & fundum fructuosiorem b fecerit, marmor, quod cæsum, neque exportatum est, mariti c † est: & impensa nō est ei præstanda d: quia nec in fructu e est marmor: nisi talis f sit, vt lapis ibi renascatur †, quales in Gallia sunt, & in Asia. Sed si cretæfodinæ, vel argētifodinæ, vel auri, † vel cuius alterius g materiæ sint, vel arenę, vtique in fructu habebuntur h.

¶ *Si fundus restituitur pendentib. fructibus, mulier viro cauet: sed eis perceptis et matrimonio soluto post annū maritus nihil restituit. si intra annū fuerit dissolutū, restituitur pro rata: qd' etiam ad socerum et eius hæredes extenditur. Bart.*

¶ Interdum marito de fructibus à muliere cauetur i: & nihil retinebit, si fructibus stantibus k fundum mulier recipiet. Interdum retinebit † totum maritus, & nihil restituet: id est si non plus l erit, quàm pro portione eum retinere oportet. Interdum verò reddet m, si plus percepit, quàm eum retinere oportet. Eadem cōditio erit, & si cum socero n, uel cum hærede alterutrius o de dote agatur.

¶ *Impendia facta gratia quærendorū fructuum, de fructibus deducuntur: catera necessaria, & utilia repetuntur. Bar.*

¶ † Impendi p autem fructuum percipiendorum † causa Pomponius ait q, quod in arando serendoque agro impensum est r: quodque in tutelam s ædificiorum, ægrúmve seruū curādum, scilicet si ex ædificio vel seruo fructus t aliqui percipiebant. Sed hæ u impensæ non repetunt x, cū maritus fructū † totius anni † retinet: quia ex fructibus priùs impensis satisfaciendum est z. ¶ Planè si nouā villā a necessariò b extruxerit, vel veterē totā sine culpa sua c collapsam restituerit, erit eius impēsę petitio d. Si tā modo & si pa-

d ¶ Præstanda.} subau. aliàs quando fundus deterior factus est.

e ¶ Quia nec in fructu.} marmor non est fructus, sicut nec thesaurus. nam utrunque semel emotum non renascitur: alias secus, ut subiicit: & est bona ratio, quia non fuit utilis impensa quando non renascitur: quæ utilis & necessaria restituitur: ut d. l. fin. de fund. do. & est alia ratio, quia de fructibus debet deduci, non alias: ut j. ea. l. §. impendi.

f ¶ Talis sit.} locus scilicet, uel lapicidina. & alias talis res, alias tale.

g ¶ Alterius.} ut auri fodinarum uel salinarum, ut s. quod cuiusque vniuersi. no. l. i.

h ¶ Habebuntur.} si tales materię ibi renascantur: ut supra, de fun. do. l. si. Azo. & supra proxi. & facit supra. de contrahen. empt. l. in lege fundi.

¶ Interdum marito.} CASVS Quatuor dicit. Primo quod quandoque euenit quod solu. matri. de fructibus nihil retinet maritus: uel ita quando solutum est ma. fructibus pēdentibus, mulier tamen cui restituit maritus fundum, cauet ei quod quando fructus colliguntur, ipsa dabit ei partem de ipsis habita ratione eius temporis, quo matrimonium durauit. Secundo dicit quod quandoque euenit quod maritus retinet sibi omnes fructus, & nihil dat mulieri, puta quia omnes fructus pcepit, & per totum annum durauit matrimonium. Tertio dicit q̄ uod quandoque euenit quod maritus plus percipit de fructibus, quam debeat habere habita ratione temporis, quo durauit matrimonium. & tunc debet id superfluum mulieri restituere. & hoc quan̄do non durauit per totum annum. & hunc tertium casum habuimus in princi. huius l. Quarto dicit quod illi tres casus habent locum, siue agatur de dote cum marito, uel cum patre mariti, id est socero mulieris, siue cum hęrede mariti, uel cum hærede soceri. Viuianus.

6 Idē Bart. & Ias.

i ¶ Cauetur.} nuda cautione 6: ut C. de uerb. signi. l. sancimus. Arg. contra j. eod. l. si constante. §. quoties. Et econtra uir cauet mulieri d pensione: ut j eo l. si filio. §. si.

k ¶ Stantibus.} id est pendentibus, quia sunt pars fundi, ut s. de rei uen. l. fructus. Accur.

l ¶ Si non plus.} quia toto anno durauit matrimonium.

7 Dic, melius q̄ illo iure mobilia debent immediatè restitui. B. & Ias.

m ¶ Reddet.} 7 annua bima trima die: sed cum etiam immobilia secundum hoc ius restituerentur annua bima trima die: ut C. de rei uxor. actio. §. exactio. quomodo statim fructus restituit? Respon., de quinquennali fructu dicitur: ut s. §. quod in anno. Vel dic qđ fiat hic mentio noui iuris de illo §. exactio. secundum quod statim restituuntur immobilia: sic & alias. s. de inoffic. testamen. l. si non mortis. Itē quid si facto diuortio fructus sunt maturi? Respon., 8 nec uir reddit quin percipiat: nec mulier cauet. arg. C. de secun. nupt. l. ij. & j. ut

8 Et bene. Bar. & Ias.

in pos. leg. l. si is à quo. Item quid si mulier uelit fundum relinquere interim uiro? nunquid cauebit? Respon. in eius electione, uidetur, arg. C. de secun. nupt. l. hac edictali. §. mobilium. nam fauore mulieris hoc dicitur quod hic dicit. Item de quo cauet hic mulier? Respon., 10 de fructibus restituendis pro rata: ut s. de iudi. l. in omnib. uel etiam de non minuendis: uel de utroque: ut argu. s. de peti. hære. l. diuus. quod de utroque intelligi potest. item hæc diuisio fructuū locum habet nisi uir debeat lucrari totam dotem ex pacto: quia tunc uir omnes fructus habet: ut C. si dos constan. matri mo. l. uni.

9 Et bene, Bart. Pau. & Ias.
10 Approbāt p Bar.

n ¶ Cum socero.} id est patre uiri.

o ¶ Alterutrius.} scilicet mariti si patrem non habet. uel patris mariti quando habet patrem, q dotem reddere debet.

† Impēdia.
† In P. F. causa, additū est inter lineas. Et sanè hi ablatiui cā, gratia, & similes plerūq; subaudiunt Græcorū imitatione, qui suum uicē frequenter omittunt, ut tū subintelligat.
† In P. F. nō petent.
† Dua. totū anni.
† Sic Dua. sed in P. F. qua ex fructibus, &c. vide Anto. August. lib. emend. 2. c. 2.

¶ Impendi.} CASVS. Dictum est supra, eo. l. fructus. quod non intelliguntur fructus, nisi deductis impensis. nunc audi quæ dicuntur impendia: & circa hoc tria ponit dicta. Primum est quod illud dicitur impēsum causa percipiendorum fructuū, quod est expēsum in arando & seminādo, & quod ē expensum in tutelā, siue in ędificiis, & argo & seruo, ex quo ædificio & seruo solebat fructus percipi. Secūdo dicit quod prædictas expensas non debet recipere a muliere maritus, quā do matrimonium per totū annum durauit, sicque totum fructum habet maritus, quia ex fructibus prius expensis satisfaciendum est, qua si dicat, non aliunde. unde cum maritus habeat omnes fructus, ex eis detrahat expensas si uult. Tertio dicit quod etiam quando habet fructus totius anni, ut dictum est, potest petere a muliere quasdam expensas: ueluti quando fecit uillam in fundo dotali siue domunculam quandam, que erat ualde necessaria pro fructibus colligendis, uel etiam cum esset sine culpa sua deuastata, eam refecit. Item & si piscinam fecit circa ripam ruinosam dotalis fundi, ut quia plantauit ibi arbores, ne ipsa ruat. Viuianus.

p ¶ Impendit.} in multis locis dixit de impensis factis a uiro, nunc audi quæ sunt impensæ fructuum. de quibus dixit suprà codem. l. fructus.

q ¶ Ait.} scilicet esse.

r ¶ Impensum est.} & in aliis, ut infrà, de fun. instructo & instru. leg. l. instrumenta. & infrà, titu. i. quod dicitur. & supra, de peti. hæredi. l. si a patre. § penult.

s ¶ In tutelam.} id est tuitionem, scilicet ut libentius inhabitetur, & fructus percipiantur. si autem ad perpetuam rei utilitatem necessariò uel utiliter, repetitur: ut j statim. §. planè.

t ¶ Fructus.} qui est idem quod opera. ut s. dē ope. ser. l. fructus.

v ¶ Sed hæ.} factæ scilicet in fructibus.

x ¶ Non petuntur.} non ob. j de bo. autho. iud. pos. l. prætor. §. his uerbis. quia non lucratur 11 ibi creditor fructus: & ideo recuperat expensas.

11 Idē Barto. & Paul.

y ¶ Anni.} quia toto anno durauit matrimonium.

z ¶ Satisfaciendum est.} nec enim fructus scilicet est, nisi impensa deducta: ut s. eo. l. fructus & s. famil. ercisc. l. si fundus. & j. titu. i. l. iij. § nos. & j. eo. l. in insulam. §. fructus. & s: de usur. l. quod in fructu. & supra, de oper. ser. l. fina. Sed quid si uno anno plus impendit quam collegit? nunquid de secundo, quo soluitur matrimonium, deducet ante partem? Argu. quòd sic, ut s. eo. l. fructus. in fin. & s. de pe ti. hære. l. quòd si sumptum. Sed alij contra 12, ut j. tit. i. l. fin. & hic innuit, quod magis placet, ut j. ea. l §. fin.

12 Istud placet Bar. Io. de Imo. & Pau.

a ¶ Villam.} id est domunculam in rure gratia fructuum, ut j. de uerbo. signifi. l. fundi. Accursius.

b ¶ Necessariò.} id est utiliter. nec est enim necessaria impensa, ut j. de uerborum significa. impensæ. Vel dic necessariam fructibus, non uerò necessariam fundo, secundum Io. ut j. de vsufruc. leg. l. generali. § Lucius. Accur.

c ¶ Culpa sua.} aliàs secus. ut s. ea. l. §. si fundum. ibi, si minus &c. & s. de neg. gest. siue hæreditaria. & j. de leg. i. l. domus. & l. seq.

d ¶ Petitio.} sunt enim hæ impensæ rei, non fructuum: ut j. ti. i. l. iij.

Actionem.

1 Qūi impensæ non fuerunt factę de voluntate mulieris. Paul.

a ¶ Actionem.} scilicet mandati, uel nego. gest. ut C. de rei vxo. actio. § sed nec ob impensas. & j. tit. j. l. voluptariæ. & tamē lucratur totum fructum. & sic est contra inf. eo. l. in insulam. §. fructus. Sed ibi soluto matrimonio fuit perceptus: uel si eo constante, non tenebat ibi matrimoniū. Itē pastinā expone, id est, plantationem arborum iuxta flumen, ne terra ruat. inde pastinatio: ut infrà, de verborum significa. l. impensæ. sed pastio dicit locus ubi bestiæ pascuntur: ut s. de usufr. l. si quis binas. in fine.

2 Placet B. P. & Imol.
† De pastino instituē do, pulchrè Palladi' li. 2. tit. x.

stina † instituit. Hæ enim impensæ aut in res necessarias, aut in vtiles cedunt, pariuntque marito actionem a.

¶ *Commodum lapicidinarum existentiū in re dotali, pertinet ad maritū, nisi aliud actum sit. Bartol.*

¶ Paulus lib. 7. ad Sabinum. LEX IX.

SI fundus in dotem datus sit, in quo lapis cædit b, lapicidinarum commodum ad maritum pertinere constat: quia palàm sit eo animo, dedisse mulierem fundū, vt † is fructus ad maritum pertineat, nisi contrariam volūtatem in dote danda declarauerit c mulier.

¶ *Impensa facta in certis fructibus, deducitur ex aliis fructibus eiusdem anni, & eiusdem fundi. Bartol.*

¶ Quod in sementem erogatur, si nō responderint messes, ex vindemia d deducetur: quia totius anni vnus e fructus est.

¶ *Mora mulieris in non recipiendo fundū dotalem, facit maritum teneri de dolo dūtaxat, & fructibus, quos percepit. Barto. & Alexand.*

¶ Pomponius lib. 14. ad Sabin. LEX X.

SI mora f per mulierem facta fuerit quò minus dotem reciperet, dolum g malum duntaxat in ea re, non etiam culpam h maritus præstare debet, ne facto i mulieris in ppetuum agrū eius k colere cogatur l. Fructus tamen m qui puenissent ad virum reddunt.

¶ *Actio de dote profectitia, consolidatur in patrem, si filia fingatur decessisse in patris potestate, licet uerè non esset tempore mortis. Alexan.*

¶ Idem lib. 15. ad Sabinum. LEX XI.

SI ab hostibus capta filia quæ nupta n erat & dotem à patre profectam habebat, ibi decesserit, puto dicendum, perinde omnia obseruanda, ac si nupta decessisset: vt etiam si in potestate patris non fuerit, dos ab eo profecta, ad eum reuerti debeat o.

¶ *Qui occidit vxorem, non debet aliquid ex dote lucrari. Bartol.*

¶ Si vir vxorem suam occiderit, dotis actionem hæredibus vxoris dādam esse Proculus ait, & rectè. Nō enim æquū est virū ob facinus

SI fundus.] CASVS. Mulier dedit marito suo in dotem fundū in quo erāt lapicidinę, id est lapides, qui icisi renascebantur. durauit matrimonium per totum annum, & postea solutum est. certe totū commodum lapicidinarum debet ad maritum pertinere: quia fructus est. & hæc uera sunt, nisi fuerunt in concordia quod illud commodum non deberet lucrari maritus eo tempore quo mulier dedit dotem.

† Iste. Dua.

¶ Quod in sementē.} Maritus fecit expensas in agro dotali seminando. fecit similiter fortè in vinea aptanda quæ erat in eodem agro. solutum est postea matri. & non durauit pone nisi per tertiā partem anni. unde tertiam partem fructuum debet lucrari maritus, & duas mulier, & de duabus partibus fructuum mulieris, quas habet mulier ex uindemia, debet detrahere maritus expensas, quas fecit i messes: ut dictum est suprà eodem. fructus. & de parte fructuum mulieris, quam habet mulier ex vindemia, debet detrahere maritus expēsam, quam fecit in uinea. Sed pone quod nihil est collectum de fructibus messium. & ita non diuidunt nisi uindemiam. certè potest maritus extrahere ante partem, de uindemia expensas, quas fecit in uindemia, & illas, quas fecit in messe. & est ratio: quia cum fundus est talis ex quo non proueniunt nisi semel messes, & semel vindemia: totius anni dicitur unus esse fructus, Viuianus.

3 Iste primus intellectus glo. placet Bar. P. & Ias.

b ¶ Cęditur.} in initio; cum datur: & sic non refert aut renascatur ibi, uel non. sed si vir postea inciperet incidere, tunc distinguitur an renascatur uel non, ut suprà l. proxi. §. si vir. secundum Azo. Alij dicunt etiam quod hic distinguitur an prædicto modo: pro quibus est quod hic dicit fructus.

c ¶ Declarauerit mulier.} Sed uidetur hoc pactum non ualere: ut s. de pac. do. l. iij. in prin. quare dic hic maximè. Vel dic ualere pactum quando non renascitur: & improprie dicitur fructus. Item & quando renascitur: & sic est fructus, & valet pactum, quia alia fortè sunt i dote, & alius fructus eiusdem fundi, ut d. l. iij. & C. de iure do. l. res quarum.

d ¶ Ex vindemia.} eodem loco & anno collecta, ut vuæ: ut s. eo. l. proxi. §. item si messes anni.

e ¶ Vnus.} imo duo: ut supra eo. l. diuortio. §. quod in anno. quæ est contra. Sol. ut ibi.

SI mora.} CASVS. Mulier dedit fundum in dotem. facto diuortio posteà maritus uoluit restituere fundum: mulier fuit in mora recipiendi. quæritur si interim fundus dotalis, uel aliqua res in dotē data fieret deterior, an periculum pertineat ad maritum? Et dicitur quod non: nisi maritus fuerit in dolo uel lata culpa. Si autem fuit in leui culpa vel leuissima, veluti quia non fecit laborari fundum uel coli, non tenetur. quamuis autem colere non teneatur: si tamen inde fructus aliquo modo percepit, debet mulieri restituere. Viuianus.

4 Sequitur Bart. Paul. & Imol.

f ¶ Si mora.} quod est si mulieri fuerit oblata, 4 ut C. de usur. l. si propte. non dico & consignata: quia fortè res est, quæ non potest cōsignari, ut equus: secus in pecunia secundum quosdā. sed certe nec ibi est necesse consignari, quin liberetur oblator si postea pereat pecunia sine dolo & culpa, ut j. de sol. l. q decem. in pri. sicut & alia plura operatur sola oblatio, ut no. C. de usur. l. acceptam. Sed si q̄ras an liberet maritus ipso iure, uel per exceptionem: dic ut d. l. q decem. not. Oblationem autem exigo: quia dies in reddenda dote inest tacitè: ut C. de rei vxo. actio. l. unica. §. exactio. & ideo eo transacto uidetur esse in mora, ut C. de contrahen. sti. l. magnam & s. de arbitri. l. si cum dies. §. fin. & C. de iure emphy l. ij. in fin. ut ergo sua mora purget, debet secundo offerre, ut j de uerbo obli. l. si seruū. §. sequitur. si uero dies non inesset, secus, quia nō exigeret oblatio: ut supra de actio. empt. l. ratio. §. mora. sed econtra interpellari debitor debet: ut s. de vsur. l. mora.

5 Imò idē in casu huius l. secundum Bart. Paul. Imo. & Ias.

g ¶ Dolum.} qui præponderat culpæ mulieris: ut supra ad legem Aquil. item si obstetrix. § si. & l. si putator. sed dolus cum dolo, culpa cum culpa compensat: ut & infra. eodem. uiro. & supra de compen. l. si ambo.

h ¶ Culpam.} scilicet leuem. lata enim dolo cōparatur 6, ut supra, si mē. fal. mo. di. l. j. §. lata. & supra depos. l. qđ Nerua. nisi i casu, ut in fra ad legem Cornel. de sica. l. in lege. Et i alio: insti. de suspec. tuto. §. suspectus. & hoc maximè propter morā mulieris. nam nec aliàs tenet nisi de dolo: ut no. j. e. si filiofamil. §. maritum & l. si cōstāte. §. si maritus. secundū Azo. Sed certè 7 imo d. leui culpa, ut infrà codē. l. etiam. §. j. & suprà d' iure do. l. i rebus. Sed hic mora mulieris excusat à leui, ut suprà de periculo. & commo. rei ven. l. illud. & l. si per emptorem. & infra, eodem. l. semel.

6 Idē Bart. Imo. & Ias.
7 Placet Bart.

i ¶ Ne facto.} non factum uocat factum: q' dic ut infrà de regu. iur. l. qui non facit. Sed quid si maritus in faciendo commisit culpam leuem uel leuissimam? Respon., 8 tenetur ut s. ad legem Aquil. l. in lege. & hic in non dando loquitur, uel negligendo. sed secundum Ir. nec tunc tenetur, cum res suæ sint. quæ rati non est bona, ut infrà eo. l. si constante. §. si maritus. erat tamen pro eo infrà de acquir. rerum domi. l. in bonę fidei.

8 Istud procedit attento iure nouo: quo inspectò dominiū rei dotalis ipso iure trāsfert in ipsam mulierē: nō autē procedere pōt attēto iure digestorum, sm Bar.

k ¶ Eius.} scilicet mulieris.

l ¶ Cogatur.} scilicet uir.

m ¶ Fructus tamen.} licet colere non teneatur. si tamen colat, reddet fructus: ut hic, & supra de vsur. l. uideamus. & suprà de hæredi. ven. l. venditor. & de rei uendi. solum. §. meum. & de condi. fur. l si seruus. §. boue. nam dolus esset non reddere eos: ut s. manda. l. si procuratorem. §. dolo.

SI ab hostibus.} CASVS. Titius pro filia sua, quam in potestate habebat, dedit dotē marito. filia prædicta fuit capta ab hostibus, & sic exiuit de patria potestate primo, & solutum fuit matrimonium inter eam & maritum suum. postea decessit apud hostes existens. certè dos à patre profecta, ad patrem redire debet. nam licet nupta non sit tempore mortis, nec in patris potestate: tamen fingitur esse mortua tempore quo fuit capta, & illo tempore quo fuit capta, erat nupta, & in patris potestate: ergo fingitur decessisse in matrimonio & potestate patris. unde non est mirum si dos debet redire ad patrem.

¶ Si vir.} Maritus cum uxore fecit pactum quod si mulier in matrimonio prædecederet, lucraretur dotem: postea maritus occidit eam. nunquid lucrabitur maritus dotem iuxta pactum? Et dicitur quod non. non enim debet lucrari ex eo unde debet puniri. sed hæres mulieris reperit eam à marito. & idem est econtra si mulier occidit uirum. Viuianus.

n ¶ Nupta.} nec enim nupta erat captiuitate soluēte matrimoniū: ut infra de captiui. l. in bello. §. medio tempore. in fine. §. & infrà eodem. l. si quis. sed propter fictionem legis Cornel. fingitur mortua pambula hora captiuitatis, & sic uxor mortua est: ut infra de uulgari substitutione. l. lex Cornel. Sed hodie contra, quia non soluitur matrimonium per captiuitatem, ut in authenti. de nup. §. sed etiam captiuitatis. sed deportato altero coniugum distinguitur, ut C. de repu. l. j scilicet utrum uelit remanere in matrimonio, uel non ille qui est in captiuitate.

o ¶ Debeat.} si fuerat pactus: non aliàs, secundum Ioan. licet quidā contra. ut no. s eo. l. ij. §. j & facit s. de iure do. l. profectitia. §. si. & de euict. l. pater & C. eodem. dos. Vel dic hic iure successionis: quia pater ei successit. Vel uerius loquitur eodem casu cum fuerat in potestate patris. sed tempore mortis non: quia serua hostium.

quia

quia tamen fingitur antè mortua, competit patri actio:& hoc si constat eam esse mortuam, aliàs expectatur:ut in d.authen.

a ¶ Lucrifacere.} dic[1] ex pacto quod fecerat de dote lucranda [2], si ipsa prædecederet.& quod dicit occiderit, idem est si negligētia eius perijt, quia medicum fortè in ea curanda non adhibuit, uel malum adhibuit : ut j. de his qui. ut indigni. l.iij. & s. de ædil.edic.l. quod si nolit.§.si mācipium. & j. de lib agno.l.necare.& j.ad Syl. si quis graui. §.si tamen. Vel dic secū do casu quod not: fecerat pactum de dote lucranda, sed uolebat eam lucrari ex potestate legis C. de repu.l.cō sensu. & dicas tunc q̄ occiderit eam in adulterio d̄prehēsam:quod ei non licet; licet patri sit licitū, ut j. de adult. l.nec in ea.§. ideo. & l. mariti.& l.si adulterium.§.imperatores.& de sic.l.j. in f̄. Nec ob. ad Syl.l. si quis graui. §. si cum. quia ignoscitur ei ad minorationē pœnæ, non ut in totum releuetur:ut in d.l.j.de sic.& d.§. imperatores. Item not.hic quod unde debet quis puniri, non debet lucrari, sic s. de nego.gest.l. siue hæreditaria.

b ¶ Statuendum est.} ut vxor occidens uirū non lucretur donationem ꝑpter nup. ex pacto. Sed arg. contra C. de don.inter vir.& vxor.l.si maritus.in fin sed dic ut not.ibi.

ADDITIO Dic quod ibi non erat certum delictum fuisse commissum, secundum Imo.

SI alienam.} CASVS. Mulier dedit marito in dotem fundum, quem alienum esse sciebat mulier.posteà so.est ma.iter eos, pone trāsactis quatuor mensibus,& ita durauit matrimonium per tertiam partem anni.nunc repetit mulier fundum,& eius fructus pro ea parte anni,qua non durauit matrimonium.certè bene audienda est, ac si suum fundum in dotem dedisset. Viuia.

c ¶ Si alienam rem sciens.} subaudi etiam multo magis si ignorat: ut arg.C.de agri.& cen.l.si coloni.lib.xj.

d ¶ Reddenda.} actione de dote agenti. secus [4] si rei ven.ut s̄.de rei ven.l.solum.§.mecum.& C.de iur.do.l.in rebus & ar.s̄.de iur.do. Proculus.& j.de do.causa mor l. si alienam.in prin.& l.qui alienam.& s̄. de condi.inde.l.indebiti.§.sed & si nummi.& de pig.act.l.si rem.§.pe. Alij dicunt [5] etiam per rei ven.ut not C.de non.nu.pecu.l.j.& s̄. cōmo.l.ita.quod non placet.ut ibi diximus.

e ¶ Et fructus quoque.} scilicet reddendi sunt.ad quod s̄. de cōdic. fur.l.si seruus.§.bonæ.Sed quid si concurrant uerus dominus & mulier?Respon.præfertur dominus:ut s̄.depositi.l.bona fides.Sed argu. contra supra. nautæ cau.sta.l.j.§. item Pomponius. Sed respon. ut ibi [6].& facit suprà si cert.peta.l.nam & si.& de publi.l. cum sponsus. & commo.l.commodare.& C.de rei vxo.act.§.sed & nouissimi.& s̄. pro soc.l.cum duobus.in fin.& l. quod autem.& l. quod enim. & l.si igitur.Accursius.

MAritum.} CASVS Dicas casum usque ad l.rei iudicatæ.§.j. Et prius dicit quod solu.matri.si mulier conueniat uirum ad dotem restituendam, maritus debet ei condemnari inquantum facere potest.hæres autem extraneus mariti, si conueniatur à muliere, insolidum condemnatur. Et est ratio:quia istud beneficium quod datur marito quod condemnetur inquantum facere potest, & non in plus:extinguitur cum persona mariti, cum dicatur beneficium personale.sed secus quam dixerint in hærede extraneo mariti, debet esse in persona defensoris mariti eo marito viuente. Nam non debet esse deterioris conditionis defensor mariti, quam sit maritus. unde sufficit si præstet mulieri, uel condemnetur mulieri intantum inquantū maritus facere potest.Sed quid si maritus faciat pactum cum uxore, ut ipse maritus possit condemnari ultra quàm facere possit? Certè non ualet pactum ratione enim suæ personæ, & reuerentiæ, quam ei debet mulier, habet hoc maritus.Sed quo tempore spectabimus vtrum possit facere maritus uel non? Respon. rei iudicatæ tempore. Viuianus.

f ¶ Facere potest.} quod uerbum expone [7] ut no.inf.de regu. iur.l.in condemnatione habita consideratione ne egeat secundum quod potest viuere.ut inf.ad legem Falcid.l.hæreditatum. Item hoc priuilegium habet locum & si quæcunque alia actio intentatur [8] inter eos constante matrimonio: non post, : ut infrà de re iudica.l. non tantum.& l.sed hoc ita.

[1] Placet B. P. Imo. & Ia.hic.

[2] Concor. ex̄ de don. inter uirū & uxor. ca. donatio.ut d̄ pacto de lucrāda dote & donatiōe pp nuptias &c. & in gl. super uerbo sicut dos.

† Idē li.16. ad Sabinū.

[3] Quilibet intellectus glo. placet B. Ioan.de Imo.& Ias.

† Duar.exploratū ē.

† Ezneo n̄ est in P. F.

† Facit ca. 2.cū glo. i. ex̄ de au. & usu.pal.ubi ꝓhibet papa archiepiscopo cōmodare pallium qa uti pallio, est priuilegiū personale, quod psona nō egreditur.

[4] Idē B.& Imol.

[5] Et male. Bartol. & Imo.

[6] Dic q̄ ibi nō dn̄s habebat ius pignoris i re quæ petebat restitui secundum Bar.

[7] Idē Bart.

suum dotem sperare lucrifacere [a], Idemque & econtrariò statuendum [b] est.

¶ *Mulieri repetenti dotem & fructus, non potest opponi exceptio, quod res in dotem data sit aliena. Alexan.*

¶ Idem libro 3. ad Qu. Mutium. LEX XII.

SI alienam rem sciens [c] mulier in dotem dederit, reddenda [d] ei est, quasi suam dedisset: & fructus quoque [e] pro portione anni, quo diuortium factum est.

¶ *Maritus habet beneficiū ut non condēnetur nisi inquantum facere potest: quod ad hæredem non porrigit, licet ad defensorem sic. Alex. post Bar.*

¶ Vlpianus libro 36. ad Sabinum. LEX XIII.

MAritum in id quod facere potest [f] condemnari, † explorati iuris est: sed hoc hæredi [g] † extraneo non esse præstandum.

¶ Paulus libro septimo ad Sabinum. LEX XIIII.

QVia tale † beneficiū [h] personale est, & cum persona extinguitur [i].

¶ Vlpia.lib.36.ad Sabinum. LEX XV.

ALia causa est defensoris [k], quem placet sufficienter uideri defendisse, si tantum vxori præstet, quantum consequeretur, si ipsum maritum conuenisset.

¶ *Pactū q̄ maritus cōueniatur ultra q̄ facere possit, cū p illud tollat ius reuerentiale: non ualet, tanq̄ contra bonos mores. Alexā.*

¶ Eleganter quęrit Pomponius, lib.xv.ex Sabino, si paciscatur maritus ne in id quod facere possit, condemnetur, sed insolidum, an hoc pactum seruandum sit? Et negat [l] † seruari oportere: qđ quidem & mihi verum videtur. Nāque contra bonos † mores id pactum esse, melius est dicere: quippe cùm contra receptam reuerentiam, quę maritis exhibenda est, id esse appareat.

¶ Paulus lib.7.ad Sabinum. LEX XVI.

REi iudicatę [m] tempus spectatur, quatenus maritus facere potest.

¶ *Hæres mariti p̄t obijcere compēsationē ob res donatas et amotas, nō ob mores. B.*

g ¶ Sed hoc hæredi.} s.extraneo: ut & j.e.l. rei §.j.& j. de re iudi.l. nec sed suo sic.ut inf.e.l.etiam.sic econtra nec mulieris hǣdi extraneo:ut C.de priuile. do.l.j.& facit C.eod.l. nec maritus.& de rei vxo.ac.§.cum autem.

h ¶ QVia tale beneficium.} à lege inanimata concessum. idem in cōcesso à lege animata, nisi aliud sit actum, ut infra de regu. iur.l. Neratius. puta à principe viuente: ut in authen.de consuli.§.si. col.iij.

i ¶ Extinguitur.} sic pactum dicitur personale quādoq;. & quandoq; aliter:ut s̄. de pac. l.si tibi decem. §. pactus.& l. idem. §.j. Accursius.

k ALia causa est defensoris.} cū mandato uel sine: ut j. de re iudi.l.si cum procuratore. & subaudi q̄ hæredis:ut s̄.l.proxi.ut etiam fideiussoris [10]: ut inf.de re iudi.l.& si fideiussor.quia [11] hæres uel fideiussor suo nomine conuenitur: ut s̄.manda.l.Papinianus. & j.de damno. infec.l. qui bona.§.j.& C.de fideiuss. mil.l. ij. licet sit arg.contra s̄. de iis qui not.infa.l.furti.§.si quis alieno. Sed in his defensoribus secus: quia non possunt plus grauari quam dominus, præterquam in satisdādo: ut s̄.de procura.l.si minor.§.quoniam.& l.sed & hæ. §. defendere. & facit s̄.pro socio l.uerum.& instit.de actio.§.item si de dote. & s̄. de constitu.pecu.l.quod si maritus.

l ¶ Negat.} contra C.de pact.l.penul.Sol.hic speciale [12], Item contra j.de re iudica.l.si conuenerit. Solu. [13] hic ratione personæ est priuilegium, ibi fauore actionis uel cōtractus, ut societatis. Item quid eŋ si ille qui insolidum erat conueniendus, paciscatur ut inquantum facere posset, damnetur? Respond. ualet [14]: ut s̄.de pact.l.quis crediderit. Item quid si soluto matrimonio fiat hoc pactum? Respon.nec tūc tenet secundum Ir. per legem istam. & pro eo.supra de relig.l. quod si nulla. Sed contra uidetur [15] argu.supra de pact.dota.l.licet.& l.sequen. Item an & si iuretur? Respon.nec tunc ualet [16]: ut s̄.de pact.l.iurisgentium.§.& generaliter.

REi.} Casus in §.hæredi mariti. Dictum est s̄.e. maritam.quod extraneus hæres mariti insolidum debet condemnari. nunc dicit de codē, & dicit quod si maritus in uita sua donauit quasdam res mulieri,& illas consumpsit mulier, & tempore mortis maritus reuocauit donationem,& non est confirmata morte eius: mulier remanet debitrix hæredis mariti in æstimatione rerum donatarum. Item & si aliquid amouit mulier uiuente marito,& matrimonio constante, & illud consumpsit,& sic est debitrix in æstimatione. Item & si expēsas fecit maritus in res dotales,& ipsa petit ab hærede æstimationem rerum dotalium, uel quia æstimatas dedit marito, uel quia maritus eas consumpsit: poterit dictus hæres mariti ei opponere compensationē ex tribus dictis caussis, sed ob malos mores mulieris nō habet locum compensatio, quia non est necessaria.nam si propter suos malos mores sol.est matri.maritus lucratur dotem, & per cōsequēs hæres eius.

¶ Socero.} Pone quod solu.matrimo.mulier agit de dote cum socero suo, idest cum patre mariti quondam. certè non debet cōdemnari socer nisi inquātum facere potest: qa habetur loco patris mulieris, vel alterius eius parentis, qui parentes non possunt in plus condemnari. Sed pone quod maritus conuenit patrem mulieris ad dotem, q̄ ei promisit pro filia:certè debet similiter condemnari inquantū facere potest,& non in plus. Vel si conueniat maritus vxo. ut ei det dotem.debet uxor condemnari inquātum facere p̄t: ac si fuisset eius socia in aliqua negotiatione. socij enim condemnantur inquantum facere possunt.& hoc usque ad §.fin.l.seq. Viuia.

m ¶ Rei iudicatæ.} subaudi etiam.nam & tempus litis contesta. inspicitur secundum quosdam. Arg. contra s̄. de dona. inter uirum & uxor.l.quod autem.& de nego gest.l. litis. sicut & subauditur suprà de petitio.hæredita.l si a patre.§.quo tempore. sed non placet Hug. nisi dolo desisset possidere: ut infra eod.l.etiam.§.j.& facit s̄.pro soc. l.uerum.§.tempus.

[8] Si habuit ortū ꝯstante matrimonio: non aliās. sm Bartol. & Imol.

[9] Imò dūmodo habuit ortum cōstāte matrimonio: sm B.& Imol.

† Concor. glo. ij. post prin.in c.1. ex̄ d̄ dona. inter uir.& uxo.

† Cōcor. c. ult. in glo. ult. in fi. ex̄ de pact.

† Huc ptinet Aristo. econo.li.2. c.j. & Plutar.in opuscu.de pręcep. conubialib.

[10] Quæ licet placet Bart.

[11] Ista ratio placet. Bart.

[12] Quia cōuētio est ꝯ bonos mores. B. & Imo.

[13] Dic melius q̄ hic ideo nō ualet conuentio, qa cōtra bonos mores, quę ratio ibi n̄ militat s̄m Bart.

[14] Et bene Bart.

[15] Ista placet Bar.

[16] Etiā de iure canonico. Bart. & Imo.

Hæres coërtionem morum nō habet in vxore defuncti.

Hæredi.

a ¶ Hæredi.} extraneo:ut supra eodem.l.maritum.

b ¶ Pecuniariam.} quod est cum re amota desijt esse, quia tūc condicitur æstimatio.ut s.de cōdi.fur.l.in re. non autem ob res: ut diximus s̄.l.diuortio.§.ob res.Azo.& sic non ob.C. de rei uxo.actio.§. taceat.quia ibi erat species. Vel hoc corrigitur, uel hoc in hęrede. prima placet.

c ¶ Obligatus.} ipso iure facta compēsatione ab homine.nō enim fit à iure, nisi in maleficijs, uel negligentiis: ut s.de compen.l.si q.d. & l quod Labeo.& l. si ambo.& not.in summa de compen. scd'm Azonem.

d ¶ Morū.} repete ob.

e ¶ Non habet.} scilicet hæres compensationem. nam aut uir per hoc eam non reiecit, & non licet hęredi hoc excitare, ut arg.C.de re uo.dona.l.fin.in fin. aut reiecit.quod potuit iure antiquo, & sic lucratur dotem in totum citra compensationem, sed hodie non potest reiici, nec dos per hoc uerifieri: ut C. de rei vxo. act. §. taceat. & de repu. l. fina. §. fina.

f ¶ Socero.} scilicet patri viri.

g ¶ QVia parentis.} scilicet naturalis.& est ratio, quia cū vxor una caro sit cum marito,& maritus sit i potestate soceri, & uxor quoque esse uidetur, sed non est: quia qui nascuntur, patris &c. institut. de legi. agna. tu. §. at qui per. uerè tamen uxor tua in sui & ueri patris est potestate: ut C. de conditio.insertis.l.si uxor.

h ¶ Socer.} scilicet pater viri, qui non minus nurui quam filio in pluribus habet necesse prouidere. Azo.ut s̄.fami. erciscun.l. si filia.§. si filius.in fin.§.

† Hinc socerum cum genero lauari veteres nephas esse crediderunt, Valer.Max. li. 2.c.j.

Vxor vna caro est cū marito.

¶ Heredi [a] mariti, licet insolidū condemnetur, compensationes tamen, quæ ad pecuniariam [b] caussam respiciunt, proderunt, vt hoc minùs sit obligatus [c], veluti ob res donatas,& amotas, & impensas, morum [d] verò coërtionē non habet. [e]

¶ *Socero ex utraq; parte, & ꝯt ipsi mulieri dat hoc beneficiū. h.d.cū l.seq. Bar.*

¶ Socero [f] quoque cum quo nurus de dote agit, idem honor habetur, vt in id damnetur, quod facere potest.

¶ Pomponius lib.16.ad Sabin. L. XVII.

QVia [g] parētis locum socer [h] obtinet †.

¶ Paulus lib.7.ab Sabinum. L. XVIII.

EX diuerso [i] si socer ex promissione a marito conueniatur, solet quæri, an idem honor ei habendus sit? Neratius libris membranarum, & Proculus scribunt hoc iustum [k] esse. Item, si mulier ex promissione [l] cōueniatur, magis placuit defendendam eam per exceptionem. Idem & Proculus ait: sicuti cùm socia fuerit [m] dabit ei exceptio, quamuis iure ciuili [n] sit obligata.

¶ *Exceptio quæ nō impugnat sn̄iam, pōt opponi post sententiam. Bart. Alexan.*

¶ Si in iudicio dotis iudex ignorantia iuris lapsus condemnauerit maritū insolidū [o], Neratius & Sabinus doli [p] exceptione cum vti oportere aiunt, eaq; tutum fore.

¶ *Beneficium, ne cōueniatur maritus nisi inquantum facere possit, transit in filios eiusdem matrimonij. Alexan.*

¶ Pomponius libro 46.ad Sabinum. LEX XIX.

ETiam filios [q] mulieris, qui patri hæredes extiterunt, in id quod facere possunt, condemnandos Labeo ait.

¶ *Beneficiū qđ habet maritus, perdit rōne doli in fraudē mulieris in rebus ꝓprijs comissi, uel si in dotalibus dolum qualitercunq; cōmisit. Et quando maritus ex culpa alterius tenetur, liberat cedendo actionem sibi contra eum competentem.*

¶ Licet in dotalibus rebus nō solùm dolum, sed & culpam [r] maritus præstet [s]: cùm tñ quæritur [t] in iudicio de dote an facere possit, dolus [u] dūtaxat cōprehēditur: quia in rerum ipsius administratione non erat culpa [x] ab eo exigenda: quāquā cum dūtaxat dolū ei nocere [y] putem, si facere non possit, quem propter vxorem adhibuit, ne ei solidum † redderet: non propter quēlibet aliū [z]. Ofilius [a] autem aiebat, si dolo mariti res † dotales interiissent, & alioquin soluendo nō esset, quamuis nihil dolo fecisset, quò minus soluendo esset [b], perinde tamen eum damnandum eius rei dotalis nomine, in qua dolum fecisset [c], atque si dolo eius factum esset, quò minus facere possit. Cæterùm [d] si circa interitum rei dotalis dolus malus & culpa ma-

† lxvj.

† Solueret. Duar.

† Dotalis interiisset. Duar.

† Reprobatur cōiter sm̄ docto. hic.

EX diuerso.} Casus i hac l.fuit positus in caso l.præceden.usque ad §.si in iudicio. ¶ Si in iudicio.} Dictum est in l.maritū.quod maritus debet condemnari inquantum facere potest, & non in plus cum mulier agit de dote contra eum modo ponamus quod iudex condemnauit eum insolidum per iuris ignorantiam. certè nihilominus habet except.ut non mandetur contra eum sententia executioni nisi inquantum facere potest. Viuia.

i ¶ Ex diuerso si socer.} scilicet pater mulieris.

k ¶ Hoc iustum esse.} Hic Neratius sibi contradicit, ut infrà. de re iudi.l.sicut.in fine. Sed hic constante matrimonio, ibi eo soluto:ut supra, ut l.seq.sed & de eo soluto subdistinguitur, ut supra, de iure do. l.pen.agit autem uir eo soluto, ut lucretur dotem ex pacto: ut C. si dos constante matri.l.j.extraneo autem honor non habetur: ut supra, de iure do.l.penul.

l ¶ Expromissione.} mariti uel alterius secundum H. imò sua.& habet exceptionem ut damnetur inquantum facere potest, ut inf. de re iudi.l. non tantum.in fine.

m ¶ Fuerit.} in aliqua negotiatione, ut j.de re iudic.l.sunt. & l. non tantum.nam & hæc est socia diuinæ & humanæ domus, ut C. de cri. expi.hære.l. aduersus.& s̄.de ri.nup.l.j.

n ¶ Ciuili & naturali.} ut s̄.de pac.l.j. §.adeo.

o ¶ Insolidum.} non expresso errore in sententia.alioquin ipso iure nulla esset, ut C.quando prouo.non est necess.l.ij.& j.de re iudi.l. prę ses.& l.cum prolatis.Item not.hic speciale, exceptionem oppōi post sententiam: quod dic ut not.s̄.ad Macedo.l.tametsi.

p ¶ Doli.} quæ est odiosa.unde si soluisset.non repetet. secus si soluerit ante sententiam: quia tunc tutus exceptio.fauorabili soluit, & sic repetit: ut s̄.de condi.indebi.l.qui exceptionem.H.

Exceptio q̄que post sn̄iam opponitur.

ETiam.} CASVS. Non solum maritus debet cōdēnari in quātū facere potest,& non in plus, sed etiam hæres eius qui non est extraneus:imo suus est filius. siue ex ea muliere de cuius dote agitur, siue ex alia. ¶ Licet in dotalibus.} Maritus conuenitur à muliere de dote.sol.ma.dicebat maritus: ego debeo condemnari inquantum facere possum,& non ultra. dicit mulier iudici, domine cōdēnetis eum insolidum: quia culpa sua desijt posse facere, quia tota die ibat per tabernas, & malo modo expendit bona sua. quęritur quid iuris sit? dicit iurisconsultus. quia circa res dotales bene tenetur maritus ꝓstare dolum & culpam. sed in rebus proprijs non est exigenda culpa ab eo id est nō debet propter hoc condemnari insolidum q̄ bona sua dissipauit sua culpa. quāuis autem non teneatur de culpa in suis rebus, ut dictum est: tamē si contra mulierem in animo concepit dolum, & solummodo propter eā fraudandam bona sua dissipauit, bene imputatur ei ut condenetur insolidū. vnde dicit Ofilius, q̄ si ob culpam mariti res dotales interiissent, quia dolum adhibuit ut mulieri nō possit satisfieri,& ipse maritus alias non est soluendo: ita dānatur ac si dolo eius factum esset quo minus facere possit. si autem dolus mariti absit: circa interitum rei dotalis, nō tenetur nisi ad cedendū mulieri act. q̄ illū, q. rem furripuerit dotalē, uel dānū in ea dederit. Viui.

q ¶ Etiam filios.} Idē dici pōt & si sint nati ex alio mr̄imonio: & est speciale in his: ut s̄.e.l.maritū. Idē in priuilegio ꝑpetēti tam in personali quā in hypothecis.ut filijs mulieris detur, si extraneo hęredi: ut C.qui po. in pig. ha.l.si.§.exceptis. & C. de priui.do.l.j.sicut & in ecclesiastica emphyteusi: ut in authen. de nō alie.§.emphyteusim.col.ij. sic & in feudis: ut in consti.feu.tit.de succ. feu.c.j.sic & j.ad Treb.l.ex facto.§.si.& s̄.quod cum eo.l. sed & si.§. soli.& inf.de ope.lib.l.ut iurisiurandi.§.si & l.si operarum.

r ¶ Culpam.} sed & culpam leuem etiam & diligentiam, quam i rebus suis adhibet, ut s̄.de iur.do.l. in rebus. H. etiam si conuenerit in contrarium, ut s̄.de pact.dota.l.Pomponius.

s ¶ Præstet.} in dotalibus.

t ¶ Cum tamen quæritur.} ut ob hoc fiat minoris condemnatio.

v ¶ Dolus.} circa res suas, non dico dotales.

x ¶ Culpa.} ut ei noceat quo minus illā exceptionē habeat. Hug.& est ad hoc s̄.de peti.hære.l si quid possessor.§. sicut aūt.& ad l. Aquil. l.legis.& C.manda.l.in re. Sed arg. contra s̄. de ædil. e.l. ædiles.§. Pedius.& l.cum autem.§.fin.& s̄.de tribu.l.illud.§.sed si merceni. sed hoc est pro. Item arg.cōtra s̄. de iis qui sunt sui uel alie. iur.l.j.§.fina.

ADDITIO. Dic q̄ ibi ex qualitate facti præsumebat dolose agere, quod non licet maximè in re inanimata & i seruo. facit l.j. j.ad l.Cor. de sic.& C. de iniur.l.si non conuicij.& l.j.s̄.de doli.exce. secundū B.

y ¶ Nocere.} in proprijs.

z ¶ Quemlibet alium.} quæritur ergo cui fit dolus. sic j.qui.ex cau. in pos.ea.l.Fulcinius.§. q̄ si aduersus.& §.illud.& inf. ut in pos.le.l. is cui.§.dolum.& inf.vi bo.rap.l.ij.§.homines.& ad leg. Cor. de fal.l.filius §.si. Sed arg.contra j.de iis quæ in frau.cre.l. ait prætor. §. illud.

ADDITIO. Dic q̄ ibi loquitur de dolo debitoris, qui est minus culpabilis: quia de euitandis muneribus tractat. ar.l. Fulcinius.§. sed illud.inf.quib.ex cau.in pos.ea. hic uero de dolo eius in quem est facta alienatio, qui de acquisitione cum alterius iniuria contendit, arg.l.fi. §.licentia.C.de iure delib.secundum Bar.hic.

a ¶ Ofilius.} hic circa dotales.

b ¶ Soluendo esset.} quia credebat aliàs esse soluendo,& non erat.

c ¶ Factum esset.} in suis.

d ¶ Cæterum.} in dotalibus.

Mulie-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Mulieri.} contra furem & damnum dantem. est enim generale in omnibus qui ideo tenentur, quia habent actionem: ut supra, de pecu. l. quod debetur. Itā cū actio l. Aquil. detur hero: ut s. ad l. Aqui. l. item mela. §. legis. apparet hic maritum, cui datur esse dominum rei dotalis. & facit C. de iure dot. l. de his. Item no. ex prædictis quod ubi in suis tantum committitur dolus, debet committi contra uxorem. ubi in dotalibus, nō oportet committi i propriis, sed sufficit qualitercunque sit factus nō soluendo vir.

Du. solas.

riti absit, actiones † solùm, quas eo nomine quasi maritus hēret, præstandas mulieri [a], veluti furti, vel damni iniuriæ.

¶ *Si pendente iudicio expirat ius agentis, expirat iudicium. Alex.*

¶ Vlpianus libro 36. ad Sabinum.

LEX XX.

SI mulier diuerterit, & iudicio de dote cōtestato reuersa fuerit in matrimonium, redintegrato matrimonio expirat iudiciū [b], & omnia in statu pristino manēt.

¶ *Si mulieri cōstāte mr̄imonio dos soluit̄ ex iusta cā, uel ēt maritus nomine mulieris in causas iustas expendit, catenus actio de dote perimit. h. d. cū l. seq. Alexan.*

¶ Paulus libro 7. ad Sabinum.

LEX XXI.

QVamuis mulier non in hoc accipiat cōstante matrimonio dotem, vt æs alienū soluat [c], aut prædia idonea emat [d], sed † vt liberis ex alio viro, egentibus, aut fratribus, aut parentibus consuleret, vel vt eos ex hostibus redimeret †, quia iusta & honesta causa est, non videtur malè accipere: & ideo rectè ei soluit [e]. Idq; & in filiafamilias obseruatur [f].

¶ † Vlpianus libro 34. ad edictum.

LEX XXII.

SEd & si ideo † maritus ex dote expendit, vt à latronibus redimeret necessarias mulieri personas, vel vt mulier vinculis † aliquem de necessariis suis vindicaret: reputatur ei id, quod expensum est †: & siue pars dotis sit, pro ea parte [h], siue tota dos sit expensa, actio dotis euanescit. Et multomagis idē dicendū est, si socer agat de dote, debere rationem haberi eius quod in ipsum [i] impensum est: siue ipse maritus hoc fecit, siue filiæ, vt faceret, dedit.

¶ Sed & si nō pater experiretur, sed post mortem eius filia sola de dote ageret, idem erit dicendum. Cùm enim doli exceptio insit de dote actioni, vt in cæteris bonæ fidei [k] iudiciis, potest dici, vt & Celso videtur, inesse hunc sumptum actioni de dote, maximè [l], si ex voluntate filiæ factus sit.

¶ *Si pater uel extraneus dans dotem, stipulatur sibi soli reddi in unum casum soluti matrimonij, censetur in alium casum mulieri donasse: ideo in illum casum solius mulieris est actio. Alex. de Imo.*

¶ † Idem. LEX XXIII.

SI cùm † dotem daret pater vel extraneus [m] pro muliere, in vnum casum pepigit, vel in diuortium [n], vel in mortem [o], dicendū est in eum casum, in quem non pepigit, esse mulieri [p] actionē †.

¶ *Per solutionē factam filiæ, patris actio non tollitur: nisi ex iustis causis soluatur filiæ non perdituræ. h. d. Bartol.*

¶ Si post solutum matrimonium filiafamilias citra patris voluntatem [a] exactā [b] communē dotem consumat [c], patri & viua ea, & mortua actio superest [d], vt dos ipsi soluatur †. Cæterùm si non perdituræ, & ex iustis causis [e] soluta sit, non supererit actio [f]. sed mortuo patre [g], nec ēt † hæres aget [h], nec mulier [i].

¶ *Si mulier debitorē inopē ignorāter accipiat aio nouādi, nō perimit actio de dote. h. d. & non est alibi, scdm Ang. & Alex.*

¶ Si mulier soluto matrimonio egentem reū dotis per nouationē decepta accipiat, nihilominus actio dotis ei manebit [k].

¶ *Pater, qui sine voluntate filiæ dotem exegit, eā hæredem instituendo, uel eidē legando, intelligitur fecisse animo compensandi cum dote exacta. Alexan.*

¶ Si pr̄ † filia absente de dote egerit, & si [l] omissa sit de rato satisdatio [m], filię denegari debet actio: siue patri hæres extiterit, siue in legato tantū [n] acceperit, quantū doti satis esset. † Sed & Iulianus in pluribus locis scribit cōpensandū ei in dotem quod à patre datur: lucroque [o] eius cedere, si tantum ab eo consecuta sit, quantum ei dotis nomine debebatur à marito, qui patri soluit.

¶ *Propter patris absentiā necessa iā pōt solui mulieri cauēti patrē ratū habiturū.*

¶ Si patri propter condemnationem, Romæ, vbi dos petatur, esse nō liceat [p], filiæ satis dotis [q] † fieri oportet [r], ita tamen, vt caueat rem ratam patrem habiturum.

¶ *Ante litē contestatā pt̄ filia mutare uoluntatē. Itē ex causa qñdoq; datur actio filiæ & patri denegat̄, uel econtrà. Bar.*

¶ Eo autē tēpore [s] cōsentire patri filiā oportet, quo lis contestat̄. Secundū hoc, si filia [t] dicat se pr̄i consentire, & ante litis cōtestatio nē mutauerit [t] voluntatē, vel etiā

S I mulier.} CASVS Mulier à marito diuertit, & cœpit posteā agere contra eū ad repetendam dotem. antequā ferretur sentētia, rediit ad maritum. certè iudicium super dote institutū expirat. Viuianus.

b ¶ Iudicium.} hoc cū erat sui iuris. uel in potestate patris, sed eius consensu reuersa est: aliàs ctra C. de nu. l. si ut proponis. Item hoc cū dos soli ei restituenda erat, uel ei & patri. secus si alii extraneo: ut s. de iure dot. l. stipulatio de dote. & infra. eo. l. in insulam. §. fina. Item si reuersa est incontinenti, intelligitur idem matrimonium: si ex interuallo, duo. Argum. s. de ritu nupt. l. plerique. & infra, de reg. iu. l. quicquid. Item bene cōcordat s. de iure do. l. si mulier. & l. diuus Seuerus. & l. post diuortium. H. & inf. titu. ij. l. fina. Accursius.

Alias, tū ut libe. ex alio ui. egenti. aut fra. aut parent. consulat, uel ut eos ex hosti. redimat: quia &c.

Iuxta hāc sniam M. Cice. lib. 2. Off. eos uere liberales cēset: q suis facultatib. aut capto à prædonib. redimūt; aut æs alienū suscipiūt amicorū cā: aut in filiarū collocatione adiuuant.

Q Vamuis.} CASVS. Hæc l. ponit quosdam casus, in quibus maritus potest restituere mulieri dotem constāte matrimonio, si uult ipsa mulier & maritus. Primus casus est, si mulier dedit, ut ipsi mulier soluat creditori suo illud, quod ei debet. Secundus casus est, si mulier ipsa uult emere ex pecunia dotali prædia idonea, & in dotem constituere. Tertius est, si ipsa uult consulere filijs suis egentibus, quos habuit ex alio uiro, uel etiā parentibus suis. Quartus est, si uult filios suos uel parentes ab hostibus redimere, quia capti erant. & illa habent locum non solum si dicta uxor est in potestate patris, sed etiam si non est. Viuianus.

Vipia. li. iij. disput.

c ¶ Soluat.} quod licet ut supra. de iure do. l. fin.

d ¶ Emat.} & si dotem conuertat: ut & in ea. l. & l. Mutius. §. manente. & l. ita constante.

Vindicet de necessariis suis aliquem.

e ¶ Soluitur.} & ideo ei posteā actio denegatur: ut j. eo. l. si cum dotem. § j. Accursius.

f ¶ Obseruatur.} vt ei rectè soluatur in præiudicium patris, & contingat liberatio: ut infra eo. l. si cum dotem. §. j.

S Ed & si.} Loco casus ponit quosdam alios casus, in quibus ipse maritus potest expendere dotem uel partem dotis, nedum uxori dare ut expendat. Primus, si expendit causa redimendi aliquos necessarios uxoris siue consanguineos captos a latronibus, puta ab erroriis Mutinensibus: uel ut extrahat de turri malpagorum aliquem de consanguineis. Tertius est, si expendat in patrem mulieris pauperem in omnibus enim istis casibus, si mulier uel pater eius repetat ab eo soluto matrimonio dotem, potest habere exceptionem pro ea parte dotis: quā expendit, cum actio de dote bonæ fidei sit. Viuianus.

g ¶ Sed & si ideo.} suprà loquitur cum mulier expendit sibi solutā dotem, hic quando uir.

h ¶ Parte.} scilicet actio dotis euanescit.

i ¶ In ipsum.} scilicet socerum.

k ¶ Bonæ fidei.} nam & hoc est bonæ fidei, ut C. de rei vxo. actio. §. sed non ignoramus. ergo permittitur iudici æstimare ex bono & æquo quod debet restitui: in quo & illud continetur, ut si quid inuicem actorem præstare oportet, eo compensato in reliquo damnetur: ut insti. de act. §. in bonæ fidei. Item quare non ipso iure liberatur ut s. l. proxi. Respon. hic non solum mulieri, ut ibi.

l ¶ Maximè.} idem ergo & si sine uoluntate, si tamen habeat: quia ratihabitio comparatur mandato, & retrotrahitur: ut C. ad Macedo. l. fina. & s. de neg. gest. l. si pupilli. § item quæritur. & sic potest dici q maximè, superabundat sic C. de ma. testa. l. si. §. j. sed forte idem & si non habeat ratum: quia pro rato debet hēri: ut infra, de tut. & ra. distr. l. j. §. sed nonnullos. & s. de neg. gest. l. Pomponius scribit. Itē not. hic specialia. aliter enim non contingit liberatio, imo speciem donationis obtinet solutio id est, redditio dotis: ut C. si dos. constan. ma. l. j. quandoq; tamē exigitur dos constante matrimonio, ut no. s. e. l. ij. in prin.

† Cōcor. c. p uestras. de do. inter ui. & uxor. ibi, ut de pte honesti lucri dicatur onera posit matrimonij sustentare. Et glo. in uerbo honesti lucri. ibi: Sed cōuertat eā in societatē honestam, vel aliquod cōmercium.

S I cum dotem.} CASVS. Pater pro filia quā habebat i potestate, dedit dotem marito, & incontinenti stipulatus fuit à marito dotē sibi restitui, si matrimonium solueretur morte inter eum maritum & filiam ipsius dotem dantis. posteā sol. est matri. diuortio. certe nō hēbit pater actio de dote, imo filia. idem si stipulatus est sibi restitui dotem sol. matr. per diuortium, & posteā solutū fuit per mortem. & quod dixi in patre, idem est in extraneo dotem donante. Viuianus.

† Lib. 33. ad edict. De sensu hui'. l. vide Berē. fern. i l. fi. nu. 63. C. d posth. hæred. inst.

m ¶ Extraneus.} licet coniungat, tamen in respon. diuersum est. sic supra de pecul. l. licet. §. si filius.

† In scriptis quibus dā exēplaribus hoc amplius legitur, nisi i fraudē diuertat.

n ¶ Diuortium.} scilicet tantum. Azo.

o ¶ In mortem.} scilicet tantum.

p ¶ Mulieri.} indistinctè, nisi fraudem committat, ut s. ti. j. l. si filia. in altero nullo modo, si in traditione uel incontinenti extraneus uel pater sit stipulatus: ut infra, eod. l. quoties. si uero pactum simplex apponatur: si quidem ab extraneo: idem: ut C. de rei vxo. actio. § accedit. Si uero à patre, nil ualet, ut C. de iure dot. l. auia. Azo. & est ratio, ut ibi. Item quod hic dicit, est uerum, nisi casus omissus similis sit expresso: ut supra de condict. ob causam l. si extraneus. quæ est contra. Sed hęc sol. non placet, quia nec ibi casus omissus similis est expressus, sed solu. ut ibi. Item not. quod pactum factum in casum mortis, ualet per ingressum monasterij: ut C. de episco. & cleri. l. Deo nobis. secus si deportetur: ut infra de verborum obligatio. l. ex ea. §. penulti. licet sit arg. contra. s. pro soc. l. actione. §. publicatione. & infra de bonorum possessio. contra tabul. l. prima, in fin. Item facit ad hanc l. infra de libe. & posth. l. commodissimè. & s. de dona. inter uirum & uxor. l. sed si mors. & s. de pact. do. l. pacta conuenta. & j. de sol. l. quæro. Sed arg. contra. C. de posthu. hære. insti. l. fin. Item oppo quare in casu omisso non est communis dotis actio patri & filiæ: ut s. eod. l. ij. §. j. & de usur. l. si stipulatus. in fine. siue pater ante stipulationem numerauit siue post? Respon. quia dicta numeratio uel datio, quandocunque facta sit, uidetur fieri causa implendæ stipulationis: ut infra de noua. l. cum enim. Item eligendo unum exprese uidetur alij renunciare: argu. C. de procur. l. maritus. Alij dicunt in emancipata loqui: quod non placet: quia nil addit etiam ad ipsam esset pater extraneus, quod esse non debet: ut infra de legat. j. l. si quando. Alij dicunt esse mulieri unā cum patre, sed in alium casum soli patri & suis hæredibus. prima placet.

Pactum in casum mortis factum valet.

Concor. tex. cū glo. in c. fin. de sta. mona. & in cle. 1. & ibi. Cardi. eo. tit.

q ¶ Actio- tem.} hoc dic ut s. eo. l. iiij. in fin. H.

¶ Si post solutum.} CASVS Pater dedit dotem pro filia, quam in potestate habebat, postea solutum est matrimonium inter eam & maritum suū, & exegit filia dotē à marito, & eam baratauit. certè ad dotem potest

tem potest agere pater contra maritum, ut dotem sibi patri soluat. Sed quid si maritus soluat mulieri prędictæ dotem, & ipsa non baratauit, sed dedit fortè secundo marito? certè non aget amplius pater contra maritum, nec etiam hæres patris. Viuianus.

a ¶ Voluntatem.} quæ expressa exigitur: ut s. de procur. l. filiusfa. §. inuitus. sed secus ecōtra, ut s. eo. l. ij. §. uoluntatem.

b ¶ Exactam.} à spōte soluente. sola enim non agit: ut supra. eo. l. ij. §. j.

† Qđ ita verum est si perdituræ soluat. Ceterum, &c. Duar.

c ¶ Consumat.} non in rē patris, aliàs secus. ut s. eo. l. iij. in fina. H.

d ¶ Superest.} patet ergo q nō habent qua si duo rei stipulandi: q a tunc filiæ solui posset: ut s. de pac. l. si unus. Azo. Sed an aget adiūcta sibi persona filiæ: respon. sic: ut s. eod. l. ij. §. sed utrum. Vel ibi in promissione, hic in solutione facta secundum quosdam. Sed an cogetur pater iterum dotare? Argu. quod sic. C. de do. promis. l. si. & in auth. de equa. do. §. quia uero. colla. viij. licet quidam contra.

† Hędes agent. Dua.

¶ intel. huius tex. uid. apud Coras. in l. filij quē. nu. 100. C. famil. hercis. & Fab. de Pepis. i Auth. pterea. num. 63. C. vnde uir. & uxo.

e ¶ Et ex iustis causis.} quę sūt. s. e. l. quamuis. & l. seq. & de iure do. l. mutus. §. j. Sed q d si amisit solutam iusta ex causa: uidetur non soluta, ut arg. s. de in rem ver. l. q si seruus. §. sed & si mutua. Econtra quod sic, ut s. de exerci. l. j. §. unde quęrit O filius. Sed primum verius: quia ex quo perdidit, perdituræ est solutum. at hic exigit duo, scilicet non perdituræ, & ex iusta causa. Accur.

f ¶ Actio.} quia quod legitimè ab initio factum est &c. ut C. de admi. tuto. l. sancimus.

g ¶ Patre.} primo & secundo casu.

h ¶ Aget.} ut C. de rei vxo. actio. l. unica. §. & hoc ex rei. Accur.

i ¶ Mulier.} ut s. eo. l. ij. §. j. in fi. & §. interim.

¶ Si mulier.} CASVS. So. ma. inter uirum & vxorem repetiit mulier dotem à uiro. dixit maritus: Ego non habeo nunc ad manus denarios, sed ego faciā quod talis campsor tibi eos promittet animo nouandi: & in veritate hic maritus sciebat campsorem nō esse soluēdo. mulier dixit, placet mihi. facta fuit nouatio prædicto modo. mulier nihil potest consequi à cāpsore. certè dicitur hic quod remanet ei actio dotis contra maritum. Viuianus.

k ¶ Manebit.} imo cōtra supra. man. l. inter. §. abesse. Sol. hic fauore dotis uel decepta fuit hic dolo delegantis: ut ibi dicitur. Item opponitur, quia uidetur dari de dolo actio secundū H. ut C. de transac. l. sub ptextu. sed fauore eius datur actio dotis, quia perpetua & usuraria: ut C. de rei vxo. actio. §. cum autē. versi. exactio autem. quod nō est in actione de dolo, ut C. de dolo. l. fina. sed cum sit extincta ea, quo modo intendit? Respon. restitutio datur ex clausula generali: ut supra ex qui. cau. ma. l. j. §. fina. Vel dic uerius speciale est, ut non habeatur pro extincta: argu. s. eo. l. j. & facit suprà de mino. l. patri. §. pe. & ad Velle. l. quamuis. §. quoties. & §. si conuenerit. Item quid si constant. mat. fiat huiusmodi nouatio? Respon. tunc minus ualet, quia nec solui potest: ut C. si dos constant. mat. l. j. & quia nec nata est actio secundum quosdam: quod aliis non placet: ut j. de manu. l. seruum dotalē. sed dic ut not. inf. de bo. dam. l. sed si alia. in fi. & facit. C. de iur. & fac. igno. l. fin.

¶ Si pater.} CASVS. Pater dedit dotem pro filia, quam in potestate habebat. posteā so. est ma. inter eam & maritum suum unde actio dotis est communis patris & filiæ, ut s. eo. l. ij. § q si in patris. & unus sine alio non potest eam intentare. Pater non attento hoc egit cōtra maritum ad dotem absente filia sua: & ita euenit de facto quod non satisdedit marito pater q filia haberet ratum sicut debet habere, & sicut debet facere: ut suprà. eo. l. ij. in fi. posteā decesit pater: & uidēs q malè fecerat, instituit filiam sibi hæredē, uel dedit ei ita magnum legatum sicut erat dos, quam exegerat à marito. mulier reuersa est, & vult agere contra maritum ad dotem: nunquid potest? certè non debet ei computari & compensari in dotem illud quod pater ei reliquit. nam statim cū pater filiæ reliquit illud quod dixi, lucratus fuit dotem quam exegerat à marito. unde maritus à filia amplius inquietari non potest, quasi ipse maritus dederit mulieri illuđ, quod pater reliquit eidem mulieri. Viuia.

l ¶ Et si.} id est quamuis.

m ¶ Satisdatio.} quam debuit subire, ut s. eo. l. ij. §. fin. & de procu. l. non solum. §. si de dote. H.

n ¶ Tantum acceperit.} est ergo ratio, quia ex qua persona &c. ut s. de pig. act. l. solutum. §. solutam. & j. de regu. iur. l. ex qua persona. quod admitto, si habuit ultra Falcidiam quantum est dos: ut inf. ad legem Falci. l. pater filiam. in princi. attende tamen de qua Falcidia habetur quæstio, ut ibi not. est & alia ratio secundum R. quia ibi aliud non liquet, potius soluere quām donare patrem est verisimile. † ne præstatione duplici hæredem uelit onerare, ut j. de lega. ij. cum pater. §. qui dotale. & l. Lucius. & l. Titia. §. qui inuita. & arg. s. eo. l. non solum. in fi. & l. si pater. & j. de do ple. l. ij. §. j. & l. penul. & inf. eo. l. dotem. & in authen. de æqua. do §. quia uero. coll. vij. & C. de rei vend. cum à matre. Sed est contra C. de rei vxo. actio. §. sciendum. Solu. hic pater noluit eam esse contentam altero, ibi non. uel ibi uir hic pater legauit. Item non erat ibi exacta. Item contra infrà. de leg. j. l. huiusmodi. §. qui seruum. Solu. secundum Ioan. hic propter legitimum patris exercitium, & utilem eius portionem: aliàs utrunque. Vel ibi debitum cępit esse post testamentum, hic ante.

† Et ita Iulianus. Du.

† Subaudi noīe. Aug. li. 2. emēd. cap. 1.

Cōcor. c. ex literis. ex̄ de pign. ibi: cū mulierib. fauor multus in recuperandis dotib. debeat̄. & gl. super ver. maleficiū circa fin.

o ¶ Lucroq;} prima facie alio non attento: ut C. communia de le. l. j. §. & hæc disposuimus. Vel dic attento commodo domini, & sumptu litis, ut inf. de leg. iij. l. iij. §. si rem.

¶ Si patri.} CASVS. Quidam Romanus dedit dotem alij Romano pro filia sua, quam in potestate habebat. posteā fuit relegatus, & ita oportuit eum exire ciuitatem. posteā fuit solu. ma. filiæ mulier petit dotem à marito, & vult cauere quod pater habebit ratam hanc petitionem, certè bene debet ei soluere maritus. Viuianus.

p ¶ Non liceat.} quia relegatus est, ut s. de capi. dimi. l. amissione. §. qui deficiūt. uel damnatus ex causa, quæ ignominiam afficit, & sic Romę habitare nō liceat, ut s. de his qui no. infa. l. ij. §. qui ignominiæ. in fin. & inf. de re mili. l. milites. §. missionum.

q ¶ Oportet.} nisi pater per nunciū uel per epistolam cōtradicat: ut s. de procur. l. Pomponius. §. si. secundū Azo. & H. Sed contra puto. nam ibi alterius nomine agebat coniunctus: hic suo agit filia. unde & procuratorem ordinare potest, ut s. de procur. l. filius. §. sed puto. & sic etiam est. j. proxi. §. nec obstat quia satisdat: quia econtra pater agens satisdat, si filia est absens, propter communionem actionis: ut suprà. eo. l. ij. §. si.

¶ Eo autem tempore.} CASVS. Pater dedit pro filia dotem, quam habebat in potestate. solu. ma. uult pater agere de dote contra maritum. tu scis quod non potest hoc facere sine uoluntate, & consensu filię. ut s. eo. l. ij. §. si. Sed quando debet filia consentire uel contradicere? Respon. tempore quo lis contestatur. unde si filia uidens patrem dare libellum marito, non contradixit, uel expresè consentit: tempore autem lit. contest. venit coram iudice, & expresè contradicit: disting. aut habet iustam causam contradicendi, & sic non habet pater potestatem agendi. iusta autem causa esset, si pater eius ita turpis & malus est, ut iustè possit timeri, ne exactam per se dotem consumat. & hoc allegabat filia coram iudice, & in eo etiā casu iudex ex officio suo debet facere dotem sequestrari, ita q nec pater eam exigat nec baratet: nec filia penitus excludit patrem à iure. quod in ea dote hēt. si autem non habet iustam causam contradicendi filia, puta quia pater est vitæ probatę, filia autem leuis mulier est, uel nimis iuuenis, et nimis adhuc diligit maritum quondam, qui tamen nō merebatur, q a misit ei mulieri repudium: & tunc debet dari patri actio. Sed quid si mulier non uenit coram iudice cum pater ibi est, sed mittit dicendo iudici per camerariam suam q pater est talis q cito cōsumeret dotē, & quod uerecundatur uenire coram iudice cum est ibi pater, allegatura q pater sit turpis persona? certè extunc debet inquirere iudex utrum habeat filia iustam causam contradicendi, uel nō. id est utrum sit talis persona ut significauit filia iudici: aliàs non, & ita aut denegari patri actionem, aut non. Viuia.

Pœnitere ante litē potest. licet.

r ¶ Eo autem tempore} Sic continuatur s. e. l. ij. dictū est quod filia debet patri agenti de dote consentire, hic dicit quo tempore secundum quosdam H.

s ¶ Si filia.} id est quia uoluntas filiæ debet interuenire.

t ¶ Mutauerit.} Arg. q quis potest pœnitere ante lit. ptest. sic & s. de rei uend. l. is q se. & de iurisdi. om. iu. l. si conuenerit. & infrà, de ver.

Concor. tex. cū glo. in c. 1. ex̄ de libe. ob. de quo p Lanfrā d'Oria. ca qm̄ p̄. §. citationes. ex̄ de pba.

Universidad de Deusto Biblioteca

ver.obli.l.si quis stipulatus.& hæc est ratio, quia adhuc uidetur res integra, & re integra reuocatur mādatū:ut insti. man.§.rectè.& s.de procur.l.ante litē.& ar.in aut. de litig §.si uero apud iudicē initiū.coll. viij.& j.iud.sol.l. si ante.nec obstant arg.cōtraria signata j.de optio. le.l.apud Aufidiū.& de le.j.huiusmodi.§. si Stichū. quia licet hic mutetur uolūtate, nō fit cōditio viri deterior in aliquo, nec aliquod dānū ideo sentit. sed ibi secus est, ut ibi not. H. hæc enim uoluntas nō est illicita, ut ibi: sed nec obligatoria: aliàs secus:ut C.de act.& obli.l.sicut. Itē quod hic dicit, accipe & si causam mutandæ uoluntatis habuit:ut j. eo.l.dotem.
a Pater.} ex primo consensu.
b Si tā.}i. ualde.
c Filiæ.} querela patris pro dote nō admissa, sed eius curatori agendi copia nō denegata, uel in subsidium filiæ actione seruata: ut j.e.l.§.si soluto.& de tut.& cu.da.ab iis.l.his §.nec dubitet.Azo. Alij dicunt dotem sequestrandam:ut arg.inf.ea.l.§.si uero.
d Cogatur.} nec reprobat quæ scit agi à patre.& no.quod innuit hic eā cogēdā uel datis pignorib⁹:uel fortè satis est si nō contradicat:ut s.eo. l.ij.§.fi.
e Per absentiam.} non hoc ipso quod est absens, scilicet ut sola absentia cōtradictionem inducat, tunc enim pater satisdando ageret: ut s.e.l.ij.§.fi. sed expressim cōtradicit: quia est absens, nam si esset præsens, timens verbera forte non contradiceret.Azo. Alij dicūt quod per solam absentiam uidebatur contradicere.Accur.
f Iuuenis.} id est, nimium credula, ut dicunt.Azo.
g Nimia.}id est, nimis diligit maritum, qui non meruit diligi tantum.Azo.idem & si mereretur: & sic sub audi maximè. Sed alij contra.arg.inf.de dona.l.filiusfamilias. §.3. & C. de sacrosanct.eccle.l.iubemus.§.j.
Si maritus.} CASUS. Pone quod mulier constante matrimonio cœpit furere. dicitur quod ipsa non potest mittere uiro libellū repudij. Sed nūquid maritus potest ei furiosæ libellum mittere? Distinguitur, aut furor non est perpetuus, uel est perpetuus, sed tamen sustineri potest per illos, qui morantur in domo mariti, & per maritum & tunc non potest repudiari mulier per maritum.aliàs sic, id est, si est in furore sæuissimo. Sed quid si est in prædicto sæuissimo furore mulier, & maritus non vult eam repudiare, sed tamen non curat de ea, imò permittit eam facere vituperium? tunc officio iudicis continetur ut constringat maritum mulieri præstare alimenta secundum dotis quantitatem:ut & faciat eā curari per medicos. Item & si dotem dissipat maritus, debet idem iudex eam facere sequestrari, ita quod mulier possit inde ali. Item quid si maritus fecerat cum muliere pactum de dote lucranda, si ipsa in matrimonio decederet? certè non uidetur mortua, quāuis furere incœperit, sed debet expectari mors naturalis.& quod dixi in muliere effecta furiosa, & marito sanæ mentis, idem est econtra. Viuianus.
h Mittere.}ad repudiandum.
i Non posse. }s.de diuor.l.Iulianus.

† In P. F. cōsuletur.
† In P. F. morb⁹ est, tñ ferēdus iis, &c.
† In hanc sniam Valer.Max.li.4.cap.6.de amore coniugali.
Fl. quā ut fortuitis.
Ita, non ē apud Du.

emācipata sit, frustra pater [a] aget. Necnō illud quoq; probamus, quod Labeo probat, nunquā patri denegandam actionē, si tam [b] turpis persona patris sit, vt verendū sit, ne acceptā dotem cōsumat. Ideoque officium iudicis interponendū est, quatenus & filiæ [c] & patri cōpetenter † cōsulatur. Sed si latitet filia, ne tali patri cōsentire cogat [d], puto dari quidē patri actionē, sed causa cognita. Quid enim, si filia verecundè per absentiam [e] patri cōtradicat? cur nō dicamus patri non esse dandam actionem. Quòd si is pater sit, cui oīmodo consentire filiam deceat, hoc est, vitæ probatæ, filia leuis mulier, [f] vel admodum iuuenis, vel nimia [g] circa maritum non merentem, dicendum est patri potius acquiescere prætorem oportere, dareque ei actione.

Furiosus non potest coniugē repudiare, nec ipse potest ex hac causa repudiari, nisi furor sit intolerabilis. Bar.

Si maritus vel vxor constante matrimonio furere cœperit, quid faciendum sit, tractemus. Et illud quidem proculdubio obseruatur, eam personā, quæ furore detenta est, quia sensum nō habet, nunciū mittere [h] non posse [i]. An autem illa repudianda sit, considerandū est. Et si quidem interuallum furor habeat, vel perpetuus quidem † morbus est, qui tamen [k] ferēdus est iis, qui circa eam sunt: tunc nullo modo oportet dirimi matrimoniū, sciente [m] ea psona, quę cū compos mentis esset, ita furenti quemadmodū diximus, nunciū miserit, culpa [n] sua nuptias esse diremptas. Quid enim tam humanum † est, † quā fortuitis [o] casib. mulieris maritū, vel vxorem viri participem esse [p]? Si autem tantus furor est, ita ferox, ita pniciosus, vt sanitatis nulla spes supsit, † ita circa ministros terribilis: & forsitan altera psona, † velit vel pp seuitiam [q] furoris, vel quia liberos nō habet, procreandę sobolis cupidine [r] tenta, dirimere: licētia [s] erit compoti mentis psonæ, furenti nuncium mittere, vt nullius culpa videatur esse matrimonium dissolutum, neq; in dānum alterutra pars incidat.

Maritus cogitur uxorem furiosam alimentare, & alia necessaria impendere: & si dotem dissipat, dos sequestrabit. Bar.

Si autē in sęuissimo furore mulier cōstituta, dirimere maritus quidem matrimoniū calliditate non vult, spernit autem infelicitatem vxoris, & non ad eā flectitur, nullamq; ei comparentē curā inferre manifestū est, sed abutitur dote, tunc licentiā habeat vel curator furiosæ, vel cognati [s], adire iudicem competentem: quatenus necessitas imponatur marito omnem talem mulieri sustentationē sufferre, & alimenta præstare, & † medicina ei succurrere, & nihil prætermittere quod maritū vxori afferre decet secundum dotis quantitatem [t]. Si verò dotem † ita eū [u] dissipare manifestū est, vt hominem nō frugi, oportet dotem tunc sequestrari [x] †, quatenus ex ea mulier competēs habeat solatium vnà cum sua familia [y]: pactis videlicet dotalibus, quę inter eos ab initio nuptiarum inita fuerunt, in suo statu durantibus, & alterius expectantibus sanitatem, † aut mortis euentum.

Pater potest agere pro se, & pro filia furiosa, & pro ea repudium mittere. Bar.

Item pater furiosæ vtiliter intendere, sibi filięve suæ reddi dotem potest. Quamuis [z] enim furiosa nuncium mittere non possit, patrem [a] tamen eius posse certum est.

Patre furente eius curator uel filia de dote agit. Idem in patre capto. Bar.

Si soluto matrimonio pater furiosus sit [b], curator eius volunta-

k Qui tamen.}scilicet furor.
l Ferendus est. } nā non proijcit lapides, nec aliquid mali facit stantibus secum.
m Sciente.} id est, si hoc sciat.
n Culpa.}amittit ergo uir donationem, ut uxor dotem: ut C.de diuor. l. consensu. §. hoc nisi.& §. uirum etiam. Azo.
o Fortuitis.}uel psperis:ut C. de nu.l. fin. Sed arg. contrà. C. de dona.inter vir. & vxo. l.res.& facit s. de iis quæ sunt sui uel alie.iur.l.patre. ADDITIO. Dic quod hoc non est delictum, sed infortunium. unde allegatur quod coniunx debet esse particeps pœnæ infortunij non pœnæ delicti secundum Bart. post Dy.
p Participem esse.} quia unum corpus & una anima sunt. H. ad quod s.de ritu nu.l.j.
q Propter seuitiam furoris. } subaudi, uult dirimere. Accursius.
r Licentia. } sic C. de cura.furio.l. iiij. sed hodie hęc causa nō numeratur inter cæteras: & sic esset damnum. C. de repu l.consensu.
s Cognati.}nominatiui casus, non genitiui. Azo.
t Secundum dotis quantitatem.} maxime subaudi. alioquin si nulla dos est, non tenetur maritus alimentā præstare uxori H. quod est falsum. arg. s. de reli. & sump.fu.l. quod si nulla. Item vir iure Canonico excommunicaretur.
v Eum.}scilicet maritum.
x Sequestrari.} potest hic notari casus in quo dos repetitur constante matrimo. ut no. s.e.l.ij.in prin. Item dic speciale de sequestratione. nam regulariter prohibetur: ut C.de phi.sequest.pe.l.j. & alia similia no. ut ibi dixi.
y Familia.}alias filia.

† Velit, nō ē apud Du.
Ista gl. facit ad pbationē furoris & maximè qñ nec dixit, nec aliqd male facit stātib. secū: qa si pijceret lapides ad sui tutelā: non dr furiosus: ut p Ludo. Ro. in sing. suis, in verbo furiosus. de quo vide glo. in c. Gōsald⁹. 17.q.2. & i c.j. 12. dist. Lanfrā. plenè in c. qm̄ ꝯ falsam. §. testiū depositiones, pdicta cū sc. ex de pba.
† Dua. tēta est: Inia &c.
† Du. manifestissimè.
† In .P. fine dicinę eius succurrere, & nihil prę ter mitti quod maritū &c.
† P. F. ita dissipatur⁹ ita manifestus est, ut non hoiem frugi oportet, tunc dotem, sequestrari. &c. quæ lectio græca phrasis est.
Cōcor. c. nullius iudicū. §. qd si fecerit & gl. in verb. sequestratus. ex d foro cōpe. facit ad hoc gl. ī verbo inopiam. c. p vestras literas. extra de dona. inter virū & vxo.
† Duare. & moris.
Dotis sequestratio qñque permittitur.

z Quamuis.}iste ver.respicit quod dixit s.§.si maritus.in prin.
a Patrem.}ut & s.de diuor.l. Iulianus.
Si soluto.} CASUS. Pater dedit dotē pro filia sua in potestate constituta.& posteà cœpit furere pater uel captus fuit ab hostibus. posteà sol.est ma. certè curator patris debet repetere dotem à marito uoluntate filiæ: aut si pater non habet curatorem, aget filia satisdā do marito quod pater cum fuerit factus sanæ mentis, uel ab hostibus redierit, ratum habebit. Viuia.
b Furiosus sit. } secus quando pater sapit, & filia fuerit furiosa: tunc enim repetit pater: nec cauet filiam ratam habiturā, licet caueat ea absente: ut s.e.l.ij.§.fi. Azo.& facit inf. de iniur.l. sed si unius. §. fidio & uide s.eo.l.ij.§.fina.

Ab hostibus.

a Ab hostibus }facit s.de ritu nup.l. si filius.
Transgrediamur.] CASUS. Dictum est s.l.2. cui detur actio de dote. nunc dr contra quē.& aut maritus erat sui iuris, aut in potestate patris. si erat sui iuris, vel fuit data sibi dos, siue alij pro eo: semp ipse tenetur. si autem erat in potestate patris, aut fuit data dos patri eius, aut sibi. si patri suo fuit data, ipse pater tenetur insolidum, & non filius, nisi mortuo patre sit hæres eius. si autem filio data fuit aut iussu patris, aut non. si iussu patris data fuit filio, pater tenetur insolidum. si autem sine iussu patris tenetur de peculio. Viuianus.
b Transgrediamur.] dixit quibus competat actio de dote, nūc contra quos.
c Ex uoluntate mariti.} quia nihil interest, mihi, vel alij soluatur voluntate mea: vt & s.de iure do.l.etiā si alij.& C.d solu.l.nihil. & de pign.act. l.solutum. §. solutam. fallit j.de solut. l.fugitiuus. Item videor gerere quod per alium gero: ut & j. de admi.tu.l.ita aūt.§. gessisse.fallit.C.de the sau.l.j lib.x.versi. in alienis. & j. de vi & ui. arma. l.cum fundum. §.quæsitum.
d Iuri eius. } Id est potestati, puta filio, uel seruo.
e Maritus.}supra dicta habent locum, quādo maritus erat sui iuris, nunc quando erat in potestate patris. Accursius.
f Socero.}id est, patri uiri
g Absolutè.} distingue tamen an contemplatione eius, uolēs tamen illum sibi obligare dederit, vel solum maritum, vel utrunq;, vt sic vel uterque vel alter tantum teneatur: vt aliàs subdistinguere solemus: ut s. de neg.gest.l.si pupillus.§.j.
h Sufficit.}imò quandoque non sufficit, puta si res dotales extāt, vel pater in eis dolum commisit: ut s.de pec.l.in bonæ fidei. Itē si nō est soluta dos, quę fuit promissa à muliere: quia à tota obligatione debet eam liberare socer: ut eo.tit.l.depositi.§.j.
i Eum.} s.patrem.
k Sin autem socero.}i.suo nomine tantum, non alieno.
l Extiterit hęres.} Hic aūt quod sit hæres, actor probat: ut C.si minor se ab hære.abst.l.j.& de iure delib.l.j.
Si mulier.] CASUS. Titia dedit dotem Sempronio pacto cum eo matrimonio de facto, & putauit valere matrimonium, quod non ualebat, eo quod suus maritus seruus est Caij: & ipsa putauit eū esse liberum (matrimoniū aūt non valet inter liberam mulierem & seruum: ut in auth.de nup.§.si uerò decretum) posteà illud matrimonium de facto existens solutum fuit. nunc mulier repetit dotē illius, quem acceperat in uirum quasi liber esset, cum esset seruus. veniunt et alij creditores, qui uolunt agere contra dñm eiusdem serui de pec. nunquid habebit hæc mulier priuilegium contra alios creditores ac si verè matrimonium fuisset? certe sic. sed si prædictus seruus aliquid dño debeat, contra dominum mulier priuilegium non habebit nisi in duob. casibus. Primus est quando res quas dedit in quasi dotem dicto seruo, extant apud dominū. Secundus est quando res ex pecunia quasi dotali emptæ extant apud dominum. Sed pone quod in eam quasi dotem expensum est aliquid utiliter vel necessario per dictum seruum. certè tamdiu retinebit dominus dicti serui res in quasi dotem datas, quādiu expensæ restituantur. h.d.cum l.seq. Viuia.
m Seruus esset.}quia difficilè pōt nasci liber homo à seruo, &c. ut s.de cōhend.empt. l.quia.& facit s.de pac.l.in personā.§.qui pecuniā.
n Quasi priuilegiū.}bene dicit quasi: quia nullū matrimonium est verè, sed contubernium: vt in aut.de nup. §.si uerò decretum est. & §.si uerò ab initio.& §.hoc autem.& §.si uerò ipse.coll.3.

† in P. Fl. Idē decernendū est.
† Filiæ.
† In P. Fl. ad id dānandū quod est in peculio, uel si quid in rem, &c.
Liber homo à seruo difficulter nascitur.

te filiæ dotem petere poterit: aut si curatoris copia non sit, agere filiæ permittendum erit: caueriq; oportebit de rato. † Itē dicēdum est, & si ab hostibus [a] captus sit pater, † puellę dandam actionem de dote repetenda.

Dos soluta marito sui iuris, uel alij de uoluntate mariti, contra maritum repetitur. Sed si maritus erat ī potestate patris, dos repetitur cōtra patrē insolidū, si soluta fuit patri vel marito iussu patris. Si aūt sine iussu patris, tunc cōuenitur pater de peculio tantū: & qñ dos fuit soluta patri, filius nō tenetur nisi sit hæres patris. Alc.

Trāsgrediamur [b] nunc ad articulum hunc, vt quæramus aduersus quos competat de dote actio. Et aduersus ipsum maritum competere, palam est: siue ipsi dos data sit, siue alij ex voluntate mariti, [c] vel subiecto iuri eius, [d] vel nō subiecto. Sed si filiusfamilias maritus [e] sit, & dos socero [f] data sit, aduersus socerum agetur. Planè si filio data sit, si quidem iussu soceri, adhuc absolutè [g] socer tenebitur. Quòd si filio data sit iniussu patris, Sabinus & Cassius responderunt nihilominus cum patre agi oportere. videri enim ad eum peruenisse dotem, penes quem est peculium. Sufficit [h] aūt † ad id eū [i] damnari, quod est in peculio, vel quod in rem patris versum est. Sin autem [k] socero dotē dederit, cum marito non poterit experiri, nisi patri hæres extiterit. [l]

Vxor putatiua hēt quasi priuilegiū in actiōe de peculio cōtra omnes, præterquā contra dominum mariti putatiui, & cōtra eum in rebus extantibus, quæ propter impensas potuerunt retineri. h.d. cum l.seq. Bartolus.

Si mulier in conditione mariti errauerit, putaueritq; esse liberū, † qui seruus [m] esset, concedi oportet quasi [n] priuilegiū in bonis viri mulieri: videlicet ut si sint & alij creditores, hæc præferatur circa de peculio actionem: [o] † vt tamē si domino aliquid debeat seruus, nō pręferatur mulier, [p] nisi in his tm̄ rebus, quæ uel in dotem datæ sunt, [q] vel ex dote comparatæ [r] sunt, † quasi [s] & hæ dotales sint.

Paulus lib.7.ad Sabi. † L. XXIIII.

ET si quid in eam dotem impensum est, † nec à muliere reddatur, per doli mali exceptionem seruabitur. [t]

Propter mariti inopiā ēt constante matrimonio dos exigi potest: dummodo appareat facultatem uiri ad dotis restitutionē sufficientem non esse. Alex.de Imo.

Vlpia lib.33.ad Sabi. † L. XXV.

SI constante matrimonio propter inopiam † mariti mulier agere valet, unde [x] exactionē dotis initium accipere ponemus? Et constat exinde dotis [y] exactionem competere, ex quo euidentissimè apparuit mariti [z] facultates

o Actionem.} nā dabitur condictio ob causam de peculio: ut s. de condi.cau.da l j.quia actio de dote dari non potest, cū nō sit dos, quæ non potest esse sine matrimonio, sed matrimonium sic sine dote: vt C.de don.ante nup.l.fi. in princ.& ita habebit priuilegiū inter personales actiones. sed etiā tacitā hypothecam dicam eam habere etiam priuilegiatam: vt not. j.de priui.cre.l.2.in fin. H. & facit s.de iure do.l.si spōsa.& C. eo.l.si ignorans.
p Mulier.}ut & s.de pec.l.ex facto.H.
q Datæ sunt.}i.existunt: ut dr tertiū adiacens. sic ponitur j. de leg.j.l.cūm res.2. resp. & secundum hoc punctua datæ sunt.
r Cōparatæ sunt.} i.existunt: ut modo dixi.& facit ad hoc s. de don. inter uir.& vxor. l.uxor marito. & de iure do.l.res. & j.de admini.tut.l. circa.
s Quasi & hę, &c.} & uere sunt dotales: ut s. d iur.dot.l.ita. sed hoc non admitto: quia illud est cum tenet matrimonium, & ita est dos hic non: & iō dicit quasi, ut & s. dixit quasi priuilegium. Itē secus ubi matrimoniū esset uerum: quia tunc etiam in his rebus, quę non extarent, præfertur cæteris. H. ut C. qui potio pign. habe. l.fin.
t Et si quid.} Impēsum est. à seruo, vel domino ad perpetuam vtilitatem rei, non fructuum gratia tantum. alioquin contra: ut s.eo. l.diuortio. §.impendia.
u Seruabitur.}quasi loco pignoris. sic & j. de acquir.pos.l.si quis rem.in fi. Aliud autem est in uera dote, quæ ob eam causam non differtur solui: ut C.de rei uxo.acti.§.sed nec ob impensas.& j.de dote prælег.l.dote.nō autem dicas quod hic corrigatur. Item nec dicitur hic quod fiat compensatio, quæ de q̄titate ad speciem locum nō habet: vt s.de pig act.l.si conuenerit.in princ.

SI constante. CASUS. Titia dedit dotem Seio marito suo. maritus inchoat malè uti substantia sua. quæritur, utrum constante etiam matrimonio mulier contra eum posset agere ad dotem? Et dicitur quod sic, si mulier uiderit eum ita malè uti, & ita male usum circa substantiam suam, quod si satisfaciat aliis creditoribus, non possit satisfieri mulieri. Viuianus.
x Vnde.}i.à quo tempore.
y Dotis.}& hypothecæ pro dote.
z Mariti.} Quid in socero si ipse uergat ad inopiam, & receperit dotem? Hic quidem uel alibi non exprimitur, nisi de marito uergente ad inopiam: & aliàs generaliter prohibetur agi constante matrimonio: ut C.de prescrip.xxx.ann.l.cūm notissimi. §.illud. puto tñ idem in socero quod in marito seruari: quia eadem ratio æquitatis interuenit, scilicet ut mulieri consulatur: ut C.ad legem Falc.l.fi. Item quid si maritus & socer tenentur, & alter tātum ad inopiam uergat? Respon. secundum has leges non posse agi constante matrimonio: quia vtriusque vel alterius bona sufficiunt. & ideo non agitur: ut hic: sed hodie agetur, quia negari non potest cœpisse malè geri res pro dote adstricta. Item quid si non mulier, sed pater eius uelit agere? Respon. idem: cūm & ipse teneatur eam denuò dotare: ut C. de rei uxo. acti.l.j.& auth. sed quis. Item quid si extraneus dedit pro muliere, & est sibi pactus? Videtur pactus in casum soluti matrimonij tantum, ut s.de iur.do.*l.post diuortium. Item iam non esset unde alerentur ipsa & uir, & filij, quod est, qñ ei redditur ut C de iur. dot l. ubi. in fin. petet ergo mulier quasi in hunc casum non sit pactus: ut C.de rei uxo.actio.§.accedit. Item nec est hic casus reddendæ dotis omnino, cum adhuc seruiat oneribus matrimonij. Item quid si alius recepit dotem, & se obligauit, quod fieri potest: ut C.de do.cau.l.fi.

† Dua.cum seruus.
† Dua.& si forte dño quid debeat.
† Vacat hoc loco uerbū, sūt.
† li. 76. ad edict.
† 33. ad edict.
† Limitabis hanc l. qñ uult dicere, quod dos à marito paupere repeti possit, & l.ubi adhuc.C.d iure do pter tū. ī l. si à quo j. ut ī pos.leg. s. vt si procedat, si ab initio & tēpore dotis datæ fuisset marit⁹ pauper: ut plene p Bal. i l. alle. ubi adhuc col. licet ibi B. discrepare uideatur.
* Stipulatio.

Respon.

Universidad de Deusto Biblioteca

Respon. idem, quia eadem æquitas.
a ¶ Non sufficere.} v. creditoribus & mulieri satisfiat: satisfieri tamen mulieri potest, alias si demũ cum nihil haberet, debet agi, nullũ esset legis consiliũ, & sic non obstat C. de iure do. l. vbi. vbi plenè poterat satisfieri. hodie uero mox cũ incipit malè vti: vt in auth. de æquali. do. §. illud. col. 1a. viij. Item dic facultates, id est, bona, sic s. de iure do. l. siue generalis, ut tamẽ cum temperaméto, quaẽ facilitas: vt inst. de act. §. itẽ si de dote. & adde qđ not. C. de iure do. l. vbi.
b ¶ Agat.} pro dote, quã socer recepit. Et dic casum ꝙ mulier dedit dotem socero, qui posteà constante matrimonio obiit filio exhæredato, alijs hęredibus institutis: antè tamen quam adiretur hæreditas, solutum est matrimonium. quæritur, an mulier possit agere contra hæredes soceri pro dote? Et dic quòd non: sed demũ adita hæreditate incipit agere posse. nec ergo contra eam currit præscriptio: vt C. de præscript. xxx. ann. l. cum notissimi. §. illud. & de an. except. l. j. in fin. contra maritum autem non potest agere: quia non fuit ei dos data, nec successit ei cui fuit data, licet adhuc constante matrimonio posset filius eam petere actio. famil. ercis. directa, si est hæres cũ alijs, aliàs vtili, vt ff. de dote præle. l. ij. §. si tamen hic dotem. Sunt enim quædã, quę filios sequuntur mortuo patre, etiã si hæredes non sint: vt s. fam. ercis. l. si maritus. & l. si filia. §. j. sed Ro. dicit hunc §. loqui cũ adhuc cõstabat matrimoniũ, & propter inopiam mariti uolebat mulier dotẽ repetere, quod non placet, quia aut maritus receperat dotẽ, & tunc quare diceret aliqd de adita hęreditate? aut socer: & tunc p p inopiam mariti nec plus nec minus. quando aũt nascitur actio de dote, hic nõ dicitur: sed dixi j. de bonis damnato. l. v. in fine. & facit j. de dote prælega. l. ij. §. p contrarium. & §. idem Iulianus. & plenius C. de iure do. l. in rebus. §. omnis autem. Accur.

† De dote, non est apud Dũ.
† In P. F. non est medij.
† Repræsentatur. Dua.

ad dotis exactionem non sufficere. a

¶ Mortuo eo, qui ad dotis restitutionem tenetur, & eius hæreditate iacente, non potest soluto matrimonio agi de dote, nisi eius hæreditate adita. Alex.

¶ Si exhæredato marito mulier agat b † de dote, magis est, vt ex die aditæ patris hæreditatis incipiat ei dotis exactio.

¶ Si per maritum non satisdatur, cum possit, statim insolidum condemnatur. Sed si non posset satisdare, interusuriũ medij tẽporis incontinenti deducetur, nec mulier poterit uoluntatem mutare. Alex.

¶ Quoties mulieri satisdãdũ est de solutione c dotis post certum tempus, si maritus satisdare non possit, tũc deducto cõmodo † medij temporis, condẽnatio residui præsentaŕ. † Sed si cum maritus satisdare posset, nollet, insolidũ eum cõdemnandum Mela ait, d nõ habita ratione commodi temporis. Iudicis igitur officio conuenit, ut aut satisdatione interposita absoluat e maritum, aut habita ratione compensationis † eũ condemnet. f quod quidẽ hodie magis usurpatur. g Nec ferenda h est mulier, si dicat magis se velle dilationẽ pati, quam in repræsentatione deductionem. ¶ Siue autem mariti, i siue vxoris periculo dos fuerit, nihilominus legitimo k tempore debet soluere maritus.

¶ Vir tenetur restituere quicquid habet, uel habere sperat à liberto dotali, nisi animo donãdi uel cõpensandi sibi permissum fuerit manumittere. Bartol.

¶ Si uir uoluntate † mulieris seruos dotales manumiserit, siquidẽ donare ei l mulier voluit, nec d libertatis cã impositis ei m præstandis tenebitur. n Quòd si negotium o inter eos † gestũ est, vtiq; tenebitur, p vt officio iudicis caueat q restituturũ se mulieri quicquid ad eũ ex bonis liberti vel ex obligatione r peruenisset.

¶ In bono sufficit maritũ esse talẽ in rebus dotalibus, qualẽ in suis: secus in malo.

¶ Si maritus sæuus in seruos do-

¶ Quoties.} CASVS. Mulier dedit dotem marito, & promisit ei maritus quòd si solueretur matrimonium inter eos, quòd tempore diuortij daret mulieri fideiussorem de dote restituenda. solutum est posteà matri. petit mulier fideiussorem: maritus nõ potest ei dare. certe debet ei condemnari maritus vt incontinenti restituat ei dotem. sed tamen in tanto minus debet condemnari, quantum posset capere commodum, quod habuisset ex dote maritus si satisdedisset, & dotem non statim restituisset, ex quo primo anno (vt iura dicunt) deberet fieri restitutio rerum mobilium: vt C. de rei uxoriæ actio. l. vnica. §. exactio. Sed quid si maritus non uult satisdare. cum posset? certè debet condemnari insolidum incontinenti, nec prædictum cõmodum deducit. Sed quid si sententia fuit lata contra maritum ut restituat incontinenti deducto dicto commodo, q a dare fideiussorem nõ potuit, & uult soluere incontinenti sicut condemnatus est: mulier autem dicit, ego uolo expectare annũ potius quam remittam sibi istud commodum, certè non est audienda. & hæc vera sunt, siue dos erat periculo mariti, siue non, id est siue fuit data æstimata, siue non. Viuianus.
c ¶ De solutione.} facienda insolidum si ad meliorem fortunam peruenerit: ut C. de rei uxo. actio. l. unica. §. cum autem. in fine. secundum quosdam quod non placet: quia huic casui nõ potest litera adaptari, quia ibi non est certum tempus: & quia commodũ medij tẽporis tunc æstimari nõ potest. dic ergo de solutione facienda annua bima trima die. Vel dic hodie intra annũ in rebus mobilibus: vt C. de rei uxoriæ actione. l. prima. §. exactio. & sic dices tempus certum statutum à lege. Vel dic pacto contrahentium: ut supra, de pac. do. l. de die. & l. Atilicinus. & hęc est rõ quòd satisdetur, quia iudicium est bonæ fidei ut institu. de actio. §. fuerat. & C. de rei uxo. actio. l. j. §. sed & si non ignoramus. & sic præstanda: vt s. de iudic. l. in omnibus. Item contrà hoc. C. ne fideius. do. den. l. j. & ij. Sed hic soluto matrimonio, ibi constante.
d ¶ Mela ait.} quod infra corrigitur secundum R. per illud, quod quidẽ &c. sed hoc falsum est omnino, quia sic nõ puniretur cõtumacia, cum vtrobique fieret deductio, quod est falsum: ut j. de coll. bo. l. j. §. si cum duobus.
e ¶ Absoluat.} ab obseruatione iudicij.
f ¶ Condemnet.} quando scilicet satisdare non potest.
g ¶ Vsurpatur.} i. in usu hr: ut j. de vsuca. l. ij. & tunc magis ponitur cõparatiuè, non electiuè, q a frequẽtius contingit satisdationẽ ex inopia non præstari, quam ex malitia eã denegari, & ideo dicit magis. H.
h ¶ Nec ferenda.} q a non tantũ gratia mulieris, sed etiam viri est introductum, scilicet vt repræsentetur pecunia, & fiat deductio præsente & volente marito. pro quo est j. de le. ij. si ita relictũ. §. pegasus. & de uerb. obli. cum qui calẽdis. §. quoties. Vel dic verius hic loqui cum iã erat lata sententia contra maritum, & facta deductio volente muliere. non ergo potest mutare uolũtatem: ut hic, & s. eo. l. si cum dotem. §. eo tempore. & j. de uerbo. oblig. si q s ita stipulatus. patet ex prædictis quòd aut satisdatur † aut differtur solutio dotis, aut non satisdatur cum possit: & condemnatur statim insolidum, aut non potest, & fit ꝯdemnatio & deductio in quo est contra s. manda. l. si tibi mandauero. ii. respon. Solu. Speciale in dote. vel dic ut ibi. Item facit C. de preci. impera. offe. l. vniuersa. Sed arg. contra. C. qui bo. cede. poss. l. fin.
ADDITIO Solue istud contrarium secundum quod dixi supra ibi, vel dic uerius &c. secundum Barto.
i ¶ Siue autem mariti.} quando est æstimata, alias contrà: vt j. eo. l. æstimatæ. s. de iure do. l. plerunque. Item quando sunt in quantitate: vt s. de iure do. l. res. Item quando per pactum, ut s. de pac. dota. l. Pomponius.
K ¶ Legitimo tempore.} quod est aliud olim, aliud hodie, vt supra, proxi. §.
¶ Si vir.] CASVS. Mulier dedit in dotẽ marito seruos. postea uoluntate mulieris eos manumisit maritus, & imposuit eis aliquid nomine operarum: & posteà so est ma. vñ extat casus repetẽdę dotis. nunquid potest mulier petere à marito quòd præstet sibi illud qđ habuit à liberto maritus nomine operarũ, uel si aliqd sperat habere maritus de hæreditate dicti liberti, uel ex obligatione operarũ, nunquid debet cauere mulieri se ei restituturũ? Et certè disting. vtrũ mulier uoluit donare seruos marito, & donauit ut eos manumitteret, & tũc nõ teneŕ de pdictis maritus mulieri: aut negotiũ fuit gestũ inter vxorẽ & maritum, quia mulier mandauit viro ut manumitteret seruos dotales, & tunc tenetur. Viuia.
l ¶ Ei.] scilicet marito qui manumittebat, imposuerat tamen eis vt darent sibi certum quid omni anno.
m ¶ Ei.} scilicet mulieri. aliàs eis, scilicet manumissis.
n ¶ Tenebitur.} scilicet vir uxori. tenuit enim donatio tali casu: ut j. eo. l. dotalem. cum tribus ll. seq. & s. de don. inter ui. & vxo. l. quod autem. §. si. & duabus sequentibus.
o ¶ Negotium.} quia fuit pacta uxor cum uiro ut redderet sibi uir quod fuerit consecutus a libertis.
p ¶ Tenebitur.} vir. Accur.
q ¶ Caueat.} C. de pac. l. si. contra. Sol. ratione præambuli contractus hic permittitur caueri, nam mandato mulieris vir manumisit, uolens uxori donare ius liberti. sic s. de act. emp. l. si quis seruum. & facit C. de ser. pigno. da. ma. l. j.
r ¶ Ex obligatione.} facta à libertis de certo quid dando.
¶ Si maritus.} CASVS. Mulier dedit marito in dotem seruos: & constãte matrimonio maritus se habuit male circa eos, quia fortè verberauit eos tantum oculis, & alijs, quod deteriorauit eorum personas, postea solu. est matri. & agit mulier ad dotem, & petit etiam deterioramentum, quod sustinuit in seruis suis, nunquid potest? & dicit iurisconsul. aut maritus fuit sęuus circa seruos dotales tãtum, aut circa dotales, & etiam circa suos. si circa dotales tantũ fuit sæuus, sine dubio tenetur mulieri. si autem etiam circa suos fuit naturalis id est, sæuus, quæ sæuitia venit ex natura, adhuc dẽt teneri de dotalibus,

† Alias repræsentationis.
† Concor. gl. in uerbo, onerã ibi, secus tamen est in fœtu ancillarũ dotalium, &c. extra de v su. in c. salubriter.
† Alias, ab eo.
† et.

dotalibus, in quibus fuit sæuus, iudicio de dote. Sed certe istud secundum non uidetur stare posse. maritus enim talem debet præstare in dotalibus diligentiam, qualem circa res suas, & non ultrà potest ab eo mulier exigere. unde si malam præstat in proprijs, non tenetur ꝓstare bonam in alienis. sed respon. illud uerum est, cum bonam diligẽtiam adhibet in suis. Si autem malam in suis rebus adhibet diligentiam, propter quod iuste blasphemari potest: non excusatur talem in dotalibus præstando: imo punitur. Viuia.
a ¶ Fuerit.} ita quod eos deteriorauit. modica tamen castigatio ei pmittitur, q a & fructuario: ut s. de usufr. l. idemque. §. quoniam.
b ¶ Conueniri.} ab uxore soluto mřimonio.
c ¶ Naturaliter.} i. ex instinctu naturæ, aliàs naturalis. & aliàs licet naturalis. aliàs naturalis.
d ¶ Iudicio.} s. dotis.
e ¶ Ab eo.} viro.
f ¶ Exhibet.} & omnem: ut s. de iure do. l. i rebus. nec enim salua fide &c. ut s. deposi. l. qđ Nerua. & facit inst. pro soc. in fi. & s. fa. ercisc. l. hæredes. §. non tantum.
g ¶ Culpanda est.} nõ tamẽ ut eo nomine cõueniatur: ut s. eo. l. etiã. §. i. & ar. s. nau. cau. sta. l. si. §. seruorum. qñque tñ in suis coercetur. ꝙ dic vt inst. de ijs q sunt sui vel alie. iu. §. si. Item no. ꝙ in bon. s. diligentia exigitur, & sufficit paritas in suis & in dotalibus: sed in malo non toleratur paritas, nã seuitia in suis toleratur: ꝙ non fit in dotalibus: & hoc si in faciendo. si autem in negligendo, idem: si mõ est magna negligentia nã quamuis in suis sit negligens vltra naturam hominis, non sic dẽt esse in dotalibus: vt s. deposi. l. quod Nerua. & j. ad Trebel. l. mulier. §. sed & sicut. sed si leuis, vř toleranda ẽt in dotalib. nec ob. s. eo. l. ẽt. §. 1. quia ẽt in faciendo põt loqui. nec illa l. in rebus. quia & illa in faciendo põt loq. pro qua distinctione est s. de vsufruct. l. sicut §. de præteritis. sed tuti est, ut omnis leuis culpa veniat: vt s. commo. l. si ut certo. §. nunc uidendum. & sic intellige j. eo. l. si filio. §. maritum.
h ¶ In alienis.} s. spe. & hoc subijcit: hoc est &c. s. eo. l. diuortio. §. si fundus. & sic no. præsenti tempore inspecto uiri sunt: ut s. de iure do. l. quamuis. sed spe futuri sunt mulieris. Item facit s. de act. emp. l. pen. & C. de iure. do. l. in rebus.
¶ Si vxor. CASVS. Cõstante matrimonio mulier commodauit rẽ mariti Titio: & illa res perijt penes commodatarium. postea solu. est ma. & agit mulier contra virum pro dote iam consumpta à viro: & ita in æstimatione dotis tenetur maritus: & mulier tenetur marito in æstimatione rei, quam commodauit. nunquid potest mulieri compensare maritus dotis æstimationem rei commodatæ? & certe si eam ꝓhibuit commodare, statim debet fieri deductio de dote, quã petit mulier intantum quantum est æstimatio rei mariti quã commodauit mulier. Si autem non prohibuit, incontinenti debet restitui dos mulieri: & ipsa debet cauere marito quòd intra paruum tempus à iudice statuẽdum restituet marito rem mariti, quam alij commodauit, si extat: aliàs æstimationem.
i ¶ Perierit.} i. perijsse dicatur: alioquin frustra diceretur hic cautionem præstari. Azo.
k ¶ Compensationem.} ad dotem.
l ¶ Possit.} vxor.
m ¶ Fieri.} de dote tantum, quantũ uxor uiro debet per hoc pactũ. dẽt autem simplum æstimationis rei commodate per condi. furti. Itẽ debet duplum per actionem furti. nam licet furtum factum sit durante matrimonio, tamen demum eo soluto fit hæc cõpensatio. & sic nõ obst. C. re. amota. l. 1. Sed H. dixit uenire simplum tantum in cõpensatione per l. illam. Item an hodie habeat locum huiusmodi compensatio: Videtur ꝙ non, secundum Azo. per l. C. de rei uxo. ac. §. taceat. ser certe hic casus non est ibi.
n ¶ Non prohibuit.} & sic per consequens concessit. arg. C. ad Vell. l. si fine. §. quod si patientiam. & s. de euic. l. quidam.
o ¶ Tps.} to. dierum: ut s. de const. pecu. l. promissor. uel trium dierum: ut C. de erro. aduoc. l. si. vel duorum mensium: ut C. de fideiuss. l. sãcimus. & l. pe. uel. trium mensium: ut C. de ædi. priua. l. de operis. imo arbitrio iudicis, ut hic dicit. & arg. j. de iu. delib. l. i. in fi. Alij quatuor mensium. ut s. de iud. l. si debitori. Hug.

† Est naturalis &c. in P. F. uid Ant. Aug. li 3. emend. c. 7.
† Concor. gl. in c. sicut verius. 7. q. i. & i c. quę admodũ. extra de iure iur. & in c. placuit 33. q. ij. & in c. unum ad fi. 25. distin. quas oẽscũ ista limitabis, ut pcedant cũ cã legitima.
† In P. F. exigat.

tales fuerit, a uidendum est, an de hoc possit conueniri. b Et si quidem tantũ in seruos uxoris sæuus fuerit, constat eum teneri hoc nomine. si uerò & in suos † est naturaliter, c adhuc dicendum est in moderatam eius sæuitiam hoc iudicio d coercendam. Quamuis. n. diligentiam uxor eam demũ ab eo e exigat, quam rebus suis † exhibet, f nec plus possit: attamen sæuitia quę in proprijs culpanda est, g inalienis h coercenda est, hoc est in dotalibus.

¶ Qui propter dolum tenetur restituere rem, non consequitur dilationem ad eam perquirendam: aliàs secus. Bar.

¶ † Si uxor uiri rem commodauerit, eaque perierit, i uidẽdum est an compensationem k hoc nomine pati possit. l Et puto, si quidẽ prohibuit eam maritus commodare, statim deductionem fieri. m Si uerò non prohibuit n eam cõmodare, arbitrio iudicis modicũ tempus o ei indulgeri cautionem præbenti. p †

¶ Quatenus bona mulieris cõfiscata sunt, eatenus ei desinit actio de dote competeř, quia in fiscum transit: & pro illa parte iudicium inchoatum extinguitur: & sufficit sentẽtiam ferri pro alia parte, quæ non uenit in confiscatione. Bar.

¶ Si bona mulieris ꝓ parte q sint publicata, superest mulieri reliquæ partis dotis exactio. Plus puto, & si post litem contestatam r publicata sit pro parte dos, sufficiet arbitrium iudicis ad partis condemnationem faciendam. Quòd si tota s dos publicata sit, expirabit iudicium.

¶ In peculio filij uidetur esse quicqd mulier debet filio: & ideo illud mulier poterit compensare. Bar.

¶ † Paulus libro 7 ad Sabi. L. XXVI.

SI filiofamiliàs, dos data sit iniussu t patris, de peculio u quidem agetur: sed siue propter impensas à filiofamiliàs fa-

p ¶ Præbenti.} ut inueniat si possit, & restituatur ii. ff. de off. iudi. §. & si rem. uel actiones cedat: ut s. de pec. l. quod debetur. & facit C. de fur. l. fina.
¶ Si bona. CASVS. Mulier pone commisit in l. Iul. de ui pĩua: quare tertia pars bonorum eius publicata est, & ita per consequens tertia pars dotis. soluto matrimonio certe duas partes dotis repetet à uiro mulier. Quid si post lit. contest. per mulierem contra maritũ super dote talis supplicatio interuenit? Certe sufficit quod maritus condemnetur mulieri in duabus partibus dotis. Sed si pendente iudicio super dote mulieri commisit in l. Iul. maie. propter quod tota dos publicata est, Certe in totum maritus absolui debet à muliere. Viuia.
q ¶ Pro parte.} puta pro tertia: ut in l. Iul. de vi priua. ut j. ad leg. Iuliam de ui. priua. l. si.
r ¶ Contestatam.} in actione de dote.
s ¶ Quòd si tota.} qđ accidit in v. legibus: ut j. de bo. dam. l. quinque legibus. H. & dic ut ibi & facit s. ad exhi. l. tigni. §. si.
SI filiofamilias.} CASVS. Mulier dedit dotem marito suo i potestate patris existenti. dedit dico patre non iubente. solutum est postea matrimonium. certe aget mulier ad repetendum dotem, si vult ꝯ patrem mariti propter peculium filij, quod apud se habet. Sed quomodo hoc fiet, pone ꝙ habuit mulier in dotem 30. peculium filij qđ erat apud patrem, ualebat 8. Item mulier erat debitrix filio maritõ suo in 20. & per hoc patri. unde intantum videtur esse maius peculiũ, inquantum debet mulier. unde est peculium 28. & dos 30. certe statim debet remitti mulieri istud quod debet, id est 20. & sic satisfactũ est ei pro duabus partibus dotis, & remansit soluenda tertia pars dotis id est x. & in peculio remanserant 8. remissis 20. mulieri, ut dixi: & ita adhuc est plus dos quam peculium. certe totum quod est in peculio, præstandum est mulieri: id est tota octo, quia etiam toto præstito quod est in peculio, adhuc debentur ei duo de dote. Sed quomodo posset mulier prædicta debere marito. Respon. si maritus fecit expensas utiles uel necessarias in res dotales, uel quia ei donauit maritus constante matrimonio: quare potest repetere: uel quia uxor constante matrimonio amouit res, quas dictus filiusfamilias possidebat in suo peculio. ¶ Maritum.} Cum maritus restituit dotem mulieri soluto matrimonio: debet cauer mulieris, si uult mulier, quòd dolo suo vel culpa causam dotis non fecit deteriorem. Sed pone quòd fundũ sibi in dotem datũ non restituit mulieri: mulier omnimodo uult fundum. Certe distinguitur: aut dolo uel lata culpa mariti factum ẽ, quominus fundum restituere possit: aut non. primo casu dabitur mulieri iusiurandum in litem contra eum. aliàs non. ¶ Si post.} Soluto matrimonio maritus fuit in mora restituendi res dotales: & post suã moram dictæ res factæ sunt deteriores. certe ad periculum mariti debẽt esse. ¶ Si qui.} Soluto matrimonio mulier repetit dotem à uiro: & tunc culpa mariti serui quidam dotales aufugerant. Certe maritus non solum dotem quam habet apud se, mulieri debet restituere, sed etiam ei cauere se persecuturum bona fide dictos seruos, & mulieri restituturum. ¶ Si vir.} Fundum dotalem maritus in quinquenniũ locauit cuidam colono. finito primo anno solutum est matrimoniũ unde maritus debet restituere mulieri dictum fundum. Dicit maritus: ego non restituam tibi fundum, nisi caueas mihi seruare me indẽnem, si propter aliquam causam ego condemnatus fuero colono pro tempore futuro locationis. forte enim tu quæ habebis fundum apud te, non seruabis ita ei pacta sicut ego conueneram. unde aget contra me, & faciet me condemnari ad interesse suum. certe optime dicit maritus. Sed & si mulier dicat marito: ex quo tu vis à me cautionem vno modo prædicto: modo obtempera mihi alio: scilicet quòd si aliquid consecutus fueris à colono pro futuro tempore locationis: quod mihi restitues. tu enim bene scis, quòd ex quo solutum est matrimoniũ inter me & te, non debes habere fructus. & certe ip sa hanc cautionẽ à viro debet consequi. Viu.
t ¶ Iniussu.} i. sine iussu. sic s. de orig. iur. l. 2. §. & quia. Azo.
v ¶ De peculio quidem.} & quandoq; in plus: ut s. de pecu. l. in bonæ fidei. & l. deposit. §. j. & no. s. eo. l. si cum dotem. §. transgrediamur.

† Aſs, præbendi.
† Pau. libr. 36. ad edic.

ctas a† agetur, siue propter res donatas à filiofamiliàs, vel amotas b ab uxore res peculiares, hoc ipso quòd habet actioné pater ex persona filij, maius c peculium fit: & sic totum est præstandum d mulieri quod in peculio est: † quia adhuc sit quod uxori debeatur.

† Non est aget, apud Dua:

† al. mó adhuc.

¶ *Maritus qui dotem restituit, tenet cauere de dolo & culpa: & contra non restituentem iuratur in litem. Bar.*

¶ Maritum in reddenda dote de dolo malo & culpa e cauere oportet. Quòd si dolo malo fecerit, quò minus restituere possit, dãnandum eum quanti mulier in litem iurauerit: f quia inuitis nobis g res nostras h alius retinere non debet.

¶ *Post moram periculum rerum dotaliũ spectat ad uirum. Bar.*

¶ Si post diuortium res dotales deteriores factæ sint, & uir in reddenda dote moram fecerit, omnimodo i detrimentum ipse pstabit.

¶ *Vir tenetur persequi seruos fugitiuos sine culpa, suis expensis. Bar.*

¶ Si quis dotalium seruorum in fuga erunt, cauere debebit maritus k se eos uiri boni arbitratu psecuturum, & restituturum.

¶ *Locationi factæ per uirum, uxor staĩ tenet. iõ cauetur de interesse si ꝯ fecerit. Et pensio post solutum matrimonium spectat ad eam: & ideo uir cauet ei de restituendo, si eam perceperit, Alexand.*

¶ Si uir † in quinquennium locauerit fundum, & post primũ fortè annum l diuortium interuenerit, Sabinus ait non aliàs fundum mulieri reddi oportere, quàm si cauerit, m si quid præter unius anni n locationem maritus damnatus sit, id se præstatum iri. Sed & mulieri cauendum, quidquid præter o primum annum ex locatione uir consecutus fuerit, se ei restituturum.

† In P. F. i qnquénio.

¶ *Oblatio debitoris purgat morã suã, & tollit omnem eius effectum. Alex.*

¶ Idem lib. † 35. ad edict. L. XXVII.

Semel mora facta, p si seruum dotalem posteà offerente marito † Mulier accipere noluerit, & is ita decesserit, q non debebit r ei pretium eius maritus, uel heres eius: ne damnũ sentiat, quod postea offerente s eo mulier accipere noluerit. t

† 37.

¶ *Licet persona actoris mutetur, non tamen mutatur qualitas actionis: s. respectu conuenti. Bar.*

¶ † Pompo. lib. 15. ad Sab. L. XXVIII.

Si post diuortium mortua muliere, hæres eius cum uiro parentéve eius agat, eadem uidétur de restituenda dote interuenire, quæ ipsa muliere u agente obseruari solent.

¶ *Quod uir ab eius uxore põt exigere, in eius bonis non computat. & illud dr posse facere, quod dicitur hic in textu: ibi facere posse. & ideo in hoc compensatio nulla obijcitur mulieri. Bar.*

¶ Vlpianus. † L E X XXIX.

Facere posse maritus etiam id uidetur, x quod à muliere cõsequi y potest: scilicet si iam ei aliquid absit quod pro muliere † vel expendit, uel mandato eius p̃stitit. Cæterum, si nondum ei abest, ut putà si sub conditione z obligatus est, nondum uidetur facere posse.

¶ *Pr̃ appropriat sibi actionẽ de dote, si q̃ matrimoniũ stipuleĩ, uel post tpe traditionis. al's secus, nisi filia ei consentiat. B.*

† Concor. gl. sup ... currit. ibi mora ... purgari ... c. his, q ... extra de ... lect.

† Caius ... 1. ad edictum prouinciale.

† lib. i. in ... † Limit... bis hac ... p. l. si p ... ptore ... sua gl. s. ... act. emp. ... nõ pecu... qñ ... morosus ... miserit ... lũ uel neg... gentia i ... ma mora ... quo uid ... i l. homi... s. manda... Du. ... expendit.

a ¶ Factas.} f. aget pater mandati, uel neg. gest. ut C. de rei uxo. act. l. j. §. sed nec ob impensas.
b ¶ Vel amotas.} & semper dic consumptas: ut habeat locũ quod sequitur de compensatione.
c ¶ Maius peculium.} quia iura in se continet: ut s. de pecu. l. quam tuberonis. §. pen. & fi. & l. peculium nascitur. sic & econtrario: ut s. de iudi. l. si fideicommissum. §. tractatum.
d ¶ Præstandum.} scilicet per compensationem. sed hodie huiusmodi compensatio est prohibita: ut C. de rei vxo. act. §. sed nec ob impensas. & facit j. eo. l. si filio. Accur.
e ¶ Et culpa.} scilicet lata: ut no. s. eo. l. si mora. secundum Azo. & pro eo. s. de pig. act. l. creditor. & s. manda. l. si procuratorem. §. fi. sed in utroque subaudi & culpa. Item pro eodem. s. de rei uendi. l. si post. sed ibi non tenebatur custodire possessor. Tu ergo dicas & de leui: ut no. supra eodem. l. si constante. §. si maritus. nam cum dicit hic de dolo, subaudi & lata culpa. cum ergo subijcit culpa, de leui intelligitur. arg. j. de legat. i. l. si quando. potest enim esse culpa si cessauit seruitutibus uti, & sic amissæ sunt: ut in dicta l. creditor. & i alijs: ut s. de ædi. edict. l. redhibere. §. 1.
f ¶ Iurauerit.} Ex hoc not. quidam, quòd actio ex stipulatu est arbitraria, licet sit bonæ fidei: ut C. de rei uxo. act. §. sed & si nõ ignoramus. sed hoc non sequitur, quod ideo qa iuratur in litem, sit arbitraria: quia in omnibus bonæ fidei iuratur: ut s. de in litem iuran. in actionibus. & tamen constat quod non sunt arbitrariæ: nam omnia arbitraria sunt stricti iuris, uel secundum quosdam ẽ species propria actionis: ut alias no. Azo. vt inst. de actio §. præterea. Item sunt hic & alia remedia: ut s. de rei vend. l. qui restituere. & l. si culpa: & l. q si possessor.
g ¶ Inuitis nobis.} nisi ius habeat in re: ut j. de superfi. l. j. §. is autem. vel iustã cãm retinendi: ut s. commo. l. in rebus. §. q aũt. Azo. & j. de acq. pos. l. si quis rem. H. & facit j. tit. 2. l. si cum dos. §. fi. & l. seq. & C. de pact. l. fin. Accursius.
h ¶ Res nostras.} spe, non re. sic s. eod. l. diuortio. §. si fundus. & l. si constante. §. si maritus.
i ¶ Omnino.} etiam si apud mulierem erant futuræ deteriores: ut j. de leg. i. l. cũ res. §. fin. Alij ita demum, si non contigisset penes actorem, argu. suprà de peti. here. l. illud. in princ. & de rei uend. l. item si. §. fina. & ad exhiben. l. de eo. §. si post. & deposi. l. si plures. §. fina. & de iur. do. l. si is, qui. in princ. & quod met. cau. l. si cum exceptione. §. q si homo. H.
K ¶ Maritus.} si culpa eius interuenerit, alioquin contra: ut s. de rei ven. l. si à bonæ fidei. & l. seq. & deposi. l. si fine. Azo. & inst. de diui. stipu. §. i.
l ¶ Primum fortè annum.] ex quo cœpit esse dotalis.
m ¶ Cauerit.} s. mulier, secundum H.
n ¶ Vnius anni.} s. primi. eius enim anni omnino incommoda dẽt sustinere uir: quia omnes fructus eius anni lucratur: ut s. eod. l. diuortio. §. impendia. Accur
o ¶ Præter.} alias, præter. alias propter.

Semel mora.} CASVS. Soluto matrimonio maritus fuit in mora restituendi dotales res mulieri. posteà pœnituit, & obtulit seruum dotalem, & aliàs res mulieri. mulier autem noluit accipere. postea prædictus seruus decessit. Certè non tenetur maritus ad eius pretium, cum mulier fuerit in mora ultimo. nec etiam hæres mariti tenebitur: imo ipso iure liberati sunt. Viuia.
P ¶ Semel mora facta.} imo non uidetur, cum omissa fuerit instãtia debiti repetendi: ut suprà de usur. l. i. §. 1. sed dic quòd facta fuit: sed postea fingitur nõ facta.
q ¶ Decesserit.] sine dolo & culpa mariti.
r ¶ Non debebit.} ipso iure: ut j. de solu. l. qui decem. §. & sanè. & dic ut ibi.
s ¶ Offerente.} opportuno loco & tempore: ut infrà. de sol. l. si soluturus. idem est si alijs modis purgetur mora: puta quia sibi promisit animo nouandi uel etiam non animo nouandi, te tamen præsente: ut d. l. qui decem. §. i. & 2. & s. de condi. fur. l. parui. H.
t ¶ Noluerit.} facit s. de peri. & cõmo. rei vend. l. illud. & de consti. pecu. l. sed & si alia. & j. de verbo. oblig. l. si ita quis. §. Seia. & infr. quorum lega. l. ulti. §. fina. & de oper. no. nunc. l. prætor. §. si aliquãdo. & s. eo. l. si mora. † qa ultima mora nocet. Accursius.
Si post diuortium.} CASVS. Solu. matrimonio mulier decessit. unde hæres mulieris agit contra maritũ ad dotem, & uult eum facere condemnari in solidum, cùm non sit soluendo. Certè non potest. eadem enim uidentur de restituenda &c. ut dicit litera. Viuianus.
v ¶ Muliere agente.] hoc quo ad partem cõiunctam: ut s. eod. l. rei iudicatæ. §. fin. & j. de re iud. l. sicut in prin. Pars autẽ agens aut ẽ extraneus hæres, & non habet priuilegium: ut C. de priui. do. l. i. aut de filijs, & tunc sic: ut C. qui pot. in pig. hab. l. si. §. exceptis.
Facere.} CASVS. Dictum est. s. eo. l. maritum. q maritus non potest condemnari nisi in quantum facere potest cum non est soluendo, & mulier agit contra eum ad dotem soluto matrimonio. hic autem dicitur quod in illo quod potest facere, etiam illud computatur quod debet à muliere recipere: ueluti quia expendit aliquid pro ea constante matrimonio in res dotales forte utiliter vel necessariò, uel etiam mandato mulieris. vnde si computato isto quod debet ei mulier, bene potest sufficere substantia sua ad soluendam dotem deducto ne egeat: illa debita debet mulier remittere. secus autem si esset pro muliere alicui obligatus sub conditione: quia non uidetur ei abesse illud quod postea debet sub conditione, unde non habet eam obligatam ad illud: & sic quantum ad hoc non videtur facere posse. Viuianus.
x ¶ Etiam id videtur.} quasi dicat: id computatur in facultatibus viri. Azo.
y ¶ Consequi potest.} de iure & de facto: alioquin est contra. s. de dolo. l. nam is. Azo. & facit s. eo. l. si filio. in prin
z ¶ Sub conditione.} secus si purè: ut supra, de negot. gestis. si quis mandato. & l. 2. in fin. hoc tamen casu mulier cauet: ut infra. eodem l. cum mulier. Alij exigunt hic eum condemnatum. argu. C. mand. l. si pro ea.

¶ † Idem lib. 7. disputationum. LEX XXX.

† Lib. iij. &c.

Quoties pater dotem dat, & stipulatur, ita demum in suam personam de dote actioné transfert, si ex continenti a stipuletur. Cęterum, si interposito b tẽpore stipulari velit: non nisi consentiente filia poterit, quamuis in potestate sit: quia deteriorem conditionem in dote filiæ facere non potest, nisi consentiat † filia. Planè si ante nuptias dotem dederit, poterit ex interuallo: ante nuptias tamen, & citra voluntatem quoque filię stipulari. c

† In. P. F. non est si-

¶ *Si extraneus stipulatur dotem, solutio facta uxori, maritum non liberat. Bar.*

¶ Si quis pro muliere dotem dederit, conueneritque vt quoquomodo dirẽpto matrimonio ipsi d solueretur, e posteà maritus vxori dotem soluerit, rectisimè dicetur exactionem nihilominus ei qui dedit, contra maritum competere. f

¶ Iulianus lib. 16. Digestorum. LEX XXXI.

Nupta g non impeditur quominus cum priore marito de dote experiatur.

¶ *Non potest quis petere quod exactum cogetur reddere: sed satis est debitorem liberare. Bar.*

¶ Quoties culpa viri h accidit, ne dos a socero aut a quolibet alio qui mulieris nomine promiserat, i exigeretur: si aut in matrimonio filia decesserit, k aut materfamilias facta eum qui dotem repromiserat, hæredem instituerit, l satis constat nihil amplius virum m præstare debere, quàm vt eos obligatione liberet.

¶ *Pro qua parte bona mariti publicant, pro ea parte ad dotem fiscus tenetur. Bar.*

¶ Idem lib. 18. Digestorum. LEX XXXII.

Si marito publico iudicio damnato n pars aliqua o bonorum eius publicetur, fiscus creditoribus eius satisfacere necesse habet, p inter quos vxor quoque est.

¶ *Dotem sibi pacto remissam pater nõ exigit soluto matrimonio. Bart.*

¶ Si pater cùm ducenta filiæ suæ nomine dotis promisisset, pactus fuerit ne amplius quàm centum a se q peterentur, & soluto matrimonio exegerit, r centum, de quibus conuenit ne peterentur, nec intelliguntur s dotis esse. Quòd si mortuo patre cum hærede eius, maritus agere t cęperit, ista u quoque pecunia in dote erit.

† sensũ huius l. post. Bar. vid. Crott. in l. si constante nu. 29. s. eo.

¶ *Actio iudicati post mortem patris consolidatur in personam filiæ, sicut actio de dote. Bar.*

¶ Si voluntate x filię procurator a patre datus lité de dote cõtestatus fuerit, & re secundũ eũ iudicata y pater decesserit, iudicati actio

Quoties.} CASVS. Dictum est s. eo. l. ii. §. quod si in patris. q si pater dat dotem pro filia, soluto matrimonio actio dotis debet esse communis patri & filiæ. nunc ponit casum quo solus pater habet actionem, scilicet quando stipulatur à marito incontinenti cum ei dat dotem, eam sibi reddi soluto matrimonio. si autem ex interuallo stipuletur sine consensu filiæ, nihil agit. Sed quid si pater dedit dotẽ marito ante nuptias contractas? Certè quandocunque vult ante nuptias potest stipulari: nec est ibi necessaria voluntas filiæ.
¶ Si quis.} Titius dedit pro quadam muliere dotem Sempronio: & stipulatus est ab eo quod quocunque modo matrimonium solueretur, sibi Titio dos restituatur. solutũ est postea matrimoniũ: & soluit maritus vxori dotem. Certè adhuc potest conueniri ab illo qui dedit dotem. Viuianus.
a ¶ Si ex continenti.} tempore traditionis dotis: siue fiat traditio dotis tempore quo contrahitur matrimonium, siue post: ut C. de iure do. l. cum à socero. si autem ante, tunc dic ut subijcit, planè &c. Item no. quia semper dicit hic stipuletur. secus est si sine stipulatione paciscatur: ut C. de iure do. l. auia. secus in extraneo: ut ibi, & C. de pac. conuen. l. j. & est ratio ut in l. auia. not. & no. similia ubi stipulatio tenet, & non pactum etiam ex cõtinenti: ut supra. de releg. l. quod si locus. Accursius.
b ¶ Interposito.} non ergo dicitur incontinenti fieri quicquid fit constante matrimonio super dote. M. contradicebat per l. qui negotia. s. mand. sed expone ut ibi, & dixi. s. de pac. l. iuris gẽtium. §. sed cum nulla. & facit s. de cert. peta. l. lecta. §. dicebã. & de pac. do. l. cum dos. & l. ob res. §. j. & de iur. do. l. post nuptias
c ¶ Stipulari.} nec enim dos nec dotis actio dicitur mulieri quæri, nisi solu. a matrimo. b cum non sit matrimonium: & sic paciscendo non nocet filiæ.
a Alias, secuto.
b Quando datur actio dotis: & qñ patri: uide bonã gl. in l. post dotẽ. j. eo. in gl. j. & i l. uxorẽ. §. testamento. j. d leg. 3.
d ¶ Ipsi.} scilicet danti. Accur.
e ¶ Solueretur.} quod pactum ualet: ut s. de pact. do. l. ob res. §. j. & C. de pac. conuen. l. legem. & C. de rei uxo. act. l. j. §. accedit.
f ¶ Competere.} econtra, & maritum à muliere condicere posse, ut indebitum: ut j. de solu. l. qui hominem. §. si gener. H.
Nupta.} CASVS. Nupta secundo uiro bene potest petere dotem quã primo uiro dedit. Fortè crederet aliquis cõtrariũ: quia est in matrimonio, & dos nõ potest peti cõstante matrimonio. ¶ Quoties.} Pro filia mea dotẽ promisi Titio marito suo. antequã soluerẽ ei dotẽ, solutũ est matrimoniũ inter eos morte filiæ meæ. nunc ego ago contra maritũ de dote, certe ad nihil aliud mihi tenetur, nisi ut me obligatio ne dotis liberet. & quod dixit ibi dotem in patre pro filia promittente, idem in extraneo. circa quod audi talẽ casum. Extraneus promisit dotẽ pro quadam muliere Titio marito suo: & nõ fuit stipulatus ille extraneus dotẽ sibi reddi soluto matrimonio per maritum. unde actio mulieri competit. ipsa tamẽ decessit, & instituit hæredẽ dictũ extraneum. nunc agit ille extraneus cõtra maritũ ad dotem. certe ad nihil aliud tenetur ei maritus, nisi ut liberet eum à dicta obligatione. Viuia.
g ¶ Nupta.} secundo uiro. & facit infra de admini. tut. l. tutores qui post. § penul.
h ¶ Culpa uiri.} multo fortius idem erit, cum sine eius culpa hoc acciderit, quando periculum spectat ad mulierem, non ad uirum: ut s. de iur. do. l. si extraneus. & l. promittendo. §. ii. & §. fi. H.
i ¶ Promiserat.} Nec eam pactus fuerat sibi reddi: undẽ mulieri quæritur actio: ut C. de rei uxo. actio. l. unica. §. accedit.
K ¶ Decesserit.} & sic non habet hæredem: ut infra, de castren. pecu. l. ii. Item idem si diuortium factum est, secundum Azo. ut supra, de pecu. l. deposui. §. j.
l ¶ Instituerit.} idem si ipsa promissori succedat: ut s. de iure do. l. promittendo. §. fin. Azo.
m ¶ Virum.} nec enim potest quis obiicere culpam ex qua lucrum habet: ut supra, de iur. do. l. cum in fundo. §. j. Azo. & facit s. de euict. l. Seia fundos.
Si marito.} CASVS. Quia maritus commisit in l. Iuliam de ui pri. forte, tertia pars bonorum eius publicata est. certe pro ea parte quæ publicata est, tenetur fiscus respondere non solum creditoribus aliis mariti, sed etiam uxori prædictæ. ¶ Si pater.} Promisi marito filiæ meæ ducenta nomine dotis, & postea acquisiui pactum ab illo marito quod donec uiuerem non inquietaret me super centum de dictis ducentis. postea maritus fecit pactum cũ uxore de lucranda dote soluto matrimonio. postea ego pater solui marito centum de dictis ducentis. & postea solutum est matrimonium. uolo agere contra maritum ad ducenta. certe non possum: quia non dedi nisi centum. Sed pone me decessisse. vult agere maritus contra hæredes meos ex pacto de dote lucranda. certè bene potest petere illa ducenta quæ restabant à me soluenda. ¶ Si uoluntate.} Soluto matrimonio inter filiam meam & maritum suum feci procuratorem ut repetat dotem à marito. cui procurationi filia consensit: & sic cõdemnatus fuit maritus procuratori. postea ego pater decessi. Certe actio iudicati ex dicta sẽtentia debet dari filiæ meæ, & non aliis meis hæredibus. ¶ Cũ patri.} Mulier quæ nupsit filio meo, mihi matri dotem dedit. postea solutum est matrimonium inter eos. & postea ego pater decessi institutis duobus hæredibus purè, & filio meo prædicto sub conditione. mulier agit pro dote contra purè institutos: & ab eis recuperauit dotem pro ea parte qua hæredes erant. certe maritus quondam suus idemque institutus à patre sub conditione, non tenetur ei dare adueniente conditione nisi superfluum dotis. & si soluat ultra, nõ repetet à cohæredibus. ¶ Si fundum.] Dictum est s. eo. diuortio, q soluto matrimonio, pro ea parte anni qua stetit matrimonium, maritus debet lucrari fructus: & pro alia mulier. modo ponamus q mulier recepit fundum, & non recepit fructus pro ea parte anni, qua non stetit matrimonium. certè adhuc petit dotem: quia non est ei integrè soluta, sicut si peteret partum ancillarum, uel acquisita per seruos dotales. Viuia.
n ¶ Damnato.} casus ablatiui absoluti.
o ¶ Aliqua.} puta tertia: & sic quotatur lege Iulia de ui priuata: ut C. ad leg. Iul. de ui. publi. l. ii. secus si certa res, ut insti. de fideic. hære. §. sed illud. & C. de sen. pas. l. si debitor. Accur.
p ¶ Necesse habet.} ut & C. e. l. ii. ipse autem maritus damnatus in ea parte non tenetur: ut C. de fideiuss. l. j. & facit C. de bo. poss. l. si ut proponis. & C. de dona inter uir. & uxo. l. si res.
q ¶ A se.} patre scilicet non petat gener. Accur.
r ¶ Exegerit.] pater fortè. idem & in filia: ut supra, de iur. do. l. si extraneus. Azo.
s ¶ Non intelliguntur.} ut & s. de pac. do. l. si.
t ¶ Agere cœperit.} quia pactum fuit personale: ut s. de pac. do. l. cum pater. & l. ob res. § si. & matrimoniũ constabat adhuc. uel pactum fuerat dotis lucrandæ ad alia centum, quæ non potuit petere a patre quãuis promiserat: quia fecerat pactum de non petendo ab eo tantum.
v ¶ Ista.} s. alia centum quæ pater non tenebatur soluere. Accur.
x ¶ Si uoluntate.} quia si contra uoluntatem datus, aut non ageret aut filiæ non præiudicaret, ut s. e. l. ii. §. j. Accur.
y ¶ Iudicata.} secus in iudicio operarum facta condemnatione, ut j.

Universidad de Deusto Biblioteca

de opc.liber.l.qui libertinos.§.sed si iam, sed idem si sit tantũ lis contestata, uel non contestata.ut eo.tit.si operarum iudicio.& facit.C.de rei uxo.actio.§.& hoc.Sed argu.contra.§.quibus mod.pign.uel hypo. sol.l.sicut.§.si debitori. Item facit ℑ.de iniuriis.l. sed si unius.§.fin. Accursius. ADDITIO Sol.secundum Barto. quod quando quis uidetur alteri coniectire ex uoluntate, uidetur consentire hæredi, eius: ut in cõtrario. secus si consentit ex necessitate. quia tunc non uidetur consentire hæredi. si cessat ratio inferendæ necessitatis in hæredem, quæ tamen erat in defuncto, ut hic.

nem filiæ[a] potiùs quàm hæredibus patris dari oportebit.

¶ *Quatenus solutum est mulieri, eatenus uir a cohæredibus eius non repetit. Bart.*

¶ Cùm patri dos data est, & ei filius ex aliqua parte hęres sub conditione[b] institutus fuerit, & pendente cõditione cohæredes eius dotem pro sua portione mulieri soluerint,[c] hoc minus ex dote filius præstare debebit:[d] quoniam nullam actionem eius pecuniæ[e] recuperandæ gratia aduersus cohæredes habet.[f]

¶ *Fructus augent dotem: & ideo quod iuris est in dote, erit & in fructibus. Bart.*

¶ Si fundum dotalem recepisset mulier non habita ratione † fructuum pro portione anni quo[g] nupta nõ fuisset, nihilominus de dote[h] agere potest, quia minorẽ dotem recepisset: hoc[i] enim ad dotis augmentũ pertinet: quemadmodum si partum ancillarũ[k] non recepisset, aut legata vel hæreditates quæ post diuortium[l] per seruos dotales acquisita marito fuissent.

¶ *Qui promittit quod debet, intelligitur de debito cum effectu. Bart.*

¶ Idem lib.2.ex minutio.

LEX XXXIII.

SI prior maritus posteriori dotis nomine[m] tanquam debitor mulieris dotem promiserit, nõ plus quàm id, quod facere possit,[n] dotis futurum est.

¶ *Adhibitus ad stipulandum dotẽ animo donãdi, põt eã à marito repetere: licet marit? ab uxore adhibẽte nunquã receperit si tñ sibi successit in hereditate, tanquã hęreditas nõ sit soluẽdo. h.d. secũdũ. Alexã.*

† Aphricanus lib.4.quæstionum.

LEX XXXIIII.

QVæ dotis nomine certã pecuniam promiserat, quosdam adhibuerat qui stipularẽtur partem dotis distracto matrimonio sibi solui. ea nulla data dote obierat, eodẽ marito suo hærede relicto. is damnosam hæreditatẽ eius adierat. nihilominus stipulatoribus tenebitur:[o] quoniam adeundo hęreditatem debitricis intelligeretur † se cõpensasse,[p] nec ad rem pertinere ꝙ soluendo non esset hæreditas, quando cæteris[q] etiam creditoribus teneatur.[r]

¶ *Exceptio opposita à tertia psona cuius interest, obstat, & uenit examinãda in iudicio: & habet processũ impedire. Alexã.*

† Idem lib.7.quæstio. L. XXXV.

TItia diuortium à Seio fecit. hanc Titius † in sua potestate esse dicit,[s] & dotem[t] sibi reddi postulat:[u] ipsa se matremfamilias dicit, & de dote agere vult. Quæsitum est, quæ partes iudicis sint? Respõdi, patri, nisi probet filiam nõ solum in sua potestate esse, sed etiam consentire sibi, denegandam[x] actionem: sicuti denegaretur etiam si constaret eam in pote

a ¶ Filiæ.} quasi ipsa procuratorem dedisset.
b ¶ Sub conditione.} potestatiua. uel dic, in defectum, eius exhæredatur. alias non ualere: ut infrà. de hære. instit.l. suus. Accur.
c ¶ Soluerint.} s. soluto matrimonio. Acc.
d ¶ Debebit.} s. filius, cum fuerit hæres. alias non teneretur: ut ℑ. de do. præleg.l.ii.§.per contrarium.
e ¶ Pecuniæ.} s. uxori iam solutæ.
f ¶ Habet.} s. nunc: licet si extaret matrimonium, & famil.ercis. age. et etiã institutionis conditione pendente nondũ factus hæres, posset: ut supra.famil.ercis.l. si maritus. & facit in eod. tit. l. si filia. & de do.præleg. l.ii.§. idem Iulianus. & l. pater. §. si post. & l. penul.
g ¶ Quo} idest qua portione: ut sit figura synecdoche Azo. & no. quod fructus ultimi anni debent diuidi, ut suprà.co. l.diuortio
h ¶ De dote.} licet non sit, dos, sed dotis accessio. sic § commo.l.si ut certo.§.usque adeò. item dic ut no. ℑ. de uerb. obli.l.Iulianus.§.j. ADDITIO. dic quod illa lex nihil habet facere cum ista: quia ibi loquitur quando dos est soluta perfectè, sed in rem definit aliquod ius: hic quando dos non est perfectè soluta. & de ista materia habes in l. non solum.§. eleganter.§. de dolo. & per Cy. in l. exhibitionis. C. de exhi. re. secundum Bart.
i ¶ Hoc.} i. fructus. Accur.
K ¶ Ancillarum.} secus in fœtu pecorum, qui ut alius fructus diuiditur pro portione anni: ut C. de rei uxo. act. §. itaque sed partus ancillæ non est in fructu: ut §. de usufru.l.uetus.arg. contra. ℑ. ad l.falcid. Paulus respondit.§.j H.
l ¶ Post diuortium.} uel constante matrimonio, uel ante contemplatione tamen mulieris: ut suprà, de iure dot.l.si legato.& l.si seruo.& de usufruct.l.sed & si quid donetur. Azo. & facit §. de rei uend.l.ex diuerso.§.j.

SI prior.} CASVS Soluto matrimonio inter me & Titiam, ipsa nupsit secundo: & ei me delegaui in id quod ei debeo. certè non poterit à me exigere secundus ultra quam facere possum deducto ne egeã, sicut nec ipsa posset. Viuianus.
m ¶ Nomine.} alias gratia, alias nomine. Accur.
n ¶ possit.} imo insolidum, cum secundus maritus sit creditor mulieris: ut ℑ. de re iud.l. Nesennius circa prin.& de excep.do.l.purè.§.si eũ. & de noua.l.doli.in princ.& §.de condi.ob cau.l.si donaturus.§.j. quæ sunt contra. Sol. hic promisit prior uir secundo per hæc uerba, promitto quod mulieri debeõ. ibi uero x. quæ mulieri debeo. uel quod ipsa mihi dedit in dotem. arg. §. de iureiuran.l.eum qui.§.si mulier. & de consti pecu.l.iii.& insti.de lega.§. sed si uxori. Quid autem si post hanc ꝓmissionem fiat non soluendo? Respon. ut supra de iur.dot. l. si extraneus. Accursius.

QVæ dotis.} CASVS Vxor mea promisit mihi c. in dotem & fecit stipulari Titium & Sempronium à me marito animo donandi eis dictam dotem eis reddi sol. matri. postea mulier decessit antequã solueret mihi dictã dotẽ, & me hæredẽ instituit. & ego eius hæreditarem adiui, quamuis damnosam. nunquid teneor dicto Titio & Sempronio? Et dicitur quod sic. hæreditas enim uxoris est apud eum loco dotis: & nedum prædictis satisfacere tenetur, sed & aliis creditoribus mulieris. Viuianus.
o ¶ Tenebitur.} si animo donandi eis inter uiuos fuerunt adhibiti. si autem stipulanti simpliciter promisit, præsumitur quod non animo donandi. ut suprà. de iure. dot.l.mulier.§.fina. quæ est contra. nam mulierum genus auarissimum est: ut supra, de dona. inter uir. & uxo.l. si stipulata. & etiam quilibet præsumitur auarus. ut supra.de probat.l.cum de indebito. nisi ratio sanguinis uel temporis aliud inducat: ut supra. de proba.l. procula. & de don. inter uir. & uxo. l. si seruus communis. uel uicissim factæ donationis: ut supra.man.l. si uero non remunerandi. §. inde Papinianus. & aliis casibus ibi not. & ita locum habet actio mandati. non autem teneretur maritus stipulatoribus, sed fieret inter eos compensatio. Si uero probatur animo donandi factum, in dubio præsumitur causa mortis: ut infra. de leg. iii. l. cum quis decedens.§.nuptura. & de do. preleg. l. Seia. & hoc etiam potest sic intelligi? & ideo posset reuocari: ut C. de iur. do. l. ii. Accursius.
p ¶ Se compensasse.} sic supra, de euict.l. si ei. in princ. & §. si is & infra, de fideiuss.l.i. si debitor.& infra.eod. Mæuia. Accursius.
q ¶ Cæteris.} Nisi fieret in uenarium.: ut C. de iure deliber. l. scimus. §.& si præfectam. & in authenti.de hæred.& falci.§. si uero absunt.colla.j. sed in legato secus, etiam iure ueteri: ut ℑ. ad Trebel.l.j.§. sed si is qui.& ℑ. ad leg.falc. in ratione.§.quod uulgo.H.
r ¶ Teneatur.} dissimiliter tamẽ: quia ceteris tenetur insolidũ, his inquantum facere potest: ut §.l.proxi.& ℑ.eo.l.si maritus.Azo.

TItia diuortium.} CASVS Pro filia mea dedi dotem Titio. postea inter eos solutũ est matrimonium. ego dico eam esse in mea potestate, sicque uolo agere contra maritum ad dotem cum uoluntate filiæ. mulier autem gerens se tanquam matremfa. dicit se non esse in mea potestate. Certè ego pater debeo probare eam esse in mea potestate, & mihi consentire tacitè uel expressè, si uolo admitti ad agendũ. nam & si in potestate mea se confiteretur esse, non tamen agerem sine eius uoluntate. Viuianus.
s ¶ Esse dicit.} implorando officium iudicis: ut infra, de lib.exhib.l. iii. hoc autem. Azo. nam ipsa erat in quasi possessione existentiæ sui iuris.
t ¶ Et dotem.} scilicet aduentitiam. nam profectitiam potest petere etiam si filia esset emancipata: ut §. de euic.l pater. & de iure do.l. profectitia.§.fina. secundum quosdam sed secundum Azonem & H. etiam in profectitia optimè legi potest. Accur.
v ¶ Postulat.} quàm petit si filia est in potestate pro qua dedit etiam nullo pacto apposito. secus ubi datur pro emancipata: ut C. de rei uxo. act.§ accedit & §. extraneum.
x ¶ Denegandam.} primam probat eoipso quod probat legitimam, ut instit.de pat.potesta.in prin. secũdum eo ipso quod non habet causam contradicendi. ut ℑ. eod.l. dotẽ. Sed an Titia potest agere interim dum pendet iudicium de potestate? Respon. sic secundum Azo. ut ℑ. de libe.cau l.ordinata.& facit C.eo.l.filiæ.& §.eo.l.ii. & supra de inoffic. testa.l.qui de inofficioso. Nec obstat supra de pbatio.l.si filiæ. quia hic erat in possessione libertatis filia: unde patri incumbit necessitas probandi: ibi non erat in possessione. uel ei qui dicit, non ei qui negat, incumbit onus probandi. hic dicebat pater eam in potestate ibi filius dicebat se liberum: quare probat.

Esse.

† Concor. c. generali eo institutione §.g aũt. & gloss. in uerbo. redi t'. itẽ facit. gloss super uer. fundatione. eo c. & ele.li.vi.

† lib. ii. ad Vrseiũ ferocem.

Ancillepartus in fructu non ẽ.

Mulieres sunt auarissimæ.

† Lib. vij. quæstio.

† Du. secũ pensasse. & rectius. ut sit sensus illum non teneret sed de liberate hæreditatẽ dimisse.

Li. viij. &c.

Pater eius in sua &c.

state esse.[a]

¶ *Liberta quæ ligitimè recedit à patrono, ab eo potest petere dotem. Bar.*

¶ Papinianus. LEX XXXVI.

LIberta quæ uolũtate[b] patroni[c] decessit, de dote cũ eo agere potest, quam ei dedit.

¶ *Etiam si fiscus succedat uxori, non perditur priuilegium mariti. h.d. cũ l. seq. B.*

¶ Paulus. LEX XXXVII.

SI maritus minus facere potest, & dos publicata[d] sit, in id qđ facere potest, fisco maritus condẽnandus est, ne in perniciem[e] mariti mulier punita sit.

¶ *Non vr̃ filia contradicere, quæ iustam causam contradicendi non habet. Bar.*

¶ Vlpianus. LEX XXXVIII.

DOtem voluntate filiæ[f] uideri patrẽ recepisse, cum causas contradicendi ei filia nõ haberet maximè cùm ab eo posteà ampliore summa dotata sit.

¶ *Sponsalia contracta per patrem nõ extingunt ius petendi dotem, uel retinendi filio competens culpa mulieris. Bar.*

¶ Marcell' lib.sing rñsorũ. L. XXXIX.

LVcius Titius cùm esset filiusfamiliàs, uoluntate pr̃is uxorem Mæuiam duxit, & dotem pater accepit: Mæuia Titio repudiũ[g] misit posteà pater repudiati absente filio sponsalia cùm eadem nomine filij sui fecit: Mæuia † deinde repudium sponsalibus misit, atque ita alij nupsit. Quæro, si Mæuia agat cum Lucio Titio quondã marito, & à patre hærede relicto, de dote, & probetur culpa mulieris matrimonium dissolutum, an possit maritus propter culpã mulieris dotem retinere? Marcellus respondit, etiam si ut hæres institutus à patre Titius conueniretur, tamen si sponsalibus non consensisset,[h] culpam mulieris multandam esse.

¶ *Paria delicta mutua compẽsatione tolluntur. h.d. Bar. uel sic: Exceptio adulterij tollitur replicatione lenocinij, uel econtra, cum agitur ciuiliter de dote, uel donatione propter nuptias lucranda. h.d. concordat. l.cum mulier. ℑ. eo. Alexand.*

¶ Papinianus libro tertio quæstionu.

LEX XL.

VIro[i] atque uxore mores inuicem accusantibus,[k] causam repudij dedisse utrunque pronunciatum est. Id ita accipi debet, ut ea lege[l] quam ambo contẽpserint, neuter uindicetur. Paria[m] enim delicta mutua compensatione dissoluuntur.

¶ *Pr̃ stipulando dotem, mandato filiæ vr̃ stipulari, & tanquã eius procurator; ex qua stipulatione, filia mortua sine liberis agit pr̃, ut hæres filiæ. sed filia uiuente ius agendi non residet in patre. Alex.*

¶ Idem lib.28.quæstionum. L. XLI.

POst dotem † datam,[n] & nuptias contractas stipulatus[o]

a ¶ Esse.} & illam non consentire. Accur.

LIberta. CASVS Accepi in uxorem libertam meam, & dedit mihi dotem postea separauit se à me mea uoluntate. Certe bene repetet à me dotem. Viuianus.
b ¶ Voluntate.} secus si eo inuito: ut §. titu.i.l.si.H.
c ¶ Patroni.} cui erat nupta. & facit supra titu.j.l.pen.& l.fi. & de ri.nuptia.l.filio.& l.matrimonium.& in authẽ. de nupt.§. distrahuntur. colla 4. & de sanc. episcopo.§.si uero.collat. ix. Item hodie non fit diuortium consensu, nisi castitatis concupiscentia hoc fecerit &c. ut in auth.ut liceat mat.& auiæ.§. quia uero ex consensu.colla.8.

SI marit'.} CASVS. Propter delictum uxoris meę dos sua quã habeo, est publicata. unde soluto matrimonio fiscus agere potest contra me: certè non condemnabor ei nisi inquãtum facere possum. Viuianus.
d ¶ Publicata.} delicto mulieris: quod euenit quinque legibus: ut ℑ. de bon.dam.l. 3. Accursius.
e ¶ Ne in perniciem.} ut C. de pœn.l. sancimus. Item: quia non plus quàm mulier cui succedit, habere debet: ut supra de usur. cum quidam.§. fiscus.& infr. de regu.iur.l. in omnibus.§ non debeo.& facit §. eodem.l.si constãte.§.fin.& ℑ.tit.2.l.ad fiscum.Accur.

DOtem.} CASVS. Soluto matrimonio inter filiam meam & maritum suum: maritus mihi patri restituit dotem, uidens ꝙ ego eram legalis homo, & bonæ famæ. nunquid filia mea poterit adhuc repetere? Et dicitur ꝙ non. secus si ego non essem in bonus homo. Viuia.
f ¶ Filiæ.} tacentis uel contradicentis. Azo.& H. nec enim vr̃ ꝫdicere: cum non habeat iustam cãm contradicendi. sic non vr̃ fieri qđ legitime non fit: vt ℑ. de re.iud.l.j.§.condemnatum. Argu. ꝫ ℑ. de no. oper.nun.l.i.in prin.& alias sit pro ratione uoluntas: ut C. de pac.cõ. super do.l.hac lege. & ℑ.ad Treb.l.quia poterat. hoc tamen est ratione communionis, & patriæ potestatis. & est hoc optimum argumentum contra renitentes electionibus. & facit §.eod.l.2.& l. si pater. & l.non solum. & l.si cùm dotem.§. eo autem tempore. & supra, de sponsa.l.sed ea quæ. ADDITIO. Pro his iuribus vide Dyn. in c. quod semel. de regu.iur.lib.6. ibi, item potest poni exemplum secundum Bartolum.

LVcius Titius.} CASVS. Sempronia repudiauit maritum suum Titium, postea pr̃ mariti contraxit cum eadem sponsalia filio absente. mulier etiam renunciauit spõsalibus, & alij nupsit. reuerso marito eadem mulier agit contra eum ad dotem, cũ sit hæres patris mortui mariti. dicitur ꝙ non tenetur maritus ei soluere. Viu.
g ¶ Repudium.} meruit ergo amittere dotem: ut C. de re.l. consensu. Azo.
h ¶ Non consensisset.} tacite aũt consentire non uidetur: licet secus in filia: ut §. de spon.l.sed ea quæ.& l.filio. Item quid si expressè cõsensisset? Rñ. uidetur ei præiudicari: ut ar. ℑ. ad leg.Iul.de adul. si uxor.§. si, sed ubi non consensit, patris consensus ei non nocet, licet sit hæres: quia consensus talis non est ex quo datur actio uel exceptio. Vel uerius est si consensisset filius, non nocet: quia sponsalia tantum non matrimonium fuit contractum: imo quod plus est, nec sponsalia videntur contracta, cum non durent: ut §. de in rem uerso.l.si pro patre.§. uersum.& sic non obstat. ℑ. de reg. iur.l. ex qua persona.& C. de rei uen.l. cum à matre. quæ sunt contra. hic ergo subaudi maximę si non cõsensisset &c. Accursius.

VIro atq; uxore.} CASVS. Debes scire ꝙ si culpa mariti soluatur matrimonium, ipse amittit donationem propter nuptias. si autem culpa mulieris, ipsa amittit dotem: ut supra, l. proxim. & C. de repud.l.consensu.§.1.2.respon. Sed quid si utriusque culpa soluatur? Certe dicit hæc lex quod compẽsantur adinuicem delicta: & ita nullus amittit. Viuianus.
i ¶ Viro.} quondam, nam infra loquitur de repudio.
k ¶ Accusantibus.} i. obijcientibus in ciuili causa: sic ponitur in authen.de sanc. episc.§. si quis autem pro pecuniaria.ibi, accusata &c. colla. 9. puta in donatione propter nuptias, quam iste repetebat ab uxore: & dotis, quam vxor repetebat à uiro. sed uterque se tuebatur propter delictum alterius: puta mulier propter lenocinium uiri, & vir propter adulterium uxoris: quod quidem posset quilibet eorum facere: ut C. de repud.l. consensu. nisi obijciens esset in pari turpitudine uel diuersorum criminium, uel eiusdem in quo uterq; consensit: ut ℑ. eodem. l.cum mulier. criminali autem accusatione instituta uindicta posci posset. nec enim unus alium accusare prohibetur, nisi cum idem perpetrasset lenocinium. tunc enim nil iudæus iudæo, nil catilina cethego: ut C. de hæreti.l.quoniam.§.interesse. Accur.
l ¶ Ea lege.} indefinitè dicit lege. sic & §. de mino.l.auxilium.in fin. & in auth.ut lice.ma.& auiæ.§.quia uero ita cõperiuntur.col.8.
m ¶ Paria enim.} No. delictum cum delicto compensari. sic ℑ. ne quid in lo. public.l.i. §. idem ait. & de dolo.l.si duo. cum concor. & ℑ. quod ui aut clam.l.si ité §. si ad ianuam.& ne quis eum qui in ius uoc l.2.& ℑ. de adul.l.si uxor in fi. Sed ar ꝫ.§. commo.l.rem mihi.§.in exercitu. Accur.
n POst dotem datam.} CASVS. Pater ex interuallo filiæ uoluntate stipulatus est sibi soli dotem reddi facto diuortio sub hac conditione, si filia sine liberis decesserit. extitit ꝯdõ diuortij, i. mortis, & liberorum defectus. nulla patri dotem repetenti obstat exceptio, sed si diuortij tm̃, non ẽt mortis & liberorũ defectus existat pr̃ fine filia agenti obstabit exceptio, nisi caueat rem ratam filiam habituram: uel causa cognita omnino sibi actio denegatur: ut §. eo. l. 2. §. pen.& fina.& l.si cum dotem.§. sed si latitet. Vel dic secundo diuortij tm̃ fuisse conditionem appositam: & tunc pater si defuncta filia sine liberis ageret, non obstat exceptio. quia ad solum patrem recidit actio: & hic subauditur maxime, ut statim dicam. Si uero filia viua agat pr̃, ob. exceptio inspecto tenore actionis ex stipulatu. quæ pr̃i cũ filia competit: sed quia pr̃ posteà sibi soli consensu filiæ est stipulatus primo & secundo casu, replicatur: ut §. eo. l. quoties.§.cæterum. Azo. Vel tertiò dic, ꝙ volente filia fuit stipulatus simpliciter, nõ sibi: quo casu sibi & filiæ videtur stipulatus: ut perinde si, ut lex dicit, cum nullo modo est stipulatus: & sic est communis actio utriusque. Argumen. contra infra de verborum obligationibus.l.si ita stipulatus fuero.§.chrysogonus. ibi, sequens stipula. & non datur replicatio patri. & secundum hos tres casus filiæ voluntate determinet hanc orationem stipulatus est. Vel quarto filiæ uoluntate determinet facto diuortio: & tunc non datur replicatio. Vel quinto verbum dari qua si dicat ad uoluntatem filiæ mihi reddes, id est si ipsa tunc uolet. Si ergo viuit, requiritur eius uoluntas. alias si non consentiat, repellitur exceptione: sed ea mortua sine liberis, non est cuius requiratur uoluntas. Sed si liberi extant, idem quòd non requiratur aliquius uoluntas, si dos est profectitia quæ sequitur me: alioquin requiritur uoluntas liberorum. Si verò ponas quòd filia simpliciter consensit meæ stipulationi, & ego non apposui aliam conditionem nisi diuortij: quare impedirer agere facto diuortio etiam in uita filiæ? Accursius.
o ¶ Stipulatus est.} consentiente filia secundum tres primos casus, vel non consentiente filia secundum alios duos.

† Marcelanus li. x. institutionũ.

† Pau. li. 2. de adul.

† Vlpia. li. 2. resp.

al. denuo.

Dic ꝙ ibi mulier suũ ꝺfendit: & in re ꝓpria est ꝓ rõne uoluntas: hic mulier uolebat patrẽ grauarẽ in iure proprio ipsius pr̃is. Vt dic ꝙ nõ est ꝓ rõne uolũtas in reb' cõib. vt his ꝗ aliũlꝗdũt sm. Bar.

† Libr. 11. &c.

† Et.n. non mõ accusator, sed ne obiurgator qdẽ ferendus est, is, ꝗ qđ in altero ĩprehẽdit in eo ꝯdẽ phẽdi Cic. act. 3. in Verr. & ibid. multa in eandẽ sententiam.

Per banc l. iũcta sua gl. 1. limitabis text. i l. 2. §. ꝗ si in patris. §. e. dũ dicit ꝓ patrẽ non posse dotẽ ꝓfectitiã, nisi cũ uolũtate filiæ, peteri. De quo recurre ẽt ad l. auia. C. de iure dotiũ.

Fallitista gl. in casu. l. si, i si. & qđ ibi no. doc. §. qđ ꝗ sque iur. s. actio ne iniuriarũ ꝫa nõ tollitur ꝯpensatione sed quilibet agit pro sua: ut no si c. dilecti extra de exce. & i c. pe. ib. extra de adul.

Dic qđ i. ibi nõ intelligit psona extrinsec'i ꝗ verba stipulationis consideratur ꝗ sona cuius noie stipulatio facta intelligit bene pot.

a ¶ Si conditio.} una tautum, s. diuortij: non autem uoluit filia quã do pater agit, secundum omnes casus.
b ¶ Sine liberis.} maxime. nam idem si cum liberis: & dos est profectitia, secundum unum casum. Vel dic q hic casus fuit complexus in stipulatione secundum primum. & sic non faciat pro Bul. qui dixit dotem reddi patri, etiam si liberi extant, & pro eo facit. C. solu. matrimonio. l. dos. ubi de hoc no. Sed pro. Azo. facit s. de pact. do. l. inter socerum, in princ. & §. 2. & infra de leg. 3. l. vxore. §. testamento. & de mino. l. 3. §. sed utrum. in fin. §. & suprà eodem. l. si ab hostibus. Accursius.

subintelligitur hic & et ibi pbatur qd pater. quia libertus tenetur cedere pcuratori alieno nomine stipulat; & hoc tenet Dyn. secundum Bar. hic.

est pater, uoluntate filiæ, Diuortio facto dotem dari. si conditio[a] stipulatiõis ipleat, & posteà filia sine liberis[b] decesserit, non erit impediendus pater, quo minus ex stipulatu agat. Viua autem filia, si agere uult, exceptione submouendus erit.

¶ *Etiam pro dote soluta soluto matrimonio competit actio de dote. Alex.*

¶ † Idem libro primo responsorum.

LEX XLII.

SI pater ignorans filiam diuertisse, dotem ex causa promissionis numerauerit, non per indebiti[c] condictionem, sed de dote actione pecunia petetur.

¶ *Mors ciuilis patris facit actionem de dote filiæ esse pro solida. Bar.*

¶ † Idem libro duodecimo responsorum.

LEX XLIII.

IN insulam patre deportato,[d] qui pro filia dotem dedit, actio dotis ad filiam pertinet.[e] Post diuortium quoque patre damnato, qui† dotem consentiente[f] filia non petierat, æquè dotis actio mulieris est.

¶ *Vir non lucratur fructus dotis putatiuæ: retinet tamen quatenus in uxorem cõsumpsit, & quatenus necessario uel utiliter impendit, Bar.*

¶ Fructus[g] ex prædijs, quæ in dotem data esse uidebantur, bona fide perceptos, & in mulieris oneribus ante causam liberalem absumptos, quamuis seruam fuisse posteà constiterit, peti non posse placuit. Sumptus uerò necessarios & utiles[h] in prædia, quæ dotalia uidebantur factos, compensatis[i] fructibus perceptis[k] ad finem superflui[l] seruari conuenit.

† Idem lib. 37. qstio.

SI pater. } CASVS. Promisi marito filiæ meæ dotem pro ea, antequam soluerem, factum est diuortium inter eos me ignorante. posteà solui dotem marito. certè ad repetendam dotem non solùm habeo condictionem indebiti, sed etiam actionem de dote. Viuianus.

† Libro. 4.

c ¶ Non per indebiti.} imo indebiti: ut suprà, locat. si quis fundum. §. Imperator: quæ est contra. Solu. ut ibi. & facit suprà, de iure do. l. quemadmodum. in fi. & de condit. indebi. l. qui exceptionem. §. fina.

† In P.F. sic legit. QVI dem cõsentiente. Sed literæ illæ maiusculæ indicant esse duplicãdas, & hic efficient q quidem cõsentiente.

IN insulam. } CASVS. Dedi dotem pro filia mea: & posteà fui deportatus ex aliquo delicto, & posteà solutum est matrimonium inter dictam filiam meam & maritum suum. Certè cùm pro mortuo habeor, potest filia dotem repetere. Et idem est si sum deportatus post diuortium inter eos factum.

¶ Fructus. } Quandam ancillam in uxorem accepi, credens eã liberam esse: & ipsa mihi dotem de facto dedit: & ex illa dote habui fructus: & eos consumpsi in factis communibus inter nos. & eã postea dominus suus eam petiit ut suam ancillam, & vicit. nunquid poterit ille dominus petere a me marito putatiuo illos fructus quos percepi & consumpsi? Et dicitur quòd non. Sed quid si ego feci sumptus necessarios uel utiles circa res dotales, nunquid repetam à dicto domino? Et dicitur quòd sic hoc modo, quia si percepi aliquos alios fructus post solutum de facto matrimonium, cum illis debeo cõpensare dictos sumptus quos feci. & illud quod est plus in sumptib. petam à domino, & eos recuperabo. ¶ Vsuras. } Promisi Titio marito filiæ meæ centum in dotem, & ei dedi quinquaginta, & feci pactum cum eo, quod si solueretur matrimonium inter eum & filiam meam, & ipse faceret moram in quinquaginta restituendis mihi, eorum præstaret usuras. & pro illis quinquaginta q ei non solui, promisi ego genero usuras donec soluerem. posteà solutum est matrimonium, & fuit in mora gener restituendi socero quinquaginta quæ acceperat à socero. unde socer petiit ab eo usuras: gener dicit ei, tu pmisisti mihi usuras pro illis quinquaginta quæ mihi non soluisti. illas vero usuras compenso tibi cum usuris quas à me petis. nunquid põt hoc dicere & facere gener? Et distinguitur, aut aluit uxorem medio tpe ipse gener aut pr mulieris. primo casu põt compensare: secundo non quia non sustinuit onera matrimonij: unde nõ debet habere fructus maritus. ¶ Ad uirum. } Pro quadam muliere extranea dedi dotem uiro suo: & fui pactus cum marito suo eam mihi reddi soluto matrimonio. postea mulier diuertit à uiro: unde ego egi contra illum virum: & litem cum eum fui contestatus pro dote: & posteà mulier redijt ad uirum. Certè non rumpitur iudicium: & eo iudicio stante nõ absoluitur maritus. Viuianus.
d ¶ Deportato. } ante diuortium: quod apparet ex litera seq.
e ¶ Pertinet. } quia pater pro mortuo habetur: ut j. de contra tabu. l. 1. §. fi. & de bo. lib. l. necem. §. 2. H.

¶ *Debitum hinc inde ex causa usuraria compensatur. Item marito non debentur usuræ, qui non alit uxorem. Bar.*

¶ Vsuras† autem numeratæ dotis[m] ex stipulatu pater, in matrimonio defuncta filia. si petat:[n] gener qui residuæ dotis promissæ fœnus stipulatus est, ita demum ad finem uice mutua debitæ quantitatis compensationem opponere iustè uidetur, si proprijs sumptibus uxorem suam exhibuerit: alioquin si patris sumptibus exhibita sit, inanis usurarum stipulatio[o] compensationi non proderit.

† Non est, autẽ, apud Dua.

¶ *Reintegrato matrimonio iudicium de dote inceptum per extraneum, non dissoluitur. Bar.*

¶ Ad uirum uxore post diuortium reuersa, iudicium acceptum ex stipulatione, qua extraneus q dotem dedit, stipulatus fuerat, nõ dissoluitur,[p] nec officio iudicis absolutio continetur.

¶ *Maritus non tenetur per restitutionẽ dotis actionem de dote cedere, si aliud ad uitam sufficiens sibi non remanet. Bart.*

¶ Scæuola† libro quinto digestorum.

LEX XLIIII.

SI maritus in id quod facere potest, condemnatus sit, & nomina sint ad dotis quantitatem,[q]† neque amplius[r] habebit, neque[s] mandare actiones debebit.

† Libro. 2. quæstionũ.

† Du. neq amplius, neque habebit mandare actiones.

¶ *Licet socer succedat genero: non tñ filia perdit ius consolidationis: imo facta sui iuris agere poterit contra hæredes patris sui, uel etiam contra ipsum patrem tã quam hæredem mariti. Alexand.*

¶ Paulus libro quinto quæstionum.

LEX XLV.

f ¶ Consentiente. } maxime. nam & idem vbi consentiente ea petijsset: ut s. eodem. l. si marito. §. si uoluntate. Vel dic, non petierat cum effectu, id est non exigerat. nã tunc secus esset. & facit j. ad leg. fal. l. pater filiã. in prin. & s. eod. l. si cum dotẽ. §. si pater. & j. eod. l. in his. §. filia. & l. si socer. in princ. & C. de rei uxo. act. §. uideamus. & de solu. l. qui hominem. §. si gener. Accur.
g ¶ Fructus. } id est in eo q sumptus excedunt fructus, seruabit de dote: ut j. titu. j. l. quod dicitur.
h ¶ Et utiles. } ad perpetuam rei utilitatem.
i ¶ Compensantis. } soluto matrimonio. uel dic etiam constante: quia non fuit matrimonium nec habuit, necesse sustinere onera matrimonij: nec lucri fecit fructus ea ratione quòd sustinuit onera, sed quia bona fide percepit.
K ¶ Perceptis. } cuncta perceptis: & dic cõuenit seruari ad finem, id est usque ad finem. Accur.
l ¶ Superflui. } id est residui in quo sumptus excedit fructum: ut suprà de rei uend. l. sumptus. & l. emptor. & facit infra titu. j. l. 3. & de dote præleg. l. 1. §. impẽsæ. & s. eodem l. si cum dotem. §. fi. & l. se. Sed quo iure seruatur? Respon. ut C. de rei uxo. act. §. sed nec ob impensas. Vel dic iure exceptionis doli, cum non fuerit dos: ut d. l. sumptus. & de peti. hære. l. quòd si sumptus.
m ¶ Numeratæ dotis. } pro parte dimidia: quia dimidiam dotẽ dedit socer, in qua restituenda est in mora maritus facto diuortio. Itẽ alterius dimidiæ fuit gener usuras stipulatus, quas modo compensat in usuris illis, quæ petuntur ex mora.
n ¶ Si petat. } ex mora: quia iudicium bonæ fidei est: ut C. de rei uxo. act. §. exactio. Vel secundum R. quia stipulatus erat: quia hic dicit, ex stipula. Accur.
o ¶ Stipulatio. } qua socer tenebatur genero, si alterius dimidiæ differret solutionem. & facit s. man. l. creditor. §. pen. & de iure do. l. cũ post. §. in domum. & de doli excep. l. fi. in prin.
p ¶ Non dissoluitur. } ut s. de iure do. l. stipulatio. nisi consensit denuo: ut s. de pac. do. l. cum maritus. §. 1. & facit s. eo. l. si mulier diuerterit. & s. loca. item quæritur. §. 1.
SI maritus. } CASVS. Soluto matrimonio maritus fuit condẽnatus pro dote uxori in quantũ facere potest. inuenit posteà mulier q ipse habebat quosdam debitores, qui debebant ei tantum quantũ erat sufficiens ad satisfaciendum doti. certè non cogitur cedere mulieri actiones contra eos, cum facta cessione nihil ad alimenta sibi remaneat. & habeas in litera bis dictionem, neque. Viuia.
q ¶ Quantitatem. } s. concurrentia uel paria. Azo.
r ¶ Amplius. } in bonis præter dicta nomina: quæ etiam nomina sũt ei necessaria pro uictu.
s ¶ Neque mandare. } nisi forte talis sit, q ex sua psone possit sibi quærere

qrere uictũ, ar. j. de liber. agn. l. si quis à liberis. §. sed si filius. & sm hoc habeas bis neq. & tunc incipe soluere ibi, neq: mandare &c. als deest sm neq. & non est aliqua negatio. & tunc dic. i. non hẽt amplius id est aliud necesse nisi mandare actiones postquam condemnatus est cum nihil habeat ultra alimenta: & tunc recidit in idem cum prima. sed in hoc differt: quia incipit ibi soluere, neque amplius. Vel aliter non habebit amplius id est plus aliud necesse, nisi hoc, mandare actiones secundum Ir. & hoc si sint nomina sufficientia ad dotem, & ad alimenta: & tunc similiter incipit ibi soluere; nec amplius. Vel aliter. i. cum facta cessione nihil ad alimẽta sibi remaneat. & hæc cõmunis est ad geminum neque, & ad unicum, secundum Ir. Vel aliter: imo necesse habet si aliàs habeat sufficientia alimenta: ut C. de rei uxo. actio. §. cum autem ex. in fin. §. & infr. de ces. bo. l. qui bona. i. respon. Azo. & hoc secundum Ir.

† In P. F. apud Sext. Põpo. digestorũ ab Aristione li. v. ibidẽ Aristioni cõsensit. Ergo dicerem & si &c.

† Concor. gl. post pri. supuer. trãsmisisse. extra q si. sint leg. &c. qritur pater. 2. q. 7.

SI socer à genero hæres institutus adierit hæreditatem, quandocunq; mortuo patre, cum hærede eius filiam de dote acturã[a] Nerua & Cato responderunt: ut est relatum† apud Sextum põponium lib. 6. digestorum, & ab Aristone[b] lib. 5. & ibidem Aristo cõsensit.[c] Ergo dicemus[d] & si emãcipasset pater filiam, ipsum quoq; conueniri[e] posse.†

¶ *Qui petit illud quod restituturus est alteri, quàm ei à quo petit, dolo facere non uidetur. Bar.*

¶ Lucius Titius filiæ suæ nomine centum doti promisit Caio Seio: interq; Caium Seium & Lucium Titium patrem mulieris conuenit ne dos à uiro uiuo Lucio Titio, id est patre mulieris, peteretur.[f] posteà culpa mariti[g] diuortio facto solutum est matrimoniũ: & pater mulieris decedens alios hæredes instituit, filia exhæredata. Quæro, an ab hæredibus soceri maritus exigere possit dotem, cũ eam mulieri redditurus[h] sit? Respondi, Cùm filia, alijs a patrẽ hæredibus institutis actionem de dote sua recuperanda habere cœpit,[i] necesse hẽbit maritus aut exactã dotẽ, aut actiones ei pstar: nec ullã exceptionẽ hẽbunt soceri hrẽdes aduersus eũ: cui[k] † absurdè dr, dolo uideri[l] cum[m] facere: cui nõ ipsi[n] quem conuenit, sed alij[o] restituturus petit. Alioqn & si post mortem patris diuertisset nondũ exacta dote, excluderetur[p] † actione dotis maritus: quod non est[q] admittendum. ¶ Sed & si ex parte filia hrs patri suo extiterit, debebit maritus cohæredes eius pro parte[r] uirili exigere, & mulieri reddere, aut actiones ei præstare.

† Als cum, absurde dicat do. ui. eũ sa. q nõ ip. quẽ cõ. sed alii restituturus petit. in P. F.

Filias dotare paternũ est officiũ.

† Dua. exactione.

¶ *Ex pacto aui materni dotem dantis soluto matrimonio actio quærit mulier. B.*

¶ Idem li. 6. quæstionum. L. XLVI.

CAius Seius auus maternus Seiæ neptis, quæ erat in patris potestate, certã pecuniæ quantitatem dotis nomine Lucio Titio marito dedit, & instrumento dotali huiusmodi pactum & stipulationem complexus est, Si inter Lucium Titium maritum & Seiã diuortium sine culpa mulieris factum esset, dos omnis Seiæ uxori, vel Caio Seio auo materno redderetur, restitueretur que. Quæro cùm Seius auus maternus statim uita functus sit, & Seia posteà sine culpa sua diuerterit[s] viuo patre suo in cuius potestate est, an, & cui actio ex hoc pacto† & stipulatione competat, & utrum hæredi aui materni ex stipulatu, an nepti? Respondi, in persona quidẽ neptis uideri inutiliter stipulationẽ esse cõceptam, quoniã auus

† Du. ex stipul.

SI socer. } CASVS. Pro filia mea dedi dotem Titio. postea solutum est matrimonium inter eos. gener debitor dotis instituit socerum hæredem. & postea socer obiit. certe aget mulier cum hærede patris eiusdemque soceri ad dotem. sed & si uiueret pater, & filiam emancipasset, ageret cum eo filia.

¶ Lucius Titius. } Promisi pro filia mea c. in dotem Caio Seio & postea ab eo acquisiui pactum ne me uiuo ageret ad dotem. postea solutum est inter eos matrimonium: & ego pater decessi, & exhæredaui filiam meam prædictã, & duos alios mihi institui. unde mulieri soli competit dotis actio, maritus tenetur ei cedere actionẽ contra hæredes soceri, qui non soluerat adhuc dotem marito propter pactum supradictum inter eos appositum. uel si uelit maritus quondã facere hanc gratiam mulieri, ut ipsa exigat ab hæredib. soceri dotẽ, & mulieri det: bene potest hoc facere. & si eo agente contra dictos hrdes ipsi excipiant de dolo, dicendo, dolo facis q tu petis à nobis, quod tibi non dẽt remanere, imo debes restituere: ipse poterit replicare & dicere, illud quod uos dicitis, esset uerum si uobis deberem restituere: sed ego debeo restituere uxori meæ quondam: unde uestra exceptio nihil ualet. si aũt concederes eos posse taliter contra maritum excipere in nostro casu cũ fuit factum diuortium ante mortem patris, oportebit te concedere in alio casu, s. quando diuortium fuisset factum post mortem patris eiusdemq; soceri. quod ultimum sine dubio non dẽt concedi: quia mortuo illo socero nata fuit marito actio de dote contra hæredes constante adhuc matrimonio prædicto: unde per diuortium non tollitur ei. quod autem dixi in filia exhæredata, idem erit pro parte instituta. nam cohæredes mulieris conueniet maritus pro hæreditaria parte ad dotem, & mulieri restituet, aut cedet actiones cõtra eos. Viuianus.
a ¶ Acturam. } ergo aditio hæreditatis debitoris pro solõne nõ habetur. alioquin filiæ, cum cãm contradicendi non haberet, denegaretur actio: ut s. eo. l. dotem. Sed contra j. de fideius. l. si debitori. Respon. illud respectu succedentis tantum dici. Azo. Item quantum ad fideiussorias & accessorias obligationes, non quantum ad alias: ut j. de fideius. l. Vranius.
b ¶ Aristone. } retulit Aristo quod ita Pompo. dicit, & consentit, & confirmat dictum Pomponij.
c ¶ Consensit. } s. Pompo. & no. q pater & filia uidentur esse duo rei stipu. ergo licet unus succedat debitori, nihilominus in persona alterius in suo statu remanet obligatio: ut j. de fideius. l. Vranius.
d ¶ Dicemus. } locus à pari. No. soli filiæ competere actionem cum fuerat emancipata, quæ fuerat ante communis: ut C. de rei uxo. act. §. uideamus. sicq; ambulat de patre in eam, uel de cõione in propriũ filiæ. sic s. de usufruc. l. adhuc. §. si operas. Accur.
e ¶ Conueniri. } actione de dote uenia petita: ut s. dixi. sed si est in potestate constituta, non potest contra patrem intentare actionem aliquam communi iure etiam cum uenia: ut C. de in ius uoc. l. qui potestate. sed & de æquitate iudicis offi. consulit filiæ, cum paternum sit officium dotare filias: ut suprà de ri. nup. l. qui liberos. & C. de do. pm. l. fin. & de rei uxo act. auth. sed quamuis.
f ¶ Pateretur. } ne uir peteret. quod pactum ualet: ut & s. eo. l. si marito. §. 1. & de pact. do. l. cum pater. & l. ob res. §. fina.
g ¶ Mariti. } & ideo donationem propter nuptias amittit, & dotẽ promissam exigit, quã tenetur restituere. Acc.
h ¶ Redditurus sit. } imo uidetur contra, cũ ei imputari non possit, q patrem mulieris non conuenerit: ut s. de iur. do. l. si extraneus. cum ergo dotem non hẽat, nec culpa potest ei obijci q non habet, non potest conueniri ex culpa sua: ut j. eo. l. Mæuia. i. respon. longe minus potest ei obiici, cur patrẽ si uiuat nunc non conueniat, cum nec posset pter pactũ. Sed respõ. hic contemplatione dotis filia exhæredata fuit: unde dos ei legata uidetur: ut supra de rei uen. l. emptor. §. ancilla. & infra de hære. inst. qui uolebat. ideoque ex patris uoluntate imputatur marito, quod alias non imputaretur, cur patrem non conuenit. Vel melius etiã nõ legata dote agit filia: q a ad eam transit actio: ut C. de rei uxo. act. l. unica. §. uideamus. nec imputatur marito q patrẽ, sed q hæredes patris non conuenit insolidum. Azo. Vel actiones nõ cedat: ut s. de pec. l. quod debetur. in fi. Azo.
i ¶ Cœperit. } nec. n. hẽt eam patre uiuẽte qtũ ad exercitiũ: q a est in ptãte: sed hẽt eã mortuo patre: ut C. de rei ux. act. §. videamus. Ac.
K ¶ Cui. } s. marito. Azo.
l ¶ Videri eum. } s. cum petat id quod restituturus est.
m ¶ Eum. } maritum. Accur.
n ¶ Ipsi. } s. hæredi soceri.
o ¶ Sed alij. } regula ergo q dicit, Dolo facit qui petit quod restituturus est, locum habet qn eidem: ut j. de exce. do. l. dolo. & j. de re iud. in condẽnatione. §. fin. & in possessorio: ut j. de Carb. edict. l. 4. §. cæ. non quando alii. & dic alij, s. mulieri.
p ¶ Excluderetur. } s. cũ fuerit actũ, q post mortem posset peteret.
q ¶ Admittendum. } s. excludi maritum.
r ¶ Pro parte uirili. } i. pro numero personarũ: ut C. de cad. tollen. §. sin aũt le. & j. de le. præstan. l. uirilis. Sed vr pro hrẽditaria tm: ut C. de bo. auth. iudi. poss. l. si uxor. §. Rñ. hic proprijs nominib. expressis damnati fuerant soluere dotem: & ideo pro uirilibus tenentur: ut j. ad Treb. l. nonnunquam. Azo. & de leg. 1. l. si hæredes. Vel dic q æqualiter omnes instituti erant: & sic pro hrẽditaria portione. sed si inæqualiter, similiter pro hæreditaria portione.
CAius Seius. } CASVS. Seia in potestate pris existens habebat auum mr̃. qui auus marito dictæ puellæ s. Lucio Titio dedit c. nomine do. pro ea: & fuit stipulatus ut sol. matr. dos restitueret Seiæ nepti suæ, uel sibiipsi auo. postea decessit hic auus, & so. est posteà dictũ mrĩ. qrit quis debeat hẽre dict. dot. utrum hæredes aui materni? an di. neptis? & certè cum hic auus nepté nõ habuit in potest. & ita ei erat extranea: non põt petere ipsa dict. do. sed soluere ei posset mar. si uellet. & hæc uera sunt de stricto iure: sed de æquitate, & nup. fauore, psonarumq; affectione, & quia p dote neptis agitur: utilis di. nepti tribuitur actio ex pacto dicti aui ad repetẽdã dot. à viro suo. Vi.
s ¶ Diuerterit. } quia vtile per inutile non vitiatur: vt sup. si certum

Universidad de Deusto Biblioteca

peta.l.certi condictio.§.quoniam Azo.

a ¶ Competere vr.} imo nullo modo videtur, quia sua persona potius ad solutionem, q̃ ad obligationem videtur inducta: ut j.de verb. obl.l.cum qui ita.§.qui sibi. Respon. persona huius aut eiusdemq; stipulatoris ad obligationem potius videtur adhibita: quia sibi potuit stipulari. secus in extra neo, cum dico mihi aut illi: quia ei stipulari nõ possum. id enim præsumendum est quod de iure fieri potest: ut no. s. de condi. indeb. l. si procurator. §. Celsus. Accursius.

b ¶ Posse solui. } imò videtur quòd non, cũ ad obligationem persona Seiæ fuerit posita: ut j. de uerborum obli. eum qui.§. quòd si soli. sed hoc speciale: imò & actio datur quod pl⁹ est, ut subijcit, sed & permittendum, &c. Accursius.

c ¶ Sed & permittendum est. } scilicet de æquitate. nam quod dictum est, uerum est de rigore iuris, ut hic sequitur: & C.de pac. cõuen.l.si pater. & ar. j. de aqua plu.arcen.l.secunda.§..item uarus. in fin. §.& sic non ob. j. de uer bor. oblig. l. stipulatio ista.§.alteri. quæ est cõtra. Item contra infr. ad Treb.l.debitor. §. ead. Solu. ideo neptis agit ex pacto aui materni, quia ageret in hoc casu nulla facta mentione conuentionis: ut j. de uulg.& pupill.sub.sti.l.si filius. non autem sic ageret mater ex pacto filiæ, ut ibi: quia nec ageret mater si nulla fieret à filia pactio. Item contra. C.de iu. do.l. si genero. Sol. ut ibi. & facit C.ad exhib.l.si res. & s.depo.l.publia. & j. de ver.obl.l.quicunq;.§.si quis.ita & C.de do. q̃ sub modo.l. quoties.

ADDITIO. Dic q ibi non ideo quæritur filiæ, q mater ei cessit: sed quia pactum fuit interpositum super re propria: & sic quæritur cuilibet extraneo: ut l.pen. C.ad exhi. & per Bar. in l. stipulatio ista.§. si q.s insulam. j. de uerb.obli.

† Ou. proponitur.

maternus ei stipulatus† proponeretur. Quod cùm ita est, hæredi stipulatoris, quicunq; diuerterit, mulier, actio competere [a] uidet. Sed dicendum est: Seiæ dotem posse [b] solui (quamuis actio ei directò nõ competat) ac si sibi aut illi dari au⁹ stipulatus esset. Sed & permittendum est, [c] nepti ex hac auita conuentione, ne commodo dotis defraudetur, utilem actionẽ hr̃e. Fauore [d] enim nuptiarum, & maximè propter affectionem personarum ad hoc decurrendum est.

¶ *Legatum quod non potest capi, non potest in dotem compensari. Bar.*

¶ Idem lib.19.quæstio. L. XLVII.

QVi dotem stipulanti uxori promiserat, eidem testamẽto quædam legauerat: ita tamen ne dotem [e] ab hæredib. peteret, ea quæ legata erant, uxor capere non potuerat. [f] Respondi dotis actionem mulieri aduersus hæredes non esse denegandam.

¶ *Appellatione liberorum, nepotes continentur. Bar.*

† Callistrat⁹li.6.stipulationũ. L. XLVIII.

† SI dotali instrumẽto ita stipulatio interposita [g] sit, ut liberorum nomine dos apud maritũ

† Li. 2. qst. † In P. F. caput sequẽs cũ mulier, pcedit hoc caput si dotali.

q maritus non pot obijcere cõtra repetitionem dotis, de adulterio. Sed nunquid eam de adulterio poterit accusare? Vr q sic: quia legislator dixit q de adulterio nil potest tractari vel obijci cùm dos repetitur: cùm fauore dotis sit hoc inductum. poterit igitur secũdum hoc eam de adulterio accusare secundum H. cum verbis legis non dicatur q non posit de adulterio accusari: sed solum non posse obijci repetitioni dotis, de adulterio. Sed respon. quòd non potest. & hoc est ex mente legis, quamuis non ex verbis: quia qua ratione non potest obijci mulieri repetenti dotem de adulterio, quia uir fuit leno: eadem ratione non potest accusari nisi mulier excipit de lenocinio. Accur.

residat, nepotem quoque nomine dos retinebitur.

¶ *Siue marit⁹ excipiat de adulterio ut dotẽ lucret̃, siue criminaliter accuset, lenocinij replicatiõe uel exceptiõe repellit̃. Ale.*

¶ Scæuola lib.19.quæstio. L. XLIX.

CVm mulier [h] viri lenocinio † adulterata fuerit, nihil ex dote retinetur. Cur enim improbet maritus mores quos [i] ipse aut antè corrupit, aut posteà approbauit? [k] Si tamen [l] ex mente legis sumat quis, ut nec accusare posit, qui lenocinium uxori præbuerit, audiendus est. [m]

¶ *Maritus non tenet̃ de periculo nominis si sibi culpa imputari non potest. Bart.*

¶ Pau.lib.7.responsorum. L. L.

MAeuia marito suo inter alias res dotis etiam instrumentum solidorum decem tradidit, [n] quo [o] Otalicius † eidẽ Mæuiæ cauerat daturum se cùm nuptum [p] ire cœpisset, decem milia. ex eo instrumento maritus nihil exegit, quia nec potuit. [q] Quæsitum est, si dos à marito petatur, [r] an compellendus sit etiam illam summam [s] quæ instrumento continetur, refundere? Respondi, potuisse quidem eum cui actio--

i ¶ Quos.} s. bonos mores corrupit. Accursius.

k ¶ Approbauit.} scilicet malos. & sic verbum semel positum diuersimodè sumitur: ut s. si cer. peta. l. certi condictio. & dic corrupit consentiendo ei, & approbauit ducendo dam natam adulterij, ut dicunt: ut C.de adul.l.castrati. secundum Azo. & H. imo retinendo adulteram sciens: ut j. eo dem titulo l. si metu. in fin. & infra, de adul. l. si vxor. §. iudex. & no. nõ reprobo quod probaui. sic s. de nego. gest. l. Põponius. & j. de iniur. l. sed si unius. §.i. in princ. Accursius

l ¶ Si tamen.} uidebatur quòd non: quia in lege non continebatur nisi de dote super qua repetenda dicebatur nil posse obijci mulieri de adulterio. vnde videbatur secus esse in accusatione, quasi, fauore dotis illud diceretur: non tamen est ita. & hoc est quod sequitur, si tamen &c.

† Concor. c. si legitimus nõ fuerit accusator. p totũ, extra de ac cu. & gl. eo. c. sup. uer. legitim⁹. c. per totum.

† Otacilius Du. Reprobare si possum quod probaui.

m ¶ Audiendus est. } exceptio ergo lenocinii repellit accusantẽ de adulterio. Sed ꝯ j. de adul. l. 2. §. si publico. Solu. hic non erat nomen accusati receptum inter reos. aliàs non repelleret virum, ut ibi & eo. titu. l. si maritus. §. præscriptiones. sed ambo punirentur, ut eo. tit. l. si uxor. §. Iudex. sed extraneus receptus inter reos non audiretur excipiens de lenocinio: ut C. eo. titu. l. 1. §. qui hoc dicit. & facit C. de adul. l. ita. & s. eo. l. uiro. Accur.

† Limitabis hãc gl. pro. p Spe. in tit. de except. §. 4. ver. sup exceptione. ut pcedat in libero tm̃ aũt in seruo. de quo vide gl. in l. 2. C. d adul.

d ¶ Fauore.} imo nullus fauor est: quia extraneo dante dotem, nec paciscente, vel minus legitime paciscente (ut hic erat) debet dari mulieri actio: ut C.de rei uxo. act. §. accidit. sed hic iure pacti expressi petitur: ibi taciti à lege inducti.

QVi dotem.} CASVS. Titia uxor mea dedit centum in dotem: & ego promisi ei reddere soluto mr̃imonio. posteà feci testm̃: & legaui dictæ Titiæ campum martium, qui capi ex testõ nõ põt: & dixi, pro hoc legato sis dote tua contenta. mulier videns se nõ posse hr̃e legatum, petit dotem. certe bene potest. Viuia.

e ¶ N. dotem.} hoc non adiecto consequeretur utrunq; si esset capax: ut C.de rei uxo. act. §. primum. uer. sciendum.

f ¶ Non poterat.} ut quia legauit ea quę ædibus sunt affixa: ut j. de leg. 1. cætera. Azo. & facit s. de iure do. l. cum pater.

SI Dotali.} CASVS. Cum uxore mea feci pactum, q si haberem liberos ex ea, & solueretur matrimonium inter nos, q remaneret apud me dos. posteà habui filios, qui decesserunt, & ex eis remanserunt nepotes. Dr̃ hic q bene possum dotem retinere. Viuia.

g ¶ Interposita.} apparet q propter liberos non retinetur dos, nisi esset pactum sic s. de pac. do. l. si pater. & sic est contra M. pro Ioan. sed ipse M. dicit superuacuum fuisse hoc pactum: ut s. de distra. pign. l. quæsitum. §. fi. sed M. opi. præualet: ut no. C. solu. matr. l. dos. Itẽ not. hac l. liberos dici in infinitum sic j. de ueb. signi. l. liberorum. in princ. quinimo & filij appellatione continent̃ nepotes: ut eo. tit. l. liberorũ §. sed & Papi. & l. filij. & de leg. 3. l. uxorem. §. concubine. Sed ar. ꝯ j. de testa. tu. l. q si nepotes. & insti. qui da. tu. pos. §. fin. Item caue q hoc pactum ualet si decedat mulier: ut hic, & in auth. de nup. §. dotes. col. 9. & de san. episc. §. si uero constante. col. 9. non si uir: ut s. de pact. do. l. 2. si autem fiat diuortium, dic q ualet si sint liberi: alias non: ar. j. de do. præ. l. 1. §. 1.

h CVm mulier.} CASVS. Cũ mulier solu. mr̃imonio peteret dotẽ, uir obijciebat q̃ non poterat repetere, quia adulterium cõmisit: ipsa verò replicabat q eius ꝯsensu deliquit. certe l. ista iudicat

MAeuia.} CASVS. Mæuia cũ mihi nuberet, dedit mihi in dotẽ quasdam res, & unum instrumentum in quo promiserat quidã Otalicius nomine eidem mulieri se daturum x. cum ipsa nuberet. ego maritus constante matrimonio non exegi illa x. & solutum ẽ posteà matrimonium. mulier repetit à me non solũ alias res dotales, sed ẽt illa x. quæ in dicto instro continebantur. Certe dr̃ hic q si non potui exigere propter aliquam iustam cãm, non possum à muliere conueniri actione de dote uel mandati ad x. pdicta. ¶ Fundus.} Pr̃ filiæ suę nomine dedit mihi in dotem fundum æstimatum quem fundum obligauerat pater cuidam creditori. ille creditor egit contra me maritũ hypothe. & abstulit mihi fundum, posteà solutum est matrimoniũ. uxor mea quondam repetit à me æstimationem dicti fundi. ego excipio, quia mihi est euictus fundus. & ipsa replicat dicens, ego nõ dedi tibi eum in dotem, imo pr̃ meus: & ipse idem pater obligauerat creditori qui mihi (alias tibi) abstulit: & decessit dictus meus pater non institutá me hærede: unde propter suum factum non potes me repellere. Certe dr̃ hic q dolus patris debet nocere filiæ, & non uiro ei⁹ quõ dam. unde repellitur à petitione. Viuianus.

n ¶ Tradidit.} s. in dotem, ex quo uir habet utilem actionem: ut C. de act. & obl. l. 2. Accur.

o ¶ Quo.} s. instrumento.

p ¶ Nuptum.} i. cum iret ad nubendum siue contrahendum sic. dicitur, uado lotum, & uado gestum. Azo.

q ¶ Nec potuit.} vel propter inopiam: ut s. de dolo. l. nam is. uel ob aliam caussam. Accur.

r ¶ Petatur.} soluto matrimonio, uel ẽt constãte in casibus in quib. peti potest etiam constante matrimonio.

s ¶ Summam.} s. illa decem. Accur.

Non

a ¶ Non poterit.} maritus soluto matrimonio.

b ¶ Conueniri posse.} ut s. de pact. dot. ob res. §. fi. & de fun. dota. l. si fundum. in fin. & de iure dot. l. si extraneus. & s. eo. l. nupta. §. j. & argu. s. manda. l. si procuratorem. §. fin.

c ¶ Mandati.} pot mulier conuenire maritum soluto matrimonio.

d ¶ Ablatus est.} i. euictus. Accur.

e ¶ Repetat.} à uiro.

f ¶ Ait.} s. mulier.

g ¶ Non teneri.} s. de euictione uel dic. i. nõ repelli exceptione.

h ¶ Cui.} s. patri.

i ¶ Extiterit.} mulier.

K ¶ Mulieri.} à uiro.

l ¶ Obesse.} Sed cum potest agere de euict. dum dos fuerit ęstimata, ut s. de act. em. l. creditor. §. prędium. & C. de iure do. l. auia. quomodo excipit? Rñd. si excipiat, de euict. non aget, ut hic: sed actionẽ cedet: ut s. eo. l. si socer. §. Lucius. si nõ excipit, de euictione aget ut §. prædiũ. & sic eligat.

m ¶ Ipsi.} s. filiæ, cum habeat cãm lucratiuã. & ideo debet ei nocere dolus patris, si agat: ut diximus j. de regu. iur. l. qod ipsis. Azo Item not. dolum patris nocere filiæ, sic j. de iure patro. l. qui contra. & si quis ali. te. prohi. l. j. §. j. Argum. contra. j. de carbo. edi. l. j. §. 2. in fin.

ADDITIO. Solue: ut no. in l. diui fratres. j. de iure patron. & per Dy. in c. non debet aliquis. extra de reg. iur. lib. 6. Sed quantum ad propositum hic dolus patris nocet filiæ sicut dolus cuiuslibet extranei à quo quis cãm lucratiuã haberet: ut l. apud Celsum. §. de authore. de doli except. secundum Bar. hic.

† Dolo malo.

Patris dolus an filiæ noceat.

† Si destinatis. aliàs, Si æstimatis. & de huius l. sensu uid. Didac. Couu. pract. q c. num. 2. in fi. & 4.

† Dua. quæ uerò nõ extarent, ab initio æstimatio earum.

nes mandatæ sunt, debitorẽ cõuenire: sed sine dolo malo uel culpa exigere pecuniã non potuerit, [a] neque dotis nomine eũ conueniri posse [b] neq; mandati [c] iudicio.

¶ *Si prædiũ æstimatũ ĩ dotẽ datũ sine culpa euincat̃, nõ debet̃ æstimatio mulieri. B.*

¶ Fundus ęstimatus in dotem datus à creditore antecedente ex cã pignoris ablatus [d] est. Quæsitum est; an mulier si æstimationem dotis repetat, [e] exceptiõe submouẽda sit? ait [f] enim propterea se non teneri, [g] q pater eius dotem pro se dederit, cui [h] hæres non extiterit. [i] Paulus respondit, prædio euicto sine† dolo & culpa uiri, pretium petenti mulieri [k] doli mali exceptionem obesse. [l] Consequi enim eam pretium fundi euicti, euidẽs iniquitas est, cùm dolus patris ipsi [m] nocere debeat.

¶ *Fũdus æstimatus tali æstimatione q̃ si fa cit ẽptionẽ, põt alienari muliere nolẽte. B.*

¶ Scæuola lib.2.responso. LEX LI.

AEstimatis† rebus in dotẽ datis, pactũ intercessit, ut ex quacunque causa dos reddi deberet [n] ipsæ res restituerentur habita rõne augmẽti & diminutionis boni uiri arbitratu: † si quæ uerò non

AEstimatis.} CASVS. Titia uxor mea dedit mihi in dotem quædam prædia æstimata. sed fecimus tale pactum simul, q soluto matrimonio reddã mulieri res dotales quæ extarent, & etiam deteriorationem earum: & q ipsa redderet mihi, si in aliquo eas meliorassem. Item contentum fuit in eodem pacto, quòd si quæ illarum rerum non extarent tempore soluti matrimonij, ego redderem ei æstimationem. postea ego alienaui quasdam de his rebus non consentiente mihi prædicta uxore, neque posteà ratum habente. postea solutum est matrimonium. ex ui pacti uult mulier sibi restitui dictas res alienatas, uel uult reuocare à possidente. Certè dicitur hic quòd bene potest, ac si non fuissent datæ æstimatæ. Viuianus.

n ¶ Deberet.} s. si aliquid contingeret propter quod deberet reddi dos, quia sit solutum matrimonium. Accur.

o ¶ Aestimatio.} pręstaretur.

p ¶ Earum.} scilicet rerum.

q ¶ Volente.} maximè. aliàs ꝯ insti. qui ali. li. in prin. hæc enim æstimatio pro nulla habetur: ut hic, & C. de iure dotium. l. si inter. etiam quantum ad alienationem: ut s. de fun. do. l. quòd si fundus. Azo. Vel dic hoc casu posse uendi consensu mulieris: ut s. de pact. dot. l. fina. secus ubi nulla est æstimatio uel recidit ad nullã: ut dictis legibus. Itẽ hodie uidetur etiam in non æstimata posse uendi consensu mulieris: ut in authen. ut immo. ante nup. do. ibi, & hæc mũtum, &c. colla. 5. Sed illud quo ad cætera idem quod in dona. propter nupt. non quo ad alienationem. & facit s. de iure do. l. plerunque. in fin. & l. cum pa ter. § cum res.

r ¶ Vænissent.} i. uenditæ essent à marito.

AEstimatæ.} CASVS. Mulier dedit mihi in dotem pannos suos: & fuerunt æstimati. sicut cotidie fit. posteà destructi sunt muliere eos portante. Dicit̃ hic quòd nihilominus teneor ei ad ęstimationem soluto matrimonio. Viuian.

s ¶ Aestimatæ res.} veræ. s. ab homine: ut hic, & s. de iure do. l. plerũque. in prin. & l. cùm post. §. pen. & de don. inter uir. & uxor. l. mortis. §. j. & C. de iur. do. l. cùm dotem. uel à lege: quia sunt res quæ usu cõsumuntur: ut s. de iur. do. l. res.

t ¶ Efficiuntur.} i. si efficiantur, est mariti periculum.

MAritus.} CASVS. Sempronia nupsit Titio. & ei promisit dare dotem: non tamen dedit: & maritus ei promisit reddere soluto matrimonio. posteà solutum est matrimonium, & petiit mulier ab eo dotem. & ipse existens intra tempora quibus potest opponere exce. non numeratæ dotis, & credens efficaciter teneri, soluit, cum de iure non teneatur. Certe repetere potest Viuianus.

extarent, æstimatio [o] earũ. [p] quæsitum est cùm res quædã, quas maritus uendiderat, extarent, an secũdum pactum & hæ ad mulierẽ pertinerent. Respondi, res quæ extãt si neq; † uolente [q] neque ratũ habente muliere venissent, [r] perinde reddendas atque si nulla æstimatio interuenisset.

¶ Hermo.li.2.iuris Epitomarũ. L. LII.

AEstimatæ [s] res usu etiã mulieri, periculo mariti deteriores efficiuntur. [t]

¶ *Dos indebite reddita, condicitur. Bar.*

¶ Triphon.lib.7.disputatio. L. LIII.

MAritus dotem quam nõ accepit, si post diuortiũ [u] p errorem soluit, repetet: quia † non numeratam pecuniam cauerat, [x] exigi enim ab eo non potuit. [y]

¶ Idem li.12.disputatio. L. LIIII.

SI filiofamil. [z] data est dos, ipse quidẽ dotis actione tenet̃, [a] pater autẽ eius de peculio. † Nec de peculio [b] interest rem uel pecuniam dotalem [c] habeat: nęcne: sed quatenus facer̃ potest, hic quoque [d] condemnandus est. [e] Intelligitur [f] autem peculio tenus facere posse, [g] quod [h] habet rei iudicandæ tẽpore. At qui si cũ pre

v ¶ Post diuortium.} secus si constante matrimonio: quia tunc etiam acceptam repetit sed restituit: ut C. si dos constan. ma. l. 2. nisi in casu: ut supra, de iure do. l. quemadmodũ. aliud est si mulier, uel alius credens se debere marito soluit: ut s. de condic. inde. l. cum is. §. si mulier.

x ¶ Cauerat.} id est, confessus fuerat se accepisse quod non receperat, nec tempora exceptionis erant lapsa: q sunt C. de do. cau. l. fi. & auth. ibi posita.

y ¶ Non potuit.} facit s. ad macedo. l. fi. & s. de pactis do. l. inter. § primo.

z SI filiofamil.} Primò ponit vnum dictum communiter in patre & filio. Secundo in filijs tantum, tollit tres dubitationes. Tertio in patre tm̃ tollit unum dubium. Quarto in filio tm̃ tollit aliud dubium. secunda ibi, Nec interest. tertia ibi, At si cum filio. Bartol.

CASVS. Titius filiusf. accepit uxorẽ, & ipsa dedit ei dotem sine iussu patris sui. posteà solutum fuit matrimonium. ista uult agere ad repetendam dotem. Dr̃ hic q filius tenetur ei insolidum: sed pater nõ nisi de peculio filij q habet apud se. Et q dixit filium teneri insolidũ, intelligas uerum esse siue habeat in peculio rem uel pecuniam dotalem, siue non. Sed quamuis teneatur filius insolidum, non tamen ẽ cõdemnandus nisi inquantum ex peculio facere potest. sicut nec pater de peculio conuentus. & quantum sit in dicto peculio, inspicitur tẽpore rei iudicandæ. quamuis autem fecerim similitudinem inter patrem & filium quantum ad condemnationem, tamen quantum ad aliud est inter eos quædam differentia. quia pater conuentus de peculio deducit quod sibi debetur a filio, uel quod debetur filiis vel seruis eiusdem patris à filio, filius autem insolidum conuentus condemnatur inquantum facere potest peculium, non deducto aliquo ære alieno. Viuianus.

† volũtate.

† Als, quasi nõ numeratã pecuniã caueri.

† Du. Nec interest in peculio rẽ &c. Diuisio. Bar.

a ¶ Tenetur.} insolidum, & iure ciuili. H.

b ¶ De peculio.} i. peculiotenus, & iure prætorio. H.

c ¶ Dotalem habeat.} s. filius qui conuenitur, tenetur enim utrobique: sed interest si quæras an teneatur pater: ut s. de pecu. l. in bonę fidei. & s. commo. l. 3. §. si filio. Accur.

d ¶ Hic quoque.} s. filius.

e ¶ Condemnandus est.} insolidum. i. non deducto quod patri debetur, sed in tantum in quantum facere potest: ut prædixi. Item non & ultra peculium ut subijcit supra de iudi. l. filius. sed in alia actione quàm dotis insolidum damnaretur filius etiam ultra peculium: ut supra de pecu. l. si quis cùm filio. Sed quid prodest hæc condemnatio cùm pater posit statim filio adimere peculium: & sic mulier nihil consequitur? Respond. prodest ad tria. Primo, quia pater potest conueniri actione in factum de re iudicata de peculio: ut supra de pecu. l. tertia. §. sed & si filius. & de iud. l. tam ex contractibus. quod prius non erat: licet prima actione sic. Secundo, quia factus pater familias conueniretur, nec amplius exigerentur probationes à muliere. ut suprà quod cum eo. lege secunda. Tertio, quia currunt usuræ centesimæ post quadrimestre tempus: ut C. de usur. rei iudicatæ. lege finali. si autem non adimat pater uidetur fieri nunc executio in peculio. ut hic dicitur, ut supra de mino. lege tertia. §. sed utrum, ibi, & quidem &c.

f ¶ Intelligitur autem &c.} s. filius.

g ¶ Facere posse.} quia uir.

h ¶ Quod.} s. peculium.

Deducetur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Deducetur.] ut s. de pec. l. sed si damnum. §. præterea.
b ¶ Detractio.] hoc enim in solo donatore est: ut j. de re iudi. l. sunt qui. & l. inter eos. §. fin. & j. l. proxi. & facit s. e. l. fi. & l. si cum dotem. §. transgrediamur. & s. de pecu. l. si ex facto. §. fi.

MAritus.] CASVS. Quia habuimus s. eod. maritus. quod maritus debet condemnari uxori inquantum facere pot: ideo uult hic glossare qualiter id intelligatur. & occasione mariti ponit de aliis qui condemnari solent, inquantum facere possunt: sicut est socius & patronus & parens. & dicit quod isti quatuor non deducunt æs alienum de dicta alienatione uel condemnatione: secus autem seruatur in donatione. Viuianus.
c ¶ Deducto.] nisi ex eadem causa donatio. debeatur: ut j. de re iudic. l. inter eos. §. fin. & facit s. l. prox.
d ¶ Alieno.] Imò contra uidetur: cum abesse debeat ui deri: ut supra de neg. gest. l. si quis mandato. Sed illud nõ simpliciter, sed ad aliquid est verum: ut j. de reg. iu. l. minus. Azo. & facit j. de re iudi. l. sunt qui. & l. sep. Accur.
CVm mulier.] CASVS. Mulier dedit mihi in dotem domos inter alias res. & cum illę domus minarentur ruinam uicino ego caui ei uicino de damno infecto. postea solutum est matrimonium: & mulier prædicta repetit à me dotem. dico ego mulieri: caueas mihi quod quicquid damni passus fuero ex cautione damni infecti, tu resarcies mihi. Certè dicitur hic quod benè tenetur mihi cauere. Viuia.
e ¶ Cauere debet.] sic s. de rei uen. l. ipsi quoque. & de pet. her. l. illud. §. fi. & j. de dam. infect. l. inter quos. §. si dñs. & s. eo. l. si filiofam. dos. §. fi. & de pec. si damni. & de ædil. edi. l. redhibere. §. pen. & l. itẽ si serui. debuit enim cauere maritus: ut s. e. l. et §. fin. & j. de lega. j. l. quod ergo. §. itẽ si ædes. & de hæred. uend. l. uenditor. & j. titu. j. l. j. in fin.
f ¶ Amoueatur.] sic s. de pec. l. quod debetur.
SI quis.] CASVS. Duo dicit. Primum est tale. pater dedit dotem Titio nomine filiæ suę, quã ei Titio maritabat: & fuit stipulatus pater hoc modo. si aliquo casu filia mea tibi nupta esse desierit, restituere promittis mihi dotẽ quã tibi debeo donare pro ea? posteã mulier capta est ab hostib. uel pp aliquod delictum fuit deportata, uel aliter: qua captiuitate hostium fuit facta ancilla. nunquid poterit agere pater ex stipulatione ad repetendã dotem à dicto marito? Et dr quod sic. Secundo dicit. pone quod pater fuit ita stipulatus à dicto uiro filiæ, Si filia mea morietur in matrimonio, uolo quod restituas mihi totam dotem: si n autem diuertitur, mediam. posteã mulier capta est ab hostibus, uel est deportata, uel est facta serua alio modo quã per captiuitatem hostium. nunquid in his tribus casibus uidetur mortua, ut ita maritus teneatur restituere patri totam dotem secundum stipulationem? an uidetur diuertisse, ut ita non teneatur nisi ad mediam dotem restituendam maritus? Et dicitur quòd mortua uideatur. Viuian.
g ¶ Si quis.] dans dotem, si pater uel alius.
h ¶ Dabis.] i. restitues. nam soluitur matrimonium: ut s. de diuor. l. j in fi. etiam si uelit uir remanere: ut j. de cap. & post. re. l. in bello. §. medio. nisi in casu: ut s. de rit. nupt. l. in eo iure. §. fi. sed ea reuersa restauratur matrimonium nouo consensu. ut j. de cap. & postli. reuer. l. cum duæ. & nolens patitur pœnam dissidij: ut j. de cap & postli. reuer. l. nõ ut à patre. Sed hodie uidetur non solui: ut in auth. de nupt. §. sed etiã captiuitas. col. 4. Vel illa loquitur quo ad hoc ut non nubat alij, non ad alia: ut s. de diuor. l. uxores. Accur.
i ¶ Si deportata.] hoc qñ uir mutat affectum: aliás nõ: ut C. de repu. l. f. & facit j. de contra tab. l. j. §. filiũ. Sed arg. s. j. de uerb. obli. l. ex ca. §. pen. ADDITIO. Solue ut per Py. in l. si cum dotem. in prin. s. eo & per Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. j. de lib. & posthu.

agatur, deducetur [a] ex peculio, quod patri uel subiectis ei personis filius debet. At si cum ipso filio agatur, alterius debiti non fiet detractio [b] in computatione, quantum facere possit filius.

¶ *In æstimatione quãtũ quis facere põt, non fit deductio æris alieni, nisi in donatore. B.*

¶ Paulus lib. sing. de iure sing. L. LV.

MAritus facere posse creditur nullo deducto [c] ære alieno: [d] item socius, item patronus parensve. At is qui ex donatione cõuenitur, omni ære alieno deducto facere posse intelligitur.

¶ *Viro restituente dotem, debet à muliere caueri de indemnitate. Bart.*

¶ Idem lib. 5. ad Sabinũ. LEX LVI.

CVm mulier de dotis repetitione post solutũ matrimonium agit, cauere debet [e] marito qui ædium nomine damni infecti cauit, si uelit eam recipere, ut periculum † marito amoueatur. [f]

† In P. Fl. maritiamoueat.

¶ *Stipulatio generalis refertur ad omnẽ casum soluti matrimonij. Bart.*

¶ Idem lib. 6. ad Plaut. LEX LVII.

SI quis [g] sic stipuletur à marito, Si quo casu Titia tibi nupta esse desierit dotem dabis? [h] hac generali commemoratione, & ab hostibus capta ea, cõmittetur stipulatio, uel etiã si deportata [i] fuerit, † uel ancilla [k] effecta. hac enim

† Hæc uerba uel ancilla effecta, in P. F. clausa sunt parenthesi, ut pro deletis habeantur.

† Notabr dr si uelit: qa cautio nõ pstatur. nisi petat. i l. fina. §. j. j. quorũ leg. & l. peto. §. fi. & ibi P. de Ca. in lectu. Padua. de le. 2. ad idẽ Alexã. cõsil. 77. 4. parte.

K ¶ Vel ancilla.] priuati alicuius, redacta puta in seruitutem: ut s. de diuor. l. 1. sed Rog. in prędictis omnibus intelligebat si mors naturalis subsequatur: ut arg. s. eo. l. si ab hostibus.
l ¶ Conuentione.] aliás conceptione.
m ¶ Oẽs hi.] No. pro generalitate. sic s. de seru. urb. præd. l. si seruit. & j. de verb. sign. l. cum quærebatur.
n ¶ Mortua.] quo ad hoc ut dos repeti possit.
o ¶ Conuenit.] quia plus uel minus in casu mortis erat redditurus ex pacto facto super dotẽ.
p VSufructu in dotem.] CASVS. Mulier dedit usumfructũ in dotem. diuortio interueniente, si proprietas neutrius sit, uir nõ habet ei restituere, sed cauebit quod nec eam uel eius hæredem ĩpediet uti frui donec uixerit. sed si uir non restituerit mulieri, qualiter restituet eius hæredi? & quid si mulier dedit in dotem usumfruct. quẽ habebat in fundo uiri? tunc uir nihil restituet mulieri. Si uero uir constante matrimonio alienauit fundum qui suus erat in quo mulier habebat usumfructum. uel econtra mulier alienauit quando suus erat, in quo uiro constituit usumfru. tunc interueniente diuortio usufru. est uiri: & ex eius persona perit: sed restituit mulieri commoditatem usufru. & cauebit se passurum eã uti frui donec uixerit. nam fructuariam eam facere non põt. sed si cõsenserit dominus proprietatis, tunc mulieri denuo poterit constitui usufr. vel si uoluerit emere, mulier poterit uendere. quod si non poterit uendere domino proprietatis, debebit ei maritus pstare patientiã percipiendi fructus: & hoc eodem casu si mora interuenerit restituẽdi usumfru. Et si mulier decesserit, uir debebit consentire hrdi uel de uendendo, uel alio mõ. Quod dixi in usufru. fundi qui fuit ab initio uiri uel mulieris, & desit fundus ille esse: idem intelligo si ab initio fundus neutrius esset, ut quia extraneus dedit in dotem iussu mulieris: & hoc casu uir debet cedere mulieri ius quod hẽt, & dẽt cõsentire venditioni uel constitutioni usufr. Vel dic breuius quod iterueniente diuortio uir dẽt restituere usumfr. datum in dotem qui non erat nec ex pdio uiri uel uxoris: & cauere quod nec mulierem nec hrdem impediet. sed in hærede subsisto: quia si usufr. fuit ex prædio uiri, non dẽt restitui hrdi. sed si ex pdio mulieris, debet restitui hæredi. & hoc qñ fundus perseuerauit uiri uel mulieris. Si uero desiit esse uiri uel mulieris, quia alienauit proprietatem, uel extraneus dedit eum in dotem iussu mulieris, tunc uir debet cedere iuri qđ habet, dimittendo eam percipere cõmoditatẽ fructuum: uel consentire uenditioni si dominus proprietatis uult emere usumfructum: & mulier uendere. & hoc eodem casu si mora interuenerit, debet similiter consentire hæredi. Acc.
q ¶ Dato.] non aperit à quo: sed dic ab uxore, uel ab extraneo peo.
r ¶ Sit.] tempore diuortij.
s ¶ Eius.] s. mulieris. Et no. quod non dicit cuius erat fundus tempore dationis: sed statim diuidit in quatuor casus: quia aut uiri, aut uxoris: & eius perseuerantis usq; ad diuortium, aut non perseuerantis: aut extranei. & sic inuenies restitui formalem, qui erat causalis uiro in primo casu: in secundo ęcontra: in tertio & quarto nec causalis, nec formalis, sed commoditas.
t ¶ Hæredis.] s. mulieris.
v ¶ Si cum.] habeas si enim. uel subaudi nam.
x ¶ Vsumfructum.] qui de nouo constituetur ei à uiro diuortio facto: ut pote extinctus per considerationem: ut s. de iure dot. l. cum in fundo. circa principium. Accur.
y ¶ A uiro.] formalis uiro [z] sed causalis mulieri & hæredi: ut d. l. cum in fundo. §. quod si mulier. & §. ipsius autem.
z ¶ Debet.] etiam hæredi mulieris.

† cõuentione [l] oẽs [m] hic casus cõtinẽt. Planè quãtũ veniat in stipulationem, utrum quasi mortua [n] sit, an quasi diuortium fecerit? Sed humanius quid id competere dixerit, quod pp mortem conuenit. [o]

† In P. F. cõceptiõe.

¶ *Vsusfructus in dotem datus in re ppria mulieris sibi & hrdi eius restituit facto diuortio: in re uero mariti sibi duntaxat in aliena uero commoditas pcipiendi fructus sibi & hæredi debet restitui. Bar.*

¶ Marcellus lib. vj digest. L. LVIII.

Casum ponit.

VSufructu [p] in dotem dato, [q] si diuortium interuenerit, nec proprietas rei apud maritum uel mulierem sit: [r] eam dotis esse restitutionem, ut maritus caueat, quandiu uixerit, passurum se uti frui mulierem, hæredemq; eius. [s] quod an uerum sit, circa adiectionem hæredis, [t] dubito. † Et puto interesse quẽadmodũ sit usufructus in dotem datus. Si † cum [u] haberet mulier fructum, uiro cuiuscerat proprietas fundi, usumfructum [x] cesserit, nihil mulier hæredi suo relinquet. debebatur enim ei usufructus, qui ad hæredem non solet transire. † Quod si fundi sui usumfructum mulier uiro cesserit, restitui is à uiro [y] debet. [z] cum proprietate enim ad hæredem eius transisset, si uir in reddẽ

† In P. F. itereſt quẽadmodum. &c.

† Ais, ut si cũ hẽmus usũfructũ, vi. cuiꝰ erat p. fun. usũfru. cessi ni. mu. hæ suo relinquat.

† Limita, ni si eẽt mihi & hrdibus meis qsit. & est singulare d. Bal. i l. i. §. excepto. uers. sed qd si cõcedo. C. de cad. tol. quẽ oẽs sequunt secus i emphyteusi. gl. in l. i de biti. §. fin. in verb. cum te. in fi. s. de cond. inde.

* Quia sit forma à proprietate separata. causalis: qa dpẽdet à cã. i. proprietate. & no. pro hoc gl. ordi. istã de vsufr. in princ. super uer. ius aũt quã d. l. multũ commendat ad propositũ nrm i tractatu suo de ac. & æque. i. cpl

moram

a ¶ Moram.] i. si restituisset usumfruct. mulieri uiuenti: & mulier proprietatem non alienasset.
b ¶ In dotem.] & sic utroque casu habet uir formalem.
c ¶ Interpositis.] ut caueat quãdiu, &c. ut s. eo. in prin. Item potest aliud remedium adhiberi, ut locetur ei uel uendatur nummo uno: ut s. de iure do. l. si usufru. & utroq; casu cedet ius suum uir, sicut potest, ut subiicit. nam põt quo ad commoditatem: ut s. de usufr. l. arboribus. §. usufructuarius. & sic cedat. i. concedat, non autẽ ut faciat eã fructuariã: ut insti. de usufr. §. itẽ finitur. & d. l. si usufru.
d ¶ Eã.] & hæredem suum: ut in fi. huius legis: quia cũ uiri sit usufru. ex eius persona debet perire: ut s. de iure do. l. cũ in fundo. §. quod si mulier. & de pericu. & commo. rei uen. l. necessariò. §. fi. & j. đ noua. l. si usufructus.
e ¶ Accommodauerit.] id est, accesserit.
f ¶ Constituatur.] & abide peribit usufructus morte mulieris.
g ¶ Ille.] s. proprietarius faciendo eam fructuariã, & commoditatẽ solã eidẽ mulieri dimittẽdo. & hoc subiicit aut æquiualens pro eo.
h ¶ Dare.] s. proprietarius mulieri, ut plenã proprietatem habeat.
i ¶ Venedre.] quia ille uult emere.
K ¶ Cogetur.] s. cõsentire tali uenditioni.
l ¶ Nõ fecisset.] s. uir cõsentiendo uel in restituendo, ut potest.
m ¶ Fructũ.] quos uẽdidisset. Accur.
n ¶ Quod si facultatẽ non habuerit.] quia non uult emere. & facit s. de iure dot. l. cum in fundo. §. ipsius autẽ. in fin. §.

do eo non fecisset morã. [a] Si uerò alienata sit proprietas, aut aliquis fundi sui usumfructũ mulieris iussu uiro eius dederit in dotem, [b] inspiciendũ est primũ quẽadmodũ mulieri restitui possit. Põt autem uel cautionib. interpositis, [c] ut (sicut potest) uir iure suo cedat mulieri, fruiq; eã [d] patiatur: uel si se accommodauerit [e] dominus proprietatis, uolente eo mulieri constituatur [f] vsusfructus. Nã aut fructum fundi ille [g] mulieri poterit cedere, aut aliquid uidelicet pro eo, ut inter eos actũ fuerit, dare. [h] Nam & finge hoc ipsum mulierẽ posse proprietatis domino uendere: [i] quo casu non iniquè etiã mulieris hærede agente uir facere cogetur: [k] quippe si morã nõ fecisset, [l] ptiũ † fructuũ [m] mulier hæredi suo reliquisset. Quod si facultatem vsusfructus uẽdendi proprietatis domino mulier non habuerit, [n] patientiã percipiendi fructus, quam præstare ipsi debuit, & hæredi eius præstet.

† Fructus, in P. Flor.

¶ *In rebus quę ad alienũ commodũ gerũtur, consiliũ est illius uolũtatẽ exquirere: ut gestor se à periculo gestiõis exoneret. B.*

¶ † Modestinus lib. sing. de differentia dotis. LXX LIX.

† Li. sing. đ Eurematicis,

SEruus [o] dotalis hæres ab aliquo institutus, mariti [p] iussu uel adire uel repudiare debet hæreditatẽ. Sed ne maritus aut facilè repudiãdo, uel temerè suscipiẽdo incognitam succesionem, dotis iudicio vxori suæ obligetur, [q] consulendum [r] est, mulierẽ corã

SEruus.] CASVS. Titia dedit Seio in dotem seruũ inæstimatum. ille seruus mulieris contemplatione fuit institutus à quodã extraneo. Certè si maritus nõ hẽt solicitudinẽ dãnũ sustinendi, põt bene iubere illi seruo ut adeat, uel repudiet, si magis credit expedire. Si autem habeat solicitudinem ne obligetur mulieri act. de dote, si faciat seruum repudiare locupletem hæreditatem, uel facit acquirere damnosam, datur ei marito consilium ut coram testibus interroget mulierẽ utrũ uelit habere hæreditatem in qua seruus dotalis est institutus, an non. Et si dicat nolo, audacter iubeat maritus seruo quod repudiet. si autem dicat mulier, uolo: dabit ei mulieri maritus seruum, ut suo iussu adeat, sub ea conditione tamen, ut statim cùm adierit, marito eum restituat. Viuian.
o ¶ Seruus dotalis.] inæstimatus: ut C. de rei uxo. acti. §. & cum lex.
p ¶ Mariti.] qui est dominus: ut insti. qui ali. l. j. c. in prin. & C. de iu. do. l. in rebus.
q ¶ Obligetur.] & hoc si contemplatione uxoris est institutus. si autem uiri contemplatione, uiro acquireretur non restituturo mulieri. quod qualiter æstimetur, colligitur j. de uulg. substit. sed si plures. §. in arrogato. & C. de iure do. l. cum aliquis.
r ¶ Consulendum.] marito hoc modo ut sequitur. concor. sunt s. de iure do. l. si legato. & de usufruct. l. sed & si quid. & s. eod. l. si marito. §. si fundum. & j. de pecul. l. hinc quæritur. §. potest. & j. de acquirẽ. hęred. l. aditio.
s ¶ Repudiare.] s. seruus dotalis qui erat institutus hæres.
t ¶ Maluerit.] s. uxor. Accursius.
FIliæ.] CASVS. Dedi Titio dotem pro filia mea emancipata: & stipulatus fui vt si ea decederet in matrimonio, ad me dos reuerteretur. vndè cùm fuerim in unum casum tantùm stipulatus, in alium dẽt habere mulier uel hæres eius. i. si fiat diuortium: vt s. eod. si cum dotem. in prin. maritus cùm videret eam ægram, in fraudẽ meã fecit diuortium cum ea, vt sic ipsa in matrimonio nõ decederet, sicq; dos remaneret liberis quos ex ea habuit, hæredibus eius. Certe dicitur hic quod nihilominus habeo act. de dote. Viuian.

testibus interrogari, utrum velit omittere, an acquirere hæreditatem. Et si repudiare [s] se dixerit, facile mariti iussu repudiabit. Quòd si hæreditatem agnoscere maluerit [t] reddendus est, a marito seruus uxori ea conditione, ut cùm iussu eius adierit, rursum marito retradatur. ita & mariti solicitudini consuletur, & uxoris desiderio parebitur.

¶ *Repudium fraudulentum patri non pjudicat. Bar.*

¶ † Vlpianus lib. 35. ad Sabi. L. LX.

† Iulia. Lia. ad Vrseiũ ferocẽ.

FIliæ meæ emãcipatæ & ęgræ vir ĩ hoc rpudiũ misit, ut mortua ea dotẽ potius hrdibꝰ eius quã mihi redderet. [u] Sabinus dicebat utile mihi eius dotis recuperãdæ iudicium dandũ esse. Caius idem.

¶ *Expensa funeris statim repetitur non expectata dilatione legali. Bar.*

¶ † Idem lib. 25. ad edictum. L. LXI

† Procu. li. . epist.

SI filiafamiliàs nupta decesserit & pr funus ei fecerit, [x] tametsi ei dotem post aliquod tempus gener reddere deberet: tamẽ continuò socer agendo cõsequetur, ut impensam funeris præsentem recipiat, cætera dotis statuto tempore soluantur. [y]

¶ *Si uir manumittit uxore contradicente, restituit omnia. Bar.*

¶ Papinianus lib. 11. quæstio. L. LXII.

DOtalem seruum uir inuita uxore manumisit. [z] hæres solus uir à liberto institutus, portionem [a] hæreditatis quam ut patronus cõsequi potuit ac debuit, restituere debet: [b] alterã uerò portionẽ dotis iudicio, [c] si mõ uxor

v ¶ Redderet.] cum in casu mortis tantum sibi prospexerit pater scilicet si decederet in matrimonio: ut s. ti. i. l. si filia. & C. de repu. l. dubium. & in authen. de nup. § est quoque. col. 4. Item not. emancipatam: quia si in potestate esset, non haberet hęredem iure isto: ut infr. de castrẽ. pecu. l. i. & 2. Item facit s. de euic. l. pater. & C. de rei uxo. ac. §. uideamus. & quod no. in §. extraneum.
SI filiafa.] CASVS. Dedi dotem consistentem in rebus mobilibus pro filia quã habeo in potestate: quæ dos sol. mat. debet restitui post annum: ut C. đ rei uxo. act. §. exactio. postea mortua fuit dicta mulier. & ego pater feci expensas circa funꝰ. Certe quamuis dotem non possem repetere ante annum, tamen dictam expensam statim repetam à marito qui habet dotem. est enim dicta expensa æs alienum dotis.
x ¶ Fecerit.] quod facere non tenetur, sed vir ex dote: nisi qñ nulla est dos: vt s. de rel. l. sed si nondum. & l. quod si nulla, & facit ad istã legẽ l. 5 quoq; in eo. tit.
y ¶ Soluantur.] id est tradantur.
DOtalem.] CASVS. Mulier dedit mihi in dotem seruum: ego manumisi eũ, ipse liberatus posteã me hæredem instituit uel aliquid eo uiuente fui ab eo lucratus: puta de ijs quæ ei imposui pro libertate danda: vel habui ab eo æstimationem operarũ ei per me impositarũ: uel quia aliquid mihi donauit. posteã solutum est matrimoniũ inter me & uxorem pdictã. petit à me dicta uxor vt eidem illud quod lucratus sum ab illo liberto, nunquid teneor ei dare? Et distinguitur hic. aut ea inuita manumisi dictũ seruum, aut uolente. & si uolẽte, aut donauit mihi seruũ ut manumitterem aut mandauit mihi solummodo vt manumitterem. Primo casu totum quicquid habui à liberto, debeo ei restituere illo scilicet modo qui dicitur in hac l. Secũdo casu nihil debeo restituere. In tertio autem casu debeo restituere illud solum qđ peruenit ad me tanquam ad patronum, & nihil aliud. & hoc est uerum siue iam habui à liberto prædicta commoda, siue habere possum. Item & si dolo feci quo minꝰ ad me perueniat, teneor, & etiam hæres meꝰ tenetur, si ad eum peruenerint prædicta commoda, non aliàs. Sed nunquid pater meus tenetur, si ipse dotem pro me accepit? & dicitur quòd non, quia lex non fuit locuta nisi super marito, & hærede eius. Sed quid si ego maritus nolo dare mulieri nisi æstimationem rerum, quas fui lucratus à dicto liberto? Certe audior. & hoc usque ad l. in his rebus.
z ¶ Manumisit.] & ualet libertas: ut j. de manu. l. seruum. & C. de iure do. l. & fi. & C. de seruo pig. da. ma. l. i. si modo est soluendo: ut dictis legibus dicitur, & hic, quia est dominus: ut supra eodem. l. seruus dotalis.
a ¶ Portionem.] tertiam hodie: olim aliter: ut insti. de suc. liber. in princ. & §. sed nostra.
b ¶ Debet.] ex cautione, si prætita est, ut s. eo. l. si cõstante. §. si uir. Vel saltem condictione sine causa.
c ¶ Dotis iudicio.] quasi augmentum dotis: ut s. codẽ. l. si marito: §. fina.

Universidad de Deusto Biblioteca

§.fin Sed superiori casu non auget dotem, cum patrono sit quæsitũ, licet reddat.
a ¶ Refragatur.} aliàs secus: ut j.eo.l.si uerò §.item quicquid.
b QVod si uir.} uoluit.& potuerit hoc casu: ut C.eo.l.maritus.& s.de do.inter uir.& uxo.l.qđ aũt.§.fi.& j.l.proxim.Accursi.
c ¶ De libertatis.} f. dandæ, non onerãdæ: vt j.quarum re.act. nõ da.l.j.§.quæ onerãdæ. & facit s.eod.l.si constante.§.si vir in principio.
d ET sic definit. Liceret.} ut s.l.px. nota. & sic est suprà mandat. lege, si uerò remunerandi.§.econtrario.
e SI uerò negotium gerens.} cũ mandato, uel sine: nõ ergo, ut donatarius: ut s.eo.l.qđ si uir. Sed quid si ea ignorante? Rñd. videtur refragari: ut j.de fur.l.qui uas.§.vetare. & not.s.eod.quæ dotis. Accur.
f ¶ Non inuitæ.} sed mandantis: ut subiicit.
g ¶ Restituere.} mandati actione conuentus.q.equid enim, &c. ut j.ad leg.Cor.de fal.l.filius emancipatus.§.fin.& s.man.l.ex piã dato.
h ¶ Imposuerit.} f.in manumissione vel postea: ut j.dicit.
i ¶ Operæ.] Fabriles, uel obsequiales. Azo.
k ¶ Quidpiã.} Nec enim ut inter inimicos sunt hæc tractanda: ut & alias.s.de do.inter ui.& uxo.l.si id q.§.2.
l ¶ Præstare.} cedendo actionẽ ꝯ expromissorem pro impositis.& sic s.mand.l.si procuratorem.§.fi.& l.q. mandatum.§.etiam.& intellige non impositum causa onerandę libertatis. nam tunc nõ vxori, sed liberto, si exigisset restituere tenetur: ut j.quarũ rerũ act.non da.l.j.§.pen.
m ¶ Quasi ad patronum.} Arg.ad causam ambasiatorum Mediolanensium ad Imperatorem Constan.sic j.đ dote prælegat.l.cum quis.§.nam & si quis.& dixi s.de acti.emp.l.si quis seruum. & dixi s.de procur.l.qui próprio.§.procurator ut in ceteris. Item not.de tã quam.sic s. quod iussu.l.j.§.quid ergo.& quod cuiusque vniuersi.l.item eorum.& j.ad Trebel.l.debitor.§.fi.& de lib.leg.l.si quis reũ.in fin.& s.de adopt.l.si pater.§.qui duos.& j.de acquir.hæred.l.si quis non. Item facit s.de condic.inde.l.in summa.§.pen.& de neg.gest.l.si autem.§.item si. Accur.
n ¶ Planè si ex maiore parte.} olim dimidia, hodie tertia: ut instit. de succes.lib.§.j.& §.sed nostra.
o ¶ Nihil.} quia filios habet iure ueteri, aliàs non: ut insti.de succe.lib.§.j.& §.sed nostra. uel quia amisit ius succedendi electis muneribus & operis: ut C.de ope.lib.l.si quam.& de bon.poss.contra tab.l.j.& 2.& j.de ope.lib.l.qui onerandæ.
p ¶ Ait lex.} Iulia fortè de maritandis ordinibus. sic j.ad leg.Corn. de fal.l.filius emancipatus.§.fin.
q ¶ Delata est.] sic s.de pet.hær.l.idem Iulianus. sed eam cedendo liberatur, arg.s.eo.tit.si socer.§.Lucius.
r ¶ In lege.} prędicta Iulia: ut s.d.l.filius emancipatus.§.fi.& facit s.de hæred.vendi.l.2.§.sed & si quid.& s.de petito.hæredi.l.sed & si

† apud Du. non est, seruuos.
† Operis.
† libr.2.ad leg.Iul.& Papiam.
† Vlpi.li.7.ad leg.Iul.Papi.
† P.F.à marito. S3 hic rectius.
† P.Flo.ad promissorémve.

manumittenti refragatur. a

¶ Si uir uoluntate mulieris donantis seruos dotales manumittit, de impositis operis nil restituit. Bart.

¶ Vlpia.33.ad edictum. L. LXIII.

QVod si uir uoluntate mulieris seruos dotales manumiserit, cùm donare ei mulier † seruos uoluit, b nec de libertatis c cã impositis ei præstandis † tenebit.

¶ † Paulus lib.7.ad Sabinum. L. LXIIII.

ET sic definit seruus in dote esse: quia cui manumittendi cã donare liceret, d ei quodammodo donaret, quòd permitteret manumittere.

¶ Si maritus manumittit uxore uolẽte eo animo ut eius negotiũ geraт, restituit oĩa quæ ut patronus cõseqtur, mulieri, & eius hæredi. secus in eo q cõsequiт: ut quilibet. hoc dicit usque ad §.de uiro. Bart.

¶ † Vlpia.lib.34.ad edictum. L. LXV.

SI verò negotium e gerens mulieris non inuitæ, f maritus dotalem seruum uoluntate eius manumiserit: debet uxori restituere g quicquid ad eum peruenerit. Sed & si quid libertatis causa maritus ei imposuerit, h id uxori præstabit. Planè si operæ i fuerint † marito exhibitæ, non æstimatio earum, non erit æquum hoc nomine vxori maritum quidpiam k pręstare. Sed si post manumissionem aliquid fuerit ei liberto impositum, id uxori præstandum est. Sed & si reum maritus acceperit, † expromissorémve, æquè aduersus ipsum obligationem debet p̃stare. l ¶ Item quicquid ad eum ex bonis liberti peruenerit, æquè præstare cogetur: si mõ ad eũ quasi ad patronum m peruenerit. Cæterùm, si alio iure, nõ cogeт præstare. Nec enim beneficium quod in eum libertus contulit, hoc uxori debet: sed id tantùm quod iure patronatus assequitur, uel assequi potuit. Planè si ex maiore parte n quam debet, hęres scriptus fuerit: quod amplius est, non præstabit. Et si fortè cùm ei nihil o deberet libertus, eum hæredem scripserit, nihil uxori restituet. Dabit autem (ut ait lex p †) quod ad eum peruenit. ¶ Peruenisse accipimus siue iam exegit, siue exigere potest, q actio ei delata est. q ¶ Adiicitur in lege, r ut & si dolo malo aliqd factum sit quò minus ad eum perueniat, teneatur. ¶ Si filium s exhæredauerit patronus, & ad t eum bona liberti † perueniant, uidẽdũ est, an hæres hoc nomine teneatur. Et cùm nihil neq; ad ipsum u patronum, neque ad hæredem x eius perueniat, quomodo fieri potest, ut hoc nomine teneatur? y

¶ Prouisio legis contra ius commune, nõ extenditur ultra illud quod lex exprimit licet eadem sit ratio. Bar.

¶ De † uiro z hæredeq; eius lex tantùm loquitur: de socero a successoribusque soceri nihil in lege scriptum est: & hoc Labeo quasi omissum adnotat. In quibus igiт casibus lex deficit, non erit b nec utilis actio danda.

¶ Qñ quis teneт ad quantitatẽ respectu certę speciei, soluendo speciẽ, liberatur. B.

¶ Quòd ait lex, c Quanta pecunia d erit, tãtam pecuniam dato: e ostendit æstimationem hæreditatis uel bonorum liberti, nõ ipsam hæreditatem voluisse legẽ † præstari: f nisi maritus ipsas res tradere maluerit. & hoc enim benigni admitti debet. g

¶ † Scæuola. LEX LXVI.

HAec actio ẽt constante matrimonio mulieri cõpetit.

¶ Damnum datũ ab inimicis mariti, culpa mariti dari vr̃, & ideo marit⁹ teneт. B.

¶ Iabolenus libro sexto ex posterioribus Labeonis. LEX LXVII.

IN ijs rebus quas præter nume- a

lege.§.proinde.& s.mand.l.dolus.& j.titu.2.l.dolo.& j.de ver.obl.l.in illa stipulatione.§.item.
s ¶ Si filium exhæredauerit.} mala mente tanquam ingratũ, & tunc peruenerint voluntate liberti. Si vero non mala mente, tũc etiam eo inuito habet filius contra tabu.ut j.de bo.lib.si patronus.§.si quis nõ.& l.Paulus.& semper obtinet quod hic dicitur.
t ¶ Et ad.} aliàs & si: aliàs ut si.& male: quia est contra supra proxi.§.aliàs etiam. & bene.
v ¶ Ad ipsum patronum.} scilicet, defunctum.
x ¶ Ad hæredem.} de iure, uel de facto.
y ¶ Teneatur.} quasi dicat, nullo.
z ¶ De viro.} qui manumiserit seruum dotalem, & ad eum aliquid peruenerit à liberto.
a ¶ De socero.} scilicet, si socer manumiserit seruum dotalem nurus, & aliquid ad eũ peruenit.
b ¶ Non erit.} scilicet danda directa nec vtilis, vt subijcit, vel ponitur nec pro etiam. nec obst. supra de præscrip. verb. l. quoties. quia hic non suggerit æquitas dari. Vel dic duas negationes facere unam affirmationem: vt infra de verb. sign.l. duobus.& sic non ob.d.l.quoties.& secundum hoc vbi lex non distinguit, nos tamen distinguemus. sic pro & contra supra, de publ. act.l. de pretio.
c ¶ Quod ait lex.] Iulia: ut s.§.dabit.
d ¶ Quanta pecunia.} quæ scilicet peruenit ad te uirum, vel dolo fecisti quo minus perueniret.
e ¶ Dato.} Tu, vel hæres tuus. Accur.
f ¶ Præstari.} quia dixit pecuniam. Sed ar. contra infra de leg.3.l.quisquis.
g ¶ Admitti debet.} sic.infra de leg.1.l.si fundus per fideicõ.in prin.& supra de pac.do.l.fin.in princ.& infra de doli excep.l.si fideiussor.& s.de euict.habere licere.& l.emptori.

† In nonnullis exẽ.additur uox, Iulia.
† In P.F. p̃tineant.
† multiplices intell. hui⁹.§. uid. apud Gott. in l.si cõpa-te.nu.7.2.s.e.& uid. post Ias. Hyeron. vel rium in l.ex facto num.159.de uul.& pup.
Negatiões duę faciunt unam affirmationem.
† P.F. præstare.

b HAec actio.} mandati vel neg.gest. quæ datur uxori ꝯ virũ pro bonis liberti, & pro operis. de quibus.s.l.proxi.dicit. uel condictio sine causa, vel ex cautione: ut supra.l.dotalem. vel loquitur de actio. ex stipu. pro dote. Azo. quando vir ad inopiam uergit: vt s.eo.l.si constante.in prin.
IN ijs rebus.} CASVS. Titia dedit mihi in dotẽ res nõ in pecunia consistentes. Certe non déo committere in eis dolum uel culpam. & si cõmitto, teneri debeo. & ponit exemplum in rebus dotalib. Liciniæ uxoris Gracchi. Seruis uxoris.} Marit⁹ seruis uxoris sibi i dotem datis ab ea, emit vestimenta, siue dedit pecuniam eis, ut ipsi sibi emerent, & emerunt. Certe soluto matrimonio illa uestimenta đbeт restitui uiro talia qualia sunt. & si non restituuntur per mulierem, pretium eorum compensabit uir ei in dote. ¶ Filiafa. soluto mãtrimonio inter me & filiam Titij in sua potestate existentem, ipsa iussit mihi ut ego redderẽ patri dotẽ: & ego solui p̃ri dimidiam, & tunc decessit p̃r. Certe superfluum debeo restituere filię, & non hæredibus patris, nisi ipsa delegasset me patri, & ego nouandi animo ei promisissem. ¶ Mancipia.} Aestimata mãcipia accepisti in dotem: & cõuenisti cũ uxore

† L.sing.q̃stionũ tractatarum.

uxore tua quod redderes ei sol.ma.eadem mancipia tantundem ualentia sicut fuerũt æstimata. Certe partus eorũ lucrari debes. ¶ Mulier.] Mulier dederat Titio decem uel centum in dotẽ: facto postea inter eos diuortio ipsa fuit ab eo errante stipulata ducenta pro dote sua. Certè non petet nisi centum. ¶ Vxor diuortio.} Titia fecit diuortium à viro suo, & ab eo exegit dimidiã dotis, & reliqua apud eum dimisit, & nupsit secundo: & postea fecit diuortium à secundo, & rediit ad primum, & ei dedit certam quantitatem nomine dotis non facta mentione residui primæ dotis, quod apud eum reliquerat: postea ab eo fecit diuortium & repetit dotem quam ei dedit prima vice & secunda. Certe iisdem diebus reddi debet vtraque. ¶ Si vir.} Nomine filiæ meæ promisi genero meo dotem, gener posteà liberauit me. Certè generi est periculum. ¶ Si quis.} Pro Titia promisi dotẽ marito suo: postea eam institui hæredem, & decessi. Certè ammodo non pertinet periculum ad maritum, si non exigat ab ea: quamuis esset eius periculum si non exegisset a me promissore si viuus remansissem. Viuia.
a ¶ Pecuniam.] id est præter ea quæ sunt pondere, numero, & mensura: vt infrà de legatis primo. l. talis. illa enim cum debita sint in genere, perire non possunt: vt suprà de iure dot.l.res.& infrà ad leg. falci.l.in ratione.§.incertę. Azo. vel nisi sint æstimatæ. sed tunc impropriè dotales dicuntur: vt C.de rei vxo.act.§.& cum lex. Accursius.
b ¶ Seruus ait.} & bene: vt infra eod.l.fina.& C.de iur.dot.l.in rebus.& l.mulier.§.Paulus.& arg.C.de pact.conuen.l.fi.§.fin.
c ¶ Facta esset.} sic s.loca.l.si merces.§.culpæ.& supra communi diuidun.l.si is cum quo. Azo.
d ¶ In vestiarium.} sine quo poterant serui se tueri: & vltra consuetudinem domini: alioquin de in rem verso teneretur dominus: vt suprà de in rem verso.l.iij.§.proinde si seruus.& l.si res. in princip. hic ergo agetur. condic. sine cau. inquantum est locupletior: cum donari vxori noluerit: quia litis contesta.tempus inspicitur: ut s.de donatio.inter uirum & uxorem.l.quod autem.in princip. nam non debet cum aliena iactura locupletari. ut supra si certum petat l.si & me. nam diuortium reuocat donationem. ut supra, de don.inter virum & uxorem.l.cum hic.§.si diuortium.
e ¶ Compensaturum.} hoc uidetur corrigi.C.de rei vxo.actio.§.taceat. Vel dic ut no.s.e.l.diuortio.§.ob donationes.& facit C.de compensa.l.neque.& j.rerum amo.l.j.Item no. hic contra serui cutes & pe

† De Gracchi interitu & seditione apud Plutarchũ in uita Tyberij & Caij Gracchorũ, & apud Iuuenalẽ satira secunda. Quis tulerit Gracchos de seditiõe querentes.
† Du. parato.
Diuortiũ reuocat donationem.

ratam pecunias a doti vir habet, dolum malum & culpam præstare eum oportere, Serui⁹ ait b: & ea sentẽtia Publij Mutij est. nam is in Licinnia Gracchi vxore statuit res dotales q̃ in ea seditione qua Gracchus occisus † erat, periissent, quia Gracchi culpa ea seditio facta esset, c eas licinniæ p̃stari oportere.

¶ Facto diuortio maritus uestimenta data seruis dotalibus recuperat qualia sunt: alias compensat in dotem. Bar.

¶ Seruis uxoris vir nũmos in vestiarium d dederat, quo † peracto deinde ĩtra annum diuortium intercesserat. Placuit Labeoni & Trebatio, qualia vestimenta post diuortiũ essent, talia viro reddi. Idem iuris futurum fuisse, si ipsa vestimẽta vir emisset, & seruis dedisset. Quod si vestimenta nõ redderentur, tunc virum pretium in dotem compensaturum e.

¶ Voluntas de soluendo patri, non impedit filiæ ius consolidationis mortuo patre in ea parte, quæ soluta non est. Bar.

¶ Filiafamil. diuortio facto dotem patri reddi iusserat, deinde parte dotis persoluta pater decesserat. Reliquam partem, si nec delegata, nec promissa nouandi animo patri fuisset, mulieri solui debere f Labeo & Trebatius putãt: idque verum est.

¶ Si ad maritum spectat periculum ancillarum, ad eum spectat partus earum. Bar.

¶ Mancipia in dotem æstimata accepisti: pactum conuentum deinde factum est, ut diuortio facto tantidem æstimata redderes: nec de partu dotalium ancillarum mentio facta est. Manebit (inquit Labeo) partus tuus g: quia is pro periculo mancipiorum penes te esse debet.

¶ Si maritus per errorem promisit, plus debito, non potest exigi ultra debitum. B.

¶ Mulier quę cẽtum dotis apud virum habebat, diuortio facto ducenta à viro errante h stipulata erat. Labeo putat, quanta dos fuisset, tantam deberi: siue prudens i mulier plus esset stipulata, siue imprudens k. Labeonis sententiam probo.

¶ Dos primi matrimonij uideт in sequẽti matrimonio repetita, licet matrimoniũ tertij in medio interuenerit. Bar.

¶ Vxor diuortio facto partem dotis receperat, partem apud virum relinquerat: deinde alij nupserat: iterum vidua facta ad priorem virum redierat, cui † centum doti dederat l, neque eius pecuniæ, quæ reliqua ex priore dote erat, mẽtionem fecerat. Diuortio facto reliquum ex priore dote iisdem diebus virum redditurum ait Labeo, quibus reddidisset si superius m diuortium inter eos factum nõ esset: quoniam prioris dotis causa in sequentẽ dotis obligationem esset translata. & hoc uerum puto.

¶ Dos accepto lata potest repeti sicut dos data. Barto.

¶ Si viro socero suo iniussu n vxoris manente matrimonio dotem acceptam fecisset, etiam si id propter egestatem soceri factum esset, viri tamen periculum futurum ait Labeo o. & hoc uerum est.

¶ Pro qua parte mulier tenetur soluere, p ea parte ad uirum non spectat periculum. B.

¶ Si quis p pro muliere dotem viro promiserit, deinde hærede muliere relicta decesserit, qua ex parte mulier ei hæres esset, pro ea parte dotis periculum quod viri fuisset, ad mulierem pertinere ait Labeo: † quia nec melius q nec æquius esset, quod exigere vir ab uxore non potuisset r, ob id ex detrimento viri mulierem locupletari. & hoc uerum puto.

¶ Vir tenetur de dolo & culpa in quærendo & conseruando peculium: & fructus peculij spectant ad uirum. Bart.

¶ Pomponius † lib.11.ad Quin. Mutium. LEX LXVIII.

IN partem s dotis reddendæ erit id, quod mulieri ex peculio serui restitui t debebit: & ideo & a

dissequas: vt suprà de pecu.l.id vestimentum.& j.de leg.3.l.qui concubinam.in prin.
f ¶ Solui debere.} Sic s.eodem.l.si a marito.§.si pro voluntate.& l.si socero.j.respon.& l.in insulam.& infrà de lega.iij.Lucius.§.primo. Accursius.
g ¶ Partus tuus.} a vt & suprà de iure do. l.si mancipia. Sed contra.C.eodẽ.l.j.Sol. ut ibi: facit infra de leg.ij.Lucius.
h ¶ Errante.} secus si non errasset: tunc enim teneretur, ut infrà de uerbo.oblig.l.si diuortio. Item & si ducenta erant dos, non teneretur, nisi in quantum facere potest: ut suprà de constitu.pecu.l.iij. Sed argu. contra supra de iureiurã. l.eum qui.§.si mulier. ADDITIO. solutione huius contrarii dic considerãda esse uerba promissionis: vt not.in l.si prior. supra eo.secundum Bar. hic
i ¶ Prudens.} id est, sciens. Azo.
k ¶ Imprudens.} i.ignorans. facit suprà de ædil.edic.l.j.§.causa.
l ¶ Dederat.} præter id quod remanserat apud eum. & facit s.de iure dot.l.post diuortiũ.& l.dotem.& l.diuus.& l.si mulier.& infrà tit.j.l.redintegrato. Accur.
m ¶ Si superius.} id est, primum. Accur.
n ¶ Iniussu.} id est, sine iussu: alias secus: vt suprà de iure dot.l.si debitor.& facit in eodem tit.l.j.& l.si extraneus.& l.dotem.& l.cum in fundo.§.j.
o ¶ Ait Labeo.} si postea locupletior fiat socer, vel eius hæres: vt supra de iure dot.l.cũ vir. Vel verius indistincte: vt in eo.titu.l.vir ab eo.
p ¶ Si quis.} extraneus.
q ¶ Nec melius.} i.nec bonum nec æquum.
r ¶ Non potuisset.} propter inopiam: idẽ tamen si potuisset exigere: nec enim obiicere p̃test mihi culpã quę mea culpa sentit lucrum: vt supra de iure dot.l.cum in fundo.§.quod si mulier. Azo. & facit in eo.titul.l.vir ab eo.& l.dotem.& l.pro mittendo.in fi.& s.eo.l.nupta.§.j.
IN partem.} CASVS. Mulier dedit mihi in dotẽ seruũ habẽtem peculium. posteà solutum est matrimoniũ. Certè ita bene debeo restituere peculium, sicut seruum. & in eo debeo teneri de dolo & culpa, sicut teneor pro aliis rebus dotalibus, & fructus ex eo debeo retinere, sicut ex aliis rebus dotalibus. Vi.
s ¶ In partem.} id est, pars dotis quæ reddi debet.
t ¶ Restitui debebit.} quod debet restitui præter quæsita ex re viri, uel opera serui dotalis, ut C.de rei uxo.actio.§.itaq.& præter fructus peculij, & hic subiici.

a Sic in legatario legata ancilla legatur & partus, ut in l.si ancillas.& l.huiusmodi §.legatum de leg.1.& an & qñ sequatur conditionẽ patris uel matris, vide no.Bald.in l.fi.de ser.fugi.
† Centum doti. Dua.
† Du. quia nec melius æquus esset. Hanc scribit fuisse formulam arbitrij rei uxoriæ Al. Cic. lib.3.off. Huius formul. meminit Proculus iuris u.in.l.82.in fi.de Solution.
Lucrũ sentiẽs ex culpa mea, mihi non potest culpã imputare.
† lib. xx. Epistola.

a ¶ Et

a Et culpam.§ facit § eo.l.l.in his.Item & §.de iure dot. l.si legati.& l.si seruo.& de pecul.l.hinc quæritur.§.j.
b Quomodo.§ id est sicut.Accur.
c Pertinebunt.§ scilicet fructus:ut & §.de iure dotium.l. dotis. & C. de iure dot.l.pro oneribus.est enim tale peculium incrementum dotis.Azo.

Impensarum.§ CASVS. Prio po nit diuisionem impensarum quas facit quãdoque maritus circa res dotales.& dicit q tria genera sunt. aliæ enim sunt necessariæ, aliæ vtiles, aliæ uoluptariæ. Secundo dicit quæ sunt necessariæ. i. quæ fiunt propter necessitatem. Tertio ponit quoddam proprium impensarum necessariarum: quia habent necesse fieri in dote:aliàs cõpensantur cum dote, nec eam minuunt. Quarto ponit exemplum de necessariis ĩpensis, vsque ad l. & in totum. Quinto dicit, quare dicuntur necessariæ.s.quod maritus habet eas necesse facere, & si non faciat, tenetur mulieri.sed pone quod faciat sed malum exitum habuerunt. Certè nihilominus minuunt dotem.& hoc sit hic loco casus vsque ad l.quod dicitur Vi.

† In res dotales factas. in P. F.

dolũ & culpã[a] in eo peculio vel ac quirendo vel conseruando maritus præstare debet: & fructus ex eo percepti, quomodo[b] cuiuslibet rei dotalis, ad maritum pertinebunt.[c]

Digestorum, seu pandectarum

LIBER XXV.

De impensis in rebus † dotalibus factis.

TITVLVS I.

¶ In isto titulo Iurisconsultus sic procedit: quia primo ponit unam diuisionem generalẽ impensarum usque ibi, Necessariæ.ibi tractat de necessarijs usque ad l.,quod dicitur.§. utiles.ibi incipit tractare de utilibus usque ad l. uoluntarie. ibi de uoluntarijs usque ad l. utilium. ibi incipit tractare communiter & per mistim de omnibus usque ad fin. Bar.

Vlpia.lib.36.ad Sabinum. L. I.

Impẽsarũ quædam sunt necessariæ,[d] † quædam utiles, quædam voluptariæ. ¶ Necessariæ eę dicuntur, quæ in se habent necessitatem impendendi[e]. Cæterũ, si nulla sit necessitas[f], alio iure habẽtur. ¶ In necessariis impensis hoc sciendum est, eas demum impensas dotem minuere, quæ in dotem[g] factæ[h] sunt. Cæterũ, si in dotem factæ nõ sint[i], non habent in se reputationem[k]. ¶ Inter necessarias impensas esse

Labeo ait moles in mare vel flumẽ proiectas[l]. Sed & si pistrinũ uel horreũ necessariò factũ sit[m], in necessariis impensis habẽdum ait. Proinde Fulcinius inquit: Si ędificium ruens quod habere mulieri vtile erat[n], refecerit, aut si olineta † deiecta ĩstaurauerit: vel si ex stipulatione damni infecti † nomine, ne committatur, præstiterit[o].

Paul.lib.7.ad Sabinum. L. II.

Vel si in valetudinem seruorum impenderit.

¶ Quę fiunt ad perpetuam utilitatẽ rei, dicuntur expensę necessarię: sed que fiũt sunt ad presentem tantum utilitatem, sunt expensę utiles.h.d.

† Vlpia.lib.35.ad Sabinum. L. III.

Vel si vites ꝓpagauerit, vel arbores curauerit, vel seminaria[p] pro vtilitate agri fecerit, necessarias impensas fecisse videbitur. Nos generaliter definiemus multũ interesse, ad perpetuã vtilitatem agri, vel ad eam,[q] † q non ad præsentis temporis † fructũ pertineat, an verò ad præsentis anni fructũ.[r] Si in præsentis,[s] cum fructibus hoc cõpẽsandum. si verò non fuit ad præsens tantũ apta erogatio, necessarijs[t] impẽsis † cõpensandũ Iulianus putat.

† Paul.lib.7.ad Sabinum. L. IIII.

Et in totum id[u] videtur necessariis impensis contineri, qđ si a marito omissum sit, iudex tanti eum damnabit, quanti mulieris inter fuerit eas impensas fieri. † Sed in hoc differt, q facta rum ratio habetur, etiam si res malè gesta est: non factarum ita, si ob id res male gesta est. Itaque si fulserit insulam ruentẽ, eaque exusta sit, impensas consequitur, si non fecerit, de usta ea, nihil præstabit[x].

¶ Expensę necessariæ in dotem factę minuũt dotẽ & quantitatem in dote contentam, non corpora dotalia. Secus, si extra dotẽ sint factę. Itẽ mulier soluẽte eas, dos crescit.h.d.et est difficilis & subtilis. Bar.

Vlpia.lib.36.ad Sabinum. L. V.

signi.l.impensæ.& etiam in præsenti §.
l ¶ Proiectas.§ s.expendere vt recuperet: uel expedit proiicere causa faciẽdi portum, uel causa minutionis, uel ne domus uel fundus rueret, uel pro clusa molendini, uel similibus.
m ¶ Factum sit.§ i.refectum, alioquin contra.infra.eodem.l.veluti.& infrà, de uerbo. signifi. l. impensæ. §. in his quæ sunt contra secundum R. Sed certe hoc potest esse quod licet nouiter sit factum, tamen habetur inter necessarias impensas, & potest esse qđ inter vtiles, argu.§. eo.l. pen.
n ¶ Vtile erat.§ hæc adiectio fit ex sequentibus.
o ¶ Præstiterit. § aliquid subaudi. & facit suprà, titulo .j.l. diuortio. §. plane. Sed quomodo præstitit aliquid ex stipulatione, cum non fuerit commissa? Respon. præstitit, ne forte committeretur super ipsa stipulatione transigendo uel dando aliquid ut remitteretur, cum esset mulieri vtile magis quam expectare stipulationis à se expositæ euentum.
p ¶ Vel si vites. § Seminaria loca vbi frumentum ad seminandum reponitur. ut & suprà de vsufruct. l. item si. §. pen. & infrà. de fund. instru. l. cum de lanionis.§ pastores.
q ¶ Vel ad eam. § uel pro &, vel expositiuè pro. i. Sed quid si ut prosit vsque ad decẽnium; Respon. idem qđ si ad perpetuam vtilitatem: cum non sit ad præsentis temporis tantum. & secundum hoc uel, potest proprie legi.
r ¶ Fructum. § scilicet tantum.
s ¶ In præsentis § scilicet anni vtilitatem tãtum sit impensum. & facit suprà famil.erciscun. l.fundus qui.de don. inter vir.& uxo. l. si id qđ §.j.& infrà. e. l.omnino. & §.tit.j.l.fructus.& l. in insulam.
t ¶ Necessariis.§ hoc ex pone ut §.l.proxi.
v ¶ Et in totum. id. § quod ad perpetuã vtilitatem agri pertinet. Et nota.quod impẽsa necessaria dicitur duobus modis. Primo ut §. eod l.impensæ.& de uer. signifi.l.impensæ.& sic in peti.hære.& rei uendic.

† In P. F. rei est Halo. scripsit defecta.
† Non est nomine, in P.F.
† Li. xxv. vj. &c.
a De seminario pulchre Bud. §.de vsufr. l.cũ si fundi.§. seminario.
† In P. F. ad præsentis temporis pertinet &c. Du. autem negatione hic.
† Compẽsandum.in P.F. & desunt Iulia. putat.
† Li. xxv. vi. ad edic.
† Du. Sed hoc.

d ¶ Necessariæ. § non ideo quia maritus necesse habeat eas facere: quia sic secundum hanc significationem etiam vtiles dicerentur necessariæ, quia debet res dotales tueri: ut inf. eod.l.& in totum.& l.quod dicitur impensas, sed dicuntur necessariæ: quia in se habent necessitatem impendendi.sic & §.eod. l.impensæ.& infrà.de uerb.sig.l. impensæ.
e ¶ Impendendi. § à lege impositam.quod dic ut §. eodem.l. iiij. §. j. & de his dicitur vsque ad l. quod dicitur.§. fin.
f ¶ Necessitas.§ quo ad ipsam rem: quia ut sunt utiles, uel necessariæ.
g ¶ In dotem. § i. in res dotales,& ad perpetuam agri vtilitatem.ut §.e.l.iij.§ j.nisi sit modica impensa:ut §.eo.l.omnino.& l.penul.

¶ Scilicet, sine quibus negocium expediri si pe. uel sine quibus res efficitur deterior.ut in c.ut præterita. in gl. j.uer.& differũt expẽ pẽsæ.extra de electio. & de materia huius legis, uide in glo.ij.in c.j.extra de dona.inter virum & vxorem.

h ¶ Factæ sunt.§ & ad perpetuam ipsius rei, in qua impenditur, utilitatem pertinẽt, & non sunt modicæ:ut §.e.l.pe.& l.omnino.& cõcor. §.de rit.nupt.l.dote.& C.de rei uxo.act.l.f.§.necessariæ. Accur.
i ¶ Non sint.§ nec ad perpetuam agri utilitatem pertinent. ut in conueniendo debitores quorum nomina sunt data in dotem sibi. quia secundum Azo.conuenisse uidetur ut suo sumptu hoc faciat.uel quia in res mulieris non dotales impendit.
K ¶ Reputationem.§ scilicet in ipsam dotem minuendam. quod esset in necessariis.ut infrà, eo.l.quod dicitur.§.j & facit instit.de act.§. item si de dote.in fi.tit.& §.eo.l.pen.& supra, de rit.nupt.l.doté. & de iur.do.si is.§.quod dicitur.& C.de rei vxo.act.§.sed nec.& §.de uerb.
dicuntur. Secundo ut hic, quia vir habet necesse facere. alias est reus culpæ, ut hic subiicit. Et sic accipitur §.l. proxi.& l.j. Est ergo hic personæ necessitas: sed ibi rei quæ periret. alias & in utraque significatione accipitur, cum tractamus de impensis in rebus dotalibus factis, secundum Hugo. quod hic accipio, quo ad hoc ut facere teneatur, sed eis factis aliter una quam alia repetitur:ut §.l.proxi.& C.de rei. vxo. actio.§.sed nec obst.impensas.Accur.
x ¶ Præstabit.§ uidetur cõtra, q a semel cœpit iteresse:ut §. si qs cau. l.q aũt.§.j.& de edẽ.l.ubi.§.j. Sed forte hic fingit nõ interfuisse sua per casum huius periculi. uel speciale est inter vir.& vxo.arg.§. eo.l. omnino.Azo.& facit §.de neg.gest.l.sed an ultro.§ j.& l.siue hęreditaria.& §.de magi.conue.l .j.§.si magistratus.& §.ad leg.aq l.l.si quis fumo.§.fin.& §.qđ vi aut clã.l.si alius.§.est & alia.& §.ad tertul.l. ii. §. non solum

non solum. & §.manda.l.si procuratorem.§.mandati. Accursius.
Quod dicitur.§ CASVS. Hæc lex exponit illud qđ est §.eod.l.j. & j. scilicet q impẽsæ necessariæ per maritum factæ in res dotales, minuunt dotem. Dicit enim illud esse intelligendum, cum dos erat in pecunia tantum, uel in pecunia, & non in speciebus. si autem esset dos tãtum in speciebus,& non minuũtur species, sed ius dotis scilicet tantum, retinebit eas maritus soluto matr. donec mulier ei satisfaciat.& hæc uera sunt quando expensæ sunt factę in ipsa dote, non aliàs. Sed pone quod mulier satisfecit marito de dictis speciebus & impẽsis: nunquid uidet dos crescere, quasi iam diminuta fuisset? an uerò uidetur ex integro permansisse, ita quòd non fuerit diminuta: nec nunc uideatur crescere? & dicitur q si pecunia fuerat in dote, uideatur nunc crescere. nam diminuta fuerat propter dictas expẽsas. Sed pone quòd maritus soluto matrimonio restituit dotem uxori: nec aliquid dixit de impensis necessariis quas fecerat in dotem, certè poterit condicere dotem quasi eam indebitè soluerit.

† Facit ad hanc l.c.j.ĩ glo.2.circa fi.ex, de dona.inter ui.& uxor. & ad intel.huius l.ui.scribẽ.in rubr. sol matr.& ibi Vistari. nu. 113.

† Du.detẽtationem.
† Duar.ubi ergo.&c.legiturq; per interrogationé usq; illuc, iure fieri.deinde sequitur ræsio. Vbi non sunt, &c.

Qvod dicitur[a] † necessarias impensas dotem minuere, sic erit accipiendum, ut Pomponius ait, non ut ipse res corporaliter diminuantur, utputà fundus uel quodcunpue aliud corpus (etenim absurdum est diminutionem corporis fieri propter[b] pecuniã) Cæterùm[c] hęc res faciet desinere fundum esse dotalem,[d] vel partẽ eius. Manebit[e] igitur maritus in rerũ † detentione, donec ei satisfiat. non enim ipso iure, corporũ, sed dotis[f] fit diminutio. † Ibi ergo[g] admittimus diminutionẽ dotis ipso iure fieri, ubi non sunt corpora, sed pecunia.[h] Nã ĩ pecunia[i] rõ admittit diminutionem fieri. Proinde si æstimata[k] corpora in dotem data sint, ipso iure dos[l] diminuetur propter impensas[m] necessarias. Hoc de iis impẽsis dictũ est, quæ in dotẽ ipsam factę sunt.[n] Cæterùm, si extrinsecus,[o] nõ minuent dotem. ¶ Sed si impensis necessarijs mulier satisfecerit, utrum dos crescit? an verò dicimus ex integro[p] † videri dotem datã? Et ego ubi & pecunia[q] data est, non dubito dotem uideri creuisse.[r]

¶ Tota dos soluta sine deductione impensarum necessarium, indebiti condictione condicitur. Bartolus.

¶ Si dos tota soluta sit nõ habita rõne impensarũ, videndũ est, an condici possit id, quod pro impẽsis necessarijs compẽsari solet. Et Marcellus admittit cõdictioni[s] eẽ locũ. Sed etsi pleriq;[t] negent, tamépropter ęquitatem, Marcelli sententia admittenda est. ¶ Vtiles autem impensæ sunt quas maritus vtiliter fecerit, † remq́ue meliorem uxoris fecerit,[u] hoc est dotem.

¶ Paulus libro.7. ad Sabin. L. VI.

Veluti[x] si nouelletum ĩ fundo factum sit, aut si ĩ domo

† Du.videri dotem? Et ego ubi pecunia é nõ dubito.&c.

† Halo. sic legit quęq; rẽ mulieris meliorem reddũt. Sed non rectè Angu.lib.i. emen.ca.2.

q statim desinit esse res dotalis. sed si intra annum offerat pecuniam mulier, crescit dos,& incipit eẽ dotalis. Et in hac opinione fuit Scæuola: qđ apparet per id quod dicitur in d.§. qđ dicitur in l.si is. ubi dicit, cuius rei manifestior in fundo iniquitas est.& postea nam si desinit.& in fine postea:& magis est ut ager in causam dotis reuertatur, sed interim alienatio fundi inhibeatur. Ex prædictis ergo apparet quòd lex prædicta si is. hic non ob. quæ solet signari isti contraria. Vel quia quòd dicit hic, absurdum est diminutionem corporis fieri propter pecuniã, subaudiendum est ab initio, sed post secus. Vel non fit diminutio partis corporis, sed totum desinit in dotẽ eẽ si tot fiant impẽsæ quãti est fundus. Vel illud quod dicitur in l. si is. Scæuolæ opinio est, q hic corrigitur. Et in ultimo.§. illius l. videtur corrigi per id quod dicitur in fine inhibeatur. licet illud sit factũ pro illo q dicit reuertatur. Item illud est cõtra eum quod dr, manifestior est iniquitas in fundo. verum illud solemus exponere, id est esse uidetur. nam non est iniquitas, ut dicitur in superiori: & ut dicit in §. illius. §. qñ autem corpus inæstimatum cũ quantitate est in dotem, vel cum corporibus æstimatis, quòd idem est: ut C.de iure do. l. quoties. tunc secundum omnes ipso iure minuitur dos propter impensas necessarias,& decrescit dos in quantitate data in dotem, uel in quantitate æstimata, & hoc est quod dicitur §.proxi.§.ibi, ergo &c.& §.de iu.do.l.si is.§.fi.H.& secundum hoc intellige. C.de rei uxo.actio.§.sed nec ob impensas.& insti.de act.§. propter retentionem.

¶ Vtiles autem.§ Viso de necessariis impensis, nunc uult dicere de vtilib.& uoluntariis.& in hoc §.dicit quæ dicuntur utiles.in l.seq.ponit exemplũ de utilib.in l.aũt uoluptariæ. dicitur quæ sunt uoluptariæ. Item dicit q utiles non minuunt dotem, quãuis necessariæ minuant: sed tñ potest eas repetere maritus:& ita demũ, si volũtate mulieris factæ sunt, si mulier non potest soluere expensas, nisi uendat res in quib.factæ sunt.q.d. si aliunde cõmode potest soluere mulier, non requiritur eius uoluntas ad hoc ut maritus possit repetere. Sed nunquid uoluptariæ poterunt repeti? & certè si maritus uult auferre ornatum, quem posuit in reb.dotalib. qui ornatus potest marito aliquam utilitatem afferre, & mulier non patiatur, debet marito restituere expensas quas fecit in ornamento: aliàs non potest repeti, nec maritus potest auferre ornatum. Sed pone q res dotales in quibus maritus fecerat uoluptarias expensas, sunt propositæ ad uendendũ: & si dicta impensa faciet eas plus uendi, certè sine dubio tunc habet maritus repetitionem. aliàs non, etiam si uoluntate mulieris factæ sunt. Scias etiam q si maritus uelit donare mulieri constante matrimonio expensas necessarias uel utiles quas fecit in res dotales, & quas soluto matrimonio potest repetere, non ualet donatio. Et hoc usque ad legem omnino. in qua dicitur, q si maritus fecit modicas necessarias impensas in rebus dotalibus, non recuperat eas eo iudicio dotis, quo mulier agit contra eum soluto matrimonio, sed potest agere contra eam actio. neg. gest.& hoc usque ad legem, neque. Viuianus.

a ¶ Quod dicitur.§ ut instit.de act.§.pen.& §.de iur.do.l.si is.§.quod dicitur.& C.de rei uxor.act.l.j.§.sed nec ob impensas.& è.e.l.qđ dr.
b ¶ Propter pecuniam.§ impensam in dotem suo.
c ¶ Cæterùm.§ si hoc admitteremus.Ioan.
d ¶ Dotalem.§ quod est absurdum.
e ¶ Manebit igitur,&c.§ uel lege interrogatiuè.cæterũ hæc res,&c. & subaudi, non manebit igitur,&c.Accursius.
f ¶ Sed dotis.§ i.vniuersitatis dotis q̃tum ad effectũ: quia ex illa satisfiet.& sic potest dici, q propter necessarias impensas cum solus fundus inæstimatus datus est in dotem, dos ipso iure minuitur: nõ tamé ipse fundus dotalis minuitur. nam dos est nomen iuris, i. ipsum ius, quod est in dote.& facit ad hanc expositioné & hunc intellectum §. de dot.prælega.l.j.§. sed quod diximus. sic & cum aliquis est debitor in decem, dicemus eius patrimonium minutum in decem: nec tñ res quas ipse habet minutę sunt, uel eius esse desierunt in aliquo. sic & in peculio: ut & §.de pe.l.peculiũ.§.si ære. sic & in hæreditate: ut §. de uerbo.sign.l.hæreditatis appellatio.& C. de bo.quæ libe.l.fin.§.fin aũt. & hoc iõ, quia peculium, patrimonium, hæreditas,& dos, nomina iuris sunt. sed si postea mulier intra annum expensas non offerat, desinit fundus totus, si tantæ sint impensę, uel pars fundi esse dotalis: ut §.de iure do.l.si is.§. qđ dr. Sed si maritus velit magis repetere expensas, quàm retinere fundum, potest: ut C.de ædifi.priua.l.si ut proprijs. & §. pro socio. l. cum duobus. §. idem respon. Alij dixerunt

g ¶ Ibi ergo.§ alias ibi,& est plana.alias ubi, & lege interrogatiue. & erit responsio, ubi non sunt corpora &c.
h ¶ Sed pecunia.§ cum corporibus inæstimatis subaudi.H.
i ¶ Nam in pecunia.§ quia pecuniæ ad pecuniam ipso iure fit compensatio, sed non corporis ad pecuniam. Azo.ut §. de cond.inde.l. si non sortem.§.si centum.& de pig.act.l.si conuenerit.
K ¶ Aestimata.] scilicet cum alijs æstimatis.H.
l ¶ Dos.§ pecuniæ seu æstimationis.
m ¶ Impensas.§ factas in rebus æstimatis.
n ¶ Factæ sunt.§ ad perpetuam agri utilitatem.
o ¶ Si extrinsecus.§ cum non ad utilitatem agri perpetuam: ut §. e. l.j.& subiunge exempla: ut §.eo.l.omnino.& §.eo.l.1.§.in necessarijs. & §.titu.r.l.fructus.& §.de do.inter ui.& uxo.l.si id quod.§. i. & l. sed si uir ex lana.§.fi.& l.si prædia.H.
p ¶ Ex integro.] i de nouo constitutam.H.
q ¶ Vbi pecunia data est.§ subaudi,& fundus in quẽ impensum est.
r ¶ Creuisse.§ Sicut.n.erat diminuta ipso iure, ut §.proxi.ita econtra crescit:& idẽ dici pòt vbi corpus tñ, si dicamus qđ decrescit, ẽm opinionẽ Scæuolæ: ut §.de iu.do.l.si is.§.fi.& facit §. de pecu.l. peculiũ.§.si ære.& de do.inter ui.& uxo.l.cũ hic.§.si nurus fecero. Et é hic ar.ad feudũ. nã ubi feudũ qđ habeo, est auitũ. † transit ad fratres meos me mortuo sine filio. si uero mihi cõcessum, redit ad dñm. Sed pone qđ cõmisi fœloniã, & amisi feudũ auitũ: dns remisit mihi feloniã: non vr de nouo datũ: & sic transibit ad fratres meos tanquã auitũ, nõ de nouo mihi cõcessum: nõ aũt reuertiẽ ad dñm de nouo, ẽm H. Itẽ si solus fundus est in dotẽ, & tñ est impensum quanti est: sicut dr minui, sic & crescere restitutis impensis. sed ubi minus, nec decrescit: ergo nec crescit: vt patet ex his quæ diximus §.ea.l. Accur.
s ¶ Condictioni.§ indebiti quasi plus debito solutũ sit: ut & de cond. inde.l.qui exceptionem.§.si pars.nec ob.in contra.l.ex quib.quia hic etiam petitionem habet uir per act.mandati uel neg.gest.ut §. ti. j.l.diuortio.§.impendia.& C.de rei vxo.act.l.j.§.sed nec ob impẽsas. & facit §.tit.j.l.si cum dos.& §.de cond.inde.l.qui inuicem.& de com pen.l.si ambo.ibi, si quis igitur &c.
t ¶ Plerique.§ iurisconsulti cum dicant q non datur condi. indebi.
v ¶ Fecerit.§ & deteriorem eẽ non sinũt: vt §.de verb.sig.l. impensæ.
x ¶ Veluti si nouelletum.] i.nouam terram fecerit: ut § de peti, hære.l.vtiles. Vel.i.terram præcisam: ut §.de uerb.sig.syiua §. nouelis. Vel.i.nouam plantationem vineæ vel olineti: ut §. de fundo dota.l.vir in fundo. Accursius.

Corporis ad pecuniã nõ fit compensatio.

† Repudiata p̃na hæreditate ĩpudiãtiq̃tiẽ.cũ hoc Bal.cũ multis no. alijs in l. q se priis. ix. ceti.C. vnibe. Ange. ĩ authen. de nup.§.si ue ro.col.4.

Pristinum.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Pistrinum.§.eo.l.j.§.inter. contra.Sol.ut ibi.

Tabernæ appellatio qd ptineat

b ¶ Tabernā.§ tabernæ appellatio declarat omne utile ad habitandū:nō qđ ex tabulis clauditur. & expone ut j.de uerb. sign.tabernæ.

c V ¶ Oluptariæ.] aliàs uoluntariæ.

d ¶ Exornant.§ sub.duntaxat, non autē fructum augent.& da exempla. j.de uer. fig. l.impensæ.§.fi.

† Idē erit, si est apud Duar.

e ¶ Quarum.§ s.oium impensarum, illæ quæ vtiles sunt,non quidē, &c. quod faciunt necessariæ: ut s.e.l.quod dicitur. Vel dic,quarū scilicet uoluptariarum illæ quæ sunt utiles, &c.quædam enim uoluptariæ utiles sunt:ut j.co.l.quòd si.

† aīs specie

f ¶ Exactionē habēt.§ per acti man. vel neg. gest.ut C.de rei uxo.§.sed nec.& s. titu.j.l.diuor.§.impendia. & intellige secundum qđ in l.proxim.dices.

g V Tiliū.] Deductionē.i. retentionem. sed hodie cessat, & competit rei uxoriæ actio:ut C.đ rei uxo.act.§.sed nec.Vel dic deductionem.i.exactionem.

† no.tñ ex pensas nō dum factas sed fiendas nō posse taxari,singulariter nō. Bal. i mar. uer. expres se. & post eū Inno.in c.cū uenissent.de eo qui mit. in posses.

h ¶ Si uoluntate.§ C. de rei.vxor. acti.§.sed nec.§.Sol. quod hic dicitur, est fm naturam actionis rei uxo.ut ibi dicit.hodie enim aliud est, ut ibi. Vel refert, potest aliunde soluere mulier cōmodè,& tūc q ibi:aliàs non, ut hic subiicit. aliàs etiam nō essent utiles. Si autē quādo fecit uir, illa erat soluendo, nūc nō: quid erit? R.n. satis est: quia sufficit utiliter esse cœptum: ut s.de neg.gest. sed an ultrò. §.j.& facit s. de rei uē. l.in fundo. & de pign. act.l.si seruos.& de noxa.acti. l. si seruus. §.j. & j.de uerb.sign.l.impensæ. Accursius.

† Du.ornatū quē posuit, si futurū est eius qđ abstulit † Alc.lib.j. pterniss o-rū in hunc locū, Promercales (inqt) res interpreta tus est Ange. Politianus esse rs simplr venales. q̄ sententia uulgò īproba tur: qm nō gnālr ugnalesignificat sȝ qđ pter suos usus venale pr̄ familias habet alioqn hicapud iurisc ōsultū oēs impensæ utiles essent q̄ in aliquā rem fuissent factæ natura sua uēdibilē .qđ non probo. placet itaque Baptistæ Pijs sniā. c. anno. poster. 94.

P Ro uoluptariis.§ Pro futurum est ei.i.ad eius commodū, non alias:quia non est indulgēdum, &c. vt s.

pistrinū[a] aut tabernā[b] adiecerit. Idem erit si seruos artes docuerit.

¶ Vlpianus lib.36.ad Sabin. LEX VII.

VOluptariæ[c] autem impensę sunt, quas maritus ad uoluptatem fecit,& quæ species† exornant:[d] quarum[e] utiles quidē ipso iure dotem non minuunt, uerumtamen habent actionem.[f]

¶ *Mulier tenetur ad impensas utiles si eius uoluntate factæ sunt, uel aliundè solue re potest: aliàs secus. Bart.*

¶ Paulus lib.7.ad Sabin. LEX VIII.

VTilium nomine, ita faciendam deductionem[g] quidā dicunt, si uoluntate[h] mulieris factæ sint. Iniquum enim esse, compelli mulierē rem uendere, ut impensas in eam factas soluat, si aliū de soluere non potest. Quod summam habet æquitatis rationem.

¶ *Mulier debet pati uirum tollere quod uoluntariè impendit, si ablatum uiri commodo cedat: aliàs secus. & si non patitur, debet soluere. Bart.*

¶ † Vlpian.lib.36.ad Sabin. LEX IX.

PRo voluptariis impensis, nisi parata sit mulier pati maritum tollentē, exactionē patitur. Nam si uult habere rem mulier, reddere ea quæ impēsa sunt, marito debet. Aut si nō uult, pati debet tollentem, si modò recipiant separationem: Cæterum, si nō recipiāt, relinquēda sunt. Ita enim permittendum est marito auferre† ornamentum quod posuit, si profuturum est ei quod abstulerit.

¶ † Paulus lib.36.ad Sabin. LEX X.

QVod si eæ res in quibus impensę[i] factæ sunt, promercales† fuerint tales impensæ non voluptariæ,[k] sed vtiles sunt.

¶ Vlpia.lib.36.ad Sabin. LEX XI.

de rei uen.l.in fundo. Sed argu.contrà.s.de iur.do.l.cum in fundo.§.diuortio autem. in fi §.& facit C.de rei uxo.ac.l.j.§.sed nec.& de rei uen.l.domum.& s.de pet.hære.l.utiles.& de in rem uerso.l.4. §.sed si mutua. ADDITIO. Dic q in illis iurib.contra ex detractione vsus fructus potest utilitas percipi:ut s.tit.j.l.usufructu.hic ex detractione impensarum uoluptariarum non, fm Dyn. Item petit ibi quod suum est, ideo sibi restituitur: secundum Bart.hic.

i Q Vod si.§ impensę.s.uoluptariæ.& facit s.de rei uen.l.nisi uænalem.& l.in fundo.in fin.H.

K ¶ Non uoluptariæ.]s.de in rē uerso.l.4.§.quod si mutua.& §.nec non illud. contra.Sol.hic speciale inter coniuges:ut C.de rei uxo.actio.l.j.§.sed nec.hic tamen fit deductio: ut s.eod. l.pro uoluptariis. Accursius.

l I N voluptariis.§ Inhibitam esse.unde si uelit maritus donare impensas uxori utiles uel necessarias quas repetere poterat, nō ualet donatio: ut hic,& s.de donat.inter uir.& uxor.l.si is.§.j.& l.sed si uir.§.si. Fallit tamen q̄nque:ut in d legib.& in l.id quod.§.si quis ser-ui.& in duabus leg.sequen.H.

m O Mnino,& in ædificandis.§ s.de nouo,& dic &,pro .i.& quod subiicit reponendis.i. reficiendis Accur.

n ¶ Modicas.] s.vsque ad duos aureos: ut s.de dolo.l.si oleū.§.fin.& l.seq. Vel dic uerius arbitrio iudicis: ut s.commo. l.in reb.§ possunt. & de usufru.l.hactenus & argu.infrà, de iure delib.l.j.§.j.alias dicitur modica quæ non excedit uires dotis: ut in annuo donato à uiro uxori: ut suprà, de donatione inter uirum & uxorem. l. ex annuo .in prin. Sed ad id qđ dicitur impensam in ædificando modicam non repeti, est contra suprà de dona.inter uirum & uxorem l.sed si mors. §. fina. quæ est contra.Solu.ibi.magna. Item quòd hic innuit donatum ad reædificandum repeti si non est modicum, est contra suprà de dona.inter uirum & uxorem.l.quòd si uir. Sed potest dici, quòd ibi sunt modica. Vel fortè aliud dicit l.ista: scilicet quòd si vir in res uxoris modicam facit impensam, uideatur donare: maxime in dotalibus negotijs: vt hic dicit:& sic cesset repetitio. Sed si est magna impensa, nō præsumatur: & ita competit ad repetendum neg.gest.actio. & probatur hoc apertè s.de don.inter uirum & uxo.l.vtrum.& j.e.l.qđ dicitur.in fi.

I N uoluptarijs aūt Aristo scribit, nec si uoluntate mulieris factæ sunt, exactionē† pareī.¶ Donationem inter & uirum uxorē cir ca impensas quoque inhibitam esse,[l] uerè Sabinus scribit.

¶ *In actione de dote dē impensa modica non curatur. secus in actione nego.gest.B.*

¶ Paulus libro 7.ad Sabinum. L. XII.

OMnino & in ædificandis[m] ædibus, & in ręponēdis, ꝓpagandisque uineis, & in valetudine mancipiorum modicas[n] impensas nō debet arbiter[o] curare: alioquin[p] negotiorum gestorum potius, quàm de dote iudicium uidebatur.

¶ *Qui percipit fructus, debet tributa, & collectas soluere. Bar.*

¶ Idem libro 7.Breuium. L. XIII.

NEque [q]stipendium, neq; tributum ob dotalem fundum præstita exigere uir à muliere potest. onus enim fructuum hæc impendia sunt.

¶ Vlpianus libro 5.regul. L. XIIII.

IMpensæ[r] † necessarię sunt, qui bus nō factis dos minuitur:[s] veluti aggeres facere: flumina āuertere: ædificia uetera fulcire: ‡ iter reficere: arbores in locum demortuarum reponere. ¶ Vtiles[t] sunt, veluti pecora prædijs imponere, id est stercorare. ¶ † Voluptariæ sunt, balinea extruere.[u]

¶ *Impensæ necessariæ minuunt dotem, si in dote sunt factæ ad perpetuam utilitatē. secus si causa quærendorum fructuū, uel ad temporalem rei custodiam. h. d. cum l. seq. Bar.*

¶ Nerat.libr.2.membranarum. L. XV.

QVod dicitur, impēsas quæī res dotales necessariò sunt

o ¶ Arbiter. § id est iudex.sic.C. de postu.l. quisquis.

† Præstare.

p ¶ Alioquin : § id est si magna sit impensa, negot. gest. actione repetatur. Vel alioquin id est, si dicamus modicam impensam repeti, iam non interesset inter actionem nego. gest. in qua etiam modica repetuntur, & iudicium dotis in quo non repetuntur modica. Sed quomodo posset adaptari iudicium dotis ad impensas: cum illud iudicium contra uirū, non autem uiro detur: Respō. loquitur de impensa facta ab uxore in re viri, quod non placet ut illa repetatur iudicio dotis. Alij, ut R. q est actio de dote directa & contraria, quæ contraria hic datur. sed de hac contraria nō me mini me inuenisse, nec etiam potest dici, quòd competat ex stipulatu pro expensis. Dic ergo iudicium dotis competere uiro pro expensis, id est deductionem ex dote. nam aget uxor iudicio dotis: dicet uir, uolo deducere hoc iudicio. dicet uxor, non potes, sed agas ne. gest.

Iudiciū dotis an viro pro expēsis factis in re dotali competat.

† Concor. cū prin. huius l.c. pen. cū gl. fin. extra de eo q mit. in pol. cā rei fuā.

‡ Itemque. Dua.

† Dua.uoluptuosæ.

Et no.q quidam dicunt quòd hæc deductio pro expensa non modica habuit locum tempore huius.l.sed hodie contra. ut C.de rei uxo.act. l.1.§.sed nec. Sed Hu.dicit etiam secundum hæc tempora non habere locum, sed antiquiori tempore sic.& facit j.de lib. agno.l. si quis à liberis.§.si mater.

N Eque stipendium.§ CASVS. Maritus soluit tributum pro prædio dotali cōstante matrimonio: eo soluto uult repetere à muliere. Certe non potest: quia istud onus est fructuum. Viu.

q ¶ Neque stipendium.] Stipendium & tributum idem est: licet ex diuersis causis dicantur: ut j.de verb.sign.l.ager.§.i.& facit C.fine cēsu ve rel.l. 1.& l.fi.& j.de usufru.leg.l. quæro. & s.de usufru. l. hactenus. Accursius.

Stipendiū & tributū an differāt.

I Mpensæ.§ CASVS. Hæc lex dicit quæ sunt necessariæ impensæ, & de eis ponit exempla:& dicit quæ sunt utiles, & de ei. ponit exemplum: ut quæ uoluntariæ, & ponit exemplum. Viu.

r ¶ Impensæ.§ facit j.de verb.sign.impensæ. Et no.ex hoc q hic dicitur.& supra eod.l.& in totum.quod necessaria impensa dicitur duobus modis: ut ibi no.

Impēsa necessaria duobus modis dicitur.

s ¶ Minuitur.§ id est deperit in totum, uel in partem: in dicta l. impensæ.

t ¶ Vtiles.§ de his dic ut & s.eo.l.utilem.

v ¶ Balinea extruere. § scilicet cum pro illis nullus redditus recipiatur.

Q Vod dicitur.§ CASVS. Hæc lex uult determinare illud quod dictum est s.eodem.l.1.§. respon. ubi dictum est, quòd necessariæ impensæ minuunt dotem. sicut & determinauit in aliqua alia.l.s. eo. quod dicitur. & dicit quod si aliquid impensum est per maritum extra tutelam necessariam rerum dotalium, & non ad perpetuam earum utilitatem: illa impensa non minuit dotem: puta quia dotalibus mācipijs dedit alimēta, uel fecit adaptari parietē i domo dotali, ut nix non veniret: & fecit aptari agrū dotalem. quamuis enim ista & similia necessaria fiant, tamen non pertinent ad perpetuā utilitatem rerum dotalium, ideo dotē nō minuūt, & res dotales earum fructibus dictas impensas reficiunt marito. i. cōpensantur cū fructibus. nam multo magis uideris tu marite percepisse ex his prædijs dotalibus deductis dictis impensis ex perceptione p te tacitè facta fructuum ex prædiis dotalibus, quia debēt deduci: multo magis dico, quàm uidearis in dictas res dotales impendisse tantū, ut ita repetas expēsas prædictas, uel in dotem cōpenses, & lucreris fruct⁹: quod esse non debet. & ut generaliter dicam, ego non possum tibi definire quæ sunt illæ expensæ, quæ dotem possunt minuere, sed iudex debet æstimare ex genere expensarum: ut si sunt necessariæ, minuant dotem: aliàs non. Item ex magnitudine necessariarum expensarū: q̄ si sunt modicæ, non minuent dotem: ut s.e.l.omnino. aliàs sic, ut s.l. j.iij.respon. & l.quod dicitur.& i primis debet dictus iudex inspicere antequam inspiciat genus uel quantitatem expensarum, utrum sint factæ expensæ gratia quærendorū fructuum, & si ideo sunt factæ, non audiat maritum repetentem, uel in dotem compensare volentem. Si autem non gratia fructuum quærendorum sunt factæ, tunc inspiciat genus & quantitatem. hoc dicit cum lege seq. Viuia.

† P. F. id ē in ea. &c. Halo. scripsit id demum in ea. &c.

† In P. F. & quęuis.

† P. F. impendas in eas.

factę, dotē minuere[a], ita interpretandum est, vt si quid extra tutelam[b] necessariā in res dotales impensum sit†, id nō in ea causa sit. Nā tueri[c] res dotales vir suo sumptu debet: alioquin tā cibaria dotalibus mācipiis data†, q̄ quæuis modica ædificiorū dotalium refectio[d], & agrorum quoque cultura dotē minuent[e]. Omnia enī hęc in specie necessariarū impēsarum sunt. Sed ipsæ res[f] ita præstari intelliguntur[g], vt nō tam† impendisse[h] in eas, quàm deducto[i] eo minus ex his pcepisse videaris[k].

¶ Quæ autē impendia secundum eam distinctionē ex dote deduci debeant, nō tam facilè in vniuersum[l] definiri, quā per singula ex genere[m] & magnitudine[n] impēdiorum æstimari possunt.

¶ Idem lib.6.membra. LEX XVI.

ET ante oīa, quæcūq; impensę quęrendorū fructuum causa factæ[o] erunt, quāq̄ cędē etiam colēdi[p] causa fiant, ideoq; nō solūm ad percipiēdos[q] fructus, sed etiā ad conseruandā[r] ipsam rem, speciēmq; eius, necessarię sint, eas vir ex suo facit[s], nec vllā[t] habet eo nomine ex dote deductionē.

† De actione rerū amotarū.

TITVLVS II.

¶ *Licet uxor constante matrimonio furtum faciat: furti, non teneī, sed actione rerum amotarū diuortio facto conuenit, nisi post diuortium contrectauerit. Bart.*

¶ Paulus lib.7.ad Sabin. LEX I.

REr um amotarum[u] iudicium[x] singulare introductū est aduersum eam, quę vxor fuit[y]: quia non placuit cum ea furti† agi posse: quibusdam existimantibus ne furtum quidē eam facere, vt Nerua & Cassio,[z] q̄a societas vitæ[a] quodāmodo dominam eam faceret† aliis[b] vt Sabino & Proculo, furtum quidē eā facere, sicuti filia patri facit: sed furti non esse actionē[c], cōstituto[d] iure† in qua sententia & Iulianus rectissimè est.

¶ Caius lib.7.ad edict.prouin. LEX II.

NAm in honorem matrimonij turpis actio aduersus vxorem[e] negatur†, *L.5. t.2. g.3.*

¶ Paulus lib.7.ad Sabinum. LEX III.

ET ideo si post diuortium easdem res contrectet, etiam fur

¶ *DE ACTIONE RERVM AMOTARVM. Quia in soluendis matrimonijs per diuortium fiūt amotiones rerum ideo de his dicit. Vel quia repetitioni dotis de qua dixit s. de iur.do.apponitur compensatio ob res amotas, ut C.eo.l.j.ideo de hoc dicit.*

u R Erum.§ CASVS. Titia mea uxor existens amouit mihi quasdam res, cogitans a me separari: postea solutum est matrimonium inter me & eam. nunquid possum contra eam agere furti actione? Et dicit quod non, imo agam actione rerū amo. quamuis enim fecerit mihi furtum, non tamen obligatur mihi furti. & istud contingit propter honorem præteriti matrimonij: quia ergo nō est nata actio furti, ut dictum est: bene potest ad huc nasci si mulier dictas res contrectet sol. mat. Sed si seru⁹ uxoris meæ mihi furtum fecerit: certè habebo cōtra uxorem noxalem furti actionem nomine serui, & non suo. Quid si uxor mea fecit furtum ei cui hæres sum? Certè furti sibi obligata est. sed in honorem matrimonij non agam cōtra eam nisi condictione furtiua. Et idem est si mihi fecit furtum ante quam mihi nuberet. Itē quid si non extant res, quas mihi amouit constante matrimonio, causa diuortij. puta q̄a eas comedit uel aliter consumpsit mulier? Certè nihilominus locum habet hæc actio. Viuianus.

† Litera Fl. cū hac concordat. Sed Halo. sustulit has uoces, De actione.

† Du. agere posse.

† Huc pertinent quę scribit Plutar. in præceptis cōnubia.præcepto.20.

† Constituto iure aliqd receptū aut inductū esse quā significationē hēat explicat Alc. lib. Parerg. 7.cap.26.

† Caius li. ad edi. Prętoris titulo đ re iud. Vnde ueterihus placuit ut si quid iurgii inter uirū & vxorem intercessisset, id non apud Iudicē, sed priuatim inter se, ipsimet inuicem locuti dirimerent. Vale. Max. lib.2. cap.1.

Concor. gl.sup rub. eẍ de iudi. & ibi ponit ad numerum xij. significationes hui⁹ dictionis, iudicium.

a ¶ Minuere.§ut & suprà e.l.quod dicitur.cum concor.

b ¶ Extra tutelam.§id est perpetuam rei vtilitatem: ut suprà.eod.l. iij.§.nos generaliter.

c ¶ Tueri.§ad tempus saltem, sicut fructuarius: ut suprà de usufru. l.hactenus, & l.sed & si quid.§.j.& possessor quilibet, ut suprà ad exhib.l.sed & si hæreditas.§.j.& de rei uen.l.si res.& suprà commod.l.in rebus.§.possunt.

d ¶ Refectio.§scilicet facta ut tutius habitetur.

e ¶ Minuent.§quod est falsum, ut s.eo.omnino.

f ¶ Sed ipse res.§scilicet dotales.

g ¶ Intelliguntur.§scilicet tales impensas.

h ¶ Impendisse.§aliàs impendas.id est impendere uidearis.

i ¶ Deducto eo.§ s.quod impensum est: ut &.s.e.l.iij.§. nos generaliter.& l.neq; stipendiū.& s.de peti.hære.l.si à patre.§.fi.& s.titu.j.l. fructus.& l.diuortio.§.impendia.& inf.de usufru.le.l.quæro.

k ¶ Videaris.§quia fit compensatio cum fructibus.

Definitio in iure periculosa ē.

l ¶ In uniuersum.§quia omnis definitio in iure periculosa est: ut j. de reg.iur.l.omnis.& s.de usur.l. mora.cum similibus.

m ¶ Ex genere.§ id est ex causa & qualitate: scilicet utrū ad perpetuā rei utilitatē, uel ad fructū psentis anni: ut s.e.l.iij.§. nos generaliter.

n ¶ Et magnitudine. § i.quantitate, ut s.eo.l.omnino.& sic ex his.i. qualitate & quantitate impensarum potest colligi propositum impēdentis an uelit repetere, uel non: ut & infrà de auro & argen. legat.l. Seia.in fine.& suprà de dona.inter uirum & uxorem. l.utrum. & seq. l.continuatur cum ista.

o E T ante.§ Factæ erunt. hic accipe, eas vir &c.quod est infrà.

p ¶ Colendi causa.§scilicet perpetuo per consequentiam.

q ¶ Percipiendos.§fructus præsentis anni.

r ¶ Conseruandam. § diutius. Accur.

s ¶ Facit.§id est facere debet.

t ¶ Nec ullam.§sic ergo ex mente impēdentis iudicatur necessaria, & minuit dotem ipso iure: aliàs non, & cum fructibus compensatur: ut suprà.l. proxi. in fi. & facit supra fami.ercil.l. fundus qui dotis.& not.s.l.proxi.ibi, deducto eo.&c.cum concor.

v ¶ Rerum amotarum.§ amoueri dicuntur largè, si celatę, delatæ, consumptæ, & contractæ sunt dolosè, non errando, ut inf. eod. l. & ideo.§.item verum.& inf.de acqui.hære.l.si seruum quis.§. amouisse. & §.amouere.

x ¶ Iudicium.§id est actio .sic C.de transac.l.age. Alij aliter dicūt ut insti.qui.non est permis. fa.te.§.præterea. Accur.

y ¶ Vxor fuit.§ alioquin secus: ut inf.e.l.si concubina, in prin. Item no: quæ est infra eo.l.reus quidem. Sed contra C.de fur.l.fina. §. fina. Solu.ut ibi.

z ¶ Nerua & Cassio.§scilicet existimantibus.

a ¶ Societas uitæ.§scilicet diuinæ & humanæ C. de cri.expi. hære. l.aduersus.& C.de fur.quāuis.& s.de ritu nup.l.j.& facit j.ad muni.l. fi.§.ij.& s.de iudi.l.exigere.& inf.de cri.expi.hære.l uxor.

b ¶ Alijs.§subaudi existimantibus.

c ¶ Non esse actionem.§ contra inf.de fur.l.si quis vxori.circa prin. sed expone ut ibi.

d ¶ Constituto.§id est aperto, ut insti. de obli.quæ ex delicto nas.§. ij.qui.& inf.de fur.l.serui & filij. Sed an cōdi.fur.teneatur uxor uiro, quærit Io.& non soluit. sed uidetur quod non, ut j.l.proxi.& j.de ob quæ.l.honori.& l.parens. Sed arg. contrà inf.e.l.& ideo.§.j.& l.rerum quidem. Accursius. ADDITIO. Dic quod ibi in l.& ideo.sunt casus speciales secundum Bar hic, ad l.autem rerum quidem.responde vt per Bar.ibidem.

e N Am in honorem.§ Vxorem.amouentem. secus ergo si desijt esse uxor cum amouet, uel cum seruus eius amouet, uel ipsa ante coniugium, uel ipsa postea extraneo cui vir fiat hæres: ubi uidetur habere locum actio furti. sed fauore matrimonij condi.fur.datur: ut subijcit.

E T ideo.§ CASVS. huius legis planus est usq. ad §.si filia.

¶ Si filia.§ Filia mea in mea potestate constituta uiro suo aliquas res amouit. Certè ego pater teneor marito actione re.amo. de peculio filiæ meæ. ipsa autem neque furti, neque re. amo. tenetur. in casu tamen teneor insolidum: puta si agam contra generum meum sol.ma.& repeto ab eo dotem, quam ei dedi pro filia mea. ego dico adiuncta filiæ persona, id est nomine meo, & filiæ meæ, cum mihi & ei sit actio de dote communis: ut s. titu.ij.l.ij.§.quod si in patris, nam tunc cum agam nomine filiæ, teneor eam insolidum defendere in actione rerum amo. & defendendo satisdare. sed si mortua sit filia,

Universidad de Deusto Biblioteca

nullo modo teneor nomine filiæ:sed teneor meo nomine inquantum locupletior sum factus ex rebus amotis per filiam meam.locupletior autem uideor esse factus, & si dolo feci quo minus ad me peruenirẽt res amotæ.Item & si uiua est filia, nihilominus teneor meo nomine propter illa quæ ad me peruenerunt,& hoc usque ad l.contra. Viuia.

satisdatione,quia nemo &c.ut s̄.de procu.l.non uidetur. & s̄. qui satisda.cogan.l.si filiusfamiliàs.
l Locupletior fit.} dic ut s̄ proxi.§.
m Dolove.} Perueniret.ad hoc s̄. de hæredi. uel act. vendi.l.ij.§. non tantum.& § fecisse. Accursius.

ti tenebitur [a].

¶ Ex persona alterius inter virum & vxorem datur condictio furtiua.Bart.

¶ Item si seruus eius furtum fecerit, furti cũ ea agere possumus [b]. Sed & cum uxore furti agi possibile est, si ei, cui hr̄des sumus furtum fecerit, uel nobis [c] antequã nuberet: tamen propter reuerentiam personarum, in utroq; [d] casu furtiuam tantùm cõdictionem competere,non etiam furti actionem dicimus.

¶ Hæc actio datur etiam pro rebus consumptis. Bart.

¶ Item uerũ est,quod Ofilius ait, etiam eas res quas diuortij tempore mulier comederit, uendiderit, donauerit, qualibet ratione consumpserit, rerum amotarum iudicio contineri [e].

¶ Filia amouens tenet insolidũ, & pr̄ de peculio: & pr̄ adiuncta filia dotẽ repetẽs, ipsã tenet defendere insolidũ ea uiua: sed ea mortua,tenet ad id qd ad eũ puenit. h. d.

¶ Si filiafamiliàs res amouerit [f], Mela & Fulcinius aiunt de peculio † dandã actionẽ [g]:quia displicuit [h] eã furti obligari, uel in ipsãm ob res amotas dari [i] actionẽ. Sed si pater adiuncta filia de dote agat,nõ aliter ei dandã actionẽ, q̃ si filiã rerũ amotarũ iudicio insolidũ [k] & cũ satisdatione defendat. Sed mortua filia,in patrem rerum amotarum actionẽ dari non oportere Proculus ait,nisi quatenus ex ea re pater locupletior sit [l].

¶ Pomponius lib.16.ad Sab. LEX IIII.

Dolóve malo fecerit quominus † ad se perueniret [m].

¶ Papinianus lib.11.quæstio. LEX V.

Viua quoq; filia quod ad patrem ex rebus amotis peruenit [n], utili iudicio petendum est.

¶ Paulus lib.7.ad Sabinum. LEX VI.

Contra nurũ [o] quoque socero hoc iudiciũ dandum Atilicinus & Fulcinius aiunt.

¶ Pro rebus quæ spectant ad uirum, non competit socero hæc actio.Bar.

¶ Quoties filiofamiliàs dos data est,socerum ob res [p] diuortii causa amotas furti [q] agere non posse.

¶ Hæc actio datur c̄ uirum etiã si fuerit filiusfamiliàs,& in patrẽ de peculio.Bar.

¶ Item cùm rerũ amotarum etiã in uirum [r] datur iudiciũ: si filiusfamiliàs maritus sit: utrum de peculio [s] an in ipsum [t] actio [u] dari debeat: eadem repetemus quę de filiafamiliàs diximus [x].

¶ Hæc actio datur contra hæredem, & transit ad hæredes.Item hæres uiri potest condicere res amotas eo mortuo: licet iacente hæreditate non fiat furtum.Bar.

¶ Si post diuortium maritus decesserit, hæres eius rerum amotarum iudicio uti potest [y].Item hęres mulieris ex hac causa tenebitur: sicut [z] condictionis nomine ex causa furtiua. Sed si morte mariti solutum sit matrimonium, hę res mariti hr̄ditatis petitione [a], uel ad exhibendũ actione,eas cõsequi poterit. Aristo etiam condici ei [b] † posse rectè putat: quia ex iniusta causa apud eam essent. Quòd si mortuo uiro amouerit, non facit furtum: quia rei hæreditariæ [c] nondum possessę furtum non fit: ideoq; aut † uendicari po-

a Tenebitur.} sicut quilibet extraneus, & hoc ideo qa ab initio non fuit nata actio furti:ut inf.de fur.l. ei qui. Item no.hic quod causa cessante nõ cessat effectus: cũ facto diuortio, nisi contrectet, nõ detur actio furti .sic & inf.quæstio. l. unius.§. seruus. & inf.de pec.l. fin.& facit qod no.inf. de usuç.l. sequitur. §.si rem pignori. & C. de noxa.l.j.& s̄. de noxali. l.j.& s̄. de mino. l. verum.
b Agere possum'.} contra.inf.eod.l. si mulier.§.j.Sol. ut ibi. Accursius.
c Vel nobis.} fecit ipsa furtum.H.
d In utroque casu.} id est secundo & tertio & quarto respõ. non autem in primo: licet quidam contra etiam ad primũ referãt: ne obsit.j.eod.l.si mulier. Itẽ quod dicit dari cõdi.fur.dicunt.i.rerũ amotarũ:quæ & cõdictio appellatur: ut j. eo.l. rerum amotarum. quod non placet: quia illa non datur constante matrimonio:ut C. e. l.ij. quod esse opus in his tribus responsis. Itẽ non datur nisi causa diuortij sit amotum,& diuortium sit secutum: ut inf.eo.l. rerum amo. Vel cum vxor de vita viri desperasset:ut inf. eod.si mulier. quæ non sunt hic.dicas ergo dari condi.fur.& sunt speciales casus. Nec obstat ad id quod notatur in l.j.in fin. & facit inf. de solu.l. cum quis §.j. & inf.de fur.l.si quis vxori.in prin.& s̄. de iis qui not.infa.l.seruus. Accursius.
e Contineri.} facit inf.eo.l.si concubina.§.j.& inf.de acqui.hære. l.si seruum.§.amouisse.& §.amouere.
f Amouerit.} diuortij causa.
g Dandam actionem.} scilicet rerum amo. uel condictionem. nã non est proprium nomen actionis de peculio,ut s̄.de pec.l.iiij.§. cui congruit.Et dic in patrem,id est inquantum ad eum peruenit,uel locupletatum est peculium:ut supra de pecu.l.iij.§.ex causa. & de condi.furt.l.iiij.& infrà eod.l.uiua quoq.idẽ & in omni maleficio: ut infrà de vi & vi arm.l.j.§.familiæ.licet noxaliter ex eis agi consueuerit,ut suprà de ijs qui deiece.uel effu.l.j.§.cum seruus. & sic intelligitur.s̄.de condi.furt.l.peñulti. ADDITIO Dic quod istud est verum in seruo:sed in filio delinquente cessat actio noxalis, secundum Barto.hic.
h Displicuit.} scilicet dicilicet sit uerum: ut infrà eo.l. penul. & facit inf.eo.l.contra nurum.§.ij.Accursius.
i Dari actionem.} scilicet rerum amo.uel condi.fur.ut s̄.de condi. furt.l.ex causa furtiua.& d.l.iij.de pecu.§.ex causa.
k Insolidum.} uidetur ex delicto filiæ patrem grauari: & sic est contra in authenti.de nup.§.est quoque.col.iiij. & suprà de diuor.l.si filia.& suprà titu.ij.si filiafamil.Sed ibi in fraudem patris delinquebat filia:hic & in alterius scilicet viri, uel hoc ideo quia ex persona eius agit: unde insolidum defendit. Et ita quædam retinendo habemus solida,quæ non agendo.sic supra, si certum peta.l. cum fundus. §. seruum. & de compen.l. si cum filio. & de ædil. edic. l. si seruus. & facit s̄. de procu .l.seruum. §.æquum. Et not. quod dicit, cum

Causa cessante non cessat effectus.

† Als,& de peculio in patrẽ, quia displi. eam furti obligari & in ipsũ.&c.

† Ad eum. Dua.

n Viua.} Peruenit. dic ut no.s̄. eo. l.& ideo.§.pen.
o Contra.} CASVS. Si nurus mea. i. uxor filij mei in mea potestate constituta amoueat aliquid causa diuortij: ego socer bene possum cõtra eam agere. ¶ Quoties.} Titia dedit dotem filio meo, & non mihi. & posteà surripuit rem dotalem. certè ego non possum agere cõtra eam actione furti uel re. amo. cum ad me non spectẽt res amotę, ¶ Item cũ.] Si maritus existens in sui patris potestate, amoueat res uxori: pater tenetur de peculio.
¶ Si post.} Vxor mea mihi constante ma. surripuit quasdam res: & posteà secutum est diuortium: & ego decessi.certè hæres meus habet cõtra eam actionẽ: & si ipsa decedat,hęres suus tenetur.Sed si ego decessi ante diuortiũ, & sic non habeo actionem rerum amo.ut inf. eod.l.rerum.nec hæres meus habebit, sed habebit contra eam hæred.pe.vel act. ad exhibendum: sicut si ipsa amoueat post mortem meam, & ante aditam hęr.meam per hęredes meos,cui tenetur actio ne rerum amo. cum nõ committatur furtum iacente hæreditate.
o Contra nurum.} ut inf.eo.l.nihil.§.j. sed inf.proxi.§. est contra. So.ut ibi.
p Ob res.} datas in dotem.Azo.
q Furti.} nec rerum amotarum: cum ad socerum res amotæ non spectent: uel non tenentur pro eis. & idem in qualibet alia re amota,quæ ad patrem non spectat. si autem ad socerum spectat,furti agere potest socer si filius erat emancipatus.alioqn non furti,sed rerum amotarum:ut inf.eo.l.nihil.§.uxor.& in hac l.in prin.& inf.proxi.§.H.
r Etiam in uirum.} ut inf.eo.l.proxi.& C.eo.l.ij.
s De peculio.} in patrem.
t In ipsum.} f.filium, & insolidum.
v Actio.} rerum amotarum.
x Diximus.} s̄.eo.l.& ideo.§ pe.& §.fi.
y Potest.} ut & inf.e.l.si mulier.§.hæc actio. & facit inf.e.l.si propter.§.finali.
z Sicut.} non omnino sicut.hæres enim furis tenetur etiam si nihil ad hæredem peruenerit:ut instit.de ob.quæ ex delic.§.fin.Sed hic non nisi inquantum peruenit:ut C.eod.l.fi.& facit.s̄.eo.&.l.ideo.§.fi. & l.uiua. Item non intelligas dari hoc casu condictionem ex psona defunctæ:ut no.s̄.eo.l.j.in fi.item facit inf.eo.l.pe.
a Hæreditatis petitione.} ut & inf.eo.l.si propter.§.fi.& C.e.l.fin.
b Ei.} f.mulieri.id est ab ea.& facit.inf.eo.l.rerum.
c Rei hæreditariæ.} ut & inf. si quis testa.li.l.j.§. Scæuola. nisi in casu:ut j.de fur.l. hæreditariæ.& ll.sequen.& dic hic rem hæreditariam ante aditam hæreditatem i,& ante apprehensam possessionẽ, ut subiicit.quę hæreditas,quia subiit uicem defuncti:ut institu.de hę redi.institu.§.seruus alienus.cui vxor debuit reuerentiam, eandem debeat ipsi hęreditati:sed ea adita & fiet furtum,& aget hæres furti: ut ar.s̄.eod.l.& ideo.& facit. inf. de cri. expi. hæredi. l.ij.& l. uxor &.C.

† Als,& cõdictiõe posse.

† Vindicari, passim reperies in P.F.pro eo qd̃ uulgò uendicari scriptũ est.

† Vbi enim hæres possideret, nec adiuisset & bona fide & iusto titulo adhuc non diceret sua hæreditas, vide D. de Ca. in l. licet. C. de iure delib. Cy. ibidem utitur fere iisdem verbis.

& C.de fur.l.quamuis. & de crimi.expila.hære.l. aduersus.& s̄.de nego.gest.l.hæres.Accursius.
a Petitionem.} non actionem rerum amotarum.
Cum mulier.} CASVS. Si vir amouit res suas uxori, bene tenetur hac actione:& si uterque eorum surripiat alteri, compensabunt adinuicem ut suprà titu.ij.l. uiro atque uxore.
b Mulier.} sic & C. e.l.j.& facit s̄.tit.ij l.rei iudicatæ. §.j.& l. uiro. & C.de compen.l.neq;. & inf.eod.l.Marcellus. Accur.
Si cum dos.} CASVS. Mulier amouit res mariti. posteà solu. matr. egit mulier de dote, & eam consecuta est .nunquid amplius poterit maritus agere act. re. amot? & dicitur quod sic. ¶ Sabinus.} Vxor amouit res uiri, & solu. matr. eas non uult restituere. certè dabitur marito contra eam iuramentum in litem, etiam si mulier uelit ei dare iustam æstimationem dictarum rerum, ipse autem nolit nisi res. & in isto casu iurat maritus in litem contra uxorem:sicque datur marito quantitas quam iurauit, & remanet res amota apud mulierẽ: & maritus non tenetur mulieri cauere de euictione dictæ rei: qa propter contumaciam mulieris res apud eam remãsit. hoc dicit cum duabus legibus sequẽ. Viuianus.
c Nihilominus.} poterat enim excipere, uel compensare, ut C. eo. l. j. quod cum non fecerit, uidebatur sibi præiudicasse: ut C. ad legem Falcid. authen. sed cum testator. §. itẽ si hæres. uel uidebatur posse repetere ut indebitum, ut suprà titu.j. l.quod dicitur.§.si dos. quod falsum est: ut hic dicitur. & facit s̄. de compen.l.si ambo. & suprà de neg.gest.l. sed an ultro.in princip.& suprà commoda.l.in commodato.§..& l.in rebus §.fi.Accur.
d Actio.} rerum amotarum.
e Quanti in litem.} sortitur ergo hæc actio naturam arbitrariarum actionum, licet non connumeretur inter eas,ut insti.de actioni. §.præterea.
f Non enim &c.} Concord.suprà de in litem iurand.l. si tutor. & suprà solu.matri.l.si filiofami.§.j. & suprà de rei uendi.l. nec quasi.Sed contrà C.de in litem dand.tut.l. an tibi.Solu.ibi habebat rem vænalem.Item contrà.suprà de donatio.inter uirum & uxorem.l.si donatæ. Sed ibi causam habet possidens à uendicante, hic non.
g Suo.} scilicet iusto, uel proprio.
h Deoq.} Pro euictione,ut & s̄.de rei ven.l.& ex diuerso.§. petitor. & de condic. fur.l.si seruus.§.cauere. Sed contrà s̄. de dona. inter uirũ & vxo.l.si donatę.Solu.ut s̄.l.proxi. dixi. ADDITIO Dic quod ibi possidens habebat causam à vendicãte secundum gl. & Dy. in c.pro possessore.de regu.iur.lib.vj.& secundum Bar.in l.litis.inf. pro emp.& in l.depositi.de re iudi.
Marcellus.} CASVS.Siue uxor expellat maritum de domo, & res amoueat viri:siue maritus expellat vxorem de domo, & amoueat res uxoris: tenentur. ¶ Qui rerum.} Egi actione re. amo.contra uxorem quondã meam,& uolo probare quod ipsa amouerat,& non possum nisi per sacramentum suum.certè me iurante q non deferatur ei sacramentum animo calumniandi,ipsa tenetur iurare quod non amouerit, aut res mihi restituere, & quod dixi in vxore,habet locum in uiro amouente res uxoris.Sed nunquid pater uel hæres illius qui dicitur amouisse, tenetur iurare? certè non. Sed quid si ille qui dicitur amouisse, referat sacramentum deferenti? certe non auditur. Item quid si ego qui agebam rerum amotarum pro parte rerum, volo pro alia parte sacramentum ei qui amouisse dicitur, deferre? nunquid possum? & dicit quod sic, & hoc usque ad l. nihil interest. Viuianus.

† Apud Du. incipit,mulier habebit.&c.

† Mulier cũ actione. Du.

† Satisdatio fieret, &c.

† Lib. 37. ad edict.

† Iusto pretio.

† Propter euictiõem promittentem.

† Lib. 33. ad edictũ.

† In P. F. amouerũt.

terunt aut in hæreditatis petitionem [a] venient.

¶ Si maritus & uxor inuicẽ agunt rerũ amotarũ actione, poterunt cõpensare. B.

¶ Vlpianus lib.36.ad Sabi. LEX VII.

† Cum mulier [b] habebit rerũ amotarum actionẽ aduersus virum, & compensare potest † cum actione, qua maritus agere vult ob res amotas.

¶ Qui soluit quod debet, non prohibetur petere quod sibi debetur. Bar.

¶ Pomponius lib.16.ad Sabi. L. VIII.

Si cùm dos solueretur mulieri, aut † satis doti fieret, dictum non esset actum iri rerum amotarum,nihilominus [c] agi potest,Nã & cùm dos nulla est, eadẽ actio [d] datur.

¶ In actione hac contra non restituentem iuratur in litem:& soluenti æstimationem non cauetur de euictione.Bart.

¶ Sabinus ait,Si mulier res quas amouit,non reddat, æstimari debere quanti in litem [e] vir iurasset.

¶ Paulus lib.7.ad Sabinũ. LEX IX.

Non enim [f] æquum est, inuitum suo [g] pretio res suas vendere.

¶ Pomponius lib.16.ad Sabin. LEX X.

Ideoque nec debere † cum pro euictione [h] promittere, quòd ex contumacia mulieris id ita acciderit.

¶ Tam uiro quàm uxori competit hæc actio.Bartol.

¶ Vlpian.lib.35.ad Sabinũ. LEX XI.

Marcellus libro vij. Digestorum scribit, Siue p vxorẽ, siue vxor virum domo expulerit,& res † amouerit [i] ,rerũ amotarum teneri.

¶ Cõuento hac actione põt deferri iusiurandum, nisi alieno nomine conueniatur: & is cui defertur, non potest referre.h.d. cum duabus legibus seq.Bartol.

¶ Qui rerum amotarum instituit actionem, si velit magis iusiurandum deferre, cogitur aduersarius iurare [k] nihil diuortij causa amotum esse, dum priùs de calũnia [l] iuret,qui iusiurandum defert. Iurare autem tam vir quàm vxor cogetur: pater autẽ amouentis iurare non cogitur: cùm iniquum sit, de alieno facto [m] aliũ iurare. † Is ergo cogitur iurare, qui amouisse dicitur:& idcirco nec hęres [n] eius qui quæve amouisse dicitur, iurare cogitur. ¶ Si quis delatum sibi iusiurandum referre velit, non videtur Prætor id permisisse [o].

¶ Paulus lib.7.ad Sabinũ. LEX XII.

Non magis quàm si q̃s ei qui furti agat, iusiurandum deferat [p] an ipse fur sit.

¶ Vlpianus lib.35.ad Sabin. L. XIII.

Ideo Labeo scribit [q] mulieri non esse permittendũ referre [r] iusiurandum,& ita † edicto ordinatum videtur.

¶ Circa diuersas res admittit̃ uariatio.B.

¶ Paulus lib.2.sententiarũ. L. XIIII.

De rebus amotis permittendum est marito vel vxori de quibusdam rebus iusiurãdum deferre,de quibusdam probare [s].

¶ In hac actione non curatur an simul habitauerint coniuges.h.d.Bar.

¶ Vlpianus lib.34.ad edictũ. LEX XV.

Nihil interest vtrum simul an separatim [t] habitauerint, cùm actio rerum amotarum competat etiam aduersus eam, quę ex ea domo subtraxerit, in qua non

i Res amouerit.} causa diuortij: & secutum est diuortium: ut infrà eodem. l. rerum. & facit ifrà eodem l. si mulier.
k Iurare.} nisi patronus à liberta conuentus, ut suprà de iureiuran.l.si patronus libertam.
l De calumnia.} hoc nisi sit patronus: cui remittitur,& etiam parenti:ut s̄. de iureiurando. l. iusiurãdum.§. hoc iusiurandum.
m De alieno facto.} sic suprà de in litem iuran.l. uideamus.§. primo.& facit C. de iureiur.l.delata.& s̄.de iuris & fac. igno.l.ij. & iij. Sed contrà C. de adulte.l. in adulterij. & C.de sica.l. fina. Sed ibi ut testis. Item ex hoc quod hic dicit no. hoc esse iuramentum ueritatis. sic suprà de iureiuran. l. quoties. & l.iusiurandum & ad pecunias. §. j. Accursius.
n Nec hæres.} cum multum discrepet &c. ut C. de rebus credi.l. pe.in prin.
o Permisisse.} scilicet relationem, ut inf. eodem.l. idem Labeo. est speciale odio delinquentis. Et ideo idem in omnibus delictis: ut & inf.l.proxima. & idẽ ubicunque lex defert: ut not. C. de rebus credi.l. delata. aliàs regulariter potest referri: ut suprà, de iureiurand. l. iusiurandum & ad pecunias.§.datur.& C.de rebus credit.l.delata.ubi de hoc notatur. ADDITIO Pro declaratione istius glossæ dic secundum Pet. de bella pertica, quod ideo non est locus relationi alias. quia delictum, de quo quæritur, non cadit in scientiam eius cui refertur, sicut in scientiam eius,cui ab initio defertur: sed quando æqualiter caderet in scientiam utriusque,ut cum aliquis uerberatur ab aliquo,tunc est locus relationi,ut dicta l.delata.& l.lex Cornelia. §.hac lege.secundum Bar.hic.
p Non magis.} Deferat.i.referat.
q Ideo Labeo scribit.} ut suprà eodem,lege, Marcellus. in fine. & l.seq.
r Referre.} sicut nec ab initio deferre, secundum quosdam: quia de alieno facto,ut s̄.eo.l.Marcellus.§ pe.
s De rebus Probare.} Incõstantia uel uariatio hic admittitur. quod dic ut s̄.de procu.l.in causæ.
Nihil interest.} CASVS. Siue habitem in eadem domo cum uxore mea,siue non,& ipsa res meas mihi amoueat, tenetur. ¶ Vxor.} Si habeo filium meum in potestate, & uxor eius mihi aliquid surripiat,non ago contra eam actiõne furti,sed rerum amota.Si autem sit emancipatus à me filius meus bene possum agere furti cõtra uxorem suam.Et quod dixi in uxore filij, idem est in uxore nepotis & pronepotis.Viuianus.
t An separatim.} quod quandoque faciunt nobiles: & ideo non minus est matrimonium,ut s̄.de don.inter uirum & uxo.l. cum hic status.§.si mulier & maritus.& facit C.de dona.inter uirum & uxorem. l.res.& de repu.l.j.

† Concor. gl.in c. bonæ memoriæ. super verbo, naturã. i pri. ex de elec.

† Lib.7.ad Breuium.

† Referat.

† Lib. 33. ad edictũ.

† Dua edictum.

† Li.18.ad edict.

Inconstantia uel variatio quãdoq; admittitur.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Non simul.} ergo ipsa sola: sed superiori casu subtraxit ex ea, quam uir solus inhabitabat.
b ¶ Vxor.} facit s. eo. l. j. in fi. & l. contra nurum. §. j. & de dona. inter virum & uxo. l. iij. §. ab uxoris. & § fina.

AD fiscum.} CASVS. Vxor mea mihi surripuit res meas, constante matrimonio. & posteà ex aliquo meo delicto bona mea publicata sunt: certè sicut interim poteram conuenire vxorem, ita eam conueniet fiscus.
c ¶ Deuolutis.} puta uiro damnato in metallum, & ita solu. matrimo. ut s. de diuor. l. j. & eius solutionis gratia res viri amouit vxor. at uiro deportato non soluitur matrimonium, nisi uxor uelit esse solutum: ut C. de diuor. l. j.
d ¶ Conuenitur.} sic enim fisco ut hæredi mariti tenetur, uelut ipsi uiro, cui non tenetur ad pœnam: ut C. eo. l. ij. habetur enim ut hæres: ut C. de senten. pas. l. si ademptis. & ad legem Iuliam de vi publi. uel pri. l. tutoris.
e ¶ Quamuis alii.} habeas alij, pluralis numeri, & non habeas condemnetur, sed dic condemnentur. & dic alij subtrahentes de rebus ad fiscum pertinentibus uel fisco delatis, uel fraudem contra fiscum committentes: ut C. de natura. liber. l. j. & in fine. & inf. ad legem Iuliam pec. l. sacrilegij in fi. & j. de iure fisci. l. aufertur. in fine. & est ratio: qa hic non erant fiscales, imo priuatæ tempore amotionis. Azo. vel habeas secundũ M. alij, uel alijs extraneo, uel extraneis: & sic datiuus singularis numeri uel pluralis: & habeas condemnet, scilicet mulier pro furto manifesto, uel rapina, quam fecerat eis, nõ viro vel fisco. nam quadruplum est pęna furti manifesti uel rapinæ. Sed omnino melius est legere condemnentur quam condemnetur.

† Sic in P. F. Als, legitur condẽnetur.
† De sensu huius l. uid. Crot. i Rubr, sol. mat. num. 11.

simul a cum viro habitabat.

¶ Contra coniugem eius quam quis habet in potestate, non datur actio furti: secus, si emancipata fuerit. Bar.

¶ Vxor b & nurus & pronurus viro & socero & prosocero furtum facere possunt: furti autem non tenentur, nisi fortè emancipatus sit filius. tunc enim nurus patri eius & furtum facit, & furti tenetur.

¶ Hæc lex legit plurib. modis tã i primo q̃ in secundo rñso. Primò loquit in uiro dãnato in metallũ: cuius occasione si uxor amouit, certè tenet fisco actione rerũ amotarũ in simplũ, qđ nota: qa scđm hoc est casus ꝙ hæc actio locũ habet si qs amoueat pp spem mrimonij soluendi aliter q̃ per diuortiũ. Scđo modo pt legi, ꝙ mulier amoueat cã diuortij: posteà maritus fuit dãnatus i metallũ, uel deportatus: et mulier diuertit: non enĩ p deportationẽ soluit, nisi diuortiũ sequatur: ut l. j. C. de diuor. Bart

¶ Hermogenianus lib. 2. iuris Epitomarum.

LEX XVI.

AD fiscum mariti bonis deuolutis c: vxor rerum amotarum nomine in simplum conuenitur d: quamuis e alii in quadruplum † condemnentur.

Inter eos, inter quos non fuit matrimonium uerè, nõ habet locum hæc actio. Bar.

¶ Vlpian. lib. 30. ad edict. LEX XVII.

SI cõcubina † res amouerit, hoc iure vtimur, vt furti teneatur. Et consequenter dicemus, vbicunque cessat matrimonium: vt putà in ea quæ tutori suo nupsit f, vel contra g mãdata conuenit, vel sicubi alibi h cessat matrimonium, cessare rerũ amotarum actionem, quia competit diuortii causa i.

¶ Causa diuortij pt amoueri tũc cũ sit diuortiũ, uel etiã antè, si posteà celet. Bar.

¶ Res amotas dicimus nõ solùm eas, quas mulier amouit cùm diuortij consilium iniisset, sed etiam eas quas nupta k amouit, si cùm discederet, eas celauerit l.

¶ Hæc actio competit pro rebus extantibus & peremptis. Bart.

¶ Nõ solum eas res, quæ extant, in rerum amotarum iudicium venire Iulianus ait: verùm etiam eas quæ in rerum natura esse desierunt m. Simili modo & certi n condici eas posse ait. ¶ Quæ viro suo res pignori datas o amouerit p, hoc iudicio rerum amotarũ tenebitur.

¶ Paulus lib. 7. ad Sabi. LEX XVIII.

SEd & domino cõdictio q competet: sed alterutri r agere permittendum est.

¶ Amouere dicitur, qui dolo causam dat ut alius amoueat. h. d. Bar.

¶ Vlpia. lib. 35. ad Sabin. LEX XIX.

SEd & si diuortij tempore fures in domum mariti induxerit s, & per eos res amouerit, t ita, vt ipsa non contrectauerit, rerum amotarũ iudicio tenebitur. Verum est itaq;, quod Labeo scribit, vxorem rerum amotarũ teneri, etiam si ad eam res non peruenerint v.

¶ Hæc actio competit coniugi pro re d se bona fide possessa. Bar.

¶ Marcellus libro 7. Digestorum.

LEX XX.

SI rem, quam maritus bona fide emerat, vxor amouerit, vel opem furi tulerit x, idq; fecerit diuortii y causa, rerum amotarum iudicio damnabitur.

¶ In eam, quę causa mortis sperate amouet, utilis hæc actio dat. h. d. scđm primam lecturã. Legitur alio modo. Qui amouit cã mortis speratæ, tenetur hac actione, si posteà diuortium est secutum. h. d. Bar.

¶ Paulus lib. 7. ad Sabi. LEX XXI.

SI cùm mulier de viri vita desperans surreptis quibusdam rebus diuertisset, conualuerit vir,

† lib. 6. qõ.
† Lib. 34. ad edict.
† Lib. 37. ad edict.

g ¶ Contra mandata.} sic C. de nup. l. & si contrã.
h ¶ Alibi.} ut s. de ritu nup. l. lex Iulia.
i ¶ Diuortij causa.} nullum autem est diuortiũ, cum nullum sit matrimonium: & sic nota ꝙ inter istos qui contra fas cõueniunt, honor non debetur in omnibus, licet liberalitas & impudicitia inter eosdẽ ad instar matrimonij prohibeatur: ut s. de do. inter vi. & vxo. l. hæc oratio. §. j. & l. cum hic status. §. fin. & inf. ad le. iul. de adul. l. si uxor. §. j.
k ¶ Nupta.} nondum cogitans de diuortio.
l ¶ Celauerit.} datur enim hæc actio ex secunda contrectatione, cum ex prima deficiat sic inf. de furt. l. serui & filij. in prin. ut no. s. eo. l. iij. in prin. H. & facit s. e. l. iij. §. item uerum. Accur.
m ¶ Desierunt.} sic in condictione furtiua: ut inf. de fur. l. inter omnes. i prin. cui hęc similis est: vt inf. eo. l. reum. in fin. Accur.
n ¶ Certi.} s. generalis quę concurrit cum cõdi. fur. & hac actione: ut s. si cer. peta. l. certi condictio. in prin. & §. sed ex causa furtiua.
o ¶ Datas.} ab aliquibus. Accur.
p ¶ Amouerit.} causa diuortij: & secutum est diuortium: ut & j. e. l. rerum quidem. Alij dixerunt etiam cõstante matrimonio hoc casu dari rerum amotarum: ut C. de fur. l. fin. §. fina. quod non placet. nec illud eo modo intelligimus: ut ibi no.
q SEd & domino condictio.} s. furtiua & actio furt. arg. inf. e. l. si uxor. H.
r ¶ Sed alterutri.} i. ipse uir prius, si soluendo est: aliàs dominus agetur ut C. de furt. l. fina. in fin. sed certè ibi loquitur de act. furt. & hoc idẽ & eodẽ modo dicã de act. furti. & act. rerũ amotarum. Vel fortè nec tunc: quia ibi loquitur cum cõstabat ad huc matrimonium, hic eo soluto. Itẽ hic cõdictio furtiua & actio rerum amotarum, cum sint rei persecutoriæ, tolluntur ad inuicem: ut C. de fur. l. ancillæ. & s. de condi. fur. l. si pro fure. §. primo. & facit supra eo. l. si rem.
s SEd & si.} Indigaerit. s. mulier.
t ¶ Amouerit.} id est ipsi amouerint eius ope & consilio. alioquin si nec ipsi nec ipsa amouisset, secus esset: ut argu. inf. de furt. l. si quis vxori. & sequenti. §. neque verbo. ut l. si is qui rem. §. si tu Titium.
v ¶ Non peruenerint.} secus est in cõdi. fur. ut j. de fur. l. uulgaris. in fi. & l. seq. & s. de cõdi. fur. l. ex causa furtiua. & l. seq. & ibi no. plenè & facit inf. eo. ti. l. si mulier. §. fin. H.
x SI rem.} Opem furi tulerit. secus in condictio. fur. ut nota. s. lege proxima.
y ¶ Diuortij causa.} aliàs secus: ut inf. eo. l. rerum. nisi in casu: ut inf. l. proxi. si mulier. in prin. Accur.

SI cum mulier.} CASVS. Vxor de vita uiri desperans diuertit ab eo surreptis ei quibusdã rebus. posteà vir liberatus est ab illa infirmitate certè habet contra eam vtilem rerum amo. actio. non autem directam: quia non fecit causa diuortij mulier furtum.
¶ Si seruus.} Seruus vxoris meæ, siue dotalis, siue non, surripuit mihi quasdam res iussu dominæ suæ, cum iniisset consilium diuertendi certe

SI concubina.} CASVS. Si concubina mea mihi res meas amoueat, vel illa, cum quã non est mihi matrimonium de iure, licet sit fortè de facto, bene habeo contra eam actionem furti, & non rerum amo, quia act. rerum amot. competit causa diuortij facta amotione. diuortium autem hic non potuit esse, cum non fuerit matrimonium. sed & si mulier non cogitabat adhuc de diuortio cum mihi surripuit, licet cum fiebat diuortium inter me & eam, dictas res celauit, nihilominus tenetur act. rerum amotar. ¶ Non solum.} Siue extant res quas mihi amouit uxor mea, siue non: semper habeo act. rerum amo. & etiam condictionem furtiuam. ¶ Quæ viro.} Mihi accommodauit Titius codicem siue digestum, & uxor mea mihi surripuit. certè possum agere contra eam act. rerum amo. & Titius qui mihi commodauit, habet contra eam condictionem furti. Sed si unus nostrum agat contra eam: alter non poterit agere. Sed pone quod vxor mea non surripuit mihi suis manibus res meas, uel alienas mihi commodatas: sed introduxit fures qui surripuerũt certè nihilominus tenetur: quamuis res amotæ per dictos fures ad eam non peruenerint. & quod dixi in re mihi commodata, idem in eã, quam bona fide emi ego maritus.
f ¶ Nupsit.} sic C. de interdi. ma. l. si patris.

di. certè tenetur mulier rerũ amotarũ act. secus si nõ fecit iussu dominæ: quia tũc distinguitur utrũ mulier sciuit esse furẽ cum eum mulier dedit mihi in dotẽ, & sarciet mihi totũ damnũ conuenta à me act. furti serui. Si autẽ ignorauerit mulier eũ esse furẽ, tũc tenetur furti noxali. ¶ Rerum amotarũ.} Vxor mea amouit mihi res quas mihi dederat in dotem posteà solutum est mat. inter me & eam. & sic ipsa habuit repetitionẽ dotis si non surripuisset dotem. unde uidetur ꝙ marijtus non possit ab ea repetere res dotales quas ipsa amouit: quia & si non surripuisset, eas posset repetere. Dicitur tamen hic quod potest: quia interim patitur damnũ maritus eo quod fructus non habet ex rebus dotalibus p eã surreptis: & non solum lucri, sed etiã dãni habet ratio. ¶ Hæc actio. Actio rerũ amotarũ cõtinet rerũ persecutionem quauis nascatur ꝓpter delictum surripientis. & ideo non finitur anno, sicut & condictio furtiua. Item non solum marito sed etiam hæredi eius ꝓpetit: & si mulier nõ est soluendo ꝓuẽta re. amo. in solidũ condẽnatur. & idem est in uiro surripiente. & litera dicit rationem bonam.
a ¶ Vtilis.} non directa: qa hic non fuit diuortiũ, quod esset opꝰ: ut j. e. l. rerum. uel ideo quia mors fuit causa amotionis non diuortium: licet & illud intercesserit. nã dicit diuertisset. uidebat autẽ nulla dãda, cum mors præbuerit causam diuortio, & per consequens amotioni: quia causa cessante cessaret actio. sed certè diuortium remanet, quod causa proxima potest dici.

† Dño. Du.
† Facit xj. qõ. 3. c. qui resistit. Et Gell. lib. 2. Noct. Atti. c. 7.
† Sarciet. Dua.
† Du. si qđ.
† In P. F. sicut & condictio furtiua. In aliis qbusdã exẽpl. legit sicut nec, &c. sed qualitercũque legis, idem est sensus.

vtilis a rerum amotarum actio ei danda est.

¶ Etiam si amouendo furtum non fiat: mulier cuius dolo sit amotio, tenetur rerum amotarum actione. Bar.

¶ Si seruus mulieris iussu dñę diuortij cã res amouerit, Pædius putat nec furtũ eũ facere, qui nihil lucri sui cã contrectet, nec uideri furtum facienti b opem ferre, cũ mulier furtum non faciat c: quis seruus in facinoribus d † domini dicto audiens esse non debeat †. Sed rerũ amotarum e actio erit.

¶ Ex fcõ serui dotalis mulier tenet si fuerit sciẽs: als liberat dimittẽdo ꝓ noxa. B.

¶ At si in dotem seruus datus furtum uiro fecerit, si quidem mulier talem esse eum scierit, totum damnum uiro † sarciet. quod si ignorauerit, tunc non ultra condẽnationem noxæ f multanda erit.

¶ Si res dotalis amoueat, habet locũ hec actio pp interusuriũ medij temporis. Bart.

¶ Rerum g amotarum actio damnum repręsentat, quod factum est in rebus amotis, etiã si posteà dotis exactio competat. Commodi quoq; † si quid amotis rebus amiserit uir, ratio h habenda est.

¶ Hæc actio est persecutoria, ideo perpetua. Bartol.

¶ Hęc actio licet ex delicto nascatur, tamen rei persecutionẽ continet: & ideo nõ anno finit i †, sicut cõdictio ex causa furtiua. k Præterea & hæredibus competit l.

¶ In actione ex maleficio ñ est locus bñsicio ne qs ꝯdẽnet nisi in quãtũ facere pt. B.

¶ Nec uiro, nec mulieri prodest in hoc iudicio, si facere non possint m. pendet enim id ex furto n.

¶ Litis estimatio facit emptionẽ: ideo soluens, hẽt exceptionẽ & retentionem. B.

¶ Iulianus lib. 19. Digestorum. L. XXII.

SI propter res amotas egero cũ muliere, & lis æstimata sit, an actio ei dãda sit, si amiserit possessionem? mouet me, quia dolo o acquisiuit possessionem. Respondi, Qui litis æstimationem suffert, emptoris p loco habẽdus est. Ideó que si mulier, cum qua rerũ amotarum actum est, ęstimationẽ litis præstiterit, aduersus uendicantem maritum uel hæredẽ mariti exceptionẽ habet: & si amiserit possessionẽ in rem actio ei danda q est.

¶ Si mulier amouit causa mortis, quæ secuta est, tenetur actione petitionis hæreditatis, & ad exhibendum. Bartol.

¶ Si mulier mortis causa res amouerit, deinde mortuꝰ est maritus, hæreditatis petitione, uel actione ad exhibendum consequi poterit hęres r † id, quod amotum est.

¶ Aphrican. lib. 8. quęst. LEX XXIII.

REdintegrato s matrimonio si iterũ diuortium factũ erit, ob res amotas prioris t diuortij causa, item ob impensas donationésq; priore matrimonio factas, manere actionem existimaui v.

¶ Ob res amotas mulier tenetur pluribus actionibus: licet altera debet eligi. Bar.

¶ Vlpian. lib. 5. regularũ. LEX XXIIII.

l ¶ Competit.} ut s. eo. l. contrã. §. si post.
m ¶ Non possit.} inf. de re iudi. l. si rerum.
n ¶ Ex furto.} bona ratio, nã furtũ nõ fit sine dolo. ut insti. de obliga. quæ ex delicto. §. pe. ita nec hæc actio cõpetit sine dolo. Est & alia ratio, quia diuortium est secutum: ut s. de nego. gestis. l. diuortio. Sed ratio hic posita locum habet constan. etiã matrimo. ut s. titul. ij. l. et. §. licet. & inf. de re iud. l. sed hoc. in finã. Hug. Item secus in actione ex stipulatu pro dote, quam in hac actione. Accursius.

SI propter.} CASVS. Mulier amouit viro res constã. matrimonio. posteà solutum est matrimonium. unde eã conuenit maritus rerum amo. & ipsa nolens restituere res amotas, condemnata fuit in earum æstimationem: sicque res amotæ remanserunt penes eã: & posteà ipsa ab earũ possessione cecidit. nũquid habet rei uendi. ad eas repetendas? & dicitur quod sic: & si non cadat à pos. & ab ea petat hæres mariti quondam, vel ipse maritus, quondam, exceptione remouetur.
¶ Si mulier.} Mulier de morte viri desperans, non autem diuortium cogitãs, surripuit res mariti: & maritus mortuus est, sicut ipsa credebat. certè non habet locum act. rerum amo. quia non fuit amotum causa diuortij, sed causa mortis, ut dictum est, ut inf. eo. re. amo. sed habet locum pro hæredibus mariti actio ad exhiben. & petitio hæredi. sed in isto alio casu bene habet locum act. rerum amo. Interim mulier constante matrimonio surripuit res uiro, & posteà diuertit unde habet locum act. rerum amota. posteà ipsa reuersa fuit ad maritum: & sic cessauit actio rerum amotarum. interim posteà constante secunda reuersione ipsa surripuit eidem marito aliàs res, & solutum est matrimonium inter eos. certè non solum pro rebus amotis per eam post reuersionem, sed etiam pro amotis in prima constantia matrimonij manet actio rerũ amo. Et quod dixi in rebus amotis in utroque matrimonio: scilicet ut habeat locum repetitio impensarum factarum in utroque matrimonio: idem est in donationibus factis per maritum uxori constante primo matrimonio & secundo: quia de utrisque habet repetitionem maritus. cum enim nõ ualuerit, repeti possunt per donantem, ut dixi. s. sol. matr. diuortio. §. ob donationes. h. d. cum l. se. Vi.

† Quod dic verũ, si mulieri dos fuisset soluta: alioquin nec hrdib. nec quibuscunq; legatarus, etiã si res essent fabricæ spiritalis relictæ, cõpeterẽt. Bald. in l. j. in fin. uersi modò quæritur. C. si aduer. vendi. pig.

b ¶ Facienti.} scilicet mulieri.
c ¶ Non faciat.} imo uidetur: ut j. de fur. l. si quis uxori. in prin. & l. qui seruo. §. idẽ Põponius. & s. eo. l. iij. §. j. quæ sunt cõtrã. Sol. hic nõ fecit seruus dolo, quia obediẽs: uẽ quia dominæ rẽ credens. & ita nec ipsa per eũ: & sic non fert opẽ ei: quod nõ est ibi: & sic fecit dolũ: unde tenetur domina vel noxali, si ignorauerit: uel suo nomine, si iussit.
d ¶ Facinoribus.} atrocioribus, ut hic, & s. de noxa. l. ij. §. j. & j. de ac. & obli. l. seruus. & de reg. iur. l. ad ea. & facit j. de furt. l. si qs vxori. §. neque. & l. si is. §. si tu. & l. qui seruo. in prin. Accursius.
e ¶ Amotarum.} in qua sufficit res amotas & dolo malo, & causa diuortij, & secutum diuortium: ut in summa. Accursius.
f ¶ Noxæ.} Facit s. de pigno. acti. l. si seruus. & s. man. l. inter causas. §. sed cum seruus. & s. loca. l. cum in plures. §. seruum.
g ¶ Rerũ am.} dic qđ mulier quæ amouit uiro res dotales, tenetur rerum amotarum, licet posteà actio dotis mulieri competitura sit, & hoc ut uir habeat interusurium medij temporis. arg. j. e. l. ob res. Annua enim bima trima die olim, hodie post annũ huiusmodi mobilia restituuntur: ut C. de rei uxo. act. §. exactio. Non ergo interim est locus compensationi, ut s. de compensa. l. quod in diem. & quia species sunt amotæ: quæ scilicet compensatio aliàs locum haberet, ut C. eo. l. j. sed an mulier incidit in l. si quis in tantam. uel in decretum diui Marci, dic ut C. eo. l. ij.
h ¶ Ratio.} siue quis amissurus quid sit, puta æstimationẽ uel pœnam: quia rem amotam præstare nequit: aut creditã à se pecuniã chirographo sublato probare non ualet: siue nõ lucratur puta serui operas, uel hæreditatem in qua seruus per vxorem amotus fuerat institutus. multa quoque alia causarum corpori cohærentium exempla i damno lucroque in l. Aquil. tit. & de fur. inueniũtur R. & facit inf. ne quid in loco publico. l. ij. §. merito.
i ¶ Finitur.} ut s. de act. & obli. l. in honorariis.
k ¶ Furtiua.} Non finitur anno. H.

o ¶ Quia dolo.} & ideo non uidebatur actio danda. Sed contrà est vt subijcit. Accur.
p ¶ Emptoris loco.} ut & inf. pro emptore. l. ij. in fin. & l. iij. & s. de publi. in rem ac. l. sed & si res. ij. respõso. & s. commo. l. si ut certo. §. j.
q ¶ Danda est.} si res erat præsens tempore ęstimationis: aliàs actio ei cedenda est, ut s. de rei vendi. l. eius. & l. seq. & de dona. inter uirũ & vxo. l. si donatæ. secus si dolo desijt possidere: ut s. de rei ven. l. is q. in fine. & inf. de re iudi. l. in depositi. Item de euictione ei non cauetur, ut s. e. l. ideoq; sed quidam contrã, & ibi ideo passa est iurari in litem contra se: hic non. sed pro prima s. de rei vendi. l. & ex diuerso. §. petitor. & de condic. fur. l. si seruus. §. cauere. Accur.
r ¶ Hæres.} scilicet uiri, ut & s. eo. l. contrã. §. sec. & si morte. & utili actione rerum amo. & s. eo. l. si mulier. in prin. Accur.
s REdintegrato.} aliàs sed reintegrato. aliàs redintegrato. Accursius.
t ¶ Prioris.} fuerunt ergo duo diuortia. Accur.
v ¶ Existimaui.} scilicet ego Aphricanus. cessat ergo interim actio pro prædictis, nõ autem extinguitur, ut inf. e. l. si. sic & in pręscriptione contra pupillum, ut C. de præscrip. xxx. anno. l. sicut. & dos

redintegratur:ut §. de iure dotium. l. si is. in fi. & facit §. tit. ij. l. penul. §. vxor. Accursius.

O Bres. § CASVS. Mulier surripuit mihi constan. matrimo. res meas, uel etiam illas quas mihi in dotem dedit. & non est solum adhuc matrimonium post amotionem: sic q; non habet locu. act. rerum amotarum: ut infra l. proxi. vendicatio tamen & condic. furtiua locum habebit: & altera earum debet eligi.

† Vindicatio, i P. F.

a ¶ Vendicatio. § siue æstimatæ sint siue nõ: si pactũ interuenerit de lucrando: uel etiam si non propter interusurium, ut §. eo. l. si mulier. §. rerum.

† Lib. 3. regularum.

b ¶ Condictio. § scilicet furtiua, & sic non ob. §. usufruct. quemad. caue. l. fina. & etiam certi condictio: ut §. si certum peta. l. certi condictio. §. sed etiam ex causa. & §. eod. l. si concubina. §. pen. uel dic ratione possessionis, ut §. de condi. indebit. l. indebiti. §. j. Accursius.

c ¶ Actione uti. § cum una per aliam tollitur: ut §. e. l. sed & domino. Accur.

R Erum amotarũ. § CASVS. Tunc demum habet locum act. rerum amo. si mulier amouit causa diuortij uel etiam uir, & postea diuortium secutum est. si autem nõ est secutum diuortium: uel si secutum est, non tamen ipsa surripuit causa diuortij: neque non habet locum act. rerum amo. tamen maritus non debet propter hoc res suas amittere. ideo furti condictione condicet.

† Lib. 4. rũ.

Rerũ amotarũ actio vt cõpetat, p'ura requiruntur.

† Lib. 6. q̃stio.

d ¶ Diuortium. § sunt ergo necessaria ut competat hæc actio, scilicet amotio, & dolus: ut §. eod. l. si mulier. in fi. & causa diuortij, & quod secutum sit ut hic. & no. secundum Azo. quod de iure canonico non habet locum hic titu. si enim tenuit matrimonium: ergo nunquam potuit separari postea, nisi ex causa fornicationis: & tunc etiam non soluitur matrimonium: sed potest negari debitum vxori. si uero non tenuit matrimonium, non datur hęc actio: ut §. eod. l. si concubina. nec dicitur diuortium quando separatur iure cognationis uel affinitatis: imo declaratur non tenuisse matrimonium. sed in casu quando ipsa causa speratæ mortis amouit, forte etiam hodie locum habet: ut §. eo. l. si cũ mulier.

e ¶ Licet cesset. § nisi post diuortium celet: ut §. e. l. si concubina. §. j. & est contra C. de fur. l. fi. §. fi. Sol. ut ibi. Accur.

f ¶ Condicere potest. § condictione furtiua: nam furtum committit, licet furti agi non possit: ut §. eo. l. j. Vel dic condictione certi, uel sine causa: ut §. eo. l. prox. dixi. & l. si concubina. §. ij. & hoc in honorem matrimonij: ut §. eo. l. ij. & C. eo. l. ij. Accursius.

g ¶ Iure gentium. § quia iure naturali seu ex naturali obligatione tantum actio non proceditur inf. de fideiuss. l. fideiussor. §. j. H. sed certè naturalis obligatio dicitur, id est de iure gentium: item & de iure gentium non sunt actiones, sed de iure ciuili: ut supra de origi. iur. l. ij. §. deinde. quare dic iure gentium &c. addita tamen actione de iure ciuili. Vel dic quod vocat ius gentium, scilicet ciuile: eo quod ab omnibus gentibus est receptum.

R Erum amotarum. § CASVS. Actio rerum amotarum est condictio, id est dicere, actio in personam. personaliter enim agit maritus contra vxorem quondam ad repetendum res suas amotas.

h ¶ Condictio est. § id est in personam actio: ut C. de do. quę sub modo. l. j. & insti. de act. §. sic itaque. Vel dic, id est naturam habet condictionis, scilicet ut non infamet: ut infra de act. & obli. l. cessat.

O Bres amotas, vel proprias viri, vel etiam dotales, tam † vendicatio[a] quàm condictio[b] viro aduersus mulierem competit: & in potestate eius est, qua velit actione vti[c].

¶ *Pro rebus amotis secuto diuortio competit hæc actio: si diuortium non est secutum, competit cond. & o. h. d. Bar.*

¶ † Marcianus libro 11. institutionum.

LEX XXV.

j R Erum quidem amotarum iudicium sic habet locum, si diuortii consilio res amotæ fuerint, & secutum diuortium[d] fuerit. Sed si i matrimonio vxor marito res subtraxerit, licet[e] cesset rerum amotarũ actio: tamen ipsas res maritus condicere[f] potest. Nam iuregentium[g] condici puto res posse ab iis, qui non ex iusta causa possident.

¶ *Ista actio est in personam, h. d.* Bart.

¶ Caius lib. 4. ad edictum prouinciale.

LEX XXVI.

ij R Erum amotarum actio cõdictio est.[h]

¶ *Actio ciuilis pposita ab uno, nõ differt p accusationẽ criminalẽ ppositã ab alio. h. d. Vel aliter: Accusans criminaliter non pt reconueniri ciuiliter, ut in Зrio: sed unus & idẽ pt agere ciuiliter & criminaliter. Bar.*

¶ † Papinianus libro primo de adulte.

LEX XXVII.

iij R Erum amotarũ actio ob adulterij crimen quo mulier pustulata est, non differtur[i].

¶ *Pro re uiri subtracta cõpetit actio furti extraneo cuius interest, licet nõ uiro.* B.

¶ † Paulus lib. 39. ad edictũ. L. XXVIII.

S I vxor rem viri ei cui eam vir cõmodauerat: surripuerit, isq; conuentus sit, habebit furti actionẽ[k]: quãuis vir habere nõ posit.

¶ *Inspicit quantũ res ualuit tpe amotionis, & postea quanti plurimi fuerit.* Bar.

¶ Triphoninus lib. 11. dispu. L. XXIX.

iiij R Erum amotarum æstimatio ad tempus[l] quo amotæ sunt res, referri debet: nam in veritate furtum[m] fit, etsi leuius coërcetur mulier. Quare nec à bonæ fidei possessore ita res amotæ vsucapiuntur[n]: sed si pluris factæ non restituunt, quæ amotæ sunt, crescit[o] æstimatio: vt in cõdictione[p] rei furtiuæ.

¶ *Per matrimonium redintegratum soluitur hoc iudicium. h. d. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX XXX.

C Vm soluto[q] matrimonio rerum amotarum iudicium cõtra mulierem instituitur, reintegrato rursus matrimonio soluit[r] iudicium.

De liberis † agnoscendis[s] & alendis à parentibus, vel à patronis[t] libertis.

TITVLVS III.

¶ *Primò Iuriscõsul. ponit in summa, quæ fuit mens senatusconsulti circa hoc, usque ibi, Permittit igit. ibi ponit q̃ fuit mens senatusconsulti inquantũ spectat ad mulierem, cũ quibusdã declarationib. usq; ibi, Mariti. ibi tertia, in qua ponit mens senatusconsulti inquantũ ad maritum spectat, usq; ibi, Sed si maritus. ibi quarta, in qua tractat permissum de marito & uxore contemnentib. senatuscons. uel obedientibus: usq; ad l. siue contra. §. quia Plautianum. ibi qnta, in qua circa dicta format aliquas q̃stiones usque ad l. si quis à liberis. Bart.*

R Erum amotarum. § CASVS. Soluto matrimonio accusaui uxorem meam de adulterio, & nihilominus uolo eam conuenire actione rerum amotarum. certè dicitur hic, quod bene possum.

i ¶ Non differtur. § imo contrà C. de adul. l. adulterij. Solu. hic ab alio non uiro accusat, ibi à uiro. Vel ibi uir accusat, & mulier ciuiliter agit: quo casu differtur ciuilis: ut C. de or. iudi. l. quoniam. hic uir & accusat, & ciuiliter agit.

Regulariter eni criminalis p̃fert ciuili. l. fin. C. de ordi. iu. & vbi accusatur testes de falso: facit supersederi in causa principali. Bar. in l. diuus. §. diuus. §. de pe ti. hæred. in versi. & ex hoc habes.

S I vxor. § CASVS. Librum meum commodaui Titio, postea vxor mea ei surripuit. postea ego conueni Titium commodatarium, & soluit mihi æstimationem libri. certe uxorem meam poterit conuenire furti.

k ¶ Furti actionem. § C. de fur. l. fi. §. fin. contrà. Solu. ibi res aliena viro accommodata erat, quam uxor surripuit. hic e contra rem suam vir alij commodauit.

† Lib. 11. quæstio.

R Erum amotarũ. § CASVS. Sol. ma. ago rerum amota. contra uxorem meã quondam: ipsa non uult mihi restituere res amotas. unde condemnari debet ad æstimationẽ: ut §. eodem. si propter. Quæritur hic ad quod tempus debeat referri æstimatio: utrum ad tempus quo fuerũt res amotæ tantum: an ad tempus quo petuntur, uel ad quod aliud tempus? & dicitur quod ad tempus quo fuerunt amotæ, scilicet si maior erat tunc æstimatio earum quam alio tempore. Si autem alio tempore post amotionem fuit maior earum æstimatio, illud debet inspici. & estratio quare talia inspiciantur tempora: quia idem fit cũ condicit res ex causa fur. cum autem mulier amouit res marito, bene facit furtum, licet ipsa leuius puniatur.

† Aliàs, de agnoscendis vel alẽdis libertis, vel parentib. uel patronis, vel libertis. ut apud Dua.

l ¶ Ad tempus quo amotæ sunt. § s. ad minus.

m ¶ Furtum fit. § ut §. eo. l. j. Accur.

n ¶ Vsucapiuntur. § ut institut. de vsucapionibus. §. furtiuæ. Accursius.

o ¶ Crescit. § ut §. eo. l. si mulier §. rerum.

p ¶ Condictione. § ut suprà, de condictione furtiua. l. ex argento. & l. in re furtiua. §. primo. & infrà de furtis lege, in furti actione. & l. inficiando. §. infans. & facit infrà de re iudicata, lege, si rerum. Accursius.

C Vm soluto. § CASVS. Ago contra uxorem meam quondam act. rerum amo. postea ipsa redijt ad me certè soluitur iudicium rerum amo. ut §. eo. l. redintegrato Viuianus.

q ¶ Soluto. § scilicet iam dudum forsan. nã subito muliere reuersa nec etiam nata hæc actio uidetur, sicut nec fuisse diuortium: ut §. de regu. iur. l. quicquid. & §. de diuor. l. iij.

r ¶ Soluitur. § & restituitur diuortio renouato: ut §. eod. l. redintegrato. & not. aliquid uitiari cum ad eam causam peruenit, à qua incipere non potest: ut & §. ad leg. aquil. l. quia. & infrà de ope. liber. l. qui libertinos §. Iulianus. & suprà soluto matrimonio. l. si mulier diuerterit.

s ¶ DE LIBERIS AGNOSCENDIS &c. ¶ *Hoc fit per duo senatusconsulta, scilicet per Plautianum: & aliud sub diuo Hadriano factum: ut infra eo. l. iij. §. j.*

t ¶ Patronis. § in libertis & patronis senatusconsultum non loquitur.

Senatuscon-

S Enatusconsultum. § CASVS. Super tractatu istius ti. duo fuerũt senatusconsulta. unũ uocatur Plautianũ & aliud quod fuit factũ tẽpore diui Hadria. de quo ultimo habebis §. e. l. iij. §. i. Plautianũ aut duo capita hẽt. unum caput est de iis qui falsum partũ subiiciũt, & de illo non tractatur in hoc titu. aliud caput tractat de patre qualiter tenẽ agnoscere filiũ quo ad alimenta ei danda. si non obseruet ea, quæ in senatuscon. continent: ut §. ea. l. §. pœna. & de aliis tractat sisi. Pone ergo ita casum hic. diuortiũ feci cum uxore mea: & ipsa dicit se pręgnãtẽ ex me: unde ipsa uel pater eius uel, pcu. ab eis ad hoc constitutus denunciant mihi hoc intra xxx. dies post diuortiũ, uel denunciant patri meo in cui9 sum potestate: uel dnũciãt ad domum meã. certè ego maritus debeo eis dicere corã testib9, nõ est uerum, qd ipsa ex me sit pręgnans, uel debeo ad eã mittere custodes ut uideant qñ pariet: ut sic possim scire utrũ sit meus filius uel nõ ille quẽ habet in uentre. si autem non faciat unũ de prædictis duobus, déo pstare, alimenta puero siue sit ex me genitus uel non. prius ergo debet mihi denunciare mulier quàm ego uxori. sed si ipsa nõ denunciet, uel si denũciat, & postea custodes quos mittere ad eam uolo ego maritus, nõ p mittat stare secum: non teneor partũ alere. Sed quid si ipsa non denũciauit mihi intra xxx. dies ut debuit: quia non credebat se fore prægnantẽ: certè adhuc audietur ut denũciare posit. Sed & si nullo modo vult denunciare mihi, nõ oberit partui quãtum ad alimẽta sibi per eam præstanda. pater autem non tenetur ad alimenta. ut dictũ est. quod autem dixi de xxx. diebus, itelligas q debent esse cõtinui à tempore diuortij, & non utiles. ¶ Elegãter. § Pone q uxor mea nõ denũciauit mihi marito post xxx. dies à tẽpore diuortij se esse ex me prægnantem. & natus est partes ante xxx. dies cõpletos. certè nõ habet locum senatusconsul. Plautianum: quia illud locum habet quãdo post xxx. dies natus est. ipsa ergo non punitur quia non denunciauit: quia adhuc erat intra xxx. dies, qui sibi dantur ad denunciãdum: nec maritus quondam eo quòd omisit ea, quæ debet facere: quia ipse nõ tenetur ad illa nisi mulier prius ei denunciet: ut §. ead. l. §. illud. nec partui nocet: nam bene poterit se pbare filium. sicut ergo nõ nocet partui in hoc casu, ita in eius conuerso non nocet illi q dicit pater. nam si mulier denunciauit mihi marito se esse pręgnantem ex me sicut facere debuit, & ego misi custodes, sicut facere déo: missio custodum non nocet mihi quin posim postea probare natũ nõ esse meũ filium. dicitur autem hic casus cõuersus ad superiorẽ: q a sicut in superiori nec mulier mihi denũciauit, nec ego ei, uel custodẽ misi: ita p contrarium in isto & ipsa mihi denunciauit, & ego custodes misi.

¶ Iulianus scribit. § Dictum est §. eo. §. pœna. quòd si mulier uiro denunciauit se ex eo pręgnantem sicut debuit, & uir non misit custodes, uel non denunciauit ei econtrario eam non esse prægnantem ex se: tenetur maritus agnoscere partum. nũc uult illud exponere. & dicit quòd est intelligendum quantum ad alimenta. Sed si uelit pbare eum non esse suum filium, bene potest. imò plus: quia si sua propria voluntate dicit extra iudicium eum suum filiũ esse, nihilominus potest postea probare eum non esse filium suum: licet maximã pręsumptionem facit pro filio dicta patris confessio. Item quod dictũ est §. ea. l. §. sed si maritus. quòd si mulier non obseruet ea, quę in senatusconsulto continentur, quòd maritus quondam non cogit filiũ agnoscere: debet intelligi quantum ad alimenta, donec probauerit puer se esse eius filium: quod quidem non erit filio prohibitum. Sed q d si mulier denunciauit uiro se esse ex eo pręgnantem sicut dbuit: uir autem non negauit hoc: tunc certè, sicut dictum est, quo ad alimenta faciet sibi uir pręiudicium, non autem quantum ad filiationem.

¶ Si quis. § Titius fuit absens ab uxore pone per decẽ annos, & reuersus inuenit uxorem pręgantem: unde reiecit eam. ipsa autẽ postea denunciauit intra xxx. dies ei, quòd ex eo pręgnans erat. uir autẽ non contradixit, uel nõ misit custodes. certè pręiudicat sibi uir quantum ad alimenta pręstanda, non quantum ad filiationem: ut dictum est multoties.

¶ Ex his apparet. § Ex superiorib9 uidere potes quòd si mulier omittat ea, quę debet facere ex senatusconsul. nõ pręiud cat filio quin se filium probare posit, & quin habeat à matre alimẽta licet ñ à patr. Apparet similiter ex superioribus q si ille, q pater dicit, omittat facere ea, quę debet, tenetur alere partũ, nõ tamẽ facit sibi pręiudiciũ q uantum ad hoc quin posit probare eum ex se non esse natũ: sed sufficit marito facere unum ex illis quæ ei iniunguntur i senatuscõsul. Plautiano, puta negare ei ex ea esse natum: licet nõ mittat custodes, & in eo casu non euitabit mulier quo minus ille qui dicit pater, probet se non patrem. & si iuerit pater coram iudice ad probandũ hoc, aut iudex pronunciet eam esse ex eo pręgnãtem: in ea causa est ut agnosci debeat per illum, qui pater dicebat esse suũ partũ in omnibus causis, & quo ad alimenta, & ut suus nascat. & hoc dico siue in ueritate filius suus esset, siue non. unde & fratribus suis erit consanguineus. sententia enim ista ius facit. Si autẽ pronũciauerit eã non esse ex eo pręgnãtem, non habebit pro suo quamuis in ueritate suus fuerit. hoc dicit cum duabus ll. seq. usque ad §. quia plautianum. Viuianus.

† Aliàs, earum q̃. Du.

† Gl. in ca. bone memorię. j. super uerbo, singulares. de elect. dicit q si aliquod capitulum citet q ad pbandũ citationẽ fuisse factam, si nõ posit haberi copia prælati, cui putetur citatio facta aut maiorũ capĩi sufficit legere literas publicè in capitulo vel in claustro præsentib9 qui ibi inueniunt.

¶ Vlpianus lib. 34. ad edictum. LEX I.

S Enatusconsultum[a] quod factum est de liberis agnoscendis, duas species complectitur: vnã eorum, qui agnoscunt[b]: alteram † eorum, qui falsum[c] partum subiiciunt. ¶ Permittitur[d] igitur mulieri, parentive cuius in potestate est, vel ei, cui mandatum[e] ab eis est, si putet prægnantem, denunciare intra dies[f] xxx. post diuortium connumerandos, ipsi marito, vel parẽti cuius in potestate est[g], aut ad domum[h] denunciare,[i] si nullius eorum copiam habeat. † Domum accipere debemus hospitium, si in ciuitate maneat[k]. Quòd si nõ † in ciuitate sit, sed in villa,[l] vel i municipio, illic, vbi larẽ[m] matrimonio † collocauerunt[n]. Denunciare autem hoc tantum[o], esse mulierẽ[p], ex eo prægnantem. Nõ ergo hoc denunciat[q], vt mittat custodes maritus. sufficit enim mulieri † notum facere, quòd sit prægnans[r]. ¶ Mariti est iã, aut mittere custodes, aut[s] eidẽ[t] † renũciare q nõ sit ex eo pręgnans. Hoc autem vel ipsi marito, vel alii nomine[u] eius facere permittitur. ¶ Pęna autem mariti ea est, vt nisi aut custodes præmiserit, aut contrà denunciauerit[x] non esse ex se prægnãtem, cogatur † partum agnoscere[y]: & si nõ agnouerit, extra ordinẽ[z]

† In ciuitate, apd Du. non est.

† Du. collocarent.

† Hoc notum. Dua.

† Du. denũciare q nõ sit ex se pręgnans.

† Maritus partũ &c. Dua.

a ¶ Senatusconsultum. § Plautianum, cuius uerba non habemus: quod pertinet ad eos partus qui post diuortium eduntur: ut §. eodem. l. iij. §. primo.

b ¶ Agnoscunt. § id est tenentur agnoscere. Accursius.

c ¶ Qui falsum. § de hac specie non tractatur in tit. isto. H. ut dic q tractat assignando cautelam de custodibus, & de contraria denũciatione ut resistat eorum fraudi qui falsum partum subiiciunt &c. ut §. ea. l. §. denunciare. utraque ergo species ptinet ad agnitionẽ liberorum. prima ut ueri agnoscantur, secunda ut falsi repellãtur & examinentur an ueri sint uel falsi. item isti, qui falsum partum subiiciũt, tenentur crimine falsi, & perpetuò: & soli parentes quorum itereſt, accusant ut §. ad le. cor. de fal. q fallam. §. i. & l. lege. §. j. licet aliàs quere la falsi xx. an. duret: ut C. de fal. l. quærela. nec differtur hæc accusatio in temqus pubertatis, quod dic ut C. de fal. l. j.

d ¶ Permittitur. § à senatu. q. d. quia timet mulier ne dicatur partus suppositus. igitur &c.

e ¶ Mandatum. § speciale ut dicunt. sic similia suprà de procur. Pomponius.

f ¶ Dies. § continuos, ut §. eo. §. dies.

g ¶ Est. § scilicet maritus.

h ¶ Domum. § not. sic. C. de anna. excep. l. ut perfectius. §. fi. arg. contrà. §. quæ sen. sine app. l. j. §. item cum ex edicto. Sol. ut ibi.

i ¶ Denunciare. § scilicet mulierem non esse ex eo pręgnantem: ut §. ea. l. §. denunciare.

k ¶ Maneat. § manere dicitur, licet non sit modò præsens. aliàs ipsi non domi denunciare diceretur.

l ¶ In villa. § aliàs pro domũcula gratia fructuum facta accipitur: ut §. de vsufru. l. arboribus. & de uer. sig. l. fundi. Accur.

m ¶ Larem. § id est ubi sedes & tabulas, & res suas constituit: ut §. de uerb. sig. l. in lege. & ad idem C. de incol. l. ciues. lib. x. aliàs aliter accipitur dom9: ut §. de adul. l. nec in ea. §. ius occidẽdi. & §. de iniur. l. lex cor. §. domum.

n ¶ Collocauerunt. § hoc ideo, qa uxor sequitur forum viri per matrimonium: ut §. de iud. l. exigere.

o ¶ Hoc tantum. § scilicet debet.

p ¶ Mulierem &c. § q. d. ubi domicilium habebat tempore matrimonij, & nunc habet: uel ubi vxor constan. mat. manere cõsueuit cũ familia. Accursius.

q ¶ Denunciat. § i. denunciare cogitur.

r ¶ Prægnans. § scilicet ex eo. ut §. dixi. uel dic hic sub intelligendum à marito:

s ¶ Aut. § satis est alterum fieri, ut hic, & §. ea. l. §. fi.

t ¶ Eidem. § scilicet mulieri.

v ¶ Nomine eius. § qui habet speciale mandatum: ut & §. ea. l. §. permittitur. Azo. uel dic generale sufficit secundum H. arg. §. pro soc. l. actione. §. renũciare. plus enim in muliere exigitur, cũ ab ea incipiat nunciatio. ut §. §. illud Accur.

x ¶ Contra denunciauerit. § qui non improbat, probat. sic §. ad mac ed. l. si filiusfami. ij. Accur.

y ¶ Agnoscere. § id est habere & tractare ut filium: ut §. ea. l. §. Iulianus. §. fi. Accursius.

z ¶ Extra ordinem. § id est arbitrio iudicis pœna plectitur. ut infrà tit. i. l. i. §. ex hoc rescripto. Vel dic, & eximitur à patris potestate: ut arg. C. de la. liber. tol. l. j. §. sed nus. Sed argumen. contra C. de nup. l. patrem. Sed dices de facto non de iure patrem ibi remitti. Accursius.

Universidad de Deusto Biblioteca

coërceatur. Debebit[a] igit̄ respondere non esse ex se prægnantē, aut nomine eius† ab alio respōderi[b]. Quòd si factum fuerit, non alias necesse habebit agnoscere, nisi verè filius[c] fuerit. ¶ Illud notandū est, quod denūciatio à marito nō incipit, sed à muliere[d].

¶ *Si mulier contemnat senatusconsultum Plautianum, præiudicat filio: nisi verè probet se filium. fallit, si erraret: vel ex necessitate mulier denunciationem omisisset. hoc dicit. vsque ad §. quemadmodū. Bartolus.*

¶ Sed si maritus vltrò custodes[e] offerat. & ea nō admittat[f], vel si ei non denunciauerit mulier, aut si denūciauerit quidem, custodes autē arbitratu iudicis non admiserit[g], liberum est[h] marito parentive eius partum non agnoscere[i]. ¶ Si mulier esse se prægnantē intra xxx. dies continuos nō denunciauerit: posteà denuncians, causa cognita[k] audiri debebit. Quinimò & si in totū omiserit denūciationem, Iulianus ait, nihil hoc nocere ei†, qui editur[l]. Dies autē xxx. continuos accipere debemus ex die diuortii[m], nō vtiles. ¶ Eleganter autem apud Iulianum lib. xix. Digest. quæritur, si intra xxx. dies marito mulier non denunciauerit†, & intra diem xxx. partum ediderit, an senatuscōsulto locus sit. Et ait† Plautianum senatuscōsultum cessare[n]; quia de eo partu non videt̄ sentire, qui intra diem xxx. nascat̄: † quippe cū dies xxx. ad denūciandū[o]† præstituerit Senatus. Sed hanc[p] rem non facere præiudicium partui arbitror.

¶ *Vxor & maritus obseruant senatusconsultum: licet maritus partū non agnosceret. Bartolus.*

¶ Quemadmodū p contrariū[q], si maritus vxore denūciante custodes miserit, nullū p̄iudiciū sibi facit. Licebit igit̄ ei partū editū ex se negare: nec ei nocebit, φ ventrē custodierit. & ita Marcellus li. vij. Digest. scribit. ait enī: Siue qs† neget suam vxorem fuisse, siue ex se prægnantem[r], sine præiudicio rectè mittit custodes: maximè si missurus idipsum protestetur[s].

¶ *Si maritus contēnat senatusconsultum Plautianū, cogitur partum agnoscere: nisi uerè probet filium. sed si mulier contemnit, maritus non cogitur, nisi ille probetur. Bartolus.*

¶ Iulianus li. xix. Dig. scripsit[t], quod senatusconsulto comprehēsum est, Si mulier viro denunciauerit se ex eo concepisse, & is cui denunciatum erit, custodes ad vētrem custodiēdum inspiciendúm ve non miserit, neq; contestato[u] dixerit eam ex se pregnantem nō esse, vt ei id quod editū sit, agnoscere sit necesse:† non eò pertinere, vt quasi iudicio agnoscere se filium diceret[x], suum hæredem[y] habeat, quamuis ex alio cōceptus sit. Quandocunq;[z] enim (inquit) cœperit causa agi[a], grande[b] pręiudicium affert pro filio[c] confessio patris†. ¶ Idem per contrarium quoque ait, Si mulier[d] diuortio facto non fecerit[e] ea, quæ senatusconsulto præcipiuntur, vt liceat patri non agnoscere, non eò pertinere, vt filius natus suum se dicere non possit: sed ad id tantum, vt ita[f] pater eum alere cogatur, si constiterit eum filium esse. ¶ Idem Iulianus[g] ait[h], Si vxore denunciante se prægnantē, maritus non negauerit, non vtiq; suum illi partum effici: cogendum tamen eum alere. Cęterum† si cesset, satis iniuriosum ait. ¶ Si quis longo tempore abfuerit, & reuersus vxorem prægnantem inuenerit, & idcirco reiecerit[i], si quid ex iis quæ senatusconsulto continentur, omiserit[k], suum hęredem ei nasci[l]. ¶ Ex his[m] apparet siue vxor omiserit quæ eam ex senatusconsulto obseruare oportuerit, nihil præiudicare filio si filius est, non in iure tm̄ sui[n] hæredis, verùm[o] ne in alimentis[p] quidem, secundum diui Pij rescriptū: Siue maritus neglexerit facere q̄ ex senatuscōsulto deberet, natum cogit̄ omnimodo alere. cęterū[q] recusare poterit filium.

¶ *Sententia lata in causa filiationis inter patrē et filiū, facit fidem quo ad oēs. Bar.*

¶ Planè si denunciante muliere, negauerit ex se esse prægnantem: tametsi custodes nō miserit,

a ¶ Debebit.} i. poterit. sic s. de offi. proconsu. l. obseruare. §. si. & l. solent. §. sicut. item & ex se eam esse prægnantem potest respondere, quod multum facit pro filio: ut j. eo. §. Iulianus. Accur.
b ¶ Respondere.} subaudi, uel mittere custodes. Accur.
c ¶ Verè filius.} summatim hoc cognito: ut j. e. l. si quis à liberis. §. si uel parens. sed ubi non respondet, nullo omnino cognito præstat alimēta de nece plene discutiatur causa filiationis, ut j. eo. §. idē Iulianus ait.
d ¶ Sed à muliere.} quia scit melius factū. & sic est arg. ad multa. facit C. de procur. l. si.
e ¶ Custodes.} non corā iudice: ut differat à casu tertio sequenti. & not. φ suprà dixit de pœna mariti: nunc de pœna mulieris.
f ¶ Non admittat.} id est non recipiat, scilicet mulier custodes.
g ¶ Non admiserit.} forte liberos tres & liberas cum binis comitibus: ut j. ti. j. l. j. §. ante ostium. & in quibus mala suspicio non sit: ut C. de episc. & cler. l. eum qui.
h ¶ Liberum est.} s. si nō receperit mulier.
i ¶ Nō agnoscere.} nisi uerè filius fuerit. ut s. e. l. §. debebit. & j. e. §. ex his. sed si maritus nō est cōtētus. sed omnino vult custodes admitti, cogenda erit remedijs prætoris: ut j. ti. j. l. j. §. ex hoc.
k ¶ Causa cognita.} iusti erroris, quia ignorabat se pręgnantem, uel ratione minoris ætatis.
l ¶ Ei qui editur.} si probauit se esse filiū: matri, tamen nocebit: quia etiam si triennio maior est, alere cogitur: ut s. proxi. §. alias non, nisi pater sit inops ut in aut. ut li. ma. & auiæ. §. illud. collatio. viij. Azo.
m ¶ Ex die diuortij.} s. cōnumerandos. H. & qui dies dicūtur utiles, dic ut dicitur j. de diuer. & tēp. præscript. l. j. & quis or. in bono. pos. ser. l. ij.
n ¶ Cessare.} quod dicitur mulierē denūciare itra xxx. dies. alias uir non tenetur agnoscere: ut j. ea. l. §. idem per contrarium.
o ¶ Ad denunciandum.} se esse prægnantem. Azo.
p ¶ Sed hanc rem.} φ Plautianum non sit locutum de tali partu. H. uel dic φ mulier nō denunciauit.
q ¶ Per contrariū.} ita est contrà: quia suprà uxor non paruit: hic autem paruit vir.
r ¶ Prægnantem.} repete neget. quid autem si neutrum eorum negauit, & custodes misit? Accur.
s ¶ Protestetur.} not. sic s. de neg. gest. l. Nesennius. §. quid ergo.
t ¶ Iulianus scripsit.} aliàs. §. Iulia. aliàs. l. quod senatusconsul. &c.

v ¶ Contestato.} i. coram testibus dixerit: & per hoc uidetur fateri.
x ¶ Diceret.} ad quod est cogendus: ut s. ea. l. §. denunciare. in fin. §. & confitetur filium, coactus tamen.
y ¶ Hæredem.} ad quod est j. eo. l. v. si uel parens. & §. meminisse. & §. solent. Accur.
z ¶ Quandocūque.} aliàs quandoque. & dic enim pro certè. Accursius.
a ¶ Causa agi.} s. ut plenè cognoscatur.
b ¶ Grandæ præiudicium.} i. magnam probationem nō tamē plenā, sed secus fortè in matris confessione: ut s. de proba. l. si. in fi. Itē no. φ confessio extra ius non nocet, ut s. de interroga. actio. l. i. in fi. & C. de lib. cau. l. iubemus. l. 3 Io. dixerit contra, arg. huius l. & s. de proba. l. quidā. & C. de prob. l. non nudis. et l. nō epistolis. H.
c ¶ Pro filio.} cęterum contrà filiū nō facit patris dictum: ut j. de carbo. edic. l. i. §. si quis. et §. sed et si quis. & facit in eo. titu. l. qđ labeo. & j. de quæstio. l. i. §. i. ibi, nec facilè &c. & de cura. furio. l. pe. Accur.
d ¶ Mulier.} repete, quod senatusconsulto comprehensum est: si mulier &c. ad quod est s. ea. l. §. sed si maritus. Accur
e ¶ Non fecerit.} qa nō denunciauit intra xxx. dies se ex eo pręgnātem: ut s. i prin.
f ¶ Vt ita.} s. demum. & facit j. eod. l. si quis. §. meminisse.
g ¶ Idē Iulianus.} aliàs lex, si uxore. aliàs. §. idem Iulianus.
h ¶ Ait.} s. esse. & facit infrà de regu. iur. qui tacet.
i ¶ Reiecerit.} & sic est diuortiū. ut habeat locū senatuscō. ut j. eo. l. si quis. §. i. Accursius.
k ¶ Omiserit.} maritus quondā, qa uxore denunciante nō contradixit, uel custodes nō misit: ut s. ead. l. §. denunciare. Accur.
l ¶ Ei nasci.} quantum ad alimenta: ut s. proxi. §. & sic non est contra. s. de iis, q sunt sui uel alien. iur. l. filium. uel ibi nō potuit contemnere senatuscō sul. quia inuenit natū: hic sic, quia nasciturū. ut j. eodem. l. si quis. §. i. Vel solue ut ibi. Accursius.
m ¶ Ex his.} scilicet §. item per cōtrarium. & s. proxi. §.
n ¶ Siue.} aget præiudiciali. Accursius.
o ¶ Verum} pro sed. uel pro etiam.
p ¶ Alimentis.} si plenè probet se filium in dicta causa præiudiciali. & sic non est contra s. eo. §. sed si maritus.
q ¶ Cæterū.} scilicet si fecerit quæ in senatuscōsul. cōtinētur. Azo.

† Ab alio, nō est apđ Dua.
† Quod.
† Du. & intra triginta partum. &c.
Plantianū, in P. F.
Du. quippe dies.
Du. præstituit.
† Duar. neget vxorē, siue ex se

Confessio extraiudicialis non nocet.
† In P. F. non eò pertinet, ut si qs agnoscere se filiū diceret suū hęrēdē hēret, quis ex alio conceptus sit. Quoque (inqt) cœpit causa agi &c.
† De hoc vide aliqđ per Lāfrā. i c. quoniā s in uersic. ɔfessiones. ex. de pba.
† Du. Si cē satis &c. Lælius aūt Taurellus, vt refert Ant. Aug. lib. j. emēd. ca. 9. existimat sic esse legenda & cōiungenda. Cęterū si esset satis iniuriosum ait. si qs lōgo &c. Atque hæc est Iuliani sententiā, quā alio loco citat Vlpi. nempe in l. filium. s. de iis qui sunt sui uel ali. iur. ad quē modū legit̄ apud Dua.
† Qđ pbabit p opinionē & famā uicinię saltē ut trāseat onus pbādi in aduersarium. Ioā. in reg. infamibus. li. vj. sic do. An. in c. lator. qui fil. sint legi.

Non

non euitabit[a], quò minus quæratur, an ex eo mulier prægnās sit,† necne. Quæ causa si fuerit acta apud iudicem, & pronunciauerit[b] cum de hoc ageretur, φ ex eo prægnans fuerit, in ea causa esse, vt agnosci debeat, siue filius non fuerit, siue fuerit, esse suum[c].

¶ Iulianus lib. 19. Digestorum. LEX II.

IN omnibus causis[d], quare & fratribus suis[e] consanguineus erit.

¶ Vlpia. lib. 34. ad edictum. LEX III.

SIue contrà p̄nunciauerit, non fore suum, quāuis suus fuerit. Placet enim eius rei iudicē ius facere[f]† & ita Marcellus libro vij. Digest. probat: eoq; iure vtimur.

¶ *Si partus nascit̄ constāte m̄rimonio, & eo soluto morte uiri auo superstite, uel si de hoc dubitet̄, an sit uxor, p̄iudicialis in rem redditur: et non habet locū cū extraneus in petitione hereditatis incidenter examinabitur de filiatione: quia ad Carbonianum deuenitur. & hæc instantia incœpta cum patre, ad hęredem non transit. B.*

¶ Quia† Plautianū senatuscōsultum ad eos partus pertinet[g], qui post diuortium edūtur[h], aliud[i] senatusconsultū temporibus diui Hadriani factum est, vt etiā si constante matrimonio partus sit editus, de agnoscendo eo agatur[k]. Quid ergo, si quis post mortē patris nascatur, auo superstite, in cuius[l] potestatē recasurus est, vt si ex filio[m] eius susceptus probetur? Vidēdum est, quid dici debeat. Et certè probandū est cum auo† præiudicio[n] de partu agnoscendo similiter agēdū. Quid si hoc ipsum in quæstionem veniat, vtrum in matrimonio, an posteà editus sit, dicendum est & super hoc ex senatusconsulto[o] agendum. Et quid, si an vxor fuerit disceptetur? Et Iulianus Sexto Cæcilio Aphricano respondit locū esse præiudicio[p]. ¶ Illud tenēdum est, hæc senatusconsulta post mortem parētis cessare, si is[q] supersit, in cuius potestatem recasuri non sunt. Quid ergo est ī petitione hęreditatis quā filius intendit? Quæretur[r] vtrum ex eo natus sit, cuius hęreditatem petit, an nō. Adeò hoc verum est, vt Iulianus lib. xix. Digestor. scribat: si viuo patre redditum sit pręiudicium[s], & antequam sentētia feratur, pater decesserit, trāseundum ad Carbonianum[t] edictum. Item hæc senatuscōsulta p̄tinent ad eos, qui sui hęredes† adnascūtur[v]. Cæterùm, si fortè non sint in potestatem recasuri[x], verius est senatusconsulta cessare[y].

¶ Paulus libro secundo sententiarum. LEX IIII.

NEcare videtur non tantùm is qui partū† præfocat[z], sed & is, q abiicit[a], & qui† alimoniā

a ¶ Non euitabit.} s. mulier uel filius. Azo.
b ¶ Pronunciauerit.} ipsum esse filium.
c ¶ Esse suum.} hæc duo uerba ponuntur loco unius accusatiui, & reguntur uel ab illo uerbo agnosci, uel a uerbo pronunciauerit: & cō tinua l. proxi.
d IN omnibus causis.} quātū ad alimenta: & quo ad ius filiationis: ut sit suus.
e ¶ Fratribus suis.} sic j. unde cogna. l. j. §. in cognatione. Sed argu. cōtra C. de adopti. l. pen. §. sed ne. & in authen. quibus modis natu. effi. sui. §. filium. colla. vj. Accursius.
ADDITIO. Dic φ ibi loquitur de illo actu q rem de nouo in esse cōstituit. constat enim quod ante non erat legitimus: sed per illum actum efficiebatur legitimus: hic de actu qui in præteritum aliquid fuisse declarauit. ut inf. l. proxi. §. fina. facit s. de sta homi. l. ingenuū. in hoc quando sententia faciat ius. dic plenè per doc. in. l. i. C. quæ res ven. non pos. secundum Bart. hic.
SIue contra.} Casus in hac l. in princip. continuatur cum casu præcedē. ¶ Quia Plautianū.} Vidimus per superiora scilicet a principio primæ l. usq; huc, quod senatuscon. Plautianum habet locum circa illos partus qui facto diuortio eduntur: & non prouidit eis qui nascuntur constan. matri. unde factum fuit posteà aliud senatuscō. tempore diui Hadriani, quod de eis loquitur: & per illud potest agi utrum maritus agnoscat eos. & idem est si mortuo marito nascatur uiuo tamen patre mariti qui maritum in potestate habebat: unde nasciturus debet recidere in eius potestatem. Sed quid si quæstio est utrū partus natus sit constan. mat. an soluto, uel mulier illa fuerat vxor vel non? certè adhuc cognoscet iud ex ex hoc authoritate dicti senatuscon. Sed pone φ mortuus est ille qui pater dicit, & non superest auus qui habuerat eum in potestate? certè nō habebit locum senatuscon. Plau. uel illud quod factum fuit sub diuo Hadriano, sed aget puer peti. hæred. & ibi quæretur utrum fuerit eius filius uel non. unde si uiuo patre agatur contra eum interdicto facto sub diuo Hadriano, & pater interim decedat, ruptum erit illud iudiciū: & poterit petere puer se mitti in possessionem ex car. edict. Scias tñ φ senatuscon. Plaut. & illud quod factum est sub diuo Hadriano, nō habet locum si nasciturus non possit esse suus hæres ei, quem patrem dicit. Viuianus.
f ¶ Ius facere.} similia no. s. de inofficio. testament. l. papinianus. §. fin. secus in pacto: ut s. de pactis. l. ius agnationis.
g ¶ Pertinet.} scilicet tantum. Accur.
h ¶ Eduntur.} & post xxx. dies: ut s. e. l. j. §. si mulier. & §. eleganter. & hoc si mulier dicat se prægnantem. alias si neget, loquitur j. ti. j. l. j. in prin. est & aliud de quo dic ut infrà. ti. j. l. j. §. penult. & §. de inspiciendo.
i ¶ Aliud.} quasi deficiat primum in casu qui sequitur. Accur.
k ¶ Agatur.} actione in rem præiudiciali qua se in filium uendicabat, uel in nepotem. uel econtra illi in patrem uel in auum: ut insti. de act. §. pręiudiciales. & ideo præiudicialis dicitur, quia aliis quæstionibus præiudicat, ut j. de liber. cau. l. ordinata. & differt à rei uendicatione: quia illa ratione ueri dominij: hæc non: cum filius & pater liberi sint, nec unus sit in alterius dominio: sed ideo uendicat dicens se ex eo genitum, ut ab eo percipiat certa alimenta & successionem, quæ filij à parentibus percipere debent: & sunt prætoriæ præter unam: ut in d. §. præiudiciales.
l ¶ In cuius.} s. aui. & dic recasurus, id est remansurus, uel dic filij & dic recasurus. s. si auus decessisset superstite filio.
m ¶ Ex filio.} secus si ex filia: ut instit. de patria potesta. §. fin. Acc.
n ¶ Præiudicio.} id est præiudiciali actione in rem: ut prædixi. Accursius.
o ¶ Ex senatusconsulto.} id est ex senatusconsulto sub diuo Hadriano facto. sic s. de ori. iu. l. ij. §. exactis. uel dic ex mente Plautiani, & uerbis alterius, secundum Hug. tu dic ex utroque, & hoc propter dubium: ut j. quorum lega. l. j. §. j. Accur.
p ¶ Præiudicio.} quo ista uendicabit istum in maritum: ut s. dixi in patre & filio, secūdum Azo. quod non placet. sed dic. i. præiudiciali actione. Et no. septem casus. Primus quando nascitur post diuortiū. Secundus quando constāte matrimonio. Tertius quando post mortem patris uiuo auo. Quartus quādo est dubium in matrimonio uel posteà editus sit. Quintus quando dubium est an fuit uxor. Sextus quando extraneus possidet bona patris mortuo patre: sed tunc non præiudiciali, sed peti. hære. Est & septimus quando pater lite pendente decessit: sed tunc per Carbonianum: ut eo. ti. l. sed in primis. ubi agitur præiudiciali: nec est opus denunciatione facienda à muliere his casibus: nisi in primo propter Plautianum cum non inueniā, & maximè quando cōstante matrimonio eduntur, cum sit in possessione filiationis: ut s. de iis qui sunt sui uel alie. iur. l. filium. & l. si filius.
q ¶ Si is.} qui bona patris possidet: puta agnatus defuncti.
r ¶ Quæretur.} & plenè dicitur inf. de carboni. edict. l. ij. §. missum. Accursius.
s ¶ Præiudicium.} id est præiudicialis actio in rem, qua filius vendicat sibi in patrem, uel se ei in filium.
t ¶ Ad Carbonianum.} ut si alius est impubes, & petat bonorum possessionem ex Carboniano edicto, ut j. de carbo. edi. l. j. in princi. & interim aliter: ut s. de inof. testa. l. qui de inofficioso. & j. de carb. edi. l. si is. §. an autem. & quæstio status differtur ex Carbo. edi. uel ex constitutionibus ut inf. de carbo. ed. l. ij. §. quamuis.
v ¶ Adnascuntur.} id est si natus est sic ut possit esse suus hęres illi quem dicit patrem. Azo.
x ¶ Recasuri.} id est futuri. sic s. ea. l. §. quid ergo. Accur.
y ¶ Cessare.} sed an alio iure sunt alēdi? Resp. si sint ex legitimo matrimonio, sic: ut j. eo. l. si quis à liberis. §. j. & §. ij. de natis ex concubina & ex damnato coitu, dic ut ea. l. §. idem rescr. psit.
NEcare.} CASVS. Suprà l. proxi. §. j. dictum est quod nato partu constan. matri. ille qui dicitur pater, tenetur eum alere, & iudex ad hoc debet eū adstringere. Sed pone φ nō fuit adstrictus, quia aliquis non petiit, & ipse non præstitit alimenta partus, & mortuus est puer propter hoc. certè perinde est ac si suis manibus eū strāgulasset, & occasione illius qui non præstitit alimenta, pone de eo q partum abiecit, uel qui exposuit eum ad hospitale. nam omnes isti uidentur partum occidisse suis manibus, si propter prædicta mortuus est partus. unde tenentur l. Pompeia de parricidijs. Viuia.
z ¶ Præfocat.} id est antequam nascatur extinguit, uel natū stringēdo ad fauces. & sic hoc casu & sequentibus tenetur l. cor. de sica. ut j. ad l. cor. de sica. l. si mulierem. & l. nihil. & C. de sica. l. pen. & etiam l. pompeia, de parricidijs: ut inf. ad le. pom. de parri. l. j. §. fin.
a Abiicit.} puta in quodā nemore: ut differat à fine l. & hoc casu sui iuris, ut C. de lati. liber. toll. l. j. §. sed scimus. Arg. contra. C. de nup. l. patrem. Sed dic ut s. l. j. §. pœna. & facit C. de infan. expo. l. ij. &

† Necne, nō est, apđ Dua.
† Concor. in gl. super uerbo, ualebit. in c. plerunque. ibi & ex sentētia. ex đ dona. iter uir. & uxorē.
† Plantianū, in P. F.
† Du. pręiudicium.
† Not. unū singulare. de hoc dubio qđ do. Panor. ɔsi. j. col. ij. dicit se extraxisse ex dictis Petri & Cy. in l. non dubiū. C. de legi.
† Duar. adgnascūtur.
† Dua. perfocat.
† Dua. alimonia, quę uox neutri generis latina est.

C. de

Universidad de Deusto Biblioteca

C.de patria potesta.l.nec filium.

a ¶ Denegat.} not.qui non facit &c.sic j.de regu. iur.l. qui non facit.& inf.de re mili.non omnes.§.qui captus.& s.de ritu nupt.l.qui libertos.

b ¶ Publicis locis.} ad hospitale uel in foribus ecclesiæ ut fiat ei eleemosyna. & sic minimè habenda ab aliis, quã ipse &c.sic & C.de hære.l.ij. in fin. & s. ad mace.l. filium.& s. de neg.gest. qui aliena. §. quamquam. item facit ad hoc distinctio.86.c. non satis.in fine.

denegat[a] ,& is q publicis locis[b] misericordiæ causa exponit, quã ipse non habet.

¶ Alimenta liberis à parentib. vel à liberis parentib.decernunt offõ iudicis cognoscentis an sit filius uel pater : & an de facultatib.conuenti possit ali : & an sibi petens sufficiat pp res & operas suas;vel an subsit causa pp quam possint legitimè denegari.hoc dicit usque ad §.solent. Bar.

SI quis à liberis. } CASVS. Habeo filios in mea potestate constitutos, uel etiam emancipatos,& sunt diuites, & ego pauper. certè bene tenentur me alere, & si ego sum diues, & ipsi pauperes bene teneor eos alere. & quod dixi in patre, idẽ est in auo & proauo & aliis superioribus . & idem est in matre , auia & proauia & aliis superioribus ex fœminea linea ascendentibus. Sed quid si filius meus est calcarius , & põt se bene alere? certè non teneor eum alere. nisi fortè esset ĩfirmus taliter quod non posset laborare. ¶ Si uel parens. } Filius meus petit à me alimenta coram iudice, & ego nego eum filium : quæritur super hoc utrum sit filius uel nõ? debet iudex summatim cognoscere:& si pronunciauerit eum filium esse, constituet ei alimenta in bonis meis & non aĩs. Si autem omissa dicta cognitione summaria ei decreuerit alimenta: nullum præiudicium faciet mihi patri uolenti probare eum filium non esse. & quod dixi in filio , idem est in patre alimenta à filio petente.

¶ Vlpianus.† XEX V.

SI quis à libertis[c] ali desideret, vel si liberi vt à parente exhibeantur[d] , iudex de ea re cognoscet[e] .Sed vtrum eos tantùm liberos,qui sunt in potestate,cogatur quis exhibere:an verò etiam emãcipatos , vel ex alia causa[f] sui iuris cõstitutos,videndũ est.Et magis puto etiam si nõ sint liberi in potestate , alendos à parẽtibus,& vice mutua alere parẽtes debere. ¶ Vtrum autem tantùm patrem , auúmve paternũ, proauúmve paterni aui patrem , cęteró sque virilis sexus parẽtes† :an verò etiam matrem cæteró sque parẽtes , & per illum sexum cõtingẽtes cogamur alere, videndum est.Et magis est, vt vtrobiq;[g] se iudex ĩterponat[h] quorundã necessitatibus faciliús succursurus , quorundã ægritudini.Et cùm ex ęquitate hæc res descendat,charitatéq; sanguinis,singulorum desideria perpendere iudicem oportet. ¶ Idem in liberis quoque exhibendis à parentibus dicendum est. Ergo & matrem cogemus præsertim vulgò quæsitos[i] liberos alere , necnon ipsos eam . Item diuus Pius significat quasi auus quoq; maternus alere compellatur[k]. ¶ Idem rescripsit, vt filiam suam pater exhibeat , si constiterit apud iudicem iustè[l] eam procreatam . ¶ Sed si filius possit se exhibere , æstimare iudices debent , ne non debeant ei alimenta decernere.† Denique idem diuus Pius ita rescripsit ad Titianum : Competentes iudices ali te à patre tuo iubebunt pro modo facultatum[m] eius:si modò cum opificem te esse dicas , in ea valetudine es , vt operi[n] sufficere non possis.

¶ In causa alimentorum proceditur summariè : & sententia lata,non facit præiudicium in cã filiationis ordinariè coërcenda. Bartol.

¶ Si vel parẽs neget filium,idcircóque alere se non debere contendat,vel filius neget parẽtem,summatim[o] iudices oportet super ea re cognoscere.Et si cõstiterit[p] filium vel parentem esse, tunc ali iubebunt[q] .Cęterũ,si nõ cõstiterit, nec decernẽt[r] alimẽta. ¶ Meminisse autem oportet,& si pronunciauerint ali oportere:attamen eã rem pręiudicium non facere veritati[s] .nec enim hoc pronunciatur filium esse,sed ali debere,& ita diuus Marcus rescripsit. ¶ Si qs ex his alere[t] detractet,pro modo fa-

¶ Si quis ex his.} Pone quod filius meus non uult me alere sicut tenet,ut dictũ est,certè iudex debet mihi constituere alimenta certa in bonis suis,& pręcipere ei quod ea mihi præstet:& si non pręstet filius iudex debet eum constringere captis pignoribus.& idem est in patre à quo filius alimenta petit.Quid autem si pater dicat,domine iudex, ego nolo præstare ei alimenta: quia ipse accusauit me?certè bene audiet patrem iudex.& scias quod non solũ comedere tenetur dare pater filio,& econerso.sed etiam alia necessaria, Posteà ponitur hic casus de quodam qui habebat filium impuberem emancipatum diuitẽ : quia bene tenetur necessaria ei præstare.

¶ Si mater.} Mater fecit expensas in alendo filio communi maiore triennio & repetit eas à patre.certè bene potest,dum tamen non sint tales expensæ,quas fecisset etiam patre filium alente.

¶ A milite.} Nõ solum filius paganus patrem alere tenetur. sed etiã miles,non tamen tenetur soluere debita patris.hæres autem filij extraneus non tenetur præstare nisi pater sit in nimia paupertate.

¶ Solent.} Non solum filij tenentur alere parentes,ut dictũ est : sed etiam liberti patronos.Sed si negẽt se libertos esse,iudex cognoscet super hoc summatim utrum sint liberti,uel non.& si apparuerint liberti,iudex alimenta in eorum constituet bonis patrono. aliàs non. sed si omissa dicta summaria cognitione constituat alimenta,non faciet pręiudicium liberto.quin possit posteà docere se ñ esse libertũ , & posteà alimenta non præstare.& quando constituit iudex alimenta patrono:debet constituere secũdum quod libertus habet in bonis. Item scias quòd non solum patroni debent ali à libertis: sed etiam liberti à patronis.Itẽ scias quod libertus matris meæ tenetur me alere,libertus autem liberti mei nõ tenetur me alere,nec ille meus libertus quem ex causa fideicommissa manumisi , nec ille quem redemi suis proprijs nummis,& manumisi,nec ille a quo exegi mercedem pro operis.Item filius meus qui accusauit libertum meum de capitali crimine,non potest ab eo petere alimenta. Item scias quod liberta cogitur alere patronum.Super dictis autem alimentis cõstituendis patrono in bonis liberti,iudex debet dare arbitrium:& semper tenetur libertus ea præstare patrono donec patronis fuerit pauper , & ipse diues. Item scias quod etiam patrem & matrem patroni egentes tenetur libertus alere si patronus mortuus est , & liberi eius . Vlpianus.

c ¶ A libertis.} s.naturalibus & legitimis , uel naturalibus tãtum.

d ¶ Exhibeantur.} id est,alantur.

e ¶ Cognoscet.} implorato officio suo : ut hic & C.de bo.quę lib. l.fi.§. hoc ipsum. & de alẽ.liber.per totum.& de patria pote.l. nec filium Sed arg.contrà s. de iudic.l.lis nulla. So. hic speciale.

f ¶ Ex alia causa. } multæ sunt:ut instit. quibus.mod. ius pat. po. sol.per totum.A.

g ¶ Vt vtrobique. } s. pro patre & eius parẽtibus : & pro matre & eius parentibus.Accursius.

h ¶ Interponat. } sic in aut.ut lice. ma. & auiæ. §.illud. colla. viij.

i ¶ Vulgo quæsitos.} ut in auth. qui. mod.na.effi.sui.§. oportet. & §. si quis habens.col. vj. & C. eo.l. fina.

k ¶ Compellatur. } s. uulgo quæsitos. uel nõ est aliquid subaudiendum.& hoc est uerum si auus paternus uel pater alere non possit: ut inf.eo.l.penul.& d. §.illud.Accursius.

l ¶ Iustè. } uel etiam hodie e concubina. secus si ex coitu illicito : ut in aut.qui.mo.na.effi.sui.§.discretis.& §.fi.& §.oportet.col.vj. Sed an sic frater fratrẽ vel sororẽ? videtur quod nõ:quia nec instituere hæredem tenetur:ut C.de inof.testa.l.fratres.ecõtra quod sic:ut inf.ubi pup. edu.l.qui filium.quod est æquius.& no.C.eo.l.pe.
ADDITIO. Dic quod ibi in d.l. qui filium. loquitur in sorore quæ est uitæ sequioris:& sic non est eadem ratio:ut l.cũ hi.§. in persona. s.de transac. Veritas tamen est quod cogitur alere fratrem naturalẽ. ergo multo fortius legitimum:ut C.de natura.li.aut.licet.& s.sol.matri.quamuis.secundum Bar.

m ¶ Pro modo facultatum.} inf.eadem l.§.de alimentis. & §. si impubes.

n ¶ Vt operi } id est,operando.ergo arg.sumpto à contrario si potes contrà est:ut arg. s.de offi.eius cui man.est iurisdi.l.j.§.huius.& facit inf.eo.l.fi.& inf.eo.l alimenta.

o ¶ Summatim.} cum filius per officium iudicis petit ali. & sic intelligi infrà eadem l.§.solent.sed contrà C.de iudi.l.iudices. So.hic speciale.

p ¶ Constiterit.} per illam summariam cognitionem.Accur.

q ¶ Iubebunt.} iudices dando sententiam interlocutoriam.

r ¶ Nec decernent.} nisi interim donec causa agitur:ut infra eodem.l.si neget.

s ¶ Veritati.} ut & s.de iis qui sunt sui uel alie. iur. l. pen. Sed contra.C.de ordi.cog.l.secunda. Sol.ut ibi:& eodem modo solue. C. de ordi.iud.l.j.in fin.quæ est contrà.& eodem modo C.de fi. instru.l.fi.in fi.& facit s.eo.l.j.§ idem Iulianus.& §.idem per contrarium. & inf. ea.l.§.solent Accursius.

t ¶ Ex his.} parentibus uel filijs: & idem in patrono uel liberto ut constituãtur alimenta pro modo facultatum:ut & inf.§.proxi.& arg. s.sol.ma.l.si cum dotem.§.fin autem.& s.ea.l.in fi.j.respon.

† Lib.2.de offic.consulis.

† Alere cogamur : an verò &c. Dua.

† Du.Denique idem Pius ita rescripsit. Aditi à te cõpetẽtes &c

Frater fratrẽ alere tenetur.

Pigno

cultatum alimenta constituẽtur. Quòd si non præstet, † pignoribus[a] captis & distractis cogetur sententiæ[b] satisfacere. ¶ Idẽ iudex æstimare debet nũ habeat aliquid[c] parens quod[d] † meritò filios suos nolit alere. Trebatio deniq; Marino rescriptum est,meritò patrem eum[e] nolle alere,qui eum[f] detulerat[g]. ¶ Non tantũ alimenta,verùm etiã cætera[h] quoq; onera liberorum patrẽ à iudice cogi præbere , rescriptis continetur. ¶ † Et si impubes[i] filius emancipatus sit,patrem inopem alere cogetur.Iniquissimũ enim quis meritò dixerit , patrem cogere , cùm filius sit in facultatibus. †

¶ Mater alimenta,quæ fecit in filium , quæ à patre ali debebat , à patre repetit. h. d. secundum ueram lecturam.Bart.

¶ Si mater alimenta,q̃ fecit in filium,à patre repetat[k] ,cum com modo eam audiẽdam diuus Marcus rescripsit Antoniæ Montanæ in hæc verba: Sed & quantũ[l] tibi alimentorum nomine, quibus necessariò[m] filiam tuam exhibuisti à patre eius præstari oporteat, iudices ęstimabunt:nec impetrare[n] debes ea, quæ exigẽre materno[o] affectu in filiam tuam erogatura esses,etiam si à patre suo educaretur. ¶ A milite quoque filio qui in facultatibus ẽ , exhibẽdos[p] parentes esse pietatis ratio[q] exigit. ¶ Parens quãuis ali à filio ratione naturali[q] debeat: tamẽ æs alienum eius[r] non esse cogendum filium exoluere[s] , rescriptum est.

¶ Onus alimentandi in subsidium transit contra hæredes. Bart.

¶ Item rescriptum est hæredes[t] filij[u] ad ea præstanda , quæ viuus filius ex officio pietatis suæ dabat,inuitos cogi nõ oportere:nisi in summam egestatem pater deductus sit.

¶ Liberti cogunt alere patronos,& eorũ filios & parẽtes:et offõ iudicis cognoscet, an sit libertus,& de facultatib.liberti,et patroni:& an cãm habeãt recusandi. B.

¶ Solẽt iudices cognoscere[x] & inter patronos & libertos,si de alendis his agaĩ. Itaq; si negent se eẽ libertos,cognoscere eos oportebit.Quòd si libertos esse constiterit: tunc demum decernere , vt alant.Nec tamẽ † alimentorũ decretum tollet liberto facultatem quo minus p̃iudicio certare possit[y] ,si libertum se neget[z].Alimẽta autem pro modo facultatum erunt præbenda, egẽtibus scilicet patronis. Cæterùm , si sit vnde se exhibeant[a] ,cessabunt partes iudicis. ¶ Vtrum autem tantùm patroni alendi sint,an etiam patronorum liberi , tractari potest, Et puto causa cognita iudices & liberos quoq; patronorum alẽdos decernere , nõ quidem tam facilè vt patronos , sed nonnunquam & ipsos[b]. Nam & obsequium non solùm[c] patronis, verùm etiam liberis eorum debet præstari . Sed & libertus maternus alere cogitur[d]. ¶ Si qs à liberti liberto ali se desideret , vel ab eo quem ex causa fideicommissi[e] manumisit, quemq; suis nummis[f] redemit: nõ debet audiri,vt & Marcellus scribit:qui exęquat eũ ei , qui mercedes[g] exigẽdo, ius libertorũ amisit[h]. Sed & patroni filiũ qui capitis[i] accusauit libertum paternũ, negat exhibendum.Sed & liberta cogitur patronũ alere. ¶ De alimentis patroni arbiter solet dari: arbitraturus quantum sit in facultatibus,ut †,pinde[k] possit alimẽta moderari:quę tãdiu pręstabun-

a ¶ Pignoribus.} hoc fallit in patrono,ut j. eo.l. alimẽta.item no. modum cogendi.sic j.tit.i.l.i §.ex hoc rescripto.ibi,qui debet &c & insti.de satisda.tu.§.pe.& facit C.de pa.po.l.nec filium.& C.eo l.i.& de bo.quæ libe l.fi.§.ipsum.Accur.

b ¶ Sententiæ.} scilicet interlocutoriæ latæ super alimentis. Vel dic quod est definitiua: quæ finem controuersię alimẽtorũ imponit : ut j. de re iudi.l.i.

c ¶ Aliquid.} id est causam aliquam.

d ¶ Quod.} id est propter quam causam.

e ¶ Eum.} scilicet filium.Accur.

f ¶ Eum.} scilicet patrem.

g ¶ Detulerat.} qua causa põt eum exheredare : ut in aut. ut cùm de appel , cog. §. causas. col. viij. & idẽ si aliquid tale fecerit per quod poterit exhæredari. argu. C. e. l.fina.Accur.

h ¶ Cætera onera } ut uestimenta & habitationes : cùm hæc appellatione alimentorum contineantur : ut j. de ali. leg.l. legatis. & l.fi.& uerbo victus. cum sine his homo viuere non possit:ut inf. de uerbo signi.l.uerbo. & l. seq. & l. quos nos.§. fi.licet sit argu. contrà s. de transac. l. cùm hi §. qui trãsigit. Sed dic ut ibi not. Itẽ pro se & suis liberis & uxore,ut s. famil.erciscun.l.si filia.§.i, nõ tamen æs alienum ut j.ea.l §.parens.

i ¶ Et si impubes. } de magno non dubitatur ut s.ea.l.in fi.i. respõ. ibi , & vice mutua &c. sed tamen & hic idem est : ut & j.de tute.& ratio. distra. l. i.si autem in potestate est de castrensi idem : sed de aduẽtitio pater habet vsumfru. & ipse alit se & filiũ. de profectitio habet pater plenum dominium:ut C.de bo.quæ liber.l.cũ oportet §.i.

k ¶ Repetat. } nego.gest. ac cùm id onus primò patri uideatur imminere:ut argu. j.e. l penul.Accursius.

l ¶ Sed & quantum.} alia præcesserunt uerba in rescripto.

m ¶ Necessariò.} Hæc necessitas est quo ad filium:non quo ad matrem,nisi pater esset inops:ut j.l.penulti.quia tũc indistinctè non repetit. Accursius.

n ¶ Nec impetrare.} tibi reddi.

o ¶ Materno affectu.} etiam non modica : ut & s.de nego. gest.l.is qui.nisi esset protestata:ut eo.tit.l.nesennius:Idẽ si modica:puta lac uel castaneas.arg.s.commo.l.in rebus.§. sed & id quod. & de dona.inter uirũ & vxo.l.utrum.& de impen.l omnino. Item illa quæ habet præstare:ut quãdo pater est inops:etiam si est protestata,ut no.in d. l.nesennius.& secundum hoc loquitur C.de neg gest.l.alimenta.

p ¶ Exhibendos.} id est alendos.Accur.

q ¶ Naturali.} nõ directa sed turbata:ut in successione:ut s. de inofficio.testa.l.nam & fi.& j.unde liberi.l.rescripto.Accur.

r ¶ Eius.} scilicet patris.Accur.

s ¶ Exoluere.} ut C.ne filius pro pa.l.patris.nisi in casu,ut C.de pri mi.l.fi.lib.xij.Accur.

t ¶ Hæredes.} etiam extraneos.H. & Azo. nam si essent liberi uel nepotes.ipsi ex sua persona,non quia hæredes,tenentur ad alimẽta: ut s.eadem.l.§.utrum.& facit.j.eo.§.fi.Sed argumen.contrà j.de obse.l.hæredes liberti. ADDITIO. Dic quod ibi in hærede liberti: hic in hęrede filij,secundum Bar.

v ¶ Filij.} emancipati.aliàs heredem non habet. Accursius.

x ¶ Cognoscere. } s. summatim. ut & s. eo. §. si uel parens. & not. quod hic dicit de ultima parte rubricę. Accursius.

y ¶ Possit. } sic s. eadem l.§.meminisse.

z ¶ Neget.} uẽdicando se ingenuũ , seu in ingenuitatem : ut s. de probatio.l.circa.

a ¶ Se exhibeant. } sic s.e.§ sed & si filius.

b ¶ Ipsos. } scilicet filios patronorum alendos: sed nunquid liberi libertorum tenentur alere patronos parentum,si forte liberti alere non possint? Rñ. sic uiuis parentibus, non eis mortuis:ut C. de liber. & eorum liber.l. fin. & j. de obse. liber. l. hęres. & idem ecõtra dico.ut pariter patroni parentũ alere teneatur libertorum filios.H.

c ¶ Non solùm. } ut C.de oper.libert.l.qui manumittitur.

d ¶ Cogitur } filios patronæ.

e ¶ Causa fideicommissi.} isti non possunt imponi operę nisi à filio testatoris : ut C. de ope.lib. l. mater.& inf. de bo. libe. q ex causa. Item in bonis eius nõ dat contra tabu. ut C. de bono.pos. cõtra tabu.liber.l.i.itẽ accusare eũ ut ingratum nõ potest.ut C. de libe. & eorũ liber.l.i. Itẽ uocare in ius sine venia patronum nõ põt:ut s.de in ius uo.l.is quoque.

f ¶ Suis nummis . } s.serui.id est non redimentis: ut j. de manumis. testamen.l. iij. & iste nec operas debet: nec puniri ut ingratus potest , nec contra tabulas bonorum possessionem timet, ut C. de ope. liber. l. si tuis. et de bonis lib. l.multum. ĩ ius tamẽ nõ uocabit nisi qñ patronus fidem fregit ut s.de in ius uocã.l. sed si hac. Accur.

g ¶ Mercedes.} id est pretium operarum reuenditarum, ut j.de bo. liber l.Iulianus.Azo. secus si operas exigat,quia tũc nõ omnes ius, sed succedendi tantũ amittit. nam & alendus est à liberto,ut j.de iure patrona.l.sicut.& de operis libert.l.libertus qui operam.

h ¶ Amisit.} ipsa impositione amittit:ut C.de bo.posses.cõtra tabu. liber.l.ij.secundum quosdam.sed secundum Io.ã. & nos sola exactione amittitur C.de ope.liber.l.si quam.& j.de iure patrona.l. sicut.& ibi not.& hæc omnia ubi tenuit stipulatio pro operis. alioquin si cã libertatis onerandæ fiat , tunc non tenetur , ut j. de ope. liber.l.qui onerandæ. & l. patronus. & de bonis liber. l. si patronus à liberto. Item est contra.C.de oper.liber.l. i.in fine. Solu. ibi mercedes operarum exactę non erant,quod ex ipsa litera patet.hic sic.Azo.vt soluetur ibi.

i ¶ Capitis.} dic ut suprà, de in ius uo.l.sed si hac. §. si autem liberi. Accursius.

k ¶ Proinde.} id est exinde.& facit s. eadem l. §.si quis ex his. Accursius.

† Præstentur.Dua.

† Ista glo. facit pro dicto Bart.in l. mela . in princ. j.de ali. & cib. leg.dũ enumerat priuilegia alimẽtorũ ponit octauo loco approbãne non admitti ĩ sñia alimẽtorũ.

† Parẽs vt ãn pr quod merito &c. in P. F.

Si impubes sit filius emãcipat.

† In hanc sñiam extat elegans epla Libanij ad Anonimũ.Dicebat Anaximeres , ut refert Stobæus smone 77 nihil esse iustius, q̃ generationis & disciplinę authores mutuis beneficiis demereri.

† Cum modo.Dua.

† Du.existimat.

† Dua. alimentũ decretum.

† Dua.perinde.

Liberto.

a ¶ Liberto.} si enim liberto nihil superest ab eo quod sibi necessarium est, nihil præstabit: licet desit patrono.
b ¶ Superfint.} filij enim primo compellentur ad alimenta. prius ergo à liberis quàm à liberto quis alitur. & no. quod isti liberti libertorum non propriè nostri dicuntur, licet secus econtra: ut ff. de uerb. signi. l. licet. §. i.

Limenta.} CASVS. Pone qđ libertus est pauper, & patronus diues. certè bene tenetur alere libertum; non tamen ad hoc præcisè cogitur, sed causatiue, quia amittit iura patronatus si non faciat. ¶ Imperatoris.} Patronus erat in paupertate, uel ita infirmus quòd non poterat se iuuare, libertus suus uidens eum ita laborantem, non curauit de eo. certè iudex debet liberto præcipere ut seruiat patrono. & si libertus non obediat, debet eum iudex facere uendi, & pretiū domino dare, id est, patrono. & idē est si contumeliam faciat libertus patrono, uel etiam si eum uerberauit. c ¶ Impositorum.} ut operas. ad quod est ff. de bon. libert. l. si patronus non aluerit. & de iurepatro. l. diuus. in fine. d ¶ Etiam si potest.} scilicet, si uult hæc iura perdere. alij dicunt, si libertus potest sibi sufficere. ad quod §. l. proxi. §. alimenta. e ¶ Relictos.} à libertis qui liberti non dabant eis aliquid. f ¶ Potestatem.} id ē, dominium. sed contra C. de liber. causa. l. solo. Sol. ut ibi. & adde distinctionem quæ est C. de liber. & eorum. libe. l. ij. in fine notulæ. Accursius. g ¶ Admoneantur.} aliàs commoneantur, aliàs admoneantur id est, corrigantur. ad quod est §. de officio præfect. urb. l. i. §. cum patronus. & ff. de iure patronatus. l. i. Accursius.

† Nō est liberti, apud Duar.
† Lib. sing. de manumissionib.
† Necei debebitur honor à liberto qđ not. Bal. in l. fi. de bo. libe. C. & ex quibus causis perdat patronatus liberti: vide eundē in p dicta rubr. & glo. pragnam in d. l. fin.
† Du. atroci.
† Edicim', nō est apud Duar.
† Propter eorū fauorē & priuilegiū. & no. p Bart. xii. casus priui leg. p eum enumeratos in l. me la. in princ. in uer. vlti. ff. de ali. & ciba. leg. & allegat Iura quib. pbant prædicta priuilegia.

...tur: quandiu liberto[a] supersit, patrono desit. ¶ Patrē quoq; & matrem patroni, cùm patronus & filii eius minimè superfint[b], alere egentes ipsi liberti, si idonei facultatibus sint, coguntur.

¶ *Si patronus liberto denegat alimenta, perdit ius patronatus, si libertus patrono, redigitur in seruitutem. h. d. Bar.*

¶ Modestinus. LEX VI.

Alimenta liberto petenti nō præstādo, patronus amissione libertatis causa impositorū[c], & hæreditatis liberti punietur: † non autem necesse habebit præstare, etiam si potest[d]. ¶ Imperatoris Commodi constitutio talis profertur: Cùm probatum sit, contumeliis patronos à libertis esse uiolatos, uel illata manu† atrociùs esse pulsatos, aut ēt paupertate vel corporis ualetudine laborantes relictos[e], primū eos in potestatē[f] patronorū redigi, & ministeriū dominis pręberē edicimus cogi. Sin autem nec hoc modo admoneātur[g], uel à pręside[h] emptori addicentur, & pretiū patronis tribuetur.

¶ *Cū de statu inter uirum & uxorem disceptatur, liberi communes sunt interim à patre alendi: nec alimenta præstita à patre filijs, liti præiudicium faciunt. Bart.*

¶ Idem lib. 5. respon. LEX VII.

Si neget[i] qui maritus fuisse dicitur, matrimonium esse contractum, eò q eam quæ se uxorem fuisse dicit, ancillā[k] esse probare paratus sit: alimenta† quidē liberis pręstare interim cōpellendū[l]: si autem constiterit eam seruam fuisse, nihil[m] ei qui pascendos curauit, ex hoc[n] præiudicii generari respondi.

h ¶ Vel à pręside.} uel pro saltem. Azo. & facit suprà de iis qui sunt sui uel alie. iur. l. secunda. Sed quid uendetur? Respond. libertus factus seruus per ingratitudinem prædictam. Alij dicūt libertum hoc casu propter famem uendi, ut & filius: ut C. de patri. qui fili. distra. l. prima. & secunda. Alij dicunt quòd ius quod habet in eum patronus, non libertus, sicut in sepulchro dicitur: ut C. de religio. l. monumentorum.

S Ineget.} CASVS. Habui filium ex quadam mea uxore, & ipse petit a me alimenta, & ego dico: mater tua est ancilla Titij, unde Titius cuius seruus es, debet te alere, & non ego. & talia uerba superflua dicebat pater. si ipsa fuit ancilla: non ualuit matrimonium inter me & eam. Certè dicitur hìc quòd bene tenetur ille, qui non diffitetur se patrem alere filium, donec probet matrem filij ancillam fuisse. & si probauerit hoc, non fiet præiudicium ei, eo quod aluit. quòd autem dixi in filio meo alieno seruo idem est in nepote meo ex filia mea. nam ego non teneor alere eum: imo pater eius, nisi pauper esset pater. & hoc dicit cum lege sequenti. Viuianus.
i ¶ Si neget.} scilicet de iure. Accursius.
k ¶ Ancillam.} quod si esset, non matrimonium, sed contubernium dicitur. ut C. de incest. nupt. l. cum. Accursius.

l ¶ Compellendum.} præsumitur enim libera. & sic matrimoniū. & facit ff. de uen. in posses. mitten. l. i. § sed & si certum. & de carbo. edicti. l. sed & si is. §. cum maior. & q nota. C. de ordi. cogni. lege fin.
m ¶ Nihil.} id est, non, uel nihil præiudicij. H.
n ¶ Ex hoc.} quod curauit ali. & facit ad hoc §. eo. l. si quis. §. si uel parens.

¶ *Descendentes per lineam masculinam coguntur alere ascendentes: secus si per fœmininam: nisi in subsidium. Bar.*

¶ Marcellus. LEX VIII.

Non quemadmodum masculorum liberorum nostrorū liberi ad onus nostrum pertinēt, ita & in fœminis est. Nam manifestum est, id quod filia parit, non auo[o] sed patri suo esse oneri: nisi pater aut non sit superstes, aut egens[p] sit.

¶ *Patronus nō habet ius in bonis liberti, nisi pro alimentis in casu necessitatis. B.*

¶ Paulus. LEX IX.

In bonis superstitum[q] libertorum nullum omnino ius patroni libérive patronorum habent: nisi si tam infirmos se esse, tamque pauperes præsidibus[r] probauerint: ut meritò menstruis alimētis à libertis suis adiuuari debeāt. idque ius plurimis principum cōstitutionibus manifestatur.

o N On quemadmodū.} Auo. scilicet materno. & facit in aut. ut licet. mat. & auię. §. illud quoq;. colla. viij.
p ¶ Aut egens.} simile est §. eo. ti. l. si quis à liberis. circa princ.
N bonis.} CASVS. Viuo liberto patronus nō habet aliquod ius in bonis† suis, nisi hoc scilicet, ut libertus teneatur eum alere egentem uel infirmum. Viuianus.
q ¶ In bonis superstitum.} sed mortuorum sic scilicet contra tab. ut insti. de succes. lib. per totum.
r ¶ Præsidibus.} ut §. de offi. præfe. urb. l. j. Accursius.

† Lib. j. Ad leg. Iul. & Papi.
† Aui.
† Lib. sing. de iure patronatus.

De ventre inspiciendo, custodiendoque partu.

TITVLVS. IIII.

¶ *Hic dr q in nouo facto, nouo consilio opus est. h. d. Bar. uel sic, post diuortium si mulier negat se esse prægnantē, maritus dicat eā prægnantē, debent uocari ad locum honestū tres obstetrices, ut mulierē inspiciant. & si duæ uel oēs dicant eam grauidam, debent apponi custodes pro partu. si autem mulier non pariat, p̄sumitur maritus iniuriam fecisse uxori, apponendo custodes. sin autem obstetrices dicant nō prægnantem, non est opus custodibus: quia nil est, quod custodiatur. h. d. usque ad §. ex hoc rescripto.*

¶ Vlpianus lib. 24. ad edictum. LEX I.

Temporibus Diuorū fratrū cùm hoc incidisset, ut maritus quādā pręgnantē mulierē diceret, vxor

¶DE VENTRE inspiciendo &c.

Temporibus.} CASVS. Valerius Priscian' prætor urbanus habuit corā se talem questionē de facto. Rutilius enī Seuerus habuit uxorē Domitiam. & posteà separati sunt. mulier negabat se pręgnantem, uolens forte iniuriari uiro. & uir dicebēt eā prægnantem, & ideo uoluit facere inspici corpus eius, ad sciendum utrum esset pręgnans uel non: & non permittebat mulier se inspici. dictus prætor super hac quæstione habuit cōsilium à duobus imperatoribus qui fratres erant. unde ipsi ita responderunt ei. Ista quæstio noua est. unde necessariū est nouum consilium, & illud dare uolumus. dicimus enim quod tu prætor facias eligi domum unius honestæ fœmine: & eam debet intrare mulier: & ibi debēt esse tres obstetrices bonæ fi. & ei' corpus debent inspicere utrū sit prægnās uel non. & si oēs obstetrices, uel maior pars earum renunciauerint tibi pręgnantem eam esse, tūc debes facere apponi custodes iuxta dictā domitiā, si marit' uult. Si autem renunciauerint tibi eam nō esse prægnantē, non hēt locum custodia. in hac ergo quæstione nō habet locū senatuscō. Plautianū de liberis agnoscendis, nec illud quod factum est tēporibus diui Hadri. de quibus dictum est §. titul. j. l. j. & l. iij. §. i. nec illud de liberis exhibendis: quia partus in uentre existens, ut fuit in nostra quæstione, dicitur pars mulieris. Sed quid si mulier prædicta pariat posteà? certè poterit maritus petere filium suum ab ea per interdictum de liberis exhibendis, uel per officium iudicis. Sed quid si maritus antequàm faciat prætor adhiberi obstetrices ad eam inspiciendam, uelit eam respondere coram prætore, utrum sit pręgnans uel nō, nunquid tenetur uenire coram prætore mulier, & respōdere? Et dicitur quòd sic. & si non ueniat, uel nō respondeat cū uenerit, debet eā cogere prætor captis pignoribus, uel ēt multa ei indicta. & si cōstricta respōderit se pręgnantem, habebit senatuscon. Plautianum locum, de quo dictum est. s. tit. i. l. i. non autem hoc rescriptum: quod habet locū ea negante se prægnantem esse. notare ergo potes per uerba supradicti rescripti

q domus honestæ fęminę & etiam obstetrices de qbus suprà dictum est, debent eligi & abhiberi per prętorem, & non per mulierem uel maritum. Item scias quod si omnes obstetrices uel maior pars earum renunciet prætori non esse mulierem pręgnantem ipsa poterit agere contra maritum act. iniuria. si animo iniuriādi fecit eam inspici maritus. quāuis autē in supradicto rescripto nō apponatur terminus ītra quem possit maritus facere inspici mulierem, tamen eū debemus apponere, scilicet xxx. dies sicut appositi sunt in senatuscō. Plautiano ut §. tit. i. l. i. in princi. causa tamē cognita post xxx. dies audiet maritus. ¶ De inspicido.} Huc usq; dictum est per imperatores qsi uiuo marito tractatur de partu & mulier negat se pręgnātem. nunc vult dicere pretor quando mortuo marito mulier dicit se pręgnātē, ut alij agnati non habeāt heredi. defuncti. & durāt uerba pretoris. usq; ad §. quamuis. bene per unā colūnā, & plus. primo ergo dicit pretor. qd habeat facere mulier pręd icta in illo mēse quo moritur maritus, usque ad §. mulier aūt ante. &c. ibi dicit quid habeat mulier facer illis xxx. diebus cum est iuxta partum, usque ad §. mulier cum. &c. ibi dicit qd habeat facere mulier quando est in ipso actu pariendi, usq; ad §. quod natum. &c. ibi dicit qd habeat facere nato partu. & apud quem partus debet ali & quid habet facere illa apud quē alit, usque ad §. si cui. &c. ibi dicit quòd si mulier non obseruet prędicta, nocebit partui. nam cū fuerit natus, non habebit bonorū possess. Carbonianā, nec cōtra debitores paternos mouere poterit actiones. Quāuis.} A. §. de inspiciēdo, usq; huc locutus est prętor, nūc loquitur Vlpia. exponēs quædā quę cōtinentur ī edicto pretoris. & est leue usq; ad §. quod autē. ibi autem exponit illud quod dicit prętor supra ea. l. §. si cui. dixit enim causa cognita se denegaturum possess. Carbo. partui si mulier non obseruet quę ī edicto suo continētur. certè in causę cognitione versatur utrum mulier sit sapiens sicut alię mulieres. & tunc habet locum quod dixit prętor. an sit quędam rustica simplex, & tunc non. quamuis autem dixerit pretor quędam obseruanda circa partum per mulierem, tamen si alia est consuetudo in ciuitate, non tenetur mulier obseruare prędicta. est ergo prędictum edictum pretoris derogatorium Carboniano edicto, quia si non obseruet mulier ea quę in eo continentur ut dictum est, non habet partus Carbonianam. imperitia autem mulieris excusat eam, ut dictum est & hoc dicit cum lege sequenti. Viuianus.

concor. l. 8. tit. 19. par. 3.

† Concor. c. cęterū. cū gl. j. in fi. ex de iura. cal. & i pę. decre. in glo. sup verbo, noua litigia. in fi.
† Probarę. Dua.
† Quæ cū.

autem negaret[a], cōsulti[b], Valerio Prisciano prætori urbano rescripserunt in hæc verba: Nouam rē desiderare Rutilius Seuerus[c] videtur, vt vxori quæ ab eo diuertit, & se non esse prægnantē profitetur, custodes apponat[d]. Et ideo nemo mirabitur, † si nos quoque nouum consiliū & remediū suggeramus. Si igitur perseuerat[e] in eadem postulatione, commodissimum est elegi honestissimæ fœminæ domum, ī quam Domitia[f] veniat: & ibi tres[g] obstetrices † p̄batissimę & artis & fidei, † quæ à te[h] assumptę fuerint, eam inspiciant, & si quidem vel omnes uel duæ[i] renunciauerint[k] prægnantem videri, tunc persuadendum[l] mulieri erit, vt perinde custodes admittat, atque si ipsa hoc desiderasset[m]. Quòd si enixa non fuerit, sciat maritus ad inuidiam[n] existimationēmque[o] suam pertinere, vt non immeritò possit uideri captasse hoc ad aliquam mulieris iniuriam. Si autem uel omnes vel plures non esse grauidam renunciauerint, nulla causa custodiendi erit.

¶ *Hoc rescriptum locum habet ante partum editum, non post. nam post partum, locum sibi uendicat edictum de liberis exhibendis. hoc dicit. Bartol.*

¶ Ex hoc rescriptū euidētissimè apparet[p] senatusconsultum de liberis agnoscendis, locum non habuisse, si mulier dissimularet[q] se prægnantem, vel etiā negaret: nec immeritò[r]. partus enī antè quā edatur, mulieris portio[s] est, vel viscerum. Post editum planè partum à muliere iam potest maritus iure suo filium p interdictum desiderare aut exhiberi[t] sibi, aut ducere permitti †. Extra ordinē igit princeps in causa necessaria subuenit. Secundùm quod rescriptū euocari mulier ad prætorem poterit, & apud eum[v] interrogari, an se putet prægnantem: cogendáq; erit respondere. Quid ergo, si non responderit, aut nō veniat ad prętorem? nunquid senatuscōsulti[x] pęnam adhibebimus, scilicet vt liceat marito non agnoscere? Sed finge non esse eo contentum maritum, qui se patrem potiùs optet, quàm carere filio velit. Cogenda igitur erit remediis Prætoris,[y] & in ius venire: & si venerit, respondere: pignoraq;[z] eius capiēda, & distrahenda, si contēnet: vel multis[a] coercenda. Quid ergo, si interrogata dixerit se prægnantem? Ordo † senatusconsulti[b] expositus sequetur. Quòd si negauerit, tunc secundùm hoc rescriptum prætor debebit obstetrices adhibere. ¶ Et notandū est, quòd nō permittitur marito vel mulieri obstetrices adhibere: sed omnes à prætore adhibendæ sunt. Item prætor domum honestæ matronæ eligete debet, in quam mulier veniat vt possit inspici. Quid ergo si inspici se non patiatur, uel ad domum non veniat? Aequè prætoris

e ¶ Perseuerat.} sic §. de usur. l. mora. §. i.
f ¶ Domitia.} proprium nomen uxoris.
g ¶ Tres.} ff. eo §. de inspiciendo. contra. Sol. ut ibi.
h ¶ A te.} marito. imò à te Valeriano prętore. ut ff. e. §. & notādū.
i ¶ Vel duę.} sic C. de fide instru. l. cōparationes. ī ore enim duorū &c. ut extrà de iudi. c. nouit. circa prin. Item not. stari assertioni plurium. sic insti. de satisda. tuto. §. i. & §. de testi. l. ubi numerus. & ff. §. omnes. & de credulitate etiam sine iuramento fortè: aliàs contrà. A. de testamen. l. iurisiurandum.
k ¶ Renūciauerint.} i. retulerint.
l ¶ Persuadendum.} hęc persuasio imponit necessitatem, ut infrà eodem. §. quid ergo si non. &c.
m ¶ Desiderasset.} quo casu loquitur §. ti. i. l. i. in prin.
n ¶ Ad inuidiam.} scilicet reprimendam. sic §. de officio. procon sul. l. nec quicquam. §. penul.
o ¶ Existimationē.} i. famam bonam, ut ff. de uar. cogni. l. penul. uidetur enim calumniatus: ut C. de adu. diuer. iud. l. j. unde etiam iniuriarū tenetur quādo facit animo iniuriandi. ut ff. eo. §. si oēs.
p ¶ Apparet.} patet enī hoc ex uerbis ipsorū, ut §. e. l. i. in prin. & §. ti. i. l. i & l. iij. §. quia.
q ¶ Dissimularet.} id est diceret se non pręgnantem, cùm esset, & hoc sciret. unde dicitur Quod non est, simulo, dissimuloq; quod est. ut ff. de concu. l. prima. Accursius.
r ¶ Necimmerito.} non habet locum senatusconsultum sed nec rescriptum, nec immerito rescriptum: quia cessat interdictum & omne auxilium, & uere: partus enim. &c. Azo.

† Apud Du. hęc uerba, ex ordinē pcedentib' cōnectunt: & interpūgit post ordinem.
† Du. senatusconsulti.
Simulo & dissimulo differunt.

a ¶ Negaret.} porrò in contrario casu. i. ubi mulier fatetur, prętor statuit, ut ff. eo. §. de inspiciendo. & ordo senatuscon. Plautiani est seruandus, ut ff. eod. §. ex hoc. ibi, quid ergo si interrogata? &c. & §. titu. i. l. i. in principio. Hug.
b ¶ Consulti.} diui fratres.
c ¶ Seuerus.} s. maritus quondam.
d ¶ Apponat.} s. maritus. H. Et not. nouum factum nouū habet cōsilium. sic C. de uete. iure. enu. l. ij. §. sed quia diuinę. & C. de leg. & cō. l. leges. & §. de prescrip. uero naturalis. & §. de interrog. act. l. de etate. §. ex causa. sed uetus factum habet uetus consilium, ut C. de iud. l. rem non nouam. Accur.

s ¶ Portio est.} sic ff. de uen. in pos. mit. l. curator. ar. §. de rei uendi. fructus pendentes. & ff. quę in frau. cre. l. fi. §. non solum. & §. fructus. & ff. ad l. fal. l. in lege. § fi. Sed contrà. ff. de vsuc. l. si aliena. §. fi. & ff. de uerbo. sig. l. partum. Sol. secundum quid est portio, ut non cōpetat interdic. de liberis exhibēdis, sicut nec p aure uel manu matris, ut hic. Azo. Sed quo ad hoc ut sit furtiuus sicut mater, non, ut hic. uel solu. ut ibi. Accur.
t ¶ Exhiberi.} interdicto de exhibēdis, ut ff. de lib. exhi. l. i. in princ. sed deducendus est in iij. l. eod. tit. & quod subiicit extra ordinem, id est cognitione pretoria, seu officio iudicis: quod habet locum quādo filius à nemine detinetur, ut d. l. iij. §. i. nisi ī casu, ut eo. ti. l. si eum. & plene dic ut not. §. de rei. uen. l. i. §. i. Sed in eo q hic uidetur agi contra matrem, est contrà, ff. de liber. exhi. l. i. §. in hoc inter dicto. Solu. hic habebatur suspicio de matre, ibi non.
v ¶ Apud eum.} nam aliàs non nocet, ut supra de interroga. actio. l. i. in fine.
x ¶ Senatusconsulti.} Plautiani, ut hic subiicit, & §. titu. i. l. prima. §. illud.
y ¶ Remediis prętoris.} quę hic sequuntur.
z ¶ Pignoraque.} sic insti. de satis. tuto. §. ij. & §. si quis ius dicen. l. i. & §. de interrog. act. l. de ętate. §. qui tacuit.
a ¶ Vel multis.} id est aliquibus bannis extraordinariis, sed pœna dicitur certa: ut ff. de uerbo. sig. l. aliud. & l. si qua.
b ¶ Senatusconsulti.} s. Plautiani. & alterius quod factum est temporibus diui Hadriani, & utrunque loquitur de custodia uentris, ut §. ti. i. l. i. in prin. & l. iij. § quia.

Authori-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Authoritas.} quod suprà dixit remedia prætoris.
b ¶ Si omnes uel plures.} sic s. ea. l. in prin.
c ¶ Experiri.} scilicet contra maritum.
d ¶ Iniuriæ faciendę.} non aliàs: ut dicit. & C. de iniuriis. si non cõ uitij. & infra de iniur. l. illud.

authoritas[a] interuenerit.

¶ *Si maritus custodes adhibeat mulieri non prægnãti, poterit mulier actione iniuriarum agere, si maritus hoc fecit animo iniuriandi: aliàs non. h. d. Bart.*

¶ Si omnes vel plures[b] renũciauerint pręgnãtem nõ esse, an possit mulier iniuriarũ experiri[c] ex hac causa? Et magis puto agere eã iniuriarũ posse: sic tamẽ, si iniuriæ faciẽdę[d] causa id maritus desiderauit. Cęterũ, si non iniuriæ faciẽdę animo, sed quia iustè credidit, vel nimio voto liberorũ suscipiẽdorũ ductus est, vel ipsa eum illexerat[e] vt crederet, ꝙ[f] cõstãte matrimonio hoc† omnino fingebat, æquissimum erit ignosci marito. ¶ Meminisse autem oportet, nõ esse præstitutum tempus rescripto[g]: quãuis in senatuscõsulto[h] de liberis agnoscẽdis, xxx. dies ꝑstituanť mulieri. Quid ergo? Semꝑ ne dicemus marito licere vxorem ad prætorem euocare? an verò & ipsi xxx. dies præstituimus? Et putem prætorem causa cognita debere maritum etiã post xxx. dies audire[i]. ¶ De inspiciendo vẽtre, custodiendoq; partu sic prętor ait: Si mulier mortuo marito pręgnãtẽ se esse dicat, iis ad quos ea res pertinebit, ꝓcuratoribúsve eorum bis in mẽse[k] denunciãdum curet, vt mittant (si velint) quæ ventrem inspiciant. Mittantur autem mulieres liberæ duntaxat quinque[l]: hæq; simul omnes inspiciant, dũ† nequa earũ dũ inspicit, inuita muliere vẽtrẽ tãgat. Mulier in domo honestissimæ fęminæ pariat, quam ego constituã. ¶ Mulier ante dies xxx. q̃ pariturã se putet, denunciet iis ad quos ea res ꝑtinet, ꝓcuratoribúsve eorũ vt mittant, si velint qui ventrẽ custodiant. ¶ In quo cõclaui mulier paritura erit, ibi ne plures aditus sint quàm vnus. si erũt, ex vtraque parte† tabulæ præfigantur. ante ostium eius conclauis liberi tres & tres liberæ cum binis comitibus[m] custodiant. Quotiescunq; ea mulier ĩ id cõclaue, aliúdve qđ, siue in† balineũ ibit, custodes, si volent, id antè† perspiciãt, & eos qui ĩtroierint, excutiãt. Custodes qui ante cõclaue positi erũt, si voluerint, omnes qui cõclaue aut domũ introierint, excutiant. ¶ Mulier cùm parturire, incipiet, iis ad quos ea res pertinet procuratoribúsve eorũ denunciet, vt mittãt, quibus præsentibus pariat. ¶ Mittantur mulieres liberæ duntaxat quinq;: ita vt ne ꝑter obstetrices duas in eo conclaui plures mulieres liberæ sint, quã decẽ: ancillæ, quã sex. eęq; q̃ intus futurę erũt, † excutianť omnes in eo cõclaui, nequa ꝑgnans sit. ¶ Tria lumina, nec minus ibi sint, scilicet quia tenebræ ad subiiciendum aptiores[n] sunt.† ¶ Quod natum erit, iis ad quos ea res ꝑtinet, ꝓcuratoribúsve eorũ, si inspicere volẽt, oñdať. Apud eũ educeť, apud quẽ parens iusserit[o]. Si autẽ nihil parẽs iusserit, aut is apud quẽ voluerit. educari, curã nõ recipiat: apud quem educetur, causa cognita cõstituã. ¶ Is autem apud quem educabiť qđ natum erit, quoad trium mensium sit, bis in mẽse[p]: ex eo tpe[q], quoad sex mensiũ sit semel in mẽse: à sex mensib. quoad anniculus fiat, alternis mẽsibus: ab anniculo quoad fari possit[r], semel ĩ sex mẽsibus vbi volet ostẽdat. ¶ Si cui[s] ventrem inspici, custodirive, adesset[t] partui licitũ non erit, factũm ve quid erit quo minus ita ea fiãt vti suprà comprehensum est[u], ei quod natum erit, possessionem[x] causa cognita[y] nõ dabo. Siue qđ natum erit, vt suprà cautũ est, inspici[z] nõ licuerit: quas vtiq; actiones me daturum polliceor iis, qui bus ex edicto meo bonorum possessio[a] data sit: eas (si mihi iusta causa esse videbitur) ei nõ dabo[b].

¶ *Hic declarat qb. ꝑsonis sit denũciandũ; et intellige sp hoc scdm edictũ mortuo marito. nã ĩ primo edicto qđ est à principio tituli usq; ad §. de inspiciẽdo, denũtiať marito.*

¶ Quãuis sit manifestissimũ edictum prætoris: attamen non est negligẽda[c] eius interpretatio†. Denunciare igiť mulierem oportet[d] iis scilicet quorum interest[e] partum nõ edi, vel totã habituris hęreditatem, vel partem eius, siue ab intestato, siue ex testamento[f]. ¶ Sed & si seruus hęres institutus fuerit, si nemo natus[g] sit, Aristo scribit huic quoq; seruo, quamuis

e ¶ Illexerat.} aliàs illexerat, & aliàs illuserat. q. d. induxit eum ad credendum quòd esset pręgnans, dum uellet fortè placere, uel uellet pellem uel uestem. Accur.
f ¶ Quòd.} i. quia
g ¶ Rescripto.} ultra quod uir non denũciet, ut s. in principio, huius legis.
h ¶ Senatuscõsulto.} s. tit. i. l. i. in prin. Accursius.
i ¶ Audire.} idem ꝙ sup. sed non nisi causa cognita. ut sup. tit. i. l. i. §. si mulier. hæc autem est causa, eo ipso ꝙ petit, nisi euidens appareat malitia.
k ¶ In mense.} Sed nõne hoc superuacuũ est ꝑ hoc quod habuimus s. ti. i. l. i. uel ei contrà, cùm ibi præstituat xxx. dies ad denunciationem unam, hic nullũ præfigit tẽpus huic denũciationi bis in mẽse faciendæ? Respond. nec est cõtra, nec superfluũ, quia ibi loquitur facto diuortio, hic autem loquitur mortuo marito. item ibi denunciat se ex eo prægnantem, hic aliud scilicet ut mittant hęredes uiri mulieres quæ uentrem inspiciãt. Postea autem cum est prope partum, per xxx. dies denunciat ut mittant qui uentrẽ custodiãt: posteà cũ parit, denunciat ut mittãt quibus præsentibus pariat. & in prima denunciatione mittuntur quinq;. in secunda tres liberi & tres liberæ cum binis comitibus, in tertia quinque preter duas obstetrices.
l ¶ Quinque.} suprà. eo. l. i. §. contra Sol. ibi negabat se prægnantem, & ita tres. hic cõfitebatur, & sic quinq; quasi enim se ingerens reddebat se suspectam hic, ut s. de procura. l. quæ omnia.
m ¶ Binis comitib*.} i. quatuor. sicut & dena non xx. sed x. dicuntur ut inf. de leg. i. l. si quis testamento.
n ¶ Apciores.} inde est quòd dicitur furtũ à furuo; id est, nigro. quia clã & occultè fit, & maximè de nocte, ut insti. de obl. q ex deli. §. i. & §. illud. Qui malè agit, odit lucem.
o ¶ Iusserit.} in testamẽto, nisi parẽs cãm diuortij pręstitisset; quando apud matrẽ expensis patris educari debet, ut in auth. ut liceat matri & auiæ. §. illud. col. viij. Vel fortè hic habet locũ quãdo nulla altercatio est an fuærit ex eo pręgnans uel non, nec aliqua suspicio est de muliere. Item ibi loquitur patre uiuo: hic mortuo eod. Azo.
p ¶ Bis in mense.} ostendat ubi uolet, si, uolet ostẽdere: ut j. dicit. Azo. uel dic, est in arbitrio ubi, sed non an ostendatur. Accursius.
q ¶ Ex eo tempore.} id est, à tribus mensibus. Azo.
r ¶ Fari possit.} i. septem annos habeat, ut C. de iur. delibe. l. si infanti. in princ.
s ¶ Si cui.} subaudi- desideranti, cuius intersit, ut agnato defuncti.
t ¶ Adesse.} Hæc tria facienda sunt, ut s eo. l. de inspiciẽdo uẽtre. & dic licitum de facto aliàs refertur ad ius: ut s. de ritu. nup. l. semper.
v ¶ Comprehensum est.} in §. đ inspiciẽdo.
x ¶ Possessionem.} scilicet Carbo. ut inf. l. proxima. uel dic ut ibi not.
y ¶ Causa cognita.} hoc dic ut j. §. fina.
z ¶ Inspici.} bis in mense uel alias: ut s. §. is autem apud.
a ¶ Bonorum possessio.} s. Carboniana.
b ¶ Nõ dabo.} ideo quia nec Carboniana daľ, ut prædixit. & sic not. factum matris uel aliorum nocere partui. scilicet in possessorio, sed in petitorio quo probat se filium, hæc non nocerẽt, ut s. de iureiurã. l. iij. §. cum de possessione. & j. ti. ij. l. i. in prin. & arguitur s. tit. j. si quis. §. si uel parens. uidetur enĩ quasi nõ filius. Itẽ not. ꝙ qui habet Carbo. intentat actiones hęreditarias. sed contra j. de carb. edict. l. iij. §. emissum. sed plenè dic ut not. s. de inofficio. testa. l. qui de inofficioso. quæ huic cõcordat. Item facit infra, de uentre in posses. mitten. l. §. si ea. & l. ubicunque §. i.
c ¶ Negligenda.} ne in dubietatem reuocetur, ut in authenti. de tabu. §. primo. col. iiij. & ne uideatur negligi, ut inf. de iniur. l. item apud. §. hoc edictum. sed argumen. cõ- j. de dote præ. l. i. in fine.
d ¶ Oportet.} ut mittant quæ uentrem inspiciant, ut supra, ea. l. §. de inspiciendo. Accursius.
e ¶ Interest.} quia uolunt succedere: ut subiicit. Accursius.
f ¶ Ex testamento.} cum posthumi præteriti agnatione rumperetur testamentum: ut infra de iniust. rup. testa. l. j.
g ¶ Natus sit.} id est, si nemo nasceretur. & dic à domino institutus cum libertate, quia tamen sub conditione est institutus, scilicet, si nemo nascetur, non est interim liber.

† Omnino, non est in Dua. exemplar.
† Aliàs, &.
† Duã. tabulis.
† Balneũ.
† Dua. prospiciant.
Furtũ vnde dicitur.
† In eo cõclaui.
† Vnde dominus ĩ euangel. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Itẽ, qui male agit, odit lucẽ: ut j. c. p̃sulum. ex de offic. delega.
† Concor. c. bene [illegible] morię [illegible] gl. sup verbo recip[illegible] ex de elec[illegible]

Non omnia.

a ¶ Nomina.} fortè quia non procuratoribus, cùm eos habere non possit: cùm nõ propriè dicatur administratio: aliàs possent: ut s. de ꝓcura. seruum.
b ¶ Ordinum.} sunt enim ordines ꝓcerũ, uasallorũ, & similes. Itẽ ordines decuriorũ & senatorũ. & similiũ. esset enĩ absurdũ ut alienę sordidæ stirpes splẽdidis & ingenuis natalibus audeãt surrogari, ut C. de quæstio. l. sup statu. & facit s. de postu. l. i. in prin.

non omnia[a] quędã tamẽ circa partum custodiendũ arbitrio prætoris esse cõcedenda, quã sentẽtiam puto uerã. Publicè enim interest partus non subiici, ut ordinũ[b] dignitas† familiarũmq;[c] salua sit. ideóq; etiã seruus iste, cùm sit in spe cõstitutus successionis, qualis qualis sit debet audiri[d] rem & publicam & suã gerens[e]. ¶ Denũciari autẽ oportet iis quos proxima spes successionis contingit: ut puta primo gradu[f] hrđi instituto, non etiã substituto[g]. & si intestatus sit paterfamiliàs, iis qui primum locum ab intestato tenẽt. si uerò plures sint simul successuri, omnibus denunciandum est.

¶ *Omissio modicæ solẽnitatis nõ uitiat. B.*

¶ Quod autẽ prætor ait[h], causa cognita se possessionẽ[i] nõ daturum, uel actiones denegaturũ, cò pertinet, ut si per rusticitatẽ[k]† aliqđ fuerit omissum ex iis, quæ prętor seruari uoluit, non obsit partui. Quale est enim, si quid ex iis quæ leuiter obseruãda prætor edixit, non sit factum, partui denegari[l] bonorum possessionẽ? Sed & mos[m] regionis inspiciendus est: & scđm eum obseruari ventrẽ, & partum & infantem oportet.

¶ *Mulier ꝑpter imperitiã excusaľ. Bar.*

¶ Iulianus lib. 24. Digestorũ. LEX II.

Dictum[n] de custodiẽdo partu, derogatoriũ est eius, qđ ad Carboniani decreti exemplum comparatũ est: sed hoc aliquando remittere prætor debet, si nõ malitia, sed imperitia[o] mulieris fem fuerit, ne uenter inspiceretur, aut partus custodiretur.

¶ Paulus lib. 14. ad Plautium. LEX III.

Qui uentri substitutus[p] est, uel institutus: si uentrẽ seruare[q] uelit, audiendus est.

¶ *Fideicõmissarius uniuersalis cuius conditio deficit propter natiuitatẽ posthumi, admittiť ad custodiendum partum. Bar.*

¶ Scæuola lib. 20. Digest. LEX IIII.

Is à quo[r], si sine liberis decessisset, quicquid ad eum ex bonis peruenisset, sorori per fideicommissum[s] relictum erat, decessit posthuma[t] hærede instituta†, & substitutis aliis. Quæsitum est, cũ uxor defuncti[u] prægnantem se dicat, an sorori procuratorive eius secundùm formam edicti vẽtrem inspicere, & partũ custodire permittendum sit? Respondi: in huiusmodi specie de qua quæreret, posse uideri ad eius cui fideicommissum datũ esset, solicitudinem †prospiciendum[x] esse, idq́, causa cognita statuendum.

Si ventris nomine muliere in possessionem missa, eadem possessio dolo malo ad aliũ trãslata esse dicaľ.

TITVLVS V.

¶ *Primò cõmendat edictũ, & eius rõnem ponit. Scđo ponit mentẽ edicti. Tertiò exponit edictũ usq; ad si. secunda ibi, ideirco. tertia ibi, interest autem. Bartol.*

¶ Vlpianus. LEX I.

Hoc edicto[y] rectissimè prætor prospexit, ne dum in fauorem[z] partus

c ¶ Familiarũmq;.} id est agnationũ, ut j. de uentr. insp. l. pronunciatio. §. communi.
d ¶ Debet audiri.} licet aliàs non ut arg. contra inf. de re. iur. l. quod attinet.
e ¶ Gerens.} gerit enim suũ negotiũ, cũ ad eum hæreditas debeat pertinere si ei nemo nascaľ. gerit enim negotiũ publicũ: quia publicè interest ne partus subiiciantur, & ne falsæ agnationi hæreditas deferaľ. Azo. & est sic inf. de aqua plu. ar. l. apud. in fi. Accur.
f ¶ Primo gradu.} sic j. de secũ. tab. l. ij. §. defertur Sed ar. cõtrà C. ubi pu. edu. de. l. fin.
g ¶ Substitutio.} nisi qñ uẽtri est substitutus, ut j. e. l. qui uentri.
h ¶ Quod aũt prætor ait.} s. §. si cui.
i ¶ Possessionem.} s. carbonianam.
k ¶ Rusticitatẽ.} sic C. de test. l. si. cũ cõcor.
l ¶ Denegari.} interrogatiuè. q. d. nõ debet denegari. Sed arg. contra s. de transa. l. cũ hi. §. si pretor. & de in integ. rest. l. diuus. sed quę sunt hęc leuia? Respon. numer° paulò maior uel minor fœminarũ. et grauia sunt & non omittenda hęc quatuor. s. inspectio uentris, & custodia, & presentia ad partũ, & posse inspici natum: ut s. §. si cui. nisi rusticitatis causa, uel simili: uel secũdũ morẽ regiõis: ut dixit hic & j. l. proxi.
m ¶ Sed & mos.} sic s de leg. i. l. si seruus plurium. §. si. Accur.
n ¶ Dictum.} quod est s. l. proxi. §. de inspiciẽdo, usque ad. §. quan uis & dicas ꝙ carbonianũ edictũ dat possessionẽ puero, cui sit quæstio status: ut j. de carbo. edic. l. i. in prin. sed hoc facit qñqđ e negari. s. si mater non obseruat quę in isto edicto continentur, ut s. l. proxi. §. si cui. & §. si. Sed quomodo, cũ factum matris nõ debeat nocere filio, ut j. de carbo. edic. l. i. §. fina. & j. titu. ij. l. i. circa pricip. & s. de iureiur. l. iij. §. fin. & l. seq? Respond. non nocet in principali causa filiationis, qua probauit se filium. nam propter matrem præsumitur non filius: si saltem modicum pro se nõ habeat: ut ut j. de carbo. edic. l. iij. §. causæ. & argu. j. de uen. in pos. mit. l. i. §. si ea. Itẽ opp. quaľ dicit ad exemplum, cum directò Carbo. locũ habeat? Respon. ad exemplum antiqui solennis daľ hodie utile, cui hic derogat. & sic C. q ex cau. ma. l. fin. Vel dic hic loqui de edicto de uen. in pos. mit. cui hæc derogat, ut mulier non possit emitti nisi seruauerit solennia huius edicti. illud enim est ad exemplum Carboniani. ut j. de uẽ. in po. ani. l. i. §. si ea. & secundum hoc intellige s. l. proxi. §. si cui. & §. fin.
o ¶ Sed imperitia.} ut s. l. proxi.
Qui uentri.} CASVS Titius fecit testamentum. & instituit sibi filium hæredem quem uxor in uentrem habebat: & ei uentri substituit Sempronium: & sic decessit. postea Sempronius vult facere custodiri partum. certè bene potest hoc facere.
p ¶ Substitutus.} s. directò, si nemo nascentur, ut s. l. i. §. sed & si seruus. uel etiam per fideicommis. ut j. l. pxi. Item ꝙ subiicit substitutus. i. pupillariter uẽtri substitutus: quo casu est hæres uẽtris: ut insti. de pupil. substi. §. i. quo casu interest eius propter tacitam uulgarẽ q̃ intelligitur in expressa pupillari: ut j. de pupi. substi. l. iam hoc iure.
q ¶ Seruare.} id est inspicere: non ut natus apud eam alatur, ut in ar. contrà. j. ubi pupil. edu. l. i. in prin. Accur.
Is à quo.} CASVS Titius instituit Sempronium hęredem: & rogauit eum ut si sine liberis decederet, restituere hæreditatẽ sorori suæ. s. Titij. decessit Sempronius hęres relicta pergnante uxore sua, & posthumã nasciturã instituit sibi hæredẽ, & quosdã ei substituit. uxor Sempronij hęredis dicit se ꝑgnantẽ. soror Titij testatoris quæ substituta fuit Sẽpronio hęredi, vult custodire uentrẽ uxoris Sempronij hęredis. Et dicitur ꝙ bñ põt facere hoc, causa tñ cognita. Viuia.
r ¶ Is a quo.} s. hęres. Accursius.
s ¶ Fideicõmissum.} subaudi per. si non habes. uel sub. hic quicquid &c.
t ¶ Posthuma.} quã credebat esse in utero & sic erat futura hæres hæredis. Accur.
v ¶ Defuncti.} hęredis, qui & testator fuit instituẽdo posthumã.
x ¶ Prospiciendũ.} s. ĩ eo ꝙ perit inspicere & custodire partũ. sed secũdũ Az. & hoc ad substitutos pertinet ꝑpter cętera bona fideicõmissaria quę habituri sunt ꝑpter substitutionem posthumæ factã: fortè sic si posthuma non nasceretur. S3 quæ sunt cetera cũ generale fuit? Respon. fortè propter quartã treb. & facit s. l. proxi.

¶ SI VENTRIS nomine muliere in possessionem &c.

Hoc edicto.} CASVS Titia dicens se esse prægnãtem ex uiro suo mortuo: fuit missa in possessionem bonorum uiri causa uentris. ipsa autem dictam possessionem in alium transtulit dolo malo. Certè teneť actione in factũ ex hoc edicto: & non solũm ipsa tenetur, sed etiam pater eius, si & ipse dolum in hoc cõmisit. & dicta actio datur illis quorum interest dictam possessionem in alium non esse translatam, in quantum eorum interest: & nihilominus habent actionem contra illum qui iussu mulieris uel patris eius accepit dictam possessionem, scilicet interdictum uti possi. uel unde vi. dixi ergo agendum cõtra patrem mulieris uel mulierẽ ad interesse. Sed quomodo potest interesse illius, qui experiť contra eos? Respon. puta quia ille qui accepit possessionẽ dolo malo mulieris, accepit eam bona fide: & fructus inde perceptos bona fide cõsumpsit. unde de his non tenetur. uel etiam si mala fide accepit posses. non est nunc soluendo ut possit satisfacere de fructibus. Et scias quòd dicta actio in factum competit contra mulierem & patrem eius etiã post annum continuum. si autem pater non fuit in dolo, non tenetur nisi inquantum ad eum peruenerit. Et scias quòd dolo fecit mulier, si non prohibet uenientem in dictam possessionem, sic facit eum uenire. Sed pone quòd patris & filiæ dolus intercessit. ille cuius interest, potest agere si vult contra patrem, uel contra filiam. unde si filiam elegit, & ipsa satisfecit ei in toto interesse preterquam in sumptibus litis, quia non habebat plus in bonis: non poterit redire ad patrem, nisi pro illis sumptibus. hoc dicit usque ad finem tituli. Viuianus.
y ¶ Hoc edicto.} cuius uerba non habemus, nisi dicas de rubrica.
z ¶ In fauorem.} cui plus fauetur quàm nato. & est ratio j. de uentre in pos. mit. l. i. §. si ea. in fine.

† Huc ptinent exempla, q Val. Max. lib. 9. c. 16. refert de iis, q infimo loco nati, mẽdacio se clarissimis familiis ĩserere conati sũt.
† Cõcor. c. sup literis. cũ gl. super uerbo, simplicitatem. ex de rescrip.
† Aliàs, post[illegible] huma [illegible] instituta.
† Perspiciendum. Lit.
† Lib. 34. ad edict.

Possessio

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Possessionem: causa uentris ex edicto illo de uen. in pos. mit.
b ¶ Præde. id est iniustæ acquisitionis considerata re ipsa, uel etiam proposito tradentis, non accipientis, qui bonæ fidei est quandoque: unde lucratur fructus: ut infra eadem. l. §. interest. & facit C. de usucap. pro empto l. fin. & ibi not.

possessionē[a] pollicetur, aliis prædę[b] occasionem præbeat. Idcirco constituit actionem[c] † in factū in mulierem, quæ in aliū[d] hanc possessionem dolo malo transtulit. ¶ Nec solùm mulierem prætor coërcet, verùm eum quoq; cuius in potestate ea fuit, scilicet si dolo ipsorum[e] alius in possessionem fuerit admissus: actionémq; in tātum pollicetur in eos, quāti inter fuerit eius, qui experitur. Necessariò[f] prætor adiecit, vt qui per dolum venit in possessionem, cogatur[g] † discedere[h]. Coget autē eum discedere, non prætoria potestate, vel manu ministrorū[i] sed meliùs & ciuilius faciet, si eum p interdictum[k] ad ius ordinarium remiserit. ¶ Interest autem eius, qui experitur, admissum alium in possessionem non fuisse, cùm fortè bona fide[l] fructus pceptos cōsumpserit: aut si prædo venerit in possessionem, à quo fructus cōsequi non posit, quia soluendo nō est[m]. ¶ Hæc actio[n] etiam post annum dabitur: qa rei habet persecutionem[o]. Et si filia† sit quæ dolo fecit: in patrē[p] dabit actio, si quid ad eum peruenerit[q].

¶ Paulus. LEX II.

DOlo facit mulier nō[r] tātum quę in possessionem venientem non prohibet: sed etiā q circunscribendi alicuius causa, clàm & per quandā machinationem in possessionem introducit. ¶ Si & patris[s] & filiæ factum arguetur, in alterum, quem actor velit, reddenda est actio: quia in id, qd agētis interest, datur: & ideo[t] si id quod ei abest, ab eo qui in potesta te† est, seruari posit, præter sumptus[v] litis causa factos, inutilis erit ei hæc actio.

Si mulier ventris nomine in possessione calumniæ causa esse dicatur.

TITVLVS VI.

¶ *Iuramentū mulieris excusat eā à calūnia, & partui non pdest, nec nocet. Bar.*

¶ Vlpianus.† LEX I.

SI de possessione ventris nomine queratur, & deferēte hęrede mulier iurauerit se pręgnātē esse seruandum est iusiurādū[a]: nec tenebitur mulier quasi calūniæ caussa fuerit in possessionē missa: nec uis ei faciēda est post iusiurādum. Si tamē peperit, quęretur veritas, an ex eo prægnans fuerit. Alteri enim nec prodest nec nocet iusiurandū inter alios factū. nec partui igit nocebit. ¶ Et hoc edictū ex eadē caussa[b] proficiscitur, qua superius. Debet enim ptor: quēadmodum facilis est circa bonorū possessionem mulieri dandā ventris nomine, ita calumniā eius impunitam nō relinquere. ¶ Per calumniam autē in possessiōe fuisse uidetur, quæ sciens prudēsque se prægnantem nō esse[c], voluit in possessionē venire. ¶ Hanc aūt[d] actionē prætor intra annū[e] vtilem pollicet, vltrà non, videlicet quasi pęnalem. Simili autem modo[f] & hic quāti agētis interfuit, prætor actionē pollicetur. In parentem[g] etiam pretor hanc actionem pollicetur: si modò per eū factum sit, vt in possessionē per calumniam veniret. ¶ Cōpetit aūt actio hęc ei, cuius interfuit in possessionem missam † nō esse: ut puta uel cohęredi separāti partum, uel ei q substitutus[h] fuit, uel qui ab intestato, si partus non fuisset, succedere potuit. ¶ Interesse aūt uidetur primum de alimētis quæ in ventrē sunt erogata. Nec enim alias hæc repetuntur, nisi per calumniam in possessionē uenerit. Cæterum si res calumnia caret: nihil præstabit mulier †, quasi sine caussa[i] alita sub pretextu uentris.

¶ *In hoc interesse non potest uenire æstimatio totius hæreditatis si propter uentrem alius successurus, est ab hæreditate exclusus. Bart.*

¶ Nonnūquam augebitur quod interest, si quis fortè dubitans, an prægnās sit, exclusus sit[k] hæreditate. Nā hæredi eius, qui exclusus est dandam[l] hanc actionem Iulianus ait, si quidē eius quoq; interfuerit non fuisse calumniæ caussa in possessiōem mulierem: quia si hoc non fuisset, adeundo[m] hæreditatem institutus, hæredi suo locupletiorē hæreditatem suam relinqueret, Sed & hoc imputatur mulieri, quòd diminuta sūt multa in hæreditate, dum hic cōtemplatione[n] uentris nō attingit hæreditatem.

¶ *Contra mulierē succurritur hæredi substituto defuncti: & conseruantur legata & libertates. Barto.*

Idem†. LEX II.

SI substitutus[o] uentri, manente muliere in possessione, decesserit, hęres[p] eius[q] eadē actione pretium hæreditatis à muliere exiget. Sed an decedant[r] legata, † cæteraque onera hęreditatis, uidēdum est. Et mihi videtur posse dici legatarios potius[s] cū muliere usuros hac actione: qa & ipsorum interfuit adiri hæreditatem. ¶ Libertati[t] planè subueniēdū erit aduersus eum, qui propter hęreditatem hac actiōe[u] † agetur: scilicet vt fideicommissarias cogatur is præstare, qui pretium etiam eorum[x] utique consequitur. Sed & directis credo prætorem succurrere oportere, vt interuētu suo tueatur eorum libertatem. ¶ Si dolus filiæfamilias interuenerit, & particeps doli pater fuerit, suo nomine tenebitur[y].

De concubinis.†

TITVLVS VII.

¶ *Liberta concubina patroni sui non potest patronum relinquere, & alij nubere licet posit alteri se in concubinam dare: Itē illa sola potest esse cōcubina cū qua stuprum nō committit: & cōcubina patris nō pōt esse cōcubina filij uel nepotis: & cōcubina nō dēt esse minor xij an. h. d. tota lex.*

† Vlpianus. LEX I.

QVæ in concubinatu est,[z] ab inuito[a] patrono poterit discedere, & alteri se aut in matrimoniū aut in concubinatū dare.[b] Ego quidē † puto in cōcubina[c] adimēdum ei connubium,[d] si patronum in-

---

c ¶ Actionē. Non in factum dari ex edictis: sed ex lege ciuili condicti. ex lege: ut supra. de cōd. ex lege. l. j.
d ¶ Alium. patrem. Accursius.
e ¶ Ipsorum. i. mulieris, & eius in cuius potestate est. uel dic. i. dolo eius in cuius potestate erat. & sic transit de singulari ad pluralē. sic C. de in ius uo. l. fi. & bene: quia sufficit alterius tantum dolus ad hoc ut ipse teneatur qui dolum adhibuit. ut j. l. proxi. §. i.
f ¶ Necessariò. qa prima parte nō continebatur. & dic in edicto quod nō habemus.
g ¶ Cogatur. ab eo cuius interest aliū non esse admissum in pos. à muliere.
h ¶ Discedere. alias decedere.
i ¶ Vel ministrorum. pro eodem. & dic. i. ministris iudicis. sic ponitur s. de rei uen. l. qui restituere. uel dic. i. suis ministris. s. agentis. nam suis etiā authoritate sua uidet hoc facere posse: qa ille non est missus iussus, & iste habet possessionē ciuilē & naturalē, qui ante erat in possessione: cū mulier. s. non posidebat: ut j. de acqr. pos. l. iij. §. fi. & l. si id, quod. §. fi. & de ui & ui arma. l. i. §. eū, qui. Sed secūdum primā expositionē est cōtra j. ne vis fiat ei qui in po. missi. l. si q s. Sol. auxiliū manu militari datur ibi expulso, hic domino seu hæredi denegat. Itē ibi cōtra prędonem: hic contra bonæfidei possess. forte agitur. Vel ut prius dixi: hic uerus hæres non desinit posidere per missionē mulieris: ut j. de acq. pos. l. iij. §. fi. unde agit uti poside. nec mulier plus dedit quā haberet. unde ille nō posidet, cū interdicto uti posideris succubuit. sed hodie cum incipit scire, uidetur facere uim: subaudi uel dolum: ut j. de doli excep. l. ij. §. item quæritur. Sed secundum hoc dic non ptoria potestate. s. tantum: ciuilis tamen fit per ius ordinarium.
k ¶ Per interdictum. Vti posideris, uel unde vi: & hoc si primo: posidebat: uel per hoc interdictum quod prætor in isto adiecit: ut q per dolū &c. alij per illud, ne uis fiat ei &c. sed malè: quia illud nō datur ei cui in factū ex hoc edicto, sed mulieri, quæ uentris noie missa est in possessionē si quis eam non admittat, uel reiiciat uel per se: uel per alium: ut j. ne uis fiat ei. per totū. Sed posset sic defendi, ut q dicitur, cogat discedere: scilicet ab ipsa muliere, cū sine dolo ei ingreditur aliquis. Et quod subiicit, interest autem &c. sic continua: uerū est q mulieri ita subuenitur, quia eius interest: sed etiam interest eius qui experitur, & pone autem, pro sed & qd dicit experitur: scilicet actione in factum ex hoc edicto contra ipsam mulierem. cū dolo ei alius est admissus in possessionem, sed hæc lectura nō est bona: q statim dicit bona fide, & sic nō competit mulieri illud interdictū ne uis fiat ei &c. sed si uelis tueri, probabiliter dicas hic esse. §. interest autem &c. & mutet casum, sed prima uerior est ut agat dominus, nō mulier, quia eius interest, ut subiicit. sed contra quem agit dominus, qa interest eius? Respondetur. si dicas contra posidentem p possessione. non uidetur, quia cum posit mulierē conuenire, nō interest sua, sed forte non est soluēdo & ipsa. & sic autem ponitur p quia. Vel dic agi contra mulierem: quia interest. & sic est. §. interest &c. & autē ponitur exceptiuè, uel causa ornatus. sic s. de iust. & iure. l. ius ciuile. §. hoc igitur. & placet quod fit. §. & mutet casum.
l ¶ Bona fide. cum tit. uel sine tit. ut s. si. regund. l. iiij. §. i.
m ¶ Non est. & sic actio est iannis quam excludit inopia debitoris. ut s. de dolo. l. nam is.
n ¶ Hæc actio. in factum, ut s. in prin.
o ¶ Persecutionem. datur enim ad interesse, ut s. §. non solum. & est bona rō, ut j. de actio. & oblig. l. honorariis. Sed cōtra. j. ti. i. l. i. §. hanc autem. Sol. ut ibi. ADDITIO. Dic secundum Bar. hic q qnq actio pœnalis succedit in locum actionis persecutoriæ, & tunc ē perpetua: ut patet in utili rei uendicatione, quæ dat contra eum qui dolo desiit posidere. ita loquitur hic: & in l. ij. §. hoc interdicto. de tab. exhi. & j. ne quid in loco publi. l. ij. §. fina. sed quādo actio ex sui natura, & ab ipso initio est pœnalis & prætoria, tunc non datur, nisi intra annum. ita loquitur ibi secundum eundem Bartol.
p ¶ In patrem. doli inscium: aliàs insolidum: ut s. §. j. & j. titu. j. l. fi. §. fina.
q ¶ Peruenit. uel dolo fecit quo minus perueniret: ut s reum amo l. iij. §. fina. & l. seq. Accursius.
r DOlo. Non. subaudi tantū, si non habes. Et nota. differentiam inter prodere & tradere: ut & C. de acquir. pos. l. fi. Itē no. uiriliter resistendū. aliàs etiam dolus fit: ut hic, & in authen. de non alie. §. œconomus. colla. ij. & s. loca. l. itē quæritur. §. exercitu. & l. si fundus. & facit s. man. l. dolus.
s ¶ Si & patris. qd esse potest: ut s. eodem. l. i. § i.
t ¶ Et ideo. bona ratio, secus est si ad penam: ut s. d eo p quem fac. est. l. i. §. si plures. & ad leg. aquil. l. item mela. §. si plures. & de in. om. iud. l. adeò. & ne qs eum qui in ius uo. l. penult. in fi. & l. fina.
v ¶ Sumptus. hęc uerba possunt determinare sequentia, inutilis &c. & sic est contrà C. de euict. l. i. vel præcedentia. & tunc concordat. & ē sensus secundus contrarius primo. Sed de quo sumptu dicit? Respond. dicunt quidam de eo qui factus est in litigando contra admissum à muliere Alij de illo qui sic litigando contra mulierem uel patrem. Sed nōne per l. properandū. victus victori &c. Respō. iusta ignorātia excusat à cōtumacia: ut in ea. l. properadū. §. finaatq. & de le. ij. l. q solidū. §. cū.

¶ SI MVLIER VENTRIS NOMINE IN POSSESSIONE *calumnie causa esse dicatur.*

SI de possessione. CASVS. Mortuo uiro Titia uxor sua dicit se ex eo prægnantem: & ideo petit se mitti in poss. bono. eius causa uentris. hæres dicit, tu non es prægnans, & ideo non debes mitti in possess. bonorum. sed tamen defero tibi sacramentum si uis iurare te prægnantem. ipsa iurauit se prægnantem ex dicto suo uiro quondam. certè si uerè non est prægnans, uel est, sed non ex uiro: sicque calumnie causa petiit se mitti in pos. pariter & iurauit: tamen seruandum est iuramentum, & stabit in possess. donec erit tempus quo deberet parere si pręgnās, esset: & si quidem pepererit, nihilominus hæres poterit probare natū non esse genitum ex uiro mortuo. Si autem non detulit mulieri sacramētum hæres: sed quia uidebatur prætori eam esse prægnantem, missa fuit in pos. ipsa nanque sciebat se non esse pręgnantem: tenetur illis quorum interest, puta cohæredi speranti partum, uel substituto ipsi uentri: uel illi qui haberet hæreditatem ab intest. si uenter non nasceretur, actione in factum ex hoc edicto ad interesse eorum: & intra annum utilem tantum. Sed quomodo potest eorū interesse? Respon. propter alimenta expensa in uentrem non plenum sine causa. Item & propter hæreditatem, quam amisit hęres hęredis: quia cum hęres si posset eam adire dubitans utrum illa esset prægnans uel non, decessit: & eam non aditam nō transmisit ad hæredem. petet ergo hæres hęredis æstimationem hæreditatis à muliere. Itē potest eorum interesse propter illa quæ diminuta sunt in hæreditate muliere in possess. stante. Et quod dixi in hærede heredis, ut posit à muliere petere pretium hæreditatis amisse propter calum. mulieris: idem est in hærede substituti. sed pretium legatorum ab herede quibusdam relictorum per testatorem non præstabit mulier: quia ipse tenetur illud dare legatariis. sed pretium seruorū quibus dedit testator libertatē fideicommissariā bene pręstabit mulier dicto hæredi substituti: ideoq; ipse tenetur dare dictis seruis libertatem. pro illis autem seruis quibus fuit data dicta libertas, non dabit pretium mulier. & licet ipsi seruo non posint habere libertatem de iure stricto, quia hæreditas non fuit adita per hæredem: tamen prætor debet eis tueri libertatem. Sed quid si mulier fuit missa in poss. hęredi. causa uētris per suam calūniam, & per calumniam patris in cuius erat potestate? suo nomine tenetur etiam pater. hoc dicit usque in fi. titu. Viuia.

a ¶ Iusiurandum. nec ergo etiam si iurauit ipsa uel alius se deferente prægnantem non esse: ut supra de iureiuran. l. 3. §. pen. & facit supra de ali. iudi. mu. cau. fa. l. j. in princip & C. de anna. except. l. ut perfectius & in fin de reg. iur. l. non debet. Sed contra. infra. titul. ii. l. si cui. §. j. Solu. ut ibi. Item cōtra. j. de Car. edic. l. j. §. fin. Solu. ut ibi.
b ¶ Ex eadem causa. ut mulieris calumnia puniatur.
c ¶ Prægnantem non esse. uel ex alio: ut s. de iis qui not. infa. l. cum non prægnans.
d ¶ Hanc autem actionem. scilicet in factum cum non specificatur: ut no. s. titu. j. l. j. in princ.
e ¶ Intra annum. cur ergo non ut superior ultra annum datur: ut supra titu. j. l. j. §. fi. quæ est contra. cum ex eadem causa proficiscantur. ut supra §. & hoc edictum? Resp. forte & illa ut hæc non datur ultra annum utilem: & q ibi dicit dari ultra annum, subaudi continuum. nam utilis ultra annum extendi potest. uel hic est pœna ex parte mulieris. arg. supra. ne quis eum qui in ius. l. j. §. ina. & arg. contra. supra. de eo per quem fac. est. l. j. §. fin. secundum Azo. & Hugo. sed certe[a] illa est magis pœnalis. nam hic adest mulieri quia percepit fructus, ibi non. unde magis debet dici econtra.
f ¶ Simili autem modo. ut & illa. s. titu. j. l. fi. in fine.
g ¶ In parentem. infra. eo. l. fi. in fine.
h ¶ Substitutus. si partus non nascatur.
i ¶ Sine causa. satius est enim ali non alēdum, quam fame necari alendum: ut infra de uen. in poss. mit. l. j. §. sed si certū. & l. 3. §. j. & C. de carbo. edic. l. fi. & infra pro suo. l. hominem. Sed arg. contra. supra. de condi. inde. l pe.
K ¶ Exclusus sit. quia decessit non adita hæreditate, quam adire non potuit, ut j. de bo. poss. secundum tabu. l. ii. in prin. & de acqui. hære. cū quidam. §. quod dicitur. & ad Sylla l. 3. §. fi. & l. qui posthumos. sed certe nō uidetur per hoc excludi: ut j. de Carbo. edic. l. scriptus. Solu. sui hæredes, uel emācipati si beri non excluduntur: nec eorū hæredes, si nō adierint, ideo quia uxor defuncti erat prægnans, sed aliud est in extraneis, ut j. de acquir. hære. l. uentre. Azo. hic ergo in extraneis institutis dicit, ibi in liberis.
l ¶ Dandam. actionem ad pretium hæreditatis, ut j. l. proxi.
m ¶ Adeundo. nam non aditam nemo transmittit, ut C. de iure deliberand. l. quoniam. nisi ad suos, ut C. de iis qui ante apertas tabu. l. j.
n ¶ Contemplatione. substitutus.
o SI substitutus. alias. §. idem Iulianus. alias lex, si substitutus. Accursius.
p ¶ Hæres. qui hæreditatem consequi non potest: quam substitutus non transmisit si ante decesserit quam adeat: ut infra de suis & legi. hære. l. si ex pluribus. & s. l. proxim. §. sub prętextu.
q ¶ Eius. scilicet substituti.
r ¶ Sed an decedant. i. extinguantur.
s ¶ Potius. scilicet quā contrarium.
t ¶ Libertati. sic insti. de eo cui lib. causa bona addicuntur. §. j.
v ¶ Hac actione. qua etiam pretium seruorum uenit.
x ¶ Etiam eorum. non solum aliarum rerum. sed cum habeat pretium: qui pretium dedit, uidetur emisse: ut supra de rei uendi. l. eius rei. quid ergo si non vult uendere? & facit C. de fideicom libert. l. j.
y ¶ Tenebitur. & infamabitur: ut supra de iis qui no. infa. l. non alia. & l. sequen. Item tenebitur dico insolidum. si autem nō fuisset doli particeps. in quantum ad eum peruenit: ut supra titul. j. l. j. §. fin. & supra ead. l. §. & hoc edictum. secundum Azo. & H. & §. in parentem.

¶ DE CONCVBINIS. ¶ *Post matrimonia & filios legitimos ex his natos ponit de cōcubinis, ex quibus nascuntur bastardi.*

QVæ in concubinatu. CASVS. Habeo libertā meam in concubinam. si recessit à me: nunquid potest alii nubere uel in concubinatu alterius esse? & dixit quidam quod sic, & malè. nam matrimonio non potest se alii copulare. in concubinatu autem sic. Secundo dicit quod illæ solæ debent esse concubinæ, cum quibus non committitur stuprum. stuprum autem cōmittitur in uidua & uirgine. quid de illo qui dānatam de adulterio habet concubinam? certe non punitur. secus si eam ducat uxorem. Tertio dicit. Titia fuit mea concubina: nunc vult esse cōcubina filii mei uel nepotis. certe non potest. & idem est econtra. Quarto dicit quod concubina nō potest esse minor xii. an. Viuianus.
z ¶ Quæ in concubinatu est. s. patroni.
a ¶ Ab inuito. quis patronus, & quis inuitus hic dicitur, habes s. de ritu nupt. l in eo.
b ¶ Dare. quod falsum est, ut subiicit. Azo.
c ¶ In concubina. s. patroni.
d ¶ Connubium. id est matrimonium. ergo multo magis concubinatus, quippe &c. & dic quando non habet aliam concubinam, ut infra de iis quib. ut indig. l. cum tabulis. §. j. Alii ut R. dicunt adimi

d concubinum,

---

† In P. F. non est, in factum.
† Du. decedere. ut & paulò post.
† Filiafamilias. Du.
Auxilium manu militari quandoq. datur.
Actio inanis est quā inopia debitoris excludit.
† Lib. 3 ad edict.
† Addetext in c. plerumque. §. de his. ij. q. vi. no. Card. cle. j. §. [illegible] verò. [illegible] mona.
† Possessione.
† Lib. 3 ad edict.
a Dic [illegible] actio de [illegible] fuit nata [illegible] pter pri[illegible] pale: [illegible] nō durat [illegible] expēsis [illegible] fuit nata [illegible] pter pri[illegible] pale: [illegible] p experi[illegible] durati [illegible] dū Bar. [illegible] Ignorati[illegible] iusta [illegible] tumacia [illegible] cusat.
† Alias, missum.
a Dic aliter & melius ut ibi scripsi secundū Bart. in l. contraria §. fi.
† Du. quasi sine causa alita est, sub prætextu uentris.
Alii nō alēdum satius est, quā alēdū necari.
† In P. F. Si [illegible] est capitis præcedentis, quod incipit. Idem Iulian. lib. xix. digest. sic ait si substitutus manente muliere &c.
† Cæteraq; bona &c.
† Du. egit.
† Concubinatū, apud Persas magnum fuisse honorē scribit Alex. ab Alex li. 5. Genia. dier. ca. 21.
† Lib. 2. ad leg. Iul. & Papiam.
† Probo. Dua.

conubium, ac si diceret non concubinatus, quod est mirum, cum alterius potius erit concubina quam patroni, profecto ergo erit licētius quod est indignius, & non quod est honestius. Ro. Apparet ergo quod concubina non deserit cum pro alio uiro, uel non uiro, ut hic. Item nec liberta uxor: ut supra, de diuor. l. fin. Item nec illa, quæ non ut concubina ei coniungitur: non tamen habet patronus aliquam concubinā: ut infra de iis quib. ut in dig. l. cum tabulis. §. j. sed sponsa sicut supra de ritu nupt. l. in eo iure. §. penul.

a ¶ Honestius. } & licentius etiam: quia in ea non committit patronus stuprum, etiam si ipsam non habeat ut concubinam, ut d. l. cum tabulis. §. j.

b ¶ Quam matremfamilias. } hanc non licet habere in concubinam: nisi in quatuor casibus, scilicet quando obscuro loco est nata. Item quando corpore fecit quæstū. Item quando interuenit protestatio. Item quando de adulterio est damnata: ut infra eo. proxi. §. qui autem.

c ¶ Stuprum non committitur. } ut in uirgina uel uidua, ut infra de adul. l. inter. §. lex Iulia. & l. stuprum. & infra de uerb. sign. l. inter. idem si incestus: ut infra eod. § si qua. Imo uidetur quod ea demum possit esse cōcubina, quæ possit esse uxor: ut in authen. ut lice. ma. & auiæ. §. ad hoc collatio. viii. nisi in ancilla, quæ potest esse concubina, nō uxor: ut C. communia de ma. l. fina. & in subiecta præsidi, ut infra eod. titul. l. fin. An uirgo possit assumi in concubinam? uidetur q non. Sed dic contra si obscuro loco est nata, uel cum protestatione, sicut quælibet uidua, ut infra eod. l. iii. Accursius.

d ¶ Si uxorem. } ergo habet plus castitate luxuria. & sic est argu. contra in authen. de restit. & ea quæ pa. §. fin. collatio. iiii. & facit C. de adul. l. crimen. & l. castitati.

† Patroni, Duar. Affinitas p fornicationē cōtrahitur.

uitium deserat: quippe cum honestius [a] sit patrono libertā concubinā quàm matremfamilias [b] habere. Cum Atilicino sentio, & puto solas eas in concubinatu haberi posse sine metu criminis, in quas stuprum [c] non cōmittitur. ¶ Qui aūt adulterii dānatam in concubinatu habuit, non puto lege Iulia de adulteriis teneri: quāuis si uxoré [d] eam duxisset, teneretur. ¶ Si qua in † patris fuit concubinatu, deinde in filii esse cœperit, vel nepotis, vel contra, nō puto eam recte facere: quia pro nefaria est huiusmodi coniunctio: & ideo huiusmodi facinus prohibēdum [e] est. ¶ Cuiuscunque ætatis concubinam haberi posse palam est: nisi minor annis duodecim [f] sit.

Paulus. † LEX II.

Si patronus libertam concubinam habens furere cœperit, in concubinatu eam esse [g] humanius dicitur. [h]

† lib. 12. ad leg. Iul. & Papiam.

¶ Cum ingenua honeste nata in dubio presumitur matrimonium nisi contrariū probetur: secus, si fuerit liberta, uel utiliter nata. Bar.

Martianus, † LEX III.

IN † concubinatu potest esse & aliena [i] liberta, & ingenua, [k] sed maximè ea, quæ obscuro [l] loco nata est, vel quæ corpore quæstum [m] fecit: alioquin si honestæ vitæ & ingenuā mulieré in concubinatu habere maluerit, sine testatione [n] hoc manifestum faciente non cōcedit: sed necesse est ei vel vxorem eam habere, [o] vel hoc recusantem, stuprū cum ea cōmittere: nec adulteriū per cōcubinatū

† lib. 12. Institution. † Du. concubatu.

e ¶ Prohibendum est. } apparet ergo hic per fornicationem contrahi affinitatem, ut not. instit. de nupt. §. affinitatis. & C. de nupt. l. liberi.

f ¶ Duodecim. } sic in matrimonio, ut instit. de nupt. in prin. Accur.

SI patronus. } CASVS Habeo libertam meam in concubinam, postea furere incepi. certe durat concubinatus.

g ¶ Esse. } id est remanere. sic s. de iud. l. iudex.

h ¶ Dicitur. } sic & uxor, ut s. de iis qui sunt sui uel alie. iur. l. à patre. & facit s. de ritu nup. l. in eo. §. deinde.

IN concubinatu. } CASVS Concubinam habere possum non solum ingenuam, sed etiam libertam, & maxime illam, quæ nata est obscuro loco, & corpore fecit quæstum. si autem uolo habere concubinam liberam mulierem honestę uitæ: aut debeo ipsam accipere in uxorem: aut a principio protestari quod uolo eam pro concubina tenere: aut puniar de stupro. & si protestor ut dictum est, non dicor committere stuprum uel adulterium propter licitum concubinatum etiam per leges. in sequenti lege dicit quod concubinatus fit solo animi affectu. in alia dicit quod potestas Bononiæ bene potest ibi habere concubinam. hoc usque in finem.

i ¶ Aliena. } de sua constat: ut s. l. j. in principio.

K ¶ Ingenua. } quod accipe in casibus: ut supra. l. j. not. & quod dicit maxime: quod & alias potest esse in aliis certis casibus. & adde quod & ancilla; ut C. communia de manu. l. fina. & supra de priuileg. credi. l. penul. & de pig. l. denique.

l ¶ Obscuro. } id est uili genere & abiecto, ut ex arenario uel simili, ut in authen. quibus modis nat. effi. legi. §. quisquis. colla. vj. & C. de incē. nup. l. humilem.

m ¶ Vel quæstum. } cum qua non committitur stuprum, ut C. de adulte. l. quæ adulterium.

† Aristotel. in li. 7. Politic. c. 16.

ab ipso [p] cōmittitur. Nā quia cōbinatus per leges nomen assumpsit, [q] extra legis [r] pœnā [s] est, † vt Marcellus lib. 7. Digestorum scribit.

Paulus. LEX IIII.

COncubinā ex sola [t] animi destinatione æstimari oportet.

Idem. † LEX V.

COncubinam ex ea ꝓuincia in qua quis aliquid administrat, habere potest. [u]

Digestorum, seu Pandectarum LIBER XXVI.

De tutelis. TITVLVS I.

¶ Primo ponit definitionem tutelæ. Secundo ponit definitionem tutoris. Tertiò, ponit allusionem, seu deriuationem huius uocabuli tutor. Secunda ibi, Tutores. Tertia ibi, Ex qua re. Bar.

Paulus. † LEX I.

TVtela est (vt Seruius definit) vis ac potestas † [x] in capite [y] libero ad tuēdum [z] eum, † qui per ætatem [a] † se ipse defendere nequit, iure ciuili

n ¶ Testatione. } s. quod sit concubina. & debet secundum Hu. fieri in initio, non post.

o ¶ Eam habere.] quod præsumitur secundum leges, ut supra de ritu. nupt. l. in liberæ & de dona. l. donationes. secus tamen seruatur secundū canones, ut xxx. q. v. c. j. in fi.

p ¶ Ab ipso. } s. liberto. nec etiam ab alio qui legitime habeat concubinam.

q ¶ Nomen assumpsit.] i. effectum ut sit legitima coniunctio. sic C. de feriis l. à nullo. Si autem dicas ideo non puniri, quia hoc nomen datum est à lege, eadem ratione nec stelliona tus, cum & illud sit nomen legis, & plagia, quæ tamen per leges puniuntur, ut s. de crimi. stel. per totum. & ad le. flaui. de pla. per totum.

r ¶ Legis. } fori, non poli. nam secundum canonicas & diuinas scripturas est fornicatio.

s ¶ Pœnam. } adulterii, uel stupri.

t COncubinā ex sola. } quasi dicat, etiam sine concubitu, ut & matrimonium [a], non autem sola adductione in domum. quia cohabitare debet, ut in authēn. quib. mo. na. tu. effi. sui. §. si quis autem. colla. vii. animus ergo facit concubinam uel uxorem presumptā. sed Pla. non exigit cohabitationem per hanc legem.

u COncubinam.] Potest. non uxorem, ut s. de ritu. nupt. l. si quis officium. Accursius.

¶ DE TVTELIS. ¶ *Dictum est s. de uentre inspi. sed quia ei qd est in uentre, tutor relinquitur: ut instit. e. §. cū autem. non dico uētri: qa tūc curator: ut j. de tu. & cu. da. ab his l. uentri. io de tutelis generaliter dicit. Vel dic. sicut necesse habent patres prouidere liberis in alimentis: ut supra de libe. ag. sic & in tutelis: ergo de his dicit. Accu.*

x TVtela. } Vis ac potestas. id est uiolenta potestas: quia datur inuitus, & inuito: ut nota. institut. eo. in princ. & per hoc differt a curatore: quia curator non datur inuito nisi ad litem, ut ibidem: licet quandoque cogatur ut uelit: ut j. eo. l. qui habet. §. si pupillus. in fin. §.

y ¶ In capite libero. } per hoc remouet seruum, qui non potest habere tutorem: ut j. eo. l. si arrogati. §. j. nisi in duobus casibus: ut j. de tut. & cura. da. ab his. l. ei qui. & l. si impuberi. quod dic ut institut. eo. in principio.

z ¶ Ad tuendum. } per hoc remouet patrem. quod est propter alios effectus patriæ potestatis: maximè ut patri quærat.

a ¶ Per ætatem. } per hoc remouet curatores furiosi & similiū. Item & patriam potestatem: in quibus non consideratur ætas: sed hic sic: ut instit. quibus modis tut. fi. in princ.

Data.

† Aristotel. in li. 7. Politic. c. 16. concubitu omnē alterius quā c... † lib. 19. ... sponso † li. a. ... † lib. 38. ... edict. a Nuptias enim solus cōsensus ... cōcubitus facit ...

a ¶ Data. } dic data à lege, uel à iudice: sed permissa à testatore. Vel data personæ, permissa secundariò in rebus: ut no. insti. eo. in princ. Item not. q Placen. dixit hæc uerba, iure ciuili, &c. non esse de definitione. sed Azo contrà.

b ¶ Exque re ipsa. } i. vi & potestate.

c ¶ Tutores. } alludit uocabulo. sic j. de acq. poss. l. j. in prin.

d ¶ Tuētur.] ut supra, de offic præfect. urb. l. j. in prin.

e ¶ Non potest. } in testamento, uel à iudice uel à lege: ut j. de legi. tu. l. penul. §. fin. sed ꝓcurator ad negotia non ad iudicia esse potest: ut s. de procurat. l. mutus. & eadem in surdo dicas, per dictas leges.

f ¶ Surdum. } qui omnino non audit. aliàs contrà: ut j. de leg. tut. l. fin. quinimò superueniēs vitium remouet: ut j. de excus. tut. post susceptam. Itē facit s. de postul. l. j. §. casum. Sed contra. j. de decu. l. honores. §. j. Sed ibi à patrimonialib. muneribus non excusatur, sed personalibus sic: sicut est tutela: ut j. de mu. & ho. l. j. § illud. Item hic innuit ipso iure tutum. Sed contrà. C. qui morb. l. unica. ubi dicit excusandum. Sed dic q ibi impropriè dicitur. excusatio Accursius.

† Ex qua re nomen ipsi, &c.

• 69. ad edict. Duar.

† al 3.

li data, [a] ac permissa. Tutores autem sunt, qui eam uim ac potestatem habent, † exque re ipsa [b] nomen acceperunt. Itaque appellantur tutores, [c] quasi tuitores atque defensores, sicut æditui dicuntur, qui ædes tuentur. [d]

¶ Mutus & surdus tutores dari n pnt. B.

¶ Mutus, tutor dari nō potest: [e] quoniam authoritatem præbere non potest. Surdum [f] non posse dari tutorem plerique, & Pomponius li. xvj. † ad Sabinum probāt: quia non tantum loqui, sed & audire tutor debet.

¶ Pomponius lib. † 16. ad Sabin. L. II.

NOn est exigendum à pupillo, ut sibi tutoré petat, [g] aut ad tutorem suum proficiscatur. [h]

¶ Qñ cōcurrūt duæ causæ, una naturalis, alia accidentalis, ꝓualet naturalis. Bar.

¶ Vlpianus lib. 37. ad Sabin. LEX III.

QVi habent tutorem † si furere cœperint, in ea causa sunt, ut in tutela nihilominus durent. Quæ sententia Quinti quoque Mutij fuit, & à Iuliano probatur. eoque iure utimur, ut cesset cura, si tutelæ ætas indigeat. Quare siue tutores habent, per furorem in curam non rediguntur, siue non habent, & furor eis accesserit, nihilominus tutores accipere possunt: quia lex duodecim [i] tabularum ita accepta est, ut ad pupillos uel pupillas non pertineat.

† Pupillus uel pupilla si furere. Duaren. Et de hui' l. sensu uid. Hiero. Veriū. in l. ex facto num. 180. & aliis seq. de uulg. & pupil.

NOn est exigendum. } CASVS Quidam debitor pupilli nolebat ei soluere debitam pecun. & non uult ei soluere nisi pupillus habeat tutorem. Certè pupillus non tenetur sibi petere tutorem, imò debitor prædictus. Item si habet pupillus tutorem, & est absens tut. non tenetur pup. ire ad locum ubi est tutor: ut sua authoritate dictus debitor soluat, sed debitor debet ducere tutoré ad pupillum, si uult liberari. Viuia.

g ¶ Petat.] quia inuito datur tutor: ut hic, & j. de tuto. & cur. da. ab his. l. necnon. secus in curatore, nisi ad litem: ut insti. de cur. §. item inuiti. & j. l. prox. §. si pupillus in fin §.

h ¶ Proficiscatur.] ad domum, ut uadat ad iudicium.

QVi habent. CASVS Pupillus habens tutorem cœpit furere. certè non dabitur ei curator: imò remanet in tutela: & si non habebat tutorem, dabitur ei tutor. Sed pone quòd hic puer erat pubes, & minor vigintiquinque annis, & furiosus, & non habebat curatorem: certè dabitur ei curator, tanquam puberi, & non tanquā furioso. Si ¶ pupillus. } Pupillus uolebat agere contra tutorem suum: unde ad hoc debet habere curatorem. quæritur quis debeat illum curatorem petere pupillo: utrum ipse pupillus: an uerò tutor contra quem uult agere pupillus, uel qui uult agere cōtra pupillum? & certè si agere uult pupillus, ipse sibi petet dictum curatoré, & præsentem. Si autem tutor uult agere contra pupillum, ipse tutor debet dictum curatorem ei petere: & cogetur pupillus eum habere curatorem, si contradicit: & dictus curator potest dari quolibet loco, & quolibet tempore. Sed pone quòd pupillus petiit sibi dictum curatorem, & non addidit in quam rem acciperet? certè in omnes controuersias uidetur acceptus. quod qualiter intelligatur dicit planè. l. sequens. usque ad §. possunt autem. &c. ibi autem dicit, quòd plures tales curatores ad litem possunt dari pluribus pupillis litigare uolentibus cum curatore uel tutoribus eorum: & unus curator potest dari pluribus pupillis: & unus curator potest dari uni pupillo: & non solùm in una lite potest dari curator pupillo, sed etiam in pluribus litibus. Item si datur dictus curator pupillo, alius interim non erit curator. Item si curator datus est pupillo aduersus unum tutorem, poterit esse curator similiter aduersus alium tutorem dicti pupilli, & ita obtinebit uicem duorum curatorum in hoc casu: & etiam in alio: veluti si datus sit curator pupillo ad unam litem, quam habet cum tutore solo existente: & transacto vno mense datus sit idem curator eidem pupil. in alia lite contra eūdem tutorem. hic etenim vicem duorum curatorum obtinet. & hoc usque ad l. mutuo. Viuian.

Quia autē [k] in pupillorum † furiosorum persona agnatos curatores non admittimus, idcirco putamus, † si minor xxv. annis furiosus sit, curatorem ei non ut furioso, sed ut adolescenti dari, quasi ętatis sit impedimentum. & ita definiemus, ei quem ætas curæ, uel tutelæ subiicit, non esse necesse quasi dementi curatorem quæri. & ita imperator Antonius Augustus rescripsit: cùm magis [l] ætati, quàm dementiæ tantisper sit consulendum.

¶ Propter litē quā quis habiturus est cū tutore uel curatore, datur curator, qui nō datur nisi præsenti & petenti. Itē cogit quis petere. Barto.

¶ Si pupillus, † pupillàve cum iusto [m] tutore † curatoréve, cū quo [n] eorum litem agere uult, [o] & curator in eam rem [p] petitur, utrum ipsis poscentibus datur: an uero & aduersariò † petente? Et sciendū est, siue agant, siue conueniant, dari his hunc curatorem posse: [q] sed nō aliàs quàm si ipse petat, cui dari eū oportet. Deniq; Cassius lib. vj. scripsit talé curatoré neminem dari posse, nisi præsentem, [r] neq; cuiquam nisi præsenti [s] & postulanti. Itaq; infanti [t] non pōt dari. Idem Cassius ait, si pupillus curatorem poscere non uult, quo minus cum eo agatur, cogi [u] cum à prætore debuisse. Quolibet loco [x]

i ¶ Duodecim tabu.] quæ dat curatorem furioso: ut instit. de cura. §. furiosi. quod de maiore xxv. an. intelligo: ut hic dicitur.

k ¶ Quia aūt. } i. ex eo q, &c. & dic pupillorum. s. furiosorū: ut dictū est & facit j. de cura. fur. l. penu.

l ¶ Cum magis. } sic s. de arbitr. l. sed & si in seruum. §. si quis iudex Arg. cōtra s. de iur. do. l. cum pater. Sed dic ut ibi. ADDITIO. Dic q quandoque causa naturalis & accidentalis, sunt inuicem repugnantes: & tunc præualet accidētalis, cum natura alteretur: ut l. j. §. bestias. s. de postu. Quandoque causa naturalis & accidentalis. non repugnant: sed repugnat effectus earum, ut hic: (nā pōtest quis esse pupillus, & furiosus: sed non habere tutorem, ut pupillus; & curatorem, vt furiosus) & tunc præualet causa naturalis: ut hic patet. Quandoque causa naturalis & etiam accidentalis possunt simul concurrere, & etiam effectus earum se cōpatiuntur: & tunc vna nō præualet alteri. & ita loquit dicta l. cùm pater. & ita uidetur intelligere. Dyn. sm Bart. hic.

m ¶ Cū iusto. } i. legitime ordinato: aliàs ꝓuidetur ei etiā per alium tutorem qui modò non est: cùm habenti tutorem, &c. ut insti. de cura. §. interdum.

n ¶ Cum quo. } id est, aliquo.

o ¶ Vult } rei uēdicatione, finita tutela uel durante: ut insti. de Attil. tuto. §. fin. finitur eo existente pupillo quandoque: ut insti. quib. mod. tut. fi. §. j. 2. & 3.

p ¶ Rem. } idest litem.

q ¶ Posse. } nisi plures sint tutores: uel curatores: quo casu uno authore potest contra alium agere: ut j. tit. j. l. si plures. Hug.

r ¶ Præsentem.] aliud in tutore: ut j. de tut. & cura. da. ab his. l. illud. & l. seq. Hug.

s ¶ Præsenti. } & sic aliud in tutore: ut d. l. illud. & etiam in curatore adulti: ut s. de procu. l. mutus §. is qui.

t ¶ Infanti. } i. minori septem annis: ut C. de iure deliber. l. si infanti. cùm non possit fari, nec intellectum habeat.

u ¶ Cogi. } sibiipsi cōtradicit hæc litera. nam s. dixit eum non cogi, sed tantum petenti dari. hic dicit cogi. Sol. quidā dicunt quò ibi agit: hic conuenitur. sed hoc non ualet: quia ibi de utroque dicitur. nā dixerat siue agat, siue conueniatur. Dic ergo, ibi non cogitur, scilicet ut iudex ei inuito det, si non petat: hic autem cogitur ad uolendū. Vel dic, non cogitur accipere hunc, puta Titium: cogitur tamē aliquē nominare. sic ergo si agat pupillus, est idē q in adulto, ut nō cogatur: ut hic, nec admittitur ad agendum, nisi habeat. at si conueniē adultus, cogitur ut det à iudice eo inuito, si non petat: ut C. qui pe. tuto. l. j. & instit. de cura. §. item inuiti. & s. de minor. l. ait prætor. in uer. & ideo. Itē ad negotia pupillus cogitur: ut s. l. proxi. adultus nō: ut instit. de curat. §. item inuiti. An autem possit semper aliàs dari curator pupillo? Distingue an habeat tutorem uel non: ut j. de tu. & cu. da. ab his. l. curatorem. & l. curator. vbi non est idoneus tutor: ut insti. de cura. §. interdum.

x ¶ Quolibet loco. } igitur à procedente iudice dari potest, non solum ab eo qui sedet pro tribunali: sed certè qui datur à iudice, datur cum inquisitione: ut instit. de Attil. tut. §. sed hoc iure. igitur cum

† Non est furiosorū apud. Dua. † Dua. & si.

† gl. in c. docet. in si. x. de rescrip. dicit per huc §. q si lisoriatur iter collegiū & p-lată, debet adiri superior, cuius officiū cessabit lite finita.

† Du. tutór ue cū eorū quo litem, &c. Haloā. aūt expunxit hæc, tutórue cum eorū quo. & male.

Petente, nō est apud Duar.

Universidad de Deusto Biblioteca

causæ cognitione. inde est etiam q; dicitur esse misti imperij: ut ȷ.eo. l.muto.§.tutoris. ergo à procedente nõ uidetur posse fieri: ut C.de dilat.l.à procedente. & ȷ.de bonorum possess.l.3.§.per. Sed est fortè fauore pupillorum: ut suprà, de fer.l.j & 2.& infrà quis ordo in bonor.possesse.fer.l.2.§.dies. Sed hoc non potest stare: ut infrà, de confir.tut.l.naturali.in fin. & etiā hoc intelligendum de eo qui datur sine inquisitiõe: à quo exigēda satisdatio est. nam quandoque datur cum inquisitione, quandoque sine inquisitione: ut C.de tut. & curat. qui non satisde.l.j. secundum Azo. & H.

a ¶ Et tempore. } etiam feriato: ut s. de fer.l.2.

b ¶ Si pupillus petat talem. } id est, ad litē inter se & curatorem vel aliquem alium. Accursius.

c ¶ Omnes res.} scilicet inter se & curatorem vertentes: uel inter se & illum contra quem petit. & facit C. de anna. except. l. fin. & ȷ.de appella.l.Seio. & ȷ.de administratio. tuto.l.quoties. §.fin.& ȷ.l.proxi.

d QVod dicitur.} s.l. proxi.

e ¶ Ageretur.} sic s.de procura.l.si defunctus. §.final. & ȷ. de adulte. l.denunciasse. & ȷ. de tuto. & cur. da.ab his. l.curatorem. Sed arg. contra.infrà, de acqu. hæredita.l.si quis mihi bona.§.iussum Hug. ADDITIO. Dic q; illud est speciale, secundum Barto.hic,& in l. contraria.

f ¶ Plures.} scilicet curatores.

g ¶ In plurium.} scilicet pupillorum. sic s. de procu.l.si quis.§.vnius.& de pact.l.si plures. Sed contra. ȷ.iudic.sol.l.iam tamen.§. si tamen. sed ibi plures unum defendere uolebant: quòd non licet: vt s.de procu. l.non solum. qui casus non est hic.

h CVm semel.} Talis.} ad litem ut superioribus legibus tractatur.H.

† Du.quòd ag rer

† Du.quòd cum his.

† Ampliabis hūc tex. l.C.q pe. tuto. ut procedat i curatore dato inuito ad quod fa. l. proxi. §.si pupillus. de quo uide l. mutus.§. is q. s.de proc.

† In P. Fl. Idē Titius aduersus aliū tutoré dari potest.

[illegible]

l. 35. tit. 2. par. 3.

& tempore a hunc curatorem dari posse Pomponius lib.xvj. ad Sabinum scripsit.

¶ Curator simpliciter ad litē datus, intelligitū datus ad oēs lites, quas pupillus hēt cū tutore, cum quo litigare intendit. Bar.

¶ Si pupillus petat talē b curatorem, nec addat in quam rem, an in omnes controuersias datus sit? Et ait Celsus, Seruium cõstituisse, in omnes res c datum uideri.

¶ Paulus lib 8.ad Sabin. LEX IIII.

QVod dicitur, d si indistinctè datus sit curator, in totam litem datū uideri, fortasse eo spectat, si familiæ erciscundæ, aut cõmuni diuidundo, aut finium regūdorū actio esset cum tutore. Et si indistinctè datus esset, non solùm eo nomine curator esset, † quo ageret pupillus pupilláve, sed inuicem quoq;, † quo cum his ageretur. e ¶ Possunt aūt uel plures f in plurium locū, uel unus in plurium, g uel vnus in unius locum, vel in unam litem, † uel in plures curatores peti.

¶ In eadē cā dato uno curatore, non põt dari alius. Item datus in una causa non potest dari in alia. Bar.

A X

¶ Pompo.lib.17.ad Sabin. LEX V.

CVm semel petitus est talis h curator, quamdiu is curator manet, alius in eādem litem curator peti non põt. i Et si Titius (uerbi gratia) aduersus Seium curator petitus sit, † idem Titius & aduersus alium tutor k esse poterit: ut ex diuersis causis unus duorum curatorum locum obtineat. Quod quidem & aduersus eundem accidet, si in diuersas lites, & in diuersis temporibus idem petatur.

¶ Muto potest dari tutor, qui ei poterit authorari. Bar.

i ¶ Non potest.} imò uidetur quòd sic, adeò ut prior intelligatur remotus: ut supra, de procurat.l.si quis cum. §.fina.Solut.ut ibi. Item eadem l.contradicere videtur ad secundum respons.huius legis. Sed dicas quòd eadem lite: hic in alia. & sic remanet hic vterque tutor.

K ¶ Tutor.} i.curator, vt posteà innuit. sic C. de in lit.dando tuto.l. ad litem.

MVto.} CASVS. Hæc lex habet quinque partes. Prima dicit q; mutus impubes potest habere tutorem, & ei potest dictus tutor authoritatem præstare. Secunda dicit, quòd præses non potest dare tutorem pupillo sub conditione expressa. Tertia dicit, quòd datio tutoris non est tantùm meri imperij, nec tantùm iurisdictionis, sed misti imperij. unde ille solus potest tutorem dare, cui hoc commisit lex, vel senatusconsul. vel imperator. Quarta dicit quòd surdo impuberi potest tutor dari. Vltima dicit, quòd si pater impuberis est captus ab hostibus, non potest ei dari tutor: sed datur curator substantiæ: si tamen ei tutor detur, bene tenebit datio. Viuianus.

l ¶ Verum est.} ut ȷ. de tuto. & cura. da. ab iis. l. nec mandante.§. penulti. & argum. ȷ.eod.§. surdo. non autem vt furioso curator.ut s.

eodem.l.qui habent.in princip.

m ¶ Sub conditione.} expressa uel tacita secundum Ro.imò sub tacita potest: vt ȷ.eod.l.furiosus. & ille qui datur in locum testamentarij, uidetur dari sub conditione: uel ex die qui definit tunc: ut ȷ.tit.j. l.si quis sub conditione. & in locum captiui: ut instit.de Attil tut.§.j. & absentis reipublicæ cā: ut instit. de excusa.tuto. §.item qui rei. sed sub expressa non: ut hic, & ȷ.de regu.iur. l.actus.secus in procuratore: ut s. de procu. l.3. ADDITIO. Dic quòd ratio est: fauor pupilli: ne dū cõditionis existentia expectatur, bona pupilli negligantur & pereant, secundum Bart. hic.

n ¶ Dationem.} Arg. contra illud generale, quod fieri non debet, factum tenet: ut ȷ quādo appella.sit. l.j.§.biduum. & s. de feri. l. j. §.j.ibi, tametsi. & ȷ.de interdi.& releg.l.relegatorum.§.ad tempus & facit suprà, quod cuiusque vniuersi.l.item. §.si decuriones. & infrà, de author. tut. l.& si conditionalis.

o ¶ Præsides.} sed à testatore sic: ut instit. qui dari tut. poss.§. ad certam. & infrà, titu.j. l. tutor datus. & l. si quis sub conditione. Accursius.

p ¶ Non conditionem.} testatoris uel datoris: sed legis. nam dictio si, non semper cõditionaliter ponitur. Ro. sed certè nec legis est conditio, sed admonitio: ut hic, & ȷ. de uerbo. oblig l.si decem cùm si. & argum. infrà, de condition. & demonstratio. l. Titia. & Auia.§.fin.& ȷ.de vsucap.pro empt. l.2.§. §.si in idem. & ȷ.ut lega. nom. ca. l.licet. & ȷ.de excusa. tuto. l.qui testamento. & ȷ. de fideicom. lib. l. ergo. §. illud.

q ¶ Committi.} imò denegari: ut C. de tut. uel cura. qui non satisde.leg.j.2.& 3. & l.nõ omnium. licet ut suspectus non possit nominari seu accusari: ut ȷ,de suspect.tut.l. hæ.enim. in fin.

r ¶ Neque imperij.} s.tantum, neque iurisdictionis tantum: sed ex utroque. & ita misti imperij est. habet enim ab imperio ut non possit delegari: ut ȷ. de tuto.& curat. l.nec mandante.nisi in legato proconsulis: ut s.de offi. proconsu.l.pen. quæ est contra.& nisi magistratui habenti aliàs iurisdictionem: sed tunc magis iussus dicitur quàm delegatio: ut insti.de Attil.tut. §.penu.& sic intelligitur ȷ.de tuto.& cura.da.ab iis. l. ius dandi. quæ est conta. habet autem à iurisdictione: quia consistit in pecuniario commodo tantum. Item & non est ibi gladius: hodie uerò competit iure magistratus, si facultas pupilli est infra quingentos solidos: ut insti.de Attil.tuto. §.nos autē.& no. s.de offi. eius cui man.est iurisdict.l.j.§.j.& facit s.de iurisdic.omniū iudic.l.j. Accursius.

s ¶ Vel lex.} ut 12.tab.ut instit.de leg.agna.tu. in princ.

t ¶ Senatusconsultum.} ut ȷ.eo.l.pen.

u ¶ Dari.} ut ȷ.de tut.& curat.l.nec mandante §.si.sed ipse non potest dari, ut s.eo.l.j.§.fin.

x ¶ Dationem.} secus in filio deportati: quia ibi non est fictio, quæ est hic: ut C. de sent. pas.l.fin. Sed contra. pater non captus dat filio capto: ut ȷ.tit j.l.si quis.§.2. Item arg.contra.huic.§. suprà ad Macc. l.j.§.si pendeat. Accur.

¶ Vlpianus. † LEX VI.

MVto, itemq; mutæ impuberib. tutoré dari posse uerū est. l Sed an authoritas ei accõmodari possit, dubitatur. Et si potest tacenti, & muto potest. Est autem verius (ut & Iulianus lib.xxj. Digestorum scripsit) etiam tacentibus authoritatem posse accommodari.

¶ A iudice non põt dari tutor, sub condõne: & expressio eius, quod tacitè inest, dispositionē conditionalem non inducit. Ba.

¶ Sub conditione m à præsidibus prouinciarū non posse dari tutorem placet: † & si datus sit, nullius esse momenti dationem. n & ita Pomponius ait. Hanc autem adiectionem, quam præsides o prouinciarum faciunt, Tutorem do, si satisdederit: non conditionem p in se habere, sed admonitionē: † nõ aliter ei tutelam cõmitti q quàm si satisdederit: hoc est, non aliter ei gerere permittendum, quàm si rem saluam fore cauerit.

¶ Is potest dare tutorē, cui spāliter permittitur. Bar. Vel aliter: Tutelæ datio est misti imperij. h. d. secundum glo.

¶ Tutoris datio, neq; imperij, r neque iurisdictionis est: sed ei soli competit, cui nominatim hoc dedit uel lex, s vel Senatuscõsultū, t uel princeps. ¶ Surdo impuberi poterit tutor dari. u

¶ Ei cuius status est dubius, nõ potest dari tutor: sed dabitur curator bonis. Bar.

¶ Ei cuius pater in hostium potestate est, tutorem dari non posse, palàm est. Sed si datus sit, an in pēdenti sit datio, q̃ri potest? † Et puto non ualere dationē. x Sic enim post patris regressum recidit in potestatem, atque si nunquam ab hostibus pater captus fuisset. Imò

† li.38. ad Sabin.

Factum tenet quis fieri n dēt.

† Ratio huius axiomatis, tãt. apud Alci. li.j. Parer. cap.8.

† Concor. glo. 2. post. primum in c.significasti. extra, de elect.

† Hunc locū pulchrè explicat Io.Longo. in commē. suis ad l... peril. s. de iuri.omniu. & Marius Solomon. in l.j. nu. 4. de off. cuius

† apud Dn. pcedit negatio, hoc mo. & nos puto ualere.

Substan-

a ¶ Substantiæ.} non personæ. sic C.de postlim.reuer.l.3.& s.qui ex cau.maio.l.ab hostib.§.ego puto. & C.de bonis quæ libe.l.fina.§.finautem.& insti.de curat.§.dantur autem.& ȷ.de admin.tuto.l.Lucius. §.Sempronij.

SI filiusfamil.} CASVS. Filius meus fuit datus à præside tutor cuidam pupillo, & male gessit, quæritur utrum ego pater tenear? & certè aut agnoui dictam tutelam, aut nõ. Primo casu teneor insolidum. in secūdo uerò de peculio. qualiter autem uidear agnoscere, uel non planè dicit litera vsque in fin.l.Viuianus.

b ¶ Consensit.} consentire autē uidetur, si præsenti non contradicit: ut ȷ. ad municip. l. 2.& C. de filiisfamili. & quemadmodum. l. j. lib. 10. Ro. Sed contra, infrà, de adminis. tuto.l. Lucius Solu.ut ibi. Item contra. s. de nego.gest.l. mandasti. Solu.ut ibi.

c ¶ Monuit.} quod etiam monitioni cõtra dicens facere potuit, sm Ro. monitio ergo non obligat. sic suprà, de nego.gest. l.si serui. & quod not. C.de nego.gest.l.negotium. Item dicut no. C.quod cum eo. l.j. Item facit ȷ.de acquirend. hæredi.l.si quis mihi.§. iussum.

PAtron.} CASVS. Non solum alij tutores pupillorum debent bona fide gerere tutelam: sed etiam patron tutor liberti sui: & si aliquid in fraudē fecit circa bona dicti sui liberti: totum debet reuocari. Viuian.

d ¶ Sui.} sed alieno liberto ingenuus datus excusari potest: ut ȷ. de tuto. & cura.dat.ab iis.l.pupillo. & de excus.tu.l.cùm ex oratione. & C.de excusa.tuto.l. ex causa.

e ¶ Fidem.} s.bonam, licet quādoque non satisdet, scilicet si est honesta persona: ut ȷ.de leg. tut. l.legitimos.

f ¶ Pupilli.} dic, id est, pupilli, quamuis liberti. Accur.

g ¶ Gesta sunt.} in administratione tutelæ à tutore, eodemque patrono. Hug.

h ¶ Reuocari.} eodem modo, ac si alius tutor esset.

IN eos.} CASVS. Hæc lex nominat 4. qui debent puniri extra ordinem, id est ad arbitrium iudicis. Primus est ille tutor, qui dat nummos fortè notario præsidis, ut habeat tutelam alicuius pupilli. Secundus est dictus notarius. Tertius est, qui retulit iudici minorē esse quantitatem patrimonij pupilli cuius erat tutor, ut iudex minora alimenta pupillo constitueret. Quartus est ille, qui aliter baratrat & dissipat res pupilli.

i ¶ In eos.} nec tamen remouentur ut suspecti: ut ȷ. de suspe. tut.l.3. §.tutor. Azo & Hugo.

k ¶ Datis.} ut s.de offic præfi.urb.l.j.§.item solent.& inst.de suspec. tuto.§.sed si quis præsens. in fine. Sed quid si econtra accepit ut esset? Respond. erit tutor: sed per condictionem ob turpem causam tenetur, cum gratis subire tenebatur: ut s.de condicti.ob turp. caus.l. fin. sed in procuratore secus: nisi pactus esset de quota: ut s. man.l.j. & l.salarium.& C de procur.l.item.

l ¶ Idoneus.} sic infrà, de suspect.tut l.3. §.tutor.ibi, neque enim interest, &c.

m ¶ In edendo.} i.monstrando & ponendo inuentario. ad quod.C. de mag.con.l. fina.

ETiam.} CASVS. Non solùm ciuis alicuius ciuitatis, sed etiam aliquis de municipio aliquo potest dari tutor: dummodo detur pupillo de illo municipio unde ipse est: uel de ciuitate sub qua est dictum municipium. Viuian.

† Du.ne in medio.

† lib.2.disputation.

† de sensu huius l. uide alios. & Verium. i Rubri. de uer. ob. nu.190. Consenti dicitur, q præsenti n õdicit.

† lib.1.Opinion.

curator substantiæ a dari debet, † ne medio pereat.

¶ Si pater consentit filio tutori datiuo, tenetur insolidum: & admonitio pro consensu non habetur. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX VII.

SI filiusfamiliàs † tutor à Prætore datus sit, si quidē pater tutelam agnouit, insolidum debet teneri. si non agnouit, duntaxat de peculio. ¶ Agnouisse aūt uidetur, siue gessit, siue gerēti filio cõsensit, b siue omnino tutelam attigit. Vnde cùm quidam filio scripsisset, ut diligenter tutelam gereret, Cùm scias (inquiens) periculum ad nos pertinere, dixi hunc quoque uideri agnouisse. Planè si solum monuit c filium, non uidetur agnita.

¶ Patrono imputaē negligentia, et fraus in bonis liberti, sicut in bonis extranei. B.

¶ Idem. † LEX VIII.

PAtronus quoque tutor liberti sui d fidē e exhibere dēt: & si qua in fraudē debitorū (q̃uis pupilli f liberti) gesta g sunt, reuocari h ius publicum permittit.

¶ Fraus in assumendo tutelā uel in malè administrando, extra ordinē punitur. Bar.

¶ Martianus libro 30. institutionum. LEX IX.

IN eos i extra ordinem animaduertitur, qui probantur numis datis k tutelam occupasse, uel pretio accepto operam dedisse, ut nõ idoneus l tutor daretur, uel consultò in edendo m patrimonio quantitatem minuisse. uel euidēti fraude pupillorum bona alienasse.

¶ Hic est duplex litera: una affirmatiua, secundū quā dicit, q; municipes possunt dari tutores municipi, hoc est, ciues ciui: & sic innuit secus esse, si non esset ciuis ciuitatis. Alia litera est hic negatiua, secundū quam dicit, quòd non municeps potest dare municipi tutor. Bart.

¶ Vlpianus. † LEX X.

ETiam municeps n tutor dari potest, dummodo municipi o detur.

¶ Paulus. † LEX XI.

FVriosus, si tutor datus fuerit, potest intelligi ita dari, cùm sanę p mentis esse cœperit.

¶ Tutores dati in locum absentis, durant etiam illo defuncto. Barto.

¶ Idem. LEX XII.

QVęsitum est, an ij qui in locum absentis reipublicæ cā tutores dati sunt, mortuo illo tutores q perseuerent, an alij petendi sint? Paulus respondit, eos qui in locum absentis dati sunt, non reuerso eo, in eadem causa perseuerare r usque ad tps pubertatis.

¶ Curator uel coadiutor daē tutori per iudicem ex causa, uel per ipsum tutorem cum decreto iudicis. Bart.

¶ Pomponius. † LEX XIII.

SOlet etiam curator dari aliquando tutorem habenti, s propter aduersam tutoris valetudinem, vel senium ætatis: qui magis administrator rerum, quàm curator t esse intelligitur.

n ¶ Etiam municeps.} habeas sine non: ut est Pisana litera. & dic nõ solùm aliquis ciuis Romæ uel alterius ciuitatis, sed etiam alicuius municipij extra urbem. Et dicitur municeps, quia simul munera capit: ut ȷ.ad municipi.l.j.in princ. Et nota. q; tam datus à iudice tutor, uel curator, quàm ille cui datur. debent esse eiusdem municipij seu ciuitatis: & dantē oportet eos habere sub sua iurisdictione: ut in fine huius legis alioqn nulla esset datio: ut C. qui dari tut. poss. l. neque. & infrà, de excusa. tuto. l.illud vsitatum.& infrà, de tutor. & curato. l.j. in fine.& l.pupillo.& hoc si detur à iudice: nam si à testatore detur, tenet datio, sed habet excusationem tutelæ: ut C.de excusa.tut.l.testamento. & ȷ. tit.primo, lege, quæro. & infrà, de excusa. tut.l. finali. si tamen in loco illo non inueniatur idoneus, ex alio loco accipietur: ut infrà, de tuto. & curat.l.diuus. Alij habent non municeps quasi dicat non solum ciuis alicuius ciuitatis, sed etiam qui extra habitat: dūmodo sub iurisdictione illius ciuitatis: ut infrà, de tutor. & curato.da.l. ius dandi. in fine.

o ¶ Municipi.} scilicet eiusdem municipij: ut dixi suprà, secundum primam literam. secundum aliam dic scilicet municipij subiecti illi ciuitati: unde est ciuis ille qui datur. & est sic in ueteranis, nauiculariis, & similibus: vt C.de excu.ve.l. 2. & de excus. tut.l.penul.& infrà, de excusat. tut.l.non tantùm.§.cos.& §.si.

FVriosus.} CASVS. Si furiosus detur pupillo purè tutor, non erit ante tutor quàm resipuerit. Viuianus.

p ¶ Cùm sanæ.} sic ergo sub conditione. & sic est contra suprà, eodem.l.mutuo.§.j. Solu. ibi à iudice, hic à testatore: ut ȷ. titu.j.l.si hæreditas.§.si furiosus.& insti.qui dari tu poss. §. furiosus. secundū Ro. Vel ibi sub expressa non, sed tacita sic: ut ibi not. ad quod est s. de iudi.l.cùm furiosus.

QVæsitum.} CASVS. Tutor meus aberat causa reipub. & ideo loco eius dati fuerunt curatores. certè si non reuertatur tutor absens, quia ibi mortuus est: fortè manebunt curatores prædicti vsque ad tempus pubertatis. & non solùm propter absentiam tutoris datur pupillo curator, sed etiam si infirmus sit tutor, uel nimis senex, ita q; non potest sufficicere administrationi: imò nec potest administrare. si autem potest administrare, sed non sufficienter, datur ei adiutor suo periculo. & hoc dicit cum lege seq. Viuia.

q ¶ Tutores.} id est, curatores: ut insti.de excusa.tu.§. item qui. Vel dic propriè: ut ȷ.de suspe.tuto.l.3.§.si quis absfuturus & not. C. in quib.cau.tuto.ha.l.j.

r ¶ Perseuerare.} sic ȷ.de tuto.& cura.da.ab.iis. l.curatorem impuberi. & C.de sen.pas.l.fin. Sed argu.contra. s.de in diem addi.l.inter. §.j. Item contra s. eodem, l.mutuo.§.fina. Sed ibi propter paternam reuerentiam non datur in locum patris capti. hic datur in locum tutoris absentis.

s ¶ Olet etiam.} Habenti. ut instit. de cur. §.interdum. sed tutor non regulariter: licet quandoque fallat in casibus, in quibus est spāle secundum Io. quod dic ut C. in quib.cau.tu.l.j. licet Pla. dicat non fallere. & legit rub. prædictam correctiuè. de curatore autem nõ est dubium: quia iungitur curatori: ut infrà, de tuto. & cura.da.ab.iis.l. uentri.§.j. Accursius.

t ¶ Quàm curator.} quia curatores usque ad certam ætatem dari solent. hic autem quousque finiatur necessitas. Item non præstabit

Municeps quis dicat.

† lib.2.ad edict.

† In P.Fl. Etiam nõ municeps. Falsum ergo est qd' Accur. hic ait Pisanā scripturā esse, Etiam municeps Ant. Aug. emend. lib. j. ca. iij.

† lib.5.ad Vitellium.

† lib.10. responsi.

† lib.2. Enchiridij.

† Concor. cū hac l. c. venerabili cū gl. super uerb. coadiutoré. ex. de o. & . del. ubi dr, q; epo dat coadiutor pp suspicione dilapidationis, uel aduersam valetudinē

† Qualibet bona sm Bartol.

impuberi

Universidad de Deusto Biblioteca

impuberi authoritatẽ in adeunda hæreditate, quod faceret curator puberis: item tutor: ut ǰ. de appel. l. cùm in una. & C. de admin. tuto. l. cum quidam. Azo.

a Est & adiutor.ꝫ id est, actor. Accursius.

b Constituere.ꝫ ergo superiorẽ dat prætor: hunc permittit dari, vel cõstitui. Azo. & facit insti. de cu. §. fi. & ǰ. de admi. tut. l. decreto. & C. de proc. l. neque. & de eo ibi no.

aliàs, sed et actor tutelæ.

Est & adiutor a † tutelæ, quem solet Prætor permittere tutoribus constituere, b qui non possunt sufficere administrationi tutelæ, ita tamẽ, ut suo periculo eum constituant.

¶ Si pupillus trãsit in alterius ptãte, uel perdit ciuitatẽ, tutela finitur. Idẽ si tutor remoueat, uel condõ extitura extiit. Ba.

¶ Vlpianus. † LEX XIIII.

SI arrogati c sint adhuc impuberes, vel pupilli deportati sint, tutores habere desinunt. Item, si in seruitutẽ pupillus redigatur, d vtique finitur tutela. Aliis quoque modis desinunt esse tutores, si fortè ab hostibus fuerit captus, uel pupillus, e uel tutor. Sed & si ad tempus fuerit quis tutor datus, f tempore finito desinit esse tutor. Prætereà, si † tanquã suspectus g quis fuerit remotus, desinit esse tutor. Sed & si h ad certam conditionem datus sit, ęquè eueniet, ut desinat esse tutor existente conditione.

¶ Si tutor est apud hostes sine mutatione status non finitur tutela. Bar.

¶ Idem. † LEX XV.

SI quis tutor non sit captus i ab hostibus, sed ad eos quasi legatus missus, aut etiam receptus ab eis, k aut transfugerit, l quia seruus m non efficitur, tutor manet: sed interim à præsidibus alius tutor dabitur. n

¶ Tutela est officium uirile, & non trãsit ad hæredes. Bart.

¶ Caius. † LEX XVI.

TVtela plerunque o virile † officium est. Et sciendum est, nullã tutelã hæreditario iure ad alium p transire. Sed ad liberos q virilis sexus perfectæ ætatis r descendunt legitimæ: cæterę tamen non descendunt. s

¶ Paulus. † LEX XVII.

COmplura Senatusconsulta t facta sunt ut in locum furiosi & muti & surdi tutoris, u alij tutores x dentur.

¶ Neratius. † LEX XVIII.

FOeminæ tutores dari y non possunt: quia id munus est z masculorum: nisi à principe a filiorũ tutelã specialiter postulẽt.

De testamentaria tutela.

TITVLVS II.

¶ Parẽtes pñt dare tutores in testõ liberis natis & nascituris, q in alterius ptãte recasuri non sunt. Bart.

¶ Caius † lib. 4. ad legem 12. tabularum.

LEX I.

LEge duodecim tabularũ permissum est parentibus, a liberis suis, siue masculini, siue fœminini sexus (si modò in ptãte sint) tutores testamento b dare. Item, scire debemus etiam posthumis filiis, uel nepotibus, c uel cæteris d liberis licere parentibus testamẽto tutores dare: qui modò in ea causa sint, ut si eo uiuo nati fuerint, in potestate eius futuri sint, neque testamentum rupturi. e ¶ Item ignorandum non est, eum qui filium in potestate, f & nepotem ex eo æquè in potestate habebit, si nepoti tutorem dederit, ita rectè dedisse uideri, si nepos post mortem eius in patris sui potestatem recasurus non sit. quod euenit, si uiuo testatore filius g in potestate eius esse desierit. h

¶ Vlpianus. † LEX II.

NEc militem liberis recasuris in potestatem i tutorem dare posse, à diuis fratribus rescriptum est.

¶ Testamento uidẽtur dati, qui sunt dati in codicillis testamento confirmatis. Bar.

¶ Idem. † LEX III.

TEstamento datos tutores accipere debemus, etiã eos q codicillis testamento cõfirmatis k scripti sunt. Sed eos demum testamento datos accipere nos oportet, qui iure dati sunt. l

¶ Pater dat tutorẽ filio instituto, uel exhæredato, mater instituto tm: & tunc cũ inquisitione confirmabitur. Bartol.

¶ Modestinus. † LEX IIII.

PAter hæredi instituto filio, uel exhæredato m tutorem dare potest: mater autem nõ, nisi instituto: quasi n in rẽ potius, quàm in personam tutorem dare uideatur. Sed & inquiri in eum, qui matris testamento datus est tutor, oportebit.

¶ Tutor datus à patre non legitimo, confirmatur sine inquisitione, nisi noua causa superueniat. Bart.

¶ Cùm à patre datus, quãuis minus iure datus sit, tamen sine inquisitione o confirmetur: nisi causa propter quam datus uidebatur, in eo mutata sit: ueluti si ex amico inimicus, vel ex diuite pauperior p effectus sit.

¶ Appellatione filiorũ continẽtur posthumi filij, non nepotes: sed appellatione liberorum, etiam nepotes continentur, appellatione uerò posterorum, omnes descendẽtes cõtinentur. Bart.

¶ Vlpianus. † LEX V.

SI quis filiabus suis, uel filiis † tutores dederit, etiam posthumæ q uidetur dedisse: † quia filiæ appellatione etiam posthuma cõtinetur. r

¶ Idem. LEX VI.

QVòd si nepotes sint, an appellatione filiorũ, † & ipsis tutores dati sint, uidẽdum est. Et magis est, ut ipsis quoque dati uideantur, si modò liberos dixit. Cæterùm, si filios, non continebuntur. s Aliter enim filij, aliter nepotes appellantur. Planè † si postumis dederit, tam filij posthumi quàm cæteri t liberi continebuntur.

¶ Dies tutelæ cedit ab adita hæreditate, & immediatè illa ptãs transit à testatore in tutorem. Bartol.

¶ Paulus. † LEX VII.

TVtores non ab hærede, sed à testatore protinus proficiscũtur, u simul atque x aliquis hæres extiterit. Nam & ipse hæres tutor dari potest: & post mortẽ hæredis tutor rectè dari potest.

¶ Vnumquodque per id quod ligatur, per contrarium dissoluitur.

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

TVtor datus, vetari tutor esse potest vel testamento, y uel codicillis. z Sed si sub conditione fuerit tutor datus, deficiente conditione, tutor non erit. Tutorem autem † in testamento, & à certo tempore dare, & usque ad certum tempus a licet,

---

SI arrogati.] CASVS. Hæc lex ponit 7. casus, quibus finitur tutela. Primus est, si pupillus datus est alicui i arrogationem. Secundus si est deportatus. Tertius si redactus est in seruitutem à patrono ꝓpter ingratitudinem. Quartus si est captus ab hostibus ipse, uel tutor eius. Quintus est, si fuit ei datus tutor vsque ad pascha, & uenit post pascha. Sextus est, si ut suspectus fuit remotus à tutela tutor eius. Septimus si datus fuit ei tutor donec nauis ex Asia uenerit: & posteà nauis eius uenit. Viuianus.

lib. 37. ad Sabin.

† Non est tanquam, apud Dua.

c ¶ Si arrogati.ꝫ ad totam hanc legẽ concor. insti. qui. mo. tu. fi. §. j. vsque ad fi. titu.

d ¶ Redigatur.ꝫ ex ingratitudine: uel pro delicto in metallũ datus: & secundum hoc dic proximũ pubertati: ut ǰ. de reg. iur. l. pupillum.

† lib. 38. ad Sabin.

e ¶ Pupillus.ꝫ & tunc datur curator bonis: ut š. eo. l. muto. §. fi.

f ¶ Datus.ꝫ à testatore: ut ǰ. titul. j. l. tutor datus. Non à iudice: ut ǰ. de regul. iur. l. actus.

g ¶ Suspectus.ꝫ idem si se excusat: ut Insti. qui. mo. tut. fi. §. fin.

h ¶ Sed & si ad certam.ꝫ puta usque dum nauis ex Asia uenerit. & sic est certa: sed incertum est an exstat. Si aũ. dicas oĩno extituram, tunc non esset conditio: ut ǰ. de noua. l. si pupilli §. j. Et dic, datus in testamento: non à iudice: ut inst. quib. mo. tu. fi. §. sed & si ad certam.

SI quis tutor.ꝫ CASVS. Tutor non est captus ab hostibus, sed missus est ad eos pro ambasiatore: uel etiam non misso eo hostes receperunt eum tanquam ambasiatorem, uel etiã ad hostes transfugit. in his tribus casibus cũ non fiat seruus hostium, nõ desinit esse tutor: sed tamen interim datur pupillo suo curator. & hoc dicit cum lege seq. Viuianus.

i ¶ Captus ꝫ aliàs secus: ut š. l. proxi.

K ¶ Ab eis.ꝫ i. hostes receperant eum tanquam legatum missum ad eos, cum non esset. Non autem receptum à nobis: quia si iam rediisset, ad quid daretur alius?

l ¶ Transfugerit.ꝫ Sed nunc transfuga desinit esse ciuis: ut ǰ. de capti. & postli. reuer. l. postliminiũ. §. filius. & š. de capit. di. l. amissione. §. j. ergo desinit esse tutor: ut ǰ. quib. mo. tu. fi. §. sed & capitis. & hic dicit tutor manet. Sol. hic ꝓditoris animo: sed sic fingebat, ut uideret statum hostiuñ: tamen transfuga est: quia facit contra uoluntatem populi Romani: & hic non desinit esse ciuis: & si tutor manet: secus est cum proditoris animo: ut ǰ. de capti. l. postliminium. §. transfugæ. Alij referunt hunc uersum, quia seruus non efficitur, tutor manet ad alios casus, non ad transfugam.

m ¶ Quia seruus.ꝫ nec ciuitatẽ perdit, subaudi: aliàs non esset sufficiens ratio. Hugo.

n Dabitur.ꝫ aliter si esset captus pater: ut š. eo. l. muto. §. fi. Item ꝙ dicit tutor alius. i. curator. secundum P. sic š. e. l. cum semel. uel secundum eum refertur ad transfugam tantum. Tu dic speciale secundum Io. ut habenti tutorem detur tutor: ut no. š. eo. solet.

TVtela.ꝫ CASVS. Primò dicit, ꝙ tutelæ officiũ est plerunque uirile. i. officium uirorũ, & no mulierum: ꝗuis fallat in matre: ut ǰ. l. ii. quam hic coniungas. Secundò dicit, nõ omnis qui debet hęreditatem habere illius, cui deferebatur tut. alicuius pup. debet habere tutelam dicti pupilli: quia si mulier sit hæres, non debet habere tutelam, quæ defuncto deferebatur. & idem dico in hærede masculo minore. 25. an. Tertiò dicit, ꝙ in locum furiosi tutoris alij tutores dantur: & idem est in tutore surdo & mutuo effecto. Viuia.

o ¶ Tutela plerunq;.ꝫ propter hoc quod dicitur ǰ. eo. l. fi. & facit C. quando mulier tu. offic. fun. po. l. j. & de reg. iur. l. 2.

p ¶ Ad alium.] ut š. de iis qui no. infa. l. furti. §. illud. idẽ dicas in qualibet prælatura, & etiã in commissaria.

q ¶ Ad liberos.ꝫ etiã non hæredes: sic C. de la. li. tol. l. j. §. sed si sub conditione. & facit infrà, de legi. tuto. l. 3. §. si duo.

ADDITIO. Dicidẽ etiam in qualibet prę latura & commissaria: ut dicit glo. notat. in cap. fin. de testam. libr. 6. & l. alimẽta. in princip. ǰ. de ali. & ciba. legat. secundum Bartol. hic.

r ¶ Aetatis.ꝫ 25. an. vt C. de leg. tut. l. fin. in fine.

s ¶ Non descendunt.] differunt etiam in alio: quia legitimè pereunt minima capi. dimi. cæteræ non: ut suprà, de capi. dimi. l. tutelas.

t COmplura senatusconsulta.ꝫ quorum nomina non habemus.

u ¶ Tutoris.ꝫ testamentarij, secundum R. propter id quod no. š. eo. l. furiosus.

x ¶ Tutores.ꝫ i. curatores, secundum P. uel secundum Ioan. est speciale: ut no. š. eo. solet. nã isti propter aduersam valetudinem non finiunt esse tutores: ut dicta l. solet. licet deponere possunt tutelam: ut infrà, de excus. tut. l. post susceptam.

† lib. 12. ad edi. ꝓuinc.

† Solon cũ Atheniensibus leges ferret, tutelã uirile tñ munus esse, & fęminas tã abesse à tutelę negotio uoluit, ut ẽt tutorẽ apud pupillorũ matrẽ habitare prohiberit. auctor est Laertius.

lib. 8. ad Sabin.

lib. 3. Regular.

† als lib. 12. ad edictũ prouincia.

y ¶ FOeminæ.ꝫ Dari à testatore, uel à iudice: ut ǰ. tit. j. l. iure nostro.

z ¶ Munus est.ꝫ ut š. eo. l. tutela.

a ¶ Principe.ꝫ & tunc debet confirmari, eo ꝙ debet interponi à iudice decretum administrationis. & tunc renunciat secundis nuptiis: ut C. qñ mulier tu. offi. fun. l. 2. in prin. & in auth. ut hi qui ob. §. fi. col. 6. Sed hodie mater & auia absque hac impetratione omnibus pręferuntur si renunciant secundis nuptiis & Velleian. senatusconsul. exceptis testamentariis: ut in auth. de hære. ab intesta. §. ex his. colla. 9. & adde de his not. C. quando mu. tu. offi. fun. l. 2. & auth. matri. & C. ad Tertul. l. omnem. Accur.

¶ DE TESTAMENTARIA TVTELA.

¶ Dictum est suprà de tutelis in genere: uerùm quia species subsunt generibus, sequitur uidere de tutelis in specie.

LEge duodecim tabularum.ꝫ CASVS. Lex ista cum seq. dicit tria. Primum est, ꝙ parentes possunt dare tutores liberis suis quos in potestate habent. Secundò dicit ꝙ possunt dare tutores ẽt illis liberis, q non sunt adhuc nati, dũ tamen duo concurrant. Primum, ut si nascituri essent uiuo eo forent in eius potestate: quod quidem in filiis nondum natis planũ est: sed in nepotib. & pronepotibus. & aliis descendentibus nõ est ita planum. unde quod dico in nepote posthumo, intelligas & in cæteris descendentib. filius meus in mea potestate constitutus decessit relicta uxore sua prægnãte. certè illi nepoti meo posthumo bene possum dare tutorẽ: quia si nascatur me uiuente, bene est futurus in mea ptãte. Secundum est, quod debet interuenire, ꝙ posthumus dictus meus nepos non sit rupturus meum testamentum cum nascetur: ueluti quia non est præteritus à me, imò institutus uel exhæredatus. si autem esset præteritus, sicque rumperet testamentum, non ualeret datio tutoris prædicta. Tertiò dicit, ꝙ si habeo filium in potestate, & ex eo nepotem, & do tutorem dicto nepoti: certè pendet dicta datio tutoris donec ego uel filius prædictus decedat: ut si quidem filius decedat: valeat dicta datio tutoris. Si autem ego decedam, sicque dictus nepos meus recidat in potestatẽ patris sui eiusdẽ filij mei: nihil ualet datio: etiam si ego auus eram miles. hoc dicit cum lege sequenti. Viuianus.

Paren-

a ¶ Parentibus.ꝫ maribus. P. quod patet: quia subiicit, si modo, &c. nam mulier nullum habet filium in potestate: ut insti. de ado p. §. fœminæ. & argu. ǰ. ad Tertyllia. l. pen. verùm & mater quandoque dat filio tutorem: ut ǰ. eodem. l. pater. de naturali filio dic ꝙ potest dari, si modò is confirmetur: vt C. de confirmand. tuto. l. final. spurio nullo modo, cũ nec filius dicatur: ut in auth. quibus modis natu. ef. fic. sui. §. fina. collat. 6. Accursius.

Mater non hẽt filios i potestate.

Limitabis hãc gl. & in ea allegautẽ. ꝑ tex. in l. generaĩr. §. cũ autẽ. & qđ ibi not. Bald. C. de insti. & sub stit. ut procedat in fauorabilib. tñ: quia in odiosis est secus, cui cõcor. glo. i c. statutũ. de hẽti. lib. 6. & in c. in pñtia. & ibi Pan. eñ. de prob. de quo uide l. eũ acutissimi. C. de fideicom.

† libr. 2. ad Sabin.

b ¶ Testamento.ꝫ uel codicillis testamento confirmatis: ut infrà, eo. l. 3.

c ¶ Vel nepotibus.ꝫ scilicet posthumis.

d ¶ Vel cæteris liberis.ꝫ scilicet posthumis.

e ¶ Rupturi.ꝫ id est, eo casu quo ruptum non fuit testamentum succedendo ex l. Velleia. vt cùm hæredes instituuntur uel exhæredãtur: ut infrà eodem. l. si hæreditas. §. j. & instituto. de exhęred. lib. §. posthumorum. & infrà, de liber. & posthu. Gallus. Si enim rumpitur testamentum, nulla eorum quę ibi relicta sunt, ualent iure veteri: secus hodie: ut C. de liber. præter. authent. ex causa. Accursius.

f ¶ In potestate.ꝫ natum: vt differat à præcedenti. vel hoc determinat illud. Accursius.

† lib. 35. ad edict.

g ¶ Filius.ꝫ scilicet media persona.

h ¶ Desierit.ꝫ non dignitatis occasione: ut in authen. constit. quæ de digni. §. illud. colla. 5. & instit. de tut. §. per missum. & ǰ. de reg. iu. quo tutela. aliàs incipit, Quintus Mutius. & supra de iis q sunt sui uel alien. iuris. lege, nepotes. Accursius.

† lib. j. differentiarũ.

i NEc militem.ꝫ ¶ In potestatem.ꝫ scilicet mediæ personæ. & facit infrà, de milita. testam. l. cum filium. & š. lege proxima.

k TEstamento.ꝫ ¶ Confirmatis.ꝫ alioquin secus esset: ut infrà, de confirma. tut. l. 2. & idem in libertatibus directis: licet secus sit in fideic. ut ǰ. de manu. testa. l. libertates. & sic de hæreditate dicitur. institut. de codicil. §. codicillis. & est ratio. ǰ. de hæredi. insti. l. asse. Vel potest dici aliud esse hodie, quasi semper uideantur esse confirmati: ut inst. de codicil. §. non tantùm. Accursius.

l ¶ Dati sunt.ꝫ aliàs nec propriè tutores dici possunt: ut ǰ. de uerbo. signifi. l. Paulus. & facit ǰ. de re iud. l. 4. §. condemnatum. & ǰ. de fide iuss. l. 3. & de condi. & demonst. l. hæc conditio. & de secund. tabul. l. hi demum. Argu. contra ǰ. de condi. insti. l. mulier. §. fin.

ADDITIO. Tu dic, ꝙ ibi in conditionibus quæ sunt facti. prætereà & ibi ualet de iure secundum Barto. hic.

PAter.ꝫ CASVS. Pater siue instituat filium suum, siue exhæredet: potest ei dare tutorem: non autem mater, nisi filium instituat: & etiam inquisitio debet fieri in tutore dato à matre: licet non fiat in dato à patre.

m ¶ Exhæredato.ꝫ sic & pupillariter substituere: ut institutionibus. de pupillari substitutione. §. non solum. quandoque tamen potest quis filio suo substituere, & non tutorẽ dare: ut ǰ. de militari testamen. l. cùm filius. Hug.

n ¶ Quasi.] bene dicit quasi: quia personæ principaliter, secundariò rebus dari dicitur: ut insti. qui dari tut. poss. §. certè. & instit. de excusa. tuto. §. datus. sed uidetur ꝙ etiam tunc non potest: ut ǰ. de legat. 2. lege, peto. §. mater. quæ est contra. Solut. non tenet: ut ibi: nisi confirmetur: ut hic, & not. C. eo. l. 4. & facit infrà, titu. j. l. j. & 2. & 3.

o ¶ Inquisitione.ꝫ diligentiori. Hug.

p ¶ Pauperior.] sic infrà, titul. j. l. 7. & l. penulti.

SI quis.ꝫ CASVS. Cum filijs siue filiabus do tutorem: etiam posthumæ uideor dedisse. Item si dedi tutores liberis: continentur etiam nepotes. Itẽ si dedi posthumis: non solum filij: sed etiam nepotes posthumi cõtinentur. & hoc dicit. cum leg. sequen. Viuianus.

† lib. 15. ad Sabin.

Hæ duæ uoces, uel filiis. in quibusdã exẽ. non habentur.

q ¶ Posthumæ.ꝫ nomine filij, mares & fęminæ, nati & nascituri continentur. Sed ecõtra nomine filiæ non continentur mares: ut ǰ. eodem, l. si quis. & de leg. 3. l. si ita. & ibi no. & etiam capti ab hostibus: ut ǰ. eod. l. si quis. §. j.

Ampliabis hãc l. ꝑ l. 2. §. filius ǰ. ad Tert. ut possit intelligi in ꝓ dũ natis. de quo in l. ꝑcib. C. de impube. & aliis subst.

† li. 39. ad Sabin.

r ¶ Cõtinetur.ꝫ aliud in legatis, nisi in aliqua parte testamenti mentionem posthumi fecerit: ut ǰ. de leg. j. l. qui filiabus. & continua l. sequent.

An filij appellatione nepos veniat, pulchrè Alci. li. parad. 3. cap. 14.

s QVod si.] Non cõtinebuntur.ꝫ imò uidetur quòd sic: ut infrà, de uerbor. sig. l. filij. & l. iusta, & l. liberorum. quæ sunt contrà. Sol. ut insti. eod. §. pen. not. Et not. secundum Rog. quòd talis dicendi uarietas non cadit in idiotam.

† sic in P. F. sed in aliis quibusdã exẽpla. legitũ si posteris dixerit.

libr. 5. ad Sabin.

li. 24. ad Sabin.

t ¶ Quam cæteri.ꝫ scilicet nepotes & alij nascituri non nati: ne sit contrà infrà, de uerb. significa. l. nomen filiarum.

TVtores.ꝫ CASVS. Tutoris datio ꝓficiscitur à testatore principaliter, licet secundario proficiscatur ab hærede: quia non aliter ualebit datio, nisi hæres hæreditatem adeat: ut ǰ. in l. 3. quam hic coniungas: & est plana. Viuian.

† In P. Fl. nõ est, in testamento.

u ¶ Proficiscuntur.ꝫ ut cætera quæ relinquuntur. H.

x ¶ Simul atque.] i. postquam. H. & facit ǰ. eo. l. si nemo.

TVtor datus.ꝫ CASVS. Filio meo tutorem dedi: posteà uetui in testamento uel codicillis ne tutor esset. certè non est amodò tutor. sed si dedi eum sub conditione, ea deficiente non erit tutor. & posteà ponit quatuor modos quibus potest tutor dari. posteà dicit, quòd in datione tutoris nouissima scriptura ualet, sicut & in legatis. Viuianus.

y ¶ Testamento.ꝫ aliàs secus: ut š. titul. j. l. muto. § j.

z ¶ Vel codicillis.ꝫ testamento confirmatis: ut institutionib. de codicillis. §. primo, uel fortè aliud in hæreditate cum tractatur de adeptione.

a ¶ Certum tempus.] transit igitur ad tempus in potestate tutoris, sed non in potestate patris: ut š. de adop. l. quæsitum. sed alia est potestas

testas unius, quàm alterius. nam multis modis dicitur: ut ỹ. de uerbo. signifi. l. potestatis.
a ¶ Et sub conditione.} dic testamento: ut instit. quib. mod. tu. fin. §. sed si ad certam.
b ¶ Leuissima.} hoc in libertate.
c ¶ Nouissima.] hoc fit in legato: ut ỹ. de cō dit. & demonstra. l. qđ traditum. & l. sequen. & dic ut ibi.
d ¶ Spectanda est.} sic ỹ. eo. l. si hęs editas. §. j. & hoc nisi prima deroget alij: ut ỹ. de lega. j. l. si mihi & tibi. §. interdū. & de lega. 3. l. si quis. in prin. licet sit arg. ꝯ. ỹ. de codicil l. diui. §. licet. & facit C. de pact. l. pacta nouissima.
e Si nemo.} ¶ Statim ualent.} i. tutor statim est tutor: nisi fuerit datus posthumo, quoniam incipit eo edito: ut ỹ. eo. si nemo. §. fin. Item not. hic inspiciendum tempus aditæ hæreditatis, an quis posit esse tutor: & sic regula Catoniana non pertinet ad tutoris dationem: sicut nec ad legata uel hæreditates: quorum dies cedit ab adita hæreditate: ut ỹ. de reg. Cato. l. antepen. Sed quid si solus pupillus est instit tutus, cui est tutor datus? Videtur perplexio siue insolubile. Sꝫ potest dici, ꝙ authoritate iudicis adeat. arg. C. de iur. delib. l. si infanti. in fin. Vel dic, ꝙ dabitur curator ad hæreditatem adeundam. vt C. de adminis. tut. l. cum quædam. uel dabitur sibi alius tutor: vt habes expressè statim, infra, l. proxima. ubi ponitur hic casus. & facit ad legem istā.

† ad li. 3. ad Q. Mutiū.

Tps hæreditatis aditæ in tutoribus consyderatur.

† ad li. 36. ad Sabin.

& sub conditione, a & usque ad conditionem.

¶ In tutelæ datione attenditur etiam nouissima scriptura. Bart.

¶ In tutoris datione vtrum leuissima b conditio, an nouissima, c ut in legato, spectanda est? d vtputà ita: Titius cùm poterit, tutor esto. Titius si nauis ex Asia uenerit, tutor esto? Iulianus lib. xx. Digestorum rectè scripsit nouissimā scripturam esse spectandam.

¶ Nō ualēt disposita in testamēto nisi adeat hæreditas saltē per unū ex plurib. B.

¶ Pompo. † lib. 16. ad Sabi. L. IX.

SI nemo hæreditatem adierit, nihil ualet ex iis, quæ testamēto scripta sunt. Si verò vnus ex plurib. hæredib. adierit, tutelæ statim ualent: e nec expectandū erit vt omnes hæreditatem adeant.

¶ Pendente aditione hæreditatis potest dari tutor pupillo. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX X.

SI hæreditas nondum adita sit ex qua tutor speratur, uerius est, alium tutorē dari posse, f quasi nondum sit, nec speretur.

¶ In tutelis attendimus nouissimam scripturam. Bart.

¶ In tutelis testamētariis id sequimur: quod nouissimum est: & si sæpius tutor g datus sit, nouissimam scripturam intuemur.

¶ Si nepos uiuo auo incipit tenere locū sui, sicut confirmatur testamentum per legē Velleiam, ita tutelæ datio. Bar.

¶ Qui filiū, & ex eo nepotē habebat, si nepoti tutorē dederit, habet disceptationē, an aliquo casu † sit utilis datio: utputà, si proponas filiū uiuo patre decessisse, & nepotē ex eo successisse h viuo auo. i Et fortius dicendū est, tutelā quoq; ex lege Iunia Velleia confirmatā. Nā & Pōpon. lib. xvj. ad Sabinū, scripsit valere tutoris dationem. Cùm enim confirmatum sit k testamentū, consequenter tutoris quoq; datio valebit in eo testaméto scripta, qđ valet, † id est, vbi nepos uel hęres institutus sit, uel nominatim l exhæredatus. †

¶ Inhabilis datus tutor intelligitur datus cùm fuerit habilis.

¶ Si furiosus testamēto tutor detur, si quidē cùm furere desierit, rectè tutorē esse datum, Proculus existimat. Quòd si datus sit purè, negat Proculus ualere dationem. Sed est uerius (quod & Pōponius ait) rectè uideri datū, & tunc fore tutorem, cùm sapere cęperit. m

¶ Seruus alienus potest dari tutor sub cō ditione libertatis; et si simpliciter datꝰ, in dubio uꝰ eidata fideicōmissaria libertas. B.

¶ Seruus alien' ita dari tutor pōt: Si liber erit, n tutor esto. Quinimo & si purè datus sit, uidetur inesse hæc conditio, cùm liber erit. o Potest autem quis & extraneo seruo defendere ex hac causa fideicommissariā libertatē. Quid enim interest, suū seruū, an alienū, tutorē scripserit, p cùm pupilli fauore, & publicę utilitatis † gratia assum-

i ¶ Auo.] ut instit. de exhæred. liber. §. posthumorum. Vel dic uiuo auo, i. tēpore mortis filij, sed post mortē ipsius aui.
K ¶ Cōfirmatum sit.} videtur hoc stare non posse. nam aut hic fili' & nepos ex eo fuit institutus, uel alter tantum. si uterque, malè uidetur poni, cùm eā confirmatum, &c. cùm statim teneat, quod hic dicit in fine, id est, &c. nam uidetur idem repetere cum dicit, id est, &c. si autem alter tantùm: aut filius tantum: & tunc nepos siue sit exhæredatus, siue non, mortuo filio & uiuo testatore, deficit testamentum: cum nullus inueniatur in eo hæres, qui adire posit: ergo & tutela deficit: ut suprà, eod. l. si nemo. aut nepos tantum: & tunc aut filius fuit exhæredatus: aut non. si exhęredatus, statim ualuisset datio tutoris, & malè diceret nepotem ex eo successisse, & confirmatum testamē tum. si fuit præteritus: ergo ab initio nullum fuit testamentum: nec confirmatur, licet filius decedat uiuo auo: ut institut. de exhęre. liber. in princip. licet secus sit in posthumo pręterito: ut infrà, de iniusto testam. l. posthumus. Si uerò neuter, ergo non ualuit testamentum: cum nec alius fuerit institutus: & malè omnia ponerentur quæ dicuntur in litera. Ad hoc respon. quòd filius fuit institutus, & nepos ei substitutus: & quod dicit confirmatum, sub. ex l. Velleia. s. non quòd ab initio nullum fuit: sed quia nisi esset legis Velleię consilium obseruatū, ruptum esset. vnde dic confirmatum, id est, non ruptum. uel dic confirmatum, id est, conseruatum. Azo. Item contraria hæc uidentur regulæ Catonianæ: ut ỹ. de reg. Cato. l. j. Sed non est: quia regula Cato. non pertinet ad nouas leges: ut infrà de reg. Caton. l. fin. lex autē Velleia noua est: ut infrà, de libe. & posthu. l. Gallus. §. si eius qui filium habebat.

† Dua. non fit utilis.

Hæc altū desunt.

† Non est gra, apud Duar.

† Vide quę scripsit in hunc §. Alciat. lib. j. di sput. ca. 20.

ỹ. de bon. liber. l. 3. §. si patronus. & ỹ. de manu. test. l. testamento. & l. si legato. & l. si legato. & ỹ. ad Trebel. l. ita. §. 2. & si quis testa. liber esse. l. j §. ante aditam. & ỹ. de contra tabu. l. illud. in prin. & ỹ. l. proxim. in princip.

SI hæreditas.} CASVS. In testamento in quo institui mihi hæredem, dedi tutorem filio meo: hæres differt adire hæreditatem: & sic non potest interim administrare tutor. certè alius tutor dari poterit à iudice. Secundò dicit, quòd nouissima scriptura in tutoris datione inspicienda est. Tertiò dicit: institui mihi hæredem filium meū in mea potestate cōstitutum, & filium suum ei substitui qui etiam erat in mea potestate: & ei meo nepoti tutorem dedi. certè si filius prædictus, me uiuo exeat de mea potestate, ualebit tutoris datio: & confirmatur ex l. Velle. & quod dixi in nepote substituto: idem est in eo qui institutus est uel exhæredatus. ¶ Si furiosus.} Dedi tutorem filio meo quondam qui erat furiosus, cum desierit furere. certè ualet datio. Si autem do eum simpliciter, erit tutor, cùm furere desierit: licet quidam dixerit non ualere dationem. ¶ Seruus.} Seruum alienum ita dedi tutorem filio meo: Stichus si liber erit, tutor sit filio meo. certè bene ualet datio. si autem simpliciter eum dedi, intelligitur, cum liber erit. & hæres meus tenetur luere, & manumittere. Viuianus.
f ¶ Dari posse.} à iudice: & sic datiua hic præcedit testamentariā: cùm testamentaria soleat omnes præcedere: ut infrà eodem. lege, si quis sub conditione. dicam. & facit institut. de atil. tuto. §. item si purè.
g ¶ Tutor datus sit.} vnus idemque. si primò purè, posteà sub conditione, uel econtra: ut s. eodem. lege, tutor. §. finali. Vel dic, vnus atque alius. sed in ultima scriptura prior sit reprobatus, alioquin vterque erit tutor: vt C. eodem, lege, secunda. licet secus sit in datione procuratorum: ut suprà de procura. l. si quis cum. §. final. ADDITIO. Tu dic secundum Barto. quòd licet fuit scriptus primò unus, posteà alius: tamen quia eodem tempore cōfirmantur, ideo ualet datio utriusque. quæ ratio cessat in procuratore: ut not. per doct. in dicta l. 2. C. eod.
h ¶ Successisse.} id est, in locum sui patris deuenisse, ut incipiat esse suus.
l ¶ Vel nominatim.} debebant autem mares nominatim exhæredari: fęminæ poterant inter cæteros: ut instit. de exhære. lib. §. j. sed hodie nulla est differentia: ut instit. de exhære. liber. § nostra. secundum Azo. Et dicas idem: sed non per omnia idem. nam si fuit nepos institutus uel cum filio, ꝗꝗ filius exhæredatus, non confirmatur: sed statim valet mortuo posteà auo. Item si fuit exhæredatus uterque, extraneus institutus: mortuo posteà auo statim ualet tutela: ut ỹ. eo. l. si pater. si autem filius tantum fuit exhæredatus, tunc testamentum aui nullum est si præmoriatur filius auo: ut suprà dixi. & facit suprà eod. l. j. & ỹ. de lib. & posthu. l. filius a patre. & l. si quis. Sed arg. contra ỹ. de reg. iur. l. penul.
m ¶ Cęperit.} dic ut s. tit. j. l. furiosus. no. & facit insti. eo. §. furiosus. & s. de iud. l. cum furiosus.
n ¶ Si liber erit.] sub eadem conditione potest hæres institui: ut ỹ. de condi. instit. l. seruus alienus. Item quod dicit dari, dic à testatore: à iudice autem non, nec purè: nec cum libertate: ut C. qui tu. da. poss. l. in seruili. Accur.
o ¶ Cum liber erit.} ergo tenet. Sed contra institu. eo. §. seruus. ubi dicit non ualere. Sol. non ualet ut statim administret, ut ibi: sed cum liber erit, sicut hic dicit.
p ¶ Scripserit.] q. d. nihil. & hoc ꝗtū ad ipsam libertatem & tutelam finaliter: sed tamen in suo seruo directam, si fuerit sciens. si ignorās fideicō. in alieno semper fideicom. ut C. de fideicō. li. l. & si nō asseri pta. & insti. eo. §. seruus. & facit. C. eo. l. si pupillorum.

SI quis sub. CASVS. Si do tutorem sub cōdōne, interim alius dandus est à iudice, nec uendicat sibi locū legitimus. nā & si testamentarius attingit tutelā, & posteà captꝰ sit ab hostibus, uel remotus uel excusatus à tutela, nō uenit legitimus: locus si mortuꝰ fit testamentarius: quia tunc bene habet locū legitimus. Viuia.
a ¶ Dandus est.} ut i. sti. de atil. tu. §. j.
b ¶ Pupillus habeat.} i. habere potest. sic ỹ. de ita. lib. Labeo.
c ¶ Abiit.} scilicet à tutela, alias subiicit scilicet iudex eum. & dic abiicit id est remouet uel excusat. sic ỹ. de leg. tu. l. tutela. §. quæ. & facit. §. si duo. & l. intestato. & ỹ. eod. l. idem fiet. Accur.
d ¶ Quia hic senatusconsul.} s. in nominatum: ut s. tit. j. l. com. plura & dicebat quòd quadiu locus est testamētarię, cessat legitima. A.
e ¶ In ciuitate esse.} Not. æquiparatur mors ciuilis naturali. Item nota quod habēti tutorem, datur tutor. sic ỹ. de excusa. tu. l. propter §. j. & not. supra tit. j. l. solet. Item not. quòd testamentaria si est, excludit legitimam & datiuam. sed si ea non est, legitima excludit datiuam. Tertiò succedit datiua, deficiente legitima. Sed quid si fuit testamentarius, & desiit? Respondeo, refert an remaneant reliqui: ut quia excusatus est, uel remotus, & tunc datiua, an nō. ut quia est mortuus naturaliter uel ciuiliter: & tunc aut aliquis alius testamentarius remanet: & datur datiuus, aut non: & tunc legitimus: ut hac lege. Item quid si fuit legitimus, & desiit? Respon sequens legitimus erit, quocūque modo definat primus: ut ỹ. de legi. tu. l. tutela. §. fi. & l. seq. nā & datiuus iam datus reiicitur superueniente legitimo, qui prius non erat ut ỹ. de tu. & ra. distra. l. si tutor. §. i. multo magis impeditur dari, dum est legitimus. Item quid si datiuus desiit? Rñ. uenitur ad legitimum, si est uel ad aliū datiuum: ut arg. dictæ. l. si tutor. §. j. Sed qđ si mater desiit, quæ tutrix fuit? Respond. siue testamentariā, siue legitimam siue datiuam dicas: habes responsionem ex premissis. sed qualis sit, no. C. quando mu. tu. offi. fun. aut. matri. sed hodie uidetur quod ipsa poterit petere quem uult, si secundo nubat: ut in auth. de nup. §. si autem tutelā. coll. 2. & C. ad Tertu. l. omnem. & C. qui pe. tu. l. matris. & facit ỹ. de admi. tu. l. Lucius. §. pe.

† Li. 37. ad Sabinum.

† Concor. c. episcopū non dīe in alienā irruere ciuitatē. per to. 9. q. ii. & uiđ glo.

† Nō est alium apud, Duar.

† Aliàs ab licitur.

† lib. 38. ad Sabinum.

† lib. 17. ad Sabinum.

pta libertas sit in persona eius, q tutor scriptus est? Potest igitur & huic fideicommissaria libertas defendi, si uoluntas apertissimè nō refragetur.

¶ Spes testamentariæ facit cessare legitimā et locus erit datiuæ. Idem si testamentarius desiit esse naturaliter uel ciuiliter iudice hoc principaliter agente. Secus si desiit esse naturaliter iudice prīcipaliter hoc non agente: quia tunc legitimus succedit, sed non succedit, ibi si aliqs ex testamentariis superuiuit. Bar.

¶ Idem. † LEX XI.

SI quis sub cōdōne uel ex die tutorem dederit medio tpe alius tutor dandus est a, quamuis legitimum tutorē pupillus b habeat. Sciendū est enim quādiu testamentaria speratur tutela, † legitimam cessare. Et si semel ad testamentarium deuoluta sit tutela, deinde excusatus sit tutor testamētarius, adhuc dicimus in locū excusati † alium dandū, nō ad legitimum tutorem redire tutelā. Idē dicimus & si fuerit remotus. Nam idcirco hic abiit c †, ut ali' detur. Quòd si tutor testō datus decesserit, ad legitimum tutela redit: quia hic d senatusconsultum cessat. Planè si duo pluresve fuerint tutores testamētarij, in locū eius, q decessit uel in ciuitate e se desiit, poterit dari alius. f Cæterū, si nullus superfit, uel in ciuitate sit, legitima tutela succedit.

¶ Tutor nō pōt dari certę rei, sed personę uel uniuersitati. h. d. cum duabus legibus seq. Bar.

¶ Idem † LEX XII.

CErtarum rerum uel causarū testaméto tutor dari nō potest, g nec deductis h rebus.

¶ Pomponius. † LEX XIII.

ET si datus fuerit, tota datio nihil ualebit.

¶ Martianus. † LEX XIIII.

QVia personæ, non rei i uel causæ datur.

¶ Vlpianus. † LEX XV.

SI tamen tutor detur testamento rei Aphricanæ k uel rei Syriacę, utilis datio est. hoc enim iure utimur.

¶ Indefinita in singulari, uel ēt in plurali prolata tutelis ęquipollet uniuersali: non tñ comprehendit eos de quibus constat testatorem non sensisse. Bar.

¶ Idem. † LEX XVI.

SI quis ita † dixerit, Filiis l meis tutorem do: in ea conditione est: ut tàm filiis m quàm filiabus dedisse uideatur. Filiorum enim appellatione, & filiæ continentur. n ¶ Si quis filio o tutorē dederit, & plures filios habeat an omnibus filiis dedisse uideatur & de hoc Pomponius dubitat. Magis est aūt, ut oībus p dedisse uideatur. ¶ Si quis liberis tutores dederit, uel filiis, & habeat quosdam apud hostes ēt ipsis dedisse uidebitur, q si non aliud apertè prohibetur testatorem sensisse. ¶ Si quis cùm ignoraret se Titiū filium hr̄e, filiis tutores dederit utrum iis solis dedisse uideat̄, quos in potestate scit, an ei quoq; quem ignorauit se habere? Et magis, est ut huic dedisse, nō uideatur, licet nomen filiorum admittat & ipsum: sed quia de ipso non sensit, dicendum est cessare in psonam eius dationem. † Proinde & si credat r filium decessisse qui supererat, idē erit dicēdum. Nec enim uidetur ei dedisse, quē obiisse credebat. ¶ Si posthumis dederit tutores, hiq; uiuo eo nascātur, s an datio ualeat? Et magis ut utilis datio fiat, etiā si uiuo eo nascantur.

tor. sed integrè ad omnia erit tutor: ut s. ti. j. l. q hēt. §. fi. Azo. & Hu. Sed l. ỹ. pxi. dicit ꝯ. & in l. qui hēt. est alius casus. Itē quod dicit causarum, est contra. C. de in lit. dā. tu. l. ad litem. Sol. ibi tutor, id est curator: de quo constat: ut ỹ. de tuto. & cu. da ab is. l. 7.
h ¶ Nec deductis.} sic s. de usu & habi. l. plenū. §. j. & ỹ. de liberis & posthu. l. cum quidam. Accur.
i QVia personę non rei.} ut insti. eod. §. certè. Sed contra institu. de excusa. tur. §. datus. & ỹ. de admini. tuto. l. cùm plures. §. cum tutor. Solu. ibi secundario. principaliter non, ut hic in curatore ecōtra. ut C. de nnpt. l. in copulandis.
k SI tamen.} Rei Aphricanę. hic datur cuidam uniuersitati: & sic non obstāt leges præcedentes.
l SI quis ita. CASVS. Quinq; dicit. Primò, si dedi filiis meis tutorem, uideor dedisse & filiabus. Secundo dicit, si dedi filio meo tutorem non, adiecto nomine filij, & plures habeo filios: omnibus uideor dedisse. Tertio dicit, qđ quando filius meis tutorem do, uideor etiā dare illi filio, qui est apud hostes. Quarto dicit, credebam filium meum Titium mortuum esse, cùm uiueret, & dedi tutores filiis meis. certè illi non uideor dedisse. Quinto dicit. si do tutores posthumis & ipsi posteà me uiuo nascantur, nihilominus ualet datio. Viuianus.
l ¶ Filiis.} secus si dixisset filiabus: quia fœmininum non concipit masculinum: ut infrà de leg. 2. l. si ita scriptum.
m ¶ Tam filiis.} natis & nasciturus: ut suprà eod. l. si quis. sed si posthumis dixeri, nō continentur iam natis ut infrà de uerbo. signifi. lege, nomen filiarum.
n ¶ Continentur.} sicut fratrum appell. continetur soror: ut s. de pact. l. tres fratres. Azo. & facit ỹ. de uerb. sig. l. si quis mihi. & l. filij appellatione.
o ¶ Si quis filio.} non expresso proprio nomine. Azo.
p ¶ Omnibus.} sic ỹ. de uer. sig. l. Seruius ait. & ỹ. de leg. i. l. qui filiabus. §. si quis. & de leg. 3. l. si plures & de leg. 1. l. si ita legetur. in pri. & ỹ. ad Treb. l. fi. Sed contra ỹ. de libe. & posthu. l. nominatim. Sed non obst. quia exhæredationes odiosæ sunt: ut eod. titu. lege, cum quidam. H. Item facit in auth. ut liceat matri & auiæ. §. ad hoc. colla. viij.
q ¶ Videbitur.] si redeant. & hoc propter ius postliminij: ut ar. s. đ adop. l. si pater. circa prin.
r ¶ Credat.} facit ad hoc. ỹ. đ iis ꝗ in testamen. delen. l. 1. §. & iō & s. de contrahen. emp. l. fundi. & de transactio. l. cùm aquiliana. & ỹ. de liberis & posthu. l. Titius. in prin. & C de testa. mili. l. sicut. & l. si cū. & ỹ. de supplec. lega. l. Labeo.
s ¶ Nascantur.} uidebatur cōtra, quia mētione posthumorum facta non continetur iam natus: ut ỹ. de uerbo. signifi. l. nomen filiarū. & facit ỹ. de liberis & posthu. l. cōmodissime. & C. de posthu. hæred. l. fi. Accursius.

f ¶ Dari alius.} ut enim hæredibus hæreditas non defertur ex testamento & ab intestato: ita testamentaria & legitima non se compatiuntur, sed testamentarius cum datiuo sic: ut hic.
CErtarum.} CASVS. Ad unum prædium nō pōt dari tutor uel ad certā causam uel causas, & est rō: quia personæ datur. tamē bene potest dari ad uniuersitatem rerum certarum. & est ratio, quia personæ datur. & hoc dicit, cum tribus legibus seq. Viuia.
g ¶ Non potest.} quantū ad hoc ut ita sit tutor sicut disposuit testa-

† libro. ij. insti. tut.

† Lib. 36. ad Sabin.

† Dederit. Duar.

† Dua. Proinde & Si certus fuit filiū &c. al. proinde & si quasi certus fuerit filiū &c. al. proinde & certior sic factus filium &c.

Exhæredationes odiosæ sunt.

Testa-

T Estamento.} CASVS. Tutores testamentarij non debent satisdare rem pupilli sal. fo. in casu nr'o habet locum satisdatio. si enim unus de testamentariis tutoribus uult solus administrare, debet offerre satisdationem contutoribus. & si contutores nolūt satisdare sicut & ipse qui offert, solus administrabit satisdando. Si autē uolūt satisdare in bonis sicut ipse, administrabunt cum eo. quandoque tamen, etiam aliis uolentibus satisdare non admittitur: ille solusq; offert satisdationem: ueluti quando turpis persona est, & male habuit se in tutela. Item & quandoque licet ipse satisdet, administrabunt alij cum eo non satisdantes: ueluti quando alij sunt honestæ personæ. Sed pone quòd omnes tutores cōcordauerunt, ut unus solus administraret: uenit unus, & offert satisdationem. Item uenit alius, & uenit tertius. certè ille debet admitti, qui est magis idoneus. Sed quid si quidam extraneus offert satisdationē, prædictam? certè non dēt audiri. Dixi ergo qd' testamentarij non satisdant, nisi sicut dictum est. idem est in datis à iudice ex inquisitione. hoc dicit usq; ad l. si nemo. §. fi. quæ incipit testamento. Viuianus.

libro. 35. ad edictum

Concor. gl. in verb. & testimonio. ibi, tutori datoi testamento suo sufficit testimoniū patris. cap. episcopum. ix. q. ij.

Testamentarii non coguntur a iudice satisdare, sed quandoque possunt offerre ut soli administrent, ad quod admituntur, nisi alii et offerant idonee, uel iudici cognoscenti aliud uideatur. Quod si plures simul offerunt, idoneior eligitur. Bar.

Idem. LEX XVII.

Testamento datos tutores non esse cogendos satisdare rem saluā fore, certo certius est. a Sed nihilominus cum quis offert satisdationem, ut solus administret audiendus est, ut edicto cauetur. b Sed rectè prętor etiam cæteris detulit hanc conditionem, si & ipsi uelint satisdare. Nam si & ipsi parati sint satisdare, non debent excludi alterius oblatione; sed impleta uidelicet ab omnibus satisdatione, omnes gerēt: & qui contentus est magis satis accipere quàm gerere, securus erit. Nō omnimodo tamen is qui satisdat, præferendus est. Quid enim si suspecta persona sit, uel turpis, cui tutela committi nec cum satisdatione debeat? c Vel quid si iam multa flagitia in tutela admisit? d Nōnne magis repelli & reiici à tutela, quàm solus administrare debeat? Nec satis non dantes, temere repellunt: quia plerunq; bene probati & idonei atq; honesti tutores, etiā si satis non dent, nō debent reiici: quinimò nec iubēdi sunt satisdare. Duplex e igitur causæ cognitio est. Vna ex persona eius, qui obtulit satisdationē, quis & qualis sit. Alia contutorū, quales sint, num fortè eius existimatiōis f uel eius honestatis sint ut non debeant contumeliam satisdationis subire.

Callistratus. LEX XVIII.

Qvòd si plures satisdare parati sint, tunc idoneior g præferendus erit: ut & tutorum personæ inter se, & fideiussorum comparentur.

Extraneus uolens satisdare non repellit tutores ab administratione. Bartolus.

a Certius est.} ut C. de tuto. uel cura. qui satis non de. l. penult. & instit. de satisda. tu. §. j. & C. de episco. audien. l. de creationibus. Hug.

b Cauetur.} sed hæc facultas oblationis satisdandi non est in patronis, ne spes successionis diminuatur. ut j. de legiti. tuto. l. legitimos. §. pe.

c Debeat.} ut & j. de suspec. tuto. l. suspectus. & l. quia.

d Admisit.} sic infrà de suspec. tuto. leg. iij. §. fin autem. & de re mili. l. non omnes. §. à barbaris.

lib. 3. edicti. Monitorij.

e Duplex.} sic s. de tutel. l. Celsus. Hug.

f Existimationis.} id est famę sic j. de uar. & extraordi. cog. lege penul.

Qvod si plures.

g Idoneior.} sic j. de leg. j. l. huiusmodi. §. fin. & de accusa. l. si plures. & de libe. ho. exhi. l. iii. §. hoc interdictum. & C. communia de lega. l. fi. in princ. & j. de col. do. l. fi. sic j. de dam. infe. l. i. reficiēdo. Sed arg. contrà s. de iudi. l. in tribus. & de usufru. l. æquissimum. in prin. & l. quoties. & j. de admi. tuto. l. 3. in fi. ADDITIO. Dic secundum Barto. quòd ibi nemo offerebat satisdationem.

Si nemo.} Casus in hac lege patet ex casu pcedenti usque ad §. testamento. Testamento.] Institui mihi posthumum meum hæredē: & ei substitui Titium. Item dedi ei tutorē Sempronium certè Sempronius nō erit tutor antequam posthumus nascat: & si posteà non nascatur, & sic habeat substitutus hæreditatem: de iis quæ administrauit Sempronius, tenetur substituto utili act. neg. gest. Quid si posthumus nascatur, & habeat substitutum: posteà sic tutor q. gesserat ante natiuitatem posthumi, fuit remotus à tutelā antequā is ciperet gere post natiuitatem eius? certè adhuc tenetur pupillo utili actione prædicta. si autē administrauit & ante natiuitatem & post: de utraq; gestiōe tenetur actione tutelæ: quod est mirabile. Viuia.

h Non est audiendus.} Arg. contra. C. communi diui. l. iii. in fin.

Vlpianus. LEX XIX.

Si nemo tutorum prouocet ad satisdationem, sed existat quidam qui tutor nō est desideretq;, ut aut satisdent tutores, aut si non satisdent, parato sibi satisdare cōmittant tutelam, non est audiendus. h Neq; enim aut extero committenda est tutela, aut testamento dati tutores contra ius satisdationi subiiciendi sunt. Hoc edictū i de satisdatione, k ad tutores testamentarios pertinet. Sed & si ex inqsitiōe dati sint tutores, Marcelus ait ad eos ptinere hoc edictum, l & id etiam oratione djuorū fratrū significari. Ideoq; & illi clausulæ m sunt subiecti, ut si cui maior pars tutorum decernat, is gerat quem maior pars eligat: quamuis uerba edicti ad testamentarios pertineant.

De eo q qs gerit antequā nascat posthumus, tenetur actione ne. ge. si uero post eū natū gerat, ī actiōe tutelę deuoluit. B.

Testamēto datus posthumo tutor, nondum est tutor, nisi posthumus edatur: datur tamen aduersus eum substituto pupilli negotiorum n gestorum actio. Sed & si partus editus fuerit, deinde hic tutor prius, quàm quicquam gereret, remotus à tutela fuerit, & hic eadem o actione tenebitur. Si qd plane gesit post editum partum, de eo quoque quod ante gesit tutelæ iudicio tenebitur: & omnis admīstratio in hanc actionem ueniet. p

Paulus. LEX XX.

Tutor incertus testamēto, q dari non potest. Quemlibet possumus tutorem dare: siue is ptor, siue consul sit: r quia lex duodecim tabularū, id cōfirmat.

Idem. LEX XXI.

Testamento s tutores ij dari possunt, cum quibus testamenti factio t est.

Qui reliquit tutorem seruum, quē putabat liberum, nō vř libertatē ei dare. B.

ADDITIO. Dic qd' hic fuit electa industria psonę: quę nō ibi cessat secundum. Bar.

i Hoc edictum.} cuius uerba non habemus.

k De satisdatione.} scilicet non exigenda: ut & s. l. testamento. j. respon.

l Hoc edictum.} nam & hi nō satisdāt: quia idonei sunt electi: ut instit. de satisda. tuto. §. j. soli ergo legitimi & datiui sine inquisitione satisdant.

m Clausulę.} eiusdē edicti uel alterius. & facit ad §. j. de lega. 3. l. 3. & 4. & v. & infrà de adminini. tuto. l. iii. §. penul.

n Negotiorum.} utilis: ut j. de tu. & ra. distr. l. pe. & de eo qui pro tu. neg. gessit. l. j. §. si quis. & s. de neg. ge. l. neque. §. in hac. & l. cùm pater.

o Eadem actione.} nego. gest. & utili. Hug.

p Veniet.} sic j. de rebus. dub. l. quędā. et s. si cer. pet. l. proinde.

Tutor.} incertus.} CASVS. Primò: pone exemplū ut infra eodem. duo. sunt Secundo dicit, q non solùm prætor, sed etiā consul potest tutor in testamento dari. Tertio dicit, quod illi demum possunt tutores in testamento. dari, q ex testamento capere possunt. Quartò dicit, q si testator tutorem seruuū dedit quē liberum putauerat, nihil agit. Quintò dicit, q incerto pupillo non potest dari tutor, certo autem sic. & ponit exempla. Sextò dicit, q si pupillus habeat plures tutores & cum uno eorum uult agere: potest authoritate alterius. & nō est necesse, q detur curator. Septimo dicit, qd' tutor duorum pu. potest se exonerare ab unius tute. & alterius erit tutor. hoc dicit. usque ad leg iure nostro. Viuia.

lib. 38. ad edict.

Sic et ut potest fieri cōpromissum de ... certa ... na: ut in ... innotuit ... fi. cū glo. ... post prin. ... extra de ...

lib. 3. Breuium.

q Testō.} ēt subaudi. Et no. q certus debet esse tutor: ut insti. de le. §. tutor. & j. e. l. duo. & certus ille cui datur: ut j. e. l. tutor. Itē certus procurator: ut s. de pc. l. dūmō. Et certus qui instituitur hæres: ut j. de hære. inst. l. in tps. §. quoties. Et ille cui legatur: ut insti. de le. §. incertis. Nec ob. j. de reb. du. l. quidam: quia ibi bene certus intelligitur legatarius. Itē nō ob. C. de episc. & cle. l. id quod & l. nulli. & l. si quis ad declinandā. quia spālia ibi fauore pauperū & captiuorū.

r Consul fit.} Possunt tamen se excusari: ut insti. de excus. tu. §. & qui potestatem. at iudex non posset dare nisi sibi subiectum: ut not. s. de tut. l. etiam.

s Testamento.] aliàs incipit, si quidem. & aliàs testamento.

t Factio est.} passiue hoc intelligas. i. q capere possunt ex testamento alioquin contra: ut insti. qui da. tu. po. s. in prin. ubi filiusfa. potest esse tutor: non tamen potest testari actiuè. sed quo tpe erit hoc attēdendū? an obseruabitur quod in hæreditate, uel ēt qd' in legato dicimus attendendū: ut instit. de hære. quali. & diff. §. in extraneis. uel tps aditæ hæreditatis tantum? quod magis uidetur: ut s. e. l. si nemo. & C. de cadu. tollend. l. j. §. in nouissimo. & argumen. ei' quod dicitur de hæreditate, & legato, & conditionibus: ut j. d' regu. Cato. l. Catoniana.

Vlpia li. 45. ad edi. est.

Idem. LEX XXII.

Si quis tutorem dederit filio suo seruum a, quē putabat liberum b esse, is neque tutor, neq; liber erit.

Incertitudo circa personas quibus datur tutor uitiat dationem. Item datio certa pōt conferri ī uolūtatē eius cui dat. B.

libro. 8. Quæstion.

Aphricanus. LEX XXIII.

iij Tutor ita rectè non datur, Illi aut illi filiis meis, utri eorum c uolet, Titius tutor esto. Quid enim dicemus, si Titius cōstituere nolit utri ex filiis tutor esse uelit? Ita autem rectè tutor dabitur, Titius si uolet, illi filio meo d tutor esto.

lib. 5. ex Cassio.

Du. si plures tutores sint, à pretore curatorem posci &c.

Iabolenus. LEX XXIIII.

Si plures e tutores dati sint à Prętore, curatorē posci litis causa superuacuum est: quia altero tutore authore, cum altero agi potest.

Nō est tutore, apud Duaren.

Excusatus à tutela unius pp hoc non excusat a tutela alterius. h. d. Vel aliter In separatis de uno ad aliud nō infert. B.

lib. 4. Pādecta.

Modestinus. LEX XXV.

Duobus f pupillis tutor datus, & si ab alterius g tutela se excusare potest, cùm res separatæ h sint: attamen alterius tutor manet.

Solue ut ibi fm Bar.

Mater non potest esse tutrix testamentaria nec a iudice confirmatur.

libro. 4. Respons.

Papinianus. LEX XXVI.

Iure nostro tutela cōmunium liberorum matri testamēto patris frustra mandatur. i Nec si prouinciæ præses imperitia lapsus patris uoluntatem sequendā decreuerit successor eius sententiā quā leges nostræ non admittunt, rectè sequetur. k

Non vř tutor honorarius, q ab aliis rationes exigere debet. Bar.

Honoris l cā tutor datus nō uidetur, quem pater m à cæteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit, rationes accipere uoluit.

Datus tutor in testō de cuius uirib. dubitat, a prætore cōfirmat: & interim erit tutor: sed qualis sit declarabit euētus. B.

Propter litem inofficiosi testamenti ordinandam, exhæredato filio, quem ei tutorē pr̄ dedit eūdem à prætore cōfirmari oportet. Euentus n etenim iudicatæ rei declarabit utrum ex testō patris, an ex decreto prætoris authoritatem acceperit.

Duar. exhæredato filio cu... torem &c.

Non est etenim, apud Duar.

Triphoninus. LEX XXVII.

Idem fiet, o si intestatum decessisse patrem, pupilli nomine d' fendatur, falsumve testamentum nomine pupilli dicatur: & si patruus extet, legitimus p tutor futurus ab intestato: quia tutorem habenti tutor dari non potest. q Nam commodius ipse, q scriptura continetur. à prætore dabitur: ut sine ullo litis pręiudicio r iustus tutor author pupillo ad eam litem fiat.

li. 14. disputation.

Propter cām status receditur a legitimo, & locus est datiuo. Bar.

Cū autē ipse s patruus quē tutorē legitimū sibi dicebat pupil-

a Si quis.} Seruum. Setiam suum. ad quod est j. de mili. testa. l. neq;. §. si seruum.

b Putabat liberū esse.} secus si sciret: quia tunc uel directā si esset suus: uel fideicommissariam, si esset alienus, haberet libertatem: ut s. eo. l. si hæreditas in fin. & in sti. eo. §. j. & facit j. de fideicommi. lib. l. generaliter. §. si quis tutorem.

c Tutor.} Veri eorum. Videbatur contra: quia nō posuit in sua potestate. sed cui. ad quod s. tit. j. l. q hēc. §. si pupillus. sed incertitudo, hoc facit: ut & not. s. eod. l. tutor. incertus. & facit infrà de noua. l. si Stichum. §. si decē. & de stipu. ser. l. sed & si ita stipuletur. & de leg. secundo. l. unum. §. rogo. Sed argu. contra j. de noua. l. si is. in fine.

d Filio meo.} & sic omnibus filiis uid' tur dedisse, licet in singulari numero fuit locutus: ut s. eod. si quis. §. i. & j. de uerb. sign. l. seruius ait. sed certè bene hoc admitto. sed l. ista non facit istam uim, sed an ualeat tutoris datio facta sub hac conditione, si uolet. uel sub illa, utri eorum uolet. Azo. & primo propter incertitudinem personæ cui datur, non ualet, i secundo est certa, & ideo ualet, at in legato dic ut j. de leg. primo. l. senatus. §. legatum. & l. si sic. In stipulatione dic ut j. de act. & obli. l. sub hac. & de uerb. ob. l. centesimis. §. fi. & dic q dictiō si, facit hic ueditionem, qnq; non. ut j. de condi. insti. l. uerba.

e Si plures.} secus si unus tantū: ut C. de in lit. dan. tut. l. j. & j. de tu. & ra. distr. l. si tutor. §. si testamento. in fi. §. & inst. de a ut. tu. §. fi. & s. de tu. l. qui habet. §. si pupillus.

f Duobus.} uel diuersi fuerunt testatores, & tunc plana; uel unus, sed filij habebant bona materna, uel alia separata: nec enim exigo q bona eius pater diuiserit, cum etiam exhęredatis potest dari tutor. ut j. l. proxi. §. fi.

g Alterius.} fortè liberti cum iste sit ingenuus, ut C. de excusa. tuto. l. excusatum. uel ēt propter numerum tutelarum secundum primum casum, & etiam secundum alium: ut C. de lib. cau. l. si multis.

h Separatæ.} alioquin una tutela intelligeretur, non duæ: ut j. excu. tu. l. tria. & inst. de excu. tu. §. idem tria? Sed quid tunc fortè erit ut dicitur. C. qui. tu. nu. l. fi. in fi.

Iure nostro.} CASVS. Non possum in testamento meo committere uxori meę tutelam filiorum communium: & si cōfirmata fuerit uoluntas mea prædicta à prędide, successor prædidis non tenetur illam sententiam prædidis tenere. Secūdo dicit q si do tutores duos filio meo, & posteà do ei tertium, cui uolo reddi rationem per alios quolibet mense fortè: certè iste tertius non dicitur tutor honorarius. Tertio dicit, exhęredaui alium meum impuberem in testō meo: & ei dedi tutorem, & institui mihi hęredem extraneum. hi?s uult agere querela inofficiosi testamenti contra insti. certe authoritate prętoris dictus tutor ei præstabit authoritatē in agenda. & si succubat i querela pupillus, dictus tutor erit testamentarius: si obtinebit erit datiuus: quia ruptum fuit testm̄ eo uiuente. & quod diti quando agitur querela per filium pup. habet locum si pup. dicat patrē intestatū decessisse, uel dicat falsum esse testamentum quod monstrat institutus. nam authoritate prætoris authorabitur ei tutor in testō falso ei datus, licet habere possit pupil. tutorem legitimum: puta patruum nec proderit hæc confirmatio tutoris illi qui ostendit testamentum. allegabit eñ ipse fortè hoc modo. tu. pu. habes authoritatem à tutore quē ostendit testamentum quod monstro: ergo d' bet esse firmum testm̄. Sed pone quod dictus pu. non habuit tutorē in testamento: sed habet patruū quē d' esse suum legitimū tutorē: ille autē patruus uult habere hęreditatē, dicens q pup. non fuit legitimus filius d' functi. certe alius tutor debet dari à iudice ponuntur ergo hic usque ad l. qui tutelam. tres casus, in quibus non habet locum leg. tu. imo testamentaria licet sup ipso testō sit quæstio. Item ponitur quartus in quo habet datiua locum, & non legitima. Viuia.

i Mandatur.} sed consilio eius geri rectè mandatur: ut j. de admini. tuto. l. quidā decedens. §. Papinianus. & repete hic qd' no. s. de tu. l. fi. & C. qñ mu. tut. o f. fun. l. prima & aut. matri. & i. de neg. gest. qui aliena. §. quaquā. Item uidetur contra. j. ad Tert. l. 2. §. si mater. ibi, quid tamen si pater &c. sed dic ut ibi.

K Sequetur.} ut j. de rebus e. l. quamuis.

l Honoris.} Honorarius dicitur quia honor est ei cui datur, si alicuius dignitatis sit qui datur. Alij quia à prætore datur, quod non placet: ut no. j. de soluto. l. quòd si fortè. §. primo.

Honorari' quis dicit.

m Quem pater.} hoc ipso q eum præposuit aliis, sed ita si alios uoluit gerere sine isto. ut j. de admi. tu. l. iii. §. i. quæ est contra. Vel dic ut ibi.

n Euentus etenim.} qa si succūbat in quærela pupillus, erit tutor testamentarius: si obtineat, erit datiuus: quia cū rumpitur testm̄ per querelam, & cætera quæ ibi sunt, rumpuntur: ut legata & tutelæ: ut s. de inoffi. testa. l. qui repudiantis. §. fi. & l. Papinianus. §. fi. & s. eo. l. 3. hodie secus: ut C. de libe. prgte. aut. ex causa. & continua. l. se. cum ista. ADDITIO Ex hac gl. no. q per aut. ex causa conseruatur illud quod est relictum filio rumpēti testamentum, nam ei erat datus tutor ut sibi cōseruetur, quod ēt tangit gl. in l. maximum. uitium. C. de libe. præte. secundum Bar hic.

o Idem fiet.} scilicet q confirmatur testamentarius.

p Extet legitimus.} extet dico scriptus in testō: nam confirmabitur ut datus in testamento, non ut legitimus. Vel dic secūdo q non erat scriptus patruus, sed alius qui cōfirmatur excluso patruo legitimo: quia donec speratur testamentaria non est locus legitimę: ut s. eo. l. si quis sub conditione. & hæc lectura est aptior literæ quę sequitur, quia tutorem habenti. &c. Accur.

q Nō potest.} nisi ut s. ti. j. l. quæsitum. & l. si quis. & nisi creuerit patrimonium ut C. in quib. cau. tu. ha. licet. Azo. & j de excusa. tu. l. propter. §. 2. H. & facit insti. de cura. §. interdum.

r Præiudicio.} si enim alius daretur, uideretur testm̄ non ualere, & fieri ei præiudicium: quod hic non, est qñ idem confirmatur.

s Cum autem ipse patruus.} i. scriptus in testō tutor. Vel dic secundum aliam lecturam quod non erat scriptus, nec etiam aliis scriptus

Universidad de Deusto Biblioteca

ſcriptus erat tutor.& facit ſ.de excuſa.tuto.l.ſi pupillum.
a ¶Criminaretur.} i.accuſaret.

QVi tutelam.} CASVS Inſtitui filium meum impuberem hæredem,& ei Titium tutorẽ dedi,& legaui dicto Titio & etiam filiis Titij: poſteà ipſe mortuo me excuſauit ſe à tutela prædicta. certè non ſolùm legata ſibi relicta amittit. ſed etiam relicta filiis ſuis, contemplatione ſuæ tutoris legaui filiis eius. Secundo dicit. inſt. cui hæredes, & per fideicõ. eos rogaui ut manumitteret Stichum ſeruum meum: poſteà dictum Stichum dedi tutorem filio meo impuberi uolens recedere ab eo quòd dixi manumittendum per fideicom. certè nõ erit incontinẽti tutor, ſed tunc demum cum fuerit manumiſſus. Tertiò dicit, ſi patron' dedit tutorẽ liberto impuberi, non ualet, ſed confirmatur. Viuia.

† lib.4.Reſponſor.

lus eſſe ſubiectum filium criminaretur, a & ad ſe legitimam hæreditatem pertinere contenderet alium tutorem petendum Iulianus reſpondit.

¶*Qui ſe à tutela excuſat, pditq ſibi ſuiſq; eſt ea contemplatione relictum. Bart.*

¶Papinianus. † LEX XXVIII.

QVi tutelam teſtamento b mandatam, excuſationis c iure ſuſcipere noluit, d ab ijs quoque legatis ſubmouendus e erit, quæ filij eius relicta ſunt modò ſi legata filij non affectione f propria, ſed in honorem patris meruerunt.

¶*Seruus datus tutor non erit liber incõtinẽti: ſed eius libertati aliter prouidet. B.*

¶Verbis fideicõmiſſi manumiſſus, g non iure tutor teſtamẽto h datur. poſt libertatem itaq; redditam, ex uoluntate teſtatoris ad tutelam uocatur.

¶*Patronus non poteſt dare liberto tutorem, ſed confirmatur. Bar.*

Impuberi i liberto patronus fruſtra tutorem dabit: ſed uoluntatẽ eius, ſi fides inquiſitionis cõgruat, Prætor ſequetur.

¶ *Qui ſibi aſſcripſit tutelam in teſtõ, non erit tutor, niſi teſtator ſubſcripſit: & executionem amittit. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXIX.

b ¶Qui tutelam teſtamento.} ſecus ſi à iudice: ut ſ.de excuſa. tuto.l. Neſennius.& de iis qui. ut indig.le. poſtlegatum.§. amittere. argu. contrà. ſ.de legat. ij. cum filius.§. non iure.
c ¶ Excuſationis.} aliud ſi ideo quia de iure eſſe nõ poteſt: ut quia miles: ut C.de le. l.ab adminiſtratione. uel minor. ut infrà, e. l. quæro. §. fina. Item idẽ eſt ſi remotus ẽ ut ſuſpectus. ac ſi ſe excuſet. Item idem ſi non adminiſtrauit, ſed cæteros adminiſtrare pmiſit: ut ſ.de excu.tu.l.quid autem.

† libro.15. Reſponſo.

d ¶ Noluit in totum uel in partem: ut ſ.de leg.j.l.etiam ſi.Azo.
e ¶ Submouendus.} Cùm aliàs teſtator legaturus nõ fuerit: ut ſ.de excuſa.tu.l.Neſennius.ſed aliàs diſtinguitur an emolumentũ legati eſſet peruenturũ ad patrẽ, uel non: ut ſ.de iis qui.ut indig.l.poſt legatum.§ ſi pater. quam diſtin. hic non admitto, cùm & ſi ipſi eẽt relictum, poſſet conſequi, ſi aliàs relicturus eſſet: ut d.l.Neſennius.
f ¶ Non affectione.} ſic.ſ.de leg.3.l.ſi tibi. Item no. q iſti filij perdunt per alium qd' ex ſua perſona habere poſſunt. Arg. ſ.ſ de leg.3. l.ſi.§.Seio.& de leg.2.l.ſi Titio.& l.qui capere. Itẽ contra huic l. ſ.d excuſa.tu.l.tutor.§.j.ſed expone ut ibi. Item facit ſ.ubi pu.edu. le. j. §.ſi.& de admi.tuto l.ita autem §. Papinianus. ADDITIO. Dic q in illis legibus contra erat pro parte relictum in perſona utriuſque hic autem erat totum relictum contemplatione patris: ut ſ. de uulga.& pupil.ſub.l.ſi plures.§. in arrogato. Bar. hic.
g ¶ Manumiſſus.} id eſt manumitti iuſſus. ſic miſſus i. mitti iuſſus: ut ſ.de dam.infec.l.ſi finita. §.pen.& l.ſi quis iuſſus. & pone iuſſum. manumitti ab ipſo teſtatore, qui dabat eum tutorem: & erat eius p prius ſeruus.& dic q conſtabat q dando eum tutorem uolebat recedere ab eo, quod dixerat eũ manumittendũ per fideicõmiſſum. alioquin ſecus eſſet. nam pono primò reliquiſſe libertatem per fideicõ. poſteà tutorem dando vĩ libertatem dare directam: ut inſt.qui teſta. da.tu.poſſ.§.ſed ſciendum.& ſ.eod,l.ſi hæreditas.§.j.& l.tutor.§.fin. & de uulg.ſubſtit.l.ſi quis eum quem. Et idem eſt ſi conuertas ordinem in dubio uoluntatis defuncti, quia directa fauorabilior eſt fidei commiſſaria: quia eam ſtatim conſequitur. arg.ſ.de leg.2.le. ſi idem ſeruus.& infrà, de manu.teſta.l.ſi peculium.§.i.& C.de neceſ. ſer. l.quidam. in prin. Item facit bene ad rõnem iſtam. ſ.de liberis & poſthu. l.ſi ita.§.regula. Illud quidem dici nõ poſſet, quod ille qui dabat eũ tutorem, fuerit rogatus ab aliquo eum manumittere, & eum nondum manumiſſum det modò tutorem: quia hoc ipſo conſequeretur eo mortuo libertatem directam: ut inſti.qui dari tu.poſſ.§.j. Vel dic q hic ſeruus erat alienus,& dominus eius rogatus erat ab aliquo q eum ſibi reliquerat uel aliquid aliud, eum manumittere. Vel iſte qui dabat eum tutorem in teſtamento, in eodem rogauerat dominum ut eum manumitteret. Azo.
h ¶ Teſtamento.} ut mox ſit tutor ante libertatem: quia non uult teſtator ut liber ſit, neque tutor niſi ab hærede manumittatur, ſi hoc conſtet: aliàs præſumitur q uelit eum habere directam per hoc qd' datur tutor ſecundum Hug. ut modò not.
i ¶Impuberi.} fa.C.eodem,l.j.& ſ.tit.j.l.iij.& de excuſ.tut.l. iuriſperitos.§.fina.

EX ſententia ſenatuſconſulti Liboniani k tutor non erit, qui ſe in teſtamento pupillo tutorẽ ſcripſit. Cùm autem patris uoluntas hoc ipſum manu ſua declarantis ambigua non eſſet, eũ (quã uis alij tutores eſſent), curatorẽ l dandum reſpondi: nec admittendam excuſationem m quam iure publico habebat, quoniam promiſiſſe uidebatur: nec ut ſuſpectum n remoueri.

¶*Incertitudo perſonæ cui datur tutor, uitiat dationem. Bart.*

¶Paulus. † LEX XXX.

DVo ſunt † Titij, pater & filius. datus eſt tutor Titius, nec apparet de quo ſenſit o teſtator. quæro, quid iuris ſit, Reſpondi, Is datus, eſt quem dare ſe teſtator ſenſit. Si id non apparet, non ius deficit ſed probatio. igitur uẽter p eſt tutor.

¶*Tutores dati in teſtamento rupto, debent firmari. Bar.*

¶ Scæuola. † LEX XXXI.

SI pater exhæredatæ filiæ tutores dederit, & teſtamentum eius ruptum dicatur, nato poſthumo: commodiſsimum eſt, coſdẽ tutores pupillæ q dari ad petendã inteſtati hæreditatem.

EX ſententia.} CASVS Scribo me tutorem in teſtamento Titij: non ero tutor. nec enim apparet ſcriptum teſtatoris ſcribentis me tutorem: quia tunc bene ero tutor, cũ concurrit mea ſcriptura cum ſcriptura teſtatoris: Et quia ibi eſt mea nõ habeo excuſationem a tutela: & quia eſt ibi illa teſtatoris, nõ poſſum remoueri ut ſuſpectus à dicta tutela. Viuianus.
k ¶Liboniani.} eius ſenatuſconſ. fit mentio infra de fal. in rubri.& l.ſenatus.& leg. diuus. & l. filius. & C. de iis qui ſibi aſſcri. l. ſenatus.
l ¶ Curatorem } nõ dicit tutorem, quia habenti tutorem. &c. ut C.qui per tu. poſ.lege penulti. Vel dic id eſt tutorem. ſic C.de confirma.tuto.l.ſi ut proponis.
m ¶ Excuſationẽ.} præiudicat ergo ſibi per id quod de iure non tenuit, ſcilicet talis datio in teſtamento. ſic infrà ad legem Iul.de adulte. leg.uim paſſam.§.duos. Argumen. contrà infrà de le.ſecũdo.l.cùm quis. in princi. & facit ſ.de decu.l.ij.in fine. Hug.

† libro. Quæſtion. Caſus huius l. recitatur in gl. in c. paſtoralis. ... primi ... ſeri. & cor. cũ ... l. inquantũ ... incertitudo perſonæ ... cũ tibi. & q ibi ... doc. & gl. extra de ... ſta.
libro. Quæſtion.

ADDITIO. Tu dic ſecundum Bar. q hic uidetur purè remiſiſſe: in contrario promiſit ſub quadam conditione ſeu quodam, reſpectu, q poſtea deficit.
n ¶ Suſpectũ.} hoc ipſo, licet uideatur ſuſpectus quia ſe ingerit ſcribendo ſe tutorem: ut infrà de fal.l.uxori.§.i.& ſ. de procur.l.quæ omnia.& ſ.rem pupil.fal.ſo.l.datiuus.& hoc intelligit Io. cum manu ſua teſtator declarauit hoc ipſum &c. ut ſ. dixi: aliàs ſecus. Vel dic ſecundum H.etiam ſi hoc non declarauit, quòd non ſit remouendus, ſi aliàs idoneus inuenitur: ut dicta.l.uxori.§.j.& facit infrà titu. j.l.ij.

DVo ſunt.} CASVS. Si do Titium tutorem, & non poteſt ſciri de quo Titio cogitaui: non ualet datio. Viuia.
o ¶ Senſit.} ſic ſ.e.l.ſi quis.§.ſi quis cum.& ſ.de condi.& demon.l.dẽmonſtratio.in prin.& ſ.de uerb.obli.l.in cõuentionalibus. & de le.i.l.ſi quis à filio.§. i. Sed quid ſi alter decedat uiuo teſtatore? uĩ q ſuperſtes debeat eſſe tutor: ut argu.ſ.de hære. inſtit.l. qui ſoluendo. & ſuprà de contrahen.emp.l.ſi in emptione.§.penul.Arg.contrà.ſ. de adimen.leg.l.3.§.ſi duobus.
p ¶ Neuter eſt tutor.} concor.inſtit.de leg.§.tutor.& ſ.eo.l. tutor incertus,& ſ.de reb.du.l.fuerit.& ſ.de hæred.inſti.l.in tempus.§.j.& infrà, de decu.l. ..§.ſi.& infrà, de condi.& demon.l. falſa.& ſ. de rei uendi.l.idem. Pomponius ſcribit.§.fina. & ſ.de manu. teſta. l. cũ ex pluribus.& ſ. de uſufruc.l.ſed & ſi quid.§. interdum. Sed argu. contrà ſuprà ad leg.Aquil.l.item Mela.§.ſi plures. Item eſt contra infrà de leg.2.l.8.§.ſi inter. Sol.ut ibi. ADDITIO Dy. dicit quod illud eſt fauore publicæ utilitatis, ne maleficia remaneant impunita, cùm omnes deliquiſſe conſtat. idem not. in c.in obſcuris, de reg.iur.l. vj. ſecundum. Bar.

† Solue ... ibi pater ... cũdũ. Bar.

SI pater.} CASVS. Exhæredaui filiam meã, & ei tutorem dedi, & aliũ mihi inſtitui: poſteà natus eſt mihi poſthumus. & ſic ruptum eſt teſtamentum. certè ad petendam meam legitimam hẽditatem confirmabitur dictus tutor dictæ pupillę. Viuia.
q ¶ Pupillæ.} ſ. exhęredatæ per confirmationem iudicis. nam cũ teſtamentum ruptum ſit natiuitate poſthumi: nec datio tutelę ualet. hodie ſecus: ut not.ſ.eo.l.iure.§.fin. an etiam & poſthumo dabit idẽ Argumẽ. q ſic.ſ.co.l.ſi quis tutorem.in prin.& §.j.& l. ſi quis filia bus.& infrà, de uer.ſignifi.l.Seruius ait.

Quæro

QVæro.] CASVS Teſtator bene poteſt dare tutorem filio ſuo de alia ciuitate, quàm unde natus ſit. Secundò dicit, q tutor datus propter rerum notitiam, tenetur ita bene ſicut alij. Tertio dicit, dedi ſeruum meum maiorem xxv.an. filiis meis tutorem, & non dedi libertatem expreſse. certè liber erit incontinenti adita hẽditate. Viuia.

† lib.9.Reſponſo.

a ¶Poſſe.} habet tamen excuſationem: ut ſ de excuſa. tu.l.fin.& C.de excuſa.tu.l. teſtamento. Item ſecus ſi à iudice detur: ut C.qui dari tuto. poſſ.l. neq;.& ſ.de tuto.& cur. da. ab iis l. ius dandi. & l. j. in ſi.& l.diuus & no, ſ.de tute.l.etiam.
b ¶Notitiam.} nã quidam dantur cauſa honoris, quidam propter rerum notitiam: ut ſ.de ſolut. l. quod ſi fortè.§.1.& ſ.eo.l.iure noſtro.§ i. & ſ.de admini.tuto.l.3.§.j. Hugo.
c ¶ Placet.} ut inſti. eo.§.ſeruus.
d ¶ Legitimam ætatem.} ut C.de leg. tute.l.ſi.nec obſtat. C.de leg.l. pe. quia hic ñ poteſt eſſe etiam ſi uelit: ut no.ſuprà eo.l.qui tutelam.

† Seius.

TVtoribus.} CASVS. Ita dicit teſtator: Lucium Titium do tutorem filio meo. & ſi is Lucius Titius, non eſt uiuus, tunc do tutorem Caium Plautium. Lucius Titius uiuens tutelam adminiſtrauit, & poſteà mortuus eſt. certè non habebit Caius Plautius tutelam: quia ita demum fuit tutor datus, ſi Lucius Titius non uiueret tẽpore mortis teſtatoris tunc autem bene uiuebat: ut dictũ eſt. Vi.
e ¶ Tutoribus ita datis. per illa uerba ſcilicet ſi is non uiuat: tunc &c. ſic ergo extremum tempus mortis tunc aduerbium ſignificat: ut infrà de cõdit. & demon. l. iiii. §.fina.

† Vindicatæ, in P. F.

† lib. 8. ex poſteriorib. Labeonis.

† Inquãtũ iſte tex. facit quod dictio, Tunc cũ uerbo pſentis tẽporis iuncta, refertur ad tẽps mortis cõcor. tex. in c.ego.& ibi Archi. poſt gl 64. diſt.

CVm codicillis.} CASVS. In teſtamento meo dedi tutores filiis meis poſteà credens quoſdam ex tutoribus deceſsiſſe, uel à tutela excuſatos eſſe, feci codicillos, & dedi tutores filiis meis exprimendo in codicillis, quòd propter meã credentiam dabã uos ultimos tutores. certè deficiente cauſa id eſt credentia mea, deficit effectus: quia non reiiciuntur à tutela teſtamentarij. Viuia.

† lib. 10. Digeſtor.

f ¶ Significaſſet.} ſcilicet aliquis.
g ¶ Permanerent.} & dati codicillis, cùm eis erunt tutores: quoniam dando poſteriores, priores non remouiſſe uidetur: ut C.e l. 2. ar. cõtra.ſ.de procu.l.ſi quis eum.§.ſi. Vel fortè dati in codicillis nõ erũt tutores: ut ſ.de hæredi.inſti.l.fina & ſecundũ hoc no. generale, quod cauſa ceſſante ceſſat effectus. ſic inſti.de excu. tu. §.inimicitiæ.

¶*In teſtõ poteſt dari tutor non ciuis. B.*

¶Paulus. † LEX XXXII.

QVæro, an nõ eiuſdem ciuitatis ciues teſtamẽto quis tutores dare poſsit? Paulus reſpõdit poſſe. a

¶*Tutor datus cauſa notitiæ, ita tenetur ut alius. Bar.*

¶Idem Paulus reſpõdit eũ quoque, qui propter rerum notitiã b tutor datus ſit, perinde in omnibus & adminiſtrationis & acceſſionis iure conueniri poſſe, atque cæteros tutores qui eodem teſtamento dati ſunt.

¶*Licet expreſſum differatur, tacitum non differtur. Bar.*

¶Lucius Titius hẽdes inſtituit filios ſuos pupillaris ætatis, eiſq; tutores his uerbis dedit: Filiis meis tutores ſunto Caius † Mæuius, & Lucius Eros. cui Eroti libertatem non dedit. fuit aũt Eros intra xxv. annum ætatis. Quæro an poſsit libertatem ſibi † uẽdicare? Paulus reſpondit: quoniã placet c eum qui à domino tutor eſt datus, libertatem quoq; meruiſſe uideri, eum quoque de quo queritur, in eadem cauſa habendum, & liberũ quidem ab adita hęreditate eſſe, tutela autem poſt legitimam d ætatem onerari.

¶ *Verba præſentis temporis cum aduerbio tũc referunt ad tempus mortis. Bar.*

¶ Iabolenus. † LEX XXXIII.

TVtoribus ita datis, e Luciũ Titium tutorem do. ſi is nõ uiuat, tunc † Caium Plautium tutorem do. Lucius Titius uixerat, & tutelã geſſerat: deinde mortu' erat. Trebatius negabat ad Plautium pertinere tutelã. Labeo cõtrà: Proculus id quod Labeo. Ego Trebatij ſententiam probo: quia illa uerba ad mortis tempus referuntur.

¶ *Defectus cauſę finalis uitiat diſpoſitionem. Bar.*

¶ Scæuola. † LEX XXXIIII.

CVm codicillis alios ideo ſe tutores dare ſignificaſſet, f quoniam teſtõ datos quoſdã defunctos, aut excuſationem habere poſſe comperiſſet, an nihilominus qui eorum uiuerẽt, nec excuſati eſſent, tutores permanerẽt? g Reſpondi, nihil proponi cur non permanerent.

E ibi dicit, nec reconciliatio &c. & ſ. de pac. l. quod dictum. Sed arg. contrà ſ.de ritu.nup.l.generali.§.fin.
¶ DE CONFIRMANDO TVTO. VEL CVR.
ET ne.} CASVS Quandoque tutores rectè dantur: & tunc non eſt neceſſaria cõfirmatio. & de hoc ponit exemplum. ſi autem non ualet datio: tũc habet locum cõfirmatio. & de hoc ponit exemplum. ſcias tamen quòd quãdo pater dat inutiliter ſine inquiſitione aliqua confirmatur. ſi autem alius det inutiliter: tunc eſt neceſſaria inquiſitio in confirmatione. Item ſcias quòd pater non poteſt dare filio curatorem in teſtamento: ſi tamen det confirmatur à iudicè. Viuia.

De confirmando tutore uel curatore.

TITVLVS. III.

¶*Tutor legitimè datus in teſtõ non eget cõfirmatione: ſecus ſi minus legitimè uel ex perſona dantis, uel eius cui datur, uel ex modo dandi. Bart.*

¶Modeſtinus. † LEX I.

ET ne h † de confirmandis i † tutoribus relinquamus indiſcuſum, pauca & de his ſcrutemur. Sunt quidã dati rectè tutores ſecundũ teſtamẽta, id eſt a qbus k oportet & qbus oportet, & quo l oportet, & ubi oportet. m Pater enim filiis uel nepotibus quos hẽt in ptãte, n rectè dat tutorẽ, ſed in teſtõ. Si aũt fuerit perſona talis, q nõ põt dare, uelut mater aut patronus, aut extraneus qs, aut pſona cui nõ põt dari ueluti ſi pater filio nõ exiſtẽti ĩ ptãte, aut filię dederit: aut ſi dixerit: Precor te curã habere rerũ, aut in codicillis non confirmatis dederit tutorem, aut curatorẽ, tunc quod deficit, repleri à cõſulari poteſtate conſtitutiones conceſſerunt, & ſecundũ mẽtem confirmari tutores. Et ſi quidem pater fuerit qui dederit tutorẽ, ampliùs nihil inquirit, qui prę eſt: ſed ſimpliciter o eũ cõfirmat. Si autem alius p quis dederit, tũc inqrit perſonã ſi apta ſit. ¶ Hoc amplius ſcire oportet, quoniã curator teſtamento † neq; à patre rectè datur: ſed datum aſſuetũ q eſt confirmari ab eo qui præeſt.

¶ *Tutor uel curator datus à matre, confirmatur ex inquiſitione. Bar.*

¶ Neratius li.3. † menbranarũ. L. II.

MVlier liberis non rectè teſtamento tutorem dat: ſed ſi dederit, decreto Prætoris uel pconſulis ex inquiſitione confirmabitur: r nec ſatiſdabit pupillo rẽ

h ¶ Et ne.} Hæc lex eſt græca, & prima huius tit. Vel dic q non eſt prima, quia aliis ñ cõnumeratur: ſed primo legitur Azo.
i ¶ Confirmandis queuntibus.} i. de his tutoribus qui queunt, id eſt poſſunt confirmari. Azo. Aliàs non habetur in textu queuntibus.
K ¶ Et à quibus.} ſi habes a quibus. i. à patre: ut ſ.tit.i. leg.ij. ſiue quibus, puta filiis per eandem legem.
l ¶ Et quomodo.} i.quibus uerbis: ut ſ.ti. i.l.ſi quis ita. per totũ & le.tutor incertus. & l.tutor ita.
m ¶ Et ubi oportet.} aliàs deeſt hic uerſus. uel expone. i. qua uoluntate. i. teſtamento, uel codicillis confirmatis: ut ſ dicet.
n ¶ Poteſtate.} aliàs dignitate.
o ¶ Simpliciter.} i. ſine ſatiſdatione, & ſine inquiſitione: ut ſ. e.tit.l.qui à patre. & l. ſi filio.& ſ. tit.i. pater. in fin.
p ¶ Si autem alius quis.} ſiue ergo mater ſiue patronus uel pater naturalis filio, uel alius extraneus det tutorem, fit confirmatio ſemper cum inquiſitione. Azo.
q ¶ Aſſuetum eſt.} ut inſtit. de curator §. dantur.

† lib. 6. Excuſation.

† Hęc cõſtitutio. in P. F. Greca eſt.

† In alijs exẽpla legit queuntibus tutoribus. ut Azo. etiã conſtit.

† Aliàs, ſecundũ teſtamentũ.

† al. Regularum.

MVlier.} CASVS. Sine tutorem ſiue curatorem det mater filiis, nõ ualet datio: ſed tamen debet confirmari per iudicem ex inquiſitione. Si autem pater det filio tutorẽ inutiliter confirmatur ſine inquiſitione: & quia fuit datus à patre, nõ ſatiſdat. Quid ſi patronus uel alius extraneus det tutorẽ impuberi, quem inſtituit hæredem? certè debet confirmari cũ inquiſitione. hoc dicit uſque ad l. tutores. Viuia.
r ¶ Confirmabitur.} nec ante habet neceſſe ſe excuſare: ut C. eo.l. i.& 2.& ſi ſe excuſat, amittit legatum ſibi relictum: ut infrà de lega. 2.cum filius.§.non iure. Item quod dicit confirmandum, uerum eſt

cùm

Universidad de Deusto Biblioteca

cum filijs hæredes instituit:alioquin non ualeret datio:ut ℥.de le.2. l.peto.§.mater.uel quod uerius est,in neutro casu ualet datio , quin opus sit confirmatione:sed cùm eos nõ instituit maior debet fieri in quisitio,qui cum instituit. Vel dic ut no.C.de test.tut.l. mater & facit.§.tit.j.l.pater.& ℥.qui pe.tu.l.fina.§.fin.Hug.

Tutoris datio a matre facta an sẽper confirmationẽ requirat.

Eius filijs Duaren.

QVi à patre.§ Non iusto.id est solenni , aut non &c. ut illis quibus dare nõ potest ut extraneis uel suis in epistola , uel codicillis non confirmatis : ut C.eo. l.ij.&.§.titu.j.l.2.

b ¶ Remittatur. § quia paternũ testimoniũ sufficit : ut insti.de satisda.tu.§.j & C.de epis.audi.l. de creationibus.& instit.de tute.§.fina.& facit ℥.q pe.tu.l.fi.in prin.& §.tit.j l.pater.& l.si pater.Hug.

c SI patronus.§ Nihil in bonis maximè.uel hic in extraneo uel patrono:secus in matre.sed quod primo dixi præualet de extraneo uel patrono Hug.

d ¶ Sequendũ esse.§ cum inquisitione tamen:ut supra titu.j.l. qui tutelam §.fina.& hoc cum instituit eũ: aliàs nec cum inquisitione nec sine inquisitione confirmabitur. Vel hoc erit uerum prorsus in extraneo: in patrono idẽ quod in matre.

† lib. sing. de excusa. tutelarum.

TVtores. §CASVS. Patruus meus qui dicitur mihi extraneus dedit mihi in testamẽto suo tutores,& me instituit hęredẽ:prætor,quia non ualuit datio tutoris, præcepit magistratibus q cõfirmarẽt sine inquisitione. certè cũ cõfirmant, debent exigere satisdationẽ rem pupil.sal.fo. etiã si dictus patruus præcepit,q nõ satisdaret. Sed qd si prætor dixit magistratibus,nõ accipiatis satisdationẽ à dictis tutoribus? certe tũc nõ debẽt inquisitionẽ facere,nec accipere satisdationẽ. & ipse ptor nõ interponet ante decretũ ut sint tutores, quàm magistratus prędicti pnunciẽt facta inquisitione eos esse idoneos. Quid ergo si magistratus non faciant inquisitionẽ in secundo casu , uel non accipiant satisdationem in primo, & tutores prædicti inueniantur non soluẽdo tpe depositæ tutelæ? certè regressum habebit pupillus ad magistratus in eo quod non recuperat à tutoribus. Viuia.

† libro.11. Quæstion.

† Qui ergo pcipit tutorẽ cõfirmare, sm ius itelligitur pcipere, & facit ea causam quę.cũ gloss.super uerbo inferenda.in fi. extra de rescript.

e ¶ COnfirmare.§ quod uidetur non potuisse facere:ut ℥.titu.ij.le. nec mandante.sed dic ut ibi.

f ¶ Hi.§ scilicet magistratus.

g ¶ Cautionem.§ rem pupilli saluam fore.

h ¶ Debuerunt.§ cũ cõfirmant sine inquisitione: & sic intelligatur tota lex cum nihil reliquerat dictus patruus nepotibus qbus dedit tutorẽ: & plana est.& sic dicit cõfirmandos,ac si nullã eorũ mẽtione fecisset patruus:quia idonei sunt , & eos esset daturus iudex etiã mentione eorũ nõ facta:& ita dabit eos cũ inquisitione, uel sine inqsitione:satisdatione tñ præstita.sed si ponas aliquid eis relictũ, uidetur mirũ q dicit,q cautionẽ accipere debuerũt, cũ debeat fieri pfirmatio cum inquisitione:ut ℥.ea.l.dicit. & ut dicimus in matre & i patrono & in qauis extraneo:ut §.e.l.ii & l.si patronus : & §.ti.j.l. pater.& l.qui tutelam.§ fi.ergo cautio nõ est exigẽda:ut instit.de satisda. §. itẽ ex inquisitione. Sed ibi loquitur in illis qui simpliciter dantur nõ cõfirmantur:licet & in illis hodie Bul. dixerit exigendã cautionẽ:ut inst de Atil.tuto.§.nos autẽ. Sed hic in cõfirmatis , qui licet dent ex inquisitione, tñ satisdant. Sed cõtra hoc uidetur esse ℥. eo.l.fi.& §.eo.l.j.licet secus sit dato à patre postea confirmato:qui & sine inquisitione datur,& sine satisdatione:ut §.eo.l.ij.uerum aliqua

saluã fore. Sed & si curator à matre testamento datus sit† filijs,decreto confirmabitur ex inquisitione.

¶ *Tutor datus à patre in testõ inualido cõfirmatur:secus si in testõ ualido datus esset.Bar.*

¶ Iulia.lib.21.Dige. LEX III.

QVi à patre tutor scriptus est,aut nõ iusto [a] testamẽto,aut non ut lege præcipiebatur, confirmandus est ad tutelam gerendam, perinde ac si ex testamẽto tutor esset, id est, ut satisdatio ei remittatur. [b]

¶ *Quilibet potest dare tutorem impuberi quem instituit,si nihil aliud habet.Bar.*

¶ Paulus.† LEX IIII.

SI patronus uel quiuis extraneus impuberi quem hæredẽ instituit,tutorẽ dederit, & extraea nihil in bonis [c] pupillus habeat nõ malè dicet iudiciũ eius sequendũ esse: [d] quippe qui & personã eius quem tutorem esse uoluit,nouerit:& impuberem ita dilexerit , ut eũ hæredẽ institueret.

¶ *Ad magistratus qui tutores cõfirmãt sine inquisitione , & fideiussores non recipiunt,ptinet periculũ administratiõis. B.*

¶ Papinianus.† LEX V.

TVtores à patruo testamento datos iussit Prætor magistratus confirmare. [e] Hi [f] cautionẽ [g] quoq; accipere debuerũt: [h] † nec uoluntas eius qui tutorem dare non potuit, negligentiam magistratuum excusat. Deniq; prætor nõ antè decretum interponere [i]

potest, quàm per inquisitionem idoneis pronunciatis. Vnde sequitur, ut si tutelę tempore soluẽdo non fuerint, in id quod de bonis eorum seruari non possit contra magistratus actio decernatur. [k]

¶ *Tutor datus à patre ,sine inquisitione confirmatur,hoc dicit.*

¶ Idem† LEX VI.

SI filio impuberi pater tutorẽ aut puberi curatorẽ dederit, [l] citra inquisitionẽ prętor eos confirmare debebit.

¶ Hærmogenianus lib.2.iuris LEX VII.

NAturali [m] filio , cui nihil relictum [n] est , frustra tutor à patre datur,nec sine inquisitione confirmatur,

¶ *Hic ponitur forma,quomodo tutor cõfirmatur ex inquisitione.Bart.*

¶ Si quæratur an ex inquisitione rectè datus sit [o] tutor, quatuor hæc considerãda sunt an is dederit,[p] qui dare potuit:& ille acceperit,cui fuerat dandus : & is datus sit,cuius dãdi facultas erat: & pro tribunali decretum interposi tum sit.

¶ *Licet pater dederit tutorem filio , tñ inquiri debet,an uoluntas patris mutata fuerit uel mutari debuerit:maxime si diu post testamentum factum decesserit , hoc dicit cum duabus legibus sequentibus. Bartolus.*

¶ Triphoninus lib.7.† disputationum. LEX VIII.

IN confirmando tutore hoc Prætor inquirere debet,an durauerit patris uoluntas . quod

inquisitio est necessaria.s.illa de qua fit mentio.℥.eo.l.in cõfirmãdo. & l.seq.& l.utilitatem.& §.titu.j.l.pater. in fin. Vel dic q potest fieri confirmatio horum qui dantur à matre,patrono,patruo , extraneo cum inquisitione,& tunc nõ satisdant:uel sine inquisitione, dum tñ satisdent:uel hoc est additum à compilatoribus noui iuris:ut inst.de Atil.tuto.§. nos autẽ. uel confirmatio debet fieri cũ inquisitione. & hi magistratus qui fecerunt confirmationem sine inquisitione malè fecerunt. unde cùm iquisitionẽ omittebãt saltẽ cautionem exigere debuerũt.unde dicit posteà , nõ ante dẽcretum &c. Azo.

i ¶ Interponere. § imo potest: ut insti.de satisda. tu. aliàs tutor nunquã satisdaret. sed est hoc intelligendũ, cùm non uult exigere satisdationẽ : sed cum iquisitione cõfirmare aliàs ut dixi.

† libro.6. Respons. † In P. S. pubere & paulo post impuberi.

K ¶ Decernatur. § in factũ. uel utilis tutelę:ut ℥.de magist.cõ. l fin.nec ob.insti.de satisda.tu.§ fi. ut ibi no. & facit s.eo.l. mulier. & C.de magi cõ. l.pe.

l ¶ filio. § CASVS. Filio meo impuberi dedi tutorẽ in testamento nõ utili,uel puberi dedi curatorem: & itanõ ualet datio. debẽt certè cõfirmari sine aliqua inquisitione.Viuia.

I ¶ Dederit.§ minus solenniter : ut C.eo.l. 2. Item nec in solenni testamento potest dari curator: ut instit. de curat.§ j. sed si habes primo puberi: posteà impuberi: plana est litera:& erit inutilis datio tutoris , ratione eius cui datur : cũ datur : curator , ratione dantis & eius cui datur:quia non datur in testamẽto ẽt solenni. sed secundũ primã literã inutilis est datio tutoris:quia minus solenniter datus est. Item curatoris,ratione eius qui dat:quia non potest dari in testõ ẽt solenni.Azo.& facit §.tit.j.l.si pater.& quod not.§.l.proxi.

† xiiii.

NAturali.§ CASVS. Naturali tantùm filio meo dedi tutorem. & nihil ei reliqui.certe non dẽt confirmari,nisi cũ inquisitiõe. Secundo dicit.q quatuor debent interuenire in inquisitione quam iudex facit de tutore. Viuia.

m ¶ Naturali.§ secus in legitimo & naturali, cui potest testator tutorem siue aliquid ei reliquit,siue non:ut §.ti.j..pater.Azo.

n ¶ Nihil relictum est.§ alioquin confirmatur sine inquisitione:ut C.eo.l.fi.& C quando mu.tu.offi.l.j.in princ.si autem nullum reliqsset, mater uocaretur ad tutelam:ut C.quando mu.tu.offi. fun.l. fina. Vel dic q si cũ instituit,uel aliquid ei reliquit:confirmatur cũ inqsitione:sed cùm [illegible] etiã cum inquisitione confirmatur:ut hic dicit. uel dic ut in matre no.§.eo.l.tutores.

o ¶ Datus sit.§ à iudice.

p ¶ An is dederit.§ Quis possit dare,& cui,& qs dari habes ℥.tit. 2.per totũ.& maximè.l.1.& l.ius dandi.Itẽ q dicit de decreto , facit ℥.de bo.pos.l.3.§ pe.& quis ordo in bo.pos.ser.l.2.§ dies.§.in bonorũ.Sed cõtra ad idem.§.de tute.l.qui habet.§.pen..Sol.ut ibi.Et eodem modo tñ.ad id quod est ℥.tit.ij.l. nec mandante.§.pen.est & aliud necesse:ut ℥.de tut.& cu.da.ab iis.l.scire.§.pen.Accur.

IN confirmando.§ CASVS. Quãuis in cõfirmando tutore inutiliter dato a patre naturali & legitimo non dẽt fieri inqsitio , ut dictum est.§.eo.l.3.& l.si filio.& l.1.§.& si quidem,tamen istud in ea cõfirmatione debet inquirere iudex ,scilicet utrum durauit patris uoluntas,qui inutiliter tutorem dedit:an non,& si quidem durauit cõfirmabit tutorem sine aliqua alia inquisitione.Si autem non durauit , & hoc apparet aperte, non confirmabit. Sed quid si non apparet

paret aperte quod durauit uel non?Certè aut aliquid accidit in persona tutoris post dictam dationem inutilem , quod si sciuisset testator, bene uetuisset eum esse tutorem : aut non accidit. si accidit,puta quia factus est tutor pauper : aut apparet prædictam dationem inutilem , eo quod malos mores habet tutor quos nesciebat pater, cũ dabat eum tutorem : uel natæ sunt inimicitiæ , inter patrem & tutorem: uel cum fisco contraxit tutor postquam datus fuit tutor : certe in heis casibus & similibus aut decesit pater statim facto testamento: aut multum uixit postea. Primo casu præsumimus durasse patris uoluntatem. cum enim non habuit spatium remouendi tutorem , hoc casu præsumimus eum sciuisse dicta uitiat , ut dictũ est quia si haberet spatium & non remoueret , præsumeretur nesciuisse. nullus enim esset tam prauus, qui si haberet spatium remouendi tutorem cui superuenerũt dicta uitiat , & sciret ea ei superuenisse. quin bene remoueret. eum. Secundo antem casu , & licet quando multum uixit pater post quam dedit inutiliter tutorem , uidetur pater ignarus dicta uitia tutori supe uenisse ,quia eum non remouit , cum haberet spatium , si est ignarus,uel præsumitur ignarus,ut dixi.ergo nõ confirmatur. imo utilitatem pupilli prætor debet sequi,& n n scripturam testamenti.aũt non superuenerint aliqua uitia tutori post dictam dationẽ inutilem , & non apparet apertè,quod testator uerue postea: eum esse tutorem, non remouebitur:ideo sine aliqua inquisitione alia confirmabitur:ut dixi in principio huius casus. hoc dicit usque ad l. quidam. Viuianus.

† lib. Sing. de Cogni.

† libe .14. Disputatio

in facili [a] est,si proximo morti tẽpore tutores non iure vel curatores scripserit pater. Nam si ante annos [b] vt medio spatio potuerit facultatum tutoris non iure a patre dati fieri diminutio,vel morũ ante celata vel ignorata emersẽrit improbitas , aut inimicitiæ cũ patre exarserint.

Paulus.† LEX IX.

VEl cum fisco aliquem contractum damnosum miscuerit. [c]

Triphonius.† LEX X.

VTilitatem [d] pupillorum Prætor sequetur, non scripturam testamenti vel codicillorum.Nã patris voluntatem Prætor ita accipere debet, si nõ fuerit ignarus scilicet eorum , quæ ipse Prætor de tutore cõperta habet. [e] Quid denique,si postea de eo pr quem testamento codicillisve non iure dedit,scripsit tutorem esse nolle? Nempe non sequitur primam voluntatem Prætor, a qua pater discesit. [f]

¶ *Curator datus a patre non debet satisdare rem pupilli saluam fore:sed de fideicommisso restituendo sibi relicto si curam dimiserit.Bar.*

a ¶ In facili.§ id est, facile sciri potest.uel secundum Ro.subaudi, scilicet durasse uoluntatem.

b ¶ Ante annos.§ scilicet plurimos pater tutores dederit.& facit ad ea quæ sequuntur inf.de admini.tuto.l.tres.§.j.& §.ti.j.l. pater.& inf. de adimen.leg.l.iij.§.fin & l.4.licet sit argu.contra in eo.ticul.l.ex parte. Sed dic ut ibi.Item facit.C.de suspe.tu.l.etiam. & §.de interrog act. de ætate.§.ex causa.& inf.ut in pos. leg.l.si is à quo.§.fi.& l. seq. & ℥. ubi pu.edu. l.j.

c VEl cum.§ Miscuerit.§ scilicet tutor.& dic quod ideo non confirmantur , quia se excusant occasione contractus talis. ut C.ne tuto.uel curator.l.j.in fi.& C qui dari tuto pos.l.fina. secundum quosdam sed non placet quia ibi de contractu vectigali. hic de alio. Itẽ illa litera aliter intelligitur.ut no.C.de excusa.tuto.l. coloni. Sed hoc ideo quia damnum esset pupillo. quia fisco omnia bona secum cõtrahentis obligantur ut C.quibus ex cau.pignus taci. con. l. prima. licet idem fit in pupillo,cui bona tutoris tacitè pro administratione tenentur:ut C. de admini.tuto.l.pro officio.sed quia potior est fiscus tẽpore.ergo & iure,secundum regulam.C.qui potio.in pigno .habe. l. sun dum quia sic est priuilegiatus fiscus ut pupillus? Item quod dicit dam nosum,subaudi maxime.quia de facili posset esse damnum pupillo:ut prima facie apparet, Azo. prædicta habent locum quando ante assumptionem tutelæ contrahit cum fisco.si autem postea, tenetur. falsi. ut ℥.de fal l.i.§ pe.

Fisco oĩa bona secũ cõtrahẽtis obligant.

Mẽs poti, q uerba in ẽmenda est.

d VTilitatem.§ Continuatur cum præcendi. l. & facit ad legem istam, q magis mens quam uerba est intuẽda.ut inf.de adime. legatis.l.3.§.condictio.& de an.leg.l. vij. §. fi. & insti. de le. pa. tu. & leg bus quas dixi in dicta l.in confirmando.in fi.

e ¶ Habet.§ id est,nouit iudex.ut §.de offi.præsi. l. illicitas. §. ueritas, Azo.

f ¶ Discessit.§ sic §.de test.tu.l.si hęreditas.§.j.

QVidam.§ CASVS. Titius dedit curatorem in testamento suo filiis fratris sui , & filiis filiæ.& rogauit eum per fideicommissum quod dictam curam administraret , & ei curatori reliquit fideicommissum de decem. postea dictus curator confirmatus est a prætore cum inquisitione , sicut debet fieri quando ab extraneo curator datur.ut supra eodem.l.ij.in fin. Quæritur nunquid administrare teneatur , sicut per fideicommissum rogatus fuit a testatore, & distinguitur. aut uult habere fideicommissum de decem sibi a testatore relictum, aut non. Primo casu cogitur administrare: secundo non. Sed nunquid tenetur satisdare adsi- tocerte non , propter hoc quod si curator : quia cum inquisitione fuit confirmatus , ut dixi:sed si habet iam apud se fideicommissum decem prædictum , & non vult administrare , & sic tenetur restituere:propter illud restituendum bene satisda. Viuianus.

Scæuola.† LEX XI.

† QVidam [g] testamento nepotibus curatorẽ dedit, fideicõmisso ei relicto: [h] quæsitũ est,an administrare curator compelli debeat? Respondi curatorẽ quidem non esse: [i] sed cũ aliqd testamento ei datum esset, teneri eum ex fideicommisso, si non curam susciperet: [k] nisi id quod ei datũ esset, nollet petere , aut reddere paratus esset. [l] ¶ Item quęsitum est , an iste curator satisdare nepotibus debeat? [m] Respondi quasi curatorem non debere: [n] † sed cùm fideicommissum peti [o] ab eo possit, fideicommissi [p] nomine satisdare debere.

† lib.50.Digestor.

† In P. F. i cipit. Auia nepotibus &c.

g ¶ Quidam. § alias quædam. & alias auia.

h ¶ Relicto.]ad hoc ut sit curator : alioquin cessat hec lex: ut infra de iis quibus. ut in dig.l.post legatum. §. amittere.

† Concor. c. infames. in §. Si cõtra patrẽ.

i ¶ Non esse. § recte datum ab auia. Azo.uel a patruo,uel ab auo , cũ curator non possit testamento dari : ut instit. de cura§.j.

K ¶ Susciperet. § per confirmationem iudicis.

l ¶ Paratus esset. § Hoc intellige cum accepit legatum ignorans se curatorem datum in testamento : alias non posset relinquere curam , cum legatum recepisset. ut inf. de iis quibus. ut indig. l. post legatum.§.amittere Azo.

† lib.14.ad Sabin.

† Du.id est ijs &c.

De legitimis tutoribus.

TITVLVS IIII.

¶ *Legitima tutela ex uerbis & ex mente leg.xij.tab.defertur cognatis, ad quos defertur hæreditas.fallit , si mulier est in medio.Bar.*

Vlpianus.† LEX I

LEgitimę tutelę lege duodecĩ tabularũ agnatis [q] delatæ sũt & cõsãguineis, [r] itẽ patronis, itẽ iis [s]

m ¶ Debeat.§ Rem pupilli saluam fo quod post confirmationem esse faciendum, fieri deberet:ut & excusatio. ut ℥. de excu.tu.l. Nesennius. Accur.

n ¶ Non debere.§ s.satisdare rem pupilli sal. fo. & est ratio. quia cum inquisitione confirmatur.ut §.eo.l.iij.§.& 4.& §.tit.j.l qui tutelam. §. fi.& insti.de cura.§.i.sed & datus ex inquisitione non satisdat.ut insti. de satis.l.tu o.& cura.§.1.Azo.

o ¶ Peti.§ id est,repeti.

p ¶ Fideicommissi.§ restituendi minori si eius curam non gerere noluerit. Azo.& facit ℥.de fideicommis.lib.l.generaliter. §. si quis alienũ. ibi,q si legatum.& C.de lega.l.si legatarius. & §.tit.i.qui tutelã. in pri. & dic ut ibi.Item contra § eo.l. tutores.ubi dicit eum satisdare deberet sed tu dic ut ibi dicitur.

¶ DE LEGITIMIS TVTORIBVS.

LEgitimæ.§ CASVS. Dicitur hic quod per legem xij. tabula. deferuntur agnatis tutelæ agnatorum paruulorum. Item & tutelæ libertorum paruulorum deferuntur patronis nam cum illi agnati & patroni succederent eis si morerentur,bonum est quod bona eorum custodiant.quandoque tamen est aliquis, qui sperat habere hæreditatem,non tamen subit tutelam : ut dicit litera usque ad §.si apud.ubi dicit quod agnati proximiores debent subire tutelam,& alij cessare ab ea,adeo quod si proximior non põt gerere,ut quia sit ab hostibus captus,non habet locũ sequentsimo alius datur à iudice. Item sicut euenit aliquando quod quis habeat hęreditatem,& non tutelam, ut dixi ita euenit ecõtrario, ut quis habeat tutelam,& non hæreditatem.& de hoc unum ponit exemplum. Item & habet quis hæreditatem quandoque,& non tutelam & de hoc ponit aliud exemplum.& hoc dicit usque in fine.in secunda lege dicit quod tutela legitima perit etiam minima capitis diminutione pupilli. Viuianus.

q ¶ Agnatis.§ sunt autem agnati &c.ut infra,eodem.l. sunt autem. & dicuntur legitimi.ut inst.de leg.ag.tu.in princ.sic & bonorum possessio unde agnati,uocatur unde legitimi:ut ℥ unde legitimi. in rubrica. & unde cognati.l.legitimos.& dic si sint idonei ,non alias:ut C. eodẽ l.fina.

r ¶ Consanguineis.§ id est,iis qui sunt agnati & cognati naturales. nã quidam sunt agnati tantum,ut adoptiui.& hi non uocantur:alij cognati tantum,nec hi uocantur.

s ¶ Item iis.§ alias , id est iis &c. alias item iis &c. & de exemplum de pa-

Universidad de Deusto Biblioteca

de patre qui emancipauit filium contracta fiducia:ut insti. de leg.agna.suc.§.fina.
a ¶ Prouidentia.} i.ratione naturali:ut ponitur.C. de in ius.vo.l. 2. & sup.de iusti.& iure.l.penult in princ. Sed hodie sicut hæreditas agnatione inspecta proximis defertur,sic & tutela:ut in authen. de hæred. quæ ab intest.ve.§.ex his. collat. ix. sed secundum iura illa secus, quia non succedebant cognati : ut C.eodem.l.j.Sed nunquid agnatis deficientibus poterant admitti cognati ad tutelam? nam ad hæreditatem admittebantur : ut insti. de succes. cog. & inf. quis ordo in bon.posses. ser.l.j. in princip. Forte non, quia ex lege non vocantur cognati ad successionem, sed per prætorem tantum. sed tutela à testatore, uel à iudice, uel à lege defertur. Item non inuenitur aliquem de cognatis uocari ad tutelam ex lege aliqua. Azo. Sed argumen. contra §. de capi.dimi.l. tutelas. ibi, ex nouis &c. sed nec ibi poni potest de hoc exemplum.
b ¶ Consanguinea. } i. soror:ut institu. de legi. agna. suc. § cæterum. in prin. & facit ad hoc & ad sequens respons.J. e. l.penult. & institu. de legi. pa.tu. § fina. Item & not. quod hæreditas ad proximum defertur : ut C. de legi. hære. authen. post fratres.& institu de legit.agna.suc. in princ. & §.si plures.
c ¶ Non defertur. } quia proximior speratur redire:ut infra.de bo.li. l.si necem. §. si deportatus.Sed certe non est bona ratio : licet quidam approbent eam : ut inf. eod. l. 3. §. non tantum autem. Azo. sed ibi non erat spes postliminij.
d ¶ A prætore datur. } Nisi sint compatroni apud quos remanet tutela:ut infra.l.3.§.si duo.& facit §.de testamen. tute. l.si quis sub conditione. Accur.

† Du. cum Seruū suū rogat⁹ &c.

† Du.fideicommissā libertatem uelint.

† Du. nolunt.

qui ad legitimam hæreditatem admitti possunt. Hoc summa prouidentia [a]: vt qui sperent hanc habere successionem, iidem tuerentur bona, ne dilapidarentur.

¶ Interdum tamen alibi hæreditas est, alibi tutela: vt putà si consanguinea [b] pupillo sit. Nam hæreditas quidem ad agnatam pertinet: tutela autem ad agnatū. Idē in libertinis, si sit patrona, & patroni filius. Nam tutelam patroni filius, hæreditatem patrona obtinebit. Tantundem erit, & si sit patroni filia, & nepos.

¶ Spes primi legitimi facit tutelā nō deuolui ad sequentē, sed esse locū datiuo. B.

¶ Si apud hostes sit frater, inferioris gradus agnato tutela non defertur [c]. Nam & si patronus apud hostes sit, patroni filio tutela nō defertur, sed interim à Prætore [d] datur.

¶ Licet patronus propter delictum priuetur iure succedendi, non tamen priuatur onere tutelæ. Bar.

¶ Interdum etiam sine hæreditate tutela defertur: interdum hæreditas sine tutela: vt putà in eo qui latitauit [e] †, cum seruum [f], rogatus esset manumittere. Nam generaliter diuus Pius rescripsit Aurelio Basso, ius patroni cum non habere [g], his verbis: Planè tergiuersatio [h] eorū qui subuertere [i] † fideicommissariam libertatem voluerunt, eo modo puniatur, ne ius patroni acquirāt in eo quem liberū esse † noluerūt. Idē erit, si filiæ assignatus libertus sit [k], tutela quidem apud fratres remanebit, vt Marcellus notat: legitima autem hæreditas ad sororem pertinebit.

¶ Tutela legitima tollitur capitis diminutione. Bar.

¶ Idem. [l] LEX II.

LEgitimam tutelā capitis diminutione [l] pupilli, etiā ea quæ salua ciuitate cōtingit, amitti, nulla dubitatio est.

¶ Ex lege dicitur quod ex mente eius colligitur, licet uerba deficiant. Bar.

¶ Idem. † LEX III.

TVtela legitima quæ patronis defertur lege duodecim tabularum, non quidem specialiter uel nominatim [m] delata est, sed [n] per consequentias hæreditatum, quæ ex ipsa lege patronis datæ sunt. Ergo manumissor ex lege duodecim tabularum tutor est, siue sponte, siue etiam cōpulsus [o] ex caussa fideicommissi manumisit.

¶ Contumax in manumittendo priuatur hæreditate, sed non tutela, nisi in totū ius patronatus perdat. Bar.

¶ Sed & si hac lege emit [p], vt manumitteret: & ex cōstitutione diui Marci ad Aufidium [q] Victorinum peruenit ad libertatē, dicēdum est tutorem esse [r]. ¶ Planè si forte ex Rubriano Senatusconsulto [s] peruenerit ad libertatem, non habebit tutorem eum qui rogatus est: sed Orcinus [t] libertus effectus ad familiā testatoris pertinebit [u], in qua specie incipit tutela ad liberos patroni primos pertinere, quæ ad patronos non pertinuit. Quod quidem in omni

e ¶ Latitauit.} i.turpiter se occultauit.ut J.quib.ex cau.in possess. ea. l. Fulcinius. §.quid sit.
f ¶ Seruum } suum.i.rogati. quo casu ex senatusconsulto facto ab Aemilio Vineo & Iulio Seuero cōsulibus peruenit ad libertatē.ut inf. de fideic.li.l si quis.sunt & alia senatus.ut inst. de fideicom.lib.
g ¶ Non habere.} est tamen libertus eius qui manumittere debuit : ut infra,de fideicom.lib.l.in fideicommissariis. sic & supra,de in ius vo.l. sed & si hac.in fi.i.respon.
h ¶ Tergiuersatio } i. dolus & fraus.
i ¶ Subuertere.} i.in totum desistere a præstatione libertatis.sic ins.ad Turpil.l.i.§.tergiuersatio.
K ¶ Assignatus fit.} quod fieri potest:ut inf.de assi.li.l.i.in princ. & facit J.e.i.tutela.§.3.& inst.de leg.pa.tut.in fi.Sed contra J.tit. i.l. si impuberi.§.quamuis.Sol.ut ibi.
l LEgitimam.} Diminutione.etiam minima,ut si sit arrogatus.ut §. de tut.l.si arrogati.in prin.& idem in cæteris tutelis quod in legitimis,& idē in cap.di. tutoris legitimi.in aliis secus.ut §. de ca. di. l. tutelas.& inst.quib.mod.tu.fi § simili modo.nam & in alio differt legitima ab aliis,quia hæc transit ad liberos a,cæteræ non.ut §.de tut.l.antepen.& J.l.proxi.§ si duo,& facit inst.eo.§.fi.
TVtela.] CASVS. Tutela quæ defertur patronis ex l.xij.tabula. ut dictum est in l. i. datur eis ideo quia sperant hæreditatem libertorum habere : ut & ibi dictum est.si ergo non sperant habere hæreditatem, non habebunt tutelam. ponit ergo tria exempla de illis patronis, qui sperant hæreditatem habere liberti : & ideo vocantur ad tutelam: postea ponit exemplum de illo qui sperat habere hæreditatem:& non subit tutelam. ¶ Si duo.} Titius & Sempronius & Seia manumiserunt seruum communem impuberem.certe mulier patrona non erit eius tutrix : al j patroni. sic. Sed quid si unus de patronis decesserit filio relicto,uel ab hostibus captus fuerit, uel in seruitutem redactus fuerit? certe filius eius non succedet loco eius in tutela : imo patroni superstites administrabunt. Si autem omnes patroni decedant, filij eorum succedunt eis in tutelas. & si unus patronus relinquat filium, alter nepotem,solus filius habebit tutelam:sicut esset in hæreditate. Quid si unius patroni mortui filius sit remotus uel excusatus à tutela: nunquid habebit nepos ex alio? & dicit quod non: imo dabitur à iudice. si autem mortuus sit filius vnius patroni mortui, uel capite diminutus, habebit locum nepos ex alio patrono. ¶ Si parens. } Emancipaui filium meum impuberem: certe ero tutor eius legitimus. Si autem ego moriar, fratres sui erunt tutores eius fiduciarij. & quod dixi in filio, habet locū in filia & nepote & in nepte & in sequentibus. h.d.cum l. sequen. Viuianus.
m ¶ Nominatim. } id est ex verbis legis:ut institu. de legi.pa.tu. alias dicitur deferri nomine naturaliter designato: ut supra,de capi.dimi.l. tutelas.Accur.
n ¶ Sed per consequentias.]& sic ex mente: qđ tantundem ualet : ut J. de uerbo. sig. l. nominis. §.j.
o ¶ Compulsus. } quia etiam ad hæreditatem tunc admittitur: ut C. de bo. poss. contra tabu. libe.l.j.& J. de suis & le. l intestato. Accursius. Florentinus legum doctor.
p ¶ Emit.} nō suis nummis,sed serui,conuenientibus oculis:quia tunc quando sui emptoris, locum habet constitutio diuorum fratrū ad Vrbium Maximum missa. ut infra de manumiss. l. 4. & pro patrono tunc non habetur: ut supra de in ius uoca.l.sed & si hac.& sic eius hæreditas sibi non defertur,sed tutela sic.ut dicitur in eo qui consequitur libertatem ex Aemiliano seu Vinciano senatusconsulto. ut supra eodem. l. prima . §. interdum.neque enim immunitatem pœna tribuere debet .ut infra de interdict.& releg.l.relegatorum.§. fina. Argumen.contra.J de suspect.tu.l.decreto.& de excus.tu.l. sed & miles. §.sed ignominia.secus autem est in Rubriano,ubi nec tutor est:ut infra.prox.§.
q ¶ Ad Aufidium.} ut C. si mancipium ita fuerit alienatum.l. secunda.H.
r ¶ Tutorem esse.]& ad hæreditatem admittitur,ut inf.de suis. & leg. here.l.intestato.§.is plane.
s ¶ Ex Rubriano senatusconsulto.} quod habet locum,cum seruum testatoris rogatus sit manumittere.ut inf.de fideicommiss.lib.l.cum uero.§ subuentum.
t ¶ Sed Orcinus.[b]]leg.directè manumissus:ut institut. de singulis rebus per fideicommissum relictis.§.libertas.& §.qui directo.Accursius Floren.
v ¶ Pertinebit. } & si filius defuncti,sit non ut patronus sed ut patroni filius ad ius libertorum uenit:ut infra de fideicommissa. libertati.l.si filius. §. erit. & facit infra titulo primo.l. si impuberi. §. primo.

Subuertere quid sit.

a Etiā ad optiuos & emācipato B.in l. i. & 2.J de leg. tu. & q dicat legitima,uide eū dē,i l. frater.uer. ad uer.C.e.tit.

† lib.37. ad Sabin.

† lib.38.ad Sabin.

Pœna immunitatē tribuere ñ debet.

Orcini legit Anto. Nebriss. in lexico suo iu.ciuil. in hac ipsa dictione. Alciatus uero orthinus.

Solos

a ¶ Solos masculos.} facit §.l.i.§.interdum.& §.fin. & insti.de leg. pa.tu.§.fi.& J. eo.l.penul.
b ¶ Hæreditatibus. } quę patronis deferuntur in bonis libertorū: ut hic, & J.de ope.lib.l.a duob.& de bonis lib.l.libertinus. §.i.& l.si libertus præterito.§.i. aliud est in hæreditatibus quæ deferunt agnatis in bonis agnatorū: ut J.de coniun.cum emancip. l. i.§. liberos. autem.
c ¶ Dentur. } qui erunt datiui. sic §.de testa.tute.l.si quis sub cōditione.
d ¶ Diminutione. } etiam minima. ut §. l. proxi.& facit §. de tute.l.si arrogati.
e ¶ Legitimi.} est ergo ex mente, non ex uerbis legis, quia desinit esse agnat⁹ hoc iure:sed hodie uerè legitimus dici potest:ut insti.de legi.agn. suc.§.fi. & facit insti.de legi.patro.tu.Accur.
f QVo defuncto.} Fiduciarij. quare nō legitimi, sicut filij patroni sunt legitimi? Rñ. ut.insti. de fidu. tutel. Item est alia ratio, quare non sunt legitimi, quia desierunt esse agnati inter se hoc iure: ut C.đ inof.test.l. fratres. hodie secus,ut C. de legi. tu.l.iiij. & sic potest dici legitima,ut C. de excep.l.aduersus.
LEgitimos.} CV. Legitimi tutores ita appellantur, quia lex eos dat, & non homo: sed ipsi bene tenentur satisdare, etiā si sint patroni, qui sunt tutores libertorum, si tamē sint uiles psonæ:aliàs non. Secundo quæritur, an uni de legitimis tutoribus possit committi soli administratio? & certe ita, si vult iudex & idem est in datiuis. item nunquid unus de legitimis uel datiuis potest aliis offerre satisdationem, & solus administrare? Et dicit quod non: si satisdederit aliquis eorū, cū eis fuit commissa administratio. Si autem plures patroni sunt legitimi tutores liberti, non poterit unus alij taliter offerre satisdationem, & solus administrare. Vltimo dicit, quod legitimo tutore capite diminuto, & sic finita tutela; habet locum actio tutelæ ac si pupillus excessisset xiiij.an. Viuian.
g ¶ Fecit tutores. } debent ergo accedere ad administrandum:ut tamē tria faciant prius scilicet accipiant res per decretum iudicis. item faciant inuentarium:ut C.arbi. tut.l.si. Item iurent : ut in aut. ut ij qui ob.§.fi.colla.vi. item quartum quod satisdent secund. m q subiicit. ADDITIO. Dic q etiam requiritur unum. s. q tutor promittat pupillum indefensum non relinquere: ut C. de admi. tuto. l. tutor qui repertoriū.& quidā uolūt, q illa uerba ponātur formalia, q promittant pupillum defendere sine ulla cunctatione: tamen non credo quod sit necesse Si ponantur uerba eq pollentia : quia iura considerant effectum non formulam uerborum: ut C.de testa. l. omnium.&l.quoniam dignum, secundum Bal.hic.

& à græca uoce orthos deflectendū putat. ceterū Beroaldus in secundū librū Apuleij de asino aureo, Ab orco, inquit, orcinus,libertus,ut opinor dictus q sit ipsius testatoris đfuncti, & in orci familiam adscripti.

bus Orcinis libertis locum habet testamento manumissis.

¶ Si plures sunt patroni, omnibus deferē tutela: & aliquo deficiēte remanet apud cęteros: & omnibus deficiētibus uadit ad liberos eorum per eundem modum, p quē defertur hæreditas. Bartol.

¶ Si duo pluresve manumittant omnes tutores sunt. Sed si mulier sit inter manumissores dicendum est solos masculos [a] fore tutores. ¶ Sed & si aliquis ex patronis decesserit, tutela penes cæteros patronos est, quamuis ille filium reliquerit. ¶ Sed & si ab hostib. fuerit captus, interim soli compatroni tutores sunt. Simili modo & si in seruitutē redactus sit, apparet cæteros esse tutores. Sed si omnes patroni decesserint, tūc tutela ad liberos eorum incipit pertinere. Proinde si alter ex patronis filiū, alter nepotem reliquerit, utrū ad solum filium, an verò & ad nepotem tutela pertineat, qa & nepos in familia patris sui proximus ē? hoc apparebit ex legitimis hęreditatib. [b] legitima autem hæreditas ad solum filium pertinet. ergo & tutela ad solum filium descendit: post filium tunc ad nepotem.

¶ Si primus legitimus desinat facto iudicis hoc principaliter agentis: locus est datiuo, non sequenti legitimo: secus, si desinit casu naturali uel ciuili, iudice hoc principaliter non agente. h.d. cum §. seq. Bar.

¶ Quæri potest, si patroni filius sit remotus, vel excusatus, an nepoti tutela deferatur. Et Marcellus in ea sententia est, vt succedi non posse scribat. idcirco enim abierunt à tutela, vt alii in locum eorum dentur [c], non vt & successio admittatur †. Non tantùm autem morte, verumetiam capitis diminutione [d] successio debet in legitima tutela admitti. Quare si proximior capite diminutus est, qui post eum est, succedit in tutelæ administratione.

† Als,amittatur.

¶ Pater est legitimus tutor filij emancipati: frater fratris emancipati est tutor fiduciarius. h.d. cum l. seq. Bar.

¶ Si parens filium, vel filiam vel nepotē vel neptem, vel deinceps impuberes, quos in potestate habebat, emācipet, vicem legitimi [e] tutoris sustinet.

Tutor legitimus tria facere dēt priusq̄ administret.

¶ Modestinus lib. 4. differen. LEX IIII.

QVo defuncto, si liberi perfectæ ætatis existant, fiduciarij [f] tutores fratris vel sororis efficiuntur.

Tutores legitimi constituunē ipso iure per legem: non tamen possunt administrare nisi satisdent, quæ satisdatio à patrono causa cognita non exigitur. Bar.

¶ Vlpianus lib. 35. ad edict. LEX V.

LEgitimos tutores nemo dat: sed lex duodecim tabularum fecit tutores [g]. Sed etiam hos cogi satisdare, certum est: intantum, vt etiam patronum & patroni filium ceteròsque liberos eius cogi rem saluam fore satisdare, plerisque videatur. Sed hoc causa cognita [h] † prætorem statuere debere, melius est, vtrum debeat satisdare patronus liberique eius, an non: vt si persona honesta sit, remittatur ei satisdatio, maximè si substantia modica sit. Si autem patroni persona vulgaris vel minùs honesta sit, ibi dicendum est satisdationem locum habere. vt aut modus tutelæ, aut persona, aut causa admittat satisdationem.

¶ Vni ex tutorib. legitimis ex causa potest decerni administratio: & se inuicem possunt prouocare ad satisdationem, nisi sint patroni. Bartol.

¶ In legitimis, & in iis, qui à magistratibus dantur, quæsitum est, an vni decerni tutela possit. Et ait Labeo, & vni rectè tutelam decerni. [i] posse enim aliquos vel absentes vel furiosus esse: quæ sententia vtilitatis gratia admittēda est, vt & vni decernatur administratio. An ergo & prouocare se inuicem secundum superiorem clausulā [k] possint? Et magis est, vt si omnes satis non dederint, [l] † vel potuerint & noluerint: vel si finita sit satisdatio (nonnunquam enim satisdatio [m] ab eis non petitur [n]) aut satis desinat esse cautum, aut magistratus municipales ab iis, quos dederunt, aut nō potuerint [o], aut noluerint satis exigere, possit dici ī his, & quo casu cautum non est [p], admittendam prouocationem. An ergo & in patronis idem sit dicendum, maximè vbi cessat satisdatio [q]? Et puto in patronis non oportere admitti prouocationem, nisi ex magna causa [r]: ne quis [s]

h ¶ Sed hoc causa cognita. } de persona & de modo specificauit de causa dic, quia forte non diligit pupillum: ut ar. J. tit. i. l. si impuberi. uel uidet affectare, unde uidet suspectus:ut §. de procu.l.quæ omnia.& facit §.de transac. l. cum hi.§ in causa. & §. modus. & §. sed & personarum.& facit §.de testa.tute. l. testamento, & insti.de sat.tu. §. i.
i ¶ Decerni tutela.} i.tutelæ administratio
k ¶ Clausulam.} quā habes §. de testa. tute. l. testamento datus. & l.si nemo.§.j.
l ¶ Non satisdederint. } i. si nullus satisdedit. æquipollet em, omnis homo non currit:& nullus homo currit.præterea quoties significatio sumit ex vniuerso, in quo aliqd falsum est,totā oratio nē falsam efficit : ut J. de rebus du.l. si is.§.vtrū Sed qd si qdā satisdederūt,qdā non? Rñ. inter eos q nō satisdederunt, admitti superiorem clausulam. Azo. & dic nō satisdederūt qa non fuit petita, uel quia non potuit, uel qa ad tēpus fuerit præstita, quod finitum est.
m ¶ Satisdatio. } accipe posse dici.&c.nōnunquam enim &c. & est interpositio.
n ¶ Petitur. } ut §. e.l ij.respon.
o ¶ Nō potuerint. } de facto uel de iure: qa dati sunt ex inquisitione quādo nō satisdāt: ut inst. de satis. tu. §. i. sed sine inquisitioe dati nō deberēt administrare nisi satisdederit imo debent remoueri. ut C.de tuto. uel cu. q satis non de.l. tutor q. & l.ij.
p ¶ Non est. } nunc ē: qa nō fuit, uē desiit.uē est,.extitit:ut sic terriū adiacens. sic J. de leg. iij.l.cū res.Azo.
q ¶ Satisdatio. } qa sit honestus: ut §. in prin.
r ¶ Ex magna causa. } i. si alij sint absentes uel furiosi; ut sup. ea.l. §. in legitimis.
s ¶ Ne quis.} patronus

† Facit ad hunc text.i c. iij. cū gl. super uers. clerici. in fi. ex de pcu.

† Vel potuerint & noluerint, non est in P. F.

Du. posse dici etiā in his, quo casu.&c.

e nus

Universidad de Deusto Biblioteca

nus tutor.
a ¶ Successionis.} quam habet alter patronus in bonis liberti.
b ¶ Per compatronum.} Sed nonne idē est in legitimis tutoribus: id est agnatis? Azo. Potest dici non. arg. s. eo. l. tutela legitima.
c ¶ Minutus sit.} etiam minima ca. di. nisi supersit frater, propter. l. constan. ut C. de legi. tu. l. ij. & iij. nonis i-mo autem iure nō sic, cum sola sit spectanda cognatio: ut in aut. de hære. ab intesta. §. ex his. colla. ix. et facit s. de capi. di. l. tutelas. & insti. e. §. fi. & quib. mo. tu. fi. §. simili. & j. de tu. & ra. distra. l. nisi §. i.

INtestato.} CASUS Siue pater impuberis non fecit testamentum, siue fecit, & non dedit ei tutorē: siue, dedit, & mortuus est, semper uenit ad agnatos. qui autem sunt agnati, dicit planè lex sequens. Viuianus.
d ¶ Non fecit.} Item & aliis modis. qđ dic ut institu. de hæredi. ab intesta. in prin.
e ¶ Decesserit.} cum unus solus erat tutor datus in testamento. nam secus si plures: ut s. de testa. tute. si quis sub conditione. Item bene dicit decesserit. nam non sic si remotus uel excusatus fuerit. tunc enim à prætore datur: & non ad legitimum defertur: ut d. l. si quis sub conditione. & facit insti. e. §. quod autem.
f SVnt autem.} A patre. nā in agnatis cognati intelliguntur, ut genus. in specie: ut j. unde legi. l. penul. & de gradi. l. iurisconsultus. §. inter agnatos. & facit instit. de legi. agna. succes. in prin. & insti. eo. §. i.

† lib. 38. ad edict.
† Concor. gl. fi. ibi Et scias q intestatus dicitur, q nullum uel nō iur. fecit testamētum. ex titul. de suc. ab intestato.
† Al. lib. j. Institutio.

spē successionis[a] diminuat. Nam si patrono tutela non fuerit commissa, poterit per compatronum[b] damno affici, qui solus rem pupilli malè administrat.

¶ Capitis diminutione pereunt legitimæ tutelæ etiam iam susceptæ. Bar.

¶ Si quis legitimus tutor capite minutus sit[c], dicendum est desinere eū esse tutorem: & locū esse iudicio tutelæ, finita tutela.

¶ Qui non reliquit tutorē, est intestatus quo ad tutelam: & mortuo testamentario deuenitur ad legitimos. Bar.

¶ Paulus.† LEX VI.

INtestato parente mortuo agnatis defertur tutela. Intestatus autem† videtur, non tantū is qui testamentum non fecit[d], sed & is qui testamento liberis suis tutores non dedit. quātum enim ad tutelā pertinet, intestatus est. Idem dicemus, si tutor testamēto datus adhuc filio impubere manente decesserit[e]. nam tutela eius ad agnatum reuertitur.

¶ Caius† lib. 1. rerum quotidianarum. LEX VII.

SVnt autem agnati, qui per virilis sexus personas cognatione iuncti sunt, quasi à patre[f] cognati: veluti frater eodem patre natus, fratris filius, nepósve ex eo, item patruus, patrui filius, nepósve ex eo.

¶ Qui sunt in pari gradu agnationis, pariter uocātur ad tutelā. hoc dicit cū seq. B.

¶ Paulus lib. 38. ad edict. LEX VIII.

SI reliquero filium[g] impuberem, & fratrē, & nepotem ex alio filio[h], constat vtrosque esse tutores, si perfectæ ætatis sint: qa eodem gradu sunt[i].

¶ Caius† lib. 1. rerū quotidia. LEX IX.

SI plures sint agnati, proximus tutelam[k] nanciscitur: & si eodem gradu plures sint, omnes tutelam nanciscuntur.

† lib. 12. ad edict. Prouinciale.

SI reliquero filium.} CASUS. Habebam fratrem maiorem xxv. an. & nepotem ex filio mortuo maiorem similiter, & filium impuberem: certè me mortuo sunt tutores filij mei dictus frater meus & nepos. sunt enī impuberi in eodē gradu quia in tertio quilibet. si autem plures sunt agnati, unus tamen est proximior quam alter, proximus solus habet tutelam: postea reuertitur ad eos qui sunt in eodem gradu. hoc dicit cum lege sequenti. Viuia.
g ¶ Si reliquero filium } scilicet meum.
h ¶ Filio.] meo. Azo.
i ¶ Gradu sunt.} s. filio meo, nam nepos ex filio meo est mihi in secundo, filio meo impuberi est in tertio. frater quoq; meus est ei in tertio. Azo. ut insti. de gradi. §. ij. & iij.
k SI plures.} Tutelam. institu. de capi. dimi. §. cum autem. & § fi. & de legi. agna. succes. §. si plures. & quære hoc quod no. j. de tu. & rati. distra. l. si tutor. §. i.
AGnato. CASUS. Titius impubes habebat agnatum & agnatam. & agnata erat ei magis proxima quā agnatus. certè admittetur nihilominus agnatus ad tutelam eius, & non agnata. & de hoc ponit tria exempla. ¶ Surdus & mutus.} Dicit hic, quod sicut surdus & mutus non possunt esse tutores testamentarij, ita non possunt esse legitimi. Surdaster autem bene potest esse tutor. Viuianus.
l ¶ Non obiicitur.} & est hoc ideo, quia fœmina lapsu temporis tutelam suscipere non potest, alioquin secus. ut j. de excusa. tuto. l. non solum. §. si libertus. & s. eo. l. i. §. si apud. quæ sunt contra.
m ¶ Habentis.} bona litera est habens, & bona habentis: & secundum hanc dic, quod erit legitimus tutor filij fratris, fratris, dico habentis consanguineam sororem, quæ erat illi filio amita. Vel dic, legitimus erit tutor filij fratris: filio dico habentis sororem consanguineam. & sic ipse in secundo: patronus in tertio est. & hæc uerior est secundum prim. l. & j. subiicit.
n ¶ Tutor.} Sorore consanguinea repulsa secundum utrumque casum.
o ¶ Nec amita.} quæ est in tertio gradu.
p ¶ Magno } qui est in quarto gradu.
q ¶ Fratris filiis.} s. ipsius matertera, & sunt isti in quarto gradu: ut inst. de gradi. §. quarto. & facit s. eo. l. ij. § interdum.
r ¶ Surdus.} de hoc dic ut s. de tu. l. i. §. i. & ij. & iij.
s MInus autem audiens.} id ē surdaster, uel parum audiens.

In visto. exemp. altero correctū est patruus dico habēs &c. pro eo qđ hic est, fratris dico habentis.
† lib. 16. ad Plautium.

¶ Propinquior cognatus non impedit sequentem, nec propinquior cognata impedit sequentem cognatum. Bar.

¶ Hermogenia lib. 1. ius epitomarū. LEX X.

AGnato propior fœmina quo minus sit impuberis agnati tutor, non obiicitur[l]: ideòque patruus sororem consanguineam habētis[m] fratris filij legitim[n] erit tutor. Nec amita[o] patruo magno[p], uel matertera fratris filiis,[q] ne sint tutores obstat. ¶ Surdus[r] & mutus nec legitimi tutores esse possunt, cum nec testamēto nec alio modo utiliter dari posint.

¶ Paulus.† LEX XI.

MInus autē audiens[s] potest.

De tutoribus & curatoribus datis ab iis qui ius dandi habēt, & qui, & in quibus causis specialiter dari possunt.

TITULUS V.

¶ Is potest dare tutorem, cui est concessum & illi qui suæ iurisdictioni subest. B.

¶ Vlpianus lib. 29. ad Sabin. LEX I.

SIue proconsul[t], siue præses, siue etiam præfectus Aegypti, † siue q proconsulatum[v], vel moderamen prouinciæ tēporis causa obtinet, proconsule scilicet vel præside defuncto, uel quia ipsi prouincia regēda cōmissa est[x], tutorem dare poterit[y]. Legatus quoq; pro consulis ex oratione diui Marci tutorē dare potest. Quòd autē permittitur tutorem dare prouinciæ præsidi[z], eis[a] tantū permittitur, qui sunt eiusdem prouinciæ[b], vel ibidem domicilium† habent.

¶ Propter absentiam uel appellationem aliorum datur tutor ad tempus. Bar.

¶ Idem.† LEX II.

CVm quidam tutores dati

¶DE TVTORIbus & curatoribus datis ab iis &c.
SIue proconsul.} CASUS. Hæc lex nominat quosdam magistratus qui possunt dare tutores. Et dicit, quòd illi solùm possunt tutores dare, qui sunt de illa prouincia, quam ipsi regunt.
t ¶ Siue proconsul.} in quo differt à præside, dic ut s. de offi. præsid. l. i.
v ¶ Proconsulatū.} non tamen est proconsul: ut differat à prædictis: sed est uicarius eius: ut statim de præsidis uicario dicetur.
x ¶ Commissa est.} absente præside: ut C. de offi. eius qui vicem alic. iu. gerit. l. ij. nam & merum imperium hoc ea su delegatur: et supra de offic. eius cui mandata est iurisdi. l. i. §. fina.
y ¶ Dare poterit.} ut j. de offi. proconsul. & leg. l. pennl. & no. q ius dandi tutores non habet quis ex eo quod merum imperium sit sibi concessum, uel sit ei concessa iurisdictio, sed ille solus habet cui lex uel senatusconsul. uel princeps concessit: ut s. de tute. l. mutuo. §. tutores. Connumerant autem hic illi, quibus hoc concessum est: ut j. l. iij. & insti. de Atil. tu. §. sed hoc iure. usque in fi. sed an priuatus qui ipetrauit hoc priuilegiū. possit tutores dare? Respon. sic. cum enim alium non lædat, hoc priuilegium ualet: ut C. de perci. imper a. offe. l. rescripta. & præpo. sacri cub. l. fi. lib. xij.
z ¶ Præsidi.} generaliter accipe pro omnibus supradictis: ut s. de offi. præsi. l. i. Accur.
a ¶ Eis } scilicet pupillis.
b ¶ Eiusdem prouinciæ.} scilicet originarij. sic & illi dantur qui suæ iurisdictionis sunt: ut C. qui dari tutores possunt l. neque. & quod ibi nota. & inf. eod. l. ius dandi. Sed contra s. de tute. l. etiam. secundum unam lecturam. Solu. ut ibi. Item facit C. qui pro sua iurisdict. l. i.
CVm quidam.} CASUS. Si tutor datus propter iustam causam non administrat: debet ei pupillo dari alius qui duret donec primus erit expeditus. Viuianus.

† Dua. sunt Proconsulatum obtineat, gratia, uel temporis causa P... defuncto &c.
Facit gl. in c. pastoralis super uerbo, retentē. in fi. extra de offic. delega.
† lib. 35. ad edict.
Imperium merū quando delegatur.

Appellassent

a ¶ Appellassent.} quod fieri poterat olim. hodie contra: ut instit. de excusa. tuto. § qui autem. & j. qñ appel. l. i. §. i. Azo. ADDITIO. Tu dic secundum Bar. hic quod hic appellatur à sententia reprobāte excusationem: & sic concordat cum contrariis.
b ¶ Non adessent.} sed abessent reipublicæ causa: ut s. de tu. l. quæsitum.
c ¶ Tutorem.} i. curatorē, nisi ex necessitate pro adeunda hæreditate: ut j. đ appel. l. cum una. §. i.
IVs dandi.} CASUS. Magistratus municipales possunt tutores dare de illis q sunt de illo municipio quod regūt, uel de villa eius municipij: & hoc intelligas si præses magistratibus prædictis iubeat hoc. Vi.
d ¶ Datum est omnibus.} iussu præsidis: ut insti. de atil. tut. §. sed hoc iure. non enī his iure suo cōpetit nisi substātia sit hodie infra quigētos solidos, ut ibidē dicitur. Acc.
e ¶ Municipio.} contrā s. de tute. l. etiā. secundum unam lecturam. Solu. ut ibi.
f ¶ Vel agro.} i. villa: ut j. de uerb. signi. l. fundi. & facit s. de offi. præsi. l. fi. & C. codē. l. neque. & s. e. l. in fin.
PRætor. CASUS. Prætor non potest se dare tutorem alicui pupil. sicut non potest semet ipsum delegare ad aliquam causam: & sic non potest esse arbiter cō promissarius eius causæ, quā ut prætor cognoscere debebat. Viuia.
g ¶ Pedaneus iudex } id est delegatus. ut C. de peda. iudi. l. pe. alias dicitur q cognoscit đ minimis, ut C. e. tit. l. fin. & facit s. de offi. præsi. l. v. & l. fi. & quod ibi. not.
h ¶ Nec compromissarius.} i. prætor si potest se facere arbitrum. quod dic, ut s. de arbi. l. sed & si. §. ij, uel dic, nō pōt arbiter se dare tutorem: licet de hoc cōpromittat.

† lib. 36. ad edictū.
† Lib. 9. ad leg. Iul. & Papiam.
† Concor. cū hac l. c. ulti. in glo. super ver. ualeat. ex de offi. archipresbi. vbi dicitur q prelatus nō pōt accipere prelaturam a seipso.
† lib. 12. ad edict. Prouincia.
† lib. 8. de omnib. Tribunal.
† lib. 1. de omnib. Tribunalib.

appellassent[a], quidam autem nō adessent[b], diuus Pius rescripsit, dandum temporarium tutorem[c] qui tutela fungeretur.

¶ Magistratus municipales, si substantia pupilli nō excedit qngentos aureos, possūt dare tutores iure suo: si naūt excedat, tūc dabūt iussu præsidis. hoc dicit, cum gl.

¶ Idem.† LEX III.

IVs dandi tutores, datū est omnibus[d] magistratibus municipalibus: (eóque iure vtimur) sed illum, qui ab eodem municipio[e] vel agro[f] eiusdem municipij est.

¶ Prætor non potest se dare tutorem uel delegare. Bartol.

¶ Idem.† LEX IIII.

PRætor† ipse se tutorem dare nō potest: sicut nec pedaneus iudex[g], nec cōpromissarius[h] ex sua sententia fieri potest.

¶ Absens & inuitus absenti & inuito potest dari tutor. Bartol.

¶ Caius† li. 1. rerū quotidia. LEX V.

ILlud semper cōstitit, præsidem posse tutorem dare tam absentem[i], quàm præsentem: & tám præsenti, quàm absenti[k]:

¶ Vlpianus.† LEX VI.

NEc non ignorāti & inuito[l]. 9.

¶ Curator potest dari ad authorandum in vno contractu tantum. Bar.

¶ Idem.† LEX VII.

NOn tantùm ad dotem dandam nupturæ curatorē dari oportet: verumetiam ei, quæ iam nupta est. Sed & ad dotem augendam[m] datur: & mutandæ[n] quoque dotis gratiā curator dari potest.

¶ Tutelæ datio non potest mandari ei, qui non habet iurisdictionem: sed habenti iurisdictionem sic. Barto.

ILlud } CASUS. Potest dari tutor siue sit presens, siue sit absens & potest dari pupillo præsenti & etiam absenti ignoranti: & etiā inuito pupil. potest dari. Viuianus.
i ¶ Absentem.} secus in curatore: ut s. de tute. l. qui habet. §. i. & instit. de cura. §. item inuiti. & s. de procu. l. mutus. §. is qui.
k ¶ Absenti.} secus in curatore: ut dixi. & facit s. đ procura. l. i. §. fi. Sed arg. cōtra s. de adop. l. post mortem. §. fi. ADDITIO. Dic quod ibi in adoptione, q est actus priuatus, nec cadit inter absentes, sicut nec cognatio naturalis: sed hoc est publicū munus, qđ cadit in ignorantem & inuitum. ita dicunt docto. secundum Bar. hic.
l NEc non ignoranti & inuito.} Secus in curatore, ut not. s. l. proxima. Accursius.
NOn tantum.} CASUS. Hæc lex dicit qđ si aliqua adulta vult nubere, pōtest ei dari curator ad dotem constituendā marito: sed & si nupta est, & uult augere dotē uel mutare daī ei curator. Vi.
m ¶ Augendam.} quod potest fieri etiam constante matrimonio: ut & donatio propter nuptias: ut C. de dona. ante nup. l. fi. Azo. & facit. s. de iure do. l. siue generalis.
n ¶ Mutandæ.} i. permutandæ: ut ex pecunia in rem. uel econtra si mulieri utile sit: ut s. de iure dot. l. ita constante.
NEc mandante.} CASUS. Priuatus non pōt dare tut. pu. etiam si preses prouinciæ præcipiat ei hoc. Itē dicit, qđ licet prætor, uel præses furiosi, uel dementes effecti remaneant in magistratu: non tū administrant, & ideo tutorē dare non possunt. Item dicit, qđ tutor potest dari etiam in die feriato. Item dicit, quod si pupillus est furiosus, datur ei tutor: si autem adultus est furiosus, datur ei curator. Viuianus.
o ¶ Nec mandāte.} imo uidetur quòd sic: ut inst. de atil. tut. §. sed hoc iure. & j. de admi. tu. l. Lucius. §. cum in testamento. quæ sunt cōtra. sol. subdito habenti aliās iurisdictionē potest iubere, non delegare: ut in cōtrariis sed nō subdito uel nō habenti iurisdictionē, non, ut hic. est enim aliud iubeř: aliud mādare uel delegare: ut in aut. ut nulli iudi. §. & hoc uero. coll. ix. & C. quod cum e. l. iij. et facit C. eo. l. neque. & s. de tut. l. muto. §. tutoris.

¶ Idem. LEX VIII.

NEc mādante[o] præside alius tutorem dare poterit.

¶ Qui non intelligit, licet habeat iurisdictionem, non potest eam exercere. Bar.

¶ Si prætor vel præses prouinciæ in furore aut dementia constitutus, dederit tutorem non puto valere. Quamuis enim prætor vel præses sit, nec furor ei magistratum abroget[p]: attamē datio nullius erit momenti.

¶ Tutor potest dari die feriata. Bart.

¶ Dari tutor omni die[q] poterit.

¶ Furioso & furiosæ, & muto, & surdo tutor[r] vel curator à prætore vel præside dari poterit.

¶ Martianus. LEX IX.

IMpuberi ad hæreditatē adeundam vt tutor[s] detur, ex causa[t] permissum est.

¶ Si in causa dandi tutorem erratur, datio est nulla. Bart.

¶ Idem lib. 5. regul. LEX X.

TVtor si petitus fuerit habenti, sed absente[v] eo quasi nō habenti datus sit, datio nulla est. Nam & si quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit in facti causa[x], maximè post cōstitutionem diuorum fratrum, non valet tutoris datio.

¶ Præsente tutore nō potest dari curator pupillo. Bartol.

¶ Celsus lib. 11. Digestorum. LEX XI.

CVrator pupillo vel pupillæ non datur, si tutor eorum adfuerit[y].

¶ Filius potest dari curator patri curatore egenti. Bartol.

¶ Vlpianus lib. 3. de officio proconsulis. LEX XII.

p ¶ Abroget.} bene dicit abroget, quia licet non in totū tollat, derogat tamen in quibusdam: ut hic dicit est enim aliud derogare: & aliud abrogare: ut j. de uerb. sig. l. derogare. & facit s. de iud. l. cæcus. & l. cum prætor. §. non autem omnes. & l. cum furiosus. & s. de iis qui sunt sui uel alie. iu. l. patre. & de postu. l. i. §. casū.
q ¶ Omni die.} ut s. de fer. l. ij. sic & j. de no. ope. nūcia. l. i. § itē nūciatio. & s. de tute. l. qui habet. § penulti.
r ¶ Tutor.} dic, tutor, si est pupillus: curator, si est adultus: ut s. de tute. l. qui habet. in princ. & l. muto. in prin. & §. surdo.
IMpuberi.} CASUS. Quamuis tutor datus generaliter aliās intelligatur ad omnia datus: tñ datur quādoq; ad unam solam hæreditatē adeundam: puta si tutor illius pupilli uniuersalis appellauerat.
s ¶ Tutor.} quia nō potest adire hæreditatē sine authoritate tutoris: ut insti. de aut. tu. §. neque. & C. de iure deliberan. l. potuit. & l. si infanti. secus in bonorū possessione: ut C. q admi. ad bon. pos. l. bonorum. licet eo casu idem uideatur dici posse. ut ibi no. Item q est in hæreditatis aditione, est in restitutione: quæ debet fieri impuberi: ut j. ad Trebel. restituta in fi. Item solus tutor non potest adire ut pupillo acquirat, ut C. de iure delibe. l. si infanti. & l. potuit. sed bo. pos. sic. ut j. de pos. si pupillo. & l. tutor. & j. de appel. cum in una. §. i. item restitutio hæreditatis ei soli non est facienda, ut j. ad Treb. l. sed nec ipsi. nisi pupillus esset infans, ut C. ad Treb. l. sancimus. & facit s. de testa. tu. l. si tamen.
t ¶ Ex causa.} s. hac, quia cum curatore fieri nō potest. ut j. de app. l. cum in una. § i. sed aliud in adulto, ut C. de admi. tuto. l. cum q da. & est ratio ut not. d. l. cum in una.
v TVtor.} Absente. non reipublicæ causa, aliās secus esset, ut s. de tute. l. quæsitum & C. in q. casi. tu. habenti. l. i. & insti. de excusa. tuto. §. itē qui reipublicę. Azo. & facit C. in q. cau. tu. ha. l. pe. & qui da. tu. pos. l. curator. Item quid si alius præuenit matrem pupilli? hic est arg q non ualet. Item authenticum dicit, q præcedit alios nisi testamentarios, ut aut. matri. C. quando mu. tu. of. fung. po.
x ¶ In facti causa.} quia credebatur nō habere curatorem, & habebat: uel quia credebatur pupillus, & erat adultus, uel credebatur nō habere patrem, & habebat, & sic non potest haber tutorem, ut j. e. l. Seiæ. & C. de cura. fur. l. fi. in prin. & insti. de tute. in prin.
y CVrator.} Adfuerit. i. præsens fuerit. & subaudi, & res per eū possunt geri, aliās enī nō intelligeretur adesse, vt s. q cuiusque uniuersi. l. i. §. & quidē. & sic curator daī, ut s. de tute. l. sole. l. fi.

† lib. 8. de omnib. tribunalib.
Iubere & delegaī differunt.
L. 35. tit. 2. par. 3.
Derogare & abrogare differūt. lib. 9. Institutio.
l. 4. et l. 12. tit. 16. part. 6.

secus si abesset: ut j.eo.l. ī omnē.& l.curatorē.& insti.de excusa. tu.§. item qui reipublicæ.& s̄.de tute.l.quæsitum. Sed quid si nō habet tutorem præsentem uel absentem: an potest dari curator? Respon. sic per legem istam secundum Azo. ut j.eo.l.curatorem.

His qui.} CASVS. Debet dari curator illis etiam maioribus xx.an. qui non possunt administrare bona sua puta quia sunt infirmi uel furiosi, uel dementes, uel prodigi: etiā si uideant in uerbis compotes: & ī hoc casu poterit patri eē curator filius proprius. Viuia.

a ⁋ Filium.} licet in eius sit potestate. H.

b ⁋ Regi.} erubescienim &c. ut in authē. de nup.§.si uerò expectet.

c ⁋ Dandum.] sic et in iure corrigit filius patrē: ut s̄.de cōdictio. cau. da.l.iij.§.si quis quasi.& tenebitur hic filius reddere rationē ut quilibet curator, ut instit. de Atil. tu. §.fi. & idem in matre dicimus: ut C. de secun. nup.l. hac.§.his illud. aliud tamen obseruatur in patre: ut C. de bo. quæ lib.l.fi.§ hoc proculdubio,& in aut. de nup.§. si uero expectet.coll.ix. item facit j.de cura.fu.l.i.§.fina. & l.iij.et l.furiosi.Acc.

d ⁋ Querelam.} facere potuit mater: non tamen habuit necesse: ut C.qui pe.tut. l.matris. & j.ti.i.l.i.& l. si minores.Azo.

e ⁋ Ex sermonibus.} sic ergo ex sermonib' alicuius conuincitur an sit sanè mentis, an non. sic j. de condit. instit.l. quidam. Azo. & j.de quæstio.l.de minore.§.tormenta.item ex gestis, ut in fina.huius l. nā exteriora indicant secreta animi etiam in aliis animalibus, ut institut. de re di. §.pauonum.in fin.§.

† Iustio.

Filius quādoque corrigit patrē & matrem.

† Concor. gl. in uerb. tutorum & curatorum ibi,& inter dū maiori furioso, uel prodigo. in cle. de religio. domi. c. quia contingit. uer. illi etiam.

† Lib.11. quæstio.

Exteriora indicant interiora.

HIs qui in ea causa sunt, vt superesse reb' suis nō ipsi possint, dare curatorem proconsulem oportebit. Nec dubitabit filium a quoq; patri curatorē dare. Quamuis enim contra sit apud Celsum, & apud alios plerosque relatum, quasi indecorum sit, patrem à filio regi b: attamen diuus Pius Iusto † Celeri, item diui fratres rescripserunt, etiam filium, si sobriè viuat, patri curatorem dandum c magis, quàm extraneum.

⁋ *Prodigo filio ad matris instantiam datꝰ curator: et prodigus est, qui in sermonibus uidetur sapiens, in factis insipiens. Bartol.*

⁋ Diuus Pius matris querelam d de filiis prodigis † admisit, vt curatorem accipiant, in hæc verba: Nō est nouum quosdam etsi mētis suę videbuntur ex sermonibus e compotes esse, tamen sic tractare bona ad se pertinentia, vt nisi subueniatur eis, deducantur in egestatem. Eligendus itaque erit, qui eos cōsilio regat. nam æquum est prospicere nos etiā iis, qui, quod ad bona ipsorum pertinet, furiosum faciunt exitum.

⁋ *Ista est optima & aurea lex, & sic summatur. Seruo pupillo in eā, quam potest habere cum dño, datur tutor: qui desinit esse statim cùm cœperit habere patronum, & legitimè satisdederit. Bar.*

⁋ Papinianus. † LEX XIII.

SI impuberi libertas & hæreditas per fideicommissum f data sit g, & institutus adire nolit, Senatus censuit eū h, si impuberis nomine desideretur, adire cogēdū i: vt tamen pupillo pupillęvè tutor ab eo, cui ius dandi erit, detur k: qui tutelam retineat quoad l restituatur hæreditas, & rem saluam fore ab hærede caueat m †. Postea autē diuus Hadrianus, vt idem in eo seruetur, quod ī eo, cui directa libertas data fuerit, rescripsit.

⁋ Quamuis autē à patrono rem saluam pupillo fore nō facilè cautio exigatur n: tamē Senatus pro extraneo haberi voluit eum, qui quod in ipso fuit o etiam libertate priuauit impuberem. & ius quidem p liberti quod habet, quia ex causa fideicōmissi manumittit, nō est ei ablatum: tutela verò sine vinculo cautionis non committitur. Quid ergo, si nō caueat? Non dubiè tutela nō erit apud patronum. Sed si puella duodecimum annū impleuerit, tutor p̄onus desinit q esse: † quoniam tantum minoribus r annis desiderantibus s curatores dari solent, si curator patronus petatur, fides inquisitionis ꝓ vinculo t cautionis cedet.

⁋ Idem. † LEX XIIII.

LIbertus non aliis patroni patronæúe libertis tutor esse cogitur, quàm qui iura patronatus sperare u possunt.

⁋ *Curator datus in locum tutoris absentis, datur in omnem rem. Bar.*

Paulus lib.2. ad edict. LEX XV.

NOēm rem x tutor dādus est, in eius tutoris locum, qui reipublicæ causa abfuerit.

Idem lib.73. ad edict. LEX XVI.

NEc ille desinit tutor esse. qd' y & in omnibus †, qui ad tempus excusantur, iuris est.

Vlpianus. † LEX XVII.

EI, qui de statu z suo litigat, tutorem dari posse Pompo-

l ⁋ Quoad.} j.eo.l.curatorem.contra.Sol. ibi dicit ex causa, quod soluit contrarium. Accursius.

m ⁋ Caueatur.} id est caueat qui datur tutor quod conseruabit hæreditatem ab hærede, & quod bene eam custodiet ab eo. continetur enim hoc sub illa stipu.rem.pup.sal.forè. Vel dic quod hæres cauere debet de hæreditate illa non diminuanda & non deuastanda. arg. j. de priui.credi.l.si creditores.& no. s̄.qui satisda.cog.l.inter oēs. Vel dic q hæres idem que nunc patronus debet cauere rem pupilli saluam fore restituta hæreditate: quia tūc datiuo expulso iste est legitimus tutor, ut j. dicit Azo.

n ⁋ Exigatur.} ut s̄. tit.j.legitimos. Azo.

o ⁋ Quod ī ipso fuit.] quia uoluit adire nisi coactus. Accursius.

p ⁋ Et ius quidem.} i. ut sit liberti tutor legitimus restituta hæreditate. & sic nō uidetur obstare s̄. de legit. tut.l.i.§.interdū autē. quia hic de alio iure liberti quod retinet patronus, dicitur, ibi de ulio, quod amittit. preterea loquitur ibi in seruo hæredis, hic in seruo testatoris. nā in seruo heredis non pōt loqui: ut j.ad Trebel.l.cogi.§.si & si seruo. sed secundum hoc obstabit s̄. de legi. tu. l.iij. ibi, planè si fortè ex Rubriano &c. sed dico aliud esse cū quis uult seruum priuare libertate se absentando, uel latitando, & sic peruenit ad libertatē ex senatusconsul. Rubriano uel Vinciano: quo casu loquuntur illæ leges, aliud cum cessat adire hæreditatem: & ita per consequens uult seruos priuare libertate, quo casu loquitur hic Azo.

q ⁋ Definit.} ut insti. qui.mo. tu.fin. in prin.

r ⁋ Minoribus.} xxv. an. ut C. de iis qui uæ. ætā.impe.l.fin.

† In P. § postea diu. Hadria. idem in eo seruet, cui directa. &c.

† Duæ quæst. minoribus &c. Vide in hūc locū Anto. Aug. lib. emēd. c. ...

† Lib. ... quæstion.

† In P. § curator dādus est.

† lib.9. ad edict.

Impuberi.} CASVS. Institui mihi Titium hęredem, & rogaui eum per fideicom. quod restituat hæreditatem Sticho seruo meo impuberi: & ei libertatem det. Titius non uult eam adire. certè dabitur tutor dicto impuberi, licet sit seruus, cuius authoritate cogi faciat hęreditatem adire, & restituere sibi hæredi. & dare fideicom. & libertatem. & tādiu durabit dictus tutor, quandiu dictus hæres patronusq; illius impuberis effectus per manumissionē eiusdē impuberis liberti tutelam accipiat, & satisdet rem pupil.sal.fo. quāuis enim nō soleat exigi satisdatio à tutore paterno, tamen hic bene exigitur, q a uoluit dictū impuberem libertate priuare si potuisset. & si non satisdet, non habebit tutelam. & si dictus impubes efficiatur maior xij. an. sicq; tutela sit finita, poterit bene dari eidem curator dictus patronus: & si detur cum inquisitione curator, non satisdabit. & quod dixi in masculo impubere seruo, idem est in fœmina. & quod dixi in fideicō. libertate relicta idem est etiam in directa. Viuia.

f ⁋ Per fideicōmmissum.} hoc refertur etiam ad libertatem, ut differat à casu sequenti.

g ⁋ Data sit.} i. relicta. & dic ab eodem hærede, uel a diuersis. sed vnus alteri succedens cępit utrunque debere: ut j.ad Trebel.l.si res alij.§.seruus.& l.mulier.§.non est.

h ⁋ Eum.} institutum.

i ⁋ Cogendum.} cum idem debet utrunque: uel hæres unū, fideicōmissarius aliud: ut j.ad Trebel.cogi.§.fi.& facit §.sed & si seruo.& l. apud Iulianum.§.Antistia.& l. postulante.in prin.

k ⁋ Detur.} sic s̄. de testa.tute.l.idem fiet.

s ⁋ Desiderantibus.} non autem inuitis: ut institut.de cura. §. item inuiti.

t ⁋ Pro uinculo.} quia non satisdat. ut institu.de satisda. tu.§. item. potest tamen se excusare eò q fuit tutor: ut insti. de excusa.tut.§.qui tutelam. secus in liberto: ut C.de excu.tu.l.libertos.

LIbertus.} CASVS. Libertus cogitur esse tutor filiorum patroni, illorū scilicet qui possunt habere iura patronatus. Viuia.

v ⁋ Sperare.} scilicet quidam qui non sperant: ut quando ex necessitate manumisit: ut j.de excu.tut.l.nequaquā.& alij, ut s̄.de li igno.l.sed quis à liberis.§.si quis è liberti.& facit C.de excu.tu.l.libertos.

IN omnem.} CASVS. Si tutor abē causa reipubl.l.ad omnia agenda datur alius in locum eius interim, nec absens prædictus desinit esse tutor.

x ⁋ In omnem rem.} facit s̄.de tute.l.quæsitum. & s̄. eo. l. curator.

y ⁋ NEc ille.} Omnib. No. q post accepta tutelā pauci deserūt. & eorū qui deserūt, alij prorsus, alij ad tempus deserūt. q dic per exēpla ut no.s̄.de mino l.uerum.§.ex facto. si ergo hoc respōsum intelligas in iis qui prorsus deserūt, nō refertur ad princ.l. hęc dictio quod, sed ad l præcedentē. si autem ad alios, qui ad tempus, tunc ad totum refertur. & hæc secunda est ueritas. & facit j. de tu. & ra. dis.l. tutor.& j.de excu.tu.l.non tantum.& l.præcedenti.in fi.& l.se.

EI qui.} CASVS. Ille seruus, qui litigat de statu suo, potest habere tutorem.

z ⁋ Ei qui de statu.} Sed nonne debuit quæstio status in tempus

puber-

pubertatis differri: ut j.de carbo.edi.l.iij.§.fin? Respon. hoc expedit pupillo, ut in prędicta l.§.duæ.Azo.

a ⁋ Teneat datio.} usq; ad pubertatem: ut j. e. l.curatorem.& si liber non est, usque ad fin. causæ: ut no. C.qui da.tu.pos.l.i.Az.& not. tacitam intelligi cōditionem. sic & s̄.de tu.l.furiosus. & s̄. de testa.tu. l.iure nostro.§.fi.& l. si quis sub conditione. sub expressa non pōt: ut j.de re.iu.l.actus.

IN dando.} CASVS. Quādo iudex dat tutorē, debet inquirere in psona ei' utrū sit bonus, uel malus: etiam si tutor dandus sit senator. Viuia.

b ⁋ In dando.} ex inquisitione: inquam quatuor attendenda sunt: ut s̄.de confir.tu. l.naturali.§.i.& quintum: ut j.eod.l.scire §. cum reliquis.

c ⁋ Senator.} sic s̄.d' procura.l.minor.§.is qui.& facit j. de excu. tut.l.spadonē.§. scire.

VBi.} CASVS. Si magistratus, qui debent dare tutores, sunt absentes: decuriōes pñt dare tutorem etiam unū ex se. si sunt psentes magistratus, ipsi dabūt, & unus potest dare alium. Vi.

d ⁋ Dare possunt.} puta magistratus.

e ⁋ Maior pars.} presentiū, cū duę partes adsint: ut s̄. quod cuiusq; uniuer.l. nulli.& l.plane. Item dic maior numero psonarū, uel ętate, uel dignitate, uel authoritate: ut s̄.de pac.l. maiorē. Itē facit j. de reg. iur. l.aliud §.referē.& j.ad mu.l.quod maior. H.

f ⁋ Vnum ex se.} & ipsum etiam magistratum: ut j. titu. i. l. decreto.

g ⁋ Non est dubiū.} imò certū est qd' non potest: & ponitur q non pro quod non. nā implicat in se negationē & est rario: q a non est subditus iurisdictioni dantis: ut s̄.eo.l.ius dandi.& j. de manu.l. apud.& de manu. uin. l.apud.§.apud. Vel dic quod satis potest hoc concedi, cum in hoc vnus alteri cōsentit: ut s̄.de iu.om.iu.l.est receptum. & secundum hoc ponitur quin pro quod & caue: q a hoc fit in defectum præsidis, uel iussu eius: non aliter: ut j.eo.l.diuus, in fin. uel quādo substantia pupilli est parua: ut insti.de Atil.tu.§ pe.

h ⁋ VEntri.} Edicto.s. facto de uentre in possessionem mittendo: cuius uerba non habemus, sed sententia est j.de uētre ī poss. mit.l.i.§.quoties.& §.mulier.& §.eligitur.& j.de suspe.tu.l.iij.§.non tantum.& §.si curator uentri.& j.tit.ij.l. inter bonorum.& de eo q pro tu.l.i.§.si quis.

i ⁋ Regula.} ut illa quæ uetat tutorem dari habenti. ut insti. de cura.§.interdum. uel ulla alia: sed tū causa cognita hoc fit: ut C. q da. tut.pos.l curator.& no.qd' hæc est una differentia inter tut.& cura. alia est in prin.huius l.& j.de app.l cum in una §. i. alia: q a curator. non datur testamento. Item quinta: quia non datur inuito: nisi ad litem: ut insti.de cura.§.sed curator.& § item inuiti.& s̄.de tute.l.qui habet.§.si pupill'. Sexta, insti. q da.tu.pos.§.certe.& insti.de excu.tu.

lib.61. ad edictum.

lib.16. ad Plautium.

lib.7. Different.

† Modestinus lib. primo excusationū, Scire oportet magistratus, non oportere curas minorum mulieribus committi ei mater. &c.

† Græca ē constitutio in P. F.

† Electione.

† Aliā Liberatis.

† Lege.

† Sed & si quis à parētibus prohibeat tutor esse creandus non est. Quod si fuerit creatus, neq; se excusauerit, ꝓhibendus est existimatione qdē salua tutelā legere.

† Manente epitima .i. existimatiōe salua. queadmodū iterpretat Anto. Aug. libro sing. ad Modestinū.

Tutor & curator q̄liter differunt.

nius scribit: & verum est: vt ita demum teneat a datio, si liber est.

⁋ Idem. LEX XVIII.

IN dādo b tutore ex inquisitione, & in eū inquiritur qui senator c est, & ita Seuerus rescripsit.

⁋ *Quando rectores non sunt in ciuitate, tutoris datio remanet apud ordinem decurionum. Bartol.*

⁋ Paulus. † LEX XIX.

VBi absunt ij, qui tutores dare possunt d, decuriones dare iubentur tutores, dūmodo maior pars e conueniat, vbi non est dubium, quin vnum ex se f dare possint. ⁋ Magistratus municipalis collegam suum quin dare tutorem possit, non dubium est g.

⁋ *Ventri non datꝰ tutor, sed curator. B.*

⁋ Modestinus. † LEX XX.

VEntri tutor à magistratibus populi Romani dari nō potest, curator potest. nā de curatore constituendo edicto h comprehensum est. ⁋ Curatorem habēti quo minus alius curator detur, regula i iuris non est impedimēto.

⁋ *Mulieres non possunt esse curatrices, hoc dicit. Fallit hodie in matre & auia: ut in authē. matri & auiæ. & C. quando mu. tutel. offi. fun. poss. Bartol.*

⁋ † Idem libro 3. excusationum. LEX XXI.

† SCire k oportet magistratus, q curatrices minoribus mulieres non creabunt. l

⁋ *Cùm quid una uia prohibetur, alia non debet esse permissum. Bar.*

⁋ Si mater sub hac † conditione scripserit filios hæredes, Si soluti patri potestate fuerint: † solutis his, & propter hoc hęredibus, ipse pater curator creari non poterit, etiam si voluerit, ut non alia uia m hoc quod noluit testatrix, fiat. & hoc ita à diuo Seuero † ꝓmulgatū est. † ⁋ Sed & si q s parētibus ꝓhibitus fuerit tutor esse, hunc neque creari oportet: & si creatus sit, nec recusauerit, prohiberi eum esse tutorem, manente epitimia n †.

§.si datus. Itē alia, q a tutor alius est testamētarius, ali' legitim'. ali' datiuus, curator uero tātū datiuus: nisi furioso, ut ist.de cur.§.itē furiosi. Itē tutor soli pupillo dat: ut j.e.l.Seiæ, curator pupillo, & aliis.

SCire.} CASVS. Mulieres non possunt esse curatores. Item si mulier instituit filios suos hæredes sub hac conditione si emācipentur à patre, & sint emancipati, sicque habeant hæreditatem patris, non dabitur eis existētibus puberibus dictus pater curator. nam & si pater instituens filium iussit q non habeat Titium tutorem, non poterit dictum Titium habere tutorem. Item dicit q illi qui sunt in ambasiata, non debent dari tutores etiam ab imperatore, Item dicit q magistratus dans tutorem debet inquirere utrum tutor dādus bonos habeat mores & tunc debet eum dare, & nō aliās. Itē non debet illū dare, qui offert se ad tutelam: uel etiam offert pretium, ut sit tutor.

k ⁋ Scire.} hæc lex est greca, & multi non habent.

l ⁋ Non creabunt.} ut s̄. de reg. iuris. l. ij. Sed quid in matre & auia? Respond. ut in aut. ut sine prohi. ma. debi.§.i. colla. vij.

m ⁋ Alia uia.} Not. similia: ut s̄. de transac. cum hi.§.si cum his.

n ⁋ Epitimia.} i.uolūtate testatoris.

o ⁋ Non pertinet.} & curator interim datur: ut s̄.e.l. in oēm. potest & ipse agere interim pro pupillo: ut j. de legatio. l. si absenti. §.i. licet nō pro aliis ut & eo.ti.l.paulus. in fin.

p ⁋ Benigni.} sic j.de uerb.obl.l.si quis stipulatus.in fi.

q ⁋ Ingerere.} Nisi sint idonei: ut j.de fal.l. uxori §.i.& facit s̄.de ꝓcu.l, quæ omnia. §.i.

ET qui.} CASVS. Illi etiam qui non sunt consiliarij principum possunt dari tutores filiis consiliariorū, & ecōtra. Viuianus.

r ⁋ Consiliarij.} i. senatores, sic dicti quia eorum consilio utitur princeps.: ut C. de leg. & cō.humanum. dic ergo quod senator potest esse tutor filio priuati, & priuatus filio senatoris, ad quod j.d' excu.tu.l.spadonem.§.scire.ī silentariis secus: ut C.de excu.tut.l.fi.

s ⁋ SImul.} Dari possunt. à iudice. ut faciat ad titulū. Item à lege: ut s̄.tit.i.l.si plures. & à testatore: ut s̄.de testa.tu.l. si quis sub conditione.§ plane.

DIuus.} CASVS. Potestas Bononiæ non potest dare pu. Bono. tutorem Mutinēsem etiam si ille Mutinēsis idoneus. & etiā si in Bononia non sunt idonei, sed debet nomen Mutinen. prędicti scribere præsidi prouin. & ipse dabit eum. Viuia.

t ⁋ Vendicare.} Sed quid si eos dederit, & ipsi consenserint decreto, uidetur ualere datio: ut s̄.de iurisdomni.iudi.l.est receptū.& s̄.e.l. ubi.§.si.secundum unū intellectū.& facit s̄. de muir. & ho.l.ut gradatim.& C.de epi.& cle.l.in ecclesiis.& j.de excu. tut.l. illud. aliud obseruatur in dato in testamento: ut s̄.de testa.tu.l. quæro. Hug.

⁋ *Absens causa reipublicæ, non debet dari tutor: et si tutor datur ex inquisitione, inquiritur de moribus dandi: nec debet dari ille, qui se ingerit. Bart.*

⁋ Eos qui in legatione sunt, ne creēt tutores uel curatores magistratus, quia per id tempus, quo ī legatione sunt, periculum ad eos nō pertinet o. ⁋ Si prefectorium hominem in legatione existētem Romanus princeps dederit tutorem, dimittetur. ⁋ Cum reliquis oportet magistratū & mores creādorum inuestigare. Neque facultates enim, neque dignitas ita sufficiens est ad fidē, vt bona electio vel voluntas, & benigni p mores.

⁋ Semp autem maximè hoc obseruēt magistratus, ne creent eos, qui seipsos volunt ingerere, q vt creentur, quique pecuniam dant. hos enim & pœnę obnoxios esse, lege promulgatum est.

⁋ *Nobiles possunt esse tutores popularium, & econuerso. Bar.*

⁋ Idē lib.5. excusationū. † LEX XXII.

ET qui non sunt cōsiliarii, r vel senatores, cōsiliariorum vel senatorum filiis tutores creantur: sicut & consiliarij uel senatores iis, qui nō sunt ex consiliariis vel senatoribus.

⁋ Idem. † LEX XXIII.

SImul plures tutores dari s possunt.

⁋ *Si idoneus tutor in ciuitate nō reperiꝰ, perquiriꝰ in circunstantib. ciuitaib. Bart.*

⁋ Paulus. † LEX XXIIII.

DIuus Marcus & Verus Cornelio † Proculo rescripserūt in hæc verba. Si quādo desunt † ī ciuitate ex qua pupilli oriundi sunt, qui idonei videantꝰ esse tutores: officiū sit magistratuū inquirere ex vicinis ciuitatibus honestissimū quemq;, & nomina præsidi prouincię mittere non ipsos arbitrium dandi sibi † vēdicare t.

⁋ *Curator datus impuberi, durat usque ad pubertatem. Bar.*

⁋ Idem lib. 10. responso. LEX XXV.

† Gręca constitutio in P. F.

† Pulchrè in hanc legem Ant. Augu. lib. singul. ad Modest.

† lib.4. Pādectar.

† lib.9. Responso.

† Du. Proculo. Si qñ do definit ī ciuitate. &c.

† Debēret go dari tutores de ciuitate, vnde pupilli sunt oriundi, si inueniātur idonei: & etiā debent ordinarij ecclesijs, qui sunt de loco ecclesię cōcor. huic d.c. hortamur. & ca. bonæ memoriæ. ij. cū glo. sup verbo, aliēnum. ex de postul. pręlato.

† Vindicare in P.F.

Princeps senatorum cōsilio uti debet.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Curatorem. Ex causa. ut quia tutor est absens: ut suprà eodē. l. in omnem.
b Perseuerare. ut & C. quando tu. uel cu. esse desi. l. i. & no. quia dixit ex causa: aliud est si detur ad causam: quia tūc finita causa finit̃ cu. ut instit. de aut. tu § si. & s. eo. l. si impuberi. circa prin. ibi, qui tutelā teneant &c. quæ sunt contra. si autem detur simpliciter, ad omnes causas dari uidetur: ut s. de tu. l. qui habet. §. si. & facit s. eo. l. curator. Item facit j. de admi. tu. l. quoties. §. constat. & s. de pecul. l. eo tempore. Accursius.
c Seiæ. Decreto. expresso errore in decreto: alias secus: ut j. quę sen. si. app. rescind. l. i. §. i. & ij. & C. quando prouoc. nō est necesse l. j. & ij. Hugo.
d Necessariā. quia decretum cōtinet impossibile: ut j. quę senten. sine app. l. j. Azo. & facit j. de vulg. substit. l. in pupillari. & j. de condi. & demon. l. pater. § conditionum. & j. de excu. tu. l. qui testamento. & de bo. li. l. si filius. §. cū filius. & j. de eo, qui pro tuto. l. i. §. si quis quasi. & j. de colla. bono. l. filius emancipatus. & C. de petitio. hærę. l. si putas. Accur.

† Quasi vēditioni decretū iudicis interpositū cū esset donatio, nullum est. vide q̃ no. Bal. in rub. qui admit. ad bonor. possess. C. & eiusdē coll. iij.

Curatorem impuberi, datum quacunque ex causa,[a] perseuerare[b] in diem pubertatis in eadem cura respondi. ergo post pubertatem alium curatorem sibi petere debebit.

Si tutor datur tanq̃ impuberi, qui non est, ualet datio. Bartol.

Scæuola lib. 2. responso. LEX XXVI.

Seiæ egressæ annos xij. decreto[c] Prætoris ex inquisitione datus est tutor, quasi minori, † quæro, an excusare se deberet? Respondi, secundum ea quæ proponerentur, ei neque excusationem necessariam[d] esse, neque obligari quòd non gereret.

In loco originis datur tutor à iudice domicilij: aliàs datur à iudice originis, si in utroque habeat bon. Bartol.

Hermogenianus † lib. 5. Ἐπιτομῶν.

LEX XXVII.

† lib. 2. iur. Epitomarum.

Pupillo, qui tam Romæ, quàm in prouincia facultates habet: rerum quæ sunt Romæ, Prætor:[e] prouincialium,[f] præses[g] tutorē dare potest. Libertino tutores libertini dandi sunt. Sed & si ingenuus detur, nec se excusauerit,[h] tutor perseuerabit.

Pupillo. CASVS. Aliquis pu. habet bona Romæ & in prouin. magistratus Romani dabunt ei tu. qui administret bona Romæ constituta: & magistratus prouinciales dabunt ei pro aliis. Item dicit quod libertini debent habere tuto. libertos, & nō ingenuos. si tamen ingenuus datur se non excuset, tenetur.
e Prætor. scilicet tutorem dare potest.
f Prouincialium. i. rerum, quæ sunt in ꝓuincia.
g Præses. facit C. ubi pe. tuto. l. i. & j. de excu. tut. l. illud. & l. iurisperitos. §. cum oriundus.
h Excusauerit. quia potuit eo ipso quod est ingenuus: ut C. de excu. tut. l. ij. & iij. nisi sit patronus: ut s. de tute. l. patronus. & facit j. de excusat. tuto. l. cūm ex oratione.

Potest quis dari contutor ei pro quo tenetur. Bartol.

Paulus libro secundo decretorum.

LEX XXVIII.

Romanius[i] Apulus à iudice appellauerat, dicens se non debuisse dari in tutela collegā ei, quem ipse[k] cū magistratus esset, nominasset suo periculo: ne in vna[l] tutela duplex periculum sustineret. Decreuit[m] Imperator posse quem & fideiussorem pro tutore esse, & nihilominus tutorem dari. Itaque detentus[n] est in tutela.

Tutoribus datis debet per iudicem intra xxx. dies nunciari. Barto.

Idem. † LEX XXIX.

† Lib. sing. de cognition.

Si peregrè[o] agant, qui tutores vel curatores dati sunt, vt intra dies xxx. notum his à magistratibus[p] fiat[q], diuus Marcus rescripsit.

Romanius. CASVS. Quidam Romanius Apulus cum esset magistratus dedit tu. pu. nec exegit satisdationē rē pu. sal. fo. finito postea officio dicti Romanij Apuli: magistratus qui ei successit in officio, nominauit dictū Romanium tutorem dicto pu. ipse excusabat se hac ratione, quia cū ipse dedisset tuto. idem pupillo non exacta satisdatione, ut dictum est, posset esse quod teneretur propter hoc pupillo tutore non existente soluendo. Item si ipse daretur, iterum obligaretur eidem pup. & sic duplex periculum sustineret in eadem tutela: quod esse non debet, ut dicebat. certe non ualet excusatio. Viuianus.
i Romanius. nam nec ipse fideiussor, nec magistratus computat tale onus in numero trium tutellarum: ut s. de ritu. nup. l. si quis tutor. §. i
k Ipse. scilicet Apulus.

l Ne in una. hæc est eius allegatio.
m Decreuit. hic incipit respondere.
n Detentus est. ille Apulus.
Si peregre. CASVS. Tu scis quod tuto. ex quo sciunt se datos debent se excusare. certè ad hoc ut sciant se datos, sicque administrent, aut se excusent magistratus debent eis notum facere intra xxx. dies ex quo dati fuerunt. Viuia.
o Si peregre. i. absentes sint tutores dati à præside renunciāte magistratu.
p Magistratibus. Magistratus defert nomina creandorum præsidum non autem ipse dat, nisi iussu præsidū: ut s. eodem. l. diuus. & l. ius dandi. Item magistratus post dationem denunciat dato tutori intra xxx. dies: nam ex tunc currunt tempora excusationis quinquaginta dierum: ut hic. & j. de excu. tuto. l. scire. §. quinquaginta. & §. oportet. potuit enim dari etiam absens: ut j. eod. illud.
q Fiat. scilicet tutoribus absentibus.

† Li. 7. Differen.
Magistratus iussu præsidū dat tutores.

Qui petant tutores vel curatores, & vbi petantur.

TITVLVS VI.

Mater tenetur filijs impuberibus petere tutores & curatores, non adultis. Bar.

Modestinus † lib. 4. Pandectarū. L. I.

Matris solicitudo in petendis filio tutoribus[r], non etiam curatoribus obseruatur: nisi quo casu[s] impuberi curator petendus est.

Pupillis petendi tutores sunt à matre: aliàs priuat successione, & à libertis: qui aliàs puniuntur. & alij agnati uel cognati possunt hoc facere. Sed si neglexerint, non punientur. Hoc dicit cum princip. l. seq. B.

Idem lib. j. excusationum. LEX II.

† Si minores[t] non habent eos, qui ex legibus defensores[u] sint: si quidem tutoribus indigent propter ætatem[x], possunt eis petere tutores constitui cognati, & qui affinitati iuncti sunt parentibus, tam masculis, quam fœminis. Possunt id quoque amici parentum, & educatores ipsorum puerorum hoc petere. & hi quidem ex electione[y] vel voluntate petūt tutores. Sunt autē quidā q̃bus necesse ē petere tutores: putà mater, & liberti. ex his enim quidam damnum patiuntur: quidā verò & puniuntur, si nō petierint eos, qui ex legibus defensores sint. Mater enim expellitur legitima filii hæreditate, quasi indigna existēs accipere hęreditatē legitimā eorū, quib. tutorē constitui neglexerit. nec solùm si non petierit: sed & si quē petierit, qui prauitatis gratiā dimitti poterat, deīde dimisso eo, uel etiam abiecto, rursus aliū non petierit, uel studiosè malos petierit. Liberti autem ex his causis accusati, apud præsidem puniuntur, ut emendentur, si appareat eos, uel propter negligentiam, uel malitiam non petisse. Quæ autem de matre prædicta sunt,

QVI PETANT tutores &c. Inepta titulorum ordinatio: cum hic titulus debuerit præcedere precedentem titulum,
Matris. CASVS. Mortu⁹ ē marit⁹ Titiæ, & reliq̃t filium ĩpuberē. certè illa Titia mater debet petere tutorem eidem impuberi, & etiā curatorem, si necessarius est. si autem esset adultus ille filius non tenetur ei petere curatorem. scias etiā quòd quidam sunt qui possunt dicto impuberi petere tutorem: non tamen tenentur, quos nominat l. sequens. reliquas leges uide per te ipsum. Viuia.
r Tutoribus. ut C. eo. l. Matris pietas.
s Quo casu. ut & s. ti. j. l. curator. & l. in oēm. & s. de test. tu. l. iiij. & de tute. l. iij. §. j. & l. solet. & j. de excu. tuto. l. diuus. §. penulti. & insti. de excu. tu. §. item qui. & C. in quibus casibus tu. haben. tut. da. l. i. & ij. Azo. & j. ad Tertul. l. ij. § quid si curatores. Accur.
t Si minores. hæc lex ex græco translata est in latinum.
v Defensores. i. tutores. uel curatores.
x Propter ætatem. quia pupilli sunt.
y Ex electione. id est, sponte: & subaudi, alij ex necessitate, & hoc subiicit, sunt autem &c. non enim est dicendum quod affines & amici ex necessitate hoc faciant, sed nec etiam cognati. nec obstat C. de legit. hæredi. l. sciant. quia illud intellige in agnatis, & in illis quibus defertur legitima hæreditas ab intestato: ut ipsi habeant necesse petere, sicut & mater & liberti. nam non potest dici quod soli matri & liberto imponatur hæc necessitas: ut d. l. sciant. & j. ad Tertul. l. ij. §. quid si nepotibus. ubi de auia dicitur. sed hodie in cognatis uidetur idem † quod in agnatis: ut in authenti. de hæredi. ab intestato.

† Greca prostitutio est in P. F. Vide in hanc legē Anto. Augu. lib. sing. ad modest.
† Dic tamen verum ... ad intellectum successionis nō ad aliā ... Barto. glo. in l. ... an verò ... dic j. de ... ij.

intestato. §. ex his. colla. ix. & tamen proximiorem dic perdere, non sequentes: ut j. ad Tertul. l. ij. §. fina.
a Diuus. Omnem quidam non habent præcedentia: sed hic incipit l. diuus. pius &c. & totum est interpretatio græci. Accur.
b Filiorum. inf. ad Tertul. l. ij. § si mater.
c Legitimo. id est legitimè. uel dic etiam datiuum dici legitimū. argu. inf. de verb. signi. l. lege. & facit C. eod. l. filius.
d Minores. pupilli & adul. sic accipitur minores. s. i prin. huius l. Accursius.
e Per procuratorem. si habet tutorem uel curatorem aliquē: dic eius authoritate cōstitutum, ut C. de procura. l. neque. nam datur curator habenti tutorem, ut s. de tute. l. solet. & habenti curatorem, ut s. ti. j. l. uentris. Sed quid si non habet tutorem uel curatorē, cuius authoritate ordinetur? Respon. petet per se. sed quidam dicunt quod l. illa neque. loquitur quando constituitur procurator ad aliquam causam ordinariè agendam, non ad vnum factum, ut hic. unde & ipse minor i hoc habet legitimam personam, ut hic dicit.
f Sibiipsi. ergo infanti non potest dari: ut s. de tut. l. qui habet §. si pupillus. & facit j. l. proxi.
g Curatorem. Videri. ut & suprà proxi. respon. Sed contra suprà de procur. l. mutus. §. is qui. sed dic ut no. suprà de tute. l. qui habet. §. j.
h Eum. scilicet tutorem.
i Qui petisset. scilicet curatorem. Accu.
k Iudicium. id est petitionem. & facit C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum.
l Debere. C. si mater indemni. promi. l. si na. contra. Sol. illud in petitione tutoris, quod ex necessitate facit: hoc curatoris, quod non ex necessitate, ut s. l. j.
m Qui qualitercūque. Non habent, ut infrà tit. j. l. tutores. §. qui se. quæ est contra. Solu. ibi gessit: hic non. Item ibi nō erat tutor: hic erat: sed excusationem habebat.
n Decreto. Et ipsum magistratum. aliàs magistratuum. aliàs magistratum. & facit suprà tit. j. l. ubi. & not. quod ad ultimam partem rubricæ respicit hæc lex. Vel dic quod de ultima parte nihil in nigro ponitur: sed C. ubi pe. tu. sic & C. de reli. & sum. fu. & ale. lu. & nihil de ultima parte dicitur.
o Credendum est. Confirmari. de hoc dic ut s. de confir. tu. l. ij.
p Excusatur. Contra inf. ad Tertul. l. ij. §. quid si nō omnes. Sol. hic reliqui sufficiunt, ut hic. ibi non.

† In P. F. hoc caput non est distinctū à præcedenti sed connexū.
† In P. F. Cuspio Rufino.

ostenduntur in epistola Seueri, cuius verba subiecta sunt.

Idem. LEX III.

† Diuus Seuerus † Vlpio Ruffino: Omnem[a] me rationē adhibere subueniendis pupillis, cùm ad curam publicā pertineat, liquere omnibus volo. & ideo mater quæ vel non petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus accusatis reiectisve, nō confestim aliorum nomina ediderit, ius nō habeat † vendicandorum sibi bonorum intestatorum filiorū[b] †, (Sed & apud Paulum libro VII. ita responsum est.)

† Vindicādorum, in P. F.
† Hæc duę parenthesi clausa nō habent in P. F.
Græca sūt in P. F. quę hic sequuntur illuc vt que. Et apud Paulū.

Qui litigaturus est cū pupillo, non debet ipse petere tutorē, sed aliis nūciare quibus negligentibus iudici debet referri. B.

† Si quidem aliquis vel fœnerator, vel legatarius, vel alius necessariam habeat aduersus pupillum persecutionem, ipse quidem non petet tutorem pupillo, sed eos, q̃ petere possunt, rogabit petere: vel si hi neglexerint, tunc accedēs ad præsidem, hoc ipsum dicet: ut constituto tutore legitimo[c], ea aduersus pupillum moueatur persecutio. Hæc quidem de tutoribus.

Minores petunt sibi curatores per se, uel per procuratorem. Bar.

Curatores autem minores[d] sibiipsis petēt: si quidem affuerint, ꝑ seipsos: si autē abfuerit aliquis eorum, petet per procuratorem[e]. An autem alius petere curatorem possit minori, quæsitum est. Et Vlpianus egregiè ita scribit, non dicere alium ei petere, sed ipsum sibiipsi[f]. & apud Paul. lib. ix. responsorum ita relatum est.

Tutor non potest petere curatorem pupillo. & qui legitimè non petierit tutorē, pro non legitimo habetur. Bartol.

Paulus. LEX IIII.

Curatorē † ignorante nec mādāte pupillo nō rectè ei à tutore petitum videri[g], periculumque eorū, quæ curator nō iure datus gessisset, nō sine ratione eū,[h] qui petisset[i], [illegible] agnoscere. Sed & alia parte eiusdē libri ita respōdit, si mr̃is iudiciū[k] princeps secutus curatores eius filiæ dederit, periculū administrationis eorum eam respicere debere[l].

† § est ī vetustis exēplarib⁹, & depēdet ex superiorib. ut & i P. F.

Remotus à tutela, ñ tenet aliū petere. B.

Modestinus li. 3. excusationū. LEX V.

† Qui qualitercunq; liberati sunt per excusationē à tutela, necesse non habent[m] petere pupillis tutorē, vt ait Veri & Antonini constitutio.

† In P. F. græcum est hoc rūsum, & præcedēti connexū.

Nota quòd decuriones possunt dare aliquem iudicem tutorem. Bartol.

Paulus. † LEX VI.

† Lib. 10. Respon.

Decreto decurionū & ipsum magistratum[n] curatorē dari potuisse respondi.

Mater q̃ tutorē nō petiit cōfirmari, uel in locū excusati aliū dari, cū alius nō suppeteret, ꝑdit successionē filij, non id, qd' ei debet ex testamēto mariti. nec sibi imputat, si ut suspectū non petiit remoueri. Bar.

Triphoninus li. 13. disput. LEX VII.

Credendū est & eam matrem cōstitutione contineri, q̃ tutores à patre non legitimè testō vel codicillis datos filiis impuberibus nō postulauit decreto cōfirmari[o]. Sin autē pluribus tutoribus idoneis datis, vnus eorū vel decessit, vel tēporalē excusationē accepit, mater, quę propterea in locū eius alium nō petit, quia numerus reliquorū administrationi tutelæ sufficiebat, incidit quidē in verba cōstitutionis, sed sn̄ia excusatur[p]. Sed si suspecto tutore pupilli accusato, decretū erit ei adiungi[q] alios, mater eos quoq; petere debet: & si nō petit incidit in sententiam[r] constitutionis. Hæc autem mater ab omni quidem bonorum[s] † vēdicatione intestatorū filiorum[t] repellitur. Si verò maritus † ei fideicōmissum à filio reliquerit, cui mulier non petiit tutorem, Si sine liberis decesserit, vel sub hac conditione, Si intestatus mortuus erit, fideicommissi petitio, quę ex alieno[u] judicio descendit, nō est perempta. Quæ autem suspectum tutorem nō fecit, nec verbis, nec sententia constitutionis in pęnā incidit: quòd eiusmodi facta diiudicare & ęstimare, virilis[x] animi est. & potest etiam delicta ignorare[y] mater: satisque est eam petisse talem, qui inquisitione per prætorē habita idoneus apparuit: & ideo nec iudicium[z] eius sufficit ad eligendos[a] tutores: sed inquisitio[b] fit, etiam si maximè in propria bona liberis suis testamento tutores dederit.

† Vindicatione, in P. Flo.
† de intell. huius text. uid. Coras. in l. precib. num. 69. C. de impub.

q Ei adiūgi alios. quod fit quando tutor uinculo necessitudinis iungitur pupillo, ut inf. de suspe. tu. l. si tutor. Accursius.
r In sententiam. & erit eadem pœna, ut inf. de uer. signi. l. nominis. §. ij.
s Bonorum. sunt enim multæ uendicationes, & petitio hæreditatis directa & utilis, & rei vendicatio pro singulis: sed non repellitur à singulari fideicō. ut inf. proxi. §.
t Filiorum. si impubes moriatur: ut C. ad Tertul. l. mater.
v Ex alieno. s. mariti. sic ergo non ob. l. C. de legi. hered. l. sciāt. quia ibi excludit ab intestato. Sed contra ad hunc. §. C. ad Ter. l. omnem. Sed ibi magis delinquit mater: quia transit ad secunda uota, & ideo in substitutione punitur. uel fortè secus in simplici legato uel fideicommisso quàm in substitutione uniuersali. ut ibi secundum Azo. & Hug. Tu dic quod fuit relictum in casum pubertatis. quod patet per conditiones hic insertas, quo casu cessatum à pęna erat: ut s. prox. dixi. si ergo simpliciter est relictum, amittit. arg. inf. de excusa. tu. l. amicissimos. Item contra inf. ad Syl. l. propter veneni. §. j. Sed ibi dolus, hic negligentia. Item alio casu loquitur. Accur.
x Virilis animi. potest tamen si uult: ut instit. de suspec. tuto. §. consequens.
y Ignorare. secus autem si sciuit. nam & prætor potest errare, ut inf. ad Tertul. l. ij. §. non solum. & §. sequentibus.
z Iudicium. id est ultima matris uoluntas.
a Eligendos. id est dandos, ut infra, titulo j. l. Titium. §. à matre.
b Sed inquisitio. ut suprà de confirma. tut. l. j.

De administratione & periculo tutorum & curatorum, qui gesserunt vel non, & de agentibus vel conueniendis vno vel pluribus.

TITVLVS VII.

¶ DE ADMINISTRATIONE ET PERICVLO tutorum & curatorum, qui gesserunt uel non, & d agētibus uel conueniendis uno uel pluribus.

¶. Infor.

Universidad de Deusto Biblioteca

Gerere.} CASVS. Si tutor nolit administrare: prætor debet eum præcisè cogere. Sed quid si prætor eū non cogat? certè nihilominus dimittit negotia suo periculo. Secundo dicit, tutor tenetur defendere pu. in iudicio. & uidet bene defendere, siue ipsemet recipiat libellum in sua persona, siue faciat recipere pu. & ipse authoritatem præstet. & non cogitur tutor satisdare de iudicato soluendo, si autem pupillus est infans uel absens: tantum ipse tutor debet recipere libellum. Quid in curatore adulti adultum defendente? certè actor habet electionem, cui det libellum adulto præsente, si autē esset absens, soli curatori dat libellum. Quid econtra si tutor uel curator pu. velint conuenire debitores pupillorum uel adultorum? certè habēt electionem tutores uel cura. utrum ipsimet deberet libellū. uel faciāt dari pupillum uel adultum cum eorum authoritate. Viui.

i ¶ Authoritatem præstant.} pupillo in ius uocato, & se defendenti: uel ipse tutor conueniatur: ut s. §. licentia. Accur.

k ¶ Licentia.} uidetur notari differentia inter pupillum & adultū. ut primo casu sit electio ex parte minoris: ut j. §. licentia. secundo ex parte actoris, ut hic. Sed certe multo magis hic uidetur esse idem q̄ s. unde dic, licentia est aut uocare adultum, si ipse velit respondere. nam & curator potest.

† Lib. 35. ad edictū.

† In quantū l. ista imitē tutorē cogi officio iudicis administrare, ex quo scit se datū tutorē limitabis p tex. in l. j. §. rē pupil. saluā fore. & ut procedat, postquā satisdedit, & iurauit se bene & utiliter gesturum. defensurūq; pupillū. postque ei decretā administrationē. vt plenè p Ant. Corf. in sing. suis uersi. tutor. incip. tutor debet in instro exprimere.

¶ Tutor cogit administrare, & ad eū spectat periculum ex quo scit se datum. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Gerere† atque[a] administrare tutelā, extra ordinē[b] tutor cogi solet. ¶ Ex quo scit se tutorē datum: si cesset tutor, suo periculo cessat. Id enim à diuo Marco constitutum est, vt qui scit se tutorem datum, nec excusationem (si quam habet) allegat intra tempora[c] præstituta, suo periculo cesset.

¶ Tutor potest defendere pupillū p se, uel eis defendēti auctorari, put elegerit ipse. sed curator pt defendere adultū per se, uel ei defendēti auctorari, put elegerit actor. Item tutor & curator possunt agere, vel agentib. auctorari, prout ipsi elegerit. h. d. Et est solennis & magistralis casus. Bart.

¶ Sufficit tutoribus ad plenā defensionem, siue ipsi iudiciū suscipiant, siue pupillus ipsis authoribus, nec cogendi sunt tutores cauere[d], vt defensores solent. Licētia igitur erit, vtrum malint ipsi suscipere iudicium, an pupillum exhibere, ut ipsis authoribus iudicium suscipiatur[e]: ita tamen, vt pro iis qui fari non possunt[f], uel absunt[g], ipsi tutores iudicium suscipiant[h]: pro iis autē, qui supra septimū annū ætatis sunt, & pstò fuerint, authoritatem[i] præstent. ¶ In causis autē adultorum licentia[k] erit agentib. vel ipsum adultum præsentē in iudicium vocare, vt consensu curatoris conueniatur, vel contra curatorem agere ut ipse litem[l] suscipiat. ¶ In absentibus autem adultis omnimodo cōtra curatorem agendum. ¶ Non denegari[m] autem neque tutoribus, neq; curatorib. † debet etiam debitores pupillorum uel adultorum ex psona[n] sua† prospectu[o] officij in iudicium vocare, uel eis hoc facientibus[p] suum accommodare consensum.

¶ Iudicati actio non dat̄ ꝯ tutorē, nisi se liti obtulerit: sed ꝯ pupillū, nisi ab hr̄ditate, cuius cā est cōdēnatus, se abstinuerit. B.

¶ Idem. † LEX II.

Siue tutor condemnauit[q], siue ipse cōdemnatus est, pupillo, & in pupillum potiùs actio iudicati datur[r]: & maximè†, si nō se liti obtulit[s] sed: cū nō posset uel propter infantiam[t] pupilli, uel propter absentiam author ei esse ad accipiendum iudicium, & hoc etiam diuus Pius rescripsit: & exinde multis rescriptis declaratum est, in pupillum dādam actionem iudicati semper, tutore cōdemnato: nisi abstineatur. tunc enim nec in tutorem, nec in pupillum † dandam: nec pignora tutoris accipienda esse, sepe rescriptum est. ¶ Ampliùs Marcellus libro† xx. Digestorum scribit, Et si satisdedit[u] tutor, mox abstinuit[x] pupillus, fideiussoribus quoq; eius[y] debere subueniri. Sed & si pupillus non abstinuit: quemadmodum ipsi[z], ita & fideiussoribus eius subueniri: maximè si pro ab-

a ¶ Atq;.} pro id est. & dic ad gerendum accedere: ne sit contra j. eod. l. ita autem §. gessisse.

b ¶ Extra ordinem.} Id est officio iudicis, & captis pignoribus: ut institu. de satisd. tuto. §. penulti. uel multa indicta seu banno: ut s. si quis ius dicen. non ob. l. unica. in prin. & facit inf. de mune. & ho. l. si quis. & C. de suspe. tu. l. iij. & s. de uen. insp. l. j. §. quid ergo.

c ¶ Tempora.} quæ sunt inf. de excusat. tut. l. quinquaginta. Sed cōtra inf. de autho. præstā. l. si tutor. Solu. ut ibi. Item facit inf. eod. l. ita autem. §. fin. & l. seq. & l. qui iussus. & C. eo. l. & si sciffet.

d ¶ Tutores cauere.} s. iudicatum solui: quā præstant defensores: ut C. eo. l. fina. §. defensionem. Item nec de rato: ut C. eod. l. tutores debitum. nisi secundum quod dicit inf. e. l. vulgo, sed actor ab eis constitutus, sic ut inf. rem ra. ha. l. actor.

e ¶ Suscipiatur.} quod potest prodesse ut per lit. cōtest. factam cum pupillo tutore authore fiat interruptio præscriptionis. pupillus enī respondebit: ut C. de autho. præstan. l. clarum. & in eius persona poterit concipi libellus. sed tamen tutor de calumnia iurat: ut C. de iura. calum. l. ij. §. quod obseruari. nam illa l. clarum. & illa de iuramen. calum. sunt Iustiniani, & concipiuntur uerba iuramenti in persona tutoris: quia ipse uidetur agere & respondere, cùm authoritatem præstat: ut C. de vete. iur. enunc. l. j. §. omnia enim. olim tamen non iurabatur de calumnia in singulis capitulis: ut C. de iura. calum. l. ij. §. fin. nisi in certis casibus: ut in no. oper. nun. ut j. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. qui opus. & in dam. infec. ut j. de dam. infec. l. qui bona §. qui alieno. & in delatione iuramenti, ut s. de iureiuran. l. iusiurandum. §. qui iusiurandum. sed per Iustinianum cœpit iurari in omni capitulo, & sic pluries in causa: ut C. de iura. cal. l. j. tertio per eundem Iustinianū tantum semel, ut in aut. de iis, qui ingre. ad ap. §. fin. col. v. Alij distinguunt aliter à quo sit præstandum hoc, ut no. C. de iura. calum. l. ij. in glo. hoc dicant &c. in filio dic ut ibi notatur in alia gloss. quę incipit: ut pater in bonis &c.

f ¶ Non possunt.} ut minoribus vij. an. ut C. de iur. delib. l. si infanti. & infra proxi. hi enim secundum Azo. in ius uocari non debent, ut supra de in ius vo. l. quisque. in princ. & de condi. fur. l. ij. & C. qui le. per. l. fina. in fin.

g ¶ Vel absunt.} inf. ea. l. §. in absentibus.

h ¶ Suscipiant.} proposita à tutoribus nomine pupillorum querela Hug.

l ¶ Vt ipse litem.} si curator uult, nam adultum potest exhibere, & authorari: ut s. in pupillo dictum est.

m ¶ Non denegari.} s. quando pars minoris conuenitur: nunc quando agit.

n ¶ Ex persona sua.} id est curatorio nomine tantum: ut subiicit, & C. eod. l. debitoribus.

o ¶ Prospectu.} i. ut sic prospiciat officio suo. alias respectu.

p ¶ Facientibus.} pupillis uel adultis. & facit ad hanc l. C. de bo. quæ lib. l. fina. §. j. & §. fin. autem secundo. & §. fin. autem puerilis.

Siue tutor.} CASVS. Titius creditor pu. egit contra tu. eius: & condemnatus fuit tutor. posteà fuit finita tutela. certè sententia mandatur executioni in bonis pu. & nō in bonis tuto. Quod autem dixi in pu. executionem fieri: fallit in uno casu. s. quando abstinet ab hæreditate ex qua descendit actio mota contra tutorem prædictum. siue autem abstineat pupillus à dicta hæreditate, siue non: certè non fit executio in bonis tutoris, nec etiam in bonis fideiuss. quos dederit creditori tutor de iudicato soluendo: licet eos dare non teneretur: & idem est econtra si condemnatus fuit aliquis tutori.

q ¶ Comdemnauit.} id est condemnari fecit pupilli debitores. sic s. de ijs, qui not. infa. l. furti. §. mādati. & C. de sacrosan. eccl. l. iubemus. §. is quoque. & s. si pars hęre. pe. l. cum multi. in fine.

r ¶ Datur.} etiam durante tutela: ut hic dicit secundū quosdā. Alij dicunt demum finito officio transferri actionem in pupillum: ut s. si quis cau. l. si. sed & secundum eos utilis datur in minorem etiam durante officio: ut hic dicit. constat enim transferri, ut no. C. de iura. calum. l. ij. in gl. quæ incipit, sed ad quid.

r ¶ Obtulit.} non enim potest dici se liti offerre, cum hoc faciat ex necessitate. unde secus est in procuratore, qui se liti offert cū ad hoc non cogatur, sed spontè faciat: ut s. de procura. l. si procurator. §. fina. & l. Plautius. sic & in contractu differunt: quia tutor non tenetur finita tutela, ut inf. quē... ex fac. tu. l. post mortem. §. fina. sed procurator sic: ut s. de procur. l. procurator qui. & facit j. de re iudi. l. iij. & C. quando ex fac. tuto. l. j.

t ¶ Propter instantiam.} quibus casibus est necesse, ut ipse iudicium subeat: ut s. l. proxi. §. ita tamen.

v ¶ Satisdedit.} creditoribus pupilli de soluendo ad certum diem. non dicas iudicatum solui: ut s. l. proxi. §. nec cogendi.

x ¶ Abstinuit.} per in integrum rest. satisdando enim uidebatur adiisse, ut C. de iure deliber. l. ij. & hoc si erat infans: aliàs actus & uoluntas pupilli est necessaria, ut C. de iur. deli. l. potuit. Sed quid si circa aditionem tutor prædicto modo satisdederit.

y ¶ Eius.} scilicet tutoris.

z ¶ Quemadmodum ipsi.} scilicet tutori, qui restituitur, quasi læsus sit pupillus in eo: quia satisdandū est eius nomine, cui satisdādū non erat. & ad hūc ultimū & penultimū casum facit j. de ac. hær. l. si pupillus, &

† Debet nō est apud apud Du.

† Sicut potest cōuenire debitores ex sua persona: sic eidē potest sine piculo solui. Bart. in l. q si fecte. §. qd ergo. j. de so.

† lib. 9. ad edict.

† Sic in P. F. Halo. aūt legit & ideo se liti obtulit, si non posset &c.

† Dandā non est in P. F.

† xxj. Du.

Liti se non offert, qui ex necessitate subit.

lus. & s. de procura. l. si minor. & s. si quis cau. l. si. Sed contra. s. de mino. l. in causę i. & C. de fideius. mi. l. ij. Sol. ut ibi.

a ¶ Vel pro infante.} i. minore vij an. ut s. l. i. §. ita tamen. & C. de iur. delib. l. si infanti.

Si plures.} CASVS. Iudex dedit cuidam adulto plures curatores: certe quod unus solus facit, ratum est. & idem est in curatoribus pluribus furiosi. namque & prætor solet unum decernere. Item si pater uel auus, qui dedit plures tutores filio, iubeat unum ex his solùm administrare: ille solus administrabit. & idem est si inutiliter dedit tutores pater, & unum iussit gerere, & prætor eos posteà confirmauit. Alij ergo non administrantes uocabuntur honorarij. & tenebuntur demum excussis facultatibus eius, qui gessit. & isti nō gerentes bene debent inspicere qualiter administret gerens. & si est pecunia in hęreditate, debent curare ut deponatur ad prediorum comparationem. illud tamen quod dictum ē cōmitti tutelam illi tutori, cui pater commisit, fallit in tribus casibus, qui ponuntur in §. quamuis. & qd dixi in tutoribus, habet locum in curatoribus. Quid si pater non dedit uni? certe fiet hoc: quia utilius est pupillo, aut maior pars tutorum unum ex se eliget, qui solus administret: quando ipsi oēs tutores concordant, quia unus solus administret. & in eodem casu si ipsi tutores non decernant quis administret, ipse pretor decernit. Si autē omnes uolunt administrare, debent audiri: sed si uelint inter se tutelā diuidi, audiendi sunt. & postquam diuisa fuerit, unus non debet attingere de parte alterius, imò exceptione repelleretur. h. d. cum l. sequen. Viuia.

sente pupillo vel pro infante[a] satisdederit.

¶ Ex pluribus tutoribus uel curatoribus quilibet potest administrare: et uni erit decernenda administratio per iudicem. Vel si uni erat decreta per testatorem, ille administrabit: & alij non gerentes tenentur ad ea, quæ hic exponunt in textu. Bar.

¶ Idem. † LEX III.

Si plures† curatores[b] dati sunt Pomponius lib. lxviij. ad edictum scripsit, ratum haberi debere etiam quod per vnum gestum est. Nam & in furiosi curatoribus, ne vtilitates furiosi impediantur, prætor vni eorum cautionem decernet[c], ratúmque habebit, quod per eum sine dolo malo gestum est. ¶ Si parens vel pater qui in potestate habet, destinauit testamēto, quis tutorum tutelam gerat, illum debere gerere prætor putauit[d]: meritòque parentis statur voluntati, qui vtique filio rectè prospexit. Tantundem prætor facit & de iis, quos pater destinauit testamēto[e]†, ipse autē confirmauit[f]; vt si parens quem velit tutelā administrare declarauit, ille solus administret. Ceteri ergo tutores non administrabunt, sed erunt ij, quos vulgò honorarios[g] appellamus. Nec putet quisquam ad hos † periculū non redundare[h]. Constat enī hos quoq; excussis prius facultatibus eius, qui gessit, conueniri oportere. Dati sunt enim quasi obseruatores † actus eius & custodes: imputabiturq; eis quādoque, cur si malè eum conuersari videbant, suspectum nō fecerint. Assiduè igitur & rationem ab eo exigere[i] eos oportet, & solicitè curare, qualiter conuersetur: & si pecunia sit quæ deponi possit, curare vt deponat ad prædiorum[k] comparationem. Blandiuntur enim sibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri. tenentur enim secundum ea, quæ suprà ostendimus.[l]

¶ Ex causa receditur à uoluntate defuncti: & alij quàm testator dixit, administratio conceditur. Idem in curatore: & si testator non dixerit, unus eligitur. Bar.

¶ Quamuis† autem ei potissimū se tutelam commissurum prætor dicat, cui testator delegauit: attamen nonnunquam ab hoc recedetur: vtputà si pater† minùs ppenso consilio hoc fecit, fortè minor xxv. annis, vel eo tempore fecit, quo ipse tutor bonæ vitæ, vel frugi videbatur, deinde idem posteà cœpit malè conuersari ignorante[m] testatore: vel si contēplatione facultatum eius res ei commissa est, quib. posteà exutus est. Nā & si unum pater tutorem dederit, nonnunquam ei adiungunt curatores. nam Imperator noster cum patre suo rescripsit, cū duos quis libertos suos tutores dedisset, vnum rerum Italicarū, alterum rerū Aphricanarum, curatores eis adiungendos[n]: nec patris voluntatem secuti[o] sunt. Quod in tutoribus rescriptum est, & in curatoribus erit obseruandum, quos pater testamento destinauit à prætore confirmādos. ¶ Apparet igitur[p] prætori curæ fuisse, ne tutela per plures administretur[q]. quippe etsi pater nō destinauerit quis gerere debeat, attamen id agit, ut per vnum administretur. Sanè enim† faciliùs[r] vnus tutor & actiones exercet, & excipit, ne per multos tutela spargatur.

¶ Tutores possunt uni ex eis administrationem committere, uel omnes simul gerere, uel diuidere. Bar.

¶ Si non erit à testatore electus tutor, aut gerere nolet[s], tunc is geret[t] cui maior pars tutorum tutelam decreuerit. Prætor igitur iubebit eos conuocari[v]: aut si non coibunt, aut coacti non decernent, causa cognita ipse statuet quis tutelam geret. Planè si non consentiant tutores prætori, sed uelint omnes gerere, quia fidem non habent ele-

b ¶ Curatores.} aliàs curatorē aliàs curationē: aliàs curam.

c ¶ Decernet.} ut tamen caueat ceteris, et sic administret sol⁹. sed si non decernat. tamen quod unus fecerit, ratum est: quia videtur alius cōsentire, nisi dissentiat: ut j. de cura. fu. l. consilio. §. pe. & fin. & facit C. si unus ex pluribus. l. i. & j. ea. l. §. quod in tutoribus. & §. apparet.

d ¶ Putauit.} ut instit. de satisda. tu. §. i.

e ¶ Testamēto.} minus legitime facto.

f ¶ Confirmauit.} quod debuit, ut s. de confir. tu. l. ij.

g ¶ Honorarios.} Sed cùm isti teneantur rationes ab aliis exigere, ut j. subiicit, ergo nō sunt honorarij, ut suprà de testa. tute. l. iure nostro. §. i. quæ est contra. Sol. im pprie dicitur hic honorarius. Vt dic quòd ibi administrabat cum alijs. & etiam rationem ab eis exigere debebat, hic non administrabat. & dic quare dicitur honorarius, ut ibi not. & facit infrà de sol. l. quod si forte. §. ubi dicuntur tria genera tutorum.

h ¶ Redundare.} si habeat non, bene est, nam redundat: ut j. subiicit. & de ritu. nupt. l. si quis tutor. §. quid ergo si honoris causa. prius conuento alio, ut C. si tu. non. gess. l. i. & de pericu. tu. l. i. & etiā magistratu, secundum nos. si habeas sine non, dic scilicet ad presens: redundat tamen post cōuēto alio, & magistratu: sed uidetur quod possit eligere etiā non gerentem prius: ut j. de cur. bo: dan. l. ij. §. fina. Sol. ibi in curatoribus rerum, hic in tutoribus uel curatoribus personarum. Vel ibi à creditoribus, hic propter gestionem secundū P. Vel illa sm istam: ut ibi not.

i ¶ Exigere.} extra iudicium, nam in iudicio non potest durante tutela contutoris, sed aliter in curatoribus distinguitur, ut infrà eodem. l. cum plures. & l. actus. & l. cū curatore.

k ¶ Ad prediorum.} sic j. eod. l. ita autem. quę huic §. continuat.

l ¶ Ostendimus.} hoc §.

m ¶ Ignorante.} si enim cōperisset, uerisimile est quod mutasset. & facit s. de testa. tute l. pater. & de confir. tu. l. utilitate. Azo.

n ¶ Adiungendos.} propter latè diffusum patrimoniū, ut C. in q. casi. tu. ha. l. propter. et qñq; iunguntur contutores, ut j. de excusa. tu. l. propter. & s. de tute. l. si quis tutor.

o ¶ Secuti.} sic j. eo. l. quidā. §. usque adeò.

p ¶ Igitur.} incepti ue sumit, non illatiuè. vel dic illatiuè, quia comprobando uoluntatem patris in hoc, ut hic, & s. l. i. §. i. satis videtur uelle per unum geri, etiam si pater nō dixit.

q ¶ Administretur.} cùm pater hoc dixit: quippe &c.

r ¶ Facilius.} unde versus, Segnius expediūt cōmissa negotia plures. & facit j. de no. ope. nunt. l. stipulatio. s. §. penul. & eo. l. i. in prin. & in aut. de hæred. ab intesta. §. ex his coll. ix. in fin. & s. de orig. iur. l. ij. §. nouissimè. & j. d cura. fu. l. cui bonis. §. fina. & institu. de satisda. tut. §. i. & s. d exerci. l. ij. & j. eo. l. decreto. §. fin. Accur.

s ¶ Nolet.} scilicet electus.

t ¶ Is geret.} Potest etiā cogi elect⁹, ut s. e. l. in prin. Et not. ēt maiori parti fore standū, sic s. de pac. l. & suū. §. fin. & de uen. inspi. l. i. §. i. & j. de sepul. uio. l. iij. §. si plures. & j. de regu. iur. l. aliud. §. refertur. et j. ad municip. q maior. & s. quod cuiusq; uniuer. l. nulli. & s. deposi. si plures. & insti. de satisda. tu. §. i. Itē si nō inuenitur maior pars. quod iudex eligit. ad quod C. de iudi. l. fin. & de iureiuran. l. iusiurandū. §. si de qualitate. & C. de nup. l. i. & facit j. de leg. i. l. huiusmodi. in fin.

v ¶ Conuocari.} sic in aut. de hrdi. ab intesta. §. penul. in fi. coll. ix.

Eis

† Lib. 35. ad edictū.

† In quantū dicit hic tex. cōmitti vni ex plurib. tutoribus vel curatorib. administrationē, limitabis p l. legitimis. s. de legi. tuto. sic ut intelligatur hæc l. pximiori & magis affecto pupillo cōmitti administrationem.

† aliàs, aut cōfirmauit.

† Du. periculū nullū redundare.

† Bud. l. v. nic. s. de off. quæst. tribunorū inquit ęrariorum (quos receptores generales appellam⁹) atq; coactorum (qui receptores particulares nūcupātur) obseruatores custodesque sunt, quos hodie contrarotulatores dicunt ἀντιγραφεῖς à Græcis nominantur: actaq; eorū ἀντίγραφα, quasi cōtra scripta &c. uide Bud. l.

† De intell. hui⁹ l. vide Io. Annib. in l. nemo pt. nu. 40 post. Cro. de leg. j.

† Dua. minus penso consilio.

† Hinc Socrates censebat Rēp. vnius Principis Imperio, q̄ populi administratiōe, rectius gubernari. autho. Stobę⁹ sermone 45.

Versus.

Maiori parti standum est.

a ¶ Eis omnibus.} sic ĩ.de legi tu.l.legitimos.§.peñ.in fi.§.
b ¶ Distribuatur.} à pretore.& facit ĩ.eo.l.actus.
c Vel in partes.} Diuisa.scilicet pretore authore.
d ¶ Pro ea parte.} vnusquisq; tamen ex omni causa etiam quam non administrat, conuenitur, ut ĩ.eo.l.inter.in fin.

† Dua. nec patiunĩ succedanei, &c.

† Lib.9. ad edictum.

† Lib. 35. ad edictũ.

† Modus ꝓ finiri, in P. F. & recti⁹ ꝑmeo iudicio.

† Quicqd.

e ¶ Non administrat.} illud tamen not. quòd si causa est agenda in regione mihi deputata pro rebus tibi commissis, illam ego prosequor, ut ĩ.e, l. tutores q post. §. hæres. nisi in tua regione agere posis, ut ĩ.eo.l. Titium. §. tutores. Azo. & facit ad l.istam. C. si ex plu.tu.l.ij. & de author.præstan. l fi. & ď peri.tut.l.ij. & ĩ. eo. l. si duo.in fin.

Ita autem. } CASVS. Dictum est ĩ.l. iij. §. & si pecunia. quod tutores debent deponere pecuniã pupillarem ad prędiorũ comparationem, quã autẽ summa debeat deponi, planè hoc dicit litera usq; ad §.gessisse ibi autẽ ponitur talis casus. Dictũ est ĩ, e. l.i.in prin.qđ tutor solet cogi gerere, nũc dicit ꝙ si incipiat gerere etiam aliquid modicum, non habet locum coactio. sed si definat gerere postquam incœpit, poterit remoueri ut suspect⁹. Quid si tutor mandauit cuidam extraneo tutelã gerendã? Certe aut ille extraneus administrauit, aut non. primo casu tenetur tutor pupillo finita tutela directa actione tute. secundo utili. ¶ Debitor.} Si debitor meus gerat tutelam filij mei debet à se exigere: si non fecit, tenetur act. tutelę. Secũdo dicit ꝙ pupillo pubere facto tutor eius quondã debet eum admonere ut petat sibi curatorẽ. & si non faciat, etiam de hoc omisso tenetur ac. tutele. Tertio dicit. Curator adulti litem incepit nomine ipsius adulti, pendente lite si nita est cura. certè tenetur curator finire dictam litem, nisi reddiderit rationem adulto quondam, & reddiderit instrumenta dictæ causæ: & si non perficiet litem, tenetur ob hoc act.neg. gest. etiam si iã actum erat dicta act.contra eum. Viuianus.

cto †, nec velint succedanei esse alieni periculi, dicendũ est pretorem permittere eis omnibus [a] gerere. Item, si diuidi inter se tutelã velint tutores, audiẽdi sunt: vt distribuatᵇ inter eos administratio.

¶ Idem. † LEX IIII.

Vel in partes, vel ĩ regiones, & ita si diuisa [c] fuerit, vnusquisque exceptione submouebitur ꝓ ea parte, [d] vel regione, quã non administrat [e].

¶ *Dictum determinatur secundùm suam causam. Bartol.*

¶ Idem. † LEX V.

Ita autem [f] depositioni pecuniarum locus est, si ea summa corradi, id est, colligi posit, vt inde ager cõparari [g] posit. Si enim tàm exiguam esse tutelam facilè probetur, vt ex nũmo [h] confecto prædium puero comparari non posit, depositio cessat. Quæ ergo tutelæ quantitas depositionẽ inducat, videamus. Et cùm causa depositionis exprimatur, scilicet vt prædia pupillis comparentur, manifestum est, vt ad minimas summas non videatur pertinere. Quibus † modis [i] præfiniri generaliter nõ potest: cũ faciliùs causa cognita [k] ꝑ singulos [l] posit examinari. Nec tamen auferenda facultas est, etiam minores summas interdum deponi postulare [m], si suspecti tutores [n] esse videantur.

¶ *Gessisse dr̃ qui modicũ attingit ꝑ se vel per alium: & si cessat ut suspectus poterit accusari: & qui non gessit, teneẽ utili. B.*

¶ Gessisse [o] autem videtur tutor † qui quid omnino pupillare attigit, etiam si modicum: cessantęque partes eorũ, qui solẽt cessantes cogere administrare. Quòd si posteà quàm gessit [p], tunc se gestu abstinuit, etiam suspecti postulatio [q] succedit. ¶ Quòd si quis tutelam mandauerit gerendam, gestaque fuerit ab eo, cui mandatum est, locus erit tutelæ actioni. Gessisse enim videtur & qui per alium [r] † gessit. Quòd si non accessit is, cui mandatũ est, utili [s] actione [t] conuenitur.

¶ *Debitum ex alia causa, deuoluitur in actionem tutelæ. Bartol.*

¶ Debitor patris, qui [u] tutelã administrauit filij, tutelæ iudicio tenebitur [x], etiam ob id, quod pati debuit [y].

¶ *Tutor finita tutela teneẽ admonere minorẽ, ut petat sibi curatorẽ: aliàs teneẽ. B.*

¶ Si tutor pupillum suum puberem factum non admonuerit [z], vt sibi curatores peteret (sacris enim constitutionibus hoc facere iubetur, qui tutelam administrauit) an tutelę iudicio teneatur? Et magis puto sufficere tutelę iudiciũ, quasi connexũ sit hoc tutelæ officio, quamuis post pubertatem admittatur [a].

¶ *Post completã tutelã uel curã cogitur quis litem cęptam perficere, nisi instrumẽta litis & rationes reddiderit. Bar.*

¶ Post completum [b] xxv. annum ætatis, si nondum rationes redditæ sunt, nec ad causam pertinẽtia instrumenta: fidei ac verecundiæ curatorum conuenit vt consilio suo [c] cœptam litem perficiant. Si igitur cessent in iis, quæ constituta sunt faciẽdis, magis puto sufficere negotiorum gestorum iudicium [d], etiam si iam actum sit: si tamen huius rei ratio reddita non est.

¶ *Si relinquitur liberatio à reddendis rationibus, nihilominus tutor de dolo teneẽ, qui non ꝑt remitti: secus, si de dãmno, qđ sua culpa sentiret. hoc dicit. cõcordat l. si seruus vetitus. de lega. primo. Bart.*

Iulianus lib. 21. Digest. huiusmodi speciem proponit. LEX VI.

o ¶ Gessisse.} exponit uerbum gerere. quo l est in prin. l. legis.
p ¶ Posteà quàm gessit.} id est, gerere inchoauit. & dic nõ ante: ut ĩ.de suspe.tu.l.hæ enim.§.fina.
q ¶ Postulatio.} quasi dicat, actio tutelę, finita tutela tamen non autem coactio, ut s.l.proxi. & ĩ.de autho.tu.l. si tutor qui.

r ¶ Per alium } Not. qui per aliũ facit, ipse facere uidetur. sic ĩ.de negotiis gest.l.iij.§.fin. & l.nam & Seruius. & C.de neg.gest.l. iiij.& ĩ. de here. institu. l. ij. & ĩ.quod cuiusq; uniuer.l.itẽ.§.i. & ĩ. de ui. & ui arma. l. i.§. deiecisse. Sed argu. contra in con.ti.l.cũ fundum. & de contrahen. emp. l. qđ sępe. §. si quis. & de adop.l post mortẽ.§.i. & C. de iis q ue ęta. impe. l. ij. & ĩ. de acquiren. hęre. l. Pau.respõdit, per procuratorẽ.& ĩ. de transf. l.cũ hi.§.fin. & ĩ. ad l. Aquil. l. liber homo. ij. respon. ADDITIO Dic ꝙ hoc est pro: quia ibi uterque tenetur, ut ibi patet secundum Bart.
s ¶ Utili.} scilicet tutelæ quod mandauit, sicut qui non gessit. nã qui non gessit, tenetur utili non directa: ut ĩ. rẽ pup. sal.fo.l.nõ quasi.§.i.& ad hoc ĩ.mãd.l. si procuratorem.§.si tutores.
t ¶ Actione. } Hoc apertius notatur per exemplum. ĩ.e. l. tres tutores.
v ¶ Qui.} debitor.
x ¶ Tenebitur.} à se non exegit. & si prima actio conuertitur in actionẽ tutele, quia interfuit pupilli, ut sup. de neg.gest. l. diuortio.
y ¶ Debuit. } ergo & naturaliter solum debitum à se debet exigere. sed dic ĩ. codẽ.l. quoties.§.item si temporali.& ĩ. de peti.hæredi. siue post. §. iustũ. & ĩ. de solu. l. Stichũ. §.aditio. Azo. & facit ĩ.de negotiis gest.l. si pupilli. §. fi. & l. finautem. & ĩ. de tute.& ra. dist.l. si tutorem & l.si post.
z ¶ Non admonuerit. } Quid si admonuit, & ipse noluit?

† Concor. glo. ij. in c. literis extrà de rescrip. & regula iuris, qui ꝑ aliũ de reg. iur. lib.6.
† Solue ut ibi patet secundũ Bar.
† Dic ꝙ ibi in absentia vendidisti non uidet sed in pñtia sic quo ꝑ aliũ facit secundum Bar.
† Dic sm Bar. ꝙ fallit ibi: quia adoptio est in administratione ĩ.de manu. l. seruus fisci. Dyn.
† Dic ꝙ fallit ibi quia uenia quis dat tione indiſtriç ꝙ magis apparet cũ petere ꝑ se, quia petere ꝑ alium succedũ Dyn.
† Dic ꝙ hoc est pro, nec ꝑ sm Bar.
† Dua. etiã si actũ est.

Respon. excusatur tutor, quia inuiti adolescentes curatorem accipiunt, ut institu.de cur. §.item. Azo.
a ¶ Admittatur } si habes fine d, dic, id est, delinquatur, si cum d, dic, scilicet admonitiõ. si uis exponere admittatur, id, est, ſcipiatur, debet etiam esse d. si exponatur, id est, committatur, tunc potest esse fine d. & facit ad hunc §. & ad sequen. C. arbi. tu.l. tutor. & dic ut ibi nota. & infrà eodem. l. a tutoribus. §. primo. & infrà de fideiu.tu.l.i.& infrà de tu.& ra.dist.l. si tutorem. & l. si tutor reipublicę. §. si testamento. & lege, si tutor post. & infra eodem, lege, tutor qui. §. primo Accursius.
b ¶ Post completum.} hic est §. sed quidam non habent.
c ¶ Consilio suo.} scilicet tutoris quondam. Azo.
d ¶ Actum sit.} actione negotiorum gestorum, secus in actione familię ercisc undę: ut C.de nego. gest.l.iij. & supra, familię ercisc. l. si filia. § familię. Azo. & facit C.q. pe.tu.l. admone. & C. ut causæ post pu.asit.tu.l.i. & ĩ. de appel.l.negotiorum. §.fin. & l tutor. in fin. & C. de pericul.tuto.l.fin. & de iudic.l.ij. & infra eod, l.tutores. §.tutores. Accursius.

f ¶ Ita autem.} hæc continuatur cũ superiore l.iij.§.fi. in fi.§. Azo.
g ¶ Comparari } post depositionem enim pecuniæ comparari ager debet quod si neglexerit, in usuras adstringitur, ut ĩ.eo.l.tutor qui §. post. & l. si tutor constitutus. Azo.
h ¶ Nummo.} id est, nummis, ut ĩ.de uerb.sig.l.in usu.
i ¶ Quibus modis.} i. prędictis modis non possumus scire quantitatem pecunię deponẽdę. sic ĩ.de testi.l.iij.§.1.& de usuris.l mora.& facit in aut. ut ij qui.§.penul.coll vi.
k ¶ Causa cognita.} attento eo quanti sunt prędia uenalia, uel quæ suspicantur uenalia futura.
l ¶ Per singulos.} scilicet tutores.
m ¶ Postulare.} scilicet contutores. uel dic quẽlibet de populo qui perpensa pietate petitur in suspecto tutore, ut insti.de suspe.tu.§.cõsequens. Azo.
n ¶ Tutores.} qui pecuniam pupillarem collegerunt.

Quidam

Quidam.} CASVS. Testator dedit tutores filijs suis, & dixit, nolo quod reddant eis rationem tutelæ. certè nihilominus tenentur tutores de dolo. sed si testator uult eis remittere rationem, & quantum ad dolum, & quantum ad omnia alia: ita dicat, si quod damnum sustinuerint dicti tutores ex tutela filiorum meorum: eis legõ. ¶ Papinianus scribit.} Pater dans tutores filijs ita dixit: Volo quod administretis cõ filio matris pupillorũ. certè non tenentur seruare hanc uoluntatem. si tamen mater det eis bonum cõsilium, bene facient si admittant. non solum autem in isto casu non tenentur uoluntatem testatoris seruare, sed etiam in alijs, ut litera dicit planè. ¶ Ex quo. } Ex quo tutor scit se datum tutorem, statim debet administrare. & si hoc non facit, tenetur. & non facit uim quomodocunque, sciat modo. sed si dicat se nesciuisse: pupillus debet eum probare sciuisse præsumitur enim ignorantia. Viuianus.

† In P. F. §. ẽ capitis præcedẽtis q icipit Iulian. lib. 21. dig. huiusmodi spẽm proponit. Quidã decedẽs, &c.

† In P. Fl. latinè scriptũ est anecloglistos. & paulò post anecloglisti. Significat autem eam dictionem eos, q reddendis rationib. soluti sunt vide Alcia. li. Parerg. 2. cap. 25.

† Hiisdem verbis vtitur glo. in c. cũ dilectus. super verbo, constitutũ. ex de ꝑsue. Porrò pupillorũ causam cõem omniũ appellat Cic. action. 3. in Verr.

† Alogistæ dñr q admi nistratiõis suę rõnes reddere nõ tenenẽ: qualiter hic accipi cuilibet manifestũ est: quã uis & analogistã tutorẽ dicere posimus quasi ratiocinatorem: quod huic loco nõ cõuenit tu vide Alcia. li. j. præter. in hac ipsa dictione, & in anno. ad tres poste. li. C. de fru. men. Alex. & Bar. Piũ. c. xliij.

Quidã decedẽs [a] filiis suis dederat tutores, & adiecerat, eosque † ἀνεκλογίστους [b] esse volo. Et ait Iulianus, tutores nisi bonã fidem in administratione præstiterint, damnari debere: quãuis testamento comprehensum sit, vt ἀνεκλόγιστοι essent: sed nec eo nomine ex causa fideicommissi quicquam consequi debebũt, vt ait Iulianus, & est vera ista sententia. Nemo enim ius publicũ [c] remittere potest huiusmodi cautionibus [d], nec mutare formam antiquitus constitutam †. Damnum verò quodcunque ex tutela quis senserit [e], & legari, & per fideicommissum ei relinqui potest.

¶ *Si tutor iubeẽ gerere de cõsilio eius, ꝙ nõ põt esse particeps officij, de honestate illud requirit, sed nõ teneẽ sequi: sicut aliàs quando à uolũtate defuncti receditũ. Bart.*

¶ Papinianus libro V. responsorum ita scribit: Pater [f] tutelã filiorum consilio matris geri mandauit [g], & eo nomine [h] tutores liberauit. Nõ idcirco minus officium tutorum integrum [i] erit: sed viris bonis conueniet [k] salubre consilium matris admittere: tametsi neque liberatio [l] tutoris, neque voluntas patris [m], aut intercessio [n] matris, tutoris officium infringat †. Vsque adeò autem licet tutoribus patris præceptum negligere, vt si pater cauerit, ne quid rei suæ distraheretur, uel ne mancipia [o], ne vestis, ne domus [p], vel ne aliæ res periculo subiectæ, liceat eis contemnere hanc patris voluntatem [q].

¶ *A tpe sciẽtię piculũ est tutoris: & ignorantia præsumiẽ, nisi scientia probeẽ. Bar.*

¶ Ex quo innotuit tutori se esse tutorem, scire debet periculum tutelæ ad se pertinere. Innotescere autem qualitercunque sufficit, non utique testato [r] cum cõueniri. Nam & si citra testationem, scilicet vndecunq; †, cognouerit: nulla dubitatio est, quin debeat [s] periculum ad ipsum respicere [t].

¶ Idem. † LEX VII.

Hoc autẽ †, ꝙ cognouerit tutor, pupill⁹ ꝓbare † debet [u].

¶ *Contra tutorem, qui non facit inuentarium absq; cã, iuratur in litem: & antequam faciat, non poteẽ administrare, nisi quæ dilationem non recipiunt. Bar.*

¶ Idem. LEX VIII.

Tutor qui repertorium [x] non fecit, quod vulgo inuentarium appellatur, dolo malo

a ¶ Quidã decedẽs.} aliàs lex, alias §. Accursius.
b ¶ Anecloglistos. } aliàs alogistas ab a, ꝙ est sine: & logos, quod est sermo, quasi non tenẽantur sermocinari uel respondere pro gestione. inde logista, id est rationalis, qui tenetur reddere rationem qui uocatur procurator Cæsaris, ut C.đ modo mult. l. curator. uel secundum quosdam alogi quasi remoti essent à ratiocinationibus.
c ¶ Ius publicum.} sic ĩ.de leg.j.nemo. & ĩ.de testa.tu.l.iure nostro. & C.de condi.inser.l.ij. & ĩ.de libe. & postu.l si ita.§.fina. & consonat huic l. C.de transac.l.sub prætextu. & ĩ.de pactis.l. si unus. §. illud. & quod ibi not. & ĩ.de nego.gest.l.Pomponius.ubi dicit, nuda uoluntas. & ĩ.de transact.l.qui cum tutoribus.in fin. Hug.
d ¶ Huiusmodi cautionibus.} id est cautelis.
e ¶ Senserit.} Leui culpa non dolo: ut in prædicto casu ad quam leuem culpã sit hic relatio. idemq, & si exprimat hoc idem defunctus. nõ enim præstabitur ex causa fideicommissi tutori quod dolo fecit: licet hæc lex innuat contrarium.
f ¶ Pater.} aliàs est.§. Papinianus. aliàs lex, pater &c. Azo.
g ¶ Mandauit.} in testamento suo, in quo eis tutores dedit. Azo.
h ¶ Eo nomine.} id est quia matris consilio gesturi erant, uel dic, id est nomine tutelæ. Azo.
i ¶ Integrum.} quia & sine matre gerere possunt, ut ĩ.eo.l.Titium. §.i. Sed contra est principiũ eiusdem l.Titium. sed ibi erat tutor, & esse poterat consiliator: hic non: ut ĩ.de testa.tu.l.iure nostro. & codẽ modo respõ.ad l.ĩ.de exerci.l.j.§.si plures. quæ est ꝯtra: ut & ibi dixi.
k ¶ Conueniet.} ex honestate. sic C. de necess. ser. l. quidam §. illo.
l ¶ Liberatio.} facta à defuncto, quæ non ualet: ut subijcit, & inf. proxi. §. & §. proxi. quidam decedens.
m ¶ Patris.} qui sine ea uoluntate gerit.
n ¶ Intercessio.} id est interuentus siue consilium: scilicet malum. Azo. & facit inf. proxi. §. Accur.
o ¶ Mancipia.} C. pro empt. l.ij. contra. Sol. ibi cum causa & salubre consilium. hic secus: ut inf. de leg.j.l. si filius. §. diui.
p ¶ Domus.} quæ omnia olim uendi debebant: ut C.de admi. tut.l. lex quæ. circa princi. Accur.
q ¶ Voluntatem.} No. discedi quandoque à uoluntate. sic ĩ.ubi pu. edu.l.j.& i.j. & ĩ.de confir.tu.l.pe. & de testa.tu.l. iure nostro. & C.e.l. tutelam. & ĩ.de an.le.l.quintus Mutius. & ĩ.de le.ij. l. Lucius Titius. & l.pater filium. & ĩ.de relig.l.at si quis.§.equum. & ĩ.de condi.institu.l.quidam. & ĩ.eo.l.iij.§. quamuis.
r ¶ Testato.} id est coram testibus uel uicinis.
s ¶ Quin debeat.} quia certè debet ad eum spectare periculum. & facit C.eo.l. tutor. & l. & si fecisses. ĩ.eo.l.j. & insti. de le.§. quod autẽ. & ĩ.de peti.hæredi.l.qui se. & l.item ne. §. petitam. & C. qui mili.non pos.l.l.super seruis. & C.de spõ. & ar.spon.l.mulier. & ĩ. quod fal.tut.l. iij.in fin. & ĩ.de proba.l.uerius. & ĩ.de act.emp.l.j.§.j. Sed arg. cõtra. inf.de adul.l.denunciasse. & faciunt ista etiam ad l.seq.
t Respicere.} dic aut datio tutoris est ipso iure nulla: & tũc non imputatur ei si non gerat, ut C. qui da.tut. pos.l. militiæ. & l neque. aut tenet: & tunc si quidem tutor ignorat se datum, (quod semper præsumitur, nisi pupillus probet de scientia tutoris, ut inf.l. proxi.) idem est, ut hic. si uero sciat se datum, & sciat nullam sibi competere excusationem, statim tenetur, ut hic. & ĩ. de excusa.tuto.l.qui testamento. & inf. si tu. ap.l. ij. & C. de excus. tu.l. quãquam. & inf.e. l.tutor uel curator. & l.tutores qui post. §. tutor. si uero sciat se datum, & sciat sibi aliquã competere excusationem, & non prosequatur eam, tunc tenetur ex quo iussus est gerere uel, ut puto, ex quo lapsa sunt tempora excusationis. & probatur hic & præcedent casus inf. de excusa. tut. l. si is qui tres. §. illa. si uero credat aliquam sibi cõpetere, nec competat, & non proponat eam, statim tenetur ex quo datus est. si uero proponat eam & prosequatur: si quidem vincat, nunquam spectat periculum ad eum. & si succumbat, tenetur ex quo iussus est: ut inf. eo.l.qui iussus est. Azo.
v Hoc autẽ.} Probare debet Ar. contra. C. de epis. audi. l. si legibus. Item contra. C. de pericu.tu.l. si tutor. Sol. hic ex necessitate probat pupillus scientiam, ibi admissus non iussus tutor probat ignorantiam. sic C. de præ.mi.l. si prædiũ. & de præscript. long. temp. l.penul. & arg. ĩ. de proba.l.circa. uel dic ut ibi.

† Facit gl. ij. in c. cũm olim. i principi. ex de arbi.

† Facit co. ueniens. cũ gl. ij. i prin. extrà de si. presbyte.

† Dum. cognouit, nulla, &c.

† lib. 36. ad edict.

Concor. cũ hac l. ca. j. cũ gl. sup ver. allegãs extrà ď postul. prælc.

Potest. lib. 35. ad edict.

Tutor.} Casus usq; ad §. usuræ. Tutor antequã incipiat gerere, debet intentarium facere: nisi iustam causam habeat quare non faciat. & si nõ faciat, tanquam dolosus tunc remoueẽ à tutela cõuentus à pupil. & teneẽ pu. ad interesse. illa tamẽ q non recipiunt dilationẽ, bene debet gerere, etiã ante factũ inuẽtariũ, imo ea teneẽ distrahere: & aliàs suo periculo stant: nec põt se excusare dicẽs: ideo nõ uẽdidi, quia expectabam contutores meos. cũ quodam ergo spatio moderato debet eas res distrahere: quod i iudicis erit arbitrio. ¶ Cõpetit. } Dictũ est ĩ.e.l.iij. §. si pecunia. ꝙ tutores dẽnt deponere pecuniã pupillarem ad prædiorum cõparationẽ, nũc dicit, si ꝑ preces uel gratiã non idonea emant ꝑdia, uel etiã ꝑ latã culpã: qa teneñẽ pupil. Quid si post depositionẽ nulla ꝑdia emãt: tenent ad usuras pecuniæ depositæ: nisi fortè non inueniebãt prędia uenalia. & tenenẽ quãdo nõ emerunt, ad usuras quę frequentanẽ in illa regione. Si autem in suos usus dictam pec. cõuerterunt clàm, tenentur ad centesimas usuras: quãuis ille tutor qui non fœnerauit pec.pu. nõ teneatur nisi ad pupillares: nec ille qui debitor existens patris pupillorum durãte tutela à se nõ exegit. Quid si tutor fœnerauit pecuniam pupil. & dedit eã fœnori multis? aut oia teneẽ pupillus nomina approbare, aut oia reprobare. ¶ Si deponi.} Si est pecunia in hęreditate pupilli, tutor debet eã deponere ad ꝑdiorũ comparationẽ, ut ĩ.eo. ita autẽ. & si quidem tutor deponat, nõ teneẽ ad usuras. Si autem non deponat, aut ꝑceptũ fuit ei à iudice ut deponeret, aut non. si non fuit præceptum, teneẽ ad pupillares vsuras, si autem fuit pręceptũ, tenetur ad centesimas: sicut & quando negauit se habere pecuniam, cum tractaretur de alimentis pupillo præstandis. nã & tunc tenetur ad centesimas usuras eius pec. quam habet, & etiam castigatur extraordi. Si autem negauit se habere pecu. cum tractareẽ de expediendis alijs negotijs pupilli, ꝑstabit pupillares tantum. & de pupillaribus præstandis ponit quinq; plana exempla. ꝑter autem prædictos tres casus in quibus præstantur centesimæ, & præter dictos quinq;, in quibus præstantur pupillares, tenetur ez alijs causis tutor ad eas, quæ in regione frequẽtantur. Viuia.
x ¶ Repertorium } sic dictum est, quia reperta continet & inuenta: & quia inuenta in bonis pupilli ibi describuntur: & debet fieri

mox

Universidad de Deusto Biblioteca

mox cum commodè fieri potest:licet aliter alij dicāt & in præsentia tabellionis & iudicis,ut C.eo.l.tutores.& ibi not.& fiet una uice. & si quid addetur bonis,iterum addetur inuentario, & scribetur dies; ut C.de cura.fur.l.fin.§.fin.

a ¶ Fecisse uidetur. ℥ præsumptione huius l.ideoq; ut suspectus remouetur, & alias pœnas patiatur: ut Car.tut. l.fi.& inf.de suspec.tut. l.iij.§. tutores. sed an honorarius tutor uel datus causa notitiæ qui non administrat, debeat facere? R.ñ. sic nā indefinitè hic dicit. Itē omnibus potest solui: ut j.de sol.l.qđ si fortè. §.j.& §. qui notitiæ. Item ad omnes pertinet periculum: ut s̄. de ri.nup.l.si quis tutor. §. quid ergo.& C. de pericu.tut.l.j. Item communionem habent in tutela, licet non administrent, ut s̄.e.l.iij.§. nec putet.& di.l. C. de peri.tu.l.j.& C. ar. tu.l. fin.

b ¶ Interest. ℥ ppter res & causas amissas,ut inf.eo.l. chirographis. Azo.

c ¶ Quod.℥ scilicet interesse, & ultrà etiam ut s̄.de in lit. iuran.l.ij. & l. si tutor. Azo. Sed quando iurabunt? R.ñ. in actione tutelæ, & sic finita tutela: ut inf. de tute.& ra. dis. l. nisi. & C.de in lit.iuran.l.pen. & ar.inf.de ma. test.l.si ita fuerit. & de fidei.li. l.si purè. in fina. Item quis? Resp. alius tutor uel curator, uel etiam ipse adultus:ut s̄. de in lit.iurā.l.uideamus. Accursius.

† Facit §. uacante ecclesia p̄sentes possunt procedere ad electionē usq; ad finē triū mensiū: ut habetur in c.cū nobis in gl.super uerbo, reuocañ. post me.in uers. dicit Ioan.

† Aūt.&c.

fecisse uidetur [a], nisi fortè aliqua necessaria & iustissima causa allegari posit, cur id factum non sit. Si quis igitur dolo inuentarium non fecerit,in ea cōditione est,ut teneatur in id,quod pupilli interest [b];quod [c] ex iureiurando in litem æstimatur. Nihil itaq; gerere ante inuentarium factum eū oportet [d],nisi id quod nec modicā dilationem expectare posit [e].

¶ Nimia festinantia vel negligentia tutoris in reb.pupilli vendendis punit. Bar.

¶ Si tutor cessauerit in distractione earum rerum, quæ tempore depereunt,suum periculum [f] facit. Debuit enim cōfestim officio suo fungi. Quid si contutores expectabat †differentes, uel etiam uolentes se excusare,an ignoscaĩ ei? Et nō facilè ignoscetur.debuit enim partibus suis fungi, non quidem præcipiti [g] festinatione, sed nec moratoria [h] cunctatione.

¶ In emendis rebus tutor nō tenetur nisi de dolo & lata culpa.Bar.

¶ Competit † aduersus tutores tutelæ actio, si malè cōtraxerint: hoc est,si prædia non idonea comparauerint per sordes aut gratiā. Quid ergo,si neq; sordidè, neque gratiosè,sed non bonam cōditionem elegerint? Rectè quis dixerit solā latam negligentiam [i] eos præstare hac in parte debere.

¶ Si tutor pecuniā pupillarem otiosam relinquit,uel in usus suos conuertit, tenetur eius pecuniæ usuras præstare.Hoc dicit.

¶ Si post depositionē pecuniæ, comparare p̄dia [k] tutores neglexerint,incipient in usuras conueniri [l].Quamuis enim eos à prętore cogi oporteat ad comparandū: tamen si cessent, etiam usuris plectendi sunt tarditatis gratià: nisi per eos factum non est [m] quò minus compararent. ¶ Pecuniæ [n], quàm in usus suos uerterunt [o], tutores legitimas [p] usuras prēstāt †: sed hoc ita demum: si euidēter doceantur pecuniā in usus suos uertisse. Cæterùm,non utiq; qui non fœnerauit, uel non deposuit, in suos usus uertit. & ita diuus Seuerus decreuit. Doceri igitur debet in usus suos pecuniam uertisse [q]. ¶ Vertisse in suos usus pecuniam non accipimus eum, qui debitor patris pupilli fuit,deinde ipse sibi non soluit, hic enim eas usuras præstabit quas patri [r] promiserat. ¶ Si tutor pecuniam pupillarem suo nomine [s] fœnerauerit, ita demum cogetur usuras quas percepit, præstare, si suscipiat pupillus cæterorum nominum periculum. ¶ Si deponi oporteat pecunias ad prædiorum comparationem [t], si quidem factum est,usuræ non current. Sin uerò factum non est: si quidem nec præceptum est, ut deponantur, pupillares [u] præstabuntur. si præceptum est, & neglectum [x], de modo usurarum uidēdum est. Et solent Prætores comminari, vt si nō fiat depositio, †uel aliquā tò tardiùs fiat, legitimæ [y] usuræ præstentur. Si igitur comminatio intercesit, iudex, qui quandoq; cognoscet, decretum prætoris sequetur [z]. ¶ Idem solent [a] facere prætores etiam circa eos tutores, qui negant habere ad alendos pupillos penes se aliquid: ut quicquid constiterit penes eos esse, eius grauissima [b] usura pendatur: & hoc persequi oportere iudicem palam est,& cùm alia [c] pęnæ addictione. residuarū autem

d ¶ Eum oportet. ℥ debet & alia facere antequā administret, scilicet satisdare rem pupilli saluam fore: ut C. de tuto. & cura.qui satis non dant.l.j.& fina. nisi sit testamentarius. uel cum īquisitione datus,ut in eod. tit l. non omniū. Item debet decreto iudicis accipere res,ut C.arbi. tu.l.fina. Item iurare:ut in auth. ut ij,qui.§.fi.col.vj.

e ¶ Posit. ℥ C.eod.l. fi.in fin.& l.lex quæ.in fine.& s̄. de mino. l.ait prætor.§.qr xsitum.

f ¶ Suum periculum. ℥ sic inf.ad Trebell. l.mulier.§.sed enim.& C. e.l.lex quæ.in fin. & l.fina.

g ¶ Præcipiti.℥ sic inf.de iure fis.l.edicto.§.cū autem. & de ver.ob. l.continuus.§.cum ita.& j.de le.ij.l.cum quidam.& de iure deli.l.j.in fin.& s̄.si quis can.l.ij.§.si quis tamen.& inf.de sol.l. ratum. & inf. ad Tertu.l.ij.§.si mater.& §.confestim.

h ¶ Moratoria.℥ id est,longa mora.

i ¶ Latam negligentiam.℥ id est,latam culpam,ut inf.de verb. sign. l.magna.& hoc est speciale ut nō ueniat leuis.est & alius casus: ut C. arb.tu.l.nomina.regulariter contra:ut C.arb.tu.l. quicquid.

ADDITIO Hic quod specialis casus est hic:scilicet quādo emit prædia,ut non teneatur,nisi de lata culpa secundum Bart.hic.

k ¶ Prædia.℥ quod debet fieri:ut s̄.eo.l.ita autem. in prin.

l ¶ Conueniri.℥ etiā sine interpellatione:ut C.in qbus cau. in integ. resti.nō est necess.l.in minorū.sic est ar. s̄.j. de ver.obl.l.si ex legati.

m ¶ Non est ℥ ut inf.eo.l cum plures.§.fin.& inf.ea.l.§. vsuræ.

n ¶ Pecuniæ.℥ Hic debentur usuræ centesimæ.

o ¶ Verterunt.℥ scilicet clàm. Azo.ut habeat locum quod sequitur, & quod est inf.eo.l.non exiitim?.

p ¶ Legitimas.℥ imo centesimas:ut s̄.de ne.ge.l.qui fine.§.sed quas. Sol.hic legitimas uocat,id est,centesimas:ut ibi dixi.& sic accipit C. arb.tu.l curator.& de vsu.pu.l.j. Alias dicitur legitima, quā quilibet secundum conditionem suæ personæ potest stipulari: ut C. de vsur.l. eos. §. super.& hoc modo dicitur pupillaris, quam pupillus secundū conditionem suam potest stipulari. Accur.

q ¶ Vertisse.℥ scilicet vsuras centesimas.

r ¶ Patri.℥ nisi essent minores pupillaribus, uel in prouinciam frequentatis, quando tales præstari debent, ut inf.ea.l.§.ex cæteris. si enim non usurarium erat debitū, fiet vsurarium, ut s̄.de neg. gest. l.si pupilli.§.fina.& l.diuortio.§. fin.& l.qui fine.in princ.ergo minor usura fit maior ut dictū est.

Vsuræ quibus casibus sint cōcessæ: vide p Panor. in cōquestus in j.col. de vsu.& de in ca.salubriter. & aitu.

s ¶ Suo nomine.℥ idē si pupilli: ut inf. eod.l. cū quæritur. in fi. licet quidam contra.& facit suprà de vsu. l. Caius Seius.& argu. suprà de procu.l.in causæ. in principio. & de oper. lib. l.si ita stipulatio. Argu. cōtra s̄. de inoffi. testa. l. Papinianus.§. sed nec impuberi.& inf. de collat.bon.l.nonnunquam. Item facit suprà. man. l.idemque.§.si mandauero.

t ¶ Cōparationem.℥ quia sufficiens est ad prædium emendum: ut suprà eo.l.ita autem. in princ.

v ¶ Pupillares. ℥ i. quas pupillus pro conditione sua posset stipulari, ut C. de vsur. l. eos.§. super. Sed cōtra j.ead.l.ibi, uel si morā &c.& §.quę autem &c. ubi dicit legitimam. sed hic corrigitur secūdum quosdam. Vel uerius dic. i. pupillares: siue præcesit præceptum,ut ibi, siue non. Itē quod hic dicit, est uerum post vj.vel duos menses nouiter creato tutore discesso à ueteri:ut j.ea. l. §.vsuræ. & l.si tutor constitutus.

Duo. quando dius.

x ¶ Et neglectum.℥ & dic centesimæ secundum Hug. sed secundum Azo. pupillares: ut inf.proxi.l. & inf.dicemus in gl.ibi,quando.

y ¶ Legitimæ.℥ i.cētesimæ,ut in sequenti casu subijcit. nā dicit,idē solent &c.& posteà dicit grauissimā. Hug.sed Azo.dicit,id est pupillares:ut & j.ea.l.in ver.uel si morā.&c. & in hoc sit idē hic & ī sequēti casu,ut cōminatio aliquid operetur. hic pupillares, ibi cētesimas. sed cū etiā sine cōminatione præstani pupillares:ut in §.præcedenti ergo non uidetur prodesse admonitio, nisi fortè in hoc quod non expectabuntur duo uel sex menses: ut ibi no. Et pro hoc quod non expectantur duo menses, facit litera, uel quanto tardius &c.

z ¶ Sequetur.℥ non tanquā ualidū,sed quasi ab eo tēpore fuerit in mora.& currat vsura:nō quod cōminatio ualeat,ut in cōtrario:ut C. cōmi.uel epi.&c.ergo nec sequenda,ut s̄.de test.tut.l.iure nostro.Ar. ad hoc s̄.de vsur.l si quis solutioni.§ mora. uel dic ibi speciale.

a ¶ Idem solent.℥ & hic centesimæ.

b ¶ Grauissima.℥ id est,centesima: quæ legitima quoque uocatur.

c ¶ Et cum alia.℥ alias alias:alias aliæ secundum antiquos,qui in datiuo pronunciabant alio,ut ibi,& alio ueni,& venit.& dic pœnæ,id est,multæ,quæ est j.de suspec.tut.l.iij.§.tutores.sic ponitur pęna pro multa.s̄.si quis ius di.l.j.in prin.

Summarum.

a ¶ Summarum. ℥ quas penes se esse confitentur, nec tamen deponuntur s̄. in §.si uero factum non est.

b ¶ Quæ sint autem. ℥ i. quando debeantur. & dic pupillares, quas pro conditione sua potest stipulari pupillus:ut s̄.dixi. Item no. quod usura alia centesima,alia pupillaris,alia ex cōsuetudine regionis.prima præstatur duobus casibus.s. quando conuertit in suos usus clā: vt s̄. §. pecuniæ. Item quando negat se habere ad alendum, & habet in ueritate:ut s̄.eo. §. idem solent. Addit H.tertium,quādo post præceptum non deposuit: ut s̄. ibi, si præceptum est &c. Secunda pręstaĩ v. casibus. Primo quando conuertit in suos usus palam: ut subijcit, & apparet &c. Secundo quādo negat se habere, & non habet, sed prætor decernit eum habere: quo casu decretum pro ueritate accipitur,ut subijcit, sed & si negauit &c. Tertio secundum Az. quando post præceptū fecit morā depositioni: ut ibi, uel si morā &c. & s̄. ibi, si præceptum &c. sed hoc casu dicit H.uenire centesimā: ut dixi,& hunc tertiū ponit quando non præcesit p̄ceptum. Quartus est ibi:sed & si dum negat &c. Quintus ibi, idē si à debitorib' &c. Itē adijcit Azo.sextum quando nō præcedente præcepto iudicis facta est mora depositioni pecunię.ut s̄.§. si uero factum non est:aliàs regulariter debetur, quæ leuior sit in regione,ut inf.§.ex cæteris.

† Vsurę quincunces, & trientes, q̄ dicanĩ, uide apđ Ango. August. lib.2. emēda.cap.10. ubi de usura centesima copiosissimè tractat.

† Duū mensum,ī P. F.

summarū [a] pupillares vsuras pendi oportet. ¶ Quæ sint [b] autē pupillares vsuræ, videndum est. Et apparet hanc esse formam vsurarum,vt eius quidē pecuniæ,quam quis in vsus suos conuertit [c], legitimam [d] vsuram prǽstet. ¶ Sed & si [e] negauit [f] apud se esse pecuniā, & Prætor pronunciauit contra eum, legitimam soluere usuram debebit,vel si moram [g] depositioni fecit: prætor irrogabit ei legitimas. Sed & si dum [h] negat [i] aliquam quantitatē penes se esse,pupillis ad onera sua expedienda imposuit necessitatem mutuā pecuniam sub legitimis vsuris accipiēdi,tenebitur ī legitimis [k]. Item si à debitoribus [l] legitimas exegit. Ex cæteris causis secundū morem prouinciæ præstabit vsuras, †, aut quincunces,aut triētes, aut si quę aliæ leuiores [m] in prouincia frequentantur [n]. ¶ Vsuræ à tutoribus non statim exiguntĩ,sed interiecto tempore ad exigēdum & ad collocandum, † duorū mensiū [o]. idq, ī iudicio tutelæ seruari solet. quod spatium seu laxamentū temporis tribui non oportet iis qui numos impuberum vel adolescentium in suos vsus conuerterunt.

¶ † Si quas vsuras exactas tutor vel curator vsib. suis retinuerint, earū [p] vsuras agnoscere eos oportet. Sanè enim parui refert, vtrum sortem pupillarem, an vsuras in suos vsus conuerterint. ¶ Pecuniæ, quæ in arca fuit, etiā hęredes † curatoris tandiu vsuras præstabunt, quandiu non interpellauerint [q], vt loco defuncti curator constituatur. ¶ Si tutor pro contutore condemnetur, an etiam in vsuras condēnandus sit, quæritur. Et placet (vt multis rescriptis continetur,& Papinianus libro xij. quæstionum ait) etiam in vsuras eum condemnandum, si suspectum facere supersedit: & quidem eas demum vsuras cogēdum præstare,quas,etiam † suæ administrationis cogitur. [r] Sciendum est tutorem & post officium finitum vsuras debere [s] in diem, quo tutelam restituit.

¶ Tutor non tenetur restituere pecuniā, quam credit adueniente die:nisi in credendo potuit sibi culpa imputari.Bar.

¶ Idem. † LEX IX.

SI tutelæ agat is, cuius tutela administrata est, dicēdum est, nonnunquam diem creditæ pecuniæ [t] expectandā: si fortè tutor pe

† Du. si vsuras.

† Sic ī P.F. Haloan. legit tutoris.

† Ast, quas ex sua etiā administratione cogeretur.

† Lib. 35. ad edict.

c ¶ Conuertit.℥ palam.

d ¶ Legitimam.℥ id est pupillarem. Et no.quod incipit v. casus.

e ¶ Sed & si.℥ & dic pupillarem. Accursius.

f ¶ Negauit.℥ nec erat:sed decretū p ueritate accipitur. sed si esset etiam à die moræ, ut subijcit: uel si morā &c. Vel dic quod & hic falso negabat:sed ob aliam causam quàm ut alimenta nō præstarentur: & sic non centesima, sed pupillaris currit.

g ¶ Vel si moram. ℥ non præcedente præcepto iudicis secundum Hugonem.sed Azo.præcedente,ut subijcit, & p̄tor irrogauit id est, comminatus fuit se irrogaturum:& tamen non debebatur centesima hoc casu secundum eum.

h Dum. ℥ hic pupillares.

i ¶ Negat. ℥ extra ius.

k ¶ Legitimas. ℥ id est pupillares.

l ¶ Debitoribus. ℥ & hic pupillares.

m ¶ Leuiores. ℥ non grauiores legitimis,licet sit consuetudo, ut C. de usur.l.eos.§.nec liceat.& facit infrà de le. i. l. apud Iulianū.§. vsurarum.& s̄.de usu.l.i.

n ¶ Frequentantur. ℥ subaudi, erunt præstandæ.

¶ Vsuræ. ℥ CASVS. Si tutor pecu. pupil. mutuauit, & eam posteà rehabuit: & finita sit tu.& cōueniat,eū pup.act.tu.& petat usuras non solū quas habuit tutor à tutoribus, q b' mutuauerat, sed ēt eas, quas nō habuit, q a tardè incępit mutuare ex quo datus fuit tutor: certe iudex non condēnabit eū in vsuras,quas nō habuit,ex eo q nō habuit, & nō mutuauit statim cū fuit datus tutor: & parcet ei ī usuris quātū ad duos mēses,qui cucurrerunt ex quo fuit datus tutor & non mutuauit.si autē non mutuauit trāsactis illis duobus mēsibus: ita bñ teneĩ ad vsuras,ac si mutuasset & vsuras habuisset. Et qđ dixi in eo,qui nō mutuauit:idē dico in eo,qui mutuauit, sed piger fuit in recuperādis vsuris:ita q debitor factus est nō soluēdo.nā à termino quē dederat debitori,usq; ad duos menses non teneĩ tutor ad usuras,quas sua negligentia amisit pupillus: sed posteà sic. Hoc autē spatiū duorū mēsiū non datur tutori, qui in suam utilitatem pecuniam pupilli conuertit.

¶ Si quas usuras. ℥ A debitore pupilli uel adulti tutor uel curator vsuras exegit,& eas in suā utilitatē conuertit. Certè ad earum usurarum vsuras tenetur pupillo. Secundo dicit.curator meus mortuus est relictis hęredibus Titio & Sempronio.& in arca mea erat pecunia.hi hæredes curatoris non petierunt mihi dari alium curatorē: & sic nō fuit qui mutuaret dictam pecuniam. Certè ipsi hæredes tenentur ad usuras dicta pecuniæ, Tertio dicit. Duos tutores habui unus male administrabat: & alius non accusauit eundem de male administratis. & hic male administrans factus est non soluendo. nunc conuenio alium, qui bene administrauit, ex persona male administrantis, qđ bñ possum facere quantum ad sortem in qua tenebatur male administrans. Sed de usuris in quibus tenebaĩ male administrans.dubitabatur utrum teneatur bene administrans? Et dicitur quod sic, & hoc si non tenebaĩ male administrans ad maiores quàm ipse. Si autem tenebatur ad maiores,puta quia tenebatur ad cētesimas ex eo quod pecu.pup.clàm in suos usus conuertit:ut s̄.e.l.§. pecuniæ.iste autem qui conuenitur, tenebatur ad pupillares, de quibus dicitur suprà ea.l. §.quæ autem. non tenebitur conuenius nisi ad pupillares, etiā ex persona illius, qui tenebatur ad cētesimas. Quarto dicit quod si finita tutela, & ratione tutelæ reddita per tutorem, non reddat pupillo pecuniam tenetur ad usuras.hoc dicit usque ad finem legis. Viuianus.

o ¶ Duorum mensium.℥ ab ingressu tutelæ. Sed contra inf. l.si tutor constitutus. Sol. ut ibi. Item post hoc tēpus ita demum si potuerit collocare: ut inf. eo.l. cum plures. §. fin. & de vsu.pu. l. iij. Item facit in aut.ut ij qui §.quoniam.colla.vj.

p ¶ Vsuras earum.℥ tanquam sortis:ut infrà eo.l. qui negotiatione. §.i.& fi.& suprà man.idemq;.§.si procurator.& C.de vsu.pu.l.ij.

q ¶ Non interpellauerint.℥ quod facere debent: ut arg. suprà eo. l. ita autem.§.si tutor.& §.post completum. sed & interpellatione facta debentur usuræ,si eam hæredes consumpserunt: ut infra de hære. insti.l.cum ostendimus. Item contra suprà de vsur. l.pecuniæ.§.fi. ubi inculpabilis est debitor à maiori vsura,si creditor decessit. Solu. hic in culpa fuerunt hæredes, qui non petierunt curatorem constitui loco defuncti curatoris,quod facere debuerunt. ibi non. Vel ibi fœnerator non fuerat dominus pecuniæ. Ioan. Sed dic secundum Azo.quod non est contra:quia ibi creditor, hic debitor decessit:qui differunt:ut suprà de nauti.fœ.l.fi.& de vsur.l.cum quidam.§.si pupillo. & facit j. eo.l.tutores.§. qui se.

r ¶ Suæ administrationis.℥ scilicet nomine. contra infrà ad muni. l. libertus.§.fi. Solu.ibi loquitur in fideiussore, qui rem pupilli saluam fore promittit,unde sufficit ibi præstare indemnitatem, hic in contutore. Sed arg.contra.huic solu.infrà eo.tit.l. Lucius.§.j.quare dic esse speciale eo casu,quo suspectum facere supersedit,ut hic,& C.de usur. pup. l.ij.licet posset dici in l.libertus. loqui non de pœna quæ usura dicitur, sed de alia: licet lex Lucius obst. & facit infrà de ma. conue.l.fin.

s ¶ Debere.℥ nisi obtulit & deposuit:ut infra l.tutor.§ fi.& consonat suprà de usu.l.j.§.fina.& infrà eo.l. Lucius.§. quæsitū.& §.fina.

SI tutelæ.℥ CASVS. Cum haberet pupillus xij.an.tutor eius mutuauit pecuniam pupilli Titio, & dedit ei terminum usque ad duos annos.finita est tutela.adueniente pubertate, antequam uenirent dicti dies mutui,agit pupillus contra tutorem, & petit etiam dictam pecuniam: cuius nondum uenerat terminus. nunquid debet condemnari tutor ad illam? Certè non, si fuit ei licitum mutuare:aliàs sic.licitum autem ei non erat,si non fecerat inuentarium. Viuianus.

t ¶ Creditæ pecuniæ.℥ secus est si alicui sit obligatus tutor nomine pupilli in diem, quando non uidetur expectanda dies, sed statim agit:ut s̄. de neg.gest. l.ij.& l.si quis mandante. licet quidam contradixerunt ibi.& agitur ut liberetur, uel ut de indemnitate caueatur: ut s̄. man.l.si mandauero.§.ij.& iij.Accursius.

Crede-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

a Credere.} hoc scilicet, quia fortè nondum fecerat inuentariū, uel nondum satisdederat: ut s. eo. l. tutor qui. i prin. & C. de tu. & cur. qui satis non dant. l. tutor qui. Azo.
b Non expectabitur.} sic s. ad Vell. l. aliquando. § fin.

Voties.} CASVS. Si tutor uult mutuare pecuniā: debet facere stipulari pupillum a debitore. uel si est infans, debet stipulari seruus eius. si autem sit infans, & non habet seruū, tunc tutor debet stipulari, uel seruus, uel filius tutoris & acquiretur utilis actio pupillo. quid si absens sit pupillus? Solus tutor debet stipulari.

Nequaquā.} Titius erat debitor Sépronij, & ego erā eius fideiussor. ego feci testamentum: & dictum Titium principalem debitorē dedi tutorem filio meo. venit dies pecuniæ soluendæ Sempronio durante tutela. Certè debet soluere tutor. & si non faciat, & efficiatur non soluendo, & sic oportuit pupillum soluere creditori, quia fuit hæres mei fideiussoris: non solum potest agere mandati finita tutela contra tutorem suum quondam eundem principalem debitorem: sed etiam tutelæ. melius tamen pro se faciet si agat tutelæ: quia in actione tutelæ erit ipse priuilegiatus in tacita hypotheca: & etiam in personali actione: & etiam contra fideiussores, quos dederat ei tutor pro re eius saluanda poterit agere. Si autem dies dictæ pecuniæ soluendę non venerit durante tutela, non imputatur dicto tutori, si non soluat eam suo creditori. & sic actio mandati non conuertet in act. tutelæ. Item quid si patri pupilli debeat tutor aliquid, & tēporali tenebatur actione, & à se non exigat durante tutela? Certè bene tenetur de hoc pupillo actione tutelæ & perpetuo. sicut enim imputat tutori si non exigat ab aliis pupilli debitoribus: ita & si à se nō exigat & plus. nam cum debet exigere ab aliis, necesse est quod proponat contra eos actiones, & dentur dilationes debitoribus ad respōdendū, ut fieri solet. unde illud medium tempus tutori non imputatur sed sibi ipsi. nec est necesse quod ipse det libellū. unde nō expectant talia spatia. plus etiam dico, quod si patri pupilli debuit usuras maiores quā pupillus possit stipulari & non exegit à se durante tutela fortè patri debitam, tenetur pupillo ad illas maiores vsuras. Quid si tutor fuerit creditor patris pupilli, & est pecunia in hæreditate? Certè bene pōt sibi soluere: & si non soluat sibi, non tenebitur pupillus in vsuras quę current medio tempore. ita enim debet soluere sibi sicut aliis creditoribus pupilli. & non debet expectare tutor ut cōueniatur à creditoribus: ideo statim dēt eis soluere ex quo scit eos recipere debere: & si resistat, omnes expensæ erunt super barbam suam. Sed nunquid pōt tutor accipere mutuam pecuniam à pupillo cū authoritate cōtutoris? Et certè sic. Constat.} Pupillo habenti tutorem in hæreditate patris, superuenit alia hereditas, & sic fuit adiunctus tutor uel curator. Certe iste adiunctus non debet administrare pristina bona: nisi i hoc accuset primum tutorem, si uideat eum male administrare. primus autem tutor bene tenetur administrare in bonis superuenientibus. Viuianus.

c Hoc ordine.} hoc uidetur hortatiuè dici. nā cū pupillus directā ex sua persona, uel ex persona tutoris utilē habeat: quid refert? Respondetur. potest dici ut sit ratio prouerbium illud: melius est meū, q̄ nostrum. nam cum tutor stipulatur, durante tutela potest agere nomine suo, & impuberis: finita uero ea neutro. sed cum pupillus habet directam, tutor non experitur suo nomine, sed impuberis tantum: & in ea postularet, semper in integ. resti. sed nō in ea, quam suo nomine intenderet in rem directam, secundum Azo? Et not. ex prædictis quod

† lib. 36. ad edictum.

† Apud Du. §. incipit ibi si paterfa. cætera pręcedētibus pnectunt.

Meum melius est quā nostrum.

cunias crediderit pupilli nomine, quarum exigendarum dies nō dum venit, sanè quod ad pecunias attinet, ita demum verū est, si potuit & debuit credere[a]. Cęterùm si non debuit credere, non expectabitur[b].

¶ *Tutor debet facere pupillo, si potest, vt quæratur directa: aliàs actionem vtilem quæri sufficit. Bar.*

¶ Idem.† LEX X.

QVoties tutor pecuniam pupillarē fœnori dat, stipulatio hoc ordine[c] facienda est. Stipulari enim debet aut pupillus, aut seruus pupilli. Quòd si neque pupillus eius ætatis[d] erit, vt stipulari possit, neq; seruum habebit, tunc ipse tutor stipuletur, quive in eius potestate erit. Quo casu Iulianus sæpissimè scripsit vtilem actionem pupillo dandam. sed & si absens sit pupillus, oportere tutorem suo nomine[e] stipulari.

¶ *Debitum ex alia causa, in actionem tutelæ deuoluitur, si tutor debuit & potuit soluere & pupilli interest quod in actionē illam deuoluatur. Bartol.*

¶ † Nequaquàm[f] ambigendum est, si paterfamiliàs cum pro quo fideiussit, tutorē dederit filio suo, officio tutoris conuenire, vt cùm dias pecuniæ prçterierit, creditori debitum soluat. Et ideo si cessante eo pupillus suæ tutelæ factus soluerit[g] ex causa fideiussoria, non solùm mandati, sed etiam tutelæ agere poterit. Hoc enim tutori imputatur, cur pro se non soluerit. Quòd si in diem debitor fuerit iste tutor quibusdam videtur non venire in tutelæ iudicium: si modò is dies post tutelam finitam superuenerit. ¶ Quòd si dies adhuc durāte tutela venerit, putāt omnimodo deuolui in tutelæ iudicium. Ego & hoc[h] & superius ita verum puto, si facultatibus labi tutor cęperit. Cęterùm, si idoneus tutor fuerit, nihil venire[i] in tutelę iudicium. Nec quisquàm putet nullum effectum hoc habere[k]. namq; si quis dixerit in tutelę iudicium deuolui, & priuilegio[l] locus est: & fideiussores tenebuntur, si rem saluam fore cautum est.

¶ *Si tutor permittit expirare actionem temporalem, quam pupillus contra ipsum habet, efficitur perpetua actio tutelæ: quia à se exigere debet tutor, sicut ab aliis. h. d.*

¶ Item si temporali[m] actione fuerit obligatus tutor, dicendum est locum esse tutelæ iudicio[n], vt perpetua actio fit. Et generaliter quod aduersus alium præstare debuit pupillo suo, id aduersus se quoque præstare debet, fortassis[o] & plus. Aduersus alios enim experiri sine actione non † potuit[p], aduersus se

soluta est quæstio an valeat stipulatio: sed hic ordo turbatur: quia ualet.
d Eius ætatis.} quia infans est, qui stipulari nō potest, ut s. de vec. ob. l. j. in prin. & l. mulier. nisi in casu, ut inf. rem pu. sal. fo. l. seruum.
e Suo nomine.} scilicet tutoris: dicendo: promittis mihi? sed si expressim nomine pupilli uel adulti stipuletur, dico ualere, ad similitudinem constituti: ut s. de constit. pec. l. cum qui. § Iulianus. Sed quid si dicat: promittis pupillo? fortè ualet: licet nō inueniatur, nisi in cōstituta pecunia: ut dicta l. cum §. si actori. & facit ad hanc l. C. quando ex fac. tuto. l. ij. & inf. quando ex fac. tut. l. ij. & inf. de uerb. obliga. si procuratori præsentis. & s. de procur. l. mutus. §. si procuratori. & inf. rem. pup. sal. fo. l. ij. & iij. Sed contra supra de pignorati. actio. l. solutum. §. fina. Solu. speciale hic in tutore & curatore: at ibi in procuratore.
f Nequaquam.} alis est hic. §. nequaquam. aliàs est hic lex quæ incipit, Si pater &c.
g Soluerit.} Idem si non soluerit, si tutor lapsus est facultatibus, ut subijcit. Accursius.
h Ego & hoc.} pręposterà est litera ista. nam illa conditio, si facultatibus &c. refertur ad id, quod demonstrat hoc pronomen hoc: non ad id, quod demonstrat uerbum superius: & est illud uerum purè. dic ergo superius, id est, si erat in diem debitor, & finita tutela uenit dies, non deducitur in actione tutelæ omnino, & purè uerum est: quia nisi dies uenit. finita tutela, non tenetur tutelæ actione, & aliquatenus non imputatur sibi non soluere, cum soluere non teneatur ante diem. & hoc ut teneatur tutelæ cùm pater pupilli fideiusserat pro eo: ita uerum puto, si facultatibus &c. sed sine interpositione potest legi sic: hoc, scilicet proximè dictum. scilicet quando dies uenit durante tutela: omnino deuoluatur: puto verum: & superius id est, quod dictum est in primo casu, cum pater pupilli fideiussit purè pro illo, ut teneatur actione tutelæ tutor, si nō soluit creditori, illud similiter uerum puto, si facultatibus &c. Io. Itē bene dicit cœperit: quia secus si subito labuntur, ut inf. eo. l. etiam. & supra de negotijs gestis l. diuortio.
i Venire.} ad hoc est contra supra de nego. gest. l. diuortio. in fin. & l. qui fine. in prin. sed hic erat obligatus tutor ad liberandum pupillum, ut pote hæredem fideiussoris: ex qua liberatione uel solutione nihil ueniebat in bursa pupilli unde posset traxisse commodum: ibi tenebat soluere bursę pupilli pecuniā, ex qua pecunia pupillus cōmodum habere potuisset.
k Effectū hoc hēre.} s. q dixi deuolui i uno casu uel duobus Azo.
l Et priuilegio.} hypoth. ut C. de adm. tu. l. pro officio. & personalium actionum: ut s. de priuilegi. credit. l. ij. §. fi. & l. seq.
m Item si temporali.} idem est si perpetua: licet secus dicatur in negotiorū gestore, ut s. de neg. gest. l. diuortio. §. pe. & §. fi. uerum & ibidem dici posse. Item facit s. de neg. gest. l. at qui natura. in prin.
n Tutelæ iudicio.} S. desiit obligatus esse: ut s. de ne. ge. l. qui fine. in prin. & l. diuortio. §. pe.
o Fortassis.} Imo sine fortè: quia in exigendo alium non imputat culpa nisi transacto tempore, quo agere potuit, in se autem exigendo non datur dilatio: quia nec est opus: ut hic dicit. Azo.
p Non potuit.} plerunq; subaudi: qñq; enim officio iudicis agitur ut in restitutione minorū & maiorū, & in expēsis litis: ut i salario advocatorum: & in iure incolarum, quod M. dicit esse actionē Ioan. contra. sed ius quoddam. Azo. & facit ad id, quod dicit infra eodem. l. antepenultima. & supra de neg. gestis. l. si pupilli. §. fi. & l. finautem.
& s. de

Conce… in c. co… tutis… j. ibi… ne acti… ex de ci…

Sila… aduocat… nutricib… obstetric… bus, me… cis, & … libus d… tur offic… dic. spec… cit. de… om. ind… j. j. col… sic. itē… aduoca…

& s. de eden. l. j. in prin. & quod me. cau. l. extat. & C. de interdic. l. fi. & s. de peti. hęre. sed & si lege. §. pen. Item est sic s. si ser. vend. l. Altius. & de condi. inde. l. frater à fratre. in fin. j. respon. Hug.
a Potuit.} igitur uidetur quod naturæ debitū debet à se exigere: ut & s. de neg. gest. l. at qui natura. in princ. non igitur donari dic. potest: quia in necessitatibus &c. ut inf. de adimen. leg. l. rem legatā. errant ergo qui dicunt donari quod datur solo naturali iure cogente: ut s. de re. iur. l. donari. accedit ad confusionem prædicti erroris quòd bonæ fidei possessor ex hæreditate debitum naturale deducit: ut s. de peti. hær. l. si q d possessor. §. ij. & infrà de solu. l. Stichum. §. additio. & infrà de dona. l. hoc iure §. si quis. & suprà. de pecu. l. eo tempore. §. etiam. Sed contra si naturale debitum tantum debeat pupillus tutori, poterit ne tutor sibi soluere? non uidetur: ut inf. proxi. §. Sed arg. contra. s. de peti. hære. l. si quid possessor. §. j. & j. de sol. l. Stichum §. additio.
b Grauioribus.} cētesimis, scilicet ut ex re iudi. non ex contractu: quia tunc pupillares essent tam graues. Accur. floren.
c Aliquid imputetur.} si sortem uel usuras non soluit H.
d Quod debet.} pupillo.
e Grauiores.} id est graues, & quales omnes sunt. Vel dic grauiores illis, quibus potest inueniri mutuo.
f Liberare.} id est facere quod ei desinat actio competere. sic ponitur inf. de accep. l. j. Accursius.
g Vtique.} subaudi ita demum. Azo. & facit ad hoc s. de neg. ge. l. si pupilli. §. fina. & l. debitor. & C. qui da. tu. pos. l. creditor. & aut. minoris.
ADDITIO. Bar. quærit hic an. §. iste & præcedēs sint correcti per d. aut. minoris. quæ prohibet debitores & creditores eē tutores? R ñ. quod sic in tutore legitimo & datiuo: in testamentario est magna cōtrouersia. uide eundem Bar. in l. propter litem. inf. de excu. tut.
h Semper.} id est non debet semper se uocari facere ad ius: imo debet causam pupilli, si bona est, defendere.
i Si mala causa,} ad quod est s. man. l. idemq;. §. fideiussores. & l. quintus. & inf. de appel. l. tutor. & C. de admi. tu. l. si bona. & l. non est. & s. de procur. l. qui proprio. §. litis.
k Denuntiare sibi.} scilicet iudici. Item fallit s. de act. emp. l. emptorem. circa princip. & s. de cōtrahen. empt. l. fistulas. §. j. & C. de aduo. fis. l. pen. & inf. de leg. ij. l. qui solidum. §. etiam.
l Honoraria.} i. salaria præstita aduocatis.
m Bonam fidem,} sic s. man. si fideiussor. §. quædam.
n Sibi creditā.} Sic ergo se authore obligatur pupillo in mutuo. sic s. si cert. petatur. l. singularia. non idem aliàs, ut inf. e. l. non existimo. sed pupillum sibi se authore non obligat: ut C. de contraben. ēp. l. si in emptione. §. fin. nisi fortè palàm faciat, & bona fide, ut inf. eo. l. non existimo. & adde hic quod not. C. de cōtrahen. emp. l. cum ipse. & facit ad hoc infrà de autho. tuto. l. pupillus. §. j. & §. pupillus. & infrà eo. l. tutor rerum.

† Non est à pupillo, apud Dua.

† In P. F. si cōueniatur p iudicem soluere. idcircō que si mala cā pupillaris est, denuntiare sibi verū debet.

† In P. F. sibi mutuā pscribēdo.

Tutor se author pupillo obligari pōt.

potuit[a]. ¶ Sed si sub vsuris grauioribus[b] patri pupilli pecuniam debuit, quā sint pupillares, videndū est, an ei aliquid imputetur[c]. Et si quidē soluerit, nihil est, qđ ei imputetur. Potuit enim soluere, nec onerare se vsuris. Si verò nō soluerit, vsuras cogēdus est agnoscere, quas à se exigeř debuit.

¶ *Tutor potest sibi & alijs soluere: debet enim bonam fidem agnoscere. Bart.*

¶ Sicut autem soluere tutor qđ debet[d], ita & exigere† à pupillo quod sibi debetur, potest, si creditor fuit patris pupilli. Nam & sibi soluere pōt, si modò fuerit pecunia, vnde soluat: & si vsurę fuerint grauiores[e], quæ ei debebantur, releuabitur eis pupillus: quia tutor se potuit liberare[f], sicut aliis quoq; soluere & potuit & debuit. Nec vtiq;[g] necesse habet,† si conueniatur per iudicē, semper[h] soluere. tueri enim debet causam pupilli, si iusta est. Idcirco quoque si mala[i] causa pupillaris est, denunciari verum sibi[k] debet. Denique imperator Antoninus cum patre suo etiam eos honoraria[l] imputare pupillo prohibuit, si superuacaneam litem instituissent cū conuenirentur à vero creditore. Neque enim prohibentur tutores bonam fidem[m] agnoscere.

¶ *Tutor potest à pupillo mutuo accipere, & seipsum debitorem ascribere, Bart.*

¶ Non tantū autē sibi soluere tutor, verūetiam sibi creditam[n] pecuniā scribere potest, vt Marcellus lib. viij. Digestorum scribit: seque mutua pecunia poterit obligare,† sibi mutuatam scribendo.

¶ *Tutor datus patrimonio superuenienti, non tenet de anteriori: sed prior tenet de augmento obuenienti. Bar.*

¶ Constat autem eum, qui ad augmentum datur (vt puta ad bona materna, quæ posteà accesserūt[o], vel ad aliud quod augmētum) administrare pristina bona non solere. Si autem suspectum facere priorem tutorē supersederit. vel satis ab eo exigere[p], plectetur. Per contrarium autem qui datus est simpliciter tutor pupillo vel curator, si quid posteà augmenti accesserit, periculo tenetur, quamuis soleat ad augmentum dari curator. quæ res non facit vt ipsa augmenta non pertineant ad curam priorum tutorum, ad quos omnis vtilitas pupillorū debet pertinere. Siue igitur datus est, communicatur periculum cum prioribus: siue datus non est, tenetur administrationis necessitate is qui anteà erat datus.

¶ *Tutor non uidet defendere, q nō facit ea, q̄ faceret qlibet legitimè defendēs. B.*

¶ Idem.† LEX XI.

GEneraliter quotiescunq; nō fit nomine pupilli quod quiuis paterfamiliàs idoneus faceret, nō videtur defendi[q]. Siue igitur solutionem,[r] siue iudicium, siue stipulationem[s] detrectat, defendi non videtur.

¶ *In rebus emptis per tutorem, q est īuentus seruus, dñs nō habet ius deductiōis. B.*

¶ Idem.† LEX XII.

CIrca pupillū, cuius tutor seruus erat pronūtiatus, diuus Pius rescripsit in rebus, quas ex pecunia pupilli seruus cōparauerat, dominum nō posse vti prærogatiua deductionis. quod & in curatore[t] obseruandum est.

¶ *Durante tutela non potest agi actione tutelæ. Bartol.*

¶ Paulus.† LEX XIII.

CVm plures[u] tutelā gerunt, nulli eorum in contutorem

o Accesserunt.} s. pupillo.
p Exigere.} repete supersederit. & facit s. eo. l. etiā contutoris. & l. Aemilius. Item facit suprà de tute. l. iij. §. penultimo. & fi. & C. in quibus casibus tu. ha. l. fin. & infrà de excus. tutor. l. propter. §. fina.

Generaliter.} CASVS. Ea debet facere tutor circa pupillum, quę faceret circa se quilibet paterfa. in bonis suis. si ergo non soluat creditoribus pupilli, cum sciat eos recipere debere, non uidetur eum defendere, & ita tenetur. & idem est si non defendat eum in iudicio. & idem est si non promittat pro eo de damno infecto uicinis suis, cum pupilli domus minaretur ei ruinam. Viuia.
q Defendi.} ut inf. eo. l. à tutoribus.
r Solutionem.} ut s. l. prox. §. item. in fina.
s Stipulationem.} damni infecti, uel similem: quod tamen quandoque fallit: ut s. de p cur. l. sed & hæ. §. fina. & l. seq. & facit s. de iudi. l. rectè dfendi. & inf. quibus ex cau. in pos. ea. hæc autem. §. j. & s. de procur. l. non solum. in prin. & l. sed & hæ. §. non solum. & C. eo. l. fi. Accursius.

Circa pupillum.} CASVS. Titius fuit tutor Sempronij: & ex pecunia eius ei prædia comparauit. posteà tutor fuit petitus in seruitutem, & seruus pronunciatus. agit pupillus prædictus act. tut. de peculio contra dominū: dominus uult deducere debitum sibi à seruo, sicut moris est: circa illas res, quas dictus tutor emit de pec. pup. debet habere ante partem pupillus, & in eis non potest habere domin[us] aliquod participium ex causa deductionis prædictæ. & idem est in curatore, quod dixi in tutore Viuianus.
t Curatore.} qui seruus est pronunciatus. & facit s. de pecul. l. ex facto. §. planè. & s. solu. ma. l. si cum dotem. §. fin.

u Cum plures.} CASVS. Si plures tutores administrant tutelam, & unus eorum ante finitam tutelam uult agere contra alios act. tutelæ: certè non potest. Secundo dicit quòd tutor bona fide & legitimè rem pupilli uēdidit: & in ea venditione pupillus non est deceptus in aliquo. pupillus uult eam uendicare. Certè non potest. si enim minores ita admitterentur ad rūpendos pctus per tuto. factos. eis noceret: q a non inuenirēt aliquos, q cū eis contrahere uellent: & etiā si tutor non est soluendo, nihilo magis poterit pupillus rescindere dictū contractū. Sed q d si mala fide fuit factus dictus contractus, & in eo pupillus deceptus fuit? Alienatio non ualet quantū ad effectū: q a restituet pdictus pupillus. nec facio uim, utrū sit soluēdo tutor uel nō. Tertio dicit q si tutor donet histrionibus de bonis pupilli ad hoc ut pupilli fama crescat: q a non donaret de rebus proprijs tutor pro sua propria fama: totum est super barbam suā. Quarto dicit, quod tutor dat personę pupilli & rebus, & q a datur personæ, ideo debet facere quod pupillus addiscat bonos mores inueniendo ei magistrum, & soluēdo magistro salariū competens, & si pupillo expedit, debet constituere alimenta seruis & libertis, & amicis pauperibus pupilli, & solita munera parentibus, & cognatis pupilli mittere: dotare tamen nō debet sororem pupilli na
tam

† lib. 49. ad edict.

† lib. 33. ad edict.

† lib. 34. ad edict.

Universidad de Deusto Biblioteca

tam ex alio patre. Vltimo dicit quòd si tutor non potuit fœnerare pec. pup. non tenetur ad vsuras: puta quia non inuenit aliquos, qui accipere uelint mutuo. Viuianus.

a ¶ Actio.] s. tutelæ. nã alia bene datur: & illarũ, quę dãtur, quædam exerceri possunt durãte tutela: quædã non: ut j. de tut. & ra. dis. l. si tutor. §. fi. & l. seq. & insti. de act. tu. §. fina. Item & accipe ex eadem tutela: secus si ex alia: ut inf. de suspect. tu. l. iij. §. quæri. Item adde quod no. C. eo. l. ij. & l. rationes. & sic nõ ob. inf. rẽ pu. sal. fo. l. non quasi. §. hanc. Item facit ad l. istam inf. e. l. actus. & l. cũ curatore. & de tu. & ra. dis. l. nisi. in prin. & §. fin. & j de suspe. tu. l. tutor. in princ. & s. de procur. l. qui proprio. §. fi. & l. qui duos.

actio[a] pupilli nomine datur.

¶ *Quę legitimè et bona fide alienata sũt, non retractantur ex eo quòd bona pupilli fuerunt. Bartol.*

¶ Quæ bona fide à tutore gesta sunt, rata habentur etiã ex rescriptis diui Traiani & Hadriani: & ideo pupillus rem à tutore legitimè[b] distractam vendicare nõ potest. Nam & inutile est pupillis si administratio eorum non seruetur, nemine scilicet emente. Nec interest[c], tutor soluendo fuerit, nécne: cùm si bona fide res gesta est, seruãda sit[d]: si mala fide, alienatio non valeat.

¶ *Non potest tutor propter pupillũ suo nomine plus expendere. Bartol.*

¶ Nimium est tutori licere respectu existimationis[e] pupilli erogare ex bonis eius, quod ex suis nõ honestissimè fuisset erogaturus[f].

¶ *Circa personam pupilli debet tutor expendere quod moribus, honestati, & conditioni pupilli congruit.*

¶ Cùm tutor nõ rebus duntaxat, sed etiam moribus[g] pupilli præponatur, in primis mercedes preceptoribus[h], non quas minimas poterit, sed pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium constituet: & alimenta seruis libertisq́;, nonnunquàm etiã exteris (si hoc pupillo expediet) præstabit: solẽnia[i] munera parẽtibus cognatisq́ue mittet[k]: sed non dabit dotẽ sorori† pupilli alio patre[l] natæ, etiam si aliter ea nubere non possit. nam etsi honestè, ex liberalitate tamen fit, quæ[m] seruanda arbitrio pupilli[n] est. ¶ Si tutor pecuniam pupillarem credere non potuit[o], quòd nõ erat cui crederet, pupillo vacabit.

† Non est pupilli, apud. Duar.

b ¶ Legitimè.] cum decreto, si erat res immobilis: uel sine decreto, si mobilis, quæ seruari non potest: quoniam imputatur tutori si non distrahat, ut s. eod. l. tutor qui. in prin. & §. j. nec etiam ratione ætatis, nisi sordes uel gratia tutoris interuenit, uel enorme damnum: ut s. eo. l. tutor. §. competit. & s. de mino. l. & si sine. §. quæsitum. & l. si ex causa, in prin. & l. penult. H.

c ¶ Necinterest.] quãtum ad hoc ut ualeat uenditio, uel non possit uendicari res uendita uel non: sed quantũ ad aliud interest quandoque.

d ¶ Seruanda sit.] adeo ut detur in pupillum utilis actio de euictione re ab aliquo euicta, sed id demum &c. ut s. de euic. l. iiij. & s. de act. em. l. Iulianus. §. idem Iulianus. in fi. §. Item dic hic loqui in rebus, quæ casibus subiectæ sunt, ut prædixi. in alijs etiam pro paruo damno licet nõ pro minimo: ut s. de in integ. resti. l. scio. & facit C. de sac. san. eccle. l. iubemus. §. sanè.

e ¶ Existimationis.] id est, quia faciat pupilli honore, uel fama, uel laude: ut & inf. de verb. signi. l. munus propriè.

f ¶ Erogaturus.] alioquin contra, ut s. §. j. & est sic ad l. istam s. de peti. hære. l. sed & si lege. §. l. si quis. & §. quod autem.

g ¶ Moribus.] imo personæ primo, ut infrà de cur. fur. l. consilio. j. respon. facit instit. qui. da. tu. pos. §. certè. & de excusa. tut. § datus. & infrà de cura. furio. l. consilio. in princip. & suprà de offi. præ. l. diuus §. fin. Hug.

h ¶ Præceptoribus.] sic inf. de don. l. Aquilius. & infrà ubi pu. edu. l. qui filium.

Munus & donum differunt.

i ¶ Solennia.] quot modis dicitur munus, & quæ est differentia inter munus & donum, habes inf. de verb. sig. l. inter donũ. & l. munus. Azo. Item dicit munera non nuptialia, ut j. l. proxi. §. fin. & j. de tu. & ra. dist. l. j. §. sed nonnullos.

k ¶ Mittet.] repete si pupillo expediat, aliàs nõ, ut j. l. px. §. fin. Azo.

ADDITIO. Pro declaratione huius gloss. dic secundum Bartol. quod hic loquitur de muneribus solitis & consuetis, quæ ex honestate dimitti non possunt: ibi de muneribus inconsuetis, & quæ secundũ honestatem dimitti possunt.

Soror quàdoque est à fratre dotanda.

l ¶ Alio patre.] Sed quid si ex eodem patre? R. uidetur idem. nam paternum est officium dotare filias: nõ maternum, nisi in casu: ergo nec fraternum? ut C. de do. p. l. fi. & de iure do. l. mater. & de hæreti. l. cognouimus. sed ideo sic dicit, quia tũc esset commune patrimoniũ: & ideo ex eo dotanda uel si pater assignasset in testamento unde esset dotanda, etiam ex eo esset dotãda uel potest dici quod si nihil habet soror ex eodem patre nata unde dotari possit quod à fratre est dotanda ex probabili causa. Azo.

m ¶ Quæ.] liberalitas.

n ¶ Pupilli erit.] donatio non seruatur, cum donare non possit, sed seruatur post legitimam ætatem, ut C. si maior fa. l. fi. §. cum autẽ. Vel dic quod & donare quandoque potest minor: quod dic ut C. si aduer. dona. l. j. & de admini. tuto. l. lex quæ. & de prædijs mino. l. prædia. & d. §. cũ aut. & facit ad hunc. §. s. de ritu. nup. l. sciendum & j. de Carboniano edi. l. de bonis §. non solum. & de dona. filiusfamil. & s. de iu. do. l. quæro. & l. fine. & infrà eo. l. tutor ad. & de tut. & ra. dist. l. j. circa princi. & inf. de cura. furio. l. fi.

o ¶ Non potuit.] Hodie idem si potuit, nisi quando pupillus non habet sufficientem reditum, quod dic ut C. eo. aut. nouissimè. & facit inf. l. prox. §. j. & C. de vsu. pup. l. iij.

¶ Caius lib. 13. ad edictum prouinciale. LEX XIIII.

ij TVtor secundum dignitatẽ[p] facultatésque pupilli modum seruorũ æstimare debet, qui circa eum futuri sunt.

¶ *Quod quis facit de suo, præsumendũ est quod potuerit facere de alieno. Bar.*

¶ Non est audiendus tutor cũ dicit ideo cessasse pupillarem pecuniam† collocare, quod idonea nomina non inueniret, si arguatur[q] eo tempore suam pecuniam bene collocasse.

¶ *Tutor debet soluere debita, & expensas necessarias facere, & contutores suspectos arguere: expensas vero quæ in donationem caderent, facere non potest. Bart.*

¶ In soluendis legatis & fideicõmissis attendere debet tutor, ne cui non debitum[r] soluat: sed nec nuptiale[s] munus matri pupilli vel sorori mittere debet. Aliud est[t] si matri fortè, aut sorori pupilli tutor ea, quæ ad victum necessaria sunt, præstiterit†, cùm semetipsas sustinere non possent. nam ratum id habendum est. Nec enim eadem causa est eius, quod in eam rem impenditur, & quod muneris legatorúmve nomine erogatur.

¶ Paulus.† LEX XV.

† In p... non ... locare.

† Du. ... semetipsas sustinere ... posit.

† lib. 3. ... uium.

TVtor secundum.] CASVS. Si pupillus habeat multos seruos: tutor debet prouidere quot ex eis debent stare cum pup. Secundo dicit quod si tutor non fęneret pec. pu. cum possit, tenetur: & potuisse uidetur cũ fœnerauit suã pec. Tertio dicit quod si pater pupilli reliquit legata quibusdam, debet tutor priusquam ea soluat demonstrare testamentum sapiẽtibus ad sciendum utrum sint debita, uel non. & illa quæ non sunt debita, non debet soluere. & non debet tutor mittere matri uel sorori pupilli munus nuptiale: sed eas alere bene potest si non habeãt quid comedant. Alia enim causa est eius, quod impenditur per tutorem in alimenta matris & sororis pupilli pauperum, quæ ex causa licita est: & alia causa est muneris nuptialis prædicti, & legatorum indebitum: quæ quidem causa tutori non est licita. Viuianus.

p ¶ Tutor secundum dignitatem.] facit C. e. l. lex quæ. §. ante omnia. & s. l. proxi. §. cum tutor.

q ¶ Arguatur.] sic s. commo. l. si ut certo. §. planè. & depositi l. antepe. Sed arg. contra s. de in lit. iur. l. uideamus. §. sed nec.

ADDITIO. Pro solutione huius contrarij dic secundum. Bartol. hic quod tutor in proprijs & in pupillaribus eandẽ diligentiam debet adhibere: ut infrà, eodem l. à tutoribus. sed in proprio facto non compellitur diligens paterfamiliàs subire periurium: eodem modo nec in pupillaribus: ut dicta l. uideamus. hic autem constabat diligentiam adhibitam in proprijs: ergo debet adhibere in pupillaribus, secundum Dynum.

r ¶ Non debitum.] quod si fecerit, quid iuris sit legitur suprà, de condi. inde. l. si procurator. §. fina. & l. cum indebitum. in princ. & l. fi. §. tutor. & suprà de peti. hære. l. quod si possessor. & l. si possessor. § bonæ fidei. Sed pone quod indebitum exegit: tunc obseruabo idem in tutore, quod in procuratore uel negotiorum gestore, dicit lex obseruandum: ut suprà de procura. lege, qui proprio. §. procurator. ut in cęteris. & de negotijs gestis l. si quis negotia. Sed argumentum contra suprà, de petitione hæreditatis, lege, si possessor. §. bonæ fidei. Azo.

ADDITIO Solue ut no. s. in d. l. si quis negotia. s. de nego. gest. secundum Barto. hic.

s ¶ Nuptiale munus.] suprà l. proxi. §. cum tutor contra. ibi, solennia &c. Sol. ibi i parentibus & cognatis masculis fortè secundũ Az. Vel ibi solenne, id est, consuetum à patre pupilli singulis annis præstari. sic & dicuntur feriæ solennes s. ex quib. causs. ma. l. sed & si. § solennium uel dic ut ibi.

t ¶ Aliud est.] facit inf. de tu. & ra. di. l. j. §. sed nonnullos. & inf. ubi pup. educ. debeant l. qui filium. Accursius.

Etiam

ETiam.] CASVS. Dicitur hic quod tutor propter malam alterius contutoris administrationem tenetur, si fuit in culpa illius male administrationis: ueluti si potuit facere suspectum contutorẽ male gerentem, & non fecit: & sic debuit ab eo petere fideiussores rem pup. sal. fo. & non fecit: secus si non debuit. Viuia.

ETiam contutoris factum imputatur[a] collegæ, si potuit[b] & debuit suspectum facere.[c] interdum & si debuit satis petere.[d] Nã si idoneus subito[e] lapsus sit, nihil collegæ imputari potest.

¶ *Negligentia in nõ conueniendo debitores, & in non mutuando pecuniam, imputatur tutori. Bart.*

¶ Idem. LEX XVI.

SI tutor constitutus, quos inuenit debitores, non cõuenerit, ac per hoc minus idonei[f] efficiãtur, uel intra sex primos menses[g] pupillares pecunias† non collocauerit,[h] ipse in debitã pecuniã, & in usuras eius pecuniæ, quam non fœnerauit, conuenitur.

¶ *Si in eadem administratione plura nomina contrahantur, ad petitionẽ administrantis, debet dominus uel omnia agnoscere, vel omnia repudiare. Bar.*

¶ Idem.† LEX XVII.

CVm quæreretur iudicio tutelę, quæ nomina à tutore facta agnoscere pupillus deberet, Marcellus putabat, si tutor pecuniam pupilli mutuam dedisset, & suo nomine[i] stipulatus esset, posse dici, nomina integra pupillo salua esse: deperdita & malè cõtracta, ad tutorem pertinere: sed uerius se putare,[k]† posse tutorẽ eam cõditionem[l] adolescẽti deferre, ut id† quod gessisset in contrahendis nominibus, ut in totum agnosceret, aut à toto recederet:[m] ita ut perinde esset, ac si tutor sibi negotium gessisset.[n] Idem est, & si pupilli nomine credidisset.

¶ *Tutor tenetur à tempore quo iussus ẽ administrare, si ante ignorauit. Bar.*

¶ Pomponius.† LEX XVIII.

QVi iussus est ab eo, qui ius iubendi habet,[o] tutelá gerere, si cessat, ex quo iussus est,[p] indemnem pupillum præstare debebit, non ex quo tutor esse cæpit.

¶ *Tutela põt geri, & tutor obligari, licet in nullo actu iterponat authoritas. B.*

¶ Iulianus.† LEX XIX.

QVi tutor negotia pupilli gessit, quamuis in nulla re author pupillo fuerit: quin tutelæ[q] iudicio teneatur, dubitari nõ oportet. Quid enim prohibet ita patrimonium pupilli compositũ esse, ut nihil gerere necesse sit, in quo tutoris authoritas interponi debeat?[r] ¶ Ex duobus tutorib. si cum altero actum fuerit,[s] alter non liberabitur.[t]

¶ *Durante administratione non teneĩ quis reddere rationem collegę, sed eum ad administrationem admittere. Bar.*

¶ Vlpia. lib. 1. responsorum. L. XX.

† ACtus sui rationem tutorẽ cõtutori reddere non esse compellendum,[u] sed nisi cum eo administrationem cõmunicet, † aut ex fide curam gerat, suspectũ postulari posse.

¶ *Tutor qui succumbit in excusatione, tenetur ex quo debuit gerere.*

† lib. 2. Sententia.

a ¶ Imputatur.] adeo etiam ut in usuras eius nomine teneatur: ut supra, eod. l. tutor qui. §. pen. & C. de usu. pu. l. j. Azo.

b ¶ Potuit.] quia tẽpus præteriit, quo facere potuit: ut arg. s. de nego. gest. l. diuortio. §. sed hic quidem modus. Hug.

c ¶ Facere.] subaudi, & non fecit. idem ubi nimis tardè fecit, uel faciendo iura pupilli perdidit: vt C. de diui. tut. l. 2. & intellige l. istam cũ fuerit diuisa administratio à testatore uel à iudice.

Limitabis hanc l. per text. in l. q negotia. j. de neg. gest. ut nõ procedat quando retinet illãpecuniam, ut soluat creditorib. pupilli. Sed hodie cùm sunt usuræ prohibitę, nõ tenetur dare pecunias pupillares ad lucrũ usurariũ, sm Cy. in aut. nouissimè. C. eo. ti. & Bar. in l. tutor seruo s. eo. tit.

d ¶ Satis petere.] hoc est, ut satisdetur rem pupil. sal. fo. ut infrà, de uerbor. obliga. l. stipulationum aliæ. §. satis acceptio. Vel si tutor desinit esse soluendo tempore tutelæ, & ea finita inuenitur nõ soluendo: ut infrà, eodem, l. Aemilius. in fin. & l. tres. §. fin. Azo. Item intellige quod hic dicit, si erat tutor legitimus, uel datiuus sine inquisitione: aliàs non debet satisdare: ut instit. de satisd. tu. §. j.

e ¶ Subito.] ut j. de magi. con. l. j. §. si magistratus. & infrà, de admi. re. ad ciui. perti. l. 2. §. si eo tempore.

† libr. 6. ad Sabin.

† aliàs, sed uerius esse putarim.

† Du. quod gessisset tutor in contrahendis, &c.

SI tutor.] CASVS. Pupillo tutor de nouo constitutus non exegit propter suam pigritiam pecu. quam prior tutor excusatus à tutela uel remotus mutuauerat. & sic debitores facti sunt non soluendo: ipse tenetur in illã pecu. quæ ab eis recuperari non potest. Item & si dictus tutor non mutuet pec. pupillarem intra sex menses à tempore, quo fuit datus: in usuras eius pecu. conuenietur.

f ¶ Minus idonei.] dolo uel lata culpa, seu magna negligentia. de leui autem hoc casu non tenetur, quod dic ut C. arb. tut. l. 2. non ergo subitò: ut suprà. l. proxima. & s. de nego. gest. l. litis. Item hoc nisi post mortem pupilli sit non soluendo: ut infra, eodem. l. cum post mortem.

g ¶ Sex primos menses.] ut suprà, eodem tutor qui. §. vsura. contra. vbi dicit duos. Solut. hic nouiter uenit ad administrationem: ibi dudum fuerat. Azo. Vel subaudi hic maximè. Vel dic quod post sex menses tenetur ad usuras: & demum elapsis duobus exiguntur. prima placet.

h ¶ Non collocauerit.] cùm potuerit. alioquin contra: ut suprà, eo. l. cum plures. §. fin. & C. de usu. pu. l. 3. & adde quod est suprà, si certum peta. l. periculum. & C. eo. l. debitorib. & j. de condi. & demonst. l. antepenult.

CVm quæreretur.] CASVS. Tutor pluribus pecu. pupil. mutuauit, & diuersis temporibus, finita tute. quædam nomina uult approbare pupillus, quędam non. quæritur quid iuris sit? Et certè tutor potest dicere pupillo, aut omnia nomina agnoscas: aut ab omnibus recedas, & ego super his uolo meum negotium gessisse, & tãtam pecuniam uolo restituere. & istam electionem tenet pupillus accipere. & hoc uerum est, siue suo nomine mutuauerat tutor, siue nõ. Marcellus autem dixit aliter, & malè. Viuianus.

i ¶ Suo nomine.] s. tutoris.

K ¶ Se putare.] s. ait Marcellus corrigens seipsum. Vel dic, ait Paulus corrigens Marcellum.

l ¶ Conditionem.] i. electionem.

m ¶ Recederet.] s. pupillus. & sit hic compensatio in exigendis nominibus non exactis; ut j. eo. l. tutores. § periculo.

n ¶ Gessisset.] & pecuniam pupilli quàm in suos usus cõuertisset, ut teneatur præstare pupillares usuras pro tota pecunia: ut s. eo. l. tutor. §. si deponi licet à debitoribus acceperat maiores. non autem hic delatio conditionis prodesset tutori, sed tenetur ad centesimas: quia clã accepisset, ut j. eo. l. non existimo. & facit C. quando. ex fac. tu. l. 2. & C. eo. l. debitorib. & s. de usu. l. Caius. j. de acquir. hære. l. cum hæres. & supra, de procu. l. in causæ. in princ. & C. de iure deliberandi. l. cum quidam. in fin. & j. de legat. 2. l. neminem. & infra pro dere. l. 3. in fin. & in auth. de iureiur. à mo. §. fin. col. 5. & s. eo. l. tutor qui. §. si tutor. & C. de omni agro deser. l. qui utilia. lib. 11. & j. de re iud. l. in summa. §. qui fortis. Arg. contra infra rem ratam ha. l. cum debitore. & s. man. l. si uero nõ remunerandi. §. Idem ait si tutor. & s. de ne. ge. l. si quis aliena.

ADDITIO. Intelligas ibi quòd diuersæ & separatæ erant administrationes: hic una. Vel si intelligeres quod ibi una esset administratio dicas quod id quod ibi deficit per hanc supplectur: quia si deferatur conditio, debet vel in totum reprobare, secũdum Dyn. & Bar.

QVi iussus.] CASVS. Quidam tutor datus credens se excusationem habere eã proposuit, & in ea succubuit, unde iussit ei iudex ut administraret amodo: ipse autem non administrauit: certe tenetur indemnem eum præstare à tempore à quo iussit iudex, & non à tempore quo fuit datus tutor. Viu.

† lib. 17. ad Sabin.

† libr. 21. Digestor.

† Dic quod ibi ratihabitio pris ualet ad cõmodũ procuratoris: secus si i eius cõmodũ hoc acceptare nollet. ita loquit hic sm. Bar.

† Ibi gerẽs non deferebat adõnẽ hoc est nõ petebat vt totũ approbaret vel totũ reprobaret. hic sec', secũdũ. Bar.

† In P. F. Actus sui rõnẽ cõcuratori reddere, &c.

† Du. aut si nõ ex fide.

o ¶ Habet.] sic infra, de bonis authori. iud. possi den. l. cum unus. §. is qui. Accursius.

p ¶ Ex quo iussus est.] sed ante si notum habuit, accedere debuit: ut s. eo. l. quidam decedens. §. fi. Vel ibi non habebat excusationem, nec allegabat. & facit j. de excus. tuto. l. si quis tres. & s. eo. l. i. in prin. & in auth. de hære. & fal. §. illud quoque. col. i. & j. eo. l. in prin. & in auth. de hære. & fal. §. illud quoque. col. 1. & j. eo. l. 4.

QVi tutor.] CASVS. Quidam pupillus habebat ita expedita negotia hæreditaria, eo quod habuit bonum patrem, quòd non fuit necesse tutori præstare pupillo agenti uel fugienti authoritatem: alia tamen negotia administrauit. Certe bene tenetur dictus tutor tutelæ. Item dicit quod si vnus de tutoribus fuit à pupillo conuentus & exactus, alter non liberatur. Viu.

q ¶ Quin tutelæ.] i. quòd non. Azo. & facit infra, de statulib. l. si libertate. §. fina.

r ¶ Debeat.] responde nihil.

s ¶ Actum fuerit.] uel transactum: ut s. de tut. & ra. dist. l. si ex duob. & C. de transact. l. i.

t ¶ Non liberabitur.] imo uidetur quòd sic: ut infra de tuto. & ra. dist. l. si ex duobus. in fine. quæ est contra. Solu. hic ipso iure non liberatur: ibi per exceptionem sic, secundum Ir. uel secundum Ioan. non ipso iure, nec per exceptionem, sed bona fide, quæ non uult bis idem exigi: ut infra, de regu. iur. l. bona fides. Vel distingue aut fuit actũ, & nihil adhuc exactum, sed tantum contestatio facta: & tunc alter non liberatur: ut hic. aut totum exactum: & tunc in totum alter liberatur: ut ibi. si autem pro parte: tunc pro parte exacta liberatur alter: ut ibi, & s. depo. l. i. § si apud. & s. de ijs qui deie. vel effud. l. perceptione. Accursius.

ACtus.] CASVS. Vnus tutor non tenetur alteri rationem reddere de eo quod administrauit etiam si male administraret, uel non permittat contutorem secum administrare, in his tamen casibus suspectum eum postulabit.

v ¶ Compellendum.] repete. hic quæ no. s. eo. l. cum plures. in prin. & C. eo. l. aduersus. & l. rationes. & facit s. eo. l. 3. §. si parens.

Tutor. CASUS. Titius datus fuit Tutor Seio pupillo, ipse sciens nullam competere excusationem proposuit: iudex eam non recepit: unde ipse appellauit: postea appellatio sua iniusta pronunciata fuit. Certè tenetur de omnibus amissis à tempore quo sciuit se tutorem datum. Viuia.

a ¶ Recepta.] per dictã sententiam. Et no. quod à datione non appellatur sed à reiecta excusatione: ut j. quando appel. l. j. si quis tutor. Accursius.

† l. j. de off. Procon.

† Quæ debet fieri iudice sedente pro tribunali: nec potest à delegari. text. sing. in l. scire oport. §. oportet. ff. de excusation. & ibi Bart.

b ¶ Debuit.] s. ex die iussus: ut s. eo. qui iussus. uel ex die quo sciuit vel scire debuit se datum, & administrare debere: ut s. eod. l. j. & l. quidam. §. fin. & facit C. de excusa. tuto. l. 3. Accursius.

¶ Idem. † LEX XXI.

Tutor uel curator, cuius iniusta appellatio pronunciata fuerit, cuiusve excusatio † recepta [a] nõ sit: ex quo accedere ad administrationem debuit, [b] erit obligatus.

¶ Si pater consentit filio, qui administrat ut testamentarius, non obligatur nisi de peculio, & de in rem uerso. Bar.

¶ Marcellus lib. singulari responsorum. LEX XXII.

Lucius Titius Caium Seium filiumfa. testamẽto filio suo tutorem dedit. [c] Caius Seius sciẽte & consentiente patre tutelam administrauit. quæro, an defuncto Caio Seio actio tutelæ aduersus patrẽ eius, & in quãtum cõpetat? Marcellus respondit, secundũ ea, quæ proposita essent, actione de peculio, & de in rem uerso patrem teneri: nec multũ uideri in hoc casu facere patris scientiã & consensum ad obligandum eum insolidum, [d] nisi fortè cõtutore, uel quo alio uolente eũ [e] facere suspectũ, intercesserit pro [f] filio, & quasi in se periculum [g] receperit.

Lucius.] CASUS. Filius meus in mea potestate existens fuit datus tutor à quodam in testamento: & ego sciui & consensi. Certè nõ teneor insolidũ, nisi expresse recipiam in me periculum: imò teneor tantùm de peculio, & de in rem uerso. Viuia.

c ¶ Dedit.] quod fieri potest: ut insti. quib. da. tu. poss. in prin. & j. si tut. vel cura. da. ap. l. j. & j. eo. l. tutores. §. tutor datus. in testam. in prin.

d ¶ Insolidum.] imò contra: ut s. de tute. l. si filius. Sol. hic de testamentario loquitur: ibi de datiuo & potest esse ratio, quia non ita eget confirmatione prætoris testamentarius, ut datiuus. Vel ibi agnouit uolens ipse teneri ac si ipse gereret: hic consensit tñ ut filius possit obligari & agere pro pupillo in causis: ut arg. C. de bo. quæ lib. l. fin. §. j. & facit C. quod cum eo. l. j. & quod ibi nota.

† libr. 3. ad edict.

† Du. & nouare, & rẽ in iudiciũ, &c.

† libr. 9. ad edictum.

¶ Paulus. † LEX XXIII.

iiij Tutor ad utilitatẽ pupilli † & nouare rẽ, & in iudiciũ deducere põt. donationes aũt ab eo factæ, pupillo non nocent. [h]

¶ Tutor nõ debet cauere de rato, nisi de eius potestate dubitetur. Bart.

¶ Vlpianus. † LEX XXIIII.

e ¶ Eum.] scilicet filium. & subaudi maximè. nam idem & si aliàs receperit periculum. Accur.

f ¶ Intercesserit.] s. pater pro filio: non dico fideiubendo, sed quasi fideiuberet. & sic quod iussu: ut suprà, quod iussu. l. j. & sic dictio quasi notat similitudinem, uel dic quòd not. ueritatem. sic instit. de iure natura. §. lex.

g ¶ Periculum.] i. culpam. sic j. de magi. con. l. non similiter.

Tutor. CASUS. Tutor bene potest nouare actionem pupillo competentem, & in iudicium deducere, si utile est pupillo: sed donare non potest. Viuian.

h ¶ Non nocent.] quia pupilli arbitrio sunt relinquendæ: ut s. eo. l. cùm plures. §. pen. Item quod dicit de donatio. fallit in casib. assignatis. s. eo. l. cum plures. §. pe. & j. de tu. & ra. dis. l. j. §. j. & C. si aduer. do. l. j. licet lex illa aliter intelligi possit. Item quãdo ex magna utilitate minoris hoc fieret cognitione iudicis: ut j. de cura. fu. l. fin. & hoc de donatione simplici. at in donatione ob causam, ut est dos, & donat. propter nupt. dic ut C. de prædiis mino. l. prædia & C. si maior fa. l. fi. & facit ad l. C. eo. l. non tantùm. & j. eo. l. tutor. & s. de iureiur. l. iusiurandum. §. 2. & j. de noua. l. fi. §. j. & l. nouare. §. j. & j. de accep. l. & per iusiurandum. §. tutor. & j. eo. l. Lucius. in fi. H.

Vulgò. CASUS. Tutor agens nomine pup. non tenetur cauere quod pupillus habebit ratum: sed bene debet demonstrare qualiter est tutor. & idem est in curatore. Viuia.

i ¶ Pupillum.] nec iudicatum solu. ut no. s. eo. l. j. §. j. sed actor ab eo constitutus sic: ut j. rem ra. hab. l. actor. H.

k ¶ Non decipi.] quia cauet de rato: ut s. quod cuiusque uni. l. item. §. actor. s. cùm erit factus pubes: ut j. de noua l. si pupillus. H. Vel dic secundum Io. quod hic non est cautio de rato: sed quod aduersarius non patietur damnum per id quod iste non sit tutor: ut hic, & C. eod. l. tutore. & facit C. de eo qui pro tu. l. j.

Decreto. CASUS. Si pupilli patrimonium ualde diffusum est, ita quod tutor non est sufficiens ad administrandum, põt constitui actor à iudice, qui adiuuet tutorem, & periculo tutoris: & quandoque constituitur etiam dictus actor ex necessitate. & de hoc ponit exemplum. Item dicit quod si ex quatuor tutorib. duobus eorum tutela commissa est: vnus eorum potest agere nomine pupilli. Viu.

Vulgò † obseruatur, ne tutor caueat ratam rem pupillũ [i] habiturum, quia rem in iudicium deducit. Quid tamen, si dubitetur, an tutor sit, vel an duret tutor vel an gestus illi commissus sit? Aequum est aduersarium non decipi. [k] Idem & in curatore est, vt Iulianus scribit.

¶ Ex causa constituitur actor per tutorem decreto iudicis. Bar.

¶ Paulus. † LEX XXV.

Decreto prætoris actor [l] constitui periculo tutoris solet, quoties aut diffusa negotia sunt, aut dignitas, vel ætas, aut valetudo tutoris id postulat. [m] si tamen nondum fari pupillus potest, ut procuratorem facere possit, aut absens sit, tunc actor necessariò [n] constituendus est.

¶ Vnus ex pluribus tutoribus potest agere. Bart.

¶ Si duobus † tutela simul gerẽda permissa est uel à parẽte, uel à contutoribus, vel à magistratib. benignè accipiendum est, etiam vni agere permissum: [o] quia duo simul agere non possunt. [p]

¶ Auxilium ordinariũ non impedit extraordinarium quod competit contra diuersos. Item beneficium restitutionis potest in alios per cessionem transferri. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX XXVI.

Si minoris [q] † nomine actũ fuerit cum tutoribus, assistentib. curatoribus, & pupillus ob hoc

l ¶ Actor.] id est adiutor uel administrator: ut s. de tu. l. solet. in fi. & quandoque tutor vel curator sine periculo tutoris: ut d. l. solet. in princ.

† Facit ad hæc l. quod dicit gl. in c. i. subinde mãdato. § pe. fi. ... de pa...

m ¶ Id postulat.] itẽ aliàs: vt j. eo. siue in fi. & insti. de cu. §. fi.

n ¶ Necessario.] s. fuit necessitas rei, id ẽ, administrationis, sed non personæ actoris: quia & per procuratorem poterat non solũ per actorem prouideri hic rei & personæ. Vel dic quod s. nec personæ nec rei fuit necessitas. licet fuit causa quia diffusa negotia uel propter ætatem uel propter valetudinem. hic vero est personæ necessitas. & facit C. de procur. l. neq. & cauet de rato: vt j. rẽ ra. ha. l. actor.

† libr. 9. ad edict.

o ¶ Permissum.] insolidum contra debitorem pupilli. ad quod ẽ C. si unus ex pluribus tu. l. i. & de auth. præ. l. fin. Sed argu. j. s. man. l. antepe. §. duobus. & de arb. l. sicuti. & d. pc. l. qui proprio. §. fi. & l. seq. & C. de appel. l. in offerendis. §. si vero.

ADDITIO. Dic secundum Bar. quod aliud ẽ in tutoribus cum ius tutelæ sit indiuiduum & insolidum apud quẽ libet: vt j. eo. l. inter tutores. Aliud in procuratoribus: ut in contrarijs legibus. & istã materiam expedit plene idem Bar. in repetitione. l. i. §. si plures. s. de exerci.

† vt ibi ... §. quod si ... conflictu duo ... tores ... nus ... agere ... altero ... quo vi... ca. pe... tutis ... extra ... cura.

† lib. 13. ad edict.

† Decl... mine ... Dua. & ... ẽtes ... Accu... gitur.

p ¶ Non possunt.] commode insolidum ut s. l. 3. §. apparet. vel quia impeditur alter eorum: & sic de impotentia facti non iuris dicit. sic insti. de codicil. §. i.

Si minoris. CASUS. Finita tutela habuit pupillus curatores: & curatorum authoritate conuenit tutores actione tutelæ, & culpa eorundem curatorum petijt minus à tutoribus pupillus quondam quàm recipere deberet. unde pupillus propter hoc egit contra dictos curatores: & condemnati sunt ei ad interesse: & iterum restitui uult pupil. aduersus tutores: & petere illud quod deerat ad condemnationem de eis factam. Certe bene potest. Sed quid si uelit pu. agere contra curatores ex dicta sententia, qua ei fuerunt condemnati ad interesse? Certe habent dicti curatores aduersus eum except. doli donec cedat ei aduersus tutores actiones. Sed quid si curatores iã satisfecerant ex djcta sententia: & sic pupillus quondam habet suum interesse: & sic nõ remanet damnificatus ex eo quòd tutores sui quõdam in minus sint conuenti & condemnati quàm deberent? Certè non poterit pup. contra tutores restitui, & contra eos agere: poterit tamen curatoribus, qui satisfecerunt contra tutores cedere actiones & actio quæ non erat utilis pup. erit vtilis illis quibus ipse cedit. i. curatoribus. Viuianus.

q ¶ Si minoris.] quàm tenerentur tutores. & dic casum. Curatores nomine adulti proposuerunt contra tutores quondam actionem tutelæ indistinctè, vt redderent rationem administrationis. in processu causæ culpam imputant frumenti male venditi in x. cum possent æstimare culpam in 20. iudex damnauit tutores in 10. adulto. hanc culpam potest imputare curatoribus: quod si facit, cedet curatoribus integrum restitutionis auxilium contra sententiam & actionem tutelæ. tutores autem conueniuntur ab adulto, si iam consecutus est à curatoribus quod sibi debetur: quia de præda esset sollicitus. Si autem poneres quod actio proposita esset in 10. ipso iure non obst. in maiori summa ex eadem vel ex alia specie debita: ut institu. de act. §. si minus. Item si poneres agi ex una specie, puta frumenti: & nũc ex alia,

Casum ponit.

ex alia, ipso iure non ob. exceptio j. de excep. rei. indic. l. cũ quæritur. sed in nostro casu indistinctè egit. sed speciem frumenti fuit prosecutus, & de cęteris absolutus. & sic habet locum replicatio in aliis iure cõi: & sic cessat restitutio in integrum: ut s. de mi. l. in causæ. & C. de iud. l. licet. In specie uerò frumenti in integrũ restitutio cõ sententiam locũ non habet.

Potest etiã dici, quod hic ab initio non fuit actũ nisi in specie frumẽti, & sententia data in decem, & in aliis absolutus.

a ¶ Ei.] s. adulto.

b ¶ Condemnati.] curatores.

c ¶ Minoris.] quàm deberent.

d ¶ Posse restitui.] Ordinarium non excludit extraordinariũ. & sic est contra. s. de mino. l. in causę. & C. de iudi. l. properandũ. §. fin. Solu. vt C. si tut. uel cur. l. fi. Item ad quod datur restitutio cùm habeat actionem in factum de re iudicata cõ curatores: & sic non interest eius? Rñd. ut possit eam cedere: ut s. de min. l. quod si minor. §. j. uel quia habere plures reos interest: ut j. de liber. leg. l. 3. in fi. & quia expedit sibi habere curatores locupletes. uel dic quod nõ est oppo. per d. l. C. si tu. l. fin. Accur.

Ordinariũ non excludit extraordinarium.

† lib. 14. ad edict.

† aliàs, pro tutore.

† libr. 7. ad Plautium.

e ¶ Prouocantes.] Azo. & H. dicunt à sententia, qua minori dãnati sunt tutores minus quàm deberent: ut s. posuit. & hoc ideo quia j. dicit actiones cedendas. s. tutelæ, & rationibus distrahendis, quæ non possunt etiam cedi, nisi appellatum esset. Sed sm hoc in qua causa obiicitur exceptio doli? Respon. in actione in factum, quia agitur contra tutores. Vel dic appellantes à sententia lata contra se curatores pro adulto. & tunc bene stat exceptio doli. Sed tunc quæ actio ceditur, si sententia prima transiuit in rem iudicata? Respon. in integrum restitutio: ut s. de mino. l. quod si minor. Item & tutelæ, quæ competit præhabita restitutione. conditionalis enim obligationis potest fieri cessio: ut C. de dona. l. specie. Alij dicunt à neutra appellã tes. i. reclamantes. Item quõ post sententiam opponitur exceptio doli peremptoria? Respon. in causa appellationis iuxta sm casum: ut C. de tem. & repa. per hanc. secundum primum & tertium dic quod hic est casus specialis. s. cedendarum actionum: ut j. de fideiuss. l. si fideiussor. §. idem & not. s. ad Maced. tametsi.

egerit cum curatorib. & ei [a] sint condemnati [b] in id, quod sua intererat, minoris [c] eorũ culpa tuto res condẽnatos nõ esse, an restitutio aduersus tutores cesset? Et Papinianus lib. 2. rñsorum ait nihilo minus posse [d] restitui: & idcirco curatores si nõdũ iudicatum fecerint, posse prouocantes [e] per exceptionẽ doli cõsequi, ut eis mãdentur [f] aduersus tutores actiones. Quid tñ si iam fecerunt iudicatũ curatores? Hoc proderit tutorib. quoniam nihil minori abest, qui de præda, [g] magis quàm de dãno solicitus est: nisi fortè [h] mandare actiones paratus sit curatoribus.

¶ Paulus. † LEX XXVII.

Cum curatore [i] & procuratore † etiam manente administratione agi potest.

¶ Tutor qui bene facit, habetur pro domino. Bar.

¶ Idem. † LEX XXVIII.

Tutor qui tutelam gerit, quãtum ad prouidentiam pupillarẽ, [k] domini loco haberi debet.

¶ Finita tutela finiuntur satisdationes iudiciales. Bar.

¶ Marcellus libro octauo Digestorum. LEX XXIX.

Tutor pro pupillo in iudiciũ vocatus solenniter cauit, [l]

f ¶ Mandentur.] in eo quod non est petitum in ea specie.

g ¶ De præda.] quod esse non debet: ut C. pro emp. l. eum. & s. ad Vell. l. si mulieri soluero. & de iure do. l. quoties.

h ¶ Nisi forte.] hoc casu non prodest tutorib. soluisse, quia conuenientur ex iure cesso. Sed quõ fit cessio post solutionem? Resp. secundum Ioan. fuit tunc actum: uel etiam non sunt pacti: ut not. j. de fide iuss. l. cùm is. & de sol. l. Modestinus. & l. Stichum. § si mandato. & facit ad legem istam. j. de tut. & ra. dis. l. alterius. §. fin. & C. si aduer. so. l. j. C. de contra. act. tut. l. j. & supra, de petitione hęredi. l. si quid. Accursius.

Cum curatore. CASUS. Si adultus uult agere contra curatorem suum aliqua speciali actione, bene potest: licet non possit ut rationem reddat. & idem dico in procuratore. Viuia.

i ¶ Cum curatore.] in procuratore plana est. sed in curatore dic ut agatur cum eo furti uel dãni uel iniuriæ: licet secus in tutore: ut j. de tut. & ra. dist. l. si tutor. §. fi. & l. fi. Vel secundò pone in rei uendicatione, qua põt cum eo agi, sicut & cum tutore: ut inst. de aut. tut. §. fi. Vel tertiò in stipu. rem adul. saluam fore, in qua secus in tutore: ut j. rem pupil. sal. fo. l. non quasi. §. hanc actionem. Vel dic quartò curatorẽ, id est, eum qui gerit putans se curatorem, cum non sit: argu. j. rem pup. sal. fo. l. non quasi. §. illud ideo. non autem intelligas in negotiorum gestore ut reddat rationem totius administrationis: ut s. eo. l. actus. quæ est contra. & plenè not. C. eo. l. 2.

k Tutor.] Pupillarem. non tñ cùm spoliatur. sic j. de cur. fu. l. ab agnato. & s. eodem l. tutor ad. & j. pro empt. l. qui fundum. § si tutor. & C. eo. l. non omni.

Tutor pupillo.] CASUS. Titius uocauit in iudicium tutorem Semproniị nomine. & cum tutor uel pupillus non possiderent immobilia, satisdedit tutor iudicio sisti: & antequam lis contra eum contestaretur, finita est tut. Certè non cogitur tutor iudicium accipere. Item dicit quòd si tutor post pubertatem pupilli obtulit pupil. pecu. & consignauit, & in tuto loco deposuit, non current vsuræ contra eum. & idem est in hærede tutoris. Alij dicebant quod sufficiebat oblatio tantum, & male. Alij dicebant, si per tutor. ... non stetit quò minus rationem redderet, quòd sufficiebat: & malè Viuianus.

Si intra moras puer ad pubertatẽ peruenit, non est cogendus accipere [m] iudicium.

¶ Ille per quem non stat quo minus reliqua soluat, ad usuras non tenetur. Bar.

¶ Tutor qui post pubertatem pupilli negotiorum eius administratione abstinuit, vsuras pręstare nõ debet [n] ex quo obtulit pecuniam. † (Vlpianus notat, [o] nõ sufficit obtulisse nisi & deposuerit obsignatã tuto in loco.) Quinetiã iustius mihi videtur, eum per quem non stetit, [p] quò minus conuentus restitueret tutelam, [q] ad præstationem vsurarum non compelli. [r]

† Apud Du. hæc quæ parenthesi hic iclusa sunt, i fine huius §. sũt reiecta.

¶ Idem libr. 3. Digestorum. L. XXX.

Maximèque [s] hrẽdẽ tutoris. nã periniquũ est, cum [t] fortè, cui post vicesimũ annũ vel amplius † in mentẽ [u] venit tutelam [x] reposcere, etiam vsuras postulare.

† Sic in P. F. ats legit p viginti. vide Aug. lib. i. emẽd. cap. 3.

¶ Idem. † LEX XXXI.

Tutoris præcipuum est officiũ, ne indefensum [y] pupillum relinquat.

† ats, i mẽte ñ uenit. vide Aug. ubi suo. lib. 21. Digest.

¶ Donec plures gerunt ex officio publico, tenentur insolidum, secus cum incipiunt agere ex priuato. Bar.

¶ Modestinus li. 7. Pandec. L. XXXII.

Diui Ver[9] & Antonin[9] Augusti Sergio Iuliano. Forma. [z]

l ¶ Cauit.] iudicio sisti: vt suprà, si quis cau. l. fina.

m ¶ Accipere.] si nõdũ susceperat per contestationẽ: aliàs secus, vt C. vt cau. post pu. as. l. i. & j. de appe. l. negotiorũ. §. fi. & l. tutor. & l. fi. §. fi. & ad idem. s. eo. l. 1.

n ¶ Non debet.] nisi erat connexum: quo casu non imputatur tutori si se abstinet: ut supra, eo. l. ita aut. §. fi. tutor.

o ¶ Notat.] corrigit quod de oblatione dixerat. & facit suprà, de usu. l. 1. in fin. oblatio tamen sola impedit cursum earum, quæ nondũ incæpissent currere: ut C. de usur. l. si per te. Sed hic incipit currere statim finita tutela ex quasi mora: ut C. i qui. caus. in inte. rest. non ẽ ne. l. in minorum. & facit C. de pig. act. l. nec creditores. & de usu. l. ex prædio. & l. 2. & s. de usur. l. qui semissem §. fi. & l. cum quidam. §. si pupillo. & l. debitor.

Obligatio cursum usurarum impedit.

† al. li. i. Excusatio.

† Du. Seuerus.

p ¶ Non stetit.] i. non fuit interpellatus: & sic non fuit in mora.

q ¶ Tutelam.] i. administratæ tutelæ rationem. non dicas quod se obtulit ut reddat rationes, ut ideo euadat usuras: ut suprà de usur. l. prima §. i. & §. fina. Sed expone: vt j. l. proxi. quæ huic respon. continuatur.

r ¶ Non compelli.] omni tempore: quia non post 25. an. ut not. infra. l. proxim.

s Maximeque.] l. dicimus non teneri ad usuras, si factum est per eum vel tutorem. quod dixi. s. l. proxi. §. quinetiam. Et dic casum quòd tutor post finitam tutelam stetit per 20. ann. vel plus quòd non fuit conuentus tutelæ uel interpellatus. & sic non fuit in mora communi, sed fuit quasi in mora. Certe non damnatur in usuris pro tempore, quod labitur postquam minor factus est maior. 25. an. sed pro anteriori sic. nam cursu temporis desinit illa quasi mora: ut j. de le. 2. l. Tertia. §. vsuras. & secundum hoc intelligatur. s. l. proxi. §. quinetiã. sed pro priori tempore sic. item & pro futuro si noua interpellatio intercessit: vt ibidem dicitur. nec hic colligitur quod actio tutelæ tollitur 20. ann. saltem pro vsuris: ut quidam dixerunt: vt patet ex pręmissis. imo 30. an durat: vt C. arbit. tut. l. tutores. & facit j. eo. l. Lucius. §. quæsitum.

Casum ponit.

t ¶ Eum.] s. pupillum factum adultum.

v ¶ In mentem.] æquiuocat vulgare: uenit mihi in corde.

x ¶ Tutelam.] i. tutelæ rationem.

Tutoris.] CASUS. Inter alia quæ tutor habet facere, istud est præcipuum, quòd defendat pup. cum aliquis agit contra eum. Viuianus.

y ¶ Indefensum.] in iure: ut s. eo. l. generaliter. & C. eo. l. fi. in nõ in contractu: ut j. de autho. tut. l. si tutor.

Diui.] CASUS. Quandoque tenentur tutores quilibet prout gessit: quandoque insolidum. & ista habent locum de iis, quæ gesta sunt ab eis durante tutela, non quantum ad ea quæ postea gesserunt: quia de his non tenetur unus pro alio. Viu.

z ¶ Forma.] cõstitutio, uel lex. sic. C. de offi. præfe. præto. l. formam q. d. lex quæ dicit tutores teneri, scilicet quemlibet prout gessit, id est gerere debuit quando à testatore vel à iudice fuit diuisa, & non

Universidad de Deusto Biblioteca

nunquam, i. aliqñ dic teneri insolidum, vt qñ à nullo est diuisa, uel à se ipsis: locum habet de gestis ante, non post pubertatem. nam tunc indistinctè pro partibus, quas gererent, tenentur actione negotiorũ gestorum, non tutelæ. & hoc nisi connexa erat administratio: ut j. de tut. & ra. dist. l. si tutor post. & s. de nego. gest. l. eum actum. & l. at qui. §. Scæuola. illud constat q quando à testatore vel à iudice, q pro partibus tenetur, nisi in tribus casibus. sed quãdo à se uel nullo, quilibet insolidum: ut C. de di. tuto. l. secunda. & infrà eodem, l. si duo. & tres tutores. in princ.

a ¶ Nonnunquam. } quidam repetunt, itẽ forma qua, &c. sed nõ est opus aliquid repetere. & facit ad hanc l. s. de nego. gest. l. si pupilli. in fi. & l. Pomponius. & l. seq. & C. de neg. g. st. l. tutori.

† In P. F. incipit, Sine hærede.

qua singuli tutores, prout quisq; gessit tutelam, nonnunquam [a] in solidum tenentur, duntaxat intra pubertatis tempora locũ habet: non etiam si post pubertatem administrauerint.

¶ *Mortuo principali sine hẽde tenet fideiussor ad id, ad qđ principalis tenebat.* B.

¶ Idem libro 6. responsorum.

LEX XXXIII.

† SI sine hærede tutor decessit, quæro an curator pupillo datus, cùm neque inuentaria, neq; alia instrumenta à fideiussore tutoris exhibeantur, possit eundem fideiussorem conuenire ex stipulatione, quanti pupilli intersit? Modestinus respondit, in id, qđ tutor conueniri potuit, fideiussorem quoque conueniri posse. [b]

¶ *Tutori non imputatur damnũ absq; sui culpa contingens. Bar.*

¶ Modestinus respondit dãnũ, [c] si quod accidit eò quòd cautiões soluti uectigalis [d] inuẽtæ nõ sunt, ad tutorem, cuius nulla culpa admissa proponitur, [e] minimè pertinere.

¶ *In reddenda rõne sufficit contra tutorẽ probari q fructus bona fide percipi potuerunt: licet pceptos per eũ nõ probent.* Ba.

¶ Modestinus respondit, tutorẽ eorum redituum nomine rõnem pupillo reddere debere, q ex fundo bona fide percipi potuerunt. [f] Item respõdit, [g] si minus [h] tutor à seruo recipit, quàm bona fide ex fundo percipi [i] potuit, ex eo, de quo pupillo sit obstrictus, quantũ ex peculio serui possit seruari, eidem tutori proficere [k] debere: scilicet si non perdituro [l] seruo administrationem credidit.

¶ *Restitutus ad rẽ venditam, non dẽt restituere pretiũ, nisi quatenus ex eo factus est locupletior: nec expensas uoluptarias sibi auferre possunt. Bar.*

¶ Interposito [m] curatore adolescens fundum Titio uendidit: [n] posteà agnita fraude [o] in integrũ restitutus in possessionem iduci iussus est. Quæro, an cùm ex hac venditione melior factus non sit, neque in rem suam quicquam uersum probetur [p] pretium emptori restituere non debeat? Modestinus respondit, pretium fundi ab adolescente venundati, si rationibus eius non profuit, nec quicquam de eo à iudicante de in integrum restitutione, statutum est: emptorẽ frustra postulare. [q] Item respondit, sumptibus uoluptatis causa ab emptore factis adolescẽtem onerandum [r] non eẽ: qui tamen ab eodem officio ita auferri possunt, ut in facie pristina, id est, quæ fuit ante uenditionẽ, ædificiũ esse possit: emptori auferre permitti oportere. [s]

¶ *Consuetudo quæ respicit rem, sicut ligat maiores, ita & minores. Bar.*

¶ Lucius Titius cohæres & curator sororis suæ, cum eẽt ex ciuitate in qua vsitatũ erat [t] ipsos dominos prędiorũ nõ cõductores [u] one-

SI sine. } CASVS. Tutor Titij sine hærede decessit: q tutor dederat fideiussores rempublic. sal. fo. curator datus dicto pupillo quondam non inueniẽs hæredem tutoris egit cõtra fideiussores tutoris, ut ei exhibeãt inuentaria, quæ ei tutor fecerat, & alia pupillaria instrumenta. certè benè tenetur. Quid si nulla culpa tutoris interuenit in eis uel aliis instrumentis perdendis? Certè non tenetur, nec fideiussores eius. Item scias quòd tutor tenet reddere rationem de fructibus, qui potuerunt ex prædiis colligi. & sic credidit seruo pupilli administrationẽ tutor, & seruus eius de fructibus fundi dedit minus quàm in ueritate posset percipi, certè pupillus poterit illud à tutore recuperare, recompensabitur tamen in eo illud, qđ seruus habet in peculio.

¶ Interposito. } Adolescens quidam uendidit fundum Titio cum authoritate curatoris, & cum decreto prætoris: & pretium fundi in utilitatem suam non conuersum: quare inueniens se deceptum petiit restitutionem, ut restituatur sibi fundus: & non uult restituere pretiũ emptori. certe optimè dicit adolescens. Item si emptor fecit in eo fundo aliquas expensas voluptatis causa: eas ab adolescente non recuperat. sed tamen bene eas abradere potest, & põt inde habere aliquem profectum, & si non facit deteriorem fundum. ¶ Lucius. } Sempronius fecit testamentũ, & instituit sibi hæredem Luciũ Titiũ, & sororem eiusdem Lucij Titij, quæ erat adulta: sicque frater suus erat eius curator, iste curator locauit fundos hæreditarios communes sibi & sorori suæ: & erat in ciuitate ubi morabantur, consuetudo, q domini prędiorum locantes fundos soluerent tributa, & non coloni, licet iura quòd coloni soluant. hic frater idem sororis suæ curator soluit pro dictis prædiis tributa secundum consuetudinem. Certè optimè fecit: nec ei poterit aliqd imputare soror sua adulta. ¶ Tutores. } Duo tutores cuiusdam pupil. pecu. pupillarem diuiserunt inter se, & posteà vnus eorum relegatus est: & sic nihilominus remansit in tutela. & propter relegationem non posset administrare, constituit actorem, ut moris est. alter tutor uult repetere ab actore dictam partem pecuniæ. dicitur hic quòd non potest, quia non est finita tutela. Viuianus.

b ¶ Conueniri posse. } siue simpliciter, siue in omnem causam intercessit: ut j. ut leg. no. ca. l. j. § bellissimè. & j. de fideiuss. l. si quis pro eo. §. si nummos. Et no. q aduersus tutorem & hæredem eius iuratur in litem ob hanc causam: ut C. de in litem iurando. per totũ. quia conuenitur actione tutelæ, quæ est bonæ fid. non autem contra fideiussorem: quia actione ex stipulatu, quæ est stricti iuris, in qua non iuratur in litem: ut s. de in lit. iuran. l. in actionibus.

c ¶ Damnum quidam habent hic l damnum. quidam haben: §. Modestinus. & dic damnum, ut C. de vect. l. 2. & no. C. eo. l. si tutores. & facit. C. de fun. pa. l. 2.

d ¶ Vectigalis. } id est tributi vel pensionis, sed propriè vectigal dicitur octaua cuiuslibet rei quæ vehitur, ut C. de vecti. & com. l. ex pstatione. & l. à legatis. Azo.

e ¶ Proponitur. } sed si proponitur amissa, nunquid probabit casum fortuitum quasi præsumitur culpam cõmisisset? argumentum infra de custo. reo. l. fin. & supra, de eden. l. si quis. §. pen. hæc tamen quæstio plenius disputatur à nobis aliàs, & Azo. ut suprà de eden. l. quis. & infrà de lega. secundo. cum ita. §. species. & C. de pig. act. l. si creditor.

f ¶ Potuerunt. } honestè: ut suprà, de rei vendi. l. fructus. & facit. C. arbi. tu. l. quicquid.

g ¶ Item respondit. } Concessit tutor seruo pupilli administrationem fundi: qui seruus cum posset reddere 20. reddidit tantum 10. quæ desunt, debet tutor pupillo. sed seruus tenetur naturaliter tutori, & pupillus de peculio. unde si tantum est in peculio, fit compensatio. non autem dicas seruo extranei: quia si tunc fieret dicta compensatio, dãnum haberet pupillus: tum quia sumptibus & litibus uexaretur minor: ut suprà de mino. ri. lege, minor. tum quia euentus iudicij incertus est: ut s. de pecu. l. quod debetur. unde melius esset, si tutor primum satisfaceret pupillo: & ipse posteà de peculio experiatur. & facit s. de neg. gest. l. nam. & Seruius. §. fina. Accur.

h ¶ Si minus. } Quia decem.

i ¶ Percipi. } quia 20. percipi potuerunt.

k ¶ Proficere. } ut opponat compensationem pupillo, in quantum ipse est obligatus actione de peculio ipsi tutori.

l ¶ Non pdituro. } & perdidit, ut hic, & supra, de mi. l. quòd si minor. §. penul. tunc enim si perdituro commisisset, non agit de peculio tanquam extraneus propter officium tutelæ: quia tali non debuit cõmittere administrationem. Azo. & facit s. de neg. gest. l. siue hæreditaria. Accursius.

m ¶ Interposito curatore. } i. eo præstante authoritatem. H.

n ¶ Vendidit. } Cum decreto: alioquin non indigeret in inte. rest. vt C. de præ. min. l. si quidem. & l. non est. Vel loquitur in prædio Vrbano, quod secundum hęc iura poterat alienari sine decreto. H. licet hodie secus: ut C. eo. l. lex quæ. in prin.

o ¶ Fraude. } maximè: ut s. de mino. l. tutor. & l. pen, in prin.

p ¶ Probetur. } Quis ergo probet, dic ut C. de prædi. mi. l. prædiorum. & facit ad hæc in eo. titu. l. si prædium. & s. de minori. patri. §. pręterea. & §. item ex diuerso. Accur.

q ¶ Postulare. } j. s. de mino. §. restitutio. & l. non omnia. dic plene ubi. Accursius.

r ¶ Onerandum.] nisi erat promercalis: ut j. de impen. pro uoluptarijs. & de rei uen. l. nec uenalem.

s ¶ Oportere. } nisi paratus esset minor tñ dare quantum habitur* est etiam his ablatis uel corrasis: ut s. de rei vendic. in fundo. Azo. & facit infra. pro empt. l. si quis cum. & s. de mino. l. inter. §. fin. & de pet. hære. l. utiles.

t ¶ Vsitatum erat. } cõtra suprà, de usufr. l. hactenus, & C. de pigno. l. in summa.

v ¶ Non conductores. } s. prædiorum.

Vectigal quid dicitur.

Casum ponit.

Et indiui-

a ¶ Et indiuidua. } i. indiuisa.

b ¶ Reputare.] aliàs, imputare. & ita est in libro domini. Azo.

c ¶ Compelleretur. } sed ipsa cõpelletur rõne consuetudinis: ut s. de leg. & senatusc. l. de quib. si erat inducta ex certa sciẽtia contra legem. alioquin contra, ut j. eo. tit. quod non rõne. & C. quæ sit lon. consue. l. consuetudinis. ergo & ipsa agnoscat eã. Azo. & facit C. de agr. & cen. l. li tibus. li. 11. & C. de iu. emphy. l. 2.

ra annonarum, & cõtributionum tpaliũ sustinere, morẽ hunc & cõsuetudinem semper obseruatã secutus & ipse, pro communi & indiuidua [a] hæreditate annonas pręstitit. Quæro, an in rationibus dãdis opponi curatori possit, q nõ rectè pro parte sororis tales impẽsas fecerit? Modestinus respõdit, id demũ curatorẽ adultæ reputare [b] ex ea causa, de qua qritur, posse, quod ipsa, si rem suam administraret, erogare compelleretur. [c]

¶ *Relegatione non finitur tutela, ideo tutor conueniri non potest. Bar.*

¶ Tutores duo post uenditionẽ pupillariũ rerũ factã, pecuniam inter se diuiserant: post quam diuisionem alter eorũ in exiliũ actus est, durante tutela. [d] quærebat, an actore constituto, [e] contutor eius partẽ pupillaris pecuniæ petere ab eo [f] poterit? Modestinus rñdit, si hoc quæritur, an cũ tutore relegato contutor eius tutelæ actionẽ exercere possit, non posse. [g] †

¶ *Tutor tenetur facere illud, qđ diligens paterfamiliàs facturus esset. Bart.*

¶ Paulus. † LEX XXXIIII.

A Tutorib. & & curatorib. pupillorũ eadẽ diligentia exigenda est circa administrationem rerũ pupillariũ, quã pr̃famil. reb. suis ex bona fide prebere debet. [h]

¶ *Curatorib. constitutis, in eis administratio trãsferẽ, & officiũ tutoris finiẽ. Bart.*

¶ Officium tutorum curatoribus constitutis finem accipit: [i] ideoq; omnia negotia, quæ inita sunt, ad fidem curatorum pertinent. idq; etiam diuus Marcus cum filio suo commodo rescripsit.

¶ *Ius eligendi unum ex reis, transit ad hæredes. Bar.*

¶ Hæredibus quoque pupillorũ electio [k] eadem aduersus tutores, in quo potissimum consistere velint, competit, quæ ipsis, quorum tutela administrata sit.

¶ *Expensæ factæ circa personam tutoris non imputantur pupillo, nisi per iudicem salarium ei fuerit ordinatum. Bar.*

¶ † Quemadmodũ principalib. constitutionibus declarat, sumptuum, qui bona fide in tutelam, non qui in ipsos tutores fiunt, ratio haberi solet: nisi ab eo, [l] qui cum dat, certum † salarium [m] ei constitutum sit.

¶ *In causa suspecti tutoris possunt torqueri serui pupilli. Bar.*

¶ Iulius Aquila li. responsorũ respondit.

LEX XXXV.

AD instruendam [n] diligẽtiã iudicantis, & pupillorũ utilitatem, admittẽdum, seruos quoque eorum interrogari [o] posse.

¶ *Sequẽs administrator nomina facta à primo nõ tenet recipere suo periculo.* B.

¶ Papinianus. † LEX XXXVI.

vij TVtor siue curator nomina quæ iustè putat non eẽ [p] idonea, à tutore priore uel curatore suscipere [q] quidem cogitur: non tamen exactionem periculo suo facere.

¶ *Diuisio qualitercunq; facta, non impedit quin de re pertinente ad administrationẽ unius contra alium possit obiici compensatio, & dari petitio. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXXVII.

INter [r] tutores diuisa tutela est, æquitas, quæ merum ius compensationis inducit, propter

d ¶ Durante tutela.] & ante exiliũ & post: vt j. de sol. l. qđ si fortè. §. j. & statim dicam. Hug.

e ¶ Constituto.] i. petito à tutore relegato constitui, quia ipse impeditur gerere: & constituto à iudice: ut institu. de cur. §. fi. sed & curator loco eius põt constitui: ut j. de sol. l. q si fortè. §. j. & sm hoc dic in exiliũ. i. relegatus est. sic ẽt ponitur j. de interdic. & releg. l. exiliũ. & C. de epi. au. l. nemo. & s. de min. l. Papinianus exuli. aliter ponit & pprie. j. de pub. iud. l. 2. & tunc nõ posset actorẽ cõstituere, cum bonis amissis nudus exulet, & ciuis esse desinat, ut s. de capi. di. l. tutelas. §. j. & §. fi. & l. 2. sed secundum quosdã posset pstituere fiscus ad quẽ bona ptinent. Sed qũo, cùm in tutelã nõ succedat: ut s. de iis qui no. infa. l. furti. §. pen. Item hoc casu quasi finita tutela p illius deportati parte posset agi contra fiscum: ut C. ad leg. Iuli. de ui l. tutores.

f ¶ Ab eo. } contutore relegato.

g ¶ Non posse. } quia non est finita tutela, ergo nec actio tutelæ nata: ut j. de tute. & rat. dist. l. si tutor. §. fi. q a licet sit relegatus, remanet ciuis: ut j. de inter di. & releg. l. relegatorum. §. ad tps. & tutor remanet, licet loco eius actor uel curator debeat cõstitui: ut hic, & s. de tu. l. si quis tutor. Alij dicunt q hic relegatus manet tutor post relegationem, usque dum constituatur curator: non post, per legem q si fortè. §. j. quod non placet secundum H. vt hic dicitur. Accursius.

† Inquantũ iste §. uẽ sentire tutelã nõ finiri p̃ legatione limitabis hũc te. ut obuiet ꝯtriis, ut nõ procedat, qñ relegatio est ppetua per l. tutor petitus. §. fi. iũcta l. planè. j. de excu. tu.

‡ Rñdi.

† Al. Calli. lib. 4. de cognition.

‡ Not. singulare dic. Bar. in l. uideamus. s. de in li. iu. an debeat pferre utilitatẽ propriã utilitati pupilli & post multa dicit: q uqi agit de piculo rerũ, sic: secus, ubi de periculo aię & uide quæ no. in l. tutor. j. eo.

A Tutoribus. } CASVS. Ita debet administrare tutor circa res pupilli, sicut facit aliquis bonus paterfam. circa suas. Secundò dicit quod adueniente pubertate, & pupillo curatores accipiente tutoris officiũ finitum est. Tertiò dicit, sicut pup. habet electionẽ, quẽ ex tutoribus conueniat, ita & habet hęres pup. Quartò dicit, q si tutor faciat pro se aliquas expensas ex bonis pup. illas non reputat pupillo: nisi forte iudex constituat ei tutori salarium p p onus tutelæ.

h ¶ Debet. } No. q non dicit solet: sicut lex dicit in socio: ut insti. pro socio. §. fi. & facit j. de tut. & ra. dist. l. j. in prin. & j. de reg. iur. l. cõtractus. & C. de peri. tut. l. j. in prin. Accur.

i ¶ Accipit. } nisi connexa sit administrationi: ut C. ut causæ post pubertatem adsit tut. l. j. & j. de appel. l. tuto. & j. de hęre. tu. l. j & j. de tute. & ra. dist. l. tutor post. & s. eo. l. ita autem. §. si tutor. Vel dic idem & si cõnexa fuerit, cùm curatores fuerũt constituti, & eis ratio administrationis reddita: ut C. arb. tut. l. tutor post. & facit ad legem istam, C. eo. l. j. & de peri. tut. l. fin & j. eo. l. tutores qui post. §. j.

K ¶ Electio. } cõueniendi quẽ uelint eorũ, qui gesserunt: ut C. de di. tu. l. 2. quia oẽs insolidum tenentur: ut j. e. l. tres tutores. in prin. uerũ si idonei sint tpe finitæ tutelæ, habent beneficiũ diuidendæ actionis: ut C. de di. tut. l. j. secus est in priuilegiis personalis actionis: ut j. eo. l. ex pluribus. & j. de priuileg. credito. l. dabimus. §. j. ADDITIO. Dic quòd istud non est priuilegium, ideo transit ad hæredes: ibi secus: & isto modo intelligas secundum Bar. hic.

l ¶ Nisi ab eo. } Hæc exceptio nõ refertur ad proximum dictũ. sed ad id, quod dixit sumptuum factorum in tutelam haberi rationem: quod uerum est: nisi ab eo &c. Et quod dixit certum salarium, sub. p sumptibus in tutelam erogandis: uel satis potest tolerari ut referatur ad id, quod dixit non haberi rationem sumptuum factorum in tutores, nisi &c. quod bene uidetur: quia potuit iudex certum salarium constituere tutori pro remuneratione sui laboris sic s. man. l. si remunerandi. in prin. Nõ dico ad stipulationẽ tutoris, cum fortè aliàs nollet esse tutor: quia tunc aliud esset: ut no. s. de tute. l. in eos. Item bene dicit certum: qa incertũ peti nõ posset: quod dic ut no. s. mãd. l. salarium. & l. qui mutuam. §. pen. & C. man. l. salarium. Azo & facit C. eo. l. 3. & j. de tu. & ra. dist. l. 1. §. si pupillus. & s. man. l. idemque. §. item Labeo.

m ¶ Salarium. } aliàs solatium. & ita in li. domini Azo.

AD Instruendam. } CASVS. Si pupil. agat tutelæ contra tutorem, & non potest bene aperiri veritas de administratis, serui possunt torquæri ad hoc.

n ¶ Ad instruendã. } aliàs. §. Iulius Aquila. & aliàs lex, ad instruendam.

o ¶ Interrogari. } & torqueri: vt C. de admi. tu. l. lex quæ. ibi, nã & boni &c. & infrà, de suspe. tu. l. fina. & infra, de tu. & ra. distra. l. i. §. de seruis.

TVtor.] CASVS. Titius administrauit tutelam Sempronij, & mutuauit pluribus pecu. pupil. & nomina sunt facta non idonea, & interim remotus est à tutela: & Caius in locum eius positus. certe bene tenet secundus tutor illa nomina recipere sed nõ erunt periculo eius. Viu.

p ¶ Non esse.] aliàs est non. aliàs deest. nam idonea & nõ idonea cogitur suscipere: non suo periculo tñ. sed si sponte nõ idonea accipiat sibi præiudicat: ut j. eo. l. qui nominibus. In maiore autem dic ut s. e l. cum quæritur. & j. eo. l. qui nominibus. 2. respon.

q ¶ Suscipere. } p cessionem si priori erant actiones quæsitæ. aliàs p traditionẽ instrumentorũ: ut C. de peri. tu. l si. & qñ ex facto tu. l. 2.

r ¶ Nter. } Duo erant tutores, Titius & Mæuius. diuisa est inter eos administratio per iudicem, ut Titius Italica, Mæuius Syriaca negotia gerat. agit Titius in decem contra Sempronium debitorem pupilli ex cõtractu Italico: & Sempronius compensat x. q sibi debet Mæuius ex cõtractu rerum Syriæ: uidebat q non posset compensare: ut C. de compẽ. l. eius. Sed contra est inspecta persona impuberis: qui debitor & creditor est Sempronij ex cõtrib. vel pris, ut sui, uel tutorum: qui oẽs unã psonã. f. pupilli repræsentant. sed in l. eius, cum diuersis fuerit cõtractũ. Et sm hoc qđ dicit, nam &c. non inducit alium casum: sed circa eundem reddit rõnem. Et qđ in fi. dicit non dẽt obstare uolenti experiri. i. cõpensare. & sic q cõpensat, experitur. sic & aliàs dr experiri: qui se defendit: ut j. de re iud. l. sæpe. l oã. Vel pone sm. Azo. q diuisa fuit à seipsis tutoribus primo casu: ut in prima parte l. qđ aũt subiicit. nã, dic ut dixi diuisionem tutele non obstare cõpensare uelentib. nã nec agere uolẽtib. obstar. Et quod in fi. dicit experiri, proprie dicit: perinde enim habetur quo ad alios agere uolentes, ac si à nullo fuisset diuisa: ut C. de admini. tuto. l. 1. & 2. §. fina. & de author. præstan. l. fina. & C. si ex plu. tu. l. prima & 2. & C. de pact. l. debitorum. & l. pacto. sed certe. & in

† In P. F nõ est quẽadmodum.

† Du. Solatium.

† libro 2. Quæstion.

† libro 3. Quæstion.

Casum ponit.

Tutores pupilli personam repræsentant.

Experit se defendens.

Universidad de Deusto Biblioteca

officium a & personã agentis tutoris nõ differtur.nã diuisio tutelæ,(quæ non iuris, b † sed iurisdictiõis est)& modũ administrationis facit,& inter ipsos c locũ hẽt: non experiri cum pupillo uolentibus obstare debet. d

¶ Si uariatur condõ personæ gerentis,uel eius,cuius negotia ex necessitate geruñt, obligationis conditio uariatur.Bar.

¶ Idem. LEX XXXVIII.

TVtorem, e qui tutelã gerit, Sabinus & Cassius prout gerit,in singulas res † & tẽpora,velut f ex pluribus causis obligari g putauerunt. Secundũ quã sententiã sicut seruus institor dominicæ mercis,uel præpositus debitis exigendis, si liber factus in eodẽ actu perseueret (quamuis tpe seruitutis obligari non poterit) præteriti temporis nomine actione negotiorum gestorum nõ inutiliter cõuenitur earũ,s.rerũ,quæ cõnexã h rõnem cum iis, quæ posteà gesta sunt,habuerunt: sic & i tutelæ iudicium earum quoq; rerũ cã tenere placuit,quæ post pubertatẽ administrant, si posterior actus priori cohæreat, neque diuisus, propriã rationẽ habeat. Inde descendit quæstio,quæ vulgo circa filiũ fa.tractata est,qui tutor testamento datus,post tutelã gestam emãcipatus in eodẽ officio k perseuerauit.Et secundũ Sabini & Cassij sententiam,eueniet,ut de eo, quidem,quod post emancipationem gestũ est,ĩsolidũ cõueniri possit: de præterito autem, siue peculiũ non sit ademptum, siue ademptũ sit,ĩ id qđ facere possit. l Quod si superioris m temporis nomine patrem de peculio pupillus cõuenire maluerit, annus ei utilis ex quo tutelæ n agi posse cęperit, cõputabiť,& ne capiatur o pater,in ducta totius temporis p causa, tẽpus,quo † filiusfamil. q tutelam gessit,comprehendendum erit.

¶ Inter tutores contumaciter non gerentes habet locum beneficium diuisionis, nõ autem cessionis.Bar.

¶ Idem. LEX XXXIX.

SI plures tutelam non administrauerint, r & omnes soluendo sint, utrum quia nullæ partes administrationis s ĩueniũtur, electioni locus erit,an ut eiusdẽ pecunię debitores, excipere dẽbunt periculi societatẽ? t Quod magis ratio suadet. u Si quidam ex his

† Du.sed iurisd.est,mõ dũ administrationi facit.

† libr. 11. Quæstion.

Dua .per tpa, &c.

† Alias, ex quo.

† Libr. 11. Quæstion.

superiori casu qñ à testatore uel à iudice,uidetur idem, ut nõ obstet diuisio nolentibus agere. & pro hoc est quod dicit q hæc diuisio nõ est iuris.& sic quilibet remanet insolidum tutor oim rerũ pupilli,licet gestio diuidatur.inde est q vni imputatur si aliũ suspectũ non accusat: ut C.de diui.tut.l.ij.& sic creditor qui cõtraxit cum tutore gerente Italica,cõueniet aliũ qui gerit Syriaca, & cum eo compensat per l.istam. æs enim alienum nõ respicit certi loci facultates: ut s. de iu di.l.si fideicõmissum.§.j.& ad Treb. l.i. §.si hæres.sed licet quilibet tutor cõueniatur ex quolibet contractu contutoris, ut dictum est:non tñ agit:ut s. e. l. 3. & l. uel in partes. & j.eo.l.Titium.§.tutores.& §.fin. cùm quilibet pro rebus suæ administrationis tãtum conueniatur:ut j.eo.l. si duo. & hoc secundũ Azo. sed secundum H. non placet q qñq; est diuisa est à testatore, uel à iudice, q unus cõueniatur ex contractu alterius. Vel dic tertiò sm Hug. q si tutor Italicus debet ex administratione pupillo decẽ sub usuris, sed tutor Syriæ ex persona pupilli alia decem debet tutori Italico: fit cõpensatio ipso iure, ut usurę nõ currãt: vt s.de compen. l. idẽ. §.sed si inuicem. Sed cõpensatio videbatur differenda, sicut & tutelæ actio differtur na sc.ut: j.de tut.& ra.di. l.nisi.& l.si tutor.§.fin. & l.seq. item & alia ratione, quia uidebatur alius tutor agere contra pupillũ. pupillus aũt compensare uolebat quod alius tutor debebat:quod non uidebatur posse fieri:ut dicta l.eius.sed hoc remouet hæc lex.Accur.

a ¶ Officium.] quia diuisum habet officiũ & personã: quia agens gerit personam creditoris,cum ĩctus sit Italicus ex quo agit:& nõ personã debitoris,quam alius tutor gerit. & iõ uidebitur differri usque ad finem tutelæ quando pupillus subiit personam utriusque.

b ¶ Nõ iuris.] nõ enim iure ipso, sed iudicis assignatione inter eos tutela diuiditur.Io.& sm hoc facta fuit à iudice diuisio. Vel dic nõ iuris.i. vt debita & credita & iura non ideo diuiditur à quocunq; sit diuisa,sed est diuisio iurisdictionis.i.administrationis.Nec obst.s.de tutel.l.muto.§.tutores.ubi dicit,q tutela non est iurisdictionis:sed misti imperij.nam hic de diuisione, ibi de ipsa tutela dicit.

c ¶ Et inter ipsos.] s.tutores & pupillum quando à iudice : nõ uerò in præiudicium aliorum. Vel dic inter se tutores tñ quando à se facta est diuisio.nam nec pupillo nocet:ut C.de diui.tut.l.2.§.fin.

d ¶ Debet.] non debent,&c.est enim litera suspensiua usque huc.

TVtorem.] CASVS. Primò ponit regulam, dicens q tutor mutans statum durante tutela sm diuersitatem personæ tenetur:ut in uer.inde descendit,&c. ponit unum exemplũ regulæ. filiusfa. fuit tutor datus cuidam pupillo, & durante tutela fuit emancipatus à patre: sed quòd mutauit conditionẽ tutor,ita tenebitur, ut de eo quod administrauit durãte potestate teneatur pup.inquantũ facere potest. de eo quod administrauit post emancipationem à se factã,teneať insolidum.pater autem eius tutoris tenetur pu.de pecu. filij sui tutoris pro administratione tutelæ, quã fecit filius existens in ptãte. & põt agere pup.contra dictum patrem de pecu. intra annum utilem à tpe emancipationis .qui annus incipiet currere à tempore quo pup. põt agere tut. i. finita tutela. & est simile ad prædicta de seruo Titij ab eo proposito ad merces uendendas, uel debita exigenda: quia si perseueret in eodem actu post manumissionem de se factam: de eo, quod gessit durante seruitute sua, non tenetur post libertatem nisi erat connexum ei, quod gessit post libertatem: quia tunc tenetur, ut illa separentur. nam & uideo quòd tutor post libertatem administrans non tenetur act.tute. nisi posteà gesta erant connexa primò gestis. Viuia.

e ¶ Tutorem.] liberum & seruum,patremfami.& filiumfam. ut probant inferiora.

f ¶ Velut.] bene dicit uelut. verè enim est una causa, scilicet tutelæ sed vt ex pluribus obligatur.Accur.

g ¶ Obligari.] s.naturaliter tãtum. nam ciuilis obligatio forte tũc demum nascitur,cum & actio.i.demum finita tutela:ut j. de tu. & ra. di.si tutor.§. fi. uel oritur ciuilis & naturalis obligatio. sed inde non oritur actio nisi demum finita tutela.sic supra, de pact. l. iurisgentiũ. §.primo.& habetur C. de rer. permu.l. ex placito. uel subaud. obligari demum finita tutela.Azo.

h ¶ Connexam.]ergo de non connexis non tenetur. & sic facit ad princ. l. & adde quod no.suprà de neg.gest. l. eum actum. & l. at qui natura.§. Scæuola.

i ¶ Sic &.] ad connexum nõ ad l.prin.inducit simile:ut hic,& j. de tu.& ra.distra.l. si tutor post.Accur.

k ¶ In eodem officio.] nec enim definit esse tutor:vt j.de tu. & ra. di. l.si filius.

l ¶ Facere possit.] vt s.quod cum eo. per totum.Azo.

m ¶ Superioris.] nã nomine posterioris tẽporis pater non teneť. vt j.de tu.& ra.distra.l. si filius tutelam. Accur.

n ¶ Ex quo tutelæ.] s. demum,non ante: ut s. qñ ac.de pecu. est an l. j.§.annus.sic C.de præscrip.30. uel 40. ann. l. cũ notissimi. §. illud.

o ¶ Ne capiatur.] id est ne decipiatur.

p ¶ Totius temporis.] id est si non teneretur de peculio etiam pro tẽpore post emancipationem.Accur.

q ¶ Filiusfa.] s.demũ ut j.de tut.& ra.dist.l.si filius.Item contra s.de nego. gest. l. Pomponius.in fin.Solu.ut ibi.Item facit supr.pro soc.l. si id quod. §. fina. & suprà.de tut.l.si filius.& C.arbi.tu.l.tutor post. ADDITIO Ad legẽ Pomponius.responde secundum Bar.hic q in gestione quæ fit ex uoluntate,habet locum hæc distinctio. s. aut uariatur conditio gerentis: aut eius cuius negotia geruntur,per rationem ibi positam: sed ĩ eo, qui gerit ex necessitatate,dicta distinctio non habet locum:sed ĩ cuiuscunque persona uariatur condictio,uariatur obligatio: ut hic:cel sat enim ratio:istius distinctionis,secundum eundum. Bar.hic.

SI plures.] CASVS. Cuidam pupillo dati fuerunt plures tutores, & nullus eorum administrauit.certe quilibet eorum debet teneri pro parte.& si aliquis ex eis non possunt soluere partem sibi contingentem,alij in hoc tenentur.vnde potest esse quòd nullus eorum potuit soluere partem sibi contingentem præter unum: & ille fuit conuentus pro sua parte etiam aliorum.nunquid poteris desiderare, ut si contra alios cedatur actio per pupillum? & dicitur quòd nõ :quia quilibet tenetur pro sua contumacia.Viuia.

r ¶ Non administrauerint.] id est non gesserint.

s ¶ Administrationis.] nec enim erat diuisa administratio . vel erat sed à tutoribus tantum : aliàs quilibet pro sua parte administrationis tenetur:vt C.de di.tu.l.ij.§.j.imò secundum Azo.nullo modo erat diuisa:nec administrauerunt:vnde omnes tenẽtur insolidũ:nec est primò vnus pro altero conueniendus: vt C.si tutor non ges.l.fi.& j.eo.l. tutores.§.in eum.

t ¶ Societatem.] ut fiat diuisio quod uerum est . item ut fiat cessio: quod non erit:ut subijcit hac l.

v ¶ Ratio suadet.] ut fit facienda diuisio actionis p portionibus inter eos,secundum H.exemplo.eorum,qui debent insolidum pecuniã ex fideiussoria causa.idem hodie si deberent principaliter: ut in authentica,de duo. reis in princip. collat. 7. sed Azo dicit dolosis, & contumaciter cessantibus, ut hic erat, non dari beneficium diuisionis.nam qua ratione dolosis non ceditur actio insolidum,nec pro parte : quia proprij maleficij pœnam subeunt:ut hic subijci. & infra de tute.& ra. distra.l.prima §.plane.eadem ratio facit, ut nec diuidatur actio.Sed hæc litera contra eum est sequendo Cassium:sed eum excuses: & dicas quòd in hoc sit societas, ut unus ante alium non possit eligi : sed simul insolidum tamen, ut euidenter hic uidetur dicere.& infra eodem.l.tutores.§ in eum.& C.si tu.non ge.l.fi.prima placet.Accursius.

Idonei

idonei a non sint,onerabuntur sine dubio cæteri: b nec iniquè: cũ singulorum contumacia pupillo damnum insolidũ dederit. Vnde quærendum est,an actiones pupillus ei,qui solus conuenitur, c in alterum pro parte d scilicet præstare debeat? Sed cum propria cuiusque cõtumacia puniatur: qua fronte e poterit hoc desiderari?

¶ Ei,qui non põt agere,non imputatur periculũ,si nomina debitorũ sunt effecta deteriora.Barto.

¶ Idem. LEX XL.

TVtores,qui post finem tutelæ † per errorẽ in officio durantes, rerũ administrationẽ f retinuerunt,nominum paternorum periculum, quæ post pubertatem adolescentis idonea fuerunt, præstare cogendi non erunt, g cum actionem inferre h non poterint.

¶ Tutor inutiliter datus gerẽs, postquam alius fuerit datus legitime,nõ tenet. Bar.

¶ Curator † à patre testõ datus, i si impuberis negotiis se per errorem immiscuit, postea à prætore tutoribus alijs datis, periculũ futuri temporis ille, k qui posteà nihil gessit,non præstabit. ¶ Qui l se negotijs impuberis, non iure tutor datus,secũdum patris volũtatem immiscuit, errore cõperto tutorem à prætore constitui cõsultius petet: † ne fortè si rem cęptã deseruerit, † fraudis uel culpæ m condemnetur.Non idem n seruatur,si quis ultro negotium alienũ gesserit, o cùm satis abundeque sit uel in una specie per amici laborem domino consuli.

¶ Ea q̃ sunt agenda cũ psona, ptinent ad tutorem eius regionis,unde est persona:et ea,quæ sunt agenda in rebus , pertinẽt ad tutorem eius regionis ubi sunt res. Bar.

Correo ao. sit cedẽda actio insolidũ in correum.

†lib.5.Responsor.

† Duar.per errorẽ officij durãtes.

† de intell. huiꝰ tex.in. Iacob. de Nigr. ĩ l.i. §.si q s ita de uer.obl. nu.77.

† Gl.i c. nisi cũ pridẽ. sup uerbo sed duntaxat, adducit hũc §. i ar. q nullꝰ eps p nullo crimine põt renunciare episcopatui: extra de renunc. uide gl.illam.

† In hanc sniam Cic. in orat. p Rosci. Ame.ubi de iudicio mã dati differit.

† Abundeque sufficiat,ul &c.

a ¶ Idonei non sint.] tpe lit.contesta. imò tpe depositi officij:ut C. de proba.l.ex persona.& j.de di.tu.l.j. & j.eod.Aemylius.Azo.

b ¶ Cæteri.] et anteq̃ conueniatur magistratus hoc casu,secundum Azo.sed H.primò dicit ueniri hoc casu ad magistratum in portionẽ deficientem: arg.j.de tut.& ra.di.l.j.§.plane.

c ¶ Conuenitur.] altero non soluendo existente.

d ¶ Pro parte.] non ergo insolidum, licet extraneo sic:arg.C.de dolo. l.j. & est hic arg. vt uni correo aduersus correum non sit cedẽda actio insolidum, sed pro parte:ut arg.s. de pecul.l.quæsitum.§. sed si pro parte. & infra,de tuto. & ra.dis.l. cùm pupillus.Sed posset distingui, aut renũciauerit beneficio diuisionis: & tunc etiam insolidum debeat conueniri : & insolidum debeat cedi : alioquin cùm poterat petere diuisionẽ : sibi imputet : quia non nisi pro parte fiet cessio : sed si est renunciatum , uidetur melior conditio prioris soluentis. Sed resp. sic, quia fortè agendo succumberet: arg.s.de pecul. l. quod debetur similis quęstio. s.de noxa.l.si quis à multis. Accur.

e ¶ Qua fronte.] non enim debet consequi actionem ex improbitate sua: ut j.de furt. l.itaque. nisi in casu : ut j.de furt. l.qui uas.§.si ego.& ita hoc non potest hic desiderari propter suum dolum. aliud quando propter culpam communem, ubi ceditur, uel non cessa datur vtilis: ut infrà, de tut.& rat. distra. l. si ex duobus. & l. j. §. nunc tractemus.

TVtores qui.] CASVS. Finita tutela tutores credentes non esse finitam tutelam , nihilominus administrauerunt. & nomina pupil.interim facta sunt non idonea : cum tpe finitæ tutelæ essent idonea. certè non erunt periculo dictorum tutorum.Secundò dicit. Pater dedit curatorem in testamento filio impuberi : & sic nõ ualuit datio:& non debet administrare nisi cõfirmatus . prætor posteà hoc videns, alios tutores in locum eius dedit dicto pupillo certe amodò periculo gestoris non uidetur dictus curator teneri & sciãs q incontinenti ex quo scit se de iure non datum , debet deserere administrationem,& alium dari petere. si autem deseretet,& alium non petierit,teneretur,si aliquæ res propter hoc perirent.secus autem est in negotiorum gestore, qui non tenetur aliũ petere, cùm satis est si seruiat amico suo in una specie. ¶ Hæres iosticatus.] Dic ut infrà,per Accursi. j.isto §. ¶ Aduersus.] Tutori mutuaui sua contemplatione.& ab eo stipulatus sui. & ipse in utilitatem pupilli sui illam pecuniam cõuertit.certè nihilominus eum potero conuenire. ¶ Curatores.] Adulti cuiusdam curatores taliter inter se conuenerunt, quòd si unus ex persona alterius damnum patiatur, alter ei refundat.& in hoc pignora inuicem dederunt . adulto posteà facto maiore xxv an. omnes ipsi curatores soluendo sunt.certe cautio annihilatur. ¶ Tutor.] Titius datus fuit tutor Sempronio: & uolens se excusare à tutela non fuit excusatio eius admissa. unde ipse appellauit, & pendente appellatione decessit,& hæres eius prosecutus fuit appel.& succubuit. certè omnia quę amissa sunt de bonis pupilli à tempore, quo tutor sciuit se datum tutorem , ad periculum illius hæredis tutoris. & est ratio : quia non uidetur, &c. ut dicit litera. ¶ Rerum.] Quidam pup. habens bona in prouincia & in Italia habuit unum tutorẽ pro prouincialibus:& ille tutor prouincialis uenit Romam,& ita in Italiam causa prosequendi causam quandam appellationis pupillarem . certè antequàm reuertatur in prouinciam , debet facere ita q pupillus habeat tutorem pro Italicis bonis:& si non faciat,erit eius periculum. & si ipse pecuniam redactam ex rebus Italicis portet in prouinciam , tutor posteà pro Italicis bonis datus de illa pec.administranda non tenetur. & hoc dicit cum seq.§. ¶ Curatores.] Tutores uel curatores inutiliter dati antequàm confirmarentur administrare cęperunt . certè bene tenentur de periculo . & si unus non est soluendo: alter pro eo tenetur. ¶ Tutoribus.] Finita tutela pubertate omnes tutores soluendo sunt, posteà omnes decesserunt. certè sicut unus eorum poterat pro altero conueniri,ita nec unius tutoris hæres pro alterius hęrede conuenietur. ¶ In eum.] Pluribus datis tutoribus vnus administrare noluit.certè finita tutela in subsidiũ tenetur pro rebus , quas alij administrauerunt , sed si communi negligentia aliquid periit , omnes tenentur principaliter. ¶ Tutores.] Quamuis tutores post finitam tutelam teneantur complere litem incœptam:tamen si vincant, non tenerentur facere mãdari sententiam executioni. ¶ Ab eo.] Si tutor culpam in administratione committat:adultus posteà factus pup. eius bene potest ei remittere. & habet effectum remissio,si adultus in inte.restitui non potest,uelu ti quia habuit curatorem, & cum eius authoritate remisit , & in remissione deceptus non fuit.

¶ Periculo.] Vide casum istius.§.per gl.j.

¶ Adolescens.] Cuidã pupillo fuerũt tutores dati . & quia non erant sufficientes administrationi, fuerunt eis adiũcti curatores: qui curatores de administratione se non intromiserũt. dictus pupillus fuit factus adultus, & conuenit tutores,& ab eis nõ potuit exigere totum damnum suum. nũquid potest redire ad curatores prædictos? & dicit quòd sic.

¶ Tutor.] Duo fuerunt tutores cuidam pup. unus decessit solicito hærede, qui poterat bene pupillo satisfacere.tutor unicus dictum hæredem nõ conuenit:& sic factus est nõ soluendo. certe ad periculum tutoris est hoc,si cũ & illius tutoris periculum est, qui cum uideret contutorem male se habere , non facit eum suspectum.

¶ Tutelæ.] Duo fratres erant instituti hæredes à patre communi,& eis datus tutor.unus dictorum fratrum habebat x.ann.pone,& alter sex.tempore procedente ille,qui habebat decẽ annos,factus est,ĩsta tor quatuordecim & sic finita est sua tutela.ille, cuius finita est tutela,bene potest agere actionibus tutelæ contra dictum tutorem , quã uis frater eius remaneat in dicti tutoris tutela. ¶ Quod de peculio .] Tutor cuiusdam pup. seruo pupilli administrationem tutelæ certo tempore credidit, & seruus male administrauit, unde tutor tenetur pupillo ad damnum , quod datum est ei per seruum : ut supra codem,sine hærede.§.item respondit si minus. hic pupillus factus adultus manumisit dictum seruum, & ei peculium donauit. nunc agit dictus adultus contra tutorem quondam pro eo quod male administrauit dictus seruus . dicit tutor : tu petis à me decem nomine dictæ malæ administrationis serui tui , cùm manumisisti eum bene habebat in peculio decem & illa noluisti tibi remanere, ideo, quia donasti ei peculium , debes ergo me liberare per acceptilationem ab eo quod petis . certe optime dicit tutor quondam . multo ergo magis debet eum liberare , si retinuit adultus peculium serui cum eum manumisit.

f ¶ Administrationem.] non connexam.nam in connexa tenetur perseuerare usque ad transactionem tutelæ:in non connexa non . & cõnexa uenit in actio.tutelæ non connexa si perseueret,& in actione neg.gest.ut j. de tu. & ra. di. l. si tutor post.& C.de peri.tu.l.fin. & arb. tut.tutor.post.Accur.

g ¶ Non erunt.] tempore depositi officij,ergo inspicitur si sint idonea nomina:ut hic:quia exactio eorum non erat connexa à priorib. sic & in collega:ut C.de prob.l.ex persona.& j.eo.l.Aemilius,in seruo iussu reddere rationem tempore contracti mutui,arg.contra infr. de cond.& demon.l.antepe.

h ¶ Inferre.] nemo enim potest sine actione experiri:ut supra eodem lege,quoties, §. item si temporali. non ergo est eis imputandũ, nisi essent coniunctæ personæ : ut supra de negotiis gestis lege , sin autem.

Experiri nemo põt sine actiõe

i ¶ Datus.] imo curator debuit confirmari: vt instit.de cura.§.i.sed forte non debuit:ut s.de testa,tu.l.pater.in fi.& de confir.tu.l.utilitatem,& l.in confirmando.

k ¶ Ille.s.curator.

l ¶ Non iure.] quod dic vt s.de confirma. tu.l. 2.

m ¶ Vel culpæ.] si alius gesturus erat oia:uel si non certiorauit necessarios pupilli:ut j de eo,qui pro tu.l.i.§.fin.

n ¶ Non idem.] & vere non idem : quia nec omnia in eodem statu petuntur.& quia supra accessit quasi omnia gesturus,& per errorẽ: hic quasi unum,& ex certa scientia.Si autem hic quasi omnia gesturus accedat,uel quasi unum,sed tamen aliꝰ erat omnia gesturus,tenetur de omnibus:ut s.de neg.gest.l.si pupilli.§.si.& l. sed cum aliquis. Accursius.

o ¶ Gesserit.] & perfecit,& alia deseruit.& facit C.de nego.gestis lege, tutori.& suprà de procura. lege , qui proprio. §. primo & supra proximo.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hæres.} Pupillus habebat quatuor tutores, inter quos erat administratio diuisa per iudicẽ uel testatorem, ut duo in prouincia, & duo in Italia administrarent. contingit quòd quidam Italicus homo instituit hæredem quendam prouincialem: & rogauit eũ de restituenda hæreditate dicto pupillo. tutores prouinciales debent cogere institutum adire, & restituere uerbo: ut ita Italici posteà administrent: quod non fecerunt: & institutus interim decessit sine hærede. & extinctum est fideicõmissum. certè huius culpæ nomine tenentur tutores prouinciæ. Accursius.

Casum ponit.

b ¶ Non habuit.} si enim habuisset, à substituto esset præstandum fideicommissum: ut C. ad Trebel. l. non iustã, relicta enim ab instituto uidentur repetita à substituto: ut infrà de legat. j. l. licet. & de legat. 2. l. cum pater. § ab instituto. Argum. contra. j. de legat. 3. l. j. §. fina.

c ¶ Decessit.} & sic inuanuit fideicommiss. ut suprà, de testa. tuto. l. si nemo. & j. ad Trebel. lege, ille à quo. §. sed si adijsset, & ante restitutionem decessisset aliquo hęrede rel'cto, non euanuisset: sed eius hæres cogeretur restituere: ut infrà ad Trebellia. l. si eius. §. si quis autem, at nullo relicto ipso iure trãseũt actiones: ut C. ad Trebellian. l. sancimus. §. fin. si autem hæres instituit hæredem, sed non uult, i. hæres hæredis adire: an possit cogi adire? Respon. ut not. C. de fideicom. l. eam quam.

† Quæ dẽt fieri p pub. instrm. Ba. in l. 2. i pri. 4 col. 5. fol. mat. & qđ debet in ea interueni re, uide Anto. Cors. in sing. suis in uers. tutor. inci. tutor. debet i instr'o. De quo uide qđ dixi in aposti. ad l. j. in uers. gerere. s. e. ti.

d ¶ Deseruerunt.} nã debuerunt cogere adire, & restituere verbo: ut j. ad Trebell. l. restituta. uel saltem adire, ut non deficeret fideicommissum: ut dictum est. Accur.

e ¶ Restituto.} i. petito restitui causam, &c. id est, de iure potuit petere in prouincia ut cogatur adire & restituere uerbo, cùm erat prouincialis hæres, qui cogebatur: aliàs non. licet sit argu. contra infrà, ad Trebell. l. si legatus, in princip. sed ibi Romæ cogebatur legatus, ubi est communis patria & forum: ut infrà, ad municip. lege, Roma. Item secundum hoc non est contra. suprà eodem. lege, uel in partes, & infrà eodem. l. Titium. §. tutores. Et not. quòd hic fit restitutio pupillo tutore authore: uel etiam soli tutori, cum pupillus est infrà, ad Trebellian. l. sancimus. in principio. & infrà, ad Trebellia. lege, restituta. §. finali. & lege, sequent. & lege, sed nec. & facit ad §. C. manda. l. si maritus. & de pericul. tuto. l. 2. Accursius.

f ¶ Rerum autem.} diuisa ergo erat administratio.

g ¶ Ad eos.} tutores.

h ¶ Abstinuit.} sic accidit de facto. vel ideo dicit, quia non vult pupillum teneri. aliàs tenetur quando est uersa in rem suam: ut infrà di cit. uel qui. id est, quia, secundum Azo.

i ¶ Contraxit.} non cum patre pupilli. Argu. contra. s. eodem l. 2. & dic cum tutore, nomine & contemplatione tutoris tm̃. & sic solus tutor tenetur: ut C. si certum petatur. l. cum qui. & C. si tut. uel cura. l. penult. sed & ipse pupillus conueniri potest cum ratum habet, uel pecunia est in rem eius uersa: ut C. quod cum eo. l. ei qui. in fine. si autem nomine & contemplatione pupilli tantum, solus ipse tenetur: ut suprà, de nego. gest. si pupilli. §. j. si contemplatione utriusque,

¶ Heres [a] institutus, qui non habuit [b] substitutũ, prius quàm hæreditatem adiret, quam impuberi restituere debuit, uita decessit. [c] cùm hæreditas in Italia esset, scriptus autem hæres in prouincia uita decessisset, tutores prouincialium rerum, culpę nomine condẽnandos existimaui, si causam testamenti non ignorantes, utilitatem impuberis deseruerunt: [d] nã hæreditatis in prouincia fideicõmisso restituto, [e] causam quidem iuris expediri potuisse, rerum [f] autem administrationẽ ad eos [g] recidere debuisse, qui tutelam in Italia suscepissent.

¶ *Qui contraxit cum tutore tanq̃ cũ priuata persona, potest conueniri, licet pecunia ad pupillum peruenerit. Bar.*

¶ Aduersus tutorẽ, qui pupillum hęreditate patris abstinuit, [h] actionem denegari non oportet creditori, qui cum ipso tutore contraxit, [i] quamuis tutor pecuniam in rem impuberis uerterit.

¶ *Sublata cã cautionis interponendæ, tollitur effectus cautionis interpositæ. Bart.*

¶ Curatores adolescentis mutui periculi [k] gratia cautionem † inuicem sibi præbuerunt, & in eam rẽ pignora dederũt. Cùm officio deposito soluendo [l] fuissent, irritam cautionem esse factam, & pignoris vinculum solutum apparuit.

¶ *Periculũ temporis currentis pendente appellatione frustratoriẽ interposita, ad periculum tutoris pertinet. Bar.*

¶ Tutor datus aduersus ipsam creationem [m] prouocauit: hæres eius posteà uictus, præteriti temporis [n] periculum præstabit: quia non uidetur leuis culpa contra iuris authoritatem mandatum [o] tutelæ officium detractare.

¶ *Tutor unius prouinciæ rectè petit curatorem constitui ad causam, quæ in alia prouincia agitur. Bar.*

¶ Rerum prouincialium tutores, in vrbe [p] causas † appellationis impuberum agentes, rerum Italicarũ curatores, [q] vt impuberibus constituantur, ad officium suũ reuocare debent. [r] alioquin si priùs in prouinciam redierint, dolum aut culpam eorum in ea quoque parte rectè iudex cõueniet. [s]

¶ *Tutor datus certæ regioni administrat ea, quæ tempore administrationis erãt eiusdem regionis. Bar.*

¶ Patruus testamẽto fratris filio tutor datus, cùm in Italia domicilium haberet, tam Italicarum rerum, quàm prouincialium administrationem suscepit: atque ita pecuniam ex venditionibus [t] Romæ † confectam, [u] in prouinciam traiecit, & in calendarium [x] pupilli conuertit. [y] tutor in locum eius Romæ [z] substitutus administrationem pecuniæ, quæ non pertinet ad tutelam suam, suscipere non cogitur.

¶ *Procuratores tenentur insolidum ut tutores. Bar.*

¶ Curatores testamento vel tutores inutiliter [a] dati, neque decreto prætoris confirmati, si negotia gesserint, vice mutua [b] periculum præstare coguntur: cùm officium spõte [c] citra iuris adminiculũ [d] † intulerint: [e] & qui [f] fuerit idoneus, decretum prætoris curatores vel tutores constituentis, implorare debuerit.

¶ *Vnus hr̃s non tenetur ex psona sua, si non exegit hæredem alterius tutoris. Bar.*

vterque tenetur: ut ibi no. & facit C. quando ex fac. tu. l. 3.

K ¶ Mutui periculi.} vt si unus ex persona alterius damnum patiatur, alter ei restituat vel refundat. Hug.

l ¶ Soluendo.} quia iam alter pro altero conueniri non pôt: vt C. de di. tu. l. 1. & de proba. l. 3. & C. in qui. casi. tu. ha. l. fi.

m ¶ Creationem.} id est, sententiam reprobantem eius excusationem: vt C. de excu. tu. l. quanquam. non ab ipsa creatione: ut j. quando ap. sit. l. 1. §. si quis tutor. aliud in alijs muneribus, vbi ab ipsa creatione appellatur: vt C. de appella. l. hi qui. Accursius.

n ¶ Præteriti temporis.} non futuri: quia finita est tutela eius morte: nisi in connexa administratione: ut s. e. l. à tutoribus. §. 1. & j. de hæredi. tu. l. i.

o ¶ Mandatum.] scilicet iniunctum. & facit suprà de ritu nupt. l. si quis. §. quid ergo. & s. eo. l. tutor vel curator & j. de ap. l. imperator. §. si magistratus. & j. si tu. uel cur. ap. l. i. & 2. Accursius.

† Aliàs ci.

p ¶ In urbe.} Romana per excellentiã: ut instit. de iur. natu. §. sed ius.

q ¶ Curatores.} non ergo dicit tutores: quia tutorem habenti non. &c. ut supra de testa. tu. l. idem fiet. sed certè & tutores dari possunt: ut C. in qui. casi. tu. ha. l. propter & facit s. eod. l. qui. se. & infrà, de eo, qui pro tu. l. i. §. fi. & s. eo. l. ita autem. §. si tutor. Accur.

† Dua. refectam.

r ¶ Reuocare debẽt.} filli prouinciales tutores. Accur.

s ¶ Conueniet.} id ẽ admittere conuentionem quàm super ea culpa faciet minor.

t ¶ Venditionibus.} rerum Italicarum, ut aliqua sit dubitatio.

† Du. inierint.

v ¶ Confectam.] id est redactam.

x ¶ Et in calẽdariũ.} id est in libro, in quo scripta sunt nomina ꝑuinc. Accur.

y ¶ Conuertit.} quod potuit: quia loco domini habetur. & generalis erat tutor, licet alius fuerat adiunctus. Accur.

z ¶ Romæ substitutus.} ad bona Italica, quod fieri potest: ut infra, de excusatione tutorum. lege, propter. §. fin. & supra. eod. l. quoties. §. constat.

a ¶ Inutiliter.} quia in testamento non iure facto, uel non: ut lege p̃cipitur. uel dicas à matre: ut s. de confir. tu. l. i. & 2. vel à filio emancipato: vt insti. de tu. § fin. vel codicillis test. non confirmatis: ut suprà, de test. tu. l. 3. Accur.

b ¶ Vice mutua.} & insolidum, & sic etiam in altero non soluente alter teneatur in totum. Accur.

c ¶ Sponte.} quasi dicat, quia insolidum ut curatores obligare se volunt.

d ¶ Iuris adminiculum.} i. nulla facta diuisione administrationis p testatorem vel iudicem: quia tunc pro partibus: vt C. de diui. tu. l. 2. §. 1. vel dic adminiculum iuris. i. cum de iure dati non essent, & sic non tenebantur gerere. Accur.

e ¶ Intulerint.} aliàs inierint, i. administrare cœperint, aliàs intulerint, i. inspexerint, aliàs inuenerint, aliàs interuenerint.

f ¶ Et qui.} i. vnus de prædictis datis inutiliter debuit petere confirmari, & super hoc implorare officium prætoris. sic & suprà, de cõfir. tu. l. naturali.

Functis,

a ¶ Functis.} aliquo tempore, & est post depositum officium.

b ¶ Periculum.} l. q vnus pro altero conueniatur, ad hæredes eorũ non redundat: quia nec ad ipsos tutores si uiuerent, redundaret si fuissent soluendo tẽpore depositi officij: licet fortè modo cũ decederent unus eorum non sit soluendo: ut C. de di. tu. l. j. Et secundum hoc qđ subijcit, quod non &c. scilicet quòd hæres unius non teneatur pro hærede alterius, non habet locum quando decesserunt durante tutela: quia tunc hæres vnius conuenitur pro hærede alterius: sicut contra s. eo. l. à tutorib. §. hæredibus. quia & ad eos cum decesserunt, totum spectabat periculum. Vel aliter bene dico hæredem vnius pro hærede alterius non teneri q id est, q a hoc periculum non habuit locũ. i. nõ cępit imminere durante officio: & sic in fi. depositi officij nõ erat. sed bñ erat soluendo: ut C. de di. tut. l. j. qđ satis in idẽ recidit. Vel dic secundo nõ redundat periculum. l. ut hæres unius tutoris teneatur ex sua persona si nõ exegerit hæredem alterius tutoris: quia finita est tutela: ut j. eo. l. cum post. in princ. & quod dicit quod non &c. i. qđ periculũ nõ cępit durãte tutela. An autem unus contutor ab altero debeat exigere? Respõ. non: ut s. eo. l. cum plures: in prin. nisi fiat non soluendo: quo casu remouetur: & postea conueniri debet secundum Azo. Itẽ tenetur tutor secundũ Azo. si nõ exigat hæredem contutoris: ut j. ea. l. §. tutor.

† ApudDu. hic ĩterpũgit, & sic legit. Negligent ç tutorum periculo &c.

c ¶ Noluit.} cõtumacia uel malitia: secus si errore: ut infrà de excusatio. tuto. l. qui testamentum.

† adscripto pupilla &c. Dua.

d ¶ Aequaliter.} nisi quod ex communi negligentia perijt, fuerit ex appendicijs eorum quæ gesta sunt: ut j. eo. l. tres tutores. §. itẽ in eo. & facit ad hoc j. rem pup. saluam fo. l. non quasi. §. j. & C. si tutor nõ ges. l. 2. & C. arbi. tu. l. cum interdictæ.

e ¶ Perfecerunt.} anteq̃ redderent rationes: ut j. de appel. l. tutor. facit i eo. ti. l. negotiorũ. §. 1. & C. ut cau. post pub. l. 1. & C. arbit. tu. l. tutor post. & s. eo. l. ita autem. §. si tutor.

f ¶ Iudicatum.} i. actione in factum agere non potuerunt. nam nõ est connexa sicut causa appel. nam nec procurator obtinet, agit iudicati, ut s. de procu. l. si procurator.

g ¶ Non iuuatur.} quia maior: & subaudi maximè. nã & minor curatorem non habens uel habens eo authore pôt transigere, licet læsus restituatur: ut C. si aduer. transl. j & ij. Secus si sine eo, quia ipso iure nõ ualet: ut C. de in integ. rest. mi. l. si curatorẽ. Et ad casum subauditũ p uerbũ maximè conuenit qđ dicit, nec donatũ &c. q a minor si posset transigere aio donandi: sicut nec eius curator: ut C. de pact. l. pactũ curatoris. & s. eo. l. tutor ad. nisi fiat bona fide sciens nihil sibi d beri, uel nõ hẽat pbationes: ut C. de transl. l. pses. & s. de iurem. l. iusiurandum. & l. tutor. Vel dic non sub. maximè: & sic in maiore tm̃ dicat. Item qđ dicit conuentione, non gratuita, sed aliquo dato &c. vt habetur C. de transl. l. transac. ADDITIO. Pro intellectu istius gl. dic q maior fact' potest liberare tutores uel curatores sine dubio: ut hic. existens minor nõ posset liberare ex causa donationis, sed transactionis sic, si fieret bona fide: ut d. l. præses. & l. tutor. aliàs secus: quia pôt restitui per titulum C. si aduer. transac. hodie uero ualeret ista remissio cum iuramento: ut no. j. de contra. iud. tut. l. 3. §. contrarium, secundum Bar. hic.

h ¶ Nec donatum.} quia tunc non ualeret in minore. Vel dic ĩ maiore non donatum: quia aliquo dato & c. ut dixi. & sic non est donatio: ut j. de dona. l. j: in prin. Acccur.

i ¶ Transactum.} aliquo dato uel promisso, vel retẽto, aliàs, pprie non posset dici transactio: ut C. de transa. l. transactio.

¶ Tutorib' idoneis diẽ functis [a] uice mutua periculum [b] ad hæredes eorum non redũdat: quod nõ habuit locũ officio tutelę manẽte.

¶ *Primo tenet gerens q̃ non gerens, p gestis: pro neglectis quilibet æqualiter. B.*

¶ In eum qui tutelam gerere noluit, [c] post cęteros, qui gesserunt actionem utilem tutelæ dari placuit. Quod tamen ex tutela non peruenit ad eos, q se negotijs miscuerunt, sed communi negligentia periit: citra substitutionis ordinem æqualiter [d] ad omnium periculum spectat.

¶ *Quamuis finita tutela causa cępta posset peragi per tutorem, non potest tamen agi iudicati per eum Bar.*

¶ Tutores, pubere pupillo constituto litem appellationis ĩchoatã iussu consulum ob notitiam rei pfecerunt. [e] Cùm iudicatum [f] persequi non potuerint, periculo culpæ non subijciuntur.

¶ *Pupillus factus maior potest tutoribus, si damnum fecerint, partem damni uel totum conuentione remittere. Bar.*

¶ Ab eo, q restitutionis auxilio non iuuatur, [g] quæstio culpæ tutorum, cõuẽtione remitti potest: nec donatum, [h] sed transactum [i] uidetur † negligentiæ [k] tutorum.

¶ Periculo [l] nominũ, quæ pater usuris maiorib. fecit, † ad scripta pupilla actionem quidem calendarij [m] præstare cogitur, exactas autem usuras tutelæ tempore citra ullam compensationem retinet.

¶ *Per actionem propositam contra tutores non tollitur actio contra curatores, nisi quatenus est exactum. Bar.*

¶ Adolescens tutoribus conuentis, à quibus totum seruari nõ potuit aduersus curatores, qui tutelã ad se negligentia nõ trãstulerũt [n] integram actionem retinet. [o] neque enim tutelæ iudicio † cõsumptum [p] uidetur, quod alterius officij querelam habuit.

¶ *Tutori imputat negligentia si hæredem contutoris non conuenit: secus si contutorem suspectum facere neglexerit. Bar.*

¶ Tutor, qui tutoris idoneum hęredem conuenire pupilli nomine noluit, damni uicarius substituitur, ut [q] is, qui non idoneum tutelæ tempore suspectum facere supsedit. ¶ Tutelæ iudicium ideo differri non oportet, quòd fratris & cohæredis impuberis idẽ [r] tutelam sustineat. ¶ Quod de peculio serui actoris, quem adolescens postquàm res suas administrare cępit, [s] manumisit, retinuit, aut retinere potuit, [t] in ratione reddẽdã [u] curatori per iudicem accepto feretur. [x]

¶ *Priuilegium concessum militibus circa testamenta, intelligitur cõcessum circa eorum bona, nec ultra se extendit. Bar.*

¶ Idem. L. XLI.

IMpuberi filio centurio [y] curatorem dedit. [z] decreto præto-

K ¶ Negligentiæ tutorum.} i. cum negligentibus tutoribus.

l ¶ Periculo.} Paterfamilias fecit nomina sub maiorib. usuris quã frequentarentur in regione, legitimæ tñ erant: quo defuncto, pupilla hærede tutor datus neglexit exigere: & facti sunt debitores nõ soluẽdo. nunc pupilla finita tutela agit contra tutorem, quod potest: ut C. eo. l. debitoribus. debet ergo ipsa cedere actiones inanes tutori & ei' periculo. Et secundum hoc dic pater. s. pupillę & uerbum adscripta est una dictio. sed usuras iã exactas retinet ipsa pupilla. Vel secundo Titius pater Sempronij mutuauit nomine cuiusdam pupillæ, cuius tutor erat, pecuniam pupillæ. & sic directæ actiones pupillæ quæsitę sunt: ut s. si cer. pe. l. certi condictio. §. si nummos. & secundũ hoc ad scripta pupilla, sunt casus ablatiui absoluti. licet hic quidam scripserunt q adscripta sunt duæ partes, sed qđ eẽt suppositum uerbi cogit cum ergo pupilla nolit habere rata, utpote nõ idoneæ personæ mutuata: cedet tutori uel hæredi actiones inanes: ut C. si cer. petat. l. si absentis. & recipiet solutionẽ' ab eo: ut C. arb. tu. l. 1. Et quod de usuris dicit: dic quòd retinet pupilla quasi ex sua re. vel dic retinet tutor uel eius hæres: quia in totum debet pupilla approbare uel reprobare: ut s. eod. l. cum quæritur. Accur.

† Sic Du. & rectius al. consultum.

m ¶ Calendarij.} dic hic, ut j. de leg. 3. l. qui filium. in fi. Accur.

n ¶ Nõ transtulerũt.} i. non fecerunt sibi reddi rationem & reliqua.

† libr. 6. responsor.

o ¶ Retinet.] non tamen agit nunc cura perseuerante: ut s. eo. l. actus.

p ¶ Consumptum.} aliàs consumptum. aliàs consultum. & facit C. de suspe. tu. l. 2.

q ¶ Vt.} i. sicut. & facit C. de diui. tu. l. i. & 2. & facit j. eo. l. Aemilius.

r ¶ Idem.} s. tutor, nam pôt unius tutela finiri, & alterius durare: ut quia alter adoleuit, vel legitimæ ætatis est factus. vnde hoc casu differt testamentarius à datiuo: ut j. de tu. & ra. di. l. si tutor. §. 1. & facit s. sol. matri. l. nuptura. Sed argumentum contra. infra de carbon. edict. l. 3. §. ibidem.

s ¶ Cępit.} adolescens, ad quod debuit habere 20. an. licet hodie sufficiat minus: ut inst. qui ma. non pos. § eadem. & C. qui ma. nõ pos. l. si minor. & auth. ibi posita. Alias dic etiam ante 20. an. sed fuit una de causis ibi positis. Et secundum hoc dic cępit adolescens, vel cępit manumissus: & dices cum manumissum ut sit procurator: ut e. §. inst. qui ma non possunt. Accur.

t ¶ Retinere potuit.} sed maluit ei donare. Azo. Sed nõ male fecit curator qui permisit manumittere, & ei peculium concedere: ut C. si aduer. l. si l. quos ẽtrahi? Rñ. ibi fuit curator manumissus. Vel expone ibi culpa uel fraude, i. fraudulenta culpa: ut sic leuis non uenial hoc casu: vt hic. sed lata sicut ibi, & s. eo. l. tutor qui. § competit. Vel erat maior 25. an. quia dicit cœpit administrare: ut s. de mi. l. 1. in fin. & quod dicit adolescens. s. quondam. Accur.

u ¶ Reddenda.} à curatore.

x ¶ Accepto feret.} à iuuene, i. iuuenis accepto feret curatoribus ne teneantur vel de seruo, vel de peculio quod peruenit ad iuuenem. Azo. & facit s. eo. l. si sine hærede. §. idem respondit.

IMpuberi.} CASVS. Quidã miles filio suo impuberi dedit curatorem in testamento: quæ datio non valuit, & nõ fuit cõfirmatus à p̃tore dictus curator, & nihil administrauit. certè non adstringitur periculo administrationis. & redditur ratio in litera. Viu.

y ¶ Centurio.} s. pater.

z ¶ Dedit.} de facto. de iure enim nõ tenet, quia impuberi: ut supra de confirma. tu. l. si filio. secundum unam lec. item quia in testamento

ut

Universidad de Deusto Biblioteca

vt instit.de cura.§.1.
a ¶ Non secuto.} de confirmatione.i.si non fuerit secutum.Azo.
b ¶ Non adstringetur.} ut & C.de confir.tu.l.i.& 2.& qui da.tuto.poss.l.neque. secus si administraret: ut supr.l.proxi.§.j.& ij.& §.curatores testamento.
c ¶ Nam priuilegiũ} quod est ut possint testari ut voluerint: ut C.de te.mi.l.milites. Acc.
d ¶ Ad alienam.} s.curatoris dati si corrigetur. & est ad hoc C. de emancip. lib. l. nec auus.& infrà ne quid in loco publ secunda.§.si quis à principe.& j. ad Trebellia.l. si cum ab hærede.
e ¶ Imperitiæ.} scilicet iuris.s. si non seruet solennitatem iuris. nã peritia propriè iuris dicitur: ut instit. de iure natu.circa prin.ibi, uidemus &c.
f ¶ Patriæ potestatis.} ut cui possit paganus dare tutorem in testamento, possit & miles.cui non potest paganus dare tutorem uel curatorem, nec possit miles:ut s.de testa.tu. l. 1.& 2.& facit C. famil. ercisc.inter omnes. in fin.& facit s.de iuris & fact.igno.l.pe.§. si quis ius ignorans.

† Adde an istud priuilegiũ hẽat milites nisi tpis,uid gl. Bar.& doc. in l.filiusfa. §.veterani. j. de pe.& in l.milites C.eo.

† lib.7.Rñs.

ris nõ secuto, a si nihil curator datus administret, periculo cõtumaciæ vel negligentiæ nõ adstringetur. b nam priuilegium c militũ † ad alienam d iniuriam porrigi nõ oportet: nec in alijs circa supremã voluntatẽ imperitiæ e venia datur, quã ĩ bonis militũ. Filij verò tutela iure patriæ potestatis, f non militiæ præmio mandatur.

¶ *Licet uni sit relicta liberatio reddẽdarum rõnum: non prohibetur pupillus alios ex eius persona conuenire, si eum suspectũ facere neglexerit.* Bar.

¶ Idem. LEX XLII.

QVi plures tutores habuit, vnũ, qui soluendo nõ fuit, rationem actus sui vetuit reddere. Quoniam eius liberatio, quod ex tutela percepit, aut dolo contraxit, non est relicta, g contutores, qui suspectum facere neglexerunt, ex culpa rectè conueniũt. h Tutor enim legatarius ex culpa, quæ testamento remissa est, non tenetur. i

¶ *Quæ non sunt transmissibilia ad hærẽdes, percessionem non transeunt.* Bar.

¶ Idem. LEX XLIII.

EX pluribus tutoribus insolidum k unũ tutorẽ iudex con-

k ¶ Insolidũ.} quia alij erant nõ soluẽdo, uel uoluit opponere bñficiũ diuisionis. quod potuisset: ut j.de tu.& ra.dist.l.i.§.nũc tractem'.
l ¶ Iudicatus.} i.condemnatus.sic supra,eo.l.2.
m ¶ Procurator.} cessis sibi actionibus aduersus contutores, nam cedi debent: ut j.de tu.& ra.dist.l.i. §.nunc tractemus.

demnauit. In rem suam iudicat' l procurator m datus priuilegiũ n pupilli non habebit, qđ nec hæredi pupilli datur. o Nec enim causæ, sed personæ † succurritur, quæ meruit præcipuum fauorem.

¶ *Si mortuo pupillo res eius ceperint perire: liberatur tutor à periculo pereundarum rerum.* Bar.

¶ Paulus libro septimo quæstionum. LEX XLIIII.

CVm post mortem pupilli p desinit esse nomen idoneũ, tutor periculo eximitur. q ¶ Quidam cum esset r fratris sui filiæ curator, quadrĩgenta dotis nomine marito eius se daturum promisit. Quæro, an succurrendum sit ei, cùm postea ære alieno emergente, s supra vires patrimonij eius dos promissa t sit: quoniam in instrumento ita scriptum sit, Ille patruus & curator stipulanti spopõdit? Mouet quæstionem, quòd nõ ut de suo dotem daret, sed cũ crederet rationem pupillarem sufficere, promiserit. Præterea, & illud hic potest tractari, utrum si sciens curator non sufficere promiserit, uel donasse videatur, u uel quo

n ¶ Priuilegium pupilli.} quod est ut præferatur cæteris in personali: ut infra, de priuil. cred. l. dabimus. §. 1. Sed aliud est in beneficio in integrum restitutionis: ut s. de min. l. quod si minor.
o ¶ Datur.} extraneo, sed suo sic: ut supr. solu.matri. l. maritum. & l.seq.& l.etiam.& C. qui po in pig.ha.l. assiduis.§.exceptis.& infr. de re iudic. l. & si fideiussor.& l.seq. Vel forte hic aliud est: ut nec ad suum argu. infra. de reg iur.l.in omnibus.& l.priuilegia. At electio quam pupillus habet, transit ad hæredes: ut supr. eodem l. a tutoribus.§.hæredibus. Item beneficium restitutionis: ut s. de in integ. restit.l.non solum. & facit j.de leg. 2. cum patronus.& s.de seru. rustic.l. pater filiæ. & de excep.l.exceptiones.& de iud.l.sed si, in princ.

† Qualitas facit psumptionẽ ad q si tadmissus de iure vel de gra. Bal. in l. 1. C.de seruit. 15.q.

CVm post mortẽ.} CASVS. Tutor mutuauit pecu.pu.& uiuente pupillo bene erant soluendo debitores: mortuus est post à tutor, & sic tutela est finita. postea debitores facti sunt non soluendo. certe nihilominus nocet tutori. ¶ Quidã cum.} Filiæ fratris mei curator eram. maritaui eam Titio, & promisi ei nomine dotis 40. hoc modo. ego patruus & curator Titiæ adultæ promitto tibi Titio marito eius nomine dotis pro ea xl. postea dictæ puellæ superuenerunt multi creditores paterni, qui abstulerunt ei quasi quicquid habebat: ita q non remansit in patrimonio suo qđ ualeret quadraginta. petit à me maritus illa xl. quæro, nunquid teneor supplere de meo illud, quod deest patrimonio puellæ ad soluendam dictam dotem? & ex vna parte vĩ q non: & ex alia vĩ quòd sic. sed tamen ita iudicat, q si ego promisi animo donandi, teneor soluere, & non repetam à muliere. sicut & si animo donandi cuilibet alij creditori mulieris pmisissem pro ea. si autem non promisi animo donandi, teneor marito soluere, & possum à muliere repetere: siue constet matrimonium inter eam & maritum suum, siue non. Sed quid si mulier dixit mihi q non soluerem marito? habeo exceptionem contra maritum in eo, quod deest patrimonio mulieris ad xl. soluenda marito. ipsa autem mulier debet marito cauere q si effecta fuerit ita diues constante matrimonio q possit complere xl. q ea complebit. Viu.
p ¶ Pupilli.} aliud si in uita: ut s.eo.l.tutores.§.adolescẽs.& C.arb.tu.l.2.& de admi.tu.l.debitoribus.Accur.
q ¶ Eximitur.} quia finita est tutela eius morte: ut insti.qui.mo.tu.fini.§.simili.& suffi. it nomen debitoris esse idoneum tempore finitæ tutelæ: ut s.eo.tutores qui in prin.
r ¶ Quidam cum esset.} Si curator adultæ promittat dotem pro ea super uires patrimonij: si quidem scienter uel aĩo donandi, uel dolo, tenetur: ut in illo ver. præterea. sicut si promisisset creditori puellæ similiter animo donandi: ut in uersicu. sequenti. si causa negotij gerendi promisit ultra, ut dicitur in uersiculo mouet, & in illo, sed is. i prin. habet mulierem obligatam: ut si quidem iam soluerit etiam minus dote, recipiatur, uel si solum promisit, ut ei acceptum feratur. & hoc siue constante matrimonio, siue eo dissoluto, ut ibi: habet mulierẽ obligatam &c & ibi, uel certe &c, usque ad §. quòd si mulier &c. ad similitudinem mulieris conferentis dotem. deinceps planum est. Accursius.

Casum ponit.

s Emergente } in bonis neptis, ut subijcit. & ita q de nouo emergunt: &c. ut supr. de interro act. l. de ætate. §. ex causa. & casus isti nõ possunt præuideri. ut infra, de admi.re.ad ciui.perti.l.2.§.si eo tempore. Accursius.
t ¶ Promissa sit.} & videtur q non, quoniam &c.
v ¶ Vel donasse videatur.} quod uidetur: ut infr. de regu. iur. l. cuius & C.de

Q Vi plures.} CASVS Pupillus habuit plures tutores. finita est tutela pubertate, & omnes tutores sunt soluendo preter vnum. fecit testamentum pupillus quondam, & legauit liberationem rõnis tutelæ illi tutori, qui non erat soluendo. nunc hæredes pup. quondam conueniunt contutores illius tutoris, cui erat liberatio relicta, non solum pro eorum administratione: sed etiam pro mala administratione dolo facta per dictum tutorem, ex eo q ipsi eum non postularunt suspectum. nunquid possunt conueniri? & videtur q non: quia fuit liberatus dictus tutor. sed certe bene tenentur: quia cum fuit liberatus, non videtur liberatus, nisi de his, quę culpa gessit, non autẽ de ijs, quæ dolo malo gessit, uel de ijs, quæ penes se retinet de tutela. Viuianus.

† lib i. Definition.

g ¶ Non est relicta.} vt s.eo.l.quidam decedens.& j.de lib.leg.l.Aurelio. §. pôt tamen remitti, ut si dicat testator ut dicitur. j.de lib. leg. l.si quis rationes. nec obst. prædictis s.de pac.l.si unus.§.illud. ut ibi nota. Accursius.
h ¶ Conueniuntur.} sed quo, cum pupillus non possit cedere actiones aduersus contutorem: quia non pôt conueniri propter remissionẽ factam in testo: unde perinde est ac si pupillus hęres remisisset: q eadem est psona cum defuncto: ut in auth. de iureiu. à mo. præ. in pri. colla v. ergo non dẽt posse agere ꝯ hunc tutorem: quia non remouit contutorem suum suspectum. ut j.de sol.l.stichum.§.pe.& j.eo.l.si pupillus. Illud autem constat, q si unus conueniatur pro altero, cedere dẽt ei actionem ꝯ eum: nisi conueniatur ex communi dolo: ut s. eo. l. si plures.& j.de tu.& ra. distr.l. 1. §. nunc.& l.si ex duobus? Rñ. bene possent cedi. s. pro his reliquis quæ remãserunt penes ipsum, & si qd dolo fecit: & eis cessis bene potest agi. & sic in plus poterit cõueniri iste, qui non remouit suspectum. quam possit ei fieri cessio ꝯ tutorẽ, Vel hic pupillus non remisit: sed pr eius: unde forte nõ poterit ei imputari. Vel forte nõ est isto casu facienda cessio: magis ex culpa sua conuenitur, qui non remouit, quã ex psona eius, qui debuit remoueri. Azo. vel dic q ille qui conuenit quia non remouit contutorem, nõ tenetur de eo, quod contutor male gessit culpa, sed solum de eo qd male gessit dolo, itẽ & de reliquis. sed tñ ex culpa sua dicitur conueniri hic tutor: quia in culpa fuit q contutorẽ nõ remouit: & iõ in culpa sua conuenitur, & ex dolo alterius: sed non de culpa alterius.

Tutor an pupillo teneat p male gestis à contutore.

i ¶ Non tenetur.} quasi de dolo & reliquis bene tenetur. Accursius.

E X pluribus.} CASVS. Cum quidam ex tutoribus officio deposito non essent soluendo, pupillus unum ex his insolidum cõuenit & exegit, & ei cessit actionem contra alios contutores. certe nõ habebit hic tutor cui pupillus cessit actionem, idem priuilegium quod haberet pupill', si illas actiones ipse intentaret. l. tacitæ hypothecę quia personale est beneficium. Viu.

& C.de do.promis.l.si.Accur.
a ¶ Succurratur.} quod vĩ: vt s.ad vell.l.2.§. verba. quæ ambo satis in idem recidunt. Accursius.
b ¶ Egressus.} quia promisit vltra quàm deberet, & sciens. vel melius quia obligauit se suo nomine animo donandi, cum pupillæ nomine facere debuerit: & sic non tenetur finito officio: vt C.quã.ex fa.tu.l.1. licet in procuratore secus: vt s. de procuratori.l. procurator qui pro euictione.
c ¶ Spopondisset.} animo donandi similiter.
d ¶ Gerendi.} credẽs rationem pupillæ sufficere: ut s.dixi.
e ¶ Promiserit.} etiã si non soluit: quia id ei abesse uidetur &c. ut suprà. de nego.gest.l.si quis mandato.& supra mand. l. si mandato. §. item.
f ¶ Obligatã.} ad reddendum, si iam soluit: vel ad liberandum, si non soluit & hoc siue matrimonium duret, siue solutum est.
g ¶ Habet dotem.} eo q uir habet promissionem. ar.s.de iur.do.l.si extraneus. Accur.
h ¶ Bonorum dicitur.} nam confert mulier dotem tanto minus accipiendo quando soluta est: vel faciendo accepto ferri quando promissa est tãtum: ut j.de col.do.l.i.§.j.& §.consequens. Accur.

niam dolo fecit, non illi succurratur. a Respondi: curator cùm officium suum egressus, b sponte se obligauerit, non puto ei à prætore subueniri debere, non magis, quàm si creditori puellæ pecuniã se daturum spopõdisset. c Sed is, de quo tractamus, si non donandi animo, sed negotij gerendi d causa dotem promiserit, e habet mulierem obligatam, f & poterit dici etiam manente matrimonio eã teneri: quia habet dotem, g sicut in collatione bonorum dicitur: h vel certè post diuortium, siue exacta sit i dos, siue maneat nomen: quia potest efficere, ut ei accepto feratur. Quòd si mulier suum curatorem adimplere id quod supra vires patrimonij eius ĩ dotem dare promisit, † non quærat, k curator quidem in hoc, quod superfluum est, per exceptionẽ releuari: mulier verò cautionem l in maritũ exponere debet. Quod si quã doque locupletior constante matrimonio facta fuerit, dotis reli-

† In.P.F.s queat

i ¶ Exacta sit.} à marito: i. quia maritus exegit à curatore: uel secundum Ir. q hic adulta exegit dotem à marito suo.
K Non quærat.} i. nolit. & dic duobus modis. primò qđ petit ista restitui, quod potest: vt s.de mi.l.si ex causa.§.in dotis. Sed tunc dubitatur, an hæc restitutio prosit curatori, an non, & an ipsa petat ex sua persona etiam ea petere nolente ad instar fideiussoris minoris dolo inducti: vt C.de fideiusso.min.l.2. quod quidam dicunt. Sed tu dic cũ vnam personam representet puella & curator, proficere curatori restitutionem puellæ: maxime quia nõ potest conueniri, nisi curatorio nomine, & ita nomine adultæ durante cura: posteà nullo modo: ut j.de re iud.l.si se. Secundo quòd etiam si nõ petat puella restitui, quod tamen posset (vt dixi) habeat tam ipsa quàm curator exceptionem in eo quod vltra modum est: si modo caueat marito: & subijcit. & secũdum hoc denunciabit curatori, ne soluat primo & secundo casu. si autem curator conueniretur nomine suo: tunc distingue. aut sic promisit, & tenetur cum effectu: vt s. aut curatorio nomine promisit: & tũc non tenetur ipso iure, etiam sine ope exceptionis. Sed oppon. imo vĩ non exceptione, sed ipso iure iuuandum curatorem: vt s.de iure dot. l.siue generalis. Solu. ibi ultra patrimonium: hic ultra vires patrimonii: vt ibi no. Item uidetur, quòd nec exceptionẽ habeat cõstante mři monio: ut de condi.ob cau.l.si donatarius.§.i. ne habeat mulierẽ ĩdotatam: ut ibi dicitur. Sol. ibi totum erat indebitum quod extraneus p muliere promiserat, & sic omnino fieret indotata, hic autem solum, quod est vltra modum. vel aliud in curatore, vt hic, ne officium suum sit sibi damnosum: ut infra, quemadmodum. testã. ape.l. si quis ex.& de fur.l.si seruus.§.quod verò. Sed certe & in contrario suus error eodem modo non debet illi extraneo nocere: argu.s.de cond.inde.l.sed & si me. Vel ibi suum negotium & suo nomine, ut ipse ex sua persona teneretur, licet mandato mulieris fecit. at hic gessit negotium minoris, & eius nomine se obligauit. vnde cum minor iuuatur, & ipse iuuatur. Vel secundum Ioan. ibi credens se debere promisit sponte: hic sciens se non obligatum mulieri (credebat tamen esse tantum in bonis eius, quod sufficeret ad hãc dotem, nec necessitate officij sui p misit: ideoq; ei subuenitur: vt j.de ijs qui.vt indi.l.tutorẽ. Vel hic vir non erat dignus maiore dote quàm facultas mulieris patit: ibi erat dignus tota dote promissa, & aliàs non accepisset eam in uxorem.
l Cautionem.] sic C. de rei vxo.act.§.cum autem.

Q Vi nominibus.} CASVS Pupillus vel adultus approbauit nomina facta per tutores & curatores. certe ad suum periculum erunt ammodo. Sed quid si finita tutela fecit pupillus rationem cum tutore: & de eo quod remansit ei ad dandum, tutor accepit vsuras: sicque videtur approbasse rationem tutelæ: & posteà invenit q tutor aliquid dolo gessit? & sic potest eum conuenire de hoc Sed si non est soluendo tutor nunquid potest conuenire hypothecarie possessores rerum quondam pupilli? & dicitur q sic.
m Qui nominibus.} qui. s. tutores vel curatores: vt j.de tu.& ra.distra.l.si probatum. Et quod dicit agnouerunt. scilicet tanquã idonea.

quum marito † soluat.

¶ *Qui nomina quæ sibi à prætore administratore assignantur, agnoscit, eorum periculo est adstrictus.* Bar.

¶ Idem. LEX XLV.

QVi nominibus m à curatoribus prioribus susceptis siue tutoribus, nomina agnouerint periculum in se transferunt.

¶ *Per receptionem usurarum pupillus non perdit priuilegium.* Bar.

¶ Sed si pupillus post pubertatẽ rationibus à tutore acceptis reliquationem n eius secutus usuras acceptauerit, priuilegium o suum non amitti in bonis tutoris uenditis. Prætor enim priuilegiũ ei seruare deberet.

¶ *Quatenus unus ex tutorib. est liberat' facto pupilli, eatenus alter eius nomine cõueniri non potest. h.d. uel aliter: Qui tenetur cedere actionem, si eam cedere non potest facto suo, repellitur exceptione cedendarum actionum.* Bar.

¶ Idem. LEX XLVI.

SI pupill' alterũ ex tutorib. post pubertatẽ † authoritate curatoris liberasset, p ĩprobè alterũ illi' noĩe q conabiť ĩterpellaŕ. Idéq; di

† In P. F seruat.

aliàs nõ: vt s.eo.l.tutor siue. & dicuntur agnoscere vt dicitur s.de tute.l.si filius. Item quod dicit periculum, sub. tunc imminens. nam si tunc non imminebat sed posteà cæperunt esse minus idonei debitores, non imputatur eis, nisi in culpa sint q non cito exegerint, si facere potuerunt: ut C. e.l.debitoribus. Itẽ dic q coguntur illa nomina in se transferre etiã si minus sint idonea, nõ tamen agnoscere: vt s. eo.l.tutor siue. Vel dic qui. i. illi quorum tutela vel cura est gesta: ut s.e. l.cum quæritur.

li.13 Quęstion.

n ¶ Reliquationem.} aliàs reliquationẽ. aliàs reliquorum rationem. & dic quòd tutor dicebat hoc, & hoc habui: & ibi expẽdi: unde adultus fuit contentus & liberauit eum omnino: & etiam accepto tulit vsuras. & secundum hoc reliquatio, id est, retentio: sicut & ponitur j.e.l. Lucius, i prin. Sed secũdum hoc quo modo est priuilegium saluum? Rñ. petita in integrum restitutione prius. si autem in vsuras tantum liberasset, in alijs remaneret ius saluum adulto sine restitutione. Vel dic secundo reliquationem, i. reliquorum assignationem & repræsentationem. nam dicebat c apud se esse in reliquis & inde in vsuras minori sæpe soluit. sic ponitur supra, de pact.l.tale.§.post diuisionem. & secundum hoc minor fuit contentus dictis c. pro reliquis. & sic bene dicit saluum priuilegium. Sed tũc est contra infra de priuileg.cre.l.si ventri.§ in bonis. ubi deponens p didit priuilegium accipiendo vsuras. Solu. ut ibi. Potest etiam dicere secundum hanc lectu. acceptauerunt, id est, liberauerunt. & non erit dicta l.contraria.

† Quid reliquatio qd reliquator, quid itẽ reliquari pulchre Petr' Crinitus de honesta discipli.li.15.ca.3. Cruciat enim se Accur. i huius verbi interpretatione.

3 libro. 14. Quæstion.

In P.F. dñt. authoritate curatoris.

ADDITIO. Solue secundum Bar. q aliud est in priuilegio, quod datur depositario. illud enim perditur per receptionem vsurarum. egreditur enim terminos depositi. & aliud in priuilegio, quod datur pupillo: vt hic. Accursius.
o ¶ Priuilegium.} quod est in tacita hypotheca: vt C. eodem.l. pro officio.

SI pupillus.} CASVS. Pupillus habuit duos tutores, quorum vnus male administrauit. finita est tutela, unde habuit curatorẽ pupil. quondam &c. Authoritate curatoris liberauit tutorem, qui malè gessit. certè alterum, qui bene gessit, non poterit conuenire pupil. quondam ex persona liberati. & idem est in duobus magistratibus, quorum vnum, qui male gessit, Respublica liberauit. tm non poterit alterum, qui bene gessit, ex liberati persona conuenire. videtur ergo à contrario, quòd si Respublica non liberasset malè gerentẽ magistratum, quòd bene gerentem ex eius persona conuenire possit, sicque possit eligere quemcunque ex magistratibus conuenire uelit, sicut est in duobus reis eiusdem pecuniæ, quorum quemcunque vult potest eligere creditor. certè quamuis ita vt dictum est, videatur idẽ in magistratibus & in reis debendi: non tamen confiteor idem esse in magistratibus, imo ita debet esse in eis, ut si ambo sint soluendo tempore depositi officij, quilibet pro parte teneatur: & non habeat pupil. electionem conueniendi quem eorum vult. quasi dicat à contrario sensu, si non est soluendo unus de magistratibus prædictis tempore depositi officij, bene tenetur alter ex sua persona. quamuis enim in hoc casu subaudito teneatur unus ex magistratibus pro altero, tamen non est ita, vbi alter tempore liberatus est, quia licet male gesserit tempore liberatus, temen alter pro eo non conuenietur: quia perinde est, ac si soluisset pro parte sua tempore liberatus Viu.
p ¶ Liberasset.} forte transigendo modico accepto.
q ¶ Illis nomine.} sed hoc quomodo, cum ambo viriliter tenebantur? Respond. loquitur quando vnus gessit, & alter non, & liberauit gerentem. quo casu primo gerens erat conueniendus: vt supra eod.l.

tutores

Universidad de Deusto Biblioteca

tutores qui se.§ in eum. Vel dic q non erat soluendo tempore depositi officij alias secus: ut C.de di.tu.l.1. nã nõ posset hic cedere actionem contra liberatum: ut infra de solu.l. Stichum.§. pen. Sed cõtra infra, de fideius.l. stipulatus.§. fina. ubi alterum fideiussorem insolidũ conuenio altero liberato. Solu. ut ibi. Item argumen. contra infra. de leg.1.l. oibus.j.rñ.

ADDITIO. Dic secundum Dyn. quód ibi non liberatur facto creditoris: sed facto testatoris legantis, qui vnum ex hæredibus potuit liberare, & alios insolidum obligare: ut l.cum ab uno. infra, de lega.2. Bart.

a Collegis.} scilicet, ut uno liberato alter tantum pro uirili teneatur.

b Tractaui.} ego Paulus. Accur.

c Quod non ita est.} ut insolidum teneatur magistratus indistinctè, sed si ex dolo conueniuntur, non si ex culpa: ut infra, de magist.conue.l.antepe. & C. de magistr. con. l.tertia.

d Locum non habet.} quia, ut dixi, uiriliter tenentur, nisi alter sit non soluendo. tũc enim alius teneatur insolidum. Sed si unus sit tempore liberatus, soluisse uidetur: & iõ alius in uirilem tantũ tenetur: ut subijcit. Accursius.

e Tempore liberatus est.} scilicet, 30. annis, qui currunt contra actionem tutelæ. Sed quomodo potest unus ante alium liberari: cõtestatione litis uel agnitione debiti non: ut C.de duo.re.l.fi? Respon. quidam q ante fuerat finita tutela in persona unius quàm alterius: s.morte: uel quia usq; ad diem uel conditionem fuit datus in testamento: ut insti.qui.mod.tu.fin.§.sed si usque.& qui da.tu.poss.§. ad certum. Sed hoc hodie non ualet: quia non currit in pupillari ætate: ut C.de præscriptio.30.an.l. sicut.§.non sexus. Tu ergo dic hoc posse contingere: quia finita tutela unius per mortem vel diem uel conditionem: ut dixi: minor fuit litem contestatus, & sic in 40.an. fuit perpetua: ut C. de præscrip. 30. anno.l.fina. altero posteà anno finita tutela alterius, & sic eius actio durat 30 ann. tantum. nec potest dici q istius actio sit perpetuata in 40. an. cum nec nata erat tempore litis contestatæ: ut infra. de tu. & ra. distra.l.si tutor.§.fina. & l.sequen. præterea secundum Hugo. & si vno tempore finiatur in persona utriusque tutoris forte, non nocet alteri contestatio facta contra alterum: quia non insolidum, sed viriliter tenentur duo tutores finita tutela, si in eius fine ambo erant soluendo: ut C.de di.tu.l.1. si dicas etiam idem esse per authen. in duobus reis, ut non teneantur nisi uiriliter: imo certe insolidum si alter est absens, uel minus idoneus: ut in authen. de duobus reis.§. primo collatio.7. quod in tutoribus ammodo non est, licet alter fiat inops, ut dicta l. de diui.tu.& infra. eodem l. Aemylius. Sed hoc non placet, ut ponimus quando finita tutela omnes sunt idonei: quia oportet nos ponere quando unus in defectum alterius tenetur insolidum, nisi esset liberatio uel præscriptio, quod non est in dictis tutoribus: ut dictum est Accursius.

† Aliàs qui dã tractat.

† Dua. liberantur.

cemus in duobus magistratibus collegis a, quorum alterum Respublica conuenit. Sed hæc in magistratibus tractaui, b † quasi duo rei eiusdem debiti essent omnimodo: quod non ita est. c Nam si vterque idoneus est, electio locum non habet. d Is autem qui tẽpore liberatus est, e non ei similis est, qui nihil habet f sed ei qui satisfecit. g Habet enĩ quod obijciat petitori.

Si adultus debitorẽ suũ procuratorem cõstituat, non vr eum ut debitorẽ idoneũ ex causa præambula approbare. Bar.

Idem libro nono responsorum.

LEX XLVII.

LVcius Titius curator Caij Seij tempore curæ fundum Cornelianum locauit Sẽpronio: qui Sempronius reliqua traxit. h pupillus ætate i probata, eundẽ quondam colonum Sempronium fecit procuratorem. k Quæro, an ex eo quòd ille, ut procurator egit, omne debitum l adolescens agnouisse uideatur, eoque nomine curatorem suum liberasse? Paulus respondit, non ex eo, quòd adult[us] eum, qui prædia eius coluit, procuratorem habere uoluit, debitum, quod ex conductione reliquatus m est † agnouisse eum videri. n

Diuisio facta inter plures tutores à seipsis, non facit quin vnus pro alio teneatur antequàm perueniat ad magistratum: secus in diuisione facta à plurib. reipubl. administratoribus. Bar.

Sempronij, qui ex pollicitatione o debitor patriç p suæ extiterat, bona respublica iussu præsidis possedit: quorum bonorum magistratus reipublicæ q tres curatores constituerunt, qui apud Græcos r uocãtur † [illegible] qui posteà inter se sine consensu reipublicæ administrationem bonorũ Sempronij diuiserunt: ex quibus quidam, cum reliqua traherent, idonei in ipso tempore administrationis esse desierunt: posteá pupillus hæres Sempronij, qui abstentus erat, ab Imperatore impetrauit, vt bona paterna ei restituerunt. Quæro, an ex bonis eorum, qui idonei sunt, idemnitati pupilli prospici debeat, cũ in diuiduum his officium curæ à magistratibus † iniunctum sit? Pau-

† Ex eadẽ &.

† Facit ad hũc §. c.petitio. tua.1. gl.i. extra de procura.

† Aliàs, [illegible] græco uerbo [illegible] qd est curo ita.n. legẽ dũ iudicãt vestigia exẽplarium florẽtorũ. In P.F. legitur. [illegible] Alia. legit. [illegible] uide enim lib.2. Pa. c1.c.19

† Vel aliis à lege potestatẽ habẽtibus. Spe. in ti. de cu. & no. q dicunt j.ma tuo.§. curatores.s. de tute.

f Nihil habeat.] ut ita alter teneatur insolidum.

g Satisfecit.} pro parte sua: ita vt alter teneatur in uirilem tãtũ. differunt tñ. quia soluens ipso iure præscribens exceptione liberat: ut insti.qui.mod.tol.oblig.in prin.& j.de act.& oblig.l. obligationũ fere.§.placet. item ad hoc.s.de consti.pecu.l.item illa.§. quod adijcitur ei. Accursius.

LVcius.} CASVS. Curator cuiusdam adulti fundum adulti locauit Sempronio: qui Sempronius non soluit adulto id, quod debuit soluere ex conductione. unde & ad hoc tenetur dictus curator adulto. adultus postea fecit procuratorem ad negotia sua dictum conductorem: nunquid propter hoc quòd fecit ipsum procuratorem, videtur approbare obligationem eius, & ab eo curatorem liberare? & respon. quòd non. Sempronii.} Sempronius pollicitus fuit dare ciuitati Bononiæ centum: postea decessit relicto filio impubere, q filius credens patris hæreditatem esse dãnosam, abstinuit se ab ea. unde respubl. Bononiæ accepit bona prædicta, & intrauit in possessio-

eorum, & ad ea gubernanda fecerunt magistratus reipub. tres curatores. durãte administratione unus ex his pone factus est non soluẽdo. tempore procedente dictus pup. videns quòd hæreditas prædicta erat lucrosa, recepit eam imperatore hoc iubente. uult modo prædictus pup. conuenire dictos curatores: & quia unus non est soluendo, vult conuenire alios ex persona eius, quæritur utrum possit? & dicitur quòd non. imò conueniet magistrat[us], qui dederunt eos curatores.

Tutorem.} Quãuis alius tutor mutuet pecu. pup. sui contutoris nomine, non tamen tenetur ad usuras centesimas pup.

Quęsitum.} Finita tu. tutor pec. pupil. in suos usus cõuertit. certe de ea pec. easdem usuras præstabit pupillo, quas præstaret p illa, quam in suos usus converteret tutela durante.

Paulus.} Fideiussor q. datus fuit per tutorem pupillo p re pupilli saluanda, non tenetur de his, quæ malé tutor administrauit post tutelam finitam.

Tutelæ.} Contra tutorem meum quõdam egi tutelæ: & ipse monstrauit mihi librum in quo scripserat rationes tutelæ: ibi tamen non erat scriptum qualiter quidam debitores mei persoluerunt tutori p̃dicto: qui in ueritate ei soluerant durante tutela: & tutor confessus fuerat sibi solutum. fuit mihi condemnatus tutor in id, quod apparet in dicto libro eum mihi debere, & soluit mihi, certè adhuc possũ agere contra eum actione tutelæ pro pec quam ei soluerunt dicti debitores. quamuis iam egerim semel contra eum.

Cum testõ.} In testõ duo tutores cuidam pu. dati sunt: unus illorum decessit: & alter in locum eius est datus à magistratibus, & ab eo exacta est satisdatio rem pup. saluam fore. cum malè administraret substitutus in locum mortui, superstes tutor testamentarius postulauit eum suspectum, sicut debuit. postea factus est non soluendo substitutus tutor. quis tenebitur pro eo pupillo? Certe primo tenentur fideiussores ab eo dati, & posteà magistratus: tutor autem testamentarius non tenetur nisi pro sua parte.

Tutoribus.} Tutores exigentes debitum à debitoribus pupillaribus bene liberant eos: sed non possunt eis remittere debitum, unde ille qui minus soluit tutori, in superfluo conuenietur à pupillo.

h Traxit.} id est partem mercedis soluit, & partem apud se retinuit. Azo.

i Aetate.} 25. annorum. nam ante non potest facere procuratorem, nisi authoritate tutoris uel curatoris: ut C. de procurato. lege neque.

k Procuratorem] vel generalem, uel ad aliquam causam, uel contra curatorem quondam: per quod uidebatur multum de eo confidere.

l Omne debitum.} id est omnem obligationem debiti Sempronij. Azo.

m Reliquatus est.} retinuit apud se. & sic ponitur uno modo s.e. l. qui nominibus. secundum vnum sensum.

n Videri.} ne sibi præiudicet: uel etiam contra Sempronium, ne ex mora petat vsuras, vel non teneatur: quia à se non exigit: ut suprà manda.l. qui mutuam.§. non ideo. vel contra curatorem si tempore curæ potuit exigere à colono & adulto emolumentum quærere, & non fecit: ut C. arbitr. tu.l. quicquid. Azo. vel si colonus tempore curæ factus non est soluendo negligente curatore: ut C. eodem.l. debitoribus.

o Pollicitatione.} facta ob honorem: vel etiam, sine causa, sed incœperat soluere: aliàs non diceretur debitor: ut infrà de pollicitationibus.l.1.

p Patriæ.] puta ciuitati suæ. Accur.

q Reipublicæ.} scilicet illius ciuitatis propter dictam pollicitationem.

r Apud Græcos.} hic est Græcum,

Si pupil-

a Si pupillo.] id est quamuis. Accur.

b Actiones.} s.neg.gest. ut s.de ne.ge. cum alicui. licet non sui cõtemplatione gesserit. & hoc ideo. q a in rẽ eius versa est eorũ gestio, siue fructus, quos isti procurant argu. C. qd ei qui. in fin. Azo. imò quia re ipsa eius sunt negotia ex postfacto: ut s.de nego.gest.l. item si cum putaui.§. fin. Alij dicũt in factum. quod nõ placet: sed illa dabitur in magistratum: ut statim dicam. item dicit decerni p p id, quod est s. de ori.iur.l.2.§. omnium. quod hodie non est: ut C.de formu.l.unica.

c Conueniri oportere.} act. in factum: ut insti.de satis.tu.§. sciendum. uel ac.neg.ge. q a uidentur gessisse per alium: ut s.eo.l. ita aũt §. gessisse, & argu. j. de magi.conue.l.fin.

d Administrant.} sub. sine publico offic. uel dignitate, sed ut priuati, ut in nostro casu. Alioquin contra supra eod. si pupillus. & infr. de magi.con.l. antepe. & quod dicit alia causa &c. quia inuento uno curatore non soluẽdo, omisso alio ueniatur ad magistratum sed in tutoribus uno non soluendo, prius ad cõtutorem quam ad magistratum. quod est si tutela non est diuisa, vel si est à seipsis diuisa: secus si à iudice uel testatore: ut C. de diui. tu.l.2. Item facit j.ea.l. §. cum testõ. & j. de tu. & ra di.l.j.§. nũc tractemus. Itẽ q dicit teneri magistratũ pro nõ idoneo, imo vr pupilli esse damnum: ut s. de ne. gest. cum alicui. quæ est contra. Sol. ibi dicit periculum esse legitimi, ut non conueniat aliũ curatorem, sed magistratum sic: ut hic dicitur Azo. vel hic durante officio desijt esse soluendo: ibi eo finito. argum. de proba.l. ex persona. & arg. j. de magi. conue.l.1.§. magistratus. Vel so. ut ibi. Item videtur ad concuratorem ueniendum, & nõ ad magistratũ. sic j. de iure fisc.l. aufertur.§. fina. Solu. ibi agit fiscus vel magistratus contra tutores seu administratores: hic agit minor, cuius bona fuerunt administrata. Accur.

e Suo nomine.} qd potest: ut supra eod. l. quoties. circa prin. gerendo tamẽ negotium pupillare. sic & C. de bo. ma.l. prima.

lus respondit, si pupillo a in curatores bonorum actiones b decerni placuerit, pro eius portione, q idoneus non sit, magistratus conueniri oportere. c Alia enim causa est tutorum, alia eorum, qui reipublicæ negotia administrant. d

Si tutor facit de re pupilli id, ad quod tenetur licet suo nomine, ad utilitatem tamen pupilli facere præsumitur. Bar.

Tutorem, qui pecuniam pupillarem (quamuis suo nomine e) fęnerauit, non uideri contra constitutiones fecisse, quæ prohibẽt pecuniam pupillarem in usus suos conuertere. f

Finita tutela ante solutionem currunt usuræ quæ prius currebant. Bar.

Quæsitum est, an eius pecuniæ qua tutor usus est, post finitã quoque tutelam in diem iudicij accepti easdem vsuras g præstare debeat. Paulus respõdit finita administratione eas ũsuras debere cõputari.

Fideiussor tutoris non tenetur ad ea, q̃ tutor post pubertatem sponte gessit. Bar.

Paulus respondit, propter ea q̃ post pubertatem nulla necessitate cogente, sed uolũtate sua tutor administrauit, fideiussorẽ, qui saluam rem fore cauit, non teneri. h

Apochæ tutorum debitorib. datæ fidẽ faciunt contra pupillum, licet ipse contra tutores habeat regressum. Bart.

Tutelæ iudicio i tutor conuẽtus k edidit librum l rationum, & secundum eũ cõdemnatus soluit: posteà cũm à debitorib. paternis quorum nomina libro rationum non inerant, exigere vellet pupillus, & prolatæ sunt ab iis apochæ m tutoris. Quæsitũ est, vtrum aduersus tutorẽ, an aduersus dbitores actio ei competat? Paulus respõdit, si tempore administrãdę tutelæ debitores tutori tutelam gerẽti n soluissent, liberatos eos ipso iure o à pupillo. Sed si cũ tutore

f Conuertere.} s.tutorem. & qñ dicatur in suos vsus conuertere, dic: ut s.eo.l. tutor qui repertorium.§. pecuniæ.

g Easdem usuras.} l. centesimas, si fecit clam, si palàm, pupillares: vt j.eo.l. non existimo.& s.eo.l. tutor qui.§ pecuniæ. sic ergo finita cã non finitur effectus. sic & s.re.amo.l.& ideo.& facit s.eo.l. tutor qui.§.fi.& de vsu.l.fi.& s.eo.l. tutor pro pupillo.§. tutor.

Cã finita nõ ip finiat effectus.

h Non teneri.} sic s.de pac.l.fin.& s.loca.l. item quæritur.§. qui impleto.& C.loca.l. si cum Hermes. & suprà eodem.l. ita autem.§. quamuis.& l. tutores.§. curatores. & j. de iure fisci.l. 3.§. cum quinquennium.

i Tutelæ iudicio.} hic debet esse.§. quia si legeretur cum pcedẽti,

non bene quæreretur an teneaĩ fideiussor tutelæ iudicio. nam ex stipulatu teneretur. & si nõ est.§. dic hunc fideiussorem successisse tutori. unde sicut tutor non teneretur tutelæ, nisi esset connexitas, sic nec eius hæres: ut infrà de tute.& rat.distra.l. si tutor poss. & tunc tenetur fideiussor quando non est connexa. vel dic tutelæ iudicio, id est, propter tutelæ iudicium, quod datur in tutorẽ: quia non datur sed negotiorum gestorum vt dicta l. si tutor.

k Tutor conuentus.} indistinctè acti. propositã: ut infra. patet.

l Librum rationum.} totum, quod ad rem pertinet: ut supra de eden.l. argentarius.§.1.& quæ sit ratio dic ut eo. titu.l. si quis. rationem.

m Apochæ.} 1 in quibus de debito fuerat tutor confessus, scilicet se recepisse: ut C. de fid. instru.l. plures.

n Gerenti.} alioqn secus: ut j. de solu.l. q si forte.§.1. Accur.

o Ipso iure.} sentẽtia 2 iudiciali interueniente: ut C. eo.l. fanmus. alias non ipso iure. tu dic etiam sine iudice: ut j.eo.§. fina. licet detur restitutio. ut insti. qui. ab. licet.§. nunc admonẽdi. ubi de hoc no.

p Rei iudicatæ.} apparet ergo q in distinctè fuit pposita actio tutelæ. sic & C. de iud.l. v. Accursius.

q Dati essent.} à testatore diuisa tutela: vt j. patet.

r Petente matre.} quæ habet necesse petere: ut s.tit.1.l.1.& 2. licet quandoque excusetur si non petat in locum mortui: ut s.ti.1.l. fi. in princ.

s Præcepto à magistratibus.} ergo dedit præsidis præcepto: ut hic dicit. sic insti. de Atil. tu.§. sed hodie. Sed contra s. de tu.& cur. da. ab his.l. nec mãdante. So. ut ibi.

t Datus est.] tutor ergo datur habenti tutorem. sed hoc casu permittitur: ut s. detesta.tu.l. si qs sub conditione.

v Pro eo.} s. tutore puta fideiussores. Acc.

x Vel magistratus.} non autem fideiussores magistratuum, sic j. de magi. conuenien.l. j. Accursius.

actum esset, posse eundem adolescentem propter eam causam tutelę experiri, & aduersus exceptionem rei iudicatæ p doli mali replicatione uti.

Si tutor testamentarius & datiuus gerunt diuisim, pro datiuo prius peruenitur ad magistratum quàm ad contutorem: secus, si omnes essent datiui. Bart.

Cũm testamento duo tutores dati essent q pupillo, & alter ex ijs uita functus eẽt, in locum eius, petente matre r ex præsidis prouinciæ præcepto à magistratib. s tutor datus est t alius, à quo magistratus satis exegerunt rem saluã fore. tutor testamẽto dat[us] posteà datum suspectum fecit. Quæsitum est in quantum teneatur? Paulus respondit, tutorem testamẽto datum pro ea parte conueniri oportere, pro qua administrauit. pro contutoris autem portione prius eos conueniri debere, qui pro eo u se obligauerunt, uel magistratus, x qui eum dederunt: tunc si solidum pupillus consequi non potuerit, de officio contutoris quærendum, an suspectum facere debuerit, y præsertim cũm suspectũ quoque eum postulasse dicatur. Aliàs z quidem cum magistratus plures tutores dant, non priùs ad eos reuerti pupillus potest, quàm omnes tutores † excusi fuerint. a in proposito cùm unus à magistratibus datus proponeretur, nõ est uisum priùs collegam b conueniendum, qui & suspectum fecit, & testamento datus est, perindeque habẽdos singulos, ac si † testamento in partes dimidias c tutores dati essent. †

Tutor potest solutionem repetere, non donare, uel pro modico sine causa transigere, h.d. iste notab.ibis.§. Bar.

Tutoribus cõcessum est à debitoribus pupilli pecuniã exigere, ut ipso iure d liberentur, non etiã

† De apocha & antapocha pulchre Alcia. l. pterm.j.

† Ad i[psum] operat. adde in priuatione q fit p p delictũ vel p̃ctum cã q quãuis fit priuãdus ipso iure, intelligit secuta snia no i c. accepta. in uer imo pl est. de restitu. spolia. Bal. in ca.1. pe. col. gl. mo. seu. am

† In P.F. excusati fuerint.

† Testõ, ĩ nõ est in Dua. exeplarib. † Facit ad hunc text. c.1. cũ gl.1. extra de tra fact.

y Facere debuerit.} citius quàm fecit.

z Aliàs.} s. qñ non est diuisa tutela: uel est inter se. Item exigitur q gesserint oẽs: ut j. de magi. con.l. si duo. si uero unus gessisset, alius non, primo conuenitur magistratus q̃ tutor, qui non gessit, nisi imputetur non gerenti q contutorem non accusauit suspectum, uel tarde uel accusando prodidit iura eius: ut j. de tute.& ra.di.l.1.§. nunc tractemus. Azo.& C. de diui.tu.l.2. Accur.

a Excusi fuerint.} aliàs excusati. sub. propter inopiam aliàs excussi. s.per executorem.

b Collegam.} s. quàm magistratum qui col.&c.

c Dimidias.} quid autem seruetur tunc, s. dictum est.

d Ipso iure.} ut j. de sol.l. si pupilli. etiam sine iudice, secundũ R. hic cum iudice: ut no.s. tutor.

Donaue

a Donare.] nisi in casibus:vt no.s.eo.l.tutor.
b Diminuendi causa.] sed bona fide bene potest transigere : ut j. de fur.interdum.§.qui tutelam.& C.de transact.l.præses.& fa. C.de pa.l.pactum.& de iureiu.l.iusiurandum.§.si tutor.& j.pro emp.l.qui fundum.§.si tutor & s.eo.l.tutor qui tutelam.& de offi.proc.cæ.l.i.§ item.& C.eod.l.non omni.& j.de furt.l.tutor.& inst.qui.al.licet.§.pen.& §.fin.

f Dedisset.] & bene dedit administrationem Mæuio fratri suo:ut cum dixit in prin.l. Titium & Mæuium tutores do &c. sic ergo non rectè solutum est Titio tantum.
g Sufficiat.] ad alimenta.Accur.
h Arbitrio.] cum nõ sint tutrices:ut s.eo.l.quidam.§.Papinianus alioquin contra: ut supra,proxi.dixi.Sed nũquid exquirent tutores opiniones mulierum? Respon.nõ:quia tutores plenam administrandi habent potestatem.secus si filijs nõ institutis legasset alimenta arbitrio illarũ, tunc exquireretur earum arbitrium:& si iniquum esset, corrigeretur:ut j.de leg.2.l.1.& de an.le.l.si cui annuũ. hic aũt filios instituerat, & eis præstari alimenta arbitrio mulierũ uoluit, quasi ipsæ tutrices essent: quod esse non potuit. Azo.ut s.de testa.tute.l.iure nostro.& facit ad l.istã supra pro soc.l.si societatem.§.fin.& l.se.& j.de uer.obl.si quis arbitratu.& j.de ope.lib.l.si libertus.

Titium.] CASVS. Filijs meis dedi tutores Titium extraneum,& Mæuium fratrem meum.& ita subiunxi: uolo quòd omnia gerantur cum consilio Mæuij fratris mei. quod si ne eo fiet nolo ratum esse. & uolo quòd Marina & Ianuaria æstiment quantum est necesse filijs meis quolibet die pro alimẽtis. posteà debitores pupillares soluerunt soli Titio certe non liberantur.Item non statur arbitrio dictarum mulierum de alimentis imo committitur arbitrio boni uiri.

†li.2.Respon.

†In Duar. [Greek text]. Titius &c. i.Volo efflagitióque ut oia ex inia ac cõsilio Mæuii fratris mei gerant: qđ sine ipso gestũ erit, irritum esto.

Tutores.] Quidam pupillus hẽbat tutores pro rebus Italicis, & alios pro prouincialib. in Italia aũt inuenerũt tutores Italici instrumẽta debitorũ prouincialiũ nunqd tenentur ea exigere? certe non, sed debent hoc manifestum facere tutoribus prouincialibus.

A matre.] tutor à matre datus filijs suis, si distrahat bona pupillorũ, ea à posidentib. vendicabunt pupilli.

Præfectus.] Testator dixit pec.quã relinquo filijs meis, nolo mutuari alijs.sed si tutores nolũt sibi retinere, & soluere de libra.4.denarios, placet mihi. & tutores dixerunt,placet nobis. posteà tutores alijs mutuauerũt dictam pec.ad tres denarios in libram.certe ipsi tenentur præstare pup. 4.denarios de libra dictæ pecuniæ.

Lucius.] Quidam instituit sibi hæredem Lucium Titium.Iste Lucius à tutore quorundam pupillorũ mutuã pe.accepit,& rẽ dictę hẽditatis ei obligauit.procedẽte tpe fiscus abstulit dictam hẽditatẽ Lucio Titio, eo quòd ipse non uindicauit mortem illius,qui eum hæredem instituerat:& sic dictũ pignus abstulit dicto tutori.vñ non põt esse salua pecunia pupil. cum ipse Lucius Titius eorũ debitor fortè non sit soluendo nunquid erit illud nomẽ piculo tutoris? & certe nõ.

Altero.] Duo fratres erãt socij oium bonorum.unus decessit filio impubero relicto hẽde,& eius impuberis fuit tutor frater superstes, & oẽs res cões sibi tutori & nepoti uẽdidit cuidã in bona fide,& habuit prætium.posteà dictas res emit suo noie,& negotiatus est super eis,& multa lucratus est.finita posteà tutela petit ab eo pupillus medietatem lucri.certe non põt : sed vsuras de sua parte pecuniæ bene põt ab eo petere.

Tutor.] cum diuisa esset administratio inter tutores prouinciales & Italicos:creditor pupilli prouincialis conuenit tutores Italicos,& ipsi ei soluerunt. certe bene reputabunt hoc pupillo in ratione.Viu.

donare, a vel diminuendi b causa cum his transigere.& ideo eum, quod minus tutori soluit, à pupillo in reliquum conueniri posse.

Iussus facere cum consilio alterius si quidem est particeps officij, tenetur cum requirere, & sequi:alias secus.Bar.

Scæuola. LEX XLVIII.

Titium & Mœuium c tutores qs dedit,& ita cauit:Volo d † & rogo oĩa fieri cũ Mæuij fratris mei consilio: & quod sine eo fiet, irritum sit. e Titius solus à debitoribus exegit,an libertati essent, quæritur? Respondi, si & administrationem Mæuio dedisset f non rectè solutum. Quantum autem filio meo diurnum sufficiat, g Marina & Ianuaria æstimabunt. Quæro, an contenti esse debeant tutores arbitrio h mulierum? Respondi, sumptum boni viri arbitrio faciendum.

Ad tutorẽ apud quẽ inst̃ra ad administrationẽ alterius ptinentia,reperiunt,ptinet alteri notum facere, alias tenebit. B.

Tutores dati ad res Italicas,instrumenta Romæ repererunt debitorum prouincialium, i vt pecunia Romæ,aut vbicunque petitum fuerit, soluatur. Quæro, cum neq; debitores in Italia essent, neque eorum prædia,an hęc exactio ad Italicæ rei tutores pertineat? Respondi,si prouincialis contractus esset non pertinere : k respice re tamen ad officium eorum, l ne instrumentorum m ignorantia n contractus eos ad quos o administratio pertinet, lateret.

Res non legitime uenditas potest pupillus uendicare. Bar.

A matre datus testamento tutor,cum putaret p se tutorem esse, distraxit q bona materna, & paterna pupillorũ, & decessit nõ soluẽdo. r quęritur,an pupillus res possit vẽdicare? Respõdi,si manerẽt s res pupilli, † vẽdicari ab eo t posse.

Ea quæ tutor potest facere pupillo, & pro se licite,faciendo simpliciter, uidetur pro se facere.Bar.

Prçfectus legionis ita testamẽto cauit: Volo vt sit in arbitrio tutorum filij mei, si voluerint huius summę u vncias inferre vsurarum nomine,ita, ne nummi dispergantur. Quæro, si apparuerit pecunia fœnerata x à tutoribus,iudicio tutelę vnciarias vsuras, an verò eas quas stipulati sunt, præstare debeant? Respondi, si secundúm voluntatem defuncti elegissent vsurarum præstationem, neq; pupilli nomine in fœnus dedissent, y id præstari, quod testator voluisset.

Damnum subito emergens in re pignorata, tutori non imputatur.Bar.

Lucius Titius z mutuam pecuniam à tutore a accepit, & rem hæ

i Prouincialium.] continebatur autem in illis instrumentis,ut pecunia &c.
K Non pertinere.] vt & s.eo.l.vel in partes.Sed contra.s.eo.l.tutores qui.§.hæres.sed ibidem pertinebat ad eum.
l Officium eorum.] tutorum Italiæ.
m Instrumentorũ.] & hoc dico &c.
n Ignorantia.] i.propter ignorantiam contractus laterent &c. & facit supra,titu.i.l.fina.§.fina.

†Vindicari, in P.F.

Tutor contutorem docere tenet.

†Vncias usuras,in P.F. Porro uncias vsuras iterpretat Bud. q̃ singulos nummos e centenis quotannis efficiunt.

o Ad quos.] tutores prouinciæ,& not.quòd tenetur vnus docere alium de eo,quod pertinet ad administrationem docti.& fa.s.eod.l.tutores qui post.§.hæres.
p Putaret.] non tñ erat,nisi confirmaretur:ut s.de confir.tu.l.i.
q Distraxit.] de facto.de iure enim non tenet:& ideo uendicat:vt hic & j.de reb.eo.qui neque.& C.de tu.& cura.qui sa.non de.l.in dubium.& j.de do.excep.l.apud Celsum.§.si quis non tutor.
r Non soluendo.] idem si esset soluendo:ut C.si tu.uel cur.etiam. sed tunc posset aliquid consequi pupillus agendo contra hæredem tutoris.nam contra eum agere potest si velit:vt supra,eodẽ.l.tutores qui.§.i.& 2.& § curatores testamento.Item cum decessit non soluẽdo in hæreditate eius non est locus legi:ut j.de hære.insti.l.si quis solidum.Azo.
s Si manerent.] si.i.quia: nec enim potuit præscribi pupillo : ut j. de acq.re.dom.l.bonæfidei.in fi.1.respon.Azo.Vel pone conditionaliter.dic manerent.i.extarent.idem & si esse desierunt dolo posidentis,vel sciens tutorem eum non esse emisset Hug.
t Ab eo.] tempore.
v Huius summæ.] puta.c.marcharum,quas habebat in arca isterlingis.& dic quòd testator timens ne pecunia prædicta dispergatur, uel perdatur: si tutor eam mutuet diuersis nominibus, voluit vt esset apud tutorem,& faceret quod vellet: & daret pupillo vel vnciam de libra, uel denarium de solido in capite anni.nam vncia est duodecima pars assis licet plus ab aliis tutor percipiat:& ualet hoc legatũ: ut infra,de leg.3.l.fideicommissum.§.si hæres.nunc ergo non habet pupillus nisi unum nomen,scilicet tutorem.& facit supra eodem l.3.§.apparet.
x Fœnerata.] non nomine pupilli.
y Dedissent.] quia tunc tenerentur præstare quas stipulati essent tum quia nomine pupilli fęnerassent: tum quia hoc faciendo videntur elegisse contrarium uoluntati defuncti.& facit C.de solu.l.pen.& s.man.l.idemque.§.si mandauero.& pro soc.l.si unus ex socijs.
z Lucius Titius.] hæres cuiusdam, cuius mors erat uindicanda.M.
a A tutore.] quorundam pupillorum.Azo.

c Titium & Mæuium.] hic Mæuius erat frater testatoris.
d Volo.] sequit Græcum,volo vsq; illic,Titius &c.sm Azo.
e Irritum fit.] ergo nec ob.j.de solu.l.quòd si forte.§.1.
f Dedisse.] alioquin si non esset contutor,& sic non haberet administrationem:secus esset: ut j.ea.l.§.1.& s.eo.l.quidã.§.Papinian'. quæ sunt s.& facit s.man.l.idemq.§.si quis.& s.de exerci.l.i.§.si plures.Arg.s.j.de cond.& demon.l.cum tale.§.si arbitratu.

ADDITIO. Dic quòd contraria loquuntur in eo, qui habet potestatẽ ab homine. vñ si ab homine adiudicatur quòd faciat cum consilio alterius,ualet ista adiectio,& est sequenda.hic loquitur in tutoribus, qui licet sunt nominati à testatore.officium tamen habent à lege:ut l.i.i prin.s.de tu.Ideo testator adducendo quòd faciat cum consilio alteri' extranei vel contutoris non habentis administrationem,non potest officium datum à lege infringere:ut hic,& d.l.cum quis.in prin.& §.1.s.ea.l.secundum.Bar.hic:

Dedit.

a Dedit.] Lucius.
b Puberibus.] scilicet factis.
c Hæres non est.] s.Lucius & rectè fuit:vt C.de ijs,qui,ut indi.l.i. & ita apparet modo non tenere obligationem rei hæreditariæ.
d Non pertinere.] quia tempore finitæ tutelæ bonum erat nomen:ut s.l.cum post:in prin.& C.de peri tuto.l.fi.& j.eo.l.Aemilius.
e Bonorum.] scilicet aliquorum uel etiã omnium. nam morte socij societas finita est. Accursius.
f Vtrũ compendium.] imo compendium: ut s.pro socio.l.actione.§.si in rem. & §.morte.& l.verum.§.in hæredẽ.Sol.hic suo proprio nomine, non cõmuniter & C.cõmunia utriusque iudi.l.si patruus.uel ut ibi in §.fi.in rem & facit infra de leg.3 l.fideicommissum.§.si quis illicite.ar.contra j.eo.l.qui negotiationem.

ADDITIO. Pro declaratione huius gl. distingue secundum Bar.hic aut negotiatur nomine communi: aut suo proprio:aut dubitatur.cõi.non est dubium quòd compendium est commune:ut d.l.cõtraria. Sed secundo casu quando nomine proprio:tunc aut de pecunia communi cum pupillo, aut de propria, aut dubitatur. Si de cõmuni,tunc quia res empta efficitur cõis,cõicabitur cõpendium : ut l.actione.§.si in rem.& ibi.no s.pro soc.
g Tutor rerum.] i.cõtractum Vel dic ibi.i.in Italia. ergo potest ibi agi.ut s.de iu l.hæres absens.§ i & l.omnem Sed s j.de cur.bo.dã.l.2.§.quòd si per regiones.sed & illud intelligitur secundum istã.& facit s.e.l.uel in partes & l.tutores qui.§.hæres.& no.in l.inter.
h Reputari.] s.pupillo ab isto tutore.

†Du.quippe cũ illis qui dẽ plene rerum.&c.

reditariã pignori ei dedit. a post trienniũ iam puberibus b ijs,quorũ tutela administrata est,fisco bona defuncti adiudicata sunt: quia mortem eius heres c nõ est ultus. Quæritur, an id nomen pupillus recusare posit? Rñdi,secundũ ea quæ proponerentur, id nomẽ ad onus tutorum non pertinere. d

Tutor qui est debitor pupilli in genere si rem emit suo nomine,non uidetur emisse de pecunia pupilli.Bar.

Altero ex duobus fratribus socijs bonorum e & negotiationis defuncto,hærede filio, tutor patruus vẽditis omnibus cõmunis negotiationis mercibus,& sibi redemptis, negotiũ suo nomine exercuit.Quæsitum est vtrum compẽdiũ f negotij,an vsuras pecũię præstare debeat? Respondi,secundùm ea quæ proponerent, pupillo usuram,non compendium præstandum.

Tutor unius regionis potest soluere creditori alterius regionis.Bar.

Tutor rerum g Italicarum conuentus à creditore prouinciali, ubi rem pupillus habuit,soluit. Quæsitum est, an id in tutelæ iudicio reputari h posit? Rñdi nihil proponi,cur non posit.

Hermogenianus lib. 1. iuris. LEX XLIX.

INter bonorum, i ventrisque curatorem,& inter curatorem furiosi, itemq; prodigi pupillive magna est dĩa: † quippe cum istis k quidem plena l rerum administratio, duob. m autem superioribus sola custodia,& rerũ,quę deteriores n futuræ sunt, uenditio committatur.

INter bonorũ.] CASVS. Curator bonis uel uentri datus non habet plenam administrationem, sed custodiã, licet posit vendere res quæ deteriores futuræ sunt : sed curator furiosi,vel prodigi,vel pupilli, vel adulti bene habet plenam administrationem. Viuianus.
i Inter bonorum.] curator bonorum,& uentris ex una parte alij ex alia.Accur.
K Istis.] s.curatori furiosi,prodigi,& pupilli.
l Plena.] aliás plenè.& aliás plenariè.i.indistinctè vel indifferẽter,seu simpliciter.nam in alijs distinguuntur res perituræ à non perituris.Accursius.
m Duob.] s.curatori bonorum,uentris & rerum.
n Deteriores.] & facit j.de hẽ.insti.l.si quis instituatur.& de carb.edi.l.sed si is.§.quoties.& etiam interuptio usucapionis:ut j.de mun.& ho.l.fi.& alia,quæ sunt necessaria.nam etiam propter æs alienum si dilatio est damnosa,vendit:ut j.qui ex cau.in po.ea.l.Fulcinius.§.adeo.in fi.§.sed alij faciunt ẽt uoluntaria bona, sed videtur quòd tutori assimiletur:ut j.de uen.in pos.mi.l.j.§.item si periculum.Sol.ibi quo ad ea,quæ necesitatem habent.

OB fœnus.] CASVS. Tutores pecuniam pupillarem fœnerare debent,uel de ea prædia comparare:& si non faciant, tenentur ad usuras.& si non possunt soluere in corpore puniuntur.Viu.
o Non exercitum.] quia non fęnerauit pecuniam pupilli,uel omisit fundorum comparationem:quod facere non debuit: ut s.eod.l.ita autem.& l.tutor qui.§.si post depositionem & §.depositi.C.eo.l.nisi.& hoc si fecit per contumaciã:ut & j.de suspe.tuto.l.3.§.tutores.nã si nihil põt ei imputari,s estut s.eo.l.cum plures.§.fi.& l.tutor.§.1.hodie tamen circa fęnerationem est secus:ut in auth.ut hi qui ob.§.quoniam autem.colla.6.

Tutor qui non est soluendo, ob negligẽtiam punietur in corpore.Bar.

Paulus. † LEX L.

OB fœn' pupillaris pecuniæ per contumaciam nõ exercitum, o aut fundorum omissam comparationem, tutor si non ad damnum resarciendum idoneus p est, extra ordinem coercebitur.

Casus fortuitus non imputatur tutori.Bartolus.

Hermogenianus lib.2.iuris. LEX LI.

SI res pupillaris in cursu latronum q pereat, vel argẽtarius, cui tutor pecuniam dederit, cûm fuisset celeberrimus, solidum reddere non posit, nihil eo nomine tutor præstare cogitur. r

Eodẽ mõ quo unus tutor tenet pro alio, eodem modo tenetur fideiussor eius. Bar.

Venuleius libro sexto stipulationum. LEX LII.

SI duo pluresve tutores tutelã administrent, in fideiussorẽ s quidem insolidum, per quemlibet t eorum committitur stipulatio. At si inter eos diuisa sit v tutela regionibus (quod plerunque fit) & alius urbica negotia, alius peregrina administret, tunc ex substantia cuiusque, rei aut committi contra fideiussorem stipulationem,aut nõ committi dicemus. Nam licet omnes tutores sint,& tutelam gerant: tamen cũ quis de ea re quæ extra suam regionem erit,experiri, x uel ad iudicium vocari cœperit, perinde non committitur stipulatio, atque si ei administratio tutelæ permissa non esset, Quantum enim facit in totum denegata, tan

†li.2.fnia.

p Idoneus est.] sic j.de pęnis.l.i.§.generaliter.argum contra s.de offi.pñ.l.illicitas in fi.

ADDITIO. So.ut ibi & C.de pę.l.pœnam.secundum.Bar.

SI res.] CASVS. Si per casum res pupillares amittantur, non tenetur tutor. idem est si deposuit tutor pecu.pu.apud quendam cãpsorem, qui videbatur celeberrimus, & in veritate quasi nihil hẽat: ut fuit Hieronymus galeria.Viu.
q Latronum.] computatur hic casus inter fortuitos : sed secus in furto: ut s.de nau.cau.stabu.l.idem.§.fi.
r Cogitur.] non enim tenetur de casu fortuito, nisi culpa † vel pactum præcedat uel mora:ut C.de ne.gest.l.negotium.Item hic tenetur cedere actionẽ: vt s.de peri.hære.l.item videndum .& facit ad.hanc.l.C.de peri.tuto.l.3.& 4.& infra de reg.iur.l.contractus.§.fi.& C.de pigno.act.l.quæ fortuitis.

†Nõ tñ leuissima:qa pro leuissima si tenet quis posit remoueri. Bal.in l.quæ fortuitis.8.col.ver.sed dubitat de tutore. C.de pig.act.de qua materia vid.per Bar.ibide.& gl.i l.i.s.de fid.inst.

SI duo.] CASVS. Magistratus dedit pupillo duos tutores sine inquisitione, & Titius fideiusit pro eis pro rebus pupilli saluã dis, aut est diuisa administratio inter eos: aut non. si non est diuisa:uno male gerente in tota tutela aliquid,si deiussor prædictus insolidum tenetur: si autem est diuisa, & vnus malè administret, in parte alterius non tenetur fideiussor.Viu.
s In fideiussorem.] dic hunc fideiusisse nomine singulorum tutorum,& nomine omniũ negotiorum pupilli.sed in sequenti casu, licet teneatur pro quouis tutore, non tamen pro omnibus negotiis pupilli nomine singulorum tutorum, sed huius nomine pro istis:illius nomine pro illis teneatur.
t Per quemlibet.] i.pro quouis tutorum delinquente. unde patet quòd pro omnibus fideiusit rem pupilli saluam fore. sed j. non pro quouis delinquente,quia non pro eo, qui delinqueret extra suam administrationem.Item in alio potest esse differentia,quia hic uno delinquente tenetur & alter contutor.vnde põt dici fideiussorem teneri etiam pro non delinquente:quod j. non est : quia non tenetur pro delinquente,nec pro non delinquente.
v Diuisa fit.] non audeo dicere à testatore:quia tunc non satisdãt nisi inter se:ut institutio.de satisdatio.tu.§.1.dic ergo à iudice. Sed pone quòd sit diuisa ab eis inter se, videtur fore quòd quilibet pro sua administratione esset primo conueniendus. Item eius fideiussor, & posteà alius qui alia bona administrasset.& sic video quòd primo cõuenitur qui administrauit:& posteà qui non administrauit: ut s.eodem,l.tutores.§.in eum.& C.si tu.non ges.l.fina.& C.de diui.tu.l.fin.& hic in fine.dicit,quantum enim &c. Sed secundum Azo.& H.verius puto tunc habere electionem pupillum,quem ex tutoribus uelit conuenire insolidum:& sic fideiussorem: ut C.de diuide.tutel.lege.secunda.
x Experiri.] si experiat pro debitorẽ,cuius exactio ad se nõ ptinet delinquit

Universidad de Deusto Biblioteca

delinquit, sed pupillo non præiudicat, licet succumbat: vt s. eo. l. vel in partes, & sic stipulatus rem pupilli saluam fore non committitur. Item si conueniatur extra suam regionem rei vendicatione pro rebus sibi non cõmissis, sed alij tutori: delinquit quidem defendendo se: sed tamen stipulatio non committitur contra eũ vel fideiussorem: & licet succumbat, non nocet pupillo. secus in personalibus, nam contra quemlibet tutorem indistinctè proponuntur: vt s. eo. l. inter. uel aliter dic, ut ibi not.

tundem valet si in ea re, de qua agitur, denegata sit.[a]

¶ Nerat. lib. 1. responsor. L. LIII.

Curator pro minore[b] nõ tantùm dotem dare debet, sed etiam impendia,[c] quæ ad nuptias facienda sunt.

¶ *Ad cõtutorẽ et magistratũ ptinet periculũ tutoris, q satis nõ dedit, si tpe finitę tutelæ reperiã non soluendo: alias secus.* B.

¶ Paul. lib. 2. decretorum. L. LIIII.

Aemylius Dexter magistratus sui tẽpore datis tutoribus cessauerat in exigẽda[d] satisdatione: deinde quibusdam excusatis, à sequentibus[e] magistratibus Dexter tutor assumptus fuerat.[f] creatus conueniebatur insolidum duplici ratione:[g] † quòd cum magistratus esset, & tutores dedisset, satisdationẽ[h] nõ exegisset. Ex diuerso dictũ est, licet satis exactum non esset: tamen in diem tutelę finitæ idoneos fuisse tutores,[i] neque cessationes[k] curatorũ obesse tutoribus[l] debere. Pronunciaui,[m] si in diem finitæ tutelæ idonei pmansissent tutores, licet ei[n] satis[o] non esset exactum, curatorum esse periculum: sin minus,[p] tutorum & magistratuum:[q] † hoc est eius tunc esse periculum, q suspectum nõ fecisset,[r] aut satis nõ exegisset,[s] cùm finita tutela non inueniretur idoneus[t] fuisse.

a ¶ Denegata sit. } s. administratio: ut hic fuit à iudice per dimisionẽ, quam fecit. & no. quantum &c. sic s. pro soc. l. actione. §. renunciare. & j. de acquir. hære. l. si seruus eius qui & facit C. famil. ercisc. l. quoties. & de quadri. præscrip. l. 2. & de præscrip. 30. ann. l. omnes. s. de usur. l. qui scit. Sed ar. contra. s. de vsufr. l. quoties. §. si. & de mi. l. illud. §. si talis.

ADDITIO Dic quòd ibi requiritur speciale mandatum, quia sub generali uerisimiliter nõ comprehenditur, ut in casu illius legis, & in alijs, in quibus exigitur speciale mandatum, secundum Bar. hic.

† Sic i P. F. Halo. aũt legit. & qui i tutor, & quod cũ &c.

Curator. } CASVS. Curator adulti debet ei constituere dotem nubẽ nolenti de bonis ipsius adultæ, & alias expensas circa nuptias debet facere. Viu.

b ¶ Curator pro minore. } puella.

c ¶ Impendia. } facit ad hoc. C. eo. l. sumptus. & l. si curatores. & de nupt. l. in copulãdis. & s. de iu. do. l. quæro. & l. siue. & s. e. l. cũ post. §. i.

Aemylius.] CASVS. Aemylius Dexter erat magistratus & dedit tutores quibusdam pupillis sine inquisitione, & ab eis satisdationem rem pu. sal. fo. non exegit, posteà deposuit magistratum. & cũ excusati essent à dicta tutela quidam ex dictis tutorib. ipse Aemilius Dexter fuit datus tutor eisdem pupillis persequentẽ magistratũ, posteà finita tutela oẽs tutores erant soluendo: sed tñ posteà un' forte factus est non soluendo. uolebant conuenire pupilli quondam Aemylium Dextrum ẽt pro parte illius, qui non erat soluendo: & quia non exegit satisdationem cũ dedit dictos tutores sui magistratus tpe: & quia tutor fuit posteà ipse adiunctus. certe propter aliquam istarũ rationum non potest eum pro parte alterius conuenire. cum ut dictũ est, omnes tutores erant soluendo tempore finitæ tu. Viu.

† Magistratũ ptãs multiplex.

d ¶ Cessauerat in exigenda. } sunt enim quidam magistratus, q habent ius exigendi satisdationem tantum. quidam dandi tutores tantum, quidam utranque potestatem habent. qui habent dandi tantum, non conueniuntur: ut inst. de sa. is da. tu. §. neque. & j. de magi. conue. l. i. §. neque autem. alij conueniri possunt utili act. tu. uel in factum: ut j. de magi. conue. l. si. & no. insti. d. §. neque. Accur.

e ¶ Sequentib. } desijt ergo Aemylius Dexter esse magistratus.

f ¶ Fuerat.] verbum fuerat, cum præcedenti uel sequenti litera legi potest.

g ¶ Duplici ratione. } una quia tutor fuit, & hanc non ponit: quia patet altera q cum &c. Accur.

h ¶ Satisdationem. } rem pu. sal. fore.

i ¶ Fuisse } tutores. } s. dictum est.

K ¶ Cessationes. } quia neglexerunt conuenire tutores statim finita tutela: unde fuerunt in culpa: ut supra, eo. l. tutores, §. adolescens. & l. a tutoribus. §. i.

l ¶ Obesse tutoribus. } s. alijs quos ex facto contutorum nunc volunt conuenire.

m ¶ Pronunciaui. } s. ego iudex super hoc cognoscens

n ¶ Licet ei. } aliàs ei. s. pupillo. i. ad eius utilitatem, alias enim.

o ¶ Satis. } i. satisdatio &c. & sic vel seruo suo uel sibi, uel seruo publice: ut j. de magi. conue. l. i. §. exigere: alias est eis. i. à tutoribus.

p ¶ Sin minus. } i. non sunt idonei tempore finitæ tutelæ.

q ¶ Et magistratuum. } secundum ordinem, quem dixit tam in magistratibus q tutorib. s. eo. l. Lucius. §. cum testo. & j. de tu. & ra. di. l. i. §. nunc tractemus. & j. de magi. conue. l. 5. Azo.

r ¶ Non fecisset. } vt contutores.

s ¶ Non exegisset. } vt magistratus.

t ¶ Idoneus. } s. tutor à quo debuit exigi satisdatio. & facit C. de p̃ba. l. ex persona.

v ¶ Non æxistimo maximis. } i. conuentis.

¶ *Tutor põt accipere pecuniam pupilli mutuo à contutore, uel à seipso palàm & bona fide, & non clàm.* Bar.

¶ Triphoninus libro 2. disputationum. LEX LV.

Non existimo maximis[u] usuris subijciendum eum,[x] qui à contutoribus suis mutuã pecuniã pupilli accepit, & cauit,[y] certasque vsuras pmisit, quas & alij debitores pupillo depẽdunt, q a[z] hic sibi[a] nõ cõsũpsit, nec clã, nec quasi sua pecunia licenter † abutitur: & nisi his[b] vsuris á cõtutore mutuum ei darẽt, aliunde accepisset.[c] Et multũ[d] refert, palã aperteq; debitorem se, vt extraneũ[e] & quemlibet, facere[f] pupillo: an[g] sub administratione tutelæ pupilliq; vtilitate, latẽter † sua cõmoda pupilli pecunia iuuaret.[h]

¶ Idem lib. 14. disputa. L. LVI.

Tres tutores pupillo da--

x ¶ Eũ. } cõtutorem

y ¶ Et cauit. } de ea reddenda. Et nor. quód tres casus hic ponit. Primus quando à contutore accepit qđ potest. ut hic, & infra, de author. præst. l. 5. in prin. & §. 1. & tunc conuentas: ut hic. si modo non excedant legitimas. Secundus quando clam, quod non licet: & tunc centesimas vt supra, de neg. gest. l. qui sine. Tertius quando palam ipsemet accepit sibi, quod potest: ut hic, & s. eo. l. quoties §. non tantum. & tũc pupillares: ut s. eo. l. tutor qui repertorium §. q autem, id est, quas p̃test pupillus pupillari secundum conditionẽ suæ personæ: ut C. de vsu. l. eos. §. super. Ad primum casum facit, quod no. C. de contrah. emp. l. cum ipse.

† Hæc quæ sequitur usque in fine huius capitis reiecit Halo. habẽtur tamen in P.F.

z ¶ Quia hic. } hic latẽter intra secundum casum.

† Latẽter.

a ¶ Sibi. } bene dixit sibi: quia si ipse tutor de pecunia pupilli clã accepit, tenetur ad centesimas: ut s. eod. l. tutor, qui repertorium. §. pecuniæ.

b ¶ His. } s. conuẽtis.

† Quia qui male agit odit lucem ut in c. s. luit, cũ glo. sup verbo odit lucem, extra de off. & del.

c ¶ Accepisset. } si c s. de neg. gest. l. & in contraria.

d ¶ Et multum. } accedit ad tertium inserendo adhuc fm casum.

e ¶ Extraneum. } No. argu. de tanquam. sic s. de adopt. l. si pater. § qui duos.

f ¶ Facere. } s. tutor.

g ¶ An. } hic est secundus casus. & tenetur ad centesimas.

h ¶ Iuuaret. } hic & furti tenetur: ut j. l. proxi. §. i. & de tu. & ra. di. l. i. §. pen. Item facit s. de ritu. nu. l. si.

Tres tutores.] CASVS. Titio pupillo fuerunt tres dati tutores. vnus administrauit: secundus mandauit gerendam cuidam extraneo: & ille extraneus quædam administrauit, & quædã non. Tertius nõ administrauit per se aliquo mõ, nec extraneo mandauit administrationẽ, sed tutori primo administrãti cõmisit suã administratiõis partẽ, & accepit ab eo fideiussorẽ rem pu sal. fo. postmodũ finita est tu. & inuenit non soluendo tpe depositi officij ille qui primus administrauit. vnde pupillus quondam uolebat conuenire ex persona illius, q non erat soluendo, fm & tertiũ tutorẽ. & ipsi dicebant, nos ñ debemus conueniri ẽt pro nra parte, nedum pro aliena, nisi in subsidiũ, q a nos nõ administrauimus: vt s. eo. tutores qui. §. in eum. q̃ritur q d iuris sit? & añ quã rñdeat, quædam interierit à uersi. & tutorũ &c. usque ad ver. non solum ergo &c. ubi est rñsio tali mõ, q allegatio secundi & tertii contutoris non ualet. quilibet enim eorum gessisse vr cum aliis tutelam gerere mandauerint: & iõ pro sua parte non debẽt conueniri in subsidium, sed principaliter: & pro parte contutoris nõ soluendo existentis debent teneri. si aũt fuit aliquid in tutela, q d nõ fuit p aliquẽ administratũ, illud dẽt cõiter ad oium periculum ptinere citra aliquẽ ordinẽ substitutionis, nisi illud non gestum esset appendicium illorum, q̃ gessit tutor tutelam administrans pro parte p extraneũ, qui mandauit: quia tunc ad eius solius periculũ dẽt pertinere. Viso casu proposito vsque ad §. qđ aũt. &c. reuertamur ad uer. & tutorũ &c. & vltra dicamus. & scias igitur q tutorũ administrantiũ alij habent diuisam administrationẽ, & alij nõ, illi qui non habent diuisam tenentur insolidũ, si unus inueniat non soluendo. si aũt fuit diuisa administratio, non tenetur aliquis eorum nisi pro sua parte. Sed q d si tutores surripiant res pupilli, nunq d tenent isolidũ in duplum actione de rationibus distrahendis, & si unus pstet duplũ uni, nihilo minus alij insolidũ teneant? Et vr q sic: quia in alijs furibus hoc euenit, sed tñ non est verum: quia tutores surripiendo aliquã rem de administratione non videtur contrectare, uel furtum facere, sed male se in administratione habere: ipse etiam tutor in duplum conuẽtus actione de rationibus distrahendis & exactus non poterit cõueniri ad rem

ad rem surreptam, uel eius æstimationem condictione furtiua.

¶ Quod autem. } Dictum est in prin. huius legis & in §. non solum. contutores soluendo existentes conueniri posse pro contutore nõ soluendo existente. nunquid est hoc uerum semper? & certe non. est enim tunc tantum uerum, quando tutoribus soluẽdo existentibus imputari potest, q dico contutori permiserunt administrationem, cum non deberent permittere. quod scire possumus ex qualitate personæ ipsius contutoris, ueluti quia aperte prodigus est, uel bona eius uendita sunt tempore, quo prętor contutorem. dedit. isto enim casu bene imputatur cõtutoribus. Item possumus scire ex intercapedine temporis, puta q a pater, qui dedit filiis tutores in testamento, ita cito decessit post testamẽtum à se factum, qđ ignorauit aliquid eorũ accidisse tutori post factũ testamentum, puta quia post testamẽtum a patre factum dictus tutor aperte factus est prodigus, uel bona sua uenierunt, nam & in isto casu imputatur contutoribus quare permiserunt ei administrationem. & idem dico, quando pater qui dederat tutores filiis in testamento, destinauit testamentum mutare: & non fecit propter mortem cito superuenientem. q. d. si uixisset pater multo tempore post testamentum, & sic præsumeretur eum scire tutorem esse prodigum, uel bona eius vendita fuisse, uel etiam in veritate sciret, & non repulit eum a tutela filiorum, non imputabitur contutoribus quare ei permiserunt administrationem, & sic pro eo non tenebuntur, cum non est soluendo. Vi.

† Sic in P. F. Halo. autem legit, & in tertio gerendã mandauit. tertius nihil omnino gessit.

† pœnæ deprecatio, scripsit Halo. eum hac tñ cõuenit Flo. lectio.

† Hac quæ parente si i clusa sunt ñ habẽtur in Du. exempl.

ti sunt.[a] vnus tutelam gessit, & soluendo non est. † secundus Titio gerendam mãdauit, & Titius quædam administrauit. tertius nihil omnino gessit. Quæsitum est, quatenus[b] quisque eorũ teneaẽ. Et tutorum[c] quidem periculum cõe est in administratione tutelę, & insolidum[d] vniuersi tenentur. Plane si numerata pecunia pupilli inter eos distributa est,[e] non in maiorem summam quisq; eorum, quàm accepit, tenetur. Sed si ipsi tutores rem pupilli furati sunt,[f] videamus an ea actione, q proponitur ex lege xij. tabularũ[g] aduersus tutores in duplum, singuli insolidum teneantur, & quã uis vnus duplum præstiterit, nihilominus etiã alii teneantur. Nam in aliis furibus eiusdem rei pluribus, non est propterea cæteris † pœnæ deprecatio, q ab vno iam exacta[h] est. Sed tutores propter admissam administrationem non tam inuito domino cõtrectare[i] eam uidentur, quàm perfide agere. Nemo denique dicet vnum tutorem & duplum hac actione[k] præstare, & quasi specie cõdictionis[l] aut ipsam rem, aut eius æstimationem. Non solũ[m] ergo gessisse tutelam crediturus, qui † (vel ipse gessit, vel) alii gerendam mãdauit:[n] sed & qui satis a contutore accepit rem saluam pupillo futuram, eiq; † permisit administrationẽ totius tutelæ[o] nec potest se deffendere constitutionibus[p] quæ iubent ante cõueniri eũ, qui gessit. ¶ Itẽ i eo qđ nemo gessit, nõ utique eius periculũ est, q quędã gessit, sed cõmuniter omniũ. Exigi autem ab eo solo periculũ ob alia, quæ non gessit, non oportet[q]: nisi qua talia sunt, quæ uel consummationem cæptorũ ab eo desiderabant, uel ita coniũcta fuerunt, ut separari[r] non debuerint ¶ Quod † autẽ dicitur[s], desiisse[t] soluendo esse uel non esse, & contutores p̃stare debere. uideamus qualem intellectum habeat, itẽ utrum sufficiat nihil diminutum esse de facultatibus cõtutoris ex quo tempore datus est, sed eãdẽ faciem patrimonij permansisse[u]: an & si nihil post accidit, quod palam facit diminutionem patrimonij. debeat tamen contutor iquirere fortunas cõtutoris. Sed hoc[x] ex psonæ qualitate[y], & ex temporis itercapedine, quo testamẽtũ factum est, usque ad mortẽ patris aliam æstimationem[z] accipere debet. Nã † aperte p̃digo[a], uel cuius bona væniereunt (licet obreptum[b] fuerit prætori, q decreto eum dedit (permittere[c] contutori † administrationẽ non debet[d].

a ¶ Dati sunt. } à testatore uel iudice.

b ¶ Quatenus. } i. inquantum. Accur.

c ¶ Et tutorum. } altius orditur. Accur.

d ¶ Insolidum } hoc cum non est diuisa uel etiam a se. alias secus: ut C. de diui. tu. l. 2. & s. e. l. si duo. Accur.

e ¶ Distributa est. } i. diuisa a testatore, uel a iudice, ne contradicat superiori. respon. proxi. facit s. de positi. l. si duo.

f ¶ Furati sunt. } scilicet omnes unam rem.

g ¶ Duodecim tabularum. } s. de rationibus distrahendis, non autem de actione furti, quia de ea aliud erit, ut j. e. §. sed tutores &c. Item q a illa est ex legib. non ex l. xij. tab. secundũ Azo. sed certe imo est ex l. xij. tab. furti non manifesti. ut insti. de noxa. §. sunt autem licet manifesti p̃toria sit, ut insti. de perpe. & temp. act. §. j.

h ¶ Exacta est. } ut C. de condi. fur. l. j. & j. de fur. l. vulgaris. in fin. & s. ad leg. Aquil. l. item mela. §. si plures.

i ¶ Contrectare eam. } scilicet pecuniam. & ita uelamen administrationis temperat furtum. sic j. tit. j. l. i. in prin. Sed arg. contra. s. de infamibus. l. athletas. §. ait prætor.

k ¶ Hac actione. } s. de rationib. distrahẽdis, quæ daẽ in duplũ pretij. rei uel ipsius pecunię surreptę. non in duplũ iteresse. ut j. de tu. & ra. di. l. j. §. cõsiderandũ. sic ergo. no. duplũ nõ posse peti p hac actionem, & simplũ per condi. Sed cõtra. s. de cõdi. fur. l. si p fure. §. furti. & pro socio. l. rei cõmunis. quę sunt cõtra. So. ibi in actione furti. hic in actione de rõnibus distrahendis. & hoc q a in ea unũ simplum est rei persecutio. ut j. de tu. & ra. dis. l. hac actione. in fi. & hac ratione tollitur per actionẽ tutelæ. & illa p istã: ut d. ti. l. i. §. in tutela. Sed quare hic non est totum duplum pęna, ut in furto? Rñ. administratio tutelę mitigat delictum. ut hic dicit, sed tutores &c. Alij soluunt q nemo dicet. s. male. unde bñ dixit q dicit peti duplũ & simplum. alij q ab uno eorum possum habere simplum uel duplũ, uel ab altero duplũ, ab alio simplũ. cęterum habere duplũ & simplũ ab uno: itẽ & ab alio, nemo dicit. prima placet.

l ¶ Condictionis. } s. furtiuæ, quę datur in tutorem: ut j. de tut. & ra. dis. l. actione. § j. & uenit in ea res uel æstimatio. ut hic, & s. de condi. fur. l. in re furtiua. uel id est actionis tutelæ quæ est condictio, cũ personalis sit actio: ut insti. de actio. §. appellamus. item & pœnam furti: s. duplum, dicam uenire in actione tu. quia primo act. furti nascitur quam tutelæ, quia tutela durante. licet intẽtari non possit nisi ea finita: ut infra. de tu. & ra. dist. l. si tutor. §. fin. & l. seq. ergo deuoluitur in actionem tutelæ. ut sup. de neg. gest. l. diuortio.

† Alias, & qui.

m ¶ Non solum. } quia gerentes tenetur insolidum: ut supra, in princ. ergo dicit quis dicitur gerere.

n ¶ Mandauit. } ut s. e. l. ita autem. sup. gessisse. Sed arg. contra. j. de excusa. tu. l. si.

o ¶ Tutelæ. } quod fieri potest. ut institu. de satis da. tut. § j.

p ¶ Constitutionibus. } quarum intentio est C. de diuit. tutel. l. fin. & C. si tut. non gest. l. fina. & s. e. l. tutores. §. in eum.

† de sensu huius tex. uid. 10. Annib. 1. J. nemo p̃t not. 398. d le j.

q ¶ Non oportet. } ut C. si tutor non. gest. l. si. in si.

r ¶ Separari. } ut labor colligendæ segetis. labor excutiendorum granorum à paleis. & ad hoc infra de magi. conuen. l. duo. & sup. de procur. l. q proprio. §. item quæritur. et. j. de tu. & ra. di. l. si tutor post. & sup. de nego. ge. l. eum actum. & s. de redhibitoria. l. plerumque, & j. si q d i frau. pa. l. j. §. quamuis. & C. communia vtriusque iu. l. possessionum. Accursius.

† de sensu huius lex. Hier. Butigell. in l. is cui. bonis. no. 12. de uer. ob.

s ¶ Quod autem dicitur. } in princ. huius legis. dicitur enim tutorem ibi desiisse esse soluẽdo tempore administrationis, uel non fuisse ab initio. & dicitur contutores pręstare debere hoc damnum pupillo. q a dicitur ibi uniuersos insolidum teneri. est enim eis imputandum quia non exegerunt satisdationem, uel non remouerunt eum ut suspectum: ut supra. e. l. Aemilius. & l. etiam. & l. quoties. § constat. unde cum non sit soluendo tempore depositi officij, alij pro eo tenentur. ut C. de pb. l. ex persona. & C. de diui. tu. l. j. & 2. secus tamen obseruatur in magistratibus. quia non tenentur pro tutore, si ab initio fuit soluendo. ut j. de magi. conue. l. j. §. si magistratus. secundum hoc penitur uerbum autem, pro certe.

† Alias, cõtutor

t ¶ Desiisse. } sub. de eo qui dicitur desiisse &c.

v ¶ Permansisse. } licet nihil sit additum, & sic tunc non sit culpa: an uero sit culpa, licet nihil sit diminutum.

x ¶ Sed hoc. } nunc respondet.

y ¶ Ex qualitate. } quę honesta est, & carens omni suspicione. & tunc non imputantur contutori. secus si erat suspectus, & modicæ fidei. Az. Item & de hoc dicit j. ibi, nam aperte &c.

z ¶ Aestimationem. } i. sentẽtiam & opinionem. Azo. Et no q innuit hic q etiam ex uoluntate patris excusari possit, qui non petiit satisdari a cõtutore, si pater cum hoc sciret, talem eum dedit tutorem. si autem tempore testamenti erat honestę vitę, postea ante mortẽ uel post mortem cæpit esse malę, tunc secus. Idem si credebat testator eum esse alterius vitę quam erat.

Obreperu qui fit. Personę status considerandus est.

a ¶ Prodigo. } s. contutori. quod est j. & acce personę qualitas, nõ autem hic intercapedo. quia a iudice fuit datus. ut subiicit.

b ¶ Obreptum. } i. per mendacium impetratum. sic j. de reb. e. l. magis. §. pe. & de fideicommiss. lib. l. cum uero. §. penult.

c ¶ Permittere. } scilicet prętor.

d ¶ Non debet. } etiam si satisdet prodigus. quia satisdatio &c. ut inf. de suspect. tu. l. quia. Item no. considerari statum eius, cuius bona veneunt. sic & s. de procura. l. Titius. Item no. q hic loquitur de tutoribus datis in testamento, uel a iudice, uel etiam a lege iam administrantibus. & unus vult sibi ab alio satisdari uel propter paupertatem,

tem, uel suspicionem, uel quia transfert in eum administrationem, ut in princ. huius. l. non autem loquitur in ipsa confirmatione. quia tunc non dicerentur contutores adhuc. Item qualiter alicui eorum imputaretur culpa. cum adhuc tutor non esset? Item potest dici quod prius dixit, si iam confirmati erant, licet nondum administrare incepissent.

a ¶ Et potuit. hic est in tercapedo, & etiam personę qualitas. et facit j. de confir. tuto. l. in confirmando. & l. vtilitatem.

T Vtor. CASVS. Tutor uendidit animalia pupilli Titio, puta x. boues. Titius non vult soluere precium, nisi pro quinque tutor retinuit sibi alia quinque. & posuit pro eis tantum pretij in rationibus pu. quantum ei Titius conuenerat. & hæc omnia bona fide fecit, et palam. postea decessit hic tutor hęrede relicto. quæritur utrum pup. possit uendicare dicta animalia & eorum fœtus ab hærede tutoris. Et dicitur quod nó Vi.

b ¶ Tutor rerum. Vel dic quod seruari nó poterant res istæ & animalia. Vel dic quod erat superuacua. Vel dic quod loquitur iure isto. ne sit Contra. C. eo. l. lex. in fin. Vel dic cum decreto uendita. Item ad bruta animalia referas. non ad ancillam, cuius partus non dicitur fructus, ut s. de usur. l. in pecudū. & sic non haberent locū sequentia.

c ¶ Idem. scilicet pretium, uel idem tutor.

d ¶ Tulit. i. expendit.

e ¶ Defuncto tutore. idem si eo uiuo quantū ad fructus fructuum, qa non uidetur prædo, qui pretium numerauit. ut s. de peti. hær. l. sed & si lege. §. scire. Accur.

† In P.F. annis vigitiquatuor esset.

† In P.F. vindicaret ut & paulo post uindicare.

† li. x. Digestor.

Et potuit[a] aliquid pater eorum post testamentum factū accidens ignorasse: aut cum destinatum haberet mutare testamentum, id nó fecisse.

¶ Rem pupilli iuste uenditam pōt tutor sibi licite retinere, si emptor pretium non soluit, & ipse tutor ptium de suo in utilitatem pupilli cōuertit. h. d. & est singularis & notabilis casus. B.

¶ Scæuola li. 4. Digest. L. LVII.

T Vtor, rerum[b] & animalium pupilli vēditionem fecit: sed quædā animalia, emptorib' ptiū non soluentibus, retinuit, & apud se habuit. pretium idem[c] rationibus pupilli accepto tulit,[d] ex iis aliquot nata sunt, defuncto tutore,[e] hæres eius eandem tutelam administrauit, & animalia annis plurimis possedit. Quæsitum est, an cùm is cuius tutela administrata est, † annorū xiiij. esset, iure animalia † vendicaret. Respondi, secundum ea, quæ proponerent, pupillum ea vēdicare nó posse.[f]

¶ Imputatur tutori si ex instrumentis in inuentario exemplatis potuerit conuenire debitores, & neglexit. Bar.

¶ Idem. LEX LVIII.

C Hirographis debitorū incēdio exustis, cum ex inuentario tutores[g] conuenire eos possent ad soluēdam pecuniam, aut ad nouationem[h] faciendā cogere, cum idem circa † proprios debitores propter eundem casum fecissent, & id omisissent circa debitores pupillorū, an si quid propter hanc eorum cessationem pupilli damni contraxerīt, iudicio tutelæ consequantur? Respondi, si pbatū[i] fuerit eos tutores hoc per dolum vel culpam prætermisisse, præstari ab eis hoc debere.

¶ Facta appellatione pendente, si appellans succumbit, officio iudicis appellationis in statum pristinum reponuntur. Bar.

¶ Ab eo, qui sententia præsidis bonis ademptis[k] relegatus erat (cū & permissu principis appella tio eius recepta sit, quam is q. pnūciauerat, nó receperat) fundū emerat pupillus, interuenientibus tutoribus, & appellatione in iusta pronunciata, fundus ei ablatus est[l]. Quæsitum est, an tutelæ iudicio pretiū fundi pupillus cō si qui a tutorib. possit? Respondi, si scientes emerūt ab eo, † q in ea causa etiamnū obnoxius sententiæ priori[m] esset, tutelæ iudicio eos teneri.

¶ Si tutor facit id, quod testatoris iussit, præsumitur indubio nomine pupilli facere, licet non exprimat. Bar.

¶ Idem. LEX LIX

Q Vi negotiationē † per Pāphilum & Diphilū prius

pillo dictum fundum. nunquid recuperabit a tutoribus. Et dicitur quod sic. Vi.

g ¶ Tutores. alias contutores. id est qui simul erant tutores. sed tria quæro. Primo quomodo probatur per exempla. ut in authen. ut spon. lar. §. ij. col viij. quæ est contra? Respon. authoritate iudicis fuit publicatum ut in authentic. ut fra. fili. §. illud. collat. viij. sicut fit in testamento conditio- in scriptis. ut C. de testa. l. ij. Ideoque dicas secundum Azo. quod tota series instrumentorum contineri debet in inuentario, licet secus in creditoribus, ut infra de bon. authen. iud possidē. l. fina. Secundo, nunquid sufficeret probatio amissionis seu casus Respondet. non, ut C. de testa. l. testium. in fine. nisi contra illum qui causam amissionis prestitisset, ut C. de probatio. l. si de possessione. Tertio quomodo probatur per exemplum, cum nec ipsum chirographum probaret? Respond. quia in eis fuerat subscriptio trium testium & causa debiti adiecta. & sic proficiebat ad cōparationem literarum & ad ueritatem adiuuandam, si aliud adminiculum esset. puta ueius testis. ut C. de probatio. l. instrumenta. & de non nu. pec. l. generaliter. & C. de fi. instru. l. comparationes. non dico quod superessent testes, qui interfuerint confessioni factæ causa adiecta, quia tunc per eos solos probaretur, secundum Azo. & H. sed non uideo qualiter fiat comparatio, quia combustum est, & inuentarium habet alias literas, ex quibus non fiet comparatio. Item nec ueritas poterit inueniri, cum sit combustum. quare dicas quod hęc chirographa fuerunt publica instrumēta. cum enim dicantur a chiros, quod est manus, & grapho, quod est scribo. ita instrumenta publica sicut priuata possunt dici chirographa. sic large ponitur C. etiam ob chirographariam pe. in rubrica. Item collige hic inuentarium debere fieri coram iudice ordinario, cum fuerit publicatio facta. ut & not C. e. l. tutores. & no. s. e. tutor qui repertorium. in prin.

Exēpla an probent.

† In P.F. res: debitores. sed hic rectius, ut ostēdit sequētia uerba hac debitores pupillorum.

† Du. qui eā cā esset ut obnoxi' &c.

† li. 11. Digest.

† de intell. huius. l. ui. Ruin. in l. hoc edi. §. nuntiatio nó 76. de no. op. nun.

f ¶ Non posse. ergo tenet emptio, quam sibi fecit se authore. & sic est contra. infra. tit. j. l. i. & l. v. §. item ipse tutor, quæ est contra. Solut. non uendicat, nisi reddat quod in utilitatem suam uersum est, secundum quosdam. ut C. de prædi. mino. l. si prædium. Vel ideo non uendicat. quia vsucapta sunt ab hærede tutoris titulo pro hærede. ut infra pro hære. l. plerique & erit hoc in extraneo herede. non in suo. ut C. pro hęrede. l. nihil. Item & in extraneo ita demum si tutor habuit bonam fidem. l. cet in iure erraret. ut supra de petitio. hæred. l. sed & si lege. §. scire. Argu. contra. supra de iur. & fact. ignor. l. iuris ignorantia. & l. error. sed dic ut no. in dicto. §. scire. sed M. dixit extraneum posse vsucapere etiam si defunctus habuit scientiam rei alienæ. Et no. quod hęc in hærede non in tutore habent locum. cui iuris error nocet quantum ad usuc. ut infra de vsucap. l. nunquam. Vel tertio ideo non uendicat, quia bona fide percepit fructus tales, non quod ipse tutor a se potuerit emere. & hæc ratio est bona in natis ex animalibus pupilli, qui sunt fructus. non in ipsis principalibus, in quibus remanēt primę duę solutiones. Vel dic quarto ad omnia quod hic palam & bona fide emit. ut infra tit. i. l. pupillus. §. sane. & C. de contrahenda emptio. l. cum ipse. Ex prædictis modis soluuntur alia contraria de contrahen. emptio. l. non licet. & l. si in emp. §. fi.

C Hirographis. CASVS. Tutor coram iudice inuentarium rerū pup. fecit, & ibi instrumenta pupil. posuit, sicut moris est. postea dicta instrumenta combusta sunt casu. tutor non conuenit debitores, qui conuenebantur in dictis instrumentis combustis, cum posset eos conuenire ex inuentario. & hoc fecit dolo uel culpa. certe si debitores prædicti efficiantur non soluendo, tutor tenebitur pupillo.

¶ Ab eo. Titius fuit accusatus de aliquo maleficio coram præside, & præses eum relegauit, & in sententia ademit ei omnia bona. ipse appellauit, & præses appella. non recepit. unde ipse iuit ad Imperatorem, & tantum ei cum amicis supplicauit, quod fecit recipi dictam appella. pendente hac appella. quidam pupillus cum authoritate tutorum suorum emit a dicto Titio fundum de dictis bonis. postea appella. fuit pronunciata iniusta, & prima præsidis sententia confirmata in qua ademerat bona Titio prædicto. unde fiscus abstulit pu-

h ¶ Aut ad nouationem. i. ad promissionem nouam faciendam. & sic no. q si amisi instrumentum, cogitur de nouo debitor promittere. uel si est imbreuiatura, iterum fiet.

i ¶ Probatum. a patre pupilli. quia pręsumitur pro tutoribus: quia iam conuenerant quosdam debitores, ut prædixi. Item & quia qui dolum dicit &c. ut supra de proba. l. quoties. §. qui dolo. & potest hic no. quod est C. de pign. actio. l. si creditor. uerum hic nō dicit amisisse, sed prætermisisse. & de his dixi supra de eden. l. si quis §. fi. & l. seq.

k ¶ Ademptis. expresse, non tacite. ut C. de pęnis. l. deportatorum & j. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. Vel dic q nec expresse, licet factum teneat. ut d. §. ad tempus.

l ¶ Ablatus est. Sed contra uidetur, cum agatur ex secunda sententia tantùm, cuius tempore hæc res erat alienata. ut supra de iis, qui no. in fa. l. furti. §. j. Respon. officium iudicis imploratur, ut alienatio facta pādente appel. rescindatur. quia nihil no. peuden ap. &c. ut j. nil no. penden. Azo. Item contra. s. e. l. Titium. §. Lucius. Sed ibi non erat mota controuersia, uel lata sententia tempore alienationis, hic sic. Item ibi tutores ignorauerunt. hic sciuerunt factum. propter quod abstinere debebant.

m ¶ Priori. alias prioris. s. iudicis priori. Accur.

Q Vi negotiationem. CASVS. Pamphilum & Diphilum seruos meos manumisi, & postea feci eos exercere pro me aliquam negotiationem. puta mercariam. postea in testamento meo dedi eos tutores filiis, meis, & iussi quod eandem negotiationem nihilominus exercerent. unde ipsi & tutelam administrauerunt, & negotiationem exercuerunt, postea finita est tutela, & Diphilus reddit in ratione tutelæ pupil. quondam illud quod lucratus fuit ex negotiatione

Instrumento amisso cogit debitor de nouo promittere.

negotiatione. Pāphilus aūt nolebat reddere lucrū ex negotiatione, sed usuras pecu. pup. quia fortè maius erat lucrum negotiationis, quam vsura. Certè debet constringi ad hoc Pamphilus.

¶ Ex duobus. Titius habebat duos tutores. vnus eorū tutela durāte decessit. vnde tutor superstes egit cōtra hęredē eius, & exegit ab eo q. equid tutor mortuus pupillo debebat. postea finita est tutela. vnde agit pupillus quondam contra tutorem superstitem: & petit ab eo pecuniā, quā exegit ab hærede contutoris, & ei' vsuras: quęritur qd iuris sit? Certè aut dictam pecuniam conuertit in vsus suos tutor superstes: vel piger fuit in ea mutuanda: & tunc tenet ad vsuras eius. aut non fecit aliquod istorū, nec mutuauit: quia nó potuit: & tūc non tenetur.

¶ Testamēto. Dedi tutores filiis meis in testamēto. posteā id testamentū est ruptū fortè posthumi agnatiōe. & sic nihil valet datio tutorū. vnde tutores prædicti non administrabant. posteā prætor iussit eos administrare. Certè non tenētur de nó administratis, nisi a tempore quo iussi fuerunt.

¶ Pupillo. Habebā filiā & filium impuberes. filiū institui, & filiam exhęredaui: ei tamē filiæ reliq. ducēta, & eis dedi tutores, Titium pone & Mæuiū. Certè isti tutores debent separare a substātia defuncti illa ducentia quo citius possunt, & ad vtilitatem pupillæ mutuare: & si non faciant, tenentur pupillæ.

¶ Quæsitum. CASVS. Finita tutela curatores nūc adulto dati cōuenerunt tutores, & exegerūt ab eis illud, quod debebant pupillo quondam, & vsuras eius. certè hæc vsura efficitur sors apud curatores. vnde ita bene tenentur ad vsuras illius vsuræ, sicut ad vsuras sortis Viuianus.

† Du. eodē more exerceret, quo se uiuo exercebat: hique tutelam &c.

† Du. respōdit debere. Claudius Triphon': quia &c.

† Hinc Cic. act. 3. Verri criminosè obijcit sceleratū ex tutela pupilli maleoli lucrum.

† In P.F. quę ex sortis usuris &c.

† P.F. sed fœnori.

seruos, posteà libertos exercebat, suo testamento eos tutores reliquit, & cauit vt negotiū † eodem modo, quo se viuo, exerceretur. hi tutelam administrauerunt, non tantùm cùm impubes patroni filius fuisset, sed etiam post pubertatē eius. Sed Diphilus quidē cum incremento negotiationis rationes obtulit, Pamphilus autem putauit reddere se oportere non ad incrementum negotiationis, sed ad computationem vsurarum, vt in tutelæ iudicio solet. Quæsitum est, an secundum voluntatem defuncti, exemplo Diphili, Pamphilus quoque rationem reddere debeat? † Respondit Claudius Triphoninus debere: quia lucrum[a] facere ex tutela non debet. †

¶ Quod tutor ab alio exegit nomine sortis uel usurarum, quantum ad eum loco sortis habetur. Bartolus.

¶ Ex duobus tutoribus pupilli altero defuncto adhuc impubere pupillo, qui supererat, ex persona pupilli sui iudice accepto,[b] consecutus est cum vsuris quantum[c] ex tutela ad tutorem defunctum peruenerat. Quæsitum est, iudicio tutelæ, quo experitur pubes[d] factus, vtrum eius tantùm portionis,[e] quæ ab initio ex tutelæ ratione peruenerat ad defunctum contutorem, vsuræ veniant, an etiam eius summæ,[f] † quę ex sortis vsuris pupillo[g] aucta, post mortem eius ad superstitem ęquè cum sorte translata sit, aut transferri debuit? Respondi, si eam pecuniā in se vertisset, omnium pecuniarum vsuras præstandas.[h] Quòd si pecunia māsisset in rationibus pupilli, præstandum quod bona fide percepisset, aut percipere potuisset;[i] si fœnori dare cùm potuisset, neglexisset: cùm id quod ab alio debitore nomine vsurarū cum sorte datur, ei, qui accepit, totum sortis vice fungatur, vel fungi[k] debeat.

¶ Tutores dati inutiliter in testamento, non tenentur de periculo ante confirmationem contingente. Bartolus.

¶ Testamento dati tutores, quod ruptum[l] videbatur, cessauerūt[m] in administratione tutelæ: & a pręside tutor datus est pupillo. Iussi autem sunt & ij,[n] qui dati erant testamento tutores, tutelam[o] administrare, coniuncto eo, qui a præside datus cœperat administrare. Quæsitum est † ad testamento datos[p] periculum administrationis, vtrum ex apertis tabulis, an ex quo iussi sunt,[q] † pertineat? Respondi, ad eos, de quibus quæreretur, nullum antecedentis temporis periculum pertinere.

¶ Tutor tenetur, si relictum pupillo, negligit a fratre eius petere. Bar.

¶ Pupillo hærede instituto, filiæ exhæredatæ duo milia numorum aureorum legauit,[r] eosdemque tutores vtrisque dedit. Quæsitum est, an ex eo die, quo duo milia potueruut a substantia hæreditatis † separare, & i nomina collocare[s] neglexerunt, vsurarum nomine pupillę tutelæ iudicio teneantur? Respondit, teneri.

¶ Quantum ad recipientem pro sorte habetur quod ei ab initio pro usuris datur. Bartolus.

¶ Quæsitum est, an vsuræ pupillaris pecuniæ, quas tutores debuerunt, cùm ad curatores transferuntur, in sortem computentur, & vniuersæ summæ vsuras debere curatores incipiāt? Respōdi, omnis pecuniæ, quæ ad curatores trāsit, parem causam esse: quia omnis, sors efficitur.[t]

¶ Pactum quod tutor facit cum creditoribus pupilli, tenet obseruare in seipso Bar.

¶ Idem lib. 16. Digest. LEX LX

C Vm hæreditas patris ære alieno grauaretur, & res in eo statu videretur, vt pupilla ab hæreditate paterna abstineret, vnus ex tutoribus cū plerisq; credi-

a ¶ Quia lucrum. idem habes in procuratore. vt s. de procura. l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. & gestore sine mandato: vt suprà de neg. gest l. fin autem. §. j. & in omnibus, nisi fecerit lucra tanquam quilibet. & ita suo nomine, non tanquam tutor vel procurator, vel gestor: vt supra solu. matrimo. l. si verò. §. item quicquid. & sic soluitur contra. suprà eod. l. Titium. §. altero. Vel dic q hic isto modo dati sunt tutores. Vel ibi societas quæ morte finitur, hic mandatum post mortem inchoandum: vt supra, mand. l. si verò non remunerandi. §. fina. Et nota hic quod dixi. C. arbitr. tut. l. quicquid. & facit C. de anno. & tributis. lib. x. l. iudices. & s. de peti. hęre. l. si possessor. §. quod indebitum. Accursius.

b ¶ Accepto. quod facere debet. alias vicarius suo periculo substituitur: vt s. eo. l. tutores qui. §. antepenul. Accursius.

c ¶ Quantum. puta centū de sorte, & viginti de vsuris accepit superstes tutor ab hærede defuncti. & quęritur an dictæ sortis tantùm, an etiam vsurarum debeat vsuram pupillo superstes tutor: & distinguitur. Accursius.

d ¶ Pubes. contra superstitem.

e ¶ Portionis. scilicet de centum. Accursius.

f ¶ Eius summæ. scilicet. cxx.

g ¶ Pupillo. i. ad vtilitatem pupilli.

h ¶ Vsuras præstandas. alias cētesimas, si clām. vel pupillares, si palàm: vt s. eo. l. non existimo.

i ¶ Neglexisset. dicta c. & xx. exacta. & not. potuisset. aliàs secus: vt s. eo. l. cùm plures. in fin. & l. ob fœnus. Accur.

k ¶ Fungi debeat. vt s. eo. l. tutor qui. §. antepenultimo. subaudi ergo & in nostro casu', vsura est facta sors & sic præstabit tutor superstes vsuram de omnibus cxx. in his duobus casibus, scilicet cùm vertit in rem suam, vel quando non fœnerauit cū potuit.

l ¶ Ruptū videbatur. & in veritate erat: & fortè idem si nō erat: si esse probabiliter credebatur: vt argu. s. eo. l. qui iussus.

m ¶ Cessauerunt. ab eo tempore. alioquin spectaret periculum ad eos: vt suprà eo. l. tutores qui. §. j. & ij. & §. curatores testamento. Azo.

n ¶ Etiam ij. a præside, repete.

o ¶ Tutelam. id est curam: nam erant curatores: vt C. de con. tu. l. si vt proponis. & hoc ideo, ne refragetur regula, quia habenti tutorem &c. vt suprà de testa. tut. l. idem. vel fortè tutores curatores dicerentur: maximè, si ponas simuldationem tutoris & confirmationem horum factam. Item est argu. huius legis q isti tutores confirmati debent dici datiui, nō testamentarij, cùm testamētaria soleat datiuam præcedere. Azo. vt infrà, de tut. & ra. dist. l. si tutor. §. si testamento.

p ¶ Dato. ad eos, quod est j. datos &c.

q ¶ Iussi sunt. administrare: facit j. de excusa. tu. l. Caius.

r ¶ Legauit. s. pr.

s ¶ Collocare. nomine pupillæ. & facit s. ea. l. §. ex duobus. in s.

t ¶ Efficitur. sic s. ead. l. §. ex duobus. & l. tutor qui §. si vsuras. & s. manda. l. idemq; §. j. & non ob. C. de vsuris. l. fina. quia hic est facta sors.

C Vm hæreditas. CASVS. Filiam meam impuberem mihi hæredem institui, & ei tutores dedi. vnus ex tutoribus qui meus erat creditor, fortè diligebat pupillam plusquam alij tutores. vnde iuit ad creditores hæreditarios, & dixit eis: sciatis q pup. non adibit hæreditatem patris, nisi quilibet nostrum remittat tertiam partem sui debiti pone, & sic non habebitis quem conueniatis. & creditores dixerunt ei: facias eam adire: & nos remittimus, sicut postulasti. & ita factum est. posteà prædicti tutores fuerunt dati curatores pup. prædictæ nunc adultæ factæ: & pactum fecerunt cum multis

† In P.F. ex testamēto.

† Du. pertineat ad eos.

† Non est separare, in P.F.

Universidad de Deusto Biblioteca

aliis creditoribus hæreditariis de parte certa debiti ei soluenda. certè prædictus tutor qui creditor erat, debet stare contentus ea parte debiti qua feci stare contentos alios creditores hæreditarios. Vi.

a ¶ Decidit.} id est transegit.

b ¶ Idem curatores.} scilicet qui antè fuerunt tutores: qui tamen non coguntur: ut infra de excusa. tut. § q tutelam. nisi esset libertus: ut C. de excusa. tut. l. libertos. uel dic idem s. pactum.

c ¶ Accepti.} i. dari.

d ¶ Aliquis tutorū.} id est aliquis tutor qui fuit creditor patris.

e ¶ Cum usuris.} Id est, soluit sibi sortem & usuras, & nihil remisit.

f ¶ Qui cæteros.} scilicet creditores & adde quod not. suprà de pact. l. cum in eo. & not. q officium suum est ei damnosum. sed non est: quia & si tutor non esset, ad idem cogeretur, scilicet consentire maiori parti. In hoc autē quòd cæteros tenetur uocare ad remittendum, non potest negari. damnosum esse. Item facit, suprà de pact. l. iurisgentium. § hodie. & l. maiorem.

toribus ita decidit, a ut certa crediti portione cōtēti essent, acciperentq́; idem curatores b iam uiripotenti accepti, c cum plerisque creditoribus deciderūt. Quæsitum est, an si aliquis tutorum d creditor patris pupillæ solidam pecuniam expensam sibi ex re pupillæ cum usuris e fecerit reuocari à curatoribus pupillæ ad portiones possit, quas cæteri quoque creditores acceperunt? Respondi, cum tutorem, qui cæteros f ad portionem uocaret, eadem parte contentū esse debere.

¶ In actione tutelæ uenit quod factū est ab hærede tutoris implente inchoata per defunctum. Bar.

¶ Pomponius. † LEX LXI.

SI tutoris hæres executus est g quæ tutor inchoauit, h tutelę etiam eo nomine tenetur.

¶ Pupillus tenetur ex culpa tutoris quatenus est locupletior, & et ultrà si tutor est soluēdo: sed liberat cedendo actionē. B.

¶ Idem † li. 4 ... LEX LXII.

APud Aristonem ita scriptū est: Quod culpa tutoris pupillus ex hæreditate i desiit possidere, k eius ęstimatio in petione hæreditatis sine ulla dubitatione fieri debebit, ita l si pupillo de hæreditate cautum sit. Cautum autem esse uidetur, etiam si tutor erit idoneus à quo seruari possit id quod pupillus m ex litis æstimatione subierit. n Sed si tutor soluendo non est, uidendum erit utrum calamitas o pupilli, an detrimentum petitoris esse debeat: p indèq; haberi debeat, ac si res fortuito casu interiisset: similitèr ue atque ipse pupillus expers culpæ quid ex hæreditate diminuisset, corrupuisset, perdidisset. p

¶ De possessore q quoq; furioso quæri potest: si quid, ne in rerum natura esset, per furorem eius accidisset. Tu quid r putas? Pomponius: Puto eum † uerum dicere. Sed quare cūctatus est, si soluendo non sit tutor, cuius damnum esse debeat? cùm aliòqui elegantius dicere potuerit; actiones duntaxat, quas haberet cum tutore pupillus, † petitori hæreditatis præstādas esse: sicuti hæres uel bonorum s possessor, si nihil culpa eius factum sit, ueluti si de fundo hæreditario ui deiectus sit, aut seruus hæreditarius uulneratus ab aliquo sit sine culpa possessoris, nihil amplius quàm actiones quas eo nomine habet præstare debeat. t Idèmq; dicendum u est, & si per curatorē furiosi culpa uel dolo quid † admissum fuerit: quēadmodū si q d stipulatus x tutor uel curator fuisset, aut uēdidisset hæreditariā rē. Impunè autem puto admittendū, quod p furorem alicuius accidit: quomodo

† libro. 8. Epistolar.

† ad li. 11 Epistolr.

† Du. similiter atque &c.

† Du. uerè dicere.

† Sic in P. F. Hallo. scripsit Vēditori.

† Dua. missum. al. omissum.

¶ I tutoris.} CASVS Quædam inchoata per tutorem hæres tutoris perficit. certè eo nomine act. tu. tenetur quāuis ipse tutor non sit. Viuianus.

g ¶ Executus est} quod facere debet. simile est j. de hęr. tu. l. j.

h ¶ Inchoauit.} alioquin nō tutelæ. sed act. neg. gest. tenetur: ut no. suprà eod. l. tutores qui. in princip.

ADDITIO. Idem intellige secūdū Bart. de omnibus gestis per hæredem, ad quæ tenebatur, ut ueniant in actione tutelæ, hic de his ad quę non tenebatur, ut ueniant in actiōe neg. gest. ut j. de hęre. tuto. l. etiam. & l. sequenti.

Apud Arist.} CASVS Pupillus tutorem habens possidebat quandam hæreditatē, ex ea hęreditate quasdam res desiit possidere culpa tutoris. nunc ad illam hæreditatem agit Titius contra dictū pupil. hæreditatis petitione: qa uerus erat hæres. nunqd condemnabitur Titio pupillus in æstimationē rerum prædictarū, quas pupillus desiit possidere culpa tutoris? & certè sic, si tutor potest satisfacere de pupillo. Sed quid si tutor non est soluendo, nunqd erit damnum Titij, sicut ipse pupillus desiisset possidere dictas res sine culpa tutoris? quo casu non tenetur pupillus, quia expers culpæ dicitur. Et idem quæro circa furiosum hæreditatem alicuius possidentem, & propter furorem suum aliquid de ea diminuentem. & certè optimè scripsit apud Aristonem, ille qui dixit q pupillus condēnatur petitione hęreditatis ad æstimationem rerum hæreditariarum tutoris culpa perditarum, si tutor potest satisfacere hoc damnū pupillo. non tamen debuit dubitare dictus sapiens qui scripsit pdicta apud Aristonem, utrum sit damnum petitoris, & nō pupilli, cum tutor non est soluēdo: quia bene est petitoris damnum: tamē pupillus dēt cedere actiones petitori contra tutorem, sicut faceret quilibet alius hæreditatis alienę possessor si sine culpa sua damnum sit ab alio in hęreditate datum. Et idem est qñ furiosus alienam hęreditatē possidet: & aliquæ res hæreditarię sunt amissæ dolo uel culpa curatoris nam & si tutor uel curator stipulatus est à quodam extraneo aliquid propter hæreditatem alienam, quā possidebat pupillus uel furiosus, fortè quia contraxit tutor uel curator cū illo extraneo uēdendo ei rē ex dicta hæreditate. uel mutuando ei pecuniā: & ille extraneus erat minus idoneus tempore quo contraxit: & ita potest imputari tutori uel curatori: & propter hoc habebit pu. tutorē uel curatorem obligatum: debebit pupillus cedere act. 5 tu. uel cur. petitori hæreditatis, qui uincit. si autem furiosus alienā hęreditatem possidens sine culpa curatoris sui amittat rem ex ea non tenetur petitori ad pretium, nec ad cedendum ac. contra cu. quia cura. non tenet: & perinde est ac si per casum fortuitum esset amissa. Viuia.

i ¶ Ex hæreditate.} quam possidebat pupillus, & super qua conueniebatur petitione hæreditatis. Accur.

k ¶ Desiit possidere.} cùm autem uendit utrum uerum pretiū: uel acceptū: uel res ipsa ueniat in petitione hæredi. dic ut dixi s. de peti. hære. l. item ueniunt. §. fi. & l. seq. §. penul.

l ¶ Ita.} s. uerū est.

m ¶ Id quod pupillus licet non satisdedit tutor pupillo rem pu. sal. fore.

n ¶ Subierit.} Not. quādo est soluēdo, soluit Aristo. sed quando non est soluendo, tūc quærit Pompo. sed nō soluit ad præsens: ut subiicit: sed si.

o ¶ Calamitas.} i. damnum debeat esse pupilli.

p ¶ Et perdidisset.} quibus casibus bonæ fidei poss. habetur pupillus: uel & sic pupil. nō tenetur, cùm locupletior nō sit: ut s. de peti. hęre. l. sed & si lege. §. consuluit. & facit in eo. tit. l. deperditum. & not. q hunc casum non soluit, sed in dubio relinquit. Pōp.

q ¶ De possessore.} alienæ hæreditatis. & hanc soluit j. in fi. l.

r ¶ Tu quid.} loquitur Pompo. sibiipsi, & quærit an Ari. bñ dixit in primo casu qñ tutor est soluēdo. & dicit q sic. sed in articulo alio in quo dubitasti qñ nō est soluendo, quare dubitasti o Pōpo. certè indubitanter debuisti dicere nō teneri pupillum. & in primo ubi est soluendo, melius dixisset Aristo pupillum non teneri nisi ad cessionem. & sic corrigit Aristonē & se ipsum in eo q ap pbabat eū. dic ergo sm Azo. & Hu. q si pupillus est locupletior ex dolo uel culpa tutoris semper tenetur, sit pupillo cautum uel non, sit soluendo, uel non: ut s. de ac. emp. & uen. l. Iulianus in fi. & j. de doli excep. l. apud Celsum. § illa. quæ huic uidetur ptra. & de euic. l. illud. Si uerò non est locupletior, tenetur ut tamen liberet cedendo actionem: siue sit solueudo, siue non: ut hic patenter. dicit. Nec ob. q lex q̄siq; dicit si est soluendo: ut s. de trib. l. 3. §. i. & de pecu. l. summa. §. si dolo. & j. ne uis fi. ei qui in pos. mit. l. j. §. hoc edicto. & j. ti. 2. l. 1. & aliæ plures: quia tunc tenetur. s. cedere, maximè si est soluendo tutor. Ita non ob. j. de reg. iur. l. neque. ubi etiam cedere non dēt: quia ibi in rem suam committit tutor dolum: & sic pupill' nō tenetur in aliquo. illud aūt cōstat q si dolo pupilli aliquid factū est, & ipse erit doli capax, q tenetur. alias non, nisi sit locupletior: ut s. de dolo. l. quid enim. & l. præcedente.

s ¶ Vel bonorum.} putauimus. uel dic uerius q alij uēdiderat hæreditatem, uel rogatus erat restituere. Azo.

t ¶ Præstare debeat.} ut & s. de pe. hæ l. q si in diem. §. Iulianus. usque in fi. nec ob. l. at ubi in eo. ti. ut ibi. not.

v ¶ Idèmque dicendū.} quod dictū est s. cùm ui deiectus est, uel seruus uulneratus est. sed nō omnino idē: qa s. sufficit cedi actiones: qa sine culpa possessoris datum est dānū, uel possessio amissa. hic nō qa culpa amissum est. utrobiq; tñ cedunt si actor uelit? alioquin hoc secundo casu poterit actor petere omne damnū peti. hær. 5 tutorē uel possidētē p possessore, uel aget ad utrunq; s. cessionem & dānū sed cessio actionis minuit damnum. Item huic est contra. s. de hære. uel act. uen. l. uenditor. in fi. expone ut ibi.

x ¶ Stipulatus.} ex rebus hæreditariis, cuius possessor erat pupillus: stipulatus dico ab aliquo extraneo, qui rem aliquam de hæreditate possidebat. uel erat debitor hæreditarius. uel uendendo, uel contrahendo super re hæreditaria aliquid stipulatus est. uel mutuū quod

quod dedit minus idoneum habet. uel uendidit minori precio, uel minus idoneo homini, nam debet pupillus cedere actionē, quā hēt contra tutorem uel curatorem. Io. imo contra promissores. H.

a ¶ Si casu.} ut & s. ad legem Aquil. l. sed & si quecunq. §. ij. & de rei uendi. l. quod infans. excusat enim cum infelicitas fati: ut infrà ad lege Cornel. de sica. l. infans. Item satis ipso furore punitur: ut infrà ad lege Pompe. de perricid. l. fin. in fi. & s. de offic. præsi. l. diuus. nec est addēda afflictio afflicto: ut suprà ad le Rho. de iac. l. nauis. Accur.

Fati infelicitas quādoq; excusat.

† in hanc sniam Ouid lib. j. Amo. eleg 7. ubi furorē à pęna excusare scribit.

Afflictio nō est danda afflicto.

si casu a aliquo sine facto personæ id accidisset. †

De authoritate & consensu tutorum & curatorum.

TITVLVS VIII.

¶ Quod non licet de iure directo, licet p consequentiā. Itē qs non pōt authorari in negotio, ex quo sibi acquiritur principaliter. Barto.

¶ Vlpianus. † LEX I.

QVanquam regula est iuris ciuilis, in rem suam authorem tutorem fieri non posse: b tamen pōt tutor pprij sui debitoris hæreditatē adeunti pupillo authoritatē accōmodare, c quis p hoc debitor eius efficiatur. d Prima enim ratio e authoritatis ea est, ut hæres fiat: per consequētias † cōtingit, ut debitum subeat. Se tamen authore, ab eo stipulari non potest. f Et cùm quidam authoritatem accommodaret pupillę suę ut seruo suo stipulanti sponderet, diuus Pius Antoninus rescripsit iure pupillam non teneri: sed in quantum locupletior facta esset, dandam actionem. g Sed & si author fiat, ut filio suo quid tradatur, nulla erit authoritas. euidenter enim sua authoritate rem acquirit. h

¶ Non ualet authoritas interposita à tutore inuito, nec præsentia corporis cum ignorantia. Bar.

¶ Tutor si inuitus retētus sit per uim, i non ualet k quod agitur. Neque enim pręsentia corporis l sufficit ad authoritatem, † ut m si somno aut morbo n comitiali occupatus tacuisset.

¶ Idem. † LEX II.

NVlla differentia, o est non interueniat authoritas tutoris, an perperam adhibeatur.

¶ Sufficit authoritatem tutoris interponi parte non interrogante. Bar.

¶ Paulus. † LEX III.

EΤiam si non interrogatus tutor author fiat, ualet authoritas p eius, cum se probare q dicit id, quod agitur: hoc est enim authorem fieri.

¶ Sufficit unius tutoris authoritas, si potest administrare: aliàs secus. Bar.

¶ Pomponius. † LEX IIII.

ET si pluribus r datis tutoribus, unius authoritas sufficiat: s tamen si tutor authoretur, † cui administratio tutelę concessa non est, t id ratū à prętore haberi

† libro. j. ad Sabin.

† Consequens.

† Fac't gl. in c. abbas ad aures. p pe si. ibi itē authoritas extrà d iis quæ ui metus. cau. si.

† lib. 24. ad Sabin.

† libro. 5. ad Sabin.

† lib. 17. ad Sabin.

† Aliàs, author erit.

Vanquā.} CASVS Ego tutor Titij habebā debitorē Sempronium: q. Sēpronius instituit sibi hæredē dictum pupillum nunquid possum præstare authoritatem dicto meo pupillo ad adeūdā dictā hęreditatem? Et uidetur quòd non quia per illam aditionem efficitur meus debitor. sed tamen dicitur quòd bene possum quia regula quæ dicit tutorem non posse esse authorem pupillo in rem suam tutoris, intelligitur qñ principaliter in re sua authoraretur tutor secus autem si per cōsequentiā, ut fuit in nostro casu. sm ergo dictam regulam nō pōt tutor stipulari à pupillo se authore: quia principaliter circa rē suā authoraretur. Item non potest præstare authoritatē pupillo uel pupillæ suæ, ut pmittat filio uel seruo tutoris ipsius, ut aliquid eis tradatur, nisi ex illa stipulationē uel traditione pupillus efficeretur locupletior: quia tunc de eo tenetur ciuiliter & naturaliter.

¶ Tutor.} Titius uolebat contrahere cum pupillo tutorē habēte. & cūm tutor authoritatem ad hoc præstare nollet, eū fecit astare cōtractui per uim: nunquid ualet contractus? Certè non, ac si tutor cōtractui interesset dormiens, uel habens morbum, qui non permittat eum intelligere quæ aguntur. non enim est differentia utrum non sit peruenit authoritas tutoris: quo casu non ualet quod agitur: an uerò adhibeatur inutiliter, ut fuit in nostro casu. Viuia.

b ¶ Posse.} ut j. e. l. pupillus. in prin. Accur.

c ¶ Accōmodare.} Not. q aliquid, quod non dēt fieri directò, fit per consequentiā, sic. & j. eo. l. quod dicimus. & C. de admi. tut. l. cū quædam. & j. de libe. leg. l. si is qui duos. & s. de in inte. resti. l. non solū. in fi. & insti. e. in fi. Sed argumentum contra s. de his qui no. infa. l. athletas. §. siue autem. ADDITIO Dic secundum Dy. qñ aliquid per se separatim ab alio, est prohibitum, sed illud necessariò sequitur ad positionem alterius permissi: quod nō licet directò, licet per consequētiā: ut hic: & s. de pactis. l. si unus. § illud. & de usuca. l. si aliena §. hoc iure. & l. si is qui duos. in fine. de libe. leg. & de in integrū restitutio. l. non solum. & j. e. l. quod dicimus. & de acceptil. l. & per iusiurandum. §. si fideiussori. Si uerò illud prohibitum non sequitur necessariò ad permissum: tunc illud quod non licet directò, non licet per consequentiam: ut in contrariis: sed si permissum nō pōt procedere sine prohibito quod non licet directò, licet per consequentiā: ut l. quoties. C. de indi. ita dicit Dy. & bene secundum Bar. hic.

d ¶ Efficiat.} sed nō administrabit ammodò nisi adiūcto curatore ut in authenti. ut hi qui oblig. res mi. §. sed & si quis. collatio. vj. Accursius.

e ¶ Prima enim ratio.} principalis uel propria. Accur.

f ¶ Non potest} sed promittere ei potest: quia meliorē & e. ut insti. eodem in princip. & j. e. l. obligari. Item & sine stipulatione. obligat enim pupillus 5ria, si quid impendat tutor in rem pupilli: ut j. de contra. tu. tu. l. j. in princ. Item hoc nisi palàm & bona fide: ut inf. eo. l. pupillus. §. sane.

g ¶ Dandam actionem.} tutori in pupillū, qui non debet trahere occasionem iūris ad iniquū compēdiū: ut C. de usucap. p emp. l. fin. Accursius.

h ¶ Rem acquirit.} id est acquirere uult. Sed pone hoc casu filiū stipulari in causam castrensem uel quasi, uel etiam hodie aduētitiā. Respondetur. ualet authoritas nisi in aduētitia quo ad usumfructū. qui patri quæreretur: ut C. de bo. quæ lib. l. penul. Item hic uidetur solui quæstio, si filiusfamilias uelit donare causa mortis ipsi patri uel seruo patris, & hoc pro patre authoretur infrà de dō. cau. mor. l. tam is. § j. quod possit. & idē si frater, s. pmittat fratri quo ad usumfru. Accur.

i ¶ Per uim.} ut authoretur.

k ¶ Nō ualet.} imo uidetur quod ualeat ipso iure: sed debeat rescindi postea per actionē qd metus causa. uel alio iure restitutionis: ut j. quod metus causa. si mulier. §. penulti. & infrà quod fal. tuto. autho. lege, interdum Sed dic hic speciale, ut in dote: ut s. quod metus cau. l. si mulier. §. si dos, sic & in matrimonio & iudicio: ut ibi not. Itē & in testamento: ut j. de testa. l. qui testamēto. §. fi. & j. de acquirē. hęre. l. vj. §. fi. sed ibi fuit fallens: ut j. quod fal. tut. autho. l. nouissimè. §. quid enim si cōpulsus.

l ¶ Corporis.} sic j. de cap. l nihil & s. de a bi l. item. §. cōrā. & de nego. gest. l. at qui natura. §. si libero. & j. eo. l. non multum. Accur.

m ¶ Vt} id est sicut.

n ¶ Morbo comitiali.} i. caduco.

o NVlla differentia.} Pone exemplū ut s. l. proxi. in fi. & j. eod. l. obligari. § pen. & j. de acquiren. hære. l. si quis mihi bona. §. iussum. item facit s. qui satisda. cog. l. quoties. & de interro act. l. de ætate. §. nihil.

Etiam.} CASVS Si tutor respondeat sibi placere quod agitur per pupillum cum Titio, quamuis non interrogatus est ab aliquo, ualet quod agitur. Viuianus.

p ¶ Valet authoritas.} sic & s. de interroga. act. l. si sine.

q ¶ Probare.} dicens, approbo, uel agnosco, uel æq pollens. sic & in ratihabitione: ut j. rem ra. ha. l. quo enim. imo ēt si tacet uī authorari, si sciat, quod sit, & sit præsens: ut j. eo. l. impuberes. & l. nō multum. secundum Azo & arg. C. ad Velleia. l. si fine. Arg. contrà j. de reg. iur. qui tacet uel fortè secundū H. erit distinguēdū: ut s. qui. mo. pig. uel hypo. sol. l. sicut. § non uī. sed hæc nō placent: imò oportet eum loquutur hic. nec illa l. impuberes. dicit de sua taciturnitate, sed pupilli quando contrahitur obligatio. sed illa non multum ob. nisi sub. unum maxime, ibi scilicet super illo uerbo ignoraueri.

ET si pluribus.} CASVS Si emam à pupillo habente plures tutores: auth. illius tutoris, cui administratio est denegata, uel illius q remotus est ut suspectus, non possum effici dominus rei, quā emi taliter. secus autem si emo cum authoritate unius de tutoribus, qui administrabat uel administrare poterat: quia tunc ualet qd agitur. Viuianus.

r ¶ Et si pluribus.} super hac l. dic ut in summa eo. ti. in §. præstare oportet, &c. usque illuc. §. potest tutor.

s ¶ Sufficiat.} ut C. eodem l. fina. nisi in casu cum soluitur tutela: ut ibi.

t ¶ Concessa non est.} Imo uī posse authorari: ut infrà de acquiren. hære. l. pupillum. quæ est contra. Solut. expone hic non est concessa. i. denegata à iudice, uel a testatore: siue in totum, siue in parte: ut quod facit in toto quo ad totum, sic & in parte quo ad partem: ut s. titu. 1. l. si duo & le. 3. § j. & fina. & l. sequen. in contrario uerò non fuit negata. Sed secundum hoc, quid differt hoc à fine illius legis? Respon. aliud est eum remoueri omnino: aliud interdici administrationem. & sic non desinit esse tutor: ut s. tit. j. l. iii. § j. hic in episcopo

Deponere et administratione interdicere differũt.

alius est enim deponi, aliud est ab administratione auferri, licet sit arg. contra j. ti. ij. l. hæc enim. §. si prætor. sed ibi expone. Sed si est cõcessa uni, nonne vi aliis denegata? Respon. aut committitur uni, ut ille solus habeat necesse gerere. alij tamen possunt, si uolunt: & tunc omnes possunt authorari: ut d. l. pupillum. & j. de solu. quòd si forte. §. j. aut ut alij repellantur: & tunc nõ: ut hic, & d. l. qd si forte. aut est dubium: & tunc omnino possunt: ut ar. s. de iudi. l. cũ prætor. ADDITIO. Ex dictis istius glo. apparet qualiter debet intelligi. l. pupillũ. quæ fuit s. alleg. pro cõtrario. nã ibi loquitur in pluribus tutoribus, q poterãt administrare, & habebant decretũ iudicis, tñ unus nõ administrabat: certè bñ poterat authoritatem interponere. ita loquitur ibi secũdum Bart.

Lib. 40. ad Sabinum.

a Sciẽs. } idem & si ignorãs quo ad hoc q dicit dominum me non posse fieri. sed secus est quo ad hoc ut habeat locum edictũ quod fal. tu. aut. ut j. quod fal. tu. aut. l. j. §. j. & finali.

Du. solus sit tutor &

b Remotus } s. ergo licet uni concessa, & alteri denegata est: tñ remotus non fuit à tutela: ut ibi no. & facit j. pro emp. l. q fundum. §. quisciens.

Nõ est alij apud Duaren.

Pupillus. } CASVS Administrabã tutelam pupilli: & ei mutuaui x. uel ab eo fui aliquid stipulatus. nũquid obligatur mihi pup? Et distinguitur. aut habeo con tutorẽ, & cũ eius authoritate pupillo mutuaui, uel ab eo fui stipulatus, aut nõ habeo contutorẽ: uel habeo, sed sine eius authoritate prędicta feci. primo casu obligat mihi pupil. secundo non, etiã naturaliter, nisi inquãtum factus est locupletior: quia tunc tenetur ciuiliter & naturaliter. Secundo dicit quòd si pupillus uendat aliquid alicui sine tutoris authoritate, uel emat ab aliquo, non obligatur ciuiliter. Tertio dicit quòd si tutor emit rem pupilli sui à se ipso, nihil ualet: sed authoritate tutoris bene ualet, nisi mala fide fiat. nam tunc etiam cum authoritate contutoris nihil ualet: & ideo non procedit usucapio: sed si maior factus pupillus ratum habeat dictam emptionem dolo factam, ualet contractus. Quid si tutor emat rem pupilli per interpositam personam? Non ualet nisi interponat alium ea de causa, quia uolebat propter suam honestatem nomen suum scribi in instrumento: quia tunc ualet si sine calliditate faciat: aliàs non. Quid si creditor pupilli habens se pupilli pignori obligatam, eam uendat? Vel ex pacto uel ex lege põt emere eam tutor bo. fi. Quarto dicit: quod dictũ est de tutore à pupillo emente ut ualeat emptio uel nõ, idem est si filius tutoris uel alius tutoris iuri subiectus emat à pupillo prędicto. Sequens lex dicit illud, quod dixi in §. pupillus, in princip. scilicet circa extraneum a pupillo ementem. Idem dico in tutore, cui nõ est concessa tutelæ administratio. Viuia.

c Non potest. } ut s. eo. l. j. in prin sed & sine authoritate eius potest ex causa administrationis: ut j. de contra. in. tu. l. j. in prin.

d Sufficiat } nam aliquis est quandoq; tutor cuius authoritas nõ sufficit: ut supra. l. proxi.

e Non erit obligatus } etiam naturaliter si clàm, & non est locupletior. & iungitur huic sequens dictio naturaliter. secus si palã, & bona fide: ut s. ti. j. l. non existimo & j. §. sanè. Sed eẽ põt se obligare pupillo recipiendo ab eo mutuum: ut s. titu. j. l. quoties. §. non tm. & adde quod not. C. de inuti. stipu. l. j.

non debet. & ideo puto uerius esse, qd' Ofilio placebat, si eo tutore authore, qui tutelam nõ gerat emam a pupillo sciens [a] aliũ eius tutelam gerere: dominum me nõ posse fieri. Itẽ, si eo authore emã, qui à tutela fuerit remotus. [b] nec enim id ratum haberi debet.

Pupillus tutori tutore authorante nõ põt obligari naturaliter, nisi quatenus factus est locupletior, sed cum authoritate alterius tutoris poterit. Bar.

Vlpianus. LEX V.

PVpillus obligari tutori eo authore non potest, [c] Planè si plures sint tutores quorum unius authoritas sufficiat, [d] dicendum est, alio authore pupillũ ei posse obligari: siue mutuã ei pecuniam det, siue stipulet ab eo. Sed & cũ solus tutor mutuam pecuniã pupillo dederit, uel ab eo stipuletur non erit obligatus [e] tutori: naturaliter [f] tamẽ obligabitur in quantum locupletior factus est. Nam in pupillum non tantùm tutori, uerũetiã cuius alij actionem inquantũ locupletior factus est, dãdam diuus Pius rescripsit.

Pupillus in cõtractu ultro citròq; obligatorio sine authoritate tutoris non obligatur, sed alium sibi obligat. Bar.

Pupillus uendẽdo sine tutoris authoritate, nõ obligat: sed nec emendo, [g] nisi inquantum locupletior factus est.

Tutor põt emere à pupillo, dummodo, ipse non authoretur in contractu ꝓprio, sed alter contutor interponat authoritatem. Item tutor non debet emere rem pupilli per interpositam personã: quia fraus præsumitur. Item tutor potest palàm emere se authore, si bona fide alterius nomen in instrumento accomodauerit, si uero mala fide, non non ualet emptio. hoc dicit.

Item ipse tutor & emptoris [h] & uenditoris [i] officio fungi non potest. Sed enim si contutorem habeat, cuius authoritas sufficit [k] proculdubio emere potest. Sed si mala fide [l] emptio intercesserit, nullius erit momẽti: ideòq; nec usucapere [m] potest. Sanè si suę ætatis [n] pupillus factus comprobauerit emptionem, contractus ualet. Sed & si per interpositam ꝑsonam rem pupilli emerit, in ea causa est, ut emptio nullius momẽti sit: [o] quia non bona fide uidetur rem gessisse. & ita est rescriptum à diuo Seuero & Antonino. Sanè si quidẽ emit ipse palàm, [p] dedit autẽ nomen [q] nõ mala fide, sed simpliciter, ut solẽt honestiores non pati nomina sua instrumentis inscribi, [r] ualet emptio. Quòd si callide id emerit, idem erit ac si per interpositam ꝑsonã emisset. [s] Sed & si creditor pupilli distrahat, [t] æquè emere bona fide poterit. Si uero filius tutoris, uel quæ alia persona iuri eius subiecta emerit, idem erit ac si ipse [u] emisset.

Tutores non possunt administrare, nisi eis administratio decernatur: & tũc possunt emere ut extranei. Bar.

Pomponius. LEX VI.

TVtores quibus administratio decreta non est, [x] tanquã extraneos rectè a pupillo emere placet.

f Naturaliter. } si continues superiori, plana est. si uero inferiori, tunc sub. & ciuiliter ex quo locupletior ẽ. Idem & si dolũ committeret, q a hæc sunt paria: ut s. deposi. l. j. §. an in pupillum. & facit C. de neg. ge. l. 2. & s. de cõdi. inde. l. quod pupillus. & l. naturaliter. §. fina. & l. seq. & de act. & obl. l. pupillus. & j. quando dies leg. ced l cum illud. §. hæres.

g Nec in emẽdo.] ille tamen cũ quo contrahit, sibi obligatur: ut insti. eo. in princ. & s. de actio. emp. l. Iulianus. §. si quis à pupillo. & hoc cùm res erat talis, quã licitũ erat ei alienare. alioquin secundum Ioan aliud est: & sic claudicat hic contractus ab alia parte. Argu. contra. s. de arbi. l. Pædius.

h Emptoris. } aliàs emptiõis & uẽditiõis. & ita in lib. dñi. Azo.

i Et uenditoris. } ut q a emat ab eo se authore. sunt enim hæc correlatiua emptor & uenditor: & alius debet esse emptor, & alius uenditor: ut s. de re. permu. l. j.

K Sufficit. } Hoc dic ut no. in princ. huius legis.

l Mala fide. } præsumpta, ut qui à se authore emit. alij referunt ad proximũ, quã do emit authoritate contutoris, & dicunt mala fide in eo q pretio minore, uel sciens rem alienam.

m Nec vsucapere. } hoc intelligas, cum res aliena emebatur à pupillo: aliàs frustra poneret de usucapione. Sed contrà. j. pro emp. l. 2. §. tutor Solu. ibi tenuit emptio, q a authoritate contutoris: uel dic palàm, & bona fi. quod hic non fuit. Itẽ intellige hoc nisi palàforte & bona fide hic authoretur sibi ipsi, sm Ioan. argu. j. § sanè. & s. tit. j. l. nõ existimo. & C. de contrahen. emp. l. cùm ipse. Item contrà s. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. si. Sol. ut ibi, & d. l. cum ipse. & eisdem modis soluit in eo. ti. non licet. & s. ti. j. l. tutor rerum. & l. quoties. §. non tantùm.

n Sanè si sue ætatis. } s. xxv. an. ut C. de ijs qui ue. æta. impe. l. fin. & facit C. si mi se ma. l. j. & 2.

o Nullius momẽti sit. } sic C. quod met. cau. l. penul.

p Palam. } scilicet tutor à pupillo se authore palã præstãdo aut. & bona fide, & ita in hoc casu præstat in re sua authoritatem. sic s. tit. j. l. non existimo. in fin. & l. tutor rerum & infrà de iure fis. l. non intelligitur §. si quis. & hoc inuit sequẽs casus sed, & si creditor &c. Alij hoc referunt ad casum illum quando tutor accepit à contutore & pro hoc est argu s. ti. j. l. non existimo. in prin. & facit ad hoc de ri. nup. l. fi. & C. man. l. ab Anastasio.

q Nomen. } i. emptorem qui emeret.

r Inscribi. } no. sic C. de contrahen. & commit. stip. l. optimam.

s Emisset. } quo casu non ualet.

t Distrahat. } ex pacto habito cũ patre pupilli: uel ex lege. Et sic not. q admittitur ut quilibet. ar. contrà. C. de dolo. l. j.

v Si ipse emisset. } sic in donationib. uetitis à iure ciuili: ut C. de don. inter uirum & uxo. l. cùm inter. & facit infrà. l. quod dicimus. Accursius.

x TVtores. } Decreta non est. i. denegata est: ut s. e. l. & si pluribus. not. nam & hic dixit extraneos. isti ergo cũ authoritate contutoris emunt, non autem se authoribus, cum nõ possunt ꝑstare authoritatem, sed administrantes possunt sibi authorari palã & bona fide: ut s. l. proxi. §. sanè. Alij dicũt hos posse emere prędicto modo. sed qui administrant, nullo modo. quod non placet.

Vltra supra stos casus pupillus obligat: puta si pactũ seu cõtus sint iure firmati: quia tunc iuramentũ reddit eũ maiorem. pulchre. Innocen. in c. 2. de iureiur. Pau. d' ca. ꝯs. ccxvii. quod incipit, si nõ interesset iuramentum.

Du. non habet id emerit.

lib. 17. ad Sabin.

Quod

QVod dicimus. } CASVS Hæc lex dixit idem quod prima lex in prin. Si duo. } pupillus duos tutores habens accepit mutuã pec. à duobus reis stip. & uni de reis obligauit se cum authoritate alterius, certè obligatur si ambo tutores authoritatẽ accõmodare poterãt. aliàs non. Si & pater. } Ego & pater meus eramus tutores cuiusdam pupilli: & pr meus fuit stipulatus à dicto pupillo mea authoritate. certè nihil ualet. Vi.

libro. 40. ad Sabinũ.

a Quod dicimus. } s. e. l. j. in prin. & l. pupillus. in prin:

b Acquiritur. } i. acquirere uult. uel etiã ex alio cõtractu: ut s. e. l. pupillus. §. fi. & j. e. l. fi. & j. eo. l. potest §. j. & l. sequen.

Du. nihil ꝓhibet. authoritas.

c Vt dictũ est. } s. eo. l. j. ij. respon.

d Sufficiat. } quod est semꝑ: ut s. e. l. & si pluribꝰ. nisi fuisset dictũ ut unꝰ sine altero non obligaret: nec authoritatem pręstaret ut s. tit. j. l. Titium. in prin. uel nisi aliàs denegata: ut no. d. l. & si pluribꝰ. Sed nõne uterque tutor vr consentire & authorari etiam alteri cũ pręsens sit ut j. eo. l. impuberes? Respon. hic fortè exprimebat uterque se præstare authoritatẽ uni tantùm: uel uterque ignorabat alterũ pręstare authoritatem.

e Nõ sufficiat. } expone: ut s. e. l. pupillus in princ. & hoc modo nota.

libro. 48. ad Sabin.

f Stipulationẽ. } s. illã cui deest authoritas. uel tota est nulla, si fuit authoritas, illius, qui non potest ꝓstare: ut s. titu. j. Titiũ. Azo. & H. argu. j. de duo. re. l. his uerbis & in l. si ex duobus. §. fi.

g Non potest. } & econtrà: ut s. in princ. huius legis, & ibi not. & s. l. j. §. j. & facit s. de iurisdi. om. iud. l. qui iurisdictioni. Sed ar. contra s. de iudic. l. in priuatis.

ET si conditionalis. } CASVS. Quamuis contractus quẽ uult pupillus inire, sit cõditionalis: tamen authoritas tutoris eius purè interponi debet. Viuia.

Tutoris authoritas diẽ uel condicionẽ nõ recipit.

h Non conditionaliter. } Nor. q non recipit diẽ uel conditionẽ authoritas: sicut & quidam alij actus ciuiles: ut j. de reg. iur. l. actus. & s. de adop. l. quæsitum Accur.

OBligari. } CASVS Pupillus sine tutoris authoritate non potest alicui obligari ciuiliter, sed sibi acquirere bene põt. Sed nunquid potest mutuare sine tutoris authoritate? Respon. q nõ: quia non potest alienare aliquid sine tu. aut. in mutuo autẽ bene alienat pec. unde non põt manumittere seruum suum sine tutoris autho. q a manumissio est alienatio: sed & si in manumittẽdo interueniat tut. auth. tñ cum iusta causa oportet quòd manumittat ad hoc q ualeat. Item dicit quòd pup. non potest obligari ex aliquo contractu ciuiliter sine tut. auth. Quid si soluat creditori suo pupillus sine tutoris auth. nunquid liberatur? & certe non, nisi creditor bo. fid. pecu. sibi à pu. per solutam cõsumpserit: quia tunc ꝑ consumptionẽ liberat. Pupillus hæreditatem. } Hæreditatem etiam lucrosam nõ potest papil. adire sine tuto. author. nec ex senatuscons. Trebelli. põt recipere pup. sine tuto. autho. hæreditatem sibi per fideicõmiss. restituẽdam per aliquem hæredem instit.

Tutor. } Qñ pupillus sup aliquo negotio cõtrahit, statim dẽt authoritatẽ præstare tutor. non autẽ ex interuallo uel per epistolã absente tutore. secus autem si tutor sit cũ pu. & cõtrahens cũ pu. sit absens: quia tunc bene ualet authoritas tutoris: si tamen sit talis cõtractus qui inter absentes fieri possit. de quibus dicit litera planè. Vi.

Vlpianus. LEX VII.

QVod dicimus, [a] in rẽ suam authoritatem accõmodare tutorem non posse, toties uerum est, quoties per semetipsum uel subiectas sibi ꝑsonas acquiritur [b] ei stipulatio. Cæterùm negotiũ ei per consequentias geri (ut dictum [c] est) nihil prohibet.

Diuersitas tutorum authorantiũ nõ impedit constitutionem duorum reorum. B.

Si duo rei sint stipulandi, & alter me authore à pupillo stipuletur, alter altero turore authore, dicendum est stipulationem ualere: sic tamen, si authoritas tutoris unius sufficiat. [d] Cæterùm, si non sufficiat, [e] dicendum erit inutilẽ esse stipulationem. [f]

Filius tutor nõ potest interponere authoritatem cõtrahente patre, in cuius est potestate. Bar.

Si & pater & filius qui in potestate eius fuerit, tutores fuerint, & pater sit stipulatus filio authore, nullius momẽti erit stipulatio idcirco, quia in rem patris author esse filius non potest. [g]

Interpositio authoritatis est actus legitimus, qui conditionem non recipit. Bar.

Idem. LEX VIII.

ET si conditionalis cõtractus cũ pupillo fiat, tutor debet purè author fieri. nam authoritas non conditionaliter, [h] sed purè interponenda est, ut conditionalis contractus confirmetur.

Pupillus nullum actum uel contractũ potest facere sine tutore, si in eis possit lædi: bene autem potest actum exercere sine tutore, siue contractum inire, quando certum est, quod ex eo lædi non potest hoc dicit.

Caius lib. 12. ad edictum prouinciale. LEX IX.

OBligari ex omni [i] cõtractu pupillus sine tutoris authoritate non põt. [k] acquirere autem sibi stipulãdo, & per traditionem accipiendo etiam sine tutoris authoritate potest, sed credẽdo [l] obligare sibi non potest: quia sine tutoris authoritate nihil alienare [m] potest. Ex hoc autem quòd pupillus nullam rem sine tutoris authoritate alienare põt, apparet nec manumittere [n] eum sine tutoris authoritate posse. Hoc amplius licet tutoris authoritate manũittat: debet ex lege [o] Aelia Sentia apud conciliũ causam cõprobare.

Pupillus ex omnibꝰ causis soluendo [p] sine tutoris authoritate, nihil agit: quia nullũ dominium transferre põt. si tamen creditor bona fide pecuniam pupilli consumpserit, liberabitur [q] pupillus.

Pupillus hęreditatẽ adire sine tutoris authoritate non potest, [r] quamuis lucrosa [s] sit, nec ullum habeat damnum: sed ne ex senatusconsulto Trebelliano hæreditatem recipere sine tutoris authoritate [t] potest.

Authoritas debet in ipso negotio interponi. Bar.

Tutor statim in ipso negotio præsens debet [v] author fieri: post tempus [x] uero aut per epistolã [y] interposita eius authoritas nihil agit.

Sufficit tutorem authorari pupillo pręsente: licet alia pars sit absens. Bar.

Etiam si non exaudiat tutoris authoritatẽ is qui cũ pupillo contrahit, scriptis [z] tamen hoc apꝓbetur, rectè negotium geritur: ueluti si absenti pupillo ꝑ epistolã vendam aliquid, aut locem, & is [a] tutoris authoritate consentiat. [b]

Non imputatur tutori si impeditus nõ authoratur. Bar.

Paulus. LEX X.

libro. 24. ad Edictũ.

i Obligari ex omni. } ex nullo põt obligari. sic omnis homo nõ currit. i. nullus homo currit: & dic ut no. C. de inuti stip. l. j.

k Non potest. } nisi infans sit: ut j. de uerbo. obli. l. j. & mulier. in casu: ut j. rem. pu. sal. fo. l. 2. §. seruũ. H.

l Sed credendo. } id est numerando alicui pecuniã ex causa mutui. Accur.

m Nihil alienare.] nisi domum consumpta pecũia: ut s. si cer. pet. l. non omnis. §. si.

n Nec manumittere. } est enim manumissio alienatio: ut C. de re. alie. non ali. l. si.

o Ex lege Aelia Sentia } quæ ꝓhibet minorẽ xx. an. manumittere nisi causa probata. quod dic ut instit. qui ma non pos. §. eadẽ. nisi sit infans, qui etiam apud concilũ nõ manumittit: ut j. de manu. uind. l. pẽ.

Aleia Sẽtia scribendũ est. Nã ab Aelio Sentio lata est, de qua uide Ange. politia. misce. c. lxxxiiii. & Alci. libr. dispũ. ii. ca. 31.

p Soluẽdo. } id est pecuniam reddendo creditori suo.

q Liberabitur. } ut j. de solut. l. q si fortè §. si. & s. si cer. pet. l. nõ omnis. §. si.

r Non potest. } sed cum tutoris authoritate potest, nõ curatoris: ut j. de app. l. cum in vna. §. tutor.

s Quamuis lucrosa. } ut instit. eo. §. neque autem. & j. de re mili. l. officium. §. sed scio. Item, quæ uidetur lucrosa, quandoque est damnosa: ut supra de mino. l. minor ann xxv. Azo. & adde quod not. C. q admit. ad bon. posses. l. bonorum. & suprà de iure deliber. si infanti. sed conditioni parere potest: ut infrà de condi. & demon. l. v.

Et iste è unus casus exceptus à regula, quę dicit q rati habitio retro trahit ut i c. 2. i gl. unica, ꝓpe si. extrà, de pact.

t Sine tutoris autho } nec tutor solus, nisi cum pupillus est infans, uel abest, ut infrà ad Trebel. l. restituta. in fine. & l. sequen. & C. ad Trebel. l. scimus in prin.

v Debet. } si hoc prodesse pupillo existimat: ut insti. eo. §. penulti. nec tamen præcisè cogitur: ut j. eodem. l. si tutor. & dic præsens cum pupillo, non autem cum eo qui contrahit cum pupillo: ut infrà §. fina. sic ergo authoritas tutoris interuenit in ipso negotio, uel post incontinenti. sed aliud est in iussu facto à patre, uel domino de adeunda hæreditate, qui precedit: ut infrà de acquirenda hære. l. si quis mihi bona. §. iussum. quæ est contra. Vel dic ut ibi. & institu. eo. §. penul.

x Post tempus. } non modicum.

y Aut per epistolam. } quid si præsente pupillo mittit Titio tutori epistolam: quæ dicit se uendere rem, & authoratur, postcà Titius consentit: dic non ualere: quia si Titius consentit, sic cõtractus: ut & s. com. pręd. l. si. & sic authoritas remota est à contractu. & est ante, cum debeat esse perfecto negotio: ut d. §. iussum.

z Scriptis. } uel testibus: ut C. de fi. instr. l. in exercẽdis. & de pac. l. pactum.

a Et is. } scilicet pupillus.

b Consentiat. } nam solo consensu contrahit emptio & locatio:

 de au-

Universidad de Deusto Biblioteca

Tutor qui † per ualetudinẽ uel absentiam, uel aliam iustam causam author fieri non potuit, [a] non tenetur. [b]

¶ *Hæreditas uel bonorum possessio non põt agnosci sine authoritate tutoris, uel curatoris furiosi:qui tenentur si non utiliter fuerint authorati.Bart.*

¶ Caius lib. 15.ad edictum prouinciale. LEX XI.

Si ad pupillũ aut furiosum bonorũ possessio pertineat expediẽdarũ rerum gratia,& in agnoscenda & in repudianda bonorũ possessione uoluntatem tutoris curatorisque [c] spectari debere placuit:qui [d] scilicet † siquid contra commodum pupilli furiosive fecerint,tutelę curationisve [e] iudicio tenebuntur.

¶ *Si seruus cõis acquirit qđ uni ex dñis non potest quæri, quæritur alteri cui potest.Bar.*

¶ Iulianus lib.21.Digesto. L. XII.

Si seruus communis tuus & Titij à pupilla tua te authore aliquam rem per traditionem acceperit,tota ad Titiũ pertinebit. [f] Marcellus notat [g]. Nam quodcũque ad omnes dominos non põt pertinere, † id pro solido ad eum cui acquiri potest,pertinere ueteres comprobauerunt. [h]

¶ *In contractu qui nõ celebratur uerbis non est necesse pupillum loqui : & ei tutor poterit authorari.Bar.*

¶ Idem lib.21.Digestorum. L. XIII.

Impuberes tutore authore obligantur [i] etiam si taceant, [k] Nã cùm pecuniam mutuam acceperint, [l] quamuis nihil dicant, [m] authoritate tutoris interposita tenentur. Quare & si non debita pecunia his personis soluta fuerit quamuis tacuerint,interposita tutoris authoritas sufficit,ut condictione [n] teneantur.

¶ *Tutor cum præsens negotiũ pupilli cõtrahendum siue contractum ignorauerit, nõ intelligitur authoritatem prȩstare. B.*

¶ Idem † ad Vrseium Ferocem. LEX XIIII.

Non multũ [o] interest,† absfuerit tutor cùm negotium cõtraheretur,an præsens ignorauerit quale esset , quod cõtrahebat.

¶ *Vna uoce potest interponi authoritas duobus diuersis actibus.*

¶ Martianus.† LEX XV.

Accipientis [p] & edẽtis [q] iudicium † idem tutor,author utrique [r] fit.Sed hoc uerũ ita est si bis author factus est. An & una authoritas sufficiat eo animo,ut ad utrunque prtineat? Dubitat quidem Pompóius: sed fortiter defenditur sufficere unam authoritatem.

¶ Paulus.† LEX XVI.

Etiam si tutor cæcus † factus sit, [s] author fieri potest.

¶ *Non cogitur tutor incerto ꝯtu authorari pupillo.Bar.*

¶ Idem.† LEX XVII.

Si tutor pupillo nolit author fieri,non debet [t] eum prætor cogere:primum , quia iniquũ est † si non expediat pupillo, authoritatem eum præstare:deinde & si expediat,tutelæ iudicio pupillus hanc iacturam consequitur.

¶ *Quę sunt gerenda cũ alio,pñt expediri tutore authore , secus si cũ ipso tutore tunc.n.non potest authorari : nec ad id se authore procuratorem facere. Bar.*

¶ Idem.† LEX XVIII.

ut insti.de oblig.ex consen.§.ideo.

Tutor qui.} CASVS. Si tutor nõ præstet auth. pu. contrahẽti cum aliquo ad suã pu.utilitatem:quia aut habet iustam causam tutor:aut non, si autem habet iustam causam, non tenetur propter hoc pupillo act. tutelę finita tute. si autem non habeat iustam causam, non debet pretor precisè eũ cogere ad authorandum: sed finita tute. tenetur pupil. propter hoc.& hoc dicit, cum l. si tutor pupillo.j.e.Viuia.

† Ob.

a Non potuit.} secus si non impediret: ut j.e.l.si tutor.

b Non tenetur.} s. tutellæ illi pupillo.

Si ad pupillum.} CASVS. Si tutorem habeat pupillus,& ei sit bo.poss.ab aliquo delata, debet agnocere bo.poss.pupillus cum auth. tuto. si expediat ei agnoscere.si autem non expediat debet eandem cũ authoritate eiusdẽ tutoris repudiare. & qñ agnoscit prędicto modo cum aut. eiusdem, debet in curia & extra curiam expedire res, quæ in ea hæreditate continentur. & si contra commodum pupilli faciat tutor circa tria prædicta, tenebitur ei finita tutela ac. tutel. propter hoc. & quod dixi in pupillo. tutorem habẽte: idem est in furioso curatorem habente. Viuia.

† Du. si qd potũ p &c.

† Totum.

c Curatorisq.} s. furiosi:de quo tantum casu hic dicit.at curator adulti uel impuberi an possit adire, uel aditioni authorari: dic ut no.j.de appel.l. cũ in una.§.j.Itẽ solus pupillus auth. iudicis cum nõ habet tutorẽ uel curatorem bonorum possessionẽ petere potest:ut C. qui admit.ad bo.pos.l.bonorum.& de iure deli.l. si infanti.in fi. Item solus tutor nõ potest repudiare:licet solus acquirere possit:ut j.de bo.pos.tutor licet pupillus eo authore sicut hic,& j.de suc.edi.l.j.§. tutori. Item ad id qđ dicit curatorem furiosi posse acquirere & repudiare,est contra j.de suc.edi.l.j.§.furioso:ubi non repudiat.& j.de bo.pos.furioso &c. l.j. in princ.ubi non acquirit, sed dic quòd repudiat,& acquirit quo ad fructus ut habeat uel perdat, non quo ad proprietatem bonorum quæ ad alios uadit suo ordine si in furore decedat: ut C.de cura.furi.l.fina.§.cali.

d Qui.} scilicet tutores & curatores prædicti.

e Curationisve.} scilicet negotiorum gestorum:ut C.de nego.gest.l.curatores.

Si seruus. CASVS. }Tutor eras cuiusdam pupillæ, & habebas seruum cõmunem cum Titio:dictus seruus accepit per traditionem ex aliquo contractu facto à dicta pupilla fundum cum aut. tui tu.certè nihil tibi tutori potest acquiri in hoc casu per dictũ seruũ: ut s.eo.l.quod dicimus.ergo totũ acquiret Titio & Marcellus ap.p bat,& reddit rõnẽ generalem.nam quodcunq; ad omnes &c. Vi.

f Pertinebit.} Hic habent quidam, Marcellus ait:ut ego habeo: & dic,scilicet esse uerum quod dictum est.

g Marcellus notat.} i.ait.& aliàs deest istud, Marcellus notat.

h Comprobauerunt. }ut & j.de stipula.ser.l.j.§.cõis.& institu, de stipula.ser.§.si.Sed contra.j.de stipula.ser.l.proinde.§ j.sed dic ut no.suprà pro socio.l.uerum.§ seruo.Item facit infra ad legem Falcid.l.Plautius.

Impuberes.} CASVS. Etiam si tutores taceant præsentes existentes cõtractui pupilli, obligantur impuberes ciuiliter & naturaliter si intelligant tutores quod agitur. & de hoc ponit duo exempla. Primum est,quando pupilli accipiunt mutuã pecuniã psentib' tutoribus & ẽt tacentibus. Secundũ est, qñ eis soluerunt indebitum prȩsentibus tutoribus & etiã tacentibus. nam tenẽtur pu.cond.inde bi.& bene dixi si intelligant tutores quod agitur. nam si ignorauerunt, nõ ualet authoritas , & ita obligãtur pupilli ciuiliter. & h. d.l.seq. Viuia.

i Obligantur.} s.ciuiliter & naturaliter, nã & sine tutore obligant naturaliter: ut j. de nouat.l.j.in fi.

k Etiã si taceant.} s.impuberes.

l Acceperint. } s. pupilli.

m Dicant.} s.impuberes.Et no.quodduo exẽpla ponit qbus cõtrahit obligatio re, & sic nõ est opus uerbis: ut ist.q.mo.re. cõ. ob. in prin.& §. j. vñ secũdum H. secus esset in stipulatione.& facit j. e.l.inter pupillos.

n Condictione. } s.indebiti.

o Non multũ. } quia neutro casu intelligit authoritas præstita. & facit s.eo.ti.l.j.in fin.

Accipientis. } CASVS. Tutor erã duorũ pupillorum:unus agere uolebat ꝯ Semproniũ ad fundũ:& Sempronius uolebat cõuenire alterũ pupillũ ad domum certè ego tutor bñ possum authoritatẽ pstare & pupillo agẽti, & pupillo fugienti. & ita duas authoritates possum prȩstare in una uice. & hoc est uerũ etiã si sum ego tutor cæcus effectus . & h.d.l.se.alia sequẽs suprà exposita est. Vi.

p Accipientis.} potest poni casus , sicut innuit in litera, qñ vnus tutor erat duorũ pupillorum, quorũ vnus conueniebat à Sempronio pro boue, & alius agebat contra eundẽ Sẽpronium pro domo. & ita sufficit unũ sacramentũ calumniæ,& una authoritas utriq; pupillo. Dic ergo accipientis.i.de boue.& edentis.i.actionẽ proponentis de domo.& vtriq;.i.pupillo. Vel dic q unus erat pupillus , qui agebat ad domũ ꝯ Sẽproniũ,& recõueniebat ab eodẽ Sẽpronio uel ab alio p boue.& sm hoc dic utriq;.i.iudicio.& sm hos duos intellectus non est cõtra s. de procrat.l.licet.§.si plures.Vel tertio sm R. q unus erat tutor duorum pupillorum, quorũ unus agit ꝯ alium de boue. nam authorabitur utriq; pupillo.sed hoc non placet:quia qualiter iuraret de calũnia?nã si uni credit iustè litigare:ergo aliũ iniustè. Itẽ quo ipse tutor noie unius cõdẽnabitur sibi ipsi noie alterius:ut d. §. si plures possetñ defendi,si ponas utrũq; hic intellectũ ut ipsi iurẽt authore tutore:nõ tutor:ut no.hoc fieri posse.s.tit.j.l.j.§.sufficit. uel sm uetera iura qñ nõ iurabat.uel tertio qñ nõ fuit exactũ.& sic utriq; pupillo litiganti authorabit.sicq; non obstat dictus.§.si plures.Accur.

q Edentis.} i.actionem proponentis,secundum primam.

r Vtrique.} s.pupillo,secundum primam.

s Etiam.} Factus fit.ex postfacto.sic & s.de postul.l. j.§.casum. nã à principio cæcus dari non potest:ut C.qui da.tu.l. luminibus,licet uideatur q se habeat excusare:ut C.qui morbo.l.j.sed improprie dicitur excusare ibi.Item quando ex postfacto potest se excusare:ut j.de excusa.tu.l post susceptam.

t Si tutor.} Nõ dẽt.imò:ut C.de admi.tu.l.si. So.ibi i iudicijs,ut cogat uel tanq̃ suspect' remoueat.hic i pctibus:nõ iõ remouet. & est ratio:qa ibi certũ est de dãno propter missionẽ in possessionem quæ fieret:hic est dubium.Item contrà:s.tit.j.l.2. in prin.& insti. de satisda.

† ad li. 31. Digestor.

† In P. F. a fuerit. q in illis plerunq; posit tũ est pro ab fuerit.

† li.2.Regular.

† Romæ.

† lib. i.ad L. Eliam Sentiam.

† Cęcus et ominibus põt esse testis pter q in his quæ uisu pcipiũtur. sic iter psonas quarũ uoces habet notas. gl.est no.in c.testes.3.q sti.8.abbas. in c.cũ causam de test.allegasset melius gl.in c.q̃rẽdũa.q.7.& gl. i alle.c. testes . in uer.quę non uerũt & uiderunt.

† lib. 6. ad edictum.

† Etiam si non. Du.

† lib. i. ad Plautium.

Potest pupillus tutore authore debitorem suum Titio delegare: [a] Sed cum tutor debet pupillo, dicendum est neque delegari eum,neque procuratorẽ aduersus tutorẽ dari ipso tutore authore posse,quia futurũ sit, ut authoritate sua liberetur. [b]

¶ *Curator potest dari pupillo ad agendũ, non ad authorandum. Bar.*

¶ Idem lib.9.responsorum. LEX XIX.

Curatorem etiam impuberi [c] dari posse, [d] sed ad ea quæ solemnitatem iuris desiderant , explicanda, [e] tutore authore opus esse.

¶ *Non est necesse tutorem authorantem diuisioni se subscribere. Bar.*

¶ Scæuola lib. 10. respon. LEX XX.

Inter pupillos paternæ hæreditatis diuisio facta est præsente tutore, [f] sed non assignante [g] instrumento diuisionis. quæsitũ est; an ei stari oporteret? Respondi,si tutor author fuisset, non idcirco minus standum esse diuisioni , q non assignasset.

¶ *Petitio restitutionis impedit executionem sententiæ, Bar.*

¶ Idem † lib.singulari quæstionum publicè tractatarum. LEX XXI.

Defendẽte [h] tutore pupillus condemnatus ex contractu patris,accepit curatorem: [i] inter quem & creditorẽ acta facta sunt apud procuratorem Cæsaris infra scripta : Priscus procurator Cæsaris [k] dixit, Facias iudicata. [l] Nouellius curator [m] dixit : Abstineo pupillum . Priscus procurator Cęsaris dixit : Responsum habes. [n] scis quid agere debeas . [o] Quæsitum est an secundum hæc acta adolescens bonis patris abstentus sit.Respondi,proponi abstentum. [p]

¶ *Actus qui tẽdit ad liberationẽ tutoris, non potest fieri eo authore.Bar.*

¶ Labeo libro 5. πιθανῶν. L. XXII.

Si quid [q] est qđ pupillus agendo tutorem suum liberaturus est, id ipso tutore authore agi rectè non potest.

Quando ex facto tutoris, uel curatoris minoris agere, uel conueniri possint.

TITVLVS IX.

¶ *Quando pupillus conueniẽ ex dolo tutoris,non admittitur probatio per iuramẽtum in litem.Bar.*

¶ Pomponius.† LEX I.

Ob dolum [r] malum uel culpam tutoris Aristo ait pupillum possessorẽ condemnandum : sed non puto quanti actor in litem [s] iurarit : † & tamen illud [t] ita est, si rem à tutore pupillus seruare possit .

¶ *Quod tutor uel curator acquirit ex pecunia minoris efficitur minoris. Bar.*

satisda.tu.§. quib. Sed cogitur in genere administrare:nõ in hac specie.sed authoritatẽ præstare. Vel dic etiam q administrat nõ authorando cũm hoc expedit:ut & s.de proc.l.sed & hæ.§.si.& l.seq.Itẽ est huic arg.ꝯ C.in qui.cau.in inte.rest.non est ne cess.l.fin. ADDITIO. Dic q ibi certũ erat ab initio lædi:& ibi soluit per Cyn. in prima oppo. secundũ Bart. hic.

Potest.} CASVS. Pupillus bene potest delegare debitorẽ suum alicui alij cũ author.tu.sui.sed si tutor est debitor pupilli, nõ potest pupillus eũ alicui delegare sua tutoris author. quia iam à pupillo liberaret sua author. quod esse non debet. Item nõ potest cedere actiones quas habet contra tutorem suum debitorem alicui alij, faciendo eum procuratorem in rem suam contra tutorem eum auth. tut.propter eandem rationem: qa futurum,&c.& h.d.Viuianus.

a Delegare.} ergo & actionem cedere.& sic apparet rationẽ diui Seueri ad nomina non pertinere : ut j.de reb.eo.l.j.§.j. nec l.cõstantini: ut C.de admi nist.tuto. l.lex quæ tutores.

b Liberetur.} ipsemet ergo à se exigere debet:ut s.de neg.gest. l.diuortio. in fin.& s.titul.j.l.quoties.§.sicut.& j.de fideius. l.tutor. quod si non faciat,curator in eam causam constituendus est : ut instit.eod.§.si.sed hodie qui debitor est pupilli,ab initio non admittitur ad tutelam : ut in auth.ut hi qui ob. §.j col.6.Item not.hic in sua re non posse fieri authorem:ut s.l.i.in princ & facit. j.eo.l.si.

† Alc.li.16 Digestor.

Authoritas in re ppria nemini opitulatur.

Curatorem.} CASVS. Non solùm puberi , sed etiam impuberi quandoque datur curator:sed non potest explicare ea quæ solẽnitatem iuris desiderant , puta ut adeat pupillus hæreditatem sibi delatam cum autho.dicti cura.vnde eo casu datur ei tutor. Viuia.

c Impuberi.} non solum puberi.

d Dari posse.} ad litẽ.} s.vt C.de in lit.dan.tut.l.j.& s.de tut.& cura.da.ab his.l.curatorem.

e Explicanda } vt si hæreditatem adeat: ut j.de app.cum in una §. j.Azo.& C.de in lit.dan.tu.l.fin.

Inter.} CASVS. Tutor eram duorum pupillorum qui communem habebant hæreditatem paternam,me præsente diuiserunt voluntariè dictam hęreditatem:tamen ego non subscripsi diuisionis instrumento. certè bene ualet diuisio.Viuia.

f Præsente tutore.} speciali singulorum pupillorũ.nec enim unus vtrique author esse potest,nisi id fiat: vt no.s.eo. l accipientis.

g Nõ assignante.} scribẽdo qd cuiq; pupillo in portionẽ ueniat. nã satis est q cosentit: ut s.eo.l.impuberes.Azo.Vel dic assignante. i.subscribente.sic & ponit C.de re.alie.non ali.l.2.H.Itẽ uř huic legi ꝯrium j.de re.eo.l.si pupillorum. & C.de prædi.min.l.pen.quibus dr minorem non posse prouocare ad diuisionem. Sol.in hac hæreditate non erant nisi mobilia. Vel hic fuit decretum: & nihilominus authoritas tutoris uel curatoris est necessaria: arg.C.si p p pub.pe.l.fin. Nec ob.s.de mino.l.ait ptor.§. permittit. qa maior solẽnitas in alienatione q̃ qñ ei soluitur,est necessaria. & est rõ ut ibi not.& sm hoc nemo uocauit eos ad diuisionẽ:sed spontè uenerũt. Vel tertiò dic q qdam cohẽs eorũ maior eos prouocauit:ut d.l.C.de præ.mino.l.pe.

Defendente.} CASVS. Titius cum fisco contraxit.& decessit relicto filio suo pupillo hærede:qui pupillus habebat tutorẽ Seiũ procuratorem fisci:cũ quo fisco contraxerat pater dicti pu. egit ꝯ dictũ pupil.& Seiũ eius tutorẽ.& sic condẽnatus fuit pu.procurator fisci.postea finita fuit tut.& habuit curatorem Caiũ pupillus quondã. pcurator fisci portauit sniam qua fuit ei condẽnatus pu.corã pcuratore Cæsaris, q est iudex inter fiscũ & priuatum: & petit eã mandari executioni. unde procurator Cæsaris dixit curatori adulti qui uocabat Nouellius: Solue qđ dẽt adultus tuus ex causa iudicati. curator aũt rñdit ei.ego abstineo ab hæreditate patris pu. quondã nũc apud me adul dixit,pcurator Cæsaris pcuratori fisci qui mõstrabat sniam. audisti quid rñdet aduersarius tuus:fac ei illud quod vř tibi. Quæritur hic, nunquid pp uerba dicta curatoris abstentus uidetur ab hæreditate patris dictus adolescens? Et dr q sic in sequẽ.l. ponas exemplum. vt s.eod.l. potest. Viuia.

h Defendente.} Pupillus tutore authore cõuẽtus fuit à fisco ad decem ex ꝯctu paterno cuius hæreditatem adierat: & cõdẽnatus. tandem accepto curatore petebat mandari snia executioni corã p curatore Cæsaris : sed curator ut euitaret executionẽ, abstinuit pupillum hæreditate . dicit q ammodò non tenetur ille minor.

Casum ponit.

i Accepit curatorẽ.} non aperit an durante tutela fuerit datus curator, qđ posset fieri ad litẽ ob aliquã causam:ut vř s.de tu.l. solet. uel posteà. p prima est qđ j. dicit ibi, abstineo pupillum.pro secunda qđ dicit in fi. adolescens abstentus. Sed sm Ro. nõ est uis. & si primã teneas, dic id est,adolescens abstẽtus. s.nunc cum proponitur quæstio Scæuolæ.si secundam , dic. i. pupillus. s.quondam.

† lib.29.ad Sabin.

k Cæsaris.} cognoscens inter fiscum & minorem in actiõe in factum quæ proponit pro executione .

* Et nõ tñ illud ita est, nisi rẽ, &c. Iudiciũ facere qd sit.

l Facias, iudicata.} i.condemnationem solue.sic ponitur s.si certum petatur.l.si.

m Curator.} si habeas procurator,dic.i.curator.

n Responsum habes.} i.tu respondes:ut ita loquatur curator, uel tu procurator fisci audi responsum aduersæ partis .

o Debeas.} curator minoris.uel dic tu procurator fisci.

p Abstentum. } & sic non tenebitur de cætero actione in factũ de re iudi.ut s.tit.j.l. 2.in fin.& s. si quis cau.l.fin . Sed quo curator solus & nudis uerbis potuit abstinere:cũ sm P.aderat sine tutore,& sic poterat dimittere sine restitutione : ut j. de acquir. hæred. l.impuberibus. Alij ut Azo, q adiuit solus tutor sine consensu pupilli , & sic nõ tenuit aditio: ut C. de iur. deliber. l.potuit. unde & sine restitutione potest se abstinere. Vel tertiò secundum H.hic fuit petita restitutio, & causa cognita data,ut fieri debet:ut s.de mino.l.in causa. §.causa. & l.etiam.§.si.

q Si quid.} ut acceptilatio, pactum de non petendo, uel trãsactio, uel delegatio: ut s.eo.l.põt.secus si soluat: quia liberatur à prima,licet teneatur actione tute.propter eam pecuniam: ut s. de neg. gestis.l.diuortio.& sic soluitur contrarium j.de solu.l.tutor.§ fin. qa ibi solutione. uel dic ut ibi.

¶ QVANDO EX FACTO TVTORIS &c.

Casum ponit.

r Ob dolum.} Conueniebatur impubes rei uendicatione, uel petitione hære. dolo uel culpa tutoris facta est deterior res quæ petitur : tenetur pupillus sm Aristo. si tutor sit soluendo: ut hic,& s.tit.2.l.si.in princip. Adeò ut quidam dicant ut non liberetur cedendo actionem. sed falsum est:ut in d.l. & plenè de hac materia not.ibi. Quod ergo in fin.hic dicit, si rem,&c.sub. maximè,nam tunc maximè tenetur ut tantum sufficiat cessio. Alij hic ponunt casum,qñ dolo uel culpa tutoris res peruenit ad pupillum: sed litera in fi.hoc non patitur. Acc.

s In litem.} sic j. de fideius.l.si.& s.de in lit.iur. l.j.

t Illud.} quod dixit Arist.itẽ contra s. si quis ius dicẽ.non obtem. l.j.§.si procurator.

Situ-

Universidad de Deusto Biblioteca

Si tutor.} CASVS. Tutor uel curator mutuauit pecun. pupilli uel adulti Titio, & suo tutoris, uel curatoris nomine stipulatus est sibi reddi. certè utilis actio datur pupillo uel adulto. & idem est si de pecu. pup. vel adulti emat suo nomine et tutor uel curator prædia nã datur utilis actio pupillo uel adulto ad dicta prædia vendicanda. Viuianus.

si accepissem meo nomine mutuã pecuniam ab aliquo, & soluissem dicto Titio, nã tenerer illi à quo accepi et finita tutela: nisi ille à quo accepi, ideo mihi dedit, ut soluerem dicto Titio. Viuianus.

i In tutorem.} finito officio: ut C. eo. l. j. & si quis cau. l. fi. sed nec eo durante: ut j. de re iudi. l. si se. §. j. & s. tit. 2. l. 3.

† lib. 1. Opinionum.

a Datam.} suo proprio nomine, aliàs iure communi quæreretur condictio certi ex mutuo minori: ut s. si cer. pet. l. certi condictio. §. si nummos.

b Stipulatus.} s. sibi tutori uel curatori.

c In nomen suum.} i. nomine suo proprio & dic, tutor emit de pecunia pupilli. si autẽ nomine pupilli accepisset, tunc dic directam ut C. per quas personas. l. j.

d Vtilis actio.} ex stipulatione cùm fuit mutuum stipulatus: ut & s. tit. j. l. quoties. §. j. & plenè not. C. eo l. 2. Itẽ utilis in rem quando emit de pecunia minoris. & est speciale in eo. sic & in milite: ut C. de rei uendic. l. si ut proponis. & etiam in vxore: ut s. de donati. inter uirum & uxorẽ. l. uxor marito. Et idẽ in ecclesia quæ uicem habet pupilli: ut C. de sacrosanc. eccl. l. fin. quia est contrarium regulariter: ut C. de rei uend. l. si ex eo. sed ad stipulationem est s. s. de pi. act. l. solutum. §. per liberam. Solu. hic utilem dicit quæri per tutorem: ibi negat directam. Accur.

† vindicandã, in P. F. — † libro 10. Quæstion. — † Dua. puero. — Ecclesia uicem pupilli obtinet. — † li. 64. ad edictum. — † In P. Flo. At si, &c.

Vlpianus. † LEX II.

Si tutor uel curator pecuniam eius cuius negotia administrat mutuã datã[a] ipse stipulatus[b] fuerit, vel prædia in nomen suũ[c] emerit, utilis actio[d] ei cuius pecunia fuerit, datur ad rem † uendicãdam, uel mutuam pecuniam exigendam.

¶ Pupillus non tenetur ex dolo tutoris, nisi quatenus ad eum peruenerit. Bart.

Papinianus. † LEX III.

Dolus tutoris † pupillo neq; nocere neq; prodesse debet. Quod autem uulgò dicitur, tutoris dolum pupillo nõ nocere, tũc uerum est, cùm ex illius fraude locupletior pupillus factus non est. Quare meritò Sabinus tributoria actione pupillum conuẽiendum ex dolo tutoris existimauit: scilicet, si per iniquam distributionẽ pupilli rationibus fauit.[e] Quod in depositi quoque actione dicendum est,[f] item in hæreditatis petitione, si modò quod tutoris dolo desiit, pupilli rationibus illatum probetur.[g]

Vlpianus. † LEX IIII.

† Et si extrinsecus aliquid tutor dolo admiserit,[h] pupillo nihil nocere oportet.

¶ De eo quod quis gessit ut administrator, finita administratione non tenetur. B.

Papinianus. † LEX V.

Post mortem furiosi non dabitur in curatorem, qui negotia gessit, iudicati actio: non magis quàm in tutorẽ:[i] si modò nullam ex consensu post depositum officium nouationem factam, & in curatorem uel tutorem obligationem esse translatam constabit.[k]

¶ Si tutor simpliciter contrahat in re pertinente ad pupillũ, intelligitur tutorio nomine contrahere. si in re quæ potest ad ipsum & ad pupillũ pariter pertinere, intelligitur nomine proprio cõtrahere, nisi aliud actum sit. Bart.

¶ Tutor qui pecuniam soluturũ se cauit, in quam pater pupilli cõdemnatus fuerat: actionem post tutelam finitam rectè recusat.[l] Non idem[m] in eo placuit, qui suo nomine[n] mutuam pecuniam accepit, & iudicatum pro pupillo fecit:[o] nisi fortè creditor ideo cõtraxit, ut in causam iudicati pecunia transiret.

¶ Sicut pupillo quæritur per tutorem, ita per actorem ab eo constitutum. Bar.

Idem. LEX VI.

Tutor interposito decreto[p] prætoris, actorem reliquit. Secundum eum[q] sententia dicta, iudicati actio[r] ad pupillum non minus transfertur, quàm si tutor obtinuisset.

Scæuola. † LEX VII.

Tutori qui infantẽ defendit, succurritur, ut in pupillum iudicati actio detur.[s]

¶ Si negotiũ in parte spectat ad pupillũ, pro illa uidetur tutorio nomine facere: pro alia, proprio. Bart.

Idem. † LEX VIII.

Tutor, qui & cohæres pupillo erat, cùm conueniretur fideicommissi nomine,[t] insolidũ ipse cauit. quæsitũ est, an in adultum pupillum pro parte danda sit utilis actio? Respondi, dandam.[u]

K Constabit.} ut & s. de cõst. pec. l. Titius.

l Rectè recusat.} promisit enim tutorio nomine. sed certè & si nõ exprimat: ex quo apparet quòd in rem pupilli se obligauit, idem est: ut j. eod. l. fina. sic econtra licet stipularetur sibi: si tamẽ pecunia pupilli, quæritur ei: ut s. eodem, l. si tutor. secus autem si suo proprio nomine exprimendo volens fortè donare pupillo: ut infrà, de adminis. rer. ad ci. perti. l. 3. §. in eum. Item secus in procuratore: ut s. de procura. l. procurator qui pro euict. & est ratio, ut ibi no.

m Non idẽ.} quod dictum est in tutore cauente, non habet locũ in tutore soluente qui prædictam pecuniam soluit non de suo, sed quia eam accepit mutuò, & suo nomine: & creditor non numerauit cõtemplatione pupilli. ut in fin. huius legis: nam etiam finita tutela tenetur mutuanti.

n Suo nomine.} id est, pro se, non pro pupillo. posteà tamẽ soluit pro eo. Azo.

o Pro pupillo fecit.] scilicet soluit pecuniã in qua pater fuerat condẽnatus. Azo. & potes distinguere, ut not. s. de neg. gest. l. si pupilli. §. j. & facit s. de procurat. l. procurator. §. fin. & C. si tutor uel curator. l. si creditor.

† lib. 2. Definition. — † lib. 13. Quæstion. — † lib. 5. Responso.

Tutor.] CASVS. Tutor egit contra pupilli debitorem, & iudicio pendente cum decreto prætoris actorem constituit ad complendam litem: & pro dicto actore posteà fuit lata sententia. certè habebit pupil. actio. iudicati. Viuianus.

Dolus.} CASVS. Dolus tutorũ nõ debet prodesse uel nocere pupillo, nisi ex eo factus sit locupletior pupil. & de hoc ponit tria exempla. Et est primum tale, pupillus habebat seruũ qui negotiabatur in merce peculiari sciente pup. & tutore eius. vnde creditoribus peculiaribus tenetur pup. tributoria actio. i. facta contributione de se & aliis creditorib. cum seruus prædictus eidem pu. dño aliquid debeat, tñ debet habere pup. quantum quilibet aliorum creditorũ. & non plus. Tutor autem pupilli dolo fecit quo minus in eis peculiaribus aliqua non contribuerentur, imò apud pu. remanerent: certè tenetur pu. quia factus est locupletior. Secũdum & tertium exemplum planum est cum lege seq. Viuianus.

† lib. 5. Responso.

e Fauit.} & sic est locupletior: ut s. de tri. l. 3. §. j. Accur.

f Dicendum est.} si ex dolo tutoris vel etiam ex suo habuit commodum ex re deposita: ut s. deposit. l. j. §. an in pupillum.

g Probetur.} ut & s. ti. 2. l. fi. ubi plenè de hoc no. & facit ad hanc legem. j. ne uis fiat ei qui in poss. miss. l. j. §. ex hoc edicto. & s. de eui. l. 4. & s. de admi. tu. l. cùm plures. §. j. & de pecul. l. in summa. & de dolo. l. si ex dolo. & s. commodati. l. 3. in prin.

h Et si extrinsecus.] Admiserit in sua re, non pupilli, & sic intelligitur j. de reg. iur. l. neque.

Post mortem.} CASVS. Pro furioso lata fuit sententia contra curatorem eius. posteà mortuus est furiosus. certè non mandabitur sententia executioni contra curatorem, sicut nec mandatur cõtra tutores qui defenderũt pup. si autem finita tutela vel cura animo nouandi promisit illi pro quo fuit sententia data: tutor quondam pup. uel curator furiosi, bene tenetur quilibet. ¶ Tutor.} pater pupilli cuius non erat tutor, fuerat condemnatus cum uiuebat, Titio in centum. ego tutor promisi dicta centum dicto Titio. posteà finita est tutela, non poterit me creditor Titius conuenire, secus autem

p Tutor interposito decreto.} aliter enim fieri non potuit. s. ti. 2. l. decreto. & insti. de cura. §. fi.

q Eum.] scilicet agentem.

r Actio.] sin[?]ctum de rei iudic. & C. de reb. credit. l. actori. hæc quidem dabitur pupil. & facit s. de procura. l. si procurator. & C. eo. l. 2. & l. penul.

s Tutori.} Actio detur. sic j. de re iudic. l. 4. §. j. & s. tit. 2. l. 2. & s. si quis cau. l. fin.

Tutor.} CASVS. Me tutorẽ Titij & ipsum Titium instituit Sẽpronius hæredes, & à nobis fideicom. reliquit Mæuio sub conditione vel ex die. petiit Mæuius vt caueremus ei de fideicom. ei prò stãdo adueniente die uel conditione. ego caui pro me & pu. cohærede meo. certè ex illa cautione tenebitur pro parte pu. utili actione ex stipulatu fideicommissario Mæuio. Viuian.

t Nomine.} relicti in diem uel sub conditione à se, & à pupillo, & sic cauit pro se, & pro eo per consequens.

u Dandam.] legatario uel fideicommissario adueniente die uel cõditione: ut j. ut le. not. ca. l. j. in prin. & facit s. eod. post mortem. §. j. ubi ex promissione tutoris tenetur pupillus. Alij etiam dicunt, quòd datur tutori in adultum cohæredem. & dicũt fam. ercis. si non est redditum ut s. fam. ercis. l. hæredes. §. familiæ. Vel secundum [illegible] vtilem tutelæ, quæ non placet.

De suspect.

¶ DE SVSPECTIS TVTORIBVS ET CVRATORIBVS. Haec clausula.} CASVS. Primò dicit, quòd titulus de suspectis tutorib. necessarius est & frequẽs. Secũdò quærit, vñ crimen suspecti descendit, & apud quos magistratus possit postulari suspectus tutor uel curator: & quis tutor, uel curator possit suspect. postulari: & quis possit postulare suspectos: & ex quibus causis possit remoueri tutor uel curator à tute. uel curat. & quæ sit pœna tutoris, uel curat. conuicti suspecti. Tertiò determinat vñ descẽdit hoc crimen. Quartò dicit qui sunt illi magistratus, qui possunt remouere à tutela uel cura suspectos. Quintò determinat, qui tutores, & curatores possũt accusari, & remoueri à tutela uel cura. Sextò determinat, qui possunt accusare de suspecto, usque ad §. si quis de plebeiis. Cætera sunt plana usque ad §. quæri potest. in l. tutor. Viuia.

De suspectis tutoribus & curatoribus,

TITVLVS X.

¶ Procedit per modum summæ: Primò ponit quid induxit ad tractandum seu tradendum istam materiam. Secundò ponit, quæ requiruntur ad hoc ut ista materia intelligatur: & illa per ordinem tractat per totum istum tit. Bar.

† lib. 35. ad edictum.

Vlpianus. † LEX I.

Haec clausula & frequens & pernecessaria est. Cotidie enim suspecti tutores postulantur. Primum igitur tractemus unde descendat suspecti † crimen:[a] & apud quos postulari quis possit suspectus tutor vel curator: deinde quis, & à quo, & ex quibus causis remoueatur: deque pœna suspecti.

¶ Sciendũ est itaque suspecti crimen ex lege duodecim tabularũ[b] descendere.

¶ Cũ suspecti potest agitari corã ordinario, & coram delegato iudice. Bar.

¶ Damus autem ius remouendi suspectos tutores Romæ prætoribus: in prouinciis præsidibus earum. An autem apud legatũ proconsulis suspectus postulari possit, dubium fuit. Sed imperator Antoninus cũ diuo Seuero Braduæ † Marico proconsuli Aphricæ rescripsit posse: quia mandata[c] iurisdictione, totum[d] officium iuris † dicundi ad eum transit.[e] Ergo & si prætor mandet iurisdictionem, simili modo dicẽdum est suspectum posse apud eum postulari cui mandata est. cùm enim sit in prouincia[f] hoc rescriptum consequens erit, dicere etiam esse, cui à prætore mandata est iurisdictio, posse de suspecto cognoscere.

¶ Omnes tutores cuiuscunq; conditionis existant, possunt accusari de suspecto, si malè gerant. Bar.

¶ Ostendimus qui possint de suspecto cognoscere: nunc uideamus qui suspecti fieri possint. Et quidem possunt omnes tutores,[g] siue testamentarij sint, siue non sint, sed alterius generis tutores. Quare & si legitimus[h] sit tutor, accusari poterit. Quid si patronus? adhuc idem erit dicendum: dummodò meminerimus patrono parcendum.[i]

¶ Quilibet admittitur ad accusandũ tutorem de suspecto, etiam mulier si ex pietate mouetur. Bar.

¶ Consequens est, ut uideamus qui possint suspectos postulare.[k] Et sciendum est, quasi publicam esse hanc actionem,[l] hoc est, omnibus patere.[m] Quinimo & mulieres admittuntur: sed eæ solæ, quæ pietate necessitudinis ductæ ad hoc procedunt: utpurà mater,[n] nutrix quoque, † & auia. potest & soror: nam in sorore etiã rescriptum extat diui Seueri. sed & si qua alia mulier fuerit, cuius † prætor propensam[o] pietatem intellexerit, non sexus uerecundiam egredientis,[p] sed pietate productam non continere iniuriam pupillorum, admittet eam ad accusationem.

¶ Ob facta atrocia tutor non solùm remouetur, sed etiam punitur. Bar.

¶ Si quis de plebeis[q] ob facta atrociora[r] in tutela admissa fuerit apud prætorem accusatus, remittitur ad præfectum[s] urbi grauiter[t] puniendus.

Idem. † LEX II.

Libertus quoque si fraudulenter gessisse[u] tutelam filiorũ patroni probetur, ad præfectum urbi remittetur puniendus.[x]

¶ Tutor potest accusare contutorẽ suspectum, etiam si fuerit remotus. Bar.

† Causa. — † Dn. Maurico. — † Dicendi.

a Crimen.} i. accusatio criminis. nam crimen non est ex l. imò per legẽ punitur: ut C. unde ui. l. meminerint.

b Duodecim tab.} quia ergo est legitimũ crimen, ergo accusatio debet solẽniter proponi. i. per libellum in scriptis. Sed tamen fauore pupilli est admissum, ut et sine libello in scriptis possit fieri accusatio: ut j. e. l. 3. §. prætereà. Vel uerius ibi loquitur, quando iudex per officium inquirit. cæterum si aliquis accusat, non põt fieri sine dicto libello: ut j. de priua. delic. l. fi. & de mune. & ho. l. rescripto. §. si quis. Sed quæ erit pœna talionis? Rñd. infamia. † Item & alias quandoque pœnas patitur tutor: ut ead. l. §. fina. & l. seq. & l. tutor. §. fin. & l. seq. quas hic accusator patietur: uel ad minus extraordinariè punietur: ut j. ad Turpil. l. & in priuatis.

† Tutor suspectus afficitur infamia quòd limita nisi fuisset consanguineus pupilli: quia tunc ut suspectus nõ remouetur ne infametur: sed illi dabitur adiũctus. tex. in l. si tutor j. e. Bart. in l. quòd si fortè. §. sunt quidam. j. de solu.

c Mandata.} i. legata.

d Totum.} imò non: ut s. de offi. proconsul. l. solent. in princi. & l. nec quicquam. §. j. & l. si quid. dic ergo totum quod non exigit maiorem animaduersionem.

e Transit.} i. conceditur. vt s. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. §. fi.

f In prouincia.} Si dicas in præside & eius legato, est contra j. ad Turpil. l. j. §. suspecti. Sol. ibi nomen præsidis est generale, ut etiã delegatos præsidis comprehendat: ut s. de offi. præsi. l. i. Vel potest cognoscere delegatus prẽsidis & prætoris, ut hic: nõ remouere, ut ibi. & ad hoc s. de offi. eius cui man. est iuris. l. 4. & sic remotio nõ potest delegari. Tu dic in legato proconsulis esse speciale ut de omni crimine cognoscat: ut s. de offi. procon. l. solent. Itẽ ut de suspecto cognoscat, & remoueat: ut hic, & insti. e. in prin. idem potest dici in legato prætoris: ut hic. Nec ob. quod dicit in prouincia: quia dicit à proconsule, uel suo legato. nam & procõsul regit prouinciam remotam: ut not. s. de offi. præsi. l. j. & secundum hoc præses ad cognoscendum nõ delegat: ut in contrario.

g Omnes tutores.} i. cuiuslibet generis tutores, siue testamentarij, siue legitimi, siue datiui, & idem in curatoribus: ut j. l. 3. §. non tãtùm. & dicas malè gerentes, non bene. & sic comprehendit genera singulorum, & non singula generum. sic j. de ui & ui ar. l. j. §. priuatum. & insti. qui. mo. tu. fi. §. simili modo. & insti. de fideiuss. § j. & s. de pecu. l. quam tuberonis. §. in peculio.

h Legitimus.} imò uidetur adiungendus curator. & idem in patrono dicitur: ut j. e. l. si tutor. Sed dic quòd illud est consilium magis, quàm præceptum. Et eodem modo rñ. j. eo. l. 3. circa princ. ibi: sed si patronum, &c.

i Parcendum.} quia eum remotum non sequitur infamia: quæ aliàs sequeretur: vt hic, & C. eo. l. fi. Alij quòd non remoueatur, sed curator adiungatur: ut j. e. l. si tutor. sed illud est consilium, ut dixi: nõ præceptum.

k Postulare.} id est, accusare. aliter ponit s. de postu. l. §. postulare.

l Hanc actionem.} i. accusationem. sic ponitur C. si tutor si gess. l. j. & j. de sepu. uio. l. 3. §. pen.

m Patere.] aliàs patere. aliàs cõpetere. & ita in lib. dñi Azo.

n Mater.} secus in iuramento in litem: ut s. de in lit. iur. l. uideamus.

† Du. & auia possunt, põt & soror.

o Propẽsam.} i. moderatã, imò procliuẽ.

† In nõnullis exẽ. legitur, quã prætor propensa pietate intellexerit sexus verecundiã nõ egredientẽ sed pietate productam nõ sustinere iniuriã pupil. &c. Mulier an ad accusandum admittatur.

p Egredientis.} quòd esset quàm faceret ut cœtibus virorum posset interesse: arg. C. de procu. l. maritus admittitur ergo mulier qualibet ad accusationem istã, dummodò ex honesta causa moueatur: & hoc fauore pupillorum. aliàs mulieres non admittũtur ad accusationem, nisi suam, uel suorum iniuriã prosequantur: ut C. qui accu. non pos. l. de crimine. & j. de accus. l. qui accusare. & facit insti. e. §. cõsequens. & s. de procu. l. fœminis.

† l. j. de oĩbus Tribunalib.

q Si quis de plebeiis] nam non omnes sic puniuntur: sed humiliores tantum: ut j. eo l. 3. §. tutores qui. Acc.

r Atrociora.} puta quia præsens alimenta denegauit: & probatum est eius mendacium, uel si data pecunia tutelam redemerit: uel si inuentarium non fecit: uel si pecuniã deponere uel in emptionem prædiorum conuertere noluit iussus à iudice: uel euidenti fraude bona pupillorum alienauit. Itẽ si libertus fraudulenter gessit tutelam filiorum patroni: ut insti. e. §. sed si quis. & §. libertus. & s. de offi. præfe. urb. l. j. §. item. & s. de tut. l. in eos. & s. de admi. tuto. l. tutor qui. §. item solent. & j. l. 3. §. tutor qui. & §. tutores. & j. l. proxi. & C. de admin. tu. l. nisi.

Tutor in multis casibus non solum remouetur, sed & punitur.

s Præfectum.} quia ad eum spectabat hæc iurisdictio siue cura: ut s. de offi. præfe. urb. l. j. §. item solent.

t Grauiter.} sub arbitrio ut C. de admi. tu. l. nisi.

u Libertus quoque si fraudulenter gessisse.} secus si nullo modo gessit: quia ingratus redigitur in seruitutem: ut infrà, de iure patronatus. l. ingratus. Argumen. contra. C. de liberali causa. l. solo.

x Puniendus.} & de suspecto accusari potest: ut C. qui pet. tut. l. j. & facit insti. eo. §. libertus. & C. de admi. tu. l. nisi.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Tutor quoque.] Adhuc tutor. qui alium accusat contutorem.
b ¶ Desierit.] finita tutela per capitis diminutionē, qui est posteà restitutus. Azo. Vel dic q fuit datus ad certam conditionem uel ad certum tempus ut insti. qui. mo. tut. fi. §. sed & si. & §. præterea.
c ¶ Ipse autem.] i. accusatus, & qui nunc remouebitur propter accusatione cōtutoris quo dam. & secundum hoc manet quando ille desiit. sed nō manet post finitam accusationem de se factam.
d ¶ Suspectū.] id est, dicere non solum si alia causa desiit: sed etiā quis per accusationem suspecti: tunc enim definitur ut insti. quib. mo. tut. fi. §. fin. quo casu uidebatur q nihil dolosus doloso.
e ¶ Gratè.] ergo si omittatur, cōmittunt in gratitudinem: ut j. de iure pat. l. ingratus. & C. qui pe. tut. l. i. licet sit arg. contra. C. de libe. cau. l. solo.
f ¶ Suum.] s. pupilli. & benedico, & melius est: quia optimum cōsilium est adiungi curatorē: ut j. eo. l. si tutor. & secundum hoc libertus impuberis accusat patronum pupilli impuberis. Vel dic suum, scilicet, illius accusantis: & ideo melius dicit quia incurrere posset patroni sui offensam, quia ob hoc solum posset eum in seruitutem reuocare, uel petere castigari, ut C. de libe. & eo. lib. l. 2. & j. de iure pat. l. j. nam licet famosam accusationem possit libertus contra patronum nomine alterius proponere, et sine uenię impetratiōe: ut s. de in ius uo. l. quæsitum. licet lex ista aliter intelligi possit: nō tamē accusat, etiam si suam iniuriā prosequatur: ut j. de accusat. l. hi tamen. §. j. & sic intelligitur lex illa. C. si tut. non gest. l. j. licet aliter quidam intelligant: ut ibi not. Vel tertiò potest intelligi, q erat libertus communis pupilli & eius tutoris. Accursius.
g ¶ Grauius.] quia fortè inter eum & patronū & libertum magna discordia oriretur, & magna uerba etiam ad accusandū procederēt. Et quod dicit omnibus aliis, s. libertis. q. d. si conceditur illis conceditur omnibus aliis libertis accusare patronos. arg. j. de re milit. l. officium. §. scio. Vel dic aliis, id est, dicere, non nocet pupillo si libertus repellatur: quia omnibus aliis de populo competit hoc ius: ut s. l. j. §. consequens.
h ¶ Bonorumve.] aliorum quàm uētris. uel dic bonorū & uentris. nam quandoque idem, quādoque diuersi constituuntur curatores uentri & bonis: ut j. de uentre in poss. mit. l. j. §. hoc iure utimur. & facit j. e. l. §. si curator uentri. & s. de admin. tut. l. inter bonorum.
i ¶ Criminis.] i. accusationis de suspecto.
k ¶ Debeat.] & ideo fortè non erit tūc infamis: ut C. si tu. non gest. l. j. Accursius.
l ¶ Si prætori.] qui & præses dicitur: ut s. de offi. præs. l. j. & sic non ob j. ad Turpil. l. j. §. suspecti. & de offi. præs. l. j. Itē prætori ut iudici: ut no. s. de offi. præs. l. illicitas. § ueritas. Item liquet sine alicuius accusatione: puta fraudulosè uidet eū agere cām pupilli corā se uel aliter p officiū iquisiuit: ut j. eo. l. fi. & j. ea. l. §. si tutor inimicus. & j. ubi pu. edu. l. fi. & ad idē. s. de procu. l. non solum. § fi. sic est in lenocinio, & quibusdam aliis: ut no. j. de adul. l. 2. § si publico. si uerò alius postulet tutorem remoueri principaliter hoc instituendo, nunquā sine accusatione admittitur: ut no. s. ea. l. § j.
m ¶ Apertissimis.] sic C. de proba. l. sciant.
n ¶ Grassatus.] i. studiose malè gessit Accur.
o ¶ Aut sordide.] per pretium. Accur.

p ¶ Perniciose.] per gratiam alienando.
q ¶ Interceperit.] sibi accipiendo.
r ¶ Tutor.] in bonis pupilli: & in tutela dicitur tutor.
s ¶ Crimine.] cū subtraxit res hæreditarias aū adita hæreditatem uel post aditā hæreditatē, & apprehensam poss. Et qd subiicit si minus, i. cùm subtraxit post aditā hæreditatem, & apprehensam possessionē, s. ab hærede pupillo. tunc enim cōueniri potest furti: quia rei hæreditariæ nō fit furtum nisi in casib. ut j. de fur. l. rei hæreditariæ. & l. seq. & j. de cri. expil. hære. l. 2. & l. fin. Vel dic si minus. i. si nō potest accusari crimine expilatæ hæreditatis: quia non habet locum. quod est ut dixi. innuit ergo hic, q pro ante gestis non potest accusari ut suspectus. & sic est contra instit. eo. §. sed & antequam. Sol. ut ibi.

LEX III.

¶ Idem.

TVtor quoque contutorem potest suspectum facere: siue duret adhuc tutor, a † siue iam desierit, b ipse c autem contutor maneat tutor. & ita diuus Seuerus rescripsit. Plus diuus Pius † Cæcilio Petino rescripsit, posse & tutorem suspectum d remotum contutores suos suspectos facere.

¶ Liberti possūt tutores patronorū suorū, siue filiorū patroni sui accusare de suspecto: sed liberti non accusant patronos suos crimine suspecti tutoris. Itē omnis curator non tantum adolescētium potest suspectus accusari. hoc dicit usque ad §. si legis.

¶ Liberti quoque pupillorū gratè e facient, si tutores uel curatores eorum malè gerentes rem patronorum uel liberorum patronorum suspectos fecerint. Sed si patronum suum f suspectum in tutela facere uelint, melius est libertos ab accusatione repelli: ne in ipsa cognitione grauius g aliquid emergat, cùm hoc aliis omnibus pateat. ¶ Non tantùm autē adolescētis curator, sed etiam furiosi, uel prodigi, ut suspectus remoueri potest. Sed & si quis curam uentris, bonorúmve h administrationem gerat, non carebit huius criminis i metu.

¶ Tutor potest remoueri ex officio iudicis sine excusatione. Bar.

¶ Præterea uidendum est, an sine accusatione posit suspectus repelli. Et magis est, ut repelli debeat, k si prætori l liqueat ex apertissimis m rerū argumentis suspectum esse, quod fauore pupillorū accipiendum est.

¶ Tutor remouetur ob dolum in tutelā cōmissum: secus si extra tutelā. Itē secus si ī alia tutela: si ē q cū actiōe tutelæ cōueniat. h. d. usq; ad §. si tutor inimicus. Bar.

¶ Nunc uideamus ex quibus causis suspecti tutores remoueantur. Et sciendum est, aut ob dolum in tutela admissum, suspectum licere postulare, si fortè grassatus n in tutela sit, aut sordidè o egerit, uel perniciosè p pupillo, uel si aliquid intercepit q ex rebus pupillaribus iam tutor. Quòd si quid admisit, antè tamen, † quàm tutor r esset quamuis in bonis pupilli, uel in tutela: non potest suspectus tutor postulari: quia delictum tutelam præcessit. Proinde si pupilli substātiam expilauit, sed antè quàm tutor esset, accusari debet expilatę hæreditatis crimine. s si minus, furti. ¶ Quæri potest si tutor fuerit pupilli, idemque sit curator cō firmatus t adolescenti, an posit ex delictis tutelæ u suspectus postulari? Et cùm posit tutelæ x † à contutoribus y conueniri, consequens erit dicere, cessare suspecti accusationem, quia tutelæ agi posit deposito officio, z & † alio sumpto. a ¶ Item erit quærendum, si proponas aliquem desiisse esse tutorem, & rursum cępisse, (vt putà usque ad tps vel ad conditionē erat datus) b deinde iterū, uel super

¶ Quæri potest.] CASVS. Titius fuit tutor cuiusdam pup. & malè administrauit. illo pupillo pubere facto, idem fuit datus ei curator cum quibusdam aliis. nunquid de mala gestione tutelæ potest suspectus postulari in cura existēs? Et dicitur q non: quia potest conueniri actio. tutelæ à concuratoribus, & idem potest dici in eo qui bis fuit tutor: ut existens in secunda tutela non possit postulari suspectus de eo, quod male in prima administrauit: si in secunda habet contutorem qui eum possit cōuenire tutelæ de eo qd in prima administrauit male. si autem in secunda tutela non habet contutorem, bene remouet, ut suspectus à secunda tutela ex eo q male administrauit in prima. & idem est in curatore, de quo dictum est in prin. §. Sed qd si ita fuit datus tutor pupillo, donec in Italia erit tutor esto: uel donec ultra mare non ieris, tutor esto. & hic tutor antequam exiret Italiam, uel iret ultra mare, administrauit tutelam, & malè, & posteà exiuit Italiam, uel ultrà mare exiuit, & posteà reuersus administrauit iterū? nunquid potest postulari suspectus de eo quod malè administrauit anteq̄ exiret Italiam, uel ultra mare iret? Et dr q sic. non enim potest conueniri tutelæ: quia non est finita. una em fuit tutela, & nō plures. secus aūt esset si ita dixisset ille qui tutorē dedit quoad reipu. cā non aberis, tutor esto. cū aberis, tutor non esto. cū reuersus fueris, tutor esto. Nam si tutor taliter datus malè administret anteq̄ uadat cā reipu. & posteà reuersus adhuc administret, non poterit ex priori malè gestu postulari suspectus: quia potest conueniri tutelæ. duæ enim tutelæ fuerunt. Itē quid si Titius fuit datus curator uentri uel bonis, & malè curā administrauit: & posteà puero nato fuit tutor datus. nunqd existens in tutela potest suspectus postulari de eo qd malè administrauit in cura? & aut habet contutorē q eū possit cōuenire de eo, qd malè in cura administrauit, aut nō. Primo. n. nō posset postulari suspectus, secūdò sic. & hoc usq; ad §. si tutor inimicus. Viuianus.
t ¶ Confirmatus.] spontè. nec enim cogitur: ut s. de admi. tuto. l. cùm hæreditas.
u ¶ Ex delictis tutelæ.] id est, admissis in tutelaribus negotiis, dum erat tutor.
x ¶ Tutelæ.] s. actione.
y ¶ A contutoribus.] i. à concuratoribus.
z ¶ Deposito officio.] s. tutelæ: alias non posset agi actione tutelæ: ut j. de tut. & ra. distr. l. nisi.
a ¶ Sumpto.] s. curæ.
b ¶ Latus.] à testatore.

† li. 35. ad edictum.
† Dua. fuisse iam desierit ipse, cō tutor autē maneat tutor.
† Celio.
† Facit gl. in c. uenerabili. circa med. ibi, & et iudex. ex de offi. del.
† Admisit.
† à concuratoribus. Duare.
† alias, uel

Testamen-

a ¶ Testamentaria.] hoc ideo dicit, quia à iudice non pōt dari sub cōditione: ut s. de tut. l. muto. §. j. licet à testatore sic: ut hic, & s. de testa. tut. l. tutor datus. & insti. de attilia. tu. § j.
b ¶ Conueniat.] de facto, puta alius tutor: ut j. ea. l. si pcurator. Et sic not. q ut accusatio suspecti locū non habeat, oportet q de iure & de facto posit agi tutelæ: ut & not. C. eo. l. j. Item contra s. de administra. tut. l. cum plures. Sed ibi pro eadem tutela tutor & curator conueniri nō possunt, hic ex alia.
c ¶ Crimen suspecti.] nec remouebitur ob hoc solùm, q in sua malè uersatus est: nisi ubi nō est qui eum ex priori cōueniat tutela, ut subiicit. si autem aliunde quā ex eo quòd malè gessisse dicatur in prima: suspectus dicitur: dicūt quidam indistinctè quòd potest. nec obstat quòd agi potest tutelæ: quia ex hac causa agi non potest. Sed certè satis potest rñderi ad contrarium. s. q non posit remoueri. quid enim si causa illa suspiciōis remota est: ut j. de adimē. legatis. l. 4.
d ¶ Si aūt.] facit j. ea. l. §. si curator.
e ¶ Tutelæ cessat.] i. qui tutelæ eum conueniat.
f ¶ Versatus sit.] sub. & certè sic. Et sic not. q q in uno malus est, & in aliis, † &c. sic j. de re milit. l. non omnes §. à barbaris. & s. de transac. l. cum hi. §. in persona. & s. de test. tut. l. in testamento. §. nō omnino. & j. de accu. l. si cui. § iisdem.
g ¶ Idē dici potest.] s. q posit remoueri. ADDITIO. Vide gl. in c. accepimus. super uer. reputare. circa me quæ ponit casum huius §. extrà de æta. & quali. ordi.
h ¶ Suspectus postulari.] quia durat tutela. non ergo concurrit actio tutelæ & postulatio de suspecto: ut hic, & superioribus §§. & j. proxi.

ueniente conditione testamentaria, a uel etiā à prætore posteà datus est) an suspectus posit postulari, & quia duæ tutelæ sunt, si est qui eum tutelæ iudicio conueniat, b æquissimū erit dicere cessare crimen suspecti. c Si autem d ipse tutor solus est, nunquid quia tutelæ cessat, e remouendus sit ab hac administratione, quasi in hac suspectus ex eo q in alia malè uersatus sit? f Ergo & in eo qui curator solus post finitam tutelam cō firmatus est, idem dici potest. g

¶ Quòd si quis tutor ita datus sit: Quoad in Italia erit, tutor esto: uel, Quoad trans mare nō ierit: an posit suspectus postulari h ex eo gestu quē administrauit antè quā trās mare † abisset? Et magis est, ut postulari posit, quasi una tutela i sit, habēs interualla. ¶ Si quis abfuturus reipublicæ causa, desiderauerit in locum suum constitui aliū tutorem, k an reuersus ex antè gesto suspectus postulari posit? Et quia potest ex priore gestu utili actione l cōueniri, cessabit postulatio. ¶ Si curator uentri bonisve m datus fraudulenter uersatus sit, deinde tutor datus est: an postulari suspectus propter fraudes in cura admissas posit, dubitari pōt. Et si quidem habet contutores, non poterit postulari: quia conueniri potest. n si nō hēt, amoueri poterit.

¶ Propter inimicitias cū pupillo, uel eius parentib. remouet tutor ut suspectus. Bar.

¶ Si tutor inimicus o pupillo parentibúsve p eius sit, & generaliter si qua iusta causa prætorē mouerit q cur non debeat in ea tutela uersari, reiicere eum debebit.

¶ Propter res malè uēditas potest tutor ut suspectus remoueri. Bart.

¶ Seuerus & Antoninus rescripserunt Epicurio, tutores qui res uetitas sine decreto distraxerunt, nihil quidem egisse: r uerùm si per fraudem s id fecerunt: remoueri eos oportere.

¶ Tutor q denegat alimēta indebitè, pōt ut suspectus remoueri, & ēt puniri. Bar.

¶ Tutor qui ad alimēta pupillo pstanda copiam t sui non facit, suspectus est: poteritque remoueri. at si non latitat, sed præsens nihil posse decerni cōtendit, quasi inopi: si datis pupillo aduocatis, de mendacio † conuincatur, ad præfectum urbi remittēdus est. neq; enim interest, id agere quēquam, ut corrupta fide inquisitionis u tutor constituatur, an bona fide constitutum x velut prædonē bonis alienis incumbere. hic ergo y non quasi suspectus remouebit, z sed remittetur puniendus ea pœna, a qua solent affici, qui tutelam corruptis ministeriis b prætoris redemerunt.

¶ Tutor qui nō facit inuentariū, uel pecuniā ad cōparationē non depōit pertinaciter in uinculis est ponendus: nisi fuerit positus in dignitate. Bar.

¶ †(Tutores q repertoriū c non fecerūt, d uel) pecuniā neq; ad prædiorum cōparationem e cōferre, neque deponere peruicaciter f perstāt, quoad emptionis occasio inueniatur uinculis g publicis iubentur contineri. & insup pro suspectis h habenť. Sed sciēdū est nō oēs hac seueritate tractari debe-

i ¶ Vna tutela.] durat enim eadē: nisi & testator dixisset contra: ut j. tit. j. l. Titius. & facit j. de mili. testa. l. quod dicitur. §. miles.
k ¶ Tutorem.] i. curatorem: ut dixi s. de tute. l. quæsitum.
l ¶ Vtili actione.] ergo finita fuit tutela per excusationē, ut & j. de tu. & ra. distra. l. si tutor. in prin. & insti. de accusa. tu. § item qui rei. & not. j. tit. j. l. pen. in prin.
m ¶ Bonisve.] aliquando idem datur: aliqñ diuersi dantur uentri & bonis ut not. s. ead. l. non tm̄. & nota curator: quia tutor uentri dari non potest à iudice: ut s. de tuto. & cur. da. ab his. l. uentri. sed à testatore sic: ut s. de testa. l. si quis filiab. Accursi.
n ¶ Pōt.] utili neg. gest. & est arg. s. ea. l. § si autem. & qd̄ ibi notat.
¶ Si tutor inimicus.] CASVS. Dedi tutorem filio meo: & ipse tutor ante mortē meā factus est mi inimicus, uel pupillo me mortuo. certè bene debet reiici à tutela. Scdò dicit: Si tutor uendat res q̄ sine decreto non possunt alienari, nihil agit, & tunc remouetur ut suspectus. Tertiò dicit: Quidam tutor non dabat pupillo suo alimenta: ūi uocauit eum prætor corā se, uolēs pupillo pstituere alimenta: & ipse si uenit: uel uenit, & dixit pupillū nō habere uñ ei alimenta pstituere. & posteà repertū est pīum. certè hic tutor pōt puniri eo mō quo punit ille, qui corrumpit notarios pṫoris per pecuniā, ut ipse tutor constituatur. nā & iste & illi remouentur ut suspecti: & ēt remittuntur ad præfectum urbi, ex ordinē ab eo puniēdi. Quartò dicit, q tutores qui inuentariū nō faciūt, uel qui nolūt deponere pecuniā pupillarē ad prædiorum cōparationē, uel qui per pecuniā p se depositā nolūt posteā prædia emere: si sunt plebeij, duas pœnas sustinent: qui in uinculis ponunt donec inueniat idonea emptio: & ēt remouētur ut suspecti. si aūt non sunt plebei, remouentur tm̄ ut suspecti. hoc dicit usque ad §. is tutor. Viuianus.
o ¶ Si tutor inimicus.] inimicitia capitali, nec interuenit recōciliatio: ut inst. de excusa. tut. §. inimicitiæ.
p ¶ Parētibúsve.] ex linea ascendenti in infinitū: ut s. de in ius uo. l. quiq;. §. parētes. secus si cū fratre uī aliis trāsuersalib. & facit s. de arbi. l. licet & de pcura. l. filius. in fin.
q ¶ Mouerit.] uidet q per officium hic inquirat. quod dic ut s. e. l. §. præterea. idē tñ si aliquo accusante.
r ¶ Egisse.] s. quò ad alienationem: ut C. de præ. min. l. 4. & l. si quidem. Accur.
s ¶ Per fraudem.] ut totam pecuniam partémve sibi usurpet.
t ¶ Copiam.] j. eo. impuberib. in fi. & insti. e. §. si quis tutor. & j. ubi pu. edu. l. fin.
u ¶ Fide inquisitionis.] quia corrumpit iudicē q debebat inqrere de eius moribus, & sic approbatum dare. Accur.
x ¶ Constitutum.] tutorem.
y ¶ Hic ergo.] qui p mendaciū dicit se non posse dare.
z ¶ Remouebitur.] ergo nec ille qui corrupit, remouetur: ut hic euidenter probat. nā & s. dixit, neq; n. interest, &c. alij sub. tm̄. q. d. nō tm̄ remouebitur, &c. uel ēt fiet alterum qd̄ iudex uolet sm H. arg. s. ead. l. §. si tutor. Et sic not. ex mēdacio quem puniri: ut not. s. quod cum eo. l. 4. §. j.
a ¶ Pœna.] extraordinaria: ut s. de tute. l. in eos.
b ¶ Ministeriis.] i. ministris, non ut inquireretur de morib. & punitur hic. sm Azo quia pupillo fecit iniuriā corrūpendo officiales: ut j. de iniuriis. l. idem apud §. idem ait eum. sed certè sm H. imò ibi fecit iudici, ut ibi dicit. & facit s. de offi. præfe. vrb. l. j. §. item solent.
c ¶ Tutores qui repertorium.] i. inuentarium: ut s. de admin. tuto. l. tutor qui.
d ¶ Non fecerunt.] Mox, subaudi: ut C. de admi. tut. l. tutores, quod expone ut ibi. & hoc nisi iusta causa fuerit quare nequiuerint, uel nisi remissa fuerit inuentarii confectio à testatore: ut s. de admi. tuto. l. tutor. in prin. & C. arbi. tu. l. fin. §. fin.
e ¶ Comparationem.] aliàs emptionem. h. d. ut s. de admin. tut. l. ita autem. in princ.
f ¶ Peruicaciter.] aliàs ptinaciter. à per. i. ualde & tenax. aliàs peruicaciter, quia fortiter resistit cum iudex ei præcipit quod debet: ut s. de admin. tuto. l. tutor qui §. si deponi. item aliàs præstant, aliàs præstatur.
g ¶ Vinculis.] hoc est cum inopia † dinoscitur laborare: ut s. de admini. tut. ob fœnus. & arg. j. de pœn. l. j. §. fin. & j. de iniur. l. fi. & s. de offi. præsi. l. illicitas. in fin. Item & infamia notantur, & grauioribus pœnis subiiciuntur: ut C. arb. tute. l. fin. & s. de admin. tut. l. tutor qui. §. si deponi. & §. seq.
h ¶ Suspectis.] idemque & si unus tutor non communicet contutori in administratione: ut s. de admi. tu. l. actus.

† Du. abesset.
† Facit gl. in c. uenerabili, super uerbo, suspect'. post princ. ibi hodie uerò secus. extrà. de offi. del.
Recōciliatio inimicitiam tollit.
† In P. Fl. reuicatur.
† In P. Fl. desunt eaq hic sunt inclusa parēthesi. legiturq; hoc mō, Qui pecuniā ad pdiorū emptionē cōferre, neq; pecuniā deponere, &c. Mendaciū puniri dēt.
† Sic not. deterioris condōnis pauperē q diuitē. Ba. i l. ob fœn'. hic alleg.

Humi-

a ¶ Humiliores.} ut s.eo.l.j.in fi.namque maiores nostri,&c ut j.de pe.l.capitalium.in fi.& de iniur.l.fi.& de incend.rui.nau. l. Pædius.
¶ Is tutor.} CASVS. Tutor qui dolo uel lata culpa abstinet pupillum suum ab hæreditate sibi delata, remouetur ut suspectus,& efficitur infamis subaudi. si autem remoueatur à tutela ob leuem culpam vel negligentiam, non efficitur infamis. Sed quid si fraude in tutore reperta non remouit eum prætor, sed alium ei adiunxit? non est infamis. Bonum est ergo, quòd prætor qui remouet à tutela tutorem exprimat in remotione causam, ut videre possimus verum sit infamis uel non. si autem non exprimit causam remotionis, nec in iudicio fuit probata: non erit infamis remotus. h.d. cum princ. legis seq. Viuia.
b ¶ Inconsideratè.} i.lata vel leui culpa: ut j.proximo §.
c ¶ Ineptiam.] aliàs inopiam, & aliàs imperitiam, & hæc adnumeratur culpæ: ut s. de offic.præsid.l.illicitas. §.sicut.
d ¶ Remotus sit.] sc.ob negligentiam uel culpam nō latam: omnia enim ista ferè idem significant, & unum est expositio alterius. & est quasi uerborum inculcatio. Sed quid si remouetur oblatā culpam? videtur q sit infamis: ut j.eod.l.impuberibus. §.j.& s. depo.l. quod nerua. Vel forte quantum ad infamiam lata culpa non comparatur dolo, ut in criminibus: ut j.ad l. Cor. de sic. l.in lege. si autem ob fraudem, uel dolum, constat q famosus est: ut instit.e. §.suspectus. & C. de tu. & cur.qui sa.nō de. l. 2. cum damnatus de dolo sit infamis: ut s. de his qui no.infa.l.j.§.qui furti.

re, sed vtique humiliores. [a] Cæterum eos qui sunt in aliqua dignitate positi, non opinor uinculis publicis contineri oportere. ¶ Is tutor qui inconsideratè [b] vel dolo pupillum abstinuit hęreditate, suspectus postulari potest.

¶ *Remotus propter culpam, non est infamis. Idem in eo cui altus adiungitur. Bart.*

¶ Qui ob segnitiam, uel rusticitatē, uel inertiam, uel simplicitatē, vel ineptiam [c] remotus sit, [d] in hac causa est, ut integra existimatione † tutela uel cura abeat. sed † & si ob fraudem [e] non remouerit aliquem, sed alium ei adiunxerit, non erit famosus: quia non est abire tutela iussus.

¶ *Remotus absque dolo, non est infamis: & si in sententia causa non exprimatur, non intelligitur ex causa famosa dānatus seu remotus. Bart.*

¶ Idem. LEX IIII.

HAc enim causæ [f] faciunt, ut integra existimatione tutela vel cura quis abeat. [g] Decreto igitur debebit causa remouendi [h] significari, vt appareat de existimatione. Quid ergo, si non significauerit causam remotionis decreto suo? Papinianus ait debere dici, hunc integræ esse famæ.& uerum est. [i]

¶ *Idem est prohibere gerere, & remouere. Bart.*

¶ Si prætor sententia sua non remouerit à tutela, sed gerere prohibuerit, dicendum est magis esse, ut hic definat [k] tutor esse. ¶ Qui nihil [l] gesserunt, non possunt suspecti postulari: uerum ob ignauiam uel negligentiam, uel dolum, si dolo fecerunt, possunt remoueri.

¶ *Satisdatio non impedit quin tutor possit, si malè gerat, ut suspectus remoueri. B.*

¶ Idem. LEX V.

SVspectus fieri is quoq; qui satisdederit, † [m] uel etiam nunc offerat, potest. Expedit enim pupillo rem suam saluam fore, † magis quàm tabulas cautionis habere. Nec ferendus est contutor, qui ideo collegam [n] suum suspectum non fecit, quoniam cautum erat pupillo.

¶ Callistratus. LEX VI.

QVia satisdatio [o] propositum tutoris maleuolum nō mutat, † sed diutius grassandi [p] in re † pupillari facultatem præstat.

¶ *Adulti possunt accusare curatorem de suspecto de consilio consanguineorum suorum, secus in pupillo.*

¶ Vlpianus. LEX VII.

IMpuberibus quidem non permittitur [q] † tutores suspectos facere: adolescentibus planè uolētibus suspectos facere curatores suos permittitur, dummodò consilio necessariorum [r] id faciant.

¶ *Tutor potest remoueri propter latam culpam. Bart.*

¶ Si nō fraus admissa sit, sed lata neglĭgētia: quia ista [s] prope fraudem accidit, remoueri hunc quasi suspectum oportet.

e ¶ Fraudem.} quam inuenit eum commisisse. & hoc fecit iudex, quia erat agnatus uel patronus: ut j.eo.l.si tutor.uel fortè emendatus. nā suo arbitrio est: ut s.ea.l.§ si tutor.
H Ac enim.} CASVS. in princ. continuatur cū præceden.casu.
¶ Si prætor.} Siue prætor coram quo est accusatus tutor suspectus, dicat in sententia remoueo te a tutela: siue dicat, phibeo ne geras semper uidetur remotus. ¶ Qui nihil.} Si tutor non administrat tutelam, non potest ob hoc ipsum solum suspectus postulari. si autē gerat,& male uel per dolum suum, uel alio modo bene potest remoueri ut suspectus,& h.d. uerum ob ignauiam,&c. Viuia.
f ¶ Hæ enim causæ.} s. rusticitas & similes.
g ¶ Abeat.} id est, recedat.
h ¶ Causa remouendi.} sic s. de his qui no. infa.l.3.§.ignominiæ. Ar. contra.j.de re mili.l.milites.§.missionum.in fin.illius §.
i ¶ Et uerum est.} distingue tū obiiciebatur ei culpa:& tunc obtinet quod hic dicit: an dolus, & tunc si infamis quasi ex ea cā remotus q in iudicio erat deducta: ut j.de excep.rei iud.l.si ex testamento. si aūt nulla cā expressa, tunc in dubio p p culpā videatur remotus: utpote in benigniorē partē: ut j.de pe.l.pses:&l.interpretatione, & hic.
k ¶ Definat.} imò vr non definere: ut s.de admi.tut.l.3. §.j.& fi. Sed dic q aut accusabatur de suspecto: & iudex prohibuit administrare: & ut remouere, quia hoc petebatur & agebatur. aut cū cōtētio esset futura inter tutores plures, præses uel prætor aliis concessit administrationem,& aliis denegauit: ut ibi.uel hæc secundum illam: ut.s.de finat quo ad administrationem, non quo ad alia.
l ¶ Qui nihil.} potest ita intelligi, ut si non gesserint, non possint accusari: sed remoueri per officiū iudicis: ut s.eo.l.tutor. § præterea. si dolo uel ignauia fecerunt. i.cessauerunt, ut hic, & insti.cod.§.sed & anteq.& C.eo.l.2.& l.3.in fi.quæ est 5. Sed & potest cogi gerere captis pignorib. ut C.eo.l. præses. in princ. Vel dic q antequam gerat, ex dolo tm, siue contumacia potest accusari ut suspectus: ut in contrariis. Et quod hic subiicit, verum ob ignauiam. mutat casum quando administrat.& sic fecerunt, i.administrauerūt. Et secundum hoc quod dicit, si dolo: sub. uel ignauia, uel negligentia, ut s.posuit. sed secundum primū casum non repetuntur: sed notabiliter ponit si dolo, &c. Alij dicūt ob hoc solum q non gessit, non reuocetur: sed propter fraudē sic: ut hic. Vel non potest remoueri uerbis.s.l.1 2. ta.ut in princ. §. sed ex mēte sic: ut hic in fi.& in contrariis, & facit j.eo.l.impuberib. §. fi.
S Vspectus.} CASVS. Siue uelit tutor satisdare rem pub. sal.fo. siue nō, & nō gerat: suspectus pōt postulari, & remoueri: quia hoc utilius est pupillo. Secūdò dicit, q contutor tenetur contutorē suū malè gerētē suspectū postulare: & si non faciat, succedaneus est piculi: nec hēt excusationem eo q contutor suus malè gerens caueat pupillo & l. se. reddit rationē. Viuianus.
m ¶ Satis non dederit.} aliàs deest non: & est posteà, uel non offerat,&c.sed male, quia non cōuenirent sequētia.sed & satis legi potest.illud autē uerū est q non satisdat cū dēt, ob hoc ipsum pōt remoueri ut suspect'. & si ob dolum, cùm infamia. si inopia, non: ut no.C.de tu.& cu.q satis nō de.l.2. & hic. Et est hoc uerum de inope, si magis expedit pupillo habere cautū uel remoueri: quā bonos mores tutoris: alˀs non remouetur, sed curator adiungitur: ut insti.e.§.fi. & C.e.l.pietatis.& l.in postulandis.in eo antē qui non dēt satisdare, solū inspicit sit fidelis, an non: ut ita uel administret adiuncto curatore, uel repellatur.
n ¶ Collegam.} quem potest & debet accusare: ut s. eo.l.1.in princ. Sed arg.contra. s.de admin.tuto.l.actus.
o Q Via satisdatio.} sic insti.eo.§.nouissimè.
p ¶ Grassandi.} i.malè agendi.& facit j.de a p.l.imperatores. § fi.& s.de testa.tut.l.testamento.§ 2.
I Mpuberib.} CASVS. Impuberes per se non possunt tutores suos suspectos postulare: puberes aūt sic: cū consilio tā amicorū & consanguineorū suorū. Secundò dicit, q ēt per latam culpā remouetur tutor à tutela. Tertiò dicit, q si tutor à prætore uocatus, ut constituantur pupillo alimenta, non ueniat: mittitur pupillus in pos.bon. eius:& potest uēdere pupillus de dictis bonis curatore sibi dato ea quæ sunt futura deteriora p p morā: & ipse tutor ut suspectus remouetur ab eius pupilli tutela. Quartò dicit, q si tutor datus alicui pupillo non compareat, debet citari:& non ueniat, debet remoueri ut suspectus si prætori placet.istud tū rarò euenit. i. euenire dēt: ut scilicet quis non gerens, remoueatur ut suspectus. Viuia.
q ¶ Non permittitur.] per se: sed alij pro eo possunt: ut C.eo.l. pietatis.in fin.
r ¶ Necessariorum.] amicorum uel consanguineorum: ut s. de inteiur.l.fin.unde Iob.Necessarij mei venerunt ad me. Azo.& facit insti.eo.§.impuberes. Et no. differre adultū curatorem habentem, à pupillo: ut s de in lit.iur.l.uideamus.& sic arg contra.C.de in integ.resti.mi.l.si curatorem habens.
s ¶ Quia ista.} s.lata culpa.nā lata negligentia dolo cōparatur: ut j.de reg.iu.l.negligentia.& s.si men.fal. mo.dix.l.j.§.ideo.& depositi.l. qd actua.& de act.& obli.l.j.§.is quoque apud quē.ibi, magna tamē negligen-

† A tutela. † & si qs, &c.
† libr.j. de omnib.tribunalib. Remotus à tutela qñ infamatur.
† lib.3.disputat. † Non dederat. † Magis, si est in P. F. sed subaudiri debet. Augu.li.4.emēda.c.8
† lib. 4. de cognitio.
† Hæc uerba ponit gl. in c.uenerabili. super uerbo, suspectus. post mediū ibi, nec ad mittendus ex, de offi. deleg.
† Familiari, in P.F. † libr. j. de omnib.tribunal. † tutores, non habet Duar.
Adultus curatorē habēs differt à pupillo. Lata negligētia a dolo cōparetur.

negligentia &c.fallit tamē in criminibus : ut j.ad le.Cor.de sica.l. in lege.& facit C.de offic.præfec.præto.l. si quos.& s.e.l. tutor.§.fi. & l. hæ enim.in fin. ADDITIO. Ex hac gl.no.secundū Bar.hic q lata culpa æquiparatur dolo. quod intellige quantum ad remouendum: non quantum ad infamandum: per eundem Bar.in l.3.§.fi.s.eo.
a ¶ Suis rebus.} Dicūt quidam pupillorum: ut ita tutoribus auferatur administratio. sed certe imo tutoris cessantis: ut statim innuit, eius qui &c. Sed ad quid hoc fiet? Respond.ut cautum sit pupillo, si quid eius interest pro male gestis uel neglectis: non quod ex eis alatur, sed de suo: ut infra titul. ii.l. fina. in fin.
b ¶ Sententia sua.} per fugam enim uel per cessationem se condemnat: ut in authen. de exhib. reis. §. si uero. collatio. v.& remouetur ut suspectus: ut supra eo. l. tutor. §.tutor. & instit.eod.§. si quis.
c ¶ Curatore dato.} ad cuius officium pertinet talia distrahere: ut supra de administr. tuto. l. inter. & facit C. de administra. tuto. l. tutor.§. primo.
d ¶ Item si quis.} supra citatur ut alat, hic ut administret.
e ¶ Edictis.} scilicet tribus, uel uno pro omnibus: ut supra de iudic. l. ad peremptorium. & l. seq.
f ¶ Ob hoc ipsum.} ergo hoc regulare quod ille qui accusat, probat dolum uel negligentiam tutoris: ut supra de probat. l.quoties.§. qui dolo. sed in casibus præsumitur: ut hic,& argumen. C.de iudi.authen.iubemus.Item in aliis: ut supra eodem.l. tutor.§ si autem ipse tutor. & §. si tutor inimicus. & e. tutor qui. & §. tutores qui. sed posset etiam iste cogi administrare: ut C.eodem. l. præses.
g ¶ Inquisitioni.} nam causa cognita fit tutoris remotio iudice sedente pro tribunali: ut infra ad Turpillia. l. prima.§. suspecti. Item uidetur contra supra eodem.l.hæ enim in fine.sed posses dicere, quod hic administrabat.uel dic ut ibi not.

¶ *Ex sola contumacia quis suspectus efficitur. & ut suspectus remoueri potest. B.*

¶ Præterea, † accesserūt quædā species ex epistola Imperatoris nostri & diui Seueri ad Atrium Clonium. nam aduersus eos qui ne alimenta decernantur, sui copiam perseuerant non facere, vt suis rebus [a] careant, præcipitur, reique seruandæ caussa pupillus in possessionem mittitū eius, qui suspectus sententia sua [b] factus est: quæque mora deteriora futura sint, curatore dato [c] distrahi iubentur.

¶ *Tutor qui copiam sui pupillo agere nolenti non prestiterit, tanquam suspectus remouebitur. Bar.*

¶ Item, si quis [d] tutor datus non compareat, solet edictis [e] euocari: nouissimeq;, si copiā sui non fecerit, ut suspectus remoueri, ob hoc ipsum, [f] quòd copiam sui nō fecerit. quod & perrarò, & diligēti habita inquisitione [g] faciendum est.

¶ *Suspectus dicitur tutor ex moribus non ex diuitiarum defectu. Bar.*

Idem. † L. VIII.

SVspectum tutorem eum esse putamus, qui moribus talis est, vt suspectus sit. Enimuero tutor si quis, quamuis pauper est, † fidelis tamen & diligens, remouēdus non est [h] quasi suspectus.

¶ *Si tutor coniunctus per remotionem infamaret, melius ē sibi curatorē adiūgi B.*

Modestinus. † L. IX.

SI tutor aliquo vinculo necessitudinis vel affinitatis pupillo coniunctus sit, vel si patronus pupilli liberti tutelam gerat, & qs eorum a tutela remouendus videatur, optimum factu est, curatorem ei potius adiungi, quàm eundem † cū nota fidei [i] & existimationis remoueri.

¶ *Post remotionem nō spectat ad tutorem periculum tutelæ. Bar.*

¶ Papinianus. † L. X.

DEcreto prætoris, vt suspectus remotus, periculum futuri temporis non timet. [k] Iniquum enim videtur † remoueri quem tutela vel cura, in futurum autem non esse securum.

¶ *Finita causa litis finitur instantia. B.*

¶ Idem. † L. XI.

POst finitam tutelam cognitio suspecti tutoris, quamuis pridem † cœpta, soluitur. [l]

¶ *A seruis pupilli potest inquiri & inuestigari de fraude tutoris. Bar.*

† Iulianus lib. 4. ad Minutium. L. XII.

NIhil proponitur cur præscribere [m] curator possit in cognitiōe suspecti, quo minus religio prętoris a pupillari seruo detegente fraudes instruatur.

¶ *Pater cogitur se obligare pro filio tutore, si est necesse. Bart.*

¶ † Imperator [o] Hadrianus † Britasio Pollioni legato Lugdunensi in hæc verba rescripsit, † Si Isidorus Marcus, quamuis filiusfamilias sit, tutor tamen idoneus esse uidetur pater autem eius idcirco cauere non vult, vt filium suum tutelę eximat, & in hoc artificio perseuerauerit, existimo te huic fraudi recte occursurum, vt & filius & ipse ad tutelam liberorum Clementis gerendam compellantur.

S Vspectum.} CASVS. Quamuis tutor sit pauper, non remouetur propter hoc à tutela vt suspectus, sed ita demum si male gerat. Viuianus.
h ¶ Non est.} sed curator adiungitur: ut institu.eodem.§.fina.& C.eodem l.pietatis. Nec obst.contra.C.de tuto. qui satis non de. l. ii. & supra eodem l.suspectus.ut ibi no. Item facit infra ll.proxi. item & C. de incest.nup.l.humilem.& infra de priui.cre.l. si creditorem.& C. eod.l. in postulandis.
S I tutor.} CASVS. Quidam sunt tutores quos nominat: qui si propter dolum accusentur de suspecto, non debent remoueri, imo curator eis debet adiungi. Viuianus.
i ¶ Nota fidei.} id est nota infamiæ iuris: uel nota apud bonos & graues,& potest dici hoc esse consilium: sed bene posset remoueri: ut tamen non inferatur causa doli quæ irrogat infamiam: ut supra eodem.l.j.§.ostendimus.in fine. Vel dic secundo, quod nullatenus est remouendus, sed curator adiungitur, ut hic. Vel tertio distinguitur an propter dolum, ut tunc non remoueatur. an uero culpa ei obiiciatur, & tunc sic, quia tunc non timet infamiam. & sic loquitur dicto.§. ostendimus. Item uidetur contra. C. arbi.tutel.l.fina.§. fina. ibi in distinctè remouetur.sed ibi speciale quando ob inuentarium non factum, hic ob aliam causam. Vel econtra illa determinatur per istam. ut in aliis tutoribus intelligatur, non in istis. Et not. ratione consanguinitatis aliqua fieri, quæ alias non fierent.sic infra de receptatoribus.l.iii. & supra de pactis. l. antepenul. infra de leg. primo. l. si domus.§.qui confitetur. & supra de usufruct.l. extraneo. & supra de mino.l, si in emptione.& supra soluto matrimo.l. Caius. in fine. & de iis qui deiec.uel effu.l. si uero.§.hæc autem.
D Ecreto.} CASVS. Remotus à tutela non tenetur plus gerere:& non sunt res plus periculo eius. Viuianus.
K ¶ Non timet.} Quia ab eo tempore quo cœpit causa suspecti moueri, interdicitur ei administratio: ut instit. eod. §. si quis autem. Et not. quod in duobus casibus defendit quis se in causa suspecti per procurato. ut supra, de procurato. l. non solum. §. si. quod est contra regulam: ut infra, de pub. iudi. l. penul.§ ad crimen. cōstat autem hoc esse publicum iudicium: ut s. eodem. l. j.§. consequens. Item not. hic q consequitur quis ex eodem facto prēmium & pœnam. sic C.de iis qui sibi ascribunt in testamento. l. j. Argu. contra. s. de neg. gest. l. siue hæreditaria. & hic no.
ADDITIO. Pro solutione uide distinctionem quam ponit Dyn. in c. quod ob gratiam. de reg. iur.li. sexto.
P Ost finitam.} CASVS. Si instituta accusatione de suspecto, finiatur alio modo tutela, illa accusatio de suspecto soluitur. Viuianus.
l ¶ Soluitur.} ut institut. eod.§. sed si suspecti. & C. eodem. l. prima: quia agi potest tutelæ: ut infra de tu. & rat. distra. ni. si. & l. si tutor. in fine. & lege sequen. & oportet quod agi possit de iure & de facto ad hoc, ut cesset accusatio suspecti, ut supra eodem.l.3.§.nunc uideamus.& §. quæri:& §. si quis absuturus.& §.si curator.Item not.quod destinens ab accusatione non incidit in Turpil. ut infra ad Turpil.l.prima.§.suspecti.Item not.non refert qualiter fiat accusatio, dummodo fiat remotio.sic C. de institut. & substitut.sub conditio.fac.l.3.ubi de hoc dixi.
N Ihil.} CASVS. Adultus accusauit curatorem suum de suspecto. bene potest introducere in testem seruū suum propriū.
¶ Imperator.} Quidam qui uocabatur Clemens, dedit tutorem filiis suis Isidorum Marcum filiumfami. Tertii, & ipsum Titium patrem Isidori Marci. Titius pater cogitauit, ego non satisdabo pro filio meo contutore meo rem pup. sal.so. & sic non erit tutor. certe ista fraus nihil ei proderit, imo ipse & filius suus Isidorus erunt tutores malo suo uelle. Viuianus.
m ¶ Præscribere.} id est excipere.sic ponitur.j.de adul.l.si maritus.§. præscriptiones.
n ¶ Possit.} scilicet cum effectu, quia non potest, uel quia non possit, id est debeat ex necessitate. nam hic non habet necesse facere, quia si opponat, parum prodesse, ut argumen. supra de administra. tuto. l.ad instruendam.& infra de tut. & ra.distrahen.l.j.§.de seruis.& C.de administra. tuto. l. lex quæ.§. j. argumen. contra C. de testi. l. seruos. Sed hic speciale fauore pupillorum. sic supra eodem. l. tutor. §. præterea.
o ¶ Imperator Hadrianus.} quamuis &c.quidam habent hanc legem hic.sed est in text. j.titu. j.l.si quis inter tres.§.imperator.

† Concordat hoc §. gl. 2. post me. in c. at si clerici. extra de iudiciis.
Fuga fugiētem condēnat.
† lib.61. ad Edictum.
† Huc ptinet lepidissimam Aristo. pbl.sectio.18: insignaq; & i primis scitu digna exēpla apud Valer. Max.l.4.c.4.
† li. sing. de Eurematicis.
Cōsanguinitatis ratiōe aliqua siūt q alias non fierent.
† In P. F. cū notata fide & existimatione remoueri.
† li. 1. Quęstion. Suspecti cā qsq. p pcuratorē defēditur.
Du. remoueri qdē à tutela &c.
† lib. 5 Responsor.
† §. hic nō habet hoc loco i P.F. positum est aūt sub l. [illegible]
† Du. Britasio. Pollioni legati Lygdonensi. sic & cū l. si.j.d. cōst dicant Lygdonenses Galli.
Du. si C.o d. Macer. &c.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE EXCVSATIONIBVS TVTORVM. ET TEMPORIBVS EARVM.

CASVS

HErennius. ¶ Herennius Modestinus misit quandam epistolam Ignatio Dextro, in qua dicit qualiter ipse Herennius fecit librum de excusationibus tutorum: & hunc librum ita aptare, quod de excusationibus tutorum sit manifesta doctrina, dicit ergo prius quod ignoui non debent dari tutores pupillis, qui sunt libertini: & fidentur, habent excusationem, si autem non excusent se cum possint: bene etunt obligati rationibus tutelæ. Item sponsus non potest esse curator sponsæ suæ. Viuianus.

a ¶ Herennius. ¶ subaudi ego. Et nota ⁊ nostri doctor. intelligunt, ⁊ ex legibus latinis antiquis Herennius fecit librum transferendo i n græcum. & quia bene compilauit, reassumptus est in latium; ut hic. & facit pro eis quod est in la grecorum uoce. Sed certe bene potest dici econtra, quod ex græco in latinum transtulit Herennius. & ties in græco, id est, ex græcorum uoce. Accursius.

b ¶ Vocaui. ¶ ego Herennius Mostinus.

c ¶ Legalia. ¶ id est, leges ipsas. Et nota quod innuit, quod primo fuerunt leges in latino: quia dicit uoce græcorum, & dicit transferendum. sed certe aliqua prius in latino, & aliqua prius in græco. Hoc tamẽ est, quod à græcis habuerunt originem, ut institut. de iure natu. §. & non ineleganter, sicut in qua libet arte, ut in principio sui tractatus dicit Priscianus, tamen constat hanc legum compositionem in latino prius fuisse conscriptam, ut C. de uetere iure enucleando. l. ii. §. hoc autem quod ab initio. in fine primæ collatione secundum Azo. & H. est ergo melior alia expositio, & dic ad transferendum, de græco in latinum.

d ¶ Inepta. ¶ quia sæpe non potest bene fieri translatio de una lingua in aliam.

e ¶ Dicendorum. ¶ id est, eorum quæ sum dicturus. H.

f ¶ Verba. ¶ latina ut dicunt. melius die græca & alias hoc frequenter fit, quod uerba græca ponuntur in legibus latinis, ut patet supra, de contrahenda emptione. l. prima. §. penultimo. & in multis aliis locis, ut institu. de contrahen. emptio. ubi habemus græcum. Accursius.

g ¶ Ingenuos. nec illos qui habent ius annulorum aureorum, ut J. eo. l. cum ex oratione.

h ¶ Penuria. ¶ necessitas legem non habet. sic no. supra de offic. consu. l. prima.

i ¶ Dabitur. ¶ scilicet ingenuus libertus tutor, scilicet de facto, tenet de iure ut hic, nisi se excuset, ut C eodem. l. 3. & supra de tuto. & curato. da. ab his. l pupillo. §. j. nam multa quæ fieri non debent, facta tamẽ tenent, ut & infra quando ap fit. l. j. §. biduum. & supra de fer. l. j. & ibi nota.

k ¶ Impuberum curam habens. ¶ nam multa tractauit iste de utilitate impuberum, & de offic. tuto. & cura. ut J. de rebus eo. qui sub tutela uel cura sunt. l. j. Accur.

l ¶ Sponsæ. ¶ nec uxori maritus, ut institut. eodem. §. penultimo. & ipso iure nulla est datio. & improprie ibi ponitur uerbum excusa-

Digestorum, seu Pandectarum Liber XXVII.

De excusationibus tutorum, & temporibus earum.)

TITVLVS I.

¶ *Tutor uel curator liberto dari, nisi in subsidium, ingenuus prohibetur: datus autem se excusare debet: alias ad rationum redditionem se obligat libertus uero non potest se a dicto onere excusare. Nico. de Neapo.*

Herennius. ¶ LEX I.

HErennius a Modestinus Ignatio Dextro S. Conscribẽs librum (ut mihi videtur) vtilissimum, quem excusationum tutelæ & curatoriæ vocaui, b ¶ eum tibi misi. faciam aũt, quoad possibile erit, de his doctrinã manifestã, enarrans legalia c ¶ Græcorum voce: & si cognouero inepta d ea ad trãsferendũ esse, apponam dicendo rũ e narrationi et ipsa legũ verba f si necesse erit: vt dicendorum simul & legendorum vsum habentes, in regritatem indigẽtibus, & vtilitatem præbeamus. Dicẽdum igitur primum est, quos creari nõ oporteat. ¶ Libertinis, pupillis, ingenuos g tutores, vel curatores Præsides non dabunt: nisi omnimodo libertinorum penuria h secundum locum illum sit. Libertinis. n. libertinos solos oportere dari, qui ex eodem loco sint, oratio diui Marci ¶ iubet. Si autẽ dabitur, i diuus Seuerus impuberũ curam habens, k obligatum eum esse tutelæ, nisi iustè rõnes reddiderit, rescripserit. ¶ Non põt curator esse sponsæ l sponsus, vt se natus dicit: creatus autem talis absoluitur.

¶ *Ætas septuaginta annorum probata legitime a tempore creationis perfectã tribuit excusationem a tutela uel cura testamentaria uel datiua. Nico. de Neapo.*

¶ Idem li. 2. excusationum. L. II.

EXcusantur m a tutela ¶ & curatoria & qui septuaginta n annos ¶ peueluerunt. Excessisse aũt oportet saptuaginta annos tẽpore illo quo creantur, o ¶ aut quo hæreditatem adiit p quis, aut quo cõditio quæ testamẽto q inscripta est, completa est, nõ intra tẽpora excusationis. Ætas autem, tempore quo datur tutor, ¶ Amplius. ¶ Hic ponitur quinta excusationis ratio, ueluti si tutor electus habeat tempore electionis tres tutelas, uel tres curas, uel tres inter tutelas & curas, dum tamen habeant onus in se. & intelliguntur tria onera tutelarum non pro numero pupillorum, sed patrimoniorum, de quo dicto oritur talis quæstio. Titius duas tutelas habebat, & fuit uocatus ad tertiam, & appellauit, & pendente app. tertiæ, fuit ad quartam promotus. certe habet excusationem à quarta pendente tertiæ ap. & si quidem uincat tutor in appel. tertiæ, & sic eam non subeat, non habebit excusationem à quarta. si autem succumbit, & sic eam subeat, habet excusationem à quarta. & scias quia propte. patrem habentem tria onera tutelarum uel curarum, habet excus. t. à quarta filius suus, & idem est econtrario. scilicet. si filius habeat tres tutelas uel curas, ut pater excusetur à quarta, & si filius habet unam tutelam, & pater duas, excusatur pater à quarta, & etiam filius. & hæc habent locum quando pater & filius morantur in una domo. & idem est, si frater meus qui moratur mecum, & cũ patre meo in cuius sumus potestate, habeat tria onera tutelarum. Nã ego & iple & pater noster possumus excusari à quarta, & hoc quando frater meus administrabat tres tutelas uoluntate patris nostri. Viuianus.

m ¶ Excusantur. & hæc est græca.

n ¶ Septuaginta. ¶ idem in alio personali publico munere, ut C. qui ætatem. l. fin. lib. x.

o ¶ In quo creantur. ¶ a iudice uel a lege.

p ¶ Adiit ¶ instituta, quia tunc incipit tutela testamentaria, ut J. de tu. l. tutores. & l. si nemo. nisi in casu, ut ibi dicitur, & glossauit hic R. & Io. ¶ necessario instituto, uel ipso hærede tutore dato.

q ¶ In testamento. ¶ caute dicit in testamento, quia a iudice non potest dari

Legitima. Maritus uxoris suæ procurator esse potest.

Omninõ.

Et cura.

Excesserunt.

Aut cum hæreditas adita est.

test dari sub conditione, ut nor. 3. titu. j. l. iij §. quæri potest. & ea existẽte incipit esse tutor, ut hic, & supra de testamen. tut. l. si quis sub conditione in princ. pro. & l. tutor datus. in principio. & instit. de Attil. tut. §. primo.

a ¶ Scriptura. ¶ i. professione natalium, de qua habes §. de statu ho. l. imperator. & C. de libo. eau. l. nec omissam.

¶ Probatio nibus.

b ¶ Demonstrationibus ¶ aliàs probationibus: & ita in lib. domini Azo.

c ¶ Legitimis. ¶ testibus vel instrumentis: vt C. de fide instru. l. in exercẽdis. & etiam mater in tali causa admittitur, nr. 3. de proba. l. etiam matris & facit ad hoc. l. fi. e. tit. non tamen dicas secundum Azo. quod ex his natãlibus fiat plena probatio: sed duæ præsumptiones etiã probationem plenam faciũt cũ alijs indicijs: quæ non prosunt singula, multa inuenit: C. de proba. l. rationes & l. instrumenta. & l. non epistolis. & l. non nudis.

d ¶ Remittit. ¶ id est relaxat.

e ¶ Legitimos. ¶ & naturales. nam nec solum naturales prosunt, ut hic nec legitimi tãtũ, vt adoptiui. f patri adoptãto, licet patri naturali fiat: vt instit. eod. in prin. nisi forte datus fit ante uel proaue, ut hic prosit adoptanti. arg. instit. de adop. §. sed hodie.

f ¶ Liberos. ¶ scilicet viros.

g ¶ Decesserunt ¶ vel etiam capti sunt ab hostibus: ut C. qui numer. lib. 1. ij. libro x. Item hoc est verum, nisi in acie decesserint: ut instit. eo. in prin. & inf. e. l. bello.

h ¶ Hoc autem. ¶ scilicet, quod dictum de mortuis.

i ¶ Alio. ¶ datiuo vel legitimo. Ir.

k ¶ In multis. ¶ quoties de eius commodis agitur ut J. de statu homi. l. qui in vtero & J. de acquir. hæredi. cum quidam. §. j.

l ¶ In reliquis. ¶ ut si vocetur ad honores, ubi prosunt filij iam nati ad implẽdum numerum annorum: ut supra, de minor. l. ij. & J. de muner. & hono. l. ad rempublicam. non tamen prosunt ad recipiẽdam administrationem rerum suarum: ut C. de in integ. restit. mi. l. ij. & de administra. tuto. l. de hac. & C. qui, & aduersus quos. l. j.

¶ Quidam sic legit, cũ creantur non & si post creationẽ generentur antequã iura ceumissa, præbeatur qui eni post hoc geniti fuerint nõ auxiliãtur. vt cõstitutio Seueri & Antonini in gr.

Concor. ca. cũ causam. extrã c accẽdens, non cõtest. in c. cũ dilectus. de succes. ab intestã. in c. illud. de prẽsumpt.

No. text. secũ Bal. hic, ⁊ qui est in utero non habet ⁊ nato quã tum ad cõmodum pateris sui.

¶ Appellantur.

¶ Probatum. ¶ Romæ tres, in Italia qui tuor, in prouincijs quinque. vt instit. eo. in princ. & C. qui numero lib. 1. eos qui.

r ¶ Creatur. ¶ scilicet tutor.

s ¶ Nam si. ¶ alias nam si: & bene est. aliàs non si: & ita ea abundat vnum non. sic C. de testa. ma. l. fi. §. fin autem.

t ¶ Excusationem. ¶ hoc ideo quia ultæ peruisteſte sunt eiusdem generis: aliàs secus: ut inf. eod. spadonem. §. qui iura. & C. qui numer. tu. l. j. §. fina.

¶ al. hi excusantur ad quartã tutelam vel curã uocati.

v ¶ Dicit autẽ hæc. ¶ hoc est, inductum ad sequentem legem, quæ est Vlpiani.

x ¶ Vlpianus. ¶ aliàs Vlpiani. fi constitutio. l. tractat de tribus. & cr.

¶ Seu prodigi nõ est in græca cõstitutione, in P. F.

y ¶ Tria. ¶ hæc est latina.

¶ Curas.

z ¶ Onera. ¶ i. tres onerosæ tutelæ: & non affectatæ, ut instit. eod. tit. ¶ itẽ tria. & J. eod. l. spadonẽ. §. fin. si enim essent affectatę, non inferunt onus: quia portatur leuiter qd portat quisque libenter: vt §. fi quis cau. l. ij. §. fi. & supra, ex quibus cau. ma. l. ij. & iij. & v. & hoc eodem modo exponitur C. qui nu. tut. l. j. vbi dicit non defunctoriè. Vel expone illud vt ibi, sed hoc nõ muto.

¶ Affectatũ leuiter portatur.

a ¶ Separatio. ¶ sic ergo generaliter intelligas pro modo suo siue pro cumulo debiti, siue pro patrimonio: nõ pro numero personarum: ut supra, de pact. l. maiorem. & l. si plures. & C. q. bo. ced. poss. l. fi. & facit ad l. iistam. J. ad Tertul. l. ij. §. non solũ. & §. eo. l. excusantur. §. fin.

b ¶ Diximus. ¶ 7. eo. ¶ Constitutio græca.

¶ Diximus b tres habẽtem tutelas, ad quartam non vocari. quęsitũ est igitur, si quis duas habens tutelas, deinde ad tutelã tertiam vocatus appellauerit c, & adhuc pẽdente iudicio appellationis, ad quartam tutelam promoueatur: vtrũ à quarta se excusans mentionem faciet & tertiæ d, an omnino dimittet illam e? Et à diuo Vero & Antonino constitutum inuenio, non oportere f ad quartã promouerì à tertia appellantem: sed pendente tertiæ creationis excusatione, illius g finẽ expectare, terminũ futurum quartæ creationis, recta ratione. si enim ordine prepostero quartam suscipiat quis, eueniet, vt post tertiam extantem h iniusta tertię appella-

tutelas, aut tres curatorias, aut commistim tres curatorias & tres tutelas, & adhuc manẽtes, hoc est nondum excedẽtibus ætatem minoribus ¶ hi excusantur ad tutelam vel curatoriam vocati. Sed & si curator quis fuerit nõ impuberis, sed furiosi seu prodigi: in numerum curarum & hæc computabitur curatoria. quod sic se habere docet constitutio Veri & Antonini. Dicit aurẽ hæc i & nobilis Vlpianus k de tribus tutelis.

¶ *Trium pupillorum curæ non facit tria onera, sed trium pupillorum tria patrimonia possidentium. Bartol.*

¶ Vlpianus lib. singulari de officio prætoris tutelaris.

LEX III.

TRia l onera m tutelarũ dant excusationem. Tria autem onera sic accipienda sunt, vt non numerus pupillorum plures tutelas faciat, sed patrimoniorum separatio n. & ideo qui tribus fratribus tutor datus est, qui indiuisum patrimonium habent, vel quibusdam tutor, quibusdam curator, vnam tutelã susceپisse creditur.

¶ *Ad tertiã tutelã vel quartã vocatus appellatione interposita et pendẽte, ad aliã uocari nõ pt: sed terminus illius appellationis expectat: et ẽ ea succedẽs quartã repellit: eius aũt victoria illã admittit, nisi illa de iure fiterit recusata. Nic. de Neapo.*

¶ Modestinus libro 2. excusationum.

LEX IIII.

DIximus o tres habẽtem tutelas, ad quartam non vocari. quęsitũ est igitur, si quis duas habens tutelas, deinde ad tutelã tertiam vocatus appellauerit c, & adhuc pẽdente iudicio appellationis, ad quartam tutelam promoueatur: vtrũ à quarta se excusans mentionem faciet & tertiæ d, an omnino dimittet illam e? Et à diuo Vero & Antonino constitutum inuenio, non oportere f ad quartã promouerì à tertia appellantem: sed pendente tertiæ creationis excusatione, illius g finẽ expectare, terminũ futurum quartæ creationis, recta ratione. si enim ordine prepostero quartam suscipiat quis, eueniet, vt post tertiam extantem h iniusta tertię appella-

Curas.

Seuero.

appel. l. nominationes. sed demum lata sententia contra eum, à qua non appellauerat, ut arg. inf. eo. si is qui tres, Azo.

g ¶ Illius. ¶ si hẽs finię. plana est: si habes finẽ, finis tertię termin' est. i. terminatio est quartę. nã si tenet i tertia, ñ tenet i quarta: sicut & alibi uideo finẽ unius cãę cẽ initiũ alteri', ut C. de or. iu. l. fi. & de fal. l. ubi.

h ¶ Post tertiam extantem. ¶ id est post existentem.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Extra leges.}i.contra leges.nam cōtra leges est ut debeat grauari quarta tutela:siue vt verius dicam,præter legem non secundum legem. sic ponitur contra pro ꝑter.ſ.de pac.l.pacisci.Azo.& facit ſ. eo.Si duos.in prin. & de ritu nupt.l.si quis.§.quid ergo si eum.Accu.
b ¶ Econtrario.}q.d.in contrario idem est. Azo.

tela.nam incertus tutor nō potest eis dari,ut supra,de test.tu.l.tutor incertus.Sed quid si à diuersis dentur tertia & quarta? Respon.ad supectiorem recurrimus:ut arg.inf.de re iudi.l.duo.& facit hæc lex ad id quod not.C.de edic.di.Hadri.tol.l.fin.§.finautem.
r ¶ Sophistæ.}id est dialectici.Accursius.

est uerū qđ est dubium in iure: ut plenè per Bart. in l.si duo.ſ.uti posſi.glosſ. in ca. licet. & ibi Feli. post Ioan. And.ad Panor.col.pe.ver. in glo. in uer.posſidens. ex de ꝓba.gl. & archi. in c.hi qui. & seq. 26. qō.ij.

tione apparente, quatuor oneribus† grauetur,extra leges a.

¶ Tria onera titularū penes eosdē q sunt in eadē ptāte uel ipsum in ptāte habentes existētia,ab alijs tutelis excusant, nisi seorsum habitēt,ut earū altera accepta fuerit absq; uolūtate paterna.Nic.de Neap.

¶ Si pater in tribus fuerit muneribus, † aut tutelarum, aut curatoriarum, filius eius non vexabitur. & ita constitutum est à diuo † Vero & Antonino. Hoc autem & econtrariò b est,qđ† oportet filii c tutelas remisſionem patri dare,& rursus vtrisque cōmunes, id est vnā filii, & duas patris, aut econuerso. Tunc autem hæc ita se habēt,cùm onus vni domui d, non separatis e contingit. Scribit autem f & Vlpianus nobilissimus hæc eadem libro singul. de offic. prætoris.

¶ Vlpianus.† LEX V.

TRia g onera in domo vna esse sufficit. Proinde si pater alicuius, vel filius, vel frater,qui est in eiusdem potestate, tria onera sustineat, quæ ad periculum patris sui spectent,quia voluntate h eius administrat, omnibus i excusatio à tutela competit. sed si non volūtate patris administret, non prodesse k sæpe rescriptum est.

¶ Habenti duas tutelas si duæ deferant diuersis tpibus,prior posteriori præferē.si uerò insimul deferant,illa præferē quā deferens declarauit.Nicō.de Neapol.

¶ Modestinus libro 2.excusationum.

LEX VI.

†SI duas l habenti tutelas, aliæ duæ simul superinductæ fuerint,quæ est ordine m tertia, auxiliabitur ei ad remisſionem quartæ,etsi Imperator fuerit, qui quartam iniunxerit aut tertiam, & antequā cognoscat Imperatoris mādata,promotus erit ad aliam n. Si autem ordo non apparuerit, sed in vna die duæ creationes o proponerentur in diuersis chartis p, non qui creatus est, sed qui creauit, eliget q quam oporteat eum suscipere. ¶ Grammatici, sophistæ r,rhetores,medici,q περιοδευταί id est circulatores s vocantur, quemadmodum à reliquis muneribus t,ita & à tutela & à cura requiem habent. Est autem & numerus rhetorum in vnaquaque ciuitate,qui vacationem munerum habent,& hæreses u quædam propositæ lege: quod manifestum est ex epistola Antonini Pij, quæ scripta quidem est communitati Asiæ vniuerso autem orbi conueniens est: cuius capitulum hic subiectū est: Minores x quidem ciuitates possunt quinq; medicos īmunes habere,& tres sophistas, & grammaticos totidem,maiores autem ciuitates septem y qui curent quatuor qui doceant vtranq; z doctrinā.maximæ a autem ciuitates decem medicos, & rhetores b qnq;, & grammaticos totidem. Supra hūc autem numerum ne maxima quidem ciuitas immunitatem præstat. ¶ Decet autem maximo quidem numero uti metropoles c gētium.secundo autem quæ habent vel forum causarum d † vel loca iudiciorum, tertio autē reliquas. Excedere quidem hunc numerū non licet, e neq; sentētia senatus, neque alia qua adinuentione:minuere autem licet: quoniam pro ciuilibus muneribus apparet hoc tale factum f. † & vtique non aliter de immunitate hac fructum habebunt nisi decreto senatus inscripti fuerint numero cōcesso,& circa operationem se negligenter g non habeant. ¶ Et philosophos quidem liberari à tutelis Paulus scribit h ita.

¶ Verè philosophātes excusationē consequunt à tutela & cura, secus si fictè, & idē in alijs per quæ immunitas eis adiudicat:ut legatione,militia,uel alio famulatu conceditur:& ab emptione specierum, sacerdotij,& gymnasij administratione. medicus uerò semel approbatus, poterit reprobari.h.d.cum l.seq.Nicol.de Neapol.

¶ Philosophi,oratores i,grāmatici,q publicè iuuenibus ꝓsunt,

† Grauabitur.
c ¶ Filij.}qui est in potestate,ut statim subijcit,& inf.l.proxi.
d ¶ Vni domui.} ut quia patres cum filijs omnia communia habent,& simul habitāt: ut supra l.proxi.
e ¶ Non separatis.} s.domibus,alias separatim.
† Aut tutelæ aut curæ &c.
f ¶ Scribit autem.}faciendo l. sequentem. Accursius.
g TRia.} hæc lex est Vlpiani, & latina.
† Seuero.
† Oportet filios tutelarū remisſionē.&c.
h ¶ Quia uolūtate.} hoc dic ut ſ.de tute.l.si filius.& inf.de admi.tu. l.Lucius Titius. & per hoc apparet quod aliud debet esse in magistratu & fideiussoribus tutoris:ut ſ. cod.l. spadonem.§.si ciuitatis.& ſ. de rit. nup. l.si quis tutor.§.} quæ sunt contrariæ. & est ratio, quia illi non tenentur, ideo quia agnouerunt tutelam, uel quia eorum uoluntate gesta sint. sed hic pater sic. unde perinde est ac si ipse pater gerat. ar. supra de admi.tu.l. ita autem.§.gessisse. & ſ. ne quis eum qui i ius vo. est, vi ex. l. si quis. in princ. unde hic fortè statim conueniri potest. sed ibi illi in subsidium tantum excusso eo qui gessit.
† lib.singu. de off. pro. Tutelaris.
i ¶ Omnibus.} tam patri quām filijs.
k ¶ Non prodesse.} licet pater de peculio teneatur, ut ſ. de tute. l.si filius. quia etiam inuitus de eo obligatur: ut ſ. de pecu. l. si quis seruum.§.etiam.& qua si filij patrimonium reputatur,non patris: ut ſ.de pecu.l. peculium, & facit ſ.l.proxi.
† Cōstitutio græca.
l SI duas.}Hæc græca est.Accur.
m ¶ Quo ordine.}i. aliquo ordine, ita qđ una primo, alia posteriori tempore.uel lege interrogatiuè:& ibi incipit rñsio, & si imperator &c. & postea cū dicit,aut tertiā,subaudi uerè tertia prodest ad recusationem quartæ.etenim &c.Azo.
n ¶ Ad aliam.}i.tertiam.Et no.de ordine seruādo.sic & ſ.de fideic. lib.l.generaliter.§.quid ergo.Sed arg.contra inf.de sol. nec enim.
o ¶ Creationes.}scilicet duarum tutelarum i.duo decreta.
p ¶ Diuersis chartis.}alias diuersis creatis. i. diuersis creationibus eiusdem personæ.Dy.
† In quantū hæc gl. vr sentire dubiū esse dirimendū forte hoc
q ¶ Eliget.}si ordo non apparet,eligit iudex,ut hic, & arg.ſ.de accusa.l.si plures.aliàs committitur forti : ut supra,de iudi.l.in tribus. & C.communia de leg.l.si.in princ. aliàs nihil ualet quod fit: ut inf. de hære.insti.l.qui soluendo.& supra,de vsufru. l. quoties. aliquādo committitur priuato,ut infra,ad Trebel.l.hæredes.§.fin. quæ omnia sunt arg.contra.Sed hoc fuit fauore pupillorum:ne diu stent sine tu-

s ¶ Circulatores.} aliàs circitores. aliàs circuitores. quia circuibant ciuitatem sanando ægros:sicut fullones uocantur ex eadem causa: ut ſ. de instit.l.cuicunque.§.j.Itē isti uocantur parabolani: quia multas habent parabolas: ut C. de episco.& cleri.l.parabolani.
t ¶ Muneribus.}à quibus sunt immunes. ut C. de profes. & medi. l.medicos.& l.si. & inf. de mune.& ho.l.si.§.si.
v ¶ Et hæreses.}sub. sunt.q.d. & quædam leges hæreses, id est diuidentes ciuitatem à ciuitate : ut statim dicit.
x ¶ Minores.} tria genera ciuitatum ponit:minores, maiores, & maximas.
Ciuitatum tria genera.
y ¶ Septem.} scilicet medicos.
z ¶ Vtranque doctrinam.}scilicet grammaticam & sophisticam scilicet,quatuor in qua libet. nam in minoribus concessi fuerunt tres.
a ¶ Maximæ.} Quidam dicunt maximas Romam ueterem, & nouā. quod nō placet: quia ibi alius est numerus, ut C. de stud. li.vr.ro. l.j.li.xj. & C. de priui.vrb.cōstan.l.j. Sed uocabis hic maximas metropolitanas& archiepiscopales:ut infrā,statim.
† Als, quæ habent forū causarū, tertio. &c.
Ciuitas metropolitana maxima dicitur.
b ¶ Rhetores.} pro eodem uidetur ponere sophistam & rhetorem:quia ſ.in illo.§.minores. dicit sophistas & grammaticos : & nunc dicit rhetores & grammaticos. Vel uerius dicam sophistas appellari dialecticos, nam & ſ. §. grammatici.posuit grammaticos sophistas & rhetores : quare apparet quod nō ponit pro eodem.Azo.
† In quibusdam exemplaribus legitur quia ꝑ ciui.mune. hoc introductū est apparet & vtiq; nō aliter hac immunitate pfruentur: nisi dogmate senatus.&c.
c ¶ Metropoles.} id est:ciuitates : quæ habent metropolitanum. id est archiepiscopum.
† Quid sit metropolis pulchrè Budæus ſ. de offi. pro cōs.l.obseruare.
d ¶ Forum causarū.} forum causarum & locus iudiciorum idem est. Vel dic causarum criminalium:iudiciorum ciuilium,uel econtra,ut supra,de testi.l.j.in princ.
e ¶ Non licet.}aliàs non licet,aliàs imposſibile est.& tūc dic,id est difficile. sic ſ.de ijs qui deie.uel effu.l.ij. Vel bene dicit iposſibile: qa non debet fieri.ut infrà,de cond.insti.l.filius.& de ver.signi.l.nepos.
f ¶ Tale factum.}id est numerum taxatum,id est ubi multi sunt qui munera subeunt.& facit C.de dilatio.l.siue pars.& insti.de excus.tut. §.qui autem.Accur.
g ¶ Negligenter.}quo casu poterunt reprobari, ut ſ.l. ꝓx.in princ.
h ¶ Paulus scribit.}in latino.& sic incipit lex latina. Accur.
i ¶ Oratores.}id est rhetores.Accur.

Excusantur.

a ¶ Excusantur.}non autem illi qui primas literas docent,ut infra, de vaca.mune.l.ij.§.qui pueros. nec poetæ,ut C.de profes. & medi.l. poetæ.Accursius.
b SEd & reprobari.}ut infrà, de muneri. & ho.l.ut gradatim. §. reprobari.& C.de profes.& medi.l.ij.Sed contra instit. qui manu. non poss. §. semel. Sol. illud fauore libertatis: hoc fauore sanitatis.Item non ob.inf. de re ind. l.iudex. quia ibi desiit eē iudex. Itē illud ideo est, ne illusoria fiant iudicia: ut suprà, de iudic.l. si prætor.& infrà,ne quid in loco publi.l.fina. & infra, ad Trebel.l.seruo inuito.§. cum prætor. Item ar.cōtra.ſ.qui satis. cog.l.si ab arbitro. & de neg. gest.l. Pomponius.vbi de hoc. Itē facit C.de epis.& cle.l. generaliter.& ſ.l. proxi.in fin.
c ¶ Philosophorū.} hoc est græcum.
d ¶ Existimo.} scilicet esse aliquos.q.d.licet sint rari. sunt tamē quandoque,ut qui dāt pecuniam suam in utilitatem patriæ : & sic de ea non curant.si autem curant, ut quia dicant nolo dare substantiam meam : non sunt philosophi , ut subijcit.
e ¶ Patriæ.} subaudi sunt philosophi : si tamen philosophiæ instant.
f ¶ Manifesti.} nam verè philosophātes pecunias contemnunt,ut infrà, de vaca.mu. l. in honoribus. §. philosophis. & C. de mu. pa.l. professio.
g ¶ Gymnasiis sacerdotij.} sacerdotalibus exercitijs. genos enim græcè, latinè labor siue exercitium dicitur, secundum Py. uel dic quod non sunt præpositi gynecijs feminarum laborantium in serico pricipis. sic ponitur C. ad leg.Iul.repe.l.vnusquisque.& C. de muri. & gyne.per totum.lib. xj.
h ¶ Stantes.}i.existētes. & iunge præcedentibus quod subijcit,& neque &c.& dic & neque cogi eos ad famulatum emptionis frumenti,vini,& olei, & pro.i. ius præpositionis.s.ut sit præpositus ad facienda ea.Sed cōtra C.de quibus mu. vel præ.ne. li.se ex.l.j.& ij.Sol.nulla dignitas vel priuilegiū excusat quin teneatur quis emere frumentū & similia tempore necesſitatis, vt reddat vbertas:vt C.vt ne lit.in empt.spe.l.j.lib.x.sed à cura indicēdi ēptionem bene quis excusatur,ut hic,& ſ. de mune. & hon.l.iij.§. cura.
i ¶ Iudicare.}huic est contrà supra de arbitris.l.iij.§.tametsi. Solu. hic loquitur de iudicio legationis, quod aliquis bene cogitur suscipere,ut C.de aduoca.di.iudi.l.scimus.& infrà.de muneri. & hono. l. fin.§.indicandi.nisi habeant excusationem, ut hic.At in contrario loquitur de arbitro,qui cogitur ex quo suscepit spōtè arbitrium : ut ibi dicitur.& facit infrà,de vaca.mu.l.penul.§.qui autem.& §.si post causam.
k ¶ Habere.}insti.eo.§.item Romæ.& ſ.de mune.& hono.l.fi.§.fin.
l ¶ Comaneus.}id est de Comanea.
m ¶ In Cæsarea.}i.in alia terra docet.
n ¶ Immunitatem.}scilicet in sua:ut ex præmisſis patet.
o ¶ Remisſionem habere.}in sua patria. ut instit. eod.§. item Romæ.& inf.de uaca.mu.l.eos.in prin.Accur.
p ¶ Rationem.}id est,potest reddi hæc ratio ad prędicta,qa Roma est,& opinatur ab omnibus communis patria,ut hic,& infrà,ad municip.l.Roma. Accursius.
q ¶ Præsidatu.}ubi dicitur de adulterina scientia doceri,ut suprà, in proœ.digest.§.hæc autem.
r ¶ Docentes.}vagabundos.Accur.

† In P.Fl. [Greek] est præcedentis capitis.
† Reprobari pt semel approbat' ex causis postea emergētib. vt in c. nulli. de elect. lib.6.
† Dua.cum patre, Lælio.&c.
† Græca sūt q sequūtur in P. F. vsque ad l. athletæ.
† Aliàs, existimo autē eos qui diuitiis abūdant voluntariè pecuniā in vtilitates patriæ contribuere debere.si autem propriè loquerē de substantia iā inde manifestū eēt eos nō philosophari.
† Aliàs,immunes esse nō solùm à prefecturis gymnasiorum , & sacerdotii solere: sed & frumēti, vini & olei emptione , & ius ꝓpositionis & neq; iudicare, neq; legatos esse, neq; ī militia numerari inuitos , neq; ad aliqđ munus gentile siue familiarū eos cogi. Philosophi de pecunia nō curant.
Tenetur quis emere ergo & uēdere : quia sunt correlatiua, si.n. sit emptor: necessariò erit venditor.Pau.de Cast. facit magnū tractatū in ꝯsi. 19. p totū. Arbiter cogit sniare ex quo arbitriū sponte suscepit.

excusantur a à tutelis. nam & Vlpianus lib. iiij.de officio proconsulis ita scribit.

¶ Vlpianus. LEX VII.

†SEd & reprobari b medicum posse à republica,quamuis semel probatus sit , Imperator noster† cū diuo patre suo Lælio Basso rescripsit.† De philosophis aūt eadem constitutio diui Pij ita dicit: Philosophorum c autem nō constitutus est numerus : quia rari sunt qui philosophantur. Existimo d autem quoniā† qui diuitiis superabundāt, volūtariè tribuant pecuniam in vtilitates patriæ e. Si aūt propriè loquamur , de substantia,iam inde manifesti f fient nō philosophantes. Est autem imperatoris Commodi constitutionibus inscriptū capitulum ex epistola Antonini Pij, in qua manifestatur & philosophos habere immunitatem tutelarum. Sunt autē hæc verba : Consimiliter autē his omnibus diuus pater meus mox ingrediens principatum, cōstitutione existētes honores & immunitates firmauit, scribens philosophos, rhetores, grammaticos, medicos , īmunes esse à gymnasiis g sacerdotii† stantes h ,& neque ad frumenti,& vini, & olei emptiones & præpositiones,& neq; iudicare i ,neque legatos esse,neq; in militia numerari nolentes,neque ad alium famulatum eos cogi.

¶ Docens grāmaticam, uel curans in ꝓpria patria,hēt excusationē in illa.;secus, si docet in patria aliena:nisi sint ualde disciplinati:qa tunc ubiq; docentes ēt extra numerū excusationē consequunē. Item in philosophantibus in ciuitate Romana, & legum doctoribus:siue cum salario,uel sine salario doceant.Nicol.de Neapol.

¶ Ampli° & illud scire oportet, eum,qui in patria propria docet, aut medicatur, immunitatem hāc habere k . Si enim existens Comaneus l † ,in Cæsarea m doceat,aut medicetur, apud Comanenses immunitatem n nō habet, & hoc ita promulgatum est à diuo† Vero & Antonino. Valde tamen disciplinis instructos, & si supra numerum,& in aliena patria moram faciant, esse immunes Paulus scribit dicens diuum Pium Antoninum ita iussisse. ¶ Romæ philosophantem cum salario vel sine salario, remisſionem habere o promulgatum est à diuo† Vero & Antonino, ita ac si in propria patria doceret. Quibus promulgationibus potest quis illam rationem p adducere, quoniam in regia vrbe , quæ & habetur & est communis patria ,decenter vtique vtilem seipsum præbens, non minùs quam in propria patria, immunitate fruetur. ¶ Legum verò doctores in aliquo præsidatu q docentes r , remisſionem non habebunt:Romæ s autem docentes, & à tutela & cura remittuntur.

¶ Athletæ & præsides & magistratus dum sunt in magistratu,à tutelis & curis quæ sunt munera ciuilia,excusantur. hoc dicit, usque ad §.dat.Nicol.de Neapol.

¶ Vlpianus. LEX VIII.

†ATHletæ t habēt à tutela excusationē, sed q sacris certaminib. coronati v sunt. ¶ Gentium x prçsidatus, puta Asiæ, Bithyniæ,Cappadociæ,tribuit īmunitatem à tutela.hoc est,quoad in prçsidatu sunt. ¶ Tutela nō est rei publicæ munus y , nec quod z ad impēsam a pertinet , sed ciuile b

s ¶ Romæ.} uel in oppido Berytensium,uel in aliqua ciuitate regia,ut Bonon.vt in dicto.§. hoc autem. non vltra Aposam : quia extra ciuitatem veterem est. non Mutinæ, non Rhegij. Item dic Roma veteri vel noua:quæ melioribus nō deterioribus dedicata est augurijs, ut C. de vete.iur.enuclean.l.j.§. fina. & C.de profes. & medi.l.j.& de priuileg. vrb.cōstan.l.j.Item dico quod habent excusationem non solum à tutelis, sed ab omnibus muneribus publicis & ciuilibus , & filij & vxores eorum,ut C.de profes. & medi.l. medicos. Sed quid de patrimonialibus ? Respon.ut in dicta.l.medicos.
† Cumin°.
† Seuero.
† Seuero.
ATHletæ.} CASVS. Illi Athletæ qui sunt coronati ꝑpter certamina quæ vicerunt , habent excusationem à tutelis. Item præsides donec sunt in præsidatu. Secundo dicit , quod tutela non est munus publicum vtilitate,quam uis sit authoritate. Tertio dicit , quod magistratus ciuitatum habēt excusationē. Quarto dicit , quod inimicus meus datus tutor filijs meis à iudice,habet excusationem. sed si post inimicitiā egomet dedi eum tutorē filijs meis in testamento , non excusatur nisi in vno casu,scilicet , si dedi eum tutorem ea causa ut supponantur brigæ. sed si postquam eum tutorem dedi in testamento , nata est inimicitia inter me & eum: sine dubio excusatur. Quinto dicit , quod ille qui mouet quęstionem pupillo de statu,excusatur ab eius tutela.Sexto dicit , quod nimis pauperes & rustici nimis simplices excusantur,non autem illiterati si negotia sciunt facere. Viuianus.
Qualiter Roma cōis sit patria , pulchrè Alci. li.dispū. ij.c.xxi.
† In P. Fl. non est hic initiū capitis sed pcedentib.continuatē hoc modo. Vlpia.lib. fin. de offō prętoris tutelaris,ita scribit Athletę &c.
Aliàs,tutela eni nō est reipub. munus,nec quo ad impēsam . sed ciuile , nec ꝓuinciale vē in tutela administrari.
t ¶ Athletę.}latina est hęc lex.Et erant athletę qui sine mercede virtutis gratia certabant,& certaminibus sacris deseruiebant,ut suprà,de iis qui no.infa.l.athletas.non dicas de illis qui hodie certāt: quia sunt infames,ut l.de ijs qui no.infa.l.ij.in fi.unde non debent habere prçmium,unde pœnam merentur,ut supra, de nego.gest.l.siue hereditaria.
v ¶ Coronari.}scilicet ter.vt C.de athletis.l.j.lib.x.
x ¶ Gētium.}nam cessante causa cessat effectus,ut C.de epi. & cle. l.generaliter.& suprà,de pact.l.quod dictum.& insti.e. §. item diuus Marcus.& § item qui reipublicę.& §.inimicitię.
y ¶ Munus.}vtilitate.sed authoritate sic,ut instit eo.in prin.quę est contra.Sed vtilitate secundario est publicum:quia expedit reipublicæ &c.ut instit.de ijs qui sunt sui vel alie. iur.in §.pen. sic & supra,de eden.l.argentarius.§.j.
z ¶ Nec quod.}nō enim habet tutor necesse de suo facere sumptus tutelę. ut supra,de admi.tuto.l. a tutoribus.§.fin.
a ¶ Ad impensam.}non patrimonialem, sed personalem.
b ¶ Sed ciuile.}i.de iure ciuili,ut ſ.de tutel.l.j. secundum hoc dicit mu-
De athletis multa, Budæ. ſ.de his qui no. īfa.l.athletas.de certaminib. sacris Alci. l. vnica de athletis. lib. C.x Hieronicas autē hic Vlpia. intelligit.

munus ciuile: quia munerum ciuilium triplex est diuisio: ut infrà, de mune. & hono. l. fin. in prin.
a ¶ Nec prouinciale. id est non est tale qualia sunt alia munera, quæ sunt in prouincijs, quæ sunt publica authoritate & utilitate.
b ¶ Ciuitatum. ad hoc inf. e. l. nõ tantum. §. sanè. & l. administrãtes. & instit. eo. §. & qui in potestate. i municipio secus: ut infrà, eo. l. propter.

habet quinquaginta aureos in bonis, ut j. de accusa. l. nonnulli. Az. Vel dic: quia tantũ nõ habet quãtum pupillus cui datur tutor: sed hic talis cum alijs tutoribus bene potest administrare: solus non: ut C. de peri. tu. l. j. sic & in aut. ut diff. iudi. §. j. colla. ix. ubi ordinarius suspectus non solus, sed cum episcopo cognoscit. Item ppter paupertatẽ remouetur quandoque q s ut suspectus: q̃nque non: ut j. titu. j. l. suspectus. & l. suspectum.

Concor. gl. in c. quo iure. & ibi archi. lxxx. dist. & in c. Odoardus cũ de solut.

nec prouinciale a videtur tutelã administrare.

¶ *Capitales inimicitiæ liberant à tutela si ante testamentum quo tutor datus sit, ortæ sint, aut pòst longæ durauerint. h. d.*

¶ Remittuntur à tutela & cura magistratus ciuitatum b. ¶ Dat remissionem tutelę & capitalis c inimicitia à creato d facta e † aduersus patrem pupillorum: nisi secundum testamẽtum f apparuerit datus tutor g, nisi postquàm h scriptum est testamentum, capitale certamen eis adinuicem constitit: vel nisi antiquior quidem est testamẽto inimicitia, propter hoc autem videatur esse datus tutor, vt supponatur debito i & negotiis. & hoc ex epistola Imperatoris Seueri ostenditur. ¶ Amplius autem absoluitur à tutela cũ quæstionem quis pupillo de statu mouet k: si videatur hoc non calumnia l facere, sed bona fide. & hoc diui Marcus & Seuerus † promulgauerunt.

¶ *Simplices et illeteratę psonæ excusant̃ à tutela, si mõ nõ fuerint aĩs exptes. h. d.*

¶ De rusticis m autem & humilibus & illeteratis scribit Paul' ita: Mediocritas n & rusticitas o interdum p excusationem præbent, secundum epistolas diuorum † Hadriani & Antonini. Eius autem qui se negat literas scire, excusatio accipi non debet, si modò q expers non sit negotiorum r.

¶ *Qui minus possidet pupillo, excusatur à tutela, vel qui ob paupertatem non poterit pupilli res administrare. hoc dicit.*

¶ Vlpianus libro singulari excusationum.

LEX IX.

Paupertas s sanè dat excusationem, si quis se imparem t oneri iniuncto possit probare, idque diuorum fratrum rescripto cõtinetur.

¶ *Veterani milites, & qui tempus compleuerint militiæ, quanquàm non militẽt, liberantur à tutela. hoc dicit.*

¶ Modestinus libro 3. excusationum.

LEX X.

Sed & milites u qui honestè x compleuerũt militię tempus, remissionem habent tutelarum y aduersus omnes hodie priuatos. Aduersus autem filios eorum qui eidem ordini z cõmunicauerunt, & eorum qui olim milites fuerunt a, intra annum b quidẽ missionis remissionẽ habent, post annum autẽ non habent. Coæqualitas enim honoris militię fortior c videtur omni militũ priuilegio, nisi fortassis aliàs habuerint iustas tutelæ excusationes: vtputà numerum annorũ d, vel aliquid tale e quale & priuatos aduersus

c ¶ Capitalis. hoc expone duobus modis: ut insti. e. §. inimicitiæ. d ¶ Creato. aliàs creatio. e ¶ Facta. i. nata. s. inimicitia aduersus &c. à quacunque parte prouenit culpa. sed hic uidetur quod prouenit à parte tutoris. f ¶ Nisi secundum testamentum. quo casu ante facta uidetur modo remitti per testamentum. & sic apparet quod pater pupilli fuerit offensus. ADDITIO. No. ex hac glo. quod ad offensum non ad offendentem pertinet facere pacem: & sic add quod tacita seu ficta offensa per pacem facilius aboletur, quã vera & expressa. ut suprà, ad Sylla. l. diuus. secundum Bald. g ¶ Datus tutor. qa hoc dixit, do quis inimicus est. uel ex alijs coniecturis apparet, quod non mutauit animum aduersus ejus: quasi sumat uindictam modo dando ei labores. & facit inf. de adimen. le. l. iij. & s. de arbi. l. iij. & C. si propter inimici. creatio facta sit. l. j. libro x. h ¶ Nisi postquam. aliàs postquam: & est bona, & est exceptio exceptionis. q. d. inimicitia dat excusationẽ, nisi in testamẽtario, & tunc non, nisi post testamentũ est facta: quo casu non põt dici remissa per testamentũ, cũ nec tũc erat nata: sed post testamentũ orta si diu steterit, & potuerit testm̃ mutare, & nõ mutauit: satis uidetur remisisse: ut ar. s. de admi. tu. l. tres tutores. & de confir. tu. l. in confirmando. & l. utilitatem. Alij habẽt priusquã: & tunc oportet qd' excipiat à primo dicto. §. inimicitia dat excusationẽ, nisi prius &c. sed certè tũc uidet' eadẽ superior exceptio. nã & hic & ibi fuit ante testm̃ inimicitia: & oportet tũc dicer' qd' nisi ponit' hic expositiuè. q. d. nisi secundum testamentũ &c. id est prius quàm scriptũ sit &c. sicut aliàs ponitur hæc dictio nisi. s. de procu. l. nisi. & iõ primã melior.
i ¶ Debito. si malè gessit, uel saltem reddere rationem, uel accipere mutuo pro pupillo: uel conuenietur à creditoribus pupilli.
k ¶ De statu mouet. uel dic omnibus bonis, uel plurima parte: ut j. eo. l. propter. & insti. eo. §. item propter litem. idem est si à patre pupilli huic fuit quæstio status mota: ut instit. eo. § item is qui.
l ¶ Calumnia. ut ita euitet tutelam, arg. s. si quis cau. l. ij. §. fi.
m ¶ De rusticis. latina est. & aliàs lex. aliàs. §.
n ¶ Mediocritas. i. paupertas. & facit inf. l. proxi. & dic ut ibi.
o ¶ Rusticitas. i. simplicitas. no. sic C. de testa. l. fin.
p ¶ Interdum. nam distinguitur in paupertate, ut j. l. proxi. Item & in rustico. nam quidam sunt sagaces.
q ¶ Si modo. alioquin recipienda est excusatio. ut instit. eo. §. similiter. contra. & facit C. de postulan. l. ij. & de iudi. l. certi iuris. arg. j. inf. de re iudi. l. Pomponius si uni. &c. ADDITIO. Dic quod ibi iudex erat literatus, licet in casu illo iam cępta quæstione dubitaret de facto, & de iure quod resultaret ex illo: secus si esset omnino illiteratus, & ita loquitur d. l. certi iuris. hic autem loquitur in tutore, ĩ quo non exigitur quod sit literatus. sed tantum exigitur experiẽtia factorum sic dicimus in potestate uel rectore, ut not. in d. l. certi. & si illam non habet, bene excusaretur, secundum Bar. hic.
r ¶ Negotiorũ. i. extra negotia. i. non sit expers exercitationis. A.
s ¶ Paupertas. latina est. aliàs. §. aliàs lex.
t ¶ Imparẽ. i. conuenientẽ ppter paupertatẽ, & est planũ si ita pauper est, ut oporteat eum laborare ut inde alat' dicit' pau. qui non

† Aliàs, & capitalis inimicitiæ cõtentio facta aduers. &c.
† Aliàs, Verus.
† Seueri.
Rustici quidam sunt sagaces.

Ed & milites. CASVS. Milites qui compleuerunt honestè tempus militiæ, excusantur à tute. priuatorum, non autem à tutel. filiorum commilitonum suorũ, uel aliorũ militũ: nisi intra annũ tãtum computãdum à tempore quo fuerunt de militia missi: nisi habeant cõmunẽ excusationem: quia tunc & perpetuo excusantur. quod dixi de filijs commilitonũ, non habet locum in nepotibus. & bene dixi in princ. honestè compleuerunt: quia si ignominiosè missi sunt de militia, non habẽt excusationem etiã de tutelis priuatorum. Quid si milites quondam dentur tutores priuatis, & se non excusent? certè bene obligãtur. Quãuis autem dixerim q illi qui honestè compleuerunt tempus militiæ, excusantur à tutelis priuatorum, sunt tamen qui non cõpleuerunt tempus, & tamen excusantur: & de his ponit planè litera usque ad §. scribit autem. ubi quidẽ dicit, quamuis dixerim quod ignominia missi bene excusantur à tutelis urbicis, item quamuis dixerim q ignominia missus de militia ante xx. an. non habet perpetuã excusationẽ, sed temporalem: tamẽ quandoq; habet perpetuã ueluti quando militauit in cohortibus urbanis. Item q dixi in princ. l. quod ille qui desiit esse miles, nõ habet excusationem à tutelis filiorũ aliorum militum qui secum militauerint, post annum: nunquid unam tu. talem necesse habeat suscipere, & nõ plures simul cum ea, & an ea finita nullã posteà suscipiat, an & aliam. sed demum prima finita? & dicit quod unam tenetur suscipere: & ea finita nullam aliam. sed in tutelis etiam priuatis, quæ finitæ sunt, non est ita: nam finitę non cõputantur inter tres tutelas, quæ solent excusationem præstare. Sed quid si olim miles fuit datus filio commilitonis tutor: non autem gessit? nunquid habebit excusationem ab aliis tutelis? certè non: quanuis b administrasset, haberet excusationem, ut dictum est. & quod dixi in tutelis, habet locum in curis: & nõ est vis qualiter filij commilitonis tutore indigeant: quia semper indigent: quia semper ueteranus non cogitur ultra unam habere tutelam. & hoc usque ad §. primipilarij. In fine talis ponitur casus. Primipilarius non habet excusationem à tutelis filiorum alterius primipilarij: sed à cæteris sic. & illi dicũtur primipilarij qui primum pilum exercent. si autem non exercuerunt, non habentur pro primipilarijs. s. ut filijs suis teneantur esse tutores alij primipilarij. Viuianus.
v ¶ Ed & milites. Græca est.
x ¶ Honestè. est enim honesta &c. ut s. de iis qui no. infa. l. ij. §. ignominiæ. & infra, de re mili. l. milites. § missionum.
y ¶ Tutelarum. etiam postquam desierint: ut C. de excus. tu. l. j. & ij. & ar. inf. de decu l. fi. & de quæstio. l. unius. §. seruus. Sed ar. contra in eo. titu. l. j. §. item in uno z. Accur.
z ¶ Ordini. ut filios commilitonum.
a ¶ Fuerunt. ueteranorum.
b ¶ Intra annum. hoc spatium habent ad nouas tutelas vocati: als statim reassumunt ueterem, ut instit. eod. §. item qui reipublicæ.
c ¶ Fortior. ex una parte damnum est, ex alia parte labor uitatur.
d ¶ Numerum annorum. ut s. eo. l. excusantur. in prin.
e ¶ Tale. puta liberorũ numerus, ut infrà, ea. l. §. j. & aliæ causę quę ibi sequuntur. Accursius.

Solemus ibi not. sed Bar. hic.

Hæc autem.

a ¶ Hæc autem. scilicet locum habent, quod non excusetur.
b ¶ Creduntur. appellatione ergo filij nepotes non continẽtur †: ut insti. qui da. tu. pos. §. fin. & facit inf. e. l. non tantum. §. iliensibus. & §. fina. & l. administrantes. §. fina. & l. spadonem. §. fin autem liber. & infrà, eo. l. penul. & de re mili. l. iij. & suprà, de tute. l. etiam.

† Tu dic hoc esse uerũ in priuilegiis lege prohibẽte: vt not. in l. iubem'. §. fina. & ibi Bald. C. ad Trebell. & gl. in cle. j. & ibi de ancha. de bapti.

z ¶ Curator. ad litem, uel curator, id est tutor. uel dic impuberi, id est, adulto, ut j. de acquir. hære. l. impuberibus. ADDITIO. No. gl. secundum Bald. hic quæ vult q impuberi non possit dari curator generalis: sed tantùm ad litem vel ad speciem certam. uide quod no. in l. ventris. s. de tu. & cur. da. ab his. & inf. eo. l. amicissimos. §. fin.

Impubes miles esse potest.

omnes excusare consueuit. Hæc autem a de filiis, nõ de nepotibus eorum qui olim milites fuerunt. Nepotes enim eorum qui olim milites fuerunt, eodem loco cum reliquis priuatis esse creduntur b.

¶ *Qui turpiter militauerit, non hẽt ipse, nec filij eius excusationem tutelæ. h. d.*

¶ Qui nimirum ignominiosè dimissi sunt. similes iis qui nequaquàm militauerunt, existimant c: & propter hoc neque ipsi habent priuilegium, neq; filij eorum d.

¶ *Qui iã nõ militant, sed militauerũt, nisi sint ueterani, non excusantur. h. d. Bart.*

¶ Qui olim e fuerunt milites, tutores dati obligabuntur f.

¶ *Qui tam non compleuerit militiæ tempus, habet per quartam partem completi temporis excusationem. h. d. Bar.*

¶ Quandoq; autẽ non complent quidam militię tempus, & tamen habent remissionem tutelarum. sed † non eandem g cũ iis qui cõpleuerunt: qui enim vigesimũ annum militiæ excessit, similis esse creditur ei, qui cõpleuit tempus militiæ h, qui autẽ † intra hos annos dimissus est, non habet continuam i tutelarũ immunitatẽ, sed ad tempus quemadmodũ & reliquorũ ciuilium munerũ remissionẽ habet k. Qui enĩ † intra quinq; annos militia solutus est, nullã l sibi vendicabit immunitatẽ. Qui autem post quinque annos, vnius anni habet immunitatem, qui autẽ post octo, biennii. qui autẽ post duodecim, triennii. qui autẽ post sexdecim m, quadriennii. qui autem post viginti, sicut suprà diximus, continuò absoluetur.

¶ *Suprà dictum est de ijs, qui militant extra ciuitatem Romanam: hic de ijs qui in ciuitate Romana, eam custodiendo de nocte. Nicol. de Neapol.*

¶ Qui autem inter nocturnos n custodes qui sunt Romæ, militauerint, anni solius habẽt remissionem. ita autẽ o, si honestè p soluti fuerint, sicut dictum est: uel propter ægritudinẽ, caussariam † missionẽ acceperint. est enim & hæc honesta q. Qui enim ignominiosa potitur missione, non habet r vacationẽ. ¶ Veteranus autẽ esse creditur s nõ solum legionarius, sed & omnis qui qualitercunque militauit t: & si honestè est & ipse solutus, filiorũ v tutor creabitur. etenim x legionarius, eius qui inter nocturnos custodes militauit, filiorũ tutor fit. ¶ Iam verò & militi † impuberi y curator z dabitur qui a olim miles fuerit, scilicet si pater huius b mortuus fuerit, siue etiam hic emancipatus c fuerit. Similiter d & de vniuersis e his constitutiones f testantur g.

¶ *Qui deportat' uel relegatus ẽ, q a nõ possit ciuitatẽ intrare, excusat' à tutela. h. d.*

¶ Scribit autem & Vlpianus ita: Sed & ignominia missi, ab vrbicis h planè tutelis excusabuntur: quia ingredi vrbem eis non licet. Planè si quis in cohortibus vrbanis † militauit, licet ante xx. annos mittat': tñ perpetuã i habet à tutelis excusationẽ. ¶ Quæsitũ est autẽ vtrum vnã & semel tutelã † recipiãt k qui olim fuerũt milites, vel vno tẽpore nõ ampliùs

c ¶ Existimantur. nisi in casu: ut inf. §. sed & ignominia.
d ¶ Neque filij eorũ. innuit filium militis nõ ignominia missi posse excusari propter patrem: pro quo est suprà, eod. l. tria. ij. sed falsum est, ut inf. de vac. mu. l. i honoribus. §. uacationum.
e ¶ Qui olim. subaudi illi qui olim &c.
f ¶ Obligabuntur. habebant tamen excusationem cũm ueterani essent. sic & s. eo. l. j. §. si autem dabitur.
g ¶ Sed non eandẽ. i. non secundum illud quod habẽt qui impleuerunt. aliàs sed eandem. id est eadẽ habẽt priuilegia, quæ habent qui impleuerũt, vel eãdem immunitatẽ, vel eandem remissionem: non tamen ita perpetuam quandoque, ut subijcit & facit C. de ijs qui non imple. stip. fac. sol. l. j. ij. & iij. li. x.
h ¶ Tẽpus militiæ. certum in quo erat assumptus, quod erat uel maius uel minus. xx. annis.
i ¶ Cõtinuam. i. perpetuam, quæ eum semper comitetur.
k ¶ Habet. scilicet ad tempus.
l ¶ Nullam. ea ratione quòd fuerit miles: sed qa reipublicæ causa absuit, habet annũ qui datur alijs reuertentibus, secũdum Py. sed R. nec annum dat, uel eius aliquã partẽ: sed Azo dicit, qd' habet annum, & tres menses, i. quartam partem v. annorum: sicut proportione vides in sequentibus, quòd quilibet habet quartam huius temporis quo fuit in militia: illud tamen uidetur econtra, quod qui fuit per xx. annos ĩ militia, non habet quartam partem: sed perpetuam habet remissionem.
m ¶ Post sexdecim. alias xv. alias xvj.
n ¶ Qui autem inter nocturnos. quibus præest præfectus vigilũ, ve suprà, de offic. præ. vigi. l. j. ij. & iij.
o ¶ Ita autem. scilicet qui militant inter nocturnos custodes, anni habent remissionem &c.
p ¶ Honestæ. quia compleuerunt tempus z in quo fuerunt assumpti, sicut dictum est de militibus absentibus. s. proxi. §. quãdoque. Vt etiam non compleuerunt propter ægritudinem &c. licet huic §. sit contra inf. planè ubi perpetuam dat excusationem. Sol. ut ibi.
q ¶ Honesta. scilicet licentiatio, ut C. de re mili. l. causaria.
r ¶ Non habet. sed tamen ubique potest manere, nisi in his locis à quibus specialiter arcetur, ut & C. de re mili. l. iij. lib. xij. Itẽ nec i vrbe, nec in sacro comitatu, ut infrà, de re mili. l. milites. §. missionũ. & infrà proxi. §. nec alibi ubi Imperator sit, ut habes. s. de iis qui not. infa. l. ij. §. ignominiæ. Accur.
s ¶ Creditur. ut habeat remissionem. Et no. quod hic est principiũ respon. qui qualitercunque &c. uel melius ibi, sed & omnis &c.
t ¶ Militauit. puta ĩ alia ala, uel ĩ alio numero militũ, nõ ĩ legiõe.
v ¶ Filiorũ. eius. s. qui similiter militauit, & honestè fuit & ipse absolutus. Accursius.
x ¶ Etenim. ã fili. & dic legionarius si tutor filiorũ ei' &c. ut lege rectè, & ĩ fi. dic tutor. s. filiorũ alteri' militis nocturni ut ueterani. Ac.
y ¶ Impuberi. no. impuberẽ posse esse militẽ. si C. d' testa. mili. l. fi.

† Aliàs, proinde ut ij, qui cõpleuerint.
† Infra.
† Infra.
* Facit ista gl. p scholasticis nõ residentib. q recedunt ab uniuersitate ante tẽpus studii cõpletũ. in l. illicitas. §. illicita. s. de offi. præsi. & no. singulariter. Bal. in l. q sub prætextu. C. de sa. san. eccl. vbi asserit eos nõ gaudere priuilegiis.

a ¶ Qui. subau. ille qui &c.
b ¶ Huius. scilicet impuberis. Accur.
c ¶ Emancipatus. i. dicere, qualitercunque exiit de patris potestate, uel morte vel emancipatione. nam si esset in patris potestate, non daretur tutor vel curator ei, ut s. de testa. tut. l. j. & ij. sed & si est emancipatus, quare pater non est suus legitimus tutor: ut instit. de legi. pa. tute? Respon. aliud in curatore, ut hic, & inf. eod. amicissimos. §. fi. Arg. contra. in authen. vt ij qui ob. §. j. col. vj. Vel dic quod hic pater erat minus idoneus. & facit infrà, ea. l. §. quæsitum.
d ¶ Similiter. quasi dicat, nõ solum alijs gręcis. s. hoc tit. dictis constitutiones testantur, sed etiam supradictis hac lege.
e ¶ Vniuersis. exactionibus.
f ¶ Constitutiones. græcæ.
g ¶ Testantur. id est testimonium ferunt.
h ¶ Vrbicis. non alijs, ut C. de ijs qui non imple. stipen. l. j. lib. x. & suprà, prox. §. qui enim ignominiosa &c. quæ sunt contra. Item not. hic ex eodem facto pœnam & præmium consequi. sic infrà, de iis qui. ve indigni. l. j. & dic pro & cõtra ut suprà, de nego. gest. l. siue hæreditaria. Accursius.
i ¶ Perpetuam. Hic no. quatuor iura. nam C. de ijs qui non imple. sti. l. ij. & iij. dicit eum non habere excusationem qui militauit minus. xx. annis. Item s. §. quandoque, dicit habere temporalem: ut ibi distinguit. Item s. §. qui autem inter nocturnos, dicit habere annum. hic uero dicit perpetuo. Sol. in milite absente dic quod non habet, ut in dictis legibus, nisi temporalem, ut suprà §. quandoque. Sed militans ĩn ciuitate ad custodiam urbis, si de nocte, tunc habet annum, ut s. §. qui autem. si de die, tunc perpetuo, ut hic: quia pro absentibus habentur, ut s. ex quibus cau. ma. l. milites. Alij dicũt hoc in ipso præfecto uig. speciale. Tertij dicunt speciale in ijs qui militant inter cohortes præfecti vrbis: ut infrà, eod. l. si tribunus. secus de ijs qui militaut in cohorte prætoris.
k ¶ Recipiant. i. recipere habeant necesse. & dic quod quęritur an veteranus cogatur recipere tantum vnam tutelam filij conueterani, & non aliam, etiam ea finita: & habeat priuilegium suum, sic vt posteà non habeat necesse aliquam aliam suscipere, an vero cum illa durat, excusationem ab alia habeat, si sibi defertur. sed illa finita si iterum alia deferatur, se excusare non possit. & uidetur declinare in hanc sententiam, ut de cætero habeat excusationem. an vero ea finita cogitur aliam suscipere, & primum probat, & sic prodest ei præterita: quia secus est ĩ tutelis priuatorum. si autem tantum fuisset datus: & non administrasset: tunc cogitur aliam suscipere secundum Io. Sed alij dicunt hic dici, quod excusentur ea durante tantum, pro quibus est finis ibi, ita in his &c. & C. de excus. vete. l. j. ubi dicit eodem tempore. & sic contra mentem huius. §. est ibi aliter &c. Quidam uoluerunt loqui in tutela priuati, an veteranus cogitur vnam suscipere: vt primo quæsiui in tutela filiorum cõnueterani.

† Aliàs causariã (ut uocãt.) remissionem.
† Græca lectio docet miori, fuisse uertendũ, nõ impuberi.
† Dua. permilitauit.
† Accipiãt.

Universidad de Deusto Biblioteca

terani,quod nō placet: ut ȝ.hoc.§.ibi,& nihil differt &c. C. de excuſ. ve.l.ſi. Illud ergo conſtat,quod plures ſimul non cogitur ſuſcipere: ut C.de excuſ.ve.l.ij. Item quod ſi ſuſceperit unam tutelam priuati, non ideo cogitur ſuſcipere aliam: ut C.eo. l.uoluntarię.

a ¶ Priuilegium recipiant.ȝ ſcilicet tale, ut nullam cogatur ſuſcipere.& ſub.qđ uerum eſt ſecundum primum. & ſecundum hoc proficit ei habuiſſe primá. & ſic bene ſequitur, aliter &c.& eſt tota plana. ſed ſecundum alios dic quod recipiét, ſ. priuilegium, ſcilicet tale ut unam aliam & ſolam ſuſcipiant, & ſecundum hoc dic aliter in priuatis, ſcilicet tutelis uel honoribus, qui uel quæ quieuerunt. i. ſunt finitæ, quia cogitur etiam plures recipere.& quod ſubijcit, nou enim &c. redit ad milites. & dic habuerunt, ſcilicet priuilegium.& quod ſubijcit, neque inter, ad priuatos ſe refert, & quod dicit ita in his, ad milites.

b ¶ Habuerunt. ȝ ſ. tutelam ſecundum Io. quæ eſt finita, uel priuilegium ſecúdum alios.

c ¶ Creatum eſſe.ȝ ſcilicet tantum ſubaudi, & nō geſsiſſe: quia forte priuati filius, uel qualibet alia ratione non geſsit. Ioan uel ſecundum alios ſubaudi non prodeſſe creatum eſſe tutorem quandoque niſi duret, ut ȝ. de in rem ver.l.ſi pro patre.§.uerſum.

d ¶ Reliquarum.ȝ ſcilicet extraneorum, ſed filiorum & comprimipilarij non, ut ſubijcit, & ȝ.ea.l.§.iam uerò. & inf.e.l.non ſolum §.qui primum pilum.

e ¶ Exercent primum pilum.ȝ i. vexillū. alias dicitur adminiſtrator maior: ut C. de epiſ. & cle.l.officiales.

f ¶ Non exercens. ȝ quia domū erat reuerſus,& ſic eſt priuatus: ut inſtit.de teſta.mili.§.illis. & ſic alius primipilarius uel primipilaris veteranus nō erit tutor filio rū huius, vtpote priuatus: ut ȝ.i princ. Vel dic quod non tanto tempore ſteterat ut diceretur ueteranus, aľs haberet ſecūdū tempora taxata.ȝ.eo.l.qñq;.& §.iam auté. Itē hoc ſi habes filiorū huius primipilaris. ſi aūt habes filiorū filius primipilarij nō &c. dic quod filius alterius primipilarij non erit tutor. & nota priuilegium finiri morte. ſic inf.de re iudi. ſi cum procuratore. Acc.

† Aliàs, ſed ſicut in priuatis q quieuerūt non auxiliātur iis qui habuerunt, nec inter tres adnumerant. ita in iis, qui. &c.

† Primipilus, qs olim diceret pulchre Alcia. in annot. ad lib. C.1.2.& Alexā. ab Alex. lib.1.c.3.

† Al. de of. prēt. tutelaris.

† Quæ à ſuis ptoribus nō diſcedebant, cætero militari munere immunes, ut ſcribit Sextus Pompeius.

† Decaliga militari calciamento Beroal. et Sabell. ad Sueto. i Caligula.

quàm ſemel: quieſcēte autem prima tutela rurſus priuilegium recipiant a :aliter † atque in priuatis qui quieuerunt. nō enim auxiliantur iis qui habuerunt b, neque inter tres annumerantur. ita & iis qui olim fuerunt milites, nō prodeſt creatum eſſe c, hoc autem & in curiis eſt promulgatū, vt oſtendit diui Veri & Antonini conſtitutio. & nihil differt qualiter indigeant filij commilitonis tutore vel curatore, vtrum emancipati, vel patre mortuo. ¶ Primipilarii ex conſtitutionibus imperialibus excuſationem habent reliquarū d tutelarum: primipilarii autem filiorum tutores erunt, Primipilarij † auté ij exiſtimantur, qui exercent e primipilum. Si quis autem nō exercens f mortuus fuerit, huius filiorum primipilarius tutor non erit.

¶ Vlpianus libro ſingul. † excuſationum.

LEX XI.

SI tribunus in cohortib. † prætoriis permilitauerit, etiam à collegarum g filiorum tutela excuſabitur beneficio diui Seueri & Imperatoris noſtri.

¶ Quicunq; reipublicæ cauſa abeſt, habet annum poſt reuerſionem, ut ad tutelas nō uocetur. Nico. de Neap.

¶ Modeſtinus libro 3. excuſationum.

LEX XII.

NOn ſolùm h autem qui ad calligatas † i militias & reliquas k primipilarij militauerunt, ſed & qui qualitercunque neceſſitatis publicæ plebis Romanoræm gratia abſentes fuerunt, anni habent l vacationem poſt reuerſionem.

¶ Annus iſte datur pro futuris tutelis, nō pro his quas iam ſuſceperint reipublicæ cauſa abſentes. hoc dicit.

¶ Annus denique hic non ſolùm iis qui compleuerunt m conſuetū militiæ tempus, in reliquis publicis neceſsitatibus datur: ſed & iis qui qualitercunque quieuerunt n à publica neceſsitate, & reuerſi ſunt, & ſi minus tempus eo quod conſtitutum o eſt, conſummauerunt, quas denique prius habebant p tutelas, propter hoc autem depoſuerunt, quoniam publici negotii gratia abibant: has cū reuerſi fuerint, confeſtim recipient, nihil eis auxiliante anno. Annus enim ad futuras nouáſque datur, non ad eas quæ reſumi debent.

¶ Abſens reipublicæ cauſa debet ire directas uias, q nō iuerit directas, ſed p circuitiones īcipit eidē currere annus eo die, quo ſi directas iuiſſet, uenirē potuerit. h.d.

¶ Annus autem copulatorum q † dierum ſcrutabitur r ex quo quis reuerſus eſt rectam viam dirigēs, vel dirigere debēs, non eam quæ eſt ex circuitibus s.

¶ Tutor datus ſimpľr pt refutare adminiſtrationē rerū et poſſeſſionū, q̄ ī alia regione ſiue puincia ſunt, ſiue ſituanī. h.d.

¶ Et qui in teſtamēto dati t ſunt tutores, renuent ſecundùm leges adminiſtrationem earum, quæ u in alia prouincia ſunt poſſeſsionum, quod oſtendit ſubiecta diui Seueri conſtitutio. Diui x Seuerus & Antonin. Auguſti Valerio. Teſtamento tutor datus, y † ante præſtitutum z diē adire præſidem

tenetur facere: ut ȝ.eo. ſed & milites.§.fin.& poſteà miſit eū Imperator in militiam iterum cum cōtutore ſuo. certè interim dabitur loco eius curator.& hoc eſt verū generaliter in omni eo q temporis uacationē hēt.& de hoc etiam ponit tria exempla. Primū eſt de patrono, q dedit filijs ſuis tutoré libertū ſuum, qui erat impubes. Secundū eſt de eo qui dedit tutoré filijs ſuis quendam aliū minorem xxv.an. Tertium eſt de legitimo tutore, q eſt impubes. nā in iſtis tribus caſibus q habent temporis uacationem. ſ. donec cōpleuerunt xxv. an dabitur interim curator.

¶ Si quis ita.ȝ Aliquis tutor non habebat perpetuam īfirmitaté, ſed temporalem. certè interim dabitur loco eius curator. Idem ſi habeat inſaniam temporalem: ſi autem infirmitas ſit perpetua excuſatur penitus,& non datur loco eius curator. & ſi non eſt adhuc tutor, nō accipiet tutelā. Sunt & alij. ȝ Titius Bono. erat tutor cuiuſdam Bon. poſteà iuſſu uel permiſſu Impe. mutauit domicilium ſuū in mutinā. Certè amodo nō tenetur periculo dictæ tutelæ. Hoc dicit uſq; ad l.ſcire. Viuia.

h ¶ Non ſolum.ȝ græca eſt, & aliàs eſt caput legis:& aliàs non.

i ¶ Calligatas.ȝ i. viles & obſcuras, ut in aut.q mo. na. effi. legi. §.quiſquis. col. vj. Vel dic ut no. C. de nupt. l. à calligato.

k ¶ Et reliquas.ȝ non calligatas, uel ad nocturnas: ut ȝ. cod. l. ſed & milites.§.qui autem.

l ¶ Anni habent.ȝ ad minus, quod eſt commune abſentium reipubli. cauſa: ut hic. ſed ſi eſt in militia, tunc habet plus: ut ȝ. l. ſed & milites §. quandoque. hic ergo minus xx. an. abfuit.

m ¶ Compleuerunt.ȝ accipe in reliquis, &c. q.d. ſiue xx. annis qui conſueuerunt ſtatui in militibus: ſiue minus in alijs publicis neceſsitatibus ſteterunt: habent tantum.

n ¶ Quieuerunt.ȝ id eſt quandoque redierunt.

o ¶ Conſtitutum.ȝ ſcilicet in militibus: ut xx. anni.

p ¶ Habebant.ȝ aliás abibant. ſ. à tutela & receſſerant. aľs habebāt. ſcilicet excuſationem.& facit inſtit. eo §. item qui reipublicæ.

q ¶ Annus autem copulatorum.ȝ i. coniunctorum unus poſt alterū. q.d. continuus eſt. aliás computatorum. & tunc dic ſecundum computationem quæ fit ȝ. ſi quis cau. l. j. & inf. de verb. ſigni. l. iij.

r ¶ Scrutabitur.ȝ alias ſeruabitur.

s ¶ Ex circuitibus.ȝ niſi impeditus fuerit iuſta ex cauſa: ut infrà, de va.mu.l.tempus.& ȝ.qui.ex cau.ma.l.item hi.§.fin.& l.ſe.& l.ſi cui.§.j.& ȝ.ſi quis cau.l.ij.§.pe.

t ¶ Et qui in teſtamento dati.ȝ ſ. ſimpliciter. & ſic habuerūt excuſationē in rebus in alia puincia cōſtitutis. Si aūt expreſsiſſ. t eos ſe dare tm̄ in rebus eius puinciæ uñ ſunt, ipſo iure immunes ab alijs eēnt. Itē ideo dicit in teſtamēto: quia ſi à iudice cōſtat. ſi de rebus alterius prouinciæ unde eſt iudex uel præſes: q ipſo iure nulla eſt datio: & ſic nō eſt opus excuſatione: niſi eū datus eſſet ab īperatore uľ ab aliquo eius iuſſu,& pbanē hæc, ȝ.e.l.illud.& C.e.l.ij & l.teſtō.& ȝ.đ tu.& cu. da.l.pupillo.& ſimilē diſtinctionē not. ȝ. de teſta.tu.l.qro.in princ.

v ¶ Quæ.ȝ alias quas, ſcilicet leges.

x ¶ Diui.ȝ aliàs lex.

y ¶ Datus.ȝ tutori loquitur.

z ¶ Præſtitutum.ȝ ſcilicet quinquaginta dierum: & ſi nō feciſti, poterit

† Aliàs cōtinuorum.

† Du. ante præfinitum diem adire debuiſti, &c.

S I tribunus.ȝ CASVS. Tribunus qui militauit in cohortibus urbanis, habet excuſationem nō ſolum tutelarum priuatorū. ſed etiam filiorū commilitonū ſuorū. ſi auté fuiſſet miles in alijs cohortibus, non haberet excuſationem à tutela filiorum collegarum. Viuia.

g ¶ Collegarum.ȝ hoc eſt ſpeciali beneficio, ut hic dicit, aliás ɔtra, ut ȝ.l.proxi.in prin.§.ſi.& C.de excuſa.uetera.l.ij. Accur.

N On ſolum.ȝ CASVS. Non ſolum illi qui militauerunt, habent anni uacationem poſt reuerſionem. ſed etiam illi qui aliter abfuerunt cauſa reipub.& hic annus datur non ſolum ijs qui cōpleuerunt conſuetum tempus militiæ,& ſunt reuerſi: ſed etiá ijs qui à qualibet reipub. neceſsitate ſunt remiſsi, etiam ſi minus xx.ann. ſteterunt in militia uel alia neceſsitate reipub. ſed non prodeſt dictus annus, niſi quantū ad nouas tutelas,& erit cōtinuus: & curret ex quo potuerit redire de neceſsitate reipub. ¶ Et qui in teſtamento.ȝ Rerū puincialium mearum dedi tutorem filio meo, qui tutor erat de Italia: nunquid poterit ſe excuſare ab adminiſtratione rerū de puincia? Et certè ſic. ¶ Qui primipilum. ȝ Quidam primipilarius reuerſus fuit de militia,& ſuſcepit tutelam filij commilitonis fuit cū quodā alio ſicut

terit propter late diffuſum patrimonium adiungi curator: ut C. eod. l.teſtamento.

a ¶ Qui primipilum.ȝ id eſt primipilariam adminiſtrationē. Azo. & eſt græcum.

b ¶ Expleuit.ȝ aliás exercuit. Accur.

c ¶ Vnius. ȝ ſcilicet primipilarij.

d ¶ Filij. ȝ aliás filium, ſcilicet in tutelam ſuſcepiſſet.& dic unius. ſcilicet comprimipilarij ſui: ut ſuprà, eod.l. ſed & milites. §. fin. Accurſius.

e ¶ Deponet.ȝ & curator dabitur in locū eius, ut inſtit. eod. § itē qui.& ȝ.de tute.l. quæſitum.& l.ſeq.

f ¶ Collegam. ȝ tutor quidam iuit pro collega primipilarij: loco eius dabitur curator. Vel dic quod unus tutor fecit ſibi alium adiungi in collegam, quod quandoque fit ut C. in quibus cau. tu. ha. l. propter. nam ſi hic collega fuit primipilarius, alius curator dabitur in locū eius.

g ¶ Quam.ȝ conſtitutionem.

h ¶ Temporis. ȝ ut reipublicæ cauſa.

i ¶ Dabitur. ȝ in teſtamento.

k ¶ Impubes. ȝ id eſt minor xxv. annis ſic ponitur ȝ. de acquiren. hære. l. impuberibus. uel ſubau. maxime. nā idem ſi pubes, quia minor xxv. an. ipſo iure non poteſt eſſe tutor, ut ȝ. de teſ. tu.l. quæro. § fin. in fi.& inſtit.eod. § item maior.& C. de leg. tu. l. fina.& ſecundū hoc oportet quod hic ſit prope xiiij. an. & pupillus anniculus uel infra an. ut ita tutor citius perueniat ad xxv. an. quam pupillus ad xiiij. Vel dic hic loqui ſecūdum vetera iura, ſecūdum quę adulti poterāt eſſe tutores, niſi excuſarent ſe, quod hodie eſt ſecus ut inſtit. eo. §. item maior.

l ¶ In locum eius.ȝ imò uidetur quod qui eſt in ſequenti gradu, debet uocari: & ſic apud alium erit hæreditas, apud alium tutela: ut inſtit. de legi. patro. tute. §. fina. & ſupra, de legi. tu. l. i. in fi. & l. agnato. que ſunt contra. Solu. hic ſpes eſt hunc effici maiorem, & ſic poſſe peruenire ad tutelam, ibi non quod fœmina fiat maſculus. Argu. ad hoc ſupra, de legi. tut. l. i. §. ſi apud. Vel poſſet dici, quod hic nō erat alius legitimus habilis, uel omnes alij mortui erant, uel habebant aliam excuſationem, primum uerius.

m ¶ A tutela.ȝ quia ſpes eſt ſanitatis. alias ſecus: ut infra eodem. l. idem Vlpianus.

n ¶ Similis eſt. ȝ ut non excuſetur omnino, ſed curator detur: ut ȝ. eo. l. idem Vlpianus. Sed contra. ȝ. eo. l. poſt ſuſceptam. Sol. ut ibi.

o ¶ Aduerſa. ȝ latina eſt.& facit inſtit. eod. §. item propter. & ſupra de offi. con. l. i. § ſanè. & inſti. de cu. §. fin. & ſupra de procura. l. nō cogendum. § i.

p ¶ ET non tantum ne incipiant. ȝ eſſe tutores.& eſt latina.

q ¶ IDem. ȝ Sed in hoc. aliàs eſt lex, ſed in hoc. & latina.

r ¶ In perpetuum. ȝ quod non eſt in eo qui propter ualetudinē de militia dimittitur. nam ſanatus non reuocatur, ut C. de re mili. l. ſemel.& facit ſupra, de iudi. l. ſi longius. Arg. contra ſupra ſi quis cau. l. ij. § illud.

s ¶ Furor. ȝ ſic ſupra, eo. l. non ſolum. §. ſi quis ita. ſed contra. ȝ. co. l. poſt ſuſceptam. Solu. ut ibi.

t ¶ Sunt & alij. ȝ græcū eſt quod hic dicitur, in latinum tranſlatum.

† Pupilli, vertēdum fuit, non filii.

† al. ſic legitur. q̄ ſi recte adaptaris oib. ſimilib. capitulis, curatorem &c.

† Curator.

† Vertī debuit ſi minoré eſſe, vt admonet. Anto. Aug. li. ſin. ad Modeſt.

† Iuxta hác ſuiam vertit Ant Augu. Halo. uerò legit. Si quis ita ægrot. fuerit ne oporteat eū nō oino dimitti à tutela. &c.

prouinciæ debuiſti, & poſtulare vt ab adminiſtratione earum rerum quæ in alia prouincia erant, liberareris.

¶ Priuilegio finito quo quis excuſatur à tutela. tutelā ſubit. ſi iterū reaſſumit priuilegiū, hēt uacationē à tutela. intellige in primipilario, ne erres in textu qui ſequit. gloſ. ſuper uerbo collegam, ponit caſum.

¶ Qui primipilum a expleuit b, ſi cùm tutelā ſuſcepiſſet, vnius c † filij d, rurſus ī militares neceſsitates aſſumptus erit, deponet e ſolicitudinem tutelæ. Similiter & in locū illius tutoris quem poſteà ſibi collegam f qs adduxerit, dabitur curator: vt ait cōſtitutio diui Seueri: † quā g rectè adaptaris omnibus ſimilibus capitulis. ¶ Curatorem dari licet in locum corū, qui temporis h vacationem recipiunt.

¶ Nemo pt eſſe tutor minor xxv. annis, & ſi datus ſit, donec ad maioritatem peruenerit: non moleſtabitur: ſed in locum ſuū intereà creabitur curator. h.d.

¶ Si libertus ī pubes dabitur i à patrono tutor † filiis ſuis, uľ alius quicunque minor xxv. annis, donec quidem impubes k fuerit, nō moleſtabitur, īterim autem alter in locum ei. l creabitur curator. Similis eſt huic & legitimus tutor †, ſi impuberem eſſe contigerit. etenim in locum eius curator interim dabitur.

¶ Infirmitas & ægritudo corporis excuſat à tutela non modò ſuſcipienda, uerùm etiam ſuſcepta. h.d. cum lege ſeq.

¶ † Si quis nō ita ægrotus fuerit, ut oporteat eum omnino dimitti à tutela m, in locum eius curator īterim dabitur: ſenatus autem hic rurſus recipiet tutelam. Si qs autem & in inſaniam inciderit, ſimilis n eſt huic. & ita Vlpianus ſcribit. ¶ Aduerſa o quoq; valetudo excuſat: ſed ea quæ impedimento eſt, quo minus quis ſuis rebus ſupereſſe poſsit, vt imperator noſter cum patre reſcripſit.

¶ Paul. lib. ſingulari de excuſatione tutorū.

LEX XIII.

ET nō tantū ne incipiāt p, ſed & à cępta excuſari debent.

¶ Qui infirmitate excuſatur, non in perpetuum ſed ad tempus infirmitatis excuſabitur: & datur interim curator. h.d.

¶ Modeſtinus libro 3. excuſationum.

LEX XIIII.

IDem Vlpianus ſcribit: Sed in hoc q reſcripto adiectum eſt ſolere, vel ad tēpus vel in ppetuū r excuſari: prout valetudo eſt qua afficitur †. ¶ Furor s autem non in totum excuſat, ſed efficit vt curator interim detur.

¶ Qui ex pmiſſione principis domicilium ſuum tranſtulerit, excuſatur à ſuſceptis tutelis. hoc dicit.

¶ Sunt & alij t, qui & ſi iam ſint tutores vel curatores, continuò tamen de reliquo abſoluuntur à ſolicitudine u: putà qui domicilium aliò tranſtulerunt ex reſcripto Imperatoris ſcientis x quidē tutorem eſſe eum, tranſmigrare autem expreſsim ei concedentis, & horum alterutrum literis ſignificantis.

¶ A tutela uel cura nemo poteſt appellare: ſed aduerſus ſententiam prætoris auferentem ei excuſationem, poteſt quis curator datus appellare. hoc dicit.

¶ Idem lib. 4. excuſationum. L. XV.

SCire oportet † quoniam neq;

v ¶ A ſolicitudine. ȝ ſcilicet tutelæ.

x ¶ Scientis. ȝ utrunque debet interuenire. ſed ſufficit alterum literis ſignificari ſecundum Io. ſ. quod ſcit imperator eum eſſe tutorem. uel quod concedat ſibi alio migrare: eſt tamen arg. contra ſupra, de iuriſdi. omn. iudi. l. penul: Item ſunt alij, qui ſuſceptam tutelam deponunt, ut quia reipublicæ cauſa abeſſe cœperunt, ut inſtit. eodem §. item qui reipublicę. Vel forte ibi loquitur in illis duobus caſibus, qui ponuntur. ȝ. de mino. l. uerum. §. ex facto. ubi & not. alios caſus ubi cœpta dimittuntur. Item poteſt dici idem in caſibus. ȝ. proxi. poſitis. l. non ſolum. §. ſi quis non ita ægrotus. & §. ſe. & l. non tantum. & hac l. in prin. Sed in iis quidam dicunt cōtra. ſcilicet ut non poſſit deferi. ſed curator detur. ſed nonne inſcribitur de furioſo, item de eo, qui perpetua ualetudine tenetur, ut & ita perpetuo excuſetur, ut ſupra, hac l. in princip. & §. i. & ſuperiori. § ſi quis.

SCire oportet. ȝ CASVS. Quando tutor datur in teſtamento, uel à iudice, & vult ſe excuſare, non debet appellare, imo excuſationem intra tempora ſtatuta proponere. & ſi denegetur ei excuſatio, tūc appellabitur, & idem eſt in curatoribus. illi autem qui uolunt ſe excuſare, aut ſunt in ipſa ciuitate ubi dantur curatores, uel intra centum miliaria, aut ultra. Primo caſu intra quinquaginta dies debent excuſationem coram iudice proponere, & ſi non faciant, tenebuntur adminiſtrare. Secundo caſu habent pro quibuslibet xx. miliariis unum diem, & incipiet eis currere tempus ab ea die, in qua cognouerunt ſe tutores datos: & poſteà xxx. dies ultra. ſed ſecundū hoc poſſet euenire, ut ille qui magis diſtat, minus tēpus haberet, de quo ponitur in litera exemplum. ſed ſupradicta intelliguntur, ut nūquam aliquis habeat minus. l. dierum. plus autem ſic. ſi annumeratio dierum qui ſunt in uia, cum xxx. diebus prædictis, excedit quinquaginta dies.& de hoc ponit exemplum.& hæc tempora habent locum, ſiue excuſet ſe quis à tota tutela, ſiue ab eius parte,& niſi uolés excuſare ſe, obſeruet dicta tēpora, nō ualet excuſatio, niſi magiſtratus det tutorem de alia ciuitate quam unde eſt pupillus, quia tunc tutor non tenetur ſe excuſare, quia ipſo iure non ualet datio. Sed quid ſi tutor bene obſeruauit dicta tempora, & fuit abſolutus per falſas excuſationes? Certe nihilominus eſt tutor: & ſi in locum eius datur alius, nihil ualet datio: & non ſufficit tutori ad excuſationem repræſentare ſe intra conſtitua tempora coram iudice, imo debet teſtari & dicere coram eo quam excuſationem habet: & debet nominare omnes excuſationes ſuas, ſi plures habet: & ſi non faciat non ualebit ei, niſi impeditus ſit uenire coram iudice propter aliquam cauſam. Et ſcias quod dicti quinquaginta dies continue currunt tutoribus à tempore, quo ſciunt ſe datos. Item poteſt uolens ſe excuſare dicere excuſationes ſuas coram omnibus iudice ſedente pro tribunali, uel vult in ſecreto uel vult per libellum. Sunt tamen quidam qui non tenentur obſeruare conſtituta tempora, ſicut ſunt illi, qui non tenentur adminiſtrare ipſo iure: puta ille qui datus eſt tutor ab auo materno, uel ille qui non eſt ſuppoſitus iuriſdictioni illius magiſtratus, qui eum tutorem dedit. iſti enim uel ſimi-

† Ex hac l. ſumitur optimū ar. q infirmitas q nō habet cām continuam, uel æternā, nō excuſat. cui cōcor. tex. cū gl. in c. querelā. extrá de pro cu.& c. placuit. xviii. diſt.

† Aľs, Scire te oportet. neq; datos tutores neq; teſtamentarios prouocare neceſſe habent, &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

les non habent necesse excusationem proponere. Viuia.
a ¶ Dati.} id est datiui. idem dicas de legitimis: ut instit. eodem. §. qui autem.
b ¶ Prouocare.} a datione. Accur.
c ¶ Necesse.} sed excusare se debent omnes testamentarij: ut C. de testa. tute. l. si tibi pates, dum tñ datio teneat non aliàs: ut C. de cõfir. tu. l. i. Item secus in uocatis ad alia munera, qui habent necesse appellare ab ipsa nominatione, dum tamẽ teneat nominatio: nisi sint ueterani: ut ỹ. quando appe. sit. l. i. §. si quis. & l. nominationes. C. quando prouo. non est necess. l. ueteranis. Accur.
d ¶ In paucissimis.} differunt enim quandoque: ut s. de tut. & cu. da. ab iis. l. uentri. §. i. Accur.
e ¶ Concedatur.} id est permittatur legibus scilicet.
f ¶ Tribuere.} id est allegare.
g ¶ Accedere.} non index ad eum: ut ỹ. quis or. in bo. pos. ser. l. ij §. si præses.
h ¶ Centesimum lapidem.} i. centesimum miliare. quilibet enim lapis (ut hic accipit) miliare designat: ut in sti. eo. §. qui autem.
i ¶ Dies.} q incipiũt ex quo cognouit se datũ: ut ỹ. e. l. §. quinquaginta. & etiam no. s. de admi. tu. l. i. in princ. & l. quidam decedens §. fin. & l. seq. & l. qui iussis. & ỹ. eod. l. quinquaginta. & C. eod. l. quinquaginta.
k ¶ Vnamquãque.} sic s. si quis cau. l. i.
l ¶ In faciem.} id est suæ personæ. Accur.
m ¶ Domum.} not. sic C. de anna. except. l. ut perfectius. & inf. quod ui aut clã. l. aut. §. i. & ỹ. de dam. infe. l. iiij. §. toties.
n ¶ Alios.} sic loquitur quasi supra dederit xx. quod est falsum. sic & s. de procu. l. non solum. §. quærit. & simile est tempus. s. de libe. agno. l. i. in prin.
o ¶ Ad excusationem.} scilicet proponendam.
p ¶ Curatores.} dati in testamento. & dic post confirmationem, non ante: ut infra, eo. §. oportet. & ỹ. eod. l. Caius. Accur.
q ¶ Confirmari.} ut s. de confir. tuto. per totum. & instit. de cura. §. dantur.
r ¶ Promulgatiõe.} id est inquisitione.
s ¶ Miliariorum.} i. pro centum sexaginta miliariis.
t ¶ Si utique his.} qui sunt in ciuitate: uel sunt intra centum miliaria.
u ¶ Illis} qui longius distant. Accur.
x ¶ Mens.} quæ est seruanda. quod dic ut s. de legi. & senatuscõsul. l. quod uerò contra. & l. seq. Sed arg. contra ỹ. qui & à qui. l. ꝑspexit. ADDITIO. Dic quod hoc habet locum quando est scripta mens contra uerba. Ibi non erat mens scripta: ut habes. C. de leg. non dubium. secundũ Bartol. hic.
y ¶ Coryphaioi.} i. uertices. erãt enim qua si capitanei legum prudentum: id est iurisconsultorum.
z ¶ Spatium.} statutum scilicet s. hac l.
a ¶ Vel parte eius.} id est dicere, siue excusetur à tutela in perpetuum: siue in partẽ: id est tempus. ut infra. eodem l. idem Vlpian. vel id est cum unus solus datus est tutor, & se excusat. uel cum duo, & sic unus eorum se excusat, qui dicitur excusari à parte tutelæ. uel cum fortè excusat se ab administratione rerum alterius prouinciæ: ut infrà, eo. l. illud.
b ¶ Tempus.} quinquaginta dierum.
c ¶ Alterius ciuitatis.} cui maius tempus quandoque datur ratione itineris: ut supra, hac l. §. qui autem. & §. sequen. uel fortè, quia non habet necesse se excusare, quia non tenuit datio, uel forte quia non fuit datus à magistratu suæ ciuitatis, vt supra d. l. non solum. §. & qui in testamento. & §. diuus Seuerus. & supra de tutor. & curat. da. ab iis. l. pupillo. Accur.
d ¶ Vt & si excusatus.} per ambitionem. uel quia obiecit falsas allegationes inducendo. uel falsas probationes: ut C. si ex fal. allegat. l. i. & fin. & supra de transact. l. cum hi. §. si prætor. secus in alia sententia: ut ỹ. ad Treb. l. seruo. §. cum prætor. & dico hic sententiam ipso iure nullam, ut institu. eodẽ. §. fin. nisi de hoc ipso indicio pendente causa fuerit mora: ut C. de fide instr. l. fin. aliàs latam sententiam per falsum instrumentum uel testes, dico ipso iure ualere: sed rescinditur posteà per restitutionem: ut ỹ. de re iudi. l. diuus sed si pretio fuerit iudex corruptus utique dico ipso iure nullã, ut habetur. C. qñ puo. nõ ẽ nece. l. uenales. Azo. Sed certe hic solum uelle uĩ, q post tẽpus uenit, non aliàs falso usus est. Accur.
e ¶ Nocebit.} desistenti

† Seueri. — † Paucis enim ualde distant. &c. — † Aliàs obseruare oportet vt pmittãtur tutor. cau. remi. exponere. — † Aĩs, si videret proprio ipsam pĩculo negligere. Non tñ cõputabit dies notificationis: sicut nec dies receptæ citationis. Bald. in l. si vx. pe. col. C. q accusare ñ pos. Idẽ dic in die, quo appellatum fuit: q a nõ cõputatur in termino ꝓsequẽdi: gl. in cle. sicut de appella. — † Distat.

dati[a] tutores, neq; testementarij prouocare[b] necesse[c] habent: vt ostendit cõstitutio diui † Veri & Antonini. Hoc autem obseruari oportet & in datis curatoribus. In † paucissimis[d] enim distant curatores à tutoribus. Aduersus denique sententias auferẽtes eis excusationes, licentiam habebunt appellandi.

¶ *Nõ leuiter dẽt qs admitti ad ꝓstandum excusationes à tutela: sed hẽbit cõstituto sibi tpe ad iudicẽ ire, allegaturus cãs impedimẽti: qd si neglexerit, non auditur. h. d.*

¶ Multa verò obseruari oportet † vt concedatur[e] tutores vel curatores causas remissionis tribuere[f]. Oportet enim eos cõstituto legibus tempore ad iudicem accedere[g]. Sunt autem cõstituta tempora hæc. Qui enim in ipsa ciuitate est, vbi creatur, vel intra centesimum lapidem[h] à ciuitate, intra quinquaginta dies[i] excusabitur: postea autem non admittetur, sed tenebitur ad sollicitudinem. & si horum quid non fecerit, erit in ea causa in qua esset, si apparuisset † proprio periculo ipsum negligere: neque vlla ei via relicta erit ad excusationem.

¶ *Præses qui tutorem dederit, habebit ei in faciem vel ad domum intimare se datũ: post diem autem notitiæ habet datus tutor & alios xxx. dies hoc dicit.*

¶ Qui autem supra centum miliaria † à ciuitate abest, viginti miliaria habebit numerata in vnãquanque[k] diẽ à qua cognouerit (oportet autem ei manifestari à præsidibus vel in faciem[l], vel ad domum[m]) & extra hoc, alios[n] xxx. dies habebit ad excusationem[o]. Hoc autem conuenit & iis, qui testamento dati sunt, siue tutores fuerunt, siue curatores[p]: quos cõfirmari[q] à magistratibus consuetum est.

¶ *Quotiescunq; ex uerbis legis simplr intellectis resultat iniquitas, tunc à verbis recedit, & mens seruat. Nico. de Neapo.*

¶ Aliud etiam inuenimus † diui Marci ꝓmulgatione[r] inquisitione dignũ. Si enim ei, qui in ipsa ciuitate est, in qua creatus est, vel intra cẽtum miliaria, quinquaginta dierum spatiũ legislator dedit, ei verò, qui vltra centũ miliaria habitat, in vnãquãq; diem numerari viginti miliaria iussit, & extra hos alios xxx. dies adiecit ad excusationem. Vnde contingit vt si cuius habitatio cẽtũ sexaginta miliarib. absit, is octo & triginta dierum spatium dũtaxat habeat: octo quidem, centũ sexaginta miliariorum[s] nomine, in vnamquãq; diẽ viginta miliariis numeratis: triginta verò, eò q ad excusationem faciunt. Erit igitur deteriore loco, qui longiùs habitat, eo qui intra centum miliaria est, vel in ipsa ciuitate: si vtique[t] his quidẽ super quinquaginta dies spatii sunt, illis[u] verò pauciores. Sed & si maximè verba legis hunc habeãt intellectũ, tamen mens[x] legislatoris aliud vult. Ita enim & Serbidius Scæuola, & Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus κορυφαῖοι[y] legum prudentum scribunt, dicentes ita oportere hoc obseruari, vt nunquã alicui minus detur quinquaginta dierum spatio: tunc autem longius, cũ annumeratio dierum, qui in viam computãtur, adiectis xxx. diebus, quos ad excusationem lex dat, excedit quinquaginta dies: vt putà si dixerimus aliquẽ à quadringentis quadraginta miliariis habitare. hic enim viæ quidẽ habebit dies xxij. ad excusationẽ autẽ alios xxx. obseruabunt autẽ hoc tẽporis spatiũ[z] omnes qui qualitercunque excusantur à tutela, vel cura, vel parte eius[a].

¶ *Sententia lata contra ius litigatoris nõ expresso errore in sententia, nõ valet ipso iure: sed hoc est fauore minoris ætatis. Nicol. de Neapol.*

¶ Consequens † autẽ est credere quòd si aliqua specie excusatiõis fuerit quis vsus, non aliter audietur, quàm si obseruauerit constitutum tempus[b]: nisi forte alterius alicuius ciuitatis[c] est ciuis. ita verò necesse est custodiri constitutum tempus: vt & si excusatus[d] fuerit dimissus, non liberari eum diui † Verus & Antoninus ostendant in cõstitutione, iubentes nõ detineri eum, qui in locum eius creatus sit, quasi non liceat alium dari in locum existentis tutoris. ¶ Sufficit autem intra cõstitutum tẽpus excusare se, solum. Si enim posteà nolens desierit, nõ ei nocebit[e]. Ideoq; si repræsentauerit quis se solũ, nõ permãserit aũt posteà, vt se excuset: post cõstitutum tẽpus exceptione repelletur. Et hoc dicit cõstitutio imperatorũ † Veri & Antonini. Si enĩ quis

† De sensu hui⁹ §. uid. Croc. in l. q. Romæ. §. duo fres. num. 15. de uerb. obl. — † Seuerus. — Sentẽtia ꝓtextu falsi instrumẽti lata an sit nulla. — † Seueri.

stenti ab accusatione quin possit pœnitere: ut C. de ap. l. si quis libellos. Vel aliter leges, id est non ei nocebit quo minus possit adhuc ꝓponere excusationem suam, & probare: & hoc si nolens desijt esse. & ꝫ uoluntatem suã ob aliquam iustam & probabilem causam: ut dicit post statim. si enim affectasset absentiam, secus esset: ut supra si quis cau. l. ij. in fin.
a ¶ Cuius.} scilicet necessitatis secundum Pyl. uel constitutionis. & facit supra de authori. tuto. l. tutor qui.
b ¶ Scire autem oportet.} quidam habent hic. §. sed non debet esse: quia quæ sequuntur, sunt uerba constitutionis Veri & Antonini.
c ¶ Testari.} id est, protestari. id est, proponere coram iudice, uel coram pluribus in præsentia iudicis: ut inf. eo. §. ij. Accursius.
d ¶ Sin minus.} scilicet accessit: sed non omnia nominauit, cum plures haberet excusationes, uel accessit ad iudicem, sed nullas proposuit excusationes.
e ¶ Nequaquam.} quantum ad non nominatas. sicut enim ei, qui nihil nominauit, nihil prodest: ita ei qui quædam nominauit, quedã non, nõ prodest quo ad non nominata & est ad legem istam insti. eod. §. qui autem. & infrà de excep. l. nemo prohibetur. & supra de transac. l. cum hi. §. si prætor aditus. ibi, sed & si non de omnibus &c. Item contra. C. de inoffi. testa. l. contra maiores. Sed hic potest omnes excusationes simul proponere: ubi non aliàs sibi esset contrarius, & sic repellendus: ut infrà quando appel. sit. l. ij. §. j. Item contr. inf. eo. l. propter. Item. sed ex prędictis patet solu. Accursius.
f ¶ Cognouit.} quis hoc probare debeat. no. supra de admi. tu. l. i. in princip. & l. quidam decedent. in fin. & l. seq. Item ad tempus, continuum, est sic infra de usucap. l. nunquam. §. j. & infrà eod. l. quinquaginta. & insti. eo. §. qui autem. & C. eo. quinquaginta. & s. e. l. nõ solũ. §. annus.
g ¶ Oportet autem unam.} scilicet excusationem.
h ¶ Tribunal.} Tria no. quia propositio excusationis debet fieri coram iudice sedente pro tribunali, uel uiua uoce ab eo, qui se excusat: ut hic: uel per libellum à seipso datum, ut subijcit, potest autem &c. secundo nota quia productio testium in causa excusationis potest fieri etiam non coram iudice: sed apud alium uoluntate iudicis. & hoc dicit, aliter &c. uel aliter poterit per procuratorem absente illo, qui se excusat. Tertium est: quia ipsa causa & sententia super excusatione delegari non potest: quia causa cognita & iudicis officio non iure actionis expellitur hæc causa: ut supra de offi. procosu. l. nec quicquam. §. j.
i ¶ Et libellos.} id est, scripturam continentem excusationem. Sed contra inf. eo. l. excusare. Sol. ut ibi.
k ¶ Age.} aliàs agere. cũ præcedentibus. & dic agere, id est, excusare. uel cum sequenti: & tunc, id est, dicere.
l ¶ A quibus.} iudicibus uel testantibus.
m ¶ Non oportet.} minores uel fœminas. & caue, qa non comprehendo habentes excusationem: sed eos tantum, qui citra excusatiõe cõ non possunt esse.
n ¶ Quibus.} ut maioribus: ut suprà de tuto. & cura. da. ab iis. l. scire.
o ¶ Quo non.} si habes quomodo, bene. aliàs subaudi, uel dic quo, scilicet loco.
p ¶ Neque administrauerint.} quia tunc secus: ut supra de admin. tuto l. tutores qui. § j. & secundo. & §. curatores. & §. patruus. Item facit supra de tuto. & curato. da. ab iis. l. i. & secunda. & l. pupillo. & supra de confir. tuto. l. naturali. & l. neque. Item uide hic quæ not. suprà de admini. tuto. l. quidam decedens. §. ex quo.
q ¶ Diui.} latinum est.
r ¶ Similiter.} aliàs lex est, aliàs § grecum est. nã hæc lex est Modestini, qui transtulit: ut suprà eo. l. j. in princ. & facit suprà de iurisdi. omnium iud. l. fin. & C. qui da. tuto. pos. l. neque.
Libertum.} CASVS. Liberti non possunt se excusare à tutelis filiorum patronorum. Qui autem dicuntur liberti & filij, uel liberi patronorum: dicit hæc l. planè. Viuianus.
s ¶ Libertum.} græcẽ est. quia non potest se excusare à tutela patroni, ut supra de tu. & cu. da ab iis. l. libertus. & C. eo. l. libertos.
t ¶ Patri.} id est, paternos liberos dicimus nostros, sed libertos liberorum nostrorum non dicimus nostros: ut infra de verbo. signi. l. licet. §. patronos.
v ¶ Deinceps.} sic supra de in ius uocan. l. sed & si ꝗs. liberos. & infra de verb. signi. l. liberorum.
x ¶ Sed & si ius.} sic infra de iure aur. annu. l. j. & de bo. liber. l. iij. In princ. Sed contra infra eodem. l. cum ex oratione. Sol. ut ibi. Accursius.
y ¶ Nequaquam connumeratur.} nec ille qui per fideicommissum. ut inf. eo. l. nequaquam. Accur.
z ¶ Vnus omnibus.} aliàs omnium scilicet libertorum, id est, unus de numero omnium libertorum.
a ¶ Libertis.} scilicet patroni. Accur.
b ¶ Tribus tutelis.} id est, licet hi liberi patroni sint vltra tres: quia pro una habetur. nã onerositas enim pupillorum non plures tutelas facit, sed patrimoniorum separatio, ut s. eo. l. tria. & licet habeat tres tutores, aliàs uel quatuor liberos, non pro. lest. ut hic. & C. eod. l. liberos & secundum hoc contra s. eod. l. nec senatorum. Solu. nouas reiecit ut ibi: non præteritas, ut hic. uel aliter ut ibi. & facit infrà eod. l. libertus. Accursius.

† Iustitia enim locũ sibi non inuenit, vbi non est fides. Spe. in tit. de sum. tri. in prin. — † Seueri. — † Apud acta, uerti debuit, nõ in submemorationibus. & de huius itellectu & eius cõciliatione cũ l. excusare. j. e. uid. Pet. Steil. in l. nec quicq̃. §. ubi decretũ. nu. 32. de off. ꝓconsu.

propter ægritudinem, vel aliam necessitatem, putà maris, vel hyemis, vel incursus latronum, aut aliam quam similem, cõstituto tẽpore non poterit venire, ignoscẽdum ei est. cuius[a] fidem † tametsi sufficit firmare ex ipsa naturali iustitia: est tamen & constitutio imperatorum † Veri & Antonini hæc dicens: Scire autem oportet[b], non sufficere si accedat ad iudicem, sed oportere etiã de specie remissionis testari[c], & si multa habeat iura, quæ ad remissionem faciunt, omnia nominare. sin minus[d], similem esse ei, qui nequaquam[e] accessit, aut accessit quidem, iustam autem remissionis causam non nominauit. ¶ Quinquaginta verò dies continui numerantur, incipiendo à tempore cognitionis, quo quis cognouit[f] seipsum datum esse.

¶ *Qui excusaturus est, tenetur ad minus vnam speciem excusationis, aut viua voce, vel in scriptis iudici præsentare. h. d.*

¶ Oportet autem unam[g] testari ante tribunal[h], uel aliter † in submemorationibus. ¶ Potest autẽ & libellos[i] dare, vt iidem ipsi aiunt Imperatores. ¶ Hæc de iis, qui obseruare constitutum tẽpus debent. De iis autem, qui non subiecti sunt constitutis temporibus, age[k] scrutemur.

¶ *Quisquis tutor datus ex iuris quauis occasione non tenetur administrare, non oportebit eum constituta excusationis tẽpora obseruare. hoc dicit.*

¶ Qui non iustè dari sunt tutores, hoc est, a quibus[l] non oportet, aut quos non oportet[m], aut quibus[n] non oporet, aut quo non[o] oportet modo, si neq; confirmentur, neque administrauerint[p], sunt immunes: neque opponet quis eis, quod constituta tempora excusationum non obseruauerint. neque enim habẽt excusationis necessitatem, vt ostendit in subiectis constitutionibus, quas exempli gratià subieci, adaptantur autẽ vtiq; omnibus. Diui[q] † Verus & Antoninus augusti Narcisso. Ab auo materno tutor datus, necesse non habuisti excusari, cùm ipso iure nõ tenearis. si igitur administrationi te non immiscuisti, potes esse securus.

¶ Similiter[r] autem & si eum qui non suppositus est iurisdictioni, creabũt magistratus tutorem: uel curatorem: neque hic necessitatẽ habet, obseruare constituta tempora, vt putà quia neque ciuis, neque incola est.

¶ *Libertus non solùm non potest se excusare à tutela patroni: sed & matris pupillorum, ad nepotes etiam & neptes ex pupillorum latere debet hoc referri. h. d.*

¶ Idem libro sexto excusationum.

LEX. XVI.

Libertum[s], cùm de excusatione tutorum & curatorum tractatur, scire oportet non solũ patris[t] pupilli, sed & matris intelligi debere. Sed & cùm de liberis patroni quæsierimus, scire oportet appellationem hanc nõ in primo gradu consistere, hoc est in filium & filiã, sed & in nepotes ex vtroque latere, & eos qui deinceps[u] sũt. ¶ Sed & si ius[x] annulorum aureorum impetrauerit, adhuc custodit libertorum ordinem secundùm hæc quæ rescripsit Marcus Antoninus. ¶ Qui propria pecunia emptus & manumissus est, nequaquam[y] connumeratur reliquis libertis.

¶ *Vnus ex pluribus libertis tutor datus multis & omnibus liberis patroni non habebit triũ onerum appellatione excusationem, hoc dicit.*

¶ Si plures liberti fuerint, vnus omnibus[z] libertis[a] tutor dabitur, & à tribus tutelis[b] non absoluetur.

† Seuerus.

Spado-

Universidad de Deusto Biblioteca

Spadonem.} CASVS. Spado non habet excusationem à tutelis ea ratione quod sit spado solum. Item nec ille qui promisit patri pupillorum quòd gereret eorum tutelam. Item nec ille qui hēt dignitatem sine administratione. & de hoc ponit exemplū. Item nec librarij, nec calculatores, nec iudei. Item nec liberti uxorum senatorum: quāuis ipsi liberti administrent res dictorū senatorum. Itē nec magistratus qui factus est obnoxius tutelæ periculo propter tutorem, quem cuidam pupillo dedit, potest istud periculum connumerare in numero trium tutelarum, quæ excusationem tribuere solētinec fideiussores alicui' tutoris possunt istud periculum in dicto numero computare: nec illi qui sunt honorarij tutores. Item nō potest excusari ille qui á ciuitatibus uectigalia conduxit. Item nec ille, q habet plures excusationis species nullam tamen perfectam. Item nec ille qui meruit in genere immunitatem munerum publicorū. Item si aliquis est excusatus ab una tutela, non ualebit illa ad excusationem alterius. Item non excusatur ille, qui dicit se ignotum patri pupilli. Item nec ille qui affectauit habere tres tutelas uel curas: si autem non affectauit etiam filij uel filiæ emancipatæ tutela, connumerabitur ei in numero trium tutelarum, & excusabitur à quarta. Item nec ille excusatur, qui uoluit cauere pro filio dato tutore. nam & ipse & filius erūt tutores. hoc dicit cum l. seq. Vi.

† Seueri.

† Qm̄ dignitas nulli tribuit excusationem.

† Librarij, q dicātur: itē calculatores pulchrè Ant. lib. sing. ad Modestin. in hunc locum.

† Diuæ.

¶ Idem libro 6. excusationum.
LEX XVII.

SPadonem[a] quoq; creabunt[b] tutorem. nullam enim habet excusationem: vt cōstitutio ostendit imperatorum† Veri & Antonini. ¶ Qui patri[c] promisit se fore tutorem liberorum, excusari ab hac tutela nō potest, etsi aliter habet ius excusatiōis. ¶ Scire oportet†, nulli dignitatē[d] tribuere excusationem. Vnde si quis senator fuerit, hic tutor erit & eorū,[e] qui inferioris ordinis[f] sunt, quàm senatorum, quemadmodū rescripsit diuus Marcus & Commodus. Si quis autē tutor vel curator fuerit non senatoris, vel aliter non in dignitate positi[g], deinde posteà[h] fiat senator, cōtinuo[i] absoluetur[k] à solicitudine. Si autem liberi, quorū tutelam aut curam administrabat, erant senatoris[l], non absoluetur à tutela aut cura. Similiter autem & qui inferioris[m] ordinis est, non excusabitur à tutela vel cura maiorum[n]. ¶ Neq; librarios†[o], neque calculatores[p] (quos vulgò rationarios dicimus) habere immunitatem dicunt† diuorum constitutiones. ¶ Iam autem & Iudęi non Iudęorum[q] tutores erunt, sicut & reliqua administrabunt[r]. Cōstitutiones enim in iis solis[s] sine molestia eos[t] esse iubent, per quæ cultus inquinari videtur. ¶ Ratiocinatio[x] ciuitatis neque in numerum vnius tutelæ procedit. ¶ Liberti vxorum senatorum etsi res eorum disponunt, nō absoluuntur tamen à tutelis. hoc enim masculorum senatorum[y] libertis solum concessum est.

¶ Magistratus aut prætor ciuitatis non habet connumerationem huius obligationis, quam ex creando aliquem in alterius tutorem contraxerit, quominus alias tutelas suscipiat. h.d.

¶ Si ciuitatis princeps, id est magistratus, incidēte ei creatione, obnoxius fuerit periculo tutelæ, hanc non connumerabit aliis tutelis: quemadmodum nec fideiussores tutelę, sed neque qui ob honorem tutores conscripti sunt. ¶ Qui vectigalia cōduxit à ciuitatibus, non excusatur à cura[b]. ¶ Qui iura multa poterit dicere, quorū vnumquodq; per seipsum satis validum nō est, an possit excusari[c], quæsitū est. putà septuaginta quis annorum non est, neq; tres habet tutelas, sed neq; quinque filios, aut aliqđ[f] aliud ius remissionis habet: nimirum duas tutelas & duos filios, & sexaginta annorum est: aut alia quędam talia dicit: per se ipsa quidem perfectum auxilium non præbentia, quæ tamen si inuicem cōiuncta[d] sint[e], iusta appareant. Sed visum est hunc non excusari†.

¶ Immunitas q̄ eximit à publicis & ciuilibus muneribus, nō liberat ab onere tutelę. h.d.

¶ Qui accepit vel habet immunitatem ciuilium vel publicorum munerum, is à tutela vel cura nō excusabitur[f].

¶ Nouis tutelis delatis, nouis est utendū allegationib. nec sufficit semel excusatum fuisse. h.d.

¶ Qui solutus est tutela vel cura, nō omnino depositionib.[g] apud acta ad remissionem alterius tutelæ vel creationis vteř.† Si non extiterint ei iura remissionis, qui dixerit se ipsum ignotum esse patri vel matri pupilli, non propter[h] hoc excusabitur.

¶ Qui affectauerit supra tres tutelas, nō utet beneficio excusatiōis: paup aūt ī tutela repertus præsumit eū affectaße. h.d.

¶ Est autē[i] quādo[k]† & qui tres habet tutelas vel curas, nō habet ius remissionis: putà si affectauerit suscipere. Iam autem & tutor, qui modici patrimonij factus est, affectasse videtur.

¶ Gerens tutelam sui emancipati filij, habet annumerare hāc sufficienter alijs duabus tutelis. hoc dicit.

¶ Vlpianus. LEX XVIII.

† SI quis[l] inter tres tutelas emancipati filij sui[m] tutelam administret, an ei hoc in numerū pcedat, scio dubitatū. Inuenio tn̄ rescriptū, emācipati filij† tutelam numerari inter onera oportere. ¶ Si q̄s creabitur tutor existens in patris potestate, deinde pater noluerit pro eo cauere, iusserūt leges & ipsum patrē creari tutorem, vt nullo modo impediatur tutelæ cautio[a]: vt ostēdit diui Hadriani constitutio[b].

¶ Filiusfamiliàs p̄t eē tutor: et si p̄r nolit p eo satisdař ut tutela liberet, cogenř ambo & p̄r & filius onus tutelæ subire. h.d.

¶ †Imperator Hadrianus Britasio Pollioni legato Lugdunēsi in hæc verba rescripsit: Si Isidorus Marcus, quāuis[c] filiusfamil. sit, idoneus tamē tutor esse videbit: pater autē eius idcirco cauere nō vult, vt filiū suum tutelæ eximat, & in hoc artificio pseuerauerit, existimo te huic fraudi rectè occursurum, vt & filius & ipse ad tutelam liberorum Clementis[d] gerendam compellantur.

¶ Si tutor uel curator datus inutiliter, confirmari se permiserit, non poterit postea se excusare. hoc dicit.

¶ Idem lib. 2. responsorum. LEX XIX.

CAius testamento suo Nigidium filio suo tutorē dedit eundémque vsq; ad xxv. annum curatorem constituit. Quæro, cū liceat Nigidio à curatione[e] etiā citra appellationē[f] se excusař[g], ex qua die tempora quæ in excusationib. obseruāda diuus Marcus constituit, computāda sunt: vtrū ex die aperti testamēti: an ex quo ad negotia gerēda vocatur, id est post xiiij. annum impletum? Modestinus respondit, excusationē à cura tunc necessariam esse, cùm decreto prætoris seu præsidis cōfirmatus[h] curator fuerit.

¶ Tutor pupilli q pximus ē pubertati, nō hēt excusationē illius occasiōe tutelæ. h.d.

¶ Calistratus† libro 5. ædicti monitorij.
LEX XX.

NOn tantùm magnitudo patrimoniorū† intuēda[i] est susceptarum trium tutelarū, eiúsque quę suscipienda[k] est: sed & ætas pupillorū considerāda est. nam si priorum pupillorum ætas prope pubertatem sit, ita vt tantummodò semestre tempus[l] reliquum fuerit, aut eorum quorum suscipere tutelam cogitur, non dabitur excusatio. idq̀ue principalibus constitutionibus cauetur.

¶ Qui præditus est dignitate aut sanguinis, aut honoris, immunis est à tutelis nō præditorum. h.d.

¶ Iliensibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanę, iam antiquitus & senatusconsultis, & constitutionibus principum plenissima immunitas tributa est: vt etiam tutelæ excusationē habeāt, scilicet eorum pupillorū, qui Ilienses nō sint[m]. idq; diuus Pius rescripsit.

¶ Priuilegium paupertatis cessat, cū fuerint adaucta facultates. h.d.

¶ Eos qui in corporibus sunt, veluti fabrorum, quosq; immunitatem habere dicimus, etiā circa tutelarum[n] exterorum hominum administrationem habebūt excusationem, nisi si facultates eorum adauctæ fuerint, vt ad cętera quoque munera publica suscipienda compellanř[o]. idq; principalibus constitutionibus cauetur.

¶ Collegia omnia subeūt onus tutelę: nisi quibus expreßè data est uacatio. h.d.

¶ Nō omnia tamen corpora vel collegia vacationem tutelarū habent, quamuis muneribus municipalibus obstricta non sint: nisi nominatim[p] id priuilegium eis indultum sit.

¶ Licet ędiles curules sint excusati à priuatis muneribus, non tn̄ à tutela. h.d.

¶ Is qui ædilitate[q] fungitur, potest tutor dari. Nam ædilitas inter eos magistratus habetur, qui à priuatis muneribus, excusati non sunt[r], secundum diui Marci rescriptum.

¶ Qui habet dignitatem cum administratione, excusatur à futura tutela: non tamē iam suscepta. hoc dicit.

¶ Sanè notum est, q̄ gerentibus honorem[s], vacationem tutelarū concedi placuit. Vacare autē eos qui tum primùm vocentur ad suscipiendum officium tutelæ. Cæterùm eos qui se iam immiscuerunt administrationi, ne tempore quidem magistratus vacare[t], † ęquè notum est. ¶ Domini nauium non videntur haberi inter priuilegiatos, vt à tutelis vacēt[v]. idq̀ue diuus Traianus rescripsit.

a ¶ Spadonem.} quorum appellatio generalis est, ut inf. de uerb. signi. l. spadonem. & est græca. Accur.
b ¶ Creabunt.} magistratus. Accur.
c ¶ Qui patri.} facit instit. eod. §. item si propter. & inf. de fal. l. uxori. §. j.
d ¶ Dignitatem.} sine administratione. & sic non obst. s. e. l. athletæ. §. gentium. & §. remittuntur.
e ¶ Et eorum.} scilicet pupillorum. Ac.
f ¶ Ordinis.} sunt tamen alicuius dignitatis. aliàs secus, ut statim dicit.
g ¶ Positi.} & sic priuati: & ipse erat similiter priuatus.
h ¶ Postea fiat.} hic tutor.
i ¶ Continuo.} aliàs confestim.
k ¶ Absoluetur.} sic est iste unus de casibus ubi suscepta tutela deponitur: ut not. s. l. idem Vlpianus. §. sunt & alij. & facit s. de arbi. l. nō distinguemus. §. summa. & inf. de va. mune. l. penul. Sed arg. contra. C. de nupt. l. penul. & inf. eo. l. tutor.
l ¶ Senatoris.} scilicet filij.
m ¶ Inferioris.} scilicet senatorum.
n ¶ Maiorum.} quam ipse sit.
o ¶ Neque librarios.} id est scriptores, de quibus loquitur infrà de regu. iur. l. si librarius. & de ope. lib. l. antepenul. & C. de vete. iure enuclean. l. ij. §. antepenul. Accur.
p ¶ Calculatores.} quia per calculos id est minutissimos lapillos faciunt computationes. qui dicuntur non immerito calculi: quia non impunè pedibus calcantur. unde dicitur in rubr. C. de erro. cal.
q ¶ Non iudæorum.} i. Christianorū, non solum aliorum Iudęorū
r ¶ Administrabūt.} ut tutelam & curam. quod autem possit facere ea propter quæ inquinaretur, id est pollueretur cultus, ut missam, uel aliud officium Christianorum exercere, illud non est eis permittendum. & hoc subijcit, constitutiones enim &c.
s ¶ Solis.} muneribus.
t ¶ Eos.} s. Iudæos.
v ¶ Cultus.} diuinus. unde prælatus in aliqua ecclesia non erit, nec etiam dignitatem temporalem debet habere: ut C. de iudæ. l. si. licet olim contrà: ut j. de decu. l. generaliter. §. fina.
x ¶ Ratiocinatio.} computabat introitus & exitus ciuitatis: ut & calculator generaliter.
y ¶ Eorum.} scilicet senatorum si nō habes in textu. idē si uxorum.
z ¶ Senatorum.} qui sunt patroni: ut inf. e. l. cū ex oratione. in fi. & C. eo. l. nec senatorum.
a ¶ Creatione.} quia creauit alicui aliquem in tutorem. & facit s. de ritu nupt. l. si quis tutor. §. j. sed contra s. eo. l. tria. Solu. ut ibi.
b ¶ A cura.} secus econtra: ut C. ne tu. uel cura. vec. con. l. j. Acc.
c ¶ Excusari.} ut C. qui nu. tu. l. fin. Sed contra s. e. l. ij. § amplius. Solu. ut ibi. & facit ad hoc illa. l. in prin. & §. remittit. Accur.
d ¶ Coniuncta.} aliàs in communione. aliàs deest illud in communione.
e ¶ Sint.} id est, si isti erunt socij, ponentur simul: & inducent excusationem.
f ¶ Excusabitur.} innuit hic quod tutela non sit publicū munus uel ciuile. & sic est contra insti. eod. in prin. & j. e. l. nō tantum. §. cos. ubi dicit quod est publicum. Item est ciuile. ut s. eod. l. athletæ. §. tutela. Solu. hic generalis remissio fauore pupillorum pertinet ad ea, quæ sunt publica authoritate & utilitate tantum: sed hoc utilitate priuatum. pro quo est inf. eo. l. non tantum. §. non omnia.
g ¶ Depositionibus.} scilicet testium: quia res inter alios &c. Item & quia posset esse uerum quod primo probauit: scilicet de numero liberorum: sed modo aliqui decesserunt.
h ¶ Non propter hoc.} ut instit. eo. §. non esse. & argu. instit. de hæredi. instituen. §. fina. Accur.
i ¶ Est autem.} facit suprà eodem. l. tria onera. & institu. eo. §. item tria onera.
k ¶ Quando.} aliàs qn̄. & aliàs qn̄que. & tunc dic, id est aliquando.
l ¶ Si quis.} alias. l. si quis aliàs. §. idem. Vlpianus scribit, si quis &c.
m ¶ Filij sui.} cuius est legitimus tutor: ut insti. de legi. pa. tute.

† Not. singula q̄ non psunt nec vnita iuuant. Bart. istā hic. discutit. Scriū tenet Spe. in ti. de instru. editio §. vij. uide Bal. dicentē q uerbū singulus, solum, habet uim specialis dinumerationis: improprie tā & hoc in l. Stichū. §. stipro. j. de uerb. obl.

† Hæc in aliis exemplar. pcedētib. connectūtur, & interpūgitur ibi post remissionis.

† Alis, Quęque aūt & qui.

† In P. F. spacium est capitis pcedētis sic incipiens. Vlpian. l. sing. de excusatiōib. ita scribit. Si q̄s tres. &c.

† Aliàs, emancipatę filiæ.

† Hæc hn̄t ad uerbū ī l ult. §. ult. s. tit. px. uide q̄ ibi ad notata sūt.

† Al. lib. 4. de Cognitionib.

† In P. F. in eūdā est susceptarū trium tutelarū, quæq; suscipiēda est.

† Hæc uerba ęquèno tū est hn̄t in P. F. desunt tamen in aliquib. exēpla. ut colligiř ex Accur.

a ¶ Cautio.} id est, cautela. alias creatio, alias cautio.
b ¶ Constitutio.} quæ sequitur: quam & quidam habent pro ultima superioris titu. sed superflueret altera.
c ¶ Quamuis.} aliàs est lex, alias §. imperator Hadrianus. Britasio Pollioni legato. Lug. Isidorus Marcus quamuis &c. & ita i libro domini Azo.
d ¶ Clementis.} proprium nomē patris pupillorum. & dic compellētur captis pignoribus: ut insti. de satisda. tu. §. pe. uel multa indicta: ut s. si q̄s ius dicē. l. i. in prin. Vel dic negādo eis iurisdictionem: ut s. ex qui. cau. maio. l. sed & si per prætorem §. ait prætor.

CAius. CASVS. Caius dedit tutorem filio suo Nigidiū: & dixit, uolo quòd idem sit curator eiusdem mei filij. quæ constitutio curatoris in testamento nihil ualet nisi confirmetur. cum ergo confirmatur: tūc est ei excusatio necessaria, & non antè. Viuianus.

e ¶ Accusatione.} non a tutela. ut C. de testamenta. tute. l. si tibi pater.
f ¶ Appellationem.} s. s. eo. l. scire oportet. i prin.
g ¶ Se excusare.} ob hoc ipsum q tutor fuit nisi esset libertus: ut C. eo. l. libertos. Accur.
h ¶ Confirmatus.} id est tempore confirmationis: ut j. eo. iurisperitos. in fi. nam si pateretur se confirmari non resistendo, tacitè uidetur renunciasse excusationi: ut arg. s. eo. l. spadonē. §. i. & sic intellige. C. đ confir. tu. l. i. & facit j. eo. l. pe. §. procedit. & s. de admi. tuto. l. qui negotiationem. §. testamento. & instit. eo. §. qui tutelā. Accursius.

NOn tantum.} CASVS. Dictum est s. l. iij. quod tria onera tutelarum danī excusationem à quarta. hæc l. ponit exemplum qualiter debet intelligi onus.

¶ Iliensibus.} Ilienses habēt excusationem à tutelis illorum, qui nō sunt Ilienses. Secundo dicit qđ illi q sunt in corporibus, habent excusationē à tutelis illorū, qui nō sunt de corpore. & hoc intelligas si specialiter habēt immunitatē cōcessam, nō aūt si generaliter. Tertio dicit qđ illi q fungûtur ædilitate, nō habēt excusationem à tutelis. illi autē qui habent honorem cum administratione, bene excusantur à tutelis eis de nouo delatis: non autem à ueterib. Itē domini nauium nō habēt excusationē, nec inglini castrorū hēnt excusationē à tutelis filiorū illorū q sunt in eadē cōditione: ab aliis autem sic. Viuianus.

i ¶ Intuenda.} aliàs ineunda Accursius.
k ¶ Suscipienda.} id est, quam magnitudo patronij eius tutelę, quę suscipienda est: ut j. eo. l. si is qui tres. §. fi. Accursius.
l ¶ Semestre tempus.} i. sex mensium. arg. s. eo. l. tria. & sic not. spatium hoc esse paruum & prope finē, dicitur. sic. C. de iudi. l. properandum. § sin autem.
m ¶ Non sint.} sic j. eo. §. fin. & s eo. sed & milites. §. i. & §. primipilarij. & j. eo. l. administrātes. §. fi. & C. e. l. pe. & s. e. l. spadonem. §. si quis autē. & C. de excu. vet. l. i. & ij. Item habent hi priuilegiū, ut filij sequantur conditionem matris: ut j. ad munici. l. i. in fine. & j. proxi. Accur.
n ¶ Circa tutelam.} nedum circa alia munera. & hoc si sint habiles ad illud artificiū ad quod sumpti sunt, exercendum: ut j. de iure immu. l. semper. §. penul. Item cautè dicit exterorum. nā secus à tutela collegarū ut s. proxi. §.
o ¶ Compellantur.} nā cōpelluntur auctis facultatibus, nisi augeant negotiationem: ut d. l. semper. §. negotiatio & §. penult. Itē no. q uocat hic tutelā publicum munus: licet uideatur cōtra. s. eod. spadonem. §. qui accepit. Sol. ut ibi.
p ¶ Nominatim.} ut apparet. j. proxi. §. & §. dn̄i nauium. Item sola illa habēt immunitatē quæ licita sunt: & sola illa licita sunt quæ lege uel senatusconsul. uel aliqua constitutione confirmanī: ut j. de iure immu. l. semper. §. negotiatio. & §. penul. & fin. & j. de colle. illici. l. fi. & s. quod cuius. uni. l. i. in prin. secundum Azo.
q ¶ Is qui ędilitate.} qui est ędilis curulis, de quo habetur mentio instit. de iure natu. §. proponebant. uel ędilitatē id est qui habebat curam emendi frumenti uel uendendi tempore famis: sicut ponitur supra de cōpen. l. ideo. & istud tale officium dicitur munus. Azo. ut supra eo. l. sed & reprobari. §. de philsoophis. in fi. illius. §.
r ¶ Excusati non sunt.} tutores enim fieri possunt.
s ¶ Honorem.} cum administratione. sic infra eodem. l. administrantes. in prin. & supra eod. l. athletæ. §. i. & §. remittit. & sic non ob. s. e. l. spadonem. §. scire.
t ¶ Vacare.} uere dicimus uel subaudi placuit.
v ¶ Vacent.} sed ab aliis muneribus quandoque excusantur: ut j. đ vaca.

Universidad de Deusto Biblioteca

uaca.mune.l.hi qui.& concor.ʒ.de iur.immu.l.semper.§. immunitati.& §. diuus.& §.licet.Accur.
a Inquilini castrorum.ʒid est castellorum.quasi aliunde ueniens non teneatur ibi ad munera indifferenter.Non autem dicas castrorū principis,quia tunc non inquilini, sed milites dicerentur.& idē in illis habes.ʒ.e.l.propter magistratum.§.i.& facit s.ea.l.§. Illiēsibus. cum suis concor.& s. de tu.l.etiam non.

Inquilini castrorum [a] à tutelis excusari solent: nisi eorum qui & ipsi inquilini sunt, & in eodem castro,eadémq; conditione sunt.

Filij occisi ī bello cōputant̄ in numero filiorū,qui excusant patrem à tutela,h.d.

Vlpianus. LEX XXI.

Bello amissi [b] ad tutelæ excusatione [c] prosunt. Quęsitum est autem, q̄ sint isti,vtrum ij qui in acie sunt interempti, an verò omnes omnino, qui per causam belli parentib.sunt abrepti in obsidione fortè? Meliùs igitur probabitur,eos solos,qui ī acie amittuntur,prodesse debere, cuiuscunque sexus uel ætatis sint. hi enim pro republica ceciderunt.

Idem. LEX XXII.

Illud vsitatissimum est, vt iis, qui in Italia domiciliū habēt, administratio rerum prouincialium remittatur [d].

Tutor habens litem cum pupillo de hæreditate tota,excusat̄ à tutela.sed si se nō vult excusare, nihilominus prohibet̄ gerere tutelam.h.d.cum princ.l.seq.

Paulus. LEX XXIII.

Si pupillum patruus contendat exhæredatum esse, & se hæredem scriptum,æquum est [e] alium tutorem pupillo dari, recepta patrui excusatione: vel si nolit excusationem petere, remoto eo à tutela ita litem de hæreditate expedire.

Martianus. LEX XXIIII.

Propter [f] litem quam quis cū pupillo habet,excusare se a tutela non potest, nisi forte de omnibus bonis,aut plurima parte eorum controuersia [g] sit. Qui se vult excusare, si plures habeat excusationes, & de quibusdam non

Bello amissi. ʒ CASVS. Illi qui sunt amissi in acie belli, prosunt patri ad excusatione tutelarū: quamuis alii qui sunt aliter mortui,non prosunt:ut s.eo.l.ii Vi.
b Bello amissi, ʒ siue in potestate, siue emancipati.
c Ad excusatione prosunt. ʒ quia uidentur per gloriam uiuere:ut insti.e. §. sed qui in bello. Item ad alia munera uitanda: ut ʒ. de va.mune.l.ij. §. muneris. & l. fi. Item mulieri ut possit adoptare:ut insti. de adopt. §. fœminæ.Accur.
Illud.ʒ CASVS. Illi qui habent domicilium in Italia, si dentur tutores ab aliquo testatore pupillo prouinciali,habent excusationem. Viuia.
d Remittatur, ʒ ut ʒ.eod.l. propter. §. licet.& ʒ.eod.l.fi.in fi. & s.eo.l. non solum. §. & qui testamēto.& l. idē Vlpianus. §. sunt & alij.& C.eo.l.ij.& qui petant tuto.l.neque.& facit ad hoc s.de testa. tute.l.quæro.& s.de tuto.& cura. da ab. iis. l. pupillo.
Si pupillum.ʒ CASVS. Si tutor habet litem cum pupillo de omnibus bonis uel maiore parte, excusatur a tutela eius, imo etiam si uelit esse tutor,non potest. Posteà dicit quod si tutores habent plures excusationes,& eas non proponant simul a principio cum incipiunt se excusare,bene possunt postea proponere,intra tēpora tamē quæ sunt s.e.l.scire.§. i. postea dicit,quod potest euenire casus in quo habēti tutorē,datur tutor:nā luti si aliquis siue senator,siue alius detur tutor pupillo, qui hēt patrimonium in Italia & prouincia.& ille tutor est Italicus: nā potest se excusare ut non administret prouincialia bona:& prouincialibus bonis dabitur alius tutor,qui ea administrabit. Viuia.
e Expedire.ʒconcor.s.de testa.tute.l.idem fiet.in fi.& C.eod.l.humanitatis. & infra.l.proxi. Acc.
f Propter.ʒ Non potest.sed nec hodie:licet debitū amittat.Azo. quod accipe post tutelā assumptam sine protestatiōe d̄biti.Ab initio ergo aut protestatur,& nō admittit ad tutelā, aut nō,& est tutor,& perdit debitū.sed H.dixit ipso iure nō tenere dationē hodie: & nō remanet tutor,& sic corrigitur s̄m eū quod hic dicit, per aut. ut ij.qui ob.se per.ha.§.i.coll.vi. & facit s. l.pxi.& C.e. si ut allegas. & C.de admi.tuto.l.cum quidam.& s.de testa.tu.l.idem fiet.
g Controuersia.ʒut instit.eo.§.item propter. Idem si erat q̄stio status.ut s.eo.l.athletæ.§.amplius.
h Non probauerit.ʒtamē bene omnes coram iudice nominauit. & sic nō ob.s.e.l.scire. §. scire. Vel loquitur ibi quando post tēpora statuta uolebat,quæ omiserat nominare uel probare:& tūc nō licet ei, secus si intra tempora,ut hic habes.Azo.Item ar.contra.s. de iudi.l.sed & si susceperit.Sed ibi dilatoria:hic peremptoria.Item facit infra,de excep.l.nemo.& insti.eo.§.qui.autem.Accur.
i Licet datus.ʒsimpliciter.& sic datus a iudice,uel testatore, ʒ si determinetur patrimonium ad quod datur, refert, deē a iudice,uel a testatore:ut not.s.eo.l.non solum.§.& qui testamento. & §. diuus.
k Datus est.ʒs.secundario.nam principaliter personæ.uel dic datus est. i. dari uidetur. ut s.de testa. tu.l. quia. & instit.eo. §.datus. & qui.da.tu.pos.§.certe.

lib.20.ad l.Iul.& Papiam.

lib.35.ad edictum.

Ad Iulia. lib.20. Digest.

Aliū, nō é apud Du.

lib.2. Institution.

probauerit, [h] aliis vti intra tēpora non prohibetur.

Datus tutor simpliciter à iudice uel testatore,non cogit̄ gerere tutelam bonorū, quæ sunt ultra cētum miliaria: nisi essent in eadem prouincia.hoc dicit.

Licet datus [i] tutor,ad vniuersum patrimonium datus est [k]: tamen excusare se potest, ne vltra centesimū lapidē [l] tutelam gerat: nisi in eadem prouincia patrimonium pupilli sit. & ideo illarum rerum dabunt tutores in prouincia pręsides eius.Nec senatores [m] vltra cēntesimū lapidem vrbis tutelam gerere coguntur. Habenti ergo tutorē tutor datur [n] ,sed aliarum rerum,non earundem.

A tutela seu cura terræ mensores excusationem non habent: sed secus in procuratore principis durante eius officio est seruandum.Nicol.de Neapol.

Scæuola. LEX XXV.

Geometræ [o] à tutelis non vacant. ij verò quib. princeps curam alicuius rei iniunxit,excusantur à tutela donec curam [p] gerunt.

Magistratus in municipio nō excusat: secus in ciuitate.hoc dicit.

Vlpianus. LEX XXVI.

Propter magistratum, quem in municipio quis erat administraturus, tutelæ excusationem non habere [q] respondi.

Snīa à nō suo iudice lata non tenet.h.d.

Si in castris [r] merentes non ab eo tutores dentur, qui in castris merebat, excusationem habere respondi.

Qui fideicōmissariam libertatē consecutus est,pōt si quas excusationes habuerit,eis uti aduersus pupillum patroni.h.d.

Papinianus. LEX XXVII.

Nequaquam credendum est ei priuilegium excusationis

l Lapidem. ʒ id est miliarium. sic ponitur s.de offi.pręfec,urb. l. i.§.in initio. & instit.e. §.qui autem.Accur.
m Nec senatores. ʒ qui possunt dari filiis aliorum senatorum, uel inferioris dignitatis.ut s.eo.spadonem.§.scire.
n Tutor datur. ʒ hec sunt contra. C. qui pe.tu.l cū iure. & s. de test.tu. l. idem fiet. & instit. de cura.§. interdū. Sol.ibi sufficiebat primus.hic nō. Vel dic hic speciale.ut & alias no.C.in qui.cau.tu.ha. l.propter. Item facit ʒ. de censi.l. forma. & de uerb. sig. l. pupillus.§. territorium.Accur.
Geometræ.ʒ CASVS. Mensuratores terrę non habēt excusationem a tutelis: illi uero quibus princeps iniunxit aliquam curam, bene habent. Viuianus.
o Geometræ. ʒ i. mensuratores terre: ut Baldonius.
p Donec curam. ʒ sic insti.eo.§. itē diuus. & C. eod. l. exactores. Accursius.
Propter. ʒ CASVS. Quamuis tutor sit electus ad aliquod officium, puta ut sit magistratus: non tū adhuc administrat, nō habet excusationem à tutelis. posteà dicit q̄ si illi qui sunt in castris p imperatore, dentur tutores filiis eorū,qui non sunt in castris,habent excusationē. Vi.
q Non habere. ʒ aliàs est habere, sine non:& tunc dic q̄ iam cœperat administrare.alias non haberet excusationem,ut supra eo. non tantū.§.uacare. Alij habent non habere,& tunc non incęperat. Vel dic etiam si cęperat,non habet magistratus municipij,licet aliud sit in magistratu ciuitatis:ut supra,eod.l.Athletæ.§. remittuntur. Sed ar. contra supra si quis cau.l.ij.§. si quis municipalis. ADDITIO. Dic secundum Barto.hic quod ibi excusatur à priuato onere, hic non excusatur à publico onere pupillorum fauore. Vel dic quod ibi erat iusta causa impedimenti.hic non est iusta causa administrationis recuperandæ: quia nihilominus potest administrare,secundum And. de Pisis. Vel dic quod illud ibi ut excusetur à pœna: hic non excusatur, a tutela, secundum Dynum.
r Si in castris.ʒ Miles fuit datus tutor a iudice sub quo erat, filio commilitonis.tenet datio ratione dantis,quia inrisdictionem habebat in istum.& ratione dati,ut arg.supra, eodem. l. non tantum.§. fina.cum si.& dans & datus merebant stipendia in castris. Si autem ab alio non iudice suo,& alij esset datus,non teneret ratione dātis, nec ratione dati,etiam si uelit dare miles.neque habet necesse se excusare:sed ipso iure non tenet datio,ut instit.eodem.§.idem & in milite.& ita improprie hic dicit excusationem: ut & alias institu. eodem.§.penulti.
Nequaquam.ʒ CASVS. Si aliquis est manumissus ex causa fideicom.non cogitur esse tutor filiorum manumittentis. Viuia.

lib.1.Regular.

lib.2.Responsor.

Nō respōdi.

libro II. Quæstio.

Ablatum

a Ablatum.ʒ potest enim proponere excusationem si quā habet quod alij non licet: ut s.eo.l.libertum.in fi.& facit s. de tut.& cura. da.ab iis.l.libertus & C. eo.l.libertos.
b Fere.ʒhoc ideo dicit propter ea quæ no.s de ī ius uo.l.is quoq;.
c Excepto.ʒitem ad successionem uenit, & etia cōtra tab.petit. ut inf. de bo. l. qui ex causa fideicommissi. & C. de bo. poss. contra tab.lib.l. i.

ablatum [a], cui fideicommissaria libertas soluta est. Nam in toto ferè [b] iure manumissor eiusmodi nihil iuris, vt patronus aduersus liberti personam consequitur,excepto [c] quod in ius vocare patronum nisi iussu prætoris non debet.

Vlpianus. LEX XXVIII.

Excusare se tutor per libellos [d] non poterit.

Paulus. LEX XXIX.

Mensores [e] frumētarios habere ius excusationis apparet ex rescripto diuorum Marci & Commodi,quod rescripserunt præfecto annonæ.

Martianus. LEX XXX.

Legatarius [f] qui rogatus [g] est alij omne legatū restituere: si malit se excusare à tutela, legatum propter fideicommissarium consequitur. cui similis est qui de falso egit, nec obtinuit [h].

Papinianus. LEX XXXI.

Tutor petitus, ante decreti diem [i] si aliquod priuilegiū quærit,rectè petitionē institutam excludere non poterit.

Hæredes extranei possunt legatum,q̄d tutori relictum erit remuneranda tutelæ gratia uolenti se à tutela excusare, apud se retinere, secus si filio in testamento pater quid reliquerit, ut alterius filij impuberis tutor sit.hoc dicit.

Quæ tutoribus remunerādæ [k] fidei causa, testamento parentis relinquuntur, post excusationem ab hæredibus extraneis quoq; retineri placuit. quod non habebit locum in persona filij, quem pater impuberi fratri cohęredem & tutorem dedit: cùm iudicium [l] patris vt filius, non vt tutor promouerit. Tutorem ad tempus exulare iussum, excusari non oportet: sed per tempus [m] exilij curator in locum ipsius debet dari.

Tutor, qui in perpetuum exilium mittitur,excusatus est à pœna: qui etiā si contutorem suum de suspicione non accusauerit, faciliùs exilij causa ueniam meretur. hoc dicit.

Martianus. LEX XXXII.

Planè si in exilium datus sit tutor [n], potest se excusare, modò in perpetuum datus sit [o]. Faciliùs [p] autem exulis ignorantia, qui contutorem suspectum facere non potuit,veniam habebit.

Qui non habet limitatum tempus, intelligitur in perpetuum.h.d.

Papinianus. LEX XXXIII.

Iurisperitos qui tutelam gerere cœperint, in consiliū princi

d Excusare. ʒ Per libellos, id est per sententiam inter absentes latam: ut inf. de re iud. de unoquoque. Vel id est,per iudices delegatos: & ita hæc causa delegari nō potest. sic ponitur s. de offi.procon.l.nec quicquā §.i. Vel dic id est, per procuratores. & tūc est sic. C. de iis qui ue.ęta.impe.l. ij. & ʒ. de acqui.hære. l. Paulus.Sed contra s.de admi.tuto. l. ita autem. §.gessisse. Vel dic.non per libellos directos per nūciū,uel per procuratorē ad iudicē.& secūdum hoc ē cōtra. s.e.l.scire. § potest autē. Sed non ob. q̄ ibi dicit quod ueniēs ipse met ad iudicē offeret libellum excusationē continentem. Vel dic, id est,nō sufficeret dare libellum, nisi probet quæ ibi continentur.sic exponimus. C. de præ mi.l.minorem. Vel potest dici quod per generalem procuratorē non potest: per specialē sic, ut s. de minor. l. illud. § si talis. Sed tunc est argu.contra. s. de admi. tut. l. si duo. & facit s. de ado. l.post mortē.§.fin.Sed ar.contra. ʒ. de ma. ui. l.etiam.§. absens. Accursius. ADDITIO. Dic quod ibi loquit̄ in procuratore.hic secūdum uerum intellectum loq̄t in iudice delegato,secundum Bar.
e Mensores. ʒ alij is censores.sed mensores in libro domini Az. qui sunt in ciuitate Ro. secus forte si in prouīcia,ut ʒ. de ua. mu.l.his oneribus.§ co pus.& intellige mēsores id est, qui habēt curam metiendi uel mensurandi frumentum.Pręponunt̄ enim quādo que ad hoc uel tempore ędilitatis,uel tempore expeditiōis, uel simili de causa:ut s.de compen ob negotium.& dixi.s.eo.l. sed & re,pbari.§ de philosophis.in fi.§ & facit ad hoc s.eod.l.geometræ.i.rñ. & C.eo.l.exactores.
Legatarius.ʒ CASVS. Titium dedi tutorē filio meo: & ut bene administraret, reliqui ei centum: & rogaui eum q̄d dicta c. restituat Mæuio.ipse postea excusauit se tutela.nunquid amittet legatum? Et certe non,quia non debet remanere penes eum,et si se ñ excusat,secus si nō esset rogatus alij restituere.quia tūc bene amitteret,nisi esset filius testatoris hic tutor.& hoc dicit primus §.l.se huic autem tutori alij rogato restituere est similis ille,cui datum est legatum sine onere tutelæ,& rogatus est alij legatum restituere. nā si accuset testamentum falsum, & non obtineat. non amittet,pp̄ter hoc legatum,quia non debet remanere penes eū.secus si nō esset alij rogatus restituere,quia tūc amitteret,& haberet fiscus: ut C. de iis q. ut indig.l.alia. Principium autem l.se. dicit quod si tutor acq̄rat de nouo aliquam excusationem postquam tutor petitus est, nihil ei pdest. Vltimus §.l.seq. dicit quod si tutor est datus in exilium ad tempus,curator interim loco eius datur.unde ipse non excusatur in totum.Sed quid si in exilium perpetuo datus sit?de nouo tutor creat̄ bene excusatur. Ex prędictis apparet, quod si unus de tutoribus sit in exilium datus siue perpetuo,siue ad tempus,& contutorem simul male gerentem interim nō facit suspectum,ueniam habet ut non teneatur de mala contutoris administratione.hoc dicit usque ad l. iurisperitos. Viuianus.
f Legatarius. ʒd.tus in testamento tutor.
g Rogatus.ʒ sed ubi non esset rogatus restituere alij, remaneret apud pupillum,ut C.de leg.l.pe in fine Sed in eo qui dixit falsum,& succubuit.datur fisco:ut C.de iis qui.ut indig.l.aliam.
h Nec obtinuit.ʒid est,succubuit, & contrariam sententiam reportauit:ut supra de inoffi.testa.l.Papinian°.§.meminisse. & dicta.l. aliam.& facit supra de test.tut.l.qui tutelam,in princi.& infra.l.proxi.§.i.& infra si quis ali.testa. p.l.i. §.si dominus.& infra de bo. lib.l. in seruitute. §. si quis & ʒ. de contra tabu. l. iij.Accursius.
i Tutor. ʒ Ante decreti diem. idest,antequam decerneretur esse tutor: & an competeret ei excusatio, uel non Azo. & facit supra de iurisdi. om. iudi. l. cum quędam & de iudic.l.si q̄s postquam Sed arg. cōtra supra si quis cau. l. qui autem. & supra eod.spadonem.§.si autem & l. non tantum. §. uacare. & infra de uac.mune.l. his oneribus.§.auctis, & l. prætor.§.si post.
k Remunerandæ.ʒ non ita si alias relicturus erat, uel expressit se uelle dare etiam si tutelam non administraret: ut infra eodem. Nesennius. §. fi. & l. seq. idem si non remansit per eum quo minus esset tutor, ut infra de lega. ij. l.cum filius.§.uariis. & C. de leg.l.a matre. & l. si legatarius. & supra eo. l.proxi.& supra de testa. tut.l. qui tutelam. & infra de leg. primo l.etiam.
l Iudicium. ʒ puta institutionem de se factam in media hęreditate sic.ʒ.eo l.amicissimos.ij.rñ. Et sic not. de tanquam quod dixi.s. de ado. & l. si pater.§.qui duos.& facit s.qui petant tuto.l.f.§.fi.
m Tempus.ʒhic ad tempus,sed in l. seq.in perpetuum.uñ hic nō excusatur:sʒ curator datur.ibi excusatur,& datur alius tutor a iudice.ut s.de test.tue.l.si quis sub conditione.§.i.
n Planè.ʒ Tutor id est,iam constitutus,id est, qui iam erat creatus tutor antequam darēt in exilium,uel posset intelligi ī exilio existens datus est tutor. H.
o Datus sit.ʒ scilicet in exilium.
p Facilius.ʒi.facile.q.d.si se non excusat,nunquid debet contutorem,qui domi remansit,de suspecto accusare?dicit quod nō: tū quia ignorat eum male gerere,tū quia non potest:alioq̄n aliud eēt, ut C. de diui.tu.l.ij.Sed nunq̄d potuit per procuratorē.ut s.de mino.l.Papinianus exul?Rñ.reliquit,sed mortuus est,ut s.ex quib. cau. ma. l. necnō.Vel ut uerius dicam,nō potest fieri hæc accusatio suspecti p procuratorem, quia causa quodāmodo est criminalis & infamis,& ad defendendum quandoque conceditur alicui habere pcuratorē, ut s.de procura.l.non solum.§.fi. Alij,quod hoc casu nō erat tutor ille,qui,erat in exilium datus & contutorem exponunt,id est tutorē, uel est forte uel mater,uel agnatus,cui parcitur in hæreditate impuberis,quam alias perderet,ut C. de admini.tuto.l fin.Accur.
Iurisperitos.ʒ CASVS. Si princeps uocet ad latus suum aliquos iurisperitos,ipsi habēt excusationē à tutela. Secūdo dicit. Titius in prouincia natus stabat Romæ, quæ est in Italia,& fuit datus a pretore Romæ,& à præside prouinciæ curator cuidam adulto.q habebat bona in Italia & prouīcia,& ipse p̄pria uoluntate suscepit,postea fuit electus curator uel tutor cuiusdā alterius,& postea ab ista ultima vult se excusare ea ratione q̄a habet curā adulti habētis bona i Italia & prouincia,& computabat illam curam pro duabus. Itē habet aliam curam,unde hæc ultima uidet̄ quarta, à qua sine dubio debēt excusari illi qui habent tres,ut s.eo.tria,certe prima cura non cōputatur nisi pro una,& ideo non excusat̄ ab ultima. Tertio dicit. Si aliquis habet immunitatem à tutelis, etiam fratris sui curationē suscipere non cogitur. Quarto dicit. Liberto meo impuberi dedi tutorem alium meum libertum,& non ualet datio:quia sum extraneus. unde prætor uult eum confirmare. certe ab hac confirmatione hęc

Aliàs, excepto q̄ in ius uocari iniussu prætoris nō debet.

lib. 2. de of.Procōs.

Libellū hic accipe pro scęsela supplicatoria, qua in significatione accipit in l. nec q̄cquā. §. ubi decretū. s. de off proconsul.

lib.singu. de excusationib.

Multa, p̄ter hoc excusationis priuilegiū ab codem Imp. Marco cōstituta refert Iulius Capitolin. i eius uita: quib. oi rei frumentariæ grauiter pruidit.

lib.5. Regular.

lib.5. Responsor.al. Paulus.

Mensores q̄ dicant.

Promouerit,Du.

Limitabis p hunc text.iuncta l.seq.tex.in l. si sine hærede. §.tutores duo.

lib.1. Institution.

lib 5. Responsor.

Facit hęc l.secūdum quod dicit hic Bart. in arg. q̄ officialis ad beneplacitū principis, dicitur perpetuus. de quo per Iaco. Rebuf. in l. curiales.C.d̄ de curio. li.x.

excusa-

Universidad de Deusto Biblioteca

excusationem libertus. Viuianus.
a ¶ Excusandos.} ut & C.eo.l.fin.& s̃.de mino.l.uerum.§.ex facto. & supra,eo.l.geometræ.Accur.
b ¶ Non haberet.} q.d.Nescimus quantum tenebit eum: nam sine licentia recedere non debet:ut C.de decu. l. si quis. & ita non curator sed tutor ei dabitur isto perpetuo excusato.
c ¶ Cum oriundus.} scilicet pupillus,
d ¶ Præsidis.} ideo de utroque, quia alter in alterius præsidatu non posset dare:ut no. s̃.eo.l.non solum. §. & qui in testamento. & facit supra, eod. l. propter.§.licet.
e ¶ Non uideri.} hoc prodest scire propter id quod habes supra,eod.l.iij.§. ampli⁹. Accur.
f ¶ Non uiderentur.} argu. contra infra, de milita. testa. si certarum.§.Iulianus.
ADDITIO. Dic quod ibi loquitur in milite, quia potest habere bona duplici iure: hic in pagano: in quo secus est secundũ Barto.hic.
g ¶ Fratris.} subaudi etiam sic in patre: ut infra, eod. l. amicissimos.u.fin. & facit C. eod.l.uoluntariè.secus in liberto:ut C.eo. l.libertos:
h ¶ Excusari.} si quã haberet excusationẽ. & facit s̃. de testa. tu.l. quæro.§.fin.& de confir.tut.l. iij.
i ¶ Ne decreto.} q.d.cum uentum fuerit ad decretum confirmationis: ante non est opus excusatione: ut C.de testa.tut.l. i, & infra,eo.l.Caius. & l.scire.§.hoc de his. Et no. hic quod ante confirmationem se excusat. & sic intellige dictam l.Caius.

pum assumptos optimi maximique principes nostri constituère excusandos[a]: quoniã circa latus eorum agerent, & honor delatus finem certi temporis ac loci non haberet[b].

¶ Qui unius pupilli susceperit tutelã habentis domicilium in alia prouincia, bona quoque in alia prouincia, non videbitur duas habere tutelas. hoc dicit.

¶ Cùm oriundus[c] ex prouincia, Romæ domicilium haberet, eiusdem curator decreto prḗsidis[d] ac prætoris constitutus, rerum administrationem vtrobique suscepit. Placuit eum duas curationes administrare non videri[e]: quia videlicet vnius duo patrimonia nõ viderentur[f].

¶ Qui habet excusationes à tutela, nõ cogitur subire tutelam fratris. Itẽ libertus põt se excusare, si habet excusationes: & si tutor detur à patrono in testamento. h.d.

¶ Qui priuilegio subnixus est, fratris[g] curationem suscipere nõ cogitur. ¶ Patronus impuberi liberto quosdam ex libertis tutores aut curatores testamẽto dedit. Quanuis eos idoneos esse cõstet: nihilominus iure publico poterunt excusari[h], ne decreto[i] confirmentur.

¶ Ex duabus tutelis testamentarijs vel datiuis tres tutelas habenti delatas ante excusationẽ, ex tribus vna finita, statim tenetur ad aliam, quæ loco tertiæ subrogatur. A quinta uerò q̃ loco quartḗ succedit, intra tempus legitimum excusatur: aliàs gestionis periculum sustinebit: postea verò ipsam retinet. Nicol. de Neap.

¶ Paulus. LEX XXXIIII.

SI is, qui tres tutelas administrabat, duobus pupillis[k] diuersis decretis tutor datus est, qui potuit excusari[l]: & prius quàm causas excusationis allegaret, vn⁹ ex pupillis, quorum iam tutelam administrarat, decessit: vbi[m] desiit ei competere excusatio. statim tenuit[n] eum prius decretum, qua si in locum tertiæ tutelæ quarta subroganda. nam ipso iure tutor est, & antè quã excusetur. Poterit ergo à tutela eius, qui nunc quarto loco[o] inuenitur, excusari: sed cùm non sit excusatus, necessariò subeundum est onus illius quoque tutelæ. Nec me mouet[p], quia dicat aliquis, hic nõ exigi an administretur[q] tutela. hoc enim eò pertinet[r], ne sit finita administratio. Cæterùm, si periculum sustineat cessationis[s], puto ei imputandam[t] eam quoque tutelam. Idem euenire potest[v], si duobus testamentis, cùm haberet tres tutelas, tutor datus est: vbi non apertarum tabularum tempus inspici debebit, si quæratur quæ prior delata sit tutela: sed aditæ hæreditatis[x], vel conditionis existentis. Illa quoque[y] erit differentia tutelarum, de quibus diximus[z], si tertia & quarta[a] sit delata, licet in quarta prius detentus sit[b]: quod huius, id est quartḗ, ex quo iussus[c]

† Libro 6. Quæstio.
† Totũ hoc q potuit excusari, i. q busdã exẽ. non hr. est tñ in P.F.
† Du. potuit ergo tutela. &c.
† Dua. hoc ne exigi.

sed ab alia sic. si autẽ dederunt eũ tutorẽ sub cõditione qualibet, tũc cuiuscunque cõditio prius uenit, ille uidetur prius eum d̃disse: & ab illa tutela nõ excusabit se, sed ab alia sic. Posuit ergo unã differẽtiã inter quartam tutelam, quæ effecta est tertia: & quintã q̃ effecta est quarta: quia a prima nõ habet excusationem, a secũda sic: ut dictũ ẽ: Est & alia differentia inter eas: quia si mihi habẽti duas tutelas delata sit tertia & quarta, periculum sustineo tertiæ ab illo tẽpore, quo sciui me datum tutorẽ: quartæ aũt sustineo periculum ex eo tempore ex quo iussus sum administrare. i. ex quo elapsum est tẽpus excusationis: quia in ea habebam excusationẽ, & excusationẽ prosecutus nõ fui. ¶ Eum qui.} Ego eram tutor trium pupillorũ separatum patrimoniũ habentiũ. uocatus fui ad quartã tutelam. antequam excusarem me à quarta, abstinui unum de trib⁹ pupillis priorib⁹ ab hæreditate patris, super qua eram ei tutor. certe non habeo excusationem à dicta quarta, qa uidet finita una de tribus, sed qñq; est qd non debeo deteneri in secunda tutela, nedum ĩ quarta ueluti si una tutela, quam administro, est nimis negotiosa. & hoc potest euenire in pluribus fratribus uel nõ fratribus cõmune patrimonium habẽtib⁹. licet em non cõputet p pluribus tutelis eorum tutela, põt tñ esse ita negotiosa, qd loco pluriũ tutelarũ est. si autem duo fratres diuisum patrimoniũ habeãt, & ego sim eorũ tutor, duas tutelas habere uideor. uñ si habeã aliã a quarta excusari possum. Vi.
k ¶ Duobus pupillis.} non commune patrimoniũ habẽtibus: & ita erãt duæ tutelḗ: alioqn esset una, ut j. ea. l. in fi.
l ¶ Administrarat.} s. antequam daretur duobus ultimis. Accur.
m ¶ Vbi.} id est postquam.
n ¶ Tenuit eum.} efficaciter, ita quod excusatio aliqua propter numerũ triũ tutelarum ei nõ subuenit modo: licet in principio subueniret excusatio, quia tenuit decretũ nominatiõis: licet nõ efficaciter. & hoc est quod subiicit, nam ipso iure &c. & facit j.eo. l. cũ ex oratiõe.
o ¶ Quarto loco.} prius autem erat in quinto.
p ¶ Nec mouet.} ad hæc. uel secundum Io. ad hoc.
q ¶ Administretur.} subaudi uel non, quia semper computaretur ĩ numero trium tutelarum, cum adhuc teneatur reddere rationem. hic ergo licet administrare non teneatur, tenetur tamẽ reddere rationẽ: ergo debet computari in numero trium tutelarum. sed nõ est ita: qa finita erat prima. & abinde nõ sustinet periculum cessationis. si autẽ non esset finita administratio, esset contra.
r ¶ Eò pertinet.} scilicet hoc considerare.
s ¶ Cessationis.} quia administratio non fit finita.
t ¶ Imputandam.} ad excusationem.
v ¶ Idem euenire potest.} quod s̃. dictum est.
x ¶ Hæreditatis.} ut s̃. de test. tu. l. tutores. & l. si nemo. & l. si hæreditatis. in prin. & l. tutor datus. in princ. & l. si quis sub condione. Ac.
y ¶ Illa quoque.} proponit & alium casum circa prædicta.
z ¶ Diximus.} s. duarum tutelarum delatarum diuersis temporib⁹.
a ¶ Tertia. & quarta.} alicui habẽti duas delata est tertia & quarta.
b ¶ Detentus sit.} quia non excusauit se intra tẽpora constituta: & sic forte iussus est administrare.
c ¶ Iussus.} id est, ex quo lapsum est tempus excusationis: quia in ea habebat excusationem, quam prosequi potuit: ut not. s̃. de admi. tut. l. quidam. §. ex quo. Accur.

SI is.} CASVS. Trium pupillorũ tutelas administrabã, postea fui datus tutor duobus aliis pupillis diuersis tẽporibus. unde poteram me excusare ab ultimis duabus tutelis. prius autẽ quam me excusarẽ sup eis, unus ex tribus pupillis prioribus decessit, & ita priores tutelæ nõ remanserũt nisi duæ. quæritur, utrũ habeã necesse subire unã de duabus ultimis tutelis, illã scilicet quæ fuit prior quã alia? Et dicitur q sic. & est ratio, quia illa tutela q̃ erat quarta ante mortem dicti pupilli, succedit loco tertiæ finitæ per pupilli mortẽ, sed à tertia nondum finita nõ poterã me excusare, ergo nec ab ea q̃ succedit in eius locũ. Itẽ est alia ratio: quia aliqs habet tres tutelas, & eligatur ad quartam: ipso iure est tutor in quarta: licet cõpetat ei ab ea excusatio, si est ipso iure tutor in quarta, & quarta cœpit esse tertia, antequã excusetur à dicta quarta. ergo nõ est dubiũ quod tenet eam quartã subire. Sed oppono ad prædicta. nonne solet dici q si habeo tres tutelas, habeo excusationẽ a quarta, etiã si non administrẽ unã de tribus prioribus? Certe sic. ergo & in nostro casu deo habere excusationẽ à quarta, quãuis nõ administrẽ unã de tribus priorib. Sed respõ. tua oppositio habet locũ qñ una de tribus prioribus, q̃ nõ administro, nõ est finita, & ita pertinet ad me periculũ, licet nõ administrẽ. in nostro autẽ casu finita erat, & ideo amplius ad me periculũ de futuro nõ pertinet: ut s̃. de suspec. tu. decreto. Quod autẽ dixi i eo tutore, cui à iudice sunt datæ duæ tutelæ tempore, quo habebat tres alias: idem dico in eo cui datæ sunt duæ ultimæ in testamẽto duorũ testatorũ, scilicet quod mortuo uno de tribus prioribus, pupillis, subrogetur tutela illius, cui prius datus est tutor in testamẽto. Sed quomodo possumus scire cui de ultimis pupillis duobus sit tutor datus? Respõ. aut testatores dederunt eũ tutorẽ purè, aut sub conditiõe. Primo casu debemus inspicere cuius testatoris sit prius adita hẽditas: & illius tutela prius uidebitur data. & sic ab ea nõ excusabit se tutor

Illius

a ¶ Ilius.} scilicet tertiæ.
b ¶ Ex quo datus.} i. ex quo scit se datum ut C. de admi. tut. l. & si scisses. i. non expectatis quinquaginta diebus, cum nullã haberet excusationem: ut planè no. s̃. de admi. tut. l. i. i prin. & l. ita autẽ. §. fi. & l. qui iussus. & l. tutor uel curator. & sic non est cõtra. C. eo. l. qui quinquaginta. Accursius.
c ¶ Eum.} quidam non habent hic. §. sed habent, & eum &c. sed melius. est cum. §.
d ¶ Qui pupillum.} & ita non habet nisi duas.
e ¶ Cæterum.} pro certe: uel dixi. à quarta excusandũ. Sed certe imo est à secunda quandoque, ut hic, & s̃. eo. l. non tantũ. & qñque nec á quarta: ut s̃. eo. l. spadonẽ. §. est autem. & insti. eo. §. item tria onera.
f ¶ Crediderit.} accipe ut pro pluribus cedat.
g ¶ Neque igitur.} facit s̃. l. tria. & l. diximus. §. fina.
h ¶ Consortes.} i. quibus idem patrimonium uel hẽreditas cõmuniter obuenit. nam sors etiã patrimonium significat. teste Sexto Pompeio festo. Aliàs legitur in text. Fratres & sorores. L.B.
NEsennius.} Hoc principium diuidas in tres partes. Primo ponitur thema: in quo thema teponit aliam quæstionem circa præmissum thema. Secunda ibi, Et quidem. Tertia ibi, Et an aliquid. Item secunda pars diuiditur in tres, partes, Secunda ibi, Mater. CASVS. Mater filio instituto dedit tutorem Titium, uel quidam extraneus uel pater filio emancipato, quæ dationes tutorum non ualent, & eidem tutoris legatum dederunt. ille tutor cũ confirmatur à prætore, & excusauit se: nunquid amittit legatum? Et certe sic, si ob hoc erat ei datũ, ut administraret. si autem alias datur⁹ esset testator, non amittit. & de hoc ponit unũ exẽplũ quod in l. proxi. corrigitur, dictum ergo fuit bonũ, sed non exẽplũ. Quid si dedit legatum Titio, & postea iudex dedit eum tutorẽ filiis meis, & ipse se excusauit, nũquid amittit legatũ? & certe nõ. Quid si non excusauit se, sed noluit administrare tutor in testamento datus, cui legatum fuit? certe adhuc amittit legatum. & idem est si sit remotus suspectus. hoc dicit usque ad l. amicissimos. Viuianus.
i ¶ Paulo salutem.} & quæstionem hanc.
k ¶ Confirmatus.} i. dũ deberet cõfirmari. uel. i. confirmãdum quia non ualuit datio: ut s̃. de cõfir. tut. l. i. & ij. & de testa. tute. l. pater.
l ¶ Datus.} id est, dandus. & hic casus soluitur. j. in l. ex his. Accur.

† Et sorores.
† Aliàs fratris.
† Libro 7. Quæstio.

est administrare: illius[a], ex quo datus[b] est piculũ sustinet. ¶ Eũ[c] qui pupillũ[d] bonis paternis abstinuerat, detinẽdũ in quarta tutela existimaui, quasi deposita illa. Cæterùm[e], putarem rectè facturum prḗtorem, si etiam vnam tutelam sufficere crediderit[f], si tam diffusa & negotiosa sit, vt pro pluribus cedat. Neque igitur[g] fratres† cõsortes[h] plurium loco habendi sunt neque non fratres, si idem patrimonium habent, & ratio administrationis pariter reddenda est. Ex diuerso, fratrum† diuiso patrimonio, duæ tutelæ sunt. Nõ enim (vt dixi) numerus pupillorum, sed difficultas rationum conficiendarum & reddendarum consideranda est.

¶ Qui tutor in testamẽto datus est, & ei legatũ est in eodẽ testamento, pdit legatũ, si non uult subire onus tutelḗ. Idẽ dicendũ est in testõ matris & extranei. hoc tñ locum habet si legatũ est tutori relictum ea contemplatione, ut tutelam subeat, aliàs secus. h.d. cum tribus legibus sequentib.

¶ Idem. LEX XXXV.

NEsennius Apollinaris Iulio Paulo salutem[i]. Mater filium suũ pupillũ, vel quiuis alius extraneus extraneum æquè pupillum scripsit hæredem, & Titio legatum dedit, eidemq; pupillo eũ tutorem adscripsit. Titius confirmatus[k] excusauit se à tutela. quæro, an legatum amittat? Et quid si testamento tutor non sit scriptus, legatũ tamen acceperit, datúsq;[l] à ptore tutor se excuset? an ḗquè repellendus sit à legato? & an aliquid intersit, si à patre vel emancipato pupillo tutor datus sit, vel puberi curator? Respondi, Qui[m] non iure datus sit, vel curator vel tutor à patre si confirmatus[n] à prætore excusationis beneficio vti malit: repellendus est à legato. idque & Scæuolæ nostro placuit. Nam & prætor, qui eum confirmat tutorem, defuncti sequitur iudicium[o]. Idem in matris[p] testamento dicendum est. ¶ Similis[q] est matri quiuis extraneus, qui pupillum hæredem instituit, eique & in tutore dando prospicere voluit, quales sunt alumni nostri. Rectè ergo placuit, eũ† qui recusat onus, quod testator reliquit, & ab eo qd petit, quódq; idẽ dedit[r], repelli debere. Nõ semper tamen existimo eũ, qui onus tutelḗ recusauit, repellẽdum à legato: sed ita demũ, si legatũ ei ideo adscriptũ appareat, quòd idem tutelã filiorum iniunxit: non quòd alioquin daturus esset, etiã sine tutela. idq; apparere poterit, si posueris testamento legatũ adscriptũ, codicillis verò posteà factis tutorem datum. in hoc enim legato potest dici nõ ideo ei relictum, quia eum[s] tutorem esse voluerit testator.

¶ Idem. LEX XXXVI.

SEd hḗc nimiũ scrupulosa sunt nec admittenda, nisi euidẽter pater expresserit velle se dare, ẽt si tutelã nõ administrauerit. Semper enim legatum aut antecedit, aut sequitur tutelam.

¶ Idem. LEX XXXVII.

EX his[t] apparet nõ esse his similem eũ quem prḗtor[v] tutorem dedit, cũ posset vti immunitate. hic enim nihil contra iudicium fecit testatoris. nam[x] quem ille non dedit tutorem, eum† voluisse tutelam filii administrare dicere non possumus.

¶ Idem. LEX XXXVIII.

QVid autem si se non excusauerit[y], sed administrare noluerit, † cõtendens quia cæteri[z] idonei essent? Et hic poterit cõueniri si ab illis res seruari non potuit[a]. Sed hoc[b] quḗrendũ nõ est, sed cõtumacia puniẽda est eius, qui quo dãmodo se excusauit. Multòmagis quis dicere debebit indignũ iudicio patris[c], qui vt suspectus † remouendus est[d] à tutela.

¶ Qui tutor datus est, & ei legatum est in testamento, posteà in eodem testamento substitutus est: licet repudiando onus tutelæ perdat legatum, non tamen perdit ius substitutionis. hoc dicit.

¶ Idem lib. 7. responsorum. LEX XXXIX.

AMicissimos†[e] quidem & fidelissimos parentes liberis tutores eligere solent: & ideò ad suscipiendum onus tutelæ etiam honore legati eos† prosequi. Sed

m ¶ Respondi. Qui.} subaudi ille. & rñ. ad proximum.
n ¶ Confirmatus.} id est, confirmandus. & facit ad hanc. l. & seqũtes quæ continuantur cum ista. s̃. de testa. tute. l. qui tutelam. in prin. & C. de legi. tut. l. ab administratione. & l. pe. & j. de iis qui. ut indig. l. v. §. amittere. & supra eod. l. legatarius. & l. tutor. §. primo. & infra. de legatis secũdo l. cum filius. §. non iure. & de legat. primo l. etiam.
o ¶ Iudicium.} & ideo quia quasi ipse defunctus perfectè dedisse uidetur.
p ¶ Idem in matris.} nunc respondet ad primam.
q ¶ Similis.} nũc ad secundam. nam de matre, & de extraneo, & de patre quæsiuit. Accursius.
r ¶ Dedit.} id est, reliquit: ut j. titu. i. l. i. in fin.
s ¶ Quia eum.} hoc corrigitur infra. l. proxi. quæ nunc continuatur.
t EX his.} quæ dixit in l. Nesennius. ibi, nã & prætor &c. & facit. j. de iis qui bus ut indig. l. i. §. ãmittere. Accursius.
v ¶ Prætor.} tantum non pater. Accursius.
x ¶ Nam.} non tenet contra iudicium. nam &c.
y QVid autem.} Non excusauerit. legatarius datus tutor à testatore. Accursius.
z ¶ Cæteri.} tutores secum dati. Accursius.
a ¶ Non potuit.} ut & C. de administr. tuto. l. & si scisset. unde uidebatur non esse à legato repellendus.
b ¶ Sed hoc.} scilicet quod potest conueniri in subsidium, non est quærendum: ut scilicet non admittatur ad legatum: imo pdit: ut subiicit.
c ¶ Iudicio patris.} scilicet legato relicto sibi in iudicio patris.
d ¶ Remouendus ẽ.} quia male gerit. aliàs remotus.
AMicissimos.} CASVS. Quendam amicum meum fidelissimum mihi, tutorem dedi filio meo, & ei legatum dedi. & si filius meus decederet, eum tutorem ei substitui. certè si excuset se ab eius tutela, nihilominus habebit hæreditatem ex substitione mortuo pupillo. Secundo dicit, Habebam tres filios Romæ: & ita excusationem habebam à tutelis propter eos: unus de his filiis erat adultus, & à me erat emancipatus. unde petiit me curatorem sibi dari: & ego excusabam me propter tres filios. certè nõn possum. Viuianus.
e ¶ Amicissimos.} patres enim solent dare fideles amicos tutores filiis suis, & etiam legata eis relinquunt.

† Du. q recusat id, q testtor relinquit, ab eo qd petit, qd idẽ dedit. &c.
† libro 23. Quæstio.
† Libro 7. Quæstio.
† Noluisse. Aug. lib. j. emenda. cap. 3.
† libro 23. Quæstio.
† In P. F. cõtẽtus q cæteri.
† Duæ. motus est. Al's 9.
† Hinc prḗclare Cic. i orat. p Roscio come. æquè perfidiosum & nepharium esse censet, fidẽ frãgere, q̃ continet uitam: & pupillũ fraudare, q in tutelam puenit: & sociũ fallere, qui se in negotio cõiunxit.
† Persequi. in P.F.

Substitu-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Substitutus.} in hæreditate. Accur.
b ¶ Suscepisset.} & si excuset se a tutela, q[uod] substitutio eu[m] nescat.
c ¶ Repellendum.} si excusat se a tutela.
d ¶ Summouendum.} eo quod excusat se à tutela, & sic remouetur à legato, sed non a substitutione: ut s. eo. l. tutor petitus. §. 1. Accur.
e ¶ Finiretur.} sic supra de vsufru. l. Titio. Accursius.
f ¶ Detur.} id est dari petatur. Accur.
g ¶ Vti possit.} id est se excusare: quia tres habet liberos Romæ. ut insti. eo. in princ. & est argu. l. ista, qd licet pater nanciscatur legitimam tutelā impuberis filij emancipati: ut insti. de legi. pa. tut. nō idem sit in cura. Arg. contra in aut. ut ij. qui pb. §. i. col. vi. uerū hic loquitur eo casu cum excusationem habeat iustam. unde uideretur cum alias uocari ad legitimam eius curam, sicut ad tutelam. Accursius.
h ¶ Tentauerit.} sic C. de lib. cau. l. cū affirmes. & j. de hęre. insti. l. quidam. §. penal.

† Du. hunc demum.
† Dua. premium q. dē.
† Als, vtendū sibi putauerit.

cùm proponatur is, de quo quæritur, in testamēto legatum meruisse, & item pupillo substitutus[a], nō est verisimile† tunc demū eū testatorē substituere voluisse, si & tutelam suscepisset[b]: & ideo eū, de quo queritur, à legato quidē, si adhuc viueret pupillus, repellendū[c] fuisse, à substitutione autem non esse submouēdum[d], cùm eo casu etiam suscepta tutela finiretur[e]. ¶ Lucius Titius ex trib. filiis incolumibus vnū habet emancipatū eius ætatis, vt curatores accipere debeat. Quero, si idē Tit. pater petēte eodē filio emācipato curator à p̄tore det[f], an iure publico vti possit[g], & nihilominus trium filiorum nomine vacationem postulare? Respōdi, † primùm quidē patri quod propter numerū liberorū ei competit, denegari non oportere: sed cū filio suo curator petatur, cōtra naturales stimulos facit, si tali excusatione vtendum esse tentauerit[h].

¶ Insertio falsę cāę reddit s[e]n[ten]tiam ipso iure nullā fauore minoris. h. d. Dynus. Vel al[ite]r: Si omittitur cā uera in pnunciatione, & inserit falsa, s[e]n[tenti]a non tenet, fauore minoris. h. d. Vel sic s[ecundu]m Ray. Decretū iudicis iniustum seu nullū, tutorē testamentariū nō excusat ab adm[in]istratione: tn̄ cessante errore excusatur, secus, si id per fraudem & malitiam omittitur. Nico. de Neapol.

QVi testamento.} CASVS. ego habebam tres filios in ciuitate Romana: & ita excusaria tutelis ppter eos: fui datus tutor cuidam pupillo. unde coram iudice proposui unam excusationem ueram, & aliam falsam: scilicet quod dictus pupillus habebat patruum, qui debebat esse suus tutor legitimus. unde ego esse non possum. Iudex autem motus illa falsa allegatione me absoluit. certe nihil ualet mihi illa absolutio, quāuis habuerim unam ueram excusationem filiorum: ut dictū est. ego autem credens ualere absolutionem, nihil administraui, nunquid teneor periculo cessationis? certe nō: si credens me absolutum propter meam ueram excusationem administrare cessaui: alias teneor. Vivian.

† lib. 2. Responsor.
† Gl. si in c. olim. de rescrip. inducit hanc l. in argu. q si in literis impetratis est inserta hæc clausula, si est ita, vel si præmissa vera sunt, quim impetrator tenetur omnia probare, licet alterum sufficeret.
Legitima tutela dati nā pcedit.

¶ Scæuola. † LEX XL.

QVi testamēto† tutor datus fuerat, adito prætore dixit se tres liberos[i] habere. adiecit p̄terea habēti[k] patruū legitimū tutorē, se vitiosè tutorem datum[l]. prætor ita decreuit: Si legitimum tutorem habēti tutor datus es[m], nō est tibi necessaria excusatio[n]. Quæro, cùm nemo patruus impuberi tutor esset, an nihilominus tutor remanserit? Respōdi, secundùm ea, quę proponerentur, quāuis iustā excusationis[o] causam haberet, non tamen excusatum esse, propter vitium pronunciationis[p]. Itē quæro[q], si acquieuisset sententię, an ob id, quod nō gessit tutelam, vtilis[r] actio in hūc dari debeat? Respōdi, si errore potiùs, quòd se pro iure trium liberorū, quod allegabat, excusatum crediderit, quàm malitia ab administratione cessasset, vtilem actionem † non dandam.

¶ Spatiū quinquaginta dierū ad pponendas ī iudicio excusationes, tutorib. et curatorib. est statutū, sed quatuor mēses continua die notationis et scientiæ ad instantiā finiendam: nisi psequentes ꝯdicant, aut scō aduersarij sint impediti. Nico. de Neapo.

¶ Paulus. LEX XLI.

QVinquaginta dierum[r] spatium tantummodò ad cōtestandas[s] excusationū causas pertinet. Peragēdo enim negotio, ex die nominationis[t] continui quatuor menses constituti sunt.

¶ Triphoninus. LEX XLII.

SI cùm ipse tutor datus constitueret vt proferret excusationem, mora contradictionis[u] impeditus est quò minus decreto liberaretur[x], excusationem rectè probari[y].

¶ Defectus uisus, auditus, sermonis ac intellectus, itē egestas intolerabilis ac ppetua, ualetudo etiā, suscepta tutelę excusationem tribuunt impedito. h. d. secundū Ray. Nicol. de Neapol.

¶ Paulus. † LEX XLIII.

POst susceptam tutelam cæcus[z], aut mutus, aut surdus, aut furiosus[a], aut valetudinarius[b] deponere tutelam potest. ¶ Paupertas[c], † quę operi & oneri tutelę impar est, solet tribuere vacationem.

i ¶ Tres liberos.} in ciuitate Romana: ut insti. eo. in prin. & hæc erit bona, & uera ratio.
k ¶ Habenti.} pupillo habenti. Hug.
l ¶ Datum.} hæc falsa & non bona in hoc casu. nā quia tutorem habentes non dat … potest a iudice, quia legitima pcedit datiuam: ut C. qui dant. tut. poss. l. si sororis. nisi in casu … s. de test. tu. l. si quis sub conditione. uidebatur allegatio hæc ualida: sed hic erat datus in testamento. & dic solenni uel etiam non solenni.
m ¶ Datus es.} tutor.
n ¶ Excusatio.} quia ipso iure nulla fit datio, agitur non habes necesse te excusare: ut C. qui da. tu. poss. l. si sororis. & supra, eod. l. sed si … opportet. §. hoc de his.
o ¶ Pronunciationis.} quia falsum de patruo allegauit. & sic nō tenet ipso iure: ut insti. eo. §. fi. Vel quia sub conditione falsa. si autem esset … tunc lata teneret: ut infra, quando appellan. sit. l. i. §. biduum.
p ¶ Item quæro.} dixit quod remanet tutor, sed an teneatur tutelæ si non gessit: distinguitur, ut subiicit, errore uel malitia.
q ¶ Vtilis.} quæ solet dari in eum, qui non gessit: ut supra de admi. tu. l. tutores. § in eum.
QVinquaginta.} CASVS. Quinquaginta} dies continui, de quibus dictum est s. eo. l. scire. §. quinquaginta. dantur ad proponendas coram iudice excusationes: sed ad perueniendū ad sententiam super excusatione dantur quattuor menses continui cōputandi à tempore, quo fuit nominatus. tutor ille, qui se excusat. Sz quid si g tutorem non remāsit quin daretur sententia super excusatione sua intra dictos quatuor menses continuos: sed stetit ppter morā aduersarij sui, qui ei condicebat, nunquid adhuc poterit dari? certe sic: & hoc dicit cum l. seq. Vi.
r ¶ Quinquaginta dierum.} hi currunt ex quo sciunt se tutores datos: et C. eod. l. quinquaginta. & conditio extitit, si sub conditione est datus, & adita sit hæreditas, si in testamento sit datus: ut inf. eod. l. pen. §. procedit. & facit j. de condi. & demon. l. si in diem.
s ¶ Contestandas.} id est protestandas & proponēdas coram iudice: ut s. eod. l. scire. §. oportet. nec enim est aduersarius forte qui resistat.
t ¶ Ex die nominationis.} sed si illi continue currunt ex die nominationis; & ponas eum scire post quatuor menses se tutorē: ergo prius, præscribitur cognitioni, quam propositioni. & sic proponetur, & non cognoscetur: sed sub. hic nominationis & cognitionis: secundum Azo. Alij dicunt ut non minus sit l. diebus. arg. §. co l. scire. §. aliud. Alij quod mero iure statim currat, sed postea restituatur ex clausula generali sup. qui. ex cau. ma. l. 1. in fin. Item not. hic speciale contra. l. properandum. & contra aut. qui semel. quæ est contra. C. quomodo & quando iudex.
v ¶ SI cum ipse.} Contradictionis. ut quia iudex dedit alteri parti dilationem maiorem quā sit quatuor mensium. Accur.
x ¶ Liberaretur.} intra quatuor menses. & est sic sup. de mino. l. inter. & C. de tempo. in integ. rest. l. petendæ. & arg C. de inoffi. test. l. contra maiores.
y ¶ Rectè probari.} etiam post quatuor menses, i. adhuc poterit se excusare ultra tempus statutum superiori.
POst susceptam.} CASVS. Si tutor est factus cæcus postea, bene potest eam deponere. & idem est de aliis morbis, qui hic nominantur. & idem est de paupertate maxima. Viuia.
z ¶ Cæcus.} utroque lumine, alias secus: ut C. e. l. fratres. Itē dic oīa quæ no. s. de aut. tuto. & cura. l. etiam si tutor. Item dic qd hic accidat. Item not. post susceptam: quia si a principio esset cæcus uel similis, si fuisset datus: ut s. de tute. & l. §. pen. & §. fi. & facit s. de aut. p. l. 1. tutor. & de postu. l. 1. §. casum.
a ¶ Furiosus.} hic est contra. s. eo. l. non solum. §. si q[ui]s ita ægrotus. & l. idem Vlpianus. §. furor. ubi nō deponit omnino, sed dat curator. Sol. hic perpetuo furiosus: ibi nō maxg. in ea. l. idē Vlpia. in prin. & j. eo. l. tutor petitus. §. fi & l. seq. Vel secundū alios hic deponit eo modo, ut detur curator. Item adde hic quod not. s. de mino. l. uerum. §. ex facto. Item facit instit. eo. § pen. & C. qui morbo. l. unica.
b ¶ Valetudinarius.} perpetua ualetudine. alias secus, ut supra, eo. l. sed in hoc in princ.
c ¶ Paupertas.} hic dic ut supra, eod. l. paupertas. & sup. eo. athletas. mediocritas.

† Halo hic negationē sustulit: habet tamen P. F. uid Aug. lib. 3. emēd. cap. 2.
† lib. 2. Sententia.
† lib. 15. Disputation.
† Du. Sic ipse institueret ut proferret. &c.
† lib. 2. Sententia.

Admini

ADministrantes.} CASVS. Licet sine literis imperatoris aliquis eius res administret, interim excusa. habet. & idem est in præfecto annonæ & vigilum. Item dicit quod illi qui sequuntur illos, qui reipub. causa proficiscuntur, à futuris tutelis interim excusantur, non à præteritis. Item dicit cum l. seq. quod illi qui excusantur ratione collegij & corporis in quo sunt, non possunt excusari à tutelis filiorum collegarum suorum: nisi hoc specialiter esset eis concessum: uel nisi essent filij eo legarum longinqui ultra centum miliaria à ciuitate, in qua fuit facta datio tutoris uel tutorū. Viuianus.
a ¶ Codicillos.} i. siue collatione dignitatis, quæ cōsueuit dari per codicillos: ut in stitu qui. mo. ius pa. po § filiusfamilias.
b ¶ Tēpore administrationis.} non ultra: ut s. e. l. Athletæ. §. gentium præsidatus.
c ¶ Præfecturam.} uel fisci: ut insti. eod. §. item diuus.
d ¶ Statutum numerum.} non aliter: ut j. e. l. in & s. e. l. si duas. §. minuere.
e ¶ Profecturis.} dum tamen iam se pręparauerint ad proficiscendum ut s. qui. ex cau. ma. l. qui. mittuntur. §. similiter. alioqn contra s. eo. l. propter magistratum. in princip. Azo.
f ¶ Non deponunt.} quia secus est in iis, qui reipub. causa absunt: ut insti. eo. § item qui reipub. & sic hoc argu. quod hic facit, falsificatur ibi, & in eo qui dignitatem senatoriā adipiscitur: ut s. eo. l. spadonem. § si autem quis. & in al. ii nota. s. eo. l. idem Vlpianus. §. sunt & alij. Accur.
g ¶ Excusantur.} ut s. eo. l. non tantum. §. eos & facit C. e. l. penul. & s. eo. l. non tantum. § eos qui.
h ¶ Specialiter.} ut pistorib. urbicis. ut j. eo. l. fina. §. i.
i ¶ Lanè.} Miliariū. sic s. eod. l. propter. §. licet.
LIbertus.} Licet libertus senatoris administret cu[ram] filiorum ipsius senatoris cum quodam alio eorum tutore, nō habet excusa. ab aliorum tutelis.
k ¶ Non excusatur.} nisi solus agat: ut C. eo. l. nemo senatorum. sed non inuenio nisi in ipso senatore: unde fortè aliud in filiis eorum. & libertis uxoris senatoris: ut s. e. l. spadonem. §. liberti. & infra l. proxi. in fi. & facit s. eo. l. libertum. per totum.
CVm ex oratione.} CASVS. Sicut ingenui habent excusa. à tutelis libertorum: ita libertus qui habet ius annulorum aureorum. unde & si ingenuus fit datus tutor liberto pupillo, q habet ius annulorum, nō habet excusationem. q d si ingenuus fuit tutor datus pupillo liberto, qui non habebat adhuc ius annulorum, & sic excusatus: postea dictus pupillus habuit ius annulorum: certè non habebit excusationem nunc. et ponit simile de eo, qui erat reuersus causa reipubli. sicq; habebat excusationem à tutelis intra annum missiōis: & durante illo anno fuit excusatus ab unius tutela, qui certe finito dicto āno poterit dari tutor eidē, à cuius tutela se excusauit. Vlt. no ponit aliam differentiā inter illum libertum, qui habet ius annulorum, & alium, qui non habet: quia si libertus non habens ius annulorum administret res domini sui, qui erat senator, excusatur ab aliorum. tute. non autem ille qui habet ius annulorum. Viuianus.
l ¶ Debeat.} ut s. eo. l. i. §. libertinus. & facit C. eodem, lege, excusationis.
m ¶ Impetrasset.} ut excusetur à tutela liberti. ingenuorum autem erit tutor.

¶ Hermogen. libro 2. iuris epitomar.

LEX XLIIII.

ADministrantes res principum, ex indulgentia eorum licet citra codicillos[a], à tutela item; à cura tempore administrationis[b] delata excusantur. Idēq; custoditur in iis, qui prefecturā[c] annone vel vigilum gerunt. ¶ Eorum, qui Reipublicæ causa absunt comites qui sunt intra statutum numerum[d], de tutela, quæ absentibus vel profecturis[e] delata est, excusantur: nam susceptam antea non deponunt[f].

¶ In collegio se[u] corpore licitè constituti excusant ab extraneorū tutela: filiorū nō nec collegarū tutores intra centesimū miliare cogunt esse: sed ulterius excusant, ubiq; uero sunt immunes, q speciali priuilegio sunt muniti. h. d. cū l. seq. Nic. de Nea.

¶ Qui corporis, itē qui collegij iure excusantur[g], a collegarum filiorumq; eorum tutela nō excusantur: exceptis iis, quib. hoc specialiter[h] tributum est.

¶ Paulus lib. Sing. de cog. LEX XLV.

PLanè vltra † centesimū miliarium[i] ab vrbe filiorum collegarum suorum tutelam suscipere non coguntur.

† In P. Fl. centesimū miliariū. sed ea lectio uitiosa vī.

¶ Hermogenianus lib. 2. iur. epitomarū.

LEX XLVI.

LIbertus Senatoris, filiorum eius tutelam administrans, aliis tutelis non excusatur[k].

¶ Ingenuus uel libertus iuris annulorum aureorū munitus excusare se pōt à tutela seu cura liberti: nisi etiā eodē iure sit tutus: illius etiā tutelā uel curam priùs excusatus suscipere compellit. Nic. de Neapol.

¶ Triphoninus libro 2. disputationum.

LEX XLVII.

CVm ex oratione diui Marci ingenuus libertino tutor datus excusari debeat[l]: eandem excusationem cōpetere etiā ei, qui ius annulorum impetrasset[m], Imperator noster cum diuo Seuero patre suo rescripsit[n]. Ergo si pupillo libertino habenti ius annulorū datus sit ingenuus tutor, vel curator, consequens est, vt excusatio eius ob hanc conditionum diuersitatem non debeat accipi. At si antè, quàm pupillus vel pubes minor annis xxv. ius annulorum acciperet, Lucius Titius ei tutor datus, vt ingenuus excusatus fuerit: post interpretatum beneficium denuo idē tutor curatórve dari poterit, exemplo eo, quo placuit, vt rescriptū est, eum, qui tempore quod intra annum erat, ex quo reipublicę causa abesse desierat, excusatus fuit, eo præterito ipsum suo[o] loco[p] dari posse.

¶ Libertus senatoris ipsius solus pcurator excusare potest se ab aliorum tutelis, nisi iure annu. aureorum à principe sit donatus. Nicol. de Neapol.

¶ Et quamuis † libertus qui senatori patrono procurat, excusationem ab aliorū tutela habeat: iste tamen, qui ius annulorum impetrauit[q], quia in ordinem ingenuorum transiit, tali excusatione uti non potest.

† Libertinus, Dua.

¶ Tutor testamētarius reipublicę cā absens, ueterē tutelā excusationis priuilegio circumscripto assumere tenet statim post reditū: administrationis prioris tpis conuentione cessāte: nisi in dispositione testatoris expressè fuerit absolutus: tunc à posterioris tēporis administratione, absentiæ priuilegio se excusat post hr̄ditatis aditionem seu euentum conditionis, quibus in testamento fuerat constitutus. Nico. de Neap.

¶ Idem libro 16. disputationum.

LEX XLVIII.

TItius filiis meis, quo ad reipublicæ causa nō aberit, tutor esto. gessit tutelam testamēto

n ¶ Rescripsit.} habet ergo pro ingenuo, ut uitet tutelam liberti. & sic est contra. s. eo. libertum. § sed & si ius. Solu. quo ad patronū & eius filios non habetur pro ingenuo: quia nō uitabit tutelā ut ibi sed quo ad extraneos sic: ut excusetur à tutela liberti: ut hic.
o ¶ Suo.} quasi ipse post annū loco sui detur: cum post annum non haberet excusationem.
p ¶ Loco.} sic s. eod. l. si is qui tres.
q ¶ Impetrauit.} & hic quo ad extraneorū tutelam habetur ut ingenuus: & nō ob. s. eo. l. libertum. § sed si is. Item priuilegiū illud retorquetur hic in suā lęsionem. nam et aliās excusaret se: ut hic, & C. eo. l. nec senatorū. & j. ad munici. l. libertus ij. rū. et hic amittit. et sic est contra. C. de leg. & cōst l. q. fauore. Sol. hic p patrono erat fauor, ut libertus excusaretur ab alio: non sibi liberto. & facit j. de iure au. an. l. i.
TItius.} CASVS. Ita dicit testator quidam: Titius tutor esto filiis meis donec reipu. causa nō aberit. Titius dictā tutelam gerere incępit, & post eā cœpit abesse causa republ. & posteà abesse desiit. nunc ipse uult excusari ad administratione, quasi sit ei noua delata tutela, dicēs ad minus intra annum à tēpore, quo reuersus sum, debeo excusari, sicut excusantur alij, qui abfuerunt causa reipu. ut s. l. proxi. §. exemplo. Itē & libros sufficientes ad excusationes acq sivi, donec ab eram causa reipu. certè non potest se excusare, quia una tutela est administratio, quam fecit ante absentiam, & illa quā fecit posteà. & quia una tutela ē: ergo non est si ita tutela quantum ad administrationem primam. & sic si potest agi contra eum tutelæ. ¶ Sed si ita.} Si ita scripserit testator. Titius tutor esto. & cū reipu. causa aberis, tutor ne esto: cum rdieris reipu. causa. tutor esto. In hoc casu certè bene excusabit ad administratione quæ debet fieri postquam reuersus est: q a in hoc casu ex ipso testamēto desiit tutor esse cū cępit abesse causa reipu. & hoc dicit j. sed hic ex ipso &c. repetit tamen qd definierat i primo casu ponendo priusquam ueniat ad solutionem secun. i. & hoc in ue. q a igitur & c. quos coniungas cum isto uer. si ita &c. & legas usque ad §. si, à prætore. & postea reuertaris ad §. procedit. ubi ita quærit. Ego dedi tutores filio meo in testamento ex die, uel sub conditione. nunquid habent se necesse excusare ante diem uel conditionem si nolint administrare: uel nunquid currunt eis quinquaginta dies, qui dantur ad proponendas excusationes? & certè non; nam nō sunt ante tutores, quam dies uenerit, uel conditio extiterit. & quando dati sunt purè, non sunt ante tutores quàm adita sit hæreditas illius, qui dedit eos tutores. ¶ Si à prætore.} Sicut tutores pupillorum & curatores adolescentium excusantur propter liberos: ut s. eod. l. ij. ita & curator datus mente capto, uel muto, uel uentri. ¶ Romæ.} Si aliquis detur

† Als 13.

Universidad de Deusto Biblioteca

tor Romæ, & habet tres filios, potest excusari, ut instit. eodem. in prin. quis autem uideatur Romæ datus, dicit plane hic. §.

¶ Si tanta. § Quamuis libertus nō habeat excusationē a tutela filiorum patroni: ut supra eo. l. libertum, tamen hic §. ponit unum casum in quo habet locum excusatio. Viuianus.

delatam: deinde reipublicæ causa abesse cœpit[a], & desiit[b]: an quasi noua tutela nunc delata, excusari debeat etiam ob absentiā[c] reipublicæ causa? an quia præcessit testamentū absentiam ob publicam causam, & est ab eo iam administrata tutela, nō oporteat eum excusari[d]? Quid si liberos intereà suscepit, aut aliā excusationem parauit[e]? Magis est, vt hęc vna tutela sit: & ideo nec excusationem ei cōpetere, nec agi tutelę[f] ob prius tempus posse. ¶ Sed si ita scriptū in testamento fuerit: Titius tutor esto[g]. cū reipublicæ causa, † aut ob aliam aberit, tutor ne esto. cū redierit, tutor esto. quid de excusatione aut ob absentiā reipublicæ causa, aut ob aliam, quæ pōst obuenerit, dici oporteat, videam*[h]. ¶ † Procedit autem & alia q̄stio: testamento tutores ex die vel sub conditione dati, an se excusare ante diem cōditionēmve necesse habeant: & in primis, an iam dies qnquaginta eis cedāt, intra quos necesse est causas excusationis exercere[i]? Sed verum est nō antè esse tutorem, quā dies venerit: nam nec ante, quàm adita[k] sit hæreditas. Quia igitur[l] ex eodem testamēto iam gestā fuit tutela, & quia excusatus est aliàs abfuturus reipublicę cā, reuersus cōtinuò † hæret tutelis antè susceptis, etiā intra annum. Sed hic[m] ex ipso testamēto † desiit esse tutor: & ideo ex secunda tutela excusare se potest.

¶ *Curator datus à iudice mēte capto, muto, seu uētri, se excusare pōt pp̄ter legitimum numerū liberorum. Nico. de Neap.*

¶ Si à prętore detur curator mente capto, aut muto, siue ventri, excusatur iure[n] liberorum[o]. ¶ Romę datos tutores eos tantū accipere debemus, q vel à præfecto vrbi, vel à prætore, † vel testamento Romæ confecto, vel in cōtinentibus[p] ædificiis dati sunt.

¶ *Libertus aduersa ualetudine corporis seu mentis super propriis negotiis legitimè impeditus, à tutela patroni eiusque liberorum de iure communi se poterit excusare. Nicol. de Neapol.*

a ¶ Cœpit. § et sic se excusauit, ut insti. eod. §. item qui reipu. & j. statim dicet.
b ¶ Et desiit. § abesse reipub. causa, quia est reuersus.
c ¶ Ob absentiam. § per annū ad min⁹, uel etiam plus, secundum distinctionem temporis quo abfuit: ut j. eo. l. non solùm. in princi. & l. sed & milites. §. quandoque.
d ¶ Excusare. § sed statim reassumere teneat: ut in ueteribus tutelis contingit: ut s. eod. l. si solum. §. annus. & §. quas denique.
e ¶ Parauit. § q. d. nunquid proficit quasi ad nouam uocetur, an uero non, quasi ad antiquam redeat? & soluit magis est &c.
f ¶ Tutelæ. § sic sup. titu. i. l. tutor. quod si q. s. Sed contra. j. de tute. & ra. distra. l. si tutor. in prin. & s. tit. i. l. tutor. §. si quis ab futurus. ubi dicit agi. Solu. ibi utilem concedit. hic directam negat. Vel secundum H. illæ intelliguntur secundum distinctionem huius §. & seq. sed si ita &c.
g ¶ Tutor esto. § sic enim ex die & ad diem dari potest in testamēto, non aliàs: ut instit. de satisda. tutor circa princi. & s. de testa. tute. l. si tutor datus. §. i.
h ¶ Videamus. § Solu. erit infra. ibi, q hic ex ipso.
i ¶ Exercere. § id est contestari, ut s. eod. l. quinquagiata.
k ¶ Adita. § ut s. de testa. tute. l. si nemo.
l ¶ Quia igitur. § nunc redit ad principium legis.
m ¶ Sed hic. § nunc soluit. quod quæsiuit. s. ibi, sed si ita scriptū in testamento &c.
n ¶ Iure. § id est excusat ac si habeat liberos tres Romę, quatuor in Italia, quinq; in prouinciis: ut subiicit etiam in alia gl.
o ¶ Liberorū. § secūdum distinctionem instit. eo. in princip. tres. Romę, quatuor in Italia, quinque in prouinciis.
p ¶ Vel in continentibus. § ædificiis scilicet. & sic apparet quod latius patet Romæ uocabulum, quam urbis, quia illa muris finitur, uel clauditur, uel terminatur: ut infra de uerborum significat. l. ij. & l. in continentibus.
q ¶ Succurrendum. § uel succumbendum.
r ¶ Obiri. § id est fieri uel exerceri.
s ¶ Non possit nisi cū incommodo. § i. qđ si iniungatur, accedit icōmodo pupilli & c. aliàs, obiri nō potest cum icōmodo &c. hoc sensu.

† Aut ob aliam, non sunt apud Dua.
† Pręcedit, in P.F.
† Cohære.
† Du. desierit.
† Marcus Imperator primus constituit prętorē q tutores daret: cū à Cōsulibus āte darent, ut diligentius de tutorib. tractaret. author Capitolinus in eius uita.

quod tutelæ munus cum incommodo pupilli à liberto obiri nō pōt.

Qvi in collegio. § CASVS. Quidam erant pistores electi ut facerent fortę panē pro militibus: & erant certi numero. certe isti debēt excusari à tu. aliorū hominū: nō aūt à tutela filiorum sociorum suorū, nisi sint vrbici pistores: q̄a tūc ab omnibus excusant. Itē scias q aliquis potest se excusare à tut. ea ratione q domiciliū nō habet in eadē ciuitate in qua tutor datus est a testatore. Viuian.

¶ Si tanta corporis, aut mētis valetudine ab agēdis rebus libertus prohibeatur, vt ne suis quidem negotiis sufficiat, necessitati erit † succurrendū[q], ne impossibile ei iniungatur tutelæ munus quod obiri[r] à liberto non possit, † nisi cum incōmodo[s] pupilli, & aduersus vtilitatem eius.

¶ *Pistores in collegio in legitimo numero constituti, pistoriā p seipsos exercentes, à tutelis & curis et collegarū excusant. urbici excusari possūt, si i loco ubi dati sunt domiciliū non habent. Nicol. de Neapol.*

¶ Papinianus. † LEX XLIX.

Qvi in collegio pistorum[t] sunt, à tutelis[v] excusantur: si modò per semet[x] pistrinū exerceant. Sed nō alios puto excusandos, quàm qui intra numerum[y] sunt. Vrbici[z] autē pistores à collegarum quoque filiorum tutelis excusantur[a]. Sed & hoc genus excusationis est, si quis se dicat ibi domicilium non habere[b], vbi ad tutelam datus est. idq; imperator noster Antoninus cū diuo patre suo significauit.

Vbi pupillus educari vel morari debeat, & de alimentis ei præstandis.

TITVLVS II.

¶ *Pupillus educari ac morari dēt apud uirum idoneū, eius ppinquis psentib. ex persona, conditione & tpe prætoris arbitrio eligendum exclusio ipsius substituto: licet in testamēto paterno expressē ɔ̄trium cauerit. h. d. Roy. secundū Nicol. de Neapo.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

Solet prætor frequentissimè adiri[c], vt cōstituat vbi filii vel alantur vel morētur, non tātùm in posthumis, verū omnino in pueris[d]. Et solet expsona[e], & ex conditione[f] & ex tempore[g] statuere vbi potius alendus sit. Et nonnunquā à voluntate pr̄is recedit[h] prætor. Deniq; cū quidā testamento suo cauisset, vt filius apud substitutū educaretur, imperator Seuerus rescripsit, prętorem æstimare debere pręsentibus cęteris ꝓpinquis

t ¶ Qui in collegio pistorum. § hoc est licitum collegium: ut s. q cuiusque uniuersi. l. i. §. i. & sic habere potest priuilegiū, ut no. s. eo. l. non tantū. §. non oīa,
v ¶ Tutelis. § alias tutela.
x ¶ Per semet. § Not. q per semetipsum nō uidet facer, q per aliū facit, Arg. contra s. de admi. tuto. l. ita autem. §. gessisse. l. tres tutores. § non solum.
y ¶ Numerum. § non aliter: ut hic, & s. eo. l. si duas. §. mittere.
z ¶ Vrbici. § s. eo. l. administrantes.
a ¶ Excusantur. § cūm determinatione quę subiicitur, sed hoc genus &c.
b ¶ Non habere. § facit s. eo. l. illud usitatū & l. sed in hoc. §. sunt & alij. & l. non tantum §. fi. Sed argu. contra s. de iudi. l. hæres absens. § i. ubi in alia terra gessit quis tutelam. Sed dic q noluit se excusare ibi, hic sic.

¶ VBI PVPILLus educari uel morari debeat; & de alimentis ei præstandis.

Solet. § CASVS. Titius decessit relictis filiis pupillis natis uel nascituris certe prætor debet statuere ubi pueri isti morent & alant. & si testator dixit apud quē morentur & educentur, non semp sequit eius uoluntatem prętor. et de hoc ponit exēplum. Quid si ille apud quē vult prætor pueros morari, recuset nunquid cogit eum? Et certe sic causatiue: quia si aliquid est ei ob hoc in testamento relictum, denegabitur ei eius petitio. Viuianus.
c ¶ Adiri. § a matre uel agnatis pupilli uel substi. uel à quocunque.
d ¶ In pueris. § scilicet generaliter.
e ¶ Ex persona § ut non apud eum, qui insidiaretur pudicitiæ eius: ut j. eo. l. penult.
f ¶ Ex conditione. § cum distinctione ut agnatus, uel cognatus, uel non, uel uilis persona, & male morigerata.
g ¶ Et ex tempore. § ut consideretur si sit minor triennio, & tunc sit apud matrem, ut C. de pa. pote. l. pe Item an eo tēpore illo esset pupillo successurus, ut j. l. proxi. & C. eo. l. fin fi.
h ¶ Recedit. § hoc dic ut j. l. p̄oxi. in fi. nota.

Suspi-

† Subcumbendum, in P.F.
† Pistorum collegium licitum est.
† Nisi, non est apd Du.
† Al. Paulus li. sing. de Cognitionib.
† lib. 34. ad edict. alias Iulianus.
Infans minor triennio apd matrem educetur.

a ¶ Suspicione. § quia eum occideret propter substitutiam. sic C. e. l. in fi. & de nu. l. uidua
b ¶ Coacturum § licet prætor non promittat se coacturum denegantem alimentare, interdum tamē hoc facit, ut subiicit ij ittamē &c.
c ¶ Id facere ut C. eo l. i. §. i.
d ¶ Actiones. § i. relictū exemplo tutorū, ut subiicit. uel ex tutela, ut subiicit & s. tit. i. l. tutor petitus. §. quærem ne randi.
e ¶ Relictum § ut alimenta pręstet.
f ¶ Non denegabitur. § ut s. ti. i. l. Nesennius. in fi. & l. seq. et s. de test tute. l. tutelam.

liberorum. Id enim agere prætorē oportet, vt sine vlla maligna suspicione[a] alatur partus & educetur.

¶ *Liberti parentes cognati vel pupillorū affines educationē pssē suscipere à ptore cogunt. extranei uerò excusant ab hoc onere: sed priuant legatis ac hæreditate in testamēto pr̄is pupilli sibi relictis: nisi aliàs fuerat relictū. h. d. Roy. sc̄ūn Nic. d Nea.*

¶ Quamuis autem prętor † recusantem apud se educari, non polliceatur se coacturum[b]: attamen quæstionis est, an debeat etiam inuitum cogere, vtputà libertū, parentem, vel quem alium de affinibus, cognatis ve? & magis est, vt interdum debeat id facere[c]. Certè nō malè dicetur, si legatarius vel hæres educationem recuset testamento sibi iniunctam: denegari ei actiones[d] debere, exēplo tutoris testamento dati. Quod ita demū placuit, si idcirco sit relictum[e]. Cęterùm si esset relicturus, etiā si educationem recusaturum sciret, non denegabitur[f] ei actio. & ita diuus Seuerus sępissime statuit.

¶ *Tutor à pupillo tutelæ actione conuentus sumptus in alimētis ac disciplinis eius factos ab illo secundū uires facultatis eius sibi poterit reputare: non ultrà, etiam si moderata taxatio facta fuerit in testamēto, uel à prætore. Nicol. de Neap.*

¶ Idem lib. 36. ad edictum. LEX II.

Officio[g] iudicis qui tutelę[h] cognoscit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere[i]: vtputà si dicat se impēdisse in alimenta pupilli vel disciplinam. Modus autem, si quidem prætor arbitratus est, is seruari debet, quem prætor statuit. Si verò prætor non est aditus, pro modo facultatum[k] pupilli debet arbitrio iudicis æstimari. nec enim permittendum est tutori tantum reputare, quantum dedit, si plus æquo dederit. Hoc amplius, etsi prætor modū alimentis statuit[l], veruntamen vltra vires facultatum est, quod decretum[m] est, nec suggessit[n] prætori de statu facultatum, non debet ratio haberi alimentorum omnium[o]: quia si suggessisset, aut diminuerentur iam decreta, aut non tāta decernerentur. Sed si pater statuit alimenta liberis, quos hęredes scripserit, ea præstando tutor reputare poterit: nisi fortè vltra vires[p] facultatum statuerit. tunc enim imputabitur ei[q], cur non adito prætore

Officio. § CASVS. Finita tutela agit pupillus contra tutorē quō iā. Act. tut. tutor vult ei reputare ea quę impēdit in alimenta pupilli uel disciplinā. certe benè potest, si nō expēdit ultra modū. ille ergo modus debet seruari in dictis expēsis p tutorē, q cōstitutus est à prætore ob hoc adito per tutorē. si autē nō constituit prętor, debet facer tutor expēsas secūdū facultates pupilli. & illas ei reputabit, & non aliàs. Quid si prætor ut pater pupilli decreuit ultra facultates expensas? non debet eas seruare tutor. Cōpetit ergo prętori ius alimentorum cōstituēdorum pupillo. qualiter autē circa hoc se habere debeat prætor, dicit. l. sequens. Viuianus.
g ¶ Officio iudicis. § superior l. dixit ubi: nūc ex cuius bonis.
h ¶ Tutelæ. § id est super act. tutelæ.
i ¶ Admittere. § His modis, qui sequuntur.
k ¶ Pro modo facultatum. § Nota. pro modo facultatum sunt faciēdi sumpt⁹, ut hic & s. l. proxi. & s. de admi. tut. l. cum plures. §. cùm tutor. et. s. de relig. l. si quis sepulchrū. § sumpt⁹. et in aut. ut determinatus sit numerus clericorum. in princi. colla. i.
l ¶ Statuit. § ut C. de ali. pu præs. l. fi. et s. de neg. ge. l. Nesenni⁹ §. i.
m ¶ Decretum. § id est factum à prætore siue ordinatum.
n ¶ Suggessit. § scilicet tutor, uel pupillus.
o ¶ Omnium. § subaudi eius quod decretum est &c.
p ¶ Vltra uires. § uolūtas patris testātis non semper seruanda est: ut quando ultra uires in testamento decreuit alimenta præstanda. ut hic, & sup. l. proxi. §. i. & j. de ann. leg. l. quintus. & s. de admi. tut. l. quidam dece-

† Ex causa prætor aliquando à voluntate pr̄is recedit & facit gl. ij. i pri. in ca. olim extra de arbi.
Sumptus ꝓ modo facultatū faciēdi sunt.
Voluntas vltima patris nō semper sequenda est.

dens. § Papinianus & s. de relig. l. at si quis. §. equum. & s. de testa. tu. l. pater. & de confir. tu. l. utilitatem & s. de ope. li. l. cerdonem. & C. ad trebel. l. iubemus. circa princip. & C. arbi. tut. l. i. Sed argu. contra C. de in ter. ma. l. si patri. ADDITIO. Dic q illud in matrimonio, in quo uoluntas patris debet seruari, ut C. de nup. l. si ut proponis. & s. de sta. ho. l. Paulus. aliàs incipit, cum qui. secundum. Bartol. hic.

desiderarit alimenta minui.

¶ Idem libro i. de omnib. Tribun.

LEX III.

Ivs alimentorum[r] decernendorum pupillis prætori competit: vt ipse moderetur quā summam tutores vel curatores ad alimenta pupillis vel adolescētibus præstare debeant. Modum autem patrimonij spectare debet[s] cùm alimēta decernit, & statuere tàm moderatè, vt non vniuersum reditum[t] patrimonij in alimenta decernat, sed semper sic, vt aliquid ex reditu supersit. Ante oculos in decernendo habere debet, etiam mancipia, quæ pupillis deseruiūt & mercedes[v] pupillorum, & vestem, & tectū pupilli: ætatem etiā contemplari, in qua cōstitutus est is, cui alimenta decernunt. In amplis tamen patrimoniis positis, nō cumulus patrimonii, sed quod exhibitioni frugaliter sufficit, modum alimentis dabit.

¶ Sed si nō cōstat quis modus facultatum sit, inter tutorem, & eū, qui[x] alimenta decerni desiderat, suscipere debet cognitionem[y], nec temerè alimēta decernere, ne in alterutram partem delinquat. Priùs tamen exigere debet, vt ꝓfiteatur tutor[z] quæ sit penes se summa, & cōminari[†] grauiores se ei vsuras[a] infligere eius, quod suprà professionem apud eū fuerit deprehensum. † Itē ad institutionem quoque pupillorum, vel adolescentium, item pupillarum, vel earum quæ intra vicesimū annum constitutæ sunt, solet decernere respectu facultatum & ætatis eorum, qui[†] instituuntur.

¶ *Tutor pupillos euentes de suo alere non tenet: & si post alimentorum decretū ad inopiam sint deducti, debent alimenta decreta minui, si uerò ad pinguiorem fortunam peruenerint, sunt augenda. Nico. de Neapol.*

¶ Sed si egeni sint pupilli, de suo eos alere tutor nō compellitur[b]. Et si fortè post decreta alimenta ad egestatem fuerit pupillus perductus, diminui debent quæ decreta[c] sunt: quemadmodum solent augeri,[d] si quid patrimonio accesserit.

¶ Iulianus libro 21. Digestorum.

LEX IIII.

Qvi filium hæredem instituerat, filiæ dotis nomine cùm in familia nupsisset, ducenta

q ¶ Ei. § tutori.
r Ivs alimentorū. § s. l. i. in princi. & C. de alimen. pup. pręs. l. fi. & j. titu. i. l. i. §. si & si seruis.
s ¶ Debet.] s. prætor etiam mancipia: quod est j. & hoc dico in decernēdo. s. alimenta pupillo, & pro illius mācipiis quæ pupillo deseruiunt, et etiā mercedes illorū seruorū, & etiā pupillorū uestem et tectū. uel aliter etiā mercedes pupillorum, scilicet ꝓ magistris illorum pupillorū. et etiam uestem & tectum.
t ¶ Reditum. § Nota. § bonum, q non debet quis omnes fructus, quos ex suis possessionibus uel aliunde habet, expēdere, sed semper ita facere, ut ex reditu aliquid supersit ut s. l. i. in princ. & C. de alimen. pu. præs l. fin. & j. titu. i. l. i. §. sed & si seruis.
v ¶ Mercedes. § dandas nonquantas minimas potest: ut s. de adm. tuto. l. cū plures. §. cum tutor. Accursius.
x ¶ Et eum qui. § quicunque ille sit: ut s. l. i. in prin.
y ¶ Cognitionem. § inquirendo quantum habet in bonis pupilli uel adultus. Accur.
z ¶ Tutor. § alias author, id est tutor.
a ¶ Ei usuras. § sic s. de administra. tut. l. tutor qui. §. idem solent. ubi si negat tutor se habere pecuniā ad alendum pupillum, cū in ueritate habeat, tenetur ad centesimas usuras.
b ¶ Non compellitur.] sic s. de administra tut. l. à tutoribus. in fina.
c ¶ Decreta. § id est ordinata.
d ¶ Augeri. § sic j. de leg. iij. l. si. §. fina.

Qvi filium. § CASVS. Filium meum hæredem institui, & filiæ meæ cc. legaui cùm nupserit: & filio & filiæ tutorem dedi Semproniū. iste tutor dedit alimenta filiæ sine iussu magistratus, siue non. finita tute. filius uult dicta alimenta sorori suæ præstita repetere à tutore. certe non potest si filia nō habebat unde

Sumptus ita faciēdi sunt vt aliquid super sit.
Du. grauiores ei usuras infligi ei⁹, &c.
Du. Idē ad instructionem.
Du. instruuntur.

Universidad de Deusto Biblioteca

unde se aleret. & quòd dixi in alimentis, idem est in aliis sorori pupilli necessariis. Viuianus.
a ¶ Legaret.} & exhæredauit eam, uel instituit saltem in aliquo. alias non ualeret testamentum: ut institu. de exhæred. liber. in prin.
b ¶ Prætereà.} scilicet plus ei legauit.
c ¶ Instituerentur.} sic forte erat olim moris mulieres legere grammaticem. Accur.
d ¶ Possit. pupillus a tutore suo dicendo, reddas mihi quod expendisti de meo in alimenta sororis meæ.
e ¶ Instituerit. } id est institui fecerit. Et not. quòd iussus iudicis facit quòd istæ expensę non repetantur, uel expensæ paruitas facit, uel antiquitas. Itē quòd mulieres possint addiscere grāmaticā, defenditur hac lege, ut isti sumptus non repetantur.
f ¶ Hoc aliter. } id est aliunde non poterat ali. uel hoc, id est scientia literalis non poterat sine magistris addisci, ut & C. de ali. pu. præst. l. fina. Et not. hic argu. quod frater tenetur alere fratrem inopem, ut nota. C. de alen. li. l. pen. & facit infrà titul. i. l. i. §. sed nonnullos. et supra de admini. tut. l. cùm plures. §. tutor.
S I disceptetur. } S C A S V S. Sicut dictum est supra in l. j. prætor debet causa cognita statuere ubi pupillus morari debeat, uel educari. & certè non debet permittere prætor ut pupillus uel pupilla stet apud talem, qui insidietur pudicitiæ eius.
g ¶ Præsidem. } sup. l. i. in princip. & C. eo. l. i.
h ¶ Impuberis.} maris uel fœminę quod esset. si ad impudicam uitam eos induceret.
S I absens. } C A S V S. Tutore absente pupillus coram prætore petit sibi constitui alimenta: nunquid expectari tutor debet? Et certè non, imo debent pupillo cōstitui alimenta etiam eo absente. & plus debet facere prætor, quia debet inspicere si hic tutor est in nimia negligentia & cessatione circa administrationem, quia tunc debet vocare amicos & affines tutoris: & si tutor non erit coniunctus pupillo, debet eum remouere, & alium loco suo dare. & cum subrogato constituere alimenta pupillo. Si autem sit pupillo coniunctus, nō debet eum remouere, sed curatorem ei adiungere, & cum illo curatore alimenta constituere. si autem necessario absit tutor, tunc solummodò ad hoc datur pupil. curator, ut cum eius authoritate alimenta ei constituantur. Viuianus.
i ¶ Amicis. } Nota uocandos amicos absentis, cum aliquid dēt fieri in eius præiudicium. sic §. ex qui. cau. maio. l. ergo.
k ¶ Constituetur. } Curator. & est arg. ad l. istam §. de suspec. tut. l. iij. §. tutor qui. & l. impuberibus. §. fin. Item no. quod prima lex huius titu. & l. penul. respiciunt primam partem rubricę, scilicet ubi morari & educari debeat pupillus. Aliæ leges respiciunt ultimam, scilicet de alimentis pupillo præstandis. istud semper teneas, quod si est minor triennio, apud matrem, si uiuit, est nutriendus, & ab ea alendus, ut C. de pat. po. l. pen. Item no. q titulus iste loquitur cum mortuo patre tractatur ubi educari debeat & morari: & à quo ali. & quantum alimentorum nomine præstari, & ex cuius bonis. Itē not. cum dici pupillum, qui est impubes, & est sui iuris morte patris uel emancipatione, ut j. de uerb. sig. l. pupillus. in prin. Si autem pater vi-

Mulieres olim grammaticā legebant.

† Dua. cis.

† Bart. dicit q licet iste textus dicat q mulieres non possint postulare: nō tamen negat q possint grāmaticā hodie addiscere: quod est ꝯ illud uulgare dictum: q infans nutritus uino, & mulier discēs latinè loq. uix perueniēt ad bonū finem. Inopē fratrē frater alere tenetur.

† lib. 3. de off. pconf.

† Cócor. c. cū gl. extrā de spons. & matri. ubi, pcepit mulierem collocari i loco tuto, & honesto.

legauerat a, nec quicquam aliud prætereà b: & tutorē † ei Sempronium dedit. is à cognatis & ꝓpinquis pupillæ perductus ad magistratum, iussus est alimenta pupillæ, & mercedes, vt liberalibus artibus instituerentur c, pupillæ nomine perceptoribus dare. pubes factus pupillus, puberi iam factæ sorori suæ ducenta legati causa soluit. Quæsitum est, an tutelæ iudicio consequi possit d, quod in alimenta pupillæ, & mercedes à tutore ex tutela præstitum sit? Respondi, Existimo, & si citra magistratuum decretum tutor sororem pupilli sui aluerit, & liberalibus artibus † instituerit e, cùm hoc aliter f ei contingere nō posset, nihil eo nomine tutelæ iudicio pupillo aut substitutis pupilli præstari debere.

¶ Controuersia de alendo pupillo, præsidis iudicio est dirimēda: illis exclusis quos foret uerisimile eis facere præiudicium. hoc dicit secundum Ray.

¶ Vlpianus. † LEX V.

SI disceptetur vbi morari vel educari pupillum oporteat, causa cognita id præsidem g statuere oportebit. In causæ cognitione vitādi sunt, † qui pudicitiæ impuberis h possunt insidiari.

¶ Tutor absens uolūtariè cōtumax in alēdo pupillū, hoc in iudicio requirentib. amicis uel cognatis eius, uel suspectus cā cognita remouebit à prætore: uel eidē tutor gñalis & ppetuus ab ipso adiunget. necessariò uerò absens idoneus in offō retinetur speciali curatore ad ꝑstatiōnē alimentorū duntaxat sibi adiuncto, secundùm Ray.

¶ Triphoninus lib. 14. disputa. LEX VI.

nit, ubi tunc debeat morari & educari, & ex cuius bonis, habes, C. di tuor. fac. apud quem l. l. i & aut. ibi posita, quæ est uc l. ma. & autæ. §. illud. colla. viij. Accursius.
l ¶ Pupilli. } Nota non dicit tutoris: ut §. eo. l. ius. §. sed si egeni. Et secundum hoc etiam intellige l. illam impuberibus. §. titul. ij. q licet mittatur in bon. poss. scilicet tutoris, alitur tū de suo, ut hic dicit.

Pupillus quis dicat.

SI absens sit tutor, & alimenta pupillus desideret, si quidem negligētia & nimia cessatio in administratione tutori obiiciatur, quæ etiam ex hoc arguatur, q per absentiā eius deserta derelictaq; sint pupilli negotia, aduocatis affinibus atque amicis i tutoris prætor edicto proposito, causa cognita, etiam absente tutore, vel remouēdum eum qui dignus tali nota videbitur, decernet, vel adiungendum curatorem: † & qui ita datus erit, expediet alimēta pupillo. Si verò necessaria absentia tutoris & improuisa acciderit, fortè quòd subitò ad cognitionem principalem profectus nec rei suæ prouidere, nec cōsulere pupillo potuerit, & speretur redire: & idoneus sit tutor, nec expediat alium adiūgi, & pupillus alimenta de re sua postulet, rectè constituetur k ad hoc solum, vt ex re pupilli l alimenta expediat.

De tutelis † & rationibus distrahendis †, & vtili curationis causa actione.

TITVLVS III.

¶ Tutor pupillo actione tutelę directa de gestis ac neglectis p dolū seu culpā leuem, ac de authoritate sibi præstita in donando causa mortis seu inter uiuos tenet reddere ratione: licet talis donatio sit eidē tanq testamenti factio interdicta. Nic. de Nea.

¶ VLpianus lib. 36. ad edic. LEX I.

DE omnibus quæ tutor fecit, cùm facere nō deberet, item de

¶ DE TVTELis & rónib. distrahēdis. ¶ *De tribus actiōib⁹ tractat hic tit. prīo de actio. tut. directa q̄do nascit: & quidē finita tutela: ut j. e. l. nisi. & qd i ea ueniat, dicit hic tit. sed de ꝯria actione tut. tractat. j. tit. i. Secundo dicit hic tit. de quadā alia actione, quæ dicit actio de rōnibus distrahendis: ut j. eo. l. i. §. distrahēdis. & dat cōtra tutorem pro ijs. q sibi reliquit in duplū. ut j. l. ij. i si. tertio de actiōe curæ, id ē de actione utili negotiorū gest. quæ datur in curatorē: ut j. e. l. si tutelæ. & in alijs legibus.*

DE omnib⁹. } CASVS. Tutor dēt reddere rōnē pupillo iudicio tut. nō solum de iis, quæ fecit cùm facere non deberet. sed & de iis, quæ n fecit cum facere deberet: & tenetur de dolo & culpa. & negligētia et ponit exemplum de eo quod facere non debuit & fecit, usque illuc, sed nōnullos & c. et ibi concedit tutori ut donet pro pupillo i casu, et si n faciat, tenet.
¶ Officio tutoris. } Tutor cum administrat, debet scribere in chartis dispendium & illum librum rationū debet pupillo reddere alias tenetur etiam de hoc act. tu. & etiam serui possunt super hoc torqueri. & si tutores dicunt seruos male fecisse rationes pupilli, cū ipsi serui aliquid administrabant, torquebuntur serui.
¶ Prætereà si matrem. } Si tutor dedit alimēta matri pupilli sui, imputabit pupillo, & hoc si mater erat pauper, alias nō. Item nec imputabit munus nuptialē pupillo, qđ dedit matri eius, sed si dēt tutores alimenta liberto pupilli eorum contutori agenti, bene imputabūt, idem & si dent alimenta seruis uel libertis pupilli, qui nō erāt eius tutores: dum tamen erant ei necessarij. Idem & si præstent alimenta libertis omnibus necessariis & utilibus rationibus pupilli. Item imputabit pupil. tutor sumptus litis & viatica.
¶ Nunc tractemus. } uiso de officio tutoris, uideamus pro qua parte tutores cōueniātur finita tu. q si plures fuerūt, & si qdē omnes gesserunt. & oēs soluēdo sūnt tempore depositi offi. pro uirili parte cōueniunt, sicut est in fideiussoribus. si autem oēs gesserūt, & qdā sunt soluendo, & quidā nō, puta quatuor erant tutores, & oēs gesserūt. unde si essent soluendo, de viginti debitis deberet soluere quilibet qnq. duo ex eis, habent bene quilibet qnq; & plus, ita q bene possunt satisfacere in totum si esset necesse. alij duo nō habent, nisi qlibet tria: & ita deficiunt cuilibet de duobus, duo, certè duo primi soluēt quilibet septē, & duo ultimi sex. s. quilibet tria, sicut habent & siue sunt primis cessæ act. siue non habebunt contra alios, ꝓ quibus soluunt, utilem actionem nego. gest. secus autem si ex dolo cōmuni soluissent pro contutoribus, qui tunc non debet eis actio cedi: nec debent habere utilem sine cessione. & reddit rationem quare, si conueniunt omnes ante magistratū, qui eos dedit, & hoc quando omnes gesserūt, ut dictum

† Du. & ita qui.

† Aliās de tutelę & rationib. distrah. & c. ut in P. F.

† Plato. 9. de legib. finita tutela iubet ronē reddi quod ut fiat, ꝑtiū qnquēnij tribuit iuxta leges Athenienses.

† Du. item nibus. ut & paulò post item in ii.

dictum est. Si autem unus gessit, alter non: primo conuenietur magistratus quàm tutor, qui nō gessit: nisi in duobus casibus. s. quando tutor non gerens uidebat gerentem male administrare. & nō accusauit de suspecto, uel non exegit ab eo satisda. rem pupil. sal. fore.
¶ Hanc actionem. } Actio tutelę datur cōtra hæredes tutoris, & hęredibus pupilli.
¶ Non tantùm. } Si tutor est condēnatus pupillo pro contutor. potest petere à pupil. ut cedat ei act. contra ꝑtuto. sed & an cōdēnationē potuisset hoc fecisse. ¶ De rationibus. } Viso de actiōe tu. quæ datur contra tutores, uidēdum de act. de rationibus distrahendis, quæ dat similiter contra tutores. & certè omnes tutores, qui administrauerunt, tenentur ea, si res pup. interceperunt, siue sint tutores legitimi, siue qui cunque alii, & tenētur restituere pup. res interceptas in duplum non autem duplatur interesse pupilli. Tutor ergo intercipiens res uel pecunias pupilli tenet tribus actionib, scilicet act. tu. & de rōnibus distrahēdis, & furti: & act. tut. tollit act. de rationibus distrahendis, & econtra, sed si cōuentus sit actione de rationibus distrahendis, non liberatur ab act. fur. et hoc ideo, quia non est actio furti, & actio de rationibus distrahendis ex una obligatione, imo sunt ex duabus obligationibus: & ideo una per aliam non tollitur
¶ Hanc actionem. } Hæc actio de rationibus distrahendis est ꝑpetua, & datur hæredi pupili: sed non datur in hæredes tutoris, qa est pœnalis, & cōpetit hęc actio demū finita tutela, sicut et actio tutelę. Et hac actione tenetur ille tutor, qui cùm administraret tutelā, surripuit aliquam rem pupilli, siue dolo, siue non, sed quādo dolo, tenetur etiam furti: & uno per aliā nō tollitur. sed si tutor surripuit dolo, & sic tenetur etiam furti & condic. furtiua, & agit contra cum pupillus condictione furtiua, si fuerit ab eo consecutus illud, quod abstulit, non tenetur amplius hac actione de rationibus distrahendis. Item scias quòd hæc actio de rationibus distrahendis, quæ competit ad duplum, ut dictum est, continet in simplo uno rei persecutionem, & ita unum simplum est capitale pupilli & aliud pœna tutoris. Viuianus.
¶ Non fecit. } subaudi cùm facere deberet. sic & in procuratore: ut C. manda. l. in re mandata. Et nota quòd hic dicit quòd nō prætermittet de faciendis: quod hodie iurare cogitur: ut in authenti. ut ij q ob. §. fina colla vi.
b ¶ Diligentiam. } scilicet debet adhibere: ut §. de admi. tuto. l. à tutoribus. in princi. & C. arbi. tute. l. quicquid.
c ¶ Donationem. } faciendam: ut apparet ex sequentibus.
d ¶ Non est. } ut insti. qui. non est permis. fa. testa. §. prætereà.
e ¶ Permittendæ sunt. } quia nec testari, nec aliam ultimam uoluntatem condere potest: ut infra de codicil. l. diuus. §. penulti. Sed cum donatur, ad quid tenetur substituto uel legitimo. uel etiam ipsi pupillo, dato quod non decesserit? Respon. traditio facta fuit, & sic est electio uel contra eum, qui habet: uel contra tutorem uel curatorem: ut C. si tutor uel cura. l. fi. Accur.
f ¶ Ita est. } q non ualet etiam cū decreto: ut C. si ma. fal. l. si §. cum autem. & dic ut §. de admi. tu. l. tutor ad vtilitatem. & facit j. de cura. fu. l. fin.
g ¶ Præstiterit. } Nota in necessarias personas non dici liberalitatem, sed debitum sicut §. titu. i. l. antepenult. & §. solu ma. l. sed si ideo. & §. de admini. tu. l. tutor secundum. §. fin. & infra eodē. §. prętereà.

ijs quæ non fecit a, rationem reddet hoc iudicio, præstādo dolum & culpam, & quantam in suis rebus diligentiam b. Vnde quęritur apud Iulianū lib. xxj. Digest. si tutor pupillo authoritatē ad mortis causa donationem c accōmodauerit, an tutelę iudicio teneat? Et ait teneri eum. Nam sicut testamenti factio (inquit) pupillis concessa non est d: ita ne mortis quidem causa donationes permittendæ sunt e. ¶ Sed & si non mortis causa donauerit, tutore authore, idem Iulianus scripsit, plerosque quidem putare non valere donationem. Et plerunque ita est f.

¶ Tutor alimenta pstita de facultatib. pupilli ualde amplius duntaxat eius mri uel sorori egētib. ꝑt imputare decreto iudicis sibi uel ipsius substitutis: et p negligentiā istud omittēs, ei tutelæ actiōe tenet. secus, si mun⁹ eidē miserit nuptiale. Nic. d Nea.

¶ Sed nōnullos casus posse existere, quibus sine reprehensione tutor author sit pupillo ad diminuēdum, decreto scilicet interueniente, veluti si matri, aut sorori, quæ aliter se tueri non possunt, tutor alimenta præstiterit g. Nam cùm bonæ fidei h iudicium sit, nemo feret (inquit) aut pupillum, aut substitutum eius, quęrentes quòd tam coniunctę personæ alitæ sint, quinimò per contrariū putat posse cum tutore agi tutelæ, i si tale officium prætermiserit.

¶ Tutor librū rationū confirere ac reddere pupillo tenetur, aliàs tutelę iudicio obligatur. hoc dicit secundùm Ray.

¶ Officio k tutoris incūbit & rationes l actus sui conficere, & pupillo reddere. Cęterùm, si non fecit, aut factas non exhibet, hoc nomine iudicio tutelę tenebitur. m

¶ Inuētariū ac librū rationū pupillo exhibere tutore cessante, serui negotia gerentes possunt interrogari simpliciter, & cū tormentis, & sine. Idem, si fraus in scribendis rationibus per tutores ipsis imputetur, h. d. secundùm Ray.

¶ De seruis n quoque interrogationes, sed & qōnes habendas, & hoc offō iudicis cōuenire placuit. Nam diuus Seuerus decreuit, cū neq; inuentaria, neq; rationalia ꝓferunt, remedio eo vti debere, ut rationes à seruis, qui rem gesserunt, proferantur. Has rationes si mala fide conscriptas esse à seruis dicant tutores, etiā in quæstionē serui interrogari poterunt.

¶ Prætereà o si matrem aluit pupilli tutor, putat Labeo reputare eum posse: sed est verius non, nisi perq egenti dederit, reputare eū oportere de largis facultatib. p pupilli. Vtrunq; igit cōcurrere oportet, vt & mater egena sit, & filius in facultatibus positus. Sed si munus nuptiale matri pupilli miserit, nō eū pupillo imputaturum q Labeo scribit. nec enim perquā r necessaria est ista muneratio.

¶ Si plures tutores, aut ipse testator unū ex pluribus tutoribus ordinauerint. s. libertum suum, qui administret tutelam: cæteri tutores possunt illi administranti alimenta constituere: & ille administrans poterit certis personis constituere uictualia, quæ personæ hic enumerantur. dicit etiam in quam rem sumptus sunt prestandi. h. d.

¶ Si pupillis tutores pater dederit, inter quos & libertum suum, † per quē eā voluerit tutelā administrari, & contutores certā summam ei statuerint, qa aliter s se exhibere non poterat, habendā eius rationem, quod statutum t est, Mela existimat. Ergo & si ex inquisitione propter rei notitiā fuerit datus tutor v, eiq; alimēta statuerit cōtutores, debebit eorū ra-

h ¶ Bonæ fidei. } scilicet actio tutelę: ut in stitu. de actio. §. actionum.
i ¶ Agi tutelæ. } id est tutelæ iudicio conuenitur, & etiam in litem iuratur: ut C. de in li. iuran. l. i.
k ¶ Officio. } §. iste & lex qdam. §. de eden. uidentur destruere illum tractatū de eden. vbicunque nota. doctores dari officium iudicis uel actionem in factum. Nam hic dicit q si tutor non faciat rationes, uel factas non exhibet, uel non edit. habet locum actio tutelæ. Et in l. quædam. dicitur contra procuratorem non edentem dari mādati, & contra socium pro socio. Sic ergo cùm semp argentarius faciat seu scribat rationes mandato scholaris uel eius procuratoris, locum habet mandati non officium iudi. uel actio i factum ex illo edicto? Respon. quotiescunq ab initio cōtraho cum aliquo ut gerat negotia mea, uel fuit meus socius, ut fuit in isto casu, ut fit tutor, & gerat negotia mea, & faciat librum rationum & ut fuit in l. quædam. in procura. & socio, locum habet tutelæ, ut hic, uel mandati, uel pro socio: ut l. quædā. aut non fuit ab initio contractum, sed dixit tantum scholaris argentario, ut scriberet rationes, et tunc habet locum officiū iudicis uel actio in factum ex illo edicto: ut in l. si qs ex argentariis. §. ex hoc. suprà, de eden.
l ¶ Rationes. } id est librum rationum: ut §. de eden. l. si quis. §. rationem.
m ¶ Tenebitur. } & etiam iuratur in litem: ut C. de in litem. iuran. l. prima.
n ¶ De seruis. } facit suprà de admini. tuto. l. ad instruendam & C. de admi. tuto. l. lex quæ. sic aliàs. C. de iure delibe. l. fina. §. & § præfatam.
o ¶ Prætereà. } §. eo. §. sed nonnullos.
p ¶ Facultatibus. } largis, ut prædixit. & facit §. de libe. agn. l. si quis à liberis.
q ¶ Imputaturum. } sic §. de admi. tu. l. tutor secundū. §. fin. Sed contra. §. de admi. tu. l. cum plures §. fin. Sol. ut ibi. ADDITIO Dic q ibi erat munus consuetum, hic uerò nuptiale secundum Bar. hic.
r ¶ Perquam. } i. valde. Accursius.
s ¶ Quia aliter. } igitur à pupillo eodemq; patrono erit alendus, etiam si tutor non esset, ut §. de lib. ag. l. alimenta. & j. de iure patro. l. diuus. §. imperatores.
t ¶ Statutum est. } à tutoribus.
v ¶ Tutor. } scilicet libertus.

† Du. auctionalia pro ferentur.

† Du. perq eum uoluerit, &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Sed & si seruis cibaria.} ut s. tit. j. l. ius. §. ante oculos.
b ¶ Item sumptus litis.} ut supra de admi. tut. l. a tutoribus. §. si & s. man. l. idemque. §. idem Labeo.
c ¶ Soluendo sunt.} tempore depositi officij: ut C. de diui. tut. l. i. & C. de proba. l. ex persona. & C. de cadu. tol. l. j. §. ubi autem.
d ¶ Proportionib. virilibus.} i. pro numero personarum: ut C. de cad. tollen. §. ubi autem.
e ¶ Fideiussorū.} q habēt hoc beneficium ex epistola diui Hadriani: ut insti. de fideius. §. si plures. & C. de consti. pecu. l. fi.
f ¶ Alterius tutoris.} qui administrauerat solus. Sed hic nō opposuit q ille prius conueniretur, quod potuisset: ut s. de admini. tuto. l. tutores qui. §. in eum. Vel opposuit, sed ille erat non soluēdo. uel dic quod ambo gerebant: sed alter tantum cōmisit culpam. Idem si ambo: ut subiicit: ex communi gestu &c. & tūc poterat impetrare beneficiū diuisionis: quod non fecit: sicut nec opposuit: licet posit opponer: ut C. de diui. tutel. l. ij. in princi. uel si opposuit, alter nō erat soluēdo.
g ¶ Vtilē actionem.} scilicet nego. gesto. ut s. de nego. gest. l. ex facto in fin. Quod secus contingit in pluribus cōfideiussoribus: ut j. de fideius. l. ut fideiussor. & facit ad hoc C. de contra. iudi. tute. l. j. et infra de solu. Modestinus.
h ¶ Communi.} mul to magis si proprio. & sic est de culpa: ut C. de contra. iudi. tut. l. ij.
i ¶ Proprij delicti.} bona ratio. sic s. de noxa. l. si cōmunis familia & de nego. ges. l. siue hæreditaria & de procur. l. qui proprio. §. procurator ut in cæteris, & j. e. l. si ex duobus, & s. de nego. gest. l. ex facto. in fi. & j. de fideius. l. si à reo. §. fina.

tio haberi: quia iusta causa est præstandi. Sed & si seruis cibaria [a] præstiterit, vel libertis scilicet rei pupilli necessariis, dicendum est reputaturum. Idemque est, & si liberis hominibus, si tamen ratio præstandi iusta intercedat. Item sumptus litis [b] tutor reputabit, & viatica, si ex officio necesse habuit aliquo excurrere, vel proficisci.

¶ Nunc tractemus, si plures tutelam pupilli administrauerint, pro qua quisque eorum parte conueniēdus sit. Et si quidem omnes simul gesserunt tutelam, & omnes soluendo sunt [c], equissimum erit diuidi actionem inter eos ꝓ portionibus virilibus [d], exemplo fideiussorum [e]. † Si non omnes soluendo sint, inter eos, qui soluendo sunt, diuiditur actio: sed prout quisq; soluendo est, poterunt conueniri. Et si fortè quis ex facto alterius [f] tutoris condemnatus præstitit, vel ex communi gestu, nec ei mandatæ sunt actiones, cōstitutum est à diuo Pio, & ab Imperatore nostro, & à diuo patre eius, vtilem actionē [g] tutori aduersus contutorem dandam.

† Dua. Sed & si non.

¶ *Ex dolo suo conuentus non habet regressum contra socios suos: ex dolo enim suo pœnam patitur. hoc dicit.*

¶ Planè si ex dolo cōmuni [h] conuentus præstiterit tutor, neque ei mandandæ sunt actiones, neq; vtilis actio competit: quia ꝓprij delicti [i] pœnam subiit: quæ res indignum eum fecit, vt à cæteris quid doli participibus consequetur. Nec enim vlla societas [k] maleficiorum, vel iusta communicatio damni ex maleficio est.

¶ Vsque adeò [l] autem ad contutores [m] non venitur, † si soluendo tutores [n] non sint: vt prius ad magistratus, qui eos dederunt, vel ad fideiussores [o] veniatur, † & ita Imperator noster Vlpio Proculo rescripsit. Quod enim [p] Marcellus libro viij. Digestorum scripsit, quodque sæpissimè rescriptum est: quandiu vnus ex contutoribus [q] idoneus sit, nō posse ad magistratus q dederunt, veniri: sic erit accipiendum [r], si non contutor ob hoc conueniatur, quod suspectum facere, vel satis exigere noluerit. ¶ Hæc actionem [s] etiam in hæredem [t] tutoris competere constat. Sed & hæredi pupilli [u] æquè competit, similibusque personis.

¶ *Tutori condēnato pro contutore debēt cedi actiones à pupillo contra tutorē. h. d.*

¶ Non tantū autem ante cōdemnationem, sed etiam post condēnationem [x] desiderare potest tutor mādari sibi actiones aduersus contutorem pro quo condemnatus est. ¶ De rationibus [y] distrahendis actione non solum ij tenētur tutores, qui legitimi fuerunt, sed omnes, qui iure tutores sunt, & gerunt tutelā. ¶ Considerandum est in hac actione, vtrum pretium rei tantùm dupliciter, an etiam quod pupilli intersit. Et magis esse arbitror, in hac actione quod interest, non venire, sed rei tantùm æstimationem [z]. ¶ In tutela ex vna obligatiōe duas actiones esse cōstat: & ideo, siue tutelæ fuerit actū, de rationib. distrahē-

Marcellus dixit & alij quidam contrarium prędictis à nostro ĩperatore: sic erit accipiēdum. i. dictū imperatoris nostri. sut primo uenia tur ad magistratus, quam ad non gerentem: si non cōtutor &c. quia tunc habeat locum dictum Marcelli. & sic non abundat dictio, si. Secundo secundum Hugo. quod enim. i. certè quod Marce. & alij dicūt primo cōueniri etiam non gerentē, quā magist. atū: qđ uidet contrariū dicto imperatoris sic est intelligendū dictū Marcelli, si non contutor &c. & secundum hoc dic abundare nō. Vel dicas quod includitur in uerbo noluerit: quod bis sumatur. s. non uoluit facere suspectū, ut non uoluit satis exigere. sic & j. de Carbo. edict. l. cum. sine. §. ac similiter.
q ¶ Vnus ex contutoribus.} etiam non gerētibus.
r ¶ Accipiendum.} Dictū imperatoris secundū Ioan. uel dictū Marcelli secundū H. & adde hic distinctionē secundum Azo. si dati sunt plures tutores, eo nihil gesserunt, conuenitur primo quā magistratus: ut s. de admini. tutor. l. si plures & ita est idem, ac si gessissēt omnes. si unus eorum gesserit, alius nihil gesserit, si quidē non est diuisa administratio: uel est diuisa: sed à seipsis inter se eō uenitur primo gerens secundo magistratus, tertio non gerens, nisi obiiciatur non gerenti q contutorē non remouit ut suspectū: uel tardè remouit: uel cito quidem sed in eo in ra pupilli ꝑdidit: uel non exegit ab eo satisdationem rē pupil. saluā fore dum uideret eum desinere esse soluēdo: & finita tutela inuenitur non soluēdo: ut s. de admi. tuto. l. etiam. & l. Aemilius. in fin. & l. tres tutores. §. fin. In his enim quatuor casibus cōuenitur. post illum qui gessit non tutor qui non gessit: ut hic & C. de diui. tu. l. ij. si unus gesfit & alius aliqua gessit, conueniatur uterque pro omnibus ante magistratū: ut j. de magi. cōue. l. dito. & de admi. tu. l. Lucius. §. penult. si unus gessit, alius nō, & est administratio diuisa à iudice, uel à testatore: conuenitur q liber pro sua gestione antequam magistratus, & post magistratum conuenitur cōtutor in prædictis quatuor casibus. ut s. de admi. tut. l. Lucius. §. penul. & hęc omnia cū magistratui obiicitur culpa: ut insti. de satis. tut. §. penul. appellatur ergo subsidiaria actio quæ datur in magistratū; non q semper ultimo cōueniatur magistratus, sed quia plerumq; uel qa aptitudinem respicit: ut & actio l. aquil. dicitur pœnalis aptitudine; ut instit. ad l. Aqui. §. his autem uerbis. Vltimo faciunt ad hæc C. de conuę fis. debi. l. iij. & j. ad municip. l. imperatores.
s ¶ Hanc actionem.} tutelæ: ut C. eo. l. tutelæ.
t ¶ In hæredē.} aliter quàm in tutorē: ut C. de hære. tu. per totum.
v ¶ Pupilli.} aliter quam pupillo: ut supra de admini. tut. l. ex pluribus.
x ¶ Post condemnationem.} speciale est ut post sententiam opponatur peremptoria: ut j. de fideiusso. l. fideiussores. §. idem respondit. Regulariter contra. C. sen. rescin. non pos. l. peremptorias. similia quære ibi.
y ¶ De rationibus.} nunc de secunda parte rubricæ.
z ¶ Tantum æstimationem.} scilicet duplā dam: non interesse duplandum. & facit j. l. prox. in fi.

† Si sint soluēdo cōtutores, in P. F. At ut hic legit Halo. cui lectionem repræhendit Angu. li. emē. j. c. 2.
† Speciale in quo prius discutit fideiussor, q̃ principalis debitor, & authē. præsente. C. de fideius. sed est vnū singulare Bal. in apostil. in l. si mācipiū s. de euicti. ubi dicit exceptionē discussiōis esse de apicibus iuris, sed in his q̃ summè cōcernūt æquitaté, ut hic nō attenditur illi apices iuris: & sunt alii multi casus enumerati p do. de exped. theſa. quæ. 196. uide ibi.

Actio legis Aqlię pœnalis est aptitudine.

k ¶ Vlla societas.} ut supra pro soc. l. nec prætermittendum. Sed quid si nullus gessit: Respon. Azo. idem quod hic, scilicet quod non cedatur, nec utilis detur: ut supra de administratio. tuto. l. si plures. in fine. Item an diuisio fiat inter dolosos? Respon. si nō administrāt, sicut dicta l. si plures, si uerò administrant, hic non uetat: unde uidetur idem: licet Azo. in summa de diui. tutel. dicat nullum beneficiū dari dolosè gerentibus, uel contumaciter non gerentibus. & facit ad prædicta C. de contra. iudic. tut. l. secunda. & C. arbitr. tutel. l. cum interdictæ. §. final. & infra rem pupilli saluam fore. l. final. & C. de fideiuss. l. iij. & infra de solu. l. Modestinus. & supra commo. l. rem mihi. §. in exercitu.
l ¶ Vsque adeo.} mutat casum. nam supra omnes gesserūt communiter, uel inter se diuiserunt nunc quando alter tantum; uel si inter omnes diuisa fuerat administratio per iudicem uel testatorem, & sic supra omnes conueniuntur ante magistratum: ut ex præcedenti litera patet: hic erit secus: quia primo magistratus quam tutor non gerens conuenitur: nisi in casibus scilicet duobus Marcelli.
m ¶ Ad contutores.} scilicet non gerentes. Accur.
n ¶ Soluendo tutores.} scilicet gerentes. Accur.
o ¶ Ad fideiussores.} tutorum gerentium. nō dico fideiussores magistratus. nam illi non tenentur ob hoc, ut j. de magi. cōue. l. i in pri.
p ¶ Quod enim.} hic habebas uersum: & lege quę sequitur duob. modis. Primo secundum Io. quod pro sed. enim pro quia. q. d. sz qa

Non po-

a ¶ Non potest.} etiam ad pœnam, vt inf. l. proxi. in prin.
b ¶ Sine contra.} id est si actum fuerit actione de rationibus distrahendis tutelæ actione &c.
c ¶ Papinianus ait.} ut inf. l. proxi. §. quod si furandi. & inf. de fur. l. tutor. & inf. de admi. tuto. l. tres tutores. §. j.

dis agi non potest [a]: sine cōtrà [b], tutelę actio quo ad speciem istam perempta est. Hunc tamē tutorē, qui intercepit pecuniā pupillarē, & furti teneri Papinianus ait [c], qui etiā si furti teneatur, hac actio ne cōuentus, furti actione nō liberatur. Nec enim eadem est obligatio furti ac tutelæ: vt qs † non dicat plures esse actiones eiusdē facti [d], sed plures obligationes. Nā & tutelæ [e] & furti obligatur. ¶ Hanc actionē [f] sciendū est perpetuam esse, & hęredi similibúsq; personis dari ex eo, quod viuo pupillo captum est: sed in hęredē cæterósque successores nō dabitur, quia pœnalis est. ¶ Hæc actio [g], tunc cōpetit, cùm & tutelæ actio, hoc est finita [h] demum tutela.

¶ Paulus. † LEX II.

ACtione de rationibus distrahēdis nemo tenetur, nisi qui in tutela gerēda rem ex bonis pupilli abstulerit [i]. Quòd si furādi [k] animo fecerit: etiā furti tenetur [l]. Vtraq; autem actione obligatur, & altera [m] alteram non tollet.

¶ *Condictio furtiua cōpetit pro rebus interceptis à tutore: qua postq̃ actū fuerit, tollitur actio de ratio. distra. h. d.*

¶ Sed & condictio ex causa furtiua competit: per quam si consecutus fuerit pupillus qđ fuerat ablatum, tollitur hoc iudicium: [n] qa nihil abfit pupillo. ¶ Hæc actio [o] licet in duplum sit, in simplo rei persecutionem continet, & non tota dupli pœna est.

¶ Pomponius. † LEX III.

SI tutelæ [p] aut negotiorum gestorum agatur, incerto hoc, quantum ab aduersariis debeatur tutori procuratorive, arbitratu iuris cauēdum est, quod eo nomine eis absit.

¶ Paulus. † LEX IIII.

NIsi finita tutela sit, tutelæ agi non potest [q]. Finitur autem nō solùm pubertate, sed etiā morte [r] † tutoris vel pupilli. ¶ Filiumfamil. emancipatum [s], si tutelam administret, etiam directò teneri Iulianus putat. ¶ Si adhuc impubes tutelæ agat [t], nil consumitur. ¶ Cùm furiosi curatore non tutelæ, sed negotiorum gestorum actio est: quæ competit etiam dum negotia gerit [u]: quia non idem in hac actione, quod in tutelæ actione, dum impubes est is, cuius tutela geritur, constitutum est [x].

¶ Vlpianus. † LEX V.

SI tutor rem sibi depositam à patre pupilli vel commodatam non reddat, non tantùm commodati vel depositi, verū tutelę quoque tenetur [y]. Sed si acceperit [z] pecuniam [a] vt reddat [b], plerisq; placuit eam pecuniā depositi vel commodati actione repeti [c], vel cōdici posse, quod habet rationē quòd turpiter accepta sit.

¶ *Pater nō tenet de dolo filii tutoris, quē cōmisit postq̃ emancipatus est. h. d.*

¶ Idem. † LEX VI.

SI filiusfam. [d] tutelam administrauerit, & liberatus patria potestate dolo aliquid fecerit, an actio tutelæ patrem hoc nomine teneat, quæritur? Et æquum est, vt eum dumtaxat dolū pater præstet, qui commissus sit ante eman-

d ¶ Eiusdem facti.} vt sic vna p alterā tollatur: ut j. de act. & obli. l. plura. sed non est ita. nam hæc interceptione sola, illa ex dolosa interceptione datur. Nam ex dolo nō commisso habet locū hęc: ut in f. l. proxi. §. j. quod in furto secus. sic aliās sunt duo præcepta arbitri, unum pecuniam dari: alterum intra cal. dari. s. de arbitr. l. Celsus. Item hæc quando perfidè agit: illa quando inuito domino: ut s. de admi. tu. l. tres tutores. §. sed tutores. Et sic non ob. inf. de act. & obli. l. qui seruum. in fi. & inf. vi bon. rap. l. ij. & s. commod. l. vnde quę ritur. in fin. & facit inf. de priua. deli. l. nūquā. & hęc est ratio quare tollitur per condictionem furti: ut inf. l. prox. §. fin.
e ¶ Nam & tutelæ.} argu. à simili.
f ¶ Hanc actionem.} s. de ratio. distra. nam secus in act. tu. vt s. eo. l. §. hanc. quia pœnalis est i uno simplo: ut inf. l. proxi. §. fin. igitur nō dātur in hæredem: nisi lis sit contestata: ut insti. de perpe. & tempo. act. §. non autem. sed in eo quod est rei persecutoria, uidetur dari posse: ut C. ex delic. defun. l. j.
g ¶ Hæc actio.} scilicet d' rationibus distrahendis.
h ¶ Finita.} ut infrà eo. l. nisi.
i ¶ Actione.} Abstulerit.} dolo, uel non dolo: ut quia credebat sibi licere uel pupillū concessurum. ADDITIO. Dic secundū Bal. hic ꝓ fuit in dolo pręsumpto, & propter hoc actio in duplum dat. sm Dy.
k ¶ Quod si furandi.} & ita dolo. nam furtum non est sine dolo: ut insti. de obli. quæ ex delic. §. j.
l ¶ Tenentur.} ut s. proxi. l. §. considerandum. ibi, hunc tamen &c.
m ¶ Altera.} i. actio de ra. distr. non tollit actionem furti, uel econtra, sic insti. si quadru. pau. fe. di. §. fi. & est ratio, ut no. s. l. proxi. §. pen.
n ¶ Tollitur hoc iudicium.} ergo & in pœnam. & sic est ar. cōtra. j. de act. & obl. l. qui seruum. in fin. secundum vnam literā, ut inf. vi bo. rap. l. j. Sed hic speciale: quia ambę oriūtur ex eadem causa: quia per fide agit, ut s. de admi. tut. l. tres tutores. §. sed tutores. quod secus est in actione furti, ut no. s. l. proxi. § penul.
o ¶ Hæc actio.} scilicet de rationibus distrahendis.
p ¶ SI tutelæ.} Pone in contraria: quia agit quondam tutor uel curator, vel procurator cum mandato uel sine contra pupillū, ut nouum tutorē, uel adultū seu curatorē nouum. uel dominum ꝓ eo. q durante officio vel ꝓ pupillo, vel adulto, uel domino se obligat. trāsferens in se obligationē domini. & erat obligatio sub conditione, uel in diem: certè cauebitur de indēnitate aduenıente die vel cōdi. sic & s. ꝓ socio. l. omne æs. & l. pro socio arbiter. Et sm hoc dic ab aduersarijs. i. uel à pupillo, uel adulto, uel domino. Item q subijcit, tutori & procuratori. s. quondam. & dic procur. cum mandato uel sine mandato: quia dicit de act. neg. gest. Item q dicit absit, id est abesse potest uel tu. uel cur. vel procur. quondam. fortè enim non aberit: quia non exiſtet conditio. posset poni & in directa, & tunc dic ab aduersariis. i. à tutore vel curatore quondam, & quod subijcit tutori. s. nouo & sic de alijs. Item eis absit i. pupillo & alijs quibus fortè aberit ex cōtractu inito à quodam tutore, vel curatore, vel procuratore.

NIsi finita.} CASVS. Actio tutelæ non potest intentari contra tutorem nisi finita tutela, & finitur tutela pubertate pupilli vel morte alterutrius eorum: & filiusfami. tutor tenetur act. tu. & etiam emancipatus: & si pupillus incipiat agere tutelæ, nondum finita tutela, non perducetur causa ad finem. sed secus est in actiōe neg. gest. quæ datur furioso contra tutorem suum: quia illa bene compotit etiam durante administratione.
q ¶ Non potest.} ut inf. e. l. si tutor. in fin. & l. cum tutor. in fine. & s. e. l. j. in fin. & insti. de Atil. tu. in fin. & inf. de inm. l. nec magistratibus. sic & econtrario: ut j. tit. j. l. j. §. finita. & concor. inf. rem pu. sal. fo. l. j. & s. de adm. tuto l. actus. & l. cum curatore. & l. cum plures. in princ & C. de admi. tuto. l. rationes. & l. ij. & quod ibi nota.
r ¶ Etiā morte.} Itē alijs modis ut insti. q. mo. tu. fin. per totum.
s ¶ Emancipatum.} maximè. nam idē si est i potestate, ut j. de act. & obl. l. filius familias.
t ¶ Tutelę agat.} cum tutela non sit finita & sic nec actio nata: ut in prin. l. Non ergo nocebit cum erit nata quia tunc agatur: ut s. de pignor. l. grege. §. si sub cōditione. posset enim esse impubes, & tamen tutela esset finita.
v ¶ Dum negotia gerit.} secus in curatore adulti. ut C. d' admi. tu. l. ij. & l. rationes & est ratio: quia hic nesciremus usquequo expectaretur, ut C. de vsufru. l. ambigui. sed ibi certum agi quando poterat agi.
x ¶ Constitutum est.} ut s. in prin. huius l.

† Negatio nē hanc nō esse i P. Fl. sed ab Haloan. malè adiectū admonet August. lib. 1. emēd. c. 2.
† lib. 8. ad Sabinū.
† lib. 5. ad Sabinū.
† lib. 8. ad Sabin.
† Mortuo cōtutore finitur etiam tutela, quā tum ad suā partē: nec accrescit su pstiti. Specu. in tit. de instr. edi. §. nunc verò aliqua uer. quid si possūt plures.
† lib. 43. ad Sabin.
† lib. 31. ad edictum.

SI tutor.} CASVS. Pater pupilli deposuit librum suum apud Titium, uel etiam ei commodauit: qui Titius fuit postea tutor filij illius, qui deposuit, vel commodauit, & non uult reddere pupillo. certè tenetur ad reddendum ac. commodati, uel depo. & etiam tutelæ: & si accepit pecuniam ut reddat eam p̃cu. restituere tenetur condic' ob tur. cau. vel act. depositi, uel actione commodati. Viuianus.
y ¶ Tenetur.} Non ergo extinguitur, licet ex secunda teneatur: ut s. de neg. gest. l. diuortio. in prin. & in fi. & facit s. man. l. qui negotia. Accursius.
z ¶ Acceperit.} scilicet tutor.
a ¶ Pecuniam.} s. decem solidos.
b ¶ Vt reddat.} scilicet pecuniam pupilli pupillo, quam habebat apud se tutor uel ex causa depositi, uel mutui: quam reddere noluit, nisi pupillus daret sibi decem solidos.
c ¶ Repeti.} ut & supra de cond. ob tur. cau. l. ij. & l. fi. & supra depos. l. fina.

SI filiusfa.} CASVS. Filiusfamil. gessit tutelam uoluntate patris, & sic pater tenetur in solidum. postea hic pater emancipauit filium, & ille filius nihilominus administrauit: & ante emancipationem commisit dolum i tutela filius & post. certè de priori dolo tenetur pater: & non de posteriori.
d ¶ Si filiusfa.} facit suprà pro socio. l. si id quod. §. si filius. & s. de admi. tut. l. tutorem. & inf. eo. l. si filiusfa.

ff. Infor. i iiij Si

Universidad de Deusto Biblioteca

SI pupillus. ꝫ CASVS. Titius administrauit tutelā Sempronij quondam pupilli: nunc administrauit tutelam Caij pupilli. Caius pupillus successit Sempronio prædicto. certè potest Caius agere cōtra tutorem suum etiam durante tutela sua propter administrationē tutelæ Sempronij. ¶ Si tutor. ꝫ Tutor captus est ab hostibus, & sic finita est tu. certè quāuis iure postliminij possit tutor prædictus recuperare tute. si reuertatur: cum finita est, ut dictum est: possunt conueniri fideiussores dicti tutoris, uel defensor eius, vel curator bonis eius datus. Viuia.

† lib. 35. ad edictum.

a ¶ Actionem. ꝫ scilicet tutelæ: sed hodie repellitur: ut in auth. vt hi qui. §. j. colla. vj. Accursius.

b ¶ Constitutus. ꝫ quod fieri potest: vt s. quib. ex cau. ma. l. ab hostibus. in princ. & facit j. rem pupil. sal. fo. l. non quasi. §. si ab hostibus.

c QVamuis ꝫ Possit. tutor reuersus. & facit inf. l. proxi. & institu. de Attil. tut. §. ij.

† libro 25. Quæstion.

SI tutor reipub. ꝫ CASVS. Testator dedit tutorem filio suo, & ita posteà dixit: quoad reipub. cau. non aberis, tutor esto: cum aberis, tutor ne esto. cum reuersus fueris, tutor esto. & ita prima tut. & ultima sunt duæ. posteà tutor prædictus cœpit abesse causa reipu. & loco eius alius fuit datus à iudice. certè pro eo quod administrauit antequam se absentaret causa reipubl. conuenitur act. tut. si autem reuertatur, reaccipit tut. prædicti pu. & ille qui fuit datus loco eius, definit esse tutor, & potest act. tu. conueniri. ¶ Si duobus. ꝫ Duo erant impuberes, quorum unus habebat xiij. an. & alter unum an. iudex dedit eis tutorem Semproniū. posteà ille q habuerat xiij. an. ante, habuit posteà xxv. an. & alter qui habuerat tantum unum an. nunc habet xiij. an. & sic est eius tutor legitimus frater suus. certe Sempronius, qui fuit datus à iudice, definit esse tutor, & potest tute. conueniri. secus autem si Sempronius prædictus fuisset eis datus tutor in testamento: qa non defineret esse tutor impuberis habentis nunc xiij. an. quamuis frater eius sit factus maior xxv. an. quia semper testamentaria tu. sicut fuit in persona Sempronij, præualet legitimè, sicut fuit in persona fratris effecti maioris xxv. an. ¶ Si testamēto sub ꝫ Ita dixit testator: do Titium tutorem filio meo, si nauis ex Asia uenerit, quo casu non erit Titius tutor ante aduenientem conditionem prædictam: quare iudex ex inquisitione dedit Seium tutorem pupillo prędicto pendēte cōditione: uenit nauis posteà ex Asia, & sic incipit tutor ille, qui fuit datus in testamento, & definit esse ille, qui fuit datus à iudice. Nō est ergo mirum si datus à iudice potest conueniri act. tut. sed si testator ita dixisset: do Titium tutorem filio meo usq; ad annū, adueniente anno definit tutor esse Titius, & conueniri potest act. tu. & hoc usq; ad uersic. & generaliter. & illud dimitte, & accipe illum: in qua autē &c. & post eā reuerteris ad eum, & ita pone casum utriusque. Testator ita dixit, Titius sit tutor filij mei, donec aberit causa reipub. cum cœperit abesse, non sit tutor: cum reuersus fuerit, sit tutor, postea Titius administrans dictā tut. cœpit abesse causa reipu. & stetit ibi per annum, & posteà reuersus est. & dictam tutelam reincœpit administrare. certè ex administratione, quàm fecit antequàm absentaret se causa reipu. potest conueniri actione tu. sicut posset conueniri durante tutela de eo quod accepisset mutuo a patre pupilli. nec ob. s. e. l. nisi. ubi dicitur q durante tutela non potest pupillus conuenire tutorem ac. tu. q2 verum est illud si eadem sit tutela. cæterùm in nostro casu duæ fuerunt tutelæ: unde non est mirum si existens in secunda, potest cōueniri de prima. Quis ergo conueniet cum de prima nomine pup.? & certè aut habet contutores in secunda, aut non. primo casu conueniēt eū cōtutores. alias erit eorum periculū. secundo dabitur curator specialis pupillo, qui tutorem prædictum conueniat. ¶ Si tutori. ꝫ Tutor pupillo suo coniunctus uel affinis fuit de suspecto accusatus, & postea fuit iudicatum q adiungeretur ei curator in administratione. certè nō pōt cōueniri dictus tutor ac. tu. quia non desijt esse tutor: secus autem si tutor fuit deportatus, & bona fuerunt publicata: quia cum sit finita eo casu tutela, potest cōueniri ac. tu. per illum curatorem, qui datus est loco eius, uel per contutores. ¶ Cæteræ actiones. ꝫ Dictū est s. eo. nisi. q actio tu. nō nascitur durāte tu. quid de alijs act. puta furti, & l. Aquil. & condic. furtiuę? Rñ. bene nascuntur durante tu. sed non possunt intentari nisi ea finita. nec obstat quod posset aliqs dicere, scilicet damnificari pupillum, si actio furti, & l. Aquil. non possunt intentari durāte administratione, eo quod si interim moriatur tutor, non poterit agere pupillus contra hæredes tutoris. nō obstat dico: quia quāuis dictæ duæ actiones intereant morte tutoris, tamen pupillus hēt act. tu. contra hæredē tutoris in qua ueniet illud, quod pu. poterit recuperare a tutore p acti. furti. & l. Aqui. q a tutor cum administrabat etiam solus, debebit sibi soluere pro pupillo omnia, quę pupillo debeat etiam per actio. furti, & l. Aquil. hoc dicit, cum l. seq. Viuianus.

lib. 35. ad edictum.

& is non est apd Du.

cipationem filij.

¶ Idem. † LEX VII.

SI pupillus hæres extiterit ei, cuius tutelam tutor suus gesserat, ex hæreditaria causa cum tutore suo habebit actionem a.

¶ Tutela finita p captiuitatē tutoris, possunt conueniri fideiussores eius uel defensor, uel curator datus bonis captiui tutoris: si tū tutor postliminio reuersus fuerit, recipiet pristinā tutelam. h. d. cum l. seq.

¶ Si tutor in hostium potestatē peruenerit, qa finita tutela intelligitur fideiussores qui pro eo rē saluam fore spoponderint, & si quis existat defensor eius, qui paratus est suscipere iudicium tutelæ, vel si quis curator bonis eius sit constitutus b, rectè conuenientur.

¶ Papinianus. † LEX VIII.

QVamuis iure postliminij tutelam pristinam possit c redintegrare.

¶ Reuerso tutore, q reipublicę cā aberat, potest cōueniri is, qui in locum eius datus fuerat: quia desinit tutor esse. hoc dicit.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

SI tutor reipublicæ causa abesse cœperit, ac per hoc fuerit excusatus d, q reipublicæ causa aberit, tutelæ iudicio e locus est. Sed si desierit reipublicæ causa abesse, cōsequēter definit † & is, qui in locum eius datus est f: & tutelæ g cōueniri poterit. ¶ Si duobus impuberibus fratribus tutor datus sit h, & alter eorum in legitimam tutelam fratris sui perfectę ætatis constituti reciderit: cū, qui datus i sit, tutorē esse desiisse Neratius ait. Quia igitur desinit esse tutor, tutelæ actio erit, etiam ex persona k impuberis l: quamuis si testamento datus fuisset, non desineret esse tutor eius, qui adhuc erat impubes: quia semper legitima tutela testamentariæ cedit m. ¶ Si testamento sub cōditione n tutor datus sit, deinde alius medio tempore ex inquisitione, dicendum est, locum esse tutelę iudicio existente conditione: quia tutor esse desinit o. Sed & si quis testamento vsque ad tempus fuerit datus, idem erit dicendum p. Et generaliter quod traditum est, pupillum cum tutore suo agere tutelę non posse, hactenus verum est, si eadem tutela sit. Absurdum enim erat, à tutore administrationis rationem negotiorum pupilli † exposci, in qua adhuc perseueraret q. In qua autem desiit esse tutor & iterum cœpit esse, sic ex pristina administratione tutelæ debitor est pupillo, quomodo si pecuniā creditā a pre ei' accepisset r.

† Dua. reposci.

d ¶ Excusatus. ꝫ ad tēpus: ut inst. de exc. tu. §. item qui reipubli.

e ¶ Tutelæ iudicio ꝫ utili, non directo: ut s. de excu. tu. l. Titius. uel dic ut ibi. & facit supra de suspect. tuto. l. tertia. §. quæri. in fine. & §. sequenti.

f ¶ Datus est. ꝫ tutor uel curator: si non habes in text. curator. Accursius.

g ¶ Tutelæ. ꝫ si fuit tutor uel neg. gest. si curator. ad quod s. de tu. l. quæsitum.

h ¶ Datus sit. ꝫ quorum vnus anniculus, uel circa alter parum distans a pubertate. & sic citius habebit xxv. an. quam alter habebit xiij. Vel dic q olim etiā adultus poterat esse tutor, nisi se excusaret: quod hodie est secus, ut insti. de excu. tu. §. itē maior. ADDITIO. Dic q imo nec olim poterat alius tutor esse minor xxv. an. ut s. de ad mi. tuto. l. quarto. §. Lucius. & s. de excu. tuto. l. non solum. §. libertus. secundum Barto.

i ¶ Datus. ꝫ à iudice.

k ¶ Ex persona. ꝫ ut s. de admi. tu. l. tutores. §. tutelæ.

l ¶ Impuberis. ꝫ Sic ergo datiua cedit legitimæ. Sed quid si proximior agnatus sit, minor sequens: quia maior admittitur, si proximior incipiat esse maior: nunquid posterior desiit esse tutor? Respond. vt no. s. de excu. tu. l. non solum. §. si libertus. Item quid si duo tutores fuerunt dati in testamento: & in locum vnius excusati ad tempus datur tutor, vel detur tutor i locum defuncti: & postea decedat testamentarius tutor, nunquid datiuus desinit esse tutor, & legitimus admittitur? argu. quod non. s. de tute. l. quæsitum. sed hæc lex est argu. q desinat, secundum H.

m ¶ Cedit. ꝫ ut & s. de test. tute. l. si quis sub conditioue. & C. de test. tu. l. iij.

n ¶ Sub conditione. ꝫ quod non posset a iudice fieri, ut j. de re. iu. l. actus. Accursius.

o ¶ Definit. ꝫ facit s. de testa. tute. l. si quis sub conditione. & inst. de Attil. tu. §. j. Accursius.

p ¶ Erit dicendum. ꝫ s. q finito tempore sit locus tutelæ iudicio.

q ¶ Perseueraret. ꝫ ut & supra eod. l. nisi. in princip. de excu. tu. l. Titius.

r ¶ Accepisset. ꝫ sic ergo potest conueniri, ut supra de suspect. tuto. l. tertia. §. quæri. & lege sequen. Et adde quod nota. C. de administr. tuto.

Quem igitur effectum hæc sententia habeat, videamus. Nā si solus tutor est, vtiq; ipse secum non aget, sed vel a per specialem curatorem conueniendus est: vel pone cum contutorē habere, qui possit aduersus eū † iudiciū accipere b, ex qua causa cū eo tutelæ agi potest. Quinimo & si medio tempore soluēdo esse desierit imputabitur contutoribus cur non egerint cum eo. ¶ Si tutori curator sit adiunctus, quāuis suspecto postulato, non tamen cogetur tutelę iudicium tutor suscipere: quia tutor manet c. Sed & si fuerit tutor confiscatus d, aduersus fiscum dandā esse actionem constat ei qui loco eius curator † datus sit, vel contutoribus eius. ¶ Cæteræ actiones præter tutelæ, aduersus tutorem competunt e, etsi adhuc tutelam administret: veluti furti, damni iniuriæ, condictio f.

† Du. indicem.

† Aliàs tutor.

¶ Paulus. † LEX X.

SEd non dantur pupillo g dum tutelam tutor gerit. Quamuis enim h morte tutoris intereant i: tamē pupillus cum hærede eius k actionem habet l, quia sibi soluere debuit m.

† lib. 8. Breuis edicti.

¶ Vlpianus. † LEX XI.

SI filiusfa. tutelam administrauerit, deinde fuerit emancipatus, remanere eum tutorem Iulianus ait: & cùm pupillus adoleuerit, † agendū esse cum eo eius quidem temporis nomine qđ est ante emancipationē, inquantum facere pōt: eius verò quod est post emancipationem insolidum n: cum patre verò, duntaxat de peculio, manere enim aduersus eū etiā post pubertatē o de peculio actionē. Neq; enim antè annus cedit, intra quē de peculio actio datur, quàm tutela fuerit finita p.

† lib. 35. ad edict.

† Du. agendū cum eo eius qdem tēporis qđ est añ. &c.

tuto. l. ij. Item concor. s. de admi. tut. l. cum plures. & l. actus. & l. cum curatore. Accursius.

a ¶ Sed uel. ꝫ nunc respon. & benè ut insti. de autho. tu. §. si.

b ¶ Accipere. ꝫ hoc casu non petitur curator: ut supra, de testamen. tut. l. si plures.

c ¶ Tutor manet. ꝫ si erat agnatus uel patronus: ut s. de suspec. tut. l. si tutor. Vel dic q loquitur quando pendēte causa suspecti adiūgitur curator: ut C. de suspe. tut. l. cū. Accur.

d ¶ Cōfiscatus. ꝫ quia fuit propter delictum deportatus, & sic bona confiscata: ut C. de pœnis. l. deportatorum. & tutela finita, ut insti. qui. mo. tu. finit. §. sed et captis. igitur tutelæ. agi potest: ut hic, & C. de bo. proscript. l. si ut proponis.

e ¶ Competunt. ꝫ id est natæ sunt, sed non intentantur: ut j. l. proxi. ergo actio tutelæ nec etiam nata est durante tutela, cū ipsa cæterarum regula non contineatur, ut hic dicit, et patet. s. eod. l. nisi. in princi. idē dicas in act. de ra. distra. ut s. e. ti. l. i. §. fin.

f ¶ Condictio. ꝫ furtiua. & dic facto furto durante tutela. Accur.

g SEd non dantur pupillo. ꝫ ut ipsemet eas intentet, sed per curatorem datū liti, secūdum quosdam, quod non placet, ut C. de admi. tu. l. ij.

h ¶ Quāuis enim. ꝫ respondet tacite obiectioni, quia si non dantur statim hæ actiones contra tutorem, contingere posset cum moriretur, & sic prędictas actiones expirare: & ita pateretur damnum, ad quod respondet: quam uis enim &c.

i ¶ Intereant. ꝫ quia pœnales sunt. s. furti, & damni iniuriæ, in eo quod crescit ex repetitione xxx. dierū. & ideo ad hęredem non transeunt: ut C. ne ex delic. def. l. i. & insti. de per pe. & tempo. act. §. non tantum. & s. ad lege. aquil. l. inde neratius. §. hanc. & C. de fur. l. furti. actio. Condictio. uero furtiua est rei persecutoria: & ideo in hæredem cōpetit: ut s. de cō di. fur. l. si pro fure. §. fin. Accur.

Condictio furtiua in hæredē cōpetit.

k ¶ Hærede eius. ꝫ scilicet tutoris.

l ¶ Actionem habet. ꝫ s. tutelæ. ut s. de neg. gest. l. si autem. §. idem erit. Accur.

m ¶ Debuit. ꝫ tutor quod ex quacunque causa pupillo debuit: ut & supra de nego. gest. l. diuortio. in fine. & infra de fideiussorib. l. tutor. Accursius.

SI filius. CASVS. Filius meus fuit datus tutor Titio pupillo, & cępit administrare: postea emancipiauit eum. certe nihilominus remanet tutor: & de eo quod administrauit ante emancipationem, tenetur inquantum facere potest. de eo quod administrauit post, tenetur pupillo insolidum, ego uero pater tantum de peculio teneor intra annum incipientem currere post pubertatem dicti pupilli. Viuianus.

n ¶ Insolidum. ꝫ imo pro utroque inquantum facere potest, ut supra de neg. gest. l. Pomponius in negotiis, quę est contra. Solutio. ibi domini negotiorum, hic gerentis fuit mutata conditio: ut & s. de administ. tuto. l. tutores. §. proinde. & supra pro socio. lege, si id quod. §. filius.

o ¶ Post pubertatem. ꝫ de eo quod ante emancipationē gessit, nō quod post: ut s. eo. l. si filius. Item hoc etiam si multi anni transeāt post emancipationem ante quam sit pubes: neque enim &c.

¶ Paulus. † LEX XII.

FIlius autem q tutor propter hoc suum factum r cū patre agere s non potest ante pubertatem: quia nec finita tutela hoc ab eō t exigi potest v.

† lib. 8. Breuis edicti.

¶ Si tutor post pubertatē gerit negotia, q cōnexa sunt negotiis inceptis ante pubertatē: poterit cōueniri actione tutelę et de his, q tutela finita gessit. Secus aūt si non est negotiū connexū: qa neg. gest. cōueniet. Si aūt tutor finita tutela intermisit gerere negotia, postea iterū incępit: p eo qđ gessit in tutela, actio tutelæ, pro eo quod gessit post, neg. gest. actio quærit. h. d. cū l. seq.

¶ Vlpianus. † LEX XIII.

SI tutor post pubertatem pupilli negotia administrauerit, in iudicium tutelę veniet id tantùm sine quo administratio tutelæ expediri non potest x. Si verò post pubertatem pupilli is, qui tutor eius fuerat fundos ei' vēdiderit, & mancipia & prędia comparauerit, neque venditionis eius, neq; emptionis ratio iudicio tutelę cōtinebitur y. Et est verum, ea quæ connexa sunt, venire in tutelæ actionem. Sed & illud est verum, si negotia administrare ceperit post tutelam finitam, deuolui iudiciū tutelæ in negotiorum z gestorum actionem. Oportuit enim eum à semetipso tutelā exigere. ¶ Sed & si quis cū tutelam administrasset, idem curator adolescenti fuerit datus, dicendum est negotiorum gestorū eum cōueniri posse.

¶ Caius. † LEX XIIII.

SI post pubertatem tempore aliquo a licet breuissimo intermiserit administrationē tutor, deinde cęperit gerere, sine vlla dubitatione tā tutelę quā negotiorū gestorū iudicio cū eo b agendū est.

¶ Duobus tutorib. dolum in tutela cōmittentibus unius trāsactio facta cū pupillo, non prodest alteri. secus, si unus eorū totū interesse præstiterit pupillo. Hec dicit.

p ¶ Finita. ꝫ nā prius agi nō potest tutelę de peculio: ut s. eo. l. nisi. ergo non currit annus qui dat post emancipationem: qa utilis est: ut s. quando act. de pecul. est an. l. i. §. annus.

q FIlius autem. ꝫ Continuat cum præcedenti: & dic casum q filius gessit tutelā, & malè: & sic pater tenetur pupillo de peculio. non pōt filius idem q; tutor agere cōtra patrem nomine pupilli, quia non est nata actio tutelæ de peculio. itē non imputatur filio si nō agat. Accur.

Casum posuit.

† lib. 35. ad edictum.

r ¶ Suum factum. ꝫ i. malam gestionem.

s ¶ Agere. ꝫ nam quia filius tutor male gerit pater tenetur: & si uellet ex hac obligatione patrē filius conuenire, non potest, quia & ipse tutelę tenetur, licet de peculio tātū, quę non daī tutela durante, ut s. eo. l. si tutor. §. cæteræ. Accursius.

t ¶ Ab eo. ꝫ i. filio.

v ¶ Exigi potest. ꝫ i. imputari a pupillo. Accursius.

SI tutor. ꝫ CASVS. Tutor finita tutela pubertate pupilli, eius administrauit negotia & inceperat forte facere pupillo unam domū durāte tutela, & eā cōpleuit. ea finita certe de illo quod fecit etiam finita tutela. pōt conueniri actio. tut. qa connexū fuit illi quod durante tute. incepit. secus autem si non esset connexum, quia tunc non ac. tu. sed act. neg. gest. cōueniretur, imo de eo, etiam quod gessit i tu. conuenitur acti. nego. gest. siue cœpit gerere negotia post finitam tut. tanquam curator, siue alio modo. Sed si tutor finita tutela dimisit administrare aliquo tēpore, & postea reincepit, certè pro eo quod gessit in tutela, actione tutelæ conueniet, subaudi & neg. gest. pro eo autem quod gessit post, conueniet ac. neg. gest. & h. d. cum l. seq. Viuianus.

† lib. 12. ad edict. Prouinciale.

x ¶ Non potest. ꝫ s. si connexa erat administratio, quia prius inceperat domum, quam posteà perfecit. secus si non cōnexa: ut subiicit. & ad hoc C. ar. tu. l. tutor post. & j. de eo qui pro tu. l. i. §. cum eo. et s. de admini. tuto. l. tutorem. & j. tit. i. l. quid ergo. §. iudicio.

y ¶ Continebitur. ꝫ alias computabitur.

z ¶ In negotiorum. ꝫ sic s de neg. gest. l. si pupilli. §. si. & l. si autem. Sed ar. contra. j. eod. tit. l. diuortio. §. cæterum Sed dic q hic remiserat usuras in actione tutelæ.

a SI post. ꝫ Tempore aliquo. alioquin pro utroque aget tutelę et in connexis. Accursius

b ¶ Cum eo. ꝫ tutelæ pro prima gestione, nego. gest. pro secunda. quæ tutelæ deuoluitur in nego. gest. si interest, non alias, ut supra l. proxi. not.

Si ex

Universidad de Deusto Biblioteca

Si ex duobus. ¶ CASVS. Duo tutores in tutela dolum commiserunt: pupillus cum uno eorum transegit. certe non prodest alteri secus si unus tutorum prædictorũ præstitisset pupillo totũ suum interesse: quia tunc ambo liberantur, sicut liberãtur duo cõmodatarij, si unus eorum comodatum restituat: & duo depositarij, si unus eorũ rem apud eos depositã restituat: & sicut liberatur duo dolũ committentes in re eis mandata, si unus satisfaciat mandatori de toto interesse suo. Viuianus.

† lib. j. Disputation.

a ¶ Proderit. ¶ subaudi ex vi pacti, sed quia solutũ est: ut j. de cit. lo. & sic nõ ob. contra. j. de fideiuss. l. si stipulatus. §. i. & facit C. de transa. l. prima.

b ¶ Pœnam. ¶ ut s. l. i. §. nunc tractemus. ibi, plane &c. Accursius.

c ¶ Quod si præstitisset. ¶ ex sententia, non ex transactione: ut differat a superiori casu. uel dic ex transactione & facit s. de eo. per quẽ fac. erit. l. i. §. si plures. & s. si men. fal. mo. dix. l. ij. in prin.

d ¶ Commodata e. ¶ ut s. commo. l. si ut certo. §. si. Accursius.

† lib. 74. ad edictum.

† Du. si cũ adhuc tutore.

e ¶ Vel deposita. ¶ ut l. deposi. l. i. §. si apud. & l. si duo. Accursius.

Si adhuc cum. ¶ CASVS. Tutor datus sine inquisitione uel legitimus promisit rem pu. sal. fo. & fideiussores super hoc dedit. postea malè administrabat. quæritur utrum ex dicta stipulatione durãte tutela possit conueniri ipse uel fideiussores eius prædicti? Et respon. quod non, sicut nec potest conueniri tutelæ: secus in curatore qui ita promisit ut dictum est in tutore: quia ipse bene cõueniri poterit ex dicta stipu. etiam durante cura. Viui.

¶ Vlpianus. LEX XV.

Si ex duobus tutoribus cum altero quis trãsegisset, quamuis ob dolum communem transactio nihil proderit [a] alteri. nec immerito, cùm vnusquisque doli sui pœnam [b] sufferat. Quòd si cõuentus alter præstitisset [c], proficiet id, quod præstitit ei, qui conuentus nõ est. Licet enĩ doli mali ambo rei sint: tamen sufficit vnũ satisfacere vt in duobus, quibus res commodata [d] est, vel deposita [e], quibúsque mandatum est.

¶ Sicut durante tutela tutor nõ potest cõueniri actione tutelæ, nec fideiussor eius ex stipulatione rem pupilli saluã fore, ita nec tutor nec fideiussor eius possunt conueniri durãte tutela ex tali stipulatione rẽ pupilli saluã fore: secus in curatore. Hoc dicit.

¶ Idem. LEX XVI.

† Si adhuc cũ [f] tutore ex stipulatu [g] agatur, vel cũ iis, qui pro eo interuenerunt, erit dubitatio, an quia tutelæ agi non potest [h], nec ex stipulatu agi possit? Et plerique putant etiam hãc actionem propter eandem vtilitatem [i] differendam [k]. ¶ Cum curatore pupilli siue adolescentis agi poterit [l], etsi adhuc cura perseueret.

¶ Tutor finita tutela uel nõ, si tenetur ministrare sumptus pupillo causa litis exercendæ contra se, hoc dicit.

f ¶ Si adhuc cum. ¶ alias si adhuc cũ. & alias si cum uno &c.

g ¶ Ex stipulatu. ¶ s. ex stipu. rem pup. sal. fore.

h ¶ Non potest. ¶ ut s. eo. l. nisi in prin.

i ¶ Vtilitatem. ¶ propter quam differtur tutelæ. scilicet quia absurdum est & c. ut s. eo. t. l. si tutor. §. si testamento.

k ¶ Differendam. ¶ ut hic & j. rem pu. sal. fo. l. nõ quasi §. hanc stipulationem. & §. si tutor. & §. generaliter. secus autem in curatore et ĩ puberis: ubi agitur etiam ante finitã tutelam: ut hic subiicit. & j. rẽ. pu. sal. fo. l. non quasi. §. illud sciendum.

l ¶ Agi poterit. ¶ ex prædicta stipulatione: ut j. rem. pu. sal. fo. l. non quasi. §. illud sciendum. secus in generali act. neg. ge. ut C. de admi. tu to. l. ij. ubi de hoc no. & s. de ad. tuto. l. actus. Alij dicunt hic datũ ad litem uel ad aliquam aliam speciem: ibi de generali. Vel tertio posset intelligi ut s. de admi. tu. l. cum curatore.

Imperatores. ¶ CASVS. Tutor finita tutela restituit res suas pupillo suo quondam nunc dicit pupillus quondam tutori: Tu debes adhuc mihi decem: unde ea peto: & peto ut facias mihi sumptus ĩ hac lite de decem. Certe non dẽ audiri à iudice talis postulatio, imo apportare debet adultus denarios secum causa faciendi expensas in dicta lite. Viuianus.

m ¶ Tua. ¶ id est tui. Accur.

n ¶ Litis. ¶ q. æ uertitur inter te & eos, siue finita sit administratio, siue non, dummodo agi possit. Sed ar. contra. s. de inoffi. test. l. si instituta. §. de inofficioso. & C. de or. cog. l. fin.

ADDITIO. Dic quod ibi erat qstio de bonis de quibus debebat uiuere ille agens: & iam uicerat in causa principali: und ex illis bõis debet habere sumptus & uictum: hic erat quæstio de quodam debito particulari secundum Andr. de ipsis. Vel dic quod ibi erat quæstio status, & bonorum omnium: nec habebat unde se posset al re aliunde. hic uerò sic, secundum Dyn. Vel dic quod ibi erat præsumptio pro illo qui petit sibi administrari sumptus, & ratione possessionis, uel libertatis, ut ibi patet in litera quæ rationes hic cessant. & per. ita patet responsum ad legẽ istam in quæstione de monacho, qui monachus ante alebatur a monasterio: quia non habebat aliunde, unde se aleret, secundum Bar. hic.

Cum tutor. ¶ CASVS. Tutor Titij pupilli administrauit negotia eius aliquo tempore, inter quæ negotia erãt bona patris. dicti pu. qui pater pu. habuerat multos creditores, dictus tutor in dicta sua administratione diminuit aliquo malo modo de dictis bonis paternis. Itẽ abstinuit dictus tutor dictũ pu. patris ab hereditate, cũ utile esset pupillo eã retinere. nunc uenerũt creditores patris, & nõ inuenientes aliquẽ heredẽ patris, faciunt uendi bona patris authoritate iudicis, ut eis satisfaciat: & nõ inueniũt ibi aliquã integram satisfactionem, eo quia tutor malo modo diminuit, ut dictum est. quæritur utrũ pu. tantũ habeat act. tu. contra dictũ tutorẽ, eò quòd eũ abstinuit a patris hæreditate cõtra commodũ suum, ut dictũ est, an uerò etiã creditores habeãt contra eum act. ne. gest. eò quòd ipse malo modo diminuit de bonis patris pu? Et dicitur qd pu. habet suam act. tut. contra eum, & creditores habẽt contra eũ ac. ne. gest. sed illa pupilli non intentatur nisi finita tutela. illa authoritate creditorum intentatur etiam incontinenti. Viuianus.

¶ Idem. LEX XVII.

Imperatores † Verus & Antoninus rescripserunt in hæc verba: Cùm hoc ipsum quæratur, an aliquid tibi a tutoribus vel curatoribus debeatur, nõ habet rationem postulatio tua [m] volentis in sumptum litis [n] ab his tibi pecuniam subministrari.

† lib. 3. de off. Consulis.

† Seuerus.

¶ Papinianus. † LEX XVIII.

Cum tutor negotiis impuberis administratis [o] pupillũ paterna hæreditate abstineat, bonis patris vẽditis [p] tractari solet, vtrũ lis actio pupillo relinqui, an creditoribus cõcedi debeat? Et, pbatur actionẽ [q] inter pupillũ & creditores patris esse diuidendã, scilicet vt quod rationi bonorum p tutorem [r] deerit, creditoribus reddat [s]: quod aũt dolo vel culpa tutoris in officio pupilli perperam abstenti contractũ est [t], puero relinquatur [u]: quæ actio [x] sine dubio nõ prius competet, quã pupillus ad pubertatem peruenerit [y]: sed illa confestim creditoribus dat.

† libro 11. Quæstion.

¶ Vlpianus libro j. responsorũ respondit. LEX XIX.

Si probatum [z] est nomen debitoris a nouissimo curator, frustra tutorem [a] de eo conueniri [b].

¶ Minoribus in integrum restitutis cõtra maiorem, sibi restituitur actio contra tertium minoris beneficio liberatum. h. d.

o ¶ Administratis. ¶ adiuit & administrauit: & postea per integrum rest. abstinuit & postea uendidit. Vel dic qui administrauit non adeunda: puta cum protestatione: & tandem abstinuit, & uendidit postea: & male fecit utranque s. abstentionem, & rerum uenditionẽ, utroque casu pro primo male gesto, pupillo: pro secundo creditoribus tenetur. Accursius.

p ¶ Venditis. ¶ a tutore nomine creditorum. uel pro soluendo eis.

q ¶ Actionem. ¶ id est, commodum agendi. nam alia pupillo datur. s. utilis id est, efficax tutelæ, alia creditoribus, scilicet neg. ge. similis diuisio infra de for. l. inter omnes. §. si seruus. Alij dicunt quòd actio tutelæ diuiditur. & dicunt cessam a pupillo eis. & sic apparet qd adi uerit prima placet.

r ¶ Per tutorem. ¶ male uendentem.

s ¶ Reddatur. ¶ per act. neg. gest.

t ¶ Contractũ est. ¶ ut quia hæreditates erat bõa in c. omni ere alieno deducto. ADDITIO. Ex hac gl. not. secundum Bal. hic quod quando dicitur, ista hæreditas est bona pro centum, tantum est dicere, quod centum sunt in hæreditate ultra omne æs alienum.

v ¶ Puero relinquatur. ¶ per act. tute. Nec hoc quod habebat pupillus à tutore, obligat eum creditoribus: ut C. arb. tu. l. eum. & facit supra de condict. inde. l. tutores. & s. de bo. author. iudi. pos. l. si non expedierit §. i.

x ¶ Quæ actio. ¶ scilicet tutelæ, quæ datur pupillo.

y ¶ Peruenerit. ¶ ut s. eod. l. nisi. sed illa. s. quæ datur creditoribus, quandoque fit, confestim datur, ut hic subiicit.

Si probatum. ¶ CASVS. Tutor pecuniam pupilli mutuauit: postea finita tutela fuit datus curator dicto pupillo quondam: qui curator approbauit illud quod fecit tutor in pecunia mutuanda certe amodo propter hoc non tenetur tutor pupillo, imò curator. Viuianus.

z ¶ Si probatum. ¶ id est, approbatum, ut idoneum: quod facere nõ habet necesse, ut si non erat bonũ, ut s. de admi. tu. l. tutor siue. & fuit factum nomen à tutore de pecunia pupilli.

a ¶ Tutorem. ¶ qui contraxit nomen.

b ¶ Conueniri. ¶ a minore, uel ab alio eius nomine, bonũ enim fecit &c. ut s. man. inter causas. §. docere. nisi per in integ. resti. ut argu. s. de admi

admi. tuto. l. si minoris. Accursius.

Alterius. ¶ Casum in prin. l. ponit hic gl. ¶ Nõ idcirco. ¶ Titius administrauit tutelã Seij pupilli. finita tutela habuit Seius curatorem, qui curator conuenit dictum tutorẽ act. tu. & cum dãret tutor condemnari in xx. culpa curatoris fuit condemnatus in x. tantũ. vnde dictus Seius petit in itegrum restitui cõtra tutorem minore pecunia cõdemnatum, cũ ipse Seius sit adhuc intra tẽpus quo potest dari restitutio, id est intra quadriennium. quamuis transiuerint xxv. an. Itẽ pòt dictus Seius agere ptra dictũ curatorẽ, quòd fuit in culpa vt dictus tutor minus condẽnaretur. egit ergo Seius contra dictum curatorẽ, & fecit eũ ppter hoc condẽnari. nunqd ppter hoc quòd cõdẽnatus est curator, liberatus est tutor de his quæ s. dixi? Certè nõ. si ergo agat dictus Seius contra curatorẽ act. iudi. repellet eũ curator exce. doli. si Seius nõ cedat curatori act. quam habet contra tutorem. Viuianus.

† lib. 2. Responsor.

† Du. ut maiore pecunia.

¶ Papinianus. LEX XX.

Alterius [a] curatoris hæredẽ minorem, † vt in maiorẽ [b], pecuniam condemnatum, in integrum restitui placuit. Ea res materiam litis aduersus alterum curatorem instaurandæ non dabit [c], quasi minore pecunia condemnatum, si nõ sit eius ætatis actor, cui subueniri debeat: sed equitatis ratione suadẽte, per vtilẽ actionem ei [d] subueniri inquantum alter releuatus est, oportet.

¶ Cõuento minore, nõie illius contra quẽ pòt in integrũ restitutio postulari, ille iuris beneficio illi concedit. h. d. secundum Ray.

¶ Nõn idcirco actio [e], quæ post xxv. ætatis annum intra restitutionis tẽpus aduersus tutorẽ minore pecuniã tutelæ iudicio cõdẽnatũ redditur, inutilis erit, quòd adolescenti curatores ob eam culpã condẽnati sunt. Itaq; si nõ iudicatũ à curatoribus factũ est, per doli exceptionem curatores cõsequi poterunt [f] eam actionem sibi prẽstari.

¶ Cessione actionis tutelæ à pupillo factã collegã, tutor insolidũ condẽnatus secuta solutione debiti non excusat. h. d. fm Ray.

Casum ponit.

a ¶ Alterius. ¶ Titius adultus habuit duos curatores, qui ex mala gestione tenebantur in xx. decessit unus Seio relicto hærede: qui Seius erat minor: nũc Titius factus maior: & sic finita cura; egit contra Seium, & habuit xv. Itẽ egit contra curatorẽ viuũ. & habuit v. & de reliquo fuit absolutus viuus. nunc restituitur Seius contra Titiũ in v. quæ in tãtũ fuit læsus per sententiam. certè restituetur Titius de æquitate contra curatorem viuum absolutum pro illis v. Vel dic secundo quòd Seius læsus restituitur contra curatorem viuũ, cui proficit Seij læsio. & secundum vtrunque dic de æquitate, non de rigore.

lib. j. Definition.

¶ Idem. LEX XXI.

Cum pupillus [g] tutelæ actionẽ contra alterũ tutorem, tutori quem iudex insolidũ cõdẽnauit, cessit; quis postea iudicatũ [h] fiat: tamen actio data non intercidit: quia pro parte [i] condẽnati tutoris, non tutela reddita [k], sed nominis pretium solutum videtur.

*¶ Priuilegium tutelæ pupillo cõpetẽs, nõ perimit nouatione necessaria p sniam con*dẽnatoriã latã ĩ tutoris piudiciũ pting etc.

b ¶ Maiorem. ¶ quàm deberet.

c ¶ Nõ dabit. ¶ de iudicio stricto: sed de æquitate secus: ut subiicit.

d ¶ Ei. ¶ s. Titio facto maiori. & est no. quòd hic Titius maior nõ tñ minorem pòt restitui, ut C. si aduer. transac. l. j. & ij. sed etiã in alium restituitur antiqua actio, ut hic, & C. de repu. quæ fi. in iu. l. j. Vel dic secundum alium casum ei, id est Seio in maiori pecunia damnato: quia non repetit, uel non potest propter inopiam repetere à Titio. certe restituetur contra curatorem viuum.

e ¶ Non idcirco actio. ¶ Pone casum, ut s. de admi tu. l. si minoris. & incipe constructionem, actio quæ potest &c.

f ¶ Consequi poterunt. ¶ & sine cessione habent utilem, ut C. de cõtra. iu. tu. l. ij. & ar. s. proxi.

Casum ponit.

g Cum pupillus. ¶ Pupillus egit contra unum de tutoribus insolidum & cõdẽnatus est insolidũ: puta in c. quæ soluit insolidũ facta prius cessione contra alium non condemnatum. certè tutor condemnatus soluẽdo non extinxit actionem sibi cessam pro parte: quia nõ hoc soluit vt extingueretur: sed ut pretium cessionis, ut hic, & inf. de fideiuss. l. cum is. & inf. de sol. l. Modestinus.

h ¶ Indicatum. ¶ i. solutio condemnationis à condemnato.

i ¶ Pro parte. ¶ hic punctua: & dic tutela condemnati tutoris. s. insolidum, non uidetur reddita pro una parte. s. pro parte non cõdẽnati: quia sic actio esset extincta, & non valere cessio facta, vel quæ fieret: sed nominis &c. Et sic est arg. quòd pro parte non insolidum fit cessio vni de duobus reis cõuento insolidum, ut s. de adm. tu. l. si plures. & de pec. l. quæsitum. §. sed si velit. Si autem diceres pro parte cõdemnati non uideri satisfactum, sed nec pro parte non cõdẽnati, ut constat: ergo solida actio remaneret; & ita insolidum cederetur: quod quidam dixerunt per hanc legem: quod non placet.

k ¶ Non tutela reddita. ¶ & ita actio cessa non est extincta.

Defensor. ¶ CASVS. Pupillus quondam fecit vocari ad ius tutorem suum quondã, volẽs eũ cõuenire act. tu. Titius obtulit se ad tutoris defensionẽ. nunquid aufert propter hoc pu. priuile. quòd hẽt vt alijs creditoribus præferatur? Et certè non. & est ratio: ut dicit litera. Viuianus.

¶ Paulus. LEX XXII.

Defensor tutoris condemnatus [l] nõ aufert priuilegiũ [m] pupilli: neq; enim spontè cum eo pupillus contraxit [n].

† libro 13. Quæstio.

l ¶ Condemnatus. ¶ pupillo agenti contra eum.

m ¶ Priuilegium. ¶ qd habet in personali actione tutelæ ut præferatur alijs.

n ¶ Contraxit. ¶ i. quasi contraxit. nam tãtum in iudicio quasi contrahitur, ut s. de pec. l. iij. §. idem Iulianus. & est bona ratio: nam secus si uoluntariè nouasset animo nouãdi ab aliquo stipulando: ut j. de noua. l. aliam.

¶ Idem lib. 9. Rñsorum. LEX XXIII.

Conuento hærede tutoris iudicio tutelæ, curatorẽ eiusdem [o], neque ipso iure liberatum videri, neque exceptionem rei iudicatæ ei dandã. Idemq; in hæredibus magistratuũ obseruandũ est.

† Nouatio enim fieri dẽt expresse nisi ĩ tribus casibus tacitè psumitur facta ipso iur. uide l. fi. C. de noua. & ibi gl. Bar. in l. Valerian. s. de preto. stip.

Conuento. ¶ CASVS. Titius habuit tutorẽ Seiũ. qui Seius decessit relicto hærede: nũc autem Titius factus adultus habet curatorem, & cũ curatore cõuenit hæredem tutoris: & fecit eũ condẽnari in eo quod debebat tutor. nunqd propter hoc quòd cõdẽnatus est hæres tutoris, est liberat' ipso iure uel per exce. curator ab eo qd tenebatur adulto? Certè nõ. tenetur enim curator non solum facere cõdemnari tutorem quondam vel hæredem eius, sed etiã ab eo exigere quod debet. & qd dixi in curatore, idem dico in magistratibus qui dederunt tutorem, & ĩ hæredibus eorum. Viuianus.

† In. s. sentẽ.

† In P. blo. neq; pro tutore.

† In P. Pl. qui pro tutela.

Debebis. in P. F.

† Alias sic inscribitur hic & recctius forte.

¶ Idem. LEX XXIIII.

Posthumo tutor datus, nõ nato posthumo, neq; tutelæ, qa nullus pupillus est: † neq; p tutelę, qa nulla significatio est [p], neq; negotiorũ gestorũ [q] iudicio tenetur, qa administrasse negotia eius qui natus non esset, nõ videtur. & ideo vtilis [r] in eũ actio dabitur.

¶ Hermoge. li. 5. iuris epitom. LEX XXV.

Non solũ tutelę priuilegiũ [s] datur in bonis tutoris, sed etiã eius † qui pro tutore negotiũ gessit, vel ex curatione pupilli pupillęve, furiosi furiosęve † debebit, si eo nomine cautum [t] nõ sit.

† De contraria & vtili actione tutelę.

TITVLVS IIII.

¶ Vlpianus. LEX I.

Contrariam tutelæ actionem prætor proposuit, induxitq; in vsum, vt facilius tutores ad

De Cõtraria tutelæ, & utili actione.

lib. 36 ad edictum.

o ¶ Eiusdẽ. ¶ s. pupilli quondam, nunc autem adulti. Item conuento, non autẽ exacto. Alioquin inquantum esset exactum ab hærede tutoris, liberatur ipso iure curator minoris, & hæres magistratus: ut s. eo. l. alterius. §. fi. & de administra tuto. l. si minoris.

Posthumo. ¶ CASVS. Quidam in testamento dedit tutorem posthumo suo: qui tutor administrauit: & posthumus nõ est natus postea. qua actione tenetur dictus tutor de eo quod administrauit? Et certè act. neg. gest. vtili, non autem act. tu. vel protutelæ, vel neg. gest. directa. Viuianus.

p ¶ Significatio est. ¶ qua possit dici protutelæ.

q ¶ Negotiorum gestorum. ¶ s. directa.

r ¶ Vtilis. ¶ neg. gest. vt & sic intelligitur inf. tit. ij. l. j. si quis. & s. de testa. tu. l. si nemo. §. fi. & s. de neg. gest. l. cum pater.

Non solum. ¶ CASVS. Non solum pupillus habet priui. in bonis tutoris sui quondam ut præferatur alijs creditoribus, sed etiam in bonis eius qui gessit tanquam tutor, cum tutor nõ esset in bonis eius qui aliquid deberet ex curatione pupilli vel pupillæ, & furiosi vel furiosæ. & hoc est verum, si non est satisfactum. Viuianus.

s ¶ Priuilegium. ¶ quod datur in actione personali. & sic concordat. inf. de priuileg. credi. l. dabimus. §. si quis. & l. seq. & l. si negotia. sed hæredi non datur: ut s. de admi. tu. l. si ex pluribus. Sed quid erit de tacita hypotheca? uidetur idem, ut no. C. de admi. tu. l. pro officio. & hoc uidetur velle Accur.

t ¶ Cautum. ¶ i. satisfactum.

¶ DE CONTRARIA ET VTI. &c. *¶ De duabus actionibus dicit. s. de contraria tute. Item de utili neg. gest. contraria.*

Contrariam. ¶ CASVS. Si tutor administret tutelam pupilli, & administrando aliquid de suo impẽdat, dat prætor tutori vtilem actionẽ cõtra pup. & ideo dat, vt tutores inuitentur præmiorũ exhortatione ad accipiendam tutelam

quamuis

quamuis aliàs pupillus nó obligetur fine tutoris authoritate, & quã uis tutori non obligetur ex contractibus inter eos factis. & scias q actio contraria datur non solum tutori, sed etiã ei qui pro tutore administrauit, & curatori pupilli, uel adolescentes, uel furiosi, uel prodigi, & ventris, & vbicunque posit alibi inueniri aliquis curator: sed tutori competit dicta actio demum tutela finita. sed ei qui pro tutore administrauit, & curatori competit statim cum aliquid impenderint. & si pupillus conueniat tutorem actione tutelæ, est in arbitrio tutoris utrũ cõpensetcũ pupillo id quod debet recipere à pupillo, an petat directè cõtrario iudicio. & si nõ opponat tutor compẽsationem si finita causa actionis tutelæ velit tutor agere contraria, bene pót. secus si opposuit cõpẽsationẽ, & iudex eam reprobauit: nã non poterit post eã agere contraria.

¶ An in hoc iudicio.] Nunquid ueniunt in hac contraria actione etiam ea quæ pater pupilli debuit tutori? Et dicitur q si. sed si distulit petere id quod pater pupilli, ei debebat, amore pupilli, & propter hoc damnum passus est: certè resartionem illius damni pót consequi contraria actione. unde si pater pupilli tenebatur tutori aliqua temporali actione, & distulit agere, ut dictum est, ita q perit dicta actio: certè habebit contrariam actionem ad id consequendum quod debebat consequi temporali actione. ¶ Hanc actionem.] Quãuis pupillus, non agat contra tutorem act. tut. tamen tutor pót agere contra pu. contraria acti. Sed quid si pupillus agat cõtra tutorẽ act. de rationibus distrahendis. Certè contra eum poterit agere tutor contraria act. etiam si plus impendit tutor in utilitatem pupilli, quam sit in facultatibus pu. sed si non expendit tutor in vtilitatem pupilli illud quod expendit ultra quàm sit in facultatibus pu. non repetet cõtrario iudicio. h. d. cum duabus legibus se. vsq; ad §. contrarium. Viuianus.

† In P. Fl. non est iudicium.

† Quid in actore seu procuratore per curatorem iudicis decreto cõstitutis, an finiatur auctorizatio etiã lite cõtestata? & uidetur q sic quia tutela finita finit officiũ actoris: ut uoluit gl. quã sequit Sal. in l. neque. C de pcu. tamen in casu nostro conclusum fuit q non per dominos de capel. tholos. allegantes pro se tex. in l. itẽ eorũ. §. pe. s. quod cuiusque uni. & l. nulla. C. de procu.

administrationẽ accederent, sciẽtes [a] pupillum quoq; sibi obligatum fore ex sua administratione. Quanquàm enim sine tutoris authoritate pupilli nõ obligentur [b], nec in rem suã tutor obligare pupillum possit [c]: attamen receptũ est, vt tutori suo pupillus sine tutoris authoritate ciuiliter [d] obligetur, ex administratione scilicet. Etenim prouocãdi erant tutores vt promptiùs de suo aliquid pro pupillis impenderent, dum scirẽt se recepturos id quod impendissent. ¶ Hęc actio [e] non solũ tutori, verum etiã ei, q pro tutore negotia gesit, cõpetere debet [f]. Sed & si curator sit vel pupilli, vel adolescentis, vel furiosi vel prodigi, dicendum est etiam his contrariũ dandum † iudiciũ [g]. Idem in curatore quoq; ventris probandũ est. Quæ sententia Sabini fuit, existimantis cęteris quoq; curatoribus ex iisdem causis dãdum contrariũ iudicium. ¶ Finito autẽ officio † hãc actionem competere dicimus tutori. Cæterùm, quãdiu durat [h], nondum competit. Sed si pro tutore negotia gesit, vel curã etiã administrauit, locus erit iudicio etiã statim: q a hoc casu [i] in ipsum quoq; statim actio cõpetit. ¶ Prætereà, si tutelæ iudicio quis conueniatur, reputare [k] potest id quod in rem pupilli impẽdit: sic erit arbitrij eius, vtrum compensare, an petere velit sumptus. Quid ergo, si iudex compẽsationis eius rationem non habuit? an contrario iudicio experiri posit? Et vtique potest. Sed si reprobata [l] est hæc reputatio, & acquieuit, nõ debet iudex contrario iudicio id resarcire. ¶ An in hoc iudicio nõ tantũ quæ pro pupillo vel in rem eius impensa sunt, veniant: verùm etiã ea quoq; quę debebantur aliàs tutori (vt putà si quid à patre pupilli debitum fuit) quæritur. Et magis puto, cùm integra sit actio [m], tutori, non esse in contrarium iudicium deducẽdum. Quid tamen, si ideo expectauit, q a tutor erat, & ideo non exegit? Videamus an contrario iudicio tutelæ indemnitatem consequatur. Quod magis probandum est. Nam sicuti quandocunque aliud gesit pro vtilitate pupilli, id contrario iudicio consequetur: ita etiã id quod sibi debetur, consequi debet, vel eius securitatem. Ergo & si ex ea causa quæ tempore finitur [n], obligatio aliqua fuit, tutelæ contrarium iudicium esse opinor.

¶ *Licet quis aduersarium non aggrediatur: tamen quandoque aggressionem patitur. hoc dicit cum l. seq.*

¶ Hanc actionem dandã placet, & si tutelæ iudicio non agatur. Et enim nonnunquam pupillus idcirco agere tutelę non vult, quia nihil ei debetur: imò plus in eum impensum est, quàm qđ ei abest. nec impediendus est tutor cõtrario agere [o].

¶ Iulianus libro 21. Digestorum. L. II.

LOngè magis dandum est [p], & si de rationibus distrahendis actio intentetur [q].

¶ Vlpianus libro 36. ad edictum. LEX III.

QVid ergo si plus in eũ impẽdit, quã est in facultatib. [r]?

n ¶ Tẽpore finitur.] ut redhibitoria quam non exercuit, nec sibi exegit propter vtilitatem pupilli.
o ¶ Cõtrario agere.] sic s. commo. l. in commodato. §. j. & l. in rebus. §. fi. & C. eo. l. fina.
p ¶ LOngè.] Dandũ est f. cõtrarium iudicium tutelæ. Accursius.
q ¶ Intentetur.] contra tutorẽ. & dicit magis ideo quasi liceat sibi uindicare se ad qđ est inf. de bo. libe. l. qui cum maior. §. si libertus. Accur.

QVid ergo.] CASVS. in prin. huius legis positus est in fine casus præcedentis. ¶ Contrarium iudicium.] Finita tutela uult agere tutor contra pu. act. contraria. ut pupillus liberet eũ ab actio. tu. qua ei tenetur. Certè non potest sed tantũ pót agere de his q ei tutori absunt propter admini. tu. & si ei abest pecunia, eam repetet cũ vsuris: de quibus dicit litera satis planè. & si pu. debeat tutori usuras propter prædictam causam, & tutor debeat usuras pu. quia non fœnerauit pecu. pupillarem, compẽsabitur una usura cum alia & idem si alio modo debeat tutor vsuras pupillo: quia semper debebit cõpensare cũ usura sibi debita à pu. puta quia in usus suos conuertit pupilli pecu. & sic ad usuras tenetur pup. & posteà in utilitatẽ pupilli impendit de sua pec. quo casu tenetur ei pupil. ad usuras. & idem contra si prius impendit & posteà in suos usus conuertit: quia semper compensabitur una usura cum alia.

¶ Vsuras utrum.] Supra proxi. §. dictum est, quod tutor qui impendit pecu. suam in utilitatem pupilli, potest eam repetere contraria actione cum usuris. nunc quæritur cuius temporis usuras cõsequi pos sit tutor: utrum eius temporis tantum quo durauit tutela, an etiam eius temporis quod eucurrit post finitam tutelam, an ex mora tantũ commissa post finitam tutelam. & certè totius temporis quod cucurrit antequàm restitueretur sibi pecunia, consequi debebit tutor usuras: & hoc quando non potuit sibi soluere tutor durãte administratione. secus autem si potuit, & non fecit. & scias quod semper potest repetere tutor illud quod impendit, dummodo utiliter inceperit impẽdere: etiam si contrarium euentum res habuit.

¶ Iudicio tutelę contrario.] Non solum quod impendit tutor in utilitatem pupilli durante tutela, potest cõtrario iudicio repetere, ut dictum est: sed etiam id quod impendit antequã esset tutor: puta quia p tutore gerebat antequã esset tutor: uel erat curator uẽtris, uel ab alio quocũq. mõ bona fide impendit sed & id, quod post finitã tutelã impẽdit, potest repetere: & hoc si id, quod administrauit post tutę. & in quo impendit, erat connexum his, q durante tutela administrauit. ¶ Hanc actionem.] Hec actio contraria, quæ datur tutori cõtra pupillum, est perpetua, & competit ægredi tutoris, & contra hæredem pupil. datur. Viuianus.

a ¶ Scientes.] hac ratione est inuenta negotiorum gestorum cõtraria: ut institu. de obli. quæ est quasi con. §. j.
b ¶ Non obligentur.] ut s. de autho. tu. l. obligari.
c ¶ Posit.] ut s. de autho. tuto. l. j. in prin.
d ¶ Ciuiliter obligetur.] subaudi etiã, non solũ naturaliter: & hoc quia uenit obligatio ex re, ut j. d: act. & ob. furiosus. alias naturaliter tantum, quod dic ut no. s. de au. præstan. l. pupillus.
e ¶ Hæc actio.] scilicet contraria in genere accepta. nam dicit posteà de contraria neg. gest. actione.
f ¶ Debet.] ut inf. tit. j. l. fi.
g ¶ Contrarium dandum iudicium.] id est, actionem neg. gest.
h ¶ Durat.] s. officium uel tutela, & sic est in actione tutelæ, ut s. tit. j. l. nisi. secus autem in contraria protut. & contraria utili neg. gest. ut inf. proxi. Sed cur tam uarie statim respon. quia &c.
i ¶ Quia hoc casu.] hęc est bona ratio ad ac. protut. ut j. tit. j. l. j. §. cũ eo. & neg. gest. contra cæteros: ut s. tit. j. l. nisi. §. fi. Sed in adulti curatore uidetur secus, ut C. de admi. tu. l. ij. quæ est contra. Sol. dic ut exponitur s. de administra. tuto. l. cum curatore.
k ¶ Reputare.] ut s de condi. inde. l. cum indebitum. & l. fi. §. tutor.
l ¶ Sed si reprobata est.] sic s. de neg. gest. l. si autem. §. si rationem. & de compen. l. quod in diem. §. fi.
m ¶ Integra sit actio.] quæ contra patrem pupilli competebat, & est ad l. C. de in litem dan. tu. l. iij. Accursius.
& arg. s. commo. l. in rebus. § quod autem. & C. eo. l. fi. Accursius.
r ¶ In facultatibus.] i. in facultate soluẽdi. alias qño pupillus reddere rethe

retrsic exponitur. j. de ver. sig. l. nepos proculo. Vel dic q licet plus expendat, condemnabitur pupillus, & exigetur quando erit soluẽdo.
a ¶ Ex officio.] i. ex pietate, ut j. eo. l. penul. & facit s. de pig. act. l. si seruos. Accursius.
b. ¶ Liberationem.] finito officio, quã multi hodie extorquẽt cum iuramento quæ sine fraude tenet. ut C. si ad uer. ven. aut. sacramenta puberum. Accur.
c ¶ De suo.] sic s. de neg. ge. l. ij & s. man. l. si uerò non remunerãdi. §. si mihi.
d ¶ Trientibus.] si tales secundum conditionem suæ personæ ei debentur, ut C. de vsur. l. eos. § super.
e ¶ Obseruantur.] si sint minores legitimis: ut dict. l. C. đ vsu. l. eos. §. cæteros. Acc.
f ¶ Si nimirum.] aliàs nimium, id est plus quã colligant hæ usuræ: ut s. de vsur. l. & in contraria. Accur.
g ¶ Aliquid.] de sua propria pecunia.
h ¶ Præstabit.] ipso iure facta compẽsatione, ut s. de compensa. l. cum alter. Accur.
i ¶ Desinit.] sic s. de in rem verso. l. si pro patre. §. versum. Acc.
k ¶ Vsus suos.] de pecunia pupilli.
l ¶ Reddatur.] & ita durante tutela: & posteà.
m ¶ In substantia.] pupilli durante officio.
n ¶ Non oportere.] vt & s. de admini. tut. l. quoties. §. sicut.
o ¶ Impetrauit.] & obtinere non potuit. Sed quare iniuriam sibi factam vertit in pupillum? Respondetur, quia pupillo fuit facta, nec tutor præbuit causam, ut inf. de fideiusso. l. exceptione.
p ¶ Euentum.] quia non potuit perfici. vel dic euentũ perseuerantẽ, ut s. de nego. gest. l. sed an ultro. §. j. Accur.
q ¶ Ante tutelam.] finitam. Accur.
r ¶ Vel post tutelã.] s. finitã, si negotijs &c. ut s. tit. j. l. j. si tutor post. Accursius.
s ¶ Quod ante.] s. tutelam inchoatã, quod esse potest si neg. &c.
t ¶ Ante impensum.] id est ante tutelam inchoatam. nec fortè distinguitur connexum sit uel non, licet post eam finitam distinguatur: quia & quod ante debuit, vertitur in actionẽ tutelę directã. sic econtrà quod ei debetur vertitur in contrariam. sed quod incipit deberi ex negotio non connexo post finitam tutelam, non uenit in directam. ergo & si quid impendit in tali negotio non connexo, non uenit in contrariam: ut hic dicit.
v ¶ Bona fide.] hoc. s. eo. circa prin. dixit ex officio.
x ¶ Hanc actionem perpetuam.] quia sic est in directa, ut C. eod. ti. l. tutores. Accursius.
y ¶ Hæredi.] quia sic est indirecta: vt s. tit. j. l. j. §. hanc actionem.

† Du. si nimium.

† Du. fœnerare.

† Du. ut eius summæ nõ prę stet usuras. Halo. autẽ negationẽ detraxit q̃obrem ab Aug. repræhendit lib. j. emẽ. c. 2.

¶ Videamus an posit hoc conse qui. Et Labeo scribit posse. Sic tamen accipiendum est, si expediat pupillo ita tutelam administrari. Cęterùm, si non expedit, dicendum est absolui pupillũ oportere. Neque enim in hoc administrantur tutelę, vt mergantur pupilli. Iudex igitur qui cõtrario iudicio cognoscit, vtilitatem pupilli spectabit, & an tutor ex officio [a] sumptus fecerit.

¶ *Finita tutela tutor non potest agere hoc iudicio, vt pupillus eum liberet ab actione tutelæ: sed tantum agit pro pecunia, que ei abest, & hoc cum usuris. Hoc dicit.*

¶ Contrarium iudiciũ an ad hoc quoque competat, vt quis à pupillo exigat liberationem [b], videndum est. Et nemo dixerit in hoc agere quem contrario posse, vt tutelę iudicio liberetur: sed tantùm de iis, quæ ei propter tutelam absunt. ¶ Cõsequitur autem pecuniam, si quam de suo [c] cõsumpsit, etiam cum vsuris, sed vel trientibus [d], vel iis, quæ in regione obseruantur [e], vel iis quibus mutuatus est, si necesse habuit mutuari, vt pupillo ex iusta causa prærogaret, vel iis quibus pupillum liberauit, vel quibus caruit tutor, † si nimirum [f] profuit pupillo pecuniam esse exolutam. ¶ Planè si tutor fortè aliquid [g] pecunię debuit † fęnerari, & aliquid ipse pro pupillo soluit, nec ipse vsuras consequetur, nec pupillo præstabit [h]. Quare & si in vsus suos conuertit, deinde aliquid impendit in rem pupillarem: quantum impendit, vertisse desinit [i]: & exinde vsuras non pręstabit. & si antè impendit in rem pupillarẽ, mox in vsus suos [k] vertit: non videbitur vertisse quantitatem quæ concurrit cum quantitate sibi debita, † vt eius summæ vsuras præstet. ¶ Vsuras vtrum tandiu consequatur tutor, quandiu tutor est, an etiam post finitam tutelam, an ex mora tantum, videamus. Et magis est, vt quoad ei reddatur [l] pecunia, consequatur. Nec enim debet ei sterilis esse pecunia. Si tamen fuit in substantia [m] pupilli vnde consequeretur, dicendum est, non oportere [n] eum vsuras à pupillo exigere. Quid ergo si de re pupillari non potuit sibi soluere, quia erat deposita ad prædiorum comparationem? Siquidem nõ postulauit à prætore, vt promatur pecunia, vel hoc minùs deponatur: sibi imputet. Si verò hoc desiderauit, nec impetrauit [o], dicendum est non deperire ei vsuras in contrario iudicio. ¶ Sufficit tutori bene & diligenter negotia gesisse, & si euẽtũ [p] aduersum habuerit quod gestum est. ¶ Iudicio tutelæ contrario pręstatur & id, quod in rem pupilli versum est ante tutelam [q], vel post tutelam [r]: si negotiis tutelæ tempore gestis connexũ probatur, & quod [s] antè impensum est, siue pro tutore negotia gesit, & posteà tutor constitutus est: siue ventris erat curator. Sed & si non pro tutore negotia gerebat, debet venire quod antè impensum [t] est. Deducuntur enim in tutelę iudicium sumptus quoscunq, fecerit in rem pupilli: sic tamen, si bona fide [v] fecit. ¶ Hanc actionem perpetuam [x] esse palàm est, & hæredi [y], & in hæredem dari: cæterisque successoribus, ad quos ea res pertinet, & in eos.

¶ *Tutor remotus à tutela tanquàm suspectus potest agere contrario iudicio ad repetendum quod in rem pupilli impendit: quia in eo statu est, ac si pubertate pupilli finita esset tutela. & hec actio dat heredi tutoris si creditoribus pupilli pro pupillo soluat. hoc dicit cum l. sequenti.*

¶ Iulianus. † LEX IIII.

A Tutela remotus [z], eo loco haberi debet, quo esset finita tutela [a]. & sicut actiones patitur perinde ac si pupillus pubes factus esset: ita contrario iudicio si quid ei aberit, persequi debebit. Nihil enim prohibet suspectũ tutorem esse, quamuis complura in rem pupilli impenderit, quę cum amittere non oportet.

¶ Vlpianus. † LEX V.

HAeredẽ tutoris [b], si eã summam soluerit, in quam obligati pupilli fuerunt, actionẽ contrariam aduersus eos habere posse respondi.

¶ Paulus. † LEX VI.

SI tutor pro pupillo se obligauit, habet contrariam actionẽ & antequàm soluat [c].

De eo qui pro tutore † vel curatore negotia gesit.

TITVLVS V.

A Tutela.] CASVS. Tutor fuit remotus à tutela tanquam suspectus. nunquid potest agere contrario iudicio ad repetendum id, quod impẽdit in rem pupilli durãte administratione? Et dicitur quod sic, quamuis pupillus non sit adhuc factus pubes: quia perinde est ac si esset finita tutela pubertate pupilli. nã & pupillus potest eum conuenire act. tut. ac si esset finita tutela pubertate. Viuianus.
z ¶ A tutela remotus.] ut suspectus. Accursius.
a ¶ Finita.] s. pubertate pupilli. nam & hic finita est: ut s. đ suspect. tuto. l. decreto. & institu. qui. mo. tu. fi. in fine. secus ubi suspecto est adiungendus curator: ut s. ti. j. l. si tutor. §. penul. & facit s. eod. l. j. §. finito.

HAeredem.] CASVS. Hæres tutoris soluit pro pupillo illam pecuniam in qua erat obligatus pupillus. certe habet ad eam recuperandã à pupillo contrariam actionem. Viuianus.
b ¶ Hæredem tutoris.] sic s. man. l. hæredem.

SI tutor.] CASVS. Tutor obligauit se pro pupillo cuidam creditori pu. & oblig. animo nouandi in se suscepit. certè finita tutela habet contrariam actionem contra pupillum, ut eum faciat liberati etiam antequàm soluat creditori pu. tutor. Viuianus.
c ¶ Antequàm soluat.] quia uidetur ei abesse: quia est obligatus: ut suprà de nego. gest. l. si qu. mandante. & l. j. & ij. & s. man. l. si mandato. in princ. secus in fideiussore: ut C. mand. l. si pro ea. & quæ est ratio, dixi in dicta. l. si quis mandante.

† lib. 21. Digestor.

† lib. j. Responsor.

¶ DE EO, QVI PRO TVTORE VEL CVRATORE &c.

¶ *Vna pars est pro tutore: alia p curatore: ut C. de negotijs gestis. l. q pupillæ. sicut bonorum posses. ut infrà de bonorum posses. l. tertia. § hæreditas.*

† lib. 5. ad Plautiũ.

† Du. pró vẽ curatore.

Proto-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

PRo tutelæ.} CASVS. Vlpianus primò rationem reddit, quare inuenta est à prætore actio pro tutelæ. Secundo dicit quis videtur gerere pro tutore id est ille qui credit se tutorem cum non sit: & ille, qui scit se non esse tutorem, fingit tñ se esse, & administra. vnde si seruus Titij administret tutelã Sempronij quasi tutor, dabitur in dominum vtilis actio pro tutelæ de peculio. Tertiò dicit q ille qui administrat tanquàm tutor cùm non sit, potest conueniri etiam ante pubertatem pupilli. vnde si aliquis fuit datus tutor ad tempus & post tempus administret, de illa administratione tanquam tutor tenetur actione p tutelæ. Item si antequã esset tutor, administrauit vt tutor: de illa administratione tenetur actione pro tutelæ. Quarto dicit quòd si aliquis administret tanquam tutor negotia eius, qui non potest habere tutorem quia nõdum natus est: vel alio modo non potest habere tutorem: non habet locum actio pro tutelæ. sed negot. gesto. Quinto dicit q actio pro tutelæ non datur cõtra tutorẽ impuberi datum: sed bene datur contra illũ, qui cõpulsus est per iudicem ut administret tutelam cũ non sit tutor. Sextò dicit q i actione p tutelæ ueniunt usuræ, & tenetur protutor non solùm de iis, quæ gessit: sed etiã de iis, quæ non gessit, si alius gessisset. isto non incipiente gerere: potest tamẽ dimittere gestionẽ cũ primũ cognoscit se nõ esse tutore, dum tamẽ ppinquos pupilli certioret ut petant ei tutorem: alias tenetur.

lib. 36. ad edictum.

† Dua. pro tutore tamen.

† Du. iudiciũ utile.

¶ Vlpianus. † LEX I.

PRo tutelæ actionem necessariò prætor proposuit. Nã cùm plerunq; incertum sit[a] vtrum quis tutor[b], an verò quasi tutor[c] pro tutore administrauit tutelam, idcirco in vtrunque casum[d] actionem scripsit[e]: vt siue tutor sit, siue non sit qui gessit, actione tamen teneatur. Solent enim magni errores intercedere, vt decerni facilè non possit, vtrum quis tutor fuerit, & sic gesserit: an verò non fuerit, † pro tutoris tamẽ munere functus sit. ¶ Pro tutore autem negotia gerit, qui munere tutoris fungitur[f] in re impuberis, siue se putat tutorem, siue scit non esse: fingit tamen esse. Proinde & si seruus quasi tutor egerit, diuus Seuerus rescripsit dandum in dominũ † iudiciũ tutelæ[g]. ¶ Cùm eo, qui pro tutore negotia gessit, etiã ante pubertatem agi posse tutelę nulla dubitatio est[h], quia tutor nõ est. Quare si quis finita[i] tutela pro tutore negotia impuberis gessit, tenebitur. ¶ Sed & si prius pro tutore administrauerit, deinde quasi[k] tutor, æquè tenebitur ex eo quòd pro tutore administrauerit: quãuis deuoluatur[l] hic gestus in tutelę actionem. ¶ Si quis quasi tutor negotia gesserit eius, qui iam pubes est neque tutorem habere potest[m], pro tutelæ actio cessat[n]. ¶ Simili modo & si eius qui nondum natus est[o]. Nam & pro tutore quis gerat, eam esse personam oportet, cuius ætas recipiat tutorem, id est impuberem esse oportet. Sed erit negotiorum gestorum actio[p]. ¶ Si curator impuberi a prætore † datus negotia gesserit, an quasi pro tutore gesserit teneatur, quæritur. Et est verius cessare hanc actionem[q] quia officio curatoris[r] functus est. ¶ Si quis tamen cùm tutor non esset, compulsus à prætore vel à præside, dum se putat tutorẽ gesserit tutelam, videndum est, an pro tutore teneatur. Et magis est, vt quamuis compulsus gesserit, teneri tamen debeat[s]: quia animo tutoris gesserit, cùm tutor non esset. At iste[t] curator non quasi tutor, sed quasi curator gessit. ¶ In pro tutelæ iudicio vsuræ quoque veniũt. Sed vtrũ solũmodò in id quod gessit, tenebitur, an verò in id etiã quod gerere debuit? Et si quidem omnino non attigerit tutelam, non tenebitur[u]. Neque enim attingere debuit qui tutor non fuit. Quòd si quædam gessit, videndum est an etiam eorum nomine quæ non gessit, teneatur. Et rectè hactenus tenebit, si alius[x] gesturus fuerit. Sed si cognito quòd tutor non fuit, abstinuit se administratione, videamus an teneatur si necessarios[y] pupilli non certiorauerit vt ei tutorem peterent. Quod verius est[z].

¶ Caius. † LEX II.

SI is qui pro tutore negotia gerebat, cùm tutor † non esset,

a ¶ Incertum sit.} pupillo quondam, nunc adulto.
b ¶ Quis tutor.} uerè existens.
c ¶ Quasi tutor.} scilicet cùm non sit tutor.
d ¶ In utrunque casum.} id est, siue uerè fuerat tutor, siue uerè non fuerat.
e ¶ Actionem scripsit.} non aperit quam. unde dic, quando tutor uerè fuerit distinguitur, an sciuerit, & tunc tutelę, an ignorauerit. & tunc pro tutelæ: ut j. eod. l. quæro. & j. eo. §. si curator. si uerò nõ erat tutor, tunc indistinctè, sciuerit uel non, dummodo gesserit ut tutor, habeat locum actio protutelæ: ut inf. e. §. pro tutore. & quod subiicit, actione tamen &c. altero casu cum distinctione tutelæ & protutelæ: altero indistinctè protutelæ, ut dictum est. & hoc secundum Azo. Vel dic hoc principium loqui quando adultus est incertus administrauerit uerus tutor existens, aut non existens. Et quod dicit in utroque casu, id est, quicunque casus sit: dum tamen dubium est. & dic dari tantum protutelæ, si autem certus est de ueritate, habeat locum prædicta distinctio. & ad hanc literam facit quod sequitur, solent enim &c. Item quod dicit, siue tutor est, siue non, subaudi dum tamen dubium est.
f ¶ Fungitur.} in hoc casu datur ei actio neg. gest. in eum qui sponte gerit, sed cum dicat pro tutore agere: ergo neg. gest. habet locum, ut hic, & C. de testa. tute. l. iij. in fi.
g ¶ Tutelæ.} id est, actionẽ protutelæ utilẽ de peculio. & s. de pec. l. ex facto. Item arg. contra. inf. eo. §. si quis quasi. Item facit C. eode. l. prima.
h ¶ Nulla dubitatio est.} ut & s. tit. j. l. j. §. finito. & inf. rem pup. sal. fo. l. quasi §. sed & in eo. Accursius.

i ¶ Finita.} ad tempus fortè datus erat.
k ¶ Deinde quasi.} id est, verè tutor. hoc enim quasi, est veritatis expressiuum.
l ¶ Deuoluatur.] vt & s. tit. ij. l. si tutor post §. fin.
m ¶ Habere potest.} vt & suprà de tuto. & curator. dx. ab ijs. lege, Seiæ.
n ¶ Actio cessat.} Cur ergo similiter nõ cesset ubi quis se putat tutorem, cùm esse nõ poterat: ut s. eod. §. proinde quæ est arg. contra? Respond. quia seruus aliquando potest tutor dari scilicet testamentarius: ut insti. tu. qui da. tu. pos. §. j. & ii. sed puberi nõ potest dari ullo modo. sed si datum inuenias aliquẽ qui nullo modo possit dari dic idem, ut cesset protutelæ: ut in milite: ut C. qui da. tut. po. l. armatæ. sed certe seruus existens seruus nũquã, potest esse tutor. Vnde dic fauorem pupillis, debitum notare differentiam.
o ¶ Natus est.} ut quia adhuc est in utero, nec nascitur uiuus vel nullo modo nascatur: & ita nullus omnino uidetur fuisse: ut j. de uerborũ signific. l. qui mortui. & ita cum nullo tẽpore appareat tenuisse dationem tutoris: non pro tutelæ agit, sed neg. gest. vtili, ut subiicit & s. tit. ij. l. posthumo. & de nego. gest. l. cum pater. s. de testa. tute. l. si nemo. §. finali.
p ¶ Actio.} utilis. Accursius.
q ¶ Hanc actionẽ.} pro tutelæ: sed datur actio neg. gesto.
r ¶ Curatoris.} uerè enim erat curator: & hoc sciebat: & sic gerebat: ut inf. eod. l. quo. Accursius.
s ¶ Debeat.} actione pro tutelæ. Accursius.
t ¶ At iste.} de quo s. proxi. §. dixi: qui uerè erat curator. Alij dicunt quod non tutor, gerens ut tutor tenetur protutelæ: sed non curator gerens ut curator non tenetur protutelæ. Quod hoc uerum sit, hæc litera non patitur. An autem cõcurrat actio nego. gest. cum ista actione? quidam quod sic: quia gerit suspicione necessitatis. tu dic quod non; ut not. s. de neg. gestis. l. tertia. §. hac actione.
v ¶ Non tenebitur.} ut C. de testa. tute. l. j.
x ¶ Alius.} accedens protutor quasi omnia gesturus tenetur in duobus casibus de gerendis, scilicet si alius erat gesturus omnia, ut hic. Item & tunc quando incipit scire se nõ esse tutorem, & perseuerauerit. alias non: quia cum error excusat: ut hic innuit. aliud est in spontaneo gestore, qui ab initio accessit omnia gesturus: quia tenetur etiã si alius gesturus non erat, ut s. de neg. gest. l. si pupilli. §. fin. & facit C. de neg. gest. l. ij. in fi. Accur.
y ¶ Necessarios.} id est, cognatos, sic ponitur s. de iusti. & iur. l. fina. & facit suprà, de administratione tuto. lege, tutores qui §. qui seq. Accursius.
z ¶ Quod uerius est.} ergo si certiorauit, nõ tenetur nisi alius erat gesturus. aliud in spontaneo gestore qui accessit ut omnia gesturus: ut modo notaui.

SI is qui.} CASVS. Titius tanquàm tutor cùm non esset, administrabat negotia Seij: & sic administrando equum Seij pupilli vendidit Caio, certè pupillus potest eum vendicare a Caio, si Caius adhuc non vsucepit, quamuis habeat pupillus ob hoc obligatum dictum procuratorem. Viuianus.

Aliquãdo seruus põt tutor dari.

† Circa hoc dubitaret an talis deberet satisdare, & videtur q nõ qa datus à iudice per inquisitionem: vt C. de tu. & cu. ra. qui satis non ded. l. j. hodie tamen secus. vide gl. in d. l. j.

† libro 12. Digestor. † Sic in P. F. Halo. [illegible]

Vsucapta.

a ¶ Vsucapta est.} s. post pubertatem pupilli: quia non vsucapitur res pupilli ante pubertatem: ut inf. de acquir. re. do. l. bonæfidei. Vel verius dic quia nec possidet, ut d. l. bonæfidei. secus si non erat pupilli, licet eius putaretur: ut j. de excep. do. l. apud Celsum. §. si quis nõ tutor. & sic non obstat. l. illa quę uidebatur contraria.

Pupillaris res ante pubertatẽ nõ usucapit.

b ¶ Eius pupillo.} quia satisdat rem pupilli saluam fore. sic & inf. tit. j. l. pupilli & facit inf. de re. eo. l. qui neque.

rem pupilli vẽdidit, nec ea vsucapta est[a]: poterit eam pupillus, quã quam ei[b] cautum est. Non enim est eadem huius, quæ tutoris, rerũ pupilli administratio.

† lib. v. Epistolarum.

¶ Iabolenus. † LEX III.

QVæro an is, qui cùm tutor testamento datus esset, & idipsum ignoraret, pro tutore negotia pupilli gessit, quasi tutor, an quasi pro tutore negotia gesserit, teneatur? Respondi, Non puto teneri quasi tutorem: quia scire quoq; se tutorem[c] esse debet, vt eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet.

† lib. 16. ad Q. Muciũ.

¶ Pomponius. † LEX IIII.

QVi pro tutore negotia gerit, eandem fidem & diligẽtiam præstabit, quam tutor[d] præstaret.

† lib. 10. ad edictum.

¶ Vlpianus. † LEX V.

EI qui pro tutore negotia gessit, contrarium[e] iudicium competit.

Q Vero an is.} CASVS. Titium in testamento meo dedi tutorẽ meis filijs. hic Titius nesciẽs se datũ tutorem administrauit tutelam filiorũ meorũ. Certè tenetur eis actione p tutelæ. & non tutelę. quam ad hoc vt tutelæ teneatur, necesse est q se tutorem esse sciat. hic autem nesciebat. Viuianus.
c ¶ Tutorem esse.} s. vt teneat tutelæ actione: igitur tenetur hac actione protutelæ. Accursius.
Q Vi pro tutore.} CASVS. Hic qui administrat tutelam pupilli tanquàm tutor, cum non sit, debet præstare in administratione fidem & diligentiam sicut facit tutor verus. & si aliquid impendat in negotiis pupillis, ad illud repetendum habet contrariam protutelæ actionem. & hoc dicit cũ l. seq. Viuianus.
d ¶ Tutor.} quam autem præstat tutor dicitur s. de tut. & ra. dist. l. j. in prin. & C. arbi. tu. l. quicquid. & s. de admi. tu. l. a tutoribus. in prin.
e ¶ EI qui.} Contrarium. i. cõtraria actio pro tutelę: & statim: ut s. tit. j. l. j. §. j. & ij.

Quod falso tutore authore gestum esse dicetur.

TITVLVS VI.

¶ QVOD FALSO TVTORE &c. ¶ *Quid differt hic titulus à superiori? Respon. hic consulit contrahenti cum pupillo falso tutore authore: ut j. l. prima. §. si ille ipsi pupillo. Itẽ ille habet locũ siue sciat se nõ esse tutorem, si ue credat se esse, cum non sit: ut s. tit. j. l. prima. §. pro tutore. hic autem tantum quando scit non esse: ut infra eodem. l. nouissime. in principio.*

HVius edicti.} Primò commendat edictum. Secũdo ponit verba edicti. Tertio per modum cuiusdam reprehẽsionis conqueritur defectuosum esse edictũ. Quarto intrat materiam disputationis circa hoc edictum. secunda ibi, verba autem. tertia ibi, verbis edicti. quarta ibi, item hoc edictum. vsque ad §. ait prętor. CASVS. Quia multi cum falsis tutoribus contrahentes decipiebantur: ideo prætor super hoc suum edictum proposuit, volens remedium contrahentibus adhibere. cuius edicti verba sunt talia. De eo quod gestum erit eo authore qui tutor non fuerat, dabo in integrum restitutionem actori si ipse ignorauerit falsum esse tutorem: & hæc verba habes partim in primo §. huius legis, partim in eadem lege. § pen. quod edictum prætoris laudat dominus Vlpianus dicens, huius edicti æquitas non est ambigua, imò certa, positũ est enim ne contrahentes decipiantur, dum falsus tutor adhibetur. dicit tamen dominus Vlpia. quod dictis edicti uerbis multa desunt. dicit enim tantummodo de eo qui tutor non est. quid ergo si tutor est, authoritatem tamen non potest accommodare pupillo contrahẽti? certè perinde est ac si non esset tutor. illud ergo deest verbis pętoris. & ponit duo exempla de eo tutore, qui non potest authoritatem præstare. Item & illud aliud deest verbis edicti: potest enim esse quod non esset tutor, & tamen authoritas sua valeret, puta si duo tutores authoritatem in contrahendo præstent pupillo, quorum vnus est verus, alter falsus. valet enim quod agunt. Item & illud aliud deest uerbis edicti. non enim fuit locutus prætor nisi de uno tutore nam habet locum id quod dictum est in vno, etiam si plures falsi tutores interueniant. Item & illud aliud deest: quia nõ dixit de pro tutore: in quo quidem idem est, scilicet ut sicut in primo & tertio habet locum in integ. restit. ut dictum est: ita & in hoc. & hoc uerum est, nisi prætor iusserit cum his cõtrahi. nam tunc in integr. restitu. non dubitur. Item laudat Vlpian. alia verba quæ sunt in eodem edicto, si id actor ignorauit &c. & reddit rationem ad edictum prætoris: quia contrahens cũ pup. falso tutore authore, & sciens eum esse falsum, decipit seipsum: & ideo non est mirum si prætor noluit ei subuenire. Quid si contrahenti dictum sit falsum tutorem interuenire, & ipse non credit? certè bene subuenitur ei. Quid si pu. vel adultus contrahant cũ pupillo falsum tutorem habente, & sciant eum esse falsum? non nocet eis sciẽtia. Quid si maiorem xxv. ann. velit falsus tutor conuenire nomine pupilli: & cum ille nollet ei respondere, sciens eum falsum esse, prętor compulit eum respondere in iudicio: nunquid nocebit ei sciẽtia? certè non. Quid si pup. habẽs verum tutorem, eo authore contrahat cum alio pupillo falsum tutorem habente, vendendo ei puta rem suam, & ambo sciant eum falsum esse: certè pupilli scientia non nocet ei. Sed nunquid scientia veri sui tutoris ei nocet, & quibusdam videtur q sic, scilicet si ei pu. cautum est cõtra suum verum tutorem, puta q a promisit tutor rem suã saluam fore, & soluendo est idem tutor. sed certè melius est q sciẽtia dicti veri tutoris nõ noceat pupillo, imo possit uendicare dictam rem suam uenditam alij pup. habenti falsum tutorem, & non debeat expectare ut agat contra suum tutorem ex illa cautione qua promisit res eius saluas fore: quæ cautio quodammodo incerta est: quia non est certum vtrum pupillus finita tutela possit à tutore suo vero recuperare dãnum sibi contingens propter rem suam venditam. forte enim efficietur tutor non soluendo. & quod dixit in prędicto casu vbi vendit verus tutor rem pupilli sui alij pupillo falsum tutorem habenti sciente dicto vero tutore & pupillo suo falsum esse alterius pupilli tutorem, scilicet quod pupillus non expectet incertum cautionis euẽtũ, sed rem suam vendicet: idem est in omni alio casu vbi pupillus sit deceptus authoritate tutoris sui: scilicet ut omisso tutore possit iuuari contra aduersarium suum qui cum tutorem dixit. h. d. cum legibus seq. vsque ad l. nouissimè. Viuianus.

¶ Vlpianus libro 12. ad edictum. LEX I.

HVius edicti æquitas[f] non est ambigua[g]: ne contrahentes decipiantur, dum falsus tutor adhibetur. ¶ Verba autem edicti hæc sunt: Quod eo authore (inquit[h]) † qui tutor non fuerit[i]. ¶ Verbis edicti multa desunt[k]. Quid enim, si fuerit tutor, is tamen fuit, qui authoritatem accommodare non potuit, putà furiosus[l], vel ad aliam regionem datus? Sed Pomponius libro xxx. scripsit, interdum quamuis à non tutore gestum est, non pertinere ad hanc partem edicti. Quid enim, si duo tutores, alter falsus, alter verus authoritatem accommodauerit? nonne valebit[m] quod gestum est? ¶ Item hoc edictum licet singulariter[n] scriptum sit: si tamen plures interuenerint, qui tutores nõ erant locum habere debere, Pomponius libro trigesimo scribit. ¶ Idẽ Pomponius scribit, etiã si

† Als, deest Verbum inquit.

f ¶ Aequitas.} quod est. inf. proxi. §. & § fi. & l. nouissimè.
g ¶ Ambigua.} i. dubia imo certa & indubitata. s. ne cõtrahẽtes &c.
h ¶ Inqui.} scilicet prætor.
i ¶ Non fuerit.} gestum erit subaudi, dabo in integrum restitutionem: quæ uerba detrũcatè posita sunt, ut j. ea. l. in fi. item postea adijciuntur in edicto prætoris & illa verba quæ dant aliud remedium q habes inf. e. l. nouissime. in princi. Et nota q tria remedia ex hoc edicto sunt prodita. Vnum contra ipsum dolosum tutorem, ut j. e. l. nouissime. in prin. Aliud contra eum, qui dolo fecit ut nõ tutor authoreret: ut j. e. l. huius actionis. & ista duo sunt per actionem in factũ: ut d. l. nouissime. & l. huius §. j. Et tertium de restitutione in integrũ danda contrahenti cum pupillo falso tutore authore contra ipsum pupillum ut non noceat ei quod egit cũ pupillo falso tutore authore vel ipso tutore falso. & de hac restitutione dicitur j. ea. l. §. fin. & l. seeuẽ. vsque ad l. nouissime. & in l. nouissime. §. Pomponius & l. si falso. §. Pomponius. Sed ei cuius se tutorem esse dicebat, subuenit prætor p hoc edictum: ut infrà eodem l. falsus. in prin. & l. fi. quod potest dici quartum remedium.
k ¶ Desunt.} vt apparet per sequentia.
l ¶ Furiosus.} unde perinde est habendum, ac si tutor non sit. sic s. quod cuiusque vniuer. nomi. l. j. §. & quidem. & insti. de legi. agn. tu. §. quod autem. & s. qui satis. a. cogan. l. quotiens. & j. de mun. & hono. l. ut gradatim. §. j. Sed in furioso primum & quartum remedium cessant, & alia locum habent: & sic hic intellige.
m ¶ Nonne ualebit.} certè sic: & ita utile per inutile nõ uitiatur: ut j. de uerborum ob. l. j. §. penul. & l. quę extrinsecus. & d. stipu. a. lerno. l. si sibi aut. j. respon. Argu. contra. s. de arbit. l. Pædius. §. in seruũ. Accursius.
n ¶ Singulariter.} id est uerbo singulari. nã sic dicunt uerba quæ eo

† De hoc dic ut in c. super quæstionũ §. si uerò. extra de of. dele. ubi de hoc adde quod notaui in apostil. ad l. si & si [illegible] utile p inutile [illegible] stipul. suo.

autho-

authore &c. ut s. §. j. si tamen &c. sic ibi, quod ea &c. & s. de negotijs gestis. l. iij. §. negotium. & inf. vi bo. ra. l. j. § vel cuius. ibi, sed & si unus &c. Accursius.

a ¶ Pro tutore.] i. putans vel fingens se tutorem, cum non sit: ut s. tit. j. l. j. in prin. & § j. Sed in eo, qui putat, cessat primum remediũ & quartum, cum exigunt dolũ ut d. l. nouissimè. in princi. & l. falsus. in prin. Accur.

b ¶ His.] pro tutore gerentibus. & facit s. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. Accur.

c ¶ Ait prætor.] hoc adde. j. §. s. eo.

d ¶ In integrum restitutionem.] expone ut i princ. no.

e ¶ Decepit.] sic s. de act. empt. l. j. in fi. & de ædil. edi. l. si tamen. §. in ædilitiis. & l. j. §. si intelligatur. & s. ad velle. l. ij. §. verba.

f SI id inquit.] prætor. ut s. l. proxima. in fi.

g ¶ Actor.] i. qui agit modo: qui. s. contraxit uel aliquid egit cum falso tutore, vel eo authore.

h ¶ Labeo.] scilicet adiecit.

i ¶ Non crediderit.] quoniam idem est ac si nõ fuisset ei dictum, sic ei subuenitur: nam non fuit creditum: sic s. de eo per quẽ fac. erit. l. j. §. j. & de mino. l. tutori. in pri. Arg. contra C. de rei vend. l. si fundus. & ea, quæ ibi no. & hic dici possent.

k PLanè.] Auxilio huius edicti. s. actione in factum, vel restitutione in integrũ per hoc edictum: ut no. in prin. s. eo. l. j.

† Aliàs, auctor.

† Hæc uerba ponunt in c. ecclesia uestra. in glo. ij. in medio ibi, & scienti ptor. ext. a de elect.

† lib. 12. ad edictum.

† Defensi huius l. uario ũd per Detum. i. l. nõ solum. §. morte. nu. 117. de no. o. e. ũ.

lib. 12. ad edictum.

† Simile habetur in c. quã magnũ. in gl. ij. 24. q. iii. & i c. illud. de cle. excommu. mini.

† lib. 12. ad edictum.

† al. Vlpia. lib. 12. ad edictum.

pro tutore [a] negocia gerẽs, authoritatem accommodauerit, nihilo minus hoc edictum locũ habere: nisi fortè prętor decreuit ratum se habiturum id, quod his [b] authoribus gestum est: tunc enim valebit per prætoris tuitionem, non ipso iure.

¶ *Volenti & consentienti non fit fraus neq; iniuria. Hoc dicit.*

¶ Ait prętor [c], Si id actor † ignorauit, dabo in integrum restitutionem [d]. Scienti † nõ subuenit, meritò: quoniam se ipse decepit [e].

¶ *In hac l. & quatuor sequentibus ponuntur personæ, quibus non nocet, licet sciant se cum falso tutore contrahere: & restituuntur in integrum.*

¶ Paulus. † LEX II.

SI id † (inq̃t [f]) actor [g] ignorauit. Labeo [h], Et si dictũ sit ei, & ex bona fide non crediderit [i].

¶ Vlpianus. † LEX III.

PLanè si is sit qui auxilio [k] nõ indiget, sciẽtia ei nõ nocet [l]: vt putà si pupillus cum pupillo [m] egit. Nam cùm nihil actum sit [n], scientia non nocet.

¶ Paulus. † LEX IIII.

MInorib. xxv. annis [o] succurritur [p], etiam si sciuerint.

¶ Idem. † LEX V.

INterdũ tamen etsi scientia noceat [q]: tamen restitutio [r] faciẽda erit [s], si à prætore cõpulsus [t] est ad iudicium accipiendum.

v PVpilli.] qui sciens cum tutore falso alicuius pupilli cõtraxit; ut s. eo. l. plane. Accursius.

x ¶ Computanda non est.] in hoc edicto, vt ei minus succurratur per hoc edictum. Accursius.

y ¶ Tutoris.] scilicet scientia.

¶ Paulus. † LEX VI.

PVpilli [u] scientia computanda non est [x], tutoris [y] eius † computanda est [z] vtiq; si pupillo [a] cautum sit: melius [b] dicitur rem suam restitui pupillo [c] debere quàm incertum [d] cautionis euentum expectari. quod & Iulianus, si aliàs [e] circunuentus sit pupillus, respondit.

¶ Vlpianus. † LEX VII.

NOuissimè [f] prætor ait: In eum, qui cùm tutor non esset dolo malo † author factus esse dicetur, iudicium [g] dabo, vt quanti ea res erit, in tantam pecuniam condemnetur. Non semper tutor conuenitur, nec sufficit si sciẽs author fuit: verũ ita demũ, si dolo malo author fuit. Quid si compulsus, aut metuens ne compelleretur, authoritatem accomodauerit, nõne debebit eẽ excusatus [h]? ¶ Quod ait [i] prætor, Quanti ea res erit, magis puto non pœnam, sed veritatem [k] his verbis cõtineri. ¶ Põponius † lib. xxx. scripsit rectè etiam sumptuũ [l] in hoc iudicio rõne haberi quos facturus est actor restitutorio [m] agendo. ¶ Si

z ¶ Computãda est.] scilicet i hoc edicto, ut ei minus succurratur. H. sic s. de interro. act. l. ij. §. fin.

a ¶ Si pupillo.] cõtra suum uerum tutorem per stipulationem rem pup. sal. fo. & idoneus est, & eius fideiussor.

b ¶ Melius.] dixerat scientiam tutoris nocere pupillo: nunc corrigit: & sic non nocet.

c ¶ Pupillo.] contrahenti cum falso tutore alterius: & dic restitui per hoc edictum.

d ¶ Quam incertum cautionis.] i. quam agere ex cautione rẽ pup. sal. fo. i qua est dubius euentus: ut s. de procu. l. quod debetur & facit s. tit. j. l. iij.

e ¶ Si aliàs.] nam regulariter constat habere minorem electionẽ si velit agere cõtra t. u. vel cura. vel petere restitui contra aduersarium, ut C. si tu. vel cura. l. etiam. & l. fi. & ita ergo fit hic.

NOuissimè.] CASVS. Huc usq; dixit qualiter succurratur contrahenti cum falso tutore pupilli aduersus ipsum pupillũ: nunc qualiter succurratur aduersus ipsum tutorem dolo malo authoritatem accomodantem. Et dicit quod datur cõtra eum actio in factum ex hoc edicto quãti ea res erit. & bene dixit dolo malo: nã aliàs non tenetur. & quod dixit, quanti ea res erit &c. exponit id est, verum rei pretium.

† lib. 12. ad edictum.

† Apud Du. sic legit & interpungitur. cõputãda ẽ. Vtiq; & si pupillo cautum sit, melius dr rem suã restitui pupillo, q̃ incertũ cautionis euẽtum eũ spectare.

lib. 12. ad edictum.

Tutor.

† lib. 30. rectè scribit, &c. Du.

l ¶ Non nocet.] si non utitur iure huius edicti: neque debet ei nocere exceptio inuenta contra edictũ sic C. de præscrip. long. tempo. l. prima.

m ¶ Cum pupillo.] falso tutore authore: uel cum ipso pupillo qui dicebat alterius tutorem, cum non esset, uel esse non posset.

n ¶ Actum sit.] scilicet, ipso iure, non est opus actione in factum. vel restitutione in integrum ex hoc edicto, nec ergo sciẽtia huic edicto nocius nocebit huic: vt modo no. & hoc, quod ubi quis ipso iure est tutus, non egeat auxilio extraordinario, patet, s. de mi. l. in causę. & faciunt. eo. l. pupilli.

o MInoribus.] xxv. annis. adultis tamen; ut differat à præcedenti l.

p ¶ Succurritur.] per hoc edictum: quia obligantur ipso iure: ut C. de tempo. in integ. restit. pe. l. si curatorem. & secũdum hoc ipso iure scientia non nocet sicut in pupillo quod non uidetur uerũ. Dic ergo quod succurritur per edictum de minoribus ad habenda remedia huius edicti, quæ non habet propter scientiam: ut supra l. prima, in fi. licet quo ad unum de remediis, scilicet secundum quod datur in integrum restitutio, videatur restitui ut restituatur. quod aliàs reprobamus. ut s. de mi. l. interdum.

q INterdum.] Nocet. scilicet aliàs: vt suprà l. j. in fine. hic tamen nõ nocet.

r ¶ Restitutio.] ex hoc edicto cõtra sententiam pro pupillo latã. & sic dicit de tertio remedio. Sed nonne ipso iure sententia est nulla: ut s. de iudi. l. ij. § j. ergo non est opus restit. R ñ. ibi erat iudex non suus: hic suus. & facit s. de autho. tuto. l. j. in fi. & j. eod. l. nouissimè. §. j.

ADDITIO. Dic quòd imò videtur ualere pro probatione tutoris ad hoc ut restitui non possit. & uidetur obstare l. prima §. idem Pomponius. s. eod. tit. Sed aliud est in compellendo litigantem, quo casu iudicium in præiudicium pupilli non ualet: & ideo litiganti & reo restitutio conceditur. & aliud est legitimare personam tutoris: & valet in præiudicium pupilli, & restitutio denegatur secundum Bartol. hic.

s ¶ Erit.] actor qui agebat rei uendicatione.

t ¶ Compulsus.] quis sciens falsum esse tutorem eum, qui secum uolebat agere nomine alicuius pupilli. H.

¶ Pomponius.] Nunc reuertitur ad auxilium restitutionis quod datur contrahenti cum falso tutore pupilli cõtra pupillũ. Et dicit quod istis qui petunt restitutionem contra pupillum, debent tradi impẽsę per falsum tutorem, qui dolo malo authoritatem accommodauit. & ita tangit hic § d. primo auxilio, & de secundo huius edicti.

¶ S. plures.] Ponamus quod plures dolo malo fuerunt authores pupillo mecum cõtrahenti, cum non essent tutores, certè cõtra eos oẽs habeo actionem in factũ ad interesse. & si recupero ab vno interesse, cęteri liberant. non autem ideo quod incipiam contra vnum agere, liberantur alij. unde si vnum conueni, & nihil ab eo consecutus fui, totũ consequar ab alijs. & si partem fui consecutus à conuento, reliquum consequar ab alijs. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

f ¶ Nouissimè.] Huc usque dixit qualiter succurratur contrahenti cum falso tutore pupilli contra ipsum pupillum. s. per in integrũ restitutionem: ut ei non noceat quod egit: tunc qualiter ei succurratur contra ipsum falsum tutorem cum quo contraxit. Accursius.

g ¶ Iudicium.] id est, actionem in factum ex hoc edicto.

h ¶ Excusatus.] R ñ. certè sic & ita no. q coactio magistratus eum excusat: ut s. si quis cau. l. ij. in fi. & etiam uerus tutor nõ dẽt cogi authorare: ut s. de author. præstã. l. si tutor. & non ualet quod ageretur: ut s. de authoritate præst. l. j. in fi.

i ¶ Quod ait.] s. in prin. l.

k ¶ Veritatem.] id est, veram rei æstimationem, ut j. de verb. sig. l. inter hæc. & s. qui satisda. cog. l. ij. §. si & s. si quis ius di, nõ ob. l. j. §. fi. Sed & sumptus continentur hac actione his verbis: ut j. proxi. §. & licet dicat non pœna, uerum est respectu actoris: respectu tamen tutoris conuenti bene est pœna: quia soluit quod ei non adest & sic non obstat d. l. j. si quis ius di. & facit inf. eo. l. falsus. §. j. Accursius.

l ¶ Sumptuum.] ut s. proxi. § dixi.

m ¶ Restitutorio.] ex edicto posito s. eodem l. j. in fine. scilicet contra pupillum cum quo contraxit falso tutore authore. Sed nonne habuit primo iudicio totum interesse? ad quid ergo postea restituitur? R ñ. hic nihil aliud petit, nisi ut nõ noceat sibi quod fecit eũ eo. Vl dic

quod noluit à tutore prius petere, nisi quod non poterat petere à pupillo per in integrum restitutionem. Accur.

a ¶ Perceptione.] sic s. de dolo. l. in plures. & s. de iis qui deiec. uel effu. l. perceptione. Accur.

b ET ideo.] Seruatum sit ab uno falso tutore.

c ¶ Denegandã.] hanc actionem ex hoc edicto. sic supra quod metus. cau. l. si cum exceptione. § fina. & l. sequen. Accursius.

HVius actionis.] CASVS Non solum datur contrahenti cum falso tutore in integ. restitu petita, actio contra pupil. ut dictum est à principio. l. prima. usque ad l. nouissime. & non solum datur actio in factum contra falsum tutorem: ut dicta. l. nouissime. sed etiam exemplo cuiuslibet dictarum actionum datur contrahenti cum falso tutore actio in factum contra illum qui dolo malo curauit ut alius tutor quam uerus, id est tutor falsus det authoritatem pupillo contrahenti.

¶ Has actiones.] Actio in factum quæ datur contra falsum tutorẽ, de qua dictum est s. e. l. nouissimè. & alia actio in factũ, de qua dictum est in pri. huius legis cõpetunt hæredibus contrahentis cũ falso tutore: sed non dantur in hæredes falsi tutoris, uel i hæredes illius qui curauit ut falsus tutor adhiberetur: nec dantur post annum cõtra falsum tutorem uiuentem, uel contra illum qui dolo curauit ut falsus tutor adhiberetur: & est ratio: quia sunt & ueniunt ex delicto & dolo. & quia sunt ex delicto, euenit etiam illud, quia noxaliter dantur contrahenti cum falso tutore contra dominum uel patrem falsi tutoris: & contra dominum uel patrem illius qui dolo curauit ut falsus tutor adesset. Viuia.

† lib. 12. ad edictum.

† Actionẽ, nõe i apud Dua.

† lib. 12. ad edictum.

† Du authoraretur inscius.

† Hęredes.

† lib. 4. ad edict. Prouincia.

† Du. si falso tutore actum sit. al. si cũ falso.

plures sint qui authores fuerunt: perceptione [a] ab vno facta, & cæteri liberantur, non electione.

¶ Paulus. † LEX VIII.

ET ideo si nihil, aut non totũ seruatũ sit, [b] in reliquos non denegandam [c] in id, quod deest † actionem, Sabinus scribit.

¶ *Non solum falsus tutor tenetur hoc edicto, sed & qui dolo fecit, q falsus tutor se interponeret, & datur hæredibus: sed non contra hæredes: nec in ipsum falsum tutorem post annum: & in dominos datur noxalis actio pro delicto seruorum. hoc dicit usque ad finem legis.*

¶ Vlpianus. † LEX IX.

HVius actionis [d] exẽplo Põponius lib. xxx. scribit dandam actionem [e] aduersus eũ, qui dolum malũ adhibuit, vt alius † author daretur inscius. ¶ Has in factũ actiones [f] hæredibus quidẽ cõpetere, cęterisq; successoribus, in eos [g] uero † non reddi, Labeo scribit: nec in ipsum [h] post annum: quoniã & factum [i] puniũt, & in dolum [k] concipiunt: & aduersus eas personas, [l] quæ alieno iuri subiectæ sunt, [m] noxales [n] erunt.

Caius. † LEX X.

† SI falso [o] tutore authore actum sit, & iterea dies actiõis [p] exierit, aut res [q] vsucapta [r] sit, omnia incommoda perinde sustinere debet [s] ac si illo [t] tempore viro tutore authore egisset.

Vlpianus. † LEX XI.

FAlsus tutor, q in cõtrahẽdo author minori xij. vel xiiij. annis fuerit, tenebitur in factum actione [u] propter dolum malum, cuiuscunque conditionis fuerit, [x] vel sui iuris, vel alieni. [y] ¶ † Qui eũ dolo malo authoritatẽ accommodauerit, tenebit [z] hoc edicto. Sed si quis [a] filiafamil. author [b] factus sit ad contrahendum, [c] tenetur. Idemque iuris est si ancillæ quis tutore authore [d] crediderit. Nam omnib' istis modis propter tutorẽ decipitur is, qui cõtraxit: quia aliter cum impubere contracturus nõ fuisset, quàm si tutoris authoritas intercessisset.

¶ *Non punitur pater hoc edicto citra ætatem puellam nuptui tradens: q si dolo id pater faciat, & puella intra xij. annũ moriatur, & pater dotem repetat, gener poterit eum repellere doli mali exceptione his casibus, quibus si fuisset matrimoniũ constitutum, erat dotem totam u. l pa. tim eius lucraturus. h. d.*

¶ Iulianus li. xxj. Digestorũ tractat, an ẽt ĩ patrẽ debeat dari hęc actio, q filiã minorẽ xij. annis nuptũ dedit. Et magis probat patri ignoscendũ esse, † q filiã suã maturius in familiã spõsi pducere voluerit. Affectu enim ppensiore, [e]

d ¶ Huius actionis.] in factum ex hoc edicto contra falsum tutorem quæ datur ex uerbis & ex sententia: ut supra eodem. l. nouissime. in principio.

e ¶ Actionem.] utilem in factum ex sententia huius edicti: ergo utilis: ut supra si quadru. pau. l. j. §. penul.

f ¶ Has actiones.] scilicet quæ dantur contra falsum tutorem: ut s. eo. l. nouissime. in princ. & alia quæ eius exemplo competit in eum, qui dolum malum adhibuit &c. ut s. eo. in princ. huius legis.

g ¶ In eos.] scilicet hæredes.

h ¶ Nec in ipsum.] falsum tutorem, uel eum, qui dolum malum adhibuit &c.

i ¶ Et factum.] i. delictum: facto enim obligatio oritur ex delicto: ut insti. de obli. ex delic. in prin. nam ex delicto uideretur uenire.

K ¶ Et in dolum.] id est propter dolum. ut supra eo. l. nouissime. & in prin. huius legis.

l ¶ Personas.] Puta seruos, qui gerentes se ut tutores authoritatem præstiterunt pupillo mecum contrahenti.

m ¶ Subiectæ sunt.] iure seruitutis, non filiationis: ut instit. de noxal. § fina.

n ¶ Noxales.] igitur ex delicto sunt: alioquin si ex contractu, de peculio daretur: ut s. de iis qui deie. uel effu. l. j. §. cum seruus. sed cum sit rei persecutoria, non pœnalis: ut s. eo. l. nouissime. §. quod ait. ergo ultra annum & in hæredem datur: ut j. de act. & oblig. l. in honorariis. & C. ex delic. defun. l. j. Sed dic quod hic nihil peruenit ad conuentum. unde quo ad eum pœnalis est: aliàs esset secus ut in dictis legibus. Vel dic quod est speciale in his honorariis. Item facit supra, de alie. iud. mu. l. item si res §. fin & ll. seq. Accur.

SI falso tutore.] CASVS. Cum haberet Titius actionem temporalem personalem uel rei uendicationem ad recuperandam rem suam contra Seium, pupil. egit contra eum falso tutore interueniente, & litem fuit contestatus: quæ contestatio nihil ualuit propter falsum tutorem. nunc autem antequam ueniretur ad sententiam, dies dictæ actionis temporalis exiuit: uel pupillus usucepit rem prædictam Titij. quæritur quid iuris sit? & certe Titius potest petere in integ. rest. & ea petita & habita restituetur ei tempus actionis amissę. & ponetur in eodem statu ac si pup. non usucepisset rem suam, perinde ac si uero tutore authore cum pupillo litigasset. Viuia.

o ¶ Si falso.] sub, cum, id est dicere, si actum sit cum falso tutore nomine pupilli: uel cum ipso pupillo falso tutore præstante authoritatem.

p ¶ Dies actionis.] personalis qua conueniebatur falsus tutor nomine pupilli.

q ¶ Aut res.] actoris qui agebat rei vendicatione.

r ¶ Vsucapta sit.] à pupillo. nam sit contest. sic facta uel iudicium sic acceptum nullum est: sicut & si coram non competenti iudice egisset: [a] ut C. ne de sta. def. l. penul. & ad hoc est satis expressum. C. de tut. & cura. qui satis non de. l. j. & i. fra de rebus eo. l. qui neque.

s ¶ Debet.] pupillus: non ergo proficit ei usucapio. & sic est argumen. contra supra de alie. iudi. l. item si res. in princip. in ipso autem tutore falso non potest poni.

t ¶ Illo.] alias est alio: & ita est in libro domini mei.

FAlsus tutor.] CASVS. Principium huius legis cum ultima lege huius titul. dant auxilium minori contra falsum tutorem qui ei fuit author in contrahendo, & dant ei actionem in factum ad recuperandum à falso tuto. totum illud in quo deterioratus est minor.

lib. 35. ad edictum.

† Dua. qui dolo &c.

a Forte secus si respõdisset: quia per responsionẽ & litis cõtestationem securã uidetur acquieuisse. unde Bart. in l. j. de iudic. & Spec. ut de litiscõtest. §. pe. uers. Item dicit.

† In hunc locũ Plato Dialog. 6. d legib. Arist. li. 7. Politic. ca. 16.

¶ Qui dolo.] Dictum est in l. nouissime. quod ille qui contraxit cum pupillo falso tutore authore, habet actionem in factum contra eum falsum tutorem. modo dicit hic quod idem si præstet falsus tutor authoritatem filiofami. uel filiæ qui non dicuntur pupilli. & idem si seruo uel ancillæ. Iulianus.] Quid si pater Titiæ minoris xii. ann. eam mihi maritauit, & sic non ualuit matrimonium, & forte propter hoc ego sum in aliquo deterioratus? nunquid tenetur mihi dictus paterfamil. & certe non: quia non videtur dolo facere maritando filiam ante tempus: imo maxima affectione quam habet erga filiam. Quid si puella prædicta mihi per patrem maritata intra xii. ann. decedat xii. ann. & dos sit penes me qui debebam esse maritus, & fecerim ego pactum de lucranda dote uel parte si matrimonium solueretur morte mulieris: quod matrimonium non erat adhuc: pater autem prædictus qui dolo in hoc uersatus fuit, condicit eam à me? certe potero eum doli exceptione summouere in totum si feceram pactum de tota dote lucranda: uel potero eum summouere in parte si feceram pactum de parte lucrandi. Viuianus.

v ¶ In factum actione.] contrahenti secum, uel cum pupillo se authore: ut s. eo. l. nouissime. in princi. non autem legas quod minori cui præbuit authoritatem, tenetur. sed. n. d. j. eod. l. fin. sed certe in eo loqui potest, per l. illam. Accursius.

x ¶ Fuerit.] falsus tutor.

y ¶ Vel alieni.] ut filiusfami. Item si est seruus, habet locum noxalis ut s. eo. l. huius. §. fin.

z ¶ Tenebitur.] contrahenti secum: & ideo hunc casum repetit, ut addat sequentes.

a ¶ Sed & si quis.] afferens se tutorem: & illam suam pupillam, cum esset alterius filia.

b ¶ Author.] alias tutor.

c ¶ Ad contrahendum.] cum aliquo.

d ¶ Tutore authore.] scilicet falso qui se tutorem, & illam liberam & pupillam suam afferebat.

e ¶ Propensiore.] præsumitur enim causa affectionis fecisse magis

Universidad de Deusto Biblioteca

quam dolo fecit, de ritu nupt. l. non solum § denuo. & ff. de adop. l. nec ei. § eo. um. & in aut. ut sine prohibi. in prin. colla. v.

a ¶ Pertinet.} Puta pater, ut dixit qui d tauit. Item si extraneus, dotans eam sibi reddi stipulatus sit.

b ¶ Doli.} non pacti: quia ubi non tenet matrimonium, nec pactum: ut C. de condi. ob cau. l. j. Sed pacto non apposito non daretur exceptio. Accursius.

c ¶ Condicentem.} Per condictionem ob caussam, uel sine caussa: non actione de dote: quia dos nulla, cum matrimoniũ nullum: ut dicta l. C. de condi. ob cau. l. j. & supra de condi. ob cau. l. final. & C. de dona. ante nupt. l. fin. Accur.

d ¶ Lucraturus.} puta per pactum quod fecerat de ea lucranda si praecederet in matrimonio. Sed nunquid actio ex hoc edicto dabitur aliquo casu? Respond. sic, si soluta non esset, & esset promissa sub praedicto pacto. Item exceptione doli & actione ex hoc edicto potest haberi ratio fructuum qui essent uiri si matrimonium esset: nunc non sunt: ut supra de iu. do. l. dotis fructus. in principio.

ADDITIO. Dic secundum Bald. hic quod hoc non est uerum in actione ex hoc edicto: de qua proxim. not. supra. Ratio est, ut fructus esse mariti etiam si matrimonium tenuisset, exigitur quod dos sit tradita: ut l. de diuisione. supra soluto matrimo. & not. in dicta. l. dotis fructus. ff. de iure do. quod in quaestione huius gloss. locum habere non potest, cũ praesupponatur in ea dotem traditam non fuisse, secundum Iac. de ra. Sed ad hoc potest facile responderi si ponas patrem fuisse interpellatum, & sic in mora, secundum eundem Bald.

† lib. j. Responso.

† Alias, mãdatoribus.

† lib. 17. ad Sabin.

magis quàm dolo id uideri fecisse. Quòd si intra xij. annũ haec decesserit, cum haberet dotem, putat Iulian⁹, si dolo malo versatus sit, is ad quẽ dos pertinet, [a] posse maritũ doli [b] mali exceptione cõdicentem [c] submouere in casibus quibus, dotem vel in totũ vel in partem, si constaret matrimoniũ, fuerat lucraturus. [d]

¶ Verba huius edicti debent accipi cum effectu, non tantum si quis iactauit se esse tutorem. h. d.

¶ Idem. † LEX XII.

EX eo quod interrogatus [e] tutorem se esse respõdisset, nulla cũ actione teneri. Si tamẽ cum tutor non esset, responso [f] suo in aliquam captionem adolescentem induxisset, vtilem [g] actionem aduersus eum dandam. [h]

De fideiussoribus & nominatoribus † & haeredibus tutorum & curatorum.

TITVLVS VII.

¶ Pomponius. † LEX I.

QVamuis haeres tutoris tutor non est, [i] tamẽ ea, quę per defunctũ inchoata sũt, [k] per heredem, si legitimae [l] aetatis, & masculus [m] sit, explicari [n] debent: in quibus [o] dolus eius admitti potest. ¶ Quod [p] penes tutorẽ fuit, haeres quoq; eius reddere debet. ¶ Quod apud pupillum is [q] reliquerit, si haeres capit, [r] non quidem crimine [s] caret, sed extra tutelã est, & vtili actione [t] hoc reddere compellitur.

¶ Vlpianus. † LEX II.

POstulare [u] tutorem videtur & qui per aliũ postulat: item nominare, [x] & qui per alium hoc idẽ facit.

¶ Idem. † LEX III.

ETiam fideiussorem, & haeredes fideiussoris ad rationem eandem vsurarum [y] reuocandos esse constat, ad quam tutor reuocatur.

¶ Heres tutoris tenetur de suo proprio dolo & administratiõe in tribus casibus, qui sunt plani in tex. si post mortem, & reddit rationẽ ibi: nam cum &c. de negligẽtia uero propria non tenetur haeres tutoris. h. d.

¶ Idem. † LEX IIII.

CVm ostendimus haeredem [z] quoque tutelę iudicio posse cõueniri, [a] vidẽdum est, an etiam proprius eius dolus vel propria administratio [b] veniat in iudiciũ. Et extat Seruij sentẽtia, existimantis si post mortem tutoris haeres eius negotia pupilli gerere pseuerauerit, [c] aut in arcã tutoris pupilli pecuniã inueñerit, & cõsumpse-

Alij habent. § haeres. sed tu habeas. § quod apud &c.

q ¶ Is.} scilicet tutor.

r ¶ Capit.} i. accepit uel aufert pupillo.

s ¶ Crimine.} scilicet, dolo.

t ¶ Vtili actione.} s. tutelae si haeres tutoris est: ut ỹ. eod. l. cum ostendimus. uel utili negot. gest. si est haeres curatoris: ut C. de neg gest. l. curatoris. Et sic not. q non loquitur in inchoatis per defunctum. facit ad praedicta. supra. de adminis. tuto. l. penult. & de tut. l. antepenul. & infra. eod. l. fina § j. & supra, de nego. gest. l. nam & seruius. c. si uiuo. & l. qui aliena. § tutoris.

POstulare.} CASVS Rub. loquitur de nominatoribus tutorum: qui nominatores & postulatores tutorum tenentur tanquam fideiussores: ut infra. titu. j. l. j. §. sed si ordo. Ista ergo lex dicit quod non solum iste dicitur postulator uel nominator tutoris, qui per se postulat uel nominat: sed etiam ille, qui postulat uel nominat per alium. Viuianus.

v ¶ Postulare.} coram iudice qui dare debet: ut infra de dam. infec. l. 3. §. postulare.

x ¶ Nominare.} inter absentes: ut quando magistratus mittit nomina quorũdam praesidi quasi sint idonei: ut supra de tu. & cur. da. ab his. l. diuus. nam & hi tenentur insolidum: ut C. de magistr. conue. l. prima. & l. 2. & qui postulat tenetur, nisi sit foemina: ut C. de administr. tuto. l. fi. § personis. & C. si mater indem. pro. l. prima. & infra. eod. l. cum ostendimus. § fin. Et not. q qui per alium &c. ut ỹ. de admi. tu. l. ita autem. § gessisse.

† lib. 35. ad Sabin.

† lib. 35. ad edictum.

† lib. 36. ad edictum.

e ¶ EX eo quod interrogatus.} forte, in iudicio confitendo coram iudice se tutorem.

f ¶ Responso.} facto in iudicio accepto nomine pupilli uel alias in cõtractu aliquo inito nomine pupilli.

g ¶ Vtilem.} ex hoc edicto, siue eius mente.

h ¶ Dandam.} pupillo uel adulto facto. & est hoc quartũ remedium. Alij dicunt hic loqui de actione protutelae. sed certe de ea dixit ff. tit. j. & in hoc differt hic titu. ab illo: ut not. ff. in rubrica.

¶ DE FIDEIVSSORIBVS ET NOMINATORIBVS ET HAEREDIBVS TVTORVM ET CVRAT.

QVamuis.} CASVS Haeres tutoris non est tutor: & nihilominus quidem tenetur facere ac si esset tutor. primum est quod facere tenetur: scilicet explicare ea, quae per tutorem defunctum inchoata sunt. & hoc si hic haeres est masculus, & perfectae aetatis: in quibus per tutorem inchoatis potest dictus haeres sine dubio dolum committere: & de eo debet teneri. Secundum est: quia tenetur reddere pup. illud quod tutor reliquit adud pupillum, & apud se heredem, puta pecu. quam reliquit tutor in arca pup quae arca erat in domo tutoris. Tertium: quia tenetur reddere pup. illud quod ei aufert uel accepit. Viuianus.

i ¶ Tutor non est.} ut & ff. de his qui not. infa. l. furti. §. penul. & argu. ff. pro soc. l. haeres socii. Accur.

k ¶ Inchoata sunt.} sic ff. de tute. & rat. distr. l. si tutor post.

l ¶ Legitimae.} nam minor non est legitimus administrator: ut C. de legi. tu. l. fina.

m ¶ Et masculus.} non foemina: ut ff. de legi. tu. l. penul. Accur.

n ¶ Explicari.} in iudicio secus. ut supra de iudi. l. tam ex cõtractibus. § sponte.

o ¶ In quibus.} explicandis.

p ¶ Quod.} alias decti de eo. & est. §. quod penes. alias est. §. de eo. &c.

Etiam.} CASVS. Tutor dedit pupillo fideiussores rem pup. sal. fo. postea cum praetor uellet alimenta constituere pup. praecepit tutori ut diceret ei praetori quantam pec. pup. habet. tutor cum haberet xx. dixit de x. tantum. certe de x. quae tacuit, praestare debet usuram centesimam: ut supra, de admi. tut. tutor qui repertorium. §. idem solet. Certe ad eandem rationem usurarum debent teneri fideiussores & haeredes dicti tutoris.

y ¶ Vsurarum.} Ad quem modum uocetur tutor, habes ff. de admini. tut. l. tutor qui repertorium.

CVm ostendimus.} CASVS. Diximus. ff. l. j. q haeres tutoris tenetur tutelae iudicio. modo uideamus latius, & quaeramus utrum haeres tutoris teneatur de suo proprio dolo uel administratione? Et certe Seruius iurisconsultus dixit q haeres tutoris tenetur suo nomine tutelae iudicio utili in tribus casibus, qui sunt plani in litera usque illuc, nam cum permittatur &c. & ibi reddit rationem. de negligentia tamen non tenetur. & si de pup. pec. fecit facta sua, haeres praestare debet usuras quantas iudex suo arbitrio iudicauerit uel dixerit. ¶ Fideiussores.} Cum iudex quaereret à tutoribus fideiussores rem pup. sal. fo. dixerunt tutores. ecce Titius & Seius amici nostri & uicini qui intrant pro nobis. & sic iudex fecit scribi in quaterno notarii sui quod Titius & Seius extiterunt fideiussores pro tutoribus. ipsi tamen Titius & Seius hoc audientes nihil dixerunt. certe tenentur ac si promisissent. & sicut fideiussores tenentur & illi qui affirmauerunt idoneos esse tutores. & scias quod fideiussores tutorum à pupil. conuenti, ita bene poterunt reputare pu. sicut possent tutores, qualiter autem possent tutores, habuisti supra de contra. tut. iu. l. j. §. fin & l. seq. & hoc dicit cum l. sequen. Viuianus.

z ¶ Haeredem.} alias. f. in nostris est, sed & Pompo. dixit. scilicet ff. eo. l. j. §. quod penes.

a ¶ Conueniri.} ex facto defuncti.

b ¶ Propria administratio.} non connexa cum eo quod defunctus inchoauit. Accursius.

c ¶ Perseuerauerit.} alia noua inchoando.

Proprio

a ¶ Proprio dolo.} uel lata culpa. quod dic ut C. de in litem iuran. l. 2. & l. alio. Accursius.

b ¶ Negligentia.} id est leuis culpa. sed lata sic: ut C. de neg. gest. l. curatoris. ubi ex persona defuncti tenet similiter de dolo & lata culpa defuncti, non leui: nisi in casibus tribus: ut C. de haere. tu. l. prima at ipse defunctus tenetur de dolo, lata culpa, & leui: ut C. arbitr. tute. l. quicquid. Item & illud constat, quòd etiã leuis culpa seu negligẽtia ei imputatur: si non explicet inchoata per defunctum: ut ff. eo. l. 1.

c ¶ Praestare debet.} Sed contra ff. pro soc. l. socium qui. in prin. & §. i. Sed expone ut ibi. & facit ỹ. ti. i. l. non similiter. Accur.

d ¶ Oportet.} qui seruabit legem. ff. de usu. l. i. in prin.

e ¶ Iure legitimo.} id est, solenni stipulatione. Et sic no. fingi stipulationem ubi non est: ut supra de adop. l. his uerbis. & C. de rei uxo. ac. l. prima in prin. & infra de dam. infect. l. si finita. Item nota patientiam & praesentiam praeiudicare. sic suprà de iudic. l. quidam. & de exerc. l. i. § magistrũ & supra man. l. si remunerandi. §. si passus. & ỹ. ad munic. l. 2. §. i. & ff. nau. cau. stab. l. fin. & ff. loca. l. cum in plures. §. locator.

f ¶ Affirmauerint.} sic suprà de pigno. l. fideiussor. §. pater. & de insti. l. cuicunque. §. sed & cum fullo.

SI cum fideiussoribus.}

g ¶ Reputationes.} ut supra de compen. l. 4. & C. de exce. l. defensiones. Quas autem habeat tutor, habet. ff. de contrario iudi. l. i. § fin. & l. 2. & 3. per totum.

† Adde singular. q ẽt datus tutor a testatore, hac lege sederet tõnẽ nihilomin⁹ tã ipse quã fides eius cogerentur Sal. in l. cũ necessitate cõ. qd clamat Ias. in act. i. ul. col. C. de transactio.

† ad intell. huius §. uid. dd. oẽs in l. 2. de uerbo. ob. in prin. maxime Crott. nu. 35. & Corras. nu. 14.

Pręsentia & patiẽtia p̃iudicant.

† libro. 38. ad edict.

† lib. 2. Respon.

rit, uel eam pecuniã quã tutor stipulatus fuerit, exegerit, tutelae iudicio eũ teneri suo noĩe. ¶ Nam cũ permittatur aduersus heredem ex proprio dolo [a] iurari in litem, apparet eum iudicio tutelae teneri † ex dolo proprio. Negligẽtia [b] planè propria haeredi non imputabitur. ¶ Vsuras quoq; eius pecuniae quam pupillarẽ agitauit, praestare debet [c] his tutoris. ¶ Quantas autem & cuius temporis vsuras praestare debeat, ex bono & aequo constitui à iudice oportet. [d]

¶ Si fideiussores pmittunt se nominari à tutorib. & in actis nomina sua scribi nihil q̃ dicentes, tenenẽ ac si stipulatio intercessisset: & hi ẽt qui affirmant fideiussores ẽẽ idoneos. Item fideiussores à pupillo conuenti habent easdem reputationes q̃ pupillum, quas habent tutores. h. d. cũ l. seq.

¶ Fideiussores † à tutorib. nominati, si praesentes fuerunt, & non contradixerunt, & nomina sua referri in acta publica passi sunt, aequum est perinde teneri, atq; si iure legitimo [e] stipulatio interposita fuisset. Eadem cã uidetur affirmatorũ, qui scilicet cum idoneos esse tutores affirmauerint, [f] fideiussorum uicem sustinent.

¶ Paulus. † LEX V.

SI cùm fideiussoribus tutoris, ex stipulatione rem saluam fore, agetur, easdem reputationes [g] habebunt quas tutor.

¶ Papinianus. † LEX VI.

PVpillus cõtra tutores eorùmque fideiussores [h] iudicẽ accepit. iudice defuncto, prius quã ad eum iretur, contra solos fideiussores alter iudex datus est. Officio cognoscentis conueniet, si tutores soluendo sint, & administratio non dispar, [i] sed communis fuerit, portionum uirilium admittere rationem ex persona tutorum.

¶ Idem lib. 3. respõn. LEX VII.

SI fideiussores [k] qui rem saluã fore pupillo cauerant, ut tutorem adolescens antè conueniret, petierunt, atque ideo stipulanti promiserunt se reddituros quod ab eo seruari non potuisset, placuit, inter eos qui soluendo essent, actionem residui diuidi, [l] onus [l] fideiussorum susceptum [m] videretur. Nam & si mandato plurium pecunia credatur, aequè [n] diuiditur actio. † Si enim quod est datum, pro alio soluatur, cur species actionis [o] aequitatem diuisionis excludat?

¶ Licet haeres tutoris teneatur de dolo et culpa eius qui iure datus fuit tutor: non tamen eius qui non iure datus fuit. h. d.

¶ Paulus. † LEX VIII

HAeres eius, qui non iure tutor uel curator datus administrationi se non immiscuit, dolum & culpam praestare non debet. [p] ¶ Paulus respondit tale iudicium in haeredem tutoris transferri oportere, quale defunctus susceperit. [q] Hoc [r] eo pertinet, ut non excusetur haeres si dicat se in

PVpillus.} CASVS. Cum pupillus habuisset tutores tres, & quilibet tutorum dedisset ei unum fideiussorẽ rem pup. sal. fo. & finita esset tutela, & quilibet tutorum soluendo eẽt & quilibet eorum administrans, sed communiter cum alijs, & crederet pupil. quondam tut. malè administrasse, impetrauit à principe literas contra eos & contra fideiussores ad quendam principem, aliàs iudicem. iure enim isto põt conueniri simul reus & fideiussor: & etiã prius fideiussor si uult ille, q habet eos obligatos. postea idem iudex mortuus est ante quàm coram eo irent partes. postea sicut superiora euenerunt de facto, ita & istud aliud euenit, scilicet quòd pupillus impetrauit alium iudicem contra solos fideiussores. Cęrte sicut tutores praedicti haberent beneficium ut uiriliter condemnentur: ut ff. de tute. & rat. dist. §. nunc tractemus. ita ex persona tutorum habẽt beneficiũ fideiussores eorum. Viu.

h ¶ Fideiussores.} dic à singulis tutoribus singulos fideiussores datos. uel dic ab uniuersis uniuersos. vnde sicut tutores, ita & ipsi habẽt beneficium epistolae. secus si ab uno tutore darentur plures fideiussores: ut infrà rem pupil. sal. fo. l. fina. nisi adultus factus sibi praeiudicet de nouo stipulando: ut infra l. proxim. uel aliter eam exponas. Accursius.

i ¶ Non dispar.} i. non diuisa à testatore, uel à iudice: quia tunc ipso iure fideiussor unius non tenetur pro altero: ut ff. de admini. tu. l. si minoris. Et facit ad legem istam. ỹ. de fideiuss. l. inter eos. & l. fideiussores in prin. & l. inter fideiussores.

SI fideiussores.} CASVS. Tutor Titij pupilli dedit tres fideiussores, pone rẽ pup. sal. fo. finita tu. cũ pu. posset an pubenire fideiussorẽ q̃ tutorẽ, ut dixi ff. l. i. fideiussores ab eo ipetrauerũt, ut prius tutorẽ cõueniret: & pter hoc promiserunt pup. quodam se reddituros ei illud quod non posset habere à tutore. adultus egit q tutorem: & cũ deberet recipere uiginti, non potuit exigere nisi decem. nunc petit residua decem à fideiussoribus ex secunda stipula. ipsi cum sint soluendo, uolunt beneficium diuisionis. quaeritur nunquid habeant illud beneficium? Et dicitur quòd sic: & est ratio, quia licet ipsi alias non possunt habere hoc beneficium: ut infra, rem pup. sal. fo. fina. tamen hic debent habere; q illud onus fideiussorum quod sustinent alias, scilicet ne inter eos diuidatur actio, ut dixi: uidetur per adultum remissum per caut. secundam, id est uidetur velle adultus stipulando ab eis illud quod à tutore seruari non posset, ut ipsi habeant beneficium diuisionis, sicut habent alij fideiussores qui non promittũt rem pupilli saluam fore, sed aliquid aliud: de quibus habes insti. tu. titu. de fideiussori. Et ad dictam rationem est alia ratio. ego video quòd si plures mandẽt pecuniam credi Titio per Seium, & Seius cõueniantur mandatores, diuiditur actio inter eos. cur ergo in nostro casu non debet: quia ita bene soluunt pro alio fideiussores tutoris, sicut faciunt mandatores. Viuianus.

k ¶ Si fideiussores.} Fideiussores qui cauerant rem pupilli saluam fore perierunt, ut adultus primo conueniat tutores, quàm eos qui habebant electionem: ut C. de fideiussoribus tutorum. l. prima.

l ¶ Onus.} quod erat ne diuideretur actio: ut ỹ. rem pupilli saluam fore. l. fi.

m ¶ Susceptum.} ab adulto per cautionem secundam: ut ỹ. de pretor. stipulatio. l. pe. Et dic q adulto facto fuit facta promissio. & sic sibi praeiudicauit. alias non haberet locum beneficium epistolae: ut infrà rem pupilli saluam fore. l. finali. Alij distinguunt in fideiussoribus vnius tutoris: aut simpliciter intercesserunt: & tunc cessat epistola: ut dicta lege fina. an etiam à principio promiserunt quod ab alio seruari nõ poterit, uel rem pupilli saluam fore, quod idem est, ut C. eodem. l. fin. & tunc in illo residuo locum habet epistola: ut hic dicit. sed haec litera non bene patitur hunc intellectum.

n ¶ Aeque diuiditur.} ut C. de consti. pecu. l. fi.

o ¶ Actionis.} ubi ergo eadem aequitas; & eadem ratio, & idẽ ius vel ff. ad leg. Aquil. l. illud & C. de lib. prae. l. j. Item facit ff. proxi. cum similibus.

† Dua. Si. n. qd datũ p alio, soluit &c.

Casum ponit.

† lib. 9. Respon.

HAeres.} CASVS. Licet haeres tutoris teneatur de dolo & culpa tutoris iure dati, qui tutor nondum administrauit, tamẽ si nõ fuit iure datus, non tenetur haeres. Paulus respondit.} Si lis est contestata contra tutorem etiam de dolo, uel lata culpa, uel negligẽtia, de omni eo tenetur haeres. Sed si lis non erat contestata contra tutorem, nunquid tenetur haeres de dolo defuncti? Certe sic, puta quia dolosè fecit tutor ut tutelaria instrumenta perirent. Nam si tenetur haeres ex dolo defuncti in omnibus contractibus, bene est q teneatur cum tutelae agitur. sed propter ignorantiam haeredum subuenitur eis, ut non iretur contra eos in litem, quamuis contra tutorem in litem iuraretur si uiuerent. & hoc dicit usque ad finem tituli. Viuianus.

p ¶ Non debet.} quia nec is cui successit si uiueret: ut C. de testa. tut. l. prima.

q ¶ Susceperit.} erat ergo lis contestata cum defuncto.

r ¶ Hoc.} quod dixit Paulus.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Non inuenisse.} dolo vel culpa defuncti: cum lis sit cõtestata: vt C. de hæ[?]tute. l. i. & dic instrumentum tutelæ, inuentarium, & cætera i. instrumenta pupilli: ut C. de in lit. iur. l. alio.
b ¶ Nam cum.} argumentatur à simili, uel à minori. q. d. si lite etiã non contestata tenetur de dolo defuncti hæres ut hic, & j. de actio. & obl. l. ex deposito. & l. ex contractibus. & de re. iur. l. hoc iure. §. fin. ergo lite cõtestata multo magis tenetur de dolo etiam & culpa & omni eo in quo etiam defunctus: ut in prin. l.
c ¶ Constitutionib'.} iste constitutiones loquuntur in alio casu: s. lit. non contesta. & sic non contradicunt Paulo: nec corrigunt eum: licet H. contra. & sic non tenetur de leui culpa defuncti: sed nec ipse fuit in lata culpa, de qua sola tenetur: ut C. de nego. gest. l. curatoris. quia ignorat ubi sunt illa instrumenta: ut & j. de re iud. l. qui in alterius.
d ¶ Hoc.} quod dicunt constitutiones. & sunt istæ constitutiones C. de nego. gest. l. curatoris. & de in lit. iuran. l. alio. & similes. & adde quo dnot. suprà eodem lege cum ostendimus.
e ¶ Perpetuantur.} facit. institu. de perpet. & tempo. actio. §. penultimo. & C. ex deli. defunct. l. prima. Accursius.

† In P.F. si est, & corũ hæredibus.
† lib. 36. ad edictum.
† Halo. nec in magistratus. & nõ recte August. li. i. emend. lap. 5.

strumenta tutelaria non inuenisse: [a] Nam cum [b] ex omnibus bonæ fidei iudicijs propter dolũ defuncti hæres teneatur: idem puto obseruandum & in tutelæ actiõe. Sed constitutionibus [c] subuentũ est ignorantiæ hæredum. Hoc [d] tamen tunc obseruandum est, cúm post mortem tutoris hæres conueniatur: non si lite contestata tutor decesserit. Nam litis contestatione & pęnales actiões trãsmittunt ab utraq; pte, & tpales ppetuãt. [e]

De magistratibus conueniendis, † & eorum hæredibus.

TITVLVS VIII.

¶ Ordo decurionum, fideiussores & nominatores magistratuum non tenentur actione subsidiaria, sed bene ipsi magistratus: tamen si ordo suscepit in se periculũ, tenebitur hac actione, s. hi tantum, qui præsentes fuerunt. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX I.

IN ordinem subsidiaria actio non dabitur, † sed in magistratus, nec in fideiussores [f] eorum. Hi enim rem publicam saluam fore promittunt, non pupilli. Proinde nec nominatores magistratuum ex hac causa tenebuntur, sed soli magistratus. Sed si ordo [g] receperit in se periculum, dici debet, teneri eos, [h] qui præsentes fuerunt. Parui enim refert, nominauerint [i] vel fideiusserint, an in se periculum receperint. Vtilis ergo in eos actio competit. Sed si à magistratibus municipalibus tutor datus sit, non videtur per ordinem [k] electus. ¶ Nequæ prætor, neque quis alius cui tutoris dandi ius est, [l] hac actione tenebitur.

¶ Magistratus non dantes tutores, sed tã tum renunciantes eorum facultates non tenentur actione subsidiaria: nisi hoc facerent liniti gratia, aut pecunia prouinciæ talibus magistratibus præcepisset ut exigerent satisdationem à tutoribus. h. d.

¶ Si præses prouinciæ renunciare magistratus tantùm de facultatibus [m] tutorum voluit, vt ipse [n] daret, uideamus, an, & quatenus teneantur. Et extat diui Marci re-

¶ DE MAGISTRATIBVS CONVENIENDIS, ET EORVM HAEREDIBVS.

IN ordinem.} CASVS. Magistratus alicuius ciuitatis ad quos spectat tutorum datio, dederunt alicui pupillo tutorẽ: pupillus posteà factus adultus nõ inuenit soluẽdo tutorẽ: vñ uult recurrerẽ ad subsidiariã actionẽ. quãrit ꝯ quem possit eam intentare? & certe contra magistratus prædictos: non autem ꝯ ordinem decurionum. Item ꝯ fideiussores prædictorum magistratuum qui dederunt tutorẽ. & reddit rõnẽ. Item nec ꝯ nominatores dictorum magistratuum. Quod aũt dixi ordinem decurionum non teneri subsidiaria, fallit in casu, s. qñ receperunt decuriones in se periculum: & eo casu illi tantum qui fuerunt p̃sentes, teneanẽ. Quod autem dixi in magistratibus ciuitatis, & ordine decurionum ciuitatis, intelligas in magistratibus, & ordine decurionum municipij. ¶ Neque prætor.} Quidam sunt qui dant tutores non tamen habent necesse exiger satisdationem à tut. rem pu. sal. fo. sicut prætor, & quidam alij de quibus dicitur insti. de satisd. tut. § fin. Dr̃ hic q̃ si illi tales dent tutores, non tenentur subsidiaria. ¶ Si p̃ses.} Præses Lombardiæ iussit magistratibus Bonon. ut ei renunciẽt utrum sit diues homo: quem Titium præses uult dare tutorem Titio pupillo. & ipsi renunciauerunt quòd diues erat satis. postea præses eũ dedit tutorem. quæritur utrum magistratus teneantur ac si dedissent? & dicitur quòd non, nisi renunciauerint falsum per pecuniam uel p gratiam. ¶ Si præses prouinciæ, &c.} Titius pupillus petiit à præside tutorem: uenit Sempronius uicinus pupilli coram præside & dixit: domine, Caius idoneus tutor esset isti Titio pupil. præses hoc audito præcepit illis magistratibus illius ciuitatis, unde erat pupillus & Caius, ut certiorarent eum utrum Caius esset idoneus: & ipsi renũciauerunt quòd sic, & ita præses dedit eum Caium tutorem. nunquid isti magistratus tenentur? & dicitur quòd sic. ¶ Non tantum.} Videas per te. ¶ Si curatores.} Præses mandauit magistratibus ut se prætorem instruant utrum Titius esset idoneus curator cuidam adulto: & ipsi dixerunt quòd sic, & ipse præses dedit eum curatorem. dicitur hic quòd tenentur magistratus. idem si mandauit eis ut darent eum curatorem: uel satisdationem ab eo exigerent. ¶ Magistratibus.} Præses mandauit magistratibus Bononiæ, ut darent tutorem Titio, & ipsi non dederunt. certe quicquid damni habuit interim pupil. ei resarcire debent. si autem non fuit eis mandatum, non tenentur. ¶ Sciendum.} Cum magistratus deberet dare tutorem pupillo: uel postquam dedit tutorem, debens satisdationem ab eo petere, distulit dare uel petere ad tempus successoris sui. Dicitur hic quòd debet teneri. ¶ Diuus.} Magistratus dedit tutorem Titio: modo debebat ab eo exigere satisda. rem pupil. sal. fo. & non cognoscebat fideiussores quos uolebat dare tutor: & ideo elegit unum qui cognosceret utrum essent idonei fideiussores. & iste cum non essent idonei, renunciauit eos idoneos. certè tenebitur pupillo. Vel pone quando præses dabat tutorem, & commisit magistratui ut cognosceret an essent idonei. ¶ Si inter magistratus.} Duo magistratus dederunt tuto. Titio: & conuenerunt inter se vt si aliquo tempore ageret contra eos pupillus subsidiaria ac. vnus eorum suo periculo responderet. Dicitur hic quod ius publicum quod dicit unumquemque teneri, non possunt suis conuentionibus tollere. Ille tamen qui conuenit de sustinendo periculo, prius conuenietur sicut si solus ipse dedisset tutorem. ¶ Si quando.] Magistratus debent dare tutores de illa ciuitate unde est pupillus. si autem non sit de ciuitate unde est pupillus, idone', debent quærere in proximis ciuitatibus, & renunciare hoc præsidi: non autem ipsi sua authoritate dare. ¶ Si magistratus.} Magistratus dederunt tutorem bene idoneũ Titio pupillo: & satisdationem ab eo exegerunt. Dicitur hic q̃ tenentur subsidiaria si tutor non inuenitur soluendo tempore depositi officij. quòd si acceperunt satisdationem à dicto idoneo tutore, tunc non tenentur. Quid aũ si non exigerent satisdationem, & idoneus inuenitur tutor tẽpore depositi officij? Certè non tenetur magistratus. Sed pone quòd idoneum dederunt tutorem, & idoneum acceperunt de eo fideiussorem: tempore autem depositi officij tut. inueniuntur non idonei? Dicitur hic quòd incumbit probatio magistratibus quòd fideiussor fuerit idoneus tempore quo eum acceperunt.
¶ Priuilegium.} Quamuis pupillus habeat priuilegium in bonis tutoris, cum agit ꝯ eum tutelæ, tamen non habet in bonis magistratus, cum agit contra eum subsidiaria actione.
¶ Exigere.} Qñ magistratus exigit satisdationem à tutore, debet facere venire coram se pup. facereq; eum stipulari à tutore & à fideiussore eius rem suam saluam fore. si autem pupillus nõ põt loqui, & habet seruum, seruus stipulabitur. si aũt non habeat seruum pupil. notarius, uel ipse magistratus stipulatur, & acquiret actio. pupil.
¶ Si filiusfamilias.} Si filiusfamilias uoluntate patris magistratum gerens det tutorem, & ab eo non exigat satisdationem: pater non tenetur nisi de peculio. & reddit rationem in fin. l. quia rem publicam saluam fore videtur promittere pater qui dat uoluntatem ut filius decurio creetur. non autem rem pupil. uĩ promittere saluam fore. Vi.
¶ In ordinem.} decurionum: quia tutorum datio ad eos nõ spectabat, nisi in casu: ut C. de tu. & cura. da ab ijs. l. ubi. Accur.
f ¶ In fideiussores eorum.} scilicet magistratuum: ut infrà ad municipa. l. secunda §. i. Sed contra hoc quod dicit de fideiuss. est C. eodem. l. i. Sed ibi loquitur de fideiussoribus qui dati erant magistratui pro sua indemnitate: hic de his quos dedit magistratus Reipub. pro damnis ei illatis.
g ¶ Sed si ordo.} decurionum.
h ¶ Eos.} decuriones, & non præsentes.
i ¶ Nominauerint.} s. aliqui tutores uel fideiussores qui tenentur: ut uo. s. titu. i. l. 2.
K ¶ Per ordinem.} decurionum.
l ¶ Ius est.} s. tantum: unde non etiam exigendi satisdationem, vel nominandi tutores. alioquin contra: ut s. de administr. tuto. l. Aemilius. & ibi plene not. & facit institutio. de satisdatione tutorum uel curatorum. §. fi.
m ¶ Tantum de facultatibus.} non de moribus. Azo. & Hug. imo nõ iussit ut daret, quod potuit: ut institutio. de Attiliano tutore. §. sed hoc. neque quod satisdationem acciperet: quia tunc teneretur: ut infrà. §. plane.
n ¶ Ipse.} præses.

Renun-

a ¶ Renunciassent.} nomina facultates tutorum.
b ¶ Vt se.} præsidem.
c ¶ De nominibus.} id est de nominatorum facultatibus & moribus. Et est hic argum. quòd iudex debet inquirere de conditione testis.
d ¶ Instruant.} non facta prædicta denunciatione.
e ¶ Dederit.} scilicet præses.
f ¶ Agere.} ꝯ magistratum. Accur.
g ¶ Eorum.} magistratuum.
h ¶ Ab eis.} magistratibus.
i ¶ Moniti.} per iussum. nam aliter dari non poterat olim, licet hodie secus: ut institu. de attil. tu. §. sed hoc iure. & not. admoniti. sic infra de dam. infect. l. 3. in eum. & de nou. oper. nun. l. de pupillo. §. qui opus.
k ¶ In successores.} quasi dicat, remittunt hoc onus dãdi tutores ad suos successores in dignitate. sic s. quib. ex cau. ma. l. sed & si per prætorem. §. proinde si dum uult.
l ¶ Prodesse.} quin teneatur. & sic paria sunt non dare, & male dare: vt j. ad munici. l. 1. §. fina. & j. eod. §. si inter.
m ¶ Satisdationes.} id est fideiussores, sint idonei vel non. sic & supra qui satisda. cog. l. si ab arbitrio.
n ¶ Actionem.} scilicet in factum: ut C. eo. l. fina.
o ¶ Duum uirorum.} id est magistratuũ municipalium: ut C. de iu. di. l. fina.
p ¶ Non potest.} ut & supra de pact. l. ius publicum. & de transa. l. tertia. in princip. & infrà de administ. re. ad ciui. perti. l. 2. §. ius reipublicæ.
q ¶ Dedisset. & alter dare negligeret. nam hæc sunt, patria non dare, & malè dare: ut supra §. sciendum. sic & in duobus tutoribus vno gerente, altero non: ut supra de administra. tuto. l. tutores. §. in eum.
r ¶ Idonei.} facit supra de tuto. & cura. da. ab ijs. l. diuus. & quod ibi not.
s ¶ Non sufficit.} qn teneatur.
t ¶ Futuros casus.} sic infra de admi. re. ad ciui. perti. l. secunda. §. si eo. & s. de nego. gest. l. litis. §. si pecuniam. & s. de administ. tutor. l. etiam. Sed contra in eo. tit. l. Lucius. §. Sempronij. Sol. ut ibi.

Iudex de conditione testis inquirere debet.
Fieri non vĩ, quod male fit.
† Duumuiri, q. fuerit late Alexã. ab Ale. Genia. dier. li. 3. c. 16.

scriptũ, quo voluit eos, qui præsidi renunciassent, [a] nõ perinde teneri, atq; si ipsi dedissent: sed si decepissent, grã fortè aut pecunia, falsa renunciantes. Planè si præses prouinciæ satis eos exigere iussit, non dubitamus teneri eos, etiã si præses dederit. ¶ Si præses prouinciæ, nominib. ab alio acceptis, ad magistratus municipales remiserit, ut se [b] de noĩb. [c] ĩstruãt, [d] & proinde instructus dederit [e] tutores: an exẽplo eorum qui prætorẽ instruunt, dẽant magistratus teneri, quærit. Vtiq; eñ interest utrũ ipsi magistratus nomina electa dederint præsidi, an ea, quę ab alio p̃ses accepit, inquisierint. Et puto utroq; casu sic teneri, quasi dolo uel lata culpa versati sint. ¶ Non tñ pupilli, sed ẽt successores eorum subsidiaria agere [f] possunt. ¶ Si curatores minus idonei fuerint dati, dicendũ est teneri magistratus oportere, si ex suggestu eorum, [g] uel nominibus ab eis [h] acceptis, præses dederit, Sed & si ad eos r̃miserit, ut ipsi darẽt, vel ut post dationem exigerent satisdationẽ, periculum ad eos ptinebit. ¶ Magistratib. imputatur, ẽt si omnino tutor vel curator datus non sit: sed ita demum tenenẽ si moniti [i] non dederint. Ideo dãnum quod impuberes vel adolescentes medio tpe passi sunt, ad eos magistratus pertinere nõ ambigitur, qui muneri mandato non paruerunt. ¶ Sciendnm aũt ẽ, si magistratus municipales data opera tutelam distulerint in successores [k] suos, uel satisdationem data opera traxerint quoad successores accipiant: nihil eis pdesse. [l] ¶ Diuus Hadrianus rescripsit, ẽt in eum, qui electus est ad æstimandas tutorũ satisdationes, [m] actionem [n] dandã. ¶ Si ĩter magistratus hoc cõuenisset, ut alterius tantum periculo tutores darenẽ, conuentiones pupillo nõ præiudicanẽ diuus Hadrianus rescripsit. Conuentione eñ duumuirorũ † [o] ius publicũ mutari non põt. [p] † prius tamen arbitror conueniendũ eũ qui hoc suscepit: deinde excussis eius facultatibus, tunc veniendũ ad collegam: quemadmodũ si solus dedisset, [q] dicerem [r] priùs eũ, deinde collegam aggrediendum. ¶ Si quãdo desinit ĩ ciuitate ex qua pupilli oriũdi sunt, q̃ idonei [s] videanẽ, officium est magistratuũ exquirere ex vicinis ciuitatib. honestissimum quemq; & nomina præsidibus prouinciæ mittere, non ipsos arbitrium dandi sibi † vendicare. ¶ Si magistratus ab initio tutorem idoneum dedit, & satis non exegit, non sufficit. [s] Quòd si satis exegit, & idoneum † elegit, quamuis posteà facultatibus lapsi sint tutores uel fideiussores, nihil ẽ quod ei, qui dedit, imputetur. Non enim debet magistratus futuros [t] casus & fortunã pupillo præstare. ¶ Sed & si satis non exegit, idoneus tamen tutur eo tẽpore fuit quo tutelæ agi potest, [v] sufficit. Probatio autem non pupillo incumbit, vt doceat fideiussores soluendo non fuisse cum acciperentur: sed magistratibus, vt doceant eos soluendo fuisse. [x] Priuilegium [y] † in bonis magistratus pupillus non habet: sed cum cæteris creditoribus partem habiturus est. ¶ Exigere [z] autẽ cautionem magistratus sic oportet, vt pupilli seruus, [a] aut pupillus ipse, si fari potest † & in præsentia eorum est, stipuletur à tutoribus, item fideiussoribus eorum, rem [b] saluam fore. at si nemo est qui stipuletur, seruus publicus stipulari debet rem saluam fore pupillo: aut certè ipse magistratus. Planè vbi seruus publicus vel ipse magistratus stipulatur, dicendum est vtilem actionem pupillo dandam. ¶ Si filiusfam. fuerit magistratus, & caueri pupillo nõ curauerit, aut non idoneè cautum sit culpa eius, an & quatenus in patrem eius actio danda sit, quæritur. Et ait Iulianus, in patrem de peculio [c] dandam, siue volũtate eius filius decurio factus sit, siue non. Nam etsi voluntate patris magistratum administrauerit, attamen non oportere patrem vltra quàm de peculio conueniri, quasi rempublicã saluam fore promittat, qui dat voluntatem, vt filius decurio creetur.

¶ Tutor non habet actionem ꝯ magistratum qui dedit contutorem non sufficientẽ licet ipse tutor pro contutore suo pupillo satisfecerit. h. d.

¶ Idem. † LEX XII.

PRoponebatur † duos tutores à magistratibus municipalibus datos [d] cautione non exacta: quorum alterum inopem decessisse, alterum insolidum conuentum satis pupillo fecisse: & quærebatur an tutor iste aduersus magistratus municipales habere posset aliquam actionem, cùm sciret à cõtutore suo satis non esse exactum. Dicebam, cùm à tutore satis pu-

s. Infor.

v ¶ Agi potest.} s. finita tutela: ut s. de tu. & rat. distra. l. nisi. & facit C. de diui. tu. l. i.
x ¶ Fuisse.} quia cũ homines sunt soluendo, p̃sumuntur sic retro fuisse: quod dic, ut suprà de probatio. l. non est necesse.
y ¶ Priuilegium.} personale, uel hypothecæ. Accursius.
z ¶ Exigere.} fideiussoribus subaudi.
a ¶ Seruus.} potest intelligi in uero seruo, vel in tabellione, qui seruus esse non potest: vt C. de tabel. l. generali lib. 10. & sic dicitur q̃ cuilibet de populo seruit. sic ponitur s. de adop. l. non aliter & facit ad §. j. rem pup. sal. fo. l. 2. & l. nõ quæritur. & s. de pac. l. item magistri. & s. de consti. pecu. l. eum qui. §. si actori & s. de administ. tuto. l. quoties. in prin. & s. de procu. l. mutus. §. si procurator.
b ¶ Rem.} pupilli, nõ pupillum: ut s. l. prima. in prin.
c ¶ De peculio.} ut s. de pecul. licet. § fina. Sed contra. C. quod cũ eo. l. i. in fin. ubi dicit in solidum Solu. ibi datus fuit tutor filius hic ipse alium dedit. Item contra. j. ad muni. l. 2. §. pẽ. ubi æquiparat patrẽ fideiussori, qui intercessit apud rem publicam: sed fideiussor nullo modo tenetur: ergo nec pater: ut ibi dicit. Rñ. non tenetur pater ut fideiussor pupillo suo nomine, uel de suo aliquid dare, sed nomine filij, & ut pater, & de bonis filij, scilicet de peculio: ut hic dicit: licet alij hic somnient in Parnasso.
PRoponebatur.} CASVS. Magistratus dederũt duos tutores, & ab eis satisda. non exegerunt. vnus tutorum decessit pauper: pupil. egit contra alium: & exegit eum insolidum, vult ille tutor agere cõtra magistratus qui non exegerunt satisdationem. Certe si sciuit tutor insolidum cõuentus à tutore mortuo non exactam satisdationem, non aget contra magistratum. alias sic. & hoc dicit cũ lege sequen.
d ¶ Datos.} iussu præsidis: non alias hoc iure. hodie quandoque secus: ut instit. de Attil. tu. §. sed

† Vindicare, in P. F.
† Exegi. Dua.
† Iste §. est sin. fm Bar. nec reperit alibi fm Dy. ió not.
† Du. & in p̃etiarũ ẽ.
† Non tñ q̃ tũ ad oia, sed qũo differant & i qb. uidead longum p do. Alc. de Imo. l. cũ si li' in princ. de uer. obl.
† lib. 3. Disputation.
† Ista lex reputat sing. nec repit alibi secũdũ Bart. hic.

Universidad de Deusto Biblioteca

tu.§.sed hoc iure.
a ¶ Habeat actionem.} de stricto iure. de æquitate quandoque fiet vt ʒ.l. proxi. & sic non abundat præsertim, de stricto iure.quasi diceret,etiam si non est in culpa, non datur actio. & sic est contra,infra l. proxi.Sed ibi est de æquitate:quod est ʒ.Vel dic non habet unquam, cum,&c.& abundat p̄sertim : ut alias maxime: ut C.de testa. ma.l. fina.§.2.
b ¶ Subuenit.} duntaxat quasi non tutori,sed contra magistratum:scilicet utili actione. Accursius.
c ¶ Quod si tutor.} cum superiori continuatur.
d ¶ Actionem ei dari.} scilicet tutori cū ei imputari non potest:quod satis,&c.ut dixi.l.prox. Accursius.
Non similiter.} CASVS. Si magistratus malum det tutorem, & decedat, hæres eius non tenetur eodē modo pupillo sicut ipse tenebatur,nam tenebatur de omni culpa: hæres autem eius tantum de dolo & lata culpa magistratus, sicut euenit de hærede. Viuianus.
e ¶ Vt ipsi.} s.magistratus,Accur.
f ¶ Negligentiæ.} i. nomine culpæ defuncti quod dicitur s.titu.j.l.cū ostendimus.
g ¶ Omne periculum.} i. omnem culpam.sic s. deposi.l.j.§.sæpe. non enim casum præstat: ut ʒ.de admi.rerum. ad ciui.perti.l.2.§.si eo.& facit l.magistratus.
h ¶ Succedit.} i. obligatur.simile uerbum habes C.qui dar.tuto.pos. l.curatorem.
i ¶ Proximæ.} i.de dolo & lata culpa defuncti tenetur : non de leui: vt C.eod.l.2.& ʒ.eo.titu.l.quod ad.
Duo tutores.} CASVS Hæc lex dicit duo. Primum est tale, magistratus dedit duos tutores: & ab eis non exegit satisdationem. isti tutores: inter se diuiserūt administrationem.postea decessit alter sine hærede. pupillus factus est adultus, quæritur vtrum possit conuenire pro parte mortui contutorem viuum,an magistratum?Et dicitur quòd contutorem. Secundo dicit. magistratus dedit unum tutorem Titio: & ab eo non exegit satisdat. & tutor quædam administrauit, quædam non. Certè prius conuenietur tutor pro ijs, quæ non administrauit, quàm magistratus. Viuianus.
k ¶ Commisisset.} facit C.de diui.tut.l. 2. & infra ad munic. l. quid ergo.in fine.& s. de administratio.tu.l. Lucius.§.cum testamento. & l.tres tutores.& ʒ.eod.l.peu.& adde quod no.s.de tute. & ra. dist. l.i. §.nunc tractemus.
Quod ad hæredem.} CASVS. Hæres magistratus debet teneri de gestis à magistratu causa cognita.vnde si nullo modo magistratus exegit satisdat.à tut.pupil.debet teneri magistratus tanquam fideiussor: ideoque relinquit hæredem suum obligatum. si autem exegit idoneam, & postea factus est fideiussor non soluendo: non tenetur hæres magistratus: quia nec ipse teneretur.si autem exegit satisdationem non idoneam,& dolo vel lata culpa tenetur hæres: non

† lib.21.Di gestor.
Sic i P.F. Halo. autē scripsit, eū erit iniquū &c.Sed nō recte.
† lib.21,Disputation.
† lib.21. Di gestor.
Negligēt'a culpæ annumeratur.
libr.1. ad edict.

pillo factum sit : neque pupillum ad magistratus redire posse, neq; tutorem:cùm nunquam tutor aduersus magistratus habeat actionem. a Senatus enim consultum pupillo subuenit. b p̄sertim cùm sit quod tutori imputetur: scilicet quòd satis à contutore non exegit,vel suspectum non fecit, si sciuit,vti proponitur, magistratibus eum non cauisse.

¶ Iulianus. LEX III.

Quòd si tutor c ab hac parte culpa vacet, † non erit iniquum,aduersus magistratus actionem ei dari. d

¶ Vlpianus. LEX IIII.

Non similiter tenentur hæredes magistratuū, vt ipsi e tenētur. Sed nec hæres tutoris negligentiæ f nomine tenetur. Nā magistratus quidem in omne periculum g succedit: h hæres ipsius dolo proximæ i culpæ sucedaneus est.

¶ Iulianus. LEX V.

Duo tutores partiti sunt inter se administrationē tutelæ.alter sine hærede decessit. quæsitū est,vtrū in magistratū qui nō curasset ut caueretur, an in alterū tutorē actio pupilli dari deberet. Rn̄di,æquius esse in alterum tutorem dari, quàm in magistratum: debuisse enim,cum cūm sciret pupillo cautum non esse,vniuersa negotia curare: & in ea parte quam alteri tutori cōmisisset, k similem esse,ei q ad administrationē quorundam negotiorum pupilli non accessisset. Nam & si aliquam partem negotiorū pupilli administrauerit, tenetur etiam ob rem quam non gessit,cum gerere deberet.

¶ Si magistratus nullā exegit cautionē à tutore,tenetur et hæres eius: si aūt exegit cautionem idoneā,& postea factus est fideiussor non soluendo,nō tenetur hæres magistratus,sicut nec ipse.h.d.

¶ Vlpianus. LEX VI.

aliàs.
l ¶ Omitteret.} hæc est lata culpa magistratus,de qua tenetur hæres: vt s.eo.non similiter.
m ¶ Teneatur.} sicut hæres fideiussoris.
n ¶ Recusaret.} vt s.eo.l.i.§.si magistratus.

Quod ad hæredē magistrat' pertinet, extat diui Pij rescriptū, caussa cognita debere dari actionē. Nā si magistratus tanta fuit negligētia, vt omnē cautionē omitteret, l æquum est haberi eū loco fideiussoris : vt & hæres eius teneatur. m Si verò cauit, & tunc idonei fuerunt, posteà verò desierūt,sicut ipse magistratus p̄bè recusaret n hanc actionē,ita & hæres multò iustius. Nouissimè nō alias ait in hæredem actionē dādā,quā si euidēter o magistratus cū min' idoneis fideiussoribus contrahat.

¶ Si dolo uel lata culpa magistratus nō exegerunt cautionem, tenentur insolidū pupillo:aliàs pro uirili.h.d.

¶ Celsus. LEX VII.

In magistratus † qui tutorē dederunt, rogo rescribas vtrum pro virili portione actio dādā sit: an portio sit eius, q pupillus fuit, cum quo potissimum agat?Rn̄di, Si dolo p fecerunt magistratus,vt minus pupillo caueret: in quem vult, ei actio insolidū q dāda est.† Sed si neque r culpa dūtaxat s eorum, t neq; dolo malo id factum est,æquius esse existimo, pro portione in quemq; eorum actionē dari,dum pupillo res salua sit.

¶ Modestinus. LEX VIII.

Magistratus à curatoribus adulti cautionē exegerūt u rem saluam fore.ex his x alter sine hærede decessit. quæro, an indemnitatem insolidum collega eius præstare debeat ? Modestinus respondit,nihil proponi cur nō debeat.

¶ Vsuræ possunt à magistratibus exigi eo pacto, quo exiguntur à tutoribus quā do conueniuntur actione tutelæ.h.d.

¶ Idem. LEX IX.

An ī magistratus actione data, y cum vsuris sors, z exigi dēat:an vero vsuræ peti nō possint a (quoniam constitutum est pœnarum b vsuras peti non posse)

o ¶ Euidenter.} id est; cum aliquo dolo, vel lata culpa:& de quibus tenetur: ut s. dixi. Accursius.
In magistratus.} CASVS. Quæritur an pupillus qui uult agere subsidiaria contra magistratus, possit unum eorum exigere insolidum: an uero debeat eos conuenire p̄ virili? Et dicitur hic quòd si dolo vel lata culpa non exegerunt satisda. magistratus: potest eos conuenire insolidum pupillus.
p ¶ Si dolo.} vel lata culpa:ut ʒ.patet.
q ¶ Insolidum.} nomine doli: qui non potest pro parte committi: vt suprà depositi.l. si duo.
r ¶ Si neque.} aliàs est in litera si nulla culpa.s.lata,quæ dolo comparatur.
s ¶ Duntaxat.} i.sola sine dolo.
t ¶ Eorum.} scilicet magistratuum: neque dolo, &c. & sub .scilicet leuis & leuissima culpa interuenit. de quibus tenetur : ut supra eodem l. non similiter. alias est in litera sine lata culpa duntaxat eorū, &c. quæ est planior. & est idem sensus. & facit C.eodem lege si tutor. & suprà de administratione tuto. lege si plures. & lege si pupillus.
Magistratus.} CASVS. Dederunt tutores cuidam pupil. magistratus,& non exegerunt idoneam cautionem. vnus magistratuum mortuus est sine hærede.Certe alter conuenietur insolidum. Viuianus.
v ¶ Exegerunt.} minus idoneè. Accur.
x ¶ Ex his.} s.curatoribus: vt suprà eodem l. si duo. Vel dic, id est magistratibus:ut C.eo. l. secunda & facit supra eodem.l.prima §.si magistratus.

† lib.11.Di gestor.
† ad intell. huius l.uid. Cur.in l. neque pacto.d. §.C.de trāsa.
† In P. F. Sin culpa duntaxat
† lib.6.Respon.
† lib.4.Pandectarum

An in magistratus.} CASVS. Tutorem pupillo dedit magistratus,& non exegit idoneam satisda.tutor administrauit male intantum quod tenetur pupillo in 10.pro sorte, & in quinque pro vsuris:postea factus est tutor non soluendo:& ita pupillus conuenit magistratum:& pro sorte sibi debita à tutore, & pro usuris, id est pro 15. quæritur vtrum magistratus teneatur ad vsuras omnium 15? Et videtur quòd non:quia 5.fuerunt vsuræ,& vsuræ vsura peti non potest. Sed respon.quòd sic: quia omnia 15. sunt facta sors in persona magistratus:quamuis 5.ex illis 15.essent vsura quo ad tutorem. Viuianus.
y ¶ Actione data.} pupillo in factum: s.subsidiaria.
z ¶ Sors.} s.inquantum tenetur tutor.nam ad idem tenetur magistratus in subsidium.Accur.
a ¶ Non possint.} quod videtur,quoniam &c.
b ¶ Pœnarum.} quod exigitur a magistratu,pœna est quo ad eum.

& per

& per hoc videbatur excusari ab vsuris:vt hic,& C. de vsur.fisc.l. 1. libro 10. Vel dic penarum,id est vsurarum,quasi dicat. sicut aliàs nō præstatur vsura vsuræ, vt est constitutum : ita nec vsura huius pœnæ.pro quo est,suprà de nego.gest l.qui sine.vbi vsuram vocat pœnam.
a ¶ Posse.} infra, ad municip. l. Lucius. §. Paulus.contra.ubi non tenetur alius in usuris pro officiali. Solut. hic ipsemet magistratus gesserunt rempubli. & sic tenentur rei publi. pro se, non pro alio : quod non credo: quia quo ad pupillum hic loquitur. Dic ergo quòd hic tenetur pupillus ad vsuras: ibi uero reipublicæ. Vel solue ut ibi.
b ¶ Actio.} scilicet tutelæ vtilis. idem tamen si erat curator: quia dabitur in magistratus vtilis negotio. gesto.Vel dic secundo eadem quo ad genus, nō eadem quo ad speciem cum ibi tutelæ, hic in factum subsidiaria. simile idem quo ad genus, diuersum quo ad species suprà, si certū petatur.l.2.in princ. & argu. infra de duobus reis.l.3.in fine.

DE REBVS *eorum qui sub tut.uel cura,sunt &c.*

Imperatoris.} CASVS Imperator Seuerus fecit quondam orationem: & eam inter senatores recitauit.in uerbis cui' orationis continetur ne tuto.vel.cura.pupillorum distraherent p̄dia rustica pupillorum vel etiam suburbana. permittebat tamen dicta oratio distractionem prædictarum rerum in casibus. Vnus est si parentes prædictorum pupillorum dixerunt in testamento eorum quòd fieret distractio dictarum rerum : vel etiam in codicilis. Secundus est si tantum æs alienum imminet pupillo, qd ex cæteris rebus non potest solui. Tertius est si pupillus habet prædium' communem cum alio: & socius prouocat tutores & curato. ad diuisionem.nam diuisio dicitur alienatio. Quartus est si creditor cui pater pupillo obligauit prædium, vendat illud secundum pactū vel legem. Quid si pater pupil. consueuerat prædia emere & reuendere:nunquid prædia,quæ emit pater potuerunt tutores uel curatores uendere? Et certe non nisi pater hoc iussisset:ut dictum est s.
¶ Si minor.} Titius minor 25.ann.emit duo prædia à Seio maiore, & ei Titio tradita fuerūt:& sic dominium eorum fuit ei acquisitum. & Seius venditor habuit ei Titio taliter fidem de pretio, quia conueniunt simul,ut donec Titius emptor solueret ei pretium, Seius vēditor teneret prædia loco pignoris,nunquid ualet talis pignoris constitutio? Et dicitur quòd non. & est ratio:quia postquam dominium est acquisitum minori,iam cœperunt illa prædia non obligari posse. Sed opponit ad id quod dixi pignus non ualere.nonne pignus quæsitum fuit venditori prædicto cum dominio,id est eodem tēpore quo translatum est dominium prædiorum in dictum Titium emptorem? Certè sic.ergo videtur q valeat obligatio:quia non fuit ante quæsitum minori emptori dominium prædiorum,quàm secuta fuerat obligatio pignoris eorundem prædiorum:imó uno & eodem tempore fuit translatum dominium in emptorem,& pignus in venditorē. & sic nō vr̄ habere locū ratio huius §.ibi, nam ubi dominium &c. Sed certe hæc oppositio non nocet: quia quocunque tempore dominiū sit quæsitum emptori minori,nunquam potest obligari: Imperatoris tamen rescriptum super hoc impetratum à uenditore, bene facit pignus confirmari Item valet dictū pignus,si fiscus fuisset qui tali meo minori Titio vendidisset. Item ualeret pignus in hoc alio casu:si tutor seu pupillus emit fundum dicto suo pupil.ex pecu.Titij alterius pupil. & fuit traditus fundus dicto Seio pupil. vel dicto suo tutori: sicque dominium eius acquisitionem ex dicto Seio pupillo:nunquid habebit tacitum pignus in dicto fundo Titius pupillus ex cuius pec. emptus fuit? Et dicitur q sic. & hoc dicit vsq; ad primum. §. illius.l. sed si pecunia.& ita ponuntur hic quatuor casus.in primo non valet pignus: in alijs sic.Viu.

Seuero.
† Als, uel pignori obligandis.
† lib.35.ad edictum.
† Dua.æsti-m.t.

quæsitum est. Et rescriptum est à diuis †Vero & Antonino, usuras peti posse: a quoniam eadem in magistratus actio b datur,quæ cōpetit in tutores.

De rebus eorum, qui sub tutela uel cura. sunt, sine decreto non alienādis uel supponendis. †

TITVLVS IX.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Imperatoris Seueri oratione prohibiti sunt tutores & curatores c prædia rustica uel sub urbana distrahere. Quæ oratio in senatu d recitata est Tertyllo & Clemente consulibus,Idibus Iunijs : & sunt uerba eius huiusmodi. Prætereà, patres conscripti, interdicam tutoribus & curatoribus e ne prædia rustica uel suburbana f distrahant: nisi id ut fieret,parentes testamēto uel codicillis cauerint. g Quòd si fortè æs alienum h tantū erit, ut ex rebus cæteris non possit exolui,tūc prætor urbanus uir clarissimus adeatur : qui pro sua religione †existimet quæ possint alienari,obligarive debeant: manēte pupillo actione,si postea potuerit probari obreptum i eē prætori.

¶ Res propter diuisionem potest sine decreto alienari:aut cū pater pupilli prius eam obligauit,& creditor uendit.

¶ Si cōmunis res erit,& socius k ad diuisionem p̄uocet, aut si creditor,qui pignori agrum à parente pupilli accepit, i' exequat̄, l nihil nouandum censeo. m

¶ Volūtas defuncti uolentis, dū uiueret, rem uendere,non facit rem posse sine decreto alienari post mortem:nisi hoc dixerit in testamento.h.d.

¶ Si defunctus, n dū uiueret, res venales habuerit, testamento tamen non cauerit ut distrahentur, abstinendum erit uenditione. Nō enim utique †quod ipse uoluerit vendere, idem etiam postea †distrahendam putauit.

¶ Statim postquā res minoris esse cœperit ita afficitur,ut obligari uel alienari nullo modo sine decreto possit. Bar.

¶ Si minor 25.annis emerit o prædia,ut quoad pretium solueretur, essent pignori obligata venditori,non puto pignus ualere. Nam ubi p dominium quæsitum est minori,cœpit non posse obligari.

¶ Paulus. † LEX II.

Sed hic q †videtur illud mouere, r q cum dn̄o s pignus quæsitum est, t & ab initio obligatio inhæsit. Quòd si à fisco emerit, u nec dubitatio est quin ius pignoris saluū sit.Si igit̄ talis species x

c ¶ Curatores.} pupillorum non adultorum : ut infra, proxi. dicam.
d ¶ In senatu.} & ideo quandoque vocatur senatusconsul.ut C. eodem.l.i. quandoque oratio: vt C.de cur.fur. l.secunda.
e ¶ Et curatoribus.} pupillorum,secundum Ioan. quia & ipsi quandoque habent curatores vt instit.de cur.§. interdum. nam ad curatores adultorum & aliorum porrigitur sententia,non uerba: ut infra eodem l. qui neque.§.i. licet hæc litera uideatur contra. C.eo.l.i.de cur.fur.l.2.
f ¶ Suburbana.} vt orti in ciuitate:ut C. e. l.si prædium. hodie idē est in urbanis & omnibus rebus, quæ possunt seruari: ut C. de administra.tu.l.lex quæ tutores.
g ¶ Cauerint.} tunc etiam sine decreto : ut hic, & C. quando decre.opus non est.l.1.& infra eodem l. magis. §.si fundus, etiam si est irritatum : ut infrà eodem l.fina.dum tamen seruet formam in testamento datam : ut C.de administ. tutor. l. tutelam.
h ¶ Alienum.} ut C. eodē. l. ob æs. Et nota tria necessaria, decretum,& causam alienandi,puta æs alienum, ut hic. item præsentiam tutoris uel curatoris:ut C.si propter pub.pensi.l.fin.
i ¶ Obreptum.} ut ʒ.eo.l.magis.§.pen.& dic,i.per mendacium impetratum à prætore ut alienetur.
k ¶ Socius.} s.maior, alioquin secus vt ʒ.eo.l.si pupillorū.& C.eo.l. inter omnes.& arg.C.de fun.do.l.fi.aliàs est in litera maior.
l ¶ Ius exequatur.} quia uendidit:ut ʒ.eo.l.si pupillorum.§. si pupillus.& C.si aduer.uen.pig.l.2.ubi plene.no.
m ¶ Censeo.} quia poterit hoc fieri sine decreto, & hucusque sunt uerba orationis.Accur.
n ¶ Si defunctus.} No.non spectari consuetudinem patrisfa.sic s.de off.p̄ fid.l.sed licet.Sed arg.ʒ. C.de epis.aud.l.3.in prin.& s.de pig.ac. l.vel uniuersorum.& C.de verb.sig.l.i.& de ædi. edict.l.q si nolit. §. quia assidua est.
ADDITIO Dic q hic non erat consuetudo,sed præsumptio tacitæ uoluntatis:cui non statur : quia forte patri erat utile, pupillo inutile. hic non erat consuetudo,sed opinio & animi destinato s̄m Bal.hic facit iste §.q licet pater disposuisset ire ad Sanctum Iacobū filius tamē non tenetur ire,nec mittere:nisi ipse in testamento præceperit:ut extra.de uoto.c.2.
o ¶ Emerit.} & per traditionem acceperit,ut apparet per sequētia. sed ante traditionem bene tenet loco pignoris:ut s.de act.emp.& uē. l.Iulianus.§.offerri.& de hær.vendi.l.si hæreditatis. Vel dic quòd eo ipso quòd in pignus accepit, videtur tradere:ut argu.C.de dona.l. qs quis. Accursius.
p ¶ Vbi.} i.postquam.
q ¶ Sed hic.} i.in casu superioris.l.
r ¶ Mouere.} s.contra pupillum.
s ¶ Dominio.} ats dominio, aliàs domino.
t ¶ Quæsitum est.} id est dominium absolutum non habuit, sed ut pignori esset apud uenditorem quoadhic minor emptor solueret pretium.
v ¶ Emerit.} s.pupillus:ut C.in quib.cau.pig.ta.contra.l.2.
x ¶ Talis species.} ut s.eo.l.proxi.dixi.

Duar.qui idse.
Du.distrahenda.
† li.sing. ad orōnē diui Seueri.
† de intell. hui'. l. uid. Crot. in l.si constante. nu.144. so. matr.
Obrepere quid sit.

ff.Infor. k iiij Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEd si pecunia.] CASVS. Huius legis in princ. satis patuit in fine casus præcedentis. ¶ Pignori tamen.] Dicti sunt quatuor casus suprà, eodem l.1.§.primo in quibus potest tutor uel curator vendere minoris prædia. modo videas alios quinque in quib. ualet alienatio vel obligatio ea ratione quia non fit ex tutoris vel curatoris voluntate, sed ex authoritate magistratuū. Vnus casus cum ex cōtractu paterno pupillus conuenitur. nam tunc potest fundus pupillaris pignori capi, & distrahi iussu magistratus. Item si conuenitur ex suo contractu, bene potest procedere missio in possessionem in fundo pupillari. Secundus casus duos comprehendit, & est unus quando pupillus non soluit legata, uel relicta ab eo, à quo institutus fuit. nam poterunt legatarij mitti in possessionem legatorum seruandorum causa. Tertius est quando ædes minoris minantur mihi ruinam: & non uult cauere mihi de damno infecto nam debeo mitti in possessionem ædium ruinam minantium. & in his duobus casibus potest iudex siue prætor procedere ad secundum decretum. Quartus est casus quando tutor pupilli petebat à Titio fundum pupilli sui, & Titius non restituit, imo litis æstimationem obtulit. Certè alienatus est fundus in Titium, & ualet alienatio. Quintus casus est quando Titius petebat à me tutore cuiusdam pupilli fundum ipsius pupilli: & condemnatus fuit, & restitui fundum. Certè & hic ualet alienatio.

¶ Si ius.] Pupilli prædium habet seruitutem in prædio uicini. nunquid pōt distrahi illud ius à tutoribus pupilli? Et dicitur ꝙ non, quamuis oratio, quæ est s.l.i. de hoc locuta nō fuerit. Et idem est si pupillus habeat usumfructum in prædio Titij. sed si proprietatem plenam habeat pupillus in aliquo fundo, usum vel usūfruct. alienare non potest. Item non potest fundo pupilli imponi seruitus nec remitti si ei debeatur. sed & si pupillus habeat lapidicinas, uel aliquid aliud simile: impeditur alienatio. & hoc usque ad primū. §. in l. magis. Vlp.

† lib. 35. ad edictum.

priuato venditore īciderit, imperiali beneficio opus est, ut rescripto pignus confirmetur.

¶ *Fundus emptus pupillo, & traditus pecunia alterius pupilli, est obligatus illi pupillo cuius pecunia fundus est emptus. Hoc dicit.*

¶ Vlpianus. † LEX III.

SEd si pecunia alterius pupilli alteri pupillo fundus sit comparatus, isque pupillo vel minori traditus sit, an pignoris obligationem possit habere is, cuius pecunia fundus fuit emptus? Et magis est vt saluum sit ius pignoris, [a] secundum constitutionem Imperatoris nostri & diui patris eius, ei pupillo cuius pecunia comparat[us] est fundus. Pignori tñ capi iussu magistratus vel pręsidis, uel alterius potestatis, & distrahi [b] fundus pupillaris potest. ¶ Sed & ī possessionem mitti rerum pupillarium à prætore quis potest: & ius pignoris [c] contrahitur siue legatorum seruandorum causa, siue damni infecti. Et vt ꝓcedat, [d] iubere etiam possidere [e] poterit. Hæ enim obligationes siue alienationes locum habent: quia non ex tutoris uel curatoris uoluntate id fit, sed ex magistràtuum authoritate.

¶ *Quod sponte aliquando fit, licet non ualeat: ualet tamē si ex necessitate fiat. h.d.*

¶ Item quęri potest, si fundus pupilli à tutore [f] petitus sit, nec restituatur, an litis æstimatio oblata alienationem pariat? Et magis est vt pariat. hęc enim alienatio non spontè tutorū fit. Idemq; erit dicendū & si fundus petitus [g] sit qui pupilli fuit, & contra pupillum pronunciatum, tutoresq; restituerūt. Nam & hic valebit alienatio propter rei iudicatæ authoritatem.

¶ *Non tantū fundus pupilli non pōt sine decreto alienari: sed nec ius pupilli, quod habet ad illum fundum: per quod ius sibi quæritur quasi rei uendicatio. h.d.*

¶ † Si ius [h] emphyteuticariū habeat pupillus, videamus an distrahi hoc à tutoribus possit. Et magis est non posse: quamuis [i] ius p̄dij potius [k] sit. ¶ Nec usufructus alienari potest pupilli, si sol[us] fuit vsusfructus pupilli. An ergo hic non utendo amittatur, si tutor causam præbuerit huius rei? [l] Et manifestū est restaurari [m] debere. Sed si proprietatē [n] habeat pupillus, non potest vsumfructum vel vsum alienare, quamuis oratio nihil de vsufructu loquatur. ¶ Simili modo dici potest nec seruitutē imponi posse fundo pupilli uel adolescentis, nec seruitutē remitti. [o] quod & in fundo [p] dotali [q] placuit. ¶ Si lapidicinas † uel q̄ [r] alia metalla pupill[us] habuerit † στυπτηρίας [s], vel cuiusuis alteri[us] materię, vel cretæ fodinas, vel argenti fodinas, vel quid aliud huic simile.

¶ Paulus. † LEX IIII.

QVod tamen priuatis licet possidere.

¶ Vlpianus. † L. V.

MAgis puto.

s. de tran sact. l. cum hi. §. si cum lis. & facit s. de fun. do. l. 1.
h ¶ Si ius.] s. emphyteusis in prædio fisci vel priuati: ut C. eo. l. etiā nam habet vtilem ī rem pro tali prædio: ut s. si ager vecti. l. i. & 2. Idē dicas in seruitute: ut j. ea. l. §. simili modo.
i ¶ Quamuis.] per quod videbatur quòd possit alienari: sed non potest alienari, quia in fauorem pupilli non potest alienari.
k ¶ Potius.] quàm pupilli. sic suprà. de nego. gestis. l. qui alienum. §. finali.
l ¶ Huius.] id est non utendo.
m ¶ Restaurari.] per in integrum restitutionem: ergo perijt. & sic est contra supra. quemadmodum ser. amit. l. si communem. Solut. illud in prædiali seruitute, quæ non ita facilè amittitur ut usufruc. Item contra infra. de de acquin. rer. domi. l. bonæfidei. Solutio. ibi in rebus corporalibus. Vel dic verius ad utrunque contrarium: quod hic non admittitur. & quod dicit instaurari, scilicet quatenus de facto exiuit de bonis ei[us]. Accursius.
n ¶ Si proprietatē.] s. plenam.
o ¶ Remitti.] per pactum: sed non utendo sic: ut s. dicere uidetur. & arg. s. de usufru. l. sed & si quid. §. fina. secundum quosdam: quod non placet: ut s. quemadmo. ser. amit. l. si communem.
p ¶ In fundo.] s. dato alicui ab aliquo in dotem.
q ¶ Dotali.] ut s. de fundo. do. l. 5. & 6. & s. de alien. iud. mu. cau. fac. l. non solum. §. ad iura. & C. de re. alie. nō alie. l. fina.
r ¶ Quæ alia.] i. aliqua alia.
s ¶ Stypterias.] genera metallorum. & continua leges sequentes cum ista.

Sed remoto fauore pupilli an pōt ius emphiteuticariū vendi clausula adiecta si & in quantum de iure possum: & an vēdens incidit in pęnā. Bal. ī c. i. §. hęc quorū de suc. feu. & i l. fi. C. de ingema.

† In P. F. legitur. Si ius ἐμφυτευτικὸν. vel ἐμφυτευτικὸν hēat pupil. &c. Vide Alc. li. j. Parer. cap. 36.

† Lapidicina qd proprie dicat, vide Bart. l. i. lege. s. de sh. empt. & ven. & quo differat à vena saxorum Pau. de Cas. consi. 46.

† Apud Du. nō ē dictio græca, sed latine scriptū est hoc mō, pupill[us] habuerit stypteria, vel cuius alterius &c.

† li. sing. ad orationem diui seueri.

† lib. 35. ad dict.

Stypteria græce (ig[itur] Nebr. lexico suo inter. cit. in hac ipsa dictione) alumen interpretat[ur] latine dr̄ à τε à quod est adstringo. de qua dictiōe uid. Al. li. 4. Parer. c. 3.

MAgis.] Casum in prin. huius legis uide circa fi. casus ꝓcedētis. ¶ Si pupillus alienū.] Quærit nunquid fundus quem pu. possidebat bona fide, possit alienari, & dicitur ꝙ non. Quid de fundo pupillo pignerato? Certè distrahi pōt, nisi pupillus vel pr̄ eius impetrasset ut iure dn̄ij possiderent, uel nisi sit missus in possessionem ex secūdo decreto: quia maritus non cauebat ei de damno infecto. ¶ Si fundus legatus.] Caius instituit sibi h̄dem Titium pupillum, & legauit fundū Seio. nunqd tutores pupilli p̄sit præstare dictū fundū legatario sine authoritate p̄toris? Et distiguitur. aut fundus erat testatoris: aut pu. primo casu p̄sit, secundo non. ¶ Si pupillus.] Titio promisit pu. fundum: nunquid pōt ei dare sine authoritate prætoris? Et dr̄ ꝙ non. secus si pr̄ pupillis ꝓmisisset dictum fundum Titio prædicto, uel ali[us] cui successit pupillus: quia his duobus casibus bene poterit dare. Itē si dictus pr̄ pupilli uel alius cui pu. successit, vendiderit fundum: cętera pōt perficere pu. Item nunqd pupillus pōt repudiare fundū sibi legatū sine authoritate prætoris? Et dr̄ ꝙ non. ¶ Non passim.] Dictum est s. l. i. §. ꝙ si fortè. ꝙ propter æs alienum pupilli, possunt tutores uendere prædia eius. hic autem dicit, ꝙ non indistinctè hoc eis ꝑmittitur: & ideo senatores dederunt arbitrium super hoc prætori: cuius prætoris officio conuenit inquirere utrum aliunde quam ex prædiorum venditione redigi possit pec. ad extenuandam æs alienum: & tunc demum permittit uenditionem cum non potest aliunde exolui. Item conuenit eius officio æstimare utrum debeat permittere uēditionem, vel obligationē. & si permittat obligationem, non dēt pl[us] accipi mutuo quam sit necesse propter debitum. si aūt permittat uenditionem, non dēt uendi magna possessio ꝑꝑ debitum. Circa hæc ergo omnia supra dicta debet perquirere taliter cum necessarijs & parentibus

a ¶ Ius pignoris.] vt s. qui pot. in pign. habe. l. idemq;. & dic ut ibi not. Et nota duo. rem emptam alterius pecunia, esse ei obligatā: quod est speciale: vt C. arbitr. tutel. l. curatorum. & de seruo pign. da. l. si creditoribus. Item priuilegiatus contra priuilegiatum priuilegio utitur sic suprà de minor. l. uerum. §. finali. & quibus ex cau. ma. l. fina. Accursius.

Priuilegiatus ꝯ priuilegiatū priuilegio gaudet.

b ¶ Distrahi.] contra. infra quibus ex causis in poss. ea. l. in possessionem. §. primo. Sed hoc intellige cùm conuenitur pupillus ex contractu patris, non suo: ut habetur in eodem titu. l. apud. in principio. & §. primo.
c ¶ Ius pignoris.] demum cum uentum fuerit in possessionem: ut s. de pig. act. l. non est.
d ¶ Vt procedat.] s. iudex ad secundum decretum. Accur.
e ¶ Possideri.] ex secundo decreto: non tamen est ad hoc festinandum. & si fiat, poterit restitui pupillus: ut j. de damn. infect. l. si finita. §. si forte. & §. postea. & ad idem tendit suprà de minor. l. si ex causa. Accursius.
f ¶ A tutore.] i. tutor petit ab aliquo nomine pupilli.
g ¶ Et si fundus petitus.] id est aliquis petit à tutore nomine pupilli. & sic est contraria ad superiorem. Sed argumen. contra utrunque

parentibus & tutoribus pup. ꝙ prædicta obseruentur.

¶ Illud quæri potest.] Pupillus tutorem Romæ habens habebat in Italia possessiones, & in Roma, & in prouincia: & tutor eius administrabat in oī loco. & pupillus erat in debitis: quare tutor fuit Romæ corā p̄tore, & monstrauit ei debitum pupilli: & monstrauit similiter ꝙ utilius erat uendere fundum qui erat in prouincia, quàm alium. unde permisit prætor uendere fundum prouincialē. nunquid valet? Et dicitur quòd sic.

† In P. Fl. eā enim q̄ quasi pupillaris uerò distractus est, uenditio ualet.

¶ Ne tamē titulo tenus.] Dictum est s. ea. l. §. non passim. quòd prætor debet uidere utrū ꝑmittere debeat alienationem an obligationē ꝑꝑ æs alienū. Pone ergo ꝙ permisit unum, uel aliud: certè debet prætor mittere nuncium ad uidēdum vtrum pec. detur creditori, vel non. & dēt omnimodo ita facere quòd dicta pecu. soluatur creditori, & non expendatur alibi.

† Du. an uēdere tutores huc enim, &c.

¶ Si æs alienum.] Si tutores uelint uendere prædia pupil. non propter æs alienum, quia id non subest, sed quia dicunt hoc utile eē pupillis, aliquo modo non debet prætor permittere. si permittat, non ualet quod agitur. ¶ Manet.] Dictum est s. eo. l. j. §. prętereà. versic. manente. ꝙ manet actio pupillo, si possit probare mentitum esse prætori per tutores æs alienū allegantes. iste §. dicit quæ actio manet pupi. nam habet rei uendic. contra emptorem, & actionem tutelæ contra tutorem.

¶ Cōmunia prædia.] Dictū est s. eod. l. j. §. si communis. ꝙ si pupillus habet commune prædium cum aliquo, socius potest eum prouocare ad diuisionem, quæ diuisio est alienatio. iste §. cum lege sequen. dicit quid continetur appellatione cōmunis prędij. & est planissima. Viuian.

a ¶ Ex sententia.] nō per uerba.
b ¶ Posse.] sine decreto: cùm sit pupillus quasi dominus. habet enim publicianam: ut s. de publ. l. j.

ex sententia [a] orationis impediri alienationem. Sed & si salinas habeat pupillus, idem erit dicendū. ¶ Si pupillus alienum fundū bona fide emptum possideat: dicendum puto nec hunc alienare tutores posse. [b] † Etenim si quasi pupillaris distractus est, uenditio nō ualet. [c] ¶ Si pupillo fund[us] pigneratus sit, † an uendere tutores possint? [d] & puto. hunc enim quasi debitoris, hoc est, ut alienū uendūt. si tamē imputauerit pupillus, uel pater eius ut iure dominij possideat, [e] consequens erit dicere nō posse distrahi quasi prædium pupillare. Idemque est & si fuerit ex causa damni infecti iussus possidere. [f]

¶ *Fundus alienus legatus à pupillo h̄rde instituto, pōt restitui legatario: secus si fundus proprius pupilli legatus sit. h.d.*

¶ Si fundus legatus, uel per fidei commissum fuerit relictus Seio à pupillo hæredi instituto: an tutores restituere [g] hunc fundum possint sine authoritate prætoris? Et putem, si quidē rem suam [h] legauit, cessare orationē. Sin uerò de re pupilli, dicendū erit locum esse orationi, nec inconsulto prætore posse alienari.

¶ *Qn̄ pupillus succedit in rem alij promissam uel debitam prius ex uenditione, illa res potest alienari in eum cui debetur: secus est si ipse pupillus talem rem immobilem promittat. h.d.*

¶ Si pupillus stipulanti spoponderit, an soluere possit sine prætoris [i] authoritate? Et magis est negasit: alioquin inuenta erit alienandi ratio. [k] Sed si pater stipulāti fundum spoponderit, successeritq; pupillus in stipulatum, [l] fortius dicetur, sine prætoris authoritate posse eum reddere. [m] Idemq; & si iure hæreditario alij [n] successerit, qui erat obligatus. Eadē ratione & si parens [o] fundum uendiderit, uel quiuis alius, cui pupillus successerit, potest dici pupillū cætera venditionis īconsulto prætore posse perficere. ¶ Fundum autem legatū repudiare pupillus sine prætoris authoritate non potest. Esse enim & hāc alienationē, cùm res sit pupilli, [p] nemo dubitat. ¶ Non passim [q] tutoribus sub obtentu æris alieni [r] permitti venditio debuit. neque enim est eis uia distractionis tributa. & ió prætori arbitrium huius rei senatus dedit: [s] cuius officio in primis conuenit hoc excutere, an aliunde pecunia possit ad extenuandum æs alienum expediri. Quærere ergo debet an pecuniam pupillus habeat vel in numerato, uel ī nominibus, quæ cōueniri possint vel in fructib. conditis, uel etiam in redituum spe atq; obuētionū. Item requirat, num aliæ res sint præter prædia, quæ distrahi possint, ex quarum prætio æri alieno satisfieri possit. Si igitur deprehéderit nō posse aliunde exolui, quā ex prædiorum distractione, tunc permittet [t] distrahi, si modo vrgeat creditor, aut vsurarū modus parendum æri alieno † suadeat. ¶ Item prætor æstimare debebit vtrunque vendere potius, an obligare ꝑmittat: necnō & illud vigilanter obseruare, ne plus accipiat sub obligatione prædiorum fœnoris, † quàm opus sit ad soluendum æs aliænum, † aut si distrahēdum arbitrabitur, nec propter æs alienum modicum possessio magna distrahatur. Sed si sit alia possessio minor, vel minùs vtilis pupillo, magis eam iubeat distrahi, quàm maiorem & vtiliorem. ¶ In primis igitur quoties desideratur ab eo, [v] ut † ꝑmittat distrahi, requirere dēt eū qui se instruat [x] de fortunis pupilli: nec nimium tutoribus vel curatoribus credere: [y] qui nonnunq̄ lucri sui

c ¶ Non ualet.] aliàs est in litera, non valet: & bona est, & loquitur in eodem casu quo s. aliàs ualet, sine non: & tunc dic ꝙ non erat pupillus: nec habet tutorem: sed sciens alienum possidebat: ut j. ut in poss. leg. l. is, cui. §. bonorum. & §. si deposita. & tunc loquitur alio casu quam suprà, & ualebit sine decreto. Et secundum utrumque dic eius. s. fundi, qui quasi à pupillo distractus est. vnde, &c. & facit ad §. s. de ali. iudi. l. ex hoc. §. alienare. & l. non solum. & C. eod. l. 3. & si quis igno. rem mili. l. j. & s. de nox. act. l. quoties. §. j. & j. de adult. l. si postulauerit §. de eo. Item quid si rem alienam bona fide sine titulo possidet? an poterit uendi sine decreto? Videtur quòd sic. nā emptor vsucapit: ut j. pro emp. l. 2. §. si à pupillo. & de doli except. l. apud. §. si quis non tutor. & s. de iis qui pro tuto. l. 2. & usucapio non est prohibita: nec ergo alienatio: ut arg. j. de uerb. signifi. alienationis. Econtra ui[d]etur quòd non: quia uerba orationis latè patent, nec enim dicunt prædia minorum, sed simpliciter prædia. Item iste casus hic uidetur, dici, eius &c. si enim ut pupillaris existens venditur, non ualet, ut hic. Accursius.

Alienatione permissa permittitur vsucapio & eꝯ.

d ¶ Possint.] & utique potuerunt: hunc enim &c.
e ¶ Possideat.] sic. C. de iu. do. impe. l. fin.
f ¶ Possidere.] ex secundo decreto: & sic fit dominus si prior erat dominus: aliàs vsucapit: vt infra de damn. infect. l. si finita. §. Iulianus.
g ¶ Restituere.] id est præstare. sic ponitur j. prox. §. in fi.
h ¶ Rem suam.] testatoris. & facit j. de ma. vin. l. si rogatus. in princ.
i ¶ Prætoris.] aliàs prætoris: aliàs tutoris. Accursius.
K ¶ Ratio.] non debet aperiri via malitiis sic supra de tribu. l. illud. in fin. & suprà de transact. l. cum hi. §. si cum lis.

Malitiis uia nō dēt aperiri.

l ¶ In stipulatum.] i. in obligationem ex stipulatu qua pater tenebatur.
m ¶ Reddere.] id est dare: ut infra de verbo. signifi. l. verbum reddere. & supra prox. §. i verbo restituere. & facit ad §. C. si aduer. ven. pig. l. 2.
n ¶ Alij.] scilicet quā patri.
o ¶ Si parens.] facit s. proxi §. & s. de contrah. emp. l. fistulas. §. 1. & C. quan. decre. opus non est l. i.
p ¶ Pupilli.] nam recta uia ad eum dn̄ium rei legatæ transit morte testatoris, siue ab adita hæreditate: ut j. de legat. secundo. l. legatum. & vbi repudiat maior 25. anno. videtur fuisse eius: ut infrà de leg. 1. l. si tibi homo. §. cum seruus. Item contra. huic. l. videtur. s. de donat. inter uir. & vxo. l. si sponsus. §. si maritus. vbi dicit quòd non videtur donare nec alienare aliquid de suo, sed magis nec lucrari sed ibi aliud est: quia non amaræ: nec tanquā inter infensos sunt donationes reputandæ inter coniuges: ut in eodem titu. si id quod. §. si quas.

† Æs carē dum ære alieno.

† q̄ quod opus.

† Dua. aut distrahendū arbitrabi[tur]. ne propter.

† Dua. remittat.

q ¶ Non passim.] id est non sine distinctione, uel causæ cognitione. sic ponitur s. de postu. l. i. in prin.
r ¶ Aeris alieni.] æris alieni hic ideo fit mentio, quia est illa vera causa per quam permittitur distractio. ut C. de præ. mi. l. ob æs. & aliàs per constitutionem, vt in dote & donatione propter nuptias, cū decreto tamen: ut C. si mi. ma. fa. sine decre. fac. alie. confir. l. fi. §. cum autem & de admi. tu. l. lex, quæ tutores. in prin. Accur.
s ¶ Dedit.] ut s. eo. l. j. §. j.
t ¶ Permittet.] facit s. de pig. act. l. tutor in prin.
v ¶ Ab eo.] prætore. Accur.
x ¶ Instruat.] sic s. eo. tit. l. i. §. si præses.
y ¶ Credere.] sic, infra, de re milit. l. non omnes. §. a barbaris. & suprà de eo, per quem factum est. l. i. §. i. & C. de assesso. l. fina. ibi, nec facile &c. Item excipe hic parentes pupilli si sunt tutores: ut infrà

so. l. si

V. Menochius de arbitrariis. lib. 2. casu 172. et Rolandus Valle consil. 33. Volum.

Universidad de Deusto Biblioteca

eo.l.si pupillorum.§.si pater. Accur.
a ¶ Si inops.} aliàs est si inops: & tunc dat aduocatũ cum salario de publico: ut not.s.de postu.l.j.§.ait prætor. aliàs est si opus sit. Acc.
b ¶ Prætor.} vrbis Romanæ. Accur.
c ¶ Valere.} q uidebatur: quia in prouinciali re tantum præses interuenire debet: ut C. eo.l.ob æs.
d ¶ Subierant.} aliàs non quia decretum in non sibi subiectum nõ tenet. Azo. & Hu. ut s. de iurisdict. omnium iudic.l.fi. & insti. de Atil tu. in princ. & §. sed hoc. & s. de offi. præfe. urb.l.fin.
e ¶ Titulo tenus.} allegant titulum debiti, sed non probant.
f ¶ Acceperunt.} sub hypotheca rei minoris: & idẽ si ex pretio vendatur. nam de utroque subiicit. Accursius.
g ¶ Viatorem.} an autem uiatori huic credatur? Respon. hoc casu sic: cũm & si uerum nõ dicat, cõsultum sit minori contra tutorem uel curatorẽ. aliàs autem an credatur? Respond. ut not. suprà, de offi. præfect. urb. l.j.§. & sanè. & C. de accus. l. eadem quidem. Item facit suprà, de iudic.l.fina. & in authẽt. de eccle. rebus inmobil. ali. §. ementibus. collat.v.
h ¶ Ne posit.} vt j. eod. l.si fundus.
i ¶ Non liberum.} sic s. de trãsaction. l. cum hi. §. si prætor. Accursius.
k ¶ Aes alienum.} uel similis causa: quod dic vt C.eo.l.ob æs.
l ¶ Nullam esse.} no. nõ tenet decretum iniustum: ut & dicit Io. infrà. eodem, l. si prædia. & dicto §. si prætor.
m ¶ Manet.} sic C. si aduer. uendi.l. in integrum restitutione. & C.eod.l.si præses. & s. eodem, l.j.§.j. & de in ius uoc. l. sed si hac.§. 3. Accur.
n ¶ Communia.} exponit hic ultimã partem orationis positæ s.eo.l.j.§.j. ibi, si communis, &c.
o ¶ Communia sint.} sic ergo & pro diuiso potest dici res communis aliàs: ut j. de uerb. signi.l. locus.§.j. licet non hic.

¶ Du. Synopsis bonorũ pupillorũ, aduocatiq; pupillo daẽ, &c. Est aũt synopsis compendiũ, qđ inuentariũ aut repertorũ alio loco uocat Vlpia. alio ... Aug. lib. 4. emend. c. 3.
† Ex isto §. fundaẽ iustitia, q̃ est in Frãcia: q si aliquis pauper hẽt litẽ cum rege, & ñ hẽt vñ faciat expensas litis q rex ei administrat aduocatũ, vt ueritas causæ eruatur, secundũ Bal.
Viatori an credẽdũ sit.
† Gl. in ca. sciscitatus. super uerb. destinare. de rescri. tenet q ista renũciatio dẽt fieri literatoriè. sicut qñ collega alicuius delegati se excusat q ñ possit interesse causæ cognitioni.
Decretũ in iustũ nõ tenet.

gratia asseuerare prætori solẽt necesse esse distrahi possessiones, uel obligari. Requirat ergo necessarios pupilli uel parentes, uel libertos aliquos fideles, uel quem aliũ qui notitiam rerum pupillarium habeat: aut si nemo inueniatur, aut suspecti sint, qui inueniuntur, iubere debet edi rationes. Itemque si inops [a] sit, † pupillarium bonorum aduocatum pupillo dare: qui instruere posit prætoris religionem an assentire venditioni uel obligationi debeat. ¶ Illud quæri potest, si prętor [b] aditus permiserit distrahi possessionem prouincialem, an ualeat quod fecit? Et putem ualere, [c] si modo tutela Romæ agebatur, & hi tutores eã quoq; administrationẽ subierãt. [d]

¶ Ne tamen titulo tenus [e] tutores ære alieno allegato, pecunia abutãtur quã mutuã acceperũt, [f] oportebit prætorẽ curare ut pecunia accepta creditoribus soluaẽ, & de hoc decernere, dareq; uiatorẽ, [g] qui ei renunciet † pecuniã istam ad hoc cõuersam, propter quod desiderata est alienatio uel obligatio. ¶ Si æs alienum non interueniat, tutores tamen allegent expedire hæc prædia uendi, & alia comparari, uel certè istis carere, uidendum est, an prætor eis debeat permittere? & magis est ne posit. [h] Prætori enim nõ liberum [i] arbitrium datum est distrahẽdi res pupillares: sed ita demũ, si æs alienum [k] immineat. Proinde & si permiserit, ære alieno nõ allegato, consequenter dicemus nullam esse [l] uenditionem nullũque decretum. Non enim passim distrahi iubere prætori tributum est: sed ita demum, si urgeat æs alienum. ¶ Manet [m] actio pupillo, si posteà poterit probari obreptum esse prætori. Sed uidẽdum

p ¶ Cessante oratione.} illa parte orationis quæ est in §. si communis. sed non tamen cessat prima pars orationis: ut hic subiicit.
q ¶ Sed si fortè.} Cesset hæc pars, quæ est s.eod.l.j.§.j. ibi, si communis, &c. sed non cessat prima pars: quia nec vsusfructus nec ꝓprietas alienari potest sine decreto: ut s.l.si pecunia.§. nec usufructus, & §. seq. Accur.
r ¶ Nulla communio.} ut s. de pecu.l. sed hoc quæritur. §.j. nec usufruct. cum possessione: ut j. de acquirenda possessio. l. permisceri. nec possessio cum proprietate: ut in eod. titu. l. naturaliter. §. nihil. & vti possidetis, l. si duo. in fin.
SI pupillorum.} CASVS Duo pupil. habent duo prædia communia: nunquid possunt diuidere sine authoritate prætoris? & dicitur quòd non. & hoc siue habeant dicti pupilli eosdem tutores, siue diuersos. & reddit rationẽ in litera. & hoc vsq; ad primũ §. ¶ Si pupillus dedit.} dictum est s. eodem. l.i.§. quod si forte. & l. magis. §. nõ passim. quód tutores cum authoritate prætoris possint obligare prædia pupillorum. modo ponamus quód obligauerunt, nunquid poterit creditor vendere pignus secundum legem quæ permittit alijs creditoribus vendere pignora? & certè poterit: tamẽ melius faciet si faciat cum authoritate prætoris.

est, vtrum in rem, an in personam dabimus ei actionẽ. Et magis est, vt & in rem detur, non tantùm in personã aduersus tutores siue curatores. ¶ Communia [n] prædia accipere debemus, si pro indiuiso communia sint. Cæterum, si pro diuiso communia sint, [o] cessante oratione [p] decreto locus erit.

¶ Idem. † LEX VI.

SEd si forte alius proprietatem fundi habeat, alius usumfructũ, magis est, ut cesset hæc pars [q] orationis quæ de diuisione loquitur. nulla enim communio [r] est.

¶ Idem. † LEX VII.

SI pupillorum sint communia prædia, qui diuersos tutores habent, uideamus an alienatio locum habere posit. Et cùm prouocatio necessaria sit, [s] puto alienationẽ impediri. Neuter [t] enim poterit prouocare, sed ambo prouocationẽ expectare. Item si eosdẽ tutores habeant, multò magis quis impeditam alienationem dicet. ¶ Si pupill⁹ dedit res pignori permissu ꝑtoris, nonnulla erit dubitatio, an alienatio posit impediri. Sed dicendũ est posse creditorem ius suum exequi. [u] Tutius [x] tamen fecerit, si prius prætorem adierit. Si pr̃ uel parens tutor sit alicui ex liberis, an prætor adeundus sit, si obligare uelit? Et magis est ut debeat. [y] Pronior tamen esse debet prætor ad consentiendum patri. [z] ¶ Si prætor † tutoribus permiserit vendere, & illi obligauerint, uel contra, an ualeat quod actum est? Et mea fert opinio, eum qui aliud fecit, quàm quod à prætore decretũ est, nihil egisse. [a] Quid ergo, si prætor ita decreuerit: Vẽdere, obligareve ꝑmitto: an posit liberũ arbitrium habere quid faciat? Et magis ẽ ut posit. [b] dummodò sciamus præ-

¶ Si pr.} Planissima ẽ.
¶ Si prætor.} Cum tutor allegaret corã prætore æs alienum pupilli, prætor remisit ei, ut uenderet pupilli prædium: & ipse obligauit, vel econtra. nunquid ualet quod agit? & certe non. sed si prætor ita dixit tutori, permitto tibi vendere uel obligare prædium pupilli: certe est in arbitrio tutoris utrum uendat, uel obliget: quamuis prætor male decreuit.
¶ Si obligauerit.} Pignus pupilli, puta codex, erat obligatum Titio creditori patris pupilli quondam. tutor ipsius pupilli digestum ipsius pupilli obligauit Seio sine authoritate prætoris, ut satisfaceret Titio primo creditori. nunquid ualet obligatio digesti? certe non. habet tamen Seius exceptio. si pupil. ab eo digestum repetat. Sed quid si codicem Titio obligatum obligauit Seio prædicto secũdo creditori, & non digestum: & eandem sortem recepit à Seio secũdo creditore quam debebat pupillus Titio primo creditori, & sub eisdem usuris? Certe ualet obligatio, & ius primi creditoris transit ad Seium secundũ. uiuianus.
s ¶ Necessaria fit.} maioris: ut s.l.i. § si communis. & C.eod.l. pen. sed hic neuter ẽ maior. Accursius.
t ¶ Neuter enim.} secus in ecclesia: quæ cũ posit cum alia permutare: ut C. de sacrosan. eccle. auth. item sibi inuicem. ergo & diuidere: cum diuisio sit quædam permutatio: ut no. s. de transact. l. cum hi. Accursius.
v ¶ Exequi.} uendendo. ad quod. C.eo.l.2.
x ¶ Tutius.} sic C de pig.l.3. & j. de sol.l. stipulatus.§. si lancem. Et no. cõsilium legis est tutiorẽ partem eligere. sic C. de inter. ma.l. cum ꝓponas. & j. ad Tre. l. qui totam. & ut in pos. leg. is cui.§. si ex duobus. & s. de inoffi. test. l. si. & quod cuiusque uni. no. l. fina. & de peri. & com. rei uen. l.i. §. licet.
y ¶ Debeat.} ut C.eo.l.3.
z ¶ Patri.} q̃ alij tutori uel curatori: ut s. eo. l. magis. §. in primis. & est ratio, affectio: ut s. de ritu. nup. l. non solum. §. de illo. & C. de bon. quæ lib. l. fi. §. hoc proculdubio. Accur.
a ¶ Nihil egisse.} facit s. quib. mod. pign. uel hypo. solui. l. sicut. §. si debitor. ibi, sed si permisit &c.
b ¶ Magis est ut posit.} licet ergo fieri non debuit, factum tamen tenet. sic scientia sub conditione lata: ut infrà, quando app. sit l.j.§. biduum. secus in sententia lata sub tali alternatiua, quæ esset incerta: ut infra. de uerbo. obligatio. l. ubi autem. §. qui id quod. & ita nõ ualet: ut C. de senten. quæ sine certa quanti. l. fina. tenuit ergo decretum illud

† lib. 2. de oĩbus Tribunalib.
† lib. 35. ad edictum.
† ad intell. huius l. uid. For. Garci in l. Gallus. §. & quid si tm̃. nu. 118. de liber. & posthu.
Pars tutior eligenda est.
Factũ tenet qđ alš fieri non debet.

istud iustum: ut & s. quod met. cau. l. fin.
a ¶ Eligere. ut s. eo. l. magis. §. non enim passim.
b ¶ Si obligauerit.} puta prædium rusticum uel suburbanum.
c ¶ Doli mali locus.} aliquando ergo non tenet pignus: est tñ locus retentioni: ut & nota. C. si ali. res pigno da. sit. l.2. Accursius.
d ¶ Sub pignore.} alio. idẽ si sub nullo: ut j. eo. l. si fundus. §. j. & C. eo l. uetere. si autem sub eodem, tunc tenet: ut s. proxi. respon.
e ¶ Et.} qui posteà credidit, & dic rem quam pignorauit priori.
f ¶ Ius prioris.} ut & C. de iis qui in priorũ cre. l.j. & s. q. po. in pi. ha. l. qui prior. Accursius.
QVi neque tutores.} CASVS. Imperatoris Seueri oratio quæ est s. eo. l.j. dicit, quòd tutores, vel curatores non possunt alienare, uel obligare prædia pupillorum, & non dicit de illis, qui gerunt pro tutore, uel pro curatore, nec de curatore furiosi, nec de curatore cuiuslibet alterius. quid ergo dices de eis? & certè dicã idẽ quod in tutoribus pupillorum & curatoribus adultorum dixit dicta oratio.
¶ An obligari.} Dictũ est s. l.j.§. si cõmunis. & l. magis.§. fin. & l. se. & alibi. s. qualiter. pupillus habens prædia cõmunia cum maiore posit ad diuisionem prouocari à maiore: & ita ad alienationem. per quod uidebatur, q ipse minor posit alienare, uel obligare: quod tamen nõ est uerum. Viuianus.
g ¶ Distrahere.} ut s. de eo qui pro tut. l.2. & C. de tuto. & cura. qui satis non de. l. in dubium. & s. tit. j. l. cõsilio. §. j. Sed contra j. de doli excep. l. apud. §. si quis non tutor. nam ibi dicit emptorem usucapere. igitur tenuit alienatio, alioquin non procederet usucapio: ut j. de usuca. l. Celsus. Solu. hic loquitur de re ipsius pupilli, ibi de aliena, prout ibi no. & facit C. de eo qui pro tut. l.2.
h ¶ Non adolescentis.} h.d. quia in oratione de eo dicitur: & secundum hoc quod j. dicit de pupillo: sub. & adultis. Item quod subiicit curatores. s. furiosi, & similis, s. mente capti, esse coniunctos tutorib. ratione similitudinis: & quod subiicit & de cæteris, sub. eorum qui suis rebus superesse non possunt, & similium. Et secundum hoc quod dicit in princ. vel cuiusuis alterius, scilicet similis: ut mente capti: & si hoc uelis dicere uerba pertinere ad curatores adultorum: tu dic, non adolescentium: & subaudi tantùm. Et quod dicit, ut puto, soluit de curatoribus adultorũ, qui sunt coniuncti tutoribus, eo q finita tutela ipsi accedunt: ut insti. qui. mod. tu. fi. §. fi. & etiam ratione similitudinis. Accursius.
i ¶ Iure.} innuit quod ante orationem ualebat uenditio.
k ¶ Pertinere.} s. ad curatorem adulti ad similitudinem tutorũ, uel curatorum pupilli: & hoc ex mente orationis: & idem de curatorib. aliorum: ut subiicit. & j. eo. l. si prædia.
l ¶ Cõia.} pupillo & maiori: & dic possint à pupillo uel eius tutoribus, nam socius suam partem bene potest obligare pro indiuiso.
m ¶ Excipit oratio.} ut posit diuidere maiore prouocante: ut s. eo. l.j.§. si communis. Accur.
n ¶ Permittatur communio.} quia consueuit inducere discordiam: ut j. de leg. 2. l. cùm pater. §. dulcissimis. Accur.
o ¶ Vt augeatur difficultas communionis.} quod fieret si permitteretur obligatio. Accursius.

† Duar. sed tunc.
† libr. 2. de omnib. tribunalib.
† Du. & cõiunctim tutorib. curatores accipiunt, pertinere.
Cõio discordiam parit.

torẽ non rectè partib. suis functũ. debuit enim ipse statuere & eligere [a] utrum magis obligare, an uẽdere permittat.

¶ *Si pupillus uult pignus repetere qđ tutor obligauit pro pecunia q̃ cõuersa est in utilitatẽ ipsius pupilli, putà qa soluta creditori eius, repellitur exceptione doli. Ba.*

¶ Si obligauerit [b] rem tutor sine decreto, quamuis obligatio non ualeat, est tñ exceptioni doli mali locus: [c] † scilicet tunc cùm tutor mutuam acceptam pecuniam ei soluerit, qui sub pignore [d] erat creditor. Idem uidendum est, an & obligare ei [e] rem posit. Et dicendum est, si eandem sortem acceperit, nec grauioribus usuris. ualere obligationem, ut ius prioris [f] creditoris etiam ad sequentem transeat.

¶ Idem. † LEX VIII.

QVi neque tutores sunt ipso iure, neq; curatores sed ꝓ tutore negotia gerunt, uel pro curatore, eos non posse distrahere [g] res pupillorum uel adolescentiũ, nulla dubitatio est. ¶ Sed si curator sit furiosi, uel cuiusuis alterius non adolescentis, [h] uidẽdum est, utrum iure [i] ueteri ualebit uenditio, an hanc orationem admittemus. Et puto, quia de pupillis princeps loquitur, † & coniuncti tutoribus curatores accipiuntur, pertinere. [k] Et de cæteris puto ex sententia orationis idem esse dicendũ. ¶ An obligari cõmunia [l] possint, quæritur. Et non puto, sine decreto obliganda. Nam quod

QVamuis.} CASVS. Quidam tutor desiderans emere rem pupi sui, puta prædium, subiecit Titium extraneum qui emeret. ipse tamen tutor de suo soluebat pretium & sibi prædium acquirebatur: unde fuit coram præside tutor: & probauit pupilli debitum prædicti imminere. & sic præses præstitit authoritatem dictæ venditioni, quæ clam prædicto modo per tutorem fiebat. postea obijt dictus præses & habuit successorem in officio. certe successor debet coercere fictionem & fraudem tutoris prædictam, vt alij tutores timeant talia facere. Viuianus.
p ¶ Fraudem.} puta quia clam faciebat, uel non authoritate alterius contutoris: ut s. de contrah. empt. l. in emptione. §. fi. & l. non licet. Alioquin contra: ut C. de contrah. emp. l. cum ipse.
q ¶ Idem.} quam debet pupillo.
r ¶ In exemplum.} sic. j. de pœnis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. Accur.
s ¶ Coercere.} extra ordinem imponendo ei pœnam: ut infra. de pęnis. l. sanctio legum. & per consequens retractabit decretum antecessoris: ut s. de re sta. tutela. l. iure nostro in princ. Sed ideo est quia nullum fuit, uel iniustum: quia ipsemet prædecessor si uiueret, infringere pôsset: ut C. eo. l. si præses. & C. de distra. pig. l. & qui sub imagine. & C. de accu. l. 4. alioquin. aliud esset: ut C. senten. rescin. non poss. l.i. & j. de pęnis. l. diui fratres. in princ.
ILlicite.} CASVS. Prætori fuit mentitum per tutorem Titij pupilli dictum pupillum esse in magnis debitis, & sic prætor permisit alienationem prædij prædicti pupilli. vñde potest pupillus vendicare prædium ab emptore, vel contra tutorem actione tutelę agere: ut s. eo. magis. §. manet. pone ergo qđ egit una de illis actionibus: & ille contra quem egit, fuit condemnatus in æstimationem prædii: & ipse eam soluit pu. certè non poterit ammodo pupillus uendicare prædium. Viu.

† lib. 5. Opinionum.
† Dua. & si dẽ tutori cõmissã. &c.
† Aliàs, coerceri.
} li. 6. opinionum.
† Qđ limita, nisi transisset i ꝯtũ qa tunc nõ reuocaret. l. qđ semel. & ibi gl. & Bar. j. de decre. ab or. facien.
† Vindicatio, i P. F.
† li. 3. de off. ꝓconsul.
† Al. Marcian. l. sing. ad formulam hypothecariam.

excipit oratio, [m] adhoc tñ pertinet, ut perimatur communio, [n] non vt augeatur difficultas communionis. [o]

¶ *Decretum antecessoris potest reuocare successor. Bar.*

¶ Idem. † LEX IX.

QVãuis antecessor præsidis decreuisset ea prædia uenũdari, quæ tutor pupilli subiecto nomine alterius emptoris ipse sibi cõparabat, tamen si fraudẽ [p] & dolum contra senatusconsulti authoritatem, † & fidem [q] tutoris, cõmissum deprehẽdisset successor eius, æstimabit quatenus tam callidum commentum in exemplũ [r] coercere [s] † debeat.

¶ *Exceptio q̃ incipit competere uenditori post ꝯtum, transit ad emptorem. Bar.*

¶ Idem. † LEX X.

ILlicitè [t] post senatusconsultũ pupilli vel adolescentis ꝑdio uenundato, si eo nomine apud iudicem tutelæ [u] vel vtilis actionis æstimatio facta est, eaque soluta, vendicatio prædij ex æquitate inhibetur.

¶ Idem. † LEX XI.

SI prædia minoris 25. annis distrahi desiderentur, causa cognita præses prouinciæ debet id permittere. [x] Idem seruare oportet, & si furiosi uel prodigi uel cuiuscunque alterius prædia curatores uelint distrahere. [y]

¶ *Tutor potest creditori pr̃is pupilli soluere: & i ei⁹ locũ i pignora succedit. d.ll.*

¶ Marcellus. † LEX XII.

NOn fit cõtra senatuscõsultũ [z] si cuius [a] tutor creditori [b]

t ¶ Illicite.} quia sine decreto: uel cum eo, sed per obreptionem.
v ¶ Tutelæ.} hoc est dicere: quando tutor fuit conuentus actione tutelæ, uel curator pupilli utili actione neg. gest. & restituit pretium minori, vel æstimationem rei alienatæ: q emptor est securus. & sic est ꝯ s. de peti. hære. l. nec ullum. §. pe. & j. de solu. l. Stichum. §. dolo. ubi dicit soluentem dolo non liberare possidentem. Sol. ibi possessor habuit causam à doloso, hic non, sed à pupillo, cuius nomine tutor uendidit. Vel so. ut ibi. Vel dic q agit hic minor ꝯ emptorem rei uend. qđ pôt: vt s. eo. ti. l. magis puto. §. manet. & facta est æstimatio tutelæ uel utilis neg. gest. i. rei alienatæ à tutore uel curatore pupilli, & de qua tenebatur act. tute. uel vtili neg. gest. nam est tutus emptor: ut s. eo. l. 3. §. item quæri potest.
SI prædia.} Casus huius legis ponitur s. eo. qui neque. §. j. & est plana hæc lex, & seq. & dic in ea ut dixi s. eo. l. si pupillorum. §. pe. & fina. Viuianus.
x ¶ Permittere.} ex sñia orationis: ut s. eo. l. qui neque. §. i.
y ¶ Distrahere.} & hoc ex mente, non ex uerbis: ut s. eo. l.i.§. j. & l. qui neque. §. j. Accur.
z NOn fit ꝯ senatusconsultum.} quod est s. eo. l. j.§. i. Sed contra in auth. ut ij, qui. § q si quis col. 6. Accur.
a ¶ Si cuius.} i. si alicuius pupilli.
b ¶ Creditori.} cui pater pupilli prædium obligauerat. Accur.

Succedat

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Succedat.} in pignore,& in alia persona hoc fieri posset:ut ?.e. l.si pupillorum.§.fi.& facit ?.ad Mace.l.sed Iulianus.§.pe.& ?.de do. inter vir.& vxor.l.si donatæ.§.j. Accur.

SI fundus.} CASVS. Propter debitũ potest uendi cum authoritate prætoris prædium pupilli:ut dictũ est ?.non autem p p hoc qđ infructuosũ sit.& redditrationẽ. ¶ Quanquam.} Dictum est ?. l.j. ꝙ tutor non potest uendere, uel obligare prædium pup. etiam cum authoritate prætoris nisi debitum immineat. & hoc per orationẽ imperatoris Seueri. & quamuis hoc contineatur in dicta oratione, tamen Papinianus iurisconsul. dixit idem quod oratio, & tantum plus, ꝙ si tutor uendiderit per errorem cõtra orationem prædictam, & cõtra dictum ipsius Papin. & soluerit tutor pretium creditoribus paternis dicti pupi. cũ ex cæteris facultatib. pupilli debitum prædictum solui non posset: & postea pupil. velit vendicare fundum ab emptore, & non offerat ei pretium quod soluit idem emptor tutori: & non offerat similiter usuras medij temporis, quæ debentur dictis creditoribus paternis, ꝙ emptor posit pupillum doli except. repellere. Paulus autem conditor huius legis putat idem etiam si ex cæteris facultatibus debitum prædictum solui pot e. si tamen il ç res saluæ sunt pupillo ex quarum pretio dictum debitum satisfieri potuit, si uendidisset eas tutor. non enim debet pupillus ex alieno dãno lucrum habere.

b ¶ Saxosu.} i. saxis plenus, nihil uel parũ vtilitatis habentibus. Accursius.

c ¶ Pestilens.} pest feras herbas ferens: ut C. de ędil.edi.l.penul. Accursius.

d ¶ Mouere.} & sic apparet alienari non posse ut hic,& ?. eo.l. magis.§.si ęs alienũ. Sed contra in ecclesia.C. de sacrosan.eccle.auth.item prædium. Item secus in transactione alimentorum: ut ?.de transac.l.cum hi.§.eam transactionem. Item arg. contrà.?.ad Velleia.l.quamuis §.Marcellus.

e ¶ Pro fructuum.} not. æstimari rem secundum reditus: ut C.de resein.uend.l.si quos.

f ¶ Inuenturus sit.] f. fundus, nisi hoc contigerit emptoris stultitia: ut ?.ad legem Fal.l.3.quod non est uerisimile, & ?. de probat.l.cum de indebito §.j.

g ¶ Attamen.} ab hoc loco attamen: usque illuc, si tamen, &c. uidetẽ abundare.

h ¶ Ex damno alieno.} nam non debet trahere occasionem iuris ad iniquum compendium: ut C. pro empt.l.fina.& facit ?.e.l.si pupillorum.§ pen.& §.fin.& C.eo.l.vtere.& l.si prædium.& ?.ti.j.l. consilio. §.j.

PAulus respon.} CASVS. Titius fecit testamentum, & instituit filium suum pupillum,& iussit quòd prædium Titianum uenderetur. posteà dictus Titius passus est capitis diminutionem, & ita testamentum suum est factum irritum. tutores dicti pupilli uendiderũt nihilominus dictum prædium iuxta præceptum Titij. certè benè fecerunt. Viuianus.

† lib.fin.ad Orationẽ diui Seueri.

† Ats, si tñ (ut Pap. li. ?.rñ.ait) errore lapsus uendi. &c.

† vindicãti, in P.F.

† Soluere.

patris pupilli exoluit, ut eius loco succedat[a].

¶ Paulus. † LEX XIII

SI fundus sit sterilis, uel saxosus,[b] uel pestilens,[c] uidendũ est, an alienare eum non posit. Et imperator Antonius,& diuus pater eius in hæc uerba rescripserunt: Quod allegatis infructuosum esse fundum, quem uendere uultis, mouere[d] nos non potest, cùm utique pro fructuum[e] modo pretium inuenturus sit.[f]

¶ Si tutor uendat pdiũ pupilli,& ex ptio satisfacit creditorib.pr̃nis, si posteà pupillus uult uẽdicare pdiũ,& nõ offerat ptiũ, repelletur doli exceptione. hoc uerũ, si ex cęteris facultatib. æs alienũ pupilli solui ñ poterit: & si illæ res saluæ erunt, ex quarũ pretio æri alieno satisfieri poterit. Ba.

¶ Quanquàm autem neq; distrahere, neq; obligare tutor pupillare prædiũ potest: attamen[g] † Papinianus libro v. responsorum ait tutorem rem pupilli sine decreto prætoris nõ iure distrahere, neq; obligare. Si tamen, inquit, errore lapsus uendiderit.& pretium acceptũ creditoribus paternis pueri soluerit, quãdocunq; prædium domino cum fructibus† vẽdicãti, doli non inutiliter oponetur exceptio, pretium ac medij tẽporis usuras quæ creditoribus deberentur, non offerenti, si ex cæteris facultatibus eius æs alienum solui non poterit. Ego autem notaui, & si † solui potuerit, si tamen illæ res saluæ erunt ex quarum pretio æri alieno satisfieri potuerit, dicẽdum esse adhuc doli exceptionẽ obstare, si lucrum captet pupillus ex damno alieno.[h]

¶ Testamentum irritum probat uoluntatem testatoris. Nico. de Nea.

i ¶ Paulus.} aliàs incipit Paulus, aliàs, & si testamentum. Accur.

k ¶ Irritum } per capitis diminutionem testatoris: ut insti.qui. mo. test.infir.§.alio.quo testamento continebatur prædium debere uendi: ut C.quando decr e.opus non est.l.2.& ?.eo.l.1.§.1.de tutore autẽ non curo, an datus erat eodem testamento, uel alias erat legitimus uel datiuus.

¶ Idem. † LEX XIIII

PAulus[i] respondit,& si testamentum patris posteà irritũ[k] esse apparuerit: tamen tutores pupilli siue curatores filij nihil contra orationem diuorum principum fecisse videri, si secũdum uoluntatem defuncti testamẽto scriptam prædium rusticum pupillare uendiderunt.

De curatoribus furioso & prodigo, uel alijs extra minores dandis.

TITVLVS X.

¶ Vlpianus. † LEX I.

LEge[l] duodecim tabularum prodigo † interdicitur bonorum suorum† administratione. Quod moribus[m] quidem ab initio ĩtroductum est. Sed solent hodie prætores uel præsides, si talem hominem inuenerint, qui neque tps neque finem expensarum hẽt, sed bona sua† dilapidando & dissipãdo profundit, curatorẽ ei[n] dare, exemplo furiosi. & tandiu erunt ambo in curatione, quãdiu uel furiosus sanitatẽ, uel ille sanos mores receperit. Quod si euenerit, ipso iure desinunt[o] esse ĩ potestate[p] curatorum. ¶ Curatio autẽ eius cui bonis ĩterdicitur. filio negabatur permittenda: sed extat diui Pij rescriptum, filio potius curationem permittendam in patre furioso, si tamen probus[q] sit.

¶ † Caius. LEX II.

SEd & alijs[r] dabit proconsul curatores, qui rebus suis superesse non possunt: uel dari

¶ DE CVRATORIBVS FVRIOSO ET PRODIGO VEL ALIIS, &c.

LEge.} CASVS. Si aliquis etiam maior viginti quinque annis est ꝓdigus, id est talis ꝙ neque tempus, neque finem habet expensarum, sed bona sua profundit dilapidando & dissipando: lex 12. tabu. iubet, quod prætores Romæ, & præsides in prouincijs dent ei curatorem, sicut fieri solet furioso, & dictus prodigus & dictus furiosus ipso iure desinunt esse in potestate curatorum, cum sanitatem, uel sanos mores receperunt.& etiam bonis interdicitur prodigis. Sed quid si prodigus habet filium probum, nunquid filius poterit esse eius curator? & certe sic: licet quidam dicant contrarium.& non solum prodigo furioso supradictis datur curator, sed etiam alijs qui rebus suis superesse non possunt: puta mente captis, uel surdis uel mutis, uel qui morbo perpetuo laborant. Item datur curator quandoque bonis alicuius mortui, ueluti quando hæredes ab eo instituti deliberant utrum adeant vel non. Item scias ꝙ filius datur curator matri furiosæ. Item datur curator bonis uiuẽtis quandoque, puta cum senator uel eius uxor sunt in ea conditione, ut propter debita debeant uendi bona eius. & hoc usque ad l. obseruare. Viuianus.

† lib.9.Respon.

† libr.1.ad Sabin.

† Prodigũ describit Ci. li.1.off. qui epulis & uiscerationibus & gladiatorũm muneribus ludorũ, uenationumq; apparatu pecunias profundant in eas res quarũ memoriã aut nullã, aut breuẽ sunt relicturi.

† Administratio. Da.

† Dilacerãdo. Da.

† Paul' lib. i. de offi. proconsul.

l ¶ Lege.} i.authoritate legis: per iudicẽ tñ fit interdictio: ut ?.eod. l.ult.& l.si furioso.§ i.matre uel alio petente: ut ?. de tut. & cu. da. ab ijs.l.ijs qui.§.fi.& ante hoc potest alienare: secus in furioso, cui statim adueniente furore ipso iure est interdictũ. Et ?m hoc intellige, ꝙ ambo sunt in curatione agnatorum: ut insti.de cur.§.furiosi.sed furiosus statim post furorẽ, prodigus statim post interdictionẽ. Sed arg. ? ?.de tu.& cu.da.ab ijs.l.ijs qui.§.fi.ubi in aliquo conueniunt.

m ¶ Quod moribus.} f. Lacedemoniorum: ut institu. de iure natu. §.& non ineleganter. vel dic ante legem 12.tabu.

n ¶ Curatorem ei.} si non habet à lege: ut insti. de cura.§. furiosi.& §.sed solent. Item si est maior 25. ann.l. aliàs dabitur ei ut minori: ut ?. de tut.l.qui habet.

o ¶ Desinunt.} C.e.l.cum alijs.?.ubi non finitur, si speretur redit furor. Sol.ibi habebat interualla: hic continuus. vel sol.ut ibi.

p ¶ In potestate.} i.cura.sic accipitur.?.de tute.l.1.

q ¶ Probus sit.} sic ?.l. proxi. & l. furiosæ.& ? de tut.& cura.da ab ijs.l.ijs qui.Accur.

r ¶ SEd & alijs.} puta mente captis, surdis, & mutis, & qui morbo perpetuo laborant: ut insti.de cura.§.sed & mente captis.& ?.de Postu.l.1.§.fi.& legibus sequentib.

Nec du-

a ¶ Nec dubitabit.} vt ?.l.j.in fin Accur.

b CVm deliberant.} facit ?.de cura.bonis dan.l.j. & de priu.cre.l. cùm idem.& ?.quibus ex cau.in pos.e.l.si diu.

c FVriosæ.} Inæqualis. quia pr̃ nõ est in potestate, mater non: ut insti.de adop.§.fœminæ.Azo. Vel dic ꝙ parentes habent filios in potestate, sed filij non habent parentes. prima placet.

d ¶ Aequalis.} filiis erga parentes: & ecõtra. sic ?.de inoffi. test. l.nam & si.

e CVrator.} Debeant. etiam eis pręsentibus: quod in alijs personis non est ita secundum Hug. sic & aliàs habent priuilegium: ut C. de tuto. & cu.illust.per.l.j.

OBseruare.} CASVS. Multi sunt maiores 25.annis. qui fingunt se esse dementes, uel furiosos, ad hoc ut accipiant curatorẽ, & sic non subeat onera ciuilia personalia: ideò prætores debent prouidere, verũ ille qui dicit se furiosum, vel dementem, dicat verum an non.& primo casu dare ei plenum curatorem, secũdò autem non.

f ¶ Plenissimum.} i. administrationem plenissimam habẽtem. & ex hoc videtur, ꝙ qñ ad speciẽ, uel ad litem unam datur, nõ detur causa cognita: nec cũ satisdatione. Hu. quod falsum est: ut ?.rẽ pup. sal.fo.l. si ad speciem. Accursius.

g ¶ Detrectent.} facit ?. de iis qui no. infa. l. 2.§. est & quartum genus.& facit ?.cod.l.bonorum.

COnsilio.} CASVS. Curator furiosi debet custodire patrimonium furiosi & personam.

¶ Curator.} Prætor dedit curatorẽ dementi & decreuit ut curator satisdaret rem dementis saluam fore: & curator nõ satisdedit, & tamen prædium dementis alienauit iusto pretio,& demẽtis utilitate exigẽte,& cum decreto. sicque legitimè alienauit. posteà decessit dictus demens. hæredes eius nolunt vendicare dictum fundũ ab emptore. emptor opponit eis talem excep. rectè uendicaretis fundũ si non curator dementis mihi vendidisset: sed quia uendidit, ideò malè agitis. certè hr̃des dementis possunt replicare aduersus emptorẽ hoc modo. rectè opponeres tu emptor dictã excep. contra nos hæredes, sicut curator uendidisset tibi dictum prædiũ præstita ab eo curatore ?m prædictum decretũ prætoris satisd. rẽ demẽtis sal.fo. sed quia nõ satisdedit,& sic ius alienãdi ñ habuit, iõ malè excipis tu emptor. In uno tamen casu habet dictus emptor triplicationem doli contra replicationem prędictam hęredum: & sic erit tutus: si dictus curator pretium dicti fundi soluit creditorib. demẽtis. ¶ Cùm dementis.} Pręror uel proconsul dedit curatorẽ dementi: & decreuit ꝙ satisdaret rem dementis saluã fore. curator non satisdedit,& incępit rẽ dementis administrare & malè. vnde prætor remouit eũ, substituit aliũ curatorem loco eius: qui substitutus nõ satisdedit similiter,& egit secundus curator ? primum act. nego. gesto. ut redderet rõnem eorum quæ administrauit: & fecit eum condemnari in uiginti,& illa uiginti ab eo exegit. posteà demens decessit,& habuit duos hæredes. dicti hr̃des uolũt iterũ conuenire primum curatorẽ ut rõnem reddat. primus curator opponit eis excep. rei iudi. inter se & secũdum curatorẽ prædictum. certè dicitur hic, quòd hæredes possunt hoc modo replicare aduersus eum: rectè exciperes tu primus curator aduersus nos hæredes dementis, si secundus curator qui egit contra te, satisdedisset rem dementis saluam fore: sed non satisdedit, & sic non habuit ius agendi contra te. ideo malè excipis. in uno tamen casu potest dictus primus curator triplicare de dolo contra replicationem dictorum hæredum: ueluti si curator secundus uertit in rem dementis pecuniam, id est uiginti quæ ex condemnatione fuit cõsequutus à primo curatore: ¶ Quæsitum est.} Furiosus habebat duos curatores: debitor furiosi soluit uni ex dictis curatoribus, uel unus ex dictis curatoribus alienauit prædium furiosi. quæritur nunquid liberetur dictus debitor, & nunquid alienatio facta ab uno legitime ualeat? & dicitur quòd sic: & ille qui accepit fundum, usucapiet eum.& ratio est in omnibus supradictis: quia solutio & uenditionis cõtractus, & traditio quæ sequitur uenditionem, de quibus dictũ est, magis est facti, id est administrationis curæ in hoc casu, quam iuris.f. cuius authoritate soluatur cura: in quo iure debent omnes cõsentire curatores: & ideo in nostris casibus sufficit persona unius ex curatoribus. nam intelligitur alter consentire: si non contradicat. si autem contradicat, non ualet quod agitur per alium. Viu.

h ¶ Salus.} sic ?.de admini.tut.uel cur.l. cum plures.§ pen.& not. ꝙ hic incipit tractare de offi.curatoris.

i ¶ Legitimo modo.} id est, iusto pretio & dementis utilitate exigente, & decreto etiã interposito, cum alienatio idipsum exigeret: quia sterilis erat. Accursius.

K ¶ Si non curator.] uerba sunt exceptionis id est, rectè ageres, si non cu.&c.

† lib.31.ad Sabin.

† lib.38.ad Sabin.

† lib.9.ad edict.prouinc.

† In urbe nõ est apud Duar.

† libr.j.de oib.tribunalib.

† aliàs plenissimã & rectius.

† Al.Iul.li. 21.digest.

iubebit. Nec dubitabit[a] filium quoque patri curatorem dare.

¶ Vlpianus. † LEX III.

CVm deliberant[b] hęredes instituti adire, bonis à prætore curator datur.

¶ Idem. † LEX IIII.

FVriosę matris curatio ad filiũ pertinet. Pietas enim parentibus, etsi inæqualis[c] est eorũ potestas, æqualis[d] debetur.

¶ Caius. † LEX V.

CVrator ex senatusconsulto cõstituitur, cum clara persona, veluti senatoris, uel uxoris eius, in ea causa sit, ut eius bona venire debeant.[e] Nam ut honestius ex bonis eius quantum potest creditoribus soluatur, curator constituitur distrahendorum bonorum gratia, uel à prætore † in vrbe, vel in prouinciis à præside.

¶ Fictus furor non est sufficiens ut alicui curator detur.h.d.

¶ Vlpianus. † LEX VI.

OBseruare pretorem oportebit, ne cui temerè citra causæ cognitionem † plenissimũ[f] curatorem det: quoniam pleriq; uel furorem uel dementiam fingunt, quò magis curatore accepto onera ciuilia detrectent.[g]

¶ Caius. † LEX VII.

COnsilio & opera curatoris tueri debet non solùm patrimonium, sed & corpus ac salus[h] furiosi.

¶ Hæredes dementis possunt uendicare prędium alienatum à curatore eius, qui satis non dederat rem demẽtis saluam fore: nisi curator de pretio prædij uenditi satisfecerit creditorib. dementis: quia tunc hæredes repelluntur doli exceptione.h.d.

¶ Curator dementi datus, decreto interposito vti satisdaret, non cauit: & tamẽ quasdam res de bonis eius legitimo modo[i] alienauit. si hæredes dementis easdem res † vendicent, quas curator alienauit, & exceptio opponaẽ, si nõ curator[k] uendiderit, replicatio dari debet, † si non satisdatione[l] interposita secundum decretum vendiderit. Quod si pretio accepto curator creditores furiosi dimisit, triplicatio[m] doli tutos possessores præstabit.

¶ Contra exceptionem rei iudicatæ curatoris primo remoti datur hæredibus furiosi replicatio propter secundum curatorẽ, qui condemnare fecit primum: & contra secundum datur replicatio ipsi primo: quia conuersa fuit pecunia in utilitatem dementis.h.d.

¶ Cùm dementis curatorem, qa satis non dederat, & res malè administrarat, proconsul remouerit à bonis, aliumque loco eius curatorem substituerit, & hic posterior, cùm nec ipse satisdedisset, egerit cum remoto negotiorum gestorum, posteaque hæredes demẽtis cum eodem[n] negotiorum gestorum agant, & is exceptione rei iudicatæ inter se & curatorem utatur, hæredibus replicatio danda erit, † si non is[o] qui egerit, satisdederat. Sed an triplicaaio[p] curatori[q] profutura sit, iudex ęstimabit. Nam si curator sequens pecuniã quam ex condẽnatione consecutus fuerat,[r] in rem furiosi vel dementis uertisset, doli triplicatio obstabit. ¶ Quæsitum est, an alteri ex curatorib. furiosi rectè soluatur, uel an unus rem furiosi rectè alienare posit? Respondi, rectè solui.[s] Eum quoque qui ab altero ex curatoribus fundum furiosi[t] legitimè mercaretur, usucapturum: quia solutio, uenditio,

† Vindicẽt in P.F.

† In P. F. aut si satisdatioe &c.

† In P. F. aut si is qui egit satisdederat. Sed an replicatio curatori profutura esset, iudex æstimabit.

non cu.&c.

l ¶ Si non satisdatione.} uerba replicationis. i. rectè exciperes, si non satisdatio &c.& ad hoc C.de tuto. & cura. qui satis non deder.l. fi.& ?.de eo qui pro tuto.l.2.& ?.ti.j.l.qui neque.in prin.

m ¶ Triplicatio.} i.duplicatio: ut insti.de repli.& facit ?.tit.i.l.si pupillorum. §.fi.& l.si fundus.§.quanquam.& ?.proxi.§.& C.de præ. mino.l.utere.& C.de usucap.pro empto.l.fin.

n ¶ Cum eodem.} f. remoto qui in parte fuit condemnatus, in parte absolutus: ut appareat ex sequentibus.

o ¶ Si non is.} i. rectè exciperes, si non is &c.& facit.C.in quib.caus. in integ.rest.l.pen.& ?.proxi.§.Accur.

p ¶ Triplicatio.} i.duplicatio.

q ¶ Curatori.} l. remoto.

r ¶ Fuerat.} f. à remoto. Accur.

s ¶ Rectè solui.} & rectè unus alienare poterit. nam intellige in alia quæstione rñsum cum simul quæsitum fuerit. sic ?.de diuer.rescri.l. 1. & ad exhiben.l.si res.& facit ad §.?.de admi.tuto.l.decreto.§.fi. & C. de autho.præstan.l.fi.& si unus ex pluribus tut.l.i.& ij.& ?.proxi.§.& ?.de exerci.l.i.§.si plures.?.de sol.l. ꝙ si forte.§.pe.

t ¶ Furiosi.} ut probatur: alioquin non procederet usucapio, cum nec alienari posit. Accursius.

Facti

a ¶ Facti.] i. administrationis: ut j. eo. l. fi. & magis ponitur electiuè. Azo. & H. quia ergo est de administratione, ergo quilibet potest facere insolidum: ut s. proxi. §. cum suis concor. non aũt iuris, l. talis cuius authoritate soluatur cura: ut arrogatione furiosi: ubi omnes debent consentire: ut C. de auth. præst. l. fin. Item ei quod dicit, venditio est facti, non iuris: est contra institu. de rebus cor. §. j. Sed ibi dicit de obligatione, nõ de contractu. Item contra s. de iustit. & iure, l. ex hoc. Sed ibi dicit quod ex iure gen. est: si autem dic quod sit ius. Item facit j. de condit. & demonst. in facto.

b ¶ Bonorum uẽtris.] id est, nomine bonorũ eius, qui est in uentre. posset etiam dari idem curator ventri, & bonis, uel alteri tantum: ut j. de uentre in poss. mit. l. j. §. quoties. Accursius.

c ¶ Cessat.] sic C. de tut. vel cu. qui satis nõ de. l. 3. & 4. & instit. de satisda. tu. §. ij. Itẽ non satisdat curator furiosi, si pater in testamento dedit: licet iudex cõfirmet. Item & si det iudex, & habet substãtiam sufficientem: ut C. de episcop. audiẽ. l. de creationibus. & C. eod. l. fin. §. sed cũ antiquitas. & §. fin autem. & facit insti. de cura. §. sed solẽt. & §. de admi. tu. l. inter bonorum. & §. eod. l. obseruare.

† ad intell. huius text. uide Rui. i l. 4. §. Cato nu. 107. de uerb. obl.

† Al. Vlpi. lib. 6. de of. Procons.

† Qui habeat curã pstandi necessariam uẽtri pgnã- t. Bar. in l. j. §. mulier. s. de vẽtre in poss. mit.

† lib. j. Mẽbranarum.

BOnorum.] CASVS. Titius decedens reliquit uxorem prægnantem: unde uẽter fuit missus in possessionem bonorũ defuncti: & fuit datus à prætore curator bonis nomine dicti uentris, & sine inquisitiõe. certè debet satisdare rem uel bona sal. fo. si autẽ esset datus ex inquisitione nõ deberet satisdare. Viuianus.

traditio, facti [a] magis, quàm iuris sunt: ideoque sufficit vnius ex curatoribus persona, quia alter intelligitur consentire. Deniq; † si præsens sit, & vetet solui, uel uenire, uel tradi, neque debitor liberabitur, neque emptor usucapiet.

¶ Idem. † LEX VIII.

BOnorũ uentris [b] nomine curatorem † dari oportet: eumque rem saluam fore, uiri boni arbitratu satisdare proconsul iubet. Sed hoc si non ex inquisitione detur. nam si ex inquisitione, cessat [c] satisdatio.

¶ Neratius. † LEX IX.

CVius bonis [d] distrahẽdis curatores facere senatus permisit, eius bona creditorib. vẽdere non permisit, [e] quamuis creditores post id beneficium [f] bona uendere [g] mallẽt. [h] Sicut enim integra re [i] potestas ipsis [k] est, utrũ uelint [l] eligendi: ita cum alterum elegerint, ab altero abstinere debent. Multoque magis id seruari æquum est, si etiam factus est curator per quem bona distraherẽtur, quamuis nõdum explicato eo negotio [m] decesserit. Nam & tũc ex integro alius curator faciendus [n] est: neque hæres prioris curatoris est onerandus: cùm accidere possit, ut negotio, uel propter sexus, uel ætatis infirmitatem, uel propter dignitatem maiorem [o] minorémve, quàm in priore curatore † spectãda erat, habilis nõ sit. Possunt [p] etiam plures hæredes ei existere: ut neque aut per omnes [q] id negotium administrari expediat:

† Du. spectata erat.

CVius bonis.] CASVS. Titius cum multos creditores haberet, foro cessit. unde creditores communi concordia possunt bona eius uendere, & pretium inter se diuidere. & si nolunt ipsi uendere, sed unum curatorem constituere, qui uendat, & pretium inter eos diuidat, possunt hoc facere. modò pone, quòd creditores elegerunt constituere curatorem, uel curatores, postea uolunt pœnitere, ipsimet vendere: nunquid possunt hoc facere? certè nõ. Modo pone quod curator ab eis electus decessit. nunquid tunc poterunt & ipsi uendere? certè non: imò alius curator constituetur. nec etiam hæres curatoris mortui debet onerari vt vẽdat dicta bona, cum accidere possit quod hæres nõ sit habilis dicto negotio propter causas quæ nominãtur in litera: & cùm possit esse, quod curator mortuus habeat plures hæredes. & cum possit esse, quod non expediat per omnes hæredes administrari: (sæpè enim segnius expediunt commissa negotia plures) & tunc quare vnus hæredum potius sit onerandus administrare, quam alij? certè nõ video quare unus potius quam alter. bene ergo dictum est, quòd hæres curatoris bonorum mortui nõ est onerandus, imò alius curator eligendus. Viuianus.

d ¶ Cuius bonis.] senatuscõsul. introduxit dari curatorem bonis uẽdendis, ut hic & j. de cura. bo. dan. l. imperator. debent ergo creditores hoc petere: ut j. de curat. bo. dan. l. 2. & habẽt electionem ut uel ipsi uendant, uel curatorem petant constituitur hic, & j. de cura. bo. dan. l. 2. Azo.

e ¶ Non permisit.] i. cõstitutus est à iudice creditorib. petentibus.

f ¶ Beneficium.] quod est ut curatores eis creditorib. uendant.

g ¶ Vendere.] hoc non est permissum curatoribus vendere creditoribus.

h ¶ Mallent.] creditores. Accur.

i ¶ Integra re.] sic C. de act. & obli. l. sicut. & j. de leg. 2. statuliberã §. fi. Et dic re integra. i. antequam curator constituatur.

k ¶ Ipsis.] s. creditoribus.

aut [r] quicquam dici possit [s] cur unus aliquis ex his [t] potissimum onerandus sit.

¶ Vlpianus. † LEX X.

IVlianus scribit eos quibus per prætorẽ bonis interdictũ est, nihil transferre posse ad aliquẽ: † quia in bonis nihil habent, [u] cum eis diminutio [x] sit interdicta.

¶ Curator furiosi rem quidem suam quasi furiosi tradere poterit, & dominium transferre: [y] rem uero furiosi, si quasi suam tradat, dicendum est, ut non transferat dominium: quia nõ quasi furiosi negotium gerens tradiderit.

¶ Paulus. † LEX XI.

PIgnus à curatorẽ furiosi, datũ, valet, [z] si utilitate furiosi exigente id fecit.

¶ Marcellus. † LEX XII.

AB agnato [a] uel alio curatorẽ furiosi rem furiosi dedicari [b] non posse constat. Agnato enim furiosi non vsquequaque [c] competit rerũ eius alienatio, sed quatenus negotiorum exegit administratio.

¶ † Paulus. LEX XIII.

SAepe † ad aliũ [d] ex lege duodecim tabularũ curatio furiosi aut prodigi pertinet, alii prætor administrationem dat: scilicet cũ ille legitimus inhabilis ad eam rem uideatur.

¶ † Caius. LEX XIIII.

VIrum [e] uxori mente captæ curatorẽ dari non oportet.

¶ Paulus. † LEX XV.

ET mulier [f] quę luxuriosè uiuit, bonis interdici potest.

¶ In curatoris bonis priuilegiũ [g]

l ¶ Velint.] uel curatorem petere, uel ipsi bona vendere.

m ¶ Eo negotio.] accipe habilis non sit, quod est infra.

n ¶ Faciendus.] non autem ipsi creditores vendunt. nam uidetur ille idem permisisse, quoad hoc ut creditores non uendant. constituatur ergo alter curator.

o ¶ Maiorem.] quam maiorem dignitatem hic hæres habet, quam non habebat defunctus: uel si habebat defunctus maiorem, & sic iste hæres minorem habebat tamen hic hæres plura negotia expedire habet quàm defunctus.

p ¶ Possunt.] repete tamen per omnes. sic s. de admi. tuto. l. 3. §. antepe. Accur.

q ¶ Per omnes.] hæredes.

r ¶ Aut.] repete nec.

s ¶ Possit.] scilicet, allegari.

t ¶ Ex his.] hæredib. quia magis idoneus.

Vlianus. CASVS. Cuidam prodigo interdixit prætor bonis: ut dicitur supra l. prima nunquid potest aliquid alienare de dictis bonis dictus prodigus? & dicitur quod non. Secundo dicit, quod curator furiosi bene potest rem suam alienare, si eam alienet dicens eã esse furiosi. sed rem furiosi tanquam suam alienare non potest. il. seq. sunt planæ usq; ad l. & mulieri. Viu.

v ¶ Nihil habent.] quantum ad hanc causam.

x ¶ Diminutio.] bonorum, & administratio.

† lib. 16. ad edictum.

† Du. quia i bonis nõ habeant.

† libr. 7. ad edictum.

† Lib. 1. Digesto.

† Caius lib. 3. ad edict. pronin.

† Hoc pertinent hæc verba l. b. j. Rhetor ad Heren. Si furiosus existat, agnatorũ gentiliumq; i eo pecuniaq; eius potestas esto.

† Papinianus li. 5. Respon.

† lib. 3. sententiar.

Adde quod hoc casu ei auferri libere testandi facultas: ut l. is cui bonis. j. quer. obli. & melius in l. is cui leg. j. de test. & insti. qb. n ẽ permis. fac. test. §. itẽ prodig' & hæc ẽ op. cã. ut meretrix à posset testari. q̃ posit Bal. in c. cũ decorẽ. extra de uita & ho. cler. refert & sequit do. Iamay in l. 4. §. sed quod meretrici. j. de condi. ob. turpem causam.

y ¶ Dominium transferre.] cum suam sciret. sic ergo loquitur hic cum non errauit: & sic non obstat. j. de acq. rer. do. l. si procurator. sed ideo uendebat quasi nomine furiosi, ut ob hoc citius prouocaret emẽtem, quasi melius forum esset ei facturus. & plene not. s. de offi. proc. Cę. l. i. §. i. Accursius.

z ¶ Pignus.] Valet. si tñ interuenit decretum: ut C. eo. l. 2. aut nõ fuit immobile. Azo. & ideo dicit pignus, non hypothecam: ut j. de verbo. sign. l. plebs. §. pignus.

a ¶ AB agnato.] curatore.

b ¶ Dedicari.] i. consecrari: ut insti. de rerum diui. §. sacræ. & facit j. eo. l. fin. Accur.

c ¶ Vsquequaque.] i. semper.

d ¶ SAepe ad alium.] puta agnatum, & facit s. de legi. tut. l. i. §. inter dum. & l. pen. Accur.

e ¶ VIrum.] fin. Ie habes C. qui tu. da. pos. l. 2. & instit. de excus. tut. §. pen. Accur.

ET mulieri.] CASVS. Dicit hæc l. quod non solum mulieri mente captæ sed & ei quæ luxuriosè uiuit, dẽt interdici bonis per prætorem. Secundo dicit, quod furiosus & furiosa & prodigus & omnes alij qb. dantur curatores, habent priuilegium in bonis curatorum. Viui.

f ¶ Et mulieri.] No. interdici bonis meretrici, quia pdiga est suæ personæ: per quod præsumitur & rerum. Vel dic luxuriose prodigali luxuria: ut j. de dam. infect. l. ex damni. circa prin.

g ¶ Priuilegium.] personale, ut præferatur cæteris creditoribus personale

personale habentibus: ut j. de priuileg. cre. l. iiij. §. fi. cum seq.

a ¶ Et omnes omnino.] quibus solẽt dari curatores, exceptis paucis: ut d. l. 4. §. cum seq. & l. idem priuilegium §. i.

b ¶ Edicto] quod non habemus: quod forte de furioso & prodigo tantum. dicebat.

c ¶ Decreto.] s. dati. Accur.

SI furioso.] CASVS Filium meũ furiosum uel prodigum maiorem etiam xxv. an mihi hæredem institui. & ei dedi curatorem Titium in testamento. quæ datio non ualet: nunquid prætor debet confirmare. dictum curatorem & dicitur quod sic: & debet omnimodo sequi uoluntatem meam testatoris eiusdemque patris, & h. d. vsque ad versic. sed utrum. & in fina. l. ibi, sed per omnia &c. In dicto autem versicũ. sed utrum. facit tales quæstiones quæ possunt ab aliquo fieri: quamuis in fine soluat, ut dixi: nunquid omnimodo debet prætor uoluntatem patris sequi in confirmando dicto curatore? an vero ita demum debet sequi, si futurum esset ut prætor dicto furioso bonis interdicturus esset, nisi pater aliquid in testamento cauisset de curatore? & maxime hic quæro si filios habeat dictus prodigus uel furiosus, & certe uidetur in hoc casu quando habet filios prodigus uel furiosus in aui potestate, non debere prætorem omnimodo sequi uoluntatem patris furiosi uel prodigi. quia poterit dict' pater aliter suis nepotibus prouidere, puta si nepotes hæredes instituisset, & filium furiosum uel prodigum exhæredasset: & ei furioso uel prodigo legasset tantum quod sufficeret alimentorum nomine, dicendo in testamẽto pater, ideo exhæredo filium meum prodigum uel furiosum, & instituo ex eo nepotes, quia timeo ne dilapidet bona. & hęc necessitas inducit me ad exhæredandum eum. quo casu nõ acquirent patri eorum furioso, cum in eius non sint potestate, imo aui. sed & si essent in potestate patris eorum furiosi, sicque ei acquirerent relicta sibi ab auo, adhuc potest consilium adhibere auus ut relicta a se nepotibus non acquirantur patri eorum furioso, ueluti si eos instituat sub conditione ut emanciparentur a patre. si ergo talibus modis potest prouidere auus nepotibus, non uidetur quod semper prætor debeat sequi uoluntatem patris illius, qui est furiosus uel prodigus. sed ad unum de istis consiliis posset allegari contrarium hoc scilicet quid fit, si pater nepotum furiosus nollet eos emancipare? certe nõ sequeretur illud quod dictum est, per omnia igitur melius est sequi uoluntatem patris. Vi.

† liber. 13. Disputati.

furioso furiosęve seruatur. ¶ Prodigus, & omnes omnino [a] etiam si in edicto [b] nõ fiat eorum mentio, in bonis curatoris decreto [c] priuilegium consequuntur.

¶ Triphoninus. LEX XVI.

SI furioso puberi, quamquam maiori xxv. annis [d], curatorem pater testamento dederit, eũ prætor dare debet secutus patris uoluntatem. Manet enim ea datio curatoris apud prętorem, ut rescripto diui Marci cõtinetur [e]. His [f] consequens est, ut si prodigo curatorem dederit pater, voluntatem eius sequi debeat prætor eũque dare curatorem. Sed utrũ omnimodo [g], an ita, si futurum esset, ut nisi pater aliquid testamento cauisset, prætor ei bonis interdicturus esset? Et maxime [h] si filios habeat iste prodigus, potuit tamen pater [i] & alias prouidere nepotib. suis, & si eos iussisset hęredes esse, & exhæredasset filium, eique. quod sufficeret, alimẽtorum nomine ab is certum [k] legasset, addita causa necessitatẽ que iudicij sui [l]: aut si non habuerit in potestate nepotes, quoniá emancipato iam filio nati fuissent [m], sub conditione eos hęredes instituere, ut emanciparentur a patre prodigo. Sed quid si nec ad hoc [n] consensurus. [o] esset prodigus? per omnia [p] iudicium testatoris sequendum est: ne quẽ pater uero consilio prodigũ credidit, eũ magistratus propter aliquod forte suum vitium [q] idoneum putauerit.

¶ Caius. † LEX XVII.

CVrator furiosi nullo modo libertatem præstare [r] potest, quod [s] ea res ex administratione non sit. Nam tradendo ita res furiosi alienat, si id ad administrationem negotiorum pertineat. & ideo si donandi causa alienet, neque traditio quicquã ualebit, nisi ex magna vtilitate [t] furiosi hoc cum cognitione iudicis † fiat.

Digestorum, seu Pandectarum

LIBER XXVIII.

De testamentis, & qui testamenta facere possint, & quemadmodũ testamenta fiant.

TITVLVS I.

¶ Modestin. libr. 2. *Pandectarum.*

LEX I.

TEstamentum est voluntatis nostræ iusta sententia [u] de eo quod

go nato instituendo, filio prodigo alimẽta cõstituendo. & hoc si sint in potestate. alias nepotes sub conditione emancipationis instituẽdo.

h ¶ Maxime.] maxime tunc uidetur, quod prætor se non interponat. s. quando habet nepotes ex filio, nisi alias erat se interpositurus etiam si nihil pater dixisset. & hoc ea ratione, quia etiam pater parum uidetur curasse, licet dederit curatorem cum poterat plene pater prouidere per hos modos qui hic sequuntur, & non fecit.

i ¶ Pater.] i. auus: ut j. de verb. signi. l. iusta. in fi.

K ¶ Certum.] quid sub. Accur.

l ¶ Iudicij sui.] id est, suæ uoluntatis.

m ¶ Fuissent.] & ita sunt in potestate sui patris: ut insti. quibus. mod. ius patriæ potest. solu. §. fin. Sed pater ideo eos sub conditione emancipauit, ne suo patri quærant quẽ auus prodigum reputauit.

n ¶ Ad hoc.] id est, ad emancipationem alias adhuc.

o ¶ Consensurus.] nec etiam cogi potest: ut insti. dicto tit. in fi.

p ¶ Sed per omnia.] hinc soluit.

q ¶ Vitium.] quia pretio corruptus: ut supra, dixi, scilicet magistratus. & sic est C. de spon. l. iij. Item not. de paterni testimonij authoritate sic instit. de excusa. tuto. §. i. Accursius.

CVrator.] CASVS. Nunquid curator furiosi potest dare libertatem seruo furiosi? & certe non. quia dare libertatem non est, ex administratione: sicut si donaret aliquam rem furiosi, nisi manumissio uel donatio prædicta fieret cum magna utilitate furiosi, & etiam cum authoritate & cognitione iudicis. si autem uendat curator aliquam rem furiosi, quia egerit negotia furiosi denariis: ualet quod agitur. Vi.

lib. 1. de manumissionib.

† Faciat. Du.

In P. F. hic titu. sic scrip. † Qui testamenta facere possint, et quẽ admodum testamenta fiant.

r ¶ Præstare.] quia ea res &c. ut j. de manu. l. seruus fugitiuus. & C. qui ma. non pos. l. penul. & s. eo. l. ab agnato.

s ¶ Quod.] id est, quia.

t ¶ Vtilitate.] ut matri & similibus ut s. de tu. & rati. distr. l. i. §. sed nõ nullos. & de admi. tu. l. cum plures. §. cum curator. & l. tutor secundum. §. fi. & l. tutor ad utilitatem.

¶ DE TESTAMENTIS &c. ¶ *Quia tutores de quib. prędixit, dentur in testamẽtis, de hic supponit. & hęc est quinta pars digestorum. ut C. de uete. iu. enucle. l. ij. §. quintus. & premittit definitionem. ut infra. eo. l. i, ne illotis (ut ita dixerim) manibus protinus materiam interpretationis tractare &c. ut sup. de orig. iur. l. Accu.*

v ¶ TEstamentum.] Iusta sententia, id est, solẽnis iuris solennitate subnixa. nam non solennis non ualet. ut insti. de hære. ab intest. in princip. Item iusta. i. legitima. alias non ualet: ut C. si quis ali. testa. pro. l. i. & infra de condic. institu. l. quidã. Item sententia, id est, dispositio. sic. C. qui testa. fa. poss. l. hac consultissima. §. at cum humana. Et ut tollas omnes oppositiones, subaudi cum institutione hæredis, tamen legitime facta. Non ergo oportet dici (ut quidam dicunt) se cod. l. uniuerso, ut excludantur singularia relicta. nam siue ex vniuerso, siue ex re certa instituatur, ualet ut ex vniuerso. ut infra. de hæred. institu. l. i. §. si ex fundo. Item non obst.

Universidad de Deusto Biblioteca

obs.de codicillo uel legato uel fideicõmisso etiam uniuersali uel donatione causa mortis:uel de eo q bona sua promittit alicui post mortem suam:ut ʒ.de leg.j.l.legatum.& C.ut ac.ab hære.& contra hæredes.l.j.quia in his nõ est instituto hæredis.ut C.e.non codicillum.licet sit sententia de eo quis quis uelit fieri post mortẽ suã de bonis suis omnib.uel parte uel re aliqua. Sed q d dices de testamẽto in quo filius exhæredatur immerito? R.ñ.solẽnis e dispositio,& est legitima. q a lege permittitur exhæredari, imo præcipit, si nõ instituat:ut insti.de exhære. lib. in princi.& iõ oportet rumpi:q a nõ e ex officio pietatis:ut C.de inoffi te.l.a. interim ergo testamẽtum ẽ.

quis a post mortem b suam fieri uelit. c

¶ *Tempore testamenti requiritur sanitas mẽtis:nec requiritur sanitas corporis. Bar.*

† lib.i. posteriorum Iaboleno e pitomatorum.

¶ Labeo. † LEX II.

IN eo d qui testatur, eius temporis quo testamentum facit, integritas mentis, non corporis sanitas exigenda est.

† alias. Papinianus li.14 Quæstion.

¶ Vlpianus. LEX III.

TEstamenti e factio non priuati, sed publici iuris est: ideoq; f forma eius priuatorum pactis non læditur.

¶ *Primo quærendum est de persona testantis, quàm de solennitate testamenti. Bart.*

† lib.2. Institution.

¶ Caius. † LEX IIII.

SI quæramus an ualeat testamentum, in primis animaduertere debemus, an is qui fecit testamentũ, habuerit testamenti factionem: g deinde si habuerit, requiremus, an secundum regulas h iuri ciuilis testatus sit.

¶ *Puberes possunt facere testamentum: & quãtũ ad hoc dies cœptus hr̃ p cõpleto. Bart.*

a ¶ Quis.ʒ de pluralitate ad singularitatem.Item de psona pria.i.nostre,transit ad tertiam, cũ dicit quis.sic C.de testa.l.omniũ.& C.d in ius uoc.l.si.

b ¶ Mortem.ʒ naturalem,post est testamentũ immutabile: ut ʒ.de adi.le.l.3.& si.nõ ciuile.ut C.de cap.& post.l.nec nos

c ¶ Velit.ʒ directo instituendo hæredẽ: alias large dicitur testamentũ quasi testatio mẽtis. ut et codicillos comprehendat:ut insti.eo.in prin.& secundum hoc utilis actio ex testamento locum habet pro relicto in codicillis.ut no.C. communia de l g.l.2.Vel dic tertio secundum Azo.q testamẽtũ est quædam solennis ordinatio cum institutione hæredis.& est quoddam intellectuale quod cum duobus codicibus fieri potest:ut ʒ.e.l.unum.

d IN eo.ʒ Pone exemplum insti.e §.item furiosi & C.eod.l.furiosi. & facit ad hoc inf.a,de au.ar.leg.l.si ita legatum.& C. eo.l. iij. & infra,eod.l.in aduersa.& l.qui in potestate.& l.filiusfa.& idem in contractibus.ut C.de transf.l.sanum.& de don.l.senectus Sed contra insti. de hær.quali.& diff.§.in extraneis.ubi etiam tempus mortis & aditæ hæreditatis inspicitur,an habeat testamenti factionem . Sed illud in hærede.hoc in testante.Accur.

Hæres tribus tẽporibus habilis esse debet a Istam gl. sequuntur B.B.P.& Imo.

e TEstamenti.ʒ pone in testante a.i.qui iure publico potest facere testamentum.i.cui lex concedit,non imperrato à priuato etiam patre uel domino.ut ʒ.e.qui in potestate.& insi.de bonis.lib.l.Paulus.§.patroni.Vel dic publica authoritate est concedenda testamenti factio.i.à principe.ut ʒ.eo.l.si mutus.& l.obsides.& infra,tit.3.l.si q s.§ irritum,& de mili.test.lex mili.test.l.ex militari.& C.de inof.te.l.si quando.& infra,de bo.liber.l.etiam.§.i.non autem à priuato. Vel dic pacto priuati non potest quis adstringi ad testandum & instituendum aliquem.ut ʒ.de uer.obl.l.stipulatio hoc modo.& ʒ.de pac.l.ius publicum.uel quarto priuatus non potest remittere solennitatem legum. sed princeps sic.ut C.e testandi.& l.si non specialiter.ita econtra in instituto potest poni.ut per pactum non possit institui nõ capax.ut ʒ.de iure fisc.l.nõ intelligitur.nã factio testamenti actiue & passiue b significat.ut inst.de hære.quali.& diff §.testamenti.Apparet ergo q pacta uel consensus priuatorum non faciunt ut ille possit testari,uni de iure non potest,uel instituiqui de iure non potest,uel ut non solenniter testetur,qui solenniter debet sicut nec econtra ut ille non testetur q qui potest.ut C.de pac.conuen.l.pactum.secus in contractibus q formam mutant,& accipiunt legem ex conuentione contrahentium.ut ʒ depos.l.i.§.si conuenerit.

b De testamenti factione actiua & passiua uide ad longum p Bar.in l.si filiusfa.i.ʒ.e.

f ¶ Ideoque.ʒ quidam habent hoc & quidam non.Accur.

g SI quæramus.ʒ Factionem.in actiua significatione c.nã & passiuã significationem habet.ut ʒ.e.l.filiusf.& inst.de hære.quali.& diff.§.testamenti.& dic habuerit,i.se.habere putauerit. alias contra.ut ʒ.e.l.q in domini.& l.seq.& est sic ʒ.de codi.l.q dam.§.esse enim debet. est enim peremptoriũ,cũ nõ possit esse sine hoc.sed hoc sine sequentibus esse pot.sic C.de her.ac.l.ut debitum.& dic quemlibet habere,nisi expressim prohibeatur.ut ʒ.de pba.l.ab ea. Prohibetur aũt xii.personæ iure cõmuni test.i.filius fa.ut ʒ.l.px.Item impubes.ut insti.eo. §. impubes. Item furiosus.ut in.eo.§.itẽ furiosi & ʒ.e.l.filius. §. Marcellus. Item prodigus.ut inst e.§.item prodigus.Item mutus.& surdus.ut ʒ.e.l.qui in potestate.§.j.Item cæcus.ut C.eo.l.hac consultissima.Item damnatus ad mortem.ut ʒ.eo.l.eius.§.si cui.usq; in fi. Item obsides.ut ʒ.eod.l.obsides.Item de statu suo incertus.ut ʒ.eod.l.de statu.Item is cui a lege est interdict.ut ʒ.eo.l.as cui. Itẽ seruus.ut ʒ.eo.l.filius: Item

g Gl.magistralis secundum B.

Testatrix xii. psone phibentur.

monachus.ut C.de sacrosan.eccle.aut.ingressi.Accur.

g ¶ Factionem.ʒ actiue intelligas:quia filius fa. habet testamenti factionẽ passiue.quia recipere potest.sed facere testamentũ nõ potest.

h ¶ Regulas.ʒ q sunt ut vij. testes & rogati & uno cõtextu debeãt esse in testamẽto nũcupatiuo: & palã dici nomẽ hæredis debet: ut ʒ.e. l.hæredes. in princip. & in fin.& C.eod.l.hac consultissima. §. per nuncupationem. & l. cum antiquitas. In scriptis autem coram septem testibus rogatis & subscribentibus & sigillantibus : testatore uel alio pro eo scribente nomen hæredis : ut C. eo. l. hac consultissima. & l.iubemus. & authen. ibi posita. Non autem est vis , si sit ibi exhæredatus filius immerito, nam nihilominus interim ualet.ut nota.ʒ.l.j. & ʒ.de vulga.substi.l.in substitutione.

† lib. 6. ad Sabin.

¶ Vlpianus. † LEX V.

QVa ætate i testamẽtum vel masculi vel fœminæ facere possint, videamus. Et verũ est, in masculis quidem quartũdecimũ annum spectãdum: in fœminis verò xij. completum k. ¶ Vtrum autem excessisse debeat quis xiiij. annũ, ut testamentũ facere possit, an sufficiat complesse l ? proponc aliquem Calendis Ianuariis natum testamẽtum ipso natali m suo fecisse decimoquarto anno, an ualeat testamẽtum? Dico ualere n. Plus arbitror o, etiam si pridie Calendas fecerit post sextam horam noctis, p valere testamentum. Iam enim cõplesse uidetur annum quartumdecimũ, ut Martiano videtur.

¶ *Filiusfamilias non potest testari etiam patre permittente. Bar.*

¶ Caius. † LEX VI.

QVi in potestate parentis est, q adeo ius testamenti

† lib.17.ad edict. prouinciale.

ADDITIO Dic hoc uerum de iure isto: secus autem de iure authent. nisi iusta causa exhæredationis in testamento fuerit expressa , alias ipso iure esset nullum , secundum Barto Pe.& Imo.in l. j. supra,eod.

i QVa ætate. ʒ CASVS. Quæritur in qua ætate existens masculus uel fœmina possit facere testament. & dicitur quod masculus habẽs xiiij.ann.& fœmina habens xij.Item quæritur,nunquid est necesse q compleuerint dicta tempora tantum, an uero quod excesserint ad hoc ut testamentum facere possint : & dicitur q sufficit compleuisse.& compleuisse intelligitur quocũque modo tetigerit de die artificiali ultimo quartidecimi an.i.à mane vsq; ad vesperam:& quocunq; modo tetigerit de die naturali ultimo quartidecimi uel duodecimi anni.i.transacta sexta hora penulti.diei calen. Iañ.in quibus natus est faciens testamentum.de die artificiali prædicto habes in uersi.utrum autem.de die naturali in uersi. plus arbitror &c.Vi·

i ¶ Qua ætate.ʒalias qua,alias ex qua. Accur.

K ¶ Completum.ʒut C.eo.l.s.& C.quando prouo.non est ne.l.1.& insti.e §.præterea.sic & in definitione tutelæ.ut insti.quib.mod.tute: fi.in prin.Sed quare citius fœmina : Respon. quia citius sagacior. ut C.de iis qui ve.ætã impe.l.2.& quia citius est viri potens.

ADDITIO. Vel dic secundum Bald quia mala herba cito crescit : ut notat.in dicta l.ij.Sed Hosti.dicit,quod fœmina minus viuit : & ideo citius completur:ut uidemus in plantis.& ista ratio est philosophica, secundum Cyn.

Fœmina citius sagacior est viro.

l ¶ Complesse.ʒi l est extrema die perstitisse.& est differentia inter excedere & complere.

m ¶ Natali.ʒ quartidecimi anni.sic supra, de mino.l.3. §. minorem. Sed nonne tũc cum iam intrauit xiiij.an.Resp.non.quia dicas natum in fine illius diei,& testatum in capite.Accur.

n ¶ Dico ualere.ʒdies ergo cæptus habetur pro completo. sic & ʒ.de ma.l.j.& infra de vsuca.l. in vsucapionib.& ʒ.de uer. sig. l.anniculus. Nec obst.ʒ.de mi.l.3. §.minorẽ.ubi de momento ad momentum quæritur.ut ibi no.

Dies cœptus p cõpleto habetur.

o ¶ Plus arbitror.ʒ Quid est hoc plus.Resp.ut in penultima die, dũmodo post finitã sextã horã noctis antepenultimi diei.i.definẽtis fieri possit.ultima dies,est di s calen.penu.pridie.antepenultima diesquæ præcedit pridie calendarum quo ad natiuitatem. nã & annus quandoque .l.as cæptus habetur pro completo:ut ʒ.de mune. & hono.l ad rem.& ad Trebel.l.qui filium.§ Sabin. Vel dic tutius quod ʒ. dixi q si in quauis parte ultimi diei artificialis,hic autem in quauis parte ultimi diei naturalis.& secundũ hoc post sextam horam noctis penultimi diei desinentis factum ualet.Accu.

p ¶ Noctis.ʒ antepenultimi diei desinentis secundũ primum, uel penultimi diei desinentis secundum nos.sic enim dies incipit & finitur more Romano.ut supra,de fer.l.more.

QVi in potestat.ʒCASVS Etiam si parens concedat filio uel nepoti quem habet in potestate,ut faciat testamentum , tamen nõ possunt testari.Secundo dicit,q ille qui est surdus uel mutus,non potest facere testamentum.sed si facto testamento a se efficiatur surdus uel mutus,non viciatur.in uno tamen casu potest surdus uel mutus testa.facere,puta si imperator ei concedat.& h.d.cum l.seq Vi.

q ¶ Qui in potestate parentis est.ʒ uel esse creditur. ut inf.e.l.qui in domini.

domini.& l.seq secun dum primum.

a ¶ Non habet.ʒ vt & C.eo.l.j.

b ¶ Nihilo magis.ʒ non ideo magis: ut instit.eod.in princ.& arg.ʒ.de postu l quos prohibet: . & est uerum nisi in castrensi vel quasi peculio: ut insti.eo.in princ.& C.eo.l.pe.& fin.& ʒ.de donat.l.filius.in si.sed donare potest cã mort. patre permittente:ut ʒ.de donat. causa mor.l.tam is.§.j.dũmodo hoc expresse permittat, non simpliciter donare: ut d.l.filius §.sed & meminisse.Sed quare secus? Respond.quia testamenti factio est publici, non priuati iuris: ut ʒ.eo.l.3.& mors filij inspicitur, non patris: ut argumen.ʒ.de dona.cau. mort.l.mortis causa capitur. Sed in casu videtur quòd possit qñ mater uel auia reliquit vt ad patrẽ non perueniret vsusfructus : vt in auth.vt liceat matri & auiæ.in princip. col. 8. sed dic, disponit nõ testando: ut ibi not.

Fil. donat cã mor. patre permittente.

† Aemilius Macer.lib. j.ad leg. vicesimam hæreditat.

c ¶ Surdus.ʒ si habet vtrumq; uitium à natura : non testatur: ut hic,& C.eo.l.discretis. in prin. Si ex accidẽti, tunc idem, si scribere nescit, ut hic,& ibi. Si autem alterum tantũ, tunc iure isto nõ testatur: nisi à principe impetrauerit, ut hic: & ʒ.l.proxim.& ʒ.vnde cognat.l. octaui . §. fris. hodie sic : ut d l.discretis. §. sin autem.usque ad fin. Item hoc nisi sit miles : ut instit.de test.mi.§.quinimo. & ʒ.de mili.test.l.4.Accursius.

† lib.17.ad edict. prouinc.

faciendi non habet, a vt quamuis pater ei permittat, nihilo magis b iure testari possit.

¶ *Surdus & mutus nõ pñt testari sine pmissu principis: sed hoc uitiũ superueniẽs postea, testamentum non rumpit. Bart.*

¶ Surdus c & mutus testamentũ facere nõ possunt: sed si quis post testamentum factum ualetudine aduersa, aut quolibet alio casu mutus d aut surdus esse cœperit, ratũ nihilominus permanet eius testamentum.

¶ Martianus. † LEX VII.

SI mutus aut e surdus licere sibi testamentũ facere, à principe impetrauit, ualet f eius testm̃.

¶ *Testamentum factum quãdo quis erat seruus hostium, non ualet. Bar.*

¶ Caius. † LEX VIII.

EIus q apud hostes g est, testamentum quod ibi fecit, nõ valet, quamuis redierit.

¶ *Dãnatio qua perdit uita, libertas uel ciuitas, impedit testamentũ fieri, & rũpit iã factum, secus in dãnatione, per quam fama læditur tantum. Bar.*

¶ Si cui aqua & igni h interdictũ sit, eius nec illud testamẽtũ valet quod antè fecit, nec id quòd postea fecerit. bona quoque quæ tunc habuit cùm damnaretur, publicabuntur: i aut si non videantur lucrosa, k creditoribus concedent.

¶ In insulam deportati, l in eadem causa sunt. Sed relegati in insulam , & quibus terra Italica & sua prouincia interdicitur, testamenti faciendi ius retinent. m Hi uerò qui ad ferrũ, n aut ad bestias, aut in metallum damnantur, libertatem perdunt, o bonaque eorum publicantur: unde apparet amittere eos testamenti factionem. p

¶ *Pendente processu capitali nõ impeditur quis facere testamentum. Bar.*

† lib.45.ad edictum.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

SI quis post accusationem in custodia fuerit defunctus indemnatus, q testamẽtum eius ualebit.

¶ *Qui non habet manus, potest testari. B.*

† li.3.Sententiarum.

¶ Paulus. † LEX X.

QVi manus amisit, testamẽtum r facere potest, quamuis scribere non possit.

† lib.10.ad Sabin.

¶ Vlpianus. † LEX XI.

OBsides s t testari nõ possunt nisi eis permittatur. t

¶ *Testatore decedẽte apud hostes testamẽtum ante factum per legem Corneliam cõfirmatur. Bar.*

Obsides non testantur. facit c. exposita. circa si cũ gl.si.extrã. de arbi.

† lib.42.digestor.

¶ Iulianus. † LEX XII.

LEge Cornelia testamẽta eorum qui in hostiũ potestate

d ¶ Mutus.ʒ vt instit.eo.§.penu.& facit C.eo.l.furiosum.& ʒ.de postu.l.j.§.casum.& de spon.l.furor.& ʒ.eo.l.2.

e SI mutus.ʒ Aut potest dici aut pro etiã.& dic ex accidenti:& nescit scribere,alias suo iure posset.ut C.e.l.discretis.a.rñ. Vel uerius separatum erat uitium,& hoc iure non poterat:sed hodie potest: ut hic,& ʒ.l.proxi.no.Accursius.

f ¶ Valet.ʒ si modò solenniter , & instituendo quem debet testetur: vt C.de inoffi.testa.l. si quando.in princ. Nec ob.ʒ.de bon.lib. l.etiã. §.j.quia ibi concessit ei, qui aliàs poterat testari: ut plenè not.d.l.si quando.& facit ad hoc ʒ.eo.l.filius.

g EIus qui.ʒ CASVS Si aliquis est captus apud hostes,non potest facere testamentum:& si fecerit,non ualet,ẽt si redeat.secundò dicit, q si alicui est interdictum aqua vel igni , vel est in insulam deportatus: si prius fecerat testamentum, non ualet, & idẽ si fecit postea,& bona sua debeant publicari si sint lucrosa:alias creditorib. cedũ:secus in eo qui est ad tempus in aliquam insulã magnam relegatus:vel cui est prohibitum ne stet in Italia:uel cui est prohibitum ne stet in prouincia vnde ipse est: quia isti tres bene possunt condere testamentum:& sunt alij tres qui amittunt libertatem & bona, & testamenti factionẽ non retinẽt,ut ille qui dãnatur ad ferrũ, id est, ut decapitetur:& ille qui damnatur ut stet semper cum bestiis in syluis:& ille qui damnatur in metallum. Viuian.

g ¶ Hostes.ʒ vt captus,& sic seruus:ut insti.de iure perso.§.1.& sic per consequens nihil habet:ut insti. per quas personas. §.itẽ q̃d seruus.& his rationibus non ualet ut ʒ.eo.§.fi.& ʒ.de mili.testa.l.facere. & ante factum valet siue redeat siue non.ut insti.eo.§.fin.Item codicilli ibi facti , ante facto testamento confirmati valent:ut ʒ. de cap. & postli.l.in libello.§.codicilli.

h ¶ Et igni.ʒ in cuius locum successit hodie deportatio: ut ʒ. ad leg. Iul. repe.l.2.& ʒ.ad leg.Iul.pe.l.3.& facit ʒ.de lega.3.l.j.§.hi quib.in princ.& in fin.hodie etiam in locum eius succedit exhæredatio.

i ¶ Publicabuntur.ʒ hodie corrigitur quod hic & ʒ.hac lege dicitur de bonis publicandis: ut in auth. vt nul.iudi.§.quoniã.& § pe.coll.9. Nec tamen testabitur: tum quia in hoc hæc iura non corrigunt: tum quia certis personis ex præcepto dictę leges incontinenti dantur.

k ¶ Lucrosa.ʒ quia nihil superest deducto ære alieno:unde fiscus nõ habet:ut ʒ.de iure fisci.l.j.§.an bona.& l.non possunt.

l ¶ Deportati.ʒ l.bona. & hæc corrigitur : ut ʒ.& facit C. de pœn.l. deportatorum.& de bon.prosc.l.2.vbi dicit de post quæsitis non posse testari.Accursi.

m ¶ Ius retinet.ʒ siue in perpetuum,siue ad tempus sint relegati.nã ciuitatem & libertatem & bona etiam retinent alij prędicti,& inferiores non : ut ʒ.de inter.& releg.l.relegatorum. §.siue.& C.de pœ. l.deportatorum.

n ¶ Ad ferrum.ʒ ut decapitentur:quod fit:vt C.de adult.l.quamuis. Item ad bestias: ut ʒ. de fals.l.quicunque. Item in metallum: ut ʒ. ad leg.Iul.pe.l.sacrilegij.§ si quis.

o ¶ Perdunt.ʒ statim post sententiam: ut ʒ. de pœ.l q ultimo. Hodie secus ut in authent.de nupt.§.quod autẽ. col. 4. Item & quod dicit publicantur, hodie cõtra:ut in authen.ut nul l.iudi.§.fin. col.9. nec tamen testatur: ut hac l.no.§.j.

p ¶ Factionem.ʒ tam actiuè,ut hic: quã passiuè,ut ʒ.de pœn. l.quidam.& facit ʒ.eod. l.q à latronibus. §.si quis. de iniusto rup.testamẽto.l.si quis ex. §. irritum.

SI quis post.ʒ CASVS. Aliquis fuit accusatus de tali crimine ex quo si damnatus est, non posset facere testamentum , puta de adulterio natus, datus fuit in custodia nũciorum , & decessit ante condemnationem morte naturali testamentum quod ante fecit , ualet. Viuia.

q ¶ Indemnatus.ʒ id est non condemnatus: vt ʒ.de iniusto rup.testamento.l.si quis ex.§.proinde.& inf. de dona. l.post contractum & inf.eo.l.qui à latronib. §.si. secus si condemnatus ita q non possit retractari : ut inf.de accus.l.ex iudiciorum.Item secus in crimine maiestatis:ut inf.de don.l.donationes.§.fi.& in aliis similib.quæ sunt in d.l.ex iudiciorum.Item hoc nisi mortem sibi consciuit:ut d.§.proinde.& C.si reus uel accu.mor.l.defunctus. Item est arg.contra infra,de manu.vin.l.qui pœnæ.

ADDITIO Dic secundum Bal.q hic criminosus erat mortuus:ũ sententia contra ferri non poterat:sed in l.cõtraria criminosus uiuebat:& ideo merito sententia contra eum lata quæ retro fingit quantum ad bona,retractat ea quæ medio tempore sunt attentata in pręiudicium fisci.secundum Dy.

QVi manus.ʒ CASVS Ille qui non habet manus, & sic non potest scribere:potest facere testamentum. Viuia.

r ¶ Testamentum.ʒ nuncupatiuum,& in scriptis:ut C.eo.l.iubemus. & in authen.ibi signata.& facit ʒ.eo.l.ij.Accur.

OBsides.ʒ CASVS Si Romani dent hostibus obsides pro Romanis captiuis , illi obsides testari non possunt , nisi imperator eis concedat. Viuianus.

s ¶ Obsides.ʒ dati Romanis ab hostibus pro captiuis, uel pro pace componenda, uel secundum Ioan.etiam facta tenẽda & idem intellige contra in obsidib. datis a populo Romano hostib. H. & est rõ: quia bona quęsita in obsidiatu sunt fisci.sed & relictorum domi perdunt dominium:ut ipsi captiui: infrà,de iur.fisci.l.diuus.& argu. supra eod.l.eius.

Quæsita in obsidiatu fiscus capit.

t ¶ Permittatur.ʒ à principe expresse,non ab alio:ut ʒ eo.l.3. uel ẽt tacitè, vt concesso usu togæ Romanæ:ut in fra de iure fisci.l.sed & si accepto.

LEge Cornelia.ʒ CASVS. Titius Romanus fecit Romæ testamentum, & instituit hæredem Seium. postea fuit captus ab hostibus,& sic seruus effectus: & ibi decessit. nunquid Seius hæres ab eo scriptus pot ex dicto testa.habere eius hæreditatẽ? & vr q non de iure:quia irritum est factum testa. seruitute testatori contingente . sed dicas q potest habere hæreditatem.quia l. Cor.confirmat testamentũ , & uult q ualeat ac si prima hora captiuitatis mortuus fuisset Titius Romanus . Quid si seruum instituisset in dicto testamento dictus Titius? certè erit liber & hæres necessarius , ac si Titius captus non fuisset: & si habet filiũ dictus Titius, quãuis suus hęres patris dici non possit , eo q non est in potestate , quia Titius est seruus hostium

Universidad de Deusto Biblioteca

hostiū.vt dixi:tamē per l.Cor. & per ius ciuile inuitus obligatur hæreditati patris. Vinia.
a ¶ Confirmantur.} vt j ad leg.Falc.l.j.§.lex. & j.de iniusto testa.l. si quis.§.quatenus.& j.de bo.lib.l.4.§.j & C.de capti.l. captum.& de suis, & legiti.l.apud.

decesserunt, perinde confirmantur,[a] ac si ij qui ea fecissent, in hostium potestatem nō peruenissent & hæreditas ex his eodem mō ad vnumquemque[b] pertinet. Quare seruus hæres scriptus ab eo, qui in hostium potestate decesserit, & liber & hæres erit, seu velit seu nolit:[c] licet minus propriè necessarius hęres dicatur. Nam & filius eius, qui in hostium potestate decesserit, inuitus[d] hæreditati obligatur: quāuis suus hæres dici non posit,[e] qui in potestate morientis non fuit.

¶ *Capti à latronib. & legati apud extraneos, possunt facere testamentum. Bar.*

¶ Marcianus. LEX XIII.

Qui à latronibus[f] capti sunt cùm liberi[g] maneāt,[h] possunt[i] facere testam̄. ¶ Itē qui apud† exteros[k] legatione funguntur,[l] possunt facere testamentū.

¶ *Valet testamentum decedentis appellatione pendente. Bar.*

¶ Si quis capitali crimine damnatus appellauerit,[m] & medio tempore pendente appellatione fecerit testamentum, & ita decesserit: valet[n] eius testamentum.

¶ *Ista lex ponit casum in terminis: et lex sequens ponit summarium eius. Bar.*

¶ Paulus. LEX XIIII.

Qui testamento domini manumissus est,[o] si ignoret dominum decessisse, aditāq;[p] esse eius hæreditatem, testamentū facere non potest, licet iam paterfa-

b ¶ Vnumquemque.} agnatū, uel cognatum uel scriptum: ut d.ll.& j.de suis & legi. hære. l.j.§.j. Sed cōtrà j.de verbor signi l.3.in fin. Solu.ut ibi. Item cōtrà j.de secund.tab.l. qui ex liberis.§. testamento.& insti qui.mo.test. infir.§ non tamen. quibus dicitur irritum capi.di. Solu.ibi bona in alium transierunt: & sic de alienis testatur: hic remanet nullius: at ubi tātum qualitas corporis mutatur, nihilominus valet: ut §. eo.l.l. qui in potestate. §.fin. Accur.
c ¶ Nolit.} ut j.de acquir.hæred. l. necessariis.in fi.H.
d ¶ Inuitus.} de iure ciuili, non prætorio: ut d. l necessariis nor & insti.de hære.qual. & differ.§.iii.
e ¶ Non posit.} imò est suus: ut insti. de hære.ab intest §. interdū. quæ est contra. Sol. ibi fictionem postliminij, non ueritatem considerauit. Accur.
Q Vi à latronib.} CASVS. Si bononiensis est captus à Mutinensibus, remanet liber: quia nō sunt hostes: imò latrones: & ideo pōt facere testamentū. Quid si Romanus è missus ad hostes p ambasiatore/certè bñ potest condere test.
¶ Si quis Titius dānatus de crimine capitali appellauit & ita extinctam fuit pronunciatum: pen.ap. facto testamento decessit. certè ualet testamentum. Viuianus.

† ff.4.institutio. † Dua. exteros. † lib.2. Regular.

f ¶ Qui à latronibus.} de capto à Mutinensibus dicit: ut j. de capt. l. hostes, uel propriè à quolibet latrone: ut infra titul j. l. postliminium. §. à piratis. sed si incertus, non potest: ut j. de lega.3.l.j.in princ.
g ¶ Cùm liberi.} hac ratione & filiusfa. sed ille in potestate legitima alterius: nec dominia rerum plenè habet. Item damnati de crimine capitali: item libertini & illi dominia rerum non habent: ut s. eo. l.eius §.fina.
h ¶ Maneant.} ut dictis legib.& C.de inge.manumiss.l. cum agnatū. Accursius.
i ¶ Possunt.} sed non contrahere cum quolibet: ut s. quod met. caus. l.qui in carcere.
k ¶ Exteros.} id est, hostes: ut j.de cap.& postli.re.in princi. Vel dic de illis, qui dicuntur in l.postliminij.§. in pace. qui similes sunt hostibus: ut ibi d. cit.
l ¶ Funguntur.} etiam si sint ibi capti cùm capi non debuerint: ut j. leg. it.l.fin.
m ¶ Appellauerit.} igitur extinguitur pronunciatū: ut j.ad Turpil. j.§.si & facit j.de pœ.l.2.§ fi.& j de iniusto testa.l.si quis ex. §. fi.& s.e.l.si quis post.& s.de his qui no.infa l.furti. Sed arg.s. j ad munici. l.libertus §.in quæstione Sed illud ideo, quia nec de facto infamis admittitur: ut C.de pig.l.neque.lib.12.
n ¶ Valet.} nisi sit damnatus crimine maiestatis uel repetundarū: ut j. de accusat.l.ex iudiciorum. & nisi sit de aliis ibi notatis quæ sunt sex. Item nisi mortem sibi consciuerint: j.de iniusto testa.l.si quis filio exhęredato. § eius qui. Sed quidā dicunt speciale in crimine maiestatis & repetundarum & hoc ultimo. Item quod dixi valere pendente appellatione: dic eo saluo q̄ si per sententiam bona specialiter

Appellatio pronūciatū extinguit.

damnato adimantur, etiam post mortē rā bonorum duret: est ergo in pendenti tunc an valeat testamentum.
Q Vi testamenti.} CASVS. Siue aliquis ignoret statum suum, de quo ponit exemplum hæc lex, siue dubitet de statu suo, uel errat, non potest facere testa. nam cum de statu eorum sint incerti, certū aliquid in testamēto statuere nō possunt. & hoc dicit cum l. seq. Viuian.

milias. & sui iuris est. nā qui incertus est de statu[q] suo, certā legem testamento dicere non potest.[r]

¶ Vlpianus. LEX XV.

De statu[s] suo dubitantes uel errantes, testamentum facere non possunt: ut diuus Pius rescripsit.

¶ *Qui non habet testamenti factionē actiuè absque sui delicto, potest habere testamenti factionem passiuè. Bar.*

¶ Pomponius. LEX XVI.

Filiusfamilias, & seruus alienus & posthumus,[t] & surdus, testamenti factionem habere dicuntur. licet enim testamentum facere nō possint:[u] attamen ex testamento uel sibi uel aliis acquirere possunt. ¶ Marcellus notat[x] furiosum quoq; testamenti factionem habere, licet testamentū facere non posit. Ideo aūt testamēti factionem habet, quia potest sibi acquirere legatum uel fideicōmissum. nā et cōpotib. mentis personales actiones etiam ignorantibus[y] acquiruntur.

¶ *Alienatus mente propter infirmitatem non potest facere testamentum. Bar.*

¶ Paulus. LEX XVII.

In aduersa corporis valetudine mēte captus, eo tempore testamentum facere non potest.[z]

¶ *Interdictio facta bonis à iudice, impedit testamentum fieri, & testamento testificari: & iam factum non rumpit. Bar.*

¶ Vlpianus. LEX XVIII.

Is cui[a] lege bonis interdictum est, testamentū facere non po-

o ¶ Manumissus est.} id est, iussus est esse liber.
p ¶ Aditamq;} tunc enim cedit dies relictę libertatis: ut C. de cadu.tollen l.j.§.in nouissimo, et ignorante seruo: ut j. de fideicō. lib.l.3 §.j. ibi, quid ergo si quid, &c. & hic colligitur.
q ¶ De statu.} primæuo à natura siue iure naturali tributo quē nūc recuperauit. & sic ponitur s.de statu ho. l. libertus.& si cer. peta.l. eius qui.
r ¶ Non potest.} nisi sit miles: ut j. de milit. testa.l.ex militari. §.si. uel ueteranus: ut j. de cadi.l. aristo. & facit j.unde legi.l.j. §.fina. & j.de lega.3.l.j.j. respon.& j.de acquiren. hæredit.l.hæres. & j.l. hæredit.C. proxim. item facit C. de repudi. auth.hodie. ubi non tenet matrimonium factum cum soluta quam credo ligatam.
s De statu.} Pone exemplum j.de leg.2.l.j.in princ.& est differentia inter dubitationē seu titubationē, ignorantiam, errorem, & nescientiam: quia dubitans applicat animum suum ad plura: & nescit quid eligat. Ignorans est qui nihil scit: sed scire debet. At nescientia est cùm scire nō tenetur.

† li.3.ad edictum. † lib. sing. Regular. † lib.3. Sententia. Dubitatio ignorantia error & nescientia differunt. † lib.1.ad Sabin.

Errat quando credit unum, & est aliud: sed quantum ad titulum de iur.& fac.igno.uel condi.inde non est differentia: ut C.de cōdi.inde. l fin. lex tamen ui detur facere differentiam in hoc j. de acqui.hære. l.6.§.j sed ibi id reprobauimus. Item hæc lex fallit in milite & ueterano: ut s.l proxi.no.
F Ilius familias.] CASVS. Nominantur hic quidam, qui non possunt facere testa. habent tñ testamenti factionē in passiua significatione, quia possunt acquirere sibi relictum in testamento alterius. Sed.l.dicit q̄ donec aliquis est mente captus, non potest facere testa.
t ¶ Posthumus.] etiam alienus hodie: licet olim secus: ut instit. de le. §.posthumo.
u ¶ Possint.} accipitur ergo actiuè & passiuè: ut instit.de hær.qual. & diffe.§.testamenti. Et de surdo dic ut C.eo.l.discretis.
x ¶ Notat.} addendo, non corrigendo.
y ¶ Ignorantib.} vt j.de acqui.pos. l.j.§.item acquirimus. & s.quēad.ser.amit.l.si partem.§.j.& j.de leg.2 l.cum pater.§.surdo.ergo.& furioso: ut j.de act.& oblig.l.si à furioso. Et quod dicit in personalibus, idem in realibus: ut C.communia de leg.l.j.& j.de fur.l à Titio. & d.l. si partem. Sed quidam dicunt tunc demum cùm agnouit. sed tunc dic irreuocabiliter. & facit insti. de hæredi.ab intesta.§. posthumi. & C.eodem, l.furiosum.& supra. eodem, l.4. & l. qui in potestate.
z ¶ N aduersa.} Non potest. ut s.eo.l.2.& s.e.l 3.& l furiosum.
I S cui] CASVS. Prodigus, cui est bonis interdictum, non potest facere testamentum. si tamen fecit antequam esset sibi bonis interdictum, ualet. si non potest facere testa. vt dictum est: ergo in testamento testis esse non potest. Item dicit, q̄ si aliquis est damnatus ob famosum carmen quod de alio scripsit: neque testa. facere potest. neque testis in testamento esse. Viui.
a ¶ Is cui.} ut hæreticis omnib. ut C.de hære, & man. l. Manichęos. Item

Item ut C.ad l.Iul maiest. l.fi. Sed secundū hoc uidetur falsum, quod tamen interdictione uel ullius, &c. ideo pone in prodigo cui lege, id est per legem à iudice interdictum est bonis: vt instit. eo.§ item prodigus.& s.de cur.furi. l.j. sed in eo uidetur malè dicere meritò.&c. sed satis potest concedi illud esse uerum. Hug. cùm debeant esse integri fructus: ut & s. de testi. l. quæsitum. Alij dicunt lege interdici, cū certum est eum esse prodigum. si uerò dubiū, tunc à iudice: ut insti. de cur.§.furiosi.

test: & si fecerit, ipso iure non valet: quod tamen interdictione uetustius habuerit testamētum, hoc valebit. meritò ergo nec testis ad testamentum adhiberi poterit,[a] cum neq; testamenti factionem[b] habeat.

¶ *Damnatus propter infamiam, impeditur facere testamentum. Bar.*

¶ Si quis ob carmen famosum dānetur,[c] senatusconsulto expressum est, ut intestabilis[d] sit. ergo nec testamentum facere poterit, nec ad testamentum adhiberi.[e]

¶ *Testamentum quod ab initio nō ualet, ex defectu testantis, impedimento cessante non confirmatur. Bart.*

¶ Modestinus. LEX XIX.

Si filiusfamilias,† [f] aut pupillus, aut seruus[g] tabulas testamenti fecerit,[h] signaueritque, secundum eas bonorum possessio dari non potest: licet filiusfamilias sui iuris, aut pupillus pubes, aut seruus liber factus decesserit:[i] quia nullæ sunt tabulæ testamenti quas is fecit, qui testamenti faciendi facultatem non habuerit.

¶ *Hæres in potestate testatoris constitutus, non potest esse testis in testamento: sed eius in legatario. Item pater & frater militis testamento possunt adhiberi ut testes. hoc dicit usque ad §. quæcunque. Barto.*

¶ Vlpianus. LEX XX.

Qui testamento hæres instituitur, in eodem testamen-

ADDITIO Ista glo. est corrupta secundum Bartol. hic: cum idem sit in utroque: ut supra eod. l. filiusfamil. nec in hoc est differentia inter furiosum & prodigum: ut instit. eod.§. testes.& instit. qui.non est permiss.fac. testa. §. idem prodigus.
a ¶ Adhiberi poterit.} vt testis: nec dicetur ei testimonium: ut j.eo.l.cum lege.& j.de secund.tabu.l. j. §. sed si quis.& insti. de testa. §.testes.
b ¶ Factionē.] actiuè sic, sed passiuè: ut j. de acquir. hæred. l. mutū. §.j. Fallit tamen in filiosam, qui potest esse testis, non tamen testatur.
c ¶ Dānetur.] accusatus uel conuictus ex illa iniuria: ut j.de iniu. lege, lex Cornelia. §.si quis & l. quod senatus.
d ¶ Intestabilis } ut & s. de testib. l. ob carmē. & hoc exponit statim.
e ¶ Adhiberi.} et testis. Itē nec ei dicetur testimonium: ut j.cod. l.cum lege. An autem capere posit? quidam dicunt, q̄ non. sed Azo dicit q̄ sic: quia & is cui bonis est interdictum, non potest adhiberi. & tamen capit: ut j.de acquirend.hæred.l.mutum §.j sed Io. dicit, quòd nec ille capit: quod potest esse uerum quando à lege. ut in hęretico. si autem propter prodigalitatem, benè capit & iste, secundum eum. sed dicam q̄ non capiat utpote criminosus: ut hic in fin. quod non est in prodigo: Venor.d.l.mutum.
S I filiusfam.} CASVS. Si filiusfa. uel seruus, uel pupillus testetur: hæres ab eo uel ab eis institutus non potest habere bonorū poss. sm tabu. ex illo testamento: licet dictus filiusfa. qui fecit testa. factus postea sui iuris decesserit: & licet pupillus postea pubes factus decesserit: & licet seruus posteà liber factus decesserit: quia nullæ sunt tabulæ, &c. Viuian.
f ¶ Si filiusfam.] nisi in castrensi peculio vel quasi: ut insti. eodem. in principio.
g ¶ Aut seruus.} nisi in castrensibus: ut C. communia de success. l. seruus.
h ¶ Fecerit.} testando & sic sequentia: ut j.de bo.poss secundum tabu.l.j.§.exigere. & facit s.eod.l.3.& 4.& j.de legat. 3.l.j.§.j. & j. de reg.iur.l.pen.& in authen.de testi.§.si uero.col.6.& s.ad Mace. l.j.§. certè.& C.de interdic.ma.l.si patris. Accur.
i ¶ Decesserit.} secus in legato: ut j.de leg 3.l.j.§.j.
Q Vi testamento.} CASVS. Aliquis non potest esse hæres & testis in testamento in quo est hæres. sed legatarij bene possunt esse testes, nisi sint impuberes, uel in potestate testatoris, uel alio modo impediantur esse testes & intelligo filios esse in potestate testatoris, & illos liberos homines quos ab hostibus redemit. Sed quid si filiusfa. in militia existens facit test. nunquid pater suus uel frater poterit esse testis? & dicitur q̄ sic. dixi ergo in princip. q̄ filius non potest esse testis in testamento patris. certè id̄ in est in omni alio negotio in quo patri acquiratur. Secundò dicit, q̄ furiosus non potest esse testis in testamento, dum furor eum tenet: aliàs sic. & si fecit testa. ante furorem, ualet. Tertiò dicit, q̄ ille qui dānatus est lege Iulia repe. non potest esse testis in iudicio neq; in testamento. Quartò dicit,

† lib.5.Pādectar. † ad intell. huius l. vi. Io. Annib. in Rub. lo. mat. n.378. † li.j.ad Sabinum.

q̄ mulier in testamento non potest esse testis: aliàs generaliter sic: nisi sit de adulterio damnata. Quintò dicit, q̄ seruus non potest esse in testamento testis: quia iuris ciuilis uel prætorij communionem aliquam non habet: imò pro mortuo reputatur. Sextò dicit, q̄ testes debent durare ad audiendum testantem, donec completum sit testa & si

to testis esse non potest. quod & in legatario, & in eo qui tutor scriptus est, contrà habetur.[k] hi enim testes possunt adhiberi, si aliud eos nihil impediat: utputà si impubes, uel in potestate sit testatoris. Potestatis autem uerbum, non solùm ad liberos qui sunt in potestate, referendum est, uerum etiam ad eum quem redemit ab hostibus, quamuis placeat hunc seruum non esse, sed uinculo[l] quodam retineri, donec pretium soluat. Per contrarium quæri potest, an pater eius qui de castrensi peculio potest testari, adhiberi ab eo ad testamentum testis posit? Et Marcellus libr. x. Digestorum scripsit posse.[m] Et frater ergo poterit.

¶ *Sicut filius nō potest esse testis in testamento patris: ita nec in aliquo negotio per quod patri aliquid acquiratur. Barto.*

¶ Quæcunque autem in testamēto diximus[n] super † prohibendis testimoniis eorum qui in potestate sunt, in omnibus testimoniis accipias, ubi aliquid negotij geritur per quod acquiratur. ¶ Nec furiosus quidem testis adhiberi potest, cum compos mentis non sit: sed si habet intermissionem, eo tēpore adhiberi potest. † testamentum quoque quod ante furorem consummauit, valebit: & bo-

sit ibi græcus testis, nō facio uim utrum intelligat sermonem latini testatoris, uel non: dum tamen alio modo sciat quid fit. Testamentum autem nō valeret, si testes essent ibi per uim detenti. Viuianus.
k ¶ Habetur.} ut institu eodem §.legatariis & C.eodem.l. dictantibus. Sed contrà. C. de testi.l omnibus. Solu. vt ibi: quia hic pro solemnitate, ibi pro ueritate. sic & in tutore: non tamen in causa pupilli potest esse testis. Item facit 14. quæstion.2. super prudentiam. & institu. de testi.§ sed neque. Accursius.
l ¶ Vinculo.} pignoris: ut j. de lega.j l.senatus.§ j. & C.de cap. l. 2. & hoc si liber fuit redemptus: aliàs fuit redimentis: ut j.de ca. l.in bello.§. si quis seruum.
m ¶ Posse.} cum ante missionem testetur: secus, si post: ut institut. eodem §. sed si filius. quæ est contra. nam & sine ullo teste, uel sine solemni numero testium valeret. igitur ualet quando huiusmodi adhibetur: ut dicitur de muliere cui datur actio ex stipulatu ubi nulla fuit stipulatio: multò magis ergo vbi aliqua fuit. licet non utilis: vt C. de rei uxor. action. in princip. Item contra. C. de testib. lege. 5. & supra, de testi. l. testis idoneus. Sed hoc est speciale fauore militis. Hug.
n ¶ Diximus.} refert se ad filios prohibitos testificari patri in testamento. Idem erit in aliis negotiis, si quæratur aliquid patri, i. ei sit utilitas filij testimonium. si aūt non patri sed filio quæratur: tunc & alia ratione repellitur, quia in re sua ut si pater pro filio uelut legitimus administrator agit. si autem nec patri nec filio quæratur: tunc secundum hoc filius est testis patri: ut hic innuit. Sed ob. quod dicit perhibendis, uel sub. non perhibendis. Item secundum hoc non ob. instit. eod §. sed si filius. ubi non quæritur patri uel filio: & tamen repellitur: quia ibi de patris testimonio: de quo dic ut s. proxim respon. hic filij: & est ratio, ut plenius repellatur pater: quia plus diligit filium quām econtra filius patrem: ut s. quod metus causa. l. isti quidem. § fin. pater ergo q̄ in testamento non potest filius esse testis patri: nec distinguo, quæratur uel non quæratur uni uel alteri: ut s. hac lege. sed in aliis distinguitur, an quæratur uel non: ut hic dicit. Sed dicunt quidam referri ad proximum dictum, scilicet de patre & fratre: quia dicit perhibendis, & secundum hoc expone eorum, id est pro eis qui, &c. Et quod dicit per quod acquiratur, glossant ita sub. maximè. nam idem est in illis negotiis in quibus nihil patri acquiritur. nam post missionem pater non potest esse testis filio militi, etiam si ei non acquiratur: instit. eod.§. sed & si filius. vnde generalis uidetur esse prohibitio ne pater dicat testimonium pro filio: & hoc ratione affectionis: & eadem ratione mater: & dicas acquiritur ipsi patri. Vel secundum Ioan. ipsi filio. nam siue negotium geratur per quod debeat acquiri ipsi filio, pater non erit testis, ut ibi: siue per quod quæritur, uel non quæritur patri filius non testificabitur & sic pater nunquam admittitur ad testimonium filij: & ita non subaudiatur maximè. sed hoc quod dicit, intellige esse dictum manente militia filij: ut instit. eod.§ sed si filius post missionem: ut dixi in superiori § H. Sed hæc glossa loquitur, q. d. de prohibendo, cùm secundum eos de permittendo dicat, nisi dicat de prohibendis, scilicet certis

† Ista gl. reprobat q à si uerū est - set his etiā posset esse testis: q d secus est sm Bart. Paul. & Aret. † sic in P. P. ad l. prohibendis. † Halo. legit, testimoniū, sed male. Aug. lib. 3. emē c.3.

Fili' an patri testificari posit.

Pater plus filium diligit q̄ filius patrem.

Pater pro filio testificari nō potest.

Universidad de Deusto Biblioteca

casibus q.d. aliàs prohibendis: & super hoc fundatur gloss. sed primam approbo.

a ¶ Et bonorum possessio.} sm tabulas, uel etiam contra tabulas. nam utraque competit ex testamento: ut instit. de bono. possessio. §. sunt autem. & facit suprà, eodem. l. qui in potestate. §. j. & l. is cui. & institut. eodem. § furiosi. & §. sed & si qs. & ĵ. de secund. tabul. l. j. §. si quis. & C. eod. l. furiosum.

b ¶ Non posse.} istud nõ. deest Py. sed Azo. posuit in suo lib. & habes idẽ ĵ. ad l. Iul. repetund. l. eadem. §. j. & š. de testi. l. repetundarum. Accursius.

c ¶ Quoniam.} Not. hanc rationẽ quæ fallit in hæreticis: ut C. de hęretic. l. quoniam. in fine.

ADDITIO. Dic q illa lex est hodie correcta, cùm non possit hęreticus testari: ut l. j. in fina. C. de summa trinit. secundum Bartol. hic.

d ¶ In iudicio.} aĩs in dicium. id est, signum uel indicium aliquod quare legatum uel legatarius agnosci poterit. Accur.

e ¶ Non poterit.} qa fragilis & corruptibilis, sed in codicillis nõ uetatur, ergo potest: ut suprà, de testib. l. j. nam & nõ rogati possunt esse ibi: vt C. de codicillis. l. finali. in fi.

f ¶ Argumento est lex.} à contrario sensu: ut suprà, de testi. l. ex eo. & š. de minor. l. & si fine. §. sed quod Papinianus & de offic. eius cui man. est iurisd. l. j §. fin. Et not. contrarium sensum legis pro lege accipi. & facit insti. eo. §. testes.

† Adhiberi posse, &c. Sine negatione, in P. F. sed rectè addita fuit negatio ab Azo. qa lectioni Fl. n conuenit rõ. quã I. C. hic subiungit.

† Du. ne p̃toris quidẽ edicti.

Cõtrarius legis sensus pro lege accipitur.

norum possessio [a] ex eo testamento competet.

¶ *Qui non põt esse testis in iudicio, nõ põt esse testis in testamento. Itẽ mulier in testamento testis esse non potest: in aliis potest, nisi sit infamis.* Bar.

¶ Eum qui lege Iulia repetundarum damnatus est, ad testamentum † adhiberi non posse [b] existimo: quoniam [c] in iudicio [d] testis esse uetatur. Mulier testimoniũ dicere in testamento quidem nõ poterit: [e] aliàs autem posse testem esse mulierem, argumẽto est lex [f] Iulia de adulteriis, quæ adulterij damnatam, testem produci, uel dicere testimonium uetat.

¶ *Seruus non potest esse testis in testamẽto. Bartolus.*

¶ Seruus quoque meritò ad solẽnia [g] adhiberi non potest: cùm iuris ciuilis [h] communionem non habeat in totum, [i] † sed ne prætorij quidem edicti. [k]

¶ *Testis debet astare, donec testamentum perficitur: & debet testificari de eo quod sensu percepit. Bart.*

¶ Veteres putauerũt eos qui propter solemnia testamenti adhibẽtur, durare debere donec suprema contestatio [l] peragatur. Non tamen intelligentiam sermonis [m] exigimus. hoc enim diuus Marcus Didio Iuliano in teste qui latinè non nouerat, rescripsit. nam si uel sensu percipiat, quis cui rei adhibitus sit, sufficere. Sed si testes ibi detenti sint inuiti, [n] † putant non valere testamentum.

¶ *In testamento in scriptis hæredes debent scribi: in testamento nuncupatiuo debent palàm nominari, ut testes exaudiãt. Bartolus.*

¶ Idem libro secundo, ad Sabinum.

HAeredes palã [o] ita vt exaudiri possint, nuncupandi sunt. Licebit ergo testanti hæredes uel nuncupare, [p] vel scribere. Sed si nuncupat, palàm debet nũcupare. [q] ¶ Quid est [r] palàm? Nõ utique in publicum, sed ut exaudiri possit: exaudiri autem non ab omnibus. sed à testibus septẽ: & si plures fuerint testes adhibiti, sufficit solemnem numerum [s] exaudiri.

¶ *In mutãdo, uel addendo requirĩt eadẽ solemnitas, quæ in constituendo, seu in declarando. Bar.*

¶ Si quid post [t] factum testamen

ma alia omnia, puta quia dixit aliquid obscurè in institutione uel legato: q̃uis hic de legato tantum exempla ponat tria: & est rõ: quia explanando quod obscurè dixerat, nihil dat: sed datum significat. ponit etiam quartum exemplum super hoc, scilicet quando post testa. factum adiecit legato quod in testamento dederat aliquod signum per quod cognosceretur, uel adiecit legato summã quam non certificauerat in testamẽto: uel adiecit nomen legatarij quod nõ scripserat in testamento iam perfecto, vel adiecit nummorum qualitatem legatorum, quam in testam. non dixerat. nam omnia ista potest facere etiã post completum testament. & non est necesse omnia ex integro fieri: & quod omnia ista possint post testament. completum à testatore coniungi, scilicet nota legati, & summa, & nomen legatarij, & nummorum legatorum qualitas: probat à minori. nam si potest sumi argumentum ex non expresso dicto à testatore, ut dicitur in sequẽti uersiculo. nam & si adiecta, &c. multò magis potest ipse testator expressè dicere illud tacitum ex quo argumentum debet sumi.

¶ In testamentis.} Quando aliquis facit testa. debẽt ibi esse testes rogati. unde si ob aliam causam erant ibi, nihil ualet, nisi dicatur eis existentibus ibi ob aliam causam. Nos rogamus uos ut intelligatis hoc testamẽtum: quia tunc bene ualet.

¶ Vno.} Cùm aliquis facit testa. oportet eum taliter facere, q nullus alienus actus intermisceat. sed actus ad testa. pertinens bene põt intermisceri, puta ire ad ignem ad calefaciendũ ceram ex qua testes debent testa. sigillare, & similia. Viuianus.

† Facit ca. sacris. cum gl. j. ex. de his quæ ui met. causa fiunt.

Testamentum nuncupatiuũ an poterit per instrumentũ publicũ probari.

g ¶ Ad solemnia.} testamenti, siue sit testis, siue testator.

h ¶ Ciuilis.} per quod fuit primò testamentum inuentum: ut instit. eo. circa prin. sm quod serui pro mortuis sunt: ut hic, & ĵ. de regu. iur. l. seruitutem & l. quod attinet.

i ¶ In totum.} id est, in totum caret: ut d. ll. Vel ideo dicit, qa in criminibus & quibusdam alijs interesse potest: ut š. de iudi. l. iux. & ibi not. Item nec ciuilibus officiis fungi põt: vt š. de iudi. l. cum prætor. §. non autem. Item facit infra, de usuris, lege, nonnunquam. §. seruus.

k ¶ Edicti.} ut ĵ. de no. ope. nuncia. de pupillo. §. j. & de iure delibe. l. j. & ĵ. de fal. l. nullo. item facit insti. eo. § testes.

l ¶ Contestatio.} i. totum testamentum quod coram testibus fit: & hoc nisi necessitas aliud permittat: ut C. eo. l. casus. & l. cũ antiquitas. & facit ĵ. eo. l. proxim. § fi.

m ¶ Sermonis.} i. nõ intelligant testes: ipse tamen intelligit: & hoc innuit, hoc enim, &c. Vel dic q nec ipse intelligit, scilicet seriem testamenti. & sic de testamento in scriptis loquitur. secus in alio: ut ĵ. l. proxi. in prin. & C. eo. l. hac consultissima. in prin. & §. per nuncupationem. Item hoc uerum est nisi in rustico: ut C. eo. l. fin. Vel dic, q illud in rustico est nuncupatiuum: licet scriptura semper desideretur. Accursius.

n ¶ Inuiti.} ad hoc š. de autho. tut. l. j. §. fi. & de iudi. l. 1. Item ad hoc ĵ. de uerb. sig. l. coram.

HAeredes palam.} CASVS. Cùm aliquis facit testa. in scriptis uel nuncupatiuum, debet nuncupare uel scribere taliter hæredem uel hæredes quos instituere uult, ut exaudiri possit à testibus, qui sunt ibi, propter testamenti solemnitatem. & sufficit si solemnis testium numerus exaudire possit. nõ enim est necesse, quòd testator ita fortiter clamet, nominando hęredes, quòd audiant illi qui habent contra tab.

¶ Si quid post.} Titius instituit sibi hæredem Seium, & legata aliis reliquit. post factum dictũ testa. dixit Titius, adimo hęre. meã Seio, & transfero in Caium. nunquid ualebunt dicta legata? & certè non: nisi iterum dentur eisdem legatariis per eũdẽ testatorem. omnia enim quæ sunt in testa. ex integro sunt facienda. secus autem si testator nõ mutet institutionem, sed explanet illud quod obscurè dixerat: quia tunc non est necesse, ut omnia ex integro fiant. imò remanent fir-

o ¶ Hæredes palam.} aliter ponitur hoc uerbum š. de ri. nup. l. palã. & facit insti. de test. §. fi. & C. eo. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. & ĵ. de uerbor. signi. l. palàm. Et not. quòd quidam dixerunt nuncupatiuum testamentum posse probari per publicum instrumẽtum tabellionis, quod continet duorum hominum vel trium præsentiam: & continet testatorem condidisse nuncupatiuum testamentum coram testib. 7. ar. C. arbi. tut. l. fin. & C. de edi. diui. hadri. tol. l. fi. & de dona. l. in donationibus. Item contra uidetur arg. C. de fi. instru. l. in exercendis. cũ enim testes ad hoc probandum pauciores 7. non sufficiunt: ut C. e. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. & de fideic. l. fin. constat q nec credatur instrumento. aliàs si crederetur instrumento qđ continet testatorem cõdidisse testamentum corã 7. testib. non esset eadem uis instrumenti & duorum testium, sed maior esset in instrumento: quia per instrumentum probaretur testamentum factum coram 7. testi. quod non est nisi in casib. vt C. si mi. se maio. dixe. l. pe. & de non nu. pe. l. generaliter. Nemo ergo persuadeat q magis credatur instrumento vnius tabellionis q̃ 7. testib. probatæ opinionis. Item dicunt quidam, q testm nuncupatiuum probari non potest nisi per testes: ut C. de fide instru. l. fi. ibi, cum enim, &c. Alij contra. ut C. de fi. instr. l. in exercendis. si mĩ habet præsentiam 7. testium. & sm Azo. hoc obtinet secundum consuetudinem ciuitatum. & de his etiam ibi no. C. de fi. instr. Item quæritur an testamentum in scriptis possit fieri sine legatis & fideicomis. quod uerum est, ut dr š. de hær. insti. l. j. §. qui neque. & § hoc autem. & §. fin autem. Hug.

Instrumento an potius credendum sit quã 7. testibus.

p ¶ Nuncupare.} quando sine scriptis.

q ¶ Nuncupare.} aliàs non habetur in textu, sed intelligitur.

r ¶ Quid est.} & sic istud qđ palàm debent nuncupare, locum habet in nuncupatiuo, non in testamento in scriptis: quia in illo põt iubere ut clàm stet nomen vsque post mortem suam.

s ¶ Numerum.} ĵ. de secun tab. l. cum tabulæ.

t ¶ Si quid post.} si ante consummatum testamentum quid immutet, uidetur neque datum. sed si post, tunc datum, sed ademptum: ut ĵ. de leg. j. l. si ita scriptum. & de iis quæ in testa. de. l. j. §. fin. & de hęre. insti. l. inæqualibus. & tunç quando post factum.

Mutare.

a ¶ Mutare.} addendo, adimendo, transferendo: & facit C. e. l. hac consultissima. §. pen.

b ¶ Omnia.} &c. ut hic, etiã legata, cum cassata institutione cætera singularia cassentur. ex hoc ergo dixit Py. q legatum in testamento relictum, adimi non potest, nisi etiam in testamento alio, uel codicillis testamento cõfirmatis. & pro hoc ĵ. de regulis iuris. l. nihil tam naturale. sed Ioã. cõtra tam expressa uoluntate: ut in authen. de restitutio. fideicom. col. 9. §. manifestum. & ĵ. de ali. leg. l. libertis. j. respons. & institu. de ademp. leg. §. legatorum. & de uulga. substi. §. si quis eum. & ĵ. de libe. leg. l. non solũ. §. liberatio. & C. de testam. tute. l. 1. & instit. de act. §. si quis agens. sed Py. has intelligebat codicillis testamẽto confirmatis, Sed contra eum est: quia etiam tacita uoluntate adimitur: ut ĵ. de adimen. leg. l. 3. §. fin. & l. alumnæ. §. ab hæredibus. in fin. § igitur magis expressa: ut š. loca. l. qui ad certum. quinimò & hæreditas adimitur per epistolam: ut C. de iis quib. ut indig. l. hæredi. Quod ergo hic dicitur, obtinet quoad institutiones hæredum, quæ siue cancellẽtur post factum testamentum, siue aliis modis dicat eos nolle esse hęredes, nihilominus sunt hæredes: licet quandoque eis vt indignis hæreditas auferat: ut si eos indignos testator vocauit: ut infrà, de mili. testa. l. militis. §. ueteranus. & de iis qui. ut indignis. l. cum quidam. & C. e. l. nostram. Nec obst. ĵ. de adi. le. l. alumnæ. §. j. quia magis conuenit prędictis: uel ibi ex donatione inter uiuos petit Seia. & adde quod not. insti. de ademp. leg. §. legatorum.

† Nomen.

† Cõiecturam.

tum mutare [a] placuerit, omnia [b] ex integro faciẽda sunt. Quod uerò quis obscurius in testamento, uel nuncupat, [c] vel scribit, an post solẽnia [d] explanari possit, quæritur? utputa Stichum legauit, [e] cũ plures haberet, nec declarauit de quo sentiret. [f] Item Titio legauit amico suo, cum multos Titios amicos haberet: & errauerat in nomine, [g] uel prenomine, uel cognomine, cùm in corpore non errasset: poteritne posteà declarare de quo senserit? Et puto posse. [h] nihil enim nunc dat, sed datum significat. [i] ¶ Sed & si † notam [k] posteà adiecerit legato vel sua uoce, uel literis, uel summam, uel nomen legatarii quod non adscripserat, uel numorum qualitatem, an rectè fecerit? Et puto etiam qualitatem numorum posse posteà addi. nam & si adiecta non fuisset, utique placeret † coniectionem fieri eius quod reliquit, uel ex uicinis scripturis, uel ex consuetudine patrisfamiliàs, [l] uel regionis.

¶ *In testamento debent esse testes rogati? hoc est certiorati quòd ad hoc sunt adhibiti. Bart.*

¶ In testamentis (in quibus testes rogati [m] adesse debent, ut testamentum fiat) alterius rei cã fortè rogatos ad testandum non esse idoneos [n] placet. quod sic accipiendum est, ut licet ad aliam rem sint rogati uel collecti: si tamen ante testimonium certiorẽtur ad testamentũ se esse adhibitos, posse eos testimoniũ suum rectè perhibere.

¶ *Vno contextu debet fieri testm̃. Bart.*

¶ Vno contextu † † actionis [o] testari oportet. Est autem uno contextu, nullum alienum [p] actũ testamẽto intermiscere. Quòd si aliquid pertinens ad testamẽtum faciat testamentum non uitiatur.

¶ Idem. † LEX XXII.

AD testium numerum simul adhiberi possumus ego & pater, & plures qui sumus in eiusdem potestate. [q]

¶ *Tempore testamẽti inspicitur cuius cõditionis sit testis. Bar.*

¶ Conditionem [r] testium tunc inspicere debemus, cùm signarẽt, non mortis tẽpore. Si igitur tunc cum signarent, tales fuerint, ut adhiberi possent, nihil nocet si quid posteà eis contigerit. [s]

¶ *Testis potest sigillare annulo testatoris, uel alterius. Bar.*

¶ Si ab isto testatore annulum accepero, & signauero, testamẽtum

semisses. & de pig. act. l. uel uniuersorum. & C. de epis. audi. l. nemo. & ĵ. de hęredi. insti. l. qui non militabat. §. j. in fi. & š. de eden. l. si quis ex. §. initium.

m ¶ Rogati.} sic in auth. de testi. §. sed licet. quę est. C. de testi. auth. rogati. Item sic š. de diuor. l. nullum. Sed arg. contrà, C. de codic. l. fi. in fi. Sed aliud est i codicillis. Item arg. contra suprà, de test. l. ad fidem. vt ibi no. H.

ADDITIO. Dic q hic est de casibus in quibus debent esse testes rogati: licet regulariter contrà: ut in authen. rogati. C. de test. secundum Bar. hic.

n ¶ Idoneos.} sic ĵ. de mili. test. l. diuus.

o ¶ Actionis.} id est, actus: ut in authẽt. hoc ius porrectũ. in princ. C. de sac. san. eccle.

p ¶ Alienum.} nisi ex necessitate: ut C. eod. l. casus. & l. cum antiquitas. & nisi ad abundantiam. abundans enim cautela non nocet: ut C. eodem. l. testamenta. calefactio ergo ceræ non est extraneus actus, uel similis. & hoc subiicit, quòd pro sed. & facit ĵ. de uerb. obliga. l. continuus. & de duob. reis. l. duos. in fin. & de adult. l. qđ ait. & de usucap. l. possessio. Item quid si in testamento dicam, uẽdo, uel dono tibi rem talem pro centum: & tu consentis? Respon. ualet venditio: ut ĵ. de assig. libe. lege, assignare.

† Actus, in P. Fl.

† Sic p scrutatis votis singulorũ i electi. dẽt mox scrutiniũ publicari: vt in ca. qa pp. cũ gl. super uerb. mox. ex. de electi vbi ad hoc allegãt p̃sentem. §.

† lib. 39. ad edictum.

Cautela abundãs nõ nocet.

ADestium.} CASVS. Ad testam. Titij possumus esse testes ego & pater me[us], & etiam fratres mei q sumus in potestate patris nostri communis. Secundò dicit, q si testes sunt liberi eo tempore quo tempore testa. assignant. in scriptis factũ ualet test. etiam si efficiantur testes serui postquàm signauerunt ante mortem testatoris. Tertiò dic, q si testator det mihi testi annulum, cum quo signare debeam testamentum suum, ualet quod agitur, ac si alieno annulo signassem: de quo quidem non est dubium quin possim cum alieno signare. Quartò dicit, test. in scriptis incœptum signauerunt testes, ut moris est: & ante illud testa. completum testator turbauit signa. certè non uidetur signatum: & ita non ualet. Quintò dicit, q in testam. in scriptis oportet q quilibet testis apponat in nomen suum, & quòd signet testa. & si alterum tantùm facit, nihil agitur. Sed nunquid tantùm cum annulo debet signare testis, an & cũ quodam sigillo uel alia re ubi sit signum impressum? & uidetur q sufficiat signum testis, cum quo testam. signat esse impressum in quacunque re: quia uariè homines signant. sed respon. hic in contrarium: ut tantum annulo signare debeãt testes, scilicet qui annulus habeat characteres, id est, signum testis in se annulo formatum. Sextò dicit, q etiam de nocte potest signari testam. per testes. Septimò dicit, q non solum ualet testam. in scriptis factum, si signa testium sunt apposita super ipsa charta, ubi est scriptum testa. sed etiam si sunt impressa super panno in quo sunt inuolutę tabulę, id est, charta in qua est testam. scriptum. Viuianus.

c ¶ Nuncupat.} in testamento nuncupatiuo dico.

d ¶ Solemnia.} i. testamentum completum.

e ¶ Stichum legauit.} circa institutionem debuit exemplum ponere: sed idem ibi erit.

f ¶ Sentiret.] adeo est obscurum, ut non ualeat: ut ĵ. de reb. dub. l. si fuerit. Accursius.

g ¶ In nomine.] alio casu quàm suprà: quia suprà in nomine non errauit.

h ¶ Posse.} scilicet sine aliqua solemnitate, sm Azon. etiam coram duobus testibus: ut ĵ. de assign. lib. l. j. §. assignare. Sed ad quid fit, cũ etiam sine ea ualeat, cum de corpore constet: ut C. eodem. l. si quis? Respon. vt si clarius: ut ĵ. eodem. tit. l. si is. Item quid si in corpore errasset: ut in Esau: ibi est in corpore erratum: licet secus ibi fuerit seruatum? Respond. non ualet: ut ĵ. de hæredib. institu. l. quoties. & ideo solemniter oportet q fiat: sed superiori casu ualebat. Item an idem in iudice ut possit declarare? Argum. quòd sic: ut infrà, de re iudic. l. Paulus. & š. de in integr. restitut. l. diuus. & C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. & infrà, de appel. l. ab executione. in princip. Item facit ĵ. de leg. j. l. si quis à filio. §. j. & C. de fideicomm. l. uoluntatis. & infrà, de hæredib. instituen. l. asse. & de legat. j. l. unum ex familia. & de pręto. stipu. l. in pretoriis.

i ¶ Significat.] sic š. si ser. vendi. l. si cui. §. sed si quæritur. & infrà, de condi. & demonst. l. filię. §. à Titia. š. de donat. inter uir. & uxor. l. si donatę. §. j. Sed arg. contra. ĵ. de uerb. signi. l. lege. & facit š. de arbi. l. qui tamen. & C. de lega. l. si fortidianum. in fi. & infrà, de lega. 3. l. ille aut ille. §. j.

K ¶ Sed & si notam.} i. signum uel indicium aliquod quare legatũ, uel legatarius agnosci possit. H.

l ¶ Patrisfamiliàs.} habita iu loquendo: ut hic, non in utendo: ut infrà, de ui. tri. & oleo lega. l. 4. quę est contrà, & facit ad hoc infrà, de leg. 3. l. nummis. & de reg iur. l. semper in stipulationib. & l. semper in obscuris. & de leg. j. l. si seruus plurium. §. fi. & š. de usur. l. qui

q ¶ Potestate.} ut insti. eo. §. pater. & š. de test. l. pater.

r ¶ Conditionem.} sint liberi uel serui. hoc enim est cõditio: ut inst. de iu. perso. §. j. & dic uerè uel putatiuè: ut C. eo. l. j. Item an sint aliàs habiles: ut ĵ. e. l. cũ lege. sic & testantis: ut š. eo. l. 2. in eo cui relinquitur, tria tempora: ut ibi no.

s ¶ Contigerit.} non tamen seruus factus testificabitur, nec infamis. quia tempore testificationis conditio testis inspicitur: ut š. de testa. l. 3. circa princip. testamentum tamen permanet. sed econtra seruus tempore testamenti liber factus tempore testimonij nõ est idoneus: ut hic. secus aliàs: ut infrà, de uerbo. significatio. notionem. §. instrumentorum. Item liber testificans, & ante aperturam tabu. factus seruus, ualet: ut d. l. 2. suprà, de testi. & facit infra, de auro & argent. leg. l. medico. in princip. & instit. eod. §. sed cùm aliquis & suprà, de offi. prætor. l. Barbarius. & infrà, de pœ. l. i. & ĵ. de iniur. l. iniuriarũ.

& infrà, de secund. tab. l. j. §. penul. Et not. arg. quòd pubes factus nõ ferr testimonium de eo quod ante uidit, sed hic exigitur idoneus tẽpore testamenti, ut ualeat: & sic ut sit solemne secus ubi ueritas inquiritur.

Pubes factus si fert testimoniũ de eo qđ ante uidit.

a ¶ Alieno.} quòd licet: ut insti. eod. §. possunt. lino tamen proprio & cera: ut insti. de pupil. substitu. §. igitur. Sed dic ut ibi. Et not. quòd quando constituo procuratorem etiam alieno sigillo possum signare.

b ¶ Si signa.} testium. & dic plenè: ut C. eod. nostram. Itẽ contra insti eo. §. ex eo. & C. eo. l. hac consultissima. §. si quis. Sol. ut ibi. & facit ǰ. de milit. testa. l. in fraudem. §. fi.

c ¶ Turbata sunt.} ante perfectum. secus si post: ut ǰ. de iis quæ in testa. delen. l. j. sed consulto.

d ¶ Nomen suum.} ut dicitur ǰ. l. pen. & facit C. eo. l. si unus. & de iis quibus ut indig. l. pen. & s. de eden. l. j. § penultimo.

e ¶ Annulo tantum.} hoc iure cauetur, sed in consuetudine non habetur, uel sub. signatorio, ut sic excludat non signatorium: ut ǰ. de auro & argẽ. leg. l. argento §. ornamẽto. non autem alio sigillo: maximè quia lex simpliciter dicit C. de testam. l. hac consultissima. in princi. & qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. & facit C. eod. l. si unus. & omnia sunt rotunda. Nam in annulo ideò fortè, quia primò imprimebatur per transuersum, ut fieret circulus: posteà in directo cum charactere. hic enim erit circulus in cera, qui est in charta, & circunquaque incidetur cera: in quo rotũdo imponetur annulus cum charactere & imprimetur: ut ibi fiant signa.

† libr. 4. disputatio.

† Annulo suo uel alieno q5. &c.

† apud Du. græcè scriptum est χάραγμα.

† Concor. gl. in c. consuluit. in gl. super uerb. odit lucẽ. in si. de off. deleg.

ualet, quasi alieno a signauerim.

¶ Si testator turbauit signa: non uidetur signatum. Bart.

¶ Si signa b turbata sunt c ab ipso testatore, non uidetur signatum.

¶ Requiritur signatio et subscriptio: & alterum sine altero non ualet. Bar.

¶ Si quis ex testib. nomen suum d nõ adscripserit, ueruntamẽ signauerit, pro eo est, atq; si adhibitus non esset. Et si (ut multi faciunt) adscripserit se, non tamen signauerit, adhuc idem dicemus.

¶ Signari põt annullo uel sigillo, uel quouis alio signo. Bar.

¶ Signum autem utrum annulo e tantum impresso adhibemus, an uerò & si non annulo, uerùm alio quodam impresso? uariè. n. homines signant. Et magis est, ut tantũ † annulo quis possit signare: dum tamẽ habeat † characteres. ¶ Posse † & nocte f signari testamentũ, nulla dubitatio est.

¶ Signatæ tabulæ dicuntur, si est signatũ quod eis adhæret. Bar.

¶ Signatas tabulas accipi oportet: & si linteo quo tabulæ inuolutæ sunt, signa impressa g fuerint.

¶ Si testamentum restauret, sufficiunt noua sigilla cũ subscriptionib. primis. Barto.

¶ Idem. † LEX XXII

SI testamentum quod resignauerit h testator, iterum signatum i fuerit septem testiũ signis, non erit imperfectum, k sed utroque iure ualebit, tam ciuili, quàm prætorio. l

¶ Unum testamentum potest publicari in pluribus chartis. Bar.

f ¶ Nocte.} C. de transact. l. non minorem. & s. de fer. l. more.

g ¶ Impressa.} ut C. eo. l. hac consultissima. in prin. Sed arg. ǰ. qđ ui aut clàm. l. si alius. §. notauimus. & s. pro socio. l. nam socius. Acc. ADDITIO. Dic quòd hic in cohærentibus: ibi in separatis. quod no. secundum Bar. hic.

SI testamẽtum.} CASUS. Titius testam. quod in scriptis fecerat, & quod testes clausum signauerant, aperuit: & eius Titij uoluntates testes iterum signauerunt. nunquid ualebit? Et dicitur q; sic, & iure prætorio, & iure ciuili. Viuianus.

h ¶ Resignauerat.} i. aperuerit. sic resero. id est aperio.

i ¶ Signatum.} eius uoluntate.

k ¶ Imperfectum.} licet enim reserauerit, uel resignauerit, non induxit, non aboleuit, non cancellauit. alias secus esset: ut C. e. l. nostrã. Et not. q; facilius renascitur res, q̃ de nouo nascatur: ut ǰ. de secund. tab. qui ex liberis. §. testamento. & s. de donat. inter ui. & uxor. l. cùm hic status. §. pœnitentia.

Renasci facilius est q̃ de nouo nasci.

l ¶ Prætorio.} iure ciuili exigitur præsentia testium. iure prętorio numerus & sigilla: ut instit. eo. in prin. & ad hoc ǰ. de secun. tab. l. j. §. planè.

VNum.} CASUS. Hic dicitur q; faciens testam. potest illud facere scribi in duabus chartis, ita q; totum testa. sit in unaquaq; charta. Viuianus.

m ¶ Exemplis.} impropriè, cùm utrunque sit authenticum: ut s. de fide instru. l. quicunque. dic ergo, id est chartis. & facit ǰ. de secun. tab. l. j. §. si quis in duobus. & insti. e. §. fi. & facit ǰ. de auro & argẽ. lega. l. pediculis. §. Labeo. Accur.

SI quis.} CASUS. Titius uolens instituere sibi hæredes Seium & Sempronium, Caium & Martinum: nũcupauit Seium & Sempronium solos, & obmutuit ita q; Caium & Martinum nuncupare non potuit: nunquid nuncupati habebunt hęreditatem? Et certè non: q; a Titius non fecit testa. sed facere cœpit.

¶ Florentinus. † LEX XXIIII.

VNum testamentum plurib. exemplis m consignare quis potest: † idque interdum necessarium est: si fortè nauigaturus, & secum ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum testationem uelit.

¶ Ex testamento non completo nihil debetur. Bart.

¶ Iabolenus. † LEX XXV.

SI quis † cũ testamentum faceret, hæredibus primis nuncupatis, prius q̃ secundos hæredes exprimeret, obmutuisset, magis cœpisse eum testamentum facere quàm fecisse Varus Digestorum libro j. Seruium respondisse scripsit. itaque primos hæredes ex eo testamento non futuros. n Labeo tunc hoc uerum esse existimat, si constaret uoluisse plures eum qui testamentũ fecisset, hæredes pronunciare. Ego nec Seruium puto aliud sensisse.

¶ Verbum intestabilis, importat ne quis possit facere testamentum, nec esse testis in testamento, nec ei testimonium dicatur. Bartolus.

¶ Caius. † LEX XXVI.

CVm lege o quis intestabilis † esse iubetur, eò pertinet, ne eius testimoniũ recipiatur: & eò amplius (ut quidam putãt p) ne ve ipsi dicatur testimonium.

¶ Scriptor testamenti nõ prohibetur esse testis in testamento. Bar.

¶ Celsus. † LEX XXVII.

DOmitius Labeo Celso suo salutem. Quæro an testium numero habendus sit is, qui cùm

n ¶ Non futuros.} Imò uidetur contrà: ut C. eod. l. iubemus. §. q; si non fuerit. Solu. hic non potuit alios instituere: utpote mutus, ibi sic. Vel hic omisit substitutos: ibi institutos. quod non placet: ut hic in fin. Vel uerius dic ut ibi. Item q; de legatis? Respõd. non ualent: ut C. de fideicommis. l. eam quam. Nec obst. ǰ. de codicillis. l. fina. quia ibi fuit plena uoluntas, licet non scripta. aut enim est perfecta & nõ scripta: ut ibi. aut non perfecta, nec scripta: ut hic. aut perfecta & scripta: sed deest, hæres esto: ut C. eod. l. errore. & eodem modo fuit perfecta ǰ. de iis qui. ut indig. l. cum quidam. §. j. & l. cùm tabulis. §. final. Item hoc fallit inter liberos: ut C. eod. l. hac cõsul. §. ex imperfecto, vel expone ibi, id est, non solemni. Item quid si illi instituendi erant non cacpaces? videtur quòd non impediant primos, cùm expresśim non impedirent: ut ǰ. de legat. j. l. si duobus. §. j. sed hæc lex uidetur uelle contra. & facit ǰ. eod. l. ex ea. & facit suprà, fami. erciscund. l. in hoc iudicio. & ǰ. rem ra. hab. l. amplius. & de codicillis l. fin. §. j. & de iis quibus ut indig. l. penultima, & suprà, de inofficio. testamen. l. si mater.

† li. 10. institut.

† Quis põt impetrare plures literas ad cautelã. idẽ gl. j. in c. ex tenore. extrà de rescrip.

† lib. 5. Posteriorum Labeonis.

† ad intell. huius l. uid. Maria. So. in Rub. de leg. j. n. 28.

† lib. 22. ad edict. Prouin.

† de hoc uocabulo intestabilis uide hic B. & eundẽ in l. j. in fin. de su. & le. hære.

† lib. 15. Digestor.

CVm lege.} CASUS. Aliquis fecit carmen famosum de Titio: & de hoc condemnatur. & ita iussus esse intestabilis: ut suprà eod is cui. §. fi. & de testib. l. ob carmen quæritur quid cõtineatur sub hoc uerbo intestabilis: & certè tria. scilicet ut testam. facere non possit. item quòd aliquis non possit ei testis esse in testamento si qđ faceret. Item quòd ipse repellatur à testimonio ferendo pro aliquo. Viuianus.

o ¶ Cum lege.} Pone exemplum in damnato crimine famoso: ut suprà, de testib. l. ob carmen. item in furioso, mente capto, & similib. secundum Ioan.

p ¶ Putant.} & malè s̃m quosdam: uel dic ab inuitis, sed à uolentib. sic. Vel s̃m Azo. dic in testamento tantum. nam cùm non possit testari, non poterit ei dici ab aliquo testimonium. sed in contractibus, & iudiciis poterit ei dici testimonium, ne ius suum pereat: & sic facit hæc lex ad tit. Vel secundum Hu. & R. fortè erit intelligendum etiã in contractibus. sed dices in tali qui de grauiori sit crimine damnatus, ita q; perdat libertatem uel patriam: & sic nihil habet: & de talibus loquitur hæc lex. & sic in testamento & in aliis. Est ergo aliud dicere, iste non potest testari,) qualis est filiusfamiliàs, & similes: & tamen sunt testes) aliud quando pręcipitur esse intestabilis: quia tũc tria importat, scilicet ut testamentum non faciat: ut s. eodem. l. is cui. §. fin. Item nec sit testis. Item nec alius sibi: ut in hac l. an autem possit capere, dic ut not. d. l. is cui. §. finali. & facit suprà, de testib. l. scio. & C. de apo l. 3. Item uidetur hic quòd infamis non potest esse testis in testamento. sed falsum est: quia & seruus, nisi constet apud omnes. Accursius.

Infamis in testamẽto testis esse potest.

DOmitius.} CASUS. Titius uolens in scriptis facere testamentum uocauit sex testes, & unum qui testamentum scriberet, &

ret, & testis esset: & ita adhibuit septem inter scriptorem & testes: & fecit testamentũ. nunquid ualet? & certè dicit Iuuentius Celsus interrogatus de hoc à Domitio Labeone q; ualet: & non bene curialiter respondit. Viuianus.

a ¶ Rogatus.} de facto ad scribendum: quia non est necesse ut roget ad scribendũ: sed ut sit testis rogabit, ut subiicit. vel dic de iure vt testis: ut s. eo. l. hæredes. §. fi. Accur.

b ¶ Signaueirt.} ut testis.

c ¶ Stulta.} mitius respon. C de transac. l. ut responsum.

d ¶ Adhibitus.} ergo tabellio cõputatur in numero testium. sic C. qui testa. facere poss. l. hac cõsul. §. sed & q; a. & facit C. eod. cum antiquitas. §. fin. & in authen. de fid. instrum. §. sed oportet. col. 6. Sed arg. contra. in auth. de fi. istr. §. sed & si instrumenta. Sed speciale in dictis casibus: ut not. d. l. hac consultissima. Item facit s. de pa&. l. si plures. §. necnon. & unus.

† lib. 9. Regular.

SEruus.} CASUS. Titius uolẽs in scriptis facere testamentum, bene potest facere scribi per seruum etiam alienum, & ualebit. Viuianus.

e ¶ Non prohibetur.} vt C. eod. l. hac consultissima. in princ. & l. iubemus. & in authen. ibi posita. Nec obst. C. de tabul. l. generali. libr. 10. quia hæc nõ est publica scriptura, & cũ & ipse testator possit scribere: sed posteà publicatur: ut C. eod. l. 2.

† Id est testamentum hoc meum oĩ iure ualere uolo. uide Alcia. lib. dispun. 2. c. 11.

EX ea.} CASUS. Si aliquis uult facere testamentum, & illud facere incipiat: & in eo legata & fideicõmissa relinquat: & ipsum testamentum solẽniter non compleat: non solum non ualebit institutio hæredis, sed nec etiã legata, & fideicomm. posteà dictus Titius faciens testamentum talia uerba in eo inseruit: legata & fideicom. quæ reliqui in hoc testamento, volo dari ab omni hærede meo, etiam si ueniat ab intestato non ualente testamento meo. certè etiam hæres ab intestato veniens pręstabit legata & fideicommis. Viuia.

† No. q; q̃uis ñ sit publica, psumitur tñ uera & solẽnis nisi ↄ̃riũ probet: l. si post diẽ. & ibi Bal. C. de iur. facti ign. s; qũo intelligat: uide P. de Castr. in l. serui elega. j.

† lib. 3. Sententiar.

f ¶ Posse.} vt C. de codici. l. fi. in princ. & de fideicom. l. si ueritas. & C. eodem. l. si unus. & suprà, eodem. l. si is. & C. de manumiss. testamen. l. si iure. & ǰ. de legat. 3. lege 11. §. j. & infrà, de iure codic. l. j. Hug.

g ¶ Ex his uerbis.} Fortè talia erant in græco: legata quæ reliqui & fideicommissa dari uolo ab omni hęrede meo etiam ab intestato: ut C. de fideicommiss. l. eam quam. uel talia: ut infrà, de lega. 2. l. cum pater. §. filius. uel talia: ut C. pe codicil. l. fin. Hug. Vel dic ut ǰ. de iniusto testamen. posthumus. §. fin. Sed nunquid tota hæreditas debetur ab hæredibus venientibus ab intestato, instituto in tali non perfecta uoluntate? Respond. sic: ut argum. infrà, de iniusto testa. posthumus. §. final. & ad Trebellian. l. si quis priore. nam & totum appellatione relicti cõtinetur: ut in auth. de hæred. & fal. col. j. §. & hoc quidem. Sed arg. contra suprà, de inofficio. testament. Titia. sed ibi est ratio.

SIngulos.} CASUS. Testes qui adhibentur ad testamentum in scriptis faciendum, debent in propria eorum subscriptione in testamento faciendo designare nomen suum, testium, & testatoris.

h ¶ Testamento.} in scriptis.

rogatus a esset ad testamentum scribendum, idem quoque cùm tabulas scripsisset, signauerit? b Iuuentius Celsus Labeoni suo salutem. Aut non intelligo quid sit de quo me consulis, aut ualde stulta c est consultatio tua. Plus enim quàm ridiculum est dubitare, an aliquis iure testis adhibitus d sit, quoniam idem & tabulas testamẽti scripserit.

¶ Seruus potest iussu testatoris testamentum scribere. Bar.

¶ Modestinus. † LEX XXVIII.

SEruus, licet alienus, iussu testatoris testamẽtum scribere nõ prohibetur. e

¶ Ex scriptura nõ lecta uel publicata corã testib. non probatur testamentũ. Bart.

¶ Paulus libro 14. responsorum respõdit. LEX XXIX.

EX ea scriptura quæ ad testamentum faciendum parabatur, si nullo iure testamentum perfectum esset, nec ea quæ fideicommissorum uerba haberent, peti posse. f

¶ Verba, si non ualet iure testamẽti &c. importans ut debeantur relicta uenientib. ab intestato. Bar.

¶ Idem respõdit, ex his uerbis, g πάντα τῆς διαθήκης βούλομαι ὡς κυρίας εἶναι πάντι τρόπῳ. quæ scriptura paterfamiliàs addidit: uideri eum uoluisse omnimodo ualere ea quæ reliquit, etiam si intestatus decessisset.

¶ Hic ponitur forma qualiter testis debeat se subscribere. Bart.

¶ Idem. † LEX XXX.

SIngulos testes qui in testamento h adhibentur proprio chirographo l annotare conuenit quis & cuius testamentum signauerit.

¶ Verba prolata causa iactãtiæ non inducunt dispositionem. Bart.

¶ Idem. † LEX XXXI.

EIus bona k qui se Imperatorem facturum hæredem esse iactauerit, a fisco occupari non possunt.

l ¶ Chirographo.} i. in propria subscriptione in qua nomẽ suum & testatoris designetur: ut hic, & q̃que nomen hæredis similiter: ut C. eo. l. iubemus. apparet hic, q; non subscribit unus pro alio, nisi in testamento rustici: ut C. eo. l. fin. sed fortè idem est nuncupatiuum, licet scriptum. & facit C. eod. l. hac consultissima. §. fina & suprà, eo. l. ad testium. §. si quis. Acc. Floren.

EIus.} CASUS. Si aliquis dicat inter uicinos suos ego scribam Imperatorẽ hæredem, & posteà decedat facto testamẽto uel non imperator, siue fiscus non potest bona illius occupare. Viuianus.

k ¶ Eius bona.} & facit C. de testamen. l. nolumus. & l. ex imperfecto. & instit. quib. mo. testam. infir. §. fina. & C. de caducis tollen. l. j. §. fi. Accur.

† lib. 5. senteniar.

De liberis & posthumis hæredibus instituendis, uel exhæredandis, † uel præteritis.

TITULUS II.

† uel præteritis, non est apud Duz.

¶ DE LIBERIS Et posthumis hæredib. instituendis, uel exhæredandis, &c.

¶ Post testã incipit de institutione & exhæredatione liberorũ natorũ, & non natorũ. sed ǰ. de hæredib. instituendis generaliter de omnibus instituendis dicit, & no. q; dicit præteritis, non ptereundis: quia hoc faciendũ non est: sed instituendi, uel exhæredandi: ut ǰ. eod. l. antepenul.

¶ Id dr̃ fieri nominatim quod ita exprimitur, ut de eo nequeat dubitari. Alex.

¶ Vlpianus. † LEX I.

QVid sit nominatim exhæredari, uideamus. Nomen m & pronomen, n & cognomen o eius dicendum est. an sufficit uel vnum ex his? p Et constat sufficere. q

† libr. j. ad Sabin.

† Sequunt B. B. P. Alex. & Ias.

† Placet eisdem.

† Sequunt prędicti.

¶ Indefinita q̃ nõ põt nisi ad unũ referri, orationi singulari æquiparatur. Alex.

† lib. 6. Regular.

¶ Idem. † LEX II.

NOminatim exhæredatus filius, & ita uidetur, Filius meus exhæres esto: etsi r nec nomen s eius expressum sit, si modò unicus sit. Nã si plures sint filij, t benigna interpretatione potius à plerisque respondetur exhæredatum nullum esse. u

¶ Adiectio matris, facit quẽ uideri nominatim exhæredatũ: et adiectio conuitij, exhæredationem non uitiat. Bar.

¶ Idem. † LEX III

QVid sit nominati.} CASUS Dicit instit. de exhæredatione lib. quòd filij debent à parentibus institui vel nominatim exhæredari ad ad hoc ut testamẽtum eorum non sit ipso iure nullum, hæc ergo prima lex & secũda dicet planè quid sit nominatim exhæredare. Viuianus.

l ¶ Quid sit nominatim.} quod erat olim opus in masculis, non in fœminis. hodie contra: † ut C. eo. l. fin. & instit. de exhære. lib. circa prin. & §. nostra.

m ¶ Nomen.} proprium.

n ¶ Pronomen.} ab euentu. Accur.

o ¶ Cognomen.} à cognatione.

p ¶ Ex his.} scilicet tribus.

q ¶ Sufficere.} etiam unum, si modò per eũ possumus esse certi: ut s. si cert. pet. l. certum. & infrà, de hære. insti. l. quoties. in princ. Sed arg. contra. s. de transa. l. cùm hi. §. si prætor. ADDITIO. Dic quòd ibi omittebatur aliquid in solemnitatibus: hic nõ erat necesse, quòd poneretur nisi nomen tantum quando ex illo redditur certa persona, secundum Bart. hic.

r NOminatim.} Etsi. i. quamuis.

s ¶ Nomen.} proprium.

t ¶ Filij.} & dixit filium meum exhæredo.

u ¶ Nullum esse.} propter odium exhæredationis. † est eñ odiosa: ut s. de testa. ut infrà, eodem. l. cum quidam. secus ubi est fauor: † ut s. de testa. l. si quis ita. § si quis filio. & infrà, de adimen. leg. l. 3. §. si duob. & de leg. 3 qui filiabus. §. j. & de lib. leg. l. 2. & infrà, de accep. l. pluribus. quæ sunt arg. contra. sed in eis est fauor. & ideò est prorogandus: ut dicta l. cùm quidam. & facit s. de consti. prin. l. si. & facit s. de rei uend. l. si in rem. §. licet. & §. & si uestimenta. & l. Pomponius. in fin. & C. eo. l. 3. & ǰ. de leg. j. l. filiusfamilias. §. diui. & de reb. dubi. l. si fuerit. & ǰ. de manumiss. testa. l. cum ex plurib. † & s. de test. tut. l. duo. Accursius.

† libr. j. ad Sabin.

Placet B. P. & Ias.

Placet B. s; displicet Ias.

Placet B. uñ i odiosis, indefinita nõ ęquipollet uniuersali. P. Ale. & Ias.

expresso tñ nomine appellatiuo. Ale. & Ias.

Ibi fuit expressum nomen pprium, & sic concordat cũ tex. & idem in l. se quen. Alc.

Universidad de Deusto Biblioteca

ET pepercerit.§ CASVS. In principio legis dicit quod rectè exhæredatur filius à patre hoc modo, ex Seia natum exhæredo. & rectè similiter exhæredatus uidetur, si cum conuitio eum exhæredauerit. & de hoc ponit exemplum. Item debet exhæredari filius purè ad hoc ut testamentum non annullet.

¶ Filius aût.§ Titius faciens testamêtum instituit sibi hęredem Seium, & post à exhæredauit filium suum: & posteà instituit Caium & posteà substituit Sêpronium Seio & Caio. nunquid est rectè exhæredatus filius? & dicitur quòd sic, & erit à gradu institutorum exhæredatus, non autem à gradu substituti: unde gradus institutorum ualebit, & non gradus substituti: quia ab eo gradu inuenitur præteritus. si autem retento eodem casu sit filius exhæredatus, hoc modo à persona Seij instituti filiũ meũ exhæredo, nihil ualet exhæredatio, quia à certa persona exhæredari filius non potest: sicut & in isto alio casu non ualet exhęredatio, quisquis mihi hæres erit, si filius meus exhæres esto, &c. quę quidem exhæredatio sine dubio nihil ualet. quia fuit facta sub conditione, & conditionalis exhæredatio nihil ualet: ut §. proxi. §. & quod fuerit facta sub conditione patet, nam uoluit filium esse hæredem si adita esset hæreditas. & non aliàs.

† Exhæredari, in P. Flo.

† In P. Fl. non est hæres.

ET si [a] pepercerit filium dicere, ex Seia [b] autem natum dixerit, rectè [c] exhæredat. Et si cum conuicio dixerit, non nominandus, uel, non filius meus, latro, gladiator: magis est ut rectè exhæredatus sit: & si ex adulterio [d] natum dixerit. ¶ Purè [e] autem filiũ †exhæredandum Iulianus putat, qua sententia utimur.

¶ Clausula posita inter unum capitulum, ad illud tantum refertur: sed posita inter plura capitula, uel ante omnia uel post omnia, ad omnia refertur. Item exhæredatio facta à certa persona uel sub conditione, non ualet. h.d. usque ad §. si ita.

¶ Filius ante medias [f] quoq; hæredum institutiones rectè exhæredatur: & erit à toto [g] gradu submotus, nisi fortè ab unius persona eũ testator exhæredauerit.[h] Nam si hoc fecerit, uitiosa erit exhæredatio: quemadmodum [i] si ita eum exhæredauerit, Quisquis mihi hęres † erit, filius exhæres esto. Nam (ut Iulianus scripsit) huiusmodi exhæredatio uitiosa est: [k] quoniam post aditam hæreditatem uoluit eum summotum: [l] quod est impossibile. ¶ Ante hæredis institutionem [m] exhæredatus ab omnibus gradib. summotus est. ¶ Sed & inter duos gradus exhæredatus ab utroque remotus est, secũdum Scæuolæ sententiam, quam puto ueram. ¶ In eo qui miscuit duos gradus, exhæredationem ualere Martianus rectè putat: ueluti, Primus hæres esto ex semisse. si primus hæres non erit, secundus ex semisse hæres esto. Tertius ex alio semisse hæres esto. Filius exhæres esto. si tertius hæres nõ erit, quartus hæres esto. Nam ab utroque gradu summotus est.[n]

¶ Testamentum potest incipere à gradu substitutionis uulgaris si præcedens gradus substitutionis erat nullus. Alex.

X ¶ Si ita † testatus sit paterfamilias, ut à primo quidem gradu filiũ [o] præteriret, à secundo solo [p] exhæredaret. Sabinus & Cassius & Iulianus putant perẽpto primo gradu testamẽtum ab eo gradu exordiũ capere, ¶ unde filius exhære-

¶ Ante hæredis.§ Titius testamentum faciens ita dixit: exhæredo filium meum Seium, & instituo Caium mihi hæredem. & si Caius hæres non erit, substituo ei Sempronium. & si Sempronius hæres non erit, substituo ei Sceuolam. nunquid ualet exhæredatio filij? & dicitur quod sic, & ab omnibus prædictis gradibus est exhæredatus. Sed quid si ita dixit testator: instituo mihi hæredem Seium, & filium meũ exhæredo. & si dictus Seius hæres non erit: substituo ei Sempronium. nunquid ab utroque gradu est exhęredatus filius? & dicitur quòd sic: ualet uterque gradus. Item quid si ita dixit testator: Primus hęres esto in dimidiam hæreditatis meæ. & si dictus primus hæres non erit, secundus ex dicta dimidia hęres esto: & ex alia dimidia tertius hæres esto: filius meus exhæres esto. & si dictus tertius hæres non erit, quartus sit hæres, nunquid est exhæredatus ab utroque gradu filius? & dicitur quòd sic: unde ualet uterq;. Item quid si ita dixit testator, instituo mihi hæredem primum: & si hæres nõ erit, substituo ei secundum, & filium meum Titium exhęredo. Item si dictus hæres primus non erit, substituo ei & tertium, nedum secundum. nunquid erit exhæredatus filius ab utroque gradu, scilicet, institutorum & substitutorum, ut sic uterque gradus ualeat? Et dicitur quòd non: imò à primo gradu uidetur filius præteritus: & sic peremptus est ipso iure idem primus gradus: & uidetur exhæredatus à secundo gradu: & ab eodem secundo gradu capit exordium & uires testamentum: & sic substituti habebunt hæreditatem, non autem instituti, nec etiam filius, nisi primò agat querela inofficiosi testamenti. Viuianus.

a ¶ Et si pepercerit.§ i. noluerit dicere.

b ¶ Ex Seia.§ uxore. aliàs inepta esset exhęredatio: ut j. de uer. obli. l. quidam. Item unus ex ea erat natus. [1] aliàs contra supra l. proxi. Accursius.

c ¶ Rectè.§ idem est secundum ordinem iuris. ADDITIO. Impropriè ponitur secundum Alex. & propriè exponitur in l. 2. §. de inoffi. testa. Bar. Alex. & Ias. in l. lecta. §. si cer. pet.

d ¶ Ex adulterio § ualet exhęredatio: licet sit côtra infrà, de Carb. edic. l. j. §. idem ait cum quidam. contra. Sol. [2] illud uerum quantũ ad carbonianum: sed quantum ad hoc ut uere sit exhęredatus necne: distinguitur, aut credebat eum ex adulterio natum, & non erat: & tũc non ualet: [3] ut j. eod. l. si posthumus. §. fi. si uerò sciebat filium tũc ualet ut hic. Item contrà j. de leg. j. l. turpia. Solutio hic stetit in genere, ibi in specie: quia talem hominem occidit: ut j. de hæredib. insti. l. his uerbis. §. j & l. quoties. §. si quis. Item facit hic ad fin. §. de inoffi. testa. l. si instituta. §. ei qui. Accursius.

1 Sequunt hanc gl. B. P. & Alex. & Ias.

2 Placet B. sed displicet Ale. Socin. & Ias.

3 Placet p̃ dic. scri.

e ¶ Purè.§ non sub condône: [4] ut j. de hære. insti. l. si quis Sempronium. in fin. & l. iam dubitari. & j. de contra tab. l. sub conditione. nisi in casu: ut cũ filius instituitur sub conditione casuali. & in defectum eius exhæredatur: ut C. de insti. & substi. l. si pater. & d. l. iam dubitari. Item in alio: [5] ut j. de uentre in possessio. mitten. l. j. §. sed & si incertum. uel dic: ut ibi not. Hug.

f ¶ Inter medias.§ id est, inter unum institutũ [6] & aliũ institutũ, & sic inter gradũ. hoc casu etiam loquitur j. §. fin. & j. tit. j. l. 3. §. fin. non autem est hoc inter gradus: licet quidam contra: ut j. tit. j. l. penult. & j. eodem, l. penult. ADDITIO. Dic quod ad omnes gradus ibi non porrigitur: sed ad illum circa quem ponitur, porrigitur, secũdum Bar. hic.

g ¶ Toto.§ illo, non aliis gradibus. quod dic: ut j. titu. j. l. pen. §. penult.

h ¶ Exhæredauerit.§ hoc adiectio: ut j. de contra tabu. l. nõ putauit prætor. §. si ab uno. quod in dubio non erit credẽdum, ut quis eligat uiã ad impugnanda sua iudicia: ut inf. à, de mili. testam. l. 3.

i ¶ Quemadmodum.§ in hoc est simile, quia utrobique non ualet exhæredatio. Accursius.

k ¶ Vitiosa est § ut eo gradu non obueniat, tunc hæreditas ista: quippe conditionalis est: ut j. de uulg. substi. l. qui liberis. ergo nulla: ut §. proxi. §. dix.

l ¶ Summotum.§ i. exhæredatum esse, sub conditione scilicet si adiretur hæreditas. ante ergo se inueniebat præteritum: [7] quare ipso iure testamentum nullum est. Et nota quòd expressa nocent, non expressa non nam; hoc non expresso ita demum nocet exhęredatio, si institutus sit hęres: nec tamen hoc debet exprimi ut hic, & j. de hęred. insti. l. si quis Sempronium. §. fi & j. de contra tab. l. penul. §. sed cum exhæredatio. Et est argum. j. de condit. & demonst. l. nonnunquam. & de reg. iur. l. actus.

m ¶ Ante hæredis institutionem.§ primus gradus est institutorum, secũdus substitutorum: exhæredatus ante omnes ab omnib. uidetur exhæredatus ut hic & idem si post omnes: [8] ut C. eod. tit. l. j. Idem si inter primum & secundum gradum: ut in fine huius §. si autem inter unum institutum & alium institutum, uel inter unum substitutum & alium substitutum, obtinet supra, eodem §. filius. & sic est uis [9] inter gradum & gradus, scilicet plurale & singulare. Item nota quinque necessaria in exhæredatione: Quod nominatim est faciendum: ut j. l. proxi. Itẽ purè. Itẽ à gradu toto, non à persona certa: ut §. hac l. Itẽ ab hæreditate, non à certa: ut j. eo. l. cum quidam. Itẽ hodie causa est inserenda: [10] ut C. eo. tit. auth. non licet.

n ¶ Sũmotus est.§ nam à primo est exhæredatus post omnes gradus à tertio est exhęredatus inter gradus: & sic bene dicit: [11] ut patet per superiora.

o ¶ Filium.§ iam natum. secus in postumo: [12] ut j. tit. j. l. nam & si. §. si. hoc ideo, quia posthumus [13] nõ rũpit gradus, nisi demum nascatur. antè ergo quàm nascatur, ualet primus, & secundus pendet ex eo. quare primo uitiato per natiuitatẽ posthumi, uitiatur & accessorium. sed in iam natis secus: quia hic gradus à quo est præteritus, statim est nullus. secundus ergo, uel etiam præcedens ex eo non pendet, sed ex se sumit uires. cum ergo ab eo gradu hic secundus non pendeat: mero illo non ualente, hic secundus nõ uitiat. sic & aliàs differtur: ut no. C. de lib. & posthu. l. 2. & ad hoc j. tit. j. l. §. ex his.

p ¶ Solo.§ hoc expresso, ut quidam ponunt: sic, Sempronium instituo: & ei Titium substituo: à quo filium meũ exhęredo. sed certè exhæredatio nulla est, [14] cũ à persona certa si exhæredatus: ut s. e. l. §. filius autem. Ponamus [15] ergo cum facta est exhędatio inter gradum: quare uĩ exhęredatus à toto solo ill gradu: ut hic, & s. eo §. si filius. not. sm Azo. Tu potes dicere: ut à persona non ualeat nominando personam: ut à gradu sic: ut à secundo uel à primo gradu exhæredo: ut hic, & j. eo. si à primo. & l. si posthumus.

q ¶ Capere.§ sic econtra facere potest: ut j. tit. j. l. pen. Azo. & j. eo. si à primo. facit ad hoc j. de uulg. substi. lex facto. §. Lucius. & j. de contra tabu. l. nõ putauit §. à primo. & de hæredi. insti. l. si filius. & j. ti. j. l. nam si miles. & arg. j. de hæredi. insti. l. si is qui solet.

4 Etia p[illegible] testatiua B. P. Alex & Ias.

5 Quia ib[illegible] in nascitu[illegible] ro hic in [illegible] nato. B. P. Alc. & Ia.

6 Approbatur p Bar. P. A. & Ia.

† de intell. huius text. uide Zuch. in l. posthumo. nu. 63. in fi. de bo. pos. contr. tab.

7 Ista rõ placet Pa. Ale. & Ia. in. §. j. Sed. Expressa nocent. nõ expressa nõ.

8 Reprobatur in text. sm Bar. & Ias.

9 Sequuntur eiq; ad fin. B. P. Alex. & Ias.

Exhędatio ut ualeat quiq; requiruntur.

10 Itẽ quæ deat hodie tas sm Pa. Ale. & Ia.

11 Sequitur Bar. P. Ale. & Ia.

12 Idẽ p dic. doc.

13 Placet B & Ias. licet contra teneãt Bal. P. & Alex.

14 Imò si[illegible] ua[illegible] si unus tm sit substitutus. P. Ale. & Ia.

15 Placet B. P. Alex. & Ias.

PLacet.§ CASVS. Istud est planum, quòd si aliquis masculus facit testamentum, posthumum suum scribere debet hæredem vel exheredare ad hoc vt testamentum suum non rumpatur posteà posthumo nato, & se præteritum inueniente: vt j. titu. j. l. iij. j. respõ. Siue ergo aliquis habeat vxorem, siue nõ, & faciat testamentum, & timeat ne rumpatur propter aliquem suum posthumum qui posteà posset nasci, potest per hanc legem in suo testamento ita dicere posthumũ meum, si quis mihi nascetur, hæredem scribo. & si vxorem habeat, & taliter scribat vt dixi: non solùm videtur instituisse posthumum, si quis nascetur ex vxo. quam habet tempore testamenti, sed etiam illud quod nascetur ex secunda vxore, mortua uel repudiata ea quam habet tempore testa. Viuia.

datus est. quæ sententia comprobata est.

¶ Institutio posthumi trahitur ad omnem posthumum, etiã ex alia vxore natũ. Bar.

¶ Idem.† LEX IIII.

X PLacet omnem [a] masculum posse [b] postumum hęredem scribere, siue iam maritus sit, siue nondum vxorẽ duxerit. Nam & maritus repudiare [c] vxorẽ, põt: & qui nõ duxit vxorẽ, posteà maritus effici. Nam & cùm maritus posthumũ hæredem scribit, non vtiq; is solus posthumus scriptus videtur, qui ex ea quã habet uxorem, ei natus est, uel quæ tũc in utero est: uerùm is quoq; qui ex quacunque [d] uxore nascetur.†

¶ Iabolenus.† LEX V.

IDeòque qui posthumum [e] hæredẽ instituit, si post testamentum factũ mutauit matrimoniũ, is institutus uidetur, qui ex posteriore matrimonio † natus est.

¶ Qui impeditur generare propter accidens, non impeditur posthumum instituere: secus, si à natura Bar. & Alexan.

¶ Vlpianus.† LEX VI.

SEd est quæsitum, an is qui generare facile nõ possit, [f] posthumum hęredẽ possit facere? Et scribunt Cassius & Iabolenus posse. Nam & uxorem ducere, [g] & adoptare [h] potest. ¶ Spadonẽ [i] quoque posse [k] posthumum hæredem scribere, & Labeo & Cassius scribunt: quoniam nec ætas [l], nec sterilitas ei rei impedimẽto [m] est. Sed si castratus sit, Iulianus Proculi opinionem secutus, non putat [n] posthumum hæredem posse instituere. quo iure utimur.

¶ Hermaphroditus †, maximè si in eo uirilia præualebunt [o], posthumũ hæredẽ instituere poterit.

¶ Testamentum ex quo impossibile est hæreditatem adire de iure ciuili, primum testamentum non rumpit. Bartolus.

¶ Paulus.† LEX VII.

SI filius † qui in potestate est, præteritus [p] sit, & uiuo patre decedat, testamentum [q] non ualebit, nec superius [r] rumpetur [s], & hoc iure utimur.

¶ Filius iam natus rumpit spem eius gradus, à quo præteritus est, incontinenti: posthumus uerò statim cùm nascitur. Bar.

¶ Pomponius.† LEX VIII.

SI à primo [t] hærede instituto filium exhæredauero, à secun

† lib. 3. ad Sabin.

† Videbatur per hũc §. quod quã Papa delegat cãm non sub noĩe dignitatis, sed sub nomine proprio, quod successor illius possit cognoscere, sed non est ita, ut in c. quoniam abbas. cum glo. j. extrà de off. dele.

† Lib. 1. ex Cassio.

† Seruatus est.

† Lib. 3. ad Sabin.

a ¶ Omnem.§ scilicet testantem.

b ¶ Posse.§ id est debere. sic §. de q. re. ad eũ iudi. ea. l. r. & subaudi vel exhæredare. aliàs natus præteritus rumpit testamentũ: vt j. titu. j. l. iij. j. respon. secus autem in fœmina [2], quę præterire potest: quia eius præteritio valet pro exhæredatione: ut insti. de exhære. lib. §. mater. & j. eo. l. Gallus. §. nunc de lege. nisi ut C. de inoffi. testam. l. iij. ubi habetur pro institutione. Accursius.

c ¶ Repudiare vxorem.§ & ita efficitur non maritus.

d ¶ Qui ex quacunque uxore.§ No. mirabile propter fraudem institutionis [3] & testamenti conseruandi [4]. & propter odium præteritioni [5] ita uidetur. ad quod facit j. e. l. cũm quidam. & j. de uer. ob. quoties in stipulati. & de leg. ij. l. Titia. §. Lucius. & s. e. l. ij. & secũdum hoc nõ sunt côtra j. de uerb. sig. boues. §. hoc sermone. & qui & à qui. l. matrimonij. & s. de iure dotium. l. dotis promissio. facta tamen exhęredatio dicto modo, omnẽ posthumũ [6] comprehẽdit: ut j. ti. j. l. iij. §. pe. & facit. j. de condi. & demon. l. hęc côditio. & l. filiæ. §. Titia. & s. quod metus caussa. l. si mulier. §. quod metus. & infrà de legatis ij. l. cũm pater. §. pater. & infrà de uulga. substi. l. in substitutione.

e ¶ Deoque.§ Posthumum. simpliciter. aliud si dixerit, quem habeo, uel posthumum meum [7], uel ex tali fœmina nasciturum: ut j. e. filius. §. si quis. & de auro & arg. leg. l. si ita. & s. de ser. urb. prædio. l. si seruitus. & facit j. l. proxi.

SED est quæsitum.§ CASVS. Aliquis senex de quo non est uerisimile quòd possit amodò generare, an poterit posthumum suũ hæredem instituere? & certè sic. nam si non habet uxorem potest eam ducere, & Deo faciente filios generare. Itẽ potest adoptare sibi filiũ post testa. Item & spado qui habet unum testiculũ, potest posthumũ instituere. Castratus autem non. sed hermaphroditus in quo uirilia præualent, si timeat suum testa. rumpi. bene potest suum posthumum instituere hæredem. Viuia.

f ¶ Non possit.§ ut senex.

g ¶ Ducere.§ ut C. de nuptiis. l. si. [8]

h ¶ Adoptare.§ ut s. de adop. l. si pater. §. si.

i ¶ Spadonem.§ cuius est generalis appellatio: ut infra, de uerbo. signi. l. spadonem.

K ¶ Posse.§ si antè genuit quàm esset spado: & erat in vtero, uel intelligitur quod de eo spadone qui habet unum solum testiculum, cui non obest ad generandum. vel intellige de eo posthumo quem adoptauit posteà. & non de legitimo & naturali. nam bene potest adoptare: ut s. de adop. l. j. §. illud. H.

l ¶ Nec ætas § de qua prædixit: si quoquo modo potest generare, licet difficulter: ut j. eo. l. si quis posthumos. in prin.

m ¶ Impedimento.§ nam & contrahit matrimonium: ut s. de iure dot. si serua. §. fina. H.

n ¶ Non putat.§ nam nec adoptare potest: ut insti. de adopt. §. sed illud. nec contrahit matrimonium: vt s. de iure dot. l. si serua. §. fi. & dicitur castratus, id est castè natus: qui propter sui frigiditatem nec agere, nec generare potest. Spado qui cultello ex accidenti amisit, qui potest agere, sed non generare.

o ¶ Præualebunt.§ aliàs si muliebria præualeant: tunc quia prægnans esse potest, instituere posthumum potest [10]: & secundũ hoc habetis maximè, & nõ abundat. uel dic quòd superabũdat [11] & uerbum poterit, ponitur pro debebit, & ideo secus erit in muliere: quia ipsa non habet necesse [12] instituere vel exhæredare: ut dixi s. l. placet. aliàs est in litera planè: & tunc similiter dic poterit. i. debebit [13]. & plana est. & facit ad hoc s. de sta. homi. l. quæritur. & de test. l. repetundarum. §. 1. H.

SI filius.§ CASVS. Titius fecit testa. & instituit filium cum quibusdam aliis: uel etiam eum exheredauit. posteà fecit secundum testa. in quo instituit alios: & dictum filiũ præteriit. nũquid rũpitur primum testa. per secundum? Et dicitur non: quia secundum non valet ipso iure, cum in eo sit præteritus filius in potestate testatoris existens. & hoc est uerum etiam si dictus filius moriatur uiuo dicto suo patre.

p ¶ Præteritus.§ in secundo testamento.

q ¶ Testamentum.§ secundum in quo fuit præteritus: ut in institu. de exhære. libe. in princip.

r ¶ Superius.§ primum in quo fuit exhæreditus, uel cum alijs institutus Accursius.

s ¶ Rumpetur.§ per hoc in quo præteritus filius. & hoc dicunt quidam uerum cum in primo erãt instituti uenientes ab intestato [14]: ut C. de testa. l. hac consultissima. §. si quis. ij. respon. sed alius est ibi casus. Item & deficit ibi secundum ratione omissæ solennitatis: hic ratione præteritionis. regulariter ergo teneas ut perfectum nõ tollatur per non perfectum: ut d. §. si quis. in prin. Sed uidetur huic l. contra. inst. quib. mo. test. infir. §. posteriore. at ibi sm ab initio tenuit, hic nullum fuit. Item côtra j. ti. j. l. posthumus. Sed aliud est in posthumo quàm in filio iam nato, & est ratio quam dixi s. e. iij. §. fin. & C. e. l. ij. Item facit j. titu. j. l. filio. & j. de vulga. substi. l. si quis. §. si.

SI à primo hærede.§ CASVS. Titius faciens testa. ita dixit primũm instituo mihi hæredem: & filium meũ exhæredo. & secũdũ instituo mihi hęredẽ: & si primus & secundus mihi hęredes nõ erũt, substituo eis tertium, quod ita filium exhæredauit inter gradum institutorum: & à gradu substituti eum præterit: & ita ipso iure non ualet gradus substituti. postea deliberantibus institutis utrum uellent adire uel repudiare, dictus testatoris filius decessit. & posteà deliberatione plenè habita per dictos institutos repudiauerũt hæreditatem. nunquid substitutus potest habere hæreditatem? & videtur quod sic: quamuis suus gradus non ualuerit ab initio propter præteritionem filij ab eo factã: tamen filius decessit antequàm instituti repudiarẽt. unde mortuo obstaculo substitutis & institutis posteà hæreditatẽ repudiantibus uidetur substitutus habere debere: sed quod est uerũ: quia substitutio quæ ab initio fuit inutilis, non potest conualescere. Quod autem dixi in filio iam nato, & intra primum gradum exhęredato, & à secũdo gradu pręterito: idem erit in posthumo filio eũdem accidetit, & qui posthumus natus fuerit viuo patre, à quo exhęredatus est à primo gradu, & qui posthumus mortuus est uiuo suo dicto patre, & deliberantibus institutis, nam institutis prædictis repudiantibus hæredi non habebit substitutus, cùm suus gradus ipso iure non ualuerit propter pręteritionem posthumi ab eo factam, nato scilicet posteà posthumo. & est ratio quare sit idem in hoc casu: quod est in primo casu huius legis quoniam cum natus sit posteà posthumus filius, est loco eius filij qui sui superstes est tempore testamenti, de quo superstite dictum est in princi l. Viuianus.

t ¶ Si à primo.§ dic, instituo Titiũ. [15] filiũ exhæredo. instituo Seiũ. si insti-

2 Imò stat propriè secundũ Ias.

3 Placet Bar. P. Alexan. & Ias.

3 Displicet prædi. doc.

4 Sequunt prædi. doc.

5 Et bene Bart. Paul. Ale. & Ias.

6 Placet Raynu. & Bart. licet contra teneant Pet. Bal. Pau. & Alex.

7 Displicet Alex. & Ia. qui tunc exponetur. i. mihi nasciturũ licet placeat Areti.

8 Imò est l. pen. Ias.

9 Vterque intellectus est restrictiuus ad tex. licet sit uerus in se, secundũ Alex. & Ia.

10 Placet Ia. licet dispicere uideatur Bal. & Pau.

11 Placet B. P. Alex. & Ias.

12 Placere vr Bart. Bald. & Paul. contra Ia.

13 Displicet: quia destruit text. secundum Ia.

† Planè si in eo', Du.

† Lib. 1. ad Sabin.

Hanc. l interpraetatus est Cuman. & nouo intell. donauit, ut apud eum. nu. 47. tu autẽ et alium intell. uid. apud Petr. Stell. in l. si duob §. si prius, de bon. poss. contr. tab. nu. 33.

† Lib. 1. ad Sabin.

14 Diuinat secundum scribẽ. hic.

15 Sequuntur hãc gl Bart. Paul. Alex. & Ia

Universidad de Deusto Biblioteca

si instituti hæredes non essent, substituo Sempronium. & sic exhæredatio est intra gradū: vt s.eo.l.iij.§.fi.& quod dicit si a primo, dic, id est institutis primo gradu, nec ob.s.eo.l.iij.§.filius. vel dic primo hęrede, id est primo gradu, in genere loquens, sed alij dicunt expressim ab vno gradu posse exhæredari. vt no.s.eo.l.iij.§.filius. pro quibus est hęc lex. & dicūt primum & secundum esse propria nomina. Accur.

Placet Bar. & Pa. displicet Alex. & Ias.

Vterque intellectus placet Bar. Pau. Alex. & Ias.

Non est Iuliani, apud Dua.

a A secundo.} scilicet gradu, subaudi &c.

b Prior.} id est instituti in primo gradu.

c Non erit secundus,] id est, instituti in secundo etiam non acipientibus primis institutis. Accur.

al. uiuo primo à quo &c. Fl. tamē lectio nostrę conuenit.

d Idē acciderit vt natus.} falsum dicit: quia non fuit dictū scilicet q̄ filius viuo vel non viuo patre moriatur. vnde dic idem, scilicet vt sit exhæredatus tātùm a gradu primo, & non a secundo. & quod subiicit vt, pone pro &: & sic non expositiuè. & quod dicit viuo patre, determinet natus non verbum moriatur: quia mortuo patre, & dum hæredes instituti deliberant, hic moritur. secus autem si patre viuo: quia testamentum valet iure prætorio: vt j.t.e.j.l. posthumus. Item post mortem huius hęredes repudiāt, & non admittuntur substituti: vt hic dicit, & j.eo. l. si posthumus. ij. respon.

Vt dictio modalis. no. in rubr. C. de his q̄ sub modo Bart. in l.j. 8. col. in fi. de cond. & demon. & quomodo ponatur uide ad longū in spec. in tit. de alle. & disputa. §. ulti.

lib. i. ad Sabin.

do autem substituto non exhęredauero, & dum pendet an prior aditurus sit, filius decesserit, secundùm Iuliani sententiam, qua vtimur, non erit secūdus heres, qua si ab initio inutiliter institutus, cùm ab eo filius exhæredatus nō sit. Quòd si posthumo filio id acciderit, vt natus uiuo patre à quo exhæredatus sit, moriatur, eadem dicenda erunt de substituto: quoniam cùm natus est filius, loco eius est, qui superstes est.

Qui potest habere posthumum naturaliter, licet cum difficultate, sine expectatione tristis euētus, uel sine turpitudine potest posthumum instituere. secus si instituat posthumum quem habere non potest sine turpitudine, uel expectatione tristis euentus. Alex.

Paulus. LEX IX.

SI quis posthumos, quos per ętatem aut ualetudinē habere fortè non potest, heredes instituerit, superius testamentum rumpitur: quòd natura magis in homine generandi, & cōsuetudo spectāda est, quàm temporale uitium, aut ualetudo propter quam abducatur homo à generandi facultate. Sed si ex ea quæ alij nupta sit, posthumum quis hęredem instituerit, ipso iure non ualet, quòd turpis sit institutio.

Qui tempore mortis testatoris non tenebat primum locum in suitate, licet post mortem tenere incipiat, non rumpit testamentum ut suus, licet sit præteritus, nisi fingatur tenuisse primum locum in uita testantis: potest tamē ut suus ab intestato succedere, si reperiat se tenere primum locum tempore, quo aperitur uia causæ intestati: quamquam post mortem testatoris hoc contingat. Alexan.

Si filium exhęredauero, nepotemque ex eo præteriero, & aliū hæredem instituero, & superuixerit filius post mortem meam, licet ante aditam hæreditatem decesserit, non tamen nepotem rupturum testamentum Iulianus & Pomponius, & Marcellus scribunt. Diuersum est, si in hostium potestate sit filius, & decesserit in eo statu. Rumpit enim

e Cùm natus est.} nō prius, fauore testamenti. aliàs autem habetur pro iam nato: ut s. de sta.ho.l. qui in vtero. Item quod dicit s. proxi. quasi ab initio &c. est sic j. de reg. iu. l. omnia. & l. quæ ab initio. & C. de leg. & const. l. non dubium. & j. de vulg. substi. l. si quis. in fi. & j. tit. ij. l. pe. § fi. & C. eo. l. j. & ij.

SI quis posthumos.} CASVS. Titius fecit testa. & instituit sibi certos heredes: postea fecit secundū test. cùm ualde esset senex, vel in magna infirmitate positus, ita q̄ non erat uerisimile, q̄ amodò de facili filios generaret. & in hoc secundo test. dixit, posthumos meos instituo mihi hæredes. nunquid rumpit primū testa. per secundū, & vt q̄ nō: q̄a in secundo sunt instituti tales, de quibus nō est uerisimile q̄ nascantur. sed certè bene rumpitur & est ratio, q̄a spectare debemus possibilitatē naturæ quantum ad generandū: & etiā cōsuetudinē generādi, & nō vitiū quod habet testator propter tēpus, id est, propter senectutem: & non infirmitatem similiter, propter quæ duo abducatur homo à generandi facultate. nam multi sunt, & fuerūt de quibus non sperabant uicini eorum, q̄ amplius haberent filios propter senectutem vel infirmitatem, & tamen habuerunt Deo fauente. si autem in secundo testamen. instituisset sibi hæredem posthumū suum qui nasceretur ex uxo. Sempronij stante matrimonio cum Sempronio: talis institutio est turpis, & non ualet: & ideo non rūpitur primum testamentum.

Si filium.} Titius habens filiū, & ex eo nepotē, & vtrunq; in potestate sua: fecit testamentū, & instituit sibi hæredē quendam extraneū: & filium exhæredauit: nepotē præteriit. posteà decessit Titius. deliberante autem posthumo instituto vtrū adiret uel non, decessit filius. posteà institutus hæreditatem adiuit. nunquid nepos p̄dictus præteritus rūpet testm̄, & auferet hęreditatē instituto ipso iure? Et videtur q̄ sic, q̄ mortuo Titio auo & antequàm adiret institutus, filius decessit. vnde nepos remansit immediatè ad auum mortuum, & inuenit se ab eo præteritum, & sic uidetur testamentū ipso iure non valere: sed certè non rumperet: quia tunc demū rumpit aui testamētū, cū uiuo auo morit filius, & nepos remanet immediatè ad auū viuum, & inuenit posteà se ab eo prætéritū. Sed quid retento eodē casu, si filius capiatur ab hostibus uiuo auo, & uiuo vel non viuo dicto auo apud hostes decedat filius: nunquid nepos præteritus ab auo, ut dictū est, rumpet ipso iure testamentū aui? Et dicitur q̄ sic. fingitur enim filius mortuus prima hora captiuitatis. & sic ab hora captiuitatis filii vsque ad mortem aui, fingitur nepos fuisse immediatè ad auū. vnde nō est mirū, si inueniēs posteà se prēteritum rūpit testamentum. Sed pone retēto eodē casu, q̄ Titius auus decessit relicto filio exhęredato in ciuitate, & relicto nepote præterito. filius autem cùm posset agere contra institutum qui adiuit hæreditatē, & querelam inofficiosi testamēti contra eum intētare, repudiauit illā querelā, & decessit nunquid nepos rūpit testamentū? & certè non valet ipso iure propter præteritionē de se factā, neq; p querelā inofficiosi testa. & ita non est ruptū testa. in hoc casu, sicut est ruptum in superiori casu, cū fuit filius captus ab hostib⁹, & ibi mortuus, sed retēto eodem casu, quid si auus moriat, & posteà fili⁹, & posteà institutus ab auo repudiet hæreditatē? certè erit nepos legitimus hęres aui, q̄a verba l. xij. tabu. quæ sunt insti. de hęre. ab inte. in princi. & in quibus continetur, si aliq̄s intestatus mortuus sit, veniant hęredes ab intesta. &c. non tantū referuntur ad tempus mortis testatoris, sed etiam ad tempus quo hæres institutus à testatore repudiauit hæreditatem: & sic siue decedat filius Titius non facto à se testamento, siue facto, sed posteà restituto, semper uidetur ab intestato decedere. Quamuis autē dictum sit in versic. diuersumque est &c. q̄ per quasi posthumum. i. per nepotem iam natū, qui inuenitur immediatus ad auū. rūpitur testa. i quo ipse est pręteritus. tamē per verū posthumū in secundo testa. institutū nō rūpitur, quandoque primū testa. veluti quando testator instituit sibi hæredem in secundo testa. illum posthumum qui nascetur ex illa muliere quam ducere vxo. sit nefas, puta quia sit monacha, vel consanguinea testatoris. bene autem rūpetur primum testa. si in secūdo instituatur ille posthumus, qui nascetur ex sorore adoptiua testatoris: q̄a potest euenire q̄ testator eam habebit vxorem, puta si adoptio dissoluatur. Viuianus.

f Non potest.} facile. si tamen eos habebit, habebunt hęreditatē. vel intelligo instituisse nepotes suos, qui nō instituti rumperēt testamētū: uel posthumos, id est filios quos adoptauit: q̄a & hi loco posthumorū sunt: ut j. tit. j. l. posthumorū. & instit. quibus mod. test. infir. in prin. & secūdum hos duos intellectus verbū quos, facit simplicem relationē. sic C. de iniur. l. dominū. Sed arg. contra ad tertium j. de conditio. & demonstratio. l. fideicōmissum. & de le. ii. si ita quis. §. fina. sed hoc ne rumpatur testamentū. Itē, quid si nullus hic nascitur? Respon. primū rumpitur per legem istam: quāuis secundum non habeat heredem: ut j. titu. j. l. cùm in secundo. sed quidā dicunt non rumpi testamētum primum, nisi nato posthumo: quod est contra hanc legem ibi, quod natura &c. & quia hic dicit rumpitur. Item quid secundum primum casum si nullos omnino habere poterit? Respon. nec primum rumpitur, nec secundum ualet: ut s. eodem. l. sed est quæsitum. §. j & ij.

Placet Bar. P. Alexā. & Ias.

Placet eisdē cōtra, licet sic vera in lex ipsa.

Sequunē prædicti.

Placet Bar. Paul. Alc. & Ia.

Et bene secundum prædict.

g Superius.} fecerat ergo duo testamenta. in secundo hæredes instituit posthumos, de quibus hic dicit. certè primùm testamentum rumpitur per secundum: ut hic, quia natura &c.

h Quod.} id est, quia.

i Natura.} id est, possibilitas naturæ.

k Consuetudo.} generalis, quæ est altera natura.

Consuetudo est altera natura.

l Facultate.} id est, facilitate. Accursius.

m Posthumum.} vt suum & est sic. j. eod. l. penulti. sed contra in vlti. respon. Solu. ibi iure ciuili erat matrimonium prohibitum: hic naturali. Item contra infrà eod. l. filius. §. penul. Solutio. vt ibi. Item contra infra eo. l. posthumum. Sed ibi uidua: hic alij nupta. Vel pone in posthumo alieno: sed tunc hodie corrigitur: ut insti. de bono. possessio. in principio.

n Testamentum.} quia nec l. xii. tab. cùm alius mortis tempore pręcedebat: vt inst. de. hęr. ab intest. §. ita demū. nec ex l. Vell. secus si filius esset mortuus auo uiuo: vt j. tit. j. l. posthumorum. § j. & insti. de exhęre. lib. § posthumorum. & C. eo. l. ij. Item hoc verum est, vt p̄teritus: sed per quęrelam ex persona patris agere potest hodie: ut C. de inofficio. testa. sancimus. in fine. & l. si quis filium. Item nec cōtra tabu. habet hic nepos: vt j. de contra tabu. l. illud. § i.

Placet Bar. Bal. Saly. Alex. & Ia. licet in hoc aliter dicat Pau.

o Decesserit.} in captiuitate post aditam hęreditatem ab instituto uel ante. Accursius.

His casibus.

a His casibus.} id est hoc casu: vel idest talibus casibus. sic s. de rei vend. l. in rem. §. in omnibus. Accursius.

b Testamentum.} quia hic filius, qui viuente patre est captus, etiam si post mortem sui patris moriatur, fingitur tamen ex l. cor. decessisse ea hora, qua captus est. vt insti. qui. non est permis. face. testa. §. fi. unde ex l. Velleia rumpit nepos testamentum. & facit j. eo. l. penul.

Sic legit Acc. lib. prętermisso .i. in dictione repedare. Verū in P. F. alio modo legitur, nempe sic, quod moriente auo filij ius pependerit. non abscisum, ut superiore casu fuerit.

c Quod si moriente.} vel habeas si, vel sub. & dic moriente: id est mortuo: vt C. de epis. & cle. l. nulli. §. fin. autem persona. ibi, oritur, id est ortus est. & supra de nego. gest. l. iij §. hæc verba. & est illud ideo, quia eo uiuo nulla esset repudiatio: vt C. de inoffic. testa. l. si quando. §. illud. Item dic quòd repudiauit post aditam hæreditatem: quia antè nulla esset repudiatio: utpote noc nata querela: ut s. de inoffic. testam. l. Papinianus. § si conditionem. Accursius.

d Repedauerit.} aliàs repudiauit. aliàs repēderit, id est repudiauerit, scilicet querelam.

lib. i. ad Sabin.

e Non abscissum.} scilicet erit testamentum. & non est dicendum ut rumpatur testamentum. aliàs exponitur abscisè, id est indistinctè: ut j. de iure immu. l. semper. § ij Accursius.

f Superiore casu.} cùm decessit in captiuitate filius. & est similitudo per contrarium. uel referas ad primum: & est certa similitudo.

Placet Ia.

his casibus a nepos testamentū b Quòd si moriēte c auo filius repedauerit: d non abscissum e est, ut superiore casu f fuit. g Sed & si hæres institutus h omiserit i hæreditatem, erit legitimus k hæres: quoniam hæc uerba, l Si intestatus moritur: ad id tempus referuntur, quo testamentum destituitur, m non quo moritur. Sed si ex ea, n quá nefas sit ducere, posthumum hæredem instituero, non putat rumpi testamentum o Pomponius. Sed si per adoptionem sororem factam habeam, potero posthumum ex ea hæredem instituere: quia adoptione soluta possum eā posteà ducere p uxorem. q

Qui prouidet sibi in uno casu, nō uidetur in alio casu omisso sibi puidere: & prouisio simplex ad oēs casus refertur. Alc.

Pomponius. LEX X.

COmmodisimè is, qui non dum natus est, ita hæres instituit, Siue uiuo me, siue me mortuo natus sit, hæres esto: aut etiā purè, r neutrius temporis habita mentione. Si alteruter s casus omissus fuerit, t eo casu, qui omissus u sit, natus rumpit testamentum: x quia ne sub conditione quidé scriptus hæres intelligitur, qui in hūc casum nascitur, qui nō est testamento comprehensus.

Filius in potestate patris succedens ex testamento vel ab intestato, non dicitur nouum dominiū acquirere, sed illud qd habebat in uita patris, continuare, & acquirere dicitur solùm nouam administrationem, quam non ipse, sed pater in uita habebat, licet possit exhæredari. Alexand.

Paulus. LEX XI.

IN suis hæredibus euidentius y apparet continuationem z dominij eò rem a perducere, vt nulla uideatur hęreditas fuisse: b quasi olim hi domini essent, qui etiā uiuo patre quodammodo c domini existimabantur. Vnde d etiam filiusfa. e appellatur, sicut paterfamiliàs: sola nota hac adiecta, per quam distinguitur genitor ab eo, qui genitus sit. Itaq; post mortem patris non hæreditatē percipere uidentur, sed magis liberam bonorum administrationem cō sequi. Hac ex caussa licet illi f non sint hæredes instituti, g domini h tamen sunt: nec obstat quod liceat eos exhæredare, quos &

Quia hic filius nec sub conditione &c. Dua.

Appræhēsus, Du.

lib. 2. ad Sabin.

Du. consequuntur.

Huc spectat illud Pau. ad Roma. cap. 8. si filij ergo hæredes.

Du. quod &c.

g Fuit.} aliàs fuerit, ut sit præteritum coniunctiui pro præterito indicatiui : id est fuit. Item nec habet hic querelam, utpote à patre repudiatam: ut C. de transac. l. cum mota.

h Institutus.} in testamento in quo fuit filius exhęredatus, nepos præteritus: ut in princip. huius §.

i Omiserit.} id est repudiauerit, eo scilicet casu quo adire potuit: ut s. proxi. & in princi. huius §. in medio autem cùm adire nō possit, utpote testamento rupto, nec repudiare potest : ut j. de acqui. hære. l. is potest. Quid aūt si adiuit primò? Et hoc tertio casu habet nepos querelā ex persona patris: nisi pater eam repudiauit: ut prędixi.

Approbatur per Bar. & Bal.

K Legitimus hæres.} scilicet nepos, & suus: ut & insti. de hæred. ab intest. §. cùm autem quæritur. Azo.

l Hæc uerba.} scilicet legis xij. tab. ut instit. de hære. ab intest. in princip.

m Destituitur.} repudiatione. si ergo hic nepos succedit ab intestato ut suus: non rumpit testamentum ut suus . hoc ideo, quia filius pręcedebat tempore mortis. nam ut quis rumpat, oportet quòd tempore mortis nullus eum præcedat . Sed ad hoc ut sit suus ab intestato, oportet quòd fuerit in potestate testatoris tempore mortis: hic autem non quæritur: nisi cum certum fuerit nullum ex testamento hæredē esse: & hoc ideo, quia donec est locus successioni ex testamento, non patet locus ab intestato: ut j. de acqui. hære. l. quandiu, & facit ad hunc §. j. ti. i. l. si quis filio. in prin. & post. de hęred quali. & diffe. §. sui. & de leg. agna. suc. §. proximus. & j. unde lib. l. scripto hærede. & de suis & legi. l. j. §. sciendum.

Approbatur p Bart. Bal. P. Alc. & Ias.

Verè uel fictè. Bart. Alex. & Ia.

Placet Alex. & Ia. in rub. s. e.

n Sed si ex ea.} rumpitur testamentum per quasi posthumum præteritum: ut s. proxi. ibi, diuersum est &c. sed quandoque non rumpitur etiam per uerum posthumum: ut hic.

Approbatur p Bar. P. Alex. & Iason.

o Testamentum.} scilicet primū, cùm hoc sit nullū: ut hic, & s. e. l. j. §. j. & l si filius. Sed contrà infrà eo. l si filius. §. penulti. Sol. ut ibi.

p Ducere.} puta monacham uel scenicam, uel arenariā. Hug. sed male: vt C. de nup. l. imperialis. & j. proxi. §. idem in consanguineam pone.

Et bene P. Alex. & Ia.

q Vxorem.} ut suprà, de ri nup. l. per adoptionem. & insti. de nup. §. sed si qua. & infrà, de uerbo. obliga. l. si stipuletur. nec inciuile est casum emancipationis expectare: licet sit inciuile expectare casum diuortij ut suprà ea. l. §. i. quæ est contra. & alium casum &c. ut infrà, de uerbo. obliga. l. inter stipulantem. §. sacram. Item hic est prohibitio de iure ciuili: ibi de iure naturali: sicut & s. proxi. m. ubi dicit nefas: quod ad ius naturale refertur: ut supra, de iusti. & iur. l. i. §. fi. & l. ut uim. & j. de adulter. l. si adulterium cum. § j. Item facit infrà, eo. l. filius. §. penulti. quia ibi non est licitum expectare eam fieri nubilem uel liberam.

Approbatur usq; ad fi. per. Ale. & Ia.

COmmodisimè.} CASVS. Si aliquis faciens testamētum timeat ne per posthumum suū rumpatur testamen. potest cōmodè posthumum ita instituere, posthumus meus sit mihi hæres, siue nascatur me viuo, siue me mortuo. sed & neutrius prædictorum temporum habita mentione potest eum instituere. vnde natus posteà posthumus nō rumpet testa. cùm non inueniat se præteritum, imò institutū. Quid si ita posthumum instituit testator, instituo mihi hæredē posthumum si me viuo nascetur, & posteà posthu. nascat mortuo testatore? certè rumpit test. quia inuenit se præteritum: & quātum ad casum, qui est omissus in institutione nedum purè, sed etiam sub condi. non uidetur institutus. Viuianus.

r Purè.} hoc est neutrius.

s Alteruter.} id est unus.

t Fuerit.} quia dixi, si me uiuo nascere tur: aliud si me mortuo omisi: si nascatur me mortuo, rumpit testamentum: & econuerso.

u Qui omissus.} aliàs qui: aliàs quo.

x Rumpit testamentum.} si in hunc casum quo est omissus 9 . Sed contra. C. eo. l. fin. Solu. hoc corrigitur 10 . Vel ibi sunt duo casus alij ab istis: ut ibi patet, quibus interpretatur 11 l. illa ita ualere, si nascatur in uita, sicut & post mortem. nisi contrarium appareat: ut & aliàs j. de hære. insti. l. ij in prin. & j. eod. l. si ita j. respond. C. de inof. test. l. iij. de morte ergo posuit 12 , qui credebat ibi eum nasciturū post mortem: ut j. ad Treb. l. mulier. Item argu. contra. s. de condi. ob cau. l. si extraneus 13 . Sed dic ut non s. solut. mat. l. si cùm dotem, in princ. & facit j. de uen. in pos. mit. l. j. §. sed & si quis uētrem. & j. de uulg substi. l. si pater filium impuberem. in princ. & j. e. l. posthuma. Sed arg. contra j. e. l. filio 14 in fi. & insti. pro so. §. illud. ADDITIO. Dic q̄ ibi casus omissus continetur sub expresso ex consequentia necessaria: hic secus, secundum Bar. Pau. Alexan. & Iaso.

IN suis.} CASVS. Mortuo patre non uidetur hæreditas ad filios eius deuenire, sed res quodammodo ipsius filij: nam etiam uiuo patre uidentur domini esse filij bonorum paternorum: unde mortuo patre uidetur filius consequi liberam bonorum suorum administrationem. unde & si pater non instituat eos, tamē domini sunt bonorum patris. nec ob. prædictis quòd pater potest eos exhæredare si uult nam & occidere eos poterat Viuianus.

y Euidentius.} id est euidenter.

z Continuationem.} quia continuò sine intermisione sunt domini. ad quod j. si quis omiss. cau. testa. l. j. §. qui sunt in potestate. & insti. de hære. quali. & diffe. §. sui. & de hære. ab intest. posthumi & j. de suis & legi. l. suis, & j. de bo. dam. l. fi. in prin.

a Eò rem.} aliàs eos. & tunc subaudi nos. aliàs eorum. & melius.

b Hæreditas fuisse.} scilicet eis delata: ut j. de suis & legi. hære. l. j. §. sciendum. Hug.

c Quodammodo.} etiam & possessionem. habere 15 ut j. pro hære. l. ij. §. filium. & cōsistit in nudo intellectu & puro, uel eo quod inde sustentatur: sicut & uxor dicitur dña. & possidere dotē suā eodē respectu: ut C. qui po. in pig. ha. l. fi. in princ. & de iure dot. l. in rebus.

d Vnde.} quia filius est dominus.

e Filiusfa.} i. eiusdem substātiæ est: ut j. de uer. sig. l. pronunciatio. § j. in prin. & j. de iis qui sunt sui uel alie. iur. l. nam ciuium. §. fin.

f Illi.} scilicet filius uel pater.

g Instituti.} non tamen exhæredati.

h Domini tamen sunt.} uenientes ab intestato.

9 Placet Bar. P. Ale. & Ia.

10 Displicet predic.

11 Placet Fulg. & Ia. aliter tamē tenet Bart. Pau. & Ale.

12 Placet Bar. Pau. & Alex. displicet tamen Ful. & Ias.

13 Imo nō est contra: sed concordat cū ista secundum Ale. & Ia.

14 Ibi per adiectionē nouæ qualitatis nō mutatur substātia certę psonæ sub nomine p̄prio institutæ. P. Alex & Ia.

15 Displicet Bar. placet tamen Alex. & Ia. intelligendo de impropria possessione.

Licebat.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Licebat.} olim: vt C. de pa. pote. l. fi. Sed hodie non sic: sicut & in seruo olim & hodie, insti. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. §. fi. aliàs est, non licebat. & facit j. ad l. Pompe. de parrici. l. diuus. & C. de cura. furiosi. l. fi. §. j.

Quod dicitur. } CASVS Siue filius nascatur alicui post testa. sicut solet nasci, siue ex secto matris ventre: & siue sit integrú animal, siue non, semper rumpit testa. dum tamen nascatur in potestate dicti testatoris, & spiritum habeat. aliàs non rumperet. Viuianus.

† Non licebat.

† lib. 9. ad Sabin.

† ad hāc. l. uid Huber. Zuchard. in l. posthumo. nu. 11. C. de bon. poss. contra tab.

† Du. & hoc tamen rumpit.

† lib. 29. Digestor.

† De sensu huius l. uid. Fort. Garc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 132. cum seq. j. eo.

occidere † licebat. a

¶ *Etiam qui de uentre sectus est, dicit testamentú nullum ratione prateritionis, dú modo fuerit animal: id est cum anima rationali natú: licet cú diminutione corporis. Alexan.*

¶ Vlpianus. † LEX XII.

QVod † dicitur, b filiú natum rumpere testamentum, natum accipe, etsi exsecto c ventre editus sit. Nam & hic rumpit testamentum scilicet si nascatur d in potestate. Quid tamen, si non integrum animal editum sit, cum spiritu tamen? an adhuc testamentum rumpat? † Et hoc etiam rumpit. e

¶ *Prouisio facta in casibus separatis, porrigit ad eosdé casus simul cóiunctos. Bar.*

b ¶ Quod dicitur. } scilicet in l. commodissimè & in aliis multis legibus.

c ¶ Exsecto. } sic s. de inoffic. testa. l. posthumus & j. de uerbo. signifi. l. ea etiam & j. unde cog. l. j. §. si qua. & s. de publicia. l. si ergo. §. ij. Hug.

d ¶ Nascatur. } id est posset nasci. sic j. de statu. l. Labeo.

e ¶ Rumpit. } nisi declinet ad móstrum uel prodigium: ut s. de statu ho. l. non sunt. & C. eo. l. ii. & iii. & j. de uerbo. signific. l. ostentum. & l. quæret. Hug.

¶ Iulianus. † LEX XIII.

SI ita scriptú † sit, Si mihi filius natus fuerit, ex besse f hęres esto: ex reliqua parte vxor mea hęres esto. si uerò filia mihi nata fuerit, ex triēte hæres esto: ex reliqua parte vxor mea hęres esto: & filius & filia nati g essent: dicédum est, assem. distribuendum h esse in septem partes: vt ex his filius quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat. Ita enim secundùm volútatem testantis filius altero i tanto amplius habebit quàm vxor: ité vxor altero táto amplius habebit quàm filia licet enim subtili iuris regulę conueniebat rumptú fieri K testamentú: attamen cùm & vtroque l nato testator voluerit vxorem aliquid habere, ideo ad huius modi sentétiam humanitate m suggerente decursum est. quod † & Iuuentio Celso apertissimè placuit.

SI ita scriptum. } CASVS Titius faciens testamentum ita dixit si filius mihi natus fuerit: sit mihi hæres in octo unciis, & in quatuor unciis uxor mea. si uerò filia mihi nata fuerit, sit mihi hæres ex quatuor unciis, & in octo unciis sit mihi hęres uxor mea: posteà nati fuerút ei simul filius & filia. modo quæritur qualiter diuidi debeat dicta hæreditas. & dicitur quod septem partes de ea debent fieri: & de his septem partibus debet habere filius quatuor partes, & vxor duas, & filia vnam. & sic secundum volútatem testatoris filius habebit plus quàm filia altero nato: & uxor habebit plus quàm filia altero nato. cum enim vno vel altero nato voluerit testator uxor suam aliquid habere, ut dictum est, bonum est q; propter humanitaté ita diuidatur tota hęreditas, ut dictum est, & non rumpatur testa. licet de iure subtili ruptum uideretur: quia nati sunt duo, & testator non instituit nisi unum.

¶ Regula. } Seruum meum institui mihi hęredem cú libertate: posteà uolebam ei adimere hæreditatem solam sine libertate: uel solam libertatem sine hęreditate, certè non possum, imò habebit seruus & hæreditatem & libertatem non obstante dicta ademptione.

¶ Testamentum. } Ita dixi in testamento meo: Titius post mortem filij mei Seij hęres mihi esto: filius meus prædictus exhęres esto. certè non ualet institutio Titij, nec exhæredatio filij: quia filius uidetur exhæredatus post mortem suam filij. si non ualet exhæredatio, sequitur q; dictus meus filius habeat contra tabu. bo. poss. in bonis libertorum meorum, qui eú pterierunt in testamentis eorum cúm decederent: quamuis alias si ritè esset exhęredatus a me patre, non haberet contra tabu. in bonis libertorum meorum. Viuianus.

f ¶ Ex besse. } id est unciis octo.

g ¶ Nati essent. } simul.

h ¶ Distribuendum. } scilicet ut de tota hæreditate fierent septem partes.

i ¶ Altero. } subaudi tertio.

K ¶ Fieri. } quasi hic casus esset omissus: ut supra eodem. l. commodissimè.

l ¶ Vtroque. } disiunctim, id est hoc uel illud sic C. de bo. quæ libe. l. fi. §. hoc proculdubio. Accursius.

m ¶ Humanitate. } præsumitur enim sibi uoluisse prospicere & in casu omisso, & sic diuisisse hæreditaté. sic s. de códi. ob. cau. l. si extraneus. Sed arg. cótra. s. eo. l. cómodissimè. & j. de uētre in pos. mit. l. j.

§. sed & si incertum. & facit j. de leg. j. l. qui filiabus. §. j. & l. si quis te. §. apud. & j. de hæredi. insti. l. clemens. & l. si ita §. j. & C. de fideicó. l. l. cúm inter. §. j. sed si nullus nascatur, vxor totum habebit: vt j. de leg. j. l. si duobus. §. fi. & j. eo. l. si filius. §. fi.

n ¶ Regula est iuris. } idem hodie si hęres tantùm: ut C. de necess. ser. l. quidam. Accursius.

¶ *Qú sunt duo, quorum unú sine alio esse non pôt, unum non potest sine alio toll: sed sublatú uirtute remanentis perdurat. Bar.*

¶ Regula n est † iuris ciuilis, qua constitutum est hæreditatem o adimi seruo non posse, propter quá liber & hæres esse iussus sit. Sed quá uis p dominus ademerit eodem q testamento libertatem, nihilominus & libertatem r & hęreditaté habebit. s

¶ *Nó ualet exhæredatio, quęp aditionem hęreditatis cófirmari nó pôt ī uita filij. Alc.*

¶ Testamētum quod hoc modo scribitur, Titius post morté t filij mei hęres esto, filius exheres esto: nullius momēti est: q; filius post mortem suam exhæredatus v est. Quare & cótratabulas paternorú libertorú huiusmodi filius bonorú possessioné accipere poterit.

¶ *Posthumus nascendo rumpit secundum gradú à quo est præteritus: licet nascatur tēpore quo hæreditas non versabatur in secundo gradu, sed in primo: nec reconualescit: licet posthumus decesserit testatore mortuo: & propter præteritionem secúdi gradus rúpit & tertium gradú à quo fuit exhæredatus: & sic testamentú ruptú pro parte, rumpetur per consequentiam in totúme qs decedat pro parte testatus, & p parte ītestat?. h. d. usq; ad §. q. uulgò. Alc.*

¶ Aphricanus. † LEX XIIII.

SI posthumus a primo gra-

o ¶ Hæreditatem. } solam sine libertate.

p ¶ Sed quamuis. } nunc econtra. Accursius.

† Al. Imperatore.

q ¶ Eodem testamēto. } quo ademit hæreditatem secundú quosdá. imò eo. modo quo dedit hęreditaté & libertatem: & ideo vnú sine altero adimi non potest: vt hic & dicta. l. quidá. nec in alia voluntate: vt j. de hære. insti. l. sed & si in códitione. §. fi. sed vtrûque simul bene potest: vt arg. j. de leg. ij. l. si idē. & no. s. tit. j. l. hæredes. §. si quid.

† Facit ad hanc §. gl. in c. præter eá. sup uer. causa ī me. ibi, item est argu. extrà de off. deleg.

r ¶ Libertatem. } sine hęreditate.

s ¶ Habebit } nisi testator fuerit miles: vt j. de mili. testa. l. si certum §. si eadé. Item secundú Py. nisi euidens testantis voluntas appareat in contrarium & facit q; & neutrum sine altero. sup. si vsusfr. pet. l. j. §. j. & de vsu & habi. l. per seruum. §. j. & j. de adi. lega. l. iij. §. si loci. & suprà de procu. l. in causæ. in prin.

t ¶ Morte. } s. tantùm. Accur.

v ¶ Exhęredatus. } nec enim tenet exhæredatio nisi adita hæreditate: ut j. de cótratabu. l. filium. §. sed cum exhæredatio. & ita interim est præteritus: vnde non valet: vt hic & j. de hęred. insti. l. suus. §. si uel petit contra tab. nam iure prætorio ualet: ut C. de libe. præte. l. fin. circa prin. Sed contra huic. l. j. de con di. insti. l. fi. in fi. Sed hic cùm solus Titius sit institutus, non ualet exhæredatio, cú alter nullus adire possit. Sed ibi & alius erat institutus purè, qui statim adire poterat. & ita tenet testamentum. Item est rectè exhæredatus: & ita tenet testamentum. Item est contra, infrà de heredibus instituē. hæreditas. ubi remota die ualet institutio. Sed ibi certa, hic incerta, quæ moueri non debet: ut infrà eo. tit. l. in tempus. §. primo. & l. qui filio.

† lib. 4. Quæstion.

SI posthumus. } CASVS. Vxorem habebam prægnantem: feci testamentum, & institui mihi hæredem Titium, & Seium filium meum mihi nasciturum ex dicta uxore intra eorú gradum exhæredaui, hoc modo, Titium mihi hæredé instituo: posthumú meú exhæredo: Seium mihi hæredem instituo, & posteà feci secúdú gradum hoc modo: si Titius & Seius mihi prædicti hæredes non erunt, substituo eis Caium & Semproniú. & in hoc secúdo gradu substitutorum nihil dixi de posthumo prædicto: & ita cum à secúdo gradu, præterij: & sic dictum posthumum exhæredaui à primo gradu, & à secundo pterii: & sic decessi deliberantibus hæredibus primis Titio & Seio de adeunda hæreditate mea, uel non natus fuit posthumus. posteà dicti primi hęredes repudiauerunt hæreditatem meá. quæritur, utrum dicta hæreditas deueniat ad posthumum, an uerò ad secundos hæredes, id est, substitutos prædictos, à quibus fuit posthumus pręteritus? & uidetur quòd debeat pertinere ad substitutos: quia posthumus natus fuit eo tempore, quo ad institutos pertinere poterat hæreditas. & ita non habuit posthumus in hæreditate aliquod ius tempore natiuitatis suæ: unde omittentibus institutis uidetur quòd substituti habere debeant, & non posthumus, sed certè habebit imò hæreditatem posthumus, & substituti nó: quia substitutorum gradus ita est nullus per pręteritionem posthumi ab eo factam, quòd nunquam hæreditatem habere potest. Sed retento eodé casu, pone quòd dictus posthumus natus fuit deliberantibus primis hære-

mis hęredibus, & decessit: & post eius mortem scilicet posthumi primi hæredes omiserunt hęreditatem: núquid substituti potuerút adire hæreditatem? Et dicitur q; non: imò ad legitimos hæredes pertinet hęreditas. Sed pone q; posthumus fuit exhæredatus intra primú gradum: vt dictum est, & fuit à secundo præteritus, vt dictú est & à tertio gradu fuit exhæredatus sicut à primo: & viuentibus primis hæredibus & deliberantibus nascatur posthumus, & decedat: & posteà primi hęredes omittant hæreditaté, de primis hæredibus non est dubium q; hæreditatem non habebunt. Item nec secundi propter pteritionem posthumi ab eorú gradu factam, vt dictum est. Sed queritur, verú instituti ī tertio gradu à quo tertio gradu fuit exhæredatus posthumus, vt dictum est, debeant habere dictam hæreditatem meam, an legitimi mei hæredes? & videtur quòd pertineat ad institutos in tertio gradu: quia ab eorum gradu non fuit posthumus præteritus, imò exhæredatus. vnde videtur valere ille gradus, taliter quòd hæreditatem habeat. Sed certè imò ptinet ad legitimos, & nó adscriptos ī tertio gradu. Tertius eni gradus pēdet à secundo. unde si secundus non ualet, ut dictum est, ergo nec tertius. & idē est in alio casu: institui mihi hęredem Titium: & posteà posthumú meum exhæredaui, & posteà institui mihi Seium. & ita intra primum gradum institutorum exhæredaui posthumum, & posteà feci secundum gradum hoc modo: si Titius prædictus mihi hæres non erit, substituo ei Caium: & si Seius prædictus hæres mihi non erit, substituo ei Sempronium: & ita cuilibet de institutis dedi suum substitutum: & ab isto gradu substitutorum posthumum meum præterii. deliberantibus Titio & Seio primis hęredibus de adeunda uel non adeunda hæreditate mea, natus fuit posthumus: & decessit: posteà unus de dictis primis institutis, pone Titius, omisit suam partem hæreditatis. quæritur, quis debeat partem habere Titij: utrum legitimi mei hæredes, an uerò substitutus Titij, scilicet Caius prædictus? & dicitur q; legitimi hæredes debent habere, & non substitutus Titij. de cohærede autem Titij, scilicet Seio, non est dubium q; non debet habere partem Titij, quamuis hoc in hac litera nó dicatur: quia Titius habuit Caium substitutum: ut dictum est: qui substitutus quamuis ipse habere non possit partem Titij propter præteritionem posthumi substitutis factam, ut dictum est: tamen excludit cohæredem Titij. de necessitate igitur debent habere partem Titij legitimi mei hæredes, cum posthumus excludatur, quia mortuus est: & cú cohęres Titij excludatur per substitutum Titij: & cum substitutus Titij excludatur per præteritionem ab eo factam de posthumo, ut dictum est: & quia aliquis pro parte testatus, pro parte intestatus esse non potest: quod esset, si legitimi unam partem haberent ab intestato, & institutus unus & aliam ex testamento: ideo uenit totum ad legitimos.

¶ Quod uulgò. } Hic §. dicit quòd quædam regula quæ est in uulgari, non est semper vera: imò fallit quandoque. & casum ubi fallit, ponit primò in genere, posteà in specie. Regula est talis. Ille gradus à quo filius est præteritus a patre, non ualet ipso iure. & potes ponere exemplum: ut suprà eodem l. iij. §. fi. Casus autem ubi fallit, est iste in genere. Filium meum institui in primo gradu institutorú. certè nó teneor eum exhæredare à substitutis: imò si a gradu substitutorú eú prætereo, ualet nihilominus gradus substitutorú. Istú ergo casum ubi fallit dicta regula: ita ponas in specie. Institui mihi hęredem filium meum Caiú & Titium album, & dicto meo filio substitui Titium nigrum: & Titio albo primo instituto substitui Mæuium, & in isto secundo gradu, scilicet substitutorum, nihil dixi de dicto meo filio: & ita eum à gradu substitutorum prętcrij. posteà Titius albus cú filio institutus omisit suam partem hæreditatis. nunquid Mæuius ei substitutus poterit eius partem adire? & certè sic: licet meus filius fuerit præteritus à gradu dicti Mæuij Titio albo substituti.

¶ Si quis ita scripserit. } Institui mihi hęredem Titium, & filium meum Caium hoc modo exhæredaui: Caius exhæres esto: quem Caium scio ex me natum non esse. & posteà decessi. venit modò Caius filius meus, & dicit testamentum meum nullum: & sic vult habere hæreditatem meam ab intestato: quia probauit se natum ex me. quæritur, nunquid possit hoc dicere? Et responde, quòd sic, quia non exhęredaui eum tanquam filium scilicet meum: quia exhęredaui eum scilicet tanquam filium alienum: & quia ego adieci in exhęredatione ideo me exhæredare eum, quia non putabam eum esse meum filium: & quia probauit filius, ut dictum est, me errasse in causa exhæredationis. & idem esset si ita exhæredassem dictum Caium filium meum, Caius filius Sempronij & vxor mea exhæres mihi esto. nam & hic non ualet exhæredatio, si probet Caius se natum ex me. & sic habetur pro præterito: unde testamentum meum non ualet: & sic habebit Caius filius meus hæreditatem meam ab intestato. Viuianus.

du exhæredatus, a à secundo præteritus sit, quamuis eo tempore nascatur, quo ad hæredes primo gradu scriptos pertineat b hæreditas, secundùm tamen gradum vitiari c placet ad hoc, vt prætermittentibus institutis ipse d hæres existat, Imò & si defuncto eo e posthumo, hæredes instituti omiserint hęreditatem, non posse substitutos adire. Itaque & si a primo gradu exhæredatus, à secúdo præteritus, a tertio f exhæredatus sit, & viuentibus primis & deliberátibus decedat, quæri solet omitté tibus primis aditionem, vtrú ad eos, qui tertio gradu scripti sunt, an potiùs ad legitimos hæredes pertineat hæreditas? quo & ipso casu rectiùs existimari putauit ad legitimos g eam pertinere. h Nam & cum duobus hæredibus institutis, & in singulorum i locum facta substitutione, à primis exhæredatus posthumus, à secundis præteritus fuerit, si alter ex institutis omiserit: quamuis posthumus excludatur, non tamen magis substitutum admitti. k

¶ *Quando filius est institutus insolidum, uel pro parte in primo gradu, potest præteriri a sequenti gradu, qui per hoc non rumpetur: & exhæredatio facta de filio tanquam de extraneo per errorem, probata filiatione reddit nulla. hoc dicit usque ad l. si filius hæres. Alexand.*

¶ Quòd vulgò dicitur, eum gradum à quo filius præteritus sit, non ualere, non usquequaque uerum esse ait. nam si primo gradu hæres institutus sit filius, non debere l eum à substitutis exhæredari. m Ideoque si filio & Titio hæredib. institutis, † Tertio n Męuius substitutus sit, omittente Titio hæreditatem, Mæuium eam adire posse, quamuis filius ex secundo gradu exhæredatus non sit. ¶ Si quis ita scripserit: ille, quem scio ex me natum non esse, exhæres esto. hanc exhæredationem ita nullius momenti esse ait, si probetur o ex eo natus. non

† Sic in P. F. Halo. autem nó rectè scripsit Titius & Mæuius. Aug. lib. 4. emend. c. 7.

a ¶ Exhæredatus. } sed hodie non potest exhæredari: ut C. de inofficio. testament. l. si quis in suo. ergo pro præterito habetur: & sic rumpit ut præteritus.

b ¶ Pertineat. } id est pertinere possit. sic suprà eodem. l. quod dicitur. Hugo.

c ¶ Vitiari } uidebatur quòd non: quia illi gradui nondum erat locus, nondum enim repudiauerant instituti.

d ¶ Ipse. } scilicet posthumus.

e ¶ Eo. } scilicet posthumo. & dic post mortem patris: ut suprà eodem l. si à primò. H.

f ¶ Tertio } nam ad scriptos secundo gradu constat quòd non: ut suprà dictum est.

g ¶ Legitimos. } scilicet testatoris.

h ¶ Pertinere. } quia rupto † secundo gradu rumpitur & quod dependet ex eo. posthumus ergo gradum rumpendo facit sibi locum, nec sequentem ualere permittit prædicta ratione, quæ pendet ex eodem. ut j. titul. j. l. nam & si. §. finali. secus in nato a præcedente præterito, & à sequente exhęredato: ut no. suprà eodem. l. iij. §. fin. Sed econtra quando a præcedente exhæredatur, à sequente præteritur non est differentia inter natum & posthumum: ut suprà eod. l. si à primo. Accursius.

† Rupto uno de gradibus rūpitur quòd ex eo depēdet: sic sublato principali tollitur & accessorium in reg. iur. ubi principalis in fin. de regu. & ad longum in Spec. tit. de instrumen. edi. §. nunc autem uidendum. uer. item si concessio.

i ¶ In singulorum. } puta primus primo, secundus secundo. Item si uterque utrique, multò magis: ut j. titu. j. l. penul.

K ¶ Admitti. } quatuor sunt: Institutus qui non admisit. Item substituti. Item posthumus. Item legitimi testatoris. ecce ergo substituti repelluntur: † quia ab eis præteritus: ut hic. Item cohæres ab eadem parte excluditur, quia habuit substitutum: quinimò & suam perdit, utpote toto rupto testamento: † ut infrà titul. j. l. penulti. ne idem testatus & intestatus decedat: ut infrà de regulis iuris. l. ius nostrum. Item legitimi admittuntur: ut hic. nam dicit, suprà nam cum &c. posthumus autem si est præteritus, cum legitimis admittitur: & quod hic dicit eum excludi, uerum est utroque instituto adeunte ab intestato, uel uerius non admittitur ut substitutus, sed ut legitimus sic.

† Et bene Bar. P. A. lex & Ias.

† Placet pręcai. scri.

l ¶ Non debere. } ex necessitate. Accursius.

m ¶ Exhęredari. } sed substitutus filius debet à primo gradu exhæredari: ut j. de uulga. subst. l. ex facto. §. Lucius.

n ¶ Titio Mæuius. } alias Titio Mæuio, & est plana. aliàs Titius & Mæuius. & dic singulos singulis substitutos, & intellige de alio Titio in substitutione quàm in institutione. & facit j. de hęredi. insti. l. suus. §. fina. & l. iam dubitari.

o ¶ Probetur. } per se filium uel per alium: quia non erat in possessione filiationis: ut C. de proba. l. non nudis. & l. nó epistolis. & quia uerbum patris est contra eum: ut suprà. de probationib. l. fina. & infra. de libe. agnoscend. l. j. §. Iulianus. Sed si econtra hæres probat nó filium, tenet exhæredatio: utpote inepta in extraneo: ut infrà, de uerbo. obliga. l. quidam cúm filium. Ad quid ergo expectatur, cú in

Universidad de Deusto Biblioteca

utroque euentu est nulla: ut arg. ff. ad Vell. l. aliquando. §. fi. & de con di. inde. l. Iulianus. & infra, de acqui. hæred. l. cùm hæres. §. j. Respon. quia interim tenet, ut magis ualeat testamentum, quàm eius præteritione dicatur nullum: ut sup. eodem. l. 3. in prin. quæ est contra. Solu. ut ibi. hæc tamen exhæredatio non nocet. arg. infra, de carb. edi. l. j. §. idem ait, cum qui damnatus nec institutio ita huic nocet alias te nec si probaueris te filium: ut infra. de condi. & demonstra. le. Lucius.

† Du. cùm elogio pater eum filium ppossuisset & adiecisset pp eam cùm exhæredare: probaturq; patrem &c.

enim uideri quasi a filium exhæredatum esse, † cũ elogium b pater num filium c exhæredare proposuisset, & adiecisset eum propter eam causam d exhæredare: quia e probatur patrem circa causam ex hæredationis errasse.

† lib. j. ad Sabin.

Vlpianus. † LEX XV.

IDem est & si ita dixerit, Ille illius filius exhæres esto. patrem f adulterum per errorem assignans.

† libro. 4. Quæstion.

Aphricanus. † LEX XVI.

SI filius hæres institutus g sit, omisso posthumo, h filiòque substitutus nepos ex eo sit, si interim i moriatur filius, posthumo non nato, k nepotem tã patri quã auo l suum hæredẽ futurũ. Quod si nemo filio substitutus sit, & solus ipse institutus sit: tunc quia eo tempore, quo is moritur, certum esse incipit neminem ex eo testamento hæredem fore: ipse filius m intestato patri hæres existet: sicut euenire solet, cum sub ea conditione quæ in ipsius potestate erit, filius hęres institutus prius quàm ei pareret, moriatur.

Exhęredatio põt fieri per uerba pteriti imperfecti uel futuri. Alexan.

Error testatoris nõ nocet.

a Quasi filium.] sed quasi extraneum.
b Elogium.] id est, sermo uel uerbum testamenti.
c Filium.] id est hunc qui est filius: non ut filium, sed ut extraneum. H.
d Eam causam.] quia non putabat filiũ. Azo.
e Quia.] si probetur ex eo natus, nõ nocet exhæredatio: quia &c. Et sic no. errorem testatoris non nocere. sic infra de cõdi. & demon. le. demonstratio. & C. de testa. l. neque. & de hære. insti. l. si pater. Sed arg. contra in stit. qui ma. non pot. §. semel & infra, de uul. leg. l. si alij. Item est argu. contra. s. de inoffi. testa. l. si instituta. §. j. sed dic ut j. eod. l. 3. in prin. ADDITIO. Imo dic ut in l. contraria per gloss. & bene. Bar. Alex. & Iason.
f IDem est.] Adulterum. aliàs alterutrum, aliàs adulterum.

SI filius hæres.] CASVS. Habebam filium Titiũ, & ex eo nepotẽ Caiũ: & habebã uxorẽ pgnantẽ institui mihi hæredẽ dictum meum filiũ, & pęterij posthumũ, & dictũ Caiũ filiũ filij mei substitui eidẽ filio meo. unde si nasceretur posthumus, rũperet testamẽtũ meũ inueniens se pręteritũ: & posteà decessi: & posteà anteq̃ aliqd non contingeret, certum factum est q posthumus non nasceretur: & ita non rumpet testamentũ meum & posteà dictus meus filius decessit antequam adiret hęreditatẽ meã certè dictus Caius filius filij mei erit mihi auo suo hæres ex testamento propter substitutionẽ: & erit hæres patri suo. i. filio meo in alijs bonis filij mei, quæ puenerunt ad eum aliũde quã à me. Sed si quid dictũ filium filij mei nõ substitui eidem meo: sed filium meum solummodo institui, & posthumũ pręterij: & posteà certum factum est q posthumus nõ nascetur: & posteà est mortuus filius meus anteq̃ adiret hæreditatem meã & sic tempore mortis filij mei: certum est q nemo erit mihi hæres ex testamẽto: tunc certè dictus filius filij mei erit solus & solummõ hæres patris sui ab intestato, id est filij mei: & ita euenit in isto alio casu. Institui filium meum prædictum hęredẽ sub conditione si daret Titio x. & de filio filij mei nihil dixi. filius meus antequã daret x. Titio, decessit & ita non potest esse aliquis mihi hæres ex testamento. certè dictus filius filij mei hæres erit filij mei, scilicet patris sui ab intestato. Viuia.
g Si filius hæres institutus.] dic purè. Alij dicunt sub conditiõe potestatiua, quæ ultimo uitæ momento potuit impleri: ut si dederit decem: & in fine loquatur de ea, quę uerè nõ potuit impleri ultimo momento: ut si ascenderit capitolium. & sic discrepat finis à principio alij dicunt econtra.
h Posthumo.] filio.
i Si interim.] id est ante aditam hęreditatem, uel uiuente testatore. alij id est, pendente conditione.
K Non nato.] non natus non rumpit: ut hic, & j. ti. j. l. 3. §. ex his. sed natus rumpit: & quidem totum gradum à quo est pręteritus, & sequentes: ut j. tit. j. l. penul.
l Auo.] ex testamento: quia substitutus patri, ab intestato, uel etiam ex testamento si pater fuit testatus de castrensi in uita sui pr̃is uel etiam posteà de quocunq; & sic uerbum suũ diuersimodè accipitur. sic §. ff. offi. proconsul. l. j. Alij dicunt quod est hęres patris, & per eũ auo: quia hæres hæredis est &c. ut C. de hęre. instit. l. fi. qđ nõ placet: q a filius non fuit hęres.
m Ipse filius.] id est q; nepos & sic erit hæres utriusq; pris sui &

qui ab intestato secundum nostram positionem & suus. Sed nõne pa ter præcedebat? Respon. non constabat anum decessisse intestatũ. ut insti. de hære. ab intest. §. cùm autem. idem si filius non fuit pure institutus, sed sub cõdõne, quæ ultimo uitæ spiritu potuit impleri: & hoc subiicit. Alij dicunt filius scilicet primi decedentis: & hoc cùm fuit institutus sub conditione illa, si in capitolium ascenderit. Azo.

† libro. 10. Institutiõ.

Florentinus. † LEX XVII.

FIlij etiam hoc modo exhæredantur. Filius exhæres sit. Filius exhæres erit. o

Exhæredatio aliqñ fit nõ ad incommodũ sed ad commodũ filij. Alexan.

† libro. 37. ad edictũ.

Vlpianus. † LEX XVIII.

MVlti non notæ p causa filios exhęredãt, nec ut eis q obsint, sed ut eis cõsulant, ut puta impuberib', eisq́ue fideicommissam hereditatem dant.

Odia restringi, fauores cõuenit ampliari. Bar.

† lib. j. ad Vitelium.

Paulus. † LEX XIX.

CVm quidã filiam ex asse hæredem scripsisset, filio q́ quẽ in potestate habebat, x. legasset & adiecisset: † Et in tertia r parte ex hẽs mihi erit: & quæreret: an rectè s exhęredatus uideretur: Scæuola respondit non uideri: & in disputando adiiciebat ideo nõ ualere, quoniam nec fundi exhæres esse iussus, rectè exhæredaretur aliamq́ue causam esse institutionis, quæ benignè acciperetur: t exhæredationes autem v non esse adiuuandas. x

† ad intell. huius. l. & an sit correcta ui. For. Garc. in l. Gallus. §. & q d si tm. nume. 100. hoc tit.

† In P. F. & in cætera parte.

† Du. non essent adiuuandæ.

n Euenire solet.] aliàs ubi nepos non interuenerit. & hoc modo differt à princi. uel ibi purè, hic sub conditione: ut ibi dixi. uel secundum alios diuersificat: ut ibi not. & facit infrà e. l. filius a patre. in princi. & infrà de hæredi. institutien. l. suus. § sed & si filio. & l. seq. & infrà de condi. institu. l. fi. & de suis. & legiti. hæredi. l. j. §. sciendum. & C. de in. stit. & substitu. l. 4. Ac.

FIlij etiam.] CASVS. Hæc l. ponit duos modos, per quos possunt filij exhæredari. Primus est, filius exhæres sit. Secundus, est filius exhæres erit. Viuia.

o Erit.] Itẽ & sic ille fili' meus alienus meæ substantiæ &c. ut C. eo. titul. l. 3. & facit C. de testa. l. quoniam. & j. de hære. insti. l. his uerbis. & leg. j. §. fin.

MVlti.] CASVS. Hæc l. dicit quod est quædam exhæredatio filiorum quæ nõ nocet filiis. puta exhęredaui filios meos: & institui mihi quosdam extraneos & rogaui illos extraneos ut dictis filijs meis exhæredatis restituerẽt hæreditatem meam. Viuia.
p Non notæ.] id est, infamiæ. Accur.
q Eis.] exhæredatis. & facit j. de bon liber. l. si patronus testõ. §. si quis non mala. & l. Paulus. & de contra tabu. l. si emancipatus. & C. de inofficioso testa. l. si quis in suo. & l. filius matrem. & s. de usu. l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. & infrà de uulg. & pupil. substi. l. cum ex filio.

CVm quidam.] CASVS. Ego habens xl. in bonis, & habens filium & filiam: filiam ex asse scripsi hæredem, & filio decem legaui posteà ita dixi, dictus meus filius sit mihi exhęres in tertia parte hereditatis meæ quęritur nunquid ualeat exhæredatio filij? Et dicitur quod non ualet nec si exhæredatus esset à fundo hæreditario, alias, ualeret exhęredatio. Sed certè malè uidetur dictum esse, scilicet exhęredationem non ualere, quæ facta est à certa parte hæreditatis, uel à fundo hęreditario, uel alia re singulari: quia uideo quod institutio ualet in una re: ut infra de hęredi. institut. l. j. §. si ex fundo. cum similibus. Sed ex litera respondi huic tacitæ quæstioni, dicens q institutio est benigna, & fauorabilis, & iõ non est mirum si amplatur scilicet ut ualeat in una re. exhęredatio autem non est benigna, sed odiosa: & ideo non est adiuuanda. imo restringenda. Viuianus.
r In tertia.] aliàs in certa aliàs in tertia, & aliàs, in cætera quod idem est. Accur.
s Rectè.] in re certa non ualet exhæredatio. Itẽ nec a psona certa, sed a grauu toto: sic ut s. eo. l. 3. §. filius.
t Acciperetur.] & ualet: ut j. de hæredi. instit. l. j. §. si ex fundo. & C. de hære. insti. l. quoties.
v Adiuuandas.] Not. fauorem & odium. Ioan. quod odia sunt restringenda, fauores ampliandi. sic probatur duobus legibus. j. de adimen. lega. l. legatis. & l. fi. & supra de transactioni. l. cum hi. §. qui transigit. sic supra de in ius uocan. l. quæsitum. & l. sed si hac lege. §. fin. & l. Item supra de minori. l. tria. §. minorem. & infra de diuersis & tempo. præscrip. l. in usucapione. & de actio. & obligatio. l. in omnibus & de usucapionibus. l. in usucapionibus. & C. de edicto diui Hadria. tollen. l. fina. in fine. Argumen. contra, supra de ijs, qui notan. infami. l. quod ait. §. exercitum. Azo. & facit supra. e. l. 4. & infra de p̃s uis. l. interpretatione.

Sub condi

SVb conditione.] CASVS. Ad euidentiam huius l. nota q de iure ciuili filius est hęres patris, siue uelit, siue nolit filius: ut j. de acq. hæred. l. necessarijs. unde si instituo mihi hæredem filium meum sub condi. si dederit Titio x. necessariò est mihi hæres filius, & tenetur conditioni parere de dicto iure ciuili. Quid autem si pendente conditione prædicta potestatiua dederit se arrogãdum dictus meus filius Sempronio? certè amodo non erit hæres necessarius etiam de iure ciuili: sed uoluntarius, id est ad uoluntatem Sempronii, in cuius potestate est: quia si uoluerit Sẽpronius adimplere condi. & habere hæreditatem meã per filium meum, qui nunc est in sua potestate, potest habere. aliàs non cogitur. & ideo dixi de iure ciuili: quia de prætorio iure potest abstinere filius ab hæreditate patris, & non adimplere conditionem: ut d. l. necessarijs. si autem adimpleat condi. antequam det se in arrogationem eo animo ut fit hęres: non potest amodo abstinere, neque de iure ciuili, neque de iure prętorio. ut j. de hæredi. insti. l. iam dubitari. Item ideo posui in potestatiua condi. quia si instituissem eum sub condit. casuali, & in eius defectum non exhæredassem: non ualeret testamentum ipso iure: ut not. in d. l. iam dubitari. Viuia.

Vt quis sit suus hæres patri, requirit q non sit in potestate alterius tpe mortis, & conditionis euentus. Bar.

† lib. 2. Pãdectar.

Modestinus. LEX XX.

SVb conditione a filius hæres institutus, si pendente condõne arrogandum se dederit, b necessarius hæres non erit.

Sufficit q a tempore natiuitatis filius, se institutum reperiat. Bar.

† lib. 2. ad Q. Mutiũ.

Pomponius. LEX XXI.

SI filium nominatim c exhæredauero, & eum posteà hæredẽ instituero hæres erit. d

† lib. 17. ad leg. Iul. & Papiam.

Terentius Clemens. LEX XXII.

CVm posthumus hr̃s sub conditione e instituitur, si prius quã nascatur conditio extiterit, f non rumpitur testamentum posthumi agnatione.

Qñ ueritas & fictio tẽdunt ad unum finem, ueritas præualet fictioni. Bar.

† lib. 12. Quęstionum.

Papinianus. LEX XXIII.

FIlio, g quem pater post emancipationem à se factam iterum h arrogauit, exhæredatiõem antè scriptam nocere dixi. Nam in omni ferè iure sic obseruari cõuenit, ut ueri patris adoptiuus filius nunquam intelligatur, ne imagine i naturæ ueritas obumbretur uidelicet quod non translatus, sed redditus k uideretur. Nec multum puto referre, quod ad propositum attinet, quod loco nepotis filium exhæredatum pater arrogauerit,

Institutio facta de extraneo, firma manet, licet postea factus fuerit adoptiuus testatoris. Alexand.

† li. 9. Quęstionum.

Si Titius l hæres institutus, loco nepotis adoptetur: defuncto posteà filio, m qui pater uidebatur, nepotis n adoptiui successione non rumpitur testamentum ab eo, qui hæres inuenitur. o

Si tẽpore natiuitatis filia non reperitur legitimè instituta, testamentum rumpit. Barto.

Paulus. † LEX XXIIII.

POsthuma sub conditione p hæres instituta si pendente q conditione uiuo patre nascatur rumpit r testamentum.

Qui exhæredat filios, uidetur nominatim exhæredare: nec uidetur quis exhæredarę filios, quos ignorat se habere. Bar.

† li. 12. Responsor.

Item † LEX XXV.

nepotem ex alio meo filio, nõ facio uim: nunquid ualet dictum meũ testamentum, ut sic noceat filio meo dicta exhæredatio? & uidetur quòd non: quia exhęredatio fuit per me facta eo tempore, quo filius meus erat extra meam potestatem. & ita erat mihi quasi extraneus. ergo non ualet exhæredatio. arrogatio ergo post exhæredationem facta nihil operari uidetur, ut ualeat exhæredatio. sed certè imò ualet exhæredatio, & filio nocet. & aliud est penitus in extraneo quàm in filio emancipato. & est ratio, quia in omni iure sic conuenit obseruari, ut ueri patris filius nunquam intelligatur filius adoptiuus, etiam si in ueritate adpotatus uel arrogatus sit a uero patre, ut fuit in nostro casu, & conuenit obseruari similiter, ut imagine adoptionis siue arrogationis non obumbretur ueritas naturę. nam dictus meus filius non uidetur per arrogationem translatus in meam potestatem, sed uidetur mihi redditus. sed si arrogassem aliquem penitus mihi extraneum: ille bene uidetur transferri in meam potestatem per arrogationem. & sic illa arrogatio penitus extranei non faceret conualescere illam exhæredationem quam de illo penitus extraneo fecissem, si eum extraneum exhæredassem. quæ quidem exhæredatio per me facta de extraneo non ualuisset ipso iure. & sic est hic intellectus huius legis.

a Sub conditione.] potestatiua, uel casuali uel mista: sed in eius defectum exhęredatur: alioquin statim ipso iure esset nullum: ut C. de insti. & substi. l. si pater. & j. de hære. insti. l. suus.
b Dederit.] in uita testatoris secundum quosdam: sed tunc dicitur adoptio: ut supra de adoptio. l. ij. nisi dicas q erat emancipatus à patre naturali cùm se dedit in arrogationem eo uiuo: sed tunc certè ideo non esset necessarius, quia emancipatus: sed potest responderi arrogationem pro adoptione poni. Dic ergo melius q post mortem testatoris fuit arrogatus. Si dicas, sed nõne sufficit ad hoc q sit necessarius, quòd fuerit in potestate tẽpore mortis: ut institut. omnibus de hęred. qualita. & differen. § sui. Respond. non, cum est institutus sub conditione: quia oportet quòd sit in potestate alterius tempore, quo defertur hæreditas: scilicet conditione existente: ut institutio. de hæredib. instituend. §. seruus. & §. alienus. est etiam & alia ratio hic, quare non est necessarius: quia nec alio momento est heres: imò arrogator, in cuius potestate est: ut infrà, de acquiren. hære. l. placet. licet hodie secus: ut institu. de acqu. per arrog. §. j. & j. de hęre. insti. l. suus. §. fi.

SI filium.] CASVS. Filium meum nominatim exhęredaui, & posteà eum institui. certè pręualet institutio. Viuianus.
c Si filium nominatim.] quod est opus: ut institutio. de exhære. lib. in princip.
d Erit.] quia posteriora derogant primis: ut infrà, de codi. l. diui. §. licet. & infrà, de uulga. substi. l. si quis eũ. in principio. fallit quandoque: ut infrà, de leg. iij. l. si quis in princip. testamẽti. & de lega. j. si mihi & tibi. § fin. & facit C. de pac. l. pacta. & C. familiæ ercifcundę. l. in ipsius. & C. de fideicom. l. fideicommissum.

CVm posthumus.] CASVS. Institui mihi hęredem Titium pure, & posthumum meum sub conditio. & decessi. posteà antequàm nascatur posthumus extitit conditio. certè natus posteà non rumpit testamentum meum: secus autem si pendet adhuc conditio: Viuianus.
e Sub conditione.] potestatiua, casuali, uel mista H.
f Extiterit.] secus si defecerit. Item secus si dependet: ut infrà eodem. l. posthuma. Azo. & facit infrà, de conditio & demonstra. l. ij. & l. si iam. & infrà de leg. j. l. cætera. §. ij. & infrà, de uerb. oblig. l. si rem meam.

FIlio.] CASVS. Titium filium meum in potestate habebã: eum emancipaui: & posteà eum arrogaui, & tertiò eum emancipaui. posteà institui mihi hęredem Seiũ extraneum: & dictũ meũ filium exhæredaui: & posteà eundem filium arrogaui mihi in filium, uel in

Si Titius heres.] Filium meum Seium & Titium extraneum mihi hęredes institui, & posteà dictum Titium adoptaui in locum nepotis ex dicto Seio filio. posteà decessit dictus meus filius, & posteà ego decessi. nunquid dictus Titius ut nepos a me adoptatus rumpit testamentum meum: & uidetur quòd sic: quia non institui dictum meum nepotem adoptiuum eo tempore, quo fuit nepos, imò prius quàm esset nepos: sed certè hæres inuenit à me scriptus dictus meus nepos, non facio uim qñ, & ideo testamentũ non rumpit, Viuianus.
g Filio.] secus in extraneo exhæredato. & posteà arrogato, qui rumpit testamentum: ut infrà de contra tabul. l. nõ putauit. §. si quis emancipatum.
h Iterum.] i. in potestatem suam iterum redigat, quod fieri potest de filio naturali: ut hic, & s. de adop. l. si pater filium. non sic de adoptiuo: ut eo. tit. l. adoptare. eum.
i Imagine.] scilicet adoptionis, quæ est fictio inducta ad similitudinem naturæ. nam est adoptio legalis actio, per quam quis fit uelut filius, qui non est penè naturam imitans. Item nota ueritatẽ præualere fictioni: quandoque secus: ut s. eo. tit. l. si quis posthumos. §. si quis filium. ibi. & diuersum &c.

Veritas fictioni præualet.

k Sed redditus.] sic supra de pact. l. si unus. § quod in specie. & supra, si ser. uen. sicuti. § sed si quæratur. & suprà de testa. l. hæredes. §. si quis post. & suprà quibus modis pign. uel hypo. sol. l. soluitur. §. uoluntate. & de pecu. l. peculium. §. si ære. Item contra hanc l. uidetur instit. l. quib. mod. testa. infir. in princi. Sed ibi nec institutus nec exhęredatus erat arrogatus: & ideo rumpitur.
l Si Titius.] etiam extraneus: ut j. tit. j. l. antepenul. Azo.
m Filio.] qui erat institutus uel exhæredatus. & dic defuncto uiuo patre.
n Nepotis.] adoptiui.
o Inuenitur.] in scriptis. secus si alius esset hæres: quia rumpitur testamentum.

POsthuma.] CASVS. Posthumum uel posthumam meam mihi sub conditione hæredem institui. pendente adhuc conditione & adhuc me uiuo nata est certè rumpit testamentum. Viuia.
p Condicione.] casuali uel mista: nec in eius defectum exhæredata. secus sub potestatiua, sub qua etiam nati possunt institui: ut j. de hære. insti. l. suus.
q Pendente.] secus si iam extitisset: ut suprà eodem. l. cùm sub conditione.
r Rumpit.] statim non expectata conditione: ut j. titu. j. l. nã & si. &

Universidad de Deusto Biblioteca

fic.& ſ.ad Vell.l.aliquando.§.fi.& ⁊.de acquirē. hære.l.ſi quis hęres ita.Item facit ſ.eo.l.commo diſsimè.

Titius teſtamento.§ CASVS. Titius inſtituit ſibi hæredem Seiũ ſuum filium.& alios filios, puta Caium & Semproniũ hæredes: & credens Sempronium mortuum eſſe, exhæredationem ita ſcripſit: cęteri omnes filij filiæque meæ exhæredes ſint. modo quæritur, utrum Caius & Sempronius ſint exhæredati? & de Caio non eſt dubiũ quòd ſic. De errore autem quem habebat pater de Sempronio ſuo filio, quem ſcilicet credebat mortuum cùm uiueret, apud iudicem quęretur: & ſi inuenietur patrem in dicto errore fuiſſe, non ualebit in Sempronio exhæredatio, aliàs ſic.

Lucius.§ Lucius Titius habebat neptem ex filia prægnantem ad Burgum pannicalis pone: & ipſe l.infir. Titius erat Boñ.infirm'. dicta nepotis peperit in die iouis in media tertię unum filium apud dictam uillam dictus eius auus ignorans eam peperiſſe, fecit teſtamentum in eodem die in hora vj. & inſtituit ſibi hæredem Caium in dimidiam, & in alia dimidia illum, quem credebat habere nepotem in utero. quæritur, nunquid ualeat inſtitutio filius, quem credebat poſthumum, cum iam eſſet natus? Et dicitur quòd ſic: & ita natus habetur pro non nato. Viuia.

Si iudex errauerit ſuper errore alterius tertij, quid in hoc caſu uide gl. & do. in l. is cui bonis. in fi. de uerbo.obliga. ad intell. huius lex uid. Berēg. fern. in l. ſi. num. .& 87. C. de poſthu.hęred in eſt.

Albeſcēte. Dua.

Titius teſtamēto hæredē inſtituit, & filium habēs ſic exhæredationem propoſuiſſet: Cæteri oēs filij filiæq; meæ exhæredes ſunto. Paulus reſpondit, filiũ rectè exhæredatum uideri. Poſt eà conſultus an uideretur exhęredatus, quē pater putaſſet deceſsiſſe, reſpondit, filios & filias nominatim, exhęredatos ꝓponi: de errore autem patris, qui interceſsiſſe proponeretur, apud iudicem agi oportere.

Du. uideri rectè reſpōderi.

Furore teſtamenti, & propter ignorantiã teſtatoris natus hr̄ pro non nato. Bar.

Lucius Titius cũ ſuprema ſua ordinaret in ciuitate, & haberet neptē ex filia pręgnantē, ruri agētem, ſcripſit id quod in utero haberet, ex parte hr̄dē. Quero, cùm ipſa die, qua Titius ordinaret teſtamētũ in ciuitate, hora diei ſexta, eodē die caleſcente cęlo ruri ſit enixa Męuia maſculum, an īſtitutio hæredis ualeat, cũ quo tempore ſcriberetur teſtamentũ, iam editus eſſet partus? Paulus reſpondit, uerba quidem teſtamēti ad eum pronepotem directa uideri qui poſt teſtamētũ factum naſceretur. Sed ſi (ut propōitur) eadem die, qua teſtamentũ factũ eſt, neptem teſtatoris antè, quã teſtamentum ſcriberetur, enixã eſſe conſtet, licet ignorante teſtatore, tamen inſtitutionem, iure factam uideri reſponderi.

a Meæ.§ & comprehenduntur etiam poſthumi filij & filiæ: ut infrà de uerbo.ſignifi.l.nomen filiarum. & ſuprà, de teſta.tute. l. ſi quis filiabus. H.

b Rectè.§ ſecus ſi dicat omnes liberi, quia tunc dicitur inter cęteros: & non ualet: ut inſti. de exhęre.liber.§.primo. in principio. ſed in fœmina huic opponitur: quia uidetur debere legato onerari: ut ualeat cùm exhæredatur inter cæteros, ut hic fuit inſtitut. de exhæred.lib. §. ſed fœminini. Reſpon. hic nominatim eſt facta: ut hic ſubiicit. uel illud in fœminis poſthumis: hic in iam natis. ſed prima placet.

c Oportere.§ quia neſciens ſe habere filium ſi prætereat, non ualet teſtamentum, ſiue miles ſiue paganus ſit: ut C. de teſtamen.mil. l. ſicut certi. & l. ſi cũ. & ſuprà, de inofficioſo teſtamento.l.cũ mater. & econtra ſi exhæredat filios, non uidetur exhæredare quem ignorat habere: ut hic nec tutorem uidetur ei dare quem ignorat. ſe habere ut ſ. de teſta.tute.l.ſi quis ita.§.ſi quis cũ ignoraret. An in inſtitutione generali idem? Reſpon. idem: ut infrà, de hęre.inſtit.l.in tempus, §.j.& l. quoties.§.ſi hæres. idem ſi credat filium, qui non eſt: ut C. de hęre.inſti.l.4.

d Caleſcente.§ aliàs albeſcente, quod eſt in aurora, aliàs caleſcente, quod eſt circa mediam tertiam.

e Cum quo.§ ſub eo quo &c.

f Paulus reſpondit.§ in ſequen. l. & continuatur cum iſta. in libro domini Accurſij non eſt lex, hoc modo: Paulus ſcribit, uerba &c.

g Videri.§ ſic ergo natus pro non nato habetur: & econtra ſæpe innuitur. lo. ut ſ. de ſta.ho.l.qui in utero. & ſic appellatione poſthumi iam natus continetur: & hoc propter ignorãtiam defuncti. aliàs habes contra. ⁊. de uerb.ſig. l.nomen filiarum & ſ. de teſta.tu. l. ſi quis filiabus. Item facit contra huic l.j. de cond.& demõ.l.ſi iam.& l.ſi ita legatum. & ⁊. de leg. 2. l.ſi ita ſit.§ ſi. Accur.

Natus pro nō nato habetur. & contra.

Filiusfami.§ CASVS Quidam imperator qui uocabatur diuus Auguſtus, fecit unũ edictũ, in quo continebatur quòd pater nō teneretur exhęredare nominatim uel inſtituere filiũ ſuum militem: imò ſi pręfereat, ualet nihilominus teſtamentum. illud edictũ tollitur hic. & dicitur quod ſicut filius paganus debet nominatim exhæredari à patre, uel inſtitui ad hoc ut ualeat teſtamentum: ita & filius miles, de quo dixi ſ. eo. l. j. & 2. Seq. l. eſt clara. Viuia.

h Filiusfamiliàs miles ſimiliter.§ aliàs deeſt ſimiliter. aliàs Py. adeſt.

i Nominatim.§ quid ſit nominatim exhæredare, habes inſti. de exhære.lib.§.j.& ſ.eo.l.2. Azo.& no.ſ.eo.l.proxi.in prin.

k Poſthumum ex qualibet uidua.§ dummodo cum ea poſsit habere matrimonium: ut ſ. eo.l.ſi quis poſthumo.j.reſpon. Azo. & facit ⁊.de uerborum ſignificat.l.malum.§.uiduam.itē facit ſ.eo.l. placet.

Filiusfamiliàs miles poteſt exhæredari, ſicut paganus. Bar.

Idem. LEX XXVI

Filiusfamiliàs miles, ſimiliter ut pagan' nominatī à patre aut hęres ſcribi, aut exhæredari dēt: iã ſublato edicto diui Auguſti, quo cautũ fuerat ne pater filium militem exhæredaret.

Du. filius fam. ſi militis, ut paganus. &c.

Idem. LEX XXVII

Poſthumum ex qualibet uidua natum ſibi filium hęredem inſtituere quis poteſt.

lib. 5. ad Neratium.

Si exhæredatio facta in conditionis defectum, non poteſt confirmari aditione, teſtim eſt nullum: & filius patri ab inteſtato ſuccedit: ſecus ſi poteſt cõfirmari. Bartolus.

Triphoninus. L. XXVIII.

Filius à patre, cuius in poteſtate eſt, ſub conditione, quę nō eſt in ipſius poteſtate, hæres inſtitutus, & in defectum conditionis exhæredatus, deceſsit, pendente etiam tunc cōditione tam inſtitutionis, quã exhęredationis. Dixi eum hæredem ab inteſtato mortuum eſſe: quia dum uixit, neque ex teſtamēto hæres, neque exhæredatus fuit. Hærede autem ſcripto ex patre filio, cohæres poſt mortem filii inſtitui poteſt.

lib. 30. diſputatio.

De ſenſu huius l. ui. Bened. 2 Pſſibi. in l. ſi pr̄ filium. nu. 10. C. de inſtit. & ſubſtit.

Filius à patre.§ CASVS. Filium meum Titium quem in poteſtate habebam, inſtitui mihi hæredem in omnibus meis bonis ſub condi. ſi nauis ex Aſia uenerit uſque ad annum: & ſi non uenerit, exhæredaui eũ: & deceſsi pendente dicta conditione inſtitutionis & etiam exhęredationis deceſsit dict' meus filius. nunquid ualet dictum meum teſtamentum, ut ſic dictus meus filius uideatur mihi fuiſſe hæres ex teſtamento dũm uixerit: an uerò non ualet, ut ſic uideat̃ fuiſſe meus hæres ab inteſtato dum uixit: certè dicitur quòd nō ualet: quia dũ uixit dictus meus filius: non fuit hæres mihi ex teſtamento: quia conditio inſtitutionis nondum extiterat: neque exhæredatus fuit: quia conditio exhæredationis nondum extiterat: ergo tempore mortis ſuæ inuentus fuit à me pręteritus, & ſic non ualere teſtamentum meũ, & ſic eum eſſe mihi hæredem ab inteſtato: ſecus autem eſſet ſi dictum meum filium inſtituiſſem, mihi hæredem in dimidia bonorum meorũ, ſi nauis ex Aſia uenerit uſque ad annum: & ſi non uenerit eum exhęredaui. & ita dixi poſtea ſi filius meus deceſſerit ante conditionem inſtitutiõis uel exhæredationis, inſtituo mihi Seium in alia dimidia bonorũ meorũ: quia tunc mortuo dicto meo filio ante conditionē inſtitutionis uel exhęredationis, ualet teſtamentum meum & exhæredatio filij mei, & cohæres dicti filij mei, ſcilicet Seius habebit totam hæreditatē meam ex teſtamento.

Filiusfamiliàs miles.§ Habebam filium militem, qui uocabat̃ Titius, & in mea poteſtate, & nepotē ex eo in mea poteſtate ſimiliter, qui uocabatur Seius: ſic miles meus filius fecit teſtamentũ de caſtrēſi peculio, & inſtituit ſibi Caium extraneum, & præteriit filiũ ſuum Seium. poſteà militare deſiit: & reuerſus eſt domũ poſtea ego pater ſuus & auus filij ſui Seij deceſsi: & ſic Seius filius ſuus recidit in poteſtatem ſuam, & inuenit ſe ab eo præteritum, quæritur, an rumpatur dictum teſtamentum? & uidetur quod non quia certi ſunt modi, per quos debet rumpi teſtamentum dictum: & hic non fuit aliquis de eis. Vnus modus eſt, ſi aliquis ſui iuris exiſtens poſt teſtamentum à ſe factum adoptauit ſibi aliquem in filium: quo caſu rumpitur teſtamentum eius. Secundus modus eſt, ſi aliquis ſui iuris exiſtens poſt teſtamentum à ſe factum habeat filium ex uxore ſua, quo caſu rumpitur ſimiliter teſtamentum. Tertius modus eſt, quando aliquis ſui iuris exiſtens habet filium in poteſtate ſua, & ex eo nepotem in poteſtate ſimiliter, facit teſtamentum, & inſtituit ſibi hæredem filium, & nepotem ex eo preterit, & poſteà ante mortem ſuam teſtatoris, moritur filius, & ſic ſuccedit nepos in locum filij quantum ad proximitatem: quo caſu ſimiliter rumpitur teſtamentum. cum ergo in noſtro caſu non fuerit aliquis de dictis tribus modis, uidetur quod teſtamentum dicti militis non rumpatur. Sed certè dicta argumentatio facta ab inſufficienti partium enumeratione: non ualet. nam & ille modus, qui euenit in noſtro caſu, eſt talis: quia ita bene debet facere rumpi teſtamentum ſicut ſupradicti tres. ergo rumpetur dictũ teſtamentum dicti militis. fuit autem modus in noſtro caſu talis: ut dictum eſt: quia per mortem meam qui eram pater dicti militis, ſimul & ſemel fuit dictus miles factus ſui iuris, & filius ſuus militis ſub eiuſdem militis recidit, poteſtatem: & inuenit ſe ab eo præteritũ. Sed quid ſi dictus miles inſtituiſſet hęredē dictũ ſuum filium in poteſtate mei aui exiſtentem, uel exhęredaſſet eũ, & per mortem meam recidiſſet in poteſtatem dicti militis filius ſuus: ut dictum eſt: nunquid rumpitur teſtamentum? Et dicitur quòd non: quia dictus miles non eſt natus in ptāte filij ſui aliquo nouo facto circa militem, vel circa filium ſuum: ſed eſt natus in poteſtate ordine naturali: quia ordo naturalis eſt ut prius ego pater militis moriar quàm ipſe. ſed hæc ratio non uidetur mihi ſufficiens nimis, ut ſuprà. e.ſilio.

Si quis ex certa.§ Feci teſtamentum, & inſtitui mihi hæredem illum, qui naſcetur mihi ex Titia. poſteà ex Seia vxore mea filios habui. certè rumpitur teſtamentũ meum. Si quis eo.§ Inſtitui mihi hæredem eum, qui mihi naſcetur ex Titia, quę eſt minor xxv. ann. & cuius ego uel pater meus fuimus tutores: & ſic nunc tempore teſtamenti mei non poterat meã eſſe uxor: quæ quidē Titia poſt xxix. annũ recipit à me uel à patre meo rationem & reliqua tutelæ: & ſic iuſtè poſteà potui eam recipere in uxorem, & accepi, nunquid natus mihi ex ea poterit eſſe meus hæres? Et dicitur quod ſic, non obſtante quod tempore quo naſciturum mihi ex ea mihi hęredem inſtitui, non poterat eſſe uxor de iure, & idē ſi inſtitui mihi hæredem eum, qui mihi naſcetur ex Titia, quæ quidem Titia erat ancilla tempore teſtamēti mei, & ſic eam de iure habere in uxorem non poteram, & ipſa poſteà fuit facta libera: & ſic certè poſteà potui eam accipere in uxorem, & accepi. nam natus ex ea mihi poterit eſſe meus hæres. & quod dixi in dictis duobus caſibus, idem eſt in omni alio ubi tempore teſtamenti mei in quo inſtituo naſciturum mihi ex aliqua, ipſa non poteſt de iure exiſtere mea uxor, poſtea autem poteſt mutata eius conditione, & eam accipio in uxorē: & ex ea naſcitur mihi aliquis. Sed pone quod ita dixi, ſi maſculus naſcetur mihi ex Titia, uolo quod ſit mihi hæres in nouem vnciis: ſi autem fœmina, uolo quod ſit mihi hæres in tribus vncijs: nec dedi eis aliquem cohæredem, nec ſubſtitui eos adinuicem: nec alium eis ſubſtitui: poſteà ex ea natus eſt mihi maſculus tantum. certè ipſe ſolus erit hæres. Viuia.

Qui morte aui recidit in poteſtatē patris, ſi antè reperitur inſtitutus, teſtamentum non rumpitur. Bart.

Filiusfamiliàs miles de caſtrenſi peculio fecit teſtamentum, habens filium in eiuſdem poteſtate. cum militare deſiiſſet, patre eodemq́ue auo defuncto, quæſitum eſt, an rumperetur eius teſtamentum? Non adoptauit quidem: nec hodie ei natus eſt filius, nec priore ſubducto de poteſtate ſuo hærede, vlterior ſucceſsit in proximum locum: ſed tamen in poteſtate ſua habere cępit, quem non habebat, ſimulq; paterfamiliàs factus eſt, & filius ſub eius recidit poteſtatem. Rumpetur ergo teſtamentum. Sed ſi hæres ſit inſtitutus vel exhæredatus iſte eius filius, non rumpitur: quia nullo circa eum nouo facto, ſed ordine quodam naturali nactus eſt poteſtatem. Si quis ex certa vxore natum ſcribat heredem, in periculum rumpendi teſtamētum deduci, ex alia ſuſceptis liberis.

Poteſt quis inſtituere poſthumũ ex ea, quæ tunc ſibi uxor eſſe non pōt honeſta, ſed ſpes eſt, quòd eſſe poſsit. Bartol.

Si quis eo tempore, quo non dum eius vxor eſſe poſſet, teſtamento natum ex ea ſcripſit hæredem: an poſteà contracto licito matrimonio natus, hæres ex teſtamento eſſe poſsit, quæritur: veluti ſi ſcribas hodie heredem, qui tibi ex Titia natus erit, quando Titia ancilla, vel minor annis xxv. erat, cuius pater tuus tutelam adminiſtrauit, aut tutor tu ipſe fuiſti, & poſteà Titia vxor tibi iuſta fuerit, vel libertatē adepta, aut tempore annorum xxv. elapſo, & utilis anni, & rationũ allegatione reddita, an natus hęres eſſe poſsit? Nemo certè dubitabit, ex Titia, q̃ tunc per tenorem ętatis vxor duci non potuit, quando teſtamentum fiebat, natũ poſteà ea vxore ducta, hęredem eſſe poſſe. Et gñraliter nato poſt teſtamentum hęrede ſcripto, aditus eſt ad hęreditatem, in qualicunque ſtatu teſtamenti faciendi tempore fuerit, quę poſteà teſtatori ciuiliter nupta ē. Quid autem, ſi filium poſt teſtamentum natum, ex beſſe, filiam autem poſt teſtamentum natam, ex triente ſcripſit hęredem: nec vllum cohęredē, dedit, nec ſubſtituit inuicem, nec alium? unus natus ſolus ex teſtamento ſit hęres.

Conſilium Galli eſt, quòd nepotes naſcituri ex filio tēpore teſtamenti uiuente, qui aliàs non poterant inſtitui tanquã poſthumi alieni, id eſt non obtinentes tunc primũ locum, inſtituantur caſu quo eſſent futuri ſui poſt mortem aui: ne ipſi præteriti rumpant teſtamentum. Ale.

Scæuola. LEX XXIX.

libro 6. Quæſtion.

a Conditione.§ quæ non potuit impleri ultimo uitæ momento: puta ſi aſcenderit capitolium. dicitur tamē poteſtatiua: quia poteſtatiua dicitur duobus modis, ut infrà, de condi.inſtit.l.fin. vel dic quod fuerit caſualis. Azo.

b Pendente.§ pendet cum decedit: quia uiuens decedit: ſed deficit ſtatim eo mortuo.

c Eum.§ filium.

d Ab inteſtato.§ ſcilicet patre mortuo.

e Neque ex teſtamento.§ quià non extitit conditio. inſtitutio non ualet, nec exhæredatio, ut ſubiicit ſcilicet, per conſequens. nam ualet exhæredatio, ubi nullus eſt hæres, ut infrà, de contra tab.l. filium. §. ſed cum exhæredatio. cum ergo moritur, conſtat conditionem impleri non poſſe, & ſic inſtitutionem nullam, & teſtamentum nullum, & per conſequens exhæredatio nulla, ut dixi. ſed in ſequenti caſu inuenitur cohęres inſtitutus poſt mortem filij, & ſic tenet teſtamētum & exhęredatio.

f Hærede autem.§ Inſtitui filium ſub conditione ex ſex unciis: & in defectum exhęredaui, & Titium poſt mortem dicti filij inſtitui in alijs ſex uncijs, dando eum cohęredem filio poſt mortem. in puncto mortis filij deficit ei conditio, & ſuccedit eodem puncto exhæredatio: quæ cũ eodem puncto inueniat hæredem, qui ſtatim eo puncto incipit eſſe hr̄s, valet teſtamẽtum, & ſic exhæredatio Sed contra infrà, de hæredi.inſti. hr̄ditas ex die. ſed dic ibi certa, ut not ſ.eo.l.ſi ita. §.ſi. Sed Py. dicit quod hic fuit filius ſubſtitutus: ſed malè diceret cohęres. Item nec ob.ſ.e.l. ſi ita. §. fina. quia ibi fuit filius tantum exhęredatus: hic inſtitutus tantum ſub condi. ſecundum Azo. uel ibi ſe mortuo tantum inuenit ſe exhęredatum: hic ſe uiuo: ad quod eſt, infrà eodem l. Gallus.§. in omnibus. & facit C. de inſtitu. & ſubſtitu.l.iij. & infrà de hęredi. inſtitu.l. ſuus. & l. iam dubitari. & ſuprà eodem. l. ſi filius hæres.

g In eiuſdem.§ cuius & ipſe erat.

h Patre.§ reſpectu filij. Accur.

i Auo.§ reſpectu nepotis. Accur.

k Non adoptauit quidem.§ poſt factum teſtamẽtum. & incipit ratiocinari.

l Locum.§ ex quibus uidetur rumpi teſtamentum. ab inſufficienti enim partium enumeratione argumentatur. Et not. quatuor modos rumpendi teſtamentũ, & quatuor modos naſcendi poſthumos, uel quaſi poſthumos. & hoc ut not. in rubri. C.eod.

m Nouo facto.§ maximè ſubaudi, ut probatur ſuprà eodem. l. filio quem. in princ. & §. fina. Azo. & facit infrà titu.j.l.certum.& de mili. teſta. l. ſi filius. in princi. & §. finali. & l. ſi filius Hugo.

n Si quis ex certa.§ ſecus ſi nullius uxoris habita mentione, ſed ſimpliciter: ut ſuprà eodem l. placet. & l. ſeq. Sed Py. litera eſt exſecta. ad quod eſt ſuprà eodem. lege, quod dicitur. Accurſius.

o Deducit.§ ſcilicet ſe uel teſtamentum. rumpitur enim. argum. ſuprà eodem. l. commodiſsimè.

p Natum.§ expone ut ſupra eod. proxi.§.id eſt naſciturum. ſic infrà de lega.iij.l.etiam. Azo. Vel dic natum nunc, nō tunc ſcilicet tempore inſtitutionis.

q Ancilla.§ eam qua non poteſt eſſe matrimonium, ſed contubernium, ut C. de inceſt.nupt.l.cum ancillis. & de adult.l. ſerui. & inf. de adul.l.inter liberos. Azo.

r Tempore.§ tranſacto ſubaudi.

s Allegatione reddita.§ & facit ad hoc ſuprà, de rit. nupt. l. non eſt. & l. quanquam.§.fina.& C. de interdi.ma.l.ſi patris.& l.ſi curator. & l.curatorem.

t Hæredem eſſe poſſe.§ ſic C. de nupt.l.& ſi contra. Sed ar. contra ⁊. de reg.iur.l.quod ab initio.& de uerb.obli.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.& inſti.de inuti.ſtipu.§.j.& de exhęre.lib.in prin.

v Statu.§ prædicto. nec ob.ſ.eo.l.ſi quis poſthumos.§.j.& §.ſed & ſi ex ea. quæ ſunt contra: quia ibi impediebatur matrimoniũ iure naturali & diuino: hic iure ciuili tantum. ar. ⁊. de adul.l. ſi adulterium.§. j. Item caſum iſtum licitum eſt expectare. ſecus in contrarijs.

x Fit hęres.§ facit ⁊. de lega.j. ſi duobus. §.fin ſed princ. eiuſdem l. eſt arg. contra. Item ſic C. de cadu.tollen.§.his itaque. & inſtit. de hæredi. inſti.§.non autem.

Allegat iſte §. ad hoc, quòd mrimoniũ poſt ꝓhi ꝑ cõſtitutũ in ultimis cã ꝑlis legitimandæ: ut no. in l.nuper. C. de natu. libe. & in regula, fine culpa. & ibi. Ioã.An. de reg. iur. li. vj.

Du. teſtator natum. &c.

Du. ea cuius. non eſt elapſo, apud Dua.

Reddita, nō habent Du. exempla.

Dua. nec ſubſtituit inuicem aliũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

In P. F. non est Aquilius.

† Pulchrè in hác legẽ Alc. lib. Paradoxorũ. iii. ca. 2. & deinceps & Læli⁹ Taurellus.

Gallus [a] † Aquil⁹ † sic posse institui posthumos [b] nepotes induxit, Si filius [c] meus viuo [f] me morief: [g] tunc [h] si q̃s mihi ex eo nepos, siue quę neptis [i] post mortẽ [k] meam in decem mẽsibus proximis, [l] quibus filius meus moreretur, natus natave erit, hæredes sunto.

Cũ sit institõ de nepote in casu prouiso per Gallũ, non est necesse q̃ de morte filij fiat mentio, hoc dicit. Vel sic: Institutio facta de filio & nepote, intelligitur de nepote nascente post mortẽ filij: & sic in casu prouiso à Gallo Aquilio, hoc dicit. Alex.

Gallus Aquilius ⁊ CASVS. Licet aduocati parum lucreantur de hac lege: quia tamẽ re & fama difficilis est, bene est notáda, & ante casus positionem ita eam ad superiorem cõtinua: quia suprà agit qualiter propter præteritionem posthumorum testamenta rumpantur, & de hoc dicitur suprà, eod. cõmodissimè. & l. si posthumus. & l. posthuma. ideo Gallus Aquilius ad sustentationem testatorum inuenit viam & medicinã vt testamenta non infringatur, dãdo consilium quod nepos ex filio posthumus institueretur ab auo: & ita institutus non rumpat testamentum eius, docet autem fieri institutionem in eum casum, in quem casum nepos non institutus rumpet testamentum: & docet etiam qualiter & quibus verbis debeat fieri. & durat cõsiliũ suum vsq; illuc. quidã rectè &c. ibi aũt incipiũt verba domini Scęuolę. & abinde icipit reprehẽsio dicti domini Scęuolæ ad dictũ domini Galli: & reprehendit eum multifariè multisq; modis, sicut videbis per paragraphorum casus. Item antequã venias ad specialem casus positionem, collige breuiter totam intẽtionẽ huius l. Antiquis temporibus testamenta per filios rumpebantur: & aliquando ita, quod nulla erant ipso iure, puta si filius esset præteritus, qui iã erat natus: aliquãdo aliqua erant testaméta ab initio, & posteà rumpebantur: puta si nõdum natus pręteriebatur. & posteà nascebatur: circa quos instituendos satis per antiquos sapientes prouisum erat: sed quia periculum erat in prætereũdis nepotibus, in quibus nõ erat prouisum: ideo Gallus prædictus dat suum prædictum consiliũ, scilicet sic vt ipsi debeãt institui ab auo si nascantur mortuo patre & auo. cuius consilium Scæuola suppleuit dicendo idem in pronepote: & dicendo idem si pater non moriatur, sed emancipetur, uel deportetur. sic ergo Gallus prouidet circa eos, qui mortuo patre & auo nascunt: sed non ꝓuidet eis, qui nascuntur viuo patre & auo post testamentũ aui, vel q̃ nascunt viuo auo, & mortuo iam patre. sed posteà venit Velleius, & prouidet eis: & primo in ijs, qui nascuntur post testamentum aui viuo auo, mortuo iam patre, & hoc siue mortuus sit iã pater tempore testamenti aui, siue non. sed post factum testamẽtum moritur. & hoc erit primũ caput. l. Velle. Item prouidet Velle. in eis, qui nascuntur ante testamentum aui viuo auo & patre nepotis. i. filio aui. & quia timor est, ne solo instituto filio tollatur de medio filius ĩ vita, & sic nepos efficiatur proximus auo, sicque rumpat testamentũ aui inueniens se ab eo præteritum, ideo qualiter istitui possit nepos, consilium dedit. & hoc est secũdum caput. l. Velle. Sed quia repertus fuit quidam casus valde difficilis, qui neq; primo neq; secũdo capite. l. Velle. continebatur, neq; etiam Galli cõsilio. s. in eo nepote, q̃ post testamentum nascitur viuo adhuc filio, qui posteà de medio tollitur: ideo Iul. commistis capitibus. l. Velle. consilium dedit: & ita nullus casus in hac l. relinquitur intactus circa nepotes per auum instituẽdos. siue enim nascitur nepos posthumus post mortẽ patris sui & aui, prouidetur per hanc l. siue post mortem patris & viuo auo, siue vtroque viuo nascitur, siue vterque erat viuus tempore testamenti. Dicta breuiter intentione totius huius l. veniamus ad casum ponendum specialiter in prin. eiusdem. Ego habebam filium Titium, & ipse Titius habebat vxorem prægnantem. ego in infirmitate positus uolebam taliter testamentũ meum ordinare, quod non rumperetur etiã si nepos mihi ex dicto meo filio nasceretur. Gallus ergo dat mihi tale ꝯsiliũ circa hoc. s. vt ita dicam in testaméto Titium meum filium instituo mihi hæredem ex parte, & extraneum ex alia. & hoc ideo dico, q̃a si insolidum, & moreretur ante patrem, & posteà moreretur pater, venisset res in causam caduci, & esset ruptum testamẽtum: ut C. de cad. tol. §. pro secundo. ergo non esset timendum de ruptione ꝑ aduenientẽ posthumũ: cũ q̃ ruptum est, amplius rumpi nõ possit: ut j. tit. j. l. nam & si subaudi, unde posthumus nihil rumperet, licet insolidum esset institutus: sed veniret ab intestato. & positionem istam tene ĩ tota l. ista. & si dictus meus filius me viuo moriatur, & ego posteà moriar, & posteà nascaf nepos ex vxore prædicta filij mei, siue etiam neptis, nascatur dico intra x. menses proximos postquã filius meus mortuus erit, ille nepos vel neptis hẽdes mihi sunto. & si taliter dixero, nõ rũpetur meum testamẽtum ꝑ nepotem posthumum natum ex vxore filij mei à me instituti. si autem non esset institutus dictus meus nepos posthumus, vt dictũ est, rũperet testamentũ meũ. mortuo enim filio meo me viuo, & mortuo me posteà, & nato nepote meo posthumo posteà intra x. menses numerãdos à tempore mortis dicti mei filij, inuenit se à me dictus nepos ꝓximior quã sit filius meus mortuus. quãuis & ego mortuus sim, ꝑteritum. inueniens ergo se à me ꝑteritũ, rũpit testamentũ meũ. & bene dixit Gallus si filius meus me viuo morietur, & non ponit in filia: nam nepotem ex filia nõ hẽt necesse auus instituere: ut s. eo. l. placet. præteritio enim matris vel aui materni habetur ꝑ exhæredatione: vt d. l. placet. & insti. de exhære. li. §. fin. si ergo habetur pro exhæredatione, ergo nõ rumpitur testamentum. Itẽ ideo dicit intra x. menses numerandos à tẽpore mortis filij mei: q̃a si post x. mẽses nascatur nepos, nõ rumperet testamẽtũ, vtpote cũ non credatur filius dicti filij: ✱ in auth. de resti. & ea quæ parit. §. fin. Vi.

a Gallus. ⁊ s. qui cognõminatur Aquilius: ut j. ea. l. §. & bene. Azo.

b Sic. ⁊ i. tali cautela. vel sic. i. his verbis: si filius meus, &c. Azo.

c Posse. ⁊ & necesse est, ne testamentum rumpatur: ut j. tit. j. l. posthumorum. & dic institui, id est substitui. nã omnis substitutio est institutio, sed non conuertitur, & dic, pro constanti habuit Gallus quod hic pręcessit filij institutio. aliãs ipso iure non valeret testamẽtum: ut instit. de exhære. li. in princ. & inf. eo. §. in omnibus.

d Posthumos. ⁊ id est quasi posthumos. quod est verum habito respectu quod alio exeunte de medio incipiant posse fieri sui: ut d. l. posthumorum. Sed eo respectu quod post mortem aui nascantur, proprie sunt posthumi: quia nascitur post mortem aui: ut suprà, de testa. tute. l. quid si nepotes. in fi. & sic bona est continuatio, dictũ est qualiter posthumi præteriti rumpant testamentum: nũc qualiter prouideatur, ne rumpatur secundum primum, & secundum secundũ. Itẽ & hæc, dictum est de vero posthumo: nũc de quasi secundũ alium. vel verius nulla est facienda continuatio.

e Si filius. ⁊ ecce consilium Galli usq; illuc: quidam &c. Et no. quod de nepotibus tantum natis post mortẽ aui dicit Gallus: ut hic. Sed Velleius etiam de natis viuo auo: vt j. §. nunc de lege. Itẽ not. q̃ Scæuola reprehendit Gallum in multis: ut & aliãs Põponius ait: ut s. de neg. gest. l. Pomponius. Et primò reprehendit de superfluitate: vt j. codẽ. §. quidam Scđò de insufficientia: & hoc in multis. Primò de pronepote, de quo nõ dicit Gallus: vt §. idẽ credendũ. Itẽ in alio in §. sed & si uiuo Itẽ in alio in §. tametsi. Itẽ & in alio: quia de naturali morte filij tantũ dixit. nã idem est de ciuili uel simili casu: ut §. & quid si tantum. & in aliis potest notari reprehensio: sed Velleius non reprehenditur: ut pote post Gallum adueniens non dixit reprehensibile, id est aliquid propter quod debeat reprehendi: sed ad plenum: ut infrà. §. & bene, nam quanto iuniores, tantò perspicaciores: ut ait Priscianus. Item not. quòd dicit filius, non filia: quia nepotem ex filia possum præterire: ut instit. de exhære. li. §. mater. & infrà. §. nunc de lege.

f Viuo me. ⁊ auo. & hoc ideo dicit, quia si filius post mortem patris moritur: nepos non rumpit testamentum aui per l. Velle. vt j. titu. j. l. si quis filio exhæredato. in princip. & suprà, eodem l. si quis posthumos. §. si filium. & C. de inoffic. testamen. l. si quis. & ita ponit Gallus eos tantùm casus, quibus testator habuit necesse instituere nepotem.

g Morietur. ⁊ aliãs moritur. aliãs morietur. scilicet naturaliter: præsens pro futuro: ut infrà de uerbo. signifi. l. verbum erit. & in hoc reprehenditur à Scæuola: ut j. §. & quid si tantum.

h Tunc. ⁊ in eum casum. vel id est mortuo filio: ut arg. infra, de cõdi. & demon. l. iiij. in fi.

i Neptis. ⁊ & hoc abundat: cùm poterat contineri sub masculo: ut infra, de uerb. signifi. l. j.

k Post mortem meam. ⁊ uel me uiuo, eadem ratione: ut C. eo. l. fi. & j. §. vnde & si filius. secundũ quosdã. Sed certè id per Velleiũ: vt §. nunc de lege. non per Gallum: vt & hic dicitur. & sic etiam hic reprehendit per Velleium ex interpretatione. & in §. nam & si subaudi, etiam me mortuo.

l In decem mensibus proximis. ⁊ mortui filij. nam toto tempore potest ex eo nasci, non vltrà. nisi fortè per paucos dies secundum quosdam physicos: ut infrà, de suis & legi. l. intestato. §. & post decẽ. & in authentica de restitutione, & ea quæ pa. §. fin. coll. iiij. & facit suprà de sta. ho. l. septimo mense. & dies mortis computatur in decẽ mensibus. Sed quid si post duos dies nascatur? videtur præteritus: vt suprà eodem l. commodissimè. Sed dic contra: ut ibi not per l. C. eodem. l. fina.

Quidam rectè. CASVS Hic incipiunt verba Scæuolæ Gallum reprehendentis in eo, q̃ dixit Gallus in consilio suo in princ. huius l. & reprehendit eum curialiter de verbis superfluis, usq; illuc, idem credendum est &c. Gallus enim ita dixit in suo consilio, testatorem facere debere ad hoc, ut testamentum suum nõ rumpaf per nepotem suum posthumum quem sperat nasci fortè post mortem filii, & post mortem sui testatoris: Titium filium meum instituo mihi hæredem: & si dictus meus filius me uiuo morietur, & ego posteà moriar, & posteà nascatur nepos ex vxore filii mei, siue etiã neptis nascaf: nascatur dico intra x. menses ꝓximos postquã dictus meus filius mortuus erit: ille nepos uel neptis hæredes mihi sunto &c. Certè institutio dicti nepotis vel neptis (dicit Scæuola) potuit fieri per auũ, etiã si non posuisset aliquid in institutione de morte filij: sed ita dixisset, Titium filium meum mihi instituo. Itẽ instituo mihi nepotem uel neptem qui nascetur ex eo post mortem meã &c. & tunc ualet institutio dicti nepotis uel neptis eo casu, quòd ex uerbis testatoris cõcipi posit scilicet, ad hoc ut nõ rumpatur testamentum: nã consiliũ Galli fuit inductum ad hoc vt nepos uel neptis natus uel nata nõ rũperet testamentũ. cum ergo testator secundũ Galli cõsiliũ fuerit testatus, fecisse uidetur ob timorẽ, ne nepos rumperet testamẽtũ. & ideo hęc institutio quæ fuit facta non habita mentione mortis filii, trahif ad eum casum in quẽ nepos rumperet testamẽtũ. s. si mortuo filio in uita aui

1 Idẽ B. B. P. Alexã. & Ias.
2 Directa. Pau.
3 Idẽ Bal. & cõmuniter oẽs scribẽtes: vt referũt Lãce. Alex. & Ia. cõtrariũ tenẽt Bart. Pau. & Sa.
4 Istã gl. sequuntur B. B. P. Alex. & Ias. hic.
5 Istã. l. alleg. Bart. in cõtrarium: sed male, secundũ Ias.
6 Idẽ Bar. Alex. & Ia.
7 Nisi videatur expediẽs, secundũ Al. de Imo.
8 Ista glo. placet Bar. Bal. P. Ale. & Ias.
9 Ista glo. est de mente omnium scriben.
10 Versell sub. §. etiã.
11 Nihil ꝑbat secũdũ scriben.
12 Quia testator non tenetur facere mẽtionẽ in testamento nisi de primo rescut in authen. de ha re. & fal. in prin. col. j.
13 Peccat cõtra spiritũ sanctum q̃a reprehẽdit uniuersalem superfluitatẽ & male, secundũ Ia.
14 Ista opinio approbatur ꝑ B. B. Pau. Al. & Ias.
15 Scilicet duos. & ita partus qui nascaf post decem mẽses & duos dies, dicit legitimus: & est de mẽte Ias. licet cõtrariũ teneat Bald. Arc. & Al.
16 Idẽ Bar. & Alex.

ta aui

Quidam [a] rectè admittendum credunt [b] etiam si non [†] exprimat [c] de morte filii, sed simpliciter instituat: vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi possit.

Sicut institui pt nepos nasciturus ex filio sm consilium Galli, sic pronepos ex nepote: siue solus nepos supersit tpe testamẽti, siue solus filius: siue filius & nepos. hoc tñ ultimo casu testm̃ euertit, si contingat uiuo testatore decedere filiũ institutũ primò, & deinde nepotẽ præteritũ. Alex.

Idem [†] credendũ [d] est Gallum existimasse & de pronepote: vt dicat testator, Si me viuo nepos decedat, tunc qui ex eo pronepos [e] &c. Sed & si viuo [f] filio, iam mortuo iam nepote, cuius [g] vxor prægnans esset, testamentũ faceret [h], posset dicere [i], Si me viuo filius meus decedat, tũc qui pronepos &c. Num, si & filius [k] & nepos viuant concipere [l], vtrisque mortuis, se viuo, tunc qui ꝓnepos nascerẽ [†], poterit? Quod similiter admittendum [m] est: ita sanè [n], si priùs [o] nepos, deinde filius decederet: ne successione [p] testamentum rumperetur.

Prouisio facta in uno casu, porrigitur ad alios sibi similes. h. d. Bart.

ta aui nascatur posteà nepos post mortem aui testantis. Viuia.

a Quidam. ⁊ Prima reprehẽsio.

b Credunt. ⁊ s. ut ualeat institutio siue substitutio nepotis etiã nõ facta mẽtione mortis filij, & ualebit eo casu, q̃ ex uerbis. s. Galli cõcipi posset. uel dic admittendum &c. uel ut eo casu &c: & in idẽ recidit.

c Non exprimat. ⁊ id est nõ dicit illa uerba, Si filius meus uiuo me moritur: sed simpliciter, id est ita dixit: Si quis mihi nepos post mortem meã nascetur, hæres esto. & dic istituit. i. substituit: ut in prin. l. idem si dixit filium & nepotem, qui ex eo mihi nascetur, post mortem meã, hæredem instituo. uel etiam sic: Si filius hæres non erit, nepotem, qui ex eo nascetur, substituo. Vel sic: Filium instituo & nepotẽ substituo. Vel sic: filium & nepotẽ ex eo instituo sentiens de nascituris. nam & his omnibus casibus uideor eum substituere in eum casum in quem rumperet præteritus: scilicet in casu Galli, quãdo me uiuo moritur filius: & posteà me mortuo nascitur nepos ĩtra decẽ menses &c. ut enim testamentum non rumperet, hoc feci. quid aũt si filium & nepotem natum institui? Respon. tunc uideor eodẽ ordine ĩstituisse. arg. j. de leg. ij. l. peto. §. fratre. & l. cum pater. §. pe & C. de ver. signi. l. fi. & j. eod. §. instituens. & suprà, de usufru. l. quoties. & etiam hic innuit. Sed arg. contra. s. de usufru. l. si mulieri. & j. de lega. j. l. si quãdo. §. j. & infrà, de sol. l. nec enim. & in aut. de mona. in fi. col. j. Item cõtra. C. de impube. & ali. substi. l. fin. sed ibi testator erat extraneus: hic pater & auus. Sed quidam dicũt dicto casu filium esse hæredem & nepotem etiã filio uiuo, ut si emancipet filius nepotem post mortẽ aui: & sic quęrit nepoti, ut infrà, de lega. iij. l. si à patre. aliãs nec momẽto esset hæres, ut infrà, de acquirẽ. hære. l. placet. & hoc etiam dicũt per hunc. §. & exponunt ex uerbis, scilicet testatoris. nec reprehenditur Gallus secundum eos. Solutionem primam teneas.

Idem credendum. CASVS. Nota quod Scæuola quasi insidiator calcanei Galli reprehendit eum quasi uerba superflua posuerit in suo consilio. & hoc fecit. s. proxi. §. nunc autem intendit eũ reprehendere quasi minus sufficiẽter dixerit: hoc autem ostendit in eo, q̃ de ꝓnepote Gallus omisit, & circa hoc ponit tres casus. Vnus casus est q̃si mortuus filius erat, & nepos uiuebat, qui nepos habebat uxorem prægnãtem, ex qua sperabatur nasci pronepos uel ꝓneptis. certè bene debebat Gallus formasse uerba cõsilij sui ĩ hoc casu: hoc. s. modo. Titium nepotẽ meum mihi hæredẽ instituo: & si dictus meus nepos decedat me auo uiuo, & ego posteà moriar, & posteà nascef pronepos uel proneptis ex dicta uxore nepotis mei: nascatur dico intra x. menses ꝓximos postquã nepos meus mortuus erit, ille ꝓnepos uel proneptis hæredes mihi sunto. Secũdus casus est quãdo filius uiuebat, & nepos ex eo mortuus erat, cuius nepotis mortui uxor ꝑgnans erat, & auus uolebat facere testamentum. quo casu hoc mõ debebat Gallus formasse uerba consilij sui, quod dedit auo: Titiũ filium meũ instituo: & si dictus filius meus me uiuo morietur, & ego posteà moriar, & posteà nascaf pronepos vel ꝓneptis ex dicta vxore nepotis mei mortui: nascatur dico intra x. menses proximos, postquam filius meus prædictus mortuus erit: ille ꝓnepos uel proneptis hæredes mihi sunto. Tertius casus est quãdo filius & nepos ex eo viuebant, & dictus nepos habebat uxorem prægnãtem, ex qua sperabatur nasci ꝓnepos uel proneptis, & auus uolebat facere testamentum taliter q̃ non rumperetur per natiuitatem pronepotis uel proneptis: quo etiã casu hoc modo debebat Gallus formasse uerba consilij sui, q̃ dedit auo, scilicet ut ita deberet dicere auus in testamento suo: Titiũ filiũ meum, & Caium nepotem meũ ex dicto filio mihi hæredes instituo: & si dictus meus filius & nepos me uiuo morietur, & ego posteà moriar, & postea nascatur pronepos uel proneptis ex dicta uxore nepotis mei: nascaf dico intra x. menses proximos postquã dictus filius meus & nepos mortui erunt: ille pronepos uel proneptis hẽdes mihi sunto: quo casu si filius & nepos viui existentes tempore testamẽti mortui fuerint antequam testamẽtum faciens, & postea auus, & postea nascatur ꝓnepos uel pronepotis: nõ rũpent testamentũ proaui, cum inuenient se institutos. si autem nõ inuenissent se institutos a ꝓauo bene rumperent testamentum eius. & quod dico in hoc ultimo casu: idem intelligas in secundo & primo. Viuia.

d Idem credendum. ⁊ Secunda reprehensio, & est de insufficiẽtia: & curialiter fit magis quam si diceret, hoc omisit.

e Pronepos. ⁊ sub. siue proneptis post mortẽ meã ĩ x. mẽsibus proximis, quibus nepos morief &c. vt in prin. l. Et not. qđ hic solus nepos viuit. j. proxi. solus filius. at in alio sequẽti viuit vterq;. Item not q̃ hic & ĩ sequẽti casu incidit Scæuola in vitiũ superfluitatis, de quo reprehẽdit Gallum. s. proxi. §. nã dicit decedat. Sed dic, q̃ referendo uerba Galli circa illud, hoc facit, non approbando uitium.

f Sed & si uiuo. ⁊ alia reprehẽsio ĩsufficiẽtię circa eũdẽ ꝓnepotẽ.

g Cuius. ⁊ nepotis.

h Faceret. ⁊ auus.

i Dicere. ⁊ s. auus. tũc qui pronepos &c. & repete ut s. ꝓxi. §. dixi.

k Nam & si filius. ⁊ aliãs nam. & alias nũ, interrogatiuè. aliãs, unde. & dic duob⁹ modis casum. Primo in filio instituto, nepote præterito, & pronepote substituto. & hic planus. secundo, q̃ filius & nepos fuerunt instituti: & pronepos substitutus utroque eorum mortuo uiuo testatore.

l Concipere. ⁊ Pone auus substituit pronepoti hoc modo: si filius & nepos morientur me uiuo: tunc qui pronepos nascef post mortem meam in decẽ mensibus proximis, quibus nepos meus morietur, hæres esto. Et not. q̃ dicit post mortẽ meam: quia de hoc loquitur Gallus. sed Velleius etiam de nato in uita testantis, ut inf. eo. §. nunc de lege.

m Admittendum. ⁊ ut ualeat dicta substitutio, & est reprehensio Galli de insufficientia.

n Ita sanè. ⁊ s. ilicet est hoc admittendum.

o Prius nepos. ⁊ quia si filius decederet prius, nepos rumperet testamentũ ꝑ l. Velle. nõ ergo ꝓnepos ex nepote natus. cũ iã inueniret ruptum: q̃a quod iam ruptũ est, amplius rumpi nõ potest: ut j tit. j. l. nam & si. & j. eo §. in oĩbus. & hoc secundũ primũ casum, at secundũ alium non est uis quis antè decedat: dũmodo nõ decedãt ambo in vita patris: & tunc subaudi hic maximè: uel etiã secundũ eundẽ dic prius q̃. s. auus, deinde nepos. q. d. si vnus & alter ante auum decedat.

p Ne successione. ⁊ s. nepotis pręteriti secđm primũ casum: vel ꝓnepotis secđm aliũ: sed tunc hic versus, ne successione &c. refertur nõ ad ꝓxi. sed ad superius. s. qđ admittendum. ne &c. uel etiã referas ad illud admittendũ, & etiam ad ambos superiores §. secđm eundem casum & secundũ hoc dic ne rũpat successionẽ, cùm sit præteritus.

Et quid si tantũ. CASVS. Quidã libri habent: quod tamen si in mortis filii casum. sed ego habeo: & quid si tantũ in mortis &c. & ita cõtinuo ad superiora: reprehẽsus supra Gallus quasi sufficiẽter fuerit locutus, certè & adhuc põt circa alia reprẽhẽdi, quasi minus sufficienter dixerit. ipse enim in prin. huius l. uerba sua cõcepit, notando tñ casum mortis filii, dicẽdo q̃ auus ita debebat ponere in testamento suo ad hoc ut nepos suus posthumus nasciturus fortè post mortẽ filii & aui nõ rumperet testm̃: Titiũ filium meũ mihi hęredem instituo: & si dictus meus filius me uiuo moriaf, & ego posteà moriar, & posteà nascatur mihi nepos ex vxore filii mei siue etiã neptis: nascatur dico intra x. mẽses ꝓximos postq̃ filius meus mortuus erit: ille nepos uel neptis hẽdes mihi sunto. sed hoc fuit ĩsufficiẽter dictũ: q̃a & alii possunt casus euenire præter casum mortis, in quibus põt filius de patris potestate exire: & si moriaf posteà pater, & posteà nascaf nepos ex uxore filii, & inueniat se pręteritũ ab auo: rumpet testamentũ aui. Quid enim si aquæ & ignis interdictionẽ pateretur filius institutus: & posteà pater q̃ fecit testm̃, moriaf, & posteà nascaf nepos ex uxore filii interdicti: nũq̃d rũpet ita bñ nepos testm̃ aui, ac si filius mortuus eẽt, si inueniat se ꝑteritũ dict⁹ nepos? & subaudi, & certè sic. Itẽ q̃d si dictus filius institutus si añ mortẽ pr̃is, q̃ fecit testm̃, emãcipaf à p̃re. & posteà moriaf pr̃ q̃ fecit testm̃: & posteà nascatur nepos ex uxore filii emãcipati ꝑdicti: nũq̃d rũpet ita bñ nepos testm̃ aui ac si filius mortuus eẽt, si inueniat se ꝑteritũ dictus nepos? & subaudi: & certè sic, ut ĩ s. §. dat intelligere. Debebat ergo ita dicere Gallus in ꝯsilio suo, q̃đ posuit ĩ prin. huius l. Titiũ filiũ meũ mihi hẽdem instituo: & si dictus meus filius me uiuo moriaf, uel me uiuo deportef, siue aqua & igni ei interdicaf, uel me uiuo à me emãcipet, & ego posteà moriar, & posteà nascaf mihi nepos siue neptis ex uxore dicti mei filii: nascaf dico intra x. mẽses ꝓximos postq̃ filius meus mortu⁹, uel deportatus, uel emãcipatus erit: ille nepos uel neptis hẽdes mihi sunto. nã hi duo casus. s. deportatiõis filii & emãcipationis eiusdẽ, licet ad l. Vell. nõ ꝑtineãt q̃tũ ad dictæ l. uerba: tñ ex sñia eiusdẽ l. Vell. similes debẽt esse casui mortis filii: de qua morte sola filii locutus fuit Gall⁹ in prin. huius l. ut deñ est. & bñ dixi q̃ dicti duo casus nõ ꝑtinent ad verba. l. Velle. ipsa. n. hẽt duo capita tñ, ad aliq̃đ quorũ non ꝑtinent dicti duo casus. Vnũ eius caput loquif de nepote nato ĩ uita aui post mortẽ filii: ut j. ead. l. §. nũc de lege. Secđm caput loquitur cũ tpe testamenti erat natus filius & nepos. dicti aũt duo casus, scilicet de deportatione & emãcipatione filii respiciũt nepotẽ, q̃ post mortẽ aui nascif filio sublato de medio deportatione uel emãcipatione. qđ autẽ dixi in deportatione & emancipatione filii instituti, idẽ esset in deportatione & emancipatione nepotis ex cuius uxore speraf nasci

1 Sequunt Bart. & Ia. licet cõtra Imo. P. & Alexan.
† Rectè.
2 Iste modus cum sequenti approbat secundũ Bar. B. P. Imo. Ale. & Ias.
† De sensu huius §. uide Fortun. Garc. s. ea. l. j. pr. num. 90.
3 Et no. secundũ Bal. in l. Caius. s. solu. mat. & est sing. sm Dy. Lãcel. & Sosi.
4 Est uera in se: sed quo ad illũ tex. dic melius, q̃ ibi fuit expressum per testatorẽ, ut simul admitteretur sm Ia.
5 Et bene B. & Paul.
6 Sequitur Bar. Paul. Areti. Ale. & Ias.
7 Ista est cõis sm B. & Ias.
8 Vera est ĩ se, sed nõ quo ad tex. sm eosdẽ.
9 Non est poterit, apud Dua.
10 De iure ciuili: sed de equitate pretoria reconualescit, si moriatur antè, q̃ testamẽtum habeat esse ẽtũ, secundũ Alex. & Ia. in prin. istius l.
11 Non tenetur secũdũ Bart. & Paul. quia uiolat text. sm primũ casum.
12 Qui est verus sm eosdem.

1 Reprobatur p Bart. Pau. & Ias. 2 Quæ ponit in prin. §. in uer. q.d. enim. 3 In uers. quid erit. 4 De intell. hui§ uid. Bereg. fer. i l. fi. nu. 45. C de posth: hæred. instit. & hic per Garc. nu. 17. 5 Aliàs cōciperetur, qui deinde aq & ignis interdi. &c. 6 Iste est uerus casus secundū Bar. Bal. Imol. P. & Alex. 7 Ista etiā est uera secundū eosdem. 8 Et male secundū B. B. P. Sofi. Are. Alex. & Ia. 9 Non obstat cū seq. quia ibi casus expressi sunt dissimiles omissis secundū Bar. & Ias. 10 Et male sm eosdē. 11 Ista est uera secundū eosdem. 12 Idē Bar. Alex. Aret. & Sofi. 13 Perdē do ciuitatē: ex mente Alex. & Ia. 14 Transeunt cū ista declaratione Bart. S. & Paul. 15 Ex interpretatione & idētitate rōnis: qd' fieri potest etiā in correctoriis ex mente Aret. Sofin. & Alex. 16 Dic q illa fuit suppletio Scæuolę nō p uisio Galli. Bald. 17 Distingue captus in bello ciuili, aut à gētib. Imperatoris mortui cōcludit Bal. in l. j. uersi.

pronepos: sicut notaui §. proxi. §. tres casus circa hoc. Viuianus.

a Et quid si tantum.} aliàs quid tamē. & aliàs quid si tantū. & dic casum secundū Py. q tres fiant hic oppositiones contra superiorem proxi. §. & non soluantur. Prima super eo q dixerat vtrisque. nam quid si in casum mortis filij: tātum: & de nepote tacuit? Secūda de deportatione, & tertia de emancipatione. q.d. dictis tribus casibus non est ibi prouisum. sed absurdum uidetur, q Scæuola contra seipsum opponat, & non soluat: quare dic casum, quod vna sit quæstio contra verba Galli, qui de naturali tm̄ morte filij dixit, per quam filius exit de medio. quærit ergo hic an sufficienter videatur dixisse, cum & alijs modis possit filius exire de medio, ut deportatione & emancipatione: & alijs &c. certè non, & sic reprehēditur Gallus de insufficiētia. Alij referunt ad omnia supradicta, ubi de morte fit mentio.

Et quid si tantùm in mortis filij casum conciperet? Quid enim si aquę & ignis interdictionem pateretur? Quid si nepos, ex quo pronepos institueret (vt ostēdimus) emancipatus esset? Hi enim casus, & omnes, ex quibus suus hæres post mortē scilicet aui nasceretur, non pertinēt ad legem Velleiam: sed ex sententia legis Velleiæ, & hæc omnia admittēda sunt: vt ad similitudinem mortis cęteri casus admittendi sint.

Hic ponit noua reprehēsio cōtra Gallū circa casum. Casus i terminis p se patet B.

Quid si is, q filiū apud hostes habebat, testaret? quare non induxit, vt si filius antè, quā ab hostibus rediret (quāuis post mortem pris) decederet, tūc deinde nepos, vel ēt adhuc illis viuis post mortem scilicet aui, nasceretur, non rumperet? nam hic casus

b Cōciperet.} i. testator substitutionē: nō vī sufficere. q d em̄ &c.
c Quid.} scilicet erit.
d Aquæ & ignis.} loco cuius est deportatio: ut inf. ad legē iul. pe. l. iij & de pœ. l. ij. §. j. quæ est mors ciuilis: ut j. de cōtra tabu. l. j §. filiū. & §. pro soc. l. actione. §. publicatione.
e Pateretur.} iste filius.
f Si nepos.} substitutus.
g Institueretur.} i. substitueretur.
h Ostendimus.} s. §. idem credendum. & cautè de filio, de quo incipit, transit ad nepotem. vt ostendat idem in vtroque.
i Emancipatus esset.} nō soluit. q d ergo? dicūt quidā, nō cōtineri: vt arg. §. eo. l. pmodissimè. & s. so. ma. l. si cū dotē. & j. de verb. ob lig. l. ex ea. §. insulā. & sic bene repehendit Gall'; & quod subijcit admitti hos casus ex sentētia l. Velle. exponūt, vt testator possit eos exprimere, nō q habeant p expressis: licet de morte sit expssū. Sed tu dic q eos haberi hic p expressis: ex sētētia l. Velle sed forte Galli sententia fuit eadē: sed reprehendit q non expressit. nam sicut morte filius desinit esse suus, & exit de medio: sic deportatione cū similis mortuo deportatus sit, ut dixi. Item per emancipationem iure ciuili desinit esse suus, & exit de medio: secus si per prætorē: vt j. de bo. pos. l. si cum patrono. §. j. quia ergo casus omissus similis est expresso, pro expresso habendus est: est enim morti similis deportatio, vt dixi: & emancipatio: ut C. de insti. & substi. l. si mater. nec refert quid de æquipolentibus contingat: vt C. de do. quæ sub mo. l. fin. nec ob. in aut. de hære. ab intest. § nullam. coll. ix. vbi tollitur differentia emancipationis: quia illud quando nullum est factum testamētum. Sed quid si emancipatus readoptetur? uidetur nō nocere nepoti: vt j. si ta testa. nul. exta. l. j. §. si quis. secus in filio deportato restituto: vt j. de contra tab. l. j. § fin. nisi restitutio esset post mortem aui: quia tūc cùm nepos est hæres, non potest desinere: ut insti. de fideicom. hære. §. restituta.
k Hi enim.} nil nocet Gallum nō dixisse: quia lex Velle. dicit: sed hoc est falsum: hi enim &c.
l Omnes.} similes, quando viuente testatore præcedens persona de medio tollitur: ut si fiat seruus pœnæ: uel sic: quib. mod. ius pa pote. sol. §. pen. hi enim non pertinēt ad Velle. q a primo capite l. Velle cauetur de nepote nato in vita aui post mortem filij: vt j. eo. §. nunc de lege. in secundo cū tempore testamēti erat natus nepos & filius: hic autem nascitur suus post mortem aui. quod accipe. i. si fuisset natus viuo auo, in sua potestate futurus erat: vt insti. de hę. ab intest. §. posthumi. sed sententia locum habet: ut subiicit dicunt et i uerba eius, si quis ex suis hæredibus suus heres esse desierit. ut j. e. §. nūc de lege. & bene uerba se habent ad omnes casus ptinentia, id ē qualitercunque suus hæres esse desierit per mortē, uel emancipationē, uel deportationem. & hoc est quod hic subiicit.
m Admittend.} ut testamentū nō rumpat, & nepos ex substitutione admittatur. nam hi casus habentur pro expræssis, ut dictū est.
n Vt.} alias & . & alias ut.
o Cæteri.} alias certi scilicet similes prædictis.
p Casus.} Cōsuluit Gallus supius auo, & i nepote & pnepote si moriatur filius uel incidat casus, qui ex interpretatione morti æquiparatur. nunc uult etiam ei consulere in casu, qui similiter ex iterpretatione morti assimilat. ut pote si captus fuerit ab hostibus filius familias, auus ita dicit in institutione. si filius meus antequā redeat ab hostibus filium susceperit. sit mihi hæres nepos meus. nā postea nunquam rumperet testamētum aui. & est istud uerum. siue filius anteq redeat, decedat post mortem patris uel ante. uel siue nepos nascatur ante uiuo auo & patre. siue post mortem aui. quamuis casus iste non pertineat ad l. Velle. pricipaliter. quæ multos casus abstulit rūpēdi testamentum & ex interpretatione tantum admittatur.
q Sint.} alias sunt. & alias sint.
Quid si is.} CASVS Quidam libri habent, quod si is qui. &c.

Alij habent, quod si qui filium &c. Alij habent, quod si quis filium habeat &c. sed ego habeo, & melius, quid si is q filium &c. & dicas hic q Scęuola adhuc prosequitur materiam suam, quam incœpit: scilicet ut reprehendat Gallū, quasi minus sufficienter uideatur dixisse in prin. huius l. quo ad causam huius §. quasi uerba eius ad casum istū non videantur sufficere: qui casus est talis. Caius in ciuitate existēs habebat filium Titium: qui Titius habebat uxorem ex eo prægnantem. posteà fuit captus Titius ab hostibus: & sic pater eius Caius remansit in ciuitate cum dicta vxore Titij prægnante. uolebat hic Caius facere testamentum taliter q nepos nasciturus non rumperet istud. nonne minus sufficienter dixit Gallus in prin. huius l. quia in isto casu nihil dixit? certe sic. debebat enim uerba cōsilij sui etiam ad hūc casum referre. ut consuleret testatorē dicere hoc modo. Filiū meū Titium ab hostibus captum mihi hæredē instituo, & si dictus filius meus me uiuo morietur. postquā ab hostibus redierit. aut decederet dictus meus filius, antequam ab hostibus redierit. siue me mortuo, siue me uiuo. tunc deinde si quis mihi ex eo nepos siue quæ neptis in x. mensibus proximis quib. filius meus moreretur, natus nata ue erit, hæredes sunto. & tūc deinde similiter si qs mihi ex eo nepos. siue q neptis in x. mēsibus pximis, quib. filius meus captus fuit, natus natau e erit, mihi hæredes sunto subaudi & est bonum comprehendere casū illū, quem supra posui. & si dictus filius meus me uiuo moreretur, postq ab hostibus redierit &c. posset enim esse, q redierit ab hostibus uiuo testatore, & moreretur postea adhuc uiuo testatore. unde non sufficeret ille solus si moreretur filius antequam ab hostibus rediret. & hoc indicat uerbum in litera positum. aut si quando &c. Itē subaudi. bonum est cōprehendere casum illum in testamēto aui. quem casū supra dixi. aut si decederet dictus meus filius, antequam ab hostibus redierit. siue me auo mortuo, siue me viuo &c. ut sic nepos institutus si rumperet suum testamentum. nepos dico. qui post mortem aui nasceretur. non rumperet dico. quāuis filius. q erat apud hostes. decesserit post mortem patris, qui fecit testamētum. uel etiā adhuc illis uiuis, scilicet patre & se filio apud hostes constituto. ipse enim filius. q moritur uiuo patre suo, adhuc uiuit dum moritur: & bene reprehēditur Gallus. quia non fecit mentionem de hoc casu in consilio suo. qa hic casus non est determinatus per l. Velle. uerba quæ habet duo capita. ut dixi §. proxi. §. & primū caput loquitur de eo nepote, qui natus ē in uita aui, filio autem mortuo: in nostro autem casu filius uiuebat apud hostes. Secundū caput loqtur de nepote nato uiuente filio, cū ambo sibi forent in potestate, posteà filius tollitur de medio. hic aūt iam erat filius per captiuitatem de medio sublatus. reprehenso ergo de prædictis Gallo, & uiso q legis Velleiæ uerba non pertinent ad hunc casum, melius est admittere ex interpretatione legis Velleiæ. ut auus de hoc casu faciat mentionem cum testatur, quàm quod non faciat mentionem. Viuianus.

r Quid si is qui.} Quare non induxit Gallus ut testator sic diceret. filium, si de hostibus redierit, instituo, aut si filius antequam ab hostibus redierit, decesserit: tunc qui mihi ex eo nepos in decē mensibus, quibus filius est captus, natus erit, hæres esto: deficit enim istud hic, & sunt hæc uerba testantis. q autem sequitur, q̄uis &c. sunt uerba Scæuolæ reprehendentis Galliū de in sufficiantia, usq; in fin. quod si Gallus induxisset, & testator dixisset: nepos non rumperet, quod est in fin. quamuis post &c. & secundum hoc habeas aut. s. alias ut, & tunc possunt esse uerba omnia Scæuolæ. q.d. quare nō induxit Gallus aliquem modū, ut si filius decederet apud hostes. si rumperet testamentum, ut s. tit. 1. l. lege: unde debuit exprimere hunc casum morti similem.
s Decederet.} filius.
t Deide.} sic cōstrue duob. modis. tūc deide nepos post mortē scilicet, aui nasceretur, quod est infrà nascere. Vel cum etiā nasceretur adhuc illis uiuis scilicet auo & filio. Vel secundò sic, quāuis post mortem patris decederet filius apud hostes, deinde nepos post mortē aui scilicet nasceretur. Vel etiam nasceretur adhuc viuis. scilicet, auo & filio. & secundum primum intellectū isti ablatiui illis uiuis. determinant uerbum nasceretur, secundum alium uerbum decederet. & uerè Gallus hoc non dixit, cum exigebat filium mori uiuente auo, item nepotem nasci mortuo auo & mortuo suo patre: ut s. in princip. huius l. quod hic non est, quocunque duorum prædictorum modorum exponas. tertij dicunt, illis uiuis: scilicet illo patre uiuo: & ponitur plurale pro singulari. sic supra, de peti. hæredi. l. diuus. in fine.
v Nam hic casus.} cum post mortē aui apud hostes decedit filius adhuc enim se restringit. & continua. licet Gallus non dixit, Velle forte dixit. sed non est uerum. nam &c.

18 Reprobatur per Bar. Io. de Im. & Paul. Et uerè secundum prædic. 18 Ista uenetur secundum Sof. 19 Reprobatur secundum B. B. Paul. & Alex. 20 Reprobatur secundum eosdem. 21 Idē Ba.

Non perti

2 Singula. gl. secundū Bal. & Ias. ad hoc q interest rei pu. ne testamēta rumpantur. 3 Sequitur Ias. 3 Bene. reprobat Alex. & Ias. 4 Ista est vera secundū eosdē. 5 Sequūtur hanc gloss. Bal. P. Im. Aret. Alex. & Ia. cōtra Barto.

ad legem Velleiam nō pertinet. Melius ergo est, vt in huiusmodi vtilitatem, præsertim post legem Velleiam, quæ etiam multos casus rumpēdi abstulit, interpretatio admittatur, vt instituēs nepotem, qui sibi post mortē suus nasceretur, rectè instituisse videatur, quibuscūq; casib. nepos post mortē natus suus esset, rūperētque præteritus, atque etiā si generaliter, Quicquid sibi liberorū natum erit post mortē, aut Quicūquē natus fuerit, sit institutus, si suus hæres nasceretur.

Consilium Galli, quod loquitur de nepote nato post mortem testatoris, extenditur ad casum, quo nascitur eo uiuo: sed fingitur natus post mortem. Alex.

Si ei qui filiū hēbat, & nepotē ex eo instituerat, nurus prægnās ab hostib. capta sit, ibiq; viuo auo & eius filio pariat, mox ille nepos post mortē patris atq; aui redeat, vtrū hic casus ad legē Velleiā respiciat, an ad ius antiquum aptandus sit, possitq; vel iure antiquo, vel ex lege Velleia institutus nō rūpere, quodē querēdū est, si iā mortuo filio pnepotē instituat hrdē, redeatq; eo mortuo.

5 Du. ibiq uiuo patre mox ille post mortē. 5 Du. quod quærēdum est, si iam mortuo filio pronepotem instituat, redeatque mortuo.

a Non pertinet.} quia ea loquitur cum posthumus seu nepos iste nascitur uiuo auo: sed pertinet quo ad mentē, ut inf. eo. §. uidendum.
b Melius.} i. bonum. uel. i. quàm contrarium.
c Vtilitatem.} aliàs utilitatem. & habeas in fi. admitteret, uel administret. aliàs utilitate: & tunc habeas in fi. admitteretur. Vel dic huiusmodi interpretatio admittetur utilitate, id est propter utilitatem publicam, ne testamenta rumpantur, ut instituens &c. & tūc sic continua sine §. & habeas ut, & sic est secundum Py. aliàs deest ut, & incipit §. instituēs &c.
d Abstulit.} ut inf. eod. §. uidendum. Azo.
e Admittatur.} ut testator possit hunc casum exprimere: & sunt omnia plana. uel dic etiam ut omissus habeatur pro expresso: quia dixit tantum secundum consilium Galli, & eius uerba. non autem de hostibus fecit mentionem, ut argumen. suprà eo. §. quidam. & no. s. proxi. §. & fiet hæc interpretatio & suppletio per Scæuolā super uerbis Galli: quasi Gallus hoc senserit. cum enim dicat de mortuo filio uiuo auo, ut s. in prin. siue hic decedat apud hostes uiuo patre, habent locū hæc uerba Galli prima, si me uiuo &c. siue eo mortuo, habet locum mens: cum fingatur mortuus prima hora captiuitatis, ut supra, titu. j. l. lege. sed illa uerba, illis uiuis, obstāt: huic itellectui, siue dicas nasceretur, scilicet nepos, siue decederet, scilicet filius, cum Gallus exigat nepotem natum post mortem aui & filij. dic ergo, quod huiusmodi interpretatio siue extensio fiat circa uerba l. Velle. cū sint generalia: si quis suus hæres &c. ut infrà, eod. §. & bene. & quod dicit multos, scilicet alios: ut d. §. uidendum. & s. §. proxi. sed præteritus dictus nepos rumperet, ut s. eo. l. si quis posthumos. §. j.

Instituens nepotem.} CASVS Quidam libri habent, ut instituens nepotem &c. & ego ita habeo, & tunc ita dicas, Ad hoc ut ille, q instituit nepotem, qui nepos post mortem aui suus nasceretur auo, rectè instituisse uideatur, subaudi, instituat nepotem quibuscunque casibus nepos post mortem natus suus esset: & præteritus ab auo rumperet testamentum eius subaudi, & ita faciendo uidebitur sibi prouidisse in omnem casum contra nepotem prædictum nasciturum: ita quod ipse nepos testamentum eius non rumperet, atq; id est, sicut uideretur prouidisse sibi contra omnes, si generaliter quicquid sibi liberorum natum erit post mortem suam testantis, aut quicunque natus fuerit post mortem suam testantis, institutum sit si suus nascetur. uel uerius fortè dicas quod instituens nepotem rectè instituisse uidetur quibuscunq; casibus nepos, si post mortem natus esset suus, rumperet testamentum: quia præteritus subaudi instituat nepotem, qui sibi post mortem suus nasceretur. Item subaudi, & si ita faciat, uidebitur sibi prouidisse in omnem casum contra nepotem prædictum nasciturum. siue ergo in isto casu tollatur de medio proxima persona filij post mortem ipsius filij, ut supra ead. l. in princi. siue per deportationem, siue per emancipationem, ut suprà, ead. l. §. & quid si tantū. siue quod decedat filius apud hostes uiuo patre suo in ciuitate existente, siue mortuo, siue uiuo patre fuit captus ab hostibus: ut supra. §. proxi. institutus uidetur nepos, ita ut tanquam præteritus non rumpat testamentum aui. Alij habent in litera, instituens nepotem, qui sibi &c. & alij habent ibi principium §. & est plana litera & dicas q Scæuola ut tollat omnes difficultates, dicit quòd si quis instituat nepotem, qui sibi testatori suus post mortem suam testatoris nascetur, videtur sibi in omnem casum prouidisse, sicut & dum instituit quemlibet de liberis, qui suus nascetur. nam tūc nec nepos, nec pronepos, nec alius inferior poterit rumpere testamentum uelut præteritus. Alij non habent hic §. & habent, sicut primi, ut instituens &c. & tunc continua cum superioribus hoc modo: cū non prouiderit Gallus scilicet, suprà proxi. §. & §. & quid si tantum. nec ad l. Velle. pertinent: melius est quàm contrarium, ut nostra interpretatio admittatur: nostra autem interpretatio est hæc, ut instituens nepotem, qui sibi post mortem &c. & secundum hoc dicitur interpretari, qui progat. & est sic infrà, ad Tertul. l. j. §. qui operas. & hunc casum non est necesse q in terminis ponam: quia p superiores §§. potes colligere casus eius positionem Viuianus.

f Instituens.} aliàs est §. instituens. secundum Py. est, ut instituēs. & deest §. & quòd Scæuola habet generalem institutionem, quæ sic fit. nepos qui post mortem nascetur, suus hæres esto. est enim generalis quo ad casus omnes, siue filius post mortem meam definat esse suus, siue per alium casum morti similem, & sic nepos præteritus rumperet. sic enim dicit, nascetur suus. sicut & istæ sunt generales: quicquid liberorum &c. aut quicunque &c. sed istæ sunt generales quo ad omnes casus, & etiam quo ad omnes inferiores, qui nascerentur sui. sed prima ad nepotes tantum.
g Atque.} i. perinde generaliter uidetur substituisse per uerba superiora, atque. i. sicut si generaliter dixisset, quicquid &c.
h Institutus.} scilicet rectè. & generaliter uidetur instituisse ita subaudi, si suus &c. non igitur nepos cū pronepote simul, sed ordine admittuntur: ut not. s. eo. §. quidam rectè.

Si eius.} CASVS. Multis uicibus dictum est s. q Scæuola intendit ad reprehensionem Galli, quod facit & de pronepote tractando: ut s. ea. l. §. idem credendum. & de casibus morti similibus, ut s. ea. l. §. & quid si tantum. & adhuc materiam reprehensionis prosequitur, quærendo an iste casus qui subiicitur, ad consilium Galli pertineat, an ad l. Vell. & est casus talis, Caius habebat filiū Mæuium: qui Mæuius habebat vxorem prægnantem. illa uxor Mæuij fuit prægnans capta ab hostibus, & Caius cum suo filio Męuio remansit in ciuitate. hic Caius in infirmitate positus fecit testamētum, & ita dixit, Filium meum Męuium mihi hęredem instituo, & si filius meus me uiuo morietur, tūc si quis mihi ex eo nepos, siue quę neptis post mortē meam intra x. menses proximos, quibus filius meus moreretur, natus natáve erit hęredes sunto. dicta nurus prægnās apud hostes existens peperit apud hostes auo uiuo. i. Caio prędicto, qui fecit testamētum: & uiuo Męuio prędicto marito suo, filioque dicti Caij. posteà nepos ex ea natus rediit ab hostibus prius mortuo patre suo Męuio, & posteà mortuo auo suo Caio. nūq d rumpit testamentū dicti sui? & certè nō: quia inuenit se ab eo institua, & non facio uim, utrum excludat à rumpendo testamentū aui ex iure antiquo Galli an uero ex l. Velle. quamuis quęsitum sit, utrum excludatur per unum ius, an uero per aliud: quia ex quo excluditur, nō facio uim à quo dictorum iurium excludatur. quod autem dictum est i nepote nato apud hostes, idem est in pronepote, ut potes uidere in hoc casu. Caius habebat filiū Titiū, & ex eo nepotem, & nepos habebat uxorē pręgnātem: mortuus fuit filius Titius: & posteà uxor nepotis pręgnans fuit capta ab hostibus: & nepos remansit in ciuitate cū auo, & auus in infirmitate fortè positus fecit testamentum, & ita dixit, nepotem meum mihi hęredem instituo, & si dictus meus nepos me uiuo morietur, tunc si quis mihi ex eo pronepos siue quę proneptis post mortem meam intra x. men. pximos, quibus nepos meus moreretur, natus natáve erit, hęredes mihi sunto. dicta pronurus prægnans apud hostes existēs, peperit apud hostes uiuo proauo: id est Caio prædicto, qui fecit testamentum, & uiuo nepote prędicto marito suo: posteà pronepos ex ea natus rediit ab hostibus prius mortuo patre suo, & posteà mortuo proauo suo Caio. nō enim rūpit in hoc casu testamentū dicti sui proaui: sicut nec nepos reuersus testamentum aui, ut dictum est supra, quia inuenit se à dicto proauo suo institutū: nec in hoc casu facio uim similiter utrū excludatur à rumpendo testamentum proaui de iure Galli, an per l. Velle. Viuianus.

i Filium.} quē dixit institutū. aliàs nō tenet testū. ut s. in pri. no.
k Nepotem.} nondum natum: quia dicit pręgnans.
l Ex eo.} filio nasciturum.
m Viuo.} aliàs uiuo auo & eius filio, & bñ. & sic nō hēas, subaudi.
n Ille.} scilicet nepos.
o Atque aui.} primo pater, posteà auus moritur. aliàs rūperet nepos, utpote filio eum pręcedente, ut C. de inoffic. testa. l. si quis filiū.
p Ex iure antiquo.} quod Gallus induxit, quasi sit natus auo mortuo: quia nunc primum suus est cum reddit auo iam mortuo. uel ex l. Velle. quia uerè est natus uiuo auo. & non soluit: sed infrà, proxi. respon. solues.
q Pronepotem.} non natum, & dices nepotem uiuere, & est per omnia superiori similis, at alij, ut Py. & Io. habent nepotē. & si habeas pro, dicunt q abundat pro. & subaudiunt magis. & est rō, q magis dubiū, quàm in pręcedenti: nam in pręcedēti potest aptari l. Vel. quia nepos natus est auo uiuente: ergo locū habet l. Vel. ut j. e. §. nunc de lege. Item institutus est nepos filio uiuo: at in sequēti est institutus filio mortuo. & l. Vel. in primo capite loquitur cum factū est testamentum filio uiuo & auo, & nepos nascitur filio uiuo & auo uel auo uiuo, & mortuo filio: licet ex interpretatione l. Vel. idem sit, & si testatus sit filio mortuo. & sic Vel. aptari nō potest: sed nec Gallus q uult filium mori post testamentum uiuo testante. at hic erat antè mortuus. & sic magis est dubium: sed Azo. & H. non placet, cum hoc & superius respon. aptetur ad l. Vel. ut infrà, statim dices.
r Redeatque.} scilicet, pronepos ab hostibus: uel dic nepos secūdum aliam literam.
s Mortuo eo.} s. proauo & patre suo pronepotis prius, uel si habeas

6 Quo ad ius: sed non quo ad factum. & sequunt Bar. Bal. P. Ale. & Ias. 7 Reprobatur secūdū eosdem. 8 Imo nō. Bald. P. & Ia. 9 Et bene secundum prædic. 10 Non est uerū. Bald. & Paul.

Universidad de Deusto Biblioteca

beas nepotis & dic eo. s. auo & ponitur propriè instituat.

a Rumpatur.} quia institutus, idem & si præteritus: quia non erat suus cum auus moritur, licet uerè natus.

b Excludatur.} à rumpendo, cum nõ rumpat nisi non adita hereditate. & sic non soluit. quid ergo dicemus in superiori casu? uidetur neutrum ius habere locum: ius antiquum. i. Galli. non: quia hic nepos natus est verè viuente patre, & auo licet apud hostes: & Gallus loquitur cũ nepos nascitur post mortem patris & aui. Item ius postliminij in capto apud hostes locum habet, secundum Gallũ: ut s. e. §. quid si is, qui filium. cum ergo fingatur ea hora natus, qua captus fuit, sicut & mortuus, & captus fuit viuẽte auo: ergo debet haberi pro iam nato viuente auo. & sic cessat Gallus. Item quia nõ nascitur auo ut suus cum nascitur uerè: quia tunc est captus. & sic seruus. Item quia tunc alius eum precedit. Item Velle. cessat: quia illa loquitur primo capite cũ nepos nascitur viuo auo, & post mortem filij & hic natus est filio viuo. Itẽ nec secũdo [1], quia locum habet cũ nepos nascitur uiuo auo, & viuẽte filio: ut j. eo. §. nunc de lege. at hic cũ redit ab hostibus uideᵗ nasci: & sic nascitur post mortem utriusque. Sed econtra uidetur [2] utrumque ius habere locum Gallus, quia redit post mortem aui, & sui patris: & tũc uideᵗ nasci cum redit: & sic cum post mortem utriusque nascitur, hẽt locũ Gallus, ut s. eo. in prin. Item l. Velle. quia natus est in veritate uiuẽte auo: ergo Velle. habet locum. Itẽ per hoc ius postliminij presumitur, de quo modo dixi. So. quidam dicunt Gallum in præcedenti respon. & Velle. in hoc præsenti habere locũ. Sed tu dic [3] in vtroq; Gallũ. nam omnia quæ dicuntur usque ad §. nunc de lege. à prin. l. respiciũt ad regulam Galli. s. in prin. l. positam: quia post mortem utriusq; videtur nasci cum redit ab hostibus. Item pater mortuus est viuente auo: & hoc presenti nepos mortuus est verè. Item viuebat filius tempore testamẽti: & locum habet Gallus. idem per omnia in hoc casu, prout habes pronepotem. Item [4] & prout habes nepotem, habet locum Gallus eo inspecto quod nascitur post mortem testãtis nepos: nec ob[5] quod verè ante fuit natus: quia inspicio qñ primo fuit suus, nec fingit Cornelia natum prima hora captiuitatis, quia hoc erat impossibile eũ tunc nasci: sed non est impossibile aliquem mori prima hora captiuitatis: q ipsa fingit. Itẽ nec ob. ius postliminij, quod uᵗ locum habere i nato apud hostes: ut C. de capti. l. j. quia ibi rediit cũ matre uel patre: hic non. Item inspicio veritatem: quia verè fingitur suus demum post mortem patris & aui: non fictionem, ut fingatᵗ natus quando mater capiebatur, & in ciuitate stetisse. & quod ueritas fictioni præualeat, not. C. de iis qui ve. eta. imper. l. fin. Itẽ potest esse quòd etiam uere decessit post mortem patris & aui. Item ad hoc q dicit ius antiquum, facit j. de reg. ca. l. fi. & s. de testa. tu. l. si hæreditas. §. qui filium. Forsitan.} CASVS. Caius habebat filium Titiũ: & sperabat ex eo habere nepotem: quia vxor filij erat prægnãs, & ex nepote adhuc nõ nato sperabat habere pronepotem. fecit dictus Caius testamentum: & ita in eo dixit, filium meum Titium instituo: & si filius meus me viuo morietur, tũc si quis mihi pronepos, siue que pronepis post mortem meã in x. mẽsibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus nata ve erit, hæredes sunto. & sic istituit pronepotẽ nasciturum. & preterijt nepotem nasciturum. post illud testamentum factũ natus fuit nepos viuo Titio patre suo instituto: & accepit vxorem dictus nepos. concepit tẽpore procedente uxor dicti nepotis filiũ, qui erit pronepos dicti Caij: & postea decessit Caius proauus, decessit posteà nepos Caij paterq; dicti pronepotis nascituri, & posteà decessit auus dicti pronepotis nascituri, id est Titius filius Caij: decessit Caius & posteà natus fuit dictus pronepos à proauo Caio institutus. q̃ritur an rectè ipse pronepos uideatᵗ institutus fuisse a dicto Caio pauo? Et uidetur q nõ: quia auus suus fuit preteritus, id est, nepos Caij. Sed respondet q nõ nocet: quia nepos præteritus decessit ante filiũ. sicut aũt admittitur hic pronepos natus præmortuo nepote, & filio Titio, & Caio testãte, ut dictum est: ita admittitur dictus pronepos, si nascatᵗ ex nepote posteà, id est, post testamentum viuo filio pdicto Titio subaudi, & viuo nepote & proauo, & non rumpet hic pronepos testamentum proaui, si precedat nepos & filius, & posteà moriatᵗ proauus: atq; idẽ est sicut si adoptatur aliquis extraneus ab auo nepotis, tanquã ex eo nepote natus esset, quẽ extraneũ ante instituerat prædicto modo. quo quidem casu, adoptatus in locũ pronepotis admittitᵗ ex dicta institutione ad succedendum proauo adoptiuo: & non rumpet eius testamentum. ad quod est s. eo. filio. §. fi. Vᵗ aliter legas finem huius §. ut per Accur. secundum Viuia.

c Forsitan.} Filium institui [6] & nepotẽ præterij, & adieci, si me viuo filius meus morietur: tunc qui pronepos nascetur, hæs esto. nascitur posteà pronepos mortuo patre suo & auo & pauo. quæritᵗ an rectè sit institutus? Videtur quod nõ: quia pater suus fuit præteritus: sed non nocet: quia decessit [7] ante filium: & sic est rectè institutus & tenet testamentum. & hoc prout habeas mortuo patre &c. & cũ post omnium mortem nascitur, pertinet ad consilium Galli.

Du. forsitan addubitet quis.

Du. isque uiuo patre &c.

1 Dic q ille casus pertinet ad Iulianũ, & nõ ad Velleianum. Alex.

2 Non tenetur secũdũ Bar. Ba. P. Alex. & Ia.

3 Ista est uera secundũ prædic.

4 Istud fuit reprobatũ i prima gl.

5 Bene rñdet usq; ad fi. secundũ Bart. P. & Ia.

Veritas fictioni præualet.

6 Sequuntᵗ hãc gl. B.B. P. Alex. & Ia.

Sed cum testm̃ ab eo non rumpatur, [a] nihil refert utrũ ex iure antiquo, an ex leg. Velleia excludatᵗ. [b]

Consiliũ Galli extenditᵗ ad pronepotem in ciuitate nasciturũ ex nepote nõdũ nato tpe testamenti, ut possit filio testõris substitui: nec nocet pteritio nepotis, si uiuo auo & testõre fuit de medio subductᵘ. Ale.

Forsitan [c] adhuc dubitet q.s, an [d] istis [e] casib. si nepos [f] post testamentũ [g] nascatur uiuo patre [h] suo, deinde ex eo [i] concipiatur, [k] isque [l] mortuo patre, [m] deinde auo, [n] nascatur, an non potuerit hæres institui, q a pater ipsius non rectè [o] institutus esset. Quod minimè est expauescẽdum. [p] hic enim suus heres, & post mortẽ [q] nascitur. Ergo [r] & sic pronepos admittetur, [s] qui natus erit ex nepote posteà viuo filio, atq; [t] si ex eo natus esset, adoptatus.

Hic est quinta & ultima pars primæ partis, in qua ponuntur tres regulæ generales circa consilium Galli. Bart.

In omnib. his specieb. [u] illud obseruãdũ est, ut filiᵘ dũtaxat, [x] q

d An.} abundat vnũ an, vel istud, vel illud. inf. an nõ potuerit &c.

e Istis.} scilicet, sequentibus.

f Nepos.} præteritus.

g Post testamẽtũ.} idem [8] si ante

h Patre.} instituto.

i Ex eo.} scilicet, nepote.

k Cõcipiatur.} pronepos.

l Isq;.} pronepos.

m Patre.} vtroque, scilicet suo & sui patris.

n Auo.} patris sui mortui. alij habent, isque uiuo patre [9] deinde auo. & dic viuo. & qd j. dicit post mortẽ. s. omniũ, qui erant in medio, qui præcesserũt pronepotem apud hostes natum. & dic nascitur, id est agnascit. Sed quomodo tunc ad Gallum ptinet hic casus? Rñ. dices [10] q hic pronepos fuit natus apud hostes viuo patre & auo, & proauo: sed rediit his mortuis, & proauo vltimo loco mortuo: & sic cum rediit, uidetur nasci: ut s. proxi. §.

o Non rectè.} quia nullo modo [11] rectum enim erat si istituerat. vel dic non rectè: quia fuit substitutus: sed institui non poterat, quia erat apud hostes: & ibi decessit hic nepos ante auum: ut inf. proxi. §.

p Expauescendum.} quare rectè institutus, id est substitutus videatur pronepos.

q Post mortem.} scilicet omnium.

r Ergo.} sic infert. si pronepos admittitur natus post mortem omnium: ergo qui natus est in vita omnium prædictorum, posteà non rumpit testamentum: sed ut institutus admittitur, & non rumpet etiam si illi præcedant.

s Admittetur.} ex institutione ad succedendum.

t Atque.} i. sicut hoc alio si ex eo &c. Sed tunc per Velle. Vel etiã dic per Gallũ. & dico de pronepote nato apud hostes: ut pdixi. & sic sunt tres casus in hoc §. Vel sic. ergo si pronepos. s. prædictus, id est ille, q natus erit ex nepote: nepote dico mortuo posteà: id est post testamentum filio viuo: subaudi & auo, admittitur: quod verum est, eũ admitti. & sub. non rumpet atque &c. & sic sunt duo casus tantum huius §. & pertinent ad Gallum.

t Atque.} dic quòd pronepotem institui ex emãcipato nepote natum: & post emãcipationem cõceptum. hic non rumpet. Vel dic etiã extraneum adopto quasi ex nepote natum, quẽ ante instituerã prædicto modo: ut in princ. §. not. ad quod suprà, eod. l. filio. §. fina. Itẽ quod hic. §. dicit de morte nepotis præteriti, & filij instituti: intellige secundum ordinem, quem dixit suprà, eod §. nam & si filius. scilicet quòd primitus decessit nepos, & postea filius: secus si econtra. Item no. hic in fi. similitudinẽ q est inter ciuilem potestatem & naturalem.

u In omnibus his.} CASVS. Scęuola ponit i hoc §. tres regulas, Prima est talis. Caius habebat filium Titium, & ex eo sperabat habere nepotẽ: quia vxor filij erat fortè prægnans. certè ad hoc vt testamẽtum quod uult facere Caius valeat. siue nõ stet i periculo rũpẽdi, necesse est quod istituat nepotem nasciturum. & de hoc habuisti per totam hãc l. nunc autem dicit q debet etiam filium instituere in aliqua parte, si uult quòd testamẽtum suum valeat: quia si exhæredaret filium, ita dicẽdũ secundum consiliũ Galli (quod consilio durat usq; ad sequẽtem §.) filium meum exhæredo: & si me uiuo morietur, nepotem, qui mihi ex eo nascetur post mortem meam, hęredem istituo. & post mortem suam filij inuenietur exhæredatus filius: & ideo nihil valeret exhęredatio: & ideo filius rumperet testamentum se præteritũ inueniens. In secunda regula dicitur quod filius prædictus Caii fit ab hostibus captus, potest pater eum prętererire. & nepotem ex eo nasciturũ instituere: & non rumpet filius pręteritus testamentũ. si apud hostes decedat, quasi dicat, si redierit ab hostibus, bene rumpet testamentum: ut infrà, titu. j. si quis filio. §. sed & si pater eius. In tertia regula ponitur talis casus. Habebat Caius filium, & ex eo nepotem, & ex nepote pronepotem: & sperabat habere ex pronepote atnepotẽ, ex atnepote trinepotem. instituit sibi hæredem filium, & atnepotem & trinepotem, & nepotem & pronepotem præteriit. certè valet testamentum. est autem hoc intelligendum, si nepos & pnepos pteriti moriantur ante filium, ut s. ead. l. §. nam & si filius & nepos. Viuia.

v Speciebus.} cum instituuntur nepotes, pronepotes & abnepotes. H. Et dic quod tria dicit. Primo q filius debet institui. Secundo qd' filios captus ab hostib. põt pteriri [12]. Tertio dicit nepotem & inferiores posse preteriri, si filius predecedat qui instituitur.

x Duntaxat.} q. d. non inferiores: ut j. proxi. respon. & sic determinat dictionem filius. Vel dic quod determinat uerbum in potestate. q. d. emancipatus potest præteriri: quia nihilominus ualet testamentum: licet posset rumpi per contratabulas [13].

7 Et sic nõ uenit tẽpus instituendi secundum Alex.

8 Imo non si anteà secũdum Ias.

Du. & si pronepos.

Adoptatur, Dua.

9 Stare nõ põt secũdũ Alex. & Ias.

10 Et bene B.B.P. Are. Sol. & Alex.

11 Reprobatur secũdũ Aret. & Ias. contra Bal. & Ioã. de Imo.

12 Si ibi moriatur aliàs nõ secũdũ Bal.

13 Dic corroborãdo.

Institutus.

dictũ gl. q etiã ubi no interuenit sentẽtia iudicis, q sufficit sola agnitio per contratab. gl. est sing. i uerbo antequã. in l. fi. C. de cura. furio.

a Institutus.} uel exhæredatus purè. nam & c secundum quosdã. quod non placet. quia pura exhæredatio non posset hic esse, ut statim d ces.

b Post mortem.} s. expressis uerbis: nec etiam tacitè, ut hic est. nam si filium exhæredo: & si me uiuo morietur, nepotem, q mihi ex eo nascetur post mortem meam, hæredẽ instituo: secundum consilium Galli post mortem inuenitur exhæredatus: & ideo non ualet: ut hic. & s. eod. l. si ita. §. fi. & l. filius à patre. in princip.

c Apud hostes est.} ut instituatur si ibi decedat: aliàs reuersus rumpit testamentum [1]: ut j. titu. j. l. si quis exhæredatus. §. sed & si p. ter. & facit inf. eodem. cum apud.

d Pron pote.} repete non est necesse q instituantur, quorum institutionem non exigimus, si liberi primi gradus instituantur: t subiicit. nam ualet præsens testamentum, licet possit rũpi si filius pęmoritur ante patrẽ: ut j. tit. j. l. posthumorũ. Vel [2] dic: possũt præteriri si modo præmoriantur hi nepotes & pronepotes ante filium: ut s. §. nam & si.

Du. quod nõ esse necessario in eo &c.

1 Alias, & certè nec in nepote, & pnepote.

Fictione legis Corneliæ. secũdũ Bart. & Pau.

2 Prima tenetur secũdũ eosdẽ.

Du. & rogo si filium habeas, & nepotẽ nõdum natũ ex eo hæredem instituas filius decedat: mox uiuo te nepos nascatᵗ ex? uerbis dicendũ est.

est in potestate, ex aliqua parte sit hæres institutus. [a] Nam frustra exhæredabitur post mortẽ [b] suã. Quod nõ est necesse in eo filio, qui apud hostes [c] est, si ibi decedat: & in nepote certè, & pronepote: [d] quorum si liberi [e] hæredes instituantur, institutionem nunquam exigemus: quia possunt præteriri.

Primũ caput legis Velleiæ prouidet, q nedum possit institui nepos nasciturus post testm̃ viuo auo, mortuo iam filio tẽpore testamẽti: sed ẽt possit institui nepos nasciturus post testm̃ viuo auo, & mortuo filio, qui tñ viuebat tempore testamẽti. Alex.

Nunc de lege [f] Velleia videamus, quæ voluit viuis nobis natos [g] similiter [h] non rumpere testamentum. Et videtur primum caput [i] ad eos spectare, qui cùm nascerẽtur, sui hæredes futuri essent. Quid ergo, [k] si filiũ habeas, & nepotem, nondum natum tamen, ex eo heredem [l] instituas, [m] & filius decedat, mox viuo te [n] nepos nascatur? [o] Et verius dicendum est, non rumpi testamentum, vt non solum illud primo capite notauerit, si nepos [p] eo tẽpore instituatur, quo filius non sit: verumetiam si viuo patre [q] nascatur. Quid enim necesse est tempus testamenti faciendi respici, [r] cum satis sit obseruari id tẽpus quo nascitur? [s] tametsi [t] ita verba sunt, Qui testamentum faciet, is omnis virilis sexus, qui ei suus hæres futurus erit, cum nasceretur, instituẽdi necessariò, potestatem habeat.

Primò declarat intellectum secundi capitis legis Velleiæ. Secdò illud extendit ad nouũ casum. Secũda ibi in §. vidẽdũ. Bar.

Etiã si parẽte viuo nascantᵗ, [u]

e Liberi.} primi gradus: ut dixi. Vel dic liberi nepotem: quia dixi filium instituo. & si me uiuo moriatur, tunc pronepotes &c. sic enim potuit præterire nepotem.

Nunc de lege. CASVS. Vidisti consilium Galli, quomodo consuluerit qualiter instituatur nepos, qui post mortẽ aui nascitur, ne rũpat testamentũ aui, sed quia illud sufficens non erat, eo quod d eo tãtum nepote instituendo dicebat, qui post mortem aui nascebatur, iõ Iulius Velleius adinuenit cõsiliũ in nepote nato uiuẽte auo. Et not. quod hæc l. Velleia à Iulio Velleio inducta duo habet capita, scilicet primum & secundum, licet nõ multùm apertè de secundo i litera dicatur, sed quia dicit litera primum, credo quòd sit dictũ respectu secundi capitis: & loquitur primũ caput, quando quis non habet filiũ, & instituit nepotem, qui nasciturus est se auo uiuo ex uxore filij iam mortui, & illud idem caput habet locum, quãdo facit aliqs testamẽtum, & habet filium uiuum, qui filius moritur post factum testamentum ante natiuitatẽ nepotis instituti, quibus quidem duobus casib. nepos prædictus ab auo institutus non rumpit testamentũ eius. & de primo dictorũ duorũ casuum planum est quod dixi: sed i secũdo videbatur contrarium: quia tempore testamẽti aui filius præcedebat nepotem, quia uiuebat filius (ut dictum est) unde non uidebat necesse q nepos nasciturus istitueretur. sed certè imò est necesse, quia debemus inspicere tempus, quo nascitur nepos, quo tempore fortè ñ erit filius uiuus, unde nepos inueniens se proximum auo, & ab eo preteritum, rumperet tantũ testamentũ suũ. quãuis enim uerba. l. Vell. sint ita cõcepta, is omnis uirilis sexus, qui testamentũ faciat, instituat eũ subaudi, qui ei futurus erit suus hæres, si filius mortuus est. iam se testante uiuo &c. tamẽ admittunt nepotẽ ad hæreditatẽ aui, ut eius nõ rumpat testamẽtũ, siue instituatur nepos ab auo eo tẽpore, quo filius non sit uiuus, siue eo tẽpore, quo filius sit uiuus: qui tñ filius posteà d medio tollit in uita aui, & ante natiuitatẽ nepotis. debet ergo auus faciens testamẽtũ ita dicere i hoc secũdo casu primi capitis. l. Velle. filium meum mihi hæredem instituo, & si filius meus me uiuo morietur, tunc qui mihi nepos siue q neptis uiuo me natus nata ue fuerit intra x. mẽses quib. filius meus mortuus fuerit, hæredes mihi sunto. & hoc uult dicere usque illuc, etiam si parente uiuo &c. Viuia.

f Nunc d lege.} Gallus puidit [3] circa nepotes natos post mortẽ aui. Velle. circa natos in uita aui, & fuit Iulius Vell. iurisconsultus sicut & Gallus: non consul, ut Velleius tutor: ut s. ad Velle. l. j. & habet hæc lex duo capita. Primũ quãdo filius mortuo instituo nepotẽ iam nasciturum, qui nascitur me uiuo. Item locũ habet, quãdo filius uiuit tẽpore testamẽti: & eo instituto substituatur nepos nasciturus in uita aui post testamentum aui, & post mortẽ filij. Secundũ caput habet locum, quando tẽpore testamenti uiuit filius & nepos: & filio instituto substituitur nepos ne rumpat testamentũ, si filius uiuo patre decederet: ut j. titu. i. l. posthumorum.

3 Et bene dar. Bal. & Pau.

g Natos.} institutos, uel exhæredatos. Io.

h Similiter.} sicut natos post mortẽ Gallus rũpere nõ uoluit. Io.

i Primum caput.} ergo aliquid debet dici magistraliter. sed secundum respectu primi dicitur, ut infra, de reb. dub. l. qui duos. §. in proposita. Item quia infrà dicit sequenti parte. Item infra. §. uidendum, posteriori parte.

k Ergo.} plana est illatio. alias est rogo. & sub. rescribe mihi qd iuris sit, si filium. &c.

l Hæredem.} scilicet, nasciturum nepotem.

m Instituas.} id est substituas.

n Te.} auo.

o Nascatur.} quid iuris erit. Io. Et dic [4] primò filium decedere post testamentum. Secundò nepotem nasci. Tertiò mori auum ut sic uerbum mox, determinet uerbum nascatur. & est plena. Alij dicunt [5] q determinat decedat uiuo testatore. & supplent quòd si nepos nascatur uiuo testatore. & dic filium institutum, alias testamentum non ualeret [6] etiam si decedat filius: ut s. eod. l. si filius, qui in potestate.

p Nepos eo.} aliàs deest [7] q, & tunc plana est litera. si habeas qui, dic si nepos [8], scilicet nascatur. quod est. j. uiuo auo, qui nepos &c. uerũ etiam quod est. j. scilicet notauerit secũdum Azo.} ex sententia etiam uiuo patre: scilicet sui patris: sed præmoriente patre nepotis antequam nascatur nepos.} & not. quod Azo dicit quòd quando filius non uiuit tempore testamẽti, habet locum uerba & sententia. l. Velle. sed quãdo uiuit, tunc sententia tantum, ut hic uidetur colligi, sed potest dici, q utrobique habẽt locum uerba & sententia. sic enim uerba dicunt, quicunque nascerentur, sui hæredes futuri essent: ut & j. statim, tametsi &c. ut in prin huius. §. at in utroque casu suus heres est futurus. cũm nascitur mortuo iam filio Itẽ probo per id, quod posteà dicit, quid enim necesse est tẽpus testamenti inspici, cũm satis sit seruari tempus quo nascitur? sed Azo dicit ibi quo ad sententiam. Ex prædictis apparet quòd tertius casus [9] non pertinet ad primum caput. l. Vel. quantum ad uerba, cũ eo tempore, quo nascitur, non sit suus hæres, quia nascitur adhuc uiuẽte filio. sed tamen locum habet sentẽtia secundum Hug. & sic intelligũt quidam hoc respon. Azo. Hug. & Rog. uerum etiã &c. de hoc tertio casu loquitur: & ppriè ponũt patre, scilicet nepotis, sed eis ob. j. ibi tempus, quo nascitur. Sed dices. i. agnascitur, qd est filio postea mortuo, ut j titu. i. l. posthumorum & ita ibi, etiam si parente &c. sub. tamen. & ita est plana secundum eos.

q Patre.} qui est filius [illegible] ad auum.

r Respici.} alias inspici.

s Quo nascitur.} ut nullus modò cum præcedat, ut primum caput habeat locum.

t Tametsi.} refert uerba. l. Vell. primi capitis, quæ dicũt de suo, sed tamen & nepos nascitur suus duobus pdictis casibus [illegible] cũ filius est de medio sublatus, ut insti. de hære. quali. & diff. §. sui. & sic hẽas ibi. §. etiam si parente. ubi incipit secundum caput. Vel dic [illegible] uerba dicant de eo, qui nascitur suus futurus: tamen & qui nascitur uiuo patre & auo, comprehenditur per sententiã. & sic de tertio casu dc hic, & s. proxi. & nõ erit §. etiã si. sed ibi, & bene &c. uel ibi erit. § sequẽti parte &c. uel neutrubi, & expone hæc uerba ut sunt uerba. l. hoc modo, Is omnis uirilis sexus, qui facit testamẽtũ, ita dẽt dicere, qui ei. i. testamẽtum faciẽti suus hæres futurus erit &c. i. cũ nascetur, hæres esto, ideo autẽ dicit uirilis, quia ascẽdens p sexũ fœmininũ non habet necesse instituere [illegible] ut instit. de exhære. libe. §. mater. uel sm Py. dic is qui faciet testamentum, ita dicat, omnis uirilis sexus, q ei suus heres futurus est &c. s. hæres esto. & tunc etiã neptis ex filio uidetur instituta, cũ sit per lineam uirilem, secus si ex filia: ui modo no.

Etiam si.} CASVS. Credo q incipit secũdum caput dictæ. l. Vel. quod quidẽ secundũ caput loquitur nõ de nepote nascituro, sed de iã nato. nã & de eo nepote dedit Velleius consilium. s. qualiter si qs habeat filiũ & nepotẽ, & timeat ne i uita sua fiat ei suus nepos sublato de medio filio, debeat nepos ab eo auo institui. sed & si habeat aliqs filium, & nepotem & pronepotem, & ita dicat, filium & nepotẽ meũ mihi hęredes instituo, & si me uiuo moriatᵗ dictus meus nepos, & filius, instituo mihi pnepotẽ. certè mortuis utrisq;. s. filio & nepote in uita testantis, pronepos prædictus institutus à proauo succedẽs i locum sui hæredis proaui per mortem. s. filij & nepotis, nõ rumpet testamentum proaui: cum sit ab eo institutus, ut dictum est. Viuia.

v Nascantur.} nepos, pnepos & deinceps. ut dicas [illegible] hic icipit

4 Et bene, secundũ P. Imo. & Ia.

Du. si nepos qui eo tempore.

5 Aliàs. deest uerbũ, nascatur.

6 Non tenetur secũdũ prædic.

Imo bene. tamen est uerũ q ista subauditio gl. est de mente Velle. ut sẽtit Bar. hic. & idẽ Bar. in prin. huius. l.

7 Ista lec. est melior & plenior secundum Imol.

8 Vtraque lectura in eundẽ sensum icidit sed m Bar.

Du. nam & si.

In P. F. futurus erit & cętera. etiam si (uiuente) parẽte uiuo nascantur.

Hæc in P. F. cũ pręcedentibus continua serie leguntᵗ eo mõ, quo paulò ante notatũ fuit.

9 Qui ponitur in §. ille casus. secundũ. Paul.

Reprobatur per Barto.

Idẽ. Bar. B. Pa. Ale. & Ias.

Et male secũdũ eosdem.

Isto iure: secus de iure auth. secũdũ Alex. & Ia.

Et bene B. B. & Pa

Et male secundum eosdē.

de secundo capite, uel d.a hæc uerba esse de sententia primi.
a ¶ Parte.} i. capite. l. Velle. uel dic gradu personarum.
b ¶ Lex.} quo ad uerba secundi capitis. uel dic quo ad sententiā primi. ut patet in præmissis.
c ¶ Vtrisque.} i. filio & nepote, cum uterq; fuit institutus, uel filius sed nepos præteritus, & nepos primò decessit, quàm filius, alioquin aliud esset: ut dixi s. nam & si filius.

¶ Et bene uerba. CASVS. Verb. Galli in princip. huius l. posita sunt defectiua, & ideo sunt suppleta per nos, dicit Scæuola, ut supra, eadem. l. § idem credendum. & §. & quid si tantum. & §. quid si iis. uerba autem l. Velle. non sunt defectiua, imo bene se habent, quia pertinent ad omnes casus, id est, extenduntur ad omnes casus suppletos in Galli sententia. quæ uerba sunt supra, proxi. §. ibi, qui testamentum faciet, is omnis uirilis sexus instituat eum, qui futurus erit suus hæres, si filius mortuus est iam se testante uiuo. quæ uerba admittunt nepotem ad hæreditatem aui, ut eius non rumpat testamentum, siue in-

Dua. suus hæres.

sequête parte [a] succedentes in locum liberorū, non vult lex [b] rumpere testamentum: & ita interpretandum est: vt etiam si & filium, & nepotem, & pronepotem habeas: mortuis vtrisq; [c], pronepos institutus succedens in sui hæredis locum, nō rumpat. ¶ Et bene verba [d] se habent, Si quis ex suis hæredibus † hæres esse desierit, ad omnes casus pertinētia, quos supplendos in Galli Aquilij [e] sententia diximus: nec solùm [f], si nepos viuo patre decedat, nec succedēs pnepos auo mortuo rumpat: sed & si superuixerit patri, ac decedat: dummodò hæres institutus sit, aut exhæredatus.

¶ *Si filius fuit captus ab hostibus uiuēte patre, & post patris mortē decessit, fingit desijsse esse suus patre uiuente: & ideo nepos substitutus secundū consiliū legis Velleiæ in secundo capite admittit ex substitutione: & sic testamentum non rumpitur. h.d. usque ad §. ille casus. Alexander.*

stituatur nepos ab auo eo tempore quo filius non sit uiuus: siue eo tēpore, quo filius sit uiuus, qui tamen filius de medio postea tollitur in uita, qui & ante natiuitatem pronepotis, ut dixi s. proxi. §. & hoc est uerū dicit Scæuola de uerbis. l. Velle. s. quòd ptineant ad omnes dictos casus, si testator sibi prouidere uolens contra nepotem uel pnepotem natum uiuo filio dicat in testamento, si quis ex iis hæredib⁹. qui sui sunt, suus esse desierit: tunc sit hæres ille, qui suus hæres inueniatur. Vnde pone quod habebam filiū Titium, & ex eo nepotē Seium, & ex nepote pronepotem. hæredes institui filium & nepotē pone, & institui mihi dictum pronepotem, uel ē eum exhæredaui sub illa conditione, si sui hæredes desierint esse sui hæredes, nunquid rūpet amodo testamentum meum proaui? Et dicitur quod non, etiā si efficiatur mihi pximus per mortē filii mei & nepotis, & posteà ego maior. & hoc est uerum, siue filius decedat, & posteà nepos me auo uiuo, qui sum proauus ad dictum pronepotem, & posteà ego pauus moriar. Vel dic quod loquitur de uerbis secundi capitis. l. Velle. ut not. in libro meo. Viuianus.

d ¶ Et bene uerba.} secundi capitis [2] ut probatur. j. pxi. §. & sunt hæc uerba, si quis &c. & plenius sunt. j. proxi. §. Alij dicūt [3] hæc esse uerba Scæuolæ quæ omnino extēdunt uerba. l. j. Velle. quæ sunt sub prox. §. ibi qui ei suus hæres futurus erit, & extendunt ad omnem casum, quo quis suus esse definit. sed prima placet [4]. & dic hoc secūdū caput habere locum quādo tempore testamēti uiuit filius & nepos, uel nepos & pronepos, uel etiam omnes alij cōtinētur, & medius uel medij tollantur de medio: & ultimus incipiat esse suus, qui non erat, ut hic, & infra, titu. i. l. posthumorum.

e ¶ Galli Aquilij } qui Gallus de morte tātū naturali filij dixit [5]: sed Scęuola suppleuit in emancipatione & deportatione, p quę qs definit esse suus, ut supra in princ. & §. quod si is. at hæc l. hoc capite comprehendit omnes casus, quibus quis definit esse suus dummodo uiuat tempore testamenti.

f ¶ Nec solum.} s. pertinent uerba &c. & dic, habeo filiū [6], & ex eo nepotem, & ex nepote pronepotem: institui filium, quod est opus: ut supra, eod. §. in omnibus. præterij nepotem, substitui pronepotem, si me uiuo decedat filius. erit ergo consultum per dictam substitutionem in duos casus, scilicet si nepos præteritus decessit ante suum patrem, & posteà pater: deinde auus, qui est proauus ad pronepotem, qui modò non rumpet testamentum proaui. item in alio, si ponas filium institutum pdecessisse, & deinde nepos decessit, & tertio proauus, sed hoc casu exigo nepotem uel institutū, uel exhæredatum, aliàs rumperet præmortuo suo patre, ut supra. §. nam & si. & §. in omnibus. & infra titu. i. l. posthumorum.

¶ Videndum. CASVS. Suprà proxi. §. facta est mentio de uerbis secundi capitis. l. Velle. quæ uerba fuerunt talia, ut ibi dicitur. & hic materialiter iterum ponuntur. Si quis ex suis heredibus suus hæres esse desierit aliquo modo, tamen liberi eius & cæteri. i. nepotes & pnepotes & deinceps hæredes succedāt in locum dictorum suorū, qui sui esse desierint. modò quæritur hic, nunquid per interpretationem

[2] Iste primus intellectus gl. est de mente Bar. & Ias.
[3] Et malè secundum prædic.
[4] Est d mēte B. Pau. & Ias.
[5] Ista glos. est de mente Bartol. Pau. & Ia.
[6] Istam gl. sequuntur prædic.

dictorum uerborum possit admitti casus, quē tibi statim dicā: quasi pertineat ad secundum caput l. Vell. Caius habebat filium Titiū, & ex eo Seium nepotem, & filius fuit captus ab hostib. & Caius remansit in ciuitate cum Seio nepote: & fecit testamentū hic Caius, & instituit sibi heredem dictum nepotem: & decessit idem Caius: postea decessit filius apud hostes existens, uel decessit filius antè apud hostes quam decederet in ciuitate pater eius Caius. nunquid dictus nepos succedēdo in locum sui hæredis non rumpet testamentum aui ex consilio secundi capitis. l. Velle. prædicto? & uidetur quod ex dicto consilio non rumpat, quia. l. Vel. in dictis suis uerbis non posuit aliquid quod significaret tempus, quo suus esse desinat ille, qui est suus & proximior, ergo uidetur q siue ante mortem testatoris, siue post suus esse desinat per mortē ille filius, qui est apud hostes, non rumpet testamentum aui nepos ab eo institutus secundum dictum cōsilium. imo dico tibi plus: qa etiam si mortuo patre testante desinat p mortē esse suus filius, qui erat apud hostes, uidetur desiisse esse suus

¶ Videndum est, num hac posteriore parte [g], Si quis ex suis hæredibus suus hæres esse desierit, liberi [h] eius, † & cæteri [i] in locū suorū sui hæredes succedunto [k]: possit per interpretationem induci, vt si filiū apud hostes [l] habens, nepotem ex † se hæredem instituas, non tantùm si viuo te filius decedat, sed etiam post mortem, antequàm ab hostibus reuersus fuerit, succedendo [m] non rumpat. Nihil enim addidit [n] quo significaret tēpus: nisi quòd [o] (licet audacter [p]) † possis dicere viuo patre hūc suū hæredem esse desiisse [q], licet post mortem decedat †, qui nec redit, nec potest [r] redire.

† Du. & cętera.
† eo. Du.
† Aliàs, nisi (quod audacter licet) possis, &c.
† Quia. Dua.

¶ *Primò ponitur prouisio Iuliani in casu difficili. Secundò quæstio Scęuolæ circa cō filium Iuliani. Secunda ibi, Quæramus. Itē prima subdiuiditur in tres partes. Primò ponitur dubitatio Iuliani. Secundo ratio dubitationis. Tertiò decisio. Secunda ibi, Non enim. Tertia ibi, Iuliano. Bart.*

uiuo patre, quia nec rediit, nec nunc potest redire, & sic fingitur esse mortuus prima hora captiuitatis, & sic optimè ptinet iste casus, quē dixi, ad secundum caput. l. Vell. quia caput loquitur quando aliquis habet filium uiuum, & nepotem ex eo natū, & instituit eos, & posteà tollitur de medio filius uiuente auo & nepote. Viuianus.

g ¶ Parte.} i. secundo capite. l. Vell. cum dicit, si quis &c. alij dicūt [7] hæc uerba Scæuolæ, & subaudiunt, qua parte &c.

h ¶ Liberi.} i. filij. ADDITIO. Dic quòd imò ueniunt nepotes, & alij descendentes, & non tātum filij: secundum Bar. Alex. Are. & Ia.

i ¶ Cæteri.} id est nepotes & inferiores.

k ¶ Succedunto.} subandi instituantur ne rumpant, uel uerius instituti non rumpant, ut j. proxi. §. & sic sunt uerba. l. hucusque.

l ¶ Apud hostes.} quem non est necesse institui. ut s. §. in omnibus.

m ¶ Succedendo.} in locum sui hæredis, scilicet ipse nepos.

n ¶ Addidit.} s. Vell. in secūdo capite. quo tēpore. s. definat esse suus hæres ante mortem aui uel post, seu tempore captiuitatis uel mortis: sed generaliter dixit, si quis suus hæres &c. sed in primo capite sic, si uiuo testatore, ut s. §. nunc de lege. item Gallus in uita, similiter si me uiuo &c. vt s. in prin. & quia nō distinxit hoc capite, nec nos distīguemus [8], nisi uellet dicere aliam rationem [9] specialiorē, quia fingitur tempore captiuitatis decessisse, & sic suus esse desinere. & sic in uita aui definit esse suus, sicque nepos institutus non rumpet, aliàs pteritus rumpet, ut s. eo. l. si quis posthumos. §. 1. & hic subijcit.

o ¶ Nisi quod.} Aliàs nisi, quod licet. & sic expone quod licet, id ē, quod licitum est.

p ¶ Audacter.} i. audaciter, in bonam partem: alias in malam. ut C. unde vi. l. si quis in autem.

q ¶ Desiisse.} pertinet ergo per interpretationem ad secundum caput. non quo ad uerba, quia uerè decessit post mortem au. sed quid differt hic casus ab illo supra. eod. §. quid si is? Respō. ibi post mortē aut sperabatur nepos. unde hoc secundum caput locū nō habet hic, ubi iam est natus.

r ¶ Potest.} cūm decessit.

¶ Ille casus. } CASVS. Titius habebat filium Seium, qui Seius habebat uxorem prægnantem, tu Titius pater fecisti testamētum, & ita in eo locutus fuisti, instituo mihi heredem Seium filium meum, & nepotem meum, quem nasci spero ex dicta uxore Seij pręgnante. post eà Seio filio tuo uiuente peperit uxor sua, & natus fuit Caius pone, & posteà decessit Seius filius tuus, & posteà decessisti tu Titius. nunquid Caius nepos tuus rumpet testamentum tuum? Et respondet iurisconsultus Iulianus quòd non rumpit, ibi, Iuliano &c. Planus est ergo hic casus, & nō difficilis, quamuis in princ. huius. §. dicatur quòd est ualde difficilis, sed certè ea ratione appellatur difficilis, quia nō pertinet ad consilium Galli, quia illud loquitur de nepote, qui nasci tur mortuo patre & auo. hic autem nepos vtroque viuo natus est. & hoc quod dixi de consilio Galli, non est hic in litera. Item alia rōne dicitur difficilis, ut dicitur hic in litera ibi, nō enim &c. s. quia non pertinet ad primū caput. l. Vel. nec ad secundum. Ad primū aūt caput. l. Velle

[7] Nihil est secundum Bart. & Paul.
[8] Imo debemus distinguere secundū Bal. Ale. & Ias.
[9] Et illa ratio secūdo est melior, secundum P. & Ia.

Velle. non pertinet: quia tempore quo nascitur dictus nepos, nō est suus hæres auo: quia ut dictum est, natus fuit uiuente patre: & primū caput l. Velle. loquitur de eo nepote qui suus nascitur. i. mortuo iam filio, qui non uiuebat tempore testamenti aui, qui uiuebat: uel sublatus est de medio ante natiuitatē nepotis. & hoc dicit hæc litera breuiter. nō enim suus heres est tempore, quo nascitur. denique superiore capite, ut liceat institui nondum natos, qui cùm nascentur, sui erunt, permittit &c. Item non pertinet casus huius §. ad secundum caput l. Velle. qa in posteriori siue in secundo capite l. Velle. non uidetur alius nepos institutus ab auo prohiberi, rumpere testamentum aui succedendo dictus nepos in locum patris sui, quàm ille nepos, qui iam natus erat tempore testamenti aui. secundum enim caput l. Velle. non permittit institui, nasciturus: quia loquitur de iam

† Duar. in difficili.
Quia.
† Du. ratū esset quod succedit.

¶ Ille casus † indifficilis [a] est, si filium habeas & nepotem nōdum natum instituas, isq; nascatur viuo patre suo, ac mox pater decedat. Nō enim suus hæres est [b] tēpore quo nascitur: nec posteriore [c] aliis succedendo phiberi videtur [d] rumpere, quā qui iam natus erat. Deniq; [e] & superiore capite [f], vt liceat institui nondū natos qui cū nascentur, sui erunt [g], permittit: posteriore [h] capite non pmittit [i] institui: sed vetat rūpi, néve ob eā rē minus † ratum [k] sit, quā succedit. Procedere porrò dēt, vt vtiliter [l] sit institutus: qđ nullo iure [m] potuit, qui nondum natus [n] erat. Iuliano tamen videtur, duob. quasi capitibus legis [o] commistis [p], in hoc quoque inducere [q] legem, ne rumpantur testamenta. ¶ Quæramus tamen (cùm recepta sit Iuliani sententia [r]) an si nascatur nepos [s] viuo patre suo, deinde emācipetur, spontè [t] adire possit hæreditatem? Quod magis probandum est [v], nam emancipatione [x] suus [y] hæres fieri non potuit [z].

¶ *Testamentum in quo filius in potestate est præteritus, est nullum. h.d. Alex.*

¶ Caius. LEX XXX.

INter cætera [a], quæ ad ordinanda testamenta necessariò, de-

quidam habent quàm qui. q. d. quia rumpit natus rumpit & nasciturus. aliàs quamquam: sed malæ literæ sunt.

d ¶ Videtur.} secundo capite.

e ¶ Denique.} adhuc probat cessare primum caput. & habent q dā libri est, & tunc non debet ibi esse uerbum permittat. nisi semel. alij si habent est, & tunc sic

f ¶ Capite.} primo.

g ¶ Sui erunt.} ut s. eo. §. nunc de lege. sed iste nō est suus cum nascitur.

h ¶ Posteriori capite.} l. Velle.

i ¶ Non permittit institui.} subau. nascituros: sed iam natos bene permittit: ut dixi s. §. proxi. & dicitur inf. tit. j. l. posthumorum. & uetat rumpi per iam natos institutos: ut superiori §. in princ. Vel dic, non permittit etiā iam natos institui, scilicet expressum. argu. s. de manu. testa. l. j. sed tacitè. nam dicendo institutos non rumpere: ut s. in princ. & s. proxi. §. tacitè dicit, quod instituantur ut non rumpant: & de iam natis intelligas. Vel dic [1] secundum caput non permittere institui natos: sed cogere si volunt rumpi testamentum. & permitti dicitur, quod volēti permittitur, ut C. de iur. & fact. igno. l. j. Vel dic non permittit institui: vtpote quia alienus posthumus: sed institutum vetat rumpi: vt infrà l. proxi.

k ¶ Ratum sit.} testamentum & firmū: quia succedit nepos iam natus loco sui hæredis præcedente persona de medio sublata.

l ¶ Vtiliter.} id est, iure Galli vel Velle. præcipiente. vel dic iure, id est non contra ius.

m ¶ Nullo iure.} per Gallū vel per velle. vt dixi. vel contra ius l. xij. tabu. licet prætorio posset [2], vt insti. de bo. pos. circa prin. & de leg. §. posthumus. & §. posthumo. & s. de inof. test. l. posthumus. Item per constitutionem potest: ut d. tit. de bono. posses.

n ¶ Natus.} Per hoc remouetur secundum caput l. velleiæ, quod in iam natis nepotibus loquitur.

o ¶ Legis.} scilicet velleiæ.

p ¶ Commistis.} id est coadunatis.

q ¶ Inducere legem.} l. velle. sic ergo ex duobus contrarijs fit optimum temperamentum. est autem hoc ex primo capite quod instituitur nasciturus. Item de secundo: quia de eo nepote dicitur, qui nascitur adhuc filio uiuo, qui posteà de medio tollitur.

r ¶ Sententia.} in casu difficili ut s. proxi. §.

s ¶ Nepos.} institutus, & posteà emancipatus.

t ¶ Sponte.} i. ut voluntarius hæres, non vt suus & necessarius. H.

v ¶ Probandum est.} ut sit voluntarius: hodie cōstat beneficio prætoris & suum abstinere posse, & vt voluntarium repudiare: ut instit. de hæred. quali. & diffe. § sui.

x ¶ Emancipatione.} scilicet facta.

y ¶ Suus.} & necessarius.

z ¶ Non potuit.} sed erit uoluntarius: & dicunt quidam fieri id est, remanere: ut s. de iudi. l. Iulianus. sed certè imò propriè psona media de medio sublata: sicut casus ponitur suprà. § proxi. in princ. Vlt. no. quod in filijs natis [3] & nascituris prouisum est per alios. sed in nepotibus non ad plenum. unde Gallus prouidit in natis post mortē patris & aui. Scœuola suppleuit circa pronepotes similiter post mortē patris & aui: & circa eos, qui non naturaliter sed ciuiliter de medio tolluntur. Tertio velleia. prouidet circa natos in vita aui, post mortē tamen patris sui: cum pater uel uiuebat tempore testamenti, uel prędecesserat. & hoc primo capite. Itē circa natos uiuo auo & filio: ne filio de medio sublato nepos pteritus rūpat. & hoc secūdo capite. Quarto Iulia. in casu difficili. & not. hanc l. difficiliorem de corpore iuris, plenius tamen suam materiam expedientem. Accursius.

INter cætera.} CASVS. Multa sunt quæ desiderantur necessario in ordinandis testamentis ad hoc ut ea ualeāt: quæ sunt in insti. de testa. certè unum est præcipuū inter alia scilicet quod filius, q est in potestate testatoris, instituatur per testatorem, uel exhæredetur. nam si pręteteatur, non valet ipso iure testamentum, nisi sit dictus filius apud hostes: quia certè non fuit testamentum ipso iure nullū, cū per captiuitatem exiuerit de potestate patris. Si autem testator exhęredet filium suum emancipatum, & in potestate cōstitutū pręterea: propter pręteritum possunt ambo venire ad hęreditatem patris ab intestato: emancipatus autem prędictus si velit cōtra tab. petere, nō potest. & hoc dicunt istæ tres leges. Viuianus.

a ¶ Inter cætera.} facit inf. l. proxi. & l. fi. & s. eo. l. filius qui. & j. de uulga. substi. l. si quis eum. in fin. & institu. de exhæ. ... in princi. & de leg. § ante. & in inf. tit. j. l. j.

Cum

[1] Istā sequitur Bar. oībus aliis reprobatis. sed dic melius secundum Aret. & Ia. q non pmittit institui. i. nō īducit de nouo: sed dat cōsilium. Intelligēdo de iure ptorio qđ fuit post Scæuolam & Iulianū, secundum Are. Sozi. & Ia.
[2] lib. 17. ad edict. Prouinciale.
[3] Sequunt hāc gl. Bar. P. & Ia.

Sequunt hanc gl. B. B. Ioan. de Imo. Paul. Ale. & Ias. ex qua not. q dictio in cōposita cū alio uerbo stat augmētatiuè.
Et bene, secundum eosdē.

a ¶ Indifficilis.} id est ualde difficilis. sic j. de aqua plu. arcen. l. j. §. in summa. in fi. & j. ad Sylla. l. si quis in graui. in prin. & in auth. quomodo opor. epis. §. si quis autem. col. j. & s. pro soc. l. cū duobus. §. damna. Dic ergo casum [1] institui nepotem nasciturum ex filio uiuēte, q nascitur post testāmentū uiuo me, & suo patre: quæro an rūpat testamentum, si filius meus præmoritur, & posteà ego? quod uidetur, quia non firmatur testamentum per consiliū Galli: nec per l. Velle. primo uel secundo capite: imo econtra iure ciuili non tenet institutio i post humo tali: sed Vellei. dicit non rumpi. sed in quo est difficilis? Respondeo propter prędicta iura, quę non possunt aptari. nam aut istū tuo nepotem iam natum eo tempore, quo mortuus est filius, uel etiā uiuit, & habet locum secundum caput l. Velleiæ. aut nasciturum me uiuo: & tunc si iam filius prędecesserat, habet locum primum. idem si filius uiuebat tunc sed post testamentum moritur antequam nepos nascatur. nam & tunc locum habet primum saltem quo ad sententiā, aut nasciturum me mortuo: & tunc habet locum Gallus. aut nasciturum: sed nascitur patre suo uiuo, & hic est difficilis, quia prędicta consilia cessant.

b ¶ Hęres est.} quia pater eum pręcedit: unde cessat primum caput l. Velle. quod dicit, quicunque nascerentur, sui hęredes futuri essent: s. eo. §. nunc de lege.

c ¶ Posteriore.} l. capite secundo l. Velle. seu gradu alius succedendo prohiberi uidetur rumpere, quā qui iam natus erat. nam loquitur secundū caput cū instituitur iā natus ut no. s. proxi. §. Et no. q quidā habēt alij: & tūc dic, alij posteriori succedēdo. i. succedēti loco suo: ū hęredum prohiberi uidetur. i. prohibitio fit. & idem est sensus. Itē j.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Cum apud.} Præterit.interim,sed rediens rumpit testamentũ: ut supra,eo.l.Gallus.§.in omnibus.& infrà,titu.j.l.si quis exhæredato.§.sed & si pater. Accursius.
b Filius.}præteritus:ut s.l. proxi.
c Si filio.}In potestate.scilicet nepos ex eo:imo dic secundo alius filius eius frater.
Accursius.
d Nihil agit.} non est necesse ut petat, secundum quosdam,imo nullo modo petere potest,cum sit exhæredatus:ut inf. de contra tabu. l. non putauit. in princ.Accur.
e Venient.}per edictum de coniug. cum emancip.liber. quod hodie tollitur per aut. de hære.ab intesta.col. viij.unde filius præfertur licet emancipatus nepoti ex eo in potestate retento.sed certè hic nihil de nepote dicitur: sed dices fuisse fratres & est plana. ad primam positionem facit suprà, de inoffic.testa.l. cum proponas.& infrà, de coniung.cum emancip.lib. l.j.§. cum pater. Item not.quod habet per alium hic exhæredatus, quod per se non potest.sic suprà, quæ res pigno. obli. l. Aristo. & infrà,de carbo.edic. l.iij.§.ibidem.& de leg. præstan.l. si duo. & l. is qui.aliàs, qui filium. §.j.& l.non puto.§.sed & si exhæredatus.Item facit suprà,eod.l.inter cætera.

† Hoc apud priscos non obseruabat. Liu. li.j.ab vr.cōdi.ibi Lucumo fu perfuit patri.
† lib. 2. ad Sabin.
Reprobatur secundum Bart. Bald. P. & Ia.
† Dum. Ista est uera secundũ eosdem.
† lib.2.Regular.
† Ad hunc tit. ptinet exempla apud Valer. lib. 7. cap. de testam. quæ rescissa sunt.

siderãtur,principale ius est de liberis hæredibus instituendis, vel exhæredandis: ne præteritis illis rumpatur testamentum. Nanque filio,qui in potestate est, præterito, inutile est testamentum. †

Institutio filij apud hostes existẽtis non est necessaria rebus sic se habentib. Alex.

Paulus. † LEX XXXI.

† Cum apud hostes est filius, pater iure facit testũ,& recte eum præterit: [a] cùm si in potestate esset filius, [b] nihil valiturum esset testamentum.

Exhæredato non datur bonorũ possess. contra tab.etiã si alius in potestate sit præteritus.h.d.Alexand.

Martianus. † LEX XXXII.

Si filio emancipato exhæredato,is qui in potestate [c] est præteritus sit, ipse quidem emancipatus si contra tabulas petat, nihil agit, [d] ab intestato autem & suus & emancipatus venient. [e]

De iniusto, † rupto, & irrito facto testamento.

TITVLVS III.

DE INIVSTO, RVPTO, ET IRRITO &c. Dixit suprà titu.j.liberos & posthumos debere institui uel exhæredari:nunc audi si hoc non fiat,quid iuris sit.

Testamentum.} CASVS Hæc l.cum l.seq.exponit rubricam. Et ponit primo quid est iniustum testamentum quodque nō ualet ipso iure:& dicit illud esse iniustum, & ipso iure non valere in quo solennia iura desunt,de quibus solennibus dixi suprà,titu.j.l. antepen. Item & illud in quo pater pteriit filiũ in potestate sua constitutũ. Secundo ponit de secunda parte rubricæ.i.de illo testamento, quod per aliud rũpit testa.ex quo secundo aliquis potest hæres existere.ueluti q͂a rite pfectum est secundum:& si non sit rite perfectum secũdum testamentũ, est tamen iure militari factum, vel est in eo scriptus talis, q͂ ab intestato uenire posset:tamen per istud secũdum rumpitur primum. Itẽ ponit & de illo testamento, quod rumpitur agnatione sui hæredis. Tertiò ponit de tertia parte rubri.i.de illo testamẽto,quod constitui tur irritum non adita hæreditate ab hęrede instituto in dicto testamento.& hoc dicit. Viu.a.
f Testamentum.}quinque modos ponit irritationis iniusti testamenti.Accursius.
g Solẽnia.}circa testes,& sigilla, & similia. sed inferius circa pteritionem Sed alij dicunt secundum sub primo posse contineri. Itẽ nota solennitatem iuris seruãdam, sic supra,de in inte.resti.l.diuus. & C.de testa.l.testandi. Arg.contra.C.de formul.per totum.& infrà, de leg.ij.l.codicillos. §. fin. ADDITIO. Solue secundum Dy. q͂ hic loquitur de solennitate necessaria,ibi de frustratoria & simulata. Bartolus.
q In patris potestate.}ut suprà,tit.j.l.inter.secus in emancipato.
i Alio testamento.}secus in milite,qui duobus testamentis factis potest decedere:ut infrà de mili.testa.l.querebatur.& l.militis.§. miles castrensium.Azo.Item quod dicit potuit, id est possibile fuit.& sic significat hic naturalem possibilitatem:ut infrà eod.l.cum in secũdo.& instit.eo.§.j.quandoque autem uerbum potest significat potentiam hominis:ut supra de condi.ob cau.l.quod Seruius.in fin.quandoque iuris:ut infrà de condi.insti.l. filius qui. Azo. Item contra infra de iis qui.ut indig.l.cum quidam.Sed ibi possunt hæredes esse, licet ut indignis auferatur hæreditas.
k Agnatione sui hæredis.} puta arrogauit filium post testamentum:ut insti.quibus mo.testa.infir.in princ.Item pone ut infrà, eo.l. posthumorum,in princ.
l Hæreditate.}ut suprà de testa.tu.l.si nemo. & infrà de contra

Testamentũ quinque modis irritatur.
Iuris solẽnitas seruanda est. Fallit inter mercatores: q͂a potius apud eos seruat fides & æquitas. pulchrè Bart. in l. si fideiussor.§.quidã. & in l quintus.§. mãda. Bal. in l. si pro ea. vl. col. C.e.titul.

tab.l.filium.§.sed cum exhæredatio.& inst. de hęre.ab intest.in princip.Item subaudi capitis diminutione,ut instit.quib. mod. test. infir. § alio.& continua l.seq.
m Tunc autem.}Rumpitur.per secundum: ne sit contra C.de testa.l.nostram.

Papinianus. † LEX I.

Testamentum [f] aut non iure factum dicitur,vbi solennia [g] iuris defuerunt: aut nullius est momenti,cum filius, qui fuit in patris potestate, [h] pręteritus est:aut rumpitur alio testamento, [i] ex quo hęres existere poterit, vel agnatione [k] sui hæredis: aut irritum constituitur,non adita hæreditate. [l]

Vlpianus. † LEX II.

Tunc autem prius testamentum rumpitur, [m] cùm posterius rite perfectum est: [n] nisi forte posterius vel iure militari [o] sit factum, vel in eo scriptus est, qui ab intestato venire potest. [p] tunc enim & posteriore non perfecto, superius rumpitur.

Posthumi sunt nominatim exhæredandi:& posthumi appellantur, qui post inunationem nascuntur,vel qui post testamẽtum agnascuntur. Bartolus.

Idem. LEX III.

Posthumi

n Perfectum est.} ut ex eo possit esse hæres:ut s.l.proxi.
o Militari.} idem si prius:ut infrà de mili. test.l.eius militis.§.militia. Azo.
p Potest.}hoc fortè à compilatoribus est additum,cum Theodosius uideatur meminisse: & sunt quinque testes in hac voluntate necessarij:ut C.eod. l.hac consultissima.§.si quis autem.& dic plenè ut ibi no. Item facit insti.eo.§.ex eo. & §.j.
Posthumi.} CASVS. Vsque ad l. si quis filio, est talis. Mœuius facere uolens testamentum quæsiuit ab Vlpiano consilium qualiter posset facere vt non rumperetur, & dixit ei. Domine ego spero habere posthumos nasciturοs ex me, & filijs meis masculis, dicit ei Vlpianus. Frater, si tu vis quod testamentum tuum non rumpatur per dictos posthumos, instituas eos hæredes,uel nominatim exhæredes eos, nam si inuenirent se pręteritos tẽpore quo nascerentur,rumperent testamentum tuum.& si tu vis scire qui sunt illi posthumi,qui rumperent testamẽtũ si non essent à te instituti,uel nominatim exhæredati:ego dicam tibi nam sunt illi, qui nascenť post mortem tuam ex te uel ex filio,uel nepote,uel pronepote tuo, uel ex alijs tuis descendentibus per virilem sexum,qui posthumi inueniunt se proximiores tibi tempore quo nascuntur. Item & illi qui post factum à te testamentum in vita tua nascerentur, siue exhæredes eos antequam instituas tibi aliquem hæredem,siue inter medias duorum tuorum hæredum institutiones,siue inter institutum à te & substitutum,semper non rumpetur testamentum tuum per eorum agnationem:& est ratio quare non:quia idem esset filio tuo iam nato. & ratio diuersitatis non potest reddi inter filium iam natum & posthumos:ergo idem ius debet statui.ex his autem quæ diximus in hac l.& supra eodem. l.j. ij. respon. scilicet posthumi præteriti agnatione rumpi testamentum, iam nato autem præterito ab initio testamentum nullum esse,apparet tibi quod alia causa est filiorum iam natorum,alia posthumorum. nam iam nati præteriti iniustum & ipso iure nullum faciunt testamentum à principio & ex postfacto: posthumi autem inuenientes se præteritos rumpunt testamentum ita demum si nascantur. Item scias, dicit Vlpianus, quod si tu facias testamentum, & instituas tibi hæredem posthumum,uel eum nominatim exhæredes,& sic stetit firmum hoc testamentum:& posteà facias aliud testamentum,in quo prædictum posthumum prętereas,& postcà nascatur tibi dictus posthumus,id est siue post mortem tuam, siue adhuc te viuo: vtrunque prædictorum tuorum testamentorum est ruptum scilicet primum per secundum. nam secundum valuit tandiu quandiu natus fuit posthumus, ut tibi iam dixi:& ita potuit rumpere primum:ut suprà eodem.l.j.ij.respon. secundum autem est ruptum per agnationem dicti posthumi. & si tu vis scire quid est nominatim posthumum exhæredare, dico tibi: quia siue ita dixeris, quicunque mihi nascetur,exhæres esto: siue ita, quicunque mihi nascetur ex Seia,exhæres esto: siue ita, venter exhæres esto: siue ita, posthumus exhæres esto: semper erit nominatim à te exhæredatus: & per suam agnationem non rumpet testamentum tuum. & hoc dico verum esse,siue nascatur post mortem tuam,siue in vita tua post factam dictam exhęredationem Licet autem.} Adhuc loquitur Vlpianus ex viuo,& dicit ei.quamuis dixerim tibi in princ.huius l.q͂ posthumus præteritus rumpit testamentum tuum per suam agnationem:tamen quãdoq; partem rumpit,partem nõ,puta si instituas tibi hæredem Titium, & posthumum tuum exhæredes, & posteà substituas dicto Titio Seium. & in dicto secũdo gradu substitutionis nihil dicas de dicto posthumo,& ita eũ pterеas:nam hoc casu primus gradus,id est institutio Titij à qua fuit posthumus exhæredatus, ualet, Secundus,

† lib. 3. definition.
† lib. 2. ad Sabin.
† Hanc legem tulit Pertinax Imp.ut refert Iulius Capitolin. in eodem.

Secundus autem id est, substitutio Seij, ruptus & rupta est: q͂a ab eo & ab ea fuit posthu. præteritus:& adeò est hoc uerũ, quod si deliberante dicto Titio primo gradu à te scripto nascať posthumus & ita nascatur eo tempore, quo Seius Titio à te substitutus adire nõ poterat ex substitutione: & posteà Titius institutus repudiet ex institutione:non poterit obtinere ex substitutione Seius hæreditatem tuã: nam in gradu secundo prædicto à quo posthumus fuit præteritus, ut dictum est, rupto & infirmato per natiuitatem dicti posthumi, licet fuit natus deliberante instituto, non potest amplius inde hæreditas obtineri.& prędicta probo tibi à simili. uideo enim quod si institueres tibi hæredem dictum Titium sub conditione, si nauis ex Asia uenerit usque ad annum, & non exhæredes dictum posthumum, sed prætereas:& pendente conditione dictæ institutionis Titij nascatur posthumus: & ita nascatur posthumus eo tempore,quo institutus adire non poterat, rumpitur gradus dictæ institutionis conditionalis: adeò quod si posteà conditio existat, non potest habere Titius institutus hæredi atem ergo idem est in nostro casu, ubi Titius institutus purè deliberabat, & interim posthumus est natus. sed & si instituas tibi Titium hæredem sub conditione prædicta, & posthumum præteriisti: & Titio prædicto substituisti Seium: & i substitutione similiter præteriisti posthumum:& pendente cõditione dicti Titij instituti natus fuit posthumus:posthumo potius locus erit ad hæreditaem tuam, quam dicto instituto uel substituto .& hoc siue existat post natiuitaté posthumi conditio instituti,siue deficiat.& hoc ideo,quia p suam natiuitatem rumpit posthumus gradum dicti instituti & etiam substituti à quibus fuit præteritus:ut dictum est. Si autem posthumus dictus natus fuit post defectum prædicti Titij instituti,non rumpit gradum dicti instituti,quia inuenit eum nullum propter defectum dictæ conditionis:rumpit tamen gradum dicti substituti à quo fuit præteritus & ita cùm inueniebat gradum instituti ruptum: & rumpat gradum substituti, habet sibi hæreditatem tuam.& hoc usque ad l. nã & si.§. rumpendo. Ibi autem dicit. Pone quod dictus posthumus fuit pteritus à dicto instituto sub dicta cõditione:& fuit exhæredatus à dicto substituti gradu, & posteà natus fuit posthumus eo tẽpore,quo institutus uiuebat:& ita natus fuit eo tẽpore, quo institutus poterat habere hæreditatem tuam conditione existẽte, & ita pendet secundus gradus ex primo:non solum certe primus prędictus gradus ruptus ẽ à quo fuit posthumus præteritus,sed etiam secundus à quo fuit posthumus exhæredatus:qui secundus pendebat ex primo à tẽpore natiuitatis posthumi,ut dictum est.& ita in totum testamentum ruptũ est per dictam natiuitatem posthumi, & sic habet totam hæreditaté posthumus,secus autem esset in filio tuo iam nato.nam si filium tuũ iam natum à gradu instituti præteriisti,& à gradu substituti exhæredasti:licet gradum instituti faciat ipso iure nullum,gradũ tamen substituti ualere patitur. Et est ratio plana:ut no. s.tit.i.l.iij. §. si.& hoc dicit usque ad l.si quis filio. Vlpianus.
a Per uirilem.}secus si per fœmininum:ut s.tit.i.l.Gallus.§. nunc de lege.& insti.de exhære.lib.§.mater.& j.de contra tabu.l. illud §. ad testamenta.Hug.
b Nominatim.}quod dic ut infra eodem. §. nominatim.& C.de libe.præte.l.fina.in fin.sed hodie non potest exhæredari:ut C.de inoffic.testamen.l.si quis filium e.fina. & institut.de exhæreda.liber.§.s fœminini.

† De sensu huius.§.mi. de Vber.zu char.in l.posthuma.nu. 2.C.de bo. poss. contr. tab.
† Du.posteriorum.
† Sic legit Halo uerũ. P.F. sic habent.Sed & si sit ãi hoc aliud testamentum, à quo posthumus exhæredatus sit, placet siue post mortẽ testoris nascatur siue uiuo testatore, utrunque &c.Ha lo.lectionẽ improbat. Aug. lib.j. emend.c.2.

per virilem [a] sexum descendentes,ad similitudinem filiorum nominatim [b] exhæredandi sunt, ne testamentũ agnascendo rumpãt.

Posthumos † autem dicimus eos duntaxat, [c] qui post mortem parentis nascuntur.Sed & ij, [d] qui post testamentum factum in uita nascunrur, ita demum per legem Velleiam [e] rumpere testamentũ prohibentur, si nominatim sint exhæredati. Vnde etiam ante hęredis institutionem, vel inter medias hæredum institutiones, vel inter gradus [f] exhẽdari possunt. Nam diuus Marcus decreuit idẽ in posthumo, [g] quod & in filio seruãdum:nec ratio diuersitatis [h] reddi potest. Ex his [i] apparet aliam causam esse filiorum superstitum,aliam † posthumorum. Illi [k] iniustum faciunt: [l] hi rumpunt.illi semper, hi [m] si nascantur, [n] nec inueniant se exhæredatos. † Sed & si stante hoc, [o] aliud testamentum à quo posthumus exhęredatus non sit, [p] factum sit,placet, siue post mortem testatoris, siue uiuo testatore nascatur hæres, [q] utrunque ruptum esse, & superius per inferius, [r] & inferius per posthumum. [s]

De re quæ non habet nomen proprium, dicitur nominatim disponi, si sub nomine sui generis nominetur. Bar.

Nominatim [t] autem exhęredatus posthumus videtur,siue ita dixerit, [v] Quicunq; mihi nascetur, siue ita, Ex Seia.siue ita, Vẽter exhæres esto. Sed & si ita dixerit, Posthumus exhæres esto: natus uel post mortem, uel uiuo testatore, non rumpet. [x]

Posthumus rumpit eum gradũ uel spẽ eius gradus à quo reperitur præteritus,et quod dependet ex eo:quod autem non consistit re nec spe, rumpi non potest. hoc dicit cum duabus legibus sequen. Bartolus.

Licet autem posthumus præteritus agnascẽdo rumpat,tamen interdum euenit vt pars testamenti rumpatur: ut putà si proponas à primo gradu posthumum exhæredatum,à secundo præteritum. nã hic [y] primus [z] gradus ualet,secundus ruptus est.

Idem. † LEX IIII.

Deniq; & deliberantibus primo gradu scriptis hæredib. qui secundo gradu scripti sunt hæredes,obtinere hæreditatem non possunt. [a] Gradu enim rupto & infirmato, amplius hæreditas inde obtineri non potest.

Idem. † LEX V.

Nam etsi [b] sub cõditione sit hæres institutus quis,à quo

c Duntaxat.}Corrigitur hoc statim.§.pxi.Vel sub. hic propriè ex ui uerbi,quasi post humationem patris natus: arg. insti.de dona. est & aliud.Accur.
d Sed & ij.}& est plana.aliàs sed cum hi. & est defectiua: sed tũc ubi dicit, inter gradus exhærdari possunt:supple,placet etiam in his dicendum esse quod in uerè posthumis.
e Vellem.} in primo capite. ut supra proxi.titul.l.Gallus.§. nunc de lege.
f Gradus.} insti tutorum & substitutorum.& supple ut post gradus: ut C.eod. l.i. Accur.
g Idem in posthumo.} quod debeat institui, uel nominatim exhæredari.de filio enim constat: ut suprà tit.i.l. inter cætera.& sic no.principiũ huius l.se refert. uel dic ad proxi. ibi, uel intra gradus, uel quandocũque,ut etiam filius, de quo constat:ut j. tit.i.l. iij.§.i.ij.& iij.
h Diuersitatis.} ergo idẽ ius.sic C. eodẽ. l.i. & infra de uer. obl. l.à Titio & s. ad l. Aquil.l.illud. & C.de cõsti pecu.l.si. H. & s. de leg.& senatuscon.l. de quibus. §. inueterata.
i Ex his.} quia dixit in principio l. posthumum agnascẽdo rũpere:at natus præteritus non rumpit. sed facit esse nullum: ut suprà tit.i.l. inter.
k Illi.}siam nati.
l Faciunt.}s. ab ipso initio.
m Hi.}scilicet posthumi.
n Si nascatur.} ad nullũ declinantes monstrum uel prodigium: ut infra de uerbo. significatio. l. quæret. & l.ostentum.& C. de posthumi. l. tertia. & supra de statu homin.l. non sunt.Sed uidetur quod debeant haberi pro natis:ut sup. a de sta. ho.l.qui in utero.& infra de uerbo.signifi.l.qd' dicimus. Sed hic speciale,ideo quia dubium est,an nascatur uiuus, an mortuus: quia cũ mortuus nascitur,nec conceptus uidetur:ut j. de uerbo.sign.l.q mortu.Azo.sed sic semper posset dici. unde fauor ne testamentum rũpatur facit differre.
o Sed & si stante hoc }scilicet testamẽto, quo posthumus est exhæredatus nominatim,ut præcipit fieri in prin.huius.l.
p Non sit }scilicet præteritus.
q Hæres.}id est,posthumus,alias deficit hæres.
r Per inferius.}secus iam nato in i.e xhæredato,in ij, præterito: ut s.tit.i.l.si filius qui. Accur.
s Per posthumum.}in eo præteritum.H.
t Nominatim.}exponit quod in prin.l. dixit. uel dic ut ibi.
v Siue ita dixerit.}& hic est alius modus exhæredandi.
x Non rumpet.}ipso iure,sed per querelam: ut supra de inoffici. testa.l.posthumus.& facit infra de uent.in possessio. mitten.l.i. §.s si exhæredatio.
y Nam hic }aliàs nam & si. dic etsi, pro quamuis, & infra subaudi,tamen secundus &c.alias deficit si. & est plana. & dic ruptum est statim nato posthumo: ut infra l.proxi.quæ continuatur cum ista.
z Primus.}secus econtra:ut j.eo.l.nam & si.§.si.
a Denique.} Non possunt,tum quia primi nondum repudiant: tũ quia eorum gradus etiam nunc nullus est, etiam si moritur posthumus:ut s.tit.i.l.si posthumus à primo.& l.si à primo.in fin. & l.proxi.quæ continuatur cum ista.
b Nam etsi.}probat subtiliter quod dixerat à simili. rumpit enim.s.natus gradum substitutorum,licet eo tẽpore nascatur quo nõ poterat hæreditas à substitutis adiri. Et dic rũpere quantum ad hoc ne possit adiri hæreditas à substitutis.sic & i sequẽti casu rũpit gradũ institutorũ sub cõditiõe à quibus erat pteritus,licet nascatur

† lib. 4. Disputation.
† lib. 3. ad Sabin.
† Monstro sũ quis dicitur,& quãdo rũpat testamẽtum: & omnino monstri ostensi materiã uide in l. non sunt liberi.& ibi docto. s.de sta. ho.

tur eo tempore, quo nondum potest adiri hæreditas ab institutis. H.
a ¶ Pendente conditione.} si nascatur posthumus. Azo.
b ¶ Rumpitur.} nato posthumo. & hoc probat per simile.
c ¶ Gradus.} Ne possit adiri hæreditas ab institutis: ut suprà, titu. i. posthuma. & facit supra. ad Velle. l. aliquando. § si sub conditione. & infrà, de acquiren. hæredi. l. cùm hæreditas. §. i.
d ¶ Sed & si sit ei. } instituto sub conditione.
e ¶ Primi gradus. } institutionis.
f ¶ Exhæredatus non est. } idem & si fuerit exheredatus: ut infra. §. fina. & suprà. l. proxi. Hug. sed Azo. ponit hic, quòd à primo fuit exhæredatus: ut suprà. l. iij. §. fina. & ibi adiungit hunc §. quo casu bene distinguitur sit exhæredatus à substituto, uel non.
g ¶ Existente. } con ditione sub. quod probatur per princ. huius legis.
h ¶ Posthumo potius. } quàm substituto. Accur.
i ¶ Quia nullus est. } similia supra, de ædil. edi. l. bouem. §. fina. & de capi. dimi. l. liberos. §. fina. & infra, de vsufru. leg. l. Sempronius. circa princip. & suprà, rerum amo. l. si concubina, in princ. & infrà, de lega. i. l. si fundum. §. pen. Sed arg. contra supra, de feriis. l. i. §. uero. & supra. de actio. empti. l. ex empto. §. is qui. & infra, eod. l. qui uxorem. & suprà, vsufru. quemad. caue. l. iij. §. i.
k ¶ Solet. } & totum rumpit: & infra, proxi. quamuis &c. & est ratio ut not. s. titu. i. l. iii. §. fin. Accur.
l ¶ Quamuis. } hic uersus optimè esset in fine legis.
m ¶ Filius. } Iam natus præteritus. Accur.
n ¶ Sed si } aduersatur ei quod de filio, non quod de posthumo dr.
o ¶ Vixit. } alioquin cùm nullus sit primus, nec secundus pêdeat ex eo tempore natiuitatis posthumi, non rumpitur secundus à quo est exhæredatus: ut infra de uen. in poss. mit. l. i. § si uenter. ibi, quod si nô uiuant. Accursius.

posthumus non est exhæredatus: tamẽ pendente cõditione [a] rumpit[b] gradus, [c] vt & Iulianus scribit. Sed & si sit ei[d] substitutus qs, etiam deficiente cõditione primi gradus[e] non admittetur substitutus: à quo scilicet posthumus exhæredatus non est. [f] Puto igitur existente[g] quidẽ conditione primi gradus, posthumo potiùs[h] locum fore. Post defectum autẽ conditionis natus posthumus gradũ non rumpit: q̃a nullus est.[i] ¶ Rũpendo autem testamẽtum, sibi locũ facere posthumus solet,[k] quãuis[l] filius[m] sequentẽ gradum, à quo exhæredatus est, patiatur valere. Sed si[n] à primo gradu præteritus, à secũdo exhæredatus sit, si eo tempore nascatur posthumus quo aliquis ex institutis vixit, [o] totum testamentum ruptum est. nam tollendo primum gradum, sibi locum facit.

¶ Nepos præteritus ita demũ rumpit testamentũ si tempore mortis aui eum filius nõ præcedit uerè uel fictè: sed ab intestato succedit ut suus, si ipe quo testm̃ destitui tur, proximus reperitur: si in uita aui fuit conceptus. h. d. usque ad §. siue autem.

¶ Idem. † LEX VI.

SI quis filio† exhæredato, nuru prægnante relicta, decesserit, & extraneum sub conditione instituerit, & pendente cõditione, post mortem patris, vel deliberãte hęrede instituto de adeunda hęreditate, exhęredatus filius decesserit, & nepos fuerit natus, an rumpat testamentum? Et dicemus testamẽtum non rumpi:[p] cùm nec exhęredari huiusmodi[q] nepos debuerit ab auo, quem pater præcedebat. ¶ Planè si fortè institutus omiserit hæreditatem, hunc auo suo futurum hæredem ab intestato[r] non dubitatur. vtrunque pro prijs rationibus. Nam agnascendo quidem is rumpit, quẽ nemo præcedebat mortis[s] tempore: ab ĩtestato[t] verò † succedit is, ante quem alij non est delata hæreditas.[u] ¶ Nõ fuisse autem filio de-

S I quis filio. } CASVS. In hac lege usque ad §. irritum. est talis: Titius habebat filium Seium: qui Seius habebat uxorem prægnantem, fecit hic Titius testamentum: & exhæredauit dictum suuũ filiũ, & Caium extraneum instituit sibi hæredem, sub conditione, si nauis uenerit ex Asia. mortuo Titio, & pendente conditione institutionis dicti Caij, dictus filius exhæredatus decessit: uel etiam post existentem conditionem, deliberante dicto hærede instituto, dictus exhæredatus decessit, & postea natus fuit nepos, qui erat in uentre uxoris Seij tempore testamenti Titij. quærit an hic nepos rũpat testamẽtum Titij aui sui? Et uidetur quod sic: quia non fuit ab auo institutus uel exhæredatus, sed præteritus. Dicitur tamen hic quod non rumpit: quia non fuit necesse exhæredari uel institui dictum nepotem in uentre existentem; cum pater dicti nepotis eum præcedebat tẽpore testamenti Titij aui. & ita institutus prędictus habebit totam hęreditatem Titij existente conditione suæ institutionis, uel completa sua deliberatione, quam cępit facere post existente conditione ĩstitutionis, & uolente eo instituto hæreditatem habere. Sed quid si nolit habere institutus hæreditatẽ? Certe erit dictus nepos suus hæres ab intestato auo suo. & utrũque de prædictis habet propriam rationẽ. & primum habet talem rationem, quia ille demum agnascendo rumpit testamẽtum, quem nemo præcedebat tempore mortis testantis, i. no stro autem casu pręcedebat filius nepotem nasciturum. unde, sicut dictum est, non fuit necesse quòd dictus nepos institueret uel exhæredaretur. Secũdum autem habet talem rationem, q̃a ille succedit ab intestato illi qui mortuus est, cui ẽ delata hæreditas mortui, & nulli alij ante eum, filio autem prædicto exhæredato non fuit delata hæreditas patris sui ab intestato, quamuis institutus à patre repudiauit, quia deliberante instituto, uel pendente adhuc conditione ĩstitutionis instituti, decessit dictus filius exheredatus. istud tamen, scilicet quod dictus nepos succedat auo ab intestato ĩstituto ꝑ ędicto repudiante, ita demum uerum est, si tempore mortis dicti sui aui fuit nepos prędictus in utero uxoris filij, sicut & in principio casus dixi: Si autem post mortem aui fuit conceptus, & mortuo patre suo natus: certè non uenit ad hæreditatem aui de iure ciuili tanquam suus hæres aui. nam nõ erat adhuc animal tempore mortis aui: neque ad bonorum possessionem de iure prætorio tanquam nepos siue cognatus aui. Sed quid retento eodem casu si dictus nepos. erat in utero tẽpore mortis aui: pater autem suus erat apud hostes, & decessit apud hostes post mortem dicti aui? nũquid nepos prædictus ab auo præteritus (ut dictum est) rumpit testamentum aui nascendo post mortem aui? Et dicitur quod sic. nam hoc casu bene fuit necesse, quod auus institueret eum uel exhæredaret: q̃a pater eius nepotis non præcedebat eum nepotem tempore mortis aui: quia non creditur fuisse in rebus humanis dictus filius apud hostes captus tempore mortis aui, quia apud hostes decessit. quamuis si dictus filius fuisset reuersus ab hostib. post mortem aui prædicti, qui erat suus pater, & inuenisset se ab eo prę teritum, faceret testamẽtum eius iniustum & ipso iure nullũ. Sed quid si dictus filius ab hostibus captus suscepit nepotem apud hostes, q̃a uxor eius iuit ad eum, uel fuit capta cum eo: & hoc uiuente auo prędicto, & in ciuitate existente & postea moriatur apud hostes dictus filius, & postea moriaẽ auus in ciuitate, qui auus fecerat testamentum tali modo ut dictum est supra, & posteà nepos reuertaẽ ab hostibus cum matre sua? certè rumpit testamentum aui inueniens se in eo præteritum. sicut enim filius ab hostibus rediens & inueniẽs se præteritum ab eo auo qui est suus pater, habet postliminium: & rumpit testamentum aui, ut dictum est: ita etiam hic nepos. non enim est uis utrum nepos fuit cõceptus in ciuitate uiuo auo, an uero apud hostes fuerit conceptus, & redeat tali modo ut dictum est. uel dicatis qđ nepos fuit reuersus cum patre & matre. ut notaui in libro meo. Per ea ergo quæ dicta sunt, apparet quod sui hæredes succedẽdo id est nascendo post factum testamentum, non rumpunt testamentum, scilicet siue sint in eo instituti, siue sint in eo exhæredati ab eo gradu, ad quem defuncti hæreditas defertur, scilicet si ille gradus à quo exhæredati sunt dicti filij hæredes, ualeat, ut quia conditio institutiõis illius qui erat institutus in dicto gradu, à quo gradu exhęredatus est suus, ex titit, & institutus adiuit, uel institutus purè in tertio gradu adiuit, ut dictum est in princ. huius casus. alias si non ualeret dictus gradus, non esset dubitari necesse quod non rumperetur, q̃a ille gradus qui nullus est, nõ potest rumpi: ut supra. l. proxi. §. post defectũ. siue ergo ualeat, siue non ualeat ille gradus à quo suus exhæredatus est, non rumpit eum dictus suus. Quod autem dictum est in uersicul. sed & si pater &c. quod nepos præteritus ab auo succedens in locũ patris sui ab hostibus capti, rumpit testamentum aui. uerum est, secus autem esset si inueniret se institutum uel exhæredatum: quia tunc non rumperet testamentum dicti aui & quod dictum est de captiuitate patris. idem est de morte dicti patris, uel alia pœna filio irrogata per quam exiret de potestate testantis. nam semper non rũpit nepos testamentum aui, si inueniat se ab eo institutum uel exhæredatum. Viuianus.

p ¶ Non rumpi. } ipso iure: ut supra titu. proxi. l. si quis posthumos. §. si filium, sed per querelam: ut C. de inoffic. testamen. l. si quis filium. Accur.
q ¶ Huiusmodi nepos. } qui nascitur ex filio mortuo post auum. alsecus. ut institu. de exhæreda liber. §. posthumorum.
r ¶ Ab intestato. } non ergo obstat iure intestati, id est hæres omittens quod obstabat iure testati, scilicet si hæres adeat, quia excludit nepos: ut infra, unde liberi. l. scripto. Accur.
s ¶ Mortis. } scilicet testatoris, ut insti. de hæred. ab intesta. §. ita demum, & j. eo. l. posthumorum.
t ¶ Ab intestato. } ratio secundi dicti.
v ¶ Hæreditas. } ut insti. de hære. ab intest. §. cum autem quæritur. & insti. de legi. ag. suc §. proximus. & infra de suis & legi. l. post consanguinitatem. §. proxi.

† lib. 10. ad Sabin.
† ad intell. huius l. uid. Gozadi. in l. qui se patris. n. 150 C. unde lib.
† Du. is succedit, cui antè eum alij &c.

Sed hoc

a ¶ Sed hoc ita. } facit j. de suis & legiti. l. j. §. sciendum. & l. Titius. & j. unde cog. l. i. §. si quis proximior. & quod no. insti. de hęr. ab inte. §. cum autem quæritur.
b ¶ Sed & si pater. } facit s. tit. i. l. Gallus. §. quid si is. & §. in omnibus. & §. uidendũ. & j. eo. l. pe. Sed contra ad'si. huius §. j. eod. sed nec. Sol. ibi.
c ¶ Quoniam datur. } ut C. de cap. l. i. & no. s. ex qui. cau. ma. l. ab hostib. §. i. & s. tit. i. l. Gallus. § si eius. Acc.
d ¶ Valeat. } potest enim esse, q̃ nõ ualeat aliquo liberorum præterito: ut s. tit. i. l. fina. Accursius.
e ¶ Quocunque. } siue per captiuitatem desierunt dico in potestate esse: siue per &c. Azo. & habeas ibi. §. irritum. & non hic, siue &c. nec ibi, quoties &c.
¶ Irritum. CASVS. Dictum est s. eo. l. i. in ultimo rñ. de uno modo quo testamẽtum fit irritum: nunc autem illam materiam de testamento irrito uult iurisconsultus altius pertractare. & de ea tractat per totam hanc legem & se. & usque ad l. certum est. & diuidas hãc legem hoc modo, ut ponas unum casum usque ad §. eius q̃ deportatur &c. Alium autem usque ad §. hi autem omnes &c. Alium usque ad §. sed nec eorum &c. Alium autem usque ad §. quatenus tamen &c. Alium usq. ad §. filiifami. qui continuatur cũ l. nã si &c. Ponas ergo ita casum huius §. irritũ. Si post testamentum factum testator ab hostibus capiatur, uel passus sit testator se uendi ad prætium participãdum, uel sit damnatus capite, uel ad bestias, uel ad gladium, uel alia pœna quæ uitam ei adimat, fit testamentum eius irritũ statim cum sententiam passus est: nec expectatur quòd per pęnam sit consumptus, nisi sit miles de militari delicto ad mortẽ damnatus, & in ipsa damnatione permissum sit ei testari nam tunc nõ solum põt testari post sentẽtiam contra se latam, sed etiã testamentum q̃ prius fecit, ualet, si dixit illud uelle ualere Sed quid si aliquis à præside sententietur deportandus post factum à se testamẽtũ? Certe irritum fit eius testamentum. hoc tamen intelligas cum Imperator cõprobauerit sẽtentiam præsidis latam super dicta deportatione, & non ante. nã cũ præses sententiat aliquem deportandum, scribit hoc principi anteq̃ sententiã executioni mandet, & principis responsio expectatur. & idem si præses interlocutus est scribendo principi de decurione puniẽdo. uel de puniẽdo filio, nepote ue decurionis post sentẽtiã d' eis puniendis a se preside latam. nam non statim lata sentẽtia præsidis, est pęnę seruus dictus decurio, uel filius, uel nepos eius, sed cum princeps comprobauerit per suas literas dictam præsidis sententiam: licet post sententiam à præside latam soleant recipi in carcerem dicti deportandi, uel decuriões, uel filij eorum & nepotes. unde si ante responsionem principis decesserit dictus deportandus, uel decurio, uel filius decurionis, uel nepos, ualebit eius testamentum, nisi conscisset sibi mortem, eo quod uolebat prius mori quam dãnari ex delicto q̃ se commisisse sciebat. si autem conscisset sibi mortem alia de cã, non irritatur eius testamentum, puta tędio uitæ, uel propter impatientiam aduersæ ualetudinis, uel causa iactationis, sicut faciunt quidã philosophi. Si autem iste talis non fecit testamentum, cognatis defertur eius hæreditas. Prædicta autem distinctio habet locum etiam in milite qui fecit testamentum, uel ab intestato decessit. Sed quid si prædicti quorum testamenta facta sunt irrita propter causas supradictas, appellauerunt à sententia contra eos lata? Certè capite non minuuntur, nec eorum testamenta fiunt irrita: sed & de nouo testamentum facere possunt, nec etiam ea ratione quod uideantur incerti de statu eorum, prohibentur de nouo testamentum facere. sed & si præses non recipit appellationem eorũ, sed pęnam eorum remoratus est scribendo Imperatori qualiter eos preses p sẽtẽtia m damnauerat, non fiunt eorum testamenta irrita interim. & bene dẽt præses taliter remorari pœnam, ut dictum est, nisi in casibus: uelut si ille quem condemnauit, est latro manifestus, uel talis qui prærumpit seditionem in ciuitate quã regebat præses prædictus, uel talis qui commisit factionem cruentam, puta quia interfecit unum de maioribus ciuitatis, uel si sit alia iusta causa, propter quam immineat ciuitati periculũ, nisi incontinenti puniatur condemnatus. his enim casibus non tenetur præses Imperatori scribere, sed statim condẽnatum punire debet, & posteà scribere hoc Imperatori ad suam excusationẽ. Sed pone q̃ aliquis fuit damnatus illicitè: ut puta, decurio fuit dãnat' ad bestias? certè non fit eius testamentum qđ prius fecerat, irritum: q̃a sententia non ualuit ipso iure. & idem est in testamento eius dãnati, q̃ nõ erat de iurisdictione pręsidis. Item scias q̃ præter illos casus quos dixi in princ. huius §. est & alius in quo testmẽtum fit irritum; ut in eo qui etiam post mortẽ suam damnatus est crimine læsæ maiestatis, uel de crimine repetundarum. Item scias q̃ quãuis fiat irritum testamentũ eius qui ab hostibus capitur, ut dictum est: tamen si reuertatur ab hostibus, recipit testamentũ uires suas. Item & si apud hostes decedat, confirmatur testamentum per l. Cornel. quæ fingit eum mortuum prima hora captiuitatis. si ergo l. Cor. fictio conualescere facit testamẽtum, & restitutio principis indulta ei qui capite damnatus erat, facit conualescere.

latam hæreditatem apparet, cùm deliberante instituto decesserit. sed hoc ita,[a] si aui mortis tempore in vtero nepos fuit. Cæterum si posteà conceptus fuerit, Marcellus scribit neque vt suum, neque vt nepotem aut cognatũ ad hæreditatem vel bonorũ possessionẽ posse admitti. Sed & si pr[b] eius qui mortis aui tempore in vtero fuit, apud hostes erat, nepos iste, patre in eadem causa decedente, post mortem aui succedẽdo testamentum rumpet: quia suprascripta persona ei non obstat. Nec enim creditur in rebus humanis fuisse, cùm in ea causa decedat: quamquàm captiuus reuersus, patris sui iniustum faceret testamentum, in eo præteritus.

¶ Nepos apud hostes, siue in ciuitate conceptus, si præteritus reperitur, testamentum rumpit: nisi posthumus sit institutus uel exhæredatus. hoc dicit.

¶ Siue autem in ciuitate nepos fuerit cõceptus, siue apud hostes, quoniam datur[c] & partui postliminium, succedendo testamentũ rumpit. Succedendo itaque sui non rumpunt, siue fuerint instituti, siue exhæredati ab eo gradu ad quem hæreditas defertur, scilicet si gradus ille valeat.[d] Quocunque[e] autem modo parentes pręcedentes in potestate esse desierint succedentes liberi si fuerint instituti vel exhęredati, non rumpent testamentum, siue per captiuitatem, siue per mortem, vel pœnam.

¶ Eius qui perdit ciuitatẽ uel libertatẽ, uel uitam per sententiam, testamentũ rumpitur. fallit in milite, si ei per sententiam à iudice reseruetur. h. d. usq; ad §. eius qui.

¶ Irritum quoq; fit testamentũ, quoties ipsi testatori aliquid contingit: ut putà si ciuitatem amittat per subitam seruitutem, ab hostibus (verbi gratia) captus,[f] vel si maior annis uiginti se venundari passus sit[g] ad actũ gerendum, pretiũmve participãdum. Sed & si quis fuerit capite dãnatus, vel ad bestias, vel ad gladiũ, vel ad aliã pęnã quæ vitã adimit, testamentũ eius irritum fiet: & non tunc cùm cõsumptus est, sed cùm sententiã passus est.[h] nam pęnæ seruus efficitur:[i] nisi si fortè miles fuit ex militari delicto[k] damnatus. nam huic permittiẽ[l] testari, vt diuus Hadrianus rescripsit. & credo, q̃ iure militari[m] testabitur. Qua ratione igitur dãnato ei testari permittitur?[n] nunquid & si quod antè habuit factum testamentum, si ei permissum sit testari, valeat? an verò pęna irritum factum, * resi-

¶ Filiifami. } filius meus uiuit in militia principis: & ibi lucratur est castense peculium, & postea reuersus est domum, sicq; factus ẽ ueteranus: & me patre uiuente fecit iure cõmuni testamẽtũ de dicto peculio. posteà ego decessi, uel eũ emancipaui. certe non irritaẽ testamentum eius. & idem est si dictus meus filius fecit testamentum ĩ militia existens uel iure militiari, uel iure communi. Viuianus.
f ¶ Captus. } hic fuit seruus hostium, & sic perdit ciuitatem & libertatem, ut s. de capit. dimi. l. fin. recipit tamen uires testamẽtum eo reuerso: ut j. ea. l. § quatenus. sed si ciuitatem tãtum, ut deportatus, tũc idem: ut s. d' testa. l. eius. §. si cui. Idem si minimam capitis diminutionem sit passus: ut insti. qui. mo. testa. infir. §. alio.
g ¶ Passus sit. } in quo quatuor sunt necessaria, ut no. s. de sta. ho. l. & seruorum. §. i. Accursius.
h ¶ Passus est. } nam trahit hæc sententia statim ad se executionẽ: ut j. de pœnis l. qui ultimo. ut dicunt decretistæ de senten. excom.
ADDITIO. No. hanc glo. quod sentẽtia excommunicatiõis trahit secum suum effectum. & hoc est quod dicitur. quod trahit secum executionem, ut not. hic, &c. pastoralis. extra de appel. & de offic. ordi. c. ad reprimendam. & viij. q. iiij. in summa de. sen' excommuni. is cui. §. fin. lib. vi. secundum Bal. hic.
i ¶ Seruus efficitur. } hodie nemo bene natus &c. ut in auth. de nu. §. quod autem. colla. iiij. Item facit s. de testa. l. eius. §. fin.
k ¶ Delicto. } quæ multa sunt, ut j. de re mili. per totum.
l ¶ Permittitur. } si impetrauit a iudice cũ damnaretur ut s. de don. inter uirum & uxo. l. cum hic status. §. si miles. & adde quod not. C. d' testa. mili. l. & militibus. & facit. j. de uete. mili. succes. l. i. & ij.
m ¶ Militari. } contra C. de inoffici. testamẽ. l. si quando. Solu. ibi ut pagano, hic ut militi fuit concessum. & sic cuique suo iure testari concedi uidetur. uel aliter ut ibi. Accur.
n ¶ Permittitur. } a iudice.

* Aliàs, an uerò posteà irritum factũ, reijciẽdum est.

Excõmunicatiõis sententia trahit ad se executionem.

Si

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Si militari.} incipit respondere. & infra, de mili. test. l. idē erit dicendum & l. ex militari. & l. idem & si pater. & infra, de leg. iij. l. si quis. in princ. §. i.

b ¶ Non statim.} hoc cum à præside. si autem à præfecto urbis, statim: ut j. de pœnis. l. ij. §. i. & de interdi. & releg. l. inter pœnas, & de leg. iij. l. i. §. hi. Sed quare hoc, cum habeat merum imperiū? Respon. ut not. s. de offi. præfi. l. illicitas. §. qui uniuersas. & facit j. quando. ap. sit l. i. in princ. Acc.

c ¶ Filio.} decurionis. & nepote qui idē habēt priuilegium: ut j. de pœnis. l. moris. §. iste ferè.

d ¶ Principi.} quod facere, non ipse punire debet: ut j. de pœnis. l. diui fratres. §. decurionibus. & de bo. c. l. ij. sic & aliàs principis sententia seruatur, ut C. ubi sena. uel clarissimi. l. quoties. Accursius.

e ¶ Decesserit.} etiā in carcere, ut s. de testa. l. si quis post. & j. de iure fisci. l. in fraudem. §. i. & §. si.

f ¶ Tędio uitæ.} ut fecit Dido.

g ¶ Iactatione.} ut fecit Empedocles. Io.

h ¶ Epistola.} aliàs epistola, aliàs epistolā. & subaudi mittens. & facit infra, de re mili. l. omnes. §. qui se. & de bo. co. l. iij. & C. q. test. fa. pos. l. iij. & quod ibi no. & j. ad Sylla. l. i. §. si quis non metu. Acc.

i ¶ Eius cognatis.} ut j. de uete. mili. suc. l. i. & ij.

k ¶ Non sint.} aliqui cognati. Accur.

l ¶ Legioni.} in qua militabat, ut C. de hæredi. decur. l. ij.

m ¶ Diximus.} s. ea. l. §. irritum. Accur.

n ¶ Constitutū. est.} ut s. de testa. l. qui à latronibus §. fina. & ar. j. de pœnis. l. ij. §. si. & j. ad Tur. l. i. in si. & s. de iis qui not. infa. l. furti. §. i. & qui satis. cog. l. sciendū. §. si fundum. Item facit j. de accus. l. pe. & de solu. l. reo. & an per aliū causæ app. l. ii. & s. de procura. l. qui proprio. §. item.

o ¶ Factionē.} ut s. de testa. l. de statu.

p ¶ Incerti.} interim ut statim subiicit, non respectu futuri.

q ¶ Libellum.} repete ad. & facit j. nil noua. l. i. & de app. reci. l. sciendum.

r ¶ Factio.} hoc semper in malam partem ponitur.

s ¶ Excusauerit.} i. explanauerit excusando quod fecit, id est, excusando se, quod statim imposuit pœnam. alias accusauerit.

ciendū est? Et si militari a iure ei testandum sit: dubitari non oportet, quin si voluerit id valere, fecisse id credatur.

¶ *Si dānatio suspēdit p rescriptionē principi scām, testm̄ nō rumpit, ēt si reus decedat: nisi conscius criminis se occiderit. B.*

¶ Eius qui deportatur, non statim b irritum fiet testamentū: sed cùm princeps factum comprobauerit. tunc enim & capite minuitur. Sed & si de decurione puniendo, vel filio c, nepotéve pses scribendū principi d iterlocutus est, non puto statim seruum pœnæ factum licet in carcerem soleant diligentioris custodiæ causa recipi. Nec huius igitur testamentū fiet irritum, priùs quàm princeps de eo suppliciū sumendum rescripserit. Proinde si ante decesserit e, vtiq; testamētum eius valebit nisi mortem sibi consciuerit. Nam eorum qui mori magis quàm dānari maluerint, ob consciētiam criminis, testamenta irrita constitutiones faciunt, licet in ciuitate decedāt. Quòd si qui tędio vitæ f vel valetudinis aduersæ impatientia, † vel iactatione g (vt quidā philosophi) † mortē sibi cōsciuerint, in ea causa sunt, vt testamenta eorū valeant. Quam distinctionem in militis quoque testamento diuus Hadrianus dedit, epistola h ad Pōponium Falconē: vt si quidem ob cōscientiam delicti militaris, mori maluerit, irritum sit eius testamētum. Quòd si tædio vitæ vel dolore, † valeat: aut si intestatus decesserit, eius i cognatis, si sint, aut si nō sint k, legioni l ista sint vendicanda.

† Vel iactationis, ut q. dā Philosophi, in ea cā sunt &c. in P.F.

† Exempla suppeditabit Alciat. lib. 4. Parer. c. 4.

† Du. ualere testm̄: aut si intestato decessit, cognatis: aut si non sint, legioni ista sint uindicāda.

¶ *Testamentum damnatorum non rumpitur, si est appellatum, siue appellatio fuerit recepta, siue non: nisi cū per appellationem executio non differtur. Bartol.*

¶ Hi autem omnes quorum testamenta irrita damnatione fieri diximus m, si prouocauerint, capite non minuuntur: atque ideo neq; testamenta quæ anteà fecerint, irrita fient: & tunc testari poterunt (hoc enim sæpissime est constitutum n) nec videbunť quasi de statu suo dubitantes non habere testamenti factionem o. sunt enim certi status, nec ipsi de se interim incerti p. Quid tū, si appellationem eius præses non recepit, sed Imperatori scribendo, pęnam re-

t ¶ Permittitur.} nō enim oportet tunc deferre appellationi, ut j. de app. cōstitutiones. & C. quorum appel. non recip. l. ij. & ar. C. de offic. præfe. præ. orientis. l. si quos. & j. de re mili. l. ij. Arg. contra ad hoc xi. q. ij. si episcopus.

v ¶ Illicitè.} statim ponit exemplum.

x ¶ Sumpta.} in præsenti, ut fuit supra, proxi. respon.

Appellationi non semper deferēdum est.

moratus est? Puto hunc quoque suum statum interim retinere nec testamentum irritum fieri. Nam vt est oratione diui Marci expressum, tametsi prouocantis, vel eius pro quo prouocatur, appellatio non fuerit recepta, pęna tamen sustinēda est quoad princeps rescripserit ad literas præsidis, & libellum q rei † cum literis missum: nisi fortè latro manifestus sit, vel seditio prærupta, factioque r cruenta, vel alia iusta causa, quam mox præses literis excusauerit s, morā non recipiat: non pœnæ festinatione, sed præueniendi periculi causa. tunc enim punire permittitur t, deinde scribere.

¶ *Sententia nulla testamenti factionem non tollit. hoc dicit. Bart.*

¶ Quod si quis fuerit damnatus illicitè v pęna nō sumpta x, an testamētū eius irritū fiat, videamus: vt putà decurio ad bestias, an capite minuatur, testamentúmq; eius irritum fiat? Et nō puto: cùm sententia eum nō tenuerit y. Ergo & si quis eū qui non erat iurisdictionis suæ, damnauerit, testamentū eius non erit irritū z, quemadmodum est cōstitutū. ¶ Sed ne eorū quidem testamēta rata sunt †, sed irrita fient, quorū memoria post mortem damnata est: vtputà maiestatis a, vel ex alia tali causa b.

† Aliàs ei.

† In nōnullis exē. legitur, rata sunt, quorū memoria post mortē dānata est: ex cā maiestatis, uel ex alia tali.

¶ *Reuersorū ab hostib. si sunt restitui per princip̄, testamenta reconualescunt. Bar.*

¶ Quatenus tamen diximus c ab hostibus capti testm̄ irritum fieri, adiiciēdū est, postliminio reuersi vires suas recipere iure postliminij d: aut si ibi decedat, lege Cornelia e confirmari. Ergo & si quis damnatus capite in integrū indulgentia † principis sit restitutus, testamentum eius conualescit f.

† Quid si principis indulgētia in testō cōcēdo interuenisset, quia hic dicit p eius indulgentiā reconualescit, quod antè nō subsistebat, an fine eo uel eius psensu possit reuocari dic q. sic. p ea quæ no. Barto. in l. omniū. in. 4. no. C. de test.

¶ *Mutatione status in melius, testamentum non rumpitur. Bar.*

¶ Filiifamiliàs veterani, sui iuris morte patris facti, testamentū irritum non fieri constat, nam quātum ad testandum g de castrēsi peculio, pro patrefamiliàs habēdus est: & ideo nec emancipatione h irritum fieri militis veterani testamentum verum est.

¶ *Rupto primo gradu q ualet iure spāli, secūdus q dependet ex eo, non rumpit. Bar.*

¶ Vlpianus lib. 10. ad Sabinum. LEX VII.

N Am † si miles i iure ciuili testamentum fecerit, & primo

† In P. Fl. incip. Si miles.

y ¶ Non tenuerit.} cōmutabiliter. tenuit quidē, sed tamē commutari potest à principe. nō ab eo qui eam tulit: ut j. de pęnis. l. moris. §. istę.

z ¶ Non erit irritū.} sic C. si à non compe. iud. l. fin. & ne de sta. defun. l. si pater. & j. de pœnis. l. ii. in fine. & ad hoc. ij. q. i. in primis.

a ¶ Maiestatis.} contra principē uel rempu. accusatus, uel animatus uel armatus est, ut j. ad l. Iul. maie. l. fin. & insti. de hære. ab inte. §. per contrarium.

b ¶ Alia causa.} ut repetundarum, ut j. de accusa. l. ex iudiciorū. Itē hęresis, ut C. de hęreti. l. iiii. Item apostatus: ut C. de aposta. l. apostatarum.

c ¶ Diximus.} s. eod. §. irritum.

d ¶ Iure postliminij.} ut instit. quibus si est permis. facere testa. §. fina.

e ¶ Lege Cornelia.} ut d. §. insti. & s. de testa. l. lege.

f ¶ Conualescit.} ut ar. j. de bo. lib. l. iii. §. si deportatus. & de le. iij. l. i. §. si quis. & C. de sen. pas. l. fina.

g ¶ Ad testandum.} etiam quantum ad alia, ut insti. qui. non est permi. fa. test. in prin. & s. ad maced. l. ii. & j. de fur. l. si quis uxori. §. i.

h ¶ Emancipatione.} quando uidebatur magis dubitari, quia isto casu patitur capitis diminutionē, sed in superiori non, ut s. ad mace. l. si filius. §. fina.

N Am si miles.} CASVS. Titius in militia existens fecit testamentum iure cōmuni, & instituit sibi Seium quē nō poterat instituere, nisi de iure militari, puta quia erat dictus Seius deportatus: & substituit ei Caium quem iure cōmuni poterat instituere, & posteà decessit post annū quo fuit missus de militia. certè testamentum fit irritum quantum ad primū graeum prædictū. ea enim quæ fiunt iure militari, nō ualēt post annū missionis, & ita Seius primo gradu institutus non habebit hęreditatē. sed Caius in secundo gradu institutus. Vi.

i ¶ Nā si miles.} q. dā habent:

nam si: & continuant sic, dixi ueterani militis testamentū tenere etiam post annum à die missionis: & etiā si emancipatio interuenerit: sed hoc ubi iure cōmuni testatus est: uā si iure ciuili. i. militari coram duobus uel tribus testibus &c. quod non placet: quia tūc post annum non ualet in aliquo gradu: sed hæc lex uult contra. Dic ergo principium l. si miles. & quod iure ciuili. i. cōmuni. scilicet coram septem testibus fecit testamentum.

a ¶ Militari.} ut deportatum: ut j. de mili. testa. l. neq;. §. i.

b ¶ Secundo.} sic s. ti. i. l. iij. §. i. Accur.

C Ertum est.} CASVS Dictum est s. eo. l. iij. iii. respon. qđ testamentū rumpitur si agnascitur testatori suus hæres non institutus ab eo, uel exhæredatus. certè hæc lex dicit esse idē si post testamentum testator adoptet, uel arroget filium suum uel filiam.

¶ Filia.} Titius habēs filiā & nepotem ex filio mortuo, eos simul emancipauit: posteà fecit testamentum i quo eos præteriit. certè nō faciunt testamentum irritum uel iniustum: quia una emancipatione exiuerūt de potestate patris. illi autē soli faciunt iniustū, q. sunt in potestate. & non est vis in eo quod dicit vna, quia ita fuit de facto qđ eos simul emācipauit ut dixi.. sed & idem esset si in diuersis temporibus eos emancipasset quia semper si faciunt testamentum iniustum, cum non sunt in potestate patris eius demq, aui ad nepotem. Viuianus.

† lib. 11. ad Sabin.

† In P. F. incipit uerum est.

† Du. quia una mancipatione.

† lib. 2. ad Sabin.

† lib. 1. ad Vitellium.

gradu hæredem eum scripserit. quem iure militari a poterat, secundo b cum quem cōmuni iure potest, & post annum missionis decesserit, primus gradus irritus fiet: & à secundo incipiet eius testamentum.

¶ *Agnatione filij ciuilis rumpitur testamentum. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX VIII.

C Ertū est adoptione c vel arrogatione filij filiæve testamentum rumpi: quoniā sui hæredis agnatione solet rumpi. d

¶ *Præteritione filij uel nepotis emancipati, testamentum non rumpitur. Bar.*

¶ Filia cùm emancipatur, vel nepos: e † quia vnà f cum emancipatione exeunt de potestate, testamentum g non rumpunt.

¶ *Per reuersionem testatoris ab hostib. uel filij instituti, testamentum non rumpitur. Bar.*

¶ Paulus. † LEX IX.

S I pater ab hostibus capiatur, filio h manente in ciuitate, reuerso eo, i non rumpitur testamentum. k

¶ Idem. † LEX X.

S Ed nec filius l postliminio rediens rumpit patris testamentum, vt Sabinus existimauit.

¶ *Per secundas tabulas uacuas primę nō rumpuntur.*

¶ Vlpianus. † LEX XI.

S I binæ † tabulæ proferanť diuersis temporibus factæ, vnæ prius, alteræ posteà, vtręq; tū septem testiū signis signatæ, & apertæ posteriores vacuę inuentę sint, id est, nihil scriptū habentes omnino, superius testm̄ non est ruptum: quia sequens nullum est. m

¶ *Testamentum ruptum posthumi agnatione, eo decedente uiuo testatore reconualescit de iure prætorio. Idē, si fil ius iam natus præteritus uiuo testatore decedat, uel impedimentum capitis diminutionis tempore mortis cessauerit. Bar.*

¶ Idem. † LEX XII.

P Osthumus † præteritus viuo testatore natus decessit. Licet iuris scrupulositate, nimiaque subtilitate testamentum ruptum videatur: n attamen si signatum o fuerit testamentum, bonorum possessionem secundū tabulas accipere hęres scriptus poterit

S I binæ.} CASVS Titius fecit testamentum in scriptis. & fecit illud signari signis septem testium: & instituit in eo sibi hæredē Seium: posteà stetit per annum, & accepit quandam chartam nō scriptam, & fecit eam signari septem testium signis, uolēs dare fortè intelligere consanguineis suis ut aliud testamentem faceret in scriptis. ad eorum utilitatē. Certè hæ secundæ tabulæ non rumpunt primas quia secundæ sunt nullæ, & nihil ualent. Viuianus.

m ¶ Nullum est.} quia non est ibi testatio mentis: quod est necesse: ut s. de tes. l. i. & facit instit. qui. mod. tes. infir. §. i. & suprà, ad Vell. l. quamuis. §. si conuenerit. & j. de adi. lega. l. & transferam. & insti. qui. mod. tol. obli. §. præterea. H. & s. tit. i. l. si filius. Accur.

P Osthumus.} CASVS Titius habens uxorem prægnātem fecit testamentum & fecit illud signari septem testium signis: & instituit sibi Seium extraneum hæredem, & præteriit uentrem uxoris. posteà uiuente dicto Titio uxor sua peperit, & sic ruptum fuit testamentum. posteà ante dictum Titium patrem decessit dictus posthumus. certè quāuis hæres in dicto testamento institutus non potuisset habere hæreditatem de iure ciuili uel bo. pos. de iure prætorio, si dictus posthumus uixisset post mortem patris, eo quod dictū testamentum per dictū posthumū ruptum est, ut dictum est, tamen quia decessit posthumus ante patrē uidetur nec natus, unde institutus habet hæreditatē uel bonorū pos. & legatarij quibus fuit legatum in dicto testamento, legata sua cōsequentur. Et quod dictum est in testamento rupto, habet locū in testamento iniusto, & in testamento irrito. Et in testamēto iniusto ita pone exemplum. Dictus Titius habens filiū in potestate, istituit sibi hæredem Sempronium consanguineum suum, & dictum filium pteriit: & sic est testamentum suum scilicet Titij, iniustum, siue ipso iure nullum: ut supra eo. l. i. postea decessit dictus filius ante patrem. certè p inde erit, ac si nunquam fuisset dictus filius in rerum natura, & sic dictus Sempronius habebit hereditatem uel bo. pos. qui quidē Sēpronius habuisset hæreditatem ab intestato, si dictus filius nunquā fuisset in rerum natura, & dictus Titius intestatus decessisset. secus autē si dictus Sempronius non fuisset ita cōiunctus testatori ut dictum ē: quia tunc haberet hæreditatem uel bo. poss. licet filius qui fecit esse iniustum testamentum, decesserit ante patrem. Alij dicunt, quod siue erat ita coniunctus testatori Sempronius, siue non semper dēt habere hæreditatē. & in litera subaudiūt hic maximè. In irrito autem ita pone exemplum. Pone quod dictus Titius fecit testamentū, & in eo instituit dictum suum consanguineum, cum non haberet filiū natum uel nasciturum. postea fuit idem Titius captus ab hostibus, uel passus est se uendi ad pretium participandum, uel fuit damnatus capite, uel ad bestias, uel ad gladiuum, uel ad aliam pęnam quæ utiā adimitur supra eodem. si quis. §. irritum. uel fuit deportatus: ut d. l. si qs. § eius qui. uel etiam post mortem suam fuit damnatus. l. Iul. maiest. & dicta l. si quis §. sed nec. quibus omnibus casibus testamentum constituit irritum: & ante mortem suam indulgentia principis restitutus est dictus testator: & postea decessit: ut dicta l. si quis. §. quatenus. uel ante mortem suam appellauit, & posteà decessit. certe habebit dictus institutus hæredi. uel bo. pos. & tenebitur legatariis legata præstare, quāuis dictam hæredi. uel bo. posses. habere non potuisset, si nō fuisset restitutus testator, uel si non appellasset.

¶ Si paganus.} Titius fecit testamentum, & instituit sibi hæredē Seium, & multa legauit quibusdam, & seruo suo libertatē dedit. posteà fecit secundum testamentum: & instituit sibi hæredem Caium: & fidei eius Caij commisit, ut prius testamentum ualeret. certe nihilominus est ruptum prius testamentum, sed omnia quæ in eo continentur, possunt pro fideicommis. peti. à Caio scripto in secundo testamēto. Viuianus.

c ¶ Certum est adoptione.} nam & sic transit hoc iure in potestatē: ut s. de ado. l. i. sed hodie contra. & sic non tenetur eū instituere: ut C. de adop. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. & § sed si quidē. secus in arrogato, ut hic, & d. l. §. si. Accursius.

d ¶ Solet rumpi.} ut s. titu. i. l. filius. §. i. & insti. qui. mo. test. infir. in prin. & hoc nisi sit institutus ante adoptionem, ut s. ti. i. l. filio. §. si. q est contra. Accur.

e ¶ Vel nepos.} ex filio. nā ex filia sequeretur sui patris potestatem, non aui materni, ut instit. de pat. po. §. si. Accursius.

f ¶ Quia una.} alias una cum, alias deest cū. Item dic qđ dictio una est aduerbium. q. d. simul cū emancipantur, exeunt. Vel dic qđ sit nomen adiectiuū de emācipatione. q. d. filia exit una, & nepos alia emācipatione. sed in filiis exiguntur tres secundum antiqua tempora, q hic considerauit: hodie in omnibus sufficit una: ut C. de adop. l. si. nō ergo est hæc lex pro eis qui dicunt. emancipato filio per consequens uideri nepotem emancipatum: quod reprobatur, ut s. de adop. l. si nepos. nam nec hic quicquam de filio dicit.

g ¶ Testamentum.} quod posteà faciet pater, id est, non facient nullum, licet prætereantur: quod facerent si essent in potestate: ut s. eod. l. i. Accur.

S I pater.} CASVS. Titius instituit sibi hæredem filium suum Seium in testamento quod in ciuitate fecit. posteà fuit captus ab hostibus, & sic fuit factum irritum dictum testamētum, ut s. eo. si qs. §. irritum. & posteà reuersus est ab hostibus, & sic testamentum recipit suas uires iure postliminij: ut d. l. si quis. §. quatenus. certè nō rumpit dictum testamentum id est, non facit iniustum dictus filius, cū sit in eo institutus: ut s. posuit. sed retento eodem casu, si filius captus ab hostibus, & pater in ciuitate remansit, & posteà reuertatur dictus filius: non facit iniustum testamentum prædictum, cum i eo fuerit institutus. Viuianus.

h ¶ Flio.} instituto a patre. Accursius.

i ¶ Eo.} scilicet patre. Accur.

k ¶ Testamentum.} quod fecerat pater ante captiuitatem. nam si in captiuitate, non ualeret, ut s. de testa. l. eius. Azo. Alij dicunt filiū fuisse testatum patre capto, qđ nō rumpitur reuerso patre post mortem filii. quod non placet, quia nō potest testari, cū sit incertus sui status, ut j. unde legi. l. ii. §. si decesserit. Aliud in filio deportati. quod dic ut no. C. de sen. pas. l. si. Accur.

l S Ed nec filius.} subaudi institutus. & sic nō obstat s. eo. l. si quis filio exhæredato. §. sed si pater. in si. §. Accur.

n ¶ Videatur.} ut s. eo. l. iij. §. ex his. Accur.

o ¶ Signatum.} ad quod C. de sec. tab. l. ij. Hug.

† lib. 46. ad edictum.

† Iste tex. ad hoc all. q secundū testamentū minùs solēne, primū solēne non rumpit: de quo p Bar. in l. si iure. col. 2. uersi. quæro, dicit testōr. j. de leg. 3.

† lib. 4. Disputation.

† ad intell. huius. l. uide Hier. ueriū. in l. ex facto. num. 393. de uulga. & pup. & nu. 487. Et Vbert. Zuchard. i l. posthumo nu. 18. C. de bon. poss. contr. tab.

Hęr

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Hereditatemque.} alias rem.} Sed contra. C. de posthu. hære. insti. l. ii. Sol. ibi post mortem defuncti decessit. hic in uita. uel aliter ut ibi dixit. Itē contra insti. de exhære. lib. in prin. Sol. ibi in nato tēpore testamēti: hic post. Item cōtra. ī. eo. qui uxorem. Sol. ut ibi. Ac. ADDITIO Dic secundum Bar. hic quòd ibi decessit post mortem fictam. & sic ratio est eadem sicut quādo decessit post mortem ueram. & hoc quod dicitur de decedente post humo post mortē, intellige quando decessit in tali ætate quod testamētum post mortem approbare nō potest. si enim posset approbare, & approbaret, esset idem quod in filio iam nato. de quo per Bar. in l. filio præterito. ī. eod.

b ¶ Obtinebit.} iure prætorio, non ciuili.

c ¶ Relicta. sunt.} contra infra, de leg. ii. si quis testamēto. Sol. ibi de rigore, hic de æquitate. Vel illud in filiis ab intestato uenientibus. arg. ī. de leg. ij. l. Celsus. §. fin. hic in extraneo ueniente ab intestato, quia in codicillis fuerat hereditas relicta per fideicommissum: uel ueniente ex testamento per secun. tab. secūdum Az. & Hug. & facit supra. titu. i. l. si à primo. & l. si posthumus. ij. respon. & ī. de codici. l. conficiuntur. §. si quis post. in fi. §. & ī. de fideicom. lib. l. si pater duos. & ī ad Trebel l. cum heres instituta.

d ¶ Iniustum.} i. nullum. quod est filio præterito: ut est exemplū ī. eod. filio.

e ¶ Irritum.} per capitis diminutionē testatoris, qui postea fit sui iuris: ut insti. quib. mod. test. infir. §. non tamen. & quod subiicit, si bo. poss. scilicet contra tab.

† In P. Fl. remq; obtinebit.

† Vide quę scripsit in hūc locum Alcia. lib. Parad. 3. c. 8.

† Aliàs, ad ditur, se.

† Als. iure.

† Du. Et cū hæc uerba. &c.

† lib. 2. Institution.

† hęreditatemq; obtinebit [b], ut Imperator noster & diuus Hadrianus rescripserunt. Idcirco legatarii & fideicommissarii habebunt ea quę sibi relicta sunt [c], securi. Idem & circa iniustum [d] & irritum [e] testamentum erit dicendum, si bonorum possessio data [f] fuerit, ei qui rem ab intestato auferre possit.

¶ *Testamentum primum confirmatū per secundum, ualet iure codicillorum. Bar.*

¶ Si paganus qui habebat iam factum testamentum, aliud fecisset, & in eo comprehendisset fidei [g] hęredis committere, ut priores tabulę ualerent, omnimodo prius testamentum ruptum est. quo rupto quæri poterit, an uice codicillorum id ualere debeat † cùm & hæc uerba sint fideicommissi. Et sine dubio uniuersa quæ illic scripta sunt, in causa fideicommissi erunt, non solùm legata, & fideicommissa, sed & libertates [h] & hæredis institutio.

¶ *Filio sublato de medio, nepos tenet locum sui: & testamentū rumpit si non reperitur institutus uel exhæredatus. Bart.*

¶ Caius. † LEX XIII.

POsthumorum loco sunt & ij, qui in sui hæredis locum succedendo, quasi agnoscendo, fiūt parentibus sui hæredes: ut ecce, si filium, & ex eo nepotem neptémve in potestate habeam: quia filius gradu præcedit, is solus [i] iura sui hęredis habet: quamuis nepos quoque & neptis ex eo in eadem potestate sint. Sed si filius meus me viuo [k] moriatur, aut qualibet alia ratione exeat de potestate mea, incipit nepos neptisve in eius locum succedere, & eo modo iura suorum hęredum quasi agnatione nāncisci. Ne ergo eo modo rumpat mihi testamētum, sicut ipsum filium, uel hæredem instituere, uel exhæredare nominatim debeo, ne non iure faciam testamentum, ita & nepotem neptémve ex eo necesse est mihi uel hæredem instituere, uel exhæredare: ne fortè me uiuo filio mortuo, succedendo in locum eius nepos neptisve quasi agnatione rūpant testamentum. idq́ue lege Velleia prouisum est [l].

¶ *Legiī duob. modis. Primo, si exhęredaui masculū, & natus est masculus, nō rūpit testamentū. Itē, si exhęredaui feminā, & nata est femina. & sic diuersimodè intelligiī. Secundo modo legitur, quòd testator exhęredauit per hęc uerba, Si filius masculus natus natáue sit. tūc illud, ut, accipiī pro et, et utrisq; natis testamētū rumpiī. Bar.*

¶ Paulus. † LEX XIIII.

SI ita [m] facta sit exhæredatio, Si filius [n] natus [o], natáve filia sit, exhæres esto: utrisq; [p] natis non rumpitur testamentum.

¶ *Statim cū posthumus nasciī, & pr̄e uiuo apud hostes, testamentū rumpit: nec reconualescit filio interim decedente. Bart.*

¶ Iabolenus. LEX XV.

QVi uxorem prægnātem habebat in hostium potestatē

f ¶ Data.} id est delata fuit ei: scilicet filio præterito. non tamē eā uoluit, sed respuit, qui &c. & secundum hoc refert se tantum ad iniustum, non ad irritum hic uer. si bonorum &c. secundum Azo. Alij referunt ad utrunque, & dicunt, si bo. poss. secundum ta. fuerit delata. sub. & accepta, ei, scilicet hæredi scripto, qui rem &c. sub. maximè. erat enim forte alius institutus, & alter præteritus: ut & s. tit. i. l. i. & l. fin. sed præteritus non uult. & secundum hoc dic auferre ab extraneis, uel etiam à fratre pro parte. Accursius.

g ¶ Fidei hæredis committere.} scilicet se. Accur.

h ¶ Libertates.} s. directæ. & institutio trahitur ad fideicom. ut ī. de mili. testa. l. quærebatur. & facit insti. quib. mo. test. infir. §. sed si quis. & ī. ad Treb. l. si quis priore. & ī. de hære. insti. l. fin. & quod not. s. de iis qui no. infa. l. furti. §. i.

POsthumorum.} CASVS. Non solum dicuntur posthumi illi qui nascuntur post mortē testatoris, uel in uita, post testamētum tamen factum: ut s. eo. l. posthumi. sed etiā illi q̄ sunt nati ante testamentū parentū, fiunt tamē parētibus sui hæredes succedēdo in locū sui hæredis, de quo ita ponas exemplum. Filium & ex eo nepotē uel nepotem in potestate habeo, certe quamuis nepos uel nepotis prædicti sunt ita bene in potestate mea sicut filius: tamen filius prædictus præcedit eos quātū ad me gradu: & ita ipse solus habeat iura sui hæredis. si ergo dictus meus filius moriatur me uiuo, aut exeat de potestate mea qualibet alia ratione, incipit dictus nepos & neptis succedere i locum filij: sicq; iura suorū hæredum nacīscuntur, quasi per agnationem. & ita fiunt mihi loco posthumorum. sicut ergo teneor istituere filiū existentē adhuc in mea potestate, uel exhæredare, si uolo ualere testamentū meū: ita teneor instituere uel exhæredare dictū nepotē & neptem, si uolo testamentū meū ab eis nō rumpi: eis tali mō (ut dictum est) succedentibus mihi in loco suorum hæredum. h. d. Viuit.

i ¶ Is solus.} ut insti. de hære. ab inte. §. ita demum. & ī. de contra tabu. l. illud. §. i. & insti. de hære. qua. & diff. §. sui. Accur.

k ¶ Viuo demum.} secus si posteà: ut s. eod. l. si quis filio. i. respō. nisi apud hostes filius decesserit: ut d. l. si quis filio. §. sed & si pater. & s. ti. i. l. si quis posthumos. §. diuersum. & C. de inoffi. testa. l. si quis filium. & per hoc differt hic nepos ab ascēdentibus, puta patribus defunctorum: qui patres & post mortē filij sui succedunt in locum nepotum, & irritant filij testamentum: ut s. de inoffic. testa. l. pater filium. non agnascendo, sed per contra tab. ut ibi nota. Sed illud forte speciale est in patre. quia eundem gradum obtinet ad filium, quem nepos ad eundem filium scilicet primum. non ita i auo quod in patre: sed erit idē quod hic & in nepote, ut non rumpat. nam non erat necesse eum institui uel exhæredari, cum alius eum præcederet, ut arg. s. e. l. si quis filio. i. rñ.

l ¶ Alia ratione.} ut p deportationem: ut s. titu. i. l. gallus. §. & quid si tantum. uel per maximam capitis diminutionem, uel etiam minimam, ut per emancipationem: ut d. §. dicitur.

m ¶ Prouisum est.} secundo capite, quod de utroque uiuo tempore testamenti dicit: ut s. titu. i. l. gallus. §. nunc de lege. in f. & §. quid si is qui filium. in fin. §. Nec obstat §. ille casus. ubi dicit posteriori capite, scilicet. l. Velle. nō permitti institui, quia uerum est expresse, sed tacitè sic. uel aliter ut ibi plene not. Item contra in ead. l. §. in omnib.

† Pater filii testiū irritat.

† Du. nan cīscuntur.

† Dua. lege Iunia Vel lea.

† lib. sing. de assignatio. liberorum.

† de intell. huius l. uid. Fort. Garc. in l. Gallus. §. & qd si tātū, n. 17 3. de liber. & posth.

† Als. dee negatiō. si fustule temere Hal. Aug. lib. 4. emēd. cap. ult.

† lib. 4. Epistolar.

Sed expone ut ibi. & facit inst. de exhær. liber. §. posthumorum. & C. de lib. præte. l. ij. & supra, de testa. tute. l. si hæreditas. §. i.

SI ita.} CASVS. Dictum est s. eod. l. iij. quod ad hoc ut ualeat testamentum meum, necesse est quod instituam, uel exheredē posthumum meum in mea potestate futurum: alias rumpitur eo nato testamentum meum. Modo pone quod ita dixi, si filius uel filia natus uel nata sit, exhæres esto. post testamentum prædictum factum, uel in uita, uel post mortē meā natus est filius & filia, certè nō rumpit testamentum, quamuis sub conditione sint exhæredati. nam talis cōditio intelligitur etiam si non exprimatur. Viuianus.

n ¶ Si filius.} Sed nōne hæc exhæredatio sub cōditione est facta: et go nulla: ut s. tit. i. l. iij. §. i? Respon. conditio hæc cum tacitè intelligatur inesse, etiam apposita pro nō scripta habetur, & ideo pura uidetur exhæredatio: ut ī. de condi. & demon. l. aliquando & quando dies lece l. si titio. §. fin. & ī. de here. insti. l. iam dubitari. Azo.

o ¶ Natus.} secus si dixerit, si filius mihi nascetur, exheres esto. quia filia nata rumpitur testamentum. quia inuenit se præteritam, non exhæredatam: ut ī. de uentre in poss. mit. l. i. § quare & si ita.

p ¶ Vtrisque natis.} diuisim potest intelligi. i. uno filio nato nō rūpitur testamentū, uel filia nata nō rumpitur testamentū. sic ponitur. C. de bo. quæ li. l. fi. §. ipsum autem. sed utroq; nato rumpeī. ut argu. s. tit. i. l. ij. & l. cōmodissimè. uel dic etiam utroqs simul nato non rumpi. arg. s. tit. i. l. si ita scriptum sit. Azo. & ī. tit. ii. l. Titius & Seius. & §. quod fal. tu. aut. l. i. §. i. & facit s. de test. tute. l. si quis ita. §. i.

QVi uxorem.} CASVS. Titius Bononiensis habens in ciuitate uxorem prægnantem fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Seium: & posthumum præteriit. postea fuit ab hostibus captus: & ita irritum, est factum dictum testamentum eius, ut supra, c. si quis. §.

quis. §. irritum. & eo existentē apud hostes natus est ei in ciuitate dictus posthumus: qui quidem posthumus rumpit testamētum patris si pater remansisset in Bononia, & ab hostibus captus nō fuisset, nūc si rem non rumpit, cum iam irritum sit, ut dictum est postea decessit autem posthumus i ciuitate, & posteà mortuus est pater apud hostes: dic sic confirmatum est & cum eius testamendi per l. Corne. quæ fingit eum mortuum prima hora captiuitatis ut d. l. si qs. §. quatenus, modo quęritur utrum Seius institutus habeat hęreditatē Titij ex dicto testamento. Et uidetur quod sic: quia testamentū confirmatū est per l. Cornel. dictum est: itē quia posthumus decessit an patrem, ut dictum est ut s. eo. posthumus. Sed hic dicit quòd nō: quia (sicut dictū est) dictus Titius testator fingitur mortuus prima hora captiuitatis, & ita antequàm filius posthumus nasceretur & moreretur, & sic fingitur natus posthum' post mortem patris: & sic ruptū est testamentum patris per eius posthumi natiuitatem, & sic est plana hæc lex. Viuianus.

a ¶ Peruenit.} contra testamento quo ventrem pręteriuit.

b ¶ Quo.} i. aliquo tempore post captiuitatem patris uiuo uel mortuo patre. Duo enim quærit, an testamentū rūpatur per natiuitatem filij: & an eo præmortuo reconualescat, & ad primam uidetur non rumpi: nam est ruptum per captiuitatem, ut s. eo. l. si qs filio. §. irritum ergo plus rumpi nō pōt, ut s. eo. l. nam & si. §. j. in fin. Sed dic contra: quia fictione

† lib. 2. ad Q. Mutiū.

† Gl. in c. ex tenore. sup uerb. terminis extra de fo ro cōpe. in ducit hanc legē i arg. quòd literæ q ab initio nō ualēt ex post facto cōualescūt.

† Posita.

peruenit [a]. quæro, nato filio, quo [b] tempore testamentum in ciuitate factum rumpatur? & si filius antè moriatur quàm pater, quæro, an scripti hæredes hęreditatē habituri sint? Respondi: non puto dubium esse quin per legem Corneliam (quæ de confirmādis eorum testamentis, qui in hostium potestate decessissent, lata est) nato filio, cōtinuò eius testm̄, qui in hostium potestate sit, rumpatur. Sequitur ergo vt ex eo testamēto hęreditas ad neminem perueniat.

¶ *Per scdm testm̄, in quo hæres est institutus purè uel sub cōditione primū rumpiī, nisi conditio sit talis, per quam secūdum testamentum statim reddatur nullū. Bar.*

¶ Pomponius. † LEX XVI.

CVm in secundo testaméto hæredem cum qui viuit [c], instituimus, siue purè, siue sub cōditione, si tamen cōditio existere potuerit [d], licet non extiterit, superius testamentum erit ruptum. ¶ Multùm autem interest, qualis conditio † interposita fuerit. Nā aut in præteritum concepta ponitur, aut in pręsens, aut in futurum. In præteritum concepta ponitur, veluti, Si Titius consul fuit, quæ conditio si vera est [e], id est, si Titius consul fuit, ita est institutus hæres, vt superius testamentum rumpatur, tūc enim ex hoc hæres est. si verò Titius consul non fuit, superius testamentum non est ruptum. Quòd si ad præsens [f] tempus conditio ascripta est hærede instituto, veluti, Si Titius consul est, eundem exitum habet: vt si sit [g], possit hæres esse, & superius testamentū rumpatur, si non sit, nec possit hæres esse, nec superius testamentum rumpatur. In futurum verò collatæ conditiones, † si possibiles sint, & existere possint, licet non extiterint, efficiunt vt superius testamentum rumpatur. † Si verò impossibiles sint, veluti, Si Titius digito cælum tetigerit, hęres estò. placet perinde esse quasi cōditio ascripta testamento non sit [h], quæ est impossibilis.

¶ *Filio pterito relicta in testamēto nō debentur, nisi filius ius suū omiserit. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX XVII.

FIlio [i] præterito † qui fuit in patris potestate, neq; libertates competunt, neque legata pręstantur, si præteritus à fratribus [k] partē hēditatis aduocauit. Quòd si bonis se patris abstinuit, licet subtilitas iuris refragari videatur: attamen volūtas testatoris ex bono & æquo tuebitur [l].

¶ *Si extraneus institutus incipiat esse suus, institutio non vitiatur.*

¶ Scæuola. † LEX XVIII.

SI qui hæres institutus est, à testatore arrogetur, potest dici satis ei factum: quia & ante, quam adoptetur, institutio vt in extraneo.

† In P. Fl. si possibiles sint, existere potuerunt, licet. &c.

† Apd Du. additur, et si non extiterint.

† Ista glo. fm Bar. debet dicere non de ea quæ implicat cōditionem quæ parte ē de præsenti: parte est d futuro. Ol.

† lib. 5. Responsor.

† ad intell. hui' l. uid. Fort. Garc. i l. j. nu. 48. s. de iust. & iur. & Cum. in l. si filius qui in prē. nu. 9. de li. & posth. & Hober. Zuchard. in l. posthumo. nu. 48. C. d bon. poss. p tab.

CVm in secundo. CASVS. Institui mihi hęredem Caium in testamento meo: postea feci secundum testamentum, & istitui mihi Seiū in eo, siue purè, siue sub impossibili conditione, siue sub cōditione quæ possit existere. Certè prius testamentum erit ruptum. Est tamen differētia inter conditiones appositas in institutione hęredis in secundo testamento institui: quia aut est apposita in præteritum hoc modo, si Titius consul fuit, instituo mihi hæredem Seium. & tunc si Titius consul fuit, ualet secundum testamentum, & rumpitur primum: alias non. aut est in pręsens hoc modo, si Titius consul est, istituo mihi hęredem Seium. & certè si Titius consul est, valet secundum testamentum, & rumpitur primum: alias non. si autem in futurum: puta hoc modo, instituo mihi Seium si Titius consulerit. & tunc ualet secundum testamentum, & rumpitur primum, siue existat conditio, siue nō. nam existere potest. si autem dixissem in secundo testamēto, instituo mihi Seium hæredem si Titius digito cęlum tetigerit: tūc habetur pro pura institutio propter impossibilem cōditionem, & sic ualet testamentum secundum, & rumpitur primum. Viuianus.

c ¶ Viuit.} maximè subaudi. nam idem si posthumum. Vel dic, ideo dicit: quia secus si iam mortuus: sicut si nō capacē, ut infra de iis qui. ut indig. l. cum quidam. Azo.

d ¶ Potuerit.} hoc expone, ut supra eo. l. j. H. Item exigitur & hoc, ut tale fuerit secundum testamentum, quod hæreditas potuerit adiri de iure ciuili. si enim non de iure ciuili, licet de iure prætorio potuerit, non tamen rumpetur superius, ut supra titu. j. l. si filius qui in potestate. & inf. e. filio. secundum Io. & facit inf. de adi. le. l. & si. & instit. qui. mo. testa. infir. §. j.

e ¶ Si vera est.} i. si uerum est quod ea conditione innuitur.

f ¶ Quod si ad pręsens.} facit s. si cer. peta. l. cū ad pręsens. & l. sc. & inf. de verb. obli. l. conditio. & insti. de ver. oblig. §. cōditiones. & ī. de condi. insti. l. institutio. §. fin. Sed uidetur huic §. contrà ī. de hære. insti. l. si Mæuia. Sed refert: cōditio de præsenti uel præterito sit falsa ut hic: an nugatoria, ut ibi. Itē contrà ī. de leg. ij. l. si ita quis in testamento. Sed illud est propter largam & amplā significationem illius uerbi potest. Item contra. ī. de cōdi. & demon. l. cū ita legatum. §. pe. Sed illa est de futuro. licet implicet qn̄dam pręsens quod est falsum. & ita impossibile, & in illa refert ponatur sic conditionaliter, aut causatiuè: ut ī. de condi. & demon. de mōstratio falsa. §. item si fundum. At hic intelligendum est etiā † de ea quæ uera est conditio de pręsenti uel præterito: nō de ea quæ implicetur in conditione uel in parte conditionis. Hug.

g ¶ Si sit.} s. Titius cōsul.

h ¶ Non sit.} ergo prius rūpitur secundū Ioan. & est arg. ī. de cōdi. insti. l. fin. & de cond. & demon. l. obtinuit. & instit. de hære. instit. §. impossibilis. & adde hic quod ibi nota. Vel dic primum non rumpi, ar. s. de iis quibus ut indi. l. cum quidam. & s. ea. l §. j. & ij. H.

FIlio.} CASVS. Institui mihi duos hęredes filios meos. & tertium qui erat in mea potestate, præterij. sed certè si pręteritus vult dicere testamentum nullū, & diuidere hæreditatem patris cum fratribus ab intestato, non ualebit aliquid quod fit in testamento, adeò quod nec libertates ualebunt. si autem præteritus noluit prędicta facere, uoluntas mea testatoris seruabitur de ęquitate. Viuianus.

i ¶ Filio.} Ablatiui absoluti. Accursius.

k ¶ Fratribus.} institutis. & dic quòd nec institui fratres, nec hic filius pręstant: cum ex toto sit nullum, ut ī. eo. l. si ego & Titius. Item quid si scripti erant extranei à quibus partem suam frater aduocauit? Respond. quòd nec adhuc præstāt extranei propter dictam rationem: licet sit arg. contrà s. eod. l. posthumus. §. idem. sed hodie hic secus: ut C. de lib. pręte. aut. ex caus.

l ¶ Tuebitur.} uel deponens uel passiuum. Et not. quod licet hoc testamentum dicatur nullum in quo filius præteritus est, ut insti. de exhæred. li. in princi. & s. ti. j. l. si filius. tamen est intelligendum si ipse uelit dicere nullum: non si semper taceat. sic C. de inoffi. test. l. scimus. in princip. ubi dicit ipso iure inesse repletionem. Item sic inf. de leg. j. l. si fundum. §. qui fundum. uel de rigore est nullum. sed hic de æquitate dicit. & no. ī. de leg. pręstan. l. is qui circa princ. & l. si duo. q̄ huic concordat. Item facit s. titu. j. l. fi. & ī. de excep. rei iudi. l. ij. & s. l. posthumus. Item contra. C. de posthu. hæredi. l. secunda. Sed ibi in posthumo: hic in iam nato.

SI qui.} CASVS. Dictum est suprà eodem lege prima quod testamentum nō ualet ipso iure in quo pater præterit filium quem habebat in potestate. Sed pone quod eum instituit, & postea eum de nouo cepit i potestate habere. Certe ualet ita bene testamētū ac si eū instituisset in sua potestate existētem. Et ponit hæc lex exemplū: puta quia instituisset sibi quēdam extraneum, & postea eum arrogauit. & est ratio: quia & si eum non arrogasset institutio eius locum haberet, ut in extraneo. Viuianus.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Habet.} ut s.tit.j.l.filio §.fi.secus in exhæredato:ut j. de contra tabu.l.non putauit.§.si quis emancipatum. Accursius.

SI ego.} CASVS. Seius instituit me hæredem, & posteà exhęredauit filium quem ex uxore sua habere sperabat. & posteà īstituit sibi hęredem Titium: & ita intra gradum institutionis meæ & dicti Titij exhæredauit dictum suum posthumū: & posteà substituit mihi Caiū: & posteà substituit dicto Titio meo cohęredi Semproniū: & in dictis substitutionibus nihil dixit de dicto posthumo: & ita eū à gradu substitutionū præteriit: & ita substitutiones non ualuerūt nato dicto posthumo: id est, ruptæ fuerunt. mortuo Seio dicto testatore decessit Titius meus cohęres: & ita in eius Titij partem uocatur Sempronius substitutus eius, modo quæritur nunquid ego possum pro mea parte adire hæreditatem? Et uidetur quod non: quia testamentum ruptum est ex eo quod posthumus natus inuenit se pręteritum ab illo substituto cui pars dicti Titij cohæredis mei delata est. nam nō potest pro mea parte ualere ut adeam ex eo hæreditatem: & ruptum est pro parte dicti Titij cohæredis mei, cuius Titij mortui pars hæreditatis delata est dicto Titio substituto, à quo substituto posthumus fuit præteritus: ideo ex quo non ualet pro parte dicti mei cohæredis: & pro mea debet ruptum esse ita q̀ adire non possim: quia dictus Seius testator etiam ex post facto non potest pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus. Sed & si dictus meus Titius cohæres adhuc uiuat, non potest adire sine me, nec ego sine eo, sed simul possumus adire: quia si ego adirem solus, ipse posset posteà repudiare suam partem: ut pars per eum repudiata deferatur dicto eius substituto à quo posthumus fuit præteritus & ita rumperetur totum testamentum, ut dictum est: & sic eueniret inconueniēs. s. quod auferretur mihi pars mea quam adiuissem: & idem esset, si ipse Titius adiret solus pro sua parte, & ego posteà repudiarem meā, & hoc dicit principium & finis huius legis: medium autem responsum ponit talem casum. Pone retento casu in prin. legis posito quod ego & Titius meus cohæres fuimus inuicē substituti. & ī substitutiōe fuit pręteritus dictus posthumus: posteà dictus Titius decessit antequā adiret pro sua parte, uel repudiauit. nunquid ego possum adire, & esse ex asse hæres? Et dicit quod sic, nō obstāte q̀ dictus posthumus fuit præteritus à dicta nostra substitutione: quia egomet qui fui substitutus cohęredi meo, possum adire ex institutione de me facta, à qua istitutione posthumus fuit exhæredatus, ut dictum est. ita ualuit. Viuia.

neo locum habet. [a]

¶ *Causa testati non trahit ad se causam intestati, si testator prohibuit, secus, si nō prohibuit. Bart.*

¶ Idem. † LEX XIX.

SI ego † & Titius īstituti simus, & à nobis [b] posthumus exhæredatus sit, à substitutis nostris nō sit exhr̄datus, Titio defuncto ne ego quidē adire potero. iam enim p̄p instituti personam, à quo posthum' exhæredatus est, in cuius [c] locū substitutus uocatur, [d] à quo posthumus exhæredatus non est, ruptum [e] est testm̄. Sed si ego & Titius inuicem substituti simus, quamuis † quasi in partem substitionis exhæredatus non sit, mortuo vel repudiante Titio, me posse adire puto, [f] & ex asse hæredē esse. In prima tamen specie, & si viuat Titius, neque ego sine illo, neque ille sine me adire poterit: [g] quia incertum est, an adhuc altero omittente [h] rumpatur testm̄. itaq; simul adire possumus.

¶ *Testamentum incisum à testatore non sanæ mentis, non rumpitur. Bar.*

† li.6. Quæstion.

† ad intell. huius l. uid. Hubert. Zuchard. in l. posthumo. nu. 130. C. de bo. poss. contr. tab.

† Quasi, nō ē apud Du.

b ¶ A nobis.} tantum hoc expresso: uel intra gradum facta exhæredatione. alioquin ab omnibus uidetur exhæredatus: ut suprà titu. j. l. iij. § ij. Accursius.

c ¶ In cuius.} s. instituti: sed imo uidetur non uocarit ut C. de impuberi & al. substi. l. penul. contra. Solu. ut ibi. ADDITIO. Dic quod ibi fuit facta substitutio utrique: hic singulis, secundum Bar.

d ¶ Substitutus uocatur †.} quia potior est me cohærede. præfertur enim substitutus coniuncto: sed aliàs quandoque habet plus coniunctus quàm substitutus: ut j. de suis & legi. l. si ex pluribus. sed licet uocetur hic substitutus, non tamen est hęres: quia eius gradus rumpitur: nec tamen patitur habere cohęredem. sic & aliàs in vxore: ut in aut. qui. mo. nat. effi. sui. §. si quis autem defunctus. colla. vj. & inf. ad Tertul. l. æquissimum. § j. & l. ij. § obiicitur. Item secundum hoc fallit regula tradita inf. de diuer. pręscri. l. de accessionibus. sicut & in turbone: ut s. qui po in pig. hab. l. Claudius. Azo.

e ¶ Ruptum est.} est enim hoc ideo quia inuenitur exhęredatus à persona tantum: & ita non tenet exhęredatio: ut j. tit. j. l. iij. §. ij. Item no. q̀ non potest rumpi pro parte †, ut hic, & j. de fidei. liber. l. pater si duos. Idem per natum præteritum: ut s. ti. j. l. si. aliud in testamento inofficioso: ut s. de inoffi testa. l. circa. Accursius.

f ¶ Puto.} quia non inuenitur persona à qua sit exhęredatus posthumus. Azo.

† Not. ad istā gl. tex. singu. per quē substitutus in legato excludit per filiū legatarij, in l. generaliter. in fin. uer. quæ omnia. C. de institut. & substit.

† Fallit in testamento militis: vt plenè dixi in l. j. J. de mili. testa.

g ¶ Adire poterit.} ut teneat sua aditio, sic ut nec possit retractari. Hug.

h ¶ Omittente.} id est repudiante. Azo.

LVcius.} CASVS. Lucius Titius cum esset sanus mente & corpore, fecit testamentum, in quo hæredem sibi instituit Seiū. posteà factus infirmus mente & corpore illud incidit. & certè nihilominus valet. Viuianus.

i ¶ Mente captus.} alioquin secus. quod dic: ut no. C. de testa. l. nostram. & facit inf. de secun. tab. l. j. §. si linū. & l. seq. & §. semel. & inf. ti. j. l. j. in prin.

¶ Idem † LEX XX.

LVcius Titius integra mente & valetudine testamētum fecit vti oportet: posteà cùm in valetudinē aduersam incidisset, mēte captus [i] easdē tabulas incidit. Quæro, an hæredes his tabulis instituti adire possint hęreditatem? Respondi, secundum ea quæ proponerentur, non ideo minùs adire posse.

† lib. 13. Digestor.

De ijs quæ in testamento delentur, inducuntur, & inscribuntur.

TITVLVS IIII.

¶ *Primò ponit unum dictum. Secundò exponit quodlibet uerbū illius dicti per multas particulas. Secunda ibi, Legi autem Se cūda subdiuidit in multas particulas. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

QVæ in testō legi possunt, [k] ea inconsultò deleta & īducta, nihilominus valēt: consultò, non ualent. [l] Id verò [m] quod iniussu domini scriptū, inductū, deletúmve est, pro nihilo est. ¶ Legi autem sic accipiendum est, non intelligi [a] sed oculis perspici, quæ scripta sunt. Cæterū si extrinsecus [b] intelligantur, non uidebuntur legi posse. Sufficit [c] autem, si legibilia sunt inconsultò deleta siue ab ipso [d] siue ab alio, † sed uolentibus. [e] Inducta accipiendum est: & si perducta sint. Quod igitur incautè factum est, pro non facto est, si legi potuerit.

† lib. 15. ad Sabin.

¶ DE IIS QVAE in testamēto delentur, inducuntur, &c.

¶ *Quia per deletionē cassatur testamētum: ideo de hoc dicit.*

QVę in testamento.} CASVS. Titius faciens testamentum īstituit sibi hęredem Seium, & dedit legata & libertates pone, & ante consummationē testamenti deleuit ipse testator, & induxit uel scripsit non deberi quædam legata, quæritur vtrum debeantur an non dicta legata? Et distinguitur in hac lege, aut nō erat testamentum consummatum, aut erat. Primo casu aut fuerūt icōsulto delata & inducta, uel scriptum q̀ non debeantur: aut cōsulto, si inconsulto, & legi possunt nihilominus ualēt. si autem consulto: non ualent ipso iure. Si autem alius scripserit, q̀ non debeantur, uel induxit vel deleuit sine iussu testatoris, pro nihilo est dicta scriptura uel inductio uel deletio. Quod autē dixi incōsulto deleta. nihilominus ualere si legi possunt: intelligas si oculo percipi potest quod scriptum est. Si autem nō possit legi, sed extrinsecus tantum intelligas, non uidetur legi posse, & ita non debētur. Ad hoc autem ut inconsulto deleta nihilominus ualeant: sufficit si legi possunt, ut dictum est, & hoc siue sint inducta ab ipso testatore, ut dictum est: siue ab alio cum uoluntate testatoris. Item hoc siue sint inducta pro parte, siue perducta in totum. Si ergo testator scribat in ultima parte testamēti, lituras, inductiones, superinductiones ipse ego feci: non uidebitur referri ad ea quę inconsulto contigerūt. Si autem dicta inconsultò deleta legi non possunt, nō debentur. Secundo casu, id est, quando post cōsummationem testamēti testator induxit, vel deleuit legata: vel scripsit quòd nolebat deberi: distingue similiter: aut consulto hoc fecit: aut inconsulto. Si cōsulto, non dicuntur legata ualere ipso iure, sicut dictum est in prima parte, sed petentes ea repelluntur per exceptionem. Si autem incōsulto, nō repellerentur petentes: & hoc siue legi possunt, siue non: quamuis si ante consummationem testamenti essent inducta, distinguatur legi possint uel non, ut dictum est. Et est ratio: quia & si totum non extaret testamentum inconsulto testatore, nihilominus ualerent ea quæ i eo scripta essent: sed si ipse testator fecisset consulto nō extare totum testamentum, actiones legatarijs denegarentur. Sed pone quod dictus testator ademit dicto hæredi totum illud in quo eum instituerat, eo quod ipse hęres concidit testamentum suum. certe iure uidebitur ademptio facta, quasi nec data fuerit ei hęreditas aeempta. Sed quid si in dicto testamento confirmauit codicillos futuros, & posteà fecit codicillos, & reliquit aliquid in codicillis: & posteà deleuit ita male ut appareat quid reliquit. an debeatur relictum, & certè nō: q̀a codicilli non ualent, cum sint à testatore deleti. Viuianus.

k ¶ Quę in testamento legi possunt.} post deletionem. sed si non possunt legi: tunc distinguitur, ante consummatum, ut tunc non ualeat, si post, sic. ut infrà eadem lege. §. sed si legi, & §. sed consulto.

l ¶ Non ualent.} ipso iure si ante testamentū cōsummatum factum sit. si posteà, per exceptionem, ut infrà uidetur dicere. §. sed consulto. & inf. de lega. j. l. si ita scriptum. & inf. eo. l. iij. & de secun. tabu. l. fin. § testamento. Accursius.

m ¶ Id uero.} redit ad primum, & dic pro nihilo, scilicet est quod induxit, sed scriptura inducta ualet, ut modo in princ. & j. ibi, quod

igitur

igitur incautè. & facit j. de adimen. leg. l. nihil. & C. de testa. l. si unus. & quod ibi not. & C. de transact. l. pen.

a ¶ Non intelligi.} scilicet tantùm. Hug.

b ¶ Si extrinsecus.} alicuius ingenio, uel subtilitate sua: non ex ipsa litera, nec ex vi ipsius literæ: sed ex his fortè quæ præcedunt in testamento, uel quæ sequuntur. Azo.

c ¶ Sufficit.} redit ad primum casum.

d ¶ Ab ipso.} s. testatore sicut deleta incōsultè.

e ¶ Sed uolentibus.} scilicet testatoribus, & dic siue pro parte inductæ, siue in totum perducta uolentibus testatoribus: & tunc dic valet: sed aliàs est nolentibus: & tūc dic non ualent.

f ¶ Ipse.} scilicet ego testator.

g ¶ Non videbitur.} sic s. de transac. l. cum Aquiliana. & de contrahen. emptio. l. in lege fundi.

h ¶ Subscripserit.} i. testator inconsultè uolens fortè experiri pēnā scripsit se fecisse inductiones, quæ ab alio inconsultè factæ erant certè manent relicta, scilicet ualida. Accursius.

i ¶ Et si ademerit.} scilicet, inconsultè. & est plana. Vel dic consulte: sed tunc non erunt adempta, scilicet alia quæ per alium inconsultè deleta erant. uel dic ademit, id est, scripsit se ademisse: quæ erant deleta, non uidētur adēpta, i. alia quæ per alium incōsultè deleta erant.

k ¶ Sed si legi.} ad principium bene accōmodatur.

l ¶ Factum est.} i. contingit deletio. aliàs cōtra: ut j. §. prox. & hoc est ideo: quia præsumimus quòd si ea præstari uoluisset, iterum ea reliquisset & refecisset sicut bene possent legi. cùm igitur non fecerit, uidetur pęnituisse, & uoluntatem mutasse. & est sic ad istum §. s. de testam. tute. l. si quis. §. si quis eum. & s. de testam. l. hæredes. § j. Hug.

† In P. Fl. sed nolētibus inducta. &c. & interpōgit post alio, nō autē post nolentibus.

† No. Bar. hunc tex. l. si unus. C. de testi.

¶ *Hic format unā quæstionem circa pręmissa. Bart.*

¶ Et ideo & si nouissimè (vt solet) testamento fuerit asscriptum, † Lituras, inductiones, superinductiones ipse [f] feci: nō uidebitur [g] referri ad ea quæ inconsultò contigerunt. Proinde & si inconsultò superscripserit [h] induxisse se, manebunt: & si ademerit, [i] non erūt adempta.

¶ *Hic format aliam quæstionem circa prę missa. Bart.*

¶ Sed si legi [k] non possunt, quæ inconsultò deleta sunt: dicendum est non deberi. Sed hoc ita demū, si ante consummationē testamenti factum est. [l]

¶ *Hic facit unā quæstionē circa id quod proximè dixerat. Bar.*

¶ Sed consultò [m] quidem deleta petentes exceptione [n] repelluntur: inconsultò uerò, nō repelluntur: siue legi possunt, [o] siue non possunt: [p] quoniam & si totum testamentum nō extet, [q] constat valere omnia quæ in eo scripta sunt. Et si quidem illud conscidit testator, denegabuntur actiones. Si uerò alius, [r] inuito testatore, nō denegabuntur.

¶ *Iste uersiculus refertur ad totum dictum. Bar.*

† ¶ Et cū hæreditatis portio adēpta est, uel tota hr̄ditas, si fortè sit substitutus [s] ademptio iure [t] facta uidebitur. [u] non quasi adempta, qm̄ hr̄ditas semel data adimi facilè nō pōt, sed quasi nec data. [x]

¶ Si quis codicillos in testamento confirmauerit, & codicillis aliquid adscripserit, mox deleuerit ita, ut appareat, [y] an debeatur? [z] Et Pomponius scribit codicillos deletos [a] non ualere.

¶ *In dubio cancellatio restringitur ad rationem ipsi cancellationi adiectam. Bart.*

¶ Idem. † LEX II.

CAncellauerat † quis testamentum, uel induxerat, † & hoc se propter unum hæredem facere dixerat, & id posteà testamētum signatum est. [b] Quærebatur de uiribus testamenti, deque portione eius propter quem se cācellasse dixerat. Dicebam, si quidem unius ex hæredibus nomen induxerit, sine dubio cæteram [c] partē testamenti ualere, & ipsi soli denegari actiones: sed legata ab eo nominatim relicta debebuntur, si uoluntas [d] ea fuerit testantis, ut tm̄ hæredis institutio improbetur. Sed si instituti nomen induxit, & substituti reliquit, institutus emolumētū hr̄ditatis non hēbit. Sed si oīa noīa induxerit, ut p̄ponit, ad scripserit aūt idcirco se id fecisse, q̀a unū hr̄dē offēsū habuerit mul

m ¶ Sed consultò.} post consummationem testamenti: ut habeat locum quod de exceptione dicit: ut j. de leg. j. l. si ita scriptum. & ut differat à præcedenti. Accur.

n ¶ Exceptione.} contra. j. e. l. pen. §. sed nonnullos. Sol. ut ibi.

o ¶ Possunt.} post consummationem. secus si ante: ut s. proxi.

p ¶ Non possunt.} particularis deletio non nocet: quoniā nec vniuersalis. Accursius.

q ¶ Non extet.} quia perditum est post mortem uel ante mortē, & hoc de iure ciuili, sed quantum ad bonorum possessionē petendam necesse est post mortem extare tabulas: ut j. si tab. test. nul. exta. l. j. & de secund. tab l. j. §. semel. & §. si linum. & si tab. testa. nul. exta. l. j. §. penul. & C. de testa l. nostram. Item quod dicit, quoniam si totum, &c. argumentum sumitur à minori. Hug.

r ¶ Si uerò alius.} præter hæredem. nā tūc denegabuntur actiones. & hoc est quod sequitur, & cum hæreditatis.

s ¶ Substitutus.} qui concidit (aliàs incidit) inuito testatore. patitur enim pœnam: ut amittat hæreditatem: ut argu. C. de lega. non est dubium. & l. penul. & j. ad Trebellianum l. Paulus respondit si certa. Accursius.

t ¶ Iure.} hic incipit responsum. Accursius.

u ¶ Videbitur.} s. ademptio. & dic tunc per legem ut referas ad proxi. vel dic per testatorem, & referas ibi, & si quidem, &c.

x ¶ Nec data.} efficaciter, quod tempore aditionis est inspiciendū ut j ti. j. l. ei qui. hic autem nullo tempore uidetur efficaciter data: & hoc de fictione. uerè tamen fuit data: sed tn̄ obstat exceptio. legatarij similiter repelluntur exceptione: ut & in hoc. §. sed consulto. sed in legato nō est opus fictione: quia se uel efficaciter datum ipso iure trāsferri pōt in aliū p uolūtate defuncti: ut j. de adi. leg. l. 3. i. respō. & de leg. 3. l. peto. §. fratre. & l. cum patre. §. 1. libertis, quod in hærede nō est. Item q̀ sit hæres iure mero, probatur: quia aliter non deferretur fisco hęreditas: sed ad hęredes ab intestato: qđ negatur: ut j. ea. l. proxi. nisi probetur q̀ ideo id fecit testator, ut perueniret ad legitimum: ut j. eo. l. fin. uel ad eum quem in primo testamento instituerat: ut j. de secun. tabu. l. pen. §. testamento. Azo. & adde qđ est. C. de test. l. nostram. & s. de minori. l. & si sine. §. sed quod Papinianus. & facit s. titu. 2. l. si ita. § regula. & j. de mili. test. l. si certarum. §. si eodem testamento. & j. de adim. leg. l. ex parte. & l. legatum § patet. Sed arg. contra in eo. ti. l. filio. §. matri.

y ¶ Appareat.} quid ē relictum. Accur.

z ¶ Debeatur.} scilicet relictum.

a ¶ Deletos.} consultò: ut dixi: licet possint legi: ut in princ. huius legis. & §. consulto. Accursius.

CAncellauerat.} CASVS. Institui mihi tres hæredes: pone Titium & Caiū & Sempronium: & Titio substitui Męuium posteà cancellaui, uel induxi totum testamentum: & dixi me hoc facere propter Titium p̄dictum solum: & posteà dictum testamentum signatum fuit sigilli testium modo quæritur utrum ualeat testamentum: & si ualeat, utrum ualeat quantum ad partem illius propter quem me cancellasse dixeram? Iuris autem cōsultus interserit alia antequam quęstionem propositam soluat. & dices, quod si nomen tantum unius ex tribus dictis hæredibus induxi uel cancellaui, certe ipse solus erit exclusus, alij autem nō, sed legata relicta à dicto excluso debebuntur: ita demum si ea fuit uolūtas mei testatoris testantis: ut sola eius institutio cassaretur: & ēt substitutus dicti exclusi non repellitur ab hæreditate. In nostro autem casu. s. qā oia noia hr̄dum induxi, sed dixi me facere p p solum Titiū: distinguitur utrum Titium tantum fraudare volui hæreditate: an uoluerim infirmare testamentum totum causa illius. Primo casu aliis mihi nocebit, non magis q̀ si uolens ego unum tantum hæredem cancellare, inuitus & alium cancellaui. Secundo casu omnibus hæredibus denegabuntur actiones ex testamento. Si autem est dubium in dicto nostro casu utrum totum testamentum, an unius hæredum tantum nomen uolui ego testator cancellare: tunc institutio cohæredis prædicti Titii non infirmatur: & legata in dicto testamento relicta à dictis cohæredibus debentur. Viuianus.

b ¶ Signatum est.} s. à testibus: non autem dicas à testatore de nouo totum factum: quia tunc non esset dubium.

c ¶ Cæteram.} raro inuenitur in singulari cætera pars. sicut codicilli & pugillares: ut j. de uer. sign. l. non est. sic C. de sac. san. eccle. l. generalis.

d ¶ Voluntas ea fuerit.} non aliàs: ut infra de leg. 2. l. Celsus. §. qđ alicuius. quæ est contra. Sol. ut ibi. Item facit in eo. titu. l. si Titio. §. Iulianus.

† Du. & hr̄ditatis portio adēpta, uel tota hr̄ditas si forte sit substitutus, iui facta uidebit.

† libr. 1. Disputatio.

† Ista ē materia peculiaris in casu cancellationis: & hic agit utrum cācellatio uitiet istrumētum. & dic, q̀ aut agit petitio & tūc si sit cācellatio ī loco suspecto in totū vitiat. aut possessorio & tūc secus de quo per Bar. in l. in fraudē. §. sicut. j. de mili. testa.

† Duar. etsi propter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Denegabuntur.} J. de hæred. insti. l. paterfamil. in fin. contrà. So lu. ut ibi.
b ¶ Quæstio est.} sed non soluitur: sed J. l. prox. in princip. sol. scilicet ut legata præstentur.
c ¶ In ambiguo.} id est cum dubitatur an totum testamentum uel unius nomen tantum testator inducere voluerit. Hug.

gno, & applicatur fisco, exiguntur legata & fideicommissaria: ut J. ad Sylla. l. cum fisco. & J. si quis ali. testa. pro l. si quis dolo. §. si fid. i. & J. de ijs qui ut indig. l. cum quidam. & l. cum tabulis. §. fi. Azo. Si autem uerbo tantum contradicat, f. uolo ualere: non sufficit: ut inst. qui. mo. testa. infir. §. ex eo. in fi. & C. de testa. sancimus.

Proximè.} CASVS. Quidam nomine Valerius nepos fecit testamentum: & instituit sibi tres hæredes pone: & reliquit multa legata & libertates. postea mutata uoluntate incidit testamentū, & nomina hæredum induxit ea intentione: quia putauit eos hæredes indignos hæreditate sua. Certè dixit imperator Antoninus quòd hæreditas non pertinet ad hæredes scriptos, sed ad fiscum, & cum esset quæstio coram eo Antonino de hæreditate prædicta inter dictos hæredes scriptos & aduocatos fisci & legatarios quibus erant relicta legata, ita dixit ipse Antoninus aduocatis fisci: vos habetis aduocatos uestros, & potestis petere cū eis hæreditatem dicti Valerij nepotis. Iunius autem Zeno qui erat vnus de legatariis, ita dixit: de legatis relictis a dicto Valerio nepote quid statuetis domine Imperator Antonine? & duxit secum dictus legatarius pro suo aduocato Cornelium Priscianum. & Antoninus ita respondit eis: Videtur uobis voluisse testamentum valere dictus testator qui nomina hæredum induxit, ut dictum est? certè nō uidetur: unde legata nō uidentur deberi. Cornelius autem Priscianus aduocatus dicti legatarij ita respondebat: nomina hæredum tātum induxit dictus testator, & non legata. unde legata debent remanere firma. Calphurnius autem aduocatus fisci ita respondit ex aduerso contra dictū aduocatum legatarij: certè non potest illud testamentum valere quod hæredem nō habet. Testamentum autem super quo disputauimus, nō habet hæredem: quia inducti fuerunt à dicto testatore, unde non ualet, & sic legata ex eo nō debentur. Cornelius autem Priscianus aduocatus legatarii respōdit: ergo nō ualebunt libertates prædictæ à dicto testatore relictæ: quod esset absurdum. Imperator autem prædictus ita iudicauit, quòd ea tantùm quæ inducta sunt à dicto testatore, id est, nomina hæredum sunt irrita: non autem legata & libertates: & hoc reprobatis opinionibus quorundam diuersorum, qui diuersa super dicta quæstione sentiebant. Viuianus.

d ¶ Proximè.} his diebus quæstio uentilabatur in consistorio principis: talis scilicet, cum quidam, scilicet testator, &c.
e ¶ Vendicarentur.} quia non habebat agnatos vel cognatos, qui vellent succedere ei ab intestato. alioquin contra: ut J. si tabu. testa. nul. exta. l. j. §. penult. J. eod. l. fi. Vel distingue utrum inducat testator ut decedat intestatus: ut tunc cognati: ut J. eo. l. an quia reputat hæredes indignos: & tunc fiscus: ut C. de iis quibus ut indig. l. hæreditas. Quid si non apparet? Respon. fauore legatorum præsumitur magis indignos reputasse: ut sic habeat fiscus. & sic intelligitur. l. ista, ut infra eod. §. sed in re dubia. nam cum aufertur hæreditas ab indi-

† Du. ut licet unus.
† lib. 29. digestorum.
† Vindicarentur, in P. Fl.
† Legatis.

tum interesse arbitror, utrum illū tantum fraudare uoluit hæreditate, an verò causa illius totum testamentum infirmare, † ut scilicet unus causam inductionis præbuerit, verùm omnibus obfuerit. Et si quidem soli ei ademptā uoluit portionem, cæteris nihil nocebit inductio: non magis, quàm si volens unum inducere hæredem, inuitus & alium induxerit. Quod si putauerit totum testamentum delendum ob unius malum, meritò omnibus denegabuntur [a] actiones. Sed an & legatariis denegari actio debeat, quæstio est. [b] In ambiguo [c] tamē interpretandū erit, & legata deberi, & cohæredum institutionem non esse infirmandam.

¶ *Instrumentum quod cancellatum est, sine in eo aliqua nomina legatariorū inducta, non omnino irrita sunt: sed eatenus duntaxat, quatenus testator induxerit. Bart.*

¶ Marcellus. † LEX III.

Proximè [d] in cognitione principis, cùm quidam hæredum nomina induxisset, & bona eius ut caduca à fisco † uendicarent, [e] diu de legatis dubitatum est, & maximè de iis † quæ adscripta erāt iis, quorum institutio fuerat inducta. plerique ēt legatarios excludendos existimabāt. quod sanè sequēdum aiebam, si omnem scripturā testamenti cancellasset. Sed nonnullos opinari, id iure ipso perimi, quod inductū [f] sit: cętera omnia ualitura. Quid ergo? num & illud interdum credi potest, cum q hæredum nomina induxerat, satis se consecuturum putasse, [g] ut intestati exitum faceret? [h] Sed in re dubia benigniorem [i] interpretationem sequi non minus † iustū ē quàm tutum. Sententia [k] imperatoris † Antonini Augusti Pudente & pollione consulibus: [l] Cùm Valerius [m] Nepos mutata uoluntate inciderit testamentū suum & hæredū nomina induxerit, hęreditas eius secundum diui patris mei cōstitutionem ad eos, qui scripti fuerāt, pertinere non uidetur. Et aduocatis fisci dixit: [n] Vos habetis iudices uestros. [o] † Iunius Zeno [p] dixit: Rogo domine Imperā tor, audias me patienter. de legatis quid statues? Antoninus Cęsar dixit: Vī tibi uoluisse testamentum ualere, qui nomina hǣdum [q] induxit? Cornelius Priscianus aduocatus Leonis [r] dixit: Nomina hæredū tantū induxit. † Calphurnius Loginus aduocatus fisci dixit: Non potest illud testamētum valere, quod hæredem non hēt. [s] Priscian° dixit: Manumisit [t] quosdam, & legata dedit. Antoninus Cæsar, remotis [u] omnibus, cū deliberasset, & admitti rursus eosdē iussisset, dixit: [x] Causa præsens admittere uidetur humaniorem interpretationem, ut ea duntaxat existimemus, Nepotem [y] irrita esse uoluisse, quæ induxit. [z] ¶ Nomen serui quem liberum esse iusserat, induxit. [a] Antoninus rescripsit liberum eum nihilominus fore, quod videlicet fauore constituit libertatis.

¶ *Si de eodem facto sunt plura instrumenta, unius cancellatio, alterius uires nō tollit, nisi de mente constet. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX IIII.

Pluribus tabulis † eodē exem-

f ¶ Inductum sit.} ante consummationem testamenti: ut infra de legat. primo. l. si ita scriptum. & §. eo. l. j. §. sed & si legi. & §. sed consulto. quæ est contra.
g ¶ Putasse.} alias statuisse putasset et sub audi, & aliās alterum tantum.
h ¶ Facere.} & certe potest: tamen probandum est: ut J. eo. l. fi.
i ¶ Benigniorem.} sic J. de reb. dubijs. l. si fuerit. §. fina. & J. de re. iu. l. ea quæ. §. in re. & J. de rebus dubijs. l. quoties in actionibus. & J. de uerb. ob. l. quoties in stipulationibus. & J de le. 2. l. titia. §. Lucius. H.
K ¶ Sententia.} subaudi ex. Azo.
l ¶ Consulibus.} s. existentibus.
m ¶ Cum Valerius.} ecce sententia. Azo.
n ¶ Dixit.} Antoninus imperator.
o ¶ Vestros.} quasi dicat, estis cum procuratore fisci coram eis, & est procurator Cæsaris una cum præside: ut C. si aduer. fiscum l. secundo. & C. ubi cau. fis. l. ad fiscum. Azo.
p ¶ Zeno.} Legatarius unus.
q ¶ Hæredum induxit.} interrogatiuè. & sic J. de le. 3. l. Aufidius. Accursius.
r ¶ Leonis.} alterius legatarij.
s ¶ Non habet.} ut & J. de codicil. l. fi. & insti. de leg. §. an. hęredes.
t ¶ Manumisit.} i. libertates reliquit.
v ¶ Remotis.} fecit eos cessare: & habito consilio reuocauit eos ad se. Et nota q iudex non debet habere consilium cum aduocatis litis: & q imponit finem dictis eorum qsi sibi uidetur. sed arg J. C. de postulan. l. quisquis. §. apud urbem. Accur.
x ¶ Dixit.} respondendo circa legata.
y ¶ Nepotem.} proprium nomen testatoris.
z ¶ Quæ induxit.} & sic legata, cum non sint inducta, debebūtur sed & etiam libertates inductę debebuntur fauore libertatis, ut consequēter apparet. Hug.
a ¶ Induxit.} forté inuitus secundum R. non tamen hoc constabat. nam si constaret quod consulte fecit, sine dubio non deberetur libertas. si constaret quòd inconsultè, sine dubio deberetur: ut infrà de legat. secundo. l. si idem. & de manumis. testam. l. si peculium. §. i. secundum Azo. erat ergo dubium an uoluerit reuocare uel non reuocare. Accursius.

Pluribus tabulis.} CASVS. Feci testamentum, & institui mihi hæredem Titium & Seium: & illud testamentum feci scribi in duabus chartis, id est in qualibet charta totum integrum: & ambas chartas deposui in archiuo publico, uel in sacristia beati Dominici. postea vnam de dictis chartis abstuli & deleui, & non aliam. certe nō constituuntur propter hoc irrita ea, quę iure à me gesta sunt, nisi hoc feci ea uoluntate ut intestatus decederem, & hoc probetur ab eis qui veniunt mihi ab intestato. tunc enim habebunt hæreditatem meam dicti ab intestato mihi uenientes, & non hęredes prędicti à me scripti. Viuianus.

† Du. iustū est, q tuti.
† Et sic imperator est iudex in causa propria, sicut Papa: ut in c. cum uenisset. cū glo. 2. post me. ibi. sed dic q Papa extra de iudi.
† Du. Vius zeno.
† Du. calpurni' Loginus.
Iudex est tis aduocatis consil. hēc fi.
† lib. 4. Responsorum.
† Pōt ergo q hic res tabulas vnius testamenti, & concor. gl. i post princ. extra de scrip.

a ¶ Scriptis.} fuit J. de secund. tab. l. j. §. sed si quis in duob. & §. sed si in duobus.
b ¶ Constituentur irrita.} innuit hoc, q si etiam aliæ tabulæ non essent, non fierent irritæ. & sic est argu. contrà, supra l. proxim. §. sed in re dubia. & l. j. & 2. & sic not. quód dictio præsertim, abundat: ut & aliàs maximè: ut C. de testa. manu. l. sana. §. j. vel non ipso iure, vt hic, sed ope exceptionis, ut ibi: cùm post consummatum testamentum id factum est.
c ¶ Auocabitur.] per legitimos: ut hic, & J. si tabu. testamen. nul. ext. l. j. §. penult. & sic legata non debentur, sed si ideo quia reputabat eos indignos quos instituerat, uel etiā dubium est quare fecerit: fiscus habet: ut J. de iis quibus ut indi. l. cùm quidam. & l. cū tabulis. §. fin. & plenè no. C. de iis quibus ut indign. l. hæreditas. Accursius.

† Qui & quo ordine hæredes instituēdi pulchrè Plato dialo. 2. de legib. Continuatio.
† li. j. ad Sabin.

plo scriptis, [a] unius testamēti uoluntatem eodem tempore dominus solēniter compleuit: sed quasdam tabulas in publico depositas abstulit, atque deleuit. Quæ iure gesta sunt, præsertim cùm ex cęteris tabulis quas non abstulit, res gesta declaretur, non constituentur [b] irrita. Paulus notat. Sed si, ut intestatus moreretur, tabulas incidit, & hoc approbauerint ij qui ab intestato venire desiderant, à scriptis auocabitur [c] hæreditas.

De hæredibus † instituendis.

TITVLVS V.

¶ DE HAEREDIBVS INSTITVENDIS.

¶ *Suprà de filiis et cęteris descendētib. natis et nasciturus dixit: nūc generaliter de extraneis instituendis.*

Vi testatur.} CASVS Ille qui facit testamentū, pōt facere eius initiū ab institutione hæredis: & si uult pōt facere initiū ab exhæredatione: & si facit testamentū nūcupatiuū, sufficit si hæres quem uult instituere, sit nūcupatus, etiam si nō sit scriptus. Item potest instituere mutum & surdum: & si non uult legata relinquere, uel aliquem exhæredare, pōt complere testamentum suum in quinque uerbis, ut dicat Lucius Titius hæres mihi esto. & hoc est uerū q possit complere quinque uerbis eo modo qui dictus est, si testatur sine scriptis. imò & tribus uerbis potest sine scriptis complere testamētū: ut dicat: Lucius hæres esto. nam supradictum pronomen mihi, & supra dictum nomen Titius abundat. & si instituat sibi hæredem Titium in uno fundo, ualet institutio detracta meotione fundi: & sic habebit totam hæreditatem Titius. si autem scribat testator: Lucius hæres: ualet institutio Lucij: licet nō dixerit Lucius hæres esto. & idem erit si dicat testator, Lucius esto. sed non idem erit si dicat testator, Lucius, & non adiiciat, hæres esto: uel aliquid aliud quod demōstret quoquomodo, q testator uoluerit Lucium esse suum hæredem. si autem ita dixit testator: Seius ex parte puta quarte, Caius ex parte 6. nec adiecit hæres esto: ualet institutio nihilominus, & idem est si ita dixit: illa uxor mea esto: licet non adiecerit uerbum hæres. Item idem est si ita dixit. Seium hæredem esse: & non adiecit uerbum iubeo. Viuianus.

¶ Vlpianus. † LEX I.

Qvi testatur, ab hæredis institutione plerunq; debet [d] initium facere testamenti. licet [e] etiam ab exhæredatione quā nominatim [f] facit. Nam diuus Traianus rescripsit posse nominatim etiam ante hæredis institutionem filium exhæredare. [g] ¶ Institutum autem hæredem eum quoque dicimus, qui hæres scriptus [h] non est, sed solummodò nuncupatus. ¶ Mutus & surdus rectè hæredes institui possunt. [i] ¶ Qui neque legaturus est quid, neque quenquam exhæredaturus, quinque uerbis potest facere testamentum, ut dicat: Lucius Titius mihi hæres esto. ¶ Hæc aūt [k] scriptura pertinet ad eū, q non scriptura testatur: [l] qui poterit etiam tribus uerbis testari, ut dicat, Lucius hæres esto. nam & mihi & Titius abundat. [m] ¶ Si ex fundo fuisset aliquis solus hæres [n] institutus, [o] valet institutio, detracta [p] † fundi mentione. Sin aūt † [q] sic scribat, Lucius [r] hęres: licet non adiecerit, esto: credimus plus nuncupatum, minus [s] scriptum. & si ita, Lucius esto: [t] tantundem dicimus. ergo & si ita, Lucius, solūmodo: Marcellus nō insubtiliter [v] nō putat hodie hoc procedere. Diuus autem Pius cū quidam portiones inter hæredes distribuisset ita, Ille ex parte tota, [x] ille ex tota, [y] nec adiecisset, Hæres esto: [z] rescripsit ualere institutionem. quod & Iulianus scripsit. ¶ Itē diuus Prius rescripsit, Illa uxor mea esto: institutionem valere, licet deesset hæres. Idem Iulianus, illum hæredem [a] esse, nō putauit valere: [b] quoniam deesset aliquid. Sed & ipsa ualebit subaudito [c] iubeo.

¶ *Defectus conditionis de præterito vel præsenti uitiat institutionem: sed si de futuro, purificat, si ex facto testatoris depēdet. h. d. secundum Dynum.*

d ¶ Debet.} i. solet uel potest sic s. de offic. procon. l. 3. §. fin.
e ¶ Licet.} i. licitum est. & dic facit, id est, facere debet: ut s. de liber. & posthu. l. 3. §. ante.
f ¶ Nominatim.} nominatim enim fieri debet: ut instit. de exhær. liber. in princip. Accursius.
g ¶ Exhæredare.} & legare: ut insti. de le. §. ante. & argu. econtra. C. de testa. l. ambiguitates.
h ¶ Scriptus non est.} hoc intellige in testamento nuncupatiuo. nā si fiat testamentum in scriptis, oportet nomen hæredis vel à testatore, uel à tabellione, uel ab alio uice sua, uel saltem à testib. inscribi: vt C. de testam. l. iubemus. & in auth. ibi signata. Azo. & sic intellige. J. de codicil. l. fin.
i ¶ Possunt.} & possunt adire: ut J. de acqui. hære. l. 5. & procuratorem facere: ut suprà, de procurato. l. mutus. non testari, nisi à principe impetrent quod dic: ut s. de testamen. l. qui in potestate. & l. si mutus. Accursius.
k ¶ Hæc autem scriptura.} superior scilicet, qui neque legaturus est &c. Azo.
l ¶ Testatur.} Si autem in scriptis, tunc præter præfata uerba subscriptiones testium essent necessariæ: ut C. de testa. l. hac consultissima. Azo. & s. de testa. l. pen. sed Io. q s. in scriptis: hic sine. & sic hic sub. etiam. q. d. non solū quinque uerbis potest testari qui testatr in scriptis: sed etiam sine scriptis: qui & poterit testari tribus uerbis, ut subijcit.
m ¶ Abundat.} sic in stitu. de stip. seruo. §. seruum. Sed ar. s. C. de cōstitu. pecu. auth ibi posita. & l. si q s ita. ubi impersonaliter n obligat.
ADDITIO. Dic secūdum Bar. hic quód impersonalitas ex parte eius qui obligatur, uitiat dispositionem, ut ibi, ex eius cui obligatio quæritur, uel qui disponit ad sui cōmodū non uitiat: ut hic, & l. stipulatio ista. §. si quis ita. de uerb. obli. infra subintelligitur enim persona loquentis: & ideo cum testator dicit, Titius hæres esto intelligitur. s. mihi: & per hoc credo q si notarius dicat, rogatus scripsi, debet intelligi. s. à partib. vel à testatore &c.
n ¶ Solus hæres.} secus si habebat cohæredē uniuersalem: ut C. eo. l. quoties. & J. tit. i. l. cohęredi. §. fi. & facit J. eo. l. si alterius. & instit. quibus modis te. infir. §. sed & si quis. & J. ad Trebellia. l. si quis priore. & s. titu. 3. l. cum quidam. Item hoc fallit in milite quod hic dicitur J. de mili. testa. l. 6.
o ¶ Institutus.} ut instituo talem hæredem in fundo botriano: nec fecit alium hǣdem: & habet alia multa bona: in omnibus alijs institutus est. bene dico in omnibus, cum non habeat alium cohæredē uniuersalem. Accur.
p ¶ Detracta.} i. ac si nihil dixerat de fundo: sed simpliciter, instituo te hæredem: quia erit hæres in totum.
q ¶ Sin autem.} adiunge ad § qui neque.
r ¶ Lucius hæres.} qā ad testandum se deputauerat.
s ¶ Minus scriptum.} & ita tenet institutio. Azo. ad quod īfra eodē. l. quoties. §. sed si non. & de condi. & demon. l. cum auus. & de lega. secundo. l. vnum ex familia. in fine. & l. cum pater. §. cum imperfecta. & idem est, si est nuncupatiuum: quia credimus plus nuncupatiuum esse quàm est.
t ¶ Esto.} & deficiat hæres.
v ¶ Non insubtiliter.} non & in, sunt duæ negationes quæ faciunt vnam affirmationem: ut J. de uer. sign. l. duobus. quasi dicat, i. subtiliter putat hodie non procedere. Sed Py. uno uerbo tantum posse fieri institutionem dixit: ut C. de testa. l. errore. Sed certe ibi bene dixit testator hæres esto: licet tabellio non scripserit. sed ipsi dicunt hic in pro ualde poni. i. non ualde subtiliter putauit hoc non procedere. sic ponitur. C. de vete. iu. enu. l. i. §. omnia.
x ¶ Ex parte tota.} i. quota, puta quarta.
y ¶ Tota.} puta ex semisse uel simili.
z ¶ Hæres esto.} sed esto tantum, uel neutrum etiam. Azo magis enim res quàm uerba sunt intuenda: ut J. de adimen. leg. l. 3. §. cōditio. & suprà de iure do. l. promittendo. in principio. & J. de leg. primo. l. si in testamento.
a ¶ Illum hæredem esse.] uerba testantis.
b ¶ Valere.} institutionem his uerbis factam: illum hæredem esse. Azo.
c ¶ Subaudito.] sic. C. de fideicom. l. uerbum uolo. Azo.
§. Infor.

† Concor. si pr. in gl. sup uerbo certare. an med. ibi scire debes extra, de test. li. lib. 6.
† ad intell. huius tex. uid. Habert. Zuchar. in l. fi. nu. 394. C. de edic. diui. Adr. tol.
Res potiꝰ intuēdę sūt q uerba.

Irca eos.} CASVS. Institui mihi hæredē Titium & Seium ex partibus quas ascripsero,& posteà nullas partes ascripsi. nunquid erunt hæredes? & dixit Marcellus φ non. & perinde dixi esse ac si ita dixissem, instituo mihi hęredem Titium & Seium si eis partes ascripsero: posteà non asscribam partes. Sed ipse malè dixit: imò ualet prima prædicta institutio in qua ita dixi instituo mihi hæredem Titium & Seium ex partib. quas asscripsero. & pro eis partibus debent habere hęreditatem Titius & Seius ex quibus asscripsero eos hęredes. Si autem posteà non asscripsi (vt dictum est in nostro casu) ex æquis partibus erunt hęredes. videor enim de eis fecisse duplicem institutionem: quarum vna est talis: instituo mihi Titiū & Seium hæredem, alia est talis: instituo mihi Titium & Seium hæredem ex partibus quas asscripsero. si autem ita dixissem, instituo mihi hæredem Titium & Seium, uel Seium solum in illa parte in qua me instituit quidam alius Titius hæredem: tunc si Titius nō instituit me hæredē in aliqua parte, uidetur nec Seius à me in aliqua parte institutus. uidetur enim in isto casu inesse conditio, si Titius instituit me hæredem in aliqua parte. per hoc etiam potes hoc modo distinguere in nostro casu in principio l. posito, vtrum ita scribam: instituo mihi hæredem Titium & Seium pro partibus quas asscripsi. an ita dicam, instituo mihi Titium & Seium hæredem ex partibus quas asscripsero: ut ibi dictum est: ut primo casu nulla sit institutio in illis partibus à me posteà ascriptis: sicut esset nulla institutio, & hoc alio casu, Titius & Seius sint mihi hæredes ex his partibus quibus ex testamento matris scripti fuerunt, scilicet, si intestata dicta mater decessit. In secundo autem casu valeat institutio eo modo qui dictus est suprà. Viuianus.

† libr. 2. ad Sabin.

† uacat hoc loco verbū pbat. licet habeant illud P.F. & ad intelle. huius text. uid. Rui. in l. hoc edicto. §. nunciatio. nu. 185. & seq. de no. ope. nunc.

¶ Idem. † LEX II.

Irca eos qui ita hæredes instituti sunt, Ex partib. quas adscripsero, non putat [a] Marcellus, eos hæredes nullis adscriptis partibus: quemadmodum si ita essent hæredes instituti. Si eis partes adscripsero. Sed magis est, ut sic utraque institutio accipiatur [b] (si uoluntas defuncti non refragatur.) Ex quibus partibus adscripsero, si minus,[c] ex æquis. quasi duplici[d] facta institutione. Quā sententiā Celsus libr. xvj. Digestorū probat: aliter atque probat[e] † in illa institutione, Ex qua parte me Titius hæredem scripsit, Seius hæres esto. tunc enim si non est à Titio scriptus,[f] nec Seius[g] ab eo. nec immeritò: hic enim creditur inesse[h] conditio. sed Marcellus hæc similia putat.[i] Potest autem interesse[k] vtrum ita quis scribat: Ex iis partibus quas adscripsi: an, adscripsero: ut superiore[l] modo dicas nullis adscriptis partibus nullam esse īstitutionem, quomodo in illis[m] Marcellus ait, Ex iis partibus ex quibus testamēto matris scripti fuerunt, hr̄des sunto.[n] si intestata mater decesserit, hos non esse institutos.

¶ Idem. † LEX III.

Eruus alienus † uel in totum vel pro parte[o] sine libertate[p] hæres institui potest.

¶ *In institutione uidetur adempta conditio, quæ adiicitur libertati. Bar.*

¶ Si seruum meum purè hæredem scripsero, sub conditione liberum, differtur institutio in id tempus quo libertas data est.[q]

¶ *De aditione alterius, alteri potest adiici conditio. Bar.*

¶ Si quis ita scripserit, Si Titius hr̄s erit, Seius hęres esto:[r] † quasi quæuis conditio, expectatur Titij aditio, ut Seius hæres fiat. Et sa

a ¶ Non putat.} in utroque malè dixit Marcellus, ut hic subiicit, sed magis, &c. sed erat pro eo, quia si de præterito poneretur: puta, ex qua parte Titius me scripsit, ex tali instituo Seium: uel ex qua parte mater nostra instituit, ex ea uos instituo: deficiente conditione ista de præterito, deficit testamentum: ut j. hac l. sic ergo & si de futuro: sed certè non sunt similia: quia ubi de pręsenti vel de prēterito apponitur conditio quæ est falsa, nullo momento potest dici tenuisse testamentum: at ubi de futuro, tenet, licet suspendatur: & ita consideratur initiūm: ut supra, titul. 2. l. cùm in secundo. & pro hoc est quod dicitur: quòd pro non scripta uadunt sine onere: quod non contingit in quasi caducis & caducis inspecto, quòd initium aliquod habuerunt: ut C. de caduc. tollend. l. j. §. j. & §. pro secundo. & §. in nouissimo. Sed quid si institui ex quibus partibus asscripsi? Respondeo, nullis partibus asscriptis non ualet: ut patet ex prædictis. & faciunt ad legem istam infra, eodem. l. ille autem. & l. si quis ita scripsit. & de condit. instit. l. institutio talis. & C. de institu. & substitu. l. si testamentum. & de annu. leg. l. 3. Sed arg. contra: supra pro so. l. si ita coita.

b ¶ Accipiatur.} ut sunt hæredes supple ex partib. ex quibus asscripsero, quod est j. & hoc partib. asscriptis.

c ¶ Si minus.} id est, si partes testator non expressit: aut non asscripsit ex quibus, &c. Quod autem dicit, si uoluntas, &c. interpositio est, & dic quòd defunctus potest exprimere se uelle eos esse hęredes: uel si partes non asscriberet. Item contra. infra eod. l. clemens. in fi. Solu. ut ibi.

d ¶ Duplici.} i. instituere, & partes asscribere. sic supra de arbitr. l. Celsus.

e ¶ Atque probat.} Celsus in illa, &c.

f Scriptus.} tempore testamenti.

g ¶ Seius.} scriptus ab eo intelligi debet.

h ¶ Inesse conditio.} dic impropriè. ut s. si cert. petat. l. itaque. & facit j. eod. l. hoc articulo.

i ¶ Hęc similia putat.} scilicet conditiones prædictas & de futuro, & proximam de præterito: sed malè putat: & hoc subiicit, potest autem, &c. & erit ratio differentiæ quam nota. in princip. huius legis

k ¶ Interesse.} i. distingui.

l ¶ Superiore.} s. quando in præterito.

m ¶ In illis.} s. institutionibus. aliàs illa. s. institutione.

n ¶ Sunt.} i. volo vt sint. & sunt verba testantis: inferiora uerba sunt iurisconsulti. Accur.

Eruus alienus.} CASVS. Seruum Titij institui mihi hæredem. ualet institutio: idem esset si esset seruus meus & Titij prædicti: Si autem seruum meum proprium instituam mihi hæredem pure, & dem ei libertatem sub conditione: nō ante habebit hæreditatem, quam ueniat conditio libertatis: sed tunc erit liber & hæres.

† libr. 3. ad Sabin.

† Du. uel totus vel pro parte.

¶ Si quis ita. Mæuius ita scripsit in testamento suo: si Titius mihi erit hæres, Seius hæres esto: Titius prædictus hæres esto: certè non ante Seius erit hæres quam suæ institutionis conditio extiterit, id est si Titius adeat hæreditatem.

¶ Qui fideicommissariam.} Titius instituit sibi hæredem Seium, & dedit Sticho seruo suo libertatem fideicommis. si nauis ex Asia uenerit, Seius hæres pendente condi. libertatis fideicommis. Sticho per testatorem datæ, eundem Stichum instituit sibi hæredem & dedit ei libertatem pure, & decessit dictus hæres, nunquid ualet institutio quam fecit dictus hæres cum libertate de dicto Sticho? & dicitur φ sic: & non expectata conditione prædicta libertatis fideicōmissariæ sibi per testatorem relictæ consequitur dictus Stichus ex testamento dicti hæredis libertatem & hæreditatem: & interim pendē te dicta conditione erit hæres necessarius dictus Stichus. existente autem dicta conditione efficietur hæres uoluntarius: & ita de necessario efficietur hæres uoluntarius.

† Titi⁹ hr̄s esto. Flor.

¶ Aperturæ.} Institui mihi hæredem filium meum impuberem: & substitui ei cum libertate pupillariter Stichum seruum meum: & post ea decessi. antequam aperiretur testamentum meum, dictus Stichus dedit se ad arrogandum Caio: & ita statum mutauit: & potteà fuit emancipatus dictus Stichus à patre prædicto adoptiuo: & postea decessit impubes in pupillari ætate. nunquid erit dictus Stichus necessarius hæres impuberi? an uerò uoluntarius? & dicitur φ necessarius. nam siue uelit, siue nolit, erit hęres ex substitutione prædicta. aperturæ enim tabularum dilatio non mutat ius necessarij hæredis. Ideo autem posui in casu φ fuit Stichus emancipatus à patre adoptiuo ante mortem impuberis: quia si tempore mortis impuberis inueniretur dictus Stichus in potestate patris adoptiui, non erit necessarius, imò voluntarius: vt s. de libe. & posthu. l. si sub conditione. secundum prædicta ergo potes plane intelligere hanc literam, siue habeas non mutat, siue habeas mutat: quia primo casu dices, ut dixi, φ Stichus fuit emancipatus à patre adoptiuo ante mortem impuberis. Secundo autem non. Viuianus.

¶ Seruus alienus.} suus non potest sine libertate hæres institui iure isto: sed hodie eo ipso est liber: ut C. de neces. ser. l. quidam. Ir.

o ¶ Pro parte.} quia communis erat.

p ¶ Sine libertate.} sed an cum ea: dic ut not. infra eodem. l. sed & si in conditione. §. si seruum communem. & facit infrà titulo secundo. l. seruus.

q ¶ Data est.} perinde ergo habetur ac si utrunque sub eadem conditione esset datum: ut j. eodem. l. quoties. §. fina. & hoc nisi fuerat alienatus pendente conditione. tunc enim emptoris iussu adibit. ut infrà eodem. l. qui filio. §. si quis. apparet ergo secūdum has leges φ hęredem instituendo non dabat libertatem: sed contra j. de manu. testa. l. diuus pius. hodie autem constat, φ uidetur dare libertatem instituē do eum hæredem: ut C. de necess. hæredi. l. quidam. quamuis posset dici aliud esse cum instituitur pure, non data libertate sub conditione, vel sub alio modo: & aliud cùm data est sub conditione: ut hic dicit: quia non uidetur uoluisse testator: quòd haberet hæreditatem uel libertatem nisi conditione existente. Item hodie distinguitur in casu huius. §. plenius: ut C. de neces. ser. l. fina. & facit j. de leg. 3. l. qui concubinam. §. cum testamento.

Seruus hr̄s institutus à quo tpe libertatē cō sequitur.

r ¶ Esto.} hucusque sunt uerba testatoris.

Hoc ui-

a ¶ Hoc videtur.} & bene ut j. eo. l. ei qui soluendo. & facit j. de cōdi. insti. l. si Titius. & j. si quis omis. cau. test. l. si in testamento. Sed ar. contra. j. de condi. & demon. l. in conditionib. §. j. in prin. Sed patet responsio. s. tit. 2. l. si ita. Item facit. j. eo. l. si seruo.

b ¶ Ab hærede.} s. eis qui reliquit fideicommissariam libertatem.

c ¶ Institui.} etiā pendente cōditione. Hu.

d ¶ Non ut desinat.} mero iure: sed quantum ad effectum desinit, si uult repudiare. potest enim ut infrà, de acquir. hæredit. l. si seruum. §. si quis hac. in fine. §. sicut & filius. & institutì. de hæred. quali. & diff. §. sui. erit ergo hæres nomine, sed non re. sic & qui restituit per Trebe. ut in sti. de fideicom. hære. §. restituta. & in minore in integr. restituto contra aditionem: ut s. de mino. l. & si fine. §. sed quod Papinianus. Vel dic non desinit, si non uult repudiare.

e ¶ Successionis.} id est qualitas succedēdi. & facit C. de fideicom mis. l. post mortem. & de bon. liber. l. mater. & de lati. lib. tol. §. sed & si sub conditione. & j. qui & à quibus. l. si priuatus. §. final. & infrà, titul. j. l. fina. §. fin. & suprà, de dolo, l. filius. & suprà de liber & posthu. l. Gallus. in fine. & suprà, de usufruct. l. si usufructus. in princi. Sed argum. contra. infrà, de legat. 2. l. unum ex familia. in principio. & ad Trebel. l. sed si ante.

ADDITIO. Dic φ ideo potest dare libertatem antè: quia nemini præiudicaret. ideo non potest restituere hæreditatem antè: quia alij preiudicaret: ut l. post mortem. C. de fideicom. & l. filiusfamilias. §. diuus seuerus. j. de legatis j. & l. cum pater. §. filia. de legat. 2. secundum Bartol.

f ¶ Non mutat.} Ro. habet non mutat. sed Py. deest non dic ergo secundum Ro. φ si arrogo extraneum quem substitueram filio meo impuberi, erit necessarius impuberi. nō ergo mutat ius necessarij hæredis, id est, non facit quo minus sit necessarius qui tpe mortis testatoris erat in potestate, qui retro tempore institutionis non erat. & sic primò regulam ponit: posteà eam exemplificat: sed ineptè ponit de dilatione aperturæ tabularum in uita defuncti, cum demum post mortem fieri debeat: sed pro hoc. infrà eodem. l. si seruum meum. & l. quoties. §. seruus. & s. de liberis & posthumis. l. filio. §. finali. & secundum hoc non est contra. suprà de liber. & posthum. l. si sub conditione. quia ibi post mortem testatoris. Si deest non, similiter dic, quòd ponitur regula quam exemplificat: ut si filium puberem & impuberem institui, & puberem impuberi substitui: & pubes me mortuo dederit se in arrogationem: dico eum fore vel posse esse necessariū hæredem impuberi, si tempore mortis impuberis sui iuris inueniatur: aliàs erit uoluntarius: ut d. l. si sub conditione. & suprà de iniust. testamen. l. antepenult. Vel secundum hunc casum dic, quòd post mortem impuberis dedit se in arrogationē: & sic ponit propriè eum necessarium fore: & pro hac positione est. infrà, titu. j. sed si plures. §. quos possum. & secūdum hoc mutatio fit etiam post mortem. posset etiam secundum Ioan. hæc litera legi in uita, ut mutet quando filium emancipaui post testamentum, uel seruum manumisi, quos instituerام: ut j. sicut solemus, &c. sed in hoc alio casu econtrario quando scilicet de extraneo fit necessarius: ut quia arrogaui institutū extraneum: secundum hoc non dilatio facit principaliter mutari, sed ipse status commutatus dilatione facit mutari ius necessarij hæredis. Itē potest poni secundum utramque literam, quòd filius impubes prædictus dedit se in arrogationem post mortem patris. nam erit patri necessarius hęres: & non erit prout erit sui iuris: uel non est sui iuris tempore mortis fratris impuberis: ut patet ex prædictis. Vel dic φ olim erant sui hæredes ante apertas tabul. & transmittebant: sed extranei non, nisi post apertas tabulas: & sic iste arrogatus est suus: & potest dici cum non, & sine non.

g ¶ Dederit.} patri impuberis.

h Vus quoque hæres.} CASVS. Hic casus porrigitur usque ad leg. sequent. §. solemus. & iungas hoc principium cum. §. j. in le. sequent. Et si dicas quòd non solùm extranei possunt institui hæredes sub conditione casuali & mista & potestatiua: quamuis non exhæredentur in eorum conditionum defectum, sed etiam illi qui possunt esse sui hæredes quamuis non nunc sint sicut nepotes sunt: & deinceps cæteri liberi quos præcedit pater eorum vel auus, uel alij superiores quamuis possunt redigi ad suorum conditionem dicti instituti per mortem dictorū qui eos pręcedunt ad testantē. posteà recurrit ad secundum responsum huius legis. & dicit ibi φ filius testatoris nōn potest sub omni conditione institui, nisi in eius defectu exhæredetur. sed sub potestatiua sic. Pone ergo φ filius sit institutus sub conditione potestatiua. nunquid ita demum habebit effectum dicta institutio filij, scilicet ut faciat filius patrem non decedere intestatum, si pareat conditioni, an non si non pareat? & distingue, aut habet cohæredem dictus filius aut non. si habuit cohęredem, & non pareat dictę cōditioni potestatiuæ, summotus est filius prędictus à faciendo patrem decedere intestatum, quantum ad partem cohęredis sui: & ideo dictus filius cohęres potest adire pro parte sua hæreditatem antequam certum sit, vtrum dictus filius pareat dictę conditioni vel non, quamuis expectare deberet dictus cohæres, si uerum esset, quòd filius non parendo conditioni faceret in totum patrem decedere intestatum. si autem nō habuit filius cohęredem, bene facit patrem intestatum decedere, si non pareat dictæ conditioni potestatiuę. Sed quę est potestatiua conditio? Respōdet iurisconsultus, non potest hoc definiri: quia magis est in facto quàm in iure. unde committitur iudici videndum quę sit potestatiua conditio. quędam enim uidentur potestatiuę, quę quandoque non sunt, puta instituo mihi hęredem filium meum si Alexandriam peruenerit vsque ad quindecim dies, nam si conditio hyemis est talis, quòd non potest adimplere, non est potestatiua. potest etiam esse potestatiua dicta conditio si dictus filius erat prope Alexandriam per unum miliarium puta. Item & hęc conditio potest esse non potestatiua, imo valde difficilis: puta instituo mihi filium meum hæredem, si decem Titio dederit usque ad quindecim dies, puta si Titius est ultra mare forte: & filius institutus Bononiæ. Sed pone quod dictus filius sub potestatiua conditione institutus non habuit cohęredem de quo dictum est: sed habuit substitutum. certe vitto filio non erit hęres substitutus, scilicet cum talis sit dicta conditio potestatiua vt vltimo momento uitę filij possit adimpleri, puta si decem Titio dederit, hęres esto, sed post mortem filij, & non adimpleta dicta conditione ab eo, bene erit hęres substitutus: nec in hoc casu est necesse, φ pater exhęredet filium à substituto, si non adimpleat filius dictam conditionem potestatiuam. imò & si facta sit exhęredatio, nullius momenti est, & non habet effectum, quia uidetur facta post mortem filij: quam exhęredationem non ualere ostendimus supra, de liber. & posthum. l. Gallus. §. in omnibus. Si autem diceres necessariam esse exhęredationem à substituto, uel à sequentibus gradibus: iam eueniret inconueniens: quia per consequens esset necessaria exhęredatio filij à cohęrede suo. est ergo uerum generaliter quòd filius institutus sub potestatiua conditione non est exheredatus in eius defectum. Sed pone φ filius fuit institutus sub potestatiua conditione, & non habuit substitutum, nec cohęredem: & pendente dicta conditione, incipit decedere dictus filius. nunquid erit antequā moriatur hęres patri suo ab intestato? & distinguitur inter conditiones potestatiuas: quia aut fuit talis quę vltimo momento vitę filij nō potuit adimpleri per filium: puta si Alexadriā perueneris tu filius, hęres esto. aut potuit. primo casu intestatus patri hęres est dictus filius: secundo non. Viuianus.

¶ Suus quoque hæres.} id est qui potest esse suus: ut nepos, pronepos & deinceps: ut j. eo. l. 2. §. 1. sed est l. 3. prout est ibi lex apud Iulianum. Accur.

h ¶ Conditione.} quia non sub casuali nisi in eius defectum exhęredetur: vt C. de institutioni. & substitutio. l. si pater.

i ¶ In potestate ipsius.} ut si dederis illi vnum nummum, uel aliqd leue: vt j. eo. l. j. §. puto. Accur.

k ¶ Constat.} est enim pro pura habenda: ut j. si quis omis. cau. test. l. 1. §. qui sub conditione. debet ergo cōditio esse posibilis † & honesta: vt j. de conditio. institu. l. filius. & l. finali. & infra de conditio. & demon. l. Lucius. Ioan. sed hodie omne grauamen reijcitur quantum est in debito bonorum subsidio: vt C. de inoffi. testamento lege, quoniam. Sed quid si sub mista fuerit institutus filius? H. distinguit: aut impedit casu, aut sponte sua non vult parere, si casu, ab intestato est hęres. si sponte, repellitur. Ioan. contra, dicit enim ab initio nullā esse institutionem argumen. suprà de ar. l. litigatores. §. idem Iul. & l. item si unus. §. Item si in duos. & adde quod nota. C. de institu. & substi. l. si pater.

nè & Iuliano & Tertylliano hoc videtur.[a]

¶ *Licet ius institutionis non mutetur: tamen qualitas acquisitionis mutari pōt. B.*

¶ Qui fideicommissam libertatē sub conditione accipit, potest ab hærede[b] purè cum libertate hæres institui:[c] & non expectata cōditione, libertatem & hæreditatem consequitur. eritq; interim necessarius hæres: & existente conditione, voluntarius hæres efficietur: non ut desinat[d] hæres esse, sed vt ius in eo mutetur successiōis.[e]

¶ Aperturæ tabularū dilatio, necessarij hæredis ius non mutat,[f] vt solemus in substituto impuberi dicere. Nam est relatum, si se arrogandum dederit[g] † substitutus, impuberi defuncto filio necessarium eum fore.

In P. F. substitutus impuberi defuncti filius: necessarium. &c.

¶ *Suus hæres potest sub omni conditione institui, filius uerò sub potestatiuæ tātùm, cui si non paruerit, ab hæreditate excludi tur: & cohæres statim potest adire, nō expectato quòd impleat conditionem. Bart.*

¶ Idem. † LEX IIII.

† libr. 4. ad Sabin.

Vus quoque hæres, sub omni conditione[h] hæres potest institui: sed excipiendus est filius: quia non sub omni conditione institui potest. Et quidem sub ea cōditione, quæ est in potestate ipsius,[i] potest. de hoc enim inter omnes constat.[k] Sed vtrum ita demum institutio effectū habeat,

† Quid si p parte possibilis, & pro parte impossibilis? dic ualere pro ea parte p qua est possibilis. Alex. in l. impossibilis. j. de ver. obl. & Bart. in l. i. in fi. de condi. insti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Huiuſmodi.} conditione poteſtatiua.
b ¶ Si.} aliàs ét ſi. & abundat etiã. ſic C. de manu. teſta. l. ſi. §. j. Vel dic quòd innuat, idem in contrario caſu. ſic ſ. de uerb. obl. l. quicunque. §. ſi quis, uel adiunge ad dictionem filium.
c ¶ Submotum.} i. ſubmouendum: vt ſ. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. j. §. qui ſub cõditione. & ſ. de ſecun. tab. l. ſi ſub conditione. § ſed & ſi is etiam. colligit ſ. de condi. inſti. l. 2. & ſ. de leg. præ. l. item à ſubſtituto. Sed quid ſi fuit iuſſus, ſed non potuit? uidetur admitti, quaſi nec ſit poteſtatiua ſm Io. ſed contra uidetur inſpici generalitas: ut ſ. prox. §.
d ¶ Ideo.} quia filius poteſt inſtitui ſub poteſtatiua, & ualet teſtamentum, & ideo, &c.
e ¶ Inſtitutus.} ſub cõditione poteſtatiua.
f ¶ Eum.} cohæredẽ.
g ¶ Pareat filius.} imò ſtatim adire debet: & ſi poſteà filius non pareat conditioni, & ſic deceſſerit, non facit patrem inteſtatum: accreſcit eius portio cohæredi. H. at ſubſtitutus expectat: ut ſ. eo. §. ſed & ſi filio.
h ¶ Faceret.} i. facere poſſet: ut quia ſub miſta eſſet inſtitutus. nã duas habet tunc vias filius: uel quòd nõ pareat conditioni, & dicat nullum teſtamentum, uel quòd uelit parere, & tunc eo parente. i. adimplente cõditionem, admittitur cohæres. arg. ſ. de iniuſt. teſtam. l. filio. ſic & aliàs inſtituti expectant præteritos: ut ſ. de contra tab. l. illud. §. fin. Vel dic faceret. i. ſi dicere-

ſi paruerit conditioni? an & ſi nõ paruerit, & deceſſerit? Iulianus putat filium ſub huiuſmodi[a] conditione inſtitutum. ſi[b] conditioni non paruerit, ſubmotum[c] eſſe: & ideo[d] ſi cohæredem habeat, ita inſtitutus,[e] non debere eum[f] expectare donec cõditioni pareat[g] filius: cùm & ſi patrem inteſtatũ faceret,[h] non parendo conditioni, proculdubio expectare deberet. Quæ ſententia[i] probabilis mihi uidetur: ut ſi ſub ea conditione inſtitutus eſt, quæ in arbitrio eius ſit, patrem inteſtatum non faciat.

¶ Conditio dicitur poteſtatiua, uel non, ſecundum id quod frequenter accidit. Bart.

¶ Puto rectè generaliter definiri:[k] Vtrum in poteſtate fuerit cõditio, an non fuerit,† facti poteſtas eſt. Poteſt enim & hæc, Si Alexandriam peruenerit: non eſſe in arbitrio, propter hyemis conditionem. Poteſt & eſſe, ſi ei qui à primo miliario Alexandriæ agit, ſit† interpoſita: Poteſt & hæc, Si decem Titio dederit, eſſe† indifficilis,[l] ſi Titius peregrinetur longinquo itinere. propter quæ ad generalem definitionem[m] recurrendum eſt.†

† Sic in P. Fl. aſs, facti potius eſſe.

† Dua. impoſita.

† aſs, in difficili, ut apud Dua.

† Adde ſingulariter Bart. in l. j. §. j. ſ. de tut. quòd ubi definitio & etymologia ſimul cõcurrũt, magis ſtatur definitiõi. Idẽ Pa. de Caſ. in l. pe. ſ. de iuſt. & iur.

¶ Sub condõne ptãtiua, quæ põt impleri ultimo uitæ ſpiritu uiuo filio, non admittitur ſubſtitutio: niſi in ea dies fuerit adiectus: ſecus, ſi ultimo uitæ ſpiritu impleri non poteſt hoc dicit cum principio legis ſequen. Bar.

mus fieri patrẽ inteſtatũ, ſi filius pareat conditioni poteſtatiuę: dẽt cohæres expectare: ut mõ dixi de miſta. qđ tñ dicere nõ debemus: ut ſtatim ſubiicit. Vel dic faceret qſi non hẽt cohr̃dem uel ſubſtitutũ: & dic expectare debet filius uſq; ad finem vitę ſuæ: uel poſt mortem.
i ¶ Quæ ſententia.} ſ. ut ualeat teſtamentum filio inſtituto ſub poteſtatiua: & ſic non poſsit filius dicere nullum teſtamentũ, ut ſubiicit: cùm habeatur pro pura ut dixi: & hoc ſi habeat cohæredem, uel ſubſtitutum: aliàs facit nullum non parendo, & patrem inteſtatum, uel ultimo uitæ ſpiritu uiuens, qñ non poterat impleri in fine vitæ: uel poſt mortem filij quando poteſt impleri in fine uitæ: ut ſ. e. l. apud Iulianum. & ſ. de condi. inſti. l. ſi.
k ¶ Definiri.} i. pro regula tradi hoc qđ ſequiť, facti poteſtas eſt utrum, &c. id eſt. an facilè de facto poſsit adimpleri: ſed & iuris eſt: ut ſ. de condi. inſtit. l. filius.
l ¶ Indifficilis.} i. ualdè difficilis. ſic ſ. de libe. & poſthu. l. Gallus. § ille caſus. & facit ſ. ſi quis cau. l. 2. §. quod diximus.
m ¶ Ad generalem definitionem.} ſ. prædictã, facti poteſtatis, &c. v: conſideretur an poſsit de facili adimpleri, uel non: & ſic ad arbitrium iudicis refertur. ſic ſ. de impen. l. pe. §. ſi. & de uſu. l. mora. & de legi: & ſenatuſconſul. l. non poſſunt. Vel generalem definitionẽ conſidera quod generalius & frequentius fit. nam & hoc, ſi exierit de ſcholis, eſt poteſtatiua: licet accidere poſsit: ſed frequentius contingit quòd poſsit.
n ¶ In eius poteſtate.} & quæ poteſt impleri ultimo momento vitæ, & ſic non erit ſubſtitutus hęres uiuente filio: ſed nec exhæredari põt in hoc caſu: quia poſt mortem ſuam inuenitur exhæredatus: ſecus ſi ſit alia conditio poteſtatiua, quæ non poteſt impleri ultimo vitæ momento, tunc enim ẽt uiuente filio põt ſubſtitutus hæres eſſe, ſcilicet ex quo certum ſit conditionem impleri non poſſe per filium: ut ſ. de condi. inſti. l. ſi. & hæc eſt ratio in primo caſu, ut q̃diu uiuit filius: non ſit locus ſubſtitutioni: quia q̃diu locus eſt inſtitutioni, non eſt locus ſubſtitutioni.
o ¶ Hæredem ſubſtitutum.} cum ultimo uitæ ſpiritu poſsit impleri conditio. Azo.

p ¶ Exiturum.} quia tunc primũ ſit uerum defeciſſe conditionẽ. Azo.
q ¶ Subſtituto filij.} aſs filio, alias filij. & eſt ſenſus quòd ualet ſecundus gradus, licet ab eo non ſit filius exhæredatus: ut ſ. de libe. & poſthu. l. ſi poſthumus. § quòd uulgo.

¶ Sed & ſi filio ſub conditione, quæ in eius poteſtate[n] eſt, hæredi inſtituto nepos ſit ſubſtitutus, ſiue extraneus, puto uiuo filio non exiturum hæredem ſubſtitutũ:[o] poſt mortem vero exiturum:[p] nec neceſſariam† ſubſtituto filij[q] exhæredationem: cum & ſi fuerit facta, fruſtra ſit,[r] poſt mortem enim filij facta eſt, quam inutilem eſſe aliàs oſtendimus.[s] Opinamur igitur filium, ſi ſit inſtitutus ſub ea conditione, & ſit in eius poteſtate, non indigere exhæredatione à ſequentibus gradibus: alioquin[t] & à cohærede indigebit.

¶ Idem. LEX V.

† APud Iulianum lib. 17. Marcellus notat,[u] ſi eiuſmodi ſit conditio ſub qua filius hæres inſtitutus eſt, ut ultimo vitæ[x] eius tempore certum ſit eam exiſtere non poſſe, & pendente ea decedat, inteſtato patri hæres erit,[y] veluti, Si Alexandriam[z] peruenerit, hæres eſto. Quòd ſi etiam nouiſsimo tempore impleri poteſt ueluti, Si decem Titio dederit, hęres eſto, contrà puto.[a]

r ¶ Fruſtra ſit.} ſcilicet facta.
s ¶ Oſtendimus.} ut & ſuprà de libe. & poſthum. l. ſi ita. §. fina. & l. Gallus. §. in omnibus. & huius ratio eſt ideo, quia non poteſt locum habere exhæredatio dõ nec conditio inſtitutionis impleri poteſt, at impleri poteſt quandiu viuit filius & ſic uiuente filio non habet locũ exhæredatio: poſteà fruſtra fieret, ut hic, & in dictis legibus, & ſ. de op. lib. l. ſi libertos ſub. §. æſtimo.
t ¶ Alioquin.} i. ſi diceres in ſuperiori caſu filium exhæredari debere, cum rectè ſit inſtitutus ſcilicet ſub conditione poteſtatiua: ſimiliter diceres & in hoc alio caſu à cohærede debere exhæredari, ubi rectè fuit inſtitutus ſub conditione poteſtatiua ut ſupra eodem l. prima §. primo, quod eſt falſũ. nam ubi rectè eſt inſtitutus, exhæredari non debet: ut ſ. de liber. & poſthu. l. ſi poſthumus. §. quod uulgo. æquipollet enim ei qui eſt ſ. eo. iam dubitari.
v ¶ APud.} Marcellus no. aliàs lex, aliàs §. icipit. & dic no. addendo.
x ¶ Vltimo uitæ.} infra de cond. & demõ. l. hæc conditio. contra. ſed ibi ſub. etiam & facit C. de contrah. ſtipu. l. fin.

† à ſubſtituto, Dua.

† In P. F. caput iſtud ſic inſcrĩpũlegitur Apud Iulia. libr. 19. Dige. Marcel. not. De indeicipit. Si eius modo. &c.

y ¶ Hæres erit.} & tranſmittit ad ſuos hæredes: & hoc niſi habeat ſubſtitutum: ut ſ. l. proxi. & ſ. de condi. inſt. l. ſi. ibi, nam ſuperior quidem ſpecies &c. vel ad cohæredem: ut ſ. ea. l. §. i.
z ¶ Alexandriam.} cum ſit prope. aliàs non eſſet poteſtatiua: ut ſ. e. l. ſuus. § puto.
a ¶ Contra puto.} non enim erit filius hæres ab inteſtato nec tranſmittit: ſed alij ſequentis gradus admittuntur: cum nec hic ſit ſubſtitutus, uel cohæres: ut ſ. de condi. inſti. l. ſi. § altera.
SEd ſi conditioni.} CASVS. Filius fuit iſtitut⁹ ſub poteſtatiua conditione, & fuit ei datus ſubſtitutus: & in dicta conditione fuit appoſita dies hoc mõ, inſtituo mihi filium meum hęredem ſi in capitolium intra 30. dies aſcenderit. certe ſi non pareat conditioni dictus filius intra 30. dies, repellitur, & ſubſtitutus admittitur.
¶ Solemus.} Inſtitui mihi hæredem Titium: ipſe Titius añ mortem meã fuit in inſulã deportatus, & poſtea fuit reſtitutus, & poſtea ego deceſsi. certè bñ habebit hæreditatem meam: quia illud quod euenit ei medio tpe. i. inter inſtitutionem eius & mortẽ meã: nihil ei nocet.
¶ Seruus alienus.} Inſtitui mihi hæredem Stichũ ſeruum Titij ſub conditione ſi nauis ex Aſia uenerit: & poſtea deceſsi: Titius prædictus dñs dicti Stichi tradidit eundem Stichum forte ex dona. ſeruo cuidam quem in mea hæreditate reliqui: & ita acquiſitus eſt. Stichus hæreditati meæ, & mihi ſi uiuerem: & ita deuenit dictus Stichus ad eum caſum à quo incipere non potuiſſet. nam ſi meus fuiſſet tempore dicti mei teſtamenti in quo eum Stichum hæredem inſtitui, ut dictum eſt, non poſſem eum inſtituiſſe neque pure neque ſub conditione, cum ei non dediſſem libertatem cum inſtitutione, ſecundum iſta iura. poſteà dictus Stichus peruenit ad quendam extraneum: qui ex tranens bona fide & iuſto titulo poſſedit eum per triẽnium: & ſic eũ vſucepit, & ſic exiuit de dicto caſu à quo incipere non poteſt: & ſic non uſ peruenisse ad eum caſum: & ideo inſtitutio de eo per me facta (ut dictum eſt) non uitiatur.
¶ Si ſeruum communem.} Ego & Titius habebamus ſeruũ cõmunem, & dictum ſeruum mihi hr̃dem inſtitui cum libertate: & antequàm

quàm moreretur emi partem ſuam à Titio quam habebat in dicto ſeruo certè quamuis antequam eum redimerem, non deberet eſſe meus hæres neceſſarius, erit tamen nunc. Sed pone quòd filium meũ impuberem mihi hæredem inſtitui, & ei ſubſtitui pupillariter dictũ ſeruum mihi communem cum dicto Titio: & poſtea partem Titij redemit dictus impubes, certè non erit hoc caſu neceſſarius hæres impuberis dictus ſeruus. Sed retento primo caſu, nunquid poſſum dicto ſeruo adimere libertatem in codicillis quos poſtea feci? & dicitur quòd ſic ante eum redemi à dicto Titio meo ſocio: & ſic fuit factus hæres meus neceſſarius aut non redemi: & ſic non fuit mihi hæres neceſſarius. Primo caſu dicta ademptio libertatis non valet. ſecundo ſic. & eſt ratio quare in primo non ualet ademptio, quia cum eo caſu à ſemetipſo libertatem receperit ſeruus prædictus iam à ſemetipſo uideretur ei adimi libertas, quod eſſet abſurdum: quia ſicuti legari ſibi à ſemetipſo non poteſt dictus ſeruus, ita nec à ſe hærede inſolidum, & in totum adimi poteſt ei libertas. Viuianus.
a ¶ Sed & ſi conditioni.} & facit ſ. l. proxi. in fine.
b ¶ Sub omni.} inſtituitur ergo hic nepos ne premortuo filio uiuo auo præteritus nepos rumpat per legem Velleiam ut ſuprà de iniu. teſtamen. l. poſthumorum. tunc enim ſub omni conditione inſtitui poteſt, ut hic, & ſ. eo. l. ſuus. & ſ. de ſuis & le. hære. l. 1. §. ſciendum. quid autem ſi filius non eſt? Reſpon. tunc eſt idem quod in filiis ſecundum Io. & Azo. ut tantum ſub poteſtatiua cõditione poſsit inſtitui: & hoc ſubijcit, ſi redigantur &c. id eſt redigi poſſunt, q. d. prædicto caſu ubi filius præcedit ſub qualibet, licet poſſit redigi ad conditionem filij, ſi filius non eſſet: quia tunc ut filius debet inſtitui ſub poteſtatiua tantum. Alij contra & dicunt redigantur. ſ. quo ad alia, nõ quo ad hoc: & pro ptimo quòd liberi primi gradus pluſculum habebant, eſt C. ad Treb. l. iubemus. §. fin.

† lib. 4. ad Sabin.

¶ Vlpianus.†

LEX VI.

SEd & ſi conditioni[a] dies ſit adiectus, ut puta, Si capitolium intra triginta dies aſcenderit, tantundem poteſt dici: ut ſi non paruerit conditioni, ſubſtitutus poſsit admitti filio repulſo. quod conſequens eſt ſententię Iuliani, & noſtræ.

¶ Liberi ſequentis gradus poſt filium poſſunt ſub omni conditione inſtitui. Bar.

¶ Nepotes autem, & deinceps cęteri liberi, qui ex lege Velleia inſtituti non rumpunt teſtamentum, ſub omni[b] conditione inſtitui poſſunt, & ſi redigantur ad filij conditionem.

¶ Incapacitas medij temporis, inſtitutionem non uitiat. Bar.

¶ Solemus dicere média tempora[c] non nocere: ut putà, ciuis Romanus ſcriptus hæres, uiuo teſtatore factus eſt peregrinus,[d] mox ad ciuitatem Romanam peruenit,[e] media tempora non nocent. ¶ Seruus alienus ſub conditione,[f] hæres ſcriptus traditus eſt† ſeruo hæreditario, mox uſucaptus[g] ab extraneo. Non eſt uitiata[h] inſtitutio.

¶ Si ſeruus cum libertate inſtitutus redimatur inuita teſtatoris, efficitur neceſſarius; ſecus, ſi poſt mortem. Bar.

¶ Si ſeruum communem cum libertate[i] dominus hæredem ſcripſerit, & eum redemerit, neceſſarius efficietur. Sed ſi ſubſtitutus ſit impuberi, & partem[k] redemerit impubes, neceſſarius non efficietur,[l] ut Iulianus ſcribit.

¶ Si ſeruus ſolus cum libertate inſtituatur, libertatem recipit à ſeipſo: ideo à ſeipſo adimi non poteſt. Bar.

¶ Sed ſi ſit cum libertate[m] inſtitutus, an ei libertatis datio codicillis adimi poſsit, apud Iulianũ quæritur. Et putat in eum caſum quo neceſſarius fieret,[n] ademptionem non ualere:[o] ne à ſemetipſo ei libertas adimatur. Seruus enim hæres inſtitutus, à ſemetipſo[p] libertatem accipit. Quæ ſententia habet rationem. Nam ſicut legari ſibi libertas non poteſt, ita nec à ſe adimi.

¶ Iulianus.†

LEX VII.

† Du. ſeruus hæreditario.

† lib. 30 Digeſtor.

c ¶ Media tempora.} Tria ſunt tempora: tempus teſtamenti, mortis, & aditionis. licet enim in medio eorum extraneus hæres fiat non capax, ſi tamen his temporibus ſit capax, ſatis eſt: ut hic, & ſ. e. l. ſi alienum. §. i. & inſtit. de hæred. quali. & diſ. §. in extraneis. & facit ſ. de ſecun. tab. l. j. §. ſed & ſi quis. & ſ. eo. l. quoties. §. ſeruus cum liber. & l. ſeruum meum. & ſ. l. proxi.
d ¶ Peregrinus.} id eſt deportatus. & ſic non capax: ut C. de hære. inſtit. l. prima.
e ¶ Peruenit.} per reſtitutionem in integ. uel per indulgentiã principis: ut C. de ſen. paſ. l. i. & l. cum indulgentia.
f ¶ Sub conditione.} ut ſi dederit illi decem, uel ſimili. aliud forte ſi ſub ea cum liber erit: quia alienus ſeruus ſub ea inſtitui poteſt: ſed prius non: ut ſ. de condi. inſti. l. ſeruus alienus ita. ſi ergo eſſet inſtitutus, forte uitiaretur inſtitutio, ſi traditus eſſet ſeruo hæreditario uel ipſi teſtatori, qui perueniſſet in eum caſum à quo ſic inſtitui non poſſet. Item bene dicit ſub conditione: quia ſi pure, forte uitiata eſſet inſtitutio, cum traditus eſſet ſeruo hæreditario, uel ipſi teſtatori, quia perueniſſet in eum caſum &c. & quia ſic pure ſine adiectione libertatis ſeruum proprium inſtituere non poteſt hoc iure: ut inſ. de hæredib. inſtit. in princ. Sed hodie contra: ut ibidem dicitur. Vel dic ſecundum Ioan. ſi hæreditarius mandaſſet, eſſet uitiata, cum non eſſet cui quæreret ſi tunc conditio exiſteret. nam ipſam ſibiipſi quæri per ſeruum illum abſurdum eſt: ſed tunc alienatus quærit nouo domino. & facit ſ. §. proximo.
g ¶ Mox uſucaptus.] i. ſtatim vſucaptus pendente conditione: ut quia aliquo modo bona fide uel iuſto titulo peruenit ad illum extraneum poſſeſsio hæc.
h ¶ Non eſt uitiata.} & ſic exiſtente conditione iuſſu illius domini adire poterit hæreditatem, & ſibi quærere. H.
i ¶ Cum libertate.} dicas quòd alienum non poſſum inſtituere cũ libertate, etiam ſi poſteà fiat teſtatoris, ſed ſine ſic: ut ſ. e. l. ſi alienum. & ſuprà proxi. §. at proprium cum libertate, & non aliter olim: hodie contra: ut ſ. no. proxi. §. ſi autem communem. aut cum libertate, & non valet ut ſit neceſſarius, niſi poſtea partẽ ſocij redimat: ut hic, & infra proxi. reſpon. Sed ſocio accreſcebat: ut inſtitu. de dona. §. fin. hodie contra. nam erit liber & neceſſarius hæres dato prætio partis ſocio: ut C. de communi ſer. ma. l. 1. §. 1. ibi licet ipſe communis ſeruus &c. ſed ſimpliciter tenet: ut ſuprà eodem. l. ſeruus. in princ. & etiã hodie accreſcit hæreditas ſocio: ut dicta l. prima de cõmuni ſer. ma. & infrà ad l. fal. l. Plautius. & C. eodem. l. tertia & ſuprà pro ſoc. l. verum. §. ſeruo communi & facit infra l. proxi. & l. duo. & infra titu. i. l. ſi ſeruus communis.
K ¶ Partem.} quæ erat aliena & ſic habet totum.
l ¶ Non efficietur.} ſed uoluntarius: ut infra, titu. i. l. ſi ſeruus cõmunis. ij. reſpon. & eſt ratio: quia quos poſſum mihi hæredes facere neceſſarios, & filio meo &c. ut infrà, titu. i. l. ſed ſi plures. §. primo. at ſeruum communem non poſſum facere neceſſarium, niſi redimam: ergo nec filio meo, licet ipſe redimat.
m ¶ Cum libertate.} intelligas ubi totus ſuus erat ſeruus. nam ſi communis, non poſſet iſtitui cum libertate. Azo. ut ſ. ne. proximo. § ſed Ioannes dicit etiam in communi ſecus.
n ¶ Fieret.} quod erit, ſi non fuerit alienatus uel manumiſſus: ut inſtit. de hære. inſtit. §. ſeruus autem. uel ſecundum Ioan. quod erit ſi redimatur.
o ¶ Non valere.} nam nec in teſtamento eodem conceditur: niſi adimatur utraque: ut ſ. de liber. & poſthu. l. ſi ita. §. regula. & facit inſt. de codicil. §. nec codicill. s. in ſi.
p ¶ A ſemetipſo.} i. ne libertas quam à ſe habet, ei adimatur: ſeruus enim &c. Et nota quòd libertas ſerui inſtituti cum libertate, non poteſt alij legari: nec ab ipſo inſtituto adimi. & eſt ratio: quia habet eã à ſeipſo, id eſt non habet ut hæres, quia ſic eſſet res hæreditaria, ſed ut ſingulare commodum quod de hærede in alium conſueuit dare: ſed hic ipſe ſibi, ut hic, & ſ. de acquir. hære. l. ex parte. quia ergo non habet eam ut hæres, non poteſt ei adimi ut hæredi. nam &c. ſicut à ſimili non poteſt ſibi legari libertas: uel ipſemet ſibi, cum ipſe ſit hæres: ita nec adimi. ſic infrà de adimen. leg. l. legata inutiliter. §. fin. ſed videtur quòd poſsit legari ſibi ipſemet: ut C. de communi ſer. ma. l. ſi. contra Solu. ibi erat alius hæres inſtitutus, unde libertas videtur per ipſum legari ſibi: at hic ipſe ſolus eſt hæres inſtitutus unde ſe ſibi dare non poteſt. & ſic ſolu. ſ. de legat. 1. l. ſenatus. §. fin contra. nam ibi non erat inſtitutus, quinimo nec ſua res poteſt ſibi à ſe legari: ut infr. de leg. 1. & quidem. & l. legatum. §. hæredi. eſt & alia ratio quare non poteſt libertas adimi: quia quæ ſimul ſunt data, ſcilicet hæreditas & libertas, non poſſunt ſeparatim adimi: propter quam rationem etiam hæreditas ſine libertate adimi non poteſt. ut ſ. de libe. & poſthu. l. ſi ita. §. regula. Sed in noſtro caſu ceſſat prædicta ſpecialis ratio. Item & alia, quia ſi libertas poſſet adimi, ergo & hæreditas quod non debet eſſe. ut inſtit. de codi. §. fina. Not. ergo quòd protinus eſt liber & hæres, ut inſt. de hæred. qua. & diffe. in prin. & ſ. ſi cer pe. l. eius qui. & eſt ratio quòd à ſemetipſo, quia ſic oportet hæreditatem adire quam à ſemetipſo non acciperet: at hic notabiliter tantum d libertate dixit. Item cum habeat libertatem à ſeipſo, ut hic, ergo cur non poteſt ei à ſeipſo legari? Reſpon. ibi ſunt oppoſita hæres & legatarius: vnde in eodem eſſe non poſſunt. hic hæreditas & libertas non ſunt oppoſita, imo quaſi connexa: & hæc eſt ratio: quia libertas non eſt res hæreditaria ut dixi. vel ſpeciale eſt in libertate.

Libertas res hæreditaria ñ eſt.

Si ſer-

Universidad de Deusto Biblioteca

SI seruus communis. CASVS. Ego & Titius habemus Stichũ seruum communem: ego instituo eum hæredem sub conditione si nauis ex Asia venerit. & me adhuc existente viuo Titius prædictus fecit testa. & dedit dicto seruo libertatem sub condi. Si Seius consul factus fuerit, postea ego decessi, & dictus Titius similiter: & posteá venit nauis ex Asia: & ita extitit conditio instituitionis. sed conditio prædicta libertatis pendet adhuc. Certè potest dictus seruus adire hæreditatem meam iussu hæredis dicti Titij. Sed & si dictus Titius dictum Stichum eum alienauit pendente condi. libertatis quam ei dederat, siue alienauit eum hæres dicti Titij eo Titio mortuo iussu noui domini adhibit hæreditatem meam dictus Stichus. Viuia.

a ¶ Si seruus communis.] Tria sunt. nam hæreditas sub conditione. Item libertas eodé testó sub alia conditione relicta fuit. Item postea liber factus uiuo testatore. Is erit ergo hæres domino voluntarius, si existat cõditio hæreditatis: licet pendeat conditio in testamento datæ libertatis. ad hoc suprà eodem. l. seruus. §. qui fideicõmissariam.

SI seruus communis, a sub cõditione b hæres institutus, viuo testatore libertatem cõsecutus sit, etiam pendente conditione testamentariæ libertatis adire c hæreditatem potest. Itẽ siue testator eum alienauerit, siue hæres d post mortem testatoris, iussu domini e hæreditatem adibit.

¶ Si hæreditatis delatæ à duobus dominis dies simul cedit, seruus utrique necessarius hæres erit. Bar.

¶ Idem. † LEX VIII.

† libr. 2. ad Vrseium Ferocem.

DVo socij quẽdam seruũ cõmunẽ testamẽto facto hæredem & liberum esse iusserant. ruina simul f oppreßi perierãt. Plerique responderunt hoc casu duobus Orcinum hæredẽ existere, & id est verius. Sed & si sub eadem conditione seruum communem vterque soci⁹ liberum hæredẽmque esse iußit, eàq; extitit, g idem iuris erit.

¶ Error in corpore, uitiat institutionẽ & legatum.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

† libr. 5. ad Sabin.

QVoties volẽs alium hæredem scribere, alium h scripserit, ĩ corpore hominis errãs, veluti, frater i meus, patronus meus, placet neq; eũ hæredẽ eẽ qui scriptus est, quoniam volũtate deficitur: neque eum quem voluit, quoniam scriptus nõ ẽ. k Et si in re quis l errauerit, vtputà dum vult lancem relinquere, vestẽ leget, neutrũ debebit. hoc, m

† Conco., cũ hoc prin ci. l. c. cũ su p abbatia. ĩ fi. cũ gl. fi. post princ. extra de offi. deleg.

b ¶ Sub conditione.] Si aũt purè, tota hæreditas uidetur acquirenda socio: ut ǀ. ad le. fal. Plautius. Hug.
c ¶ Adire põt.] cùm iam extitit conditio hæreditatis.
d ¶ Hæres.] id est, qui esset hæres si hic seruus conditione defecerit. Vel dic cohæres, qui eum seruum non existente conditione libertatis nec aliàs eo libero alienauit: & tunc extitit conditio hæreditatis. Sed secundum hoc non uidetur quòd posset dare prætium partis: ut ǀ titu. j. l. si seruus communis. Sed nunquid hæc alienatio per hæredẽ facta seruo adimet libertatem sicut hæreditatem? Respõ. non, ut ǀ. e. l. pater filio.
e ¶ Domini.] noui: ut ǀ. eo. l. quoties. §. seruus.

DVo socij.] CASVS. Ego & Titius dictum nostrum seruum cõmunem instituimus hæredem nobis: & dedimus quilibet nostrũ ei libertatem in testamento. posteá simul ambo perimus. certe erit nobis ambobus hæres necessarius dictus seruus: quamuis si non perissemus simul non esset ambobus necessarius sed primo decedenti si eum redemit ante mortem suam: ut ŝ. eod. l. sed si in conditione. §. si seruum. Vel si non redemit, sed communis remansit, non erit necessarius hæres ei, sed socio acquiretur hæreditas, ut dictũ est in primo casu. Sed & si nos qui simul perimus, ut dictum est, instituimus cum libertate hæredem dictum nostrum seruum quilibet sub eadem conditione, & existat conditio, erit similiter utrique nostrum necessarius hæres. Viu.
f ¶ Simul.] nam si alter prius perijsset, remaneret seruus alterius. cuius solius posset esse ammodo necessarius.
g ¶ Extitit.] Idem & si diuersis, dum tamen eodem tempore existat secundum Io. si ergo diuersis temporib. secus: ut no. ŝ. in l. sed & si conditioni. §. si seruum.

QVoties.] CASVS Cum uellem scribere hæredem fratrem meum, ita scripsi. Patronum meum instituo hæredem, uel cum vellem instituere patronum, scripsi fratrem meum. certe neuter habebit: quia in corpore illius quem volebam instituere, erraui. & idem ẽ si in legando erraui in nomine appellatiuo. nam debebitur neutrum: vt puta dum uolebam lancem legare, legaui uestem.
¶ Sed si non.] Pone, ego non erraui in corpore, sed in parte: puta cũ dictassem ex sex uncijs hrdem scribi Titium, notarius scripsit ex quatuor uncijs, uel egomet scripsi eum in quatuor. certe erit hrs Titius in sex vncijs. sed cõ si uolebam Titium scribi hrdem in quatuor vncijs, & notarius scripsit eum in sex hrdem, uel ipse ego: certe erit Titius hæres tantum in quatuor uncijs. & idem ĩ legato. nam si pro c. scripta sint cc. non debebuntur legatario nisi c.
¶ Tãtundẽ.] Ego uolui Titium esse mihi hæredem sub conditione & non aliter: & notarius vel ipse ego non scripsi conditionem in institutione. non erit hæres Titius. sed cõ si uolui Titium hæredem pure instituere, & notarius scripsit institutionem conditionalem, erit Titius hæres pure. Sed & si uolebam instituere hæredem in parte dimidia Titium siue quendã qui uocaƒ primus: & scriptus est prim⁹ & secundus: solus primus habebit. ¶ Si quis nomen.] Ego volens instituere Titiũ qui erat rubeus, & habebat minus unum oculum, ita dixi: instituo mihi hæredem Titium rubeum habentem minus vnum oculum. certe erit hæres dictus Titius: quamuis nõ nominauerim eũ in institutione. si autem non demonstrarent eum certum, non ualeret institutio. quando que tamen videretur quibusdam incertus, est tamẽ certus, & hæredi. obtinet, puta si ita dicam, uter ex fratribus meis. scilicet Titio & Mæuio, Seiam vxorẽ duxerit, ex dodrante hæres esto: vter non duxerit, ex quadrante hæres esto. nam quamuis sit incertũ ex qua parte qualibet eorum sit hæres, tamen rectè et certo mõ factaẽ institutio. & est similis dicta institutio isti alij institutioni: uter ex fratribus meis, i. Titio & Mæuio vxorem Seiam duxerit, hæres esto: uter non duxerit hrs ne esto: q institutio conditionalis est.
¶ Hæredes.] Hæredes dicuntur succedere testatori in iure: quia hæreditas ẽ ius: & si plures sunt ab aliquo instituti, omnes æqualiter sunt hęredes, nisi testator diuiserit inter eos hæreditatẽ: siue ius hæreditarium.
¶ Si duo sint.] institui mihi hæredem Titiũ in quatuor vncijs fũdi mei Corneliani: & Seium in octo uncijs dicti fundi, certe detracta fundi mẽtione tantam partem habebit quilibet eorum in tota hæreditate mea, quantam ei dedit in dicto fundo: nisi mea cõtraria uoluntas appareat.
¶ Si quis ita.] Titius ita scripsit in testõ suo, Stichus seruus meus liber esto: & postea q̃ liber erit, hæres esto. certe simul competit ei libertas & hæreditas: & ita erit hæres necessarius Titij.
¶ Si quis primum.] Titius instituit sibi hæredem primũ in quatuor vncijs hæreditatis suæ, & secundum in alijs quatuor uncijs: & ita postea dixit dictus Titius: Si dictus Secundus mihi hæres non erit, tertium facio mihi hęredem in octo uncijs. postea Titio mortuo secũs repudiauit suas quatuor vncias. certe hic tertius hẽbit octo vncias in hrditate Titij, i. habebit quatuor vncias q̃ non erant alicui datæ iure institutionis. alias autem quatuor vncias quæ erant datæ d. secundo, qui repudiauit, habebit dictus Titius iure substitutionis.
¶ Seruus.] Stichum seruum meu institui mihi hęredem cum libertate: & postea eum alienauit in Titium. certe iussu Titij adhibit hrditatem meam. si autem añ mortem meam eum à Titio redemi, ualet p̃dicta institutio: & erit mihi necessarius hæres.
¶ Si seruus qui ex die.] Stichum seruum meum institui mihi hrdem pure, & uolui q esset liber à paschate in antea: postea alienaui eum in Titium, uel manumisi. certe ualet institutio quam de eo feci, & existet hrs Stichus mihi. & intelligas, q eo casu quando fuit manumissus à me, adibit suo arbitrio: quando autem fuit a me alienatus in Titium, adibit iussu Titij. Sed pone q post institutionem quam de dicto Sticho feci pure, & dationẽ libertatis post pascha, alienaui vsumfructum dicti Stichi in Titium. certe & institutio prædicta valet: & hoc casu differtur dicta institutio in id tempus quo extinguetur dictus vsusfructus: & non sufficit venire die postquam dedi ei libertatem, nisi & definat Titius vsumfructum in eo habere. inuito enim fructuario habere non potest libertatem. Sed pone quod dicto Sticho dedi libertatem post pascha: institui autem eum hæredem pure, ut dictum est in primo casu: non autem alienaui eum postea uel manumisi. certe ueniente paschate erit hęres & liber. Item quid si dedi ei libertatem post pascha, & hęreditatem sub conditione si nauis ex Asia venerit, & non alienaui eum postea uel manumisi, & postea veniat pascha, & postea conditio? certe liber & hęres erit, & h. d. Viuianus.
h ¶ Alium.] recogitans de alio certo, & occurrerit mihi alius quem puto esse illum: nõ ergo Iacob hęres fuit de iure Isaac: & neq; Esau: quia de altero errauit in corpore, de alio noluit.
i ¶ Frater.] aut credo hunc Seium esse Titium fratrẽ meum: cum non uideam: & non ualet. ut hic, aut credo hunc Seium esse fratrem: & obtinet. C. eodem. l. si pater. aut non credo, sed fratrem nomino: ut infra eodem l. nemo. §. qui frater. aut in nomine tantum ꝓprio erro: ut C. de testa. l. si quis in nomine. & infrà, de rebus dubijs. l. qui habebat Falcum. & facit infra de iure delib. l. fina. & C. de testa. l. neque professio.
k ¶ Non est.] nec nuncupatus. & facit ǀ. de supel. lega. l. Labeo. §. idem Tubero. de rebus dubijs l. in ambiguo. & pro empt. l. 2. §. cum Stichum.
l ¶ In re quis.] aliàs est ĩ rebus quis, i. appellatiuis nominibus: aliàs est in reliquis, id est, nominibus rerum appellatiuis: & facit infra de leg. i. l. 4.
m ¶ Hoc.] s. verum est.

In par-

a ¶ In parte.] s. quota rerum. Azo.
b ¶ Ex semisse.] imo uidetur ex quadrante: ut ǀ. de leg. i. qui quartã. §. respon. solu. ut ibi.
c ¶ Nuncupatum.] facit ŝ. eo. l. j. §. si autem. & ǀ. de cond. & demõ. l. cum autem.
d ¶ Testamentarius.] id est scribens testamẽtum.
e ¶ Semissem.] scilicet scripsit.
f ¶ In semisse.] Maiori summæ minor inest. sic ŝ. de arb. l. diem. §. si plures. & de pecu. l. hinc quæritur. & ǀ. de verbo. obli. l. prima. §. si stipulanti. & de re iudica. l. si quis cum reo. Itẽ facit C. de test. l. errore. & suprà de sta. ho. l. imperator.
g ¶ Pro C.] quæ relinquere uolebat.
h ¶ Per notam.] i. signum repræsentans, nẽpe cc.
i ¶ Adiectum.] i. superfluum.
k ¶ Putat.] imo uidetur pure institutus: ut C. de instit. & substi. l. pen. & ǀ. de lega. 2. & l. cum pater. §. si. contra. Sol. est pro non instituto. s. sic ut d'stinauit: sed pure. Sed huic solu. ob ŝ. eo. §. sed si non in corpore. ubi uoluntas præualet scripturæ. Sed ibi dictauit: hic tñ in corde destinauit: vel dic morte præuentus non adidit: non instituitur⁹ sine conditione. at secus in contrario secundum Ro. Vĩ hæc ẽ opi. Mar. quæ non tenet, ut in simili casu. ŝ. eo. l. 2.
l ¶ Hæredem futurum.] Putat Marcellus. Ioan.
m ¶ Videri.] s. putat repete. Io.
n ¶ Si testamentarius.] id est scribens testamentum: ut est tabeilio: ut ŝ. ead. l. §. sed si maiorem.
o ¶ Detraxerit.] omnino. Azo.
p ¶ Non futurum.] scilicet pure. H. sed prout testator uoluit. s. sub cõditione: ut ŝ. ea. l. §. sed si maiorem.
q ¶ Primum.] scilicet solum.
r ¶ Scripserit.] ex dicta dimidia, & dic destinasset, licet non sit scriptum: ut ŝ. §. sed si nõ in corpore.
s ¶ Distat.] sic suprà si certum petatur. l. certũ & ǀ. de manu. test. l. nominatim. & ŝ. de lib. & posthu. l. i.
t ¶ Contumeliæ.] quia tunc non ualeret: vt Titium qui occidit Seiam, instituo: ut ǀ. de leg. i. l. turpia. ĩ prin. Sed contra ǀ. eodem. l. his uerbis. §. i. Solue. ibi stetit in genere maledictionis: ut suprà de lib. & posth. l. tertia in principio. hic in specie dixit. sic & aliã in commendatione dicimus: vt supra, de dolo. l. quod venditor: Alij ut Ro. faciunt differentiam inter contumeliam, ut hic: & maledictionem, ut in contrario. Accursius.
v ¶ Hæres.] ut infra eodem. l. in tempus. §. quoties & C. de testa. l. in bemus. idem in legatis: ut infra de usufruct. lega. l. qui plures. & de rebus dubijs l. quinta. & in tutore: ut supra de testam. tut. l. tutor incertus. & insti. de leg. §. tutor.

† Du. li. 12. q̃onum, Digestorum.

† Gñalib. Dua.

† Non est Parte, apud Dua.

siue ipse scripserit, siue scribendũ dictauerit.

¶ Error in quantitate continua uel discreta, dispositionẽ non uitiat: & quod est dictum, præualet ei, quod est scriptum. B.

¶ Sed si non ĩ corpore errauerit, sed in parte, a putà si cũ dictasset ex semisse b aliquẽ scribi, ex quadrante sit scriptus: Celsus † li. 11. Digestorum posse defendi ait, ex semisse hæredẽ fore: quasi plus nũcupatum c sit, minùs scriptũ. quæ sententia rescriptis adiuuatur † principalibus. Idemq́ue est & si ipse testator minus scribat, cũ plus uellet adscribere. Sed si maiorem partem adscripserit testamentarius d uel (quod difficilius est probatu) ipse testator, ut pro quadrante semissem, e Proculus putat ex quadrante fore hæredem, quoniã insit quadrans in semisse, f quam sententiam & Celsus probat. Sed & si quis pro centum g per notã h cc. scripserit, idem iuris est. nã & ibi utrunq; scriptum est, & quod uoluit, & quod adiectũ i est. quæ sententia non est sine ratione.

¶ Error in conditione, quam quis destinauit inserere, institutionem uitiat. Bar.

† ad intell. huius. §. ui. Ant. Rub. ĩ l. non solũ §. morte. nu. 2 : 6. de op. no. nun.

¶ Tantundẽ † Marcellus tractat & in eo, qui conditionem destinans inserere, nõ addidit. nam & hunc pro non instituto putat. k Sed & si conditionem addidit, dũ nollet, hæredem futurum l detracta ea. nec nuncupatum uideri, m quod contra uoluntatem scriptũ est. quam sentẽtiam & ipse & nos probamus. Idem tractat & si testamentarius n contra uoluntatem testatoris conditionem detraxerit, o vel mutauerit, hæredem nõ futurum, p sed pro non instituto habendum.

¶ Persona institutioni adiecta per errorem, hæres non erit. Bar.

¶ Sed si cúm primum q hæredẽ ex parte dimidia scribere destinasset, primum & secundum scripserit, r solus primus scriptus hæres uidebitur, & solus hæres existet, quasi ex parte dimidia institutus.

¶ Sufficit hæredem demonstrari aliter, q̃ nomine proprio. Bar.

¶ Si quis nomen hæredis quidẽ non dixerit, sed ĩdubitabili signo eum demonstrauerit, quod penè nihil à nomine distat, s nõ tamẽ eo quod contumeliæ t causa solet addi, ualet institutio. ¶ Hæres u enim institui, nisi si certus x demõstretur, y nemo potest.

¶ Sufficit personas esse certas, licet portionum distributio ex futuro euentu dependeat. Bar.

¶ Si quis tamen ita dixerit, Vter ex fratribus meis Titio & Mæuio Seiam uxorem duxerit, ex dodrãte, uter non duxerit, ex quadrante hęres esto, rectè factam institutionem certum est: z sed quis ex qua parte, incertum est. Planè erit similis ĩstitutio, si ita facta fuerit, Vter ex suprascriptis fratrib. meis Seiam uxorem duxerit, hæres esto. Sed & hanc puto ualere institutionem, quasi sub conditione factam.

¶ Per institutionem succeditur in ius defuncti: & plures in dubio intelligunt̃ æqualiter institui. Bar.

¶ Hęredes iuris successores sũt z & si plures instituantur, diuidi inter eos à testatore ius oportet, q si non fiat, omnes æqualiter a hæredes sunt.

¶ Plures instituti in re certa diuidunt sibi hæreditatem æqualiter, nisi testator manifestißime aliud uoluit. Bar.

¶ Si duo sunt hæredes instituti, vnus ex parte tertia fundi Corneliani, alter ex besse eiusdem fundi: Celsus expeditißimam Sabini sententiam sequitur, ut detracta b fundi mentione, quasi sine partibus c hæredes scripti, hæreditate potiantur, si modo uoluntas patrisfamiliàs manifestißimè non refragetur.

¶ Dictio postea, non impedit diem hæreditatis & libertatis, simul cedere. Bar.

¶ Si quis ita scripserit, Stichus liber esto: & posteà d quàm liber erit, hæres esto. Labeo, Neratius & Aristo opinantur detracto uerbo medio Postea, † simul ei libertatem & hæreditatem e competere. quæ sententia mihi quoque vera uidetur. ¶ Si quis primũ f ex triente, secundum ex triente hæręde instituerit: & si secundus hæres non erit, tertium ex besse hæredem scribat: hic, secundo repudiante, bessem habebit nõ solum iure substitutionis, g sed etiã institutionis, id est trientem iure substitutionis, & trientem iure institutionis. ¶ Seruus cum libertate hæres institutus, si sit alienatus, iuberi adire h ab eo potest cui alienatus est. i Sed & si redẽptus sit à testatore, k institutio ua-

x ¶ Demonstretur.] proprio nomine uel indubitabili signo: ut ŝ. proxi. §. uel conditionis euentu: ut ǀ. proxi. §. & per se, non per alium: ut ǀ. eo. l. illa. Sed opponitur, ignotus põt fieri hęres: ut C. eo. l. extraneum. ergo ignotus est certus. Azo.
y ¶ Certum est.] facit ǀ. de cond. instit. l. uter. & de secun. tabu. l. ij. §. si quis ita hęredes. & de leg. i. l. seruus legatus. §. huius.
z ¶ Successores sunt.] ut & ŝ. de eden. l. quædã §. nihil.
a ¶ Aequaliter.] sic instit. eo. §. si plures & ǀ. l. proxi. & infra proxi. §. & de leg. i. l. legata inutiliter. §. fina. & inst. ꝓ so. §. si quid uero. & ŝ. d' pec. l. item cum. in fi. & ǀ. de ap. l. si qui separatim. §. quoties.
b ¶ Detracta.] i. perinde ac si de fundo nihil esset dictum.
c ¶ Sine partibus.] & ita æqualiter: ut supra proximo. §. & infr. l. proxima. & ŝ. eo. l. prima. §. si ex fund. & infr. eodem. l. ex facto. §. ita igitur.
d ¶ Postea.] materialiter ponitur. H.
e ¶ Hæreditatem.] & sic erit necessarius hęres, secus si dixerit, si uoluerit hęres esto. ut ǀ. de condi. inst. l. uerba. Azo. & facit ǀ. eo. l. talem. & de secun. ta. l. si ita. §. qui filio.
f ¶ Si quis primum.] hic tertius.
g ¶ Substitutionis.] ut infra. eodem. l. nam tertium. & facit infrà eodem. l. liber homo. §. finali. contra. Solutio. ut ibi.
h ¶ Adire.] & tunc ẽ uoluntarius hæres.
i ¶ Alienatus est.] nec ergo erit liber: ut hic, & institu. eodem. §. quòd si alienatus. & facit infra de lega. primo l. quæsitum. §. seruo. & infrà de conditio. & demõ. l. si in diem. Accursius.
K ¶ A testatore.] secus si impubes emerit cui est substitutus supra eodem, lege sed si. §. si seruum communem.

† Incertitudo psonæ an q̃uitiet plenè per Bal. ĩ l. q. dã ǀ. de re du. & p oẽs in l. id qđ pauperib. C. de epis. & cle.

† Si fis est tex. in §. illud aũt ŝ. in ꝓœ. & ita ponit ĩ dubio sm Dy & Bar. in §. fructus. i fi. solu. matri.

Erit.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Erit.} ut & ʒ. eo. sed & si §. seruum cōem: sic & in libertatete: ut ʒ. de manu. test. l. uerum est. secus est in legato: ut ʒ. de adim: leg. l. cum seruus. contra. Sol. hic fieret domino iniuria si saltem hunc non haberet hæredem: ut inst. qui ma. non pos. §. i.
b ¶ Manumissus.} à testatore.
c ¶ Valeat.} hanc soluit infra ibi, sed & si purè &c. quod ualeat. Ac.
d ¶ Veniente die.} non ante etiam hodie lex enim quæ præsumit seruo instituto fieri eū liberum. instit. qui. ma. non pos. §. i. loquitur ubi non apparet domini uoluntas contraria: aliàs non est locus prę sumptionis: ut ʒ. de uer. obl. l. continuus §. cum ita. hic enim demū post diem dari uoluit.
e ¶ Moratur.} Not. quòd hęreditas per se ad diem morari uel dari non posset: ut infra eo. l. hęreditas. sed libertas ex die dari pōt: & sic p eā, ut hic dicit, morat hęditas. Az. & facit ʒ. eo. l. seruus alien'. §. i.
f ¶ Post diem.} quid si ante? H.
ADDITIO Dic secundum Bal. hic quòd conditio est purificata: & sicut si ab initio, cēt pura īstitutio, spectaretur dies libertatis: ita dicit argum. l. q si pendente. de peri. & com. rei vend. & l. potior. ʒ. qui po. in pig. habean.
g ¶ Alienatus.} à testatore. Accur.
h ¶ Manumissus.} à testatore.
i ¶ Hęredem existere.} uoluntarium. & dic à testatore in utroque casu. scilicet si ante quam adeat iussu domini fiat liber: ut insti. eo. §. seruus autem. & §. alienus. quinimò. & si nō esset liber, puta alienatus, poterit iubente nouo domino nolle adire: ut C. eo. l. 3. & sic si postea fiat liber, adibit suo arbitrio. Vel dic ēt nō manumissus hęres erit alij: & sic impropriè: ut ʒ. de acq. hęr. l. placet.

† libr. 1. ad Sabin.
Du. p partib. q̄s hæredes &c.
† In P. F. partiū portiones.

let, & necessari' hæres erit. [a] ¶ Si seruus qui ex die libertatem acceperit, & hæreditaté purè, mox sit alienatus uel manumissus, [b] videamus an institutio ualeat. [c] Et quidem si alienatus non sit, potest defendi institutionem ualere, ut ueniente die [d] libertatis, quę hęreditatem moratur, [e] cōpetēte libertate & hæres necessarius existat. Sed si in diem libertas, hæreditas autem sub conditione data sit, si cōdō post diem [f] adueniente extiterit, liber & hæres erit. Sed etsi purè fuerit hęres institutus, libertate in diem data, si sit alienatus [g] uel manumissus, [h] dici debet eum posse hæredem existere. [i] Sed & si non ipse seruus sit alienatus, [k] sed usufructus in eo, æquè institutio [l] ualet: sed differtur [m] in id tempus quo extinguitur usufructus.

¶ Plures instituti ex diuersis rebus admittuntur æqualiter ut instituti. Bar.

¶ Paulus. † LEX X.

SI alterius [n] atq; alterius fundi pro æquis partibus hæredes q̄s instituerit, perinde habebitur, quasi nō adiectis partib. hęredes scripti essent. Nec enim facilè ex diuersitate prędiorum portiones [o] inueniuntur, Ergo expeditius est, quod Sabinus scribit, perinde habendum, [p] ac si nec fundum [q] nec partes nominasset. [r] †

K ¶ Alienatus.} à testatore.
l ¶ Institutio.} id est, æqua.
m ¶ Differtur.} hodie autem uidetur q non debeat differri: imo statim adueniente die libertatis sit liber & hæres & necessarius, licet duret in eo usufructus: quia bene potest hodie proprietarius uolente usufructuario ei dare libertatem: ut C. communia de ma. l. i. §. fin autē proprietarius.
SI alterius.} CASUS Instituit Titius sibi hæredem Seium in dimidia cuiusdam sui fundi Titiani: & Caium in tertia parte cuiusdam alterius sui fundi nomine Corneliani, & in superfluo suæ hæreditatis non dedit eis aliquos cohæredes. quæritur quid debeat fieri de hęditate dicti Titij? Certe perinde est ac si hæredes essent in dictis fundis, non adiecta parte aliqua: & sic quilibet eorum habebit hęditatem pro dimidia & uice perceptionis habebunt partes prædictorum prædiorum, in quibus partibus instituti fuerunt. difficile. n. esset inueniri siue fieri portiones hæreditatis ex diuersis partibus prædictorū prædiorum, in quibus partibus prædicti Seius & Caius instituti fuerunt a Titio. & hoc dicit. Viu.
n ¶ Si alterius.} idem si eiusdem: ut ʒ. eo. l. quoties. §. si duo. Io.
o ¶ Portiones.} s. hæreditas.
p ¶ Perinde habendum.} quantum ad portiones hęditarias. nam quantum ad eos fundos non perinde est: ut ʒ. eo. l. ex facto. §. j. & facit ʒ. eo. l. j §. si ex fundo. & ʒ. ti. j. l. cohęredi. §. fi. & ʒ. ad Treb. l. si q̄s priore. Sed ʒ. ʒ. eo. l. proxi. Sol. concessio melioris rei uel partis non facit ut plus uideatur esse datum de hæreditate, ut hic: sed copulatio plurium personarum in eandem rem uel partem coniungit eos in unam dimidiam: & alter cui per se hæreditas institutionis iure est collata, habet aliam dimidiam ut ibi.
q ¶ Nec fundum.} quantum ad partes hæreditarias, sed iure prælegationis hoc habent: ut ʒ. eo. l. ex facto. Accūr.
r ¶ Nominasset.} & ita deductis partibus æqualiter erunt hæredes.

Titius fundi.} CASUS. Institui mihi hęredem Titium in fundo meo Corneliano: & duos alios Titios institui mihi hęredes in quadam mea insula siue domo nomine Titiana. certe hoc casu debet ita diuidi hęreditas mea, scilicet ut primus Titius habeat hæreditatis meæ medietatem: alij autem duo Titij qui fuerunt in insula instituti, habeant aliam dimidiam. Viu.
s ¶ Hic.} id est, in tali casu.
t ¶ Semissem.} facit. infra l. tertia 2. respon. & §. sed si duos. & l. itē quod. §. sed si expleto. & l. liber homo. §. si Titius. & argum. supra de vsufru. accresc. l. si quis Titio. & l. si proprietas. & infra de usufru. le. l. Sempronius. §. fin. & insti. eo. §. uideamus. & C. de impub. & ali. substi. l. fina. in fine. sed præcedens casus est argum. contra. sed expone ut ibi.

† Et sic admittent ad hęreditatem æquis portionibus. & concor. c. j. i gl. sup uer certa. post mediū: ibi, si sūt plures ex d te. li6.
† li. 7. epist.
† Attius, in P. F. ut & i fra Attius sex missē.

¶ Coniuncti ex re certa habentur p uno quo ad diuisionem hæreditatis faciendam cum alio instituto. Bar.

¶ Iabolenus. † LEX XI.

† TItius fundi Corneliani hæres esto mihi. duo Titij illi' insulæ hæredes sunto. Hic [s] habebunt duo Titij semissem, [t] ac Titius semissem. idque Proculo placet. quid tibi uidetur? Respōdit, uera est Proculi opinio.

¶ Etiam in distributione partium ultimum dictum prævalet. Bart.

¶ Paulus. † LEX XII

SI inæqualibus partibus datis ita adijciatur: Quos ex disparibus partibus hæredes īstitui, æq; hæredes sunto: existimandum est exęquari eos, scilicet si hoc ante peractū [v] testamētum scriptū sit.

¶ Dictio Aequè, facit ut coniuncti cum disiunctis æqualiter admittantur. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX XIII.

INterdum hęc adiectio, Aequè hæredes sunto. testatoris uolūtatem hanc exprimit: ut putà Primus & fratris mei filij [x] æquè hæredes sunto. Nam hęc adiectio declarat omnes ex uirilibus parti

SI inæqualibus.} CASUS. Institui mihi hæredem Titium in octo uncijs & Seium in quatuor: & postea ita dixi ante testamentum perfectum: quos ex disparibus partibus hæredes institui æquè hęredes sunto, certè quilibet eorum habebit dimidiam hęreditatis meæ. Viuianus.
v ¶ Peractum.} idem & si post peractum: sed ideo sic dicit, quia si ante peractum, non oportet iterum adhiberi de nouo aliam solennitatem: alioquin sic, ut supra de testa. l. hæredes. §. i. secūdum Ro. Vel ideo sic dicit, quia ubi ante, ipso iure non uidentur datæ inæquales partes, sed æquales tantum finguntur datæ. si autem posteà, uidentur ademptæ inæquales, non ipso iure non datæ: ut ar. ʒ. de leg. j. l. si ita sit ascriptum. Azo. & ʒ. de ijs quæ in testamen. delen. l. prima §. sed si legi. & §. sed consulto. & facit infra eodem. l. si ita scriptum fuerit.

† libr. 2. ad Sabin.
† libr. 7. ad Sabin.

INterdum.} CASUS Pone q ita mihi institui hęredes in testamēto. Primus & fratris mei filij ęquè hędes mihi sunto. certe quilibet eorum habet uirilem partem. Si autē ita dixissem, Primus & fratris mei filij hęredes mei sunto: primus haberet dimidiam hęreditatis, & filij fratris mei haberent aliam dimidiam.
¶ Paterfamilias.} Faciens testamentum potest distribuere hęreditatem suam in quot partes uult: sed solennis distributio asis solet fieri in 12. uncias. aut ergo testator distribuit in minus q̄ in 12. partes aut in plus. si minus, totum reducitur ad assem, siue ad 12. partes, puta instituit sibi Titium & Seium in tribus uncijs. certè nouem residuę uncię eis accedunt: & sic quilibet eorum erit hęres in sex uncijs. si autē instituit Titium in tribus uncijs, & Seium in sex: certè superfluę tres unciç debent eis accrescere pro hęreditarijs partibus. Si autem excesserit testator 12. uncias in diuidenda hęreditate sua inter hęredes. ęquè pro rata decrescit quantum ad numerum 12. unciarum, ut puta instituit me in 12. uncijs, te autem instituit in sex. certè ego habeo octo uncias hæreditatis. & tu quatuor. si autem Titium & Seium instituit ex asse, & Sempronium & Caium in 12. uncijs: certe Titius & Seius habebunt sex uncias, & Sempronius & Caius alias sex. si autem Titium & Seium ex asse hęredes instituit, Sempronium autem in dimidia et sexta, id est ex sex & duabus uncijs, id est ex octo uncijs, certe hoc casu distributus est as in uiginti uncias, ex quibus debet habere octo uncias ille, qui est institutus in dimidia & sexta & duodecim uncias debebunt habere illi duo, qui fuerant instituti ex asse. si autem instituit Titium in quatuor uncijs, & Seium in quatuor, & Caium in quatuor, & postea eundem Titium in duabus uncijs: certe hoc casu hęreditas diuidetur in quatuordecim uncias: s. ut Titius habeat sex uncias, & Seius quatuor, & Caius quatuor. omnia tamen prędicta reduci possunt ad assem. Viu.
x ¶ Filij.} omnes enim coniuncti loco unius habentur: ut ʒ. eodē. l. Iulianus. & l. Lucius. & ʒ. tit. i. l. si pater. & infra de legatis. i. l. plane. in princ.

principi. Sed argu. contra. in fra. de leg. 2. l. Lucius. §. Lucius. Sol. ut ibi Accursius.
a ¶ Solennus.} id est frequens.
b ¶ Minus.} quā in duodecim.
c ¶ In hæc.} duodecim.
d ¶ Reuoluitur.} alias resoluitur, scilicet hæc distributio minor & not. uoluntatem testatoris in potestatem iuris resolui. Accursius.
e ¶ Qui accedit.} i. q. superest.
f ¶ Pro partibus hæreditarijs.} ut infra de secun. tab. l. si ita. & C. de testa. mili. l. 3. Accursius.
g ¶ Vncias.} quia habent propria nomina hæ partes. ut inst. eo. §. hæreditas.
h ¶ Decrescet.} quantum ad numerum vnciarum non quantum ad substantiam.
i ¶ Trientem.} imò videtur adimere primo quantum confert secundo: ut C. de leg. l. cum quæstio. Respon. trahe hanc ad illam: uel hic constabat talem fuisse uoluntatem, ut transiret ad dipondiū: quod potest: ut hic, & instit. eo. §. videmus. ut plene in contrario no.
k ¶ Illos.} ex asse institutos, & ita decrescet eis quantum ad numerum unciarum: non quantum ad substantiam rerum hæreditariarum: ut infra de leg. primo. l. si quis testamēto. §. i. & l. si pluribus, & potest hoc facere, & hic est contra. C. de le. l. cum quæstio. Solu ut ʒ. proxi. §.
l ¶ Ex dimidia.} s. parte assis.
m ¶ Et sexta.} scilicet parte. & facit supr. eo. l. Titius fundi. Accursius.
n ¶ Apud eundem.} s. Labeonem.
o ¶ Tertia.} id est quatuor uncijs: & quendā aliū in octo uncijs: subaudi.
p ¶ Expleto.} alio instituto in besse.
q ¶ Sexta.} assis.

Testatoris uoluntas in iuris potestatem quādoque resoluitur.
† In hunc locū copiose Alex. ab Alex. libr. i. Genial. die. cap. i.

bus institutos, ut & Labeo scripsit qua detracta, semissem fratris filij, semissem primus haberet.

¶ Res est diuisibilis in infinitas partes. B.

¶ Paterfamiliās † distribuere hęreditatem in tot partes potest, quot voluerit: sed solennis [a] assis distributio in 12. vncias fit. ¶ Deniq; si minus [b] distribuit, potestate iuris in hæc [c] reuoluitur: [d] ut putà si duos hæredes ex quadrante scripserit. nam hæreditas eis residua accedit, ut ex semissibus uideantur scripti. ¶ Sed si alter ex quadrāte alter ex semisse hæredes scripti sunt, qui accedit [e] quadrans, pro partib. [f] hæreditarijs eis accrescit. Sed si excesserit in diuisione duodecim uncias, [g] æquè pro rata decrescet: [h] ut putà me ex duodecim uncijs hęredē, te ex sex scripsit. ego hæreditatis habebo bessem, tu trientem. [i] ¶ Sed si duos ex asse hæredes scripserit, alios duos ex duodecim uncijs, an æquè distributio fiat, apud Labeonem libro 4. posteriorum quærit. Et putat Labeo & illos [k] ex semisse, & hos qui ex duodecim uncijs scripti sunt, ex semisse hæredes fore. cuius sententiæ assentiendum puto. Sed & si duos ex asse hæredes instituerit, tertium aūt ex dimidia & sexta, eodē libro Labeo ait in 20. uncias assem diuidendū octoque laturum ex dimidia [l] & sexta [m] scriptum, illos duos 12. ¶ Apud eundem [n] refertur: Titius ex parte tertia. [o] deinde asse expleto, [p] idem ex parte sexta. [q] In 14. uncias hæreditatem diuidēdam [r] Trebatius ait.

¶ Si quis multos hæredes, primum in primam, secundum & tertiam in secundam & tertiam partem scripserit, intelligunt omnes æqualiter instituti. Bar.

¶ Iabolenus. † LEX XIIII.

SI quis † hędes ita instituit, Titius ex parte prima, Seius ex parte secunda, Mæuius ex parte tertia, Sulpitius ex parte quarta hędes sunto: æquæ partes [s] hęditatis ad institutos pertinebunt: q a testator appellatione numeri, scripturę [t] magis ordinem, quàm modū [u] partibus [x] imposuisse uidet.

¶ Relatiuum quis uel qui, in dubio facit ueram relationem, non simplicem. Bart.

¶ Vlpianus. † LEX XV.

IVlianus † quoq; lib. 30. refert, si quis ita hæredes scripserit: Titius ex parte dimidia [y] hęs esto, Seius ex parte dimidia. ex qua [z] parte Seiū institui, ex eadē parte [a] Sempronius hęres esto: dubitari posse, [b] utrū in tres semisses diuidere uoluerit hæreditatē, an uerò in unum semissem Seiū & Sempronium coniungere: quod est uerius: [c] & ideo coniunctim eos uideri īstitutos. sic fiet, ut Titius semissem hi duo quadrātes [d] ferāt. ¶ Idem eodē libro scripsit, si primus [e] ex semisse: secūdus ex semisse: [f] si primus hæres non erit, tertius ex dodrante substitutus sit: facti quidem quæstionem [g] esse: uerum rectè dici, si quidē primus adierit, æquales partes habituros: [h] si repudiauerit, [i] 15. partes [k] futuras: ex quibus nouem quidem laturum tertium, sex [l] secundum.

¶ Iulianus. † LEX XVI.

NAm tertium, & instituti [m] & substituti personam sustinere: [n] & in tres partes [o] institutum uideri, in sex [p] substitutum.

¶ Vlpianus. † LEX XVII.

ITem, quod Sabinus ait, si cui pars apposita non

r ¶ Diuidendam.} ut Titius vj. alius viij. habeat: ut suprà proximo §.
SI quis.} CASUS Caius ita instituit sibi hæredes. Titius ex parte prima sit mihi hæres, Seius ex secunda, Mæuius ex tertia, Sulpitius ex quarta. certè æquales partes ad eos pertinebunt: quia cum dixit Caius, Titius ex parte prima, Seius ex secunda &c. uidetur imposuisse ordinem scripture, ut sic dixisse videatur. primo loco instituo Titium, secundo Seiū &c. non autem videtur dixisse: instituo Titiū in una uncia: Seium in duabus: Mæuiū in tribus: & Sulpitium in quatuor: sicut quidā credebant, & male. credebant enim q decem unciæ essent inter eos prædicto modo diuisæ, & q duæ superfluæ deberent eis accrescere pro hæreditarijs partib. sed si ita dixisset dictus Cai': Titi' ex parte dimidia hæres esto, & Seius ex alia dimidia: & ex qua parte prædictū Seiū institui, ex eadē parte Sempronius hæres esto: tunc Titius habebit dimidiam, & inter Seiū & Semproniū alia dimidia diuideretur ita q Seius haberet tres uncias, & Sēpronius alias tres. Sed si quendam nomine primum instituisset ex semisse, & secūdum ex alio semisse, id est sex uncijs, & substituit tertium in nouem vncijs si primus hæres non esset: certe si dictus primus adierit, sicque per consequens sit exclusus tertius: primus & secundus habebunt æquales partes de tota hæreditate: si autem repudiauerit primus, sicque uendicasset sibi locum tertij substitutio, quæ fuit facta in nouem vncijs, ut dictum est: diuidetur hæreditas in xv. partes. uoluit enim testator excedere assem, cum numerauerit plures uncias quam 12. in persona secundi & tertij: ex quibus quidem quindecim partibus nouem habebit dictus tertius, & sex secundus. Nam Iulianus scripsit videri dictum tertium substitutum prædicto primo in sex vncijs in quibus fuit institutus dictus primus ut dictū est: institutum autem videri dictum tertium in tribus uncijs, quæ erant ultra assem distributum inter primū & secundum: & sic dictum tertium uideri sustinere in dictis nouem uncijs personam substituti & institui. Viuianus.
s ¶ Aequæ partes.} id est æquales partes. Accursius.
t ¶ Scripturę.} ut sic dixisse uideatur, primo loco hunc hæredem instituo &c. Azo.
v ¶ Quam modum.} diuersum à primo. Azo.
x ¶ Partibus.} singulis prædictis. Accur.
y IVlianus.} Ex parte dimidia. repete, hæres esto: ut & ʒ. l. i. §. duos.
z ¶ Ex qua.} hic incipit institutio tertii.
a ¶ Parte.} dimidia.
b ¶ Dubitari posse.} dubitatur esset ne relatio simplex, an personalis. & certe potius ē personalis, aliàs est simplex: ut C. de pact. conuen. l. ex morte.
c ¶ Verius.} aliter ponitur infra eodem. l. si te solum. §. fina. Azo. & facit ʒ. de uerb. sign. l. triplici. §. fina. Accursius.
d ¶ Quadrantes.} scilicet duos. & hoc est q libet tres uncias: & sic sex inter ambos.
e ¶ Si primus.} hæres sit institutus.
f ¶ Ex semisse.} alio, repete sit institutus.
g ¶ Questionem.} q d vel quantum uoluit unumquemque habere. Accursius.
h ¶ Habituros.} primum & secundum: tertium uero nihil.
i ¶ Si repudiauerit.} primus. Accur.
K ¶ Quindecim partes.} nam uoluit excedere assem, cum connumerauerit plures uncias q̄ duodecim. & hoc præsumitur s̄m has leges. hodie præsumitur in dubio q & s̄m hoc tertius hodie habebit 9. unc. secundus tres: ut tres uideantur sibi ademptæ: ut C. de leg. l. cum qō.
ADDITIO. Tu dic secundum Bar. hic, q cum cuilibet ex primis reliquerit minus, secundo plus, q hæc lex hodie non est correcta: ut no. per gl. in d. l. cum quæstio. C. de leg.
l ¶ Sex.} & est ratio, q a tertius in nouē uncijs est substitutus, prim' in sex uncias primi, & tres suas. sec's uero in sex tm̄ est institutus. Ac.
m NAm tertium.} Instituti sub eadem conditione, s. si primus hæres non esset. R. & no. vnum uicem plurium sustinere de quo no. ʒ. de pact. l. si plures. Accur.
n ¶ Sustinere.} no. quem uicem duorum sustinere.
o ¶ Partes.} i. uncias quæ sunt tres partes de quindecim.
p ¶ In sex.} i. vncias. & facit ʒ. eo. l. quoties §. si quis primum.
ITem.} CASUS Excutiamus illud q̄d Sabinus ait. s. si cui hędi instituto non est apposita pars per testatorem, habeat quod deē de

† libr. 1. ex Cassio.
† libr. 7. ad Sabin.
† ad intell. huius l. uid. Coras. in l. testō. nu. 7. C. de ipub.
† lib. 30. Digestor.
† libr. 7. ad Sabin.
Vnus plurium uicē quādoque sustinet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse. Excutiamus dico in quibus casibus locum habeat: & verum habeat locum in hoc casu quem propono. Scripsit dictus Caius testator hæredem Titium in tribus vncijs, & Seium in alijs tribus, & Sempronium sine parte. nunquid secundum dictũ dicti Sabini habebit dictus tertius illud quod deest ad assem id est, sex uncias? Et dicitur ꝙ sic. unde pone quòd dictus testator instituit duos in 11. uncijs, & duos alios instituit sine parte: & ita hi duo ultimi sine parte instituti debent habere unciam quæ deest ad assem: ut supra per prædicta apparet nunquid sunt in dicta vncia ita coniuncti, quòd sit iter eos ius accrescendi uno eorum repudiante partem suã dictæ unciæ. i. dimidiã dictæ unciæ: ita quòd primis duobus eorum cohęredibus pro certis partibus institutis nihil accrescat de dicta media uncia repudiata. Et dicitur quòd non imò omnibus accrescit. nã non est unus eorum sine parte institutorũ magis coniunctus alij quã cæteris cohæredibus. sed si prædictos duos primos quos instituerat in 11. uncijs, instituat in 11. uncijs, & prędictos duos ultimos scripsisset hæredes sine parte: quo casu uenirẽt ultimi in alijs. 12. uncijs, sine in aliũ assem: certè sicut dixi s. eos non eẽ coniunctos quãtum ad ius accrescendi ita dico & hic, & bene dixi ꝙ duo vltimi ueniunt in alium assem. nam & si unus sine parte instituatur, & duo alij instituãtur coniunctim sine parte unus habebit vnũ semissem, alij duo alium semissem. Sed qd si instituat duos uel tres in uno asse simul, & quartum instituat sine parte certè quartus habebit alium assem. secus si expleto asse ita scripsisset quartus ex reliqua parte hæres esto. quia uidetur quartus in aliquo institutus, cui nihil sit relictum. Sed pone ꝙ Titium instituit in 12. uncijs, & Mæuium in assem: & ita inter eos duos distribuit dupondium id est 24. vncias. & posteà tertium instituit sine parte: certè ille tertius non habebit unum assem, & dicti alij duo alium assem: sed quilibet eorum habebit unum trientem facta relatione ad 12. uncias uel habebit quilibet eorum trium unum assem: habita relatione ad tripõdium, i. ad 36. uncias. Viuianus.

Legit quidã lẽ, hic Sabinus ait si cui pars apposita n ẽ: duos putã ex quadrãtibus habere. &c.

est, [a] excutiam[b]: † Duos ex quadrantibus [c] hæredes scripsit: tertium. [d] sine parte. Quod assi deẽ, feret. hoc & Labeo.

¶ Qui quosdam instituit ex 11. uncijs, et duos sine partibus, illam unciam habebunt illi, qui sunt scripti sine partibus & si unus ex eis semunciam repudiat, omnibus accrescit. Bar.

¶ Vnde idẽ tractat, si duos ex vnã cim, duos sine parte scripserit, mox unus ex ijs, qui sine parte fuerũt, repudiauerit, utrum omnib. semũcia, an ad solũ sine parte scriptum pertineat. Et uariat. sed Seruius omnib. accrescere [e] ait. quã sñiam ueriorem puto. Nam quantũ ad ius accrescendi, non sunt cõiuncti [f] qui sine parte instituunẽ: quod & Celsus lib. 16. ᵭorũ, probat. id ẽ quoque putat & si expleto asse duos sine parte hr̃des scripserit: neq; hos, [g] neque illos cõiunctos. Sed si asse expleto aliũ sine parte hr̃dem scripserit, is in alium assem ueniet: aliter, atque si ita scripsisset expleto asse: Ex reliqua parte hæres esto. quoniã cũ nihil reliquũ sit, ex nulla [h] parte hæres institutus est. Sed si expleto asse, duo sine partib. scribantur utrũ in singulos asses isti duo, an in unum assem coniunganẽ, quæritur. Et putat Labeo, & verius est in unũ assem venire. Nam & si [i] unus sine parte, duo coniunctim sine parte instituantur, non tres, quàm trientes fieri Celsus lib. 15. scripsit, † sed duos semisses. Quod si qs dupondiũ [k] distribuit, & tertiũ sine parte instituit, hic non in aliũ assem, sed in trientẽ ueniet, ut Labeo libro 4. posteriorum scripsit: [l] nec † Aristo vel Paulus, ut pote probabile, notant. [m]

¶ Institutus sine parte habebit, qđ deest ad dupondium. Bar.

¶ Pau. li. 1. ad Vitellium. L. XVIII.

† QVæsitũ [n] ẽ si plus asse paterfamiliàs † distribuisset [o] & aliquem sine parte fecisset hæredem, utrum is assem habiturus foret, an id duntaxat quod ex dupondio deesset. Et hanc eẽ tolerabilissimam sententiam puto ut eadem ratio [p] in dupõdio omnique [q] deinceps, quæ in asse, seruet. [r] Paulus † libro quæstionum. Eadem ratio est in secundo asse, quæ & in primo.

¶ Verba enunciatiua conditionaliter ꝓlata, non inducunt dispositionem. Bar.

¶ Vlpianus. † LEX XIX.

EX facto etiam agitatum Pomponius & Arrianus referũt, si quis uacua parte relicta, [s] ita instituerit, Si mihi [t] Seius † hæres non erit (quem non instituerat [u]) Sempronius hæres esto: an hic † Seius occupare posit uacãtẽ portionem? Et Pegasus quidem existimat ad eã partẽ admitti. [x] Aristo † contra putat: quia huic pars esset data [y] quæ nulla esset.

a ¶ Non est.] habeat, quod deest. Accur.
b ¶ Excutiamus.] in quibus casibus locum habeat.
c ¶ Ex quadrantib.] hoc est quemlibet ex suo quadrante.
d ¶ Tertium.] aliàs est tertius. & ita in libro domini. Azo.
e ¶ Omnibus accrescere.] imò ad solum coniunctum: ut C. de cad. tol. l. j. §. si uerò qui dam ex his. & s. de usufru. accre. l. j. §. idem si duob. quæ sunt contra. Sol. dic quòd ibi non coniungit uerbis hos sine pte institutos, aliàs secus: ut ꝟ. eo. l. hæredes sine. Sed huic distinctioni uidetur contra infra eodem. l. si ita quis hæredes. ubi erant coniuncti verbis: & tamen est idem quod hic dicitur. Sed dic quòd ibi erant disiuncti re propter uerbum æquis. & sic sunt ibi inæquales, coniũctus verbis tantum, & coniunctus re tantum. & facit ꝟ de lega. 3. l. re coniuncti. & dic quòd omnes sunt coniuncti re: nam ambo separatim & sic in solidum sine parte sunt instituti: & sic tam inter se, quàm alijs sunt coniuncti re.
f ¶ Non sunt coniuncti.] qui re sola coniunguntur. & coniunge ita ꝙ præferantur alijs, cum & alij erant re coniuncti.
g ¶ Neque hos.] dic quòd omnes sunt instituti uerbis disiuncti, & tantum habent duo quantum & alij primi: ut ꝟ. eo. §. sed si expleto asse. & ꝟ. proximo §. sed quia re coniuncti, habent ius accrescendi. ut s. proxi. respon.
h ¶ Ex nulla.] secus si aliqua pars vacaret: quia tunc sub verbo reli

Bar. in l. re coniuncti. de le. 3. i 2. dubitatione. dixit portionẽ deficientẽ accrescere omnib. qa nullo mõ ibi sunt cõiuncti, constat glo.

quum, ¡ contineret totũ c alter repudiaret: ut C. eodẽ. l. 1. & ꝟ. de verb. sign. l. si pater. & l. cæterorum quæ sunt ar. contra. Item arg. ꝟ. s. de statu lib. l. libertatem. in fi. Sed ibi speciale. Accur.
i ¶ Nam & si.] à simili.
k ¶ Dupondium.] id est, pondus 24. unciarum. sed tripondium, 36. vnciarum.
l ¶ Scripsit.] contra insti. eo. §. si plures. ibi idem quod &c. ubi dicit idem in dupõdio expleto quod in asse expleto sed in asse expleto si alius sine parte instituatur, uidetur in tãtũdem institutus: ut eo. titu. §. videamus. & s. hac lege. §. sed si asse. ergo expleto dupondio alius sine parte institutus tantundem debet habere quantum primi Sol. hæc corrigitur per illam. Alij ꝙ hic Labeo malè dixit. ut hic subijcit quod in idem recidit. Tu dic idem ibi esse si dupondium &c. scilicet ut institutus sine parte, uideatur institutus in 11. uncijs: ut sic ad tripondium veniat: sicut institutus sine parte asse expleto uenit ad dupondium.
m ¶ Notant.] id est, non approbant id ut ꝓbabile, secundum quosdam. Sed dic nõ notãt, id est non reprehendũt ut pote probabile, id est, quia probabile est. & facit ad id totum. ꝟ. de secun. tabu. l. fin.

QVæsitum.] CASVS. Testator instituit sibi Titium in octo uncijs & Seium in alijs octo: & ita inter eos duos distribuit ultra assem: & postea instituit Sempronium sine parte. Certè Sempronius habebit illud quod deest ad dupondium. i. octo uncias & idem esset in tripondio & in sequentibus vsque in infinitum. semper tamen intelligas quòd reducuntur ad assem. Viuia.
n ¶ Quæsitum.] aliàs quæsitum. & aliàs Sabinus. & dic superiori l. compleuit assem & dupondium, & non excessit: hic autem excessit assem uel dupondium uel tripondium.
o ¶ Distribuisset.] uno instituto in 10. alio in 14.
p ¶ Ratio:] No. eandem rationem in dupondio & tripõdio & quadripondio: quæ in asse seruari.
q ¶ Omnique.] i. tripondio & quadripondio.
r ¶ Seruetur.] s. ut habeat quod deest de dupondio: & sic de alijs: ut insti. eo. §. sed si plures. ibi, si plures unciæ &c. nam in asse sic est: ut s. l. proxi. in princ. Nec obstat ꝟ. eo. l. ex uncijs. imo concordat. & facit ꝟ. de secun. tabu. l. fina.

EX facto.] Casus in hac l. talis est, Testator instituit sibi primum in quatuor uncijs & secundum in tribus, & nullum aliũ instituit & ita remanserunt uacuæ v. unciæ ad assem: & postea ita dixit, si mihi Seius hæres non erit, Sempronius hęres esto. nunquid dictus Seius potest hr̃e dictas 5. uncias per dicta uerba, si mihi Seius hr̃s non erit? Et dr̃ ꝙ non quod aũt dictum est s. s. ꝙ institutus sine parte dẽt habere illud quod deest ad complendum assem uel dupondium uel tripondium uel quadripondium, uerum est sine dubio siue sit institutus sine parte primo loco, siue secundo, siue ult.
s ¶ Relicta.] quia quendam instituerat in decem uncijs: & sic uacabat sextans.
t ¶ Si mihi.] uerba testantis.
v ¶ Instituerat.] aliàs non instituerat. s. testator. & sunt uerba legis. Sed quod sequitur Sempronius &c. sunt uerba testãtis. aliàs est, quẽ instituerã: & tunc sunt omnia testantis. sed falsum dicebat: quia eũ non instituerat. Accur.
x ¶ Admitti.] quasi testator concesserit esse hæredem si uellet. Acc.
y ¶ Esset data.] i. uidetur eẽ data iducta similitudine alterius casus: vt s.

† Verbum reliquit d iporter & qd aliquorũ appellatione cõtinet, uid ad longũ per Bar. i. l. ... dius. i pri. ꝟ. de leg. 3.
† Habetur hæc celsi sñia in l. liber hõ. §. 1. inf. hoc tit.
† Sic in P. F. Halo. autẽ scripsit in aliũ dupõdiũ sed male. Ant. Aug. li. 3. emen. c. 5.
† Aliàs, sed & Aristo & paulus scripta Labeonis ꝓbauerunt pro que ꝓbabilib. accepit Vlpianus, ꝙ ab eis notata si sint.
† In P. F. incipit Sabin': Quæsitũ ẽ etc. Vid Aug. lib. 1. emẽ. cap. 6.
† libro quæstionum, nõ ẽ apud Dua.
† lib. 7. ad Sabin.
† Hæres erit. uide Aug. lib. 1. emẽd. c. 1.
† Seius, nõ est in Dua. exemplar.
† Hæc lex ad hoc allegat, ꝙ uerba enunciatiua nõ inducunt dispositionẽ qui condonatæ proferunt. q̃ sic ringes p l. similia mi. §. cũ ꝟ. de leg. 1. ut pcedat hoc dictũ in testamẽtis tantũ.

ut s. eo. l. item. §. sed si asse. nam ut ibi non apparet pars. ita hic nõ apparet pars, nec institutio quæ fuerit. in substituto autem non ponit quæstionem: quia in eo per consequentiam idem uidetur esse. Respõ. secundum Azo. s. ꝙ admittatur: tum quia sub conditione fuerat institutus, quæ extitit: tum quia omnis substitutus est institutus. sed quidam habent s. an tertius, scilicet Sempronius: & sic formant quæstionem in substituto quem dicunt non admitti: quia non fuit institutus sed substitutus. quod non placet. & facit ꝟ. de adimen. lega. l. legata inutiliter. & de manu. testa. l. Titia. §. fin. Sed arg. cõtra ꝟ. de don. l. ex hac scriptura. Sed ibi speciale. ADDITIO. Dic ergo ibi uerba nunciatiua proferebantur principaliter propter se: hic incidenter propter aliud. quia condicionaliter, secundum Bar. hic.

QVodloco.] Casus in prin. continuatur cum fine. l. ꝓced. ¶ Si iã mortuo.] Titium iam mortuum institui mihi hæredem in tribus unciis: & Seium uiuentem institui mihi in ix. unciis: & Caium institui mihi sine parte. certè. Caius habebit assem: quia pars Titij mortui est pro non scripta: & eã habet Caius. & sic habet Seius totum assem. unde Caius sine parte ĩstitutus debet habere alium assem. Sed pone ꝙ dictum Titium mortuũ & Seiũ institui coniunctim mihi hæredes ex parte dimidia, & Caiũ in alia dimidia. certè Seius & Caius debent habere totam hæreditatem meam æquis partibus: quia sicut dixi, pars mortui est pro non scripta. Viuianus.

† lib. 1. ad Sabin.

sententiam & Iabolenus probat, & Põponius, & Arrianus: & hoc iure vtimur.

¶ Paulus. † LEX XX.

QVo loco [a] scribatur hęres sine parte, vtrũ primo, an medio, vel nouissimo, nihil [b] interest.

¶ Si iam mortuo relinquitur, id accrescit alijs: & uerba testõris debent intelligi perinde ac si esset illud qđ testõr putauit. B.

¶ Si iam mortuo quadrãs, alij dodrans datus sit, & alius sine parte scriptus sit, Labeo ait eum qui sine parte hæres institutus sit, alterum [c] assem habiturum, & hanc mentem esse testantis. quod & Iulianus probat, & verum est. Quòd si viuus & mortuus ex parte dimidia coniunctim hæredes instituti sint, ex altera alius, æquas partes eos habituros ait: quia mortui pars pro non scripta habetur. [d]

† lib. 1. ad Sabin.

¶ Pomponius. † LEX XXI.

TRebatius ait, [e] sic non recte scribi: Quisquis mihi hęres erit, Stichus liber & hęres esto. liberum tamen eum futurum & hęredem Labeo recte putat. [f] ¶ Seruo libertatem purè [g] hęreditatẽ sub conditione dari posse verissimum puto: vt tamen vtrunque ex conditione pendeat. [h]

¶ Iulianus. † LEX XXII.

ET expleta quidem conditione liber hæresq; erit, quocunque loco [i] libertas data fuerit. deficiente autem conditione perinde [k] habebitur, ac si libertas sine hæreditate data fuerit.

¶ Missus in possessionem, pendente conditione potest omnia facere, quæ curator datus posset. h. d. secundum uerã lectu. Bar.

¶ Pomponius. † LEX XXIII.

SI quis instituatur hæres in diẽ certum [l] vel incertum, [m] is bonorum possessionem agnoscere potest, [n] & tanquam hæres [o] distrahere hæreditatem.

¶ Si institutus differt conditionem potestatiuam implere, ei ad hoc per iudicem terminus statuetur. Bartolus.

a ¶ Quo loco.] inter institutos uel substitutos cum partibus. Vel dic, quo loco testamenti. Accur.
b ¶ Nihil.] quia semper habet uacantem: ut ꝟ. eo. l. qui non militabat. §. filiis. & institut eodem. §. nec interest. & facit insti. de leg. §. ante hæredis.
c ¶ Alterum assem.] id est, medietatem. Sed quid erit de quadrante? Respon. accrescet utrique pro rata: ut C. de cadu. tol. §. in primo. Et no. hic ar. quod uerba intelligenda sunt, sicut si uerum esset quod testator uerum putauit, cum non erat, ut ꝟ. de re. du. l. qui habebat. & s. de iis quæ in testa. delen. l. prima. §. sed nolẽtibus. & sic not. s. de condic. inde, l. seruo.
d ¶ Habetur.] & apud coniunctum solum remanet: ut C. de cadu. tol. §. si uero quidam ex his. & hoc idem esset in caduco. & in causa caduci, quod in pro non scripto: ut C. de cadu. tol. §. in primo. & §. pro secundo. & §. ꝙ si medio. Item est cõtra ꝟ. de leg. i. l. si duobus. i. respõ. So. ut ibi. Item facit ꝟ. de iur. codi. l. ij. in prin.

TRebatius CASVS Ego qui non institueram mihi aliquem liberum hæredem, nec instituere proponebam, ita dixi in testamento meo. quisquis mihi hæres erit, Stichus seruus meus liber & hęres mihi esto. Certè erit, Stichus liber & hæres mihi necessarius, licet Trebatius diceret & male, eum tantum futurum librum, & non hæredem. si autem dedi ei purè libertatem, & hæreditatem sub cõditione: existente conditione habebit libertatem & hæreditatem; deficiente autem conditione perinde est ac si libertas sine hæreditate ei data esset. h. d. cum ll. seq. Viuianus.
e ¶ Trebatius.] ait, & perperam. Accursius.
f ¶ Recte putat.] imo uidet hoc esse falsum nisi alius primo sit hæres: cum illa uerba in se habeant tacitam conditionem, ut ꝟ. tit. i. l. q. libertis. § sub conditione. Respon. illud est cùm alius est cum eo institutus hæres. hic nullus alius est institutus. & concordat. ꝟ. de acqui. hære. l. ex parte. in prin. H.
g ¶ Pure.] non est uerbũ testatoris. sed iurisconsulti, alioquin aliud esset, ut infra de condit. institu. l. cum seruus. hoc scilicet, quia haberet libertatem etiam deficiente conditione, uel ibi habet cohæredẽ. hic est solus.
h ¶ Pendeat.] scilicet si est solus hæres. nam tunc pendet utrunque ex conditione: quia non potest esse liber ante quam aliquis ut hæres: nec esset heres ante aduentũ conditionis. ut si dicas quod habet cohęredẽ, dic quod utrunque pendet ex conditione. i. an existat utrunque.

nam de uno: id est, de libertate constat alio existente cohære. ut ꝟ. l. proxi. & d. l. cum seruus.
i ¶ ET expleta.] Quocunque loco. i. gradu primo uel secundo, secũdum Azo. uel secundum R. ex testamento uel ab ĩtestato, si hoc expressit testator.
k ¶ Perinde habetur.] cautè posuit sic, uolens dicere: cõpetat libertas uel non: sed perinde habetur &c. quia potest esse ꝙ non petat, si habeat alium cohęredem, qui adiuit & potest esse ꝙ non, si nullum habeat cohæredem qui adeat, uel nullũ habeat. nam non adita hæreditate ex testamẽto nulla in eo relicta ualent, ut ꝟ. de cõtra tabu. l. filium. H. et ꝟ. de condi. & demon. l. aliquãdo. & C. de fidei cõ. lib. l. ex testamento. nisi legitimi sint rogatiut s. de inoffi. testa. l. titia. & facit ꝟ. de manu. testa. l. cum seruus. Accursius.

† lib. 30. Digestor.

SI quis instituatur. CASVS Ego qui habebam multos creditores. institui mihi hæredem Titium usque ad pascha, uel à pascha te i antea. certè incontinẽti me mortuo potest dictus Titius bonorum possessionem agnoscere, & tanquam heres distrahere hereditatẽ causa satisfaciendi creditoribus. si autem institui eum sub die incerta, puta post mortem Sempronij, quæ dies incerta loco conditiõis habet, & tunc agnoscere potest bonorum possessionem iuris. & idẽ est si eũ institui sub potestatiua conditione. puta si seruum quem in potestate habebat, manumisit. uel sub mista, uel sub casuali, puta si Titius ascẽderit capitolium, uel consul factus fuerit. nam in omnibus his casib potest agnoscere bonorum possessionem quæ iuris est, non tamen q̃ uel facti est: ut sic possit alienare de hæreditate. Inter istas tamẽ conditiones est differentia quo ad quid, cum est institutus sub potestatiua conditione, & creditores instant ei ut adimpleat eã: ut sic possint petere satisfactionem: & ipse trahit conditionem, prætor debet ei ꝑfinire tempus intra quod adimpleat, & si non adimpleuerit, quod dabit creditoribus bona. si autem est institutus sub die incerta, uel sub conditione casuali, uel mista, tunc debet prætor ad postulationem creditorum constituere certum tempus intra quod nisi hr̃ditas hæredi obtigerit, aditaq; ab eo fuerit, debet iubere bona mei defuncti creditores posidere, & debet prætor dare interim curatorẽ bonis: qui curator debeat ꝓuidere circa peritura tempore, & ea uẽdere, & soluere æs alienum, quod ex pęna crescit: & maxime si est publicum debitum, sicut euenit cum neuter est in pos. uel cũ pupillus hæres nõ habet tutorem. de alio autẽ nõ debet se intromittere dictus curator, & si creditores pẽdente dicto termino prætoris uellent intrare ĩ pos. bonorum hæreditariorum, & uenditionem de eis facere, nõ possunt, & si fecerint, restituitur hæres causa cognita: sicut & quãdo uenduntur bona illius qui peregre abest non causa frustrandi, uel illius qui impeditur ualetudine, id est, ægritudine, qui quidem non possunt in ius uenire, nec defenduntur. Viui.

† lib. 1. ad Sabin.

l ¶ Certum.] tũc tollit dies certa de medio: ut ꝟ. e. l. hæreditas. Azo.
m ¶ Vel incertum.] i. sub conditione. nam dies incertus. & ut infra de conditio. & demon. l. dies. & infra quando dies lega. ce. l. si cum hæres. Azo.
n ¶ Agnoscere potest.] etiam pendente conditione, ut ꝟ. de secun tabu. l. ij. §. si sub conditione. Accur.
o ¶ Tanquam hæres] hoc refertur ad eum casum quo institutus est in diem certum nã si sub incerto, id est, sub conditione (cũ petat pẽdente conditione bonorũ possessionem quæ iuris sit, non q̃ facti: ut d. § si sub conditione. & l. hi. demũ. licet qdã dixerint cõtra, scilꝫ ꝙ illa q̃ facti est per l. C. de inoffi. testa. l. filius. & illa quæ iuris est, sine effectu, sit nisi existit conditio, ut ꝟ. de secun. tab. l. ij. §. si quis ita. in fine. §.) non potest pendente conditione aliquid facere ut hæres, nec alienare dominiũ, uel aliquid facere, ut hæres. & ita iuris est tantum, non facti, id est cum aliquo effectu. nam nec de iure ciuili potest interim adire, ut infra, de acquir. hæred. l. si is qui bonis. sed potest uendere non ut hæres, sed ut quilibet rem alienam: ut supra de contrahen.

Universidad de Deusto Biblioteca

trahen.emp.l.rē.alienam.si tamen deficiat conditio,& institutus ē talis qui præteritus haberet cōtra tabulas,remanet possessor,ut p cōtra tabulas:ut j.de contra tabu.l.si sub cōditione.& sic alienationes confirmarentur:ut de actio.emp.& uen.l.si quis alienam.

a ¶ Non admittat.} non tamen repudiet.ut j.de cura.bo.dan.l.prima.R.

¶ Sed si bonorum possessionem non admittat [a], sed conditionem trahat [b], cui facilè parere possit, veluti, si seruū quem in potestate habet, manumiserit: nec manumittat, hic prætoris erunt partes, vt imitetur edictum [c] suū illud quo præfinit tempus [d] intra qđ adeatur hæreditas.

¶ *Pendente conditione casuali iudex statuet terminum, intra quem si non petatur bonorum possessio, uel hæreditas adeatur, creditores in possessionem mittentur: & curator bonis constituetur. Bar.*

¶ Item, si cōditioni hęres parere non poterit, quam in sua potestate non habebit, veluti institutione [e] collata in alterius factum [f], aut in quēdam casum, Si ille puta consul factus fuerit. tunc postulātibus creditoribus [g] cōstituet prętor, nisi intra certum tempus hęreditas obtigerit [h], aditaque fuerit se bona defuncti à creditorib. possideri, & interim quę vrgebunt [i], per curatores [k] distrahi iussurum.

¶ Sed si sub conditione quis hæres institutus sit, & graue æs alienum sit, quod ex pœna crescit, & maximè si publicum debitum imminet, per curatorem [l] soluendū est æs alienum: sicut cùm vēter [m] in possessione sit, aut pupillus hæres tutorem non habeat [n].

¶ *Aduersus facta per talem curatorem non restituitur pupillus, sed absens uel aliter impeditus. Bartolus.*

¶ Et ideo ait [o] causæ cognitionem [p] adiectam propter eos, qui sine dilatione [q] peregrè issent, vel ægritudine [r], vel valetudine ita impedirentur, vt in ius produci non possent, nec † defenderentur.

b ¶ Trahat.} i. differat: adimplere. Azo.
c ¶ Edictum.} quod non habemus. Accursius.
d ¶ Præfinit tempus.} sed certeimò statim debet adimplere. alias deficere dicatur conditio, ut j.de cond. & demonst.l. hęc conditio. contra Solu. ibi in legato, hic in hęrede qui ut dominus nō sit grauandus, uel ibi subaudi etiam.
e ¶ Institutione.} id est institutionis conditione.
f ¶ Factum.} puta si Titius ascenderit capitolium.
g ¶ Creditoribus.} s. hęreditariis.
h ¶ Obtigerit.} id est obuenerit.
i ¶ Vrgebunt.} quia pereunt.
k ¶ Curatores.} quos constat interim constituendos qui faciāt talia, ut & j. de cura.bonis dan.l.i. & l.ij. & facit s. de admi. tuto l.inter bonorū.& j. de bo.autho. iudi.poss. l.si seruus. & C. de inoffi.testamē. l. scimus. §.fi.Accur.
l ¶ Curatorem.} datum bonis. Accur.
m ¶ Cum uenter.} facit j. de uen. in poss. mi.l.curator.§.penult. & s.proxi.§. & j. de iure delibe.l.v. Accur.
n ¶ Non habeat.} & debet ex psona patris.alias nō fieret uenditio, ut j. ex qui. cau. in poss.ea.l. apud Iulianum. Accur.
o ¶ Ait.} s.prętor. j. qui ex cau.in poss.ea.l. ij.& l. Fulcinius.§.i.q est falsum, quia ibi non desunt hęc uerba. Vel dic secundum Ioan.in quadā parte † edicti q̄ non habemus.& secundum hoc omnia inferiora uerba uidentur loqui de illo edicto. Vel melius ait Pōponius cōditor huius legis loquēs de seipso in tertia psona, sic & s.sol.mat.l.diuortio in prin.& secundum hoc dic adiectum à pętore qui in quodam edicto dedit restitutionē in integrū illis contra quos est facta missio & ueditio & cā cognita, nam non ad pupillos refertur qui non restituuntur in integrum ob ea quę facta sunt p procuratorem talem ut s.de mi.l.in integrum restitutione.secus in absentibus iusta causa & in his aliis q̄ hic sequuntur, ut s. ex quibus cau.maio.l.i.in fi.& j.qui. ex cau.i poss. ea.l.in possessione.§.cum dicitur.
p ¶ Cognitionem.} alias conditionem.
q ¶ Sine dilatione.} scilicet iniusta uel iusta. Azo. uel dic sine dilatione, scilicet iudicis nam tunc non procederet iudex interim ad faciendum missionem uel uēditionem.ut C. de dila.l.siue pars. Vel dic a creditore, quia nec tunc procederet ad uenditionem, ut j. quibus ex cau.maio.l.Fulcinius.§.sed in diem.sed ad missionem ipsius: ut l.i possessionem.eod titu.
r ¶ Aegritudine.} nota solutionem nō differri propter ægritudinē uel missionem uel uenditionem.Sed an ad litis contestationē uel ad sententiam? Ioannes sic, nō ad cętera, cum procuratorem possit mittere. Sed dic ut supra, si quis cautionibus. lege secunda. §. si quis

† Aliàs, & qđ ait, causa cognita, adiectū est ppter, &c.
† Tamen.
Aegritudo solonē nō differt.
Amplia bis hāc gl. ve pcedat qđ hic dr, etiā in sñia sicut & in litis cōstitutione: & ut no. in c.tenor. extra de re iu. & istam glos. Bar. multū commēdat hic: & plenius in ij. §. si quis in iudicio. s.si quis cau.

in iudicio.uel plenius infra de diuer.& temp.præscri.l.i.Accur.

T Itius.} CASVS. Ita institui mihi heredes, Titius & Seius uter eorum uiuet, hæres mihi esto. certe si uterque reperiē uiuus tēpore mortis meæ, ambo erūt hæredes. si autem unus tantū uiuit, ille solus erit hæres.& idē esset in legato, si tali modo ei reliquissem, q̄a tacita est substitutio ibi.h.d.usque ad l.si te. Viuian.

¶ *Si instituo duos hoc modo: uterue eorū uiuat, & ambo uiuant: ambo sunt instituti. sed si alter tantùm uiuat ille solus est institutus in parte, & in parte mortui censetur substitutus. h.d. cum duabus legibus sequentibus. & est pulcher casus.*

¶ Celsus. † LEX XXIIII.

T Itius & Seius, vter eorū viuet, hæres mihi esto. Existimo, si vterque viuat, ambos hęredes esse: alteroque mortuo [s], eum q̄ supererit, ex asse hæredē fore.

¶ Vlpianus. † LEX XXV.

Q Via tacita substitutio [t] inesse videtur institutioni.

¶ Celsus. † LEX XXVI.

I Dq; & in legato eodem modo relicto senatus [v] censuit.

¶ *Si prima institutio est plena, secūda in eo te testo secū nihil operat. et idē ubi sub pluribus conditionib. disiunctiuè relinquit. B.*

¶ Pomponius. † LEX XXVII.

S I te solū ex parte dimidia purè, ex altera sub cōditione hæredē instituero, & substituero [x] tibi, non [y] existente cōditione, substitutum ex eadem parte hæredē fore Celsus ait. Sed si te hæredem instituero, & deinde sub conditione te eundem instituam, nihil valere sequentem institutionem [z], quę priùs satis plana fuisset.

¶ Sed si plures institutiones ex eadem parte [a] sub diuersis conditionibus fuerint factæ, vtra prior conditio exterit, id faciet [b] quod suprà diximus, si purè & sub conditione idem instituatur.

¶ *Varietas ordinis institutionem non vitiat. hoc dicit. Bartol.*

¶ Vlpianus. † LEX XXVIII.

S I quis ita institutus sit, Titius hæres esto, si Secundus hæres non erit. deinde, Secundus hæ-

s ¶ Alteroque mortuo.} ad hoc j. de lega. j.l.si fundū.§.his uerb. & j. eodē.l. Cornelius. Accur.
t ¶ Via.} Substitutio, scilicet vulgaris quę sit hoc casu uerbis affirmatiuis. sic C.eodem.l. fin. regulariter contra ut i stit.de uulga.substi.§.i. Accur
v ¶ Dque.} Senatus. cuius nomen non habemus.

S I te solum.} CASVS. Ex parte dimidia hæreditatis meę Titium solum purè heredē institui eundem sub conditione si nauis ex Asia uenerit usque ad annum, & ei substitui Seium hoc modo, si Titius mihi hęres non erit, substituo ei Seiū, & postea decessi. nunc Titius repudiauit hęreditatem meam pendente adhuc conditione prędicta. unde Seius substitutus adiuit hęreditatē pro illa dimidia ex qua pure institueram Titiū. modo queritur utrū pendente cōditione uel penitus deficiēte possit dictus substitutus esse heres etiam ex illa alia dimidia ex qua Titius fuit institutus sub dicta conditione? Et dicitur quod sic. Sed quid si dictum Titium institui hęredem in totum pure, & postea eundem sub cōditiōe? Certe nihil ualet secunda institutio. Itē quid si institui dictum Titium i tota hæreditate sub dicta conditione, & postea institutā eundē, si Caius Cōsul factus fuerit? Certè quęcunque conditio prius existat. erit hęres tuus, & secunda institutio non ualebit. & hoc dicit. Vi.

x ¶ Substituero.} tibi in partem illam tantum ex qua sub conditione te institui. Accur.
y ¶ Non existente.} nunc respondet.
z ¶ Sequentem institutionem.} nisi habeat cohęredem. ut j. eod. si quis ita scripserit. Azo. Sed uidetur contra. j. de condi. & demō. l. nā ad ea. Sed ibi in legatis. hic institutionibus. ut infra, titul.i. l. fina.§. fi. Accur.
a ¶ Eadem parte.} in genere eadem: puta instituo te in triente si imperator intrauit Italiam: te eūdem si nauis uenerit ex Asia, instituo in alio triente. Vel dic quod sit eadem omnino, ut istituo te si imperator intrauerit Italiam ex triente, & si nauis ex Asia uenerit in eodē triente. Et dic quod disiunctim posuit cōditionē. secus si copulatiue. quia tunc omnes debent existere, ut institu.eod.§.pe.& j.de uer.obl. l.si quis ita stipulatus.& j.ti.ij.l.si plures. Vel dic ut in l.illa.si plures no. Itē facit in eo.tit.l.si hęredi.
b ¶ Id faciet.} ut quecunque existat, faciat institutionem ualere. Accur.

S I quis ita.} CASVS Ita dixit testator, Titius hęres esto si Secundus hęres non erit & postea dixit, Secundus heres esto. certè quam

lib.16.Digestorū.
lib.6.Regular.
lib.16.Digestor.
Lib.3.ad Sabin.
Duaplo na.
lib.5.ad Sabin.

te quamuis ultimo sit scriptus Secundus, tamen primo erit hæres si uoluerit, & si non uoluerit hæres esse, tunc demum erit hæres dictus primus. & hoc dicit. Viuianus.

a ¶ Placet.} ut j.tit.i.l.ii.§.fi.& de secun.tab.l.ij.§.si qs. ita scripserit.& s.eo l.quo loco.& l.& l.ex facto. Item no. hic q̄ nō nocet ordinem peruerti, cum demum omnia locū habent pfecto testamēto & mortuo testatore.

Ordinis puersio nō nocet.

res esto. placet [a] primo gradu Secundum esse institutum.

¶ *Nomē qsq;, pprie est collectiuū, sed fauore istitutiōis ut distributiuū assumit. B.*

¶ Pomponius. † LEX XXIX.

H Oc articulo Quisque [b], omnes [c] significant: & ideo Labeo scribit, si ita scriptum sit, Titius & Seius, quanta quisq; eorum ex parte hæredem me habuerit [d] scriptum, hæres mihi esto: nisi omnes [e] habeant scriptum hęredem testatorē, neutrum hęredem testatori esse posse: quoniam [f] ad omnium factum sermo refertur. in quo [g] puto testatoris mentem respiciēdam. Sed humanius est [h] eum quidem qui testatorem suū hæredem scripserit, in tantam [i] partem ei hæredem fore. qui autem eum non scripserit, nec ad hęreditatem eius admitti.

¶ Vlpianus. † LEX XXX.

P Ignori obligatum seruum hęredem necessarium domino posse fieri imperator Seuerus rescripsit: ita tamen, si paratus sit priùs creditoribus satisfacere [k].

¶ *Et liberi & serui possunt hæredes institui. Bartolus.*

¶ Caius. † LEX XXXI.

N On minùs [l] seruos quàm liberos heredes istituere possumus: si modò eorum serui sint, quos ipsos heredes instituere possumus: cùm [m] testamēti factio cū seruis, ex persona dominorum introducta sit. ¶ Hæreditarium seruum ante aditam hęreditatē ideo placuit institui hæredem posse [n], quia creditum est hæreditatem dominam [o] esse, & defuncti locū obtinere [p].

¶ *Vltima voluntas non debet ex alieno arbitrio pendere. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XXXII.

I Lla institutio [q], Quos Titius voluerit: ideo vitiosa est, quòd alieno permissa est arbitrio. Nam satis constanter veteres decreuerunt testamentorum iura ipsa per se firma esse oportere, non ex alieno arbitrio pendere [r] †.

¶ *Captus ab hostibus, & seruus eius pōt institui propter spem postliminij. Bart.*

¶ Is qui apud hostes est, rectè hæres instituitur: quia iure postliminij [s] omnia iura ciuitatis in persona eius in suspenso retinentur, non [t] abrumpuntur [v]. Itaq; si reuersus fuerit ab hostibus, poterit hęreditatem adire. Seruus quoq; eius rectè hæres instituitur: & si reuersus sit ab hostib. potest eum iubere adire hēditatē. si verò ibi decesserit [x], qui [y] hęres ei existet, poterit per seruum [z] hęres fieri.

¶ *Non expectatur conditio, cuius nihil operatur euentus. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XXXIII.

S I quis ita scripserit: Titius ex parte dimidia hęres esto: idē

H Oc articulo.} CASVS. Ita dixit testator. Titius & Seius quanta quisque eorū ex parte hæredē me habuerit scriptū. hęres mihi esto. mortuo dicto testatore inuenitur quòd Titius eum testatorē instituerat iam hęredē in dimidia pone bonorum suorū: Seius autē in nihilo. modò quęritur utrum dictus Titius & Seius possint esse hęredes dicti testatoris, uel etiā aliquis eorum? Et certe inspicere debemus testatoris uoluntatem. si autem illa nō appareat, de stricto iure nullus eorū erit hęres, quia per dictum articulum quisq;, omnes significantur. sed de ęquitate Titius erit hęres p tanta parte quanta testatorem instituerat. i. pro dimidia. Seius autem in nihilo. & hoc dicit. Viuian.

b ¶ Quisque.} aliàs quisquis. Accur.
c ¶ Omnes significantur.} ut C. de pact. l.si creditores.
d ¶ Habuerit.} si iam: ut hoc uerbum habuerit pręteriti tēporis: sit. secus si futuri: ut j. de iis quę pro nō scri. l.i.in fi. quę est contrà. & j.eo.l.si ita quis.
e ¶ Omnes.} uerbum plurale diuisum geminat significationem singularis: ut infrà de condi. & demonstratio.l. falsa demonstratio.§.fi. & infrà, eo.l. pater. Azo.
f ¶ Quoniam.} Nota quòd ad omnium factum sermo refertur, in quo puto testatoris mentem inspiciendam.
g ¶ In quo.} sermone: ut j. de lega. ii, l. non aliter.
h ¶ Humanius est.} in dubio.
i ¶ In tantam.} erit ergo unus hęres, & non alius. sic infrà eo. l. pater. & infrà, de conditio. & demonstratio.l. falsa demonstratio.§.fi.& infrà de cōditio. instit. l.ij.§.fina. Sed cōtrà. C. de ipube. & ali. substit. l.quamuis. & l. cùm quidam. sed in prima inęqualitas. in alia fraternitas tollit contra. Item facit, suprà eod. l.ij. Sed quid de alia parte erit? Respon. ut infrà eod. l. si quis ita scripserit. & quod hic dicit in tantam, intellige quòd ambo instituerant. Sed quid si quilibet in dodrante hunc scripsit, uel econtra quilibet in triente? Respon. tot uncię fient de hac hęreditate, quot ille esse uidentur. argumē. suprà eodem. l. interdum. §. pater. & l. item quod sabinus. Item facit infrà, de lega. ij. l. si ita relictum. iu princ. & l. si pluribus. j. respon. in uersic. qui liber. Accur.

P Ignori.} CASVS Stichum seruum meum obligaui Titio pro x. & posteà eundem seruum institui mihi hęredem cū libertate: & decessi. certè si paratus est dictus Stichus satisfacerē creditori, poterit hęres mihi domino esse, & necessarius erit. Viuia.

k ¶ Satisfacere.} non aliter: ut C. de necessa. serui. l.i. contrà. & facit institu. de noxali. §. si autem damnum. & C. de seruo pigno. dato. l. j. & l. ab eo.

N On minus.} CASVS. Non solùm liberi homines possunt hęredes institui, sed etiam serui alieni: dum tamen eorum domini sint capaces hęreditatis. aliàs nō. Sed & si in hęreditate Titij mortui est seruus aliquis, eum hęredem instituere possum: quia hęreditas dicti Titij, qui capax erat, eius locum obtinet. Viuia.

l ¶ Nō minus.} facit j. de leg i.l. si mihi. §. regula. & dic ut ibi, & C. eo. l. neque. & infrà de acquir. hæredi. l. si seruus. Sed argu. cōtrà s. de ædil.edi.l.cùm iam.§.fin.

m ¶ Cum testamenti.} Not. quòd testamenti factio cum seruis ex persona dominorum introducta est.
n ¶ Posse.} ab extraneo.
o ¶ Dominam.} Not. hæreditatem dominam esse †, & defuncti locum obtinere.
p ¶ Obtinere.} sic instit eo.§. seruus alienus. & j. cod. l. seruus. & j. de leg. j. l. legatū. §. seruo hæredi. & de acquiren. rer. do. l. hæreditas. & de vsuca. l. certam. & infrà, de lega. ii. l. debitori. in fin. & de noua. l. nouatio. in fi. Accur.

I Lla institutio.} CASVS Ita dixi in testamento meo, illos instituo mihi hæredes, quos Titius uoluerit. Certè talis institutio nihil ualet, nā testamenta & institutiones non debent pēdere ab alieno arbitrio. Secundò dicit q̄ Titium ab hostibus captum, uel seruum eius possum hæredem instituere. & si quidē reuersus fuerit Titius ab hostibus, potest adire cùm fuit institutus: & potest seruum suū iubere adire, cū seruū suum institui. si autem non fuerit reuersus, sua institutio nihil ualet. serui autem sui institutio adhuc ualet, ut ille qui existeret hęres ei capto si reuersus fuisset ab hostibus, possit hæres existere mihi testatori per dictum seruum à me institutum, cùm captus mortuus est apud hostes. Viuia.

q ¶ Illa institutio.} Not. testamentorū iura per se firma esse, & non ex alieno pendere arbitrio. Accur.
r ¶ Pendere.} & est ratio: quia uult conferre in alienum arbitriū, quod vix in suo permittitur, scilicet statuere de rebus in eum casum quo suæ futuræ non sunt. & facit infrà, eodem, lege, illa autem. & l. si quis Sempronium. & l. captatorias. l. clemens. §. fina. & instit. de hære. ab intest. §. at hi. ibi, quod secus &c. & infrà de condit. & demōstra. l. nonnunquam. & suprà de arbitr. l. item si unus. §. idem Pomponius quærit. Et not. secundum Azo. argumen. quòd non debeat ualere cùm sic dicit testator, ut tabellio scribat legata deberi cuicunque iusserit Titius. Vel ego centum cuicunque dixerit Titius: quia confertur in arbitrium Titij factum. secus si confertur in eius arbitium, id quod de iure est: ut si dicat, uolo te ita scribere sicut dixerit aliquis sapiens: quo magis debeant ualere & tenere quę reliqui in testamento, & que ibi statui. Item in libertate hoc fallit, ut infrà de fideicommiss. liber. l. fideicommissa. Sic ergo ex hac glos. habes argu. quòd compromitti potest ut feratur sententia prout de iure uidebitur alicui sapienti.
s ¶ Iure postliminij.} Nota quòd iure postlimij omnia iura ciuitatis in persona eius in suspenso retinentur.
t ¶ Non abrumpuntur.} i. non tolluntur.
v ¶ Abrumpuntur.} sed contra uidebatur: quia ciuis Romanus nō est. ad quod suprà eod. l. sed si in conditione. §. solemus. & infrà ad legem Fal. l. j in prin.
x ¶ Decesserit.] dominus.
y ¶ Qui ei.} scilicet capto.
z ¶ Per seruum.} utpote hæreditarium. R. & facit infrà de lega. j. l. id quod. & l. seruus ab hostibus. & de bon. liber. i. si necem. §. si deportatus.

S I quis ita.} CASVS Scripsit Seius in testamento suo: Titius ex parte dimidia hæres mihi esto, & idem Titius ex altera parte dimidia, si nauis ex Asia uenerit, hæres esto, mortuo dicto Seio Titius adiuit ex pura institutione: & ita pro dimidia. certè siue conditio alterius institutionis pendeat, siue defecit, ex asse hę-

† lib. 5. ad Sabin.
† lib. 21. ad edictum.
† lib. 17. ad edict. Prouincial.
† Hæreditas defunctum repræsentat. & huic gl. adde dictum Spe. in tit. de loca. q̄ durioris pditiōis est hēditas, q̄ hęres: quia ēt ante aditionem nō hęres gerit vicem defuncti vide ibi §.6. uersic. 10.
† lib. j. ď testament ad edictū ptoris Vrbani.
† Institutio de qua hic tractat captatoria sit necnè pulchrè Ant. Aug. lib. 4. emēd. ca. 5.
† lib. 2. de testam. ad edict. ptoris Vrbani.

Universidad de Deusto Biblioteca

res est: quia & si dicta conditio existeret, superuacuum esset, & nõ proficuum ei, quia etiam si aliquo mõ non esset institutus in dicta parte, ex qua fuit sub conditione institutus, nec quisquam alius: ipse in totum institutus uideretur. Viuia.

a ¶ Idem Titius.} quid ergo si alius sit institutus sub conditione? nũquid hic interim est hæres insolidum? Respond. Ioan. non: quia quandocunque potest esse locus instituto, non est locus substituto. unde institutus pro parte pro ea sola interim est hæres. Sed argu. contra supra, famil. ercisçun. l. si hæres. & arg. infra. de assig. liber. l. sub conditione. sed pro Ioan. est argu. ĩ. de bon. posses. secun. tab. l. ii. §. quandiu. & supra, si pars hæred. peta. l. ii. Azo. & plene dic ut not. ibi Accur.

b ¶ Ex asse sit hæres.} nisi in conditionali habuerit cohæredem substitutum, ut infra, de acquiren. hæredi. l. cum hæres. §. qui ex parte. & supra, eodem. l. si te solum. & facit infra, de acquirẽ. heredi. l. si tu ex parte. Sed argu. contra. ĩ. quando di. le. ce. l. huiusmodi.

c ¶ Etiam.} aliàs iã.

d ¶ Conditione.} scilicet quia non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.

e ¶ Preterea.} aliàs propterea. Accur.

f ¶ Quisquam alius.} idem si alius qui heres non est: ut infra, de rebus dub. l. utrum ita. Azo. & sic totum habet, ut supra, eod. l. hoc articulo. & infra ĩ eod. l. paterfamilias. in fine. & l qui filio. §. fina. & l. sequens. Accur.

† lib. j. Definition.

Ita etiam pslatura nõ potest dari vsq; ad tẽpus: ut in c. veniẽs. cũ gl. vlt. ibi, pslatura. n. extrà de si. presby.

lib. 4. Disputation.

Titius[a] ex altera parte dimidia, si nauis ex Asia venerit, hæres esto: cùm ex pura institutione institutus hęres adierit, quamuis conditio alterius institutionis pẽdeat, ex asse fit hęres[b], scilicet etiam[c] conditione[d] deficiente: cùm non prosit ei quicquam hæc conditio existens: quippe cùm non dubitetur, quin si quis ex parte dimidia hęres institutus sit, nec pręterea[e] quisquam alius[f], ipse ex asse hæres institutus videatur.

¶ Papinianus. † LEX XXXIIII.

Haereditas † ex die vel ad diẽ[g] nõ rectè daẽ, sed vitio tẽporis sublato manet institutio.

¶ Institutio pluriũ ex rebus certis, ualet, & sunt hr̃des equaliter: & res illas tanq̃ plegatas accipiũt. Itẽ ibi dr̃ esse res, ubi perpetuò debet esse, non ubi ad tempus. Bart.

¶ Vlpianus. † LEX XXXV.

Ex facto proponebatur quendã[h] duos hęredes scripsisse, vnum rerũ prouincialiũ, Italicarũ rerum alterum: & cùm merces in Italiam deuehere[i] soleret[k], pecuniam misisse in prouinciã ad merces comparandas: quę comparatę sunt vel viuo eo, vel post mortẽ, nondum tamen in Italiã deuectę. Quærebatur[l], an merces ad eum pertineant, qui rerum Italicarum hęres scriptus erat, an verò ad eũ qui prouincialiũ? Dicebam[m] receptum esse, rerum † certarũ[n] hęredẽ institui posse[o], nec esse inutilem institutionem, sed ita. vt officio iudicis familiæ erciscundę[p] cognoscentis contineatur, vt amplius nihil[q] is qui ex re institutus est, quã rem ex qua hęres scriptus est, consequaẽ. Ita igitur † res accipieẽ[r]: verbi gratiã, pone duos esse hr̃des institutos, vnũ ex fundo Corneliano[s], alterum ex fundo † Liboniano[t]: & fundorũ quidem altero facere dodrantem bonorum, alterũ quadrantem. Erunt quidem hęredes ex æquis[u] partibus, quasi[x] sine partibus ĩstituti: verũtamen offõ iudicis † continebitur, vt unicuiq; eorum fundus qui relictus est, adiudicetur[y] vel attribuatur. ¶ Vnde scio quęsitũ, æris alieni onus pro qua parte agnosci debeat. Et refert Papinianus (cuius sententiã ipse[a] quoq; probaui) pro hęreditariis partibus eos agnoscere æs alienum debere, hoc est, pro semisse[b]. fundos etenim vice[c] pręceptionis accipiendos. Quare si fortè tãtum sit æs alienum, vt nihil detracto eo superesse posit[d], consequenter dicemus istitutiones istas ex re[e] factas, nullius[f] esse momenti. Et si fortè Falcidia interueniens rescissionem legatorum[g] esset factura, hic officium iudicis † recidet pręceptiones[h] istas[i]: vt non plus quisq; eorum habeat[k], quã esset habiturus si legatum[l] accepisset[m], vel aliud[n], vel etiam præceptiones. Quòd si fuerit incertum, an Falcidia interuentura sit, rectissimè probatur, officio iudicis cautiones esse[o] interponendas[p]. ¶ Cùm hęc ita sint, † hęc enim institutio de qua[q] queritur, non est repellenda[r], & si alius rerum prouincialium, alius Italicarum hęres scriptus fuerit, officioque iudicis attribuentur singulis res quę ascriptæ[s] sunt. erunt tamen hæredes ex æquis partibus: quia nulla[t] pars[u] ascripta est. Quæ res[x] facit, vt si fortè ĩ aliis[y] facultatibus plus sit, in Italicis fortè quàm in prouincialibus, in aliis[z] minus, & ęris alieni ratio vrgeat, dici oporteat diminutionem eandem fieri, quàm suprà[a] ostendimus. Proinde & si aliis[b] fuerint legata relicta, cõtributio[c] admittenda erit. ¶ Rerum[d] autẽ Italicarũ vel prouincialium significatione quę res accipiendę sint, videndum est. Et facit[e] quidẽ totum[f] voluntas defuncti. nã quid senserit, spectandum est. Veruntamen[g] hoc intelligendum erit, rerum Italicarum significatione eas contineri, quas perpetuò q s ibi habuerit, atque ita disposuerit, vt perpetuò haberet. † Alioquin[h] si aliquo tempore quid trãstulit in alium locum, non vt perpetuò ibi haberet[i], sed vt denuo ad pristinum locum reuocaret, neque augebit[k] quo transtulit, neq; minuet[l] vnde transtulit: vtputà de Italico patrimonio quosdam seruos miserat in prouinciam (fortè Galliam) ad exigendum debitum, vel ad merces comparandas, reuersuros[m] si cõparassent, dubium non est, quin debeat dici ad Italicum patrimoniũ eos[n] pertinere[o] debere: vt est apud Mutium relatum, cùm fundus erat legatus vel cum instrumento, vel cum iis, quæ ibi sunt. Agasonem[p] enim missum in villam à patrefamiliàs, non pertinere ad fundi legatum Mutius ait: quia non idcirco illò erat missus, vt ibi esset[q]. Proinde si seruus missus fuerit in villam, interim illic futurus, quia dominum offenderit, quasi ad tempus relegatus, responsum est & eum ad villæ legatum nõ pertinere. Quare ne serui quidem qui operari in agro[r] cõsueuerant, qui in alios agros[s] reuertebãtur, & quasi[t] ab alio commodati, in ea sunt conditione, vt ad legatũ[u] pertineant[x]: quia nõ ita in agro fuerant, vt ei agro viderentur destinati. Quæ[y] res in proposito[z] quoque suggerit, vt Italicarum rerum esse credãtur eæ res quas in Italia esse testator voluit. ¶ Proinde & si pecuniã miserit in prouinciam ad merces comparandas, & necdum cõparatę sint, dico pecuniam quæ idcirco missa est, vt per eam merces in Italiam aduherẽtur, Italico patrimonio adiungendam. Nam & si dedisset in prouincia de pecuniis quas in Italia exercebat, ituras[a] & redituras, dicendũ est † has quoq; Italici patrimonii esse. Rationẽ igitur efficere dixi, vt merces quoq; istæ quæ comparatæ sunt, vt Romam veherentur, siue peruectę sint eo viuo[b], siue nondum: & siue sciuerit, siue ignorauerit, ad eũ hæredem pertineant, cui Italicæ res sunt ascriptę.

¶ Defectus cõdõnis de futuro, q̃ depẽdet ex fcõ testatoris, ĩstitutionẽ nõ uitiat. h. d.

¶ Idem. † LEX XXXVI.

Si quis ita scripserit hæredẽ[c]: Ex qua parte codicillis Titiũ hæredem scripsero[d], hęres esto:

Haereditas.} CASVS Ego institueram aliquẽ ex die uel ad diem. statim erit hęres si uoluerit ille quem institui. Viuian.

g ¶ Ad diem.} certum, ut instit. eo. §. hęres. in incertum enim põt ut ĩ. eo. l. qui filio. & l. in tempus. in princ. & s. de lib. & posthu. l. filius à patre. ij. respõ. Idem quod hic, est in libertate, ut ĩ. de manumiss. testa. l. libertas. & l. ideoque. sed in milite secus: ut C. de test. mili. l. certi. & ĩ. de mili. testa. l. miles ita. & l. in fraudem. § pen. & facit ad l. ĩ. de adopt. l. quęsitum. & insti. de hęred. instit. §. impossibilis. Sed ar. contra. ĩ. de regu. iur. l. actus. sed ibi nulla fit mentio institutionis. Item contra C de hęredi. instit. l. extraneum. Azo. ADDITIO. Dic quod ibi fuit dies incertus mortis instituti, & sic certũ est ipso uiuente diẽ cedere. secundum Barto.

Ex facto.] CASVS. Quędam quęstio de facto fuit recitata coram domino Vlpiano. & quęsitum ab eo quid iuris in ea esset. quidam Romanus, & per consequens Italicus, puta Titius, habebat magnas diuitias in Roma & in prouincia, & cum de prouincia soleret merces deuehere Romam, & ita in Italiã, pecuniã misit de Italia ad prouinciam ad merces comparandas, & Romam uehendas: & comparatę sunt per nuncios suos: nondum tamen Romã ęuectę. & iste Titius fecit testamentum, & scripsit Seium hęredem in rebus suis prouincialibus, & Caium in Italicis: & quibusdam aliis legata reliquit. modo queritur ad quem de dictis hęredibus pertineant dictę merces. Ipse autem dominus Vlpianus antequam hanc quęstionem soluat, alia multa interserit, & primo dicit: Receptũ est à sapientibus quod institutio de rebus certis facta de aliquo ut aliquibus ualeat, sed in iudicio famil. ercisçun. non debet institutus ĩ certa re, amplius habere quàm rẽ ipsam. unde si unus fuit institutus in fundo Corneliano qui faciebat ix. uncias hęreditatis. & alter fuit institutus in fundo Libiano, qui faciebat iij. uncias hæreditatis, certe hi duo erunt hęredes æqualibus partibus, uerumtamen adiudicabitur unicuique eorũ fundus q ei relictus est. cum ergo dictos fundos habeant iure pręceptionis, æs alienum debet sustinere quilibet eorum pro dimidia, sicut quilibet est heres pro dimidia. Quid ergo si tantum est æs alienum: quod eo soluto nihil in hereditate remanet? Dicta institutio ex dictis fundis facta nihil ualet. prius enim debet solui æs alienum. quam legata. dictos autem fundos dictum est iam quod habent iure prelegationis. Item quid si lex Falc. interueniens esset factura rescissionem legatorum: si dicti fundi essent in ueritate legati? certè & in hoc casu cũ fuerũt instituti in dictis fundis, debet recipere Falcidia eos, cum habeant iure pręceptionis, ut dictũ est. Item quid retento eodem casu si incertum est an Falci. sit interuentura? certe in hoc dubio debẽt sibi adinuicẽ cauere dicti hęredes cũ satisdatione: quòd si apparuerit unũ uel alterũ amplius pręceptionis nomine accepisse, quã ex lege Falci. accipere liceret: quanti ea res erit. tantam pecuniã det cohæredi suo. Cum ergo hæc ita se habeant, cum duo fuerunt instituti in duobus fundis, ut dictum est: ergo institutio de qua dictũ est in princ. l. debet ualere. i. quando unus est institutus in rebus Italicis, & alius in prouincialibus. & idẽ erit in hac institutione quod dictum est in institutione fundorum, scilicet ut quilibet sit hæres pro dimidia, & iudicio familiæ erciscundæ adiudicentur res Italicæ illi qui fuit institutus in italicis: & prouinciales adiudicentur illi qui fuit institutus in prouincialibus. & sic cum dictas res habeant iure præceptionis, æs alienum soluent pro dimidia: licet plus sit in Italicis rebus quàm in prouincialibus, uel econtra. & isti duo q habẽt iure præceptionis res Italicas & prouinciales, & alij supradicti legatarij debent contribuere ad supplementum legis Falc. Ad sciendum autem quæ res contineantur appellatione rerum italicarum & prouincialium, debemus uoluntatem defuncti inspicere. si autem uoluntas defuncti non appareat, continebuntur appellatiõe rerum Italicarum illæ res quas testator disposuit perpetuò habere in Italia. & idem dico circa res prouinciales. si autem aliquo tẽpore aliquid transtulit de Italia ad alium locum, puta ad prouinciam, nõ eo animo, ut prouincia haberet, sed ut denuo ad Italiam reuocaret, non dicitur augere res quæ sunt in prouincia, neque diminuere res Italicas. & de hoc ponit quatuor plana exempla usque illuc, quæ res &c. & ibi usque ad fi. soluit quæstionem in princ. l. propositam dicendo quòd dictæ merces, quæ sunt emptæ in prouincia, ut Romam ueherentur, ad eum hæredem pertinere debent, qui in Italicis rebus institutus fuit, siue sint peruectæ Romam uiuo testatore, siue non; & siue scit testator eas esse emptas, siue non. & hoc dicit usque ad fi. Viuia.

h ¶ Quendam.} scilicet testatorem.

i ¶ Deuehere.} s. de prouincia.

k ¶ Soleret.} s. testator, qui erat mercator.

l ¶ Querebatur.} responsio huius quæstionis differtur usque in finem huius legis ibi, quæ res in proposito &c. Azo.

m ¶ Dicebam.} ego Vlpi. & not. quòd altius exorditur materiam antequam soluat.

n ¶ Rerum certarum.] & tunc si nullus est alius, hic totum habebit, ut suprà eod. l. i. §. si ex fundo. Si uerò alius est, aut ex uniuerso, & tunc habet locum C. eo. l. penul. aut ex re certa, & tunc habet locum quod hic dicit.

o ¶ Posse.} ut fuit in princ. l.

p ¶ Familiæ erciscundæ.} s. de actione.

q ¶ Amplius nihil.} quia nihil plus est in hereditate nisi duo fundi, ut subiicit, Vel dic, nihil amplius scilicet debet habere iure prelegationis. Azo.

r ¶ Accipietur.} aliàs pręcipietur. & in li. domini Accursii correctum est.

s ¶ Corneliano.} qui ualet dodrantem, ut subiicit. Azo.

t ¶ Liboniano.] qui ualet quadrantem, ut subiicit. Azo.

v ¶ Aequis partibus.} s. quoties, cum hæreditas sit ius: ut suprà, e. l. quoties. § hęredes. imò loco legatariorum sunt habendi, ut C. e. l. quoties. quę est contrà. Sol. ibi erat alius ex uniuerso, hic nõ. Vel dic quod licet obtineant uicem legatarij quo ad actione, tamẽ uere sunt hæredes. prima placet.

x ¶ Quasi.} expressiuum est ueritatis.

y ¶ Adiudicetur.} partim iure prelegationis, partim iure hęreditario: ut ĩ. de mili testa. l. si certarum. & ĩ de acqr. poss. l. i. §. si ex parte. & ad Trebel. l. deducta. §. nummis. & facit. infrà de lega. ii. l. peto luci. i. respon. & infrà de lega. iii. l. post emancipationem. §. fina. & C. famil. ercisçun. l. si qua.

† In P. Fl. non est certarum.

† ad intell. huius text. uide Ioan. Igne. in Authen. ex cã. nu. 288. C. de lib. pte.

† Du. libiano.

† Du. tenebuntur ut unicuiq.

a ¶ Ipse.} scilicet.

b ¶ Pro semisse.} sic C. si cer. pet. l. i. & C. e. l. si compensandi.

c ¶ Vice præceptionis.} quæ præceptio est ultra medietatem cuiuslibet fundi.

d ¶ Possit.} in toto patrimonio. Accur.

e ¶ Ex re.} i. ex fundis.

f ¶ Nullius.} eẽ quo ad hoc ut ualeãt præceptiones: hæredes tamẽ sunt: quia hæreditas dicitur etiam quæ soluendo non est: ut ĩ. de uerb. signi. l. hęreditatis. & facit inf. ad Trebel. l. i. §. deniq. & ad leg. Falc. l. in ratione. §. quod uulgo.

g ¶ Legatorum.} i. extraneis relictorum.

h ¶ Pręceptiones.} i. locum habet Falcidia in istis prælegatis sicut in aliis legatis.

i ¶ Istas.} ut C. ad le. Falc. l. à cohæredibus. & ĩ. ad leg. Falc. l. Nesennius. & dic recidet. scilicet. l. Falc. uel iudex. & dic quando & alius legatis est granatus. aliàs etiam qui habet quadrantẽ, cũ habeat ultra quartam se missis. non deduceret Falci. Azo. Itẽ qui habet iure prælegationis, nõ proficit suis legatariis, sed cohæredi sicut d. l. Nesennius.

k ¶ Eorũ habeat.} in prelegatis.

l ¶ Si legatũ.} i. non plus cõsequitur unus ab alio de fundis in quibus instituti sunt: quàm si esset eis legatum aliis hæredibus institutis.

m ¶ Accepisset.} tanquam extraneus, non tanquam hæres

n ¶ Vel aliud.} in fideicommissis.

o ¶ Esse.} inter se cohæredes.

p ¶ Interponẽdas.} de reddẽdo retro quãtum apparuerit. ultra Falcidiam acceptũ: ut ĩ. si cui plus quàm per leg. Fal. l. i. i. respon.

q ¶ De qua.} in principio legis dixi.

r ¶ Repellenda.} sed approbanda.

s ¶ Ascriptæ.} i. in quibus instituti sunt.

t ¶ Quia nulla.} scilicet quota. & pone hic contrà. C. eod. quoties. Solue ut s. modò notaui.

v ¶ Pars.} scilicet, expressa.

x ¶ Quæ res.} quia scilicet, sunt hæredes ex æquis partibus.

y ¶ In aliis.} puta vineis.

z ¶ In aliis.} puta pratis.

a ¶ Supra ostendimus.} scil. hoc: ut pro ęquis partibus teneantur ad æs alienum: ut s. eod §. unde scio.

b ¶ Si aliis.} non solùm cohæredibus.

c ¶ Contributio.} ut omnes insimul tribuant ad supplementum Falcidiæ.

d ¶ Reum significatione.} id est appellatione.

e ¶ Facit.} nota patrimonium constitui ex uoluntate patrisfamiliàs.

f ¶ Totum.} id est responsionem prędictã.

g ¶ Veruntamẽ.} scilicet in dubio.

h ¶ Alioquin.} aliàs cæterum quia, id est alioquin.

i ¶ Haberet.} subaudi perpetuo, si non habes in textu.

k ¶ Augebit.} s. res, quæ sunt eo loco &c.

l ¶ Minuet.} s. res, quę sunt ibi. unde &c. & facit infrà, de lega. iii. l. quęsitũ. i. respon. & §. fin. & l. si ita legatum. & l. qui filium. & not. s. de pigno. l. debitor. & C. de uerb. signi. l. i. & ĩ. de auro & argen. lega. l. si uxori. §. cùm ita.

m ¶ Reuersuros.} i. recursuros. Accur.

n ¶ Eos.} s. seruos.

o ¶ Pertinere.} quã quam sint missi ad prouinciam.

p ¶ Agasonem.} qui ducit equos, uel mulos, uel asinos: ut s. si quadr. paupe. fe. di. l. agaso.

q ¶ Ibi esset.} perpetuo.

r ¶ In agro.} non destinato eis. Accur.

s ¶ Agros.} ad quos erant destinati.

t ¶ Quasi.} expressiuum est ueritatis.

v ¶ Legatum.} illius fundi in quo destinabantur aliquando.

x ¶ Pertineant.} repete superius non.

y ¶ Quæ.} nunc soluit primã quęstionem in principio legis.

z ¶ In proposito.} id est in proposita quæstione.

a ¶ Ituras.} pecunias. argu. infrà de rebus dub. l. quidam relegatus. & facit infra de fun. instru. & istruc. le. l. quæsitum. §. Papinianus. & l. Seiæ. §. idẽ quæsit. & l. prædia. §. i. Accur.

b ¶ Eo uiuo.} scilicet testatore.

Si quis ita.} CASVS. Seius ita dixit in testamento suo. ex qua parte codicillis Titium hæredem scripsero, hæres esto. postea non fecit codicillos, & decessit: uel fecit codicillos. & in eis nullam partẽ dicto Titio asscripsit. certe erit hæres Titius quasi fuerit institutus in testamento sine parte. Viuianus.

c ¶ Hæredem.} in testamento. Accur.

d ¶ Scripsero.} de futuro non fit conditio: ut ipediat: sed de præterito sic: ut hic, & suprà eodem. l. ii. § potest autem is. Nec obst. ĩ. e.

† Du. recidit.

† Dua hæc ẽt istitutio de qua quęrit, non est repellẽda, si alius. &c. & rectius.

† In P. Fl. Cętero quasi tpe i quo trãstulit in aliũ locũ, non ut ibi hẽret, sed ut denuò, &c.

† In P. Fl. hãc quoq; Italici patrimonij esse rõnem. Igitur, &c.

lib. 8. Disputation.

† In: ẽtu vbi cõditio habet pro ipleta aget actione in factũ Bart. in l. ij. C. de insti. & sub sti. & l. ĩ testa. ĩ. de cõdi. & demõ.

Universidad de Deusto Biblioteca

l. clemens. §. fina, ut ibi dicos. & hoc ubi sibi testator apposuit conditionem si autem extraneo, tunc si de præterito, ualet ut supra, eod. l. ij. & l. hoc articulo. si de futuro, non quia est captatoria: ut infra, eodem. l. ille. & infra, de iis quæ pro non scrip. ha. l. ii. in fina. Sed quare secus quando sibi apponit conditionem de futuro, & aliud quando extraneo? Respon. secundum Io. cum conditio pendet ex testatore, si deficiat, habetur pro pura. & facit inf. de condi. instit. l. instituti. & C. de istitu. & substitu. l. penult: Sed contra supra, eodem. l. quoties §. tantundem. sed dic ut ibi. Item nota. quod alicubi videtur esse conditio, & non est: ut hic, & infra de op. leg. l. illud aut illud. & infra, de ali. leg. l. à filio. §. fina. Sed argumen. contra infra, de usufruct. leg. l. qui plures. ADDITIO. Dic quod ibi scriptura erat imperfecta circa personas, quæ à iure nō supplētur: hic circa portiones quæ à iure supplētur, ut supra eodem. l. item quod Sabinus. secundum Dy. & Barto. CVm in testamento. § CASVS. Caius ita scripsit in testamento suo. Filium meum Sempronium mihi hæredem instituo. & si dictus filius me uiuo morietur, tunc nepos ex eo post mortem meam natus hæres mihi esto: & dicto nepoti substituo Titium. Certè si filius non moriatur uiuo testatore, & post mortem testatoris uelit habere hæreditatem, non admittetur nepos, nec Titius nepoti substitutus.

† al. Iulian. lib. 19. digestorum.

etiam si pars in codicillis non fuerit ascripta, erit tamen hæres, quasi sine parte institutus.

¶ *Non admittitur concursus instituti & substituti. Bartol.*

¶ Vlpianus. † LEX XXXVII.

CVm in testamento ita scribitur [a]: Si filius meus me viuo morietur, tunc nepos ex eo post mortem [b] meā natus, hęres esto. duo gradus [c] hęredum sunt. nullo enim casu vterque ad hæreditatem admittitur. Ex quo apparet, si nepoti Titius substitutus fuerit [d], & filius patri hæres extiterit, non posse Titium vnà [e] cum filio hæredem esse: quia non in primum, sed in secundum [f] gradum substituitur.

¶ *Copula ultimo loco posita, etiam inter præcedentes solutè positos, uidetur apposita, hoc dicit. Vel sic: Soluta resoluitur in coniunctam. Bartol.*

¶ Hæc verba, Publius, Marcus, & Caius, inuicem substituti, hæredes mihi sunto. sic interpretanda sunt, vt breuiter videatur testator tres [g] instituisse hæredes, & inuicem eos substituisse, perinde ac si ita scripsisset: Ille, & ille, & ille instituti, hæredes & substituti sunto.

¶ *Indefinita non comprehendit eum, de quo specialiter est prouisum. Bar.*

¶ Qui tres filios habebat, & ita scripserat: Filij mei hæredes sunto: Publius filius meus exhæres esto. videri pōt prima parte duos duntaxat [h] filios hæredes instituisse [i].

¶ *Post mortem legatarij potest seruus legatus hæres institui. Bart.*

¶ Idem. † LEX XXXVIII.

QVi filio impuberi exhæredato Pamphilū legat, eundē [k] post mortem filii [l] ex parte hęredē instituere eodē modo potest, quo is qui seruū † cōmunem

† lib. 30. digestor.

† In P. Flo. non est cōmunem.

¶ Hæc uerba. § Titius ita scripsit in testamento suo. Publius & Marcus & Caius inuicem substituti hæredes mihi sunto. certe uidetur eos instituisse, & posteà ad inuicem substituisse. uidetur enim ita dixisse testator, Publius & Marcus & Caius sint mihi hæredes, & sint inuicem substituti.

¶ Qui tres. § Titius habens tres filios scilicet Publium & Marcum & Caium, ita scripsit: Filij mei hæredes sunto. & postea ita scripsit: dictus Publius filius meus exhæres esto. certè quamuis per uerba generalia instituerit omnes filios hæredes, tamen uerba specialia exhæredationis faciunt ut non uideatur instituisse, nisi Marcum & Caium. & hoc dicit. Viuianus.

a ¶ Testamento ita scribitur. § subaudi, filio instituto. alias non essent duo gradus.

b ¶ Post mortem. § facit secundum Galli consilium: ut s. de liber. & posthu. l. gallus. in prin. Accur.

c ¶ Duo gradus. § instituti, & substituti, ut filius quidem institutus, nepos autem habeatur substitutus. Acc.

d ¶ Substitutus fuerit. § etiam uulgariter, scilicet si nepos non erit hæres &c. & sunt tres gradus.

e ¶ Vna cum filio. § licet testator dixerit, si nepos heres non erit, Titius hæres esto: & hic nepos non erit hæres.

f ¶ Sed in secundum § id est in locum deficientis secūdi gradus ex quo cœpit posse adiri hæreditas. sed hic non cœpit posse adiri hæreditas, ergo Titius repellitur, ut infra, de acquir. hære. l. l. iij. & facit. j. titu. i. l. si mater. Accursius.

g ¶ Tres instituisse. § breuiter duos gradus comprehendit sic infra, titu. i. l. lucius §. aliter.

h ¶ Duos duntaxat § Sed quid si duos tantum habeat, & idem scripsit? Respond. eum hæredem esse, ut infra titulo. i. l. si quis eum quē in principio Item nota i quod sequens scriptura determinat & restringit præcedentem, sic, infra de uerborum significatio. l. si cum fundum. & de acquirenda possessione. l. si is qui. & supra de calum. l. hæc actio.

i ¶ Instituisse. § Nota sequētem scripturam determinare & restringere præcedentem. Accur.

QVi filio § CASVS. Institui mihi hæredem Titium, & filium meum impuberem exhæredaui, & eidem impuberi exhæredato legaui Pamphilum seruum meum: & postea ita dixi: Instituo mihi hęredem pro parte dimidia dictum Pamphilum post mortem dicti mei filij impuberis, & do ei libertatem in eum casum. nunquid ualet talis institutio dicti Pamphili? Et uidetur quod non, quia dictum impuberem exhæredaui ut dictum est: unde non uidetur quod hæredibus eius impuberis possim auferre dictum Pamphilum quē impuberi legaueram instituendo dictum Pamphilum hæredem tali modo ut dixi. Sed respondet quod ualet dicta institutio Pamphili: & post mortem impuberis erit mihi hæres cū Titio prædicto. nā & si legassem dictum Pamphilum cuidam extraneo, puta Sēpronio, & eundem post mortem dicti Sempronij hæredem instituissem pro dimidia cum libertate, haberet post mortem Sempronii hæreditatem meam cum dicto Titio. ¶ Seruus testamento. § Stichum seruum meum scripsi mihi hæredem purè: & dedi ei libertatem sub ista conditione, si intra calendas Decembris daret Titio decē. posteà feci codicillos, & eidem seruo dedi libertatem purè in dictis codicillis: & postea decessi. nunc dictus seruus propter uerba codicillorum uolebat libertatem etiam ante calendas prædictas, & per consequens hæreditatem. certe respondetur ei quod ante dictas calendas non habebit hæreditatē, nec libertatē, nisi det decem dicto Titio. post calendas autem erit liber ex codicillis, & per consequens hæreditatem habebit. ¶ Si quis seruum. § Stichū seruum meum scripsi mihi hęredem purè: & dedi ei libertatē sub cōditione si nauis ex Asia uenerit usque ad annū. & postea eum seruū uendidi Titio, & postea decessi. Certè iussu dicti Titij emptoris pōt dictus seruus adire hęreditatem meam etiam pēdente dicta cōditione libertatis. si autē transiuit annus intra quē debebat uenire nauis, & sic defecit conditio libertat. apposita, & sic amō institutio nihil ualet, & postea alienatus sit in dictum Titium, non potest eius Titij iussu adire hæreditatem. Sed pone quod dicto seruo cui dedi libertatem sub dicta conditione, legaui equum meum purè, non autē eum institui: & pendente dicta conditione eum manumisi, uel alienaui in dictum Titium: & postea decessi: Certe dictum legatum habebit eo casu quo fuit manumissus: aut acquiret illud Titio domino suo, in quem Titium per me uiuentē alienatus fuit: & hoc siue tēpore mortis meæ pendebat adhuc conditio libertatis, sicut pendebat tēpore quo eum manumisi, uel alienaui: siue extincta sit, quia non uenit nauis intra annum. si autem post defectum dictæ conditionis libertatis manumisi eum, uel alienaui Titium legatum equi datum pure p me dicto seruo recidit ad irritum, sicut in superiori casu hæreditatis.

¶ Cùm uenditor. § Vendidi Titio seruum meum Stichum, & antequam ei traderem, ipse Titius emptor fecit testamentum, & instituit sibi hæredem dictum Stichum & Caium, & decessit. ego uenditor qui habebam adhuc dominium serui, iussi eum adire pro parte dimidia, in qua fuit institutus à dicto emptore: & ita mihi acquisita est. Caius autem cohæres serui adiuit pro sua dimidia. certe debeo ego uenditor restituere dicto Caio hæredi emptoris cohæredi dicti serui totum illud quod consequi non potuisset, si priusquam iussu meo adiret seruus partem hæreditatis, uendidissem eum dicto Titio, & tradidissem, id est dimidiam hęreditatis emptoris, & totum seruum: quia non debeo facere lucrum eius serui nomine quem iure uendidi. Et hoc reprobata opinione quorundam, qui dicebant quod ego non debebam restituere dicto Caio nisi p ea parte qua extitit hæres Caius emptori, id est pro dimidia seruum, & pro dimidia illud quod acquisiui de dicta hęreditate per dictum seruum, sicut pro dimidia habuit hæreditatem emptoris Caius, id est dicere, partem dimidiā serui, & partem dimidiam dimidiæ hęreditatis, id est quartam hęreditatis & hoc dicit cum l. seq. Viuia.

¶ Qui filio. § siue leget testator seruum filium filio exhęredato, siue extraneo, potest eundem seruum instituere post mortem legatarij: quia dies incertus est. alias tolleretur dies, ut supra eodem l. hæreditas. Sed an ualeat legatum serui si hic solus seruus post mortem legatarij est institutus? Respon. non, quia ante mortem legatarij non: qa nemo est hęres. postea non. quia libera persona inueniretur legata. & facit infra, titu. i. l. si seruus communis. §. fina. & l. seq. & C. de necess. ser. l. pe. §. fi. Accur.

k ¶ Eundem § scilicet Pamphilum.

l ¶ Filij. § exheredati.

Limita istud dictū gl. si sequēs scriptura esset authentica sicut prima. nam si produceretur scriptura notarii mortui vbi nō esset eius subscriptio nō faceret fidē, nec priori obstaret. Bart. in l. si quis. §. initium. §. de edē. & quæ dicat scriptura authētica: uide p Inno. in c. j. i pri. de fi. instru.

Eundem

a ¶ Eundem. § seruum.

b ¶ Purè scriptus. § quo ad uerba. effectus autem eius est ut cōditionem adimpleat libertatis. & dic scriptus solus, secundum Io.

c ¶ Iussus esse. § sub hac conditione, si intra &c.

d ¶ Neque liber. § ex testamento non est liber, qa nō extitit adhuc conditio: & per consequens nec hæres: quia non liber: & quia sub eadem conditione retardatur hæreditas: ut s. eodem. l. seruus alienus. §. 1. & arg. j. de cō di. instit. l. cum seruus. & s. eo. l. Trebatius. §. fi. & arg. s. de ser. urb. prædi. l. iij. §. q habet. Item nec ex codicillis est liber pendente conditione, ut hic dicit: quia noluit lex expectari, an habeat utrunque ex testamento, & sic sit necessarius, qđ est si existat conditio: uel uoluntarius secundum Hug. Item si esset liber in codicillis, uideretur remota conditio libertatis, per cōsequens hæreditatis: & sic directo daretur hæreditas in codicillis remouēdo cōditionem: quod esse nō debet: ut instit. de codicil. §. fin. Accursius.

e ¶ Liber ex codicillis. § & hæres uoluntarius secundum H. ut argu. s. eod. l. si seruus. communis. nec obstat. C. de necess. ser. l. quidam. §. sed cum ueteres. ubi est necessarius: quia ibi nil de libertate dixit in testamēto. Sed alij dicunt ut Io. etiam R. quòd hic nō est hæres, ut pote deficiente conditione, sed tantùm liber: ut argu. suprà eo. l. & expleta. Sed tunc libertatem quomodo consequitur, cum nō existente ex eo testamēto hærede nil ualeat, ut C. de fideicōmis. l. cam? Respō. hic habebat cohæredē. Vel illud de relictis in testamento, hic autē de codicillis. sed est hic opus adiri hæreditatē à legatario. aliās nō ualet libertas, ut C. de caducis tollen. l. i. §. in nouissimo. & secundum hoc potest ī fine legi cùm nō, secundum Ioan. qui habebat, ex codicillis non erit, scilicet nō adita hæreditate à legitimo. Accur.

Sempronio legatū, eūdem [a] post mortem Sempronij ex parte hæredem instituit.

¶ *Conditio tacitè hæreditati adiecta, non potest in codicillis adimi. Bar.*

¶ Seruus testamento hæres purè scriptus [b], liber autē iussus [c] esse, si intra Calendas Decēbres decē dedisset, si codicillis purè libertatē acceperit, intra Calēdas quidē neq; liber [d], neq; hæres erit, nisi decē dederit: si intra Calēdas nō dederit, liber ex codicillis [e] erit.

¶ *Sublata causa uiuo testatore per quam conditio uni rei adiecta, alteri repetita intelligatur, cessat repetitio conditione pendente. secus, si esset iam defecta. Bar.*

¶ Si quis seruum suū liberum sub conditione, hæredem purè scripsisset, eumq; vendidisset, pēdente conditione iussu emptoris seruus adire hæreditatem potest: qa & consistit institutio [f], & est qui ius imperandi [g] hēt. Quòd si post defectam conditionē [h] alienatus fuisset, non potest iussu emptoris hæreditatem adire: quia eo tēpore ad eum peruenisset, quo iam extincta institutio, & inutilis [i] fuerat. Igitur [k] cùm seruus sub conditione liber esse iubetur, & legatum purè accepit, si pendente cōditione [l] manumissus vel alienatus fuerit, legatum habebit [m], aut domino [n] acquiret: quamuis mortis [o] tempore conditio libertatis extincta [p] fuerit. Si verò post defectum conditionis manumissus, aut alienatus fuerit [q], legatum ad irritum recidet [r].

¶ *Quicquid post uenditionem uenditori accrescit mediāte seruo uendito, restituit emptori, uel eius hæredi. Bar.*

¶ Cùm vēditor seruum ante traditionē ab emptore pro parte hęredem scriptum adire iubet, restituere cohæredi serui scripto necesse habet: quia lucrū facere eius serui † nomine quē iure vendidit, non debet [s]. Planè non totum [t] quod acquisierit, restituet: sed pro ea duntaxat parte, qua seruus cohæredem habuerit:

¶ Marcellus. † LEX XXXIX.

† ID est [u] partem dimidiā serui, & quartā hæreditatis [x]. Lib. xxx. Dig. † Iulianus notat [y]: Imò & id debet præstari quod consequi vēditor nō potuisset, si priùs, quam adiret seruus partem hęreditatis, is traditus [z] esset. qđ est verum.

¶ *Propter repugnantiam iuris cōmunis admittitur concursus instituti & substituti. hoc dicit. Bartol.*

¶ Iulianus. † LEX XL.

SI paterfamiliās Titiū, quem ingenuū [a] esse credebat [b], hę-

† Al's, eius serui quem iure vendidit &c. al's ei serui iure, quē uendidit. ut in P. Fl.

† Al. Marcianus li. 2. Regular.

In nōnullis exempl. non hēt hic initiū capitis, sed unica serie cū pcedentib. legitur.

† Du. Iuliani Marcellus notat.

† lib. 30. Digestorū.

f ¶ Consistit institutio. § per conditionem defectam sub qua ipsa institutio facta uidetur quantum ad quærendam hæreditatem, secūdum Rog. Sed nunquid si posteà conditio extiterit, restituit emptor hæreditatem seruo? Respon. nequaquam. Azo. expectatur ergo hæc conditio quando seruus in eodem mansisset statu. nā ante conditionem nec se nec alium potest facere hæredē, sed alienatione facta est quem faciat hæredem, & ideo conditio non expectatur, quia uera non est conditio, sed quia propter naturam libertatis differtur institutio, eo scilicet non alienato. aliās si esset uera cōditio, expectaretur etiam eo alienato.

g ¶ Imperandi. § nouus dominus.

h ¶ Defectam conditionem. § libertatis, quæ fortè erat si nauis uenerit ex Asia hinc ad mensem. & dic q defectus cōditiōis & libertatem & hęreditatem sub conditione tacitè repetita datā uitiat, alienatio solam adimit libertatem, ut instit. eo. §. seruus.

i ¶ Inutilis. § quia perinde est modò habendum, ac si fuisset purè institutus & simpliciter sine libertate data aliquo mō. H. quod hoc iure non ualebat, hodie secus, ut C. de necess. seruis. l. quidam.

k ¶ Igitur. § quod dixi in hæreditate seruo relicta, idē in legato: cū sub conditione libertas sit ei relicta.

l ¶ Pendente conditione. § scilicet libertati ascripta.

m ¶ Legatum habebit. § ipse manumissus, quia legetum purè cœpit deberi manumissione facta. Hug.

n ¶ Aut domino acquiret. § cum fuit alienatus.

o Mortis. § scilicet domini.

p ¶ Extincta. § & sic uidetur quòd non cedat dies huius legati quandum ad hoc ut ualeat, uel non à tempore mortis. quod est bene notādum, uel satis potest dici quòd cedat à tempore mortis. Hug.

q ¶ Fuerit. § scilicet seruus.

r ¶ Recidet. § habuit enim quasi tacitè à seruo acquirendum legatum conditione libertatis adiecta. R. uel sic: quia perinde habendū est ac si legatum simpliciter sine libertate fuisset ei relictum, quod nullum esset: ut C. de leg. l. seruus. & facit j. de leg. i. l. quęsitum. §. i. Hug.

s ¶ Non debet. § uenditor.

t ¶ Non totum. § de subtilitate iuris.

v ¶ Id est. § nam uidetur uoluisse testator uenditorem habere debere partem dimidiam serui, cum eū instituerit pro dimidia. Hug.

x ¶ Hęreditatis. § totius. cum enim fuit institutus seruus pro dimidia, & medietas serui remāsura est penes uenditorem, ergo medietas illius dimidię, & sic alia sit emptori restituenda, quę est quarta totius hęreditatis. H. & econtra, quia cohęres non erat nisi in dimidia: non poterat habere ui si medietatem serui, & mediam institutionis serui, quę erat quarta totius. sed tamen statim corrigit.

y ¶ Notat. § id est reprehēdit ita, imo &c.

z ¶ Is traditus esset. § & sic apparet corrigi quod dictum erat supra, eodem. l. proxi. in fi. planè non totum &c. & facit suprà, de action. empti. & uendi. l. Iulianus. §. si quid seruo. Sed cur non habet aliquid uenditor, cùm testator sciebat seruū esset uenditoris? Respon. contemplatione serui instituti in dubio, ut C. d usufru. lega. l. fi. & j. de leg. pręst. l. iij. §. j. Item quomō cohęres petit ultra quam sit hęres: ut C. de rei uē. l. res alienas Respō. quòd testator uidetur eum uoluisse habere totum, cui & partem dedit, ut argu. j. de condi. & demon. l. si quis eum quem. perinde enim habet ac si ēptor proprium seruum instituisset sine libertate, & sic hæreditas tota & seruus dabitur hæredi emptoris.

SI paterfamiliās. § Casus in hac lege cum seq. est talis. Titium seruum Męuij, quem liberum esse credebam, mihi hęredem institui: & si hęres non esset dictus Titius, substitui ei Sempronium. dictus Titius seruus adiuit hæreditatem meam iussu domini sui, & ita non fuit hęres Titius mihi, sed dominus suus per eum. nunquid habebit substitutus hereditatem? Et uidetur quòd sic, quia seruus nō fuit mihi hęres. Econtra uidetur quòd nō, quia ego uideor uelle habere substitutum hęreditatem meam. si Titius seruus Męuij non erit hęres, neque alium fecerit hęredem. fecit autem dominum suū hęredem. ergo uidetur quòd substitutus nihil habere debeat. iudicatur tamen hic quòd Sempronius substitutus in partem hęreditatis dēt admitti: scilicet quartam, ut in fin, l. duo enim semisses debent de hęreditate fieri. & intelligo quòd unum integrum semissem debeat habere dictus Męuius dominus serui, & alium cum substituto diuidere. Et hoc iudicauit Titius Cęsar in persona Parthenij sui serui, qui Parthenius fuit institutus à quodam credente eum esse liberum, & substituit ei quendam alium si hęres non esset. secus autem si instituissem dictum Titium seruum Męuij sciens eum esse seruum, tali modo ut dictum est. nam tunc nihil habebit substitutus, quia intelligit substitutus in eum casum quo dictus Titius nō esset hęres, nec aliū hęredem fecerit. fecit autem dominum suum. si autem dictus Titius quem dicto modo institui, erat liber, & ego putabam eum liberū, ita demum habebit substitutus hęreditatem. si ipse institutus non erit per se heres, nec alium hæredem fecerit in seruitutem posteà redactus. Viuian.

a ¶ Ingenuum. § idem esset & si liberum.

b ¶ Credebat. § forsan. nos enim ignoramus quid ipse crediderit.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Sempronium.} substitutum.
b ¶ In partem.} quartam, ut in fi. legis dices.
c ¶ Qui scit.} ergo & seruus.
d ¶ Et ita substituit.} id est his uerbis.
e ¶ Hæres erit.} liber puta de nouo factus.
f ¶ Neque alium.} quia est iuri subiectus per arrogationem uel per seruitutem.
g ¶ Putabat.} scilicet esse.
h ¶ Non erit.} ibi audi, talem substitu. Accursius.
i ¶ Mutata.} de libertate in seruitutem.
k ¶ Alium.} puta dominum suum.
l ¶ Igitur in hoc casu.} scilicet primo casu huius legis.
m ¶ Diuidatur.} Sed quid fiet de alio semisse? Respō. dominus instituti habet precipuū inspecta potius ueritate quam opinione, licet quidam contra. & est etiam pro hoc j. l. proxi. quia uerisimile est quod imperator sibi precipuum acceperit. Sed uidetur distinguendum: aut uoluit alium fieri hæredem si appareret seruus, & tunc substitutus in totū repellitur: si paruerit domino in adeundo. aut noluit: & tunc in totum admittitur, ut C. eod. l. cum proponas. quæ ē contra. Solut. ibi erat certū quid uoluit per uerba si nō erit hęres, figurate. hic cōtra. nam dubitabatur an testator crediderit libertū. Item si credidit liberum, dubitatur quid uolebat per prædicta uerba significare, si hæres non erit. & distingue ut in l. [illegible] & si [illegible] & j. de acquirere l. [illegible] & C. de iure delibe. l. cum ali quis. Accur.

† Colliđe, non est in Du. expl.
† Vide in hoc locum Alcia. li. dispūc. j. c. 2. & Vigli. in Cōmen. ad §. fi. d̄ uulg. substitut. in Institut.
† Duar. ac qui eum.
† Negatio hęc nō est i Du. exęp.
† Duo, non est apd Du.
† lib. 1. ex uariis lectionum.
† Theophi. tit. de vulgari legit Pius Alci. lib. j. dispū. cap. x. legit Titus. Duarenus legit, & hoc Tiberius Cæsar.
† lib. 65. Digest.

redem scripserit, eiq; , si hæres nó esset, Sempronium[a] † cohæredé † substituerit: deinde Titius, q seruus fuerat, iussu domini adierit hęreditaté, potest dici Sempronium in parté[b] hereditatis admitti. Nā qui scit[c] aliquem seruum esse, & eum hæredem scribit, & ita substituit[d], Si Titius hæres nó erit, Sempronius hæres esto: intelligit tale quid dicere, Si Titius neq; ipse hæres[e] erit, neq; aliū[f] hæredé fecerit. † Atqui si eum, quē liberū putabat[g], hędé scripserit hoc sermone, Si hæres non erit,[h] nihil aliud intelligit significare, q̄ si hęreditaté, vel sibi † nó acquisierit, vel mutata[i] códitione aliū[k] hęredé nó fecerit. q̄ adiectio ad eos pertinet, qui patres familiàs hæredes scripti, postea in seruituté deducti fuerint. Igitur in hoc casu[l] † duo semisses fient: ita vt alter semis inter eum qui dominus instituti hæredis fuit, & substitutum, æquis portionibus diuidatur[m].

¶ Pomponius. † LEX XLI.

ET hoc † Titus[n] Cęsar cóstituit in persona Parthenij: q. tanquam ingenuus heres scriptus adierat hæreditaté, cùm esset Cęsarius seruus. Nam diuisa hæreditas est inter Titium & eū qui Parthenio substitutus erat, vt refert Sextus Pomponius.

¶ Defectus extrinsecus si tẽpore aperturę tabularū cessat, testm̄ reconualescit. B.

¶ Iulianus. † LEX XLII.

QVi soluendo nó erat, duos Apollonios[o] liberos hæredésque esse iusserat. Altero ante apertas[p] tabulas testamenti mortuo, non ineleganter defendi poterit eum, qui supererit liberum & solum necessarium hæredem[q] fore[r]. Quód si vterque viuat, institutionem nullius esse momenti propter legem Aeliam Sentiam, quæ amplius quam vnum necessarium hæredem fieri vetat.

¶ Paulus. † LEX XLIII.

INuicem[s] enim eos sibi obstare.

¶ Ex facto alterius alius exhæredari non debet. Bartolus.

¶ Alphenus. † LEX XLIIII.

PAterfamiliàs testaméto duos hędes instituerat, cósq; monumentum[t] facere iusserat in diebus certis, deinde ita scripserat, Qui eorum[u] non ita fecerit, omnes exhæredes sunto. alter hæres hæreditatem prætermiserat: reliquus hæres consulebat, cùm ipse monumentum extruxisset, nunquid minùs hæres esset ob eam rem, quòd cohęres eius hęreditatem non adiisset. Respondi, neminem[x] ex alterius facto neq; hæreditati alligari, neq; exhæredari posse[y]: sed vti quisque conditionem implesset, quamuis nemo adijsset[z] præterea †, tamen eum hæredem esse[a].

¶ Conditio quæ de præterito fuit impossibilis, reijcitur. Bartol.

¶ Idem. † LEX XLV.

SI Mæuia † mater mea, & Fuluia filia mea viuent[b], tunc mihi Lucius Titius hæres esto. Seruius respondit, si testator filiam nunquam habuerit, mater autem

q ¶ Hæredem.} Not. quod non ualet, postea confirmatur † cōtra regulam Catonianam.
r ¶ Fore.} imo uidetur nullus, ut j. de re. dubi. l. si fuerit. contra. Solu. hic apparet quis sit hæres altero mortuo. ibi non quis legatarius. Item hic testator utrunq; uoluit esse hæredem: ibi alterū tantum habere legatum. & facit in l. lit. qui ma. non pos. §. i. & C. de necess. ser. hæ. & j. de mil. test. l. in fraudem. & j. eo. l. in tempus. §. i. & infra. de ma. testa. l. cum ex pluribus. & s. de test. tut. l. duo. & s. de usufru. l. quoties. & j. de leg. i. l. si quis legauerit. Itē nota. quod non ualet. postea confirmatur, contra regulam Catonianam: sed illa in legatis, hæc in hæreditate.
s ¶ Inuicē.} cū nō appareat qs prior, quis posterior nominetur: ut j. e. l. qui soluendo. Accur.

PAterfamilias.} CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seiū & Caium: & iussit eis ut facerēt ei monumentum intra duos menses pone. & postea ita scripsit in eodem testamento, Qui eorum hæredum non ita fecerit monumentum ut præcepi, omnes exhæredes sunto. Seius noluit adire hæreditatem mortuo dicto testatore, imo eā repudiauit. Caius autem fecit monumentum secundum testatoris præceptum. quæritur, utrum ipse solus possit habere hæreditatem? Et uidetur quod nō, propter uerba testatoris. Sed respon. quod sic, quia nemo potest exhæredari ob alienum factum. sicut nec hæreditati alligari. Viuia.

† Inualidā postea quā doq; ualidā. sic etiā ualidū quā doq; per inualidam uitiari, de quo no. Bald. x. casus in l. certi condictio. §. qm̄. in in. not. s. si cer. peta.
† lib. j. ad l. Aeliā Sentiam.
† lib. 5. Digestor.
† Aliàs, ꝑ petrea.
† lib. 1. Digest. à Paulo epitomatorum.
† Intellectus huius Laud. apud Petr. Stell. in l. q Roma. §. Augerius. num. 16. de uerb. obli.

n ¶ ET hoc Titus.} mihi de uulga. substitu. in fi. dicit Tiberius. & sic binominis. Sed opponitur, si testator credidit liberum, ergo substitutio ei facta intelligitur facta ut libero: ergo dominus nihil habet, sed substitutus totum. Respon. opinioni testatoris ueritas contraria, quia est seruus. quæ prævalet cum ignoramus certitudinem uoluntatis. nam potest esse quod licet liberum putabat, tamen uoluit si quo casu detegeretur eius conditio, & seruus appareret, quod dominus haberet. sed latebat hic quid uoluerit.

QVi soluendo.} CASVS. Lex Aelia Sentia permittit quod ille qui non est soluendo creditoribus suis, possit sibi instituere unum seruum suum hæredem necessarium, & nō plus. pone ergo quod Titius non soluendo existens instituit sibi seruos suos hæredes duos cum libertate, quorum seruorū quilibet uocabatur Apollonius. certe si unus seruorum eorū decessit ante apertas tabu. testamēti dicti Titij, alter erit hæres necessarius. si autem uterque uiuat, nō erit aliquis eorum hæres. quia unus obstat alteri, & ecōtra, non enim apparet quis primo institutus fuerit, quia ille solus hæres esset. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

o ¶ Apollonios.} secus si diuersorum nominum essent. Ro. quia tūc primo nominatus, nisi in casu, ut j. eo. l. qui soluēdo, & infra, qui & a quibus. l. si quis hęres. Accur.

p ¶ Ante apertas.} hoc ideo dicit, quia secundum hæc iura non cedebat dies hęreditatis ut posset adiri nisi ante aperturam tabularū etiam instituto pro parte hærede: sed hodie statim à morte testatoris, ut C. de cad. toll. l. i. § i. & §. in nouissimo. & ideo quia distinguis

t ¶ Monumentum.} totum. nam si pro parte, nō sufficit. licet secus sit in conditione quæ diuidi potest: ut quæ consistit in dāda pecunia ut j. de condi. & demon. l. pen. & l. cum tale. §. fin. & j. de manu. testa. l. si ita fuerit. & no. pleno. C. de condi. inser. l. si plures.
v ¶ Eorum.} nota hanc uoluntatem defuncti non seruari.
x ¶ Neminem.} Nota neminem ex alterius facto, neque hæreditati alligari, neque exheredari posse.
y ¶ Posse.} contrà supra, de iis quæ i testa. delen. l. cancellauerat. in fin. Sed illud propter uoluntatem defuncti, quia ipsemet cancellauit. Itē facit s. eo. l. hoc articulo. & l. Titius. & j. ad Syll. l. si. & supra. de neg. gest. l. si ex duobus. & de iudi. l. si petitor. & s. de alie. iudi. l. i. cum suis concor.
z ¶ Adiisset.} nec monumentum fecisset.
a ¶ Hæredem esse.} in solidum. ut s. eo. l. si quis ita scripserit. in fi. Et no. hic præceptum testatoris non seruari quia dixit, q eorū &c. sic & alias non seruatur. j. de lega. i. l. filiusfa. §. diuus. & condi. insti. l. quidam. & est ratio. qa ex alterius facto &c. ut hic dicit cū cōcor. dictis.

SI Mæuia.} CASVS. Titius habens matrem Mæuiam, & non habens aliquā filiā, ita dixit in testaméto suo. Si Męuia mater mea & Fuluia filia mea uiuunt, tu mihi Lucius Titius hęres esto. & decessit, modo inuenitur mater uiuere, & non inuenitur ei aliqua filia, certe habebit Lucius Titius hęreditatem, quia cōditio impossibilis de filia debet haberi pro non apposita. Viuia.

b ¶ Viuent.} i. uiuunt in pręsenti tempore. Sed uidetur contra. s. de

Testatoris uolūtas nō semper seruatur.

iniusto

iniusto test. l. cùm in secundo. siue ponas de præsenti, siue de futuro. Sed ibi falsa, hic negatoria.
a ¶ Impossibile.} de natura. Nota quòd impossibile de natura i testamento ascriptum, nullam vim habet. Accur.
b ¶ Scriptum.} scilicet filiam uiuere, quæ nunquam fuit
c ¶ Nullam vim.} sed remanet institutio pura quo ad illud: ut j. titu. ij. l. i. & insti. eo. § impossibilis.
d ¶ Haberet.} & sic nō uitiat testamētum.

QVidam cum.} CASVS. Seium filium Titij instituere uolebam: & nolebam q ad Titiū patrē aliquid de hæreditate mea perueniret. unde uocaui dictū Seium, & ei exposui dictam meā uolūtatem: & dixi ei. Ego instituā te sub cōditione si emāciperis à patre tuo. Seius timēs ne pater crederet se ab eo propter hoc offensum, petiit à me testatore ne sub dicta conditione eū instituerem: & impetrauit à me ut Caium amicū suum hæredem instituerem, confidens dictus Seius filius Titij de dicto Caio suo amico, ut sibi patrifamilias facto restituat hæreditaté meam, & sic ego institui dictū Caium, & nō petij ab eo ut restitueret hæreditaté dicto Seio: & postea decessi. mō Caius non uult adire hæreditaté meam: uel si adiuit, nō uult restituere dicto Seio. unde quæritur an Seius possit petere hæreditaté ex fideicom? Et dicitur q non: quia ego testator non petij à Caio ut restitueret ei hæreditatem. habet tamē cōtra eum actioné utilē mādati cum est nunc sui iuris, si Caius recepit in fide sua de restituendo ei patrifa. facto hæreditatem cùm dictus Seius filiusfa. eū de hoc rogaret, sicut daretur utilis actio mādati ei qui cum filiusfa. esset, pro aliquo fideiussisset, & paterfa. factus soluisset. dicta autem actio mandati utilis est inutilis dicto Titio patri Seij cōtra dictum Caium: qa nō est ex bona fide siue æquum id dicto Titio restitui per Caium q̄d ego testator ad eum nolui peruenire. Viuia.

e ¶ Amicum.} credebat habere meliorem amicum quam patrem, sed non fuit ad hoc. C. de cura. fu. l. fi. §. i.
f ¶ Instituerer.} Nota filium non posse inuenire meliorem amicum quam patem.
g ¶ Ab eo.} testatore de restituenda hereditate. hoc tamē uoluit testator, sed non prodest ut hic petatur fideicom. sed mandati agit, ut subiicit. si autem rogasset testator, teneretur amicus adire & restituere, & sic pater utpote sibi quæsitum per filium.
h ¶ Interposuisse.} tacitè testatori: sed expresse filio. nec etiā est pactum futuræ successionis, quia testator con sentit, ut C. de pact. l. fic
i ¶ Secutum.} expresse.
k ¶ Restituturum.} aliàs præstaturū. & sic est in libro domini Acc.
l ¶ Inutilem.} contrà. j. de stipu. seruo. l. fin. Sol. ibi in cōtractu, ubi tempus contractus inspicitur. aliud in hæreditate & legato ut hic, & C. de cōdi. inser. l. si uxor. Item ibi dolo protrahebat tempus i quo esset sui iuris, hic non, cum testator patri quæri uolebat. Item cōtra s. man. l. si mandauero. §. fugitiuus. Sed ibi ibi de pecunia domini ēpta erat res, & contractus ibi erat, hic secus.
m ¶ Vulgarem.} id est directam mandati.
n ¶ Placeret.} i. utilem mandati: sed certè imò in factum: ut s. mā. l. si uero non remunerandi. §. si filio. sed eadem est in factum & utilis: ut no. s. de præscrip. uerb. l. quoties. & facit j. de fideiusso. l. si dubitet.

† libro 2. Quæstio.

Pater filio melior amicus dicit.

superuixerit, tamen Titium heredem fore: quia id quod impossibile[a] in testaméto scriptum[b] esset, nullam vim[c] haberet[d].

¶ Ex testō nō pt conueniri, q à defuncto grauatus nō probat: sed conuenieē ex mādato, quod suscepisse probatur. Bar.

¶ Aphricanus. † LEX XLVI.

QVidam cùm filiumfami. hæredem instituere vellet, ne ad patré eius ex hæreditate quicquam perueniret, voluntatem suá exposuit filio. filius cùm patris offensam vereretur, petiit à testatore ne sub conditione, Si à patre emancipatus esset, hæredem eum institueret: & impetrauit ab eo vt amicum[e] suum hæredé institueret[f]: atque ita testamento amicus filii ignotus testatori hæres institutus est: nec quicquá ab eo[g] petitum est. Quærebatur, si ille amicus aut adire nollet, aut aditam nollet restituere hereditaté, an fideicommissum ab eo peti posset, aut aliqua actio aduersus eum esset: & vtrum patri, an filio competeret? Respondi, etiá si manifestum sit scriptum heredem fidem suam interposuisse[h], nó tamé aliter ab eo fideicómissum peti posse, quàm si & ipsum testatorem fidem eius secutum[i] esse probaretur. Si tamen cū à filiofa. rogaretur. amicus, & aditurum se hæreditatem recepisset, & restituturū[k] patrifa. facto, nó absurdè dici posse mandati actionem futuram, & eam actionem patri inutilem[l] fore: quia non sit ex bona fide id ei restitui, quod testator ad eum peruenire noluerit. Sed nec filio vulgarem[m] competiturá, verùm vtilem: sicuti dari placeret[n] ei qui cum filiusfamil. esset, pro aliquo fideiussisset, ac paterfamiliàs factus soluisset.

¶ Dictio Imò, ponitur correctiuè. Bar.

¶ Idem. † LEX XLVII.

SI ita scriptum fuerit, Titius, imò Seius hæres esto: Seiū solùm hæredem fore[o] respódi. Sed & si ita, Titius hęres esto, imò Seius heres esto: idem erit dicendū.

¶ Quidam testaméto ita heredé instituit: Titia[p] filia mea hæres esto[q]. si quid mihi liberorum me viuo mortuóve nascetur, tunc qui virilis sexus vnus pluresve nascētur, ex parte dimidia[r] & quarta, quæ feminini sexus, vna pluresve natæ erunt, ex quarta parte mihi hæredes sunto. posthumus ei natus est. consulebatur quota ex parte posthumus hæres esset? Respódi, eam hereditaté in septem partes distribuendam: & ex his filiam quatuor, posthumum tres habiturum: quia filiæ totus as, posthumo dodrans datus esset: vt quartam portioné amplius filia quàm posthumus ferre debeat. Ideo si posthuma[s] quoque nata esset: tantundem sola filia, quantū vterq; posthumorum, habitura esset[t]. Itaque in proposito[v] cùm as filiæ[x], dodrās posthumo sit datus

§. fi. & de act. & obl. l. filiusfa. suo nomine. & de uerb. oblig. l. quidam & C. de inoffic. testa. l. filius matrem.

SI ita scriptum.} CASVS. Ita dixi testaméto meo. Titius imò Seius hæres mihi esto. uel ita. Titius hæres esto: imò Seius hæres esto. certè utroq; casu solus Seius erit hæres.} Quidam.} Titius habens filiam Titiam, & uxoré prægnanté, ita dixit i testaméto suo. Titia filia mea hæres esto: & si qs mihi liberorū nascetur me viuo uel mortuo, tunc q uirilis sexus unus pluresve nascent, ex parte dimidia et etiam quarta sit mihi hęres, ex sex & trib. unciis. i. ex dodrante: siue ex ix. unciis. qui auté fœminei sexus una pluresue natæ erunt, ex parte quarta sit mihi hæres. i. ex tribus unciis. & posteà decessit dict' testator: & postea dicta sua uxor peperit filium masculum quæritur ex qua parte sit hæres dictus posthumus? Et dicit q hæreditas debet diuidi in septē partes, de quibus debet habere dicta Titia filia testatoris quatuor partes, posthumus auté tres: q a dicta Titia fuit instituta in totū, id ē in xij. uncias posthumus autem in ix. unciis siue in dodráte, ut dictum est. unde uidetur datæ dictę Titiæ tres uncię plusquā posthumo, id est quarta pars hæreditatis: uel debet fieri de hæreditate uiginti una partes. s. ut dicta Titia habeat xij. partes, & posthumus. ix. qd̄ tātundē ualet. Sed quid retéto eodé casu si posthumus & posthuma nati sunt? Certè tantū debet habere sola Titia quantum simul posthum' & posthuma. diuidetur itaque tunc hæreditas in xxiiii. partes. & Titia habebit xij. & posthumus ix. & posthuma. iii. qa hoc uē uoluisse testator. ¶ In testamento.} Ita scripsi in testamēto meo: Lucius Titius ex duabus unciis sit mihi hęs: Caius Attilius sit mihi hæres ex una parte: Mæuius sit mihi hæres ex una parte. Seius sit mihi heres ex duabus partibus. & posteà decessi, quæritur qualiter hæreditas mea diuidi debeat inter prædictos? Et dicitur quod dictus Lucius Titius debet habere duas uncias in quibus fuit institutus: Caius Attilius Mæuius & Seius debent habeŕ reliquas x. uncias quasi sine partibus instituti fuerint, quæ x. unciæ taliter inter eos debeat diuidi, scilicet ut Seius qui fuit institutus in duabus partib. habeat v. uncias, Caius Attilius autem & Mæuius, quorum quilibet fuit institutus in una parte, habeant alias v. uncias. i. quilibet eorū duas uncias & dimidiam. Viuianus.

o ¶ Fore.} ponit ergo correctiuè uerbum imò. sic infrà de manu. testamen. l. Stichus. aliàs pro & ut C. de nouo co. fa. §. quibus. ibi, imò &c. quādoque pro ut: ut C. de sacrosanctis ecclesiis. l. iubemus. §. Oeconomus. Sed argumē. contrà infrà de conditio: & demonstra. l. nam ad ea. ubi distinguitur incontinenti uel ex interuallo. Accursius. ADDITIO. Dic quòd ibi non erāt uerba correctiua, sed alterius uoluntatis tantùm dispositionem continentia, secundum Dyn, & Barto.
p ¶ Titia.} iam nata.
q ¶ Hæres esto.} simpliciter instituta, in asse instituta uidetur.
r ¶ Dimidia. & quarta.} totius hæreditatis.
s ¶ Posthuma quoque.} i. posthumus & posthuma.
t ¶ Habitura esset.} & tunc diuiditur hæreditas in xxiiij. uncias
v ¶ In proposito.} cùm solus posthumus est natus.
x ¶ Cum as filiæ.} iam natæ.

† libro 4. Quęstio.

† Facit Bar. in l. iubemus. §. j. C. d̄ sacr. san. eccle. qñqs ponit̄ adiūtiue p text. Lin. l. sig̃ §. quinimò. s. de pac.

Universidad de Deusto Biblioteca

viginti vnā[a] partes fieri, vt filia[b] duodecim, nouem filius habeat.

¶ Qui primò relinqt uncias, posteà ptes, intelligit partes facere de residuo. Bar.

¶ In testamēto ita scriptum est: Lucius Titius ex duabus vnciis, Caius Atteius[c] ex parte vna, Mæuius ex parte vna, Seius ex partibus duabus hæredes mihi sunto. consulebatur quid iuris esset. Respondi, hanc scripturam, illam interpretationē accipere posse, vt Lucius Titi[us] duas vncias habeat, cæteri autem quasi sine partibus instituti, ex reliquo dextante hæredes sint: quem dextantē[d] ita diuidi oportet, vt Seius quincuncem, Atteius & Mæuius alterum quincuncem habeant.

¶ Martianus. † LEX XLVIII.

HIs verbis, Titius hæreditatis meę dominus esto[e]. rectè institutio fit.

¶ Verba maledictionis uniuersalia institutionem non uitiant. Bar.

¶ Illa institutio valet: Filius me[us] impiissimus malè de me meritus, hæres esto, † purè enim hæres instituitur, licet cum maledicto[f]: & omnes huiusmodi[g] institutiones receptæ sunt.

¶ Seruus de adulterio accusatus, à domina non potest instilui. Bar.

¶ Interdū nec cū libertate vtiliter seruus à domina † heres instituitur: vt constitutione diuorum Veri & Antonini significatur: cuius verba hæc sunt: Seruum adulterij accusatum[h], non iure testamento manumissum[i] ante sentētiam, ab ea muliere videri, q̄ rea fuerat eiusdem criminis postulata, rationis est. Quare sequitur, vt in eundem à domina collata institutio nihil momenti habeat.

¶ Falsa demonstratio non uitiat institutionem, si de persona instituti constat. B.

¶ Si ī patre[k], vel patria, vel alia simili assumptione falsum scriptū est: dum de eo, qui demonstratus sit, constet, institutio valet.

¶ Inutilis est institutio serui alieni cū libertate: nec tractu tpis confirmaī. Bar.

¶ Florentinus. LEX XLIX.

SI alienum[l] seruum, liberum & hæredē esse iussi, & is posteà meus effectus est, neutrū[m] valet: quia libertas[n] alieno seruo inutiliter[o] data[p] est.

¶ In extraneis hæredib. requirit capacitas tpe testamēti, & mortis, & aditæ hæreditatis: media uerò rempora non nocent. Bar.

¶ In extraneis hæredibus illa obseruantur, vt sit cum eis testamenti factio[q], siue ipsi hæredes instituantur, siue ij qui ī potestate eorum sunt: & id duobus[r] temporibus inspicitur, testamenti facti, vt constet institutio, & mortis testatoris, vt effectum habeat. Hoc amplius & cùm adibit hæreditatem[s], esse debet cum eo testamēti factio, siue purè, siue sub conditione hæres institutus sit. Nam ius hæredis eo maximè tempore inspiciendum est, quo acquirit hæreditatem. Medio autem tempore inter factum testamentum & mortem testatoris, vel cōditionem institutionis existētem

¶ lib.4.Institution.

¶ Memorabilia exempla eorum qui impiissimos & malè meritos filios hædes instituerunt, refert Valer. Max. lib.5. cap.9.

¶ Sunt qui putēt uacare has duas voces, à domina.

¶ lib.10.Institution.

a ¶ Xxi.} quod tantum est quantum & septem prædictæ.

b ¶ Filia.} iam nata. sed contra huic C. de leg. l. cum quæstio. ubi tātum aufertur priori, quantum confertur secundo. illud in natis: hic in posthumis, qui nō sic auferunt, cum inueniant insolidum hæredē. Vel hic secūdus in certis unciis: ibi secundus in medietate uel tertia eius quod reliquerat priori. Vel hic uoluit excedere assem, ibi erat dubium an uoluerit uel non, & ita non excedit, ut ibi, & j. eo. l. qui non militabat. §. filiis. Item contra instit. eo. §. si plures. ibi, partibus eos &c. ubi asse distributo postea institutus in tantundē admittitur. aliàs ad uacantem. Solu. ibi in natis, uel hoc corrigitur secundum Ir. Vel uerius hic uoluit testator habere tantundem: cum dixerit ex quota parte, scilicet dimidia & quarta: uel tantū quarta. Itē contrà. j. eo. l. qui non militabat. §. filiis. ubi uidetur ademisse de asse quātū secundo contulit. sed ibi dubiū erat, an uoluerit assem excedere: hic cōstabat quod sic. Alij quod hic as expressim filiæ fuit assignatus: ibi simpliciter institutio facta, quod non placet: quia hæc lex hoc nō dicit. & facit infra ad Trebel. l. Marcellus. & j. de libe. & posthu. l. si ita scriptum. & de leg. i. l. si quis testamento. §. i.

c ¶ Atteius.} propriū nomen, ut ibi, Caius Atteius.

d ¶ Dextantem.} i. decem uncias, ut insti. eo. §. hæreditas. & facit supra, cod. l. si quis ita. Accur.

HIs uerbis.} CASVS. Hæc lex habet quatuor partes. Prima dicit, quod hæc institutio ualet, Titius hæreditatis meæ dominus esto. Secūda dicit quod etiā hæc institutio ualet, Filius meus impiissimus malè de me meritus hæres esto. nam uidetur purè institutus cum male dicto. Tertia dicit, quod talis institutio non ualet, si domina quæ erat accusata de adulterio commisso cum Sticho seruo suo, de quo ēt adulterio accusatus erat dictus Stichus, instituat dictum Stichum hæredem cum libertate. nam non ualet data ei libertas ante sententiam & per consequens nec hæreditas. Quarta dicit quod institutio de aliquo facta ualet, si certum est de quo sensit testator, quamuis erratum sit in patre hæredis, uel in patria, & in alia simili assumptione, puta in agnomine. Viuianus.

e ¶ Dominus esto.} nam hæres & dominus idem est: ut insti. de hære. quali. & diff. §. pe. idem si dicam, bona mea tibi relinquo: ut insti. de testa. mili. §. idem priuilegium. & C. de testa. l. quoniam. & de secū. nupt. l. hac edictali. in prin. & hoc nisi alium instituisset hæredē. tunc enim uidetur fideicom.

f ¶ Cū maledicto.} i. cū maledictione, & purè uidetur institui, licet illa uerba, Filius meus impiissimus heres esto, fuerint dicta.

g ¶ Huiusmodi.} j. eo. l. quoties. §. si quis nomen. contra. Sol. ut ibi.

h ¶ Accusatum.} aliàs adulterio maculatum. & facit instit. eo. §. est autem. & j. eo. l. si non lex. & de lega. ii. cum filius. §. seruus. & C. de collu. detegen. l. i. Accur.

i ¶ Manumissum.} simpliciter sine hæreditate.

k ¶ Si in patre.} alias in patre. s. hęredis. alias parte, scilicet quinciæ. nam si in substantia personæ erratur, tunc secus, ut s. e. l. quoties. in prin. & facit j. de rebus dub. l. quoties & l. qui habet. & C. de test. l. si in nomine. & insti. de leg. §. si quis in nomine. & j. de condi. & demonstra. l. falsa, circa prin.

l ¶ alienum.} CASVS. Stichum seruum Titii mihi hæredem institui cum libertate. certe non ualet institutio, nec libertas: quia libertas directa alieno seruo inutiliter datur. & prædicta adeo sunt uera, quod & si dictus Stichus fit effectus postea meus, nihilo magis ualeat institutio uel libertas. ¶ In extraneis.} Cum instituo mihi extraneos hæredes, necesse est ad hoc ut possint acquirere hæreditatē meam, quod sint capaces tribus temporib[us], scilicet tempore testamenti mei: & tempore mortis meę: & tempore quo adeunt hæreditatē: alias non possunt acquirere. si autem efficiantur non capaces à tempore testamenti usque ad tempus mortis, uel à tempore mortis usque ad tempus aditionis: nihil eis nocet. & idem dico, si illi sint a me instituti qui sunt in potestate dictorum extraneorū: quia dictis tribus temporibus debent esse capaces domini institutorum, & dicta media tēpora nihil nocent. Viuianus.

l ¶ Si alienum.} prorsus. secus in communi, ut supra eodem. l. sed & si in conditione. §. si seruum communem. & §. sequens. & ibi nota. & secus in proprio: ut not. supra eodē. l. quoties. §. seruus cum libertate.

m ¶ Neutrum.} nec institutio. nec libertas.

n ¶ Libertas.} directa, ut C. de manumiss. test. l. seruo tuo.

o ¶ Inutiliter.} inspecto initio. sic & infra de usucap. l. sequitur. §. si autem. & infra de regu. iur. l. pen. & supra de noxa. l. in delictis. §. si extranei. & quod iussu. l. ii. §. fin. & institu. qui da. tuto. poss. §. seruus. & infra de condi. insti. l. seruus alienus.

p ¶ Data.} Not. quod ab initio nō ualet, non potest postea ualeī, licet recidat in eum casum, a quo incipere potest.

q ¶ Testamenti factio.} passiue, ut subiicit.

r ¶ Duobus.} alias tribus, alias duobus, sed adiicitur tertium, & sic idem est.

s ¶ Hæreditatem.} nota ergo in extraneo tria: ut hic, & insti. de hæred. qua. & diff. §. in extraneis. sed in suo & necessario duo tantum scilicet testamenti, & mortis: quia post mortem statim est hæres, etiam si non adeat. sed secundum Io. in suis mortis tantum: ut instit. de hære. qua. & diff. §. sui. in necessario tantū duo, scilicet testamēti et mortis. ut supra, in princ. huius legis. Sed certe quod dixi in suo. idē ī necessario tantū. & est uerū quo ad hoc ut sciamus utrum sit suus uel necessarius, nō quo ad hoc utrū sit capax. Vnde dic in necessario exigi tria tempora, supra. cod. l. proxi. §. interdum. quia nititur habere ex testamento. Idem in suo: si & ipse nitatur habere ex testamento sicut quilibet extraneus. Verumtamen tempus mortis: & aditionis idem fuit, si ab intestato, tunc sufficit tempus mortis in suo. Item ī legatis sufficit tempus mortis: ut infra, de lega. præstan. bono. pos. contra tabu. pe. l. interuenit. & infra, de iure fis. l. non intelligitur. §. quādo autem. & de rebus dub. l. si cognatis. Item contra infra, de lega. ii. l. non oportet. Sol. ut ibi. Item contra infra de acquiren. hæredi. l. si seruus eius qui capere. Sed illud de benignitate receptum est. Item ar. contra supra, de sta. ho. l. & seruorum. §. ingenui. & C. de hæreti, aut. item de nestorianis. Sed specialia sunt. Item facit j. pro empt. l. ii. ī prin. & de secun. tabu. l. i. §. exigat. & j. pro hærede. l. si. & supra, eo. l. sed si in conditione. §. solemus. & j. eo. l. liber. §. si hæres. itē infra de usucap. l. cum uir. argu. contrà. Accur.

Mutatio,

mutatio[a] iuris hæredi nō nocet: quia (vt dixi) tria tantùm tempora inspicimus.

¶ Medium tempus non nocet, quin institutus hæres fiat.

¶ Vlpianus. † LEX L.

SEruum meum hæredem institutum cum libertate, si uiuus vendidero ei, cum quo testamēti factio non est, posteaq; cum redemero, ex testamento mihi hæres esse poterit: nec mediū tēpus quo apud eum fuit, vitiauit[b] institutionem: quia uerum est, utroque tempore, tam testamēti faciendi, quàm mortis, meum fuisse. unde si apud eum remanserit, uitiatur institutio: uel si cum eo testamēti factio[c] est, iussu eius adeundo acquiret ei hæreditatem[d].

¶ Impossibilis cōditio de institutione reijcitur. Bartol.

¶ Si in non faciendo[e] impossibilis conditio in institutione hæredis sit expressa, secundū omnium sententiam perinde heres erit, ac si purè institutus esset.

¶ Hic iurisconsultus ponit omnia nomina unciarum. Bart.

¶ Hæreditas plerunque[f] diuiditur in duodecim uncias, quę assis appellatione[g] continenī. habēt autem & hæ partes propria nomina ab uncia usque ad assem, putà hæc: † sexcunx[h], sextans[i], quadrans[k], triens[l], quincunx[m], semis[n], sexpūx[o], bes[p], dodrās[q], dextans[r], deunx[s], as[t].

¶ Martianus. † LEX LI.

TAlem institutionem quidā ualere non putabant[u], Stichus liber esto: & si liber erit, hæres esto. sed diuus Marcus rescripsit hanc institutionē ualere perinde ac si non esset adiectum[x], si liber erit.

¶ Suus esse dicitur, in quo quis ius patronatus retinet. Bar.

¶ Si quis ita scripserit, Stichus si meus erit, cū moriar, liber & hæres esto: alienatus nō poterit iussu emptoris adire hæreditatem: quamuis & si non erat hoc[y] expressum, non aliàs liber & heres fieri poterat, quàm si mansisset[z] eius. Sed si uiuus eum manumiserit, Celsus libro xvj. ffōrum, scribit fieri hunc hęredem. non enim hunc casum testatorē uoluisse excludere, palàm est[a], neque uerba[b] omnino repugnāt. nam quāuis seruus eius non est: at certè libertus est[c].

¶ In seruo hæreditario inspicitur conditio defuncti. Bar.

¶ Paulus. † LEX LII.

SEruus hęreditarius heres[d] institui potest, si modò testamenti factio fuit cum defuncto[e], licet cum hærede instituto non sit.

¶ Si testator expleto asse, alios hæredes instituit, uidetur eos in alio asse uocare, non autem primus substituere. Bar.

¶ Marcellus. † LEX LIII.

LVcius Titius Seio & Sempronio ex semissibus hęredibus institutis, & cęteris[f] exhęre-

† lib.6.Regular.

† In P.Flo. nō est sexcunx.

† lib.3.Regular.

† lib.1.Regular.

† lib.Sing. Rūforum.

a ¶ Mutatio.} scilicet capacitatis.

SEruum.} CASVS. Seruum hæredem institui cum libertate: & posteà vendidi ei, qui non potest capere ex testamento, & posteà eum redemi, erit liber, & ex testamento meo mihi hęres: nec medium tēpus quo fuit apud non capacem, vitiauit institutionē. fuit enim meus dictus seruus tēpore testamenti mei, & mortis meæ. si autem remansisset penes dictū non capacem, uitiata fuisset institutio. si autem erat capax ille cui vendidi dictum seruum, & apud eum remansit dictus seruus iussu emptoris adeundo hęreditatem meam dictus seruus acquiret ei emptori capaci hęreditatem.

¶ Si nō faciendo.} Institui mihi hæredem Titium sub conditione si non tangeret cœlum digito. certe perinde est hæres ac si nulla apposita fuisset conditio. ¶ Hæreditas.} Pro maiori parte solent diuidere testatores hæreditatem in xij. vnc. quæ continentur appellatione assis siue ponderis: quamuis quidam quandoque diuidant in dupondium & tripondium & quadripondium, & sic de singulis. & dictæ xij vnciç ad partes redactæ habent propria nomina: quę clarè hic exponuntur per gloss. Viuianus.

b ¶ Vitiauit.} & facit j. l. proxi. §. j. & s. e. l. seruus alienus. §. fin.

c ¶ Factio.} Nota tribus temporibus debet esse hęres extraneus capax: suus temporibus duobus.

d ¶ Hæreditatem.} facit inst. e. §. seruus. & s. cod. l. quoties. §. si seruus. & s. eodem l. non minus. & inf. de le. j. l. si mihi. §. regula.

e ¶ Si in non faciendo.} vt si digito cœlum nō tetigerit, ut insti. de inuti. stip. §. imposibilis. & j. de verb. obl. l. imposibilis. Idē est, si est in faciendo, ut insti. eo. §. imposibilis. Accursius.

f ¶ Hęreditas plerunque.} quia quandoq; in plures, quandoque in pauciores: ut instit. eo. §. hæreditas. & §. non autem.

g ¶ Appellatione.} asis & libræ vel pondo vel ponderis. nam hæc quatuor nomina synonima sunt. i. idem significantia. Azo.

h ¶ Sescunx.} i. vncia & dimidia, ut s. de inoffi. test. l. Papinianus. §. proinde si sit. & j. de leg. præst. l. filiū. ij. rñ. & C. de libe. pręte. l. si. §. cū etiam sic nullum nomen est hic quod significat vnciam. Accursius.

i ¶ Sextans.} id est, duæ unciæ.

k ¶ Quadrans.} hoc & sequens nomen non ab vnciarum numero, sed à certa portione assis sumpta sunt.

k ¶ Quadrans.} id est, quatuor unciç.

l ¶ Triens.} id est, tres unciæ.

m ¶ Quincunx.} id est, quinque unciæ.

n ¶ Semis.} i. sex vnciæ. & sic medietas hęreditatis.

o ¶ Septunx.} id est, septem vnciç.

p ¶ Bes.} id est octo vnciç.

q ¶ Dodrans.} id est, nouem vnciæ.

r ¶ Dextans.} id est, decem vnciç.

s ¶ Deunx.} id est, vndecim vnciç.

t ¶ As.} i. xij. vnciç. & sic appellatiōe assis tota hęreditas cōtinet.

TAlem.} CASVS. Ita dixi in testamento meo. Stichus seruus meus liber esto. & si liber erit: hęres esto. certè ualet institutio: quamuis quidam non ualere putarent.

¶ Si quis ita.} Ita dixi ī testamēto meo Stichus seruus meus si meus erit cū moriar, liber & hęs esto. posteà eū alienaui ī Titiū, & posteà decessi. nunquid iussu dicti Titij poterit adire hęreditatē meā dictus Stichus, & ei Titio acquirere? Et uidetur quod sic: quia cōditio apposita per me libertati & institutioni intelligeretur ibi etiam si nō esset apposita: illa scilicet, Stichus si meus erit cum moriar &c. & eo casu iussu emptoris adiret hęreditatem, & ei acquireret, ut suprà eodē l. proxi. iij. rñ. Dicit tamen quod non, quia apponendo in institutione expresè dictam conditionem uideor uelle quod alius non habeat hęreditatem meam nisi ipse Stichus liber factus. Sed quid si post dictam institutionem sub dicta conditione de Sticho per me factam manumisi eum & posteà decessi? Certè erit tūc meus hæres suo proprio arbitrio: quia palam est me nolle eum excludere ab hæreditate mea in eum casum quo postea manumisi. nec verba dictæ conditionis repugnant huic sententiæ: illa scilicet, si meus erit cum moriar &c. quia quamuis in hoc casu nō sit meus seruus tempore mortis meæ, tamen ad minus est meus libertus. Viuianus.

u ¶ Non putabant.} & malè.

x ¶ Adiectum.} inf. de condi. insti. l. seruus alienus. & l. quia ratio. contrà. Sol. ut ibi. & facit s. e. l. quoties. §. si quis ita.

y ¶ Hoc.} scilicet si meus erit &c.

z ¶ Si mansisset.} sed per ipsum nouus dominus fieret hæres: ut supra. l. proxima, in prin. & facit infrà, de condit. institu. l. ij. & infrà eod. l. si quis sempronium.

a ¶ Palam est.} cum non sit uerisimile ideo voluisse, testatorem ei auferre hæreditatem, quia festinauit ei dare libertatem. Sed contra infrà de leg. iij l. qui cōcubinam. §. si Stichus. Sol. ibi non dixit, si meus erit: sed, si erit in potestate mea: uel illa determinatur per istam. Accursius.

b ¶ Neque uerba.} s. si meus erit &c.

c ¶ Libertus est.} ergo non est alienatus. Ro. & facit inf. de pen. leg. l. cum dominus. in fi.

SEruus.} CASVS. [I]acente hæreditate Titij defuncti institui mihi hæredem Stichum seruum hæreditarium. certè ualet institutio ita demum si dictus Titius fuit capax tēpore mortis suæ, licet hęres eius non sit capax. Viuianus.

d ¶ Heres.} facit s. eo. l. non minus. §. hæreditarium. & institu. eo. §. seruus alienus. & inf. de le. ij. l. debitor. & inf. de acqui. rerum do. l. in eo quod castrensi. in fi. & l. seq.

e ¶ Defuncto.} Nota cum seruus hęreditatis iacentis instituitur, sufficit quod fuit testamenti factio cum defuncto: licet non sit cum hærede.

LVcius Titius.} CASVS. Lucius Titius faciens testamentum instituit sibi hæredem Seium in semisse, & Sempronium in alio semisse: qui Seius & Sempronius erant sui filij forte: & exhęredauit Cornelium & Sallustium & Varronem, qui erāt similiter sui filij. & posteà inuicem substituit dictum Seium & Sempronium. & posteà reliquit quibusdam legata & libertates. & posteà ita dixit: Dicti Cornelius & Salustius & Varro sint mihi hęredes æquis partibus, & eos tres inuicem substituo. & posteà decessit. modo quæritur quantum primi duo & secundi tres habere debeant? Et dicitur quod primi duo habent vnum assem, id est duodecim vncias, & secūdi tres alium assem. & ita diuitur hęreditas in dupondium, id est in xxiiij. uncias. Viuianus.

f ¶ Cæteris.} puta filiis. aliàs est inepta: ut infrà de verbo. obliga. l. quidam.

Po-

a Posteriores.} ex æquis partibus instituti.
b An secundo.} s. ante substitutionem primorum.
c Vel tertio.} quod videbatur, quasi ad proximiora sit facienda relatio. argumen. infrà, de lega. j. l. si seruus plurium. §. fin. & quasi ordo scripturæ sit seruandus.
d Datum.} ergo primo gradu uidentur instituti sicut & alij scilicet Seius & Sempronius. & facit s. eod. l. Titius.
e Videri.} Nota ordinem scripturę non seruari.

† Du. hęredem.

† Tu dic esse hic speciale. regulariter enim est ꝫ adeò ꝙ talis ordo arguit ordinē intellect': ut no. gl. in l. quoties. ʒ. de vsufru.

datis inuicē † hæredes substituit; deinde legata & libertates dedit: posteà ita subiecit: Cornelius & Sallustius & Varro æquis partibus hæredes sunto, quos inuicem substituo. Quæro quantum vel priores duo ex semissibus instituti, vel posteriores [a] habere debeant? Marcellus respōdit, in obscuro esse, Cornelium & Sallustium & Varronem primo, an secundo [b] vel tertio [c] gradu hæredes instituere voluerit: sed secundùm scripturam testamenti, quę proponeretur, alterum assem eis datum [d] videri [e].

Vt primum testamentum tollatur per secundū, sufficit esse possibile, ut ex secundo adeat hæreditas. Item seruus substitutus pupillo est ei necessarius, si suus reperit tempore mortis patris pupilli. Bar.

Neratius. † LEX LIIII.

Pater filio impuberi [f] seruum hæredem substituit, liberumque eum esse iussit. cum [g] pupillus vendidit Titio. Titius cum iam primo testamento facto [h], in secundo testamento liberum hęredemque esse iussit. Superius testamentum Titij ruptum est: quia is seruus ei hæres esse potest: & vt superius [i] testamentum rumpatur, sufficit [k] ita posterius factum esse, vt aliquo casu potuerit ex eo hæres existere [l]. Quod ad vim autem eius institutionis [m] pertinet, ita se res habet, vt quamdiu pupillo ex ea substitutione hæres esse potest, ex Titij testamento libertatem hæreditatémque [n] consequi nō possit [o]. Si verò pupillus in suam tutelam peruenerit, perinde ex Titij testamento liber heresque sit, ac si pupillo [p] substitutus nō fuisset. Sed si pupillo hæres extiterit, propius est vt Titio quoque, si velit [q], hęres esse possit.

† lib. 1. Mēbranarum.

Pater filio.} CASVS. Titium filium meum impuberē mihi hæredem istitui: & ei seruum meum Stichum pupillariter substitui: & ei libertatem dedi: & posteà decessi. pupillus prædictus existens mihi hæres dictum Stichum vendidit Titio: qui Titius emptor iam facto à se primo testamento in secundo testamento liberum & hæredem sibi iussit esse dictum Stichum. nunquid prius testamentum Titij emptoris Stichi est ruptum per secūdum eius testamētū prædictum? Et dicitur quod sic: q̄a ad hoc ut primum testamentum alicuius rūpatur, sufficit ita secundum factum esse, ut aliquo casu possit hæres ex eo existere. potest autem dictus Stichus esse hæres ex secundo testamento dicti emptoris in uno casu, scilicet cum euanuit substitutio prædicta pupillaris impubere prædicto facto pubere. si autē impubes decessit in pupillari ætate, & sic locum habuit dicta pupillaris substitutio, & sic exitit hæres dictus Stichus dicto impuberi, & sic habuit dictus Stichus libertatem ex testamento domini sui: uoluntarius hæres est Titij, & non necessarius. interim autem donec pendet utrum sit uel non sit hæres impuberis dictus Stichus ex dicto secundo testamento emptoris, non potest habere libertatem & hæreditatem emptoris. cum enim expectet libertatem ex testamento suo uel domini sui quam ei dedit in substitutione impuberis antequam emptor eum institueret, ut dictum est, non potest ex testamento emptoris eam habere. Viuianus.

f Impuberi.} hęredi instituto.
g Eum.} seruum.
h Testamento facto.} s. suo proprio Titij.
i Superius.} i. primum.
k Sufficit.} ut instit. quib. mo. test. infir. §. posteriore. & s. de iniust. rup. testa. l. cum in secundo. & inf. oē ijs qui. ut indig. l. cum quidam.
l Existere.} Nota rumpi primum testamentum per secundū: dum tamen per secundum possit existere hæres aliquo casu.
m Institutionis.} factæ à Titio.
n Hæreditatemque.} utrunque simul. Azo.
o Nō possit.} ut incommutabiliter possit dici necessarius uel uoluntarius: quia adhuc pendet, ut subiicit. interim tamen uidetur necessarius emptori & liber, sed posteà fiet ei uoluntarius, ut etiam dimittere possit si pupillo succedat, ut s. eo. l. seruus alienus. §. qui fideicommissariam, & argu. j. titu. j. l. si. §. j. Sed alij dicūt de necessario fieri uoluntarium, ut ibi: sed non econtra, ut hic, & sic interim non fieri hęredem emptoris.
p Ac si pupillo.} decedenti in pupillari ætate. nam alienatio spem libertatis non mutauit: ut C. de testa. ma. l. statuliberis. sic ergo erit necessarius pupillo: ut inf. titu. j. l. sed si plures. §. quos possunt. Nec ob. quod est alienus cū pupillus moritur per quod uidetur nō esse necessarium: sicut si testator alienasset: ut suprà, eo. l. talem. §. j. sed hoc cum suo onere transiuit cum pupillus alienauit, ut hic, & s. eo. l. seruum alienus. §. si. & d. l. statuliberis.
q Si velit.} non autem cogitur: ut inf. titu. j. l. si. §. si.

Illius serui institutio præualet q̄ fraudandorum creditorum causa institutus nō reperitur. Bartolus.

Paulus. LEX LV.

Si is qui soluendo non est, primo loco Stichum, secundo [r] eum cui ex fideicommissi causa libertatem debet, liberum & hæredem instituerit, Neratius secundo loco scriptum [s] hęredem fore ait [t]: quia non videtur creditorum fraudandorum causa manumissus [u].

† lib. 1. ad legē Æliam Sentiam.

Potest quis facere testm̄ sub conditione si intra certum tempus decesserit. Bar.

Idem. LEX LVI

Potest quis ita hæredem instituere: Si intra annum septuagesimum decessero [x], ille mihi hęres esto. non enim pro parte [y] testatus intelligi debet, sed sub conditione instituisse.

† lib. singul. de secūdis tabulis. Substitutio q̄nq; institutioni p ualet.

Substitutus liber pferē istituto seruo, si p eius libertatē creditores fraudenē. Bar.

Idem. LEX LVII.

Si is qui soluendo non est, seruum cum libertate hæredem istituerit, & liberū [z] substituerit, ante incipiēdū erit à substituto [a].

† lib. 37. ad edictum.

Si is qui soluendo.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium & per fideicō. rogaui eū ut daret libertatem Pāphilo seruo meo: & posteà decessi. dictus Titius effectus est non soluendo creditoribus suis, & dolore paupertatis venit ei febris cōtinua: unde fecit testamentū, & instituit sibi hæredem necessariū cū libertate Stichū seruū suū, & posteà instituit sibi hæredem eodē modo dictū Pamphilū, & decessit. nunc quæritur quis eorum debeat esse hæres necessarius & liber ex testamēto dicti Titij, cū lex Aelia Sentia nolit nisi unum esse hæredem, ut s. eod. qui soluēdo? Et dicit ꝙ Pāphilus. nam nō uidetur ei data libertas in fraudem creditorum. Viu.
r Secundo.} s. substituendo uel etiam instituendo.
s Scriptum.} s. tantum, nō primū, ut inf. l. iij. & erit uoluntarius. ut j. eo. l. si seruo. aliter si non debetur ei libertas: quia tunc primus: ut j. eo. l. qui soluendo.
t Ait.} Not. casum in quo ualet substitutio, & non institutio.
v Manumissus.} qui secundo loco scriptus est hæres. Ir facit instit. qui ma. non pos. §. j. & ifrà, qui & à qui. l. si qs hæres. & inf. eo. l. si ita. j. respon.
Potest quis.} CASVS. Institui mihi hæredē Titium si intra annū lxx. decessero. nunquid ualet institutio? Et uidet quod nō: q̄a uideor testatus decedere, si decedo intra lxx. an. si autē decedo ultra lxx. an. uideor i-status decedere: & sic uideor decedere p parte iatestatus, & p parte testatus: quod est à iure prohibitū. Dicit tamen quod ualet institutio prędicta: quia uideor Titium sub conditione instituisse. Viuia.
x Decessero.} Non ob. regula Catoni. Sed si poneres eum ita dixisse: instituo si decessero post tale tempus: uidetur obstare. nō enim tenet institutio si antè moriatur: ut j. de reg. cato. l. j. in princ. Sed respōderi pōt nō obstare: quia sicut hic dicitur, uidetur institutus sub cōditione: & si decedit intra illud tēpus utpote deficiente cōditione, nō existit hęs idem esset si sub qualibet alia conditione fuisset institutus: & ea defecisset testatore uiuente. nam sufficit ad hoc ut testamentū teneat, ꝙ adiri potest hæreditas ex eo. Vel dic quod nō habet locū regula Catonis quoties ex uoluntate testatoris apparet aliud esse dicendum. i. quoties testator uoluit eam cessare. Vel dic ut dixi j. de reg. cato. l. iij. & iiij. Vel dic quod regula Catoniana habeat locum in legatis: hæc lex in hæreditatibus. Accursius.
y Pro parte.} quia tunc institutus haberet quandocunque decederet: sicut & habet totum ex parte institutus. sed hoc non habet si post tempus decedat: quia deficit conditio. non ergo pro parte suæ ætatis dicitur testatus, pro parte non: sed in totum testatus sub conditione.
Si is qui.} CASVS. Ego nō existens soluendo creditoribus meis Stichū seruū meū mihi hæredē institui cū libertate: & Titiū liberum meū amicum ei substitui. certè erit mihi hæres Titius, & nō Stichus: quia lex Aelia Sentia ita demū ei qui in fraudē creditorū hęs institutus est, conseruat libertatē, si nemo alius ex eodē testamēto hęres potest esse: uel si potest, & non vult. & ita intelligitur hæc l. Viu.
z Liberum.} aliquem, & facit insti. qui ma. non pos. §. licet.
a Substituto.} Not. alium casum similem huic. sic s. de lib. & post hu. l. sed & si pepercerit. Sin.

Nemo

Nemo dubitat.} CASVS. Cum esset Titius coram me, eum institui ita, Hic heres mihi esto, demonstrando eū, sed non nominando. certè ualet institutio. sed & si ita dixi: instituo mihi hęredem Titium fratrem meum. certè ualet institutio: quamuis non sit Titius meus frater. & hoc dicit. Viuianus.
a Coram.} sic s. eo. l. quoties. §. si quis nomen. & s. si cert. pet. l. certum. Accursius.
b Instituitur.} ut j. de condic. & demon. l. falsa. affectione enim detrotare noluit: ut C. de offi. diuer. iudi. l. singuli. & inf. de adi. leg. l. alumnæ. in princ. Sed contra C. de testi. neque & C. eo. l. nec apud. & l. si pater. Sol. hic testator sciebat non esse fratrem quem instituit: ibi credebat eum fratrem & filium, cum nō esset. & in dubio uidetur eum credere fratrem nisi probetur contra. Arg. j. de le. iij. non aliter. Accursius.
Liber homo.} CASVS. Seius liber homo seruiebat tibi Titio. & ipse credebat se esse seruum, cum non esset: & tu similiter credebas. Caius instituit tibi hæredem dictum Seium: & tu Titius iussisti ei ut adiret hęreditatem. & ipse adijt: certè quamuis credens se seruum adierit, ut dictum est: tamen hæres pro se est, & nō pro te Titio: qui eū bona fide possides. & hoc, si gerebat in animo suo ut hæreditati obligari uellet, si aliquo modo apparetret eum liberum esse. si autem hoc in animo non gerebat, sed sola necessitate tui iussus adiuit, non hæres erit pro se, sed tibi bonę fidei possessori hæreditatem acquiret.

† lib. 4. ad Vitellium.

† Iuxta hoc est Salomonis sententia Prouer. ca. 18. Vir amicabilis ad societatem magis amic' erit, q̄ frater.

† lib. 16. Digestor.

Lex enim Aelia Sentia ita demū ei qui in fraudem creditorum hæres institutus est, conseruat libertatem, si nemo alius ex eo testamento hæres esse potest.

Pronomen hic, hæc hoc, demonstratiuū est rei præsentis ad oculum.

Idem. † LEX LVIII.

Nemo dubitat rectè ita hęredem nuncupari posse, Hic mihi hæres esto, cum sit corām [a], qui ostenditur. Qui frater non est, sed fraterna charitate diligitur †, rectè cum suo nomine sub appellatione fratris hæres instituitur [b].

Si liber homo adijt ut seruus iussu alterius, non ualet aditio. Bar.

Celsus. † LEX LIX.

Liber homo, cùm tibi seruiret, hæres institutus, iussu tuo adiit. Trebatius ait eum hæredem esse. Labeo tūc non esse hæredem, si necessitate id fecerit [c], nō q̄ [d] alioquin [e] vellet obligari.

Potest vel minui portio hæreditatis per respectum ad portionem alterius vel Bar.

Si quis ita hæredē instituerit: Titius qua ex parte mihi socius est in vectigali salinarum, pro ca parte mihi hæres esto: quidam putant, si asse descripto [f] id adiectū sit, vt maximè [g] socius fuerit Titius, non esse hæredem: sed si qua pars [h] vacua relicta fuerit, ex ea hæredem eum esse. quod totum & ineptum & vitiosum est. Quid enim vetat, asse descripto vtiliter Titium ex parte fortè quarta, ex qua socius erat, hæredem institutum esse?

Duo coniuncti habent vnum semissem: vnus disiunctus habet alium. Bart.

Titius hæres esto: Seius & Męuius hæredes sunto. Verum est, quod Proculo placet, duos semisses esse, quorum alter cōiunctim duobus datur [i].

Portio deficiens eius qui nemini erat coniunctus, ac crescit omnibus. Bar.

Cum quis ex institutis, qui nō cum aliquo [k] coniunctim institutus sit, hæres nō est, pars eius omnibus pro portionibus hæreditariis accrescit: neque refert, primò loco quis institutus, an alicui substitutus [l] hæres sit.

Media tempora non nocent.

Si hæres institutus scribendi [m] testamenti tempore ciuis Romanus [n] fuit, deinde ei aqua & igni [o] interdictū est, hæres fit, si intra illud tempus, quo testator decessit,

Si quis ita.} Seius erat socius tuus in salinis publicis, quas à republica conduxerant: ita ꝙ Titius habebat ibi quartam partem: & Seius fecit test. & ita in eo dixit: Titius qua ex parte mihi socius est in vectigali salinarū, sit mihi hęres pro ea parte. & postea decessit dictus Seius. certè siue istituerat dictus Seius aliquos alios hęredes in toto asse, siue non: hęc [illegible] antequam dictam institutionem Titij fece[rit], siue nō: semper erit Titius hęres dicti Seij pro quarta parte hæreditatis Seij, sicut pro quarta parte salinarum erat socius. Distinctione illorum reprobata qui dicebant: si Seius instituerat alios in toto asse, Titium prędictum non esse in aliqua parte heredem. si autem aliqua pars assis vacua relicta fuit ab institutione primorum, ex ea vacua parte dictum Titium hæredem esse.
Titius heres.} Ita dixi in testamēto meo: Titius hæres esto. Seius & Mæuius hæredes sunto. & postea decessi. certe in hereditate mea habebit Titius vnum semissem, & Seius & Mæuius alium semissem.
Cum quis.} Institui mihi hęredem Titium in tribus uncijs: & Seium & Caium in tribus: & Sempronium in sex vncijs. & decessi, & postea Titius nō adiuit: certè accrescit sua pars ita bene Sempronio sicut Seio & Caio, & accrescit prędictis pro portionibus hęreditarijs. & idē est si dictus Caius non erat principaliter institutus, sed substitutus alicui herędū. & hæres eius ex substitutione: quia semper habebit suam partem de parte Titij repudiantis.
Si hæres.} Titium ciuem Romanum & capācem existentē institui mihi hæredem: post testamentum autem meum fuit ei aqua & igni interdictum, & ita effectus fuit non capax, & postea redijt in ciuitatem: & ita fuit effectus capax: & postea ego decessi. certè erit mihi hęres: quia medium tempus inter testamentum meum & mortem meam non nocet. & idem est si eum institui sub conditione, & tempore existēris conditionis inuenitur esse capax. nā habebit hæreditatem meā de iure ciuili. & si uellet petere bonorum pos. de iure prætorio, posset. sed & si ei legassem equum meum, & nō instituissem eum, & eadē accidissent in eius persona: equum petere posset.
Titius ex semisse.} Ita dixi in testamento meo. Titius ex semisse hęres esto. Seius ex quadrāte id est ex tribus vncijs hęres esto. & dictus Titius si in capitolium ascenderit, ex alio quadrante hæres esto. ita diuisi totam hereditatem inter eos. certè antequàm Titius capitoliū ascendat, si uult pro herede gerere, nō potest habere nisi semissem in quo institutus fuit purè. postquam autem ascenderit capitolium, non solum ex semisse prædicto erit hæres, sed etiam ex quadrante in quo fuit institutus sub dicta conditione. & non habet necesse gerere pro herede quantum ad dictum quadrātem, cum iam sit hęres propter semissem.
Si ita scriptum.} Ita dixi in testamēto meo. Titius ex parte tertia id est ex iiij. uncijs sit mihi heres: Męuius ex parte tertia sit mihi heres: & prędictus Titius ex reliqua parte id est, ex iiij. uncijs sit mihi heres si intra tertias calendas nauis ex Asia venerit. si ergo Titius à me institutus in iiij. uncijs purè, & in quatuor sub conditione: & Męuius in iiij. vncijs purè. si ergo existat conditio intra dictas calendas, erit Titius heres ex besse id est ex octo vncijs. si autē non existat, erit hęres in iiij. vncijs in quibus fuit institutus purè: & cohęres suus in alijs quatuor. & quatuor uncias in quibus fuit institutus sub cōditione Titius, diuidet per medium. antequam igitur certum sit utrum conditio existat uel deficiat, habebit Titius iiij. & duas vncias, & ita sex & coheres suus iiij. & duæ superfluæ erunt in pendenti donec existat uel deficiat conditio. & si quidem existat conditio, habebit eas Titius. si autē deficiat, habebit eas cohæres suus iure accrescendi. Sed quid si dictus Titius decessit antequā dicta conditio existat, & postea conditio extiterit? Certè dictus sextans id est, duæ unciæ nihilominus accrescēt dicto Mæuio cohæredi Titij, & non habebit eas hæres Titij. nam cum adhuc pendente cōditione dubium esset Titio an Mæuio is sextās datus esset: Titius decessit, nec potest intelligi datus ei heredi Titij qui tempore dandi in rerum natura non fuit.
Si Attilius [illegible].} sicut inf. in glo. Accursius. Viuianus.
c Fecerit.} id est subaudi.
d Q. ōd.} i. ꝙ, quia.
e Alioquin.} al. as. & facit inf. de acquir. hęre. l. aditio & l. vj. & l. q. putat. §. j. & l. qualiena. §. j. & §. fin. & de acquir. rerum dom. l. liber homo. & dic ut plenè not. instit. per quas perso. no. a. §. idem placet. in gl. Io. ingratus nulli. Accursius.
f Descripto.} i. assignato alijs hæredibus.
g Maximè.} quasi dicat, etiam si maximè &c. & est pro eis, quia fortè longe maior quantitas est in societate. sed certè non ad quantitatem, sed ad quotitatem se refert: & sic tenet C. de pactis conuen. l. ex morte.
h Pars.} scilicet assis.
i Duobus datur.} ut & s. eo. l. Titius. & l. interdum. secūdo respō. & l. Lucius. & de verbo. signifi. l. triplici. Sed contra infra. de lega. secundo. l. Lucius. §. Lucius. Solut. geminatio verborum: illorum hęres esto uel repetitio quæ sic hic sit: tollit contra. Item contra. C. de impube. & ali. substi. l. fina. j. respon. Solu. illa secundum istam intelligitur ut ibi nota.
k Cum aliquo.} si enim cum aliquo coniunctus esset, ei soli accresceret, ut C. de caducis tollē. §. his ita, & §. sin autem ex iis qui, & j. e. l. hęrede. & de leg. iij. l. re coniuncti. & facit s. de leg. iij. l. Mæuio. in pri. & s. eo. l. [illegible] quod Sabinus. §. j.
l Substitutus.} non dicas substitutum cum instituto uocari: sed si plures sint substituti, & unius pars deficit, accrescit alijs substitutis secum prædicto modo.
m Scribendi.} secus si sit nuncupatiuum: quia non curatur tempus testamenti secundum quosdam: quod non placet.
n Ciuis Romanus.} cui soli legari potest: ut inf. ad le. Fal. l. j.
o Et igni.} cuius loco est deportatio, ut inf. ad le. Iul. pecu. l. iij.

† Quid operetur geminatio, & quos effectus pariat: not. docto. & maximè Feli. in c. si quādo col. xij. vers. rescripti geminatio ex de rescrip. & i. c. si cautio. ex de fide instru.

Redie-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Redierit.} i. in ciuitatem.
b ¶ Hęres institutus.} sub. redierit in ciuitatem eo tempore quo &c. H.
c ¶ In legatis.} uerum in legatis tantum inspici vnum tempus debet, non ut in hæredibus tria: ut not. s. eo. l. si alienum. §. j. & facit s. eo. l. seruum & inf. titu. j. l. si is qui. & de ma. test. l. Aristo.

redierit [a], aut si sub conditione hæres institutus [b] est, quo tempore conditio extiterit. Idem & in legatis [c] & in bonorum possessionibus.

¶ *Institutus ex parte purè, & ex parte sub cōditione, si hēt cohæredē, adeūdo ex pura ꝓ parte cōditionalis institutionis est hħs conditione pendēte: sed ea existente in totū sine noua aditione, & decedēs interim non transmittit. h. d. cū §. seq. Bar.*

¶ Titius ex semisse hæres esto: Seius ex quadrante hæres esto: Titius si in capitolium ascēderit, ex alio quadrante hæres esto. Ante quàm capitolium ascendat, si pro hærede gerat, ex semisse [d]: si capitolium ascendat, etiam ex quadrāte [e] hęres erit: nec erit ei necesse pro hærede gerere, quippe iam hęredi. ¶ Si ita scriptum fuerit, Titius [f] ex parte tertia, Mæuius ex parte tertia hęredes sunto: Titius, si intra tertias Calendas nauis ex Asia venerit, ex reliqua parte hæres esto: videamus, ne Titius statim ex semisse hæres sit. nam duo hæredes instituti sunt, sed Titius aut ex semisse [g], aut ex besse [h]. ita que sextans [i] vtiq; erit in pendēti [k]: vt si cōditio extiterit, ex besse hæres erit. si non extiterit, ille sextans [l] Mæuio accrescet. Sed & si decesserit Titius antequam conditio existat, deinde conditio extiterit, tamen ille sextans non Titij hæredi [m], sed Męuio accrescet. Nam cùm adhuc dubiū esset, Titio, an Męuio is sextans datus esset, Titius decessit: nec potest intelligi datus ei qui tempore dandi in rerum natura non fuit.

¶ *Qui adit hęreditatem hæredis defuncti ex parte, si suā propriā institutionē omittit, eius portio pro parte sibi accrescit, si habet cohæredem: aliàs insolidum. Bar.*

d ¶ Ex semisse.} & etiam ex ea parte quadrantis quæ cum tanget etiam conditione deficiente, ut s. eod. l. si quis ita scripserit. & inf. proxi. §
e ¶ Etiam ex quadrāte.} toto. uel dic residuę partis quadrantis sine vlla additione: ut hic, & s. eod. si te solum. & infrà, de secun. tabu. l. ij. § si duo. Sed contra inf. de acquiren. hęredi. l. si solus. Solu. non obst. quia verum est quod statim adeundo unam, acquiro alterā si iam delata est. si uero nondum delata, acquiram eā cum defertur: nec erit opus noua aditione: ut ibi.
f ¶ Titius.} de quo primo dictum est: qui fuit institutus ex semisse.
g ¶ Aut ex semisse.} si conditio deficiat.
h ¶ Ex besse.} si extat conditio.
i ¶ Sextans.} id est, duæ unciç.
k ¶ In pendenti.} cōuenitur tamen interim pendente conditione quilibet eorum ac si nihil in pendenti esset: ut inf. ad legem Falci. l. qui fundum. §. si tu. & dic q alterius sextantis statim est hęres Titius: ut hic dicitur. Sed oppo. non extitit conditio: ergo non habet iure institutionis. Item nec iure accrescēdi: quia nō deficit pars socij: ut j. de acquiren. hęr. l. si solus. Respon. non uidetur sub conditione relictus, cum in omnem euentum sit habiturus, ut s. cod. l. si quis ita. & s. proxi. §. alterius autem sextantis non est hæres, quia fortè conditio deficit. Accur.
l ¶ Sextans.} id est ille duæ vnciæ.
m ¶ Non Titij hæredi.} ad quod C. de cad. tol. §. fin autem sub conditione. Sed contrà infra, de acquir. hære. l. qui ex duabus. So. ibi non habuit cohęredem. licet Ro. ibi glossauerit contrarium: sed malè, ut not. ibi per l. præcedentem.
n ¶ Si Attilicinus.} Continet duos casus. Primus est talis, pone Atticinus Titium, Seium & Mæuium instituit hęredes ex æquis partibus, duobus deliberantibus, Titius tantum pro sua parte adiuit hæreditatem Attilicini: deinde condidit suum testamentum, & Seiū ex asse sibi hęredem instituit. modo quæritur an Seius possit adire hæreditatem Titij, & omittere hæreditatē Attilicini? Respō. quod sic: sed interim erit hæres ipsi Attilicino ex semisse. Sed quid erit si Seius adeat hereditatem Attilicini? Respon. q tunc ex persona Titij erit hęres Attilicinij ex triēte: & ex sua ex alio triēte, & sic habebit bessem. Secūdus est talis pone. Attilicinus tātum instituit Titium & Seium. postea solus Titius adiuit hæreditatem Attilicini, & Seium īstituit: qui Titio extitit hęres. modo quęritur an Seius possit omittere hęreditatem Attilicini: an necessario illi Attilicino ex asse hęres erit? Respō. quod ille est hæres: cum ipse solus est hęres Titij, qui ꝓ parte adiuit hæreditatem Attilicini: & sic solus per Titium est hæres Attilicini pro parte. si igitur non adeat ex persona sua, tunc cum totam hæreditatem Titius adiuit, partē quam omisit ex sua persona, ex persona Titij habebit. & sic idem est, ac si per Titiū ipse solus fuisset hæres institutus. secus autem si non essent tantum duo instituti ab Attilicino: ut in principio. §. dicitur. Accur.
n ¶ Si Attilicinus.} in primo casu sunt tres, in secūdo duo hæredes. Casum ponit dupliciter.

¶ †Si Attilicinus [n] Titiū & Mæuium & Seium æquis partibus hęredes instituit, & Titius [o] interim solus adiit [p] hæreditatē, & Seiū [q] hæredem instituit, poterit Seius Titij [r] hæreditatem adire [s] Attilicini, vel adire, vel omittere: sed Attilicino ante quàm adeat vel omittat eius [t] hæreditatem, ex semisse [u] hęres erit. si adierit Seius Attilicini hæreditatem, Titius ex triēte duntaxat erit hęres [x]: & per hęreditatem Titij triens [y] duntaxat ad Seium perueniet: alterum trientem ex sua institutione habebit [z]. Quid ergo, si ab Attilicino Titius & Seius [a] hæredes instituti sint, Titius adierit hęreditatē, & Titio [b] Seius hæres extiterit? potēstne Attilicini hęreditatē [c] omittere? an necessariò ei [d] ex asse [e] hęres est? quippe cū alius nemo hæres institutus est, † quàm is ipse [f] qui ex aliqua parte iam hæres est [g], pinde est, quasi vnus hęres [h] † per Titium institutus sit [i].

¶ *Seruus primo loco institutus ab eo qui nō est soluendo, est hæres necessarius. Bar.*

¶ Celsus. † LEX LX.

QVi soluendo non erat, seruum primo loco, & alterum seruum secundo loco [k] hęredes scripsit. Solus is qui primo [l] loco scriptus est, hęreditatem capit [m]. Nam lege Aelia Sentia ita cauetur, vt si duo pluresve ex eadem causa hæredes scripti sint, vti quisq; primus scriptus est, ita hęres sit.

¶ *Verba enuntiatiua, quæ erant in actu odiosa, dispositionem inducunt. Bar.*

¶ Modestinus. † LEX LXI.

o ¶ Titius.} primus hęres.
p ¶ Adijt hęreditatem.} pro parte sua. s. tertia.
q ¶ Seium.} scilicet cohæredem suum.
r ¶ Titij.} sui cohęredis a quo fuit institutus.
s ¶ Hæreditatem adire.} suo proprio nomine Ro. V. l adire ꝓ sua parte quę est tertia.
t ¶ Eius.} Attilicini.
v ¶ Ex semisse.} id est medietate hęreditatis. trientem enim habet ex sua institutione: medietatem trientis Titij habet iure accrescendi, si eius hęreditatem non adijt. alius medius triens est in suspenso. & dic ex semisse. scilicet interim. & hoc ex persona Titij. nam & si repudiat ex sua persona, tamen ex semisse hęres erit.
x ¶ Heres erit.} id est fuisse dicendus est.
y ¶ Triens.} hęreditatis pone Titij.
z ¶ Habebit.} scilicet Seius.
a ¶ Seius.} duntaxat. scilicet hi duo, & subaudi, & Titius &c.
b ¶ Titio.} testatore.
c ¶ Hęreditatem.} Attilicini.
d ¶ Ei.} Attilicino.
e ¶ Ex asse hæres est.} & certè ex asse hęres est saltem per Titium cui succedit, ut C. de caducis tollēdis. l. prima. §. his ita. & infra titu. primo. l. sed si plures. §. secūdo. & C. de iur. delib. l. quidem. & in authenti. de hęred. & fal. §. j. colla. j.
f ¶ Quamuis ipse.} scilicet Seius.

† In P. Fl. Si Attius. & sic deinceps.
Sic i P. P. Halo. uerò scripsit quā & ipse, &c. Sic habēt P. Flor. sed Halo. legit per Attiū.
† li. 5. Digestorū.
† lib. 8. Responsorū.

g ¶ Hęres est.} Attilicino per medium Titium.
h ¶ Hęres.} cum non vult esse hęres ex testamento Attilicini.
i ¶ Institutus sit.} scilicet ab initio: quoniam hęres hęredis &c. ut infra de verb. signi. l. sciendum. & C. de vsufru. l. antiquitas. Sed certè imo uidetur partem hęreditatis Attilicini cum directo habere: aliam per obliquum per medium Titium, ut s. eod. l. quoties. §. si quis primum. contrà. sed ibi uoluit sic habere: hic noluit habere ut ex testamento Attilicini.
QVi soluendo.} CASVS. Titius non existens soluendo creditoribus suis, instituit sibi hęredem Stichum seruum suum, & posteà Pamphilum. certè Stichus erit hęres. nam lege Aelia Sentia ita cauetur, ut si duo pluresve ex eadem causa hęredes scripti sunt, uti quisque primus scriptus sit, hęres sit. Stichus autem primo fuit hic scriptus. Viuianus.
k ¶ Secundo loco.} in secundo gradu tamen.
l ¶ Qui primo.} quasi maiorem ad eum affectionem habeat: ut hic, & infra eodem. l. si non lex. §. temporibus & argumen. infrà de fideicommiss. lib. l generaliter. §. quid ergo si plures. & suprà de vsufru. l. quoties. sed hoc fallit infrà qui & à qui. si quis hęres. & suprà eodem. l. si is qui soluendo quę sunt argumen. contra. Item facit suprà, eo. l. qui soluendo.
m ¶ Capit.} nota ordinem scripturę seruandum.

Qui nole

QVi volebat.} CASVS. Titius uolens filiam suam exhæredare ita dixit in testamento suo. Te autem filiam ideo exhæredaui, quoniam contentam te esse volui dote quam tibi dedi quādo nupsisti. quæritur vtrum videatur efficaciter exhæredata? & uidetur quod non: quia non dixit exhæredo te filiam. sed dixit: te autem filiā exhæredaui &c. Respon. tamen quod efficaciter exhæredata est. Viuianus.
a ¶ Exhæredare.} uidebatur quod nō: quia eam non exhæredauerat, licet dixisset, ideo exhæredaui. sed tamen videtur bene exhæredata: quia dixit quod esset contenta dote, & sic eam alienam fecit à sua hęreditate. & hoc est etiam exhæredare: vt C. de libe. pręte. l. iij. Azo. & facit s. de rei vend. l. emptor. § fina. & s. solu. mat. l. si socer. §. j. & inf. de ali le. l. cū vnus § fin. & inf. de dona. l. ex hac. Sed arg cōtrà s. eod. ex facto. Itē nota uoluntatem magis quam verba inspici. sic inf. de adi. lega. l. iij. §. conditio. Argu. contrà inf. de vsufr. lega. l. si alij. Accursius.
b ¶ Voluntate.} Nota voluntatem magis quàm verba inspici.
IN tempus.} CASVS. Lucium Titium non capacem institui mihi hæredem cū esset capax, uel cum capere poterit. uel legaui ei cum legatum capere poterit. certè valet institutio & legati datio. ¶ Quoties.} Seius habens plures amicos quorum quilibet nominabatur Titius, instituit Titium hæredem, & ita nō apparet de quo Titio senserit. certè institutio non valet. si autem appareat ex aliquibus argumētis de quo Titio senserit testator, bene valet. Viuianus.

† lib. 2. Pādectar.
† Quō pcedat regula huius l. uide ꝑ Vber. Zuchar. i l. j. nu. 166. C. de pact.
† Per hunc §. vr q si Papa legat cāmarchi diacono alicui' ecclesię, nō expſ so noie aut cognomine, & in eadem ecclesia sint plures archidiaconi, q nullus erit Iudex. ut in c. quoniam ab. in gl. super verbo, substitutū. ibi. sed pone ex d of. deleg.
† lib. 1. ex Cassio.

QVi volebat filiam exhæredare [a], sic testamento comprehendit: Te autem filia ideo exhęredaui, quoniam contentam te esse dote volui. Quęro, an efficaciter exhæredata sit? Modestinus respondit, nihil ꝓponi cur nō esset volūtate [b] testatoris exhęredata.

¶ *Potest quis institui in tempus quo capere poterit. Bartol.*

¶ Idem. † LEX LXII.

IN tempus † capiendæ hæreditatis institui hęredem posse, beneuolentię est: veluti, Lucius Titius cum capere [c] poterit, hæres esto [d]. Idem & in legato.

¶ *Vitiatur institutio propter incertitudinem personæ. Bar.*

¶ Quoties [e] non apparet † qs hęres institutus sit, institutio nō valet (quod planè euenire pōt, si testator cōplures amicos eodē nomine habeat, & ad designationē nominis singulari nomine [f] vtatur) nisi ex aliis apertissimis probationibus fuerit reuelatum, de qua persona testator senserit.

¶ *Portio coniuncti deficiens accrescit coniunctis, disiuncti omnibus. Bar.*

¶ Iabolenus. † LEX LXIII.

HAeredes sine partibus vtrū cōiūctim, an separatim scribantur, hoc interest, quòd si quis ex coniunctis decesserit, hoc non ad omnes, sed ad reliquos qui cōiuncti erant, pertinet [g]. sin autem ex separatis, ad omnes q testamēto eodē scripti sunt hæredes, portio eius pertinet.

¶ *Potest institui seruus eius, q post mortem testatoris nascetur. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXIIII.

EIus † seruum [h] qui post mortem meā natus erit, hæredē institui posse Labeo frequēter scribit: idq; verum esse manifesto argumento comprobatur: quia seruus hæreditarius priusquā adeatur hæreditas, institui hęres potest quamuis is testamenti facti tēpore nullius sit.

¶ *Non uidetur quis eum instituere, quē legando grauauit. Bart.*

¶ Idem. † LEX LXV.

HAereditas † [i] ad Statiū Primū nullo iure pertinet, cū institutus hæres non sit: nec quicquam ei [k] prodest, quod ab eo aliquid legatū est, aut libertus ei defuncti testamento commendatus est, † seruúsve, ex quo [l] si manumissus non est, seruus est.

¶ *Coniunctus re tantùm, & coniunctus verbis tantùm, ad portionem vacantem pariter admittuntur. hoc dicit. Bar.*

¶ Pomponius. † LEX LXVI.

SI ita quis † hęredes instituerit Titius hæres esto [m]: Caius & Mæuius ex ęquis [n] partibus hęredes sunto: quamuis Et, syllaba [o] coniunctionem faciat: si quis [p] tamen ex his decedat, non alteri

c ¶ Cum capere.} & sic licet non sit capax testamenti tempore: si tamen posteà efficiatur capax, erit hæres. secus si simpliciter eū īstituisset: quia non teneret institutio si tunc cum instituitur non esset capax: ut s. eod. l. si alienum. §. j. quæ est contrà. Item contra supra eodem. l. hæreditas. & instit. eodem. § hæres. Sed ibi ex certo die: hic ex icerto. Item contrà infrà de reg. Cato. l. j. Sed hic testator noluit regulā habere locum. & facit infrà de leg. ij. l. si ita quis testamento. & infra titu. j. l. si is qui hæres. Accursius.
d ¶ Hæres esto.} Nota hęredem posse institui cum erit capax: licet non sit hęres capax tempore testamenti.
e ¶ Quoties.} dic ut no. infra de le. ij. l. si quis seruū. §. si inter duos. & l. si quis Titio. §. fin. & facit infrà de re. dub. l. si fuerit. & facit suprà eodē. l. quoties. §. si hæres. & de testa. tu. l. duo sunt Titij. & de ma. testa. l. cum ex pluribus. & de adimen. leg. l. iij. §. si duobus. & de cōdi. & demon. l falsa §. j.
f ¶ Singulari nomine.} ueluti Titius amicus sit mihi hæres. nam si vtitur plurali nomine, vterque esset hæres. Ir. Item s. eo. l. qui soluendo contrà. Sed ibi vnus superest. Accursius.
HAeredes.} CASVS. Institui mihi hæredes Titium, & Caium & Sempronium, & primum & secundum, nō nominādo certas partes: & ita fuerunt re coniuncti. ita tamen dixi in dicta institutione: Titium & Seium & Caium īstituo mihi hęredes: Sempronium instituo mihi hæredem. primum instituo mihi hęredem. secundum īstituo mihi hæredem. & sic omnes, ut dixi, fuerunt re coniuncti. Titius autē & Seius & Caius soli fuerūt cōiuncti uerbis. pone ergo quod Titius decessit antequam adiret hæreditatem pro sua parte: qui Titius erat coniunctus Seio & Caio re & verbis, ut dictum est: alijs autem nō nisi re. certè pars sua Titij pertinet tantum ad Seium & Caium, & non ad alios. si autem decedat Caius uel Sempronius, uel primus uel secundus qui verbis alicui coniuncti non erant, portio eius pertinet ad omnes cohæredes suos. Viuianus.

g ¶ Pertinet.} ut & C. de cadu. tol. l. j. §. his ita. & suprà eodē. l. liber homo. § cum quis. & infrà de leg. iij. l. re coniuncti. Nec obstat suprà eodem. item quod Sabinus. §. j. quia ibi non fuerunt coniuncti uerbis: ut ibi not.
EIus seruum.} CASVS. Titius habens Stichum seruum suum decessit relicta vxore sua pręgnante. ego in articulo mortis constitutus institui mihi hæredem dictum Stichū: qui quidem Stichus erit sine dubio illius qui nascetur ex dicta uxore Titij post mortem meam. nunquid ualet institutio in seruo: quia cum instituo mihi hęredem seruum, inspicitur persona domini serui instituti ad sciendum vtrum ualeat institutio, uel nō: ut si quidem dominus sit capax, ualeat institutio serui: aliàs non ut s. eodem l. non minus. hic autem Stichus non habebat dominium tempore mortis: quia non erat ad huc natus: ut dictum est. Respō. tamen quod valet institutio ad exēplum serui hæreditarij, qui institui potest ante aditam hęreditatem. quamuis tempore testamenti instituentis ipse sit nullius. Viuianus.
h ¶ Eius seruum.} facit insti. eo §. seruus autem alienus. & s. e. l. nō minus. §. j. Accur.
HAereditas.} CASVS. In testamento meo ita dixi Statio Primo: lego Titio equum meum, & Stichum libertū meū eidem Statio commendo: & Pamphilum seruum meum eidem Statio commendo. non tamen hæredem institui dictum Statium. nūquid propter prędicta erit meus hæres Statius? Et dicitur quod non. Item nunquid Pamphilus erit liber propter hoc quod eū commendaui Statio, ut dictum est? Et dicitur quod non. Viuianus.
i ¶ Hæreditas ad Statium.} proprium nomen Statius Primus.
k ¶ Ei.} Statio: ut uideatur institutus.
l ¶ Ex quo.} i. ex qua cōmēdatione. si manumissus nō est: aliàs. sua fit liber. & facit s. eo. l. ex facto autem. Alij dicunt seruum fuisse commendatum ut libertum: & tunc dicunt fallere in milite: ut C. d. test. mili. l. ex his. Item dic legatum non valere: ut j. de leg. iij l si fuerit. §. fi. & l. seq. & facit C. de iur. & fac. igno. l. cum testamentum.
SI ita quis.} CASVS. Ita dixi in testamento meo: Titius hæres esto: Caius & Mæuius æquis ex partibus hęredes sunto. & posteà decessi. antequām autem Caius prædictus adiret pro parte sua hæreditatem meā, decessit. quæritur cui debeat accrescere sua pars, utrū Mæuio, an Titio, an ambobus pro hæreditarijs partibus? Et dicitur quod ambobus: quia quamuis coniunctus sit Caius & Mæuius uerbis per copulā &, tamen non tā uideor eos cōiunxisse per dictā copulā, quā voluisse eos celerius nominare. celerius enim dixi, Caius & Mæuius hędes sunto, q dixissem, Caius hæres esto, Mæuius hęs esto. Est & alia ratio: quia Caius prædictus & Mæuius sunt separati re per illa verba in institutione apposita, ęquis ex partibus &c. quamuis sint cōiuncti verbis. Caio ergo prædicto, qui mortuus est, erat coniunctus verbis tantū Mæuius. Titius autē erat coniunctus re tantū unde non est mirum si ambo communiter habent partem Caij. Viuianus.
m ¶ Titius hęres esto.} per hoc apparet quod totam hæreditatem ei assignare uidetur. Accursius.
n ¶ Ex æquis.} ergo fuerunt isti duo non re cōiuncti, sed verbis tantum: quia per copulatiuam coniunctionem uidelicet: ut j. de leg. iij. l. re coniuncti.
o ¶ Et syllaba.} dictio est. Accursius.
p ¶ Si quis.} Caius vel Mæuius. nam de Titio non esset dubitatio: quia idem est in eo.

† lib. 7. Epistolar.
† De sensu huius l. uide ꝑ Fort. Garc. in l. Gallus. nu. 28 de libe. & posth.
† lib. 12. Epistolar.
† De sensu hui' l. uide Mar. Salomon. in l. Gallus. nu. 25. de libe. & posth.
† In P. Fl. non est seruúsve.
† lib. 1. ad Q. Mutiū.
† ad intell. huius l. uide Coras. in l. testamento. nu. 11. C. d im pub.

Cele-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Celerius.] selectiuè.q.d.non coniunxit scilicet re: quia dixit pro æquis: aliás esset secus si omissum sit pro æquis:ut s.e.l. interdum.sed celeriter dixit.s.coniungendo verbis:sicque dixit celerius quam si dixisset Caius hæres esto. & Mæuius hæres esto. Alij dicunt,ut Azo,& H.quod coniunxit scilicet re. nam quantū ad ius accrescendi re oës uidentur coniuncti quasi testator id dixisset celeriter. verè tamē duo verbis,alter re coniunctus est: & sic secūdum eos fictione sunt re cōiūcti. apparet ergo Caium coniunctum esse Mçuio verbis,& Titio re. & sic simul admittū tur per l. istā. licet alij præferant re coniunctum: alij uerbis coniunctum Argu. inf. de leg.ij.l.re coniuncti & hic dicunt quod re tantum sunt coniuncti. & quod dicit, syllaba & facit coniunctionem, scilicet aliàs, non hic: quod non placet. si ante re & verbis aliquis esset coniunctus, deficienti ille præfertur:ut s.cod.l. hæredes. & d.l. re coniuncti. & facit s.eo l.liber homo. §. Titius.& inf. de lega. ij.l. Mæuio. & C. de cadu. toll.l j.§.his ita. & inf. de leg.ij.l.Lucius.§.Lucius. Accur.

† Celeriter. † lib. 2. ad Q. Mutiū. Concor. cū hac l. c. si pr. in gl. super uers. certare. ante medium ibi scire debes. ex de test. lib.vj. † Titi* &, non sunt apud Dua. † lib. 7. ad Q. Mutiū.

soli pars accrescit, sed omnibus cohæredibus pro hæreditariis portionibus: quia non tam coniunxisse quàm † celerius[a] dixisse videatur.

¶ *Institutio plenior præualet. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXVII.

SI ita † scriptū fuerit[b], † Titius & Thythasus si in capitolium ascenderit[c], hæres esto[d]. Thytasus hæres esto. secunda scriptura potior[e] erit: plenior[f] est enim, quàm prior.

¶ *Institutio non pōt cōferri in alterius uoluntatē expressam, sed uelatam sic. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXVIII.

SI quis Sempronium hæredem instituerit sub hac conditione, Si Titius in capitolium ascenderit: quamuis non aliàs hęres esse posit Sempronius, nisi Titius ascendisset in capitolium, & hoc ipsum in potestate sit repositum Titii: quia tamen in scriptura nō est expressa volūtas Titij, erit vtilis ea institutio. Atqui si quis ita scripserit: Si Titius voluerit, Sempronius hæres esto. non valet institutio. Quædā[g] enim si in testamentis exprimantur, nullum effectū habent[h]: quæ si verbis tegantur, eandem significationem habent, quam haberent expressa: & momētum[i] aliquod habebūt[k].

SI ita scriptum.] CASVS. Ita scripsit Seius i testaméto suo: Titius & Thytasus hæres esto, si in capitolium ascenderit. Thytasus hæres esto. & decessit dictus testator. certè secunda scriptura potior erit. nam cū sit pura, plenior est quàm prima conditionalis: & ita Thytasus habebit hæreditatem purè nō expectādo aliquā conditionē. Viui.

b ¶ Si ita scriptum fuerit.] scilicet Titius.
c ¶ Ascenderit.] s.quilibet eorum.
d ¶ Esto.] scilicet purè.
e ¶ Potior.] Not. pleniorem uoluntatem seruandam.
f ¶ Plenior.] est enim pura ad quod suprà, eod.l.si te solum.§.j. & ī. de condi.& demon.nam ad ea.

SI quis Sempronium.] CASVS. Seius instituit sibi hæredem Sempronium sub hac conditione:si Titius ascēderit capitolium. certè valet institutio.si autem Seius ita scripsisset,Sempronius hęres mihi esto si Titius uoluerit:non ualet institutio.& est ratio: quia quædam sunt quæ si in testamentis exprimantur,effectum nullum habēt: sicut est quādo committo institutionem Sempronij in expressam voluntatem Titij:ut dictum est, Item quando facio exhæredationē filij mei tali modo. Titius hæres esto.& cum hæres erit, Titius fili* exhęres esto.& sic fuit expressa conditio exhæredationis.prædicta autem expressa possunt verbis tegi,& eandem habēt significationē,ac si expressa fuissent & valent:ueluti cum Seius ita dixit.instituo mihi Sēpronium hęredem si Titius capitolium ascenderit. nā quamuis aliàs nō posit hæres esse Sempronius nisi Titius ascendat capitolium, & quamuis hoc ipsum in potestate sit repositum Titij: quia tamé in institutione nō est expressa uolūtas Titii erit utilis ea institutio. Itē & cū conditio exhęredationis filij non est expressa, sed fuit facta hoc mō, exhęredo filium meum &c.tunc ita demum erit exhęres filius, si quis alius hæres extiterit. quāuis si expressa fuit cōditio exhęredationis, non ualeret exhæredatio:ut dictum est. Viuia.

g ¶ Quædam.] No. quędam expressa nocēt,quę tacita nō nocerēt.
g ¶ Quędam enim.] non tamen omnia,ut s.l.proxi.
h ¶ Nullum effectum habent.] concor. ī.de condi.& demō.l. nōnūquam & l.si in diem.in fi.& s.e.l.illa.& ī.de leg.ij.l.si ita legetur. Sed argu.contra ī.eo.tit.l.j.Solu.ut ibi.Item facit s.eod. l.talem §.j.& ī. de uerbo.obliga.l eum qui.§.j.& inf.de lega.j.l.si ita legatum.§.j.&l. senatus.§. legatum & ī. de testa.tute.l.tutor ita.
i ¶ Momentum.] i. firmitatem.
k ¶ Habebunt.] i.valebunt.

l ¶ Si quis hæres.] sic q; sunt verba legis.q.d.nulla est exhęredatio, nisi hæres institutus sit, & adeat, ut inf.de contra tabu.l.filiū.§.sed cū exhęredatio.& sic lex intelligit hāc conditionem quæ ab homine nō potest,ut subiicit:quia nō potest fieri exhęredatio sub cōditione:ut s. de lib.& post.l.iij.§.purè.q; si fiat, ille gradus nō ualeret, habito filio pro preterito: ut ī. ti.j.l. ex facto. §. Lucius.cum eīn exhęredatio debeat præcedere effectum institutionis,ne filius inueniatur præteritus: hic non esset ita: imò præcedere inueniatur institutionis effectus, cum sic dixit, Titius hæres &c.Accur.

Sic enim filii exhæredatio cū eo valet. Si quis hæres[l] extiterit. & tamē nemo dubitat, si ita aliquis filium exhæredauerit, Titius hæres esto. & cùm hæres erit Titius, filius exhæres esto. nullius momēti esse exhæredationem.

¶ *Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operat, si exprimantur prout insunt, secus, si alio modo. Bartol.*

¶ Proculus. † LEX LXIX.

COrnelius & Mçuius, vter eorum volet, hæres esto. vterque vult. Trebatius neutrum fore hæredem, Cartilius vtrūque. tu[m] cui assentiris? Proculus[n]: Cartilio assentior: & illā adiectionem, vter eorum volet. superuacuam[o] puto. id enim etiā ea nō adiecta futurum erat, vt vter vellet, hæres esset: & vter nollet, hæres nō esset. Quòd si hi ex numero necessariorum hæredum essent, tunc id non frustra adiectum esset: & non solùm figuram[p], sed vim[q] quoq; cōditionis[r] cōtinere dicerem[s]: tamen si vterq; hæres esse vellet, vtrunque hæredem esse.

COrnelius.] CASVS. Ita dixit Titius in testamento suo. Cornelius & Mæuius vter eorum volet, hæres esto. & decessit. postea uterque volebat hæres esse. certè vterque erit hęres. illa enim adiectio, uter eorum uolet &c. est superuacua: ideo, quia etiam ea non adiecta futurum fuit, ut uter vellet, hæres esset, & uter nollet, hæres non esset. si autem prædicti Cornelius & Mæuius erant ex numero necessariorū hæredum Titij: tūc dicta verba, uter eorum uolet &c. non sunt superuacua: sed habēt vim cōditionis. & si vterq; eorum uolet hæres esse, uterque erit hæres. & si unus tantum uolet esse hæres, ille erit hæres. Viuianus.

† lib. 2. Epistolar.

¶ Papinianus. † LEX LXX.

CApratorias † [t] institutiones non eas senatus[u] improbauit, quæ mutuis affectionib.[x] iudicia prouocauerūt[y], sed quarū conditio[z] confertur ad secretum

m ¶ Tu.] Procule.
n ¶ Proculus.] in secunda & prima persona de seipso dicit.
o ¶ Superuacuam.] superuacua est in hæreditate: quia etiam eo non adiecto non acquiritur nisi uelit.unde non transmittitur hęreditas non adita ad hęredem, ut C.de cadu.toll. §.in nouissimo.secus tamen in legato:ut ī.de lega.j.l.si ita legatum.§. illi.& ī.de cōdi. & demon.l.si ita expressim.quia legatum post mortem testatoris trāsmittitur:ut prædicta l.si ita legatum.dicitur. Sed nōne hæreditas in quibusdam casibus etiam non adita transmittitur, ut C.de iis, qui ante aper. tab.l.unica. an ergo tunc erit idem quod in legato? Respō.quod non. sed uidetur quod idem, arg. eiusdem legis.

† lib.6. Responsor. † Ant.aug. lib.4 emē. ca.15. ꝑter oīum sententiā explicat q̄ sit ītitutio captatoria. Hæditas non adita non transmittitur.

p ¶ Figuram.] s.uerborum superuacuam, quæ.s.non dicemus: ut ī. de act.& obli.l.non figura.& dic figuram.i. formam.
q ¶ Vim.] i.potestatem.
r ¶ Conditionis.] quia si uolunt, erunt hæredes, non inuiti, quod esset, nisi hæc conditio esset:ut hic, & ī.de condi.instit.l.verba. & ī.e. l.iam dubitari.in fi.& facit s.eod.l. Titius & Seius.& s.e.l.proxi. cum suis concor.
s ¶ Dicerem.] modo soluit primam quęstionem.

CApratorias.] CASVS. Si rogaui Titium ut propter affectionem quam mihi debet, instituat Seium hæredem, & ipse eum instituit: certè ista captatoria. i.adulatoria institutio nō est improbata à senatusconsulto Liboniano: sed illa captatoria improbat̄, quę collata est ad secretum alienæ uoluntatis, puta si instituit Titius Seium, si uolnero ego. Viuianus.

t ¶ Captatorias.] i.deceptorias. & nota quasdā licitas, & quasdam illicitas. sic & aliàs permittitur deceptio in pretio rerum: ut s.de minol. in causç.in fi.Accursius.

Deceptio q̄sq; ꝑmittitur.

v ¶ Senatus.] i senatusconsultum Libonianum: ut innuitur. ī.de iis quæ pro non scrip.l.j.& de leg.ij.l.Lucius.§. Sempronius.
x ¶ Affectionibus.] ut si induco testatorem blandis uerbis, ut me instituat, uel mihi leget: hoc enim ualet. non enim ista per senatuscōsultum improbatur: sed illæ quarum conditio &c. ut quos Titius uoluerit, hęredes instituo. Accur.
y ¶ Prouocauerunt.] ut inf. si quis ali. testa. pro. l. fi.
z ¶ Conditio.] de futuro, non de pręterito: ut inf.l.proxi.& da exēplum s.eo.l.illa institutio. Accur.

Alienæ.

a ¶ Alienæ.] i.nō testantis. & facit C. de testa. mili.l. captatorias. & inf.de leg.j.l.captatoriæ.& inf.de cōdi.insti.l.mulier.§.fi.& s.e.l.si quis Sempronium. versi.atqui. Accursius.

ILlæ autem.] CASVS. Testator dicit: qua ex parte Titius me hæredem instituerit, ex ea parte Mçuius hęres esto. non est captatoria institutio, & valet: quia est collata in pręteritum. si autem ita dicat: Titius hæres esto, si ostenderit & probauerit Mçuiū hęredem à se scriptum in tabulis testamenti sui: tunc bene est captatoria, & non ualet. nam incidit in sententiam dicti senatusconsulti. Viuianus.

† lib. 5. ad leg. Iuliam & Papiam. † de intell. huius l.uid. Curt. i l.cū donatiōis. C. de transact. nu. 4. & 8.

alienæ[a] voluntatis.

¶ Paulus. † LEX LXXI.

ILlę autem † institutiones[b] captatoriæ non sunt, veluti si quis ita hæredem instituat: Qua ex parte Titius me hæredem instituit ex ea parte Mçuius hæres esto: quia in pręteritum, non in futurum institutio collata[c] est. Sed illud quæri potest, an quod senatus censuit[d], idem seruādum sit, etiam si in aliam personā † captationem direxerit, veluti si ita scripserit: Titius si Mæuium tabulis testamenti sui hæredem à se scriptum ostenderit[e] probaueritq;, hæres esto? Quod in sententiam[f] senatusconsulti incidere non est dubium.

b ¶ Illę autem institutiones.] quæ non faciunt conditionem: ut s. si cer. pe.l. itaque. & facit s.e.l.hoc articulo. & s.eo.l.ij.
c ¶ Collata.] & ideo valet.
d ¶ Cēsuit.] Libonianus prohibens fieri in futurum: puta, si feceris me hęredem, hęres esto, ut inf. de ijs quę pro non script. l. j. in fine.
e ¶ Ostenderit.] futurum subiunctiui. sic & in verbo probauerit, & sic de futuro. Accur.
f ¶ In sententiam.] debet enim institutio ex mira affectione fieri, non per metum pœnę: ut inf.de verb.obli.l.stipulatio hoc modo. nec cupiditate lucri: & sic qui renunciat prębendę, ut alius habeat, liberè facere debet. hic autem ponitur in voluntate hęredis. scilicet ut si alium instituat: quanquam & sine hoc esset in eius potestate. & facit s.l. proxi. cum suis concor. Accursius.

† Captionē, in P. F.

† Al. Terētii* Clemēs lib.4. ad legē Iuliā & Papiam.

¶ Terentius. † LEX LXXII.

SI quis solidum[g] à lege[h] capere nō posit, & ex asse sit institutus hæres ab eo, qui soluēdo nō est, Iulianus ex asse eum esse hæredem respondit. legi enim[i] locū non esse[k] in ea hęreditate que soluendo non est.

¶ *Conditio adiecta in institutione, non uidetur repetita in substitutione. Bar.*

¶ Caius. † LEX LXXIII.

SVb conditione[l] hęrede instituto, si substituamus, nisi eandem conditionem repetamus[m], purè[n] cum hæredem † substituere intelligemur.

† Nā si metus q. cadit in constantem vrū, renūciatio ni tali interueniat: non est opus renūciati noua collatione: sed impetrata ab solutione à iuramento petitur ad beneficiū, quod renūciauit in integrū restitui: ut not. Panor. i c. super hoc extrà de renun. & i c. abbas. qđ metus cau. & Rota de ci. 374. inc. dubitatum fuit. in no.

SI quis solidum.] CASVS. Titius non existens soluendo creditoribus suis instituit sibi hæredem ex asse filium suum naturalem pone: qui naturalis non potest capere ultra unam unciam filiis legitimis & naturalibus extantibus: nunquid erit hæres ex asse siue in totum? Et dicitur quod sic: quia satisfacto creditoribus, non remaneb.t ei nisi una uncia, & fortè minus. lex enim quæ uetat eum accipere ultra unam unciam, non habet locum in hæreditate, quæ non est soluēdo. Viuianus.

g ¶ Si quis solidum.] ut filius naturalis: ut C. de na.libe.l.ij.item & C.de secun.nup.l.j. Accursius.
h ¶ A lege.] id est, occasione legis impedientis.
i ¶ Legi enim.] quæ ideo quem insolidum capere uetat, ne commodum sentiat totius hæreditatis: non etiam ne onera sustineret solus. pœna enim nemini immunitatem pręstare consueuit: ut ī. de inter.& releg. l.antepenult §.fi.Ro.sic ergo pro utilitate aliorum hoc habet, non pro sua. sic infra ad Treb.cogi.§.his. & infrà si quis aliquem testa. proh.l.j.§ primo & infrà de leg.prę.bono.pos.contra tab.l. iij.§.pen. & inf.tit.j.l.si is qui.& inf.de contra tabu.l.non putauit.§. si quis sua. & inf.de leg.ij.l.cum ei.
k ¶ Non esse.] non capacem esse capacem in odium sui.

† lib. 12. ad legē Iuliā & Papiā. † Substitutū esse intelligimus. Pœna immunitatem nō pręstat.

SVb conditione.] CASVS. Institui mihi hęredem Titium sub conditione, si nauis ex Asia uenerit usq; ad annum, & substitui ei Seium, & decessi: postea transiuit annus, & non uenit nauis, & sic defecit conditio, & uiuit adhuc Titius institutus. certè erit hrs purè substitutus prędictus: quia in substitutione sua nō repetij cōditionē. V.

l ¶ Sub conditione.] casuali. aliud fortè in potestatiua uel mista, quę semper intelligitur repetita, ut C.de cadu.collen.l.j.§.pro secundo.& §.ne autem. Accursius.
m ¶ Repetamus.] expressè.
n ¶ Purè.] id est, sine ea conditione, quę imposita erat istituto. inest tamen in substitutione illa conditio, si institutus hęres non erit ut in stitu.de uulga. substi.in princip. Cur ergo intelligitur repetisse easdem partes in substitutione, ut infra titul.j. l. qui liberis.§. fina. Item eadem legata: ut infrà de le.j.l.licet Imperator. Item in legato trāslato eadem conditione, ut infrà de adimen.leg.l.legatum.quę sunt contra? Respon. hic substitutus de nouo grauatur quadam alia conditione, qua non grauabatur institutus, scilicet si ille hęres non erit. per quod uidetur releuari à prima argumen. dicta l. licet. Item & quia institutiones sunt fauorabiliores. Item cōntra infrà de leg. ij. cum pater. §. ab instituto. Sol.ut ibi. Item no.cōtra repetitionem. & sic sunt argumen. contra. s. ad legem Aquil. l. quemadmodum. in fine.l.& de iudic.l. si iudex.

¶ *Institutus in certa re, erit hæres in totum detracta mentione illius rei. Bar.*

¶ Licinius Ruffinus. † LEX LXXIIII.

SI quis ita hæres institutus fuerit † ex certo fundo, Excepto vsufructu hæres esto: perinde erit iure ciuili, atque si sine ea re[o] hęres institutus esset. idq; authoritate Galli Aquilij factum est.

† lib. 1. Regularum. † Excepto fundo. Du.

SI quis ita.] CASVS. Institui mihi hæredem Titium ex fundo meo Titiano, exceptó vsufructu. certè hæres institutus uidetur in tota hæreditate mea detracta fundi mentione. & hoc dicit Gallus Aquilius.

o ¶ Sine ea re.] id est, sine exceptione eius rei scilicet fundi uel vsusfructus, ut suprà eodem l. prima. §. si ex fundo. totum enim simpliciter debet habere, cum non sit alius institutus, ut suprà eodem. l. ex facto proponebatur. §. j.idem est si plures instituti sunt: ut suprà eodem. l. si alterius. Azo. & l. quoties. §. si duo.

¶ Papinianus. † LEX LXXV.

SI filius substituatur ei, à quo præteritus est, non vt intestati patris, sed ex testamento habebit hæreditatem[p]: quoniā & quolibet ālio substituto, si fuisset ab eo exhæredatus[q], inde testamētum inciperet, vbi filius esset exhæredatus[r].

† libro 12. Quæstion.

¶ *Donari potest marito donationem reuocanti, aliàs secus: qa talis donatio morte confirmatur. Bart.*

¶ Idem. † LEX LXXVI.

SEruus vxori à marito mortis causa donatus, mariti manet[s], vt Iuliano quoq; videtur. Idem[t], si accipiat libertatem simul & hęreditatem[u], viro necessarius hæres erit: nec sine libertate aliquid ei legari potest[x].

† libro 15. Quęstion.

SI filius.] CASVS. Institui mihi hæredem Titium: & filium quem in potestate habebam, prærerij, scilicet Seium: & postea eundem filium substitui dicto Titio. & ita non ualet primus gradus in quo institutus fuit dictus filius, cum ab eo sit præteritus filius. nunquid habebit filius meus hæreditatem meam ab intestato: an uero ex substitutione? Et dicitur quod ex substitutione: & ita ex testamento. & est ratio quia si substituissem dicto Titio Caium, & à gradu substituti exhæredassem dictum meum filium: à gradu autem instituti præteriissem eum: non ualeret primus gradus in quo institusus fuit Titius, à quo fuit præterius filius, ut dictum est: sed inciperet ualere testamentum à secundo gradu substitutionis, à quo filius fuit exhæredatus, ut dictum est. & ita tam in primo casu huius legis quàm in secundo non pereunt legata. Viuianus.

¶ *Agitur ex scriptura declarata non ex scriptura declarāte. h.d. Vel aliter. In una scriptura uidetur contineri id, quod continetur in alia ad quam refertur. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXXVII.

† libro 17. Quęstion.

p ¶ Hæreditatem.] quia ualet testamentum à substitutione.
q ¶ Exhęredatus.] ab instituto pręteritus.
r ¶ Exhęredatus.] ergo & hic incipit testamentum ualere ubi esset institutus, quasi tantum faciat institutio, quantum exhęredatio. Azo. & facit suprà de liberis & posthumis.l.tertia.§. finali.& infrà titu.j.l. ex facto.§. Lucius. restat ergo ut perinde habeatur filius, ac si ab eo testator cœpisset, primumque institutum à quo filium non exhęredauit, nullo modo instituisset. sed si esset posthumus, totum testamentū rumperetur.

SEruus.] CASVS. Stichum seruum meum donaui uxori meę mortis causa. certè me uiuente, est adhuc meus. & ideo si instituam eum hæredem cum libertate, erit mihi hæres necessarius. Item & propter hoc quod meus est, nō possum ei aliquid legare sine libertate. Viuianus.

s ¶ Manet.] ut s. de donation. inter uirum & uxorem. l. si cum. §. fin. & l. quia. & l. sed interim. Sed contra in eo. ti.l. si is seruus. ubi dicitur esse in pendenti. Sed ibi fictione: uel quod de futuro poterat esse, cōsiderabat: hic præsens uerum.
t ¶ Idem.] scilicet seruus. aliàs Vnde.
v ¶ Et hæreditatem.] ex testamento domini erit &c. ut & s. de dona. inter ui. & uxo. l. uxori. Accursius.
x ¶ Potest.] ut & C. de leg. seruus. & ī. de leg. j. l. planè. §. si coniunctim. & infra eod. l. si socius. Sed argumen. contra C. de necess. ser. l. quidam §. illo. Sol. ut ibi.

Asse

Universidad de Deusto Biblioteca

Asse toto.} CASUS. Institui mihi Caium in quatuor uncijs hęreditatis meę, & Sempronium in tribus: & de quinque uncijs residuis usque ad assem, nihil dixi. & posteà ita dixi in eodem testamento. ille mihi hęres esto, quem fecero hęredem in codicillis. & posteà feci codicillos: & in eis institui mihi hęredem Titium sine parte, & decessi. nunc quęritur de duobus. unum est, an valeat institutio Titij in codicillis facta. secundum est, quantum debeat habere Titius de dicta hæreditate mea, & si dicta sua institutio ualeat. & uidetur quod non ualet institutio: quia in codicillis non potest dari hæreditas. respondetur tamen quod valeat: quia uidetur data in testamento propter illa uerba quæ in institutione dixi, ille mihi hæres esto, quem in codicillis hæredem fecero. & habebit dictus Titius ex dicta institutione in codicillis facta dictas quinque uncias. Viuia.

Asse toto non distributo [a] ita scriptum est: Quem hæredem [b] codicillis fecero, hæres esto. Titium codicillis hæredem instituit. † Eius quidē institutio iure valet. ideoq; licet codicillis dari hæreditas non posit [c], tamen hæc testamēto data videt̄ [d]. sed hoc tantùm ex hæreditate habebit, quantum ex asse residuum mansit.

† Du. Eius quidē institutio valet ideo ꝙ licet codicillis. &c.

† lib. 6. Responsor.

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

Qui nō militabat [e], bonorū maternorum [f], quę in Pannonia possidebat, libertum hęredem instituit: paternorum, quæ habebat in Syria, Titium. Iure semisses ambos hēre constituit: sed arbitrum [g] diuidēdæ hæreditatis supremam voluntatem, factis adiudicationibus, & interpositis propter actiones [h] cautionibus [i] sequi, † salua Falcidia [k] scilicet, vt quod vice mutua præstat̄ doli ratione, † quadrantem retinendo compensetur [l]. ¶ Lucio Titio ex duabus partibus, Publio Mæuio ex quadrante, scriptis hæredibus, assem in dodrantem [m] esse diuisum respondi. Modum enim duarum partium ex quadrante declarari [n]. quod veteres in nummis Titio legatis, numorum specie non demonstrata, cęterorum legatorum contemplatione receperunt [o]. ¶ Filiis hæredibus ex æquis partib. institutis, ac posteà fratris filio pro duabus vnciis [p]: vnū assem inter omnes videri factum placuit, & ex eo decem vncias filios accepisse [q]. Tunc enim ex altero asse portionem [r] intelligi relictam, cùm asse nominatim dato, uel xij. unciis distributis, residua portio non inuenitur. [a] Nihil autem interest, quo loco sine portione quis instituatur, [b] quo magis asis residuum accepisse uideatur. ¶ Seius Næuium ex parte, quam per legem capere posset hæredem instituit, ex reliqua Titium [c]. Si Meuius solidum capere poterit, Titius adiectus aut substitutus, hæres non erit. [d]

a ¶ Non distributo.} puta instituto Seio in octo uncijs.

b ¶ Heredem.} nota. quem institutum in codicillis † esse hæredem.

† Nec rōpuntur codicilli per subsequentes codicillos: nec p subsequēs testm̄. l. j. & ibi Bar. C. d̄ codic. & in Spec. de instru. edit. §. viso de īpugnatione. nisi sint cōtrarii. gl. & Bar. in l. iij. C. eo.

c ¶ Non posit.} ut C. de codicil. l. ij. nisi sit miles, ut infrà, de mili. test. l. quærebatur. Accur.

d ¶ Videtur.} similia sunt. J. de condi. & demō. l. si ita scripsero. & J. de condi. insti. l. institutio. & C. de codicil. l. j. & J. de leg. ij. l. unū ex familia. §. si de Falcidia. & de verb. sig. l. lege. & J. l. prox. §. j. & J. de leg. iij. l. si quis. in prin. & C. de manumis. testa. l. j.

Qui non militabat.} CASUS. Caius paganus. i. non miles, habens in quadam prouincia, quæ uocabatur Pannonia, bona, quæ reliquit ei mater sua, ualentia pone trecenta, & habens in quadā alia prouincia, quæ uocabatur Syria, bona, q̄ reliquit ei pater suus, valentia pone cētum: Stichum libertum suum instituit sibi hæredem in dictis bonis maternis, & Titium ī paternis, & postea decessit. nūc quæritur, quam partem quilibet dictorum hęredū habere debeat de hæreditate? Et dicitur ꝙ quilibet habet unum semissem: & ita æqualiter sunt hæredes. sed iudex familiæ ercifcundæ qui agnoscit inter eos de diuidenda hæreditate, debet sequi uolūtatem dicti testatoris, adiudicando liberto dicta bona materna, quasi essent ei pręlegata: & Titio paterna, quasi ei prælegata forent: & faciēdo quod ipsi adinuicem præstent sibi cautiones cū satisdatione propter actiones dictorū plegatorū nomine eis adinuicem cōpetens. s. ut si acceperit aliqs eorum nomine prælegati plusquam ei licuerit per. l. Falcid. restituat alteri. & ita erit salua Falcidia ī dictis prælegatis, & quam adhuc nō erat certū locū habere eo fortè quod relinquebat testator quędam alia alijs legata sub conditione, quę adhuc pendebat. si autem incōtinenti, certum est locum habere Falcidiam in pręlegato unius eorū: in retinēda per eum Falcidia, siue in retinendo quadrantē. i. Falcidiā quilibet eorum, & extincta Falcidia de dictis prelegatis, per quemlibet eorum, dodrantes dictorum prelegatorum compensabunt adinuicem vsq; ad cōcurrentem quantitatē, opposita doli mali exceptione illi, qui nō uult compensationē admittere. de quibus omnibus ita ponas exemplū ut hic ponit glo. in verbo compensetur. Lucio Titio.} Caius instituit sibi hęredē Lucium Titium ex duabus partibus hęreditatis suę, quę caperent octo uncias, & Publium Męuium instituit ex quadrante. i. ex tribus uncijs: & ita diuisit hęreditatem suam inter prędictos in xj. uncias, & ita nihil dixit de vncia, quæ restabat ad assem: & decessit dictus Caius. modo quęritur qualiter debeat diuidi inter prędictos hereditas sua? Et dicitur quod in dodrātem. i. ix. uncias debet diuidi hęreditas sua: & in quadrantem. i. tres uncias, ut scilicet, Lucius Titius institutus in besse, siue in duabus partibus hęreditatis, siue in octo vn. habeat dodrantem. i. ix. vn. & Publius Mæuius habeat quadrantem. i. tres vnc. nam ex eo quod testator instituit Publium Mæuium in quadrāte. i. in tribus unciis, uidetur talem modum posuisse in duabus partibus hęreditatis suæ, siue in besse, siue in octo vncijs, in quibus instituit Lucium Titiū. s. ut ipse Lucius Titius habeat ix. vn siue dodrantem ex quo alios nō instituit hęredes, sicut euenit alibi. nam si legauit Caius Titio x. libras, & nō dixit de quibus denarijs, nos intelligemus de quibus intellexit testator contēplatione aliorum legatorū, quæ reliquit dictus testator alijs. nam si in aliorum legatis expressit nummorum speciem, puta quia expressit de Bo[n]oninis: Titij prædicti legatum de Bononinis intelligemus.

¶ Filijs hæredibus.} Duos meos filios institui mihi hęredis æqs partibus: & posteà institui mihi hęredem filium fratris mei in duabus uncijs. certe x. uncias habebunt filij mei: duas autem fratris filius. & idē esset si dictum filium fratris mei instituissem antequam dictos meos filios. secus autem esset si nominatim instituissem mihi hæredes filios meos in toto asse, uel in xij. uncijs hæreditatis meæ: & filium fratris mei instituissem sine parte. nam alterum assem haberet tunc filius dicti mei fratris. ¶ Seius Męuium.} Seius instituit hęredem Mæuium ex parte, qua per leges capere posset Mæuius, & ex reliqua parte instituit Titium, & decessit Seius. modo inuenitur quod Mæuius potest capere totā hęreditatem per legem non vetantem: & eam hæreditatem uult habere. certè Titius nihil habebit. si autem non instituisset Seius Titium ex reliqua parte, sed simpliciter: habebit Titius unum assem primo, & Mæuius alterum. si autem Mæuius non sit in aliquo capax, Titius habebit hæreditatem: qui Titius fuit adiectus siue substitutus. Viuianus.

† Sic in P. F. Hal. serē psit salua Falcidia.

† Du. quadranti retinendo.

e ¶ Qui non militabat.} secus in milite, ut suprà, famil. ercifcun. l. hęredes. §. j. & infra, ad Treb. l. cogi. §. sed si miles. & infrà, de mili. testa. l. si certum. §. j.

f ¶ Maternorū.} nō est uis in paternis uel maternis, uel alijs bonis.

g ¶ Sed arbitrium.} repete constitit. Accur.

h ¶ Propter actiones.} legatorū seu pręlegatorū noīe competētes.

i ¶ Cautionibus.} s. ab unoquoq;, ut alteri restituat, si ei plus quam licuerit, fuerit legatum. Accur.

k ¶ Salua Falcidia.} quam vnusquisque habet in parte socij: & computat ei in parte socij, quam retinet in re sibi prælegata. Sed ad quid fit cautio, cum statim fiat solutio per compensationem? Respon. cautio fit quando est dubium, an habeat locum Falcidia. si vero certū esset, tunc statim fit compensatio, ut s̄. eo. l. ex facto. §. & si fortè. & §. ꝙ si fuerit. Vel dic dictam cautionem fieri pro soluēdo ęre alieno ꝑ dimidia, & sic propter actiones creditorum & legatorum, ut & suprà, eod. l. ex facto. §. unde socio.

l ¶ Compensetur.} s. ab unoquoq;, ut alteri restituat, si ei plus quam licuerit fuerit legatū, ut ecce bona, in quibus libertus erat īstitutus, ualent ccc. Titij c. & pone cxx. deberi. Cum ergo qlibet sit hęres ex semisse, quilibet soluet lx. & sic liberto remanent ccxl. & Titio xl. si ergo dicat Titius, non habeo Falcidiam semisis. s. l. & tu liberte habes ccxl. ergo cxx. ex persona tua, & cxx. ex mea: ex illis, quos habes ex persona mea, uolo Falcidiam. s. xxx. libertus dicet, & tu habes xl. s. xx. ex tua persona, & xx. ex mea: illa xx. quę habes ex mea, compenso tibi, & sic non debeo nisi x. & hoc sufficit: quia sic habet Titius s. quę sunt quarta semisis totius hæreditatis. sic ergo fit compensatio generis ad genus. sic s̄. de leg. ij. l. unū ex familia. §. si de Falcidia. & suprà, si pars hęred. peta. l. ij. & facit inf. eo. l. ex facto. & s̄. fami. ercisc. l. si pater. & C. famil. ercis. l. si cognitionem.

m ¶ In dodrantem.} i. in nouem uncias.

n ¶ Declarari.} hoc ipso quod quadrantē reliquit, cum primo duas partes alij reliquisset, in nouem tantum vncias uidetur diuisisse hęreditatem: quarum duas partes habebit Lucius, tertiā Publius. Ir. Et nota quod sequens scriptura determinat pręcedentem: ut s̄. e. cum in testamento. §. fi. & de testa. l. hęredes. §. sed & si notam. & J. proxi. respon. & s̄. l. proxi. & inf. l. proxi.

o ¶ Receperunt.} ut si in alijs legatis est facta mentio certę pecuniæ, de eodem genere intelligitur, cum indistinctè nummos legauit: ut infra, de lega. iij. l. nummis. & de lega. j. l. si seruus plurium. §. fin. & suprà, proxi. respon.

p ¶ Pro duabus uncijs.} s. instituto.

q ¶ Accepisse.} sequens ergo scriptura exponit & restringit primā. sic s̄. §. proxi. not. Sed contra s̄. eo. l. si ita. §. quidam. ubi exceditur as. Sol. ut ibi. Accursius.

r ¶ Portionem.} à testatore expressam. alioquin habebit dimidiam hæreditatis, scilicet alias xij. uncias, ut instit. eod. §. partibus. & suprà eod. l. item quod Sabinus. §. sed si asse. & l. interdum. §. ij. & §. iij. hodie uero hoc casu, cum certa portio datur, asse etiam nominatim expleto, non exceditur as: sed diminuitur primo quantum datur secundo, ut C. de leg. l. cum quæstio.

Non inueni

a ¶ Non inuenitur.} scilicet in asse iam distributo. at in nostro casu non est totus in alium translatus nominatim.

b ¶ Instituatur.} asse nondum distributo. alioqnin dimidiū dabitur, ut dixi modo & facit s̄. eo. l. quo loco.

c ¶ Titium.} instituit uel substituit.

d ¶ Non erit.} sic s̄. e. l. itē quod Sabinus. §. aliter atque.

e ¶ Quod si non.} Mentio. sed simpliciter fuit ut istitutus Titius.

f ¶ In primo.} id est tantum unus quantū & alter, cum Mæuius sit capax. aliàs secus: ut J. l. proxi. Item no. quòd melius dixisset secūdo, cùm dixit primo.

g ¶ Quod si Męuius.} Admittetur. nam residui &c. ut C. codē. l. ij. & J. de uerbo. sgni. l. cęterorum. Accur.

Clemens.} CASUS. Quidā nomine Clemens patronus ita cauit in testamento suo, cum nō haberet filios, sed expectaret habere, si mihi filius natus fuerit, sit mihi hę[r]es, si duo filij mihi nati fuerint: ex ęquis ptibus sint mihi heredes. si autē duę filiæ mihi natæ erunt ex ęquis partibus sint mihi hęredes, si autem filius & filia mihi nati erunt, filius sit mihi hęres ex duabus partibus: filia ex tertia, & postea decessit dictus Clemēs patronus: & posteà nati fuerunt ei duo filij & filia. modò quæritur qualiter hæreditas debeat diuidi. Et dicitur quod quisque pa[r]tes de ea debent fieri: & ex eis debet habere vnus ex filiis masculis duas partes, & alius alias duas partes: filia unam. & est ratio, quia testator noluit quod filij essent pares in hæreditate: ꝗa si esset solus filius & filia, filius haberet in duplo plus quā filia.

† Aliàs habebit Titi[us] quātū Mæuius in primo. P. F. Compensatio generis ad gen[us] admittitur.

† Capax hęreditatis est, si tpe mortis tēpore testamēti, & tē pore alienationis sit habil. no. ꝑ gl. & doc. i l. nō oportet. uer. pertineat. i fi. de leg. 2.

† Teneat.

Quod si non sit reliqui facta mentio, [e] tantundem in altero asse habebit Mæuius, † quantum Titius in primo. [f]

¶ Idem li. j. definitionum. L. LXXIX.

Quod si Mæuius nullius capax sit, † in totum substitutus admittetur. [g]

¶ Idem li. vi. respons. L. LXXX.

¶ Paulus li. xj. quæst. L. LXXXI.

Clemens patronus testamento cauerat, ut si sibi natus filius fuisset, hæres esset: si duo filij, ex æquis partibus hæredes essent: si duæ filiæ, similiter: si filius & filia, filio duas partes, filiæ tertiā dederat. Duobus filiis & filia natis, quærebatur quemadmodū in proposita specie partes faciamus, cùm filij debeant pares esse, uel etiā [h] singuli duplo plus quā soror accipere. Quinq; igitur partes fieri oportet, ut ex his binas masculi, unā fœmina †accipiat. [i]

¶ Relatiua quantitatis & inducunt cōdōnem: quæ cum defecerit, inanis uidebitur substitutio uel institutio. Barto.

¶ Si ita scripserit testator. Quanta ex parte † à me Titium hæredē institutum recitassem, ex ea parte Sempronius mihi hęres esto. non est captatoria [k] institutio. Planè nullo recitato testamēto ab ipso testatore, inanis uidebitur institutio, & remota [l] suspicione captatoriæ institutionis.

¶ Ex uoluntate defuncti prius est locus successioni ab intestato, quā ex testamento, Bar.

¶ Scæuola li. xv. quæst. L. LXXXII.

Si quis † ita hęres instituat̄, Si legitimus hęres uendicare nolit hęreditatem meam, [m] puto deficere conditionem testamenti illo uendicante. [n]

¶ Quando plures leges concurrunt ad vnum effectum, si cessat una, remanet uirtus alterius, Bar.

¶ Idem li. xviij. quæst. L. LXXXIII.

Si non lex † Aelia Sētia, [o] sed alia lex [p], uel senatusconsultum, [q] aut etiam constitutio [r] seruis libertatem impediat is necessarius fieri non potest, etiam si non sit soluendo testator. ¶ Tēporibus diui Hadriani senatus cēsuit, si testator qui cum moreretur, soluendo non fuit duobus pluribusve libertatē dederit eisquæ hæreditatem restitui iusserit, & institutus hæres suscepectam sibi hæreditatem dixerit: ut adire [s] eam cogatur, & ad libertatē [t]

¶ Si ita scripserit.} Ita dixit testator in testamento suo: quanta ex parte à me Titium hæredem institutum recitassem, ex ea parte Sempronius hæres esto. & decessit. modo quæritur, an ualeat dicta institutio? Et dicitur. quod sic: quia non est captatoria. nam non est collata in arbitrium alterius: sed in factum præteritum testatoris. si autem nullum testamentum dicti testatoris recitatum est, quia fortè non fecit aliquod, est nulla institutio prædicta, ea ratione ꝗa nō fuit vera conditio prædicta in præteritū apposita: & non ea ratione ꝙ fuerit captatoria: quia non fuit. Viuia.

h ¶ Vel etiam.} uel pro &.

i ¶ Accipiat.} sic suprà, de l. be. & posthu. l. si ita & suprà eodem l. si ita. §. j. Sed quid econtra, si duæ filiæ, & unus filius? Respon. tātum filius, quantum illæ duæ filiæ habebit per hanc legem, & per prædictas similes. Accur.

K ¶ Captatoria.} quia non est collata in secretum alienæ uoluntatis, imo testatoris: sicut etiam dicitur suprà eodem lege, captatorias.

l ¶ Veremota.} & pro etiam. & hoc quia deficit conditio. quę iesse uidebatur. Sed contra suprà eodem. l. 1. in principio. & l. si qs ita sibi scripsit hæred. Solu. ibi circa eandem personam: scilicet: esto hęres ex qua parte te instituam, hic circa diuersas scilicet inquantū instituam Titium, intantum Seius sit hæres, secundum Io. Vel dic, ꝙ hic dicitur, uidebatur inanis non tñ erat per leges illas. uel est inanis ut conditionalis: est tamen ualida, ut puta tacita per leges prædictas, quæ duæ ultimæ in diem recidunt.

Si quis ita.} CASUS. Institui mihi hęredem Seium extraneum sub hac conditione, si Titius qui debebat esse meus hr̄s ab intestato si testamentum non fecissem, uendicare nolit hęreditatem meam, & postea decessi. certe legitimo hęrede uolente hæreditatē meam, nō admittitur institutus, & ita fallit hic illa regula quæ dicitur, quia legitimus non admittitur instituto uolente. Viuia.

m ¶ Meam.} sub. talem instituo. Accur.

n ¶ Vendicante.} Sed an ex testamento uendicat legitimus, uel ab intestato? Dicitur, quòd ex testamento, ne obsit regula: Quādiu ex testamento poterit adiri, cessat ab intestato: ut infrà, de acquirenda hęreditat. l. quamdiu, & infrà, de regulis iuris. l. quamdiu. Item ad hoc suprà quibus mod. vsusfruct. amit. l. interdum. & infrà, de excep. do. l. fina. §. primo & infrà eodem. l. Lucius. Sed tu dic ab intestato. nec obstat dicta regula: quia speciale est hic propter defuncti uoluntatem q uoluit uendicationē legitimam esse, quasi quandam conditionē ut not. C. communia de success. l. antequam Accur.

† P. F. me. a Titio hr̄ dē istituēdi etc. etrectè cur. aut. ꝙ istitutionē dicat̄ captatoria. ui. Ant. Aug. li. j. mend. cap. xv.

† de intell. huius l. ui. Marci Salomo. in ie. Gallus. nu. 17. de libe. & posth. & ibidē For. Garc. nu. 80.

Si non lex.} CASUS. Non solū si lex Aelia Sentia impediat libertatem serui, non potest dominus dicti serui etiam non soluendo existens facere eum sibi hæredem necessarium: sed etiam si alia lex, uel senatusconsultum: uel etiam constitutio impediat dicti serui libertatem. de lege autem Aelia Sentia impediente ita exemplum pone. Titius non soluendo existens instituit sibi hęredem cum libertate Stichum seruum suum. & posteà instituit sibi eodem modo Pamphilum seruum suum. certè lex Aelia Sentia non vult ꝙ Pamphilus ad libertatem perueniat: ut s̄. e. l. qui soluendo. de alia lege impediente pone exemplum, ut J. de manumis. l. legis. senatuscōto impediente dic, ut J. qui & à quib. in frau. ciui. de constitutiō impediente dic: ut s̄. e. his uerbis. §. interdum.

† De hac l. Aelia Sentia Politian[us] i miscellaneis. cap. 84. & Baldum. i titut. de libertin.

¶ Temporibus.} Ego non soluendo existens institui mihi hr̄dē Titium: & dedi libertatem directam uel fideicommissariam trib[us] meis seruis pone, & iussi dicto hæredi, ut dictus seruus hæreditatem meā restitueret, & posteà decessi, dictus autem hr̄s nolebat adire hęreditatem, dicens eam sibi suspectam. modo quæritur, utrum oēs dicti serui libertatem habeant, & possint eū cogere adire, & sibi ipsis restituere? an uero primus ex eis uel secundus uel tertius? Et dicitur ꝙ primus tantum. Sed pone quod primus est absens: nunquid audiēdus est secundus? & dicitur quod non quia non est certū utrum primus uelit sibi restituere hæreditatem, an non. si enim primus uelit, sibi restituere hæreditatem, præferendus est, ut dictum est: & secūdus & tertius debent eo casu serui remanere. si autem hęreditas mea esset soluēdo creditoribus, prætor tuebitur libertatem oīum dictorū seruorum, & eis omnibus faciet hæreditatem restitui. Viuia.

o ¶ Si non lex Aelia Sentia.} quia tunc demum unus, non plures: ut s̄. eo. l. qui soluendo. Accur.

p ¶ Lex.} ut lex Iulia de adulte. ut C. de adulte. l. uerba. uel Flauia ut J. de manu. l. lege Flauia.

q ¶ Senatusconsultum.} ut in fraudem fisci, ut J. qui. & à quib. l. in fraudem ciuitatum.

r ¶ Constitutio.} ut s̄. eod. l. his uerbis. §. interdum. item C. qui nō poss. ad liber. perue. l. j. & 2. item C. si man. ita fue. ali. l. ea quidem.

s ¶ Vt adire.} censuit senatus dico.

t ¶ Ad libertatem.} directam, & directo manumissus.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Data fuit.} hereditas quæ restitui iussa est.
b ¶ Scriptus hæres.} scilicet seruus, qui in effectu quodammodo hæres est: ut §. quod cum eo. l. filius. §. j.
c ¶ Desideret.} solus. & dic adire. & sibi restitui, uel adire primo gradu institutum ut sibi restituat.
d ¶ Posteriores.} id est nominati post primum seruum.
e ¶ Primus uelit.} si autē nolit, remanebit seruus & posterior habebit hereditatem. sic C. de testa. ma. l. fi. §. si uero quidā ex ser uis. & sic forte aliud erit in institutis: quia cum hæredes instituūtur plures primus est hæres & necessarius & liber, siue uelit, siue nolit: ut s. e. l. q sol uēdo. uel fortè idē est de illis fideicommissariis: ar. j. ad Treb. l. factam fi.
f ¶ Et hic.} posterior. & facit s. de tut. & cu. da. ab iis l. si impuberi & j. ad Treb. l. mulier. §. nō est & l. si cui. in prin. & l. si res 9 j.

SI seruo.} CASVS. Instituit mihi hrēdē Titiū, & rogaui eū p fideicōmissum, ut Sticho seruo meo daret libertatē purè, & decessit. postea Titius p̄dictus dictū seruū hrēdē sibi fecit cū libertate, nūc quæritur, an dictus seruus sit necessarius hæres dicti Titij? Et dī quod nō, nō enim accepit aliquid beneficiū à Titio, qui eum instituit cum libertate: quia malo suo uelle tenebatur eum manumittere: & idē esset si dictus Titius emisset ab aliquo dictum seruum ea lege, ut manumitteretur. nam & hic malo suo uelle eum manumittere tenebatur. & idem si emisset eū ab aliquo de pecunia ipsius serui: quia & hic malo suo uelle tenebat eū manumittere vñ non est mirū, si oibus his casibus non est dictus seruus ei hæres necessarius, sed uoluntarius. Viuia.

Libro 23. quæst.

perueniat, qui priore loco scriptus fuerit eiq; hereditas restituatur. idem seruandum & in iis, qui bus per fideicommissum libertas data fuit. [a] Igitur si primo loco scriptus hæres [b] desyderet [c] adire hrēditatē, nulla difficultas erit. Nam si posteriores [d] quoq; liberos se essedicant & restitui heredi tatem desiderent, an soluēdo sit hrēditas & omnibus liberis factis restitui debeat, apud p̄torem quæretur. Absente autem primo si sequens desideret adire hereditatem, non est audiēdus: quia si primus [e] uelit sibi restitui hæreditatem, præferendus est: & hic [f] seruus futurus est.

¶ *Seruus, cui testator de necessitate dēt libertatem, non potest eius necessarius hæres fieri. Bar.*

¶ Paulus. † LEX LXXXIIII

SI seruo fideicommissaria libertas data esset, [g] deinde hæres hunc eundem seruum cum libertate heredem reliquisset, quæsitū est, an necessarius fiat heres. Et humanius est, & magis æquitatis ratione subnixum non fieri necessarium. Qui enim etiam inuito defuncto [h] poterat libertatē extorquere, is liber esse iussus non magnum uidetur beneficiū à defuncto consequi: imo nihil commodi sensisse, sed magis debitam sibi accepisse libertatem. Idē probandum erit & in illo seruo, quem testator ea lege emerat, ut manūmitteret, si heres fuerit institutus. Nā & hic seposito beneficio testatoris, proprio iure poterit ad libertatē peruenire ex cōstitutione di ui Marci. [i] Idem & in eo qui pro pria sua data pecūia [k] emptus est ab aliquo. nam & hic poterit ab ipso testatore libertatem extorquere. [l]

¶ *Si in qualibet parte alternatiuè mēs testatoris non uerificatā, disiuncta accipiē pro coniuncta. h. d. & est singularis lex & non [illegible] nisi unam propriam concordā tiam. Bar. & Bal.*

¶ Scæuola. li. ij. respons. L. LXXXV.

LVcius † Titius, qui fratrem habebat, testamēto ita cauit Titius frater meus ex asse mihi heres esto. si mihi Titius hæres esse noluerit, aut (quod abominor) prius morietur, quam meam hrēditatem adierit, aut filium [m] filiā ue ex se natum natàmve nō habebit, [n] tunc Stichus & Pamphilus serui mei liberi & hæredes mihi æquis partibus sunto. quæro, cū Titius hereditatem adierit, & liberos aditæ hereditatis tempore non habuerit, an Stichus & Pamphilus ex substitutione neq; liberi & hrēdes esse posint? Idē q̄ro, si ex substitutiōe neque liberi ne que heredes esse posint, an in partem hereditatis uideātur adiecti? Respondi, Apparet quidem non eam mentem testatoris fuisse, ut quenquam [o] heredem adhiberet fratri, quem apertè ex asse hæredē instituisset. Igitur si frater adiit, Stichus & Pamphilus hrēdes non erūt: quos eos eò amplius no luit heredes esse, si frater prius quam hereditatē adiret, decessisset liberis relictis. Nam prudens consiliū testantis animaduertit. Non enim fratrem solum heredē prætulit substitutis, sed etiā eius liberos. [p]

¶ *Seruus pōt institui sub cōditione si uoluerit: nec eget exhæredatione in conditionis defectum: & per eam efficitur uo luntarius: & implendo conditionem, ui detur hereditatem adire. Bar.*

¶ Marcellus. † LEX LXXXVI.

adiuit hereditatem suam modò quæritur, an dictus Stichus & Pāphilus sint liberi & hæredes ex substitutione prædicta: & si nō sint liberi ex substitutione & hæredes, an in partem hæreditatis uideantur adiecti per dicta testatoris uerba? & uidetur quòd debeāt esse liberi & hæredes ex substitutione: quia substituti fuerunt Titio quicunq; de tribus casibus eueniret. primus casus est in uerbis testatoris, si Titius noluerit hæres esse. secū dus est, si Titius uoluerit hæres esse, decesserit tamen antèquam adiret. tertius casus est, si Titius noluerit hæres esse, filium autem uel filiā non habuerit. licet ergo uoluerit hæres esse: quia tamen nō habet filium uel filiam, non debet habere hereditatem: sed debent eam habere Stich' & Pamphilus substituti. Respon. tamen hic quod non erunt hæredes & liberi. ex substitutione, ex quo Titius adiuit: licet filium nō habuerit uel filiam: quia testator non solum non uoluit eos esse hæredes, si Titius frater suus uellet hereditatem, nō habens aliquem filium: sed etiam noluit esse hæres. si frater decessisset liberis relictis pri usquàm hæreditatem adiret. nā animaduertimus consilium testatoris prudens fuisse: scilicet: ut non solum fratrem hæreditatem habere uolentem prętulerit dicto Sticho & Pamphilo substitutis, sed et liberos Titij. siue ergo Titius solus uelit habere hereditatē, præfertur substitutis: siue non extet Titius, sed liberi sui extent, & uelint habere hereditatē, præferuntur substitutis. uerbum ergo aut, positum inter uerba testatoris ibi, aut filiū filiamve &c. debet intelligi pro &, ut ita dicti serui uideantur substituti Titio i duobus tātum casibus, & non in tribus. unus ē, si Titius hæres esse noluerit. alius est, si Titius uoluerit esse hæres, decesserit tamen sine liberis antequā adiret. de illo autem non est dubiū φ non uidentur dicti Stichus & Pamphilus adiecti in partē hrēditatis: quia non uidetur ea mens testatoris fuisse, ut aliquem uel aliquos adhiberet fratri hæredes, quem fratrem aperte ex asse hæredem instituit. Viuianus.

† Ista l. secundū oēs est notab. ad id, φ dī in summario. de quo uide gl. & card. i cle. j. uersi. quē ēt. de con cess. prębē. de huius. l. intellectu. uid. Fort. Garc. in l. Gallus. §. idem Credendū nu. 21. in de li. & post. & Barb. i l. cū acutissimi. nu. 107. C. de fideicōmis. Vber. zucard. i l. pa. nu. 75. C. de pact.

g ¶ Libertas data esset.} purè. si in diem, tunc ante diem est necessarius: ut j. de acqui. here. l. si seruum quis. §. si quis. Idem si sub conditione: ut s. e. l. seruus alienus. §. qui fideicommissariam. & l. pater.
h ¶ Defuncto.} scilicet hærede, qui hunc seruum instituit. & facit. j. eo. l. testamento.
i ¶ Diui Marci.} & commodi ad Aufidium Victorinū: ut C. si mā. ita. fue. alie. l. ij. Azo. & facit j. de leg. ij. l. unum ex familia. & s. de pactis. l. si unus. §. pactus. Accur.
K ¶ Sua pecunia.} id est pupillari, quæ uidetur sua conuenientib' oculis: ut j. de manu. l. is qui.
l ¶ Extroquere.} scilicet ex constitutiōe diui Seue, & Anto. ut d. l. is qui.

LVcius Titius.} CASVS. Lucius Titius habens fratrem Titium ita dixit in testamento suo: Titius frater meus mihi ex asse hæres esto. si autem Titius mihi heres esse noluerit, aut (quod abominor) prius morietur, quam meam adiret hereditatem, aut filium filiamve ex senatum natamve non habebit: tunc Stichus & Pāphilus serui mei sint liberi, & sint mihi hrēdes æquis partibus. & postea decessit dictus testator: & Titius non habens aliquem filium

m ¶ Aut filium.} aut pro &, ut & C. de uerbo. significa. l. pen. & de institut. & substit. l. generaliter. & apparet per responsionē huius l. Azo. & facit infra, de reb. dub. l. si is. §. cum ita. & sic non obstant iura, quæ dicunt alteram de disiunctiuis sufficere ueram esse: ut infrà, de condi. institu. l. v. & de uerbo. obligatio. l. si ita. & l. si quis ita. Accursius.
n ¶ Non habebit.} etiam hæreditate non adita.
o ¶ Quemquam hæredem.} id est cohæredem: ad quod infrà, tit. j. l. uerbis.
p ¶ Liberos.} tacitè: scilicet ab intestato, cū sint ei proximiores sic insti. de pupil. substi. §. uel singulis. & j. de codicil. l. conficiunt. in prin. & j. titu. i. l. si pater impuberis. Azo. & s. eo. l. si quis ita heres. & sic non obstat s. eo. l. ex facto etiam agi. Accur.

† Als Martianus lib. 7. fideicommissorū.

† Hanc gl. latissime cū sua materia examinata habes p celsū Hugonem us. 10. quid pacta, lios. nume. 9. & 22. cum mult. seq.

Iam dubitari

IAm dubitari.} CASVS. Per id quod dictum est s. eo. suus quoque. & l. Cornelius. §. quod si hi. amodo dubitari nō potest, quòd sui hrēdes possunt hrēdes institui sub hac cōdōne, si uolent. & quod potest eis substitui aliquis si hæredes esse noluerint sui. & non est necesse ad hoc ut ualeat dicta institutio, quòd exhæredentur sub contraria conditione, id est si hæredes esse nol lent. & est ratio quare non est necesse, qa tunc tantum est necesse cum in potestate sui instituti non sit, an heres extiterit, puta quia institutus est sub casuali cōditione: & quia si semper esset necessaria exheredatio sub contraria con ditione, in nostro casu nō posset reperiri contraria conditio possibilis, & ad hoc apta. nam si ita diceret testator: filius meus si uolet hæres esto. huic conditioni esset cōtraria cōditio possibilis ista, si nollet heres esse, esto exheres. quod quidem ridiculosum esset ponere in testamento. & si apponatur in testamento. pro excessu quodam & superfluo habēdum est. est ergo uerum, quia sui heredes possunt institui heredes sub hac conditione, si uolent. & non est necesse eos exheredari sub cōtraria cōditione. Sed nūquid possunt abstinere ab hæreditate ex quo adimpleuerunt conditionem dicendo se esse uelle heredes? Et dī φ non. & idem dico in qualibet alia conditione, quæ sit in eorū potestate. Viuia.

† Excessus quid hic significet. ui. Parereg. ui. Alc. 34.

IAm dubitari non potest suos [a] quoque hæredes sub hac cōditione [b] institui posse, ut si uoluissent, hæredes essent. Si hrēdes nō essent, alium, quē uisum esset, eis substituerent; negatumq; hoc casu necesse esse sub cōtraria [c] conditione filiū [d] exheredare: primo quidem, quia tūc tātum id exigeretur, [e] cum in potestate [f] eius [g] non esset, an patri heres extiteret expectato extrīsec [h] positæ cōditionis euētu: deinde quod & si quacunque posita conditione deberet filius sub contraria cōdōne exheredari, in proposito [i] ne possibilis quidem reperiri posset: certè si uerbis exprimeretur, inepta fieret. Huic enim cōditioni Si uolet, hæres esto. quæ alia uerba cōtraria concipi possunt, quàm hęc Si nolet heres esse, exheres esto? quod quàm sit rediculū, nulli nō patet. [k] Non ab re [l] autē hoc loco uelut † excessus, [m] hic subiungetur, suis ita [n] heredibus institutis Si uoluerint [o] heredes esse. [p] Non permittēdum amplius abstinere se hereditate: cum ea conditione [q] instituti, iam non, ut necessarij, sed sua sponte heredes extiterint. Sed & cęteris cōditionibus, quæ in ipsorum sint potestate, [r] si sui pareant, ius abstinendi asseq ui non debent. [s]

¶ Hermogenianus. L. LXXXVII.

EX unciis sex primo hærede instituto, secundo ex viij. si tertius ex residua parte, uel nulla portionis facta mentione hæres instituatur, [t] v. uncias [u] hæreditatis [x] terti' habebit, In xxiiii. & enim partes hereditate distributa, [y] tertio [z] ratio [a] calculi uelu ti ex x. partibus [b] instituto, v. vncias assignauit. [c]

¶ *Qui semel est heres, in perpetuum non potest desinere esse heres. Bar.*

¶ Caius. † LEX LXXXVIII.

EI, qui soluendo non est, aliquo casu euenit, ut & seruus cū libertate heres existat, & preterea alius heres adiiciatur: [d] ueluti si seruo cum libertate herede instituto, ita adiectū sit, Si mihi

alias s. communia præ. l. si. in fi.
n ¶ Suis ita.} scilicet si uolent.
o ¶ Si uoluerint.} modò respon det.
p ¶ Esse.} scilicet simul. ad quod j. de aqua plu. ar. l. in diem.
q ¶ Conditione.} si volent.
r ¶ Sub potestate.} ut si decē det. & similes: ut infrà. de condi. insti. l. si.
s ¶ Non debent.} imo uī quod etiam impleta conditione possunt dimittere: ut s. de cōdi. ob. cau. l. j. §. i. & de condi. insti. l. si quis ita hæres. & l. si pupillus & j. de cōdi. & de mon. l. in conditione. & de acquir. here. l. cū qui bonis. quæ sunt contrà. Sol. hic in suo ibi in extraneo. quod non ualet per l. illam, cū q in bonis. Sed dic aut implet cōditionē ut sit hæres, ut hic: aut ut possit esse, & cōditionem tantum purificet, ut in contrariis ut j. de acquir. hæred. l. Antistius. Item an hic filius potest repudiare, qui fuit institutus si uolet? uidetur quod non. nam ante adimpletam non: ut j. de lega. ij. l. & ita scriptum §. j. postquā uolūt, non quia est hæres: ut hic, & j. de acqui. hæredi. l. necessarius. & sic est mirū φ non est necessarius, & tamen nō potest spernere. Respon, potest antequam uelit. & illa. l. si ita. loquitur in conditione, quæ suspenderat. quod hic non facit: sed solum hoc operaē ut non sit necessarius. Sed quidam contraiut no. j. de acqui. hęred. l. is qui heres. §. j. Accur.

li. 2. iuris epit.

li. sing. de casib.

Si ei qui &c.

Verbum uolo, necdi rectum nec obliquū dicitur: sed secundū naturā uerbi, cui adicitur. Bar. in l. cū quis. §. Sciā. in fin. de lega. j. & a testato re prolatā gd importet: Bart. ad longum & post cum Angel. in l. gerit. in fi. de acq. hę.

a ¶ Suos.} ut filios. Accur.
b ¶ Sub hac conditione.} hęc enim uerba in necessario, ut seruo, faciunt conditionem: in extraneo nil operant: ut hic, & j. de cōdi. in sti. l. uerba. & s. eo. l. Cornelius. Accur.
c ¶ Sub contraria conditione.} scilicet si nolit esse hæres, cum ex hæredo. Ro.
d ¶ Filium.} suum heredem, de quo dictum est in principio.
e ¶ Id exigeretur.} id est exheredatio in conditionis defectū. Ro.
f ¶ Cum in potestate.} id est cum esset institutus sub casuali uel mi sta conditione: ut C. de insti. & substi. l. si pater. & s. de lib & posthu. l. filius. in prin. & est tunc speciale, ut fiat sub conditione exheredatio. alias contra. s. de libe. & posthu. l. 3. §. purè. Azo.
g ¶ Eius.} cum non est potestatiua, scilicet conditio.
h ¶ Extrinsecus.} id extrà filij potestatem, & quidam habent expectantis euentum: alij expectato euentu.
i ¶ In proposito nec possibilis.} alias in proposito impossibilis: & tunc subaudi, & apta. bene enim reperiri potest, puta si nollet esse heres: sed non apta. alias est in proposito possibilis &c. sed tunc subaudi non tamen apta: ut apparet ex sequentibus.
K ¶ Non patet.} id est cuilibet pateret. nā ridiculum esset cum excludere ab hæreditate, ita demum si uellet excluditimo debet ita qs exheredari, ut sit exclusus ab hereditate siue uelit, siue nolit.
l ¶ Non ab re.} i. non sine cā subiungit illud φ subiicit, suis &c.
m ¶ Velut excessus.} id est superfluum quoddam. nam cūm super hac eadem l. & in toto hoc titu. tractā sitū qualiter quis possit heres institui uel exheredari superfluum & excessus quidam est hic ad iungere de hereditate acquirenda uel non: uel qualiter acquirit uel qū. nam satis de hoc tractabitur j. de acqui. here. Azo. & secūdū hoc non est. §. suis &c. sed hoc nō ab re &c. licet enim sit excessus, est tamen pertinens: & ita non sine causa tangit parum. Vel dic, φ instituatur alius heres, si filius nolit, exceditur: quia primo filio datur facultas immiscendi & sic filius excedit, & ille exceditur, sm Rog. q. d. φ instituatur alius, si filius nolit, nō est ab re: sed φ filius exheredetur si nolit hæres, hoc esset ab re: & sic est. §. suis. Vel tertio excessus est exhæredari si nolit esse heres, & uerba non ab re determināt uerbum excessus: non uerbum subiungetur. q. d. non est excessus ab re, qui sic adiungit, si nolit esse heres, cū demum uolēs excluderetur Sed quid si dixit, si uoluerit, scilicet per futurū subiunctiui? Dicunt aliud dicendum: ut ar. j. de uerbo. obliga. l. si quis stipulatus. Vel dic idem per quęcunq; modū uerbi ponatur illud in stipulatione; ut &

t ¶ Instituatur.} & ita de eo, aliàs in eo qd' de dupōdio, scilicet decem uncias est institutus: ut s. eo. l. quæsitum.
v ¶ Quinq; uncias.} facta computatione assis. Rogerius.
x ¶ Hæreditatis.} id uisq in xij. uncias: quia in 24. diuisa uoluit testator, ut hic tertius haberet x. uncias, sed cum dupondium plurimve unicarum ratio ad assem reducatur: qui ex 24. unciis, id est dupōdio x. uncias foret habiturus: is ex xij. id est ex asse habebit quincū cem: ut insti. eo. §. uideamus. in fi.
y ¶ Distributa.} quod uoluit testator.
z ¶ Tertio.} aliàs tertio, aliàs tertij, id est ratio portionis tertij.
a ¶ Ratio calculi.} ratio calculi inducitur q x. ex dupōdio v. ex asse ferat. & q sex, habeat iij. & q 8. habeat iiij. & sic oēs ad dimidiā.
b ¶ Partibus.} id est unciis.
c ¶ Assignauit.} etenim quæ est portio x. ex 24. eadem est v. ex 12. qui x. ergo ex 24. erat habiturus: is habeat v. ex 12.
d ¶ Adiiciat.} ut debit ex quo habebat aliquē liberū, φ nō possit habere seruū hæredē. ut s. e. o. l. si is qui. Sed fallit hoc casu. & est ratio:

EX unciis.} CASVS. Dictum est s. e. l. si alienum §. f. quòd testatores diuidunt qñq; hereditates eorū in xij. uncias, & quando que in xxiiij. Modò pone φ Titius instituit herēdē in vj. unciis quēdam nomine primum: & secūdum instituit in 8. unciis: & ita diuisit inter hos duos 14. uncias & sic assem excessit. tertium autem instituit ex residua parte: siue instituit tertium sine parte, non facio uim. modo quæritur qualiter debeat hereditas inter prædictos tres diuidi? Et respon. φ aut uis diuidere hrēditatem tanquam dupōdium id est tanquā 24. vn. aut tanquam assem. i. tanquam xij. un. primo casu debet habere primus sex un. secundus octo, tertius x. secūdo casu debet habere primus tres. un. secundus 4. tertius. v. quocunque tamen modo diuidas, non est uis: quia propter hoc nō diminuitur uel augetur hereditas, uel partes heredum, quas in ea habent. Viuia.

EI, qui soluendo.} CASVS. Quāuis generaliter non possit ille, qui non est soluendo, habere nisi unū hæredem: ut s. eo. l. si is quis soluendo, tamen euenit aliqn φ duos habeat hæredes: ueluti si ita dicat in testamento suo, instituo mihi hæredem Stichum seruum meum cum libertate: & si mihi Stichus hæres erit tunc Titius quoq; hæres esto. nā Titius antequam Stichus ex testō hæres extiterit, hæres esse non potest. cum autē semel extiterit seruus hæres, non potest Titius adiectus efficere ut desinat hæres esse Stich' qui semel extitit heres. Viuia.

cio: quia liber non est hæres, nisi demum & tunc primũ cum seruus erit heres. et illa locum habent, quando ab initio esset hæres liber.
a ¶ Efficere. § ut & s. eo. l. 3. § si quis ita.
b ¶ Extitit. § sic s. de mi. l. & si fine. §, sed quod Papinianus. & inst. de fideicom. hære. § restitua.

Si socius. § CASVS. Titium socium meum institui mihi hæredem ex asse: & seruo qui erat meus, & suus, legaui purè equum meum, & non dedi libertatem dicto seruo certè non ualet dictum legatum. si autem legassem ei seruo prædicto modo sub cõditione, ualeret legatum si inueniretur liber tempore cõditionis existentis. nam & proprio heredis seruo ab herede rectè sub conditione legatur per testatorẽ. per prædicta ergo apparet, quod dictũ seruum, quem habeo communem cũ Titio, possum hæredẽ instituere sub cõditione sine libertate, & dare eum cohęredẽ Titio socio meo, quem institui, tanquam si alienus seruus: quia & si esset seruus prędictus proprius dicti mei socij, quem institui, possem eum instituere hęredem sub conditione cum domino suo, qui est meus socius. Viui.

† E. 3. manual.

Stichus hęres erit, tũc Titius quoque hæres esto. Nam Titius antè quàm Stichus ex testamẽto hęres extiterit, hęres esse non põt. Cũ aũt semel hrs extiterit seruus, nõ põt adiectus efficere, [a] ut q semel hęres extitit, [b] desinat hęres esse.

¶ Hęc lex ponit tres casus, in quibus seruus cõis equiparatur seruo proprio. & gl. ponit casum. Bar.

¶ Paulus. † LEX LXXXIX.

SI socius [c] hæres institutus [d] sit ex asse, & seruo communi legetur purè sine libertate: [e] hoc legatum non cõsistit. [f] Planè sub conditione ei utiliter & sine libertate legabitur: quĩ & proprio seruo [g] ab hærede rectè sub conditione legatur. Quare etiam hæres institui sine libertate, ut alienus, [h] socio hrde scripto poterit: quia & proprius [i] cum domino hæres institui poterit.

¶ Non sufficit mortis tpe, quẽ fuisse seruum, si ante conditionis euentum libertatem à lege consequitur. Bar.

¶ Triphoninus. li. xxi. disputat. L. XC.

TEstamento † domini seruus sub conditione cũ libertate hæres institutus, pendente adhuc conditione necẽ domini detexit eùmque pretor mereri libertatẽ decreuit. [k] Et si posteà conditio testamenti extiterit aliunde liber est, id est ex præmio, non ex testamento igitur [l] nõ est necessarius domino hęres. licet [m] autem ei uolenti adire hæreditatem.

† Istam l. reput: glo. reputat ual de singu. & not. Barto. hic.

c ¶ Si socius. § in tribus casib' parificat seruum cõem proprio: ut ecce. ego & Titius socij habemus seruum cõmunẽ. si instituã Titium hęredem, nõ possum legare dicto seruo cõmuni: quia nec seruo proprio, hoc purè. Item sub conditione possum legare dicto seruo cõ. quia & proprio hæredis. Itẽ instituere possum seruũ cõem unà cũ socio quia et seruũ propriũ alicuius unà cum dño. Acc.
d ¶ Institutus sit. § à socio.
e ¶ Libertate. § fideicommissaria. nam tunc ualet, ut j. de lega. iij. l. si legatarius. §. j. Accur.
f ¶ Non consistit. § propter regulam Catonis. hoc enim esset in proprio hæredis ut insti. de lega. §. an seruo. & d. l. si legatarius. §. j. qđ quidem ualeret pro socio non instituto hærede: ut s. pro socio. l. uerum. § si seruo.
g ¶ Seruo. § hæredis Azo. testatoris cõstatur s. e. l. si seruus uxori.
h ¶ Ut alienus. § testatori & hæredi. Azo. & no. quod seruus & dominus simul instituuntur ab aliquo.
i ¶ Proprius. § seruus hæredis. Azo Itẽ quare institui põt cum domino, & non ei legari? Rñ. quia tunc nõ dẽt dominus ei dare aliqd.

TEstamento. § CASVS. Stichum seruum meum institui mihi hæredem cum libertate sub conditione si nauis ex Asia uenerit & posteà fui occisus: posteà conditione dictę institutionis pendente detexit dictus seruus necem meam: & sic prætor decreuit eũ liberum esse mereri. & ita habet libertatem ex præmio, & non ex testõ. nunquid erit necessarius hæres mihi, an uolũtarius? & dicitur quòd uoluntarius. Viua.
K ¶ Decreuit. § ut j. de bo. liber. l. si necesse. & C. pro qbus cau. ser. pro præ. li. acci. l. j. Accur.
l ¶ Igitur § bene ualet ut insti. eo. §. seruus autem à domino & ar. s. eo. l. si seruo. & l. si seruus cõis. Sed uidetur contra. s. eod. l. 3. § qui fideicommissariam. ubi postea fit necessarius. Sed ibi ab homine, hic à lege fit liber. Publica enim uox priuatæ præiudicat
m ¶ Licet. § id est licitum est. Accur.

Vox publica priuatæ præiudicat.

IMperatorem. § CASVS. Cum timerem, quod Titius uellet mihi mouere litem super fundo Titiano, quem possidebam, uel hæredibus meis: institui eadem causa imperatorem mihi hæredem, ut grauem aduersarium haberet post mortẽ meam dictus Titius, certè non ualet institutio. Facultas enim calumniæ non debet capi ex honestate principis. Viuia.
n ¶ Imperatorem litis. § alij mouendę, uel ecõtra sibi nõ mouendæ: & sic causa uitandi iudicij. sed uidetur hoc licere: ut s. de alie. iu. mu. ca. fa. l. j. ex hac §. sed hæ. Sol. speciale in principe, quod plus sibi cauere dẽt sic j. de iur. fis. l. res. § lite. & insti. quibus mo. testa. infir §. fi. in fi. & C. uñ. vi. l. meminerint. & C. de test. l. uolumus.

¶ Imperator non debet institui causa litis uitandę.

¶ Paulus li. v. sentent. LEX XCI.

IMperatorem litis [n] causa hæredem institui, inuidiosum est. nec enim calumniæ facultatẽ ex pricipali maiestate capi oportet.

¶ Falsa causa u tiat institutionem: legata tamen firma permanent. Bar.

¶ Idem. † LEX XCII.

PActuleius † Androstenes Pactuleiam Magnam filiam Pactuleij Magni ex asse hæredem instituerat, eiq; patrem eius substituerat. Pactuleio Magno occiso, & rumore perlato quasi filia quoque eius mortua, mutauit [o] testamentũ, Nonniumque Rufum [p] heredem instituit, hac prefatione Quia heredes quos uolui mihi cõtingere, habere nõ potui, Nonius Rufus hæres esto. Pactuleia † Magna supplicauit Imperatorib' nostris, & cognitione suscepta, licet modus [q] institutionis contineretur, quia falsus rumor non solet obesse, tamen ex uoluntate testãtis putauit Imperator ei subueniẽdum. igitur pronunciauit hæreditatem ad Pactuleiam Magnã pertinere, [r] sed legata [s] ex posteriore testamento eam prestare debere, † perinde ac si in posterioribus tabulis ipsa fuisset hæres scripta.

PActuleius. § CASVS. Quidam noie Pactuleius Androsthenes instituit sibi hæredẽ ex asse Pactuleiam Magnam filiam Pactuleij Magni & substituit ei dictum Pactuleium Magnũ postea Pactuleius Magnus prædictus fuit occisus. & posteà peruenit rumor ad dictũ testatorem, quod & Pactuleia Magna ex asse instituta esset mortua ipsa tamen in ueritate non erat mortua, dictus autẽ testator credens eam mortuam, mutauit testamentum suum, & quendam nomine Nouiũ Rufum sub hac præfatione hęredem instituit: quia hæredes, quos uolui mihi habere, contingere nõ potui, Nonius Rufus hæres esto. & posteà decessit dictus Pactuleius Androsthęnes testator. posteà uenit Pactuleia Magna ex asse primo instituta (ut dictum est) & supplicauit quibusdã Imperatoribus tunc existentibus, id est Imperatori tunc existenti, ut cogeret dictum Nonium Rufum secũdo institutum ad dimittendam hæreditatem prædictam sibi Pactuleiæ Magnę primo institutę. Imperator autem misit pro Nonio Rufo: & dixit prædicta. Nonius autem Rufus respõdit & dixit si ipsa vult mihi aliquid dicere, det mihi libellũ. unde ipsa dedit ei libellũ, & tandẽ fuit lis contestata inter eos coram. Imperatore Imperator autem postea pronunciauit hrditatem ad Pactuleiam Magnam prædictam pertinere putauit enim ei subueniẽdum ex uoluntate testantis, quauis in institutione Nonij Rufi contineretur talis modus: quia hæredes, quos uolui mihi habere contingere nõ potui &c. & quamuis propter dictum modum uideatur debere habere hereditatem dictus Nonius Rufus: ideo quod falsus rumor non solet obesse instituto: habebit ergo Pactulei Magna hæreditatem: sed legata relicta à Nonio Rufo in secundo testamento, debebit Pactulei Magna præstare legatariis: perinde ac si in posteriori fuisset secundo testamento ipsa fuisset hæres instituta. & hoc dicit hæc lex. Viuianus.

† Imperialiũ sniarũ in cognitionibus prolatarũ ex libris sex. primo seu decretorũ secundo.

† Aliàs, Pacumeius sicut & Pacumeius. tu uide Alc. li. dispun. iiij. c. i.

† In nõnullis exẽplaribus legit. Tactũnia & s. i P. R. Tactũeius uide. Alci. li. iiij. dispu. c. i.

† Concor. gl. in ca. ad audientiã. circa me. i uer. & legata præstantur. extra de rescrip. & i P. F. legit proinde a tali. &c.

o ¶ Mutauit. § testator. Accur.
p ¶ Rufum. § alia Rufum, & est proprium nomen, aliàs rursum.
q ¶ Modus. § id est causa: ut infra de conditione & demonstratione. lege, demonstratio. & est ho scilicet, quia hæredes &c. quia Falcidia non debetur ei, id est non solet &c. ut C. d falsa causa adiecta legatis per totum. & infrà de conditio. & demonstr. l. falsa. nisi probetur quod testator non erat, aliàs relicturus: ut j. de condi. & demonstr. leg. cum tale. § falsa. & hoc subiicit. probatur enim hic per præfationem quia hæredes &c.
r ¶ Pertinere. § non ergo tenet secundum testamentũ. Sed contrà s. de inoffi. testa. l. si instituta. §. fin. & l. seq. ubi ualet: quod patet: quia rumpitur per querelam. Sol. hoc est hic propter primum testamentum, uel propter præfationem secundi, per quã patet quod testator nolebat ualere secundum. Accur.
s ¶ Sed legata. § Nota speciale contra regulam quę est C. de fideicom. l. eam quam ut ibi no. & facit ad hanc l. C. de test. mili. l. si cum. & infra. de secun. tabu. l. qui ex liberis. in prin. & s. de pac. l. tale. § si. & suprà, de testa. tute. l. penult. & insti. quibus mo. testa. infir. §. si quis priore.

Arbor

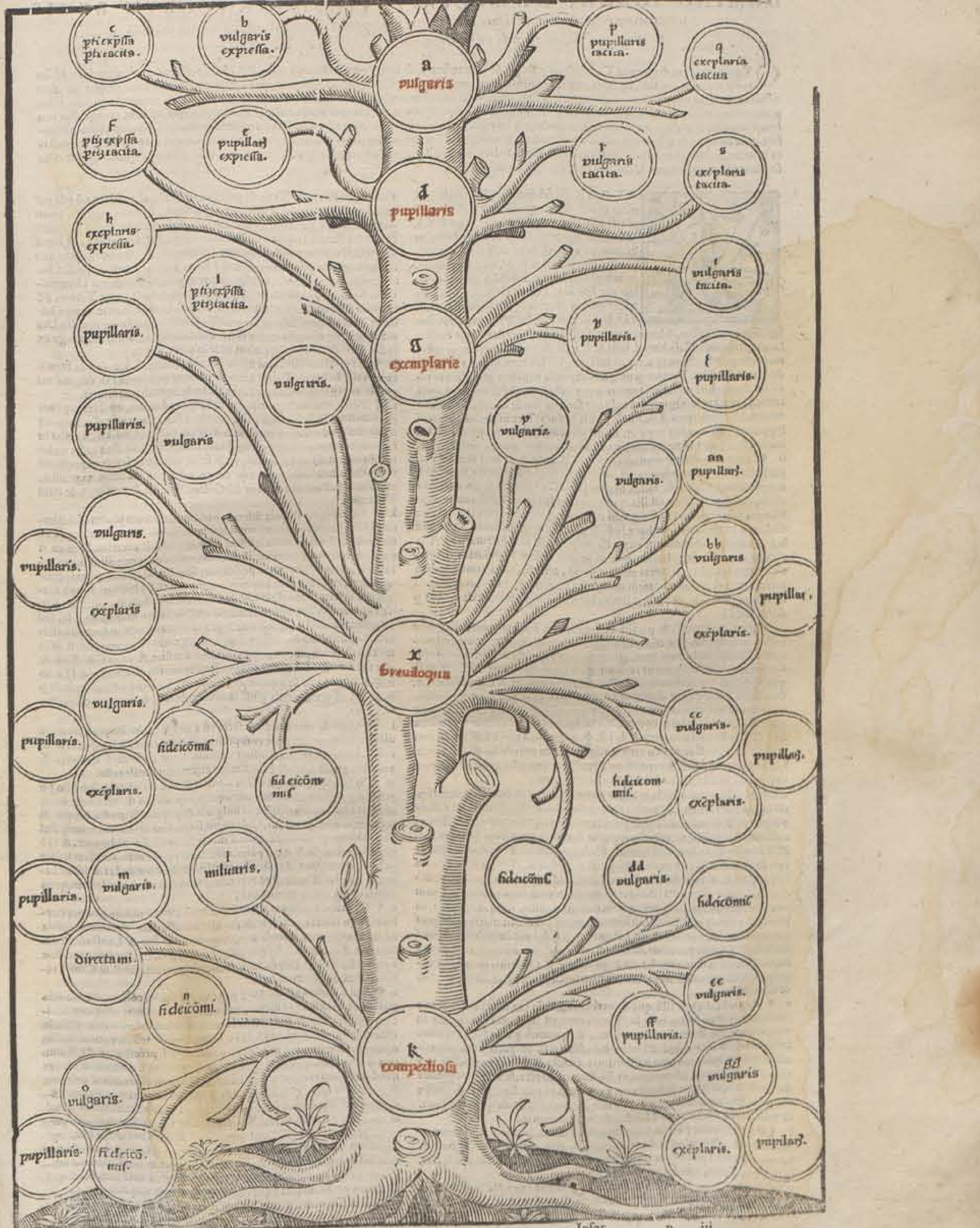

Universidad de Deusto Biblioteca

DOMINO IOANNI DE SELVA INVICTI FRANCORVM REGIS senatorum præsidi meritissimo, iuriumque interpreti facundissimo, Fabianus Bodeti scholasticus ex sorore nepos. S. P. D.

QVæ tibi pridem dum apud Theolosates publice de iure responsitãs inter togatos summa dicendi facũdia pollebas, ac demum iuris obscuri interpretationibus, æquique ac boni consultationibus, velut alter Cato præeras, innumeratæ erãt laudes: ut earũ vel in pusilis imitator efficere, simul ut iuris studiosorum, præsertim iuniorum, votis satisfacerem, qui substitutionum rationem compendio ac methodo sibi tradi postulabant. ex scabrosis iurium circa substitutiones nodis arborem pro ingenioli mei modo collegi, ubi singula, quæ ad hanc rem spectat oculata fide perspici possint: non dissimilem ualde rem Impera. Iustiniani inuento conatus, qui Cognationum gradus in schemate etiam proposuit, ut & auribus & oculorum inspectione iuuenes proficerent. Hoc igitur inuentum meum, qualequale est, tibi, a quo magnifica in me collata beneficia ingenuè profiteor, pluraque spero, soli dedico, maiora de me in posterum ut speres, iubens, ac à te in primis, & quocunque melius sentiente corrigi paratus, & tuo obsequio perpetuo mancipatus. Vale.

VVLGARIS substitutio est secunda institutio directa: quę a quolibet & cuilibet fieri pôt: & nihil habet specialitatis, Imo. & Lã. de Oriano in l. centurio. ff. de uulg. Iason. in l. j. colum. 4 illo ti. Et dr̃ uulgaris, quia vulgo omnibus potest fieri. gl. in c. Rainutius. de test. gl. insti. de vul. substi. in princ. de quo late per Bar. in d. l. j. post Guil. de Cuneo. Et habet quinq; effectus, quos expedit Car. in d. l. j. & ibi. Alexã. & Ias. Primus in homine sui iuris intelligitur, si hæres non eris. uel alium hæredem non feceris l. cum proponas. C. de hæred. insti. §. fi. insti. de vulg. secundus ꝙ testamentum potest assumere uires ab ipsa vulgari substitutione. l. 3. § fin. ff. de libe. & posthu. Tertius ꝙ uulgaris expressa continet pupillarem tacitam. l. nam hoc iure. ff. e. Quartus ꝙ per uulgarem succeditur testatori inst. de uulg. i prin. Quintus ꝙ vulgaris facit de suo & necessario voluntarium. l. si filius heres. ff. de lib. & posth. & durat hæc usque ad aditionẽ hęreditatis, & ea adita expirat. l. post aditam. C. de impu. gl. in d. c. Rainucius, & i §. qua rõne. inst. de pup. de eius specieb. uide in cellulis suis.

b ¶ Expressa dicitur tripliciter primo in genere, ut sunt illæ, quæ cõprehenduntur in breuiloqua uel compendiosa. gl. in l. Lucius. ff. e. & in l. in testamento C. de test. mili. l. in precibus. C. de impub. & ibi dot. Alia est expressa in specie, ut est illa, quæ exprimit speciem substitutionis, ut si hæres non eris, talis sit. sed potest illud esse, quia noluerit uel nõ potuerit. l. cum proponas. C. de hęre. insti. & nullus horum casuum singularẽ hic exprimitur: ideo dicitur expressa in specie, & non singulariter. Alia dicitur expressa singulariter quæ exprimit casum singularem in quo comitatur: videlicet si hæres esse nolueris, talis sit, facta tamen in casu impotentiæ trahitur ad casum nolentiæ: & econtra. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. limita tamen quinque modis. de quibus p Alex. in d. l. j.

c ¶ Partim expressa & partim tacita dicitur duobus modis. s. quæ ad uerba. ut sunt illæ, quæ cõprehendũtur in breuiloqua & compendiosa. nam respectu verborum generalium dicũtur expressæ. respectu uero uerborum specialium, dicuntur tacitæ. j. gl. in l. in testamento. C. de test mili. quæ appellat eas tacitas & expressas. & ita concor. gl. in l. precibus. C. e. & in l. Lucius. ff. e. quæ dicunt eas expressas. & gl. in §. qua ratione. instit. de pupil. quæ dicit eas tacitas. Alia est quo ad casus, ut si hæres esse nolis quia iste casus nolentiæ comprehendit & trahitur ad casum impotẽtiæ l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. quia paria sunt nollet non posse. l. i. §. vsus. ff. de procu. facit tex. in l. fi. C. de insti. & substi. sub condi. fac. & sic quo ad casum expressum appellatur expressa quod ad tacitum tacita Bar. in d. l. j. & ibi Alex. Iason. & scribentes.

d ¶ Moribus introductum est, ut pater filiis suis in potestate constitutis minoribus xiiij. annis posit testari pupillariter substituendo l. 2. ff. de vulg. in prin. & insti. eo. in prin. dum tamen concurrant octo, quæ sunt necessaria quo ad hoc ut pupillaris posit fieri filio: de quibus per text. glo. & Barto. in d. l. ij. & in testamento. C. de testa. mili. Et finitur hãc pubertate & alijs modis, de quibus per gloss. magistram, & ibi text. & doc. in l. in pupillari. ff. eod. facit §. masculo. instit. de pupil. habetque alios effectus, uidelicet ꝙ pupillaris expressa continet vulgarem tacitam d. l. nam hoc iure. Secundus est ꝙ per eam succeditur pupillo. instit. de pupilla. in princ. Tertius ꝙ pupillaris substitutio expressa excludit matrem, & quoscunque uenientes ab intestato. l. Papinianus. § sed nec impuberis. de inoffic. testam ff. d. l. de precibus. & l. si testamento. C. de impuber. cum per eã succedatur ex testamento. l. 3. de acquir. hære. ff. Quartus, quia quos pater potest sibi necessarios facere, & filio suo. d. l. ij. §. prius. in fin. Bartol. & omnes ibidem.

e ¶ Expressa dicitur illa, quę fit uerbis expressis: ut si hæres sis, & moriaris in pupillari ætate, talis sit. Tacita uero est illa, quæ continetur in vulga. expressa. Barto. in d. l. 2. colum. 4. Et quamuis glo. in §. qua ratione institu. eodem. dicit quod ista fit uerbis affinitatis, uulgaris uero negatiuis, nihil est, quia imo omnis substitutio directa, siue sit expressa, siue tacita, habito respectu ad eum, cui fit substitutio directa, fit verbis negatiuis siue priuatis, ut si non sis hæres uel si moriaris in pupillari ętate &c. respectu uero illius, qui substituitur, affirmatiuis, ut talis sit, de quo late Bart. & post eum scribentes in d. l. ii. Lanfr. in d. l. centurio.

f ¶ Partim tacite partim expresse quo ad uerba, sunt illæ, quæ comprehenduntur in breuiloqua & compendiosa, ut in uulgari dixi. Quo ad casus vero casu. l. Iulianus. de acqui. hæredi. ff. & l. pater de priui. credi. Bar. in d. l. ij. eo. tit. 4. uer. secundum hoc.

g ¶ Exemplaris ideo dicitur, quia fuit facta ad exemplum pupillaris substitutionis, l. ex facto. ff. e. l. humanitatis. C. eo. & insti. eo. in §. qua ratione, quia sicut pupillaris fit pupillo, qui sibi qui prouidere nõ pôt per testm̃: ita exemplaris furioso, prodigo, surdo, & muto, qui sibi prouidere etiam non possunt per testamentũ. differt tamen hæc a pupillari in causa efficiente: quia pupillaris fuit introducta moribus, ut suprã dixi: exẽplaris uero lege principis d. l. humanitatis. & requiruntur quatuor, de quibus per Iasonem in d. l. humanitatis. ad hoc ut possit fieri. Primo, qui eam facit, sit ascendens: ut pater uel mater d. l. humanitatis. Secundo, quod ille cui fit, perpetuo morbo laboret. Tertio, qđ tali filio relinquatur legitima. Quarto quod si talis mente captus haberet liberos, quod saltem unus ex eis substituatur. Iason. in dicta l. humanitatis. de materia cuius Bart. Bald. Ale. & Iason. in dicta lege ex facto. ff. eo. & de eius speciebus uide in cellulis suis.

h ¶ Expressa est, illa quæ fit verbis expressis: ut si decedas in furiositate, talis sit hęres. Tacita uero est illa quæ continetur in vulgari vel pupillari expressa. docto. in d. l. ex facto. & in d. l. humanitatis.

i ¶ Partim tacita & partim expressa quo ad uerba, est illa, quę comprehenditur in breuiloqua uel compendiosa: quo ad casus uero, est si fiat isto modo: si filius meus decedat in furiositate, talis sit. si cesset furiositas, remaneat tamẽ prodigalitas, uel surditas, ad istos casus trahitur. Bartol. in d. l ex facto. col. vj. & sic in casu furiositatis expresso est expressa in casu uero surditatis tacito est tacita. & casus expressus, trahitur ad alios casu tacitos d. l. Gallus. ff. de lib. & posthu. §. & quid si tantum.

k ¶ Compendiosa. quia sub compendio uerborum plures substitutiones seu plura tempora complectitur. & fit per hoc aduerbium quã docunque. gl. in l. uerbis ciuilibus. ff. eo. & in d. c. Rainutius. & in ca. si pater de testi. li. vj. uidelicet hoc modo, quandocunque filius meus decesserit, talis sit hæres, uel potest fieri sine illo aduerbio quandocunque: ut quando testator uno certo tempore complectitur plures ætates. tex. in l. centurio. ff. eod. & ibi scribentes. Et dicit Bar. ibidem ꝙ ipsa compendiosa a pagano facta, nõ est spẽs substitutionis de p se, sed est quædam adiectio. quod intellige. i. quidam modus inducendi, alias substitutiones sub noua forma uerborum: respectu cuius potest dici species de per se, siue fiat a pagano, siue a milite. Aret. in rubr. ff. eo. & gl. j. in l. uerbis ciuilibus. ff. e. Iason. ita declarat in d. l. centurio. ff. e. colum. x. sed quando fit a milite, tunc uero est species substitutionis de p se. & hoc est quod uoluit gloss. in dicta rubrica, & Iason in d. l. uerbis ciuilibus.

l ¶ Quando compendiosa facta est a milite maiorib. p uerba mere directa, utroque tempore comprehendit militarem, & semper erit directa militaris, in qua ueniunt tantum bona defuncti. l. centurio. ff. eo. & ibi glo. & scriben. facit l. miles etiam. ff. de mili. testa.

m ¶ Si autem compendiosa fit a milite per uerba directa suo filio pupillo in potestate constituto, utroque tempore erit directa. nam intra tempora pubertatis ualebit ut uulgaris & pupillaris: post uero erit directa militaris. l. precibus. C. de impu. secundum intellectum uerũ Fulgo. quamuis gl. ibi dicat, quòd si mater fit in medio, obligatur. & idẽ gl. in d. l. centurio. & d. c. si pater. malè tamen: quia mater nullum habet in hoc priuilegium Bar. in d. l. centurio. & ibi Alex. & Ias. & idem Iason in d. l. precib. quia illud secundum scribentes haberet locum, quando fieret per uerba communia.

n ¶ Vbi autem compendiosa fit per uerba merè obliqua, ut per uerbum, rogo reddas, restituas, & per alia ministerium alterius exigẽtia ad transmissionem hæreditatis, de quibus per Bar. & Lanfran. in d. l. centurio. ff. eo. tunc est semper fideicommissaria, siue fiat à pagano, siue à milite scribentes i supradictis locis. de qua tractatur. ff. & C. ad Trebel. & insti. de fideicom. hære.

o ¶ Sed si compendiosa fiat à pagano per uerba communia suo filio pupillo in potestate existenti, ualet utroque tempore tanquam fideicommissaria. Bar. & Bal. in d. l. centurio. & idem in l. ex tribus. C. de in officio. testamen. Ang. consi. cxxv. incip. hoc est testamentum, quam opinionem sequuntur gl. in d. l. centurio. in d. l. precibus. in d. c. Rainutius §. fina. insti. eodem. & in dicta lege, ex tribus Contrarium teneas quod imo intra tempora pupillaris ætatis ualeat tanquam uulgaris & pupillaris iure directo: post uero pupillarem ętatem efficiatur fideicommissaria & istud sequitur gl. in §. qua ratione. institut de pupil. & in capi. si pater. de testam. lib. 6. sequitur Cy. post multos antiquos in d. l. precibus. & ibi Salice. Fulgo. Paul. & Alexander. Et hanc opinionem indubitatam dicit dictum Alexand. in d. l. centurio. & ibi post eum Iason reprobando gl. contrarias. Et nota quod in materia substitutionis compendiosę uersatur triplex species uerborũ. Nam quędam sunt uerba directa, quędam communia, & quędam obliqua. Directa sunt illa, quæ denotãt ius competere ipso iure, & quæ importãt tale ius

tale ius, ex quo possit adiri hæreditas de iure ciuili, uel bonorũ possessio peti de iure prætorio. Lanfr. in l. cẽturio. ff. e. & Bal. in l. fi. C. de sacrosan. ecc. & sunt hæc, instituo: ut toto ti. ff. de hę. insti. idẽ in uerbo hęres esto. l. fi. C. de hę. insti. & l. j. in fi. ff. illo ti. idem in uerbis, dominus esto. l. his uerbis. ff. de hę. insti. idem in uerbo moriatur. c. si pater. de test. li. vj. Et uerbũ assigno est directum. l. j. §. de assig. liber. c. 2. de offi. ord. Idem dic in uer. adiudico. Verbum accrescat est ẽt directum. l. q patri. ff. de acq. hę. & l. uni. C. quã. nõ peté. par. Idem in uerbis concedo & detraho. Lanfrã. in d. l. cẽturio Cõmunia uero sũt illa, quæ stant in significatione directi & obliqui, ut est uerbũ permaneat. l. si cùm antè. C. de dona propter nup. & tex. in l. tale pactũ. §. fi. & ibi gl. & Bar. ff. de pac. & Bal. in l. j. C. de pac. inter empto. & uẽdi. & Bal. in d. l. fi. C. de sacrosan. eccl. Fulg. in consi. xlj. Idẽ dic in uerbo redeat. l. si duobus. de mili. testa. ff. Idẽ dic in uerbo pertinere secũdũ Bar. in d. l. centurio. cũ quo transeũt Io. de lig. & Bal. in c. si pater de test. li. vj. pro quo facit quod hẽt gl. no. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. quod uerbum pertinere est cõmune ad petitorium & possessorium. & ibi sequitur Bar. facit ẽt gl. in l. cum mater. in glo. 2. ff. de inoffi. test. quę dicit uerbũ ptinere esse latũ. idẽ gl. in c. inter dilectos. de fi. instr. q dicit ꝙ uerbũ pertinere est tam latũ. ꝙ per ipsum censetur oẽ ius in iudiciũ deductũ vndecũq; debeaẽ. & illã reputat sing. Ang. in cõsi. ccxcv. visis attestatio. & c. ex quo tñ uide gl. in c. fin. de elec. lib. vj. quæ videtur similis. Dic et ꝙ uerbũ deuoluatur est cõmune. Lanfr. in d. l. centurio. Item uerbum deueniat, est commune. Bal. in d. l. fi. & de isto uerbo sunt duo tex. in l. pen. ff. de sol. alius est in prima consti. in vsi. feu. Idem dic de uerbo habeat. Ang in §. extraneo. insti. de pupil. uide tamen tex. qui vr̃ dicere ꝙ sit obliquum. in l. qui concubinam. ff. de leg. 3 §. j. & ibi Bar. & de uerbo succedat, vide Lanfr. & Iasonem in d. l. cẽturio. Et not. ꝙ nullum est uerbum tã cõe, quin per adiectionẽ uerbi eo ipso efficiatur directum, Lanfran. ubi s. Obliqua uero uerba sunt illa, quę exigunt factũ alterius: ut est uerbum restituaẽ. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulg. idẽ in uerbo pertur. l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. leg. idem in uerbo reddatur, & in aliis: de quibus per doc. in d. l. cẽturio. & in d l. fi. C. de sacrosan. eccl.

p ¶ Pupillaris tacita regulariter cõtineẽ in vulgari expressa, qñ ipsa uulgaris facta est per patrẽ pupillo in potestate cõstituto & hoc siue mater sit in medio siue non. gl. in l. precibus C. de ipub. in uerbo omnino. & tex. in l. fi. C. de insti. & substi. sub cõd. fac. & ibi gl & glo. in §. qua ratione. insti. de pupil. doc. ultramon. in c. Rainutius. de test. & ita teneas, licet gl. aliter uoluerit in l. centurio. ff. ... quam re pbat Iason & alij in l. precibus. s. alle. Quod tamen limita uerũ, nisi vulgaris esset facta simul maiori & pupillo: quia tunc propter imparitatem non cõtineretur in ea pupillaris tacita. l. quãuis. C de impu. & alijs substi. Limittaẽ ẽt, nisi constaret de uolũtate patris nolẽtis pupillarẽ tacitã in uulgari cõprehẽdi. l. nã hoc iure. §. fi. in uerbo, siuoluntas parentis nõ refrageẽ. ff. e. & in d l. quãuis. C. de impu. in uerbo, si modo non contrariã &c. Limitatur tertio, si pater facit vulgarem & pupillarẽ suo filio, prouidendo ei in oẽm casum: quia tũc expressum facit cessare tacitum l. cũ ex filio. §. filio. ff. e. Quarto limita qñ vulgaris esset facta per dictionem taxatiuam tantummodo. Iason in d. l. nã hoc iure. Aduerte tñ, quia ista pupillaris tacita non admittitur contra matrẽ gl. in l. pcibus. alleg. sequiẽ illã Bar. & oẽs in l. i. ff. e. in tertio substitutionis vulgaris effectu col. viij. nec etiã contra patrẽ pupil. & aliàs personas, de quibus per Bar. in d. l. 2. Cũ opinione Bar. transeunt indifferenter Moder. & maxime Alex. in d. l. cẽturio. & Albe. de rosa. in repe. istius rub. lxiiij. col. Sali. & Pau. in d. l. fi. C. de insti. & suosti. opi. Bar. cõpro. Are. duplici fundamento, quia materia exorbitanti, qñ est fauorabilis, prout est ista, fit extensio de persona ad personam, quando concurrit eadem tacita uoluntas etiã in stipulatione, quæ est stricti iuris. l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. & p ea parte ex tex. in l. generaliter in prin. C. de secun. nup.

q ¶ Exemplaris tacita comprehenditur in vulgari expressa furioso facta, si tpe quo fiebat vulgaris, erat furiosus. arg. l. si prædia. ff. de re. eo. secus si eo tempore quo fiebat, non erat furiosus ille, cui fiebat quia casum aduersamque fortunam &c. l. inter stipulantem. §. sacrã. de uerbo. oblig ff. Bar. in l. ex facto. ff. eo. ita tenuit Old. Laudu. ut refert Albe. in repeti. rubri. ff. eo. col. lxxxiij.

r ¶ In pupillari expressa cõtineẽ vulgaris tacita. l. nam hoc iure ff. e. l. in testamento. C. de testa. mili. glo. in §. qua ratione. instit. eo. quæ excludit matrẽ pupil. & omnes uenientes ab intestato. gl. in l. fi. C. de insti. & substi. sub condi. fac. & ibi scriben. omnes approbantes eã ꝙ tamen limita ∫m Bar. in matre defuncti quia sicut per pupillarẽ tacitã non excludiẽ mater pupilli, ita nec per vulgarem tacitam mater testatoris. Bar. in l. 2. in princi. ff. eo. in col. 8. uersi. ulterius quæro.

s ¶ Exemplaris tacita continetur in pupillari expressa, qñ ipsa pupillaris fit furioso. Bar. in l. ex facto. col. v. ff. eo. quia in habetibus symbolum facilior est transitus. l. in rem. §. item quæcunq;. ff. de rei uendi. l. item si acceptolatum. ff. de acceptila. l. 4. §. fi. de bo. pos. & ita Gul. de cuneo & Ray. dum tamen pupillaris non fuerit facta cũ limitatione temporis: quia tunc ultra tempus non extẽderetur. l. si ita quis. ff. e. & sicut pupillaris tacita non excludit matrem nec alias personas, de quibus per Bar. in d. l. 2. ita nec etiam exemplaris tacita, à paritate rationis. Bar. in d. l. ex facto. nisi appareat de uoluntate ptraria defuncti. gl. in d. l. precibus. & tex. in d. l. nam hoc iure. Et aduertè, quia illa uoluntas probabitur per duos testes uel per cõiecturas. Bar. in d. l. 2. in prin. pe. & fi. col. Bal. Ang. Sal. & Pau. in d. l. precibus Sali. & Iason in l. quamuis. C. de impu.

t ¶ An tacita vulgaris cõtineatur in exẽplari exp̃ssa? credo ꝙ sic eo mõ quo in pupillari, quando testator instituit furiosum: quia ubi est eadem ratio, idem ius dẽt statui. l. illud. ff. ad l. Aquil. l. à Titio. ff. de uer. obli. de quo per scribẽ. in d. l. ex facto. ff. eo. & in §. qua rõne. insti. eo. illa ratione, quia ubi duæ sunt causæ naturalis & accidentalis semper naturalis præualet: ut s. dixi. per l. qui habet. ff. de tute.

v ¶ Exẽplaris substitutio qñ fit pupillo per patrẽ intra tpa pupillaris ętatis, si pupillus erat in ptãte, ualet ut pupillaris, post uero ut exẽplaris: quia ubi cõcurrunt duæ causæ naturalis & accidẽtalis semper pualet naturalis. l. qui habet. ff. de tute. post uero pupillarem ætatem erit exẽplaris, dũ tñ non fuerit facta cum limitatione tẽporis. d. l. si ita quis. Bar. in l. ex facto. ff eo. & ibi post eum scriben.

x ¶ Ista duplici nomine nuncupaẽ. s. reciprocatur in l. nã hoc iure. §. ꝙ genus. ff. e. & alio breuiloqua, de quo est tex. in l. cum in testõ. ff. de hęre. insti. §. hæc uerba. & non fit nisi pluribus psonis duabus uel tribus paris uel disparis numeri. declarat Bar. in d. l. Lucius. colu. iij. ff. e. & appellaẽ reciproca p p mutuã & alternatiuã repetitionẽ substitutionis, quã in unaquaq; persona facere testator intelligiẽ. Iasõ. in l. in testõ. C. de test. mili. aliæ tamẽ uni personæ. Et fit per hęc uerba, Titium & Seium hæredes instituo, & eos inuicem substituo. l. Lucius. & l. cohęredi. §. qui discretas. ff. e. l. i. & 2. C. e. uel per hec. Luciũ & Titium hæredes instituo. & uter eorum uiuat hęres, esto. l. Titius & Seius. cum l. seq. ff. de hęre. insti. l. si fundum sub conditione. §. his uerbis & d. l. 2. uel isto modo, Titium & Seium instituo & substituo l. si pater impuberi. secundum unam lect. ff. eo. & continet plures in se substitutiones, aliquando duas, aliquando quatuor. de quo plene dicetur in singulis cellulis ex ipsa descendentibus.

y ¶ Breuiloqua has duas solũ cõprehẽdit, qñ fit duobus maiorib[us] uel duobus imparibus. s. uni puberi & impuberi uel uni existeñ. i potestate, & alteri nõ existẽ: quia tunc breuiloqua cõprehẽdit solũ istã substitutionẽ, q pôt æqualiter ambobus fieri. l. nam hoc iure. §. sed si alter. ff. e. & l. 2. C. e. & Lãfrã. in d. l. cẽturio. & l. in testõ. C. de test. mili. & de ueritate huius plenè Bart. & Iason post eũ i l. Lucius. ff. e. & idem Iason in l. in testamento. C. de test. mili. Lanfrã. in d. l. cẽturio.

z ¶ Hæ duæ comprehenduntur in breuiloqua, qñ fit duobus impuberibus exhæredatis. argumento. §. nõ solum. insti. de pup substit. quia cum pater nihil talibus relinquat, non potest ei substituere vulgariter. cum per vulgarẽ succedat testatori, & per pupillarẽ pupillo. in fi. eo. in prin. pupillariter uero nedum pôt substitui instituto, quinimo exhæredato. l. j. in fi. ff. eo. & d. §. non solũ. quare breuiloqua duobus exhęreditatis facta duas dicitur pupillares continere. ut declarant. Ba. Alex. Pau. & Iason. in d. l. Lucius ff. e. & late. Bar. in d. l. j.

aa ¶ Has quatuor dicunt iura in breuiloqua comprehendi qñ fit duobus pupillis in potestate constitutis institutis. l. Lucius. § aliter & in l. nã hoc iure. §. i. ff. eo. sequitur Lanfran in d. l. cẽturio. Bar. & docto. in d. l. Lucius. & in d. l. nam hoc iure.

bb ¶ Iste sex cõtineñ in breuiloqua, qñ fit duobus pupillis mẽte captis, uidelicet duæ vulgares si non adeatur hæreditas. duæ uero pupillares si decesserit in pupillari ætate. exẽplares ẽt duæ si moriãtur post pupillarẽ ætatẽ in furiositate. theorice tradit hoc Bar. in d. l. Lucius. & Lanfr. in d. l. centurio. Posset ẽt dici ꝙ breuiloqua continet sex alias, si fiat per hęc uerba: pupillos meos duos? anæ mentis hr̃des instituo, & eos inuicem substituo, si decesserint in pupillari ętate uel quandoque uidelicet duas vulgares, duas pupillares, & duas fideicõmissarias. de quo Bar. & Lanfran. in locis quibus s.

cc ¶ Licet substitutio breuiloqua de se nõ cõprehẽdat fideicõmissarias sed semper directas, fallit si ei adiungaẽ cõpẽdiosa, & fiat hoc mõ: duobus puppillis furiosis: uos instituo, & inuicem substituo, siue moriamini in pupillari, ętate: uel aliàs qñcunq;. quia tunc in ea cõprehenduẽ octo substitutiones. s. duę vulgares, duæ pupillares, duę exemplares, & duæ fideicommissariæ. Bar. in d. l. Lucius. et Lanfran. in d. l. cẽturio. Iason. in l. testõ. C. de testa. mili. idẽ si pater dixerit substituo uos inuicem vulgariter, pupillariter, exemplariter. uel per fideicommissum. de quo, tex. melior de iure in l. recusare. § Titius ff. ad Trebel. Alex. in d. l. Lucius. circa fi.

dd ¶ Istæ duæ fideicõmissarię cõtineñ solũ in breuiloqua, qñ fcã est duobus i codicillis. ar. l. Scęuola. ff. ad Treb. ar. gl. in l. uerbis ciuilibus. ff e. et gl. i l. i. de iure codi ff. Bar. in l. Lucius. et ibi Alex. et Ias.

ee ¶ Si compendiosa fiat a pagano maiori per uerba cõia cũ adiectione temporis importati per distributũ, qñq;, uel per aliã dictionem distributionem temporis significantem, à principio ualet tanquam uulgaris adita uero hęreditate erit fideicommissaria. Bart. in d. l. centurio. ff. eo. col. ix. uersi. secundo oppo.

ff ¶ Vbi aũt cõpẽdiosa fit p uerba merè directa à pagano pupillo in ptãte pstituto intra tpa pupillaris ætatis, ualet ut vulgaris. et pupillaris, posteà nullo iure l. uerbis ciuilibus. ff. e. i uerbo frustra. §. ex transuũ. insti. eo. et tex. fortis in l. si seru[us] legatus. §. si seru[us] alien[us] ff. de leg. i. et gl. in l. i pupillari. et i l. cẽturio ff. e. gl. in l. Scęuola. ff. ad treb. in §. qua ratione insti. eo. in c. Rainutius. de testa. in c. si pater, eo. ti. li. vj. reprobata gl. in §. fi. insti. de pup. substi. quę sub dubio uoluit cõtrarium. Bal. in d. l. cẽturio. et ibi Mod. licet circa istã materiã. Bart. in l. ex tribus. C. de inoffi. test. et in d. l. centurio. sæpe. narrauerit.

gg ¶ Aliqñ substitutio cõpẽdiosa fit duob. pupillis furiosis p uerba mere directa et tũc cõtinet tres substitutiones. s. vulgarẽ usq; ad aditionẽ hr̃ditatis, pupillarẽ usq; ad xiiij. annos: post uero usque ad tempus sanę mẽtis exẽplarẽ. Bar. in d. l. cẽturio. et ibi Lanfr. et oẽs.

¶ FINIS.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ DE VVLGARI ET PVPIL. SVBSTITVTIONE. ¶ *Substitutio est secunda institutio: et si sit ulterior: ut & oes secunde nuptiae sunt post primas: ut C. de secu. nu. in rub. Et dicas q quinque sunt gnã substitutionũ, s. vulgaris, & pupillaris, exemplaris, breuiloqua, l. e compendiosa, quae fit a milite tm & hēt naturã pupillaris & fideicomissarie ... l. precib. Itē est fideicomissaria duplex ut insti. e. §. fi.*

† In hrdita te sca Alex. et Are Sof. et moder.
‡ Gradus Bar.
§ Directarum Bar. et Alexan.
¶ Vt omni tpe ualeat iure directo. Alex. Are. Sof. et moder.
Scilicet uniuersalis et particularis. Aret. et Alex.
Aliàs institutio Hazo.
in P.F. nō repetit simplex est.
in P.F. de sũt. hęc uerba duplexē ueluti filius mihi heres esto.

De uulgari & pupillari substitutione.

TITVLVS VI.

¶ Modestinus li. i. Pan. LEX I.

HAeredes aut instituti dicuntur, aut substituti. Instituti dicuntur primo gradu: [a] substituti secũdo uel tertio. ¶ Hrdis substitutio † aut duplex est, aut simplex. [b] Simplex ē † ueluti, Lucius Titius hrs esto. Si mihi Lucius Titius hrs [c] nō erit, tũc Seius mihi heres esto. Duplex † est, ueluti, Filius meus mihi heres esto. si heres non erit, [d] siue haeres erit, & intra pubertatē decesserit, tunc Caius Seius hrs [e] mihi esto. ¶ Substituere liberis tam hrdibus institutis quám exhaeredatis [f] possumus: & tã eũ, quem heredē nobis instituimus, quám alterum. ¶ Substituere liberis pater nō potest, nisi heredem sibi instituerit. [g] Nam sine haeredis institutione [h] nihil in testamento scriptum ualet.

¶ Impuberib. in ptãte constitutis non recasuris post mortem testatoris in ptãtem alterius pt substitui pupillariter, quinimo adoptatis i locũ nepotē et debet tñ substituens sibi primo loco facere testamētum: nisi sit miles, & ad confirmationem pupillaris requirit q adeatur haereditas ex paterno. h. d. usque ad §. interdũ. Alexã.

¶ Vlpianus, † LEX II.

MOribus [i] introductum est,

† lib. xi. ad Sabin.

Haeredes autem. CASVS. Quidã heredes dñr instituti & q dã substituti. instituti sunt illi, q sunt in primo gradu scripti. substituti autē sunt illi, qui sunt scripti in secundo uel in tertio gradu, uel deinceps. Haeredis autem substitutio. quaedã est simplex ueluti Lucius Titius heres esto: & si non erit haeres. Seius tũc sit mihi heres, quaedã est, duplex, ut filius meus haeres mihi esto siue haeres non erit, siue haeres erit, & intra pubertatē decesserit: tũc Cai Sei hrs mihi esto & ualet substitutio quã facio filio meo impuberi: siue illũ instituã eũ, siue exhrdēt: & siue substituã illũ, quē mihi hrdē instituã, siue aliũ. si aũt nō instituissem mihi aliquē hrdē, nō ualeret substitutio, quã filio meo feci. Viuia.

a ¶ Gradu. id est loco: ut j. de secun. tabu. l. ij. § desertur. Azo.

b ¶ Simplex. simplex est ut pupillaris tm, uel uulgaris tm: duplex quando utraque simul. Accursius. ADDITIO Dic q in illa simplicitate & duplicitate attenditur expressio uerborũ, non interpretatio iuris, secundum Bar. & Bal.

c ¶ Lucius Titius haeres. ista est institutio: & eam ideo apposuit, q a substitutio non potest esse sine institutione: ut j. ea. l. §. fi. Azo.

d ¶ Haeres non erit. haec est substitutio uulgaris.

e ¶ Caius Seius haeres mihi. Haec dictio mihi, nihil nocet quo minus ēt alia bona, quã patris ueniãt in pupillari: & quo minus etiã ipsi pupillo sit hrs, & quasi p obliquũ mihi: ut j. de sec. tab. l. ñ ita §. q filio. & inst. de pup. subst. i pri. ibi, quo casu &c. & s. tit. j. l. pater. in fi.

f ¶ Exhaeredatis. dic pupillariter: ut insti. eo. §. nō solum. & C. de leg. l. cum quidam. & j. ad l. Falci. l. qui fundum. §. qui filios, nō per fideicommissum: ut j. eod. l. cohaeredi §. cũ filiae. ibi: & ió si pater. Sed an praeterito posit substitui pupillariter? Respō. cùm nullũ sit testamentum etiam secundum has leges: ut instit. de exhaerede. libe. in princ. sequitur ut nec pupillare ualeat: ut insti. de pupil. substi. §. liberis. & j. eo. l. proxi. §. sed si eos. & §. quisquis. Accursius.

g ¶ Instituerit. milite excepto. ut l. proxi. §. quisquis. & j. de mili. test. l. miles ita. §. fi.

h ¶ Institutione. ab initio ut s. de iis, quae in testa. delē. l. proxi. & insti. de leg. §. ante. Itē ex post facto non ualet. nisi fuerit hrditas. adita ex testō: ut j. de contra tabu. l. filium. circa prin. & j. proxi. §. qs quis. & §. adeo. Sed p s. ti. j. l. fi. Sol. ibi. ipsa l. Itē p in aut. ut cum de ap. co. §. si igit tales. col. 8. quae est C. de lib. praete. aut ex causa. Sed ibi propter solam praeteritionem est nullitas: hic quia substituit sine institutione. Vel illuc est ius nouũ. ADDITIO Dic q per illam aut. confirmatur substitutio pupillaris tamen intellige, qñ institutio pręcedit, quamuis inutilis. Bar. B. P. Imo. Soc. Areti. Alex. & Ia.

Siue sit uulgaris siue sit pupillaris. ex mēte Areti.
Placet Bar. Alex. Are Sof. et moder.
Ista glo. est de mente scribentium: quos uide in §. fi. in l. seq.
Idē Bar. Bal. P. Sof. A... et Ia.
Idē omnes scrib.

MOribus. CASVS. Per leges & mores introductum est, ut quis posit facere testm liberis suis impuberibus. i. pupillarē substitutionem praedictã: quae quidē durat usque ad xiiii. an. in masculis, & usque ad xii. annos in foeminis. & hoc est uerum, si sint liberi in ptāte parētis facientis ei substitutionem. nã emãcipatus non pōt taliter substitui, posthumus aũt sic & nepotibus & pnepotibus: & sic deinceps qui per mortē aui uel proaui nō sunt recasuri in potestatē patris corũ, ueluti quia pater corũ est mortuus. si aũt patres eorũ eos precedant ad auos uel proauos: ita demũ substituere eis potest auus uel proauus: si haeredes eos instituerit, uel exhęredēt. ita eñi per l. Vel. succedēdo ipsi auo uel proauo in locũ patrũ nō rumpũt testamentũ aui uel proaui. si autē nō essent instituti uel exhaeredati nō rumperēt testm auorũ uel proauorũ, q est pricipale testm: & rupto principali pupillare nihil ualeret sed & si quis habens filiũ adoptauerit sibi filiũ. f Titiũ in locũ nepotis, potest ei Titio impuberi pupillariter substituere. ¶ Quisquis autem. Si facio testamentũ filio meo impuberi. i. pupillarem substitutionem & mihi debeo facere testamentũ. instituēdo in eo dictũ meũ filiũ uel exhaeredãdo, & aliũ instituēdo. Si aũt mihi nō faciã testm nō ualet substitutio prędicta, nisi essem miles. nam tũc bene possem substituere dicto meo filio etiã non faciendo mihi testm. sed & si faciã mihi testamentum ego paganus, & in eo institutus nō adeat hrditatē meã: substitutio quam feci dicto meo filio euanescit si autē ille, quem in meo testō, institui, dimittat ex testō, & adeat ab intestato haereditatē meam, puta quia erat meus fortè agnatus: seruabit & ualebit substitutio pdicta. euenit tũ qñqz. q ille quē hrdē in testō meo institui, compellitur adire hæreditatē meam ad hoc ut dicta substitutio ualeat, & totũ testamētũ qd feci dicto meo filio: puta institui mihi haeredē in testamento meo quendam extraneum, & dictum meũ filiũ exhaeredaui: & ei filio substitui tertiũ, & grauaui substitutũ impuberis, ut totã haereditatē impuberis restitueret quarto: & postea decessi. mō extraneus a me institutus nō vult adire hrditatē. filius autem meus praedictus postea decessit in pupillari ętate. & ita habuit locum substitutio, quã ei feci de tertio: & p consequēs fideicōmissum relictum quarto a dicto substituto certē fidei cōmissarius, qui uocabatur quartus, nō poterit cogere substitutũ prędictũ ut adeat hrditatē impuberis, & sibi restituat: q a substituti aditio nihil ualeret ex eo q hrditas mea non est adita, ab eo, quē institui Coget igit dictus fideicōmissarius illũ quē institui, ut adeat hereditatem meã: & facta aditione p cōsequens poterit dictus substitutus impuberis adire hęreditatē ipuberis, & fideicōmissario prędicto restituere. Si aũt uiuat adhuc dictus meus filius, nō pōt dictus fideic. cogere adire hrditatē meã illũ extraneũ, quem institui, ut per cōsequēs adeat substitutus dicti mei filij hereditatē eius mei filij, & sibi fideicō. restituat dictus substitutus. nã donec uiuit dictus meus filius, improbus iudicatur si deicōmissarius q vult hæreditatē suã. Sed quid si ille extraneus quē institui hęredē in meo testō, ut dictũ est, erat minor xxv. ann. & repudiauerit hrditatē meã me mortuo, & sic per consequens annihilata fuit substitutio, quam feci dicto meo filio, & postea dictus meus filius in pupillari aetate decedat, & postea petat et impetret dict minor in integ. resti. ut adire posit hęreditatē meã, quam repudiauerit, & eã adeat. Certè proficiet haec aditio secundis tabulis. i. substitutioni in secundis tabulis factae. i. substituto siue substitutus dicti filij mei. f. ut utiles actiones ex testō habeant pro haereditate dicti mei filij, & eã hęreditate habita tenent eã restituere, fideicōmissario prędicto, qui uocabatur quartus. ¶ Prius aũt. Dictũ est q substitutio, quã facio filio meo impuberi, nihil ualet, nisi & mihi faciam testm, modo qro, quid debeat praecedere inter meũ testm & testm qd facio filio meo impuberi? Et certè aut exhęredo dictũ meũ filiũ impuberem aut instituo. si exhęredo, debeo prius facere meũ testm, & postea pupillare, hoc modo: instituo mihi hęredē Titiũ, & filium meũ impubere exhęredo, & si dictus meus filius in pupillari aetate decesserit, substituo ei dictum Titiũ uel ēt quendam aliũ, uel etiã posthumũ, qui nascetur mihi ex uxore mea. si autē ordinē prędictę scripturae testamenti cōuerterē, nō ualeret, puta si filio exheredato substituerē aliquem pupillariter, & postea mihi testm facerē, & merito dixi nō debere conuerti ordine scripturę, & nō dixi scripturarum. quia testm meũ & illud testm q facio filio meo ipuberi, unũ est testm licet duae sint haereditates. Si aũt instituo dictũ filiũ meũ impuberem, nō est necesse q seruem dictũ ordinē, & ualet substitutio, quam facio filio meo impuberi licet eam scribam priusquã mihi testm faciã hoc modo: si filius meus intra xiiij. an. decesserit, Sei haeres esto. deinde scribam: filius meus prędictus haeres mihi esto. & idē est si substituo cōuerso dicto ordine vulgariter dicto meo filio, quē instituo. nã & illa substitutio ualet, si ita dicam si filius meus impubes heres mihi nō erit, Seius heres esto, et postea scribam dictus meus filius hrs mihi esto. nam intelligit Seius scriptus haeres in secũdo gradu. et si quidē filius meus haeres mihi nō extiterit qñcũqz, proculdubio Seius hrs mihi erit ex dicta substitutione, quae tacitē intelligit in dicta substitutione vulgari. sed si extiterit filius mihi heres, & in pupillari aetate decesserit, proculdubio Seius heres mihi erit ex pupillari substitutione, quae tacitē intelligit in dicta uulgari. & sicut in hoc casu qñ instituo dictũ meũ filiũ, non spectatur dictus scripturae ordo, sed successionis: nunqd ergo illud quod dicitur j. e. l. uel singulis. f. q possũ substituere singulis liberorũ meorũ impuberũ: ió dictũ est, ut declaretur non esse aliquo modo incipiendum a testamēto filij ipuberis immo semper esse incipiendũ a testamēto? certè non: imo quãdoque debeo incipere a testamēto, qñqz nō habeo necesse: ut s. distinctum est. s. uidendo an instituam filium meum, uel non. Viuia.

i ¶ Moribus. id est iure Lacedaemoniorum: ut insti. de iure natu. §. & non ineleganter.

vt quis liberis impuberibus testamentum facere posit, donec masculi ad xiiij. annos [a] perueniant, foeminae ad xij. Quod sic erit accipiendum, si sint in potestate. [b] Caeterũ, emancipatis nō possumus. [c] Planè posthumis possumus. Nepotibus etiam possumus, & deinceps, [d] si qui recasuri ñ sint [e] in patris potestatem. Sed si eos patres pcedant, [f] ita demũ substitui eis pōt, si hrdes instituti sint, uel exhaeredati, ita [g] enim per legem Velleiam succedendo [h] non rumpunt testamentum. Nam si principale testamentum ruptum [i] sit, & pupillare [k] euanuit. Sz & si † extraneum quis impuberem haeredem [l] scripserit, poterit ei substituere: si modò [m] cum in locum nepotis adoptauerit vel arrogauerit, filio [n] praecedente. ¶ Quisqs autem impuberi testamētũ facit, sibi quoque debet facere. Caeterũ soli filio non poterit, nisi fortè miles [o] sit. Adeò autem, nisi sibi quoque fecerit, nō ualet, ut nisi adita quoque patris haereditas sit, pupillare testamentum euanescat. [p] Planè si omissa causa pricipalis testamēti, ab intestato posideatur hereditas dicendũ est & pupillo substitutum seruandum. [q]

¶ Interdũ institutus cogit adire pp fideicōmissum substituto pupillari iniunctũ. & aditio facta ex ui institutionis, in integrũ firmat substitutionem pupillarem. Alex.

¶ Interdum [r] etiã pupillaris testamenti causa compellendum haeredem institutum adire haereditatē, ut ex secũdis tabulis fideicommissum cōualescat: vt putà si iam pupillus decessit. Caeterùm si adhuc viuat: improbum esse Iulianus existimat eum, qui solicitus [s] est, de uiui haereditate. Ergo etiã si minor [t] xxv. annis adeundae haereditatis causa fuerit restitutus, puto proficere secundis tabulis, ut praetor utiles actiones decernat substitutis.

¶ Si pupillaris substitũ fiat exhrdato, sibi ipsi dēt pr prius condere testim, & hrdem instituere, deinde substituere, ñ aũt cōuertere ordinē sed ubi filius instituit, deinde substituit pupillariter uel uulgariter, non curamus de ordine locutionis uel scripturae: q a tunc sp intelligit pcedere testmentũ patris quo ad ordinē intellectus. h. d. Ale.

¶ Prius autem sibi quis debet haeredem scribere, deinde [u] filio substituere & non conuertere [x] ordinem scripturae. Et hoc Iulianus putat, prius † sibi debere, deinde filio haeredem scribere. Caeterùm si antè filio, deinde sibi testamentum faciat, non ualere. Quae sententia, Imperatoris nostri rescripto ad Iunium † Lupum Britanniae praesidem comprobata est: [y] & meritò. [z] Constat enim unum [a] esse testamentum, licet duae sint haereditates, usque adeo, ut quos quis sibi faciat necessarios, eosdem [b] etiam filio faciat? & posthumum suum filio impuberi possit qs substituere. [c] ¶ Sed si quis ita fuerit testatus, Si filius meus intra xiiij. annum decesserit, [d] Seius haeres esto: & deinde, filius heres esto: ualet substitutio, licet cōuersa scriptura filij testamentum fecerit. ¶ Sed & si ita † scripserit, Si filius meus mihi haeres non erit, Seius haeres esto: filius meus haeres esto: secũdo quidem gradu Seius scriptus est haeres:

a ¶ Xiij. annos. i. usqz ad ultimum diem: ut s. de testa. l. qua aetate: uel si minus uellet, potest: ut j. e. l. si ita.

b ¶ Potestate. quod liberi impuberes in potestate, & q sui iuris fiant morte patris: ut inst. eo. in prin. & hic dicitur. Item q non desināt esse i potestate ante mortem testatoris: ut j. eod. l. cohaeredi. §. cùm filiae. in prin.

c ¶ Possumus. s. facere testamentum.

d ¶ Deinceps. vt pro nepotibus.

e ¶ Non sunt. aliàs cùm sint recasuri, non valet testamentum, cũ eo casu sint, ut eorum testamenta nō valeãt, etiã si ipsi essent maiores, & auus non esset. erant ergo hic eorum patres emancipati, uel mortui: ut insti. quibus mo. ius pa. pote. sol. §. j. Accur.

f ¶ Patres praecedãt.] aliàs pater praecedat.

g ¶ Ita enim. s. cum instituti vel exhaeredati ab auo inueniuntur. Ro.

h ¶ Succedendo. in locum praemortui patris. Ro. ad quod s. tit. j. l. 5. §. nepotes. aliàs si inueniunt se praeteritos, rumpitur principale, & per consequēs nec pupillare ualet. & hoc subiicit, nam, &c.

i ¶ Ruptum sit. agnatione posthumi nepotis praeteriti: quod est praemortuo patre nepotis & pupilli, &c. si autem per contra tabu. rumpatur principale remanet pupillare: ut j. eo. l. ex duobus. §. si. quae est contra. si aũt per quaerelã inofficiosi rumpatur principale, distinguitur, an in totum uel pro parte: ut s. de inoffi. test. l. Papinianus. §. sed nec impuberis.

k ¶ Pupillare. quia pars eius est: ut j. eo. l. qui plures. §. fi. in fi.

l ¶ Haeredem scripserit. cum enim se institutum reperiat, non rumpitur per adoptionem: ut s. de lib. & posthum. l. filio quem. §. fin. alioquin rumperetur: ut s. de iniusto testa. l. nerum est. Hug.

m ¶ Si modò. non aliàs: ut inst. eo. §. extraneo.

n ¶ Filio praecedente. tempore adoptionis: sed tempore mortis oportet eum praemortuum esse: ut s. eodem. §. posthumus. sed & tunc idem esset, & si non praecederet: ut institu. de ado. §. licet. sed hoc frequentius contingit. Sed opponi, nonne in substitutione tria tempora exiguntur: ut no. s. §. quod sic. sed hic non ualuit substitutio tempore quo facta fuit: quia erat extraneus ille, cui fiebat: ut insti. eo. §. extraneo? Respon. illud, vt sit capax cui relinquitur: hic aũt solum de voluntario, qui sit necessarius per adoptionem: ut s. tit. j. l. 3. §. fi. Item quod de adoptione dicit, est ius uetus. hodie cùm non transeat in potestatem, nec substitutio pupillaris ualet: ut instit. de adopt. §. j. Item nec in arrogato valet substitutio, nisi in id quod habet ab arrogante: ut s. de adopt. l. si arrogator. §. sed an impuberi.

o ¶ Miles. ut j. de mili. testa. l. miles. §. final. & facit s. eodem. l. j. in fine.

p ¶ Euanescat.] contra. C. e. l. 3. Sol. ibi in uulgari: hic in pupillari. Item contra j. de priui. credi. l. pater. in prin. Solu. ut ibi: & facit j. de acquir. haere. l. quaesitum.

q ¶ Seruandum. sicut & caetera seruantur: ut j. si quis omissa causa testamenti. l. j. Accur.

† ad intell. huius text. uid. Salui. in Rub. so. mat. nu. 19 & Coras. i l. quamuis. nu. 2. C. de impu. & vi gli. insti. de pupi. subst.

Istã gl. sequit B. hic quã dicit ualde notandum.

r ¶ Interdum. Titius instituit Maeuium: & exhaeredauit filium suũ impuberem, substituit Seium: & rogauit eum ut restituat haereditatem Sempronio. Maeuius non uult adire hęreditatem, mortuus est pupillus. dicitur q Męuius debet cogi adire, ne euanescat substitutio hęreditate non adita: & per consequens fideicommissum. ad quod infrà, ad Treb. l. nam quod. §. si quis compulsus. Idē si eundem quem instituit sibi, substituit filio: ut j. ad Trebe. l. ita tamen. §. à patre. uel pone ut eodem tit. l. apud Iulianum. §. j.

s ¶ Solicitus est. tali modo. & facit infr. de col. bo. l. j. §. si impuberi. & de iure fisci. l. statius. §. j. & j. vt in pos. leg. l. is cui. §. si ab impuberis. & C. de pac. l. si. Sed alio modo quis potest esse quandoque solicitus, ut exigere cautionem: ut C. ad Trebel. auth. cōtra rogatus. & C. ut in poss. legat. l. cum Archimedoram.

t ¶ Si minor. extraneus testatori, & institutus: sed repudiauit. & hoc filio exhaeredato, eique substituto dato. & quod subiicit restitutus, scilicet ut adeat. & sic ualet principale, & sic caetera. & secundum hoc conuenit praecedentib. Alij ponunt in uulgari, & dicunt minorem restitui, ut abstineat, & substitutus ei habeat, ac si non adiisset minor. sed si hic substitutus esset seruus, distinguitur an esset soluendo haereditas, uel nō secundum eos: & maior res est libertas: ut j. de minor. l. ait pretor. §. quod Papinianus.

u ¶ Deinde.] eadem hora, uel alia: ut j. e. l. si quis eum. §. si suo.

x ¶ Non cōuertere. sic j. de fideicommiss. lib. l. generaliter. §. qd ergo. & in auth. de hęre. & fal. §. inordinatum. colla. j. & C. de edict. diui Hadria. tol. l. j. Sed arg. cōtra. C. de testa. l. ambiguitates. & l. praeposteri. & j. de sol. l. nec. n. & de poen. l. quidã. & insti. de leg. §. ante. sed quo ad alia si curatur ordo in ll. illis. ADDITIO Dic aliter secundum Dyn. in l. nec enim. infrà, de sol. q aut apparet de mente disponentis. & non curatur de ordine, ut in contrariis. aut non constat de mente testantis, & tunc ordo debet attendi: ut l. quoties. s. de usufruct. Vel solue aliter & melius, ut per Barto. hic.

y ¶ Comprobata est. imò contra. j. e. §. sed si quis. & §. sed si ita. Solut. hoc corrigitur per illud. Vel hic de rigore iuris. ibi de aequitate. Vel uerius hic erat filius exhaeredatus, cui fit substitutio: ibi institutus.

z ¶ Et meritò. dicunt scripturę in singulari numero: & meritò, &c. Vel dixi unam solemnitatem: & meritò, &c. ad quod infrà eodem. l. patris. Vel dic dixi in una scriptura, sibi & filio instituit haeredem. & meritò, &c.

a ¶ Vnum. quia facit unus, & una solemnitas: ut hic, & j. de priuile. cred. l. pater. sed quia duae sunt haereditates, & subiicit. possunt dici duo testamenta: ut insti. eo. §. igitur.

b ¶ Eosdem.] vt s. eod. l. sed si plures. §. j. & j. de acqui. haere. l. Iulianus scribit. §. sed quod in fratre.

c ¶ Substituere. & erit necessarius: ut d. l. sed si plures. §. j.

d ¶ Decesserit. hic pupillaris praecedit institutionem. sed j. pxi. rñ. uulgaris

Casum ponit.
Ista prima lectura ē falsa: q a loquit de extraneo q non erat institutus: sed sequēs est uera sm Dy. q a sm eã idē erat institutus & substitutus sm Bart. & Bal. hic.
Ista ē vera sm Pet. Dy. & Bal. hic.
Bar. in l. ait praetor. §. institutus. de mino. s. & per Bal. & caeteros. in l. impuberib. in fi. de acquir. haer. & qua forma petatur, vide per Bal. in auth. si omnes. C. si mi. ab hęr. se absti.
Ista lectura est uera in se: sed ē falsa, quo ad expositioné literae cũ in te. fiat mētio de secũdis tabulisque est substitutio pupillaris, & ideo prima uerior secundũ omnes.
Totũ hoc prius sibi debe. deinde filio hęre. scribere in Haloã. exem. nō habet.
aliàs uiri rium.
de intell. huius l. vi. Coras. in l. post aditã. C. de imp. & aliis sub. nu. 56.

Universidad de Deusto Biblioteca

vulgaris præcedit institutionem: & ualet utrobique, licet conuersa, &c. Sed contra §. proxi. §. Solu. vt ibi.
a ¶ Admittendus.} ex tacita pupillari: ut j. eo. l. nam hoc iure. & C. cod. l. 4.
b ¶ Vt non ordo.} dic ut s. eo. § prius.
c ¶ Quod igitur dictum est.} s. §. prius. & quod dicit substituere licere, scilicet, peracta prima institutione: & quod subiicit à filiis scilicet exhæredati: & secundum hoc non refertur ad proximè dicta, uel referas ad proxi. hoc modo dictum est supra, eod. l. j. §. & quod dicit, ideo, &c. præmitte non ideo. q. d. non ideo adiectum substitueret quia prius facta institutione, ut declaratur, &c. similis litera. j. de cap. l. si quis in bello. Vnde versus. Anguibus exuitur tenui cum pelle uetustas. Nec faciunt ceruos cornua iacta senes id est, cornua iacta faciunt ceruos non senes. item Ioan. uerte non: & bene stabit ideo.

† hic uide Vigli. in §. liberis. insti. de pupil. substi.

& si filius hæres non extiterit, procul dubio Seius ei hæres erit. Sed & si filius extiterit hæres, & intra pubertatem defunctus est, Seius admittẽdus [a] rectè uidetur: ut nõ ordo [b] scripturæ, sed ordo successionis spectetur. Quod igitur [c] dictum est singulis liberorum substituere licere, ideo adiectum est, ut declaretur nõ esse à filiis impuberis testamento incipiendum. †

¶ Per substitutionem factam per hæc uerba, Quisquis mihi hæres erit: non uocatur nisi ille, qui fuit scriptus hæres: non autem ille, cui fuit acquisita hæreditas ex dispositione legali. Alex.

¶ Modestinus lib. I. differentia. L. LIII.

Cum filio impuberi pater ita substituerit: Quisquis mihi hæres erit, idem filio impuberi hęres esto: placuit ad hãc substitutionem scriptos [d] tantummodò ad hæreditatem admitti. Itaq; dñs [e] cui per seruum hereditatis portio quæsita fuit, ex substitutione impuberis heres effici non poterit, si seruus ab eius exierit [f] potestate.

¶ Substitutio uulgaris expressa continet tacitam pupillarẽ: & econtra, pupillaris expressa continet tacitam uulgarẽ: & substitutio reciproca facta duobus impuberibus, continet utranque: sed facta disparib. continet uulgarem tantũm & ideo separatim est cuilibet substituendũ, ut sic in persona pupilli contineat utraq;: & ne relinquatur uoluntatis qõ: & tunc est ẽt tutius ut in persona pupilli utraque, scilicet uulgaris & pupillaris exprimatur. hoc dicit tota lex. Alexan.

¶ Idem lib. sing. de heurematicis. L. LIIII.

Iam hoc [g] iure utimur ex diui Marci & Veri constitutione, vt cum pater impuberi filio in alterũ [h] casum substituit, in vtrũque casum substituisse intelligatur: siue filius hæres non extiterit, siue extiterit, & impubes decesserit. Quod ius [i] ad tertium quoque genus [k] substitutiõis tractum esse videtur. Nam si pater duos filios impuberes hęredes instituat, eosque inuicẽ substituat, in utrũq; [l] casum reciprocam [m] substitutionẽ factam uideri [n] diuus Pius constituit. Sed si alter pubes, alter impubes, hoc cõi uerbo, Eosque inuicẽ substituo, sibi fuerint substituti, in uulgarem tantummodò casum factã uideri substitutionem † Verus & Antoninus cõstituerũt. Incongruum. n. videbatur, ut in altero duplex esset substitutio, in altero sola [o] vulgaris. Hoc itaque casu singulis separatim substituere pater debebit: ut si pubes hæres non extiterit, impubes ei substituatur. [p] Si autẽ impubes hęres extiterit, & intra pubertatẽ decesserit: pubes frater in portionẽ cohæredis substituat. quo casu in utrunq; ¶ euẽ-

† als, Nam &c. & pro Veri. Seueri. & p substituit. substituisset, legit. Et ad intel. huius l. uide Forc. Garc. in l. Gallus. §. quã rectè. nu. 15. de lib. & post.

† Seuerus.

Cum filio.} CASVS. Feci testamentum, institui mihi hæredem Titium, & Seium, & Stichum seruum Sempronii, & filium meum impuberem exhæredaui, uel etiam cum eis institui. & postea ita dixi. quisquis mihi heres erit, filio meo impuberi heres esto, & postea decessi. & postea dictus Stichus exiuit de potestate Sempronij domini sui, puta quia eum alienauit, uel manumisit. & postea dictus meus filius non extitit mihi heres, uel extitit, sed in pupillari ætate decessit, & ita habuit locum substitutio quã ei feci. certè ad hanc substitutionẽ admittunt illi soli, qui à me heredes scripti fuerunt. ergo Sempronius prędictus Stichi dominus. cui Sẽpronio acquisita fuit per Stichum tertia pars hereditatis meæ, non põt effici heres dicti impuberis ex substitutione. sed partem substitutionis Sticho cõtingentẽ habebit ille in quẽ alienauit Sẽpronius, uel ipse Stichus si manumissus fuit. & Titius prædictus & Seius habebunt quilibet tertiã de bonis impuberis ex substitutione prædicta.
d ¶ Scriptos.} i. institutos. non autem ab intestato: quia si esset substitutio nulla: ut s. l. proxi. §. quisquis. & dic hæreditatem adeuntes: ut & j. e. l. ex duob. §. filium. & insti. e. § substitutus. licet postea desinat per querelam inofficiosi: ut j. eo. l. in substitutione.
e ¶ Dominus.} uel pater, cui per filium: vel heres heredis: ut j. e. l. qui liberis. §. hæc uerba.
f ¶ Exierit.} aliter si remanserit Azo. arg. j. de acqu. hære. si solus. in fin. H. & facit j. de ope. lib. l. cum patronus. §. j.
Iam hoc iure.} CASVS. Per id quod dictum est s. eo. l. morib. §. sed & si ita scripserit. iam hoc iure utimur vt cum pater impuberi filio substituit uulgariter, intelligatur & pupillaris substitutio tacitè: ut puta ita dixit pater, filium meum impuberẽ mihi hæredẽ instituo: & si mihi hrs non erit, substituo ei Titiũ. certè siue heres nõ erit impubes, erit heres Titius ex substitutione uulgari: siue heres erit, & in pupillari ætate decesserit, erit heres Titius ex substitutione pupillari tacitè subintellecta. & non solum ad pupillarem substitutionẽ trahitur dicta uulgaris, sed etiam ad reciprocam siue breuiloquã substitutionẽ, puta si pr̃ duos filios impuberes hęredes instituat, & postea dicat eis, uos inuicẽ substituo. nã intelligunt uulgariter substituti, & in utrũq; casum. s. vulgarẽ & pupillarẽ vł reciproca substitutio facta: & ita ex utroq; latere intelligit tacita vulgaris pupillaris substitutio. & ita in dictis breuibus uerbis, vos inuicem substituo, &c. quatuor substitutiones continentur, i. in utroque impubere, qui erant duo, uulgaris & pupillaris. si autẽ unus ex dictis filiis testatoris erat pubes: & alter impubes, & eos instituit pater, & postea ita dixit eis, uos inuicem substituo. nõ intelligitur hic in utroque filio, nisi vulgaris substitutio propter uitandam inæqualitatem. certum est enim q̃ puberi non potest substitui tacitè uel expresse nisi uulgariter. impuberi aũt vulgariter & pupillariter. incõgruũ aũt esset, si in impubere intelligeret duplex substitutio per dicta uerba in pubere autem sola vulgaris. statuitur ergo ut dictum est, ut vulgaris tñ in utroque intelligatur, quæ in utroq; de iure locum habere non potest, ut dictum est. in hoc ergo casu. scilicet, cum instituit sibi heredes filiũ puberem & impuberẽ & eos uult adinuicem substituere, taliter q̃ quilibet habeat illud ex substitutione, quod persona sua de iure habere põt, cuilibet eorum separatim debet substituere, & puberi debet substituere impuberẽ, si filius meus pubes mihi heres non erit, impuberẽ ei substituo. & sic erit pubeti tantum uulgaris substitutio facta, & nõ habebit locũ pupillaris in eo qui pupillariter etiam expresse ei substitui non potest. impuberi autem sic debet substituere puberem, si impubes filius meus mihi heres extiterit, & intra pubertatem decesserit, substituo ei fratrem suũ puberẽ. quo casu. i. cũ facta est sola pupillaris pupillo, in utrumque euetũ uidebitur substitutus pubes impuberi, id est, siue heres nõ extiterit impubes, siue extiterit heres, & intra pubertatem decesserit. & ita sola pupillaris cõtinebit tacitã vulgarem & benè dico q̃ pupillaris tãtum debet fieri in persona impuberis, & non uulgaris tãtum quę fuit facta in persona puberis: quia si vulgari tantùm non solùm puberi, sed etiã impuberi substituatur, relinquet post mortem suam quęstionem, utrum in utriusque persona intelligatur sensisse de una substitutione vulgari tantum. & ita intelligetur vterque alteri substitutus vulgariter tñ propter inęqualitatem, quam s. dixi vitandam. ita enim in impubere prędicto vtraque substitutio intelligitur, scilicet vulgaris & pupillaris, si non refragatur parentis voluntas. refragatur autẽ, ut dictum est, si uulgari tantummodo substituat non solum puberi, sed etiam impuberi. bonum est ergo quòd impuberi in hoc casu substituat puberem pupillariter tantum, ut dictum est, & sic intelligetur vulgaris & pupillaris, vt dictum est. si autem penitus non vult relinquere dictam quæstionem suæ uoluntatis post mortem suam, debet impuberi prædicto substituere puberem uulgariter & pupillariter expresè hoc modo, si filius meus impubes mihi hæres non erit, uel erit, & in pupillari ætate decesserit: substituo ei fratrem suum puberem. & ita est plana hæc lex. Viuianus.
g ¶ Iam hoc.} aliàs est iam. & bene. aliàs nam: & tunc continua cũ l. moribus. in fin. ibi, sed & si extiterit, &c.
h ¶ In alterum casum.} id est, in uulgarem tantùm, quãdo tacita pupillaris intelligitur uel etiam pupillaris tantùm, quãdo intelligitur tacita vulgaris: ut C. eo. l. quamuis.
i ¶ Quod ius.} s. substitutionis tacitè intellectæ.
k ¶ Tertium quoque genus.} nam s. quando vulgaris per se. Item quando pupillaris per se nunc quando utraque.
l ¶ In utrumque.} s. uulgarem & pupillarem. Azo.
m ¶ Reciprocam.} hanc dicimus breuiloquam: ut j. codem. l. Lucius.
n ¶ Videri.} inuicem inter eos.
o ¶ Sola.} ut C. eod. l. hereditatem. & l. quamuis. & de testa. mili. l. in testamento. & arg. C. de tru. & li. expen. l. fi. & de prox. sac. scri. l. in sacris li. ı. ubi dicit ęqualitatem in iudiciis seruandam.
p ¶ Substituatur.} hæc est uulgaris non continens pupillarem, cũm sit pubes.
q ¶ In utrunque.} nam sub expressa pupillari continetur tacita vulga-

ris: vt hic in prin. huius legis.
a ¶ Ne si vulgari.} pupillaris quidem casus etiam solus exprimi dẽt. & sufficit, vt comprehendat vtrunq;, vt dixit. ne sit aliter, si vulgariter tantum substitutio fiat: & retine casum præmissum quando institui puberem & impuberem. Azo.
b ¶ Intelligatur.} an de vulgari & pupillari: & sic dat intelligere, q̃ non continetur hoc casu in uulgari substitutio pupillaris tacita: est & alius, infra eodem. l. cum ex filio. § filio. Regulariter contra. C. eod. l. quamuis. & supra eadem l. in prin. secundum Azo. vel dicas secundum M. qđ est verius, q̃ & hic intelligatur.
c ¶ In altero.} scilicet casu, quando pupillaris fuit expressa, vt supra eodem §. si autem impubes. nam continet tacitam uulgarem ista pupillaris, nisi uoluntas patris, &c. vel si vult testator, vt nec de facto sit quæstio, vtrunque casum euidenter exprimat ad quod supra man. l. qui mutuam. & semper retine, quòd puberem, & impuberem instituit.

tum substitutus videbitur: ne si vulgari [a] modo impuberi quoq; substituatur, voluntatis quęstionem relinquat, vtrum de vna vulgari tantummodo substitutione in vtriusq; persona sensisse intelligatur [b], ita eñ in altero [c] vtraq; substitutio intelligitur, si voluntas parentis non refragetur: vel certè euitandę quęstionis gratia, specialiter in vtrũque casum impuberi substituat fratrem, siue hæres nõ erit, siue erit, & intra annos pubertatis decesserit.

¶ Substitutus p hæc verba, Quisq; mihi hęres erit, uocatur pro hæreditaria portione in qua illud computatur, quod quis habet per ius accrescendi. h.d. Bar. & Ale.

† li. 2. ad l. Iul. & Pa.

Caius. LEX V.

Si in testamento heredes scripti ita alicui [d] substituti fuerint, vt si is [e] hrs nõ esset [f], quisquis sibi [g] heres esset [h], is in parte quoque deficientis [i] esset heres: pro qua [k] parte quisque hęres extitisset [l], pro ea parte eum quoque in portionẽ deficiẽtis [m] vocari placet: neq; interesse, iure institutiõis quisq; ex maiore parte hæres factus esset an † verò per legem alteram [n] alicuius [o] partẽ vendicasset [p].

† P. F. an quod per legem.

¶ Prohibitus succedere pr̃i nõ phibet̃ succedere fr̃i, ẽt ex dispõne in pupillari substitutiõe comprehensa: nõ tamen habebit bona patris, quæ ad pupillum puenerunt: sed alia bona impuberis. h.d. & nõ reperĩ alibi secũ iũ Bal. Ang. & modernos. Ale.

† Hermogenianus. LEX VI.

Si is, qui ex bonis testatoris solidum capere non poterat [q], substitutus sit ab eo [r] impuberi filio eius, solidum ex ea cã capiet, quasi à pupillo capiat [s]. Sed hoc ita interp̃tari Iulianus noster videtur, vt ex bonis quæ testatoris fuerant, amplius [t] capere nõ possit. Quòd si pupillo aliquid præterea [v] acquisitum esset, aut exhæredato esset substitutus [x]: nõ impediri eũ capere, quasi a pupillo capiat.

† Terẽtius Clemens lib. 4. ad l. Iul. & Papiam.

¶ Cõpẽdiosa substitutio facta à pagano p verba me: è ciuilia directa finitur post pupillarẽ ætatẽ: & qui non admittit̃ ut substitutus, nõ admittit̃ ut cõiunctus. Alex.

Papinianus. li. vj. respons. L. VII.

Verbis † ciuilibus [y] substitutionẽ post xiiij. annũ ætati frustra [z] fieri conuenit. Sed qui non admittitur vt substitutus, vt adiectus [a] hæres quandoq; [b] nõ erit: ne fiat contra volũtatem, [c] si filius non habeat totum interim quod ei testamento pater dedit.

† Vide in hãc l. Alc. lib. parad. 1. c. v. & l. x. cap. 1. & ad eius intell. uide. Galiaul. in l. centurio. nu. 261. hoc ti. & Cora. in l. precib. nu. 58. C. de impu.

¶ Substitutus i pupillo purè vel simpliciter admittitur ex substitutiõe etiã si nõ sit hrs pr̃is: secus, si sit substitutus sub cõditiõe, si hæres erit. Alexan.

Si in testamento.} CASVS. Ita dixi in testamento meo, instituo mihi hæredem Titium & Seium, & Caium & Sempronium, & si Sempronius hæres mihi non erit, quisquis alius mihi hæres erit, in parte Sempronii prædicti sit hæres. & decessi. postea Sempronius non vult mihi hęres esse, quęritur pro qua parte habeã: cohæredes Sempronii partem eius? & dicitur, quòd quilibet habet pro ea parte pro qua a me institutus est. unde si Titius prædictus & Seius & Caius habeant dispares partes: pro ea parte, vt dixi, quã quisque habet in hæreditate mea, pro ea inquam venit ad partem Sempronii eorum cohæredis. nec est vis vtrum vnus eorum habeat maiorem partem in hæreditate mea, quàm cohæredes sui, eo quòd eum instituerim in maiori parte quàm alios; an ideo quòd per ius accrescendi vendicasset alteram partem alicuius cohęredum, qui decessit forte, & cui forte erat coniunctus iste, qui nunc inuenitur habere maiorem partem: quia vtroque casu iste qui habet maiorem partem in hæreditate mea, habebit maiorem partem in parte Sempronii coheredis sui, quæ defecit, quam alii sui cohæredes. & hoc dicit hæc l. Viuianus.
d ¶ Alicui.} puta Titio, qui cum aliis erat institutus.
e ¶ Si is.} s. Titius.
f ¶ Non esset.} ipsi testatori.
g ¶ Sibi.} testatori.
h ¶ Esset.} alius a Titio.
i ¶ Deficientis.} alias defuncti. s. Titii.
k ¶ Pro qua.} nunc respondet.
l ¶ Extitisset.} in dicto testamento.
m ¶ Deficientis.} alias defuncti. & alias deficientis. s. Titii.
n ¶ Legem.} ex parte puta sibi tantum coniuncti, & non alii iure accrescendi. Io. ut C. de cad. tol. l. j. §. his ita. & facit j. de reb. dub. l. utrum. §. quæsitum & C. eod. l. j. item secus si propria nomina fuissent expressa, ut infra, ad Trebel. l. nonnunquam. item facit infra eodem. qui cum plures. & l. cohæredi. §. j. & l. qui liberis. §. fina. & l. si plures. & insti. de vulg. sub. §. j.
o ¶ Alicuius.} sibi tantum coniuncti.
p ¶ Vendicasset.} nam tantam partem habet in substitutione, quantã habet in institutione, siue habeat maiorem partem ab ipsa primæua institutione testatoris, siue postea sibi accreuit ex aliquo, qui sibi erat cõiunctus tantum, & non aliis, scilicet pro tanta parte habebit ex ipsa substitutione.
Si is, qui ex bonis.} CASVS. Habeo filium tantum naturalem, & filium naturalem & legitimum impuberem. vnde naturalis filius tantum non põt habere de bonis meis, vltra vnam vnciam, feci testamentũ, & institui mihi hæredem Titium extraneum, & dictũ impuberem exhæredaui, & ei substitui dictum filium naturalem. certè solidum capiet dictus naturalis ex substitutione, quia de bonis pupilli capit & non de meis. & idem est si dictum impuberem institui: nam de eo quod aliunde acquisitum est dicto impuberi, habebit insolidum dictus naturalis ex substitutione. Viu.
q ¶ Non poterat.} vt filius naturalis. vt C. de natural. liber. l. secunda. de bonis tamen pupilli potest: quia non prohibetur.
r ¶ Ab eo.} scilicet testatore.
s ¶ Capiat.} quem directe capere poterat. & facit supra, solu. matrimonio. l. si uero. §. itẽ quicquid. & C. de ędil. action. & l. cum autem. §. final. & supra titulo j. l. si quis solidum. & de adoption. l. si pater. §. qui duos. Sed argumen. contra, infra, de dona. causa mortis. l. quod conditionis. Sed hoc ne decedat pro parte intestatus, cũ vnum patris, & filii testamentum sit, ut supra eodem lege. moribus. §. prius.
t ¶ Amplius.} quam per legem liceat.
v ¶ Præterea.} id est præter bona patris.
x ¶ Substitutus.} hic naturalis.
Verbis ciuilibus.} CASVS. Quamuis verbis ciuilibus, id est directis, vsque ad 14. annum substituere possum filio meo impuberi hoc modo: si filius meus hæres mihi erit, & intra pupillarem ætatem decesserit, substituo ei Titium, vt supra l. iam hoc iure. §. hoc itaque. tamen vltra illam ætatem non possum ei directo substituere, siue ciuiliter, nam si ita dicã, si filius meus hæres mihi erit, & intra xv. vel xvj. annos vel xxv. an. decesserit, substituo ei Titium: non valet substitutio, si decedat filius vltra xiiij. ãnos: licet decedat intra xv. vel xvj. vel xxv. annos p̃dictos. Sed nunquid Titius qui non admittitur prædicto casu ex substitutione, admittetur tanquã cohæres impuberis prędicti mei filij? & certe non. nam si admitteretur vt cohæres, admitteretur cum impubere statim me mortuo, qui fui testator. & sic contra voluntatem meam fieret, qui volui quod impubes haberet totam hæreditatem vsque ad tempus quod ei præstitui i substitutione. & eo ĩpubere mortuo haberet Titius prædictus substitutus. quamuis autem non valeat directo dicta substitutio, ad fideicommissum tamen trahetur, scilicet vt videatur filius per fideicommissum rogatus a me de restituẽda hæreditate mea Titio. si ipse filius decedat vltra 14. annos, intra tñ 16. vel 17. vel 18. vel 25. annos prædictos, vt infra ad Treb. Sequola. Viuian.
y ¶ Verbis ciuilibus.} i. directis, puta istis, si intra 25 annos, vel quandocunq; decesserit filius, ille sit hæres ei. vel dic a lege 12. tabu. inductis. si minus, sic: vt j. eo. l. si ita. Et no. q̃ hic est compendiosa in pagano. Accursi.
z ¶ Frustra.} nisi a milite: vt j. e. l. centurio. Azo.
a ¶ Adiectus.} i. vt cohæres.
b ¶ Qñq;} melius dixisset, non erit quandoq;. i. non erit quandoq;. i. non erit aliquo tempore. H.
c ¶ Voluntatem.} s. testatoris hoc modo dicentis, si filius &c. ad quod supra ti j. l. Lucius. in fin. sic ergo nota q̃ obliqua non trahitur ad directam, sed econtra, secundum Azo. institutus quandoque admittitur, vt fideicommissarius. quod est, si vel propter solennitatem capere non potest directo, vt quia in codicillis scribitur, vel propter suam psonã: vt j. ad Treb. l. Sequola. & l. ex facto. in prin. si vero nihil eum capere impediuit, i. vel conditio. vel codicillorum breuis solennitas, ei iure directo non põt uenire, nec uenire iure fideicommissi, nisi in casu: ut hic. & j. e. l. centurio. Azo. sed directa dubia recipit interpretationem directẽ: vt C. de hęre. insti. l. fi.

Substitutio obliqua ad directam n trahitur.

QVi liberi.} Casus in hac l. cum duabus seq. vsque ad § Quos possum est, talis. Filio meo impuberi à me instituto possum pure substituere Seium, hoc modo instituo filium meum impuberem: Titiū hæredem mihi, & si dictus meus filius intra pubertatem decesserit, Seius hæres esto, & hoc casu siue hic Seius a me sit institutus, impuberique substitutus: siue nō sit a me institutus sed solummodo impuberi substitutus nullam in sua persona habet conditionem: sed mortuo impubere intra pupillarem ætatem statim est hæres ex substitutione prædicta. Item possum substituere eūdem Seium sub conditione, puta qua institui mihi hæredē: Seium & impuberem pure, & postea ita dixi, si filius meus intra pubertatē decesserit substituo ei dictum Seium, si mihi hæres extiterit dictus Seius. & in hoc casu nō alias existet hæres ex substitutione Seius, nisi ex institutione hæres fuerit mihi. & idem est in hac alia substitutiōe Instituo, mihi hæredē Titium Seium & Sempronium, & filium meum impuberem & quis quis mihi ex suprascriptis heres erit sic hæres dicto filio meo impuberi in pupillari ætate decedenti. nam si impubes in pupillari ætate decedat, non admittetur aliquis prædictorum ex substitutione, nisi mihi hæres extiterit ex meo testamento in sua propria persona. unde pater, qui per filium a me institutum extiterit mihi hæres, non admittitur ex dicta substitutione impuberis nec etiam dominus. qui per seruum suū mihi hrs extiterit, nec etiā hæredis a me instituti hæres, quia isti tales non uenerunt ad hæreditatem meam ex meo iudicio siue ex testamento. sed omnes prædicti, tres, scilicet Titius & Seius & Sempronius a me instituti ueniunt ad substitutionem impuberis, ideo quia mihi hæredes extiterunt, easdem partes habebunt ex substitutione quas ei dedi in mea hæreditate. cum eos mihi hæredes institui. Sed q̄d dicto filio meo īpuberi substitui prędictos tres, & postea eod. modo substitui ei Caium: Certe in substitutione habebit Caius dimidiam bonorum impuberis, & prædicti tres aliam dimidiam: & diuident dicti tres dictam dimidiam inter se pro his partibus, quas eis tribus dedi in hæreditate mea. Sed quid an aliquis de dictis trib. decedat antequam uendicet substitutio sibi locum? Certe hæres eius non admittetur postea ad substitutionem sed soli duo superstites, & diuident bona obuenientia eis ex substitutione pro eis partibus, quas eis dedi de hęreditate mea, cum eos mihi hæredes institui. Viuia.

† ad sensū huius. l. ui. Sapiā. i. li. nu. 4. C. de impub.

† in quibus dā exē. siue enim Seius iste his institutus sit, & impuberi substitutus siue solum substitutus nullam hēt cōdonē. Subodit. &c.

† Alias desunt hæ uoces, similē superiori.

† Ad sensū huius § ui. Hubert. Zuchardū in l. si, nu. 241. C. de edi. diui Adria. toll.

¶ Vlpianus li. iiij ad Sab. LEX VIII.

QVi liberis † īpuberib. substituit: aut purè, [a] aut sub conditione solet substituere. Pure sic, Si filius meus intra pubertatem decesserit, Seius hæres esto Siue Seius †, iste hæres institutus sit, & impuberi substitutus, nullā habet conditionem: siue sit sol' [b] substitutus. sub cōditione autem institutum si substituat, id est, [c] Si mihi hæres erit: non alias existet hæres ex substitutione, nisi ex institutione hæres fuerit. Cui similis [d] est & hæc substitutio: Quisqs mihi ex suprascriptis [e] hæres erit. [f] habet enim in se eandem cōditionem similem [g] superiori. †

¶ Substitutio facta p hec verba, Quisquis mihi heres erit: refert ad rescriptos tantū nō ad eos qb' hereditas acqrit mediātib' scriptis: & scripti uocātur p hereditariis portionibus. Alexan.

¶ Hæc uerba, † Quisquis mihi heres erit, [h] idem impuberi filio hæres esto: hunc habent sensum, ut ei non omnis qui patri hæres extiterit, [i] sed is, qui ex testamento [k] hæres extiterit, substitutus uideatur.

a ¶ Pure.} Sed uidetur hoc falsum, q̄a nulla substitutio est quin sit institutio conditionalis, ut apparet ex ipsis uerbis. Respon. non habuit hic iurisconsultus respectum ad illam conditionem, sed ad aliam quā extrinsecus posset opponi.

b ¶ Siue solus.} id est solummodo. C. de testib. l. j. & in euangelio, Non ex solo pane uiuit homo. & s. de usu & habi. l. 3. Azo.

c ¶ Id est.} pro sic, & j. de annu. leg. l. penul. Azo.

d ¶ Cui similis.} quoad uerba, eadem quo ad sensum.

e ¶ Ex suprascriptis.} institutis sub conditione. Azo.

f ¶ Hęres erit.} idem sit hæres filio meo. Azo.

g ¶ Similem.} simile est quod idem est. Azo.

h ¶ Hæres erit.} directo & ex testamento. Azo.

i ¶ Extiterit.} ex testamento, uel ab intestato, directe, uel per obliquum.

k ¶ Ex testamento.} directo', ut subiicit. ad quod j. de condit. & demon. l. quæ conditio. & l. qui hæredi. in princ. & j. de adi. leg. l. legatū. Sed arg. contra. s. de in rē. uerso. l. 3. §. sed si errauit. ubi non refert directo uel per obliquum aliquid fiat.

ADDITIO Dic secundum Bart. quod aliud est hic, quia consideratur affectio officio testatoris, quæ in eo, qui est hæres p obliquū, non cadit.

l ¶ Admittetur.} cum filius uel seruus tempore mortis impuberis non sit in patris potestate uel domini, ut s. eo. l. cum filio. Azo.

m ¶ Neque hæredis hęres.} secus si ille qui institutus est, substituetur filio nominatim, ut j. de acqui hæredi. l. qui patris. ij. respō. quæ est contra. Vel dic ut ibi. & facit. s. eod. l. sed si plures, ibi, nec quicquā ualebit &c. circa princ. & j. de uerb. l. sciendum. & j. de suis & legi. l. hęre. l. si ex pluribus. & j. de ope. lib. l. cum patronus. §. j. & j. de iure patro. l. siue. §. j. & §. pe. & fi. & j. contra tabu. l. non putauit. §. sed & fi. & s. titu. i. l. sub conditione. Sed argu. contra. j. codicil. l. si quis cum. & s. de donatione inter ui. & uxo. l. si donate. §. i. Azo.

& ideo neque pater, qui per filium, neque dominus, qui per seruum hæres extitit, ad substitutionem admittetur. [l] sed neque hæredis [m] hæres: quia non ex iudicio [n] ueniunt. Partes quoque [o] eædem ad substitutos pertinent, quas in ipsius patrisfami. habuerunt hæreditate.

¶ Disiunctus uocātur in unā dimidiā, & iuncti in aliam dimidiam. Alex.

¶ Labeo† LEX IX.

SI pater filio impuberi eosdem quos sibi, & te unū [p], præterea hæredem instituit, [q] bonorum filij te dimidiū, cæteros patris hæredes cōmuniter dimidiū ita habere, ut unus semis [r] apud te maneat: alterius semissis pro iis partibus īter hæredes paternos diuisio fiat, quib' ex partibus hæreditatē paternam haberent.

¶ Spes substitutiōis pupillaris nō trāsit ad hæredes. Bar. & Alexan.

¶ Vlpianus li. iiij. ad Sabi. L. X.

SEd† si plures sunt ita substituti, Quisquis mihi ex suprascriptis hæres erit. deinde quidā

ADDITIO Dic q ibi ultimus nominatus tenet locum primi quo ad effectum donantis: hic uero hæres hæredis non tenet locum primi quo ad effectum testantis, secundum Bar.

n ¶ Indicio.] id est, ex uoluntate testatoris.

o ¶ Partes quoq;.] ut & institu. de uulga. substitu. §. si ex dispari bus. & de pupil. substi. §. substituitur, & s. eo. l. v. & infra eo. l. sed si plures. & l. cohæredi. §. ex his. Sed arg. contra. C. eo. l. fin. Solu ut j. l. proxi.

p ¶ SI pater.] Et te unū. qui de institutis forte eras, secundum quosdam.

q ¶ Instituit.} id est substituit. [a]

r ¶ Semis.} totius hæreditatis. non dicas illius dimidiæ, quam dixit testator cęteros habere cōmuniter. Azo & facit s. tit. i. l. Titius. & l. interdū. i. respon. Sed arg. contra. j. de leg. ii. l. Lucius. §. Lucius. Solu. ut ibi. Itē contra. C. eo. l. ii. j. si ubi uiriliter diuidunt. Sol. ✝ ibi propria eorum nomina sunt adiecta. hic non, ar. j. ad Treb. l. nonnunquam. Vel hic de bonis filij, ibi patris, ut hic inuit. Vel hic erat de institutis hic specialiter nominatus, ibi non. Vel hic corrigit. Vel dic ut ibi. Item contra. C. eod. l. j. Sol. imo concor. [c]

† Alias, legit Labeo quoq; scribit & si & alias inseribit. Labeo lib. i. posterio. a labo l. le. epi. v.

a Et bene se cncū scri- fien. hic.

† alias, est a

b Omnes solu. hic positæ sunt diuinatiuæ sm Bar. dic melius quod ibi fuit apposita dictio distributiua qsqs, q facit ut quilibet uideatur æque principaliter fuisse uocatus. P. Ias.

c Sequunē eam Bar. & Ias.

SEd si plures.} Casus in princ. fuit continuatus cum casu præceden. vsque ad § quos possum. Sicut possum facere mihi hæredem necessarium seruum meum, & filium, ita possum eosdem facere necessarios hæredes cuidam filio meo impuberi substituendo eos, uel aliquem eorum ei impuberi.

¶ Filio impuberi.} Institui mihi hæredē ex asse filiū meū impuberē, & pupillariter substitui ei Titiū, & decessi, post ea dictus impubes extitit mihi hæres, & in pupillari ętate decessit sic, q locū habuit substitutio modo uult dictus Titius substitutus habere hæreditatē impuberis, & nō meā quam adierat dictus impubes, ut dixj. quæritur, utrum ita posiit separare? Et dicitur q nō: per aditionē enim pdictā, quā fecit impubes de hæreditate mea, cępit taliter mea hęreditas sua eē sc̄ dicta, vt amodo separari non posit. ideo aut utriusq; nostrū habere debet hæreditatē, aut neutrius. & idē est si dictum impuberem nō institui ex asse. sed ex parte dimidia. & Titium pdictum in alia dimidia, & eum pupillariter dicto impuberi substitui, & uendicauit locū sibi substitutio prędicto modo, & postea Titius impuberi substitutus, si me pro dimidia institutus meā repudiauit hæreditatem. nā impuberis hæreditatē sine mea habere no potest. sed & si dictū impuberē exhæredaui, & dictum Titiū ex asse hæredē mihi institui, & non dedi ei cohæredē uel substitutū aliquē, & substitui pupillariter dictū Titiū impuberi, & postea decessi. & postea decessit filius meus in pupil. ętate, & nūc Titius uult repudiare hæreditatē meā, & habere hæreditatem impuberis ex substitution. nō pōt hoc facere. nō enim ualet testamentū quod feci dicto meo filio impuberi, substituendo ei dictū Titium nisi per eūdem Titiū adita fuerit hæredi. nec enim sufficit ad secūdas tabulas. i. ad testamentū siue substitutionē, quā feci dicto meo filio ad hoc ut ualeāt dictæ secūdæ tabulæ, sic factū esse meū testamentū, ut ex eo hæreditas adiri posit: imò oportet q adeat. & alias nō ualēt secundæ tabulæ pdictæ. si autē dicto Titio ex asse à me instituto dedissem cohæredē uel substitutū, potes colligere per superiora q Titius omittat meā hæreditatem, & substitutus suus uel cohæres adeat. unde potest tunc habere Titius hæreditatem dicti mei filii impuberis, quem exhæredaui

¶ Ad substitutos.} Filium meum impuberem mihi hærecem institui, &

tui, & ei Titiū pupillariter substitui. & posteà decessi & posteā Caius instituit sibi hæredem dictū impuberē, uel aliquo alio mō aliqua acquisiuit impubes & posteà in pup. ætate decessit: & sic uēdicauit sibi locum substitutio Titij, certè ad dictū Titiū pertinēt ex substitutione nō solū ea in quibus eū impuberē institui: sed etiā ea quæ posteà acquisiuit impubes nam & si eum impuberem exhæredassem, potuissē ei substituere. Hoc tñ fallit, si ego essem miles cum institui impuberē. & hac mente substituissem ei Titium, vt Titius haberet ea tantùm quæ à me peruenerunt ad impuberem. nam tunc non habebit Titius ex substitutione nisi ea, quæ à me habuit impubes. Item fallit in alio casu, qui est talis. Arrogaui mihi aliquem impuberem, & eum posteà hæredem mihi institui & ei substitui pupillariter Titium: & postea decessi, posteà aliquid aliunde acquisiuit dictus impubes, fortè a fratre suo naturali: & postea decessit impubes. certè ad Titium substitutum dicti impuberis arrogati non pertinēt nisi ea quæ habuit à me ipse impubes, & non alia quæ habuit aliunde. sed ea quæ habuit à me dictus impubes, non habet omnia dictus Titius, sed tres partes tantum: quartam autem bonorum meorum, quam debui dicto arrogato reliqsse ex rescripto diui Pij siue uellem, siue nollem, non habet dictus Titius substitutus: nisi specialiter in illa quarta substituerem pupillariter dictum Titium dicto impuberi. nam tunc eā habebit substitutus impubere in pupillari ætate decedente. facere autem dictā substitutionem specialem in dicta quarta mihi arrogatori est sine dubio permittendum. Non solum autem habet dictus Titius substitutus ea, quæ impubes habuit à me arrogatore eo modo, qui dictus est: imò & habet omne id, quod beneficio mei arrogatoris acquisiuit impubes vt puta, quia quidam meus amicus, uel cognatus impuberi aliquid reliquit.

ex illis posteà quā hæredes extiterunt [a] patri, obierint, soli superstites ex substitutione hæredes existent pro rata partium ex quibus instituti sunt. neque quicquā ualebit [b] ex persona defunctorum.

¶ Potest testator filio suo impuberi illum facere heredem necessarium, quem sibi testatori facere poterat. Alex.

¶ Quos possum [c] hæredes mihi facere necessarios, possū & filiò: [d] ut seruum meum, & fratrem suū, [e] quāuis in rebus humanis nōdum sit. Igitur posthumus erit fratri hęres necessarius. [f]

¶ Si filius agnouit hēditatē paternā, non pōt substitutus ei pupillariter habere pupillarē sine prīna: cū unū patrimoniū esse cęperit & ubi non aditur hereditas ex paterno testamēto, nō ualerēt tabulæ pupillares. h. d. usque ad §. si ex asse. Alex.

¶ Filio impuberi hēdi ex asse instituto substitutus q̄s est. extitit [g] patri filius hęres. an posit substitutus separare hæreditatē, ut filij habeat, patris non habeat? Non pōt: sed aut utriusque debet hęreditatē habere, aut neutrius. ificta enim hæreditas cępit esse. Idēque est, si pater me hęredem scripserit ex parte & filiū [h] ex parte, & ego patris hæreditatem repudiauero. nam neque filii hæreditatem habere possum. [i]

¶ Nisi adeat hæreditas ex testamēto paterno, non ualent tabulæ pupillares. h. d. & ad hoc semper allegatur. Alex.

¶ Si ex asse hæres institutus, filio exhæredato substitutus, repudiauerit patris hæreditatem, cum nō haberet substitutum, [k] nō poterit filij hæreditatem adire. Nec enim valet filij testamentum, nisi patris adita [l] fuerit hæreditas: nec sufficit ad secundarum [m] tabularum vim, sic factum esse testamentum, vt ex eo adiri hæreditas posit.

¶ Ad substitutos pupillares pertinent, & si quæ postea pupillis obuenerint. Neque enim suis bonis testator substituit, sed impuberis, cùm & exhæredato substituere quis posit: [n] nisi mihi proponas militem [o] esse, qui substituit hęredem hac mente, ut ea sola uelit ad substitutum pertinere, quæ à se ad institutum peruenerunt.

¶ Substitutio facta ab arrogatore nō trahit nisi ad bona arrogatoris: & ad acquisita impuberi bñficio arrogatoris. h. d. Alc.

¶ In arrogato [p] quoque impubere † dicimus ad substitutū eius ab arrogatore datum nō debere pertinere ea, quæ haberet, [q] si arrogatus non esset, sed ea sola, quæ ei ipse dederit arrogator: nisi fortè distinguamus, ut quartam quidem, quam omnimodo ex rescripto diui Pij debuit ei relinquere substitutus habere non posit, at superfluum habeat. Scæuola tamen libro x. quæstionum, putat vel hoc [r] arrogatori permittendum. quæ sententia habet rationem. Ego etiam amplius puto, & si quid beneficio [s] arrogatoris acquisiuit, & hoc substitutū posse habere, utputà si arrogatoris amicus uel cognatus ei aliquid reliquit.

¶ Nemo institutus.} Institui mihi hæredem Stichum: & si hęres nō esset dictus Stichus, substitui eundem sibiipsi. certè nihil ualet substitutio. Si autem mutauissem causam in substitutiōe, bñ ualeret substitutio, puta si institui dictum Stichum: si nauis ex Asia uenerit usque ad annum: & si non venerit, substitui eundem sibiipsi: sed & non mutaui cām in substitutione, tamen ualet q̄que substitutio de seipso Sticho instituto facta, puta si institui mihi hæreem dictum Stichū, & Titium, & ita postea dixi, Si Titius hæres non erit, tunc Stichus liber & hæres in Titij parte parte esto. nam eo casu Titio non adeunte erit Stichus liber, & in totum hæres. si autem ita dixissem: Stichū & Titium. mihi hæredes instituo: & si Stichus hęres nō erit, idē Stichus liber & hæres esto: non ualeret substitutio. distinguitur ergo ita breuiter in hac l. cum aliquis est institutus, & sibi substitutus: aut est in testamento unus gradus tm̄, aut plures. primo casu non ualet substitutio, nisi cā mutetur. secundo ualet q̄que etiam sine causæ mutatione: & quandoque non sine causę mutatione. Viuian.

a ¶ Hęredes extiterunt.} facit j. de suis & legiti. l. si ex plurib. & j. e. l. si plures. Accur.

b ¶ Valebit.} ut & s. eo. l. qui liberis. §. hęc uerba. ibi. neque hęredi ras, &c. & pone hic contra. j. de acqui. hęre. l. qui patri. vt ibi [a] posui & solui modo.

† Dic q ibi substitutio fuit unita cū iure accrescendi. P. & Ias.

c ¶ Quos possum.} eos oēs, & solos: ut j. eod. l. si seruus communis. in princi. & s. eo. l. j. §. prius. & j. de acqui. hęre. l. si pupillus. §. sed q̄ in fratrem. & C. de necess ser. l. 3. & l. quidam. §. fin.

d ¶ Filio } pupillo, pupillariter substituendo ei.

e ¶ Suum } scilicet filij. Accursius.

f ¶ Necessarius.} subaudi posthumus, si nō habes.

g ¶ Extitit.} sicq; cōmista sunt bona.

h ¶ Ex parte filium.} & me uiuo substituit.

i ¶ Habere possum.} imò contra: ut j. eod. l. si filius. Solu. [a] ibi speciale, quia substitutus erat frater impuberis. Vel hic adiuit impubes paternā: ibi non. Vel hic nemo adiuerat patris hęreditatem: & sic non valet pupillaris nisi ipse adeat [b] paternam: ut s. l. 2. §. adeo. & j. ad Treb. l. ita tamen. §. qui suspectam. & j. prox. §. & facit s. tit. j. l. liber homo. § si. & j. de acquir. hęred. l. qui patri. & l. j. & l. 2. & de bon. libe. l. nam absurdum. & de legat. 2. l. neminem. & C. e. l. testamēto, & j. ad Trebel. l. antepenul. & C. de iure deliberan. l. quidam. & dic ut ibi. Sed argu. contra s. de adop. l. liberum.

ADDITIO. Dic q̄d ibi loquitur in iuribus omnino separatis, ita quòd vnum non depēdet ab alio: sed tabulę pupillares quātum ad confirmationem depēdent ex testamento paterno. Bar. & Ia.

k ¶ Non haberet substitutum.} sibi in paterna hęreditate. Accursius.

l ¶ Adita.} uel habita pro adita: ut s. ed. 2. §. planè.

m ¶ Ad secundarum tabularum uim.} id est, ad hoc ut ualeant secundæ. & facit suprà eodem. l. secunda. §. adeo. & l. j. in fine. Sed argumenta contra. supra. de iniusto testamento. l. cum in secundo. [a] & infrà, de contra tabu. l. illud. in principio. & l. quod uulgo. item facit infra, de acquirend. hæreditate. l. filius.

n ¶ Quis posit.} ut insti. eo. § non solum. & j. ad l. Fal. l. qui fundū. §. qui filios. & C. de leg. cum quidam.

o ¶ Militem.} ut j. de milita. testamen. l. miles. §. si miles. & est ratio, quia facit puberem pro parte intestatum: quod per se potest in priuato secus: ut instituit. de hęredib. instituend. §. non autem. in fine §.

p ¶ In arrogato.} non solum in milite: ut in superiori §. in fi.

q ¶ Haberet.} non ab arrogatore.

r ¶ Vel hoc.} uel pro saltem uel pro etiam. & dic hoc scilicet posse substituere in quartam, quod erit uerum usque ad pubertatem: sed in aliis, in quibus dicit arrogatorem substituere posse, poterit etiam per fideicomissum ultra pubertatem substituere: ut s. de adop. l. si arrogator. §. sed an impuberi. & sic corrigitur quod distinxerat. in cęteris autem bonis dicit restitui illis, qui haberent arrogatione non facta: ut j. eo. l. causa.

s ¶ Beneficio.} ad hoc s. de iure do. l. profectitia. j. responso. & § j. & supra, solu. matrimo. l. si uerò. §. item quicquid. & j. ad Treb. l. facta. §. si heres ante. & s. de usufruct. l. sed & si. & C. de pact. conuen. super do. l. ex morte. in fine. & supra de testamen. tute. l. qui tutelam. in princip. & supra de pecul. hinc quęritur. §. potest. quę faciunt contra consules Mediolan. ut supra, de procur. l. qui proprio. §. procurator. vt in cęteris. Sed arg. contra. j. de acquiren. rerum domin. l. penul. in princip.

a Sequunē eā Bart. & Ias.

b Nā aditio pfirmat pupillarē substitutionem. uide sing. Bal. in l. humanitatis. 7. col. uer. 8. C. de impu. & aliis substitutio.

† Credim'.

a Dic q ibi agitur d' fuocatiōe primi testamenti ubi sufficit sola potentia adeūdi. hic aūt agitur de cōfirmatione tabularū pupillarium: ubi requiritur actualis aditio. Fra. Ba. & Ias.

Sibi

a ¶ Sibi.] nemo sibi potest substitui liber uel seruus, nisi in duob. casibus, i. cum causa mutatur, quia alium vtilitatem habet ex substitutione, quàm ex institutione. Item cum sunt duo gradus, id est duo institut. nam tunc sibi soli nō sibi ex socio potest. hoc modo: Titius & Seius hæredes sunto: & si Seius hæres non erit, Titium in suam & Seij partem substituo. sed in suam partem tantum non potest.

† His duobus casibus substituitur: sic duobus modis substitutio potest: puta si hæres erit, uel si erit. Bal. in l. cū propo nas. ij. col. fu. C. de hære instit. & uerbū substitutio est directū quod nunq̄ obligat. dal. in l. precib. C. de impu. & ali. subst.

† Aliàs, de est coniun ctio, &c.

† lib. j. ad Sabin.

b ¶ Mutatione.] causa mutata: hoc modo: Titius hæres esto, si nauis ex Asia uenerit: & si hæres non erit, idē Titius hæres esto conditione deficiente substitutio locum habebit: ut j. eod. l. fina. §. Titius.

c ¶ Sed hoc.] scilicet quod si causa non mutatur non ualet substitutio. Azo.

d ¶ In uno gradu.] i. in una persona: ut j. e. l. fin. §. Titius.

e ¶ Substitutionem.] cum distinctione tamē quæ sequitur, si quidē &c. quia sibiipsi nō potest: sibi, & cohæredi potest. ualere dico substitutionem, etiā si causa non mutatur.

f ¶ Substitutus sit.] scilicet Stichus seruus testatoris primo institutus cum libertate, sicut & postea, alioquin esset causa mutata, & ualeret substitutio. & secundum hoc dic hæres non erit, scilicet, & liber.

g ¶ Liber.] scilicet Stichus.

h ¶ Non ualere substitutionem.] quantum ad hæreditatem: licet per hoc consequatur libertatem: ut j. l. fina. §. quod non placet: sed non ualet substitutio, at institutio firma remanet, & erit liber & hæres ex ea, sic intercalatur posterior dies: ut supra, de mino. l. 3. §. minorem.

¶ *Si aliquis substituitur sibiipsi, non ualet substitutio nisi aliquam utilitatem consequatur quia mutetur causa, uel substituitur in maiori portione, quàm fuerit institutus. Alex.*

¶ Nemo institutus, & sibi a substitutus, sine causæ mutatione b quicquā proficit. sed hoc c in uno gradu. d Cæterū si duo sunt gradus, potest dici ualere substitutionē. e Et Iulianus libro xxx. digestorum putat, si quidē sic substitutus sit f sibi cum haberet cohæredem Titium, Si Stichus hæres non erit, liber g & hæres esto: non ualere substitutionem. h quòd si ita, i Si Titius hæres non erit, tunc Stichus liber & hæres est † in eius k partē esto: duos gradus esse, atque ideo repudiante Titio, Stichum liberū & hæredem fore. l

¶ *Capacitas substituti consideratur secūdum tempus quo cedit dies substitutionis. hoc dicit. Alex.*

¶ Paulus. † LEX XI.

SI is qui hæres m institutus est, filio n substitutus sit: nihil obe rit ei in substitutione, p si tunc capere posit cùm filius q decesserit. Contrà quoq; potest pœnas r in testamēto pupilli pati, licet in patris passus non fit. s

¶ *Filius à patre institutus, & fratri pu-*

i ¶ Quòd si ita.] s. dixerit testator: si Titius, &c.

k ¶ Et in eius.] & pro etiam q.d. non tantùm cum substituo in suam partem, sed etiam in partem eius cohæredis.

l ¶ Hæredem fore.] si nō uult esse liber & hæres ex institutione, nec enim est necessarius sub tali conditione institutus, si uolet, uel simili: ut j. tit. j. l. verba. & planè dic ut j. l. fi. §. j.

SI is qui hæres.] CASVS. Quendam deportatum mihi hæredem institui, & filium meū impuberem exhæredaui: & dictum deportatum ei substitui: & decessi. certè licet hæreditatem meā habere nō posit, eo quod erat deportatus tempore quo eum institui, tñ si inuenitur capax eo tpe, quo uendicat sibi locum substitutio dicti mei filij, id est tempore quo in pupillari ætate decesserit dictus filius, puta quia restitutus inuenitur: deportatus hæres erit filij ex substitutiōe. & idē est econtrario. nam si inuenitur capax hæreditatis meæ, & nō capax tpe quo uendicat sibi locum substitutio: habebit meam hæreditatē, & non hæreditatem filij mei ex substitutione. Viuianus.

m ¶ Si is.] extraneus.

n ¶ Hæres.] id est, liber.

o ¶ Filio.] scilicet impuberi.

p ¶ Substitutione.] quod non poterit capere ex institutione.

q ¶ Cum filius.] licet ex testamento patris capere non poterit, cū alius adierit: aliàs nec substitutio valet: ut s. l. 2. §. planè. potuit enim mutare conditionem per restitutionem in integrum.

r ¶ Pœnas.] id est, dānum, si tpe mortis pupilli non sit capax. & facit s. tit. j. l. sed & si conditioni. §. solemus. & l. si alienū. §. in extraneis. & l. liber homo. §. si hæres. Sed alij dicunt quod substitutus fuit grauatus in aliquo sub aliqua pœna. ad quod C. de iis quæ pœ. no. l. j. quod non placet: quia hoc tempore non poterat imponi: ut insti. de le. §. fi. & j. de iis quæ pœ. no. l. j. & 2.

s ¶ Non fit.] quia tunc capax erat.

SI filius qui.] CASVS. Titius habens filiū puberē & alium impuberem instituit eos sibi hæredes, & pupillariter substituit dicto impuberi dictum puberem. dictus pubes effectus est hæres patris pro

dimidia ipso iure ciuili, non autem per institutionem extitit posteà hæres impuberis ex dicta substitutione: & uolebat recusare hæreditatem patris, & fratris hæreditatem retinere. nunquid potest? & dic quod de iure prætorio potest. propositum enim prætoris est liberare filios volentes liberari oneribus hæreditariis, quæ onera susceperunt ipso iure ciuili, etiam coacti ab ipso iure ciuili. non autem propositū dicti prætoris remouere eos inuitos ab hæreditate siue patris siue fratris. nam & si non fuisset substitutus fratri, haberet eius legitimam hæreditatem. dictus ergo filius, qui nō habet nisi hæreditatē fratris, præstabit tantū illa legata, quæ fuerunt in secundis tabulis relicta, habita ratione solius hæreditatis impuberis, & non hæreditatis patris: quis si haberet patris & fratris hæreditatem, haberetur ratio in Falcidia detrahenda de legatis relictis in secundis tabulis etiam facultatum patris, nedum impuberis. Viui.

pillariter substitutus, non potest paternā hæreditatem repudiare, & amplecti pupillarem: & nō tenebitur ad legata, nisi quæ relicta sunt in tabulis pupillaribus habita ratione Falcidiæ si imminet: in cuius computatione non ueniunt bona paterna, sed bona pupilli. Alex.

¶ Papinianus. † LEX XII.

SI filius, qui patri, t ac posteà fratri u ex secundis tabulis hæres extitit, hæreditatem patris recuset, fraternam autē retinere malit, audiri debet. x Iustius y enim prætorem factur ū existimo, si fratri separationem bonorum patris concesserit (etenim † ius dicentis propositum est, liberos oneribus hæreditariis z non sponte susceptis liberare: non inuitos ab hæreditate a remouere) præsertim cùm remotis secūdis tabulis legitimā b haberet fratris hæreditatem. Itaq; legata dūtaxat ex secūdis tabulis prestari debent, habita ratione facultatum in Falcidia, nō patris (ut aliàs solet c) sed impuberis.

¶ Pomponius. li. j. ad Sabi. LEX XIII.

QVo gradu d hæres liberis substituatur, nihil interest.

¶ *Pubertas est terminus & finis pupillaris substitutionis. Alex.*

¶ Idem. lib. 2. ad Sabin. LEX XIIII.

IN pupillari † substitutione licet longius tempus compre-

t ¶ Patri.] nō per immistionem, vel aditionem, sed ipso iure: ut j. subiicit, etenī, &c. & insti. de hære. quali. & diffe. §. sui. Alioquin contra: ut s. tit. j. l. iam dubitari. in fin. Azo. Vel dic quod recusat per in integrū restitutionem, quia minor.

u ¶ Fratri.] qui frater repudiauit paternam, uel adiuit, & sic est speciale in fratre ut posit impetrare separationem. Itē pone istum habuisse aliū cohæredem qui adiuit. Azo. Sed contra j. de acquir. hæredit. l. Iulianus. ibi, cæterum, &c. ubi dicit necessarium cum fratri. sed dic, abstinere tamē potest, ut hic dicitur.

x ¶ Debet.] contra s. eo. l. sed si plures. §. filio. & §. sed si ex asse. & C. de iure delib. l. cum quidam. se. spale in fratre, ut subiicit notabiliter, fratri, &c. & redditur rō j. quia ab intestato, cum dicit legitimam, &c. & sic per testamentum non debet fieri deterior conditio, cum ab intestato posset separare. Alij dicunt aliter: ut nota. in d. §. filio. Item facit j. de acquirend. hæred. l. si quis filiumfamil. §. si filius. Accursius.

y ¶ Iustius.] i. iustè uel iustius quàm contrarium.

z ¶ Hæreditariis.] parentis.

a ¶ Hæreditate.] fraterna.

b ¶ Legitimam.] ab intestato.

c ¶ Solet.] ut j. ad leg. Falcid. in ratione. §. quod uulgo. & §. si filio. & §. quæsitum.

QVo gradu.] CASVS. Non est uis quantum ad comodum substituti, quo gradu eum substituam liberis meis impuberibus, utrum secundo gradu, uel tertio, uel quarto, & sic de singulis: quia semper habebit bona dictorum impuberū eis in pupillari ætate decedentibus. nam siue ita dicam: instituo mihi hæredes filios meos impuberes & substituo eis pupillariter Titium: siue ita dicā: instituo mihi hæredē Caium, & filios impuberes ita ei substituo, & filiis prædictis impuberibus substituo Titium. siue ita dicā, instituo mihi hæredem Caium, & ei substituo Sempronium, & Sempronio substituo filios meos impuberes, & filiis meis impuberibus substituo Titium, & sic de singulis gradibus: semper habebit Titius hæreditatem impuberū eis in pupillari ætate decedentibus. Viuia.

d ¶ Quo gradu.] puta si filius instituitur, & alius ei substituitur: qui si non vult, substituatur tertius uel quartus eidem filio. semper enim ualet.

IN pupillari ætate.] CASVS. Institui mihi hæredem filium meum impuberem, & taliter ei substitui: si filius meus decesserit intra sexdecim annos, substituo ei Titium. posteà decessi. posteà uixit dictus meus filius usque ad 15. annum, & ita ultra pubertatem, & posteà decessit intra dictos 16. annos. nunquid habebit Titius bona

Non reperitur melior text. in toto corpore iuris in materia existēti. fūdis. Bal. hic. Ista ē uera secundum B. B. P. Ale. Are. & Ias. Reprobatur secundum pr. g. discri.

li. 4. qōm

Ista tenetur cōiter per doct. de sensu huius l. in. Galiaul. in l. se. n. 2 65. hoc tit.

6 Imò non ē spāle secundum scriben.

6 Reprobatur cōiter per doct.

bona impuberis ex dicta pupillari substitutione? & dicitur quod non. & dic ut plenius dixi s. eod. l. verbis. Viuia.

a ¶ Comprehensum fuerit.] quia credebam filium habere 8 annos, cum haberet x. & substitui usque ad 6. ann. secundum Io. Vel dic quod expressim substituit vsque 25 an. pupillariter. Arg. j. l. proxim. vel compēdiose dixit quandocunque. Et no. non vitiari utile per inutile: sed valet ut potest ualere. sic habetur j. de cond. & demon. l. Mæuius. in uerbo dare. Item nec transit in fideicommissum: nec sit cohæres: ut s. eo. l. verbis. & facit j. eod. l. si ita quis substituerit. & l. ex facto. §. item quæritur. argu. j. de condi. & demon. l. pater. §. conditioni. Item nota hic sex modis expirare pupillarem substitutionem. Primo pubertate, ut hic Secundo per aliud testamentum quod valet: ut s. eod. l. si quis eum. §. fin. Item agnatione posthumi: ut j. eodē. l. si pater filium. Item si nō adeatur hæreditas ex paterno: ut s. eod. l. 2. §. adeo. Item capitis diminutione etiam minima pupilli: ut supra, de ado. l. nec ei. §. eorum. Item taxatione testantis: ut infra, eodem. leg. si ita quis.

† Facit gl. in c. j. verbo absq; deductione. ibi, si autē paganus. ex de testi. lib. 6.

† Concor. gl. s. notata in c. j. de testa. lib. 6. & ad intel. huius l. nouū uid. Cora. i l. precib. n. 55. C. de impuber. Substitutio pupillaris sex modis expirat

hensum fuerit, tamē finietur substitutio pubertate. l

¶ *Substō cōpēdiosa facta à milite impuberi intra tps pubertatis trahit ad oīa bona patris & filij, posteà uerò solū ad bona filij cū fructib. ex priuilegio speciali. Bart.*

¶ Papinia. lib. 6. respon. LEX XV.

CEnturio † filio, b si intra vicesimum & quintum ætatis annum sine liberis uita decesserit, directò c substituit. Intra xiiij. annum etiā propria bona d filij substitutus iure communi e capiet: post eā f autem ætatē g ex priuilegio militum, patris duntaxat h cū fructibus inuentis in hæreditate.

¶ *Si seruus legatus substituit pupillo, eua nescit legatū in condōnis euentū. h. d. Bar.*

¶ Pomponius lib. 3. ad Sabin. L. XVI.

SI quis eum, i quem in testamē to suo legauit, rursus à substituto filii liberum esse iusserit, liber erit k quasi legato adempto. l Nā & in legato & in testamentis m nouissima scriptura erit spectanda: sicut in eodem testamēto, uel

CEnturio.] CASVS. Quidam miles, qui habebat sub se c. milites, substituit directo & non per fideicōmissum Titium filio suo Caio, qui erat impubes, si intra 25. annos sine liberis impubes decederet. & ita fecit ei pupillarem substitutionem, lōgius tamen tempus quàm sit pubertas, comprehēdit in substitutione. Certè si decedat dictus impubes intra pubertatem capiet Titius substitutus ex dicta substitutione non solū bona dicti militis, sed ēt propria bona impuberis quæ aliundè quàm à patre acquisiuit. & hoc faciet de iure cōi, ita quod non erit necesse quod trahat substitutio ad fideicōmissum. si aūt decedat dictus impubes post pubertatē, capiet dictus substitutus miles bona cū fructib. quæ in eius hæreditate inueniuntur p.p. priuilegiū militare, nō aūt alia bona impuberis, & bene dixit p.p. priuilegium militare: quia si fuisset paganus dictus testator, nō caperet substitutus ēc bona sua eo casu nedum alia impuberis bona: ut s. l. proxi. dixi. Viuian.

b ¶ Cēturio filio.] miles erat quia c. militib. pꝛeratut C. de testa. mil. l. j.

c ¶ Directò.] si ille fit ei hæres.

d ¶ Bona filij.] non solum paterna.

e ¶ Communi.] s. paganorum: ut s. l. proxi.

f ¶ Post eam.] i. 14. annos.

g ¶ Aetatem.] s. filio decedente.

h ¶ Duntaxat.] s. bona capiet iure directo forsan, 1 nō fideic. licet Py. dixit ōquia miles etiā maiori substituere potest: ut j. de testa. mili. l. milites ēt his. & l. miles ita hæredem. nec mater impuberis est in medio. tunc enī cōpendiosa post pubertatē trahit 2 ad fideicōmissaria: ut C. e. l. precib. Nam & aliàs in priuato vulgaris expressa non continet 3 in se tacitā pupillarē si mater est in medio: licet aliàs cōtinere: ut C. de insti. & subst. l. fin. in fi. si autem esset paganus, qui faceret hanc compendiosam si usq; ad 25. an. uel quēcunq; decesserit, ille sit hæres. si decedat in pupillari ætate, valet, ut pupillaris. si posteà, nulla: 4 vt s. l. prox. sed in milite ualet posteà, uel ut fideicōmissaria secundum Py. uel directo secundum legem istam, ut modò no. Si autem dixisset paganus, substituo: tunc tenet in pupillari ætate, & posteà habebit locum fideicommissaria: quia illa uerba bene possunt trahi ad fideicommiss. sic C. de insti. & substi. l. generaliter. & ideo debet trahi ad ea quę possunt intelligi fieri pro quolibet tempore. Arg. s. e. l. iam hoc iure. & facit j. ad Treb. l. Scæuola. & de condi. & demon. l. pater. §. conditiones. quæ sunt arg. contra. ad fi. huius legis.

† Imo sine forsan secundum B. B. P. Ange. Ale. So. & moder. hic.

2 Nihil est Bar. P. Al. Sozi. Aret. & moder.

3 Imo continet: sed si ne effectu. B. P. & Al. & Sozi.

4 Idē tenet B. B. P. Ale. sed Are. dicit cōem opinionē esse in contrarium.

5 Ista ē uera secundum Bar. & alios.

SI quis eum.] CASVS. Titius instituit sibi hæredem filiū suū impuberem & Stichū seruum suum legauit Seio, & posteà ita dixit: Si dictus filius meus hæres mihi erit, & in pupillari ætate decesserit, substituo ei Caium, & do libertatem dicto Sticho, quem in testamento meo legaueram Seio. & posteà decessit dictus testator: & posteà uendicauit sibi locum substitutio pupillaris. Certè uidet ademptū legatum Stichi Seio datum: & erit liber Stichus. uā nouissima scriptura est seruanda in legatis & testamentis, & in uno testamēto & in codicillis testamento confirmatis.

¶ Si suo testamento.] Titius in hora tertiæ instituit sibi hæredē filiū impuberē posteà in hora uesperarū uocauit septē testes, & fecit testamento dicto impuberi, ita dicendo. si filius meus impubes extiterit mihi hæres, & in pupillari ætate decesserit: substituo ei Seium. & postea decessit dictus testator. certè ualet utrunq; testm, & non rūpitur primū principale per secundū accessoriū. sed si utrunque testamentū fecisset in hora tertiæ, & posteà fecit testamē tum sibi tantum, vltimum rūperet duo prima, nisi in ultimo prēteriisset filiū: quia tūc nō ualente ipso iure ultimo, non rumpit superiora testamenta.

testamento codicillis confirmatis n obseruaretur.

¶ *Rupto testamēto paterno rumpitur pupillare, & remanente paterno, remanet pupillare. Bartolus.*

¶ Si suo † testamento perfecto, alia rursus hora o pater filio testamentū fecerit adhibitis legitimis testibus, nihilominus id ualebit. p & tamen patris testamentum ratū manebit. q Nam si & sibi & filio testamentum pater fecisset, deinde sibi r tantum, utrumque s superius rumpetur. Sed si secundū testamentum ita fecerit pater, ut sibi hæredem t instituat, si uiuo se u filius decedat, potest dici non rumpi superius testamētum: quia secundum non ualet, in quo filius præteritus x fit.

¶ *Filio potest substitui et nasciturus post mortem ipsius filij. Alex.*

¶ Idem lib. 4. ad Sabin. LEX XVII.

SVbstitui y liberis is etiam potest, qui post mortem eius

i ¶ Si quis eum.] seruum.

k ¶ Liber erit.] eo tēpore quo cōditio substitionis extiterit: ut j. eod. l. si seruus. in fin. vnde cum hic videatur legatū ademptum, ultima scriptura ualet.

l ¶ Adempto.] legato sub cōditione: imo purè: ut j. eod. l. fin. §. nos dicimus.

m ¶ In testamentis.] ergo duo sunt testamenta, vnū pupillare, & aliud paternū, & dic vt instit. de pup. substi. §. igitur & j. eo. l. qui plures. in fin & l. patris. & s. eo. l. 2. §. prius. H.

n ¶ Confirmatis.] maximè sub. vt instit. de adem. leg. §. j. & ut ibi no. Sed ideo hic sic dixit, quia confirmati testamento pro parte testamenti habentur: ut j. de codi. l. quidam. & facit ad legē j. de leg. 2. l. si idem seruus. & de leg. 3. l. si quis. in prin. & C. de necet. ser. l. quidā. §. fi. & j. de manu. test. l. si peculiū. §. j. & C. de pac. l. pacta. Sed arg. contra. j. de leg. j. l. si mihi. §. fin.

o ¶ Alia rursus hora.] opp. cum unum sit testamentum: ut s. eo. l. 2. §. prius. ergo uno contextu: ut s. de test. l. hæredes. §. fi. R. fi. alia hora cōtinuata, non remota. Vel dic quod si factum est testm vno contextu, potest præmittere uel suum vel filij testamentum: ut s. eo. l. 2. §. fi. & j. e. l. cohæredi. in princ. & sic est unum. si autem ex interuallo, suum præmittere debet, & potest etiam fieri alia hora, & erunt duo quodammod testamenta: ut insti. de pup. substi. §. igitur.

p ¶ Valebit.] ad hoc j. e. l. patris. in fi. Vel dic valebit, scilicet testamentum filij: ut d. l. patris in fin.

q ¶ Manebit.] paternum enim testamentum caput est & principalis causa pupillare uerò accessorium & sequela. Nec principale pōt rumpi per accessorium, sed principale per principale testm rumpit. ideoq; accessorium rumpitur. & hoc est, nam, &c. Azo. & facit j. de iis, qui ut indig. l. post §. qui principale.

r ¶ Deinde sibi.] s. fecit, & efficax, quia filium exhæredauit uel instituit, ut differat à sequenti casu.

s ¶ Vtrum.] s. patris & filij.

t ¶ Hæredem.] aliquem extraneum.

u ¶ Si uiuo se.] sub hac conditione, si uiuo, &d. Vel dic si. i. quāuis. & dic quod sibi instituit hæredem aliquem extraneum purè. Et no. quod alias distinguam quantum ad bonorum possessionem petendam inter posthumum natum & mortuum uiuo patre, & posthumū natū & mortuum post mortē patris: ut C. de posthu. hęred insti. l. 2. & s. de iniust. testa. l. posthumus. tamen quantum ad hoc an primum testamentum per secundum rumpatur, illud non attendo: quia licet institutus in secundo testamento quo posthumus fuit præteritus, & posteà natus viuo testatore decesserit, posit petere ex eo sec. tab. bon. pos. ut dicit l. illa, posthumus. tamē per tale secundum non rumpitur primum, imò oportet, ut ex secundo aliquis potuerit esse hæres vel adire ex eo hæreditatem: ut s. de iniust. test. l. cum in secundo. & licet ex aliquo testamento peti poss. se. tab. non tamē sequitur quod quis ex eo posit esse hæres: ut j. de sec. tab. l. 2. §. si sub conditione. & insti. qui. mo. test. infir. §. non tamen. Azo. & facit j. eo. l. si pater.

x ¶ Preteritus.] ad hoc s. de libe. & posth. l. si alius & l. pe. & C. de testa. l. hac consultissima. §. pe. & insti. qui. mo. test. infir. §. j.

SVbstitui.] CASVS. Institui mihi hæredem filium meum impuberem, & posteà ita dixi. si quis mihi natus fuerit post mortem dicti impuberis, quē institui, sit hæres dicto impuberi. & decessi. & posteà decessit dictus filius meus impubes in pupillari ætate. & posteà ex uxore mea prægnante existente tempore mortis meæ natus est mihi posthumus certè ille posthumus habebit hæreditatem dicti impuberis sui fratris. Viuianus.

y ¶ Substitui.] dic natum post mortem instituti, esse subst. tui. Sed arg.

† de intell. huius §. ui. For G. irc. in l. Gallus nu. 89. de libe. & post. & Veriū. i l. ex facto. §. Lucius. nu. 70. hoc tit. & Iaco. Nigri. in l. j. §. qui præsens. nu. 35 de uer. obl.

Accessoriū principale nō rumpit.

Universidad de Deusto Biblioteca

arg. contra. ff. de usufru. leg. l. qui plures. & ff. de red. du. l. 5.

a ¶ Substitutus.} nondum natus.

S I seruus.} CASVS. Titius habens seruum communem cum Seio puta Stichum instituit sibi hæredem filium suum impuberem: & eundem Stichum cum libertate pupillariter substituit dicto impuberi. & postea emit dictus Titius à Seio partem quam habebat Seius in dicto Sticho: & posteà decessit dictus Titius: & post. à vendicauit sibi locum dicta pupillaris substitutio. dicto impubere in pupillari ætate decedente, nunquid erit dictus Stichus liber & hęres impuberis ex cōstitutione prędicta necessarius, an uerò uolūtarius? Et dicitur quod necessarius. si autem post mortem Titij redemisset Stichi partem dictus impubes, erit Stichus liber, non autem hæres impuberis necessarius uel uoluntarius. si autem neq; Titius, neque impubes redemit partem à dicto Seio, potest ipse Stichus de æquitate offerre dicto Seio pretium dimidiæ sui Stichi. & consequi libertatem ex testamēto Titij, & hæreditatem impuberis.

¶ Si Titio.} in testamento meo legaui Titio Stichū seruū meū: & institui mihi hæredem filium meum impuberem & pupillariter dictum Stichū substitui dicto impuberi cum libertate, uel institui mihi hæredem dictum Stichum cum libertate. certè ualet dicta substitutio uel institutio. & primo casu cū eum substitui, euanescit legatum de Sticho existente conditione dictæ substitutionis per mortem impuberis. & ide est si dictus Stichus legatus Titio substitutus sit dicto impuberi post mortem dicti Titij legatarij. nam semper euanescit legatum de Sticho ex stente condi. dictæ substitutionis, etiam non expectata legatarij Titij. h. d. cum l. sequen. Viuianus.

natus fuerit cui substitutus a hæres fuerit.

¶ *Si seruus cō's cū libertate substituatur impuberi, efficit ei necessarius si per testatorē fuit redēptus, secus si per impuberē. si aūt à neutro sit redēptus, tunc poterit seruus pretium partis offerre socio, ut libertatem & hæreditatē consequat. Ale.*

¶ Vlpianus lib. 56. ad Sab. XVIII.

S I seruus cōmunis substitutus b sit impuberi c cum libertate, si quidem à patrefamiliàs d fuerit redemptus, erit impuberi necessarius. si uerò ab impubere redemptus sit non necessarius, e sed voluntarius sit hæres, ut Iulian. libro xxx. digest. scripsit. Quod si neque à patre, neq; à pupillo fuerit redēptus, æquitatis rō suggerit, f vt ipse pretium partis suæ domino offerens g possit & libertatem & hęreditatem consequi. ¶ Si Titio fuerit legatus seruus, poterit † impuberi substitui h cum libertate, i quemadmodum institui potuit legatarius: & euanescet k legatum existente conditione substitutionis.

¶ Iulianus lib. 30. digest. LEX XIX.

I Dem est l & si post mortem legatarij substitutus sit seruus.

¶ *Testm̄ patris et filij impuberis habetur pro uno: & sufficit una solemnitas, si conficiatur uno contextu, & unum pōt confici in scriptis, aliud nūcupatiuē. Alex.*

¶ Vlpianus. LEX XX.

P Atris & filij testamētum pro vno habetur etiam iure prætorio. m Nam (ut Marcellus lib. ix. digest. scribit) sufficit tabulas patris esse signatas: & si resignatæ n sunt filij, septem signa o patris sufficiunt. Sed & si pater sibi per scripturam, p filio per nuncupationē, vel contra fecerit testamentū, ualebit.

¶ *Substitutio pupillaris fieri pōt ad minus tps q̄ pupillaris ætatis: & tunc ultra illud tps effectum non habet. Alexander.*

¶ Idem. † LEX XXI.

S I ita quis substituerit, Si filius meus intra decimum annum decesserit, Seius hæres esto: deinde hinc ante quartum decimū annum post decimū q decesserit, magis est, ut non possit bonorū possessionem substitutus petere. non enim uidetur in hunc casum substitutus.

¶ *Qui impugnat testamentum per contra tab. siue obtineat, siue succumbat, priuat commodo pupillaris substitutionis. Alex.*

¶ Caius. † LEX XXII.

I S qui contra tabulas testamenti patris bonorum possessionem petierit, r si fratri impuberi

P ¶ Per scipturam.} per hoc uidetur quod sint duo testamenta. argu. C. de testa. l. iubemus. §. & quemadmodum. assimilatur ergo præcedenti casui per copulā sed , &, quia vtrobique ualet pupillare testamentum: sed differunt in hoc: quia in primo unum, in secundo duo sunt. est ergo unum quo ad quid: & quo ad quid duo. vnum, quia vnus testator, & una signacula: ut hic & ff. de sec. tab. l. ut bonorum. sed pro duobus habetur, quia duæ hęreditates: ut insti. eod. §. igitur. Item quia expugnato iure ciuili (ut per querelam) paterno pro parte, non infirmatur pupillare: ut s. de inoffi. testam. l. Papinianus §. sed nec. Item quia expugnato testamento paterno in totum per contra tabu. non rumpitur pupillare: ut ff. eo. l. & si contra. Item quia paternum in scriptis, pupillare nuncupatiuum potest esse: ut hic, & ff. de se cun. tab. l. si ita. §. fi. Item quia institutus in paterno, in pupillari substitutus si haberet cohęredem, pōt omittere paternam hæreditatē, & pupillarem amplecti: ut ff. de acquir. hęre. l. qsitum. & s. eo. l. sed si plures. §. si ex asse. & facit ff. de acqui. hær. l. si quis mihi bona. §. pe. & s. eo. l. si quis eum, quem. §. si suo.

b ¶ Si seruus communis substitutus.} ab uno dominorum.

c ¶ Impuberi.} id est, filio.

d ¶ Paterfamiliàs.} testatore.

e ¶ Non necessarius.} quia nec potuit esse necessarius patri: ut s. tit. j. l. sed & si in conditione. §. si seruum. & quos possum, &c. vt s. e. l. sed si. §. quos possum.

f ¶ Ratio suggerit.} non rigor iuris. ad quod ff. de statulib. l. si peculium. §. is cui.

g ¶ Offerens.} sufficit sola oblatio: ut hic. Vel dic etiam consignatio & depositio: ut C. de ser. commu. ma. l. j. §. j. Et no. quòd hodie est hoc uerum in omni casu: vt d. l. de ser. communi ma. non ita olim: ut insti. de dona. §. fin. & no. in d. l. sed & si in conditione. §. si seruum. nisi in casu huius l. cōcordat huic institut. de noxali. §. si autem damnum. & C. de pa. qui fil. dist. l. 2. & ff. de libe. cau. cum. duob. & arg. ff. ad Treb. l. si cui purè. §. fin. & ff. de acqui. hære. l. si quis seruum. in princ. & ff. ad Syll. l. domino.

h ¶ Substitui.} & institui potest seruus legatus.

i ¶ Cum libertate.} hodie etiam sine ea: ut C. de necess. ser. l. penul. in fine.

k ¶ Euanescet.} redit ad primum. & facit s. eo. l. si quis eum quem. Accursius.

l I Dem est.} quo ad hoc ut euanescat legatum. sed hoc casu statim euanescit legatum non expectata morte legatarij, quam venturam certum est: ut ff. de leg. j. si post. mortem. §. si sm quosdam. sed certe licet non expectem mortem, tamen conditionem institutionis exigo existere, i. quod impubes decedat, ad hoc vt sit liber & hæres: ut C. de necess ser. l. pe. §. fi. & facit ff. de manumis. testa. l. si peculium. §. j. & s. tit. j. l. qui filio. in princ.

P Atris & filij.} CASVS. Institui mihi hæredem filium meum impuberem, & ei pupillariter substitui Titium: & sic feci mihi vnū testamentum, & impuberi aliud. certè ista duo testamenta habentur pro uno, non solum iure ciuili, sed etiam iure prætorio. nam si meū testamentum quod in scriptis faciebam, est signatum, & si testamentum filij mei quod in scriptis similiter faciebam, est resignatum, i. apertum: nihilominus ualet utrunque, & habentur loco unius testamenti. sed & si in meo testamēto, quod i scriptis faciebam, sunt signa septem testium, & in testamēto filij mei, quod in scriptis similiter faciebam, non sic signum alicuius testis, nihilominus ualet utrumque, & sunt loco unius. sed & si meum testamentum feci in scriptis, filij autē mei testamentum feci per nuncupationem, uel econtra: nihilominus valebit utrunque non tamen dicit in hoc casu quod sint loco vnius testamenti. Viuianus.

m ¶ Prætorio.} imò non: ut ff. de sec. tab. l. si ita. §. fi. Sed certè uerū est de iure prętorio quo ad id, quod subiicit, nam, &c.

n ¶ Resignatæ.} id est apertæ non signatæ. vel, id est, signatæ, sed apertæ coram prętside, & coram honestis personis: ut C. quemadmo. testa. ape. l. ij. H.

o ¶ Signa.} id est sigilla de iure prætorio iuncta: sed subscriptiones de iure ciuili vt instit. de testam. §. sed prædicta.

S I ita quis. CASVS. Titius instituit sibi hæredem filium suum impuberem qui erat minor decem annorum. & taliter ei substitutum dedit, si filius meus decesserit intra x. annum. Seius hæres esto. & decessit dictus testator: posteà dictus filius impubes decessit post decimū annum intra xiiij. nunquid habebit hęreditatem substitutus? Et dicitur quod non: quia fuit fuit substitutus in eum casum. & hoc dicit. Viuianus.

q ¶ Post decimum.} dixit intra, decessit post. Et no. quod specialis permissio derogat tacitę concessioni sic C. de procu. l. maritus. & concordat ff. eod. l. qui plures liberos. in princip. & l. ex facto. §. item quæro. & s. eod. l. in pupillari. & de libe. & posthu. l. commodissimè sic s. solu. mat. l. si cum dotem. in princ. Argu. contra s. de condi. cau. da. l. si extraneus. & ff. de suppl. le. l. legata. in prin. & ff. de fun. instru. l. quæsitum. in fin.

I S qui cōtra tabulas.} CASVS. Institui mihi hęredem filium meū impuberem, & alium filium meum puberem à me emancipatum prętęrij, & eundem pręteritum substitui pupillariter dicto impuberi instituto, & decessi: & posteà dictus præteritus petiit contra tab. bono. poss. in bonis meis. certè ex quo uoluit impugnare principale test. per contra tab. nihil consequetur ex testamento secundario, id est ex substitutione impuberi. Viuia.

r ¶ Petierit.} secus si tantum renunciet: ut s. eod. l. si filius. at si succubuerit,

† Eum.

† lib. 16. ad Sabin.

† lib. 51. ad edict.

† lib. 15 ad edic. puni.

† No. gl. quod post dictionē sed, ponitur copula &, denotatur diuersitas facti, & identitas iuris. b. P. Alex. & Ias.

† Totā gl. approbant B. Pau. & Alex.

buerit, perdit utrunque ut indignus. si obtinet in principali, perdit substitutionem ut indignus: ut ff. de iis qui. ut indig. l. ij. & l. v. §. qui principale. & de acquiren hære. l. quæsitum.

a ¶ Substitutione.} oppo. ff. eo. l. & si contra tabulas. ubi non rumpitur pupillare expugnato principali per contra tabulas? Respon. nec hic expugnatur, sed ut indignus repellitur, ut dictum est. & facit infrà, de cōtra tabu. l. si filium. §. omnibus. & §. non solum. & ad Trebel. l. si cum purè. §. nec non illud. & s. de inoffic. test. l. Papinianus. §. meminisse.

substitutus sit, repellitur à substitutione a.

¶ *Spes substitutionis reciprocæ non trāsmittitur ad hæredes, & in dubio censetur facta per nomina appellatiua; ideo illi solum qui hæredes sunt uocantur pro hæreditariis portionibus. hoc dicit cum l. seq. Alexand.*

¶ Papinianus. † L. XXIII.

Q Vi plures b hæredes instituit, ita scripsit, Eosque omnes inuicem substituo. post aditam à quibusdam c ex his hæreditatem uno eorum d defuncto, si cōditio substitutionis extiterit e alio hærede partem suam repudiante, ad superstites f tota portio pertinebit: quoniam inuicem in omnem g causam singuli substituti uidebuntur. Vbi enim quis hæredes instituit, & ita scripsit: Eosque inuicem substituo, ij substituti videbuntur, qui hæredes extiterunt h.

¶ Vlpianus. † L. XXIIII.

S I plures sint instituti ex diuersis partibus, & omnes inuicē substitui, plerūque i credendum est ex eisdē partibus substitutos, ex quib. instituti sunt k: ut si forte unus ex uncia, secundus ex octo, tertius ex quadrante sit instituti, repudiāte tertio, in nouē l partes diuidatur quadrans, feracque octo partes, qui ex besse institutus fuerat, unam partem, qui ex unica †, nisi alia forte mens fuerit testatoris: quod uix m credendum est, nisi euidenter fuerit expressum.

¶ *Extraneus in dubio post mortē omniū liberorum, uidetur esse substitutus. Bar.*

¶ Iulianus. L. XXV.

S I pater impuberes filios inuicem substituerit, n & ei qui nouissimus mortuus fuerit, Titium, respondendū est, solos fratres bonorum possessionem o accepturos, & quodammodo p duos gradus huius institutionis factos: ut primò fratres inuicem substituerentur: si illi non essent, tunc Titius uocaretur.

¶ *Substitutio uulgaris habet locū etiā in instituto decedente uiuo testatore. Alex.*

¶ Idem. li. 29. digest. L. XXVI.

S I pater filium impuberem hæredem scripserit, & ei substituerit, si quis sibi q post mortem r natus fuerit s, deinde uiuo fratre t posthumus natus erit, testamentum rumpetur u. post mortem autem fratris uiuo patre natus, solus hæres patri suo existet x.

¶ *Substitutus uulgariter uni, cēsetur substitutus alteri cui ille erat substitutus. Al.*

¶ Idem. † L. XXVII.

Q Vi plures.} CASVS. Institui mihi hæredes Titium & Seium & Caium & Sempronium: & ita posteà eis dixi. vos omnes inuicem substituo. & decessi. postea hæreditatem meam adiuit Titius & Seius: & posteà decessit Titius: & sic portio sua Titij ad hæredem suum deuenit. posteà Caius repudiauit partem suam, & ita in parte sua Caij extitit conditio substitutionis: & posteà Sempronius adiuit pro sua parte. & sic habes quod Titius & Seius & Sempronius adiuerunt pro suis partibus, & quod Titius decessit, & ita pars sua adita deuenit ad hæredem suum, & quod Caius partē suā repudiauit, & sic in ea locum habuit substitutio. quæritur utrum hæres Titij prædicti ueniat ad substitutionem cum Seio & Sempronio? Et dicitur quod non, imò solus Seius & Sempronius qui extiterunt mihi hæredes nullo mediante. illi enim quod per se hæredes mihi extiterunt, soli uidentur substitui qualitercunq; vnus uiuus suam portionem amiserit. & hoc dicit. Viuia.

b ¶ Qui plures.} quatuor ad minus.

c ¶ Quibusdam.} tribus puta.

d ¶ Eorum.} adeuntium.

e ¶ Extiterit.} ita. san alio. &c.

f ¶ Ad superstites.} tantum. q. d. non ad hęredes mortui: licet secus sit in iure accrescendi 1: ut hic, & ff. eo. l. Lucius. §. fin. & ff. de le. hære. l. si ex plurib. Item 2 oportet quod suas partes acceperint ex institutione: ut admittantur ex substitutione: non gratia repudiantis: ut hic in fin. & C. de iure deli. quidam. & suprà, e. l. sed si plures. & de lega. ij. l. cum pater. §. libertis.

g ¶ In omnem causam.} id est in quacunque causa unus suam portionem amiserit.

h ¶ Extiterunt.} & nullo mediante. hæredes enim hæredis 3 hæredes sunt aliquo mediante: vt no. s. eo. l. qui liberis. §. hæc uerba. Et no. quod per hoc repellitur hæres hæredis & repudians.

S I plures.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium in una uncia & Seiū in octo unciis, & Caium in tribus unciis, & eos inuicem substitui, & posteà decessi & posteà Caius repudiauit suas tres uncias. certè dictæ tres unciæ debent diuidi inter Titium & Seium, ita quod fiant inde nouem partes. & de his nouē partib. trium unciarum debet habere octo partes Seius in octo unciis institutus, & unam Titius ex uncia institutus: nisi euidenter appareat aliam fuisse meam testatoris uoluntatem: quia tunc mea uoluntas seruaretur. Viuia.

i ¶ Plerunque.} quare h. d. in fi. l. dicet.

k ¶ Instituti sunt.} ut & C. eo. l. j. & s. eo l. si in testamento. & l. qui liberis. § fin & l. si pater. & ff. eo. qui cum plures.

l ¶ In nouem.} uidebatur institutum in uncia habere duodecimam trium unciarum, & ita institutum ex viij. debere habere viij. de tribus in xij diuisis. & sic remanent tres unciolæ uacantes 4: ne ergo istud contingat, ita fit computatio.

m ¶ Quod uix.} sic est suprà de iudi. l. uix. ergo si non euidenter fuit expressum, tamen si ex aliis coniecturis apparet, satis est: ut quia propria nomina substituendo dixit: ut infra ad Trebellia. l. nonnunquā. Item si eos aliquam pecuniam æqualiter dare iussit 5: ut infra de reb. dub. l. utrum. §. fina. & infrà ad Trebel. l. quoties. & propter hoc dixit plerunque, in prin. l.

S I pater.} CASVS. Seius instituit sibi hæredes duos suos filios impuberes, & eos inuicem substituit. Item substituit Titium ei ex dictis impuberibus qui nouissimus mortuus fuerit: & decessit dictus Seius. modò quæritur utrum dictus Titius admittatur cum dictis impuberibus fratribus ad bonorum possess. secundum tabu? Et dicitur quòd non, imò soli fratres admittuntur: quia de institutione dictorum fratrum duo gradus sunt facti. & tertio gradu est uocatus Titius. non sunt dicti fratres instituti, ut dictum est. & si unus decedat, eorum alter ē substitutus: & si substitutus postea decedat, uel non habeat hæreditatem, ueniet Titius ad hæreditatem & hoc dicit. Viuia.

n ¶ Substituerit.} alias instituerit: alias substituerit. nam siue dixit, uos inuicem instituo: siue dixerit, uos inuicem substituo: hæredes videtur eos instituere, & substituere breuibus uerbis: ut suprà, titulo j. l. cum in testamento. § hæc uerba. si autem simpliciter filios instituit, & si morerentur, Titium substituit: ultimo morienti uidetur substitutus Titius: ut C. eodem l. penul.

o ¶ Possessionem.} sec. tabu. ut infra. de bono. possess. sec. tab. l. ij. §. defertur.

p ¶ Quodammodo.} id est, breuiter ut dixi per l. cum in testamento. & secundum hoc nō computatur gradus tertius, idest, Titij & secundum hoc caute dicit institutionis. Vel dic 7 quodammodo, id est, uerè duos gradus institutionis & substitutionis: & secundum hoc non computatur prima institutio inclusa in breuibus uerbis. & facit ff. eodem. l. uel singulis. & ff. de usufruct. lega. l. codicillis. in princip. & de rebus dubi. l. qui duos. in principio.

S I pater filium.} CASVS. Titius instituit sibi hæredem filium suum impuberem, & postea ei ita substituit. si quis mihi natus fuerit post mortem dicti impuberis: sit hæres dicto impuberi. & posteà decessit dictus Titius. posteà uiuente dicto impubere natus est ei impuberi frater. certe rumpitur testamentum. si autem nascetur posthumus uiuo patre & mortuo impubere, existet solus hæres patri suo Titio prædicto: quia in eum casum fuit institutus. Viuianus.

q ¶ Sibi.} patri uiuenti. Accur.

r ¶ Post mortem.} illius impuberis quem instituerat. Accur.

s ¶ Fuerit.} sub. filio meo substituto, per quod uidetur tantum facere nulgarem, cùm designaret impuberem moriturum in uita patris. & ita non hæredem.

t ¶ Fratre.} Posthumi.

u ¶ Rumpetur.} quia eo casu natus est qui non est testamento comprehensus: ut s. de liberis & posthumis. l. commodissime. & l. posthuma. Azo. Sed contra. C. de posthu. hære. l. fina. Solu. ut dixi in l. cōmodissime. Accursius.

x ¶ Existet.} iam existente conditione, & eo casu in quo fuit institutus: ut supra de liberis & posthumis. l. cùm posthumus. dicet quis, Qualiter substitutus pupillariter esse potest, cum institutus in paterno uiuo testatore decesit, & irrito facto paterno irritatur pupillare: ut suprà eodem. l. ij. §. j. Respond. non est: quia hic posthumus ex testamento paterno 8 est hæres: non ex pupillari. nec enim impubes extitit hæres, & in pupillari ætate decessit, & ideo substitutus patri est hæres, non impuberi: ut institut. de pupill. substitu. in principio. Azo. Item nonne est incertus hæres, & sic non ualet: ut suprà titu. j. l. quoties. in princip. & §. hæres? Respon. 9 imo certus indubitabili signo: scilicet ex se nasciturus: ut s. titu. j. l. quoties. § si quis nomen. § si quis ita dixerit. Accursius.

† li. 6. resp.

† li. 4. disputationum.

1 Et bene. Bar. P. Al. & Ia.

2 Sequunt gl. P. Alex. & Ia.

3 Ad hanc gl. hęres hęredis dicit hæres: generaliter p trariū not. ī l. qui liberis. §. hęc uerba. s. e. ubi. Bal. singulariter limitat ubi uerbū hæres est prolatum a testatore, nā tunc nō venit hæres hæredis appellatione hæredis. uide ad longum per Bar. in l. filius. §. diui. in fi. de le. j.

4 Quæ accrescēt eisdem pro rata: & sic in effectu tantum ualet una computatio sicut altera secundum Pau.

5 Sequitur hāc gl. Bar.

† Scriptus est.

† lib. 24. digest.

6 Ista glo. est in omnibus ualde singularis secundū Alex. in l. inter. s. de li. & posth. & secundum Pau. hic.

† lib. 30. digest.

7 Ista placet Barto. Baldo. P. & Alex.

8 Istū intellectū sequuntur Dy. Bar P. Ale. & Ia. scilicet ... placeat Ia. de Are.

9 Sequitur gl. hac.

Infortiatum.

Universidad de Deusto Biblioteca

SI Titius.] CASVS. Institui mihi Titium hæredem & Seium, & Seio substitui Titium, & prædicto Titio substitui Sempronium. posteà antequam Titius adiret hæreditatem meã pro sua parte, post mortem meam decessit Seius antequã partem suã adiret. & ita Titius habere nunc totam hæreditatem meã potest. postea decessit Titius antequam adiret, modò quæritur vtrum Semproni' Titio substitutus habeat ex substitutione solã partem Titij, an verò & partem Seii cui fuit Titius substitutus? Et dicitur quod vtranque. Viuianus.

a ¶ Vtranque partem.] neutro hæredũ adeunte. quod dic vt instit. eo. §. sed si instituto. & facit J. cod. cohæredi. in princ.

† lib. lxij. digest.

SI Titius cohæredi suo substitutus fuerit, deinde ei Sempronius, verius puto in vtranque partem a Sempronium substitutum esse.

¶ *Fictio legis Corneliæ sicut testamentum confirmat paternum, ita & pupillare, si pupillus post mortem testatoris verè vel fictè in pupillari ætate decesserit. h.d. cum l.seq. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXVIII.

LEx Cornelia, b quæ testamẽta eorum, qui in hostiũ potestate decesserunt, confirmat, non solum ad hæreditatem ipsorum, qui testamẽta fecerunt pertinet, sed ad omnes hæreditates, quæ ad quẽque ex eorũ testamẽto pertinere potuisset, si in hostium potestatem non peruenissent. Quapropter cum pater in hostium c potestate decesserit, d filio impubere relicto e in ciuitate, & is intra tempus pubertatis decesserit hæreditas ad substitutum pertinet, f perinde ac si pater in hostiũ potestatẽ nõ peruenisset. Sed si pater in ciuitate decesserit, fili' impubes apud hostes (si quidem mortuo g patre filius h in hostiũ potestatem peruenerit) non† incõmodè dicitur hæreditatẽ eius ex † ea lege i ad substitutos pertinere. Si verò viuo patre filius in hostium potestatẽ peruenerit, k non existimo l legi Corneliæ locum esse: quia non efficitur per eam, vt is, qui nulla bona in ciuitate reliquit, hæredes habeat. m Quare etiam si pubes n filius viuo patre captus fuerit: deinde mortuo in ciuitate patre, o ipse in hostium potestate decesserit, p patris hæreditas ex lege duodecim tabularum, q non filij r ex lege Cornelia ad agnatum proximũ pertinet.

¶ Scæuola. lib. xv. quæst. LEX XXIX.

SI pater captus sit ab hostibus, mox filius, s & ibi ambo decedant, quamuis prior pater decedat, t lex Cornelia ad pupilli substitutionem non pertinebit: nisi reuersus in ciuitate impubes decedat: quoniam & si ambo in ciuitate decessissent, veniret substitutus. u

¶ *Ex præsumpta voluntate defuncti coniunctus præfertur substituto. Bar.*

¶ Iulianus. lib. lxxviij. digest. L. XXX.

QVidam † testamento Proculum ex parte quarta, &

L Ex Cornelia. } CASVS. Institui mihi hæredem filium meum impuberem, & ei pupillariter substitui Titium: & posteà fui ab hostibus captus: & ita testamentum meum fuit irritum factum: & per consequens pupillare. postea apud hostes decessi: & postea dictus filius meus impubes decessit in pupillari ætate in ciuitate. certè hęreditas pertinet perinde ad Titiũ substitutum, ac si ego nunquam ab hostibus captus fuissem: quia lex cornelia quæ testamẽta eorum qui in hostium potestate decesserunt, cõfirmat perinde ac si nunquam capti fuissent, pertinet non solum ad hæreditatem ipsorum qui testamenta fecerunt, sed etiam ad omnes hæreditates, quæ potuissent pertinere ad quemcunque ex eorum testamento, si in hostium potestatem non peruenissent. Sed retento eodẽ casu pone quod dictus meus filius captus fuit ab hostibus me patre iam in ciuitate mortuo, & ibi decessit dictus meus filius. certè hoc casu p dictam legem Corneliã pertinet hæreditas dicti impuberis ad dictũ Titium ei substitutum. si autem me patre adhuc in ciuitate uiuẽte dictus impubes fuit ab hostibus captus, & ibi decessit me iam in ciuitate mortuo, non habebit substitutus eius hæreditatem ex dicta l. Cornelia. nam non efficitur per dictam legem ut dictus impubes qui nulla bona in ciuitate reliquit, habeat hæredem vel hæredes. & idem dicerem, si filius meus etiam pubes captus fuerit ab hostibus me adhuc in ciuitate viuente: & postea me in ciuitate mortuo decesserit in hostium potestate existens. nam eo casu hæreditas mea pertinet ad proximum agnatum ex l. xii. tabu. quæ solet vocare agnatos ab intestato. non autem pertinet ad dictum agnatum hæreditas dicti mei filij ex l. Cornelia: quia ut dictum est, nullam hęreditatem reliquit in ciuitate dictus meus filius cum fuit ab hostibus captus, scilicet quia ego tunc viuebam. Viuianus.

† P.F. com modè.

b ¶ Lex Cornelia. } de hac habes suprà de testamentis. l. lege. & instit. quibus non est permissum facere testamentum. §. fi. & suprà, de iniust. testa. l. qui vxorem.

c ¶ Cum pater in hostium. } aut capitur pater, & filius remanet: ut hic: aut econtra: ut infrà. § sed si pater. in fi. aut vterque: vt infrà. l. proxi.

d ¶ Decesserit. } ante filium. alias cessat Cornelia: ut infra, de cap. l. quod si filius in prin.

e ¶ Relicto. } instituto, & ei substituto dato pupillariter. Et nota relicto. secus si post mortem impuberis caperetur pater: sicut & in filio infra distinguitur. §. sed si pater. & §. si uero.

f ¶ Pertinet. } ex testamento pupillari. Azo.

g ¶ Mortuo patre. } prius uerè, non fictione l. Corneliæ: ne fit contra infra l. proxi. & statim dices.

h ¶ Filius. } impubes, si non habes in textu.

i ¶ Ex ea lege. } non ex uerbis, cum secundæ tabulæ sint irritæ capitis diminutione: ut s. de iniust. test. l. si quis ex. §. irritum. sed suppletione & benignitate prætoris: ut in contrario: ut infra de cap. l. pater. §. si mortuo. Sed oppo. pone quod pater capitur, deinde filius. tertio pater in captiuitate moritur. quarto moritur ibidem filius. ecce pater fingitur prima captiuitatis hora mori. ergo filio viuẽte debet succedere substitutus filii per hũc §. quod lex infra proxi. negat. Sed respon. quòd ad id quod supra dixit, si quidem mortuo patre &c. subauditur verè, & non fictè. 2

† Sequuntur hãc gl. Bar. P. Alexan.

K ¶ Peruenerit. } & ibi decesserit impubes, quia impubes ex. l. Cornel. fingitur decessisse. secus si reuertatur, & pubes decesserit.

1 Sequitur gl. Bart. P. Areti. Ale. & Ia.

2 Alias, &

l ¶ Non existimo. } ad hoc scilicet ut ex testamento pupillari aliquis sit hæres. est tamen locus l. Cornel. vt substitutus ex testamento sit hæres, scilicet ex vulgari expressa, uel saltem ex tacita.

m ¶ Habeat. } nõ distinguitur quis prius moriatur, scilicet filius apud hostes, uel pater domi. ut inf. proxi. respon.

n ¶ Pubes. } factus ille impubes prædictus.

o ¶ Patre. } prius.

p ¶ Decesserit. } scilicet post, quando est plus dubij, quam si econtra filius ante decessisset.

q ¶ Duodecim tabularum. } ad agnatum &c. & hoc intelligo cum non erat aliquis substitutus: uel si erat, obierat uiuente patre. uel ille admittitur ex uulgari expressa, uel saltem tacita, quæ in pupillari expressa continetur: ut supra eodem l. iam hoc iure.

† ad intell. hu' l. uide Fab. accor omb. in l. hædes mei. §. cum ita. num. 53. & 83. ad Treb. & Io. Coras. in l. post aditã. nu. 6. C. de impub.

r ¶ Non filij. } quia nulla Ioan. & adde dist. quam habes infra, de capti. l. pater in fi.

SI pater captus sit. } CASVS. Ego pater fui captus ab hostibus & postea fuit captus dictus filius meus impubes cui pupillariter substitueram Titium: ut dictum est in lege sequent. & apud hostes ambo decessimus. certè siue ego ante decessi, siue dictus meus filius non habebit substitutus impuberis hęreditatem ex substitutione per dictam l. Corneliam. si autem impubes reuersus fuisset in ciuitatem, & in ciuitate decessisset, bene ueniret substitutus per dictam legem Corneliam: quia & si ego & ipse in ciuitate decessissemus, ueniret substitutus per dictam legem Corneliam. Viuianus.

s ¶ Mox filius. } id est in eodem momẽto, & statim unus post aliũ: ut supra communia prædi. lege si cum duas secundũ Ir. Vel dic, id est incontinenti. & tunc per inde est ac si simul: quia ea, quæ incontinenti fiunt, inesse uidentur. uel, id est eodem bello, id est eodem tempore. Quid ergo si ex interuallo? Respon. habet locum substitutio filij, secundum H. Sed Bul. dixit idem etiam si ex interuallo: ut in distin. infra, de capti. l. pater. in fi.

t ¶ Decedat. } tunc autem pertinet, quoniam &c. Azo. ut infra, de capt. l. quòd si filius. in fi.

u ¶ Substitutus. } ex uulgari præmoriẽte patre, uel pupillari uel tacita, uel expressa præmoriente filio. ratio autem huius legis est, quia non potest dici hęres filius dum pater speratur reuerti. ergo substitutus locum non habet.

QVidam. } CASVS. Sempronius fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Proculum in tribus unciis, id est in quarta parte hæreditatis suæ: & quendam nomine Quietum instituit in ix. unciis, quæ sunt dimidia & quarta hæreditatis. posteà substituit Quieto in ix. unciis, instituto quendam nomine Florum: & Proculo in tribus unciis instituto substituit quandam nomine Sophiam. & postea ita dixit, si neque Florus Quieto substitutus, neque Sophia Proculo substituta hęredes mihi erunt, simul repudiantes hæreditatem meam: Quieto & Proculo a me institutis substituo tertio gradu Coloniam Leptitanorum in dicta dimidia, & quarta hæreditatis meæ in qua institui Quietum prędictum, & substituo Caium & Cornelium & Stichum ex quarta parte hæreditatis

Qui etũ ex parte dimidia & quarta a hæredẽ instituit: deinde Quieto Florum, Proculo Sosiam hęredem substituit: deinde si neque Florus, neque Sosia hęredes essent, tertio gradu ex parte dimidia & quarta coloniam Leptitanorum b, & ex quarta complures hæredes substituit in plures quàm in tres c uncias. Quietus hæreditatem adiit. Proculus, & Sosia viuo testatore decesserũt d. Quæritur, quadrans Proculo datus, ad Quietum e, an ad substitutos tertio gradu pertineat? Rñdi, eam uideri uoluntatem patrisfamiliàs fuisse, ut tertio gradu f scriptos hęredes ita † demum substitueret, si tota hæreditas g uacasset: idque apparere euidenter ex eo quod plures quàm xij. uncias inter eos distribuisset h: & idcirco partem quartam hęreditatis de qua quęritur i, ad Quietum pertinere.

¶ *Sufficit quem semel hæredem extitisse, nisi testator eum hæredem esse tempore mortis requirat: quod ex dictione Tunc, præsumitur. Bar.*

¶ Idem. † L. XXXI.

IN substitutione filij ita facta, Quisquis mihi ex suprascriptis k hęres erit, idem filio meo hęres esto. quęritur l, quisquis hęres, quandocunque m fuerit intelligatur: an quisquis tũc hęres erit cũ filius morietur? Placuit prudẽtibus, si quandocũque hęres fuisset n. Quamuis enim uiuo pupillo hęres esse desiisset, fortè o ex cã de inofficioso, quę pro parte p mota est, futurum tamen eum hęredem ex substitutione creditum est. Non simili q modo in hac specie dicẽdum est, si quis cum duos filios haberet, Caium puberem, Lucium impuberem, ita filio substituisset r, Si Lucius filius meus impubes decesserit, neque mihi Caius filius s meus hęres erit, tũc Seius hæres esto t. Nam prudentes ita hoc interpretati sunt, ut ad impuberis mortem u conditio substitutionis esset referenda.

¶ *Ex præsumpta uoluntate defuncti plures coniuncti uocantur in uirilem respectu unius defuncti: sed inter se in hæreditarias portiones: Barto.*

¶ Idem. † L. XXXII.

QVi complures x hęredes ex

tatis meæ, id est, ex tribus unciis in quibus institueram Proculum, & substitueram Sophiam: & uolo quod de dicta quarta parte habeat duas uncias dictus Caius, & duas dictus Cornelius, & duas dictus Stichus, & ita diuisit testator prædictus in hac secunda substitutione in sex uncias dictam quartam hæreditatis suæ, id est supradictas tres uncias. posteà decessit Proculus in tribus dictis unciis institutus, & Sophia ei substituta uiuente adhuc dicto testatore. & sic dictæ tres unciæ sunt factæ in causam caduci, & sic ad hæredem Proculi non possunt pertinere, nec etiam ad hæredem Sophiæ ei substitutæ. & posteà decessit dictus testator, & prædictus Quietus in nouem unciis institutus adiuit hęreditatem pro ea parte. modo quæritur utrum dictæ tres unciæ factæ in causam caduci pertineant ad dictũ Quietum proculi cohæredem, qui quidem Quietus adiuit hæreditatem, ut dictum est: an Caium & Cornelium, & Stichum substitutos tertio gradu? Et dicitur quod debet pertinere ad Quietum quia ea uidetur fuisse testatoris uoluntas, ut ita demum substitueret tertio gradu scripto hæredes, si tota hæreditas uacasset. in nostro autem casu non uacauit: quia Quietus adiuit hæreditatem, ut dictum est. & hoc ideo præsumitur, quia plures quam xij uncias inter eos distribuit. nam coloniam Leptitanorum substituit tertio gradu in ix. unciis, & Caium & Cornelium & Stichum substituit tertio gradu in sex unciis. & ita substitutos prædictos in tertio gradu substituit in quindecim unciis. Viuianus.

† Deinde.

† lib. sing. de ambiguitate.

a ¶ Ex parte dimidia & quarta. } i. dodrante.

b ¶ Leptitanorum. } nomen uillę uel ciuitatis.

c ¶ Quam in tres.] quia in dodrante erat institutus.

d ¶ Decesserunt. } sicque eorum pars est in causa caduci: ut C. de cadu. tollen. l. j. §. & cum triplici.

e ¶ Quietum } cohæredem. Accur.

f ¶ Tertio gradu } ciuitatem & alios, seu alios tantum.

g ¶ Tota hæreditas. } i. tam gradus institutorum quam substitutorum primo loco.

h ¶ Distribuisset. } id est, distributæ essent unciæ. Io. non dicas quod distribuerit. q. d. si substituti admitterẽtur: ergo ciuitas in dodrante, & alij in quadrante. Item Quietus habet & ipse dodrãtem & sic fierent xxj. unciæ sicque Quietus non haberet dodrantem totius assis: quod testator uoluit: igitur in totum substituti repellentur. supplet ergo dictum testatoris, ne aliquid ineptè dicatur. ut s. titu. j. l. j. § fi. & l. fi. Itẽ apparet quod uerba illa, quod si neque &c. copulatiuè ponuntur. sic s. titu. j. l. Lucius.

i ¶ De qua quæritur. } in qua Proculus erat institutus. Azo. facit J. de usufru leg. l. Codicillis. in princ.

IN substitutione. CASVS. Exhæredaui filium meum impuberem, & Titium & Seium mihi hæredes institui: & ita posteà substitui dicto meo filio: Quisquis mihi ex suprascriptis hęres erit, idem hęres esto dicto meo filio. & postea decessi. & postea dictus Titius & Seius adierunt hæreditatem meam. postea tutor dicti mei filij egit querela inofficiosi testamenti, siue eam intentauit contra dictum Titium, & uicit contra eum. & ita fuit ruptum testamentum meum pro parte qua Titius fuit institutus: & sic desiit hęres esse dictus Titius. postea decessit dictus filius meus in pupillari ætate. nunquid ueniet dictus Titius ad hæreditatem impuberis ex substitutione? Et uidetur quod non: quia tempore mortis dicti impuberis non inuenitur meus hæres, & ego dixeram in substitutione, Quisquis mihi ex suprascriptis hęres erit, sit hæres filio meo. dicitur tamen hic, quod hæres erit impuberi, quia fuit meus hæres, ut dictum est, licet esse desierit, secus esset in hoc alio casu, pone quod habebam filium puberem qui uocabatur Caius, & filium impuberem qui uocabatur Lucius. exhæredaui impuberem, & institui puberem, & ita substitui dicto impuberi exhæredato si Lucius filius meus impubes decesserit, & in pupillari ætate: & si dictus filius meus Caius pubes quem institui, hæres mihi non erit: tunc Seius hæres esto dicti impuberis. nam isto casu si Caius filius impubes fuit mihi hæres ante mortem impuberis, & si tempore mortis impuberis non sit hæres: habebit locum substitutio Seij. & hoc facit dictio tunc, posita in substitutione. Viuia.

K ¶ Suprascriptis. } scripserat enim aliquos hæredes cum filio, uel etiam exhæredauerat filium.

l ¶ Quæritur quisquis. } sub. an.

m ¶ Quandocunque. } alias quandoque.

n ¶ Fuisset. } breuis solutio.

o ¶ Fortè. } aduerbium fortè 1 uarietatem facti, non iuris dubitationem 2 inducit. Nam constat hæredẽ esse institutũ ante perlatam querelam: quia dicit desiisset: ut infra de re iudi. l. non potest uideri desinere. & suprà de inoffic. testamẽ. l. ij. Item & constat, quòd in aliis uariis casibus quis desinit esse hæres: ut si fiat seruus hæres: ut J. eodem l. ex facto. §. fina. Item insti. tut. de hęredibus quæ ab intesta. §. per contrarium. in quibus erit idem quod hic. Sed oppo. qui semel est hæres &c. ut supra de mino. l. ait prætor. § sed quod Papinianus. in fin. §. Solu. illud regulare ut supra titu. j. l. ei qui. in fi. Vel dic quod non per prętorem, ut ibi: sed per restitutionem in integrum: quia nec facit hęredem ut institu. de bono. possess. § quos autem. sed iure ciuili sic 3, ut in pręmissis.

1 Et sic cõ filiũ potest dari p verbũ fortè secundũ Bal. & Ale. licet Rapha. 5.

2 Concor. gl. no. in c. ij. extra de testa. inducit tñ aliquã dubitationem: ut per Feli. in c. accedẽs j. extra. ut lite nõ contest. & glo. nor. in cle. j. in uersi appellandam. de appella. li. t. ad vel seiã ferece

3 Sequitur hãc gl. Bar. P. Alex. & Ia.

p ¶ Pro parte. } secus si in totum, quia pupillare euanescit: ut s. de inoffic. testa Papinianus. § sed nec.

q ¶ Non simili. } sed per contrarium.

r ¶ Substituisset. } dic quòd instituerat uel exhęredauerat impuberem: alias non ualet testamentum. item puberem instituerat: ut patet.

s ¶ Caius filius. } institutus.

t ¶ Esto. } scilicet substitutus. & est quidam 4 tertius hic Seius. & habeas supra neque mihi &c. Alij non 5 habent, & Caium & Seium idem esse dicunt: & sic unus filius alij filio substitutus secundum eos. Et nota quòd hic articulus tunc 6, denotat diuersitatem inter hunc & superiorem casum ut infra, de conditionibus & demonstrationib. l. iiij. in fine.

4 Et bene Ale. & Ia.

5 Et male Alex.

6 In hac gl. tũc significat tempus extremũ & de eius significatione vide omnino p Bal. in l. ex illis. C. de appel. & in auth. cõtra rogatus. j. coll. C. ad Treb.

u ¶ Mortem. } ut tunc fit hęres Caius, ut hic: & capax: ut supra eodem. l. si is qui hæres. & facit ad hanc legem infra de adimen. lega. l. alumnę. §. fin. & de codi. l. si quis eum. in fin. j. respon. & supra, eodem. l. qui liberis §. fina.

QVi complures. } CASVS. Institui mihi quendam hęredẽ nomine Attilium in duabus unciis hęreditatis meæ: & Caium in iiij & Seium in v. & Cornelium in una: & postea ita dixi: si dictus Attilius non adierit pro sua parte, substituo ei dictum Caium, & Seium, & Cornelium ex eisdem partibus quibus eos institui: & de eis tribus cohęredem Titium. & decessi: & postea Attilius noluit adire hæreditatem meam: & ita habuit locum substitutio, & dicta heredis adiectio. modo quæritur quam partem habere debeat dictus Titius adiectus, & quam Caius & Seius & Cornelius de duabus unciis in quibus fuit Attilius institutus? & dicitur quòd Titius habebit quartam partem duarum unciarum Attilij & prędicti tres habebunt tres partes dictarum duarum unciarum: & diuident dictas tres partes dictarum unciarum inter se pro eis partibus pro quibus a me instituti fuerunt. si autem adiecissem Titium & Stichum cohęredes prædictis tribus, fient tunc quinque partes de dictis duabus unciis Attilij, & Titius & Stichus habebit quilibet unam quintam: & alię tres quintę diuidentur inter prędictos tres pro his partibus pro quibus eos hęredes institui. & sic est plana hęc lex Viuianus.

x ¶ Qui complures. } quatuor puta computato Attilio.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Adiecit.} substituendo,non instituendo:alioquin etiam si Atticius non adiret,nihilominus hæres esset Titius:ut infrà.de secun.tabu.l.ij.§.si quis ita scripserit.
b ¶ Quam partem.} scilicet Attilianæ partis cum Attilius non adierit.
c ¶ Tres fuissent.} scilicet substituti præter Titium.
d ¶ Hæreditarias.} Cur non solus medietatem: vt suprà, tit.j.l. Titius fundi? Respon. quia omnes separatim fuerunt instituti. At opponitur: ergo debent habere uiriles: ut institut. de hæreditat. §. si plures? Respon. verum esset nisi præcessisset partium distributio etiam in institutione. tunc enim videtur easdem partes repetijsse in personis eorum tantum quos instituit: ut suprà, eod. l. si plures. Azo. magis obstat suprà, eod l. si pater filio. sed & ibi coniunctim fuerunt instituti: vel hic substituendo nominatim dixit, pro partib. hæreditarijs vos substituo: vt hic patet: quod ibi non fecit. Itē contrà C.eod.l. fin.§.j. vbi habent omnes viriles. Sed ideo quia ita habuerant ex institutione:ut ibi not.& facit.j̄.de statulibe.l.qui pecuniam.

Diuinat secūdū Ba.

Ista est c̄ mente Bar. Pau.& Alex.

Istam sequitur Bar. Ange.Pau. Imo. Alex. & Ias.

dispatib. partibus instituerat, & in his Attilium , si Attilius non adierit,cæteros ex eisdem partib. quibus instituit,hæredes ei substituerat:deinde si Attilius non adiisset, Titium cohæredem iis qui substituti sunt,adiecit [a]. Quæsitū est quam partem [b] is,& quam cæteri habituri essent? Respondi Titiū uirilem, cæteros hæreditarias partes,ueluti si tres fuissent [c],Titium quartam partem Attilianæ partis habiturum:reliquarū partium hæreditarias [d] partes ex q̄bus instituti erant,reliquos habituros esse.Quòd si non solùm Titium,sed etiam alios adiecissēt heredes,hos quidem uiriles partes habituros:ueluti si tres putà cohæredes fuissent substituti, extranei duo adiecti:hos quintas [e] partes Attilianæ partis,reliquos autē cohæredes hæreditarias partes habituros esse dixi.

¶ Mater potest instituere filium in tēpus pubertatis, & ei substituere uulgariter. Bartolus.

e ¶ Quintas.} i.quilibet quintam.

S I mater.} CASVS. Titia instituit sibi hæredem filium impuberem cùm erit pubes,& ei uulgariter tali modò substituit, si dictus meus filius non erit mihi hæres,substituo ei Seium. & posteà decessit Titia,& posteà decessit dictus eius filius in pupil.ætate.nūquid habebit substitutus hæreditatem? Et uidetur q̄ non:quia substitutio non potest ante habere locum quam habet locum institutio. institutio autem non uidetur posse habere locum,nisi adueniente pubertate,sicut apparere vr̄ ex uerbis institutionis prædictis. dicitur tamen hic quod substitutus habebit hæreditatē ex tacita pupillari,quæ subintelligitur in dicta uulgari:ut dictum est s̄.co.iam hoc iure. nam non uidetur in nostro casu in diem collata institutio, sed hæreditatis tantum petitio propter utilitatē impuberis. Si filius & ex eo.} Seius habens filium habentem uxorem prægnantem,uenit ad mortem, & fecit taliter testamentum:Instituo mihi filium meum hęredem: & si filius meus morietur me uiuo,tunc si quis mihi nepos ex eo,siue quæ neptis post mortem meam in x.mēsibus proximis quibus filius meus morietur natus nataue erit,hæredes sunto. & si dictus nepos uel neptis mihi hæres non erit,substituo ei Titium.& decessit dictus testator, & filius suus prædictus institutus extitit ei hæres. certe amodo non potest habere hæreditatem alterius substitutus nepoti uel nepti: siue nepos uel neptis nascatur, siue non.nam si non potest habere locū amodò nepos uel neptis,multò minus habebit locū substitutus eius, scilicet.Titius.Viuianus.

f ¶ Cum erit.} nec filius intelligitur ad tempus institutus,sed purè: ut C.quando di.le.ce.l.ex his.& j̄. quando di.leg.ce.l.firmio. §.j. nisi aliud sensisse testatorem probetur:ut j̄.de manumis.testa.l.si ita scriptum fuerit.§.cùm Titius.& tunc uitio temporis sublato hæres erit: vt s̄.eod.hæreditas.erat autem dubitatio de substitutione: quia uidebatur facta antequam posset ualere institutio:sed,ut dixi,pro pura est institutio.

Fœminæ pupillariter non substituunt.

g ¶ In pupillaribus.} Non quod pupillaris substitutio ibi fiat, sed quia pupillus institutus fuit, est uulgaris. fœminæ enim pupillarem non faciunt.quia in potestate non habent:ut s̄.eo.l.ij.ij.respon.

h ¶ Substitutio.} nec in substitutione uidetur repetita eadem conditio seu dies:ut suprà titulo primo.l.si sub conditione.& facit infra, de leg.j.l.si cui.

i ¶ Placuit.} l.si filius morietur uiuo testatore & nepos post mortē testatoris nascatur:ut suprà de liberis,& posthumis.l.Gallus. in principio.

k ¶ Excludit.} ut & supra titulo primo.l.cum in testamento. in locum enim deficientis primi, & secundi gradus uidetur eum substituisse:ut & suprà eodem l.quidam testamento. & supra titulo primo. Lucius.Sed pone quod filius uixit post mortem defuncti: & repudiauit hæreditatem.Item similiter nepos repudiauit: nunquid admittitur Titius? uidetur quod non : quia filius extitit hæres ipso iure,licet postea repudiauerit.Econtra uidetur admmittendus: quia nec filius nec nepos hæreditatem adiuit,imò uterque repudiauit.Sed certe non est admittendus, illa scilicet ratione, quia filius non decessit testatore uiuo: & substitutio ita facta erat, si filius me uiuo morietur.Item uerba superiora,si hæres non erit: expone cum esse posset: quia filius præmoreretur, non hæres, & facit infrà,de acquiræn. hæredita. l. quandiu.

¶ Aphricanus. †LEX XXXIII

S I mater †ita testetur,ut filium impuberem cùm erit †annorum xiiij.hæredem instituat, eiq; in pupillaribus [g] tabulis si sibi hęres non erit, alium substituat, ualet substitutio [h].

¶ Si filius institutus in primo loco sit hr̄s, cessat substitutio uulgaris tam prima,quā omnis alia sequens.h.d.Alex.

¶ Si filius,& ex eo nepos posthumus, ita hæredes instituantur ut Gallo Aquilio placuit [i]:& nepoti,si is hæres non erit, Titius substituatur: filio hærede existente, Titium omnimodo, id est etiam si nepos natus non fuerit, excludi [k] respondi.

¶ Supremus seu ultimus est, quem nemo sequitur, licet nullus præcedat, & econtrà proximus dicitur,quem nullus præcedit,licet nemo sequatur.Alexan.

¶ Idem †. LEX XXXIIII.

E X duobus impuberibus ei

† li.ij.quęst.

† intell.no. huius l.uid. apud Coras.in l.si testamento. C.de ipub. & al. subst. nu.25.

† li.4.quęst.

X duobus.} CASVS. Institui mihi hædes duos meos filios impuberes: & ei qui supremus moreretur, substitui Titium. posteà ambo impuberes simul decesserunt. certè Titius erit hæres utrisque eorum. & est ratio, quia supremus dicitur non solum is qui post aliquem est, sed etiam ille post quem nemo est. in nostro autem casu omnes uidentur supremi decesisse:quia nullus eorū remansit post alium. & idem est econtrario. nam non solùm dicitur proximus esse alicui qui ante aliquem alium est, sed etiam is ante quem nemo est.

¶ Filium.} Seius instituit sibi hæredes Caium filium suum impuberem, & Titium extraneum:& Titio prædicto substituit Mæuium, & prædicto suo filio taliter substituit, quisquis ex suprascriptis scilicet Titio & Mæuio hæres mihi erit,substituo eum filio meo & postea decessit prædictus Seius.Titius institutus omisit hæreditatem: Mæuius autem ei substitutus adiuit ex substitutione.postea decessit dictus impubes. quæritur cui deferatur hæreditas eius impuberis : utrum Titio qui amisit hæreditatem patris,an Mæuio qui adimit hæreditatem patris ex substitutione? Et dicitur q̄ Mæuio.

¶ Etiam si contra.} Filium meum emancipatum præteri, scilicet, Titium.& Seium filium impuberem, & in mea potestate constitutum institui mihi hæredem in totum: & ei impuberi substitui Caium: & a dicto impubere reliqui multa legata danda quibusdam mihi coniunctis, & quibusdam aliis extraneis: & a Caio substituto reliqui similiter multa legata: & postea decessi. postea emancipatus petiit bonorum possessio.contra tabul. eo quòd a me præteritus fuit & uicit: & ita ruptum est testamentum meum, & sic factū est quòd ipse emancipatus habuit dimidiam hęreditatis meæ ab intestato: & alia dimidia remansit apud impuberem prædictum,postea in pupillari ætate decessit impubes. nunquid habebit hæreditatem impuberis Caius prædictus substitutus ei? Et dicitur quòd sic:& tenebitur præstare legata a se relicta, & etiàm ab impubere. Sed & si dictum emancipatum præterij, & dictum impuberem institui in tribus unciis, & Cornelium extraneum institui in ix. unc. & dicto impuberi substitui dictum Caium, & multa legata reliqui a dicto impubere præstanda quibusdam mihi coniunctis. & quibusdam alijs extraneis : & a dicto Caio impubere substituto reliqui similiter legata : & committente dicto emancipato præterito edictum : ut scilicet contra tabulas petat bonorum possessio.non solum dictus emancipatus sed etiam dictus impubes:& sic excludam dictum Corneliū in ix.vnc.institutum,& habeant ambo soli hæreditatem meam, scilicet emancipatus pro dimidia, & impubes pro alia dimidia, cùm ex institutione non habuerant, nisi tres unc. & postea impubes decedat in pupillari ætate, & ueniat ad hæreditatem suam dictus Caius ei substitutus. certè tenebitur dictus substitutus præstare legata ab impubere relicta coniunctis personis tantùm : sicut & impubes si uiueret teneretur præstare tantum coniunctis personis, & licet si non esset petita bonorum possef.contra tabu.impubes, uel eius substitutus posset detrahere ab omnibus legatariis Falcid.puta quia essent relicta legata ab imbubere ultra dodrantem suæ partis: tamen petita contra tabu. (quo casu non tenetur impubes, uel eius substitutus ad præstanda legata nisi coniunctis personis, ut dictum est) augebuntur legata relicta ab impubere coniunctis personis: ideo quia non præstat extraneus legatariis legata: ita quòd Falcid. in eis non habebit locum, uel tanto minus detrahet nomine Falcidiæ de legatis relictis coniunctis personis, quantum ei accreuit propter hoc quòd extraneis legata non præstat. & sicut ipse filius impubes plus debet coniunctis personis nomine legatorum, etiam ex eo quòd

quod petita contra tabulas extraneis non præstat legata, ut dictum est:ita plus debet dictus impubes & eius substitutus ex eo quod bonorum possess.contra tabu.plus ad filium impuberem prædictum peruenit quàm haberet ex institutione,cùm posteà ex substitutione peruenerunt ad eum tres unciæ,ut dictum est:per bonorum autem posses. contra tabu.peruenerunt sex unciæ ad eum, ut dictum est. & ita duabus rationibus crescunt legata coniūctis, siue exceptis personis relicta. & idem debet esse contrà, scilicet ut quemadmodum portio, quæ per bonorum posses. contra tabu.accreuit impuberi, auget legata, ut dictū est; ita & portio, quæ accreuit impuberi propter bonorum possess. contra tabu. minuat legata coniunctis personis ab impubere relicta:puta quia impubes sicut dixi in princip. fuit à me institutus ex asse, & per bonorum posses. contra tab. quā accepit frater suus emancipatus, & à me præteritus,dimidia hæreditatis sit ei impuberi ablata. nam pro ea dimidia sibi ablata substitutus eius exoneratur circa legata.& hoc dicit cum l. sequenti. Viuianus.

a ¶ Hæredem substituit.} ut infrà de rebus dubiis.l. qui duos. licet singulari numero usus sit:ut infrà de legatis primo qui filiabus. §.primo.& ideo de utrique portione detrahit Falcidiam:ut infrà eodem l. qui duos:Sed contra infra ad Trebel.l.eum qui. Sol. hic totum uolebat ad substitutum peruenire, ibi partem .Vel dic ut ibi.

† P. scipio. cū ei q̄ primas Hostiles muros ascenderet coronā muralē promisisset & duo simul ascendissent utrique dedit. Liu.lib.26.

† De intel. huius. §.vi. Hyer. veriū in l. ex facto. §.Lucius. nu. 6. hoc.tit.

† Substitutione &c.

qui supremus moreretur, hæredem [a] substituit. Si simul morerentur,utrique hæredem esse respondi: † quia supremus [b] non is demum qui post aliquem, sed ēt post quem nemo sit,intelligitur: sicut econtrario proximus nō solùm is qui ante aliquem, sed etiā is ante quem nemo sit, intelligitur.

¶ Hæres ex substitutione uulgari admittitur ad substitutionem impuberi factam per hæc uerba, Quisquis mihi hæres erit, &c.Barto.

¶ Filium impuberem & Titium hæredes instituit. Titio Mæuium substituit [c]. filio quisquis sibi hæres esset ex suprascriptis, substituit [d]. Titius omisit hæreditatē. Mæuius adiit [e]. Mortuo deinde filio putat magis ei soli [f] ex substitutione deferri pupilli hęreditatem,qui patris quoque [g] hæreditatem adierit.

¶ Licet testamentum per contra tabu,expugnetur,firma tamen manet substitutio pupillaris:& relicta à substituto pupillari debentur omnibus.Alexander.

¶ Etiā † si [h] cōtra tabulas patris bonorum possessio petita sit, substitutio tamen pupillaris ualet:& legata omnibus præstanda sunt, quæ à substituto data sunt.

¶ Ista lex reputatur difficilis, & habet tres partes.Prima durat usque ad uer.sic & crescere.Secunda usque ad uer,his consequens.Tertia usque ad finem. & secundum quod textus habet tres partes, ita glo.magna, quæ est hic, quæ ponit casum, habet tres partes , prout ponit casum. Bartolus.

b ¶ Supremus } ad hoc j̄.de uerb.signi.l. proximus. & l.in uulgari. & unde cog.l.j.§.proximus.
c ¶ Mæuium substituit.} scilicet uulgariter.
d ¶ Substituit.} scilicet pupillariter.
e ¶ Adiit.} & sic testatori directo est hæres:ut institu. de pupillari substitu.in princ.
f ¶ Soli.} scilicet Mæuio.non autem Titio repudianti:ut supra eo. l.qui plures.
g ¶ Patris quoque.} unde continetur substitutus uulgaris.nam uerbum quisquis,ad solum Titium pertinere non potuit,nec ad pauciores quam duos.sic ergo qui eorum duorū erit hæres, ille admittetur: secus tamen si dicā in testamento:quisquis mihi hęres erit, det x.illi. nam duo comprehenduntur,id est etiam qui uenit ab intestato, non solum scripti:ut infra de codicil.l.si quis.hic non nisi scriptis ueniūt: ut supra eod.l.cum filio & l.qui liberis.§ hæc uerba.& facit s̄. eod.l.v. & j̄.eo.l.cùm ex filio.§.fin.
h ¶ Etiam si.} pone impuberem in potestate constitutum institutū, & emancipatum puberem præteritum,& extraneum pupillo substitutum, a quo sunt relicta legata, quæ ualent, licet commisso edicto per emancipatum, id est, licet egerit per contra tabu.etiam si impubes petierit contra tabu.ut dices infra.l.proxi. Et quęro hic quare rupto testamento per querelam in totum rumpitur pupillare : ut supra de inoffi.testamē.l.Papinianus.§.sed nec.& non per contra tabu. ut hic,& infra.l.proxi? Respon. quia testamentum est de iure ciuili, & querela.sic unum potest tollere aliud:ut instit.de leg. ag. tu. §.fina, sed contra tabu.est de iure prætorio, quod non tollit testamentum: quia cùm prætor non potest facere hæredem, multo minus definere: ut instit.de bonorum possessio.§.quos autem. inde est quod in querela dicitur quæri de uiribus testamenti: in contra tabu.non, sed de patris & filij qui agit,an sit filius seu pater,uel non:ut supra de inoffic.testamen.l.filio.§.contra tabulas.& differt.in alio: quia querela nascitur demum hæreditate adita:ut C.de inoffi.testamē.l.si quis filium, sed contra tabu. etiam prius:ut infra, de contra tabu. l.illud. in fin.

& secundum hoc non ob.suprà eodem.l.ij.§.j.quia ibi iure ciuili rumpitur per præteritionem posthumi:ut supra de iniusto.testa. l.posthumus.Item non ob.suprà eodem.l.is qui. quia ibi ut indignus repellitur,ut ibi dixi.

i E Tsi contra tabulas.} Pater filium puberem emancipatum præteriit : impuberem in potestate constitutum instituit. & ei extraneum substituit : à quo substituto, & etiā ab impubere legata reliquit. præteritus egit contra tabul & sic aperta est uia instituto, ut & ipse habeat per contra tabu.tandem in pupillari ætate decessit. quæritur an teneatur amplius substitutus ad legata? & dicit eum teneri amplius quam teneretur pupillus: quia hic omnibus pupillus coniunctis tātum personis: & sic augetur onus legatorum. Hic alio casu si ponas pupillum esse in vncia una institutum, extraneum in undecima & pupillo substitutum datum, & relicta legata ab utroque. si habeat pupillus contra tabu. commisso sibi edicto per puberem præteritum, & sic habeat dimidiam hæreditatis, pro ea rata dabit substitutus legata, non pro uncia tantum: & hoc omnibus. nam & pupillus teneretur, ut pro unciis: non pro una tantum: sed solummodò coniunctis.econtra decrescit onus legatorum si ponas pupillum in assem institutum, & per puberem agentem cō tra tabu. ablatum ei dimidium. nam pro dimidia dabuntur legata,non pro asse, sed a substituto omnibus, a pupillo coniunctis.& probantur etiam hæc infra de lega.prætand.l. filium quis. & de legatis. iij.l. fina.& de contra tabu. l. non putauit. §.fina. in exhęredato pupillo ponere non potes: tum quia non habet contra tabu. ut infra, de contra tabu. l. non putauit. in principio. tum quia a substituto eius legari non posset : ut infra de legatis j. l. ab exhæredato. primo respons. Sed quidam dicunt quod in eo potest poni,si modo per præteritum committatur edictum, per eandem l.infra de legatis.j.secundo respon. Sed certè de substituto instituti non exhæredati ibi dicit. Item nec de præterito pupillo potest dicere:quia non potest relinqui ab eius substituto. argumentum. C. de leg. l. cum quidam. licet ei posset dari contra tabu.ut C. de liberis præterit. l. maximum. & adde quod nota. supra. l.proxi. in fin. Accursius.

Casum ponit.

¶ I dem.lib.5.quæst. L. XXXV.

E Tsi contra tabulas [i] patris petita sit à pupillo [k] bonorum possessio : in substitutum tamen eius [l] actionem legati [m] dādam esse,ita ut augeantur legata; propterea q̄ [n] filius extraneis [o] non debuerit : sic & crescere à substituto data legata si per bonorum possessionem plus ad filium peruenisset : quemadmodum & ipse filius plus exceptis [p] deberet.His consequens esse existimo ut si impubes ex asse hæres scriptus sit, & per bonorum possessionem semis ei ablatus sit, substitutus in partem bonorum, legati nomine exoneretur:ut quemadmodum portio quæ per bonorum possessionem accesserit, auget legata,ita & hic [q] quæ abscesserit,minuat.

¶ Licitum est testanti facere tot gradus substitutionum quo uult:& plures possunt substitui in locum unius, & econtra, & si substituatur nouissimo morienti, uidetur testator uoluisse inter omnes conseruare ius legitimarum hæreditatum, uel successionum ab intestato.hoc dicit cum l.sequē. Alexander.

¶ M artianus.li.4.instit. L. XXXVI.

K ¶ A pupillo.} instituto,alio committente edictum.
l ¶ Eius.} impuberis.
m ¶ Legati.} relicti in substitutione:ut supra.l.prox.in fin.& infra, de lega.præst.l.filium.§.quod si impubes. sed relicta a pupillo dabit, sicut dicitur infra,de leg.iij.l.si.§.fin. Nec ob.instit. de pup.substi.§.liberis.quia ibi iure ciuili annullatur:ut ibi not.s̄.l.prox.unde non ualet substitutio ibi.
n ¶ Quòd.} id est quia.
o ¶ Extraneis.} sed parentibus. Azo. ad quod infra, de legatis secundo. l. cum patronus, substitutus autem omnibus etiam extraneis.
p ¶ Exceptis.} non aliis: sed substitutis omnibus,si ab eo sunt relicta: ut infra de legat.præst.l.filium. Et est ratio,quia substitutus in totum quod succedit, voluntate testatoris succedit. Azo. Quæ autem sunt personę exceptę,habes infra de lega.prꝗst.l.j.& iij.& C.de contra tabu.l.j.
q ¶ Ita & hic.} Contrariorum eadem est ratio. sic infra ad l. Falcid. l.si hęres institutus.& supra mandat. l. si mandato.§. quoties. & institutio.de contrahen.emptio. §. cum autem. Sed argument. contra supra de negoti. gest. l. si quis negotia. & de procurat. l. qui proprio

Contrariorum eadem est ratio.

Universidad de Deusto Biblioteca

§.usque adeò.& §.item contrà.& facit ad l.j.de lega.j.l.si hæres. & de conditio.& demonstratio.l.Plautius.

POtest. } CASVS. Faciens testamentum potest facere plures gradus hæredum hoc modo. Instituo mihi heredem Titium: & si Titius hæres non erit, Seius hæres esto.& si Seius hæres nō erit, Mæuius hæres esto. & sic deinceps. & ultimo substituto potest substituere seruum suum, ut sit hæres necessarius. Item potest substituere plures in locū unius & in locum plurium potest substituere unū. Item potest substituere cuilibet de institutis alium extraneum dando cuilibet suum substitutum extraneum. Item hæredes institutos potest adinuicem substituere. Item si habet duos filios pone impuberes, potest dare substitutum cuilibet eorum per se:& tunc si unus eorum filiorum decedat habebit substitutus eius partem mortui:& ita non decedit nunc ab intestato dictus filius: quia pater eius dicitur ei fecisse testamentum substituendo ei. & idem erit in alio filio posteà decedente. Item potest substituere illi soli de dictis filiis qui ultimo moreretur: & tunc si unus decedit, alter succedit ei iure legitimo, id est, ab intestato. & si alter posteà decedat, substitutus eius habebit utriusque hæreditatem ex substitutione, hoc dicit cum l. seque. Viuia.

† Si filia hęres:&c.

† l.x.inst.

† lib. sing. de secund. tab.

POtest [a] quis in testamēto plures gradus hæredum facere: utputà, † Si ille hæres non erit, ille hæres esto, & deinceps plures: ut nouissimo loco in subsidiū uel seruum necessarium hæredē instituat. Et uel plures in unius locum possunt substitui, uel unus in plurium, uel singuli in singulorum, uel inuicem ipsi qui hæredes instituti sunt.

¶ Florentinus. † L. XXXVII.

VEl singulis liberis, uel ei qui eorum nouissimus morietur, hæres substitui potest. Singulis, si neminem eorum intestatū decedere uelit. Nouissimo, si ius legitimarum [b] hæreditatum integrum inter eos custodiri uelit.

¶ Potest quis omnibus liberis substituere, uel parti eorum, aut nulli, aut ad tempus totum pupillaris ætatis, uel ad partem eius. Barto.

¶ Paulus. † L. XXXVIII.

QVi plures liberos habet, potest quibusdam substituere, neque utique necesse habet omnibus [c]: sicuti potest nulli substituere. Ergo & ad breue [d] tēpus ætatis substituere potest: utputà, Si filius meus intra annum decimum decesserit, Titius ei hæres esto. Itaque & si diuersos substituat post finem [e] ætatis, admittendum erit: ueluti, Si intra annū decimum decesserit, Titius ei hæres esto. si post x. intra. xiiij. Mæuius hæres esto.

¶ Aditione facta à coacto ex Trebelliano cōfirmant tabulæ pupillares. h.d. Bar.

¶ Etsi à patre institutus [f], rogatusque hæreditatem restituere [g], coactus ex fideicommisso [h] † adierit: quamuis cætera, quæ in eodem testamento relicta sunt, per eam aditionem confirmentur [i], ut legata & libertates: secundas tamen tabulas [k] non oportere suscitari destituto [l] iam iure ciuili testamento, † Serbidius Scæuola noster dicebat. sed plerique in diuersa sunt opinione [m]: quia & pupillares tabulæ pares sunt [n] prioris testamenti. quo iure utimur.

¶ Filio impuberi emancipato non potest pupillariter substitui: sed potest eius institutio omitti: & per fideicommissum sibi in tempus pubertatis relinqui: quod importabit tantundem, quantum substitutio pupillaris. Bart.

Iabolenus. li. I. ex posteriorib. Lab. L. XXXIX.

CVm ex filio † quis duos nepotes īpuberes haberet, sed

a ¶ Potest. } ut instit. de uulga. substi. in princ.

b VEl singulis. } Legitimarum. sic institu. eo. §. vel singulis. & C. eo. l. penul. Sed contra. j. de leg. ij. Titia Seio. §. scio. vbi per fideicommissum videtur eos inuicem rogare, non ius ab intestato reseruare. Solu. ibi.

QVi plures. } CASVS. Si habeo quatuor filios, & eos hæredes instituo: possum substituere duobus, & aliis duobus nullum dare substitutum. nam & possum ita eos instituere, vt nulli eorum substituam. & si possum diminuere numerum illorum quibus substituo, vt dictum est, ergo si impuberes sunt, possum diminuere cum eis substituo pupillariter, tempus quod solet poni in pupillari ætate vel substitutione, hoc modo: si Seius filius meus hæres mihi extiterit, & intra decimum annum decesserit, Titius ei hæres esto, cum in pupillari substitutione soleat poni tempus. xiiij. annorū. Item & ita possum substituere. Si Seius filius meus hæres mihi extiterit, & intra decimum annum decesserit, Titius sit ei hæres. si autem post decimum annum decesserit dictus filius meus. intra tamen. xiiij. annum, Mæuius hæres esto.

¶ Et si à patre. } Titius instituit sibi hæredem Seium filium suum impuberem: & rogauit eum per fideicommis. vt si in pupillari decederet ętate, restitueret hæreditatem Caio. & posteà dedit, pone tutorē filio suo Sempronium: & decessit dictus Titius. nunc dictus Seius filius eius & tutor Seij nolebant hæreditatem adire: vnde Caius fecit eos cogi ut adirent. & adierunt. Postea in pupillari ætate decessit dictus Seius. nunquid ex dictis secundis tabulis pertinebit hæreditas ad Caium fideicommissarium, vel debebit ei restitui? Et uidetur quod non: quia testamentum Titij patris Seij prædicti fuit iure ciuili destitutum: ideo quia Seius adire noluit & per consequens secundę tabulæ. unde quamuis per coactionem resuscitetur principale testamentum: non tamen uidetur debere suscitari secundas tabulas: licet suscitentur legata & fideicommissa specialia in principali testamento relicta. & hoc quidam dixerunt. sed certè male dixerunt: quia bene debent resuscitari secundę tabulæ, resuscitato principali testamento: quia sunt pars principalis testamenti. Viuianus.

c ¶ Omnibus. } substituere. Accursius.

d ¶ Ergo & ad breue. } quia abbreuiare potest numerum: 1 ergo & tempus. sic supra de iudi. l. nonnūquā. & facit infra eodem. l. ex facto.

1 Et sic ualet argumētum de persona ad tēpus secūdū Bar. P. Alexan. & Ia.

§. item quæro. & supra eodem. l. si ita quis substituerit. & l. in pupillari. & l. uerbis. & infra, de mili. testamen. l. miles ita. §. j. & de secun. tabu. l. ij. §. si primus.

e ¶ Finem ætatis. } s. decem annorum.

f ¶ Etsi à patre institutus. } filius, per hoc quod dicit patre, & impubes.

g ¶ Restituere. } si decessi in pupillari ætate.

h ¶ Fideicōmisso. } alias commisso, alias commissario.

i ¶ Confirmentur. } ualebant: enim ut potè filio hęrede ipso iure: ut institut. de hęred. qualit. & diffe. §. sui. sed per aditionem accepit effectum 2 quasi hęres contrahat: ut infra, ex quibus caus. in possessio. eat. l. iij. in fine.

K ¶ Tabulas. } in quibus rogatus fuerit restituere.

l ¶ Destitutio. } cum sua uoluntate spontanea non adiit. Azo. per quod uidetur repudiare: ut institut. de heredū. quali. & differ. §. fina.

m ¶ Opinione.] & bene: 4 ut infra ad Trebellia. l. nam quod. §. si quis. & leg. apud Iulianum. §. j. & infra si quis omis. cau. testa. l. si quis omissa.

n ¶ Pares sunt.] ut instit. eo. §. liberis.

1 Displicet Dy. & Bar. ideo dic φ filio instituto fuit datus cohęres extraneus, qui cohęres partem suā postea repudiauit secundū Dy. B. B. Imol. Alc. Are. & Ia.

2 Displicet omnib. dempto Pau.

† Alias à fideicommissario.

† Quintus Ceruilius.

4 Idē omnes scrib.

CVm ex filio. } CASVS. Titius habebat duos nepotes ex filio suo mortuo, unus quorū erat in dicti Titij potestate, alius non. & uolebat quemlibet pro dimidia instituere: & adinuicem pupillariter eos substituere: tamen ei qui non erat in sua potestate, non poterat pupillariter substituere: alij autem sic. quærit quid habet facere Titius ut habeat dictum suū propositum? & certe debet instituere hæredem solum suum nepotem illum quem habeat in potestate, & ab eo legare alij qui non est in potestate sua, dimidiam hæreditatis cum fuerit factus pubes nepos prędictus qui non est in potestate. & econtra debet illum nepotem, qui non est in potestate substituere pupillariter illi nepoti qui non est in potestate, & ita faciendo idem consequetur testator, ac si inter eos pupillarem substitutionem fecisset, posito quod ualeret substitutio pupillaris inter eos, quæ quidem non ualet in persona nepotis in potestate non existentis, vt dictum est. nam moriente in pupillari ætate nepote in potestate constituto habebit sine dubio ex pupillari substitutione totam hæreditatem nepos non constitutus in potestate: & econtra moriēte in pupillari ętate nepote non constituto in potestate, retinebit sibi totam hæreditatem nepos in potestate constitutus, in qua tota ipse fuit institutus, vt dictum est. nam non fuit grauatus, nomine legati dare dimidiam hęreditatis nepoti non constituto in potestate, nisi cum nepos non constitutus in potestate esset pubes, vt dictum est. ipse autē decessit in pupillari ętate, & sic amplius pubes effici non potest. & hoc consilium testatori dederunt quatuor iurisconsulti, scilicet Labeo & Ofilius & Cascellius & Trebatius.

† Intell hoc ius. l. pont Crott. in Rub. j. de le. 1. n. 137

¶ Filio impuberi. } Filium meum impuberem mihi hæredem institui: & ita ei substitui, Titius sit mihi heres, si mihi nullus meus filius fuerit hæres. Seius autem sit mihi hęres si dictus meus filius impubes hęres mihi erit, & impubes mortuus fuerit. & decessit. modo quęritur nunquid ualeat substitutio? Et dicitur quod sic. filio enim impuberi in singulas causas alium & alium hæredes substituere possumus.

¶ Quidam. } Ita dixi in testamento meo: instituo mihi hæredes Titium & Seium. & ita coniunxi eos re & uerbis. & Seio substituo primum. Titio autem nullum substitutum dedi. postea ita dixi, Instituo mihi hęredes similiter Caium & Sempronium, & Caio substituo Secundum, & Sempronio substituo Tertium. me adhuc viuente decessit dictus Titius & Seius. postea ego decessi & sic partem dicti Seij debet habere primus eidem Seio substitutus. modo quęritur ad quem debeat pertinere pars Titij, cui nemo erat substitutus, vtrum

tus, utrum ad dictum primum substitutum Seij: an uerò ad Caium & Sempronium cohæredes dicti Titij? Et dicitur quod debet pertinere ad substitutum Seij nam Seius erat coniunctus Titio, ut dictum est. unde sicut partem Seij habet substitutus eiusdem Seij, ita & habere debet partem Titij Seio coniuncti iure accrescendi. Viuianus.

a ¶ Hæredem habere. } Hic auus desyderabat, ut quicunque eorum decederet impubes, solida eius dimidia perueniret ad alium: quod facile 2 erat sibi disponere in eo qui in ipsius aui potestate erat. sed in emancipato durum uidebatur: cum ei pupillariter alium substituere non posset. Item si rogauit eum per fideicō. saltem quartam transmittat ad eum, qui in proximiori gradu esset quam frater, si impubes decederet, ut est mater defuncti impuberis quare horū quatuor sapientium consilio est testatus auus: ut filio quem in potestate habebat, emancipatum pupillariter substitueret: & emancipato si ad decimumquartum annum peruenerit, dimidiam cum fructibus legauit. idem si nihil dictum fuisset de fructibus 3, ut suprà de usur. l. in fideicommissi. §. cum pollidius. hic emancipatus si ante. xiiij. ætatis an. decedat, ad hæredem nil transmittit: cùm conditionale legatum sit: ut infrà de legatis secundo. l. si cui. nec quærelam inoffic. intendere potest, cum plenè erant ei omnia restituenda: ut C. de inoffic. testa. l. si pater. Sed hodie 3 puto contra: ut C. de inoffic. testa. l. quoniam. Azo. & in authen. de trien. & se. §. prohibemus. col. iij. Item quæro, si hic, cui dimidia pars hæreditatis relicta est, pro parte præstet legata? Respon. secundum Irner. quod sic: ut infrà de milita. testamen. l. militis codicil. in prin. sed & onus æris alieni pro parte subibit: arg. infra de leg. j. l. ab omnibus. §. fina. & infra. de leg. ij. l. cùm filius. §. lucio. Sed argum. contra infra, ad Trebel. l. mulier. §. fin. Vel uerius dic ut not. j. de lega. j. l. non amplius. §. fina.

1 Ista glo. sustentatur hic per P. Imo. Alex. & Ias. quāuis displiceat Bald.

† Inquātū iste tex. sentit expssum facere cessare tacitū, limitabis eū: per l. nō rectè. C. de fideicōmi. ut nō pcedat qn̄ tacite insunt: quia illo casu n̄ tm̄ nō facit tacitū cessare imò cōtrū expssio nihil operatur. De quo uide in l. ij. & ibi Dy. j. de leg. ij.

2 Sequunt hāc gl. Bal. Paul. Imo. Alex. & Ia.

3 Istaglo. quāuis hic approbatp Bal. & Imo. displicet tn̄ Bart. Ang. Alex. Albe. & Ia.

alterum eorum in potestate, alterum non, & ualet utrunque ex æquis partibus hæredem habere [a], & si quis ex his impubes decessisset, ad alterum partem [b] eius transferre, ex consilio [c] Labeonis, Ofilij, Cascellij, Trebatij, eū quem in potestate habebat, solū hæredem fecit: & ab eo alteri [d] dimidiam partem hæreditatis, cū in suam tutelam [e] uenisset, legauit. quod si is qui in sua potestate esset, impubes decessisset, alterū hæredem ei substituit [f].

¶ Expressum facit cessare tacitum. Bart.

¶ Filio impuberi † in singulas causas [g] alium atque alium hæredem substituere possumus: ueluti ut alius [h], si sibi nullus filius fuerit [i] hæres: & alius [k], si filius fuerit hæres, & impubes mortuus fuerit, hæres sit.

¶ Ius accrescendi transit ad illum ad quē transit portio iure substitutionis. Bar.

¶ Quidam quatuor hęredes scripserat, & omnibus hęredibus pręter unum substituerat. unus ex illis [l] cui non erat quisquam substitutus, & ex cæteris alter uiuo patresam. decesserat: partem † eius, cui nemo erat substitutus, ad substitutum quoque [m] pertinere. Ofilius & Cascellius respōderūt [n]: quorum sententia uera est.

¶ Substitutus impuberi, qui se posteà dedit ad arrogandum, habet utiles actiones, si posteà impubes decedit. Bar.

¶ Papinianus. † L. XL.

CAusa cognita impubes [o] arrogatus decessit: quēadmodum [p] legitimis hæredibus [q] authoritate principali prospicitur uinculo cautionis: ita si fortè substituat naturalis [r] pater impuberi, succurrendum erit substituto [s]. Nam & legitimis hæredibus futuris nō aliæ quàm utiles actiones, præstari possunt.

¶ Substitutus ei qui est substitutus cohæredi suo, utroque defuncto uocatur in utriusque portionem. Barto.

Idem. † L. XLI.

COhæredi [t] substitutus [v], pri

b ¶ Partem eius. } totam, & insolidum. Azo.

c ¶ Consilio. } modo respondet.

d ¶ Alteri. } s. emancipato. Azo.

e ¶ Tutelam. } intra xxv. annum, secundum quosdam arg. C. de his qui ue. æta. impe. l. fin. Sed dic 4 ad xiiij. annum: ut j. de lega. iij. l. cum filio. Alij dicunt. i. sui iuris: & nepos erat in potestate patris sui cui auus non uult quæri.

4 Istam sequunt Bar. & Bal.

f ¶ Substituit. } pupillariter, & sic nulla quarta retinetur: ut C. de inoffi. testa. l. ex tribus.

g ¶ In singulas causas. } i. in uulgarem casum unum, & in pupillarē alium. Azo.

h ¶ Alius. } puta Titius H.

i ¶ Fuerit hæres. } alias non habetur hæres, sed intelligitur. H.

k ¶ Et alius. } puta Sempronius. H. & no. 5 quod hoc casu uulgaris substitutio non concipit pupillarem, nec pupillaris uulgarem. alioquin non esset alius, & alius in diuersis casibus substitutus. sed ambo in utroque secundum Io. quod lex ista prohibet. Azo. sic supra. cod. l. iam hoc iure. in fin.

5 Istam gl. approbant Bar. B. P. & Alex.

l ¶ Ex illis.] s. hęredibus, illi. s. cui. &c.

m ¶ Quoque. } non solùm ad duos hæredes, qui supersunt. hic enim substitutus directo testatori est hæres: ut supra eodem. l. ex duobus. §. filium.

n ¶ Responderunt. } Sed hic extraneus non fuit ei qui decessit. nec re, nec uerbis coniunctus, cur ergo iure accessionis aliquid habeat? Respon. ideo quia ille cui fuit substitutus, coniunctus fuit.

ADDITIO. Dic idem si non esset: quia inter hæredes disiunctos est locus iuri accrescendi. Bar. Pau. & Alexander.

CAusa. } CASVS. Filium meum impuberem institui mihi hæredem: & ei pupillariter, Titium substitui. & posteà decessit. venit postea Seius, & causa cognita cum impuberem arrogauit: quia monstratum fuit iudici causam arrogationi, honestam esse, & impuberi expedire certè Seius arrogator debet cauere tabellario publico si intra pubertatem impubes decesserit, restiturū se bona illis qui ad successionem impuberis uenturi essent, si arrogatio non fuisset facta. & hoc casu per istud uinculum cautionis non solum legitimis hæredibus impuberis prospicitur, sed etiam Titio ei substituto. quibusdam tamen uidebatur non debere prospici ita substituto sicut legitimis per dictam cautionem: quia per arrogationem ruptum est testamentum pupillare: & ita substitutus a modò est extraneus impuberi. legitimi autem non efficiuntur propter hoc extranei. sed certè ipsi malè dicunt: quia eiusdem conditionis sunt in hoc casu legitimi, quo est, substitutus: sed si dicta cautio non esset interposita. nam sicut substitutus non admitteretur rupto pupillari testamento per arrogationem: ita nec legitimi admitterentur patre adoptante bona impuberis peculij iure occupante. Interposita ergo cautione prædicta eiusdem similiter debeant causæ conditionis, scilicet, ut sicut legitimi habent utiles actiones ex dicta cautione: ita & habeat substitutus. & hoc dicit l. licet per pauca uerba. Viuianus.

† In P. F. deest eius.

† lib. 25. quæst.

o ¶ Causa cognita impubes } demum causa cognita arrogatur: & sunt causæ suprà de adoptio. l. nec ei. §. eorum. usque in fin. & inter cætera cauet seruo publico de restituendis bonis arrogati illis personis, quæ erant habituri, si arrogatio facta non esset: & sic legitimis & aliis prouidetur: ut hic, & supra de adoptionib. l. nec ei. § fi. & l. non aliter. & l. his uerbis. & l. sequen. & institu. de adopt. §. cum autem.

† lib. 6. responsorū.

p ¶ Quemadmodum. } i. sicut.

q ¶ Hæredibus. } arrogati.

r ¶ Naturalis. } & legitimus.

s ¶ Substituto. } contra arrogatorem, qui fortè est hæres. sed restituit. Nam rumpuntur secundæ tabulæ: ut d. l. nec ei. §. j. Succurritur ergo hoc casu his personis, ut utiles habeant actiones. nec enim possum habere directas: quia iure isto nullum habet hęredem 6 qui in alterius potestate moritur, nisi filius esset habens castrense faciens testamentum: aliter non. Secus autem esset iure auth. ut in auth. de hære. quæ ab intesta. § ij. col. ix.

6 Adde tamentum in ingressi religione ualet, si resinquæ parentibus legitimā Bar. in l. si qua mulier. in pen. col. in l. C. de sacrosa. eccle. & ibidem Bal.

COhæredi. } CASVS. Institui mihi hęredes Titium & Męuium & dictum Mæuium substitui Titio cohæredi suo, & eidem Mæuio substitui Sempronium: & postea decessi. postea decessit dict' Mæuius antequam pro sua parte hæreditatem meam adiret, uel antequam existeret conditio substitutionis per repudiationem Titij cohæredis sui. & postea repudiauit Titius sicque extitit conditio substitutionis per quam fuit substitutus Mæuius Titio. certè ad dictum Sempronium substitutum Mæuij pertinebit utraque portio hæreditatis, id est, portio Titij, & portio Męuij: & hoc siue ante substitutionem, qua fuit substitutus Mæuius Titio cohæredi suo, substitutus fuit Sempronius Męuio, siue postea. nec facio uim utrum Mæuius primo loco substitutus Titio decedat post dictum Titium institutum: an uerò decedat ante eum: quia semper existente conditione substitutionis, qua Mæuius fuit substitutus Titio, habebit Sempronius substitutus Mæuij partem Titij, & partem Mæuij. ¶ Et his uerbis. } Institui mihi hæredem Titium in tribus unciis hęreditatis meæ, & Seium in iiij. & Stichum seruum Sempronij in v. & posteà ita dixi in dicto testamento meo: eosque inuicem substituo. & postea decessi. postea Titius in tribus unciis institutus renuit pro sua parte adire. certe tres suæ vnciæ, in quibus eum institui, deferuntur Seio in quatuor vn. instituto, & Sticho seruo Sempronij in v. vn. instituto. quæ v. vnciæ fuerunt acquisitæ Sempronio per dictum Stichum, & deferuntur eis pro modo quæsitæ portionis hæreditatis meæ. i. pro ea parte pro qua eos institui. institui autem Seium in quatuor uncijs, & Stichum in v. vt dictum est. Viuianus.

t ¶ Cohæredi. } duo fuerunt instituti. Titius & Mæuius, Titio quoque substitutus fuit cohęres suus, i. Męuius. Męuio quoque substitutus fuit Seius. secundum Ro. dic ergo cohęredi. i. Titio

v ¶ Substitutus. } i. Mæuius.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Adiret.} Mæuius ex institutione facias extincta esset uulgaris. ut C. eo. l. post aditam.
b ¶ Existeret.} scilicet prius quàm hæreditatem repudiet Titius.
c ¶ Vita decessit.} Mæuius institutus idemque cohæres substitutus eius. Accursius.
d ¶ Ad substitutum eius.} Mæuij, scilicet, Seium.
e ¶ Ante substitutionem.} primi substituti, Ro.
f ¶ Substitutus.} scilicet Seius.
g ¶ Vtraq; portio.} cùm uterque decesserit antequam hæreditatē adiret. & facit institut. eod. §. sed si instituto hæredi. & suprà eadem l. si Titius cohæredi. Nec obst. contra infrà, eod. l. qui habebat r. ut ibi not.

quàm hæreditatem adiret a, aut cōditio substitutionis existeret b, uita decessit c. Ad substitutum d eius, siue ante substitutionem e, siue posteà substitutus f sit, utraque portio g pertinebit: nec interest, prior substitutus post institutum, an antè decedat. ¶ Ex his uerbis: Eosque inuicem substituo non adeuntis h portio, scriptis hæredibus pro modo sibi i uel alij k quæsitæ l portionis defertur.

† Quia ibi deficit cōditio in personam instituti. hic non secundum Alex.

h ¶ Non adeuntis.} id est repudiantis.
i ¶ Sibi.} scilicet repudiantis. Accur.
k ¶ Vel alij.} puta domino repudiantis.
l ¶ Quæsitæ.} i. quærendæ. nec enim plus confertur quam competeret repudianti. Vel dic sibi, scilicet cohæredib. substitutis. & tunc concor. ut suprà, eod. qui liberis. in fin. & l. si in testamento. Sed in id, quod dicit alij: uidetur uocari dominus serui instituti ex substitutione. & sic est s. eo. l. qui liberis. §. hæc uerba. Sed dices seruum remansisse eius: ut s. eo. cum filio. in fine.
¶ Cum filio.} CASVS. Ad euidentiam huius §. nota quod ad hoc ut pater uel alius parens possit pupillariter substituere filio, uel filiæ, uel nepoti, uel nepti, necesse est quod eos habeat in potestate, & alias non ualet substitutio: ut supra eodem l. ij. §. j. & institu. de pupil. substitu. in princip. quibus autem temporibus debeat eos habere in potestate, sicque ualeat tunc substitutio, dicit hic §. Pone ergo quod Sempronius instituit sibi hæredem filium suum impuberem, uel filiam, qui uel quæ erat in sua potestate tempore testamenti, uel instituit sibi hæredem nepotem ex filio mortuo, qui nepos tenebat locū patris sui tempore testamenti dicti Sempronij sui aui, & eodem tempore erat in potestate dicti sui aui, uel instituit sibi hæredem nepotem nasciturum ex uxore filij sui mortui: & substituit dicto filio, uel filiæ, uel dicto nepoti nato, uel nascituro Seium pupillariter & sicut pono exemplum in substitutione filij, ita intelligas in omnibus prædictis. & hoc modo dixit Sempronius: Instituo mihi filium meum impuberem hæredem: & si hæres non extiterit, uel extiterit, & in pupillari ætate decesserit, substituo ei Seium. postea dictus Sempronius emancipauit dictum impuberem, & decessit dictus Sempronius & sic tempore mortis suæ non inuenitur in eius potestate dictus impubes: & postea in pupillari ætate decessit dictus impubes. modò quæritur quis uenit ad hereditatem, utrum Seius ei substitutus, an verò legitimus impuberis hæres? Et dicitur quod legitimus hæres impuberis, & non substitutus: quia dicta pupillaris substitutio ex eo irrita facta, quod dictus impubes exiuerit de potestate Sempronij patris sui ante mortem eiusdem Sempronij. Ad hoc enim vt stet firma substitutio pupillaris, necesse est quod impubes sit in potestate patris substitutionem facientis tempore testamenti, & tempore mortis ipsius patris. & hoc in prima parte vsque illuc. Quòd si hæredem, &c. Secundò dicit, pone (retento eodem casu) quod dictus Sempronius pater impuberis rogauit per fideicommissum dictum Seium, quem substituerat pupillariter filio suo, quod hæreditatem suam Sempronij restitueret Titio, si impubes in pupillari ætate diem suum obierit: & posteà dicta substitutio Seij est facta irrita eo modo qui dictus est suprà, & sic hæreditas Sempronij & etiam impuberis peruenit ad legitimum impuberis hæredem, vt dictum est. Nunquid tenebitur dictus legitimus hæres filij impuberis restituere hæreditatem Sempronij patris Titio prædicto, quamuis ipse legitimus non fuerit rogatus de restituendo Titio, sed solummodo substitutus impuberis fuit rogatus, vt dictum est? Et dicitur quod sic, detrahet tamen quartam Trebellianicam de dicta hæreditate patris & ita tenetur dictus legitimus dare Titio dictum fideicommissum vniuersale, sicut tenetur dare fideicommissum speciale relictum ab ab impubere post mortem eius impuberis, & hoc in secunda vsque illuc, nec aliud &c. Tertio dicit, pone quod dictus Sempronius non substituit Seium filio suo pupillariter: sed vulgariter hoc modo: Instituo filium meum impuberem mihi hæredem, & rogo eum quod restituat Seio hæreditatem meam: & quandocunque decesserit ipse impubes, siue intra pubertatem, siue post, rogo Seium prædictum substitutum vt hæreditatem meam restituat Titio per fideicommissum, quandocunque dictus impubes diem suum obierit. & si hæreditas ex substitutione ad dictum Seium peruenerit, & postea dictus Sempronius decessit: & aliquo casu factum est quod dicta substitutio irrita facta fuit, puta quia Seius substitutus fuit deportatus: & postea dictus impubes quandocunque decessit. & sic hæreditas deuenit ad legitimum eius hæredem: nunquid legitimus hæres tenebitur præstare & restituere hæreditatem patris dicto Titio: quamuis de hoc rogatus non fuerit à Sempronio? Et dicitur quod sic, detracta tamen quarta, sicut cogeretur dictus legitimus dare Titio fideicommissum speciale relictum Titio ab impubere post mortem eius impuberis. & hoc in tertia usque illuc: quæ ita locum &c.

¶ *Istæ §. ponit sex notabiles casus: ut patet ad literam. Bar.*

¶ Cum filio, vel nepoti, qui locum filij tenuit m, aut post testamentum cœpit tenere n, parens substituit o, si quis ex his p mortis q quoque tempore non fuerit in familia r, substitutio pupillaris fit irrita.

¶ Quòd si hæredem filium s, pater rogauerit t, si impubes u

Quarto dicit, ea, quæ dicta sunt in secunda, & tertia parte huius §. scilicet, quòd legitimus hæres impuberis teneatur ad restituendam patris hæreditatem Titio, uel teneatur dare eidem Titio fideicōmissum speciale relictum eidem Titio ab impubere prædicto, ita demum uera sunt, & locum habebunt, si testamentum Sempronij prædicti patris impuberis ualuit de iure. si autem non valuit, puta quia non fuerunt ibi septem testes, sed pone tantum quinque, qui quinque testes sufficiunt in codicillis: non tenebitur dictus legitimus ad prædicta: quia dicta scriptura quam voluit Sempronius valere vt testamentum, & quæ non valuit vt testamentum, vt dictum est, non valebit tanquam sint codicilli: quia hoc testator non expressit, vt valeret iure codicillorum, si non posset valere iure testamenti. Si autem hoc expressisset testator, bene valeret vt codicilli: & bene tenetur legitimus ad prædicta. & hoc vsque illuc: nec fideicommisso &c. Quinto dicit: quamuis dictum sit supra in secundo, & tertio dicto huius. §. quod legitimus hæres impuberis tenetur restituere Titio hæreditatem Sempronij patris impuberis: tamen propriæ facultates filij impuberis quas habuit aliunde quàm à patre, non tenebuntur fideicommisso Titio relicto per dictum Sempronium impuberis patrem, id est dictus legitimus hæres impuberis non tenebitur eas præstare ex dicto fideicommisso prædicto Titio. vnde euenit quòd si dictus Sempronius exhæredauit dictum filium suum impuberem, & nihil iure legati ei reliquit: & eidem substituit dictum Seium: & postea rogauit dictum Seium substitutum quòd hæreditatem impuberis exhæredati restitueret Titio si impubes in pupillari ætate decesserit: vel si quandocunque decesserit: & postea substitutio irritetur vno de his modis qui dicti sunt supra: sicque deueniant facultates impuberis ad legitimum impuberis hæredem: non tenebitur legitimus præstare dictas facultates ex fideicommisso Titio prædicto. si autem dicto impuberi exhæredato reliquit pater eius Sempronij legata vl fideicommissa, & eidem substituit dictum Seium: & posteà rogauit dictum Seium substitutum quòd hæreditatem impuberis exhæreditati restituat Titio prædicto, si impubes in pupillari ætate decesserit, vel si quandocunque decesserit: & postea substitutio irritetur, vno ex his modis qui sunt dicti supra: sicque deueniant facultates impuberis ad legitimum impuberis hæredem: tenebitur dictus legitimus dare dicto Titio dictas facultates impuberis relictas Titio per fideicommissum a filio impubere siue a filio substituto: tenebitur dico, eas dare Titio intra modum dictorum legatorum vel fideicommissorum filio exhæredato a patre relictorum: id est tantum tenebitur legatarius dare Titio de facultatibus impuberis, quantum capiunt legata vel fideicommissa, quæ pater reliquit impuberi, & non plus. Sed nunquid detrahet Falcidiam de dictis legatis dictus legitimus, vel fideicommissis, quæ tenetur præstare Titio, quæque pater reliquit filio, vt dictum est, vel nunquid detrahet Falcidiam de dictis facultatibus impuberis, quas tenetur dare Titio intra modum legatorum vel fideicommissorum impuberi a patre relictorum? Et dicitur quod non, quamuis in secundo casu huius §. detrahat quartam Trebellianicam: vt dictum est: & est ratio, quia nec ipse impubes cui data sunt a patre legata vel fideicommissa, posset detrahere Falcidiam, si rogatus esset Titio restituere dicta legata vel fideicommissa: nec etiam substitutus eius impuberis posset detrahere Falcidiam, si rogatus esset Titio dicta legata restituere, vel fideicommiss. vt infra, ad legem Falcidiam. lex Falcidia. §. fina. Viuianus.
m ¶ Tenuit.} tempore testamenti: ad quod supra, titul. j. l. sed & si. § nepotes.
n ¶ Cœpit tenere.} vt s. eo. l. ij. §. sed si extraneum.
o ¶ Substituit.} directo vulgariter vel pupillariter, cum semper cōtineatur vtraque: vt s. eo. l. iam hoc iure. in princ.
p ¶ Si quis ex his.} scilicet filia vel nepos.
q ¶ Mortis.} testatoris.
r ¶ In familia.} quia emancipatus, uel in adoptionem datus: vt institu. qui. mo. ius pa. §. sed si pater. & j. de capti. l. pater. sunt enim plura necessaria vt teneat: vt not. s. eo. l. ij. circa princ.
s ¶ Filium.} impuberem.
t ¶ Rogauerit.} per fideicom. & sic per obliquum, non directo: vt s.
v ¶ Impubes} scilicet tunc restituat: & quandocunque a etiam post pupillarem ætatem, secundum H. & dic 3 id est pupillare tantum, vt differat a sequenti ibi, nec aliud &c.

a Glo. innuit q dictio impubes accipi demōstratiue [illegible] falsū [illegible] dispositiue secundum. 3 Ita est ultra secūdū Bar. & Ala.

Restituere

a ¶ Restituere.} accipe placuit, quod est infra.
b ¶ Legitimum.} ad hoc. C. de fideicō. l. eam. & C. eo. l. precib. in fi.
c ¶ Falcidia.} Trebellianica.
d ¶ Fideicommisso.} scilicet speciali unius rei uel fundi: & sic fit argu. de speciali ad generale fideicommissum.
e ¶ Eius.} s. filii.
f ¶ Dato.} id est, relicto. alias est fideicommissum datum.
g ¶ Restituere.} Titio fideicommissario.
h ¶ Nec aliud.} redit ad primum casum quādo fuit rogatus de generali quandocunq; decederet, secundum H. Vel dic quod s. tantum intra pupillarem ætatem, hic quandocūque decederet. Et not. quod hic assumūt qdā quod substitutione facta ultra pubertatem in forma pupillaris debet restitui hæreditas substituto. sed certè non de directa, sed de fideicōmissaria hic dicit: quia s. dixit rogauit. & infrà dicit precariis.
i ¶ Egreditur.} nam & tunc cogitur legitimus filio intestato decedente. Accur.
K ¶ Non ualuit.} scilicet iure testamenti: nec codicillorum, nisi hoc actū est: ut subiicit, & inf. de codicil. l. j. & inf. de mili. testamē. l. si miles. Itē t hoc nisi inter filios: ut C. familiæ ercis. l. fina.
l ¶ Tenebuntur.} est, non erunt adstricti, id est, aliquis nomine eorum non tenebitur. Sic ergo nota, institutum de suis propriis bonis non posse 2 grauari, sed de bonis tantum testantis: ut inf. ad Trebel. l. ex facto. in prin. & §. non tantum. & hic subiicit in exhæredato: ut & institu. de singu. re. per fideicom. re. §. hoc solum. & inf. de leg. ij. l. imperator. in princip. & §. j. Sed hoc fallit si tantum percepit de fructibus relictorum, quātum alii date est grauatus: ut inf. de le. j. filiusfamilias. §. apud & inf. de leg. iii. l. iii. §. j. & inf. de leg. ii. l. cum pater. §. Titio.
m ¶ Et ideo.} quia est necesse ut uoluntas patris sit iusta, secundum Ioan.
n ¶ Nullum fideicommissum.} cum iniustè sit sic testatus, ut eum oneraret quem non honorauit: ut C. de fideicommiss. l. penul. sed substitui potest ei directo: quia in hoc non grauatur. ut sup. eodem l. prima. §. penulti.
o ¶ Debebitur.] at relictum a substituto eius non debetur: ut C. de leg. l. cum quidā. quæ est contra. Et not. circa Falcidiam quod legatarius singularis rogatus aliis restituere non deducit Falcidiam: ut hic & plenè no. C. communia. de leg. l. i. § fina.
¶ Qui discretas.] CASVS. Titius fecit testamentum, & ita inter sex pone hæredes suam hæreditatem diuisit. instituit enim in tertia parte hæreditatis suæ, id est in quatuor unciis primum & secundū, & in alia tertia instituit tertium & quartū, & in alia tertia instituit quintum & sextum. & posteà ita dixit: dictos meos hæredes inuicem substituo. Certè si primus non habeat suam partem, id est dimidiam tertiæ, secundus ei coniunctus eam habebit. si autem primus & secūdus non habeant tertiam eis relictā, puta quia agnoscere noluerūt, admittentur ad eam tertiā tertius quartus & quintus & sextus prædicti. Viuianus.
p ¶ Qui discretas.} tertiā duobus, & aliam tertiam aliis duobus, & aliis duobus aliam tertiam. & facit. C. de cadu. to. §. his ita. & inf. de coniun. cum eman. lib. l. j. §. si quis ex nepotibus. Azo.
¶ Qui patrem.} CASVS. Titius in testamento suo instituit sibi hæredem Seium in tribus unciis pone: & Caium filium Seij instituit similiter in aliis tribus unciis: & dictum Seium & Caium adinuicem substituit. Item instituit sibi postea hæredes primum & secundum & tertium pone in aliis sex unciis hæreditatis suæ: & ita compleuit siue distribuit totam hæreditatem suam, siue totum assem inter dictos hæredes. & posteà ita in eodem testamento scripsit: uos omnes inuicem substituo. & posteà decessit: & postea Seius pdictus repudiauit suā partem hæreditatis. quæritur utrum Caius eius filius habeat eam solus, an unà cū prædictis primo & secūdo & tertio? Et dicitur quod solus Caius habebit partē patris sui. & hoc ideo, quia specialis fuit facta substitutio inter dictum Caiū & patrē suum: licet Titius testator scripsit postea generalem substitutionem dicendo, hos omnes inuicem substituo &c. quia illa generalis pertinet tantum ad illos, inter quos nō fuit facta specialis. Viuianus.

t Singul. gl. secundū Bal. Ale. & Ia. in l. hac consultissima §. ex imperfecto. C. de testa.
Institutus in bonis propriis grauari non pōt.
2 In substitutione fideicōmissaria: secus in directa pupillari secūdum Bald. & Paul.

diem suum obierit, Titio hæreditatē suam restituere a, legitimū b hæredem filij salua Falcidia c cogendum patris hæreditatem, ut ab impubere fideicōmisso d post mortē eius e dato, f restituere g placuit. Nec aliud h seruandū est, cū substitutionis conditio puberē ætatem uerbis precarijs egreditur. i Quæ ita locum habebunt, si patris testamentum iure ualuit, alioquin si nō ualuit, k ea scripturam quam testamētum esse uoluit, codicillos non faciet, nisi hoc expressum est: nec fideicōmisso propriæ facultates filii tenebuntur. l & ideo m si pater filiū exhæredauerit, & ei nihil reliquerit, nullū n fideicommissū erit. alioquin si legata vel fideicommissa filius acceperit, intra modum eorum fideicommissum hæreditatis à filio datum, citra Falcidiæ rationē debebitur o.

¶ *Substitutio breuiloqua uocat prius in institutione piunctos, postea disiunctos, Bar.*

¶ Qui discretas p portiones coniunctis pluribus separatim dedit, ac post omnem īstitutionis ordinem ita scripsit: Quos hæredes meos inuicem substituo: coniunctos primo loco vice mutua substituere uidetur: quibus institutionū partes nō agnoscentibus, cæteros oēs cohæredes admitti.

¶ *Substitutio breuiloqua non refertur ad eos, quibus specialiter est substitutū. Bar.*

¶ Qui patrem & filium pro parte hæredes īstituerat, & inuicem substituerat, reliquis cohæredibus datis, post completum assem ita scripsit: Hos omnes inuicem substituo. voluntatis fuit quæstio, an cōmemoratione omniū patrem & filium substitutioni cohæredum immiscuisset, an eam scripturam ad cæteros oēs transtulisset. Quod magis verisimile uidetur propter specialem q inter patrem & filium substitutionem.

¶ *Legata in secundis tabulis relicta contribuunt cum relictis à substituto. Barto.*

¶ Cohæres r impuberi filio datus, eidèmque substitutus, legata secundis tabulis relicta, perinde præstabit s, ac si purè partem, & sub conditione partem alterā accepisset. Non idem t seruabitur alio u substituto. Nam ille Falcidiæ rationē induceret, quasi planè x sub conditione primis tabulis hæres institutus: tametsi † maximè cohæres, filio datus y quadrantem integrum z ob

q ¶ Specialem.} facit inf. de alimen. leg. l. alimenta. §. basilicæ. & de uerb. obli. l. doli. & s. ex quib. cau ma. l. sed & si per pretorē. §. deinde. & C. de dolo. l. i. & inf. de leg. 3. l. seruis urbanis. §. fi. & s. de ædil. edic. l. bouem. §. iumētorum. & C. de pac. conuen. l. fi.
r ¶ Cohæres.} Paterfamilias habens, &c. in bonis filium impuberem & Titium extraneum æqualiter instituit. Item Titium filio substituit, & c. legauit a substituto. tandem filio decedente Titius totam hæreditatem habet, partim ex paternis partim ex pupillaribus tabulis. petūtur legata ex pupillaribus. opponitur Falcidia. dicit hic quod nō potest opponi, cum habeat quartā & plus, computata parte quā habuit ex paternis tabulis, q debet computari, ac si partim pure partim sub conditione esset aliquis institutus. Aliud erit hoc secundo casu, scilicet si pater dedit cohæredem Titium: & substituit pupillariter Seium, & a substituto centum legauit. nam Seius deducit Falcidiam, licet pars Titii pinguis remaneat Titio: sic enim pinguedo Titii non nocet Seio ad petendam Falcidiam: sed pinguedo Titii in paterna nocet eidem in pupillari parte. Et uerè dicto secundo casu censentur cohæredes: & sic quilibet suam Falcidiam deducat separatim, scilicet Titius cohæres, & Seius substitutus. nam & duo legatarii eiusdem rei legatæ uni in paternis, alii in pupillaribus tabulis censentur collegatarii. & concurrunt ut ambo habeant, ac si in eisdem tabulis 4 esset eis legata. Viuianus.
s ¶ Præstabit.} nam hic legata augentur propter pinguem partem huius hæredis, & eadem ratione relicta ab ipso cohærede in institutione, id est, in primis tabulis debent augeri propter partem pupillarem. Sed secus est in iis quæ sunt relicta a pupillo in institutione: ut infra ad legem Falcidiam. qui fundum. §. qui filium. & l. in ratione. §. quod uulgò & §. quæsitum. Azo. Apparet ergo in hoc casu quod sit contributio relictorum tam in principalibus quam in secundis tabulis: & sic si habeat quartam saluam de portione sibi data, omnia secundis tabulis relicta integrè dabit. Sed argumen. cōtra supra. qui. mo. usufru. amit. l. si sub conditione. in fin. Sed hic paternum & pupillare unum est.
t ¶ Non idem.} No quod nō extraneus deducit Falcidiam. sic inf. ad legem Fal. l. cum emptor. Azo. & arg. C. de dolo. l. i.
u ¶ Alio substituto.} qui non est institutus cum filio.
x ¶ Planè.} id est, simpliciter. ADDITIO. Nota ex hac glo. quod idem importat uerbum simpliciter, quod uerbum de plano. de quo per Bartol. in extrauag. ad reprimendam. super uerbo, de plano.
y ¶ Datus.] & non substitutus. Azo.
z ¶ Quadrantem integrum.} etiam totius hæreditatis. uel fortè integram suam dimidiam. per quod uideantur Seium substitutum non inducere Falcidiam: sed secus est: quia in singulis hæredibus ratio legis Falcidiæ est imponenda: ut infra ad legem Falcidiam. l. in singulis.

3 Sequuntur hāc gl. vsq; ad fin. Bar. Bal. & Pa.
† Hæres &c.
4 Secus si in diuersis dispositionibus: ut in testamēto & codicillis. Alex. & Ial.

a ¶ Nam

tineret: Nam [a] & cùm legatum primis tabulis Titio datur, secundis autem tabulis eadem res Sempronio, Sempronius quandoque Titio concurrit.

¶ Substitutio pupillaris facta ultimo morienti in pupillari ætate, expirat, si ultimus moritur factus pubes: licet primus in pupillari ætate decesserit. Bartolus.

¶ Cùm † pater [b] impuberi filiæ q̄ nouissima diem suum obisset, tabulas secundas fecisset, & impubes filia superstite sorore pubere vita decessisset, irritam esse factā substitutionem placuit, in persona quidem prioris, quia nouissima non decessit: in alterius vero, quia puberem ætatem compleuit.

¶ Hic est not. §. & legitur duobus modis, & uterque est pulcher casus: & secundū primam lecturam hoc dicit: Substitutus in partem, admittitur in totum, si non reperiatur alius. Vel sic: Substitutio facta filio, si impubes decesserit, ualet: licet uerè institutio non præcedat: quia præcedere fingitur. Bartolus.

¶ Non videri † cum vitio factam substitutionē his verbis placuit: Ille filius meus, si (quod abominor) itra pubertatis annos decesserit, tunc in locum partèmve [c] eius Titius hęres esto, non magis quàm si post demonstratam conditionem sibi hęredem esse substitutum iussisset. Nam & qui certæ rei hæres instituitur, cohærede non dato, bonorum omnium hæreditatem obtinet.

¶ Si duo impuberes simul decesserunt, substitutus succedit utrique eorum ex pupillari directa: aliàs ultimò tantum in cuius hereditate reperiret hereditatem primi tā quam bona aliunde quæsita. Barto.

¶ Idem. li. j. definitionū. LEX XLII.

QVi duos * impuberes filios heredes reliquerat, ita substituit, Si ambo mortui essent deinde pueri post mortem patris simul perierūt. Duæ hæreditates [d] substituto deferuntur. sed si diuersis temporibus vita decedāt, in hæreditate nouissimi pueri, eius fratris qui antè mortuus est, hereditatē substitutus inueniet: [e] sed in rationem Falcidiæ pueri prioris hæreditas non veniet: [f] nec substitutus ampliùs quā † sex vncias iure testamenti desyderabit: [g] legata quoque, quæ à substituto eius filij data sunt, qui prior intestatus decessit, ad irritum recidunt. [h]

¶ Hic tractatur materia substitutionis exemplaris. Substitutio exemplaris expirat impedimento cessante, uel liberis posteà susceptis. Bar.

¶ Paulus. LEX XLIII.

EX facto quæritur, Qui filium habebat mutum puberē, impetrauit à prīcipe ut muto substi-

a ¶ Nam & cum.] verè hic Seius intelligitur cohæres Titij cum pupillo instituti: quia si cui in testamēto paterno legatum, & eadem res alij in pupillari, collegatarij videntur: vt hic, & ʃ. de lega. j. l. plane. §. si coniunctim Io. & facit ʃ. ad legem falcid. l. quod si alterutro.

¶ Cum pater.] CASVS. Titius habens duas filias impuberes, scilicet Caiam & Seiam: instituit eas heredes, & ita secūdas tabulas siue substitutionē fecit, illi mex filiæ impuberi, quæ nouissima morietur, substituo Sempronium. & posteà decessit dictus Titius. posteà autem Caia facta est pubes: & Seia, quæ non erat adhuc facta pubes, decessit in pupillari ætate superstite dicta Caia pubere. & posteà decessit dicta Caia. certè non valet amodò prædicta substitutio: imò irrita facta est in persona vtriusque filiæ, scilicet Caiæ & Seiæ & sine dubio in persona Seiæ impuberis. quæ prior decessit, vt dictū est, est irrita dicta substitutio ea ratione, quia non decessit nouissima, id est vltima. in persona autem Caiæ puberis ideo irrita dicta est substitutio, quia tempore mortis suæ inuenitur ingressa esse puberem ætatem: licet nouissima decessit, vt dictum est. Viuianus.

b ¶ Cùm pater.] duas filias pupillas habebat & ei, quæ vltima in pupillari ætate decederet, substituit. & facit suprà eodem. l. vel singulis.

¶ Non videri.] CASVS. filium meum Seium impuberem institui mihi hæredem: & ita pupillariter posteà ei substitui: Seius prędictus filius meus si (quod abominor) intra pubertatis annos decesserit. tunc in locū partemve eius Titius esto hæres. & postea decessi. & postea ī pupillari ætate decessit dictus Seius filius meus venit Titius prædictus substitutus, & petit totā hæreditatē impuberis ex substitutione. opponsit se ei legitimi impuberis: & dicunt quod substitutio nō valuit pluribus rationibus: & ideo hereditatē ex substitutione habere non debet. Prima ratio est, quia dicta substitutio non fuit facta sicut solent fieri aliæ substitutiones solent autem fieri hoc modo: Si filius meus impubes intra pubertatē decesserit, iubeo mihi hæredem Titium esse. Alia ratio est, quia in partem impuberis fuit Titius substitutus ei, sicut apparet in verbis substitutionis ibi, tunc in locum partemve &c. & iō nō videtur quod debeat habere substitutus totam hęreditatem, sed partē, scilicet dimidiam. sed certè malè dicunt legitimi. & prima eorū ratio sine dubio nihil ualet. Itē secunda non valet: quia & ille, qui certę rei hæres instituit, cohærede ei non dato: debet obtinere hæreditatem totam. Viuia.

c ¶ Partemve.] hoc facit dubiū, quia dicit partem: sed nō nocet: quia totum comprehenditur: vt probat in fi. & ʃ. ti. j. l. j. §. si ex fundo. & inf. ad Treb. l. si quis priore. in prin. & ʃ. titu. j. l. quot es. §. si duob. & quod dicit conditionem, scilicet aliam quam si decesserit. Alij dicunt, dubium: quia non fuit hic expressa institutio: sed quia dixi in locum videor instituere: ac si expressè instituissem, & conditionem adiecissem, si heres &c. sic alias admittitur institutio de parte, & valet, vt subiicit. & facit ʃ. titu. j. l. Lucius.

QVi duos.] CASVS. Titius instituit sibi hæredes duos suos filios impuberes, scilicet Seium & Caium & ita quemlibet in sex vnciis: & ab vtroque dictorum filiorum legata reliquit quibusdam: & postea eis ita substituit: Cornelium substituo filiis meis, cum ipsi ambo mortui erunt in pupillari ætate. & postea reliquit legata a dicto substituto præstanda de parte Seij impuberis. & postea decessit dictus Titius. & postea dicti sui filii perierunt simul in pupillari ætate. certè dicitur hic quod Cornelius substitutus habet hæreditatem cuiuslibet pueri per se. si autem periissent in diuersis temporibus dicti pueri, succederet dictus substitutus tantum ultimo decedenti: & in eius hæreditate inueniret hæreditatem prius mortui: quia vltimo mortuus successit ab intestato prius mortuo & in isto casu quādo diuersis temporibus perierunt, nō veniet in ratione Falcidiæ detrahendæ de legatis relictis ab vltimo moriēte hereditas prioris pueri mortui: quia substitutus nō habet iure testamenti, nisi sex vncias vltimo decedentis. vnde si sex vnciæ vltimo decedentis erant nimis legatis oneratæ, & sex vnciæ primo decedentis non erant nimis grauatæ, sed totus eorum dodrans tantum erat expensus in legatis, & nō quadrās: & velit substitutus commiscere sex uncias primi, & sex vncias secundi: & de vtrisque habere tantū, quod habeat quartam totius hereditatis Titij testatoris: non potest: imò detrahet. Falcidiam tantum de sex unciis secundo moriētis, id est vnciam & dimidiam, & de quadrāte sex vnciarum primò morientis, q̄ remanebat apud eum substitutum solutis legatis à primo moriente relictis, soluet legata à secundo moriente relicta: & ita cum de tota hereditate deberet habere alias tres vncias nomine Falcidiæ, non habebit nūc nisi vnciam & dimidiam, vt dictum est. & dicit litera quia substitutus non habet iure testamēti nisi sex vncias vltimo decedētis: & Falcidia non habet locum nisi ex testamento. vnde etiam cōuenit quod legata si qua sunt relicta à dicto substituto impuberis primo decedentis, decidant ad irritum: quia pupillus primò decedens ab intestato decessit, ut dictum est: & ideo suum pupillare testamentum factum est irritum. & hoc dicit. Viuianus.

d ¶ Duæ hæreditates.] vterque ergo ex testamento succedit: ut supra eo. l. ex duobus. & infra de reb. dub. l. qui duos. Azo.

e ¶ Inueniet.] vt aliam quamlibet rem acquisitā: vt supra eodem. lege, sed si plures. §. ad substitutos. sic ergo habet non vt primò substitutus, sed vt augmentum bonorum secundi. Nam primus intestatus decessit, & legitimum hæredem fratrem habuit: ut infra, ad legem Falcidiam. l. pater. §. finali, & C. eodem lege penultima. Sed secundus testatus per testamentum quod pater fecit pro eo. Sed opponitur, ergo pater pro parte decessit testatus, pro parte intestatus? Respon. imò testatus in totum: sed unus puerorum intestatus, alter testatus.

f ¶ Non veniet.] quia sex vncias prioris non computabit sibi in Falcidiam, si conueniatur de legatis ab ultimo relictis, secundū Ir. vt infra ad legem Falcidiam. pater. §. fin. Azo. & est ratio, quia substitutus non est ei ex testamento cohæres. nec enim ex alia portione detrahit quis Falcidiam, quam ex qua institutus inuenitur: at institutus est in dimidia, cuius quarta est semuncia, secundum Rom. id est vncia dimidia: ut supra de inofficio. testamen. l. Papinianus. §. proinde. Accursius.

g ¶ Desiderabit.] principaliter ex sua persona, & per obliquum ex persona eius cui successit, habet alias sex, secundum Io.

h ¶ Recidunt.] hoc referri euidenter pōt ad primum casum vbi simul periissent. sed & optimè refertur ad proximum: ut si ita legauit pater in pupillari substitutione, si filius meus uel aliquis filiorū meorum decesserit in pupillari ætate, lego tibi centum. non ita dixit, si decesserit intestatus: licet hoc litera videatur innuere. cum enim ex filii testamento sit relictum: ergo si decedat intestatus non debetur, secūdum Io. ut ergo ipsa institutio recidit ad irritum ex quo prior decedit: sic legata. Item cōtra huic l. supra de iniusto testa. l. penul. secundum Io. & C. eo. titu. l. penul.

EX facto.] CASVS. Talis quæstio fuit facta corā domino Paulo iurisco. Seius habebat filiū mutū puberem: impetrauit dictus Seius a

† ad intell. hui9 §. uid. scribentes. in l. centurio §. eo. & coras. in l. q̄uis nu. 4. C. de impuberum.

† intell. huius §. uid. p Galiaul. in l. Cēturio. nu. 319. hoc titulo.

† Idē Bar. Alex. & Ia.

† Non tenetur secūdum eosdē.

† intellectū huius l. uid. per Fab. Acoromb. in l. hæredes mei. § cum ita nu. 26. ad senatus. Treb.

† P.F. escunt iam iure. &c.

† lib. ix. q6.

† Sequuntur hæc gl. Bar. Imo. Alex. & Ia.

† Nihil est Dy. Bar. & Alexā. licet Cuma. glo. sequatur.

† Ibi illi gradus nō faciunt nisi vnum testamentū: hic uero sunt plures institutiones secundū Ia.

tuere ei liceret, [a] & substituit Titium. mutus ducit vxorem [b] post mortē patris & nascitur ei filius. quęro, an rumpatur testamētum. Respōdi: Beneficia quidem principalia ipsi principes solēt interpretari: [c] verùm voluntatē principis inspicientibus, [d] potest dici eatenus id eū tribuere voluisse, quatenus filius eius in eadem valetudine perseuerasset: ut quēadmodum iure ciuili pubertate finitur pupillare testamentum, [e] ita princeps imitatus sit ius in eo, qui propter infirmitatem testari non posit. Nā & si furioso † filio substituisset, diceremus desinere valere testamentum cùm † resipuisset, q̄a iam posset sibi testamentum facere. Etenim iniquum incipiet fieri beneficium principis, si adhuc id valere dicamus. auferret [f] enim testamenti factionem homini sanæ mentis. Igitur etiam agnatione sui hæredis dicendum est rumpi substitutionem: quia nihil interest, alium hæredem instituerit ipse filius [g] posteà, an iure habere cœperit suum hęredem. Nec enim aut patrem aut principem de hoc casu cogitasse verisimile est, vt eum qui posteà nasceretur, exhæredaret. Nec interest quemadmodum beneficium principale intercedat circa testamenti factionem, vtrum in persona vnius, an complurium.

¶ Species temporis derogat generi temporis. Bartolus.

¶ Item quæro, si ita facta proponatur substitutio, Filius meus si intra decimum annum decesserit, Titius hæres esto. si intra quartumdecimum, [h] Mæuius. filiusque octo annorum decesserit, [i] vtrum Titius solus ex substitutione ei hæres erit, an & Męuius: quia certum est & intra decimum, & intra quartumdecimum annum filium decessisse? Respondi, omne quidem spatium, quod est intra pubertatem, liberum esse patri ad substituendum filio: sed finis huius † pubertas [k] est. Magis

Seius a principe vt liceret ei substituere dicto suo filio: & substituit ei hoc modo prius de eo filio facta substitutione: instituo mihi heredē filium meū puberem mutum: & si hæres erit, & existens mutus decesserit, substituo ei Titium. & decessit dictus Seius. posteà dictus mutus duxit vxorem, & natus est ei ex ea uxore filius. Nūquid rumpetur testamentum, & dicta substitutio? & certè antequā soluat hanc quæstionem, dicit alia ad comprobandam solutionē quam dabit infrà dictæ quæstioni: & primo dicit quod omnia beneficia a principe concessa, sicut fuit beneficium cōcessum dicto Seio de facienda substitutione filio puberi muto, ipsi principes solēt interpretari. si autem non interpretātur, vel q̄a nolunt, uel quia pluribus aliis impediti non possunt: debemus īspicere illud quod uerisimile est principem voluisse cum priuilegia concessit. verisimile est autem eum uoluisse vt tandiu duraret substitutio quam fieri concessit, quandiu filius Seij perseuerasset mutus, & non plus: sicut finitur pupillaris substitutio adueniente pubertate illius cui facta est substitutio: quia & idem esset, si furioso substituisset pater. nā eo effecto sanæ mentis rupta est substitutio: quia non potest amodo sibi facere testamentum. & beneficium principis patri furiosi uel muti concessum non debet auferri testamenti factionem filio postea facto sanæ mentis, uel audienti. alias esset iniquū beneficium: quod esse nō debet. si ergo, ut dictum est, rumpitur substitutio facta muto eo audiēte facto: & rumpitur substitutio facta impuberi, eo facto pubere: & rumpitur substitutio facta furioso, eo facto sanæ mentis: igitur dicendum est ut agnatione sui hæredis (sicut fuit in nostra quæstione) rūpatur substitutio facta puberi muto. nihil enim interest, aliū hæredem instituerit ipse filius postquā factus sit audiens, quod ei licet, ut dictum est: an uero antequam efficiatur audiēs, iure cęperit habere suum hæredem: quia utroque casu rumpitur substitutio ei facta. nec enim uerisimile est quod pater qui fecit ei dictam substitutionem, uel princeps qui concessit ei eam facere, uoluerit exhæredatū esse filium dicti filij puberis & muti. & quod dixi in uno filio pubere muto, idem esset & in pluribus.

¶ Item quæro Seius habens filium infantem instituit eum hæredē, & substituit ei pupillariter tali modo: si filius meus Męuius intra x. an. decesserit, Titius hæres esto. si autem intra xiiij. annos decesserit dictus meus filius, Mæuius consanguineus meus hęres esto. & postea decessit dictus Seius testator: & postea dictus fili9 suus decessit octo annorū existēs modò quæritur utrū Titius solus sit ei hæres ex substitutione, an & Mæuius consanguineus? & uidetur quod uterq;. q̄a certum est filiū decessisse intra x. & intra xiiij. an. Sed rñ. quod solus Titius qui erat substitutus si intra x. an. decederet filius, habebit hæreditatem. omne enim spatium temporis quod est intra pubertatē, liberum est patri ad substituēdum filio. sed finis substitutionis est pubertas. unde in utroq; eorum, scilicet Titio & Mæuio substitutis, tēpus in quo de eis facta est substitutio, filio separatim debet seruari.

¶ Lucius Titius.] Lucius Titius habēs duos filios in potestate ex vxore sua Seia, scripsit dictā Seiā sibi hæredem, & ei substituit dictos filios suos: & ita præteriit eos a primo gradu, & a secūdo nō: q̄a eos substituit uxori suæ. unde quæritur an institutio uxoris ualeat? Et dicitur quod non. & sic dicti filij erunt hæredes patris ex testamento, scilicet propter dictam substitutionē, quia filii præteriti a primo gradu, eum solum rumpunt, & non sequentes à quibus non sunt præteriti. & esset idem si essent præteriti à primo gradu, & a secundo exhæredati. non enim est differentia utrum filij dicti sint instituti in secundo gradu, an exhæredati, cū sint a primo gradu, præteriti: quia semper ualet secundus gradus, & non primus.

¶ Iulianus longinus.] Quidam nomine Iulianus longinus habens filiū impuberem, puta Titium, fecit testamentum, & instituit sibi hæredes Caium & Seium, & rogauit dictum Caium, vt dimidiam suæ partis puta x. restitueret Sempronio non capaci. ualebat enim fortè pars Caii xx. & idem Caius accōmodauit dicto testatori tacitam fidem de restituendo dicta x. dicto Sempronio nō capaci: & postea dictus testator exhæredauit Titium prædictum impuberem suum filium, & ei taliter substituit: quis mihi Iuliano longino hæres erit, sit hæres filio meo in pupillari ætate decedenti. & postea decessit dictus testator, postea Caius restituit dicta x. dicto Sempronio non capaci secundum quod fidem accommodauerat: & ita non remanserunt ei Caio nisi x. de hæreditate testatoris, & cohæredi suo, scilicet Seio remāserunt xx. & postea in pupillari ætate decessit dictus impubes: & ita debēt uenire ad successionem eius dictus Caius & Seius pro eisdē partibus, quas habuerunt in institutione quam de eis fecit dictus Iulianus lōginus: vt supra eodem. qui liberis. in fi. nunc quæritur an dictus Caius veniat ad dictam substitutionem impuberis pro ea parte, qua scriptus fuit hæres a Iuliano longino, quæ pars capiebat xx. ita scilicet ut augeatur eius pars in substitutione: an pro ea parte, quam cum effectu cepit, quæ pars capiebat x. extractis de parte sua aliis x. quæ restituit prædicto non capaci? Et rñd. quod uenit ad dictam substitutionem pro ea parte qua scriptus fuit, quæ capiebat xx. nam quāuis fidem accommodauit testatori de restituendis x. non capaci, ut dictum est, tamen adeundo hęreditatem pro parte sua, quæ, ut dictū est, capiebat xx. est hæres effectus. in xx. nec desinit hæres esse, licet illa x. quæ relicta sunt non capaci, auferantur per fiscum. Item & alia ratione uenit ad dictam substitutionem pro ea parte, qua fuit scriptus id est, pro xx. & non pro ea quæ ei remāsit, id est, pro x. quia satis punitus est non ualendo retinere falcidiam ex dicto fideicōmisso nō capaci relicto eo quod eam ei accepit fiscus ex eo quod fecit contra leges accommodādo fidem de restituendo nō capaci. & idem esset si dictus Caius desisset esse hæres in totum: puta quia esset in seruitutē redactus postquam adiisset hæreditatem, & postea esset donatus libertate. nam licet totam suam partem hæreditatis Iuliani longini amiserit propter seruitutem prædictam, totam pro dicta parte quā amisit propter seruitutem, ueniet ad substitutionē dicti impuberis. Viuianus.

a ¶ Liceret.] directò, sicut in pupillo vel furioso habemus: vt infra ibi, nam & si furioso. nam per fideicommissum hoc facere poterat iure communi: unde non est opus impetrari per priuilegium: ut C. de thesau. l. i. libro x. & infra ad municipa. l. i. in fine. & inf. de lega. i. l. si quando. & facit. C. qui testa. fa. pos. l. discretis. & supra de testamen. l. si mutus.

b ¶ Vxorem.] quod potest: ut ʃ. de iure dotium. l. mutus. licet non loquatur.

c ¶ Interpretari.] ut inf. de reg. iur. l. Neratius. & inf. de uerb. obli. l. in conuentionalibus. & ʃ. de iudic. l. si quis. In contractu secus: ut ʃ. de pac. l. ueteribus.

d ¶ Inspicientibus.] nobis. & not. quod non rñd. nunc, sed inf. ibi, igitur etiam agnatione &c. sed ex his suam responsionem confirmabit. Azo.

e ¶ Testamentum.] ut C. eo. l. humanitatis. & ideo dicitur exemplaris, ut ibi dicit.

f ¶ Auferret.] ergo receditur ab eo quandiu æquum uisum est propter utilitatem superuenientem: vt supra de constitu. princi. l. penul. Azo. & facit infrà de legatis tertio. l. fideicommissarius § si cui. & de auro & argento legat. l. secunda. in fine. & C. de reuo. dona. l. si unquam. & de contrahē. emptione. l. in lege. & inf. de condi. & demon. l. si in diem. in fine.

g ¶ Ipse filius.] liberatus sit.

h ¶ Si intra.] xiiii. scilicet annum.

i ¶ Decesserit.] subaudi hæres esto.

k ¶ Pubertas est.] facit ʃ. eodem in pupillari. & l. cēturio. & l. uerbis. & l. qui plures & l. cum ex filio. §. filio. & ʃ. de secū. tab. l. ii. §. si primus.

† ad intell. huius uers. uid. hic Hiero. uerium. nu. 7.

† P.F. recepisset.

† P.F. pubertatis.

Quia est introducta ad exēplū substitutionis pupillaris secundū Bar. P. Al.

Universidad de Deusto Biblioteca

mus & ṡ.eod.l.si ita quis substituerit. & ṡ. de adopt. l. si arrogator §. an impuberi.& C.eod.l.ij.
a ¶ Seruari.} species ergo temporis detrahit generi:vt & ṡ.eo.l.eo hæredi.§.qui patrem.
b ¶ Substituit.}vulgariter.
c ¶ Momenti. } supra,de libe. & posth. l.si posthumus.§.quod vulgò.contra. Solu. ibi econtra in primo gradu filius institutus fuit: ideoque sequentes valent, licet ab eis prætereantur, hic a primo præteritus, a sequenti substitutus: quare primo subducto sequens valet, & cæteri qui sequuntur, secundum Ioan.
d Responsum est.} vt ṡ.de libe.& posthu. l.& si pepercerit. §. fi. & supra, titu.j.l. si filius.Accur.
e ¶ Interest. } quo ad hoc ut gradus ille valeat.
f ¶ Hæres esset. } subaudi. hæres sit filio meo.
g ¶ Accommodauerat. } scilicet testatori.
h ¶ Non capienti.} puta filio naturali testatori.
i ¶ Partem. } institutus erat in quatuor vnciis,& de una restituenda rogatus.
k ¶ Acceperat.}iste institutus.
l ¶ Impuberis.]filij testatoris.
m ¶ Veniat.} ad substitutionem,& ita pro tertia: qa in quatuor unciis fuit scriptus: quæ sunt tertia hæreditatis. Et accipe vt ita augeatur eius &c. & dic ceperit, id est cum effectu retinuerit:ut infra, de uerbo. signi.l.apud.
n ¶ Acceperit.}pro tribus unciis quas ante accepit,prius deducta illa uncia quam restituit non capaci.
o ¶ Eius.}instituti rogati tacitè.
p ¶ Accōmodat.}quod est cū promittit de restituendo nō capaci.
q ¶ Desinit.}ad hoc ṡ.tit.j.l ei qui solidum.in fin. & ṡ. de minorib. l.& si fine.§.sed quod Papinianus.
r ¶ Auferantur.}& fisco denturi ut j.de iis quibus ut indig. l. qui titij.in fine.& l.qui tabulas.in fine.
s ¶ Scriptus.}id est ex substitutione in quatuor unciis admittetur, sicut ex institutione.
t ¶ Est.} sic ṡ.de act.empti.l.Iulianus.§.offerri.Sed cōtra j.de acq. hære.l.si totam.Solu.ut ibi.item arg.contra.ṡ.de sena.l.qui indignus.
ADDITIO Dic quod ibi ille erat inhabilis ad minorem dignitatē: sed hic hæres indignus respectu hæreditatis paternæ non erat indignus respectu hæreditatis pupillaris,secundum Bart.Imo.
u ¶ Punitus.}sic ṡ.de offi.præ.l.diuus.
x ¶ Idem dicerem.} ut in quærela in ṡ.eo.l.in substitutione.& in redacto in seruitutem:ut j.proxi.
y ¶ Portionem.}ex substitutione delatam.
z ¶ Quantam amisit.}i.pro rata quod habebat prius:licet id amiserit.Apparet ergo quod sufficit semel factum & si non duret. Et no. pro & contra.ṡ.de in rem uer.l.si pro parte.§.uersum.
EX pupillari.} CASVS. Institui mihi hæredes Caium & Seium & filium impuberem exhæredaui, & ei pupillariter substitui dictum Caium Seium. & postea exhæredaui Sempronium filium meū puberem. & sic apparet quod feci meum principale testamentum in quo institui dictum Caium & Seium,ut dictum est, & in quo exhæredaui dictos meos filios,ut dictum est. Item apparet quod feci pupillare testm̄ substituendo institutos dicto filio meo impuberi, & postea decessi.venit posteà dictus Sempronius meus filius,& agit ponit quærela inofficiosi testamenti contra dictum Caium & Seium à me hæredes scriptos, & vincit. sicque rumpitur testamētum meum principale.nunquid poterit confirmari dictum principale testamentum propter prædictum pupillare testamentum ? & videbatur dicto Caio& Seio quod sic. non tamen est uerum, Mortuo ergo dicto impubere in pupillari ætate,succeduntei ex substitutione,non autem erunt hęredes ex principali testamento quod ruptum est. Viuianus.

† Hæc fol. sequitur P.

† Alias, Iulius.

† Gl.sequūtur Imo.& Alex. licet displicet Angelo.

† Idē Bar. in l. ait. §. sed qđ Papinianus. j ¶.no ṡ. de mi.Bald.in authē. hoc amplius.in j.opi. C. de fideicōmis.

autem est in vtroque eorum tempus suum separatim seruari: a nisi cōtraria voluntas testatoris apertè ostendatur.

¶ *Rupta institutione tunc testamentum incipit a substitutione.Barto.*

¶ Lucius Titius cū haberet filios in potestate, vxorem hęredē scripsit, & ei substituit b filios. Quæsitum est an institutio vxoris nullius momenti c sit,eò quòd ab eo gradu filij nō essent exhæredati? Respondi,eum gradum a quo filij præteriti sunt, nullius esse momēti:& ideo cùm iidem substituti proponantur,ex testamento eos hæredes extitisse videri: scilicet quia non in totum testamētum infirmat filius,sed tantum eum gradum qui ab initio non valuit: sicut responsum est, d si à primo sit filius præteritus, à secundo exhæredatus.Nihil autē interest e qua ratione secūdi hæredis institutio valeat: vtrum quia ab eo filius exhæredatus est, an quia ipse filius substitutus est.

¶ *Qui semel est hǣs,licet ei ut indigno auferatur hæreditas, uel ipso iure desinat esse hæres, uocatur ex substitutione per hac uerba,Quisquis mihi hęres erit Barto.*

¶ Iulianus† Longinus pater eos quos sibi hæredes īstituerat,filiis ita substituit, Quisquis sibi hęres esset. f vnus ex hęredibus instituti,qui tacitam fidem accommodauerat, g vt nō capienti h partē, i ex eo quod acceperat k daret, ad substitutionē impuberis l admissus, vtrum pro ea parte pro qua scriptus sit veniat? m an verò pro ea quā acceperit, n ita vt augeat eius o pars in substitutione?Rn̄di, Qui in fraudem legum fidem accommodat, p adeundo hęres efficitur:nec desinit q hæres esse,licet res quę ita relictę sunt,auferant. r vnde & ex secundis tabulis in tātum hæres esse potest, in quantū scriptus s est. t Satis enim punit u est in eo in quo fecit cōtra leges. quinimo & si desineret hæres esse, idem dicerem. x queadmodū & intelligendum est in eo qui,cū script9 esset hęres, postquā adiisset hæreditatem, in seruitutem redactus est, & posteà libertate donatus:cui permissum est ad substitutionem venire quæ in testamēto fuerit relicta. Licet enim hæreditatem ex institutione amiserit: tamen ex substitutione istam portionem y quantam amisit, z percepturum.

¶ *Principale per accessorium non confirmatur.Bartolus,*

¶ Idem. † LEX XLIIII.

EX pupillari testamento superius principale, a neq; ex parte, b neque in totum confirmari posse Metianus scripsit. c

¶ *Substitutio breuiloqua facta personis imparibus continet tantum vulgarem. si personis paribus continet etiam pupillarem, quæ matrē excludit.h.d.usque ad §.Pau.*

¶ Idem.lib.12.respons. LEX XLV.

LVcius Titius legitimum d filiū,& alterū naturalē e hære-

a ¶ Principale. } si fortè expugnatum sit per querelam. Azo.
b ¶ Neque in totū.} sed propter principale ualet accessorium: ut supra, de pecu. l. nam quod.
c ¶ Scripsit.}q.a pars est,& sequela:ut institu.eod.§.liberis.& supra,eod. l. qui plures §. fina. primum enim testamentum non capit uires a secūdo, sed secundum a primo: ut supra,eo.l.patris.
LVcius.} CASVS. Lucius Titius habens uxorem Caiam, & ex ea filium legitimum nomine Titianum & anniculum: & habens filium naturalem tantùm qui vocabatur Titius instituit sibi hęredes dictum Titianum & dictum Titium: & postea ita dixit: uos adinuicem substituo. & postea decessit: & postea dictus Titianus decessit in pupillari ætate. modò quæritur an hæreditas dicti impuberis Titiani perueniat ex substitutione prædicta ad dictum Titium: an uerò ad dictam Caiam suam matrem ab intestato? & certè substitutio prædicta, quæ fuit breuiloqua,habet duos casus. unus est si hæres non erit: alius si sit hæres. sequens casus est,si hæres erit,& in pupillari ætate decesserit, alius sit hæres. nunquid ergo prædicta substitutio facta inter dictum Titianum & Titium pertinet ad dictum primum casum, uel ad sequentē? & dicitur quod pertinet ad primum,& nō ad secundum. & est ratio quare non pertinet ad secundum: quia duplex substitutio, id est uulgaris & pupillaris non potest habere locum in persona Titij filii naturalis:sed uulgaris tantum,de qua loquitur dictus primus casus. & ideo non potest pertinere ad eum pupillaris,quia filius naturalis prędictus erat maior xiiii. annis, & ita non erat eiusdem ætatis cum legitimo, qui legitimus erat anniculus, ut dictum est. si ergo non potest ei substitui pupillariter,ergo nec ipse potest succedere ex pupillari substitutione.unde apparet quod hæreditas Titiani prædicti filii legitimi pertinet ad matrem eius ab intestato.secus autem si dicti filii Lucii Titij essent ambo legitimi,& ambo eiusdē ætatis, scilicet pupillaris:& esset eis facta dicta substitutio: quia tunc quicunque eorum decederet in pupillari ætate. alter ei succederet, & mater dicti filii legitimi excluderetur. ¶ Paulus respond. } Institui mihi hæredes Titium, & Seium, & Caium,& Sempronium: & postea ita dixi,uos omnes adinuicem substituo. & postea decessi, & postea decessit dictus Titius & Seius, & postea dictus Caius repudiauit partem suam hæreditatis. certè pertinet pars Caij repudiantis ad Sempronium superstitem, non ad hæredem Titii & Seii prædictorum. Viuianus.
d ¶ Legitimum.}impuberem.
e ¶ Naturalem.}puberem uel impuberem non curo: quia cum nō sit in potestate,non potest ei pupillariter substitui:ut supra eodem.l. ii.circa princip.

† lib.x.quæstio.

Marre.

a ¶ Matre.}sua.
b ¶ Primum casum.}scilicet uulgarē:sed quomodo,cum ultra unciam habere nō possit:ut C.de natu.li.l.ij. authen. ibi posita? Rn̄. hoc iure secus erat.
c ¶ Ad sequentem.} s.pupillarem,scilicet si quis &c.
d ¶ Postea.} quam fuisset hæres
e ¶ Duplex.}i. qđ ipse in duobus casibus succedat legitimo: sed legitimus in uno tantū: & hoc propter inæqualitatem euitandā: ut C.eo.l.ii.& l.quamuis.& ṡ.eo. l. iam hoc iure. §. sed si alter. & no.hic secundum quosdā tacitā pupillarem nō admitti contra matrē sed hoc non: quia mater: ut j.l prox. sed propter inęqualitatē: nec enim est hic tacita, ut statim dices.
f ¶ Aetatis. } scilicet impubes. nam & si unus xiii.an. alter unū tantùm habeat, nō nocet hæc inæqualitas dummodo ambo sint impuberes.
g ¶ Liberi.} scilicet legitimi. nam in hoc est uis.
h ¶ Non ad matrē.} hanc dicimus breuiloquam: quia breuibus uerbis fit, scilicet uos inuicem substituo: & quatuor substitutiones continentur, scilicet duæ uulgares, & duæ pupillares, & omnes expressæ: & sic mater reiicitur, sicut in compendiosa dicimus. C. eo.l.precibus.in fi. fortè ideo, quia uerisimile est quod testator filios uxori prætulisse uoluit:ut C.e.l. pen. & hęc eadem dicitur reciproca:ut ṡ. eo. l. iam hoc iure.§.j.Itē no.hic q tacita pupillaris excludit matrem: quod aliàs non inuenitur: ut quādo est instituta cū filio:ut C. de institu.& substi. l. fina. sed non placet: quia hæc non est tacita.
i ¶ Repudiauit.}alter exhæredibus.
k ¶ Solum.} ut & ṡ. eodem.l.qui plures hæredes.& infra eodem.l.qui habebat. secus in iure accrescendi habetur:ut infra de legiti.hæredib. l. si ex pluribus. Item est ratio huius dicti, quia tunc demum admittitur substitutus, cùm certùm est institutum habere nō posse.quod est cum moritur institutus,non cum testator. Item & est ratio quia cōditionale relictū non transmittitur pendente conditione:ut C.de caducis tollen.§.fin autem.
PAterfamilias.} CASVS. Seius habens uxorem pręgnantem, & habens unum fratrem qui nocabatur Caius Seius. fecit sibi testamentum, & instituit sibi hæredem posthumum nasciturum ex dicta sua uxore. & postea fecit secundas tabulas substituendo taliter dicto posthumo, si filius meus posthumus non extiterit mihi hæres, sit mihi hæres Caius Seius frater meus.si autem extiterit mihi hæres dictus posthumus,& in pupillari ætate decesserit, substituo ei dictum Caium Seium fratrem meum. & postea dicto Caio Seio substituit Titium: & postea sic in eodem testamento dixit.si dictus Caius Seius primo loco substitutus hæres mihi erit:tunc relinquo dicto Titio c.per fideicom.& postea decessit dictus Seius testator, & postea natus fuit dictus posthumus institutus,& extitit hæres dicto testatori, & postea in pupillari ætate decessit,sicque ex pupillari substitutione extitit hæres impuberi dictus testatoris frater. modo quæritur utrum dicta c.debeantur Titio? Et uidetur quod non, cum ita ei relicta,sint,si Caius Seius frater testatoris esset sibi testatoris hęres.Ipse autē frater fuit hæres ex substitutione pupillari,ut dictum est. dicitur tamen hic quod debentur, & frater testatoris tenetur ea sibi præstare.cum enim sit hæres frater ex pupillari substitutione, ut dictum est,sine dubio uerum est eum testatori hęredē extitisse.& hoc dicit. Viuianus.

† Sequunt hāc gl.Bar. Imo. & Ia.

† Idē Ioā. de Imo.

† ita legit. Ant. Aug. emend.lib. 3.ca. 8. sed alias Titi9.

† Sequunt eam. Bart. Imo.& Ia.

† Verbis generalib9 est tamē tacita uerbis specialibus Bar. Imol. & Ias.

Pupillaris tacita matrem excludit.

† In P.Fl. hæc usque in fi. huius. §. desunt.

† Omnib. P.F.

† Tabulis.

† Sequunt Bart. Imo. & Ias.

des instituit,eosque inuicē substituit.Titianus †legitimus fili9,quē pater anniculum reliquerat, post patris mortem impubes decessit superstite matre, a & fratre naturali, quem etiam cohæredem habebat. Quæro, an hæreditas eius ad Titium naturalē fratrē ex causa substitutionis pertineat? an verò ad matrem? Respondi, ad primum casum b non existentium hęredum substitutionem,de qua quęritur pertinere,nō ad sequentē, c si quis eorum posteà d decessisset intra pubertatem: cùm in naturalis filij persona duplex e substitutio locum habere non possit: & ideo ad matrem legitimi filij hęreditas ab intestato pertinet. †aliter si eiusdem ætatis † liberi g instituti,inuicemque substituti fuissent. tunc enim altero defuncto intra pubertatem,eius successio non ad matrem, h sed ad substitutum eius deuoluitur.

¶ *Spes substitutionis reciprocæ ad hæredem non transit.Bar.*

¶ Paulus respondit,si omnes īstituti hæredes, omnes †inuicē substituti essent,eius portionem (qui quibusdam defunctis) posteà portionem suam repudiauit, i ad eum solùm, k qui eo tempore superuixit, ex substitutione pertinere.

¶ *Pupillaris expressa etiam quæ non cōtinet vulgarem tacitā,trahitur ad bona patris & filij.h.d.Vel sic:Hæc conditio,si mihi hæres erit,uidetur existere si aliquis est hæres hæredis ex dispositione defuncti,Ba.*

¶ Idem.lib.xiij.respons. LEX XLVI.

PAterfamilias primis tabulis posthumo hærede instituto, secundis †sibi, vel filio, l si intra pubertatem decessisset, m Caium Seium fratrem suum substituit: deinde Titium Caio Seio n & posteà sic dixit, Quod si Caius Seius frater meus primo loco substitutus,hæres mihi o erit, tunc Titio fideicommissum relinquo. Quęro, cū filius patri hęres extiterit, eoque p intra pubertatem mortuo frater testatoris q ex substitutione hęres sit, an fideicōmissum debeatur, cùm ita relictum sit, si Caius Seius frater suus sibi r hæres extitisset?Respondi, defuncti fratrem, qui in vtrunq casum s substitutus est, filio impubere defuncto, ea quę testator reliquit, prestare debere:nec aduersari hęc verba, Quòd si Caius Seius mihi hæres erit, t tunc dari uolo: cùm verum sit eum testatori hęredem extitisse. u

¶ *Spes substitutionis pupillaris non trāsit ad hæredem pupillariter substitutū.Bart.*

¶ Scęuola.lib.ij.responsorū. L. XLVII.

QVi habebat †filium & filiā impuberes, instituto filio hęrede filiam exhæredauit: & si filius intra pubertatē decessisset, filiam eidem substituit: sed filię, si antequā nuberet x decessisset, vxorem suam, item sororem suā substituit. Quæro, cùm filia †pubes y prior decesserit,deinde frater eius impubes, z an filij hæreditas ad vxorem & sororem testatoris iure substitutionis ptineat? a Respondi,secundùm ea, quæ proponerentur,non pertinere. b

¶ *Aditio hæreditatis extinguit spem substitutionis uulgaris in portionem adeuntis tantummodo.h.d.istud principium.Bart.*

¶ Idem. † LEX XLVIII.

l ¶ Vel filio.} sic scilicet, hæres mihi esto, si filius meus intra pubertatem &c. uel esto, filio meo, si &c.
m ¶ Decessisset. } posthumus.
n ¶ Caio Seio.} fratri si hæres non esset. Azo.
o ¶ Hæres mihi.}ex hoc uerbo mihi, oriebatur dubitatio uidebatur enim ex substitutione pupillari non sibi,sed filio hæres fuisse:ut instit. eo. in prin. titu.
p ¶ Eoque.] filio.
q ¶ Testatoris. } Caius Seius.
r ¶ Sibi.] testatori primo.
s ¶ In utrumque casum. } scilicet uulgarem & pupillarem: ut suprà, eod. l. iam hoc iure. circa principium.
t ¶ Mihi hæres erit.} habetur enim pro non apposita hæc conditio: ut infrà de secun. tab.l.si ita. §. qui filio. & argu. supra de ser. urbanorum prędio. l. antepe.
u ¶ Extitisse. } mediāte filio hęrede,cum & ipse est directo hæres. nam hæres hæredis &c. ut infra de acquiren. hære. l. si quis seruum.§. fin. & C. de hæredibus instituendis.l.fina.
QVi habebat.} CASVS. Titius habens filium & filiam impuberes, & habens uxorem & sororem, instituit hæredem filium, & filiam exhæredauit : & si filius, decederet intra pubertatem, substituit ei filiam, filiæ autem substituit uxorem & sororem si ante decederet filia quam ad nubendum esset apta ,id est ante& duodecim annorum & postea decessit dictus Titius testator, & postea filia pubes facta: & ita apta ad nubandum decessit. & postea decessit dictus filius testatoris impubes . modò quæritur an dicti filii hæreditas pertineat iure substitutionis ad uxorem & sororem testatoris? Et uidetur quod sic,quia in ius filiæ successerunt ab intestato. Dicit tamen quod non. ius enim substitutionis non potuit filia transmittere ad hæredes suos, id est ad dictam uxorem & sororem testatoris. Viuianus.
x ¶ Nuberet.}id est nubilis esset.Azo.
y ¶ Pubes.} igitur iam nubilis erat facta,sed si habes impubes: dic quondam:nunc pubes.
z ¶ Impubes. } iam hæres. unde uulgaris iam locum non habet. nec obstat supra, eodem.l. cohæredi. in principio, ubi de uulgari dicit.
a ¶ Pertineat.]quod uidebatur:quia habebat filiæ bona iure substitutionis,& ita in eius ius uidebatur successisse.
b ¶ Non pertinere. } quia conditionale relictum non transmittitur:ut C.de caduci.tollend.§.sin autem. sed eadem iura dicunt cōtra: qa hæc filia sibi habebat substitutos.Sed respon. hic deficit conditio sub qua uxor & soror essent substitutæ & sic non ob.& facit sup.eo l. Lucius.§ fina.

† Institutus uel substitutus est &c.

† intell. huius. l. tnd. apud Hyero.uerium. in l. ex facto.nu.424 hoc eo tit. & uulg. in §. sed si instituto. in sti.de uulg. subst.

† P. F. impubes.

† lib. singulari quęstionū publicē tractatarū

† Sequunt hāc gl.Bar. & Ia.

† Relictū cōditionale non transmittitur.

Seruum.}

Universidad de Deusto Biblioteca

SEruum.] CASVS. Seruus communis mihi & Titio fuit institutus hæres à Seio: & si hæres non esset, fuit ei substitutus Mæuius. mortuo Seio testatore ego iussi dicto seruo ut adiret dictam hæreditatem pro mea parte: Titius autem non iussit ei: & ita seruus adiuit. uenit Mæuius substitutus, & uult partem dictæ hæreditatis quam habuisset Titi⁹, si iussisset adire seruum. certe bene debet habere. ¶ Titius.] Ita dixit Cornelius testator in testamēto suo: Titius mihi hæres esto. & Stichum seruum meum Mæuio do, lego: & Stichus prædictus hæres mihi esto: & si idē Stichus hęres nō est, idē Stichus sit liber, & hęres mihi. & posteà decessit dictus Corneli⁹ testator. modò quæritur vtrum dicta institutio Stichi & substitutio sit vnus gradus: an sint duo gradus: an sit mutata causa ī substitutione, & sic valeat: an permaneat eadem causa in substitutione, & sic non valeat. & hoc vsque illuc & quidem in plerisque &c. versicu. quidem. Antequam quæstionem soluat, altius exorditur. & dicit ibidem, & quærit an aliquis institutus possit sibiipsi substitui. Et respō. quod sic, si causa institutionis mutetur in substitutione. si autem non mutetur causa, substitutio nullius erit momenti: puta si testator instituat sibi Titium, & ita posteà dicat: si prædictus Titius hęres non erit, idem Titius sit hæres, isto enim casu non mutatur causa: & ideo nō valet substitutio: sed mutata causa bene valet, ut dictū est, puta si testator instituit sibi hæredem Titium sub conditione. si nauis ex Asia venerit. & eundem Titium substituit sibiipsi Titio purè: & hoc casu dicitur ideo mutari causa, quia potest deficere conditio institutionis, & afferre locum substitutioni. sed & isto eodem casu potest effici dicta substitutio nullius momenti: puta si cōditio dictæ institutionis Titij extiterit naue ex Asia veniente: quia tunc sunt duæ puræ institutiones Titij: & ideo vltima non valet. sed ecōtrario si testator instituat sibi hæredem Titium purè, deinde eundem Titium sibiipsi Titio sub conditione substituat, non intelligitur mutata causa in dicta substitutione, & ideo nō valet: quia & si extiterit conditio substitutionis, sunt duæ puræ substitutiones, id est institutiones, sicque ultima non valet, vt dictum est: & hoc usque illuc, secundum hæc proposita &c. secundum ergo ordinationem prædictam ab illo versi. & quidem in plerisque &c. vsque huc potest & debet terminari quęstio in prin. huius. §. proposita, scilicet vtrum videatur mutata causa in dicta substitutione Stichi, & sic ualeat, sicque possit ipse Stichus habere dimidiā dictæ hæreditatis: an nō uideatur mutata, & sic habere nō possit dimidiam dictæ hæreditatis. & certè mutata nō uidetur causa dicta Stichi substitutione nec est necesse vt mutata uideatur, cū sit unus gradus institutio & substitutio Stichi, & nō duo. Stichus enim fuit in eodem testamento legatus Mæuio & libertatē acceperat. præualet ergo libertas legato: & si præualet libertas, non debetur Mæuio legatum dicti Stichi. si non valet dictum legatum: ergo nō potest dictus Stichus adire hæreditatem iussu Mæuii legatarii: & sic non erit Stichus pro parte hæres ad hoc ut Mæuio legatario eā acquirat, sed competat eidem Sticho libertas ex sequentibus testatoris verbis, illis scilicet, si Stichus hæres nō erit, Stichus liber hęresque esto &c. si non acquirit pro dimidia Mæuio hæreditatem, & habet libertatē: ergo sibiipsi Sticho acquirit dimidiam dictæ hæreditatis: & aliam dimidiam habet Titius prædictus primò a testatore institutus, & hoc vsque illuc, quid ergo &c. vbi ponit aliam quæstionem, quæ est talis. Pone quod dictus Titius primò institutus non adiuit hæreditatem pro sua parte, id est pro dimidia: nunquid incipiet dictus Stichus liber & hæres esse ex substitutione prædicta in tota hæreditate? Et respon. quod sic, per Scæuolam: & dicit quod Iulianus sentit cum eo. & est ratio. quare hoc casu insolidum est hęres Stichus, scilicet quia ille Mæuius legatarius non est hæres ex aliqua parte: eo quod dictus Stichus ei legatus non adiuit hæreditatem iussu eius Mæuij: ideo quia ex causa legati non intelligitur Stichus effectus esse dicti Męuii legatarij ideo quia fuit in eodem testamēto legatus Męuio, & libertatem consecutus: vt dictum est. Si pupillus.] Filium meum impuberem institui mihi hæredem: & si hęres mihi esset, & in pupillari ętate decederet, substitui ei Stichum seruum meum: & postea decessi: & pupillus prædictus extitit mihi hæres, & alienauit dictum Stichum in Sempronium titulo venditionis: posteà Sempronius emptor instituit Stichum sibi hæredem cum libertate: & postea pupillus decessit in pupillari ætate: & ita vendicauit sibi locum substitutio pupillaris. nūquid dictus Stichus habebit in dicta substitutiōe statū vniuersum quem habent vniuersi homines liberi, scilicet vt sit hæres ex substitutione si velit, & nō necessari⁹? Et videtur qd̄ sic: q̄a data erat sibi libertas a dicto emptore. Dicitur tamē hic quod ex substitutione prędicta liber & hæres erit, & erit necessarius hæres mihi patri impuberis: sed dicto emptori erit hæres. si uoluerit alàs nō cōstringetur. Si aūt dictus pupillus ad pubertatem peruenisset, & sic pupillaris substitutio euanuisset non erit hæres ex substitutione prædicta: sed erit necessarius hęres emptori. Viuia.

† Intell. huius. h. iud. apud cōtras. in l. fi. nu. 17 C. de ipub.

SEruum† cōmunem habemus. Hic hæres scriptus est [a]: & si hæres non sit, Mæuius illi substitutus est. alterius dominorum iussu adijt hæreditatē, alterius nō [b]. quæritur, an substituto locus sit, an non? Et verius est substituto [c] locum esse.

¶ Quoties substitutio est plenior quā instituto, præualet substitutio. Bart.

¶ Titius [d] hæres esto: Stichum Mæuio do lego: Stichus hæres esto [e]: si Stichus hæres non erit [f]: Stichus liber hæresque esto. In hac quæstione in primis quærendum est, vtrum [g] vnus gradus sit, an duo: & an caussa mutata sit substitutionis, an eadē permaneat? Et quidem ī plerisq; casibus quæritur, an ipse sibi substitui possit. Et respōdetur [h], causa institutionis mutata substitui posse. Igitur si Titius hæres scriptus sit, & si hæres non sit, idem hęres esse iussus sit: substitutio nullius momenti [i] erit. Sed si sub cōditione quis hæres scriptus sit, pure autem substitutus, [k] causa mutatur: quoniam pōt ex institutione deficere conditio, & substitutioni locum afferre.† Sed si extiterit conditio, duę purę sunt: & ideo nullius momenti erit substitutio. Contra si purè quis instituatur, deinde sub cōditione sibi substituatur, nihil facit substitutio [l] cōditionalis: nec mutata causa intelligitur: quippe cū & si extiterit conditio, duæ purę [m] sint substitutiones. Secundū hęc proposita quęstio manifestetur: [n] Titius hęres esto: Stichum Męuio do lego: Stichus hæres esto: si Stichus hęres non erit, [o] Stichus liber hęresque esto. Nos † dicimus, quoniā eodē testamento & legatus sit Stichus, & libertatē acceperit, p̄ualere [p] libertatē & si pręualet libertas, nō deberi legatū: [a] † & ideo iussu legatarij non posse adire hæreditatem, ac per hoc verum esse, Stichum hęredē non esse, [b] & ex sequētibus verbis libertatē [c] illi competere, cùm vnus gradus [d] videatur. Quid ergo, [e] si nō adierit Titius? Incipiet ex substitutione Stichus liber & hæres esse. Porrò quādiu non adiit iussu legatarij, nec ex causa legati ītelligitur legatarij esse effectus. Et ideo certum est illum hæredem [f] non esse, [g] ac per hoc ex his verbis, Si hęres nō erit Stichus, liber hæresq; esto, liber & hęres existet. [h] Hoc autē, quod sentimus, Iulianus quoque in libris suis probat.

a ¶ Scriptus est.] ab eo extraneo.

b ¶ Alterius non.] imò repudiauit eius iussu. vel ipse domin⁹, quod potest, ut ī. de success. edict. l. j. §. per seruū. alioquin in pendenti esset sua portio interim: vt s̄. si pars hæ. pe. l. ij. & ī. de acq. hære. l. seruus duorum. & l. seruus communis ab extero. & l. seq.

c ¶ Substituto locum esse.] in altera parte: vt ī de acqui. hære. l. seruus communis ab extero. & l. seq. & l. seruus duorum. erat enim alter dominus cohæres, qui vult præferri iure accrescendi. Item alia ratione vult præferri: quia quādiu institutus est, nō admittitur substitutus vt ī. de acq. hære. l. quādiu. sed substitutus habet pro se: ut C. de cadu. tollen. l. j. §. in primo. & §. pro secūdo. vbi substitutus præfertur cohæredi. Itē lex quādiu. nō obstat: quia nō in parte adeuntis, sed repudiātis uenit: cū seruus vicē duorū sustinet: ut ī. de stipul. ser. l. j. §. cōis. Et ita no. hic quidā substitutū præferri instituto contra regulā illius legis, & adducunt alium casum. ī. de bon. lib. l. si libertus patrono. sed non est bona, ut ex præmissis patet: quia nō præfertur instituto: sed in locum repudiantis admittitur. Itē opponitur hic de expositione illorū verborū, si hæres nō erit, cū instituitur seruus. quæ sit. s̄. tit. j. l. si pater. & insti. eo. §. fi. Respon. qm̄ hic habet locū conditio substitutionis repudiāte cohærede, cui substitutus est Mæuius per seruū mediū: & hoc ideo, quia seruus communis personā duorum obtinet: ut dixi.

d ¶ Titius.] ad euidentiā no. q̄ nemo sibi substituitur, nisi cā mutata, uel nisi fiant duo gradus: vt in hoc §. & s̄. eo. ti. l. sed si plures. §. fi.

e ¶ Stichus hæres esto.] hæc institutio fit, vt per seruum quæratur legatario hæreditas, cum sit sine libertate.

f ¶ Non erit.] i. si hæreditatem Męuio non quęsierit. Azo. sic enim exponuntur hæc verba. s̄. titu. j. si pater.

g ¶ Vtrum.] hæc duo dubia solues iam ibi, cum unus gradus &c.

h ¶ Et respondetur.] vt s̄. eo. titu. l. sed si plures. §. fin.

i ¶ Nullius momenti.] id est nullam cōmoditatem afferet: aliqua tamen est: ut infrà, si quis omis. cau. test. l. j. §. sed & si proponat. Azo. Alij dicunt nullam esse simpliciter.

K ¶ Purè autem substitutus.] s. sibi. & dicitur pura, quia non fuit expressa cōtraria conditio: alia tamen fuit incerta, si hæres non eris. Itē tacita intelligitur contraria conditio, scilicet si nauis nō uenerit. vt s̄. si cert. peta. l. pecuniam. & inf. de leg. j. si post mortē. §. pen. sed p hoc non facit conditionē: vt inf. de condi. & demon. l. cōditiones. sed cū in omnem euentum sit futurus hæres, nō videtur expectādum: ut s̄. ti. j. l. si quis ita scripserit. cōtra. Solu. ibi omnino erat pura in parte, hic non: ut inf. quando dies leg. cedit. l. huiusmodi. Accur.

l ¶ Nihil facit substitutio.] vt s̄. tit. j. l. si te solum. & inf. de secun. tabu. l. si ita in princ.

m ¶ Duæ purę.] Altera earum purificata: ut inf. ti. j. l. antepenul. & arg. inf. de fideiuss. l. si a reo.

n ¶ Manifestetur.] id est aperiatur.

o ¶ Hæres non erit.] i. si alium hæredem non fecerit.

p ¶ Præualere.] in dubio: ut infra, de manumiss. testa. l. si peculium. §. i. & infra de fideicom liber. l. si seruus. cum enim est spes libertatis, legatum nō ualet: ut infrà, de leg. i. l. si post mortē. § fi. sed si ponas defunctum expressisse se nolle legatarium priuare legato nisi tūc demum

† Alias, & substitutio aliquid afferre. Flor.

†† Didio mus.

† Idē B.B. Arc. & Al.

† Idē B.B. P. & Ia.

† Id est, nisi substitutio afferat cōmoditatem institutio primo loco: quo casu substitutio dicit institutio prima, ex mente Areti. & Alex.

† Et bene secundum Bar. P. Al. & Ia.

† Idē B.B. & Paul.

† Idē Bar. Arc. & Ias.

† Sequitur B. istam distinctionē: & est magis cōis secundū Are.

mum cum iste seruus eius iussu hæreditatem quęrere nollet: tunc dic, aut Titius adiit: & statim seruus quærit legatario: & si seruus eius iussu adeat, substitutionis conditio expirat, si nō pareat. potest enim eo iubente &c. vt C. de hæred. insti. l. iij. & tunc potest existere conditio substitutionis. si autem Titius non adiit, legatarius nihilominus habere potest ratione impossibilitatis: vt statim dices in gloss. quæ incipit, ratione impossibilitatis &c. vbi ergo talem, vt dixi, uoluntatem non expressit testator: legatum pro non scripto habetur: seruus autē liber dici poterat, & hæres non solū ex uerbis in substitutione positis, sed etiā ex iis, quę cōtinentur in institutione, scilicet cum dixit, Stichus, hæres esto.

a ¶ Non deberi legatū.] nisi sub contraria conditione: ut inf. de leg. j. l. si post. §. fin. hodie tamen videtur esse in pendenti: ut C. de necess. ser. l. pe. §. fi. ADDITIO. Dic qd̄ hodie iste §. non est correctus, neque habet locum dispositio d. l. penult. secundum Bar. & Ia.

b ¶ Hæredem non esse.] ad commodum legatarij, & sic alium hæredem non facere. Azo. vel dic non esse ex primis verbis. H.

c ¶ Libertatem.] de hæreditate nō aperit: sed dic eam deberi: vt in fi. huius. §. statim dices.

d ¶ Vnus gradus.] i. remota prima institutione serui remanent seruus & Titius instituti eodē gradu, quē cōstat remoueri: vt s̄. ibi, nos dicimus &c. & sic impropriè substitutio: cū nulla quæ ualeat præcesserit institutio. Vel † dic unus gradus, scilicet substitutionis: idemq; secundus videtur respectu institutionis factæ ob alterius cōmodum, & subaudi etiam cum unus: & sic satis potest dici, quod sit vnus gradus: quia eadem persona est instituta & substituta: & ad hoc vt sint duo gradus, oportet plures esse personas. s. vnum institutū, & alium substitutū: ut insti. de gradi. cogna. §. hactenus. & tñ bene valet talis substitutio, licet sit vnus gradus quia causa est mutata, cū prima institutio ad cōmodum legatarii, secūda ad suum fuerit facta. & secundū hoc est vnus gradus, & causa est mutata: sicq; solutæ sunt quæstiones supradictæ. Item po est dici quod sint duo gradus vt cū dicit si Stichus non erit hæres perinde sit ac si dicat, si Mæuius per Stichū hæres nō erit: ut inst. de vul. sub. §. fi. & s̄. ti. j. l. si pater. & sic sunt duæ personæ institutus & substitutus. ergo duo gradus: ut s̄. e. l. j. ī prin. Azo. ex his apparet quod hæres erit cum valeat substitutio.

e ¶ Quid ergo.] s̄. adiuit cohæres: quid ergo &c. & dic incipiet, scilicet indubitanter esse hæres & liber, etiam si testator voluit præferre legatarium libertati: & hoc ratione impossibilitatis, vt subiicit. nā Titio non adeunte non transit seruus in dominium legatarii: nisi adita hæreditate a seruo iussu legatarij: sed contra legatarius iubere non potest, nisi suus sit.

f ¶ Illum hæredem.] s. Stichum ex primis verbis: sed sequentibus sic, ut subiicit. Vel dic melius illum. s. legatarium per seruum.

g ¶ Non esse.] ratione impossibilitatis. oportet enim ut primo fit legatarij, & postea eius iussu adeat. & ecōtra oportet qd̄ prior adeat: & sic fiat suus, quod est impossibile. Azo. quia nō potest vtrunq; prius esse quam alterum. Io.

h ¶ Existet.] cā hoc casu propter impossibilitatē, quā ubi libet: vt ita generaliter hic concludat. Nec ob. cōtrà. s̄. eo. l. sed si plures. §. fin. vbi dicit non valere huiusmodi substitutionem serui: quia ibi etiā prima institutio erat cum libertate & sic nihil cōmodi affert substitutio. hic prima erat sine libertate: ideoq; secunda commodum affert.

i ¶ Iste.] seruus.

k ¶ Vniuersum.] respondi sic: ut si &c. vt s̄. tit. j. si paterfamiliās.

l ¶ Patri pupilli.] qui pupillus patri extitit hæres, & sic eo medio seruus necessarius: quia hæres hæredis &c. vt s̄. eo. l. paterfami. in fin. & inf. de acquiren. hære. l. si quis filium. § fi. in fi.

m ¶ Existat.] nunquid tunc abstinere poterit? Respondit Ioan. ita: & nihilominus erit hæres, sicut in suis abstinentibus est. & facit insti. de hære. insti. § seruus. & s̄. eo. l sed si plures. §. quos. & s̄. titu. i. l. seruus alienus. § qui fideicommissariam.

† Sic legatum tacitè aufertur: & quot & q̄bus modis tacite aufertur legatū, uide in Spe. tit. de iudi. delega. §. 8. uers. sed nunquid.

† Bene dicit attēto effectu ex mēte Arc. & Paul.

† Attenta veritate ex mente eorumdem.

† Idē Bar.

¶ Seruus substitutus cū libertate pupillo pupillariter, eueniente cōditione substitutionis erit ipsi pupillo, & patri p mediam p̄sonā pupilli hr̄s necessarius, atq; liber, emptori uoluntarius hæres: sed si deficiat conditio substitutionis, hæres erit necessarius emptori. Alexan.

¶ Si pupillus substitutū sibi seruum alienauerit, cumq; emptor liberū hæredemque instituerit: nūquid iste [i] in substitutione habeat statum vniuersum? [k] & si quidem pupillus ad pubertatē peruenerit, necessarius ex testamento emptori hæres extiterit. si vero intra pubertatem decesserit: ex substitutione quidem liber & hæres sit, & necessarius patri pupilli: [l] emptori autem voluntarius hæres existat. [m]

De conditionibus institutionum.

TITVLVS VII.

¶ Vlpianus. LEX I.

SVb impossibili [n] conditione, vel alio modo [o] factam institutionem placet non vitiari. [p]

¶ Conditio si meus erit, uerificatur in proprietate tantum totius, uel partis, nisi contraria uoluntas appareat. Bar.

¶ Idem libro sexto ad Sabinum. LEX II. lib. 5. ad Sabi.

SI testamento comprehensum sit: Ille seruus si meus erit, aut Qui meus [q] erit cū moriar, hæres

¶ DE CONDITIONIBVS INSTITVTIONVM.

¶ Quia in institutione hæredum apponitur conditio, ideo h. d. & dic quod alia impossibilis: ut ī. l. i. alia possibilis: & tūc aut casualis aut potestatiua, aut mista: ut C. de cadu. tol. l. i. §. sin aūt. & differt ab illo. ī. de condi. & demōstra. q̄a hic circa īstitutiōes, & illa circa singularia relicta. Conditionū plures sunt modi.

SVb impossibili.] CASVS. Institui te hǣdē si cęlum digito tetigeris: & ita sub impossibili condi. de natura. certè non vitiatur institutio, sed condi. & idē est, si alio modo sit impossibilis cōditio, scilicet de iure: puta instituo te hęredem, si patrem tuū ab hostibus captum non redemeris, vel si patri tuo pauperi alimenta nō p̄stiteris. semper enim vitiatur condi. & non institutio vt inf. eo. cōditiones. & l. filius. Viuianus.

n ¶ Sub impossibili.] de facto: quia natura resistit: ut inf. eod. l. si quis ita institutus.

o ¶ Alio modo.] id est de iure impossibili ut inf. eo. l. cōditiones. V. l dic alio, id est contrario impossibili: ut tota die dicimus, nisi aliud conuenit: & ibi, quicunque aliud euangelizauerit, id est contrarium.

p ¶ Non vitiari.] ut insti. de hære. insti. §. impossibilis. & inf. eo. cōditiones l. conditiones. Sed contra inst. de le. §. fi. Sol. hic apposita fuit honorato: ut ibi, relinquo si cęlū tetigeris digito. ibi onerato, ut det hæres si cælum digito tetigerit, secundum Azo. & est ratio quia non debet auferri beneficium honorato, cui prouidere voluit: persequentem uoluntatem: sicut & si lego vsumfructum sine aditu, non ualet adiecto: vt s̄. si usufru. petatur. l. i. §. i. quasi dicat, tange si potes. Vel ibi non fuit impossibilitas in conditione sed in ipso relicto: ut des illi chimeram, & si non dederis, da x. nomine pœnæ & sic x. non sunt legata sub conditione, sed nomine pœnæ relicta. Item contra infrà eodem l. filius. Sol. fauore honorati habetur pro non apposita: ut hic Sed si expediat totam institutionem dicere nullam, ut quia ab intestato liberius est habiturus: potest, ut ibi ut arg. C de leg. & cōstitu. l. quod fauore. sed in filio speciale: quia non pōt sub cōditione nisi potestatiua institui: ut ibi. Item contra infrà eod. l. si Titius. Sol. ibi speciale quando propter perplexitatem occurrit impossibilitas. Itē contra institu. de inutili stipulatione. §. si impossibilis. ubi uitiatur. Sed ibi in contractu. & est ratio, quia ibi utriusq; consensus exigitur ut s̄. de pac. l. i. ibi, duorum consensus &c. & infra de act. & oblig. l. nō solum. at hic ex uoluntate testantis tantum: sed in cōtractibus innominatis secus quā in aliis: quia ita ibi agitur si fuit impossibilis: sicut & si possibilis fuisset conditio. nam condicam ea cessante: ut C. de cōdictio. ob causam. l. si militem. Vel ibi loquitur cum re contrahitur obligatio. secus si consensu & verbis: vel illa non est impossibilis conditio: ut C. de procura. l. ita demum. Item quid si in personā tertii fuit apposita conditio impossibilis? Respon. pro non apposita habetur, ut s̄. titulo secundo. l. si Mæuia. licet quidam contra. Item quid si matrimonium vel sponsalia fiant sub impossibili conditione? Quidam dicunt ualere. & facit ad legem istam supra, titulo secundo. l. qui seruum meum. §. penul. & de iniust. testa. l. cum in secundo. in fine. & inf. de condi. & demon. l. iii. Conditio impossibilis quando noceat.

SI testamento.] CASVS. Ita dixit Titius in testamento suo, Stichus seruus hæres mihi esto, si meus erit cum moriar, uel qui meus erit cū moriar. & post factū testamentū alienauit dictus testator usūfru. in dicto Sticho, uel partem Stichi & postea decessit dictus testator: nunquid erit hæres Stichus? Et dicitur q̄ sic nisi probetur testatorem non aliter uoluisse Stichū esse suum hæredē, nisi tēpore mortis suæ testatoris totus Stichus inueniatur esse in dominio suo. Sed pone quod duos seruos instituit sibi hęredes hoc modo: primus & secundus si mei erunt cū moriar, liberi sunto, & mihi hæredes. & post testamentū alienauit vnum de eis: & postea decessit. nunquid solus nō alienatus erit eius hæres? Et dicitur quod sic. Viuianus.

q ¶ Qui meus.] hæc paria sunt: ut inf. de leg. iii. nuper in fine.

a ¶ Quæritur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quæritur.⁊ an plenam uel nudam uel totam proprietatem continet, uel eius partem. Azo.
b ¶ Ipsius est.⁊ Quid si contra fecerit? uidetur idem: arg. §. de usufru. l. iij. Sed dic contra, ut inf. ad Syl. l. i. §. i.
c ¶ Non defecisse conditionem.⁊ Sed quis erit hęres? Respon. ut in seruo communi dicimus: ut §. de hære. in fi. l. sed & si in conditione. §. si seruum commune, arg. inf. eo. §. sed si duo. Item not. hic q̃ cõmune est, meũ est. sic if. de uer. sig. l. pupill°. §. fi. & §. de ritu nup. l. illud. Sed arg. contra. §. de procu. l. Pomponius. §. sed is. & inf. de leg. i. l. serui electione. §. Labeo. & l. sequen. & §. de rerũ diui. l. in sanctum. §. uniuersitatis. & de interrog. act. l. si defensor. §. qui interrogatus. & if. de au. & arg. le. l. quintus in princ. Sed in dubio dicã. olim, in cas nõ dici meum, nisi med. extra tetum sit meum.
d ¶ Inserere.⁊ ad qd̃ ducit hunc inf. de cond. & demõ. §. in argu. l. in cõditionalibus. & q̃ si q̃s plu. & de leg. 3. l. Iulianus. §. seruos. Accursius.
e ¶ Sub eadem conquorum al. ditione.⁊ scilicet, si meus erit. & not. per hoc potest reprobari illa propositio, duo & tria sunt quinque. uel tria sunt septem. Azo. & secundum quod hic dicitur, est uera, id est duo sunt de numero septem, & tria sunt de numero septem. H. Item not. uerbum plurale geminat significationẽ singulariter sic ⁊ de leg. iij. l. qui concubinã. §. fi Stichus. & de cõdi. & demo. l. falsa. in fi. & l. cui fundus. & §. de hære. instit. l. hoc articulo. & l. si pater fa. testamento Sed arg. contra. C. de impu. & aliis subst. l. ij. & l. quamuis. & l. pen. Item facit §. tit. ij. l. talem §. j. Accur.

Plurale significationem singularis geminat.

f ¶ Habetur.⁊ Sufficit enim sola oblatio: ut inf. de statulibe. l. statu liberos. §. Stichus. nisi absit cui dandum est, quia tunc debet deponi: vt eo. ti. l. cum hæres. in princip. Sed an iste cui est dandum, loco legatarii fit. Respon. nõ: ut ⁊ fi quis omisc. au. testa. l. si quis sub cõditione. Arg. cõtra. inf. de leg. 3. l. fideicõmissa. §. cum esset. Azo. Itẽ quod hic dicit haberi pro impleta, verum est etiam in institutione. porrò in legato secus est. nam si statim posit impleri, quia est in dando, habet pro impleta si prohibetur legatarius implere. sed si nõ poterat statim impleri. vt qua x. lego tibi, si feceris domum hinc ad centum dies: licet prohibearis facere, tempus tamen expectatur: vt ⁊ de verb. obli l. in illa stipulatione si calend. secus si ita relinquatur libertas Arethusæ, si tres peperit: & per hæredem fiat, quo minus posit parere. tunc enim propter malitiã hæredis statim habetur pro impleta: vt inf. de statulibe. l. statuliberos. §. i. & fi. & l. seq. & l. si peculium. §. penul. & facit inf. de cõdi. & demon. l. iure ciuili. & inf. de reg. iur. l. in iure. Hug.

S I quis ita.⁊ CASVS. Titius instituit sibi hæredes Caium & Sempronium sub conditio. si permanserint socii ipsi inter se. uniuersorum ipsius testatoris vsque ad xvi. annos, & postea decesit testator: nunquid valet dicta institutio? Et videtur Marcello quod non: ideo quia testator videtur voluisse quod prius sint hęredes quam socii: & e contra non videntur posse esse hæredes antequam cõditionẽ adimpleant, id est antequam sint socii. Iulianus autẽ dixit valere dictam institutionem: & bene dixit: quia & ante aditam hæreditatem potest iniri societas eiusdem hæreditatis quasi rei futuræ. sed & si dictus Caius qui habuit cohæredem Sempronium, fuit institutus sub conditione, si seruum hæreditarium non alienauerit, potest implere conditionem cauendo dicto suo cohæredi de non alienando dictum seruum. si autem non habuisset cohæredem, sed solus esset institutus sub dicta conditione, videtur institutus sub impossibili conditione, cum non habeat cui caueat: & ideo erit hæres remota cõditione prędicta: vt dixi §. eo. l. j.

esto. quatenus accipitur me°, quę ritur. a Et si quidem alienauerit in eo vsumfructum, nihilominus ipsius b est. Si verò partem in eo alienauerit, an deficiat conditio institutionis, quæritur. Et verius est non defecisse conditionem, c nisi euidẽtissimis probationibus testatorem voluisse apparuerit pro hac conditione hęc verba inserere, d Si totus seruus in dominio eius remanserit. tunc enim parte alienata, conditio deficit.

¶ *Vna pluralitas geminat, plures singularitates. Bartolus.*

¶ Sed si duo † serui ita sint hæredes instituti: Primus & Secundus si mei erunt cùm moriar, liberi & hæredes sunto, & alter ex his sit alienatus. Celsus rectè putat sic accipiendum, atque si singulos separatim sub eadem conditione e hæredes instituisset.

¶ *Cõditio potestatiua habetur pro impleta si stat per eum in cuius personam debet impleri. Bar.*

¶ Paulus.† LEX III.

S I ita hæres institutus sim, Si decẽ dedero. & accipere nolit, cui dare iussus sum, pro impleta conditio habetur. f

¶ Vlpianus.† LEX IIII.

† Gloss. in princ. Sed in dubio dicã. olim, in cas nõ dici meum, nisi tetum sit meum.

† Ilb. i. ad Sab.

SI qui ita sint instituti, Si socii vniuersorum bonorum meorum permanserint g vsque ad annos xvj. hęredes sunto. inutilem esse institutionem secũdum verborum significationem h Marcellus ait: Iulianus autem, quoniam & ante aditam hęreditatem iniri societas potest, quasi rei futuræ, i valere institutionẽ. qd̃ verũ est.

¶ *Hic §. tractat de Mutiana cautiõe. Ba.*

¶ Idem Iulianus scribit eum qui ita hęres institutus est, Si seruum hæreditarium nõ alienauerit, cauentem k cohęredi, l implere cõditionẽ. Cęterùm, si solus hęres scriptus m sit sub impossibili n cõditione: hæredem institutum videri. quæ sententia vera est.

¶ *Ad ueritatem copulatiuæ, requiritur utrunque partem esse ueram: sed ad ueritatem disiunctiuæ, sufficit alteram partẽ esse ueram. Bart.*

¶ Paulus.† LEX V.

S I hæredi plures † cõditiones cõiunctim o dare sunt, omnib° parendum est: quia unus loco habẽtur. sed si diuisim, cuilibet. p

¶ *Impossibilitas de institutione reijcit. Ba.*

¶ Vlpianus.† LEX VI.

S I quis ita institutus sit, si monumentum post mortem testatoris in triduo proximo mortis eius fecisset: cum monumentũ in triduo perfici non possit, dicendum erit conditionem euanescere q quasi impossibilem.

¶ Pompon. lib. 5. ad Sabin. LEX VII.

S I quis sub conditione b hæredes instituisset, si inuicem cauissent se legata eo testamento relicta redduros, placet remitti eis cõditionem: quia ad fraudem legum respiceret, quæ r vetarent quosdam legata capere: quanquã & si cautum esset, in ipsa exactione exceptione tuendus est promissor. d

¶ *Iurisiurãdi conditio hẽdi, uel legatario uel fideicõmissario, uel mortis cã donatario apposita remittitur, siue sola, siue coniunctim, siue disiunctim cũ alia fuit apposita. h. d. usque ad §. quoties. Bar.*

¶ Vlpian. lib. 50. ad edict. LEX VIII.

Q Væ sub conditione e iurisiurandi relinquũtur, à prætore reprobãtur. f Prouidit enim, ne is qui sub iurisiurandi conditione quid accepit, g aut omittẽdo h conditionem i perderet hæreditatem, legatúmve; aut cogeretur turpiter, accipiendo k conditionẽ, l iurare. Voluit ergo eum cui sub iusiurandi condõne quid relictum est, ita capere, m vt capiunt hi, quibus nulla talis iusiurandi conditio inseritur: & rectè. Cum enim faciles n sint nonnulli hominum ad iurandum, † contẽptu religionis: alij perquã o timidi, p metu diuini numinis, usque ad superstitionẽ; q ne uel hi r uel illi s aut consequerẽtur aut perderent, qd̃ relictum est, prætor consultissimè interuenit. t Etenim potuit is qui voluit u factum esse † quod religionis conditione adstrinxit, sub cõditione faciendi x relinquere. ita enim homines aut facientes admitterentur, aut non faciẽtes deficerentur conditione. ¶ Hoc edictum etiam ad legata pertinet, nõ tantùm ad hæredum institutionẽ.

¶ In fideicommissis quoq; oportebit eos qui de fideicõmissis cognoscunt, subsequi prætoris edictum, ea propter, quia uice legatorũ funguntur. ¶ Et in mortis causa donationib. dicendũ est edicto huic locũ esse; si fortè quis y cauerit, nisi iurasset, se aliquid facturũ, restituturũ quod acceperit. Oportebit ita que remitti cautionem.

† ad sensũ hui° l. uid. Coras. in l. j. §. sed simi hi nu. 12. de ver. ob.

† lib. 9. ad Sab.

a ¶ Euanescere.⁊ sed nunquid facere debuit monumentũ? Rñ. vtiq. Ro. sic §. de arb. l. Celsus. §. idem ait. duo enim fuerunt testatoris præcepta. Azo. sic ⁊ de cond. & demon. l. hæc scriptura. in princi. & facit ⁊ de leg. j. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. Item facit §. eo. l. j.

b ¶ Quæ.⁊ leges Accursius.
c ¶ Promissor.⁊ siue promiserit non capaci: ut ⁊ ut leg. no. ca. l. j. §. si quis sub conditione. siue hæredi. nam & hæredi obiicitur exceptio, non legatario, cùm ex pacto hæredis legatario nõ detur actio: ut C. de pact. l. pacto successorum. Sed quidam dicũt dari: quia interest hæredis: ut ⁊ de uerb. ob. l. stipulario ista. §. si stipuler. & f̃m hoc etiam ei obiicitur exceptio. sed certè ibi stipulanti, non alij: ut C. eo. ti. l. liber homo. in fin. & facit §. de cond. sine cau. l. j. & ⁊ de superficie. l. j. §. qd̃ ait. & ⁊ ut in pos. leg. l. j. §. j. in fin. & ad leg. fal. l. quod de bonis. §. j. & l. Seius & Augerius. Accursius.

Q Væ sub conditione. ⁊ CASVS Instituit te hæredem, uel legauit tibi centum, uel fideicommissum reliquit, uel mortis causa donauit sub conditione si iurauerit te facturum mihi monumentum ponamus. & postea decessit. certè remittitur tibi cõditio iusiurandi per prætorem, & debes facere monumentum, & consequi posteà hæreditatem meam, uel legatum, uel fideicõmissum, uel mortis causa donationem. & consultissimè interuenit prętor ad remittendã cõditionẽ iurisiurandi nonnulli. n. homines sunt faciles ad iurandũ p̃ p̃ religionis contemptum: & malum esset q̃ illi ita faciles consequerentur aliquod prædictorum ita facilè iurando. Item & quia alij homines uaide sunt timidi ad iurandũ, adeo quod credant esse superstitiosum iurare: & hoc faciunt metu diuini numinis: & malũ esset q̃ illi ita timidi perderent illud quod relictum est eis, ex eo quod iurare timẽt & nolũt. Sed quid si institui te hæredem si iurares te facturum mihi monumentum, & si Titio decem dederis? certè remittitur tibi conditio iusiurandi: sed monumentũ facere debes, & dare Titio decẽ. & idẽ si dictas duas condõnes affecripserim tibi alternatiuè. nã semp̃ remittitur tibi condõ iusiurandi: teneris tñ (ut dictũ est) facere illud qd̃ iussus eras iurare facere uel dare, dum tñ illud non fit improbũ, uel impossibile de facto. Quid enim si mortuus est Stichus vel manumissus uiuo me testatore quem iussus eras à me iurare manumittere? certè non uideris conditione defectus. implere enim debes uoluntatem meam si potes. si autem non potes iure uel facto prohibente (ut dictũ est) nihilominus habere debes hæreditatẽ. Itẽ scias q̃ ille cui apposita est conditio iusiurandi, non habet necesse adire prætorẽ ut sibi remittat conditionem iurisiurandi. semel. n. in perpetuũ à prætore remissa est: & est remissa legatario etiam ignorante hærede. vnde si legatarius cui apposita est condõ iurisiurandi, decedat post mortem testatoris qui ei reliquit legatũ: & ante mortem suam legatarij fecerit ipse legatarius illud quod rogatus erat iurare facere: hæres ipsius legatarij petet legatum quasi fuerit purũ à conditione iurisiurandi, ac si nõ esset apposita conditio iurisiurãdi. nam in perpetuum à prætore remissa est. ut dictum est. Viuianus.

e ¶ Quæ sub cõditione. ⁊ prætor reputauit quandam conditionẽ turpem quæ non videtur turpis: ut ecce instituo te, uel tibi lego uel causa mortis dono si iurauerit aliquid te daturum uel facturũ. & est ratio quare sit habenda turpis: quia quidam facilè iurant. & fortè non seruant: alij potius relictum dimitterent quàm iurarent.

† In hanc sniam Plato d. l. 12. de legi.

f ¶ Reprobãtur.⁊ quo ad iuramentum: sed conditio est implenda nisi sit turpis aliàs: ut ⁊ ē. §. quoties. & ⁊ proxi. voluit, &c. & ⁊ de cõdi. & demon. l. hæc scriptura.

† Pl. deest, esse.

g ¶ Accepit.⁊ destinatione. Azo.
h ¶ Omittendo.⁊ pro pter religionem.
i ¶ Conditionem.⁊ iuramenti. Azo.
K ¶ Accipiendo.⁊ scilicet relictum cogeretur turpiter iurare.
l ¶ Conditionem.⁊ scilicet se impleturum. Accursius.
m ¶ Capere.⁊ f. absolutè.
n ¶ Faciles.⁊ ad id qd̃ dicit faciles, est sic C. de indic. uidu. l. j. & ad id quod dicit difficiles sic C. ad l. iul. repe. l. fi. & C. de fi. instr. l. fi. §. fi.
o ¶ Perquam.⁊ id est, ualde.
p ¶ Timidi.⁊ repere sunt ad iurandum.
q ¶ Ad superstitionẽ.⁊ i. putant esse superstitiosum iurare. uel i. dicere, etiam per superstitionẽ volunt iurare: qd̃ non licet si fit publice improbata: ut per Iunonẽ, Apollinẽ, & similia: secus in superstitione non publicè reprobata: ut per crede mihi: qd̃ est iuramentum monachorũ: ut §. de iureiur. l. nõ erit. § diuuus Pius. & §. sed & si q. s.
r ¶ Hi.⁊ faciles ad iurandum. Accursius.
s ¶ Vel illi.⁊ difficiles ad iurandum.
t ¶ Interuenit.⁊ ut sacramentum prædictum remitteret: ut §. in prin. huius l. Sed contra. §. de iureiur. l. fi q. s. cũ. & C. cõ. utriusq; iudic. l. si cum patrono. Sol. illæ in p̃ctibus: hæc in ultima uoluntate. hoc non placet: ut §. de pact. l. pactũ. Sed dic ibi de prętérito: hic de futuro erat iurandum. Item p̃. ⁊ de manu. testa. l. si quis liber. Solu. ibi speciale fauore eius: quia talis posset esse conditio, quam seruus implere non posset: ut cum Titia contrahere matrimonium: quia matrimonium non est cum seruo secundum leges: licet secus f̃m canones: & sæpè sub iuramento continetur, qd̃ seruus facere non posset. uel dic q̃ ibi de prętérito. Item contra. ⁊ de condit. & demon. l. municipib. Sol. speciale ibi, Vel dic ibi non dicit an debeat remitti conditio iusiurandi, uel non: sed sit possibilis, uel non: & qualiter, & p̃ quos possit ei pareri. Vel dic, q̃ ibi de prętérito. Item contra ⁊ de acquiren. hęered. l. Antistius. Solu. ut ibi. Vel dic, & ibi de prętérito, & est ratio ad hanc generalem solutionem de prætérito: quia in prætérito non potest aliter impleri conditio: quia non potest ammodo non dare uel non facere: sed si de futuro, sic. sic dicimus de periuro an sit infamis: vt C. de transact. l. si quis maior. & facit ad hoc ⁊ ad Trebe. l. aut facta. §. si sub conditione. & ⁊ de legat. j. l. si quis inquilinos. in fin. & ⁊ de condi. & demon. l. hęc scriptura. & l. non dubitamus. & de leg. 2. l. cum pater. §. filius. & C. communia de lega. l. ij. & ⁊ quando dies le. ce. l. 5. & ⁊ de bo. libert. l. libertus sub conditio. & ⁊ de mili. testa. l. si à milite. §. edictum. & ⁊ de l. 3. l. non dubium. §. j. & ⁊ e. l. conditiones contra edicta.

Quid sit religio, q d itẽ superstitiopulchra Budæ. i an not. titu. de edil. edic. l. j. §. apud Iulianũ. ibi superstitiosũ, &c.

Monachi per crede mihi iurare debent.

u ¶ Voluit.⁊ f. prętor.
x ¶ Faciendi.⁊ l. simpliciter sine iuramento.
y ¶ Si fortè quis. ⁊ f. donatarius, cùm accipiat à donante, ad quod in ſti. de do. §. j. Accursius.
z ¶ Cautionem. ⁊ f. iuramenti.

Euanescere

* Infort.

a ¶ Sub alia.} si decem dederit.
b ¶ Conditio.} iurisiurandi.
c ¶ Parendum habeat.] i parere necesse habet. similis expositio ?. de reruendi.l.si fundo.& facit ?.de uerb. obli. l.in illa stipulatione si calendis item facit ?.si quis omis.cau test.l. qui autem.§.fi.& ?.eo.l. si quis ita hæres. Item & huic debet parere, licet non iuret: ut ?. in princip. huius l.nota. Sed cur secus ?. de cōdi.& demon.l.cum tale §. Mæuię.ubi innuit quod nec alteri sit parendum? Solu.ut ibi.
d ¶ Iurisiurandi.] ut vadat Romam.
e ¶ Conditioni.} de dandis decem.
f ¶ Conditionem.} sacramenti tantum,non facti, uel dandi quod sub sacramento continetur:ut ?.de condi. & demonst l.hæc scriptura. §.j.Azo.& not.?.in prin.huius l. vbi turpè contineretur sub iuramento: ut infrà,proximo §.
g ¶ Ne alia.}i. si ei nō remitteremus : alia ratione, &c. id est, quia alia alternatim ei coniungitur cogeretur ad id ad quod non cogit in simplici:& sic cōditio alia scilicet alternatim iniusta. Vel dic cōditio alia puta grauis, cui non potest parere commodè, cogetur, &c. & sunt similia. ?. de transact. l. cum hi. §.sed cum lis. & de re. eo.qui sub.tu. l.magis. §.si pupillus. & de suspect.tut.l.tuto. §.liberi. versic. sed si patronum.& de iudic. l. 2. §. sed& si agant & l.sed si susceperit §.j. Sed arg. contra. ?. qui & à quibus.l.fina. §.is qui operas.
h ¶ Altera.} alternatim iuncta. Accur.
i ¶ Non improbum est.} tunc secus: ut ?.l. proxim.
k ¶ Iussus iurare.} solo iureiurando ei remisso:ut ?.de condi.& demon.l.hæc scriptura.& ?.de manu.testa. l.si quis libertatem.

† Flo.huic.

¶ Si quis sub iurisiurandi conditione,& prætereà sub alia[a] sit institutus. hic† videndū est an remittatur conditio. Et magis est ut remitti iurisiurandi conditio[b] debeat,licet alij cōditioni parendū habeat.[c] ¶ Sed si sub iurisiurandi[d] conditione sit institutus, aut si decem milia dederit, hoc est alternata conditione, ut aut pareat conditioni,[e] aut iuret:illud† quidem† videndum est, nunquid ei remitti conditio non debeat, quia potest alteri conditioni parendo, esse securus. Et† est uerius remittendam cōditionem:[f] ne alia[g] ratione † conditio eum altera[h] vrgeat ad iusiurandum.

† Fl. aliud. † Fl. quid. † Flo.Sed. † Nā quod vna uia ꝓhibetur, alia permitti non dēt. cōcor.c.vl. in gl. super uerb. & ꝑsonaliter. post med. ibi : & qđ noīe meo. ex̄, de offi deleg.

¶ *Licet iusiurandū remittatʳ:tñ dandum uel faciendū est qđ sub illo iuramento præcipiebatur. Itē condō potestatiua uel modus habetʳ pro impleto,si non stetit per eū qui debet implere, sed per casum. Bar.*

¶ Quoties hæres iurare iubetur daturū se aliquid uel facturū, qđ[i] non improbum est, actiones hæreditarias nō aliàs habebit, quàm si dederit, uel fecerit id quod erat iussus[k] iurare. Mortuo autem uel manumisso Sticho, viuo testatore: qui[l] ita hæres institutus est,si iurasset se Stichum manumissurum,non uidebitur defectus conditione †[m] quamuis uerū sit compellendum eum[n] manumittere si viueret.[o] Idem est etsi ita hæres institutus esset quis: Titius hæres esto,ita ut Stichum manumittat. aut Titio centum ita lego, vt Stichum manumittat. Nam mortuo Sticho nemo dicet submouēdum

† Fl.condō ne hæres.

l ¶ Qui.] scilicet hæres.
m ¶ Defectus conditione.} imó uidetur deficere. & sic est contrá. ?. ad l. Aquil.l.inde Neratius §.idem Iulianus.Sol.ibi post mortē testatoris decessit:hic eo uiuo,hoc non ualet:quia & ibidem dicit idē qñ ante. Alij quod hic non erat in mora manumittendi:ibi sic. Vel hic aliàs erat relicturus:ibi non. Tu dic qꝛ ibi fuit ab alio occisus:hic sua morte obiit. Et quod dicit hic uiuo: idē si post mortem,dūmodo ante moram:ut ?.de condi.& demon.l.pe.§.j. Item contra ad idem.C. de condi.inser.l.legato.& ?.de condi.& demon.l.in testamento Sed ibi erat conditio quæ pendebat ex suo & alterius facto, scilicet si illi nubat:hic ex facto manumittentis tantum:quia inuitus manumittit: ut C.de manumis.test.l.fin.§.licet enim. & adde hic distinctionē quā habes C.de insti & substi.sub condi.fac.l.j. Item facit ad §.inf.de le.j. l turpia.§.j.& l.si fundum.§. Iulianus.& C.de caduc.tol.§.ne autē.& ?.de verb.sig.l.quæret aliquis.in fin. & de re.iur.l. in iure ciuili.& argu.?.de cura.bon.dan.l j.& ?.eo.l.si quis testamento.
n ¶ Eum.] hæredem.
o ¶ Viueret.} s. seruus.
p ¶ Voluntas.} s.defuncti ab hærede,uel legatario.
q ¶ Si potest.} hæres vel legatarius.
r ¶ Remittendo.} sic & in auth.de hære.& fal.circa prin.col. j. & C. ne liceat poten.l.j.in prin.& 14. q.j.c.j.
s ¶ Remissum est.} per hanc legem.
t ¶ Cesserit. }i. dies mortis testatoris uenerit, à quo solent pura legata cedere:ut C.de caduc.toll.l.j.§ j.& in §.in nouissimo. Sed uidetur remanere conditio ut det uel faciat:ut ?.e §.quoties. Respon. conditio expressa & hominis, i. testantis. non fuit nisi iurisiurandi: sed legis & tacita est de dando uel faciendo quod erat iurandum : q tacita non facit rem conditionalem : ut ?. de condi. & demonstrat l. conditiones. est ergo hic purum quātum ad transmittendum: quia condit onale non trāsmittitur: vt C. de caduc. tollen. §. sin autem.

eum. Non uidetur enim defectus conditione, si parere conditioni non possit. Implenda est enim uoluntas,[p] si potest.[q]

Cōditio tacita rem cōditionalē non facit.

¶ *Quod à iure remittitur,non est necesse remitti à iudice. Item tacita conditio non impedit transmissionem. Bart.*

¶ De hoc iureiurando remittendo[r] non est necesse adire prætorem.† Semel enim in perpetuum à prætore remissum est,[s] nec per singulos remittendum. Et idcirco ex quo dies legati cesserit,[t] remissum uidetur, etiam ignorante scripto hærede. ideoque in hærede legatarij rectè probatur, ut post diē legati cedentem si decesserit legatarius, debeat heres eius actione legati uti, quasi purè legato relicto ei cui hæres extiterat.

Conditiones.} CASVS. Legaui Titio x. sub conditione si non redemerit ab hostibus patrem suum ab eis captum. vel sub ista alia conditione: si non præbuerit alimēta parentibus suis pauperibus, uel patrono suo. & posteà decessi. certè habebit dictum legatum Titius remissis sibi dictis conditionibus tanquam contra bonos mores insertis. & hoc dicit hæc l. Viuian.

† Quod ergo illicitū est, ꝯ id potest qs uenire ꝓpria authoritate. simile in c. venerabilē.cū gl.super uerbo venire, ex̄ de elect.

¶ Paulus. †

LEX IX.

Conditiones quę contra bonos mores inferuntur, remittendæ sunt: ueluti, si ab hostibus patrē suum non redemerit:[u] & si parentibus suis, uel patrono alimenta non præstiterit.

u ¶ Non redemerit.} scilicet eum instituo, vel ei lego.ad quod naturaliter filius tenetur aliàs potest exhæredari: ut C. de episcop. & cler. auth. si captiui.& facit insti. de leg. in fin. & C. de his quæ pœn.no. l.j & ?.eod.l. conditiones. & quod no. ?. eo.l j.

† lib.43.ad edict.

¶ *Vna scriptura uidetur continere id, qđ continetur in alia,ad quam illa refertur. Bartol.*

¶ Vlpianus. †

LEX X.

Institutio talis, Si codicillis Seium hæredem † scripsero hæres esto, non est inutilis in quouis hærede instituto, præter filium.[x] est enim conditionalis institutio : nec uidetur hęreditas codicillis data, qđ interdictū est:[y] uerum conditionalis est hęc institutio, quæ testamento data esset.[z] Proinde & si ita scripserit,

Institutio.} CASVS. Ita dixi in testamento meo:si codicillis Seium hæredem instituero, hæres esto. & posteà feci codicillos. & in eis institui mihi hæredem dictum Seium: & posteà decessi. certè ualet dicta institutio,nam est data Seio hæreditas conditionaliter à me in testamento meo :& non uidetur esse data in codicillis in quibus prohibitum est fieri institutionem. secus autem si prædicto modo instituissem mihi hæredem filium meum in mea potestate constitutum: quia tūc erit inutilis institutio: & quasi à me præteritus dictus meus filius faceret ipso iure non ualere testamentum meum.nam filius debet institui purè, uel sub potestatiua conditione:ut ?.de hære.institu. §.suus.& l.iam dubitari. uel si instituatur sub casuali conditione, debet in eius defectum exhæredari:ut C de insti.& substi.l.si pater. in nostro autem casu fuit casualis conditio:& in eius defectū non fuit à me exhęredatus dictus meus filius:& ideo non est mirum,si est inutilis institutio. & quod dixi ?.in persona Seij, scilicet vt ualeat institutio : idem esset si ita dixissem : cuius nomen codicillis scripsero. ille mihi hęres esto. & posteà fecissem codicillos. & in eis scripsissem nomen Seij.nam ualebit institutio nō quasi in codicillis facta, quod est prohibitum,sed quasi facta in testamēto. si autem ita dixissem in testamento:ille Seius quem in codicillis hęredem scripsi,hæres esto: & in ueritate scripseram Seium hęredem in codicillis quos ante testamentum præ ictū fecerā,ualet institutio nō solum si dictus Seius erat mihi extraneus,sed ēt si erat filius meus: cum conditio in præteritum collata:sicut fuit prædicta,non uideatur,nec sit condō;& ideo videatur filius purè institutus. & quod dixi in conditione in præteritum collata idē esset in ea quæ esset collata in præsens tempus, puta si rex Parthorum uiuit.uel si nauis in portu stat. Viuianus.

† li.8.disputa. † aliàs,instituero.

x ¶ Præter filium.} ut ?.de hære.institu.l.suus.in princ.secus in uerbo preteriti temporis:ut ? prox §.
y ¶ Quod interdictum est,} ut C.de codicil.l. 2.& ?.eo.l. quidam.nisi in milite:ut ?.tit.2.l.quærebatur.Accur.
z ¶ Data esset.} sic inf.de condi.& demonst.l.si ita scripsero & ?.de hære.

hære.insti.l.asse.& l.si quis ita scripserit.& ?.de usufru. leg. l. qui plures.& de le.iij.l.si quis.in prin.testamenti.& de leg.i.l.si ita sit adscriptum.& sic videmur eligere cum eligimus quem tu nominabis. sic ?. proxi.rñ.& ?.quod cuiusque uniuer.l.item corū.§.si decuriones. Sed arg.ꝯ.?.de codil.l:quidam referunt.Accur.

a ¶ Cuius nomen.] licet solum nomen sit scriptum in codicillis & est arg.pro P. qui dixit quod per solum nomen proprium in testamento potest fieri institutio,sicut per duo uerba:ut ?.de hære.inst.l.i. §.finautem.
b ¶ Valet institutio.} hic valet de preterito: quia uel uera est, & statim tenet īstitutio quasi pura. uel falsa:& sic tanquam impossibilis habetur pro non adiecta:& sic ualet secundū Hug. quod ultimum non est uerum : ut ?. de iniust.test. l. cum in secundo testamento. & facit ?.de uerb. oblig.l. conditio. & l. si ita stipulatus fuero hāc summam. & insti. de uerb. oblig.§.cōditiones. & ?.ti.3.l circa.& ?.de secun.tabu. l. an scriptus & de bo.lib.l.3.§.si patronus.& ?.si cer. pet.l. cum ad præsens.

† Fl. Ille,si eū codicillis &c. † alias conferetur. † libro 29. Digestorū. † lib.tertio iuris epitomarum.

Cuius nomen[a] codicillis scripsero,ille mihi hæres esto:pari ratione dicendū erit institutionem ualere,nullo iure impediente. ¶ Si quem ita institutum ponamus, Ille Seius quem † codicillis hæredē scripsi,hæres esto:ualet īstitutio[b] etiam in filio qui in potestate est: cùm nulla sit conditio quæ in præteritum † conferatur, uel quæ in præsens:ueluti, Si rex Parthorum viuit. Si nauis in portu stat.

¶ *Nota hic bonū exēplū de ꝯdōne mista.*

¶ Iulianus. †

LEX XI.

Si quis in testō hoc modo scripserit, Filius[c] meus si Titium adoptauerit, exhæres esto: & filio parato adoptare, Titius nolit se arrogandum dare; erit[d] filius hęres, quasi expleta conditione.

¶ Hermogenianus. †

LEX XII.

Verba hęc, Publius Mæuius si uolet, hæres esto. in necessario[e] conditionem faciunt : ut si nolit,[f] hæres non existat. nam in uoluntaria hæredis persona frustra[g] adduntur: cum & si non fuerint addita, inuitus hæres non efficiatur.

Si quis in testamento.} CASVS. Ita scripsit Caius in testamento suo: Seius filius meus hæres mihi esto si Titium adoptauerit si autem non apoptauerit, exhæres mihi esto. & posteà decessit. filius cum uellet adoptare Titium, Titius noluit se dare ei. certe erit filius hæres Caij quasi expleuerit conditionem, cum per eum nō. steterit &h.d. Viuianus.

c ¶ Filius.} uel erat emancipatus:uel (quod est uerius) in defectū mistæ conditionis fuit exhæredatus:& sic tenet testamentum : ut hic & C.de institu.& substi.l.si pater.
d ¶ Hæres erit.} imo non erit:ut infra, de legat.3.l.uxorem.§.heres ubi dicit inualidum esse sub tali conditione relictum. Solu. ibi stetit per filium:hic non : ut hic dicit,parato &c.ad quod ?.de conditio.& demon.l.iure ciuili.& l.multa.& infra de regu.iur l.in iure ciuili. Vel dic quòd hæc conditio,si adoptauerit:est contra bonos mores: & iō inualida conditio seu rogatio de adoptando:ut ibi dicit:& ideo pro non adiecta debet haberi. Et quod hic dicit filio parato:subaudi, maxime.non autem dicit ꝙ institutio uel legatum non ualeat, sed rogatio de adoptando.

Verba hęc.} CASVS Ita scripsi in testamēto meo:Publius Mæuius qui est Filius meus,si uolet, hæres esto.& decessi.certe conditionalis est dicta institutio.i. ut si nolit esse hæres,non fit : & hoc ideo quia dictus Publius Mæuius est meus filius, ut dixi : & ita esset necessario mihi hæres si non posuissem illa uerba, si uolet:& idem esset si esset meus seruus. si autem non esset meus filius uel seruus, & ita esset uoluntarius hæres, & non necessarius: frustra addidissem dicta uerba,si uolet:quia & si non addidissem,non efficeretur mihi hæres,si nollet. Viuianus.

e ¶ In necessario.} qualis est filius & seruus:ut instit.de hære.qua.& diffe.in prin.& §.sui.
f ¶ Si nolit.} ridiculum tñ est fieri exhæredationem in hunc casum: ut ?.de hære.insti.l.iam dubitari.& facit ?. de hære.insti.l. Cornelius. Ar.ꝯ.?.de manu.testa.l.si quis locuples.in fi.
g ¶ Frustra.} sic C.de fideiusso l.non rectè & ?.man.qui mutuam.& ?.de ver.obl.l.si ita stipulatus fuero.§. si Titius. Sed arg.contra ?.de vsur.l.si stipulatus.& ?.de leg.1.l.si quando.

Ei qui ita.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium sub conditione si x. dederit Seio. & postea decessi. certe ad hoc ut habeat hęreditatem meam dictus Titius, duo sunt ei necessaria. Primum est ut adimpleat conditionem. Secundum est ut postea adeat hæreditatem meam, per quam aditionem acquiri solet hæreditas. & idem est si legassem dicto Titió sub dicta conditione. nam post impletam conditionem necesse est quod agnoscat legatum ad hoc ut habeat legatum irrepudiabiliter. loquitur enim hic de ea acquisitione legati quæ est irrepudiabilis ad hoc ut concordet iuri qđ est in hæreditate.

h ¶ Ei qui ita.} alias ei qui ita.
i ¶ Impletam.} hic enim opus est adimpleri conditionem:ut ?.de cōdi.& demon.l.qui hæredi.§ fi.
k ¶ Acquiri solet,} id est, adierit hæreditatem:uel legatum agnouerit.sed in hæreditate potest hoc tolerari. sed in legato qualiter: cū statim impleta conditione quæratur dominium legatario: ut supra quemadmodum seruitus amit l.si partem. §. primo.& infrà de lega. secundo. l. si legatum? Respon.loquitur hic dē ea acquisitione quæ est irrepudiabilis & incōmutabilis : quod contingit post agnationem legati. ante enim quæsitum est : sed non sic ut repudiari non possit: & ferè non quæsitum dicitur. cum propter repudiationem perinde habeatur ac si legatum non esset: ut infrà de lega primo l. seruū filij.§.si quis. & l. si tibi homo.§ cum seruus.& supra ad legem Aquil. l. nam sicut. ergo acquiri solet incommutabiliter : sed ante quæ ritur sed commutabiliter. Item ad hæreditatem est contra infra de acquirenda hæredita. l.antistius. ubi sit hæres implendo conditionem. Solu. ibi impleui conditionem, ut hæres esset : hic ut esse posset, & purificaret conditionem : & habetur pro purè institut o: quem constat non esse hæredem,nisi adeat,ad quod ?.de conditio.ob cau.l. 1.§. 1.& de condi.inde.l.in summa.§.sed & agere.& infra eod.l.si pupillus.& hic innuit. Item contra supra de here.instit l. iam dubitari.in fine. Solu. ibi impleuit conditionem, ut esset hæres:hic ut purificaret conditionem. Sed alij hanc distinctionem in extraneo admittunt:sed suus semper sit ex tunc hæres: ut d.l. iam dubitari.ar.pro eis ?.de conditioni. & demonstra. l. conditionibus pupillus.sed corrigitur ?.de acquir.hæred.l.cum bonis. ubi idem in utroque dicit.

¶ *Implementum conditionis non inducit aditionem, vel legati acquisitionem irreuocabilem. Bartol.*

¶ Iulianus. †

L. XIII.

Ei, qui[h] ita hęreditatem uel legatum accepit, Si decē dederit:neq; hæreditas, neq; legatū aliter poterit acquiri, quā si post impletam[i] conditionē id egerit scriptus hæres, uel legatarius, per quod hęreditas aut legatū acquiri solet.[k]

† libro 13. dige.

¶ Martianus. †

L. XIIII.

ij Conditiones cōtra edicta Imperatorum,[l] aut cōtra leges,[m] aut quæ legis uicē[n] obtinent, scriptæ, uel quæ cōtra bonos mores,[o] † uel derisoriæ[p] sunt, aut huiusmodi, quas prætores[q] improbauerunt, pro non scriptis habentur:& perinde ac si conditio hæreditate siue legato adiecta nō eēt,

† lib. 4. institu. † Huc ptinent ea qđ promisisti seruādis dis serit M. Cice.li.i. offi.

Conditiones.} CASVS. Institui te hæredem si eam duxeris i uxorem,quam de sacro fonte suscepisti:uel reliqui tibi legatum sub dicta coditione.certe perinde capies hæreditatem meā uel legatū,ac si dicta conditio non esset adiecta hæreditati uel legato. & hoc ideo, quia dicta conditio est ꝯ edictum imperatoris quod est C.de nuptijs.l.si quis alumnam. & idem esset si apposuissem conditionem, q̄ esset contra ll.puta, institui mihi hæredem quendam senatorem si acciperet in uxorem quendam libertam: ut ?. de ritu. nup.l. lege papia. & idem similiter esset si apposuissem conditionem, quæ esset contra ea,quæ legis uicem obtinent: puta institui mihi hęredem Titium curatorem Seia, si acciperet dictam Seiam in uxorem:ut ?.de ritu nup. l.senatusconsulto.& idem esset similiter si apposuissem conditionem quæ esset contra bonos mores:puta institui mihi hęredem Titium, si patrem suum non redimeret ab hostibus: ut supra, eo.l. conditiones. & idem esset si apposuissem conditionem, quæ esset derisoria : puta institui mihi hæredem Titium si publice sui ludibrium fecerit : ut ?. de his qui no.infa l.1.& 2.§.fi.idem esset si apposuissem talem conditionem quam prætor reprobat: puta institui mihi hæredem Titium si iurauerit se facturum mihi monumentum:ut supra,eo.quæ sub cōditione. Viuianus.

l ¶ Imperatorum.} ut instituo te hæredem si eam ducas in uxorē quam de sacro fonte leuasti:ut C.de nup.si quis alumnam.§.fin. Item magis si contra edicta Iesu Christi.
m ¶ Contra leges.} ut senator libertinam ducat:ut ?.de ritu.nup. l. lege.
n ¶ Vicem obtinent.} ut contra senatuscon.curator adultam suam sibi coniungat:ut C.de interdic ma.l.1.
o ¶ Bonos mores.} ut ne patrem ab hostibus redimas:uel ne patronum aliàs:ut ?.eo.l conditiones.
p ¶ Derisorię }ut si ludibrium sui pupillo facit, uel uocetur uespertilio:ut ? ad Trebel.l.sciendum.& l.facta.§.si danda.in fi.§.uel ut ?.e. l.quidam. Accursius.
q ¶ Pręrores.] ut si cogeris illum per metum tibi uendere, instituo te hęredem.uel tibi lego: uel si iuraueris te aliquid daturum uel facturum: ut supra, eodem l. quæ sub conditione.in princi. & in §. quoties.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Capitur.} ut j.eo.l.j.nisi ei à quo relinquitur,imposita sit ut instit.de leg.§.fina.& facit j.de leg.j.l. si quis inquilinos. in princip. & §.pen.& §.fina.

F Ilius.} CASVS. Ego filium quem in potestate habebam, institui mihi hæredem sub prædicta cōditione quam princeps improbauit.puta si acciperē in uxorem illam quam de sacro fonte suscepit. certe facit non ualere testamentum meum,ac si conditio non esset in eius potestate: nam filius debet institui sub conditione sibi potestatiua, ut dixi supra, eodem institutio. & est ratio quare nō uidetur esse in eius potestate dicta conditio: quia credendum est facere nos non posse illa facta q̄ lædunt pietatem vel existimationem vel verecundiam nostram. & (ut generaliter dixerim,) credendum est nos non posse facere ea facta, quæ contra bonos mores fuerit.& qđ dixi in ea conditione quam princeps improbauit, habet locum & in ea quam senatus improbauit: puta institui mihi Titiam filiā meā hæredem si fideiusserit pro Seio apud Sempronium,& postea soluerit quæ conditio est cōtra senatusconsultum Velleianum. Viuianus.

† Fl. improbaut.

hæreditas legatùmve capitur. a

¶ *Cōditio turpis adiecta in institutione filij, vitiat testamentum: item non dicimur posse quod honestè non possumus. Bar.*

¶ Papinia.lib.16.quæstionum. L. XV.

F Ilius qui fuit ī potestate, sub cōditione scriptus hr̄s, quā Senatus aut princeps improbauerit, b † testamētum infirmat c patris, ac si conditio non esset ī eius potestate, d Nam quæ facta lædūt pietatem, existimationem, e verecundiam nostram, & (ut generaliter dixerim,) quæ contra bonos mores fiūt, nec facere nos posse f credendum est.

¶ *Impossibilitas ratione perplexitatis uitiat institutionem. Bartol.*

¶ Martianus libro 4. institutionum.

LEX XVI.

S I Titius hæres erit, g Seius hęres esto. si Seius hæres erit. Titius hæres esto. Iulianus inutilem h esse institutionem scribit, cùm conditio existere non posit. i

b ¶ Improbauerit.} pone exemplum: ut s.l.proxi.

c ¶ Infirmat.} non ita si patronus. nam non rumpit per s. tabu. sed conditio habetur pro non apposita: & ex testō est hæres: ut j. de bo. lib.l.si libertus sub conditione. Item quia non habetur hæc conditio pro non adiecta: ut s.l.proxim. & l.conditiones. quæ sunt contra Rūdeo: ut s.eo.l.i.notatur,

d ¶ Potestate.} quod est necesse: ut ualeat institutio: ut s.de hære.institu.l.suus.& C.de insti.& substi.l.si pater.

e ¶ Existimationem.} i.famam: ut j.de uar.cog.l.pe.

f ¶ Nos posse.} licet de facto fieri facile posit. ad hoc j.de uerb.signi.l.nepos.& de auro & arg.leg.l.vestis.§.uestimenta.& j. de fur.l.pen.& s.de usur.l.3.& 4.& s.quibus ex cau.ma.l.in eadem.& 22.q.2.c.faciat homo quod potest.

S I Titius hæres erit.} CASVS. Ita dixi in testamento meo: si Titius hæres erit, Seius hæres esto: & si Seius hæres erit, Titius prædictus hæres esto. certe istæ institutiones non ualent: quia propter pplexitatem conditio existere non potest. Vi[...]

g ¶ Si Titius hrs erit.} hic Titius ergo debet esse primo hæres: ut s. de hære.insti.l.seruus alienus §.si quis.& alter primo eadem rōne: quod esse non potest: ut in procœmio digest.§.discipuli. Azo. ibi, quia quod primum &c. ut s.titu.1.l.si.§.Titius.in fi.§.

h ¶ Inutilem.} ratio est in euidenti: quia ut sit Titius hęres, oportet ut primo eius conditio impleatur: id est quod Seius primo sit hęres: ut d.l.seruus alienus. sed Seius hoc facere non potest nisi & sua conditio impleatur, scilicet, quòd Titius primo hæres sit. inuicem ergo propter perplexitatem uerborum se impediunt. sic infrà, de uerbo.oblig.l.si Titius.& de regu.iur. ubi repugnantia. sed ubi esset impossibilis de natura uel de iure, ualeret institutio, ea conditione habita pro non scripta: ut s.eo.l.1.& l.conditiones.& l.si quis ita institutus.& instit.de hære.insti.§.impossibilis. quæ sunt contra. Item vr̄ superuacua hæc conditio: ut s.eod.l.uerba. Sed ibi implere conditionem, scilicet uolendo fieri hæres, & adire: ab eodem & simul fiunt: hic ab alio. Vnde debet impleri conditio prius quàm alter posit adire: ut j.eo.l.si ita scriptum. quod euidentius apparet si ponas cōditionē, quę eget longo temporis tractu, ut si domum fecerit. Item an erit idem econtra si dicam. Titius hæres esto si Seius hæres non erit: & Seius hæres esto si Titius hæres non erit? Sed potest ibi dici quòd extēsio huius uerbi erit, dabit utilem uel inutilem institutionem: & sic expectabitur alterius repudiatio. Vel dicas quòd qui primo adierit, ille sit hæres: & si alius posteà uelit, non potest: ut argu.infra, de uerborum obliga.l.si Titius. Sic ergo aliud est in conditione faciendi: & aliud in non faciendi. sic aliàs in altera cauetur: ut supra eod.l.si quis ita.& infra, de conditio.& demonstra.l.mutianę. altera impleri debet ante: ut s.de hæred.instit.l.3.§.si quis.& j.de condi.& demonst.l.qui hæredi.§.si.

i ¶ Non posit.} utraque uel altera. duæ enim sunt.

k S I plures.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium in duabus partibus hæreditatis meæ: & Seium institui mihi hæredem in tertia parte sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: & Caium institui in eadem tertia si Sempronius consul factus fuerit: & postea decessi. certè quæcunque dictarum conditionum prius extiterit, ille habebit dictam tertiam, cui fuit adscripta dicta conditio quæ prius extitit. Viu.

¶ Florentinus lib.x institu. L. XVII.

S I plures k institutiones ex eadem parte l sub diuersis conditionibus m fuerint, conditio q̄ prior extiterit, occupabit institutionem,

¶ *Conditio adiecta in institutione, videtur in legato repetita. Bartol.*

¶ Marcianus li.7.Institu. L. XVIII.

C Vm seruus n purè liber, & hæres scriptus o sub cōdōne p sit, & si hæres non extiterit, q legatum acceperit, in legato repetitam † uideri conditionem r diuus Pius rescripsit. Hac ratione & Papinianus scribit, cum auia nepotem sub conditione emancipationis pro parte hæredem instituit & posteà codicillis scriptis hoc amplius ei legauit, s quàm quod hæredem eum instituit. repetitā videri conditionem emancipationis etiam in legato: quamuis ī in legato nullam, ut in hæreditate, substitutionem † fecisset.

K ¶ Si plures.} Institui Titium ex triente si nauis ex Asia uenerit. Item Seium ex eodem triente si nauis venrit ex Aphrica. Et secundum hoc propriè dicit plures institui: & nil est contra. Vel dic quòd eundē sic institui, sed tunc quomodo plures? Respon. quia bis facta fuit, tamē in eandem partem, & ī eundem hæredem.

l ¶ Eadem parte.} in specie. Sed quid si ex alio triente primo, & ex alio secūdo instituit eundem sub diuersis cōditionibus? Respon. existente conditione unus institutus ex ea erit hęres: & in secundo habeat institutus substitutū, expectatur conditionis euentus illius institutionis: alioquin idē quod hic, ut in solidum sit hæres: ut infra, de [...] qui.hæred.l. cum hæres §.fin.& l.seq.& s.de hæred.institu.l.si te solum.in prin.& §.j. Accursius.

† Excepto uno casu, quē Ludo. Roma. ponit in sing. suis in uer conditio [...] de omnino p Bart. in l. sub condōne. j. de hære. insti.

† Ita ētlo pit in P. F. Haloan. autem scripsit mentionē.

m ¶ Sub diuersis conditionibus.] in diuersis testamenti partibus appositis secundum Ioan. Sed contra infra, de condi.& demonstra. sub diuersis.& l.quod traditum.& l.nam ad ea. Sed hic à primo recedere noluit, & hoc expresit: alioquin contra præsumitur. Vel hic fuerunt alternatiue positæ. Azo.& simul ad quod est quod not.s.eodem l.si hæredi. Vel hic in hæreditatibus in quibus non fuit tantum expectandum ut testamentum ualeat: illud in legatis.& facit s. de procur. l.pluribus.

C Vm seruus.} CASVS. Sticho seruo meo dedi libertatem purè, & eum hæredem institui sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: & si hæres mihi non extiterit, legaui ei centum: & posteà decessi. uult ergo modo dictus seruus habere statim legatum, & repudiare hęreditatem: certé non habebit legatum nisi prius extitat prædicta conditio hæreditati apposita. uidetur enim in legato repetita: & ita etiam uidetur repetita conditio in isto alio casu: Titia instituit sibi hæredem nepotem suum Seium in dimidia hæreditatis suæ sub conditione si emanciparetur à patre suo: & postea fecit codicillos in quibus legauit eidem nepoti centum, ultra illud in quo eum hæredem instituit: & postea decessit. certe eadem conditio uidetur repetita in legato in codicillis dato, quæ fuit adiecta in institutione: quamuis in legato non fecisset substitutionem siue repetitionem conditionis, sicut fuit adiecta in institutione. Viuianus.

n ¶ Cum seruus.} Proprius testatoris: alij de alieno: uel testatoris sed uiuo testatore alienato. Accur.

o ¶ Scriptus.} pro parte: ut conueniat cum seq. casu, quia dicit de legato quod non ualeret, nisi ab intestato esset repetitum, si cohæredem non haberet: ut C.de fideicom.l.eam quam.

p ¶ Sub conditione.} si Titius fuerit consul.

q ¶ Non extiterit.} quia defecit conditio.

r ¶ Conditionem.} scilicet quod Titius sit consul. & dic etiam libertatem: ut hic, & infra de conditio.& demonstra.l.auia. alioquin inutile esset legatum: ut C.de leg.l.seruus.& adde de libertate, ut dicitur & not.supra titu.3.l.Trebatius.& l.seq. Item hoc nisi talis sit conditio, quæ legatum reddit inutile: ut infra, de leg.i.l.seruo alieno.§.si ab impubere.& l.si quis à filio.& infrà de fideicom.lib.l.fina.& infr. de uerborum obligation.l.Titia.§.idem respondit. quæ sunt argum. contra Azo.

s ¶ Hoc amplius ei legauit.} prædia illa sub. ut infra, de conditio.& demonstra.l.auia.& not.de repetitione. sic j.de condi.& demonst.l.cum seruus.in princip.& de leg.2.l.Latinus.in fine.& infra, de manu.testa.l.diuus.& de lega.3.l.in repetendis.& j.de usufru.lega.l.codicillis. Sed arg.contra s.titu.3.l.sub conditione.& j.de an.leg.l.Seio.§.uxori.& s.de actio.emp.l.si uenditor.& no.in s.ad l.Aquil.§.ex hoc capite.

S Ita.} CASVS. Ita scripsi in testamento meo: Titius hæres mihi esto: & si dictus Titius hæres erit, mihi Mæuius hæres esto. & rogo eos ambos per fideicommissum, ut hæreditatem meam restituant Sempronio & posteà decessi cum Titius nollet adire meam hæreditatem, Sempronius fideicommissarius fecit eum cogi per prætorē ut adiret: & ita Titius coactus adiuit: sicque quartam non retinuit: tamen restituit Sempronio ex Trebelliano partem quam coactus adiuit. modo quæritur utrum prædictus Mæuius posit pro sua parte adire suo arbitrio sine coactione, & quartam retinere cum restituet Sempronio prædicto? & uidetur quod non: quia cum Titius suspectam adierit perinde est quantum ad eum ac si non adiisset. unde quia Titius non adiuisset, videtur quod Mæuius adire non posit; qui Mæuius fuit à me institutus sub conditione si Titius adiuisset, vt dictum est. Item & quia Titius coactus adiuit: uidetur quod Mæuius adire debeat eodem modo ac si esset coactus, & sic quartam non retineat. dicitur tamen hic quod & suo arbitrio posit adire dictus Mæuius: & quod quartam Trebellianicam à Sempronio retinere posit. Viuianus.

¶ Idem libro 8. Institu. L. XIX.

S I ita scriptum fuerit, Titius hæres esto; si Titius hæres erit, Mæuius hæres esto. si Titius suspectam adierit a hæreditatem, potest Mæuius suo arbitrio adire, & quartam retinere.

¶ *Conditio de non petendo in ultimis uoluntatibus, per acceptilationem implet. Idem, si alio modo iure peti non potest. B.*

¶ Labeo libro. 2. poste. à Iauoleno epitomatorum. LEX XX.

M Vlier, quæ viro suo ex dote promissam pecuniā debebat, b uirum hæredem ita instituerat: c si eam pecuniam quā doti pmisisset, neq; petisset, d neq; exegisset. Puto, si uir denuntiasset cęteris hr̄dib. per se nō stare quò minus acceptū faceret id, qđ ex dote sibi deberet, statim eum hæredem futurū. Quod si solus hr̄s institutus esset sub tali cōditione, nihilominus puro statim eū hr̄dē futurū: quia [...] conditio pro non scripta. e accipienda est.

¶ *Si conditio non potest impleri de iure, sufficit quòd impleatur de facto. Bar.*

¶ Si quis hæreditarium seruum iussus est manumittere, & hęres esse: f quamuis si manumiserit, nihil agat, tamen hæres erit. uerum est enim eum manumisisse: g sed post aditionem libertas seruo data secundùm uoluntatem testatoris conualescit. h

¶ *Substitutus est propriè institutus: uel substitutio est propriè institutio. Bar.*

X ¶ Si quis te hæredem ita instituit, i † si tu hr̄dē eū īstituisses: † aut quid sibi legasses: nihil īterest quo gradu is à te hr̄s īstitutus, uel quid k ei legatum sit; dummodo aliquo gradu id fecisse te probes.

¶ Celsus lib.16.Digest. L. XXI.

S Eruus alienus ita hæres īstitui potest: Cùm liber erit: pprius autem ita institui non potest. l

¶ Caius li. 18. ad edi. prou. L. XXII.

Q Via ratio m suadet eum qui libertatē n dare potest, ipsum debere aut præsenti die, aut in diem, aut sub conditione dare libertatem; nec habere facultatē in casum à quolibet o obuenientis libertatis hæredem instituere.

¶ Marcell' li.12.dig. L. XXIII.

V Ter ex fratribus meis con-

† Sic substitutio dicit propriè īstitutio. Bald. in rub. C. de impub. nec dēt fieri nisi uerbis ex pssis. Bal. in l. si. x. oppo. C. de hęre. instit.

† Fl. si se hr̄dē instituisses.

a ¶ Adierit.} Coactus per fideicom. quia erāt rogati alij restituere. Item adeunte Titio completa est conditio Mæuij: ut j.titu 2.l.3.§.si quis. dubitatio autem huius legis erat hæc secundum Azo. quia cum Titius suspectam adijt, perinde est quantum ad eum ac si non adijsset: unde quasi non adiisset, uidebatur quod hic adire non posset: uel quia Titius fuerit coactus adire, uidebatur qđ & hic coactus adire debet: & sic quartam retinere non debet: quia qui coactus adierit, quartam non retinet: ut infra, ad Trebel. l. quia poterat.

Aditio coacta treb. impedit.

M Vlier.} CASVS. Titia uxor mea promisit mihi centum nomine dotis, & feci secum pactum de dicta dote lucranda, si ipsa in matrimonio præde cederet. postea constante matrimonio ipsa uenit ad mortem, & instituit me hæredem sub conditione si dicta c. nō peterem nec exigerem: & dedit mihi duos cohæredes purè. & posteà decessit. certe si ego denunciem dictis meis cohęredibus q per me non stat quo minus liberem eos per acceptilationem ab obligatione dictorū c. statim sum hr̄s pro tertia parte. si autē non dedit mihi aliquē cohæredem dicta mea uxor, vr̄ me instituisse sub impossibili conditione, eo quod non habeo cui denunciem: & sic ero eius hæres in solidum habita dicta conditione impossibili pro non scripta.

¶ Si quis hæreditarium.} Institui mihi hęredem Titium si manumitteret Stichum seruum meum: & postea decessi. certe potest Titius manumittere dictum Stichum de facto, licet non de iure: & hæres esse. & post aditionem hęreditatis per Titium factum cōualescet libertas Stichi.

¶ Si quis te.} Titius instituit te hæredem sub conditione si tu eū instituisses hæredem certe quocunque gradu probes te eum instituisse, erit eius hæres. & idem esset si Titius instituisset te hæredem sub conditione, si tu ei aliquid legasses. nam quocunque gradu probes te ei aliquid legasse, erit eius hæres. Viu.

b ¶ Debebat.} sub pacto lucrandæ dotis si ipsa præmoreretur, ut habeant locum sequentia.

c ¶ Instituerat.} pro parte.

d ¶ Neque petisset.} i. accepto ferret & sic iuris sunt: ut j. de lib. le. l.3.§.nunc de effectu. aliàs locum haberet cautio Mutiana: ut j. de cōditio.& demon.l.mutianæ.

e ¶ Pro non scripta.} utpote impossibilis, cum non est cui caueat: ut s.eo.si qui.§.idem Iulianus. j.de condi.& demō.l.mutianę. & facit ad hoc C.de hære.insti.l.si compensandi.

f ¶ Hæres esse.} & hæc institutio nulla uidebatur, cum prius deberet manumittere seruum hæreditarium, quàm hæres esset: ut supra de hęred.instit.l.3.§.si quis.& infra de cond.& demonstra.l.qui hæredi in fi.& manumittere non poterat nisi hæres esset, utpote non dominus: ut C.de his qui à non do.l.4. ualet tamen magis per uoluntatem defuncti quàm per manumissionem.

g ¶ Manumisisse.} scilicet de facto: & sic sufficit de facto fieri etsi de iure non teneat: ut infra, de sta.libe.l.pen.& l.stichus si hæredi. & infra, de manumis.testam.l.seruum testamento.& infra, de conditio.& demonst.l.Mæuius.& infra, de uerbo.oblig.l.quidam.in fin. Sed argum. contra infra, de condi.& demonstra.l.hæc conditio.& supra, quod quisq; iur.l.prima.in fine.& C.si man.ita fue.alie.l.ea quidem.

h ¶ Conualescit.} cōtra, infra qui & à qui.l.si seruo. ubi non conualescit. Solu. non ipso iure, ut ibi: sed tamen si ueniat contra factū suū, obstabit exceptio ut supra, de pigno.act.l.si rem alienam & l.prima & de pigno.l.si à Titio.& facit ad hoc. C.de li.cau.l.si ab eo.& quod ibi no.

i ¶ Instituit.} in præteritum, non in futurū: ut supra, titu. secundo l. hoc articulo.& ifra.de his quæ pro non scrip.l.1.in fin.

k ¶ Vel quid.} sub.etiam modicum.

S Eruus.} CASVS. Seruum Titij institui mihi hæredem cum liber erit. certè ualet institutio. proprium autem meum seruum non possem taliter instituere: quia cum ei libertatem dare possem, debeo ei dare libertatem si uolo eum liberum esse,& mihi hæredem, uel purè uel in diem, uel sub conditione: nec facultatem habere debeo instituendi eum hæredem in casum obuenientis ei libertatis à quocunque alio. & hoc dicit cum l.seq. Viuianus.

l ¶ Non potest.} scilicet ut institutio sit conditionalis. Ro. sed erit pura conditione habita pro non scripta. tu dic, nulla est omnino, secūdum Ioan. ut hic dicit. Sed contra suprà, ti.2.l.talem.in princip. solu. ibi bis data fuit libertas seruo. Primo purè & utiliter. Secundo sub conditione & inutiliter. ut & hic: quare licet ex secunda datione non teneat, tenet tamen ex prima pura & utili. Item facit insti. qui tu. da. pos.§.seruus. ubi eodem modo distinguitur in seruo tutore dato: licet illa distinctio uideatur tolli per l.s.de testa.tu.l.si hæreditas.§.fin. ubi non refert inter seruum suum, & alienum tutorem datum. Sed dic quod uterque liber est: sed alter directo, cum suus: alter per fideicommissum, cum alienus.

m Q Via ratio.} Si uolo seruum meum hæredem instituere, dēo ei libertatem relinquere uel in diem, uel sub conditione: nec debeo fortunæ committere ut fiat liber ab aliquo domino futuro: ut sic posteà sit hæres. Azo. Vel dic ratio: scilicet ut non pendeat ex alieno arbitrio: ut s.titu.secundo.l.illa. Item & ille qui potest stare certo non stet incerto: ut dicit prouerbium: ut hic, & s.titu.2.l.quoties.§.hęredes. Accur.

n ¶ Libertatem dare.} scilicet ex quo dat ei hęreditatem. Sed cōtra supra, titu secundo.l.hęreditas ex die. Solu. libertas & hęreditas potest differri, ut post pascha sit liber & hæres: sed tantum hæres non. verum in prædicto casu subducitur tempus quantum in hæreditate: ut sic habeat commodum medij temporis, secundum Azon. Vel dic, ex die incerto: ut supra titu.secundo l.in tempus.& l.qui filio. Accursius.

o ¶ A quolibet.} futuro domino, quasi fato committendo: ad quod infra, de conditio.& demonstra l.prima.in fine.& de leg.3.sed & si sic. Accursius.

V Ter.} CASVS. Ego habens duo fratres, & vnam consobrinam, ita dixi in testamento meo: uter ex fratribus meis consobrinam nostram uxorem duxerit, hęres mihi esto ex dodrante: ille autem frater meus qui eam non duxerit, hæres mihi esto ex quadrante. & postea decessi: & dicta consobrina nupsit uni de dictis meis fratribus. certè ille, cui ipsa nupsit, habebit dodrantem hæreditatis meæ, & alter quadrantem. si autem aliquis eorum non duxit eam in uxorem, eo quòd ipsa noluit: tunc erūt ambo mihi hr̄des

Universidad de Deusto Biblioteca

sobrinam [a] nostram duxerit uxorem, ex dodrante: [b] qui non duxerit, ex quadrante hæres esto. [c] aut nubit alteri, aūt non uult nubere. consobrinam qui ex his duxit† habebit dodrantem, eritq́; † alterius quadrans. Si neuter eam duxerit uxorem, non quia ipsi ducere noluerunt, sed quia illa nubere noluit, † ambo in partes æquales [d] admittuntur. Plerunque [e] enim hæc conditio, Si uxorem duxerit, si dederit, si fecerit: ita accipi oportet, quòd per eum non stet quo minùs ducat, det [f] aut faciat.

† Fl. duxit uxorem. † Fl. deest, que. † Fl. noluerit.

¶ Papinianus li. 6. Resp. L. XXIIII.

QVi ex fratribus meis Titiā consobrinam uxorem duxerit, ex besse hęres esto: Qui nō duxerit, ex triente hæres esto. Viuo testatore [g] consobrina defuncta ambo ad hæreditatem uenientes, semisses habebunt: quia uerū est [h] eos cohæredes † institutos, sed emolumento portionum euētu nuptiarum discretos.

† Fl. hŕdes.

¶ Modestinus lib. 9 Regu. L. XXV.

SVb conditione hæres seruus institutus, sine iussu domini cōditioni parere non potest. [i]

¶ Pōp. li. 2. ad Q. Muciū. L. XXVI.

SI pupillus sub conditione [k] hęres institutus fuerit, conditioni etiam sine tutoris authoritate parere potest. Idemq́ue est & si legatum ei sub conditione relictum fuerit: quia conditione expleta, p̄ eo est, quasi purè ei hęreditas uel legatum relictum sit. [l]

¶ Conditio, quæ continet inhumanitatē, respuitur: & ex sermonibus incongruis p̄sumitur quis non sanæ mentis, nisi probetur contrarium. Bar.

¶ Modestinus lib. 8. Rñ. L. XXVII.

QVidam in suo testamento hæredem scripsit sub tali conditione, Si reliquias eius in mare abiiciat. Quærebatur, cùm hæres institutus conditioni non paruisset, an expellendus esset ab hæreditate? Modestinus respondit: Laudandus est [m] magis quàm accusandus hæres, qui reliquias testatoris non in mare secundum ipsius uoluntatem abiecit, sed in memoriam† humanæ conditionis sepulturæ tradidit. Sed hoc prius inspiciendum est, ne [n] homo qui conditionem talem imposuit, † non † compos mentis esset. [o] Igitur si perspicuis rationibus hæc suspicio amoueri potest: [p] nullo modo legitimus hæres de hæreditate controuersiā faciet scripto hæredi. ¶ Quē † testamento purè instituit, codicillis

† Flor. sed memoria. † Flor. posuit. † Fl. æque. † Flo. Hŕdi quē test. &c.

Testatoris uoluntati sp̄ parendum.

Mens sana ex uerbis probatur.

pro æquali portione: quia per eos non remanet quin conditionem adimpleant: sicut si essent instituti hæredes si darent centum Titio, vel facerent mihi monumentum: & per eos non remaneret quia darent centum uel monumentum facerent, & idem esset si dicta consobrina decessisset uiuo me testatore: & ita certum est quod p̄ eos nō remanet quin conditio nem adimpleāt. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

a ¶ Consobrinam.] quæ dicitur consobrina, habes instit. de gradi. §. quarto. & licitum est tale matrimonium secundum leges: ut insti. de nup. §. duorum autem. & intellige hoc verum quando honeste ei nubere poterat: aliàs conditio pro non adiecta habetur: ut C. de insti. & substi. l. secūda. & infrà de cōditio. & demonstra. l. cum ita. & l. seq. & l. Titio. §. primo & sic tunc uterque admittitur in semisse: ut infra, proxi. satis probatur. sed secundum canones constat talem conditionem p̄ non adiectā debere haberi: cum interdictum sit tale matrimonium Azo.

b ¶ Dodrante.] id est ix vncijs.

c ¶ Hæres esto.] hæc institutio est pura: sed distributio partiū sub conditione: ut infrà l. proxi. in fin. unde uiriles habent portiones deficiente conditione & secundum hoc non est contra infra. de condi. & demonstra. l. in testamento. ubi aliter distinguitur: quia ibi sub conditione fuit relictum.

d ¶ Aequales admittūtur.] Quid si alteri nupserit, & per alterum non stetit quo minus ei nuberet? Respon. secundum Ioan. alter 9. alter 3. habebit. licet finis huius l. ei sit contrarius. Azo. sed non ob. quia utrique nubere non poterat. Item pone quod neuter uult eam ducere. Ioan. uiriliter admittentur: quia duplex est institutio: scilicet pura sine parte, item cum partibus discretis sub conditione: ut j. l. proxi. sicut sunt duo arbitri præcepta: ut supra, de arbi. l. Celsus. cum ergo deficit conditionalis, remanet pura: ut s. titu. 2. l. si quis ita scripserit. Et sic quatuor casibus uterque admittitur in uirilē portionem, & æqualem: id est uterque in semissem: pute si illa moriatur uiuo testatore, uel etiam postea, dummodo antequam sit in mora contrahendi: ut infra. l. proxi. & j. de conditio & demonstra. l. penult. §. i. Item si in illa non uult. Item quando uterque sine iusta causa non uult. Item quando honeste eam ducere non possunt: ut dictum est. E contra in duobus æqualiter: scilicet si alter nupserit post mortem testatoris, uel in uita post testamentum: ut hic, & C. de insti. & substitutio. l. si quis hæredem. Item si alter noluit ducere uolentem: ut hic in fin. colligitur.

e ¶ Plerunque.] nam quandoque non sic est: ut potest colligi ex distinctione quam no. s. eo. l. j. H.

f ¶ Det.] sic in auth. ut exactio. instan. do. §. fin. & facit ad l. infra, de secundis tabulis. l. 2. §. si quis ita. & de annuis lega. l. Mæuia. in principio. & C. de conditio. inser. l. 3. & C. de institutio. & substitutio. l. 1. & infra, de leg. 1. l. turpia. §. 2. & de contrahen. emp. l. hæc uenditio. & supra, de hære. insti. l. quoties. §. si quis. & j. de condi. & demon. l. si Titius. & j. l. proxi.

g QVi ex fratribus.] Viuo testatore uel post mortem ante morā ut supra. l. proxi. no. Item dic q̄ & in uita testatoris potest impleri ut ibi no.

h ¶ Quia uerum est.] hæc est rō quare hæc & superior. l. non obstāt distinctioni quæ fi. j. de cond. & demon. l. in testamento. & facit ad hæc s. l. proxi. cum suis concor.

SVb conditione.] CASUS. Institui mihi hæredem Stichum seruum Titij sub conditione si ascenderit ipse Stichus capitolium, & postea decessi. certè non potest Stichus adimplere conditionem inuito dn̄o suo, scilicet, quantum ad hoc, ut dominus fiat hæres. Sed pupillus sub conditione institutus, uel cui sub conditione est legatū relictum bene potest parere conditioni etiam sine authoritate tutoris: quia pp̄ hoc non efficitur statim pupillus hæres, uel acquirit legatum: sed in eo statu efficitur quasi purè ei hæreditas relicta sit, vel legatum. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

i ¶ Non potest.] ut dominus fiat hęres: paret tamen, & facit puram, vt dominus possit iubere adire: ut infra, de conditio. & demonst. l. in conditionibus. §. primo quæ est contra. Vel dic quod nec eam purificat si domino non placet, quod facit. alioquin sic, ut ibi: ut ita possit iubere adire. & facit infrà l. proxi.

K SI pupillus. Sub conditione.] si seruierit illi per mensem: secus si in dando: vt no. infra de condi. & demon. l. in conditionibus. in prin.

l ¶ Relictum sit.] quasi dicat, non eo ipso quæritur hæreditas vel legatum. nam nec pure relicta statim quæritur ut supra eodem l. si quis ita & ibi not. & supra. de condi. ob cau. l. 1. § primo.

QVidam.] CASUS. Titius instituit sibi hęred. Seiū sub conditione si reliquias eiusdem Titij testatoris proijceret in mare. & postea decessit dictus testator: Seius autem prædictus hæres non proiecit reliquias in mare: sed tradidit eas sepulturæ in memoriam humanæ conditionis. nunquid repellitur dictus hæres ab hæreditate? & vī q̄ sic: quia dictus testator vī propter suum præceptum non fuisse sanæ mentis: & ideo non potuisse aliquem instituere: & sic illum qui esset legitimus hr̄s ab intestato, posse de iure hŕditatem hr̄e: & ita uerum est, nisi hæres scriptus p̄bet contrarium, s. testatorem non fuisse furiosum. si autem probet, nō est ab hæreditate repellendus: laudandus est enim ex eo quod non p̄iecit dictas reliquias in mare.

¶ Quem testō.] Ei Titio quem testō pure instituit sibi hŕdem Sei*, codicillis à se Seio postea factis adscripsit conditio. dictus Seius i dictis codicillis: & ita scripsit: Volo mihi esse hæredem Titiū si det Caio centum. nunquid si uult hæreditatem Titius, tenetur dare centum dicto Caio? & dico q̄ non. hæreditas enim non pōt adimi in codicillis: & dictus testator intelligitur cogitasse de ademptione hŕditatis i codicillis facienda, si hæres non adimpleret dictam conditionem in codicillis appositam. sicut aūt non pōt adimi hæreditas in codicillis, ut dictum est: ita nec dari. & hoc dicit tota lex. Vii.

m ¶ Laudandus est.] est. n. derisorius s. eo. l. conditiones. sic & afs uoluntati testatoris non paretur: ut j. ad Trebellia. l. debitor. ibi, nā & eum &c. & C. de his qui. ut indig. l. non oportet. & infra, de lega. j. l. seruo alieno. §. fina. & s. de relig. & sum. fu. l. at si quis. §. at si quis. & §. hæc actio. & C. de insti. & substi. l. reprehendenda. Azo. Item facit s. de peri. & commo. rei uend. l. i. §. licet. Sed arg contra j. de cond. & demon. l. Mæuius. Sol. hic fauore religionis speciale. ar. s. de relig. & sump. fu. l. sunt personæ.

n ¶ Ne.] id est an.

o ¶ Mentis esset.] Quod est uerum ut præsumatur non fuisse compos mentis, nisi probetur contra.

p ¶ Amoueri potest.] per scripturam probantem eum fuisse sanæ mentis, ex sermonibus enim præsumitur non sane mentis: hoc est talis præsumitur, cuius verba gerit: ut hic, & supra, de tut. & cura. da. ab his. l. is qui. §. i, & §. diuus. & infra de leg. i. l. apud Iulianum. §. fin. & l. 4. § primo sic & talis, cuius & gesta ducitur j. de iniur. l. item apud. §. si quis uirginem. quo non probato institutio nulla est, ut s. de testa. l. qui in

adscripsit [a] conditionem, quæro, an ei parere necesse habeat? Modestinus respondit: Hæreditas codicillis neque dari [b] neq; adimi potest. Porrò in defectū † conditionis, de ademptione hæreditatis cogitasse intelligitur [c].

† Fl. defectu.

¶ Filio instituto sub conditione potestatiua, quæ non pōt impleri ultimo uitæ spiritu decedentis, antē q̄ impleat conditionē, fit locus substituto & uenientibus ab intestato ipso uiuo: secus in ea cōditione, quę ultimo uitæ spiritu potest adimpleri: quia tunc ipso mortuo admittuntur. Bar.

¶ Papinianus lib. 13. quęst. L. XXVIII.

SI filius [d] sub conditione hęres erit, & nepotes [e] ex eo substituentur: cùm non sufficiat sub qualibet conditione filium hęredem institui [f], sed ita demum testamentum ratum est, si conditio fuit in filij potestate: consideremus nunquid intersit quæ conditio fuerit descripta, vtrum quæ moriente filio impleri non potuit: veluti, Si Alexandriam [g] ierit filius, hæres esto: isq́ue Romæ decesserit: an verò quæ potuit etiam extremo vitæ momento impleri: veluti, Si Titio decem dederit [h] filius meus †, hæres esto. quæ conditio nomine filij per alium [i] impleri potest. Nam superior quidem species cōditionis [k] admittit viuo filio nepotes [l] ad hæreditatem: qui [m] si neminem substitutū haberet, dū moritur [n], legitimus patri hæres existeret. Argumentoq; est, quod apud Seruium quoque relatum est. Quendam [o] enim refert ita hæredem institutum, Si in capitolium ascenderit: quòd si non ascēdisset, legatū ei datum: cumque ante quam ascenderet, mortē obiisse [p]: de quo respondit Seruius conditionem [q] morte [r] defecisse: ideoq; moriente eo legati diē cessisse [s]. Altera verò species cōditionis viuo filio [t] nō admittit nepotes ad hęreditatē: qui si substituti nō essent, ab † itestato auo hæredes existerent [u]. neq; enim [x]

† Fl. deest meus. † Fl. deest est.

qui in potestate. & sic legitimus faciet controuersiā hęreditatis. & facit C. qui test. fa. pos. l. 3. & C. de codicillis. l. nec codicillos. Itē no. ar. quod si quis utatur re ut dominus, quod præsumitur dominus, licet non sit, quia possideat.

Vtēs re ut dn̄s præsumitur dn̄s.

a ¶ Adscripsit conditionem.] sub. ei quem &c.

b ¶ Dari.] directo, ut s. eo. l. instituto. & institu. de codici. §. fi. & C. de codicilli. l. ij. nisi à milite. ut j. tit. 2. l. quærebatur, & l. militis. in princip.

c ¶ Intelligitur.] sed an cum effectu est cogitatio? Respondet. quidam sic, ut confiscetur, ut C. de his qui. ut indig. l. hereditas. Sed ibi expressim dixit eos indignos. Item pro eis. j. de lega. 3. l. cum quis decedens. §. Seiam. in fine. Sed ibi alij assignauit. Et eodem modo respon. ad l. j. ad Trebel. l. Sequo la. Item pro eis infra, de his qui. ut indig. l. quidam. Sed ibi præfectum fuit secundum testamentum. hic codicillus. Sed Azo dicit quod in uanum cogitauit, ut infra, de codicil. l. diuus. & initia. de codicil. §. final. ibi, neque conditio &c. item pro eodem C. de testa. l. hac consultissima. §. si quis autem. s. interpretari potest, ut supra. de testa. l. hęredes. §. ii.

S I filius.] CASUS. Ego habens filium in potestate: & ex eo duos nepotes: institui mihi hęredem dictum filium sub conditione quæ erat in eius potestate. nam nec sub alia conditione poterā eū instituere ad hoc ut ualeat meum testamētum, & dictos meos nepotes ei substitui, postea decessi. & postea uenit ad mortē dictus meus filius antequam adimpleret dictam conditionem. quæritur utrū dicti nepotes ueniant ex substitutione filio in mortis articulo cōstituto? & distinguitur inter potestatiuas conditiones. nam aut fuit talis quæ non potuit impleri moriente filio. ueluti si ad Alexādriā ierit filius, hęres esto. & dictus filius Romę est i mortis articulo, quę valde ab Alexādria distat. aut fuit talis potestatiua cōditio, quę potuit impleri extremo momento vitę ueluti si Titio x. dederit filius, hęres esto. quę vltima potest adimpleri per aliū nomine filij prędicti. primo casu ueniunt nepotes ex substitutione filio in mortis articulo constituto & adhuc viuo. nam cum certū sit eo tempore filiū Alexandriam ire non posse, ergo certum est eum nō exiturum hęredē, & sic ueniunt substituti ad hęreditatem. si autem retento eode casu non habuisset aliquem substitutum filius, existeret mihi hęres legitimus ipse idem filius in mortis articulo constitutus. & ad istū eundem casum adduco tale simile, Titius instituit sibi hęredem Seiū, si in capitolium ascenderit. quod si nō ascenderit, legauit ei cētū. postea dictus Seius fuit in mortis articulo constitutus ante quā capitolium ascenderet: & ita certū est cum ascendere non posse capitoliū, & sic non posse esse hęredē. certè incipit cedere dies legati, statim, cum cępit esse Seius in mortis articulo. Secundo autem casu, i. q̄ filio meo quem institui, apposui conditionē potestatiuam, q̄ poterat adimpleri ultimo vitæ momento. non admittuntur ad hęreditatē nepotes prędicti filio substituti viuo ipso filio, licet in mortis articulo constituto: qui quidē mei testatoris nepotes existerent mihi auo hęredes ab intestato mortuo dicto meo filio, si eos nō substituissem eidem filio: nec eis nepotibus ab intestato mihi succedentib. ut proxime dictum est, filius prędictus iam mortuus potest obstare quin mihi succedant ab intestato. quia demum post mortem eiusdē mei filij destitutum est testamentum meum in quo eū institui, ut dictum est. quasi dicat. si destitutum fuisset testamentum ante mortem filij non obstaret filius nepotibus ab intestato succedere uolētib. sicut in primo casu dictum est. quando scilicet talis fuit cōditio apposita institutioni filij, quę ultimo uitę momento adimpleri nō potest. sic nec in isto casu quē statim pone, obstat filius nepotibus, puta exhęredaui filium meum, & institui mihi hęredes nepotes ex eo cū ipse filius morietur. nam non pōt hoc casu obstare nepotibus, cū ipsi ueniant ex testamento ad hęreditatem meam aui, demum mortuo filio. & hoc dicit hęc lex. Vi.

d ¶ Si filius. Ad euidentiam no. duas regulas. s. quod quandiu loc* est successioni ex testamento, nō habet locum ab intestato. Itē quādiu locus est institutioni, non est locus substitutiōi. & probant istę regulæ infrà, de acqu. hęred. l. quandiu. & de regu. iur. l. quandiu. & C. communia de success. l. ante. H. Item not quod filius non pōt sub conditione institui, nisi sic potestatiua sub qua institutus non facit patrem intestatum nō parendo, si habeat cohęredem uel substitutum. aliàs sic, ut supra, de hæred. institu. l. suus. circa princ. Item not. quod potestatiua alia est, quę potest tūc impleri ultimo vitæ spiritu, ut dare decē, & tunc nec substitutus nec ab intestato aliquis uenit, nisi post mortem filij. alia quæ non potest tunc impleri vltimo vitæ spiritu, ut si ascendat capitolium, & tunc substitutus admittitur etiā filio uiuo. uel si substitutus non est, admittitur legitimus. & cum ipse filius sit legitim* ipse idem succedit patri ab intestato in articulo mortis existēs.

e ¶ Nepotes.] uel qui liber extraneus: ut supra de hæred. institu. l. suus. H. imo caute dicit nepotes: quia ut substituti uel ut legitimi admitterentur: vt j. hac l.

f ¶ Institui.] alias instituisse.

g ¶ Alexandriam.] cum ipse impropriè sit tempore testamenti institutus, ut sic sit potestatiua. sed alij dicunt hic poni exemplum de mista, ut C. de inst. & substitu. l. si pater. quod non placet.

h ¶ Decem dederit.] cum diues sit.

i ¶ Per alium.] ut supra, de sta. homi. l. Arethusa. in fin. sed superior non.

k ¶ Superior species conditionis.] si Alexandriam ierit.

l ¶ Filio nepotes.] substitutos. nam moriente instituto constat quod ipse non potest implere conditionem. ergo ea deficiente admittitur substitutus vel cohæres, alias si non haberet substitutum vel cohęredem, idem filius succederet ut legitimus patris ab intestato defecta ei conditione in articulo mortis posito, ut hic subijcit, & supra de hæredi. instit. l. suus. §. fin. sed an cum nepotes admittuntur, quærent patri morienti. ut sic habeant postea ut hæreditatē patris. an non, & ita habeant ut aui, argu. quod non quærant. C. de bonis quæ libe. l. j. in fine. contra quod sic. argu. j. de acquiren. here. l. placet.

m ¶ Qui.] scilicet filius.

n ¶ Moritur.] idem filius.

o ¶ Quendam.] extraneum.

p ¶ Mortem obiisset.] & sic conditio eo uiuente defecisset.

q ¶ Conditionem.] institutionis.

r ¶ Morte.] superueniente, in uita tamen.

s ¶ Cessisse.] & sic ad hęredem transit. quod alias non fieret. ut C. de cadu. tollen. §. sin autem sub conditione.

t ¶ Viuo filio.] quia quandiu ipse viuit, possibile est conditionem impleri, & cum possit locus esse institutos cessat substitutio. Itē post mortem filij demum incipit esse certum conditionē impleri nō posse: & sic admittunt substituti. uel si nulli sunt substituti, cum tunc certum sit patremfa. decessisse intestatum, soli nepotes inueniuntur proximiores, & sic succedunt auo ut legitimi, ut hic subiicit, & instit. de hęred. ab intest. §. cum autem. Nec ob. in eod. titu. §. ita demū vbi tempore mortis morientis inspicitur qs tūc est pro ximior. q̄ illud nullo conditio testamento. quæ distinctio [a] probatur instit. de leg. ag. suc. § proximus.

a Istam distinctionē tenet Bart. in l. qui se patris. C. vnde liberi ver. pręter istam lecturam oppo. vide ibi.

v ¶ Hæredes existerent.] uel sub. auo non filio, qui nunquam fuit hæres. sed Ro. dicit ipsi filio qui ab intestato patri successisset deficiente conditione instit. cum nullum cohæredem uel substitutū haberet, ut s. de hęredi. instit. l. suus. quod non placet. cum nō sit eo viuo conditio impleta, & ita non fuit hęres, & hoc statim probat, neque enim &c.

x ¶ Neque enim.] bene dico quod nepos succedit auo ab intestato, quoniam filius, qui non successit, ille non impedit eos quin auo immediate succedant.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Quemadmodum.} innuit quod ualeret testamentum in quo filius exhæredatus est, etiam post mortem suam, si demum post mortem filij exhæredati destituatur testamentum. & sic est cōtra. s. de lib. & posthu. l. si ita. §. fin. vbi ab initio non tenet. Sol. hic destituit ab initio, ut & ibi: & similitudo quæ fit per uerbum quemadmodū, est vt deferatur: ut hic, & suprà, sed nō in tēpore, quia supra post mortem filij, hic eo viuo. Item non in hoc ut admittantur nepotes in vita: sed superiori sic. uel hic habuit cohæredem, nepos, ibi non: ut ibi nota. Sed tunc quomodo deferitur testamentum post mortem filij? Respon. vtcunque non possit rumpi per querelam: & sic admittuntur nepotes instituti. Vel dic qđ fuerit exhęredatus sub conditione potestatiua: scilicet si non dederit illi x. & sic optimè cōuenit cū prædictis. Sed tunc ob. s. de liber. & posthu. l. iij. § purè. sed ibi prohibet sub casuali uel mista. & in institutione distinguitur. Vel dic, destituitur rupto testamēto per querelam. quando cohæredem habebat nepotē purè institutum. & facit infra, unde libe. l. scripto.

filius videt obstitisse, post cuius mortem patris testamentum destituitur: quemadmodum [a] si exhæredato eodē filio, nepotes, cū filius moreretur, hęredes fuissent instituti.

De iure deliberandi.

TITVLVS VIII.

¶ *Seruo hęredi instituto nō datur ius deliberandi: sed domino suo. h. d.*

¶ Vlpianus lib. 60. ad edictum. LEX I.

SI seruus fuerit hæres institutus, vtique non ipsi [b] præstituemus tēpus ad deliberādum, sed ei cuius seruus est: quia pro nullo isti habentur apud prætorem [c]. Itemque si plurium seruus sit, vtique omnibus dominis præstituemus. ¶ Ait prætor: Si tempus ad deliberādum petet [d], dabo. ¶ Cum dicit tempus, nec adiicit diem, sine dubio ostendit esse in ius dicētis potestate [e] quē diem [f] præstituat [g] †.

¶ Paulus lib. 57. ad edict. LEX II.

ITaque [h] pauciores quàm centum dies † non sunt dandi.

¶ Vlpianus lib. 60. ad edict. LEX III.

NEc non illud sciendum est, nōnunquam semel, nōnunquam sæpius [i] diem ad deliberādum dandum esse; dummodo † prætori suadeatur † tempus, quod primum aditus præstituerat, non suffecisse.

¶ DE IVRE DELIBERANDI. ¶ *Hędes instituti de quibus dictū ē, deliberāt de adeūda hęreditate: ideo đ hoc dicit.* SI seruus. CASVS Titius instituit sibi hæredem Stichum seruum meum. vult seruus tēpus ad deliberandum vtrum adeat hæreditatem, uel non. certè non debet ei dari. nam seruus pro nullo est, sed debet mihi dari. si uolo, qui sum dominus eius.

† Concor. in c. pen. cū gl. ij. extrà de tēpo. or. & facit. c. si nē litibus. cum gl. fin. ibi, & hoc est generale. de dolo & contu.
† Flo. pauciores centum dierū.
† Fl. dum.
† Fl. suadetur.

¶ Ait prætor.] Ita dixit prætor, Si aliquis hęres institutus petet à me tempus ad deliberandum, ego dabo ei, posteà dicit Vlpianus, cum dixit pręetor. tempus dabo, nec adiecit quantum tempus: ostendit esse in potestate iudicis quantum tempus det: non tamen debet dare minus, quam centum dies, sed & pluries potest dare tempus ad deliberandum: ueluti si primum tempus datum non sufficit hæredi: sed non debet dare ultra semel, nisi ex magna & iusta causa per hæredem probata. & istud est in fauorem & adiutorium creditorū: scilicet quod hæredibus præstituatur tempus intra quod adeant. s3 & hęredibus debet subuenire pręetor scilicet iubendo creditoribus hęreditariis, ut faciant hęredibus copiam instrumentorum suorum inspiciendorum, ut exinde possint hęredes se instruere expediat eis agnoscere hęreditatem, necne. & hoc dicit usque ad l. Aristo. §. i. Vi.

b ¶ Non ipsi.} quia nec conditioni sine iussu domini parere potest ut s. tit. i. l. sub cōditione. nec adire, nisi pręcedat iussus: ut j. de acq. hęred. l. si quis mihi. §. iussum. sed nolle adire potest, ut C. de hęred. instit. l. iij. in fin. Azo.

c ¶ Apud prætorem.} nec quantum ad ius ciuile: ut j. de regu. iur. l. quod attinet. & l. seruitutē. & s. de test. l. qui testamēto. § seruus. nec pręetoris edicto, ut ibi, & hic, & j. de ope. no. nun. l. de pupillo. § seruo, & j. de vsufru. l. nunquam. §. seruus.

d ¶ Petet.} hęres. non autem legatarius: cum tantum lucrum afferat legatum, ut s. man. l. si hæreditatem. & no. quod hic dicit de maiore quam sit pupillus: et j. eod. l. ait pręetor. dicit de pupillo.

e ¶ Potestate.} sic j. de bo. autho. iudi. pos. l. in venditione. § de tempore. & j. de leg. j. l. si quis à filio. §. si quis plures. & j. de effra. l. j. §. expilatores. & j. de verborum obligatio. l. continuus. §. cum ita.

f ¶ Diem.} dūmodo non ultra nouē mēses. Sed à principe annū: ut C. eod. l. fi. §. sed quia quidam.

g ¶ Præstituat.} post centum dies tamen: ut j. l. proxi.

h ITaque.} pro &: vel illatiuè: quia prætor diem non adiecit, itaq; non adiiciamus.

¶ Idem lib. 61. ad edictum. LEX IIII.

SEd hoc impetrari non debet nisi magna ex causa.

¶ Idem lib. 70. ad edict. LEX V.

ARisto scribit, non solùm creditoribus, sed etiam † hæredi instituto prætorem subuenire debere [k]: hisque [l] copiam instrumentorum [m] inspiciendorum facere: vt proinde † instruere se possint expediat nécne agnoscere hęreditatem. ¶ Si maior [n] sit hęreditas, & deliberet hæres, & res sint in hæreditate, quæ tractu temporis deteriores fiant: adito prętore potest is qui deliberat, sine præiudicio eas iustis pretijs vendere: qui possit etiam ea, quæ nimium sumptuosa sunt, veluti iumenta aut vænalitia [o], itē ea, quæ mora deteriora fiant, vendere, quique prætereà curaturus sit, vt æs alienum, quod sub pœna vel pretiosis pignoribus debeatur, soluatur.

¶ Caius lib. 23. ad edi. puin. LEX VI.

IGitur [p] si quidem in hęreditate sit vinum, oleum, frumentum, numerata pecunia, inde fieri debebūt impendia. si minùs, à debitoribus hæreditariis exigēda est pecunia. Quòd si nulli sint debitores, aut iudicem prouocent: vænire [q] debent res superuacuæ.

¶ Vlpianus lib. 60. ad edi. L. VII.

AIt prætor: Si pupilli pu-

i NEc non. Sæpius.} dummodo ultra centum dies, & si minus ix. mēsibus à iudicibus, nec minus anno à prīcipe iter co tum: ut C. e, l. fin. §. sed quia. quæ est contra. Alij quod illa corrigitur: sed hodie hoc tempus est superuacuum, si fiat inuentarium: ut C. eo. l. fi. §. j. & instit. de hære. quā. & dif. §. pe & facit supra, de eden. l. si quis ex argentariis. §. fina. & l. seq. & C. de dila. l. ij. & infrà, vt lega. no. ca. l. j. §. si ei cui. & infrà, de leg. 3. l. xj. §. si quis decem. & C. si sæpius in integ. resti. po. l. j & infrà, de bo. autho. iudi. poss. l. fina. §. fin. & supra, de mino. l. si ex causa. §. fina. & l. seq.

ARisto.} Casus in prin. huius legis continuatur l. j. suprà, eod.

¶ Si maior.} Institui mihi hæredē Titium in magna mea hæreditate, in qua erant vinum, & oleum, & frumentum, & numerata pecunia, & iumēta ad vendendum: & erant etiam credita in hæreditate mea, quæ debebā sub pœna vel sub pretiosis pignoribus: & posteà decessi. & dictus hæres deliberat. Nunquid pendente đliberatione potest sine pręiudicio suo vēdere dictas res quæ propter moram deteriores futuræ sunt, vel nimium sunt sumptuosę, & dicitur quod sic. Item debet soluere dicta debita, & etiam facere sibiipsi impendia ex dictis rebus sumptuosis, uel quę tempore sunt periturę, si autem non sint ibi res pręedictę: propter prædicta expedienda, est exigenda pecunia à debitoribus hęreditariis, si autem nō. sint in hęreditate debitores, vel sint, sed soluere nolunt: debet pręedictus hęres deliberans vēdere res superuacuas propter prædicta expedienda. h. d. cum l. seq. Viuianus.

† Fl. &.
† Fl. perinde.

k ¶ Debere.} statuendo diem adeundę hęreditatis: ut j. de cura. bo. dan. l. j. & de bo. autho. iu. pos. l. si seruus. & s. de hęre. instit. l. si qs instituatur. §. j.

l ¶ Hisque.} hæredi & creditoribus, ad quod infra, de acqui. hære. l. Arist. & de bo. autho. iud. pos. l. fi. sed post aditionē creditores non petunt instrumenta. edi.

m ¶ Instrumentorum.} hæreditariorum: ut d. l. Aristo. vel secundū quosdam existentium pęnes creditores hæreditarios. & facit quod no. s. de eden. l. j. §. edenda. & d. l. de bo. autho. iud. pos. l. fi.

n ¶ Si maior.} quàm sint onera. vel id est, quia multæ res sunt in ea. Accursius.

o ¶ Vænalitia.} id est serui vænales. & facit infra, de cura. bo. dan. l. j. & de ven. in pos. mit. l. j. §. mulier. & infrà, de acqur hęre. l. pro hęrede. §. seruos. & suprà, de peti. hære. l. diuus. in prin. & l. si bonæ fidei pos. & s. de psocu. l. procurator totorum. & j. eo. l. ait prætor. & s. de ser. l. solent.

p IGitur.} facit ad hoc. C. de bo. quæ li. l. fi. §. vt autem. & C. de admini. tuto. l. lex. in fi. & l. seq.

q ¶ Venire.} i. vendi.

AIt prætor.] CASVS. Filium meum impuberem mihi hęredē institui, & ei Titium tutorē dedi. datū est tutori nomine pupilli tēpus ad deliberandum. nūquid pōt interim diminui de bonis

hæredi

hęreditariis per tutorem? & dicit prætor quod uetabit interim diminutionē, nisi causa cognita & viri boni arbitratu fiat dicta diminutio. Vlpianus autem laudat illud quod dixit prætor: & uult similiter dicere quid contineātur appellatione diminutionis per prætorē verité. & certè per dicta uerba nō solum impeditur alienatio rerū, verumetiam exercitium actionum hæreditariarum. Item dicit dictus Vlpianus quæ sit causæ cognitio de qua prętor mentionē fecit. Et dicit q̃ si iusta causa sit diminuendi, debet permitti diminutio, puta causa funeris. Item permittit causę eorum quæ sine periculo non possunt præteriri: & vescendi gratia: & ut ędificia hęreditaria sartiantur: & ne agri hæreditarij remaneant inculti: & ut restituatur creditori pecunia, quæ ei debetur sub pœna uel pignore. quæcunque autem dictarum causarum interueniat, siue alia similis, debet cum permissu prætoris fieri diminutio, & nō aliter. Viuianus.

a ¶ Postulabitur.} p Prætorem.

b ¶ Actiones exerceri.} sed in procuratore secus cui exercitiū demandaē, nec tamen vendit: vt s. de procura. l. procurator totorum. & in tutore & curatore: ut supra, de admini. tuto. l. fi. Item in omni ecclesiastica persona: ut C. de sacrosan. eccles. l. iubemus. Item quod hic dicit, est uerum, nisi sint res perituræ: ut s. eo. l. Aristo. §. j. cum concor. & infra, hac l. & s. de peti. hære. l. diuus. & inf. ut in pos. lega. l. si is cui. §. qui legatorum. & l. penul.

c ¶ Permissu.] sed nō ne: alias uendit tutor sine iudice res, quæ seruari non possunt: ut C. de admini. tut. l. lex quæ. In fi. Respond. ibi erant pupilli: hic nondum. Item quare de pupillo specialiter dicit in princi. huius legis, cum supra. l. j. generaliter dixerat? Respōd. quòd sibi plus permittitur: quia etiam causa uescendi: quod suprà, non erat. Item siue erat hęreditas maior: siue non. quod suprà, in l. Aristo. §. j. non erat, secundum Ir.

† Flo. sit.
† Fl. nisi si.
† Fl. deest autem.
† Concor. gl. j. prope fine i versi. & dicit tex. i c. edoceri eẽ de rescr. & gl. j. in c. ptingit eẽ de transac.
† Fl. piaculo.
† Flor. vrguet.

pillæve nomine postulabit [a] tempus ad deliberandū an expediat eū hęreditatem retinere, & hoc datum erit †: si iusta causa esse videbitur, bona intereà diminui, nīsi † causa cognita boni viri arbitratu, verabo. ¶ Meritò prętor impedit interim diminutionem, quandiu nomine pupilli petitur tempus ad deliberandum. ¶ Quid sit autē, diminui vetabo, videamus. His aūt † verbis prætor non tantùm alienationē impedit, verum etiā actiones [b] exerceri non patitur. Est enim absurdū, † ei cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. & ita Labeo scribit. ¶ In causæ autē cognitione hoc vertetur, an iusta causa sit, vt diminuere prætor permittat. Ergo & funeris causa diminui permittet; item eorum, quæ sine periculo † nō possunt pteriri. Vescendi gratia æquè diminui pmittet. Sed & vbi vrget †, ex alijs quoq; causis permittere eum oportet: putà vt ædificia sarciantur: ne agri inculti sint: si qua pecunia sub pęna debetur, vt restituatur, ne pignora distrahantur. Ex alijs quoque iustis causis prætor aditus diminutionē permittet. Neque enim sine permissu [c] eius debet diminutio fieri.

¶ Idem lib. 61. ad edict. LEX VIII.

SI qs suus hæres posteà quàm se abstinuerit, tūc petat tempus ad deliberandum, videamus an debeat īpetrare. Magisq; est, vt ex cā debeat impetrare, cùm nondum bona venierint. [d]

¶ Paulus lib. 58 ad edict. LEX IX.

FIlius dum deliberat, alimēta habere debet ex hæreditate.

¶ *Quando sunt plures gradus hæredum, cuilibet p se assignatur tempus ad deliberandum. Paulus.*

¶ Marcellus lib. 28. Digest. LEX X.

SI plures [e] gradus sint hæredum institutorum, per singulos obseruaturum se ait prętor id, quod de prefiniendo tempore deliberationis edicit; videlicet, vt à primo quoque ad sequentē translata hęreditate, quàm primum inueniat successorem, qui possit defuncti creditoribus respondere.

¶ *Appellatione filij continetur naturalis in seruitute conceptus, & in figura matrimonij. Paulus.*

¶ Iabolenus lib. 4. ex poste. Labeo. L. XI.

QVi † filium [g] libertinum [h] habebat, hęredem eum instituerat: deinde ita scripserat: Si mihi filius nullus erit qui in suam tutelam [i] veniat, tunc Dama seruus liber & hęres † esto. is filius pupillus & † libertinus erat. quęrebatū si Dama liber esset. Trebatius negat [k]: quia filij appellatione libertinus quoq; continetur [l]. Labeo contrà, quia eo loco verum [m] filium accipi oportet. Trebatij sententiam probo: si tamen testatorem de hoc filio locutum esse appareat [n].

SI quis.} CASVS. Institui mihi hæredem filium meum quem habebam in potestate. me mortuò ipse abstinuit ab hæreditate mea: uendita tamen non fuerūt posteà adhuc bona mea per creditores: nec alius hæreditatem meam adiuit posteà adhuc: nunc petit dictus meus filius tempus ad deliberandum. nunquid habere debet? Et dicitur quòd sic: & pendente deliberatione debet habere alimēta ex hęreditate. & h. d. cum l. seq. Viuianus.

d ¶ Venierint.} Not. suum repudiantem posteà adire indistinctè si bona sint in suo statu: ut hic, & C. de repu. hęre. l. fi. in prin. hodie maior intra triennium, nisi res alienatę sint: minor habet trienniū post utilem annum etiam rebus alienatis per in integrum restitu. ut C. e. l. fin. Sed contrà huic & illi. C. de iur. & facti igno. l. iij. Sol. ibi in tacendo: hic expresse. Vel verius ibi erat substitutus: at legitimus suum non excludit nisi post triennium hodie: ut argumen. suprà, de mino. l. quod si minor. §. Scæuola. uel dic ut not. plenè. C. de iur. & fac. igno. l. ij. Item quid in emancipato? Item quid in materna hæreditate repudiata? Respond. ut nota. C. de repud. hæred. l. fin. & facit infrà. ad Tertul. l. filij mater. §. j. & infrà, de op. leg. l. mancipiorū. in fin. Item extraneus post repudiationem non potest adire: ut C. de repu. hære. l. sicut, nisi minor, in quo dic vt suprà, de mino. l. quòd si minor. §. Scæuola.

Legitimus suum non excludit.

e FIlius.} Aliud in extraneo, nisi sit pupillus. Ioan. ut suprà, eodem. l. ait prætor. & facit supra, de inoffic. testa. l. si instituta. §. de inofficioso. Azo. & C. de ordi. cog. l. fina. & supra de peti. hære. l. hæres furiosi. §. sed & si quid. & infra, ut in pos. lega. l. qui legatorum.

SI plures.} CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & substitui ei Seium. & decessi: posteà petit primus tempus ad deliberandum. certè bene debet habere: & si deliberatione habita repudiet hęreditatem, & Seius substitutus petat similiter tempus ad deliberandum, habere debet. dando enim prętor tempus ad deliberandū etiam substituto, quàm primum, i. d est citius inueniet successorem, q̃ respondeat creditoribus defuncti. Viuianus.

f ¶ Si plures.} facit in frā, titu. ij. l. quandiu institutus. & quod no. C. de curato. bon. dan. l. j.

QVi filium.} CASVS. Titius habens filium impuberem ex ancilla sua, & sic suum seruum, manumisit eum: & ita effectus dst libertinus. instituit dictus Titius sibi hæredem dictum suum filium impuberem & libertinum: & posteà ita dixit: si filius mihi nullus erit qui in suam tutelam veniat, tunc Dama seruus meus liber & hæres esto. & decessit dictus testator. quærebatur an Dama liber esset ex dictis uerbis testatoris? Et dicit Trebatius quòd non, ea ratione, quia filij appellatione libertinus quoque prædictus filius testatoris continetur: & ipse libertinus erat pupillus: & sic in suam tutelam veniebat: ergo Dama non debet habere libertatem, cùm testator ita dixerit, ut dictum est: si filius mihi nullus erit qui in suam tutelam veniat, tunc Dama seruus meus liber & hæres esto. & uerum dixit Trebatius, si appareat ex aliquo iusto iudicio testatorem de hoc filio locutum esse. Labeo autem uoluit dicere contrarium: sed reprobata est eius sententia. Viuianus.

† vide Alc. li. 4. parer. c. 4. & Iac. cuia. lib. obser. iij. c. 37.
† Fl. deest, & hæres.
† Flo. deest &.

g ¶ Qui filium.} pupillum.

h ¶ Libertinum.} habuit enim ex ancilla sua uel ex aliena, & posteà fuit manumissus: & sic non erat legitimus, sed naturalis.

i ¶ Tutelam.} id est, adultam ætatem: ut j. de leg. iij. l. cum filio.

k ¶ Negat.} scilicet eum statim liberum esse. nā hic articulus tūc, extremum tempus significat: vt infrà, de conditio. & demonstra. l. iiij. §. finali.

l ¶ Continetur.} No. appellatione filij etiam naturalis cōtinetur. sic & infrà, de lega. ij. l. Lucius. §. fin. & l. cùm pater. §. uolo. & inf. ad Trebellia. l. hæredibus. §. fina.

Nota de dictione tūc. Filij appellatione ēt naturalis continet.

m ¶ Verum.} id est iustum & legitimum: sed hic non fuerat legitimus: ergo nullus erat filius qui in suam tutelam uenire posset: unde videbatur quod statim esset liber: sed contrà est, ut subiicit. Et no. secundum Labeonem quod appellatione filij, legitimi tantum continentur. sic C. de insti. & substi. l. generaliter. §. fin. in eo quod dicit, iusta sobole &c.

n ¶ Appareat.} in dubio perpenditur hoc ex dignitate & uoluntate & conditione eius, qui fideicōmissum reliquit: ut j. ad Trebellianum. l. ex facto. §. si quis. & facit ad l. istam suprà, de hære. institnen. l.

quo-

quoties.in prin. Sed argu.contra in dicta l.generaliter.§.fin.C.de in stit.& substitu.

¶DE MILITARI TESTAMENTO.¶ *Quia dicit in genere de testamentis:nunc in specie,sed in C.econtra.*

Militibus.§ CASVS. Quia milites sunt simplices à legum obseruatione: ideo uoluerunt imperatores antiqui & noui quod rata esset eorum voluntas quoquo modo testati fuissent, et si nuda voluntas eorum sit in testamento. Secundò plane dicit unde dicatur miles. Tertiò dicit vnde dicatur exercitus. Quartò reddit rationē quare ꝑtor tractat in infortiato đ testamētis militum separatim à testamētis paganorū de qbus dictū est,scilicet quia cognouit prætor ex ꝯstitutionib', principū obseruari singularia iura & propria in testamētis militum. & h.d.cū l.seq.Viuianus.

a ¶ Mandatis. § principum.

b ¶ Cum in notitiam.§alias, cum innocentiam, alias cum in notitiam.

c ¶ Commilitones.§No. q appellat se militē. sic j. de ver.signi.l.familiæ.Azo.& no. fidelissimos. als secus sicut in clericis:ut C.de epis. & cle.l. generaliter. & j.e. l.testamēta eorū. in prin.& §.j.

d ¶ Nuda.§à solēnitate: & dic aut ē domi: & tunc iure communi: ut C.e. l.penul. aut in prælio:& tūc etiā nullo vocato teste : ut C.e.l.milites. dum tamen duobus saltem testibus ꝓbetur:vt j.eod.l. Lucius.aut i tētorio & tūc sunt duo vocandi:ut infra,e.l. diuus.

e ¶ Milites.§ alludit uocabulo.sic infra,de acquirēd. poss.l.j.in prin.

f ¶ Millesimum.§ qa de mille vnus strenuus eligebatur.

g D E militū. Ideo.§ sic ifrà,de iniur.item apud.§.hoc edictum.

† Fl. de testamēto militis.

† Fl. deest &.

† Fl. prolatum.

† Fl. poterint.

† Flo.uel à militia.Haloan. aūt legit, uel à malitia.vide Alcia.li. ꝑteemis. ij. hoc ipso titul.

† Per Antiphrasim militem enim (inqt Sex. Pom. fest. de verborū ner.sig.lib. j.) Aelius à mollitia dictū putat q nihil molle, sed potius asperū quid gerat.

Digestorum, seu Pandectarum.

LIBER XXIX.

De militari † testamento.

TITVLVS I.

¶ Vlpianus lib.45.ad edictum. LEX I.

Militibus liberā testamenti factionē primus quidē diuus Iulius Cæsar concessit:sed ea cōcessio temporalis erat : posteà verò primus diuus Titus dedit: post hos Domitianus:† & posteà diuus Nerua plenissimā indulgentiā in milites cōtulit:eamq; & Traianus secutus est.& exinde mādatis[a] inseri cępit caput tale:Caput ex mādatis. Cū in notitiam[b] meā perlatū sit, subinde testamēta à commilitonibus relicta proferri, quæ possint in controuersiam deduci, si ad diligentiam legum & obseruantiam reuocentur: secutus animi mei integritudinē erga optimos fidelissimosque commilitones[c], simplicitati eorum consulendū existimaui : vt quoquo modo testati fuissent, rata esset eorum voluntas. Faciant igitur testamenta,quo modo volēt: faciant quo modo poterunt† :sufficiatq; ad bonorū suorum diuisionē faciendam nuda[d] volūtas testatoris. ¶ Milites[e] autē appellanī vel à mollitia† ,id est duritia† , quā pro nobis sustinent : aut à multitudine : aut à malo quod arcere solent† : aut à numero mille hominum:dictum à græco verbo tractatum χίλια † nam Græci mille hominum multitudinē χιλιάδα† appellant : quasi millesimum[f] quemque dictum. vnde & ipsum ducem χιλίαρχον appellant. Exercitus autem nomen ab exercitatione traxit.

¶ Caius lib.15.ad edictum prouincia. LEX II.

De militū testamētis ideo separatim procōsul edicit, quòd optimè nouit ex constitutionibus principalibus ꝓpria atque singularia iura in testamentis eorum obseruari.

¶ *Id quod ex nostra voluntate dependet, intelligimur facere omni iure, quo melius facere possumus.h.d.*

¶ Vlpianus lib.2.ad Sabinum. L. III.

Si miles† qui destinauerat cōmuni iure testari, antè decesserit † quàm testaretur: Pomponius dubitat[h]. Sed cur non in milite diuersum[i] probetur? Neque enim qui voluit iure communi testari,statim beneficio militari renunciauit. Ne credendus est quisquam genus[k] testandi eligere ad impugnanda sua iudicia[l]: sed magis vtroque genere voluisse[m] ꝓpter fortuitos casus: quem admodum pleriq; pagani solent, cùm testamentum faciunt, per scripturā adiicere, velle hoc etiā vice codicillorum valere[n]. Nec quisquam[o] dixerit, si imperfectū sit testamentum, codicillos non esse. Nam secundùm nostram sententiam etiam diuus Marcus rescripsit.

¶ Idem lib.1.ad Sabinum. LEX IIII.

Iure militari surdum[p] & mutū testamētum facere posse ante causariam missionem[q] in numeris[r] manentem,placet.

¶ Idem lib.4.ad Sabinum. LEX V.

Milites etiam ijs qui sibi hæredes extiterint, possunt substituere[s], in ijs duntaxat,quæ sunt ex testamento, eorum consecuti.

¶ Idem lib.5.ad Sabinum. LEX VI.

† Fl. milites solent. Fl. ducitū à græco uerbo, tractum à tagmate. † τάγμα.

† Fl. de militis testamento.

Facit ad hāc legē q. cū sup abbatia. cum gl. & extra de offi. delega. & ad itell. huius l.uid. Iaco. de nigr. in l.j.§.si quis ita. nu.55. đ uerb.ob.

† Fl. deserit.

S I miles.§ CASVS. Quidam miles cùm posset iure militari testari, cępit eo iure facere testamentū quo pagani communiter faciunt: & antequam compleret testamentum, decessit : fuit tamen quæsitum an ualeat illud quod fecit de testamento ? Et respond. quòd sic.licet enim in pagano non valeret testamentum incœptum & non consummatum:tamen in milite diuersum debet probari, scilicet ut valeat.licet de hoc Pōpo.dubitauerit.neq; enim dictus miles qui uoluit testari iure communi,uidetur statim renūciasse beneficio militari:nec credendum est quòd elegerit dictum modum testādi ad impugnandum illud quod faceret testādo:sed magis voluisse ualere iudicium suum utroque genere testandi, scilicet communi & militari.& hoc propter fortuitos casus ualentes contingere circa testamētum suum iure militari factum :qui casus illud uitiare possent : & vnus casus esse posset, si transiret annus à tēpore missionis de militia : quo casu non valet testamentum iure militari factum : vt institu. eodem §.& qd in castris. & sicut dictus miles tacitè uidetur uoluisse quòd testamentum suum valeat vtroque genere testandi, ut dictum est : ita plerique pagani, testamentum facientes solent, expressè per scripturam adiicere in testamento,uelle valere testamentum etiam iure codicillorum : & tunc sine dubio erunt codicilli, si sit testamentum dicti pagani, imperfectum: & iure codicillorum valebit. Viuianus.

h ¶ Dubitat.§an valeat iure militari, vel non.

i ¶ Diuersum.§quam in pagano,in quo non tenet: ut C. de testa.l. hac consultissima.§.si quis autem. & §.ex imperfecto.

k ¶ Genus testandi.§ iure communi.

l ¶ Iudicia.§iure speciali. & ad hoc quod eligens vnum non renunciat alteri. infrà, titul. primo l. Claudius. & infrà, si quis omis. causa testamen. l.quia autem.primo responsum. Sed argumen. cōtra. C. de testamen. l non codicillum.& supra de diuor l.fina. §. fina.

m ¶ Voluisse.§ testari.

n ¶ Valere.§vt & C. de codicil.l.fina. & suprà,de vulga. substi. l. cohæredi.§.cùm filiæ. & ad idē. C. de codicillis l.j.

o ¶ Nec quisquam.§ alias nec quisquam. alias deest nec: & tunc subaudi non dicet, &c. & alias est quis. & lege interrogatiuè.

Iure militari.§ CASVS Surdus & mutus miles in militia existens potest iure militari, facere testamentum. Viuianus.

p ¶ Surdum. § id est, cum qui est surdus & mutus.quid autem fit in pagano, plenè dicitur C. qui testa.fa.poss.l.discretis.& §. de testa.l.qui in potestate.§.fina. & l.seque.H.

q ¶ Missionem.§sed an post,dic vt institu.eo.§ quinimo.

r ¶ In numeris.§id est exercitu.

s Milites Substituere.§ directo cùm illi decesserint. alias nullū esset priuilegium:ut instit.de pupil.sub.§.fin.& probat hoc j.eod.l.miles ita.§. exhæredato.& C.e.l.in testamento.in fi.& §.tit.ij. l.Centurio.

Si miles.

S I miles.§CASVS. Si miles instituat sibi hæredem Titiū ex fundo:quantum ad totum aliud suum patrimoniū remaneat intestatus.miles enim potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus:quod non est in pagano. Viuian.

a ¶ Creditur.§imò ꝓ:ut j.eod.si certarum.quæ est contra.Sol.creditur hic, scilicet à iure: si probatur hoc uoluisse militem. nam præsumo q hæredi omnia dare uoluerit : vt ibi. Itē contrà. C.e.l quāquam. Sol.ut modò dixi. uel ibi instituit ex vncia uel unciis: unde non potest ibi probari contrarium. hic in re incerta & est ratio, quia ibi in quotis: & ideo secundum eā proportionabilitatem in cæteris videtur quod hic in singulis non uidetur sic fieri.si autem unum ex paganicis instituat, uel ex castrensibus, illa sola habet: vt C.eod.l.j & 2.& ibi no.distinctè & facit §. de hær.instit.l.j.§.si ex fundo.& de uulg substit.l.cohæredi.§.final. & j.ad Trebe.l.cogi §. sed & si. & j.de regu. iur. l.ius nostrum.& j. de castren.pecu.l.hæreditas.§.j & institu. de hære. institaen.§ non autem.

Q Vi iure.§ CASVS. Miles iure militari faciens testamentum, & ignorans uxorem suā prægnantem esse, cùm esset prægnans, præteriit posthumum : uel in ueritate non erat prægnans,sed post testamentum viuo dicto milite concepit & peperit : & vtroque prædictorum casuum fuit eo animo dictus miles, nec uellet suū hæredem esse illum quicunque sibi nasceretur.nō rumpitur testamētum eius.Et idem est si post testamentum arrogauit filium.nam non rumpet eius testamentum arrogatus si maluit miles prædictus decedere durante eodem testamento.idemque est similiter si post testamētum nepos successit ei in filij mortui locum. & idem est si post testamētū natus est filius ei viuo se:& ita est in isto alio casu: Quidam paganus fecit testamentum non iure:& posteà cœpit militare:& uoluit q dictum testamentum suū ualeret iure militari.Certè bene incipiet ualere iure militari.& h.d.cum duabus legib.seq. Viuia.

b ¶ Qui iure.§facit C.eo.l.sicut.& l.si cum.& j.e.l.si filius.& §.de iniusto testamen.l.si quis filio.§.irritū.ver.qua ratione. & j.e.l.in fraudem.§.2.& insti.e.§.sed & si quis.

c ¶ Non rumpitur.§f.agnatione posthumi.

d Dem est & si arrogauerit.§post testamentum.

e ¶ Nepósue.§ i.natus ex filio arrogato.

f ¶ Filij.§quia non rumpitur testamentum.

g Demque.§eodem. s.testamento quod antè fecerat.

h ¶ Maluit.§de hoc dic ut j.eo l.Tribunus.

F Acere.§ CASVS. Miles in hostium potestate positus non potest facere testamentum iure communi : nec etiam iure militari. Viuianus.

i ¶ Facere.§§.de testa.l.eius. in princ.

E X militari.§ CASVS. Miles capite damnatus ex militari delicto potest testari super bonis castrensib,& non super aliis: & iure militari,non alio iure. Si autem fidem sacramenti rupisset dictus miles,non posset aliquo iure testari. Quid si miles sit incertus an sit sui iuris? Certè potest facere testamentum: & idē dico si incertus esset an pater suus viueret.Sed qd si pr dicti militis decesserit, & ipse miles ignorabat,& fecit testamentum in militia? Certè bona sua castrensia pertinebūt ad hæredē,& nō bona patris sui,qa milites relinquunt scriptis hæredib.ea duntaxat, quæ habent : paterna autem bona non habebat adhuc dictus miles:quia pro hærede adhuc non gesserat.Sed quid si dictus miles sciebat bene patrem decessisse,& instituit sibi hæredem Titium in castrensibus & paternis bonis:& postea cogitauit de testamento mutando,& de instituendo sibi alium hęredem in paternis bonis solis ? nunquid dicta bona habebit primus hęres, scilicet Titius ? Et dicitur q non sicut nec §. in proxi. casu. habebunt ergo hoc casu prima bona uenientes ab intestato : & non primus hēs.neque ille quē in secundo instituere in corde gesserat.Sed si retēto eodem casu decessit factus ueteranus, uniuersa bona debent ad Titium primum hæredem pertinere, & non ad uenientes ab intestato.& est ratio:quia postquam factus est ueteranus,non potuit de parte bonorum testari, & de parte non.& h.d. usque ad l.neque.§.j. Vi.

k ¶ Licet.§ secus in pagano:ut §.de test.l. eius qui.§.1.& §.fi.

l ¶ Vt iure militari § aliàs natura ii: ut suprà de iniusto test. l.si quis ex.§.irritum.et j.de lega.3.l.si quis.in prin. §. miles.& j.de uete.mili. sue.l.prima.Sed contra C.de inoffic.testamen.l. si quando Solut. ut ibi. & adde hic distinctionem quæ est C.eod.l. à militibus.

ADDITIO. Dic secundum Bartolum hic quod si cum milite loquebatur, intelligitur quod facit iure militari. nam sermo debet intelligi secundū conditionem personæ ad quam dirigitur: ut hic, & l.plenū §.equitij. suprà de usu & habita. & per Dyn. in ca.ea,quæ:de regu. iur. lib.sexto.

m ¶ Sacramēti fides. § i.si non fecit ꝯ aliquod capitulum quod iurauit:ut ire ad hostes:uel uendere arma.

S I miles unum ex fundo hæredem scripserit, creditur[a] quā tum ad residuum patrimonij, intestatus decessisse. Miles enim pro parte testatus potest decedere, & pro parte intestatus.

¶ *Inspicitur animus militis circa testamētum ut non rumpatur agnatione: quod in pagano secus esset.*

¶ Idem lib.9.ad Sabin. LEX VII.

Qui iure[b] militari testatur, & si ignorauerit prægnantem uxorem,uel non† fuit prægnans: hoc tamen animo fuit, ut uellet,quisquis sibi nasceretur,ex hæredem esse, testamentum non rumpitur.[c]

¶ Marcellus lib.x.digest. LEX VIII.

Idem & si arrogauerit[d] filium, nepósve[e] successerit in locum filij.[f]

¶ Vlpianus lib.9.ad Sabin. LEX IX.

Démque erit dicédum & si nato filio,uiuo se,maluit eodē[g] testamēto durante decedere. Nā uidetur iure militari refecisse testamentum:ut est rescriptam a diuo Pio in eo, qui cùm esset paganus, fecit testamentum,mox militare cępit. Nam hoc quoque iure militari incipiet ualere, si hoc maluit[h] miles.

¶ Idem lib. 11.ad Sabin. LEX X.

Facere[i] testamentum miles in hostiū potestate positus,† nō iure militari potest.

¶ *Sermo debet intelligi secundum conditionem personæ ad quam dirigitur. Bar.*

¶ Idem lib.45.ad edictum. L. XI.

Ex militari đlicto† capite damnatis testamētum facere licet,[k] super bonis duntaxat castrēsibus.Sed utrum iure militari, an iure cōi, quęritur. Magis autē est ut iure[l] militari eis testādum sit. Nam cùm ei quasi militi tribuaī ius testandi:consequens erit dicere iure militari ei testandū. Quòd ita intelligi oportet, si non sacramenti fides[m] rupta sit. ¶ Si miles incertus an sui iuris sit,[n] testamētum fecerit, in ea conditione est testamentum eius,ut ualeat.Nam etsi incertus[o] an pater suus uiuat, testamentum fecerit, testamentum eius ualebit. ¶ Si filiusfamilias ignorans[p] patrem suum decessisse,de castrensi peculio in militia testatus sit: non pertinebūt[q] ad hæredem eius,patris bona,sed sola castrensia.

¶ Papinianus lib.6.Respon. L. XII.

Milites enim eā duntaxat q̄ habēt,† [r] scriptis, r̄liquūt.

¶ Vlpianus lib.45 ad edic. L. XIII.

Idem est,[s] & si de testamento mutando cogitauerit, non qa adimere uolebat castrensia bona hæredi scripto, sed quia de paternis testari uolebat, & alium hæredē scribere.Sed si iam ueteranus[t] decessit, uniuersa bona,[u] etiam paterna,ad hæredem debent pertinere castrensium.†

¶ Marcellus lib.xj.Digest. L. XIIII.

† Ita ēt in Fl.Haloā. aūt legit vt cā ꝑgnātē sciēnt hoc tū animo sit,ut velit, quisqsibi, &c.

† Fl.Facere testamē tū hostium potius. Vide in hunc locū Anto. Augu.li.4. eme. c.x.

† De militarib delictis diffusè Alc. ab Ale.li.2.c.13.

† Fl. hērēē

† Fl.ad hērēdē pertineā castrensiū: & iscriptio sequentis legis huic orōni annectit.& principiū legis sequentis. ēt deportati,uero e §.

n ¶ An sui iuris sit.] quia dubitat an fuerit competens iudex,uidelicet ille coram quo fuit emancipatus : quod est opus: ut C. de emancipati. libero .l prima. & l fina. uel an sint latrones, uel hostes qui eum cœperunt,ut in pagano dicitur: ut infra,de lega.tertio.l.prima. in prin.

o ¶ Nam & si incertus.§ secus in pagano ut supra,de testa.l.destatu. & infra,de leg.1.l.j.in princi.& de codicil.l.Aristo.& infra,de acquirenda hæreditate. l. hæres. quæ sunt contra. sed si hęres de statu suo dubitet,non nocet aditioni.ut infra, titu. primo.l. sed & si de sua. & dic ut ibi.

ADDITIO. Pro intellectu istius glo.dic quòd si est incertus an sit filiusfamilias uel paterfamiliàs miles,potest testari: quia quomodocūque se habet, permittitur sibi testari : secus si miles sit incertus an sit sui iuris uel seruus:puta est icertus an sit captus ab hostib. uel à latronibus:quia tunc non potest testari secundum Iacobum de Rauen.Petrum & Cynum,& Baldum.

p ¶ Ignorans.] Maxime,secundum quosdam.Accur.

q ¶ Non pertinebunt.§ secus si paganus, id est ueteranus est factus: ut infrà.l.tertia.in fin.& infra,de castren.pecu.l. hæreditate.§. i. Accursius.

r Milites. Habent.§ & tenent.s.in castris.sic infra,de verborum obligatio l.stipulatio ist: habere.& subaudi scilicet si uoluerit.& de paganis remanet intestatus.ut C.eo.l.i.& 2.hic enim de paganis testari noluit.

s Idem est.§ ut hæres castrensium non habeat nisi castrensia.

t ¶ Veteranus.§ post annum missionis:secus si ante:ut institu. eo. §.sed hactenus.

v ¶ Vniuersa bona. § ut infra, de castren. pecu. l. hæreditate. §. primo.

Neque

Universidad de Deusto Biblioteca

NEque enim.} CASVS. in §. deportati. vsque in finem legis cū lege sequenti. Non solum deportati, sed etiam omnes illi qui aliàs ex testamento capere nō possunt, à milite hæredes institui possunt, præter seruum pœnæ, quem hæredem instituere non potest. sed si tempore mortis dicti militis inueniatur in ciuitate dictus pœnæ seruus, conualescit institutio: & idem est in omni alio non capace à milite instituto & postea capace inuento tempore mortis militis. Quid si dictus miles instituat sibi hæredem seruum suum quē liberum esse credebat, & non dedit ei libertatem? Certè non ualet institutio. Sed quid si dictus miles instituit sibi hæredem Titium, & ei substituit Seium & dicto suo seruo libertatem dedit: & rogauit dictum institutum & substitutum ut hæreditatem restituerent dicto seruo: & postea decessit dictus miles: & posteà antequā adirent decesserunt institutus & substitutus: nunquid habebit libertatem & hæreditatem dictus seruus? Et dicit quòd sic, ac si libertas & hæreditas data esset ei directo. In testamento autem pagani distingueretur in prædicto casu: quia si decederent institutus & substitutus viuente dicto testatore & sciente, tunc nihil noui statuendum esset, & sic nō ualeret libertas testamēto data dicto seruo. si antè decessissent dictus institutus & substitutus ignorante testatore, vel post mortem testatoris: subueniendum, vt valeat libertas, & habeat hæreditatem dictus seruus libertate donatus. Viuianus

† Fl. deest, de parte si.
† Flo. sed.
† Flo. incipit.
† Fl. credidisset.
† Flo. in ea conditione est, ut institutio nō ualeat.
† Fl. Seuero.
† Flo. est.

NEque enim [a] iam potuit de parte bonorum testari, de parte [b] non. † ¶ Deportati, [c] & ferè [d] oēs ij, qui testamenti factionem non habent, à milite hæredes institui possunt. Sed si seruū [e] pœnæ, hęredem scribat, institutio non valebit: licet † si mortis tempore in ciuitate inueniatur, institutio incipiat † cōualescere, [f] quasi nunc data hæreditate. Et generaliter in omnibus id poterit dici, quos miles scribit hæredes; ut institutio incipiat uires habere, si mortis [g] tempore talis inueniat, vt à milite institui potuerit. ¶ Si seruum proprium, quem liberum esse credidit, † miles hęredem sine libertate instituit; in ea cōditione est institutio, ut non ualeat. † [h]

¶ *Fauore militis & fauore libertatis & institutionis fideicommissaria libertas trahitur ad directam.*

¶ Cùm miles in testamento suo seruo libertatem dederit, eidemq; & à primo, [i] & à secundo [k] hærede per fideicommissum hæreditatem reliquerit; [l] quamuis & primus hæres & substitutus prius q̃ adierint hęreditatem, mortē obierint, [m] nō debere intestati exitum facere, Imperator noster cū diuo Vero † rescripsit: sed perinde habendum esse, † ac si eidem seruo libertas simul & hæreditas directò data [n] esset: quæ utraq; ad eū peruenire testatorem uoluisse, negari non potest.

¶ Marcellus † Marianus lib. 4. fideicommissorum. LEX XV.

TRactabatur [o] an tale aliquid & in paganorum testamentis indulgendum esset. Et placuit, non sine distinctione hoc fieri: sed si quidem uiuo testatore & sciente decessissent, nihil [p] noui statuēdum: si autem ignorante, aut post mortem eius, omnimodo subueniendum. [q]

¶ Vlpianus † libro 45. ad edictum aliàs Marcellus. LEX XVI.

IN fraudem [r] planè creditorū nec miles amplius, quàm unū necessarium facere poterit. ¶ Sicut autem hæreditatem miles nuda [s] uoluntate dare potest, ita & adimere potest. Denique si cācellauerit testamentum suum, uel inciderit, nullius erit momenti. Si tū testamentum cancellauerit, & mox ualere uoluerit, ualebit ex suprema uolūtate. Et iō cū miles induxisset testm̄ suū, mox annulo suo signasset, [t] q̃ sup ea re cogniturus [u] erit, cōsiderabit quo ,ppo sito id fecerit. Nā si mutatæ uolūtatis eū pęnituisse ,pbabit, renouatū testamētum ītelligetur. Quod

† aliàs.

Testm̄ sine istitutione q̃nq; ualet.

Priuilegiū cuipiā in alterius dānū indulgeri nō debet.

a ¶ Neque enim.} continuatur cum superiori lege. l. idem, &c.
b ¶ De parte.} cum iure communi debeant testari: ut insti. eo. §. sed hactenus.
c ¶ Deportati.} hi non capiunt iure communi: ut C. de hæred. insti. l. j. & j. de bonorum possess. l. edicto prætoris. sed ex testamento militis sic: vt hic, & j. de lega. 3. l. si deportati. §. si miles. sic ergo hic passiuè accipitur testamenti factio: ut instit. de hæred. quali. & diffe. §. testamenti.
d ¶ Et ferè.} sunt autem multi: ut no. insti. de lega. §. legari. ferè aūt dicit propter illud quod est j. prox. §. & §. si seruum. & de his quæ ,p non scri. ha. l. fin. & j. de his quib. ut indig. l. mulierem. & j. e. l. miles. §. mulier. & C. de hære. l. fin. & sic facit C. eo. l. in testamento.
e ¶ Seruum pœnæ.} ad hoc j. de his quæ pro non scriptis. l. 4.
f ¶ Conualescere.} sic j. de reb. dub. l. si cognatis. Argu. contrà j. de reg. iur. l. quæ ab initio.
g ¶ Mortis tempore.} in aliis tria tempora: ut s. de hære. insti. l. si alienum § j.
h ¶ Non ualeat ut instit. qui da. tut. pos. §. planè. sic & j. de fideicom. lib. l. generaliter. §. si quis tu. Sed contra C. de hære. instit. l. cum proponas. ubi tenet testamentum. Sol. nec ibi tenet institutio in primo casu: & ideo substitutus admittitur. Item in secundo ideo ibi tenet, quia erat communis: unde erat cui quærere posset, hic proprius. vñ non erat cui quęrere posset, nisi ipsi testanti, uel eius futuro legitimo facto hæredi: quia erat eadem persona secum. Item facit. C. de necess. ser. l. 1.
i ¶ A primo.} s. instituto.
k ¶ Secundo.} s. substituto.
l ¶ Reliquerit.} s. ut qui eorum esset hæres, restitueret.
m ¶ Obierint.} Viuo uel mortuo testatore. sed in pagano distinguitur: ut j. l. proxi.
n ¶ Data esset.} quod quidem tam militiæ q̃ libertatis fauore ptingit. R. & sic est C. ad Treb. l. pe. §. cùm aūt. & j. ad Treb. l. facta. in fi.

o ¶ TRactabatur.} an tale aliquid, quale est illud quod dictum est de militis testamento. s. l. proxi. in fin.
p ¶ Nihil noui.} i. nil ualebit. & sic non ualet libertas eo testō data potuit enim mutare, & non fecit: & ideo uidetur firmare: ut suprà, e. l. idem erit. & arg. C. de inoffic. test. l. 3.
q ¶ Subueniendum.} ex testamento, ut valeat, et quidem fauore libertatis: sed hodie videtur hoc ius commune etiam sine fauore libertatis, uel militiæ: ut C. ad Trebel. l. pen. §. cum autem. ubi mortuo instituto transeunt actiones sine restitutione. sed illud quādo est in quem trāseāt: hic erat seruus in quē transire non potest fideicommissum, nisi sit liber: & liber esse non potest, nisi adita hereditate: ut C. de cad. tollen. l. prima. §. in nouissimo. sed dispensatur fauore libertatis: ut hic & j. ad Trebel. l. facta. §. fi. & s. l. proxi. fauore libertatis & militię: & sic not. ualere testamentum sine institutione.

IN fraudem.} CASVS. in princi. est planus vsque ad §. sicut autem. Miles potest dare hæreditatem suā nuda sua uoluntate, & etiam adimere ei cui dedit. unde nullius erit momenti militis testamentum, si ipsum miles cancellauerit uel inciderit. si autem post cancellationem ualere uoluerit testamentū suū: ualebit ex suprema eius uoluntate. Quid si miles induxit testamētum suum: & postea cū annulo suo signauit ipsum? Certè tunc distinguitur quo proposito signauit. nam si signauit ex eo q̃ pœnituit eum quod mutauerat uoluntatem cum induxit testamentum: intelligitur renouatum testamentum. si autem ideo cū annulo signauit quia uolebat ita stare clausum testm̄, ne possent legi ea, q̃ in eo scripta fuerant: æstimabit potior cā iudicij militis facti irriti p̄p dictā inductionē & ita sicut erat irritum testm̄ per inductiones, ita remanebit.
¶ Testm̄ ante.} Titius paganus fecit non iure testm̄: & postea fact' miles decessit. nunquid militari iure ualeat dictum testamentum? Et dr̄ q̃ sic: nisi dictus miles contrarium dixisset. Sequens §. dicit, q̃ si aliquis scribat se hæredem in testō militis: non remittitur ei pœna senatusconsulti Liboniani, de qua dr̄ j. de falsis. l. diuus.
¶ Miles & ad tempus.} Hic §. dicit quatuor quæ permittuntur militi quæ non permitterentur pagano. Primum est: quia potest Titium instituere usque ad pascha: & dicere q̃ à paschate in antea sit sibi hæres Seius. Secundū est: quia pōt dicere ita in testamento suo: Titius sit mihi hæres: & postquam nauis ex Asia uenerit, Seius sit mihi hr̄s. Tertium est: quia pōt ita dicere: Titius sit mihi hr̄s usque dum nauis ex Asia uenerit. Quartum est: quia sibi & filio suo pōt facere testm̄ iure militari, & soli filio, & non sibi: & hoc casu cum facit soli filio testamentū, ita demum ualeret si miles prędictus in militia decesserit, uel si decessit domi intra annum à tempore quo fuit missus de militia.
¶ Bonorum.] Generaliter determinatum est instit. de bono. poss. §. fina. intra quantum tempus potest peti bono. pos. nunquid post illud tempus poterit hæres militis petere bono. poss. in bonis militis? Et dicitur quod non: & sic etiam utitur iure communi in hoc alio casu: Legauit miles Titio fundum sibi in dotem inæstimatum datum. certè sicut lex Iulia prohibet in paganis: ita & in militibus. & h d. l. cū l. seq. Viuianus.
r ¶ In fraudem.} facit s. de hære. insti. l. qui soluendo. & l. soluendo. nec enim in alterius damnum alteri debet dari priuilegium: ut C. de emanci. l. nec auus.
s ¶ Nuda.] à solēnitate uerborū. uerbis tñ opus est: ut j. eo. l. Luci'.
t ¶ Signasset.} i. sigillasset & clausisset. Accur.
u ¶ Cognituus.] i. iudex considerabit.

Si ideo

a ¶ Si ideo.} s. clausit & sigillauit.
b ¶ Potior.} quam cām reformari. nam neque firmatur. sed quid in dubio? Respon. non cancellatum remaneat, ut hic, & quia dixit probabitur. s. prox. & facit ad l. s. de testa. l. ad testium. §. si signa. & l. si testamentum quod resignauerit. & j. si tab. test. l. j. §. si hæres. & s. eod. l. idem erit. & j. eod. l. tribunus. §. fi. & l. Titius. in fin. & instit. eo. §. sed et si quis.
c ¶ Testamentum.} non solemne.
d ¶ Ante militiam.} sed quomodo erat miles ante militiam? Respon. miles non militans: & in eo hoc intellige, secus si paganus erat: ut hic, & infrà, e. l. tribunus. §. fina. & supra e. l. idem, quæ sunt contra.
e ¶ Iure.} ciuili, mutato personæ statu plenius tenet prima uolūtas: ut s. eod. l. neque. §. j. & arg. s. de ac. em. l. si quis alienam. & de rei uen. l. si à Titio.
f ¶ Senatusconsulti.} scilicet Liboniani: qd̄ fuit factum ad supplēdam. l. cor. de fal. & quod dicit pœna, dic falsi, ut j. de fal. in rubri. & l. diuus. sic ergo priuilegium testantis nō tollit delictum scribentis, sed priuilegiū scribentis tollit: ut C. de his qui sibi adscri. l. quod adhibitus. & facit j. de his qui sibi adscri. l. si.
g ¶ Miles.} facit infrà eodem l. miles ita. §. 2. & l. quęrebatur. §. fi. & C. eo. l. certi. Sed aliud in pagano: ut s. de hære. insti. l. si hæreditas. & insti. de hære. instit. §. hæres purè. Hug.
h ¶ Soli filio.} ut j. e. l. miles ita. §. fi. in pagano secus: ut s. de uulg. substitu. l. 2. §. quisquis autem.
i ¶ Quod testamentum.} scilicet solius filij.
k ¶ Tempora.} c. dierum uel anni: ut insti. de bo. pos. §. liberis.
l ¶ Generalis.} s. ut non sit ulla exceptio.
m ¶ DOtalem. Legem Iuliam.} quæ inhibet alienationē fundi dotalis: ut institu. quali. non licet, in princ. & facit j. de leg. 2. l. cum pater. §. qui dotale. Et nota priuilegium nō tollere priuilegium. sic s. ex quib. cau. ma. l. fin. Sed an debeatur hoc casu æstimatio? Resp. non, cum legatarius non habeat eius commercium: ut j. de lega. 2. l. mortuo. §. Labeo.

† Fl. deest, subiuncta. Hunc locū pulchrè ac subtiliter explicat Viglius in cō ment. ad §. sed & si qs ante. de mili. testa. insti. lib. 2.
† De hoc §. ui. in c. j. in gl. super verb absq; deductiōe. circa med. ibi. compē diosa, quæ sic his uerbis. extrà, de testa.
Testantis priuilegiū. delictū scribentis non tollit.
Priuilegiū non tollit priuilegiū.

si ideo, [a] ne ea quæ scripta fuerint legi possint; causa irriti facti iudicij potior [b] existimabitur. ¶ Testamentum [c] ante militiam [d] factū à milite, si in militia decesserit, iure [e] militari ualere, si militis subiuncta † uoluntas cōtraria nō sit, diuus Pius rescipsit.

¶ *Priuilegium militis non tollit delictum scribentis. Bart.*

¶ Si quis se scribat heredem in testamento militis, non remittitur ei senatusconsulti [f] pœna. ¶ Miles [g] † & ad tempus hæredem facere potest, & alium post tempus, uel ex conditione, uel in conditionem. Item tam sibi, quàm filio iure militari testamentum facere potest: & soli filio, [h] tametsi sibi nō fecerit: quod testamentum [i] ualebit, si fortè pater uel ī militia, uel intra annum militiæ decesserit. ¶ Bonorum possessionem ultra tempora [k] edicto determinata nec militis posse agnosci Papinianus libro xiiij. quæstio. scribit: quia generalis [l] est ista determinatio.

¶ Paulus lib. 43. ad edict. L. XVII.

DOtalem fundū si legauerit miles, non erit ratum legatum, propter legem Iuliam. [m]

¶ Caius lib. 5. ad edict. prouin. L. XVIII.

SI certarum rerum hæredes instituerit miles; ueluti alium urbanorum prædiorum, alium rusticorum, alium cæterarum rerum: ualebit institutio, perindeq; habebitur atque si sine partibus hæredes eos instituisset, resque omnes suas per præceptionem cuique † legando distribuisset. [n] ¶ Iulianus etiam ait, si quis aliū castrensium rerum, alium cæterarum scripsisset hæredem, quasi duorum hominum duas hæreditates [o] intelligi: ut etiam in æs alienum quod in castris contractū esset, solus is teneatur qui castrensium rerum hæres institutus esset: extra castra contracto ære alieno is solus obligetur, qui cæterarum rerum hæres scriptus esset. Cui scilicet conueniens uidetur respōdisse, ut ex quacunque † causa debeatur militi, uel huic hæredi, uel illi, ipso iure debeatur. Quòd si alterutra pars bonorum æri alieno quod ex ea causa pendebit, nō sufficiat, & propter hoc is qui ex ea parte hæres institutus est, non adierit: alterum qui adijsset, compellendum esse, aut defendere totam hæreditatem, aut totam creditoribus soluere. [p]

¶ *Miles pōt hæditatem relinquere: & eandem adimere in eodem testō. h. d.*

¶ Si eodē [q] testamēto miles eūdem hæredem, deinde exhæredē scripserit: adempta videtur hæreditas: cum in paganorum testamento sola hæreditas exhæredatione adimi nō † possit. ¶ Si pr̄ à filiofamilias milite ex castren-

† aliàs delegando.
† Flor. quaqua.
† aīs adimi posit. Vid Ant. Aug. li. i. emend. ca. 3.

¶ Si eodem.} Titius miles instituit sibi hæredem Seium: & in eodem testamento exhæredauit dictum Seium, certè adempta uidetur Seio hęreditas: paganus autem non posset ita adimere per exhęredationem.
¶ Si pater.} Filiusfamilias miles, & castrense peculium habens instituit sibi hæredem patrem suum in dicto peculio: & quibusdam legata reliquit. pater autem nolens legatarijs respondere, omisit aditionem ex testamento, & possidebat alio modo quasdā res ex dicto peculio. certe tenetur legatarijs. & idem esset, si dolo desijsset possidere distas res peculiares.
¶ Si miles testamentum.} Titius miles fecit testamentum in militia existens, & legata in speciebus certis in dicto testamento quosdam reliquit: & postea in eodem testamento ita dixit: si quos codicillos faciam, eos confirmo in hoc meo testamento. his completis remissus fuit de militia: & postea domi existens fecit codicillos. & reliquit quibusdam alijs legata in speciebus certis similiter: & ita annum quo fuit de dicta militia missus, decessit. nunquid in codicillis seruabitur forma iuris ciuilis & communis: scilicet ut de dictis legatis in codicillis relictis possit detrahi quarta, cum quadrans solutis legatis non remaneat hæredi? & uidetur quòd non quia dicti codicilli fuerunt (ut dictum est) confirmati in dicto testamento in militia facto. unde sicut de legatis idicto testamēto relictis non potest detrahi Falcidia iure militum speciali, ita uidetur quod non possit detrahi Falcidia de dictis legatis in codicillis relictis. Dicitur tamen hic quod bene possit detrahi Falcidia de dictis legatis in codicillis relictis: & hoc ideo, quia iam desierat esse miles cum fecit codicillos. Viuianus.

SI certarum.} CASVS. Titius miles instituit sibi Seium hæredē in vrbanis prædiis suis, & Sempronium in rusticis, & Caium in omnibus aliis suis rebus: posteà decessit dictus miles. nunc quæritur an ualuerit dicta institutio? Et dicitur q̃ sic, & perinde haberi debet ac si instituisset eos sine partibus, & prælegasset dicto Seio vrbana prædia, & Sempronio rustica, & Caio alias suas res, vt sic habeant æquales partes vniuersæ hæreditatis: sed dictas res habet unus ab aliis suis cohæredib. per præceptionem. Sed quid si instituit Seium in castrensibus suis rebus, Caium autem in aliis? nunquid ille qui institutus est in castrensibus, tenebitur ære alieno per militem contracto in aliis rebus, uel econtra? Et dr̄ q̃ non, imò quilibet hæredum tenebitur pro illo tantum ære alieno quod contractum est in illis bonis in quibus ipse institutus est. & quod dixi in debito à milite: idem est in credito. Sed quid si pars instituti in castrēsibus rebus non sufficiat æri alieno per militem contracto super castrensib. bonis, & ita noluit hæreditatem adire: & institutis in paganicis rebus quæ non erant grauatæ multum ęre alieno, adiuit pro sua parte. nunquid tenetur satisfacere etiam illis creditoribus qui crediderunt super bonis castrensibus? Et dr̄ q̃ sic: aut si non vult satisfacere, debet eis dimittere totam hæreditatem. & quod dixi in instituto in paganicis, idem esset in instituto in castrensibus econtra.

n ¶ Distribuisse.} sic & in pagano: ut supra, de hære. insti. l. ex facto §. primo & facit s. eod. l. si miles. & quod ibi nota. & C. eod. l. 1. & 2. & quæ ibi no.
o ¶ Duas hereditates.} ad hoc suprà, de compen. l. si cum militi. & suprà, famil. ercisc. l. heredes. §. i. & facit s. eo. l. si miles. & quod ibi no. & C. eo. l. j. & ij.
p ¶ Soluere.} id est tradere: & hoc ne priuilegium noceat creditoribus: ut supra, eodem l. cum filius. & est ad hoc infra, titu. primo l. cum hæreditate. & infra. de bono. poss. l. sed cum patrono. in princip. Item contra. j. eodem. l. si duobus. Solu. ut ibi. Item contra supra, quibus mod. vsusfru. amit. l. si sub conditione. sed ibi sunt duo testantes: hic unus. Item ibi duo testamenta. hic unum. Item quare in princip. huius legis non concomitatur æs alienum res, ut hic? Respon. ibi nō est uniuersitas, hic sic. nam bona castrensia una uniuersitas est: & sic est paganica alia: & ita ibi totum patrimonium intuetur æs alienum: ut j. ad Treb. l. i. §. si heres, & s. de iud. l. si fideicommissum. §. tractatū.
q ¶ Si eodem.] prout habes in fi. §. non possit: pone casum in seruo hærede instituto, & libero. nam eod. testamento potest ei adimi hr̄ditas sola sine libertate: & hoc à milite, non à pagano: ut & s. de lib. & posthu. l. si ita. §. regula. Et quod dicit exhæredem: id est hęreditatem adimendo, dicēdo, exhæredo uel adimo. Itē pone in libero extraneo instituto, & eod. testa. postea exhæredato. nam hoc miles facere pōt, non paganus: quia res est in extraneo inepta exhæredatio: ut j. de uerborum obligation lege, quidam cum filium. sed miles nuda uolūtate aufert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auferri: ut ī. eo. l. in fraudem. §. j. & ſm hoc ordina literā in fin. niſi ſola exhæredatione non poſsit, &c. Si uerò habeas, ſiue non, dic ꝙ miles poteſt adimere hæreditatem datam eodem teſtamento: cum hoc poſſit paganus: & fortè fiet iſtud etiam per uerbū exhæredo, quod aptè ponitur iam eo inſtituto. aliàs non: ut d. l. quidā. & facit ſ. de teſtam. l. hæredes. §. ſi q d poſt. & C. de teſt. l. hac conſultiſsima. §. ſi quis autem. & l. ſancimus.

† Fl. poſsidebit.

ADDITIO Dic ſecundum Bal. hic ꝙ prima caſus poſitio eſt uera ſm literam negatiuam: ultima ſecundum affirmatiuam eſt uera: ſed media eſt falſa: ut ſ. de hæredi. inſtitut. l. ſi pater.

a ¶ Legatorū actio. } vt in eum qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsidet hæreditatem: ut ī. ſi quis omiſſ. cau. teſta. l. j. & intellige patrem teneri ad finē peculij & perpetuo: licet aliàs deberet teneri, & ſoleat nomine peculij uſque ad annum tantum, ſcilicet cum ab inteſtato filius deceſsit: ut omnia hæc probantur apertè ī. de caſtrenſi. pecul. l. pater qui. H. Item dic ꝙ niſi fuiſſet teſtatus pater, iure peculij occupaſſet: ut ī. de caſtrē ſi. pecu. l. 1.

b ¶ Si miles. } ad euidentiam dic ꝙ Falcidia ceſſat in teſtamento militis: ut C. ad l. Falci. in teſtamento. & C. eo. in teſtamento.

c ¶ Pleriſque. } & bene.

d ¶ Regulam. } id eſt, ſolemnitatem, ut habeat locum Falcidia.

ſi peculio hæres inſtitutus, omiſſa cauſa teſtamenti aliquid ex peculio poſſederit† dolóve malo fecerit quò minus poſsideret, datur in eū legatorū actio.[a] ¶ Si miles[b] teſtamentum in militia fecerit, codicillos poſt militiam, & intra annum miſsionis moriat̄; pleriſq;[c] placet in codicillis iuris ciuilis regulā[d] ſpectari debere: quia nō ſint à milite facti: nec ad rem pertinere ꝙ teſtamento cōfirmati ſunt,[e] ideóque in iis legatis quę teſtamento data ſunt, legi Falcidię locū nō eſſe: at in iis, quę codicillis ſcripta ſunt, locum eſſe.

¶ Triphonius lib xviij. diſput. L. XIX.

SI uerò compoſita[f] vtraque legata, tam ea, quæ teſtamento, quàm quæ codicillis data ſunt,[g] vltra dodrantem ſint;[h] quæritur, quatenus minuantur ea in quibus Falcidia locum habet[i] Commodiſsimè autem id ſtatuetur, ut ex uniuerſitate bonorum inſolidum ſolutis legatis quæ teſtamento miles dederit, id quod ſupererit, pro dodrante[k] & quadrante diuidatur inter hæredes, & eos quibus codicillis legata data ſunt. Quid ergo, ſi conſumant uniuerſorum bonorum[l] quantitatem legata q̄ teſtamento data ſunt?[m] vtrum nihil ferent ij quibus codicillis legatū eſt? an aliquid? Et quoniam[n] ſi adhuc miles[o] hæc quoque legaſſet,[p] contribuerentur omnia, & pro rata ex omnibus decederet ea portio, quam amplius[q] legauerat quam in bonis habuerat: nūc quoque idem fiet: deinde conſtituta[r] quantitate legatorum quę codicillis data ſunt, ex ſumma quæ efficiebatur debita, ſi æquo iure[s] omnia deberentur, quartam deducet is ſolis[t] quibus codicillis legata ſunt. Quòd ſi poſt[u] utraque legata ſolida computata deprehenderetur, quod remaneat apud hæredem, non tamen ſufficiens quartæ[x] eorundem legatorum:[y] quod ei deeſt, detraheretur iis ſolis quibus codicillis, legata data ſunt.

¶ Vlpianus libro quarto diſputa. LEX XX.

QVærebatur, ſi miles qui habebat iam factum teſtamētum, aliud feciſſet, & in eo cōprehendiſſet, ſe fidei hæredis cōmittere, ut priores tabulæ ualerent,

e ¶ Confirmati ſunt. } & ideo uidebatur tempus teſtamenti tantum inſpiciendum: & perinde ac ſi in teſtamento eſſent relicta legata in codicillis, ut ī. de codicil. l. 1. §. codicillorum. ſed tamen ſecus: ut hic dicit, & ī. l. prox. & ī. ad leg. Fal. l. ſi miles. H. & no. argu. ꝙ ſi legatus reſeruat ¹ ſibi primā uacaturā in aliqua eccleſia: & excōicauit rebelles: & eo facto priuato cœpit locus uacare: ꝙ non teneat eius excōicatio: ut tempus in quo præbenda debet conferri, inſpiciatur: & non quo ipſe retinuit. ſic arbiter non poteſt ſtatuere diem in tēpus in quo non eſt futurus arbiter: ut ſ. de arbi. l. ſi cum dies. §. ſi intra. & facit ī. de codicil. l. conficiuntur. §. ſi miles. & C. de manu. teſtam. l. j. & continua. l. ſequentem.

¹ Adde rōnē ad hanc gl. q a reſeruatio legalis dr̄ expirare cū legatione. in c. pſenti. d offi. legati. in 6. Card. ī cle. j. 4. q. eā, de pbē.

S I uerò. } CASVS. Pone quòd in dicto teſtamento & in dictis codicillis: ut in proxi. §. l. præceden. reliquit dictus miles legata in quantitate conſiſtentia: & tot reliquit, quòd utriſque ſimul compoſitis & computatis excedunt dodrantem, & tangunt quadrantem qui debet ad minus remanere hæredi de iure, quo minuentur per Falcidiam legata in quib. dictum eſt locum habere Falcidiam, i. legata in codicillis data? Reſpon. ꝙ ex omnibus bonis debent ſolui ſolida legata in teſtamento data: quia de eis non debet detrahi Falcidia, ut dictum eſt. illud autem quod ſupereſt de dictis legatis, debet diuidi inter hæredes ex una parte, & illos legatarios quibus legatum eſt in codicillis, ex alia: hoc modo, ſ. vt legatarij habeant dodrantem, & hæredes quadrantem. Sed quid ſi dicta legata in teſtamento relicta conſumant quantitatem vniuerſorum bonorum? nunquid habebunt aliquid illi legatarij quibus legatum eſt in codicillis, an nihil? & certè hic talis modus ſeruabit̄. Pone ꝙ dictus miles habebat in bonis xij. & in teſtamento legauit xij. & in codicillis iiij. & ſic legauit. iiij. plus quā haberet in bonis. certè iſta iiij. debēt ſtatim detrahi de utriſque legatis: & ita remanebunt legata teſtamenti x. & legata codicillorū duo. certè de duob. quæ remanent relicta in codicillis, detrahetur Falcidia & non de x. quæ remanent relicta in teſtamento. & hoc ideo, quia etſi antequā eſſet miſſus de militia dictus miles, legaſſet non ſolum in teſtamento, ſed etiam in codicillis dicta xvj. contribuerentur omnia legata. & pro rata ex oīb. legatis decederet dicta portio quam amplius legauerat. quam in bonis ſuis habebat, id eſt, dicta quatuor. Si autem legaſſet in dicto teſtamēto quinq;, & in dictis codicillis alia quinq;, cum habeat in bonis ſuis xij. ſoluunī integra

quinque legatarijs teſtamenti: & quod deeſt hęredi ad quartam, ſupplebitur eidem de legatis in codicillis relictis, id eſt, de alijs quinq;. vnde hęres habebit tria, & legatarij codicillorum habent quatuor. Viuianus.

f ¶ Si uerò compoſita. } id eſt, computata: cum ſint in quantitate relicta. nam ſupra locutus eſt ubi ſunt in ſpecie relicta: ut ſi uni fundum, alij domum legauit: & tunc euidēs eſt de quo detrahitur & quid debeat ſoluere hęres: ſi vero in quantitate ſunt hęc & alia relicta: tunc merito quęritur quantum uel quomodo debeat ſoluere hęres Azo.

g ¶ Data ſunt. } i. relicta uidentur.

h ¶ Vltra dodrantem ſint.] ita quòd totam, ſubſtantiam conſumant: ut differat ab ultimo caſu legis §. quod ſi poſt &c. Vel dic quod hic aliquid remanebat hęredi: ut & ibi: & ſic ſit idem caſus. Et dicit quòd Titius cccc. habebat in bonis & in teſtamento tempore militię facto legauit ccc. i codicillis factis, poſt militiam intra annum legauit nonaginta. & deceſsit intra eundem annum. de primis ccc. non detrahet Falcidiā hęres cum ceſſat in teſtamento militis: ſed de relictis in codicillis ſic: quia tunc non erat miles. Secundo quęritur ſi in teſtamēto cccc. codicillis. c. legauit. Rń. idem eſſe quod eſſet hic alio caſu. ſ. quando omnia quingenta in teſtamento legaſſet. nam tunc ſicut anteà deduceret quod in bonis nō eſt, diminuēdo cuilibet legatario quintam eius quod ei relictum eſt: ſic & nunc deducet de quolibet quintam tam de legatis teſtamenti quàm codicillorum: & ſic legatarij codicillorum debent habere lxxx. ex quibus detrahitur quarta, ſcilicet xx. at legatarijs teſtamenti nil detrahitur, ſed detracta quinta quadrigentorum, ſ. lxxx. quod non erat in bonis, ſolidum reſiduū habent, ſ. cccxx. ſic ponitur caſus. ī. ad l. falc. l. ſi poſt miſsionem.

i ¶ Locum habet. } ut ſunt relicta in codicillis: ut ſupra l. proxi. in fine.

k ¶ Pro dodrante. } ut dodrantem legatarij, quadrantem hęres ferat.

l ¶ Bonorum. } quę ſunt cccc.

m ¶ Teſtamento data ſunt } quia cccc. teſtamento, codicillis c. legauit.

n ¶ Et quoniam. } nunc adducit ſimile per quod ſoluet.

o ¶ Adhuc miles.] i. nondum miſſus de militia.

p ¶ Legaſſet. } in teſtō quę dedit in codicillis.

q ¶ Amplius. } pręmitte legauerat amplius &c. hoc enim fieri dēt ut inſtitu. ad leg. fal. in fi. & facit. C. eo. l. in teſtamento. §. ſane. & ī. ad l. fal. in ratione. §. quod uulgo.

r ¶ Conſtituta. } conſi derata, quę eſt lxxx.

s ¶ Aequo iure. } nam ſi nulli detraheretur Falcidia, ita his deberetur totum quinta detracta quę in bonis nunc erat, ut legatarijs teſtamenti: ſed in noſtro caſu debetur ęquo iure, cum his detrahatur Fal. illis non.

t ¶ His ſolis. } i. ab his ſolis.

v ¶ Quòd ſi poſt. } redit ad primum caſum legis.

x ¶ Quartę. } quę ſunt xx. de lxxx.

y ¶ Legatorum.] ſ. in codicillis relictorum: ut in primo caſu huius legis. non autem dicas quod hrs retineat ſibi quartam totius hęreditatis de legatis in codicillis quia ſic nihil eis remaneret.

QVærebatur. } CASVS. Titius miles fecit teſtamentum, & inſtituit ſibi hęredem Seium: & quibuſdam alijs reliquit legata: & quibuſdam fideicō. & quibuſdam ſeruis libertatem dedit: & poſtea fecit aliud teſtamentū, & inſtituit in eo Caium hrēdē, & ſidei Caij commiſit ut prius teſtamentū ualere. modo quęritur utrum valeat

ualeat prius teſtamentum. & ſi ualet, utrum ualeat directo, an per fideicommiſſum: & an ualeat quantum ad inſtitutionem: & quantum ad omnia alia quæ in eo ſunt? & antequam reſpōdeat ad dictas quæſtiones, dicit ꝙ licitū eſt militi plura facere teſtamēta: & ſiue faciat ea ſimul, ſiue ſeparatim, ualebūt, ſi ſpecialiter dixit miles ne ſuperius per inferius rumperetur. Item dicit quod miles poteſt pro parte decedere teſtatus, & pro parte decedere inteſtatus. Item dicit quod ſi miles fecit codicillos, & rogauit uenientes ab inteſtato ut reſtituerent hæreditatem ſuam Sempronio per fideicommiſſum, & poſteā fecit teſtamentum, & in eo dixit, uolo quod dictus Sempronius habeat hęreditatē meā per codicillos ſupradictos: efficietur directa inſtitutio codicillorum, quæ prius erat precaria. Si poteſt facere miles dicta tria: ergo & in noſtra quæſtione debet ualere prius teſtamentum in quo inſtituit Seium: & ualebit iure fideicommiſsi, & non directo. nam cōmiſit fidei hæredis in ſecundo teſtamento inſtituti ut prius teſtamentū ualeret; & non ſolum alia quæ ſunt in teſtamēto primo, ualebunt iure fideicommiſsi: ſed etiam inſtitutio, niſi cōtrarium ſcripſiſſet teſtator.

¶ Si quis à milite. } Titius miles inſtituit ſibi hæredem Seium uſq; ad paſcha: & Caium à paſchate in antea. certè pro cōſtanti ponit quòd ualet inſtitutio utriuſque. Sed nunquid legata à primo hærede data debebit ſoluere ſecundus poſt paſcha? Et dicitur ꝙ non: niſi teſtator hoc uoluiſſet. Viuianus.

† Fl. id ꝙ.

† intel. huius. §. uid. apud. Io. Cal. in Rubri. C. de impuber. nu. 9. & 10.

quid iuris eſſet. Dicebam: Militi licet[a] plura teſtamenta facere. ſed ſiue ſimul[b] fecerit, ſiue ſeparatim, utiq; ualebūt, ſi hoc ſpāliter expreſſerit; nec ſuperius[c] per inferius rumpetur: cum & ex parte hæredē inſtituere poſsit: hoc eſt ex parte teſtatò, ex parte inteſtatò decedere.[d] Quinimo & ſi codicillos an̄ fecerat, poterit eos per teſtamentum ſequens cauendo, in poteſtatem inſtitutionis redigere, & efficere directam inſtitutionem, quæ erat precaria. Secundum hæc in propoſito[e] referebā ſi hoc animo fuerit miles ut ualeret[f] prius factum teſtamentum, idque† cauit,[g] ualere oportere; ac per hoc effici ut duo teſtamenta ſint. Sed in propoſito[h] cum fidei hæredis committatur ut ualeat prius teſtamentum; apparet eum nō ipſo iure ualere uoluiſſe, ſed magis[i] per fideicommiſſum. id eſt, in cauſam fideicommiſsi & codicillorum vim prioris teſtamenti conuertiſſe.[k] Vtrū autem totum teſtamentū in eam cauſam conuerſum ſit, hoc eſt, etiam hęredis inſtitutio, an uero legata tantum & fideicommiſſa & libertates, quæritur. Sed mihi uidet̄ non ſolùm cætera præter inſtitutionem hæredis, ſed & ipſam inſtitutionem in cauſam fideicommiſſi uertiſſe; niſi aliud teſtatorē ſcripſiſſe probetur. ¶ Si qs† à milite hæres ad tempus[l] ſcriptus ſit,† & alius ex tempore; quæritur, an poſterior hæres à priore relicta legata debeat? Et arbitror hunc nō debere,[m] niſi alia uoluntas militis probetur.

¶ Iulianus lib. 27. Digeſtorum. LEX XXI.

TRibunus militū ſi intra dies certos, quàm ſucceſſor eius in caſtra uenerat, manēs ī caſtris codicillos fecerit,[n] & ibi deceſſerit; quoniam deſinit[o] militis loco haberi poſtquàm ſucceſſor eius ī caſtra uenit, ideo communi iure ciuium Romanorū codicilli eius æſtimādi ſunt. ¶ Cum aliquis facto teſtamento militare cœperit, id quoque teſtamentū quod antè quàm militare cępit, †fecerat aliquo caſu intelligitur militię tempore factum: ueluti ſi tabulas inciderit,[p] & legerit teſtamētum, ac rurſus ſuo ſigno ſignauerit.[q] amplius & ſi aliquid interleuerit, ꝑduxerit, adiecerit, emendauerit. Quòd ſi nihil horum inciderit, teſtamentum eius ad priuilegia militum non pertinebit.[r]

¶ Africanus li. 24. quæſtio. L. XXII.

QVòd cōſtitutum[s] eſt, ut teſtamētum militiæ tēpore factum, etiam intra annum poſt miſsionem[t] ualeret: quā tum ad uerba eius,[u] ad eos duntaxat, qui mitti[x] ſolent, id beneficium pertinere exiſtimaui: ſecūdū qd', neq;, pręfectos, neq; tribunos, aut cęte

a ¶ Licet. } i. licitum eſt.

b ¶ Simul. } aliàs ſemel aliàs ſimul. i. incontinenti unū poſt aliud: ut ſ. ſi cer. peta. l. lecta. § dicebam. ADDITIO. No. ex hac gl. quod illa ſimul fieri intelliguntur, quorum unum fit poſt alterum ſine tēporis interuallo. unde facit ad quæſtionē an poſsint teſtificari duo per foramen uiderūt duos adinuicē commiſceri. de hoc no. iij. quæſtio. 8. c. nihilominus. Not. etiam ex iſta gl. quod dicitur ſimul fieri quod fit plures ſine temporis interuallo: & facit ad no. in l. vulgaris. in princi. ī. de fur. ſecundum. Bal. hic.

¹ Limita niſi codicilli eſſent eadem die facti: & non apparet de prioritate: & eſſent ꝯtrarij: quia tunc nō ualerēt. Bart. in l. 3. C. d codicil alij dnt ꝙ ultimus ī quo adimitur, ꝙ in cęteris fuerat diſpoſitum uide Bal. i ꝑdicta l. 3.

c ¶ Nec ſuperius. } In priuato uero ſemper unum per aliud rumpitur: ut ſ. de iniuſt. teſtam. l. j. & ij. uel utrunque uice unius habetur: ut infrà, de ſecund. tabu. l. j. §. ſed in duobus. Azo. at codicillos plures ¹ priuatus poteſt facere: ut inſtitut. de codicillis. §. codicillos.

d ¶ Decedere.] ut & ſ. eo. titu. l. ſi miles. in fi.

e ¶ In propoſito.] i. in primo caſu legis.

f ¶ Vt ualeret. } ſcilicet prius teſtamentum, ſcilicet directo iure: quamuis uerba non portent: quia fidei commiſit hæredis.

g ¶ Cauit. } expreſſe.

h ¶ In propoſito. } i. in caſu primo.

i ¶ Magis per fideicommiſſum. } infrà, eodem. l. ſi militis. §. j. contrà, ubi utrunque directo ualet. Solut. hic miles uidetur expreſsiſſe ut priores tabulæ iure fideicom. ualerent. ſic enim dixit, fidei hæredum alioquin ſi in ſecundis non faceret mentionem priorum, utrūque ualeret directò ut ibi. nec obſtat quod ſuperius dixit, ſi hoc ſpāliter &c. quia ſubaudi ibi maximè: uel exigitur expreſsè quando uerba non portant.

K ¶ Conuertiſſe. } ergo inſtitutus in ſecundo tam hæreditatem reſtituit inſtituto in primo, quàm legata relicta in primo ſoluet, tanquàm in ſecundo relicta: & hoc ſubiicit, utrum autem totum &c.

l ¶ Ad tempus. } ſ. eo. l. in fraudem. § penul.

m ¶ Non debere. } aliud in ſubſtituto pupillo: ut ī. ad l. falcid. in l. ratione. §. quod vulgo. & vulgariter: ut infrà, de leg. j. l. licet hic autem non eſt ſubſtitutus.

TRibunus. } CASVS. Tribunus cuiuſdā cohortis militum finiuit tempus ſuum: & fuit ei miſſus ſucceſſor in tribunatu in caſtris in quibus erat cauſa militiæ: & ſciens dictus tribunus ſucceſſorē ueniſſe, fecit codicillos adhuc manens in dictis caſtris: & ibi deceſsit. modo quæritur an dicti codicilli ualeāt iure militari? Et dicitur ꝙ non: imo iure communi. unde ſi non ſint in eis ea, quæ debent eſſe in codicillis iure communi factis, non ualebunt.

¶ Cum aliquis. } Titius paganus fecit teſtamentum, non iure pone: & poſteà cępit militare: & exiſtens in militia aperuit dictum teſtamentum, & legit: & poſteà ſuo ſigillo ſignauit. certè incipit ualere dictum teſtamentum ac ſi in militia factum fuiſſet, & idem eſſet ſi poſtquā factus eſt miles, aliqd interleuit de dicto teſtamēto: uel perduxit pęnnam ſuper aliqua parte ipſius teſtamenti: uel ſi adiecit aliqd uel emēdauit. aliàs autem non ualet iure militari. Viuia.

† Fl. cęperit.

n ¶ Codicillos fecerit. } ſciens ſucceſſorē aduenisse: alioqui fortè ſecus: ut ſ. de offic. præ. l. ſi fortè.

o ¶ Deſinit. haberi. } ſic & ſimplex miles tantum dum eſt in numeris: ut infrà, eod. l. ex eo. licet antea factum duret ibi poſteā ꝑ annum: quod hic nō eſt: ut ī. l. proxi. Item facit ī. de bonos. poſ. ex teſta. mili. l. j. Sed arg. contra in aut. de ad mini. §. penul. ubi ꝑ decē dies ante deſinit præſes. ADDITIO. Dic ſecundum Bald. hic, ꝙ hic loquitur de priuilegio: ibi de iuriſdictione inter ſubditos exercenda. Et eſt ratio quare citius clauditur adminiſtratio: quia in fine officij officiales conſueuerunt eſſe nimis gratioſi: ut not. C. unde vi. l. meminerint.

p ¶ Inciderit. } ſcilicet incidendo filium, ut aperiret & legeret.

q ¶ Signauerit. } per quod probare uidetur: ut ſ. quod iuſſu. l. j. §. ſed & ſi ſerui. & ſ. quibus mod. pig. uel hypo. ſol. l. Titius. §. ſi. & ī. de codici. l. conficiuntur. §. ſi miles. Item facit ſ. de inſti. & iur. j. ius ciuile. & ī. eo. l. idēmque. in fi. & ſ communia prædi. l. ſi.

r ¶ Non pertinebit. } ut & infrà eod. l. Titius. Nec obſtat ſuprà, eo. l. in fraudem. §. teſtamentum. quia ibi miles non militans. hic paganus fuit teſtator.

QVod conſtitutum. } CASVS. Conſtitutū eſt ſ. e. l. in fraudē. §. teſtamentum. ꝙ teſtm̄ à milite militiæ tempore factum ualeat, etiam intra annum à tēpe quo miles fecit teſtamentum, miſſus eſt de militia. certè quantū ad dictā uerba conſtituti pertinet tm̄ ad eos qui de militia mitti ſolent, & nō ad illos qui deſinunt militare ſine miſsione. ſ. ſucceſſoribus acceptis. ſicut eſt præfectus & tribunus, & alij q ſine miſsione deſinunt militare: ut ēt ſ. leg. ꝑx. ī prin.

s ¶ Quod conſtitutum. } ut inſti. eo. §. & quod in caſtris & ī. eo. l. quod dicitur & C. eo. l. ex teſtamento.

t ¶ Poſt miſsionem. } cauſariā uel honeſtam. ſunt enim multa genera: ut ī. de re mili. milites §. miſsionum.

u ¶ Eius. } conſtituti.

x ¶ Mitti } id eſt remitti ſolent.

Militare

a ¶ Militare.§ id est, militię præesse. nō.n. erāt milites: ut j. de bono. posse s. ex testamen. mili. l. j. Sunt enim quidam ad pugnādū inepti, sed ad disponēdum aptitur j. de capti. l. postliminium. §. fi. Secus ergo si isti essent cōmilitones. & facit s. eo. l. tribunus. in prin. & s. q bus ex cau. maio. l. abesse.

Miles.§ CASVS. Titius filiusfamiliàs in militia existens fecit testamentum: & posteà durante militia fuit à patre emancipatus, uel in adoptionem datus, & ita capite minutus, sicque fuit ruptum testamentum suum minima capitis diminutione interueniente: & posteà durante eadē militia dixit, quoquo modo uelle ualere primum testamentum. certè ualebit ex noua uoluntate. Et idem esset, si paterfami. miles de castrensibus dūtaxat testatus se dederit arrogandum durante militia. nam quāuis per arrogationem ruptum sit dictum testamentum tamen si militia durante dicat quoquo modo quòd uelit ualere, ualebit ex noua uoluntate. si non dedit arrogandum eo tempore quo eratiam de militia missus, & sic desierat esse miles non ualebit testamentum ex noua uoluntate: ruptum enim est testamentum postquam militare desiit. h. d. cum l. seq. Viuianus.

b ¶ Si capite.§ minima capitis diminutione, ut subiicit. si autē maxima, dic ut s. de iniusto testamē. l. si q s filio exhæredato. §. sed & si quis. si autem media: tunc uide glos. instit. de capi. dimi. §. cum autem. quia ibi dicitur idem quod in minima capi. diminu. & hoc fauore militis. secus in primatis.

c ¶ Vel.§ pro id est.

d ¶ Voluntate.§ scilicet prima, quoquo modo retineat uoluntatem. ruptum enim fuerat minima capitis diminu. ut instit quibus mod. testamen. infir. §. alio. & §. non tantum. & facit institu. e. §. sed & si quis.

ros qui successoribus acceptis militare[a] desinunt, hoc priuilegiū habituros.

¶ *Testamentum militis filijfamiliàs rumpitur minima uel media capitis diminutione. h. d.*

¶ Martianus lib. 4. Instit. L. XXIII.

Miles filiusfamiliàs si capite[b] minutus fuerit, uel[c] emancipatus, uel in adoptionē datus à patre suo; testm̄ eius ualet, quasi ex uoluntate.[d]

¶ Tertylianus lib. sing. de castr. pecu. LEX XXIIII.

Idem est & si paterfamiliàs miles de castrensibus rebus dūtaxat[e] testatus, arrogandū se dederit. Si uero missus[f] iam hoc fecerit,[g]† non ualet testamentum.

¶ *Verba testamentorum militum debent seriosè esse dicta de instīone hæredis, non iocosè, aut cū quadam leuitate. h. d.*

¶ Florentinus lib. x. Instit. L. XXV.

Diuus Traianus[h] Statilio† Seuero ita rescripsit: Id priuilegium quod militantibus datū est,[i] ut quoquo mō facta ab his testaméta rata sint: sic intelligi debet, ut utique prius cōstare[k] debeat testamētum factum esse: qd & sine scriptura, & à non militātibus fieri potest. Si ergo miles de cuius bonis apud te quæritur, cōuocatis[l] ad hoc hominib' ut uolūtatem suam testaretur, ita locutus est, ut declararet quem uellet sibi hęredem esse, & cui libertatem tribuere; potest uideri sine scripto hoc modo esse testatus: & uoluntas eius rata habēda est. Cæterùm, si (ut plerunq; sermonibus fieri solet) dixit alicui, Ego te hæredem[m] facio: aut Bonamea tibi relinquo: nō oportet hoc pro testamento obseruari. Nec ullorum magis interest, quā ipsorum quibus id priuilegium datum est, eiusmodi exemplū nō admitti,[n] alioquin nondifficulter post mortem alicuius militis testes existerent, qui affirmarent se audisse dicētem aliquem, relinquere se bona sua cui uisum sit: & per hoc iudicia uera subuerterentur.†

† Fl. fecerat.

† Aliàs Catilio.

† Fl. subuertuntur.

¶ *Qualitas iuncta uerbo uel participio, dēt intelligi secūdū tps uerbi uel participij. h. d. ista solennis lex. Bar.*

¶ Marcellus lib. sing. Respons. L. XXVI.

Titius[o] priùs quàm tribunus legiōis factus esset, testamētum fecit: & posteà cinctus, manēte eodem[p] defunctus est. Quęro, an militis testamentum uideatur esse? Marcellus respondit, Testamentum quod ante tribunatum fecisset, nisi posteà quàm ab eo factum esset, dictum probaretur quod ualere uellet, ad cōmune ius pertinet. Constitutionibus enim principum, non militū testamenta,[q] sedquæ à militibus[r] facta sunt confirmantur. Sed plane fecisse testamentum eum interpretādum est, qui se uelle testamētum quod antè fecerat, ualere, aliquo modo declarauit.

¶ *Priuilegium datum militibus ut eorū testamenta ualeant intra annum missionis, habet locum in honesta missione, non ignominiosa. idem in filiofa. hoc dicit usque ad l. centurio.*

¶ Martianus† LEX XXVII.

Testamenta eorum, qui ignominiæ causa missi sunt, statim desinūt militari iure ualere: quod[s] anni spatium testamentis eorum[t] qui honestam uel causariam missionem meruerunt, tribuitur. ¶ Ius testandi de castrensi peculio, quod filiisfamilias militantibus concessum est: ad eos qui ignominiæ causa sunt missi, non pertinet: & quod hoc[u] præmij loco merentibus tributū est.

† Aliàs Macer lib. ij. militariū.

Testes rogati in militis testamēto quādoq; requiruntur.

Præmiū reportare nō debet qui, unde pœnā meretur.

h ¶ Diuus Traianus.§ de uerbo ad uerbum habes instit. eod. §. j.

i ¶ Datum est.§ ut suprà eodem. lege prima.

k ¶ Constare.§ legitimis probationibus: ut infrà eodem l. lucius.

l ¶ Conuocatis.§ sic ergo debent esse rogati testes cum nō est mortis angustia præpeditus. quod dic ut no. C eodē l. milites & facit infrà. de lega. iij. l. Pamphilę. Accursius.

m ¶ Hæredem.§ non rogando testes: nec in angustia mortis impeditus. & est sic. C. de testa. l. si.

n ¶ Non admitti.§ sic C. de rescinden uendit one. l. ratas. & institut. ad legē. falci. in principio.

Titius.§ CASVS. Titius paganus fecit testamentum, pone non iure: & posteà fuit factus tribunus legionis militum: & existens in dicta militia decessit, manente eodem testamento. quæritur utrum ualeat iure militari? Et dicitur quod non n. si dictus tribunus in militia existēs declarauit aliquo modo se uelle ualere. per constitutiones enim principum non confirmantur omnia testamenta militum, sed illa sola quæ fecerunt in militia. fecisse autē in militia, dictum testamentum dictus tribunus uidetur cū aliquo modo declarauit se uelle ualere testamentum quod ante fecerat, ut dictum est. Viuianus.

o ¶ Titius.§ paganus. nec ob. supra, eodem. l. in fraudem. §.

e Idem est. Duntaxat.§ secus fortè de aliis.

f ¶ Missus.§ id est, remissus de militia, & sic iam paganus factus.

g ¶ Hoc fecerit.§ i. dederit se arrogādū: quia rumpitur postquàm desiit militare. Accur.

Diuus Traianus.§ CASVS. Datū est s. e. l. j. priuilegiū militantibus, ut testamenta ab eis facta quoquo mō, sint rata & forma. mō pone quod quidā militans dixit alicui per ludū, ego facio te hæredē. uel relinquo tibi bona mea. nunquid habebit ille bona militis cui miles ita locutus est? Et uidet quod sic: quia uerba sunt ita larga quoquo modo facta testamenta à militibus, sint rata. dicitur tū hic quod non debet pro testamento obseruari: alioquin priuilegiū militū in eorum læsionem retorqueretur. quia post mortē alicuius militis de facili inuenirentur aliqui testes qui dicerent se audiuisse militem dicētem se relinquere bona sua ei quo dicere uellent: & per hoc subuerterentur uera militum iudicia. sed hoc mō debēt restringi dicta uerba, quoquo mō &c. ut ad minus hoc faciat miles uolens facere testamentum. debet enim uocare quoscūq; testes vult, & dēt eis dicere: ego uocaui uos ad hoc ut ultimam meam uoluntatem tester corā uobis: & postea dēt nominare corā eis hęredē, & seruū cui vult dare libertatem: & ei dare: & tunc uidebitur sine scriptura testatus esse, & erit rata eius uoluntas. Viuia.

testamentum.

p ¶ Eodem testamento.§ id est, non facto alio.

q ¶ Testamenta.§ scilicet, quælibet.

r ¶ A militibus.§ id est, in actu militiæ existentibus. & facit suprà eodem. l. idemque. in fine. & l. tribunus. in fi. & infrà, de leg. iij. l. j. §. primo.

Testamenta.§ CASVS. Titius miles fecit testamentum in militia minus solēne, cum esset sui iuris: & postea honesta uel causaria missione fuit remissus domum: & mortuus est intra annū à tēpore missionis. certè ualet testamentum iure militari: secus autē si ignominię causa missus fuisset: quia tūc nō ualeret. & quod dictum est in eo milite qui sui iuris erat tempore testaméti, idē in eo qui erat in potestate patris. Vi.

s ¶ Quod.§ id est, quia.

t ¶ Eorum.§ scilicet tantùm. nam unde debent puniri, non debēt præmium reportare: ut suprà, de negotiis gestis. l. siue hæreditaria. & facit suprà. eodem. l. quod cōstitutum. & infrà eodem. l. quod dicit. in prin. & §. j.

v ¶ Quod hoc.§ id est, quia. Accur.

Centurio

Centurio.§ CASVS. Ita fuit de facto quod centurio cohortis militum fecit testamētum in quo instituit sibi hæredem Titium: & posteà in eadem militia existens fecit testamentum secundū, in quo posthumos suos hæredes instituit, nec eis substitutos dedit: quibus substitutis non additis in secundo testamento testatus est in eodem secundo testamento se redire ad superius testamētum certè omnia alia, quæ sunt in dicto secūdo testaméto, sunt irrita propter dictam testationem, nisi post dictam testatione confirmasset omnia, quæ erant in secundo testamento. Viuia.

a ¶ Quibus.§ scilicet substitutis.

b ¶ Testatus est.§ fecerat enim primum testamentum, posteà secundum, in quo instituit posthumos. & quædam reliquit ab eis. in fi. testaméti adiecit redeo ad primum testamentum. vnde quæritur an primo instituti debeant relicta à posthumis? Respon. non: quia omnia quæ in secundo testamento scripta erant, uidetur retractasse. & sic non ob. j. eod. l. militis. §. j. Vel dic, quod dixit in fine secundi testamenti, si posthumi heredes non essent, redeo ad primum: nam & tunc irritatur secundum si posthumi nō sint hæredes, & sic non debent perimi legata à posthumis: licet aliud sit in substitutis, ut inf. de lega. j. l. licet. Accur.

c ¶ Cętera.§ nunc respon. & facit s. de vulga. substi. l. si quis cum.

Cum filiusfa.§ CASVS. Titius miles qui erat in potestate patris, decessit in militia, & filium suum impuberem qui erat in aui potestate, instituit sibi hæredem, & substituit ei Titium, & dedit ei tutorem Sempronium. modo quęritur an valeat dicta substitutio? Et dicitur quod sic: quia miles potest facere hęreditatis suę quamcunque substitutionem vult: prædicta autem tutoris datio non valuit: ideo quia non potuit dictus miles minuere per dationem tutoris ius potestatis quod habebat pater eiusdem militis in filium eiusdem militis. Viuia.

¶ Papinianus lib. 6. Rńso. L. XXVIII.

Centurio secūdo testaméto posthumos hæredes īstituit neque substitutos dedit: quibus[a] nō additis, ad superius testamentum se redire testatus[b] est. Cætera,[c] quæ secundo testamento scripsit, irrita esse placuit: nisi nominatim ea confirmasset, ad priorem voluntatem reuersus.

¶ *Filiusfamiliàs miles potest filiū impuberem instituere, & eidem substituere: non tamen potest ei tutorem dare. h. d.*

¶ Vlpianus lib. 36. ad Sabi. L. XXIX.

Cum filiusfamiliàs miles decessisset filio impubere hęrede instituto, eiq; substituisset in aui potestate manenti, tutoresq; dedisset: diui fratres rescripserunt substitutionem quidem valere: tutoris autē dationem nō valere[d]: quia hæreditati quidē suæ miles, qualem velit[e] substitutionē facere potest: veruntamen alienum ius[f] minuere non potest[g].

¶ Marcellus lib. 10. Digestor. L. XXX.

Si à milite scriptus hæres sua sponte adierit hæreditatem, & rogatus totam hæreditatem restituerit: ex Trebelliano transeunt actiones[h]. ¶ Miles testamento suo manumittēdo nihil efficit in eo, cuius libertas lege Aelia Sentia[i] vel alia[k] impeditur. ¶ Edictum[l] prętoris, quo iusiurādum hæredibus institutis, legatariisq; remittitur, locum habet etiam in militum testamentis, sicut & † in fideicōmissis. Idemq; est † si turpis[m] esset conditio.

† Fl. etiam.

† Fl. deest est.

¶ *Patri manumissori filij militis præterito datur bon. po. cō tra. in bonis aduētitijs filij, non in castrensibus. h. d. cum l. seq.*

¶ Patri eius, qui in emancipatione ipse manumissor[n] extitisset, contra tabulas testamenti dandā bonorum possessionem partis debitæ[o] placet: exceptis iis rebus, quas in castris acquisisset: quarum liberam testamenti factionē habet.

¶ Paulus lib. 7. quæstio. LEX XXXI.

Nam in bona castrensia non esse[p] dandam contra tabulas filij militis bonorum possessionem, diuus Pius Antoninus rescripsit.

¶ *Seru' duob. legatus, uno legatario manumittente efficitur liber: licet posteà ambo legatarij legatum repudient. h. d.*

¶ Marcellus lib. 13. Digesto. L. XXXII.

Si miles Titio & Seio seruum legauerit, & cum Titius manumisisset deliberante Seio, moxq; is[q] legatū omisisset, liberandū[r] fore dico: quia & si hæres seruum alicui legatū, interim manumisisset, deinde legatarius repudiasset, liber esset[s].

¶ Modestinus lib. 9. Regul. L. XXXIII.

Si secundùm probabilē uoluntatem[t] militis hæreditas eius non adeatur, nec res castrēses hęredibus[v] competunt.

¶ *Ista lex duos casus ponit p pulcherrimam rationem: & unus est, quando posthumus natus est milite existēte in militia: secundus, qñ nascitur post militem. Bar.*

¶ Tertillianus lib. singu. de castren. peculio. LEX XXXIIII.

Si filiusfamiliàs miles fecisset testamentum more militiæ,

ad bona aduentitia: & nō quantum ad bona castrensia. nam in bonis castrensibus habet miles liberam testamenti factionem. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

h ¶ Transeunt actiones.§ ut & j. ad Trebel. l. j. §. in filij. non tamen quartam retinet, ut ead. l. §. denique. nec ex militis. & sic quo ad quædam habet locum Trebellianica. & quo ad quædam non.

i ¶ Aelia Sentia.§ ut C. eo. l. si Rufinus.

k ¶ Vel alia.§ s. lege, puta Flauia: ut inf. de manu. l. lege. & ini. qui & à qui l. ij.

l ¶ Edictum.§ de quo fit mentio s. de condi. insti. l. quæ sub conditione.

m ¶ Si turpis.§ ut habeatur pro non adiecta, vt in testaméto paganitur s. de condi. insti. l. conditiones. & l. cōditio.

n ¶ Manumissor.§ improprie. sic s. de offic. proconsul. l. ij.

o ¶ Debitæ.§ quæ est tertia, si est maior centenario, & liberos non habet. sic enim est in patrono, ut inst. de suc cess. lib §. cum uero. Idem ergo in patre, ut j. si à pa. quis fuc. ma. l. j. in prin. & instit. quibus mo. ius pa. po. sol. §. prętereà. in fi. §.

p ¶ Nam. Non esse.§ ut j. si à pa. quis fue ma. l. j. §. est & aliud. & inf. de bon lib. l. etiā. §. patronus. nec querela inofficiosi testamenti, ut C. de inoffic. testa. l. fina. & s. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. j. H.

Si miles.§ CASVS: Miles Titio & Seio seruū suum legauit, & decessit dicto Seio deliberante utrum vellet habere legatum, vel non Titius suus collegatarius manum sit dictum seruū, & posteà dictus Seius omisit legatum. nunquid valet libertas prædicta? Et dicas quod sic & est ratio, quia & si hæres seruum alicui legatum deliberante legatario manumisisset, & posteà legatarius repudiasset: liber esset seruus prædictus. Viuia.

d ¶ Non valere.§ vt & inf. eo. l. miles. § nec tutorem. & s. de testa. tute. l. ij. & de admi. tu. l. impuberi. Accur.

e ¶ Qualem velit.§ etiam extraneum, nedum filium: & directò, ut C. eo. l. in testamento.

f ¶ Ius.§ scilicet patrię potestatis.

g ¶ Non potest.§ ad hoc C. eod. l. si Rufinus. & de statuis & imagi. l. & virtutum.

Si à milite.§ CASVS Seius miles instituit sibi hęredem Titium, & rogauit eum per fideicommissum ut hęreditatem suam restitueret Caio: dictus Titius adiuit dictam hęreditatem sponte, & restituit Caio non detracta quarta, sicut nec detrahere potuit, certe transeunt hęreditariæ actiones in dictum Caium fideicommissarium. Secundo dicit quod miles in testamento suo non potest dare libertatem illi seruo cuius libertas impeditur per l. Aeliam Sentiam, vel per aliquam aliam. Tertio dicit quod sicut in testamentis paganorum remittitur hęredibus & legatarijs & fideicommissarijs conditio iurisiurandi, & etiam turpis conditio: ita & in testamentis militum.

¶ Patri eius.§ Titius miles erat relaxatus à potestate patris, & habebat bona castrensia & aduentitia. fecit testamentum in militia existens, & instituit sibi hæredem Seium: & dictum suum patrem præteriit, & decessit. modo quæritur an pater habeat contra tabulas cōtra testamentum militis prædicti? Et dicitur quod sic quantum ad bona aduentitia (continued above).

q ¶ Is.§ scilicet Seius.

r ¶ Liberandum.§ i. liberum: quia retro accreuisse videtur ei dominium, ut s. ad l. Aquil. quia retro.

s ¶ Liber esset § ut & j. de ma. l. ij. & inf. de opti. leg. l. cum optio. & facit s. si cert. peta. l. proinde. Accur.

Si secundum.§ CASVS Titius miles instituit sibi hęredes Seiū & Caium sub aliqua honesta conditione, puta si nauis ex Asia uenerit, in bonis paganis & castrensibus, & decessit: hæredes nolunt adire hæreditatem, & nolunt habere sola bona castrensia. certè non possunt hoc obtinere. Viuianus.

t ¶ Probabilem uoluntatem.§ ut quia sub conditione honesta eos instituit.

v ¶ Hæredibus.§ scilicet scriptis Ro. & facit suprà de hære. institut. l. iij. §. si quis.

Si filiusfamilias.§ CASVS Titius filiusfa. miles iure militari fecit testamentum: & instituit sibi hæredem Seium, & eo existente adhuc in militia decessit pater eius, & natus est ei filius postea certe rumpitur testamentum suum dictum agnatione posthumi: nisi perseuerasset in ea voluntate, vt vellet adhuc dictum testamentum ualere. tunc enim bene ualeret, quasi rursus fecisset testamentum: secus autem si natus fuisset ei militi filius post dictum testamentum, & ante mortem patris ipsius militis: quia tunc non rumpetur testamentum eius: quia dictus filius militi natus non est in potestate patris, sed aui. Sed nunquid eodem casu rumperet testamentum

Universidad de Deusto Biblioteca

aui, si quod fecisset auus? Et dicitur quod nō. & est ratio: quia licet in potestate aui statim cum nascitur esse incipiat, tamē antecedit eū nepotem filius miles prædictus qui est eius pater. si ergo, ut dictum est, filiusfa. miles faciat testamentum, & posthumum prætereat per errorem: nō autem ideo præterierat, quia uelit eum esse exhæredē: deinde posthumus post mortem aui & uiuo adhuc filio. i. patre suo fuerit natus: omnino rumpet testamētum patris sui. potest tamen quādoq; facere reconualescere testamentum suum dictus miles, & quādoq; nō. nam si adhuc eo militante nascatur ei dictus posthumus post mortē patris sui, deinde uoluit dictum suum testamētum esse ratū, conualescet testamentum taliter, ac si de nouo factū esset. si autem dicto milite iam pagano facto natus sit dictus posthumus, non cōualescet testamētū, etiam si dicat quōdam paganus miles ipsum conualescere velle. & hæc omnia uera sunt nato nepote mortuo auo. si autem uiuo auo nascetur filius, nō rumpet cōtinuo testamentum patris: sed ita demum rūpet, si superuixerit auo uiuo adhuc dicto suo patre. & est ratio quare tunc rumpit: quia nunc primū. i. mortuo auo uiuo patre suo agnascitur hæres patri suo. quamuis autem in hoc casu eum superuiuit auo uiuo patre suo, rumpat testamentum patris, ut dictū est: tamen aui testamentū non rumpet. & hoc propter dictam rationē. s. quia pater suus miles antecedebat eū. Viuia.

Flor. rursum. — Flor. non quod. — Flor. sed & si. — Flo. deest sed.

deinde post mortē patris[a] posthumus ei nasceret; vtrūq; rumpit eius testamētum. Verùm si perseuerasset in ea voluntate, vt vellet adhuc illud testamentū valere: valiturū illud, quasi rursus† aliud factū[b]: si modò militaret[c] adhuc eo tpe, quo nasceret illi posthumus. ¶ Sed si filiusfamilias miles fecisset testm̄, deinde posteà viuo eo, & adhuc auo[d] quoq; superstite nasceretur ei posthumus, non rumpitur eius testamentum: quia cū id quod nasceretur, in potestatem eius non perueniret, nō videtur suus hęres agnasci: ac ne auo quidem suo hūc nepotē posthumum, cùm viuo filio nasceretur, suum hęredem protinus agnasci, & ideo nec aui testamentum rumpi: quoniā licet in potestate aui protinus esse inciperet, tamē antecederet eū filius[e]. Secundū quæ, si filiusfamilias miles testamentū fecerit, & omiserit posthumum per errorem, quem nō† volebat exhæredatū[f]: deinde posthum' post mortē aui, viuo adhuc filio, id est patre suo, natus fuerit: omnimodo[g] rumpet illius testamētum. Sed si quidē pagano iam illo facto natus sit, nec cōualescet ruptum. si vero militante adhuc natus fuerit, rumpet[h]: deinde si voluerit ratū illud esse pater, conualescet, quasi sit denuo factum[i]. Sed si† viuo auo nascatur posthumus, hic nō rumpet continuò patris testamentū: sed † si superuixerit post aui mortem viuo adhuc patre, rumpet: quòd[k] nouus illi nunc primùm hæres agnascitur: ita tamen, vt nunquam[l] posśit duorum simul testamenta rumpere, & aui, & patris.

¶ Papinianus.† LEX XXXV.

Eius† militis, qui doloris impatientia, vel tædio vitæ mori maluit, testamentum valere, vel intestati bona ab his, qui lege vocantur, vendicari, diuus Hadrianus rescripsit[m].

¶ Facilius tollitur quod valet iure speciali, quam quod valet iure communi. Bar.

¶ Militia missus intra annum testamentum facere cœpit, neque perficere potuit. potest dici solutum ita esse testamentum quod in militia[n] fecit, si iure militiæ fuit scriptum: alioquin si iure communi valuit, non esse iure rescissum. Nec tamen circa militem[o] eadē adhibet† distinctio[p]. Nam quocunque modo[q] testamētum fecerit[r], nouissima[s] voluntate rescidetur: quoniam uoluntas quęque militis testamentum† est.

¶ Idem lib. 19. quæstio. LEX XXXVI.

Miles si testamentum imperfectum[t] relinquat: scriptura quę proferē, perfecti testamenti potestatem obtinet. Nam militis testamentum sola[u] perficitur voluntate, quiq;[x] plura[y] p dies varios scribit, sępe[z] testamētum facere videtur.

¶ Idē lib. 6. Respō. L. XXXVII.

Militis codicillis ad te-

† ass Paulus lib. 14. Quęstio. — † de intell. huius l. uide Io. Annibal. in l. nemo. nu. 490. de leg. j. & in l. si insulā nu. 74. de uerb. oblig. — † Fl. adhibebitur. — † Fl. quoq; militis testamenti. — Priuilegiū facilius tollitur quàm ius commune.

¶ Militia.] Titius miles fuit de militia remissus: & intra annū missionis cœpit facere aliud testamentum, cum aliud in militia fecisset: nec perficere potuit secundum, morte præuentus: nunquid secundum nō perfectum rumpet primum? Et distinguitur aut primum erat factum iure militari, aut communi. primo casu rumpet, secundo nō. secus autem, si dictus Titius antequam remitteretur de militia, fecisset dicta testamenta: quia tunc siue fecit primum iure militari siue communi, semper per secūdum rumpetur, siue secundum fuit perfectū, siue non. militis enim testamentum sola perficitur uoluntate. unde sequitur quod ille miles qui plura scribit per varios dies, uidetur sæpe facere testamentum. & hoc dicit cum l. seq. Viuia.

a ¶ Post mortem patris. } qui est auus quo ad posthumum. secus si in uita, ut j. px. §. Acc.
b ¶ Aliud factum. } s. testamentum sola uoluntate. nō quod hæc voluntas sit testamentum, sed perinde primum resuscitatur, ac si nunc fieret, ut s. eo. l. miles filius.
c ¶ Militaret. } aliud si desijt militare: ut j. ead. l. §. sed si quidem. & facit inf. eo. l. militis. §. ij. & s. eo. l. idemque.
d ¶ Auo. } quantum ad nascentem. Azo.
e ¶ Antecederet eum filius. } ut institu. de exhære. libe. §. posthumi. & C. de posthu. l. j. & iij.
f ¶ Exhęredatum. } tunc enim secus: ut supra eodem. l. qui iure. & C. eod. l. sicut.
g ¶ Omnimodo rumpet illius testamentum. } an autem resurgat, statim distinguit.
h ¶ Rumpetur. } testamentum patris.
i ¶ Factum. } ut in principio huius legis.
k ¶ Quod. } id est quia. & ad hoc s. de libe. & posthu. l. filius. § j. & facit inf. de lega. j. l. penul. Accur.
l ¶ Vt nunquam. } nam si auus primo moriatur, rumpit testamentū patris, & si pater præmoriatur, rumpit testamentum aui per legem Velleiam: ut s. de iniust. testa. l. posthumorum. si autem ambo simul, & tunc neutrum: cum neuter sit præmortuus, & sic appareat secūdi morientis ruptum. Sed quidam dicunt vtrunq; rumpi: argu. infra de reb. dub. l. qui duos. Sed ibi fauetur substituto: quia uenit secundū uoluntatem: hic autem præter uoluntatem uenit.

Eius militis. } CASVS. Titius miles fecit testamentum, & posteà impatientia doloris uel propter tædium uitæ se præcipitauit. nunquid ualet testamentum eius? Et dicitur quod sic, & hæres ab eo institutus habebit bona sua. sed & si non fecisset testamentum, bona sua haberent uenientes ab intestato, & non fiscus.

m ¶ Rescripsit. } secus si conscientia criminis. & ad hoc s. de iniusto testamen. l. si quis filio exhæredato. §. proinde. & C. qui testa. facere poss. l. ij. & inf. de bo. eorum qui ante sen. l. ij. & iij.
n ¶ Militia. } fecerat enim duo testamenta: quorum unum fecit in militia: aliud intra annum missionis: & istud secūdum non compleuit: rumpitur primum per secundum si primū fuit factum iure militari, aliàs non.
o ¶ Tamen circa militem. } id est circa eum qui adhuc militat
p ¶ Distinctio. } quæ est facta circa eum qui desijt militare.
q ¶ Quocunque modo. } siue communi, siue militari. Et no. hac lege facilius tolli priuilegium, quàm ius commune: ut in authent. de non alie. §. quia uero uerisimile. in fi.
r ¶ Fecerit. } adhuc militans. R.
s ¶ Nouissima. } licet nō sit solennitate communi suffulta. R. & facit institu. quib. mod. testa. infir. §. ex eo. & s. de iniusto testa. l. ij.
t ¶ Miles. } Imperfectum. } iure communi: sed perfectum iure speciali. Accursius.
u ¶ Sola. } ut inf. eo. l. Lucius.
x ¶ Quique. } s. miles.
y ¶ Plura. } s. testamenta.
z ¶ Sæpe &c } ut supra eod. l. quærebatur. & facit C. eo. l. milites. & quod ibi not.

Militis. } CASVS. Titius miles fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Seium, & multa ab eo legata reliquit: & posteà statim fecit codicillos: & in eis instituit sibi hęredem Caium pro dimidia: & posteà decessit. modo quæritur an ille qui fuit institutus in codicillis, debeat habere dimidiam hęreditatis? Et dicitur quod sic. & aliam dimidiam debet habere Seius in testamento ex asse institutus: & prædicta legata à solo Seio in testamento data debēt communiter solui per dictum Seium & Caium. & non mireris, si dictus Caius in codicillis pro dimidia institutus habere debet dimidiam hæreditatis: quia militis codicillis ad testamētum factis, etiam hæreditas iure directo uidetur dari: licet secus sit in codicillis paganorum. ¶ Miles. } Titius miles instituit sibi hæredem Seium in bonis suis castrensibus, & Caium in paganicis. & posteà fecit secundum testamentum, & in eo instituit sibi hæredes Petrum & Martinum in dictis suis castrensibus bonis: & decessit posteà. certè Petrus & Martinus erunt hæredes in castrensibus bonis, & non Seius primo in eis institutus. & idem esset si in primo testamento instituisset dictum Seium solum in castrensibus & paganicis bonis: & posteà prædicto

dicto modo secundum testamentum fecisset. tantum enim uidebitur abstulisse priori testamento, quantum contulit in secundo.

¶ Miles in supremis. } Titius miles habens vxorem prægnantem fecit in militia testamentum: & ignorans uxorem esse prægnantem, ventris in eodem testamento non habuit mentionem, & Seium sibi hæred. instituit: & decessit posteà dictus miles. & posteà fuit ei nata posthuma. nunquid rumpit testamentum prędictum? Et dicitur quod sic. vnde non debentur legata in eo relicta. sed si dictus Seius hæres soluisset aliqua de dictis legatis medio tempore inter mortem testatoris, & natiuitatem filiæ prædictæ, poterit reuocare ipsa dicta filia vtilibus actionibus, id est indebiti condictionibus eidem filiæ datis, & hoc propter improuisum casum natiuitatis dictæ filiæ, quæ rūpit testamentum. si autem aliquis de legatarijs cui per hęredem solutum est, non inueniatur soluendo, habebit filia inde damnum: nec poterit recuperare ab instituto, cum antequam filia nasceretur, fuerit bonæfidei possessor.

¶ Veteranus. } Titius miles in militia existens iure communi cōdidit testamentum: & in eo instituit sibi Seium & Caium, & ab eis multa quibusdam legata reliquit, & dictis hæredibus substituit duos alios, & post eā fuit de militia remissus, & veteranus effectus. & in periculo mortis posteà existens dixit, quod volebat irritum esse dictum testamentū. & quod intestatus decedere volebat. & posteà decessit. modo quæritur, an dictæ institutiones & substitutiones & legata permaneāt in eodem statu: an uero annihilentur? Et resp. quod institutiones & substitutiones in eodem statu permanent nihilominus. legatarij autem legata petētes submoueri debent secundum ius commune exceptione doli mali. si autem dicti legatarij essent in possessione rerum eis legatarum, potior esset eorum causa. unde hæredes ab eis repetere non possent. ¶ Miles iure. } Titius miles in militia iure cōmuni testamentū fecit: & posteà in eadem militia existens fecit secundum testamentum super oībus bonis suis iure militari. & posteà fuit de militia domum remissus. & posteà stetit domi per annum: & decessit, & sic non valuit secundum testamentum iure militari factum: vt suprà eodem. in fraudem. §. testamentum. nunquid vires primi testamenti per secundum rupti redintegrātur ex eo quod secundum rumpit primum, & est annihilatū, ex eo quod testator decessit post annum misśionis? Et dicitur quod non. Viuianus.

† Fl. deest diditatis. — † Fl. contularit. — † Fl. nec institutum cū bonæfidei possessor fuerit, qd inde serua ri non potuisset, præstare.

mentum[a] factis, etiam hęreditas iure videtur dari[b]. Quare si partem dimidiam[c] hæreditatis codicillis dederit, testaméto scriptus ex asse hæres partem dimidiam hæreditatis† habebit: legata autē testamēto data, communiter[d] debent. ¶ Miles castrensium bonorum & non castrensium diuersis hæredibus institutis[e], posteà[f] castrensium bonorum alios hæredes instituit. Prioribus tabulis tā tum abstulisse videtur, quantum in posteriores cōtulit†: nec videtur mutare,[g] etsi prioribus tabulis vnus hæres scriptus fuisset. ¶ Miles in supremis ordinandis ignarus[h] vxorem esse pręgnantem, ventris non habuit mentionem. Post mortem patris filia nata, ruptum esse testamētum apparuit, neq; legata deberi. Si qua verò medio tempore scriptus hęres legata soluisset: vtilibus[i] actionibus filiæ datis, ob improuisum casum esse reuocanda: nec institutus†, cùm[k] bonę fidei possessor[l] fuerit, quod inde seruari non potuisset, pstabit. ¶ Veteranus moriens testamentum iure communi tempore militiæ, factum, irritum esse voluit, & intestatus esse maluit. Hęredum institutiones & substitutiones in codē statu mansisse[m] placuit: legata verò petentes, exceptione doli mali scd'm ius[n] commune submoueri: cuius exceptionis vires ex psona petentis[o] æstimātur: alioquin† potior est in re pari causa possessoris.

¶ Miles iure communi testatus, posteà testamento iure militię super bonis omnibus facto, post annum militiæ vita decesserat. Prioris testamenti, quod ruptum esse constabat[p], non redintegrari vires constitit[q].

¶ Paulus libro 7. Quæstionum. LEX XXXVIII.

Si duob.†[r] à milite liberto scriptis hęredibus, alter omiserit hęreditatem, pro ea parte intestatus videbitur defunctus[s] decessisse: quia miles & pro parte testari potest: & competit patrono ab intestato bonorū possesśio[t]: nisi† hæc voluntas defuncti probata fuerit, vt omittente altero, ad alterum vellet totam redire hæreditatem.

¶ Idem libro 8. Quæstionum. LEX XXXIX.

† Fl. & aliquin. — † ad intell. hui' l. uide Seba. Sap. in l. vni. nu. 1. C. qn. nō pet. part. — † Fl. nisi si. — Casum ponit.

a ¶ Ad testamentum. } id est iuxta, uel id est testamento confirmatis. aliàs post. Accursius.
b ¶ Dari. } & directo, ut s. eo l. quærebatur. Nec obstat insti. de codicil. §. codicillos. quia ibi speciale.
c ¶ Dimidiam. } & aliam dimidiam scriptus in codicillis. H.
d ¶ Communiter. } ab utroq; quanuis non sint repetita. cum enim ab instituto in assem decrescat emolumentum, decrescat & onus. sic suprà de vulga. substi. l. & si contra. & j. de lega. iij. l. fin. §. fin. & j. ad legem Falci. l. Plautius.
e ¶ Institutis. } vno in vnis, alio in alijs: & hoc in primo testaméto.
f ¶ Postea. } in secundo testamento.
g ¶ Mutare. } id est aliud esse: & si vnus &c. scilicet quam si plures. vel dic primum testamétum, scilicet in alijs bonis. Nec obstat cōtrà suprà, eo. l. quærebatur. Solu. vt ibi. & l. Centurio contra. Sol. ut ibi. Item aliud in priuato quam hic dicat: quia ex toto rumpitur primū: vt inf. ad Trebel. l. si quis priore. contra. Accur.
h ¶ Ignarus. } aliud si sciens, vt C. e. l. si cum. & l. sicut. & est ad hoc s. e. l. si filius, in princ. & §. ij.
i ¶ Vtilibus actionibus. } & condictione indebiti, & condictione sine causa, ut s. de condi. inde. l. j. & ij. & iij. & iiij. & v. Accur.

k ¶ Cum. } i. quia. Accursius.
l ¶ Bonæfidei possessor. } ut suprà, de petitione hæreditatis. l. item veniunt. §. eos autem qui iustas &c. & huic bonæ fidei iustam causam præbuit testator.
m ¶ Mansisse. } quia non sic mutari iure testamentū perfectum potuit, ut C. de testam. l. sancimus. & s. de test. hęredes. §. si quis post. & s. eod. l. eius. § fina. & inst. qui. mo. test. infir. §. ex eo. Sed nonne vt indignus est hæres qui voluntatem nō habet: ut C. de his qui. ut indig. l. hæreditas. & inf. de his qui. vt indign. l. cum quidam? Respō. in prima expresse dixit eos non mereri hic nō. Item in alia fecit secundum testamentum: hic non: sed tantum noluit ualere primum: & hoc in verbis. secus si in facto: vt quia tabulas inciderit, ut infrà si tabul. testa. nul. exta. l. j. §. si hæres. & C. eo. l. nostram. quæ sunt contra.
n ¶ Secundum ius cōmune. } quod est vt nuda voluntate adimantur legata: ut infra de adimend. lega. l. iij. §. fina. & l. & si transferam. & l. ex parte. & infrà de lega. iij. l. si iure. Accursius.
o ¶ Petentis. } scilicet legatarij, non quod hęres habeat ius retinendi, cum teneatur ex prima uoluntate. unde si soluat, repellitur repetens: ut subjcit, & infrà de except. do. l. apud. §. præterea. & argumen. in eodem titu. l. si procurator. Sed quomodo habet legatarius, cum fuit ademptum, licet hæres non repetat? Respon. aufertur ut indigno. argum. infrà de his qui. vt indig. l. cum quidam.
p ¶ Constabat. } alioquin secus, vt suprà eodem. l. quærebatur.
q ¶ Constitit. } sufficit ergo quod ex secundo testamento hæres esse potuit, si intra annum decessisset, ut instit. quib. mod. test. infir. §. posteriore. & suprà de iniusto testa. l. iij. §. sed constante.

Si duobus. } CASVS. Titius habebat libertum Stichum: qui libertus fuit factus miles: & existens in militia fecit testamentum, in quo instituit sibi hæredes Seium & Caiū, & posteà decessit dictus libertus miles. vnus ex dictis hæredibus omisit pro sua parte hæreditatem. nunquid cohęres suus habebit totam hæreditatem iure accrescendi? Et dicitur quo non, imo pro dicta parte omissa uidetur miles intestatus decessisse. miles enim pro parte potest testari, & p parte intestatus decedere. & dictæ partis omissæ competet Titio patrono bonorum possessio ab intestato. & hæc vera sunt, nisi probetur testatorem voluisse alterum hæredem totam habere hæreditatem altero omittente, quia tunc habebit alter totam, & patronus nihil. Viuianus.

r ¶ Si duobus. } Dic Titium institutum in castrensibus, Seium in paganicis: qui Seius repudiauit. non accrescet Titio, sed patrono ab intestato, ut j. de bo. lib. l. si filius. §. j. Nec obst. suprà eodem. l. si certarū. §. quod si alterutra. quia hoc fauore patroni, qui repellitur in castrensib' a cōtra tabulas, ut infrà de bo. lib. l. ij. §. patronus. & ideo etiam in cæteris admittitur. Et eodem modo soluitur. C. de cad. tollen. § his ita. vbi præfertur cohæres legitimo in iure accrescendi. Vel dic quod indistinctè hic insti. uit duos. Nec obstat suprà eodem. l. si certarum. quia ibi est ideo, quia non erat soluendo hęreditas, & per hoc nullus ab intestato volebat: argumen. suprà de mino. & si fine. §. sed quod Papinianus. & C. de neces. ser. l. si. Sed tū c est contra dictam legē. C. de cadu. tol. Sed erit speciale in institutis à milite. & est ratio: quia & prius potuit pro parte testatus decedere, quod est secus in priuato: iden accrescit potius quam detur legitimo. vnde legatarius non accrescit inuitis: vt C. de cadu. tol. §. ubi autem. quia non reddit pro parte intestatus. Accursius.
s ¶ Defunctus. } scilicet miles.
t ¶ Bonorum possessio. } vnde legitimi: ut j. unde legi. l. ij. §. j. & facit. C. eo. l. j. & ij. Accursius.

Universidad de Deusto Biblioteca

Qvod dicitur.} CASVS. Titius miles fecit testamentum iure militari: & filium suum sibi hæredem instituit, & ei Seium substituit. & posteà fuit missus de militia, & intra annum missionis decessit, & filius suus prædictus decessit post annum. nunquid substitutus habebit hæreditatem? Et uidetur quod non: quia substitutio non habuit locum nisi post annum missionis? Respon. tamen quod sic, & est ratio: quia sufficit testatorem mortuum esse intra annum missionis ad hoc ut ualeat testamentum, etiã si post annum conditio institutionis uel substitutionis exstiterit.

¶ Miles testamentũ.} Titius miles fecit in militia testamentum, & posteà fuit remissus domũ ex honesta causa. & postea fuit in alia militia missus. & posteà decessit in militia secunda existens. quæritur an testamentum quod fecit i prima militia, ualeat? & distinguitur, aut fecit testamentum iure communi, aut iure militari. primo casu ualet sine dubio dictum testamentum: secundo casu distinguitur, utrum fuit testator assumptus ad secundam militiam intra annum à tempore missionis primæ militiæ, an post annum. primo casu ualet testamẽtum. secundo casu uidetur quod nõ ualeat: quia secũda militia est alia à prima. Sed certè humanius est dicere ut ualeat testamentum quasi coniuncto munere militiæ primæ & secundæ. sed in hoc secundo casu existens in secunda militia dixisset se velle ualere testamentum factum in prima militia: tunc nullum dubium esset quin ualeret testamentum. uidetur enim fecisse in secunda militia testamentum. & si paganus fecisset non iure testamentũ, & posteà factus miles dixisset se uelle illud ualere. hoc casu ualet iure militari: ut s. eo. ideoq;. Viuianus.

† Flo. quã

† Flo. rursum.

† Fl. agitare cępi.

Qvod dicitur, si miles intra annum quo† missus[a] est, decesserit, valere eius testamentũ quod iure militari fecerat: verùm est etiam si post annum conditio institutionis extiterit, mortuo eo intra annum. & ideo si hæredi filio substituerit, nihil interest[r], quã filius moriatur: sufficit enim intra annum patrẽ obiisse. ¶ Miles testamentum fecerat: deinde non ignominiæ[b] causa missus, rursus† cinctus[c] est in alia militia[d]. quærebatur, an testamentũ eius quod in militia fecerat, valeret. Quæsiui, vtrum iure militari, an communi iure testatus esset. Et si quidem iure communi testatus esset, nulla dubitatio est quin valeat. Sed si vt miles fecisset testamentũ, agitari cœpit† quando[e] assumptus[f] fuisset postquam desijt in numeris[g] esse: vtrum intra annum, an post annum. cognoui intra annum eum assumptum. ergo si cũ adhuc iure militari valeret[h], rursus eodem iure posset testari[i]: nunquid etiã post annum eo mortuo testamentum valeat? Me mouebat, quòd alia militia esset posterior. Sed humanius est dicere valere testamentũ: quasi coniuncto[k] munere militiæ[l]. Non loquor de eo qui voluit[m] valere testamentum etiam assumptus[n]. hic enim quasi in militia sequẽti fecit testamentum: exemplo eius, qui paganus fecit, deinde militare cœpit[o].

¶ Idem lib. 9. Quęstio. LEX XL.

SI filiusfamiliàs miles captus, apud hostes decesserit, dicem* legem Corneliam etiã ad eius testamentum pertinere[p]. Sed quæramus, si pater eius priùs[q] in ciuitate decesserit relicto nepote[r] ex filio, an similiter testamentum patris[s] rumpatur? Et dicendum est, non rumpi testamentum: quia ex eo tempore quo captus est, videtur decessisse[t].

¶ Idem lib. 11. Responsor. LEX XLI.

LVcius Titius miles notario suo testamentum scribẽdum notis, dictauit: & ante quàm literis præscriberetur, vita defunctus est. quæro, an hæc dictatio valere possit? Respondi, militibus quoquo modo velint, & quoquo modo possint, testamentũ facere cõcessum esse[u]: ita tamen, vt hoc ita subsecutum esse, legitimis probationibus[x] ostendat. Idem respondit, ex testamẽto eius, qui iure militari testatus esset, seruum, qui licet sub cõditione, legatũ meruit,

a ¶ Missus est.} honestè uel causariè. alioquin secus: ut s. eod. l. testamenta. ad hoc C. e. l. ex testamento. & s. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. si quis in militia, & instit. eo. §. sed hactenus. & s. eo. quod constitutum. & infra. §. j. & argu. C. de testa. ma. l. j. & qui pot. in pignor. hab. l. potior. Azo.
b ¶ Non ignominiæ.} in lib. Ro. deest non, & sic legebat, in misso ignominiosè. in alio indubitanter loquitur, scilicet quod honestè mittitur. non dico causariè: quia ille non debet iterum cingi †, ut C. de re militari. l. sexta, libr. xij. & est pro Ro. exemplum pagani, ut in fi. huius legis.
c ¶ Cinctus est.} non sine Augusti affatibus, ut C. de diuer. offici. l. ij. libro xij.
d ¶ Militia.} scilicet prima.
e ¶ Quando assumptus.} id est quanto tempore currente postquã &c.
f ¶ Assumptus.} ad secundam militiam.
g ¶ In numeris.} primæ militiæ.
h ¶ Valeret.} scilicet si ignominia missionis non obstaret. ignominiosè quippe missorum militaria testamenta statim infirmantur etiã non transgresso anno: ut C. eo. l. ex testamento. Ro.
i ¶ Testari.} id est testamentum ualere dico, ut arg. s. de execu. tut. l. pen. in princ. & arg. inf. de iure fisci. l. fina.
k ¶ Quasi coniuncto.} ut sic ab initio potius de militia ad aliam translatus per interpretationem uideatur, quàm missus ignominiosè iterum cinctus censeatur. Ro. ad quod. inf. de bo. pos. ex testa. mili. l. j.
l ¶ Militiæ.} primæ. & secundæ.
m ¶ Voluit.} expressè.
n ¶ Assumptus.} ad secundam militiam.
o ¶ Cœpit.} ut s. eo. l. idemq; erit. in fin.

† Ista glos. est multùm not. ad hoc quòd doctor degradat* vel priuat* doctoratu non potest iterum fieri doctor. de quo no. s. l. ij. & ibi gloss. C. de cing. mili.

SI filiusfamiliàs.} CASVS. Titius filiusfa. miles fecit in militia testamẽtum iure militari: & posteà fuit captus ab hostibus: & sic fuit ruptum testamentum suum, & posteà ibi decessit. certè reconualescit per mortem suam testamentum suum: & hoc ex lege Cornelia, quæ fingit eũ mortuũ fuisse prima captiuitatis hora. Sed pone quod pater dicti militis capti decessit prius in ciuitate sua, quã decederet ipse miles apud hostes relicto nepote in ciuitate ex dicto milite nato post captiuitatem eiusdem militis sui patris: & posteà decedat apud hostes dictus miles: qui ut dictum est, fecerat testamẽtum in militia ante captiuitatem. nunquid per agnationem dicti filij ipsius militis rumpetur testamentum patris eiusdem militis? Et uidetur quod sic, quia natus fuit dictus filius uiuo patre suo milite, & remansit post mortẽ aui uiuente patre suo: licet apud hostes esset pater suus, ut s. eo. filiusfa. §. fina. Dicitur tamen hic quod non rumpitur testamentum: quia sicut dictum est, ex quo dictus miles decessit apud hostes, uidetur p l. cor. prędictam decessisse eo tempore quo captus est, & sic ante annum: quo casu certum est quod non rumpitur testamentum patris, ut d. l. filiusfa. §. j. Viuia.
p ¶ Pertinere.} ut s. de testa. l. lege Cornelia. Accursius.
q ¶ Prius.} quàm filius scilicet, sed tamen post captiuitatem filij.
r ¶ Nepote.} nato post captiuitatem filij idest sui patris. Azo. Idem si ante captiuitatem, sed post restitutionem, ut s. eo. l. si filius. §. sed si uiuo. si uero tempore testamenti natus, dic ut s. de liber. & posthu. l. filius. §. filius. Accur.
s ¶ An similiter testamentum patris.} id est huius captiui qui pater est nepotis: sic rumpitur testamentum aui per nepotem, qui fingi ẽ locum filij tenuisse uiuente auo, ut s. de lib. & posthu. si quis posthumos. §. si filium ibi, diuersumq; &c.
t ¶ Decessisse.} & ita in eo tempore quo filium suum in potestate non habebat, id est, uiuente auo: unde nepos eius testamentum non irritat, ut s. eo. l. si filius. §. j.

LVcius Titius.} CASVS. Miles dictauit notario suo testamẽtum suum per notas scribendum: & antequam notarius perficeret testamentum, decessit dictus miles. nunquid ualebit tanquam testamentum dictatio quam facit miles dicto notario? Et dicitur quòd sic, si legitimis probationibus, puta duorum testium, probetur dictã dictationem à milite factam fuisse. Secũdo dicit: pone, dictus miles quòd iure militari testatus est, reliquit Sticho seruo legatũ purè uel sub cõditione, & non habita mentione libertatis. nũquid erit liber? Et dicitur quod sic. Tertio dicit, pone quòd ita dixit dictus miles in testamento suo: Pamphila serua mea ex asse mihi hęres esto. & posteà in eodẽ testamento Sempronio commilitoni suo eandem reliquit, & eius Sẽpronij fideicommisit ut eam manumitteret, & posteà decessit dictus miles: nũquid Pamphila erit eius hæres ac si directè ei dedisset libertatem miles? Et dicitur quod sic. miles enim prædictus qui ancillam suam hæredem instituit ut dictum est, potest intelligi ignorasse competere ancillæ libertatem ex institutione. & ideo sine causa posteà à Sempronio cõmilitone petisse ut eãdem manumitteret, cum ex priore institutionis scriptura libera & hæres facta esset. & sic legatũ non valuit. si non ualuit legatum ipsius ancillæ: ergo frustra fuit rogatus legatarius per fideicommis. ut eam manumitteret. Viuia.
v ¶ Concessum esse.} contra. j. de bo. poss. l. sed cum patrono. §. fin. Sol. hoc est priuilegium militis. Accursius.
x ¶ Probationibus.} Not. communem probationem in testamẽto militis fore necessariam, id est ad minus duorum testium: quia pluralis & c. ut suprà, de testi. l. ubi. & dic ut not. C. eodem. l. milites. & facit s. eo. l. diuus.

Probatio communis in militari testamento requirit.

Vendicare

etiam libertatem posse sibi vendicare[a]. ¶ Idẽ rñdit Lucius Titius miles testm̃ ita fecit: Pamphila serua mea ex asse mihi hæres esto. alio deinde capite Sẽpronio commilitoni suo eandem Pamphilam reliquit: cuius fidei commisit vt eam manumitteret. Quæro, an hęres sit †Pamphila, atq; si directò accepisset libertatem? Respondi, intelligẽdum, militem, qui ancillam suã hæredẽ instituerat, ignorasse[b], posse ex ea institutione ẽt libertatem ei competere, & ideo sine causa posteà[c] à cõmilitone petisse, vt eãdem manumitteret. Igitur† cũ ex priore scriptura libera & hæres effecta est, posteà nullo præiudicio voluntati facto frustra legata est.

¶ Tryphoninus lib. 18. Disput. L. XLII.

MIles ita hæredẽ scribere potest: Quoad viuet Titius, hæres esto[d]; post mortẽ eius Septitius. Sed si ita scripserit, Titius vsq; ad annos decem hæres esto: nemine substituto, intestati causa post decem annos locũ habebit. Et quia diximus, ex certo tempore[e], & vsque ad certũ tempus milites posse instituere hæredẽ: his consequens est, vt antequàm dies veniat, quo admittaẽ institutus, intestati hæreditas[f] deferatur: & quod in bonorum portione ei licet[g], hoc etiã in tẽporis spatio, licet non modicum sit, ex eodem priuilegio competat. ¶ Mulier ĩ quam turpis suspicio cadere potest[h], nec ex testamẽto militis aliquid capere potest, vt diuus Hadrianus rescripsit. nec tutorem[i] ei qui ĩ aliena potestate est, miles dare potest. ¶ Si miles exhęredauerit filium, vel sciens[k] eum filiũ suum esse, silentio prætererit, an legatũ à substituto ei[l] † dare possit, quæsitum est. Dixi nõ posse, licet ampla legata reliquerit. ¶ Exhæredato miles & emancipato[m] filio substituere[n] potest: verùm hoc ius[o] in his exercebit, quæ ab ipso ad eum, cui substituit, peruenerint: nõ etiã in his quæ † habuerit, vel posteà acquisierit. Nam & si filio suo, viuo adhuc auo, substituit: post acquisitam ei aui hæreditatem, nemo diceret ad substitutum pertinere. ¶ Si militis adita non fuerit hæreditas, an substitutio quã pupillo fecit, valeat, quæritur? Et consequens erit hoc dicere: quia permittitur militi[p], filio facere testamentum, quamuis sibi non fecerit.

¶ *Non à tempore electionis, sed ex eo tẽpore quo scriptus est in matricula militũ, incipit quis priuilegio militari uti. Bar.*

¶ Vlpianus lib. 45. ad edict. L. XLIII.

EX eo tempore quis iure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est[q]:

† Fl. effec.

† Fl. decst. Igitur.

Flo. eius.

† Fl. si quę.

a ¶ Vendicare.} contra. C. de necess. ser. l. quidam. § illo. & de fideicommiss. l. ex fideicommisso. Solu. hic speciale in milite: quia magis præsumitur liberalis, ut C. eod. l. ex his. & in authen. ut lib. decæ. §. si quis autem.
b ¶ Ignorasse.} non mirum: quia adhuc non erat lex quæ hoc dicit. C. de necess. ser. l. quidam. uidetur ergo legare, ut sic manumissa accipiat hęreditatem: sed erat speciale ut directo sic libera & hęres, cum & per legatũ ei relictum idem contingat, ut s. proxi. resp. Accur.
c ¶ Posteà.} dic, frustra est posteà legata libertas nullo &c. cum & idẽ habeat per propriam uoluntatem.

MIles ita.} CASVS. Ita potest miles hæredem sibi scribere: Titius sit mihi hæres donec viuet, & post mortem eius Titij Septitius sit mihi hęres. si autem scribat miles, Titius usque ad annos decem hæres esto. & à decem annis in anteà nõ scripsit aliquem hæredem: vsque ad decem erit testatus, & abinde in anteà intestatus. ex prædictis patet, quod miles potest instituere hæredem ex certo tempore, & ad certum tempus. & quando instituit ex tempore, hæreditas defertur uenientibus ab intestato antequàm dies ueniat quo admittatur institutus. & ita illud quod militi licitum est in bonorum suorum portione, scilicet ut pro parte possit decedere testatus, & pro alia intestatus: competit ei ex eodem militari priuilegio etiam i spatio temporis, licet sit non modicum spatium, scilicet ut pro parte temporis inueniatur testatus, & pro parte non. Mulier in quã.} Hic §. ponit duos casus in quibus miles communi iure vtitur. Primus est, quia non potest in testamento suo aliquid relinquere mulieri, in quam turpis suspicio cadere potest, puta adulterij cum ipso milite commissi. Secundus est, quia non põt ei dare tutorẽ miles, qui est in aliena potestate. ¶ Si miles.} Titius miles fecit testamẽtum: & instituit sibi hęredem Seium, & filium suum exhęredauit uel sciens eum filium suum esse, silentio eum præterijt quod in milite pro exhęredatione habetur, & eidem filio substituit Caium: & substituto ampla legata de suo reliquit, & ab eo substituto reliquit alijs legata. & posteà decessit dictus miles testator. modo quæritur, an ualeant legata quæ à dicto substituto reliquit? Et dicitur quod nõ. quamuis enim ampla legata de suo reliquerit substituto, ut dictum est, tamen non instituit eum in aliqua parte suorũ bonorum: unde non est mirum, si non potest ab eo legata relinquere. nõ enim reliquit ab eo legata tãquam a legatario, quæ quidem ualerẽt: sed tanquam a substituto filij exhæredato ergo ut ex prędictis patet, miles substituere potest: emancipato etiam potest substituere: quãuis paganus non possit substituere filio suo impuberi emancipato. & cũ substituit miles filio emãcipato: habebit locum substitutio tantũ in his bonis, quæ ab ipso milite peruenerunt ad eum filiũ cui substituit: non etiam in his, quę habuit filius tempore substitutionis, uel posteà acquisiuit. nam & si substituisset filio suo uiuo adhuc auo post acquisitam filio militis aui hæreditatem, nemo dicat ad substitutum pertinere. & hęc omnia uera sunt si habes. §. ibi, exhæredato miles &c. si autẽ habeas ibi. §. miles & emancipato &c. erit ille §. separatus ab ipso §. si miles exhæredauerit &c. & huius §. si miles. aliquãtulum diuersificabitur casus ab eo quod dixi: erit tamen planus. ¶ Si militis.} Titius miles fecit testamẽtum in militia, & instituit sibi hęredem Seium: & filium suũ impuberem exhęredauit. & eidem filio substituit Caium pupillariter. quæ substitutio ualet, ut s. §. & posteà decessit dictus miles: & Seius non adiuit hæreditatem suam, & posteà dictus filius militis decessit in pupillari ætate. nunquid Caius ueniet ex substitutione ad hęreditatem impuberis? Et uidetur quod non: quia ex quo non est adita hæreditas ex principali testamento, perinde est, ac si nõ esset factum principale testamentum. ergo non videtur quod valeat accessorium. i. pupillare: ut s. de vulg. substi. l. ij. §. adeo. Dicitur tamen hic, quod veniet substitutus ex priuilegio testatoris militis. nam & si sibi penitus non fecisset testamentum, valeret tamen substitutio. Viuianus.
d ¶ Esto.} f. Titius. Azo.
e ¶ Ex certo tempore.} hoc non dixit hic: sed aliàs in suis liberis. nam primum exemplũ legis diem habet incertum: ut inf. de cõditio. & demon. l. j. Vel dic etiam contra illum esse certum: quia certum est extiturum: ut in auth. de hęred. & fal. §. his omnibus. col. j.
f ¶ Intestati hæreditas.} in priuato secus: quia die sublato purè essent hęredes, ut s. de hęred. instit. l. hęreditas. Accur.
g ¶ Ei licet.} vt pro parte possit decedere testatus, pro parte intestatus, vt s. eod. si miles vnum. hoc in spatio tẽporis competit, licet sit tempus non modicum ex eo priuilegio, post quod debet esse hęres. & est sic quod tempus, sicut summa, est pars rei. s. de eden. l. j. §. diem autem. & in tempore est plus & minus, ut in re, ut instit. de actio. §. plus autem. & hęc erit ratio, quare priuatus non possit ex tempore hęredem instituere: quia sicut est in rebus, sic fit ex tempore Accursius.

Tempus sicut summa ẽ pars rei.

h ¶ Cadere potest.} quia eam cognouit, vt infrà de ijs qui. vt indig. l. mulierem. & facit C. de don. inter vir. & vxor. l. ij. in alio secus: ut j. de dona. l. affectionis. Item hoc nisi tẽpore mortis †, bonę opinionis erat absque suspicione, ut s. eo. l. neque. §. ij. & nõ suspicio. sic C. de codicil. l. quamuis. & C. de iudi. l. apertissimi. Accur.
i ¶ Nec tutorem.} ad hoc suprà, eodem. l. cum filius. cum suis concordantijs. Hug.
k ¶ Sciens.} sic C. eo. l. sicut. & l. si cum.
l ¶ Ei.} s. exhęredato, ut C. de leg. l. cum quidam. idem si ipsi substituto, secundum quosdam, & dicut ibi.
m ¶ Emancipato.} eodem filio. aliàs si esset in potestate filius etiam paganus posset, & sic non esset priuilegium militis.
n ¶ Substituere.} directò, ut C. eo. l. in testamento. in fine Accur.
o ¶ Hoc ius.} quod dixi in emancipato. & sic non obst. instit. de pupil. sub. §. non solum. & suprà de vulg. & pupil. l. sed si plures. §. ad substitutes. ubi etiam res pupilli in substitutionem veniũt. & facit suprà, eo. l. milites etiam. & C. de impub. & alijs sub. l. precibus. in fi. & s. de vulga. sub. l. Centurio. in fi.
p ¶ Permittitur militi.} ut & s. eo. l. in fraudem. §. item tam sibi. in pagano secus, ut s. de vulg. substi. l. ij. §. quisquis.

† Quando tẽpus mortis ĩspiciat & qñ nõ, vide Bald. in rub. de ve. & re. sig. in fi. Barto. & Alexã. in l. ij. § quãdo autẽ. C. de iure fisci.

EX eo tempore.} CASVS. Titius fuit electus tyro, & fuit ei preceptum quod iret ad standum cum alijs militibus, qui erant in quodam castro pro Imperatore: & qui erant ibi scripti in numeris eorũ & in matricula, & fuerunt ei dati nummi pro expensis in itinere faciendis & posteà ipse cepit iter, & venit ei periculum mortis ante quam esset in dicto castro, & in dictis numeris redactus. nunquid põt iure militari testamentum facere? Et dicitur quod non potest: quia ex eo tempore iure militari potest quis testari, ex quo in numeros relatus est. & non ante. Viuianus.
q ¶ Relatus est.} uel iussus cingi, ut inf. l. proxi.

Universidad de Deusto

a ¶ Electi.ʒ electio ergo nõ tribuitius electo: sic nec electus successor facit desinere prædecessorem. ut in aut. de admini. §. fi Item nec sola electione filij ad dignitatẽ fit suʒ iuris: ut in aut. ut consti. q̃ de di. §. fin. Nec Imperator est nisi suscepta insula, ut C. de quadri. præf. l. j. in fi. Nec tribunus, nisi accepto cingulo, ut C. eo. l. tribunus. Nec miles nisi fit in numero scriptus: ut hic. Nec magister: ut ʒ. de excu. tu. l. fi duas. §. minuere. Nec pictor: ut ʒ. de excuf. tu. l. fina. Sed argu. contra instit. quibus mod. ius pa. po. fol. §. filius. & in auth. de defen. ciui. §. & si eadem. & C. de decu. l. fi. lib. x. & ʒ. de bo. possef. ex testa. mili. l. unica. §. fin. Solu. ut ibi.

Imperator nõ dicitur nisi susceptâ insula.

ADDITIO. Dic quod ibi loquitur in casibus specialibus, in quibus ex sola electione cum acceptatione secuta quis consequitur dignitatem: sed hic loquitur in dignitatibus minoribus, in quibus electus quis nõ potest consequi dignitatem: ut not. in auth. de arbi. §. illud. colla. vj. & in aut. consti. quæ de dig. §. j. colla. vj. cũ concor. secundum Bart. hic.

† Flo. licet ẽt lecti tyrones sint. † Fl. deest, tamen.

b ¶ Iter faciant. ʒ arg. cõtra. ʒ. qui. ex cau. ma. l. qui mittuntur. §. antepe. & pe.

c ¶ In numeros referri. ʒ item stigma, hoc est nota publica, brachijs eorum debet infigi, ut C. de fabricen. l. stigmata. & alia quæ no. §. ex qui. cau. maio. I penul. Accur.

ante non. Proinde qui nõdum in numeris sunt, sed etiã electi † tyrones sint, ‖ & publicis expensis iter faciant [b], nondum tamen † milites sunt. debent enim in numeros referri [c].

¶ *Habetur pro facto quod de proximo est fiendum. Bartol.*

¶ Papinianus lib. 6. Rõso. L. XLIIII.

FIliusfamiliàs equestri [d] militia exornatus, & in comitatu principum retentus, cingi confestim [e] iussus, testamentum de castrensi peculio facere potest. †

¶ Vlpianus lib. 45. ad edictum. L. XLV.

REscripta principum ostendũt omnes omnino, q̃ eius sunt gradus, vt iure militari testari nõ posint [f], si ĩ hostili loco [g] ‖ deprehendantur, & illic decedãt: quomodo velint, & quõ posint, testari: siue præses [h] sit prouinciæ, siue quis alius, qui iure militari testari non potest.

¶ Vide qd̃ ad itell. huius capitis scripsit Viglius in cõmen. ad §. sed & si qs. de mili. testa. Insti. libro ij.

† Flor. si in hostico.

De acquirenda vel omittenda hæreditate.

TITVLVS II.

¶ *Aditione partis, totum quod potest, quæritur, siue simul, siue discretis partib. hẽditas deferat. h. d. cum l. seq. Bartol.*

Iliusfamilias. ʒ CASVS Si filiusfamilias equestri militia honoratus, & in comitatu principum retentus, & iussus confestim in militia cingi, fecerit testamentum iure militari, ualebit. Sunt etiam quidam, sicut præses prouinciæ, qui non possunt iure militari testari: qui quidem si in hostili loco deprehendantur in periculo mortis constituti, possunt facere testamentum quomodo uolunt, & quomodo possunt. hoc dicit, cum l. seq. Viuianus.

d ¶ Filiusfa. equestri. ʒ Not. militia equestris. Item cœlestis: ut clericorum. Item legalis, ut aduocatorum, ut C. de aduoca. diuer. iudic. l. aduocati. Item remiges & vigiles milites sunt, ut infra, de bon. pos. ex testa. mili. l. j.

e ¶ Cõfestim. ʒ Habetur cinctus qui statim est cingendus. Habetur perditum quod statim est perdendum: ut ʒ. pro emp. l. fi quis cum. Habetur datum quod paratum est ut detur, ut ʒ. de leg. iij. l. item legato. & in aut. ut exact. instan. do. §. fin. deficit conditio quam cõstat statim defecturam: ut potestatiua quæ non potest impleri ultimo uitæ spiritu, ut ʒ. de condi. insti. l. fi.

f REscripta ʒ Non posint quia non sunt milites.

g ¶ Hostili loco. ʒ alʒ hostili loco, & alʒ hostilico. & alʒ hostico

h ¶ Præses. ʒ qui non erat de numero militum: sed ob aliquam causam illic erat, & sic de alijs, ut hic, & suprà, eod. l. quod constitutum. & infrà, de bono. possef. ex testa. mili. l. j. Sed contra habetur C. eo. l. feriniarios. Sol. ut ibi.

¶ DE ACQVIRENDA VEL OMITTENDA HAEREDITATE. ¶ *Post deliberationem adit institutus: uel repudiat: & ideo de hoc dicit. & dic adire et repudiare extraneorũ: immiscere & abstinere suorũ: ut inst. de hæ. qua. & diff. §. extraneis.*

Istã continuationẽ sequit Bar.

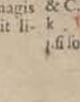

VI totam. ʒ CASVS Titius instituit me & Seium hæredes. Seius repudiauit suam partem. ego autem nolo adire nisi pro mea parte. certe nõ possum hoc facere: imo debeo habere totam, aut nihil. Viuianus.

Sequunt hãc gl. Bar. & P. qui dicũt vtrãq; lectura bonã, sed secũda magis cõgruit literę.

i ¶ Qui totam. ʒ Pone casum ut C. de impu. & al. sub. l. testamento. ut aliquid uideatur addere l. sequens. nam dicit, sed & si quis &c. Itẽ pone ‖ in instituto ex asse: qui si gerit pro hęrede pro parte, totam hęreditatẽ uidetur agnouisse, ut inf. eo. l. si ex asse. & secundum hoc nõ potest pro parte adire & successiuè. & facit inf. e. l. si solus. §. itẽ puto. & C. de omni agro deser. l. iiij. lib. xj.

k ¶ Acquirere potest. ʒ si tota sit delata, alioquin secus esset, ut ʒ. eo. l. fi solus. §. idem puto. in fi. §. Item hoc si per se, si autem nõ per se, sed per alium: dic ut inf. e. l. si ego. & l. si ex sua parte.

l ¶ Non potest. ʒ idẽ in legato, ‖ unius rei: licet in hærede legatarij sit secus, ut ʒ. de leg. j. l. legatarius. & de leg. ij. l. neminem. & l. grege. secus si plura legata essent: nec onus sit uni iniunctum: ut infra, de leg. ij. l. sed duobus.

Istã totã gl. sequitur Bart.

¶ Paulus lib. 2. ad Sabinum. LEX I.

VI totam † hæreditatem acquirere [k] potest, is pro parte eam scindẽdo, adire non potest [l].

¶ Vlpianus lib. 4. ad Sabinũ. LEX II

SEd & si quis [m] ex pluribus partibus in eiusdem hæreditate institutus sit, non potest quasdam partes repudiare, quasdam agnoscere [n].

¶ *Donec est locus instituto, excluditur substitutus. Alexan.*

¶ Idem lib. 6. ad Sabinum. LEX III

QVandiu prior hæres institutus hæreditatem adire potest [o], substitutus non potest [p].

¶ *Eius est priuatio, cuius est positio. Ale.*

¶ Idem lib. 3. ad Sabinum. LEX IIII.

NOlle [q] adire hęreditatẽ non videt, qui nõ potest adire.

¶ *Mutus, surdus, & pdigus cui bonis interdictũ est, possũt hẽditatẽ adire. Alex.*

¶ Idem lib. 1. ad Sabinum. LEX V

MVtum, nẽcnon surdũ, etiã ita natos, pro hęrede gerere, & obligari hæreditati [r] posse constat. ¶ Eũ, cui lege [s] bonis interdicitur, hæredem institutũ posse adire hæreditatem constat [t].

Etiam si protestatus fuerit de his nõ acqrẽdis. B. B. Ange. Are. P. & Alex.

¶ Quia substitutio dicitur secunda institutio. Bald. in rubri. C. de impu. & al. sub. dicit ut tamẽ quando substitutio. l. si quis hẽditariũ. §. fi qs hęredũ. ʒ. de hær. instit.

† Alias credendus est veterque adisse hęreditatẽ: Locredendus est admisisse hẽditatẽ ut &c.

¶ Idẽ Bart. P. & Aret.

¶ Sequunt prędi. scri.

Paulus lib. 2. ad Sabinum. LEX I.

VI totam † hæreditatem acquirere [k] potest, is pro parte eam scindẽdo, adire non potest [l].

¶ Vlpianus lib. 4. ad Sabinũ. LEX II

SEd & si quis [m] ex pluribus partibus in eiusdem hæreditate institutus sit, non potest quasdam partes repudiare, quasdam agnoscere [n].

¶ *Donec est locus instituto, excluditur substitutus. Alexan.*

¶ Idem lib. 6. ad Sabinum. LEX III

QVandiu prior hæres institutus hæreditatem adire potest [o], substitutus non potest [p].

¶ *Eius est priuatio, cuius est positio. Ale.*

¶ Idem lib. 3. ad Sabinum. LEX IIII.

NOlle [q] adire hęreditatẽ non videt, qui nõ potest adire.

¶ *Mutus, surdus, & pdigus cui bonis interdictũ est, possũt hẽditatẽ adire. Alex.*

¶ Idem lib. 1. ad Sabinum. LEX V

MVtum, nẽcnon surdũ, etiã ita natos, pro hęrede gerere, & obligari hæreditati [r] posse constat. ¶ Eũ, cui lege [s] bonis interdicitur, hæredem institutũ posse adire hæreditatem constat [t].

Ed & si quis. ʒ CASVS Testator me ex pluribus partibus hæredem instituit: & ego uolo habere quasdam partes, & alias non. certè non debet audiri. Viuia.

m ¶ Sed & si quis. ʒ primo ex tertia scilicet est institutus Titius: & idem Titius secundo de alia tertia: tertio & idem Titius ex alia tertia.

n ¶ Agnoscere. ʒ imo agnoscendo aliquam es eis, ‖ cęteras acquirit: nec est opus aliqua aditione, etiam si non delatæ essent cęteræ partes, cum adijt unã: quia sufficit semel adiuisse. & hoc intelligas in eadẽ persona: non tamen per alium est acquirenda hęreditas: ut inf. e. l. fi solus. per totã legem. quod ergo dicit hic, & §. l. proxi. non potest, scilicet quin sit hæres in totũ. sed cum partem repudiat, partem adit: cur præualet aditio? Respon. ‖ quia fauorabilior: arg. §. de libe. & posthu. l. cum quidam. Item quid si partẽ repudiat, & aditionem aliarum differat? Respon. ‖ non ualet, ut infrà, eod. l. fi solus, in princ. & est ratio quam dixi. & facit C. eo. l. quidam. & ibi not.

Idẽ Bart. Bal. P. Ale. & Ia.

¶ Gl. corrupte allegat debuit allegasse. l. fi. cet. C. de iure deliber. fm Alex.

QVandin ʒ CASVS Si testator me instituat, & Seium mihi substituat: quandiu ego adire possum, & uolo, non pôt adire Seius mihi substitutus. uelle autem meum non potest habere locum sine possibilitate. unde si non possum adire, non prodest mihi si adire uolo. hoc dicit cum lege. seq. Viuianus.

o ¶ Potest. ʒ quod est usque ad xxx. annos: ut C. eo. l. fi curatoris. ‖ est enim de iure ciuili aditio, ergo perpetua, ut insti. de perpe. & tẽp. act. in princi. licet P. dixerit usque ad annum, per l. C. eod. l. cum antiquioribus. Sed ibi de hærede hæredis qui nõ adit post annũ: sed ipse uiuens sic perpetuo nisi statutum sibi tempus ut adeat, fit elapsum: ut inf. eo. l. quandiu institutus, uel nisi repudiet: ut C. de repu. hæred. l. ficut. Accursius.

p ¶ Non potest. ʒ ut inf. in dict. l. quandiu. in princ. hoc tamen fallit in casibus, ut ʒ. de uulga. substi. l. fi. §. fi Titius. in fi. & ʒ. de hæred. insti. l. fi pater. & ʒ. de bo. liber. l. libertus patrono. Sed hæc ultima potest aliter intelligi. & facit ʒ. de secun. tabu. l. ij. §. defertur. & §. primo gradu. & C. de edic. diui hadri. col. l. j. Accur.

q NOlle. ʒ alias nolle. & est sensus, nõ potest repudiare qui nõ potest adire. ad quod est ʒ. e. l. is qui hæres. & l. is potest. Alij habent uelle. q. d. si aliquis gerat pro hęrede in bonis uiuentis, non potest: ut infra. e. l. nemine. & l. qui superstitis. & eius est priuatio, cuius affirmatio: & ecõtra. sic ʒ. de reg. iur. l. eius est. & l. qui potest. §. quod quis. Accursius.

Idẽ Bart. Bal. P. Ale. & Ia.

¶ Gl. corrupte debuit allegasse. l. fi. cet. C. de iure deliber. fm Alex.

MVtum. ʒ CASVS Ille, qui est natus mutus & surdus, si instituatur ab aliquo hęres, potest gerere pro hærede, & obligari potest hęreditati. Quid de prodigo cui bonis interdicitur, & curator datur? Certè potest cũ authoritate curatoris sui adire hæreditatem, si institutus est. Viuianus.

r ¶ Hæreditati. ʒ quia in aditione nõ desideratur nisi uoluntas declarata. perfectũ est enim opus si intelligat ‖ d agat, ut inf. de bono. poss. infan fu. cõ. l. fi. & institu. de hęre. qua. & diff §. fi. Item potest iuſu dominj adire, aut alium adire iubere: ut ʒ. eod. l. pater. §. j. & ij. & facit ʒ. de hæred. instit. l. j. §. mutus. Accur.

¶ Sequunt hanc gloſ. Bar. Bal. P. & Ale. & Aret. nã alias esset in potestate curatoris, & sic solus non posset adire. fm Bar. Bald. P. & Alex.

s ¶ Eum, cui lege. ʒ i. a iudice per legem: ut ʒ. de cura. furi. l. j. i pẽin. not. & dic quia prodigus. secus si propter delictum: ut si commisit crimen maiestatis, uel etiam hæreticus fuit: ut C. ad leg. Iul. maie l. penul. & ee hereti. l. Manicheos.

t ¶ Constat. ʒ cum authoritate curatoris: ut argu. C. de admi. tut. l. cum quidam. Nec obst. infrà, de regul. iur. l. furiosi. ‖ quia nulla est uo-

luntas

luntas scilicet in alienũ de: sens in requirendo. ar. ʒ. de reb. cred. l. certi condictio. §. sed si numerauero. & inf. de verb. obl. l. is cui. & facit ʒ. de testa. l. filius. & l. is cui. Accursius.

Q Vi in aliena. ʒ CASVS. Seruus uel filius meus fuit hæres institutus à Titio: & dictus meus filius uel seruus adiuit hæreditatem sine iussu meo. nunquid adeundo possunt me obligare dictę hæreditati? Dicitur quod non: nec etiam ratum habere possum ex postfacto: licet secus sit in bono. poss. quam filius uel seruus meus agnouit sine iussu meo: quia illam agnitionem bene possum habere ratam. Sed & si legitima hæreditas matris delata sit filio meo ex senatusconsulto Orficiano, & adeat eam sine iussu meo, idem est, ut possim habere ratam aditionem. Sed & si non adierit filius meus hæreditatem matris suæ, ego tamen diu possedi eam: uideor adiuisse hæreditatem. Sed qd si filius meus à Titio institutus erat à me emancipatus, & putabat se esse in potestate mea, & sic iussu meo adiuit hæreditatem Titij uolens mihi acquirit? Certè non acquirit mihi hæreditatem, nec etiam sibi. Si aũt nõ erat à me emãcipatus: & ego iussi quod adiret: & ipse me mortuo adiuisset: bene obligaretur hæreditati. & hoc fiue dubitet utrum sit filiusfa. an sit factus paterfamil. per mortem meam siue nõ dubitet, uelit tamen sibi acquirere adeundo. Quod autem dictum est in prin. huius legis, scilicet quod ille qui est in potestate alicuius, non potest eũ inuitum hæreditati obligare in qua institutus est qui est in potestate, fallit quandoque: nam interdum filijfa. etiam sine aditione acquirent hæreditatem his in quorum sunt in potestate: ut puta si nepotem quẽ habeo ex filio meo, instituam mihi hęredem: & filium, id est patrem suum ex hæredem, & decedam. & ita ueniat dictus meus nepos institutus in potestate patris sui. nam etiam sine aditione faciet dictum suum patrem meum q; filium hęredem necessarium mihi. cum enim dictus meus nepos fuisset mihi necessarius hæres si non habuisset patrẽ, bonũ est ut nunc cum patrem habet, faciat eum mihi necessarium hẽdem, etiã sine aditione ipsius nepotis, ut dictũ est. secus autem si dictus meus filius quem exhæredaui, adoptasset sibi in filium post mortem meam quendam extraneum quem hæredem instituerat. nã ille extraneus, quem adoptauit, non faciet eum mihi hæredem necessarium. uberi tamẽ debet per iudicem dicto meo filio, ut si uult, adeat hæreditatem meam, & creditoribus satisfaciat. alias comminari ei debet iudex se daturum hęreditatem creditoribus, si intra certum tempus ab eo iudice statutum non adierit: & est ratio quare in hoc casu nõ sit mihi necessarius hęres filius meus per extraneum à me institutum quem, postea adoptauit: quia tempore mortis meę non fuit dictus extraneus in potestate dicti mei filij: nec est in mea potestate. unde cum ipse nõ esset mihi extiturus hęres necessarius, eo quod nõ erat in mea potestate, non faciet filium meum mihi necessariumimo uoluntarium. ¶ Celsius lib. xv. fforum. ʒ Titius instituit sibi hæredem Seium, & decessit. & cum Seius hęreditatem adire nollet, uenerunt duo de creditoribus dicti Titij, & dixerũt ei: Si tu nõ adeas, nos occidemus te. uel nihil ei dicendo intulerunt ei timorem iustum uel non iustum ad hoc ut adiret. Seius autem prædictus dixit eis: Expectate me, quia ego reuertar statim ad uos, & adibo hęreditatem, ex quo non potest esse aliud. & iuit ad duos suos amicos uel ad tres, & retulit eis ꝓdicta, & dixit eis: Ego uolo redire ad dictos creditores, & adire. tamen quicquid faciam, uolo quod aliquid ualeat: & ita fitis testes. reuersus fuit ad dictos creditores, & adiuit, fallẽdo taliter eos, ut dictum est. Certè dicitur hic, quod si dictus Seius erat liber, non erit hæres: si autem erat seruus, non faciet hæredem dominum suum. Viuianus.

† Vide Alciat. lib. 4. parad. c. 2.

¶ *Hæreditatem quocunq; modo delatam filius adeundo non obligat patrem, nisi præcedat iussus: sed in bonorũ possessione sufficit, si ratihabitio subsequatur. Bar.*

¶ Idem lib. 6. ad Sabinum. LEX VI.

QVi ĩ aliena † est potestate, non potest inuitum [a] hęreditati obligare eũ in cuius est potestate, ne q̃ri alieno pater obligetur [b]. Sed in bonorum possessione placuit [c] ratam haberi [d] posse eam, quã citra voluntatem agnouit is, qui potestati subiectus est. Sed & si legitima hẽditas matris filio delata sit ex senatusconsulto [e] Orficiano, idem erit ꝓbandũ [f].

¶ *Ex diuturnitate temporis præsumunt omnia solenniter acta. Bart.*

¶ Sed & si nõ adierit filius, diu [g] tamen possedit pater [h] hęreditatem: credendus est [i] adiuisse, † vt diuus Pius & Imperator noster rescripserunt.

† Alias credendus est veterque adisse hęreditatẽ: Locredendus est admisisse hẽditatẽ ut &c.

¶ Sequunt hic gl. Bar. & Paul ẽt Pare inuito fm B

1 Idem B. B. & Alex.

¶ *Qui iussu alterius adit, præsumitur solum iubenti quærere velle, si iussum credat valere. secus, si sciat inualidum, vel sine iussu adijt. Bartolus.*

¶ Si is q̃ † putabat [k] se filiũfamiliàs, patris [l] iussu adierit: eũ neq; sibi [m], neque ei qui iussit [n], quęsisse hęreditatem constat: quanquàm [o] is quem pater [p] iussit adire, & decessit, si adierit iã mortuo patre, obligetur se hæreditati, vt Iulianus lib. xxxj. fforum, scripsit. Nam eum [q] qui dubitat vtrum filiusfamiliàs, an pr̃familiàs morte patris factus sit [r], posse adire hęreditatem, magis admittit.

¶ *Si filius in potestate est alicui hæres necessarius: facit patrem necessarium hæredem: secus, si fuit voluntarius. Bart.*

¶ Interdũ [s] filiusfamiliàs † & sine aditione acquirũt hæreditatẽ ijs, in quorum sunt potestate: vt putà si nepos ex filio exhęredato

Ats, incipit p curatore, ats p procuratorem.

† Sensum hui' §. uid. apud Rui. in l. hoc edicto. §. nũtiatio. nu. 74 de nou. ope. nũcia.

¶ Sequunt hãc glo. B. B. Al. & Aret.

† De sensu hui' §. uid. Ang. Aret. in l. uentre. nu. 54 hoc eo. tit. & Sa. Sapi. in l. qui sẽpẽs. nu. 5. C. unde libe. & ibid. latè p Pab. acoromb. nu. 14. & sequentib. & ibi ẽt Gozad. nu. 45.

‖ Imò uerõ mortuo. B. & P. nisi saluado gl. itelligeres patrem ꝓ erat naturalis tantũ. Bald.

a ¶ Inuitum. ʒ id est eum cuius non præesse uoluntas: ut differat à casu sequenti, sed in bonorum &c. præcedere enim debet iussus: ut in fra eo. l. si quis mihi. §. iussum. sed se bene obligat hodie: ut C. de bonis quæ libe. l. fin. Accur.

b ¶ Obligetur. ʒ scilicet inuitus. Accur.

c ¶ Placuit. ʒ etiam si ab initio non consentiat.

d ¶ Ratam haberi. ʒ ut & C. qui admit. ad bo. poss. l. j & ʒ. rem ra. habe. l. bonorum. sic & Trebellianica restitutio potest haberi rata: ut ʒ. ad Trebel. l. sertio inuito. §. j. sic & peti. pôt per procuratorem: sed hæreditas non adiri: ut inf. eo. l. Paulus. Accursius.

e ¶ Senatusconsulto. ʒ ut insti. ad se. con. ofi. nam & ea legitima dicitur, licet non sit ex lege xij. tabula. ut infra, unde legi. l. ij. §. fi. & l. sequen. Accursius.

f ¶ Idem erit probandum. ʒ ut ſ. non posit adiri. Accur.

g ¶ Diu. ʒ. i. longo tempore: ut ʒ. qui. & à quibus. l. si cum fideicommissa. ¶ Aristo.

h ¶ Pater. ʒ filio sciente & non contradicente. idem & si possedisset filius: ut C. de peti. hære. l. fi filius. Azo. & argu. ʒ. ad Maced. l. fi filius. ex tempore ergo ‖ præsumitur solennitas obseruata, sic ʒ. de usuris. l. cum de in rem uerso.

i ¶ Credendus est. ʒ uterque. i. pater & filius. Azo. uel dic pater, in quem transeunt obligationes secũdum has leges, ut ʒ. eo. l. placet. Accursius.

k ¶ Si is qui putabat. ʒ Tria dicit. primum, si is, secundum, quanquam &c. tertiũ, nam eum &c. in primo adiuit viuo iubente, in secundo eo mortuo: in tertio uiuo uel mortuo. Dic ergo secundum so. quod facit differentiam inter errantem, ut in primo casu, & dubitantem, ut tertio casu: ut primi aditio non teneat: alterius sic, ut infrà, eodem. l. qui putabat. §. qui bona. & §. fina. Sed argumen. contra C. de condict. indeb. l. fin. & expresè reprobatur dicta distinctio infra de conditio. & demonstra. l. multum. in fin. ubi de errante & dubitante dicit quemlibet posse adire. Et quis erret uel dubitet, dic ut supra, de testa. l. de statu. Distingue ergo inter dubitantem & errantem in facto: ut quia credat matrem suam fuisse uxorem, quæ fuit concubina, ut in primo. & eum qui in iure: ut ibi, nam eum &c. & secundum hoc sciebat ibi patrem mortuum, sed non credebat per hoc filium fieri sui iuris. Vel melius, in omni errante uel dubitante attendas, an eius erat propositi, ut si liber uel paterfamilias esset, vellet esse hęres: an uero iubenti tantum quæri, nec de se aliquid cogitauit. in primo casu quærit sibi, si absque iussu alicuius adiuit, ut ibi, nam eum &c ut suprà, titu. j. l. qui iure. in secundo non sibi, quia non uoluit: nec iubenti, quia non potuit. sic infrà de reb. dub. l. in ambiguo. Et bene sic distinguitur: quia propositum adeuntis dicit lex distingui, ut quæratur possessori. Cur ergo non attenditur, ut quærat sibi scienti conditionem suam, uel dubitanti, uel erranti in eam: ut infrà de acquir. rer. do. l. homo liber? Et fortè ideo hic sic distinguitur, adeat eum iussu, uel non: quia non creditur sibi uelle acquirere cum adiuit iussu. sed si sine iussu, contra. & hæc omnia cum is qui putabat se filiumfamil. scit se non esse necessarium hęredem. alioquin si putabat se necessarium, quamuis sit extraneus hæres, nec adire nec repudiare potest: ut infra eodem. l. is qui. & l. seq. Dic ergo, si is qui putabat, errando in facto uel in iure: sed infrà dubitando, secundum primum. Vel dic, qui putabat, scilicet errando in facto: sed infra in iure, secundum alium. Vel dic, qui putabat scilicet errando, uel dubitando: non tamen sibi, sed iubenti acquirere uolens: sed infrà sibi, secundum tertium. Accursius.

l ¶ Patris. ʒ putaui.

m ¶ Sibi. ʒ quia non uult.

n ¶ Qui iussit. ʒ quia non potuit.

o ¶ Quanquam. ʒ ab initio iussus inutilis aditionẽ utitur: ut ʒ. quanquàm ille qui ex postfacto fit inutilis, non utitur, quin quærat adeunti. & est ratio ‖ quia sufficit semel fuisse utilẽ. argu. ʒ. de diuer. & tẽp. præ. l. de accessione. in fi. Alij dicunt ideo obligari hęreditati filium, quia succedit patri qui tenebatur hæreditati ratione iussus.

p ¶ Pater. ʒ fuerus. Accursius.

q ¶ Nam eum. ʒ ualet aditio mortuo iubente. nam ualet quandoq; etiam eo uiuo quando adiens dubitat, sed nõ errat secundum primũ, uel quãdo errãt in iure secundum alium, uel quando sibi quærere uolut adiens secundum tertium. Accur.

r ¶ Factus fit. ʒ igitur de sua conditione dubitabat. secus si testatõr. ut infrà, eodem. l. sed si de sua. Item error uel dubitatio facti esse pôtest, si credebat uiuere patrem cum esset mortuus. idem iuris si sciebat mortuum: sed non credebat quod per hoc filius fieret sui iuris. & facit infrà eodem. l. si quis mihi bona. §. iussum. & de vsucapio. l. iusto. Accursius.

s ¶ Interdum ʒ regulariter cum filius instituitur, iussus præcedere

Infors. s iiij pa-

‖ Ista ratio displicet Bar. Ale. & Aret. ideo dic, q̃ ratio est secundũ Bart. quia sciebat filiũ iussũ esse reuocatum per mortẽ patris: nec præsumit adire ex necessitate iussus.

‖ Sequitur hanc gloſ. Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

patris, & sequi aditio debet, ut patri quærat: ut J. eo. l. si quis mihi bona. §. iussum, sed hic fallit. Accursius.

a ¶ Institutus. ‡ ab auo qui utrunque in potestate habebat. Accur.

b ¶ Faciet hæredem. ‡ & ita quærit ei. cum enim exhæredatus filius habeatur pro mortuo, ut in auchen. de hære. & fal. §. exhæredatos. coll. j. nepos fit hæres ano ipso iure, & necessarius, ut in fine huius legis, & instit. de hære. quali. & diffe. §. sui. quæ videtur contra, sed nõ est, cum hic pro mortuo sit 1. Itẽ per consequẽs eodem momento quærit patri in cuius est potestate, ut infrà, eo. l. placet. & necessariũ facit, ut hic, & in fine huius legis: quia quod filius quærit, patri quærit. hodie secus: ut C. de bonis quæ liber. l. fina. & facit infrà de castren. pecu. l. ex castrensi. in princi. Accursius.

c ¶ Institutus. ‡ ab aliquo extraneo, ut locum habeat quod dicit in fine: quia ipse nõ esset &c. Vel dic à patre suo in cuius erat potestate institutus. uel retine personas superiores: & dic, nepos ab auo, id est à patre filij exhæredati, qui filius exiuerat de sui patris potestate. alioquin nul la esset adoptio, cum mortuo auo nepos in sui patris caderet potestatem: ut institut. quibus modis ius patri. potesta. soluí. §. primo. sed certe hic ultimus casus stare non potest: quia adoptione facta, statim & hæreditas iam quæsita nepotí, utpote suo hæredi, acquireretur adoptanti: ut suprà, de adopt. l. si pater. in princi. & sic iam denuo adiri seu acquiri potest. Item & finis non posset bene adaptari. Item nec aliæ duæ positiones casus ualent: sed hęc ualet, ut dicas quod Titius filium suum exhæredauit, & extraneum instituit: eoque mortuo antequam adiret, à filio exhæredato est adoptatus. Azo.

d ¶ In potestate ‡ adoptantis uel patris eius.

e ¶ Nam per eum. ‡ bene dico quod non facit eum necessariũ, nam &c. hæc tamen regula fallit. infrà de castren. pecu. l. ex castrensi. & dic ut ibi nota.

f ¶ Exituru s. ‡ scilicet necessarius.

g ¶ Celsus, ‡ aliàs §. Celsus. alias l. eum.

h ¶ Fallens. ‡ ut quia præsciens se cogendum. clam 2 uel corã quibusdam fuit protestatus, quod licet adiret, pro nihilo uolebat esse. ad quod infra, de lega. ij. l. si quis. in princ.

i ¶ Non fieri. ‡ imo fit, sed abstinet: ut supra quod metus cau. l. si mulier. §. si metum. & inf, eod. l. si metus, quæ sunt contra. Solu. hic fallens: ibi non. Alij dicũt, quod hic de æquitate, ibi de rigore. Alij econtra quod ibi de æquitate ꝓtoria: hic de stricto iure, ‡ id est ciuili. Alij, non fit hæres, scilicet cum effectu, quia abstinet. prima placet. Item opponitur. metus uerborum nõ fuit iustus, ergo non impedit fieri hęredem: ut suprà quod metus cauſſ. l. v. vj. & vj. & quibus ex cau. maior. l. metus. Solu. hic fallens. unde etiam si nullus fuisset metus, non tenuisset aditio. Item opponitur. C. eod. l. cum aliquis. sed ibi per iudicem cogitur adire. sic infrà, ad senatusconsul. Trebellia. l. nam quod. §. qui compulsus.

k ¶ Non facere. ‡ hoc potest intelligi cum seruus ab aliquo compellitur, non à domino. alioquin contra, ut infra, si quis omiſſ. cauſſ. test. l. j. §. j. Azo. & facit ad l. §. de neg. gest. at qui natura. §. si libero. & de tut. l. qui testamento. in fi. & de iudic. l. ij. circa princ. & de author. præstan. l. j. in fi. & de acquir. re. do. l. homo liber. in princ. Argu contrà suprà, de ritu nupt. l. si patre.

‡ Idẽ Bar. & Bald.

† Flo. scripsit.

‡ Facit ca. cũ dilect'. cũ gl. super uerb. mortis. ex de his quæ vi metusve. causa fiunt.

‡ Id est clã culũ. quod Græci ἀποβαρίωσιν dicunt.

Quæstio. Si quis filiumfamilias hęredẽ Titium filium Caij, & bene sciebat dictus Seius dictum Titium esse in potestate dicti sui patris: & ita posteà in eodem testamento dixit dictus testator: si mihi dictus Titius hæres non erit. Sempronius mihi hæres esto. & posteà decessit dictus testator, & posteà dictus Titius aduit hæreditatem iussu sui patris. nunquid excluditur dictus substitutus? Et uidetur quod non: quia Titius non est hæres, imo pater suus: ut infra eodem. placet. sed certè imo excluditur. nam cum testator ita dixit, si mihi Titius hæres non erit: Sempronius mihi hæres esto &c. intelligitur à iure taliter intellexisse: si Titius neque ipse hæres erit, neque alium hæredem fecerit, Sempronius mihi hæres sit institutus [a]. patrẽ enim suum sine aditione faciet hæredem [b], & quidem necessarium.

¶ Sed si quis hæres institutus [c] adoptet à filio exhæredato, necessarium eum non facit: sed iubere debet, vt adeat: quoniam mortis tempore in potestate [d] nõ fuerit. Nam per eum [e] quis existere necessarius non potest, qui ipse non esset extiturus [f].

¶ *Protestatio præcedens, actui sequenti ꝗria, facit ut subsequens actus nihil operetur. hoc dicit secundum Dyn. Bartol.*

¶ Celsus [g] libro xv. Digestorum scribit, † eum qui metu verborũ, vel alio timore coact', † fallẽs [h] † adierit hæreditatem: siue liber sit, hæredem non fieri [i] placere: siue seruus sit: dominum suum hæredem non facere [k].

¶ *Vulgaris substitutio expirat, si p institutũ alter ibi hæreditas acquiratur. Bart.*

S ¶ Paulus lib. j. ad Sabin. LEX VII.

I quis filiumfamiliàs [l] hęredẽ instituerit, & ita scripserit: Si mihi Titius iste filiusfamiliàs hæres non erit, Sempronius hęres esto. filio adeunte iussu patris [m], substitutus excluditur.

¶ *Suus hæreditatem patris non agnitam transmittit cum beneficio abstinẽdi. Bar.*

¶ Si filius priùs quàm sciret [n] se necessarium extitisse patri hæredem, decesserit relicto filio necessario; permittendũ est nepoti abstinere [o] se aui hæreditate: quia & patri eius idem tribueretur [p].

¶ *Hæreditatem agnitam per defunctum non potest hæres eius repudiare. Bar.*

¶ In omni successione, qui ei [q] hæres extitit, qui [r] Titio hæres fuit, Titio quoque hæres videt [s] esse; nec potest Titij omittere [t] hæreditatem.

¶ *Qui non potest se obligare, non potest adire. Bartol.*

¶ Vlpianus lib. 7. ad Sabin. LEX VIII.

MOre nr̃ę ciuitatis [u] neq; pupillus neq; pupilla sine tutoris authoritate obligari pũt [x].

‡ Idẽ Bar. Bald. Ang. P. & Alex.

Quæstio. Si filius priùs quàm sciret se hæredem, decesserit relicto filio necessario; permittendũ est nepoti abstinere se aui hæreditate: quia & patri eius idem tribueretur. Quæritur, quid si ignorauerit? Respondeo idem nisi se immisceret. Abstinere ‡ quid si ignorauerit? Respondeo idem nisi se immisceret. Abstinere ‡ à paterna, & habere auitam posset, ut C. si ut ab hære. se absti. l. j. & l. ij. & C. unde libe. l. qui se. Azo.

Idem tribueretur. ‡ si uiueret: ut J. eod. l. ei qui. & insti. de hære. quali. & diffe. §. sed his prætor permittit. ergo idem ius habebit eius hæres: ut C. de iur. deliber. l. cum antiquioribus. in fi. & inf. de reg. iur. l. qui ius. item contra. inf. proxi. §.

Vide de hoc latè p Bar. in l. ger. vij. eod. ver. sed quæro. in fi. de acq. hęred.

¶ Qui ei. ‡ puta Seio.

¶ Qui. ‡ Seius.

Videtur. ‡ Not. quia hæres hæredis &c. ut & C. de hære. instit. l. fi. & J. de verb. signifi. l. hæredis. & ‡. de peti. hære. l. iij. §. sed si Titio. & dic ut ibi not. & ad idem C. de leg. l. in annalibus. & infra de iur. immu. l. iiij. Fallit i casibus: ut infrà de verbo. signifi. l. sciendum. & suprà, de vulg. substi. l. q liberis. §. fin. & C. de vsufru. l. antiquitas. & de uulgsub. l. si filius. & infrà de castren. pecu. l. j. uno modo litera illa intellecta. Accursius.

Omittere. ‡ ut suprà proxi. §. contra. Solu. hic adierat Titius ibi non.

‡ Sequitur eam Paul.

MOre nostræ. ‡ CASVS. Instituí mihi hæredem Titium pupillum filium Seij quondam, & decessi. nunquid adire hæreditatem meam sine tutoris authoritate, & ẋri alieno obligari potest? Et dicitur quod nõ. & est ratio, quia nec pupillus nec pupilla possunt obligari sine tutoris authoritate. hæreditas autẽ bene obligaret eos ẋri alieno hęreditario, si adire possent eam. & adire uetiam si ipsa hæreditas esset non soluẽdo: quia bene obligat maiores qui per se adire possunt, & adeunt. secus autem si dictus pupillus quem instituí, esset meus filius uel seruus, & ita mihi hrs necessarius. nã tũc nõ esset ei necessaria in aditione tutoris authoritas: qa ipso iure esset hęres etiã sine aditione. si autem dictus Titius esset filius Seij (ut in primo casu dixi) & uiueret dictus Seius, & iussu ipsius Seij adiuerit hæreditatem meam dictus Titius, acquirit eam patri suo, licet sit Titius ita parui temporis, ut non consilij capax. si autem tempore quo dictum Titium instituí, pater eius Seius non uiuebat, ut dictum est primo casu, & dictus Titius erat maior infante: bene potest adire hæreditatem authoritate tutoris, quamuis similis furioso uideatur esse. & h. d. cum l. seq. Viuianus.

¶ Ciuitatis. ‡ Romanæ, per excellentiam, ut instit. de iure natu. §. ius autem. quẽ seruamus: ut supra de legi. & senatusconsul. de quibus. in princip.

¶ Obligari possunt. ‡ hæreditati, ut subijcit. & ‡. de autho. præstan. l. obligari. §. hęreditatem. est ratio, ne habeant damnum: ut institu. de autho. tuto. §. neque. & ne uexentur. ut suprà de mino. l. minor xxv.

nor xxv. annis. Idem de adulto dicas sine curatore: ut C. de admi. tuto. l. cùm quidam. si autem est infans, solus tutor. ut C. eod. l. si in fanti. §. i. Vel dic secũdo obligari alicui ex pacto: ut similitudinariè ponatur, scilicet quod sequitur de hæreditate.

a ¶ Quin. ‡ id est, quòd Accur.

b ¶ Obliget nos. ‡ & sic obligaret pupillos: ut hic, & infrà, ad Trebel. l. non enim. & J. qui. ex cau. i pos. ea. l. iiij. Accur.

c ¶ Soluendo. ‡ ut & C. eo. l. si testamenta. nisi fiat inuentariũ: ut C. de iure delibe. l. fi. §. si autem.

d ¶ De ea autem hæreditate. ‡ ut pupilli eam non adeant sine tutore. & facit. J. de pdi. l. & demonstr. l. cùm pupillus. & de regul. iuris l. pupillus. Accursius.

e ¶ Necessariæ. ‡ huic enim ipso iure obligantur, licet possint se abstinere iure prætorio: ut §. l. proxi. §. i. & infrà de fideicom. liber. l. cùm quasi. §. sed & si quis. Item & necessarius hæres tantùm quandoque abstinet quo ad quid: ut ‡. de hæred. institu. l. iij. §. qui fideicommissariam. quod qualiter intelligendum sit, dicã infrà. eo. l. necessarius. & suprà de mino. l. ait prætor. §. non solùm. Azo.

Sequuntur hãc gl. Bar. & Pau.

f ¶ Impubes. ‡ maior infante, aliàs solus pater: ut C. eodem. l. si infanti. in principio. Accursius.

g ¶ Consilij. ‡ pleni. aliquid tamen habent, ut dixi. & facit J. eo. l. pater. §. fi. Accursius.

h ¶ Vpillus si fari. ‡ id est, maior infante, aliàs solus tutor: ut C. de iure delib. l. si infanti. §. i. uel infans 2 tutore authore: ut infrà ad Trebellianũ. l. seruo inuito. §. si pupillo. subaudi ergo hic maximè. sed in hoc differt: quia si est maior, non potest solus tutor: ut statim dices.

Vtraque potest esse vera secundũ Bart. & Alexan.

i ¶ Discernere potest. ‡ sic suprà de iureiurand. l. qui iurasse. & de iur. & facti. igno. l. regula. & C. de fal. mo. l. i. & infrà, rem pup. sal. fo. l. fin. in fine.

k ¶ Furiosus. ‡ sed in isto adit solus curator: ut C. de cura. furio. l. fi. §. tali. & J. eo. l. qui seruum suum, sed an faciat furiosum hæredem, dic ut ibi, at ibi oportet ambos consentire: ut C. e. l. potuit. & ad hoc J. de regu. iur. l. in negotiis.

l ¶ Cum tutoris. ‡ ut ‡. l. proxi. not. At curatoris authoritas nõ sufficit pupillo: ut infrà de appel. l. cùm in una. §. tutor. sed adulto sic: ut C. de admi. tuto. l. cùm quidam. item in bo. posses. l. solus tutor: ut J. de bo. posses. l. tutor. Accur.

S I ex asse. ‡ CASVS. Instituí mihi hæredem Titium in omnibus meis bonis, & decessi. Titius adiuit pro dimidia, & aliam dimidiam non vult habere. certè oportet malo suo uelle, quòd habeat totam. Viuianus.

m ¶ Partem. ‡ tantùm, uel sciens se insolidum heredem, uel credẽs tantùm de parte quam uult adire. & dic destinauerit, id est proposuerit cum effectu, scilicet adeundo: ut suprà eodem. l. prima & secũda. & infrà de leg. ij. l. neminem & l. si cui. & infrà eodem. l. qui se. & de lega. j. l. legatarius. Sed contrà eodem. l. ex semisse. Solu. ut ibi Accursius.

I Mpuberibus. ‡ CASVS. Si impubes sit hęres institutus à patre suo, & mortuo patre adiuerit hęreditatẽ sine authoritate tutoris & velit posteà abstinere, poterit etiam sine in integrũ restitutione, sita eni aditio nihil ualuit ipso iure. si aũt esset pubes, & sine curatoris authoritate adiuerit, nõ habebit ius abstinẽdi, nisi p i integ., resti. si autẽ se nõ imiscuit aliquo mõ: põt beneficio prætoris abstinere sine aliqua in integrũ restitutione: & ipso iure potest p prætorem abstinere. non autem est necesse, quòd propter hoc psonaliter prætorem adeat. Et ex hoc determinatur quæstio de facto ad postulationẽ duorũ, qui de hoc quæsiuerũt, unus quorum uocabatur Oceanus, & alter Victorinus: quę q̃stio fuit talis. Titius habẽs filiũ, & ex eo nepotes in potestate, habuit cõtractum cum Seio, & fuit i eo decept', & decessit instituto sibi hærede dicto suo filio. dictus aũt filius suus noluit donec uixit agnoscere hæreditatem suam: nec aliq̃d de hæreditate amouit, nec p hærede in ea aliq̃d gessit. & posteà decessit dictus filius institutus, institutis sibi hæredibus dictis suis filiis q erãt pupilli, & nepos dicti Titii testatoris. certè dicti pupilli possunt abstinere ab hæreditate auita, & sic nõ teneri oneribus hæreditariis auitæ hæreditatis. & ideo non est eis necessarium in integrum restituí aduersus dictum contractum, in quo fuit deceptus auus: quia ipsi iure nõ tenẽtur. possunt ergo dicti pupilli habere hæreditatem patris eorum, & abstinere ab hæreditate auita: nec est eis necesse, qd̃ personaliter adeant prætorem pro abstinẽdo: ut in princi. huius legis, ei, qui se. & facit optimè suprà eodem. l. si quis filium. §. primo, & hic est intellectus huius legis cũ lege sequenti. Viuianus.

¶ Impuberib. ‡ per hanc legẽ dicit P. non esse necessariam in integrum restitutionem impuberibus, etiam cum tutore adeũtibus: alioquin idem esset in impuberibus quod in puberibus. nam & puberes restituuntur: ut J. eo. l. si minor. Sed tu dic, quod hic impubes sine tutore, pubes sine curatore adierunt, cũ non haberẽt tutorem uel curatorem: cuius impuberis aditio non tenet ipso iure: ut ‡. eodem. l. pupillus. ergo sine restitutiõe deserit: at puberis tenet cùm curatorẽ nõ habeat: ut C. de in integ. resti. mi. l. si curatorem. & ideo nõ fiet restitutione in uatur, si adiuit, ut hic, & J. eo. l. necessariis. si autẽ curatorem habet, similis est pupillo: ut d. l. si curatorem. Vel secundò itellige, q impuberes uocat minores uigintiquinq; an. qui iuuãtur, etiã si adierint, uel ipso iure, uel p restitutionem in integrũ: ut ex præmissis patet, at puberes uocat maiores viritinquinque an. qui nullo modo iuuantur, ut hic, & C. de repu. hære. l. iiij. & secũdum hoc nõ facit hæc lex pro P. in eo quòd dicit pupillum soluentem debitũ naturale cõdicere non præhabita restitutione: ut ‡. de condi. inde. l. interdũ. qa hic nec ante aditionẽ tenebatur, nec postũ sine tutore adiuit. at ibi naturaliter saltem tenebatur, & ideo non condicit solutã & cõsumptã sine restitutione: ut ibi no, & facit ‡. de mino. l. ait. ꝓtor. §. ‡ & si hæredi. & J. l. proxi. Accur.

Aliàs, in semestr. iuris Victorino, &c. Fl. in semestribus viiis Soteri & victorino, &c.

Pubes an restituatur contra aditionem.

n ¶ E I qui se non immiscuit. ‡ erit ergo suus: ut in rub. nota.

o ¶ Siue minor. ‡ sed minor etiam potest: ut ‡. l. proxi.

p ¶ Quorum. ‡ pupillorum.

q ¶ Pater. ‡ cui successerant pupilli.

r ¶ Hæreditatem. ‡ aui. i. patris sui. idem si decessisset ignorans delatam: ut ‡. eo. l. si quis. §. i.

s ¶ Amouerat. ‡ quia tunc beneficium abstinendi amisisset, cùm sit suus, ut J. eo. l. si seruũ. §. prætor ait. in extraneo secus, ut J. e. l. si quis extraneus. Accur.

t ¶ Gesserat. ‡ in bonis aui. & facit C. si ut se ab hære. absti. l. i. & ‡. l. proxi. & J. eo. necessariis. Acc.

I S qui hæres. ‡ CASVS. Instituí te hæredem, si nauis ex Asia uenerit, & decessi, tu ante conditionem prædictam existentẽ repudiasti hæreditatem meam, & posteà uenit cõditio. tu uidens quod locuples erat hæreditas mea, uolebas eã adire nõ obstãte repudiatione. nunquid potes? Et dicitur, quòd sic, nec obst. q. lege caueẽ, q is q. hæres institutus est, uel cui legitima hæreditas delata est, repudiatione hæreditatẽ amittit: qa illud uerũ est si in ea cã erat hæreditas rem pore repudiationis, ut adiri potuerit: quod in nostro casu nõ erat. & idem esset, si sub quauis alia cõditione te hæredẽ instituissem, et sub potestatiua cõditione. Vidisti ergo unum casum in quo nõ ualet repudiatio hæreditatis. nũc uolo tibi dicere plures alios. Primus est, si tẽpore repudiationis dubitet hæres uiuat testator, necne. Secũdus est si substitutus repudiet eo tempore, quo hæres nõ decreuerat utrũ uellet hęreditatẽ, uel non. Tertius est, si filiusfamilias ab aliquo istitutus, uel cui legitima aliqua hæreditas ẽ delata, repudiet sine patre, uel pater sine eo. uterq; aũt eorũ simul bene potest repudiare. Quartus est, cũ hæres institutus putat se necessarium hæredem, cum sit necessarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntarius. nam non potest repudiare, nec hęres etiam existere, tanquam uoluntarius. Quintus est, cum hæres institutus putat non uaere testamentum, uel esse falsum. si autem dicitur à quibusdam testamentum esse falsum, ipse autem hæres certus est, quòd nó est falsum bene posset repudiare hæreditatem sibi ex eo delatam. sicut & posset acquirere si uellet. Sextus est, cùm hæres institutus idemq; legitim' repudiauit quasi institutus. nam non amittit ppter hoc hæreditatem quasi legitimus, sed econtra si repudiauit tanquàm legitimus, distinguitur: quia aut sciuit se hæredem institutum, aut ignorauit primo casu uidet repudiasse utroque modo, id est tanquàm institutus, & tãquàm legitimus secundo in nullo casu nocebit repudiatio: neque ad testamentariã, quoniam hanc nõ repudiauit, neq; ad legitimã, quia adhuc nõ fuerat ei delata. patet ergo ppædicta, quòd ille potest hæreditatẽ repudiare, qui & acquirere potest, & nõ alius. Itẽ patet, quòd ille quult repudiare hęreditatẽ, uel bonorum possessionem, uel etiam acquirere: debet esse certus testatorẽ esse mortuum, & alias non potest acquirere uel repudiare. & hoc dicit usque ad 1 pro hærede. Viuianus.

delata est, repudiatione hæreditatem amittit. Hoc ita[a] verum est, si in ea causa erat hæreditas, vt adiri posset. Cæterùm, hęres institutus sub conditione, si ante conditionem existentem repudiauit, nihil egit[b], qualisqualis[c] fuit conditio, etsi in arbitrium[d] collata est.

¶ *Qui non potest pp dubitationẽ, seu inhabilitatem, seu conditionis pendentiam adire, non potest repudiare. Bar.*

¶ Si qs dubitet[e], viuat testator, nẽcne: repudiando nihil agit[f]. Substitutus quoq; similiter si ante repudiat, quàm hæres institutus decernat de hæreditate[g]: nihil valebit[h] repudiatio.

¶ *Hæreditatẽ delatam filiofamil. nec ipse sine patre repudiare potest: nec econtra: sed vterque simul. h. d. cum l. seq. Alex.*

¶ Neq; filiusfamiliàs[i] repudiando sine patre, neq; pater sine filio alteri nocet: vtriq; autem possunt repudiare.

¶ Paulus lib. ij. ad Sabin. LEX XIIII.

IDem etiam est, si legitima[k] hęreditas filiis obuenit.

¶ *Siputans se necessariũ hæredẽ, cũ sit*

a ¶ Hoc ita. ⁊ si quòd institutus repudiet. & sic ad primum nõ proximum dictum refertur. uel sic, hoc ita uerum est eam esse delatã, si adi. &c. nõ sic, hoc ita sciicet de ltam posse repudiari, si in ea &c quia hæc cõuertibilia sunt, esse delatam, & posse adiri: ut J. de uerb. signifi. l. delata. & sic malè loqueretur Accur.

Sequunt Bart. & Alex. hic.

¶ Nihil egit. ⁊ nisi coram iudice creditoribus instantibus renunciet: & se nõ aditurum dicat etiã si conditio extiterit: ut infrà de cura. bo. dan. l. i. & infrà, eo. l. in plurium. in fi. quæ sunt cõtrà argu. ff. de orig. iur. l. ij §. & cùm placuisset. & de offi. præsi. l. legatus. Itẽ contra J. eo. l. nec is. §. sed si quasi. Sol per l. J. eo. l illud. Item con. C de pact. l. j. Sol. ut ibi. Item aliud est in bonorum possessione petenda, quã in aditione hæreditatis, ut J. de secun. tabu. l. ij §. si sub cõditione. & § si quis ita. cum concor. & infrà, de reg. iur. l. qui potest. & J. de suc. edi. l. i. §. decretalis. & de lega. i. si ita scriptum. §. i. & J. eod. l. is potest. & l. si quis extraneus. § sed ita.

c ¶ Qualisqualis ⁊ dummodò non impossibilis de natura uel iure, quia tũc habetur pro non adiecta, uel nisi fit talis ut habeatur pro impleta, ut quia non stat per hæredem, ut J. de cõdi. insti. l. i. & l cõditiones & inf. quãdo dies lega. ce. l. v. & de condi. & demon. l. obtinuit. & l. Aliquando. Accur.

d ¶ Arbitrium. ⁊ (hæredis. & sic est potestratiua) & dicta cerè, ut fi decẽ dex, hæres esto. secus si expresè: ut si uoles, ut ff. de cõdi. instit. l. l. fina. & l. uerba. uel in arbitrium extranei tacitè, nõ expresè: ut inf. de cõdi. & demõ. l. nonnunquã, hæc autẽ conditio, si ille arbitretur, hæres esto, uel tibi lego, uidetur pura: ut inf. de lega. ij. l. i. Itẽ quidã dicunt, quòd si expresisit, si uoles hæres esto, non sit pro pura, quanquam statim possit acquirere. & sic tunc fallit regula. inf. e. l. is pôt, sed primo debeo purificare. sed dic, ut prædixi. & no. ff. de hære. instit. l. iam dubitari.

e ¶ Si quis dubitet. ⁊ quis dicitur dubitare, dic ut inf. e. l. cùm qdã. §. quod dicitur. Accur.

f ¶ Nihil agit. ⁊ quia nec adiri potest: ut inf. e. l. hæres institutus. & l. sequens. H.

g ¶ De hæreditate. ⁊ scilicet repudianda.

h ¶ Nihil ualebit. ⁊ qa nec adire potest: ut ff. ea. l. in pri. & l. quãdiu. & inf. e. l quandiu. & facit C. de cap. l. nec nos. & inf. e. l. qui iu pitis.

Sequunt Bart. eam Bart. & Paul.

i ¶ Neque filiusfamilias. ⁊ institutus filius ab aliquo contemplatione patris, ut sic pfectitia, scilicet sit hęreditas. ut ff. de vulg. sub stit. l. fed si plures. §. in arrogato. uel sui contemplatione. & sic aduentitia. nõ potest repudiari: ut patri nocet. sed iubebit adhuc eũ adire, ut hic, & C. de pactis l. filius. & ecõtra pater non nocet filio, quia nec ante pertinebat ad filium, ut inf. e. l. placet. Vel nõ nocet. qa post

Ista etiã est bona se tiria.

mortem patris adire poterit. Sed an ipsi patri forte non contra. ff. solu. matri. l. ij. §. denique. At sequẽs lex quãdo ab intestato: ut per Orficianum: ut ff. eod. l. qui in aliena. §. sed & si legitima. sed nono iure secundum quod quæritur proprietas filio, in aduẽtitia indubitanter obtinet quod hic dicit: ut C. de bo. quæ lib. l. ij. Alij dicũt hic à

Arg. cõtra. ff. solu. matri. l. ij. §. denique.

Ista opinionem tenet Bar. P. Ax. & Alex.

uolũtarius, repudiet, uel adeat: nec repudiatio uel aditio nalet. h. d. cũ. l. seq. Alex.

¶ Vlpianus lib. 7. ad Sabin. LEX XV

IS qui putat[l] se necessarium[l], cũ sit voluntarius, non poterit[m] repudiare[n]. Nã plus est[o] in opinione, quàm in veritate.

¶ Idem lib. 24. ad edictum. LEX XVI.

ET contrariò[p] qui se putat necessarium, volũtarius existere non potest[q].

¶ *Incertus de viribus testamenti, non potest ex testamento adire: secus, si sit certus, licet per alium super viribus testamẽti quæstio mota sit. Alexan.*

¶ Idem lib. 7. ad Sabin. LEX XVII.

NEc is[r] qui non valere testamentum, aut falsum esse putat, repudiare[s] potest[t]. Sed si certus sit[u] falsum non esse, quod falsum dicitur: sicut adeundo acquirit, ita & repudiando, amittit hæreditatem.

¶ *Repudiatione vnius iuris non uidetur repudiatum aliud: nisi repudiatum nõ potuerit sine illo repudiari. Alex.*

¶ Hęres[t] institutus, idemq; legitimus[x], si quasi ĩstitutus repudiauerit, quasi legitimus non amittit[y] hęreditatẽ. Sed si quasi legiti

& seq. uid. Bulgar. in Rub. C. qui admit. nu. 52. & 54.

Et bene. Bar. Ange. P. & Alex.

Idẽ. Paulhic.

Istam tenent Bald. & Alex. tũ tenent contrariũ Bar. & Pau.

ad intell. huius §. uide de Barba. i Rubr. C. q admit. nu. 114.

commiss. l. ex repudiatione.

k IDem etiam est si legitima. ⁊ ex Officiano, ut ff. eo. l. qui in aliena. §. sed & si legitima.

l IS qui Necessarium. ⁊ quis sit suus & necessarius, uel necessarius tantùm, habes insti. de hære. qua. & dif. in prin.

m ¶ Non poterit. ⁊ in eodem errore consistens, ut sic uerba ab idẽ tempus referantur: sicut arbor mala nõ facit fructus bonos, scilicet existens mala. & est ratio, q a credens se necessariũ credit se nõ posse repudiare. & quia de iure suo non est certus: quod omnium hęredũ commune est.

Arbor mala nõ facit fructus bonos.

n ¶ Repudiare. ⁊ uel adire. ut J. l. proxi.

o ¶ Plus est. ⁊ quia in animo consistit aditio, ut isti. de hære. quali. & dif. §. fi. Et no. generale dictum. sic J. de iniur. l. eum qui. §. fi. & l. item apud. §. interdum. & ff. quibus mod. usufru. amit. l. is qui. Sed argu. contra J. de cri. expi. hære. l. fi. & ꝓ emp. l. ij. §. fi à pupillo. & instit. de leg. §. fi quis rem. & de ma. uin. l. iij. ADDITIO. Dicquòd hic loquitur in aditione, que consistit in solo animo, ubi magis inspicitur opinio: ibi in his quæ in solo animo non consistũt, secũdum Bartol.

p ET contrario. ⁊ Sed in quo est econtra, cũ idem uideat? Rñ. ff. non repudiat hic econtra non adit, sed utrobique erat uolũtarius, sed putabat quod esset necessarius. Sed nunq d ecõtra si in ueritate erat necessarius tantũ, sed fe uolũtarium credidit: Rñ. si necessarius rãtum, protinus est hæres. ut insti. de hære. qua. & dif. i prin. nisi in casu quando sit de necessario uolũtarius, ut ff. de hære. insti. l. iij. §. qui fideicommissariam. Sed quidam dicũt eum non fieri ꝓ tinus hęredem per hũc casum huius legis, & i hoc dicit ecõtrario. si aũt suus & necessarius est. per prætorem uoluntarius fit, ut no. ff. e. l. more. & ideo adire non poterit uel repudiare, cum in suo iure erat.

Sequunt eã Bart. & Alex.

q ¶ Nõ potest. ⁊ (adire hæreditatẽ etiã si uelit in errore pmanere.

r NEc is. ⁊ aliàs incipit, is qui. & deest nec. & tũc primus & secũdus casus idem sunt. tu habeas nec, & erunt duos casus.

s ¶ Repudiare. ⁊ uel adire: ut J. l. proxi.

t ¶ Potest. ⁊ etiam si nolit. quia de iure suo est incertus.

v ¶ Sed si certus sit. ⁊ puta cum ipse hæres dicitur falsum cõmiisse, tunc certus est de iure suo: & iõ adire uel repudiare. pôt. secus si alius dicitur fecisse falsum, ut hic, & J. eo. l. cùm falsum. & l. cùm quidam. in fi. Accur.

x ¶ Ligitimus. ⁊ quia proximior.

y ¶ Non admittit. ⁊ potest ergo uno iure repudiare, & altero amplectificut & ille qui iure ciuili & prætorio succedere potest ut no. C. eo. l. puberem. & hoc uerum si nulli sint legatarij. aliàs tenetur ad onera ac si ex testamento adiisset: ut C. eã qs omisi. caus. testam. l. ii. in princ.

Hoc est verum nisi simpliciter repudiasset hęreditatẽ sed utroque in re esset repudiata. P. & Alex. in glo. singulari. in l. J. de su. odio

in princ. Item potest hic ratio colligi quid operetur substitutio duobus extraneis substitutis, uos inuicem substituo: cum iure a crescẽdi sint idem consecuturi: quia uno iure repudiare, altero amplecti poterunt.

a ¶ Vtranque. ⁊ i. hæreditatem utroque iure obuenientẽ. & est sic J. eo. l: in pluriũ. Sed cõtra ff. eo. l. is qui. ij. rñ. ĩ eo q potest hic repudiari legitima quæ nõ est delata. Solu. J. eo. l. illud. ADDITIO Dic quòd censetur esse delata propter quẽdam occultũ ordinẽ, secundum Bald.

b ¶ Delata. ⁊ bona ratio: ut ff. eo. l. is qui. ij. rñ. & J. de suc. edic. l. j. §. cùm furiosi. habes ergo quòd adhuc potest aditi ex testamento, quia non tenuit repudiatio cùm ignorabat sibi delatam. sed si pôt adire ex testamento, non est locus ab intest. quia quandiu est loc' testamẽtariæ &c. ut J. eodem. l. quandiu. & J. de reg. iur. l. quandiu. & C. communia d suc. l. antequã. & C. un de li. l. ij. & facit J. de except. rei iudica. l. ex sextante. in princ. & J. de reg. iu. l. quoties. ex duplici.

¶ IS potest repudiare. ⁊ & tunc, qs autem & quando possit acquirere, dic homo liber, paterfa. compos mẽtis, maior xxv. an. qui scit testatorem mortuum, & si bi delatam hæreditatem. Seruus ergo & filiusfa. adire non possunt nisi præcedat iussus: ut J. eod. l. fi quis mihi bona. §. iussum. Item furiosus non: ut J. eo. l. qui seruũ. In minore dic ut ff. eo. l. moraliter. ex re. & l. pupillus. nota. Item scire debet testatorem mortuũ: ut J. l. proxi. & sibi delatam sciĩ debet, quia pure institutus, uel purificata est institutio, & hoc scit: ut ff. eo. l. is qui hæres. §. i. & J. de secũ. tab. l. j. §. scientiam. Item dẽt esse certus q testator potuerit testari: aliàs de uiribus testamenti dubitat: ut J. eo. l. hęres. §. fi. Item q nullus eũ præcedat scire dẽt: aliàs de uiribus testamenti dubitari uidetur, ut J. eo. l. eum quidam. §. i. Itẽ scire debet qua ex causa ad eum pertineat, ex testamẽto, uel ab intestato: ut J. eo. l. si is ad quem. Sed regula huius legis fallit. nã tutor quando; solus adit, ut infanti acquirat, ut C. eo. l. si ifanti. §. i. & bonorũ pos. petit semper: ut J. de bono. pos. l. tutor. & l. si pupillus. sed repudiare nunquam: ut d. l. tutor. & de suc. edic. l. i. §. tutor. Item seruus repudiare non potest, sed potest nolle adire, ut C. de hære. instit. l. iii. in fi. Quid autem in filiofa. habuistis ff. eo. l. is qui. in fin. Itẽ decre. bonorũ possessio. acquirere quis potest, nõ tamen repudiare. & est ratio, ut ff. de suc. edic. l. i. §. decretalis. & concor. sunt ff. e. l. iiii. cum suis concor. & J. eo. l. si quis extraneus. §. sed ita.

d ¶ Vi hęreditatem. ⁊ Defunctum. i. mortuum.

e ¶ Testatorem. ⁊ & alia quędam no. ff. l. proxi. & facit J. eod. l. neminem. & l. qui superstitis. Accur.

PRo hęrede. ⁊ CASVS Si aliquis est institutus hęres, uel potest succedere defuncto ab intestato, & incipiat gerere pro hęrede in bonis hęreditariis, obligatur creditoribus hęreditariis & aliis hęreditariis oneribus. Quis autem uideatur gerere pro hęrede, & quis non: multi dicere hęc lex. Et certè ille demũ gerit ꝓ hęrede, q in hẽditate aliq d gessit quasi hęres: & hoc animo ut uelit hæres esse. si autem non eo animo fecit, non uidetur gessisse pro hęrede: ut puta si qd fecit in hęreditate causa pietatis, uel custodię, uel quasi alio iure. pietatis autẽ causa posset fecisse, puta si sepliuit patrẽ suũ de cuius hęreditate tractant: uel fecit in eo impẽdiũ qd fit circa mortuos: & hoc fecit causa pietatis. sed & hoc posset fecisse eo animo ut esset hęres, & tũc uideret sine dubio pro hęrede gessisse. custodię autem causa posset fecisse: puta si pauit seruos hæreditarios, uel im-

Fl. repudiauit.

Fl. credẽdus ẽ vtrũque.

Flo. neutrum.

mus repudiauerit, si quidẽ scit se hæredẽ institutũ, credendum est vtrãq; repudiasse. Si ignorat, ad neutrã ei repudiatio nocebit, neque ad testamentariam, quoniam hanc non repudiauit: neq; ad legitimam, quoniam nõdum ei fuerat delata.

Qui habet ius adeundi principaliter, et p se nõ impeditũ, ad sui utilitatẽ is repudiare potest aliter non. Bar. & Alex.

¶ Paulus lib. 2. ad Sabin. LEX XVIII.

IS potest repudiare, qui & acquirere potest.

¶ Idem lib. 59. ad edictum. LEX XIX

QVi hæreditatem adire, vel bonorum possesionem petere volet; certus esse debet defunctum esse testatorem.

Qui aliquid facit tanq̃ hæres, oneribus hæreditarijs est obligatus. secus, si alio animo faciat: quod apparere potest, uel ex ꝓtestatione, uel ex facti qualitate. hoc dicit usque ad §. si quid tamen. Bar.

¶ Vlpianus lib. 61. ad edict. LEX XX.

PRo hærede gerere videtur is, qui aliquid facit quasi hæres. Et generaliter Iulianus scribi, cum demum ꝓ hęrede gerere, qui aliquid quasi hæres gerit: pro hærede autẽ gerere, nõ tàm esse facti, quàm animi. Nam hoc animo esse debet, vt velit hæres esse. Cæterùm, si quid pietatis, si qd custodiæ causa fecit, si quid non quasi hæres egit, sed quasi alio iure dominus; apparet non videri ꝓ hęrede, gessisse. Et ideo solent testari liberi, qui necessarij existunt, non animo hęredis se gerere quæ gerunt; sed aut pietatis, aut custodię causa, aut ꝓ suo: vtputà patrem sepeliuit, vel iusta mei fecit: si animo hæredis, ꝓ hærede gessit: enimuero si pietatis causa hoc fecit: non videtur ꝓ hærede gessisse. Seruos hæreditarios pauit, iumenta hęreditaria aut pauit, aut distraxit. si hoc vt hæres gessit, pro hærede. at si non vt hæres, sed vt custodiat, aut dum putauit sua, aut dum deliberat, quid fecit consulens, vt saluę essent res hęreditariæ, si fortè ei non placuerit pro hærede gerere; apparet non videri pro hærede gessisse. Proinde & si fundos, aut ędes locauit, vel fulsit, vel q d aliud fecit, nõ hoc animo quasi pro hærede gererer: sed & dum ei qui subſtitutus est, vel ab intestato hęres extiturus est, prospicit; aut res tempore perituras distraxit, in ea causa est, vt pro hærede non gesserit, quia nõ hoc animo fuerit.

In his quæ non transeũt ad hęredes extraneos, nomen hæredis intelligitur de filio: & ideo si illum actum facit ut hæres oneribus hæreditarijs non obligatur. hoc dicit secundùm intellectum quem habuit hic iurisconf. licet gl. aliter ĩtelligat. Bar.

Fl. deest, hẽditaria.

Fl. aut.

Fl. sint.

Fl. si q d.

Flo. deest &.

Flo. deest est.

i ¶ Custodiæ causa. ⁊ sic suprà de iure deliber. l. ait prætor. & l. Aristo.

k ¶ Testari. ⁊ i. protestari coram pluribus. sic suprà de nego. gest. l. Nesennius. Sed an habeat necesse scilicet protestari? Respon. H. nõ, sed causa tollendæ dubitationis. & pro eis suprà de reli. l. at si q s. §. fi. pleriq. ff. illud funerando, nõ aliud gerendo. Vnde dic fm Io. & Azo. necesse esse: aliàs præsumit esse hæres: ut J. eo. l. duo fratres. & C. de repu. hære. l. i. & dicto §. pleriq. nã cùm quis aliquid gerit qd suo iure facere potest, magis suo iure præsumitur, quam alieno: ut infrà e. l. Iulianus. §. si seruum, & hoc in suis. in extraneis dicut J. in proxi §. uel dic tertiò, ut statim ibi dices.

Aliàs, incipit. si pupillus.

l ¶ Pro suo. ⁊ quia putat rem aliunde suam: uel forte maternam: uel aliunde. Azo.

m ¶ Iusta. ⁊ quæ pro sepeliendo iusta sunt fieri, aliàs iusta, alias bustatquia olim comburebantur in rogo cadauera mortuorũ. sic & ponitur ff. de in ius uocan. l. ij. in fin.

n ¶ Animo hæredis. ⁊ scilicet hoc fecit. & facit ff. de inoffic. test a. l. si ut proponis. §. pe,

o ¶ Quid. ⁊ id est aliquid. ⁊ ad quod suprà titul. secundo l. ait prætor. l. Aristo. Sed quis hoc probabit? Distinguitur suus ab extraneo siue emancipato: ut infrà eo. l. Iulianus. §. si seruũ. & C. de repu. hær. l. i. & C. de in. delibe. l. i. Sed fortè in emãcipato est ratio, q a de iure ciuili est cognitus, ut institut. de hęre. quę ab intesta. §. emancipati. sed aditio hęreditatis est de iure ciuili: sed in extraneo nõ uidetur quare aliud sit quàm in suo, melius. ergo uidetur perpendendũ ex qualitate hęredum, & personarum eorum, & ex qualitate actuum, & rerum quas attigerunt: ut sic quandoque nõ habeãt necesse probare se non fecisse animo adeundi: quandoque ab aduersario probẽ fecisse animo adeundi. Azo. aliquis tamen actus ĩ suo præsumit aditionem: quod in emancipato nõ præsumit: ut manumissio: ut J. eo. l. Iulianus. §. si seruum. & C. de iure deli. l. i.

Aliàs, incipit. si pupillus.

Dic q poſset hęre verũ vbi non constaret de volũtate facientis: vt quia esset mortuus, secũdum Bar.

Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Si quid.§ CASVS. Si filius petat à liberto patris defuncti operas tanquam hęres patris, nunquid audetur pro hęrede gessisse? Et certè non, quia earum petitio non competit ei cò quò sit hęres, sed cò quòd est filius. & quod non competat ei earum petitio tanquā hęredi, in promptu est iocō, quia si esset extraneus hęres, non cōpeteret ei earum petitio, competit tamen ei earū petitio tanquam filio, id est quasi ei debitę, etiā si non esset hęres, nā & creditoribus paternis cōpetit earum petitio, qui non sunt hęredes. & non solū preteritarum operarum competit petitio creditorib' postquā fint missi in possessionem hęreditariorum, sed etiā futurarum. & dicūtur præteritę ille opere quarum dies cessit antequā creditores mitterentur in possessionem. scilicet per moram liberti interueniētem, & illę dicuntur certę operę. futurę autem dicuntur, quarum dies cessit postquàm creditores sunt missi in possessione. nam nisi dies earū cessisset, peti nō possent. cedit autē earum incertarum operarū dies cùm indictę sunt. Et quod dixi in operis per filium petitis, idem est circa sepulchrum hereditarium. nā si filius intulit mortuum in sepulcrum patris hęreditarium, non uidetur propter hoc gerere pro hęred. & ideo nō est existimādus obligari paternis creditoribus. & hoc propter prędictam rationem. quia iusinferendi in sepulchrū quondam patris, non cōpetit ei tanquā hęredi, sed tanquam filio. ¶ Papinianus scribit filium.] Titiū filium meum mihi hęredem institui. & Sticho seruo meo libertatē dedi sub conditione: si heredi meo dederit centum. & posteā decessi. dictus meus filius abstinuit se ab hęreditate mea: postea uenit ad eū dictus Stichus statuliber: & dedit ei dicta centum. siue de peculiari b. nummis, siue de acquisitis aliunde. nunquid accipiendo dictā pecuniā dictus meus filius uidetur taliter pro hęrede gerere. ut à creditoribus meis uideat cōuenire? Et dicit quòd sic. & multo magis esset hoc uerum. si ab hereditate mea se non abstinuisset. Sed quid si dictū meū filium instituit cum quodam alio, pone Seio: & Seius hęreditatem p sua parte adiuit: & filius meus abstinuit: & posteà à statulibero prędicto pecuniam accepit. Certe non tenebitur ppter hoc filius credi toribus prędictis. habent enim quem conueniant, scilicet Seium q adiuit. cùm enim filius in potestate constitutus abstinueret ab hęreditate patris iure prętorio permittente, idem debet consequi per ius prętorium, quod consequitur emancipatus per ius ciuile, q amanci patus repudiauit patris hęreditatem scilicet, ut creditoribus hęreditariis non teneatur. quo facto, id est filio in potestate cōstituto abstinente, & posteà à statulibero pecuniam accipēte, puenit statuliber ad libertatem dando dictam pecu. dicto filio nō hęredi, & dictus fili' creditoribus non tenebitur. & hoc quando dictus statuliber fuit iussus dare nominatim filio non habita mentione de hęrede. si autē habita fuisset mentio de hęrede, bene obligaretur filius creditorib. accipiendo pecuniam à statulibero. toties enim pro hęrede gerere filiū dicendum est, quoties aliquid accepit qd accipere nō poterat citra nomen, & ius hęredis. ¶ Si sepulchri.] Filium meum mihi hęredem institui, & decessi. & antequam dictus meus filius se immisceret hęreditati meę. Seius uiolauit sepulchrum meū siue familiare, siue hęreditarium, & dictus filius accusauit eum sepulchri uiolati. nunqd propter dictam accusationem uidetur filius se bonis meis imiscere? Et dicitur quòd non. & est ratio, quia propter hoc nihil uidet accipere ex bonis meis, nec ista actio sepulchri uiolati est rei pscutoria imò pœnalis & popularis. Vinian.

a ¶ Petat.] filius. Accur.

b ¶ Nō potuit.] ut quia stipulatus est patronus sibi & liberis suis ut infra. de uerborum obligatio. l. quodcunque. §. ij. uel melius erat stipulatus incertas: ut J. de oper. lib. l. si operarū. si autē certas, & sibi tantum, peteret etiā extraneus hęres, ut J. de ope. lib. l. fabriles. & l. à duobus. & l. cum patronus. §. i. non autem placet, qd de obsequalibus in faciendo dicat, quę ad extraneum hęredem non trāseunt, ut C. de ope. lib. l. liberti. quia creditoribus non datur earū petitio. cum nihil proficeret eis. & facit J. eo. l. si qs nō quasi. & J. ad Trebel. l. si patroni filius.

c ¶ Non gessisse.] satis respondet questioni, cùm hęc duo sint paria. pro hęrede gerere, & hęreditati obligari, ut J. eo. l. more. Et no. quòd quidam habent quasi gessisse, sine non. ppter quo est J. in princ. huius §. ubi dicit tamen, quasi superioribus aduersetur, & ubi dicit, quasi hęres. & J. eo. l. gerit. in fi. & J. l. proxi. §. i. & secundum hoc qd subiicit earum: scilicet incertarum. Accur.

d ¶ Creditoribus.] f. patris.

e ¶ Maxime futurarum.] scilicet post dictam additionē filij, quasi sic faciendo approbet se teneri creditoribus. ut antequā adiret, erat dubium, an creditores erāt habituri aliquod ius in eis. & nota. plus dari creditoribus quā extraneo hęredi, cui earum incertarum petitio non daretur. sed hoc ideo est, quia est qui aduersetur, scilicet filius. hic autem non potest resistere, ut potę hęres. Alij habent non gessisse, sed tunc est contrà. d. l. gerit. & J. l. proxim. §. i. & §. in princi. §. sed dic petiit, scilicet ipse quasi hęres, id est non ut exhęredatus, qui petere non posset, ut J. de op. lib. l. si operarū. in fin. secus si ut hęres petiisset, licet non heredi-tariam, ut d. l. gerit. & sic ma positio non est alij contraria. Item secundum hāc dic creditoribus, scilicet filij, & ita est bona ratio, ut suo non hęreditario iure habeat eas filius. Et quòd dicit maximè futurarum, id est earum quarū dies cessit postquàm ipsi creditores filij missi sunt in possessionem. filij non defensi. nam in eis potius ius habēt creditores quàm in primis, ut arg J. quę in fraud. credi. l. qui autem. §. sciendum. Nam nisi dies earum cessisset, peti non possent. Cedit aut cùm indictę fuerint, & non antè. & hoc in incertis, de quibus loquit hic: sed operarum certarum cedit dies statim cū petitę sunt, id est cum fuerit in mora. & probantur hęc J. de ope. lib. l. si quis hac. §. iudicii. & l. cū patronus. in prin. & l. quoties. certa. Vel dic, de creditoribus paterfiis hoc modo. cōpetit peritio creditoribus paternis: nec per hoc fiunt hęredes, multò fortius in filio. & secundum hoc mutat casum, & dicat de certis, quę ad hęredes transeunt, uel etiam de incertis, quarum dies cessit uiuo patre, & pecunia erat deducta ī condemnatione, aliàs non trāsirent ad hęredes extraneos: ut J. de ope. lib. l. si operarum. & l. qui libertinos. §. & non solùm. & l. à duobus. Et quod dicit futurarum, id est postquā creditores cœperint cōuenire patrē uiuentem. Sed si uic de incertis dicit, quomodo aliis danē quàm patrono. ut arg. §. de condi. inde. l. si non sortem. §. libertus. & de op. li. l. operę. §. i. & ij? Respon. hoc fit propter inopiam, uel accessitatē, ut not. in distinctione operarum quę est super dicto §. libertus.

f ¶ Non est existimandus. J quia exhęredatus etiam infert, ut §. de relig. l. uel quod. Azo. & dic quòd inferre potest etiam si nolit esse hęres: ut in stipulatione operarum, ut §. proxi. §. dicitur.

g ¶ Humanior.] ergo tenenda: ut C. de iudi. placuit.

h ¶ Papinianus.] hoc est si filius, solus est hęres institutus, & statuliber rogatus est dare decem heredi, non est dubium, quin uideat pro hęrede gessisse accipiendo à statulibro conditione ipleta. Idē esset, & si non facta esset mentio hęredis, sed dictū est ut det filio. si autem habet filius institutus cohęredē: tunc distinguitur quibus uerbis usus est testator. nam si dixit hęredibus, tunc filius accipiēdo p hęrede gerere uidetur. si uerò dixit ut filio daret, filius accipiēdo nō obligat se hęreditati, secundum Io.

i ¶ Vulgo putare.] sed malè. imò bene: quia licet abstinuit, tamen iterum adire potest, ut C. de repu. hęre. l. fin. Sed ar. cōtra. J. eod. l. seruum alienum. §. fin. Sed ibi surripiēdo: hic accipiēdo: ut J. l. proxi. in prin. Item ar. contrà. §. de mi. l. iij. §. Seio.

k ¶ A creditoribus.] paternis. Et no. quòd quidam habent nō cōueniendum, sed malè stat non: ut patet per sequentia,

l ¶ Nummi peculiares.] in hoc casu magis: quia pecunia est hęreditaria: ut suprà de pet. hęre. l. nec ullam. §. plane. Et not. quòd permittitur statulibero dare causa implendę conditionis quod iussus est dare undecunque etiam de peculio inuito hęrede, ut suprà de cōdict. cau. da. l. de di. §. fina. & ibi not. Si queras an in Falcidiam computetur datum causa implendę conditionis, dic ut C. ad legē Falci. l. penult. & suprà de dona. cau. mor. l. quod statuliber. & l. quod cōditionis. H.

m ¶ Abstinuit.] multò magis & facit C. arbitra. l. eum.

n ¶ Ita demum.] non debet hic esse §. quia continuatur cum superiori & er eo pendet.

o ¶ Gessisse.] subaudi. eum.

p ¶ Si solus hęres sit.] tunc enim quia accipiēdo pecuniā uoluit ut haberet libertatē. ergo: & id uoluisse uidet sine quo libertas esse nō pōt, ſ cū solus sit: & ipse hęres nō sit: nō uale: libertas: secus si cohęredem habeat. tunc enim & sine eo ualere potest. Azo. Sic ergo no. q cū aliquid uolo, id uideor uelle sine quo id primum uelle nō ualet sic J. rem ra. ha. l. iij. §. fi. & C. de relig. l. ij.

a ¶ Iure prætorio.] nam prætor dedit ei beneficium abstinendi: ut J. eo. l. necessariis. & institu. de hęred. qualita. & diff. §. sed his. non tamē ideo necesse habēt adire prætorem uiuū: ut §. eo. l. ei qui. & facit J. ad Trebel. l. ita. §. qui suspectam.

b ¶ Quo facto.] i. emancipato repudiante, uel suo abstinente.

c ¶ Nominatim.] secus si simpliciter. tunc enim non nisi ut hęres accipere potest: ut J. de statulib. l. ita. & l. qui pecuniam habeat uel non habeat cohęredem.

d ¶ Non hęredi.] sed emancipato qui repudiauit, uel suo qui abstinuit. H.

e ¶ Citra nomen & ius.] i. effectum hęredis habet i lle. cui restituitur hęreditas per Trebellianū. Item bonorum possessor. Item is cui bona sunt addicta causa libertatum conseruandarum. Itē nomen solum habet qui restituit: ut insti. de fideic. hęre. §. restituta. Item qui abstinuit: ut J. de fideic. lib. cū quasi. §. sed & si qs. Itē qui per resti. in ante. dimisit: ut §. de mi. l. & si fine. §. sed quod Papinianus. & tamen constat q qui restituit hęreditatē, accipiet à statulibero quod dat causa implendę conditionis: licet quādoq; debeat restituere fidei comissario, quandoque non: ut J. de condi. & demō. l. qui hęredi. §. cū hęreditas. & §. de peti. hęre. l. nec ullā §. planè. Itē bonorum possessori datur causa iplendę cōditionis: ut J. de leg. pstan. l. is cui. §. fi. & de cōdi. & demon. l. iiij. in princ. Item ei cui bona sunt addicta causa libertatum cōseruandarum: ut J. de fidei com. lib. l iiij. §. si sub conditione. Itē ei qui omisit ex testamento, & adiuit ab intestato: ut J. si quis omis. cau. test. l. qui autē. §. fi. ius & nomen hęredis habet, qui directè est hęres iure ciuili ex testamēto ut ab intestato. Et not. q cùm quis facit aliquid, quod non potest facere, nisi sit hęres, uidetur id uelle facere ut sit hęres.

f ¶ Aget.] actione in factum, quæ pecuniaria est & popularis, & ex primo capite datur in quantum iudici æquum uidet, et ad quē ea res pertinet, alij posteà in c. aure. ex secūdo uerò in cc. aure. sine delectu personarum, & infamiā irrogat, ut J. de sepul. uiuo. l. ij. in prin. & §. i. & §. fi. & l. de sepulchro. Azo.

g ¶ Hęreditarij.] quia liberorū, & si hęredes non sint, sunt tamen iura sepulchrorū. & ideo dicit hęreditarij, quia tunc uidebat magis se non immiscere, quàm si esset familiare. sed tamen idē est i utroq; ut §. de relig. l. uel quod. & §. hac l. §. fi quid tamen. in fi.

h ¶ Bonis.] hęreditariis.

i ¶ Potius.] electiuè ponitur, ut patet ex pdictis, & J. de sepul. uio. l. sepulchri. in prin. & l. pe. in fi. Az.

k ¶ Continet.] mala ratio. nam si furti actio intentatur, quę solam pœnam continet, adire uidetur, quia citra ius hęredis facere nō pōt. sed certè imò bona: quia hæc non datur, q a absit aliqd de nostro patrimonio, sed actio furti sic. & licet hæc actio propter hęreditatē cōtingat, nihil tamen ex defuncti capitur uoluntate: ut J. de sepul. uio. l. pe. Item signatur cōtrà §. de mino. l. iij. §. Seio. sed non est ptra, quia ibi adiuit, item accepit ut hęres: sed restituitur: q a ex sequētia prioris lapsus incidit in secundum. ut ibi no: Item nec est bona ratio, q a nihil &c. ut J. l. proxj. §. i.

S I quis extraneus.] CASVS. Titium mihi extraneum institui hęredem. me autem mortuo dictus Titius tenet aliquam rem ex hęreditate mea: quā rem surripuit uolendo expilare hęreditatem meā. nunqd uidet ppter hoc gerere pro hęrede? Et dicit q nō, imò ppter dictū delictū uidet declarare se nolle hęredē esse. Secūdo dī, q aliquando solus animus obligat hęredē hęreditati, puta si utatur re non hęreditaria quasi hęres: sed q̄nq; facto & animo iteruenīte nō obligat hęreditati: puta si hęreditas nō est ei adhuc delata: sicut enim nō pōt repudiare non delatam, ita nec acquirere. Quid autē si ignoret ex qua parte est institutus? Certè nihilominus potest gerere pro hęrede. si tamen institutus est sub conditione, oportet hoc eū scire ad hoc ut possit gerere pro hęrede. & oportet q̄ ꝓditio prę dicta extiterit sciente eo uel ignorante. non enim nocet ei, si ignoret cōditionem institutionis extisse: sicut & non noceret ei, si ignoraret an portio cohęredis sui cui substitutus est, sit ei delata propter repudiationē ipsius cohęredis. Viuianus.

l ¶ Si quis extrane'.] secus in suo: ut J. eodē. l. si seruum quis. §. ait prætor. suus enim facilius amittit priuilegiū abstinendi, quā extraneus ius commune repudiādo. Azo. Item suus accipit id quod est quasi suum: ut §. de lib. & posthu. l. in suis. & sic non delinquere, sed immiscere se creditur. Accur.

m ¶ Expilans.] hęreditatem.

n ¶ Admissum.] i. delictum.

o ¶ Declarat.] i. q̄ no lit esse hęres. sic & J. eod. p. fuit.

p ¶ Non hęreditaria.] quam putabat hęreditariā: ut J. eod. l. gerit. magis autem si erat hęreditaria: & ecōtra si hęreditaria fuit visus ut non hęreditaria nō fit hęres: ut J. eodē. l. cum bonis. & hoc ideo, quia animus inspicitur & opinio: ut & C. e. l. si auia. & J. eo. l. si seruus. §. penulti. Sed argumen. cōtrà. J. de cri. expi. hęre. l. fi.

q ¶ Agere.] aliàs ageret, & tunc est §. sciendum. aliàs agere. & tūc est §. si quis partem. & facit §. eo. l. is quis hęres. §. i. & J. de uer. sig. l. delata.

r ¶ Ignorauerit.] quia erat institutus ex maiori quàm putaret, secus si putaret se institutum in maiori quàm esset in ueritate ut argu. J. eo. l. si quis mihi bona. §. sed si mandatum. & l. pater. in prin. & suprà eo. l. si ex asse. & J. eo. l. qui putat. in princ. sed hoc nō ualet p l. J. eo. l. ex semisse. quæ est contra. Dic ergo attendēdum an eius ppositi erat & uoluntatis ut ex quacunque uel ex quantacunque portiōe esset institutus, uellet adire: ut tunc sit hęres, & nihil noceat error, ut hic. an non, & tunc nihil agit, ut d. l. ex semisse. pro qua solutione est §. ti. ij. l. qui iure. uerùm cùm est institutus ex maiori quàm putat ueri ſmile est tunc eū uelle adire. Vel pone, institui quotcūque mihi nati essent, & Lucium. nam adibit Lucius quāquam suam partem ignoret: ut §. fi pars hęre. peta. illud. in fi.

s ¶ Non ignorat.] quandoq; tamē & si ignoret. ut J. eo. l. qui putat. in prin. sed nō uidet ibi ignorare, sed scire, licet quātitatē ignoret.

t ¶ Extiterit.] aliàs secus: ut §. eo. l. is qui hęres. §. i.

v ¶ Extitisse.] quæ uerè extitit. Accur.

x ¶ Puto posse.] in casuali non habet locū, ut J. de cōdit. & demō. l. multum. contra. nec in potestatiua, ut J. de condi. & demō. l. ij. i fi. cōtrà. Sol. hæc secundum illā, multū. & de conditione iuris intelligat, non facti. Vel secundū Io. hæc lex loquitur qñ quis p parte pure, & pro parte sub conditione, puta si cohęres non erit, uel sub alia ē istitutus. nam licet alterius partis ignoret cōditionē extitisse, adire potest. Et secundum hoc quod subiicit quemadmodum &c. ponit exemplificatiuè, non similitudinariè. sed secundum primum casum similitudinariè ponitur. Vel dic, duplex est ignorantia. una, q̄ habet secum uehementem opinionem quòd conditio extiterit, l. ij uerū ignoret, & hæc non nocet, ut hic. alia quæ non habet, & illa fic: ut ibi. Item ptrà J. l. proxi. Sol. ibi.

y ¶ Ei.] id est, sibi.

¶ Si quid tamen quasi hęres petit, sed ex his quæ ad hęredem extraneum non transeunt: videamus, an oneribus se immerserit hęreditariis: vtputà à liberto parentis operas petiit: quas hęs ex traneus petere non potuit: hic tamen petendo consequi potest. Et constat pro hęrede eum non gessisse: cùm petitio earum etiā creditoribus competat, & maximè futurarum. ¶ Sed & qui in sepulchrum hęreditarium, mortuū intulit, obligari paternis creditoribus non est existimādus, vt Papinianus ait. quæ sententia humanior est, licet Iulianus contrà scripserit.

¶ *Si filius etiā se abstinuit, recipiendo tū cōhęredem habeat, & cohęres adiit; nō est cogendus (inquit) is, q accepit à statulibero, actiones creditorum suscipere. Nam cùm se filius abstinet, idem debebit cō sequi iure prętorio, quod emancipatus consequitur, qui hęreditatem repudiauit: quo facto, sta tuliber filio nominatim pecuniā dare iussus, potuisset non hęredi dando ad libertatem peruenire. Itaque tunc pro hęrede geri dicendum esse ait, quoties accipit quod citra nomen & ius hęredis accipere non poterat.*

¶ *Qui agit actione personali competenti ad vindictam, licet pro re hęreditaria, nō censetur se gerere pro hęrede. Alex.*

¶ Si sepulchri violati filius aget, quamuis hęreditarii, q a nihil ex bonis patris capit, non videtur se bonis immiscere: hęc enim actio pœnam & vindictam potius, quàm rei persecutionē continet.

¶ *Animus delinquendi est contrarius animo adeundi. Bar.*

¶ Idem lib. 7. ad Sabi. LEX XXI.

S I quis extraneus rem hęreditariam quasi surripiens vel expilans tenet, pro hęrede non gerit: nam admissum cōtrariam voluntatem declarat.

¶ *Si quasi hęres rem hęreditariam attingat, adire uidetur, si fuerit ei delata. Bar.*

¶ Interdum autem animus solus eum obstringet hęreditati: vtputà si re non hęreditaria quasi hęres vsus sit. Sed ita demum pro hęrede gerendo acquiret hęreditatem, si iam sit ei delata. Cęterùm, ex quibus causis repudiantē nihil agere diximus, ex eisdē causis nec pro hęrede gerendo quicquam agere sciendum est.

¶ *Ignorans portionem ex qua institutus est, non prohibetur adire. Idem est, si scit se sub conditione institutum, licet ignoret conditionē extitisse; dummodo opinet illā extitisse. & qui scit partem sibi tantùm esse delatā, potest adire, licet ignoret aliā partem sibi fore delatam. hoc dicit secundùm magis communem intellectū. Alex.*

¶ Si quis partē ex qua institutus est, ignorauerit, Iulianus scripsit nihil ei nocere quò minus p hęrede gerat. qd & Cassius p bat, si conditionem sub qua hęres institutus est, non ignorat: si tamen extiterit cōditio sub qua institutus est. ¶ Quid tñ, si ignorat conditionem extitisse? Puto posse adire hęreditatem: quemadmodū si ignoret an cohęredis, cui substitutus est, repudiatione portio ei delata sit.

¶ *Ignorantia circa causam acquisitionis, ex qua scilicet causa delata est hęreditas, vitiat aditionem. Alexan.*

¶ aliàs, est in l. si puta uic.

¶ Sequitur istam glos. Bal. hic.

¶ Ista lectura displicet Bart. & Ale. & Are.

¶ Et bene B. B. P. Ale. & Are.

¶ Ista expositio destruit text. secundū B. Ale. & Are. ideo dic aliter secundū eosdē.

¶ Istam sequunt Bar. B. Alex. & Are.

¶ Imò dic q dies cedit à die sta pulatiōis & nō cōstituit q s in mora nisi lapso tēpore, quo potuerunt pstari, & nō sunt pstitę fm Alex.

¶ Sequit eā P. reprobat tamen eam Ale.

¶ Sequuntur eam. B. B. Ange. P. Alexan. & Are.

¶ Ista gl. est de mente B. B. & P.

¶ Rationē decidendi gl. sequunt Bart. & P. hic.

¶ Idē Bar. & Paul.

¶ Pœnam uiolati sepulchri à Solone impositam refert Cicer. lib. 2. de legib.

¶ Flo. deest potius. Vide Anton. August. lib. emen. 4. c. 8.

¶ Ignorauerit.

¶ Fl. gereret.

¶ Flo. extitit.

¶ Fl. petit: has.

¶ Diuinat fm. Alex.

¶ Placet Bart. quis Paul. aliter dicit.

¶ Approbat p Bar. & Paul.

¶ Idē Ale.

¶ Et mē Bar. & Ale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sis ad quem. ¶ CASVS Hæc lex ponit unam regulam cui dãtur quatuor exempla Et regula est talis. Si aliquis gerit pro hærede in hæreditate alicuius, non adstringitur se oneribus hæreditariis, nisi sciat qua ex causa hæreditas ad eum pertineat. Et primum exemplum dictæ regulæ est tale. Titius ad quem ab intestato pertinebat hæreditas Seij, nactus sit eam quasi peculium dicti Seij putans dictum Seium defunctum suum seruum fuisse: certè non obligatur hæreditati dicti Seij: quia nescit qua ex causa hæreditas ad eum pertineat. Et idem est si occupauit bona dicti Seij qua si libertini sui, cum esset ingenuus. Et idẽ est si fuit scriptus hæres à dicto Seio suo proximo agnato, & ipse Titius existimãs ab intestato eum decessisse, eo quòd tabulæ non erant adhuc in publicum prolatæ, omnia loco domini in eius hæreditate fecerit. nam non erit hæres propter dictam regulam. Et idẽ esset si dictus Seius instituisset eum hæredem in testamento nõ iusto, & cùm Titius hæres putaret testamentum iustum esse, omnia loco domini administrasset. nam nec in hoc quarto casu hæreditatem acquireret.

¶ Paulus lib.2.ad Sabin. LEX XXII.

SI is ad quem legitima hæreditas pertinet, putauerit defunctum seruum suum esse, & quasi peculium eius nactus sit: placet non obligari eum hæreditati. Idem ergo dicemus (vt ait Pomponius) si quasi libertini sui, cùm is ingenuus esset, bona eius occupauit. Nam vt qs, p hærede gerendo, obstringat se hæreditati, scire debet qua ex causa hæreditas ad eum pertineat: veluti agnatus proximus iusto testamento scriptus hæres, antequàm tabulæ proferantur, cùm existimaret intestatum patrẽfamil. mortuum quamuis omnia pro domino fecerit, hæres tamen non erit. ¶ Et idem iuris erit, si non iusto testamento scriptus hęres, prolatis tabulis, cùm putaret iustum esse: omnia, p domino administrauerit: hęreditatem enim non acquiret.

¶ *Sicut in aditione quis debet esse certus ita etiã in repudiatione. Alexan.*

a ¶ Peculium. ¶ nam non potest seruus habere hæredem nisi in casibus: ut not. C. cõmunia de succes. l. seruus.

b ¶ Non obligari. ¶ qa ignorat causam ex qua possunt bona ad eũ pertinere: ut J. eo. l. pater. & J. in hac lege.

c ¶ Occupauit. ¶ iure patroni, cũ esset hæres ut agnatus: & fic erraui in causa, & occupauit ab intestato, fuit etiam error in cõditione testantis, qui nocet: ut J. eo. l. hæres. § fi. Accursius.

d ¶ Qua ex causa. ¶ domini: uel hæredis, agnati, uel ut patroni. Itẽ ex testamento, uel ab intestato: uel institutionis uel substitutionis iure: ut hac lege. & J. e. l. fi quis mihi bona. §. aliter atq. & l. pater. Sed contra ℣. l. proxi. in fi. Sed non obst. quia bene sciebat ibi ex qua causa ad eum pertinebat hæreditas: quia ex testamento, licet ignoraret conditionem extitisse: qua de causa nihil adiicit ad cõditionem. & econtra, nec aliquid habet unum commune cum altero.

e ¶ Veluti. ¶ addit tertium exemplum prout est hic. ¶ ueluti.

f ¶ Proferantur. ¶ i. adducantur in propatulum.

g ¶ Pro domino. ¶ i. pro hærede: ut inst. de hære. qualis. & diff. §. fi. & §. de libe. & posthu. l. in suis. Accur.

h ¶ Non erit. ¶ quia ignorat causam, & quia eius cõditionem faceret deteriorẽ, ut J. e. l. fi qs mihi. §. aliter. adhuc ergo adibit ex testamento. cùm non uideatur ob hoc repudiasse: ut §. e. l. nec is. §. hęres. & de inoffi. testa. l. mater. & J. e. l. illud. & l. in plurium.

i ¶ Si non iusto. ¶ econtra ad superiorẽ. & est quartus casus legis.

k ¶ Non acquiret. ¶ nec repudiare uidet ab intestato, ut in superiori casu, dixit. & facit J. eo. l. pater. & §. de pac. fi cũ te ex cã. & nota hac lege: quod adeũdo ex causa putatiua nõ fit hæres, licet si ex uera adisset esset hæres sic iudex fi ferret sententiam ex causa falsa, non ualet sententia cum effectu: licet motus ueris probationibus posset eandẽ potuisse, & ualeret, ut C. si ex falsis instrumentis. l. ij. no.

Snia ex cã falsa lata non ualet.

IN repudianda. ¶ Pone hic casum ut posui supra eodem. l. is qui hæres.

l ¶ In repudianda. ¶ Sic etiam in adeũda: ut §. l. proxi. ad paria eni iudicantur repudiatio & aditio: ut §. eo. l. is potest.

m ¶ Certus. ¶ uehementi opinione: ut J. eo. l. cùm quidã. §. i. secũdũ Ioan. & sic accipe dictionem illam legis superioris scire debet.

n ¶ Repudiat. ¶ cũ ignorat sibi delata, si repudiat, nihil agit: ut §. e. l. s qui hęres. per totam. l. & sequẽtibus usq; ad l. qui hereditatem. & ar. C. de dona. l. nec ignorans. & §. de inoffi. testa. l. mater decedẽs. in fi. & l. nihil. l. §. fi cũm. & de pac. l. fi cum te.

HVic quęstionis. ¶ CASVS. Titius instituit sibi Seium hæredem, & ei substituit Caium, & decessit dictus Titius. Venit Caius substitutus, & dedit pecuniam Seio istituto ad hoc ut Seius omitteret, sicque eam haberet Caius. u. l propter hoc accepit ab eo p̃mission pecuniæ, & ipse Seius omisit hæreditatem. nũquid uidet dictus institutus propter hoc gerere pro hærede? Et dicitur quod nõ: incidit tamen in edictum, si quis omis. cau. testa. unde tenetur legatariis & fideicommissariis: ut J. titu. ij. l. ij. & ij. Vinian.

• ¶ Capit. ¶ dicitur enim mortis causa capere q; occasione alicuius mortis ad eum obuenit: siue ex uoluntate eius. s. defuncti. siue non: ut J. de do. causa mor. l. qui pretio. & l. mortis causa capitur, in princi. & §. fi donatur. Azo.

p ¶ Ne hæres fit. ¶ sic §. eo. fi quis extraneus. in priuc.

q ¶ Incidere. ¶ si omi causa te. ut J. fi quis omi. causa te. l. i. §. i. & l. ij. & C. fi quis omis. causa testa. l. j.

r ¶ Stipulando. ¶ ut J. de dona. causa mor. l. mortis causa capitur. & l. mortis causa donatio. & l. senatus. i fi. & arg. C. ad leg. Falc. l. fi. Accur.

SI quis mihi. ¶ CASVS. Stichus seruus Titij mihi bona fide seruiẽs uel in quo solum vsumfructum habebam, fuit hæres institutus à Seio, & meo iussu adiuit hæreditatem. certe non acquiret mihi. Secundò dicit quòd si seruus municipum uel collegij uel curiæ fit ab aliquo hæres. institutus, & postea fit manumissus à municipibus uel curia uel collegio, adibit hæreditatem suo ꝓprio arbitrio. si autẽ fit alienatus à municipibus uel curia uel collegio, adibit hæredi. iussu noui domini. Si aũt seruus fisci fit hæres istitutus ab aliquo, adibit hæreditatem iussu procuratoris Cæsaris. Si aũt seruus pœnę fit hæres institutus: nõ ualet institutio. ¶ Iussum eius qui. ¶ Dictũ est §. e. l. vj. q. ille, qui est in potestate siue filius, siue seruus alicuius, debet habere iussum patris uel domini in acquirenda hæreditate. nũc aũt dicit quãdo, & dicit q; pręcedere debet iussus aditionem: & pòt intercedere dictus iussus per nunciũ uel epistolam missam à patre filio specialiter tũ intercedere iussus dẽt de adeũda hæreditate certi hominis mortui. nã si ita iubeat pater filio, quęcũque hæreditas fuerit tibi delata, adeas eam: nõ ualet iussus. uel si ita dicat uel mittat dicendũ filio, adeas hæreditatem Lucij Titij: q. q dẽ uiuit: nõ ualet iussus. planè si rumor fuit Lucũ Titium prędictũ decessisse, poterit mãdare pater filio ut si dictus Lucius Titius scripsit dictum filium hæredẽ, ad at filij, quo casu mortuo postea Lucio Titio poterit adire filius ex iussu patris prædicto. sed si Lucius Titij mortuus instituit filium Seij hæredem insolidum, & nõ sunt adhuc apertæ tab. testamẽti, & sic fit incertum an dictus filius sit hæres scriptus, & pater mãdet ei ut adeat hæreditatẽ: apertis posteà tab. adire poterit filius. Sed q̃d si pater mãdauit filio ab aliquo istituto, ut colligat hæreditatẽ? nũquid uidetur ei mandasse ut adeat? Et dicitur q; fic. & idem est si mãdet ei ut petat bono. pos. uel ut rẽ hæreditariam distrahat. Itẽ idem est, si pater habeat ratã bono. pos. per filiũ petitã. & mox filius hęreditatẽ adiuit. Item idem est, si pater mandauit filiũ gerere pro hęrede, & filius adiuit hære. Idem est pater ita scripsit filio ab aliquo instituto. scio fili, q; pro tua prudentia inuigilabis hæreditati Lucij Titij delatæ. tibi. Item idem est, si ita mãdauit pater filio: adeas si expediat adire, uel si putas expedire adire, uel eorã Titio adeas, uel arbitrio Lucij Titij adeas: secus si mandauit quasi ex asse istituto, & inuenatur filius institutus ex parte tantum, quia non ualebit aditio: ℣ secus esset econtrario, tũc eni bene ualeret aditio filij. Itẽ nõ ualeret aditio filij, si pater mãdauit ut adiret ab intestato, & ipse adiuit ex testamento, sed secus econtrario. tunc eni bene ualeret aditio, sicut & ualeret, si quasi instituto filio præcepit ut adiret, & inueniat dictus filius substitutus. uel ecõtrario. Sed quid si Lucius Titius substituit filium meũ filio suo impuberi: & ego mãdaui dicto meo filio, ut dicti filij hæreditatem adiret? Certè no ualet dictus meus iussus: & consequens nec aditio. secus autẽ si in ꝑdicto proximo casu ita iussissem filio meo, si qua ex testamento Lucij Titij deferat tibi filio meo hæreditas, adeas eam. nam tunc adeundo ex substitutione ipuberis ualebit aditio. Sed quid si pater iubet filio ut adiret, & prius quàm filius adiret, pœnitentiã de iussit: egit pater? Certè nihil ualet filij aditio. &

¶ Pomponius lib.3.ad Sabin. L. XXIIII.

INrepudianda hęreditate vel legato certus esse debet de suo iure is qui repudiat.

¶ *Si quis accepit pecuniam uel promissionem ut repudiet, non videtur adire, aliàs si hæreditatem adeat, videtur pro hęrede gerere. Bartol.*

¶ Vlpianus lib.7.ad Sabin. L. XXIIII.

FVit quęstionis, an pro hęrede gerere videatur, qui pretium hẽditatis omittẽde mortis causa capit. Et obtinuit hunc pro hærede quidem non gerere: qui ideo accepit, ne hęres sit: in edictum tamen prætoris incidere. Siue igitur à substituto hæres accepit, siue à legitimo, mortis causa accepisse videtur. Idẽq; iuris erit, & si nõ accepit, sed ꝓmissa sit ei pecunia: nam & stipulando mortis causa capit.

¶ *Seruus alienus bona fide possessus uel fructuarius adeũdo hẽditatẽ sibi delatam iussu possessoris uel fructuarij, non acquirit illis: sed uero dõo uel ꝓprietario. Alex.*

¶ Idem lib.8.ad Sabinum. LEX XXV.

SI quis mihi bona fide seruiat seruus alienus, iussu bus uel curia uel collegio, adibit hæreditatem suo ꝓprio arbitrio. si autẽ fit alienatus à municipibus uel curia uel collegio, adibit hæredi. iussu noui domini. Si aũt seruus fisci fit hæres istitutus ab aliquo, adibit hæreditatem iussu procuratoris Cæsaris. Si aũt seruus pœnę fit hæres institutus: nõ ualet institutio. ¶ Iussum eius qui. ¶ Dictũ est §. e. l. vj. q. ille, qui est in potestate siue filius, siue seruus alicuius, debet habere iussum patris uel domini in acquirenda hæreditate. nũc aũt dicit quãdo, & dicit q; pręcedere debet iussus aditionem: & pòt intercedere dictus iussus per nunciũ uel epistolam missam à patre filio specialiter tũ intercedere iussus dẽt de adeũda hæreditate certi hominis mortui. nã si ita iubeat pater filio, quęcũque hæreditas fuerit tibi delata, adeas eam: nõ ualet iussus. uel si ita dicat uel mittat dicendũ filio, adeas hæreditatem Lucij Titij: q. q dẽ uiuit: nõ ualet iussus. planè si rumor fuit Lucũ Titium prędictũ decessisse, poterit mãdare pater filio ut si dictus Lucius Titius scripsit dictum filium hæredẽ, ad at filij, quo casu mortuo postea Lucio Titio poterit adire filius ex iussu patris prædicto. sed si Lucius Titij mortuus instituit filium Seij hæredem insolidum, & nõ sunt adhuc apertæ tab. testamẽti, & sic fit incertum an dictus filius sit hæres scriptus, & pater mãdet ei ut adeat hæreditatẽ: apertis posteà tab. adire poterit filius. Sed q̃d si pater mãdauit filio ab aliquo istituto, ut colligat hæreditatẽ? nũquid uidetur ei mandasse ut adeat? Et dicitur q; fic. & idem est si mãdet ei ut petat bono. pos. uel ut rẽ hæreditariam distrahat. Itẽ idem est, si pater habeat ratã bono. pos. per filiũ petitã. & mox filius hęreditatẽ adiuit. Item idem est, si pater mandauit filiũ gerere pro hęrede, & filius adiuit hære. Idem est pater ita scripsit filio ab aliquo instituto. scio fili, q; pro tua prudentia inuigilabis hæreditati Lucij Titij delatæ. tibi. Item idem est, si ita mãdauit pater filio: adeas si expediat adire, uel si putas expedire adire, uel eorã Titio adeas, uel arbitrio Lucij Titij adeas: secus si mandauit quasi ex asse istituto, & inuenatur filius institutus ex parte tantum, quia non ualebit aditio: ℣ secus esset econtrario, tũc eni bene ualeret aditio filij. Itẽ nõ ualeret aditio filij, si pater mãdauit ut adiret ab intestato, & ipse adiuit ex testamento, sed secus econtrario. tunc eni bene ualeret aditio, sicut & ualeret, si quasi instituto filio præcepit ut adiret, & inueniat dictus filius substitutus. uel ecõtrario. Sed quid si Lucius Titius substituit filium meũ filio suo impuberi: & ego mãdaui dicto meo filio, ut dicti filij hæreditatem adiret? Certè no ualet dictus meus iussus: & consequens nec aditio. secus autẽ si in ꝑdicto proximo casu ita iussissem filio meo, si qua ex testamento Lucij Titij deferat tibi filio meo hæreditas, adeas eam. nam tunc adeundo ex substitutione ipuberis ualebit aditio. Sed quid si pater iubet filio ut adiret, & prius quàm filius adiret, pœnitentiã de iussit: egit pater? Certè nihil ualet filij aditio. &

ratio. & idem est si pater qui iussit filium adire, dedit se alij ad arrogãdum priusquam filius adiret. h. d. tota l. Vinia.

a ¶ Promouebit. ¶ quia mihi non quærit. Sed conterà. J. e. l. aditio. §. & quòd à quibusdam quæ est contra. Sol. ibi loquitur in libero homine bona fide possesso: quia suam cõditionẽ sciens uoluit mihi q̃rere: & sic adiuit me iubente, & sic mea & sua ibi concurrit uoluntas: & in alio seruo eadem ratione non mea tantũ, sed ueri domini exquiritur uoluntas: & sic nõ obst. & cogitur tunc dominus, si mei contẽplatione est institutus iubere adiremt J. eo. l. aditio. in fi.

b ¶ Nec fructuarius. ¶ Seruus quærit hæreditatem fructuario iubenti: ut J. eod. l. aditio. §. præterea. & J. de acquirẽn. rerum do. l. fructuario. Sed contrà §. de usufru. l. si serui. & l. seq. Solut. ibi dominus iubet, ut hic: sed mihi restituit per conditionem sine causa: ut J. de stip. ser. l. pe. & sic mihi quę it in contrariis quasi ex re mea ut J. e. l. aditio. in fi. & §. de iul. substi. l. sed si plures. §. in arrogato. & ad hoc pòt agi: ut ibi plenè not. in l. si seruus. sed legatum quod mihi quæritur, etiam sine iussu alicuius quæritur & est ratio, quia nulla opera est in eo: ut J. de acquirerum do. l. liber homo. Item secundũ hoc intelligit insti. p quas personas nobis acquiritur §. de his.

c ¶ Adibit hęreditatem. ¶ Primo casu suo arbitrio. secũdo iussu domini noui, ut instit. de hęre. inst. §. seruus. & J. eod. Antistius. §. i. at si in sua causa pmaserit. iussu curię, municipũ uel collegij adibit: & ei acquiret. Nec obst. q; uniuersitas dicit nõ posse cõsentire, ut ar. §. de dolo. l. si ex dolo. §. i. & J. de lib. uni. l. i. quia sub. ibi facile: ue probatur §. quod me. causa. l. metũ. §. i. & J. de acq. pos. l. i. §. fi. & l. fe. & §. de ori. iur. l. ij. §. omniũ. uel adibit iussu eorũ per quos uniuersitas regit. ar. J. de condi. & demon. l. municipibus. & hoc itellige cũ collegiũ è licitum, quod est tũc demũ cũ aliqua lege cõcedit. ut J. de colle. illi. l. iii. & §. q; cuiusq; uni. l. i. Si ergo est illicitũ. nõ pòt ei acquiriut C. de hære. insti. l. collegium. & J. de re. du. l. cùm senatus. Et not. q; seruus uniuersitatis non est singulorum: ut §. de rerum diui. l. intantum. §. i.

d ¶ Hęreditatẽ. ¶ opulẽtam: ut §. de offi. proc. Cęsa. l. i. in fin. & l. ij. & inf. de iure fisc. l. i. §. an bona. & l. auferr. §. seruus. & dicit opulenta quę affert opes sine uexatione, sed locuples quę ẽt uexationẽ habet. Item in alio procuratore secus, ut inf. eo. l. p ꝓcuratorẽ. nec tamen iste repudiat, ut §. de offi. pro. cu. Cęsa. l. i. §. i.

e ¶ Damnatus. ¶ sic enim fit atim sit seruus, ut hic, & inf. de pe. l. q ultimo. & insti. qui. mo. ius. pa. po. sol. §. pęnę. nõ fic ĩ deportato. q; liber remanet, ut C. de bo. proscri. l. ij. cõtra. l. 3 ciuitatẽ & ius capiedi ex testamẽto perdat, ut inf. de pœ. q. dã. & C. de hęr. inst. l. i. Itẽ gladiũ dic. nõ alio ferro, ut inf. de pę. l. aut damnum. Itẽ nemo hodie bñ natus &c. utin aut. de nup. §. quod autem. col. iiii. Itẽ ad bestias dãnatus olim efficiebatur seruus, hodie uerò nemo bene natus &c.

f ¶ Pro non scripto. ¶ & sic remanet penes substitutũ ut cõiunctũ, uel uenientes ab intestato ut olim, & ita hodie ut C. de cad. tollẽ. l. i. §. in primo. Itẽ bene dicit ꝓ nõ scripto haberi. q; nõ est seruus fisci. nec Cęsaris, sed pœnę. & hoc intelligę siue primo fuerit dãnatus, & post institutus, siue econtra. idẽ in legato nisi ad aliměta, ut J. de iure fisc. l. in metallum. & J. de iis quę pro non scrip. ha. l. si in metallum. & J. de ali. leg. l. is cui. de pecu. leg. l. q dam. & sic in priuati seruo tenet legatum ad alimenta, ut J. de adi. leg. l. seruus.

g ¶ Iussum. ¶ aliàs iussum. & in neutro, & aliàs iussus. & dic loqui in profectitia hęreditate, si cõtemplatione patris. uel aduentitia si contemplatione filij fit institutus: quia in utraq; s. hęreditate hoc iure omnia quęrebantur patri, ut inst. per quas perso. no. acquir. §. i. Acc.

h ¶ Perfecto negotio. ¶ subaudi etiam. nã ante cõstat, q; pòt, ut inf. de usuca. l. nunquã. sed hic inquit, q; etiã post cõtractum, & sic sunt cõtra §. de aut. tu. l. obligari §. tutor. & inf. de vsuca. l. nunq̃. in prin. & instit. de aut. tu. §. tutor. Sol. interponitur perfecto negotio, sed p̃ meo hæreditatem adeundo, nihil promouebit: nec acquirat mihi: nec fructuarius quidem seruus.

¶ *Seruus uniuersitatis iussu rectoris: & seruus fisci iussu procuratoris adibũt hæreditatem, & seruus pœnæ non est capax. Bartolus.*

¶ Seruus municipum, vel collegij, vel curiæ, hæres institutus, manumissus vel alienatus adibit hęreditatem. ¶ Si seruus fisci institutus sit, iussu ꝓcuratoris Cęsaris adibit hæreditatem, vt est sępe rescriptum. ¶ Si quis planè seruus pœnę fuerit effectus, ad gladium vel ad bestias, vel in metallum damnatus: si fuerit hæres institutus, pro non scripto hic habebitur. idque diuus Pius rescripsit.

¶ *Iussus præcedere debet, authoritas sequi. Bart. & Alex.*

¶ Iussum eius qui in potestate habet, nõ est simile tutoris authoritati, quæ interponitur perfecto negotio, sed pcedere debet, vt Caius Cassius lib. ij. iuris ciuilis scripsit: & putat vel per internuncium fieri posse vel per epistolam.

Vniuersitas consentire nõ potest.

Seruus uniuersitatis fi est singulorum.

Ista glos. est nota secundũ Bal. hic: nec reperitur alibi secundũ eundem.

Qui banito nostri tẽporis ęq paratur. gl. in §. relegati. inst. qui. mo. ius pa. po. sol. Bar. in l. illicitas. §. vniuersitas. §. de offi. præsid.

¶ Ais, municipii.

¶ Fl. decuriæ.

¶ De seruis pęnę Cęsis Rhodigi. lib. 13. lec. anti. c. 53.

¶ Iussum debet specialiter, interponi perfectũ hæreditatis: licet per iubentem dubitetur de causa acquisitionis. Bar.

¶ Sed vtrum generaliter, quæcũque tibi hęreditas fuerit delata, an specialiter? Et magis placet, vt Caius Cassius scripsit, specialiter debere mãdari. ¶ Sed an nominatim de viui hẽditate mandari possit, quæritur. Sed ego non puto recipiendum, vt de viui hęreditate mandetur. Planè si rumor fuerit Lucium Titium decessisse, poterit ei mandari, vt si scripsit hæredẽ eũ, adeat: aut si clausæ adhuc tabulæ sint, & sic incertum, an filius scriptus sit hæres.

¶ *Iussus intelligit quocunq; modo, et per quæcunq; uerba, si de voluntate præcedente patris appareat. h. d. Bar. & Alex.*

¶ Sed quid si mãdauit vt hęreditatem colligat, an videatur mandasse vt adeat? Quid si, vt petat bonorũ possessionem, aut vt rem hæreditariã distrahat? aut quid si petitam bonorũ possessionẽ ratã habuerit, mox filius adeat hęreditatẽ? vel q d si ꝓ hærede gerere mãdauit, & filius adiit hẽ-

¶ Flo. scribit.

¶ Fl. deest mortis.

¶ Adde, q̃ non cõprehẽditur in statuto de vltimis voluntatibus donatio cã mortis: q̃ uis codicillus sic. Bal. in l. hæc cõstitutissima. iij. col. C. qui test. fa. possunt.

¶ Flo. non hæredem.

¶ Fl. deest iuris.

¶ Flo. scribit.

¶ Fl. deest, sed.

¶ Fl. deest, hæredem.

¶ Fl. aut si clausæ adhuc tabulæ sunt, & sic incertum.

¶ Not. glo. fin Bald. q̃ iura ãtiqua q̃ loquunt̃ de iussu in hęreditate aduenticia sunt correcta.

De sensu huius uers. uide Hubert. Zuchar. i rub. C. q admittendũ. 88.

¶ Flor. habuit.

¶ Fl. deest, &.

iussum, secus in authoritate tutoris: ut institu. de aut. tut. §. tutor contra. quod uerum est quantum iter tutorem & pupillum. sed secus est quantum inter tutorem & contrahentem cum pupillo, ut §. de auth. tuto. l. obligari. §. fi.

l ¶ An specialiter. ¶ exigimus interuenire iussum.

m ¶ Specialiter debere. ¶ No. speciale mãdatũ. sic §. de mino. l. illud §. i. & de ritu. nup. l. generaliter. & inf. ad Treb. l. q ita. §. ẽt & §. fi. qs cau. l. sed & fi. § quęsitũ & qd̃ cuiusq; uniuer. nomine. l. itẽ. §. ℣ si ita decreuit. & inf. de iniur. l. item apud. §. hoc edictũ. & de ꝓcu. l. Pòponius. in prin. & l. non solũ. in fi. & l. qui duos. Sed regulariter contrà: ut §. quod iussu. l. i. § i. & §. manda. l. i. & de admi. tu. l. fi duo. & ff. pro soc. l. uerum. & l. actiones. §. renunciare. Accur.

n ¶ De niui. ¶ quia non debet esse solicitus de hęreditate uiuentis: ut §. de uulg. sub. l. ij. §. interdum. & facit inf. eo. l. neminẽ. & l. q̃ superstitis. igitur hoc casu post mortem iterum erit mandandum.

o ¶ Si rumor. ¶ falsus, quia uiuebat. sic §. de hęred. instit. l. fin.

p ¶ Eum. ¶ hęredem, & tenet iussus dummodo tẽpore adiriõis decesserit, & hoc sciat adiens, ut inf. e. l. hęres. in prin. & §. eo. l. his q hęres. §. fi quis dubiter. & l. qui hęreditatem. & C. de cap. l. nec nos.

q ¶ Scriptus sit. ¶ subaudi, poterit mãdari prędicto modo: dummodò hic tempore aditionis sciat sibi delatam licet tabulę aperę non fiut, aliàs adire non potest nisi sciat sibi esse delatã, & qualiter, ut §. eo. l. is qui hęres. i. fi. & inf. e. l. hęres. §. i. erit ergo incertũ tempore mandati. sed non aditionis. uel certum patri, non filio. Et no. secundum Azo. quòd insolidum institutus etiam clausis tabulis adire pòt pro parte eis apertis demũ, nisi sit suus hęres. ut §. de iur. & fac. ignor. l. i. in fi. & C. de iur. delib. l. fi fratris. & C. de cadu. tol. l. i. §. i. hodie secus ut in §. in nouissimo. C. eo.

r ¶ Petitam bonorum possessionem. ¶ sed non decretalem. & ideo poterat filius desistere, aliàs nõ posset, ut inf. de suc. edic. l. i. §. decretalis. Sed oppo. nonne petendo gerit se pro hęrede. & sic quęrit? quomodo ergo amplius adeundo denuo quęrit, ut C. eod. l. puberẽ? Respond. ibi fuit decreta uel habita pro decreta per iura Cæsecundũ quę sufficit sola agnitio, ut C. qui admi. ad bono. pos. l. pen. & l. fi. hic non, & sic ratihabitio non operatur. hic ad bo. pos. q̃ posset operari si decreta esset, ut inf. ad Treb. l. seruo inuito. §. fi. sed operatur iussum ad sequentem aditionem.

s ¶ Adeat. ¶ solo uerbo uel animo, quod sufficit, ut institut. de hęr. quali. & dif. §. fi. uel mandauit ut adiret iure ciuili. & ipse petiit iure prętorio per bono poss. uel econtra.

t ¶ Gerere. ¶ id est, de facto administrare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Introducendi. m. ¶ si post hoc adeat.
b ¶ Adisse. ¶ si adeat post hoc & facit sup. à. de tute l. si filius. & infrà, eo. l. cum qui duobus. §. i. Et no. quòd iussus importat hic necessitatem. Sed arg. contra. instit. de Attil. tu. §. penul. & in aut. ut nulli iudi. §. & hoc uero. colla. ix.

Iussus quã doq; necessitatem imponit.

c ¶ Mãdauit. ¶ s. hoc modo. si ex &c.
d ¶ Titio. ¶ i. filio iussit quòd adeat, & in tempore aditionis debeat Titius esse præses, uel quòd adeat arbitrio Lucij Titij. Accursius.
e ¶ Rectè puto. ¶ sed quid si adiuit sine eius consilio? R. spon. nulla est aditio, ut argu. §. de iniu. actu. l. sed & si pupillus. §. cõditio & de cas. si. l. i. §. si plures, & §. de admi. tuto. l. si Titium. in princ. & §. man. l. idem. §. si quis. Azo.

Fl. delatę tibi Lucii Titii.

Fl. expedire adire.

f ¶ Si ex parte. ¶ s. qua si institutum.
g ¶ Potest ex asse. ¶ sed contra §. e. l. si quis ex §. sciẽdum. Sed hic error fuit, ibi ignorantia, quæ non nocet: ut J. e. l. ex semisse. Dic ergo ut ibi no. & facit J. eo. l. cum qui duobus. §. fi. & l. pater.
h ¶ Ex testamento. ¶ in quo legata erãt plura. & sic deterior conditio patris fieret.
i ¶ Poterit. ¶ adire. Accursius.
k ¶ Substitutus. ¶ & ita adiuit ex substitutione acquirit enim ex substitutione hæreditatem.

Fl. deest.

l ¶ Vel cõtra. ¶ præcepitur adiret ex substitutione, & non erat substitutus, sed institutus, & ita adiit ex institutione. Sed quid si ab instituto sunt relicta legata, à substituto nulla, uel contrà? forte sic ideo dicit, quia ad ea quę &c. ut supra, de legi. & senatusco. l. nam ad ea. uel forte erit distinguẽdum, faciat meliorem conditionem patris, uel non. Azo. & facit supra mand. l. diligenter. in fi. & §. quib. mod. pign. uel hypo. sol. sicut. §. sed si permiserit. & J. ad Trebel. l. sed & si ante.
m ¶ Non sufficit iussum. ¶ quia pupilli hæreditas potest esse grauata legatis.
n ¶ Iussu adiisse. ¶ etiam pupillarẽ: q̃ a testamentum pupillare pars est paterni: ut insti. de pup. substit. §. liberis. Azo. posset & planè legi q̃ nulla fuerit pupillaris: sed tunc nulla esset dubitatio.
o ¶ Pœnitentiam egit. ¶ s. pater. idẽ si fatere cœpit: ut J. eod. l. qui seruũ. & l. seq. sed secus si obierit, ut §. e. l. vi. §. quãquam. Et not. q̃ nõ oportet certũ fieri filiũ huiusmodi pœnitẽtiæ. sic J. de ma. uil. l. iij. & §. de dinor. l. si pœnituit. & §. si cert. pet. l. eius qui. §. quas uero. Sed arguitur J. de acqui. pos. l. fundi. §. fi. & de sol. l. uero. §. sed & si. & insti. mãd. §. rectè. & J. de qua plu. arcen. l. in diem. Dic q̃ ibi uertitur damnum mandatarij. hic non secundum Dy. & Bar.
p ¶ Egit. ¶ filius.
q ¶ Dederit. ¶ s. pater.
r ¶ Non est acquisita. ¶ quia iussum eius expectari oportet cui est quærendum. J. eo. l. Antistius. §. i. & instit. de hære. insti. §. seruus. & §. alienus. & §. eo. l. vj. §. fi. & de hære. insti. l. si seruus communis.

S I ego & seruus. ¶ CASVS. Titius instituit sibi heredes me, & filium meum uel seruum, & decessit. & ego iussi dicto meo filio uel seruo ut pro eorum parte adirent hęreditatẽ. certè non solũ sine arrogandum dederit priùs, quã filius adiret, non est acquisita hæreditas.

¶ *Qui vult portionem sibi delatam per alium, videtur velle etiam suã. Bartolus, Baldus, & Alexander.*

¶ Paulus lib. 2. ad Sabinum. L. XXVI.

SI ego & seruus meus, vel filius hæres institutus sit: si iussero filio uel seruo meo adire, statim & ex mea institutione me hæredem esse Pomponius scribit. Idem & Marcellus probat, & Iulianus.

¶ *Ad hoc vt quis possit pro hærede gerere, necesse est mortuum esse illũ, in cuius bonis geri debet. Alexand.*

¶ Pomponius lib. 3. ad Sabi. L. XXVII.

NEminem pro hærede gerere posse viuo eo, cuius in bonis gerendum sit, Labeo ait.

¶ *Rationes defuncti possit peti, ut videãtur causa deliberationis: nec phoc vbi hæreditas adiri h. d. cum lege seq. Bar. et Ale.*

¶ Vlpianus lib. 8. ad Sabin. L. XXVIII.

ARisto existimat, prætorem aditum facultatem facere debere hæredi, rationes defuncti ab eo petere penes quem depositæ sunt, deliberanti de adeunda hæreditate.

¶ Pomponius lib. 3. ad Sabi. L. XXIX.

QVi hęres institutus prohibeatur ab eo, qui vnã institutus iam hęreditatem adiit, tabulas, literas, rationes inspicere mortui, vnde scire posset, an sibi adeunda esset hæreditas, non videtur pro hærede gerere.

¶ *Impeditus iubere pp absentiã sui filij, restituit ad cõmodum hæreditatis, ut habeat eã ac si adiuisset suo iussu. Alex.*

¶ Vlpia. lib 8. ad Sabi. LEX XXX.

VM quidam legationis causa statim hæres sum ex eorum parte hæreditatis, sed etiã ex mea. Vin.

s ¶ Hæres institutus. ¶ subaudi parte.
t ¶ Pomponius scribit. ¶ Cur secus econtrà aut J. e. l. si ex parte suaã Respõ quia cum iussu uideor uelle & meam partem habere, quã sola uolũtate expressa uel præsumpta habebere possum: ut illi. de hære. qua & dif. §. fi. igitur eam habeo. sed si priùs meam adiui, nõ uideor. uelle habere partem serui, cum sine iussu quæri non potest. sed certè imò possum habere uolũtatem, & habere partem filio uel seruo delatã. Die ergo quod hæc est ratio, quia cùm iubeo, uolo habere partẽ seruii: ergo totam quæro q̃quid uelim de meã, ut §. eo. l. si ex asse. ut econtra si meam adeo, non possum aliam habere: cùm iussus præcedere, & aditio serui uel filij debeat sequi, quicquid uelim: ut §. eod. ritu. si quis mihi bona. §. iussum. & facit ad hoc J. eod. l. si solus. in fi. Item bene fãcit lex ista ad id quod dicit Paul. J. eod. l. per procuratorem.

v NEminem. ¶ viuo eo. uere, ut opinione hęredis: ut J. eo. l. hæres. Azo.
x ¶ Labeo ait. ¶ quia uiui hæreditas nulla est: ut §. de hæred. uendi. l. i. & facit §. eod. l. si quis mihi. §. iussum. & J. e. l. qui superstitis. & §. eod. l. qui hæreditatem. & J. pro hęrede. l. i. & J. titu. i. l. ij. §. fi. dubitetur. & C. de cap. l. nec nos.

Viui hæreditas nulla est.

ARisto. ¶ CASVS. Aliquis hęres deliberans de adeunda hęreditate si interim adeat prætorem, & petat ab eo ut constringat quendam apud quem defunctus ratiões suas deposuit, demonstrate dictas rationes: prætor debet ei concedere: & hęres qui petit dictas rationes sibi edi, non uidetur propter hoc gerere pro hęrede, siue petat à cohęrede suo, siue ab alio qui habeat. h. d. cũ. l. seq. Viuia.

y ¶ Aditum ¶ quem adiuit hęres. Azo.
z ¶ Petere. ¶ i. petẽdi efficaciter. & dic uel p edictũ quẽ admodũ petita. pe. uel per interdictũ de tabu. exhi. ut J. tit. j. l. ij in fi. Sed quidam dicunt officio iudicis, quasi uideretur gerere p hęrede, si dictus edictis ageret, sed nõ est uerum: ut J. l. proxi. q̃ hęres. Plus me mouet, q̃ non est hęres: & sic instrumẽtum ad se nõ pertinẽs petit. ut §. de iure delibe. l. Aristo. Dicam ergo dari in factũ extra ordinẽ, quę ex uariis figuris datur: ut C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. ut officiũ iudicis. & est mirũ, quod hic dicit: sed propter fauorẽ ultimę uoluntatis. Acc.

a QVi hęres Iuna. id est iuiimul.
¶ Non uidetur. ¶ in ò magis ut deliberet, uidetur hoc petere exhiberi, non autem ideo adit. sunt enim exhibenda sibi ut deliberet, ut §. l. proxi. Aristo. & §. de iure delibe. l. iini. Acc.

CVm quidã. ¶ CASVS. Titius prouincialis habens filiũ in prouincia, fuit missus in legationẽ in Italia, & interi filius suus fuit ab aliquo hęres institutus: pater autẽ nõ potuit ei iubẽ ut adiret hęreditatẽ, eo q̃ aberat causa legationis: & sic filius decessit ãq̃ adiret, & patri acquireret mõ quęrit utrũ patri reuerso subueniat, ut habeat hęreditatẽ? Et dicit q̃ hę, & hoc iu. q̃ aberat causa reipublicę.
¶ Qd dicit pxim. ¶ Titi habẽs uxorẽ prẽgnãtẽ, fecit testamẽtũ, & instituit me extrancũ hęredẽ, & uerte prẽ tertit. mõ qrit an ego post fim adire

sima dire hæredi, antequam uenter nascatur? Et dicitur q̃ non, quia quædam regula repetitur in iure in qua ita continetur: proximus hęres à filio posthumo. i. post filium posthumum, non potest adire hæreditatem dum mulier prægnans est, aut putatur esse prægnans, etiam si nõ est. sed si dictus hæres posthumi scit non esse prægnantem mulierem, potest adire. quæ regula habet locum, si uenter pariturus est suum hęredem, ut fuit in casu quẽ posui. & idem esset si dictus Titius ab intest. decessisset. nã non poterunt adire hæredi. suam uenientes ab intestata. dum uxor defuncti prægnans est, aut esse putatur. Et quod dixi in uẽtre qui suum pariturus est: idẽ est in eo uentre qui pariturus est legitimum defuncto. id est. aguatum; uel est pariturus cõsanguineum defuncto. i. fratrẽ ex eodem patre tantum cum defuncto natum. nam semper illi qui sunt defuncto post dictum legitimum vel consanguineum. non possunt adire hæreditatem defuncti dum mulier est prægnans, vel esse putatur: quia ille qui est in vtero vxoris tempore mortis defuncti, facit sibi locum quantum ad faciendam moram in adeundo illis, qui sunt inferiores defuncto quàm ipse. nam si fuerit posteà edictus, retrò pro iam nato habetur. sicut autẽ hęreditas interim per inferiores adiri non potest: ita nec bo. pol. peti de iure prætorio: imò prætor interim mittit in possessionem ventrem prædictum qui est pariturus suum defuncto. & est ratio: quia interim in eo statu est testamentum à defuncto factum, vt sumpatur nato post humo, nisi esset venter institutus vel ex hæredatus.

¶ Quod dicitur si putetur. ¶ Quod autem dictum est non posse interim adiri hæreditatem defuncti, si vxor eiusdem defuncti putetur esse prægnans, ita intelligendum est. s. si ipsa dicat se prægnantem: & idem est si ipsa neget se prægnantem, alijs tantem dicant, puta obstetrices. sed & si ipse hæres sequens posthumum puta vxorem defuncti non esse prægnantem etiam iusta ratione ductus. non potest adire. secus autem si putat eam non esse prægnantem secundum multorum opinionem: quia tunc bene potest adire. Sed quid si hæres putabat eam non esse prægnantẽ, cùm esset prægnans, & hæreditatẽ adiuit. & mulier postea abortũ fecit? Certè nihil valuit aditio. toties ergo proficit hæredi ad hoc, vt adire posit sua præsumptio qua credit nõ esse prægnantem vxorem defuncti, quoties cum veritate concurrit. Sed quid si defunctus instituit hæredem vxorem suam non prægnantem? nunquid ipsa potest adire? Et certè sic, nisi ipsa se putaret prægnantem: quia tunc adire non posset. & hæc omnia habent locum in extraneo hęrede instituto à defuncto. Si autem esset hęres suus, & uxor defuncti non est prægnans, ex asse hæres est. sine aditione, etiam si putet prægnantem esse uxorem defuncti. Si autem est prægnãs uxor defuncti retento eodem casu, & habet unum in uentre suus hæres defuncti prædictus etiam ignorans est hęres defuncto pro dimidia. Dictum est ergo in prin. huius §. q̃ proximus hæres defuncto post filium posthumum nõ potest adire hæreditatem, dum uxor defuncti prægnans est, aut putat eam prægnantem dictus hæres post posthumum. si autem dictus hæres sciat eam non esse prægnantem, potest adire. Pone ergo q̃ dictus defunctus instituit hæredem filium meum uel seruum, & ego pater uel dominus puto uxorem defuncti prægnantem esse, filius autem uel seruus meus prædictus scit eam non esse prægnantem, & adiuit hæreditatem defuncti dictus meus filius uel seruus: nunquid acquirit mihi hæreditatem? Et certè sic: quia potius debemus inspicere scientiam dicti filij mei uel serui instituti, quam meam opinionem. Sed econtrario, si dictus meus filius, uel seruus putat prægnantem esse uxorem defuncti, ego autem scio eam nõ esse prægnantẽ, & dictus filius meus uel seruus adeat hęreditatem defuncti, non acquiret mihi: q̃ nõ ualet aditio propter credulitatẽ dicti filij mei uel serui, qui (ut dictum est) credebat prægnantem esse uxorem defuncti. Occasione autem prædictę scientiæ instituti ponit in fine. l. de alia scientia. Pone ergo q̃ Titius instituit me hæredem, & decessit: uicini mei dicunt, quòd testamentum dicti Titij est falsum uel irritum uel ruptum: ego autem scio, quod non est uerum: nunquid possum adire hæred. dicti Titij? Et dicitur quod sic. Vitianus.

a ¶ Absens. ¶ scilicet pater, alias est absentem filium &c.
b ¶ Institutum. ¶ ab aliquo.
c ¶ Adire. ¶ hæreditatem.
d ¶ Subuenire. ¶ nam ita bene subuenitur in lucro: ut in damno: ut §. ex qui. can. ma. l. Iulianus. & l. non solum. in princ. & §. j. & l. & fine. & l. si quis Titio. & l. si quis stipulatus. pater ergo restitutionem pater, & eo restituto adibit, quamuis ipse non fuerit institutus. nam & alias adit pater. s. filio infante instituto: ut C. eo. l. si infanti.
e ¶ Aberat. ¶ pater. sed hic erat absens pro sua ciuitate: ergo nõ reipublicæ causa: ut J. de nerb. sig. l. eum qui uectigal. & §. qui. ex cau. ma. l. sed & si per prętorem. §. si? Respon. uerum non est, ut ex clausula iuuetur qui iuuantur absentes causa reipub. sed iuuatur per generalẽ: ut §. ex qui can. ma. l. j. in fin. & l. ij. & l. legatis. Vel impropriè hoc dicit causa reipub. sic J. de publica. j. sed &. §. prætera. Vel reipubli. causa absunt, ad principem puta, & filium domi in prouincia diuisserat: ut C. ex qui can. ma. l. j. Sed econtra potest i, sed si scit k non esse prægnantem, potes accipere l, proximus à uentre qui l suum m hęredem pariturus n est. Et non solum ad testatos o hęc uerba, uerũ ad intestatos quoque pertinent. In p eo uentre idem accipias q, qui legitimum q uel consanguineum r pariturus s est: quoniam mortis tpe qui in utero est (quãtũ ad morã faciendã inferiorib. t, & sibi locũ faciẽdũ, si fuerit editus) pro iã nato habetur. Idemq; u & per bono. u possess. edictalem x, nec obstat quod dicit postea de uentre in pos. mit. quia ibi mutatur casus.

Ad intell. huius text. uide Iaco. Nigri. in Rubr. C. q̃ admini. nu. 32.

¶ Qua caueatur ut absenti causa reipublicæ subueniat ad omnia commoda, quę habuisset ipsens. l. Iuliannus. §. fin. & ibi Barto. §. ex quib. caus. ma.

Fl. potest accipe.

Fl. & in

Alias, De nicę & per bonorum possessionem talem prætor uetẽ mittit in possessionem.

f ¶ Quod dicitur. ¶ tota hæc lex ammodo & inferior tractant de una materia, præter ultimum §. huius legis.
g ¶ A filio posthumo. ¶ i. post filium posthumum, inter quem & istum nullus est medius: licet post illum nulli alij sequantur: ut J. unde cog. l. j. §. proximus. & J. de uerb. sig. l. proximus. Azo.
h ¶ Putatur. ¶ cõmuni opinione. uel sua, id est hæredis: licet non sit: ut J. apparebit.
i ¶ Non potest. ¶ pender usque illuc, non solum &c. Et ex eo quod dicit adire, nota, quod in extraneo dicit usque ad §. suum. cum adire fit extraneorum: ut instit. de hæred. qualita. & differen. §. extraneis ut dixi.
k ¶ Sed si scit. ¶ multorum opinione qui hoc scire possunt; & hæc scientia cum uericate concordat: ut infra eodem. quod ergo. in suo secus: ut §. suum. & hoc non facto testamento: alias idẽ in extraneo quod in suo si fuit institutus cum posthumo: ut supra, si pars hæred. pe. l. illud.
l ¶ Qui. ¶ s. uenter. Accursius.
m ¶ Suum. ¶ defuncto. sed proximus non est suus.
n ¶ Pariturus. ¶ si quem pariturus est. & facit J. de suis & legi. l. in testamento. §. utique. & de contra tabu. l. illud. in fin. & l. seq. & J. eod. uentre. & §. si mulier uen. no. l. j. §. sub prætextu.
o ¶ Adtestatos. ¶ præterito posthumo: ut hic, & infra §. siue igitur. si autem institutus. aut solus posthumus, tunc idem, ut hic si cum alio: tunc alius statim habet dimidiam, quicunque sit, ut supra, si pars hære. peta. l. illud. & J. l. proxi. Item si exhæredatus, statim admittitur institutus per eandem l. illud. & tunc non habet locum quod hic dicitur.
p ¶ Idem accipias. ¶ ut sequentes differant.
q ¶ Legitimum. ¶ id est agnatum.
r ¶ Consanguineum. ¶ i. cognatũ. s. defuncto. licet tertio uel quarto gradu. nam sequentes differunt: quoniam &c. ut & §. de sta. ho. l. qui in utero. & §. fin. & §. si pars hære. pe. l. antiqui. & J. de uen. in pos. mit. l. ubicunque. & unde cognati. l. j. §. si quis proximus. & de suis & leg. l. intestato. §. utique. Item dicunt quidam legitimum & cõsanguineum ad diuersas personas referri, quasi non possit aliquis esse legitimus & consanguineus. sed certè imo potest, cum omnis agnatus sic cognatus: sed non conuertitur. Item dicunt quidam legitimum tantum sequentibus, sed defuncto suum, propter hoc quod posteà dicit de uentre in pos. mit. & ponunt quod decessit Titius relicta uxore prægnante, & fratre ad quem partus erat futurus legitimus; uel relicto filio uel nepote emancipato ad quem partus erat futurus consanguineus: nam differunt donec partus sperator. sed certè hic casus erat supra, in princ. §. nec obstat quod dicit postea de uentre in pos. mit. quia ibi mutatur casus.
s ¶ Pariturus est. ¶ s. si quem pariturus est.
t ¶ Inferioribus. ¶ paribus ergo, id est secum institutis non obstat: ut d. l. illud. Item aliis suis: ut J. eo. §. suum. Idem in remotioribus, ut posthumus faciat partem aliis in eodem gradu constitutis non autem facit in totum differre: ut J. de suis & leg. l. intestato. §. ubicunq;. Sed in quo differt à suo? Respon. quia suus in totum est hæres, si nullus est in utero, hic pro quarta tantum ut l. antiqui. & J. §. fiũ. & J. de suis & legi. l. intestato. §. est autem. Item si unus est in utero suus pro dimidia secundũ Pompon. hic pro quarta secundũ omnes: ut §. q̃ si unum.
v ¶ Per bonorum. ¶ q. d. sicut proximus à posthumo non potest iure ciuili adire: ita nec bo. pos. accipere iure prætorios nisi quãdo est eodem gradu quo posthumus: ut nota. J. §. quod si unum. vbi emancipato datur contra tabu.
x ¶ Edictalem. ¶ si habeas edictalem, incipit uersus, denique &c. si habeas talẽ, incipit versus talẽ &c. & semper dic q̃ redit ad posthumũ

Infortiatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quib. fuit totius l. C. vnde cognati & l. omnium. C. de test.

sum. nam alias non fieret missio ex edicto de uen. in pos. mit. ut ff. de uen. in pos. mit. l. j. §. j. Item dic q̃ bonorũ possessio edicti est edictalis quæ fit ex edicto prætoris mortuinde qua dicitur ff. de bo. pos. l. iij. §. proin de. & hæc repudiari potest, cùm cõpetat alia decretalis: & illa nõ nocet, nec ante decretam, nec post. & est ratio: ut ff. de succ. edict. l. j. §. de cretalis. Item quod dicit par bonorum possessio, id est, iuris est, propter. nem propter edictale petitur decretalis. Vel dic decretalẽ quæ non tribuit ius, sed per decretum datur ipsa pos. ut car. & uentris, & illa hic datur. Itẽ edicta lis dicitur quæ tribuit ius: ut unde liberi. hic quidem non datur. & sic largè etiam pro decretali ponitur hic edictalis. S. d quid si Titius est mihi in gradu quarto, & uentre? Sciæ similiter in quarto gradu, an esset? non uidetur, ut hic.

Denique prætor uentrẽ mittit in possessionẽ. ¶ Siue igitur purè prægnantẽ, siue sit re uera p̃gnãs, quæ eũ paritura est, qui suus hæres futurus est, adire hæreditatẽ non possum: quoniam in eo est, ut rumpatur testamentum; nisi proponas uentrem exhæredatum.

¶ *Exponit illa uerba posita ff. proxi. §. ſ. Siue igitur putem prægnantem: &c.*

¶ Quod dicitur, si putetur esse p̃gnans; sic accipiendũ est, si dicat se prægnantẽ. Quid ergo si ipsa nõ dicat, sed neget: alij dicant p̃gnãtem eam esse? Finge obstetrices dicere. Adhuc adiri hr̃ditas non potest. Quod si ipse putet solus, licet iusta ratione ductus, non pót adire. Si secundum multorũ opinionem, potest. Quid ergo si prægnans fuit, cùm putaret hr̃s non esse prægnantẽ, & adiit, mox abortum factum est? Proculdubio nihil egerit. Toties igit ei sua præsumptio proficit, quoties cõcurrit cũ ueritate. ¶ Sed & si ipsa mulier hęres instituta sit, quæ se prægnantem fingit, adeũ do acquiret hæreditatem. Per cõtrarium non acquiret, si se putet prægnantem, cùm non sit.

¶ *Lex semper certa est de eo quod est: ideo in certitudo hominis non uitiat additionem, quæ per legem inducitur. Barto.*

¶ Suum hæredem certũ est ex asse hæredẽ esse, etsi putet esse pregnantem mulierem, quæ non est p̃gnans. Quid si unũ in utero habeat, an ex parte dimidia sit hęres, siue institutũ posthumum proponas, siue intestatũ patrẽ decessisse? Quod & Sextum Pomponiũ opinatũ Tertylianus lib. iiij. quæstionum refert. Putasse eũ, sicuti uacuo utero, suus ex asse hæres est, ita & cum unũ gerit, nec per naturã humanę conditionis aliũ partũ formare potest, (quod quidẽ post certũ tempus conceptionis euenit, ex parte dimidia & ignorantẽ fore hæredẽ, non ex quarta, ut Iulianus ait.

¶ *Adeuntis scientia inspicitur, non patris uel iubentis. Barto.*

¶ Scientia autem vel opinio, si filiusfamilas, vel seruus instituti sunt vtrũ ipsorũ, an domini vel patris accipiẽda sit? finge patrem putasse prægnantem, filiũ certum esse finge, & sic adire: an acquirat hæreditatem? Puto acquirere sed contrà, non acquirere.

¶ *Qui est certus per seipsum, nõ redditur dubius per litem. Bart.*

¶ Si certus sum nõ esse falsum testamẽtum, vel irritũ, vel ruptum, licet dicatur esse, possum adire hæreditatem.

¶ *Portio deficiens accrescit etiam ignoranti eam defectam. Barto.*

¶ Paulus lib. 2. ad Sabinum.

L. XXXI.

Haeredi cũ posthumo insti

Imo quoque dunexat ut ex sententia Aristo. tradit. Iulia. in d. l. fi pater. Fl. de solu.

Flo. nisi si

Fl. sicuti cum uacuo

Fl. Putat.

Flo. deest eam.

Flo. hęc tria uerba post ponũt clausulæ sequenti.

Fl. Quid si ipse putat solus si iusta.

alias egit

autem posthumus est institutus cum nato uel exhæredatus, non est dubium: ut no. ff. eo. non solum. emancipatus autem uel alius non suus potest adire, si uenter est institutus cum eo. uel exhæredatus. secus si præteritus: ut no. ff. § non solum. Quod dixi emancipatum institutum non posse adire posthumo præterito, uerum est iure ciuili, sed habet ꝑtabu. quasi aperta sibi uia per posthumũ præteritum, etiam antequã nascatur: ut ff. de cõtra tab. l. illud. §. fi. & l. seq. & de Car. edic. l. scriptus & ad Syl. si quis graui. §. eleganter. & ff. eod. l. uentre. Item & hic dixi uentrem obstare inferioribus, non paribus.

Flo. deest paterfamil.

Ats, qẽ suam.

Flo. deest hoc.

Fl. putabit se sub cõditione institutum.

De suppositione (quã hic tãgit) pulchre lit. ff. si pars hęredis. l. utriqui.

Fl. Quod si dubitet a quo hostes decessit, & de sensu hius l. uide Cagnol. in l. si emancipati nu. 79. C. de Coll.

Fl. Sicuti

Fl. Licet.

Adde q̃ hoc est uerũ regulariter: ut no. gl. in cle. ij. §. j. ibi cardinalis q̃st. ut. de pœn. & remis.

Imo q̃ dicit ut in auth. de restit. & ea quæ pa. §. unum. colla. iiij. & potest dici q̃ Pomponius tunc demum uoluit hunc esse hæredem p̃o dimidia, cum iam certum est in rerum natura q̃ alium concipere non potest: quia clausæ sunt cellulæ, quæ sunt septem: ut ff. de solu. l. si pater.

u ¶ Dimidia. § sic ff. de petit. hæred. l. illud. Sed contra in e. tit. l. antiqui. in fin. & de iudi. sed & si restituat. §. fin. ubi approbatur sententia Iuliani. Sol. hæc est sententia Põp. quæ ibi reprobat. Vel dic ut d. l. antiqui. not. Sed cum Iulianus fateat hũc insolidum cũ nullus est ĩ uẽtre: quare non habet partẽ pro dimidia cũ ĩ uẽtre est unus? Rñ. q̃ facilius est scire, an sit prægnans, quã ex quo est, & quot sint. Vltimo distinguẽ: q̃ aut de cessit intestatus q̃ uentrẽ reliq̃t, aut testatus, primo casu si hẽt suum natũ, ille habet statim totum, si nullus est in utero: alias utrilẽ secũdũ Pompo. sed secũdũ Iulianũ quartam: quod præualet, ut hic. si autẽ natus erat emãcipatus habet statim quartam: ut d. l. antiqui. q̃ uidet indistinctẽ loqui ẽt in emãcipato. Sed q̃dã dicunt eũ non admitti in aliquo de iure ciuili: sed per bo. po. unde liberi. & dicã in quarta. si autẽ est remotior, in terim tacet dũ posthumus speratur ut ff. §. quod dicit. & ff. vñ cog. l. j. §. antepe. Vbi autẽ testatus decessit: aut instituit suũ aut nõ suum. si suũ natũ, adit etiã præterito posthumo: & ẽt si est grauida ut hic. nã admittitur ab intestato ut interim adeat, multò magis institutus. si

Flo. & Flo. licet.

CASVS. Titius instituit me hęredem, & decessit. ego autem putabam eum uiuere. certè eius hæredita. adire non possum. sed & si scio me ab eo institutum, sed ignoro utrum purè uel sub condi. me instituerit, non possum adire, siue institutus fui purè, siue sub condi. & ego iam impleui ꝑdi. Sed & si incertus sum utrum dictus Titius sit paterfami. an filius, nõ possum adire eius hæredi. licet fuerat paterfa.

d ¶ Non potest. § non enim credit esse hæreditatẽ, cùm nihil aliud &c. ut ff. de uerborũ signifi. l. nihil. et uiuentis nulla est hæreditas: ut ff. de hære. uẽ. l. j. Hu.

e ¶ Licet purè. § inspecta potius sua dubitatione quam rei ueritate: ut ff. e. l. fi quis extraneus. §. sciendum. Accur. Floren.

f ¶ Sub conditione. § f. institutus uere. et sub. cùm putet se institutũ purè, adire non poterit, licet. & quia fato implet: quod nõ sufficit. Vel noli subaudire q̃ putet se institutũ purè, sed ignorabat purè uel sub conditione, ut ff. licet esset uerè purè, uel licet esset uerè sub cõditione, et paruisset. nam pro certo scire debet conditionẽ iseratã: ut ff. eod. l. fi quis extraneus. §. sciendum. et ff. de cõditio. et demõst. l. ij. uel putare, ut ff. e. l. sed et si de sua. §. sed et si cùm. et sic nõ. ob. ff. e. l. sed etsi de sua. §. penul. et ultimo. R.

g ¶ An filius fami. § qui testari non potuisset: ut suprà, de testa. l. qui in potestate.

h ¶ Testari potuerit. § quia uerè erat suiuris. sic ergo no. q̃ hic et superioribus casibus inspicitur potius opinio, quã ueritas, et sic est argu. contrà. ff. pro emp. l. ij. §. fi sub cõditione. sed aliud in acq̃sitione aliarum rerum quàm hæreditatis. Item ad fi. huius legis est cõtra C. de edi. diui. Hadria. collẹ. l. ij. Sol. ibi possessorio, hic petitorio, ut & C. de petitio. hæredi. l. liber. uel ut ibi. Itẽ facit suprà, de testa. l. de statu. et si pars hæred. peta. l. illud. et infrà, de secum. tabu. l. j. §. scientiam. & infrà unde leg. l. ij. §. penulti. et ad Tertullia. l. fina. in princ. Accur.

CASVS. Ego dubito an testator Titius decesserit in ciuitate, an apud hostes. certè possum adire eius hæredi. et est ratio, quia utroque casu est ius adeundi, id est siue decesserit in ciuitate, siue apud hostes, licet enim per captiuitatem Titij fit rupturum testamentum suum, in quo me instituit, tamẽ si mortuus est in captiuitate, fingitur prima hora captiuitatis mortuus, et ita per mortem suam reconualuit testamentum.

i ¶ Decesserit. § constabat tamen eum decessisse. aliàs contra: ut ff. eo. l. qui hæreditatem. et C. de cap. l. nec nos.

k ¶ Vtroque casu. § quod non est in superioribus in fin. cum qua hæc continuatur. et hæc præualet altero casu per l. Corne.

l ¶ In re. § id est in ueritate. sic ff. pro empt. l. ij. §. fi à pupillo. et ff. de iureiuran. l. quoties.

SEd & si. § CASVS. Ego à Titio institutus dubito an sim paterfa. uel filius. certè adire possum, quamuis si dubitem utrum testator sit paterfa. uel filius, adire non possum, ut dictum est. et est ratio, quia qui conditionem testatoris ignorat, dubitat an ualeat testamentum. qui autem de sua cõdi. dubitat, de testa. potest esse certus. ut rum ualeat uel non. Sed quid si putaui me institutum sub cõditione, cum essem institutus purè, & impleui condi. putatiuam, & postea hæredi. adiui: certè ualet aditio. & idem multò magis esset si putaui me institutum sub condi. & putaui impletam esse conditionẽ, & adiui, cùm essem institutus purè. nã in his duobus proximis casibus nihil nocet mihi mea credulitas de condit. Viuian.

m ¶ An filiusfam. § sub. uel non. ad quod facit ff. de usuca. l. iusto. §. filiusfamiliãs. & infrà, de condi. & demon. l. multùm. in fine. idem si antè sit liber: ut ff. eod. l. qui putat. §. fin. & facit infrà, codẽ. qui se pupillum. Sed nonne præsumitur pater uiuere? ergo & hic filius adire non potest? Respondet. instis præsumptionibus mouebatur patrem mortuũ credere.

n ¶ Dictum est. § ut ff. eod. l. vi. §. nam cum. Sed contra. ff. eodẽ. l. is qui putat. & seq. Solu. refert utrum in omnem euentum uelit acquirere, quod potest, ut hic: an non, ut ibi, & ut plenè not. in d. §. nam eum. Vel hic in acquirẽdo, sed contrarium in repudiando. nam aliquis acquirit quod non repudiat: ſ̃ non econtra, ut suprà, eo. l. is potest.

ADDITIO. Tu solue aliter, & melius secundum Bartol. hic q̃ hic dubitabat utrum esset filius familiàs, scilicet alterius quàm illius de cuius hęreditate agitur, ibi an esset filius eius, de cuius hæreditate agitur. & sic dubitabat an esset suus uel uoluntarius: ut ibi per eundem. Bar.

o ¶ Dubitat. § unde nõ adit, ut ff. eo. l. cùm falsum. & ff. eo. l. cùm quidam. §. fi. & l. nec is. in princ. quod est uerum, cum dubitat, decessit paterfa. uel filius fa. fernus, uel liber, uel an fecerit testamẽtum uel nõ. sed secus si dubitet, decessit in ciuitate, uel apud hostes, & ita ciuis uel seruus, quia tunc bene potest esse certus de testamento ualeat, an non ualeat. & sic certus est, adire potest, ut ff. eo. l. hęres. in fin. & l. se. Hug.

p ¶ Qui de sua. § f. conditione dubitat.

q ¶ Certus est. § id esse potest.

r ¶ Sub conditione. § potestatiua si daret decẽ, ut differat à sequẽti.

s ¶ Impleta. ſ à se uel ab alio pro se, cùm sit potestatiua.

t ¶ Facilius. § Cur non dicit eodem modo? Respon. q̃ potestatiua est à sciente adimplenda: ut ff. de condi. & demon. l. ij. casualis etiã in scio hęrede impleta proficit, ut ff. eod. l. fi quis extraneus. §. sciẽdum. Sed certè imò oportet q̃ eo sciente, ut ff. de cond. & demon. l. multũ. Sed fortè aliud est cùm fuit uerè apposita, & aliud cùm putat, & nõ est. Vel dic ideo facilius, quia in ista non desideratur factum ut uoluntas hęredis in ea implenda. in superiori secus. nam non facio, sed per se. uel per alium pro eo est implenda, ut dictum est.

v ¶ Sub cõditione. ſ casuali: ut subiicit. & sic differt à præcedẽti. R.

x ¶ Impletam. § putabat repete. non curo sit impleta, uel non. Vel melius subaudi ponas, id est uerum sit eam impletam: & sciebat eam impletam esse. Accu.

y ¶ In euentum. § f. fortunę positam, & ita erat casualis uel misca. ut ff. de hęred. instituen. l. suus. & de cõdi. insti. l. fi. & C. de insti. & substitu. l. fi pater. Accur.

z ¶ Obfuit. § impleta enim conditione. se purè institutum putat: ut ff. de condi. insti. l. fi pupillus, quę opinio, ueritati consonat. sic etiam uerè fuit institutus. At in contrario. ff. eo. l. hęres. ibi, & sub cõdi. & c. à ueritate dissonat, ideoque non adit. ar. ff. eo. l. cùm quidam. §. q̃d ergo. Vel dic quòd ibi ignorabat purè, uel sub conditione esset institutus, & sic non applicabat animum suum ad usum magis quàm ad aliud, sed hic bene putabat se institutum sub cõditione. sed hoc nihil aliud est dicere, quàm quod hic ignorabat, ibi dubitabat, quã, repetebamus suprà, eo. l. vi. §. non enim. Vel dic q̃ ibi fuit completa cõditio eo inscio. f. fato, hic à se sciente potestatiua, uel eo sciente casua-

Dic conditionẽ potestatiuẽ facilẽ, quãdo pro ea implẽda quis non exponit se periculo maris, vel terræ: aliàs dicitur difficilis. Ang. & Imo. in l. ff. ff. de condi. insti. Alex. consil. 95. quarta par te.

a ¶ Reliquæ partes. § i. reliqua pars. plurale pro singulari. sic ff. de orig. iur. l. ij. §. exactis. Vel dic q̃ plures portiones erant datæ posthumo una post aliã: uel alia purè, alia sub cõditione. sic ff. eo. l. fi solus. in prin. & C. eo. l. quidam. Accur.

b ¶ Certum fit. § scilicet in rerũ natura, in qua omnia certa sũt. ut ff. de iudi. l. sed & si §. fi. & insti. de uer. obli. §. conditiones. Hug.

c ¶ Ignorat. § ignorãti ergo accrescit. nã eum etiã inuito, ergo ignoranti: quod est ſ̃ quasi in fin. glos. ut C. de cadu. tol. §. his ita. & ff. e. l. si quis hæres. & l. fi duo. nisi in milite: ut ff. ti. j. l. fi duobus. & nisi suam repudiet: ut ff. e. l. cum hæreditate. ergo ignoranti. ut inf. de regu. iu. l. qui potest. Item contra. ff. de leg. j. l. fi duobus. in princi. dic ut ibi. & facit ff. eo. l. fi. §. fin.

HCASVS. Titius instituit me hęredem, & decessit. ego autem putabam eum uiuere. certè eius hæredita. adire non possum. sed & si scio me ab eo institutum, sed ignoro utrum purè uel sub condi. me instituerit, non possum adire, siue institutus fui purè, siue sub condi. & ego iam impleui ꝑdi. Sed & si incertus sum utrum dictus Titius sit paterfami. an filius, nõ possum adire eius hæredi. licet fuerat paterfa.

d ¶ Non potest. § non enim credit esse hæreditatẽ, cùm nihil aliud &c. ut ff. de uerborũ signifi. l. nihil. et uiuentis nulla est hæreditas: ut ff. de hære. uẽ. l. j. Hu.

e ¶ Licet purè. § inspecta potius sua dubitatione quam rei ueritate: ut ff. e. l. fi quis extraneus. §. sciendum. Accur. Floren.

f ¶ Sub conditione. § f. institutus uere. et sub. cùm putet se institutũ purè, adire non poterit, licet. & quia fato implet: quod nõ sufficit. Vel noli subaudire q̃ putet se institutũ purè, sed ignorabat purè uel sub conditione, ut ff. licet esset uerè purè, uel licet esset uerè sub cõditione, et paruisset. nam pro certo scire debet conditionẽ iseratã: ut ff. eod. l. fi quis extraneus. §. sciendum. et ff. de cõditio. et demõst. l. ij. uel putare, ut ff. e. l. sed et si de sua. §. sed et si cùm. et sic nõ. ob. ff. e. l. sed etsi de sua. §. penul. et ultimo. R.

g ¶ An filius fami. § qui testari non potuisset: ut suprà, de testa. l. qui in potestate.

h ¶ Testari potuerit. § quia uerè erat suiuris. sic ergo no. q̃ hic et superioribus casibus inspicitur potius opinio, quã ueritas, et sic est argu. contrà. ff. pro emp. l. ij. §. fi sub cõditione. sed aliud in acq̃sitione aliarum rerum quàm hæreditatis. Item ad fi. huius legis est cõtra C. de edi. diui. Hadria. collẹ. l. ij. Sol. ibi possessorio, hic petitorio, ut & C. de petitio. hæredi. l. liber. uel ut ibi. Itẽ facit suprà, de testa. l. de statu. et si pars hæred. peta. l. illud. et infrà, de secum. tabu. l. j. §. scientiam. & infrà unde leg. l. ij. §. penulti. et ad Tertullia. l. fina. in princ. Accur.

Vod si dubitet. § CASVS. Ego dubito an testator Titius decesserit in ciuitate, an apud hostes. certè possum adire eius hæredi. et est ratio, quia utroque casu est ius adeundi, id est siue decesserit in ciuitate, siue apud hostes, licet enim per captiuitatem Titij fit rupturum testamentum suum, in quo me instituit, tamẽ si mortuus est in captiuitate, fingitur prima hora captiuitatis mortuus, et ita per mortem suam reconualuit testamentum.

i ¶ Decesserit. § constabat tamen eum decessisse. aliàs contra: ut ff. eo. l. qui hæreditatem. et C. de cap. l. nec nos.

k ¶ Vtroque casu. § quod non est in superioribus in fin. cum qua hæc continuatur. et hæc præualet altero casu per l. Corne.

l ¶ In re. § id est in ueritate. sic ff. pro empt. l. ij. §. fi à pupillo. et ff. de iureiuran. l. quoties.

SEd & si. § CASVS. Ego à Titio institutus dubito an sim paterfa. uel filius. certè adire possum, quamuis si dubitem utrum testator sit paterfa. uel filius, adire non possum, ut dictum est. et est ratio, quia qui conditionem testatoris ignorat, dubitat an ualeat testamentum. qui autem de sua cõdi. dubitat, de testa. potest esse certus. ut rum ualeat uel non. Sed quid si putaui me institutum sub cõditione, cum essem institutus purè, & impleui condi. putatiuam, & postea hæredi. adiui: certè ualet aditio. & idem multò magis esset si putaui me institutum sub condi. & putaui impletam esse conditionẽ, & adiui, cùm essem institutus purè. nã in his duobus proximis casibus nihil nocet mihi mea credulitas de condit. Viuian.

m ¶ An filiusfam. § sub. uel non. ad quod facit ff. de usuca. l. iusto. §. filiusfamiliãs. & infrà, de condi. & demon. l. multùm. in fine. idem si antè sit liber: ut ff. eod. l. qui putat. §. fin. & facit infrà, codẽ. qui se pupillum. Sed nonne præsumitur pater uiuere? ergo & hic filius adire non potest? Respondet. instis præsumptionibus mouebatur patrem mortuũ credere.

n ¶ Dictum est. § ut ff. eod. l. vi. §. nam cum. Sed contra. ff. eodẽ. l. is qui putat. & seq. Solu. refert utrum in omnem euentum uelit acquirere, quod potest, ut hic: an non, ut ibi, & ut plenè not. in d. §. nam eum. Vel hic in acquirẽdo, sed contrarium in repudiando. nam aliquis acquirit quod non repudiat: ſ̃ non econtra, ut suprà, eo. l. is potest.

ADDITIO. Tu solue aliter, & melius secundum Bartol. hic q̃ hic dubitabat utrum esset filius familiàs, scilicet alterius quàm illius de cuius hęreditate agitur, ibi an esset filius eius, de cuius hæreditate agitur. & sic dubitabat an esset suus uel uoluntarius: ut ibi per eundem. Bar.

o ¶ Dubitat. § unde nõ adit, ut ff. eo. l. cùm falsum. & ff. eo. l. cùm quidam. §. fi. & l. nec is. in princ. quod est uerum, cum dubitat, decessit paterfa. uel filius fa. fernus, uel liber, uel an fecerit testamẽtum uel nõ. sed secus si dubitet, decessit in ciuitate, uel apud hostes, & ita ciuis uel seruus, quia tunc bene potest esse certus de testamento ualeat, an non ualeat. & sic certus est, adire potest, ut ff. eo. l. hęres. in fin. & l. se. Hug.

p ¶ Qui de sua. § f. conditione dubitat.

q ¶ Certus est. § id esse potest.

r ¶ Sub conditione. § potestatiua si daret decẽ, ut differat à sequẽti.

s ¶ Impleta. ſ à se uel ab alio pro se, cùm sit potestatiua.

t ¶ Facilius. § Cur non dicit eodem modo? Respon. q̃ potestatiua est à sciente adimplenda: ut ff. de condi. & demon. l. ij. casualis etiã in scio hęrede impleta proficit, ut ff. eod. l. fi quis extraneus. §. sciẽdum. Sed certè imò oportet q̃ eo sciente, ut ff. de cond. & demon. l. multũ. Sed fortè aliud est cùm fuit uerè apposita, & aliud cùm putat, & nõ est. Vel dic ideo facilius, quia in ista non desideratur factum ut uoluntas hęredis in ea implenda. in superiori secus. nam non facio, sed per se. uel per alium pro eo est implenda, ut dictum est.

v ¶ Sub cõditione. f casuali: ut subiicit. & sic differt à præcedẽti. R.

x ¶ Impletam. § putabat repete. non curo sit impleta, uel non. Vel melius subaudi ponas, id est uerum sit eam impletam: & sciebat eam impletam esse. Accu.

y ¶ In euentum. § f. fortunę positam, & ita erat casualis uel misca. ut ff. de hęred. instituen. l. suus. & de cõdi. insti. l. fi. & C. de insti. & substitu. l. fi pater. Accur.

z ¶ Obfuit. § impleta enim conditione. se purè institutum putat: ut ff. de condi. insti. l. fi pupillus, quę opinio, ueritati consonat. sic etiam uerè fuit institutus. At in contrario. ff. eo. l. hęres. ibi, & sub cõdi. & c. à ueritate dissonat, ideoque non adit. ar. ff. eo. l. cùm quidam. §. q̃d ergo. Vel dic quòd ibi ignorabat purè, uel sub conditione esset institutus, & sic non applicabat animum suum ad usum magis quàm ad aliud, sed hic bene putabat se institutum sub cõditione. sed hoc nihil aliud est dicere, quàm quod hic ignorabat, ibi dubitabat, quã, repetebamus suprà, eo. l. vi. §. non enim. Vel dic q̃ ibi fuit completa cõditio eo inscio. f. fato, hic à se sciente potestatiua, uel eo sciente casua-

Dic conditionẽ potestatiuẽ facilẽ, quãdo pro ea implẽda quis non exponit se periculo maris, vel terræ: aliàs dicitur difficilis. Ang. & Imo. in l. ff. ff. de condi. insti. Alex. consil. 95. quarta par te.

Universidad de Deusto Biblioteca

lis. Vel ibi est casus econtra: quia ibi sub conditione institutus putauit pure: hic econtra.

¶ I quis hæres. ¶ CASVS. Caius instituit hæredem sibi Sempronium in dimidia, & Titium in alia dimidia: & posteà dictum Sempronium substituit dicto Titio, & posteà decessit dictus Caius testator. Sempronius autem gessit pro hærede in sua parte, antequàm ex causa substitutionis deferretur ei pars Titij. id est ante quàm Titius repudiaret suam partem, & posteà dictus Titius repudiauit suam partē. nunquid Sepronio accrescet dicta pars Titij? & dicitur quòd sic, etiam inuito: & ita erit Sempronio hæres i totum. Sed pone quòd dictus Sempro. cùm Titio institutus erat meus filius uel seruus, & iussu meo adiuit hæred. dicti testatoris pro sua parte, & posteà manumisi dictum seruum, uel emancipani filium: & posteà Titius eorum cohæres repudiauit suam partem, & posteà dictus meus filius uel seruus olim adiuit partem Titij ex causa substitutionis. nunquid erunt hæredes pro parte Titij? & dicitur quod sic: licet ego pater uel dominus eorum habeam eorum partem. si autem non adiuissent ex causa substitutionis partem Titij, obueniret dicta pars Titij mihi patri uel domino, quia ea quæ obueniunt ex substitutionibus, siue substitutiones sunt appendices præcedentis institutionis. partem cuius institutionis ego pater uel dominus habeo ex persona dicti filij mei uel serui, qui iussu meo adiuerunt ex institutione, ut dictum est. & ita in hoc casu cùm filius meus uel seruus non adiuerunt ex substitutione, est idem quantum ad ius accrescendi, quod in primo casu huius legis. Sed quid si dictus Caius instituit filium meum purè in sex uncias, & me in aliis sex sub condi. si nauis ex Asia uenerit usque ad annum, & defecit dicta conditio, & ego iussi dictum meum filium adire suam partem, & ita mihi acquisita est pars filij mei? nunquid ꝓpter hoc accrescet mihi dicta mea pars? & dicitur quòd non: credo tamen quòd eam habebo quasi accreuerit filio meo. Item quid si dictus Caius instituit duos meos filios, & ego unum adire iussi, & sic sua pars mihi quæsita est? certè ad hoc ut per alium meum filium mihi sua pars acquiratur, debet eum iubere adire, & aliàs non acquiritur mihi per eum sua portio. credo tamen quòd si ipse nolit adire: quod iure accrescendi mihi acquiratur. Viuianus.

a ¶ Titio. ¶ cohæredi.

b ¶ Ex causa quoque. ¶ quasi dicat, non solum in parte in qua est institutus, sed & in parte in qua est substitutus. & dic hæres erit ea delata, non prius, & etiam sine alia conditione. secus ubi per alium fit hæres: ut infrà eod. l. si solus. in fin. Sed quid si uult habere ut cohæres iure accrescendi, non ut substitutus? Dicunt quidam quòd potest: & hic subaudiunt, si uoluit, quod euidentius ostenditur in hoc exemplo, ubi sunt tres hæredes, & unus solus alteri substitutus: quo decedente, si iure substitutionis ueniat. solus habet. si iure accrescendi, non imò & alter cum eo uenit: imò certè uidetur quòd etiam si nolit, habeat iure substitutionis, & iure accrescendi. nam posteà dicit quòd accrescit quoque ei inuito. quasi dicat, ignoranti accrescit substitutio. quia & ei inuito, ut infrà de regulis iur. l. qui potest. & facit C. de impub. & aliis substit. l. testamento, & de iure deliberā. l. quidam. & ¶. de vulga. substitu. l. sed & si. §. filio. Vel dic, ex causa quoque substitutionis, non solùm iure accrescendi, & ignorās i utroque, quia & inuitus, ut subiicit. Item facit ¶. de fuis & legi. hære. l. si ex pluribus.

c ¶ Erunt nanque hæredes. ¶ pater & dominus. & secundum hoc bene dicit idē, & bene sequitur, sunt eni &c. sed hoc est falsum, imò manumissum, & emancipatum sequitur, ut infrà eo. l. solus. §. i. quæ est contra. Dic ergo, erunt hæredes, scilicet filius & seruus. Ratio autem quæ sequitur, ad sub auditum refertur, hoc modo: dixi ubi adierunt, secus ubi nō adierunt. Tunc enim dicimus idē quod suprà, scilicet quòd habeat substitutionem, qui habet institutionem. erunt nanque &c. & quod dixit appendices. quasi dicat, applicentur substitutiones eis, qui habent institutiones. Non autem dicas quod pendeat substitutio ex institutione: ut ubi una ualeat, ibi & alia: & ubi nō una, nec alia: quia quandoque ualet una, & non alia: ut ¶. de libe. & posthu. l. iij. §. fin.

d ¶ Si exclusus. ¶ dic patrem & filium institutos: sed pater sub conditione, filius pure. Accur.

e ¶ Dicendum erit. ¶ hoc ideo, ne semper euitaret implere conditionem, quod faceret, si fine ea iure accrescendi alia portio sibi daretur. & secundum hoc in potestatiua ponitur. sed melius est dicere quòd pater iubendo filium adire, non acquirat hoc ipso ex sua persona suam portionem: quia deferat cōditio. alioquin secus esset: ut ¶. eod. l. si ego. sed bene sibi acquirit ex persona serui iure accrescendi, quasi accreuerit ipsi seruo, ne alioquin inueniatur pro parte testatus, & pro parte intestatus, quod esse non debet, nisi i milite, ut insti. de hæred. insti. §. non autem. Alij hic dicunt patrem institutum sub cōditione potestatiua, & filiū substitutum.

f ¶ Eum. ¶ filium uel dic patrem.

g ¶ Suam. ¶ scilicet patris. Accur.

h ¶ Vnum iusserit. ¶ scilicet adire. Accur.

i ¶ Alium. ¶ ut per illum fiat hæres qui tamen potest nolle adire: ut C. de hære. insti. l. iij. & tunc habet iure accrescendi: ut C. quando nō pe. par. l. j. & facit ¶. l. proxi.

¶ Idem lib. 9. ad Sabinum. L. XXXV.

SI quis hęres institutus ex parte, mox Titio [a] substitutus, ante quam ex causa substitutionis ei deferatur hęreditas, pro hærede gesserit: erit hæres ex causa quoq; [b] substitutionis: quoniam inuito quoq; ei accrescit portio. Idem dico & si filiusfamilias, vel seruus iussu domini vel patris adierint hęreditatē, mox emancipatus vel manumissus ex causa substitutionis adeant. erunt nāq; hęredes [c]: Sunt enim appendices præcedentis institutionis [†].

¶ Idem lib. 9. ad Sabin. L. XXXVI.

¶ Pomponius lib. 3. ad Sabi. XXXVI.

SI ex sua parte dominus vel pater adierit: necessarium [k] est iussum, vt filius vel seruus cohæredes adeant.

¶ Idem lib. 5. ad Sabin. L. XXXVII.

HAeres, in omne ius [l] mortui, non tantū in [†] singularum rerum dominium succedit: cùm & ea, q̄ in nominibus sunt, ad hæredem transeant.

¶ *Qui vult vnam partem, videtur velle alteram accrescentem. Bar.*

¶ Vlpian. lib. 43. ad edict. L. XXXVIII.

SI duo sint hęredes necessarij [m] instituti [†], quorū alter se abstinuit [n], alter posteà quā prior abstinuit, se ī miscuit: dicēdū est hūc nō posse [o] recusare, quò minùs tota onera hæreditaria subeat. Qui enim scit aut scire potuit [p] illo abstinente, se oneribus fore implicitum, ea conditione adire videt [q].

¶ *Hic pertinet quod diffusè tractat M. Cice. lib. 2. de inuē. Rhetho. ubi cō stitutionē negotialē explicat.*

[†] Flo. deest in.

[†] Fl. deest instituti.

¶ *Acquisitione partis non acquirit alia eo iure, quo deficit, nec debet acquiri per alium, nisi noua aditio interueniat. Bar.*

¶ Si exclusus [d] per conditionem sibi datam pater filium iussit adire hęreditatem, dicendum [e] erit eum [f] non quæsisse suam [g] portionem. Sed si ex duobus filiis vnū iusserit [h], debebit & alium [i] filium iubere adire.

l ¶ In omne ius. ¶ si est unus, aliàs non in omne, sed in uniuersum ius mortui: ut ¶. de uerb. sig. l. nihil. & de reg. iur. l. nihil. & l. hæredē. & dic in id ius, quod potest ad hæredē transire. non ergo usufructus uel alia iura, quę cum persona finiuntur, & facit ¶. de bo. pos. l. j. & ij. & iij. in princ. & §. i. & ij.

m ¶ Necessarij. ¶ & sui. Accur.

n ¶ Abstinuit. ¶ quod potuit: ut ¶. eo. l. necessarij. sed necessarius tantum non, ut insti. de hære. qua. & diffe. §. j.

o ¶ Non posse. ¶ etiam si uelit suam portionem recusare: quia est sibi imputandum, si adiuit sciens alium abstinuisse: secus si nōdum abstinuisset: uel abstinuisset, sed hic ignorat quando habet locū, ut ¶. e. l. cum hæreditate.

p ¶ Scire potuit. ¶ consulendo peritiores. sic infrà de bonorum possess. l. in bonorum. & suprà de iuris & fac. igno. l. regula. §. sed iuris. & hoc cùm facilè scire potuit, ut dicto §. sed iuris. & arg. infrà de uerbo. significatione. l. nepos Proculo. Item. no. quòd iuris ignorātia nocet: hic in damnis. & sic est cōtra suprà de iuris & facti ignorātia. l. error. i fin. & l. iuris ignorantia. & l. regula. Sol. hic fallit: ut & alias l. legibus illis nota. Vel dic fingitur hic scire, tum quia originem habet à lucro, tum quia agnoscebat in sua parte scienter. fingatur idem uelle in accrescente, ut hic subiicit. sed quidam reddunt rationē quia si potuerit consulere peritiores.

q ¶ Adire uidatur. ¶ ut omnibus satisfaciat, nec admittitur probatio in contrarium, quia est fictio, non præsumptio. & facit adhoc quòd inuito accrescit. C. quando non pe. par. l. i. & iij. & l. si q s hęres in prin. & C. de iis, puber. & ali. substitu. l. testamento.

Et ęs sumitur hic ignorat. & l. leges facratissimę & l. si. C. de iu. & quę admittit ignora re. & quę. Alexā. cō. 83. prima parte.

a ¶ QVandiu. Non defertur: ¶ fallit hæc regula. ¶. de hære. institu. l. si quis. Item non ob. infrà. unde lib. l. ulti. l. quia ibi non poterat adiri ex testamento, utpote deficiente condi. institutionis, quæ erat si emanciparetur intra decem dies. Item q d est, quod aliàs dicit lex, quod quandiu potest dari contra tab. non dabitur secūdum tab. ut infrà, de secund. tabu. l. æquissimum. in princ. & §. i. & de contra tab. l. illud. §. finanam contra tab. datur ab intestato. ut C. de col. l. ut liberis ? Respond. non dari ab intestato eam, sed ex testamento: ut C. de col. l. filiæ dotem. & insti. de bon. poss. §. sunt autem. & ¶. de bon. poss. l. sed eum. §. ij. nec est dicendum dari eam ab intestato, nisi cùm nullus adit ex testamento. nam & tunc datur: ut ¶. de contra tab. l. illud. in princip. Item quod dixi non dari secundum tab. quandiu. habet locum contra tabu. nō dixi quod de iure ciuili adiri non possit: unde fortè adibit. Sed contra hæc d. l. illud. in fin. & facit ad hanc l. infrà, de regu. iur. l. quandiu. & ¶. eo d. l. nec is. §. fin. & infrà, e. l. illud. & l. in plurium. & l. quādiu. & C. com. de suc. l. antequām. & ¶. fi ta, testa. nu. exta. l. i. §. j. et in aut. de hære. et fal. § ad hæc. colla. j. et ¶. de testa. tu l. si quis sub conditione. in prin.

¶ Idem lib. 46. ad edictū. L. XXXIX.

QVandiu potest ex testamēto adiri hæreditas, ab intestato non defertur [a].

¶ *Qui repudiat paternam, potest adire pupillarem hæreditatem, si habet cohæredem aliàs secus. Bartol.*

¶ Idem lib. 4. Disputa. LEX XL.

QVæsitum est, an licet quis paternæ hæreditatis nihil attingat, aliquid tamen propter patris voluntatem habeat [b] vel faciat: creditoribus [†] paternis cogatur respondere: vtputà si impuberi fuerit substitutus? In qua specie Iulianus libro xxvj. Digestor. scripsit, incidere eū [c] in edictū [d], si se immiscuerit impuberis hęreditati [e]. Nam [†] qui [f] iudicium parentis oppugnauerit [g], nō debet ex eadem hæreditate q̄quā consequi [h]. Sed Marcellus elegāter distinguit, multum interesse, vtrum ex asse fuerit institutus in patris testamento, an ex parte: vt si ex parte, potuerit sine metu, remota patris successione, impuberis hæreditatem amplecti [i].

[†] Fl. an creditorib.

[†] Concor. c. ex eo. ex de re. iu.

¶ *Existentia sui hęredis confirmat tabulas pupillares ad commodū filij abstinētis. B.*

¶ Iulianus lib. 26. Digesto. LEX XLI.

FIlius qui se paterna hæreditate abstinuit [k], si exhęredati fratris [l] hęreditati se immiscuerit, & pro hærede gesserit: poterit ex substitutione hæreditatem obtinere [m].

¶ *Existentia sui hæredis confirmat tabulas pupillares ad commodum filij, cui facta est substitutio. Bartol.*

¶ Vlpianus lib. 4. disputat. L. XLII.

SI [†] pupillus [n] paterna hæreditate & hoc usque ad uersi quæ sententia &c. Tertiò dicit Iulian. in uersic. alioquin &c. quod si dictus Sempro. quē substituit filio meo impuberi, esset frater, bene posset onera hæredit. meæ euitare. ¶. in mittēdo causam testamenti pupillaris, id est substitutionis, quam de eo feci filio meo impuberi, & ab intestato hæreditatē impuberis possidēdo: & sine pœna potest hoc facere. nam non uidet dictus Sempro. voluisse fraudare edictum, si quis omisi causa testa. prospiciendo sibi ne pupilli hæreditas implicaretur oneribus hæreditatis meæ pat is. dominus autē Mar. reprehendit in uersi. quæ sententia &c. secundū dictum Iul. in quo dixit Iul. ut dictum est, quod substitutus impuberi debet sustinere onera hæreditatis testatoris pro ea parte, qua impubes fuit institutus, etiā si impubes abstinuit se ab hærede: & dicit qd̄ etiam eo casu non tenetur dictus substitutus: quia illud qd̄ dixit Iulianus, esset contra utilitatem impuberis: quæ i t litas est ut habeat successorem: qui pupillus de iure potest habere successorem, etiam si ipse pupillus non sit hęres patris. quis enim uellet esse successor impuberis, si timeret quòd propter successionē ipuberis deberet sustinere onera hereditatis patris, à cuius hære. abstinuit se impubes, ut dictū est? q. d. nullus. sue ergo Sempronius prædictus succedat impuberi ab intestato, ut in primo casu Iuli. siue ex substitutione, ut in secūdo casu: non debet sustinere onera hæ. e. patris, cùm ipubes se abstinuerit à patris hęreditate, ut dictum est. Tertium autem dictum Iulian. remanet firmum, cùm determinatione tamen domini Vlpiani, cui est hæc l. dicit enim dictus Vlpian. esse intelligendum dictum tertiū Iulian in fratre testatoris, & nō in fratre impuberis. si enim esset dictus Sempron frater impuberis, & esset substitutus impuberi, ut dictum est, & esset Titius institutus cum impubere, ut dictū est, & adiuisset Titius pro sua parte, ut dictum est, & impubes abstinuisset ꝑ sua parte, ut dictū est, & posteà decessisset dictus impubes, ut dictū est, & substitutus uellet de iure ciuili omittere causam testamenti pupillaris, & ab itestato hæreditatem impuberis possidere. ficque sibi prospicere], ut oneribus hæredita. patris impubes non teneat: non potest hoc facere, cùm sit sine dubio necessarius hæres patris de iure ciuili quātū ad sustinēda dicta onera hæreditatis. & hoc dicit à uersicul. sed quod in fratre &c. usque ad §. si in societatem. credo tamen quòd si ut impubes per prætorem habet ius abstinendi ab hæreditate patris: ita & frater suus ei substitutus.

¶ Si in societatem. ¶ Titius filius meus me uiuo inchoauit societatē cum quibusdam, & post mortem meam perseuerauit in eadē societate. nūquid propter hoc uidetur se imiscere hæreditati meæ, ut oneribus hæreditariis teneatur? Et distinguitur, utrum rem cœptam in dicta societate sub patre perfecit post mortem patris: & tūc uidetur se immiscere hæreditati meæ. an nouam inchoauit, & tunc non uidetur se immiscere. Quid si seruum meum manumisit post mortem meam? certè bene uidetur se immiscuisse. Quid si dictus meus filius erat miles, & de castrensi pecu. emit à me seruos, & ego posteà eū hęredē instituo, & rogaui eū qd̄ dictos seruos manumitteret, & posteà decessi, & ipse abstinuit se ab hæreditate mea. & posteà manumisit dictos seruos, nunquid uidetur se immiscuisse hæreditati meæ? Et dicitur quòd non. nisi hoc euidenter ostendat quòd, l quasi hæres manumisit. Viuian.

[†] Fl. principiū huius legis est, Iulianus lib. 26. digesto. scripsit si pupillus.

a ¶ Idem lib. 46. ad edictū. L. XXXIX.

b ¶ Qui repudiat paternam, potest adire pupillarem hæreditatem, si habet cohæredem aliàs secus. Bartol.

c ¶ Hæreditati. ¶ sperta paterna hæreditate.

d ¶ Nam qui. ¶ quasi dicat. ex quo non uult paternam: dimittat & pupillarem, & suam, uel utranque, uel nullam. & est ad hoc infrà, ad Trebellia. l. ita. §. qui suspectam. & de cōtra tabul. sub cōditione. §. final. & de iis, quib. ut indig. l. v. §. qui principale. & de leg. præst. l. qui filium. §. omnibus. & §. non solùm. & suprà de vulga. substitutio. l. is qui.

e ¶ Oppugnauerit. ¶ spernendo hæreditatem patris.

f ¶ Consequi. ¶ ratione pupilli.

g ¶ Amplecti. ¶ si ex asse, non: quia cùm nullus adiit paternam, ergo uitiatur testamentum primum, & per consequentiam pupillare: ut suprà, de vulga. substi. l. ij. §. adeò. habebat igitur hic cohæredē, q. adiuit. Et dic extraneum non pupillum. quia tunc secus: ut ¶. de vulga. substit. l. sed & si. §. filio, quæ est contra. Et dic distinctionem, quæ est C. eo. l. quidam.

h ¶ Filius. Abstinuit. ¶ in qua erat institutus.

i ¶ Fratris. ¶ cui fuit substitutus: ut in fi. l. & hoc potuit fieri ut insti. de pupil. substi. §. non solùm.

m ¶ Obtinere. ¶ mò cùm non sit adita ex paterno, non tenet pupillare: ut ¶. de vulga. substit. l. ij. §. adeò. & ¶. l. proxi. in fi. Sol. & hic alius cum filio fuit institutus, qui adiuit. Vel dic speciale in filio abstinēte quia adhuc uidetur esse hæres, ut ¶. de fideicom. lib. l. cùm quan. §. fed. & si quis. Vel illud fauore libertatis. & sic tenebis primam. uel

n ¶ Si pupillus. ¶ aliàs Iulianus lib. xxvj. Digest. scribit. sed tūc non habetur paulò post, Iul. scribit, aliàs, si pupillus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Abstinuisset.⁊ per in integrum resti. postquàm se immiscuerat: Vel dic, ab initio se abstinuit: sed habebat cohęredem qui adiuit: uel nullum habebatur: iam dicam. Accur.
b ¶ Eum.⁊ scilicet hęredem pupilli.
c ¶ Paternis.⁊ id est patris pupilli.
d ¶ Ei.⁊ id est pupillo. Accur.
e ¶ Inclinat.⁊ scilicet Iulianus per hoc quod dicit, nisi substitutus.
f ¶ Vt putet.⁊ sed malè, ut statim subiungit.
g ¶ Substitutum.⁊ scilicet pupilli.
h ¶ Patris.⁊ pupilli.
i ¶ Subiturum.⁊ hoc ideo, quia patris uolũtate succedit. Azo.
k ¶ Notata.⁊ id est reprehensa.
l ¶ Impugnat.⁊ sententia Iuliani.
m ¶ Qui.⁊ pupillus.
n ¶ Saltem.⁊ & si partem non habeat.
o ¶ Successorẽ.⁊ sub stitutũ scilicet, quamuis pater non habeat. & hoc notat saltẽ. sed si nõ tenet paternum, quomodo tenet pupilare: ut §. de vulg. substi. l. ij. §. adeò. & §. eod. l. quæsitum. in fin? Respond. pater non habuit hunc, sed alium. uel pater nullũ alium habuit, & tenet eius testamentum, licet hic abstinuit: quia semel fuit hæres: sed per restitutionem est abstentus: unde nihilominus hæres permanet: ut §. de mino. l. & si fine. §. sed quod Papi. Vel dic quòd ab initio abstinuerit: sed nihilominus remanet hęres: ut J. de fideicõ. lib. l. cùm quasi. §. sed & si quis.
p ¶ Quis.⁊ substitutus impuberi. Accur.
q ¶ Impuberis.⁊ scilicet tantum, non patris.
r ¶ Alioquin.⁊ prędicta in extraneo instituto: alioquin &c.
s ¶ Inquit.⁊ Iuli. temperando quod dixerat. Vel dic, Marcellus, q. d. & si uerum dixisset Iulia. alia uia occurreretur eius dicto.
t ¶ Frater.⁊ testatoris., ut J. apparet, ibi, si quid &c.
v ¶ Possidebit hęreditatem.⁊ scilicet impuberis. & hoc innuit cũ posteà dicit, pupilli hæreditas implicaretur.
x ¶ Nec enim uidetur.⁊ No. non committit dolum, qui fraudẽ repellit. sic J. de leg. ij. l. cùm pater. §. Titio. & J. si qs omis. cau. testa. l. qui autẽ. §. non simpliciter. & l. mater. §. i. & §. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. quarta. in fi. §.
y ¶ Edictum.⁊ quod coercet eos, qui omissa causa testa. possident ab intestato: ut J. si quis omissa cau. testa. l. i.
z ¶ Hæreditas.⁊ quam adiit. Accur.
a ¶ Testatoris.⁊ qui aliàs ab intestato erat habiturus bona impuberis, quia patruus. Acc. Floren.
b ¶ Cęterum. Iuam frater pupilli respondebit creditoribus paternis: alioquin non bene continuatur, nisi sic exponas. Sed hic quritur, utrum ille frater impuberis erat institutus in parte, & substitutus in alia parte, an substitutus tantum? primo casu potest paternam repudiare, & pupillarem adire: ut suprà, de vulga. substi. l. ij. §. adeò. Respondet hic institutus pro parte, & substitutus in alia: & non exponas ut dicas esse teneri creditoribus: patris, sed ita, frater testatoris existat uoluntarius, sed frater pupilli necessarius: quia quos possum &c. ut suprà, de vulgar. substi. l. sed si plures. §. j. Azo. & erit hic necessarius patri, uel etiam fratri: ut d. l. dicitur. H. sed & tunc poterit adire ex substitutione, & impetrare separationem bonorum paternorum ex æquitate prætoris: ut suprà, de vulgar. substitutio. l. si filius. & hoc dixit hic licet abstinere possit. Vel aliter intellige legem illam, ut ibi notatur. & adde distinctiõem, quam feci ad solutionem multarum legum. C. eodem. l. quidam. & suprà, eodem. l. i. & iij. & suprà, de uulga. substitut. l. sed & si. §. filio. & l. si filius. & suprà, eodem. l. quæsitum.
c ¶ Existet.⁊ patris: nec non impuberis: sed poterit abstinere à paterna si vult. ut §. de uulga. substi. l. si filius.
d ¶ Perfecerit.⁊ & tunc adire uidetur.
e ¶ Inchoauit.⁊ pest mortem patris.

† Flo. deest Iulian' scribit, pp legis principium quod supra adnotauimus.
† Fl. fuit.

tate se abstinuisset[a], deinde ei aliquis hęres extitisset, Iulianus scribit[b] non esse eũ[c] compellendum creditoribus paternis[d] respondere: nisi substitutus ei[e] fuisset[f]. Inclinat[e] enim ĩ hoc, vt putet[f] substitutum[g] etiam patris[h] onera subituru[i]. Quæ sentẽtia à Marcello rectè notata[k] est: Impugnat[l] enim vtilitatẽ pupilli, qui[m] ipse saltem[n] potest habere successorem[o]. Metu enim onerũ patris timidius qs[p] etiã impuberis[q] hęreditatẽ adhibit. Alioqn[r] (inquit[s])& si frater[t] fuerit, omissa causa testamenti ab intestato possidebit[u] hæreditatem & quidem impunè. Nec enim videtur[x] voluisse fraudare edictũ[y], qui sibi, ꝓspicit ne oneribus patris pupilli hæreditas[z] implicaret. Sed quod in fratre scripsit, credo ita intelligendũ, si nõ impuberis frater fuerit, sed testatoris[a]. Cæterùm[b], vtiq; si frater à patre fratri impuberi substitutus sit: sine dubio necessarius hæres existet[c].

¶ *Qui perseuerat in inchoatis in vita patris, se uidetur immiscere: secus, si noua inchoaret. Bartol.*

¶ Si in societate†, quã viuo prẽ inchoauerat filius, post mortẽ patris perseuerauerit: Iulianus rectè distinguit interesse, vtrum rem cœptam sub patre ꝓfecerit[d]†, an nouam inchoauerit†. Nam si qd nouum ĩ societate† inchoauit[e], non videri[f] se immiscuisse hæreditati patris scripsit.

† Fl. societatem.

¶ *Qui manumittit seruum paternum, uidetur se immiscere: secus, si seruum castrensis peculij. b. d. cum §. seq. Bar.*

¶ Si seruum paternũ filius[g] manumiserit, sine dubio miscuisse se paternæ hæreditati videbitur.

¶ Proponebatur filius à patre de castrensi peculio seruos cõparasse, eosq; à patre manumittere rogatus, cùm hæres esset ab eo institutus. quærebat, si se abstinuisset paterna hæreditate, eosq; manumisisset, an miscuisse se paternæ hęreditati videret†. Dicebamus, nisi euidenter quasi hæres manumiserit, non debere eum calumniam[h] pati, quasi se miscuerit hęreditati.

† Fl. videatur.

¶ *Per seruum hæreditarium, non potest quæri aliquid quod sit hæreditatis. Bar.*

¶ Iulianus lib. 30. Digest. LEX XLIII.

HAeres per seruum hęreditarium eiusdẽ hæreditatis partem[i] vel id quod eiusdem hęreditatis sit acquirere non potest.

¶ *Gesta per pupillũ bona fide, habentẽ rata eo p restitutionẽ non abstento. Bar.*

¶ Idẽ lib. 47. Digest. L. XLIIII.

QVoties pupillus patri hæuum.⁊ CASVS. Institui mihi Titium hæredem, & decessi. Titius iussit seruo, qui erat in hæreditate mea, ut dimidiã hæreditatis meę apprehẽderet, uel etiam equũ hęreditarium. & ita fecit seruus. certe non acquirit dicto Titio.

¶ Partem.⁊ quotam. & sic no. q; nec pars, nec res singularis hrditatis, ratione ꝓprietatis uel possessiõis, ut hic, nec tota hęreditas, nec aliquid aliud quæritur per eum: ut J. de acquir. rerum do. l. per hæreditarium. & l. hæreditas. & de acquiren. posse. l. i. §. ueteres. nec obstat. J. de acquir. pos. l. i. §. itẽ acquirimus. q; ibi impropriè dicit hæreditarius, id est, hæredis: quia iam adiuit. Sed quæ est ratio? Respõ. quia antequam adeat, non est suus: igitur per eum nõ quærit posteà quàm adiit. non quærit per hæreditarium: q; suus est factus cùm desinit esse hæreditarius. nisi impropriè quandoque. ut modò dixit. Alij dicunt rationem esse urgentem disputationem: ut Ioan. Alij dicunt quia dedignatur per comparem quæri. nã & asinus auribus intumesceret, si per comparem se uideret comprehendi. Itẽ est & alia bona ratio, quia hæreditas, in qua est institutus, non potest per alium acquiri: ut J. eod. l. per procuratorem. licet secus sit in ea, in qua seruus est institutus. Nec obstat quod dicitur in d. §. ueteres. per seruum legatum uel donatum posse quæri. nã hæc nomina uel participia designant titulos. undelicet sit factus dominus legatarius, aduc seruus legatus dicitur, & ita de cæteris. Sed hoc nomen hæreditarius legatarius designat 1 dominam, hęreditatem scilicet: unde non dicitur hæreditarius, si factus est hæredis.

Asinus ita mescit cum pecoribus uidet se cõprehendi.

, Est ramẽ domin' rei legatę: quæ est uerũ à tempore aditę hęreditatis ad l. à Titio. J. de furt. & l. si hęredis seruus. j. fi. de leg. j.

QVoties.⁊ CASVS. Filium meum pupillum mihi hæredem institui, & ei tutorem dedi. & decessi. & dictus meus filius extitit mihi hæres, & quædam prædia hęreditaria uendidit cum authoritate tutoris & bona fide Sempronio. posteà uidens tutor qd nimis erat onerosa pupillo hæreditas mea propter æs alienũ imminẽs, petit restitutionem in integrum nomine pupilli: & ea habita abstinuit ab hęreditate. & ita creditores mei acceperũt bona hæreditaria. nũquod poterunt dicti creditores recuparare dicta ꝓdia à dicto Sẽpronio? & dicitur quòd non, nec est uis utrum dictus pupillus sit soluendo ad satisfaciendum Sempronio qui emit, an non: quia semper erit Sempronius securus. Viuianus.

f ¶ Non uideri.⁊ hoc ideo, quia sui iuris factus uoluntati paruisse dici non potest: quia huic rei non assensit. ubi uerò cœptam patris iussu perficit, patris iussui parendo adire uidetur. Azo. sic aliàs refert perficiat quis cœptum an inchoet nouum: ut suprà, pro socio. l. si id quod. §. fi filius. & suprà, de admini. tuto. l. tutorem qui. & suprà, de tuto. & ra. dist. l. si posteà. & §. de negoti. gest. l. eum actum. & l. Proculus. & l. at qui natura. & l. nam & seruus. & de mino. l. iii. §. fi. & §. Scio.

† Fl. perficit.
† Fl. inchoauit.
† Fl. societatem.

g ¶ Filius.⁊ suus: secus in emãcipato: quia de iure ciuili sola uoluntate adire non potest: sed quędam solennitas in bo. pos. petenda ibi desideratur: ut C. eo. l. i. quæ est cõtra. Item secus in militeiut J. §. proximo.
h ¶ Calumniam.⁊ speciale in milite. ut §. ꝓxim. §. Vel est hoc ideo. quia primò se abstinuerat: ut ipsa litera dicit & hoc constabat: unde non est in eo speciale: imò idem est in quolibet alio. Azo. ut C. de rẽpu. hęredi. l. sicut. & facit quod no. §. l. pro hęrede. §. Põponius.

HAeres per ser-

Dolum nõ committit qui fraudẽ repellit.

a ¶ Et abstinuit.⁊ per in integrum restitutionem.
b ¶ Bona fide gesserit.⁊ uel ipse, uel eius tutor: secus si mala: ut infra, quæ in fraudem credi. pupillus & de condi. indebi. l. tutores. & l. non est notum. Accur.
c ¶ Fundum.⁊ ex hæreditate. & facit ad hanc legem infra, de bo. autho. iud. pos. l. si non expedierit. §. j. & suprà, de minor. l. in integrum. & l. si mulier.

A Ditio hæreditatis.⁊ CASVS. Hæc l. ponit unam regulam, ad quam ponit siue subiicit tria exempla, & in fine respondet tacitæ obiectioni, quæ posset fieri contra regulam. Regula autem est talis. Aditio hæreditatis non est in opera seruili. Primum exemplum regulæ est tale: Habeo seruum in dotem ab uxore mea: & sic omnia, quæ acquirit dictus seruus ex operis suis, debent ad me pertinere. Modò pone quod dictus seruus fuit institutus hæres à Seio, & adiuit hæreditatem. nunquid debet ad me pertinere dicta hæreditas, ita quòd soluto matrimonio non teneat restituere uxori meæ? an uerò tenebor ei restituere? & dicitur quòd teneor ei restituere: & hoc ideo, quia aditio hæredi. non est in opera seruili. si non est in opera seruili, ergo mihi uiro non acquiritur. Secundum exemplum regulæ est tale. Titius & Sempronius inierũt societatem inter se quæstus & compendij: & ita quicquid quilibet eorum acquirit ex operis suis, debet esse commune. Quid ergo si unus eorum institutus fuit hæres à quodam tertio, & adiuit hęreditatem? nunquid debet esse communis? & dicitur quod non, imò illius tantùm, qui fuit institutus: quia ut dicit dicta regula, aditio hæreditatis non est in opera. Tertium exemplum regulæ est tale, ego habeo usum fruct. in Sticho, & Titius proprietatem, & sic acquirit mihi dictus seruus, quicquid acquirit ex operis suis. pone ergo quod dictus seruus fuit hęres institutus à Caio. nunquid potest iussu meo adire hæreditatem dictus seruus? & dicitur quod non: quia ut dicit dicta regula, aditio hæreditatis non est in opera. Tacita autem obiectio quæ posset fieri regulæ, est talis. Pone quod ego bona fide possideo Titium liberum hominem: & ita quicquid acquirit ex opera sua, mihi acquirit: pone ergo quod Caius instituit eum hærędem propter me: nunquid possum eum iubere adire? & dicitur quod sic, & mihi acquireret; ergo uidetur quod aditio sit in opera, sed respondet iurisconsult. & dicit quod in dicto casu non uidetur mihi acquirere dictus liber homo dictam hæreditatem ex opera sua, imò ex re mea, fuit enim institutus propter me, ut dictum est: sicut acquireret mihi stipulando, & per traditionem accipiendo ex re mea, & ita non obstat dicta oppositio. Viuianus.

¶ Aditio.⁊ ponit lex ista unum, quod dicit in prinis uerbis: & illud nititur probare esse uerum tribus rationibus siue arg. siue exemplis. quartò inducit arg. in contrarium siue rationem: & ei respondet. Primum est illud, idcirco &c. Secundum, & cum quæstus &c. Tertium præterea &c. Quartum, & quod à quibusdam. Et ei quarto arg. in contrarium respond. cùm dicit, potest uerum esse, ut intelligatur, &c. Azo.
d ¶ Adierit.⁊ ad hec suprà solu. marit. l. si ꝓtale. & de pecu. l. hinc quæritur. §. potest. Accur.
e ¶ Ex operis.⁊ uel ex re mariti, ut C. de iure uxo. act. §. cumque. & suprà de iure dot. fi legato.
f ¶ Acquirit.⁊ ut & §. pro soc. l. cohæredi. & ll. sequentib. & l. duo. §. fin. hoc autem nisi sint socij omnium bonorum: ut in eo. tit. l. iij. §. j. uel nisi contemplatione societatis sit aliqs institutus: ut ar. J. in fi. huius legis. & no. §. pro socio. l. socium qui. & l. seq.
g ¶ Hæreditatem poterit.⁊ ut suprà eo. l. si quis mihi. in princip. & dic ut ibi not.
h ¶ Respondetur.⁊ ut J. de acquire. do. l. liber homo.

i ¶ Propter me.⁊ quod præsumitur si dicat illum seruum illius: ut C. eo. l. cùm aliquis.
K ¶ Non opera.⁊ quia liber homo est.
l ¶ Sed ex re mea.⁊ sic. J. de acquir. rerum do. l. liber homo. & suprà, de uulg. substi. l. sed si plures. §. in arrogato. & facit insti. per quas per so. §. item nobis acquiritur quod serui. & qd ibi nota. & dicta lege, liber homo. Item facit §. de usu & habi. l. per seruum.

adire hæreditatem; potest uerum esse, ut intelligatur non opera sua mihi acqrere, sed ex re mea[l]: sicut stipulando[i], & per traditionem accipiendo ex re mea, mihi acquirit.

¶ *Quæstio falsi non impedit aditionẽ eius qui suo facto est certus de uiribus testamenti. Bar.*

¶ Africanus. lib. 1. quæst. L. XLVI.

CVm falsum testamentum dicetur, si quidem ipse hæres accusetur[m]; quoniam certus esse debet[n] se falsum non fecisse rectè adibit hæreditatem. sin autem alius arguetur, citra conscientiam eius[o] non potest adire[p]; quasi dubitet uerum esse testamẽtum.

CVm falsum.⁊ CASVS. Cum Titius diceret se meum hæredem, & monstraret testamẽtum, in quo dicebat se à me institutum uenit Seius, & dixit dictum testamentũ esse falsum, & dictum Titium accusauit de falso. nunquid potest dictus Titius adire hæreditatem meam? & dicitur q; sic. certus enim debet esse se falsum testamentum prædictum non fecisse. si autem dictus Seius accusaret, & argueret Caium falsum fecisse dictum testamẽtum, citra conscientiã dicti Titij, non potest adire hæreditatẽ meã dictus Titius. potest enim dictus Titius iustè dubitare utrum sit verũ dictum testamentum, uel falsum. & sic cum dubitet, adire non potest. Viuia.

† Fl. sicut ĩ stipulando.
† Not. ex hoc tex. & gl. conscieciã uerũ esse iudicen. sic in glo. q; a Iaso. commendatur ĩ §. sed iti. col. xxv. institit. de ac. in l. semper cum in coniunctionib. de reg. iur. q; i conscienciã bonũ uirũ dicit. sicl ea eus Tho. tenuit secunda secundæ q. lxvij, arti cu. j.

¶ Iussus ꝓuocatur furore superueniente. Bartolus.

¶ Idem. lib. 4. quæst. L. XLVII.

QVi seruum suum hæredem institutum adire iusserat, priùs quàm ille adiret, furiosus ẽ factus[q]. Negauit[r] rectè seruum[s] aditurum: quoniam non nisi uoluntate domini acquiri hęreditas potest: furiosi autem uoluntas nulla est[t].

¶ *Furor superueniens nõ ꝓuocat ea quæ sunt perfecta uigore mandati, sed impedit perficienda. Bar.*

Infortiatum.

quam. & §. de iur. & facti ignor. plurimum. quandoque tamen & suum factum dicitur quis ignorare iustè: ut §. de condi. indeb. l. sed & si me. & de pact. do. l. inter. §. ij.
o ¶ Eius.⁊ s. hæredis. Accur.
p ¶ Non potest adire.⁊ s. quia ista est ignorantia alterius facti. ut infra. pro suo. l. fi. Et not. citra conscientiam: ut si probabiliter in alieno potest scire, & tunc potest adire: ut J. eo. l. Pantonius. §. rei. quæ est ar. contra. & hoc subiicit, quia dubij &c. ad quod. §. eod. l. sed & si de sua. §. cum autem. & facit §. e. l. cum quidam. in fi. & l. nec. is in prin. Sed contra. C. de edicti Hadria. tol. l. ij Sol. ibi iam adierat, cum quęstio quasi falsi fuit mota. Vel hic tractatur de aditione, quæ fit uoluntate sola, & tribuit dominium: ubi de sola possessione, quæ datur a parente scripto.

Q Vi seruum. CASVS. Titius Stichum seruum suum hæredem à Seio institutum iussit hæreditatem adire. prius autem quam Stichus adiret, furiosus effectus est dictus. certè non rectè adibit amodo Stichus. & est ratio: quia Titio non potest acquiri hæreditas, nisi sua Titij uoluntate. ipse autem est furiosus: ergo nullam habet uoluntatem. Secus autem esset, si Stichus adiuisset, uel bonorum poss. petiisset antequam Titius inciperet furere. quia tunc bene est acquisita Titio bo. poss. Item secus esset si Titius cœperit ante furere quam seruus suus Stichus peteret bono. possessio. & post petitam efficiatur sanæ mentis, & ratum habeat: quia tunc acquiritur ei Titio. & h. d. cum l. seq.
q ¶ Est factus.⁊ qui iussit, i. dominus.
r ¶ Negauit.⁊ Africanus. de se enim in tertia persona loquitur. sic no. §. fol. matri. l. diuortio.
s ¶ Seruum.⁊ alienum infra eodem lege, cum hęres. in princip.
t ¶ Nulla est.⁊ ut infra de regulis iuris. l. furiosi. sed aliquando tacita in eo dicitur uoluntas esse: ut supra soluto matrimo. l. secunda §. uoluntatem. & supra de iis qui sunt sui vel alien. iur. l. patre. & facit infra. l. proxima. & l. si per epistolam. & supra eodem. l. si quis mihi bona. §. fin. Accursius.

ADDITIO. Dic q; ista iura hic allegata loquuntur in retinendo: hic loquitur in acquirendo de nouo. Vel dic melius q; in dicto §. uoluntatem. si sanæ mentis esset, non posset contradicere. In l. patre non sufficit uoluntatem cessare: imò requiritur expressus dissensus: ut §. de diuortis per totum. furiosus autem non dissentit: quia uoluntatẽ non habet, secundum Bartolum hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a SI quis alicui.⁊ filio uel seruo institutis:ut ʒ.eo.l. si quis mihi bona §.iussum, Vel dic procuratoris:ut J.de bo.poss.l iij.§. acquire re.in aditione secuti:ut J.eo.l.placet.
b ¶ Si existimauerit.⁊ bene enim potest sic mandari:ut J.eo.l.cum qui.§.i.& ʒ.eo.l.si quis mihi bona.§.pater.
c Sibi.⁊ mandanti. Accursius.
d ¶ Acquisita.⁊ retinet enim eam quartam, quæ iuris est: sicut eam quæ facti est: ut J.de ulucap. l. nunquam. §. seruus. & infrà.de acquiren.posses. l.fi is.nam & matrimonium: ut supra, de iis qui sunt sui uel alie.iu. l.patre.
e ¶ Ille.⁊ filius uel seruus, uel similes.
f ¶ Acquisitam.⁊ sicut ergo morte reuocatur mandatum petendæ bonorũ posses. ut infra rem ratam habe.l.si is.& infrà eod.l. si per epistolam. & sicut per pœnitentiam. suprà eo. l. si quis mihi bona.§ fina sic per furorem:ut hic, & supra l.proxi. Non ergo ob. supra, de condictio. indeb l.indebitam. quia ibi nõ fuit mandatum reuocatũ expresse uel tacite.
g ¶ Confirmari.⁊ per furiosum factũ sanæ mẽtis:vt C.de curatu. furiosi. l. fin. §. tali. & intra tempora petendæ bonorum possessionis:ut infra rem ratam habe.l.bonorũ.in princip. quæ tamen tempora cum sint utilia, furioso non cedunt: ut infra de bonorum possessio.infan. fur. con.l. j.in princip. & facit in

† Fl.dicendum nõ est

¶ Paulus.li.1.manualium. L. XLVIII.

SI quis alicui [a] mandauerit, vt si existimauerit [b], peteret sibi [c] bonorum possessionem; & posteà quàm ille petiit, furere cœperit; nihilominus acquisita [d] est ei bonorum possessio. Quòd si antè quàm ille [e] petat, is qui mãdauit petendam, furere cœperit; dicendum est, non esse † statim ei acquisitam [f] bonorum possessionem. Igitur bonorum possessionis petitio ratihabitione debet confirmari [g].

¶ *Tutor qui non gerit, sed qui gererr potest, authorari potest. Bar.*

¶ Africanus li 4.quæstionum. L. XLIX.

PVpillum etiam eo tutore authore, qui tutelam non gerit, hæreditatem adeundo obligari ait [h].

¶ *Morte tutoris reuocatur mandatum factum ab.eo.Bar.uel sic: Epistola de adeũda hæreditate à tutore scripta, non habet effectum, si tutor moritur ante aditam hæreditatem.*

¶ Modestinus.li.singu.de Eurematicis. LEX. L.

SI per epistolam seruo pupilli tutor hæreditatem adire iusserit; si post subscriptam epistolam tutor moriatur antè quàm ex epistola seruus adiret; nemo dubitat an ius hæreditatis ad pupillum transeat. Sed & si quis ita dixerit: Si solum hæreditas est, adeo hæreditatem, nulla aditio est [u].

P Vpillum.⁊ CASVS. Titius pupillus habens duos tutores, quorum unus administrabat, alius non, fuit hæres institutus à Seio: & eam hæreditatem adiuit cum authoritate illius tutoris, qui non administrabat. nunquid obligatur hereditati? & dicitur quod sic quamuis enim dictus tutor non administraret, tamen non erat ei interdicta administratio.
h ¶ Obligari ait.⁊ contra supra, de author. tut. & si pluribus. Sed ibi non fuit concessa, id est denegata: hic autem concessa fuerat, licet non gereret: uel si non fuerat concessa. non tamen denegata. Azo. & facit ad legem illam infrà, de solu. l. quòd si fortè. §. primo. & C. de iure deliberand. l. potuit. & supra eodem l. more. & l. pupillus. & insti. de autho. tut. §. neque. & supra de autho. præstan. l. obligari. §. antepenul. Accursius.

O I per epistolam.⁊ CASVS. Titius pupillus habebat seruum & habebat tutorem Seium. dictus seruus fuit institutus hæres a Caio: & dictus tutor absens misit epistolam dicto seruo, in qua iussit ei ut adiret hæreditatem dicti Caii: & in fine epistolæ subscripsit dictus tutor nomen suum, & postea decessit dictus tutor antequam seruus adiret ex epistola. & postea seruus adiuit. nunquid obligatur dictus pupillus dictæ hæreditati? & dicitur quod non. & hoc dicit. Vinianus.
i ¶ Hæreditati.⁊ quia uoluntas quæ fuerat deficit: ut supra eodem. l. qui seruum. & l. si quis mihi bona §. fina & infra rem ratam habe. l. si is. si ergo non defecisset, teneret aditio: ut hic dicit. & sic est contra, supra de autho. præstan. l. obligari. §. tutor. & instit. de authori. tuto. §. tutor. ubi dicit. quòd præsens debet esse: sed illud cùm pupillus contrahit cum alio, hic quasi contrahit. Vel ibi authoratur pupillo, hic iubet seruo: & sic iussus inter absentes: ut ʒ.e.l. si quis mihi bona. §. iussum. Item hoc quando pupillus est infans alias & ipse deberet iubere: ut C.eo.l.potuit. Accursius.

H Vm qui.⁊ CASVS. Titius fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Seium. postea fecit aliud testamentum, & instituit sibi eundem Seium. dubitat autem dictus Seius an posterius testamentum sit falsum, uel non. Nunquid ex aliquo dictorum testamentorum potest adir- hæreditatem? & dicitur q̃ non. non enim potest dubitare de secundo, quin dubitet an primum ualeat.
¶ Filiusfamilias.⁊ Titius filius meus Imolæ existens fuit hæres institutus a Seio, ipse autem filius meus misit literas mihi Bononiæ existenti, in quibus continebatur q̃ sibi filio uidebatur esse soluendo hæreditas dicti Titij. & ideo uolebat adire, si mihi placebat. ego autem rescripsi ei, q̃ quidam renunciabant mihi dictam hæreditatem non esse soluendo, & ita scripsi ei, q̃ ipse deberet diligentius explorare an dicta hæreditas esset soluendo, & ita adiret eam si idoneam comperisset. filius autem meus prædictis meis literis acceptis hæreditatẽ adiuit, non explorando, aliter nunquid obligatur hereditati me patrẽ? & dicitur quòd non. Sed quid si ita dixisset dictus filius in adeundo: adeo hæreditatem, si soluendo est. nunquid ualet aditio? Et dicitur quòd non. actus enim legitimi non recipiunt conditionem. Vinianus.

† Fl. num.
† Flo. scriptus.
† Fl. deest familias.
† Fl. deest sed.
† Fl. dicetur

K ¶ Eum qui duobus testamentis.⁊ diuersis temporibus factis.
l ¶ Ex neutro.⁊ ex ultimo non: quia dubitat an falsum sit. ex primo non: quia cum dubitat an ultimum sit uerum, ergo dubitat an primum sit irritum: ergo an ualeat igitur adire ex eo non potest: nisi accusaretur de falso ipse: ut supra eodẽ.l. cùm falsum. & l. hæres. & l. sed & si de sua conditione. §. cur autem. & l. cùm quidam. §. finali. & l. nec is. in principio. & idem intellige, si dubitet an ultimum sit solenne uel minus solenne, quando ex neutro adire potest. quia si est solenne, primũ tollitur: ut institut. quibus mod. testa. infir. §. j. & infra, de secun. tabu. l j. in principio. alias non: ut dicto §. ex eo. nisi in duobus casibus: ut C.de testa. l. hac consultissima §. penult. & l sancimus. si autem utrũque sit solenne testamentum, nec appareat quod prius uel posterius: habebit locum quæstio mota a domino R. Azo. quam not. C.de edic. diui. Hadria. eo.l.l.fin.
m ¶ Videri sibi.⁊ filio. Accur.
n ¶ Hereditatem.⁊ sibi delatam.
o ¶ Renunciari.⁊ a quibusdam.
p ¶ Itaque.⁊ quæ pro & sic sunt uerba remissiuæ epistolæ patris: & non habeas ibi §. filius. secundum R. quod placet: uel dic itaque illatiuum. & est respon& erit ibi §. filius.
q ¶ Explorare.⁊ scripsit pater, secundum R.
r ¶ Acceptis literis.⁊ quibus pater scripserat hæreditatem uideri sibi parum idoneam. R.
s ¶ Ei.⁊ s.patri. Vel dic filio secundum eundem casum. R. ut ʒ.eo.l. si quis mihi bona. §. pater.
t ¶ Non obligasti.⁊ hereditati. id est, filius non obligauit patrem hæreditati per uerba epistolæ, uel per aditionem. uel ergo non habeas §. secundum R. uel potest uterque §. legi per se: ut dicas quòd illud itaque sit illatiuum, & incipiat ibi responsio. & uerba quæ precedunt, uideri sibi &c. sunt uerba remissiuę epistolę patris. nam hoc ipso uidetur ei mandat& permittere adire si est idonea. Vel fortè ita subiunxit quod ipse filii deberet explorare & uidere an esset idonea vel non: & ita adire, uel tũ adire: ut supra eod.l. si quis mihi bona §. pater. Sequens §. loquitur uando pater direxit epistolam quandam filio ut adiret hereditatem iusdam, quæ filio deferebatur si persuaderet sibi, id est, filio idoneam, & postea expone persuasum ei non sit, scilicet filio. Vel dixerat pater persuaderetur sibi, id est, patri. & postea expone ei, id est, patri &c differt unus ab alio, cùm non fuerit hic nisi una epistola, scilicet patris. Item plenius scripsit quàm supra. Accursius.
u ¶ Aditio est.⁊ ut infra de regulariis.l.actus.

Cum

CVm hæres.⁊ CASVS. Quantuis filius in potestate patris constitutus non possit adire sine suo iussu, ut supra.l.proxima, in fi. tamen si pater est furiosus, potest adire filius ab aliquo institutus.
¶ Qui ex parte.⁊ Institui mihi hæredem Titium pro dimidia purè, & ex alia dimidia institui eundem sub conditione, & decessi. postea Titius adiuit pro dimidia puta pendente cõditione alterius dimidię. certe ex asse hęres ẽ. sed & si decedat Titius prædictus ante dictam cõditionem existentem & postea extiterit conditio, non solum pars quam adiuit Titius pertinet ad hæredem suum, sed etiã pars cuius postea extitit conditio; nisi in cõditionalem partem habuit Titius substitutũ: quia tunc nõ existente conditione habebit eam substitutus. sed si eidem Titio dedi cohæredes, & cohæredum partes aliqua ratione defecerunt tacitè accrescunt Titio etiam inuito. & h. d. cũ tota.l.seq. Viui.

† Fl. erat.
† Fl. habebat.
† Fl. permisique ei.

Patria potestas furore nõ dissoluitur.

a ¶ Potestate.⁊ durat enim post furorem patria potestas: ut supra, de iis qui sunt sui uel alie iur. l. patre. & tamen filius erit curator patris: ut ʒ. de curat. furio. l.j. & ij.
b ¶ Manumittere.⁊ & cætera facere ut hęres. Et sic no. quędam facere filium propter defectum patris corpore uel mente. sic ʒ. de ritu nup. l.si nepos. & l.si ita. & l.si filius. & institu. de nup. §. ij. & C. de nup. l.si furiosi & C.de epis. audi. l. tam dementis. & ʒ. solu. matri. l.si cum dotem. §. necnon. & de procur. l.si filius in prin. & inf. de iniur. l. sed si unius §. filio. Item an pater sit hæres: quod uidetur per l. istam. Sed quomodo posset filius manumittere? nõ potes dicere ut curator ut inf. de manu. l. seruum. Dicas ergo non fieri patrem hæredẽ: ut C. de cura. furio. l.fi. §. tali. Sed ex priuilegio fieri hæredem filium ac si esset sui iuris, ut hic dicit. & sic de iure communi manumittere. uel si dicas patrem fieri hæredem, est arg. C.de cur. furio. l.fi. §. si autem. & ex priuilegio manumittit seruum patris.
c ¶ Solus.⁊ accipe ex asse &c.
d ¶ Omnino. J existat uel deficiat conditio alterius partis, ne inuitatur decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: ut insti. de ęredi. insti. §. non autem. ergo bonum est expectare conditionem cũ in omni euentu sit etiam illam partem habiturus: ut ar. ʒ. de hæ. inst. l.fi quis ita scripserit Titius. & l.si quis ita scripserit hęredem. & ʒ. ad Vel. l. aliquãdo. §. fi. & inf. eo. l.fi quis hæres ita. & ʒ. de iniusto rest. l. nam & fi. in princip. & de lib. & posthu. l. posthuma. & de condi. inde. l. Iulianus. §. j ij. respon. Sed arg. contra in eadem l. §. i. & ʒ. fi cer. pet. l. pecuniam. & inf. quando di. leg. ce l. huius. & de uerbo. obli. l. in illa stipulatione si calend. §. liberis.

ADDITIO. Respondeo ad d l huius. & dic secundum Dy. q̃ ibi expectatio potest impedire transmissionem, & ideo aliquid operatur, hic non Ad l. in illa stipula. si calendis. dic quod ibi expectatio affert debitori cõmodum dilationis: hic expectare nihil operatur. Nec obstat l. aliquando ʒ. ad Velle. quia ibi reprobatur tota obligationis substantia: vt l.si mulier. §. fi. supra eod. ritu. ad Velleia. Bar.
e ¶ In conditionalem.⁊ quo casu expectatur defectus conditionis. & sic est pro opinione Io. & nostra in quæstione, quam f. cimus supra si pars hæredi. pet. l. secunda. & facit sup. a eodem. l. prima & ii. & J. l. proxi. in fin.
f QVi ex duabus.⁊ dic secundum R & Azo. quod in dimidia puta in alia dimidia sub conditione fuit institutus: & in eius defectum datus substitutus: ut ʒ. l. proxi. in fin. Vel potest dici secundum eosdem q̃ in tertia purè, in alia tertia sub conditione: in alia fuit datus cohæres: ut suprà, de hæred. institu. l liber homo. §. fi ita j. respon. Si autem poneres eundem purè in parte, & sub condi. in alia parte: & nullo dato cohæredẽ. vel substituto tunc obtinet supra, l. proxi. §. fina. sed secundum hoc quomodo transmitteretur ad hæredem, cum conditio non extiterit: uiuente instituto vt supra, de hæredi. insti. l. liber homo. §. si ita ij. respon. & infra, de suis & l. giti. hæredib. l. fi ex pluribus. in fi. Respond. non succedit hic hæres hæredis ratione conditionis quæ extitit post mortem instituti, sed cum ipse iam fit hæres pro parte adita, & esse uelit, nõ potest testator decedere pro parte intestatus, & pro parte testatus. ac si dicat, magis iure accrescẽdi, quam iure succedendi per eandem l. fi ex pluribus j. respon. Sed H. dixit hic quod nec cohęredem nec substitutum habeatur non obstent dicta iura. Et quod dicit hic conditio extitit, subaudi maximeue obstit ʒ. eo. l. proxi.
g ¶ Ea quoq; pars.⁊ eiusdem hæreditatis: quia imitatur ius accrescendi: ut J. de suis & legi. hæred. l. si ex pluribus. §. fi. Azo. secus in alia hereditate ex eodem testamento. ut ʒ. de uulga. substi. l. qui ex pluribus. §. fin. secũdum R & Azo. & secundum hunc casum facit ʒ. eo. l. si quis hæres. in prin. Item facit J. proxim. §
h ¶ Inuito.⁊ hoc qũ repudiantes sunt extranei, aliàs secus: ut inf. l. proxi. secundum quosdã. Vel dic idem in omnibus & facit C. de impub. & aliis substi. l. test. imẽto. & quãdo nõ pe. par. l. i. & inf. de bo. pos. l. iii. §. fina. & l. seq. & suprà, eod. l hæredi cum. & supra eo. l. i. & secunda. C. de cad. tol. §. his ita. & de iure delibe. l. quidam. Accursius.

H Aeres quandocũque. CASVS. Dicitur ʒ. de hæred. instit. l. si seruus alienus. q̃ seruus alienus pot hæres ab alio institui. pone ergo quod institui mihi hęredem Titium & decessi antè quam autem ipse adiret hæreditatem meã, seruus hæreditatis fuit a Sempronio institutus hæres: & postea post aliquod Tempus Titius prædictus adiuit. certè habebit idem Titius non solùm meam hæreditatem, sed etiam illam hæreditatem, in qua fuit institutus seruus hæreditarius: quia ex quo semel adiuit Titius hæreditatem meam, intelligitur adiuisse tempore quo decessit: & ita intelligitur fuisse suus dictus seruus hæreditarius statim cum decessi ego testator. Vinianus.
i ¶ Hæres quandocunque.⁊ alias quandocunque, alias quandoque: & dic vel prope mortem, vel diu post. Accursius.
k ¶ Intelligitur.⁊ id est fingitur, sed rei veritas est ex quo adit: vt inf. de stipula. seruorũ. l. fi ex re. §. fi. & de leg. j. l. fi tibi homo. §. cũ seruus. Sed hæc fictio non semper locũ habet: & ideo J. de regu. iur. l. omnia appositi ferè. nam fallit in multis: vt infra, de stipula. seruorũ. l. fi seruus hæreditarius. & l. vsufructuarius. & de acquirend. re. domi. l in eo quod & J. de furt. l. a Titio & de acquiren. rerum domin. l. hæreditas. & J. de vsucapioni l. fin. & de iureiuran. l. j. §. Labeo. & ʒ. de pecu. l licet. in fi. j. respon. & J. de crimi. expi hære. l. ij. & facit inf. ad Syllania l. fi ex hæredatus.

Marcianus lib. ij. Regularũ. alias paterna. & ad intel. l. hu. l. uid. Ceraf. in l. testamento. nu. 31. C. de impub.

CVm hæreditate.⁊ CASVS. Titius instituit sibi hæredes filium suum Seium, & Caium extraneum pone, uel nõ extraneum non curo, quemlibet pro dimidia, & decessit: postea Caius adiuit hæreditatem pro sua parte: & postea Seius abstinuit se a sua parte. certè conditio siue electio datur dicto Caio, vt aut agnoscat totam hæreditatem aut dimittat eam totam: & hoc ad postulationem creditorum hæreditariorum. & ita dictus Caius qui adiuerat pro sua parte (vt dictum est) potest se abstinere a dicta sua parte propter Seiũ suum cohæredem: qui Seius abstinuit se a sua parte, ut dictum est: qui Caius per suam personam non poterit se abstinere. Sed quid si dictus Caius eligat illa partem ut abstineat se a tota hæreditate, & creditores hæreditarii dicant se esse cõtentos sua sola portione, scilicet Caii? certe tunc non defertur eidem Caio dicta conditio siue electio, scilicet ut abstineat se a tota hæreditate, aut nihil habeat: imò necesse est q̃ retineat partem suam, quam adiuit & pro ea respondeat creditoribus. & ab hoc exonerari non potest idem Caius. & in eo casu dicti creditores debent se abstinere de conueniendo Caium pro parte Seii, a qua ipse Seius abstinuit: ut dictum est. Item in eodem casu dabuntur creditoribus actiones eius solius partis Caii, quam adiuit ipse Caius, ei Caio, id est contra eũ Caium, qui conuenitur a dictis creditoribus. Sed quid si Caius qui adiuit pro sua parte, decessit, antè quã Seius repudiaret suam partem, & postea Seius eam repudiauit? certè illa conditio siue electio danda est hæredi dicti Caii, quæ ipsi Caio deferretur si uiueret, scilicet ut aut tota hæreditate recedat, aut totam habeat.

† Fl. excitetur.
† Flo. excipit.

Universidad de Deusto

habeat, & h.d.cum l.sig. Vinianus.

a ¶ Necessarius. ‡ idem intelligit Ioan. in omni hærede repudiante. Azo.

b ¶ Conditio. ‡ id est electio. Accur.

c ¶ Totam. ‡ hæreditatem. Accur.

d ¶ No poterat. ‡ ut C. de cop. hæredit. illicita. Et nc. hic, q̃ nõ possum per me, possũ per aliũ: ut §. quemad. ser. am. l. si cõem. & ff. de decur. l. decurio. & §. de liberis & posthu. l. fi. & de pigno. act. l. si pignore. §. ũ prædo. & inf. de acceptila. l. & p iusiurandũ. §. fi fideiuf iori. & inf. de lib. leg. l. si is qui duos. Ar. cõtra inf. de bonis lib. l. qui in seruitutẽ. & inf. ad Trebel. l. antepenul. & §. titu. l. i. fi certarum. §. i. & hæc not. §. quæ res pigno. obli. pof. l. Aristo. Accur.

e ¶ Eius portione ‡ §. qui adiuit, & nunc uellet dimittere. §. ut pro dimidia dumtaxat parte eum conueniant creditores: subaudi possunt hoc facere, qa tũc scilicet nõ potest. Vel sub. dicendum est tunc, quia non potest &c.

f ¶ Exonerari. ‡ par te adita a se. Accur.

g ¶ Conditio. ‡ hic autẽ cũ creditores dicunt se cõtentos eius portione, nõ deseritur ei conditio prædicta: & ideo non exoneratur in totum. Azo.

h ¶ Et alterius. ‡ qui se abstinuit, scilicet ut p ea iste qui nõ adiuit nõ conueniatur. Acc.

i ¶ Vt eius actiones ‡ §. qui se abstinuit. Vel dic eius partis scilicet non aditæ, actiones &c. q.d pars non adita detur adeuntiꝗ suam. Vel dic detur, id est remittatur. & ita emolumentum habebit iste in totũ: sed pro parte à se adita tantum sentiat onus. Posset tamen satis dici q̃ portio illius qui se abstinuit, applicari debuit creditoribus isto casu. & expones vt eius actiones &c. id est eius portionis, quàm habet ex sua persona qui adiuit, si ei, id est, item qui conuenitur nunc a creditoribus, dentur. eius portionis dico duntaxat. ‡ Nec obstat ‡. de reg. iur. l. ius nostrum. quia dico hunc esse hæredem in solidum: sed portio eius qui non adiit, debet cedere creditoribus, cum creditores hoc velint, & velint esse contẽti conuenire eũ pro sua portione tantum. & facit infrà l. proxi. & C. eo. l. quidam. Sed eõtrà §. eo. l. qui ex duabus. §. qui semel. Solu. hic in suo qui non abstinet, nisi per priuilegium prętoris: vt infrà l. necessariis. quod non debet dari in alterius ‡ iniuriam: vt C. de eman. l. nec auus. at extraneus iure communi repudiat. hoc nõ placet. Dic ergo q̃ ibi inuitus accepit: nisi scilicet velit aliam partem dimittere. sic soluitur. C. de impu & aliis substi. l. restamento. & C. de cadu. tollen. l. vnica. §. his ita. & §. eod. l. j. & C. de repu. hære. l. iii. Item non ob. §. eo. l. fi duo.

K ¶ Lis. Conditio. ‡ id est electio.

l ¶ Et ipsi. ‡ §. vt hæres eius propter cohęredem abstinentem se abstinere possit: vt §. l. proxi. vbi plenè not.

Necessariis. ‡ CASVS. Institui mihi hæredem Titium & Seium meos filios, & decessi. certè quamuis creditoribus hæreditariis iure ciuili teneantur dictus Titius & Seius, tamen si velint se a mea hæreditate abstinere, prætor permittit eis, & tunc non agent contra eos creditores hæreditarij. & hæc sunt vera, siue erant impuberes dictus Titius & Seius, siue puberes, minores tamen xxv annis. est tamẽ differentia inter impuberes minores xiiij. an. & minores xxv. quia dicti impuberes habent abstinendi facultatem etiam si se immiscuerint hæreditati. prædicti autem puberes ita demum habẽt a prætore abstinendi facultatem, si se hæreditati non immiscuerint: succurritur tamen eis ut possint se abstinere ex edicto de minoribus, scilicet si probent hæreditatem esse damnosam. nã & extranei puberes haberẽt super hoc in inte. restitu. illud autẽ quod dictũ est in suis & necessariis hæredibus, non habet locum in necessariis tantũ, id est in seruis hęre

necessarius[a] hæres se abstinet, cõditio[b] cohæredi siue suo, siue extraneo deferẽ, ut aut totã[c] agnoscat, aut à tota recedat: & ita se abstinere potest propter alium, qui per suam personam nõ poterat; si tamen creditores dicant se cõtẽtos esse eius portiõe,[e] quã[f] nõ potest exonerari,[g] nisi deferatur conditio,[h] & alterius[h] parte abstinere se debent,[i] vt eius actiones[i] ei, qui conuenitur, dentur.

¶ Vlpianus. lib. 57. ad edictũ. L. LVI.

SIis, qui immiscuit se hæreditati, decessisset, deinde alter se abstinet; eadem conditio[k] deferenda est hæredi eius, quę & ipsi[l] quod & Marcellus ait.

¶ *Suus habet a prætore beneficium abstinendi, si se solenniter non immiscuit. sed si solenniter immiscuit, tunc secus: nisi restituat ut minor, necessarius verò hæres nullo modo abstinere se potest. hoc dicit. Bar.*

¶ Caius. lib. 23. ad edict. prouinciale. LEX LVII.

NEcessariis[m] hęredibus non solùm impuberibus, sed etiã puberibus[n] abstinẽdi se ab hęreditate proconsul[o] potestatẽ facit: vt quamuis creditoribus hęreditariis iure ciuili teneantur:[p] tamen eos actio non detur, si velint relinquere hæreditatẽ. Sed impuberibus quidem, etiam si se immiscuerint[q] hæreditati, præstat abstinendi facultatem; pubęribus[r] autẽ ita si se nõ immiscuerint.[s] Sed tamẽ & puberibus minoribus xxv. annis, Sitemerè dãnosam hęreditatem parentis appetierint, ex generali edicto, qd̃ est de minorib. xxv. an. succurrit: cum & si extranei[t] damnosam hęreditatem adierint, etiam ex ea parte edicti[u] in integrum eos restituat. ¶ Seruis autẽ necessariis hæredibus, siue puberes, siue impuberes sint, hoc non permittitur.[x]

¶ *Seruus licet habeat cohæredem extraneũ, pro sua parte est necessarius, nisi sub conditione fuerit institutus. Bart.*

¶ Paulus. lib. ij Regularũ. L. LVIII.

EX parte hæres institutus seruus, nondum[†] adita hæreditate a cohærede eius, liber & hæres fit necessarius: quia non à cohærede, sed a semetipso[y] accipit libertatẽ: nisi ita institutus fuerit, Cùm mihi quis[z] hæres erit, Stichus liber & hæres esto.

¶ *Ius accrescendi transit ad hæredem: & si est vnicum cum pupillari substitutione, trahitur ad eam ut habeat locum post aditam hæreditatem, & trahatur ad bona impuberis. Bart.*

o ¶ Proconsul. ‡ id est. prętor: vt insti. de hæ. quali. & diff. §. sed his. fic §. quod cum eo. l. i. nec est opus pro hoc adiri prætor uiuens. vt §. eo. l. ei. & facit. inf. de leg i. l. nam nec. & §. e. fi quis filiũ. §. i. Accur.

p ¶ Teneantur. ‡ facit hoc ualde pro sententia quorundã, qui dixerunt filium existẽtem in potestate statim effici suum hæredẽ & necessariũ, & statim teneri creditorib⁹ arg. Pauli. Si filius, ergo hæres. nos fatemur suum & necessarium: vt inst. de hære qual. & diffe. §. sui. sed hoc quantũ ad nomen, nõ quantum ad cõmodũ uel incõmodum, nisi se immisceat. & ita quod hic dicit, intelligi põt vt quod dicit teneanꝰ, id est teneri videãtur prima facie. quandoq; tamen libertatis fauore habeẽ, ac si statim se immiscuisset: vt inf. de fideicom. li. l. cũ quasi. §. sed & si quis. licet aliter posset. l. illa exponi: ut ibi not. pro nostra opinione est C. si ut ab hære. se absti. l. i. & secunda.

q ¶ Si se immiscuerint. ‡ sine authoritate tutorum. alioquin restitutio locum habet. Azo. licet quidam etiam tunc sine restitutione: ut no. §. eo. l. impuberibus. Accursius.

r ¶ Puberibus. ‡ curatores non habentibus: alioquin idem est quod in pupillo: ut C. de in integrum restitutione minorum. l. si curatorem.

s ¶ Non immiscuerint. ‡ alias nõ: ut §. de hæred. insti. l. iam dubitari. §. fuis & C. eo. l. sicut. nisi in casu: ut §. eo. l. hæreditate. & §. eo. l. proxi. nisi sit minor: ut subiicit.

t ¶ Extranei. ‡ genitiuus uel nominatiuus. & facit §. de mino. l. iii. §. scio. & l. ait prætor. §. sed & si hæreditatem.

u ¶ Edicti. ‡ quod est §. de min l. iii. §. scio. continebat enim edictũ plura, & inter cætera de minoribus dicebat.

x ¶ Non permittitur. ‡ §. de mino. l. ait prætor. §. non solum. contra. Sol non restituitur: quia semper hęres manet: sed restituitur, ut bona quæ acquisiuit post aditam hæreditatem, separentur, si mista sint per in integrum resti. quia minor est. si autem non sint mista, iure communi separari petit, sit minor uel maior: ut inf. de sepa. l. i. §. fi. & insti. de hære. qua. & diffe. §. i.

EX parte ‡ CASVS. Stichum seruum meũ mihi pro dimidia hæredem instituit, & Seium instituit in alia dimidia, & decessi. post ea Seius repudiauit partem suam. certè erit amodo dictus Stichus liber & hæres mihi in totum, & necessarius. Sed quomodo erit liber cum cohæres suus non adiuerit, ut dictum est? Certè non uidetur q̃ eo casu habere debeat libertatem: quia cum instituo mihi unum hæredem liberum, & seruo meo do libertatem: propter aditionem hæredis consequitur seruus libertatem. hic autem hæres liber, id est, Seius non adiuit. Sed certè prædicta non obstant: quia hoc casu ipse seruus fuit institutus, ut dictum est: quo casu accipit a se libertatem, & non a cohærede. Si autem ita dixissem, ego testator instituo mihi Seium pro dimidia: & cum mihi Seius hæres erit, Stichus liber & hæres esto, tunc repudiante Seio non esset Stichus liber & hæres. & hoc dicit. Viuianus,

y ¶ A semetipso. ‡ q.d. non ab alio: quod dic ut §. de hære. insti. l. sed si in conditione. §. fi. Accur.

z ¶ Cum mihi quis. ‡ quando oportet cohæredem primò adire hæreditatem: quia institutus est seruus sub conditione, quam primò oportet

oportet impleri: ut infrà, de condi. & demon. l. qui hære. §. fin. & §. de hæred. insti. l. ij. §. aliter atque. & l. clemens. §. fina. & l. iij. §. j. & l. enim qui soluendo. nam hæc monosyllaba cum, facit conditionem, & cãtũ quantum si ‡ vt infra, de verb. oblig. l. huius. & l. quodcunque. §. non solum. & supra, de condi. indebi. l. qui promisit. & uidetur hic intellexisse: cum quis, id est si aliquis alius à seruo: id est cohæres. nam de seruo non potest intelligi, cum de sua persona antequam sit cohæres impossibile sit impleri illam conditionem, id est quod fit hæres antequam sit cohæres: ut §. de hær. insti. l. si Titius hæres.

‡ Si, & cũ, quo differãt, Bart. in l. q. pmisit. §. de pd. in de. Alex. in l. quodcunque. §. j. in fin. de uer. obl. & not. in l. Titiæ textores. §. nihil. ‡. de leg. j.

Vi patri. ‡ CASVS. Filium meum impuberem instituì mihi hæredem pro dimidia, & Titiũ pro dimidia alia. & postea ita dixi: si filius impubes erit mihi hæres, & in pupillari ætate decesserit substituo ei Titiũ cohæredem suũ. & postea decessi, & Titius extitit mihi hæres pro sua parte, & postea impubes extitit mihi hæres pro sua parte: & in pupillari ætate decessit. nunquid dictus Titius potest prætermittere impuberis hæreditatem quam habet etiam aliunde, quàm à patre? & dicitur quod non. Sed quid si dictus Titius qui pro sua parte adiuit, decessit viuente dicto impubere, & habuit hæredem Seium, & postea decessit impubes. nunquid Seius hæres Titij erit necessarius hæres impuberis? Et dicitur quod sic. nam hæreditatis paternæ aditio obliget Titium viuentem etiam inuitum, vt dictum est, existimandum est dictam hæreditatem impuberis contingi hæreditati paternæ. & acquiri iure accrescendi cuicunque hæredi meo, qui sum pater impuberis. Seius autem prædictus hęres Titij est meus hęres per mediam personam Titij: quia hęres hæredis, testatoris est hæres: ergo accrescit ei Seio hæreditas dicti impuberis. & hoc dicit. Viuianus.

‡ Fl. necessariò.

‡ Flo. deest &.

‡ Lib. j. ex posterioribus Labeonis.

‡ Fl. & non dum.

¶ Neratius libro 2. membranarum. LEX LIX.

QVi patri hæres extitit[a], si idem filio impuberi substitutus est, non potest hęreditatem eius prętermittere[b]. Quod sic accipiendum[c] est, etiam si viuo pupillo mortuus erit, deinde pupillus impubes decesserit. Nam is, q̃ hęres extitit[d], pupillo quoque hæres necessarius[e] ‡ erit. Nã & ‡ si ipsum[f] inuitum obligat[g], coniungi eam[h] paternę[i] hæreditati, & accrescẽdi iure acquiri cuicunque patris hæredi[k] existimãdum est.

¶ *Institutus qui adit ab intestato, uideꝫ repudiare ex testamento, & facit locum substituto. Bartol.*

¶ Iabolenus. ‡ LEX LX.

FIlium emãcipatum pater solum hęredem instituerat: & si is hęres nõ esset, seruum liberũ & hęredem esse iusserat. filius, tanquam pater demens fuisset, bonorum eius possessionem[l] ab intestato petiit, & ita hæreditatem eius possedit. Labeo ait[m], si probaretur[n] sana mente patrem testamentum fecisse, filium ex testamento patri hæredem esse. Hoc falsum puto[o]. Nam filius emancipatus cùm hæreditatem testamento datam ad se pertinere noluit, continuò eam ‡ ad substitutum hæredem transmisit[p] ‡. Nec potest videri pro hærede gessisse, qui vt hæreditatem omiteret, ex alia parte edicti possessionem bonorum petat. Paulus & Proculus Labeonis sententiam improbãt, & ‡ in Iaboleni sententia sunt.

¶ *Portio abstinentis se, per restitutionẽ non accrescit cohæredi inuito. Bar.*

¶ Marcellus. ‡ LEX LXI.

SI minor xxv. ‡ annis posteà q̃ ex parte hęres extitit, in integrũ institutus est: diuus Seuerus cõstituit, vt eiꝰ partis onus cohęres suscipere nõ cogat[q], sed bonorum eius possessionem[l] ab intestato petiit, & ita hæreditatem eius possedit. Labeo ait[m], si probaretur[n] sana mente patrem testamentum fecisse, filium ex testamento patri hæredem esse. Hoc falsum puto[o]. Nam filius emancipatus cùm hæreditatem testamento datam ad se pertinere noluit, continuò eam ‡ ad substitutum hæredem transmisit[p] ‡. Nec potest videri pro hærede gessisse, qui vt hæreditatem omiteret, ex alia parte edicti possessionem bonorum petat. Paulus & Proculus Labeonis sententiam improbãt, & ‡ in Iaboleni sententia sunt.

‡ Flor. ea.

‡ Fl. trãsit.

‡ Ais, & Iaboleni sententia ueram. Ac. nerò legit. & Iaboleni sententia est, ut patet ex scholio puto. ‡ nõ nullis verò exẽ. legitur, & in Iaboleni sententia est Marcellꝰ. & his si minor est §.

‡ ais, Macer. lib. j. de off. Præsi.

‡ Fl. deest

Ista diuinat quantũ ad primum mẽbrũ fol. sed illę, &c. cõtinet ueritatem fm Bald.

Ista est uera ratio l. Bal.

Demẽs iudicat quis ex sermonibus.

‡ Ista est vera, fm Bal. hic.

‡ Ista solu. non ualet fm Bald. hic.

‡ Ista est uera sed m eundẽ Bal. hic.

a ¶ Extitit. ‡ cum filio impubere testatoris: & ita sicut institutus in uitus compellebatur adire hæreditatẽ pupilli, ut hic, ita hæres eius, ut hic dicit: alioquin contra, si non adisset patris hæreditatem hic substitutus vel pupillus, ut suprà, eodem. l. quæsitum. §. fin. & l. seq. & l. Iulianus. vel forte nihil refert, adierit hęreditatem pupillus, uel non. Azo.

b ¶ Prætermittere. ‡ de rigore, ut C. eo. l. quidam. de æquitate secus, cum sit frater impuberis: ut §. de vulg. substi. l. si filius. uel aliter intelligitur illa l. ut ibi no. Et adde distinctionem, quæ est C. eo. l. quidam.

ADDITIO. Istum ultimum intellectum glo. dicit esse uerum Bald. hic, quia lex filius. loquitur de immissione non obligatoria: hic de obligatoria.

c ¶ Accipiendum. ‡ id est intelligendum & procedendum.

d ¶ Extitit. ‡ §. substituto. Accursius.

e ¶ Necessarius. ‡ id est de necessitate.

f ¶ Nam & si ipsum. ‡ scilicet, substitutum.

g ¶ Obligat. ‡ hęreditatis paternæ aditio.

h ¶ Eam. ‡ hæreditatem impuberis.

i ¶ Paternæ. ‡ ut una intelligatur.

k ¶ Patris hęredi. ‡ Primo vel secundo: quia hæres hęredis &c. ut hic, & §. e. l. si quis. §. fi. & etiam inuito, ut prędixi, ut C. de impube. & alijs substi. l. testamento. & C. e. l. quidam. Sed in eo quod trãsit ad hęredem pupillariter substituti. est contrà §. de vulga. substit. l. qui liberis. §. fi. & l. sed si plures. in prin. Solutio. secundum R. hic propriũ nomen substituti dixit, ibi per appellatiũ, ,quisquis mihi hęres erit. ad quod infra de leg. j. l. fi hæredes. & ad Trebellianũ. l. nonnunquã. Vel dic q̃ hic iure accrescendi, ut hic dicit: non autem iure substitutionis, ut ibi. Et hoc puto uerum, cum alij iure substitutionis admitti non possunt: vel quia nullus alius erat. ut hic: vel quia mortuus fuit: vel quia noluit, tunc enim illi præferentur: ut d. l. sed & si plures. in princ. quia ius successionis uel substitutionis est potentius iure accrescendi: ut in auc. de hęr. & falci. §. fi uero. in fi. coll. j. & §. de vul. sub. l. q̃ habebat. Alij dicũt q̃ hic pupillus adiuit, & sic trãsferat: ibi nõ, & sic nõ trãsferat. Itẽ adhuc §. ‡. de suis & legi. l. fi ex pluribus. in fi. ubi hęres substituti nõ auditur, nisi existat cõditio viuo substituto. So. ibi in vulgari: hic in pupillari. Vel hic ‡ suus substitutus: ibi extraneus. vel hic substitutus erat: qui adiuit ‡ parte, qua erat institutus: sed ille substitutus non erat institutus: & ideo ibi nõ defertur hæredi: hic fic. vt non pro parte decedat testatus, pro parte intestatus ‡ ficque hic iure accrescendi: quod potest ut in ead. l. in princip. dicitur quod ius accrescendi ibi locum habere nõ potest. Item contra ad idem inf. e. l. toties. Sol. ibi. & facit institu. ad Orfic. §. fina. & §. ad Trebel. l. antepe. & §. eo. l. j. & ij. & C. de cadu. tol. §. his ita. Azo.

FIlium emancipatum. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredem solum Seium filium suum emancipatum, & ita posteà dixit, si filius meus mihi hæres non erit, Stichũ seruum meum iubeo liberum esse, & mihi hæredem. & posteà decessit dictus testator. Seius, fingens patrem suum fuisse dementem eo tempore, quo eum instituit omisit hæreditatem ex testamento, & petijt bonorum possessionem ab intestato: & ab intestato hæreditatem possedit. in veritate autem pater fuerat sanę mentis. modo quæritur an dictus Seius sit patri hæres ex testamento: an uero non sit hæres ex testamento uel ab intestato, imo pertineat hæreditas ad dictum Stichum cum libertate substitutum? & dicitur quod pertinet ad Stichum: licet Labeo dixerit (& male) Seium ex testamento hæredem esse. & est ratio quare male dixerit: quia cum dictus Seius noluit ad se pertinere hæreditatem ad se ex testamento delatam, & ex alia parte edicti bonorũ possessionem petijt, id est ab intestato, ut dictum est: non potest uideri pro hærede ex testamento gessisse. Vinianus.

‡ Flor. ea.

‡ Fl. trãsit.

‡ Ais, & Iaboleni sententia est. Ac. nerò legit. & Iaboleni sententia est, ut patet ex scholio puto. ‡ nõ nullis verò exẽ. legitur, & in Iaboleni sententia est Marcellꝰ. & his si minor est §.

‡ ais, Macer. lib. j. de off. Præsi.

‡ Fl. deest

l ¶ Bonorum eius possessionem. ‡ unde liberi: quæ emancipatis est necessaria, suis voluntaria, ut instit. de hæred. ab intesta. §. emancipati. sed eadem procedere possunt in constituto in potestate. nam fit ei substitutio, si hęres non erit, ut suprà, de hęred. insti. l. iam dubitari.

m ¶ Labeo ait. ‡ & malè. Accursius.

n ¶ Si probaretur. ‡ quod probatur hoc ipso quod non probatur contrarium, ut C. de codicil. l. nec codicillos. illud constat, quod quãdoque præsumitur quis demens ex sermonibus, quibus vtitur: ut §. de condi. insti. l. quidam. & de tuto. & cura. da. ab his. l. is cui. & inf. de quæst. l. de minore. §. fi.

o ¶ Puto. ‡ ego Iabolenus, cuius est hęc l. Et quod dicit in fin. loquitur de seipso in tertia persona. sic & alias suprà soluto matrimonio. l. diuortio. Vel dic, puto ego Neratius, ut habeas in principio idẽ. & tũc dic in fi. Iaboleni sententia est. scilicet talis qualis nostra. Vel dic tertiò quòd Neratius refert hic uerba Iabolen. & sic subaudi. ait Iabolenus: ut concordet finis.

p ¶ Transmisit. ‡ hoc cum sciebat sibi delatam: alioquin contrà: ut suprà, de inofficioso testamento. l. mater. argument. suprà eodem. l. necis. § hęres. & l. fi is. & sic ibi adhuc adire potest. uel potest hic loqui cum ius ignorauit, ut infrà, si quid in frau. patr. l. fi patronus. in princip. & facit C. de impube. & alijs substitut. l. ij. & infrà eodem. l. Claudius. & infrà, si quis omis. causa testa. l. fi non solus. & l. fi testamento. in princip. Accur.

SI minor. ‡ CASVS. Institui mihi hęredem Titium minorem xxv. annis, & Seium & Caium maiores: & decessi. & ipsi adiuerunt hæreditatem meam. postea Titius habuit in integrum restitutionem, ut dimitteret partem suam, & dimisit. certè eius partis Titij datur bono. possessio creditoribus hęreditarijs: non autem cogunt suscipere onus dictæ partis Seius & Caius Titij cohęredes, & hoc dicit. Viuianus.

q ¶ Non cogatur. ‡ Sed si velit, nunquid potest? Respond. potestur infrà, eodem. l. penultima. & ad Tertullianum. l. j. §. fi quis adita. & l. ij. §. fi bonorum. Sed contra suprà eodem. l. cum hæreditate. & l. qui ex duabus. §. qui semel. Solu. ibi non fuit hæres reputatus, hic fuit: unde desinere non potest, licet non petat restitui: ut suprà, de minorib. l. ait prętor. §. sed Papinianus. & dic ut ibi nota. & quod nota. C. de impuberum & alijs substitu. l. post aditam. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Bonorum possessio.¶ factum, non ius hoc significat. nam quasi uacantium sit missio causa rei seruandæ: sed uidetur insolidum cohæredē tenerius: J. de fideicō. l. si Titius & Seia. Sol. ibi ab initio insolidū tenebatur fideiussor, & sic insolidū remanet subducto confideiussore per in integrū restitutionem. hic autem pro parte, nā & ibi esset idem quod hic: sed pro parte teneretur: ut C. ad Vellē. l. fi paternam.

ANtistius Labeo.¶ CASVS. Ego taliter mihi Titium hęredem instituī, Titius hęres mihi esto, si iurauerit se capitolium ascendisse. & decessi, postea Titius volens mihi hæres existere, iurauit se capitolium ascendisse. nunquid erit statim mihi hæres? Et dicitur quod sic: licet Antistius Labeo diceret cōtrarium, & malè.

¶ Si seruus. ¶ Titius instituit sibi hæredem Stichū seruū meum, & ego iussi eum adire: & postea eundem alienauī antequam adiret in Seiū. certè non poterit Stichus adire, nisi habeat iussum noui domini. Secundo dicit q furiosus non potest sibi acquirere cōmodū hæreditatis ex testō, nisi instituatur à patre uel domino suo: q a tunc sibi etiā inuito acquirit. per seruū autem uel filiū suum potest sibi acquirere hęreditatem dictus furiosus, & hoc dicit. Viuianus.

b ¶ Si iurauerit.¶ ascendere capitolium, uel aliquid tale.

c ¶ Volūtatem suā.¶ in iurando, non in adeundo. Azo. ut institutio pro pura habeatur: ideoq; ut in pura sit necessaria pro hæredē gestio. Accur.

d ¶ Ego puto.¶ non corrigendo, sed determinando. si ergo iurauit ut puriſicet institutionē. nō fit hęres, ut §. de condi. insti. l. fi pupillus. & l. fi quis ita hęreditatem. & §. de cōd. & demō. l. i cōditionibus, quę sunt cōtra. si autē ut sit hęres: tūc idē q hic & plenē no §. de hær. insti. l. iam dubitari. Itē contrā §. de cond. insti. ¶ sub conditione. §. hoc edicto. Sed ibi de præterito, ut §. de iureiurā. l. fi quis eum. hic de futuro. Vel hic non dicit q fit condicio implēda: sed exponit modum per quē uideatur adire hæreditatē adimplendo eā & facit §. de sta. lib. l. fi quis ita. §. qui ita. fallit tamē in duobus casibus inf. de conditio. & demon. l. municipibus.

e ¶ Exigitur.¶ ut insti. de hære. insti. §. quod si alienatus. & §. eod. l. si quis mihi bona. §. j. & §. fi.

f ¶ Notat.¶ i. reprehendit Pompo. secundum quosdam. imo non reprehendit eum, cum ab eius dicto excipiat.

g ¶ Non potest.¶ hęc Pompo. sed cōtra. C. de cura. fur. l. fi. §. fi uerò perperuus. & §. rali. ubi fit hæres. Sol. hic reijcit opinio Pōponij. Vel hic corrigit, ut ibi plenē not.

h ¶ Necessarius.¶ hæc Marcellus, & bene, ut instit. de hęr. ab intest. §. posthumi. & §. de condi. insti. l. ij.

i ¶ Ei potest.¶ hęreditas, legatum, dominium, possessio, actio: ut & inf. de usuca. l. fi seruo. & de æd. & obl. l. fi à furioso.

k ¶ Potestate.¶ scilicet filium, ut §. de ijs qui sunt sui uel alie. iur. l. patre. & hoc interueniente iussu tutoris uel curatoris, ut §. eo. l. si per epistolam. Item uidetur contrā. C. de hęre. insti. l. neq; ubi quis nō potest per se nec per alium acquirere. Sed ibi propter delictū, hic propter infelicitatem fati.

S Eruus duorū.¶ CASVS. Stichus seruus meus & Titij fuit hęres institutus à Seio, & ego solus iussi eum adire, & adiuit. & postea ego & Titius prædictus manumisimus eum. certè dictæ hęreditatis habeo ego dimidiam & aliam dimidiam ipse Stichus manumissus, si eam adeat. Sed si dictus Seius testator dedit eidem Sticho substitutum, & manumissus posteà Stichus adeat pro dimidia, ut dictum est: substitutus locum non habebit. Sed quid si ego & dictus Titius instituimus hæredem dictum nostrum seruum? certe non poterit se abstinere ab hęreditate alicuius nostrum. Item quid si dictus Stichus meus & Titij qui fuit institutus à Seio adiuit iussu meo tātum, & non fuit à nobis posteà manumissus? certè ante quām Titius eū adire iubeat, non pro maiori parte hęredē me facit, quam pro dominica. posteà autē quām certum est Titium prædictum non iussurum, tacito iure pars Titij mihi accrescit. si autem dictus Titius posteà iuberet adire, acquireretur eidem Titio sua pars: nec oberit eidem Titio mea festinatio, qui prius iussi seruum adire: quia cū ipse seruus adiuit meo solo iussu, non uidetur uenire ad dictam hæreditatem ex testamento, quo sint ei datæ plures portiones. quo quidē casu nō est opus nisi semel adire: ut inf. eo. l. si folus. imo uidetur uenire ex iussu meo & Titij, qui sumus sui domini. & hoc causa nostrę prædictæ utilitatis. & hoc dicit cum iiij. ll. seq. Viuianus.

norum possessio [a] creditoribus detur.

¶ Qui implet conditionem, non vt adire, nisi expressè hoc animo fecerit. Bar.

¶ Iabolenus lib. j. ex posteriorib. Labeonis. LEX LXII.

ANtistius Labeo ait, si ita q; † institutus sit, Si iurauerit [b], hęres esto: quamuis iurauerit, nō tamen eum statim hęredem futurum, ante quā pro hęrede aliquid gesserit: quia iurando volūtatem magis suā [c] declarasse videatur. Ego puto, [d] satis eū pro hęrede gessisse, si vt hæres iurauerit. idē Proculus. eoque iure vtimur.

¶ Si dominus serui mutatur, nouus iussus requiritur. Bartol.

¶ Si seruus alienus † hæres institutus, post iussum dñi, antequam adiret, alienatus esset: nouum iussum posterioris domini, non iussum prioris exigitur [e].

¶ Furiosus non acquirit uoluntate sua, sed uoluntate legis, uel alterius cum iussu curatoris. Bartol.

¶ In lib. singulari regularū Pomponij Marcellus notat [f]: Furiosus † acquirere sibi commodum hæreditatis ex testamēto non potest [g] nisi † necessarius [h] pri aut domino hæres existat. p aliū autem acquiri ei potest [i], veluti per seruum, vel cum, quem in potestate [k] habet.

¶ Seruus plurium potest partē uni acquirere, et partē sibi, si fuerit manumissus. B.

¶ Labole. lib. a. ex posteriorib. Labeonis. LEX LXIII.

SEruus duorū hęres institutus, & adire iussus [l], si alterius domini [m] iussu adierit, deinde manu missus fuerit: poterit ipse adeūdo ex parte dimidia [n] hæres esse.

¶ Paulus lib. 2. ad Sabin. LEX LXIIII.

ET si substitutum haberet idē seruus ita, Si hæres non erit ille hæres esto. substitutus locum non habet [o].

¶ Seruus plurium potest omnibus necessarius existere hæres. Bartol.

¶ Vlpianus lib. 61. ad edict. L. LXV.

SI seruus communis vel vni ex dominis, vel pluribus [p], vel omnib. hęres extiterit necessarius: nullius eorum [q] hæreditate se poterit abstinere.

¶ Ex coniunctione legali in hæreditate locus est iuri accrescendi. Bar.

¶ Idem lib. 1. regularum. LEX LXVI.

SEruus cōmunis ab extraneo † hæres institutus, si iussu vnius adierit hæreditatem, non pro maiore parte interim hæredem eum facit, quā p dominica [r]: deinde cæteris sociis nō iubentibus [s], tacito iure partes ei accrescunt [t].

¶ Seruus pluriū potest separatim adire propter separationem, quæ à lege inducitur, licet non à testante. Bart.

¶ Paulus lib. 5. ad legem Iuliā & Papiam. LEX LXVII.

CVm solus seruus hęres institutus est. sicut licet [u] vno tēpore omnium dominorum iussu adire hæreditatē, ita & separatis temporibus singulorū iussu rectè communis. sed stipulatione bene potest acquirere, licet iussus non interueniat.

o ¶ Et si substitutum Locum non habet.¶ omnino si manumissus adeat: aliàs pro parte locum habet, ut §. de uulga. substitu. l. fin. in prin. cum seruus communis personam duorum dominorum sustineat, ut inf. de stipu. seruo. l. j. §. communis.

p ¶ SI seruus. Vel pluribus.¶ apertè dici potest hoc per l. nouam. ut C. de commu. ser. ma. l. j. sed secundum hanc l. uni soli hęres esse non potest: ut institu. de dona. §. fina. nisi dicas res cęterorum ad unū peruenisse, ut hic. uel nisi in casu: ut supra de hæredib. institut. l. duo socij.

q ¶ Eorum.¶ scilicet cuius hęreditatem adiuit: nec enim per unius hæreditatis aditionem liber factus aliam cogitur adire. Azo. secundū ius nouum.

r ¶ SEruus cōmunis. Pro dominica.¶ ut J. de uulg. substi. l. fi. in prin. & J. de lega. j. l. fi seruus pluriū. in prin. & §. eo. l. seruus duorū. & instit. de hęr. instit. §. seruus plurium. & inf. de stip. seruo. l. fi communis seruus ita.

s ¶ Non iubentibus.¶ id est, repudiantibus expressè uel tacitè, puta non implendo conditionem intra tempus, quod testator uoluit.

t ¶ Accrescunt.¶ si non fit substitutus: cuius causa potior est. Idem & si eis iubentibus adire nollet, ut §. de uulg. substi. l. fi. in princ. & ibi no. & supra eodem. l. fi substitutum. Item secus, quam fit hic in legato proprietatis, ut J. de leg. ij. l. & Proculo. q est contra. sed diuersum in legato vsus fructus: ut §. de vsufr. ac. l. j. uerum & aliter dici potest, ut ibi no. & est ratio quare ius accrescēdi fit i proprietate: ne pro parte decedat testatus, & pro parte intestatus: quod ius nostrum non patitur, ut J. de reg. iur. l. ius nostrum.

u ¶ CVm solus. ¶ Licet. ¶ i. licitū est. nō ex testō. f. quando duæ separatim in testamēto sunt datæ portiones: quia tūc nō est opus nisi se

nisi semel adire: ut J. eo. l. si solus. sed quia duorum vicem sustinet: vt J. de stip. ser. l. j. §. communis. vnde & domini quasi duo instituti habebunt: sed alia litera est. nam quia sæpius non ex testamento adit, sed &c. sed vtraque litera eundem sensum repræsentat, vt curiosus lector potest notare.

a ¶ Venire.¶ ad hæreditatem.

b ¶ Ledatur.¶ si. quia nulla facta deliberatione damnosę applicaretur hæreditati q̃nque. Azo. &, facit §. de alienudi. l. j. in prin. & §. de reg. iur. l. non debet alteri. & §. de transact. l. iij. in fi. j. respon.

c ¶ Vandiu.¶ CASVS. Instituī mihi, hæredē Titium, & si Titius hæres non erit, substituī ei Mæuium, & si Mæuius hæres non erit, substituī ei Caium, & posteà decessi: certe quandiu institutus admitti potest, nō potest admitti substitutus aliquis. Quid ergo si Titius institutus tenet substitutum suum in verbis, & non adit nec repudiat? Certè debet prætor ita dicere, Titio primo instituto statuo octo dies vt adeat, & si non adierit intra dictū tempus, denego ei abinde i antea actiones hęreditarias: & in eum casum statuo Mæuio secundo instituto alios octo dies: & si nō adierit intra dictum tēpus, denego ei secūdo abinde in antea actiones hæreditarias: & in eum casum volo, q Caius tertio institutus habeat hæreditatem. intra diem igitur primo prēstitutum non potest substitutus primi adire hęreditatem, uel gerere pro hęrede. sed si deliberante primo decedat secundus, & postea primus repudiet: ipse tertio gradu scriptus potest succedere. Viuia.

d ¶ Eueniet igitur.¶ ne longa mora fiat substituto: igitur &c.

e ¶ Substituto.¶ circa duo interponit se prætor: scilicet vt statuat tempus primo instituto: post quod non audiatur agens pro hęreditate, vel pro aliqua alia actione. Item quod statuat tēpus, ut ex tūc admittatur substitutus: & hoc dicat. Vel dic, statuit tempus substituto vsque quo admittatur: quod erit post tempus primum finitum, & ad instantiam sequentis substituti. hoc autem statuitur ut in instituto uel substituto uarijs ex causis: ut ecce ad instantiam substituti: ut hac. l. Item quia speratur moueri querela inofficiosi testamēti, quando certum tempus est statutum, ut C. de inofficioso testa. l. sancimus. §. fi. quādoque quia hęres institutus dicit se repudiaturum uel abstenturum: quo casu tres menses statuūtur, ut C. de iure deliberan. l. fin. §. j. quandoque quia instant creditores: & tunc statuitur tempus arbitrio iudicis: ut J. de bonis autho. iudi. poss. d. l. iij. & de cura. bonis dan. l. j. & §. de hęre. insti. l. fi quis instituatur. quandoque quia ipsemet hęres petit sine instantia alicuius: ut §. de iure deliberan. l. j. §. j. alias si nō esset tempus statutum, perpetuo posset adire tam suus quam extraneus nisi repudiasset, secundum nos: licet P. dixit in extraneo ad annū usq: vt no. C. e. l. cum antiquioribus. & facit ad hoc ut ultra tempus statutum nō audiatur. C. de inge. ma. l. diffamari. & C. de accusa. l. si accusatoribus. & qui accusare non possunt. l. iij. & l. si ea. & J. de re iudi. l. contumacia. j. respon. & de re mili. l. iij. §. fi ad diem. & §. quib. ex cau. ma. l. sed & si per prętorem. §. ait prętor.

f ¶ Gerere.¶ cum non sit ei delata: ut in principio huius l. quod est

† Als, nā q̃ sępi adit: id nō ex testamento, sed ex iure dñorum euenire util. &c.

† Flo. deest quis.

† Flo. deest alienus.

† Fl. extero.

† Flo. dein de.

† Fl. lex est.

† Fl. nisi si.

Notāter dic: q̃ a potse nō dr q̃ facit p beneficiū restitutionis, seu p aliud remediū extraordinarium. Card. in clemē. j. xiiij. qōne. de cā poss.

opus: ut §. eod. l. is qui. §. j.

g ¶ Ipse potest.¶ scilicet qui tertio loco scriptus est. si primus repudiat, vel non adit intra tempus ei statutum. facit §. de iure delib. l. si plures.

h ¶ Denegamus.¶ hodie omnino est hæres, nisi repudiet, ut C. eo. l. fina. §. finautem. & §. fi quis non temerario. secūdum Azo. & Hugquę sunt contra. Alij quod ibi ad instantiam creditorum, hic substituti.

i ¶ Incipiatur.¶ circa adeundum vel repudiandum.

k ¶ Legitima.¶ ab intestato: ut §. pro soc. l. iij. §. de illo. & facit §. eo. l. quandiu potest. & C. communia de suc. l. antequām.

l ¶ Vtroq; modo.¶ primo ergo ut ex testamento repudiet hæres: vt §. eo. l. nec is. §. fi. Sed contrā J. eod. l. illud. Sol. ibi sciens: hic ignorans. Item facit J. de suc. edic. l. j. §. sed videndum.

m ¶ Repellat.¶ id est repudiet. Ioan.

n ¶ Bonorum possessionem.¶ secundum tabul.

o ¶ Data sit.¶ id est, sub conditione est institutus, scilicet si Titius fuerit consul.

p ¶ Constituere.¶ scilicet adeundo. sed an repudiādo, statim dicet.

q ¶ In eo casu.¶ quando conditio transit, & extitit conditio. & sic concor. J. eo. l. illud. Accursius.

r ¶ Neutram.¶ id est neutro modo: ergo erat sciens.

s ¶ Bona defuncti.¶ Sed quomodo potuit ante conditionem: vt §. eod. l. is potest. & l. is qui. §. j? Respond. in manu iudicis: ut argu. §. de orig. iur. l. ij. §. cùm placuisset. & de offi. prę. fi. l. legatus. Vel dic quod extitit conditio: ut modò dixi.

S I seruum quis.¶ CASVS. Titius seruum Seij ab hostibus captum redemit bona fide: & posteà fecit testamentum dictus Titius, & dictum seruum cum libertate instituit sibi hærodē. certè erit dictus seruus liber, & dicti Titii hæres necessarius. debet tamen dictus seruus nunc liber effectus præstare dicto Seio primo suo domino æstimationem suiipsius, aut non præstet, remanet ei obligatus, donec soluat ei dictam æstimationem. & ratio est plana in litera. Sed quid si dictus Seius dominus serui vendidit dicto Titio dictum seruum non ab hostibus captum. eo pacto ut eum manumitteret intra mensem dictus Titius: & posteà idem Titius instituit ante mensem eundem seruum hæredem cum libertate: nunquid potest se seruus abstinere ab hæreditate eius? & dicitur quod sic præterito mense, non autem ante mēsem: sicut euenit in eo seruo testatoris, cui ipse testator dedit libertatē fideicōmissariā sub conditione aliqua & hæ-

Ad hnius l. sensum vide Vbert. Zuchard. i l. j. nu. 151. C. de past.

Flo. rndit & de sensu huius text. uid. Hiero. Verum. in Rubri. de verb. obli. num. 179.

posideda sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hęres dictum seruum ante conditionem instituit sibi hęredem eũ libertate: qui quidem seruus est hęredi hęres necessarius ante dictam conditionem existentem, & post conditionem uoluntarius. Itẽ quid si seruus Titij dedit eidem Titio nũmos, ut idem Titius eũ manumitteret: & ipse Titius non manumisit eum, sed instituit eum cũ liberta & nunquid erit eidem Titio hęres necessarius? & dicitur q̃ non: imo succurritur ei, ut sit uoluntarius.

redem eum cùm libertate instituerit: magis puto eum fore liberum & necessarium hęredem [a]. Nam cùm scribit ei libertatem, vinculo suo resoluit [b]: & in hoc solùm [c] redit iure postliminij, non vt iterum seruus eius fiat, cuius erat antè quã caperetur (hoc enim satis impium est) sed vt pristino domino suam æstimationem omnino offerat [d]: vel maneat ei obligatus, donec pretium foluat. quod libertatis fauore introductum est.

¶ Prętor ait: Si per eum [h] eámve factum erit, quò [i] quid [k] ex ea [l] hęreditate amouerit [m]. ¶ Si quis suus [n] se dicit retinere hęreditatem nolle, aliquid autem ex hęreditate amouerit, abstinendi beneficium non habebit. ¶ Non dixit prętor. Si quid amouerit [o]: sed, Si per eum eámve factum erit quò quid ex ea amoueretur. Siue ergo ipse amouerit, siue amouendum curauerit [p], edictum locũ habebit. Amouisse autem eum accipimus, qui quid celauerit, aut interuerterit, aut consumpserit.

¶ Ait prętor: Quò quid ex ea hęreditate amoueretur. Siue autem vna [q] res, siue plures amotæ fuerint, edicto locus est: siue ex ea hęreditate sint, siue ad eã hęreditatẽ pertineant [r]. ¶ Amouere non videtur, qui non callido animo nec maligno rem reposuit: nec is quidẽ qui ĩ re errauit, dum putat non esse hęreditariam. Si quis [s] igitur non animo amouendi, nec vt hęreditati damnum det rem abstulit: sed dum putat nõ esse hęreditariam, dicendum est eũ amouisse nõ videri [t]. ¶ Hęc verba [u] edicti ad eum pertinent qui antè aliquid amouit, deinde [v] se abstinet [x]. Cęterũ, si antè se abstinuit, deinde tũc amouit: hic videamus an edicto locus sit. Magisque est vt purẽ hic [y] Sabini sentẽtiam admittẽdam; scilicet vt furti potius actione creditoribus [z] te-

re uoluerit: cum hoc per pactum conuenerat, ut §. de iud. l. vix. in fi. & hoc etiã casu succurritur, ut manumittatur. Sed quid ad tit. olũ? R. ñ. q̃ si postea manumittatur, erit uolũtarius redimẽti si ab eo instituatur. Vel dic certio dederit domino prẽsenti. Sed tunc in quo succurritur? R. ñ. ut sit uoluntarius post manumissionem sponte factam, & sic consonat cum superiore §. Vel dic q̃ suadeatur ad manumittendum, nõ dico cogatur, ut C. de lib. cau. l. cum affirmes. & C. de condi. ob cau. l. si liber. Vel dic quinto ut cogatur manumittere. sed hoc non placet, ut C. de transa. l. interpositas. & C. de li. cau. l. post certi. Acc.

¶ Flor. emptus sit.

¶ Facit iste §. in arg. ad id qd §. dicebã, scilicet q̃ animus etiã in delictis qũ que attẽditur. de quo per Anto. Corset. in fing. suis in uersũ. uis.

¶ abs, abstinuit.

¶ Flo. illiteratus.

¶ Potest quis pro parte temporis esse necessarius, & pro parte uoluntarius. Bartolus.

¶ Si quis hac [c] lege emptus [†], vt intra certum diem manumittatur, & cum libertate hęres institutus sit, an ei succurrendum sit, vt se abstineat, videamus. Magisque est, vt donec dies non extiterit, posit ei necessarius hęres effici, & non posit se abstinere. sinautem dies prętereitus fuerit, tunc non necessarius, sed voluntarius hęres efficitur, & potest se abstinere, secundùm exemplum eius, cui fideicommissaria libertas sub conditione debebatur [1]. ¶ Si quis [2] dederit nummos domino, vt manumittatur: puto huic omnino esse succurrendum.

¶ Qui amouet aliquid de hęreditate antequam abstineat mala fide, perdit beneficium abstinendi: secus, si post abstentionem h. d. usque ad finem. Bartol.

a ¶ Necessarium hęredẽ. ¶ est enim eius factus seruus, ut ĵ. de cap. l. in bello. §. si quis seruum. Item hoc ſi nesciebat alienũ: aliàs secus, ut in d. l. in bello. §. manumittendo. in fi. §. Accur.
b ¶ Resoluit. ¶ quod uinculum qualicunq; iudicio resoluitur, ut C. de can. l. liber. Accur.
c ¶ In hoc solum. ¶ iunge quod est ĵ. sed pristino domino &c. non ut fiat denuo seruus eius, aliter est si sine redemptione redeat: quia domino redditur, ut C. de capti. l. sicut. Accur.
d ¶ Offerat. ¶ sic §. de uulga. substi. l. si seruus communis. §. i. & instit. de noxa. §. si autẽ. & ĵ. si lib. ing. esse. di. l. ij. in prin. & C. de pa. q. fi. dis. l. ij. in prin. & ĵ. ad Sil. l. dõo à familia. Et no. quod duobus uidet tenetur redimentiut ĵ. de leg. i. l. senatus. §. fi. & domino quondam, ut hic, qd falsum est simul. Sed dic, si redimo bona fide seruũ, nec manumisi: oblato mihi ptio à domino intra triennium, soluitur ius pignoris, nec mirum si mihi tenetur: quia & liber redemptus licet liber fit, tamen tenetur uel ad pretium, uel ad operas v. ann. ut C. de capti. l. ab hostibus. & l. fina & §. de testa. l. qui testamento. §. i. post triennium autem offerri mihi redimenti seruum nihil poteſt, uisi mala fide redemerim, ut ĵ. de cap. l. in bello. §. si quis seruum. si autẽ manumisi, ius meũ uideor remittere, & sic ad primum dominũ redire uidetur. sed hoc est impium, fauore libertatis, ut hic, & infrà de capti. l. in bello. §. manumittendo.
e ¶ Si quis ha c lege. ¶ id est, pacto, ut suprà depos. l. j. §. fi conuenit. Accursius.
f ¶ Debebatur. ¶ ut §. de hę. inst. l. iij. §. qui fideicom. & dic ut ibi. & facit C. de ope. lib. l. mater. & §. de hęre. insti. l. pater.
g ¶ Si quis. ¶ Quinq; modis dicitur primo domino futuro, & tũc succurritur ut manumittat: ut §. de iudi. l. uix. §. sed & fi. Vel dic dederit. i. dabit.

Liber redẽptori tenetur ad pretium uel operas.

iacet hęredẽ eis: vt ĵ. eo. tit. l. hęreditariæ. & inf. si quis test. lib. esse iussus. l. j. §. Sequela.
a ¶ Delicto. ¶ f. amouendo. Accursius.
b ¶ Obligetur. ¶ f. hęreditati. certè nullo modo: imò nec aditione: vt C. de repu. hęre. l. sicut. nisi in casu: ut in eo. titu. l. fi. Item nota hic q̃ nõ tollit indultũ beneficiũ, quod impedit indulgendũ. sic §. de iis qui sunt sui vel alien. iur. l. pat. e. i. amotio nõ tollit beneficiũ abstinẽdi iã habitum, est enim beneficiũ prętoris cõtra ius ciuile datum suis & necessariis vt abstinere possint: vt §. eo. l. necessariis. Itẽ hoc nisi veniat alia viatur inf. de suc. edic. l. j. §. sed uidendum.

¶ Fl. obligatur.

Beneficiũ indultũ nõ tollit quod impedit indulgendũ.

S I quis hęres. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Titium ita, vt intra diem Paschæ adeat hęreditatem: & si nõ ita adiret substituit ei Seiũ, & decessi. & postea Titius decessit per octo dies ante Pascha, & antequam adiret. certè nõ debet Seius substitutus expectare Pascha, ut adire possit: i. mò statim adire pôt. Viuianus.
c ¶ Quin. ¶ id est q̃, & facit inst. de bo. pos. §. pe. & C. q. ad. ad bo. pos. l. fi. & inf. de verb. obli. l. hoc iure. & l. cũ stipulatus. & C. e. l. cretionũ. Sed ar. cõtra. if. de verb. oblig. l. in illa stipulatione. & l. insulã. & §. fi q. s cau. l. si eũ. § j. Itẽ cõtra. inf. de cõdi. & demõ. l. iiij. in fi. sed ibi est verbũ tunc, hic non. imò & si esset hic, nõ ideo suspenderet ex quo cessaret primus: vt §. de hęr. insti. l. hęreditas ex die. at ibi est legatum, quod ex die dari potest.

¶ Fl. est.
¶ Fl. dat.

S I quis non. ¶ CASVS. Titius habẽs filium & libertum decessit: postea filius non extitit ei hęres: sed pauper existens quasi filius patroni petebat alimẽta a dicto liberto. nunquid uidetur propter hoc immiscere se bonis paternis? Et dicitur quòd non. Viuianus.
d ¶ Filius. ¶ f. patroni mortui. Accursius.
e ¶ Egens. ¶ alias secus: vt sup. de lib. agno. l. si quis a liberis. §. alimenta. & §. de alimentis.
f ¶ Paterno ¶ No. libertũ paternum, nostrum libertum dicimus: non econtra: ut inf. de uerb. sig. l. licet. §. paternos. & facit ad l. sup. eo. l. pro hęrede. §. seruos. & §. fi quid. Item nota de quasi & tanquam. sic inf. ad Trebel. mulier. §. fi, & no. sup. de adop. l. fi pater. §. qui duos.

Q Vi putat. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Titium sub conditione, si daret Seio quinque, & decessi. Titius putans se iussum dare decem, dedit decem Seio. & certè adeundo postea efficitur hęres. secus tamen esset econtra: putà si iussi eũ dare x. & ipse putãs se iusum dare v. dedit v. nam hoc casu non implet conditionem. si tamen dederit dicto Seio alia v. erit impleta conditio. & adire poterit.
¶ Qui bona. ¶ Titius putans se non esse liberum, sed meum seruum, seruiebat mihi bona fide tanquam meus seruus & ita seruiẽs fuit hęres institutus a Seio. & iussu meo adiuit: postea apparuit eum liberũ esse. nunquid creditores dicti Seij poterunt eum conuenire? Et dicitur q̃ non. non enim est obligatus propter dictam aditionem. Et idẽ est in hoc alio casu. Caius dedit libertatem Sticho seruo suo sub cõditione si nauis ex Asia venerit, & instituit sibi hęredem Semproniũ, & decessit. postea pendente dicta conditione libertatis Seius instituit sibi hęredem dictum Stichum: & dictus Sempronius hęres Caii iussit dictum Stichũ Sadine hęreditatem Seii: & postea extitit dicta conditio ignorante dicto Sticho. & sic ignorans dictus Stichus fuit factus liber, & postea adiuit ex dicto iussu hęredis. nam non obligatur hęreditati dictus Stichus. secus autem si dictus Stichus non errabat in libertate sua tempore quo adiuit: sed dubitabat: quia tunc adeundo bene esset hęres. Viuianus.
g ¶ Fiet hęres. ¶ quia pars est in toto: vt inf. de verb. ob. l. i. §. si stipulanti. & §. de pact. l. si vnus. §. fi cũ. & inf. de excep. rei iud. l. si quis cũ. in prin. Hu.

neatur. Etenim qui semel se abstinuit, quemadmodum ex posto dicto [a] obligetur [b]?
¶ Finita causa dilationis, finitur dilatio. Bartolus.
¶ Paulus. libro j. ad Plautium.

LEX LXXI.

S I quis hęres ita scriptus fuerit, vt intra certum tẽpus adeat hęreditatem: & si non ita adierit, alius ei substituatur: prior autem hęres antè quàm adiret, decesserit; nemo dubitat quin [c] substitutus vltimum diem aditionis expectare non soleat.
¶ Quod quis facit ut filius, non ut hęres, non inducit immistionem. Barto.
¶ Idem. lib. 7. ad Plautium.

LEX LXXII.

S I quis nõ quasi hęres, sed quasi patroni filius [d] egens [e] a liberto paterno [f] ali velit; procul dubio hoc extra causam est immiscendi se bonis paternis. & ita rectè Labeo scribit.
¶ Conditio dandi impletur, si datur plus: secus si minus. Barto.
¶ Idem. lib. xij. ad Plautium.

LEX LXXIII.

Q Vi putat se decẽ dare iussum, cùm quinque iussus sit; si decem dederit, fiet hęres [g] adeũdo. at si quinque puter se iussum dare, cùm decem dare iussus sit, [†] & det [†] quinque, non implet conditionẽ; [h] sed ad aliquid proficit, vt si adimpleuerit reliquũ, aliorum quinque datione videatur conditio esse impleta.

¶ Liber putans se seruum, iussu alterius adeundo non obligatur: secus, si sua spõte. Bartolus.

¶ Qui bona fide seruit, [i] si quasi iussu domini adierit. non obligabitur, [k] Similis est huic: si ratuliber, qui iussus ab hęrede adire hęreditatem, post conditionem libertatis existẽtem, cũ hoc ignoraret, adiit. ¶ De eo qui hęres institutus ab aliquo [l], dubitat an libertas ei ex testamento domini obtigerit, cùm nesciat conditionem [m] libertatis extitisse, vel hęreditatem [n] aditam, an adeundo hęres fiat, videndum est. [†] Et [†] Iulianus hunc dicit [†] fieri hęredem. [o]
¶ Qui adiuit ex parte minori cùm deferretur hęreditas; pro maiori obligabitur, si eius erat propositi. Barto.
¶ Marcellus. libro 9. Digesto.

LEX LXXIIII.

E X semisse Titius hęres scriptus est. quadrantis bonorum possessionem [p] per errorem petit. quero, an nihil actum sit? an vero perinde omnia seruanda sint, ac si quadrans nominatus non sit? [q] Respondit, nihil magis actum esse; quàm [†] cum ex semisse scriptus hęres, ex quadrante per errorem adiit [r] hęreditatem.

¶ Quocunque iure aditur portio alia, quę pôt acquiri, sine noua aditione acquiri. Itẽ qui ex institutione repudiat partẽ, pôt in alia parte ex substitutione succedere; & repudiatam iure accrescendi habebit. Barto.
¶ Labeo. [†]

LEX LXXV.

tabat se non esse liberum: & sic errabat. Azo. sic §. eo. l. si quis extraneus. §. sciendũ. & l. fi quis mihi bona. §. sed si mandauit. vel dic vt no. §. eo. l. qui in aliena. §. i. & inf. l. proxi. Itẽ est ad istã inf. de condi. & demon. l. multum. & §. eo. l. sed si de sua. in prin. Hug.
o ¶ Hęredem. ¶ si vult sibi acquirere: secus si iubenti &c.

E T semisse. ¶ CASVS. Seius instituit sibi hęredem Titium in sex unciis, & decessit. Titius autem cred. se institutum tantum in tribus vn. adiuit, uel bonorum pos. petiit p. o tribus un. tantum: nunquid valet quod egit? & dicitur q̃ non.
p ¶ Bonorum possessionem. ¶ secundum tabu.
q ¶ Non fit. ¶ in petenda uel danda bonorum possessione.
r ¶ Adijt hęreditatem. ¶ de iure ciuili ut differat a primo: sed uidetur in totũ: ut §. eo. l. si ex asse. cõtrà. So. ibi sciuit se insolidũ institutũ. Itẽ contra §. eo. l. si quis mihi bona. §. q̃ si ex parte. Sed ibi in iubente fuit error, sed adiẽs erat certus: cuius scientia prę ualet: vt l. cũ quidã. §. fi. Itẽ ptra §. eo. l. si quis extraneus. §. sciendũ. & supra si pars hęreditaris petatur. Illud. Sol. hic error, ibi dubitatio: ut §. l. proxima. in fi. Vel melius in omnibus distingue, an erat eius propositi, ut si sciret maiorem partẽ, adiret: uel non erat eius propositi. ar. sup. de mil. test. l. qui iure. quod est uerisimile ubi erat maior: nõ tamẽ certũ: quia pôt esse alia pars grauata. alii ad omnes dicunt q̃ hic insolidũ est hęres. & quod dicit nihil. ut fit pro parte. sed tunc nõ est differẽtia inter scientem & errantẽ. R. ñ. sic ita. uel etiã est, quia errãs poterit utrãque dimittere qũ sciet de alia: quod sciẽs nõ poterit: ut sup eo. l. fi duo & l. cũ hęreditate, qd nõ placet: q̃ a & hic quęsierat an insolidũ esset hęres & tũ dicit nihil. Alii distinguunt: an una est institutio: & adiens pro parte sciẽs uel ignorãs erit insolidũ: ut in cõtrariis casibus omnibus. an uerò plures institutiones, & adiens ex una distinguit, sic sciẽs uel ignorans: uerum ad hoc, ut sit uel non fit hęres ex alia: ut hic.

Si

¶ Fl. deest est.
¶ Fl. deest Et.
¶ Fl. dicerec.

¶ Fl. quem admodum.

¶ Alias Iabolenus li. 4. epistola.

¶ Differunt & quo vide per g. o. in Ru. sup. d iur & fac. igno. & plene per Bal. in l. fi. C. de condi. ind.
a Ifra distinctio nõ procedit p l. quidam elogio. C. eo. secundũ Bald.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q tu ex parte.¶ CASVS Titius instituit me hæredem in duabus uncis hæreditatis suæ sub conditione, & Seium in decem unciis instituit. Item substituit me eidem Seio, & decessit postea pēdēte conditione meæ partis Seius omisit suam partem, & ego adiui partē suam ex substitutione. & postea extitit conditio dictæ meæ institutionis, nunquid habeo necesse adire pro mea parte? Et dicitur q̃ nō: suo pertinet ad me dicta pars, in qua sui institutus, etiam sine addictione. sufficit enim q̃ adiui ex substitutione. Item quid si ego expressè dixi me nolle habere ex institutione dictam meā partem? certè non habeo eam tanquam ex additione. & hoc dicit credo tamen, q̃ accrescet mihi pars repudiata à me. Sed pone q̃ dictus Titius mens cōsanguineus instituit me solū hæredem: cuius quidē hæreditatem haberem ab intestato, si me non instituisset: nūquid possum simul repudiare ex testamento, & ab intestato? Et uidetur q̃ non: quia antequam repudiauerim ex testamento, nō pertinet ad me ab intestato, & ita non possum repudiare ab intestato, cū ad me adhuc non pertineat. Dicitur tamen hic q̃ possum simul utranque repudiare. & eo casu intelligor prius repudiare ex testamento, & posteà statim eodē momento intelligor repudiare ab intestato: sicuti uideor ante repudiare ex testamento, & posteà ab intestato acquirere eo casu quādo uolo ab intestato adire hæreditatem dicti Titij mei consanguinei, & repudiare ex testamento; & hoc est verum, si scio ex testamento mihi competere: quia si ignorarem me institutum à dicto Titio, non possem repudiare ex testamento: vt supra eodem l. nec is. §. hæres. & hoc dicunt istæ duæ leges. Viuianus.

Flo. interest.

Flo. an sit.

Flo. deest per eam.

a ¶ Si tu ex parte.¶ In primo casu fuerunt duo instituti: Seius sub cōditione in duabus unciis, & Titius purè in decē. Itē Seius Titio substitutus. In secūdo fuerūt tres instituti: Seius in duabus unciis: Titius in quinq; & Caius in quinq;: & Seius Titio substitutus.

b ¶ Sub conditione.¶ quæ adhuc pendet.

c ¶ Omittente.¶ id est repudiante.

d ¶ An adire necesse.¶ iterum pro sextanto.

e ¶ Interest.¶ si eam non [illegible]eas.

f ¶ Adierit.¶ de secunda persona transit ad tertiam: & J. de eodem loquitur in prima. & sic est variatio personarum. sic C. de in ius voc. l. fin. §. i.

g ¶ Cum ab vtraque.¶ id est, propter: vel subaudi præcedens. Azo.

h ¶ Sufficiat.¶ cōditione prius existente: antè verò ad eam quæ iam est delata. Nec dieas quod propter additionem primam habet sequentem partem non aditam: sed accrescendi iure, cùm nō erat tūc delata. & facit J. eo. l. si solus. in fine.

i ¶ Mihi.¶ id est tibi.

k ¶ Ad me solum.¶ id est, ad te solum: etiam si alij quam Titius & Seius essent hæredes. Sed quidam dicunt quòd hic inerunt tres instituti: scilicet Meuius cum Seio & Titio, & propriè hæc verba poni debent. & quod dicit ad me solū, scilicet Seio repudiāte. nec enim Titio accrescet, cum & ipse suam portionem repudiauit: quod nō placet. sed J. proxi respon. erit ille casus.

l ¶ Institutus.¶ & alij duo quilibet in quinque: & tu vni ex his, puta Titio substitutus.

m ¶ Omiseris.¶ id est repudiaueris.

n ¶ Adeundo.¶ id est, si adieris.

o ¶ Partem.¶ Quidam dicit quòd & hic duo sunt instituti tantum: & dicunt partem partis Titianæ, idest partem Titianam, idest in qua

S I tu ex parte [a] sexta sub conditione [b] institutus fuisses hæres, & omittente [c] partē suam Titio, cui substitutus eras, ex substitutione adiisses, deinde cōditio iure sextantis extitisset, quæro, an adire necesse [d] habueris, ne sextās tuus intereat [e]? Rūdi, nihil interesse [f], utrum ex substitutione prius adierit [g], an ex prima institutione; cū ab utraque [h] causa vna aditio sufficiat [i]. Sextans itaque qui sub conditione mihi [k] datus est, ad me solùm [l] pertinet. Item, si tu sextantis ex quo institutus [m] esses hæres, omiseris [n] additionem nunquid dubitas, quin ex substitutione adeundo [o], Titianę partis habiturus partem [p] esses? Rūdit, Non dubito, quin si prima institutione adeundo [q] hæres esse possim, [r] in potestate [s] mea sit, quam partem hæreditatis aut omittere [t] uelim, aut uendicare.

¶ *Qui nolit conseruens, nolit & antecedens. h. d. Vel sic. Ad positionem consequētis sequitur positio antecedentis. Bar.*

¶ Pomponius. lib. 8. ad q. Mutium.

L. LXXVI.

ILlud dubitari pōt, si † cū testamento hères institutus essem ab eo, qui etiā si intestatus decessisset, legitima hæreditas eius ad me pertineret, an per eā † simul utranque [u] hæreditatem repudiare possim, quod magis est. qm̃ ante quàm ex testamento hæreditatem repudiauerim, legitima non dum ad me pertinet. Verùm eodem momēto intelligor & ex testamēto [x], & legitimam repudiare: sicut si legitimam uelim ad me pertinere, cùm sciam [y] testamēto mihi relictam: uidebor ante repudiare testamentum [z], & ita legitimam acquisisse [a].

Flo. deest per eam.

¶ *Vsus rerum communium aditionem hæreditatis secū non inducit, nisi quis ultra fecerit, quàm ex necessitate communionis facere tenetur. Bar.*

¶ Idem li. 35. ad quęst. Mutium.

L. LXXVII.

DVo fratres fuerāt, qui † bona communia habuerāt. corū alter intestatus † mortuus suū hæredem nō reliquerat. frater, qui supererat, nolebat ei hrs esse, consulebat, num ob eam rē, quod cōmunibus, cum sciret cum mortuū esse, usus esset, hrs ditati se alligasset. Respōdit, nisi eo consilio usus esset, q̃ uellet se hęredē esse: non adstringi. itaque cauere debere, † ne qua [b] in re plus sua parte dominationem interponeret [c].

Flo. deest.

Flo. interiit.

¶ *Quæ nobis acquiritur per eos, qui sunt in potestate nostra, momento non residentes penes eos. Bar.*

¶ Vlpianus. lib. 2. ad legem Iuliam & Papiam. L. LXXVIII.

pillaris pars deseritur, dic vt supra. eodem l. quæsitum. & C. eodem l. quidam. no. indistinctè.

Flo. debet.

v ILlud vtranque.¶ id est, testamentariam, & legitimam, id est hęreditatem ex vtraq; causa. H.

x ¶ Ex testamento.¶ duo enim actus interuenire videntur. Azo. sic §. de dona. inter uirum & uxo. l. iij. §. sciendum. Accur.

y ¶ Cum sciam.¶ aliud si ignorem: ut supra eodem. lege. nec is. in principio. & §. primo. & l. si is ad quem. ibi nota. Item uidetur contra. huic l. primo & secundo dicto supra eodem l. in plurimis. Sed ibi ignorans. hic sciens: ut ibi not. Item facit C. de impube. & aliis substit. l. tertia.

z ¶ Testamentum.¶ id est testamentariam.

a ¶ Acquisisse.¶ nam quādoq; quæritur & repudiatur. sic J. de noua. l. si Stichum. §. ij. sed quomodo codē momento, cum nō ex eodem modo deferantur, ut §. eo. l. quandiu? R. fid. fingitur prius fieri: quod primò est faciendum: quod facilè fieri potest, cum in animo tantum cōsistat utrunq; : ut insti. de hære. qua. & diff. §. fi. Item arg. contra. J. de iniur. l. item apud. §. si quis uerberato.

ADDITIO. Dic quòd illæ causæ se compatiuntur: ut in l. nunquam. de prima. delic. illa non: ut l. quandiu. supra eod. secundum Dy. & Bar.

DVo fratres.¶ CASVS Titius & Seius fratres habebant bona eorum communia, quæ pater eorum eis reliquerat. Titius autem prædictus decessit sine filiis ab intestato. Seius autem frater eius rebus communibus usus fuit cum sciret eum mortuum, nunquid uidetur propter hoc se obligasse hæreditati fratris? & dicitur quod nō, nisi eo animo fecit, quòd uellet hæres esse: & uidet habere animū, ut sit hæres, si in aliqua re communi interponeret dominationem suam ultra quam ipse in ea parte haberet.

b ¶ Ne qua.¶ id est, ne in aliqua re communi.

c ¶ Interponeret.¶ alias adire uideretur & facit §. eo. l. pro hærede. §. j. Argu. contra §. pro soc. l. merito.

ADDITIO. Dic quòd illa concordat: ut in iis, quę possunt fieri in solidum iure communionis, sic facta esse intelligantur, alijs secus secundum Barto.

Placet.

P Lacet.¶ CASVS Filius meus uel seruus fuit hæres institutus à Titio: & meo iussu adiuit. certè statim mihi acquirit hæreditas, ita q̃ nullo momento permanet apud filium, uel seruum.

a ¶ Quid aliud.¶ nimis largè loquitur. est ergo contra §. de condi. in de. l. si id quod deminus. Sol. ibi in naturali obligatione, hic in ciuili acquisitione: ut ibi no.

Item contra J. de solutionibus l. iij. C. de fra. tre. nu. 35. de condit. indeb.

Item contra J. de solut. l. cui hominem. §. uirgidam. ubi filius est hæres. & sic confunditur obligatio fideiussorū. Solu. ibi pater directo tenebatur: quia iussu eius contractū fuerat, uel in rem eius uersum unde fit confusio. Vel illa loquitur secūdum iura noua, secundum quæ filij habent aduentitia: uel in peculio castrensi. sed & aliter: ut ibi not. Item contra J. de leg. j. l. cum filio. Sol. ibi. Item contra J. de condi. & dem. l. qui hæred. So. ibi, ut scripto, non ut hæredi. Item §. C. de usufr. l. fin. §. fi. ubi patre capite minuto remanet filio usufructus. Solu. ibi speciale: quia à persona discedere non potest: ut §. fam. ercis. l. si seruus. Vel ibi pater erat mortuus naturaliter, uel ciuiliter: unde dicitur redire in filium, non autem quod hactenus fuerit filij & facit J. de verb. sig. l. cę pisse quis.

¶ Ad intell. huius l. uid. Cora. fa. in l. fratre a fratre nu. 35. de condit. indeb.

b ¶ Si solus.¶ CASVS Titius instituit me hæredem in 4. unc. is hæreditatis suæ, & posteà instituit me à aliis 4. & posteà in aliis 4. & decessit ego autem volo unam partē repudiare, & aliam habere. certè non possum hoc facere. & idem est si habeam substitutum in aliqua uel aliquibus dictarū partium. sed & si instituit Seium in tribus unciis, & Caium in trib. & Meuium in trib. unciis, idem erit. si adiuerem unam partem, acquiram omnes alias, si tamē fuit aliæ mihi delatæ: ut quis sunt mihi datæ purè uel in diem, uel sub conditione: & extitit conditio, uel uenit dies. ¶ Item si seruus.¶ Titius instituit sibi hæredem seruum meum in 12. libes unciis hæreditatis suæ purè, & in aliis trib. sub cond. & Seium instituit in sex unc. & posteà decessit dictus Titius, & posteà dictus meus seruus adiuit iussu meo, quo ad tres uncias sibi purè datas, à Titio prædicto. & posteà eum manumisi & posteà extitit cōditio aliarum prædictarum trium unciarum ei sub conditione relictarum. certè primæ tres unciæ acquiruntur mihi, & secundæ tres unciæ acquiruntur dicto meo seruo. & est ratio quare non mihi, sed ei acquiruntur dictæ tres unciæ conditionales: quia omnia paria permanere debent in id tēpus, quo conditionalis portionis cōditio extet, ut acquiratur mihi dominio, cui prior portio acquisita est. in nostro autem casu non permanserunt mihi dominio, cui acquisita est portio, paria: in eodem statu, ex quo seruum manumisi. igitur mihi domino non acquiritur portio cōditionaliter dicto seruo meo data. Sed quid si dictus meus seruus erat adhuc in mea potestate tempore dictæ conditionis existentis? nunquid acquiritur mihi dicta portio cōdōnalis sine alia adictione serui facta iussu meo? Et videtur q̃ sic: quia hoc euenit in libero iussituto partim pure, & partem sub conditione: qui quidem si adeat ex pura parte, & posteà veniat conditio partis: acquiritur ei conditionalis sine noua additione: ut §. ea l. §. idem puto. sed in hoc casu non est ita, imò adire debet iterum seruus iussu meo, ad hoc ut mihi acquirat partem conditionalē factam puram per conditionis existentiam. & sic est differentia utrū liber instituatur in diuersis partib. purè: & sub conditione: an seruus alienus. Viuianus.

Dic q̃ ibi hęreditas deferē mihi per aliū ex noua dispositione, q̃ia hęredi primo successit, sm Barto.

b ¶ Nec interest.¶ uidebatur ꝗ ubi habeo substituū: quia tunc pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere nō pōt: sed altero casu potest: quod est contra ius: ut J. de reg. iur. J. ius nostrum.

c ¶ Delatæ sint.¶ ante non: ut J. de sec. tab. l. 2. §. pro qua. & l. j. §. sciēdum. & §. eod. l. is qui hæres. & l. nec is §. fin. l. cet uideatur contra §. de hęred. insti. l. liber homo §. fin. Item uidetur contra §. eod. l. si tu. §. fin. in fin. Solu. ibi. Item contra §. eodem. l. cum hæreditatē. sed dic ut ibi. Item & sic supra eodem. l. j. & 2. & l. si ex asse. & C. eod. l. quidam.

XP Lacet† quoties acquritur per aliquem hæreditas, uel quid aliud[a] ei, cuius quis in potestate est, confestim acquiri ei, cuius est in potestate: neque momento aliquo subsistere in persona eius, per quem acquiritur: & sic acquiri ei, cui acquiritur.

¶ *In iis quæ acquirere potest qs ipse, additione partis totū quærit: secus in iis, q̃ quis potest quærere per alium. Bar.*

¶ Paulus.¶ LEX LXXIX

S I solus hæres ex pluribus partibus fuero institutus, unam partem omittere nō possum. Nec interest, [b] in quibusdam substitutū habeam, recēne. Idem puto, etiā si aliis mixtis hęredibus, ex pluribus partibus hęres institutus sim, quòd & hic adeundo vnam portionem, omnes acquiro, si tamen delatæ sint. [c]

¶ *Si plures portiones eiusdē l. Fd tatis deferuntur mihi per aliū in potestate mea cōstituū, una purè, altera sub conditione, adeundo ex pura iussu meo illa tantum mihi acquiritur: in conditionali uero expectatur conditionis eventus. Et si tunc reperit sui iuris, pōt eā acquirere sibi. si autem in mea potestate acquiret mihi interuentente noua additione. h. d.*

¶ Item: si seruus meus ex parte hęres institutus sit purè, ex parte, sub conditione, dato scilicet cohærede[d] & iussu meo adierit: deinde eo manumisso conditio alterius[e] portionis extiterit, uerius est, non mihi esse acquisitam illam portionem, sed ipsum comitari[f]. Omnia enim paria[g] permanere debēt in id tempus, quo alterius portionis conditio extet, ut acquiratur ei,[h] cui prior portio acquisita est.[i] Ego quidem puto, & si adhuc in potestate sit, iterum adeundum esse, si conditio extiterit: & illud quod dicimus, semel adeundum in eiusdem[k] perū na locum habere, nō cum per alium[l] acquirenda est hęrediras.

¶ *Ius substitutionis non transmittitur ad hęredes. Bart.*

¶ Vlpi. li. 13. ad leg. Iul. & Pap. L. LXXX.

T Ories uidetur hæres[s] institutus etiam in causa substituti oris adisse; [m] quoties acquirere sibi possit. [n] Nam si mortuus esset,[o] ad hæredem non transferret substitutionem.[p]

¶ *Cum seruus nō capacis in totum uel in partem instituitur contemplatione suiscundum tempus ad. tē hęreditatis inspicitur. Bartolus.*

Flo. locum habet.

Voluntas nuda in aditione suffficit.

d ¶ Cohærede.¶ aliàs non expectaretur conditio: ut §. e. cum hæres. §. j. Accursius.

e ¶ Alterius.¶ in qua fuerat sub conditione instituitus. Accursius.

f ¶ Comitari.¶ contra uidebatur ex aditione enim unius partis, quā fecerat iussu meo, uidebatur & tunc alia pars mihi acquisita adueniente conditione.

g ¶ Paria.¶ in suo statu. Accur.

h ¶ Et.¶ scilicet domino.

i Acquisita est.¶ quod hic non fuit: unde altera una, alij altera pars defertur: nec obstante §. eo. l. si quis hæres. §. j. ut ibi no.

k ¶ In eiusdem persona.¶ dic q̃ siue fim instituus in asse, sive simul, siue in pluribus uicib. siue ex parte aliqua: adeundo etiam modicum uideor adire in totū, in quo sum institutus: & statim in solidum sum hæres: ut §. eodem. l. si ex asse. & l. si ego. Item si in parte purè, & in parte sub conditione, & in diem, & nullus datus cohæres, nec substitutus in defectum conditionis: & tunc idem: ut §. eodem. l. cum hęres. §. j. & his duobus casibus habet locum hæc regula: ut una additio sufficiat. si autem habeo in cōditionali parte substitutum, uel habeo cohæredem in aliqua parte, tunc secus: quia tunc est in pendētē pars illa, ut ea nūc non possit fieri hęres: ut suprà, de hęredi insti. l. liber homo. §. fi. l. 1. liber homo. §. fi ita. & supra eod. l. cum hæres. §. j. Alij contra: ut not. §. eodem. l. qui ex duabus in princ. Item habet locum hæc regula in casu sequentis legis.

l ¶ Nō cum per alium.¶ puta filium uel seruum: secus si per eum cui succedo ut hęres: ut §. de hęredi. institut. l. liber homo. §. fin. Sic ergo not. q̃ cessit sim hæres per me, uel per alium: ut hic: sic & aliàs: ut §. de uulga. subst. l. qui liberis. §. fin. & aliàs J. de oper. liber. l. cum patronus. §. j. Item potest hic esse ratio: quia quando per seruum, opus est facto, scilicet iussu, at cum per me, sufficit nuda uoluntas. Item facit ad lastam J. de contra tabu. l. si post mortem. §. si in adoptionem. & J. de bonorum possessio. l. si cum patrono. & supra eodem l. Antistius §. j.

T Ories.¶ CASVS Institui mihi hæredem Titium in sex unciis, & Seium in aliis sex: & ita posteà dixi, si Seius mihi hæres non erit, substituo ei dictum Titium. & posteà decessi: & posteà Titius adiuit hæreditatem meam pro sua parte: & posteà Seius repudiauit pro sua parte: nunquid pars Seij pertinet ad Titium sine alia aditione eo quòd substitutus fuit ei? & dicitur quòd sic, secus autem si dictus Titius decessisset antequam Seius suam repudiaret partem: nam tunc repudiante posteà Seio non transfert nec transtulit Titius ad hæredem suum substitutionem, non erat enim Titius tempore repudiationis Seij in ea causa ut acquirere sibi poruerit: quia mortuus erat, ut dictum est: & ideo nec cum noua additione hæredis Titij, nec sine additione habet hęres Titij partem Seij. & hoc uult dicere. Viuianus.

m ¶ Adisse.¶ scilicet adeundo ex sua persona: quod sufficit: ut §. eo. l. proxi. in fin.

n ¶ Possit.¶ quia est delata: & quia uiuit. nam, &c.

o ¶ Mortuus esset.¶ ante aditam hæreditatem. Item & post eo casu quando sic substituitur: quisquis mihi hæres erit: filio meo hęres esto. cæterùm si nominatim vulgariter uel pupillariter sit substitutus, tunc adita sua portione si decedat, accrescit eius hęredi iure accrescendi sicut ipsi inuito, si uiuerent: ut §. eo. l. qui patri. & l. qui ex duob. in princ. & l. cum hæres. §. fin. & l. si quis hęres. in prin. & C. de cad. tollen. l. j. §. his ita. & supra de uulga. subst. l. qui liberis. §. fina secundum Ro.

p ¶ Substitutionem.¶ id est, eam partem hæreditatis, quę sibi obuenit ex substitutione. Sed uidetur huic l. contra §. eo. l. qui patri. Solū. ibi proprio nomine hęredis expresso facta fuit substituto: hic appellatiuo, quisquis hęres. &c. R. sed secundum Io. hic in uulgari: ibi in

Universidad de Deusto
Biblioteca

pupillari substitutione ratio est, si pupillo adeunte sua paternæ iuncta est hæreditas, vnde qui habet paternam, & pupillarē adiunctam habere cogitur. Azo. sed non nego quin illa l. sic intelligatur, ut ibi nor. verum Azo quod illa l. loquitur cum tres fratres fuerunt institutiones, verum est tunc substitutionis aut tiones soli dno. Et quod dicit hic quod ad hæredem non transfert sub

¶ Aliàs. Tertius Clemen ti. 3. tit. 1. lib. & Papinianus.

† De sensu huius l. vide sort. Graec. in l. Gallus. nu. 29. de lib. & posth.

† Fl. esset. Flo. deest non.

¶ Tertilianus.] LEX LXXXI.

SI seruus eius† q capere non potest, hæres instituatur, & antè quàm iussu domini adeat hæreditatē, manumissus, alienatúsve sit, & nihil in fraudē legis factū sit, † ipse admittitur ad hæreditatem.[a] Sed & si partem capere non † possit dominus eius: cadē dicēda sunt de parte,[b] quā ille capere non potest. Nihil enim interest, de universo quæratur, quod capere non possit, an de portione.

¶ *Portio accrescit portioni, non personæ: & certè qui perdit portionem, perdit ius accrescēdi: licet nomen hēdis retineat. B.*

¶ Vlp. li. 12. ad l. Iul. & Papiā. L. LXXXII.

SI totam[c] hæreditatem, aut partem, † ex qua quis heres institutus est, tacitè rogatus sit restituere[d] apparet nihil ei debere accrescere: quiā rem nō videtur habere.

¶ *Ex testō non pōt esse hēs, q de eius uiribus dubitat, nisi sit suus, & ī seruitū sit testātis uel ex alis seruis. & qui in oēm euentū futurū se hēdem cognouerit, interim hēs*

† Fl. si totā partem: ut sit ap eam, uti ueteres usurparunt authore sex. Pompeio.

vulg. substit. l. ex facto. §. fi. contra. hic ergo nihil accrescit rogato de parte cohæredis repudiante: quia nec ipse videtur institutus, qui fidē accommodat: & hoc non prout dicit partem, sed prout totam.

VEntre. § CASVS. Ego habeus vxorem prægnantem, & filiū emancipatum, feci testamentum: & institui mihi hæredem filium prædictum: & vētrem præteriui. & decessi. nunquid ex testamento potest mihi succedere dictus meus filius antequàm posthumus præteritus nascatur? Et dicitur quòd non: quia hæreditas non deferitur ex testamento quandiu potest rumpi testa. sed tunc domū potest mihi succedere dictus meus filius, cùm certum erit posthumum non nasciturum, & ita non possepe eum rumpi testamētum. Sed quid si dictus filius decedat antequam certū sit posthumū nasciturum vel non nasciturum? Distingue. aut vxor mea habebat vacuum ventrem, aut plenum. si vacuum, & dictus filius emancipatus hoc scibat: certe hæres mihi fuisse intelligitur dictus meus filius: & sic hæredes eius habebūt hæreditatem meam. si autem hoc ignorabat dictus meus filius, non intelligitur mihi fuisse hæres. si autem habebat vxorem ex ventrem plenum, & dictus meus filius decessit antequàm certum esset posthumum nasciturum, vel non nasciturum, & postea certum fuit posthumum non nasciturum, vt quia fecit vxor mea abortum: nunquid subueniretur dicto meo filio per prætorem, vel hæres filius habeat totam hæreditatem meam? Et dicitur quòd sic: quia hæreditatem meam habiturus esset, si viuus esset tempore quo certum factum fuit posthumum non nasciturum. & idem per omnia esset, si extraneum instituissem posthumo præterito, præterquam in vno: quia extraneus decedens antequàm certum sit posthumum nasciturum vel non, transmittit aliquid de hæreditate mea ad hæredem suum, etiam si posthumus postea non nascatur. & hoc dicit in primo, respōso, & secundo, & tertio, & in quinto. si autem filū in potestate mea constituissem, & posthumum præteriissem: haberet locum primum responsum huius legis, & secundum & quartum, quod incipit, ergo si ventre &c. vsque illuc, eadem ratio &c. & est plana hæc l. Vlpianus.

† Iib. 16. Qōnū. ad Paulus.

† Fl. extero

† Fl. nacus. † Fl. fuit.

† Fl. deest uerò. † Fl. exter.

† Flo. deest dicere.

¶ Papinianus.] LEX LXXXIII.

a ¶ Ad hæreditatem] contra ī. de reg. iu. l. quod ab initio. & l. pen. Sol. hic ex benignitate illud dici non pōt interesse, per se an per aliū capiantur: vt obiijs. item e. vt ī. fi quis aliquē te. probi. l. ī. §. ī. quæ videtur huic contra & eodem modo respon. ad l. ī. de hære. instit. l. fi alienum. §. in extraneis. Sic ergo potest hic notari illud generale: qd non tenet, confirmatur. Item est ad l. ī. ī. fam supra, de hære. instit. l. non minus. & supra, eo. l. Antistius §. ī. & l. fi solus. §. ī. & infra, de legat. ij. l. fi deinor. §. fi. & inf. de ser. le. l. v. Accur.

Interdum quādoque confirmat.

b ¶ De parte. § de toto ad partem, sic §. de admi. tu. l. fi duo, in fi. & ī. pro derelicto. l. an partis Accur.

SI totam § CASVS. Instituì mihi hæredem Titiū in sex vncijs, & rogaui eum vt restitueret eas cuidam non capaci. & ipse mihi super hoc tacitam fidem accommodauit. & sic debet eas perdere, & debet eas habere fiscus: vt infrà de iure fis. nō intelligit. §. ī. & ij. & iij. & postea instituì mihi hæredem Seium in alijs sex vncijs: & postea decessi. & postea Titius adiuit hæreditatem meam pro sua parte prædicta: & postea Seius suā repudiauit. nūquid pars Seij repudiata accrescit Titio? Et dicitur quòd non quāuis enim Titius adiuerit pro sua parte, tamen eam non videtur habere, eo q fiscus potest ei auferre, vt dictum est, vnde cum fiu gatur non habere suam partem, non pōt sibi accrescere pars cohæredis. Viuia.

g ¶ Si totam. § scilicet hæreditatem: si non habes in textu.

d ¶ Restituere § nō capaci nam verbum rescitè, vitiū notat. Et nor. quòd hic non est capax, & nō datur: sed ī. l. proxi. in ij. respō. est indignus. & confiscatur. & dic vt C. de ijs, qui vt indig. ī. hæreditas. & ī. de iure fis. l. ij §. ī. & ij. & ar. ī. de uer. signi. l. aliud. & dic quòd si eius est fi iure substitutionis deferat hæreditas huic tacitè rogato: vt supra, de

alterutro. & facit ī. de vulg. substi. l. fi filius. Accur.

SI metus.] CASVS. Ego habens multos creditores institui mihi hæredem Titium, & decessi, & posteà creditores intulerunt metum Titio, & fecerūt eum adire per uim. certè debet habere Titius beneficium abstinendi. Viuianus.

a ¶ Facultas. § per beneficium edicti quod metus causa: ut ī. qd' met. causa. l. fi mulier. §. fi metu. & dic ut no. supra eod. l. 6. §. fi. contra H.

† ais, Idē lib. 30. quę sionum.

† Fl. deest, sibi.

PAntonius. § CASVS. Quidam Bononiensis nomine Pātonius Auitus fuit missus in quandam prouinciam nomine Ciliciam causa reipublicæ Bononiæ: & cum ibi esset Titius uicinus suus Bonon. instituit eum hęredem. ipse autem Pantoni. decessit in Cilicia existens antequam sciret se hæredem institutum: & ante diem pręfinitum ad petendam bonor. poss. quod est centum dierum: ut ī. de suc. edic. l. ī. §. quod dicimus. p cur. tamen suus, quem Bononiæ reliquerat, petierat bonor. poss. nomine eius. uenit hęres ipsius Pantonij, & habuit consilium cum sapientibus: & petiit ab eis vtrum posset habere ratam petitionē bono. poss. quam fecit procu. Pantonij. & ipsi rūderunt ei q non, eo q nunquam transit ad hæredem bonor. posse. nisi fuit petita à defuncto, uel rata habita per eum petitio, quam pro eo fecit procur. suus: ut ī. de bono. poss. l. ī. §. acquirere. unde ipse hæres Pantonij petiit in integrum restitutionem nomine ipsius Pantonij, eo q fuit læsus Pātonius pp absentiam reipubl. Bononiæ, ut dictū est. nunquid potest eam restitutionem impetrare? Et dī q non de stricto iure: quia sicut dictum est, Auitus decessit intra diem aditionis siue petitionis bonor. pos. & sic non habebat Pantonius tempore mortis suæ in integrum restitutionem, cùm adhuc ipso iure bono. poss. petere poterat. si non poterat ipse Panto petere in integrum restitutionem, ergo ad hæredem suum non transmisit petitionem ipsius restitutionis. Dī tū hic in fin. q de humanitate siue æquitate posit hæres Pāntonij petere in integ. rest. & sic Imperator Pius constituit in quodam alio, qui relegationis cā pro ciuitate sua erat Romæ, & Romæ decessit, ut fecit Pantonin Cilicia. & idem constituit in quodam filio, qui absens amiserat bono. poss. matris sibi delatam. nam constituit resti. in integrum habere, non habita distinctione stricti iuris prædicti.

† Fl. Pannonius.

† Fl. cōpetit.

† Fl. libro.

† Fl. & filiū & inferius restitutionem.

¶ Rei perduellionis. § Quidam putà Titius instituit sibi hæredem filium suum & decessit, & post mortem suam fuit accusatus de crimine perduellionis, i. q aliquis molitus fuit contra imperatorem. filius aūt certus erat q pater non commiserat dictum crimen. nunquid potest sibi quærere hære. patris? Et dicitur q sic, si autem non esset certus, non posset quærere: quia debet eam tunc fiscus habere.

¶ Pro hærede.] Titius ab intestato mortis fecit codicillos, & in eis petiit ab hærede suo ut manumitteret seruos matris suæ Titij, quæ mater decesserat ab intestato. Ité præcepit eidem suo hæredi, ut sibi hæredi & parentibus suis extrueret monumentum in possessione dictæ suæ matris. nunquid pp prædicta videtur dictus Titius gessisse pro hęrede in bonis matris? Et dicitur quòd sic. Viuian.

b ¶ Cognosceret. § cum ergo tempus sit vtile, ut C. qui admitt. ad bonor. poss. l. 2. qualiter ignoranti 1 incipit currere: ut ī. de iis qui non infa. l. genero. & infrà de diuer. & tempo. præscrip. l. ī. & supra de calum. l. annus. & de ædil. edic. l. cum sex? Respon. ut not. C. de restitu. mili. l. ī.

1 Quia sic in l. cū pr. §. surdo. ī. de legat. 2. Bal. in l. repudiatos. C. de fideicō. Itēigno ranti an & qū currat terminus Bal. in l. q̄diu. C. qui adm. ad bo pos.

c ¶ Bonorum possessionem. § secundum tabulas.

d ¶ Non potuerat.] ideò q cum rata habetur, perinde est ac si nunc peteretur: sed nunc neque per defunctum, neq; per hæredem peti potest: quia à defuncto non fuit rata habita: ut supra rem ratam habe. l. bonorum. & l. fi is cui. Azo. & ī. de bonor. poss. l. ī. §. acquirere. Accursius.

e ¶ Implorabat. § hæres Auiti. sic ergo officio iudicis, non actionis fure: sicut & minor: ut ī. de mino. l. quod si minor. §. ī.

f ¶ Intra diem. § ī. anni, si erat ex liberis: uel centum dierum, si extraneus: ut insti. de bono. posse. l. §. liberis. & infrà, de suc. edic. l. ī. §. largius. improprie ergo dicit additionis: id est, petitionis bonorum possessionis. Accursius.

g ¶ Obijsset § & sic non habebat in integrum restitutionem, cū ad huc ipso iure eam bono posset petere posset. igitur ad hæredem ius petendi in integrum restitutionem non transmisit: & sic stricto iure hæredes petere ex persona aui in integrum restitutionem non potest. hic petit de æquitate: quia aliter ad bonorum possessionem petēdam venire nō pōt. nec enim potuit auus ad hēdem bonorum possessionem transmittere. Azo. ut inf. 2. de bono. poss. l. iij. § acquirere. Accursius.

h ¶ Constituisse. § dicit ergo restitutionem. & sic esse contra C. de restit. minorum. l. ī. Sol. ut ibi.

† Flo. obtinendū est.

† In hunc locū uide Cicero. pro C. Rabirio & de sensu huius text. uid. Io. ign. in l. nec essarios. §. non alias n. 36. ad S. C. Silan.

† Flo. placer.

† Fl. intestato.

delatā possessionē k absens amiserat, sine respectu l eius distinctionis m restitutionem, locum habere, quod & hic n humanitatis gratia admittendum est. †

¶ *Eius, qui est suspectus de crimine læsæ maiestatis, iterim potest adiri hēditas. B.*

¶ Rei o perduellionis p † hēditatem suspensa q cognitione filius emancipatus, cui de patris innocentia liquet, potest quærere. r

¶ *Vltimam uoluntatem condendo potest quis hæreditatem adire. Bar.*

¶ Pro hęrede gessisse filium placuit, † q moriens, comperto s matrem t suam intestatā † uita decessisse, codicillis u petiit x ab hęrede suo ut maternorum bonorum seruum manumitteret, ac sibi y parentibusque suis z in possessione matris monumentum extrueret.

¶ *Ille actus, qui in extraneo inducit aditionem, in suo inducit immistionem. Bart.*

¶ Idem lib. x. Rifotū. L. LXXXV.

EVm † bonis a se patris immiscere conuenit, b qui

† ais addū tur, demū.

suspensa cognitione perduellionis.

p ¶ Rei perduellionis. § i. ac usfri. sic C. de adul. l. v. & l. quamuis. & ī. ad Sylla. l. propter ueneni. §. fin.

p ¶ Perduellionis. § id est lege Iulia maiestatis: ut infrà, de uerbo. signi. l. quos nos.

q ¶ Suspensa. § i. pendente principali causa, uel appellationis.

r ¶ Potest quærere. § non dicit q possit alienare. Item nec quod in accusatione non procedat. & sic non est cōtra C. ad l. Iul. maiest. l. pe. & fin. erit ergo hic hęres iure rim: sed debet secuta condemnatione etiam post mortem: ut infra. de hęredi. ab intest. §. per contrariū. & infra, de leg. 2. l. cum filius. §. finali. Sed contra supra eodem. l. cum falsum. ubi dicit quòd de alieno facto non sumus certi: & sic non pōt agere. Solu. hic est certus quo ad opinionem. Azo. sed Hug. dicit debere relinquere quo ad veritatem: quia dicebatur quod certa die & hora delinquerat, & certo loco. & hic filius sciebat non esse uerum, quia secum, id est cum patre alibi tunc fuerat filius. & facit ī. de don. l. post contractum. l. donationes. §. fi. & de solu. l. quòd si forte. §. quid ergo. & l. reo.

s ¶ Comperto. § sic C. eo. l. si auia. secus si ignorans: ut C. eo. l. quoniam & ī. de leg. 1. l. seruum filij §. fi quis.

t ¶ Matrem. § quondam. hæc enim citra ius & nomen hæredis nō potest facere. & ideo est hęres: ut hic, & ī. eod. l. pro hęrede. §. pen. & l. Iulianus. §. seruum. & §. proponebatur.

v ¶ Codicillis. § sui filij.

x ¶ Petiit § ī. filius.

y ¶ Sibi. § scilicet filio.

z ¶ Suis. § scilicet filijs.

EVm bonis.] CASVS. Titius abstinuit se ab hæreditate patris: & hęreditatem matris adiuit Titius: & possedit agrum paternum tanquam maternum: scilicet credens eum esse maternum. nunquid propter hoc videtur amisisse abstinendi continuum, quod habuit in bonis patris? Et dicitur quòd non. conuenens est enim eum demum bonis paternis se uideri immiscuisse, qui aliquid faciendo pro herede gerere uideretur, etiam si non esset in potestate patris. quod quidem non reperitur in casu supra posito. Sed pone quòd dictus Titius qui adiuit hęreditatem matris, ut dictum est, erat pupillus, & erat creditor matris, & ita propter aditionem confusæ fuerunt actiones suæ. & pone quòd ipse in integrum restitutus fuit ab oneribus hęreditarijs. Certè debent ei restitui dictæ actiones confusę. Viuianus.

a ¶ Eum bonis. § demum. & omnem. Azo.

b ¶ Conuenit.] id est conuenienis est intelligi se &c. quasi dicat suus hæres eo facto se immiscet, quo extraneus pro hęrede gereret. Et nor. differentiam inter adire & immiscere: ut hic, & institu. de hęre. qualis & differ. §. extraneis. quandoque tamen ponitur unum pro alio: ut infra, ad Tertullia. l. 2. §. fi bonorum. & C. de leg. hęre. l. fi

Universidad de Deusto
Biblioteca

defuncti. Accursius.
a ¶ Remoto.] si remotum esset. Accur.
b ¶ Familiæ.] i. patriæ potestatis.
c ¶ Non videtur.] quia nec extraneus pro hærede gereret vel adiret: vt §. eo. pro hærede. & l. si seruum. §. pe. sic ecõtra. j. e. l. gerit. in fi. & supra eod. l. si extraneus. §. interdum. in aliquo tamen videtur differre suus ab exneo, secundum quosdam: ut noc. §. eo. l. pro hærede. j. & 2. casu l. Accur.
d ¶ Liberandos.] per in integ. rest. quia adierant §. eod. l. necessariis.
e ¶ Confusas.] quas habebant contrà hæreditatem, vel econtra.
f ¶ Oportet.] maiori autem qui ex causa qñ que desinit habere hæreditatem, actiones restituuntur, nisi dolum adhibuit: ut j. de iis qui, ut indig. l. hæredem. & ad Sylla. l. propter. §. neptis. & suprà de hære. uel actio. uen. l. 2.

† Fl. uidetur.

GErit.] CASVS. Titius retinuit tãquã ex hæreditate matris quandam domum pignori datam matri certè pro hærede gerere uidetur in bonis maternis. & idem est si alienam rem non pignoratam matri posse dit vt hæreditariam: qa etiã ille gerere videtur pro hærede qui animo agnoscit poss. licet nihil attingat hæreditarium ut fuit in dictis duobus casib. proxime positis. Viui.

† Fl. deest, ei.

† Fl. conuenirentur.

g ¶ Datam.] defuncto ab aliquo suo debitore & hic cœpit possidere ciuiliter & naturaliter: ut j. de acquir. rerum do. l. per seruũ. Accursius.
h ¶ Qualisqualis.] Sed nonne uera: ut j. de act. & obli. l. qui à seruo? Respon. Io. non uera: ut j. si quis test. li. l. j. §. seruo. & no. j. de acquir. poss. l. fi de eo. §. j. Accursius.
i ¶ Alienam.] etiam si in ea nullum ius habuit defunctus: ut §. eo. l. si quis cetera. §. interdum. solus enim animus i sufficit qualitercunq; declaretur: ut insti. de hær. qual. & diffe. §. fi. & C. unde legi. l. nõ hoc. & §. de rei uen. l. si ager. & C. eo l. si fororí. & l. si auia. & §. eo. l. pro hærede. in prin. & §. j. Sed contra suprà eo. l. pro hęred. §. fi quid tamẽ. Sol. ut ibi. Accur. ADDITIO. Dic q nomẽ hæredis ibi accipitur pro filio, & sic gessit ibi pro hærede, hoc est, pro filio, non propriè, ut hæres, secundum Bar. hic.

i Quũ declaretur animus: uid in l. Fulcinius. §. qd fit latitare. ex qb. cau. in poss. eat. l. reprehendenda. C. de instit. & substit. sub conditiõe factis. Bal. in rub. C. d fide instru.

SI pupillus.] CASVS. Pupillus immiscuit se hæreditati patris: & creditoribus hæreditariis dedit fideiussores. posteà per in integrum restitutionẽ abstinuit se à dicta hæreditate & ita liberatus fuit à dictis creditoribus. certè & fideiusso. prædictis succurrendum est. Viuianus.
k ¶ Abstinet.] per in integ. resti. quia adiuerat cum tutore.
l ¶ Conueniatur.] ab hæreditariis creditoribus quibus eos dedit. sic §. de auctini tuto. l. 2. de procur. l. si minor. Sed contra. C. de fideiuss. mi. l. j. & 2. Sol. hic creditoribus datur in alium regressus: ibi nõ: ut ibi not. Et eodem modo solue §. de mino. l. in causæ. & de arbit. l. si pupillus. uel ut ibi. Accur.

PEr procuratorem.] CASVS. Hic in princi. est facilis: quia dicit q hæreditas iure ciuili per procuratorem acquiri non potest. Secundo dicit. Filiusfamiliàs miles instituit sibi hæredem filium suum: & filꝰ militis adiuit iussu aui sui. nunquid acquirit auo? Et dicitur quòd sic. & plana ratio est in litera. Viuian.
m ¶ Per procuratorem.] aliàs incipit Paulus, alias lex, per procuratorem. & dic generalem vel specialem. sed hoc fallit in procuratore generali Cæsaris: ut §. de offi. proc. Cæsa. l. j. §. fin. & j. de iur. fi. l. au fertur. §. pen. Item secus in bono. posset. vt j. de bono. poss. l. 3. §. acquirere. & C. man. l. si maritus. & est ratio: quia bon. poss. non cõsistit remoto ª familiæ ᵇ vinculo, pro hærede gerere videtur. † & ideo filius, qui tanquam ex bonis matris, cuius hæreditatẽ suscepit, agrũ ad hęreditatem patris pertinentem, ut maternum ignorans possedit, abstinendi consiliũ, qd̃ in bonis patris tenuit, amisisse nõ videtur. ᶜ

† et ad itl. huius l. uid. Bauer. in l. cũ filio. nu. 99. de le. i. et Duar. li. 2. disputa. ca. 27.

¶ *Minore restituto restituuntur actiones confusæ. Bart.*

¶ Pupillis, quos placuit onerib. hæreditariis esse liberandos, ᵈ confusas ᵉ actiones restitui oportet. ᶠ

¶ *Hæreditas animo aditur: licet nihil hæreditarium attingatur. Bar.*

¶ Paulus lib. j quæst. L. LXXXVII.

GErit pro hærede, qui animo agnoscit successionem, licet nihil attingat hæreditariũ. Vnde & si domum pignori datam, ᵍ sicut hæreditariam retinuit, cuius possesio qualisqualis ʰ fuit in hæreditate: pro hæreditate gerere uidetur. Idemq; est & si alienã ⁱ rẽ vt hęreditariam possedisset.

¶ *Restitutio pupilli prodest fideiussoribus eius. Bar.*

¶ Scæuola lib. 13. Quæst. L. LXXXVIII.

SI pupillus se hæreditate abstineat, ᵏ succurrendum est ei, † & fideiussoribus ab eo datis, si ex hæreditario contractu conueniãtur. ˡ †

¶ *Hęreditas non potest adiri per procuratorẽ: & mutatione personæ desinit peculium esse castrense. Bar.*

¶ Paulus lib. 12. responsorum respondit.

LEX LXXXIX.

PEr procuratorem ᵐ † hæreditatem acquiri non posse. Idẽ respondit, si iussu aui nepos prĩs, qui de castrensi peculio testamentum fecit, hæreditatẽ adiisset, acquisisse ⁿ ei ᵒ ea, de quib. pater testari potest: quia castrensia eẽ mutatione personæ desierũt. ᵖ

¶ *Abstentio facta mala fide non prodest quod præsumitur, si omnia bona patris emerit: uel per interpositam personam mercatus fuerit. b. d. secundum uerum intellectum. & est notabilis lex. Bar.*

¶ Idem lib. 15. Resp. respondit. L. XC.

SI is, qui bonis paternis se abstinuit, p suppositam personã emptoris, bona patris mercatus ᵍ probetur; perinde eum conueniri oportere à creditoribus, ʳ atq; si bonis paternis se imm iscuisset.

¶ *Non ualet aditio facta iussu patris ãne pote, qui est in potestate aui. Bar.*

¶ Idem lib. 17. Responso. L. XCI.

FIliusfamiliàs duxit uxorem ea filijs sublatis ˢ intestata decessit. filij iussu patris, non aui, adierunt hæreditatem. Quæro, an auo acquisita sit hæreditas? Paul' respondit, secundum ea quę proponerentur, nihil actum esse. ᵗ

¶ *In mandante requiritur certitudo causæ. Bar.*

¶ Idem lib. 3. sententiarum. L. XCII.

PAter quoties filio mãdat adire, certus esse debet pro parte an ex asse; & an ex institutione, in solo animo, ut hæreditatis aditio: ut instit. de hære. quali. & differ. §. fina. statim enim quòd mando de adeundo, iam adeo: & ita nihil remanet faciendum per procuratorem. Item per meam uoluntatem & animum debeo fieri hęres, non per alienam. Item secus in Treb. restitutione eadem ratione: ut infra, ad Trebel. l. qui ita. §. 1. Sed R. dixit quòd per specialem tantũ pōt adiri hęreditas, & bono. possess. peti. & hic uetet p generalem. ar. §. de mino. l. illud. §. fi tali. Sed argu. contra §. de admin. tu. l. si duo. sed certè cum bo. poss. possit rata haberi, ab eo etiam qui nullum habet mandatum, petita: magis per habẽtem generale mãdatum. Tertii etiam dicunt per generalẽ posse peti hæreditatem & bon. poss. sed quod hic dicit loquitur quando procurator meus esset institutus nomine meo quia per eum non fio hæres: ipse tamen tenetur mihi mandati si ad meum mandatum fuit institutus, & in. tutionem recepit: ut supra de hære. insti. l. quidam sed & si nõ rogaui, sed tantum fuit euidens uoluntas testantis, ut mihi quæreretur, mihi restituet: ut infra, de acquirendo rerum domi. l. liber homo. prima placet: ut nec per specialem, nec per generalẽ posim adire, nisi forte in casu quando suspendi uoluntatẽ meã in eum eo modo quo dicitur §. eod. l. si quis mihi bona. §. sed si mandaui. & l. si quis alicui. sed & sic dixit H. non posse fieri.

† Fl. uide.

n ¶ Acquisisse.] pleno iure olim: ut suprà eodem. l. placet. hodie quo ad usumfructum: ut C. de bonis quæ lib. l. penulti & finali.
o ¶ Ei.] s. auo. Accursius.
p ¶ Defierunt.] & facit C. de inoffi. test. l. fi. in fi.

SI is, qui.] CASVS. Ego habens multos creditores institui mihi hæredem filium meum, & decessi: & filius meus prædictus se ab hęreditate mea abstinuit, & cum creditores mei posiderent bona hęreditaria, per fraudem, supposuit dictus meus filius quendam qui emeret dicta bona, & sibi filio donaret. certe potest conueniri dictus filius à creditoribus, ac si se immiscuisset bonis meis. Viu.
q ¶ Mercatus.] ante abstentionem. nam posterius delictum uel factum non obligat hæreditatẽ: ut §. eo. l. si seruum. §. fi.
r ¶ A creditoribus.] imo non: ut C. de hære. l. 2. Solu. hic omnia, ibi res certas. Vel verius, hic fraudulenter: ibi non. & sic soluitur aliud contrarium infra titu. 2. l. fina. & facit ad l. istam supra, quib modis pign. uel hypo. solu. l. sicut. §. superuacuum. & C. de distra. pigno. l. & qui sub imagine. & suprà, de aucto. tu. l. pupillus. §. sed & si per interpositam. & C. quod met. cau. l. pen. & fi. & C. de natu. libe. l. 3. §. & qd̃ de subeunda.

FIliustamiliàs.] CASVS. Filius meus Titius duxit uxorem Seiam & habuit ex ea filios: & ipsa posteà intestata decessit: & filij sui adiuerunt hæreditatem eius mulieris iussu dicti mei filij eorã patris, & non meo. nunquid mihi acquirunt dictam hæreditatem? Et dicitur q non. Viuianus.
s ¶ Sublatis.] i. susceptis. sic §. de pac. dota. l. si liberis.
t ¶ Nihil actum esse.] iure ueteri. nouo autem secus uidetur: ut C. de bo. quæ lib. l. fi. & l. penulti. uel ut in auth. de hęredi. ab intestat. col. ix. Nam per illa iura non quæritur iussus, ut uidetur. & facit suprà ad Maced. l. filium. Item argu. §. de nego. gest. l. qui aliena. §. quanquam. & C. de hære. act. l. 2. Sed arg. contra infrà, de ma. uin. l. apud filium. Accursius.

PAter.] CASVS. Si filius meus institutus est hæres ab aliquo, & ego iubeo eum adire, non uadet iussus nisi ego sim certus

utrum filius sit institutus ex asse, vel ex parte, uel ex institutione, uel substitutione, vel ex testamento, uel ab intestato: & non nocet si ego sum mutus, dum tamen non caream intellectu. nam nutu substituere possum: & si scio literas, possum scribere q iubeo eũ adire. & idẽ est, si seruus meus sit institutus. sed & si ipse seruus sit mutus, iussu meo pro hęrede gerẽdo obligat me hæreditati. Viuian.
a ¶ Existat.] i. existere posit alicui. Sed uidetur contra. §. eod. l. si quis mihi bona. §. sed si mandauit. & l. si quis extraneus. §. scien-dum. cõtrà. Sed distingue, per te, an per aliũ quæratur hæreditas. Azo. Vel dic ut ibi.
b ¶ Mutus pater, vel dominus.] Nota q duo nomina disiunctiuè posita, uerbo singularis numeri pluraliter copulantur.

Fl. qd̃ facile explicari posit.

c ¶ Non careat.] pater uel dominus. si autem pater careret, habet locum quod dicitur §. eo. l. cum hæres. in princi. si autem dominus. tunc habet locum quod dicitur §. eo. l. qui seruum. & C. de cur. fur. l. fina. §. talis. & argu. §. eo. si quis alicui. Item quidam referunt careat, ad filiũ, vel ad seruum, quod non potest stare, cum de eis cœpit pluraliter loqui. Item facit suprà eodem, l. Antistius. §. fin.

† De sensu huius l. vide Vbert. Zucha. in l. j. C. qui admitti. n. 50.

d ¶ Vt ei.] patri, uel domino.
e ¶ Eius.] scilicet hæreditatis.
f ¶ Scientia.] quæ ei in loquendo non est.
g ¶ Literarum.] scribendarũ. Et no. ubi uoce non est opus, nutus interuenit: vt j. de reg. iur. l. vbi. & j. de acti. & obli. l. consensu. Item facit §. eo. si per epistolam. Azo.

Nutus interuenit vbi voce nõ est opus.

h ¶ Mutus.] facit instit. de hære. qual. & dif. §. fi. & §. eo. l. mutum.

QVi superstitis.] Casus in hac lege vsq; ad legem Clodius, est talis. Repudiaui hæreditatem Titij uiuẽtis: & posteà decessit dictus Titius, & instituit me hæredem. nunquid possum adire hæreditatem eius de iure ciuili, vel bo. pos. petere de iure prætorio? Et dicit q sic, quia repudiaui illud quod mihi non competebat. Et scias q recusatio hæredis pōt fieri non tm̃ uerbis, sed et re: puta abiiciendo à me res hæreditatis. Sed quid si ego qui gessi pro hærede, existimabã me esse pupillum, cum essem pubes, & ita errabam in ætate mea? Certe nihilominus ero hæres. Viuianus.
i ¶ Qui.] ut ecce si repudio hæreditatem Titij qui est uiuus. na post mortem potero effici hæres vel de iure ciuili, uel de iure prætorio.
K Superstitis.] pro certo. idem si dubitetur: ut §. eod. l. is qui hæres. §. fi quis & C. de capt. l. nec nos. Sed contra. C. de bon. liber. l. fin. Solu. ibi tacitè. nam expressè non posset: ut j. de bon. liber. l. Paulus. §. patroni. Item contrà. infrà de do. l. quidam. §. fina. Solut. ibi delinquendo.
l ¶ Repudiat.] idem si pactum faciat: ut C. de inoffi. testam. l. fi qñ. & C. de pact. l. pactum. & l. fi. & C. de colla. l. pactum. Idem si iuret: ut C. de leg. & senatuscon. l. non dubiũ. Et not. eundem uenire contrà ubi non tenet, quod fit. sic j. de opt. leg. l. homine. & j. ad Tertul. l. fil. j. §. j. Item not. de pac. futuræ successionis. Item no. non posse repudiari quæ non possunt peti. sic j. de leg. 2. l. si ita scriptum. §. fi sub condõne, & j. de suc. edi. l. j. §. decretalis.

Repudiari non pñt q peti n possint.

m ¶ Recusari. Verbis.] solis, cum quibus præsumo talem voluntatem qualem uerba declarant: ut j. de supel. leg. l. Labeo. §. idẽ Tubero.
n ¶ Re.] & uerbis, rem à se abdicando. sed et sine uerbis talia potest ostendere per quæ apparet eum nolle. ut instit. de hære. quali. & dif. §. fin. nam nihil refert re uel uerbis aliquid fiat sic §. de legi. & senatuscon. l. de quibus, & j. rem ratam habe. l. Paulus. respon. Item facit, C. de condi. inde. l. indebitum. & facit ad Treb. l. restituta. Item facit j. pro socio. l. 4. j. resp.
o ¶ Alio quouis.] aliàs aliquouis, aliàs, alio quouis.
p ¶ Vi se pupillum.] Nota qui putat se mihi lagere, tamen tenet quod agit. facit §. eo. l. sed & si de sua. Accur.

CLodius.] CASVS. Quidam nomine Clodius fecit de iure testamentum. & instituit in eo sibi hæredem Titium: & postea fecit non de iure aliud testamentum: & instituit sibi eundem Titium: & decessit. Titius cum putaret uelere secundum testamentum: ex eo hærede gessit; quò minus hæres existat, nihil error ei talis nocebit.

¶ *Qui adit ex posteriori testamento inuitido p iuris errorem, uidetur ex primo repudiare, secundum Papinianum. sed Paulus contra. Bar.*

¶ Paulus li. 3. Decretorum. L. XCVI.

CLodius Clodianꝰ facto pri testamento: q posteà eundẽ hæredem in alio testamento iutiliter facto instituerat. scriptus hæres cùm posterius putaret uelere, ex eo adire hęreditatẽ uoluit: sed posteà hoc inutile repertum est. Papinianus putabat, r repudiasse eum ex priore hęreditatem, ex posteriore autem non posse adiri. Dicebam ˢ non repudiare eum, qui putaret posterius uelere. Pronunciauit ᵗ Clodianum intestatum ᵘ decessisse.

Post abstentionem cohæredum, alius se implicans uniuersæ hæreditati, uniuersis oneribus tenetur. Bar.

¶ Scæuola lib. 26. Digesto. L. XCVII.

QVę neptis suę nomine, quã ex Seia ˣ habebat, Sempronio tot dotis nomine sponderat, ʸ & pro usuris in exhibitionem ᶻ certam summam præstabat: decessit relicta Seia filia, & alijs hęredibus, cum quibus

a ¶ Existat.] s. eo. l. sed & si de sua. Accur.
b ¶ Mutus.] facit instit. de hære. qual. & dif. §. fi. & §. eo. l. mutum.
c ¶ Pronunciauit.] iudex huius causæ. Accur.
v ¶ Intestatum.] ergo uidetur iudicasse secundum Papi. vnde dicit quod male pronunciauit: quia per inutile: non infirmatur utile: ut ff. quib. mod. test. infir. §. ex eo. & C. de testa. l. hac consultissima. §. fi q & dicta l. qui fideicommissum. quæ sunt contra. Vel dic q bene pronunciauit. sed non quia non posit: adiri sed quod scriptus hæres in priori testamento priusquàm ex primo adiret decesserit secundũ Io. & sic sunt dictæ leges contrariæ. & facit j. de iis qui. ut indig. l. cum quidam & de uerb. obl. l. fi dari.

QVæ neptis.] CASVS. Titia habens filiam Seiam, & ex ea Seia neptem Sempronium: maritauit dictam neptem Sempronio centum nomine dotis eidem Sempronio spopondit & quolibet mense dabat eidem Sempronio x. nomine usurarum dictorũ cẽtum promissorum pro dote pro satisfaciendo Sempronio de exhibitione siue alimentis quæ dabat de suo uxori suæ: quæ erat, ut dictum est, neptis dictæ Titiæ decessit tempore procedente dicta Titia auia instituit sibi hæredibus filia sua Seia, & duobus alis impuberib. posteà Sempronius maritus neptis egit contra dictos tres hæredes auiæ ad centum prędicta sibi promissa per auiam: & quilibet eorum fuit ei condemnatus pro hæreditaria portione, & postea quilibet dictorum trium hæredum promisit eidem Sempronio soluere partem in qua erat ei condemnatus, cum eisdem usuris quas Titia testatrix præstabat quolibet mense eidem Sempronio pro alimentis dictæ suæ neptis. postea dicti duo hæredes impuberes qui erant cohæredes dictæ Seiæ filiæ Titiæ testatricis, abstinuerunt se ab hæreditate Titiæ per beneficium in integrum restitutionis ab Imperatore impetratum: & sic tota hæreditas cœpit pertinere ad dictam Seiam testatricis filiam quæritur utrum dictus Sempronius maritus neptis dictæ Titiæ testatricis posit conuenire Seiam filiam testatricis pro partibus cohæredum qui abstinuerunt? Et respond. quòd sic. Item habebit Seia filia testatricis omnes hæreditarias actiones, & denegabuntur eis duobus cohæredibus qui se abstinuerũt. & hoc idem retulit Aristo in decretis frontianis i quodam alio casu simili supra dicto. & hoc dicit cũ l. seq. Viuianus.
x ¶ Seia.] filia. Accursius.
y ¶ Spoponderat.] sed non soluerat.
z ¶ In exhibitione.] id est propter exhibitionem quam faciebat uir. sic infra, de except. do. l. fina. i. respon. & suprà, de in rem uer. l. pe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulti. & fin. Accursius.
a ¶ Sempronius. J maiorius neptis.
b ¶ Iudicio. ⁊ sub. in. & die egit ex promissione dotis.
c ¶ Seia. ⁊ fi. condemnata.
d ¶ Cauerunt. ⁊ i. per cautionem promiserunt summam, &c.
e ¶ Vsuris. ⁊ id est sub vsuris.
f ¶ Abstinuerunt. ⁊ beneficio in integrum restitutionis: quia minores uel milites erant: vt insti. de hæred. quali. & diffe. §. extraneis. & §. sciendum.
g ¶ Maluisset. ⁊ nec enim compellebatur: ut ſ. eo. l. si minor. & facit infrà, de suc. edic. l. fin. & suprà, de mino. leg. ait prætor. §. sed quod Papinianus. & infrà, l. proxi. & J. ad Treb. l. j. Accur.
h ARristo. Abstineret. ⁊ per in integr. restitutio. cum iam adiisset, secũdum Azo. certè idem & si non adierat, sed abstinuit: quod potest: ut supra cod. l. necessariis. Accursius.
i ¶ Parata. ⁊ ad quod non cogebatur secundum primum casum: ut ſ. l. proxi. not. vel ad quod cogebatur secũdum alium: ut ſ. eod. l. qui ex duabus. §. qui semel.

¶ QVEMADMODVM TESTAmẽta aperiãtur, &c.

¶ Gr̃a deliberationis & aditionis hr̃ditatis de qua dictũ est, opus est tabulas aperiri: iõ & hoc dicit.

Diuisio. Mnibus. ⁊ Primò ponit mentẽ dicti. Secundò rationẽ. Tertiò incipit exponere. Secunda ibi, Ratio. Tertia ibi. Si quis. Bar.

CASVS. Titius fecit testamentum: & instituit sibi hæredem Seiũ, & mihi legatum reliquit, & decessit, nunc uolo petere ab hęrede legatũ, unde peto ab eo corã iudice ut permittat mihi inspicere & legere uel ẽt describere tabulas testameti: quia per testm̃ volo probare mihi relictum legatum: & dixi iudici: Domine, quæratis ab hærede si habet vel habere pōt tabulas testamenti. & cum iudex interrogaret hæredem, hæres rndit, bene habeo: sed non teneor ei facere copiam inspiciendi uel describendi: probet aliter de legato suo si vult. modò quæritur utrum hæres ad prædicta teneatur? Et dicitur quòd sic: & non solum mihi l. gatario teeetur ad prædicta, sed etiam procuratori meo. Et est ratio, quare tenetur mihi, quia non bene possum probare coram iudice de legato meo, nisi inspectis & cognitis uerbis testamenti: nec etiam possum transigere super legato nisi uerbis testamenti lectis & cognitis. Sed quid si unus ex testibus qui signauerunt testamentum, neget sigillum suum agnoscere, cum ostendit ei testamentum sigillatum coram iudice? pertinet enim ad officium iudicis facere uenire coram se omnes testes qui signauerũt, antequam aperiat testamentum: & ostendet legatario ad sciendum vtrum ipsi agnoscant eorum sigilla. Certè non ideò minus aperiẽtur tabulæ: habentur tamen alias suspectæ. Item non mirum si mihi legatario debet facere iudex prædictam copiam. nam instrumentum tabularum testamenti non est tantum hęredis, sed etiam est uniuersorum qui ius aliquid est in eo relictum. Item illud quod dictum est, habet locum non tantum in testamento iure perfecto, sed etiam in falso uel iniusto uel irrito. quamuis enim illa non dicantur testamenta propiè: tamen abusiuè testamenta appellantur. Item habent locum prædicta siue sit mihi relictum legatum in codicillis, siue in epistola, siue in principalibus tabulis, siue in secundis. Quid si liquet eum uiuere ex cuius tabulis prędicta peto? certè non debet mihi fieri copia. Et quod dixi in uno testamento, habet locum in pluribus: diem tamen & consulem tabularum non debeo describere uel inspicere: possem enim falsum committere. Quid si hæres petat à iudice tempus ad exhibitionem testamenti mihi faciendam? certè habere debet secundum angustias seu prolixitatem loci in quo dicit esse testamentum. Item quid si neget se posse habere testamentum? certè tunc non habeo beneficium huius edicti: sed debeo agere contra eum inter dicto de tabulis exhibendis. hæres autem potest ad exhibendum agere pro tabulis testamenti ab alio possessis & etiam uendicare. & hoc dicit usque ad legem cum ab initio. Vlpianus.

Sempronius[a] iudicio[b] egit: condemnatique pro portionibus hæreditariis singuli hęredes, inter quos Seia, [c] Sempronio cauerũt[d] summam, quia quisque condemnatus erat, cum usuris [e] eisdem quæ ad exhibitionem à testatrice præstabantur. posteà, excepta Seia filia, cæteri hæredes abstinuerunt[f] se hæreditate beneficio principis: & tota hæreditas ad Seiã ptinere cœpit. Quæro, an in Seiam, quæ sola hæres remansit, & omnia ut sola hæres gesserat, pro eorum quoque portionibus qui beneficio principali hæreditate abstinuerint, utilis actio dari debeat? Respondit, pro parte eorũ, qui se abstinuissent, actiones solere decerni in eam, quæ adiisset, & maluisset[g] integra hæreditaria onera subire.

¶ Iu eũ qui post absentiã unius oiz bona uendicat, dantur. actiones integrę. Bart.

¶ Pompon. lib. j. senatuscon. L. XCVIII.

ARisto in decretis Frontonis ita refert; cum duæ filiæ patri necessariæ hæredes extitissent, alteraque paterna hæreditate abstineret,[h] altera bona paterna uendicaret, totumque onus suscipere parata[i] esset; secũdũ† Cassiũ, prætorẽ causa cognita actiões hęreditarias vtiles datarum rectè pollicitum ei, quæ ad hæreditatẽ patris accesserat, denegaturumq; ei quæ se abstinuerat.

† F. l. sanctũ

Quemadmodum testamenta aperiantur, inspiciantur, & describantur. †

TITVLVS III.

¶ Paul. Cai' alias li. 17. ad edi. pu. L. I.

Mnibus quicunque desiderant tabulas testamenti[k] inspicere, uel etiam describere,[l] inspiciẽdi describendique potestatem facturum se prætor pollicetur. qd̃[m] uel suo, uel alieno nomine[n] desideranti tribuere eum manifestum est. ¶ Ratio autem huius edicti manifesta est. Neque enim sine iudice transigi, neque apud iudicẽ exquiri veritas de his controuersiis, quæ ex testamento proficiscũtur, aliter potest, quàm inspectis cognitisque uerbis[o] testamenti.

† Dñam huius tituli seu edicti. & de tabulis exhibẽdis tradit. Dili. dispu. ij.

¶ Vnus ex testib. necessariis adscriptis I testamento contradicens, fidem testamẽti facit uacillare. Bar.

¶ Si quis[p] se† neget[q] sigillum suum agnoscere, non ideo quidẽ minus aperiunt̃ tabulæ, sed aliàs suspectę fiunt.[r] †

¶ Vlpianus lib. 50. ad edict. LEX II.

TAbularum testamẽti instrumentum[s] non est unius hominis,[t] hoc est hæredis, sed uniuersorum quibus quid illic ad scriptum est: [u] quin potiùs pu-

† Quæ sit q̃ siq; offoiũ dicit. i. Spec. ti. de offic. oium. iudi. §. i. uer. ité improbat q̃ siq., & q̃ doq; ut hic p edictũde tabulis exhibendis. Bart. in l. fi. J. de tabulis exhib.

† Fl. decẽ. se.

† Vnus testis audit. & est filius. c. ij. cũ glo. sup uerbo clerici. extra, de po.

l. j. §. ij. & iij. Accursius.
l ¶ Describere. ⁊ & legere: ut J. eo. l. ij. § inspectio.
m ¶ Quod.] i. q̃ fiat copia describendi & inspiciendi.
n ¶ Alieno nomine. ⁊ ut tñ de calumnia iuretur: ut C. eo. l. iij. & procurator dẽt iuuare de calumnia: ut & J. de dam. infec. l. qui bona. §. q. in alieno. nec enim hoc omnimodo formam iudicii habet, ut dico in bono. poss. uel dicas q̃ ipse dominus non procurator iurat: ut C. de iura. calum. l. ij. §. finautem.
o ¶ Verbis testamenti. ⁊ & ideo æquum fuit ut desiderium uolentis aperiri testamentum reciperetur. Azo. ad quod ſ. de transact. l. de his. Item iuramentum hoc prætextu retractatur: ut C. de reb. cre. l. fin. & sua in æquitate, licet non de rigore: ut J. de except. rei iud. l. si mater. ĩ prin. Item facit ſ. de interrog. act. l. de ætate. §. fi ex causa.
p ¶ Si quis. ⁊ ex testibus.
q ¶ Neget. ⁊ Cum aperitur testamentum, & cõuocãtur testes ut sua sigilla recognoscant: ut infra, eod. l. cum ab initio. & l. seq. & unus negat, i. dicit ibi non esse suum: vel. i. reprobat. aliàs aliter ponitur negat: ut C. de pet. hæredi. l. fi putas. Quid autem si dubitat? dicam idẽ, & hoc si non est suum sigillum. alias præsumitur pro sigillo: ut infra rem ratam habe. l. nec satisdatio. & in auth. de fi. instru. col. vi. §. fi uero moriantur.
r ¶ Suspectæ fiunt. ⁊ ergo uox unius inducit suspicionẽ. sic J. de dopræle. l. Theopompus. Sed Io. dicit hoc speciale: quia maior solennitas exigitur hic quàm alibi. Item argu. contra J. de qõ. l. maritus. plenam autem probationem non inducit: ut C. de testi. l. iusiurandi. Item quid si præter hoc sint alia sufficientia sigilla? Rñ. sufficit, arg. C. si ex fal. instru. l. iiij. Accur.
s T Abularum instrumentum.] Not. testm̃ uocari instrumentũ, & publicum: ut statim dicã: & bene: quia generalis est appellatio instrumenti: ut ſ. de fide instru. l. i. Accur.
t ¶ Vnius hominis. ⁊ suabudi tantum.
v ¶ Adscriptum est ⁊ ut & J. de tab. exhib. l. iij. §. solent. & dic q̃ est uniuerso

uniuersorum utilitate, non proprietate: sed hæredis tantum proprietate: ut J. l. proxi.
a ¶ Publicum. ⁊ authoritate, ut ei credatur, cum sint ibi septem sigilla: etiam si non uiuant testes. quod non placet: nisi sit per manum publicã scriptum. Vel publicum, id est, ad publicam utilitatẽ pertinẽs: ut J. eo. l. uel negare. & facit ſ. de edend. l. prætor. §. huius. an autem ille cui est nihil legatum, possit agere, ut sic sciat an sit sibi relictum? uidetur q̃ non: ut in princip. huius legis. & J. de tabul. exhi. l. 3. §. solent. Sed dicas contrà: ut hic, & ſ. l. j. in princip. & §. ratio. & J. eod. §. fi dubitetur. & not. C. de tabu. exhi. l. j.
b ¶ Imperfecta. ⁊ hoc quo ad hoc vt edictũ habeat locum: ut hic, & interdictum de tab. exhiben. ut J. de tabul. exhiben. l. 7. §. hoc interdictum. Sed contra. J. ad legem Cor. de fal. l. si quis legatũ. Solut. pro falso & nõ perfecto testamento nec hoc edictum nec illud interdictum de tabul. exhib. locum habet: ut ibi, sed pro falso perfecto vel pro uero & imperfecto utrunque datur: ut hic. uel dic ut ibi not. in §. hoc interdictum. Itẽ facit J. de verb. signifi. l. Paulus. & pro emptore. l. 3. §. separata. Sed arg. contrà institu. quib. mo. testam. infir. §. ex eo. sed quo ad hoc edictũ obtinet quod hic, non ut rumpat primum.
c ¶ Ad causam.] continebatur ĩ edicto qd̃ nõ habemus, q̃ omnis scriptura pertinens ad causam testameti posset peti: ut & C. eo. l. penult. quod hic exponitur. in illo autem de tabu. exhi. constat hoc dici: ut J. de tabu. exhib. l. j. in prin. siue ergo fit testamentum, siue codicilli pertinent, ut hic. & C. eo. l. fi. sic ergo accipitur causa testamenti. i. testatio mentis. sic ergo large ois talis scriptura est testamentũ: ut insti. de testa. in princ. & facit J. de uerb. sig. l. uerbum pertinere. & de tab. exhib. l. j. §. hoc interdictum. & J. eo. l. sicut.
d ¶ Si plura. ⁊ i. in pluribus chartis: puta in una Titius, in alia Seius scripti sunt: & simul signata: & sic est unum: ut J. de secun. tab. l j. §. fi quis in duobus. & J. de tab. exh. l. j. §. j. Vel die plura integra & simul signata: ut ſ. de testa. l. unum. & J. eo. l. fi in duobus. Vel tertio q̃ etiã prius unum, posteà aliud: & sic primum ruptum: tamen pertinet ad hoc edictum: ut ſ. prox. §.
e ¶ Liquerit. ⁊ i. liquido apparuerit. quadrisyllabum. Sed nonne q̃libet præsumitur uiuere, etiam usque ad centum annos, nisi probẽ mortuus: ut C. de sacrosanct. eccle. fin. sed hic probatur uiuere? Sed respon. q̃ probatum erat eum mortuum: quod sufficit semiplene p̃bari per unum testem, uel aliam præsumptionem, ut habeat locum hoc edictum.
f ¶ Tabulas. ⁊ in totum.
g ¶ Scriptnram. ⁊ pro parte.
h ¶ Et sigillet. ⁊ ſ. inspectam. Accur.
i ¶ Et quid aliud. ⁊ aliàs & quod aliud. & aliàs & quid. & expone p̃ quod. q. d. & sigillet. i. sigillaturũ se dicat id aliud quod uult inspice: puta aliqua signa quæ consueuerunt apponi chartis: ut in auth. de fide instru. §. oportet. colla. 6. fi ergo esset mortuus, hoc permitteretur, licet ibi nihil sit relictum, ut hic innuit, & not. ſ. in prin. huius legis. Accursius.
k ¶ Inspectio. ⁊ & hoc uarbum erat in edicto quod hic exponit. i. ex quo permittitur inspectio à remotis, & lectio de proximo permittitur: quia cum quid conceditur, & id quod ex eo sequitur, arg. ſ. de iurisd. omn. iud. l. 2. & econtra cum quid prohibetur. C. de leg. & senatuscon. l. non dubium. Accur.

l ¶ Nam inspectio. ⁊ nedum descriptio & lectio. an uiso eo die posset probari q̃ testato eo die fuisset alibi: ut ſ. de eden. l. j. §. editiones. & §. diem. & ideo non sit: ut hic, & C. eo. l. i. in fi. Sed contrà ſ. de edẽ. l. prætor. ubi rationes cum die & consule redantur, quæ sunt communes, ut & testamentum. & communium scripturarum sit editio cum die & consule. Sed ibi mę mandante, hic non: ut ſ. de eden. l. fi q̃ s ex. hoc. Item hic maior timor falsitatis: ut C. de fi desicom. l. fin. Item not. quod tollitur uia malitij: sic C. de idic. vi. tol. l. ij. Accursius.
m ¶ Dari debeat.] sic ſ. de eden. l. prætor. §. fi. & l. seq. & ad exhi. l. sed. si hæreditas. §. i. & insti. de offi. iud. §. quód si neget. & J. de tabu. exhib. l. i. §. i. & arg. ſ. de interrog. act. l. qui interrogatur.
n ¶ Prolixitates.] ad hoc. C. de dila. l. j. & ſ. de feriis. l. oratione.
o ¶ Compelletur. ⁊ p hoc edictum.
p ¶ Si tamen neget. ⁊ uel non eget, sed causam quare nõ exhibeat prætendat: ut J. de tab. exhi. l. i. §. i.
q I Psi tamen hæredi vendicatio. ⁊ hoc post aditam hæreditem.
r ¶ Et ob id. ⁊ scilicet, quia datur uendicatio datur ad exhibendum: quod est speciale i charts: ut ita demum detur ad exhibendum, si & mea sint chartæ, ut hic, & suprà, ad exhib. l. iii. §. i. aliàs sufficit qualitercunque interst exhibẽri: ut supr. ad exhibẽ. l. i. & l. iij. §. est autem. cum sequentib. §§. & in ea. l. §. fi quis extra hæredem. An autem hoc edictum detur hæredi? Respon. sic: ut supra, eod. l. in princ. & C. eo. l. ij. & iii. Accursius.

† Fl. Nãq; etiam.

† Fl. iubet sine iter rogationes, propter sequẽtem.

CVm ab initio aperiẽdę sunt tabulę, prętoris id officium est, ut cogat[s] signatores conuenire, & sigilla sua recognoscere.[t]

CASVS. Dictum est à princ. titu. vsque huc, qualiter hæres tenetur mihi legatario facere copiam corã iudice inspiciendi & describendi tabulas testamenti in quo mihi relictũ est legatum. nunc uult dicere de uno quod debet facere iudex antequam faciat mihi dictam copiam. nam ante debet cogere testes qui suis sigillis signauerunt testamentum, uenire coram se, & sigilla sua quæ apposuerunt testamento, recognoscere, aut negare se signasse. Sed quid si aliqui ex dictis testibus uel etiam omnes sunt absentes? Certe mittere debet iudex testamentum ad eos ut agnoscant sigilla eorum: & postea debet aperire testamentum, & recitare & facere mihi copiam prædictam. non autem debet iudex dictos testes absentes facere uenire ad se: quia hoc sæpè eueniret cum magna captione testiuu qui aberant causa expedienpi negotia eorum. est. n. iniquum q̃ dictum officium fit eis damnosum. Sed quid si aliqua iusta causa subsit propter quam non potest iudicari apertura tabularum donec tabulæ mittantur ad dictos testes absentes, & reportentur ad iudicem? Certe tunc iudex dẽt curare ut aperiantur tabulæ interuenientibus viris optimæ opinionis: & debet mihi uel legatario fieri copia describendi uerba testamenti, & recognoscendi uerba legati. & hoc facto debent obsignari tabulæ testamenti ab illis uiris optimæ opinionis, quibus interuenientibus (ut dictum est) sint apertæ. & posteà debẽt mitti dictæ tabulæ ad illum locum ubi sunt dicti testes absentes, ut ipsi recognoscant sigilla eorum. & hoc uult dicere usque ad legem, pupillares. Viuianus.
s ¶ Cogat. ⁊ captis pignoribus: ut arg. inst. de satisfda. tuto. §. pe. uel pœnali iudicio: ut ſ. fi quis ius. dicen. non ob. l. i. Et no. testes cogi ad testificandum: ut J. de tabu. exhiben. l. locũ. §. exhibere. & C. de testib. l. fi quando. Item dicas eos cogi si præsentes sint. aliàs non: ut J. eod. l. sed si quis. Accur.
t ¶ Recognoscere. ⁊ iurando dicere uerum sint sua uel nõ; & an sit testamentum illius: ut hic, & infrà. l. proxi. nec enim aliter creditur

ff. Infor. v iiij Testibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

testibus: ut C. de testi. l. iurisiurandi.
a ¶ Ed si maior. ⁊ non est attendendum de maiori parte: quia idē esset & si nulli inuenirentur: vt C. eo. l. 2. & ⁊. l. proxim.
b ¶ Ed si quis ex signatoribus aberit. ⁊ f. in alterius territorio. alioquin inuiri deuerent: ut §. eod. l. cum ab initio. & C. de testib. l. si quando. in princ. & de fide inst. l. iudices. Vel refert inter hanc cognitionem & testimonia. Azo. quia etiam in eodem territorio constituti non coguntur venire: cum etiam suæ domi possit ostēdi eis sed testificatio fit corā iudice causæ. in casu tamen ubicunque sint, coguntur uenire, scilicet, si cōsuetudo sit: vt §. de testi. l. 3. §. fin. Accursius.
c ¶ Damnosum.] sic ⁊. de fur. l. si seruus communis. §. quod uero. & ⁊. de cur. bo. dan. l. 2. §. quæritur. & C. de test. l. si quando. §. sed cum. & §. quibus ex cau. ma. l. uidelicet. & C. de ex cus. tut. l. apparitores. Sed hæc iniquitas qſi que tolleratur & statuitur: ut ⁊. de iis qui. vt indig. l. post legatū. §. his uerò.
d ¶ Aliqua causa. ⁊ puta moriebatur hæres vnde nisi adiret, non transmittebat ad hæredes: sed nec adire poterat ante aperturam tabu. ut C. de cadu. tol len. l. 3. §. cū igitur. & ⁊. eod. l. si in duobus. 2. respon. uel dabis exēplum ⁊ eo. l. si mulier. Accursius.
e ¶ Aperiantur. ⁊ scilicet tabulæ.
f ¶ Obſignentur. ⁊ id est resigillētur. i. iterū sigillentur: ut C. e. l. 2. sic §. depositi. l. 3. §. si pecuniā. Itē no. hac lege testem habere officiū, & quidem publicum: quod sanē intellige.
g ¶ Sua. ⁊ & ibi etiā domi suę iurent: iudex tamen mittet aliquem de suis ministris ad recipiēdum iuramentū: vt C de episc. & cle. auth. sed iudex uel committet iudici illius terrę: ut in aut. de testi. §. & qm. coll. 6. quo fādto vna cum testamento sigillato remittentur dicta testium scripta ad iudicē illū ordinariū corā quo petebatur aperiri, & aperietur, & decreto iudicis authenticabitur: & ex tunc habet uim publicæ scripturæ: quod pr. us non erat: ut C. de testa. l. publicati. Accur.

† Concor. c. sanē dilecto. cū glo. super verbo, sustinere. ,ppe prin. extra de renun.
† Fl. aperire.
† F. urgueat
† Fl. superscriptū est.
Testis officiū publicū habet.

P Vpillares. ⁊ CASVS. Titius fecit testamentum: & instituit sibi hæredem filium suum impuberem: & posteā fecit pupillares tabulas. 1. pupillariter substituit eidē suo filio: & dictas tabulas pupilla res signauit seorsum à testamento suo: ita quòd testamentū suū erat in una charta, & pupillare in alia. certè siue testator subscripsit dictis pupillarib. tabulis ꝙ non aperiantur, siue non, non debet pati prætor eas aperiri nisi causa cognita: ut quia dico mihi relictū esse legatum in eis tabulis pupillarib. vel quia mulier uētris nomine in poſſ. bon. testatoris sit, ſ. vt sciatur cui demandauit testator curationem ventris. & hoc dicit cum leg. seq. Viuia.
h ¶ Causa cognita. puta pupillo mortuo. ad quod C. e. l. 3. & instit. de pupil. substi. §. fin autem. vel dic ut ⁊. l. prox. in prin.
i ¶ S I mulier ventris nomine in poſſeſsione. ⁊ missa per prætorem, quia prægnans inuenitur post mortem uiri: ut ⁊. de uētre in poſſ. mit. l. 1. in princ.
k ¶ Curatio. ⁊ f. ventris. nam curator non tutor datur ventri à magistratu: vt supra. de tuto. & cu. da. ab his. l. ventri. nec tamen hic tenet datio à testatore: sed debet per iudicem confirmari: ut supra, de confir. tuto. l. 1. at pupillo qui est in vētre potest à testatore tutor dari: vt instit. de tu. §. pe.

¶ Paulus. lib. 8. ad Plautiū. LEX V.
VEl negare se signasse. publicē enī expedit suprema hominum iudicia exitum habere.
¶ Vlpianus. lib. 50. ad edictū. LEX VI.
SEd si maior [a] pars signatorū fuerit inuenta, poterit ipsis interuenientibus resignari testamētum, & recitari.
¶ Caius. li. 7. ad edic. prouin. LEX VII.
SEd si quis ex signatoribus abesit, [b] mitti debent tabulę testamenti ubi ipse sit, uti agnoscat. Nam reuocari eum agnoscēdi cā, onerosum est: quippe cum sæpe magna captione à rebus nostris reuocemur; & sit iniquum, damnosum [c] † cuiquam esse officium suum. Nec ad rem pertinet, unus absit, an omnes. Et si forte omnibus absentibus causa aliqua [d] aperiri † tabulas vrgeat, † debet proconsul curare ut interuenientibus optimæ opinionis uiris aperiantur, [e] & post descriptum & recognitum factū, ab eisdem, quibus interuenientibus apertæ sunt, obsignentur: [f] tunc deinde eò mittantur, ubi ipsi signatores sint, ad inspicienda sigilla sua [g].

¶ *Tabulæ pupillares non aperiūtur uiuo pupillo nisi ex causa. h. d. cum lege seq. B.*

¶ Vlpianus. lib. 50. ad edic. LEX VIII.
PVpillares tabulas, etiā si non fuerit suprà scriptum ⁊ ne aperirentur: attamen si seorsum eas signatas testator reliquerit, ꝓtor eas aperiri, nisi causa cognita, [h] non patietur.
¶ Paulus. lib. 45. ad edictū. LEX IX.
SI mulier uentris nomine in poſſeſsione [i] sit, aperiendæ sunt

secundæ tabulæ, ut sciatur cui demandata sit curatio. [k]
¶ Vlpianus libro 13. ad legem Iuliam & Papiam. LEX X.
SI in duobus exemplarijs [l] scriptum sit testamentum, alterutro [m] patefacto aptæ sunt tabulę.

¶ *Quod natura facit, non eget ministerio iudicis. Bartolus.*

¶ Si sui natura tabulæ patefactæ sunt, apertum uideri testū nō dubitatur. Nō. n. quærimus à quo [n] aperiantur. ¶ Si tabulæ non compareant, quia perditæ sint uel exustæ, † futurum est, ut subueniri legatarijs debeat. [o] Idem est si suppressæ uel occultatæ [p] sint.
¶ Paulus. † LEX XI.
SIcut codicilli, [q] pars intelliguntur testamenti: ita secūdæ tabulæ, [r] principalium tabularū partem obtinere uidentur.
¶ Vlpianus libro 13. ad l. Iuliam & Papiam. LEX XII.
SI quis fecerit testamentum & exemplum; exemplo [s] eius † quidem aperto, nondum apertū est testamentum. quòd si authenticum patefactum est, totum apertum est. [t]

Si quis omissa causa testamēti, ab intestato, uel alio modo posideat hæreditatem.

TITVLVS IIII.

¶ *Qui posidet ab intestato, teneē legatarijs ac si adijsset ex testamento, si hoc poterat. B.*

¶ Vlpianus libro 50. ad edictum. LEX I.
RAetor voluntates defunctorum

† Fl. si tabulæ nō compareāt, uel exuste sint.
† Fl. Occultæ.
† Alis Paulus. Alis Cai. lib. 13. ad l. Iuliā & Papiam.
† Fl. hęc dictio eius ad dict dictionis exēplū.

ri: vt instit. de tu. §. pe.

S I in duobus. ⁊ CASVS. In duobus exemplarijs authenticis fecit testamentum Titius. legatarius petit testamentum aperiri. certè sufficit alterum esse apertum: & non est vis à quo apertum sit, siue sui natura, siue alio modo: quia semper uidetur apertum. Sed quid si tabulæ testamenti sūt exustæ uel suppressæ uel occultæ, & ita nō comparent? Certè debent legata solui legatarijs si alio modo probent sibi relicta. Item scias quòd non solum testamentum aperiri potest legatarius petere, sed etiam codicillos & secundas tabulas: quia pars sunt testamenti. quod autem dixi in duobus exemplarijs authenticis, nō habet locum si unum exemplarium est authenticum, & aliud exemplum: quia aperto exemplo non uidetur apertum authenticum. & hoc dicit usque ad finem. Viuianus.
l ¶ Si in duobus exēplarijs. ⁊ hoc fieri potest, & utrunque est est authenticum: ut institu. de testa. §. penulti. & ⁊. de se cun. tabu. l. ⁊. §. si quis in duobus. & §. de testa. l. vnum. secus si alterum est exemplū ut ⁊. eo. l. fi.
m ¶ Alterutro. ⁊ id est altero. sic infra, de lega. 1. l. si ex toto. §. i. in fine.
n ¶ A quo aperiantur. ⁊ ut & ⁊. de secun. tabu. l. 1. §. fi rosæ. & §. de iniusto testa. l. fin. & §. de ijs quæ in testa. de len. l. ⁊. §. sed consulto. & C. eod. l. nostram. & ⁊. de uerbo. obli. l. cum seruus. & C. de condit. & demonst. l. 2. & ⁊. de leg. 3. l. fideicommissa. §. si cui. & de aqua quo ti. l. 1. §. quæsitum.
o ¶ Debeat. ⁊ ut agant: licet ignoretur quid contineatur in testamento: in processū tamen probabitur, ut sequatur cōdemnatio: ut arg. §. deposi. l. 1. si quis argento.
p ¶ Occultatæ. ⁊ & hic habentur ac si non sint, uel ac si apertæ sint, cum non appareant. Accur.
q ¶ S Icut codicilli. ⁊ ut possint peti aperiri: vt C. eo. l. fi. & facit ⁊. de codicil. l. quidam. Accur.
r ¶ Secūdæ tabulæ. ⁊ ut scilicet possint peti aperiri: nisi fuerint seorsum positæ: ut supra eodem. l. pupillares, & facit instit. de pupil. substi. §. liberis.
s ¶ S I quis fecerit. Exemplo. ⁊ modò respondet.
t ¶ Apertum est. ⁊ facit ⁊. de secun. tabu. l. 1. §. sed & si unū. & ⁊. de fide instru. l. 2. & in auth. ut spon. lar. §. 2. & C. de eden. l. procurator. & §. fam. erc. l. Papinianus. §. 1. & C. de verb. sign. l. sancimus.

¶ SI QVIS OMISSA CAVSA TESTAMENTI, &c.

¶ *Quia instituti omittunt adire ex institutione propter euitanda onera legatorum, & accipiunt ab intestato: ideo de hoc dicit. Et no. ꝙ propter tria introduitur hoc edictum. Primo propter eum qui omittit ex testamento: & ipse idem tenet ab intestato: ut ⁊. l. 1. in princ. Secundo, vt legitimus habeat: & similiter in fraudem: ut ⁊. l. 1. §. fin. Tertiò ut uadat ad substitutum: vt infra eod. l. 3.*

RAetor. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hęredē filiū suum Seiū: & multa legata reliquit quibusdā, & decessit. filius repudiauit hæreditatem ex testamento patris, ut non teneretur aliquid dare legatarijs: & cœpit eam posidere ab intestato. nunq d dēt teneri nihilomin⁹ legatarijs: Et dicitur

dicitur quod sic. & non solum habet locum hoc edictum si ego qui possum succedere ab intestato, sim institutus, & omitto ex testamento, & posideo ab intestato: sed etiam si filius meus uel seruus sunt institutis: & ego cum potui eos iubere adire, nolui id facere: & posideo ab intestato. Sed etiam si iussi eis ut adirent, & ipsi non obtemperauerunt mihi: non excusor, ꝓter hoc: q̃ potui eos compellere. Sed q̃d si seruus meus istitutus ab aliquo, nō certior auit me de hoc, & ego posideo ab itestato hæreditatem illius qui dictū seruum instituit? certè non incido in edictum: secus autem si fingerem me ignorare dictum seruū esse institutum: q̃ tūc bene incido. Item q̃d si testator cui poteram ab intestato succedere, instituit me hæredem sub conditione si nauis ex Asia venerit usque ad annum: & si non uenerit, substituit meipsum mihi purè: & posteā uenit nauis, & ego omisi ex institutione adire, ut adeam ex substitutione? nunquid incido in edictum? & dicitur quòd non. Item quid si sum institutus sub conditione potestatiua, & eam nolui adimplere, & ab intestato posideo hæreditatem? certè in hoc edictum incido. sed & si ego qui omisi ex testamento, non posideo hæreditatem iure legitimo, sed alio modo, puta quasi prædo fingens aliquem tit. mihi ab intestato possessionis, idem erit dicendū: ſ. ut tenear legatariis soluere legata: ipsi tamen legatarij debent mihi in eo casu cauere ꝙ reddent mihi legata si mihi euicta fuerit hæreditas. secus autem si ego omittens ex testamento, ex alia iusta causa posideam hæreditatem: quia tunc non teneor hoc edicto, puta si eam posideo missus in poſſ. à iudice gratia seruandorum fideicommissorum mihi à testatore relictorum, uel gratia crediti mei seruandi.

¶ Et si non posideat. ⁊ Institui mihi hæredem Seium, qui sine institutione poterat mihi succedere ab intestato, & ab eo multa legata & fideicommissa dedi quibusdā, & decessit. ipse aūt Seius omisit ex testō in fraudē creditorum & dolo fecit quo minus posideat ab intestato & transtulit ad alium possessionem per fraudem. nunquid tenetur p̃dictis ac si adiuisset hæreditatem ab intestato? Et dicitur ꝙ sic. & idē est si non habuit possāb intestato, & dolo eam dimisit, siue ab initio malitiosè fecit ut non posideret. Sed pone ꝙ dictus Seius á me institutus omisit ex testō per fraudem, ut dictum est, ad hoc ut ad aliū legitimum uel ad sibi substitutum peruenia: nunquid tenetur legatarijs? Et dicitur ꝙ sic. Item nunquid legatarii potuerunt conuenire dictum legitimum uel substitutum ad quem peruenit hæreditas dolo institui? Et dicitur ꝙ sic. Sed quos conuenient prius? utrum institutū qui omisit? an legitimum? vel substitutum qui posidet hæreditatē? Et distinguitur utrum institutus accepit pretium à legitimo vel substituto, ut omitteret: an gratis omisit. Primo casu debet prius conueniri institutus & legitimus, uel substitutus in subsidium. Secundo casu debet prius conueniri institutus. Sed quid si etiam substitutus cui dimissa est hæreditas per institutum, omittat ex substitutione, & posideat? ab intestato, quia & legitimus erat defunctō dictus substitutus? Certè potuerunt legatarij conuenire institutum & substitutum. & si fit inter legatarios aliquis cui legatum fit à dicto instituto & à substituto, idem ille habebit actionem contra unum eorum tantum quem uoluerit eligere. & hoc dicit per prolixa uerba usque ad l. si quis pecuniam. §. quamquam. Viu.

2 ¶ Tuetur. ⁊ quas publice expedit habere exitum ut ⁊. titu. 1. l. uel negare. Accur.
b ¶ Calliditati. ⁊ demum: secus si fine fraude: ut ⁊. eo. l. qui autem. §. si patronus. in fin. §. Azo. & facit §. titu. 5. l. fuit.
c ¶ Posident. ⁊ omissa ad hoc &c. Azo.

¶ *Est in extraneo repudiare, in suo abstinere, in instituto sub conditione potestatiua, conditionem non implere. Bar.*

¶ Prætermittere causam testamenti est, si quis repudiauerit hæreditatem. [p] ¶ Qui sunt in potestate, statim [q] hæredes sunt, (seu ab intestato, seu) ex testamento: nec ꝙ se abstinere possunt, quicquam facit. [r] Quòd si posteà [s] se immiscuerint, † ex testamēto uident [t] hēdes; nisi † abstinuerint [u] quidem se testamēto, uerùm [x] ab intestato petierint bonorum possessionem. Hic [y] enim incident in edictum. ¶ Qui sub conditione hæres institutus potuit parere cōditioni, nec paruit, cùm conditio talis sit, ut in arbitrio sit hæredis instituti; deinde ab intestato possideat hæreditatem, debebit edicto teneri: quia eiusmodi conditio pro pura haberi debet. [z]

¶ *Qui omittit ex testamento, teneē hoc edicto, si posidet pro hærede ab intestato, uel pro possessore, uel dolo desiit possidere, uel possessionem acquirere. h. d. usque ad §. fi. Bar.*

¶ Non quærimus, qui prætermissa causa testamenti ab itestato hæreditatem posident, utrum iure legitimo possideant, an non. Nā quoquo iure possideāt hēditatē, uel partem eius, conueniri ex edicto poterunt: utique si non ex alia causa [a] possideant: ut putà, si quis omisit quidem hęreditatem, sed ex causa fideicōmissi [b] posider, missus in possessionem fideicommissorum seruandorum cā: uel si

† Fl. acquisit.
† Fl. possedit.
† Fl. nisi fi.
¶ de intell. huius text. uid. Io. Corasi. il. post aditum. nu. 49 C de im pube.

tuetur: [z] & eorū calliditati [b] occurrit, qui omissa causa testamenti, ab intestato hęreditatem totā partēm ve eius possideāt; [c] ad hoc ut eos circūueniant, quibus quid ex iudicio defuncti deberi potuit, si non ab intestato possideret hęreditas; & in eos actionem pollicetur. [d]

¶ *Qui potest esse hæres per se uel paliū, si omittit ex testamento, & habet ab intestato, hoc edicto tenetur. Bar.*

¶ Et parui [e] refert, vtrū quis per semetipsum, an per aliū acquirere potuit hēditatem. Nam qūocū que potuit, si non acquisierit † † hæreditatem, in ea causa est, ut incidat ī edictū [f] prætoris. ¶ Prętermittere autem causam testamēti uidetur, [g] qui cum posset iubere, noluit id facere. ¶ Quid ergo, si seruus eius, cum iuberetur adire hæreditatem, [h] dicto audiens non fuit? Sed compellendus est [i] seruus hoc facere: ideoq; dominus ab intestato [k] ueniens, in edictum incidit. Si aūt nec certioratus dominus est à seruo, [m] & posteà ipse ab intestato possideat [n] † hēditatē, non dēt ēcidere in edictū, nisi fingat † ignorātiā.

¶ *Si idem est sibi substitutus, potest institutionem omittere ex præsumpta uoluntate defuncti. Bar.*

¶ Si ꝓponatur † idem institutus & substitutus, [o] & prætermiserit institutionem: an incidat in edictum, quæritur. Et non puto incidere: quasi testator hāc ei dederit facultatem, qui ī eum substituit.

d ¶ Pollicetur. ⁊ utilē ex testamento.
e ¶ Et parui. ⁊ quo ad hoc edictum nihil: sed alibi parui: ut supra titulo secundo. ſi ego. & l. si ex parte sua. & nota. in l. si solus. in fine. & facit infra eodem. l. cui. & supra. de inofficio. testamen. l. nihil Accursius.
f ¶ Acquisierit. ⁊ ex testamento. Accur.
g ¶ In edictum. ⁊ hoc scilicet, ut uideatur adisse ex testamento.
h ¶ Videtur. ⁊ dominus seruo suo instituto. Azo.
i ¶ Hæreditatem. ⁊ ex testamento. Accursius.
K ¶ Sed compellendus est.] hęc est respōsio. & est sic C. de iure deliberan. l. penul. Sed contra. C. de hære. instit. l. cum proponas. in fin. Sed quod hic dicitur ideo est, quia semper posset fingi seruum nolle adire sic supra de trā sactio. l. cum hi. §. sed cum his. Item secus est quām hic dicitur, cum seruus adire non potuit ut ⁊. eodem. l. excusatus. Accur.
l ¶ Ab intestato. ⁊ repudiando successionem ex testamento. aliter non esset locus ab intestato: ut §. tit. 2. l. quā diu. Sed an solus dominus potest repudiare? quidam non, sicut nec adire. Sed dic contra: ut ⁊. de succes. edict. l. 1. §. per seruum.
m ¶ A seruo. ⁊ instituto: quia ipse seruus sit institutus. hic tamen cū sciuit, debet ex testamē

† Fl. Quod si posteā miscuerūt.
† Fl. uisi si.

to adire iubere.
n ¶ Posideat. ⁊ dominus iam defecta conditione in testamento posita: ut ex testamento iam adire non posit.
o ¶ Substitutus. ⁊ cohæredi: & tunc facit §. titu. 2. l. quæsitum. & l. Iulianus. circa prin. Vel aliter ut §. de uulga. substitu. l. fi. §. 1. & facit ⁊. e. l. qui autem. §. plane.
p ¶ Hæreditatem. ⁊ testamentariam. Accur.
q ¶ Statim. ⁊ post mortem testatoris.
r ¶ Quicquam facit. ⁊ quo minus ipso iure sint hæredes: facere tamē potest abstentio quo minus teneantur creditoribus: ut supra titu. secundo. l. necessarius. Item ut hoc edicto teneantur: ut infra proxi. Item quod dicit statim, uerum est, nisi sub conditione potestatiua instituantur: ut supra, de hæred. instituī. l. iuris. & l. iam dubitari. & de cōdi. institu. l. fina.
s ¶ Si posteā. ⁊ ex interuallo post mortem testatoris. Accur.
t ¶ Videntur. ⁊ ex tunc quo ad effectum, ut in edictum non incident nisi &c.
v ¶ Abstinuerint. ⁊ antequam se immiscent. nam posteā abstinere se non possunt ut §. titu. 2. necessarijs.
x ¶ Verum. ⁊ pro etiam.
y ¶ Hic. ⁊ id est. hoc casu.
z ¶ Haberi debet. ⁊ quo ad hoc edictum, non aliter: ut §. de acquirēda hæredita. l. is qui hæres. & de condit. institu. hæc uerba. & ad hoc ⁊. eo. l. mater. §. in sententiam. & l. si quis sub conditione. & infrà, de re iudic. qui potest.
a ¶ Ex alia causa. ⁊ non lucratiua, sed alia, ut subijcit statim, & infra eod. l. fina.
b ¶ Fideicommissi. ⁊ à defuncto debiti. Rō. fecerat enim quidā ter-

tius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius primo testamentum in quo legauerat mihi x. præstanda ab isto defuncto modo quem instituerat, qui postea me instituit: ergo omitto ex testamento: mittor in pos. pro fideicommisso mihi debito à defuncto ex testamento cuiusdam primo testantis: uel eram creditor testatoris, & pro debito mittor in pos. omittendo hæreditatem. nam non tenetur creditoribus his duobus casib'. & hoc dicit. ut arg. C. de bo. author. iud. pos. l. prima.

a ¶ Cautione. ⁊ scilicet præstanda. ad quod C. de peti. hære. l. fi. § 1. Accursius.

b ¶ Acceperint. ⁊ scilicet destinatione. Accursius.

c ¶ Non minus delinquere. ⁊ sic infra, de uerb. oblig. l. in illa. §. i. & §. de rei uend. l. ij. & de peti. hære. l. sed & si lege. §. perinde. Sed argu. contra §. pro soc. l. nemo. §. j. & j. quæ in frau. cre. l. qui autem. in princ. & infra si quid in frau. pa. l. i §. utrum. Accursius.

d ¶ Tenebitur. ⁊ scilicet omittens. Sed cõtrà infrà, eod. l. si quis pecuniam. ibi, ubi vero gratis &c. ¶ ubi possessorem tantum dicit conueniri Solu. ibi gratis omisit: hic accepta pecunia: & sic conuenitur, excusso tamen prius legitimo: ut infra l. proxi. sic & distingue in eo qui omittit, ut uadat ad substitutum: ut infrà, eod. l. si non solus. pe. respon. & C. eod. l. i. Alii dicũt quòd hic idem erat legitimus & omittens. quod non placet. Alij dicunt quòd tenebitur scilicet q̃ possidet. nec hoc placet.

¶ Vt innuere q̃ non é dolus i eo q̃ stit gratis q̃d intellige actiue & passiue: nam dolus est non tm in eo q̃ nõ sentit com modũ: sed i eo q̃ malitiosè prorumpit i alterius dãnũ. Bal. in l. q̃ fortuitis iii. col. C. d̃ pign. ac. & quo ,pbet̃ dolus: uide Alex. post Bar. i l. metũ. ff. quod met cae.

e ¶ Licet. Non videatur. ⁊ ut supra titu. ij. l. tuit. & de peti. hæred. l. etiam si. §. plane si acceptam.

f ¶ Prætermisit hæreditatem. ⁊ secus si gratis. tunc enim tantum possessor tenetur: ut j. eo. si quis pecuniam. §. vbi uero gratis.

g ¶ Possidet hæreditatem. ⁊ in quem constat dari per rubricam. & suprà. l. i. in princ. & infra, ut le. no. ca. l. ei quoque.

h ¶ Ad hæredem. ⁊ f. legitimum. Azo.

i ¶ Maximè. ⁊ abundat. sic j. eo. l. si quis pecuniam. ibi, & maxime &c. aliis enim iste nõ tenetur: ut infra eod. l. fin. quæ est contrà. Sed cum pecuniã dat, quo hẽt gratis? R. fi. alius pro eo dedit. uel nihilominus dẽ habere gratis. nec enim dat bono modo. Alij dicũt q̃ hic ordo seruatur, quando nihil accepit institutus: & sic abundat maximè. alias si accepit, quilibet à principio potest conueniri. pro quibus est infrà l. proxima. Alii dicunt quod prior electiõe ponitur. & omittens nil accepit: & sic non conuenitur: ut infrà eodem. l. si quis pecuniam. ibi, ubi vero gratis &c. Item uidetur ut unque simul conueniri non seruato ordine: ut infrà, eodem. l. fi non solus. contra Solu. hic ab utroque idem legatum, ibi secus. unde quilibet suis tenetur. Item uidetur quemlibet insolidum teneri: ut infra eodem. l. si instituto.

proponas eum crediti seruandi causa uenisse in possessionem. Nam nec ex hac causa legatariis respondere cogetur. Toties igitur edictum prætoris locum habebit, quoties aut quasi hæres legitimus possidet, aut quia bonorum possessionem accepit ab intestato, aut si fortè quasi prædo possideat hæreditatem, fingens aliquem sibi titulum ab intestato possessionis. Quocunque enim modo hæreditatem lucri facturus quis sit, legata prestabit: sanè iteruenienté cautione,[a] euicta hæreditate legata reddi. ¶ Et si non possideat quis hæreditatem, dolo autẽ malo fecerlt, quo minùs possideat: eueniet ut perinde teneat, atque si hẽditatem adijsset. ¶ Dolo autem malo fecisse uidet, quo minus possideat, qui ad aliũ transtulit possessionem per fraudem, ut legatarii cęteriq̃ue qui quid in testamento acceperint,[b] careant iis quę sibi relicta sunt. ¶ Sanè quęstionis fuit utrum is demum dolo malo facere uideretur† quò minus possideret,† qui per dolũ eam possessionẽ dimitteret† quã aliquando habuit: an uerò is qui† hoc ipsum malitiosè fecit, ne ab initio possidere inciperet. Labeo sibi uideri ait, non minus[c] delinquere eum, qui non incipiat possidere, quàm eum qui desinat. quę sententia obtinet.

¶ *Qui omittit hæreditatem ut uadat ad legitimum, tenetur legatarijs si pecuniam recepit, possessore prius excusso. hoc dicit cum lege sequ. Bar.*

¶ Si quis per fraudem omiserit hęreditatem, ut ad legitimum peruenìat; legatorum petitionete nebitur.[d]

¶ Idem lib. 7. ad Sabinum. L. II.

Licet pro hęrede gerere non uideatur,[e] qui pretio accepto prętermisit[f] hęreditatem: tamen dandam in eum actionem exemplo eius, qui omissa causa testamenti ab intestato posidet hęreditatem,[g] diuus Hadrianus re-

scripsit. Proinde legatariis & fideicommissariis tenebitur. Sed utrum ab eo erit incipiẽdum, & sic ad hæredem[h] ueniendum: an cõuertemus ordinem? Mihi videtur humanior esse hæc sententia, ut possessor hæreditatis prior excutiatur; maximè[i] si lucratiuam habet posesionem.

¶ *Si institutus omisit propter pecuniam, & substitutus ab intestato adit, quilibet tenetur propriis legatarijs: & à cõib. quilibet poterit insolidum conueniri. Bar.*

¶ Pompon. lib. 3. ad Sabi. LEX III.

SI pecuniam à substituto acceperis, ut prætermitteres,[k] isque adierit: an danda sit legatariis actio, dubitari potest. Et puto, si ipse quoque prætermiserit, & q̃[l] legem[m] ad se rediret, possederit† hæreditatem, in utrunque[n] uestrum dandam: ut ei tamen cui ab utroque[o] legatum sit, in alterutrum[p] detur actio.[q]

¶ *Si institutus omittit in fraudem, ut aliũ pecunia non accepta, posidens solus tenetur, sed pecunia accepta, tenetur. uterq̃s. Bartolus.*

¶ Vlpianus lib. 50. ad edict. L. IIII.

SI quis pecuniam non acceperit, simpliciter[r] autem omiserit causam testamenti, dum uult prætitum[s] ei qui substitutus est, uel legitimo; nunquid locus non sit edicto? Planè indignandũ est, circunuentam uolũtatẽ defuncti: & iõ si liquidò constiterit in necẽ legatariorum hoc factum: quamuis non pecunia accepta, sed nimia gr̃a collata; dicendum erit locũ eẽ utili actioni aduersus eũ, qui posidet hęreditatem. & rectè dicetur, ubicunque quis† uult p̃stitum ei qui se repudiante uẽturus est, non repudiaturus nisi prætitum uellet: & maximè[t] si ob euentenda iudicia id fecerit, ibi dicẽ eũ est† aduersus possessorẽ cõpetere actionem: sic tamẽ, ut ubi quidem pecuniã accepta repudiauit, ibi dicamus eum qui omisit, conueniendum:[x] ubi uerò gratis, in fraudem tamen eorum, quibus quid relictum est, possessorem[y]

Particeps fraudis cõuenitur, l. 3 lucri particeps si sit.

† Fl. institutis.

† Quã hẽdes hoc re scripsit.

† Fl. serpet.

† Fl. egisset.

† Fl. fecit.

† Fl. possidebit.

† aliàs dũ uult.

† In q̃ busdã exẽplaribus ibi dicẽdũ est, non habetur.

r ¶ Simpliciter. ⁊ i. sine pecunia, non sine fraude.

s ¶ Prætitum. ⁊ i. hæreditatem prætari, siue dari.

t ¶ Maximè. ⁊ abundat. sic §. e. l. licet. in fi. & probat q̃ abundat. §. e. l. i. in prin. & j. e. l. qui aũt. §. fi patronus. in fi. § & j. ea. l. §. quãquã. Item ad id quod dicit non aliàs factus. §. de ali. iudi. l. quia redhibitio.

v ¶ Iudicia. ⁊ i. ultimam uoluntatem. sic §. titu. i. l. uel negare. H.

x ¶ Conueniendum. ⁊ post non ualeti. possessore prius excusso: ut §. eo. l. licet. vel ibi loquitur quando gratis habebat.

y ¶ Possessorem. ⁊ tantò fortè, & non repudiantem: licet quidã j. eo. l. si nõ solũ. i. rñ. & §. fi. & facit quod no. C. e. l. i. & §. ea. l. & l. proxi.

Serpit;

a ¶ Serpit. ⁊ aliàs serpit, aliàs repsit. & est sensus, id est trahitur sententia.

b ¶ Conueniri. ⁊ fraudis particeps conuenitur licet lucra ad eum non peruenerint. sic suprà de nego. gest. l. ex facto. Sed videtur hunc legatarium non teneri, cum legatum non habeat: ut §. de legat. primo. l. fideicommissum. Respon. imo, quia tenetur cedere actiones, saltem quas cum sua culpa cedere non posit, quia procuranit, ut testamentum non ualeret, tenetur: ut infra de le. ij. l. fi legatari'. Sed an hæres in subsidium'. Argu. quòd sic. §. de eo per quem fac. erit. l. fin. in princ.

ADDITIO. Aduerte hic secundum Bar. quòd ista gl. debet intelligi q̃ legatarius erat de illis qui ueniũt ab intestato, & bona peruenerunt ad eum. aliàs tenerentur illi ad quos bona deuenerunt secũdum Iaco. de Are. quod placet Bar. Solũ enim tenetur ex hoc edicto ille, qui hoc procurat facturus sibi aliquid lucri: ut l. j. §. non quærimus. §. eo.

c ¶ Possidere. ⁊ quia pretium loco rei est: ut §. de peti. hære. l. sed & rem. & §. de usufruc. l. qui prætio. Item hęres est non ideo minus q̃ vendidit, & legatarijs omnibus tenetur actione ex testamento: ut C. de hære. uen. l. 2.

d ¶ Quo minus possideat. ⁊ Sed nonne qui dolo desijt posidere: uidetur possidere: ut j. de regul. iur. l. ad ea. §. semper? Respon. verum est: sed tamen non omnis quiuidetur posidere, dolo desiit posidere.

ESxcusatus. ⁊ CASVS. Patronus institutus à liberto taliter q̃ portio patroni est onerata, eo q̃ nimia legata reliquit libertus, potest omitte re ex testamento, & adire ab intestato: & excusatus est ab hoc edicto. nam & si libertus instituit seruum patroni, & non onerauit partem patroni legatis, & patronus seruo iussit ut adiret, & seruus non potuit adire aliquo casu impeditus, impuné potest patronus prætermittere hæreditatem liberti ex testamento quo instituit seruum patroni. Viuianus.

e ¶ Oporteret. ⁊ quia eius portio erat onerata legatis: ut infra. l. proxi. §. fi patronus.

f ¶ Eius. ⁊ f. patroni.

g ¶ Non potuerit. ⁊ uel noluerit secundum R. ad quod C. de hæred. instit. l. 3. in fin. & sic speciale in patrono. uel dic secus si noluerit: ut & idem sit in eo quod in alio: ut §. eodem l. prima. §. quid ergo. & facit C. eod. l. ij. §. j.

QVia autem. ⁊ CASVS. Dictum est. §. eod. l. j. q̃ is hæres qui ab intestato posidet hæreditatem omissa causa testamenti, cõueniri põt à legatariis. modo quæritur an posit conueniri si quasi ex uoluntate testatoris videatur ex testamento omisisse, puta quia fratrẽ suũ scripsit testator hr̃dẽ, & multa legata in testõ ab eo reliquit, & potestà fecit codicillos, & in eis petiit à dicto suo fratre, vt si legitima sua hæreditas ad eum pertinuerit, præstaret quibusdam fideicõmissa: & postea decessit dictus testator, & postea frater suus omisit hr̃dẽ tatem suam ex testamento, & adiuit ab intestato. nunquid tenetur respondere legatariis quibus legatum est in testamento? Et dicitur q̃ sic tenetur et respondere illis quibus fideicommissa sunt relicta ab intestato in codicillis. non tenetur tamen utrique ultra dodrãtẽ: imò quadrans integer debet apud eum remanere. prius etiam debet satisfacere dictis legatariis quàm fideicommissarijs. Sed quid si testator nominatim permisit dicto suo fratri vt dimitteret hæreditatem ex

debere conueniri utili actione.

¶ *Quicunque procurat ut omittatur ex testamento, ista actione tenetur.*

¶ Quamquàm de hæredibus instituendis† videat† prætor loqui, attamen etiam ad alios† hæc res serpit:[a] ut si sit legatarius à quo fideicommissum relictum est, & hic id egerit† ut omittatur hæreditas, dolòque id fecerit,† conueniri[b] debeat.

¶ *Venditor hr̃ditatis tenet̃ quasi posidens, nõ quasi dolo desinens posidere. B.*

¶ Si quis uendiderit hęreditatẽ, utique posidere[c] uidetur, nõ dolo fecisse quò minus posideat.[d]

¶ *Si aliquis est grauatus in legitima, hẽt causam iustam omittendi. Bar.*

¶ Marcellus li. xij. Digesto. LEX V.

EXcusatus uidetur patronus qui institutionem prætermisit, cùm aliter esset à liberto scriptus hæres, quàm eũ instituì oportet.[e] † Nã & si seruus eius† ex asse institutus fuerit, & p̃ quẽcunque casum non potuerit[g] iussu domini adire hæreditatem: impunè prætermittet ex testamento hæreditatem.

¶ *Non uidetur permissum ĩstituto ut adeat ab intestato ex eo q̃ aliqua fideicommissa ab intestato subintelliguntur relicta & si fecerit, in edictum incidit: vt tñ priꝰ relicta in testõ soluantur: sed si testator hoc expresè permiserit, non incidit in edictum, ut omnia legata tribuantur. Bar.*

¶ Vlpianus lib. 50. ad edic. LEX VI.

QVia aũt is, qui ab intestato posidet, hæreditatem, conueniri potest, si omittat cau-

† Flo. oportet.

† Flo. pertinueris.

† aliàs xxxj.

† Fl. Ego.

sam testamenti:[h] quæsitum est, si quasi ex voluntate testatoris uideat omisisse, an cogat̃ præstare? ut putà fratrẽ suum scripsit hæredem, & codicillos fecit ab intestato,[i] petiitq̃; à fratre ut si legitima hæreditas ad eũ pertinere,[k] † fideicommissa[l] præstaret quibusdam. Si igitur omissa causa testamenti, ab intestato posideat hr̃ditatem: videndum est, an legatarijs cogatur respondere. Et Iulianus li. vj. † i digestorũ scripsit, cogendum primùm legata præstare: mox dimissis[m] legatis, si quid superfuerit ex dodrante, tunc fideicommissa cogi præstare. Cæterùm, si legata absumant dodrantem, tunc nihil fideicommissarijs præstandum. Habere enim integrum quadrantem[n] legitimum hæredem oportet. Ordo igitur à Iuliano adhibetur, ut priùs legata præstentur, deinde ex superfluo fideicommissa; dummodò quadrans non tangatur. Et † puto Iuliani sententiam ita accipiendam, ut si omissa causa testamenti, ab intestato posideat hæreditatem, cogat̃ omnino[o] legata præstare. Nec enim utiq; omittere[p] ei hæreditatẽ permisit, qui fideicommissa ab eo reliquit ab intestato. ¶ Planè si noiatim id ei permisit, dicemus eũ nõ inciderе in edictũ: quia usus est facultate ea, quã ei testator cõcesit. ¶ Quòd si non ei concessit speciali

dinem debemus sequi quem Iulianus suprà monstrauit: scilicet ut illis quibus relicta sunt legata in testamẽto, & fideicommissa ab intestato, soluantur prius de dodrante dicta legata & fideicõmissa, & si aliquid superest de dodrante, soluantur, fideicommissa illi Caio prædicto, cui ab intestato tantum sunt data fideicommissa: an verò contribuemus omnes fideicommissarios quasi æquales: scilicet ut prius soluantur sola legata & posteà si superest de dodrante, soluãtur omnia fideicommissa æqualiter, & nõ habeant aliquam prærogatiuam fideicommissa data ab intestato dicto Titio & Scio, quibus legatum fuit militer in testamento ante fideicommissa data dicto Caio ab intestato tantum? Et distinguitur hic. Aut hæres qui omisit ex testamento, & adiuit ab intestato, incidit in edictum omittendo ex testamento sine speciali testatoris pmissu. Aut non incidit, ut quia speciaiter et hoc permisit testator, uel quia alia iusta causa interuenerit omittendi ex testamento. Primo casu præferendus erit dict̃ Titius & Seius, quibus ex testamento relicta sunt quædam, & ab intestato quędam, scilicet ut eis prius satisfiat de legatis eis relictis in testamento, & de fideicommissis eisdem relictis ab intestato. & si superest aliquid ex dodrãte, satisfiat dicto Caio fideicommissa, cui ab intestato tñ relicta sunt fideicommissa. Secundo casu debent contribui fideicommissa quasi exęquata: scilicet vt dicto Titio & Seio soluantur fideicommissa eis relicta ab intestato, & Caio prædicto soluantur fideicommissa sibi similiter relicta ab intestato. legata aũt relicta in testamento dicto Titio & Seio, non præstẽtur ei: quia iustè ut dictum est, posidet hæres ab intestato hæreditatem. hoc dicit usque ad §. non simpliciter.

h ¶ Testamenti. ⁊ ut §. eo. l. j. in prin. Accur.

i ¶ Ab intestato. ⁊ id est, si contigerit non adiri hæreditatem ex testamento.

k ¶ Pertineret. ⁊ quod tamen hic uolebat testator: ut infrà, hac l. §. primo. & secundo.

l ¶ Fideicommissa. ⁊ non dixit legata: quia fm hanc legẽ ab intestato non præstabuntur. ut instit. de fideicommis. hæred. §. preterea. Azo. sed hodie non est differentia: ut C. cõmunia de leg. l. ij. sed quo ad hęc quæ hic dicuntur, idem est etiam hodie.

m ¶ Mox dimissis. ⁊ non fuit dicendũ ut legata in testõ relicta præstaret, quasi adierit ex testõ. & simul fideicommissa ab intestato relicta quasi ab intestato adierit. hoc enim esset iniquum. Accur.

n ¶ Quadrantem. ⁊ contra omnes etiam legatarios: ut C. eo. l. fina. & j. ad l. Falcid. l. i. §. ad eos, & l. Nesennius. §. i. & j. eodem l. duo. §. fina. Accursius.

o ¶ Omnino.] deducta Falcidia: vt dixi.

p ¶ Omittere. ⁊ vt §. de mili. testa. l. iiij. & C. de conditio. infer. l. ij. quod enim ponitur in grauamen, 1 non releuat, sic & C. si manci. ita fue. alie. l. fi. §. 2. Accur.

q ¶ Concessit. ⁊ sic §. eo. l. j. §. fi proponatur.

Materiã grauamĩnis supplep Bal. in l. fi q. 5 suo. C. de iofl. test. & Pau. de Cast. cõsu. ccxxxij.

Ostendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ostendit.} superiori parte legis.

b ¶ Fuerint relicta.} q.d. quædam prædia iure legati reliquit Titio in testamento, & eadem prædia eidem Titio reliquit iure fideicommissi ab intestato, si contigerit hæredem ab intestato succedere, forte dicens: tunc non valet iure testamenti, ualeat iure codicillorum. qd̃ potest. ut C. de codicil. l. fin. Item quædam alia prædia iure fideicommissi, & sic ab intestato reliquit alii.

c ¶ Monstrat.} ut præferatur Titius veluti ex testamento: ut ſ. e. l. i. ibi, Iulianus scribit &c.

d ¶ Omnes fideicommissarios.} etiam Titium: utpote fideicommissarium per repetitionem.

e ¶ Quædam.} & sic Titius præfertur, & dictum Iuliani seruatur.

f ¶ Sin uero non incidit.} quod potuit contingere, quia &c. ut ſ. §. plane. & J. proxi. §. & ſ. l. j. §. si pro donatur.

g ¶ Alia causa.} puta ut fraudem testatoris repelleret: ut suprà. l. proxi. & infra, eodẽ. §. patronus. & supra, de acquiren. hæred. l. si pupillus. §. i. & ſ. de inoffici. testamẽ. l. Papinianus. §. quarta in fine, & infra, de legatis secundo. l. cum pater. §. Titio in fin. §. & arguitur infra, de usucapio. l. non solum. §. quod uulgo. Accursius.

¶ Non simpliciter.} CASVS. Dictum est supra eo. l. i. in principio, & usque huc, q̃ prætor dat actionem legatarijs contra hæredem qui omittit adire ex testamento, & possidet hæreditatem ab intestato. certe istud non est intelligendum simpliciter, sed causa cognita. nam quandoque non dat in eum actionem legatorum: puta si testator permisit expresse ei omittere ex testamento, & adire ab intestato, uel si alia iusta causa intervenerit ut omitteret ex testamento: uel si inuenerit prætor bona ad alium pertinere, & repudiantem ex testamento nihilominus sine dolo possidere: uel si inuenerit prætor illum qui omisit ex testamento possidere, uel quasi possidere, postea desisse sine dolo malo ante litem contestatam contra eum per legatarios. In istis ergo quatuor casibus non datur actio in eum qui omisit ex testamento. secus est in quodam alio casu quinto, qui est talis. Institui hæredem Titium mihi extraneum, cum non haberem alium qui mihi attineret. Vnde si Titium non instituissem, bona mea essent uacantia, & ad fiscum pertinerent: & multa legata à dicto Titio reliqui, & postea decessi. Titius omisit ex testamento in fraudem legatariorum: & sic bona mea sunt uacantia, & ad fiscum pertinent. ante autem quàm fiscus peteret dicta bona, dictus Titius qui omisit ex testamento, cœpit possidere, & tenuit per quadriennium: & ita per dictam præscriptionem tutus est contra fiscum. nunquid tenebitur legatariis? Et dicitur quòd sic. & hoc dicit usque ad §. si patronus. Vivianus.

h ¶ Iusta causa.} puta ut fraudem testatoris repelleret, ut supra. §. proxi.

i ¶ Ad alium pertinere.} puta quia eucta sunt sine suspicione uel repudiatione, uel ultra quadrantem nil omnino possideret, nec dolo fecisse quo minus possideret. alias contra ſ. eo. l. i. §. toties, usque ad finem legis. & J. proxi. Respon. Accur.

k ¶ Non dabit.} quibusdam.

l ¶ Si modo nulla.} i. si prætor non fuerit per suspicionem instructus collusionem intercessisse ut ſ. eo. l. i. §. fi.

m ¶ Potest.} scilicet scriptus per legitimum: nec tamen aliquod p̃ter testator omittere; is ordo erit sequendus, quem Iulianus ostendit. [a]Quid deinde dicemus, si ipsdem & ex testamento legata, & fideicommissa ab intestato fuerint relicta, [b] & præterea aliis alia fideicommissa? an ordinem illũ de beamus facere quem Iulianus mõstrat? [c] an uerò contribuemus omnes fideicommissarios [d] quasi æquales? Et magis ẽ, ut ita distinguamus, multum interesse, utrum incidit in edictum hæres, an non. Nam si incidit, præferendi erunt ij, quibus testamento relicta fuerunt quædam. [e] Sin uerò non incidit, [f] quia hæc fuit testatoris uoluntas, ut daret ei facultatẽ & ab intestato succedendi; uel quia alia [g] causa intercessit, quæ secundum ea, quæ suprà scripta sunt, nõ offendit edictum; dicendũ est cõtribui fideicommissa debere quasi exæquata.

¶ Qui omittit dolo, tenetur hoc edicto si possidet: secus, si ex iusta causa. Bar.

¶ Non simpliciter autẽ prætor pollicitus est se daturum actionem; sed causa cognita. Nam siue inuenerit testatorem huius rei authorem esse, ipsumque permisisse ab intestato succedere; aut si qua alia iusta causa [h] omittendi interuenerit, utique non dabit actionem in eum legatorum. Item, si ĩ uenerit bona ad aliũ pertinere, [i] non dabit [k] actionẽ: si modò [l] nulla [1] collusionis suspicio religionem prætoris instruxerit. Si autẽ is cui auferri hæreditas potest, [m] aliquid possideat de hæreditate, & possidere [n] desierit sine dolo malo: magis est, ut desinant cõueniri. [o] Qd̃ ergo tps spectabimus possideat, necne? Litis [p] contestatæ tps spectari debet. ¶ Certè si vacantia bona quis possideat, [q] & quadriennium [r] præterierit; indubitanter conueniri poterit ex hac parte edicti, & q̃ a omisit causam testamenti, & quia ab intestato possedit; & quidem sic, ut præscriptione quadriennii tutus sit.

¶ Licet patronus iustam causam omittẽdi habeat, tenetur ex hoc edicto, si participat fraudem cum hærede ommittẽte. B.

¶ Si patronus ex debita sibi portione [s] hæres scriptus, dato sibi cohærede [t] ex alia parte, omiserit [u] institutionem, quia debita pars eius erat exhausta, [x] omiserit, & cohæres; deinde possideat patronus ab intestato legitimam hereditatem totam; dandã in eũ legatorum [y] actionem Celsus libro decimosexto Digestorũ ait, quæ in Titium competeret: sufficereque patrono, quòd integram debitã sibi portionẽ habeat. Hæc autem ita sunt, si cohæres collusit cum patrono. aliter enim nõ esse patronum cogendum legata præstare. Neque enim interdictum est, ut quis omittat hæreditatem, paramentum erat ad petitionem hæreditatis. alioquin differant legatarij secundum hæc tempore, hodie secus: ut C. de peti. hære. l. fi. in prin. & §. i. Vel forte in odium eius etiam lite mota in petitione hereditatis non different legatarij etiam hoc iure.

n ¶ Possidere desiit.} posteà. sic infra, ad legem Falcid. l. in ratione. §. imperator. Accursius.

o ¶ Desinat conueniri.] interim tamen dum possidet, tenetur exacta cautione euicta hereditate: ut supra. l. prima. §. non quærimus.

p ¶ Litis.} hæc est responsio. sic supra, de negog. gest. l. litis.

q ¶ Possideat.] institutus omittens ex testamento, & ab intestato tenens: nec ullus erat substituta uel legitimus, & sic uacabant.

r ¶ Quadriennium.} à tempore denunciationis: sed à tempore, quo fuerit delata, xx. an ut infra, de iure fisci. l. prima §. diuus. & §. præscriptio. & C. de quadri. præscript. l. prima & dic ut ibi not. Itẽ ante quadriennium poterit conueniri: ut supra, proxim. dixi. §. si autem. & §. quod ergo. & supra, eodem. l. prima §. non quærimus. Accursius.

¶ Si patronus.} CASVS. Libertus meus instituit me hæredem ex debita mihi ab eo portione, id est ex tertia bonorum suorum: ut institu. de suc. lib. §. sed nostra. & multa legata à me reliquit, & instituit sibi Titium in duabus partibus hæreditatis: & ab eo similiter reliquit multa legata: & decessit dictus libertus. posteà ego patronus omisi institutionem, quia dicta mea pars nimis erat exhausta legatis. posteà dictus Titius meus cohæres collusit mecum hoc modo. dixit enim mihi: ego omittam meam partem ex testamento, ficque ad legata non tenebor. & tu patrone accipies eam, & dabis mihi centum libras pone: & ita fecimus. vnde ego patronus habui totam hereditatem ab intestato. nunquid tenebor soluere legata à dicto Titio relicta? Et dicitur quòd sic, non tamen in tantum quòd non remaneat mihi mea portio, id est tertia integra. si autem non feci collusionem cum cohærede meo, non tenebor legata soluere. Viuianus.

s ¶ Portione.] s. tertia: ut institu. de suc. lib. §. sed nostra.

t ¶ Cohærede.} puta Titio: ut J. dicit.

v ¶ Omiserit institutionem.} Sed nonne idem si solus cohæres omisisset, ut onus tantum subeat patronus? Rñ. idem: ut infra, de bonis lib. l. fi libertus. & l. fi patronum. in prin. Sed tamen in uno casu patronus habet ab intestato totum, in altero iure accrescend i habet totum. Azo. Est ergo idem quando solus cohæres, & quando ambo, sed colludendo. at tertio casu cum non collusit, non est idem: cum nulla præstentur: ut in fine huius §. Accur.

x ¶ Exhausta.] hodie tollitur omne grauamen: ut institut. de suc. lib. §. sed nostra. in fin. §. Azo. Sed olim non sic: ut infra, de legat. tertio cum patronus. & ibi diximus. & infra de condi. et demonst. l. fi his legatum. H.

y ¶ Legatorum.} à se relictorum. nam propter fraudem priuilegium perdit, secundum Ir. uel quia nunc totum habet, & sic ultra legitimam, ut subijcit. Item relictorum à cohærede cum quo collusit: ut supra eodem. l. fi quis pecuniam & quòd subijcit in Titium, scilicet cohæredem qui tenetur de relictis à se. Item tenetur de relictis à patrono si solus patronus omitteret: ut infra, de legat. x. l. cum patronus. §. i.

Sine fraudo.

[1] Pl. uero.

[1] Flo. posse derit.

[1] No. q̃ collusio vbique est prohibita i cle. constitutione. §. sane. & ibi Car. de ele. & i ti. d̃ collus. deteg. p totum.

a ¶ Sine fraude.} ut supra tit. ij. si pupillus §. i. & l. proxi. & J. de legat. 3. l. cum pater. §. Titio & J. eo. l. prop. erea. & l. si quis omissa. & C. eodem. l. 1.

¶ Hoc edictum.} CASVS. Filium meum in potestate constitutum institui mihi hæredem, & ab eo reliqui multa legata danda liberis & parentibus & quibusdam extraneis: & filium meum emancipatum præterij, vnde cum præteritus possit petere bo. pos. contra tabu. ficque committat edictum, taliter quòd etiam institutus potest petere, & sic cum institutus petat bonorum pos. contra tabu. tenetur præstare legata à se relicta liberis & parentibus, non autem extraneis legatariis: si ipse institutus omittat bono. possess. contra tabula. & ab intestato possideat hæreditatem cum emancipato, qui egit contra tab. & hoc faciat in fraudem liberorum & parentum q̃bus erant à se relicta legata, ut dictum est: tenebitur eis præstare legata ac si accepisset bo. pos. contra tabulas istud enim edictum, si quis omissa causa testamenti &c. pertinet etiam ad bonorum poss. contra tabu. Viuianus.

b ¶ Hoc edictum.} Pone casum secũdum Ioan. in filio in potestate constituto & præterito qui habet si uult bono possess. contra tabu. vt C. de lib. præ. l. fin. §. sancimus. qua petita præstabit legata quibusdam: ut J. de leg. præ. l. i & C. de bon. poss. ſ. tab. l. 1. Item potest dicere nullum ipso iure testamentum, si uult: ut instit. de exhære. lib. in prin. quod si faciat in fraudem eorum, quibus præstaret legata, si peteret contra tabu. non facturus alias, nihilominus tenetur eis: ut arg. ſ. eod. l. fi quis pecuniam. In emancipato poni non potest quia ipse extra bonorum possessionem contra tab. adire non potest: quia aditio de iure ciuili est. sed nec unde liberi habet do nec est locus bonorum possess. contra tabu. ut J. fi tab. testa nul. ex. l. i. in prin. sed in præterito suo uideretur reprobari: ut J. de leg. præst. l. is qui. in prin. & l. fi duo. ubi non præstat legata suus præteritus, etiam si per contra tabu. uem: tunc si dicas q̃ fraus hic faciat eum præstare. & sic reatus beneficium excludit: ut C. vbi se. uel cla. l. i. Pone ergo secũdum. Azo. in suo instituto qui habet contra tabu. si alius præteritus commisit ei edictum: ut J. de bo. poss. contra tabu. l. iij. §. fi quis ex liberis. & de leg. præst. l. is qui. §. ubi uero. & §. sed si scriptus. si ergo omittat contra tabu. & accipiat ab intestato, habet locum quod hic dicitur: sed tunc ad omnia teneri uidetur: ut infra, eo. l. fi filius. quare prima positio bona est. Vel pone sicut notatur J. de contra tab. l. illud §. fina. in quæstione ibi facta. Item facit infra eod. l. fi filius qui. & qd̃ ibi not.

¶ Si libertas.} CASVS. Institui mihi hęredẽ Seium, & dedi libertatem Sticho seruo meo sub conditione si dederit Titio decem, & multa alia legata ab hẽde reliqui, & decessi. & posteà Seius hẽs omisit adire ex testõ, & adiuit ab intestato, cum esset meus frater fortè certe de legatis planum est q̃ possint ab eo peti. Item & Sticho prædicto competit libertas ac si hæres adiuisset ex testamento: non tamẽ antequam det Titio decem. Viu.

c ¶ Paritum sit.} patet ergo per omnia idem esse ac si ex testamento adita esset hæreditas: ut J. l. duo. §. fi. & l. fi dolo. §. fin. & l. penult. & C. eod. l. fin & J. de leg. præl. l. is qui. § fina. & facit infra de conditio. & demonstratio. l. qui hæredi. in fine. & suprà de conditio. institut. l. quæ sub conditione. §. quoties. Sed arg. contra. infra eod. l. fi quis sub conditione.

¶ Vidam.} CASVS. Seius instituit sibi hęredes Titium & Mæuium, & prædicto Titio legauit centum, & decessit. posteà dictus Titius & Mæuius omiserunt ex testamento, & adiuerunt ab intestato, certe non potest Titius petere dicta c. à Mæuio. ita enim bene peccauit Titius sicut Mæuius: & idem esset si cuilibet eorum prælegasset aliquid dictus testator. Viu.

d ¶ Legauit.} i. prælegauit.

e ¶ Postulabit.} quia alter alteri quòd omisit causam testamenti, obuicere non potest. quia uterque in ea causa est, ad quod facit J. e. l. fi non solus. §. i. vnde Iuuenalis, Nihil Catilina Cethego. ut C. de l. ę reti. l. quoniam & C. de inoffici. testamen. l. in a eodem. & facit J. de leg. præst. l. bonorum. Accur.

¶ Si quis sub.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium, si daret Seio decem intra annum, & decessi: ipse autem Titius omissa causa testamenti ab intestato cœpit hæred. meam possidere, nunquid dictus Seius poterit petere ab eo dicta decem? Et dicitur quòd non. non est enim legatarius dictus Seius. sed pone quòd intra dictum annum omisit ex testamento, & possidet ab intestato: & est adhuc intra dictum annum: & sic potest adhuc parere dicta conditioni. nunqd tenetur Seio ad danda dicta decem? Et dicitur quòd non: noluit repudiatio ex testamento, & aditio ab intestato, ideo, quia non erat tempore repudiationis adhuc ei del. ſ. 1. & hoc dicit cum lege seq. Vivianus.

f ¶ Omissa causa.} sed qualiter poterit omittere, id est repudiare ante impletam conditionem cum nec fuerit delata ab intestato uel ex testamento: ut ſ. titu. 1. l. is, qui hæres? Respon. hic delata erat ab intestato defecta iam conditione, quæ implenda erat intra certum tẽpus: lex ve. ò sequens loquitur cum adhuc superesset de tempore: & ideo bene respondet etiam legi sequen. eum non teneri hac parte edicti. quasi dicat no. habet locum hoc edictum, cum nec repudiare ex testamento, nec adire ab intestato potuerit. in superiori uerò casu locum habet edictum: sed non in illis in quorum persona fuit adimplenda conditio, ut hic, sed in persona conditionalium legatorum sic. ut ſ. l. i. §. qui sub conditione.

g ¶ Neque enim legatarius. imo uidetur quòd sic: ut J. de legat. tertio. l. xj. §. cùm esset. Sed ibi fuit pura institutio sub modo facta, ut det heredi rogato certam summam. hic sub conditione: ut infra de cõditio. & demonstratio. l. qui hæredi. in fine. & l. Mæuius. Alij q̃ hic fuit expressa conditio, ibi non. Item contra suprà, de conditio. ob cau. l dedi §. fina. Solutio ibi habuit initium: quia date uoluit quod debebat dare, hic non. vnde quasi in princi. est nata actio in factum. argum. infra de pollicita. l. prima. §. primo. Item argum. contra suprà de transact. l cum hi. §. hæc oratio. ibi, sed & si cõditionis &c. Item contra supra eo. l. qui autem. §. fi. Sed ibi hæres recipere, hic dare debebat. Item contra infra de leg. i. l. quidam testamento. §. fin. sed pōt grauari si habuit non autem dicit posse peti dandum causa impledæ conditionis.

h ¶ Sed & si adhuc parenti.} expone ut & ſ. proxi.

¶ Si non solus.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium meum consanguineum: & nihil reliqui Seio, qui erat similiter meus consanguineus, & multa legata reliqui à dicta Titio quibusdam, & decessi. posteà Titius gratia dicti Seij, & non accepta ab eo aliqua pecunia, omisit ex testamento, & cœpit possidere hæreditatem ab intestato cum Seio. certe non solum Titius tenebitur legatariis, sed etiam Seius: nec enim debet Seius aspernari obesse sibi factum Titii hæredis scripti, cui Seio etiam profuit dictum factum dicti Titii hæredis scripti, i. omissio ex testamento: locus autem si propter hoc Titius à Seio accepisset pecuniam: quia tunc tenetur in solidum ipse Titius ad legata.

¶ Cum substitutis.} Titium & Seium meos filios institui mihi hæredes, & Caio & Sempronio legata reliqui: & ita posteà dixi si dicti mei filij non erunt mihi hæredes, substituo eis dictum Caium & Sempronium. posteà decessi. instituti & substituti omiserunt ex testamento, & adiuerunt ab intestato hæredi. modo petunt dicti substituti legata ab institutis. certè non possunt. liberum enim fuit substitutis adire ex substitutione, & uniuersa bona obtinere, & non petere legata. hoc dicit usque ad §. si duo sint. Viu.

i ¶ Si non solus.} scriptus.

K ¶ Cum alio.} puta Titio fratre suo.

l ¶ Hęreditatem.] ab intestato, ut subiicit.

Reatus bĩficium excludit.

[1] Dic q̃ ibi nec è legatarius sicut hic: Ig in ea hẽat locũ oratio q̃ prohibet trãsactiõe. sin Ba. hic.

Is sci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Is.§ f.scriptus.
b ¶ Omisit causam.§ gratia alterius, f. Titii fratris, qui vna cum eo veniebat ab intestato.
c In ipsum.§ f. Titium cum quo possidet institutus. & dic pro parte tantū iam patet.
d ¶ Cui.§ scilicet Titio uenienti ab intestato cum scripto: cūfortè fratres erant.
e ¶ Profuit.§ factum hæredis scripti. sic infr. de regul. iur. l. ex qua persona. & infra. eod. l. mater. §. fina. authoris enim dolus nocet habēti causam lucratiuam: ut J. de exceptio. do. l. apud celsum. §. si quid autem. Item & hic participauit fraudem. præsciuit enim.
f ¶ Insolidum.§ Scilicet, non pro parte tātum. Azo & dic, tenetur omittentes quasi hęreditatem habens, cum pretium habeat partis, & alterutram habet partem. Vel dic etiam Tertium teneri insolidum: cum sit deterius pretio corrumpere, quàm precibus sicut in sententia: ut C. quando prouo. non est necesse. l. uenales. & infr. ad Treb. l. seruo. Item contra. §. eo. l. licet nam hic non seruatur ordo conuentionis: ibi sic Sol. hic uterque possidebat, ibi altertantum. Item & hic cōuenitur qui gratis omisit causam testamenti: & hoc ideo, quia possidebat. & sic non obstat. §. eodem. l. si quis pecuniam & ibi, ubi uero gratis &c. Item ad hoc §. eod. l. si pecuniam.
g ¶ Cui liberum.§ quasi dicat, ideo cum ipse omisit, omittentem incusare non pōt. sic §. eo. l. quidā. Itē est aliā rō, quia pōt hēre totum: ut hic. & C. de impub. & alijs substi. l. 4. vñ sibi iputet: ut C. de testa. ma. l. fi. §. i. Sed §. J. e. l. si in testō. §. fi. So. ut ibi.

¶ Fl. nisi si.

¶ Fl. possideant. Pretio corrumpere ē iniuriosū, q̄ precibus.

XOLUTIO Intellige istam secundum illam prout loquitur in instituto, qui repudiauit accepta pecunia: & eodem modo prout loquitur in substituto qui repudiauit accepta pecunia: scilicet si loquitur de pecunia legatorum relictarum ab alio. sed quandoque ab utroque legata sunt relicta, tunc quilibet tenetur suis. nec discurrit primo possessor. ut hic l. in fine. Ratio, quia cum suberat onera per se ex dispositione defuncti, lex mutius agit cum eo pro legatis ab eo relictis: & circa hoc uide distinctionem quam ponit Bar. in l. hoc. infra eod.

Si duo.§ CASVS. Institui mihi hæredem Titium meum consanguineum, & ab eo: quibusdam legata reliqui. & eidem Titio substitui fratrem Seium meum consanguineum: & ab eodem Seio legata quibusdam reliqui, & decessi. postea institutus prædictus & substitutus omiserunt ex testamento, & adierunt ab intestato. modo quæritur utrum teneantur legata præstare? Et dicitur quòd sic, & insolidum. sed utrum dicemus petitionem dandam aduersus quemlibet eorum legatorum quæ sic à se relicta sunt: an uero ab utroque legata præstare cogantur? Et dicitur quod quilibet suis legatariis debet respondere. & hoc dicit hic § à princ. usque ad illum uersum, & alias proponamus &c. & in fi. ioi. t. m cum ambo &c. in illo aūt uersi. & alias proponamus &c ponit talem casum. Pone q̄ dictus institutus omisit ex testō: & cum hæreditas uenire debet ad dictum substitutum, peruersit substitutus solum institutum ab intestato possidere. nunquid parietur dictus institutus actionem solummodo eorum legatorum quæ sunt à se relicta? an uero etiam eorum quæ sunt relicta à substituto prædicto? & dicendum est ita demum etiam eorum legatorum à substituto relictorum actionem pari debere institutum qui solus possidet ab intestato, si dolo substituti peruenit hęreditas ad institutum, & sine pecunia. nam si propter hoc accepisset substitutus pecuniam ab instituto, ipse substitutus esset conueniendus ad omnia legata: & intelligo in subsidium, scilicet ut prius institutus is qui omisit causam testamēti, rectissimè Iulianus ait, quod & Marcellus probat, dandam in ipsum quoque legatorum actionē utile. Nec enim aspernari debet, obesse sibi factū hæredis scripti, cui etiam profuit. Hoc autem ita est, nisi pecuniam acceperit is, qui causam testamenti omisit. tunc enim insolidum tenebitur.

¶ *Ei qui adeundo potest consequi hæreditatem si omittit, hoc edicto non subuenitur. Bar.*

¶ Cùm substitutis ab institutis legata fuissent relicta, & tàm instituti quàm substituti omissa causa testamenti possiderent ab intestato hæreditatem; diuus Pius rescripsit: neque improbè neque impudenter institutos legata recusare substitutis data. Rectè enim recusat in se dari legatorum fideicommissorum petitionem substituto; cui liberum fuit adeunti hæreditatem, non fideicommissum petere, sed uniuersa bona obtinere.

¶ *Si institutus & substitutus omittūt ex testamento, & institutus solus possidet, tenetur ad omnia: & etiam substitutus qui dolo repudiauit: & si substitutus solus possidet, tenetur ad omnia, & et institutus si repudiauit accepta pecunia: si uterq; possidet, uterque suis legatariis tenetur. B.*

¶ Si duo sint hæredes, institutus & substitutus, & ambo omissa causa testamenti ab intestato possideant hæreditatem: quæstionis est, an ambo cogantur legata præstare; & utrum unusquisque ea legata, quæ à se relicta sunt, an uero ambo utraque legata cogantur præstare. Ego puto insolidum aduersus singulos legatorū petitionem dandā. Sed utrum eorum, quæ à se legata sunt, an uero etiā eorum, quæ ab altero hærede, uidemus. Et aliàs opponamus institutum solum possidere hæreditatem: an eorum legatorum, q̄ sunt à se relicta, an etiā eorum, quæ à substituto relicta sunt, actionem patietur? Dicendū est ita demum etiam eorum, si dolo substituti peruenit ad institutos hæreditas sine pecunia? Nam si pecuniam accepit substitutus, ipse erit conueniendus. Item si solus substitutus possideret: si quidē pecunia accepta institutus omisisset, dicemus istitutū suis legatariis rndere debere, substitutum suis. Si autem sine pecunia, aduersus substitutum dabimus actionem. Nunc aūt cùm ambo possideant, melius dicetur singulos suis legatariis respondere debere.

¶ *Legatarij cōes pñt conuenire quē uolunt, istitutū uel substitutum: & cōpetit ubi seruatur ordo. Sol. ut ibi.*

m ¶ Et aliàs &c.§ aliam proponit, & soluit, f. si institutus dedit pecuniam substituto: ut licet ipse institutus repudiet ex testō, non tamē substitutus adiret ex substitutione: & sic institutus haberet ab intestato, quia ab intestato ueniebat, non substitutus.
n ¶ A se.§ f. tantum. Accursius.
o ¶ Etiam eorum.§ quæ sunt relicta à substituto.
p ¶ Sine pecunia.§ tunc enim substitutus conueniri non pōt: ut §. o. l. si quis pecuniam. ibi uero gratis &c.
q ¶ Ipse.§ f. substitutus.
r ¶ Conueniendus.§ pro omnibus relictis etiam ab instituto. & est ratio, quia à substituto repetita uidentur: ut infra, de leg. 1. l. licet. H. sed secus in istituto, ut statim ponet. & est ratio, quia habet pecuniā: & sic hæreditatem habere uidetur ut supra, de peti. hæred. l. fi & rē. Sed contra suprà eodem. l. licet. ubi dicit primo possessorem quàm eum qui omisit pecunia accepta. Solu. & hic intellige secundum eūdem ordinem. sic ergo prius conuenietur hic institutus quantum est in relictis à se.
s ¶ Posideret.§ ab intestato, data instituto pecunia ut repudiet ex testamento: ut sic substituto delata hæreditate, eam repudiet ex testamento, & ab intestato habeat. Azo.
t ¶ Omisisset.§ qui ab intestato succedere non poterat.
v ¶ Suis legatarijs.§ scilicet tantum. & est ratio. quia relicta à substituto non uidentur repeti ab instituto. Azo. Sed certe imo uidetur quilibet, & pro quibus libet, & prior possessor: in quo toto est contra suprà eodem. l. licet. Solu. ut ibi, quia ibi idem ab utroque: hic secus.
x ¶ Aduersus substitutum.§ pro omnibus f. & pro relictis ab instituto ita demum si participauit fraudem cum instituto: & non aliter: ut C. eo. l. 1. Sed an institutus in subsidium pro relictis à se instituto? Quidam dicunt q̄ sic per l. licet quod non placet: quia ibi pecunia accepta. dic ergo hic, q̄ ēt in subsidium non tenetur institutus: ut §. eo. l. si quis pecuniam. ibi, vbi uero gratis &c.
y ¶ Nunc.§ solutio q̄stionis uncum fuitam in princ. §. & facit infra. eo. l. duo

duo. Accur.
a ¶ Iab instituto. Legata.§ expresè, uel ēt tacitè à substituto: ut J. de leg. j. l. licet.
b ¶ Lege.§ id est ab intestato, scilicet l. xij. tabu. uel alia. & facit J. eo. l. 3. & J. eo. l. duo. & l. si eadem. Sed contrà §. eo. l. licet. Sol. ibi. Itē facit J. de leg. j l. plane. §. fi eadem.

DE Libertatibus.§ Casum in hoc prin. uide §. in fi. casus proxi. præceden.
¶ Hęredē eius.§ Institui mihi hęredē Titium, & legata ab eo reliqui, & decessi: Titius autem pdictus omisit ex testamento & ab intestato possidet hēdita. & posteà decessit dictus Titius & habuit hęredē Seium certē Seius hēs Titij hęredis mei tenet insolidum legatariis cōtinet eēm actio pro legato competēs rei persecutionem, & nō pœnā: & ideo est perpetua. Si aūt dicit hęres hęredis mei cōueniretur à legatariis propter dolū hęredis mei, qui defunctus est non teneretur, nisi in id quod ad eum hęredē hęredis peruenit: pura quia hęres meus defunctus non solum cōmisit dolū in omittendo ex testamento & adeundo ab intestato: sed etiā in hoc, q̄ quasdam res hęreditarias in fraudē legatariorum uoluit ab intestato adipisci: imo permisit quosdā alios eas habere: quo casu licet hēs meus defunctus pro omnibus teneretur ut §. eod. l. j. §. sanè dictus tamen hęres hęredis mei in id tātum quod ad se peruenit, tenebitur putā si aliq̄d ex illis rebus nō adeptis à defuncto hęrede meo acquisierit. Viuia.
c ¶ De libertatibus.§ uel continua superiori proximæ, uel illi, si non solus. in fine.
d ¶ Tam hæ.§ sic Azo. sed Al. sic, tam iis qui ab instituto quàm q̄ à substituto.
e ¶ Tam directæ.§ directæ sine dubio in fideicommissariis distingue ut suprà ut quisque teneatur suis. ut §. eo l. si non solus. §. item si solus. Vel dic imò utcque insolidum tenetur fauore libertatis. & facit C. eo. l. ij.
f ¶ Persecutionem.§ scilicet rei quæ peruenit ad hęredem. Azo.
g ¶ Dolum.§ scilicet tantū sab. quia non possedit ab intestato. tūc ēnim hęres tenetur insolidum: & da hic exemplum, ueluti cū in legatariorum necem dolosè quis egit, ne ad se, sed ad aliumhēditas deueniret: ut §. eodem. l. j. §. penulti. Sed nunquid secundū hoc iocum habet hoc ꝓdictum ēt si defunctus sine dolo omiit? Respond. certè. non: ut J. de leg. 2. l. cū pater. §. Titio & suprà eodem. l. qui autem. §. si patronus. in fin. §. quid est ergo quod hic dicitur? Respon. si hęres hęres hęredis qui omisit dolo malo ex testamento, conueniatur q̄ adierit ab intestato, tenetur insolidum nisi conueniatur propter dolum defuncti admissum in hoc, quia defunctus hęres res quas sibi uolut adipisci. licet enim defunctus pro omnibus teneretur §. l. j. §. sane. hęres tamen si quid ex rebus illis non adeptis à defuncto acquisierit, in id quod ad se peruenit, tenebitur. Azo. & hoc dicit. Accursius.

ET si non.§ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & legata ab eo reliqui & decessi: posteà Titius omisit ex testamento, & adiuit ab intestato minimam portiūculam hęreditatis meæ, uel etiam aliquam rem singularem: & tocum aliud dimisit cuidam alij accepto ab eo pretio. certè tenetur ac si totam hęreditatē ab intestato possideret: nec debet de hoc conqueri, quia hoc patet ex sua culpa. nam & hęreditatis petitione tenetur

libertates tam directe quam fideicommissarię. h. d. cum prim. l. seq. Bar.
¶ Tabolenus li. 7. epistola. L. XI.

SI ab instituto & substituto eadem res mihi legata sit, & omissa causa testamenti hęreditatem possideant lege: etiam si ab utroque hęrede solidum mihi debatur, tamen ab uno legatū consecutus ab altero petere non potero. Eligere itaque reū potero.
¶ Vlpianus li. 50. ædic. L. XII.

DE libertatibus quoque in hoc casu quæsitum est, an competant tam eæ quæ ab instituto, quam eæ quæ à substituto datæ sunt? Et magis est, ut competant tam directæ, quàm fidei commissariæ.
¶ *Actio ex hoc edicto transit contra hē de insolidum: sed si defunctus tenebatē ex dolo transit, in quantum ad hęredē pe ruenit. hoc dicit. Bar.*
¶ Hęredem eius qui omissa causa testamēti ab intestato possidet hęreditatē, insolidum legatorum actione teneri constat. Magis est enim, rei persecutionem, quàm pœnam continere: & ideo perpetuam esse. Hoc autem ita est, nisi propter dolum defuncti conueniatur hęres. tunc enim in id qd ad eum peruenit, conuenietur.
¶ *Siue partem, siue rem ex hęreditate quis possideat. hoc edicto tenetur. Bar.*
¶ Caius li. 17. ad edi. puin. L. XIII.

ET si non totam hęreditatē aliquis, partēve eius ex qua hęres institutus est, ab intestato possideat; sed uel minimam portiūculam, uel etiam unam aliquā rem, tenetur hoc edicto,
¶ Idem li. ii. de. test. ad edict. Prætoris Vrbani.

LEX XIIII.

QVāuis nō propriè pars hēditatis i una re intelligāt
¶ Idem li. 17. ad edi. puincia. L. XV.

NEc id iniquum est; cum ex suo quisque uitio hoc commodo afficiatur.
¶ Idē li. ij. de esta. ad edi. Prætoris urba.

LEX XVI.

CVm enim hęreditas ab eo quoq; peti possit, qui unā aliquam rem hęreditario nomine possideat? dubitari nō oportet quin ueum sit quod diximus.
¶ *Qui omittit hēditatem absq; dolo, nō tenetur hoc edicto: sed ad petitionē fideicommissarij poterit cogi adire. Bar.*
¶ Idem li. 17. ad edi. puin. L. XVII

SI quis omissa causa testamēti omniho eam hęreditatem non possideat, excluduntur legatarij. Nam liberū cuiq; esse debet etiam lucrosam hęreditatē omittere; licet eo modo legata libertatēsque intercidant. Sed in fideicōmissariis hęreditatibus id prouisum est, ut si scriptus hęres nolit adire hęreditatem, iussu prætoris adeat, & restituat. Quod beneficiū his, quibus singulę res per fideicommissum relictę sunt, non magis tributum est, quā legatariis.
¶ *Plures omittēres ab intestato possidentes: ac si ex testamento adiuissent, conueniuntur. Bar.*
¶ Idem li. ii. de test ad edi. præto. Vrbani.

LEX XVIII.

DVo hęredes instituti, si ambo omissa causa testamenti ab intestato possideant hęreditatem: tunc quia uterque prætorio iure perinde habetur, atque si ex testamento hęreditatem adiisset

Q Amuis.§ Hęreditatis.§ qd̄ uidebatur opus: ut in rubrica uidetur. & facit instit. de fideicommiss. hęredi. §. si quis una. sic nec res singulę sunt pars domus: ut infrā. de acquiren pos sess. l. qui uniuersas. licet sit arg. contrā, q̄ area sit pars: ut J. de solu. l. qui res. §. areā.

ADDITIO. Dic secundum Bartol. hic quod quandoque plures res faciunt unum totum integrale: ut unam uniuersitatem corporum: & tūc qui libet potest dici pars illius corporis: ut in l. rerū mistra. de usucap. quādam sunt res quibus colligitur uniuersitas iuris: ut hęreditas. & tūc nulla res pōt proprie dici pars illius iuris: quia ens est facti. ita loquitur hic.

k NEc iniquum. Vitio.§ hic J. de reg. iur. quod quis ex sua. Accur.
l CVm. Possideat.§ ut §. de petiti hęredi. l. 4. & l. pen. & l. regulariter. & l. legitimam

SI quis omissa.§ CASVS. Institui mihi hęredem Seium, & reliqui ab eo legata & fideicommissa singularia & libertates, & decessi. posteà ipse omisit hęreditatem ex testō, & ab intestato nō possedit, sine dolo. nunquid tenetur præstare legata & fideicommissa & libertates? Et dicitur quod non. si autem rogassem eum quòd totam hęreditatem meam uel partem eius restitueret: Caio posset Caius cum iuitum cogere ad adeundum, & restituendum sibi: & hoc per senatusconsultum Trebellianum. Viuia.
m ¶ Si quis omissa.§ Dolo, uel non dolo: gratis nullo pretio accepto inde: quia tunc secus: ut suprà eodem. l. licet. & l. si quis pecuniā Accursius.
n ¶ Non possideat.§ nec aliquis eam possidet: alioquin possessor conueniretur, si fraudem adhibuisset. si autem fraudis ignarus erat non conueniretur, licet institutus in fraudem omisisset. Azo. v C. e. l. j. Accursius.
o ¶ Intercidunt.§ ut C. eodem. l. 2. & §. eo. d. l. qui autem. §. si patronus. & facit infrā, de usu & usu arma. l. 3. §. si quis autem & infra. e. l. si seruum. §. j.
p ¶ Prouisum est.§ Nihilominus & hic edictum habet locū: ut J. eo. l. si seruum. §. j.
q ¶ Non magis. Juam nec istis nec illis: ut J. ad Trebel. l. nam qd̄ §. fi. & l. mulier. §. fi. & l. si patroni. §. sed & si.

DVo hęredes.§ CASVS. Illum casum habuisti suprà eodem. si non solus. §. si duo. in princip. & in fin. §. Secundo dicit hęc. quod illi, qui omisit ex testamento, & adiuit ab intestato, sicque tenetur legatariis, datur beneficium l. Falcidię contra legatarios. Vlpianus.

¶ Fl. pueni tetur.

¶ In hanc sententiam Aristo. lib. 5. Et hi. c. 11.

¶ Dic etiā aream contineri appellatione domus in l. si fundū. J. de leg. j.

¶ Fl. si duo & deinde dictio, si q̄ paulo post sequ. deest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pro partibus.ʒ ad hoc supra, eo dem l. si non so'us. in princip. & §. si duo. in fi.

b ¶ Falcidiæ. ʒad hoc C. eo l. si. & J. eo. l. cui seruus. & l. penul. & C. eo. ʒ quia autem. §. fina. & J. ad legem Falcid. l. j. §. ad eos. Sed contra hæc l. ad pein. §. de dolo. l. si duo. ubi in solidum tenentur duo dolosi: sed ibi circa idem, hic circa suam partem qui libet.

PRæterea ʒ C. A SVS. Si aliquis patronus sit hæres institutus ex asse à liberto, & ab eo relicta sint legata quibusdam: & patronus omittat ex testamento, & adeat ab intestato, sicq; te legatarius teneatur: debet habere malo uelle legatariorum commodum partis suæ, quæ deferitur ei a lege in bonis liberti. de qua parte dixi §. eod. quia autem. §. si patronus. & hoc ita bene, ac si adiuisset ex testamẽto hæreditatem liberti. Viuianus.

¶ Debitæ ʒ quę-st tertia ur instit. de lucet lib. §. sed nostra. & facit §. eo. l. quia autẽ. §. si patronus.

¶ Eadem. ʒ C A SVS. Iostinianus ipsi Hi hæredem Titium, & legauit primo equũ meum, & præcipito Titio substituit secũdum: & ab eodem secundo substituto legauit eundem equũm tertio: & postea decessit: & postea Titius institutus omisit ex testamento: & cum deberet uenire hæreditas ad substitutum, permisit substitutus solum institutum ab intestato possidere: & gratis hoc fecit. certè primus cui fuit legatus equus ab instituto, petet equum, & non tertius cui fuit legatus equus à substituto. Vinia.

d ¶ Accepit. ʒ destinatione, & dic quòd solus institutus adiuit ex testamento, uel ab intestato omisit causa testamenti: ut C. de fideicom. le. quoties. ij. sed supra eo. si ab instituto le cux.

¶ Fl. possederit.

¶ Fl. deest. &.

S I filius ʒ CASVS Si ego sim institutus hæres, & à me sint relicta legata, & ego omittio ex testõ. & adeo ab intestato in fraudẽ legatariorum: datur in me actio legatariis. 29 idem est si filius meus sit hæres institutus. Vinia.

e ¶ Bonorum possessionem. ʒ unde legitimam. ʒ unde legi. l. 2. §. fi. & l. iij. Accur.

f ¶ Ipse. ʒ scilicet ego: sed J. eo l. mater. §. j. secus.

S I in testamento. ʒ CASVS Ita scripsit Caius in testamento suo: Titius hæres esto: & si Titius erit, Mæuius hæres esto. & decessit dictus Caius postea prædictus Titius omisit ex testamento, & adiuit ab intestato totam hæreditatem. modo uide Mæuius petere dimidiam ab illo, ac si adiuisset ipse Titius ex testamento. certè dicitur hic quod non potest: quamuis secus sit in legatis & libertatibus & ratio est planæ in litera. Sed quid si ita scripsisset dictus Caius Titius hæres esto, & Seius hæres esto & quisquis mihi ex suprascriptis hæres erit, Stichus liber & hæres mihi esto. & postea Titius omisso testamento, ab intestato hæredita possideat? non debet habere Stichus libertatem nec hæreditatis partem? quamuis si sola libertas esset ei relicta, eam haberet, ut dictum est. Item quid si ita scripserit dictus Caius: Titius hæres esto: si Titius hæres non erit: Mæuius hæres esto: quisquis mihi ex suprascriptis hæres erit, Mæuio prædicto, si mihi hæres non erit prædictus Mæuius, centum dato. q̃ postea decedat dictus Caius, & postea dictus Titius omisso testõ legitimã hæreditatem Caij possideat, ideo quia Mæuius substitutus noluerit ex substitutione adire habens aliquam iustam causam (de qibus iustis causis dixi supra eod. quia autem. §. qd deinde. ibi. non offendit &c) numquid poterit petere dictus Mæuius dicta centum? Et dicitur quod sic. Vinianus.

pro partibus in singulos competit actio.

¶ *Ex hoc edicto petuntur legata salua ratione leg. Falcidiæ: uel portionis alio iure debitæ, hoc dicit eum lege seq. Bar.*

¶ Admonẽdi sumus, huic, in quẽ ex hac parte edicti legatorũ actio datur, beneficium legis Falcidię concedendum.

¶ Idem l. b 17. ad edi. puin. L. XIX.

PRæterea patrono quoq; qui ex asse hæres institutus est, si ab intestato possideat hęreditatem, commodum partis debitæ quod habiturus foret, si ex testamẽto adiisset hęreditatem, saluũ ei esse debet.

¶ *Inspecie præfertur ille cui ab instituto relicta est. Bar.*

¶ Vlpianus lib. 4. disputationũ. L. XX.

SIeadem res diuersis personis ab instituto & substituto fuerit relicta, nõ uterque, sed qui ab instituto accepit solus uẽdicabit.

¶ *Actio ex hoc edicto competit cõtra patrem, quiẽ ex persona filij omisit ex testõ. & adiuit ab intestato. Bar.*

¶ Iulianus lib. 27. Digesto. L. XXI.

S I filius meus a matre sua hæres scriptus fuerit, & ego testamenti causa omissa bonorum possessionem ciusdem filij nomine petiero; actio legatorum in me dari debebit, non secus ac si ipse hęres scriptus omissa causa testamẽti bonorum possessionem ab intestato accepissem.

¶ *Per hoc edictũ non conseruantur ea, q̃ per se possunt subsistere & de necessitate alterius ad tio non expectatur. Bar.*

¶ Idem lib. 31. Digesto. L. XXII.

SI in testamento ita scriptũ fuerit, Titius hæres esto: & si Titius hæres erit, Mæuius hęres esto. & Titius omissa causa testamenti hæreditatem legitimã possederitè Mæuio aduersus eum petitio hæreditatis dari nõ debet pro parte, quam habiturus esset, si testamenti causa omissa non fuisset. Cum enim omisso testamento hæreditas possideatur, legatorum quidem, & libertatũ ratio habenda est; quia aliter quàm ab hærede dari non potuerunt, hęreditatis uero quæ ita data est, rationem habere prætor nõ debet. Sua enim culpa testator sub hac cõditione hęreditatis partem dedit quam potuit purè dare. Quare & si ita scriptum fuisset, Titius hæres esto. (Seius hæres esto.) Quisquis mihi ex suprascriptis hæres erit, Stichus liber & hæres esto. & Titius omisso testamento hæreditatem possideat, libertatem Stichi prætor tueri non debet; nec hęreditatis petitionem ei dare.

¶ *Legatum substituto et in institutionis defectum conseruatur per hoc edictũ. B.*

¶ Si quis hoc modo testamentũ scripserit, Titius hęres esto; si Titius hæres non erit, Męuius hæres esto; quisquis mihi ex suprascriptis hęres erit, Męuio, si mihi hęres non erit, centum dato. dein de Titius omisso testamento legitimam hęreditatem possideat: an Mæuio, cuius in potestate fuit ut ex substitutione adeundo totã hæreditatem haberet, legatorum actio dari debeat, quæritur. Et ait dari quia nihil prohibet Męuium iustã causam habuisse, propter quam nollet negotiis hęreditatis implicari.

¶ *Institutus omittẽs contra tabu. sibi cõpetentem beneficio præteriti omnibus ad integra legata tenetur, Bar.*

SVlpianus li. 46 ad edi. L. XXIII.

SI filius qui mansit in potestate patris, item filia, hæredis instituti, præterito fratre emancipato. qui cõtra tabulas bonorũ possessionem accipere potuit, vt intestati patris bonorũ possessionẽ acceperint, legata omnibus præstabunt: nec dotem suam filia fratri conferet: cùm vt scripta videatur hęreditatem habere.

¶ *Pupillus ex hoc edicto non tenetur nisi in eo quod ad eum peruenit ex facto tutoris: idem in adulto. Bart.*

¶ Paulus. L E X XXIIII.

SI dolo tutoris omiserit pupillus causam testamenti, & legitimam hæreditatẽ possideat, danda est legatorum actio in pupillum: sed eatenus, quatenus hæreditas ei acquisita est. Quid enim si cũ alio possideat hęreditatem? Sed hoc & in eo, q̃ pubes est, plerique putant obseruandũ, vt, p̃ qua parte possideat, teneat: quis prætor perinde in eũ det actionem, atque si adiisset hæreditatem.

¶ *Qui omittit ex institutione sua, & adit ex substitutione, hoc edicto tenet. Bar.*

¶ Celsus lib. 16. Digesto. L E X XXV.

CVi seruus ipsius substitutus erat, seruum suum adire iussit. Si idcirco fecit, ne legata præstaret, vtraque præstabit: & quia hæres est, & quia omissa causa testamẽti possidet ex substitutione hæreditatem, salua Falcidia ei seruata.

¶ *Qui omittit ex institutione, & sibi quęrit ex substitutione, tenet hoc edicto: nisi sit substitutus filio suo: & relicta ex substitutione prius defalcantur. Bart.*

¶ Papinianus libro 16. Quæstionum. L E X XXVI.

JVlianus scribit patrem qui filiam sibi substitutam iussit adire hęreditatem, legata, quæ ab ipso data sunt, ex sententia edicti præstaturum: quoniam filia patri substituitur in casu, non vt arbitrium eligẽdi relinquatur. Sed si varia legata supra dodrantẽ data sint, eorum priùs prarionem habẽdam, quæ à filia relicta sunt. Non enim caret dolo pater, qui honore proprio omisso, ꝓpter compendium alienam institutionem maluit. Denique si filiæ pater substitutus adiit hęreditatem, nihil eum dolo facere Iulianus existimat: quia nemo filiæ patrem contra votum parẽtum instituere eundem patrem filiæ contra votum ipsius patris: quod votum est, vt filia ei supplicaret, & non ipse pater filiæ & intelligas in hoc casu vltimo talia legata me reliquisse a filia Titij quam instituimus, quæ non videntur reperita a Titio quem substituit filiæ suæ: de quibus dixi infra, de leg. 1. Illicet. si autem viderentur repetita a patre, præstaret ea pater filiæ omisisset institutionem filiæ dolo, siue non Vinianus.

Fl. deest bonorũ, & paulo post etiam.

lib. 60 ad edictum.

Fl. partes Oſ includunt.

Flo. quã. Vide Act. Aug. lib. 2. emen. c. 2.

a ¶ Acceperint. ʒ filius & filia instituti. Azo. & etiam emancipatus vna cum eis. secundum Ir.

b ¶ Omnibus ʒ non obstat. 3 eo. l. quia autem. §. penult. vt ibi not. Et nota hic breuiter suum institutum præterito emancipato & petente contra tabu. habere tria remedia. nam adire pot ab intestato: & qa tũc facit in fraudem, omnibus præstabit legata: vt hic & hoc si cohæredem non habet: aliquin cohæredi accresceret. Item potest adire ex institutione, tenebitur tunc in partem adscriptam nisi maior sit virili: & præstat omnibus legata. Icẽ bonorum possessionem contra tab. potest petere: & tunc tenebitur in virilem, & certis tantum personis præstat ie legata. sed hoc forte de accrescenti portione. Sed nunquid de adscripta præstabit omnibus? Azo. dubitari potest. & facit infrà, de leg. prętãd. Lis, qui. §. vbi verò. Sed ille. §. sed si scriptus. infrà, l. is, qui. de leg. præstã. est contra hæc quæ dicta sunt. Sed ibi soluit. H

c ¶ Conferet. ʒ quia quasi adiisset, præstat legata: ex testamento autem secundum hanc legem nõ fiebat collatio: vt C. de colla. l. j. hodie secus: vt in authen. hi posita.

¶ Fl. deest. &.

S CASVS Filiũ meum impuberem instituit mihi hæredem: & legata ab eo reliqui: & dedi ei tutorem Titium: & decessi postea dictus tutor in fraudem legatariorum fecit pupillum omittere ex testamento, & ab intestato hæreditatem possidere certè danda est actio legatorum in pupillũ eatenus quatenus hæreditas ei acquisita est ab intestato: si enim possidet cum alio legitimo hæreditatem ab intestato, non debet teneri legatarijs nisi pro parte quam possidet. E quod dixi in pupillo, habet locum etiam in impubere qui dolo curatoris omisit ex testamento, & adiuit ab intestato. Vinianus.

d ¶ Acquisita est. ʒ dic secundum Ir. aut delinquendo, & in nihil tenetur pupillus: vt C. unde vi. l. meminerint. & de regu. iur. l. neque. aut contr. hendo: & tunc in solidum. etiam si non est soluendo tutor: vt C. de cuic l. illud. & C. de iis qui. vt indig. l. Pollu. administrare enim tenetur. aut medium iter hos: & plutinet quod hic, & J. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edictum. Ir. Item facit J. de doli excep. l. apud. §. illa. & 5. de tributo l. iij. §. j. in maiore constat quod tenetur in solidum: vt supra, eo l. si non totam, & l. j. §. penul.

¶ Fl. possederit.

S I filius ʒ CASVS Si ego sim institutus hæres, & à me sint relicta legata, & ego omittio ex testõ. & adeo ab intestato in fraudẽ legatariorum: datur in me actio legatariis. 29 idem est si filius meus sit hæres institutus. Vinia.

e ¶ Bonorum possessionem. ʒ unde legitimam. ʒ unde legi. l. 2. §. fi. & l. iij. Accur.

f ¶ Ipse. ʒ scilicet ego: sed J. eo l. mater. §. j. secus.

S I in testamento. ʒ CASVS Ita scripsit Caius in testamento suo: Titius hęres esto: & si Titius erit, Mæuius hæres esto. & decessit dictus Caius postea prædictus Titius omisit ex testamento, & adiuit ab intestato totam hæreditatem. modo uide Mæuius petere dimidiam ab illo, ac si adiuisset ipse Titius ex testamento. certè dicitur hic quod non potest: quamuis secus sit in legatis & libertatibus & ratio est planæ in litera. Sed quid si ita scripsisset dictus Caius Titius hęres esto, & Seius hæres esto & quisquis mihi ex suprascriptis hęres erit, Stichus liber & hęs mihi esto. & postea Titius omisso testamento, ab intestato hæredita possideat? non debet habere Stichus libertatem nec hæreditatis partem? quamuis si sola libertas esset ei relicta, eam haberet, ut dictum est. Item quid si ita scripserit dictus Caius: Titius hæres esto: si Titius hæres non erit: Męuius hæres esto: quisquis mihi ex suprascriptis hæres erit, Mæuio prædicto, si mihi hæres non erit prædictus Mæuius, centum dato. q̃ postea decedat dictus Caius, & postea dictus Titius omisso testõ legitimã hæreditatem Caij possideat, ideo quia Mæuius substitutus noluerit ex substitutione adire habens aliquam iustam causam (de qibus iustis causis dixi supra eod. quia autem. §. qd deinde. ibi. non offendit &c) numquid poterit petere dictus Męuius dicta centum? Et dicitur quod sic. Vinianus.

g ¶ Non debet ʒ Sed nonne extitit conditio? nam Titius hęres est. Respon. non, quia intellexit ex testamento: ad quod supra, de v. lega. subiit. I qui liberis §. j. & supra, de hęredi. institu. l. seruus alienus. §. si quis ita.

h ¶ Culpa ʒ non est bona ratio: quia & in legato eadem ratione posset obiici testatori, quod ea ab intestato non reliquit. imo non posset obiici quai secũdum hanc legem ab intestato non valebatur iuimo de hęredi com. hæredi. §. præterea. et fideicommisso bene obiici potest. Azo.

i ¶ Libertatem. ʒ quoniam hanc ab hærede non debuit accipere sed à testatore sup rà de hæredi. institu. l. sed & si in conditione. §. fina.

K ¶ Nõ debet. ʒ Sed quare non nec eam uiceretur, si in ntio hæreditatis habita nõ fuisset: Certè sicut supra eod. de libertatibus in princ. perdit ergo quia plus est ei datũ? R. spond. imo perdit ideo quia testator est uolunta se ipso consequi libertatem sub cõditione scilicet, si Titius hæres esset: ut dicta l. sed & si in conditione. §. fi.

l ¶ Ei. ʒ scilicet seruo.

m ¶ In potestate. ʒ ut C. de impub. & aliis substi. l. j. & supra eo. l. filium.

n ¶ Dari. ʒ contra. §. eo. si non totus. §. j. Sed ibi uterque possidebat, hic a'ter tantum: sed secundum hoc illus legis ratio nihil ualeret. quare dic quod hic omissa iusta causa: ut arg. J. de lega. l. filio pater. uel hic iusta causa adiuetur, unde contrariũ euitatur. Azo. quæ sit iusta causa, dic ut 5. eo. l. excusatu. & l. qui autẽ §. plane. Accursius.

S I filiu. ʒ CASVS. Ego habens filium emancipatum, & filium & filiam in potestate, instituti mihi hęredes filiu & filiam quos habebam in potestate & legata ab eis reliqui, & emancipatum præteriti, & decessi, filius & filia instituti omiserunt ex testamẽto, & adiuerũt ab intestato. certè legata omnibus præstabunt à me relicta, nõ solũ liberis & parentibus quibus ego legata, ab eis reliqueram, sed etiã extraneis personis quibus legaueram, impuratur enim eis, quod nõ petierunt contra tabul. 5 cum emancipato, quo casu non putiuisset legata, nisi liberis & parentibus. Sed nunquid in prędicto casu cum omisiserunt ex testamento, & adiuerunt ab intestato, contesset dicta filia dotem quam ego ei dederam, fratri suo qui sicum omisit: Et dicitur quod non: quia secundum has leges non habet locũ collatio ex testamen ipsa autem quæ omisit ex testamento (ut dictum est) uidetur habere hęredi. ex testamento, & non ab intestato: per istud edictũ. hoc dicit. Vinia.

Acceperint.

¶ Accepit. ʒ filius & filia instituti. Azo. & etiam emancipatus vna cum eis. secundum Ir.

b ¶ Omnibus ʒ non obstat. 3 eo. l. quia autem. §. penult. vt ibi not. Et nota hic breuiter suum institutum præterito emancipato & petente contra tabu. habere tria remedia. nam adire pot ab intestato: & qa tũc facit in fraudem, omnibus præstabit legata: vt hic & hoc si cohæredem non habet: aliquin cohæredi accresceret. Item potest adire ex institutione, tenebitur tunc in partem adscriptam nisi maior sit virili: & præstat omnibus legata. Icẽ bonorum possessionem contra tab. potest petere: & tunc tenebitur in virilem, & certis tantum personis præstat ie legata. sed hoc forte de accrescenti portione. Sed nunquid de adscripta præstabit omnibus? Azo. dubitari potest. & facit infrà, de leg. prętãd. Lis, qui. §. vbi verò. Sed ille. §. sed si scriptus. infrà, l. is, qui. de leg. præstã. est contra hæc quæ dicta sunt. Sed ibi soluit. H

c ¶ Conferet. ʒ quia quasi adiisset, præstat legata: ex testamento autem secundum hanc legem nõ fiebat collatio: vt C. de colla. l. j. hodie secus: vt in authen. hi posita.

¶ Fl. deest. &.

S CASVS Filiũ meum impuberem instituit mihi hæredem: & legata ab eo reliqui: & dedi ei tutorem Titium: & decessi postea dictus tutor in fraudem legatariorum fecit pupillum omittere ex testamento, & ab intestato hæreditatem possidere certè danda est actio legatorum in pupillũ eatenus quatenus hæreditas ei acquisita est ab intestato: si enim possidet cum alio legitimo hæreditatem ab intestato, non debet teneri legatarijs nisi pro parte quam possidet. E quod dixi in pupillo, habet locum etiam in impubere qui dolo curatoris omisit ex testamento, & adiuit ab intestato. Vinianus.

d ¶ Acquisita est. ʒ dic secundum Ir. aut delinquendo, & in nihil tenetur pupillus: vt C. unde vi. l. meminerint. & de regu. iur. l. neque. aut contr. hendo: & tunc in solidum. etiam si non est soluendo tutor: vt C. de cuic l. illud. & C. de iis qui. vt indig. l. Pollu. administrare enim tenetur. aut medium iter hos: & plutinet quod hic, & J. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edictum. Ir. Item facit J. de doli excep. l. apud. §. illa. & 5. de tributo l. iij. §. j. in maiore constat quod tenetur in solidum: vt supra, eo l. si non totam, & l. j. §. penul.

S CASVS Institui mihi hęredem Titium, & ab eo legata reliqui, & eidem Titio substituo Stichum seruũ suum: & ab eodem Stycho legata reliqui similiter, & decessi. & postea Titius omisit institutionem suam, & iussit seruum suum adire ex substitutione & hoc ideo fecit, quia nolebat præstare legata à se relicta. Certè dicit hic quod utraq; legata præstabit, scilicet & relicta à se, & relicta à seruo suo: detrahet tamen Falcidiam de legatis, si sunt vltra dodrantem. Vinianus.

e ¶ Cui. ʒ scilicet instituto.

f ¶ Ipsius ʒ instituti.

g ¶ Legata. ʒ à se relicta.

h ¶ Et quia hæres est. ʒ scilicet ex substitutione, præstat à substituto data.

i ¶ Causa testamenti. ʒ in quo erat institutus: & ideo tenetur ad relicta à se ac si ex testamento adiisset.

k ¶ Salua Falcidia. ʒ ex legatis à seruo relictis. sic non obstat. J. l. proxim. vel aliter. id est salua Falcidia quam detrahit nomine seruũ. H. & facit 5. eo. l. duo. §. fina. & C. eo. l. fina.

S CASVS Institui mihi hęredem Titium, & substitui ei filiam suã: & ab eo solo legata reliqui: & ipse omisit suã institutionem, & filiam ex substitutione iussit adire. certè præstabit legata à se relicta & est ratio: quia filiam videor patri substituisse in vno casu tantum. scilicet, cum pater nollet adire, vel non posset ex institutione vel ex substitutione. non autem videor de ipso arbitrium patri vtrum adeat ex institutione vel ex substitutione. vnde si noluit pater adire ex institutione, & hoc fecit ad hoc tantum vt fraudaret legatarios, quibus ego ab eo legauimerito tenetur ad præstanda ei legata: detrahet tamen de his Falcidiam, si sunt vltra dodrantem: vt dictum est in l. præceden. Sed quid si in prædicto casu reliqui vltra dodrantem legata ab eo & à filia? Certè de vtrisque debet detrahi Falcidia: prius tamen debet haberi ratio eorum legatorum quæ à filia sua reliqui, scilicet vt si detracta de eis Falcidia remaneat quantũ apud eum Titiũ hæredem, soluere debeat integra legata à se relicta: & est hoc propter dolum ipsius Titij. non enim videtur carere dolo ipse Titius pater, qui omisso ꝓprio honore id est, institutione, maluit institutionem filiæ propter suũ compendiũ. Sed quid eo contra si institui filiã Titij, & substitui ei patrem: & cùm posset Titius adire ex institutione filiæ, adiuit ex sua substitutione? Certè nihil videtur dolo facere: & ideo legata à filia relicta non præstabit. & est ratio, quia hoc casu videor reliquisse patri arbitrium vtrum adeat ex institutione filiæ an ex sua substitutione. & est ratio huius rationis, q̃ nemo substituens patrem filiæ, videtur substituere eundem patrem filiæ contra votum ipsius patris: quod votum est, vt filia ei supplicaret, & non ipse pater filiæ & intelligas in hoc casu vltimo talia legata me reliquisse a filia Titij quam instituimus, quæ non videntur reperita a Titio quem substituit filiæ suæ: de quibus dixi infra, de leg. 1. Illicet. si autem viderentur repetita a patre, præstaret ea pater filiæ omisisset institutionem filiæ dolo, siue non Vinianus.

Flo. quã. Vide Act. Aug. lib. 2. emen. c. 2.

Honor lucro præferendus.

l ¶ Patrem. ʒ institutum.

m ¶ Iussit. ʒ in fraudem legatorum a se patre relictorum.

n ¶ In casu. ʒ alias in testamento, & alias in casu, scilicet proposito, quasi substituta fuit, vt si pater nollet. vel non posset esse hæres, ipsa esset substituta: non autem vt pater habeat electionem an velit esse hęres per se vel per filiam, id est, per institutionem vel substitutionem.

o ¶ Data. ʒ id est aliqua a patre, & alia a filia: & si omnia soluãtur, excedent dodrantem.

p ¶ Prius. ʒ quantum ad hoc ut ex eis Falcidia detrahatur: sed de relictis a patre non detrahitur. sed quantũ ad solutionem faciendam prius est habenda ratio relictorum a patre, id est prius ea debent solui. & hoc est quod dicitur infra, ad legem Falcidiã l. Nesennius. §. penultimo. Item contra supra. l. proxim. Solu. ibi. H.

q ¶ Non enim. ʒ merito pater ex edicto tenetur non enim caret &c.

r ¶ Honore. ʒ id est institutione qua fuit honoratus pater.

s ¶ Compendiosum. ʒ scilicet non præstandorum legatorum a se patre relictorum. Accursius.

t ¶ Institutionem. ʒ id est substitutionem.

v ¶ Denique. ʒ bene infert, denique &c. cùm enim puniatur, ut dixi, tunc demum cùm proprium omittat honorẽ: ergo vbi non omittit, non tenetur. vbi autem omisit institutionem filij, suum honorem non dimisit, sed filio habitum. infra de leg præstan. l. iij. §. hoc autem solum.

x ¶ Adijt. ʒ ex substitutione. Azo.

y ¶ Votum. ʒ Natura enim ita ordinauit, quòd liberi parentibus secundum suum votum succedant: & ideo testator uidetur patrem substituisset, vt haberet arbitrium id eundi ex quo vellet. si autem testator intellexisse q̃ tunc demum pater admitteretur, si filia non esset hæres: uideretur sentire q̃ pater post filiam remaneret: quod est contra votum parentum: vt infra, unde liberi. l. sempro. in fine. & sic not quòd propter naturam aliter hic statuitur quàm superiori casu. sic infra de conditio & demonstratio. l. cum tale. & not. hac lege honorem lucro præferendum. idem de voto parentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAter.¶ CASVS Filium meum impuberem instituí mihi hęredem, & matrem suam ei pupillariter substituí, & ab ea legata reliquí, & decessi, & posteà impubes decessit ĩ pupillari ætate: mater autem noluit ei succedere ex substitutione: sed ab intestato cœpit eius hæreditatem possidere. certè tenebitur legata præstare, & idem esset, si eam dedissem cohæredem dicto filio: & eã ei substituissem pupillariter.

¶ In sententiam. ¶ Titius frater meus instituit sibi hæredem filium suum impuberem nomine Seium, & ei pupillariter substituit filium meum sub conditione si à me fuerit emancipatus intra decem dies post mortem suam testatoris: & à dicto meo filio legata reliquit in substitutione: & posteà decessit dictus Titius: & posteà ego nõ emancipaui dictum meum filium intra dictum terminum, & ita feci deficere conditionem substitutionis, & posteà cœpi possidere bona fratris mei ab intestato propter dictũ meũ filium. nunquid teneor præstare dicta legata à filio meo in substitutione relicta? Et dicitur quod non. potestas enim patria quam habebam in dictum meũ filium substitutũ filio fratris mei sub conditione si eum emancipa rem, est inæstimabilis.

¶ In eum qui. ¶ Instituí mihi hęredes Titium & Seium, & legata ab eis reliquit: uenit Caius, & iniuit fraudis consilium cum dictis meis hæredibus ita quod ipsi omiserũt ex testamento: & ipse cępit possidere totam hæreditatem ab intestato. certe dabitur cõtra eum actio legatorum non ex uerbis, sed ex sententia prætoris. Vin ous.

a ¶ Legitimam. ¶ per Tertullianum.
b ¶ Frater. ¶ testatoris.
c ¶ Substitutum. ¶ sub conditione si esset emancipatus intra decem dies. Accursius.
d ¶ Impuberi. ¶ filio fratris.
e ¶ Sed ab intestato. ¶ defecta iam conditione, non interim dũ pendet. ut infrà de reg. iur. l. quandiu. Accursius.
f ¶ Per eum ¶ Sliũ. Sed nõne ipse pater præcedit filiũ ĩ gradu, & sic in succedendo? sed dic & ipsum repudiasse. Item contrà suprà e. l. j. §. qui sub conditione. Sol. patria potestas inæstimabilis est, ut infrà, de legatis. j. l. filiusfamiliàs. §. secundum vulgarem. & eodem modo soluitur suprà eodem. lege si filius meus. Item cõtrà C. de inofficioso testamen. lege, filius Solu ibi nolebat accipere ex testamento, cum nõ impleta esset conditio: hic ab intestato defecta conditione. & facit infrà, de condition. & demonstra. l. si cui.
g ¶ Solus. ¶ secus si cum hæredibus possideat, ut ẽ. eod. l. si nõ solus. in princip. an autem & omittens in subsidium teneatur? distingue, habeat pretium, uel non, ut ẽ. eo. l. licet.

SI seruum ¶ CASVS Titius instituit sibi hæredem seruum meũ, & à me domino reliquit fideicommissum Seio. & posteà decessit dictus Titius: & antequàm ego iuberem adire dictum meum seruũ, vendidi eum Sempronio. nunquid debeo præstare dictum fideicommissum Seio? & dicitur quod sic, cum sim persecutus hæreditatis æstimationem per pretium serui.

¶ Idem lib. 6. Respons. LEX XXVII.

MAter secundis tabulis impuberi filio substituta, locum edicto facit, si omisso testamento legitimam[a] hęreditatem filij possideat. Idem iuris erit, & si filio cohæres data sit, & substituta.

¶ *Qui non implet conditionem potestatiuam directam, & adit ab intestato, non tenetur hoc edicto. Bartol.*

¶ In sententiam edicti, ꝓpter legatorum causam frater[b] incidisse nõ videbatur, qui filium suum substitutũ[c] impuberi[d] testamento fratris non emancipauit: sed ab intestato[e] per eum[f] bona possidere cœpit.

¶ *Tertius possidens ab intestato tenetur hoc edicto, si, cùm instituto participauit fraudem. Bartol.*

¶ In eum qui testamẽto scriptus hæres non fuit, si fraudis consilio cum hæredibus scriptis participato legitimam hæreditatẽ solus[g] possideat: actio legatorum ex sententia prętoris dabitur.

¶ *Qui habet pretium, uidetur habere hæreditatem: ideo relicta à se præstare tenetur. Bartol.*

¶ Terentius Clemens. LEX XXVIII.

SI seruum hęredem institutum[h] dominus, qui ipse rogatus fuerat fideicommissum prestare, prius quàm adire iuberet, vendiderit; præstare id debet: cùm per pretium serui, hæreditatis quoq; æstimationem consequatur.

¶ *Fideicommissa uniuersalia conseruantur per hoc edictum salua Trebellianica. Bartolus.*

¶ Institutus.¶ Instituí mihi hęredem Titium, & rogaui eum quòd restitueret hæreditatem Seio, & decessi: ipse autẽ Titius omissa causa testamenti cœpit hæreditatem ab intestato possidere. nunqd tenetur restituere hæreditatem Seio? Et dicitur quod sic. sic etiã teneretur præstare legata & fideicommissa & libertates. Sed & si rogaui eum vt manumitteret seruos alienos: tenetur eos redimere, & manumittere: & non debet remanere aliquod cõmodum vel incomodum apud dictum hæredem ex dicta hæreditate: sed debet transire ad fideicommissarium cui restituta est hæreditas. Sed nunquid dicti serui, quos dixi hæredem debere manumittere, erunt eius liberti? Et dicitur quod sic. Item quid si dictus hæres qui omisit ex testamento, non possidet hæreditatem ab intestato, nec pro hærede, nec pro possessore, sed possidet aliquo iusto titulo, puta pro emptore, uel pro dote, uel pro donato? nunquid potest conueniri à legatarijs? Et dicitur quod non. & hoc dicit cum duabus legibus sequenti. Viuianus.

h ¶ Rogatus. ¶ si autem seruus rogatus fuisset, directo ab emptore peti posset: hic autem non potest: quia seruus rogatus nõ fuit. Azo. & facit infrà, de lega. j. l. plane. §. j. & l. cum filio'. & de lega. ij. l. si alienus seruus.

i ¶ Hæreditatem quoque. ¶ uidebatur enim quod hic cui hæreditas restituenda erat, agere ex hoc edicto non posset, & quia alia uia est ei consultum, scilicet per Trebellia. ut cogat hæredem adire: ut, suprà eodem. l. si quis omissa. cum suis concord. & quia fideicommissarius loco hæredis est: ut institu. de fideicommis. hæredi. §. restituta. & infrà, de regu. iur. l. in pari. §. j. & ad Trebellia. l. j. in princip. hæredi autem hoc edictum non proficit: ut suprà eod. l. si in testamento. sed tamen secus est: quia non per omnia ut hæres censetur: quia nec iura sepulchri habet, ut infrà ad Trebel. l. quia perinde. §. j.

k ¶ Fideicommissarias. ¶ ut ẽ. eo. l. de libertatibus.
l ¶ Redimere eos debebit. ¶ & manumittere.
m ¶ Decessionem. ¶ id est, diminutionem propter prędicta, uel propter alia hęreditaria onera. & facit inf. ad legem Fal. l. filiusfamiliàs. & C. eodem. l. ij.

n ¶ Hæreditas. ¶ per Trebellianum.
o ¶ Vi omissa. Ne eis. ¶ scilicet seruis: ut ẽ. de alie. iud. l. j. in princip. & si quis cau. l. ij. §. post. & inf. de separ. l. j. §. ex cõtrario. & inf. de regu. iur. l. non debet.
p ¶ Vi omissa.
¶ Pro donato. ¶ quia est illi ab aliquo donata hæreditas, secus autem si ex se lucratur etiam ab intestato, ut ẽ. e. l. licet. in fi. & facit ẽ. eo. l. j. §. non quærimus.

¶ DE SENATVS CONSVLTO SYLLANIANO ET CLAVDIANO: ET QVORVM TESTAMENTA NON APERIANTVR.

¶ Et hoc titul. punitur hæres, si adeat ante quæstionem habitam à familia.

Cum aliter

De Senatusconsulto Syllaniano[i] & Claudiano: & quorum testamenta non aperiantur.

TITVLVS V.

¶ Vlpianus lib. 50. ad edictum. LEX I.

QVi omissa causa testamenti ab intestato possidet hęreditatem, seruos ad libertatem perducere debet: ne eis[o] factum noceat eius, qui ex testamento adire noluit: sic tamen, vt habeat libertos.

¶ *Qui omisit ex testamento, & possidet aliquo iusto titulo inter uiuos, non tenetur hoc edicto. Bartol.*

¶ Hermogenianus lib. 3. iuris epitomarum. LEX XXX.

QVi omissa causa testamenti, pro emptore, vel pro dote, vel ꝓ donato,[p] siue alio quolibet titulo, exceptis pro hærede, & pro possessore, possidet hęreditatem: à legatariis & fideicommissariis non conuenitur.

[a] Legitimam. ¶ per Tertullianum.
b ¶ Frater. ¶ testatoris.
c ¶ Substitutum. ¶ sub conditione si esset emancipatus intra decem dies. Accursius.
d ¶ Impuberi. ¶ filio fratris.
e ¶ Sed ab intestato. ¶ defecta iam conditione, non interim dũ pendet. ut infrà de reg. iur. l. quandiu. Accursius.
f ¶ Per eum ¶ Sliũ. Sed nõne ipse pater præcedit filiũ ĩ gradu, & sic in succedendo? sed dic & ipsum repudiasse. Item contrà suprà e. l. j. §. qui sub conditione. Sol. patria potestas inæstimabilis est, ut infrà, de legatis. j. l. filiusfamiliàs. §. secundum vulgarem. & eodem modo soluitur suprà eodem, lege si filius meus. Item cõtrà C. de inofficioso testamen. lege, filius Solu ibi nolebat accipere ex testamento, cum nõ impleta esset conditio: hic ab intestato defecta conditione. & facit infrà, de condition. & demonstra. l. si cui.
g ¶ Solus. ¶ secus si cum hæredibus possideat, ut ẽ. eod. l. si nõ solus. in princip. an autem & omittens in subsidium teneatur? distingue, habeat pretium, uel non, ut ẽ. eo. l. licet.

[h] Hęredis. ¶ ut ẽ. famil.ercis. post litem. §. res quæ. Sed arg. contrà inf. ad legem falcid. l. in ratione. §. j.
i ¶ Pro parte dominum. ¶ sic ẽ. de ritu nup. l. illud. & inf. ad le. Fal. statuliber.
k ¶ Continentur. ¶ in his deest sola admnistratio, ut ẽ. de lib. & posth. l. in suis. & facit inf. ea. l. §. si pater. & l. si exhæredatus.
l ¶ In potestate. Jnaura enim repelli non potest, ut insti. de hær. ab inte §. eadem. & facit inf. ti. j. l. j. §. j.
m ¶ In eo. ¶ occiso.
n ¶ Datus. ¶ à me alij.
o ¶ Senatusconsultũ. ¶ ut mei serui torqueantur tãquã sui, & puniantur.
p ¶ In adoptato. ¶ à me occiso scilicet.
q ¶ Non habetur. ¶ qa filius est de patris & nõ de matris familia: ut inst. de legi. agn. tutel. §. j. non aut est hic, quia filiũ in potestate esse oportet: ut s. e. §. quid demde dicemus. & facit C. de adulte. l. uerba.
r ¶ Probat. ¶ Scæuola. mouebat hic quæstionẽ secundũ R. illud, ꝓ patre capto filius pro certo nondum erat hæres.
s ¶ Constantius. ¶ ergo quod dixi. mouebat quæstionẽ. secundũ R.
t ¶ Instituto filio. ¶ emancipato. suus enim statim esset hæres: unde serui vtpote liberi non torquentur, ut ẽ. ea. l. §. in eo. Azo.
v ¶ Existente. ¶ id est adita hæreditate animo.
x ¶ Futuri. ¶ inf. de fur. l. à Titio.
y ¶ Licet non sit in potestate. ¶ idem econtra, ut ẽ. eod. §. domini appellatione etiam filius.
z ¶ Vxoris. ¶ scilicet serui.
a ¶ Neque uxoris. ¶ scilicet serui.
b ¶ Viri. ¶ scilicet serui dicantur.
c ¶ Vna domus. ¶ No. ergo unã domũ esse uiri & uxoris, & unã familiam. Infort.

CVm aliter. ¶ CASVS Titius habens familiam seruorum fuit interfectus uel à domesticis uel ab extraneis. certè serui debent torqueri ad inquirendam ueritatem: & si nõ deruntauxilium domino, debent puniri capite. nulla enim domus esset tuta nisi talis pœna imponeretur seruis interfecti domini. & continet appellatione domini ille qui habet solam proprietatẽ in seruis: nõ aut ille qui possidet seruũ alienum bona fide, nec ille qui vsumfruc. solum habet in seruo. Sed si dedit seruum pignori, habetur dominus ille qui obligauit. Sed & si ab eo qui instituit illum qui modo est interfectus hęredẽ, sit legatus seruus alicui sub condi. pendente cõditione loco dõi est ille qui nõ est interfectus. & idem est si data sit seruo libertas sub condi. secus aut in eo seruo cui data est fideicommissaria libertas: nisi ipse seru' fuisset particeps sceleris: quia tunc bene torqueret. Itẽ continetur appellatione domini ille q pro parte est dõs, & filius & alij liberi illius cuius est seruus: siue sint in potestate, siue non. idẽ est si essent adoptiui. secus autẽ si essent dati alij in adoptionem. Item secus in alumno illius cuius est seruus: qa in eis nõ habet locũ senatusconsultum. Itẽ filio occiso nõ habetur quæstio de seruis matris. Sed pone ꝓ pater meus fecit testamentum, & instituit me hæredem: & seruos suos quosdam purè legauit uel manumisit: & postea fuit ab hostibus captus: & eo existente apud hostes ego fui occisus. nunquid torquebuntur dicti serui? Et uidetur ꝓ non: quia pater meus uidet mortuus prima hora capti uitatis: & ita videt ꝓ ego sim eius hæres: & ita uidetur ꝓ dicti serui sint liberi, uel sint illius cui legati fuerũt. Et ita uidetur quod tẽpore quo fui occisus, ipsi non fuerunt mei. dicitur tamen hic quod bene debẽt torqueri: qa ego non sum adhuc hæres patris mei: cum ipse adhuc uiuat apud hostes. sed & si dictus meus pater fit mortuus apud hostes, & ego filius ab eo emancipatus sum occisus antequàm ei hęres existam, idẽ erit dicendũ. f. ut dicti serui torqueant. quãuis eẽ si nõ esset occisus, dicit serui nõ essent mei futuri ex eo ꝓ ego essem hęres patris mei, sicque recta uia trãsiuissent ad eũ cui pater me' eos purè legauerat, ut essent liberi cũ pater meus dedit eis libertatẽ purè, sicq; nõ deberẽt torqueri pp mortẽ meã: tamen ex quo occisus fui ante aditã à me hæreditate remanserũt serui in hęreditate: & ita debẽt torqueri. Scias etiã quod patre meo occiso serui mei castrensis peculij torqueri debẽt, si ue eram in potestate dicti mei patris, siue non. Item & si ego sim occisus serui vxoris meæ & socerí mei debent torqueri. & idem est cõtra uxore mea occisa. h. d. usque ad §. occisorum. Viuianus.

[i] Idẽ dicẽdũ i coniũctis, nã pena cõiũcta pro altera torqri potest, & esse tetis, ptra alij æquè coniunctã. Bar. in l. repetit. §. de q̃ne. j. de q̃st. Bal. & doct. i c. pos. ſtemo. de appel.

a ¶ Cum aliter nulla domus. ¶ quæ debet esse tutissimum cuique refugium, ut ẽ. de in ius vo. l. plerique.
b ¶ Capitis. ¶ ut inf. eo. §. potuisse.
c ¶ A domesticis. ¶ ijs qui sunt de familia. Nã ut ait Boetius: Nulla pestis efficacior est ad nocendum quàm familiaris inimicus.
d ¶ Necatorũ. ¶ nomine. & dic torqueri familiã nomine necati, scilicet à quocũq; ut ẽ. proxi. Vel dicitur quæstio. f. familiæ. i. tormẽta ad eruẽdum ueritatem nomine necati à familia. & subaudi, uel ab alio necati, ut patet. ẽ. proximè, & in sequentibus. non dicas ut alius qui non sit de familia torqueatur, ut inf. ea. l. §. in eo. & §. de matris.
e ¶ Alienus sit ¶ ad hoc ẽ. de leg. a. iij. l. si quis suos. & ẽ. de acquirenhęredi. l. si quis mihi bona. in prin. & ẽ. de iniur. l. item apud. §. si vsum fructum. & ẽ. qui satisd. cog. l. sciendum. §. ij & iij. & ẽ. de reli. l. ij. §. j. Sed arg. contrà. ẽ. de rebus eorum. l. magis. §. j. & ẽ. de adul. si postulata. §. de eo. & ẽ. de legat. iij. si quis suos. & ẽ. de nox. l. quoties. §. j.

ADDITIO.
Dic quod bonæ fidei possessor habetur loco domini, ut ipse uel hæres eius non possint dicere se non dominum, nec alius cuius interest, donec contrarium probetur ut l. quidam in suo. in fina. de condi. insti. & l. Titia. ẽ. de solu. & ita loquuntur ista cõtraria: sed postquàm detegeretur ab alio ꝓ non sit dominus, loco domini non habetur. & ita loquitur hic secundum Bar.

f ¶ Datus non esset. ¶ sic ẽ. qui satisd. cog. l. sciendum. §. creditor.
g ¶ Hęredis sunt. ¶ ut s. famil.ercis. post litem. §. res quæ. Sed arg. contrà inf. ad legem falcid. l. in ratione. §. j.

ADDITIO.
Dic secundũ Bar. quod ibi uerè nulla est fictio: ut per eundem in l. fi is qui pro emptore. inf. de vsucap.

h ¶ Ne puniatur. ¶ scilicet capite. & facit C. de q̃stio. l. nec si mors. & inf. l. iij. §. de his quæque. & §. de hæredi. instit. l. si seruo fideicommissaria.
i ¶ Pro parte dominum. ¶ sic ẽ. de ritu nup. l. illud. & inf. ad le. Fal. statuliber.
k ¶ Continentur. ¶ in his deest sola admnistratio, ut ẽ. de lib. & posth. l. in suis. & facit inf. ea. l. §. si pater. & l. si exhæredatus.
l ¶ In potestate. Jnaura enim repelli non potest, ut insti. de hær. ab inte §. eadem. & facit inf. ti. j. l. j. §. j.
m ¶ In eo. ¶ occiso.
n ¶ Datus. ¶ à me alij.
o ¶ Senatusconsultũ. ¶ ut mei serui torqueantur tãquã sui, & puniantur.
p ¶ In adoptato. ¶ à me occiso scilicet.
q ¶ Non habetur. ¶ qa filius est de patris & nõ de matris familia: ut inst. de legi. agn. tutel. §. j. non aut est hic, quia filiũ in potestate esse oportet: ut s. e. §. quid demde dicemus. & facit C. de adulte. l. uerba.
r ¶ Probat. ¶ Scæuola. mouebat hic quæstionẽ secundũ R. illud, ꝓ patre capto filius pro certo nondum erat hæres.
s ¶ Constantius. ¶ ergo quod dixi. mouebat quæstionẽ. secundũ R.
t ¶ Instituto filio. ¶ emancipato. suus enim statim esset hæres: unde serui vtpote liberi non torquentur, ut ẽ. ea. l. §. in eo. Azo.
v ¶ Existente. ¶ id est adita hæreditate animo.
x ¶ Futuri. ¶ inf. de fur. l. à Titio.
y ¶ Licet non sit in potestate. ¶ idem econtra, ut ẽ. eod. §. domini appellatione etiam filius.
z ¶ Vxoris. ¶ scilicet serui.
a ¶ Neque uxoris. ¶ scilicet serui.
b ¶ Viri. ¶ scilicet serui dicantur.
c ¶ Vna domus. ¶ No. ergo unã domũ esse uiri & uxoris, & unã familiam. Infort.

Vm aliter nulla domus[a] tuta esse possit, nisi periculo capitis[b] sui dominis custodiam tam à domesticis[c] quàm ab extraneis præstare serui cogantur: ideo senatusconsulta introducta sunt de publica quæstione à familia necatorum[d] habenda. ¶ Domini appellatione continetur, qui habet proprietatem, etsi vsusfructus alienus sit[e]. Qui seruum bona fide possidet, domini appellatione non continetur: nec qui vsumfructum solùm habet. Seruus pignori datus, quod attinet ad debitoris necem, per omnia perinde habetur, atque si pignori datus non esset[f]. ¶ Serui appellatione, etiam ij continẽtur, qui sub conditione legati sunt. nã medio tẽpore hæredis sunt[g]: nec ꝓ conditio existẽs sufficit, vt desinãt esse hẽdis, facit ne uideant interim eius esse. Idemque erit dicendũ in statulibero[h]. ¶ Sed in eo, cui fideicõmissaria[i] libertas purè debetur, extat rescriptum diui Pij ad Iubentium Sabinum, quo ostẽditur non esse festinandũ ad tormenta eius, cui fideicõmissaria[i] libertas debetur. Et magis est ne puniatur[h] ob hoc quod sub eodem tecto fuit: nisi particeps sceleris fuerit. ¶ Domini appellatione, ẽt, ꝓ parte dominũ[i] contineri dicendum est. Domini appellatione etiam filiifamil. cæterique liberi qui in potestate sunt, continentur[k]. Syllanianũ enim senatusconsultũ non solùm ad patresfami. verùm ad liberos quoq; pertinet. Quid deinde dicemus si liberi non sint in potestate? Marcellus libro duodecimo Digestorũ dubitat. Ego puto pleniùs accipiendũ, ut etiã ad eos liberos pertineat qui in potestate[l] nõ sunt.

¶ In eo[m] autẽ ¶ q est in adoptionem datus[n], nõ putamus locum habere senatusconsultũ, [o] quamuis ĩ adoptato[p] locũ habeat. Sed nec in alumno occiso locus est senatusconsulto. ¶ De matris seruis, filio filiáve occisis, quæstio nõ habetur[q]. ¶ Si pater ab hostib. captus sit, q̃stionem de seruis habẽdã & suppliciũ filio occiso elegãter Scęuola ait: qd' etiã post mortem patris probat[r], si antè quàm suus ei hr̃s existat, occisus fuerit. Idẽ Scæuola ait constantiùs[s] defendendum, hærede instituto[t] filio, de iis quęstionem habendam & supplicium, qui purè legati uel manumissi sunt, ante aditã hęreditatẽ filio occiso. quãuis enim si filius uiueret, hęrede eo existẽte[u], ipsius nõ essent futuri[x]: attamen ubi decessit, quia[y] extinctũ legatũ & libertas est, senatusconsulto fore locum dicit. ¶ Si pater necatus sit, an de seruis filij quæstio habeatur, si fortè in castrẽsi peculio seruos habuit? Et magis est quæstionẽ de seruis filii habendã, suppliciumq; sumendum: licet nõ sit in potestate[z] filius. ¶ Si vir aut uxor occisi esse proponantur, de seruis eorũ quęstio habetur. quãquam enim neque uiri serui propriè uxoris[a] dicantur, neq; uxoris[a] propriè uiri[b]: sed quia commista familia, & una domus[c] est, ita iudicandũ, [l] atq; in propriis seruis, senatus censuit. ¶ Sed neque uxore occisa, neq; marito de

Fl. hęres.
Ats Mętianus. lib. 4. fideicommisso.
Patria potestas inęstimabilis ẽ.
Ats Syllaniano. Huius senatusconsulti meminit Cor. Tacitus li. 14.
Fideicommissari' loco hęredis est.
Fl. fideicõmissa.
Fl. fideicõmissa.
Fl. autẽ deest.
Fl. habebitur.
Fl. quã.
Fl. uindicandum.
Limitabis hac gl. & suas concordã. per text. in l. natu. C. de decu. lib. x. f. ut non procedat si mater ẽ ex nobili familia, pf nerò ex uili: de quo ĩ l. filios. C. de municip. & orig. eo. li.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marit' an posit pro uxore testificari & e contra.

miliam esse.& sic est ar.q unus nõ posit esse testis pro alio,ut C. de testib.l.etiã & sic est ꝛ.rerũ amo.l.j. & C.de adul.l uerba.&ꝛ.q satisfa.cog.l.scientiã.ꝛ.fi fundũ.&ꝛ.fi quis eau.sed & ꝛ fi quis. §. præterea. & de iudi.l inter dum.& C.de cri.expil.hæred.Laduersus.& suprã, de ritu nupt l.j. Sed arg. contra infrã, de quæstio. l.j.§. seruum mariti.

ADDITIO

Dic secũdũ Bart.hic q seruus nõ torquet con tra uxorẽ, ut ibi: quia quodã modo est domina: sed pro morte uxoris sic: ut hic eadem ratione.& sic concordat.

¶ Occisorum.ꝛ CASVS. Vsque hoc dictum est quibus casibus serui debeant torqueri pro domino occiso. nunc uult dicere qui contineantur appellatione occisorum: Et dicitur quod illi qui sunt interfecti per uim aut cædẽ.& de his ponit exempla. ꝛ fi autem non per vim sunt occisi, non continentur occisorum appellatione quanum ad hoc ut serui torqueantur: puta ꝛ fi ueneno fuit extincti. & est ratio plana in litera.in casu tamen bene torquerẽtur etiam tunc, puta ꝛ fi uenenum fuit eis infusum per uim. Sed quid ꝛ fi quidam extranei dederunt uenenum domino clã,& non per vim: & serui aliqui fuerunt de hoc conscij uel fautores? nunquid illi debent supplicio affici? Et dicitur q; sic. licet enim non debeant torqueri eo quod clam datum fuit venenum, illi qui non fuerunt conscij uel fautores, ut dictum est: tamen ꝛ fi q cõscij vel fautores ꝛ sceleris fuerũt, hi demum supplicio afficiunt: & adiri hæreditas, aperiríque tabulę etiam ante quęstionem habitam possunt. Si sibi manus quis intulit, Senatusconsulto quidẽ Syllaniano locus nõ est ꝛ: sed mors eius uindicatur: scilicet vt ꝛ fi in conspectu seruorũ hoc fecit, potuerũtq; eũ in se sęuientem

In qbusdã exẽ. nõ habet vox, necatum.

Fl. idcirco.

Fl. more.

Fl. insidiãtur.

seruis soceri quæstionẽ habendã Senatus cẽsuit. Marcellus autem libro xij. Digest. etiam in soceri seruis idem esse quod in mariti, rectè dicit.

¶ *Non tenẽtur serui de morte domini, si eiusdem opem ferre non potuerunt. Bart.*

¶ Occisorũ appellatione eos cõtineri Labeo scribit, qui per vim, aut cędem sunt interfecti: vt putà iugulatum, strãgulatum, præcipitatum, vel saxo, vel fuste, vel lapide pcussum, vel quo alio telo necatũ ꝛ. Quòd si quis, puta veneno, vel etiã quo alio qd clàm necare soleat, interẽptus sit; ad hoc Senatusconsultum vindicta mortis eius nõ ꝓtinebit. hoc ideo ꝛ, quia toties puniendi ꝛ sunt serui q auxilium dño non tulerũt, quoties potuerũt ꝛ ei aduersus uim opem ferre, & nõ tulerũt. Cæterũ, quid potuerũt facere aduersus eos, qui veneno vel quo alio modo ꝛ insidiabantur? Planè ꝛ fi venenũ ꝓ vim infusum sit, Senatusconsultũ locum habet. Vbicunque igitur uis adhibita est, quæ interimere solet, ibi dicendum est locũ Senatusconsulto fore. Quid ergo, ꝛ fi dominus veneno, non ꝓ vim necatus ꝛ esse proponatur? impunitũ erit factũ? Nullo modo. Licet enim cesset Senatusconsultum Syllanianũ, nec quęstio suppliciumq; de iis q sub eodem tecto fuerunt, habeat: tamen ꝛ fi q cõscij ꝛ vel fautores ꝛ sceleris fuerũt, hi demum supplicio afficiunt: & adiri hæreditas, aperiríque tabulę etiam ante quęstionem habitam possunt. Si sibi manus quis intulit, Senatusconsulto quidẽ Syllaniano locus nõ est ꝛ: sed mors eius uindicatur: scilicet vt ꝛ fi in conspectu seruorũ hoc fecit, potuerũtq; eũ in se sęuientem prohibere, pœna ꝛ afficiantur: ꝛ fi vero non potuerunt, liberentur.

Fl. facto res.

¶ Si q; s non metu criminis imminentis, sed tædio uitæ ꝛ, uel impatientia doloris sibi manus intulit, eius testamẽtum aperiri & recitari mortis casus non impedit.

¶ Item illud sciendũ est, nisi constet aliquem esse occisum, nõ haberi de familia quæstionẽ. Liquere igitur debet scelere interemptũ, vt senatusconsulto locus sit ꝛ. Quæstionem ꝛ autem sic accipimus: non tormenta tantùm, sed omnem inquisitionem, & defensionem mortis. ¶ Hoc autem Senatusconsultũ eos quidem q sub eodem tecto fuerunt, omnimodò punit: eos verò qui nõ sub eodem tecto, sed in eadem regione fuerũt, nõ aliter, nisi conscij fuissent. Eodem autem tecto, qualiter accipiatur, uideamus: utrum intra eosdem parietes, an & vltra: vel etiam ꝛ intra eandem diętam, vel cubiculum, vel eandem domum, uel eosdem hortos, uel totam uillam. Et ait Sextus sic esse sępe iudicatum ꝛ, ut quicunque eo loci fuerunt, unde uocem exaudire potuerunt, hi puniantur, quasi sub eodem tecto fuerint: licet alii uaiis dioris uocis, alii exiguioris sint, nec omnes undique exaudiri possint. Iuxta hoc tamen uidetur & diuus Hadrianus rescripsisse in hæc uerba: Serui quoties dominis suis auxilium ferre possunt ꝛ, non debent eorum saluti ꝛ suã anteponere. Potuisse autẽ ancillam quæ in eodem cõclaui cum domina sua fuerat, auxilium ei ferre, ꝛ fi non corpore suo, at certè uoce plorantem, ut ij qui in domo fuerant, aut uicini audirent, hoc ipso ꝛ manifestũ est, quòd dicit ꝛ prohibere, pœna ꝛ afficiantur: ꝛ fi vero non potuerunt, liberentur.

Fl. more.

Fl. insidiãtur.

Fl. facto res.

Indicia ꝛ cedere debent quæstionem.

Fl. deest uel etiam.

Memorabilia ꝛ hãc sniam exẽpla refert Vale. Max. lib. 6. c. 8. de fide seruorum erga dñs.

a ¶ Necatum.ꝛ facit ꝛ.ad leg. Aqui.l.ꝛ fi seruus seruum.§. huius legis. & §.ꝛ fi is.& §.ꝛ fi quis igitur.& ꝛ.de libe.agno.l.necare.

b ¶ Puniendi sunt.ꝛ capite, ut inf. eadem lege §. potuisse.

c ¶ Potuerunt.ꝛ hoc expone ut inf.§. potuisse.& facit ꝛ.Joca.l.item quæritur.§.exercitu.& l.ꝛ fi quis fundum §. fi.

d ¶ Necatus.ꝛ non à familia, & sic potest adiri hæreditas ante uindictam, ut hic subijcit.& inf.e.necessarios.§.fin.& l.propter ueneni.ꝛ princip.& C.eod.l.cum fratrem.secus ꝛ fi à familia, ut ꝛ.l.iij.§. quod ad causam.& §.fin.& l.seq.& l.necessarios.in princ. quæ est contra.

e ¶ Conscij.ꝛ no. ex sola scientia eos teneri.

f ¶ Locus non est.ꝛ quo ad tormenta.

g ¶ Pena.ꝛ capitali, ut ꝛ.eo.§ potuisse. Azo. & facit ad hoc ꝛ.§. cæterum. Item facit ꝛ.de pecul. sed ꝛ fi damnum.§. ꝛ fi ipse.

h ¶ Tædio uitæ.ꝛ facit ꝛ.proxi.§.& C.qui testa.face.pos. l.ij.

i ¶ Locus sit.ꝛ sed ego quæro, ad quid fiet hæc quæstio? Respond. ad inquirendum mortem defuncti, ut inf. proxi.§. sed hęc quęstio non fit, nisi cum liquet eum scelere interfectum, ut hic. Nunquid ergo fit quæstio semper quando liquet? Respond. liquere debet eum scelere defunctũ, & ꝛ fi persona ignoretur quæ fecerit. ad personam ergo declarandã fit quæstio: quæ ignorari potest, etiam ꝛ fi constet eum scelere occisum. Azo. sed & de communi seruo habetur quæstio ꝛ fi unus ex dominis non compareat, ut inf. eo. l. & ꝛ fi percussor. §. ꝛ fi unus. Item no. nõ iri ad quęstionem nisi præcedant iudicia. ut inf. de quęstio. l.j. in prin.

k ¶ Quæstionem.ꝛ facit infrà, de iniurijs. l. item apud Labeonem. §. quæstionem. Accursius.

¶ Hoc autem senatus.

CASVS. Si dominus fuit occisus ꝛ, & serui sub eodem tecto cum domino existentes non dederunt ei auxilium, debent torqueri & puniri: alij autem serui non: nisi fuerunt conscij. Sed qualiter intelligis tu idem tectum? Respon. ꝛ fi serui erant ita prope dominum quod uocem domini audire poterant: licet quidam domini habeant uaiidiorem uocem, & quidam exiguiorem. & ꝛ fi serui possunt iuuare dominum aliquo modo non debent eorum salutem præponere saluti domini. unde non excusatur seruus uel ancilla, ꝛ fi dicat & etiam uerum sit, percussorem minatum ei ꝛ fi proclamaret ipse seruus uel ancilla. & hoc casu debent pati serui ultimum supplicium. ei ergo seruo non parcitur, qui fuit in eodem conclaui cum domino cum occideretur: nec ei qui timuit mori pro salute domini: nec ei qui non proclamauit dum occideretur dominus. ille tamen seruus non punitur, qui tempore mortis domini erat ita longè quod exaudire non potuit. sed ꝛ fi dominus fuit in itinere occisus sumendum est supplicium de illis seruis, qui erant cum eo, uel non erant cum eo: quia aufugerunt: alij autem non puniuntur. hoc dicit vsque ad §. ipubes. Viuianus.

l ¶ Iudicatum.ꝛ loquitur secundum ius, ut C. eo. l.ꝛ fi. & facit ꝛ. eo. l. cum dominus.

m ¶ Eorum saluti.ꝛ scilicet dominorum, ꝛ fui enim iuris non sunt serui: nec salus eorum ab eis est: sed à dominis hoc iure, ut institu. de ijs, qui sunt ꝛ fui uel alieni iuris.§.j.& not. argu. contra uasallos. Accursius.

n ¶ Hoc ipso.ꝛ id est hoc argumento. Accursius.

o ¶ Quod dixit.ꝛ aliàs quod.& subaudi, nec prodest ancillæ quod dixit &c. Accursius Florentius.

Vel in

a ¶ Vel in hoc.ꝛ i. in eum finem, ne &c. aliàs uel hoc, scilicet maneipatum: & uel pro saltem: uel pro etiam. Et nota quòd quis patitur supplicium in exemplum. sic C. ad leg. Iul. repetun. l.j. Accur.

b ¶ Multa.ꝛ quia tria: aliàs duo dicuntur multa: ut insti. de iure persona.§. fin. Accur.

c ¶ Vel voce.§ uel, ꝓ saltem. Accur.

Fl. utiqs.

d ¶ Plus quàm iniquum.ꝛ ut infrà, proxi.§. & C. de adulteris. l. in adulterij. Sed contrà infrà qui, & à qui. l. prospexit. Solui. ibi de stricto iure, hic de ęquitate, quę prę ualet: ut C. de iudicij. placuit. Vel dic ut d. l. in adulterij. Accursius.

Fl. quemque.

e ¶ Cùm dominus in itinere.ꝛ sic supra proxi.§. Accur.

Impubes seruus.ꝛ CASVS. Si dominus sit occisus ab aliquo extraneo, & serui non tulerunt ei auxilium, capite puniuntur, & etiam torquentur, ut dictum est. Certè istud fallit in impuberibus seruis & ancillis: & in his etiam puberibus seruis, qui auxilium domino tulerunt sine dolo malo. ꝛ fi autem finxerunt auxilium ferre domino, & non tulerunt, non excusantur. & ille sine dolo uidetur auxilium tulisse domino, qui saluauit eum. sed & ꝛ fi non saluauit, imò est mortuus dominus: seruus tamen iuuit eum quantum potuit uidetur ei auxilium tulisse, & sic non punit: & d hoc poni plana exempla usq; ad §. ꝛ fi dominus. Viuianus.

Fl. sufficit ergo.

f ¶ Aetas enim.ꝛ ꝛ fi sit minor, ut C. ꝛ fi ad uer. delic. l. j. & etiam maior, ut infrà eodem. l.iij.§. ignoscitur. & C. qui ęta. lib. x. l.i. & adde quod est infrà eo. l. excipiuntur.

Fl. tantum.

g ¶ Supplicio.ꝛ id est in pœna capitis. Accursius.

Fl. vel dicis gratia.

h ¶ Quęstione.ꝛ pro eruenda ueritate.

i ¶ Et aliàs.ꝛ cùm de adulterio quęstio habetur, secundum quosdã. & facit infra, de quęstio. l. ex libero. §. de minore. & l. de minore. Accursius.

k ¶ Perula.ꝛ sic C. de cur. publi. l.j.

l ¶ Dictis.ꝛ aliàs dictis gratis.

m ¶ Tulit.ꝛ id est dixit se dolere. aliàs iudicis gratia tulit: id est distulit faiendam uindictam per iudicem.

n ¶ Aut.ꝛ aliàs atque. i. sicut.

o ¶ Parci eis.ꝛ scilicet ꝛ fi debilitati per uulnera non iuuerunt postea dominum. Accur.

¶ Si dominus.ꝛ CASVS. Dominus quorundam seruorum fuit à quibusdam mortiferè uulneratus: uixit tamen postea aliquot diebus, & non fuit conquestus de aliquo seruorum, quòd non dederunt auxilium ei. nunquid amodò torquebuntur, uel ultimo supplicio afficientur? Et dicitur quòd non: & multò magis non punientur, ꝛ fi dominus in testamento suo dixit expresè quod serui exercuerunt bene officium suum in iuuando eum. & hoc dic cum l. seq. Viuianus.

percussorem sibi mortem minatũ ꝛ fi proclamasset. vltimũ itaq; ꝛ supplicũ pati debet, vel in hoc ꝛ, ne ceteri serui credãt in periculo dominorum sibi quenquã ꝛ consulere debere. Hoc rescriptũ multa ꝛ continet. Nam ei nõ parcit qui in eodem conclaui fuit: & ei qui timuit mori, non ignoscit: & quòd vel voce ꝛ oporteat seruos dominis auxilium ferre, ostendit.

¶ Si quis ꝛ in villa agens occisus sit, plus quàm iniquum ꝛ est, ꝛ fi fortè diffusa latè prædia habeat, de omnibus qui in ea regione fuerũt seruis & quæstionem haberi, & supplicũ sumi. Sufficit ergo de iis, ꝛ qui cùm ipso, qui occisus dicitur, fuerunt, & qui suspicione cædis aut conscientia attingi videbuntur, quæstionem haberi. ¶ Cùm dominus in itinere ꝛ est occisus, de iis, qui vnà cũ eo fuerunt cùm occideretur, uel cùm vnà fuissent, profugerunt, supplicium sumendum est. Quod ꝛ fi cum domino nemo fuit, cum occideretur, cessant ista Senatusconsulta. ¶ Impubes seruus, uel ancilla nondũ viri potens, non in eadem causa erunt: Aetas enim ꝛ excusationem meretur. ¶ Impuberi autem vtrum in supplicio ꝛ tantum parcimus, an verò etiã in quæstione ꝛ? Et magis est, vt de impubere nec q̃stio habeatur. & aliàs ꝛ solet hoc ꝛ vsu obseruari, vt impuberes non torqueãtur: terreri tamen ꝛ solent, & habena vel ferula ꝛ cædi. ¶ Excusantur autẽ serui, qui auxiliũ tulerũt sine dolo malo. Nã ꝛ fi finxit se quis auxiliũ ferre, vel dictis ꝛ gratiam ꝛ tulit ꝛ; nihil hoc cõmentum ei prodetit. ¶ Tulisse autem auxilium non tantũ is videtur, q seruauit dominum, hoc est qui potuit ita opem ferre, vt saluus esset dominus: verum is quoque, qui quicquid potuit, fecit, tametsi dominus interfectus est: veluti ꝛ fi qs exclamauit ꝛ, vt ad auxiliũ cõueniretur: aut terruit aggressores: aut ꝛ ꝛ fi quis turbã cõuocauit: aut ꝛ fi corpus suum obiecit; vel alias corpore suo auxilium tulit. Nõ tamen semper q clamore vsus est, auxiliũ tulisse videt. quid enim, ꝛ fi cum posset manu depellere à dño periculũ, ille clamorẽ inanẽ elegit? Plectendus vtique erit.

¶ Quid ꝛ fi vulnerati sint serui cũ protegerent dũm? Dicendum est parci eis ꝛ debere: nisi ꝛ aut ipsi sibi vulnera ista fecerũt data opera, ne punirentur: aut talia vulnera isti acceperunt, vt possent nihilo minus opem ferre ꝛ fi voluissent.

¶ Si dominus mortiferè vulneratus superuixerit ꝛ, nec de quoq; seruorum suorum conquestus sit. etiam ꝛ ũ sub eodem tecto fuerunt, tamen parcendum illis erit.

¶ *Dominus percussus potest purgare innocentiam seruorum suorum. Bart.*

¶ Callistratus libro 5. de cognitionibus.

LEX I.

DIuus Marcus & Commodus Pisoni ꝛ rescripserunt in hæc verba: Cùm constiterit apud te, Piso charissime, Iulianum ꝛ do natũ posteà, quàm cõterritus aduentu latronum ꝓfugerat in villam suam, vulneratũ esse, mox testamento facto purgasse officium seruorum suorum: nec pietas proseruis ꝛ nec sollicitudo ꝛ hęredis obtinere debet, vt ad pęnã vocẽtur quos ipse dominus absoluit.

¶ *Ad impossibile nemo obligatur.*

¶ Vipianus lib. 50. ad edictum. L. III.

SI qs in graui ꝛ ꝛ valedudine affectus opem ferre dño nõ potuerit, subueniendum est ei.

¶ *Assertio interfecti non probat: nisi probetur aliter mors illata. Bar.*

¶ Si quis moriens dixisset à seruo vim mortis sibi illatam esse: dicendum est, nõ esse credendũ domino, ꝛ ꝛ fi ꝛ moriẽs hoc dixit, nisi

p ¶ Superuixerit.ꝛ ita quòd eo uulnere non decessit ꝛ. arg. ꝛ. ad le. Aquil. l. huic scripturę. Vel secundum Irn. dic, etiam ꝛ fi decesserit, q uasi dissimulatione remiserit, ut institu. de iniur. §. fina. & C. de teuto. donat. j. in fi. & l. fina. in fine. & in offic. testa. l. omnino. & ꝛ. de proba. l. Procula. & de cura. fur. l. ꝛ fi furioso. §. his consequens. Sed ar. cõtra ad hoc infrà. l. iij. §. j. Itẽ facit j. l proxi. Accursius. Floren.

q ¶ Diuus. Pisoni.ꝛ præsidi ꝓuinciæ.

r ¶ Pro seruis.ꝛ torquendis. Accur.

s ¶ Nec. sollicitudo.ꝛ quę cogit hęredem testatoris indicare necem. ꝛ. Az. & facit C. famil. ercis. in ipsius. & ꝛ. proxi. in fin. & quodibi no. Sed an occisores potest dominus absoluere? Resp. non, cùm ea actio competat uniciuiq; de populo, ut ꝛ. de publicandi l.j. quippe cum in facinẽdo, ac ferendo emittendo delinquunt.

ꝛ Not. ex hac glos. q vulnus dicitur mortale, licet mors non sequat ẽm Bal.

Fl. clamauit.

Fl. atque.

Vindicta ꝓ iniuria suis illata an & quãdo permittatur gl. in ca. j. §. hoc autẽ. q seu. Bal. in l. is penes. C. d po.

Fl. nisi ꝛ fi.

Aliàs. in grauescente.

Aliàs Iulium.

¶ Si quis ꝛ in graui ꝛ ualde grauꝛ. ꝛ sic ꝛ. pro socio. l. cum duobus. §. damna. & l. Gallus. §. ille casus. ꝛ. de libe. & postha. aliàs graui.

v ¶ Credendum domino.ꝛ contra seruos: sed pro seruis sic, ut ꝛ. l. proxi. & l.j. in fi.

x ¶ Si.ꝛ i quamuis. & facit ꝛ. de carbo. edic. l. i. §. ꝛ fi quis. Non obstꝛ. ad Vel. l. Seia. j. responso & de inofficio. testa. l. non est enim consentiẽdum. & C. arb. tu. l. i. & de proba. l. rationes. & l. exeplo. & de testa. l. uerba. & in aur. ut cum de appel. coga. §. fin. igitꝛ omnes. col. viij. argu contra. ꝛ. de bo. libert. l. quicunque maior. §. fi. & l. Paulus §. i. & §. de cura. fur. l. ꝛ fi furioso §. i. & C. de calum. l. mater.

ADDITIO Dic secundum Dy. hic quod propter uerba de fan. & ꝛ fi. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœna non imponitur: hic sed hæres ut filius si accusat, à p̃sumpta calumnia excusatur, ut in contrario. secundum Barto.

a ¶ Si maritus. ⁊ sic ś. l. i. §. si uir.

b ¶ Ignoscitur ⁊ quantum ad pœnam legis Corne. de fica. sed non in totum: ut ⁊ de adulte. l. si adulterium. §. imperatores. & l. nec in ea. §. ideo autē. & l. maritus. j. respon. & ad leg. Cornel. de sica. l. j. §. h.

c ¶ Nō restiterunt. ⁊ No. q̃ nō est culpa nō resistere. sic ś. de noxa. l. iij. §. si extraneus. & de actio. emp. & uen. l. emptorē. ibi, & si non defendat &c.

d ¶ Contraxisse ⁊ est ergo gratificationi; tunc locus, ut & ś. de relig. l. fin. & suprà loc. & cōdul. in naue Saupheli. & infrà ad le. Pal. l. pater filium.

e ¶ Ignosci ei debere. ⁊ quidam interrogati nē legūt. & dicūt non debere seruo uxoris ignosci qui prætulit virū, & econtra si seruus uiri prætulit uxorem. sed lego planè, & dico quod possit eligere, quasi sit eorū communis, ut & ś, eo. in l. i. §. si uir. & ś. ea. l. §. si maritus. Accur.

f ¶ Voluerint. ⁊ sic ś. quod me. cau. l. si mulier. in prin. & ⁊. quod ui aut clam. l. j. §. Sed & Aristo.

g ¶ Ætate. ⁊ i. senectute. ut no. ś. eo. l. i. §. imputes.

¶ Si quis. ⁊ CASVS. Seruus uel serua Titij occidit eum. & Seius in domo sua recepit dictum seruum uel seruā certē tenet Sei. l. Corne. de sica. Vi.

h ¶ Si quis. ⁊ extraneus. q. d. non debet q̃s recipere aliquē noxiū de seruis occisi. aliàs punit l. Cor. de sica. sic ⁊. de excep. l. i. Item facit ś. de fer. fug. l. j. §. j.

i ¶ Qui. ⁊ seruus. & facit ⁊. e. l. lege. in prin.

k ¶ Eius. ⁊ occisi.

¶ Si ex stipulatu. ⁊ CASVS. Seius habēs seruū Stichū promisit per stipulationē Titio eum ei dare, & posteà cū existeret dictus seruus sub eodē tecto cū dño suo Seio, dictus Seius occisus fuit posteà dictus seruus arguētē probauit & detexit mortē dñi, & p̃ hoc prēmio factus est liber. nūquid Titius prædictus poterit eū petere ab hærede Seij ex stipulatione? Et dicit q̃ nō. nā & nō dare dicta actio dicto Titio, si dictus seruus fuisset ultimo supplicio affectus, ex eo q̃ nō arguisset mortē dñi: ut ś. eo. l. i. §. potuisse. si aūt nō fuisset dictus seruus sub eodem tecto cū dño eo tēpore, quo dñs fuit occisus, & sic nō defendisset dominū, nō fuisset passus ultimū supplicū, ex stipulatu actio utilis erit Titio creditori cōtra hæredē Seij ad æstimationē dicti seruus. & ille seruus digna est dicto prēmio libertatis, q̃ ultro p̃siluit ad accusandū interfectores dñi: nō aūt ille seruus est dignus, qui cū accusaret ab interfectoribus domini, ipse retorsit in eos crimen; sed ille seruus, q̃ arguit ultrò necem domini, poterit ad libertatem peruenire, qui nō poterat aliàs ad libertatem peruenire, puta si hac lege distractus erat, ne manumitteretur. h. d. usque ad §. de his quoque. Viuianus.

l ¶ Arguerit. ⁊ probando: ut C. pro qui. cau. ser. pro præ. ac. lib. l. i. sed uidetur ⁊. proxi. §. exponi.

m ¶ Nam. ⁊ bona ratio.

n ¶ Non fuit. ⁊ ergo nō iure est affectus supplicio, hæc ergo iniuria creditori non obstat. Hug.

o ¶ Creditori. ⁊ contra hæredem. sed uidet in primo dicto hæredem teneri, cū à fisco, habeat pretiū, ut C. p̃ qui. cau. ser. l. ij. cōtra. Sed dic quòd hic à fisco nō habet, ut ibi not. et ⁊. ad l. Fal. l. æris. Vel aliter lege hunc §. qa in primo casu erat sub eodē tecto, & non præbuit auxilium, sed post conuicit occisores. unde euitat pœnā, & cōsequitur prēmiū. in secundo secus. quia non conuicit. In tertio uerò non erat sub eodem tecto. unde cōsequitur libertatem dato prætio domino à fisco, q̃d in primo casu non datur, cùm si non conuicisset, capitis pœnam esset passus, & sic nihil hic haberet hæres. & facit ad §. ⁊. de suis & legitim. l. iij. §. quòd si necē. & ⁊. de uer. obl. l. si seruum Stichum. & l. qui seruum. & ⁊. eodem. l. si seruus. & l. domino. & ⁊. de bo. lib. l. si necem.

p ¶ Vtrum. ⁊ exponit proxi. §. superiorē, uel exponit l. ⁊. eo. l. lege. in princip. Et nota differre spontaneum à coactio. sic infrà, de bon. lib. l. qui cùm maior. §. si libertus. & §. fina. & infrà, de le. ij. l. unum ex familia. §. i. & C. ne. tu. uel cu. ve. con. l. i.

q ¶ Vtile. ⁊ contra ś. pro socio. l. actione. §. Labeo. & in authen. de resti. & ea quæ pa. §. ea uerò. coll. iiij. Sol. hic speciale ut etiam cōtra pactū ad libertatem perueniat. & facit ś. px. §. si ex stipulatu.

r ¶ Supplicium. ⁊ & quæstio. ut ⁊. eo. l. si exhęredatus. §. fin. & intellige ut dicitur ś. e, in l. i. §. in eo.

¶ De his quoque. ⁊ CASVS. Quæritur, nunquid seruus occisi q̃ testamento habuit libertatē, debeat puniri ante aditam hęreditatem occisi? Et dicitur quòd sic. sed & si ipsi serui profugerūt post mortem domini, & posteà apertum fuit testamentum domini, & in eo inuenti sunt scripti liberi: & adita est etiam posteà hæreditas, debet de eis haberi quæstio, & supplicium: quia æquissimum est indulgentiam dominorum, qui dederunt seruis libertatem, non obstare ultioni mortis dominorum, quam indulgentiam dominorum, prout quisque de seruis esset expertus, pleniorem uel grauiorem pœnam mereri debet propter suum scelus: quia non iuuit dominum. h. d. usque ad §. quod ad causam. Viuia.

s ¶ Sumendum est. ⁊ & hoc die, ut ś. l. i. §. in eo. uel hic aliud, quia profugerunt: ut ar. ⁊. eo. l. lege.

t ¶ Indulgentiam. ⁊ id est dationem libertatis.

Ipsorum

hic per morbū nihil audit. ¶ Cæcus quoq; veniam mereri debet. ¶ Mutū simili modo excipimus: sed † vbi vocis auxilium tantùm superfuit. ¶ Furiosos excipi nequaquam dubium est.

¶ *Qui defendit unū ex seruis malefactoribus, vt esse obnoxius criminis. Bart.*

¶ Si quis h quem eorum seruum seruāmve ex ea familia, q̃ † eius k facinoris noxius erit, receperit, vel celauerit sciēs dolo malo; in ea causa est, ac si lege, q̃ de sicariis lata est, facinoris noxius fuerit.

¶ Si ex stipulatu seruus debeatur & cædem domini arguerit l, & pro prēmio liber esse iussus sit, ex stipulatu actio stipulatori non datur. Nam m & si supplicio affectus fuisset, non daretur. Quòd si sub eodem tecto non fuit n, ex stipulatu actio in æstimationem seruiutilis erit creditori o.

¶ *Non videtur vindicasse, qui non vltrò vindicauit, & fauore publicæ utilitatis generalis locutio non recipit restrictionem de habilitate personę.*

¶ Vtrum p autem is solus videatur vindicasse q, vel arguisse, q̃ ad hoc prosiluit † vltrò? an etiam is qui cum accusaretur, ipse detorsit in alium crimen? Et magis est, vt ille hoc prēmio dignus sit, qui vltrò ad accusationem prosiluit †. Is quoque, qui non potuit aliàs ad libertatem peruenire, vtputà si hac lege distractus erat quis, ne manumitteretur, poterit propter hoc, quod in commune vtile q est, ad libertatē peruenire. ¶ De iis quoque seruis, qui testamento manumissi sunt, perinde atq; de seruis supplicium r sumēdum est. De iis, qui antè quàm testamentum occisi occisæve aperiretur, profugissent, posteaq; aperto testamēto liberi scripti inuenirenē: perinde ac † de seruis q̃stio habenda, suppliciumq; sumendū s est. Nam est æquissimū, dominorum vltioni nō obstare indulgentiā t

aliàs, ibi.

Flo. aperuit.

Quid sic spōtaneū, uide Bart. in l. i. in fin. & ult. nota bili. ⁊. de quæstio.

Fl. prosiliit.

Flo. indicasse, & hucspectat lib. 197. de verb. sig. ś.

Fl. prosiliit.

Flo. Clusos.

Fl. continebuntur.

Simile in c. venerabilē. cum gl. sup uerbo, fauere. ex de elect.

Flo. quis quibusdam tulit.

Fl. ceciderunt.

Fl. ceciderunt.

Flo. aperuit.

Flo. aperuit.

Fl. ceciderunt.

Fl. ceciderunt.

Fl. ceciderunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur in glos. in l. fi. vir. ff. pro dona. ad l. emancipatũ. §. fi. dic q̃ ibi erãt duæ causæ quarum nulla nocet, sed una prodest, alia nõ: ideo inspicitur id quod prodest secundum eum Bar.

QVi posthumos. CASVS. Al quis occisus instituerat filios, dixerat postea si posthumi mihi nõ nascentur, uxor mea sit mihi hæres. & posteà uxor sua quæ nihil gestabat in uentre, decessit ante aditã hæreditatẽ à fe ex substitutione uiri occisi: & ideò adire noluerat, quia non erat adhuc habita quæstio de familia. nũquid utiles actiões hæreditariæ dabũtur hæredibus uxoris? Et dicitur q̃ sic. si autẽ ipsa uxor erat prægnãs ex occiso rẽpore mortis, suæ uxoris, & ita propter hoc etiã nõ poterat adire ex dicta substitutione, & sic habebat duo impedimenta ad adeũdũ. f. illud senatusco. & q̃ a prægnans erat. certe nõ poterũt dicere hæredes uxoris iniuriã mulieri factam per senatusconf. & sic hæreditas prędicti occisi ad eos hæredes uxoris nõ peruenit. Vi.

a ¶ Instituerat. § primo loco.
b ¶ Secundo loco. § i. substituit, si hæredes non essent.
c ¶ Actiones. § hæreditarius.
d ¶ Ex constitutione. § senatuscon. huius
e ¶ Constabat. § in rerum natura, non apud homines. uel dic apud homines quo ad opinionẽ omunẽ: ut no. §. de acqui. hæ. l. cũ quidam. §. quod dic itur.
f ¶ Aliquim. § i. fi. aliud fuit impedimentũ quàm senatuscon. puta quia prægnans erat nihil habebit hæres eius.
g ¶ Prægnante. § ideoque adire non potuitut §. l. proxi. §. fi.
h ¶ Interuenisse. § si hæreditas eius nõ præsetur hęredibus, ut §. l. proxi. §. fi. hoc est dicere. nihil habebit hæres mulieris, q̃ a hæreditatem nõ adiuam ad hæredem mulier non transmittit, ne C. de iure delib. l. quoniam. & fa. §. l. proxi. §. quod ad causam.

NEcessarios. § CASVS. Scias q̃ non solũ uoluntarij hæredes occisi continẽtur in senatusc. ut nõ adeãt ante quęstionẽ habitam sed etiã necessarij & nõ solũ nõ possunt adire hæredi. ante q̃stionẽ habitã, sed etiã nõ pũt petere aliquã bo. pos. Si aũt faciãt cõtra, dent publicati bona sed nõ alias publicãtur, nisi cõstet esse occisum patremfa. & hæredẽ eius adisse hæredi. ante q̃stionẽ de familia habitam, & ante sumptũ supplicium. Sed quid si dominus est occisus p̃ ter malam curam medici uel insidias medici, nũqd potest aditi hæreditas ante quæstionem habitam? Et dicitur quod &c. defensio tamẽ dicit mortis incumbit dicto hæredi. Vi.

i ¶ Comprehendi. § ut auferatur eis hæreditas.
k ¶ Omnes bonorum possessiones. § quæ sunt vi. ordinariæ, & septima extraordinaria, ut instituãt bo. pos. Et no. suum non fieri hæredem ipso iure, nisi nomine. ut no. §. de acq. hære. l. necessariis. & fa. §. l. proxi. in fi. & §. i. & l. in cognitione. & C. eo. l. iij. Sed cõtra. §. e. l. i. §. quid ergo si dominus. Sol. ibi ab extraneo.
l ¶ Adisse. § ut et C. eod. l. fi ea. hoc autem fit primò in accusatis cõmitis occidentib. uel homicidis: ut C. ubi causæ fisc. l. j. nõ ergo putatur, si putans mortuũ adiit, cum sit unus 1. j. de fur. l. inter. § pe. m ¶ Iniuria. § alterius quam hæredis, aliàs per hoc ipsum fieret indignus: ut §. de his quibus ut indig. l. indignum.
n ¶ Potest. § ut §. l. i. §. quid ergo si dominus. & C. eo. l. cũ fratrem.
o ¶ Defensio mortis. § iudicatio. & fac. C. eo. l. i.

ETsi certus. § CASVS. Mortuo domino, certum est apud iudicem, quod Stichus seruus suus occidit cũ. certẽ adhuc debet tortueri Stichus, et inuenitur mandator cædis: & ipse Stichus solus dabitur quæstioni: cæteri autem sui conlerui tantum puniuntur ex eo, quòd non tulerunt domino auxilium: non autem torqueneur. Secundò dicit quòd quamuis aliàs serui in caput domini non torqueãtur, tamen bene torquentur in caput hæredis, qui est eorum dominus, siue sit hæres extraneus, siue ex suis: ad sciendum utrum ipse hæres occidit dominum uel non. Tertiò dicit pone, quòd duo habebãt seruos cõmunes: unus de dominis prædictis non comparet. certè serui communes debent torqueri ad sciendum de casu dicti domini nõ comparentis. Quartò dicit. Pone q̃ serui appetierunt occidere dominũ eorũ: nõ tamẽ occiderunt. certè nõ habet locum Syllanianũ, sed ipse dominus potest eos castigare etiã post manumissionẽ à se de eis factã. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

p ¶ Quæstio. § torquetur percussor, ut indicet mandatorẽ: ut & §. e. l. prius. & arg. §. de iur. fis. l. ij. §. diuus. Sed arg. cõtra C. de ac cu. l. fi. sed hic est principalis criminosus. Itẽ fa. C. de acc. l. non ideo minus. & C. eodem. l. minoribus.
q ¶ Ipse.] percussor.
r ¶ Cæteri. § scilicet mandatores.
s ¶ In caput domini. § f. regulariter, sed hoc fallit hic & in aliis: ut C. de quæstionibus. l. i.
t ¶ Hæredem accuset. § aliquis q̃ occiderit defunctum ille hęres. ad quòd C. eo. l. iorem. est enim ibi publica accusatio: ut j. de pub. iud. l. j. Vel dic q̃ aliquis accusat occiso rem aliquem de familia: qui uidetur accusare hæredẽ, qui adiuit ante mortem ultam, nam finita accusatione ista coram præside auferentur bona hæredi per pro curatorem Cæsaris. ut C. ubi. ca. fis. l. i. & in utroque casu serui torquentur, & contra hæredem uel directo, uel per obliquum torqueri uidentur. Vel dicas adiungi hunc casum cũ præcedenti quia percussor nominat hæredem mandatorem, p̃ quod uidetur eum accusare uel inculpare.

† Flo. deest suo.

¶ Paulus lib. 46. ad edictum. LEX VI.

ETsi certus sit percussor, tamẽ habenda est quęstio P, vt cędis mandator inueniatur. vtique autem ipse ¶ maximè quæstioni dabitur, quãuis & cęteri r punientur. ¶ Quamuis aliàs in caput domini s serui non torqueant, rectè tamen fiet quæstio, etiam si hæredem accuse, siue extraneus hæres, siue suus sit t.

¶ Serui possunt torqueri pro non comparente, sicut pro mortuo. Bar.

¶ Si vnus ex dominis non cõpareat, quærendum est de casu eius per seruos, quos cõmunes habuerunt. Magis u enim de salute aut vltione domini non comparẽtis, quàm in caput præsentis torquebuntur. ¶ Si appetitus sit x, nec occisus dominus, nihil Senatusco sulto cauetur. ipse enim ĩ familiã suam potest animaduertere y.

† Fl. siue ex suis sit.

¶ Idem libro singulari ad Senatusconsul. Syllania. LEX VII.

ET in libertos z extraordinarium auxilium habebit.

¶ Idem lib. 46. ad edictum. LEX VIII.

SEnatusco sulto Pisoniano † cauet, vt si pœnæ a obnoxius b seruus venisset, quandocunque † animaduersum in eum esset, venditor pretium præstaret c: ne reditas potest n: sed hæredi suo † defensio o mortis incumbit.

† Ats. Syllaniano.
† Fl. quandoque.

¶ Paulus lib. 46. ad edictum. LEX VI.

ETsi certus sit percussor, tamẽ habenda est quęstio P, vt cędis mandator inueniatur. vtique autem ipse ¶ maximè quæstioni dabitur, quãuis & cęteri r punientur. ¶ Quamuis aliàs in caput domini s serui non torqueant, rectè tamen fiet quæstio, etiam si hæredem accuse, siue extraneus hæres, siue suus sit t.

¶ Serui possunt torqueri pro non comparente, sicut pro mortuo. Bar.

¶ Si vnus ex dominis non cõpareat, quærendum est de casu eius per seruos, quos cõmunes habuerunt. Magis u enim de salute aut vltione domini non comparẽtis, quàm in caput præsentis torquebuntur. ¶ Si appetitus sit x, nec occisus dominus, nihil Senatusco sulto cauetur. ipse enim ĩ familiã suam potest animaduertere y.

¶ Idem libro singulari ad Senatusconsul. Syllania. LEX VII.

ET in libertos z extraordinarium auxilium habebit.

¶ Idem lib. 46. ad edictum. LEX VIII.

SEnatusco sulto Pisoniano † cauet, vt si pœnæ a obnoxius b seruus venisset, quandocunque † animaduersum in eum esset, venditor pretium præstaret c: ne ante mortem ultam, nam finita accusatione ista coram præside auferentur bona hæredi per pro curatorem Cæsaris. ut C. ubi. ca. fis. l. i. & in utroque casu serui torquentur, & contra hæredem uel directo, uel per obliquum torqueri uidentur. Vel dicas adiungi hunc casum cũ præcedenti quia percussor nominat hæredem mandatorem, p̃ quod uidetur eum accusare uel inculpare.

† Flo. deest libertis.

v ¶ Magis. § sic §. proxi. §.
x ¶ Si appetitus sit. § id est, inuasus à seruis. Accur.
y ¶ Animaduertere. § occidendo de eis ut bestiis, cùm causa sit instatus: j. de leg. j. l. quid ergo. § si hæres. & j. de uerb. obl. l. qui seruũ. & no. §. de iis qui sui uel alie. iur. sunt. l. i.
z ET in libertos. § qui patronum suum appetierunt, ut §. proxi. §. Et quod sit hoc extraordinarium, dic ut C. de liber. & eorum lib. l. ij.

SEnatusco n. § CASVS. Cùm dominus occideretur, seruus eius Stichus non tulit ei auxilium, cum posset: & sic debet ultimo supplicio affici. hæres occisi uendidit eum Titio pro c. & posteà de eo seruo supplicium est sumptum. certè tenetur hęres reddere emptori dicta c. ¶ Si filius fami. § Titius filius fa. fecit testamentũ de castrẽsi pec. & instituit sibi hæredes Caium & Seiũ: & posteà fuit occisus. & hæredes prædicti adiuerunt hæreditatem ejus, antequã facerent haberi quæstionem & supplicium de familia occisi uel antequã ulciscerentur mortẽ occisi. certè hæred. debet ptinere ad fiscũ: & fiscus tenetur præstare legata relicta ab occiso: & libertates eorum seruorum occisi, qui excipiuntur senatuscon. ut nõ puniantur, puta quia nõ potuerunt iuuare dominum. h. d. cum l. seq. Vi.

a ¶ Pœnę. § capitis.
b ¶ Obnoxius. § quia sub eodem tecto constitutus domino occiso opem non tulit, ut supra eod. l. j. in princip. & §. hoc autem senatuscon. si interim per hæredem uel per alium uendit, debet dici hoc, ut supra, de edil. edic. l. cùm autem §. excipitur. & l. q. s fit. § antepe. ats eo ablato emptor, per pœnæ impositionem uenditor redditpretũ: ut hic.
c ¶ Præstaret. § id est redderet.

a ¶ Senatus. § aliàs senatuscõsultum. f. Sylla. nec enim à lege debet nasci iniuria. sic C. vnde vi. l. meminerint.
b ¶ Patrisfami.] alicuius occisi a familia. quod est si hęres adiuit hęreditatem, antequam habeatur quæstio familiæ, ut §. eo. l. iij. §. quod ad causam. & l. necessarios. §. j.
c ¶ Potius. § scilicet ad fiscum pertineat.
d ¶ In adeundo. § ante habitam quęstionem familiæ, & supplicium sumptum.
e ¶ Vltive nõ sunt. § defuncti necem.
f CVm fisco. Eorũ. § seruorum.
g ¶ Excipiuntur. § vt qui nõ fuerunt sub eodem tecto nec consciij: ut §. l. i. § hoc senatus. Item impuberes 1 & alij. ut j. eo. l. excipiuntur. & facit in f. titul. j. l. ij. §. fin. & de lege. j. l. si seruus plurium. §. fi quis. & inf. de ijs qui. vt indig. l. cum tabulis. in fi & inf. ad Treb. l. Marcellus. & C. ad le. Falc. l. iij & de fideicom. l. eam quam. & inf. de iure fisl. iij. §. cum ex causa. & l. dicitur. & infrà de verb. sig. l. princeps bona.

SI exhæredatus. § CASVS. Titius exhæredauit filiũ suum Seium, & instituit hæredem Caium, & decessit dictus Titius: & posteà Seius suus filius fuit occisus ante, quàm Caius adiret. nũquid serui dicti Titij debent torqueri pro morte dicti Seij? Et distinguitur, utrũ dictus Caius adiuerit posteà hæreditatem, an non. primo casu uidẽtur seruti prædicti fuisse alieni, id est hæredis Caij: & sic nec quæstio de his habetur, nec supplicium. secundo casu habetur de his quæstio & supplicium, ac si dominus eorum fuisset filius tempore quo fuit occisus: nam ipsius essent si uiuerent.

¶ Sub diuo. § Titi manumisit seruos suos. & posteà fuit occisus eis præsentibus. certè poterũt torqueri. & idem si accepissent dicti liberti ius annulorum aureorum. Item in l. fi seruus. cone quod dictus Titius legauit quosdam suos seruos Seio, & posteà ipsi facti sunt liberi. ideo q̃ detexerant mortem eiusdem Titii. nunquid propter legatum impeditur dicta libertas? Et dicitur quod non. Item in l. cognitione. dicit, pone quod hęredes dicti Titij aperuerũt testamẽtũ eius, antè quàm facerent haberi quæstionem & supplicium de familia: & sic possunt de hoc accusari ut soluãt c. aureos: ut infrà eodem. l. lege. §. fi. certè ultra quinquennium non poterũt accusari, si sunt extranei hæredes. si autem sint de suis, poterunt perpetuo accusari. & hoc dicit cum tribus ll. seq. Vivianus.

h ¶ Inspicietur. § torqueantur serui patris pro filio: an non.
i ¶ Al eni. § serui. & ne non torquendi, nec supplicium sumendum.
k ¶ Si dominus. § scilicet filius. & dic seruorum cum fuit occisus, & sic torquentur: ut & supra eodem. l. j. §. domini appellatione etiam filius fa. & facit ad hoc quod retrotrahatur suprà de acqui. hæred. l. his quandoque. & infra de rebus dub. l. quædam. & infra de stipu. ser. l. si ex re. §. fi. & de reg. iur. l. omnes. & l. omnia.
l ¶ Quos. § simplex relatio. sic inf. de iniur. l. dominum.
m ¶ Habere. § nam est æquissimum a &c. ut §. l. iij. §. de his.
n ¶ Demque. § quo ad hoc & quædam alia nõ habetur ingenuus, licet regulariter sicut C. de iur. aur. an. l. ij.
o ¶ Annulorum. § scilicet aureorum.
p ¶ Si seruus Occiso. § oppositio in obiecto: ut homo mortuus.
q ¶ Statuerit. § quia necem defuncti vindicauit: ut C. pro cui. cau. l. prima.
r ¶ Non impediri libertatem. § propter legatum. sed an hæres daemptori iniuriam fecisse uideretur † Senatus a.

† Fl. uidetur.

¶ Ex quibus causis extraneis auferitur hęreditas, ex eiusdem causis castrense peculium confiscatur. Bartol.

¶ Si filiusfami. qui in castrẽsi peculio testatus est, occisus sit, omnino id defendendũ est, vt ex quibus casibus ad fiscũ patrisfamil. b bona pertinent, his casibus & huius peculiũ, potius c quam ad hæredes, qui deliquerunt in adeundo d, & similib. vltive nõ sunt e.

¶ Ad fiscum transeunt bona cum onere legatorum. Bartol.

¶ Caius lib. 7. ad edict. puinciale. L. IX.

CVm fisco caduca bona defuncti addicuntur propter inultam mortem, in eum legatorum actio datur: & libertates ratę sunt, eorum f scilicet q̃ Senatusconsul. excipiuntur g.

¶ Paulus libro singul. ad Senatusconsul. Sylla. LEX X.

SI exhæredatus filius, antequã adiretur patris hęreditas occisus sit, ex euentu inspicietur h: vt si adita fuerit hęreditas, quasi alieni i fuisse videantur. Si verò irritum testamentum factum sit, quia ipsius essent, si viueret, o ita perinde aguntur, ac si dominus k esset.

¶ Sub diuo Traiano cõstitutum est, de his liberris, quos q̃s l viuus manumiserit, qõnem hęri m.

¶ Triphoninus lib. 2. Disputatio. L. XI.

IDemq; n erit & d his libertis †, qui ius annulorũ o petierint.

¶ Paul. li. sing. ad Senatuscõ. Syll. L. XII.

SI seruus a testatore occiso P legatus sit, & prætor pro præmio statuerit q liberum cum esse: dicendum est, non impediri r libertatem.

¶ Accusatio facta ⊃ occisores, habet effectum confiscationis bonorũ contra hęredes extraneos intra quinquennium ⊃ eos, qui de morte defuncti possent de parricidio tenері, semper. Bartol.

¶ Venuleius Saturninus lib. 2. de publicis iudi. LEX XIII.

IN cognitione s aperti aduersus Senatusconsultum testamẽti eius, qui à familia sua occisus dicatur quinquennij tempus constitutum est Senatusconsulto, Tauro & Lepido consulibus: quod tamen ad extraneos t pertinet. Nãcos u, qui parricidij pœna teneri possunt x, semper accusare y permittitur eodem Senatusco sulto.

¶ Impubes q̃ si iuuat dũm, non tenetur senatusconsulto, nisi in eo tria concurrãt, quę exprimit hæc lex. Bartol.

¶ Caius. † LEX XIIII.

EXcipiuntur z eodem Senatusconsulto Syllaniano impuberes serui. Trebatius † autem Germanus legatus etiam de impubere sumi iussit supplicium, & tamen non sine ratione. Nam is puer nec multum à pubertate aberat, & ad pedes domini cubuerat, cũ occideret, nec posteà cędem eius, pdiderat. vt enim opẽ ferre eũ non potuisse cõstabat, ita silentium præstitisse etiam posteà certũ erat a: & ijs dũtaxat impuberi in c. au. quinquennio tollatur: quę pœna ob solam aperturam imponitur: ut infrà eodẽ titu. l. lege. §. fina. Alij ut Io. & Azo dicunt, quod etiam hęreditas perditur ob solã aperturam, per l. C. eodem. l. fi ea. & infrà eodem. l. final. sed quocunque modo intelligas, quę accusatio fit de hęrede? Quidam dicunt eum accusandum de his, & puniri in confiscatione bonorũ. sed non uidetur. nã non punitur nisi pecuniariter propter aperturam uel ppter aditionem. scilicet amissione hęreditatis. sed dico q̃ occisores debent primo accusari: quo ipso & hęredes bona amissuri uidentur accusari: quibus cõmũis hęc bona fisco deferuntur: ut C. ubi causæ fisca. l. j. & sic intelligitur §. eo. l. necessarios. § non alias. intra quinquennium ergo debet hoc expediri, ut hic: non dico quod accusatio de homicidio quinquẽnio tollatur contra homicidas, ut l. querela. C. de fal. sed effectus confiscandorum bonorum contra hęredem tollitur quinquẽnio. ad q̃d infrà, de diuers. præscrip. l. omnibus. Dic ergo in cognitione. i. accusatione contra homicidas quinquẽnium est constitutum. ⊂ quo ad effectum confiscandorum bonorum. Vel dic b in cognitione id est, ĩ delatione, quæ fit fisco de bonis, iã puniti homicidis. & hoc si est extraneus hęres: sed proximus plus tempori scilicet quandocunque homicidæ conuenantur usque ad xx. an. argu. infrà de parri. l. fina. poterunt bona posteà à fisco peti, uel intra quindiennium etiam à die denunciationis. s. uel aliàs an. xx. à die quo cœpit fiscus petere posse: ut infrà de iure fisci. l. j. §. penulti. & C. de quadri. præscrip. l. i.

† Ats Mecianus lib. xj. de publ. iudi.
† Flo. Trebius.
b Prima ẽ uerior, fm Bal. hic.

t ¶ Extraneos. § hæredes.
v ¶ Eos. § scilicet hæredes. Accursius.
x ¶ Teneri possunt. § scilicet si committerent id delictum: non dico q̃ hic commiserint aperiendo vel adeundo. & sunt istæ personæ inf. de parri. l. i. ii. iij. & iiij.
y ¶ Accusare. § per obliquum uel dic, id est deferre per directum. huic. l. est contra. j. eo. l. Caius. Sol. ibi. Item C. de fal. l. querela. So. hic speciale. imo & hic durat xx. an. accusatio de homicidio: sed non quo ad effectum confiscandorum bonorum: ut dixi.

EXcipiuntur. § CASVS. Dictum est §. codẽ. l. j. §. potuisse. & in princip. q̃ serui qui non miserunt auxilium domino, torquentur. & supplicium de eis sumitur. certe illud fallit in seruis impuberibus, qui fuerũt sub eodem tecto cũ domino cum occideretur, uel etiã alibi, & non fuerunt ministri uel participes cædis. si autem fuissent ministri uel participes, non parcitur eis in cæde domini. nam & in nullo alio delicto eis deberet parci. Item nõ parcitur eis, si erãt proximi pubertati eo tempore quo dominus fuit occisus, & si erant ad pedes domini cũ occideretur, & posteà facti puberes nõ prodidẽ. ut necẽ. Vi.

z ¶ Excipiũtur. § ut §. e. ti. l. i. §. ipubes. & §. ipuberi. & l. cũ filio. ĩ fi.
a ¶ Certum erat. § ad hoc de silentio facit C. de incest. nup. l. ij. in fin. & l. iij. in fi. Et no. a tria contra hunc: quorum si quod deficit, nõ habet locum quod hic dicitur. illa tria sunt hęc, quod propè pubertatem: quod ad pedes domini: & quod tacuit.

Universidad de Deusto

a ¶ Sub eodem ?q. 1. non autem interuenerunt prædicta.
b ¶ Participes.}, vt in nost. o casu, ubi uideatur fuisse participes propter tutiam.

Die hoc c ¶ Alia causa}nam aliàs tenentur impuberes ex delictis : ut in
† Fl. uerum statu. de obl. quæ ex delic. §. pe. nisi quatenus miseratio ætatis &c. ff.
de iure & ha & n. fi in crimine adul. debere tel rerti, ut inf. de adulterijs
legi hanc l. minor.
secundum docto. hic :
I sequens.} CASVS Titius in-
qd tamẽ di stituit sibi Seium & sub
tum limi stituit ei Caium & po
tabis p tex. stea fuit occisus & po
in c.j. & qd stea Seius adiuit hære
ibi no. ex d ditatem, antequam ne
deli. pue. f cem defuncti vindica
vt non pro ret. & Cai postea un-
cedat in de dicatur necem nũquid
licto carnis transfertur ad Caium
quod in eo sui substitutum hæreditas
non præsu instituto delata? Et dici
mitur. tur quod non. pœna
enim institutiti non de
bet esse præmium sub
stitutiuo : dictam hæ
reditatem habebit fi
scus. Sed quid si dicti
Seius & Caius fuerunt
ambo instituti, & fuit
datum Seio prælegatum? certè non solum
pars hereditatis auferetur Seio, & datur fi
sco, sed etiam prælegatum, eo q non uindi
cauit mortem Titij testatoris ante adiũ hæ
reditatem à se. sed & si
† Fl. Seuerus. uenierit ab intestato
ad hereditatem, aufer
tur euidẽq; si quasi pa
tronus occisi veniat
ad hæreditatem: quan
tus ille qui uenit ab in
testato & ille qui uenit
quasi patronus admit
† Als. quis hic suo iure Vin. tatur suo iure.
admittat. d ¶ Si sequens gra-
dus} substitutus.
e ¶ Vltus} Accusando occisores.
f ¶ Prioris} id est, primo delata instituto.
g ¶ Non esse hoc} scilicet dicendum. & est hoc expeditum cum in
stitutus primo adiuit quam uindicaret: quod potest aliquãdo, ut §. e.
l. j. §. fi quid ergo si dominus. Quid ergo si nullo modo adiuit, uel adie
rat cum non debuerat? Respon. quidam non idem: sed 1o. idem. Ar. cõ
tra in aut. de hęre. & fal. §. fi uero institutio & substitutio. colla. j. & j.
ad trebel. l. ij. §. fi.
h ¶ Illius} instituti qui non uindicauit necem defuncti. & facit ad
hoc suprà quod metus cau. l. fi cũ exceptione. §. Pedius. in fi. §. Itẽ fa-
cit ad l. C. eo. l. si sororem. Accursius.
i ¶ Legatum} infrà ad trebel. l. ita §. qui suspectam.
k ¶ Venit} id est venire nulle.
l ¶ Admittantur} aliàs non, ut hic, & infrà de iure pat. l. penul. j.
respon. Sed arg. contra ff. de inoffic. testa. l. papinianus. §. fi quis impu-
bes. & l. penul. §. fi. & in aut. de hære. & fal. §. fi quis autem nõ implẽs.
col. j. item facit suprà proxi. §.
ADDITIO Die q ibi est in culpa, hic in dolo, ut l. propter uene
ni. §. neptis. J. e. uel istud delictum est maius illo. Vel aliter ibi delictũ
committitur solum contrà testamentum, & id-eo petitur solum quic-
quid ex testamento capitur, non aliunde : hic delictum committitur
circa uindicandam mortem: ideo perditur quicquid causa mortis ca-
pitur, secundum Bar.
Domino} CASVS Dominus fuit à familia occisus : & seruus
quem habebat communem cum Titio, detexit necem, certè erit
liber: hæres autem occisi debet dare Titio partem pretij Titio cõtin-
gentem. Viuianus.
m ¶ Socium consequi} sed à quo? Respon. de bonis defuncti. quæ si
non sufficiunt, de publico. argumen. infrà eodem. l. lege Cornelia. in
princi. non autem à fisco prima facie: ut nota suprà eodem. l. tertia. §.
si ex stipulatu. & p qui. cau. ser. lib. pro præ. ac. l. prima & ij. & de ser.
communi ma. l. j.
PRius} CASVS Dicitur hic quod si dominus est occisus, quod
familia prius de se debet torqueri, & si confiteantur, quod
derint dominum, tũc debent interrogari quo mandante occidi
Viuianus.
n ¶ Prius de se.} iam qs de familia fecerit, & sic nõ uidet esse
se ut præcedant iudicia. regulariter secus, ut J. de quæstio. l. j. in prin-
o ¶ Quo mandante.} non autem debet interrogari, mandauit Ti-
tius, aut Seius. ut J. de quæstio. l. j. §. qui quæstionem. & facit §. eod. &
si certus sit percussor. & C. de iure fisci. l. ii. §. ditius. Sed arg. contra §.
de eden. l. j. §. rationem. sed nil facit, ut ibi patet. aliàs est i litera, quo
in anno flagitiũ &c. & tunc est argumẽ. quod
testis est interrogan-
dus de die, sic in au-
then. de testib. col. viij. § Concor.
§. & licet. ibi, & causam tex. in c. ab
testimonij &c. Accur- bate sanè.
sius. de re iudi.
lib. vj. & in
ca. ij. & ibi
no. Panor.
extra de fi-
de instru.
EX inofficioso. } CASAS. Dicitur quòd quamuis hæ-
res non possit adire hę
reditatem occisi ante
mortem occisi uindica
tam, ut suprà eodem.
l. senatus. §. primo tam-
men si filius occisi ab
eo exheredatus sit, bene
potest idem filius
queri de inofficioso te
stamẽto, & postea mor
tem uindicare. Viuia-
nus.
p ¶ Idem. } filius ex-
hæredatus.
q ¶ Non prohibe-
tur.} imo tenet, ut suc-
cessor ab intestato, ut
& suprà eodẽ. l. si quis
quem. §. fin.
r CVm dominus.}
facit §. eo. l. j. si
eodemque. & §. penul.
& infrà de iniur. l. sed si
unus. §. si iustu. in fine.
Accur.
HAeres qui.} CA-
SVS Domi-
nus fuit cæsus ab extra-
neo veneno interem-
ptus : hæres autem de-
liberabit, utrum adi-
ret hęreditatem eius,
uel non, & proseque-
batur accusationem
quam fecerat de dicto extraneo. certè bene potest interim ordinare
res hæreditarias urgentes, & propter hoc non amittit ius probandi
veneno interemptum testatorem. & siue pendeat dicta quæstio vene
ni, siue nondum incœpta sit: potest hęres petere bonorum possessi o-
nem in bonis occisi. secus autem est, cũ dominus dicitur necatus à fa
milia: quia tũc non potest peti bonorum possessionem de familia habitam, & supplicium sumptũ, & redditur ratio in
litera, quamuis nõ bona. scilicet quia si posset peti bonorũ possessio
uel aditi hæreditas ante quæstionem & supplicium seruorum : iam
essent liberi serui, quibus libertatem in testamẽto dedit occisus: & sic
amodo torqueri non possent. bonũ est ergo negligi libertatem eorũ
donec de eis quæstio habeatur. dicitur autem negligi, dum non per-
mittitur aditio hęreditatis ante quæstionem Seu (sicut dixi) dicta ra
tio non est bona: quamuis principale dictum sit bonum. nam etiã ma
numissi torquentur, ut suprà eodem. l. si exhæreda. §. j.
¶ Neptis quæ.} Seius instituit sibi hæredem Titiam, & ab ea Titia
reliquit fideicõmiss. Caiæ neptì dictæ Titiæ, & postea decessit dictus
Seius : posteà eadem Titia instituit sibi hæredem dictam Seiam nep-
tem, & postea fuit occisa ab aliquo dicta Titia, & dicta sua neptis
ante quàm uindicaret mortem eius petijt & habuit bonorum posses-
sionem in bonis dictæ Titiæ suæ auiæ, & ita debet restituere bona Ti
tiæ fisco, ut suprà eodem. l. necessarios. §. secundo. nunquid in dicta
restitutione fisco facienda debet Caia neptis deducere fideicommis-
sum, quod ei debebat auia ex testamento dicti Seij? Et dicitur q nõ,
& hoc si dimisit neptis uindictam per dolum: si autem dimisit uindi-
ctam per negligẽtiam, putà quia nõ studuit inuenire interfectorem,
cum posset: tunc quamuis amittat emolumentum bonorum auiæ, eo
quòd debet restituere fisco : tamen retinet dictum fideicommissum :
& cum per aditionem hęreditatis auiæ extinctum fuerit debitum di-
cti fideicommissi, rationis est hoc casu, ut reintegret eidem nepti ius
debiti ipsius fideicommissi.
¶ Præsidis. } Cum Titius esset occisus à quibusdam, ego hæres
eius accusaui eos coram præside ante quàm aditem hæreditatem, si-
cut debeo, ut supra, proximo §. & præses posteà absoluit eos per ini-
quitatem suã: ego autem hæres non appellaui à sententia præsidis &
cum non possem. nunquid auferitur mihi hæreditas à fisco? Et dicitur
quod non. Viuianus.

Vrgentes.

a ¶ Vrgentes.} sed cur non omnes cũ adiuit: potuit enim, cũ nõ à fa
milia dicitur venenatus, ut §. eo. l. j. §. quid ergo. & . eo. l. cũ fratrem.
Respon. hic non adiuit, sed deliberabat: perieuoebatur tamẽ causam
nenenitunde urgentes tãtum distrahit: nec tamen per hoc adit. sic §.
de iure delibe l. Aristo. §. j. Vel dic quod à familia dicit necatus: ut J.
j. prox. & est sic §. de pe
ti. hęre. l. ditius. & l. si
bonę fidei. possef. hęre.
& sup. de admi. tu. l. tu-
tor qui repertorium.
§. j.
b ¶ Saluis indicijs. }
quia torquendos non
uendat seruos. ar. C. de
adulterijs. l. iij.
c PRopter veneni.}
ab extraneo illa
ti. & sic intellige. C. eo.
l. cum fratrem.
d ¶ Possessionis. } sci
licet bonorum.
e ¶ Profertur. } id est
prorogatur.
f ¶ Crimine. } id est
accusatione.
g ¶ Rectè petatur. } f.
bonorum possessio.
h ¶ Videlicet causa.}
durius enim torquen-
tur serui quam liberi :
ideoq; non potest adi-
ri hæreditas ante uindi
catam necem. Azo. &
facit §. si ex noxa. cau.
aga. l. pe. & l. fina
i ¶ Negligi. } id ẽ differ
fert aditio. & sic liber-
tas negligitur. i. differ-
tur. quæ adita hęredita
te competere tur C. de
cadu. tol. l. j. §. in nouis-
simo. sed hęc non vide-
tur bona ratio: & quia
idem dici potest, si ab a
lio sit occisus : & quia
torqueatur etiam si li-
bertas diceretur com-
petere, ut §. eod. l. iij §.
de his. & l. j. §. in eo. &
l. si exhęredato. §. fina.
Itẽ facit §. eod. l. j §. qd
ergo si dũs. & §. l. pxi.
hæres. & J. de leg. i. l. si
seruus plurium. §. ij.
k ¶ Possessionem. }
sub. bonorum. f. vnde
cognati.
l ¶ Sciens. } per hoc dolus præsumitur.
m ¶ Non defenderat. } id est non uindicauerat.
n ¶ Dolus } dolus est cum scit, & non uindicatur hic. sed si ignora-
uit per culpam, tunc est culpa, & perdit bona, non relictum, ut subii-
cit, ut inf. de ijs, qui, ut indig. l. hęredem. si uero nec dolus, nec culpa,
tunc nullo modo punitur, ut C. eo. l. si vltio & secundum prędictam
distinctionem accipe supra de inoffi. testa. l. cum qui. §. fin. & C. de in-
offi. testa. l. si maritus. in fi. Item quod est supra qui pe. tut. l. fin. §. pe. q.
est arg. contra. Item uidetur quod etiam si in dolo fuit, nõ perdat ius
suum, ut supra titu. proxi. l. duo. in fi. contra. Solu. hic fuit in dolo ad-
eundo: unde habetur pro facto quod dolo fecit, id est pro adita ex te
stamento, & sic remanet actio ut confusa: ibi non fuit dolus in adeun
do, sed in omittendo ex testamento. & idem habetur pro facto, id est
pro adita ex testamento, & sic retinet Falcidiam.
o ¶ Emolumentum bonorum. } scilicet hęreditariorum, vel id est,
bono. pos.
p ¶ Integrato. } No. actionem extinctam resuscitari. ad quod §. de
hęre. ven. l. ij. §. pe. & d. l. hęredem. & d l. si maritus. arg. contra. §. eod.
l. si sequens. §. fi. Item facit inf. ad Trebel. l. penul.
q ¶ Præsidis iniquitate. } hoc alias iniuria dicitur: ut instit. de iniur.
in princip.
r ¶ Reis. } id est occisoribus.
s ¶ Illatę } defuncto.
t ¶ Defunctorię. } id est nõ malitiosè . ad quod J. de lega. j. l. si ser-
uus plurium §. ij. in fine §.
v ¶ Non prouocassent. } non ergo appellare tenentur : ut hic, &
sic est contra. C. eodem. l. minoribus. in fin. Sol. hic propter inopiã &
necessitas remittitur ut arg. supra man. l. si procuratorem. §. fi igno-
rantes. secundum Ioan. & Azo. Vel ibi alterius appellationi respon-
dit, hic ipse non appellat. Vel non tenetur appellare, ut hic : si tamen
appellat, prosequi tenetur: ut ibi, arg. supra de euic. l. Herennius. §. Ca
io. in procuratore dic ut §. de neg. gest. liberto. §. fi. & C. de proc. l. iuis-
tus. In emptore dic ut in d §. Caio.

† Fl. vrguẽtes.

vrgentes a † ordinare, saluis ꝓbationũ indiciis b, non ꝓhibetur.
¶ Mors clandestina ab extraneo facta aditionem non impedit : secus si à familia facta dicatur. Bartol.
¶ Idem lib. 6. Respons. LEX XXI.
IRopter veneni c quæstionem tempus petendæ possessionis d non profertur e : cũ eo quoque suspenso crimine f rectè g petatur. Aliud Senatui placuit, cũ à familia dñs necatus dicitur, seruorum videlicet causa h : quorum libertatem quæstionis habendæ gratia negligi i necesse est.
¶ Ei cui auertur hæreditas ut indigno propter dolum non restituuntur actiones confusæ: secus si propter culpam. Bar.
¶ Neptis, quæ possessionem k auiæ perierat, mortẽ eius, interfectam esse sciens l, non defenderat m. Fideicõmissum, quod auia ex alio testamẽto nepti debuit, in restituẽdis fisco bonis nõ esse deducendũ placuit. dolus n enĩ hæredis punitus est. Si autem negligentia mulier emolumentum o bonorum amiserit, fideicommissum esse retinendum, integrato p iure debiti, rationis est.
¶ In dubio non dicuntur hæredes indigni si non prouocauerunt. Bartol.
¶ Præsidis q iniquitate reis r illa tæ s cædis absolutis. hęredib. qui non defunctorię t † debitum officium impleuerant, quamuis non prouocassent u, hæreditatem auferri non oportere visum est.

† Als. perfunctorię.

CAius Seius.} CASVS Caius Seius habens sororem Luciam
Titiam iacens infirmus dixit, q; Stichus seruus suus infuderat
ei nenenum, & postea
decessit : & ei extitit
hęres dicta sua soror :
& ipsa adiuit hęredi-
tatem antè quam face-
ret torqueri familiam,
& supplicium de ea sui-
mi : & postea decessit
dicta Lucia Titia trans
actis x. an. uenit Sempronius, & nunciauit
fisco bona dicti Caij Seij. nunquid debent
auferri dicta bona hęredibus Luciæ Titię.
& fisco applicari ? Et
dicitur q sic. non enim
est extinctum crimen
Titię propter mortem
suam. Viuianus.
x ¶ Quęstus est. } sed
non uideẽ licere ultra
quinquẽnũ, ut §. eod. l.
in cognitione. contra.
Sol. ibi in alio casu loquitur. f. cũ dicitur hęres amisisse, q tabulas
aperuit, vel hęreditatẽ adiuit ante habitã quęstionem, & supplicium
sumptum à familia. hic autem quãdo eo, quod non uindicauit necem
defuncti. Vel istud intellige secundũ finẽ illius l. f. in eo hęrede,
qui parricidij pœna te
neri potest, ut hic. Vel
hic dicit post decem an
nos. i. quia hęres com-
pleuerat de sẽ annos :
non dicit decennium
lapsum à die adit. hę-
reditatis. facit C. ne
de statu defunctorum
l. ii. & infrà de carbo-
niano edicto. l. licet. &
infrà de vsufructu leg.
Luxori maritus. in fine.
& C. ubi causę fisc l. secunda. & C. si pendente appellatione. l. tertia
in fine.
z ¶ Crimen. } non accusati occisoris.
SI antè, quàm. CASVS. Titius instituit me hęredem, & ro-
gauit me, quod restituerem hęreditatem Seio : & posteà fuit
occisus idem Titius, & ego nesciens eum occisum, aperui tabulas
testamenti eius, & postea nolebam adire hęreditatem, quia erat
damnosa : Seius autem petit me compelli ut adeam, & ei restituam:
certè causa cognita compelli debeo. si enim Seius esset talis persona,
quę ex testamento capere non posset, non debeo compelli:
aliàs debeo compelli. & si sum compulsus adire antè, quàm uindi-
cem mortem dicti testatoris, & etiam Seio restituere, non habet lo-
cum edictum quod dicit hęreditatem fisco restituendam, quod est
suprà eodem. l. necessarios. § non alias. & ita habebit hęreditatem
dictus Seius fideicommissarius, & non fiscus. & h. d. cum l. seq. Vi-
uianus.
a ¶ Occisum. } à familia. Sed nonne idem si notum esset hęredi ?
Respond. non : quia tunc applicatur hęreditas fisco, & fiscus con-
uenitur, ut supra eodem. cum fisco. & infra ad Trebel. l. Marcellus. §.
finali. Sed hic ignorantia eum excusat : ut supra eodem. l. iij. §. si quis
ignorans.
b ¶ Cognita. } id est, si talis erat persona, cui debebat restitui.
Azo.
c ¶ Adire. } nec per hoc incidit in edictum, ut inf. l. proxi.
d SI quis Hæreditatem. } occisi.
e Non tenetur. } iussus iudicis excusat . sic supra de mino.
l. ait prętor. §. j.
LEge Cornelia. CASVS Cum Titius esset occisus, quidam
ex seruis suis aufugerunt ante quęstionem de his habitam : ve-
nit Seius, & requisiuit dictos seruos, & nunciauit ubi erant prędidi.
certè

opiã etiam in foro cõscientię ex cusare. glo. i c. sicut dignũ. de homi. & in regula, peccatũ. de re. iu. lib. 6.

Concor. tex. in regula, qd quis mãdato. de reg. iur. lib. 6. & gl. or. in l. non uident. §. qui iussu. J. e. ti. de reg. iur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

certè debet habere pro quolibet seruorum quinque aureos ex bonis occisi: & si ex dictis bonis non posit redigi dicta quantitas, debet eã habere ex publico, & prædicta uera sunt, si dicti serui occiderunt dominum eorum, quo quidem casu dicti serui punientur l. Cornelia de sicariis. & si recuperunt libertatem in testamento occisi, nihilominus puniuntur tanquam serui. ¶ Ex hoc edicto. ¶ Titius instituit sibi hæredem Seium, & posteà fuit occisus: posteà dictus Seius aperuit tabulas testamenti antè, quàm de familia occisi quæstio & supplicium haberetur. certè popularis actio prodita est contra eum in quinquaginta aureis eis soluendis per eũ ex bonis occisi: quorum aureorum medietas debet esse fisci, & alia illius, cuius opera conuictus est. sed & si aliud fecit contra edictum prætoris, ueluti quia adiuit hæreditatem ante mortem defuncti uindicatam, datur fisco actio contra eum, & intelligas hoc casu ad totam hæreditatem. nam ut ex supra dictis apparet, plura sunt propter quæ pœna edicti constituta est: ut §. eod. l. iij. §. quod ad causam. Viuia.

a ¶ Præmio. ¶ Not. præmio incitari. sic §. de iusti. & iur. l. j. circa princi. & §. eod. l. iij. §. verum.

b ¶ Cædem admisisset ¶ quia maius delictum est in faciendo quàm in omittendo.

c ¶ Iudicium. ¶ i. accusantur l. Corne. de sica. quia dominum dicuntur occidisse.

d ¶ Ex uinculis. ¶ quia fugerunt, etiam si fatisdarent. secus si non fugissent, ut infrà de custo. reo l. secunda in prin.

e ¶ Ac serui ¶ hoc generale, ut inf. de pę. l. j. in prin.

f ¶ Damnati. ¶ fortè: & si non sufficiunt, ex publico, ut §. & C. de seruis qui pro præmio acci. liber. l. ij. & facit §. e. l. iij. §. de his.

g ¶ Aduersus edictum. ¶ quod est §. l. iij. §. quod ad causam.

h ¶ Plura sunt. ¶ aperire, recitare, describere, ut dicto §.

i ¶ Popularem. ¶ sic inf. de sepul. uiol. a. l. iij. ij. respon. & §. fin.

k ¶ Damnati. ¶ id est, hęredis hac actione conuicti, etiam si posteà hęres non adeat, secundum Ioan. quia ob hoc solum q̃ aperuit, non publicantur bona secundum H. sed alij contra, ut no. C. e. l. iij. & §. e. l. in cognitione, & secundum eos & bona publicantur, & c. aurei præstantur de bonis hęredis.

¶ Fl. darentur.

Fideicommissum. ¶ CASVS Sempronius erat natus cum Caio Seio ex duobus fratribus, & ita erant fratres patrueles. dictus Sempronius instituit sibi hęredem dictum Caium Seium suũ fratrẽ patruelẽ, & Titio reliquit fideicõmissum, & decessit dictus Sempronius: posteà dictus Caius Seius hęs fuit occisus, & hęredes eius soluerũt dicto Titio fideicõmissum, posteà hic Titi⁹ q accepit fideicõmissum accusauit hędes dicti Caij Seij hęredis Sępronij, q̃ mortẽ dicti Caij Seij hęredis Sempronij non uindicauerũt. nunquid potest, non obstante q̃ accepit ab eis fideicommis? Et dicitur q̃ sic. Viuianus.

l ¶ Patruelis ¶ hij duorum fratrum patrueles sunt, ut instit. de gradibus, §. quarto. Et dic q̃ frater meus patruelis instituit Caium, & mihi ab eo fideicõmissum reliquit. Caius decessit occisus. hęredes eius soluerunt mihi fideicom. accuso eos, quia mortem Caij nõ uindicauerunt. possum, nõ obstante q̃ accepi ab eis fideicommis. nam & fiscus debet mihi soluere, ut supra eo. l. cum fisco. Accursius.

SI de pluribus. ¶ CASVS Titius instituit sibi quatuor hęredes: & posteà fuit occisus: posteà duo ex eis inuitis uel ignorãtibus alijs aperuerunt testamentum, & adiuerunt hæreditatem ante quęstionem & supplicium de familia habitum. certè illi duo tantum, q̃ aperuerunt & adiuerunt, amittunt suam partem, & non alij. & dic ut supra eod. l. iij. §. quod ad causam. Viuianus.

m ¶ Portiones. ¶ uidetur ergo quod ex sola apertura perdatur hæreditas: hoc est verum secundum quosdam. Vel si uelis tueri alios, dic quod & adita hic fuit hæreditas à quibusdam, ut not. suprà eodem. l. in cognitione. & nota dolum unius alteri non nocere. ¶ sic suprà de hęredi. insti. l. paterfami. & C. de dona. inter uirum & uxorem. l. res uxoris. nec prodesse: ut suprà si quis cau. l. si duo. j. respon. Accursius.

¶ Scæuola lib. 34. Digest. LEX XXVI.

FIdeicõmissum, quod ex testamento fratris patruelis ¶ Caius Seius Titio debebat, ab hęredibus Seij Titius accepit. Quæsitum est, cùm necẽ Caij Seij hęredes eius non uindicauerint, an Titius nihilominus eos hęredes, vt indignos accusare posit, ob id, q̃ necem eius nõ uindicauerint, nec obsit ei, q̃ ab eisdem fideicõmissum ex testamento fratris patruelis cõsecutus sit? Respondit, nihil proponi cur obstet.

¶ *Delictum unius ex hæredibus non nocet aliis. Bartol.*

¶ Callistratus libro primo de iure fisci.

LEX XXVII.

SI de pluribus hęredibus, quibusdam inuitis aut ignorantibus, apertum erit testamentũ nõ amittunt portiones ⁿ suas qui culpa carent.

Si quis aliquem testari prohibuerit vel coëgerit.

TITVLVS VI.

¶ *Ab eo qui prohibet testamentum fieri vel mutari, auferitur hæreditas vt ab indigno. Bartol.*

¶ Vlpianus lib. 48. ad edict. LEX I.

VI, dum ⁿ captat hęreditatem legitimam, vel ex testamento ᵒ, prohibuerit testamentariũ ᵖ introire, volente eo ᵍ facere testamentũ ʳ, vel mutare ˢ: diuus Hadrian⁹ cõstituit denegari ei debere actiões: denegatisq; ei actiõib.

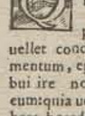

Vi dum captat. ¶ CASVS Cũ pater meus uellet condere testamentum, ego prohibui ire notarium ad eum: quia uolebam habere hęreditatem eius ab intestato. certè hãc hęreditatem debet habere fiscus, & nõ ego. & idem si pater meus instituit extraneum, & cum uellet mutare testamentum, extraneus non permisit uenire notarium. Quid si Titius instituit seruum meum, & cum uellet mutare testamentum, ego dolo feci, quo minus mutaretur, & posteà manumisi dictum seruum? certe non habebo ego uel ipse hęreditatem. & idem est cum filium meum instituit dictus Titius, scilicet ut si ego prohibui mutare testamentum, non habeam ego uel ipse hęreditatem. secus si legatum fuisset filio meo relictum in testamento, quod ego mutare prohibui, & fuit rogatus, ut alij restitueret. nam admittetur tunc ad legatum filius a me emancipatus. Et si omnes hęredes instituti dolo fecerint, quo minus mutaretur testamentum, omnibus denegantur actiones. & idem est si prohibuerunt uenire testes. Sed si frater meus prohibuit uenire testes coram testatore, qui erat meus consanguineus, qui volebat alium instituere: non nocebit mihi, quin habeam legitimam hęreditatem. Sed si institutus qui prohibuit mutare testamentum, rogatus erat hęreditatem restituere Titio, uenit hęreditas ad fiscum cum suo onere, scilicet ut fiscus retineat ex ea quartam Trebellianicam, & restituat dodrantem Titio. h. d. cũ l. fe. ultima autem lex plana est. Viuianus.

n ¶ Qui dum captat. ¶ extraneus institutus, uel agnatus non institutus.

o ¶ Vel ex testamento. ¶ dudum facto, in quo institutus erat.

p ¶ Testamentarium. ¶ notarium scripturum testamentum.

q ¶ Eo. ¶ cuius hęreditas capitur.

r ¶ Facere testamentum. ¶ hoc ad legitimum.

s ¶ Mutare. ¶ hoc ad extraneum.

a ¶ Fisco locũ. ¶ Imò ad ueniẽtes ab intestato utroque casu: ut ʃ. e. l. ij. §. fratris contra, ubi fratri non aufertur. & arg. ʃ. si tabu. te. nul. extã. l. j. §. penulti. Solu. hic iste prohibens proximior erat aliis: aſs delictum eius prioribus nocere non debet: nec etiam paribus in suis partibus: ut in arg. contrario. sed tantũ ĩ parte delinquentis: ut ʃ. l. ij. in princip. & C. de his qui. ut indig. l. hęreditas. & facit ʃ. ad Tre. l. iij. §. fi. & de his qui. ut idig. l. eum qui. §. fin. & in aut. ut cùm de appel. cog. §. si conuictus. colla. viij. & C. eod. l. ij. Item nota haberi quid ꝑ facto quò ad præiudicium prohibentis. sic ʃ. de cõdi. & demon. l. iure ciuili. & §. de rei uendi. l. item si. §. fina.

¶ Habetur ad pro fcõ quo ad prę iudiciũ ꝑ hibentis.

b ¶ Actiones ei. ¶ scilicet domino, si fortè quid ei à seruo legatum erat: quod potuit: ut insti. de leg. §. ex diuerso. Azo. & H. imò dic. ipsi manumisso: ut ʃ. quibus non cõpe. bono. pos. l. j. & quod proximè dixit de liberis.

¶ Dolus vnius alterã non nocet nec ꝑdest. Sed an dolus ꝑcuratoris noceat domino in beneficialibus? dic q̃ non: quãuis negligentia noceat. Imol. in e. cùm olim. de cã pos. & proprię. & Bald. in mar. verũ dolus.

c ¶ Et si nõ fuerint. ¶ eo tẽpore quo competunt actiones: fuerunt tamen eo tẽpore, quo pater uel dominus prohibuit mutari testamẽtum: alioquin contra secundum Io. Alij q̃ etiã si utroque tẽpore fuerunt sui iuris, argu. §. tit. i. l. i. §. domini. & infrà quibus non compe. bono. pos. l. j.

¶ Fl. desciatur.

¶ Fl. fecerit.

d ¶ Relictum sit. ¶ ei qui prohibuit, ut §. de his quæ pro non scriptis. l. fi. quæ tamen in hoc est arg. contra. sed non est ratio: quia hęres ibi distribuit, hic indignus.

e ¶ Quod non. ¶ sub. ideo quia non &c. ut ʃ. de leg. ij. l. ei qui. & §. de excus. tu. l legatarius. & §. de inofic. testa. l. Papinianus. §. meminisse. & ʃ. ad Treb. l. cogi. §. his qui. & facit j. de iis qui. ut indig. l. post legatum. §. si pater. & §. si seruũ. & §. si filius. & ʃ. ad Trebel. l. facta. §. fi. & ʃ. de lega. præstand. l. iij. §.

¶ Flor. habuisset.

sed si proponas. & §. de excu. tu. l. tutor petitus. §. ʃ. & de his quæ ĩ testa. delen. l. ij. Sed arg. contra. ʃ. de leg. ij. l. debitor. in fi. & §. de acq. hęre. l. si seruus eius qui capere.

f ¶ Omnes dolo. ¶ aliàs tantùm iſtis dolosis denegantur, ut ʃ. l. proxi. §. j. & argu. §. titu. j. l. fina.

g ¶ Si quis dolo. Facultas. ¶ sic & infrà de itine. actuque priua. l. veteres. & §. l. j. j. respondo.

h ¶ Denegandæ. ¶ est enim in rem ex parte opponẽtis: ex altera in personam: ut ʃ. de dol. except. l. j. aliàs ij. in princi.

i ¶ Factum. ¶ prohibitio scilicet.

k ¶ Non nocet. ¶ propriè non nocet, quando testator prohibuit. im proprię, id est prodest quando solus scriptus frater ꝑhibuit mutari. sic suprà de offic. procõ. l. ij. & dic & solue cõtra. ut §. l. j. in princip. Alij hoc referunt tantùm ad primum casum, arg. infrà de regu. iur. l. alteri. & facit q̃ alterius factum alij non noceat: ut ʃ. titul. ij. l. si hęredi. §. fin. & suprà, de alie. iudi. l. j. Item ad hoc quòd ꝑdest suprà de inoffi. testa. l. posthumus. §. fi quis ex his.

¶ Concor. text. in c. ex pte deca. ex. d rescri. & in c. fi. ex de præsum.

l ¶ Si fidei. ¶ facit infrà ad Trebel. l. iij. §. fi. & suprà eo. l. cũ fisco. & C. ad l. Fal. l. iij.

m ¶ Admisit. ¶ vt testamentum non mutetur.

n ¶ Legis Falcidiæ. ¶ scilicet Trebellianicę.

o ¶ Vtrum qui. ¶ facit C. eo. l. fin. & argu. C. de sen. paſ. l. fin. in fin. & famil. erisc un. l. in ipsius. Sed arg. contra infrà de iniur. l. item apud Labeonem. in prin.

¶ DE IVRE CODICILLORVM. *Post maiores uolũtates ponit de minoribus, in quibus quinque testes ad probationẽ, non ad solennitatem exiguntur: ut C. eo. l. fina. & institu. eo, in fi.*

Aepissimè. ¶ Feci testamẽtum coram quinq; testib. & nõ expſsi, si nõ ualeret iure testamenti, q̃ ualeret iure codicillorum. nunquid ualent ea quæ in eo relicta sunt? Et dicitur q̃ non: quamuis si opinat⁹ esset facere codicillos coram dictis testibus, ualerent. Viuianus.

p ¶ Sæpissimè rescriptum. ¶ in causis singularibus.

q ¶ Et cõstitutum. ¶ in commune.

r ¶ Nec uoluit. ¶ expressim: ut C. eo. l. fin. §. illud. & §. de uulga. substi. l. cohæredi. §. cùm filiæ. Et nota hic generale, quòd si non uaret quod ago ut ago, nec ualet ut ualere pro testa. sic suprà de constitu. pecu. l. j. §. ij. & C. de testa. ma. l. si mater. & infrà titu. iij. l. fideicommissa. §. j. & l. fina. & suprà de testa. l. antepe. Sed argu. contra insti. de adop. §. fina. & suprà, de seruit. rusti. prædio. l. via. j. responso. & infrà, de lega. ij. l. codicillis. & infrà l. proxi. §. j. Item contra infrà ad Trebellianum. l. Scæuola. Sed ibi de æquitate loquitur. imò hic secus, ideo quia noluit facere testamentum: sed ibi codicillos.

¶ Flo. potest.

¶ I ei, qui. ¶ CASVS Ad euidentiam huius l. nota q̃ secundum hæc iura posthumo alieno legari non poterat, licet hodie possit: ut institu. de lega. §. posthuma. Item not. quòd ius codicillorum est per se singulare, & non coniunctum testamento: unde ea quæ in codicillis relinquuntur, perinde habentur ac si in testamento fine codicillis essent relicta: ut infrà eadem. l. §. j. & suprà de mili. testa. l. si certarum. §. finali. & ita amodo sunt plana quatuor responsa usque ad §. furiosus. & dictus §. cum sequenti planus est usque ad fi. legis. Viuianus.

¶ Flo. scribentur. Fl. habeantur.

s ¶ Si ei. ¶ posthumo alieno.

t ¶ Factum. ¶ primo loco.

v ¶ Scriptos. ¶ secundo loco.

x ¶ Vtile est. ¶ inspecto tempore codicillorum, non testamẽti, quo ei, qui nondum natus erat: scilicet posthumo alieno, legari non poterat. Azo. secũdum hęc iura: hodie secus: ut instit. de leg. §. posthumo quoque alieno.

y ¶ Testamentum. ¶ factum primo loco.

z ¶ Scriberentur. ¶ secundo loco.

a ¶ Datum esset. ¶ in codicillis. Azo.

b ¶ Pro non scripto. ¶ tempus ergo codicillorum inspicitur: ut arg. infrà eod. l. diuus. §. finali. & l. quædam. & l. quidam. & sic pro nõ scripto: ut C. de cadu. tollen. l. j. §. & cum triplici. & suprà de hære. instituendo. in fine.

c ¶ Singulare. ¶ Ex eo quòd ibi finguntur quædã facta aliter quàm sunt, ut statum probat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Directa. ⁊ in codicillis: quia nec in testamento dabatur seruo alieno vt infra de fideicō. libertas & C. de manu. test. l. seruū, sed ea libertatem & in codicilli directō dare possit si pe codicillorū esset eius, & testamento codicilli sint cōfirmati. vt ⁊. de manu. testa. l. libertates.

b ¶ Sicut testamentum ⁊ quo relicta est libertas, directa subaudi: & sic non obstāt iura. quæ dicunt tēpus codicillorū inspici vt ⁊ de manu. test. l. j. & ⁊. de mi. test. l. si certarū. §. fin. licet Ioan. dubitauerit in positione huius casus.

c ¶ Licet directæ. ⁊ quia eo tēpore quo dabatur dominiū, testatoris in seruo nō erat: & dic quōd refertur ad primum & secundū casum.

d ¶ Eundum est. ⁊ cōtra. ⁊. eo. l. j. Sed nō obstat. vt ibi dixi in solutione illius cōtrarij. Acc.

e ¶ Facere. ⁊ scilicet posse: vt C. eo. l. nec codicillos.

f ¶ Nec quicquam. ⁊ vbi desideretur voluntas, vel cōsensus de nouo: & secundū hoc nō obstat. ⁊. solu. matr. l. ij. §. fi. & de his q̄ sunt sui vel alie. iur. l. patre. quæ sunt contra.

g ¶ Absentis. ⁊ contra ⁊. de proc. l. ij. Sol. nō habetur ibi absens vt possit habere ratū, & sic concordat, & facit. ⁊. de re iu. l. furioso. & ⁊. de arb. l. diem. §. si quis litigatorum. & ⁊. quib. ex cau. in possessionē eat. l. si pupillus.

h ¶ Inutiliter. ⁊ quia non septem testes, vel nō rogati: quod est necesse: vt C. de test. l. hæc consultissima.

i ¶ Quasi hēditas. ⁊ id est iure directo.

k ¶ Peritur. ⁊ à legitimis hæredibus. nam per fideicō. hæreditas codicillis pōt relinqui: ut & institu. eo. §. fi. & C. e. l. ij. & C. ad Treb. l. & fine. & ⁊. si quis omis. cau. testa. l. qui autem. circa prin. & ⁊. ad Treb. l. Scæuola. & ⁊. leo. l. conficiuntur. §. j. & ⁊. tit. 1. l. antepe. & ⁊. l. proxi.

l ¶ Falcidiæ. ⁊ id est, Trebellianicæ.

S I quis. ⁊ CASVS Titius habens testamenti factionem nō fecit testamentum, sed codicillos, & ita in eis dixit, quisquis mihi hæres erit, bonorumve possessor, eius fidei committo, vt det Caio centum, & Seio totidē. & decesit, & habuit legitimos hæredes. certè præstabunt dicta fideicommissa: siue erant nati dicti legitimi hæredes tempore codicillorum, siue non. si autem fecisset testamentū, & non esset ex eo adita hæreditas: non deberentur fideicommissa data in codicillis. Viuianus.

m ¶ Nullum. ⁊ factum.

n ¶ Fidei committo. ⁊ vt det illa & illa.

o ¶ Factionem habet. ⁊ Aliter enim codicilli non valent: vt infrà eo. l. diui. §. pen. & l. conficiuntur. §. codicilli: & l. Aristo. & suprà, eo. l. ij. §. furiosus.

p ¶ Hæredes. ⁊ ex testamento.

q ¶ Essent. ⁊ scripti.

r ¶ Peruentura. ⁊ ab intestato. & no. quod secus probatur in substitutione pupillari: vt suprà de uulgari substi. l. q̄ liberis. §. hæc verba. & insti. de pupilla. substi. § liberis. in fi. §.

s ¶ Non perinde. ⁊ hoc quia dixit, quisquis &c. secus si simpliciter reliquisset: vt C. eodem. l. j. cōtra. vel dic nec tunc rumpi codicillos,

† Fl. deest tum.

toris fuit, & † codicillorū tēpore alienus, nō rectè libertas directa datur. & econtrà, si cum testamentum fiebat, alienus esset, codicillorum tempore testatoris, intelligitur alieno seruo libertas data. & ideo licet directæ libertates deficiant, attamen ad fideicōmissarias eundem est.

¶ *Furiosus habetur pro absente, & non consentiente. Bartol.*

¶ Furiosus non intelligitur codicillos facere: quia nec aliud quam agere intelligitur: cū per omnia & in omnibus, absentis vel quiescentis loco habeatur.

¶ *Hæreditas non potest directò dari uel confirmari in codicillis: sed ad fideicōmissum trahitur. Bartol.*

¶ Hæreditas testamento inutiliter dari nō pōt codicillis quasi hæreditas confirmari, sed ex fideicommisso petitur: salua tamen ratione legis Falcidiæ.

¶ *Per codicillos factos ab intestato uidētur rogati omnes quocunq; iure succedentes inter natos & nascituros. Bar.*

¶ Idem lib. 39. Digesto. LEX III.

S I quis cum testamentum nullū habebat, codicillis fideicōmissa hoc modo dederit, Quisquis mihi hæres erit, bonorumve possessor, eius fidei cōmitto: fideicommissa præstari debēt: quia paterfamilias, qui testamenti factionem habet, & codicillos facit, pinde haberi debet, ac si omnes hēdes eius essent, ad quos legitima eius hereditas vel bonorū possessio peruētura est. Sed & si post codicillos factos natus quis esset proximus agnatus, vel suus hæres, fideicommissum præstari debebit. intelligitur enim is quoq; hæres scriptus: & ideo nō perinde habendus est, ac si rupisset hos codicillos.

¶ *Ad confirmationem codicillorū requiritur aditio ex testamento si factū est. Bar.*

¶ Testamento facto, etiā si codicilli in eo confirmati non essēt, vires tamen ex eo capiēt. Denique si hæredias ex testamēto adita non fuisset, fideicommissum ex huiusmodi codicillis nullius erit momenti.

¶ Idem lib. 63. Digestor. LEX IIII.

EVm, qui codicillorum tempore soluendo sit, rectè libertatem dare placuit, quamuis testamenti facti tempore soluēdo non fuerit.

¶ *Per sequens testū reuocantur codicilli, nisi aliquo iudicio confirmentur. Bar.*

¶ Papinianus lib. 7. Responso. LEX V.

ANte tabulas † testamenti codicilli facti non aliter valēt, quā si testamento, quod posteà factum est, confirmentur: † aut voluntas eorū quocunq; iudicio † retineatur. Sed non seruabuntur ea, de quibus aliter defunctus nouissimè iudicauit.

¶ *In codicillis non potest adijci conditio institutioni purè factę. Barto.*

¶ Martianus lib. 7. Institutionū. L. VI.

DIui Verus † & Antoninus rescripserūt nihil egisse matrem, quæ cùm purè liberos suos hæredes institueret, cōditionem emācipationis codicillis adiecit: quia neq; cōditionem hæredi instituto codicillis adiicere, neq; substituere directò potest. ¶ Codicillos etiā plures quis facere potest: & ipsius manu neque scribi, neque signari necesse est.

¶ *Nemo potest sibi legē imponere à qua non liceat recedere. Bar.*

cum non est factum testamentum, à quo dicantur pendere: vt d. l. no.

r ¶ Rupisset. ⁊ quia videtur ex uoluntate testatoris succedere: vt ⁊. eod. l. conficiuntur. §. Sed contra infrà de leg. 3. l. j. §. fin. ¶ Sol. ibi, & facit infrà de leg. 3. l. decem. & infra tit. 1. l. si funcium per fideicōmissum. §. fina. & l. antepe. & suprà. l. proxi in fine. & institu. eod. tit. in fin. & suprà de vulga. substitu. l. in substitutione.

v ¶ Codicilli. ⁊ facti post testamentum, nō ante secundum has leges: vt ⁊. eo. l. antepen. & dic vt ibi.

x ¶ Ex eo. ⁊ ex testamento ergo nascitur actio, propter ea, quæ codicillis data sunt: vt infrà eo. ab intestato. Azo. Vel dic agi ex ipsis codicillis, id est vtili ex testamento: quia sunt testatio mentis, vel condictione ex lege: vt no. C. cōmunia de leg. l. ij. §. fina.

y ¶ Nullius momenti. ⁊ non est ergo per omnia idem, ac si non fuisset factū testamentum. sic enim valerent codicilli: vt institu. de fideicommis. hæredi. §. præterea. Azo. & est ratio: quia facto testamento videtur in codicillis rogare scriptos: qui cum non adeant, deficit fideicōmissum.

EVm, qui. ⁊ CASVS Hæc & sequentes duæ ll. planæ sunt. Viuianus.

z ¶ Soluendo fit. ⁊ vi debatur codicillū trahendum ad tempus testamenti: sed contra est: vt suprà eo. l. ij in prin. & infrà. eo. diui. §. fi & C. de testa. ma. l. j. & suprà de mili. testa. l. si certa rum. §. fi. & dic testamentum factū ante codicillos. sed certè idem & si post, secundum Ir.

a ¶ Placuit. ⁊ aliàs nō valeret fideicōmissaria etiam solo euentu inspecto: sed indirecta etiam consilium: vt C. qui manu. non posl. j. & final. & hoc propter legem Aeliā Sentiam: ut institut. quibus nō est permis.

† Solue & dic secūdū Bart. quibi noiatim una persona relinqtur: hic simpliciter.

† Hęc sunt aliter referuntur titu. de codicil. In sti. sed ideo hic immutata ne referri pto seuerē aduersarē. Dua. ri. dispu. c. ult.

† Ar. cōtra in l. j. C. de codicil. q. solue vt p Spe. in titulo de instru. edi. §. uiso de ipugnationē. uer. & no. quātius & §. cōpendiosē. uer. sed ad con.

Fl. Seneca.

a Dic hoc esse uerū, si sit fm rectā institutōnem: aliquā hēret clausula omne aliud testū cēsentem: ut not. in l. si iure. p. Bar. i. col. uerō dicit testā. ⁊ de leg. 3. Sed firmatur tale secundū non solēne cū dicta clausula p aditionē uenientiū ab intestato, & tollit primū, nisi dictam clausulā habeat. ita sing. no. Bartol. vbi ⁊.

b ANte Iudicio. ⁊ expresso. Sed quid si post? Respond. secundū quosdam idem: vt infrà eodem. l. ab intestato. imo secus est etiam hoc iure: vt suprà eodem. l. fi quis cum. §. fina. quæ est contra. Sed hodie siue antè, siue post semper confirmari videntur, nisi reprobentur: vt institut. eodem. §. non tantum. & C. eodem. l. fine in initio. & sic corrigitur Papinianus institu. dicto. §. per diuum Seuerum, & ista lex.

c ¶ Iudicauit. ⁊ aliquod relictum codicillis posteà ademit testamēto confirmans codicillos in alijs.

d DIui. Adijcere. ⁊ vt institut. eodem. §. fina. Sed contra suprà de condi. instit. l. penultima. §. penultimo. Solu. hic fortè in suo hærede, ibi in extraneo. Vel dic vt ibi. Item contra infrà eodem tit. l. institutio. sed alius est omnino casus: & facit infrà eodem. l. quod per manus.

e ¶ Plures. ⁊ secus in testamentis: quia per secundum, rumpitur primum, nisi in milite: vt suprà de iniusto testamento. l. j. & institut. quibus non est permis. face. testa. §. primo. & suprà de mili. testamē. l. quærebatur.

f ¶ Scribi. ⁊ secus in testamento in scriptis: vt C. de testamen. l. iubemus. & facit institu. eod. in fine.

g ¶ Signari. ⁊ id est, sigillari.

a ¶ Licet in confirmatione. ⁊ quæ in testamento fiebat.

b ¶ Velit. ⁊ codicillos futuros.

c ¶ Fuerint. ⁊ imò contra: ut ⁊. de leg. iij. l. fi quis in principio testamenti. nisi expressè proris uoluntatis pœniteat, ut ibi dicit. Solu. & hic expressè pœnituit, & hoc subiicit, nam ea &c. & similiter ibi in prin. l. dixerat uatere secundo relicta: sed posteà determinat. Vel solue, ut ibi. Item contra. ⁊. eo. l. cōficiuntur. §. fina. Sol. ibi non expressit. Item cōtra. ⁊ tit. j. l. fi mihi & tibi. §. fina. Sed dic quod & ibi nō expressit. Item contra. ⁊. tit. iij. l. fin. in princip. Solu. & ibi ex præsit. et sic concordat. et faciunt prædicta, an ualeat priuilegiū contra legem indultū non obstāte tali lege. quod dic, ut C. fi contra ius uel uti. publ. l. finali.

† ad intell. huius §. uide Anton. Rub. i l. nō solum. §. morte. nu. 221. de o. pe. no. nū.

† Fl. alias.

d ¶ Prioribus derogāt. ⁊ ad hoc ⁊. de procurat. l. fi quis autem. §. fin. et de contrahen. emp. l. pacta. et C. de pactis. l. pacta.

e ¶ Testamentum facere. ⁊ de iure: ut ⁊. e. l. conficiuntur. §. codicilli. et ⁊. eod. l. fi quis cum in prin. sed de facto secus, quia qui non potest de facto, quia septem testes nō habet, potest codicillari, si habet quinque, ut institeo. in princi. Item facilius confirmantur: ut infrà, de leg. iij. l. j. §. j. et facit ⁊. titu. j. l. ij.

f ¶ Mortuo. ⁊ scilicet iam.

† Fl. si aliquomodo.

g ¶ Pro non scripto. ⁊ uidebatur codicillum trahi ad tempus testamenti, ut & uidebatur similiter ⁊. eod. l. eum. et sic uidebatur esse in causa caduci legatum. sic ⁊. eo. l. quædam. sed tamen non est in causa caduci, sed pro non scripto: ut hic, & ⁊ eo l. j. in princip. & quid pro non scripto, esset, & qd in causam caduci, dic ut C. de caduc. tol. §. ea enim. & facit ⁊. proxi.

h ¶ Vædam. ⁊ Innuit, quod regulariter quæ fiūt in codicillis, respiciunt testamentum: quod est uerum. nam. fi nō tenet testamentum, nec codicillus: ut ⁊. l. proxi. § penul. Item rupto testamēto rumpuntur codicilli, ut C. eo. l. j. & sic semper id respiciunt, ut ⁊. eo. l. ab intestato. in fi. Sed hoc fallit. ut hac l: si enim referuntur, ualēt codicilli facti in captiuitate: uel cùm aliàs desiit posse testari inspecto tempore testamenti. quo & confirmauit codicillos futuros. Sed hoc non debet esse: ut in exēplis huius l. & ⁊. de capti. in bello. §. codicillis. & ⁊. e. l. proxi. §. fi. & l. eum. & l. ij. i prin. & C. de testa. manu. l. i. & facit ⁊. de uerbo. obliga. l. Titia. §. idem respondit.

i ¶ Habere desierit. ⁊ quod multis modis contingit: ut not. suprà de testa. Et no. quōd confirmatio non trahitur ad id tempus, quo facere uel confirmare non potest. sic infrà, de uer. obli. l. eum qui ita. § fi. & arg. suprà, de arbi. l. fi cùm dies. in prin. Sed arg. contra. ⁊. de uerb. oblig. l. fi filius. & ⁊. de condi. insti. l. institutio. & ⁊. de mili. testa. l. quod dicitur. Accur.

† Concor. tex. in c. 1. de despon. impu. li. 6. & in regula nō firmatur. & ibi p Dy. de reg. iur. eo. lib.

k ¶ Quæ non iuris. ⁊ superiora fuerunt iuris. nam iuris est posse testari uel non: ut ⁊. de testa. l. iij. & iiij. sed in his, quæ sunt facti, idem, ut non trahantur ad tempus confirmationis, ut subiicit exempla.

l ¶ Tot annorum. ⁊ facit ⁊. de au. & argen. leg. l. fi ita.

CONficiuntur. ⁊ CASVS Codicilli confecti uel conficiendi confirmantur quatuor modis. scilicet in futurum, ut cùm dicit testator, codicillos quos faciam, confirmo. Item in præteritū: ut cùm dicit, codicillos quos feci, confirmo. Item confirmatur per fideicommissum ex testamento, ut cùm in testamento fidei hęredis committit testator, ut det & faciat ea quæ in codicillis continentur. Item per fideicommissum sine testamēto, puta cùm coram quinque testibus reliquit fideicommissa, scilicet in codicillis. Sed quomodo ab intestato possunt relinqui fideicommissa? certè non uidetur, cū hæreditas in codicillis ab intestato non detur: ut infrà eod. quod per manus. si nō dat hęreditas in codicillis, ergo in eis nō potest graua

¶ Licet † in confirmatione[a] codicillorū paterfamiliàs adiecerit, vt nō alios † valere velit[b], quàm sua manu signatos & subscriptos: tamen valēt facti ab eo codicilli, licet neque ab eo signati, neque manu eius scripti fuerint[c]. Nam ea, quæ posteà geruntur, prioribus[d] derogant. ¶ Codicillos is demum facere potest, qui & testamentum[e] facere potest.

¶ *Legata pro non scriptis non ualent, etiam in codicillis. Bar.*

¶ Si post testamentū factū mortuo[f] codicillis quis legauerit, licet testamento confirmatis: pro non[g] scripto legatum est[h].

¶ *Per ficticnem aliquid retro non fingitur, ubi deficit extremū à quo, uel ad qd. hoc dicit. Vel aliter: Codicilli facti ab eo, qui desiit esse testabilis, nō referuntur ad testamentum. Item uerba prolata in codicillis, intelligntur ut ex tunc, non ex tēpore testamenti. Bartol.*

¶ Idem lib. 2. Regula. LEX VII.

QVædam[i] non referuntur ad cōfirmationem codicillorum: veluti si ante captiuitatē quis codicillos confirmauerit, & in captiuitate codicillos scribat. nā non valent. Idē est, si alio quo quo modo† ius testamēti faciēdi habere desierit[k]. Præterea in illis, quæ nō iuris[k], sed facti sunt, non est perinde habēdum, quod

† Flor. non quo tēpore.

† Flor. fit.

codicillis scribitur, atq; si ibi confirmatio scripta fuisset †: veluti, si ita in codicillis scriptum erit, Vestem, quæ mea est: codicillorum tempus spectandum est, non quo confirmātur. Item, si ita, Si Titius viuus est: vel, Si tot annorū †, est, codicillis legauit Seio. tēpus codicillorum. non quo † fit testamentum, spectandum est.

¶ *Iurisconsultus ponit hic determinationem, quibus modis fiant codicilli. & h. d. Quatuor modis hic in textu positis quis potest codicillari: dum tamen non impediatur testari impedimento iuris: secus si impedimento facti. h. d. cum §. seq. Bart.*

¶ Paul. lib. sing. de iure codicil. L. VIII.

CONficiuntur[m] codicilli quatuor modis. aut enī in futurum[n] confirmantur, aut in præteritum[o], aut per fideicommissum, testamento facto[p], aut sine testamento[q]. Sed ideo fideicommissa dari possunt[r] ab intestato succedentibus: quoniam creditur[s] paterfamilias sponte sua his relinquere legitimam hæreditatem.

¶ Codicilli † toties valēt, quoties q̄s testamentū quoq; facere potest. [t] Nō tamen hoc ita intelligemus, vt exigamus potuisse eum eo tēpore, quo scripsit † eos codicillos[u], testamentū facere. quid enim si sufficiētium testium

† Ars, atq; si vbi cōfirmatur scriptū fuisset.

¶ Si post factum. ⁊ Titius fecit testamētum: et in fine testamenti cōfirmauit codicillos, quos sperabat se posteà facturum. posteà dedit se ad arrogandum: et existens in potestate patris arrogantis fecit codicillos: et posteà arrogator emācipauit eum. nunquid debentur legata quæ reliquit in dictis codicillis? et dicas quod sic. nam quamuis fecerit codicillos eo tempore, quo de iure ciuili testamenti factio non habebat, id est eo tempore, quo erat in potestate dicti arrogatoris, tamen dictum testamentum quod fecit ante arrogationem ualet de iure prætorio, ideo quia decesit iam emancipatus ab arrogatore, et ideo non est mirum, si codicilli in eo confirmati ualent, nec est similis dictus arrogatus muto, qui mutus cōfirmauit codicillos futuros in testamento quod antequam mutus esset fecit, et posteà factus mutus fecit codicillos: et posteà effectus sanus decesit. licet enim prædictus mutus

† ad intell. huius tex. uid. Io. Anib. in l. nemo potest. num. 55. de leg. primo. Flo. scribit.

non potuerit testamentum facere tempore quo erat mutus, tamē testamentum quod ante fecerat, remanet firmum de iure ciuili & prætorio: prædictum autem testamentum arrogati sublatū est de iure ciuili: ut dixi & de alienis rebus, id est, de suis rebus, quæ sunt factę arrogatoris, testatur dictus arrogatus quodammodo faciendo codicillos. quamuis autem quantum ad ius ciuile sit differentia inter testamentum arrogati & muti, tamen quantum ad codicillos eorum non est differentia. nam utriusque codicilli ualent. nam & si posthumus alienus ruperit per natiuitatem testamentum patris, & posteà decesserit, nihilominus ualent codicilli, quos pater fecit post humo uiuente.

¶ Si miles. ⁊ Titius fecit testamentū, & posteà effectus est miles: & in militia fecit codicillos corā tribus testibus pone. certè ualēt codicilli iure militari, quamuis eodem iure non ualeat testamentum. Sequens §. fi ei &c. planus est: & alius sequens, si quis &c. & sequens lex quę incipit. Aristo. Viuianus.

m ¶ Conficiuntur. ⁊ id est confecti confirmantur: ut stati subiicit.

n ¶ In futurum. ⁊ ut codicillos quos faciam, confirmo. Accursius.

o ¶ In præteritum. ⁊ ut codicillos quos feci &c.

p ¶ Testamento facto. ⁊ non iure, ut coram vj. testibus. & dixit, si non ualet iure testamenti, ualeat iure codicillorum.

q ¶ Aut sine testamento. ⁊ ut omnino uolens intestatus decedere facit codicillos, saltem coram quinque testibus, ut C. eodem. l. fina. & ad hoc subiicit, sed ideo &c. & facit C. de naturalib. liber. l. quoniam.

r ¶ Possunt. ⁊ Committit enim fidei hęredis legitimi, ut faciat quę in codicillis continebantur.

s ¶ Quoniam creditur. ⁊ ita quòd non potest probari contrarium: quia magis est fictio, ut hic: & suprà eodem. l. fi quis in princip. & C. de adop. l. cùm in adoptiuis. §. sed si quid em. & institu. de vulg. substi. §. uel singulis.

t ¶ Potest. ⁊ de iure. ut subiicit.

v ¶ Codicillos. ⁊ de facto. nam stipulatio uitiatur impotētia iuris: ut institu. de inuti. stipula. §. impossibilis. non de facto: ut ⁊. de uerbo. oblig. l. continuus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed ñ.ʒ sub exigimus &c.ʒ sic loquitur ʒ.e.l. diuus.§.pe. & insti. eo.§.j. Nec ob J.de cap.l.in bello.§.codicilli.in fi.§. ut ibi patet.
b. ¶ Si post factum testamentum.ʒ scilicet completum: post finem eius confirmauit codicillos futuros.
c ¶ Codicillos.ʒ quos facturus sit.
d ¶ Et ibi.ʒ i. in arrogatione constitutus.
e ¶ Nam & testamẽtum.ʒ s. prædictum tenet iure prætorio non ciuili. ut instit. quibus mo.testa.in fi.§. non tamen. & inf. de secun. rab.l. qui ex liberis.§. fi. & sic uidebantur codicilli valere.
f ¶ Si eo tempore.ʒ alias sed eo, tẽpore &c. aliàs cũ eo tẽpore &c. aliàs si eo tempore &c. & tũc si pro quamuis.
g ¶ Non habuit.ʒ & ideo valere non uidebantur 1, ut ʒ.proxi.§.
h ¶ Nec similis.ʒ alia ratio quare non uidebantur uaiere: quia iure ciuili testamentũ est irritum: licet secus in mutu: ubi nõ irritatur per sequẽtẽ mutiatẽ.
i ¶ Confirmauerit.ʒ antequã fieret mutus: & rectè dicit hic hoc: quia fine timore rumpendę confirmationis per mutitatem.
k ¶ Is.ʒ l. mutus.
l ¶ Non posuit.ʒ cùm est mutus, nisi sciat literas: ut C.qui testa.facere possunt. l. discretis.
m ¶ Huius autem.ʒ scilicet arcogati.
n ¶ Subiatum est.ʒ in re ciuili, nõ prætorio, ut ʒ.dixi.
o ¶ Testatur.ʒ faciendo codicillos testatur, cũ fit testamentũ testatio mẽtis: ut inst. de testa. in prin. & uere de alienis facit hic: nõ tamen proprie dicitur testamentũ, & ideo dicit quodãmodo. & sic determinatur uerbum testatur, per hęc uerba quodãmodo. & cũ statim dicat valere codicillos: not quem testari de alienis. fic & C. de sac. oſſ.n.eccl.anthen.si qua. & insti. de pu. substi.§.non solũ. Sed certe hic fuerunt iura tempore mortis: unde remanent no. in contrariũ quod nemo de alienis testatur.
p ¶ Valere codicillos.ʒ contra C.eo.l.j. Sol. est ibi ruptum testamẽtũ iure ciuili posthumi agnatione: hic capitis diminutione, & iure prætorio: unde hic adhuc uaiet testamentum: ubi nullo modo.
q ¶ Decesserit.ʒ post ruptum, ut C.eo.l.j.
r ¶ Valent.ʒ de iure prætorio, non ciuili, ut ʒ.de iniust. testa.l. posthumus. & hoc ubi decessit adhuc uiuo testatore. si aũt eo mortuo, dico q̃ nõ tenet: nec codicilli extũc. sed exnũc fi dixerat postea eo mortuo, tũc uaiere q̃ i codicillis legauerat, ut C.e.l.j. & J.de le. iij. l.j.§.j.
s ¶ Testamentum.ʒ iure communi.
t ¶ In militia.ʒ coram duobus testibus quod potest, etiam testamẽtum, ut C.de testa.m.l.l.milites.
v ¶ Queritur.ʒ uideur quod non, quoniam &c.
x ¶ Signauerit.ʒ alias resignauerit. quo casu etiam testamentum iure militari uaiet, ut ʒ.de mili. testi.l. tribunus.§.fi. & l. Titius. & facit l. si certarum.§.fi.
y ¶ Vtile legatum.ʒ Videbatur non uaiere quasi seruo proprio: ut C.de leg.l.seruis. sed secus est. quia simul uidetur hic dedisse legatum cum pendebat usque ad mortem, ut C.de necess. seruis l. quidam.§.si cum veteres. & de testa. tut. J. & si a patre. Sed arg. contra inst. de leg.

Flor. habuit.

Als, nam nec testm ualet & eo tẽpore eos &c.

Et ratio est, qa codicillũ facer possũt quibus est permissa testamẽti factio: ut l. di ui.§. codicillos. ʒ. e.

facultatem non habuit? sed si a iure testamenti factionem habuerit.
¶ *Valent codicilli facti medio tẽpore quo quis erat intestabilis, si tempore testamenti & mortis erat testabilis, h.d. Bart.*
¶ Si post factum testamentum codicillos quos cõfirmauerit, deinde arrogãdum se præbuerit, & ibi codicillos fecerit, atque ita emancipatus decesserit: quæritur an ex codicillis legata debeãtur. Nam & testamentum valet, si eo tempore eos fecit, quo testamenti factionẽ non habuit. Nec similis est muto, qui rectè codicillos cõfirmauerit. Licet enim is testamentum facere non possit, tamen testamẽtum quod antè fecerat, in eodẽ statu est. huius autem testamentum sublatum est, & de alienis quodammodo rebus testatur. Sed dicemus codicillos valere. Nam & si posthumus natus ruperit testamentũ, & decesserit: nihilominus codicilli valent.
¶ *Codicilli facti a milite, possũt stare p se: ideo ad testm non referuntur. Bar.*
¶ Si miles testamentum quidẽ ante militiã, sed codicillos in militia fecerit, an iure militari valeant codicilli, quæritũ: quoniã testamentum iure cõmuni valet, niũ militię tẽpore signauerit, vel quædã adiecerit. Certè codicilli militiæ tẽpore facti, non debent referri ad testamentum, sed iure militari valent.
¶ *Si legatũ non ualet ab initio, confirmat ex postfacto, impedimẽto ex ultima uolũtate testatoris sublato. hoc dicit. Bar.*
¶ Si ci seruo, qui testamento legatum accipit, libertas codicillis detur, vtiley legatum esse dice-

Testator qs q̃ñq; de alienis.

mus quasi ab initio constiterit legatum.
¶ *Qui confirmat codicillos posteriores, uidetur reprobare priores. Bartol.*
¶ Si qs certi generis codicillos cõfirmauerit, putà, Quos nouissimos fecero; non vtiq; statim quæ codicillis dantur, consistere videbuntur, quãdiu alii quoque fieri possunt: & ideo si alii postea fiant, legata in prioribus data non valebunt.
¶ *Non possũt fieri codicilli ab eo, qui dubitat de statu suo, nisi sit miles. Bar.*
¶ Marcellus lib.9. Digestor. LEX IX.
Aristo negauit valere codicillos ab eo factos, q pater familiàs nẽcnę esset, ignorasset. Vlpianus notat: nisi veteranos fuerit. tunc enim & testamentum valebit.
¶ *Principale nõ potest confirmari ab accessorio. Bartolus.*
Papinianus lib.15. Quæstio. LEX X.
Quod per manus traditum est, codicillis hæreditatem dari non posse, rationem illam habet: ne per codicillos, qui ex testamẽto valerẽt, ipsum testamentum, quod vires p institutionẽ hęredum accipit, confirmari videretur.
¶ *Legata ab eo, quem quis putabat insolidum sibi successurũ: putà si aliquis cũ eo succedat, in partem non in totum debentur: fallit in libertate. Bartol.*
¶ Idem lib.19. Quæstio. LEX XI.
Qui graui vtero vxorem esse ignorabat, codicillis ad filiũ scriptis libertates dedit. nata post mortem patris filia, cũ de ea nihil patrẽ sensisse constitisset, placuit libertates à solo filio præstari posse.
¶ Idem lib.22. Quęstio. LEX XII.
Edemptis à sorore partib.

§. an fertio. Sed ibi perfecerat uoluntatem, hic non, cum adhuc factus erat aliquid.
z ¶ Consistere.ʒ incommutabiliter ad quod inf. de ver. ob. lig. l. quicquid.§. fina.
a ¶ Non ualebunt.ʒ nam ultimos condendo, priores reprobare, uoluntatemque testamento expressam uidetur immutare. R. Item no. q approbãdo ultimos uidetur reprobare præcedentes. fic ʒ. de proeui. l. maritus. & de pac. conuen. l. fi. & facit ʒ.e. l. diui.§ licet. & inf. cit. j. l. si mihi.§. fi. & l. seq. & de leg. iij. l. si quis in princip.
b ¶ Aristo. Notat.ʒ prædicta uera, ut ʒ. de test. l. de statu. & inf. de legat. iii. l. j. in princi. nisi in casu ut subijcit.
c ¶ Veteranus.ʒ uel miles, ut C. de test. milit. l. ex militari.§. j. & facit inf. de le. j. l. filiusfamilias. in prin.
d ¶ Testamentum.ʒ q.d. nõ solum codicilli.

¶ Fl. fuit.

Vod per manus.ʒ

CASVS.

hæc lex uult reddere rationem quare in codicillis non potest fieri institutio. & reddit talem rationem. quia si concederes dari posse hære. in codicillis, iam in quodam casu euenire quoddam absurdũ puta si facerem testamentum, & in codicillis instituerem mihi hæredem. nam uideretur infirmari testamentum per codicil. quod esset absurdum, ut dixi: quia codicilli debent confirmari ex testamento & non testamẽtum ex codicillis: imo confirmatur testamentum per institutionem hæredum. Viuianus.
e ¶ Quod p manus.ʒ i. vulgo.
f ¶ Non posse.ʒ ut & C.eo.l.si idem. & ʒ. eo. l. diuus.
g ¶ Per institutionem.ʒ quia est caput testamenti, ut instituit de leg.§. ante. & est tale quod hic dicit: quia cũm testamentum sit causa codicillorũ, nõ debẽt codicilli esse causa suę causę. fic ʒ. de acq. hęre. l. per seruum. fic & qui instruere debet alium, non debet ab alio instituit ʒ. de eden. l. si quis ex.§. prohibet.

Vi graui.ʒ

CASVS.

Titius habens filium & uxorem prę gnantem, ignorans uxorem esse prægnantem codicillis ad diẽtum suum filium scriptis reliquit libertatem Sticho & Pamphilo suis seruis, & postę à decessit, & postea dicta uxor peperit filiam. certe solus filius præstabit libertatem dictis seruis, & non filia: quia non intelligitur grauata filia, cum tempore codicillorum pater de ea nihil senserit, & debet dictus filius redimere à dicta sua sorore partes quas ipsa habebat in dictis seruis. & hoc dicit cum duabus legibus sequentibus.
h ¶ Filium.ʒ natum. & dic nominatim, & specialiter.
i ¶ A solo filio.ʒ imo nec à filio: quia rupti sunt codicilli: ut C. eodem. l. j. Sed dicas non ruptos. vrpote cũ non pendeant ex testamẽto aliquo, ut J.eo.l.is qui. Alij dicunt ruptos quia ex testamento pendebant: sed filium teneri, quia ab intestato fuerat rogatus, filia non: quia rogata non fuerat. Item uidetur distingui an sit diuisibile relictum: & tunc filius pro parte, an indiuiduum. & tunc in nihilum: ut J. eodem. l. sed cum ex. & l. is qui. in fin. quæ sunt contr. Solu. illa distinctio in alijs, nõ in libertate, ut J. de leg. j. l. cũ pater.§. cũ existimarem

& l. cùm filius. in princ. Vel dic ut d. l. is qui. not. Item imo vẽ filiam teneri pro parte oneris, ut C. de cadu. tol. l. j.§. nec autem. cõtrà. Sol. ibi. Item eo modo arg. contrà J. de fideicom. liber. l. si alieno.§. liber. Sol. ibi. Item arg. contra. ʒ. de pac. l. tale.§. fi. & J. de uerb. oblig. l. eum qui.§. j. Sed ibi inter viuos: hic nõ. Itẽ hic nominatim à filio. Itẽ hic filius præter voluntatẽ successit, q̃ ibi non erat.

Als. illud enim.

¶ Idem. lib.19. Quæstio. L. XIII.
Illud sine dubio dici nõ pót, etiam filiam manumittere cogendã: cùm ab ea nihil pater petierit, & iure suo hęres extiterit.
¶ *Si testator fecit institutionem hẽdis, in dubio uidetur uoluisse testari. B.*
¶ Tractari solet de eo qui cum tabulas testamenti non fecisset, codicillis ita scripsit: Titium hęredẽ esse. uolo. Sed multum interest, vtrum fideicommissariam hæreditatem à legitimo per hãc scriptura, quam codicillorum instar habere uoluit, reliquerit: an uerò testamẽtũ facere se existimauerit Nam hoc casu nihil à legitimo peti poterit. Volũtatis autẽ quæstio ex eo scripto plerunq; declarabitur. Nam si fortè à Titio legata reliquit, & substitutũ adscripsit, si hæres nõ extitisset; sine dubio non codicillos, sed testamentum facere uoluisse intelligitur.
¶ Sęcuola lib.8. Quæstio. L. XIIII.
Quidam referunt (quãtum repeto) apud Iulianũ Sabini & Cassij & Proculi expositam esse in quæstione huiusmodi controuersiã: An legata, quępo steà quàm instituti mortem obierint, codicillis adscripta, uel adempta sunt, à substitutis debeãtur: id est, an perinde datio & adẽptio ſ etiam hoc tempore codicillis facta ualeat, ac si testamẽto facta esset? Quod Sabinũ & Cassiũ respondisse aiunt, Proculo dissentiente. Nimirum autem Sabini & Cassi collectio, quam & ipsi reddunt, illa est, quod codicilli pro parte testamenti habeantur, obseruationemque & legem iuris inde traditam seruẽt. Ego autem aliũm sententiã Proculi uerissimam dicere. Nullius enim momenti est legatũ, quod datum est ei, qui tempore codicillorum in rebus humanis nõ est, licet testamenti tẽpore fuerit. Esse enim debet; cui deẽ: deinde si quæri, an datum consistat; ut nõ ante iuris ratio, quã persona quęrẽda sit. Et ĩ proposito igitur, quod post hæredis obitum codicilis legatum uel ademptum est nulius momenti est: quia hĩs, ad quem sermonem conferat, in rebus humanis non est; eãque ademptio: & datio nũc uana efficitur. Hæc in eo hęrede, qui ex asse institutus erit, dato substituto, ita ut ab instituto codicilli confirmarentur.

Fl. deest, &.

Fl. uiuia ſum.

¶ *Legata in codicillis a duobus instituti relicta uni, uno eorum mortuo, pro pte eius in effectu tũ sunt legata inualida. h. d. cum l. seq. sed cum ea, quæ debet continuari ad istam: licet communiter ueniat post l. ab intestato. Bar.*
¶ Quod si duo instituti sint, substituti datis, unusq; eorũ decesserit, utilia uident legata: sed circa cohęredem erit tractatus, nunquid totum legatũ debeat

& hoc dicit cum l. seq. Viuianus.
d ¶ Repeto.ʒ id est recordor.
e ¶ Obierint.ʒ uiuo testatore ante codicilos.
f ¶ Adscripta.ʒ id est relicta ab institutis qui tamen iam erant mortui.
g ¶ Ademptio.ʒ legatorum.
h ¶ Respondisse & malè.
i ¶ Dissentiente.ʒ & bene.
k ¶ Collectio.ʒ id est argumentatio, ex qua sequitur ergo uel igitur, quæ est collectiua uel illatiua coniunctio. fic enim inserebant: uicem testamẽti præsentant: sed in testamẽto data ualẽt igitur & in codicillis Vel dic collectio, id est illatiua coniunctio ergo uel igitur, quam ipsi inferũt, ex sequentibus inferunt & concludunt.
l ¶ Pro parte.ʒ sic ʒ. quemadmodum testamen. ape. l. sicut.
m ¶ Obseruationẽque.ʒ obseruationem uocat non solennitatem, hoc enim falsum esset: sed ius quod statuitur. ut is demum faciat codicillos, qui & testamentum: & ei demum legetur in codicillis, cui & in testamẽto.
n ¶ Et legẽ.ʒ ut infirmetur testamẽtum eodem iure quo codicilli: & econtra. Azo. & facit ʒ. de rei uen. l.

¶ In nõnullis cexẽ. legitur: ut. n. nulli' mo. est lega. qd da, est ei, q. tẽpo. codicil. in reb. hu. non est li, testa. tempo. fuerit: (esse enim de. cui deſt: dein. fic q̃. an da. con. ut non an. iur. ra. quã p quæ. fit ita in ,ppo sito, q̃ &c.

Fl deest, tempore.

quæ de tota in princ.
o ¶ Ego. ʒ Scæuola. Accur.
p ¶ Non est.ʒ Sed quid ad rhombum? Rñ. probat à simili: ut sicut legatum relictum non ualeret relictum ei personæ quæ non est rebus humanis: ita & relictum ab ea persona quę non est rebus humanis.
q ¶ Licet testamenti.ʒ ut & ʒ. eo. l. diui.§. fin.
r ¶ Persona quęrenda fic. ʒ tam eius cui relinquitur, & à quo. ut hic & statim subiicit: quam et relinquentis: ut ʒ. de test. l. quæramus. & est sic ʒ. de transact. l. cum hi.§. sed & personarum. & infra, de uerbo. obli. l. si ita stipulatus.§. Crysogonus. in fi. ubi in persona est speciale, ut non subintelligitur.
s ¶ Igitur.ʒ a simili.
t ¶ Conferat.ʒ faciendo codicillos. & facit J. eitu. ʒ. l. cum quis. decedens..§. Seiam. Sed argumen. contra. J. ti. ij. l. cum pater.§. cum donationis.
v ¶ Efficitur.ʒ adde quod codicilli ad tempus testamenti nõ referuntur: ut ʒ. eo. l. diuus.§. fi. & l. quædam.
x ¶ Hæc.ʒ Ipræditta uera sunt.
y ¶ Instituitus.ʒ & postea ante codicillos mortuus. idẽ si plus, si tamen omnes mortui sunt ante codicillos: ut in his quę ʒ. posuit. secus si aliquis superest tempore codicillorum: ut subiicit.
z ¶ Substitutis datis.ʒ ita quod quilibet suo separatim.
a ¶ Vnusque eorum.ʒ instituorum.
b ¶ Legata.ʒ quia nullum auxilium a testatore requireret, id est ab instituto, qui decessit, cum per se ualeant & teneant: nec ex accidenti rumpi possunt, & tamen reducuntur omnia ad tempus testamentiut ʒ. eo. l. diuus.§. fin. simul tamen cum testõ incipiunt uaiere, id est post aditionem hæreditatis:
c ¶ Cohęredem.ʒ superstitem.
d ¶ Totum.ʒ quod uidetur si ponas ita legatum: quisquis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Partem faciat.ʒ institutum habere: & ipse ita partem ꝑ me habet. Azo. & est sic J. titu. de l. huiusmodi. §. si Titia aliàs si Titio.

b ¶ Non debeat.ʒ legatū. Sed quare non? ut J. ti. j. l. licet. & J. ti. ij. l. cū pater. §. pater. & §. ab instituto. & l. debitor. §. j. & C. ad Tre. l. nō iustum? Respon. quia inutiliter fuit datum, id est ab eo qui mortuus erat. hic tamen à cohærede debetur, ut subiicit. Item est contra. J. eod. l. penul. Solu. illa hanc corrigit. Item videtur in causa caduci illa institutio: ergo transit cū onere? Respond. verum est in ea posito, sed non in codicilis posito.

c ¶ Tractari.ʒ quod in appellatione est dictum quisquis &c.

d ¶ Is institutus.

e ¶ Adiunctus.ʒ à codicillante in onere legatorum.

f ¶ Qui.ʒ adiunctus.

g ¶ Cum adiungebatur.ʒ id est tempore codicillorum: nam ab eo & ab alio instituto relinquebat legata in codicillis: & ita unus alteri adiungebatur in onere legatorū: sed tū unus erat mortuus.

h Sed cum ea testatoris.ʒ qui testamentum solenne fecit, & codicillos, in quibus legata reliquit: & natus est postea posthumus, qui rumpit testamentum pro parte: quia alter scriptus frater erit posthumi. argu. §. de inoffici. testa. l. mater. Azo. Sed videtur in totū rumpi, ut §. de inoffici. testa. l. pen. Sed ibi extraneus erāt instituti. Vel pone hic posthumū exhæredatum, & fratrem eius cum extraneo institutum: & relicta ab eis legata: & omnia sunt plana: ut §. de inoffici. testa. l. circa.

i ¶ Legata.ʒ in codicillis relicta.

k ¶ Petatur.ʒ per legatarios: sicut in libertate: ut §. eo. l. cū graui. & facit J. tit. ij. l. mortuo. §. fi. & l. fi Titio. §. Iulianus. & l. cum pater. §. cum existimaret.

Abintestato.ʒ CASVS. Titius fecit codicillos, & non testamentū & legauit ab illis, qui debebant ei succedere ab intestato, quibusdam quædam. certe ad dicta legata præstanda tenetur non solum ille successor ab intestato, qui natus erat ante dictos codicillos sed etiam ille qui natus est postea. habent enim locū dicti codicilli quicunque successerit dicto Titio ab intestato: secus autē esset, si dictus Titius fecisset testamentum & codicillos: quia tunc pertinet eo dicilli ad testamentum, & uires ex eo capiunt. unde si testamentum aliquo casu non * valeat, valebunt codicilli: & hoc siue fecit testamentum ante codicillos, siue post & hoc dicit. Viuia.

l ¶ Relicta.ʒ quamuis non erat natus tempore codicilorum. Accursius.

m ¶ Nam unus casus.ʒ id est sine distinctione personarū, nati vel nascituri: ut & §. eodem. l. si quis cum. in principio. & §. i. sed si testamentum est factū, tunc sunt plures casus. nam si valet testamentū, valent & codicilli: si non, nec illi valent.

n ¶ Autem.ʒ pro sed.

o ¶ Quoquo.ʒ ergo siue ante siue post: quod dic ut no. §. eodem. l. ante.

p ¶ Pertinent.ʒ id est uires ex eo capiunt: ut in fi. huius legis. & §. e. l. si quis cum. §. fi. & §. l. proxi. l. quidam referunt.

q ¶ Intestato.ʒ id est nullo omnino facto testamento, alioquin, secus: ut in fine huius legis patet. & diximus supra eodem. l. si quis cū. §. fin. aliter uero ponitur instit. de hæredib. quæ ab intesta. deferun. in principio Azo

r ¶ Iura sequuntur.ʒ id est uires ex eo capiunt: & tunc desideratur ut testamentum: quia eo iusticmato, & illi infrioguntur: ut in fra. l. proxi. Azo. & facit infra titu. j. l. filius in princip. & §. ij. & J. tit. §. l. j §. fina. & l. ix.

s ¶ Promittitur.ʒ dicendo, ego faciam te hæredem. Vel dic directò & uerè eum instituendo, dicendo, ego facio te hēdēmēū.

t ¶ Affectus.ʒ dicendo, diligo te ut filium Vel dic quòd eum instituit asserens eum diligere ut filium. & ad primum intellectum utriusq; uerbi facit J. de leg. 3. l. fideicommissa. §. j. & inst. de testa. mili. §. cæterum. & ad secundum facit C. de testa. l. non codicillum. & de fideicom. l. & in epistola.

Plotia na. CASVS. Quædam mulier nomine Plotia nata misit in quadam epistola salutes Celso: & in ea epistola expo fuit ei talem quæstionem, quærendo ab eo quid iuris esset? Lucius Titius his uerbis ita cauit in testamento suo: si quid ad hoc meum testamentum pertinens reliquero, ualere uolo, etiam ea: quæ ante testamentū scripta sunt com prehendere constat.

¶ Relicta ab eo, quem quis solum sibi successurum putat si ipse succedit, pro parte debentur: si in dimidia, nihil. Bar.

¶ Martianus. LEX XIX

IS, qui unum filium habebat, cum codicillos ad eum scripsisset, decessit intestatus, hrde eo relicto, & quem posteà procreauit. Agnatione sui hęredis nemo

Iteræ.ʒ CASVS. Titius misit mihi tales literas quę in cōtinebant: ego Titius promitto tibi Viuiano quod faciam te hæredem, uel instituto te hæredem: uel diligo te tanquām filiū meum: & ideo faciam te hæredem. nunquid habent uim codicillorum dictę literæ? Et dicitur quod non. Viuia.

li, sed uicem testamenti exhibent testamento autem facto ius eius sequuntur.

¶ Palus. LEX XVII.

LIteræ, quibus hęreditas promittitur, uel animi affectus exprimitur, codicillorum uim nō obtinent.

¶ Si acta ꝑportatus per uerbū futuri ꝑ is cadit in eo, quod est de præteritis: disposito refertur ad aliud. Bar.

¶ Celsus lib. xx. Digesto. L. XVIII.

PLotiana Celso suo salutem. Lucius Titius his uerbis ita cauit: Si quid tabulis aliove quo genere ad hoc testamentum pertinens reliquero, ita ualere uolo. Quæro, an codicilli, qui ante hoc testamentum scripti sunt, debeāt rati esse? Iuuentius Celsus Plotianæ salutem. Hæc uerba, Si quid ad hoc testamentum pertinens reliquero, ualere uolo, etiam ea: quę ante testamentū scripta sunt com prehendere constat.

¶ Relicta ab eo, quem solum sibi successurum putat si ipse succedit, pro parte debentur: si in dimidia, nihil. Bar.

¶ Martianus. LEX XIX

IS, qui unum filium habebat, cum codicillos ad eum scripsisset, decessit intestatus, hrde eo relicto, & quem posteà procreauit. Agnatione sui hęredis nemo

s ¶ Promittitur.ʒ dicendo, ego faciam te hæredem. Vel dic directò & uerè eum instituendo, dicendo, ego facio te hēdēmēū.

t ¶ Affectus.ʒ dicendo, diligo te ut filium Vel dic quòd eum instituit asserens eum diligere ut filium. & ad primum intellectum utriusq; uerbi facit J. de leg. 3. l. fideicommissa. §. j. & inst. de testa. mili. §. cæterum. & ad secundum facit C. de testa. l. non codicillum. & de fideicom. l. & in epistola.

Plotia na. CASVS. Quædam mulier nomine Plotia nata misit in quadam epistola salutes Celso: & in ea epistola expo fuit ei talem quæstionem, quærendo ab eo quid iuris esset? Lucius Titius his uerbis ita cauit in testamento suo: si quid ad hoc meum testamentum pertinens reliquero, ualere uolo: etiam ea: quę ante testamentū scripta sunt com prehendere constat.

¶ Relicta ab eo, quem quis solum sibi successurum putat si ipse succedit, pro parte debentur: si in dimidia, nihil. Bar.

¶ Martianus. LEX XIX

IS, qui unum filium habebat, cum codicillos ad eum scripsisset, decessit intestatus, hrde eo relicto, & quem posteà procreauit. Agnatione sui hęredis nemo

* Expressum quod dicatur et an et quo differat ab euidenti. B. in l. prætor. ff. prin. ff. de noui op. nū. et in l. j. ii. colu. §. de noliq. et pusubsti.

† alias Africanus.

† Papinianus.

† alias pauius lib. xxi. Quæstion.

† de sensu huius l. uid. ʒ Bononum de nobilib. in Auth. ex cā nu. 90. C. de lib. ꝑter.

† Fl succedit.

† Fl. deest, ab.

† Fl. scrifsset.

† Elo. tum.

† Fl. euanescunt.

† Fl. compellitur.

† Legit quādā sic, Vlpianus notat. imò dūtaxat partē dēt, eorum ēn q̄ ꝑ parte ꝑtari nō possunt, nihil oino ꝑstandū: q̄n ilie nō &c.

† Alias, quid tabularū, aliue eius generis hoc testa etc.

† aliàs. Idēlip. 3. suia rum

† aliàs. Marcellus libro. 14. Digest.

† Fl. relic.

† Fl. &.

a Ista cōtinuatio placet Aret. & Ale. sed cōtinua melius, vt per glo. in Rubri. C. eod. quę placet Imol. & Alexand.

a ¶ Euanuisset.ʒ ut & supra eodem. l. qui graui. & l. ab intestato. & l. si quis cum. §. i. & hoc quando non est factū testamentum. aliàs secus ut C. eod. l. j

b ¶ Dimidia.ʒ supra eo. l. quidam. in fin. contra, Sol. hic corrigit, ut infra statim dicet.

c ¶ Dici potest.ʒ sed male nam statim corrigitur, secundū Azo.

d ¶ Imo.ʒ corrigit quod dixerat: & sic corrigitur quod est supra eodem. l. quidam. in fi.

e ¶ Non possunt.ʒ vt sunt seruitutes prædiales. ut de verbor. obliga. l. stipulationes. non diuiduntur: & libertates. ut infra de libe. cau. l. duobus.

f ¶ Nihil eorum.ʒ imo in totum: ut §. eo. l. qui graui. & l. seq. Sed speciale i libertate: ut ibi dixi. Vel hic de rigore, ibi de æquitate. Item contra. J. de lega. ii. l. cum filius. in prin. Sol. ibi ꝑ quęrelam fuit testamentum ruptum pro parte. hic per agnationem posthumi. hæc sol. tollitur per d. l. qui graui. imo hic non fuit testamentum, sed nec codicilli rupti: ut in principio huius legis. Dic ergo cum R. qui dixit non præstandum, scilicet ratione mera, non de æquitate: siquidē nunc tota, ut libertas, non partis æstimatio præstatur, ut in seruitute legata, ut in d. l. cum filius. in princ. Vel refere uolunt à filio in totum præstari, etiam si nō insolidum sit hæres. ut in utroque contrario: an uero nihil, si in totum non sit hæres: ut hic subiicit.

g ¶ Illa.ʒ alias ille, scilicet pater, & alias illi, scilicet filio, quod est postea. & dic ablaturus, scilicet pater: quasi dicat, nō præsumit, qd pater filio abstuliisset per legata. Item contra J. tit. iij. l. post emāciationem. ij. respon. ubi in solidum alter præstat. Sed illud de æqtate. vel ut ibi. & J. de leg. 2. l. cum pater. §. cum existimaret.

Sipalam.ʒ CASVS. Titius uolens facere testamentum in scriptis, nuncupauit coram testibus hęredem, & non scripsit in testamento nomen: & legata quæ reliquit, scripsit in tabulis. certe non est testamentum, imo codicilli, quia nomē hęredis non est scriptum in tabulis testamenti, Vi.

h ¶ Si palam.ʒ id est coram testibus: nomen tamen hęredis in testamento scriptum non est: & ideo non tenet ut testamentum scriptis; quia non sic valere potuit, ut C. de test. l. iubemus. & in auth. & eo. Item nec ut nuncupatiuum, quia noluit, cum dicit tabulas: ut arg. §. eo. l. j. sed valebit ut codicillos.

i ¶ Non est.ʒ ut & supra de hęredi. institu. l. quoties. ij resp. & insti. de leg. §. ante hęredis.

k ¶ Testamentum.ʒ alias testamentum, alias tabulæ. sed quomodo valent ut codilli: ut supra eodem. l. j. quæ est contra, Solu. hic rogauit legitimos de his legatis. Vel dic quod simpliciter reliquit, credit facere codicillos potius quam testamentum: quia in eo non est institutio uel exhęredatio, ut C. de testa. l. non codicillum. & ne pereat quod agitur. ut infra, de reb. dub. l. quoties. & est ad hoc C. de fideicom. l. eam quam. vbi hæredes non possunt adire: & sic tenētur legitimi, ut ibi dicitur. Nec ob supra. l. i. quia ibi scriptum erat nomē hęredis, & si qua alia solennia deerant. Itē contra C. de testa. l. errore. Sol. ut ibi. Item. C. eodem. l. fina. §. illud. cōtra, ed magis est simile.

ADDITIO. Dic, quod ibi fuit omissum errore scribentis, hic uoluntate testantis, secundum Bar. hic.

¶ DE LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS.

¶ *Dixit de testamētis, nūc de accessorijs testamēti, legatis idē a. Sed quare ī tres liberos diuidit ipse tractatus de legatis. Rsi. pp pro lixitatem uitandā, quæ esset, si sub uno titulo posuisset. Vel dic in primo agi principaliter de rebus legatis. In secundo de personis legantium & legatorum. In tertio, de significatione uerborum, & tamen quod uni attribuitur, frequenter in alijs ponitur: ut not. infra de leg. tertio. in rubrica.*

dixerit codicillos euanuisse. Igitur si nihil tūc de posthumis sperauit: & codicilli non euanescunt, & quæ relicta sunt, pro parte dimidia b filius, ad quem codicillus factus est, soluere compellitur; nō etiam posthumus. Sed & si codicillos reliqsset duobus superstitibus filiis decedens, cùm putaret alterum ex his priùs decessisse: simili modo dici potest, omnia perinde debere filiū ad quem scripti sunt codicilli, atque si solus hæres extitisset patri. imò d e duntaxat partem debet, eorum tamen, quæ pro parte præstari non possunt e, nihil eorum f præstandum: quoniam illa g non fuerit filio ablaturus, nisi solùm putaret successorem sibi futurum.

¶ *Nominatio hęredis sine scriptura, non facit, ut scriptura continens legata sine institutione, sit testamentum: sed ut codicilli habentur. Bartol.*

¶ Paulus libro 5. ad l. Iuliam & Papiam. LEX XX.

SIpalam h hæres nuncupatus sit legata autē in tabulas collata fuerint: Iulianus ait, tabulas testamenti non intelligi, quibus hæres scriptus non est i: quodq; magis codicilli, quàm testamentum k existimandæ sint. & hoc puto rectiùs dici.

Digestorum, seu Pandectarum.

LIBER XXX.

De † legatis & fideicōmissis. j.

TITVLVS I.

¶ Vlpianus libro 67. ad edictum.

LEX I.

PEr omnia exæquata l sunt legata fideicommissis.

¶ Idem libro primo fideicommissorum. LEX II.

SCiendum est eos demum fideicōmisum posse relinquere, qui testandi m ius habent.

¶ *Expressio conditionis per eum modū, per quem ex necessitate inest, nihil operat. Bar.*

¶ Idem libro 4 ad Sabin. LEX III.

HAec verba testatoris, Quisquis mihi ex suprascriptis hæ-

PEr omnia.ʒ CASVS. Multæ discordiæ erāt olim inter legata & fideicōmissa, quas potes iuenire in institutis: per istam legem illę discordiæ sublatæ sunt, & per omnia cōcordant. Vi.

l ¶ Per omnia ex æquata.ʒ imò in multis differunt. nam fideicom, nō possunt peti efficaciter hoc iure: ut i isti. de fideicōmiss. hære. in princ. sed legata hic. Item legata in testamēto tantum relinquuntur: ut instit. de fideicōmiss. hęre. §. ꝑterea. Item post mortē hęredis nō legari, sed fideicōmitti potest: ut in isti. de leg. §. post mortem. Item à legatario nō legari, sed fideicommitti tui: ut institu. de fideicō. hęre. per fideicō. re. in prin. quæ sūt contra. Sol. b hoc est de media iuris prudētia hodie ꝑ Iustinianum ap. ꝑbata: ut C. cōmunia de leg. l. j. & a ar. illa secundū antiquum rēp. s. uel hęc erat Vlp. opi. §. alij omnes erāt ī contrario legibus illis. sed Iustinianus approbat sententiam Vlpia, vt C. cōmunia de leg. l. j & ij. insti. de leg. §. sed non vsque. Vel dic quod aliqd ē hic detractum à uerbis Vlpiani à compilatoribus non iuris: & illud detractum inducit nouitatē, fraternizant ergo hodie, ut communes habēt actiones, & effectum & nomen: ut C. cōmunia de leg. l. j. & ij. sed in casu quo ad vsum, licet nō de iure, remanet differentia noti: vt fideicommis. hæreditas & libertas dicatur, nō legatarius. Item hęc communio non est c ad uniuersalia fideicōmiss cum ibi hęres cogat adire: hic non. ut §. si quis omiscau. test. l. si quis omissa. & insti. ad le. Fal. §. ex diuerso. & J. ad Trebel. l. mulier. §. fin.

Sciendum. ʒ CASVS. Quidam in codicillis reliquit Titio fideicommissum. quæritur vtrū valeat? dicitur quod sic, si habet relinquens testamenti factionem actiue. Vi.

m ¶ Qui testandi.] ut supra titul j. l. diuus. §. penult. & infra titu. 2. l. j. in princi. & C. de fideicom. l. ex testamento. Qui autem sunt isti? Dic, omnes qui non prohibentur, Sunt autem xiij. personæ, prohibitæ ut not. §. de testa l. si quæramus. Sed oppono de donatione causa mortis, quæ relinquitur à filio, qui testari, non potest, ut infra, de donat. cau. mor. l. tam is. sed illa nō est legatum uel fideicō. imo ī multis differūt, ut not. insti. de dona. §. j. in uerbo, fere. Item cōtra l. legat capacibus. quod dic ut insti. de legati. sed licet hic prohibeat testari & legari, tamen facilius d legatum seu fideicommissum quam testamentum confirmatur, ut J. titu. ii. l. j. §. j.

HAec uerba. ʒ CASVS. Testator ita dixi, Instituto mihi Titium & Sempronium & Caium, & quisquis mihi ex suprascriptis hęres erit, ab eo lego Cornelio decem. uel instituit sibi Seium hęredem. & ita dixit: si Seius erit mihi hæres, uel hęreditatem meam adiuerit, ab eo lego Cornelio decem. certè dicit hic iurisconsultus quod prędicta verba testatoris non faciunt prædictum legatum uel fideicommissum conditionale: & ita si legatarius prædictus decedat antē dictam à testatore conditionem, id est ante additam ab hęrede hęreditatem, transmittit petitionem ad suos hæredes. Vi.

Legata & fideicōmissa puenūt & differūt.

Vide q̄ i hūc titulū scribit Anto. Aug. li. iij. c vlt. circa fi. vid et viglū in §. legatariis aūt. de testa. ordinā. Insti. lib. 2.

b Ista solutio est uera sed imperfectè loquitur secundum Bart. & Pau.

c Istā legtur Dyn. Bart. P. & Ias.

d Idē Bar. P. Alex. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Erit, subau. si Titio decem det: cum plures instituisset.
b ¶ Seius.] subaudi det Titio decem & dic solus: secus si duobus institutis lego Titio decem, si unus de istitutis puta Seius sit hęres: vt J. quando duos legatorum cedit l. si Titio. in fin. Accur.
c ¶ Adierit. ‡ sub. det Titio decem.
d ¶ Subiectum. ‡ id est quod fuit ita relictum, ut dixi. Accur.
e ¶ Non faciunt. ‡ uerba testamenti.
f ¶ Conditionale.] id est, ut ius [a] legati cōditionalis sortiatur hęc locutio: hoc est, ut ad hæredem non transeat pendente cōditione mortuo legatario: ut dicta l. si Titio. §. i. idem est [b] & si sub eadem conditione legetur, sub qua hæres instituitur, ut J. quando di. leg. ce. l. si dies. §. si sub conditione. & est ratio i prædictis, quia idem esset etiam cōditione non appofita: vt arg. C. de fideius. l. nō rectè quasi dicat, hæres præstat hoc illi: quanon præstat nisi hæres: & magis suspenditur hereditas quam legatum. ad hoc infra, de condit. & demon. l. aliquando. & l. in conditionibus. §. j. & §. de hęre. instit. l. talem. in princip.

SI quis i fundi. ‡ CASVS. Hæc lex facit differentiam: utrum testator uolens legare, errat in nomine proprio rei quam vult legare: an i appellatiuo. & dicit quod si erret in nomine proprio, nihil nocet, dum tamē de corpore sensit. unde si uolens legare fundū Sempronianum, legauit Cornelianum, & in corpore nō errauit: debebitur Sempronianus. si autem in corpore errasset, non deberetur, si aut errat in nomine appellatiuo, non ualet legatum, etiā si nō errauit in corpore: & d hoc ponit tria exempla. Vnum est, quādo uolebat legare vestem. & dixit, lego suppellectilem. Secundū est, quādo uolebat legare argentum, & dixit, lego vestem. ultimo reddit rationem diuersitatis, quare valet legatum, etiam si erretur i nomine proprio, nō autem si in appellatiuo: quia vocabula rerum sunt immutabilia, scilicet appellatiua ab initio mūdi cōstituta & naturalia: ut vestis, fundus, homo, domus, & similia. hominū aūt vocabula sunt mutabilia, id est illa quæ ab hominibus imponuntur, ut fundus Sempronianus, homo Stichus.

¶ Si quis hęredes. ‡ Quidam Gallicanus siue Gallicus instituit sibi hæredem Titium & Sempronium, & postea ita dixit: Quicunq; erit mihi hęres in rebus meis, quæ sunt in Gallia, Seio det decem. q̄ritur, utrum quilibet hęredū, qui habuit res Gallicanas, debeat dare Seio decem, an inter omnes: & dicit hic qd inter omnes debēt sola decem. Vi.

g ¶ Vocabulo ‡ id est nomine [c] proprio. & non erratur in proprio nomine, q̄ error non nocet. Ieē in corpore rei seu substantia: & hic error nocet. Item & in appellatiuo. & ille nocet, ut infrà.

h ¶ Nominauerit. ‡ adiecta aliqua demonstratione, quæ fungatur vice proprij nominis: ut dicē do confines: uel quod sit ibi oliuetū fortē: ut suprà si cert. peta l. certum.

i ¶ Sed si in corpore. J ut si intendebat testator legare pratum, quod iuxta Titium credebat esse, & dixit, lego fundum, quem habeo iuxta Titium. cum ibi erat vinea. & sic neutrum debetur. Not. ergo qd error proprij nominis non nocet, sed corporis sic: ut C. de lega. l. si Portidi inum. & de testamen. l. si in nomine. & ibi ita scriptum. & de uerborum obligatio. l. si in nomine. & supra de hęred. instituen. l. quoties. in principio & de rei uendi. l. idem Pomponius scribit si frumentum. §. penulti. & de contrahen. empt. l. in uenditionibus. & infra titu. ij. l. patronus. §. libertis. & infra de auro & argen. leg. l. Pediculis. §. argento. Item facit infra de rebus dub. l. penulti.

k ¶ Quod si quis. ‡ Not. si in appellatiuo erretur, nocet. Accur.

l ¶ Putat. ‡ sed male putat, ut infra, de sup. leg. l. j.

m ¶ Non deberi. ‡ quia veritem non scripsit, nec supellectilem: quia de ea non sensit, ut infra, de rebus dubius. l. in ambiguo. & infrà, de sup. le. l. Labeo. in fin. Sed contra J. tit. 2. l. librorum. §. qd tamen Solin. ut ibi. ADDITIO Dic quod ideo ibi sustinetur dispositio, quia uomina appellatiua habebant magnam conformitatem inter, se, secundum Barto. & Ia.

n ¶ Patet. ‡ idem si sciatur in dicta l. in ambiguo. & l. Labeo. in fin.

res erit [a]. aut, Si hæres erit Seius [b]. vel, Si hæreditatem adierit [c], subiectum [d] legatum, vel fideicommissum non faciunt [e] conditionale [f].

¶ *Error nominis proprij non uitiat legatum: secus si erretur in corpore, uel in nomine appellatiuo. Bartol.*

¶ Idem lib. 5. ad Sabinum. LEX IIII.

SI quis i fundi [i] vocabulo [g] errauerit, & Cornelianum pro Semproniano nominauerit [h], debebitur Sempronianus. Sed si in corpore [i] errauerit, nō debebit. Quōd si quis [k] [†] cū vellet vestē legare, suppellectilē adscripsit, dū putat [l] suppellectilis appellatione vestē cōtineri; Pōponius scribit [†] vestē non deberi [m]: quemadmodū si quis putet [n] auri appellatione electrum [o] vel orichalcū cōtineri: vel, quod est stultius, ve-

a Ista glo. est de mente Bart. & eā sequitur Imol. & P.
b sequit eā P. & Ias.
† Tu facre gulā q̄ error in nomine proprio, non vitiat. Idē i cognomine aut agnomine, cui p̄cor. l. si i nomine & ibi gl. C. de testamē. q̄ tū cum ista limitabis p l. final. cum gl. C. de im pub. & alia substi. & in l. ij. C. qui ętate. li. xii & gl. in l. si mater. §. si quis homines. J. de excepe. rei iudi. & ad intel. huius l. vide Galiaul. in 1. centurio. nu. 569 de uulg.
† vide Alciatū. li. 7. parer. c. 4.
Flo. scripsit.
c Idē in agnomine, uel cognomine secūdum Alex.
Error proprii nominis non nocet.

¶ Electurum. ‡ genus metalli.
p ¶ Rerum enim. ‡ Not. rerum vocabula immutabilia sunt: hominum mutabilia Accur.
q ¶ Vocabula. ‡ id est quæ habent hoc ipso, quōd sunt res sine ipositione nominis: qualia sunt appellatiua: ut si ego legem equum, cum de mulo sentiam: licet hoc constet quod de mulo sentiam, non valet: ut hic: & modo dixi de veste, & infrà, de sup. leg. l. Labeo. in fin. nisi hoc actum erat antē inter testatorem & legatarium, cum dicam equum, de mulo sentiam. nam & nutu posset legare, ut infrà tit. ij. l. nutu. uel nisi cōsuetudo [d] communis loci sic vteretur eo nomine, ut J. de sup. leg. l. Labeo. §. nec mirum. & §. verum.
r ¶ Hominum veto.] id est, imposita ab hominibus: ut suprà in princip. huius l. & facit, C. de muta. nominis l. j. Alij dicunt [e] in spici hic frequentiam. nam cęteræ res frequēter in appellatiuis nominibus stant: sed tamen, imponitur ppriū: & secundum hoc non expones id est imposita &c. sed dic hominū

stis appellatione etiam argētum contineri. Rerum enim [p] vocabula [q] immutabilia sunt, † hominum [r] verò † mutabilia.

¶ *Distributiuum quisquis quod requirit duo uerba, secundum qd distribuit actum primi, ita distribuit actum secundi. Bar.*

¶ Si quis hæredes instituerit, & ita legauerit: Quisquis mihi Gallicanarum rerum hæres erit, dam nas esto tot † dare: ab omnibus [s] hæredibus videri legatum: quoniam ad omnes eos res Gallicanę pertinent.

¶ *In ultimis uoluntatibus non poßumus in electione uariare. Bart.*

¶ Paulus lib. 1. ad Sabinum. LEX V.

SErui [t] electione legata, semel duntaxat optare possumus [u].

¶ *Quod cōmune est, meum est quantum ad dispositionem partis meæ. Bar.*

¶ Labeo ait [x], cùm certa res aut

† Facit gl. j. post prin. in c. cū nobis. de offō dele. Et qū i, p̄rio vel appellatiuo noīs vitiet, vide Bald. in l. si in noīe. C. de testa. & eundē in l. nō ideo. C. d hēd. insti. Vide ēt q̄ in hunc locū scripsit Alc. lib. 7. parer. c. 4.
† Fl. deest, uerò.
d Sequunt eā Bar. P. & Ias.
† Fl. deest, tot.
e Ista ē uera expositio i. fe. sed nō cōgruit textui secūdum Bar.
f Et bene B. P. & Ia.

vocabula, ut Stichus & Titius. Ecōtra cōtingit in homine. quia vix stat in appellatiuo quin assumat proprium: & ideo illa non mutant: hic sic. non ergo nocet, si alio nomine uocem Stichum in legando: & est ratio fm Ioan. quia probabilius dubitat in tali nomine, quā in appellatiuo. sic infra de tri. vi. & ole. leg. si quis uinum. sic ergo substantiua & appellatiua non mutantur. Sed quid de adiectiuis, Resp. idem [f] quod de propriis, cum sine accidētali: ut albus, niger, rufus: ut §. de rei uend. l. si in rem. & facit §. si cert. peta. l. certū. & de aqua co: i. l. j. §. 3. & facit J. tit. 2. l. librorum. §. quod tamen Cassius. & de actio. & oblig. l. in omnibus negotiis.

s ¶ Ab omnibus. ‡ ad quod est infrà titu. j. l. si pluribus hęredibus. in princip. & hoc nisi vni fiat assignatæ: ut supra de hęre. institu. l. ex facto.

Erui. ‡ CASVS. Titius mihi legauit, quod eligerem vnum de seruis suis. & illum mihi hęredem postea ego elegi, nunquid possum pœnitere, & alium eligere, Dicit quod non. ¶ Labeo. ‡ Titius fecit testamentum. & ita legauit: Sempronio lego Stichum, qui meus erit cū moriar. vel prædicto modo legauit fundum. inuenitur tempore mortis suæ Stichus uel fundus cōmunis esse testatori & cuidā alij quęritur, utrum legatarius possit petere totū, id est partem quæ nunc est testatoris. & æstimationem alterius partis quæ nō est testatoris, an uero partem solam quæ nunc est testatoris, & dixit Labeo, & male, quod totum. Trebatius dixit partem deberi, & bene: & Cassius approbat dictum Trebatij in quasi simili casu, scilicet quādo testator legauit fundum sibi communem cum alio non adiecta quātitate, sed dixit, lego fundum meū. nam debetur legatario medietas. Secundo dicit quod legatum, de quo dicitur in princi. huius §. nō solum habet demonstrationem in se, sed etiam cōditionem. nam si voluisset testator demonstrare tantum, & nō cōditionale legatum prædictum facere, adiecisset uerbū præsentis tēporis: dicendo lego Stichum, qui meus est: non autem futurum, sicut fecit dicendo, q̄ meus erit. Sed opponitur: si est ibi conditio: ergo deficiente cōditione, & non inuento eo toto testatoris, tempore mortis testatori, nihil habebit, legatarius. sed respōdeo. dicta condjtio accipit hoc modo, q̄ si totus inueniatur testatoris tēpore mortis, totū habebit legatarius. & si pro parte, illam habeat. si nullo modo, nihil. & hoc dicit cū l. seq. tota. Vi.

t ¶ Serui. ‡ quia testator legat mihi unum de seruis suis, quem elegerim. Accur.

v ¶ Possumus. ‡ ut & J. de op. le. l. apud Ausidium. & ar. §. de tribu. l. quod in hęredem. §. eligere. & hoc [g] si tenuerit electio. ad qd̄ plura sunt necessaria. s. quod sit de seruis testatoris. Itē q̄ tota familia sit exhibita. Item quod hęreditas erat adita: ut J. de op. le. l. 2. & 4. & l. optione. & quod eram maior, ut §. de mi. [h] ait prætor. §. Pōponius. & quia dixi eligo. non uolo eligere. ut J. de verb. obli. l. si quis stip. & quod sic fui iuris optans. ut J. eo. l. Iulianus. Sed ar. cō J. de uerb. oblig. l. cum qui certarum. §. fin. ADDITIO. Dic quod ideo in contractibus, hic in ultimis uoluntatibus, in q̄bus est secus, ex quo in eis electio trahit secum executionem. Bar. Pau. & Ias.
x ¶ Ait. ‡ & male.

g Sequunt ista gl. Bar. Pau. Arc. & Ias.
h Al. & si fi ne. de minoribus.

a ¶ Persona. ‡ scilicet serui.
b ¶ Communis.] No quod commune est, meum dicere possum. sic §. de serui. urba prædi. l. in re communi. & facit J. de pecu. leg. l. dominus. §. dominus. & de uerborum significatio. l. pupillus. §. fina. Item facit §. de cōditio. insti. l. 2. §. fina. & J. de conditio & demō. l. falsa. §. fina. & institut. de leg. § si res aliena.
c ¶ Constat. ‡ etiā si post testamentum incipiat esse suus totus: ut infrà de auro & argento leg. l. si ita. Sed cur pars alterius non debetur: cū si totus esset alienus, totus deberetur: si testator hoc sciret: ut institu. eo. §. si res aliena? Respon. quia dixit suum: unde ius quod in eo habet, videtur legare, ut infrà eodem. lege. si domus. §. fina. secus ergo si dixisset, Cornelianum. Item facit infrà, de auro & argent. le. l. quintus. §. 2. & infrà, titul. 2. l. qui concubinam. §. qui fundum. & l. uxori. & J. de fun. instru. l. fundus. Sed arg. contra. J. de nouo. opere nun. l. stipulatio. §. fin.
ADDITIO Dic quod prouisio unius ex sociis poterat prodesse aliis, & non nocere: ideo ibi secus, secundum Bart. & Pau. Vel dic quod ibi specialiter in stipulatione prætoria, ex quo eius uerba fuerunt in rem concepta, secundū Pe. & Iacob.
d ¶ Stichum qui meus. ‡ id est si meus erit, ut statim probat.
e ¶ Magis. ‡ comparatiuē, non electiuē, nam utranq; conti net, scilicet conditionem & demonstrationem: ut J. de auro & argē. lega. l. scribit. §. fina. & ad hoc J. de condit. & demonstra. l. notatim. §. fin. Sed contra §. de hęredi. instit. l. 2. in princip. ubi uerba, ex parte bus quas assciptsero, non faciunt conditionē: sed certe & ibi est statum: cum per conditio. Item arg. contra §. de hę. instit. l. talem. §. j. & J. de condi. & demonstra. l. si in diem. §. fin. sed ibi rō diuersitatis apparet.
f ¶ Demonstrandi causa. ‡ scilicet solummodo.
g ¶ Qui meus est ‡ uel Stichum meum: nō autem dixisset, q̄ meus erit &c. sic C. de caducis tollen. §. fin autem ad deficientis. ibi, sed ut uarietas &c.
h ¶ Conditio talis. ‡ ‡ tacita.
i ¶ Extinguatur. ‡ hoc dicit ut J. titul. ij. l. xj. §. si rem. & de adimen. leg. l. rem legatam. & facit §. de conditio. insti. l. ij. §. fina. & suprà. l. proxi. & infrà de leg. 3. l. nuper. in fine. & infrà, de conditio. & demōstratio. l. filiæ. §. Titia. & infra eodem. l. si quis legauerit. & infrà tit. ij. l. Iulianus. §. serui. & de adimen. leg. l. cū seruos. & l. legatum. §. pater. Sed arg. contra. J. de uerb. oblig. l. ii decem. ADDITIO Dic quōd ibi dictio cū fuit adiecta executionis: ideo solùm importat monitionem, secundum Barto. & Ia.

EGatum seruo. ‡ CASVS. Titius legauit seruo meo decem ego uolo repudiare. quęritur, utrū possim? Et dicitur quod sic. Viuianus.
K ¶ Potest. ‡ Non tamen domino adimi potest, ut J. de adimē. le. l. legatum & concordat huic J. eodem. l. si fundus. §. j. & de opt. leg. l. si Pamphilo. & de suc. edi. l. j. §. p seruū. Sed arg. §. J. tit. j. l. Titia. §. Lucia. Sol. ut ibi ADDITIO. Item contra §. de acqui. hęredi. l. is qui. §. fin. Solus plus iuris habet filius quam seruus. Accur. ADDITIO. Imo dic q̄ ibi loquitur in hęreditate: hic in legatis, secundum Alex.

SIex toto. ‡ CASVS. Legaui fundum tibi. postea sponte alienaui partem. certē pars alienata non debetur legatario. nam & si adiecisset: etiam illud augumentum legatario deberetur. Si ita scriptum. ‡ Instituo mihi Titium & Mæuium, & dixi ita posteà: aut Titius soluat Seio decem nomine legati, aut Mæuius hęres. dicitur hic quod legatarius Seius potest petere à quocunque hędum

† Ista gl. sequunt Bar. P. Are. et Ia.
† Fl. deest, illi.
a Ista responsio gl. nō p̄cedit, si referatur ad istū tex. sed bene procedit, si referatur ad, id q̄ gl. uoluit in prima p̄te sui. Bart. & Pau.
† Istū text: cui concor. l. si colonus §. fi. et le. q̄ ij. J. e. ti. gl. in l. uicino. §. fund. J. de le. j. & l. Stichus. J. de v suf. lega. et l. uxor. C. de lega. limitabis et restringes. p text. ualde no. i l. Iul. i pri. J. de leg. ii.
† Fl. Stich.
‡ Istā l. sequunt Bar. et Pau.
¶ Istud dilplicet prædictis scribē. ió dic aliter ut per eosdem.
‡ Ista gl. ē sing. fm Iod. Imo. in l. cū q̄dam. J. de leg. ii. ad hoc q̄ p̄ditio adiectā p relationem dr tacita.
¶ Dic q̄ ibi nō interuenit actus sufficiens ad inducendā repudiationē. Bar. et Pau. in l. pia allegata infrà.

vult solidum legatum: & si ab uno exegerit totum, alter liberatur totum. Item si ab uno partem perierit, potest adhuc à quocūq; vult partem petere super fluam. idem est si ab uno eorū patre legatum exegerit. nam aliam petere à quocunq; uoluerit. ¶ Si ita legatū. § Octo seruos, qui opum è sciebant lectos facere, legaui tibi, aut p quolibet decem libras, ad tuam electionem, tu uis petere quatuor seruos, & æstimationem aliorum quatuor, id est quadringenta. dicitur quod non potes: quia legatum seruorum est unum: unde illud non potes diuidere: ut infrà, de lega. ij. l. neminem. & legatum æstimationis eorum est vnum simiiiterr. unde nec illud potes diuidere. idem est, si lego tibi quinquaginta libr. olei, aut octo denarios pro qualibet libra, ad tuam electionem. nam nec hoc casu poteris diuidere. si autem concederetur quod posset diuidi: iā sequeretur. illud absurdum, quia si legatum hominem ubi aut decem ad tuam, electionem: posses quinque petere & hominis partem. dico ergo in nostro casu quod non posit diuidi taliter: nec interest, utrum dicta pecunia fuit legata, ut dixi: id est pro quolibet seruo decem uel pro qualibet libra olei octo denarij: an iuncta summa ponatur: puta hoc modo: lego tibi octo seruos lecticarios, quorum qui libet ualet decem, ut eos possis petere: aut octoginta sicut ualēt:

¶ *Si rei legatę detrahit, legatū minuit: si adijciat, auget. h. d. Vel aliter, Quod operatur adiectio ad augmentū, idem operat detractio quo ad diminutionem. Bar.*

¶ Pomponius lib. 2. ad Sabi. L. VIII.

SI ex toto fundo legato testor partem alienasset, [l] reliquam duntaxat [m] patrem deberi placet: quia etiam si adiecisset [n] aliquid ei fundo, augmentum legatario accederet [†].

¶ *Alternatiua posita inter grauatos, facit eos teneri insolidū, ut duos reos: & per petitionē uel patris perceptionē facta ab uno non inducitur diuisio. Bar.*

¶ Si ita scriptum sit: Lucius Titius hæres meus, aut Mæuius hęres meus x. Seio dato, cū utro uelit, [o] Seius aget: ut si cum uno actum sit, & solutum, alter liberetur: quasi si duo rei promittendi insolidum obligati fuissent. Quid ergo, si ab altero partem perierit? Liberum ei erit, ab alterutro [p] reliquam petere. † Idem erit & si alter partem soluerit.

¶ *Si in una parte alternatiuę legatū est unum, sed in alta plura, illud quod est vnum non recipit diminutionem. Bar.*

¶ Si ita legatū sit, Lecticarios [q] octo aut, p̄his in homines singulos certam pecuniam, utrum legatarius uolet; nō potest legatarius partem seruorum uendicare, pro parte nūmos petere; [r] quia unum

† Fl. cederet.
† Per hūc tex. limitabis l. si quis ita. ad fi. J. de uer. ob. inter. de rescript. et in cle. i. cū gl. in uer. quēt d cōc. f. præbendū. dicit alternatiuæ partē unā esse uerā, satis esse qd̄ salit in casu huius l. f. q̄ do alternatiua ponit ī tergrauatos de eodē facto aliā fallē. ui de i l. si duo J. de uerb. obliga.
Sequunt eā b. B. P. Imo. Alex.
Oēs istæ tres fo. rones gl. diplicent. B. P. Are. et Ias hic.
Placet. B. ad displi. P. et Are.
Imo ualet, fm Bar. licet Pau. et Are §.
Istā solutionē bona q̄tū ad hęrē. §. allegat. fm Bart. P. et Ias.

& hoc ad tuam electionem. nam lecticarios utroque casu nō poterit diuidere. Viuianus.

l ¶ Alienasset. ‡ animo adimendi: q̄ dic: ut J. tit. ij. l. xj. §. si rem. & de adi. leg. l. rem. & §. eo. Stichum. in fi.
m ¶ Duntaxat. ‡ quam testator non alienauit.
n ¶ Adiecisset. ‡ ut infrà eodem. l. quasi in rerum. §. ij. & infrà titu. j. l. cum fundus. & l. peculium. & facit infrà eodē. l. grege. & l. sequē. & institu. eodem. §. si grex. & infra de auro & argen. leg. l. si statuam. & l. pediculis. in princi. & infra de adi. leg. cum seruus. & supra, de contrahen. emptio. l. in modicis. & de dona. inter uirum & uxorem. l. cum hic status. §. pœnitentiam. & infrà, de fun instru. l. si mancipia. & J. de condi. & demon. l. filiæ. §. fin.
o ¶ Cum utro uelit. ‡ et insolidum, ut subiicit. & sic est ‡ infrà de dure. stip. l. antepenul Sol. [7] hic testator noluit eos teneri insolidū quod patet, quia alternando separauit eos: quod potuitut J. co. titul. eadem. ibi coniunctim ab omnibus: ut C. de cadu. tol l. j. §. finauē ad deficientis. Vel so. ut ibi & facit J ti. ii. l. ille aut ille.
p ¶ Ab alterutro ‡ ergo etiam ab quem iam exegerat pro parte. & sic est contra. C. de pact. l. si creditores. & de fideiuf. l. liberum. ubi dicitur quod ad eundem nō potest redire. Sol. [8] habeas hic altero & nihil est contra. uel si habeas alterutro, pone pro altero. sic supra de l. & posthu. l. si ita scriptum. ibi utroque nato &c. & §. de pact. l. re scriptum. §. si pacto. Vel dic [9] quod est hic fauor legati, quod dictū siue quæ responsio non ualet, [10] quia idem in aliis: ut C. de fideiuss. [11] eos dic ergo hic quod unum tantum pro parte exegerit, & sic ad eundem pro alia parte redit. & sic in dicta l. reos. at in contrariis oēs conuenit, & ab uno uel quibusdam exigit. Vel dic ut in d. l. si creditores no. Item contra. C. de uerb. signific. l. penul. Sed ibi in honorato. hic in onerato.
q ¶ Lecticarios octo. ‡ id est, qui sciebāt facere lecticas: & facit vi ī hoc quod dicit §. quia secus si singulariter eos nomino, uel p̄ quolibet x. quia tunc plura legata sunt: & esset secus quam hic dicit, & sic poteū loqui J. de uerb. l. scire debemus. §. stipulationes.
r ¶ Nūmos petere. ‡ suprà de ac. emp. l. si sterilis. §. fina. contra Sol. hoc in ultima uoluntate. quia unum legatum est, ut subiicit: unde diuidi non pōt: ut infrà tit. j. l. neminē. H. Vel ibi quot anni, tot

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligationes habitrtionum & pensionum: hic una obliga. quæ semel tantum cedit.

a ¶ In alterutra. ⁊ si dicas alternatiua, id est utraque. & sic unũ legarũ est. sic ⁊ j. tit. j. l. si illud. Sed tunc contra. j. titu. j. l. 8. §. j. & inf. de uerb. oblig. d. scire debemus. §. stipulationes. & j. eo. l. planè. §. fi. uero dicas propriè, quia in quolibet causa sit unũ id est uel in seruum, uel in x. erit contra dictam l. si illud. quare dic quod est unum, ꝓpter vnam præstationem: sed duo propter duas res nominatas in legando. Accur. ADDITIO. Ita gloss. est uera in se, sed non congruit menti huius literæ, quę noluit disponere an essetunum legatum, uel plura respectu totius dispositionis: sed solum illud dicit, quod in illa parte alternatiuæ in qua poniturdictio numeralis, censetur esse vnum legatum, secundum Bar. Paulus & Ia.

b ¶ Legato. ⁊ supple aut decem, prout legatarius uolet.

c ¶ Cencedatur. ⁊ quod esse nõ debet: ut j. de uerb. obli. l. 1. §. j. & l. in executionibus. §. pro partè. & §. de cõdi. indebi. l. si non sortem. §. pen. & j. tit. j. l. si quis duobus. & facit j. eo. l. huiusmodi. §. fi. & infrà tit. j. l. cùm filius. §. uariis.

d ¶ Diuisa. ⁊ scilicet pro singulis seruis lego decem.

e ¶ Coniuncta. ⁊ ut subiicit certè &c.

f ¶ Certa pecunia. ⁊ puta centum.

g ¶ Debere. ⁊ cùm effectũ ut soluat: & no. uariationem reprobari. sic §. de procura. l. in causæ. Sed arg. contrà. j. de col. bo. l. nonnunquam. in prin. Sed ibi spãle ut ibi no. Item facit ad §. de acqui. hædi. l. cum hæreditatem. & j. de duobus reis. l. 3. §. fi. & j. titu. j. l. si Titio aut Seio. & l. si quando. §. fina.

D quod. ⁊ CASVS. Seruus meus captus fuit ab hostibus, & ita amisit dominium, quæritur, utrum ego, in ciuitate existens possim eum legare? Et dicitur ꝙ sic. & in eo ius postliminij consilit, ut si qdem reuertatur, fingatur non fuisse captus: & ita eum habeat legatarius. Viuia.

h ¶ Consistere. ⁊ id est ualere legatum. nam & in fa. ercis. iudicio uenitur §. fa. ercis. item Labeo. in fi. & l. seq. & in uenditione & in stipulatiõe, ut §. de ac. em. l. fi. Sed hoc si fuit noster: al. secus, si ꝙ fuit hostium: ut j. de uerb. oblig. l. liber homo. in fi. Ité facit §. de hæd. institu. l. illa. §. j. & j. eo. l. si seruus ab hostibus. & l. ab omnibus. §. et iam.

I Vlianus. ⁊ CASVS. Cuidam filiofamiliàs legaui optionem seruorum meorum, nũquid potest optare sine iussu patris? certè non nec etiam ante aditam hæreditatem, siue legatarius optionis sit filiusfamiliàs, siue sui iuris. Viuia.

i ¶ Optari posse. ⁊ id est filius non potest optare, licet optio alicuius rei sit ei relicta: & sic est contra j. de uerb. obli. l. fin. in prin. Sol. ibi inter uiuos. Vel ibi mera uoluntas, hic optio, quæ sũ deliberatione fit. Vel ibi supple, quod & iussus sit necessarius per illã lege. Vel ibi per suam promissionẽ habet electionẽ: quia sic tuit stipulatus, quã uolam &c. hic non.

k ¶ Nec ante aditam hæreditatem. ⁊ etiam cum iussu. sunt eiũ plura necessaria ut possit optariut no. §. e. l. seruũ. Accur.

C Vm filiofamiliàs. ⁊ CASVS Titius instituit sibi hæredem filium meum, uel ét ei legauit x. nunquid à me patre potest relinquere fideicommissum alicui alij? Et dicitur ꝙ sic. in prædicto casu quando Titius instituit filium meum, & à me patre reliquit fideicõmissum: aut reliquit à me dandum dicto meo filio, aut extraneo. si filio meo a me reliquit dandum, ex persona mea patris capit uires fidecommissum ut ualeat: & non ex persona filij instituti eiusdemq; fideicommissarij. si enim diceretur fideicommissum capere ex persona filij, iam idem ipse esset institutus, & idem esset fideicommissum relictum a seipso, quod esse non debet. si autem instituto filio meo à me relictum est fideicommissum cuidam extraneo, tunc capit uires fideicommissum ex persona filij mei instituti, & non ex mea quia iã cessat hic illud absurdum quod suprà dixi. Vnde pone quod dictus Titius testator instituit filium meum, ut dixi: & me patrem rogauit per fideicommissum quod cuicam extraneo restituerẽ illam hæreditatem: nunquid potero mihi retinere quartam Trebellianicam? Et dicit quòd sic, quod in illo casu tenetur pater ad fideicõmissum ex persona filij sui instituti: & ita tenetur ut hęs, si autẽ sim rogatus ego pater à testatore ꝙ restituam ipsi filio meo hæreditatem prędictam, in qua ipse idem testator instituit dictum filiũ meum hæredẽ tunc possum detrahere quartam Trebelianicam: quia in hoc casu non teneor ego pater ad fideicommissum filio præstandum ex persona filij: & ita non tãquam hæres uideor esse rogatus à testõre sed tanquam pater, id est tanquam aliquis, qui habet commodum ex testamento. si nõ sum rogatus tanquam hæres, ergo non possum detrahere quartam: ut infrà, ad Trebelia. leg. mulier. in fine. & quod non sum obligatus ex psona filij mei, & ita non tanquã hæres ad restituendum dicto filio meo fideicõmissi. taliter probat. si sum rogatus restituere filio meo, ut dictum est: ergo non possum dici obligatus filio ex persona filij: quia filius non erat obligatus filiipsi ergo nec ego pater debeo teneri ex psona filij ipsi filio. Vnde pono tibi etiam talem alium casum, retento eodẽ themate. Titius instituit filium meum hæredem, uel ei aliquid legauit: & rogauit me patrem, ut post mortem meam restituerẽ illam hæreditatem uel legatum ipsi eidem filio. filius autẽ meus antequam ego morerer decessit, & ita antequam cederet dies fideicommissi sibi filio post mortem meam relicti. nunquid dẽt illud fideicommissum remanere apud me patrem? Et dicitur ꝙ sic. & est ratio, ut dicit litera: quia dictum fideicommissum capit uires ut ualeat, ex persona patris, & nõ ex persona filij instituti, ut dictum est. nam secus est si ex persona filij caperet uires fideicommissum: ut puta ꝙ a extraneo rogatus esset pater restituere: ꝙ a tantũ post mortem patris cederet dies fideicommissi. unde post mortem filij nõ extinguereturimo pater nihilominus teneretur illi extraneo. & quod dixit in filio meo instituto à principio legis usque ad finem: idem intelligas in seruo meo instituto. Viuia.

¶ Cum filiofamiliàs. ⁊ Titius reliquit filio uel seruo Seij hẽditatem uel legatum, uel patri uel domino acquirendum: potest rogari pater uel dominus ut restituat: & aut ipsi filio uel seruo: & tunc tenet pater uel dominus ex sua uolũtate: ⁊ scilicet si manumisit: sed extraneo tenetur ad uoluntatem fideicommissarij detracta Falci. quã nõ detrahit quando filio restituit. & est ratio, quia hęres retinere cõsuit. unde primo casu quando extraneo: ex persona filij qui est hęs, retinet, in secundo nõ retinet: quia nõ pater, sed filius est hęres, & ꝙ non ut hęres restituit, sed ut hęredi non retinet. sed si ante emãcipationem decedit, filius, remanet patris ex cuius uoluntate pendebat fideicommissum. Accur.

l ¶ Patris. ⁊ aliàs patris uel domini, alias patri uel domino: quasi dicat põt grauari pater uel dominus, cum commodum ei quærat: licet per obliquũ ut vsũ fructus: ut C. com. de leg. j. j. & hæc disponimus. & j. ti. j. l. si alienus. in prin. & §. fi quis omi. cau. testa. l. si seruũ. & j. ad l. Falci. Nesennius. §. seruo. & arg. d. §. a seruo. & ad Treb. l. qdam ita. §. fi seruo.

m ¶ Ex persona ipsorum. ⁊ i. patris uel domini. i. ex eorũ uoluntate.

n ¶ Vires capit. ⁊ id est ualet. Accur.

o ¶ Cum ipsis. ⁊ scilicet filio uel seruo &c. sed si extraneo, tunc hẽt necesse pater restituere ut elit nolit. Vel dic ex persona ⁊ patris uel dñi, id est non filij nec seruũ: quia ipsi sibiipsis non debẽt: sed ipse pater dominus, fi fiant sui iuris. quod est uerius. Sed quõ filio uel seruo restituit, cum si una manu det, alia quæratur eiut etiam per momẽtum non fiet apud filium uel seruũ: ut §. de acquir. hęredi. l. placet Respon. ⁊ fuit rogatus sub conditione uel in die restituere: & ante conditionẽ uel diem emancipat, uel manum ittit. aliàs ét secundum duas nouas leges, cum pater habeat usumfructũ, nisi à testõre fit uetitum ut in authen. ut lice. ma. & aui. in prin. non haberet locũ quod hic, dicit, secundũ R. uel ⁊ si pater sibi retinere nõ uult, nec filiũ emancipare: restituat filio res illas, & detur curator illis bonis ut C. de bo. q̃ libe. l. fi. §. finautem patre. in seruo hoc nõ dico. Iteẽ cogitur pater restituere si dissipatur ut j. ad Tre. l. imperator. Vel dic ꝙ purè rogatum teneri quando erit sui iuris: ut j. ad Treb. l. nbi purè. inest ergo tacita conditio, si fiat sui iuris.

p ¶ Deinde. ⁊ nunc dicit qõ extraneo restituere rogatus si pater.

q ¶ Extero. ⁊ aliàs ex Trebelliano, aliàs extero. aliàs ex testamento. aliàs extraneo.

Falcidiæ

in alterutra ⁊ causa legatum sit: quemadmodum si olei põdo qn quaginta, aut ĩ singulas libras certum æs legatum sit. ne aliter obseruãtibus, etiam uno homine legato, b diuisio concedatur. c Nec interest, diuisa d ea summa, an cõiuncta e ꝓnat. Et certè octo seruis legatis, ⁊ pro omnibus certa pecunia f legata, non posse inuitũ hęredẽ partem pecuniæ, partẽ mancipiorum debere g constat. ⁊

quod est uerum.

¶ *Qui capit commodum per mediã personam alterius ex ultima uoluntate, põt onere fideicom. grauari: & si extraneo re stituere grauatur, tunc ut hęres Trebellianicam quartam deducet. si ei per quẽ acquirit, nõ uidetur grauatus ut hęres, nec quartam deducet: & fideicomissario mortuo ante diem cedentem fideicommissum remanet apud grauatum. Bar.*

¶ Papinia. lib. 9. Quæstio. LEX XI.

C Vm filiofamiliàs uel seruo alieno legatum, uel hæreditas datur, fidei committi patris h uel domini potest; ac tum ⁊ demũ ex persona i ipsorum fideicõmissum uires capit k cum ipsis, l per quos commodũ hæreditatis, uel legati patri dominoue quęritur, fideicommissum hæreditatis ⁊ relinquitur. ¶ Deinde m Iulianus non in subtili ratione motus, patrem cuius filius hęres institutus sit extero ¶ quidem, habita ratio-

¶ Falcidiæ ⁊ scilicet Trebellianicæ. Accur.

b ¶ Quoniam ex persona filij. ⁊ ergo ut hęres retinet. hoc autem ea ratione euenit, quoniam pater uel dominus ex persona filiorum uel seruorũ eadẽ ratione & modo tenetur, qua teneret filius uel seruus si manumissi essent: sed si manumissi essent, extraneo tenerentur ex persona sua, & quartam detraherẽt: ergo & dominus uel pater ex eorum persona tenentur & detrahẽt. Item si manumissi essent, sibiipsis à sei ipsis legari non posset uel reliqui: ut j. eod. l. & quidẽ. nec ergo hic ex persona eorum tenebit relictũ à patre. & hoc subiicit, ipsi uero &c. Item ad id qd dicit ex persona filij, quasi filius teneatur, est contrà infrà, titul. j. l. si alienus. ibi, nec seruus &c. Sol. ut ibi, ADDITIO. Dic qd quando à patre relinquitur fideicom. extraneo, filius non est grauatus expressè: est tamen grauatus tacitè. Pau. de Cast.

c ¶ Non admissa. ⁊ i. non retenta quarta: habent tamen locum alia remedia Trebe. ut infrà, ad Treb. l. j §. sed filio. Accur.

d ¶ Non posset. ⁊ ideoq; ⁊ pater nõ ex persona filij tenetur filio, sed ex sua. Azo. ad quod est. ⁊ de cuict. l. si ei cui. 2. respon. & ex sua non ut hęres: quia sic filium facere hęredem utiliter restituendo ꝙ non facit: quia ipse filius directò est hęres. & ad hoc infrà, ad Treb. l. mulier. §. fina.

e ¶ Sed ut pater. ⁊ id est ut homo, qui integrè omnia ei reddit: & in hoc potest grauari: & nihil detrahit: quia hoc cõsueuerant facere hęredes non alij, assimilatur ergo magis legatario, q̃ uil retinetur no.

C. communia de leg. l. j §. j. Sed uidetur contra. C. ad Trebel. l. iube mus. §. idemq; in retinendã. Sol. ⁊ ibi pater fuit institutus, & suo filio rogatus restituere. Sed quæro, quis est hęres? Respon. hic dr, filio rogatus restituere. Sed quæro, quis est hęres? Respon. hic dr, filius est hęres. sed ob. l. de acqui. hęre. l. placet. ubi pater uel dñs uilius detur hęres: sed ibi non dicit patrem hęredem, sed ei quæri hęreditatem. Et pro hoc ꝙ filius sit hęres, est j. de fol. qui hominem. §. quidam uel si dicas quòd pater, dic quod potest rogari ut hęres: & tũc retinet quartam. uel ut pater commodum sentiens: & tunc nõ. & sic hic fuit. & sic non refert filio uel extraneo fit rogatus. prima placet:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibile f. festinatio: sed non tollitur legatum, quasi sit unum præceptũ habens duo membra. sic §. de arbi. l. Celsus. §. idem ait. Idẽ not. angustiam temporis non nocere sic C. eo. l. tantum. & J. de iure fis. l. edicto. §. j. & §. ex quibus cau. ma l. nec non. & si quis cau. l. 1. §. ꝓ autem diximus. & infrà, de dam. infec. l. hoc amplius. §. j. Sed arg. ꝯ sup. de consti. pecu, item illa.

Diffinitia temporis nõ nocet.

¶ SOLVTIO Tu dicas, quòd ibi angustiæ tẽporum nocent, id est non prosunt ut reus constituatur in mora: ut ibi no. secundum Bar.

a ¶ Possumus. ⁊ sed fallit: quia aliquid seruo potest legari, quod non domino: ut seruo lego rem domini, uel quod ei debeo uel tesed si domino, nõ ualetur J. titul j. l. debitor. §. fi & e contrà aliquid domino, quod non seruo: ut seruitutem ad prędium domini: ut J. de ser. leg. l. & fi maximè. & sic est quidam omne, nec id solũ sed dicas id euenire mista ratione personæ & rei: hic ratione personæ tantum quia sic non capax, uel capax: ut d. l. debitor. in fin. & facit §. de here. instit. l. non minus & l. sermum meum in princ. & C. de here. in fi. l. neque. Accur.

¶ Fl. decst, et.

¶ Fl. uel die uel conditione.

¶ Fl. decst, et.

¶ Fac t ad hunc §. c. j. cũ gl. super uerb. mortis. in me. ibi, et qui uolũtatem exteraquod met. causa.

¶ Fl. quod.

b ¶ In legatis ⁊ apponendo diem uel cõditionẽ in legatis puris ut J. eod. l. talis. uel adimẽdo in tẽpus: ut C. e. l. datum. Sed ponas legatũ purè adempti. & posteà sub conditione adimi, qd adimitur? Respõ. adimendo sub conditione, denuo legare uidetur. Arg. cõtra in aut. qui. mo. na. effi. leg. §. quoniam. ubi faciendo repudium uidetur cõsiteri matrimonium: ut §. de acquir. hæred. l. illud. Accur.

¶ Fl. tradit.

c ¶ Nouissima. ⁊ facit infrà de adimen. leg. l. transactio. in fine. & de condi. & demonstra. l. quod traditum. & suprà, de test. tut. l. tutor datus. §. fina. Accur.

d ¶ Non ualebit. ⁊ nisi expressè prioris uoluntatis dicat se pœnitere: ut J. titu. 2. si quis in prin. test. & §. titu. 2. l. diuus. §. licet. Sed quid si primo dixit, ꝓ non liceret sibi pœnitere? Respon. nihilominus potest pœnitere: si exprimat qualitatem illius primæ uoluntatis in secunda: ut dicta l. si quis.

¶ Not. singulare, ꝓ pœnitentia testõris dẽt, ꝓbari per tot testes quot requiruntur in testamento si gnãter Bal. in l. si. v. co. C. de fideicõ. & Bar. in l. fideicõmissum. eo. tit.

e ¶ Nam & eum. ⁊ uidetur quòd prior scriptura magis spectetur: quia & hoc est alibi. nam & c. Azo. & facit J. proxi. l. si ita.

f ¶ Præsentia legata. ⁊ ut si dixero, quæ purè legauero, tali die dentur.

g ¶ Posteà quoque. ⁊ ergo & hic non tam posterior scriptura quã prior spectatur: ut & J. eo. l. talis. in fi. nam tota uelut una scriptura uidetur: ut §. titu. J. l. conficiuntur. § si et seruo. Sed contra J. titu. ij. l. uxori §. j. sed non est contra: ut ibi patet.

h ¶ Valeat. ⁊ uel non ualeat. Azo. & facit J. de conditio. & demonstra. l. conditione.

¶ CASVS Vm incertus. ⁊ Legaui tibi hominem in genere. hæres meus tradidit seruo tuo Stichum uoluntate tua. præcedente uel sequente traditione. nunquid est liberatus hęres à legato generis? Et respon. ꝓ sic quamuis Stichus non fuerit legatus, quem soluit hæres. Viuia.

i ¶ Cum incertus. ⁊ scilicet in genere. & dic quis eligat, ut no. §. familia. eod. l. hæredes. §. fi de incerto. Accur.

k ¶ Seruo tuo. ⁊ scilicet legatarij.

l ¶ Voluntate. ⁊ alioquin nonne J. eo. l. seruus legatus. q. j.

m ¶ Liberatum. ⁊ hoc ita, si pleno iure Stichus factus fuerit legatarius: ut in l. eo. si subditurio.

n ¶ Stichus. ⁊ ergo legatus non erat. & secundum hoc soluit aliud pro debito: ut infrà pro sol. l. j. & institu. quibus modis tol. obliga. in prin. Sed est contrà. infrà tit. j. l. Mæuius. §. duobus. ibi, hominis &c. Sed dices, continet singulos, quo ad solutionem, non quo ad obligõnem: ut singuli uideantur obligati, uel sint in obligatione. Nec obst. de condi. inde. l. cum his. §. fi. ut ibi not. Accur.

o ¶ Esset. ⁊ tantum in specie.

¶ Siue ademptio præcedat, siue sequatur ĩ eodem testõ, legatum peruenit ipso iure, & quod minimum est, debetur.

¶ Vlpianus lib 15. ad Sabi. L. XIIII.

SI ita sit scriptum, p Si cui bis legauero, semel ei hæres dato. uel, semel ei debeatur. † & eidem duas quantitates adscripserit, uel duos fundos, an utrumque debeatur? Et ait Aristo, unum uideri legatum; q nam quod ademptum r est, nec datum uidetur: ‡ secũdum Celsi & Marcelli sententiam, quę uera est. Sed Papinianus libro Decimo nono quęstionum ait, & si post legata sæpius adscripta idẽ hoc subiecerit, semel præstari uelle, & hoc ante impletum testamẽtum fecerit, ipso iure s uideri cætera legata adẽpta. Sed quod magis erit ademptum? non enim apparet. Et ait posse dici exiguũ t † esse præstandum. u

¶ Fl. uel, ut semel debeatur.

¶ Fl. uideri.

¶ Fl. exiguus.

¶ Voluntas testõris phat, præualeat scripturæ ĩ augmẽto & diminutiõe legati. B.

¶ Paulus lib 3. ad Sabinum. L. XV.

QVi quartam partem bonorum legare uoluit, dimidiam scripsit. Proculus rectè ait, posse defendi quartam legatam, quia inesset dimidiæ. Idem erit, & si quinquaginta uoluit legare & centum scripta sint quinquagiata enim debebuntur. x Sed & si plus legare uoluit, & minus atque si Stichus a legatus esset. o

SI ita sit. ⁊ CASVS Ita scripsit testator in testamento Si cui bis legauero, uolo deberi ei semel tantum. & posteà legauit bis. x. uel duos fundos. Certè unius solĩ fundi legatũ ualebit & una tantum x. quando bis legauit x. hæc uera sunt etiã si post legata data bis ipse scripsit uerba quæ dixi. & aut scripsit ante testamentum completum dicta uerba: aut post. primo casu liberatur hæres à legato ultra semel dato ipso iure, secũdo per exceptionem. sed cum non appareat, qd legatum de duobus prædictis sit ademptum: quæro quid erit ademptum? & respõdeo quòd maius: & minimũ est præstandum. Viuia.

p ¶ Scriptum. ⁊ in testamento. Accu.

q ¶ Videri legatũ. ⁊ ut suprà eodem. leg. fi mihi. §. fi. atsi expressè prioris uoluntatis sæpe cnituisse dicat: ut ibi not. & facit supra de condi. instit. l. instituto. &

r ¶ Ademptum. ⁊ eodem testamento: ut statim dicet.

s ¶ Ipso iure. ⁊ quia nec datum: alioquin post perfectum testamentum in alia uoluntate: si quidem solenni, ut testamento alio, ipso iure adimitur nõ solenni, ut codicillis, tunc per exceptionem: ut suprà de his quę in testamẽ. dele. l. j. §. sed hoc ita. & § sed si consulto. & l. proprie. §. sed nonnullos. Azo. Itẽ & hoc quando expresse. nam tacitè. & tunc per exceptio. doli: ut inf. de adimen. leg. l. 3. §. fin. & l. ex parte.

t ¶ Exiguum. ⁊ No. exiguum esse præstandum sic inf. ti. ij. qui concubinam. §. ij. l. nummis. & inf. eodem. l. apud §. fei. o. & de regulis iuris. semper in obscuris. & & de uerborum obligat. l. si ita. Sed arg. contra infrà de rebus dub. l. si fuerit. Sed ibi est ambiguitas in personis, ubi utrunque uidetur ademptum, hic in rebus. Item arg. contra infrà de auro & argento leg. l. qui lancem. Solu. ibi. Et l. Titia. §. Seia. argumẽn. contra. Solu. ibi. Item argumen. contrà inf. ꝓ empt. l. emptor fundi. Sol. ibi. Item ar. ꝯ infra de auro & argento lega. le. scribit. §. item. Solu. ibi. Item contra infra de conditio. & demonstratio. l. id est quæ ipsi. Solutio ibi in libertate accipitur, quod est utilius seruo.

In legatis minimum præstandũ. est.

n ¶ Præstandum. ⁊ nota in legatis quod minimum est debere, præstari.

¶ QVi quartam. ⁊ CASVS Titius testator gerens in animo legare mihi quartam partem bonorum seruorum, legauit dimidiam partem. certè quarta debebitur. & quod dictum est in qualitate, idẽ est in quantitate: ut si uolens legare quinquaginta, legauit centum. sed econuerso, si plus legare uolens minus legauit per errorem, ualebit legatum de plus. ¶ Si quis. ⁊ Titius legauit filiabus suis uiginti sentiens quod & filia quæ erat in corpore uxoris suę, admitteretur ad hoc legatum illa posthuma non fuit nata: et certum est quod non nascetur. certè superstitibus uel superstiti debebit hæres legatum. sed secus si duobus lego, quorum unus non est in rerum natura, sed nasci speratur. nam ille qui est in rerum natura, non habebit nisi dimidiam. et hoc dicit usque ad primum §. lege. sequent. 3. Viuia.

x ¶ Debebuntur. ⁊ ut et suprà, de hęred. instit. l. quoties. §. sed si maiorem.

Valebit

a ¶ Valebit legatum. ⁊ sin minus. ut innuit, sed & si plus. & arg. §. l. proxi. in fin. & J. de uerb. obl. l. j. §. stipulanti. Sed arg. contra §. de hære. insti. l. quoties. §. sed non in corpore. ubi nocet in eo quod plus uoluit. Solu. ibi constabat de uoluntate per uerba, licet non essent scripta: hic sterterat in finibus uoluntatis. Vel dic, hic ualebit in eo quod est plus, & sic concordat, & facit suprà, de arbitr. l. diem. §. fi plures. & C. plus va. quod agi. l. j.

b ¶ Sentiret. ⁊ qd est, si de ea fecit mentionem in testamento: ut nem in testamento: ut infra eodem. l. qui filiabus.

SI duobus. ⁊ Casum in princip. vide circa finem casus præcedentis.

¶ Hæres. ⁊ institui Titium hæredem solum & posteà dixi, à Sempronio hærede meo lego Caio decem, certè bene debetur legatum & adducit simile. nam si institui mihi quatuor hæredes, puta Titium & Caium, & Primum & secundum, & ita posteà dixi, Titiũ & Caium, hæredes meos Mæuio damno dare de cem. & posteà Titius hæres non adinit hæreditatẽ, & pars sua peruenit ad Caiũ, simul secum grauatum certè totum legatum debet Caius Mæuio.

¶ Si Titio. ⁊ Titio legauiuiginti & posthumis, qui nascentur ex tali muliere. posteà non fuit aliquis posthumus natus, & certum est quòd non nascetur. certè Titius habebit totum legatũ & hoc verum siue testator reliquit illa viginti coniunctim Titio prædicto & posthumo, siue separatim. Viuianus.

c ¶ Deberi. ⁊ imo coniunctio debet dari: ut C. de caduc. tol. §. j. & §. pro secundo. Sol. secundum Ro. hic non erat in rerum natura, sed sperabatur: ut & J. eodem l. §. fin. ibi non sperabatur, puta mortuus, unde hic habet partem scilicet interim. Vel secundum Ioan. hic loquitur in causa caduci: & quod dicit non fuerit, scilicet tempore mortis testatoris: sed tempore testamenti sic. & secundum hoc id corrigitur per illum §. pro secundo. ar in pro non scripto etiam olim coniunctio debebatur: ut §. de hæred. instit. l. quoloco §. fi. & d §. in primo. Item not facit partem etiam qui non admittitur ad partem. sic J. eo. l plane §. fi coniunctim. & l. huiusmodi. §. fi Titio. Accur.

d ¶ Damnatus. ⁊ ut: Titium hæredem meum & regem Anglię damno decem Seio præstare.

e ¶ Totum debet. ⁊ sic §. tit. j. l. quidam. in fin. & J. ad Treb. l. si aliena res. in fin. & J eo. l. quidam. §. quoties. & §. de pact. l. tale. in fi. & J. de verb. obl. l. cum qui. §. j. & J. tit. j. l. mortuo. §. fi. Sed cotra J. tit. i. l. Celsus. §. pen. vbi nihil debetur. Sol. ibi repudiantem tantum damnauit: hic utrunque. Vel ibi unus solus erat, & ille omisit.

f ¶ Qui adisset. ⁊ utpote coniuncti re & uerbis. erant enim & alii disiuncti: ut §. dixit de hæredib. ad quod facit C. de cadu. toll. §. fi uerò quidam.

g ¶ Si Titio. ⁊ scilicet primo, & posthumo posteà. & sic sunt re tantum coniuncti. sed in sequenti re & uerbis in tertio uerbis tãtum. & sic sunt tres casus.

h ¶ Dari. ⁊ tacitè, re & uerbis ei iungendo.

i ¶ Expresserit. ⁊ vt haberent uiriles, & ita coniuncti uerbis tãtum. & sic datur ei ius accrescendi: ut §. de hære. instit. fi ita quis hęredes. sed §. de usuf. accres. l. j. 2. fi. & l. pen. quæ sunt contra. nullo modo erant coniuncti: quinimo in l. pen. 2 diuersis erat singulis legatum. & sic etiam soluitur J. ti. j. l. & Proculo. Item no. ꝓ non facit partẽ, qui nõ admittitur ad partem: ut no. inf. eo l. huiusmodi. §. fi Titio.

Partem nõ facit q nõ admittitur ad partem.

k ¶ Non nato. ⁊ i. qũ incommutabiliter scietur eum non nasci. sic infra de uerb. obl. quicquid. §. fi. & facit infra de reb. l. utrum. in prin. & infra tit. 2. l. re coniuncti. Accur.

QVi filiabus. ⁊ CASVS Filiabus meis reliqui x. nunquid posthuma admittetur? & certè sic, maximè si uerisimile est ꝓ uolui ego testator posthumam admitti, ut puta quia eamaliquo modo nominaui in aliqua parte testamenti. Sed pone, quòd ita dixit testator, si qua filia mihi nascetur, hęres me", det ei c. posteà fuerunt plures natæ. certè quælibet habebit c. nisi contrarium uoluisset testator, & hoc apparet.

¶ Si uni. ⁊ Institui mihi duos hæredes, & uni prælegaui fundum, uterque adiuit hæreditatem, & inceperunt iudicium famil. erciscẽ. petitille cui fuit prælegatum, à iudice inter eos cognoscẽte, quod det ante partem legatum. certè bene petit, & iudex debet eum ex audire, nec obstat ꝓ sibi à se legari non potest: quia hoc habebit pro parte iure hæreditario, cum non possit habere legati iure: pro parte autem cohæredis habebit iure legati. Sed pone quòd isto cui fuit prælegatum, abstinuit se ab hæreditate. certè poterit totum consequi actione ex testamento ab illo, qui fuit secum institutus: nec obstat quòd à se sibi legari non potuit: quia non uidetur institutus ex quo abstinuit. hoc dicit cum l. seq. Viuian.

l ¶ Fecit. J non aliàs: ut §. eodem. l. qui quartam. §. finali. Sed contra institutut. qui datu. poss. §. fina. & suprà, de testamen. tute. l. si quis filiabus. Sol. hic legatum affectionis, ibi tutor ratione filiationis datur. & facit infra, de uerb. sig. l. nomen filiarum.

m ¶ Legasse. ⁊ hoc facit charitas: ut infr. eodem. l. si seruus plurium. §. fin. aliàs secus: ut infra tit. primo. l. si quis Titio. in fin. uel hic distributiua sunt uerba. Item not. omnes comprehendi. sic infrà de rebus dub. l. utrum. 2. respon. & argumen. C. de fideicommi. lib. l. cum inter. in fi. Sed contra suprà de li. & posthu. l. 2. Sol. ibi exhęredatio odiosa nullum comprehendit. Item facit §. de hær. inst. l. clemens. & de pa. hære. l. illud. in fin.

n ¶ Legatum. ⁊ i. prælegatum.

o ¶ Manifestum. J ut & C. fam. erciscẽ. l. si qua. & §. famil. erciscũ. l. si tales. & continua. l. sequentem.

ET quidem totum legatum. ⁊ cùm enim repudiat hęreditatem pars quã iure hęreditario habebat in legato, accrescit cohæredibus cum certa parte hæreditatis, sed cum suo onere: & sic totum habet iure legati: ut hic, & infr. de his qui. ut indig. l. eum qui. §. pro parte. & inf. eo. l. quæsitum. §. duob. Sed contra infra, titu. J. l. miles. §. j. ubi pro parte cohæredis tantũ habet. Sol. hic in suo propter uerbũ abstinendi, quod est §. l. proxim. in fin. ibi in extraneo. Vel aliud in eius hęrede, ut ibi, argu. C. de euic. l. fina. Vel dic ut ibi. Item contra infra, de do. excep. l. apud. §. fi ex uncia 2. respon. Solut. ibi. Item in eodem titu. l. fina. contra. Solut. ibi. Item argu. contra infra, ad Treb. l. si patroni. §. quid ergo. & facit infra, eodem. l. filio. & nam nec. & l. quid ergo. J. respon. Sed contra infra eodem. l. sed non aliàs. & l. qd ergo. §. j. Sed ibi apparet testatorem uoluisse contra. quæ potest esse solutio omnium. Accursius.

q ¶ A semetipso. ⁊ ut & infra, eo. l. legatum. §. j. Sed nonne seruus hæres institutus habet libertatem a seipso? Sed dic ut supra, de hęr. inst. l. sed si in conditione. §. fi.

Lega-

¶ Concor. text. in c. in ꝓsentia. cũ ibi not. eũ, de ꝓb. & in c. cęterò. in fi. de testib. Et in hunc locũ uide Alcia. li. parer. 8. c. 13.

¶ Flo. mihi genitura's mihigigne tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEgata.ʒ CASVS. legani tibi inquilinos, siue colonos sine prędio, quod mihi laborabant. certè illud legatum non ualet, quia non potuerunt aliqui ari sine solo ut C. de agr. & cen. l. qui admodũ. & ʒ. eodem. l. si quis inquilinos. posteà dixi, lego tibi hoc amplius, domum Titianam & hoc dixi, siue in testamento, siue in codicillis. certe non dubito habebis legatum: domus Titiana, sed etiam legatum inquilinorum, quantũ ad æstimationem: quia efficitur vtile propter illam repetitionem testatoris, hoc amplius &c. secus autem si dixi in isto eodem casu, quæ legata puré dedi, hæres meus debeat usque ad annum. quia per hæc uerba non cõfirmatur inutile legatum per prima autem verba bene confirmatur illud quod erat inutile. unde de hoc pono tibi aliud exemplũ: Institui mihi filium meum impuberem, & ab eo legaui Titio c. cum peruenerit impubes ad pubertatẽ puta, istud legatum inutile potest esse in casu, puta si impubes filius moriatur. posteà dixi, si filius mihi hæres non erit, uel si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit substituo ei Caium. & repetij legatum relictum dandum à substituto impuberis, hoc modo: Scio quod legaui Titio à filio meo impubere c. certè hoc amplius lego eidem Titio fundum Cornelianum à substituto, licet impuberis, scilicet Caio. posteà impubes patri hæres non extitit, & decessit in pupillari ætate, ita q̃ legatum ab eo relictum Titio non ualeret si non fuisset repetitum à substituto. unde habet substitutus hæreditatem, & debet soluere rẽ legata à se relicta, q̃ relicta ab impubere. Certè dicitur hic q̃ illud legatum relictum Titio ab impubere, & quod apparet inutile fore, nisi fuisset repetitum à substituto, debet præstare Titio dictꝰ substitutus: & hoc propter uerba testatoris, hoc amplius, &c.

¶ Flo. sunt.

¶ Flo. scripsit.

¶ Tu uide de hoc bo. gl. in l. j. §. hęc uerba. ff. si cui plũ quã per le. Fa. plenius in l. si fuus. §. si ita scriptũ. ʒ. istoti tulo.

¶ Fl. deest, impubes.

¶ In legato. ʒ Titio & Mæuio fundum reliqui non adiectis partib. certe quilibet habet dimidiam. Viuia.

Casum pomit.

a ¶ Legata ʒ Testator in testamento minus solemni reliquit legatũ fundi Titio, & sic inutiliter: uel fundus erat Tirij, & sic non ualet legatum, posteà fecit codicillos, & eidem Titio sic legauit, Titio hoc amplius lego centum. certè per hoc quod dicit, hoc amplius, uidetur legare iterum fundum, & sic confirmauit, si tempore codicillorum fundus inuenitur alienus. Secũdo dicit esse secus in hoc alio casu: testator inutiliter legauit fundum Titio purè, & postea eadẽ scriptura uel alia dixit: quæ legata purè reliqui, uolo deberi post annum. nam non intelligitur confirmare tantum, sed etiam prorogare solutionem. Tertiò adducit casum similem primo, si testator instituto filio impubere reliquit legatum fundi inutiliter, & dedit ei substitutum: scilicet si hæres non esset: & ab eodem substituto reliquit his verbis, hoc amplius Titio lego c. uidetur repetere legatum fundi, & confirmare. Accursius.

b ¶ Inutiliter. ʒ p p defectum solemnitatis, uel quia per inepta verba: secus si propter personam uel legatarij, quia non capax: uel rei, quia legari non potest: ut ʒ. eod. l. apud. §. fin. & facit ʒ. e. l. si quis a filio. in prin. & l. seruo alieno. §. pen. & ʒ. tit. 2. l. si purè. & l. si fic. & arg. §. de testam. mili. l. tribunus. §. fi.

c ¶ Dato ʒ f. decem.

d ¶ Quas pecunias ʒ quia plura legata reliquit, & in uno x. & in altero alia x. & sic de singulis: quorum legatorum quædam utilia, quædam inutilia.

e ¶ Impuberi. ʒ exhæredato secundum R. & secundum hoc dic idem quod in proximo casu, f. ut non ualeat repetitio, uel nerius institutio & sic idem quod in primo casu l. & dic inutiliter eodem modo quo & ʒ. non put R. q̃ sit exhæredatus. Ideo dico institutum, quia aliàs non potest relinqui etiam à substituto: ut C. eo. l. cum quidam. & ʒ ad l. Pal. l. qui fundum. §. qui alios. ibi, nec contrarium, &c. & ʒ. tit. 2. l. si. resp. & ʒ. eo. l. plane. 2. respon.

f ¶ Et decesserit.] &, pro uel. nam utroque casu admittitur substitutus. f. siue non sit hęres, siue sit, & decedat impubes: & tenet repetitio qã inutiliter prius data fuerunt: aliàs si utiliter, non tenet repetitio eo casu quo esset hęres impubes: sed debebit substitutus cũe ut hæres impuberis, non autem ex repetitione: ut ʒ. eo. l. si fundũ. §. si pater. & l. seruo alieno. §. sed si pater. & facit ʒ. tit. 2. l. 2. & ʒ. e. l. si. fundum. §. fin. & l. seq.

g ¶ Acque seruatur. ʒ etiam si uni sæpius: ut C. eod. l. cum quæstio. §. fin. Item hoc nisi aliud appareat ex uolũtate testatoris expressi uel tacita: ut hic, & §. de hęred. instit. l. quoties. §. hæredes. & l. Titius. & l. interdum. & ʒ. ad Trebel. l. quoties.

¶ Pompon. libro 5. ad Sabin. L. XX.

QVi duos seruos habebat, si unum h ex his legasset, ut non intelligeretur, quem legasset legatarij i est electio.

¶ *Vniuersitati legatę accedunt postea nata. Bart.*

¶ Vlpianus libro 15. ad Sabinum.

LEX XXI.

GRege legato, & quę posteà accedunt ad legatarium pertinent. k

¶ *Vniuersitate legata, quod superest tpe mortis: debetur, licet mutata fuerint legata, uel ad unum peruenerint. Bart.*

¶ Pomponius libro 5. ad Sabinum.

LEX XXII.

SI grege legato l aliqua pecora uiuo testatore mortua essent, inque eorum locũ alia essent substituta, eundem gregem m videri: & si diminutum ex eo grege pecus esset, & uel unus bos superesset, eum uendicari posse, n quamuis grex desisset o esse: quemadmodum insula legata si cõbusta esset, area posset o uendicari.

¶ *Legatarius partis bonorũ non petit fructus nisi à tempore moræ. Bart.*

¶ Paulus lib. 3. ad Sabin. LXXIII.

SI quis bonorum partem legauerit, ut hodie a fit, sine fructibus restituitur, b nisi mora heredis intercesserit.

¶ *Quod futurum est, legari potest. Bar.*

¶ Pomponius lib. 5. ad Sabi. L. XXIIII.

QVod in rerũ natura adhuc non sit, c legari posse: ueluti, Quicquid illam ancillam peperisse constiterit. d † vel ita, Ex uino, quod in fundo nasciturum est, vel sętu, † tantum dato.

¶ *In dubio uidetur quis legare ius, quod habet in re: licet eius morte sit periturũ. Bartolus.*

¶ Si usumfructum habeam, eũq; legauerim; nisi posteà proprietatem eius nactus sim, inutile e legatum est,

¶ *Si res legata augeatur, legatũ crescit, si diminuatur, decrescit. Bar.*

¶ Si quis post testamentm factũ, fundo Titiano legato partem aliquam adiecerit, quã fundo Titiano † destinaret: id quod adiectum est, exigi à legatario † potest, & similis est causa alluuionis: & maximè, si ex alio agro, qui fuit eius, cùm testamentum faceret, eam partem adiecit. Quod si post testamentum factum, ex fundo Tiburtino aliquid detraxerit, & alij fundo adiecerit: uidendum est, utrúmne eam quoque partem legatarius petiturus sit, an hoc minus, quasi fundi Titiani esse desierit: cum nostra destinatione, fundorum nomina, & domus g non natura constituantur. Et magis est, ut quod alij destinatum est, ademptum esse videatur.

¶ *Eadem est nauis quæ destruitur, et restituitur, eadem carina remanente. Bar.*

¶ Et † si nauem legauero, & specialiter h eam adscripsero, i eam quę per partes totam refecero, carina k eadem manente: † nihilominus rectè à legatario uendicabitur. l

¶ *A filio hęrede põt legari patri: sed si adierit iussu patris, non tenet legatum. Bart.*

¶ Paulus lib. 3. ad Sabin. LEX XXV.

A Filio m hærede etiam purè patri legari potest. n nũc interest, an die legati cedente o in patris potestate sit. p Igit & si iussu q patris adita sit hæreditas, imputabitur r ei in Falcidiam.

¶ *Illud uꝰ quis habere, quod remanet de ductu onere. Bar.*

¶ Hodie fit.

a ¶ Hodie fit. ʒ i. consuetum est fieri. & sic no. partẽ bonorũ posse legari: ut ʒ. ad Treb. l. mulier. §. fi. & ʒ. eo. l. non amplius. §. fin. & ʒ. tit. j. l. si quis seruum. §. fi. & l. seq. & §. de uul. subst. l. cum ex filio.

b ¶ Restituitur. ʒ vt & §. de usu. l. Paulus. & ʒ. de alim. le. l. cum unus. §. uerbis. & ʒ. ad Treb. l. l. in fideicom. §. quoties. hoc autem secundũ Ioan. si non præsumatur testatorem contrarium voluisse ex legatarij affectiõe, uel uerborum conceptione: ut §. de usur. l. in fidejcommissi. §. nonnunquam. & §. cum Pollidius Et eodem modo responsum est ad l. ʒ. ad Trebel. l. balista. & de dot. præleg. l. cum quis uxori. in fin. & infrà, titulo primo. lege, si ita relictum. §. Pegasus.

¶ Quod in rerum. ʒ CASVS. Lega ui tibi partum, qui nascetur ex Aretusa ancilla mea, uel decem amphoras uini, quod nascetur i fundo meo Titiano: uel tres agnellos, qui nascentur ex pecudibus meis. nunquid ualet legatũ? Et dicitur quòd sic, quamuis partus Arethusæ, uel uinum ex fundo Titiano, uel agnelli prędicti nõ sint in rerum natura: quia speranturesse. ¶ Si usumfructum ʒ in fundo Titiano habeo usumfructum. eum usumfructum legaui Sẽpronio. certè non ualet legatum: nisi proprietatem fundi prædicti Titiani acquiram ante mortem meam. quo enim possum alicui legare usumfructum, qui morte mea finitur? non certè.

¶ Si quis poll. ʒ Legaui tibi fundum Titianum: & post testamẽtum factum aliquid dicto fundo adieci. nunquid potes adiectionem prædictam tu legatarius uendicare? Dicitur q̃ sic, sine dicta adiectio fundo Titiano fuit facta ex fundo, qui pertinebat ad testatorem eo tempore, quo testamentum fecit: siue ex eo quẽ posteà acquisiuit? sicut & si aliquid per alluuionẽ dicto fundo Titiano adiectũ esset. qd̃ qui dem alluuionis incrementum ad legatariũ sine dubio pertinet. & idẽ est cõtio si aliquid ex dicto fundo Titiano detraxit testator: nam nõ debet ad legatarium pertinere, & est ratio, ut dicit litera.

¶ Et si nauem ʒ Legaui tibi nauẽ, & posteà eam totam destruxi particuliariter, fundo nauis integro manente, qui appellatur hic carina, quasi currina, quia currit super aquã: & posteà eam totam refeci. nũ quid potest legatarius eam habere? Et uidetur q̃ non: quia non sunt iidem asseres, & tamen dicitur quòd sic: quia carina eadem permanet. Viuianus.

c ¶ Non fit. ʒ sed sperat, per hoc quod dicit adhuc. nec est conditionale tale legatum: ut ʒ. de cond. & demon. l. conditiones.

d ¶ Constiterit. ʒ ut insti. eo. q. ea quoq; & ʒ. tit. 2. l. etiam. & ʒ. de cõdi. & demon. l. j. in fin. & ʒ. de annu. leg. l. legatum. §. uini. & §. de contrahen. empt. l. nec emptio. & ʒ. de uerb. obli. l. inter stipulantẽ. §. pro quo. & l. interdum.

e ¶ Inutile. ʒ vt & C. eo. l. uxori patrui. Sed cur non tenet ut rei alienæ cum fuerit sciens: ut ʒ. tit. 2. l. qui concubinam. §. fi. & de usufruc. leg. l. Stichon. Rõ. quia errabat, i credens posse legare, aliàs non legaturus: uel dic, ut not. d. l. uxor. Item si emit proprietatem, tenet relictum, ut hic. Sed op. de regula Catoniana: ut ʒ. de regu. Cato. l. prima. Rõ. dies legati usufruct. cedit ab adita hęreditate: ut C. de cadu. tol. l. j. §. in nouissimo. & §. qũ dies usufruct. leg. ce. l. j. §. j. ergo Catoniana regula cessat: quia non habet locum nisi in legatis, quorũ dies cedit à morte testatoris, ut ʒ. de regu. Cato. l. 3. & in aliis casibus fallit: ut C. eo. eo. l. j & 2.

f ¶ A legatario. ʒ quasi hæres est in hoc: ut ʒ. de usuca. l. ad tempus. §. j. & facit ad hoc & ad sequentia. §. de pign. act. l. si conuenerit. §. si nuda. & §. de usufru. l. si Titio. § fi. & ʒ. tit. 1. l. si cui. & l. sæpè. & l. si chorus. §. area. & ʒ. de auro & argen. leg. l. pediculis. §. fi. & §. eo. l. si ex toto. cum suis concor.

g ¶ Et domus. ʒ pariete medio posito in domo, & fundo per regiones: ut §. commu. prædi. l. si quis duas. §. fi quis partem. & ʒ. eod. l. planè. §. fi. C. de uerb. sig. l. locus. & §. cõmuni diuid. l. communi diuidundo. §. item no. 9. detractio est ademptionis loco sic. §. tit. 2. l. prædiis. peratotum. & l. rem. §. fin.

h ¶ Et specialiter eam] si enim simpliciter nauem legasset, secus esset: ut ʒ. eo. l. si domus. in prin. in fundo secus. & est ratio: ut no. §. de iudo. l. cum post. §. gener. Et dic specialiter. i. proprio nomine.

i ¶ Adscripsero. ʒ in testamento. Accur.

k ¶ Carina.] id est, vẽtre. Ioan.

l ¶ Manente. ʒ alioqn distinguo, quo animo dissoluitur: ut ʒ. de uerborum obl. l. inter stipulantem. §. & nauis. & de solut. qui res. §. aream. & §. quimo. vsufs. ami. l. qũ tamẽ. §. fi nauis. Accursius.

¶ Fl. quicqd illa ancilla peperisset, constiterit.

¶ Fl. qd̃ in fundo meo natũ est, ut fœtus.

¶ Fl. fundi Titiani.

¶ Quid Baldus dicat, vi. in auth. ex cã. xj. col. C. de lib. præteritis.

¶ Fl. constituerentur.

¶ Fl. deest, &.

¶ Flo. meã.

¶ Concor. tex. in c. cõsoluit. p rõnẽ ibi posita, eꝗ. de iudi.

A Filio hęrede. ʒ CASVS. Titius instituit hęredem filiũ meum: mihi patri ab eo filio x. purè legauit quęritur, nunquid ualeat legatum? Et certè valet, eo quòd non est incontinenti inutile. nam deberemus expectare ad sciendum vtrum ualeat uel non, tẽpus quo dictus meus filius hęreditatem adibit. si tempore quo adit hæreditatem, in mea potestate est, non valet legatum: quia ipse acquirit mihi hæreditatem: unde legatũ non potest mihi acquirere: quia iam essem hæres & legatarius: quòd esse non debet: ut ʒ. eod. l. legatum. §. 2. si autem tempore aditæ hæreditatis non est in mea potestate, valet legatum: quamuis inspiciam tempus aditæ hæreditatis per filium: non tamen aliquid facit ad Rhombum tempus quo dies legati cedit, i. tempus mortis testatoris. Si ergo ponas dictum filium esse in potestate patris tempore quo adit dictam hæreditatem, non ualet legatum patri relictum, ut dictum est. quamuis autem non ualeat legatum, imputatur tamẽ mihi patri dictum legatum in Falcidia. de quo ponas in exemplum. Filius meus (ut dixi) fuit institutus à Titio, & ab eo mihi patri x. fuerunt relicta ut dictum est: & quibusdã aliis legata fuerunt relicta a dicto testatore. tpe quo adit filius meus hęreditatem, est in mea potestate: & ita hæreditatem mihi acquirit. unde legatum meum non ualet, ut dictum est, nũc uolo soluere ego pater legata aliis legatariis relicta à testatore, cuius hæreditatem habeo per filium meum, & eis uolo detrahere Falcidiam de legatis, dicens me non posse habere quartam, nisi deducam de legatis. Legatarij dicunt, computa tibi in Falcidiam illud legatũ, quod fuit tibi relictum à filio tuo herede instituto. nunquid possunt hoc dicere legatarij? & dicitur quòd sic. Viuianus.

m ¶ A filio. ʒ filiumfamilias institui: eius patri purè legaui præstandum a filio. valet legatum nec curo tempore mortis meæ erit sui iuris, uel non. verum refert, utrum tempore quo adiit, est sui iuris, ut & tunc valeat: uel non est sui iuris, & sic iussu meo adiit, & ualet legatũ: & sic remanet in hęreditate, & summouet Falcidiam aliorũ legatorũ. Et sic not. quòd in uersic. igitur & si iussu patris, &c. incipit loqui quando non ualet. & sic iure ueteri potest loqui: uerũ iure nouo potest loqui in aduentitio peculio. & sic est tota plana. & quod in fi. dicit, imputabit in Falcidiã, id est, deducit Falcidia de hoc ut de aliis.

n ¶ Potest. Jut ʒ. eo. l. quęsitum. in prin. & insti. eod. §. ex contrario. sed non econtra, scilicet filio à patre instituto: ut insti. eo. §. an seruo. & quęre ibi rationem. Accur.

o ¶ Cedente. ʒ id est, cum moritur testator: ut C. de cadu. tollen. §. in nouissimo.

p ¶ Patris potestate sit.] sub. uel non sit: quia utrobiq; tenet legatũ. illud autem interest sit in potestate, necne, cum eius iussu aditur hæreditas: quia altero casu tenet legatum, f. cum non fit in potestate, altero non: ut ʒ. quando dies leg. ce. l. cum legato. in fin. & instit. in d. §. & ad hunc subaudium casum, f. quando non tenet, quia est in potestate, ut ʒ. dicit, infert, igitur, &c. usque in fin.

q ¶ Igitur & si iussu ʒ per hoc patet, q̃ non loquitur in castrensi, uel quasi: ut ʒ. de castrensi pecul. l. 5. & per id quod sequitur patrem retinere Falcidiam.

r ¶ Imputabitur ei in Falcidiam. ʒ vt eam submoueat, non ut eam

Universidad de Deusto
Biblioteca

eam inducatur: ut J. ad leg. Falc. l. si à seruo. & l. ex asse. in fin. sed uidet legata seu prælegata in Falcidiam seu in quartã nõ imputari: sed lucro hæredis cedere: ut J. ad l. Fal. l. id aũt. & l. in quartam. & l. in ratione. 2. § pen. quæ sunt contra. Sed illud quando valet, hoc quando nõ valet hoc casu quo hic dicit: ut d. l. ex asse. in fi. Alij dicunt hanc loqui secundum iura nouiora: & dicunt imputari in falcidia. i. contribui secum in Falcidia, ut eam detrahat filius de hoc legato vt de cæteris. quod non placet.

† Ad intel. huius l. uid. Tanci Polit. in l. filiũ quẽ haben. tẽ. nu. 64. c. fam. ercis.

¶ Pomponius lib. 5. ad Sabin. L. XXVI.

NOn † amplius [a] legatorũ nomine ad quem pertinere uidetur, quàm quod deducto eo, quod explendę conditionis causa datum est, superest.

¶ *Spẽs legata perit periculo legatarij. B.*

¶ Si certum cotpus [b] hæres dare damnatus sit, nec fecerit, quò minus ibi, ubi id esset, traderet: si id posteà sine dolo & culpa hęredis perierit, deterior fit legatarij [c] cõditio.

¶ *Legatario partis bonorum põt hęres solvere æstimationem, uel partes rerum, uel res, prout sibi placebit, & iudici expedire uidebitur. Bart.*

¶ Cum bonorum parte legata [d] dubium sit, vtrum rerum partes, [e] an æstimatio debeatur: Sabinus quidem & Cassius ęstimationem, Proculus & Nerua rerum partes esse legatas existimanerũt: sed oportet hæredi succurri, ut ipse eligat siue rerum partes, siue æstimationem [f] dare maluerit. In iis tamen rebus partem dare hęres cõceditur, quæ sine damno diuidi possunt. Sin autem vel naturaliter indiuisę sint, vel sine damno diuisio earum fieri non posit, æstimatio ab hærede omnino præstanda est.

¶ Paulus lib. 9. ad Plautium. L. XXVII.

POtest [g] autem hæres uel in paucioribus, uel in una re relictã partem [h] legatario dare, in quam uel legatarius consenserit, uel iudex existimauerit: [i] nec necesse habet † legatarius in omnibus rebus uendicare portionem.

¶ *Si creditori debitor legat debitũ: ita dẽ mũ nalet, si creditoris interest. b. d. cũ l. se.*

¶ Vlpianus lib. 19. ad Sabi. L. XXVIII.

SI creditori meo, tutus aduersus eum exceptionę, id quod ei debeo, legem, vtile [k] legatum est: quia remissa ei exceptio uidetur. Sic & † Aristo ait: id, quod honoraria [l] actione mihi debetur, si legetur mihi, legatũ ualere: quia ciuilis mihi datur actio pro honoraria. ¶ Marcellus libr. xxviij. † quæstionum † putat rem quam ex stipulatu mihi debes, [m] si mihi legaueris, utile esse legatum: ut neque Falcidia hoc minuat. [n]

† Fl. ficut.

† Digestorum. † Fl. deest, quæstionũ.

a ¶ Non amplius.] Alicui legata est domus si x. det hæredi dedictis x. residuum domus uidetur esse in legato, & non tota domus: & hoc si quæramus de eo onerando: ut J. tit. j. l. imperator. & J. eo. l. in ciuitatib. § j. & J. ad l. Falci. l. sed si non seruus. §. q si alienus. sed quo ad alios legatarios tota domus intelligitur esse in legato: ut J. ad l. Falc. l. ad veterani. § j. quæ est contra. nam illud datum lucri facit hęres: & sic cæteris non prodest: ut in eo. tit. l. in quartã. in fi. & facit J. de uer. signifi. l. subsignatum. §. bona. & §. fol. matr. l. fructus. Accur.

b ¶ Si certum corpus.] incertum enim perire non potest: ut J. ad l. Fal. l. in ratione. 2. §. incertæ.

c ¶ Legatarij.] hic autem præsumitur, q̃ cesser dolus uel culpa: ut J. tit. j. l. cum ita. §. species. & facit J. eo. l. cum res. §. item si res. & l. cum seruus. Sed §. J. eod. l. si seruus. §. qui quinq.. & §. fi seruus. sed in utroque fuit hęres in culpa. Item not. damnum patitur, qui perdit lucrum. † sic J. ne quid in lo. pub. l. 3. §. merito. Sed argu. contra. J. de damn. infect. l. Proculus. ADDITIO. Dic quòd ibi impropriè dicitur damnum: ut J. l. 3. de dam. infec. Vel dic q̃ legatarius patiatur dãnum, cùm in eum recta uia dominium transit, & sic perdit q̃ est suũ. Vel dic q̃ text. non dicit quòd patiatur damnum, sed fit deterior cõditio eius, quod est etiam perdendo lucrum: quod patet, quia ob hoc minor restituitur: ut l. 3. §. fi quid minori. cum l. seq. §. de minori. fecũdum Bart. hic.

† Concor. text. in c. in nostra. eẽ. de iureiur. & i c. sicut dignũ. eẽ. de ho. & in c. cùm. cum ibi not. de testi.

d ¶ Legata.] quod fieri potest: ut §. eo. l. fi quis bonorum.

e ¶ Rerum partes.] non ergo compellitur adire ex Trebel. ut J. ad Trebel. l. mulier. §. fin. Ioan.

f ¶ Æstimationem.] secut ergo si hic Trebel. locum haberet. nam

non in plus, ut hic. Vel hic extitit dies, uel conditio uiuo testatore: nihilominus tamen tenet legatum ut J. ad leg. Falc. l. uerbis. cessat tã Fal. q̃ nullum commodum habet: ut J. tit. j. l. debitor. in prin. sed in contrario exitit post mortem Accursius.

a ¶ Inautem neque modo.] dic modo: ut C. de his quæ sub mo. l. fi. Vel dic q̃ erat alternatiua: ut infrà d̃ actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. modus. & facit §. l. proxi. in principio. cum suis concor.

¶ lib. 6. ad legẽ Iuliã & Papiã.

TCASVS. Titius faciens testamentum, legata multa reliquit, & quædam purè quędam ĩ diem, quędam sub conditione, & quædam in pecunia, quædam in specie, & quędam in rebus, quę constabant pondere, numero, uel mensura. Item legauit Sempronio annua x. Caio legauit x. cùm erit xx annorũ. & Corneliano legauit unum quod habebat in apotheca sua, uel pecuniã quam in arca habebat. posteà subiecit uerbà quæ hic ponunt: quas pecunias legaui, quibus dies appositus nõ est, eas hæres meus annua bima trima die dato. & post istam clausulam positam quędam alia legata reliquit quibusdam. quęritur, nunquid dicta clausula, quas pecunias &c. referatur ad ea legata, quę sunt in specie, ut scilicet ea præstentur annua bima trima die? Et dicitur quod non, sed bene pertinet ad ea, quę sunt data in his rebus, quę constant põdere, numero uel mensura.

† lib. 19. ad Sabinum.

† Fl. deest, bima trima.

¶ Paulus. † LEX XXIX.

SInautem neque modo [a], neq; tempore, neque conditione, neque loco debitum differatur, inutile est legatum.

¶ *Scriptura per quã legata pecuniaria, quibus dies non est adiectus, prorogantur, non pertinet ad corpora, nec ad legata, quibus dies est gratia differendę solutionis, uel multiplicãdæ obligationis, uel inducendæ conditionis adiecta: & porrigitur ad legata præcedentia & sequentia, vtiam post in codicillis relicta. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX XXX.

TAlis scriptura, Quas pecunias legaui, quibus dies appositus nõ est, eas hæres meus annua, bima trima die dato: ad corpora [b] legata non pertinet [c], sed ad ea, quæ pondere, numero, vel mensura continentur [d]: & ad ea tantùm legata pertinet, quibus dies non est appositus. Proinde si fortè purè [e] legatum est, ex hac adiectione prorogabitur [f]. Quid si fortè centum mihi legata sint præsentia [g], vtrum annua, bima trima † die dabũtur? an verò prętentia? Et ait Seruius & Labeo præsentia deberi. Quamuis igitur superuacua sit hæc adiectio, quantùm ad vim & effectum legati pertinet [h]: tamen ad hoc ꝓficiet, vt præsenti die [i] legatum debeatur. Sed si in annos singulos, aut ĩ singulos menses sit legatum relictũ

Item & ad ea legata pertinet, quibus non est appositus dies. sed nõ pertinet, ad illud legatum quod relictum est annuatim: nec ad illud quod relictum est sub conditione: nec ad illud quod relictum fuit Caio cùm habuerit xx. annos: quia omnia ista legata habent diem: & testator noluit prorogare per dictam clausulam nisi ea, quę non habent diem. Item non pertinet dicta clausula ad illud legatum q̃ fuit relictum Cornelio, id est, ad legatum pecuniæ, quæ est in arca, uel uini quod est in apotheca, quia species uidetur legatum & testator dixit, quas pecunias &c. Item pertinet dicta clausula ad ea legata pura, & in pecunia existentia, quæ data sunt in testamento uel codicillis post prolatam à testatore dictam clausulam, quas pecunias &c. hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

b ¶ Corpora.] & pecunias testator legauit, & purè, & non purè. Accursius.

c ¶ Non pertinet.] contra. infrà titul, secundo. l. quisquis. Solu. ibi in summas, hic in pecunias. Item ibi futuri temporis: hic præteriti uerbum posuit.

d ¶ Continentur.] sic accipitur suprà, si certum pet. l. ij. §. item mutuum. aliàs largius, aliàs strictius ponitur. ut ibi no. Sed quare non omnia quæ legauerat? Respõ. quia facile erat ei dare quę legauit, nisi restringere uoluisset. sic C. de caducis tollendis. l. j. §. fin autem ad deficientis.

e ¶ Pure.] exprimendo purè uel simpliciter.

f ¶ Prorogabitur.] quia huic dies appositus non est. Sed contra J. de do. præle. l. cum uulgari. sed ibi erat dies appositus saltem à lege. Vel speciale in legato solius repręsentationis: ut ibi.

g ¶ Præsentia.] hoc expresso: præsenti ergo die apposita.

h ¶ Pertinet.] ut utrinq; statum posit exigi: siue simpliciter, siue in præsenti sit relictum. Accur.

i ¶ Præsenti die.] id est non purè, considerato hoc extrinseco, scilicet prorogatione. sed uidetur purè: ut infrà de uerbor. obligat. l. liber homo. § j. contra. Sed ibi effectum consideramus, & nihil extrinsecus. Item contra infra titul. j. l. Titio. Solu. ibi & facit infra de regu. iuris l. in omnibus. ADDITIO. Dic quòd ibi dixit, quas pecunias legaui, hęres meus dato annua bima trima die. nec ibi adiecit, quibus dies adiectus non est. unde refertur ad omnia, secundum Barto. hic.

k ¶ Initium.] id est, cortitudinem temporis, in se continet: & ideo non habet locum repetitio. & facit suprà de donatio. causa mort is. l. senatus. §. finali.

l ¶ Conditio.] & econtra, ut infrà de conditio. & demonstrat. l. dies.

m ¶ Species.] accipitur ergo pecunia ut species, quandoque: ut infrà eodem. l. planè. § sed hoc. Accursius.

n ¶ Hanc autẽ scripturam.] quibus dies &c. ut in princip. iuris legis.

o ¶ Vniuersa.] etiam quę sequuntur: dummodo sint in numero, pondere & mensura: ut in princip. l. & facit infrà de verbo signi. l. Scæuola respon. & infrà l. proxi. & infrà de rebus dubiis. l. fin. Sed contrà infrà titu. ij. l. uxori. §. uxori. Solu. ibi in donationibus, quæ fiunt inter uiuos: quia uariis temporibus earum dies cedit, ut ualeant uel non sed legata omnia simul cedunt. Azo. arg. ad hoc suprà com. prædi. l. fina. in fine. & infrà de donatio. cau. mor. l. senatus. in fina. Sed hoc non placet, cùm ibi loquatur de illis donationibus, quæ mortę confirmantur omnes. Nec obst. C. de donationi. inter vir. & vxor. l. donationes. quia uerum est trahi retro non quantum ad dominium, sed quantum ad fructus. Hugo. Dic ergo, quod ibi erant contra ius futuræ, ad quas lex suam fictionem extendit. argumẽto. C. de condition. insert. lege, secunda. Hugo. Item ibi substantiam confirmauit: hic solam adiicit quantitatem. Item est argumentum contra hunc finem supra, quibus ex causis maiores. lege, sed & si per prætorem. §. deinde adiicit. & de posthu. lege prima. §. eum qui.

† Fl. sola legata. ‖ Fl. deest, &.

† lib. 3. ad Sabinũ. ‖ Fl. etiã.

¶ Initium est, constitudinem temporis, in se continet: & ideo non habet locum repetitio. & facit suprà de donatio. causa mortis. l. senatus. §. finali.

l ¶ Conditio.] & econtra, ut infrà de conditio. & demonstrat. l. dies.

m ¶ Species.] accipitur ergo pecunia ut species, quandoque: ut infrà eodem. l. planè. § sed hoc. Accursius.

n ¶ Hanc autẽ scripturam.] quibus dies &c. ut in princip. iuris legis.

o ¶ Vniuersa.] etiam quę sequuntur: dummodo sint in numero, pondere & mensura: ut in princip. l. & facit infrà de verbo signi. l. Scæuola respon. & infrà l. proxi. & infrà de rebus dubiis. l. fin. Sed contrà infrà titu. ij. l. uxori. §. uxori. Solu. ibi in donationibus, quæ fiunt inter uiuos: quia uariis temporibus earum dies cedit, ut ualeant uel non sed legata omnia simul cedunt. Azo. arg. ad hoc suprà com. prædi. l. fina. in fine. & infrà de donatio. cau. mor. l. senatus. in fina. Sed hoc non placet, cùm ibi loquatur de illis donationibus, quæ mortę confirmantur omnes. Nec obst. C. de donationi. inter vir. & vxor. l. donationes. quia uerum est trahi retro non quantum ad dominium, sed quantum ad fructus. Hugo. Dic ergo, quod ibi erant contra ius futuræ, ad quas lex suam fictionem extendit. argumẽto. C. de condition. insert. lege, secunda. Hugo. Item ibi substantiam confirmauit: hic solam adiicit quantitatem. Item est argumentum contra hunc finem supra, quibus ex causis maiores. lege, sed & si per prætorem. §. deinde adiicit. & de posthu. lege prima. §. eum qui.

ADDITIO. Pro solu. huius contrarij uide Bart. hic istã materiã latè discutientem.

† lib. 10. ad Sabinũ.

p ¶ Ed & ad Postea.] per uerbum postea determinat uel dictionẽ confirmatis, uel dictionem legata. quasi dicat facti sint postea, vel antè. Et no. hic & superiori l. in fi. præteritũ porrigi ad futurũ. & sic est infrà tit. j. l. cùm pater. §. fidei. & suprà, l. proxima in fin. & §. eod. l. si mihi & tibi. §. fin. Accur.

‖ Concor. text. in c. de causis. cum gl. in uers. certum. eẽ. de offic. de leg. ca. si eo tẽpore. de rescrip. lib. 6. & statutum. eod. tit.

q ¶ In tutelã suam.] i. in pubertatẽ: ut J. ti. ij. l. cum filio. & sic sub condi-

¶ Pomponius lib. 5. ad Sabin. L. XXVI.

NOn † amplius [a] legatorũ nomine ad quem pertinere uidetur, quàm quod deducto eo, quod explendę conditionis causa datum est, superest.

¶ *Spẽs legata perit periculo legatarij. B.*

¶ Si certum cotpus [b] hæres dare damnatus sit, nec fecerit, quò minus ibi, ubi id esset, traderet: si id posteà sine dolo & culpa hęredis perierit, deterior fit legatarij [c] cõditio.

¶ *Legatario partis bonorum põt hęres solvere æstimationem, uel partes rerum, uel res, prout sibi placebit, & iudici expedire uidebitur. Bart.*

¶ Cum bonorum parte legata [d] dubium sit, vtrum rerum partes, [e] an æstimatio debeatur: Sabinus quidem & Cassius ęstimationem, Proculus & Nerua rerum partes esse legatas existimanerũt: sed oportet hæredi succurri, ut ipse eligat siue rerum partes, siue æstimationem [f] dare maluerit. In iis tamen rebus partem dare hęres cõceditur, quæ sine damno diuidi possunt. Sin autem vel naturaliter indiuisę sint, vel sine damno diuisio earum fieri non posit, æstimatio ab hærede omnino præstanda est.

¶ Paulus lib. 9. ad Plautium. L. XXVII.

POtest [g] autem hæres uel in paucioribus, uel in una re relictã partem [h] legatario dare, in quam uel legatarius consenserit, uel iudex existimauerit: [i] nec necesse habet † legatarius in omnibus rebus uendicare portionem.

¶ *Si creditori debitor legat debitũ: ita dẽ mũ nalet, si creditoris interest. b. d. cũ l. se.*

¶ Vlpianus lib. 19. ad Sabi. L. XXVIII.

SI creditori meo, tutus aduersus eum exceptionę, id quod ei debeo, legem, vtile [k] legatum est: quia remissa ei exceptio uidetur. Sic & † Aristo ait: id, quod honoraria [l] actione mihi debetur, si legetur mihi, legatũ ualere: quia ciuilis mihi datur actio pro honoraria. ¶ Marcellus libr. xxviij. † quæstionum † putat rem quam ex stipulatu mihi debes, [m] si mihi legaueris, utile esse legatum: ut neque Falcidia hoc minuat. [n]

† Fl. ficut.

† Digestorum. † Fl. deest, quæstionũ.

a ¶ Inautem neque modo.] dic modo: ut C. de his quæ sub mo. l. fi. Vel dic q̃ erat alternatiua: ut infrà d̃ actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. modus. & facit §. l. proxi. in principio. cum suis concor.

¶ lib. 6. ad legẽ Iuliã & Papiã.

TCASVS. Titius faciens testamentum, legata multa reliquit, & quædam purè quędam ĩ diem, quędam sub conditione, & quædam in pecunia, quædam in specie, & quędam in rebus, quę constabant pondere, numero, uel mensura. Item legauit Sempronio annua x. Caio legauit x. cùm erit xx annorũ. & Corneliano legauit unum quod habebat in apotheca sua, uel pecuniã quam in arca habebat. posteà subiecit uerbà quæ hic ponunt: quas pecunias legaui, quibus dies appositus nõ est, eas hæres meus annua bima trima die dato. & post istam clausulam positam quędam alia legata reliquit quibusdam. quęritur, nunquid dicta clausula, quas pecunias &c. referatur ad ea legata, quę sunt in specie, ut scilicet ea præstentur annua bima trima die? Et dicitur quod non, sed bene pertinet ad ea, quę sunt data in his rebus, quę constant põdere, numero uel mensura.

† lib. 19. ad Sabinum.

† Fl. deest, bima trima.

¶ Paulus. † LEX XXIX.

SInautem neque modo [a], neq; tempore, neque conditione, neque loco debitum differatur, inutile est legatum.

¶ *Scriptura per quã legata pecuniaria, quibus dies non est adiectus, prorogantur, non pertinet ad corpora, nec ad legata, quibus dies est gratia differendę solutionis, uel multiplicãdæ obligationis, uel inducendæ conditionis adiecta: & porrigitur ad legata præcedentia & sequentia, vtiam post in codicillis relicta. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX XXX.

TAlis scriptura, Quas pecunias legaui, quibus dies appositus nõ est, eas hæres meus annua, bima trima die dato: ad corpora [b] legata non pertinet [c], sed ad ea, quæ pondere, numero, vel mensura continentur [d]: & ad ea tantùm legata pertinet, quibus dies non est appositus. Proinde si fortè purè [e] legatum est, ex hac adiectione prorogabitur [f]. Quid si fortè centum mihi legata sint præsentia [g], vtrum annua, bima trima † die dabũtur? an verò prętentia? Et ait Seruius & Labeo præsentia deberi. Quamuis igitur superuacua sit hæc adiectio, quantùm ad vim & effectum legati pertinet [h]: tamen ad hoc ꝓficiet, vt præsenti die [i] legatum debeatur. Sed si in annos singulos, aut ĩ singulos menses sit legatum relictũ

Item & ad ea legata pertinet, quibus non est appositus dies. sed nõ pertinet, ad illud legatum quod relictum est annuatim: nec ad illud quod relictum est sub conditione: nec ad illud quod relictum fuit Caio cùm habuerit xx. annos: quia omnia ista legata habent diem: & testator noluit prorogare per dictam clausulam nisi ea, quę non habent diem. Item non pertinet dicta clausula ad illud legatum q̃ fuit relictum Cornelio, id est, ad legatum pecuniæ, quæ est in arca, uel uini quod est in apotheca, quia species uidetur legatum & testator dixit, quas pecunias &c. Item pertinet dicta clausula ad ea legata pura, & in pecunia existentia, quæ data sunt in testamento uel codicillis post prolatam à testatore dictam clausulam, quas pecunias &c. hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

b ¶ Corpora.] & pecunias testator legauit, & purè, & non purè. Accursius.

c ¶ Non pertinet.] contra. infrà titul, secundo. l. quisquis. Solu. ibi in summas, hic in pecunias. Item ibi futuri temporis: hic præteriti uerbum posuit.

d ¶ Continentur.] sic accipitur suprà, si certum pet. l. ij. §. item mutuum. aliàs largius, aliàs strictius ponitur. ut ibi no. Sed quare non omnia quæ legauerat? Respõ. quia facile erat ei dare quę legauit, nisi restringere uoluisset. sic C. de caducis tollendis. l. j. §. fin autem ad deficientis.

e ¶ Pure.] exprimendo purè uel simpliciter.

f ¶ Prorogabitur.] quia huic dies appositus non est. Sed contra J. de do. præle. l. cum uulgari. sed ibi erat dies appositus saltem à lege. Vel speciale in legato solius repręsentationis: ut ibi.

g ¶ Præsentia.] hoc expresso: præsenti ergo die apposita.

h ¶ Pertinet.] ut utrinq; statum posit exigi: siue simpliciter, siue in præsenti sit relictum. Accur.

i ¶ Præsenti die.] id est non purè, considerato hoc extrinseco, scilicet prorogatione. sed uidetur purè: ut infrà de uerbor. obligat. l. liber homo. § j. contra. Sed ibi effectum consideramus, & nihil extrinsecus. Item contra infra titul. j. l. Titio. Solu. ibi & facit infra de regu. iuris l. in omnibus. ADDITIO. Dic quòd ibi dixit, quas pecunias legaui, hęres meus dato annua bima trima die. nec ibi adiecit, quibus dies adiectus non est. unde refertur ad omnia, secundum Barto. hic.

k ¶ Initium.] id est, constitudinem temporis, in se continet: & ideo non habet locum repetitio. & facit suprà de donatio. causa mortis. l. senatus. §. finali.

l ¶ Conditio.] & econtra, ut infrà de conditio. & demonstrat. l. dies.

m ¶ Species.] accipitur ergo pecunia ut species, quandoque: ut infrà eodem. l. planè. § sed hoc. Accursius.

n ¶ Hanc autẽ scripturam.] quibus dies &c. ut in princip. iuris legis.

o ¶ Vniuersa.] etiam quę sequuntur: dummodo sint in numero, pondere & mensura: ut in princip. l. & facit infrà de verbo signi. l. Scæuola respon. & infrà l. proxi. & infrà de rebus dubiis. l. fin. Sed contrà infrà titu. ij. l. uxori. §. uxori. Solu. ibi in donationibus, quæ fiunt inter uiuos: quia uariis temporibus earum dies cedit, ut ualeant uel non sed legata omnia simul cedunt. Azo. arg. ad hoc suprà com. prædi. l. fina. in fine. & infrà de donatio. cau. mor. l. senatus. in fina. Sed hoc non placet, cùm ibi loquatur de illis donationibus, quæ mortę confirmantur omnes. Nec obst. C. de donationi. inter vir. & vxor. l. donationes. quia uerum est trahi retro non quantum ad dominium, sed quantum ad fructus. Hugo. Dic ergo, quod ibi erant contra ius futuræ, ad quas lex suam fictionem extendit. argumẽto. C. de condition. insert. lege, secunda. Hugo. Item ibi substantiam confirmauit: hic solam adiicit quantitatem. Item est argumentum contra hunc finem supra, quibus ex causis maiores. lege, sed & si per prætorem. §. deinde adiicit. & de posthu. lege prima. §. eum qui.

† lib. 10. ad Sabinũ.

ADDITIO. Pro solu. huius contrarij uide Bart. hic istã materiã latè discutientem.

p ¶ Ed & ad Postea.] per uerbum postea determinat uel dictionẽ confirmatis, uel dictionem legata. quasi dicat facti sint postea, vel antè. Et no. hic & superiori l. in fi. præteritũ porrigi ad futurũ. & sic est infrà tit. j. l. cùm pater. §. fidei. & suprà, l. proxima in fin. & §. eod. l. si mihi & tibi. §. fin. Accur.

‖ Concor. text. in c. de causis. cum gl. in uers. certum. eẽ. de offic. de leg. ca. si eo tẽpore. de rescrip. lib. 6. & statutum. eod. tit.

q ¶ In tutelã suam.] i. in pubertatẽ: ut J. ti. ij. l. cum filio. & sic sub condi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

conditione, & in diem. si autem pure, ab utroque, distinguereetur: aut erit impubes, uel non: ut J. eod. l. seruo alieno. §. si pater. & l. si fundu §. si pater.

a ¶ Iisdem diebus. ⁊ id est, sub eadem conditione, si in suam tute. &c. id est ita dato, sicut filius tenebatur dare, non aliter: sed filius nõ tenebat dare, quia deceps, impubes: ergo nec hic, & est hic nuga tio quedam. sic supra, quibus modis pignus uel hypo. sol. l. si debitor. §. i. Azo.

b ¶ Duntaxat demonstratione. ⁊ quasi dicat, non conditio repetita. non enim debet uideri conditio repetita, quæ uitiaret legatum. sic inf. de uerborum obligationib. l. Titia. §. j. in dubio non uidetur repetita: ut infrà eodem. l. seruo alieno. §. si ab impubere. & l. si cui. §. sed si à filio. & l. licet. & suprà, de hæredi. instit. l. sub conditione. & facit infrà, titul. j. l. cùm pater. §. ab instituto. & suprà eodem. l. legata inutiliter.

c ¶ Si quis plures. ⁊ puta x. & no. secũdum R. quòd hæc lex & aliæ quæ legatariis electionem dant, sic sunt intelligẽdæ: ut ex pluribus nec hæredi deteriorem, nec legatario meliorem eligere concedant, ut infrà codẽ. l. legato. R.

d ¶ Hæres elegerit.] scilicet quandocunq; etiam post suam moram: licet secundum R. aliud sit quando in genere, uel quando nõ fensit de certo: ut J. eo. l. legato. & §. eod. l. qui duos. quæ sunt contra. & reddebat rationem, quia non sic uerbũ singulare ut generale trãsfert electionem [a]. Tu dic ad l. qui duos. ℣ hic sentit testator de aliquo certo. quod ex eo apparet, quia nomen Stichi apposuit: per ℣ nomen quisque dinoscitur: unde voluntatem defuncti hęredi magis ut det quem uelit, quàm legatario interpretari conceditur. §. uero de nullo certo sensit: quia nec nomen proprium adiecit: unde legatarij est electio: sicut & ubi in genere, ut J. e. l. legata. & l. si seruus legatus. §. cũ homo. & no. §. sam. ercif. l. hrdes. §. si incerto. Itẽ §. §. de test. tu. l. duo. Sed ibi certo iudicio debet in tutela cauere: ut instit. eo. §. tutor. licet adhuc subest q̃stio. Sed dic ibi periculosum esse pupillo, si esset ille de quo non sensit. hic autem quicquid habeat legatarius, sibi commodum est. Item facit J. de vi. tri. lega. l. cum certũ. Sed arg. contra. §. de iure delib. l. j. in fin. [b]. Item quid si dixit unũ de Stichis. Respon. habet locum. l. qui duos. quia non sensit de certo.

e ¶ Debebitur. ⁊ ut J. tit. j. l. cùm pater. §. fi. & J. e. l. si hæres. §. j. Acc.

SI pluribus. ⁊ CASVS Titio & Sępronio legaui fundum Cornelianum: & sic fuerunt re & verbis coniuncti, certè quilibet debet habere dimidiam, quacunque actione quilibet eorum agat ℣ legato contra hæredem, Quid si ita dixi, Titio lego fundum Cornelianum: & Sempronio lego eundem fundum Cornelianũ, & ita sunt separati verbis, non tamẽ re? Certè aut apparet uoluisse testatorẽ adimere primo, & dare secundo, aut non, primo casu secundus hębit totum fundum, secundo veniet ad legatum quilibet pro dimidia, nisi testator uoluisset queml. bet habere solidum: quia tunc unus debet habere fundum, & alter ęstimationem Sed quis habebit electionem, utrum habeat fundũ, uel æstimationem? Et certè ille qui primo fuerit litem contestatus super vno de eis, postquam tamen fuerit litem contestatus super uno, puta sup æstimation: non poterit posteà petere fundum. dixi ergo §. quòd quãdo testator uult adimere primo, & dare secundo, secundus debet habere, & primus amittere. Sed qd si cum secundo non erat testamenti factio, id est non poterat capere legatum? Certè nihilominus habebit primus. Dixi ergo tibi, quãdo quibusdam coniunctim lego re & verbis, & quando lego aliqbus separatim uerbis, & coniunctim re. modò uideamus quãdo legaui fundum Cornelianum quibusdam, & quosdam eorum posui cõiunctos re & uerbis, & quosdã cõiunctos re, & separatos uerbis: puta ita dixi, primo & secũdo & certio lego fundũ Cornelianum: quarto lego fundum eundem: quinto lego fundum eũdem. quomodo admittent ad petitionem legati? & certè tres coniuncti re & verbis loco unius habentur, & habebunt dimidiam fundi: alij duo habebunt aliã dimidiam. & hoc dicit, usque ad §. j. l. planè: Viuianus.

f ¶ Agat. ⁊ ut & infrà eodem. l. duobus. & facit ad sequentia infrà, de duo. re. l. reos. §. j. & C. si plures una sententia. l. j. & infrà, de uerborum obligationi. l. eum qui. ij. respon. & instit eod. §. si eadem. & C. e. l. si Portidianum.

g ¶ Conuolasse. ⁊ sic J. de his quæ pro non scrip. l. j. & J. titul. ij. l. uxorem. §. felicissimo. Accursius.

h ¶ Portione. ⁊ nisi fine quidam coniuncti re & verbis, alij re tãtum coniuncti, sed verbis disiuncti: tunc cũ iuncti utroque modo pro uno reputantur: vt infrà. l. proxi. ij. rñ. & ita ipsi soli habent vnam medietatem, alij disiuncti uiriles habẽt partes alterius medietatis. Azo.

i ¶ Pretium. ⁊ sic inf. titul. ij. si res mihi. & inf. titu. j. l. qui duos. §. fi. & J. de manu. testa. l. Iulianus.

k ¶ Contestatus est.] sic suprà, de procur. l. pluribus. quandoque tamen expectatur sententia, ut sit melior conditio: vt suprà, de noxa. l. si quis à multis. & de pecu. l. si uero. Et no. quod hic dicit Ioã. quod ante litem contestatam nulli debetur: & tunc demũ lite contestata incipit deberi. alioquin & d uo habent ąctionem insolidum, & dominium insolidum: quod est impossibile. sed & dici potest pro parte cuique quęsitum: sed sub cõditione insolidum, si prius litem contestetur: quo casu alio contestante alteri nil quæsitum uidetur, secundum Ioan. & facit infrà de iniur. l. iniuria rum actio. & de uerborum obligatione. l. si Titius. & C. de cadu. tol. §. ubi autem leg. & suprà de iudi. l. qui prior. & no. in fi. de uariatione. simil. a no. §. de procur. l. in causæ. in princ.

PLanè ⁊ Casum in hoc princip. uide in fin. casus præced. ¶ Si eadẽ] Titius in testamento suo legauit mihi bis equum suum. vel ter, vel quater. certè si extat equus, eum mihi debet dare hæres, aliàs ęstimationem: sed equum & ęstimationem habere nõ possum. secus si pluries legauit mihi eandem summam, volens quòd pluries eam mihi daret hæres: quia tunc bene potero hęre pluries. & reddit rationem inter speciem & summam. sed quod dixi in species, habebit locum in quantitate relicta tanquam esset species. ea autem q̃ consistunt in pondere, numero uel mensura, non uidẽtur species, sed quãtitas: & pluries prestantur si pluries legata fuerint. Sed pone quòd Titius legauit mihi equum suum in suo testamento. posteà Sempronius legauit mihi eundem equum. certè si habeo ęstimationem ex testamẽto vnius, bene potero habere rem ex testamẽto alterius. Sed quid si Titius legauit mihi equum, & ego eum posteà emi à Sempronio, & habeo ex causa emptionis? nunquid potero adhuc petere dictum equum ab hęrede Titij? certè sic, & cõsequar ab eo illud, quod mihi abest pro equo id est pretium quod dedi Sempronio. Item qd si Titius legauit mihi equum suũ, & nullum onus mihi imposuit, & Sempronius mihi eundem equum in suo testamento legauit, & rogauit me quod eum restituerem. Caio: uel rogauit me quod darem decem Caio: vel legauit mihi dictum equum dictus Sępronius sub cõditione, si darem hęredi suo decem. & posteà habui equum legatum ab hęrede Sempronij prędicti: & sic teneor eum restituere Caio, sicut Sempronius me grauauit, cùm mihi legauit: uel teneor dare decem Caio, sicut Sempronius me grauauit: uel teneor dare decem hęr. di Sempronij, sicut ipse me grauauit. posteà peto equum ab hęredi Titij primi testatoris, qui mihi legauit. certè bene possum. hoc facere. sed tamen ipse non dabit mihi equum, uel eius ęstimationem: quia iam habui equum ex causa lucratiua: sed dabit mihi illud quod præstare teneor ex testamento Sempronij, uidetur enim illud mihi abesse occasione rei, quam habui ex caus. lucratiua, ex quo teneor

dum concedere, hoc dicit cum princip. l. sequentis. Bartolus.

¶ Paulus. † L E X XXXIII.

SI pluribus eadem res legata fuerit, si quidem cõiunctim, etiam si alter vendicet, alter ex testamẽto agat [f], nõ amplius [f] quã partem habebit is, qui ex testamento aget. Quòd si separatim, si quidem euidẽtissimè apparuerit adẽptione à priore legatario facta, ad secundum legatariũ [f] testatorem conuolasse [g] solum posteriorem ad legatum peruenire placet. Sin autem [f] hoc minimè apparere potest, ℣ virili portione [h] ad legatũ omnes venire: scilicet nisi ipse testator ex scriptura manifestissimus esset, vtrunq; eorum solidum accipere voluisse, tunc enim vni pretium [i], alij ipsa res assignatur: electione rei vel pretij seruanda ei, qui prior de legato fidcive commisso litem contestatus [k] est: ita tamen, vt nõ habeat licẽtiam altero electo ad alterum transire.

¶ Vlpianus. † X L E XXXIIII.

PLanè vbi transferre voluerit legatum in nouissimũ priori non debebit: tametsi nouissimus talis sit, in cuius persona legatum non consistat. [a] At si coniuncti [b] disiunctique commisti sint, coniũcti unius personæ potestate [c] funguntur.

¶ *Si circa idem corpus multiplicetur à testatore legatum, non debetur nisi semel. secus si à diuersis testatorib. sed si circa quantitatẽ uel genus, pluries debet, si de uoluntate testatoris processerit. Bartol.*

¶ Si eadem res sępius legetur in eodem testamẽto. [d] ampliùs quã semel peti non potest: sufficitque vel rem consequi, uel rei æstimationem. Sed si duorum [e] testamẽtis mihi eadem res legata est, bis petere · potero: ut ex altero testamento rem consequar, ex altero æstimationem. ¶ Sed si non corpus sit legatum, sed quantitas eadẽ in eodẽ testamento sæpius, diuus Pius rescripsit tunc sępius prę standam summam, si euidentissimis probationibus ostendatur [g] testatorem multiplicare legatum uoluisse. idemque [f] in fideicomisso constituit. eiusque rei ratio euidens est, quòd eadem res sæpius præstari non potest, eadem summa uolente testatore multiplicari potest. Sed hoc ita erit accipiendum, si non certũ nummorũ corpus sit sæpius relictum, utputa centum, quæ in arca habet, sępius legauit. tunc enim fundo legato esse comparandum [h] credo.

¶ Sed si pondus auri uel argenti sępius sit relictum, [i] Papinianus respondit magis summæ legato comparandum, meritò: quoniam non species [k] certa relicta uideatur. Proinde & si quid aliud [l] est, quod pondere, numero, mensuraue continetur, sæpius relictum: idem [m] erit dicẽdum: id est, sæpius deberi, si hoc testator uoluerit.

¶ *Si res legata efficitur mea, eatenas uelet legatum quatenus mihi abest pro ea. Bartolus*

¶ Quòd si rem emissem [n] mihi legatam, usq; ad pretiũ quod mihi abest, competit mihi ex testamento actio. Et multò magis hoc dicẽdum est, si duobus testamentis mihi eadẽ res legata sit, sed alter me restituere [o] rogauerit, uel ipsam rem, uel aliud pro ea; aut si sub cõditione legasset dandi quid pro eanã hactenus mihi abesse res uidetur, quatenus sum præstaturus. [p]

¶ *Coniũctus in cuius persona quoquomodo legatum consisti, uel speratur consistere, facit partem coniunctõ. Bar.*

Si coniunctim res legetur, constat partes ab initio fieri. [q] Nec solùm ij partem faciunt, [r] in quorũ persona consistit legatum: uerùm hi quoque in quorum persona nõ constitit legatum: utputà si Titio & seruo proprio [s] sine libertate legetur. Sed si in pupillari testamẽto alij legauerit eandem rem, quã mihi in suo testamento legauit, Iulianus scribit concursu [t] partes nos habere. Interim igitur partẽ [u] habebit is, cui in suo testamento legauit.

¶ *Hæres idemque legatarius ab initio non facit partem collegatario. secus si legatarius per personam mediam hæres fuerit. Bartolus.*

¶ Si duobus res sit legata, quorum alter hæres institutus sit, à semetipso ei legatum inutiliter [x] vi-

a Concor. text. in c. si tibi. cũ ibi no. extra d testa. & in c. nos qdẽ. eo ti. & aliquid in c. si cautio quã de fide instru.

b Dic ℣ ibi Icertitudo erat in uerbis ptoris: ió declaratio est indicis, hic in uerbis testatoris: ió declaratio est hęredis. ē n Barto. hic.

† Fl. id hęres.

† Fl. & dũtaxat demõstratio eorũ facta.

lib. 3. Regula.

† Flo. non plus.

† Fl. legatum.

† Concor. cũ hoc tex. c. pen. in fi. suprà. cũ alijs. ante me. ibi. vñ suppl. ex d procu.

lib. 2. ad Sabinum.

teneor ad dandum alijs. literam aũt ita prosequaris sicut posui in casu. Primo enim legas vsque ad §. sed si duorum. & illum dimittas, & capias illum, sed si non corpus, & legas vsque ad §. ℣ si rem. & ibi dimittas, & reuertaris ad § sed si duorum. & legas vsque ad §. sed si nõ corpus. & ibi dimittas, & capias. §. quòd si rem. & legas vsque ad §. si coniunctim.

¶ Si coniunctim. ⁊ Titio & Sempronio legaui fundũ Corneliano. certè quilibet, dẽt habere dimidiã, si ambo capaces sunt, si autẽ vnus eorũ non est capax, puta ℣ a seruus est testatoris: nihilominus alter habebit alteram dimidiam. vnde pono tibi talem casum. Filium meum impuberem instituì: & in hoc testõ equum meum Titio legaui. posteà prædicto meo filio substitutum dedi si intra pupillarẽ ætatẽ decederet: & in casum eundẽ equum legaui Seio. certè quilibet de dictis legatarijs dẽt habere dimidiã in dicto equo. Sed antè, quàm perueniat hęditas ad substitutũ: Seius cui legatum fuit à substituto, non põt habere partem equi. nunquid interim debet habere alius legatarius totum equum? Et dicitur ℣ nõ, imò suam partem tantùm. & ita non solùm in superiori casu, sed etiã in isto, ille qui nõ põt capere, facit partẽ suo collegatario capaci.

¶ Si duobus. Instituì mihi hæredem Titiũ solum, & eidem Titio & Caio fundum legaui, certè totum istud legatũ pertinebit ad Caium collegatariũ: quia Titio à seipso legari non potuit; & super hoc ℣ non posuit hęredi à seipso legari, ponit aliud exemplum. Ecce instituì hęredes Titium & Caium, scilicet Titium in vna vncia, & Caiũ in vndecim vncijs: & posteà eis fundum legaui. certè quia nullus eorum potest accipere legatum pro ea parte qua institutus est, vt dictũ est: capiet quilibet eorum legatũ pro parte hæreditaria alterius. vnde Titius qui fuit institutus in vncia, habebit legatum pro xj. partibus: & Caius qui fuit institutus in xj. vncijs, habebit legatum pro parte vna. & habeas in secundo risso huius. §. vnciarũ hæredem &c. quãuis aũt dixerim, ℣ hęredi à seipso legari non potest, tamen si institui mihi hęredẽ, & legaui duob. fundum, & vnus de illis legatarijs extitit hęres hęredi, & sic deuenit pars sua legati ad eum casum, à quo incipere non põt, nihilominus retinebit pro sua parte legatũ. ¶ Si ita. ⁊ Legaui hoc modo Titio: habeas tibi fundum Seianum, aut vsumfructũ. est certè in arbitrio Titij vtrum habeat fundum vel vsumfructũ. Sed pone ℣ ita legaui Titio: lego fundum Seianum, vt partẽ eius habeat. certè partem habebit Titius, & non plus. Viuianus.

a ¶ Non consistat. ⁊ vt J. de adi. leg l. & si transferam. Accur.

b ¶ Si coniuncti. ⁊ hic continua §. l. proxi. ibi, pro virili &c. & vt ibi dixi, secundum Azo. & Hug.

c ¶ Potestate. ⁊ ut id solum ambobus præstetur, quod vni soli prę stare f. R. & facit J. de dote præl. l. ij. ij. rñ. & C. de impube. & ali. sub. l. fi. & J. eo. l. huiusmodi. §. fi Titio. & §. de hære. instituì. Titius fundi. & §. de vsufruct. accre. l. si quis. H.

d ¶ In eodem testamento. ⁊ i. eiusdem. nam siue eodem testamẽto, siue testõ & codicillis, idem est: vt hic, & J. de leg. 2. Mæuius. §. duobus. & §. eũ. & C. de leg. l. cum qõ. §. fin. & §. fi quis omis. cau. test. l. si ab instituto. secus si essent duorum istæ volũtates: vt J. subijcit. Acc.

e ¶ Duorum. ⁊ quorum alter alterius non sit hæres: vt J. eo. l. huiusmodi. §. si Sempronius. quæ est contra.

f ¶ Bis petere ⁊ hæc vera sunt, si prius habuit æstimationem ex altero. secus ecõtra: vt instituì. de leg. §. si res aliena. & J. de act. & ob. l. omnes. quæ sunt contra. & arg. §. de vsufr. l. si alij §. rerum. Itẽ hoc si directo: secus si per obliquũ. quod dicut J. eod. l. si seruus legatus. §. j.

g ¶ Ostendatur. ⁊ legatarius ergo ꝓbat: sed certè imò hęres: vt §. de proba. l. quinquaginta. quæ est contra. Sol. hæc secundũ illam, vt dicatur hic legatarius probare eo ipso ℣ non probatur contra. fm Io2. Tu dic secundum R. & Azo. ℣ ibi in diuersis scripturis: hic in vna. & sic secundum hoc intellige J. de adi. leg. l. cũ certum. & facit §. de iure dotis. l. cùm pater. Item not. hic cuidam permitti variare. i & sic ponunt similia J. de col. bono. l. nonnunquam. sed hic magis addidit quàm variauerit. Item facit J. tit. §. l. mutu. §. j.

h ¶ Comparandũ. ⁊ Not. etiam quantitatem accipi quandoqi vt speciem, vt hic, & J. eod. l. sed si certos. & §. eod. l. talis. §. item si legetur. & J. eo. l. si seruus legatus. §. qui ℣ n. que.

i ¶ Relictum. ⁊ puta ꝓ area argenti. Acc.

k ¶ Non species. ⁊ imò quãtitas: quia cõsistit in pondere: vt in sti. qui. mo. re contra. oblig. in prin.

l ¶ Aliud. ⁊ vt decẽ pondo auri uel olei.

m ¶ Idem. ⁊ quod §. e. l. §. sed si nõ corpus.

n ¶ Quod si rẽ emissem. ⁊ ab alio, non ab hęrede. alioquin actione ex empto repeteret pretium. vt J. eo. l. huiusmodi. §. qui seruum. & §. de act. emp. l. cui res. & facit J. ad leg. Fal. l. iiij.

o ¶ Restituere. ⁊ quo casu id non uidetur mihi relictum, quod mihi non remanet: vt J. tit. j. l. cùm ei qui. & J. eo. l. non quocunque. Accur.

p ¶ Præstaturus. ⁊ vt & §. eo. l. non amplius. in prin. & J. de condi. & demon. l. sed si hoc. §. j. Sed contra J. ad leg. Fal. l. ad ueterani. §. si cui. Item facit §. de neg. gest. l. si quis mandato.

q ¶ Ab initio fieri. ⁊ idẽ si disiunctiuè: ut instituì. de leg. §. si eadem.

ADDITIO. Dic hoc uerũ ex post facto per cõcursum, nõ ex natura uerbo legati: ut C. de ca. tol. §. fi uerò non oẽs. secundũ Bal. hic

r ¶ Partem faciunt. id est, vt partem, non totum legatum habeant: ut J. de reb. dub. l. utrum.

s ¶ Proprio. ⁊ testatoris, non Titij: vt J. tit. j. l. fi mihi purè. Et not. ℣ licet hoc legatum actione deficiat: ut C. de leg. l. seruus. & J. tit. j. l. statuliberum. in princ. & de adi. leg. l. & si transferam. non tamẽ impij hęredes debent esse &c. ut C. de necef. fer. l. quidam. §. illud. unde secundum R. non est omnino inutile. Item contra J. eo. §. fi duob. & plenè dic ut infrà, eo. l. huiusmodi. §. fi Titio.

t ¶ Concursu. ⁊ quia uidetur repetitum à substituto: ut J. eo. l. licet.

v ¶ Partem. ⁊ scilicet suam pleno iure, secũdum Io. & sic facit pro Ioan. in quæst. propositá §. fi pars hęre. pe. l. ij. Sed Azo & H. dicunt aliam quam fortè alius est habiturus. & sic non facit pro Io. nam de sua non est dubium. & pro hoc §. quib. mo. usufru. amitt. l. si sub conditione. & facit J. tit. j. fi Titio.

x ¶ Inutiliter. ⁊ ut & J. eod. l. legato generaliter. §. j. & J. tit. j. l. Titia.

* Per hãc gl. limitabis & restrãges iuncto tex. isto l. fi. C. de codi. & l. papi. §. sed nec im puberi. §. de inoff. te. cui cõcor. tex. in c. cũ cessante. extrã de app. de quo uide tex. in l. qd iussit. §. de re iud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria §. j. & l. fi. §. Seio. Sed contra ff. de usufru. accrel. l. fi quis Titio. So. ibi. Item à cohærede potest ei legari: qd dic ponendo casum. j. eo. l. legato. §. j. Item à legatario potest ei legari hæredi: ut J. statim subiici: fm unam lecturam. & facit ff. eo. l. qui filiabus. §. fi. & l. eq.

a ¶ Pertinebit. ff. §. fi conjuncti. contra. sed dic ut J. eo. l. hujusmodi. §. fi Titio. Item continua hic J. §. planè

b ¶ Inde dicitur. ff qa similiter legatur hæredi à semetipso: ergo quod non à semetipso debet valere.

c ¶ Hæredes. ff alicujus. & dic casum secundum Io. qd duo sunt instituti, alter ex xj. unciis: alter ex una. & à quodam legatario, cui legata fuerunt: c legatus est fundus hæredibus. Certè habebunt fundum pro hereditatis portionibus: scilicet unus pro undecim partibus: alius g una: quia & pro eisdem partibus sentent onus de c. & secundum hoc habeas in litera xj. unciarum hæredem. Vel si habeas unciarum hęredem, secundum Pyliteram: dic casum ut prius, qd duo sunt instituti alter ex xj. unciis, altera ex una. & adiecit testator, nobis lego fundum. nam tale est ac si dixisset, à te instituto in xj. uncis lego cohæredi fundum. & à alio instituto in una legaui alij fundũ. quibus casibus videor grauare institutum in xj. ut det xj partes sibi alij & alium ut det haic unam. secus si unum tantum onerasset alteri restituere: quia tunc ille suo cohæredi tenetur insolidum. sed hæc litera nõ placet R. & secundum neutram positionem legatur hæredi à semetipso. & sic non obstat supra. proxi. §. fi duob. Item contra infra, eo. l. si seruus. §. fi ex pluribus. Solut. ut ibi. Item facit J. de statuli. lata. §. j. contra.

ADDITIO Die q ibi propria nomina fuerunt expressa: hic nõ, secundum Bart. hic.

d ¶ Legatarius. ff scilicet extraneis. nam adiungitur ad principium. §. fi duobus.

e ¶ Arbitrio. ff sic J. tit. j. l. Lucio. & J. de usufru. leg. l. fi fundus Titio. Sed contra ff. de iur. do. l. pletunque. in fi. Sol. in ultima voluntate speciale. Item contra J. tit. j. l. si ita relictum. §. fin. Sol. ibi est dato, hic habero. Vel sol. ibi.

f ¶ Pro parte. ff quæ intelligitur dimidia: ut J. de uer. signifi. l. nomen fitra. um. §. portionis.

g ¶ Recte appellatur. ff sic §. communi diuid. l. cõi diuidundo. §. j. & J. de uerb. oblig. l. appellatione & §. eo. l. quod in rerum. §. fin. & de fur. do. l. dotale prædium. §. j. sic & in domibus pariete interposito: ut §. communia præd. l. si quis duas. §. plane. Sed contra hunc §. J. tit. j. l. Caius. §. fin. Solu. ibi. Item facit J. tit. j. l. si quis seruum. §. j.

h ¶ Si alienum. ff CASVS. Legaui tibi seruum alienum, postea dominus serui prædicti eum manumisit, antequam hæres meus esset in mora dandi tibi dictum seruum, uel æstimationem. Certè ad nihil tenebitur hæres meus. Viuianus.

i ¶ Hæres. ff secus si suum, uel testatoris: ut J. qui & à qui. l. hæs seruũ.

k ¶ Nihil. ff. si culpa uel mora posit ei obiicitur J. de uerb. obli. l. si seruum. §. j. & l. is qui. & insti. eo. §. fi res legata. cum §. seq.

Titiæ textores ff CASVS. Quidam habebat multos seruos textores, qui non erant uernæ, id est, non erant nati ex ancillis textoris. & habebat vernas, qui non erãt textores, & multos alios, qui erant uernæ simul & textores. & dixit taliter in testamento suo: Titiæ lego omnes textores meos præter illos textores, quos in hoc testamento legaui alij. Plotiæ autem lego uernas meos omnes, præter illos uernas, quos legaui alij in hoc testamento. Euaeritur, quid erit de illis, qui erant uernæ simul & textores? Et dicitur quòd Titia & Plotia habebũt eos. & reddit rationẽ quare: quoniam nec quos &c. est alia ratio, hoc enim iuris, &c. secus autem esset, si ita dixisset: Textores omnes præter uernas lego Titiæ: & uernas omnes præter textores lego Plotiæ. nam illo casu illi qui sunt vernæ simul & textores, non uidentur legati alicui earum.

¶ Nihil J. Dixi suprà, eodem. l. plane. secundo respon. quod illi q sunt conjuncti re & uerbis, loco unius habentur. nunc dicit q conjunctionem facit dictio cum.

¶ Si alteri. ff Legaui Stichum duobus insolidum. unde tenetur hæres uni legatario ad dandum Stichum, alteri æstimationem: ut suprà eodem. l. fi pluribus. in uersic. scilicet nisi ipse, &c. fuit hæres interpellatus ab vno de legatariis, ut soluat ei Stichum. & postea apud legatariũ decesit Stichus, ante quam interpellaretur hæres ab alio legatario pro æstimatione. certe nõ tenetur amodo hæres: quia non est factum per eum ut Stichus moriatur. Viuianus.

k ¶ Titiæ. ff cum quis testator haberet plures seruos textores, quosdam emptitios quosdam natos de ancillis, qui dicuntur uernæ, dixit sic in testamento. Omnes seruos textores lego Titiæ, præter illos, quos alij legaui hoc testamento. & omnes uernas lego Plotiæ, præter illos, quos alij legaui hoc testamento. certe cum omnes sint textores, nihil videtur primo legatum qd in exceptione non uideatur secundo datum: unde perinde est ac si diceret Titiæ & Plotiæ oes seruos meos textores lego. secus quando primo omnes legat, & excipiendo nulli legat: quia nulli aliquid debetur. Nota ergo q exceptio debet discerni ab eo à quo excipit, ut ualeat.

l ¶ Intelligi potsit. J. subaudi, aliter quàm si apparuerit quot uernarum Titiæ legauit: si nõ habes in textu hoc quod subiicit, aliter quã si cognitum, &c.

m ¶ Exceptum. ff sed sic simpliciter dictum, Titiæ textores, Plotiæ vernas lego. sed quidam illud habent in text. sed tunc est contra infra. de leg. 3. l. seruis vrbanis. §. fi. Solut. ibi. Item contra J. de pec. leg. l. seruo manumisso. Solu. ib. Item contra infra, de legat. 3. l. legatis seruis. §. fi unus. sed dissimilis casus est. Item dic uernam natum esse ex ancillis nostris: ut institut. de legat. §. huic proxima. Item adhuc contra infra, de leg 3. l. uxorem. §. codicillis. Sol. ibi ideo, ne diuidatur agnatio.

n ¶ Nihil differt. ff sic §. commo. l. si ut certo. §. fi me. & infra eodem. l. fi eo is in quilinus. §. fi ita. & infra de rebus dubi. l. fi is. §. j. & supra, de usufruct. accrel. l. fi quis Titio. Sed argument. contra infra, de fund. instrum. l. fi cui. & supra, depo. lege, j. §. quę depositis. Solut. ut ibi.

o ¶ Non teneri ff sic J. e. l. filiusfa. §. fi. & J. de act. & ob. l. is qui. & §. e. l. §. hæ-

detur: ideoque quod ei à se legatũ est, ad collegatarium pertinebit. a

¶ Si à legatario legatur hęredib. l. Fides admittuntur pro hereditariis portionibus. l. d. Vel sic: Si hæredes grauantur inuicem præstare corpus hæreditarium, quilibet capiet pro hæreditaria portione alterius. Bartolus.

¶ Inde dicitur, b si duo sint hæredes. c unus ex uncia, alter ex xj. unciis, & eis fundus legatis sit: unciarum hæredem xj. partes in fundo habiturũ, cohæredem unciam. Planè si alter ex legatariis d hæres extiterit hæredi, à quo legatum erat relictum, non ideo minus partem collegatario faciet. retinet enim pro parte legatum.

¶ In alternatiua si uerba executiua referuntur ad legatarium, eius erit electio. Bar.

¶ Si ita Titio legetur, Fundum Seianum uel usumfructum eius sibi habeto. duo esse legata: & in arbitrio e eius esse, an uelit vsumfructum uendicare.

¶ Pars fundi & fundus, si de mente testatoris appareat. Bar.

¶ Sed & si quis ita leget, Titio fundum do lego, ut eum pro parte f habeat. mihi videtur posse dici partem habiturũ. uidetur enim fundi appellatione nõ totum fundum, sed partem appellasse. Nam & pars fundi, g fundus rectè appellatur. g

¶ Interitu speciei sine culpa hæres liberatur. Bar.

¶ Paulus. h LEX XXXV.

SI alienum hominem hęres h dare damnatus sit, & hic à domino manumissus sit: nihil i ex hoc legato detur.

¶ Si duob. diuerse species seruorũ legantur, serui, qui participant de utraq; debẽtur: sine fuerint excepti obscurè, sine non excepti, secus, si clarè fuerint excepti. B.

¶ Pomponius. LEX XXXVI.

TItiæ k textores meos omnes præterquàm quos hoc testamento alij legaui, l lego. Plotiæ vernas m meos omnes, præterquã quos alij legaui n lego. Cùm essent quidam vernæ, l iidem & textores, Labeo ait, quoniã nec quos Titiæ textores non legauerit, alter apparere posit, quàm si cognitum fuerit, quos eorum Plotiæ legauerit, nec quos Plotiæ vernas non l legauerit, intelligi l possit: l neutrius legato exceptos esse eos, de quibus queritur, & ideo communes ambobus esse. hoc enim iuris est, & si neutrius legati nomine quicquam esset exceptum, m Quòd si hoc modo esset legatum, Textores omnes pręter uernas & rursus, Vernas omnes præter textores: g & uernæ & textores sũt: l neutri fuisse legatos. l

¶ Inter &, & Cum, non est differentia, quando ponuntur inter personas. Bart.

¶ Nihil differt, o vtrum ita legetur, Titio & Mæuio: an ita, Titio cum Mæuio. utrobique enim conjunctim legatum uidetur.

¶ Si quantitas debetur respectu speciei, perempta specie debitor liberatur.

¶ Si alteri Stichum hæres dederit, quem duobus dare damnatus fuerat, & antequàm interpellaretur ab altero, Strichus mortuus est hæres non tenetur: o quia nihil per eum factum fuisse l intelligitur.

¶ In legato generis electio est legatarij, ut medietatem eligat: sed si testator sensit de certo, electio est hæredis. Bart.

libr. 6. ad Sabin.

Do lego. Vernæ. q sint uid. Alex. ab Ale. lib. 3. c. 12.

Do lego. Fl. & uernæ.

Fl. deest, vernas mõ.

Fl. deest, intelligi.

Fl. qui & uerna, & textor est.

Fl. legatũ

Fl. deest, fuisse.

Verna q dicatur.

l. fi hæres. & die vtrique insolidum legatum: vt supra eod. l. si ex pluribus. §. penultimo.

L Egato. ff CASVS. Legaui tibi hominem in genere. certè tu legatarius qui habes electionem, non potes capere meliorem seruum de hæreditate mea, puta actorem, id est castaldum. nec hæres poterit dare deteriorem. vnde accipias mediocrem. secus si non legaui in genere: sed cum haberem plures fundos Titianos, legaui tibi fundũ Titianum: nec apparet de quo. nã tunc tu hæres habes electionem: sed si appareat, ille dabit. & quod dixi in fundo, idem est in lance legata. Viuia.

a ¶ Possimus ff idem in cæteris rebus, puta animalibus, quæ sunt talis generis, in quo reperiuntur nonnulla, quæ non habere magis expediat, quàm habere, scilicet, vt detur mediocris. in cęteris nempe secundum regulam, vt multis exemplis ostenditur, id quod minimum est præstatur: vt §. eod. titu. l. fi ita. in fine. & J. eod. l. apud. §. scio. & l. fi domus. & J. ti. j. l. fi ita relictum. §. fin. & J. titu. ij. l. qui concubinam. §. ij. & l. nummis. secundum R. Item ad hoc quòd mediocris eligatur, est G. de donat. l. fi quis argu. §. ii. & C. com. de leg. l. fina. bet electionem rei relictæ in genere, quando non minima est danda? Respond. aut est genus generalissimum: vt lego rem vel substantiam. & non valet. Aut subalternum, vt animal: & tunc idem: quia dando muscam liberaretur. vnde est dei sorium his duobus casibus, vt de fundo iam dicam. Aut in genere inferiori: & tunc aut res eius generis habet certos fines à natura designatos: vt bos, equus, homo. aut habet fines sola destinatione hominis, vt fundus: vt §. eod. l. quod in rerum. §. fi. aut facto hominis, vt domus. nam per factũ hominis de vna fiunt duæ, vel de duabus vna: reiecto vel apposito pariete: vt §. communia præ l. fi quis duas. §. j. in prin. Circa electionem triplex est opinio. nam R. dat hæredi electionem ab initio: sed fi differat, transit electio in legatarium: vt & aliàs §. de seruil. fi cui. & J. de sol. l. j. & ita solet nodum multarum legum, quarum aliæ dantur hæredi, alię legatario. sed, H eccõtra semper legatario. Tu secundũ Ioan. distingue. aut testator relinquit seruos vel boues in suo patrimonio, & tunc eligit legatarius, vt hic, & insti. de lega. §. fi generaliter. & J. eo. l. fi seruus legatus. §. cùm homo. & J. de op. leg. l. ii. & §. fami. ercif. l. hęredes. §. fi incerto. Aut non, & tunc hæres eligit, vt J. de tri. le. l. iii. in princip. & l. iiii. vbi autem testator de certis seruis reliquit incertum: ant sensit de certo, & hoc apparet per aliqua indicia: & tunc hæres eligit: ut §. eo. l. fi quis à filio. §. fi quis. & ar. J. proxi. §. & arg. J. eo. l. fi domus. j. respon. aut non sensit de certo: & tunc legatarii est electio: vt §. e l. qui duos. In secundo dic, scilicet in fundo quòd non valet: vt §. de iure do. l. cum post. §. gener. & est ratio, quia dando palmam terrę hæres liberatur, cum sola destinatione cõstituatur fundus: vt d. l. quod in rerum. §. fina. In tertio, scilicet domo, dic vt J. eo. l. fi domus. in prin.

b ¶ Accipiatur ff per legatarium. est ergo eius electio: licet R. contra: vt statim dices.

c ¶ Testator. ff quia dixit Titianum: cum tamen plures Titianos haberet fundos: vt J. eo. l. fi domus.

d ¶ Quo cogitauit. ff vnde secundum communem regulam inutile debet fieri legatum: vt de tutore dato cum essent duo Titii, legitur §. de test. tut. l. duo. R. ex benignitate ergo detur electio hęredi, potius quam pereat omnino. Et not. quòd R. inducit hoc pro se, vt relicti in genere hæres habeat electionem. quod dic vt supra proxi. Sed quid si non habeat fundum aliquem, sed sensit de Titiano cum vicini sui plures haberent Titianos? videtur legatarii electio: vt in seruis dixi §. proxi. ut illum teneatur hæres emere & dare.

e ¶ Quam uelit dare. ff J. de aur. & argen. leg. l. qui lancem. contra. Sol. ibi testator dixit minorem: unde de media intelligitur: ut instit. de capi. dimi. §. j.

L Egatarius. ff CASVS. Legaui tibi fundum. tu uis habere medietatem, & aliam repudiare. certè non potes. si autem decedas relictis duobus pone hæredibus, unus bene potest acquirere suam partem, & alter repudiare. ¶ Si legatum. ff Legasti mihi fundum tuum, qui fundo meo debebat seruitutem. certè si accipiam legatum, extinguitur seruitus: quia meus fundus meo fundo seruire non potest. Si autem repudiaui legatum, non extinguitur seruitus: quia perinde est ac si mihi non fuisset legatus, ex quo repudio. & idem est si leges mihi seruum tuum, qui mihi fecit furtum: vt si accipiam legatum, extinguatur actio furti. si autem repudiem: non extinguatur. Viuianus.

f ¶ Non potest. ff vt infrà. ti. j. l. iiii. v. & vj. & l. fi cui res.

g ¶ Hęredes possũt. ff infrà. de condi. & demonst. l. cui fundus. in fin. contra. Sol. illud intelligitur, nisi det totum hæredi, quod debet ei dari. sed illo dato poterit partem habere vnus hæredum. Item contrà infra, de verb. obli. l. ii. §. j. Sol. ibi stipulatio non recipit diuisionem: hic autem res legata fit. & facit §. de vsuf. l. fi alij.

h ¶ Nec legatum. ff vt & J. eo. l. seruum fil. §. j. & l. si tibi homo. §. cùm seruus. & §. ad legem Aquil. l. nam sic. & ar §. de iureiur. l. non erit. §. fi neque. & C. de cur. fur. l. fi. §. pe. Accu.

i ¶ Nec confusis. ff quod esset si idẽ pręqui vtriusque dominis esse cœpit: vt §. quẽadmodo ser. amit. l. j.

k ¶ Legatarius. ff quę extinguererur si dominus esset factus, ut infra de fur. l. à Titio. & facit infra de manu. l. ii.

C Vm seruus. ff CASVS. Legasti mihi Stichum seruũ tuum. post mortẽ tuam ille Stichus autugit eũ culpa hæredis tui. Certè dicitur hic, q non solum operam in eum requirẽdo, sed etiã sumptum hæres præstare debet. Sed & si legasti mihi fundum rusticum, & hæres tuus fuit in mora præstandi, tenetur ad fructus etiam. & idem est si legasti mihi seruos, & hæres tuus fuit in mora. nam tenetur ad operas. & idem est si legasti mihi iumenta, uel boues, uel naulam, uel pecuniam: & non solum fructus tenetur hæres præstare post moram, sed etiam interitum rei legatæ: sicut eueuit in stipulatione. Item tenetur ad partus ancillarum legatarum. Item tenetur præstare, si hæreditatem uel legatum acquisuit seruus legatus. Viuia.

l ¶ In fuga est. ff tempore testamenti. Vel dic secundo post mortem culpa hæredis. Accursius.

m ¶ Exigitur. ff scilicet per legatarium ab hærede. Distingue ergo quatuor tempora: scilicet tempus testamenti: & tunc suo sumptu hæres recuperat: ut hic. Si autem dubitetur fit in rerum natura, uel non, tunc cauet: ut infra eod. l. seruo legato. §. fin. Item post testamentum ante mortem: & tunc hæres persequitur sumptu & periculo legatarii. & est ratio: quia debet dari ubi erat tempore testamenti: ut infra, eo. l. fi seruus legatus. j. respon. Si autem post mortem, & aditam hæreditatem: & tunc aut culpa hæredis: & tunc tenetur ad æstimationem aut non, & tunc cauebit de restituendo, si ad eum peruenerit. Sed si alienus fit, uel hæredis, similiter distinguitur fit in culpa fugæ, uel non: ut infra, eod. l. cum res. §. itaque si Stichus. & §. seq. & J. tit. j. l. si quis seruũ. hoc etiam casu cum fuerit in culpa, posset hic loqui. Si aunem ante aditam, uidetur idem: cum etiam in alieno potest culpa commiti post aditã hæreditatem: ut J. eod. l. cum res. §. sed fi alienus. & arg. J. de reg. iur. l. omnis hæreditas.

A Fricanus ff Casus in hac l. usque ad §. fi Titius. fuit continuatus in casu præcedenti.

¶ Si Titius a me. ff Vendidi equum Titio: & ipse Titius eundem legauit mihi in suo testamento ante quam traderẽ ei ex causa uẽditionis, & ante quam solueret mihi pretium. postea ego tradidi ei equum prędictũ ex causa uenditionis, & ipse soluit mihi pretiũ: & sic apparet q tempore legati ego uenditor habebam dominium rei legatæ: & sic nõ uidetur ualuisse legatũ: cum res mea mihi legari non posit: & tamen dicit quòd actione ex testamento uẽdicare potero ego uẽditor dictum equum ab hærede emptoris. si autem post legatum relictum mihi uenditori ab emptore ego tradidi ei rem, ipse autem non tradidit adhuc mihi pretium: tunc actione ex uemdito peram pretium, & actione ex testamento equum. Sed contra. si ego non tradideram ei equũ, sed ipse mihi pretium: sic potero agere ex testamento contra hæredem, ut me liberet ab actione ex empto. dictũ est ergo quando emptor uenditoris legat rem, quam ab eo emit. Sed quid si legat alicui alii tempore quo

Infortiatum. x non

lib. 21. ad Sabi.

Flo. hominis

Flo. deest sui

Nam pro musio in genere, mediocritatẽ significat. & cõcor. c. literas. eũ gl. sup uerbo, in cleri cum extra de filiis pbyterorũ.

Flo. aut

lib. 6. ad Sabi.

ad intell. huius. l. ui. Gallia. in l. 2. §. ex his igitur. nu. 10. de uerbo. obli.

Flo. deest autem

Rei legatæ cuius est electio.

Alias, incipit, apud Iulianum.

Seruus fugitiuus legatus cui sumptibus quæri debet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non erat : dñue ei tradita? Certè hæres teneturpræstare legatario actionem ex empto, quam habet contra uenditorem. Viuia.

a ¶ Apud Iulianum. § continuatur præcedenti legi.

b ¶ Deducuntur. § ratione fugæ. & dic deducuntur, id est, detrahuntur. quod posset esse uerum secundum primam positionem casus superioris legis. sed non bene accederent sequentia: & ideo dicas fugisse post mortem, & culpa hæredis. & deducũtur. id est, inducuntur in petitione, & concordant ad sequentia infrà titu. j. l. is qui. & l. patronus.

c ¶ In usurarum. § facit supra de admin. tut. l. tutor qui repertoriũ, §. ex cæteris & supra d usur. l. in § fi. & l. Herẽnius. ij.

d ¶ Interitũ. § ut & j. eo. l. cùm res. in fin. & l. si seruus legatus. §. fi seruus.

e ¶ Hæreditas. § infrà eo. l. si tibi homo. §. cum seruus. in fi.

f ¶ Non consistere. § quia quod meũ est, amplius meum fieri non potest: ut infrà. eod. §. sed si rem legatam. & C. eod. l. proprias. sed tamen hic ualet: quia potius quod ei debetur, uidetur mihi legare, quàm quod sit meũ: unde saltem consequor liberationem. & facit ad hoc j. de lib leg. l. fi ei cui. & §. de usufruct. l. quoties. §. si colono. & §. loca. l. fi in lege. §. fin. & infra. e. si tibi homo. §. ualet.

g ¶ Liberatus. § per traditionẽ quam feci.

IDem. § Casus in pri. ponitur cũ casu præcedenti.

¶ Si quis alicui. § Legaui tibi ius cædendi lapidem in fundo meo in quo erant fortè lapicidinæ. Certe non transmittis ad hæredẽ tuũ, nisi ego fecissem mentionem de hærede.

¶ Hæres. § Tributa debebat fundus meus Titianus fisco, uel alia de quibus dicitur in litera cum fundum tibi legaui, & à te legatario nouo possessore exacta sunt prædicta. certe hæres meus tenetur tibi ad id reficiendum. & secundum hoc exponeliteram.

¶ Scio ex facto. § Titius habens duos fundos Cornelianos, quorum unus erat maioris pretij quam alter, legauit mihi fundum Cornelianum: non apparet de quo, nec apparere potest per probationes legatarii. minor certe intelligitur legatus.

¶ Constat. § Rem Titii legaui Sempronio. certe ualet legatum, quã uis difficile sit hæredi meo emere eam, puta quia Titius eam non uult uendere, uel nimis magnum pretium petit. Sed quid si legaui rem, quæ publicis usibus seruit, uel quæ in patrimonio imperatoris est? Certe non ualet legatum, adeò ut æstimatio non debeat præstari. Viuianus.

h ¶ Exempto. § quasi uideatur legasse ius quod habebat: ut & supra: proxim. §.

larum apud Iulianum [a] quærit: putatque sumptum præstandum. quod & ego arbitror sequendum.

¶ *Hæres post moram tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt, & de interitu & omni casu. Bar.*

¶ Fructus autem ij deducuntur [b] in petitionẽ, non quos hæres percepit, sed quos legatarius percipere potuit; & idem † in operis seruorum, uel uecturis iumentorum, uel naulis nauium dicendũ est. Quod in fructib. dicitur, hoc & in pensionibus urbanorum ẹdificiorum intelligendum erit.

¶ In usurarum [c] autem quantitate mos regionis erit sequẽdus. Iudex igitur usurarum modũ æstimabit, & statuet. Ipsius quoq; rei interitum [d] post moram debet: sicut & in stipulatione, si post moram res interierit, æstimatio eius præstatur. Item partus ancillarũ: & si seruus fuerit legatus, & hæreditas [e] uel legatum, uel quid per eum acquisitum sit, hæres præstare debet.

¶ *Res mea testatori debita potest mihi legari: & in quo consistat legatum, declarabit eventus. Idem in re aliena testatori debita. Bar.*

¶ Si Titius rem à me emisset, & eandem mihi legasset, antè quã ei traderem, mox ei tradidero, & pretium recepero, uidetur quidẽ is prima facie rem mihi meam legasse, & ideo legatum non consistere [f]: sed ex empto actione liberatus [g], utique per legatum rẽ uendicare potero, quam tradidi. Sed si nondum erat solutum mihi pretium Iulianus scribit ex uẽdito quidem me acturum, ut pretium consequar †; ex testamento uerò, ut rem, quam uendidi & tradidi, recipiam. Idem subiungit, si pretium quidem mihi erat solutum, rem autem nondum tradideram; ex testamento me agentẽ liberationem consequi.

¶ Idem. L. XLI.

IDem † Iulianus scribit, si fundum testator, quẽ ab alio emerat, mihi legauerit, hæredẽ cogẽdum mihi actionẽ exempto [h] præstare; scilicet si nondum res tradita fuerit uel defuncto, uel hęredi.

¶ *Si uerba legati referuntur ad factũ, in dubio cõcessio intelligitur personalis. Bar.*

¶ Si quis alicui legauerit, licere lapidẽ cædere [i], quæsitũ est, an & ad hæredẽ hoc legatũ trãsit? Et Marcellus negat ad hæredẽ hoc legatum † transmitti: nisi nomen hęredis adiectum legato fuerit.

¶ *Onus tributũ & uectigalis spectat ad hęredem pro tempore præterito. Bar.*

¶ Hęres cogitur legati prędij solutere uectigal præteritũ [k], uel tributum, uel salarium [l] †, uel cloacarium, uel pro aquæ forma.

¶ *In dubio debetur quod minus est, hoc dicit. Bar.*

¶ Scio ex facto tractatum, cum quidã duos fundos eiusdẽ nominis habens legasset fundũ Cornelianũ, & esset alter pretij maioris alter minoris, & hęres diceret minorem legatũ, legatarius maiorẽ uulgò ferebat † utiq; minorẽ [m] eum legasse, si maiorem non potuerit docere legatarius.

¶ *Res, quæ non est in communi commercio, uel est in magna difficultate, non potest legari: secus si est in communi commercio sed non legatarij absque eius delicto: quia tunc æstimatio debetur. h. d. cum. l. sequen. Bar.*

¶ Constat etiã res alienas legari posse; † utiq; si cõparari † possint: etiam si difficilis [o] carum cõparatio † sit. Si uero Salustianos hortos, qui sunt Augusti, uel fundum Albanum, qui principalibus [p] usibus deseruit, legauerit q̃s, furiosi est talia legata testamento adscribere. Item campum Martium [q], aut forum Romanum, uel ædem sacram legari non posse constat. Sed & ea prædia Cęsaris, quę in formam patrimonij redacta sub procuratore patrimonij sunt, si legentur; nec æstimatio [r] eorum debet præstari: quoniam commercium corũ, nisi iussu principis, nõ est †, cùm distrahi non soleant.

¶ Idem. † L. XLII.

SEd si res aliena cuius commercium legatarius non habet, [s] ut uenditor teneatur: ut in eo. titu. l. & liberi. Vel solue ut ibi. & facit §. de offi. procura. Cæsa. l. j. § j. & de transl. nulli. & facit infrà. eo. §. non solum. Accur.

SEd si res §. CASVS. Legaui tibi rem, cuius commercium non habes: sicque possidere eam non potes, puta per uitium personæ tuæ, ut quia tibi contractio legaui militiam curioris: & bene sciebam te esse contractum: tamen habebis æstimationem, quamuis legatum habere non possis. Viuia.

s ¶ Non habet. § hoc est, ad legatarium non pertinet, sicut habere non potest: ut quia est mutus, & legata est ei militia curioris: uel debilis & militia curioris: uel seruus, & militia liberi: & hoc sciebat testator: ut infra. de leg iij. l. fideicommissa. §. si quis seruo. Et distingue aut nullius est commercium rei legatæ, ut quia uel sacra, uel religiosa, uel liber homo, uel est cum graui difficultate: & tunc nec æstimatio debetur, nisi in casu: ut §. l. proxi. §. fi. & j. e. t. senatus. §. fi. Aut non est hæredi, sed legatario est: & tunc valet: ut j. titu. ii. l. mortuo. § Labeo. Aut econtra: & tunc aut propter delictum suum, ut quia Iudæus uel hæreticus, cui legatur mancipium Christianum: & non valet: ut dicto §. Labeo. & de verbo. obli. multum. Aut propter corporis vitium, & testator scit: & tunc debetur æstimatio: alioquin non: ut hic, & d. l. fideicommissa. §. fi quis seruo. & j. eo. l. fi. l. fin. §. si quid aliquid. eo. ff. de fide a ¶ Et cui. § quidam dicunt. i. ei, cuius nõ sit illa res: cæterum sua res frustra ei legatur. Vel dic ei, cui &c. lex prædicta causa.

CASVS. § postquã ergo vidimus de rebus legatis, quarum nõ est commercium in communi, sed legatario sohi, videamus de aliis rebus, quæ sunt in commercio omniũ. Et certè non solum corpora legari possunt, sed etiam nomina & seruitutes. marmora autem vel columnæ ædibus iuncta vel iunctæ legari nõ possunt: & non conualescit legatum, licet desierint esse iunctæ nam & si leges mihi rem meam, hęq; non valet legatum, non conualescet, licet desie it esse mea. si verò res mea mihi legetur sub conditione, continuatur non mea tempore conditionis, & si valet legatum. nam & emere, & stipulari rẽ meam sub conditione possum. regula ergo Catoniana non impedit legata conditionalia: pura autem sic. & hoc usque ad §. item quæri.

Item quæri. § Ego habebam domum Titianam, & Seianam: legaui Sempronio Titianam, & marmora Seianæ. certe non ualet legatũ marmorum: quia legatarius prædictus non est possessor futurus utrarũq; ædium. imò remanet Seiana penes hæredẽ testatoris. si autem esset possessor utrarumque, bene ualeret legatum.

¶ Si duobus. § Titio albo & Titio nigro legaui domũ Semproniã. Item eidem Titio nigro legaui fundum Seianũ & ad eius Seianæ domus extructionẽ legaui marmora ex dicta domo Semproniana. nunquid ualet legatũ marmorũ? Et certè non, nisi quantum ad æstimationem. Et idẽ dico tibi in isto alio casu. legaui tibi domũ deductis marmoribus non habebit hæres meus marmora, sed æstimationem.

¶ Sed & si quis ad opus. § Legaui reipu. columnas domus meæ ad faciendum palatium nouum certe bene ualet legatum. & idẽ si promisi. Sed nunquid possum legare dictas columnas reipub. Mutinensiũ. cũ domus illa ex qua lego columnas, sit Bononiæ? Et certe non. ad domũ autem meã Mutinæ constitutã bene possum portare colũnas de domo mea Bononiensi. Item scias q̃ senatusconsultũ factũ Aurola & Pansa consulibus, de quo dictum est §. ea. l. §. j. habet locum in omni ciuitate: & non solum ad marmora, & columnas extenditur, sed etiã ad mulea alia: scilicet ut non possint detrahi de domo per testatorem: de quibus uideas per te usque ad §. sed si parauerit quædam &c. ubi dicit pone, testator parauerat quædam de una sua domo causa transferendi in aliam. certe bene potest legare dicta parata. Si autem ei, cui ius possidendi nõ est, per fideicommissum relinquatur; puto æstimationem deberi.

¶ *Omnia possunt legari, quæ nõ sunt prohibita. Item prohibita sunt, quæ ædib. sunt iuncta. Bar.*

¶ Idem. LEX. XLIII.

CAetera [b] † igitur præter hęc uideamus. Et quidẽ corpora legari omnia, & iura [c], & seruitutes possunt. Sed ea, quæ ædibus iuncta sunt, legari non possunt [d]: quia hæc legari nõ posse senatus censuit [e], Auiola & Pansa Coss.

¶ *Legatum purum ab initio inualidũ, non confirmatur impedimento cessante: secus in legato conditionali. Bar.*

¶ Tractari tamen poterit, si † quãdo marmora, uel columnę fuerint separatæ ab ædibus, an legatũ cõualescat. Et si quidẽ ab initio non constitit legatũ, ex postfacto non conualescet: quemadmodum nec res mea legata mihi, si post testamentum factum fuerit alienata [f]; quia uires ab initio legatum non habuit. Sed si sub cõditione legetur, poterit legatum ualere, si existentis conditionis tempore mea non sit, uel ædibus iuncta non sit: secundũ eos, qui & emi rem meã sub conditione, & promitti mihi stipulanti [g], & legari posse † aiũt. Purum [h] igitur legatum Catoniana regula impedit †, cõditionale non: quia ad conditionalia [i] legata † Catoniana non pertinet.

¶ *Ex unius ædibus possunt res affixæ in aliam transferri, si idem est dominus utrarumque injoi dum. secus si unius tantum, uel pro parte. h. d. cum. §. fi duobus. Bar.*

¶ Itẽ quæri potest, si quis binas ædes habens, alteras legauerit, & ex alteris [k] aliquid iunctum ei cui ædes legauerit, † an legatum ualeat †? Mouet quæstionem, q̃ ex senatusconsulto & constitutionibus licet [l] nobis ab ædib. nostris in alias ædes transferre, possessoribus earum futuris [m], id est, non distracturis. & ita Imperator noster & diuus Seuerus rescripserũt. Nunquid ergo legari [n] ei possit, cui aliam domum legem? Sed negandum erit: quia cui legatũ est, non est possessor futurus.

¶ Si duobus Caius [o] domũ legauerit Sempronianam, & ex ea alteri eorũ marmora ad extructionem domus Seianæ, quã ei legauerat, non malè agitari [p] itur, an ualeat, quia dominus est utriusque legatarius. & quid si quis domum deductis marmoribus legauerit, quæ uelit hẽdẽ habere ad extruẽdam domum, quã retinebat in hęreditate? Sed melius dicetur in utroq; detractionẽ non ualere [q]: legatum tamen ualebit, ut æstimatio eorum præstetur.

¶ *Potest detrahi uel legari ex ædibus ad utilitatem reipublicæ, in eius territorio res est, non alterius. Bar.*

¶ Sed & † si quis ad opus reipublicæ faciendum legauerit †, puto ualere legatum. Nam & Papinianus lib. xj. responsorum refert, Imperatorem nostrum, & diuum Seuerum constituisse, eos, qui rei publicæ ad opus promiserunt †, posse quid † detrahere ex ædib. suis urbanis atque rusticis, eoq; ad id † opus uti, quia hi quoque non cõmercij [r] † causa id haberent.

¶ Sed uideamus utrum ei solũ ciuitati legare possit, in cuius territorio est: an & de alia ciuitate in aliam transferre possit. Et

debitis. & militia curioris: uel seruus, & militia liberi: & hoc sciebat testator: ut infra. de leg iii. l. fideicommissa. §. si quis seruo. Et distingue aut nullius est commercium rei legatæ, ut quia uel sacra, uel religiosa, uel liber homo, uel est cum graui difficultate: & tunc nec æstimatio debetur, nisi in casu: ut §. l. proxi. §. fi. & j. e. t. senatus. §. fi. Aut non est hæredi, sed legatario est: & tunc valet: ut j. titu. ii. l. mortuo. § Labeo. Aut econtra: & tunc aut propter delictum suum, ut quia Iudæus uel hæreticus, cui legatur mancipium Christianum: & non valet: ut dicto §. Labeo. & de verbo. obli. multum. Aut propter corporis vitium, & testator scit: & tunc debetur æstimatio: alioquin non: ut hic, & d. l. fideicommissa. §. fi quis seruo. & j. eo. l. fi. l. fin. §. si quid aliquid. eo. ff. de fide a ¶ Et cui. § quidam dicunt. i. ei, cuius nõ sit illa res: cæterum sua res frustra ei legatur. Vel dic ei, cui &c. lex prædicta causa.

CASVS. § postquã ergo vidimus de rebus legatis, quarum nõ est commercium in communi, sed legatario sohi, videamus de aliis rebus, quæ sunt in commercio omniũ. Et certè non solum corpora legari possunt, sed etiam nomina & seruitutes. marmora autem vel columnæ ædibus iuncta vel iunctæ legari nõ possunt: & non conualescit legatum, licet desierint esse iunctæ nam & si leges mihi rem meam, hęq; non valet legatum, non conualescet, licet desie it esse mea. si verò res mea mihi legetur sub conditione, continuatur non mea tempore conditionis, & si valet legatum. nam & emere, & stipulari rẽ meam sub conditione possum. regula ergo Catoniana non impedit legata conditionalia: pura autem sic. & hoc usque ad §. item quæri.

Item quæri. § Ego habebam domum Titianam, & Seianam: legaui Sempronio Titianam, & marmora Seianæ. certe non ualet legatũ marmorum: quia legatarius prædictus non est possessor futurus utrarũq; ædium. imò remanet Seiana penes hæredẽ testatoris. si autem esset possessor utrarumque, bene ualeret legatum.

¶ Si duobus. § Titio albo & Titio nigro legaui domũ Semproniã. Item eidem Titio nigro legaui fundum Seianũ & ad eius Seianæ domus extructionẽ legaui marmora ex dicta domo Semproniana. nunquid ualet legatũ marmorũ? Et certè non, nisi quantum ad æstimationem. Et idẽ dico tibi in isto alio casu. legaui tibi domũ deductis marmoribus non habebit hæres meus marmora, sed æstimationem.

¶ Sed & si quis ad opus. § Legaui reipu. columnas domus meæ ad faciendum palatium nouum certe bene ualet legatum. & idẽ si promisi. Sed nunquid possum legare dictas columnas reipub. Mutinensiũ. cũ domus illa ex qua lego columnas, sit Bononiæ? Et certe non. ad domũ autem meã Mutinæ constitutã bene possum portare colũnas de domo mea Bononiensi. Item scias q̃ senatusconsultũ factũ Aurola & Pansa consulibus, de quo dictum est §. ea. l. §. j. habet locum in omni ciuitate: & non solum ad marmora, & columnas extenditur, sed etiã ad mulea alia: scilicet ut non possint detrahi de domo per testatorem: de quibus uideas per te usque ad §. sed si parauerit quædam &c. ubi dicit pone, testator parauerat quædam de una sua domo causa transferendi in aliam. certe bene potest legare dicta parata. Si autem

† Fl. decest posse.
i Fl. impedici.
† Flo. decest legata.

† Fl. decest hoc legatũ.
† Fl. solarii.
† alias fatebatur. Flo. fatebitur.
† Illũ §. fi. mitabis p. textum. & ali. nũ. C. de leg. & per tex. in fi. hus. & bi Innocẽ. & Hostien. ex ea decisa. ea non procedat in re ecclesia, maximè in manumissione. ita casu nec res nec eius æstimatio debet. Nutriũ hoc. Et uerũ in re omniũ ecclesiarũ, docet bianus. bigunt. de quo p Bar. hic.
† Fl. parati
† Fl. paratio.
§ Fl. fideicommisso.

† Fl. exequar.
† Fl. est. §.
† In q̃ busdã exẽ. legi tur, ipsius quoque rei interitum post morã, sicut in stipulatione; ita partus ancillarum & si seruus fuerit legatus, & uel hæreditas, uel legatũ, uel aliud p eum &c.

non est ratio, quare ei tradita? Certè hæres teneturpræstare legatario actionem ex empto, quam habet contra uenditorem. Viuia.

a ¶ Apud Iulianum. § continuatur præcedenti legi.

b ¶ Deducuntur. § ratione fugæ. & dic deducuntur, id est, detrahuntur. quod posset esse uerum secundum primam positionem casus superioris legis. sed non bene accederent sequentia: & ideo dicas fugisse post mortem, & culpa hæredis. & deducũtur. id est, inducuntur in petitione, & concordant ad sequentia infrà titu. j. l. is qui. & l. patronus.

c ¶ In usurarum. § facit supra de admin. tut. l. tutor qui repertoriũ, §. ex cæteris & supra d usur. l. in § fi. & l. Herẽnius. ij.

d ¶ Interitũ. § ut & j. eo. l. cùm res. in fin. & l. si seruus legatus. §. fi seruus.

e ¶ Hæreditas. § infrà eo. l. si tibi homo. §. cum seruus. in fi.

f ¶ Non consistere. § quia quod meũ est, amplius meum fieri non potest: ut infrà. eod. §. sed si rem legatam. & C. eod. l. proprias. sed tamen hic ualet: quia potius quod ei debetur, uidetur mihi legare, quàm quod sit meũ: unde saltem consequor liberationem. & facit ad hoc j. de lib leg. l. fi ei cui. & §. de usufruct. l. quoties. §. si colono. & §. loca. l. fi in lege. §. fin. & infra. e. si tibi homo. §. ualet.

g ¶ Liberatus. § per traditionẽ quam feci.

IDem. § Casus in pri. ponitur cũ casu præcedenti.

¶ Si quis alicui. § Legaui tibi ius cædendi lapidem in fundo meo in quo erant fortè lapicidinæ. Certe non transmittis ad hæredẽ tuũ, nisi ego fecissem mentionem de hærede.

¶ Hæres. § Tributa debebat fundus meus Titianus fisco, uel alia de quibus dicitur in litera cum fundum tibi legaui, & à te legatario nouo possessore exacta sunt prædicta. certe hæres meus tenetur tibi ad id reficiendum. & secundum hoc exponeliteram.

¶ Scio ex facto. § Titius habens duos fundos Cornelianos, quorum unus erat maioris pretij quam alter, legauit mihi fundum Cornelianum: non apparet de quo, nec apparere potest per probationes legatarii. minor certe intelligitur legatus.

¶ Constat. § Rem Titii legaui Sempronio. certe ualet legatum, quã uis difficile sit hæredi meo emere eam, puta quia Titius eam non uult uendere, uel nimis magnum pretium petit. Sed quid si legaui rem, quæ publicis usibus seruit, uel quæ in patrimonio imperatoris est? Certe non ualet legatum, adeò ut æstimatio non debeat præstari. Viuianus.

h ¶ Exempto. § quasi uideatur legasse ius quod habebat: ut & supra: proxim. §.

i ¶ Cędere. § hæc posset esse seruitus prædialis, si ad utilitatem prædii quod haberet legatarius, ei legaretur: ut §. de seruitutib. prædi. l. ergo. & l. ueluti. & transiret ad hæredem. hic ergo non habebat prædiũ, ad cuius utilitatem constitueretur illa seruitus. unde ius est personale non dico seruitus personalis. ut no. in eod. titi. l. pecoris. sic & alibi j. de usufru. leg. l. i. & de seruit. leg. l. pater. & in d. l. pecoris.

K ¶ Præteritum. § imò legatarius possessorum j. de pub. & uecti. l. imperatores. & C. sine censu uel re. l. fin. q̃ sunt contra. Sol. dic cogitur legatario tut j. de censi. l. cùm possessor. § fi. & facit j. ti. ii. l qui concubinam. §. qui hortos. Accur.

ADDITIO. Quærit hic Bart. quæ est ratio q̃ hæres teneturEt respõd. quia res est obligata: ergo hæres teneturcum lueret: uel si res. j. e. secundum Laco. de Are & Bar.

l ¶ Salarium. § alias solarium: quia pro solo alias falarium. & omnia hęc agnoscit fructuarius pro futuro tẽ poterunt infra de usufr. leg. l. quæro. & § consufruc. l. si pendentes. §. fi quid. & l. hactenus.

m ¶ Ferebatur. § i. dicebat à sapientibus.

n ¶ Minorem. § sed si uellet hæres dare maiorẽ, utiq; poterit: ut j. de uerb. obli. l. qui ex plurib. nam is, minor intelligitur ut instr. de ac. § præterea. & j. de p di. & demonst. l. sub diuersis. & l. leuissimam. & sic intellige infra titu. j. l. si ita relictum. §. fi. & no. minimum uideri legatum. quod plenè no. §. e. l. legato. Sed argu. contra. infra titu. j. l. Caius. § fin. Item contra. j. de aur. & argẽ. legat. l. qui lancem. Solu. minor ibi media dicitur: ut infrà. de ea. di. §. j. Item arg. contra. §. de testa tut. l. duo.

o ¶ Difficilis. § sed non multum difficilis: alioquin contra: ut in fin. huius legis. & j. de statu libe. l. cum hęres. §. non est. & j. titu. ii. l. non dubium. §. fi.

p ¶ Principalibus. § ut ibi solatietur, uel faciat hastiludium.

q ¶ Martium. § ad usum publicum &c.

r ¶ Nec æstimatio. § §. de contrahen. emp. l. pacta. § fin. contra, ubi dicit posse uendi. Sed die inter ignorantes.

s ¶ Non habet. § hoc est, ad legatarium non pertinet, sicut habere non potest: ut quia est mutus, & legata est ei militia curioris: uel debilis & militia curioris: uel seruus, & militia liberi: & hoc sciebat testator: ut infra. de leg iii. l. fideicommissa. §. si quis seruo. Et distingue aut nullius est commercium rei legatæ, ut quia uel sacra, uel religiosa, uel liber homo, uel est cum graui difficultate: & tunc nec æstimatio debetur, nisi in casu: ut §. l. proxi. §. fi. & j. e. t. senatus. §. fi. Aut non est hæredi, sed legatario est: & tunc valet: ut j. titu. ii. l. mortuo. § Labeo. Aut econtra: & tunc aut propter delictum suum, ut quia Iudæus uel hæreticus, cui legatur mancipium Christianum: & non valet: ut dicto §. Labeo. & de verbo. obli. multum. Aut propter corporis vitium, & testator scit: & tunc debetur æstimatio: alioquin non: ut hic, & d. l. fideicommissa. §. fi quis seruo. & j. eo. l. fi. l. fin. §. si quid aliquid. eo. ff. de fide a ¶ Et cui. § quidam dicunt. i. ei, cuius nõ sit illa res: cæterum sua res frustra ei legatur. Vel dic ei, cui &c. lex prædicta causa.

CASVS. § postquã ergo vidimus de rebus legatis, quarum nõ est commercium in communi, sed legatario sohi, videamus de aliis rebus, quæ sunt in commercio omniũ. Et certè non solum corpora legari possunt, sed etiam nomina & seruitutes. marmora autem vel columnæ ædibus iuncta vel iunctæ legari nõ possunt: & non conualescit legatum, licet desierint esse iunctæ nam & si leges mihi rem meam, hęq; non valet legatum, non conualescet, licet desie it esse mea. si verò res mea mihi legetur sub conditione, continuatur non mea tempore conditionis, & si valet legatum. nam & emere, & stipulari rẽ meam sub conditione possum. regula ergo Catoniana non impedit legata conditionalia: pura autem sic. & hoc usque ad §. item quæri.

Item quæri. § Ego habebam domum Titianam, & Seianam: legaui Sempronio Titianam, & marmora Seianæ. certe non ualet legatũ marmorum: quia legatarius prædictus non est possessor futurus utrarũq; ædium. imò remanet Seiana penes hæredẽ testatoris. si autem esset possessor utrarumque, bene ualeret legatum.

¶ Si duobus. § Titio albo & Titio nigro legaui domũ Semproniã. Item eidem Titio nigro legaui fundum Seianũ & ad eius Seianæ domus extructionẽ legaui marmora ex dicta domo Semproniana. nunquid ualet legatũ marmorũ? Et certè non, nisi quantum ad æstimationem. Et idẽ dico tibi in isto alio casu. legaui tibi domũ deductis marmoribus non habebit hæres meus marmora, sed æstimationem.

¶ Sed & si quis ad opus. § Legaui reipu. columnas domus meæ ad faciendum palatium nouum certe bene ualet legatum. & idẽ si promisi. Sed nunquid possum legare dictas columnas reipub. Mutinensiũ. cũ domus illa ex qua lego columnas, sit Bononiæ? Et certe non. ad domũ autem meã Mutinæ constitutã bene possum portare colũnas de domo mea Bononiensi. Item scias q̃ senatusconsultũ factũ Aurola & Pansa consulibus, de quo dictum est §. ea. l. §. j. habet locum in omni ciuitate: & non solum ad marmora, & columnas extenditur, sed etiã ad mulea alia: scilicet ut non possint detrahi de domo per testatorem: de quibus uideas per te usque ad §. sed si parauerit quædam &c. ubi dicit pone, testator parauerat quædam de una sua domo causa transferendi in aliam. certe bene potest legare dicta parata. Si autem ei, cui ius possidendi nõ est, per fideicommissum relinquatur; puto æstimationem deberi.

¶ *Omnia possunt legari, quæ nõ sunt prohibita. Item prohibita sunt, quæ ædib. sunt iuncta. Bar.*

¶ Idem. LEX. XLIII.

CAetera [b] † igitur præter hęc uideamus. Et quidẽ corpora legari omnia, & iura [c], & seruitutes possunt. Sed ea, quæ ædibus iuncta sunt, legari non possunt [d]: quia hæc legari nõ posse senatus censuit [e], Auiola & Pansa Coss.

¶ *Legatum purum ab initio inualidũ, non confirmatur impedimento cessante: secus in legato conditionali. Bar.*

¶ Tractari tamen poterit, si † quãdo marmora, uel columnę fuerint separatæ ab ædibus, an legatũ cõualescat. Et si quidẽ ab initio non constitit legatũ, ex postfacto non conualescet: quemadmodum nec res mea legata mihi, si post testamentum factum fuerit alienata [f]; quia uires ab initio legatum non habuit. Sed si sub cõditione legetur, poterit legatum ualere, si existentis conditionis tempore mea non sit, uel ædibus iuncta non sit: secundũ eos, qui & emi rem meã sub conditione, & promitti mihi stipulanti [g], & legari posse † aiũt. Purum [h] igitur legatum Catoniana regula impedit †, cõditionale non: quia ad conditionalia [i] legata † Catoniana non pertinet.

¶ *Ex unius ædibus possunt res affixæ in aliam transferri, si idem est dominus utrarumque injoi dum. secus si unius tantum, uel pro parte. h. d. cum. §. fi duobus. Bar.*

¶ Itẽ quæri potest, si quis binas ædes habens, alteras legauerit, & ex alteris [k] aliquid iunctum ei cui ædes legauerit, † an legatum ualeat †? Mouet quæstionem, q̃ ex senatusconsulto & constitutionibus licet [l] nobis ab ædib. nostris in alias ædes transferre, possessoribus earum futuris [m], id est, non distracturis. & ita Imperator noster & diuus Seuerus rescripserũt. Nunquid ergo legari [n] ei possit, cui aliam domum legem? Sed negandum erit: quia cui legatũ est, non est possessor futurus.

¶ Si duobus Caius [o] domũ legauerit Sempronianam, & ex ea alteri eorũ marmora ad extructionem domus Seianæ, quã ei legauerat, non malè agitari [p] itur, an ualeat, quia dominus est utriusque legatarius. & quid si quis domum deductis marmoribus legauerit, quæ uelit hẽdẽ habere ad extruẽdam domum, quã retinebat in hęreditate? Sed melius dicetur in utroq; detractionẽ non ualere [q]: legatum tamen ualebit, ut æstimatio eorum præstetur.

¶ *Potest detrahi uel legari ex ædibus ad utilitatem reipublicæ, in eius territorio res est, non alterius. Bar.*

¶ Sed & † si quis ad opus reipublicæ faciendum legauerit †, puto ualere legatum. Nam & Papinianus lib. xj. responsorum refert, Imperatorem nostrum, & diuum Seuerum constituisse, eos, qui rei publicæ ad opus promiserunt †, posse quid † detrahere ex ædib. suis urbanis atque rusticis, eoq; ad id † opus uti, quia hi quoque non cõmercij [r] † causa id haberent.

¶ Sed uideamus utrum ei solũ ciuitati legare possit, in cuius territorio est: an & de alia ciuitate in aliam transferre possit. Et

† Fl. exequar.
† Fl. est. §.
† In q̃ busdã exẽ. legi tur, ipsius quoque rei interitum post morã, sicut in stipulatione; ita partus ancillarum & si seruus fuerit legatus, & uel hæreditas, uel legatũ, uel aliud p eum &c.

† Fl. decest hoc legatũ.
† Fl. solarii.
† alias fatebatur. Flo. fatebitur.
† Illũ §. fi. mitabis p. textum. & ali. nũ. C. de leg. & per tex. in fi. hus. & bi Innocẽ. & Hostien. ex ea decisa. ea non procedat in re ecclesia, maximè in manumissione. ita casu nec res nec eius æstimatio debet. Nutriũ hoc. Et uerũ in re omniũ ecclesiarũ, docet bianus. bigunt. de quo p Bar. hic.
† Fl. parati
† Fl. paratio.
§ Fl. fideicommisso.

a Flo. leg. uit.
† Flo. maiorbis.
† Dehac dictione, cgtera quæ extẽsue & quia nonte unsa porte: nuda gl. in quoniam contra falsam in princ. in uerbo. & ibi Lanfran. & Oldrada in pluribus. nu. 13.
† Flo. & le gat.
† Flo. decest Caius.

† Flo. decest &.
† Flo. legauit.
† Fl. promiserint.
† Flo. decest quo.
† Flo. & id ad
† Flo. promercii.
† Legatũ conditionale uel in diẽ uel sub modo, uel ad debeat naturabiri uel ciuiter. quod dicatur ut de plene p Bar. i. illa ff. pulario. J. de uerb. obli.

debilis & militia curioris: uel seruus, & militia liberi: & hoc sciebat testator: ut infra. de leg iii. l. fideicommissa. §. si quis seruo. Et distingue aut nullius est commercium rei legatæ, ut quia uel sacra, uel religiosa, uel liber homo, uel est cum graui difficultate: & tunc nec æstimatio debetur, nisi in casu: ut §. l. proxi. §. fi. & j. e. t. senatus. §. fi. Aut non est hæredi, sed legatario est: & tunc valet: ut j. titu. ii. l. mortuo. § Labeo. Aut econtra: & tunc aut propter delictum suum, ut quia Iudæus uel hæreticus, cui legatur mancipium Christianum: & non valet: ut dicto §. Labeo. & de verbo. obli. multum. Aut propter corporis vitium, & testator scit: & tunc debetur æstimatio: alioquin non: ut hic, & d. l. fideicommissa. §. fi quis seruo. & j. eo. l. fi. l. fin. §. si quid aliquid. eo. ff. de fide a ¶ Et cui. § quidam dicunt. i. ei, cuius nõ sit illa res: cæterum sua res frustra ei legatur. Vel dic ei, cui &c. lex prædicta causa.

CASVS. § postquã ergo vidimus de rebus legatis, quarum nõ est commercium in communi, sed legatario sohi, videamus de aliis rebus, quæ sunt in commercio omniũ. Et certè non solum corpora legari possunt, sed etiam nomina & seruitutes. marmora autem vel columnæ ædibus iuncta vel iunctæ legari nõ possunt: & non conualescit legatum, licet desierint esse iunctæ nam & si leges mihi rem meam, hęq; non valet legatum, non conualescet, licet desie it esse mea. si verò res mea mihi legetur sub conditione, continuatur non mea tempore conditionis, & si valet legatum. nam & emere, & stipulari rẽ meam sub conditione possum. regula ergo Catoniana non impedit legata conditionalia: pura autem sic. & hoc usque ad §. item quæri.

Item quæri. § Ego habebam domum Titianam, & Seianam: legaui Sempronio Titianam, & marmora Seianæ. certe non ualet legatũ marmorum: quia legatarius prædictus non est possessor futurus utrarũq; ædium. imò remanet Seiana penes hæredẽ testatoris. si autem esset possessor utrarumque, bene ualeret legatum.

¶ Si duobus. § Titio albo & Titio nigro legaui domũ Semproniã. Item eidem Titio nigro legaui fundum Seianũ & ad eius Seianæ domus extructionẽ legaui marmora ex dicta domo Semproniana. nunquid ualet legatũ marmorũ? Et certè non, nisi quantum ad æstimationem. Et idẽ dico tibi in isto alio casu. legaui tibi domũ deductis marmoribus non habebit hæres meus marmora, sed æstimationem.

¶ Sed & si quis ad opus. § Legaui reipu. columnas domus meæ ad faciendum palatium nouum certe bene ualet legatum. & idẽ si promisi. Sed nunquid possum legare dictas columnas reipub. Mutinensiũ. cũ domus illa ex qua lego columnas, sit Bononiæ? Et certe non. ad domũ autem meã Mutinæ constitutã bene possum portare colũnas de domo mea Bononiensi. Item scias q̃ senatusconsultũ factũ Aurola & Pansa consulibus, de quo dictum est §. ea. l. §. j. habet locum in omni ciuitate: & non solum ad marmora, & columnas extenditur, sed etiã ad mulea alia: scilicet ut non possint detrahi de domo per testatorem: de quibus uideas per te usque ad §. sed si parauerit quædam &c. ubi dicit pone, testator parauerat quædam de una sua domo causa transferendi in aliam. certe bene potest legare dicta parata. Si autem

Universidad de Deusto

† alias permitteretur.

† Alias plo risui & Epi tynchani.

† Flo. permittatur.

† Fl. quod Automata ea dicuntur q̃ sponte aliquo actio nē habent, ut sunt horologia, & machinulæ quę sponte uidentur mouere quæ uoce pulchrè Politianus Miscellan. c. xcvij. Alcia. li. 1. parer. c. 20. ubi explicat etiam quid sint canthari.

† Flo. balinea.

Fl. uel aliud quod

† Fl. fine.

Quid sit sigillum, & quando sigillo creditur, notat Bald. in l. 1. C. de rebus alie. nō ali. Bar. in l. q̃ dotis. in fi. §. iol. ma. tu uide meli. in ca. 1. in fi. & ibi Inn. extra de legato. ordi. in c. j. lxxxix. di. Panor. i c. quod sup his. in uer. in glaij. extra de fide instru.

† Flor. sed automataria, aut si q̃ canthari, p quos &c.

† Alias, uetū enimuero mens fe natuscōsulti plenius accipienda est, ut sic q̃ ibi. &c.

Flo. uerum mens Senatus.

† Fl. castelli.

† Fl. si uero alias ex fistant.

† Fl. distrahi.

† Flo. deest ædium.

a Constitutum. § ut C. de ædi. priuat. l. si quis post hanc.

b Hoc senatusconsultum. § adiunge cum præcedenti §.

c Vbem. § i. Romam, per excellentiam: ut instit. de iur. natur. §.

d Ob debitum publicum. § id est ob pecuniam quam debebant reipublicæ.

e Hoc senatusconsultum. § de quo dicitur § . e. l. §. j.

f Aedibus. § alias porticus sine ædibus, & alias porticus in ædibus. f. cap. catas.

g Bibliothecis. § i. armariis: ut J. titu. ij. l. librorum. §. sed & si bibliothecam.

h Cancelli. § id est, ostia quibus murus prætorii ante dominum positi tecto non cooperrus clauditur secundum H.

i Vela. J quæ frigoris cā uel uēti ponuntur J. de fun instr. l. quæ situm. § idem. Accursi.

k Castella. § quid sit, legit J. de aqua. co. & æsti. l. j. §. hoc interdictum. & alias ponitur hic in masculino genere castelli, alibi in neutro genere castella: ut §. de act. emp. & nen l. fundi. §. castella.

l Automata. § i alias ornatoria: puta tabulas pictas: ut infra, de fun. instruct. l. quæsitum. §. si domus.

m Cathari. J qui uulgariter dociæ dicunt.

n Sigilla. § i. sigilla sunt quidam annuli de & ferro, q̃ ponunt ad murum. Accursius.

o In aliam domū. J sic §. de act. emp. & uendi. l granaria.

p Extinctū. § sic J. de iur. & argen. leg. l. Seia. in fi. Sed arg. contra J. titu. ij. l. fideicommissa. §. si tem.

ADDITIO.

Dic q̃ hæc res iniūcta dicitur desiisse extare, quia per se non censetur: ut l. qui uniuersas. de acquir. pos. secundum. Bar.

q Siue sciuerit. § sic J. titu. j. l. si hæres rem. & §. loc. l. sed addes. §. si inquilinus. Sed ar. contra §. de condi. inde. l. ij summa. §. pe.

ADDITIO.

Tu dic secundum Bar. hic q̃ natura cōditionis indebiti est, ut quis teneatur inquantum factus est locupletior: ut l. nam natura. & l. si non sortem. §. libertus. §. de condi. indebi. Si uerò ignorans manumisit, ibi in nullo est locupletior: & sic non tenetur in aliquo. hic uerò loquitur in actione ex testamento, quæ est alterius naturæ. Præterea si iniunxit domui suæ, satis effectus est locupletior, secundum Bart. hic.

Senatus. § CASVS Titius legauit ex quæ sunt iuncta domui, an per hæredem detrahentur de domo? aut præstabitur æstimatio? Et certè æstimatio præstabitur. Sed si testator legauit mihi columnas non iunctas ædibus, & hæres post mortem testatoris eas iunxit ædibus, postmodùm detraxit de domo, & mihi legatario præstitit: punietur secundum quod leges uolunt. Item pone quod uxor mea dedit mihi in dotem quosdam hortos: & ego feci domum delectationis causa. nunquid possum detrahere columnam de illa domo, & legare? Et certe dicitur q̃ sic.

¶ Legatum. § Lego tibi domum si uolueris. certe bene ualet legatū: puto non esse permittendū quāquam constitutum s sit, ut de domo quā aliquis habet, ei permittatur † in domum alterius ciuitatis transferre.

¶ *Hoc senatusconsultum habet locū ubique, & pro debito publico non debet domus destrui. Bar.*

¶ Hoc senatusconsultum b non tātùm ad urbem c, sed & ad alias ciuitates pertinet. Sed & diuorū fratrum est rescriptum ad libellū Proculiani & Emphiciani †, ob debitum publicum d desiderantium ut sibi distrahere permitteretur †, qui † eis ius distrahendi denegauerunt.

¶ *Prohibitio senatus extenditur ad omne ædificium, ut ei miuncta, non detrahantur secus in alijs quæ non sunt affixa. b. d. Bar.*

¶ Hoc senatusconsultum e non tantū ad ædes, sed & ad balnea, † vel aliud quodlibet † ædificium, uel porticus in † ædibus f, uel tabernas, uel popinas, extenditur.

¶ Item prohibentur hæc legari, quæ non alias præstari possunt, q̃ ut ędibus detrahantur, uel subducantur: id est, marmora, uel colūnæ. Idem & in tegulis & tignis, & ostiis Senatus censuit: sed & in bibliothecis g parietibus inherētibus. Sed si cancelli h, uel uela i sint, legari poterunt: non tamen fistulę, uel castella k †. sed & automata l †, aut si qui canthari m sūt, per quos aquæ saliunt, poterunt legari, maximè si impositi ij sint. Quid ergo in statuis dicendum? Si quidē inhærent parietibus, nō licebit: si uero aliter existant, † dubitari potest: ueruntamen † sentētia & mens Senatus plenius accipienda est, ut si qua ibi fuerint perpetuò, † quasi portio ędiū, detrahi † nō possint. Proinde dicendū est nec tabulas ædi ff affixas, & parietibus adiunctas, uel singula sigilla n adæquata legari posse.

sed hoc modo non ualet: lego tibi domum, si hæres meus uoluerit.

¶ Qui a hostibus. § Redemi Titium ab hostibus meis nūmis. postea cum sibi ipsi legauit. certe ualet legatum. Viuia.

r ¶ Aestimationem. § hoc quia est affixa modo. alias ipsam rem, non æstimationem: ut J. titu. ij. l. nutu. §. fi. quæ est contra.

¶ *Licet res sit ædibus destinata, non prohibetur legari, & legatum extinguitur, si posteà per testatorem miungitur: secus si per hæredem. Bar.*

¶ Sed si separauit † quædam testator quasi translaturus in aliam domum o, & hęc legauit, dubitari poterit, an ualeat. Et puto uale re. Sed si ea, quę legauit, ædibus iunxit, extinctum p erit legatum. Sed si hæres ea iunxit, puto non extingui:

¶ Idem. † LEX. XLIIII.

SIue scriuerit q, siue ignorauerit. †

¶ Idem. † L. XLV.

SEnatus enim ea, quæ sunt ędiū, legari non permisit. hęc autem mortis tempore ędium non fuerunt. hęres ergo æstimationem r præstabit. sed si detraxerit, & præstiterit †, pœnis s erit locus: quāuis non ut uendat detraxerit, sed ut exoluat, †

¶ *Parua domuncula rustica potest destrui, & per consequens legari. Bar.*

¶ Marcellus etiā scribit, si maritus diætā in uxoris hortis, quos in dotem acceperat fecerit, posse eum hæc detrahere, q̃ usui eius t futura sunt, sine mulieris tamen damno: nec ad hoc † ei Senatusconsultum futurum impedimēto. Ergo si non est ei obsturū, quò minus detrahat, dici oportebit posse eū hæc legare, quæ detrahere potest. ¶ Legatū in alienā u uolunt ate poni pōt, in hæredis nō potest. ¶ Qui ab hostib. redemptus est, legari sibi poterit x, & proficiet legatum ad liberationē uinculi pignoris y, quod in eo habuit, qui redemit.

¶ *Regula Catoniana non habet locum in legatis, in quibus impedimentum cessat ex causa, quæ retrotrahitur. Bar.*

¶ Idem. † L. XLVI.

SEruum filij sui castrensis peculij legare pater potest: & si uiuo patre mortuus sit filij z, & apud

s ¶ Pœnis. § quæ sunt §. de contrahen. empt. & uendi. l. senat. & J. de dam. infect. l. fi.

t ¶ Quæ usui eius. § id est, ad eius commodum. secus si nihil est laturus, nisi ut officiat: ut §. de impen. J. pro uoluptariis. & facit §. de dona. inter uirum & uxo. l. Marcellus. & quod ibi not.

† Flo. para uit.

v ¶ Legatum in aliena. § scilicet legatarii: ut J. eod. l. fi ita. §. illū. & J. de conditi. & demon. l. fi ita expressum. quæ dicitur aliena. spectu hæredis. sic J. de sal. interdi. l. j. Valet ergo si dicam: lego tibi si uoles. at in extranei uoluntate tacita pōt, expressa non potest: ut infra, eod. l. captatoriæ. & J. de cōditio. & demonstrat. l. nonnunquam. & §. de hæredi. instit. l. fi quis Sempronium. Sed contra J. titu. j. l. j. Sed expone ut ibi. Item si hæres uelit, non ualet: ut hic. quod intellige si libera sua uoluntate: puta si uoles: secus si non libera, ut si iustum putaueris. quæ ualet: ut infra eodem. l. fi sic. Vel nisi uolueris: ut cum uolueris: ut infra titu. ii. l. fideicommissa. §. sic fideicōmissum. quæ uidentur contra. & sic facit infra de rebus dubiis. l. utrum. §. cum quidam.

† Fl. fideicommisso.

† Flo. siue scit, siue ignorauit.

† lib. 21. ad Sabi.

† Alias, ut præstet.

† Fl. exsoluat.

† alias neque hoc.

x ¶ Sibi poterit. § sic C. de cōmu. ser. manu. l. ii.

y ¶ Pignoris. § tenetur enim in pignore, donec reddatur pretium redēptionis, uel etiam hodie seruiat per quinquennium, licet sit liber: ut hic, & supra de testa. l. qui testamento. circa princi. & C. de capti. l. ii. & l. fina. & facit J. de libe. leg. l. ii. §. j. & de lega. iii. l. iii. §. fina. & infra eod. l. fi domus. §. fina. Accursius.

SErum filii. § CASVS. Filium militem habebam, qui habebat peculium castrense, in quo erant serui. feci testamentum, & unum de illis seruis legaui Titio credens illum meum esse, cum nō esset: quo casu dicit lex non ualere legatum: ut institu. eod. §. non solum. certe non erit incontinenti inutile legatum: sed expectabitur, do nec ego moriar. & si inuenietur dictus meus filius mortuus ante me non facto testamento, sicque bona sua peruenerint ad me, firmū erit legatum: quia fingit me habuisse dominum serui tempore quo testamentum feci. si autem superuixit mihi dictus meus filius, uel decessit ante me facto testamento, non erit firmum legatum à contrario sensu literæ.

¶ Si quis rem. § Titius legauit mihi seruum suum. ego ignorans mihi legatum, legaui eum Seio credens esse meum, uel etia sine legato, uel nō credens, nō facio uim. postea cognoui mihi legatū esse à Titio dictum seruum. & uolui ad me pertinere. certe ualebit à modo legatū per me relictū Seio de eodē seruo: quia ex quo nō repudio legatū rem

pore quo

re quo cognosco mihi legatum, videtur seruus meus fuisse ex illo tempore quo hæreditas Titii mihi legantis adita est, & in veritate fuit meus. si autem repudiassem cùm cognouisset mihi legatum seruum, non ualebit legatum de eodem seruo per me datum Seio, quia ius fingit fuisse hoc casu hæredis Titii mihi legantis rem legatam ex illo tempore quo adita fuit hæreditas dicti Titii: ut si quid interim acquisitum sit per seruum, sit hæredis Titii: ut J. eo. l. si tibi homo. §. cum seruus. & est ratio ut credo, quare nō ualet hoc casu legatum, etiam quantum ad æstimationem dandam legatario, cui legaui: quia repudiando legatum mihi relictum de dicto seruo, videor dictum seruum mihi acquisitum per legatum alienare: & sic non mirum est, si extinguitur legatum quod debeo alii reacquirere: ut supra eod. §. si ex toto. cum similibus. ¶ Si pocula. § Scyphos argenteos tibi legaui, me mortuo de eis fecit hæres meus massam. uel tibi legaui massam argenti, & hæres meus fecit inde scyphos. uel legaui tibi lanam, & hæres meus fecit inde uestimenta, nunquid debebuntur legatario ea quæ extant? & certè sic, si ego testator non mutauerit uoluntatem. Sed pone, quòd legaui tibi argenteam scutellam, & postea de ea facta est massa: & postea de illa massa factus est scyphus, certè debetur legatario scyphus. ¶ Si areæ. § Legaui tibi aream: postea imposita est ibi domus. certè habebis domum & aream.

† Fl. remanserit.

† Flo. deest res.

† alias 22. † Flo. scripsit.

† Fl. mutauit.

¶ Eum qui. § Titius debebat mihi x. & inde habebam chirographum siue instrumentum, legaui Seio dictum chirographum certè uideor legare debitum. nā & si uenderē ei dictū chirographū, uideor uendere ipsum debitum. & idē est si legē ei nomen.

¶ Si idem. § Regulariter si seruus sit legatus, & est data ei libertas, præualet libertas. ut infra titu. j. l. fi idem seruus. quod dicit hic §. falle re in tribus casibus & uideas eos per te. ¶ Si statuliberum. § Seruo dedi libertatem in testamento meo sub conditione si nauis ex Asia ueuerit. unde ipse factus est statuliber. me mortuo hæres meus eum legauit Titio. certè hęres hæredis mei, qui tenetur legatario, melius faciet pro se. si det statuliberum legatario, quā si det eius æstimationē, & est ratio in litera, & plana. ¶ Si duos § Habebam fundum Titianum & Seianum. legaui primo usumfructum Titiani, & secundo solidum Titianum. nunquid iure seruitutis debebit aditum ad fundū Titianum per fundum Seianum secundus, cui fuit legatus ususfructus in solidum, cui primo fuit legatus ususfructus Titianus? Et dicitur, q̃ non, sed hæres meus cogitur redimere aditum à secundo, & dare primo, ut possit habere usumfructum suum. Viuianus.

z ¶ Consistit. § si autem præmoriatur pater, uel filius testetur, non ualet: quia tos quod habet, legare uidetur: ut J. eo. l. fi domus. §. fin. & facit J. de cadu. peculi. l. ij Accur.

b ¶ Iure suo. § si testando. quod potest: ut instit. quibus non est permiss. testamen. §. j. Accur.

c ¶ Ignorans. § si uerò scisset, eo ipso uidetur agnoscere: vt C. de iure deliberandi. l. fi aut.

d ¶ Adita est § hoc ueritatem intuetur, sic infra eodem. l. fi tibi homo. § cum seruus. & supra si certum peta. l. proinde. alias fictionem intuetur: vt infra titu. j. legatum & inf. 2. de fact. l. à Titio & supra. de pecu. l. sed si damnum. §. ij. quæ sunt contra. & facit infra eodem. l. fi fundus. § si Titius. & supra, ad legem Aquil. l. nam sicut. & supra eo. l. legatarius. §. j.

e ¶ Consistere. § sic infra titu. ij. l. quę seruum. §. illud. & l. item. §. pe.

nulti. Sed contra. infra eod. tit. l. lana. & infra de auro & argen. lega. l. Seianus. si. Sol. ibi testator, hic hæres hoc fecit. Ité secus in usufructu, qui rei mutatione extinguitur vt §. qui mo. usus fruct. amit. l. quid tamen. §. si massa. & de usufructu. l. qui usumfructum. circa prin.

f ¶ Imposita. § à testatore.

de contractib. ad ultimas uoluntates. Bar.

¶ Eū, qui chirographum legat h debitum legare, non solùm tabulas, argumento est uenditio. Nā cùm chirographa ueneunt, nomē siue corpus † venisse uidetur i. Sed & si nomen legetur, benignè id quod debetur, accipiendū est; ut actiones aduersus debitorē cedantur. k

¶ *Legatum libertatis inualidū ipsius si seruus legatum non perimit. Bar.*

¶ Si idem seruus & legatus, & liber esse iussus sit l, interdum procedere solum legatum poterit: ut putà si in fraudem creditoris m data erit libertas; uel si is sit seruus, qui in perpetuam seruitutem uenierit n. idem erit, uel si seruus sit fortè pignori o datus.

¶ *Legatos statulibero expedit hæredē soluere ipsum potius, quàm æstimationem. Bartolus.*

¶ Si statuliberum quis † legauerit, expediet hæredi ipsum statuliberum præstare magis, quam æstimationem; etenim æstimationē ueram præstabit p: ipsum uerò si dederit, existente conditione, nullum sentiet damnū. iam enim æstimatio liberi q hominis ab eo postea non petitur.

¶ *Qui legat usumfructum in fundo, uidetur legare uiam, si aliunde non habet. Bar.*

¶ Si duos r fūdos habēs testator alterius mihi usumfructū, alterum Titio leget; aditū mihi legatario s, non debebit t, sed hæres cogetur

g ¶ Legatario. § quia eadem est area, licet domus imposita sit: vt J. de sol. l. qui res. §. aream. Secus e contra si legauerit domum, & eadem ceciderit uiuo testatore, quia desinit esse domus: vt infra, eod. l. si ita legatum. §. si domus. & ita. de uerbo obli. l. inter. §. aream. in fin. §. Azo & concor. huic J. tit. j. l. si areæ. & §. eo. l. si ex toto. in prin. Sed contra J. ti. ii. l. si chorus. §. aream. Solu. ibi mutauit uoluntatem. Item contra §. qui. mo. usus fru. amit. l. repeti. §. fi. Sol. ibi. in usufruct.

† Flo. deest

h ¶ Legat. § debitori: vt differt à sequenti casu. Vel hic chirographum, ibi nomen. & facit infra, titu. ii. l. qui chirographum. & l. nomen. & C. quæ res pig. ob. pos. l. ii. & de remis. pign. l. creditricem.

† Fl. si stata libertas.

i ¶ Videtur. § argu. C. de hære. vel act. ven. l. postquam. Et nota argu. quod not. instit. de lege Fal. Ca. tolle.

k ¶ Cedantur. § alii, non debitori. at debitor haberet exceptionem: vt infra, vt in pos. le. l. j. §. si debitori. & infra, de lib. leg. l. iii. in princ. Item contra J. titu. primo. l. Caius. Sed ibi non legauit chirographum specialiter.

l ¶ Iussus sit. § directo: & ita secundū istā regulam præualet lesed hoc fallit his tribus casibus. Accur.

m ¶ In fraudem creditoris. J Quomodo ergo legatum valet, si creditores fraudentur? Respon. fiat legatum. si legatarius det x. hæredi. Item quia Falcidia detrahitur de legato, non de libertate: vt supra de inofficioso testamento. lege, Papinianus. § quoniam. & sic propter totum, non propter partem fraudantur creditores.

n ¶ Venierit. § quod fieri potest: vt C. si manci. ita fu. ali. l. ea quidem. Sed videtur hoc casu etiam legatum non valere: vt infra de fun. instruct. l. ij. §. fina. li. Sol. ibi tacitè, hic expressè fiat legatum. Item ad idem contra infra titul. j. lege, si quis. Sed ibi non legauit, sed vt manumittum eum elegit. Item facit infra de fideicōmiss. lib. lege, si seruus. & de condition. & demonstrat. l. si quis eum.

o ¶ Pignori. § specialiter: seus si generaliter, vt C. de ser. pign. da. l. ab eo. Nec obst. infra de fideicomms. liber. l. generaliter. § si quis seruo: quia ibi generaliter. vel ibi de æquitate. Item hoc nisi seruus suat se, vt supra, de hæred. instit. l. pignori. & facit C. de necess. ser. hæ. di. instit. j.

p ¶ Præstabit. § si legatarius volet recipere. nec enim cogitur, nisi in casu: vt J. eo. l. si domus. §. qui confitetur.

q ¶ Liberi. § quia non habet æstimationem: vt supra ad l. Rhodi. de iac. l. ii. §. cum in eadem. & §. corporum.

r ¶ Si duos. § plenius est infra de vsufruct. legat. lege, damnas. § primo.

s ¶ Legatarius. § id est Titius.

t ¶ Non debebit § obligatione personali. sed quia non dando aditum, videtur prohibere vti fui, habet confessoriam vtilem: vt supra si vsusfru. pet. l. j. & si seruo, vend. l. ii. §. rectè. secundum R. sed certè ibi debebatur seruitus fundo fructuario, hic non nisi constituatur quia antea esse non poterat: cum ambo fundi erant eiusdem domini. vt §. quemadmodo. ser. amit. l. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Redimere aditum.} quem aut retentione, aut conditione incerti, & sine causa nullo dato redimet ab ipso legatario: ut supra. de conditio. indebi. l. sed si metus. & de conditio. sine causa. l. j. & de acti. empt. l. si tibi. & infra eodem. l. si fundum. §. qui fundum. & supra fi. ser. uendi. l. testatrix. Idem est, si fundum alienasset: ut instit. eodem. §. secundo secundum Ro. & facit supra de ser. urb. prædio. l. si binas. & lege, Olympico. & l. si binarum. & supra, de religio. l. si quis sepulchrum.

redimere aditum [a], & præstare.

¶ *Quod contingit medio tempore, non uitiat legatum. Bar.*

¶ Pomponius. † L. XLVII.

†lib. 6. ad Sabinum.

SI à substituto.} CASVS. institui mihi filium meum impuberem heredem: & ei substitui Titium: & à Titio substituto legaui equum meum Seio. Seius eundem equum emit ab impubere, & postea uendidit Caio. certè aget cõtra substitutum, & petetequum: & substitutus præstabit ei tantum quantum abest ei Seio ex emptione, quã fecit ab impubere:

¶ Hæres.} Legaui tibi hominem in genere. unde hæres dedit tibi mediocrem seruum de hæreditate mea. tuis, quòd ipse caueat tibi de sanitate serui, & quòd non sit ligatus seruus furtis uel noxiis. certe de primo non tenetur hæres: sed de secundo sic. debet enim talem seruum legatario dare, qui non possit auferri legatario. sanitas autem serui ad proprietatẽ eius non † pertinet. Sed ob id, quòd furtum fecerit † seruus, aut noxam nocuerit, † euenit quò minꝰ eum habere domino liceat: sicut ob id quòd obligatus est fundus, accidere possit, vt eũ habere domino non liceat. Si verò certus homo legatus est, talis dari debet, qualis est.

¶ *Ista lex quia breuis est, non summatur: lex verò, Cum res. etiam quia ponit tot casus, non recipit congruam summationem, secundum Ia. de Aret. sed diuide eam secundùm Dynum. Primò ponit in quo loco debeat solui res legata. Secundò, quid iuris sit, si res legata non appareat. Tertiò, qualiter culpa hæredis æstimatur circa rem legatam. secũda ibi, itaque. tertia ibi, culpa. Bartolus.*

†Fl. aliena ueris.

†Flo. deest seruum.

†Fl. nihil.
†Fl. fecit.
†Fl. nocuit

Idem. † LEX XLVIII.

QVæ de legato [f] dicta sunt, eadẽm transferre licebit ad eum, qui uel Stichum, vel hominem dare [g] promiserit.

¶ Vlpianus. † L. XLIX.

CVm res legata est, [h] siquidem propria fuerit testatoris, & copiã eius habet hęres; moram facere nõ debet, sed eã absq; mora † præstare: (qua [i] intercedẽte, vsuras [k] & omnẽ vtilitatẽ præstandã Sabinus ait. Sed si res alibi sit, quàm vbi petitur, primùm quidem constat ibi esse præstandam, vbi relicta est; [l] nisi alibi testator voluerit. Nam si alibi voluerit, ibi præstanda est, vbi testator voluit, vel vbi verisimile [m] est eũ voluisse. & ita Iulianus scripsit, tam in propriis quàm in alienis legatis. [n] ¶ Sed si alibi relicta est, [o] alio † autem ab hærede translata dolo malo; nisi ibi præstetur, vbi petitur, [p] hæres condemnabitur doli sui nomine. cęterùm, si sine dolo, ibi præstabitur, quò transtulit. [q] ¶ Sed si id petatur, quod pondere, numero mensura ve cõtinetur; si quidem certum corpus legatum est, veluti frumentum ex illo horeo, vel vinum ex apotheca illa; ibi præstabitur, vbi relictum † est; nisi alia mens fuerit testantis. Sin verò non fuerit certa species, ibi erit præstandũ, vbi petit. Itaq; [s] si Stichus [t] sit legat[u], & culpa hęredis non cõpareat †

†lib. 9. epistolarum.

†lib. 22. ad Sabinum. Ista lex ẽ magistralis secundum Bar. hic.

† Fl. fuit.
† Flo. deest absque mo ra.
Fl. his notis () inclusa desunt.

† Flo. deest eius.

† Flo. deest eius.
Fl. his notis () inclusa desunt.

† Fl. nã &.

† Flo. deest eius.

† Fl. alibi.

luisset alibi præstandam voluntatem eius sequemur, uel illud quod verisimile est eum uoluisse. Sed quid si hæres post testamentum transtulit eam ad alium locum dolo? Certe tenetur eam præstare in illo loco ubi legatarius eam petit, & potest petere. si autẽ eã transtulit ad alium locum sine dolo, præstabit eã in loco, ubi transtulit. Si ergo Stichus pone legatus nõ appareat culpa hæredis interueniente, præstabit æstimationem, si autem sine culpa, canebit legatario de restitutione serui, si in suam potestatẽ peruenerit: sicut fit in rei uẽdi. Quid si dictus Stichus erat alienus, non testatoris etiam, & aufugit sine culpa hæredis? cauebit hęres, ut prædixi. & idẽ si dictꝰ seruus esset captus ab hostibus sine culpa hęredis. Itẽ pone q legaui tibi Stichũ aut Pamphilũ disiunctiue Stichus aufugit, uel ab hostibus captus est sine culpa hęredis; certe hæres qui habet electionem in alternatiuo legato, præstabit legatario quodcunque uult ipse hæres, siue Pamphilum præsentẽ, siue æstimationem Stichi absentis. Sed pone quod dictus Stichus decessit sine culpa hæredis. certe adhuc habet hæres electionem utrũ det legatario uinum, aut mortui pretium. Quid si dictus Stichus & Pamphilus sint ambo in fuga sine culpa hæredis? Debet cauere hęres, q quicũque eorum peruenerit in suam potestatem, dabit eum legatario, uel absentis æstimationẽ. Distinxi ergo s. utrum culpa uel non culpa hæredis res pereat, uel non pereat. modò uideamus de qua culpa debet intelligi, & certe debet intelligi de lata & leui: & etiam diligentiam habet præstare hæres. Sed nũquid casum præstabit hęres, puta si fundus legatus periit chasmate? Et certe non, nisi culpa uel mora casum præcedant. Vlpianus.

† Fl. perit.

† Fl. ut fi in potestate ambo redirent.

† Fl. perit.

† Fl. proxima fit.
† Fl. an.

† Concor. cũ hoc §. gl. ij in c. j. extra de re stit. spolia. circa fine. Exempla locorum q̃ chasmate perierũt, si quæque. & remedia uide apud Pli. in. nat. histo. li. 2. ca. 61. & seq.
† lib. 6 ad Sabi.
† Flo. deest uo surripiatur, ut in antecontrarijs secundũ R. Vel uocat hic in factũ actionem furti, & condict. neg. gest. omnis enim actio ex delicto, uel quasi, ex contracta uel quasi in factum potest dici & secundum hoc dixidit, cùm subiicit, & noxæ &c. Vel dic in factum, id est, propter factum serui furti &c. & sic non est nomen actionis. Vel dic secundum Azo. q hæredis. non testatoris erat res legata. Vel hic non erat adita hereditas unde res non est legataria uentate inspecta: ut infra, eo. l. si tibi. §. cum seruus. & sic non agit furti, ut s. de præscri. uerb. l. si tibi rem. §. fi. Et quod dicitur infra. de fur. l. fi dominium. dic de furto facto testatori adri legatario actionem furti.

† Fl. praestaret.

† lib. 13. ad Sabi.

† Flo. fit.

† Flo. deest eos.

a ¶ De restitutione.} si ipsum apprehenderit: vt J. sequitur. Sed argu. contra §. de rei uendi. l. si à bonæ fidei. & l. si vero. & l. si culpa.

ADDITIO Dic secundum Bar. hic q ista iura in contrarium alleg concordant: quia hic & ibi tenetur de restituendo cauere, licet non de prosequendo.

b ¶ Idem & in alis.} vt fiat talis distinctio, qualis est ab illo ver. iraque si Stichus. vsque huc. Accur.

c ¶ Alienus.} quem legauit testator.

d ¶ Nam.} & bene dico sine culpa, nã &c. vt quia saltem fuit in mora: vt J. de verbo. obli. l. si seruum §. suautẽ. & J. tit. j. l. si quis seruum. Et quod subiicit cauebit. scilicet quãdo non fuit in culpa. & facit §. eo. l. cum seruus. & quod ibi not.

e ¶ Cauebit.} scilicet hæres.

f ¶ Legetur.} alternatiue.

g ¶ Legatario.} hic autem faceret moram: quia diceret hæres se velle dare illũ, qui est ab hostibus captus. & facit in fra titu. j. l. statu liberum. §. Stichus. & de eo quod cer. lo. l. ij. §. qui Stichum.

h ¶ Pretium.} scilicet cũ vtuentẽ nõ lẽgè vilior fore. q est mortuus, vt infra de sol. l. Stichum aut Pamphilũ. quæ est contra. Sol. vt ibi. Item contra. supra de noxa. l. si ad libertatẽ. §. si quis. Sol. hic vterque est in obligatione: ibi alter tantum, scilicet seruus, vt J. de reiudic. l. miles. §. decem. Item facit supra ad legem Aquil. Stichum. & J. de fideicommis. li. l. si legatario. §. à duobus. & infra de usufruc. lega. l. Titio. Accursius.

i ¶ Cauere.} cum nõ comparet.

K ¶ Sed si culpa.} multò magis si dolo vt §. de rei vendi. l. q si dolo.

l ¶ Proxima.} id est, lata.

m ¶ Leuis est.} in negligendo.

n ¶ Diligentia.} id est, vt facit quod debet: non autem dicas de leuissima cum teneri: ut J. ad Trebel. l. mulier §. si hæres. nec enim gratia hæredis legatum relinquitur: vt arg. §. commo. l. siue certo. §. nunc videndum. & est bona similitudo: vt infra. e. l. si seruus legatus. §. cum quid. sed H. hic dixit teneri de leuissima. & facit §. eo. l. non amplꝰ. §. j. & infra. de verbo. obli. l. si seruũ Stichum. §. j. & infra. ti. j. l. cum ita. §. species. & infra. de au. & arg. l. 2. a. l. fi imaginem.

o ¶ Quod ueius est.} quod dic per exempla. infra. eo. l. quid igitur. §. si hæres.

p ¶ Non deberi.} vt arg. §. de iur. do. l. fi is qui.

q ¶ Vendere.} & ideo omnino debet teneri: etiam si interitura erat penes actorem: vt §. solu. matri. l. fi fil. o. §. fi post diuortium. & J. de usufru. leg. l. vj. & §. eo. l. apud. §. ipsius. & J. de re iudica. l. fi homo. & de verbo obli. l. nemo. §. j. Sed contra §. de rei vend. l. item si verberatum. in fin. ubi distinguitur reat peritura alias, uel non. Sol. secundum Mar. & hic non erat peritura: quia erat uenditorus, uel ibi iustam causam litigandi habebat: hic non, Item contra §. depositi. l. fi plures. §. fina. Solu. ibi. Item contra §. ad legem Rhod. de iac. l. fina. §. j. Solu. ut ibi. Item contra supra, quod met. cau. l. fi cum. §. quid si homo. Dic ut ibi. Item not. in pici quod euenire potest. sic supra, de iur. iudi. omnium iud. l. fi idem. §. fi. & J. de aur. & arg. leg. l. in argento. in princip. & §. de arbitr. l. si cui. Argu. contra §. qui & à quib. l. Iulianus. Item contra §. quod met. cau. l. si cum ex. §. quid si homo. ibi, sed & sine culpa. Sol. ibi tenebatur in triplo.

Inspicitur quandoq; quod euenire potest.

, Sic appellatione qui tatis uenit quandoq; species. l. quisquis. j. de le. iii. & ibi Bar. & l. 1. i. oppo. C. de actio. & ob.

De

SI hæredis.} CASVS. Legaui tibi equum, seruus hæredis mei surripuit equum ignorante dicto hærede, & uendidit Titio. Certè debebit æstimationem eius præstare. Sed si Stichus eius † nulla interuenerit, cauere hæres debebit, de restitutione [a] serui, non æstimationem eius † præstare. (Idẽ & in aliis [b] in rem actionibus Iulianus putat.) Sed & si alienus [c] seruus in fuga sit sine culpa hęredis, idem dici potest. Nam [d] † in alieno culpa admitti potest. Cauebit [e] autem sic, ut si fuerit apprehensus, aut ipse, aut æstimatio eius † præstetur. quod & in seruo ab hostibus capto constat.

¶ Sed si Stichus aut Pamphilus legetur [f], & alter ex his uel in fuga sit, uel apud hostes: dicendum erit, præsentem præstari, aut absentis æstimationẽ. Toties enim hæredi electio est committenda, quoties moram non est factuus legatario [g]. Qua ratione placuit, & si alter decesserit, alterum omnino præstandum; uel fortassis mortui pretium [h]. Sed si ambo sint in fuga, non ita cauendũ est, ut si in potestatem ambo redierint † sed si uel alter: & uel ipsũ uel absentis æstimationem præstandam. Item, si res aliena, uel hæreditaria sine culpa hæredis perierit, uel non cõpareat, nihil amplius quàm cauere [i] eum oportebit. Sed si culpa [k] hæredis res perierit, [l] statim damnandus est.

¶ *Quando testamentum uidetur factum principaliter causa hæredis, tenetur de culpa leuissima. hoc dicit secundum glo. B.*

¶ Culpa autem qualiter sit æstimanda, uideamus: an non solum ea, quæ dolo proxima [l] †, uerum etiam quę leuis est [m]: aut † nũquid & diligẽtia [n] quoque exigenda ẽ ab hærede? Quod uerius est [o].

¶ *Post moram periculum interitus pertinet ad hæredem. Bar.*

¶ Itẽ † si fundus chasmate † perierit, Labeo ait, utiq; æstimationẽ non deberi [p]. quod ita uerum est si non post moram factam id euenerit. Potuit enim eum acceptũ legatarius uendere [q].

¶ *Legatarius a it contra hæredem ex delicto serui hæredis, etiam ex carem legatam. Bart.*

¶ Pomponius. † LEX. L.

SI hæredis seruus rem legatam ignorante domino subtraxisset & uẽdidisset, ait Attilicinus in factum [r] dandam actionem: ut uel noxæ [s] seruum dedat † dominus, uel ex peculio [t] præstet, † q ex uenditione eius rei haberet.

¶ *Hæres delinquens tenetur, non cohæres. Bar.*

¶ Si unus ex heredibus seruum legatum occidisset, omnino mihi non placet cohæredem teneri cuius culpa factum non est †, ne res in rerum natura [u] sit.

¶ *Si legatum confertur in tempus certæ ætatis, ultimos annos debet esse copiosus, ut debeatur & exinde dies præstationi ad tetius currit nisi propter scientiam testatoris aliud inducatur. Bar.*

¶ Vlpianus. † L. LI.

SI cui legetur, Cùm xiiij anorum erit, certo iure utimur, ut tunc sit xiiij. annorum, cũ cos †

† Fl. proxima.

† Fl. deest eius.

† Fl. deest eius.

† Fl. deest eius.

† Fl. deest eius.

a ¶ Restitutione.} si ipsum apprehenderit: vt J. sequitur. Sed argu. contra §. de rei uendi. l. si à bonæ fidei. & l. si vero. & l. si culpa.

ADDITIO Dic secundum Bar. hic q ista iura in contrarium alleg concordant: quia hic & ibi tenetur de restituendo cauere, licet non de prosequendo.

b ¶ Idem & in alis.} vt fiat talis distinctio, qualis est ab illo ver. iraque si Stichus. vsque huc. Accur.

c ¶ Alienus.} quem legauit testator.

d ¶ Nam.} & bene dico sine culpa, nã &c. vt quia saltem fuit in mora: vt J. de verbo. obli. l. si seruum §. suautẽ. & J. tit. j. l. si quis seruum. Et quod subiicit cauebit. scilicet quãdo non fuit in culpa. & facit §. eo. l. cum seruus. & quod ibi not.

e ¶ Cauebit.} scilicet hæres.

f ¶ Legetur.} alternatiue.

g ¶ Legatario.} hic autem faceret moram: quia diceret hæres se velle dare illũ, qui est ab hostibus captus. & facit in fra titu. j. l. statu liberum. §. Stichus. & de eo quod cer. lo. l. ij. §. qui Stichum.

h ¶ Pretium.} scilicet cũ vtuentẽ nõ lẽgè vilior fore. q est mortuus, vt infra de sol. l. Stichum aut Pamphilũ. quæ est contra. Sol. vt ibi. Item contra. supra de noxa. l. si ad libertatẽ. §. si quis. Sol. hic vterque est in obligatione: ibi alter tantum, scilicet seruus, vt J. de reiudic. l. miles. §. decem. Item facit supra ad legem Aquil. Stichum. & J. de fideicommis. li. l. si legatario. §. à duobus. & infra de usufruc. lega. l. Titio. Accursius.

i ¶ Cauere.} cum nõ comparet.

K ¶ Sed si culpa.} multò magis si dolo vt §. de rei vendi. l. q si dolo.

l ¶ Proxima.} id est, lata.

m ¶ Leuis est.} in negligendo.

n ¶ Diligentia.} id est, vt facit quod debet: non autem dicas de leuissima cum teneri: ut J. ad Trebel. l. mulier §. si hæres. nec enim gratia hæredis legatum relinquitur: vt arg. §. commo. l. siue certo. §. nunc videndum. & est bona similitudo: vt infra. e. l. si seruus legatus. §. cum quid. sed H. hic dixit teneri de leuissima. & facit §. eo. l. non amplꝰ. §. j. & infra. de verbo. obli. l. si seruũ Stichum. §. j. & infra. ti. j. l. cum ita. §. species. & infra. de au. & arg. l. 2. a. l. fi imaginem.

o ¶ Quod ueius est.} quod dic per exempla. infra. eo. l. quid igitur. §. si hæres.

p ¶ Non deberi.} vt arg. §. de iur. do. l. fi is qui.

q ¶ Vendere.} & ideo omnino debet teneri: etiam si interitura erat penes actorem: vt §. solu. matri. l. fi fil. o. §. fi post diuortium. & J. de usufru. leg. l. vj. & §. eo. l. apud. §. ipsius. & J. de re iudica. l. fi homo. & de verbo obli. l. nemo. §. j. Sed contra §. de rei vend. l. item si verberatum. in fin. ubi distinguitur reat peritura alias, uel non. Sol. secundum Mar. & hic non erat peritura: quia erat uenditorus, uel ibi iustam causam litigandi habebat: hic non, Item contra §. depositi. l. fi plures. §. fina. Solu. ibi. Item contra §. ad legem Rhod. de iac. l. fina. §. j. Solu. ut ibi. Item contra supra, quod met. cau. l. fi cum. §. quid si homo. Dic ut ibi. Item not. in pici quod euenire potest. sic supra, de iur. iudi. omnium iud. l. fi idem. §. fi. & J. de aur. & arg. leg. l. in argento. in princip. & §. de arbitr. l. si cui. Argu. contra §. qui & à quib. l. Iulianus. Item contra §. quod met. cau. l. si cum ex. §. quid si homo. ibi, sed & sine culpa. Sol. ibi tenebatur in triplo.

r ¶ In factum.} imò furti noxalem, cum res legata transferit in legatarium: ut J. de fur. l. à Titio. & j. tit. j. l. legatum ita. Solu. inspecta uniuersitate, in qua continetur res legata, hęc sicut cętęrę est hęredis. unde si ab hæredis seruo surripiatur: actione furti deficiente, quasi sui domini rem subtraxerit hic seruus, ne huiusmodi scelere damnum patiatur legatarius: aut ex maleficio quo res subtracta est, in factum subsidiaria, aut nego. gest. utilis; uel quia rei uenditę ad legatarium perceperit seruus: uel condictio subrogatur. at ipsa re per se inspecta non hæredis sed legatarij fit conditio. & furti actio noxalis competit, si ab hęredis seruo surripiatur, ut in antecontrarijs secundũ R. Vel uocat hic in factũ actionem furti, & condict. neg. gest. omnis enim actio ex delicto, uel quasi, ex contracta uel quasi in factum potest dici & secundum hoc dixidit, cùm subiicit, & noxæ &c. Vel dic in factum, id est, propter factum serui furti &c. & sic non est nomen actionis. Vel dic secundum Azo. q hæredis. non testatoris erat res legata. Vel hic non erat adita hereditas unde res non est legataria uentate inspecta: ut infra, eo. l. si tibi. §. cum seruus. & sic non agit furti, ut §. de præscri. uerb. l. si tibi rem. §. fi. Et quod dicitur infra. de fur. l. fi dominium. dic de furto facto testatori adri legatario actionem furti.

s ¶ Noxæ.} facit §. de miso. l. quòd si minor. §. fi seruus.

t ¶ Ex peculio.} uel conditione furti. ut §. de pecu. l. iii §. ex furtiua. uel nego. gest. re perempta: ut §. de neg. gest. l. fin. & una alia tollit: ut C. de fur. l. j. Accursius.

v ¶ Natura sit.} sic §. de dolo. l. arbitrio. §. fina sed occidens tenetur cum distinctione: ut infra eo. l. quid ergo. §. fi hæres.

SI cui legetur. CASVS. Legaui tibi decem cum eris quatuordecim annorum. certe non habebis legatum, nisi compleueris xiiij. annos. Sed pone quod legaui tibi hoc modo. lego tibi decẽ cũ ad quatuordecimum annũ peruenieris, annua bima trima die sit est post triennium ad est dicere, post triẽnium quã habueris quatuordecim annos. id est post xvii. annum. tu autem eras maior quatuordecim annis. quę ritur quando incipiat currere triennium prædictum, utrum à tempore testamenti facti, ut sic plus differatur legatum: an uerò si inueniatur legatarius maior esse decem & septem annorum, uel xvii. annos complesse, incontinenti habere debeat legatum. Et distinguitur, aut sciui ego testator legatarium esse maiorem quatuordecim annorum, aut ignoraui. primo casu incipit currere triennium a tempore testamẽti: secundo habet legatum incontinenti, si inuenietur esse decem & septem annorum tempore testamenti: & non expectatur quòd currat triennium. Sed quid si legatarius inuenitur quindecim annorum tempore testamenti, & mortis testatoris? Certè post biennium habebit legatũ, si ego testator ignorabã legatarium esse maiorem xiiij. annorũ. si autem scirem, curreret triennium à tempore testamenti, & ante nõ haberet legatarius legatum. si autem inueniatur legatarius xvi. an. tempore testamẽti, habebit legatũ post annũ, si ego testator ignorani

Infortiatum. z iij cum

, ad intellectum text. uid. Iacob. de Nigr. in l. fi infulam nu. 307 de uerb. obl.

Fl. pareat

† lib. 9. ad Sabi.

† Flo. deest

† Flo. deest

† Flo. fit.

† Flo. deest eos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum esse maiorem xiiij.annorũ.si autẽ sciui, expectabitur triennium. si autem inueniatur legatarius tẽpore testamenti, qui habeat xvj.annos, & nouẽ menses, & ita desunt ad xvij.annũ tres menses tantum, certẽ finitis illis tribus mensib.habebit legatũ, si ego testator ignorauí eum esse maiorem xiiij.annorũ.si autem sciui, expectabitur triẽniũ Et scias quia dictũ legatum hoc modo relictum, lego tibi x. annua, bima trima die cum eris xiiij an. est conditionale & in diem. Dicitur autem conditionale, cùm legatarius est minor xiiij. annis, usque ad xiiii. annos, completos. sed à xiiii. annis usque ad xvi. dicitur in diẽ, unde primo casu non transmittit legatarius ad hæredem suum petitionem ipsius, secundo sic, & in hoc casu quando inuenitur legatarius minor. xiiii. an. tempore testamenti, incipit turrere triennium dũtaxat completis xiiii. annis. nisi testator uoluit cõditionem facere de illis uerbis, annua bima trima die &c. quia tunc non cederet dies legati nisi adueniente conditione.

¶ Si Titio. ⁊ Legaui Titio x. quæ debebam Sempronio: & rogaui Titium, ꝓ ea daret eidem Sempronio. creditor certe nõ aget cõtrà Titium, ut det ei x. sed hæres meus aget cõtra dictũ Titium, ut soluat illa x. Sempronio creditori. & si dictus Sempronius habebat fideiussorẽ à me pro dicto debito, etiã fideiussor aget contrà Titiũ ut soluat Sempronio. & hoc dico siue sit soluendo fideiussor, siue non. Viuianus.

a ¶ Impleuerit. ⁊ sic C. quando di. leg. ce. l. ex his. in fine. ergo non sufficit si tantum incho auerit: ut infra de condit. & demonstr. l. non putabam. secus si dixit xiiij. an. vt ⁊. de manu testa. l. si ita libertas. Item si dixerit cum peruenerit ad xiiij. an. idem quod hic: vt ⁊. ad Trebel. l. Seius. secus si dixerit, cum peruenerit ad xiiij. an vt ⁊. ad Trebel. l. qui filium §. j. Vel ibi speciale, quod est verius, ne fit contrà, quod statim sequitur. Item argu. contra ⁊. de mune. & hono. l. ad rempublicam.

b ¶ Trima die. ⁊ lego xxx. sub conditione, vt sic omni anno decem soluantur.

c ¶ Inueniatur. ⁊ legatarius. Accursius.

d ¶ Præsens. ⁊ id est, purum omnium trium annorum.

e ¶ Post biennium. ⁊ q.d. primi anni est purum: sed quod remanet, debet solui post biẽnium, scilicet completum. nam & proximo sequenti anno fiet solutio pro eo anno.

f ¶ Si menses. ⁊ puta tres. Accur.

g ¶ Annum. ⁊ scilicet complendum.

h ¶ Residuis. ⁊ scilicet elapsis. & sic soluitur pro tribus mensibus. quasi dicat pro primis tribus temporibus habetur vt purum. & sic videtur in fi. anni soluendũ sic relictum annua bima trima die. secus si simpliciter annuum: vt C. quando dies leg. ced. l. j.

i ¶ Si vero scit. ⁊ scilicet eum esse maiorem xiiij. an.

K ¶ Hoc autem legatum. ⁊ scilicet relictum alicui minori xiiij. an, cum erit xiiij. an. annua bima trima die.

l ¶ Completus. ⁊ vt infra de condi. & demonst. l. quib. diebus §. ij. & quando dies leg. ced. l. si Titio. Sed contra C. quando dies leg. ced. l. ex his. Solu. ibi.

ADDITIO. Dic secũdũ Bar. hic ꝓ ibi tps certæ ætatis post legatũ perfectũ adiicitur præstationi. hic vero adiicitur substantiæ legati.

impleuerit [a]. & ita Imperatorem decreuisse Martianus † scripsit. Ergo & cùm sic relictum est: Cùm ad xiiij. annos peruenerit [†], annua, bima trima die [b], & xvij. annorum mortis tempore inueniatur [c]: præsens [d] legatũ erit. proinde si xv. annorum, consequenter dicemus post biennium [e] deberi. si xvj. post annum [†] si menses, [†] desint ad xvij. annum [f], residuis [h] mensibus, [†] hæc ita, si putans minorem esse xiiij. annorũ, cùm iam excessisset, sic legauit. si uerò [†] scit, triennium ad legati præstationem ex die testamenti facti numerabimus.

¶ *Tempus certæ ætatis honorati facit cõditionem: secus in tempore simplici. h. d. uel secundum dominum Ray. sic summatur: Dies incertus dispositioni adiectus, reddit legatum conditionale: non autem certus ex uoluntate defuncti: à fine ipsius computandus.*

¶ Hoc autem legatum [k] & conditionale est, & in diem. Conditionale est tandiu [†], quãdiu xiiij. annus sit completus [†]; posteà in diem. & ideo si quidẽ ante xiiii. annum decesserit, ad hæredem nihil transit; certè † posteà [m] ad hęredem transferetur. Quòd si testamenti facti tempore minor. xiiij. annis filius inueniatur, puto tẽpus annua bima trima die præstationis ex die completi xiiij. anni statim cedere; nisi euidens [†] alia mens probaretur testatoris aliud sentientis.

¶ *Si legatarius grauatur soluere creditori defuncti, hæres & fideiussor agere possunt, non creditor. Bar.*

¶ Si Titio decem quę ego debeo [n] legauero, & rogauero [o] eadem meo creditori [p] præstari; † fideicommissum quidẽ in creditoris persona non ualet [q]; quia nihil eius interest: hæres [r] uero potest cum legatario agere, quia ipsius interest creditori solui, ne eum conueniat. ergo propter hoc uelebit legatum [s]. Sed si testator decem mihi sub fideiussore debuit [t], fideicommissi petitio nõ solùm hæredi, sed & fideiussori competit. Interest enim ius solui potius † mihi, quã ipsum conuentum mãdati actionẽ intendere [u]. nec interest, soluendo sit, necne.

¶ *Vitiato expresso non uitiatur tacitum æquè principale. Bar.*

¶ Iulianus quærit. † L. LII.

Si fideiussor [†] creditori legasset quod ei deberet, an legatũ ualeret? Et ait creditoris qdẽ nihil interesse: uerum debitorẽ habere ex testamento actionẽ [†]. interest enim ipsius liberari: quippe cõuniri à fideiussoris hęrede nõ poterit [†]. Quòd si idem fideiussor Titio leget, & fidei eius cõmiserit, ut creditori eius † soluat; & debitor & fideiussoris hęres agere cum Titio ex causa fideicommissi poterunt: quia utriusque interest legatarium soluere.

¶ *Dãnatus uẽdere, intelligit iusto p̃tio. B.*

Meminisse autem oportet, eũ qui dãnatur [†], fundum uendere; non gratis dãnari, hoc facere: sed solũ † ut uẽdat uero [z] pretio. ꝓ si certo pretio sit damnatus facere, necesse [b] habebit tãti uẽdere, q̃me datus dicto Sempronio pro dictis decem debitor agam contra eum, vt soluat creditori eis. Et si soluat hæres fideiussoris dicta decem creditori, non habebit contra me principalem debitorem actionem mandati ad ea à me repetenda quamuis habuisset si fideiussor non legasset: ita vt dictum est. Sed quid si dictus fideiussor legauit Titio dicta decem & rogauit eum vt dicto creditori soluat? Certè non solum ego principalis habeo actionem contra Titium prædictum vt soluat creditori, quia mea interest, sed etiam hæres fideiussoris eiusdemque testatoris.

¶ Meminisse. ⁊ Damnaui hæredem meum vt vẽdat equum meum Titio. certè iusto pretio tenetur ei vendere. si autẽ nominaui pretiũ certum, pro illo debuit vendere, etiã si res valeret plus quã dixerim. Vi.

x ¶ Si fideiussor. ⁊ alias § Iulianus. & alias lex, si fideiussor. Accur.

y ¶ Ex testamento actionem. ⁊ contra hæredem fideiussoris: vt soluat creditori.

z ¶ Non poterit. ⁊ actione mandati. fuit ergo legatum eo animo vt gratis liberaretur reus sine spe actionis mandati. & facit ẽ. proxim. §. & quod ibi no. Item facit ⁊. de libe. leg. nõ solum in princip. Item no. quòd expressum est inualidum, scilicet creditori legatum: & tamen valet tacitum. Sed argu. contra ẽ. de ser. rusti. prædi. l. item fic. § fi.

ADDITIO. Pro solutione huius contrarij vide distinctionem quã ponit Barto. hic.

a ¶ Vero pretio.] id est iusto. sic ẽ. de admi. tut. l. j. & de peti. hęre. l. si possessor. §. fi. & facit ⁊. eo. l. & si æquo.

b ¶ Necesse. ⁊ sic ⁊ ad legem Falc. l. si dignũ. & l. in ratione. § vẽdere & l. qui.

m ¶ Posteà. ⁊ quia est in diem: ut ⁊. quando dies lega. ced. l. si cum præfinitione.

n ¶ Debeo. ⁊ Sempronio. Accursius.

o ¶ Rogauero. ⁊ Titium legatarium.

p ¶ Creditori. ⁊ f. Sempronio.

q ¶ Non ualet. ⁊ in uno falte: quia eius interest habere duos debitores: ut ⁊. de lib. leg. l. iii. in fi. cõtra. Sol. ibi sub conditione erat debitũ, uel ibi alius non debitor legauit creditori. Vel hic non cõtẽplatione † creditoris. alias secus: ut ibi. Vel dic nil interest. i. non per omnia interest: sed in aliquo interest: & ea ratione cantum. f. quod duos habet reos. Itẽ qa habet actionẽ ex testamẽto: quæ habet naturam bonæ fi. cùm prius erat stricti iuris.

r ¶ Hæres uero. ⁊ cuius contemplatione relinquitur fideicommissum. ad quod ⁊. c. l. seruo legato. §. fi testator. & ẽ. fami. ercisc. l. si filia. §. Pomponius. & ⁊. tit. ij. l. fideicommissa. §. inter dũ. & ⁊. e l. si tibi. in prin. & no. hic hæredi legari à legatario: ut & no. ẽ. eo. l. plane. §. fi duobus.

s ¶ Legatum. ⁊ i. fidei commissum. nam primũ cõstat ualere: licet alij sit restituendum, si modò legatarius uult. nec enim cogit. cũ nec hæres cogatur propter singulares legatarios: ut insti. ad leg. Falci. §. ex diuerso. accepit ergo hic sponte. Accur.

t ¶ Debuit. ⁊ & legauit alij ut mihi soluerет.

u ¶ Intendere. ⁊ ut & ⁊. de li. leg. l. si debitor. & ẽ. de compen. l. iii. & ⁊. proxi. §.

CASVS. I fideiussor. ⁊ Retento eodem casu, ut in §. proxi. supra l. præcedenti. ꝓ dictus fideiussor à legauit creditori ea. certè non aget creditor contra hęredem fideiussoris: sed ego principalis debitor agam contra eum, vt soluat creditori sicut fideiussor voluit. Et si soluat hæres fideiussoris dicta decem creditori, non habebit contra me principalem debitorem actionem mandati ad ea à me repetenda quamuis habuisset si fideiussor non legasset: ita vt dictum est. Sed quid si dictus fideiussor legauit Titio dicta decem & rogauit eum vt dicto creditori soluat? Certè non solum ego principalis habeo actionem contra Titium prædictum vt soluat creditori, quia mea interest, sed etiam hæres fideiussoris eiusdemque testatoris.

¶ Meminisse. ⁊ Damnaui hæredem meum vt vẽdat equum meum Titio. certè iusto pretio tenetur ei vendere. si autẽ nominaui pretiũ certum, pro illo debuit vendere, etiã si res valeret plus quã dixerim. Vi.

x ¶ Si fideiussor. ⁊ alias § Iulianus. & alias lex, si fideiussor. Accur.

y ¶ Ex testamento actionem. ⁊ contra hæredem fideiussoris: vt soluat creditori.

z ¶ Non poterit. ⁊ actione mandati. fuit ergo legatum eo animo vt gratis liberaretur reus sine spe actionis mandati. & facit ẽ. proxim. §. & quod ibi no. Item facit ⁊. de libe. leg. nõ solum in princip. Item no. quòd expressum est inualidum, scilicet creditori legatum: & tamen valet tacitum. Sed argu. contra ẽ. de ser. rusti. prædi. l. item fic. § fi.

ADDITIO. Pro solutione huius contrarij vide distinctionem quã ponit Barto. hic.

a ¶ Vero pretio.] id est iusto. sic ẽ. de admi. tut. l. j. & de peti. hęre. l. si possessor. §. fi. & facit ⁊. eo. l. & si æquo.

b ¶ Necesse. ⁊ sic ⁊ ad legem Falc. l. si dignũ. & l. in ratione. § vẽdere & l. qui.

† Fl. Marcellus.

† Fl. Ergo cũ esset sic relictũ, Cũ ad quartũdecimũ annũ pueniſset.

† Fl. post annum debebitur.

† Fl. residuis mensibus debet.

† Fl. cond. tionale tandiu.

† Alias cętterum.

† Fl. transfert.

† Limitabis hũc textum p rex. in l. vnica. §. in nouissimo. C. de du. toll ut non procedat quãdo cõditio tacitè inest.

† Fl. eadem creditori præstare.

† Ista est uera secundũ. Bar. hic

† Flo. deest potius, sed uide Augu. li. 4. emen.

† Fl. Iulianus lib. 39. digest. scribit, & est §. præcedẽtis legis.

† Flo. deest eius.

† Fl. damnatur hoc solum.

† Flo. sed hoc solum.

† lib. 24. ad Sabi.

† Fl. luſoriè.

† Fl. prouocauit.

† Fl. pronũtiet.

† Fl. deest respõdere.

Colludenti sentẽtia nõ prodest.

Tacitum quandoq; ualidius est expresso.

& l. qui fundum. in princi. Accursius.

SI seruus. ⁊ CASVS. Seruo trium dominorum legata fuerunt decem. certè pro dominica portione ei acquiritur. Secundò dicit institui mihi extraneum hæredem, & filium meum exhæredaui, & ab instituto reliqui multa legata. filius agit querela inofficiosi testamenti contra hæredem, & colluserunt simul in fraudẽ legatariorum, ita ꝓ hæres nõ defendebat causam inofficiosi testamenti, vel luſoriè defendebat, ita quod amisit causam. certe istud non nocet legatariis. & idem est si hæres bene defendebat causam: sed in iniuriam. hæredis iudex pronunciauit contra eũ. Sed pone quod inter institutum & substitutum erat quęstio, & iudex pronunciauit pro substituto in iniuriam instituti. veniunt legatarij, & petunt a substituto legata qui habet hæreditatẽ. dicit substitutus, ego nõ habeo hæreditatẽ ex substitutione, sed per gratiam iudicis: vnde non teneor ad legata. Certè non debet audiri: imò debet soluere eis legata, & etiam creditoribus respondere.

¶ Si quis ante. ⁊ Testator fuit occisus a familia hæredis: hæres ab eo institutus adiuit hęreditatem antequam faceret torqueri seruos ad inquirendum quis occidit testatorẽ: vnde amisit eam: & habet eam fiscus, & tenet respondere legatariis. Sed quid si fiscus nolit hæreditatem, quia nõ est soluendo? certè debet eam habere dictus hæres, & malo suo uel le debet respondere le gatariis. & idem est si ipse hæres qui non fecerat seruos torqueri; tamen habebat hæreditatem absconse credens eam vtilem, posteà uidit eã non esse vtilem. unde cogitauit talem fraudem: rogauit vnum de vicinis suis ut deferret se fisco, quod teneret hæreditatem ad fiscũ pertinentem. & ita factum est. unde fiscus petiit ab eo, & ipse non defendit causam nam & in isto etiam casu non euadet onera.

¶ Si numerus. ⁊ Legaui tibi x. libras. tu intelligis de Bononien. grossis. & hæres meus de paruis. certè si non apparet uoluntas testatoris, & posteà alia, quę plebemus inspicere consuetudinem testatoris, & posteà alia, quę plebemus inspicere consuetudinem testatoris, & posteà alia, quę plebemus inspicere consuetudinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

non minuendi sunt dicta: vt §. de vi. tri. & oleo leg. l. cùm vinum. in fi. & §. de auro & arg. leg. l. si quis. Sed arg. contra. §. de triti. leg. cum certus. Accursius.

a ¶ Sub conditione. § si nauis ex Asia uenerit.

b ¶ Legatum sit. § & à substituto expresse repetitum, ut statim colligitur.

c ¶ Extiterit. § sub. maxime quantum ad ea, quæ hac lege dicuntur: sed quantum ad id quod §. l. proxi. dicit, non subaudio: quia ex utriusque tabulis non possunt deberi legata: quod ibi concedit Azo, ut ibi dicetur.

d ¶ Purè. § Hic distinguendo quis instituit aliquem hæredem, & ab eo legat, deinde substituit: intelligunt à substituto repetita legata tacitè: nisi aliqua coniectura appareat mens testatoris contraria: vt infra eodem. l. licet. & sub eadem die & conditione: vt §. tit. §. l. cùm pater. §. ab instituto. quòd si expresse repetit legata, nec repetit conditionem vel diem, purè præstantur à substituto: vt hic. & §. eod. l. si quis à filio. § sed si ita. si verò repetit diem vel conditionem, expectabitur ea: nisi erat talis, quæ vitiat legatum: vt §. eod. l. si quis à filio. in princi. & §. de fideicommis. lib. l. fin. §. i. & §. eo. l. si fundus. §. fi. & facit §. de hære. insti. l. sub conditione. Accursius.

Flo. extitit.

Flo. deest &.

li. 25. ad Sabinum.

Flo. deest &.

Flor. alio nulla inter posita parentesi.

Flo. hæc.

¶ *Repetitio à substituto simpliciter facta intelligitur purè: & impubere adeunte debetur ex primis tabulis, nisi relictum sit ultra, uel coniunctus sit datus. h. d. cum princip. l. sequen. Bar.*

¶ Si à filio impubere sub conditione a legatũ b sit, & filius hæres extiterit c †, deinde mortuus sit; potest dici patremfamiliàs, qui à filio sub conditione legauit, & † à substituto purè d repetiit, statim uoluisse à substituto dari, si filius pendente cõditione decessisset.

¶ Vlpianus. † L. LVI.

QVid ergo si maiorẽ e quantitatem à substituto reliquit? Quod excedit f, hoc erit quod à substituto relictũ est. quod uerò concurrit cum summa superioribus tabulis inscripta, inde g debebitur. Sed & † si h reperierit legatum i (cùm alium † fortè fundum mihi legauerat ab impubere, repetiit hunc ab impuberis hęrede mihi & Seio) repetitio hoc † efficiet, ut pars mihi debeatur k.

¶ *Quod relinquitur à diuersis, perinde est ac si reliquiretur in diuersorum testamentis. h. d. Bar.*

¶ Si qs duos hæredes scripserit, & damnauerit unũquemq; solidam rem legatario præstare; idẽ est atque si duobus testamẽtis legatum esset l. Nam & si mihi & filio, uel seruo meo esset eodẽ testamento legatum, sine dubio ualeret legatũ utriusque: ut & Marcellus apud Iulianum adiecit †.

¶ *Si hæres rem legatam iuste interimit,*

Flo. adiicit.

imò xx. tantum intelligitur enim testator uoluisse augmentare legatum ab instituto relictum potius quam alia xx. legare à substituto. Secundò dicit, legauit mihi testator duos fundos ab impubere, scilicet Titianum & Seianum, & repetiit à substituto mihi & Titio unũ ex eis fundis, puta Titianum. certè hæc repetitio facit, ut pars tantum fundi Titiani mihi debeatur.

¶ Si quis. § Instituit mihi Titium & Sempronium, & a quolibet eorũ insolidum legauit Seio equum meũ. certè perinde est ac si Seio legatus esset dictus equus in testamento duorum. & quid iuris sit, habuisti §. e. plato. §. j. Secundò probat à simili. ¶ Si hæres. § Legauit tibi Stichum seruum meum. hæres meus occidit eum ex iusta causa: quia inuenit eũ cum uxore sua. certè nõ tenetur amplius. Sed quid si dictus seruus cõmiserat noxam alicui, id est, damnũ dederat, puta in decem, & seruus prædictus uaiebat xx. & cum expediret potius reficere damnum quã dare seruum, ipse dedit seruum pro noxa. certè tenetur legatario. Quid si legauit tibi equum, & hæres meus occidit eum? puto teneri hęredem ad æstimationem. nec distinguo ut dixi in seruo: quia animal quod sensũ caret, non potest delictum committere. Item quid si legauit tibi domum, & domus cœpit minari ruinam uicinis: unde postulauerunt ab hærede cautionem de damno infecto: & hærede non præstante eis cautionem, ipsi sunt missi in possessionem dictæ domus ex primo & secundo decreto: & ita domini sunt facti? nunquid tenetur hęres meus tibi legatario? certè sic. Item quid si legauit tibi fundum: & hæres meus intulit me mortuum ibi, & fecit fundum religiosum: unde legatarius non potest eum amodo habere. nunquid tenetur hæres prædictus tibi legatario? & distinguitur, aut habuit necesse testatorem ibi sepelire, quia non habebat alium locum, & tunc non tenetur ad fundũ, sed ad pretium sic si intulit testatorem suo arbitrio. i. nõ pręcipiente hoc testatore. aut non habuit necesse. & tũc tenet. Dixi ergo in prin. huius §. q si hæres seruum legatũ occidat cũ causa. q. nõ tenetur. Sed quid si nõ occidit eũ, sed cõpulit eũ ad maleficium faciendũ, & ipse propter hoc mortuus est? certè bene tenetur ad pretium legatario. si autẽ seruus legatus sua propria uoluntate cõmisit maleficium propter quod mortuus est postea: non tenetur hæres ad æstimationẽ. Sed quid si seruus legatus captus est ab hostibus? aut dolo hæredis, & tenetur aut sine dolo, & non tenetur. & idẽ dicerẽ in culpa lata & leuiut §. eod. l. cùm res. in fine. Viuia.

non tenetur: secus si iniustè, uel non diligenter se habuit. Bar.

¶ Si hęres hominẽ legatũ occiderit † ob facinus, hoc est meren tũm, sine dubio dicẽdũ erit eũ ex testõ non teneri. Sed si noxæ dedidit †, an teneat, quia põt redimere? Et puto teneri n. Sed si animal legatũ occiderit, puto teneri non ut carnẽ o præstet uel cætera Aufert † ; sed ut præstet pretiũ, quãti esset, si uiueret. Itẽ si ædes legatas ob dãnũ infectũ possideri passus ẽ p: puto eũ teneri. debuit eũ repromittere q. Sed si mortuum intulit, fecitq; religiosũ locũ legatũ; si quidẽ patrẽfamilias intulit, cũ aliò inferre non posset, uel tã opportunè non haberet: ex testamento nõ tenebitur r. An uerò teneatur, ut pretiũ loci præstet? Si † quidẽ ipse patersfamilias illò inferri uoluit, ex testõ s non tenebitur. Quòd si hęres intulit suo arbitrio, debebit præstare t, si fit in hæreditate unde pretium præstetur. testator enim, qui legauit, uel alio uoluit inferri, uel pretiũ loci legatario offerri. ¶ Itẽ si seruum nõ ipse occidit, sed cõpulit ad maleficium, ut ab alio occideret, uel supplicio afficeret; æquissimum erit, pretium eũ præstare. q. si sua malamente ad hoc processit, u cessabit æstimatio. ¶ Seruus legatus si ab hostibus captus sit sine dolo x hæredis, nõ præsta-

† Fl. occidit.

† Fl. dedit.

† id est relicuia, quia nẽpe coriũ, cornua.

Flo. & si terius.

§. si res. & §. eo. l. plane. § sed si duorum. Sed contra. §. tit. §. l. Mæuius. §. eum. Solu. distingue ut no. R. §. tit. §. l. si pluribus. & Azo. ibi suppleuit: & facit §. eod. l. seruo alieno §. ii.

m ¶ Merentem. § i ut quia cum filia uel uxore inuenit. & facit §. de uerb. obli. l. qui seruum. & §. de pigno. ac. l eleganter. §. fi. & C. de adul. l. Gracchus. Accursius.

n ¶ Et puto teneri. § imò uidetur quod nõ: quia & talis fuerat dandus qualis erat: ut §. eo. l. si a substituto. §. fi. & §. eo l. si legati. & §. de rei uen. l. a quo. in fin. quæ sunt cõtra. Sol. hic erat alias tantundẽ legaturus. arg. C. de fideicõ. l. prædia. Vel hic sciebat noxiũ testator. ar. §. e. l si res obligata. Vel dic q hic magis expedebat retinere eum quam noxam dare: argu. §. de bon. autho. iud. pos. l prætor. §. his uerbis. & §. de peti. hære. l. uiriles. & de procura. l. uel in operis. & de rei uendica. l. finautem. §. in repetita.

Adde ad istã gl. merentẽ. q. prater pœnæ occidere non tãtũ adulerũ inuenẽtũ cũ filia sed filiam propriam eius prægnãte, Bar. to l. imperator. §. de sta hominum.

o ¶ Non ut carnem. § imò ad carnem & corium: ut §. de condi. fur. l. si seruus. §. boue. & §. de rei uen. l. solũ. que est cõtra. Sol. rei uẽdicatione agitur ibi, non actione ex testamento: ut hic: & secundum hoc occidit post aditam hęreditatem. Vel dic q hic occidit ante aditam hęreditatem: ibi post: ut §. de dolo. l. & eleganter. §. item si seruum. Vel dic q hic erat alienum animal legatum: ut §. tit. §. l. mortuo

p ¶ Passus est. § hæres. & dic ex secũdo decreto: ut iam sit locus cautionis ut §. de dam. infe. l. si finita. §. postea autem. alias si ex primo tantum non possidet: ut infra. de acquir. pos. l. iii. §. fin.

q ¶ Repromittere § si hoc erat melius: non alias: ut §. de procu. l. sed hæ. §. fina.

r ¶ Non tenebitur. § ut §. de reli. l. scriptus. §. fi.

s ¶ Ex testamento non tenebitur. § etiam ad pretium.

t ¶ Debebit præstare. § ut infra. tit. §. l. Mæuius. §. in fundo. & §. de reli. l. fina. i. responso.

u ¶ Ad hoc processit. § scilicet seruus. Accursius.

x ¶ Dolo. § & culpa ut §. eo. l. cum res. §. penul. & l. hoc amplius. §. i.

Turpia.

TVrpia. § CASVS. Legauit titio x. vt expendat ea cum Sempronia cum qua adulterium commisit. certè non valet legatum: quia magis relictum est causa infamandi legatarium, quam ut inde haberet aliquam vtilitatem.

¶ Si Titiæ. § Legaui Titiæ x. si ad arbitrium Seii nupserit. Seius autem decessit me uiuo: & ipsa nupsit postea. certè debet habere legatum. Item pone q legaui tibi x. si Stichum seruum tuũ manumitteres. Stichus mortuus est morte naturali, & ita legatarius eum nõ potuit manumittere. certè habebit legatum nihilominus.

¶ Si pars. § Aut nomino hæredes in legãdo ꝓpriis nominibus, aut dico, omnes hæredes mei dent tale legatum. primo casu tenentur viriliter, secundo pro hæreditariis partibus. Viuianus.

a ¶ Pro nõ scriptis. imò uidetur quod valeant: vt supra. de hære. instit. l. his verbis. §. j. contra. Sol. refert an exprimat causam turpitudinis: vt illi adultero, uel illi ex monacho nato: & tũc non valet: vt hic. Aut in genere: vt illi impio uel maledicto: & tunc tenet legatum: vt ibi. fic est in commẽdatione rei venditæ: vt §. de dolo. l. quod vendidit. Item contra §. de libe. & posthu. l. si pepercerit. §. j. Sed ibi in priuãdo ab hęreditate: hic in dando legato. & facit §. de hære. insti. l. quoties. §. sed si nomẽ. Item facit C. quemadmo. test. ap. l iii. Accursius.

Lib. 8. ad Sabi.

¶ Legata facta per uerba diffamatoria, non ualent. Barto.

¶ Pomponius. † L. LVII.

TVrpia legata, quæ denotandi magis legatarij gratia scriuntur, odio scribentis pro non scriptis a habentur.

¶ Defectus conditionis inualidæ non permit legatum. Barto.

¶ Si Titiæ legatum relictum esset †, si arbitratu Seij nupsisset, & uiuo testatore Seius decessisset, & ea nupsisset, legatum ei debebitur b †.

¶ Si conditio potestatiua deficiat per casum, legatum non perimitur. Bar.

¶ Sed & si serui mors impedisset manumissionem, cùm tibi legatũ esset, si eum manumisisses, nihilominus debetur tibi legatum c: quia per te non stetit d quò minus peruenirat ad libertatem.

¶ Nominati per nomina propria, tenentur in uiriles: per appellatiua, in hæreditarias portiones, Bar.

¶ Si † pars e hæredum nominata sit in legando, uiriles partes hæredes debent: si uerò omnes f, hæreditarias.

Fl. est.

Fl. deberi

De intel. huius. §. in de Ale. in l. 4. §. Cato. nu. 124. de uerb. obli.

¶ Idem. † L. LVIII.

XNemo † potest in testamento † suo cauere, ne leges g in suo testamento locum habeãt: quia nec h tempore, aut loco, aut conditione finiri obligatio hæredis legatorum nomine potest.

¶ Stipulatio erronea in effectu non obligat. h. d. Vel aliter, Stipulatio accessoria limitatur secundum naturam sui principalis. h. d. secundum aliam lecturam. Bar.

¶ Idem. † L. LIX.

SIlegati † serui i nomine stipuletur k legatarius, fugitiuum eum non esse præstari, nihil uenier in eam stipulationẽ: quia qualis est, talis l ex testamento præstari debet: nec ullum in legato damnum facere intelligitur m.

¶ Rem legatam cogitur hæres uere in tribus casibus: & illis modis, qui hac lege exprimuntur. Bar.

¶ Vipianus. † L. LX.

SI res obligata, p fideicõmissũ fuerit relicta: si quidem scit eã

Lib. 9. ad Sabi.

Concor. in c. si diligen. testarũ. glo. fine specis. j. post prin. dicens, nolo nocere extra de fo. compe. non adiuc, uel non † Pulchrè rogati, uel non puta in hanc sententiã Plasculi, uel non liberi, 10 dialo. 11 uel aliud substantia. de leg. ubi le Sed ar. contra infra testatorum titul. j. l. codicillis. §. fi. adueꝛsus legna. Sed ibi erat uoluntas solennis iure coꝛes, quæridicillorum. Accursius.

Lib. 14. ad Sabi.

Ad intel. huius. l. uid. Hier. uer. i Rub. dever. bo. obl. nu. Fl. intelligeretur.

Lib. 33. ad Sabi.

Adde de hoc bo. gl. in c. pro po sustl. & ibi Felin. col. iii. uer. circa hoc. extra de foro compe.

Dic quod hoc nil. i. dicere ideo die aliter & bene ut p. Bar. hic.

Casu impeditũ pro facto habet.

¶ Ad hæredes debent: si nauis uenerit ex Asia usque ad mensem. certè nõ possum facere quod finiatur tali modo obligatio qua tenetur hæres meus tibi, nam nihilominus tenebitur hæres adueniente dicta conditione, quamuis habeat exceptionem per quandam aliam l. non per istam: ut infra. de ac. & oblig. l. obligationum ferè, §. placet. & hic est intellectus huius legis. Viuianus.

Sabi.

¶ Ne leges. § si. ue hoc dicat in genere † Concor. re, nam non valet in c. si diligen substantialibus testarũ. cum glo. menti, siue specis. j. post prin. cet dicens, nolo nocere extra de fo quod septem testes ro compe. non adiuc, uel non † Pulchrè rogati, uel non puta in hanc sententiã Plasculi, uel non liberi, 10 dialo. 11 uel aliud substantia. de leg. ubi le Sed ar. contra infra testatorum titul. j. l. codicillis. §. fi. adueꝛsus legna. Sed ibi erat uoluntas solennis iure coꝛes, quæridicillorum. Accursius.

¶ Quia nec § accipe finiri quod est in † lib. 14. ad fra, & subaudi, licet Sabi. testator uelit, nã quia † Ad intel. sequentibus tribus cabuius. l. uid. fibus uoluntas non o- Hier. uer. i peratur quicquam, er- Rub. dever go nec in alis simili- bo. obl. nu. bus. Et dic tempore 324. sic: quia testator dixit, uolo quod si hęres non peraꝛ usque † Si legata ad decem annos, uel tius. quinque, non possit † lib. 33. ad postea agere. non e- Sabi. nim per hoc finitur actio ex testaméto: quę durat xxx. an. ut cete-

¶ Ne. § CASVS. Legauit tibi Stichum seruum meum: & ita tenebitur hæres meus talem præstare qualis est & non tenetur aliquid promittere legatario quod non sit fugitiuus Stichus: per errorem promisit tamẽ. certe non tenetur ex illa promissione. & hoc dicit. Viuianus.

i ¶ Si legati serui. § in specie: ut in fine legis colligitur. Accur.

k ¶ Stipuletur. § ab hærede errante. secus forte si scit se non teneri: ut §. fi quis cau. l. sed & si quis §. fi. Accur.

l ¶ Talis. § ut §. eo. l. si a substituto. §. fi hæres. ergo nec plus uenit in stipulatione. arg. §. de usur. l. si stipulatus. §. uerũ si emptor. & §. ut legatorum no. caue. l. j. §. fi quis sub conditione. sed uideꝛ ualere hęc promissio: ut §. de euictio. l. si ita. & C. de ẽdi. act. l. si apud. quæ sunt cõtra. Accursius.

m ¶ Res. § CASVS. Rem meã quę erat obligata Titio & Sẽpronio, legaui Seio. querit qs debeat luere, utrũ hęres, an legatarius? Distinguit. aut sciui ego testator eã esse obligatã, aut ignoraui. si scini, hæres luere debet. si aut ignoraui, legatarius luere debet: nisi in duob' casibus,

primus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primus est quando legaui ita coniunctæ personæ & charissimæ, quòd ei legassem eandem rem per hæredē luendā, si sciuissem obligata esse vel etiam aliam rem ei legassem. Secundus est quando erat pro tanto obligata dicta res, si legatarius haeret, non remaneret ei aliquod cōmodum pro legato: puta quia non valebat nisi decem, & pro decem erat obligata. Sed potest quod certam rem possidebat legatarius, & ego testator bene volui in corde meo, quòd hæres haeret, non tamen hoc expressi: & ita non apparet verum sciuerim obligatam rem, vel non: quo casu præsumor ignorare: ut §. de probationibus. l. verius. aut agunt nunc creditores contra legatarium possidentem rem legatam hypothecaria actione, & certè habet legatarius contra eos exceptionem doli tandiu quandiu ei legatarii cedant actiones quas habēt pro debito, pro quo fuit eis obligata dicta res redant dico contra hæredes meos testatoris facta aūt ab eis cessione dabit eis legatarius rem eis obligatam, & agere poterit contra hæredem cessis actionibus. Sed quid si tempore quo ferebatur sententia contra eum super hypothecaria non petiit actiones sibi cedi? Certè etiā post sententiam poterit petere: dum tamen petat antequam restituat creditoribus rem, vel an requam soluat eis debitum. Vinia.

a ¶ Ab hærede. § ut J. de do. præleg l. licet. ubi ponitur noster casus.

b ¶ Si nesciat. § quod præsumitur ut §. de probat. l. uerius. Sed quomodo suum factum ignorat? Respon. concesserat se uel procuratori aliquam rem obligare: nec dixerat quam. si autem probet obligasse, satis uidetur sufficere: ut §. ad nelleia. l. quanquam. nec obstat §. de condi. inde. l. sed & si me putem ubi etiam infacto suo toleratur ignorantia: quia illud in damno uitando, quod sustineret sine sua uel antecessoris uoluntate. Accursius.

c ¶ Si fecisset obligatam. § quia erat coniuncta persona: ut C. de fideicommiss. l. prædia. Accursius.

d ¶ Vel nisi non possit. § repete, si non, quod trahitur ex uerbo nisi & sic dimissa ponitur in repetitione, secundum Io. & facit J. eod. l. ciuitatibus. §. fin. & J. tit. j. l. Mæuius. circa princ. ibi, debitor autem &c. & sic no. tribus casibus hæredem luere. Accur.

e ¶ Doli exceptionē. § & nūc habet necesse probare illum animum.

f ¶ Exhibeantur. § id est cedantur.

g ¶ Suo tempore. § id est āte sententiam in hypothecaria latam, ad quod est J. de fideiuss. l. si fideiussorem. §. idem rū. Vel dic, antequam soluat licet post restitutam hypothecam per sententiam. nam adhuc uiuit personal. s contra debitorem. alias autem si post solutionem, secus: ut J. de solu. l. stichum. §. si mādato. & l. Modestinus. Vel dic etiam post solutionem quam si cit luendo hypothecā. magis enim suæ rei liberā dæ causa soluisse uidetur, qua m causa hæredis: ut §. manda. l. Papinianus. & ideo non tollitur actio: ut d. legi. & J. de fideiuss. l. cum is. Sed quo iure? R. si officio iudicis hoc conlequitur legatarius, ut ei fiat cessio, ut subiicit, per iurisdictionem &c.

D Omos. § CASVS. Domos meas tibi legaui post mortem hæredis mei. & postea fuerunt combustæ: & hæres refecit, & multis nicibus suis expensis. postea mortuus est hæres, & sic cessit dies legati. Certe debētur legatario illæ domus ab hæredē hæredis: deducet tamen illud quod hæres expendit. & hoc si non fuerint cōbustæ domus culpa hæredis, alias si fuisset in culpa, hæres eius non detrahet expensas. Sed quid si hæres hæredis tradidit legatario domos non facta destructione dictarum expensarum? Certe potest condicere à legatario,

† Flo. nisi si
† Flo. nisi si
† Fl. uel potest.
† Fl. nolue rit.
† Fl. exhiberentur.
† lib. 9. Responsorum
† Flo. Domus Hæloam. malè hæc duo capita coniūxit. Augu. li. 3. emen. c. i.
† Fl. & ædificiorū ætatibus examinatis.
† lib. 3. ad edi. In No rē bergensi exē. tinuē sic legitur, & ædificiorū ætatib. examinatis. respondi Vlpiano si mo nulla &c. & iu co lex Quòd si nulla. sub Vlpiani no mine legitur.

testator obligatam, ab hærede luenda est: nisi † alio animo fuerit. Si nesciat b, à fideicommissario: nisi † uel hanc, uel aliam rem relicturus fuisset, si scisset obligatam c. uel nisi non potest d aliquid esse superfluum exoluto ære alieno. Quòd si testator eo animo fuit, ut quanquam liberandorum prædiorum onus ad hæredes suos pertinere uoluerit, † non tamen utique apertè de his liberandis senserit, poterit fideicōmissarius per doli exceptionem e à creditoribus, qui hypothecaria secum agerent, consequi, ut actiones sibi exhibeantur f. quod quanquam suo tempore g non fecerit, tamen per iurisdictionem præsidis prouinciæ id ei præstabitur.

¶ *Expensa facta in reparanda re sub cōditione legata, à legatario repetuntur rei ualore inspecto. Bar.*

¶ Papinianus. † L. LXI.

D Omos † hæreditarias h exustas i & hæredis nūmis extructas, ex causa fideicommissi post mortem hæredis restituēdas boni uiri arbitratu, sumptuum rationibus deductis, & ædificiorū quantitatibus † æstimatis k, respondi.

¶ Vlpianus. † L. LXII.

S I modò nulla culpa l eius incendium contigisset.

¶ Iulianus. † L. LXIII.

Q Vòd si nulla retentione facta domum tradidisset, incerti m condictio ei competeret, quasi plus debito soluerit.

¶ Papinianus. † L. LXIIII.

S Vmptus n autem in reficienda domo necessarios o à legatario factos, petenti ei legatū, cuius postea conditio extitit, nō esse reputandos existimaui.

¶ *Dictio Cum, & dictio Et, posita inter personas seruorum legatorum, æquiualēt. b. d. eum l. seq. Bar.*

¶ Paulus. † L. LXV.

S I ancilla cum liberis legata sit & ancilla sola, si non sint liberi, & liberi soli, si non sit ancilla, debentur. p

¶ Celsus. † L. LXVI.

S I ancillas omnes, & quod ex his natum erit, testator legauerit: una mortua, Seruius partum eius negat deberi: quia accessionis loco legatus sit. quod falsum q puto. nam nec † uerbis nec uoluntati defuncti accommodata hęc sententia est.

¶ *Legatum, quod confertur in alterius uoluntatem, non ualet. Bar.*

¶ Caius. † L. LXVII.

C Aptatoriæ r † scripturæ simili modo neq; in hīditati

Sed quid si dictus legatarius refecit dictas domos ita cōbustas, ut dixi, & mortuo hærede, & sic conditione legati existente hæredis hæres uult deducere has impensas cum soluit legatum domuū quasi legatarius uideatur donare ei ex occasione quia fecerat pendente conditione? Certè non potest. & hoc dicit cum tribus legibus sequentibus. Vinianus.

h ¶ Hæreditarias. § feliciter legatas. Accursius.

i ¶ Exustas. § f. casu ut infra. colligitur.

K ¶ Æstimatis. § alias æstimatis, & alias examinatis. sed cum sciens in rem alienam impendit, nō uidetur posse deducere: ut C. de rei uen. l. si quis sciens, quæ est contra. Solu. ibi impropria sua re impendit, & nomine suo, licet alienam sciret: hic eo animo impēdit, ut eū haberet obligatum ad quem sciebat rem peruenturam. Item hic personaliter erat obligatus: ibi non. licet rei uendica. ibi teneretur: ut institut. de actio. §. j. Item contra J. eodem. l. si ita legatum. §. fin. Solu. ibi in uita testatoris.

l ¶ I modo Culpa. § lata uel lati. de leuissima non tenetur: ut nota. §. eodem. l. cum res. §. penultimo. Item cautè dicit eius: scilicet hæredis. nam sine alicuius culpa, non fit facilè incendium, ut supra de pericu & commo. rei uen. l. si uendita. & facit supra de negogest. l. siue hæreditaria. & supra manda. l. inter. §. sed cum seruus. Accursius.

m Q Vod si nulla. Incerti. § huius actionis naturam habes supra de cond. inde. l. sed & si me putem. § cum inter. Sed contra supra de condic. inde l. si in area. vbi non condicitur possessio domino restituta propter impensas. Solutio. hic erat legata sub conditione: & ea pendente extruxit eam hæres: ibi purè debebat restitui, secundum R o. Vel dic vt no. §. de cōdi. inde. l. qui exceptionem. §. si pars. Accursius.

n S Vmptus. § Legatarius cui legatum erat sub conditione, ea pendente refecit. condiitione existēte hæres vult deducere has impēsas, quasi legatarius voluisset donare ea occasione, quia fecerat pendente conditione. Accur.

o ¶ Necessarios. § puta ex custodia & diligentia rei legatæ debita. Ro. & secundum eum reficit particulatim: vt puta, circa fratrectā: vel etiam in totum, si id culpæ ratio non induxit: vt supra eodem. lege, cum res. Ro. & secundum hoc facit infra de vsufructu lega. l. septima. §. quoniam. & lege sequenti. Vel dic necessarios quo ad rem, non quo ad personam legatarii. & omnia sunt plana. Accursius.

S I ancilla. § C A S V S. Legata est mihi ancilla cum liberis suis. Certè si non habet liberos, nihilominus ipsa debetur. & si ipsa mortua sit relictis liberis, liberi debentur. Seruius tamen dixit contrarium, & malè: & hoc dicit cum lege sequenti. Vinianus.

p ¶ Debentur. § ponitur ergo cum, pro &: vt supra de vsufructu accrescendo. l. si mulieri. & supra eodem. lege, si cui. & infra, de pecu. leg. l. tertia. & quarta. & infra de manu. testamen. l. si ita fuerit. §. fina. Accursius.

q S I ancillas. Falsum. § vt infra de peculio. lega. lege, tertia. Accursius.

C Aptatoriæ. § C A S V S. Si instituto te hæredem si Titius voluerit, nihil valet institutio. idem si lego sub eadem cōditione Et dicuntur captatoriæ. id est, adulatoriæ. volebā enim captare beneuolentiam Titii prædicti h. d. Vinianus.

r ¶ Capratoriæ. § i. adulatorię R. & sunt exēpla §. de hę. insti. l. illa. & l.

† lib. 39. Digestorum.
† lib 9. Responsorum.
† lib. 41. ad edict.
† li. 17. Digesto.
† Fl. & Iacendiū faci le nō fit sine alicuius culpa.
† lib. 15. ad edict. prouinciale. Limita si uelere eu à ad institutionē & legata: sed quo ad distinguendā hæreditate fic. Bal. in l. captorias. i. j. co. 4. opp. C. de testamentis. Bart. i l. præsenti. uers. digēs. inducit ad qstionem. Captatoriæ institutiones quæ fiunt sine Aut. lib. 4. exeo. c. 13.

& l. captatorias. & C. de test. milit. l. captatorias. sed in libertate tenet: vt infra de fideic. ll. l. fideic. Item contra. J. ti. j. l. j. So. ibi.

ADDITIO. Dic quibi fuit collatū in arbitriū alterius: quod intelligitur boni viri. hic in liberā voluntatē alterius: secundū Bar. hic.

S I ita legatum. § CASVS. Legaui Titio decem de seruis meis: postea ita dixi: Lego Seio x. seruos præter eos x. quos Titio legaui. certè si tantū x. seruī in hæreditate inueniantur, Seii legatum inutile est: quia illos x. debet habere Titius primus legatarius. si autem plures quam x. seruī in hereditate inueniantur, Titius primus legatarius primò accipiet suos x. postea Seio accipiet reliquos si sunt x. vel infra; si autem sunt vltra x. non accipiet vltra decem: quia non fuerunt ei legati plures.

¶ Illi, si volet. § Ita dixi in testamēto, Titio Stichum do si ipse Titius volet. antequā dicat se velle Stichum, legatari decessit. Certè non transmittit ad hæredem suum legatum: quia conditionale est. secus aūt si nō dixisset, si volet: quia bene transmittet. expressa enim nocent.

¶ Si domus. § Legaui tibi domū Titianā. illa domus destructa est, & postea refecta. nunquid debet legatario? Et distinguit aut particulariter est refecta, & tunc debetur. aut simul tota cecidit, & ibi alia domus posita est, & non debetur. Vinianus.

a ¶ Titio legaui. § cui verè legauerat. alias per hæc verba non videtur legare, vt infra. ti. j. l. Titia. in prin. Accursius.

b ¶ Elegit. § eligit legatarius. sic §. e. l. qui duos. secus in contractibus: ut §. de contrahen. emp. l. comprehensum.

c ¶ Quanti inueniantur. § ad hoc §. de act. emp. l. qui fundum. §. qui agrum. & l. si debitor. §. j.

d ¶ Ad hæredem legatarii. § sed uidetur non ualere: ut C. de contrahen. emp. l. in uēditis. cōtra. Sol. hic etiā si nō dicatur, tamē erit in ei arbitrio. ibi sec: ut C. de act & obli. l. sicut. Itē uidei nō cōditionale, ut §. e. l. iii. quę est cōtra. Sol. ibi heredi, hic legatario fuit apposita.

ADDITIO. Dic quod istud nihil est dicere secundum Bartol. ideo dic aliter secundum eundem, q hic exprimitur per alium modū quam tacitè inest. nam legatum acquiritur mihi etiam ignorantiū t l. cum pater. §. iurdo. J. tit. j. sed hic exprimitur cōditio si uelit expresè, & sic aliter quam insit. ita not. in l. si quis ita. §. de condi. insti. & l. aliquando. de condi. & demon.

e ¶ Exprimatur. § ut & J. de condi. & demon. l. si ita expressum. & l. nonnunquam. & l. si in dicem. & de reg. iu. l. actus. & J. ti. j. l. j. & iii. & J. de uerbo. ob l. enim qui. §. fin. Sed arg. contra. J. de condi. & demon. l. aliquando.

f ¶ Interire. § sic J. de fun instr. l. tabernā. & J. de uerb. ob. l. inter stipulantē. §. facram. & J. de solu. l. qui res. §. aream. & J. tit. ij. l. si chorus. §. aream. & §. quibus modis usufru. amit. l. qui tamē. §. j. & §. eod. l. certa. §. fi. Sed argu. contra §. eo. l. seruū filii. §. areæ. Sed ibi est ecōtra casus. Item est contra §. de pigno. l. si fundus. §. si res. Sed ibi de damno vitando agitur, hic de lucro captando. Item arg. contra §. eo. l. si grege. in fi. Sed ibi combusta, & non refecta. hic destructa, & refecta. & sic nihil fit ibi à testatore per quod uideatur mutari uoluntas. Accursi.

E T ita. § CASVS. Ita dixit testator, damno hæredem meū ut uendat Titio domum meā Seianam pro xxx. quę tū ualebat, & nō plus. Certè ualet legatū. quia potest interesse legatarij, ut dicit

bus, neque in legatis ualent.

¶ *Dictio præter, habet excludere id, ad quod refertur. Barto.*

¶ Idem. † L. LXVIII.

S I ita legatum sit, Seio seruos decem do præter eos decem quos Titio legaui a. si quidē decem tantùm inueniantur in hęreditate, inutile est legatum. si vero ampliores præter eos, † quos Titius elegit b, in cæteris valet legatum: sed non in ampliores, q̄ decē, q̄ legati sunt. q̄ si minus, † in tantos, quanti inueniantur c.

¶ *Expressio eorum, quæ tacitè insunt, per aliam modum quàm insint, aliquid operatur. Bar.*

¶ Illi, si uolet, Stichum do. conditionale est legatum: & non aliter ad hęredem transit, quàm si legatarius uoluerit: quamuis alias, sine † adiectione hac †, Si uolet, legatū sit, ad hæredem legatarij d transmittatur. † aliud enim iuris est, si quid tacitè cōtinetur: aliud, si uerbis exprimatur e.

¶ *Si domus legata particulatim reficiatur legatum non extinguitur: secus si in totum destruatur, & à testatore reficiatur. hoc dicit. Bar.*

¶ Si domus fuerit legata, licet particulatim ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit: tamen dicemus, utile manere legatum. at si ea domo destructa aliā eodem loco testator ædificauerit dicemus interire f legatum: nisi aliud testatorem sensisse fuerit probatum.

¶ *Valet legatum dare emenda, uel uendenda iusto pretio. Bar.*

¶ Idem. † L. LXIX.

E Tsi æquo pretio emere uel uendere iusserit hæredem suum testator, adhuc utile legatum est. Quid enim, si legatarius, à quo emere fundum hęres iussus est, cum ex necessitate eum fundum uenderet g, nullum inueniret emptorem? vel ex diuerso, quid si legatarij magni interesset eum fundum emere h, nec aliter hæres uenditurus esset, quàm si testator iussisset?

¶ *Traditio rei legatę, differtur ex causa legitima. Bar.*

¶ Idem. † L. LXX.

S Eruus † uni ex hæredibus legatus, † si quid in hæreditate malitiosè fecisse dicatur, forte rationes k interleuisse; nō aliter ad iudicandus l est, quàm ut † ex eo uolentibus cohęredibus quæstio habeatur. Idem est, & si extraneo fuerit legatus.

¶ *Nominati per nomina propria, uocantur in uiriles. Bar.*

¶ Si ex pluribus m hæredibus ex disparibus partib. institutis, duobus eadem res legata sit; hæredes non pro hæreditaria portione, sed pro uirili id legatū habere n debent.

¶ *Quo ad acquisitionem insicitur dies legati cedentis, & si concurrit in puncto fauenus ei, cui legatum est. Barto.*

¶ Idem. † L. LXXI.

S I post mortem patris filio legetur, dubium non est, quin mortuo patre ad filium pertineat legatū. Nec ĩterest, † an patri hēs

& in tantos, quanti inueniantur. § ad hoc §. de act. emp. l. qui fundum. §. qui agrum. & l. si debitor. §. j.

† lib. 1. de legatis ad edictū Præteris.
† Flo. post eos.
† Flo. quod si minus sunt.
† Fl. quod fine.
† Flo. deest hac.
† Fl. transmittitur.

h ¶ Emere. § qa conditiones fundos habet: ut J. tit. j. l. si cui fundus uel quia maiorū eius fuit. §. de mino. l. si in emptione. & facit J. ti. ij. l. qui concubinam. §. si fundus. Accursius.

S Eruus. § CASVS. Institui mihi tres hæredes: & uni eorum prælegaui Stichum seruum. sunt modò hæredes coram iudice ad diuidēdam hæreditatem: & ille cui prelegatus est seruus, petit eum sibi adiudicari. cohæredes uolunt eum prius facere torqueri propter malitiā quam in hæreditate commisit. Certè auditur cohæredes. & idem est si legatus esset extraneo.

¶ Si ex pluribus. § Institui mihi quatuor hęredes, & dixi, Titius meus hæres, & Seius hæres meus dēt Sempronio xx. ficq; tenentur dare pro utilibus partibus: ut §. eo. l. tutpia. in fin. postea dixi: uolo quod Sempronio prædictus det fundum eisdē hæredibus meis. certè fient dicti hæredes dederunt illa xx. Sempronio pro uirili: ita debent habere fundum pro uirili. & sic non obstat §. eo. l. planè. §. fi duobus. Vinianus.

i ¶ Legatus. § i. prelegatus. Accur.

k ¶ Rationes. § uel per se confectas: ut J. e. l. seruo. §. seruus. uel alias: ut §. fa. er. l. his consequenter. in prin.

l ¶ Adiudicandus. § ut in iudicio familiæ er. l. si qua.

m ¶ Si ex pluribus. § Tres sunt hæredes, unus in sex, alter in quatuor unciis, tertius in duabus unciis institutus, & in sex institutus rē suam dare duobus iussus est: uel à legatario cui e. legauerat, præcepit dari fundum duobus. ab his enim potest legari: ut iussit. de leg. §. non solum. si aūt res erat testatoris, & tūc idē in parte qua ualet legatum. nam pro parte duorū, quibus legatur, non ualet: ut J. e. ti. l. legatū. §. j.

n ¶ Habere debent. § cum propriis expresis nominibus eis fuisset relicta: ut J. ad Trebel. l. nonnunquam. & §. eo. l. tutpia. §. fi. & J. de stip. ser. l. si seruus cōmunis. si autē appellatiuis, tunc pro hæreditatis ut §. eo. l. plane. §. fi duobus. & J. eo. l. si heredes quæ sunt cōtra. Alij dicunt, q̄ hic plures erant instituti ex eisdem partibus: & legatum eis simpliciter relictum, ideoq; in uirilē admittuntur quod non placet.

S I post mortem. § CASVS. Filio tuo post mortem tuam aliquid legaui. certè ualet legatum. Sed pone quòd legaui seruo tuo post mortem tuam. certè & hic ualet legatum. Sed cui acquiritur? & distinguitur. Aut tu dominus cùm decederes, instituisti alium seruum tuum hæredem, aut alium hæredem. si non instituisti alium tuum seruum: dictus seruus cui legaui, acquirit hæreditati tuæ, & per consequens hæredi tuo: & hoc si seruum tuum cui legaui, non nominuisti in testamento tuo. Idem tamen est & si eum liberum esse iussisti, scilicet ut acquirat legatum hæreditati tuæ, & per consequens hæredi: quia dies legati à me sibi relicti post mortem tuam domini cedit à morte tua domini, & ita antequam adeatur hæreditas tua per hæredem tuum: & ita antequā libertas cōperat ex testamento tuo huic seruo, cui legaui post mortē tuam. dies enim libertatis non cedit, nisi adita hæreditate. Si autem tu dominus seruī, cui legaui: instituisti tibi

† lib. 18. ad edictū prouinciale.
† Fl. interfit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibi hæredem alium seruum tuum, & dicto seruo cui legaui, libertatem in testamento tuo dedisti: tunc legatum quod reliqui dicto seruo, post mortem tuam do mini ei seruo libero facto acquiritur, & non hæredi tuo necessario, id est seruo quem instituisti: quia dies dicti legati & dies libertatis ei à te domino relictæ in vna hora cedit, id est statim

† Fl. duraba bit.
† Fl. pertinebit.
† Fl. est.

te domino seruo mortuo, vnde cum sit liber eo tempore quo cedit dies legati, non est mirum si ei acquiritur, quautem dies libertatis cedat statim mortuo te suo domino, apparet eo quod hæres tuus prædictus, scilicet seruus alius est tuus hæres statim mortuo te suo vt sit suo nolit; vt in [illegible] hær. quali. & diffe in pri.

¶ Si purè. ‡ Legaui Titio seruum purè: postea dixi, si nauis ex Asia venerit vsque ad menses, do eidem seruo libertatem. certè ait venit nauis, & valebit libertas: aut non venit, & valebit legatum Titii. videtur enim legatus dictus seruus dicto Titio si non uenerit nauis, ex quo est eidem seruo data libertas si uenerit nauis sic legatum conditional effectũ est: & ideo si intra mensem Titius decedat, non transmittitur ad hæredem suum legatum. Sed pone quod dicto Titio legaui dictũ seruum purè: vt ff. & ap. scha. in antea iuf. si eum esse diberum, uel etiam post mortem eius legatari. certè videtur relictum legatum Titio si pascha non uenerit, uel mortuus non fuerit legatarius, ut dictum est ff. quando sub conditione fuit ei data libertas, quia autem certum est pascha uenire debere, & moriturum legatarium: non valet legatum. Vinianus.

† Fl. crit.
† Fl. decesserit.
&.

a ¶ Duranerit. ‡ seruus sub. & moriatur dominus. Accursius.
b ¶ Iussus. ‡ non tamen institutus: ut subicit.
c ¶ Ex stat. ‡ ergo antequam libertas huic seruo competat, quia cedat libertas à die aditę hæreditatis sed dies legati à die mortis: ut C. de cadu. tol. l. j. & § in nouissimo. & ita acquiritur huic seruo legatum, & per eum hæreditati non aditæ, & per hæreditatem futuro. hæredi. & facit §. si certum petat l. eius qui in prouincia. uersi. quòd si sitbi. secundum H.
d ¶ Existat ‡ domino aliquis. ergo libertas competit seruo relicta: quã cũ cedit dies legati, liber est. Azo. necesse est ergo ut adita sit hæreditas, ut valeat legatum libertatis & pecuniarium. & sic est contra. J. titu. j. l. peculiũ. § Titio. ipsi Sol. necesse est aditi hereditatem eius qui libertatem reliquit, ut hic non eius post cuius mortem alii reliquit. ut ibi. Azo. & facit J. de optio. leg. l. si optio. & J. tit. j. l. statuliberum. & l. quod seruus Accursius.
e ¶ Non pertinet ‡ videtur enim legatum ita esse, si conditio aduenerit. Io. ut J. de condi. & demo. l. aliquando in fi. & ideo ea pendente non transmittitur: ut hic. & C. de cadu. tol. §. fin autem.
f ¶ Certum est ‡ alio quin legatum serui est in suspenso: ut & C. de necessa. ser. l. pe. §. fi. & §. proxi.
g ¶ Inutile. ‡ libertas tamen tenet: sed videtur etiã primum valere. ut J. tit. j. l. pecuium. §. fi quæ est contra. Sol. hic primo fuit legatus, & postea liber esse iussus. ibi verò econtra. quod no placet argu. J. tit. j. l. fi idem. Dic ergo secundũ H. hic directam fuisse libertatem relictã, uel fideicommissariam ab hærede præstãdam: ibi de fideicommissaria & ab hærede legatario præstanda. Accursius.

† Fl. decessit.
† Fl. fit.
† Fl. decessit.
† Fl. deceßit.
† Fl. deceßit.
† Fl. deceß

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Affirmet.¶ debitur ergo iusta æstimatio: ut in hic, & ¶.citu.ij.l. qui concubinam. §.fin.& l.nondum.§.fin.

Affectionis ratio quandoq; habenda est.

b ¶ Præstare.¶ habetur ergo ratio affectionis rei.& sic est contra ¶. de ope.ser.l.fin.sed non habetur ibi ad utilitatē actoris. sed rei sic: ut hic. Item not.aliud pro alio solui.sed regulariter contrà. quæ dic ut not.¶. si cer. pet.l.ii. §. j. & facit ¶. proxi.§.& C.communi. utriusq; iu. l.possessorium.

c ¶ Nō impetrauit.¶ quia erat in specie, secus si in pondere: ut ¶. de aur.& arg.le.l. ij. & l. cum certum. & facit C.de dona.l.fi quis argentum.

d ¶ Supra.¶ sic ¶.pro xi.§.Accur.

e ¶ Si fundus municipum.¶ qui municipes dederunt in emphyteusim.

f ¶ Legatus.¶ ab emphyteuta.Accur.

g ¶ Posit.¶ à municipibus.

h ¶ Municipum.¶ directo dominio.

i ¶ Aliquod ius.¶ i. utile dominium.

K ¶ Habuit.¶ aut ergo est plebe legantis aut hæredis, uel extranei prorsus.& tunc dic ut insti.de leg.§. nō solū.& ¶.e.l.qui cōstitetur aut aliena, sed legans habet i ea aliquod ius, & tunc id solum videtur legare. ¶. ius quod habet, ut hic, & ¶.e.l.si cui.§ fi.& l.nō quocūque.§.j.& ¶. de libe.le. l.j.in fi.& ¶.e.l.senatus. §.fi.& ar.¶.de cōtrahē. emp.l.qui tabernas. & ¶.e.l.serui.§ fi.Accur.

Flo.libro xxxviij.

Flor.habemus, alias habuerit.

S I quis.¶ CASVS. Habebam fundum nomine Cornelianum in angulo cuius fundi erat aliquantulum uineæ.feci testamentū,& eum talibus uerbis interuenientib.legaui, lego Titio fundum Cornelianum exceptis uineis quæ ibi erunt tempore mortis meæ. post aūt mortē meā incidi uineā quæ erat in dicto angulo tēpore testamenti mei.certè nihilominus angulus fundi ubi fuerat uinea, legatarij erit.Viuia.

l ¶ Cornelianum.¶ in cuius parte erant uineæ.

m ¶ Erunt.¶ futurū facit conditionem. scilicet, hoc uerbum erūt; præsens, scilicet, sunt, demonstrationem facit: ut ¶. eo.l. fi chū qui meus.& facit infra de auro & argento legat.l.fi quis ita. & lege fina. in principio.

Non est aliquo modo recedēdū a uerbis testatoris nisi contrarium de mente eius appareret: nō aliter.l. si mihi. §. his uerbis. ¶.de leg.iii. Bal.in l. cū antiquitas. C.de uiti.

S I hęres.¶ CASVS. Iussi hęredi meo ut ita faciat q̄ Lucius habeat centum.certè tenetur Lucio dare c.Secundò dicit q̄ non solūm ciuitatibus, sed etiam uicis legari potest.Viuia.

n ¶ Centum dare.¶ imo non: quia reum locupletem offerendo liberabitur: ut ¶.fi cer. pe.l.fi.§. fi.& ¶.de uerbo.obli.l.illa stipulatio. §. cū. Solu.secundum R.in testamentis, plenius quam in stipulationib. exponuntur.ibi si quidem magis rigori statur.

o ¶ Vicis legata.¶ nulla castellum dicitur, uici qui nulla ciuitatis dignitate honorantur.sed quia uice ciuitatis reguntur, vici dicuntur. uel dic quia uiis, non muris clauduntur secundum H.

affirmet a: aut si seruum hęreditarium neget se debere præstare; fortè patrem suum, uel matrem, uel fratres naturales.æquissimū ē enim concedi ei ex hac causa æstimationē officio iudicis præstare.

¶ Cùm uerò b alicui poculum legatum esset,uellerēque hęres æstimationem præstare, b quia iniquum esse aiebat id separari à se; nō impetrauit c id à prætore.Alia enim conditio est hominum,alia cæterarum rerum. in hominibus enim benigna ratione receptum est,quod suprà d probauimus.

¶ *E, qui habet dominium directum, potest legari ab eo qui habet utile. & in dubio uidetur quis legare ius, quod habet in re.Bartolus.*

¶ Si fundus municipum e uectigalis ipsis municipib.sit legatus f an legatum cōsistat, petiūque possit g uideamus.Et Iulianus libro xxxiij. h Digesto.scribit,quamuis fundus uectigalis municipū h sit, attamen quia aliquod i ius in eo is, qui legauit habet,ualere legatum.Sed si non municipibus,sed alij fundum uectigalē legauerit; non uideri proprietatem rei legatam,sed id ius quod in uectigalibus fundis habuit k.

¶ *Exceptio rei, ęq; non reperitur nihil importat.Bar.*

¶ Paulus l. L. LXXV.

S I quis legauerit fundum Cornelianum, m exceptis uineis, quæ tēpore mortis eius erunt n, si nullæ uineę erunt,legato nihil deceder.

¶ *Quiiussus est facere ut habeam, tenetur mihi dare.Bar.*

¶ Caius. L. LXXVI.

S I hęres iussus sit facere ut Lucius centum habeat,cogēdus est hęres centum dare o: quia nemo facere potest,ut ego centum habeam,nisi mihi dederit.

¶ *Vicis potest legari, sicut ciuitatibus. Bartolus.*

¶ Vicis legata o perinde licere capere atque ciuitatibus p, rescripto Imperatoris nostri significat.

Flo.deest uero.

Fl. decedit.

ff.3.de leg.ad edic. Prætoris.

p ¶ Ciuitatibus.¶ de quibus constat, ut ¶.e.l.ciuitatibus.& ¶. eod.l. si quis à filio.& ¶.ad Treb.l omnibus.& C.de hęred. instit.l. hęreditatis.Accur.

L Icet.¶ CASVS Instituì hęredem filium meum,& ab eo legaui centū. postea ei substitui Titium: mortuus fuit hęres,sic & suo stitutus habuit hęreditatem. Certè bene tenetur præstare legatū ab instituto relictū nisi appareat contraria uoluntas mea testatoris expressè uel etiam tacitè: quod potest apparere in tribus exēplis, quę hic planè ponuntur.& h.d.Viuia.

q ¶ Reliquerat.¶ fidei commissum. tunc enim non uidetur repetitum ut ¶. citu.j.l.latinus. & facit ¶.eod.citu.l.fi Titio.§. Iulianus.& l.cum patronus. & l.cum pater.§. ab instituto.& C. ad Treb.l.non iustam. & ¶.ti.j.l quidam. & ¶. eo.l.seruo alieno.§.pe. & ¶. eodem l fi quis a filio.in princi. & ¶. de ali. & ciba. lega.l.Caia. Accursius.

S I sic legatum.¶ CASVS Quamuis in expressa uoluntate hęredis non posit legatum committi, tamen tanquam bono uiro bene potest cōmitti uelut si dicat testator lego Titio si hęres æstimauerit &c. Secundò ponit tres casus. Primus est talis.Lego Titio quod mihi debet Sempronius. & in ueritate nihil mihi debet Sempronius. certè nihil ualet legatum. & idē est si dixi, lego Titio x. quæ mihi debet Sempronius. & Sēpronius nihil debeat. & h.d.in uesiculo proinde, &c.usque ad fi. §. probat per similia quare non ualet legatum.Secundus casus est in uer fi.nam & si &c & est talis. lego Titio quod ei debeo. & in ueritate nihil ei debeo.& non ualet legatum, quia non fuit adiecta quantitas. si autem adiecta quantitatem certam, ualeret: quia falsa demonstratio &c. Tertius casus est in uersic.q̄ si ad diderit &c.& est talis. Lego Titio x. quæ ipse mihi debet.& in ueritate ipse nihil mihi debet.& non ualet legatum, quia ego testator posui in legando falsam causam, siue conditionem, quæ bene uitiat legatum.h.d.usque ad §.fi quis ita.Viuia.

r ¶ Debebitur.¶ ut & ¶.ti.ij.l.fideicommissum.& §.sic fideicommissum.& §.hoc autem.& § quanquam.

s ¶ Collatum.¶ hoc non ualeret: ut ¶.eod.l.senatus.§.legatum.quæ est contra.& facit ¶.de uerbo.obli.l.stipulatio non ualet.& infra ti.j. l.j.& ¶.de contrahend.empt.l.hæc uenditio. Item hæc lex facit ad id quod no.¶.de arbi.l.pe.

t ¶ Deber.¶ testatori.

u ¶ Fuerit legatum.¶ idē si dixerit certam quantitatē, ut decē ti. i lego quæ debet mihi Titius.ut ibi, q̄ si addiderit &c.siue eidē siue alij legem quod Titius debet:ut ibi, quōd si addiderit,& ibi.proinde &c

Non pe.

a ¶ Non perimit legatum.¶ refert ego dicam in prima persona. & tunc si non debeo, distinguitur, adiciam ce, tam quātitatem, vel nō: vt in dote: vt hic, & C.de fal.cau.adic.leg.l.iij.& l.ii.& l. ij. aut in tertia: vt quod debet Titius mihi, ei lego. vel alij,& tunc non valet,certum vel incertum: vt suprà,& infrà. in hoc §. & est ratio, quia si verum esset debitum, nō teneretur hęres nisi ad cessionē actionis. Idem ergo in secunda: vt quod debes, tibi: lego. quia & ibi si verū esset debitum, non teneretur hęres nisi ad liberationem. at cum in prima imponitur necessitas hęredi dandi si vere debetur. ergo & vbi non debetur, idem si certum adiciat: vt in fin. huius legis, & infrà, eod.l. non quocunque. §. qui Caium. & infrà, de libe. leg. l. legaui.

† alias perimat.

† alias exegisset.

b ¶ Demonstrationem.¶ falsa demonstratio non nocet legato: ¶ vt instit. de leg. §. huic. Item falsa causa non nocet: vt infrà, de condi.& demon. l. cùm tale. §.falsam. sed cōditionis siue de futuro (quæ propriè dicitur conditio) nocet eiusdem defectus: vt infrà, de condi.& demon. l. qui hęredi.§.fin. siue de præterito, vt improprie, nocet defectus: vt insti. de leg.§. longe. in fi.§.quare ergo ponit hic causam cum conditione? Respon. pro eodem poni conditionem & causam: vel aliàs non erat legaturus: vt d. §. falsam. vel conditionaliter fuit causa expressa: ut dicto §.longe. Sed quid ad prædicta? Respon. cùm dicit in prima persona, certa est demonstratio. cùm verò dicit in tertia vel secunda, quæ & quod faciunt conditionem: vt infrà, de annu. lega. l. Quintus. & C. de falsi. caul. l.iij. & l. finali.

¶ Adde melius text.in l. demōstratio. & ibi docto.¶.de condi.&demonstr. gl. ordi.in l. fi secūdis. §. qui quinq; ¶. e. & in l. ij,& iiij. C. de Fal. causa adiecta lega.

† de intell. hui'. §.uid. Crot. in l. 4. §. cato. nu. 74. de verbo. ob.

† Flo. scripsit.

† Flo. per quā actionem.

c ¶ Et si uiuus.¶ postquam legaui, ante mortem tamen.

d ¶ Extingueretur.¶ vt & ¶.tit.ij.l.fideicommissa.§.fi rem. Sed contrà.¶.citu.j.l.cùm filius.§.hęres.& facit ¶.de fin. instrui. & instru. leg. l.nepoti.& ¶.de condi.& demon.l.nominatim.§.fin.& l.quibus. §. dbminus.& §.qui dotalem.& l.cùm tale.§.fin.& l.demonstratio.& ¶. titu.j.l. Lucius.§ quisquis.& §.ciuibus.& l.cùm filius. §. hęres. & infrà eodem.l.legatum.

¶ Si quis ita.¶ CASVS. Tria dicit hic §. cum l. sequen. Primum est tale. Titius promisit mihi Stichum, aut decem, ad meam electionem: & ego testamentum faciens legaui Sēpronio quod mihi Titius debebat. quæritur ad quid teneatur hęres meus legatario Sempronio? Et certè tenetur ei vt præstet actionem contra dictum debitorē: & sicut habebam electionem ego testator vtrum à Titio peterem Stichum, aut decem, quæ electio transiit ad hęredem meū: ita habebit legatarius cui cessæ sunt actiones. Secūdum dictum tale est. Titius tenebatur mihi dare aut Stichum aut decem,& erat electio promissoris.& econuerso legaui Sempronio Stichū. quæritur, ad quid hęres legatario teneatur? Et tenetur ei vt experiatur contra promissorē alternatiuum: qui promissor præstabit hęredi Stichum, aut decē. quod cunque promissor ipse voluerit. & si quidem præstiterit hęredi Stichum, hęres cū legatario dabit.si autem det ei decem, nihil ei debebit: quia decem nō fuerunt ei legata, imò Stichus, ut dictum est. Tertium dictum est. Ego stipulatus fui a Titio Stichum, aut Pamphilū. ad meam electionem: posteà Sempronio Stichum legaui, & Męuio legaui Pamphilum. quęritur quomodo hęres legatarijs teneatur? Et certè vni de legatariis cuicunque voluerit tenetur præstare actiones suas contra debitorem,& alteri legatario dare tenetur æstimationē Stichi: vel si vult Pamphili. Viuianus.

e ¶ Velim.¶ secus si uerbum subiunctiui modi posuisset: ut ¶.de uerborum obliga.l.si stipulatus fuerim.sed certè imò idē: sed non posset quam Titio debeam, falsa demonstratio non perimit † legatum, a vt in legato dotis Iulianus respondit. Quòd si addiderit, Decē, quæ mihi Titius debet, lego. sine dubio nihil erit in legato. Nā inter falsam demonstrationē, b & falsam conditionem siue cām multū interest. Proinde & si Titio decē quæ mihi Seius debet, legauero: nullum erit legatum. esse enim debitor debet. Nam & si viuus c exegissem, † extingueretur d legatū: & si debitor maneret, actiones ad uersus eum hęres meus duntaxat præstare cogeretur.

¶ *In alternatiua obligatione si legatur quod debetur, cogitur hęres ad cedendū. si legatur vna de rebus, cogitur ad agendum. si legatur vtraque res diuersis, cogitur hęres vtriq; satisfacere insolidum.B.*

¶ Si quis ita † stipulatus, Stichū, aut decem, vtrum ego velim, e legauerit, quod ei debebatur; tenebitur hęres eius vt præstet legatario actionē, electionē habituro f utrum Stichum, an decem persequi malit. Proinde si Stichum g legauerit, cum ille Stichum ei, aut decem deberet, incerti actio h legatario aduersus hęredē cōpetit (vt scribit † Iulianus libro xxxiij. Digesto rum) per quam † compellat hęredē experiri. & si Stichū i consecutus fuerit, præstabit ei. si decem, nihil consequetur. secundum quod erit in arbitrio debitoris an sit legatarius is, cui Stichus legatus k est.

¶ Iulianus.† LEX LXXIX.

Q Vòd si quis Stichū aut Pāphilum l stipulatus, Sempronio Stichum legasset, Mæuio Pamphilum; oneratus hęres intelligitur, ut necesse habeat alteri actionem suam, m alteri æstimationem Stichi aut Pamphili dare.

¶ *Debitor potest grauari onere fideicommissi. Bartolus.*

¶ Vlpianus.† LEX LXXX.

S I pecunia apud aliquem deposita, eius n fideicommissum fuerit, † ut eam pecuniam præstet, fideicōmissum ex rescripto diui Pij debebitur, quasi uideatur hęres rogatus remittere id debitori. o Nā si cōueniatur debitor ab hęrede, doli exceptione vti potest. p quæ res utile fideicommissum facit. Quod cum ita se habeat, ab omni debitore q fideicommissum relinquì potest.

¶ Idem.† LEX LXXXI.

F Ideicommissum quod à legatario relinquitur, ita demum ab eo debetur, si ad legatariū peruenerit r legatum.

¶ *Qui relinquit decem, non videtur relinquere viginti. Bartolus.*

¶ Iulianus libro.32.† Digestorum.

LEX LXXXII.

Q Vòd si quis. Aut Pamphilum.¶ vtrum ipse stipulator uellet.& ideo quia hęres habet electionem: suo facto, scilicet eligēdo unum, uidentur soluta fieri indebita: unde tenetur: ut infrà tit.j. l. qui duos. secus si non habet electionem. tunc enim res soluta præstatur ei cui legata est, & alteri nihil. idemque & si soluatur testatori: sicut & cùm Stichum tantum legat uni: ut suprà proxi. & hoc est quòd ex euentu &c. ut infrà titu.j.l.fi Titius.& argu. l.cùm Titius. §. hęres.

ibi mutare electionem: & est ratio vt ibi not.

f ¶ Habituro.¶ scilicet legatario. Accursius.

g ¶ Proinde si Stichum.¶ Suprà loquitur vbi testator habebat electionē: hic quādo promissor: vt in fi. huius legis apparet.& ideo aliud quàm suprà statuit, illa præcipua ratione, quia suprà quod sibi debetur legauit: ergo ceditur actio, & transit ad legatariū electio, hic verò Stichum qui sibi debetur legauit: unde nō ceditur actio, quia non est legata, sed ius quod habet in Sticho: vnde non Sticho sed alio soluto apparet Stichum non debitum fuisse: & ita nihil videtur legatum, quia in arbitrio est debitoris quid debeat: vt argu. ¶. de eo quod cer. loco. l. ij. §. Scæuola. dic ergo proinde, id est ergo. q. d. vbi non legat ita vt suprà, aliud est. Azo.

ff.34.Digesto.

ff.5.Disputatio.

h ¶ Incerti actio.¶ id est ex testamento: vel proprium actionis nomen, vbi factum est in obligatione citra stipulationem: vt not. ¶. de cōdi.indeb. l. sed si me. §. j. & facit suprà loca. l. cum plures. §. mesem.

ff.Si pecunia fuit de positaapud aliquē, eiusq; fideicommissū.

i ¶ Si Stichum.¶ hoc adiecto, quod mihi debetur: vt ex superioribus patet. Sed quare non cogitur hęres Stichū redimere & præstare? sciebat enim testator Stichum suum non esse quando legabat: vt institu. de leg. §. non solùm? Respon. illud quando ius nullum in eo vel pro eo habet: aliàs illud legare videt: vt ¶. eo.l.fi domus. §. fi. & l.serui,§.j.euentus ergo dubię persecutionis Stichi legatus videtur: ut& alias.C.de litig. aut.nunc si hęres.

ff.lib.8.Disputa.

ff.lib.5.

k ¶ Legatus.¶ facit ¶.titu.j l.fi Titius.

l ¶ Stipulatus.¶ ut & C.communi.de lega.l.j.§.cùm enim.& ¶. titu.j.l.imperator.& ¶.titu.ij.l.viij.& l.cùm quis decedens. in prin.

m ¶ Actionem suam.¶ id est actionis commodum: ideoque melius dixisset exactionem suam: ut ¶.l. proxim.dixit.nō ergo ceditur actio: quia non fuit legatum quod in stipulatione continetur. & facit ¶. de libe.leg.l.fi damnatus.

n ¶ Eius.¶ depositarij.

o ¶ Debitori.¶ id est depositario. Accursius.

p ¶ Vti potest.¶ sic ¶.de doli excep.l.dolo.

q ¶ Debitore.¶ contrà infrà titu.j.l.cùm pater.§. qui dotale. Solu.si defuncti agnoscat iudicium, tenetur, ut prædixit, si non, non tenetur: sed tamen ualet ut hęres actiones cedat: ut ibi. & facit infrà eo. l.fi seruus.§.qui margaritam.& ¶.titu.ij.l.cùm quis decedens.§.pater. & infrà.l.proxi.

r F Ideicommissum.¶

¶ Peruenerit.¶ vt & C.communi.de lega.l.j.§.cùm enim.& ¶. titu.j.l.imperator.& ¶.titu.ij.l.viij.& l.cùm quis decedens. in prin.

Infortiatum.

A Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI quis testamento. CASVS. Legaui Titio & Stichо decem.certe inter ambos habebunt decem & non quilibet x. Secundus casus est planissimus Viuianus.

a ¶ Si quis testõ. ⸗ facit J.de uer.obl.l.stipulatio ista.§.eum. & l. eũ qui. & J.titu.i.l.si pluribus.& de duobus reis.l.reos.§.i.

b ¶ Reliquerat. ⸗ i. in bonis dimisit.

c ¶ Consecuturos. ⸗ sic ẗ.de lib.& posthu.l. si ita fit.& de hæred.instit.l.interdum.& l.clemens. & l. si ita fuerit. & J.eod.titu.l.mortuo in fine.

SI fundũ. CASVS. Legaui Titio fundum sub conditione. & hæres meus eundẽ fundum legauit Sempronio sub conditione venit postea conditio mei testamenti: & sic legatum fundi fuit acquisitum Titio primo legatario.postea uenit conditio legati quod reliquit hæres meus. non amittet propter hoc primus legatarius.

¶ Si seruo. ⸗ Seruo Titij & Sempronij legaui equum meum. certè vnus de dominis pôt repudiare legatum, alter acquirere.

¶ Stichũ. ⸗ Sẽpronio Stichum legaui: & ita subiunxi: si pdictus Sẽpronius non manumiserit dictũ Stichũ.lego eũ Titio.certè antequã annus fit cõpletus, Sẽpronius debet hre apud se Stichum,& elapso anno & Sticho nõ manumisso totũ eũ Stichũ habebit Titius. si aũt manumiserit eũ intra dictum annum, Sẽpronius liber erit.

¶ Qui fundum. ⸗ Titius habebat fundum in quo erat quædã uilla, i. domuncula ad fructus colligendos. fecit testamentũ hic Titius, & legauit mihi fundũ prædictũ excepto ædificio dictę uillæ. quid iuris sit? & certè aut uoluit excipere hæredi solam uillæ superficiem, aut voluit excipere etiam solum semper quod erat dicta uilla: aut dubium est quid uoluerit excipere. primo casu ego legatarius possum uendicare ab hærede totum fundum. sed tandiu habebit exceptionem contra me, donec permittam eum habitare in dicta uilla, & etiam ire ad dictam uillam, item & actum per reliquam partem fundi, non tamen iure seruitutis: cũm solum super quod est uilla, sit legatarij, & etiam totus fundus. unde res sua suæ rei seruire non potest. In secundo casu ego legatarius totũ fundum uendicabo excepta uilla cum solo, & seruitutem eundi habebit ad uillam hæres per reliquam partem fundi: quia neque illa uilla, neque solum uillæ est suum & ad hoc adducit simile. in tertio casu præsumere debemus testatorem uoluisse excipere hæredi non solùm superficiem uillæ, sed etiã solum. & sic est idem quod in secundo casu dixi. hoc dicit usque ad §. si libertus. Viu.

d ¶ Alij. ⸗ si autem eidem, dic ut J.titu i.l.unum.in prin.

e ¶ Post. ⸗ si autem primo, dic ut J.ad legem Fal.l.4.H.& facit J. de cond.& demon.l.fundum.& ẗ.eo.l.seruo legato.§.i.

f ¶ Repellere. ⸗ J.titu i.l.& Proculo.& ẗ.eo.l.legatarius.

g ¶ Sunt. ⸗ sic in stipulatione: ut J.de stipu.ser.l.i.§.cõis seruus.

h ¶ Pertinere. ⸗ imò uidetur succedere constitutio ad Aufidium Victorinum, & facere eum liberum: ut C.si manci.ita fu.alie.l.2. & nectorinum, & facere eum liberum: ut C.si manci.ita fu.alie.l.2. & nemo potest facere &c ut supra, eod.l. nemo. Respon. imo testator potuit hoc facere. nec ob.d.l nemo, ut ioi not. Vel aliter, refert pcepitut manumittat: & tunc succedit constitutio. aut posuit in eius uoluntate: & tunc non valet: ut hic, & argu.ẗ.de condi.institu.l.uerba.H. Vel certo modo, puta uindicta uoluit fieri manumissionem: quo casu cessat constitutio: ut J.de uerb.oblig.l.qui Romæ.§.Flatius.

ADDITIO. Solue aliter secundum Pe. quantum ad proposi q̃ hic non succedit constitutio: ideo quia testator disposuit quid futurum esset de seruo post tempus, secundum Bar.hic.

i ¶ Vendicabitur. ⸗ unde superficies sequitur solum: ut J.de act. & obli. l. obligationum ferè.§.placet.& ẗ.de pign.ac.l.domo.

k ¶ Et actum. ⸗ & iter in ea habet. sine his enim habitare non posset: non tñ erit seruitus: ut ẗ.de ser.ur.præd. l.olympico.

l ¶ Ipso iure. ⸗ id est æquissimo. impropriè enim ponitur. sic J. de sol. Stichum. §. naturalis. R. sed certè imò ibi propriè. & hic dic, id est quæ erit seruitus de iure: quod non est superiori casu: non dicas ipso iure, id est sine cõstitutione. imò constituti debebit. sic supra, de act.empt.l. si tibi liberum. & ad hoc cogitur legatarius ex uolũtate testatoris: cum alias non ualeret habitatio. secus si talis uoluntas non appareret: ut ẗ. de ser.rust.præd. l. uia. §. fina. quæ est contra. vel ibi inter iuuos unde sibi imputet qui de seruitute nõ sibi cauit. & facit ẗ.si usus fr.pe.l. j.& si serui.uen.l. testatrix.& J.de ser.le.l.i.& ẗ.eod. l. seruum filii.§. finali.

m ¶ Seruiret. ⸗ quod fieri potest: ut ẗ. cõia prædio.l.3.§.fin.

n ¶ Cogitasse. ⸗ ẗ. de ser.rust. præ.l.qui duo. contra. Solu. ibi ex eo q̃ æque seruitutem exceperat, similiter in x. pedibus seruitutem excepisse uideatur. Item est argu.pro eo qui legauit nucem, ut & solum uideatur legasse, & uiam.

¶ Si libertus. ⸗ CASVS. Libertus instituit patronum suum hęredem in septem uncijs hæreditatis suæ, & Mæuium & Sempronii in quinque, & postea legauit ita, quisquis mihi alius à patrono hęres erit cum patrono, uolo q̃ det Titio Stichum & Pamphilum: quorũ seruorum quemlibet æstimo xx. aureis. quæritur quid iuris sit? & certe non uidentur patronus oneratus de legato, imo cohæredes sui. & ideo Titius legatarius non poterit petere à dictis cohæredib. patroni nisi illam partem quam in dictis seruis habent, id est de duodecim partibus quinque. Sed pone q̃ ita parum habent in sua parte hæreditatis dicti cohæredes patroni, q̃ possunt & uolunt de dicta parte dictorum seruorum detrahere Falcidiam: ut puta quia data pro eis legatarijs parte quam in seruis habent, non remanet eis dodrans eorũ partis, & de seruis non possunt eam trahere, quia diuidi non pũt: & sic oportet q̃ æstimentur, ut quartam partem æstimationis eorũ det eis legatarijs pro Falcidia: nunquid remanebit æstimatio firma quã fecit libertus idemque testator, si plus uel minus ualet quilibet seruorum de uiginti aureis? & certe non imò æstimabuntur secundum quod in ueritate ualent. ¶ Titio fundum. ⸗ Ita dixit testator qui dam: lego fundum Titio, si dederit hæredi meo decem. hæres debebit dicto Titio decem. vnde Titius uult ea decem remittere hæredi & habere fundum, certe bene potest hoc facere.

¶ Si Titius. ⸗ Cornelius pone fecit testũ, & Titio Stichum legauit. iste Titius antequam sciret dictum Stichum ad se pertinere, legauit eum Seio. postea hæres Titii prædicti didicit q̃ legauerat Cornelij Titio dictum Stichum: & illud legatum non repudiauit: imo habere voluit. certe tenetur eum Stichum Seio dare. hoc dicit usque ad §. si pater. Viuianus.

o ¶ Ex cæteris. ⸗ f. quinque unciis.

a ¶ Mihi alius. ⸗ à patrono scilicet: & ita liquet quod patrono noluit consulere ut in seruis retineret portionem suam, alij ergo portiones suas tantummodo præstabunt: quia nihil amplius habẽt, nec habere possunt ut exigatur à patrono cui prospexit testator. sed aliud in quantitate: & est ratio: quia in solidum præstari potest de eorum parte quos onerauit testator. A. ro ut J. eod. l. ab omnibus. in princi. quæ est contra. & facit J.titu.j.l.si tibi.§.i. & J.titu.j.l.cum pater.§. pater qui filio.& l.fin. §.j. Accursius.

b ¶ Titium. ⸗ legatarium.

c ¶ Quincunce. ⸗ nam in tantum erant illi alii instituti.

d ¶ Non mutat. ⸗ uidebatur contra per id quod modo dixit: aliud in quantitate.

e ¶ Oporteat. ⸗ quia non remanet eis quarta institutionis: ut instituta ad leg.falc.§.primo. & facit infra ad le. Fal. l.pretia infra, titu. primo.l.cũ pater.§. pater qui filio.

f ¶ Potest. ⸗ sunt enim pariaria, dare & accepre sit dapto ferre: ut hic, & J.de re, & quo cond.& dem.l.Iulianus ponit i ẗ cti aut & ẗ.de cõd.ob caubus: & quo i.fi mulier.& ẗ.de calũ. in libellis, l.2.Accur.

g ¶ Pertinere. ⸗ pertinere per Bart.& nebat tamen, quia cessalios i l.ubi serat dies eius: ut C. aut non ap quando di.leg.ce.l.fin. ret.§.fi.J. d & facit ẗ.eodem.l. ser verbo.obl. unm.§.j.

h ¶ Non repudiauerit. ⸗ sed quomodo hæres Titij potest repudiare iam in secundum legatarium translatum ut ẗ. quemadmodũ ser. amit.l.fi partem.§. 1. Rñ.ante aditam hæreditatem Titij ase & sic non est trãslatum: ut J. eo.l.n tibi.§.cũ seruus. sed tunc nec sibi cõpetit unde repudiare non potest: ut ẗ.de acqui..hęre l.is qui. Dic ergo, hic non dicit q̃ teneret repudiatio. Accur.

¶ Si pãfamilias. ⸗ CASVS. Instituit mihi hæredem filium meum impuberem: & ab eo legaui fundum Cornelianum Titio. postea dicto impuberi substituit Mæuium: & ab eodem substituto legaui eundem fundum eidem Titio impubes adiuit hæreditatem, et dedit legatario fundum: postea habuit locum substitutio Mæuii. uult prædictus legatarius petere à substituto æstimationem prædicti fundi quẽ habuit ab impubere. ce ⸗ non poterit. sicut enim non debet legatũ nisi semel cum repetitum est à substituto: ita & cum idem legatũ datũ est substituto, ut fuit in nro casu. & quod dixi in impubere solente legatum. sut non posit iterum peti à substituto: idem est si non solum per eum non remansit, ueluti quia legatarius repudiauit & idem est si pure legaui ab impubere, & sub condi. à substituto: quia non debebitur nisi ex institutione: secus aũt eẗ. f. qñ legaui sub conditione ab impubere, & pure à substituto, & pendente conditione legati impubes decedat, sicque locum sibi vendicet substitutio. nam quia eo casu expedit legatario habere magis à substituto purè, quàm expectare conditionem sub qua fuit legatum ab impubere: ualebit legatũ ex sola substitutione.

¶ His verbis. ⸗ Ita dixit quidam testator, Lucio & Titio fundũ lego uel alicui eorum. nunquid ualet legatum? Et certè sic. vñ si Lucius & Titius sunt uini, ambo habebunt legatum. si autem unus eorum tũ viuit, ille solus habebit. hoc dicit usque ad §. cum statuliber. Viu.

i ¶ Filio. ⸗ instituto.

k ¶ Substituto. ⸗ f. pupillariter, licet tacitè insit uulgaris: ut ẗ. de uul. substi.i.iam hoc iure.

l ¶ Non poterit. ⸗ ut pote cum habet, uel repudiauit, unde periode est ac si haberet.

m ¶ Legata essent. ⸗ ab instituto, ita ut non nisi semel debeantur: ut C.de leg.l.cum quæsitio.§.fina. Vel dic, relicta ab instituto impubere videri repetita à substituto. quod non ualet, ut debeatur ex expressa repetitione: sed ex tacita debeatur: ut J.eod.l.seruo. §.si quis.ij. resp. & ẗ.eodem.l.licet.

n ¶ Filio. ⸗ l.instituto.

o ¶ Fuisset. ⸗ si habuit, uel repudiauit ut ẗ. uel etiam neutrum fuit: ut J.eo.l.seruo.§.si quis.

mihi[a], alius ex suprascriptis cum patrono meo hæres erit, seruos[†] illum & illum Titio lego, [†] quos singulos æstimo vicenis aureis. intelligendum erit à cohærede patroni duntaxat legatum datum: & ideo Titium[b] non amplius quincunce[c] [†] in seruis uendicare posse. Adiectio autem illa, Quos singulos æstimo vicenis aureis, si mutat[d] legati conditionem, si legis Falcidię rationem haberi[†] oporteat.[e] nihilominus enim verum pretium seruorum in æstimationem deducetur.

¶ *Liberatio habetur pro solutione, etiã quo ad conditionem implendam. Bar.*

¶ Titio fundum do lego, si hẽdi meo x. dederit. Si x. hæres Titio debuisset, & ea Titius accepta ei fecisset: fundũ uendicare potest.[f]

¶ *Dñium quod erat apud defunctũ, transit ad legatarium etiam si defunctus ignorabat, & possessio apud eum non erat. B.*

¶ Si Titius, cui Stichus legatus fuerat, anteq̃ sciret ad se legatum pertinere[g] deceserit, & eundem Seio legauerit, & hæres Titii legatum non repudiauerit,[h] Stichum Seius uendicabit.

¶ *Repetitio facta à substituto impuberis, habet locum, etiam si legata cæperunt nõ deberi ab instituto. Bar.*

¶ Si patersfamilias ab impubere filio[i] Titio fundum legauerit, & à substituto[k] eundem eidẗ Titio, & pupillus patri hæres extiterit: siue uendicauerit Titius legatum siue repudiauerit, quamuis filius impubes decesserit, à substituto vendicare non poterit.[l] hoc eũ quod rursus à substituto legatur, perinde habendum est, ac si repetita legata essent.[m] [†] quare & si purè à filio,[n] sub cõditione à substituto legatũ fuerit, perinde omnia seruabuntur, ac si tantum à filio legatum fuisset.[o] contrà autem si à filio sub conditione, à substituto purè legatum fuerit, & pupillus pendente conditione decesserit; ex substitutione solâ legatum valebit.

¶ *Hæc uerba, Vobis, uel alteri uestrum, intelligũtur, si omnes non superfunt. Bar.*

¶ His verbis. Lucio & Titio, eorũ ve[p] cui fundum do lego. vtiliter legatur: & si uterq̃ vixerit,[q] utrique:[r] si alter,[s] alteri totum debebitur.[t]

¶ *Defectus conditionis libertatis uelidas legatum seruiebat, cum l.seq. Bar.*

¶ Cũm statuliber[u] sub conditione legatus[x] est, & pendente cõditione legati conditio statutæ libertatis deficit,[y] legatum utile fit.[o] nam sicut statua[c] libertas tũc[a] demũ perimit[c] legatũ, cũ vires accipit:[f] ita legatũ, quoq; nõ añ perimi pôt, quã dies eius[h] cesserit. ¶ A filio impubere[i] legatus,[k] & à substituto liber eẗ iussus, si quidẗ pupillus ad pubertatem[l] [†] ex Asia vsque ad annum, & decessi.hęres meus eundem seruum legauit Titio sub alia conditione. pendente alia conditione legati transiuit annus, & non uenit nauis ex Asia: sicque conditio libertatis cessecit. Certe legatum relictum ab hærede meo sub conditione de dicto statulibero erit utile conditione existẗte: sub qua fuit relictum. secus autem si extitisset conditio libertatis: quia tunc extinguitur legatũ ab hærede meo relictum.

¶ A filio. ⸗ Instituo mihi hæredem filium meum impuberem, & ab eo legaui Titio Stichum. postea ei substituo Mæuium, & à substituto dedi libertatem dicto Sticho. Certè si impubes peruenerit ad pubertatem, sic quę deficiat conditio sub qua libertas tacitè fuit relicta dicto Sticho, i. non habeat locum substitutio: legatarius uẗdicabit Stichum ab impubere quondam sibi relictum si autem impubes moritur intra pubertatem, & sic habeat locum substitutio, libertas competit dicto Sticho relicta sibi à substituto. & quod dixi quando dictus Stichus fuit legatus pure ab impubere, idem est si sub conditione. hoc dicit tota lex. Viuia.

x ¶ Cũ statuliber. ⸗ Titius reliquit Sticho libertatẗ si Seius erit consul. hrs Titij legauit eundem Stichum, si nauis ex Asia uenerit.

y ¶ Statuliber. ⸗ qui debebat esse liber si Seius esset consul.

z ¶ Sub conditione. ⸗ si nauis ex Asia uenerit.

a ¶ Legatus. ⸗ ab hærede defuncti.

b ¶ Deficit. ⸗ quia decessit Seius.

c ¶ Fit. ⸗ i. fieri potest existente eius conditione.

d ¶ Statuta. ⸗ si Titius fuerit consul.

e ¶ Tunc. ⸗ f. demum: si non habes in textu.

f ¶ Perimit. ⸗ hæredi relictum.

g ¶ Accipit. ⸗ quia Titius factus est consul.

h ¶ Legatum. ⸗ ab hærede relictum.

i ¶ Eius. ⸗ statutæ libertatis. & facit J.de optio.lega.l.cum ita.in f.

k ¶ A filio impubere. ⸗ instituto.

l ¶ Legatus. ⸗ f.seruus. & dicũt quidam sub conditione hac si ad pubertatem. Infor.

Universidad de Deusto Biblioteca

hertatem peruenerit, quod uaſet: ut infra, eod. l. ſeruo legato. §. peruſ. ſed ſecundum hoc idem videtur repetere cum dicit, ſi idem ſeruus &c. ſcilicet quod ſub conditione fuit legatus: unde dic quòd pure fuit legatus in primo caſu: ſed cum poſtea relinquitur libertas è ſubſtituto, uidetur relinqui ſub conditione. & ſic uidetur ademptum eſſe legatum ſub contraria conditione: ut J. de cond. & demonſt. l. aliquando, in fi. inde eſt

† Flo. fuerat.

† Flo. com perit.

q debetur niſi peruenerit pupillus ad pubertatem. & facit C. de neceſ. ſer. l. quidam. §. fi.

a ¶ Vendicabitur. ⁊ id eſt legatarius vendicabit. Accur.

b ¶ Hoc ſeruari. ⁊ uidelicet ut ſeruus iſte peruenìat ad libertatem.

c ¶ Legatus. ⁊ ſub. & liber inſſus eſſe á ſubſtituto.

† libro. 33. Digeſt.

† Fl. ſi legatarij.

NOn quocunq; ⁊ CASVS. ad etiidentiam huius legis not. quòd mea res mihi legari non poteſt ut ſupra eodem. cætera. §. quemadmodum. & ſi non ſit mea tempore quo legatur, inueniatur tamen mea tempore quo cedit dies legati: ſimiliter non ualet legatum: ſed hæc lex dicit quòd ſi talis inuenitur in eo tempore quo cedit dies legati, q̃ poſſit mihi auelli, non utitatur legatum. & de hoc ponit duo exempla. Primum eſt tale. Titius legauit mihi Stichum quem ſciebat eſſe alienum, puta Caij. poſtmodum Caius dominus legauit eundem Stichum Mæuio. deinde hæres Caii donauit mihi primo legatario dictum Stichum pendente conditione legati relicti per Caium. venit conditio. unde legatarius Caij uendicat à me primo legatario Stichum quem donauerat mihi hæres Caij: quod poteſt: ut ſupr. eod. l. ſeruo legato. §. 1. uolo agere ex teſtamento Titii etiam antequam uendicet à me Stichum dictus legatarius Caij. certe bene poſſum. & eſt idem in ſtipulatione. nam ſi Titius promittat mihi ex cauſa lucratiua Stichum quem alienum ſciebat, puta Caij: & Caius dominus eundem Stichum legauit Mæuio ſub conditione. poſtea hæres Caij donauit eundem Stichum mihi: adueniente conditione poterit a me Mæuius uendicare: & ideo poſſum agere ex ſtipulatione ꝗ Titium Secundum exemplum eſt tale. Rem abſentis cã reipu. uſucepi poſtea eam mihi legauit quidam alius qui non fuerat eius dominus. certe quamuis habeam ex cauſa lucratiua, ſcilicet uſucapionis. tamen poſſum agere ex teſtamento contra hæredem illius qui mihi eam legauit. & hoc ideo, quia poteſt à me auelli per illum cuius fuit ſi reuertatur, & in integrum reſtitutionem petat. hoc dicit uſque ad §. fundus. Viu.

d ¶ Non quocunque. ⁊ Regulariter traditur, duas lucratiuas cauſas in eadem re & perſona concurrere non poſſe: ut infra, de action. & obl. l. omnes. hinc eſt q̃ ſi res mihi legata ab aliquo fiat mea ex cauſa lucratiua per alium, definit mihi deberi ex cauſa legati: ut inſtitu. de leg. §. ſi res. hoc autem eſt uerum ſi ita fiat mea, ut mihi auelli nõ poſſit: aliàs ſecus. de quo hic ponit duo exempla. Primum. Titius legauit mihi rem Caii puré: deinde Caius eius dominus legauit ſub conditione eandem rem Scio. hæres Caij pendente cõditione dominus exiſtens mihi donauit. certè licet ſit mea, tamen quia auelli mihi poteſt per Seium exiſtente conditione ſui legati, adhuc petam ab hære de Titij. Aliud exemplum eſt. Titius ex cauſa donationis mihi promiſit rem Caij pure. deinde eandem Caius ſub conditione legauit Scio: hæres Caij pendente conditione dominus exiſtens mihi donauit. quia poteſt mihi auferri per Seium, idcirco adhuc agam ex ſtipulatione contra Titium.

† Fl. deeſt, ab eo.

e ¶ Die cedente. ⁊ ſcilicet etiam. nam idem ſi antetut inſtitu. de leg. §. ſi res.

f ¶ Rem.] ſ. Caij.

g ¶ Legata ſit. ⁊ à Titio qui eam rem ſciebat alienam: uel eram cõiunctus, ita q̃ mihi legaſſet etiam ſi alienam ſciſſet. alias non teneretur hæres de euictione: ut C. de leg. l. cum alienam.

h ¶ Cedente.] ſub. etiam: ut §.

i ¶ Eo hærede. ⁊ ſ. Caij cuius erat res.

k ¶ Legata. ⁊ in teſtamento Caij: ut §. l. prox. in prin.

l ¶ Agam. ⁊ vel ſtatim, uel re, mihi iam ablata conditione exiſtente. R.

m ¶ Eius. ⁊ ſ. rei legatæ.

n ¶ Nam. ⁊ à ſimili.

o ¶ Ex ſtipulatione.] interpoſita ex cauſa lucratiua.

p ¶ Stichus. ⁊ ſeruus.

tem peruenerit, ab eo cui legatus fuerit, † vendicabit: [a] mortuo verò pupillo libertas cõpetet. † Lõgè magis hoc ſeruari [b] cõueniet, ſi idem ſeruus ſub conditione ab impubere legatus [c] fuerit, & pendente conditione filius intra pubertatem deceſſerit.

¶ *Si res ex cauſa lucratiua nobis debita ad nos peruenerit ſub ſpe recedendi, alia actio ex cauſa lucratiua competens non perimitur. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXXXIIII.

NOn quocunque [d] modo legatarij †. res facta fuerit, die cedente [e] obligatio legati extinguit; ſed ita, ſi eo mõ fuerit eius, quo ab eo † auelli non poſsit. Ponamus rem, [f] q̃ mihi purè legata ſit, [g] accipere me per traditionẽ die legati cedẽte, [h] ab eo hrde, [i] à quo eadem ſub conditione alij legata [k] fuerit. nempe agam [l] ex teſtamẽto, quia is ſtatus eius [m] ẽ, ut exiſtente conditione diſceſſurum ſit à me dominium. Nã [n] etſi ex ſtipulatione [o] mihi Stichus [p] debeatur, [q] & is cùm ſub conditione alij legatus [r] eẽt, factus fuerit [s] meus ex eã lucratiua; [t] nihilominus exiſtente conditione ex ſtipulatu agere [u] potero.

¶ *Regula Catoniana ceſſat quando impedimentum ſubeſt uere: non tamen iuris ſi ctione. Bartolus.*

¶ Si ex bonis eius, q̃ reipublicę cauſa aberat, rem uſu acquiſierim, & ea antequàm euinceretur, mihi legata fuerit, [x] † deìde poſt eà euincatur; rectè ex teſtamento petam eam mihi dari oportere.

¶ *Quatenus ex re ad me ex cãlucratiua peruenit, eatenus actio ex alia cauſa lucratiua perimitur. Bar.*

¶ Fũdus mihi legatus eſt, ꝓprietatem eius fundi redemi detracto vſufructu: poſteà venditor capite minutus eſt: & vſusfructus ad me pertinere cœpit. Si ex teſtamento egero, iudex tanti litem æſtimare debebit, quantum mihi aberit. [y] Marcellus. Idem erit & ſi partem redemero, & † pars mihi

† Fl. lege.

† Fl. deeſt, &.

l. Sticho. quæ ſunt contra.

¶ Fundus mihi. ⁊ CASVS. In tribus §§. ſuperioribus dictum eſt, q̃ ſi res mihi legata inuenitur mea ex cauſa lucratiua tẽpore quo dies legati cedit, & tali modo quòd poteſt à me auelli, poſſum agere ex teſtamento. ubi colligitur quòd ſi non poſſet à me cauelli, non poſſem petere ex teſtamento. nunc dicit quando efficitur mea ex cauſa non lucratiua. & eſt talis caſus. Titius legauit mihi fundum alienum ſciens alienum eſſe. ego poſteà emi à uero domino proprietatem dicti fundi detracto uſufructu. poſteà dñs idemq; venditor nudæ proprietatis fuit minutus capite: quare vſusfructus ad me proprietariũ pertinere cœpit. & ſic habeo proprietatem ex cauſa non lucratiua, & uſumfructum ex cã lucratiua. egi poſteà ex teſtõ illius non domini, qui mihi fundum prædictum legauit, & petii fundum, quamuis eum haberem. Certe bene potui hoc facere: & iudex condemnabit mihi hrdem legantis in tm quantum dedi pro pretio proprietatis uero domino. non autem æſtimationem uſusfructus: quia eum ex cauſa lucratiua habeo. & idem eſſet ſi emiſſem à domino partem fundi mihi à non domino legati, & partem haberem ex cauſa lucratiua. nam partem tantum quam emi, petam ab hærede non dñi, qui mihi legauit, & æſtimationem eius conſequar, & aliam partem non. Sed pone q̃ Titius non dñs Pamphylæ legauit mihi quod ex Pamphila naſceretur. poſteà ego à vero dño Pamphilam emi, & ipſa peperit apud me: nunquid videor habere partum ex cã non lucratiua: ut ſic eum petere poſsim ex teſtõ illius qui mihi legauit? & certè ſicut matrem habeo ex cã non lucratiua, quia eam emi à domino: ita & partum qui erat in uentre tempore quo emi. nam & uideo alias q̃ ſi emo Pamphilam prægnantẽ, & ipſa pariat apud me, & partus mihi eum cauit: habeo actionem ex empto ꝗ uenditorem pro euictione, quamuis mihi non uendiderit partum expreſsè.

¶ Qui Caium. ⁊ Caius & Lucius mihi promiſerunt x. ſolidũ. ego ſeci teſtũ, & ita legaui q̃ buſdam, quod mihi Caius dẽt, lego Sẽpronio q̃d mihi dẽt Lucius, lego Mæuio. Certè hrs meus tenet ſtare actiones ſuas ꝗ unum de reis uni legatario, & alteri legatario tenet ſtare litis æſtimationem. Sed quid ſi ego teſtator poſt teſtũ factũ unum de dictis reis per acceptilationem liberaui? Certe annihilat utrunq; legatum: quia uno de reis liberato, & alter liberatus eſt.

¶ Cum mihi ⁊ Titius legauit mihi Stichum aut Pamphilum: & Caius legauit mihi Stichum aut Pamphilum. bene poſſum petere ex unius teſtamento Stichum, & ex altero Pamphilum, & adducit ſimile planum. Viu.

y ¶ Aberit. ⁊ uidebatur q̃ nihil poſſem conſequi, cum uſusfructus uſcem dominij obtineat: ut ſupra, de uſufruc. l. iiij. & cum ſim conſecutus ex cauſa lucratiua: ut §. eod. l. in princip. ſed certe imo hoc caſu res tm præſtabitur. & intellige quòd teſtator ſciuit alienum: uel erat coniuncta

coniuncta perſona: ut C. eo. l. cum alienam.

a ¶ Debebo. ⁊ ſic §. de contrah. empt. l. ſuæ rei. & l. ſeq.

b ¶ Mercatus ſum. ⁊ & plus ꝓ partum. & ſic etiam eum videor emiſſe: igitur nihilo deducto petam utranque æſtimationem. Sed ꝗ. J. titu. 1. l. ſi quod ex Pamphila. ſolu. ibi.

c ¶ Ex empto. ⁊ ut & ſuprà de euic. l. uenditor. non autem ad duplam: ut eo. titu. l. ſi prægnans. & l. vaccæ. quæ ſunt contra.

d ¶ præſtare. ⁊ ut & J. titu. j. l. qui duos. Sed argu. contra in eo. titu. l. ſi Titius.

† Fl. deeſt, &.

ADDITIO. Dic ſecundum Bar. hic quòd hæres habebat electionẽ conueniendi quem uolebat, ibi erat electio debitoris: ut no. §. eod. l. quod ſi quis. ſm Dy. & hoc prout contrarium vadit ad primam partẽ §. ſed prout opponi. ad ſi. dic quod ibi in ſolutione debitoris, hic in liberatione facta per teſtatorem, per quam prę ſumitur mutatio uoluntatis. Bar.

e ¶ Inutile. ⁊ quia vr teſtator. in utroque uoluntatem mutare. Io. & facit §. eo. l. ſi ſic. §. j. in fin. & J. de lib. leg. l. non ſolum. & l. ſi damnatus. & J. tit. j. l. fideicommiſsũ. §. ſi rem. & de accept. l. prima. & l. per iuſiurandum. § fin.

† Fl. hæredis ſui.

f ¶ Teſtamentis. ⁊ ſ. in quolibet Stichus aut Pamphilus.

g ¶ Ex altero.] nunc reſpondet. Accur.

h ¶ Poſſum. ⁊ hic poteſt colligi utrunque eſſe in obligatione: aliàs non poſſent in eadem re duæ cauſæ lucratiuę concurrere. ſic ſupra de conſtit. pe. l. illud. & ſemper dicas quòd teſtator ſciebat alienum quod legabat: uel erat legatario cõiunctus: ut C. de leg. l. cum alienã. & facit infra eodem. l. huiuſmodi. §. ſi cui. & §. Stichum.

Titius. ⁊ CASVS. Titius legauit tibi partem in Sticho, & non dixit ex quo latere Stichi, utrum ex dextro, uel ſiniſtro: & Seius legauit tibi eidem partem eiuſdem Stichi: neque apparet quam. certè ex uno teſtamento habebis dimidiam Stichi, & ex altero aliam dimidiam, & ita habebis totum Stichum. Viu.

i ¶ Titius Stichi. ⁊ alieni. unde dic teſtatorem ſciuiſſe alienum, uel coniunctum legatario fuiſſe.

k ¶ Conſequeris. ⁊ dimidiam. nam appellatione partis dimidia intelligitur: ut J. de uerb. ſign. l. nomen. §. portionis. & ita totum Stichũ ut J. titu. 1. l. Mæuius. §. duobus. ibi, ſed ſi pars &c.

HViuſmodi. ⁊ CASVS. Teſtator dixit, lego Titio centum ſi ipſe cauerit hæredi meo ſe daturum Mæuio centum, certè bene ualet legatum ſicut ſi dixiſſet, Titio lego centum, & rogo eum ut ea reſtituat Mæuio ualet ergo iſtud aliud legatum, lego Titio centũ aureos ſi ipſe cauerit hæredi meo ſe facturum opus in municipio ex centum aureis. ¶ Si Sempronius. ⁊ Sempronius inſtituit ſibi Titiũ hæredem, & legauit Mæuio fundum poſt biẽniũ: poſteà Titius prædictus hæres Sempronij legauit prædicto Mæuio eundem fundũ purè. egit Mæuius legatarius contra hęredem hæredis dicti Sẽpronii, & habuit æſtimationem fundi prædicti. certè non poteſt petere fundum ex teſtamento Sempronij. ¶ Si cui homo. ⁊ Legaui tibi hominem in genere tali modo quòd erat hæredis electio, hæres elegit Stichum dare tibi, tu noluiſti accipere: & poſteà mortuus fuit Stichus, ſi agas contra hæredem, repellet te exceptione. ¶ Aedes quibus. ⁊ Aedes meæ ſeruiebant tuis. tu inſtituiſti me hæredem, & legaſti Titio ædes tuas dominas ſub conditione, & ita me hærede habeut dictas ædes dominas confuſę ſunt ſeruitutes: ego hæres tradidi dictas ædes legatario non impoſita ſeruitute quæ prius extincta fuerat. certe adhuc poteſt agere legatarius actione ex teſtamento contra me ut reponam ſeruitutem: & adducit ſimile planum.

¶ Qui ſeruum. ⁊ Legaſti mihi Stichum, ignorans eum emi ab hærede tuo, poſteà cognoui quòd mihi legaueras. unde egi contra hę redem tuum actione ex teſtamento, & ſeruum habui. poſteà egit hæres tuus actione ex vendito contra me ad pretium. certè abſolui ab eo debeo. Sed pone quòd hæredi iam ſolui pretium dicti hominis ex cauſa emptionis: & poſteà ago ex teſtamento non ex empto ad hominem. certè per eam conſequar dictum hominem: ſed actione ex empto pretium potero recuperare: ſicut ſi mihi homo euictus fuiſſet ab alio. nã ego i hoc caſu videor eũ mihi euicſſe cũ habeo hominẽ ex teſtõ: & nõ ex cauſa emptionis qua tenebatur mihi hæres. Sed pone quòd ſolui hæredi pretium dicti hominis ex emptione: & poſteà intentaui contra eum actionem ex empto ut hominem mihi tradat. & poſtea pendente actione ex empto comperiens mihi hominem eundem legatum fuiſſe egi contra hæredem actione ex teſtamento: & ſeruum cõſecutus ſui. actione ex empto pendente nõ abſoluetur hæres idemq; venditor: niſi prætium quod ei ſolui, reſtituat mihi: & niſi faciat meũ hominem quem ab eo habui agens actione ex teſtamento. hoc dicit uſque ad §. cum pater.

† lib. 13. Digeſtor.

† lib. 33. Digeſto.

† Fl. & hrs.

† Fl. quemadmodum qd legatum ex cauſa.

† Flo. tum.

† aſs dare.

l ¶ Legatum. ⁊ quod Titio relinquitur. ſed videt prius legatarius grauari. nam primo ea uere debet, quantum accipere debet. Sed restitutus: ut C. ad legem falcid. l. penult. & ſuprà, de conditio. inſti. mulier. §. primo in fine. nec etiam grauatur ſi non uult. Item non uidetur uallare cautio: quia alteri ſtipulari &c. vt J. de uerb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. alteri: Reſpon. ſecũdum H. quod debet ſoluere Mæuio, uel ei cauere: quia hæc fuit teſtatoris uoluntas: argu. J. ad Trebel. l. cogi. circa princ. & arg. J. proxi. reſpon. Vel dic, cauet hæredi: ſcilicet ſic ut ualeat, puta recipienti nomine Mæuij & ſic cedet Mẽnio: ut argu. §. de nego. geſt. l. pen. Item quid ſi Titius non uult legatum? Reſpon. non cogetur eam uere: quia nec hæres adire poſſet pro ſingulari relicto: ut infra, ad Trebel. l. cogi. §. generaliter.

m ¶ Eadem ratione. ⁊ hic oppone & reſponde ut prius.

n ¶ Præſenti die. ⁊ ſ. cuius ſolius ratione ualet hoc ſequens legatũ: ſ. propter repreſentationem. alioquin non ualet, eo q̃ eidem Mæuio Titius teneretur: ut inſtit. de leg. §. e contrario.

o ¶ Repelli poteſt. ⁊ quoniam teſtator duplicare legatum nec potuit, nec uoluit, ſed ſolutionem duntaxat accelerare. R. non potuit dico: quia debitum eidem: & quia ius quod habet, ſcilicet retentionẽ biennii, legare uidetur: ut ſupra eodem. l. ſi domus. §. fina. Sed contra inſtit. eod. §. hac ratione. & ſuprà eodem. l. plane. §. ſed ſi duorũ. ubi diſtinguitur, primo res nel æſtimatio habita fuerit: ſed ibi ex teſtamẽtis prorſus diuerſorum, hic hæredis, qui eſt unus cum teſtatore: ut in auth. de iureiur. à mo. præſti. colla. v. in princ. & facit J. eod. l. ſi mihi Sempronius. & J. titu. 1. l. unum ex familia. in princ. & l. ſtatuliber. & l. Mæuius. & l. Lucius. §. pe. & §. eo. l. ſi fundum ſub conditione. in pri. & arg. J. de uer. ob. l. ſi ſtipulatio.

† F. legata eſt, aut donata.

legata, aut donata ſit: † partẽ enim duntaxat petere debebo. [a]

¶ *Quo titulo ad me peruenit ancilla, eodem titulo. partus dẽ peruenire. Bar.*

¶ Iulianus, Quod ſi legatum mihi eſt, quod ex Pamphila natum erit, & † ego Pamphilam mercatus ſum, & ea apud me peperit; non poſſum uideri partum ex cauſa lucratiua habere; quia matrẽ eius mercatus ſum [b] argũ rei eſt, q̃ eui cto eo, actio ex empto [c] cõpetit.

¶ *Si duobus ſeparatim contra ſingulos ex duobus reis actio legetur, hæres cuilibet inſolidum ſatisfacere compelletur: licet ex actione unius facta per teſtatorem utrunque legatum perimatur. Bar.*

¶ Qui Caium & Lucium eiuſdẽ pecuniæ reos habebat, ſi ita legauerit, Quod mihi Caius debet, id hæres meus Sempronio dare damnas eſto: quod mihi Lucius debet, id hæres meus Mæuio dare damnas eſto. eam cõditionem hæredi ſuo † cõſtituit, vt is neceſſe habeat alteri actiones ſuas, alteri litis æſtimationem præſtare [d] ſi tamen viuus teſtator Caio acceptum fecit, neceſſe eſt, vt Sempronij & Mæuij legatum inutile [e] ſit

¶ *Si una ex rebus alternatiue debitis ex cauſa lucratiua efficitur mea, aliam petere potero. Bar.*

¶ Cùm mihi Stichus aut Pamphilus legati fuiſſent duorum teſtamentis, [f] & Stichum ex altero teſtamento conſecutus fuiſſem, ex altero [g] Pamphilum petere poſſum: [h] quia & ſi vno teſtamento Stichus aut Pamphilus legati fuiſſent, & Stichus ex cauſa lucratiua meus factus fuiſſet; nihilominus Pamphilum petere poſſem.

¶ *In re quæ non poteſt ad oculũ demonſtrari, duæ cauſæ lucratiuæ poſſunt concurrere. Bar.*

¶ Marcellus. † LEX LXXXV.

TItius Stichi [i] partem tibi legauit; eiuſdem Stichi partẽ Seius tibi legauit. ex utriuſque teſtamento conſequeris. [k]

¶ *Legatum ſub conditione, ſi cauerit de aliquo dando uel faciendo: æſtimatur legato cui in uim modi uel conditionis fidei commiſſi onus imponitur. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX LXXXVI.

HViuſmodi legatum, [l] Si Titius hrdi meo cauerit, ſe ẽtũ Mæuio ſe daturũ, hrs † meus Titio centum dato. vtile legatũ eſt: quemadmodũ quod alicui legat ut ex cã ſi fideicõmiſsi reſtituat. Ea dẽ rõne [m] hoc quoq; legatũ utile ſit, Si Titius hrdi meo cauerit ſe i municipio ex cẽtum aureis opus facturum, tunc † ei centũ aureos hæres meus dare damnas eſto.

¶ *Duæ cauſæ lucratiuæ ex perſona duorum, qui habentur loco unius, indicantur ac ſi ex teſtamento, unius procederẽt Bartolus.*

¶ Si Sempronius Titium hrdẽ iſtituerit, & ab eo poſt biennium fundum dari † iuſſerit Mæuio, Titius deinde ab hærede ſuo eundem fundum Mæuio præſenti die [n] legauerit, & Męuius pretiũ fundi ab hærede Titii acceperit; ſi ex teſtamento Sempronii fundum petere velit, exceptione repelli [o] poterit, ſi pretio fundi contentus non erit.

¶ *Debitor generis re oblata peremptа liberatur. Bar.*

ſpond. quòd & prius petere poteſt centum falcid. l. penult. & ſuprà, de conditio. inſti. mulier. §. primo in fine. nec etiam grauatur ſi non uult. Item non uidetur uallare cautio: quia alteri ſtipulari &c. vt J. de uerb. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. alteri: Reſpon. ſecũdum H. quod debet ſoluere Mæuio, uel ei cauere: quia hæc fuit teſtatoris uoluntas: argu. J. ad Trebel. l. cogi. circa princ. & arg. J. proxi. reſpon. Vel dic, cauet hæredi: ſcilicet ſic ut ualeat, puta recipienti nomine Mæuij & ſic cedet Mẽnio: ut argu. §. de nego. geſt. l. pen. Item quid ſi Titius non uult legatum? Reſpon. non cogetur eam uere: quia nec hæres adire poſſet pro ſingulari relicto: ut infra, ad Trebel. l. cogi. §. generaliter.

m ¶ Eadem ratione. ⁊ hic oppone & reſponde ut prius.

n ¶ Præſenti die. ⁊ ſ. cuius ſolius ratione ualet hoc ſequens legatũ: ſ. propter repreſentationem. alioquin non ualet, eo q̃ eidem Mæuio Titius teneretur: ut inſtit. de leg. §. e contrario.

o ¶ Repelli poteſt. ⁊ quoniam teſtator duplicare legatum nec potuit, nec uoluit, ſed ſolutionem duntaxat accelerare. R. non potuit dico: quia debitum eidem: & quia ius quod habet, ſcilicet retentionẽ biennii, legare uidetur: ut ſupra eodem. l. ſi domus. §. fina. Sed contra inſtit. eod. §. hac ratione. & ſuprà eodem. l. plane. §. ſed ſi duorũ. ubi diſtinguitur, primo res nel æſtimatio habita fuerit: ſed ibi ex teſtamẽtis prorſus diuerſorum, hic hæredis, qui eſt unus cum teſtatore: ut in auth. de iureiur. à mo. præſti. colla. v. in princ. & facit J. eod. l. ſi mihi Sempronius. & J. titu. 1. l. unum ex familia. in princ. & l. ſtatuliber. & l. Mæuius. & l. Lucius. §. pe. & §. eo. l. ſi fundum ſub conditione. in pri. & arg. J. de uer. ob. l. ſi ſtipulatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si cui homo.] in genere: sed si in specie, ipso iure interitu speciei liberatur: vt J. de solu. l. qui decem. in princ.
b ¶ Stichum.] mediocrem.
c ¶ Volebat.] hæres ergo eligit: quia non erat in familia: ut no. ff. e. l. si quis à filio. §. pen.
d Aedes.] dominantes.
e ¶ Imposita.] nam oportet quòd imponatur. nam cõfusa fuerat seruitus additione hæreditatis. Accur.
f ¶ Non plenum.] in specta uniuersitate, nõ ipsa re. & facit J. de fol. l. etiam. & infra, eo. l. si legatũ. §. fin. & §. de seruit. l. Papinianus.
g ¶ Legatum.] sub conditione, uel in die. aliõquin cum sua esset res, nulla etiam esset emptio. vel dic, seruus erat hæredis: non defuncti.
h ¶ Emit.] sed non accepit adhuc, nec pretiũ fuit solutum.
i ¶ Ex vendito.] proprie & dic absolui dẽt legatarius si hæres petat pretium. alii ex vendito, i. ex empto: & dẽt absolui hæres, cum pretium non habeat, & rẽ tradiderit ex causa legati.
k ¶ Hoc iudicium.] scilicet ex uendito: ut instit. de actio. §. actionum. & ideo omnia uenient, quæ rationabile est uenire: licet non fit actum tam ex parte actoris, quam rei: ut instit. de ob. quæ ex con. in fin. & hic subijcit. & continet &c. & §. solu. matri. l. sed si iõ in fine.
l ¶ Consequi debebit.] actione ex testamento. & sub. act. &c. & dic recuperabit. quasi re sibi euicta cum ex alia causa habet: ut supra, de euic. l. si uẽdideris.
m ¶ Fuisset.] ab extraneo.
n ¶ Actum fuerit.] ad rem: & fieres tradita, & pretium solutũ, aliàs autem non admittitur ad agendum: ut §. de ac. emp. & uen. l. Iulianus §. offerri. uel dic actum, sed non peractum.
o ¶ Ex testamento.] alio iudicio, & alia actione, scilicet ex testamẽto. sed certe imo uidetur quòd actione ex empto debeat agere: ut §. de actio. emp. l. cui res. & quòd incipiat rem habere ex causa legati: ut J. ad leg. Falcid. l. fundo. quæ sunt contra. Solu. hic emit ab extraneo, ib. ab hærede. in l. cui res. & ideo cum possit ibi agere contra hæredem actione ex empto, non agit actione ex testamento. ar hic secus est. Sed obstare videtur quia dicit in prin. §. quòd si ab hærede emisset, nisi pũctes ibi post uerbum ab hærede. Item uidetur obstare qd in §. dicit, quia hominem actoris facere cogitur: quia id conuenit tãtum hæredi. Sed dic q̃ non aliter absolui &c. scilicet ab actione ex testamento, nisi reddat prætium, scilicet extraneo solutum. q. d. æstimationem rei legatæ, & hominem faciat actoris. i. legatarii. quod nõ erat factum per extraneum uendentem: ut supra, de action. empt. l. ex empto. §. i. Sed in hoc est contra supra, eo. l. §. à substituto. §. i. ubi hæres non cogitur facere accipientis sed hic l. ẽdis erat, licet ab alio esset emptus. Vel secundo dic q̃ emit ab hærede. & quod dicit actione ex testõ, impropriè pone, i. actione ex empto occasione testamenti. siue etiam propriè ponas, dic q̃ non dicit quòd de iure potuerit agi. & quod dicit absolui: ab actione ex empto. Et quod dicit supra actum fuerit ex empto: dic, sed non per actum, & ita etiam aliud uenit in condemnatione quam peritum est. Vel dic planius agi ex testamento. & petare legatarium quod habet: quia non uidetur habere ex causa hæri, nisi rehabeat prætium. arg. J. de solu. l. etiam. & supra, de euic. l. si seruus uẽditus. & emit ab hẽde. & qd dicit fecit actoris, i. factũ reliquit. Nam qũ tradidit ex uendõne, transtulit dõium ex quo erat suum. l. hẽdis ut J. de acq. rer. do. l. traditio. Accur.

¶ Si cui homo[a] legatus fuisset, & per legatarium stetisset quo minus Stichum[b] quem hæres traderet uolebat, [c] acciperet: mortuo Sticho † exceptio doli mali proderit hæredi.

¶ *Actio ex testamento durat ad rem, si res tradita legatario: non tamen perfecte. Bart.*

¶ Aedes[d] quibus hæredis ędes seruiebant, legatæ sunt, & traditæ legatario, non imposita[e] seruitute. Dixi posse legatarium ex testamento agere, quia non plenum[f] legatum, accepisset. Nã & eum qui debilitatum ab hærede seruum accepisset, ¶ rectè ex testamento agere.

¶ *Qui rem legatam sibi emit, debet hẽre rem, & pretium non soluere: quod si soluerit, potest repetere meduis competentibus hic expressè. Bar.*

¶ Qui seruum ex † testamento sibi legatũ, [g] ignorans eum sibi legatum, ab hærede emit: [h] si cognito legato ex testamento egerit, & seruum acceperit, actione ex vendito[i] absolui debet: quia hoc iudicium[k] bonæ fidei est, & continet in se doli mali exceptionem. Quòd si pretio soluto, ex testamento agere instituerit, hominem consequi debit; [l] & † actione ex empto pretium recuperabit, quẽadmodum recuperaret † si homo euictus fuisset.[m] Quòd si iudicio ex empto actũ fuerit, [n] & tunc actor compererit legatum sibi hominẽ esse, & agat ex[o] testamento; non aliter hæredem absolui oportebit, quàm si pretium restituerit, & hominem actoris fecerit.

¶ *Si pater primo dotat promittendo, postea legat, uidetur pro dote legare. Barto.*

¶ Cum pater pro filia sua dotis noie centum promisisset, [p] deinde eidem centum eadẽ ¶ legasset; doli mali exceptione hĩs tutus erit, si & gener ex promissione, & puella ex testamento agere instituerint, † cõuenire enim inter se † eos oportet, ut alterutra actione contenti sint.[r]

¶ *Conditio de instrumentis reddendis, continet in se etiam liberationem prætlariisquod solum sufficit si instrumenta reddi non possunt, Bar.*

¶ Si ita legatum cui[s] esset, Si tabulas chirographi mei hẽdi meo reddiderit, hæres meus ei decem dato. huiusmodi conditio hanc uim habet, si hæredem meum debito liberauerit. [t] Quare & si tabulæ extabunt, non intelligetur cõditioni satisfecisse creditor, nisi acceptum hẽdi fecerit. Et si tabulę in rerũ natura nõ fuerint, existimabitur implesse conditionem, si hæredem liberauerit. Nec ad rem pertinebit, iam tum † cum testamentnm fiebat, tabulæ interiere decedat: liberatus est hæres. ex quo autem unum elegit hæres: non potest mutare uoluntatem.

¶ Legatum.] ita dixit testator, Lego Titio fundum Cornelianum, & mancipia mea, quæ in meo fundo erunt tempore mortis meæ. postea ancilla aufugit ante mortẽ testatoris de dicto fundo, & alibi peperit. certe nihil ominus habebit eã Titius & etiam partum eius.

¶ Si Titio.] Legaui Titio ad suam electionẽ Stichũ aut Pamphilũ postea unũ de dictis seruis alii donaui certe alter ẽ manet i obłone.

¶ Quibus ita.] Siue ita dicat testator: Titio & Mæuio singulos seruos lego. siue ita: Titio seruum lego. Mæuio alterum seruum lego. si habebit quilibet eorum unum seruum insolidum. non autem erunt eis cões pro indiuiso ambo serui.

¶ Si cui.] Quamuis legatarius possit eligere utrum agat pro legato actione ex testõ an rei uendicatione: tamen quilibet hæredum suorum non põt ita eligere. unde si unus eligat actionem ex testõ, & alter rei uendicationem: non admittuntur. si autem consentiant i unã actionem uel sua sponte, uel etiam iudice ad hoc eos constringente: bene admittuntur ambo. Viu.

p ¶ Promisisset.] genero.
q ¶ Eidem.] quod semper præsumitur, nisi aliud liquet. Ro. ut infra tit. i. l. Titia. §. q̃ in uita. & l. cũ pẽ. § pẽ filiæ. & de dot. præleg. l. 2. in prin. & §. solu. matrimonio. l. si cum dotem. §. si pater.
r ¶ Contenti sint.] ut se non impediant. ut & J. eo. l. i. in fine. Si autẽ separatim uenant, dic ut supra de iure do. l. cum pater. & facit C. eo. l. filia. Item nota ex prædictis patrem legare filiæ profectitiam dotem. & debet esse contenta alterutro: secus in uiro: ut C. de rei uxor. act. l. 1. §. 1. Accur.
s ¶ Cui.] id est alicui. & facit J. titu. 2. l. qui chirographum. & J. de lib. leg. l. 3. & §. de pact. l. Labeo. Sed ẽ. J. eo. l. ab omnibus. §. in testõ. Item facit, §. eo. l. legatum. Et no. utilem § pro instrumentis quæ non possunt reddi. sic C. de solu. l. pecuniæ.
t ¶ Liberauerit.] Si tabulæ non sunt, aliàs secus, ut subijcit.

Si Titio.

† Limitabis cũ text. dũ ut senti re debitorẽ gũris liberari ob lata peremptæ: p text. i. l. fi. & qd ibi no. Bal. C. de nauti. fœnõ, ut procedat qñ creditor integre oblatas recipere recusauit.
† Debitum eiũ extinguere contusione per regullã, qd meũ etiam plus meũ fieri nõ pt. Vide Spec. in tit. de loca. §. núc aliqua. uers. Ixv. & no. in l. stichũ §. additio. J. de solu.
† Fio. acceperit.
† Fl. deest, ex.

Cum pater.] CASVS. Pro filia mea promisi in dotem centũ genero meo: & postea eidem filiæ eadem c. legaui. certe si agat contra hæredem meum filia ex legato, & gener ex promissione: exceptionem doli idem hæres habebit.

¶ Si ita.] Titius erat debitor Sempronij in xij. pone, & habebat in de chartam Sẽproni[o]: forte Titius prædictus fecit testamentum, & legauit dicto Sempronio decem hoc modo. Hæres meus det decẽ Sẽpronio si idẽ Sempronius[p] dẽdiderit ei instrumẽtũ in quo teneor ei ad xii. certe perinde est ac si dixisset, hæres meus det x. Sempronio, si Sẽpronius eum liberauerit à debito xij. au. ergo prędictum instrumẽtum extat, aut non. si ex tet: non sufficit creditori eidemq; legatario, si Sempronio instrumentum reddẽt, ut testator dixit: imo necesse est q̃ ẽt hæredem liberet p acceptilationem fiuult habere legatum. si autẽ non extat: non curo quando intercideritt: sufficit si hęredem liberet: nec exigitur q̃ instrumentum reddat: & implesse conditionem uidetur, ut sic legatum habeat.

¶ Si Titio.] Stichum Titij seruum legaui ei dem Titio, & Mæuio. non uaiet legatum quãtum ad Titium: quia res sua sibi legari non potest. nunquid ergo Mæuius totum habebit ex testamento? Et certè non, imò mediietatẽ tantum.

¶ Stichum aut.] Ita dixit testator: Stichũ aut Pamphilum lego Titio: & fit electio hæredis quem det. certè si unum hæres eligat, & id

† Fl. istitueret.
† Fl. deest,
† Flo. tunc.

a ¶ Si Titio.] f. domino Stichi.
b ¶ Pars.] quasi dicat, non totus: quia Titius facit partem, ut subijcit: id est facit alium admitti ad partem tantum. Et nota quibus ca sibus fit pars, & quibus non fit: ut ecce legatur mihi & ei qui non est in rerum natura tempore testamenti. Item legatur mihi et ei, qui ẽ tunc: sed decedit ante testatorem, & non fit mihi pars: ut C. de cad tol. l. prima. §. in primo & §. pro secundo. & supra eod. l. si duobus. in princ. Item ecce legatur mihi & posthumo qui nascitur abortiuus: & tunc idem ut §. eo. l. planè. §. si duobus in fi. Item legatur mihi & hæredi: & tunc idem quod §. eo. l. plane. § si duobus. Item legatur mihi & tibi. & tu repudias: & idem: ut institu. de leg. §. si eadem. quæ omnes sunt huic cõtraria. Item legatur mihi & non capaci: & tunc fit mihi pars: ut infra titu. primo. l. si Titio. Itẽ legatur mihi & tibi res tua, & tũc idem ut hic. Item legatur mihi, & seruo tuo: & tunc idem: ut supra eodem l. planè. §. si coniunctim. Itẽ legatur mihi & seruo meo, & tunc idem ut in fro, titu. primo. si mihi pure. Item sunt argum. contra supra. de aut. tu. l. si seruus communis. & J. de stipu. ser. l. item. & l. proinde. & J. titu. primo. l. cum pater. §. libertis. concor. J. de leg. præstan. l. 1. §. 2.
c ¶ Non poterit.] imò uidetur quod sic: quia uerbum uolet, tractum habet &c. ut J. de verbo. oblig. l. si quis stipulatus. quę est cõtra. Solu. hic erat electio debentis. ibi stipulatoris. unde ne fit hic in e. potestate an debeatur, non potest mutare: ut C. de eo quod certo loco. l. secunda. Sed certè idem, si legatarij esset electio: ut J. de op. le. l. apud Aufidium. Dic ergo 1. aliud in stipulatione quam in legato: quia hic facta electione statim fit res legatarii: & ideo mutare nõ potest: ut dicta l. apud Aufidium. & infra, titu. i. l. statuliberum. §. Stichum. in stipulatione secus. Item sunt argu. J. de sepul. viola. l. 3. §. pen. & §. depositi. l. 1. § pen. & J. de verbo. obliga. l. eum qui certarum. §. i. item facit J. de solu. l. Stichum. in prin. & J. titu. i. l. si is cui.

Pars qñq; fit, qũqnõ.

† Qũo pponit uerbum uolet, uolã, & noluero, no. Bal in l. verbũ C. de fidei. glo. & do. in l. hęc vẽdõ. i pri. ẽ uerbo, abstrictus. §. d ẽh. em tu ui d̃ melius q̃ alibi in cle. i. §. nolum'. & ibi Card. de fo. cõpe. gl. & Card. in cle. 1. d re. p nu. & in cle. i. in fi. d̃ censi.

ADDITIO. Dic quòd istud est fauore ultimæ uoluntatis, secundum Bar. hic.

d ¶ Dum moriar.] sic J. de fundo instru. & instru. lega. l. Seiæ. § Pãphilæ. & §. de hæredi. instituen. l. ex facto. §. fin. & infra, de auro & arlega. l. qui uxori. & J. ti, ii. l. quæsitum. in prin. & l. seruus. & l. si ita. Accursius.
e ¶ Sequatur.] Accessorium sequitur principale. sic infra, de pec. lega. l. ij.
f ¶ Malit.] Ex hoc notant quidam quòd aliàs legatarius non eligeret nisi à testatore ei data eẽt electio: sed est falsum. & hic sub. maximè. si enim hoc casu hæredi daret electionem, posito quod testator non dederit legatario, iam eligeret Pamphilum: & sic legatum esset inutile: quod esse non debet: imo sic interpretari debet, ut ualeat: ut infra titu. 1. l. Titia. §. Lucius. & argum. infrà eodem. l. plane. §. sicuti. & facit supra eodem. l. si tibi. §. finali. & l. sequen. & l. non quo

† Fl. malet.
† Fl. est.
† Flo. donauit.
† Iũã tenet Bar. hic.

terciderit, an posteà, uel mortuo testatore.

¶ *Qui non admittitur ad partem iure actionis, facit partem, si habet ius retentionis etiam iure suo. Bartol.*

¶ Si Titio[a] & Mæuio legat[b] fuerit Stichus, qui Titij erat, debebitur pars[b] Stichi Mæuio. nam Titius quamuis ad legatum non admittatur, partem faciet.

¶ *Et qui habet electionem ex ultima uoluntate, uariare non licet. Bar.*

¶ Stichum aut Pamphilum, utrũ hæres meus uolet, † Titio dato. si dixerit hæres Stichum se uelle dare, Sticho mortuo liberabitur. Cũ autem semel dixerit hæres utrum dare uelit, mutare sententiam nõ poterit.[c]

¶ *Qui est in fuga, uidetur esse in loco à quo recessit. Bar.*

¶ Legatum est ita, Fundum Cornelianum, & mancipia, quæ in eo fundo dũ moriar[d] mea erũt, hęres meus Titio dato. ancill, quæ in eo fundo esse consueuerat, mortis tempore (cùm in fuga esset) enixa est. Quæro, an uel ipsa. uel partus eius legato cedat? Respondi, Ancilla quamuis in fuga sit, legata uidetur: & licet fugitiua erat perinde habetur ac si in eo fundo fuisset moriente patrefamiliàs. Huic consequens est, ut partus quoque matrem sequatur, [e] & pinde legato cedat, ac si in fundo editus fuisset.

¶ *Si una ex rebus alternative legatis à testatore donaẽ alia in legato remanet B.*

¶ Si Titio Stichus aut Pamphilus, utrum eorum malit, [f] legatus sit; † deinde Pamphilum testator Titio donauerit, † Stichus in obligatione remanet.

¶ *Coniunctio uerbalis non inducit ius ac crescendi in rebus prorsus diuersis. Bart*

¶ Quibus[g] † ita legatũ fuerit, Titio & Mæuio singulos seruos do lego: constat eos, non concursuros in eundem seruum; sicuti non concurrunt cum ita legatur, Titio seruum do lego. Mæuio alterum seruum do lego.

¶ *Plures simul uenientes ad legatum cõcordare coguntur qua actione agãt: secus si ueniant separatim. hoc dicit cum l. seq.*

¶ Si is, cui legatum fuerat, antè quàm cõstitueret qua actione uti uellet, [h] decesserit † duobus hẽdibus relictis; legatum accipere simul[i] uenientes, nisi cõsenserint, non potuerunt. † quare quandiu alter rem uẽdicare uult, alter in personam[k] agere non potest. sed si consenserint, rem cõmuniter habebunt. consentire autem uel sua sponte debent, uel iudice imminente.

¶ Paulus. † LEX LXXXVII.

DVobus coniunctim[l] fundus erat legatus. alter ex his partis æstimationẽ per actionem personalem[m] abstulit. alter, si totum fundum uendicare[n] uelit, exceptione doli mali † repellitur pro parte dimidia: quia defunctus semel ad eos legatum peruenire uoluit.[o]

¶ *Si res mea pignorata mihi legatur ab extraneo, tenetur hæres mihi soluendo pignus liberare. Bartol.*

¶ Iulianus. † LEX LXXXVIII.

SI tibi homo,[p] quem pignori dederas,[q] legatus ab alio fuerit; actionem ex testamento habebis aduersus hæredem; ut pignus luatur.[r]

¶ *Qui consecutus est æstimationem totius à grauato singulariter, nil debet consequi à grauato ultra. Bartol.*

¶ Si testamẽto † Stichus ab uno hærede legatus fuerit Mæuio, & eidem codicillis idem Stichus ab eunque §. finali.

g ¶ Quibus.] sic §. de usufru. ac. l. fina.
h ¶ Vti uellet.] cum plures ei competant: ut J titu. 1. l. cum filius. §. §. varijs.
i ¶ Simul.] secus si separatim: ut J. l. proxima.
k ¶ In personam.] scilicet ex testamento. & facit suprà, de usufru. l quoties. in princ. contra. Solu. ibi & de seruit. rustì prædiorum. l. tinere. contra. Solu. ibi. Item facit supra, quibus modis ususfruct. amit. l. 1. in princi. & §. finali.

DVobus.] CASVS. Legaui coniunctim fundũ duobus: alter egit actione ex testamento, & fuit consecutus æstimationem medietatis fundi. alter uti fundum totũ uendicare, certè non potest. Viu.
l ¶ Duobus coniunctim.] re & uerbis: uel re tantum: ut C. de cadu. tollen. §. ubi autem. & §. fin. autem.
m ¶ Personalem.] ex testamento.
n ¶ Vendicare.] per rei uendicationem.
o ¶ Voluit.] pro miribus portionibus: ut supra eodem. l. si mihi. in prin. & l. si pluribus. in princi.

SI tibi homo.] CASVS. Stichum seruum meum obligaui Titio, & Sempronius eum mihi legauit. certe tenetur mihi hæres Sempronij ut luat pignus meum prædictũ.

¶ Si testamento.] In testamento meo legaui Stichum Titio ab uno de hæredibus meis. postea feci codicillos, & eũdem Stichum ab omnibus hæredibus meis legaui eidem Titio ante quam aperirentur cõdicilli egit Titius contra hæredem grauatũ in æstimationẽ, & habuit æstimationẽ Stichi. certe apertis postea codicillis nõ potest ex eis agere contra hæredes ad eundem Stichum cuius æstimationem habuit.

¶ Cũ seruus.] Titius † minium p̃dicti serui habeo ego legatarius et ignorans mihi legatũ. certe adhuc est in suspenso status serui, fatrum dẽat remanere apud me, uel non. nam bũ possum repudiare. & si repudio, nunquam fuisse meus fingetur: quamuis in ueritate fuerit. vñ si aliquid seruus p̃dictũ interim acquisiuit, i. postq̃ legat. rius fuit mihi usq; ad tps quo repudiaui eum. hẽdi vẽ acquisisse. si aũt velim ad me pertinere seruũ: intelligitur fuisse meus à tpe aditæ hæreditatis, sicut in ueritate fuit. & ea quæ interim acquisiuit, mihi acquisiuit.

Si fundus.] Instituit mihi tres hæredes: & ab eis reliqui fundum unius hæredis Titio. certe pro hęreditarijs partibus tenentur Titio non autem solus ille hæres cuius est fundus.

¶ Valet.] Habeo superficiem in solo Titij. feci testamentum: & ei legaui superficiem in solo Titij ualet legatũ, & lucri faciet dominus soli ipsam superficiem. Viu.

p ¶ Si tibi homo.] f. Titius.
q ¶ Dederas.] alij non legauit. alioquin aliud esset: ut infra, de lib. leg. l. i. §. i.
r ¶ Luatur.] pignoris enim uitionem potius legasse, quàm domi-

† Fl. decesset.
† Fl. istitutio.
† Fl. pñt.
† Fl. li. xi. ad Plautium.
† Fl. deest, mali.
† li. 34. Digesto.
† de seruitutibus. §. ui. Rui. i. l. hoc edicto. §. hoc ar. th. 74. de nor. oper. nunc.

ff. Infor.

A uij nium

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium eius noluisse testatorem est verisimile. R. Sed argum. contra J. titu. j. l. Mæuius. §. pen. Et nota hic q̃ valet legatum rei meæ in qua alius habet ius.

1 Pone exẽplũ ut in l. 1. C. de usu fruct. & in re testatoris alterioca. & editerso an posit legari es i qua qs hẽt ius no. in l. cũ alienã. C. de leg.

a ¶ Ab omnibus hæredibus. § secus si ab alio specialiter eadem res: ut §. eod. l. quid ergo. §. primo & J. eod. l. seruo. §. i. & facit ad hoc §. eod. l. si fundum. §. si parte.

b ¶ Consecutus. § petendo Stichum non æstimatum. sed quia non præstitit eum inæstimatum, damnatur ille hæres à quo fuit relictus.

c ¶ Non potest. § quia nullum commodum esse potest. Aliàs cõtra infra titu. i. l. Mæuius. circa princi. Item contra ea. l. §. eum Sol. ibi, & dic plene ut ibi notatur. Accur.

d ¶ In suspenso. § Nec ob. J. eod. l. legatum. §. fina. quia refertur suspendatur legatum expressim, ut per condi. utibi: aut tacitè: ut quia legatarius deliberat: ut hic. ibi ergo non suspẽditur. sed statim extinguitur seruitus.

e ¶ Aditæ hæreditatis. § Nota quando dominium rei legatæ trãsit in legatarium, hic infra titu. i. l. mortuo. in princ. Sed alij dicunt à morte testatoris: ut J. de fur. l. à Titio. & §. de noxa. l. si seruus leg. & §. de pecul. eod si damnum. §. i. & J. titu. 1. l. legatum. Sed primo inspecta veritate, istæ aliæ de fictione. & facit J. de re. dub. l. quædam. & J. de fur. l. si is qui. & l. si dominium. & §. de re. eo. l. magis. §. fundũ autem. & supra eodem. l. legatari. §. i. & l. apud & l. seruuum. §. i. & §. si cert. peta. l. proinde. & J. si quid in frau pa. l. i. §. utrum.

f ¶ Si fundus. § plana est lra. & facit J. titu. i. l. vnũ ex familia. §. si rẽ.

g ¶ Valet. § quia ei uẽdicanti de cætero non obstabit exceptio, quæ competebat superficiario: ut J. de superfi. l. i. §. quod ait.

h ¶ Lucrifaciat. § sed nonne superficies sequebatur solum: ut institu. de rerum diui. §. cum in suo? Respon. fic: sed per hoc dicitur lucrari, quia petet rem exceptione non obstante. & facit supra eodem. l. si domus. §. fina.

Filio pater. § CASVS. Filium meum quem in potestate habebam, hæredem instituì cum quibusdam aliis, & ei prælegatũ dedi. filius uult abstinere ab hæreditate, & legatum consequi. dicebãt cohæredes suiꝰ impugnas iudicium patris tui abstinendo ab hæreditate sua, unde non debes aliquid ex eo consequi. quæritur quid iuris sit? & dicitur quòd bene habebit legatum, quamuis ab hæreditate abstineat: nisi ego pater nolui eum aliàs habere prælegatum prædictum, quàm si adiuerit hæreditatem meam: quia tunc nõ habebit nisi adeat. & bene dixi filium in potestate constitutum debere habere legatum, etiam si abstineat ab hæreditate patris quando non apparet contraria voluntas patris: quia idem dicitur in emancipato. & in potestate constitutus non habet minus ius abstinendi per prætorem, quam habeat emancipatus per ius ciuile. hoc dicit usque ad l. quid ergo. Vivianus.

i ¶ Petitionem. § quia non denegatur: ut C. eodem. l cum responso. & infra, de except. doli, l. apud §. si quis. & supra eod. l. qui filiabus. §. fin. & l. sequen. & infra eodem. l. quæsitum. §. duobus. Sed contra J. titu. i. l. miles. §. fina. nam ibi decedens & sic repudians non habet, nec

omnib. hæredibus, [a] & antequàm codicilli aperirentur, Mæuius litis æstimationem cõsecutus [b] fuerit, ipso iure vendicari ex codicillis non potest: [c] quia testator semel legatum ad eum peruenire voluit.

¶ *Rei legatæ uerè dominium transit ab adita hæreditate: & eodem modo debentur, quæ rei legatæ accedunt.* Bar.

¶ Cùm seruus legatur, & ipsius serui status, & omnium quæ personam eius attingunt, in suspenso [d] est. Nam si legatarius repulerit à se legatum, nunquã eius fuisse videbitur. si nõ repulerit, ex die aditæ hæreditatis [e] eius intelligitur. † secũdum hanc regulã. & de iure eorum, quæ per traditionem seruꝰ acceperit, aut stipulatus fuerit, deq; his, quæ legata vel donata ei fuerint, † statuetur, vt vel hęredi, vel legatario † seruus singula gesꝰisse existimetur.

¶ *Actione personali ex testõ non põt conuenirì hæres, nisi pro hæreditaria portiõe etiam si insolidum rem possideat.*

¶ Si † fundus [f] ab omnib. hęredibus legatus sit, qui vnius hæredis esset, is quidẽ, cuius fundus esset, non amplius quàm partem suam præstabit: cæteri in reliquas partes tenebunt. ¶ Valet [g] legatum, si superficies legata sit ei, cuius in solo fuerit: licet is dominus soli sit, nam consequetur vt hac seruitute liberetur, & superficiem lucrifaciat. [h]

¶ *Suus uel emancipatus si se abstinet, ꝑ legatũ ĩ totũ consequit, nisi testator aliud uoluerit, uel prælegata loco hẽditatis, po fuerit. ꝑ. d. usque ad l. quæsitum.* Bar.

FIlio pater quem in potestate

¶ Papinianus. † L. LXXXIX.

retinuit, hæredi pro parte instituto, legatum quoque reliquit. Durissima sentẽtia est existimantiũ, denegãdam ei legati petitionẽ, † si patris abstinuerit hæreditate. Non enim impugnatur iudicium ab eo, qui iustis [k] rationibus noluit negotijs hæreditarijs implicari.

¶ Martianus. † L E X XC.

SEd si non aliàs voluit eum pater habere legatum, nisi hæreditatem retineret, † tunc neq; ad uersus cohæredem dandam ei legati † petitionem secundùm Aristonis sententiam constat: cùm ipsi filio non videretur esse soluendo hæreditas. & hoc ita est, licet non conditionaliter expresserit, † intellexisse tamẽ manifestissimè approbetur.

¶ Iulia. lib. 32. † Digestorum. L. XCI.

NAm nec emancipatus hæreditate omissa legatum ab hærede petere prohibetur. Prætor enim permittendo his, qui in potestate fuerint, abstinere [l] se hæreditate paterna, manifestum facit, id † ius se in persona eorũ tribuere, quod futurum esset, si liberum arbitrium adeundæ hęreditatis habuissent.

¶ Papinianus. † L E X XCII.

QVid ergo, si ita legauerit? Hoc amplius filio meo. Non dubiæ † voluntatis quidẽ q̃stio erit; sed non absimilis prioris casus circa filij prouidentiam: nisi euidens voluntas cõtraria patris probet. Planè [m] si pluribus [n] filijs institutis, (inter eos verbis legatorum bona diuiserit, [o] volũtatis) ratione, legatorum actio denega-

transmittit legatum pro sua parte, & ita non valet. Solu. hic repudiauit: ibi decessit: quæ non sunt pariæ: quia cum repudiat, extat conditio tacita sub qua valet pro sua parte. at cum moritur ante aditam hæreditatem, ut ibi, non extitit conditio eo uiuo, & sic non transmittit pro sua parte, ut ibi. pro alia enim semper valet: & ideo transmittit: ut ibi. Item contra J. de except. do. l. fina. §. fin. Solu. ut C. eodem. l. cum responso.

ADDITIO. Vel dic secundum Barto. hic quòd ibi legatum habebat in se aliã conditionem quam istam, si hæres non erit: quia conditio apposita in institutione uidebatur reperita in legato.

k ¶ Iustis. § vel non iustis. nam est pro ratione uoluntas: ut infr. ad Trebel. quia poterat. & facit §. si quis omisi. cau. testl. l. si in testamento. in fi. & J. titu. i. l. Sextiliam. Accur.

NAm nec. Abstinere. § premittit enim, quod ius ciuile non facit: ut suprà de acquir. hæred. l. necessarijs. & instit. de hæ re. qual. & diffe. §. sed his. Accur.

QVid ergo. § CASVS. Pater ita prælegauit filio quem habet in potestate: hoc amplius quàm habet hæreditate mea, prælego ei centum. nunquid erit idem quod dictum est, quando pater non dixit, hoc amplius: scilicet ut patris hæreditatem nolens adire in potestate constitutus nihilominus habeat prælegatum? & certe sic, nisi probetur per cohęredes patrem noluisse eum habere prælegatum nisi adeat hæreditatem. suam. Sed quid si plures filios, puta tres sibi instituit pater, & inter eos diuisit totam hęreditatem uerbis legatorum, hoc modo: uni hęredi lego tertiã hęreditatis, secundo aliã tertiam, & tertio aliam tertiam: & unus eorum uult repudiare suam tertiam iure hę-

reditario, & eandem habere iure legati? nunquid potest? Certè non. verisimile est enim in hoc casu, q̃ non aliter vellet eos habere ea, q̃ assignauit, nisi hęredes existant. & hoc dicit litera uoluntatis ratione, i. prẽsente. Vivianus.

m ¶ Planè. § Fecit quidam testamentum suum, filios suos hęredes instituit: & diuisit inter eos bona: ut unus haberet ultra Rhenum, & alter citra Rhenum. nunc iste qui habebat citra Rhenum, habet in quoliber cespite medietatem iure suo: alteram medietatem iure prę legationis. si autem uelit habere id quod habet iure prelegationis, aliud repudiare non potest. Sed contra suprà eodem. l. qui filiabus. §. fina. Sed ibi prælegatum est à testatore, hic autem habet illud prę legatum à lege.

n ¶ Si pluribus. § hic intendit, quòd quando plures sunt instituti, vnusquisque suam partem partim habet iure cohęredis, & sic iure p legati partim suo iure habet. sed si id quod suo iure habet, noluit, non potest habere aliquid iure cohæredis, & sic iure prælegati: quia habet à lege. & sic non ob. §. eod. l. qui filiabus. §. fin. ubi habet à testatore prælegatum.

o ¶ Bona diuiserit. § sed non omnia, sed maiorem partem: alia bona indiuisa reliquit. H.

p ¶ Voluntatis. § præsumptę. ꝛ cũ enim pater inter eos diuiserit ora, uel partem maiorem: uerisimile est non aliter uelle eos hæ afsi-

guata

gnata, nisi essent hęredes.

a ¶ Ei qui. § cui per diuisionem maiorem partem assignauerat, quã ab intestato habiturus erat. & facit §. fami. ercis. l. si cum pater.

QVæsitum. § CASVS. Filium, & ex eo nepotem habebam in potestate. dictus filius hæres fuit institutus à quodam extraneo, & ab eo fuit legatum dicto nepoti meo. certè valet legatum. & etiam si legatum fuisset fratri prædicti instituti, uel etiam seruo suo, uel patris sui, valet legatum: quia etiã à filio meo instituto potest mihi legari.

¶ Præsente. § Quando in testamento meo dedi purè libertatem seruo meo, bene possum ei legare, vel uolo purè, vel volo sub conditione. si autem dem ei libertatem sub conditione, & do ei legatum purè: quandoque valet legatũ: quãdoque non. nam si conditio libertati apposita potest adimplerine te aditã hęreditatem, & sic tempore quo cedit dies legati sibi seruo purè relicti: inuenitur liber: vnde potest sibi acquirere. dies autem dicti legati cedit ab adita hæreditate: ut C. de cadu. tollen. l. j. §. in nouissimo. si autem conditio libertati apposita non posit adimpleri ante aditã hæreditatem: si alius esset institutus, de quo ponit duo exẽpla, nõ valet dictum legatum quia cùm dies eius cedit, scilicet ab adita hæreditate, inuenitur seruus hæredis. vnde sibi non potest acquirere legatũ dictus seruus: nec hæredi: quia iam esset hæres & legatarius: quod autẽ non debet. quod autẽ dixi valere legatum purè relictũ seruo cui data est libertas sub conditione, si conditio posit adimpleri ante aditam hæreditatem, & adimpleta sit: fallit in vno casu, veluti qũ Stichum seruum meum in stituì mihi hæredem necessarium, & Pamphilo seruo meo dedi libertatem sub tali conditione, quæ posset adimpleri ante aditam hęreditatem si alius esset institutus, & eidẽ Pamphilo aliquid purè legaui. quia hoc casu statim mortuo testatore Stichus hæres est: siue velit, si nolit. vnde nõ potest inuenirì aliqua cõditio quę in hoc casu possit adimpleri ante aditam hæreditatem. tempore ergo quo cedit dies legati, scilicet aditæ hæreditatis, si inuenitur seruus, vt dictum est, sibi legatum acquirì non potest, nec hęredi. vnde iudicatur non valere. Hoc dicit vlq; ad §. duobus. Vivianus.

b ¶ Institutus fuisset. § à patre secundum quosdam: imò ab extraneo: vt statim innuit cum dicit, aliena.

c ¶ Patri legari. § etiam purè: quod dic vt §. eod. l. à filio. & facit J. quando dies leg. ced. l. cum legato.

d ¶ Seruo. § imò videtur quòd filio vel seruo hæredis non iure legetur: vt insti. de leg. §. an seruo. quæ est contrà. Sol. hic sub conditione vt & ibi permittit. Vel dic secundum Io. q̃ hic non erat filius vel seruus hæredis, sed patris hæredis. Vel dic secundum quosdã q̃ valeret secundum noua iura, secundum quæ quæritur proprietas legatario filio, sed secundum vetera iura valebat, siue iplę hæres, siue legatarius fuit ante aditam hæreditatem emancipatus.

e ¶ Data. § id est directè relicta à testatore.

f ¶ Legari. § eidem seruo.

g ¶ Potest. § & vtriusque legati dies cedit ab adita hęreditate: vt C. de cadu tollen. §. in nouissimo.

h ¶ Purè legabitur. § scilicet à domino. ab extraneo verò indistinctè etiam purè legaretur.

i ¶ Vtile. § l. de decem. nam de libertate legatum semper valet.

k ¶ Legatũ est. § imò quandoq; non: vt J. de condi. & demon. l. cũ

bitur ei, qui [a] non agnouit † hęreditatem.

¶ *A filio instituto põt legari pri uel alteri cuicunq; in eadẽ ptãte constituto.* Bar.

¶ Iulianus. † L E X XCIII.

QVæsitum est, si filius familiꝰ qui filiũ habebat, hæres institutus fuisset, [b] cum esset uterq; in potestate aliena, an ab eo filio eius legari posit? Respondi: cum posit à filio patri legari, [c] consequens est, ut uel fratri ipsius, uel filio, uel etiam seruo [d] patris sui legetur.

¶ *Si libertatis dies & legati cedit simul, uel libertatis priùs, valet legatum: secus, si priùs cedit dies legati.* Bar.

¶ Præsenti quidem die data [e] libertate, seruo legari [f] vel purè uel sub conditione poterit. [g] cũ uerò libertas sub conditione data fuerit, aliàs utiliter, aliàs inutiliter purè legabitur. [h] nã si ea condõ libertatis fuerit, ut patrefamil. statim mortuo posit ante aditam hęreditatem existere conditio: uel ti, Stichus si decem Titio dederit, vel capitoliũ ascẽderit, liber esto. vtile [i]. legatũ est. [k] Huiusmodi autem conditiones, si hæredi x.ederit, si post aditam hæreditatem Capitolium ascenderit, inutile legatum efficient. [l] ¶ Necessario autem hęrede scripto [m] ex asse, ẽt hæ conditiones, quæ ante aditã [n] hæreditatem impleri possunt, inutile legatum efficient. [o]

seruus. in prin. Sol. ibi in mista conditione. & dic ut ibi no.

l ¶ Efficient. § quia dies huius legati ab adita hæreditate cedit: ut §. d. §. in nouissimo. quod hic esse non potest. Sed contra. J. titu. 2. l. qui concubina. §. cum testamento. Sol. ibi. & facit §. de hæred. instit. l. qui filio. §. 2. & §. e. l. si post mortem. & J. de op. leg. l. si optio. & J. ti. 1. l. si quis seruo.

¶ *Si seruo legato uiuo testatore obuenit libertas, relictum eidem debebitur.* Bart.

¶ Duobus hæredibus institutis, alteri Stichum legauerat, & eidẽ Sticho decẽ. cum Stichus uiuo testatore ad libertatem puenerit, † totum legatũ eiP debebitur. Nã insolidũ constitisset causam legati in eius ꝑsona, hoc quoq; argumento est, q̃ si hæres, cui legatus fuerat, hęreditatem nõ adiisset, solidum ab altero hærede consequi potuisset. q † ¶ Seruo legato legatũ datũ est. Si alienatus à testatore fuerit, † legatũ ad emptorẽ ꝑtinebit. r ¶ Cũ seruus Titio, & eidẽ seruo aliquid legat, fidei Titij † committi potest, ut aut seruũ alicui restituat, aut ea, quæ seruo legata sunt. Hoc amplius, etiam ipsi seruo, cum liber erit, fideicom missum à Titio dari potest. ¶ Si quis Stichum legauerit, & eundẽ alienauerit, uel manumiserit, deinde eidem legatum codicillis dederit, uel manumisso, uel emptori legatum debebitur. s

¶ *Ea, quæ acquirunt ꝑ seruũ uiuo testatore, non debent legatarijs esse in quæstis, post mortem & aditam hẽditatem.* B.

¶ Si mihi seruus à te hærede legatus t fuerit, & eidem seruo aliquis u legauerit, & uiuo eo qui mihi seruum legauerat, dies legati seruo dati cesserit, x cõfestim y id legatum hæreditati z acquirit: &

m ¶ Scripto. § & relicta libertate seruo, & legato: ut supra.

n ¶ Aditam. J. aliàs cũ institutus est extraneus secundum R. nam suus vel necessarius non dicitur adire. Vel dic ante aditam hẽditatem. i. ante institutionẽ: ꝑtor enim permiscit abstinere: ut §. eo. l. nam nec.

o ¶ Efficiente. § si non implete fuerint statim testatore mortuo, uel adhuc eo uiuo. & est ratio secundum R. quia in hoc casu inter mortem & hæreditatis acquisitionem nullum est medium.

¶ Duobus. § CASVS. Duos mihi hæredes instituì, & alteri eorum legaui Stichum, & eidem Sticho legaui x. Stichus peruenit ad libertatem me testatore uiuo. certè legatum ꝑdictum habebit insolidũ. nã & si nõ peruenisset Stichus ad libertatem me testatore uiuo, certè legatum prædictum habebit insolidum. nam & si non peruenisset Stichus ad libertatem, sed remansisset apud hæredem cui prælegatus fuit, & ipse hæres hæreditatem non adiisset: totum legatum prædictum dicto hæredi acquireret per seruum prædictum sibi legatum.

¶ Seruo. § Titio seruũ Legaui: & seruo legaui x. & postea seruũ alienaui in Męuium. certe Mæuius habebit legatum seruo relictum.

¶ Cum seruus. § Legaui Titio Stichum, & eidem Sticho legaui x. certè possum grauare Titium de fideicommisso alicui dando, uel ipsi seruo cum erit liber.

¶ Si q.s. § Legaui Titio Stichũ: & postea eũdẽ alienaui in Sẽproniũ postea eidẽ seruo dedi in codicillis legatũ. certè illud legatũ Sẽpronio acquirit. & idẽ est si eũ manumisi postquã cum legauerã, & eidẽ postea legatũ dedi in codicillis. nã ei manumisso acquiritur legatũ.

¶ Si mihi. § Titius instituit te hẽdẽ, & mihi Stichum legauit. Sẽpronius quidã alius fecit testamẽtum, & dicto Sticho legauit x. decessit Sempro. secundus testator, & uiuo Titio primo testatore, sicq; cessit dies legati Sticho relicti: quare acquiritur hẽditati Titij primi testatori. i. ipsi Titio qui adhuc uiuebat, ut dictum est. certe licet postea moriatur Titius cui acquisitum est legatum relictum seruo qui adhuc erat suus, quamuis mihi legauerat eũ, ut dictum est: tũ ad me cui Titius Stichum legauit, non pertinebit legatum relictum dicto Sticho per Sempronium: imo pertinebit ad hæredem Titij prædicti.

¶ Cum homo. § Legaui mihi Stichum, ego fui litem contestatus cõtra hæredem tuum super hoc certe quicquid à lite contestata usque ad sententiam habituꝰ fuissem si mihi datus esset tempore litis cõtestate, totum debet mihi dare hęres. & ponit simile de ancilla legata, & de fundo legato. Vivianus.

p ¶ Totum legatum ei. § Sticho. ut & J. q̃ dies leg. ce. l. cũ legato.

q ¶ Potuisset. § J. titu. i. l. miles. §. fi. §. Sol. ibi.

r ¶ Pertinebit. § J. §. 2. & J. quando di. leg. ce. l. cum legato.

s ¶ Debebitur. § §. §. ij. & J. quando dies leg. ce. l. cum legato.

t ¶ Legatus. § à testatore.

v ¶ Aliquis § extraneus.

x ¶ Cesserit § quia decessit qui legauit.

y ¶ Confestim. § eo legante mortuo.

z ¶ Hæreditati.] id est bonis quæ nunc sunt, spe futuræ hæreditatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis.& sic nomen destinatum post mortē, imponitur ante mortem: vt & posthumus dicitur post testamentum natus etiam in uita.& facit J.tit.j.l.quod seruus.

a ¶ Peritus est.§ per legatarium.

b ¶ Contestabatur.§ ex hoc dicunt quidam morā fieri à tpe litis cōtestatæ. Ioan. verò prius etiam à die interpellationis: ut J.tit. j.l. si quis seruo, quod plenè dicit: ut C. de usur. & fru. legat. l.j. & facit suprā, si cer. peta. l.cum fundus. & J. de acquir. rer. do. l. quæsitum. & §.eod.l. apud Iulianum.& J. ad Trebel.l. in fideicommissariam. in princ. & §. de vsur.l.equis.& l. Paulus. & J.de opt. le.l.filium. & J. titu. 2.l.patronus 2.respon.

S I fundum.§ CASVS. Pluribus mihi hæredibus institutis fundum Titio per fideicommissum reliquauus ex hæredibus dixit cohæredibus: quia hæreditas est multum onerata debitis, uendamus fundum prædictum, & expediamus nos à creditoribus. & si uultis, ego inquiram reditus fundi, & ita quid potest ualere fundus, & emam eum. dixerunt cohæredes, uocemus Titium, cui relictus est dictus fundus: & si placebit ei, faciemus. unde uocauerunt eum, & dixerunt ei prædicta: & ipse respon. non consentiam aliter, nisi detis mihi quantum posteà ualet fundus: sed ita bene cōsentio. & ita factum est. posteà uult fideicommissarius fundū. nō potest, sed pretium eius fic.si tamen hæredes uelint ei dare fundum, bene possunt. Vlpianus.

c ¶ Secundum reditum.§ nota pretium rei secūdum reditum: ut in auth. de non ali. §. quod autem. in fin. col.2.& C.de resci.a.uendi.l.si quos.

d ¶ Mercatus sit.§ à cohæredib.suis. quo casu etiam partem suā potest emere: ut §.de in di. addic.l.q̄ si uno.§.fin.

e ¶ Propter æs alienum.§ quod forte minuebat legatum. R. sed hoc non allegabatur hic.

f ¶ Restitui debere.§ imo nihil videtur deberi: ut J.tit.j.l.codicillis. § j.contrā. Solu. hæc secundum illam: quia eo animo hic cōsenſit, vt non perderet fideicommissum. Et eodem modo respon. ad l.J.eod.l. nihil. § j.quæ est contra. uel dic ut ibi. Item eodem modo rñ.J.titu.j.l. cum pater.§.libertis. Item no. hic præsentiam nocere quo ad fundū. sic §.de pigno.l.fideiussor.§ j.Sed argu.contra.suprā, de pigno.act.l. Caius. & infrā titu.2.l. Titia.§.Lucia. Sed dic ut in qualibet earum nota. Item not. q̄ pretium succedit loco rei. sic §. de peti.hære.l. si & rem.

g ¶ Marcellus notat.§ corrigēdo, ut tñ fundus debeatur secundum quosdam. quod non placet: sed est in solutione fundus. & facit §.fol. mat.l.si uero.§.fi.item facit J.tit.j.l.fi.§.quatuor.contra. Sed ibi alij ignorauerunt.

h ¶ Si Titio.§ CASVS. Titio legaui decem & fidei eius commisi ut seruum Mæuij manumitteret. si dominus serui non uult eum vendere, nihilominus Titius legatum habebit. nam non remanet eum: ac si mortuus esset dictus seruus. ¶ Sicut.§ filium meum impuberē mihi hæredem instituo, & ita dixi, quicunque erit hæres filio meo ab intestato, uolo quod det Titio decē, certè ualet hoc fideicōmissum. nam & ualet cum relinquo ab hærede meo legitimo. & est uerū q̄ dixi, si dictus filius meus decedat impubes, non aliàs. hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

h ¶ Si Titio.§ aliàs.§.Iulianus.aliàs. si Titio.

i ¶ Velit.§ Idem si velit, sed immenso pretio: ut infrà titu.i.l. non dubium.§.fina.

ideo quamuis posteà moriatur† is qui mihi seruum legauerat, ad me id, quod seruo legatum est, non pertinebit.

¶ *Si legatur homo alienus, fructus & accessiones ueniunt à tpe litis contestatæ. B.*

¶ Cùm homo ex testamento petitus [a] est, causa eius tēporis, quo lis contestabatur, [b] repræsentari† debet actori. & sicut partus ancillarum: & fructus fundorum interim percepti in hoc iudicium deducuntur, ita quòd seruo legatorum, uel hæreditatis nomine interim obuenerit, præstandum est petitori.

¶ *Qui consentit alienationi rei à testato re purè sibi relictæ, pōt adhuc petere pretium, licet hæres soluendo rem liberare se possit. Bart.*

¶ Idem.† LEX XCIIII.

S I fundum † per fideicōmissum relictum unus ex hæredib. excusso pretio secundum reditum [c] eius fuudi mercatus sit [d] propter [e] æs alienum hæreditarium præsente & asignante eo, cui fideicommissum debebatur: placet, nō fundum, sed pretium eius restitui debere. [f] Marcellus notat: [g] Si fundum restituere malit hæres, audiē dum existimo.

¶ *Licet modus per casum deficiat, debet legatum. Bart.*

¶ Iulianus.† LEX XCV.

S I Titio [h] pecunia legata fuerit, & eius fideicommissum, ut alienum seruum manumitteret, nec dominus eum uēdere uelit, [i] nihilominus legatum capiet: quia per eum non stat quò minus fideicommissum præstet. nam & si mortuus fuisset seruus, à legato non summoueretur. [k]

¶ *Potest relinqui fideicommissum à succedentib. ab intestato pupillo, quod expirat pubertate adueniēte. h.d. usque ad §. qui rogatus. in l. planè. Bar.*

¶ Sicuti conceditur vnicuiq; ab eo, ad quem legitima eius hæreditas, vel bonorum possessio peruentura est, fideicōmissum dare: [l] ita & ab eo, ad quē impuberis filij [m] legitima hæreditas uel bonorum possessio peruentura est, fideicommissa rectè dabuntur.

¶ Vlpianus.† LEX XCVI.

Q Vod fideicommissum [n] hactenus quatenus [n] īpubes decedat, ualebit. cæterum, si pubes factus decesserit, euanescit [o] fideicommissum.

¶ Idem.† LEX XCVII.

P Lanè si filium impuberem ex hæredauerit, fideicōmissum legitimus hæres præstare cogendus [p] non erit, nisi idem & patri hæres fuerit. [q]

¶ *Venditor serui hæredis de restituendo rogati tenetur fideicommissario, si est soluendo, alias contra emptorem habetur regressus. Bar.*

¶ Qui† rogatus erat hæreditatē, ex qua seruus eius hæres institutus erat, restituere, alij seruum uendidit. [r] † Quæsitum est an hæreditatem restituere cogēdus sit† is, ad quem hæreditas ex emptione serui hēdis scripti peruenerit? † Dixi, cōpellendū esse ad fideicommissum restituendum eum, qui seruum suum hæredem scriptum vendidit: cum pretium hæreditatis, quam restituere rogatus est, habeat. [s] Is autem, ad quem hæreditas ex emptione serui hæredis alij restitueres. tu vendidisti seruum, & habuisti pretium serui & hęreditatis. certe teneris ad fideicommissum præstandum, & emptor ita demum si tu soluendo non es

¶ Si cui.§ Legaui tibi Stichum aut Damam, ad tuam electionem, & rogaui te q̄ Stichū Titio dares ex testō. tu peristi Damā, & habuisti. certe quamuis Dama sit uilior q̄ Stichus, nihilominus Stichum Titio dabis: quia per te stetit quo minus habeat Stichum ex testamēto meo quo rogaui te Titio dare. ¶ Qui testamento.§ Si do seruo meo libertatem, & nihil aliud: non possum grauare eum in aliquo: nec illum similiter possum grauare cui lego seruum, ut eum manumittat: quia isti duo non recipiunt in testamento meo pecuniarium commodum. quidam tamen dicebant recipere pecuniarium commodum illum qui rogatus est de manumittendo: quia potest eidem manumittendo operas imponere. unde sic potest grauari fideicommisso: quod ualeat lex sequens. Viu.

p ¶ Cogendus.§ ut & J.titu.2.l.fi.& C.de lega.cum quidam. & J. ad leg. Falc.l.qui fundum.§.qui filios.

q ¶ Hæres fuerit.§ sic J.ad leg. Fal.l.in ratione.§.fi.

r ¶ Vendidit.§ antequam uellet adire hæreditatem. & sic iussu emptoris adibit: ut institu.de hæredib.instituendis.§. alienus. aliàs si iā adiisset, apud uenditorem remaneret: sicuti aliud eius peculium: ut §. de contrah.emp.l.quoties.Accur.

s ¶ Habeat.§ per medium. fiducia enim hæreditatis quærendę carius emit. Et no. pretium succedere loco rei: ut supra de petitio.hær. j.fi & rem.

Peruenerit.

a ¶ Peruenerit. quia emptor serui iussit adire.

b ¶ Non erit.§ sic §.de eo per quem fa.erit l.fin. in prin. Sed quid in nostro casu si eum manumisit antequam adeat iussu domini? Respō. manumissum teneri: ut J.tit.j.l.si alienus seruus.

c ¶ Steterit.§ Et est alia ratio, quia is uidetur melior quē elegerit: vt insti.de actio.§. huic autem. aliàs nisi essent istæ rationes: esset cōtrā. J.tit.j.l.imperator.

d ¶ Qui testamento manumittitur.§ directo, idem si per fideicommissum, ut statim innuit. Sed arg. contra J.de manumis. testam. l.libertas. §. hæc scriptura. & l.Mæuia. sed reddere rationes non est soluere de suo: & accendere cādelas nō est pecuniarium: & sic nec per hoc potest grauari ut §.proxi.

e ¶ Manumittere.§ nā non est locupletior q̄ libertum habet: ut J. de regu. iur. l.nemo.§. fin.& J. de assigna.li.l. asignare.

e ¶ Manumittere.§ nō enim perseuerauerit commodum: ut & J.e. l.quidam.§.si tibi.

f Idēdm. Aliq.d.§ scilicet dare. uel dic ad dationem pertinens.

g ¶ Exiguntur.§ ut C. de ope.lib. l.mater. ēt sic hoc dixit testator: vt J.de oper.li.l.cerdonem.& campanus. nisi esset filius testatoris, & pater hoc præceperit: ut J.de bo. lib. l. q̄ ex causa. & de fideicō. liber.l.si filius. in principio.

Q Vidam.§ CASVS. Titius ita leganit: Pamphilę uolo dari aureos quadringentos: & uolo q̄ hæredes mei accipiant partem tertiam de dictis quadringētis à Iulio castaldo meo: & superfluum accipiant de talibus aliis locis post ea testator accepit denarios à castaldo, & in alios vsus cōuertit, & decessit non mutato testamento. certè nihilominus valet fideicommissum, Pamphilæ datum, quamuis sint summæ in alios vsus translatæ? quia nō appofuit conditionē, imò demonstrationē, cum dixit à Iulio, &c.

¶ Quoties.§ instituit mihi hæredē, & ab eo legata reliqui. ipse nō uult hæreditatem, & vacat hæreditas. unde fiscus debet eam habere. certè fiscus præstabit dicta legata.

¶ Si tibi.§ Legaui tibi Stichum valentem decem & rogaui te q̄ Titio decem dares. posteà antequam legatum agnosceres, est mortuus Stichus. certè non præstabis fideicommissum à te relictum.

¶ Si scriptus.§ Plures instituo mihi hæredes, & legata ab eis reliqui: & dixi, uolo q̄ Titius hęres percipiat omnia legata, & ea inter legatarios distribuat. certè legatum alicui sub conditione relictum nō percipiet Titius hęres ante conditionem: pendente tū conditione legatarij cauebunt hæredes aut Titio commissario, aut legatario conditionali, q̄ præstabunt legatum conditione adueniente.

¶ Cui statuliber.§ Libertatem dedi seruo meo sub conditione si dare tibi x. & te grauaui in præstandis Titio x certe bene ualet fideicōmissum à te relictū Titio. & est ratio quare possum te grauare, ut dicit litera, nam cum possit &c. Viu.

scripti peruenerit, [a] ex causa cogendus erit fideicommissum præstare, id est, si dominus serui hæredis scripto soluendo non erit. [b]

¶ *Grauatus dare unam de rebus alternatiuè relictis, tenetur ad illam etiam si aliā elegerit. Bart.*

¶ Si cui Stichus aut Dama legatus esset electione legatario data, & fidei eius cōmissum esset, vt Stichum alteri præstaret: si Damam uendicare maluerit, nihilominus Stichum ex causa fideicommissi præstare debebit. Siue enim pluris est Dama, compellendus est Stichū redimere: siue minoris, ęquè Stichum iustè dare cogetur, † cū per eum steterit [c] quò minus ex testamento habeat, † qd' fidei eius † commissum fuerit, †

¶ *Cui prouisum non pecuniariter grauari non potest. Bart.*

¶ Quitestamēto manumittitur, [d] & neq; legatum neque hæreditatem capit, fideicommissum præstare cogendus non est. ac ne is quidem, qui seruum legatum rogatus fuerit manumittere. [e] Is enim de mum pecuniā ex cā fideicommissi præstare cogendus est, qui aliq̄d eiusdem generis uel simile† ex testamento consequitur.

¶ Vlpianus. † LEX XCVIII.

V Idendum est tamen, nunq̄d si uice operarum rogauerit cū † aliquid, [f] † debeat hoc fideicommissum valere. Quod nequaquam dicendum est: quia nec opera imponi huiusmodi liberto possunt, nec impositæ exiguntur, [g] quamuis testator id † cauerit.

¶ *Designatio unde legatum soluatur, post legatum relictum apposita, ipsum cōditionale non facit. Bart.*

¶ Idem.† LEX XCIX.

Q Vidam testamento uel codicillis ita legauit, Aureos quadringentos Pamphilæ dari volo, ita ut infrà scriptum est. à † Iulio actore [h] aureos tot, & in castris quos [i] habeo, tot: & in numerato quos habeo, tot. post multos annos eadem uoluntate manēte decessit, cùm omnes summæ ī alios vsus trāslatæ essent. quæro, an debeatur fideicommissum? Respondi, vero similius eē, † patrēfamilias demōstrare potius hēdib. uoluisse unde aureos quadringētos sine incommodo rei familiaris cōtrahere possent, † quā cōditionē fideicōmisso iniecisse, [k] qd' initio pure datum esset: & ideo quadringenti Pamphilæ debebuntur.

¶ *Bona uadunt ad fiscum cum onere legatorum. Bar.*

¶ Quoties † lege Iulia bona uacātia ad fiscum pertinent; & legata & fideicommissa præstantur, [l] q̄ præstare cogeretur hæres à quo relicta erant.

¶ *Qui tenetur ad pretium rei, re perēpta liberatur. h.d. Vel sic, Qui tenetur ad q̄titatem respectu speciei, peremptā specie liberatur. Bar.*

¶ Si tibi seruus legatus fuerit, & petitum à te ut i Titio aliquid præstares usque ad pretium serui, deide seruus decesserit: [m] nihil fidei commisi nomine præstare cogēdus eris.

¶ *Executor non debet ante pecuniam petere quam conditio legati extiterit. a*

¶ Si scriptus ex parte hēs, rogat' sit percipere [n] † pecunia & iis † quibus testamento legat ū erat, distribuere, id, quod sub conditione legatū est, [o] tūc pcipere † debebit, cū condō extiterit: iterim [p] verò † aut ei, aut iis, quibus legatū est, satisdari oportet.

¶ *Ille, cui datur aliquid cā cōditionis implendæ pōt onere fideicōmissi grauari. B.*

¶ Cui statuliber pecuniam dare iussus est, [q] is rogari pōt, ut cādē pecuniam alicui restituat. Nam cū possit testator codicillis purè libertatē dare, & hoc mō cōdōnē extinguere, [r] cur non etiā per fideicommissum eandem pecuniā adimendi potestatem habeat?

¶ *Fideicommissum iniunctum de re legata præstatur ut accipitur: si de alia, præstatur in integrum. Bar.*

¶ Idem.† LEX C.

S I mihi Stichus legatus esset, si deique meæ cōmissum, ut aut Stichum [s] aut Pamphilum seruū obliquum, siue per fideicommissum: ut hæreditas in codicillis: ut C. de codicillis.l.hæreditatem.& facit supra, de donatio. causa mott.l. quod statuliber.

I mihi Stichus.§ CASVS. Męuius legauit mihi Stichum, & rogauit me q̄ darem Titio dictum Stichum aut Pamphilum seruū meum, & hæres Mæuij detraxit mihi Falcidiam de Sticho. certe ad huc est mea electio utrum dem Titio partem Stichi quam habeo, an Pamphilum seruum meum. Viu.

s ¶ Aut Stichum.§ mihi legatum.

† Fl. moriē limita i. fluū dictū comitat mora: & à quo tēpore incipiat uide p Ang. i l. uinū. 2. col. §. fi cer. peta. † a liàs reputari.

† Fl. est §.

† Flo, debeti.

† li. 39. digestor.

ad intell. huius l. ui. Hiero. Veriū. in l. ex facto. num. 350. d uul. & pup.

† Fl. est.

† Fl. posit.

† Et rō huius §. e, qa quāuis fiat succedens in hēditate non fit hēs noīe: est tñ effectu: ut no. in l. ex facto. §. fi. §. de uul. & pup. & bo. ē tex. i l. 3. C. ad l. fal. de quo uid' in l. si quis aft. & ibi Bar. §. e. ti.

† Fl. fideicommisso.

† Vt aliqd det, debeat

† alias, additur dare.

† Fl. ita.

† Fl. Iulian. libr. 39. digesto.

† Fl. ab.

† Fl. cū aliā seruū uēdi disser.

† Fl. est.

† aſs peruenisset.

† Fl. præcipere.

† Fl. eis.

† Fl. præcipere.

† Fl. deest, uero.

† libro. 42. Digestor.

† Fl. fideicommisso.

† Fl. haberet.

† Fl. deest, eius.

† aliàs, fuerat.

† aliàs cogitur.

† aſs cū q.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eam partem.ʒ non deducto aliquo.sic,de annu. leg.l liberto. §.a liberto. & J.tit.j.l. cum pater.§.j.& l.Imperator. Sed cõtrà J.ad l.Falci,l.pœnales.§.fi.vbi legatarius deducit si ei deductũ est. Sol. ibi intelecto quantitatis,sic in specie indiuisibili. sic & aliàs ś. eo.l. si fundus sub conditione.§.fi libertus.& infrà,eo.l.ab omnibus.j. re spon.& not.de hoc C. commu.de leg.l.j.

SEruus.ʒ CASVS. Dicitur hic quòd sicut seruum ab hostibus captũ possum hæredem instituere: ita eum alij legare possum.Viuia.

b ¶ Seruus.ʒ facit ś. de hære.instit.l. illa. §. j.& J.eod.l. si seruo. §. j.& l.ab omnibus. §. etiam.& suprà, eod.l.id quod.Sed arg. contrà J.de uerbo.obliga.l.liber homo.

¶ I domino.ʒ CASVS Pãphilo Titij seruo legaui optionem seruorum meorũ, inter quos erat Stichus, posteà ipsi Titio domino legaui dictũ Stichum. certè uiuo Pamphilo cui legaui optionem non habet dominus Titius Pamphili nisi dimidiam in Sticho:qa poterit esse quòd Pamphilus perueniet ad libertatem, & optabit Stichũ qui legat' est domino suo. vnde in eo concurreret quilibet in dimidia.Viuia.

c ¶ Si domino.ʒ puta Pamphili.Viuia.

d ¶ Seruo eius.ʒ domini,scilicet Pãphilo.

e ¶ Data.ʒ scilicet vt oporet vnum ex illis, cũ duo tantum essent: aliqouin generale legatũ optionis in vno seruo de familia non derogaret speciali: vt J.de pec.le.l.seruo manumisso.& de opt.le.l. cum ita. §. j. & l. si hæres, quæ sunt contrà. Sed R. intelligit quod hic dicit, esse verũ ex significatione verborũ defuncti: sed secus ex interpretatione voluntatis, per plura verba,& secundũ hoc fuit legata optio serui de tota familia.Sed pone me institutũ,& seruo meo relictam optioue serui.videtur nõ valere: vt institu. de leg. §. an seruo.Sed dico cõtra:quia legatũ optionis est conditionale,scilicet si optauerit: vt instit. de leg.§. de regu.Cato.l.j.& dicto §.an seruo.in fine.Accur.

f ¶ Quòd.ʒ id est quia.

g ¶ Optare.ʒ de rigore verborum uel dic ꝙ erant duo tantum, ut dixi.& secundum utrumque fiunt partes cõcursu,nam potest eligere in Sticho, cùm & ipse continebatur in optione hominis cui legatur &c.ut infrà titu.j.l.Mæuius.§.j.Sed huic l.secundum quod R.ponit fiunt contraria iura quæ dicunt generi per speciem derogari, nõ speciei per genus:ut infrà,tit.ij.l.seruis urbanis.& J.de reg. iur.l. in toto.sed ex prædictis apparet sol.

¶ I mihi.ʒ CASVS Sempronius legauit mihi equum suum sub conditione ab hærede suo Titio. Titius hæres posteà mihi eundem equum sub eadem conditione legauit.certè adueniente conditione consequar equum ex primo testamento Sempronij, & nõ ex secundo Titij.Viuianus.

h ¶ Si mihi.ʒ facit J.de leg.ij.l.Mæuius j.respon.& J.ad l.Fal.l.fundo.Sed contra.ś.eo.l.plane.§.j.solu.ut dixi ś.eo.l.huiusmodi.§.j.

¶ I seruo.ʒ CASVS Tit u.in testamento suo legauit seruo meo Stichum,& posteà fecit codicillos,& mihi legauit eundem Stichum.ego nesciens mihi legatũ esse Stichũ in codicillis, repudiaui ex testamẽto.certè nihilominus posteà potero petere ex codicillis,

meum redderem,& in Sticho aliquid ex legato propter legem Falcidiam perdidissem: necesse habebo, aut Pamphilum seruum meũ Titio totum dare, aut eam partem Stichi,quam legatorum nomine accepero.

¶ *Is,in quo ius est postliminij, potest legari.Bartolus.*

¶ Idem. LEX CI

SEruus ab hostibus captus rectè legat. Hoc enim iure postliminij fit,vt quemadmodum hęredem instituere possumus seruũ, qui in hostium potestate est;ita legare eum quoque possimus.

¶ *Cui optio est legata, potest optare seruum specialiter alteri legatum. Bart.*

¶ Idem. LEX CII

SI domino Stichus legatus esset,& seruo eius optio data; partem dimidiam Stichi dico ad dominum pertinere, quòd possit seruus manumissus eundẽ Stichum optare.

¶ *Dispositio hæredis,non tollit dispositionem defuncti.Bart.*

¶ Idem. LEX CIII.

SI mihi Sempronius à Titio hærede legauerit, Titiusq; mihi sub eadem cõditione eandem rem legauerit, existente conditione capiam legatum ex testamento Sempronij.

¶ *Qui repudiat ex persona serui, potest agnoscere ex sua.Bart.*

¶ Idem. LEX CIIII.

SI seruo meo Stichus legatus fuerit testamento, idque legatũ repudiauero, deinde prolatis codicillis apparuerit mihi quoque eundem Stichum legatum esse; nihilominus eundem vendi care possum.

¶ *Qui decedit apud hostes, videtur mortuus tempore captiuitatis. qui reuertit, videtur semper fuisse in ciuitate. Bar.*

¶ Si ei,qui in hostium potestate est,legatum fuerit, & is apud hostes decesserit,nullius momenti legatum erit, quamuis postliminio confirmari potuit.

¶ *Legatum purè relictum seruo non iustè manumisso,non valet, nec confirmat, si posteà à manumittatur.Bar.*

¶ Idem. LEX CV.

SI minor xx. annis dñs seruũ causa non probata manumiserit, & posteà legatum ei dederit, isque alienatus ad libertatẽ profectus fuerit: legatum non capit.nam perinde nullius momẽti est legatũ, ac si sine libertate datum fuisset.

¶ *Tunc in fraudem vt quis fideicommissum assumere,quando non publicè sed secretè de restituendo promittit. Bar.*

¶ Idem. LEX CVI

IN tacitis fideicõmissis fraus legi fieri uidetur,quoties quis neque testõ,neq; codicillis rogatur, sed domestica cautiõe uel chirographo obligat se ad præstandum fideicommissum ei, qui capere non potest.

¶ *Si testator unum ex hæredib. ex emit ab onere, cæteri ad onus integrum tenebuntur.Bar.*

¶ Idem. LEX CVII.

A Bomnibus hæredibus legatum ita erat,Quisquis mihi hæres erit, damnas esto Titio dare centum.deinde infrà cõprehensum erat, ne unus ex hæredibus ei daret. Quæritur, reliqui ne peruenerit ad libertatem:ut ś.de condi.indeb.l.seruo.

IN tacitis.] CASVS Si testator non in testamento uel codicillis, sed domestica cautione obligat hæredem suum de præstãdo fideicommisso illi qui capere non potest,uidetur fieri fraus legi, quæ dicit ꝙ non capientibus non relinquatur.& habebit fiscus illud fideicõmissum.Viuianus.

n ¶ Rogatur.ʒ Expresè & euidenter,licet dicas,facias quod scis, vel da ei,cui scis me uelle.

o ¶ Non potest.ʒ ad hoc J.de iur.fis.l.ij.in princ. & l. in fraudem. & ś.de usur.l.cum quidam.§.in tacita.Accur.

A Bomnibus.ʒ CASVS Ita dixit testator, Quisquis mihi hæres erit,det Titio centum,i.inter omnes hẽdes dent Titio centum. posteà dixit,nolo ꝙ Titius hẽs meus aliquid præstet de dictis centũ. certè reliqui hæredes dabunt tota centum Titio.

¶ In testamento.ʒ Ita dixit testator,hæres meus det centum Lucio Titio si ipse Lucius Titius reddiderit dicto meo hæredi rabulas siue chartã in qua sum ei Lucio obligatus in sexaginta pondẽ Lucius decessit antequam daret chartam hæredi.numquid hæres Lucii poterit petere legatum de centum? & certè si tempore testamenti tabulæ siue charta erant in rerum natura, non habebit hæres Lucij legatum quia non adimplenit Lucius conditionem de dandis rabulis hæredi testatoris, quare non transmisit ad hęredem suum legati petitionem. si autem non erant in rerum natura, uidetur appolita legato Lucij impossibilis conditio, unde pro non scripta habetur, sicque legatum purum transmisit ad hęredem suum Lucius Titius prædictus. ¶ Etiam.ʒ Quædam res hostium possunt emi, & quædã non illa

¶ Si ei.ʒ Capto apud hostes aliquid legaui, & ipse ibi mortuus est. certè nihil ualet legatum,quamuis si redijsset ab hostibus,per postliminium confirmaretur legatum,& valeret.Viu.

i ¶ Possum.ʒ vt J.titu.i.l.si duobus.& l.si cum purè.& ś. de transac. l.cum Aquiliana.& l.qui cum tu.in prin.& insti.de inoffi.testa.§.mater.& §.cæterum.

k ¶ Momenti.ʒ habetur enim hoc legatum pro non scripto: ut C.de cadu tollen.§. in primo.& facit ś. eo. seruus.

SI minor.ʒ CASVS Quidã minor xx. annis manumisit seruum suum nõ probata causa apud concilium, sicut debet facere per leg.Aeliam Sentiam,& ita non ualuit manumissio. & postea eidem seruo legatum reliquit in testamento suo, & posteà eundem seruum aliena uit in Titium, & Titius dedit ei libertatẽ, quę ualuit.nunquid capiet dictus seruus nunc liber legatum sibi à dicto minore relictum? Et dicitur quòd non. sicut enim non ualeret legatum si ei legasset sine libertate, ita non ualet quando legat ei data ei libertate inutiliter: ut fuit in nostro casu.Viuianus.

l ¶ Alienatus.] ab illo testatore uiuente posteà.

m ¶ Sine libertate.ʒ nam non potest minor sine causa probata coram iudice dare libertatem etiam in ultima uoluntate:ut hic,& institu.qui ma. non poss. §. eadem. licet ibi ad xvij. an reducatur, & hodie per auth.adxiiij. ann. ut C. qui ma. non pos.auth. sed hodie. & sic nõ ob.C.e.l.Seruis. sed cum tpe mortis mi noris sit liber, uidetur valere. sed certè ideo non ualet, quia sub cõditione uidetur legatũ. fac si ex manumissione

¶ Quæ debet fieri ab hęrede etiã si agatur de præiudicio tertij in lucris captãdis:nõ si de dãnis inferedis. Bar. in l. si quis. afilio.§.j.§. eo. Quãdo autem agit de interpretatione totius testamenti:pertinet ad iudicẽ per l. uoluntatis. & ibi Bal. & C. de fideicom.

non,illa res ergo hostium quę potest emi,potest legari, & non alia.

¶ Si Titio.ʒ Institui mihi hęredes Tuum & duos alios, & posteà ita dixi,Quisquis mihi hĩs erit,det decẽ Titio. certè pro parte cohęredum habebit legatũ Titius, & non pro sua: quia hęredi a semetipso sibi legari non potest. Quid si ita dixi, uolo quòd Titius habeat fundum Cornelianũ, & det hęredibus meis xx certè pro parte cohęredum habebit fundum, & non pro sua. & sicut pro tertia non habet fundum. ita pro tertia non soluit x. Quid si ita dixi, Quisquis mihi hęres erit, det hęredibus meis xx & sic grauaui omnes hęredes dare omnibus hęredibus decẽ certè omnes hęredes habebunt ęquales partes de x. & sic nullus dabit aliquid de legato alteri. ¶ Cum quidam.] Institui mihi hęredem Titium quãdocunque mater eius decederet:quod perinde est ac si sub conditione eum instituissem: quia sub die incerto eum instituit: & si hęres nõ esset Titius,substitui ei Męuium, & a substituto prędicto rogari qui legata instituto, me posteà mortuo, & sic cedente die legati a me testatore instituto relicti pręstandi ei per substitutum, ipse institutus decessit uiua matre sua, & ita antequam existeret dies sub quo eum instituit, vnde hęreditatẽ meã non transmisit ad hęredem suum, imò habet eam dictus substitutus, qui de legato pręstando instituto erat oneratus. venit hęres instituti, & petit legatum a substituto dicens, quamuis institutus ad me suum hęredem non transmiserit hęreditatẽ, tamen legatum bene transmisit, quia tempore quo decessit institutus, cesserat dies legati,ut dictũ est. certè optimè petit,& habere debet legatum,non solum quando ego testator ei instituto taliter reliqui legatum,ut dictũ est,id est purè, sed etiam si relicquissem sub conditione si hęres non esset institutus prędictus. illa enim conditio impletur eo moriente. unde debet hęres eius habere legatũ sub dicta conditione relictum.& ita intelligitur illa cõditio etiã si non esset apposita,non tamen posset habere legatũ si hęres esset dixi in casu supra.proxi.§. fi intelligitur etiam si nõ sit apposita,ergo legatum non facit conditionale:ut sup.eo.l.iij.non est ergo mirum si hęres institutus habet legatum in prædicto casu.

¶ Si socero.ʒ Dedi dotem pro filia mea Titio genero meo. ipse gener me socerũ instituit hęredẽ.& partẽ hęreditatis suę legauit Męuio. certè ego socer & hęres possum ante partem accipere dotem quam dedi genero,& posteà legatum soluere. & idem est si alio modo erat meus debitor gener qui me instituit.Viuianus.

a ¶ Tota centum.ʒ supra eodem.l.si fundum sub conditione. §. si libertus.contra Solutio.ibi.Item argumentum contra supra, de administratio tuto.l.si pupillus. & infra,de legat. secundò. l. cum ab uno. sed pro hoc infra,de duo.reis.l.pen.& infra,de fideiusso. l. si pulatus §.fina.

b ¶ Nullæ fuerunt.ʒ & sic fuit conditio impossibilis legatario imposita:ut sic uitiatur,& non uitiatur:ut insti.de hęre insti.§. impossibilis.& hic subijcit.& J.de condi.& demon.l.obtinuit.

c ¶ Conditio.ʒ Hic est grecum,quod significat impossibilis. Sed uidetur non haberi pro non adiecta:quia debet accepto ferri: ut supra eodem.l.huiusmodi.§.fi.ita.quæ est contra.Solu. quo ad ipsas tabulas reddendas dicitur impossibilis.

hæredes utrum tota centum dare deberent, an deducta vnius illius hęreditaria portione. Respõdit uerius, esse reliquos hęredes tota centum dare debere: cùm & significatio uerborum nõ repugnet huic sententiæ, & uoluntas testatoris congruat.

¶ *Legatario mortuo ante conditionis possibilis existentiam, legatum extinguitur: secus in conditione impossibili. Bartol.*

¶ In testamento sic erat scriptũ, Lucio Titio,si is hæredi meo tabulas, quibus ei pecuniam expromiseram,dederit,centum dato.Titius deinde antequã tabulas hęredi redderet, decessit. Quęsitũ est, an hęredi eius legatum deberetur.Cassius respondit, si tabulæ fuissent,non deberi:quia nõ reddi tis his, dies legati non cesserit. Iulianus notat: Si testamenti faciẽdi tempore tabulę nullę fuerunt,vera ratione dici potest legatum Titio deberi: ꝙ [illegible] conditio pro non scripta habeatur.

¶ Etiam rem hostium posse legari Sabinus ait, si aliquo casu emi possit. ¶ Si Titio ita legatum fuerit, Quisquis mihi hęres erit, damnas esto hęredi Titio decem dare.deducta sua parte Titius decem petet. Item, si iussus fuisset hęres decem dare, & fundum sibi habere, deducta sua parte decẽ dabit. Deniq; constat cum ita legatum fuisset, Quisquis mihi hęres erit, damnas esto hęredi meo decem dare: exęquari omnium hęredum partes,eo quòd unusquisque & sibi & cohæredi suo dare damnatus videtur.

¶ *Conditio adiecta in institutione,non uidetur repetita in legato eidẽ ab alio gradu relicto. h.d. Vel sic: Conditio tacita uel expressa, quæ tacite inerat, transmissionem non impedit.Bar.*

¶ Cùm quidam hęredem instituisset quandocunque mater eius decessisset, deinde secundò hĩs institutus fuisset, & ab eo legata ei, qui sub conditione hæres scriptus erat, relicta fuissent; isque viua matre decessisset postquam dies legati cesserat, quæsitum est, an hęredi eius legata deberentur. Etiverius est legatum deberi hęredi siue purè à substituto legatum datum est primo hęredi, siue sub hac conditione,Si hæres non fuerit.quia moriente eo conditio impletur.

¶ *Hæres restituit fideicommissum deducto eo,quod sibi debetur.Bar.*

¶ Si socero à genero suo hęrede instituto,pars hęreditatis alij legata fuisset,deducta dote,eum debiturum esse partem hęreditatis legatam Sabinus respondit: quẽadmodum si pecunia ex crediti causa socero debita fuisset.ea deducta partem hęreditatis daturus fuisset.

¶ *Qui legat quod alius sibi debet, uidetur legare actiones.Bar.*

¶ Idem. LEX CVIII.

EGatũ ita erat, Quæ Lucius Titius mihi debet,hĩs me ut pote illusorium,nullum est legatum.

l ¶ Hæredem instituisset.ʒ puta Titium

m ¶ Eius.ʒ Titij.

n ¶ Secundus hĩs.ʒ i.secũdo in testõ scriptus,& sic pure:& improprie,J uocat substitutum. Vel dic ꝙ fuit institutus sub conditione si primus hęres non esset.

o ¶ Sub conditione.ʒ id est sub die incerta, scilicet quando mater eius moriretur:quæ pro conditione habetur:ut J. de condi.& demõ. l dies.

p ¶ Isque.ʒ scilicet Titius.

q ¶ Decessisset.] sic ergo institutionis conditio deficit.

r ¶ Cesserat.ʒ quod est à morte testatoris.

s ¶ Hęredi eius.ʒ ś.Titij,qui primo fuit institutus.

t ¶ A substituto.ʒ i.qui est secundo institutus,uel dic proprie:ut ś.

v ¶ Conditio impletur.ʒ hæc.ś.Si hĩs non erit: ut pote cum decedat antequam conditio extet sub qua erat hĩs institutus,i.ante q̃ inf moriat. Item tunc vt diem legati uiua matre non debere cedere, cũ pendeat ex institutione facta sub conditione,cum mt decesserit.Sed ob hoc non cedit tardius:ut J.qñ di.leg.ced hæredis.& facit J.tit.i.l. si pecuniam.§.i.contra.

ADDITIO Dic ꝙ hic non erat relictum legatum post mortẽ alicuius:sed institutio fuit collata post mortem:quod non uidetur repetitum in legato,secundum Bar.

x ¶ Ea deducta.ʒ ut & arg.J.ad leg.Fal.l pr filiam.& C.de iu.delib. l.fi.§.in computatione,& J.de usuru le.l.fi.

LEgatum.ʒ CASVS Ita dixit testator: illud quod debet mihi Lucius, volo quod hæres meus det Cornelio certe ad mihi

d ¶ Si aliquo.ʒ si i.quia,secundum quosdam.& facit ś.de actio. empt. l.fi.Sed ś.J.de uerb.obl.l liber homo.& dic ut ibi.Item facit.ś.eod.l. id quod.& l seruus.Accur.

e ¶ Si Titio.ʒ aliàs Titio. aliàs Attitio: ut hic,& J. & dic, testator instituit quinque hæredes: & Attio qui erat unus ex his, legauit. id est, prælegauit decem quinta deducta: & petit octo a cohæredibus in sua enim parte non teuet legatum: ut supra eo.l.& quidem.& facit.J. de cond. & demõstratio. l. qui hæredi. §. fina.

f ¶ Deducta.ʒ scilicet de decem. sibi cũ ipsemet Titius & sui cohæredes decem dare damnati uidentur. secus si in specie cõstitut legatum: quia nihil deduceretur: ut supra eodem. l. plane. §. si duobus.contra & infra titu.primo cum pater. in princ. & infra ad Trebel.l deducta §.nũmis. & infra ad legem Falc. in quarta. Alij dicunt deducta sua parte.ś. hæreditatis.

g ¶ Iussus fuisset hæres.ʒ scilicet Titius. & dic decem puta hæredibus,scilicet oib. & sic si hujusmodi & alijs. ut in fine huius.§.

h ¶ Dabit.] scilicet cohæredibus, & percipiet fundum.

i ¶ Hæredi meo.ʒ im personaliter, non adiecto proprio nomine. uel dic personaliter, puta Titio decem det Sempronius, & Sempronio decem det Titius. & sic admittitur compensatio ab utraque parte.H & facit supra familia erciscun. l. hæredes.§. fina. & l. sequen. Sic ergo patet ex prædictis quòd aut relinquitur uni hæredũ ab hæredibus: aut eorum ab vno hæredum hæredib. aut hęredibus ab hæredibus.

k ¶ Videtur.ʒ quare,

¶ Dic ꝙ ibi pupill' nõ poterat liberare unũ extutorib' in prejudiciũ aliorũ: sed hic testator potuit fecundum Bart.

¶ Dic ꝙ ibi concordat secundum Bart.

¶ Fl. deest dare.

¶ Fl. tabellas.

¶ Fl. tabellas.

¶ Fl. decesserat.

¶ Fl. cessit. alias cessisset.

¶ alias tabellę.

¶ Fl. una.

¶ Vide Alcia. lib. pa rerg. c. 8.

¶ Fl. habetur.

¶ Fl. Si Attio.

¶ Fl. Attio.

¶ Fl. Attu'.

¶ Fl. constitit.

¶ Fl. uidetur.

¶ Fl. inst' mit quandoque.

¶ Fl. scripsus.

¶ Fl. institutus fuisset.

¶ Fl. esset.

¶ Fl. cesserit.

¶ Fl. deest Et.

¶ alias ab intuto.

¶ alias non & ea.

¶ libr. 1. ex Minicio.

¶ Fl. ea hæres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad nil aliud tenebitur hæres Cornelio, nisi ut cedat ei actiones contra Lucium. Viuia.

a ¶ Actiones.} sic §.eo.l.si sic §.j.

SI in testamento.} CASVS. Hæc lex dicit q̃ licet quædam uerba deficiant in legato, nihilominus ualet. Viuia.

b ¶ Si in testamento.] C.de testa. l. errore.& fideicom.l uerbum. & §.de hęred instit. l. qui neque. & j. titul. j.l.cũ pater. §.cùm imperfecta.

SI à pluribus.} CASVS. A pluribus mihi hæredibus institutis legata multa qui busdam reliquit & iussi vni ex hæredibus ut legata acciperet, & legatarijs præstaret. certe habebunt legatarij electionem utrum cõueniant hæredem iussum, an omnes hæredes. & si iussus accipiat legata prædicta à cohæredibus, debet eis cauere de præstando eos indemnes.

¶ Si quis seruum.] seruum meum legaui Titio. & eidem seruo legaui decem sine libertate, cùm morietur ipse seruus. bene ualet legatum: & illud habebit ille Titius cũ morietur seruus. Viuianus.

c ¶ Et præstare. } Sic ergo bis legauit: id est semel ab omnibus, & semel ab uno: nec per hoc multiplicauit: ut ẋ eod.l.planè.§.2.& j. & facit §.fami. erc. si filia.§. Pomponius.& §. idem Papinianus. & §.tit.j.l.cum ab uno. & C. de episcopis, & clericis.l. nulli. & supra.eodem. l quidã. §. si scriptus.

d ¶ Si quis seruum.} scilicet leget, quod eit J. & die quòd pure legauit seruum Titio, & eidem seruo x. cũ morietur ipse seruus. ualet enim: ut & arg. J. de condi. & demon. l. hæres meus. secus econtra si seruum legat Titio cùm morietur seruus, & ipsi seruo decem, quia sic inuenitur legare suo seruo sine libertate, quod non ualet: ut C.eo.l.seruus. nec enim potest tunc cedere dies legati: ut §.eo.titu.l. quæsitum. & præsenti. & facit J. de opc. lega l. si optiõ. in prin. & infr. tit. j. l. si legatarius.

SI seruus.} CASVS. Legaui tibi Stichum, & ipse Stichus me uiuo iuit Mutiam. certe impensam debes tu legatarius præstare in eo recuperando. ¶ Si id quod.} Debebas mihi equum ex testamento. quidã alius donauit dictum equũ seruo meo, & ita acquisitus est mihi per obliquum ex causa lucratiua, scilicet donatiõis seruo meo factæ certè nihilominus per ẽ eum à te ex testamento. nam & tu ipse qui tenebaris mihi ex testamento ad equũ, si donasses eũ seruo meo, non liberaris ab actione ex testamento. nam & si solueris seruo meo illud quod debebas mihi ex testamento, inuito me, non liberaris.

¶ Cùm homo.} Legaui tibi hominem in genere. certè tu habes electionẽ, & nõ hæres. nam ex plurib. actionib. tibi pro legato competentibus tu habes electionem quam intentes. ¶ Huiusmodi } Ita dixit testator: Titio aut Mæuio lego decem, quicunque eorũ prius Capitoliũ ascenderit. uel ita dixit: Instituo mihi hæredẽ Titiũ aut Mæuiũ quicunque eorum prius capitoliũ ascenderit, seruet ualet legatum, & ualet institutio. & hoc probat tali argumento: quidã legauit libertis suis usumfructũ fundi Corneliani, & legauit proprietatẽ eiusdẽ fundi illi ex dictis libertis qui uixerit post alios. certè ualet legatum. h. d. usque ad §. Sed nam. Viuia.

e ¶ Fugisse.} postquam legauit, & ita hæredem non commisisse culpam cerem est: secus si cum legebat erat in fuga: ut §.eod.l.cum seruus. & l. sequen. quæ sunt contra. & j. titu. i. si quis seruum. & §.eod. l. seruo legato. § fina.

f ¶ Debet.} vel relictum est, quoniam &c. ut & no. supra eodem. l. cum res.

Cornelio dare damnas esto. Nihil amplius ex hoc legato quã actiones [a] suas hæres præstare debet.

¶ *Oratio imperfecta fficitur ex præsumpta uoluntate defuncti. Bar.*

¶ Alphenus. † LEX CIX.

SI in testamento [b] scriptum esset, Hæres meus aureos centũ Licinio damnas esto: neque adscripsisset dare; deberi ei † legatum constat. †

¶ *Legatarij possunt conuenire oẽs hẽdes pro hẽditaria portione, uel cũ hæredem, qui factus est executor insolidum. Bar.*

¶ Africanus. † LEX CV.

SI à pluribus hæredibus legata ea, quæ † unus ex his præcipere † iubeatur, & præstare, [c] in potestate eorum, quibus sit legatum, debere esse ait, utrúmne à singulis hæredibus petere uelint, an ab eo qui percipere sit iussus: itaq; eum qui præcipere iussus sit, † cauere debere cohæredibus, indẽnes eos præstare. † ¶ Si quis seruum [d] cui aliquid sine libertate legauerit, cùm morietur ipse seruus, leget: minimè dubitandum, quin utile legatum futurum sit; propterea scilicet, quòd moriente seruo id quod ipsi legatum erit, ad eum cui ipse legatus fuerit, peruenturum sit.

¶ *Seruus, qui fugit post testamentum ante mortem, debet persequi sumptib. legatarij. Bartol.*

¶ Idem. † LEX CXI.

SI seruus legatus uiuo testatore fugisse [e] dicatur & impensa & periculo eius, cui legatus fuit, † debet reddi: quoniam rem legatã eo loco præstare hæres dẽt, † † in quo [f] à testatore sit relicta.

¶ *Duæ causæ lucratiuæ, quæ habuerunt originem in personis diuersorum possunt i eadem re concurrere. Bar.*

¶ Si id quod ex testamẽto mihi debes, q̃libet alius seruo meo donauerit, manebit adhuc mihi ex testamento actio, [h] & maximè si ignorem meam factam esse. alioquin consequens erit, ut etiam si tu ipse seruo meo donaueris eam inuito me, liberẽris: quod nullo modo recipiendum est, [i] quã † ne solutione quidem inuito me facta liberẽris.

¶ *In legato generali legatarij est electio. Bartolus.*

¶ Cùm homo [k] Titio legatus esset, quęsitum est, utrum arbitrium hæredis sit, † quẽ uelit dandi † an potiùs legatarij? Respõdi, uerius dici electionem eius esse, cui potestas sit qua actione, uti uelit, id est legatarij. [l]

¶ *Potest legari vni ex duobus, qui priùs conditionem impleuerit. Bartol.*

¶ Huiusmodi legatum, Illi aut illi, uter eorum prior Capitolium ascenderit, utile esse, [m] euidenti argumento probari ait; quòd cõstet usufructu libertis legato ei, qui † eorum superuixerit, proprietatem utiliter legari. [n] Idq̃ue & de hærede instituendo † dicendũ existimauit. [o]

¶ *Duæ causæ lucratiuæ non possunt concurrere circa idem, nisi ex altera aliquid absit ex ipsa re, vel eius occasione. Bartol.*

¶ Stichum, quem de te stipulatus eram, Titius à te hærede mihi legauit. Si quidem non ex lucratiua causa stipulatio intercessit, utile legatum esse placebit. fin-

† Fl. Alfenus Varus, lib. 2. dige. à Paulo epitomato.
† Fl. deest, ei.
† Amplius hãc legẽ in ẋtum dicit, q̃ oratio imperfecta ex p̃sumpta mẽte testatoris fficiebet, text. in l. cum p̃f. §. cũ imperfecta. l. de le. 2. ut proceda. ex p̃ contentis si commode fieri pot.
† li. 2. qõn.
† Flo. exaq.
† aliàs, percipere.
† Fl. est.
† Fl. p̃stari.
† li. §. qõn.
† Fl. sit.
† Flo. dẽat.

g ¶ In quo.} ut hẽdis quidem sit iquisitionis labor, legatarij, vero periculum sit & dispẽdium R. & facit supra. ad exhiben. l. sed si hæreditas.

h ¶ Ex testamento actio.} nam per seruum meum deterior mea conditio fieri non potest. Item hoc nisi in rẽ meam sit uersum, uel nisi habui ratum: ut institui. eo. § si res aliena: & §.eo.l.cum seruus.

i ¶ Recipiendũ est.} ut & C. de pact. l. seruus.

k ¶ Cum homo.] in genere.

l ¶ Legatarij.} legatarius eligit actionem: ut hic. & infra, titu. i. l. cum filius. §. uarijs. Item rem legatã. sed hoc dicit R. si hęres differat eligẽ. Sed tu dic secundum Io. etiam à princip. ut not. supra famil. erciscund. l. hæredes. §. si incerto. ut tamen mediocrem eligat. supra eodem titu. l. legato. & argum. infra de auro & argẽ. leg. l. qui lancem. & facit supra, eo. l. q̃ duos. & instit. eod. §. si generaliter. Sed argumen. contra supra eodẽ. l. si quis à filio. § 2.

m ¶ Vtile esse. } ut institu. eo. §. sub certa & J. de rebus dubiis. l. si fuerit.

n ¶ Vtiliter legari.] ut infra de rebus dub. l. quoties.

o ¶ Existimauit.} ut & §. de hæredi. instit. l. quoties. § si quis ita. in prædictis autem erat eã dubitandi, obscuritas: ut J. de iniu. l. prætor. §. quod aũt prætor.

¶ Stichũ.} CASVS. promisisti mihi Stichum. postea Titius instituit te hæredem, & eundem Stichum mihi à te legauit. nunquid ualet legatum? & distinguitur, utrum promisisti mihi ex causa non lucratiua, & ualet legatum prædictum. an debes mihi dictum Stichum ex duabus lucratiuis puta quia dicta stipulatio fuit interposita ex cã lucratiua, & ex testamento mihi debes, quæ est causa lucratiua: & tunc non ualet legatũ, scilicet si iam fum consecutus dictum Stichum ex stipulatione ex cã lucratiua mihi à te facta: quia mihi legatario de Sticho mihi legato nihil abest: quia habeo eum ex stipulatione, ut dixi: nec potest mihi legatario præstari eadem res bis. Item pone quòd Titius te istituit, & à te mihi legauit Stichum, & postea Sempronius instituit te hæredem, & eundem Stichum à te mihi legauit, & rogauit me dictus Sẽpronius secundus testator per fideicommissum ut eundem Stichum restituam Caio. certe teneris mihi ad dictum Stichum præstandum ex testamento primi testatoris, quia non videor capere ex testamento secundi testatoris, cum alijs restituere debeam. & idem est si dictus Sempronius secundus testator à me, cui legauit Stichum, legauit pecuniam Caio tantam quantum ualet Stichus prædictus: quia bene potero agere contra te ad Stichum ex testamento primi testatoris. & idem est si primus testator qui mihi à te hærede Stichum legauit, rogauit me per fideicommissum vt Caio restituam dictum Stichum, aut tantam pecuniam quantum valet Stichus. nam agere potero contra te ad Stichum ex testamento Sempronij secundi testatoris, qui mihi à te eundem Stichum legauit. non enim videor habere ex testamento primi, cum alij debeam restituere.

† ad intell. huius tex. uid. Iacob. Nigri i l. j. §. si q.s. ita nu. 64. de uer. obl. ut vero cõcilieẽ. cũ l. generaliter. §. si q.s seruo. de fidei cõ. liberat. uid. Seb. Sap. in l. p̃ cib. nu. 59. C. de ipub. & ibidem Coras. nu. me. 59.
† Fl. deest, ait.
Fl. & si solum.
† Fl. patiet.
† Flo. fuerat.
‖ Fl. aliq̃d.
† Fl. usum fructũ liberis legatũ. & qui.
† alis instituo.
† Fl. fideive.
‖ Facit ad hoc §. eo. l. si domus. §. de cuictione. & gl. i uerbo ex stipulatu.

vel tantum quantũ ualet. Item si in testamento Titij primi testatoris tu hæres eius abscidisti mihi Falcidiam de Sticho prædicto mihi à te hærede legato? certè illud qd mihi abscidisti, consequar à te ex testamento Sempronij secundi testatoris, qui mihi à te suo hẽde dictũ Stichũ legauit. Item pone q̃ Sempronius legauit mihi fundum Titij à te suo hęrede: Titius prædicti fundi dominus instituit me hęredem, & hęreditas sua Titij non est soluẽdo creditoribus suis, vnde creditores abstulerunt mihi dictũ fundum, & omnia alia bona. certè tu prædictus hæres Sempronij tenebaris mihi ad dictũ fundum: quia non videor habere fundum ex testamento Titij, quia me instituit, cùm eum mihi auferre creditores possint, ex eo q̃ hæreditas Titij non est soluendo. & idem est in isto casu ac si fundum mihi ab aliquo legatũ emissem ab alio. nam possum ex testamento petere, cum habeam eum ex causa non lucratiua: ut in prin. §. dictum est. hoc die usque ad §. si ita scriptum. Viuianus.

a ¶ Ex duabus.} scilicet causis lucratiuis: quia & stipulatio erat ex causa lucratiua, non solùm legatum. & est ad hoc J. de uerbo. oblig. l. inter stipulãtem. §. si rem. & de actio. & obli. l. si is, qui. & J. tit. secũdo, l. nutu. § j. Sed arg. contrà. §. eo. l. planè. j. §. 2.

b ¶ Nec abfit quic.} mihi legatario, tunc enim eatenus valet: ut infrà, proximo respondeo.

c ¶ Item si domino.} Titius non soluendo suis creditoribus, fecit me heredem, fundum eiusdem Titij legauit mihi Sempronius. petam legatum. nam nõ habeo ex causa lucratiua, sicut si emissem: ut insti. eo. §. si res aliena.

¶ Si ita scriptum.} CASVS. Ita dixit testator, Titio lego sex: & amplius quàm Titio legaui, lego Seio x. certè quilibet habebit suũ legatũ iutegrũ, & nõ legaui, lego Seio x. certè quilibet habebit suũ legatũ iutegrũ, & nõ plus. sed si ita legauit testator: Lucio Titio lego sex: & hoc amplius. certè uxor eius & liberis. certè uxor & liberi Lucij Titij delego decem vxori eius & liberis. certè uxor & liberi Lucij Titij debent cõcurrere in legato de sex cũ ipso Lucio Titio pp illud pronomen hoc. & sic non obstat contratium. Sed pone q̃ Titio cui nihil legauerã, legaui hoc modo, hoc amplius, Titio lego x. certè benè ualet legatum. nam & ita est in stipulatione.

¶ Si seruus.] Seruo alieno directo libertatẽ reliqui: & posteà eũ alij legaui. certè ualet legatum, & non libertas.

¶ Qui quinque.} Quinque libras in arca mea habebam. ita dixi in testamento, decem quæ in arca habeo, Titio lego. certè ualet legatũ quantum ad quinque quæ ibi sunt, & non q̃tum ad alia quinque quæ ibi non sunt: quantum enim ad alia quinque, q̃ desunt, uidetur certũ corpus legatum quod in rerum natura non fit: quo casu non ualeret legatum. si autem tempore mortis meæ testatoris erant integra decem in arca, & aliquid de eis posteà periit culpa heredis: ipse hæres legatario tenetur ad integra decem. & quod dixi in legato, idem est in stipulatione.

¶ Si seruus.} Legaui tibi Stichum. hæres meus fuit in mora dãdi eũ tibi. certè amodo est in periculo hæredis. ¶ Cum quid.} Titius testator legauit tibi equũ, & rogauit te q̃ eum mihi dares. si equus moriatur antequam eximas ab hærede Titij, nunquid teneris mihi? & distinguitur, an accepisti aliquid aliud in testõ Titij. & tunc teneris mihi, si non exegisti eum siue dolo tuo & lata culpa siue leui. si autem nihil aliud habuisti in testõ Titii, non teneris mihi nisi de dolo & lata culpa. & ita est ẽr in contractibus bonæ fidei. h. d. usque ad §. qui margaritam. Viuianus.

¶ *Vtile legatum per inutilem libertatis dationem non uitiatur. Bar.*

¶ Si seruus † alienus liber esse iussus, & legatus sit, peti eum ex legato posse ait. [g] Nam cũ libertas nullius momenti [h] sit, absurdum esse ait † per eam legatũ infirmari, [i] quod alioquin ualeret, si id solum † datum fuisset.

¶ *Defectus demonstrationis per quã deficit substantia legati, legatum perimit. hoc dicit. Vel sic Demonstratio falsa adiecta rei quę non reperitur, uitiat legatũ. Bartolus.*

¶ Qui quinque in arca habebat, ita legauit, uel stipulanti promisit Decem, quæ in arca habeo. & legatum & stipulatio ualebit: [k] ita tamen, ut sola quinque uel ex stipulatione, uel ex testamẽto debeantur. Vt uerò quinque quę deerunt, ex testamẽto peti possint, vix [l] ratio patiẽ. † nam quodammodo certum corpus quod in rerum natura non sit, legatum uidetur. Quòd si mortis tempore plena summa fuerit, † & posteà aliquid † ex ea deperierit, [m] sine dubio soli hæredi deperit.

¶ *Post moram hæredis res legata est in periculo eius. Bar.*

¶ Si seruus legatus sit, & moram hæres fecerit, periculo eius & uiuit & deterior fit: ut si debilẽ fortè tradat, nihilominus teneatur. [n]

¶ *In legatis & fideicommissis dolus & culpa uenit ad similitudinem cõtractuũ bonæ fidei. Bar.*

¶ Cũ quid tibi legatũ, fideiq; † tuæ commissum sit, ut mihi restituas: si quidẽ nihil p̃tereà ex testõ capias, dolum malum dũtaxat in exigendo eo legato, alioquin [o] ẽt culpam te mihi præstare debeẽ

† Fl. è duabus.
Fl. tũcmagis inutile.
† Fl. deest, que.
† Fl. abscidit. aliàs, deecidit.
† Fl. q̃d ita legauerit.
Fl. deest, Sed &.

d ¶ Nihil ultra.} contra. infra titu. 2. l. si fic. & l. si tibi pure. & infr. de dot. prælega. l. qui ita legat. in quibus dicit admitti cum Titio in primo legato. Solu. verbum hoc tollit contra. nec obst. infra proxi. nam & usitatum &c. quia ibi non dicit quòd nihil vltra suum legatum habeat. Item nec infra proximo §. quia nec ibi dicit quòd nihil ultra. unde etiam in primo legato ibi admittitur. Sed alii, ut Ro. dicunt quòd hoc est verum regulariter & in dubio, nisi ex uerbis vel dignitate uel charitate uel conjectu simili aliter apparet, ut in legibus contrarijs, & infrà titu. se cundo. l. pater. §. fina. Tertii dicunt, aut ex hac tacita repetitione præiudicatur alii legatario: & tunc obtinet quod hic, aut soli hæredi, ut in contrariis: & pro hoc facit illa l. si tibi pure. sed non placet: ut prædicta l. si sic.

e ¶ Debeatur.} participat enim cum primo ut no. §. prox. §.

f ¶ Multoque minus.} argumen. quod ualet in ultima uoluntate, magis ualet inter viuos. sic supra, de pact. l. pactum. sic econtra institu. de lege fu. ca. tol. §. fina. & facit infra de uerborum significatio. l. uerbum amplius.

g ¶ Ait.} quia rem alienam potest quis legare: ‡ ut institu. eo. §. non solum.

h ¶ Momenti.} quia alienus: ut C. de manumiss. test. l. seruo. & not. ut ibi.

i ¶ Infirmari.} sic §. eo. l. si fundum sub conditione. §. cum statuliberum. & J. titu. i. l. si quis seruum. Sed §. J. tit. i. l. si quis quos. Solu. ibi. Itẽ §. J. de fun. instru. l. 3. §. fina. Solu. hic expresse fuit legatus: ibi tacite: quod non placet: ut §. eod. l. seruum filii §. si idem. Solu. ergo ut ibi. Item not. non uitiatur utile per inutile. sic supra, de usur. l. placuit Sed argu. contra institu. quibus modis testa. infir. §. i. in fine. & instit. quibus modis tol. obl. §. præterea.

ADDITIO. Dic q̃ ibi non erat omnino inutile: ut ibi patet. & per Dyn. in c. utile per inutile. de reg. iur. lib. 6. secundum Bar. hic.

K ¶ Valebit.] vt & J. de do. prælega. l. i. §. pen. & §. e. l. si certos. & J. de uer. obl. l. si ita.

l ¶ Vix.} i. nullo modo. Sed §. §. de act. emp. l. si quis eum. sed ibi affirmauit tot dolia: uel ibi emptor, qui habet titulum onerosum: hic legatarius, qui habet titulum lucratiuum. Item contra. §. famil. erc. l. hæredes. §. fin. Solu. ibi.

ADDITIO. Dic q̃ ibi fuit relicta ut quantitas: hic ut species, secundum Barto.

m ¶ Deperierit.} culpa hæredis, non alias: ut infra ad legem Falc. l. in ratione. in princ. & §. eo. l. cum res. & J. ad Trebel. l. mulier. §. si hæres. & J. proxi. §.

n ¶ Teneatur.} ut §. eod. l. cum res. §. fi. & l. huiusmodi. §. ædes. & §. proxi. §.

o ¶ Alioquin.} i. si aliquid habuisti.

† ad intell.
‡ Facit ad hoc §. eo. l. si domus. §. de cuictione. & gl. i uerbo ex stipulatu.

Tantummodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tantummodo prestetur. § ut J. de reg. int. l. contractus. & §. com mo. l. si ut certo. §. uidendum. & de præscri. uer. l. si tibi rem. in princ. quid autem si non uult agere? Respon. non cogitur nisi cedere actiones: ut J. tit. j. l. imperator. in princ.

¶ Qui margaritam. § CASVS. Titio margaritam meam pignori obligaui pro centum. posteà feci testamentum, & instituì mihi hæredem filium meũ, & filiam meam exhæredaui: & postmodum ita dixi in testamento: creditor rogo te ut uẽdas margaritam, & accipias quod debes recipere, & superfluum des filiẽ meæ quam ex hæredaui. nũquid aget filia contra creditorẽ, vt uendat margaritã, & superfluum eius qd debet recipere ei filiæ præstet? & certè non, imò aget contra fratrem suum hæredem patris, ut ipse cedat filiæ actionem ex testamẽto quã habet idem filius contra creditorem, ut prædicta faciat. & ita creditor est rogatus, & hæres tenetur, & id ud non solum in hoc casu euenit, sed etiam in hoc alio si testator ita dixit: Rogo Titium ut acceptis cẽtum manumittat Stichum seruum suum: & non expressit à quo accipere centum prædicta: & tamen hæres tenetur dicta cẽtum Titio præstare. Titius ergo qui rogatus est scilicet seruum suum manumittere, aget cum hærede, scilicet ad centum: & libertatem seruo prædicto præstare cogetur. & idem est si testator ita dixisset, rogo Titium ut acceptis centum seruum suum Stichũ Sẽpronio præstet. nam & hic Titius ipse q rogatus est præstare Sempronio seruum, acturus est cum hærede ad centum. & Sẽpronio præstare cogẽdus dictum seruum.

¶ Ausidius. § Quidã testator rogauit filiũ suum quem hæredem instituit, ut quatuor libertis daret centum mutuo sub certis vsuris. certè ualet fideicommissum, & poterũt agere liberti prædicti contra filium. Viuian.

b ¶ Debitorem. § id est, creditorem, qui & debitor est quo ad quid, ut subiicit. sed & Titius potest cõueniri si utatur exceptione contra hæredem: ut §. eod. l. si pecunia.

c ¶ Obstringatur. sic J. tit. 2. l. fideicommissa. §. interdum. & §. eo. l. seruo legato. §. si testator. & J. ti. 2. l. 4. & l. Paulo Callimacho. § j. & l. cũ quis decedens. §. pater. & de adi. le. l. alio. Sed argu. contra C. de fideicom. l. eam quam. ADDITIO Dic q ibi hæreditas non fuit adita per hæredem, secundum Barto.

d ¶ Vile. § sic §. eo. l. & si æquo. & J. tit. 2. l. 11. §. hæres.

S I quando. § CASVS. Vxori meæ donaui plura, & in quibusdam valebat donatio de iure in quibusdam non. posteà feci testamentum: & ita dixi ea quæ uiuus vxori meæ donaui, ei lego: certè ad illas donationes quæ ualuerunt, non pertinet legatum: quia non est necesse: sed ad illas quæ non ualuerunt. & idẽ est in hoc casu quantum ad donationes quæ ualuerunt, quod esset si expressisset hoc modo: ea quæ iure ei donaui, ei lego. quo casu sine dubio non ualet legatum.

¶ Hæres cuius. § Ita dixit testator, lego Scio fundum, & si hæs nõ deberit ei fundũ volo q det ei centũ. posteà hæs uendidit dictũ fundũ existimaui: sicut in contractib. bonæ fidei seruatur: vt si quidẽ utriusque contrahentis cõmodum uersetur, et culpa: si nunius solius, dolus malus tantummõ præstetur. a

¶ *Licet uerba legati referanẽ ad debitorẽ actio competit contra hæredem cui in dubio uideatur onus impositum. Bar.*

¶ Qui margaritã † Titio pignori dederat, filiũ hæredem iustituit, & filiam exhæredauit: deinde ita cauit, Te Titi rogo, fideiq̃ue tuæ committo, ut margaritã quã † tibi pignori dedi, uendas, & deducto omni debito tuo, qd amplius erit, id omne filiæ meæ restituas. Ex ea scriptura filiam à fratre fidei cõmissum petere posse, ut is actiones suas aduersus debitorem b ei præstaret. hoc enim casu eum, qui creditor fuisset, debitorem intelligendum, eius scilicet, quo † pretium pignoris summam debiti excedat. Non autẽ mirandum, si cũ alius rogatus sit, alius fideicommisso obstringatur. c Nam & cũ in testamento ita scribitur, Rogo Te Titi, ut acceptis centum, illum seruum manumittas, uel Sempronio quid præstes: parum quidem aptè scribitur: † verùm æquè intelligẽdum est † hæredis fidei cõmissum ut pecuniam Titio præstet: ideoq; & ipsum Titium cum hærede acturum, & libertatem seruo, uel Sempronio quod rogatus sit, præstare cogendum.

¶ *Onus de mutuãdo alicui iniunctum ualet, Bart.*

¶ Ausidius † filij sui fidei cõmisit, vt certam pecuniã quatuor libertis suis mutuam daret; & usuras leuiores taxauerat. Placuit hoc fideicommissum utile d totum esse.

¶ *Verba debẽt intelligi ut aliquid operentur. Bartol.*

Titio perit Seius fundum ab hærede uenit. Titius cui hæres eum uendidit, & offert Seio centum. certe inhibet, debet Seio fundi persecutio aduersus hæredem. nã & ipse hæres si fundum non alienasset, & si nollet præstare fundum, non tenetur nisi ad centum. habet ergo hæres electionem vtrum det fundum, uel centum: uel alius pro eo. Viuia.

¶ Idem. † LEX CXII.

S I quãdo quis vxori suæ ea, quę viuus donauerat, vulgari e modo leget, non de alijs donationibus eum videri sentire ait, f quàm de iis, quę iure valituræ non g sint: † alioquin frustra h † legaturus sit, atque si ita exprimat, Quæ vxori meæ † iure donauero, i ea ei lego: † vel ita, Quæ vxori manumissionis k causa donauero, ea ei lego. nã inutile legatum futurum l est.

¶ *Facultas soluendi aliud pro alio transit ad singularem successorem. Bart.*

¶ Hæres, cuius fidei commissum erat, vt mihi fundum aut centũ daret, fundum Titio vendidit. Cùm electio ei relinquatur, m † vtrum malit dandi, vt tamen alterum solidum præstet, n prætoris officio cõuenire existimo, vt si pecuniam Titius o offerat, inhibeat fundi persecutionem. ita enim eadem causa constituetur, † quæ futura esset, si alienatus fundus nõ fuisset: quando etiam aduersus ipsum hæredem officium prætoris, siue arbitri tale esse deberet, vt si fundus non præstaretur, p neque pluris neque minoris, quàm centum estimaretur.

¶ *Qui soluit seruum malum, actione de dolo tenetur ad damnum, & actione personali tenetur ad rem legatam. Bar.*

¶ Idem. † LEX CXIII.

S I hæres generaliter seruum, quem ipse voluerit, dare iussus, sciens furem dederit, isq̃ furtum legatario fecerit: de dolo malo q agi posse ait. Sed quoniam illud verum est, hęredem in hoc teneri, vt non pessimum r det; ad hoc tenetur, † vt & alium hominem præstet, s & hunc pro noxæ deditione † relinquat. t

e ¶ Vulgari. § ut legęa quæ ei donaui.

f ¶ Ait. § Africanus de se loquens. sic suprà de nego. gesto. l. si ex duobus.

g ¶ Non sint. § ut sũt regulariter omnes inter uiuos: licet fallat in casibus: vt §. de donat. inter uir. & uxo. l. si sponsus. §. concessa. usque ad §. fin.

h ¶ Frustra. § sic nor. intelligi scripturam, ut aliquid operetur & addat. sic §. de usur. l. si stipulatus. & infrà, ad municip. l. j. in fin. Sed arg. contra J. de uerb. obliga. l. stipulatio ista. §. eum. & l. qui sic. † Itẽ no. sic uoluntatem s in telligi ut non pereat. sic J. de reb. dub. l. quoties. & suprà, de libe. & posth. l. Gallus. §. j.

i ¶ Iure donauero.] quod est in casibus: ut modò not.

k ¶ Manumissionis. § ut C. de dona. inter uirum & uxor. l. maritus.

l ¶ Futurum est. § cum nihil plus fit in legato. argu. instit. eo. §. econtrario.

m ¶ Relinquatur. § etiam post alienationem, & hoc ex generali regula: ut §. de iure do. l. plerunque. in fin.

n ¶ Præstet. § nõ ergo partem unus, & partem alterius: ut §. eo. l. si ex toto. §. fin. & J. titul. j. l. si quis duobus. & J. de fol. l. qui hominem. in princi. & de uerbor. obliga. l. fin. §. penul.

o ¶ Titius. § possessor.

p ¶ Non præstaretur. § quod fieri poterat: ut §. ibi, cũ electio &c. Et not. quàd uidetur hic primo ferenda sententia de fundo præstando. sed non est ita: quia non fertur sententia, sed quæritur & interrogatur an uelit fundum præstare. si dicat nolo, damnatur in centum. Azo.

S I hæres. § CASVS. Rogaui hæredem meũ ut daret Titio seruum in genere ad suam hæredis electionem. ipse dedit Stichum quẽ furẽ sciebat, & ille Stichus fecit furtũ legatario. certè aget legatarius aduersus hæredem actione ex testamẽto propter dolum hęredis, qa sciens furem, dedit furem: & per eam actionem coget hęredem ut aliũ hominem præstet sibi, & illum quem soluit, relinquat legatario pro noxa quam commisit apud legatarium. Viuia.

q ¶ De dolo malo. § id est ex testamento nomine doli ad solidum damnum: ut arg. §. de pig. actio. si seruus pig. Vel dic de dolo propriè: licet enim actio ex testamento similia aliqua haberet cum bo. fid. ut C. in quibus cau. in integ. restit. l. in minorum. est tamen stricta iuris, cùm non fit nomerata inter bo. fi. actiones: ut instit. de act. §. actionũ. ergo non ex eo contractu uel quasi, sed de dolo agitur dolo commisso: ut §. de dolo. l. eleganter. §. non solùm. in fin.

r ¶ Non pessimum det. § ut J. de uerb. oblig. l. quicquid. & §. eo. l. legato. & C. de dona. l. si quis argentum.

s ¶ Præstet. § actione ex testamento conuentus.

t ¶ Relinquat. § si uoluerit legatarius qui insolidum agere potest, si uelit

† lib. 2. Institu.

† Fl. margarita.

† Fl. uti margarita quę.

† Fl. quod.

† Fl. scribi.

† Fl. deest, est.

† Flo. Auidius

† lib. 6. Quæstio.

† Fl. sint.

† Flo. alioquin & frustra.

† Fl. deest ea ei lego.

† Solue ut per Barto. hic.

† Quo modo interpretetur & probẽt uoluntas testatoris, uide plene per Bar. in l. ij. §. de uul. & pupil. substitu. Alex. cõsi. lxxxj. iiij. parte.

† Fl. relinquitur.

† Fl. constituetur.

† lib. 8. Quæstio.

† aliàs tenetur.

† Fl. deditio.

si uelit: ut dictum est. Sed tu dices: eadem ratione liberaretur si quãlibet aliam speciem præstet pro noxa legatario uolenti. Rũ uerũ est sed non ipso iure, sed per exceptionem. at cùm illud præstatur ad q præstandum quis tenetur, ipso iure liberatur: ut J. de uerbo. oblig. l. fin. §. ñ. in princip. Vel dic quod hic corrigit quod §. dixi dari de dolo. insolidum. & aliud in contractibus: ut §. de pign. actio. l. si seruus. cum similibus ibi nota. Hic igitur liberatur dando pro noxa si non vult præstare litis estimationẽ. & facit §. de ædil. edic. l. cũ autem. §. Iulianus.

E Tiã. § CASVS. Ego habens patrimonium meum in Italia & prouincia. instituì filium meum hæredem in omnibus, & ei dedi tutorẽ Titium & ei Titio legaui centum. hic Titius excusauit se à tutela filij mei pro parte bonorum, puta Italicorũ. certè etiam totum amittere debet legatũ, qui enim deliquit etiã in parte, reus est in totum. Vi.

a ¶ Totum. § plus videtur egredi pœna quã delictũ, & sic sunt ar. contra. ut J. de iis q ut indig. l. rescripto. & sup de admini. tuto. l. si duo. & facit ad l. §. de excu. tuto. l. tutor petitus. §. j. et de testat. l. qui tutelam. in prin. & J. de iis qui. ut indig. l. post legatum. §. amittere. & C. de leg. l. pe. in fin.

I quis inquilinos. CASVS. Colonos qui erant adscripti fundo meo, legaui Titio sine fundo. certè non ualet legatum: quia non possunt alienari sine fundo. sed si tacitè uel expressè uoluit testator æstimationem colonorum dari legatario, bene dabitur.

¶ Cùm seruum. § Rogaui hæredem meum ut daret Titio seruũ suũ proprium, & ipse hęres eum manumisit. tenetur legatario ad æstimationem siue sciuit à se legatũ, siue non. & idẽ est si alij donauit, & dolo natarius eum manumisit.

¶ Si ita legatum. § Ita dixit testator, Titio cũ Scio lego decẽ. certè utrique legasse uidetur, & utrunque uidetur legatum, cùm testator ita dixit: talem rem cum tali lego Titio.

¶ Si quis. § Testator iussit in testamento fieri aliquid quod erat cõtra bonos mores, uel cõtra leges, uel prętoris edictũ nõ ualet iussio, adeò quod si faciat iurare hæredem de hoc adimplẽdo, nõ ualet. Vi.

b ¶ Si quis inquilinos. § i. adscriptitios.

c ¶ Inutile. § quia nec uendi possunt sine dolo: ut C. de agri. & cẽsi. l. quemadmodum. lib. xi.

d ¶ Ex uoluntate. § expressa, uel etiam tacita, quia erat coniuncta personæ: uel alio modo, ut C. eo. l. cùm alienã. & §. eod. l. si seruus plurium. §. fi. uel quia sciebat eos adhærere solo. arg. §. eo. l. si res. & J. tit. ij. l. non dubium. §. fi. Sed contrà §. e. l. apud Iulianũ. §. fi. ubi nec æstimatio debetur. Sol. ibi erat legatum inutile ratione rei cuius nõ erat commercium alicui. sed certè & hic nõ est commerciũ, unde dic q & ibi debetur æstimatio, si apparet testatorem uoluisse. & distinguo hic ut no. §. eo. l. sed si res.

e ¶ Æstimationem. § ut insti. de leg. §. fi res legata. & arg J. ti. j. l. si hæres. & l. unum. §. fi rem. & de uerb. obl. l. seruum. §. j. Sed cõtrà J. de manu. l. seruum qui sub conditione. ubi nõ tenet manumissio, sed hic tenet. Sol. ibi testatoris erat seruus: hic hæredis. sic soluitur J. q & à quib. l. hæres. uel dic ut ibi.

f ¶ Si ita legatũ. § ut infrà, de vsufruct. leg. l. illi. & suprà, de vsufruc. J. fi quis. Titio.

g ¶ Turpe. § pone exemplum: ut J. l. proxim. §. fina. & l. filiusfamilias. §. ædes. & §. de condition. institu. l. quidam. & C. de iis quę pęn. no. l. i. & facit J. de uerborum obligationibus. l. generaliter. & j. proxi. §.

h ¶ Iuris. § ut lego ædem destruendam: & uolo hęredem uel legatarium iuraremt J. titu. j. l. cùm filius §. filius matrem. uel dixit. lego tibi decem, si iuraueris non ascendere Capitolium. quod hodie nõ valet: ut §. de condi. instit. l. quæ sub conditione, nisi in duobus casib. ut J. de condi. & demon. l. municipibus. & J. de manumiss. testamẽ. l. si quis. Et ad hoc facit quod iuramentum non firmat quod nõ ualet: ut C. de leg. & consti. l. non dubium. & §. de pact. l. iurisgentium. §. & generaliter. & arg. §. qui satisda. cogã. l. fi. & §. proxi. §.

S Eruo alieno. † CASVS Sticho seruo Titij legaui alimẽta donec seruiet domino suo. ualet legatum. uel legaui x. seruo Sẽpronij, cum idem seruus erit Titij & hoc casu ualet legatũ tunc cùm erit Titij.

¶ Si quis. § Post pascha uenturum dedi libertatem seruo meo, et iussi hęredi meo ut daret ei interim cibaria. certè ualet legatũ cibariorum.

¶ Si quis à primo. § Instituì mihi hęredẽ Primum nomine, & posteà instituì secundum: & primo legaui Titio centum, & secundo legaui ducẽta e dem Titio. posteà ita dixi, q̃ legata reliqui, præstari uolo. certè uideor repetisse trecenta: scilicet ut primus soluat centum Titio, sicut fuit rogatus, & secundus ducenta. secus autem est in isto alio casu. instituì mihi hæredem filium meum impuberem. ab eo legata reliqui. & eidem substituì Stichum, & ab eo substituto ita repetij: illa legata quæ resiqui ab impubere præstanda, nolo & à substituto præstari. posteà impubes hæres mihi extitit, & intra puberem tem decessit. & sic uendicabit sibi locũ substitutio. nõ ualet dicta repetitio à substituto facta: quia non teneẽ substitutus præstare dicta legata, nisi semel ex persona impuberis, non ex sua. uoluisse enim videor ego testator ut non præstentur legata nisi semel. Itẽ quid si ab impubere legem Titio si ad pubertatem impubes peruenerit, & à substituto legatũ repetij simpliciter, & substitutus habeat posteà hęreditatem ex substitutione? certè debet substitutus legatum, nec in repetitione legati à substituto facta uidetur repetita illa condicio. si ad pubertatem impubes peruenerit, quia illa facerer inutile legatũ. non enim impubere decedente intra pubertatem valuisset legatum etiam à substituto repetitum.

¶ Ineptas. § Iussi i testamẽto meo ut hæres idueret me de scarloto cùm essem mortuus, & cum eo me sepeliret. nõ debet mihi obedire. uel iussi quod expenderet mille marcas in facienda arca mea. nõ debet obedire. Vi.

i ¶ Seruiet. § ut & arg. J. de an. leg. l. fi. & J. ti. j. l. debitor. §. fi.

k ¶ Titij. § & ualet tunc cùm erit factus Titij.

l ¶ Dederit. § i. reliquerit.

m ¶ Ei. § seruo.

n ¶ Obtemperandum esse. § officio iudicis fauore alimentorum. ut & J. d. ali. & ei. le. l. seruis. & C. de neces. seruis. l. pe. §. illos. aliàs cõtra C. e. l. seruus. & J. ti. ij. l. si legatarius. § i. & §. famiseciss. l. ex parte. §. seruo, quæ sunt contrà.

o ¶ Si quis à Primo. § Primus & secundus ꝓpria nomina sunt: uel si dicas notari ordinem. dic ambos institutos, unum prius, & alterũ post. & non unum alteri substitum. tunc ducentis ab eo relictis, & cõtum quæ ab intestato fuerunt relicta, uidentur inesse in ducentis: ut §. eo. l. si cui. & i. quid ergo. secundum R. cùm enim rursus à substituto idem eidem legatur, perinde est ac si eadem legata repetita essent, ut §. eod. l. si fundum sub. §. si patrifamilias. j. respon.

p ¶ Sed si pater. § superiori casu dixit ubi à duobus cohæredibus. & facit infrà citu. j. l. si pluribus separatim legatum sit. hic uerò cùm ab instituto & substituto.

¶ *Onus pro parte recusatum facit legatarium perdere totum. Bar.*

¶ Martianus. † LEX CXIIII.

E Tiam si partis bonorum se excusauerit tutor, putà Italicarum uel prouincialiũ rerum, totum a quod testamento datum est, ei auferet. & ita diui Verus † & Antoninus rescripserunt.

¶ *Si legat res cuius non est cõmerciũ separata ab alia, debet æstimatio. Bar.*

¶ Idem. † LEX CXV.

S I qs inquilinos b sine prędiis quibus adhęrent, legauerit, inutile est legatũ. Sed an estimatio debeatur, ex volũtate defuncti statuendum esse diui Marcus & Commodus rescripserunt.

¶ *Qui alienat rem legatam, tenetur legatario ad æstimationem. Bart.*

¶ Cùm seruum suum hæres damnatus dare, eũ manumiserit, tenetur in eius estimationem c: nec interest, sciuerit, an ignorauerit legatum. Sed & si donauerit seruũ hæres, & eum is, cui donatus est, manumiserit: tenetur hæres, quãuis ignorauerit à se eũ legatũ esse.

¶ Si ita legatũ fuerit, Titio cũ Scio do, lego: vtrisq; legatũ est: sicut vtrũq; legatũ est, cùm fundus cum domo Formiana legatus est.

¶ *Legatum et iuramentum contra bonos mores, non tenet. Bar.*

¶ Si quis scripserit testamẽto fieri quod contra ius est, vel bonos mores nõ valet: veluti si quis scripserit contra legẽ aliquid, vel cõtra edictum prætoris, vel etiã turpe e aliquid. ¶ Diui Verus † & Antoninus rescripserunt, iusiurãdum contra vim legũ & authoritatem iuris h † in testamento scriptum, nullius esse momenti.

¶ *Seruo alieno legari potest quoad seruiet. Bartol.*

¶ Idem. † LEX CXVI.

S Eruo alieno ita legari potest, Quoad seruiet † : vel, Si fortè seruus Titij i erit: vt & Marcellus ait.

¶ *Alimenta possunt relinqui seruo proprio. Bartol.*

¶ Si quis post tempus libertatẽ seruo suo dederit k, & intereà rogauerit hæredẽ, donec ad libertatẽ peruenat, cibaria ei l dare: testatoris voluntati obtemperandum m esse diui Verus n & Antoninus rescripserunt.

¶ *Ab illo, qui substitutus est vulgariter, intelligũtur repetita relicta ab institutis: à substituto pupillariter non debentur ex repetitione quę à pupillo deberi cœperũt. Bartolus.*

¶ Si quis à Primo o hærede centum legauerit alicui, & eidẽ à Secundo ducenta, posteaq; generaliter repetierit legata: trecenta videtur repetisse. Sed si pater p substituto præstari. posteà impubes hæres mihi extitit, & intra puberem tem decessit. & sic uendicabit sibi locũ substitutio. nõ ualet dicta repetitio à substituto facta: quia non teneẽ substitutus præstare dicta legata, nisi semel ex persona impuberis, non ex sua. uoluisse enim videor ego testator ut non præstentur legata nisi semel. Itẽ quid si ab impubere legem Titio si ad pubertatem impubes peruenerit, & à substituto legatũ repetij simpliciter, & substitutus habeat posteà hęreditatem ex substitutione? certè debet substitutus legatum, nec in repetitione legati à substituto facta uidetur repetita illa condicio. si ad pubertatem impubes peruenerit, quia illa facerer inutile legatũ. non enim impubere decedente intra pubertatem valuisset legatum etiam à substituto repetitum.

¶ Ineptas. § Iussi i testamẽto meo ut hæres idueret me de scarloto cùm essem mortuus, & cum eo me sepeliret. nõ debet mihi obedire. uel iussi quod expenderet mille marcas in facienda arca mea. nõ debet obedire. Vi.

i ¶ Seruiet. § ut & arg. J. de an. leg. l. fi. & J. ti. j. l. debitor. §. fi.

k ¶ Titij. § & ualet tunc cùm erit factus Titij.

l ¶ Dederit. § i. reliquerit.

m ¶ Ei. § seruo.

n ¶ Obtemperandum esse. § officio iudicis fauore alimentorum. ut & J. d. ali. & ei. le. l. seruis. & C. de neces. seruis. l. pe. §. illos. aliàs cõtra C. e. l. seruus. & J. ti. ij. l. si legatarius. § i. & §. famiseciss. l. ex parte. §. seruo, quæ sunt contrà.

o ¶ Si quis à Primo. § Primus & secundus ꝓpria nomina sunt: uel si dicas notari ordinem. dic ambos institutos, unum prius, & alterũ post. & non unum alteri substitum. tunc ducentis ab eo relictis, & cõtum quæ ab intestato fuerunt relicta, uidentur inesse in ducentis: ut §. eo. l. si cui. & i. quid ergo. secundum R. cùm enim rursus à substituto idem eidem legatur, perinde est ac si eadem legata repetita essent, ut §. eod. l. si fundum sub. §. si patrifamilias. j. respon.

p ¶ Sed si pater. § superiori casu dixit ubi à duobus cohæredibus. & facit infrà citu. j. l. si pluribus separatim legatum sit. hic uerò cùm ab instituto & substituto.

† lib. 2. Institu.

† Fl. Seuerus.

† Iuramentũ non firmat quod de se nõ valet.

† Fl. Seuerus.

† Conçor. c. si diligenti. in gl. super uerbo, iuramẽtũ a ibi, & quia. ex de foro compet.

† lib. 7. Institutio.

† Flor. deseruiat.

† Fl. Seuerus.

¶ Infor. B Sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Substituerit.} pupillariter.
b Legata.} f. ab impubere relicta.
c Debeantur.} cùm igitur ex primis debeatur tabulis, ex secundis ultra deberi nequeunt legata, licet modo prædicto repetita. debebit ergo substitutus, uel quilibet alius hæres hæredis. si autem nõ debeantur ex primis tabulis, ut quia prius decederet impubes q̃ esset hæres: valebunt ex secundis, siue ex expressa, siue etiam ex tacita repetitione idẽ si conditionaliter à primis, sed purè ex secundis tabulis esset relicta: ut suprà, eodem.l. si fundum sub conditione. §. si pater. & §. fina. & suprà, eodem.l. licet. & infrà, proxim. §.

Ats debeatur.

d Sub cõditione.} scilicet hac, si ad pubertatem &c.
e Repetitum.} scilicet idem legatum. & facit §. proxi. respõ. & quod ibi no.
f Repetita.} ideo quia uitiaret: ut hic dixit. & §. eodẽ. l. si quis à filio. nisi expresse repetatur: ut ibi dicitur. & facit ad repetitionem quod not. institu. ad leg. Aquil. §. cæterum. & infrà, de uerborum obligationibus. l. Titia. §. idem respondit.

ats ut testes, aut q̃ alij.

Flor. vt. Fl. respõsorum.

g Non ualere.} ut C. de ijs qui. ut indig. l. non oportet. & sup. de condit. institu. quidam. & §. l. proxi. § penul. & §. de pet. hęre. l. hæreditas. §. j. & infrà, de aur. & argen. leg. l. fin. Sed contrà. C. de relig. l. militis. Sed ibi non præcepit illicitè. Item ar. contrà infrà, de condi. & demonstr. l. Mæuius. Sed ibi non præcepit.

lib. 8. Institutio.

Fl. deest sibi.

Flo. licebit.

impuberi filio substituerit, & à substituto legata repetierit: si pupillus hæres extiterit, & intra pubertatem decesserit, repetitio non valet: quia defuncti voluntas hæc est, vt semel debeantur.

Non censetur repetita conditio, quæ repetita uitiaret. Bartol.

Si ab impubere legatũ fuerit sub cõditione, Si ad pubertatẽ peruenerit, & à substituto repetitum fuerit legatum: debetur & à substituto: nec videt repetita conditio, q̃ inutile legatũ facit.

Ineptæ uoluntates defunctorum non sunt seruandæ. Bart.

Ineptas volũtates defunctorũ circa sepulturã, veluti vestes, aut si qua alia supuacua ei ĩ funus impendantur, non valere Papinianus lib. iij. Digestor. scribit.

Filius pubes à patre, libertus à patrono, quilibet à fisco succedente potest ab intestato fideicommissum relinquere. Bartolus.

Idem. LEX CXVII

Filius familiàs' miles vel veteranus, licet sine testamẽto decedat, potest fideicommittere à patre: quia etiam testamentum facere potest. Si libertus ab intestato decesserit, à patrono pót vsq; ad partem sibi debitam fideicõmissum relinquere: quia si testamẽtũ faceret, licebat ei partem debitam solam relinquere.

Qui intestatus decedit, & scit

Filius familiàs.} Filius meus familiàs miles uel ueteranus potest facere testamentum si uult: & si ab intestato decedat, bene potest fideicõmissum à me qui debeo habere bona sua, relinquere. Item si libertus meus ab intestato decedat, bene pót à me patrono fideicommissum relinquere, ita quod non tangat de parte mihi in bonis eius debita. Item si aliquis alius ab intestato decedit, & sic bona sua ad fiscũ peruenire debẽt, ex eo quod nõ credit se habere aliquẽ successorẽ, bene pót fideicommissum à fisco relinquere.

Apud Marcellum.} Legaui fundum Caio, & fidei eius cõmisi ut dictum fundum restitueret Sempronio post mortem suam Caij. Itẽ eiusdem Caij fideicommisi ut Titio centum daret ex fructib. dicti fundi percepti ante mortẽ suam Caij & ita uidetur rogatus Caius de præstandis centum Titio in tempus mortis suæ Caij. quæritur, quantum debeat Caius præstare Titio in dictis centum? dicitur qd' si Caius tandiu uiuat quod ex fructib. dicti fundi percipiat integra centum, uel plus Titio centum cadit ipse si uiuit ut, hæres eius si mortuus est. si autem uixerit ita parum Caius quod ex fructib. fundi nihil percepit, vel minus quàm centum, tantum dabit Titio quãtum percepit, & non plus. quia nõ potuit in plus onerari quã honoratus fit. Sed quid si adiecto Caio cui fundum legaui, ita simpliciter Titio centum legaui, Caius det Titio cẽtum. non autem dixi, rogo Caium legatarium fundi. ut det Titio centum quæ viuus Caius percipiet ex fructibus dicti fundi? nunquid statim dabit Caius centum Titio etiam antequàm recipiat aliquem fructum ex fundo? & dixit Marcellus quod sic, sed cauebit Titius Caio quod si minus percipit Caius ex fructibus fundi in uita sua quàm centum, illud qd' plus est in centum quæ solut ei Caius, reddet ei Titius: & dixit dictus Marcellus quod ita demum committetur: hęc cautio contra Titiũ, si Caius ante decesserit, quã ex fructibus dicti fundi percipiet. sed hic Marcellus malè dixit. nam nõ debet Caius antè dare c. Titio ẽt in isto casu, quàm ea ex fundo percipiat. absurdum est enim de suo cũ tantum præstare, maximè si fundus &c. sed si dictus Caius uelit dare Titio fundum prædictum, & dicere ei, teneas tãtum donec habueris centum, & caueas mihi quod eum fundum mihi restitues cùm c. ex eo perceperis, audiendus est: non autem cogendus: ut dictum est.

Si quid alicui.} Cuidam contracto legaui militiam cursoris, uel cuidam seruo militiã legaui: & ita non possunt capere legatum. & bene sciebam legatariũ esse contractum uel seruum. certe accipiẽt æstimationẽ legati, quãuis legatum accipere non possint.

Vt quis.} Instituit hæredem, & rogaui quod Titiũ hæredem instituerem. non uidetur fideicom. directò. trahitur tamẽ ad fideicõmissum, scilicet ut tu meus hæres tenearis restituere hæreditatẽ meã Titio. Quid si rogaui hæredẽ meũ ut Titio restitueret quartam partem hæreditatis suæ propriæ hæredis? certe bene tenetur eam ei restituere, si tamẽ illa quarta hæreditatis hæredis non fit plus quàm hæreditas quam ei dedi: quia nõ debet in plus honorari quàm fit honoratus.

Secundũ uulgarẽ.} Legaui tibi centum & rogaui te ut emancipares filiũ. tu agnouisti legatum: & non vis emancipare filiũ. nunquid cogeris actione ex testamento quæ dicitur uulgaris formula? & certè non. potestas enim &c.

Aedes.} Ego legaui Titio ædes Seianas ut eas destrueret. nihil ualet adiectio: & nõ tenetur obtemperare.

Si fideicõmissum.} Seruo Titij legaui fundum sine mentione libertatis: & post ille seruus ad libertatem peruenit. habebit legatum. h. d. usque ad §. diuus. Viuianus.

h Fideicommittere.} in codicillis: ut J. ad legem Falcid. l. filius. qui sunt quasi testamentum, cùm testamentum non fiat: §. tit. j. l. si quis cum. & sic non ob. J. de castren pecu. l. ij nam qui potest restari, de iure & codicillari potest: ut §. tit. r. l. diuus. §. pen. & hic subiicit.

i Potest.} aliter tamen miles: quia iure singulari. aliter ueteranus: quia iure communi: ut instit. de testa. milit. §. j & facit J. proxi. §. & infrà. tit. a. l. j. §. fi.

k Vsque.} exclusiuè. nam in ea non potest onerari: ut institu. de succes. lib. §. nostra. sed nonne eo decedente [illegible] to. ut hic fuit, tota est debita? certè sic, ut d. §. nostra. sed R. hic [illegible] debitam, scilicet aliàs ubi decederet testatus. & patronum nellet excludere: quę erat olim dimidia. hodie tertia, ut instit. de succes. lib. §. j. & §. nostra. & facit J. & §. §. proxi.

l Qui intestatus.} §. proximis duobus responsis.
m Suam.} f. legatarij.
n Daret ce[illegible]um.} repete tunc, scilicet post mortem legatarii.
o Non plus.} facit J. tit. u. l. imperator. §. j. & l. cùm pater. §. Titio. & de an. leg. l. Titia. & de dot. præleg. l. iij. §. fina. & instit. de singre. per fideicommis. re. §. j. & C. communia de leg. l. j. & infrà ti. a. l. si legatarius.
p Ait Marcellus.} & malè.
q Quanto amplius.} f. quàm legatarius ex fundi fructibus percepit antequàm obeat. R.
r Sed uix est.} author. l. corrigit Marcellum.
s Percepisset.} & ideo non est uerum quod dixit Marcellus. f. fideicommisi coniectim Titio dandum.
t Audiendus.} sed non cogendus: ut sic §. dicatur corrigi. R. & secundum hoc dic totum: scilicet legatum. & hic non habeas fundum. si autem habeas totum fundum, alius casus est quàm suprà. Accursius.

Absurdum

Flo. reliquerit §.

Fl. est. Fl. est.

Flor. uel suit.

Vsque in dilationis semper includit. Bal. in c. j. §. decedere uel. col. uer. sic. ex noto. q. feu. de. pol. fusi. feu. & de dictione usq. uide ad longũ, p cunde in auth. hoc amplius. col. uer. nota. de diẽtiõe usq. C. de fideicom.

a Absurdum.} adiungitur próxi. secundum R. si habeas fundum, redit ad aliud respon. §.
b Quo iure utimur.} ut audiatur legatarius uolent cautione exacta de suo tunc totum præstare: non etiam ut compellatur inuitus. R. uel si habeas fundum, die ut uoleris fundum præstare audiatur, non cogatur.
c Si quid.} scilicet corporale. & die licitè, quia testator legare, & hæres dare, & ipsa res legari potest: sed in legatario erat defectus. Accursius.
d Vitium.} ut muto militia, seu feudum caudici: uel ei qui ire non pót, militia cursoris. & quod subjicit de qualitate relicti, idem exemplum: uel dic exẽplum: ut inf. de ius aliqd', an. de. l. legatum. §. uini. Itẽ quod subjicit aliã causam, ut seruo militia liberi, & semper dic testatorem semisse: alias non deberetur æstimatio, ut test. ij. l. fideicommissa. §. si seruo. cætera dic ut no. §. eod. l. sed si res. Accursius.

† In qbusdã ex. totũ hoc, vel ius aliqd', non habet. Flo. vel ius aliud.

† ad intell. huius §. uide Iaco. de Nigr. in l. j. §. si qs ita. nuno. 6. z. de f verb. obli.

† Fl. Papirius Fronto. & rectè Quis autẽ fuerit hic Papin? uide l. nauis, i fi. §. de ad l. Rhod.

? Quid si legatũ esset mãcipium iudęũ christiano vel q̃ valeat legatũ: quia iudæi sũt subditi christianis. no. in c. iudæi. & ibi Sicu. de testi. nõ tamen sunt uendibiles ut serui. uide Alex. cõ filio 71. ij. parte.

† Flor. hæc uerba annectunt pcedẽti §. & initiũ huiẽ est, Sed si liberos.

si uelit totum fundum præstare, si de restituendo caueatur. Absurdum enim est de suo eum præstare centum, maximè si fundus centũ, vel nõ multò pluris sit †. quo iure vtimur b.

Legatum rei, cuius est commercium in commercii, licet non sit legatarij, ualet: & æstimatio debetur. Bartol.

Si quid alicui licitè fuerit relictũ vel ius aliquod †, quod ipse quidem propter corporis sui vitium d, vel propter qualitatẽ relicti, vel aliam quamcunque probabilem causam habere non potuit, alius tamen hoc habere potuit: quanti solet comparari, tantam æstimationem accipiet.

Verba directa trahunt ad fideicõmissum, si iure directo non possunt ualere. B.

Vt quis hæredẽ instituat aliquem, rogari nõ potest. Planè senatus censuit perinde habẽdum, atq; si rogasset hæreditatem restitui. Quid ergo si hæres post mortem suam rogatus fuerit hęreditatis suæ partem quartã restituere? Verius esse existimo (quod & Scæuola notat, & Papinianus Frontoni scribit) valere fideicõmissum, atq; si de hęreditate sua restituenda rogatus esset: & eatenus restituenda est, quatenus hęreditas testatoris patitur.

Non potest quis grauari, ut filium suũ emancipet. Bartol.

Secundum vulgarem formã iuris †, si quis liberos suos emancipare rogatus fuerit, nõ cogitur hoc facere. Potestas enim patria inæstimabilis est.

quod testator noluit. sed nonne etiam adueniente conditione tenebitur eis restituere, & acquiretur commodum patri eorum? Ergo illam conditionem expectare non debemus: imò ex quo cõsentit hrs, & fideicommissarij similiter, etiam ante cõditionem debet posse eis restitui. sed ista oppositio nõ obstat: quia potest esse quod adueniẽte dicta conditione, & ita fideicommissi die cedente, ipsi fideicommissarij non erunt in potestate patris, & ita non acquiretur commodum patri, sed fiat eis omnibus uiuentibus tunc restitutio, uel eis, qui supersunt. secus autem esset vbi nõ esset fideicõmissum relictum sub conditione, sed ex die, vt in tali casu: Quædam mulier virum habens, & filios, instituit sibi hęredem quendam extraneum, & rogauit eum quod restitueret hęreditatem huius mulieris filijs suis prędictis qui erant in potestate patris, post Pascha venturum: & nolebat quod inde haberet maritus suus prędictus aliquod commodum, certè si hęres vult eis restituere ante diẽ bene potest. non enim est damnum filiorum si accelereturr restitutio: quia quantuncunque differatur restitutio, semper patri acquirit, qui eos habuit in potestate, cedente die fideicommissi, id est tempore mortis matris testatricis etiã ante dei aduentum. si autem nolit hęres matris restituere ante diẽ non tenetur: sed tenetur eis cautionem præstare, quod adueniente die restituet. si autem cautionem præstare non possit, dicti filij testatricis mittentur in possessionem dictæ hæreditatis matris fideicõmissi seruandi causa: & tenebunt iure pignoris cum patre eorum prædicto, non tamen poterunt vendere. sed fructus percipient & conseruabunt. & quod dixi in filio cui iussa est restitui hæreditas per fideicommissum, idem est in seruo. h. d. vsque ad §. cùm quis. Viuianus.

Flor. uel alienãdi.

Non possũt legari ædes destruendæ. B.

Ædes destruendæ neq; legari, neq; per fideicõmissum relinqui possunt. & ita Senatus cẽsuit.

Legatum seruo, acquiritur ei, si liber reperitur tempore quo dies cedit. Bar.

Si fideicõmissum relictum fuerit seruo alieno sine libertate, & ad libertatem peruenerit dicẽdum est posse eum ad capiendũ admitti.

Fideicõmissum uniuersale conditionale non potest ante conditionẽ restitui fideicõmissario in potestate constituto, etiam si sint plures fideicommissarij. Itẽ ante diem quis non cogitur restituere, sed cauere: aliàs patitur missionem, & missio patris vel domini potest prodesse seruo uel filio. hoc dicit multum nota. & magistraliter. Bartolus.

Diui verus † & Antoninus rescripserunt eum, qui rogatus est sub conditione fratris sui filijs restituere, ante diem fideicõmissi cedẽtem ne quidẽ ex voluntate eorũ posse restituere his in potestate patris agẽtibus q̃: cũ possit die fideicũmissi cedẽte sui iuris constitutis ipsis restitui: uel si aliqs ex his ante decesserit, nõ omnibus. Iidẽ principes rescripserunt, filiis ante diem fideicõ. venientem restitui hęreditatẽ maternam necesse nõ esse, sed præstare hæredẽ posse vulgarem cautionem: aut si præstare eã nõ poterit, mitti liberos in possessionem fideicommissi seruãdi causa: vt pro pignore, non vt pro dominis possideãt, nec vt alienãdi ius, sed vt pignus habeãt: vt filius per patrem fructus cõsequatur, & seruus per dominum.

Fl. Seuerus.

a Suæ.} f. rogati.
b Sua.} f. rogantis. & facit inf. titul. j. l. cùm pater. §. Titio.
c Secundum uulgarem.} id est secundum strictã iuris regulam: secus de æquitate, uel iure actionis: sed cogeẽ officio iudicis: ut J. de condi. & demon. l. si cui. quæ est cõtra, & eodem modo respõdeo §. de cõcura. fu. l. j. quæ est contrà. & facit J. tit. ij. l. uxorem. §. hæres. & §. de cõdi. insti. l. si quis testamento. & inf. de reg. iur. l. non est. §. j.
d Aedes.} Pone lego tibi centum, ut ædes tuas destruas: quæ forsè mihi obsunt, secundum quosdam. imo sic, lego tibi ædes, ut eas destruas, & alias forte ædifices. & facit §. de dam. infe. l. fi. & l. ad curatores. & C. de ædifi. priua. l. ii. & supra eodem. l. cætera. §. i. & de contrahen. empt. l. senatus.
e Probabilem causam.} § quæ causa ad legatarij difficultatẽ pertinet. R.
f Non potuit.} facile. non tamen legatario eius rei, quæ legatur, sit interdictum commercium: scilicet in sui delictum. Azo. ut quia hęreticus uel Iudęus: & legatur mancipium Christiani: quia tunc nec ęstimatio ut J. tit. j. l. mouuo. §. Labeo. & inf. de ver. signifi. l. multum.

ADDITIO. Intelligebant gl. quod non erat prohibitus propter delictum: sed alia ratione. secundum Bartol.

g Hereditatem.} rogantis, ut inf. ad Trebel. l. ex facto. in princ. & facit infra titu. j. l. j. in princip. & l. pater. §. penulti.
h Suæ.} f. rogati.
i Sua.} f. rogantis. & facit inf. titul. j. l. cùm pater. §. Titio.
k Secundum uulgarem.} id est secundum strictã iuris regulam: secus de æquitate, uel iure actionis: sed cogeẽ officio iudicis: ut J. de condi. & demon. l. si cui. quæ est cõtra, & eodem modo respõdeo §. de cõcura. fu. l. j. quæ est contrà. & facit J. tit. ij. l. uxorem. §. hæres. & §. de cõdi. insti. l. si quis testamento. & inf. de reg. iur. l. non est. §. j.
l Aedes.} Pone lego tibi centum, ut ædes tuas destruas: quæ forsè mihi obsunt, secundum quosdam. imo sic, lego tibi ædes, ut eas destruas, & alias forte ædifices. & facit §. de dam. infe. l. fi. & l. ad curatores. & C. de ædifi. priua. l. ii. & supra eodem. l. cætera. §. i. & de contrahen. empt. l. senatus.
m Peruenerit.} antequã dies legati cedat, ut J. qñ di. le ce. l. v. §. fi.
n Posse.} nisi dominus quondam repudiet, ut J. de op. le. l. si pater filio. & facit infrà proxi. §.

Diui.} CASVS. Titius habet fratrem Seium, & Seius habebat filios tres in potestate sua pone. ego feci testamẽtum, & institui mihi hæredem dictum Titium, & rogaui eum quod restitueret hæreditatem meam filiis fratris sui Seii prædicti, qui Seius uiuebat, sub cõditione si nauis ex Asia ueniret. & nolui quod aliquod commodũ dictæ hæreditatis peruenirent ad Seium patrem fideicõmissariorum, & fratrem hæredis Titii, ueniunt filii Seii, & petunt a Titio hæredẽ, & eorum patruo ut eis restituat hæreditatem prędictam etiam ante condi. prædictam. & Titius consentit. certè non potest hoc facere, cũ filii sunt in potestate patris: quia acquireretur iam commodum patri,

o Sub conditione.} emancipationis, ut C. de inoffici. testa. l. filius. uel die in extraneo. & tunc die, scilicet sub conditione si nauis ueneritex Asia.
p Cedentem.} quod est existente conditione, ut C. de cadu. tol. §. finautem.
q Agentibus.} sic ergo emancipentur. sic & C. de fideicom. l. post mortem. quæ est contra. quasi præsumatur patrem dilulisse fauore filiorum. ut & J. tit. j. l. si ita. §. Pegasus. Alij dicunt hic pluribus. sed in l. contra. uni erat faciendæ restitutio. & die ut ibi.
r Decesserit.} si posit debere restitui solis qui supererunt: & die secundum Azo. etiam si decesserit post quã cessit dies fideicommissi.
s Iidem principes.} mater instituit extraneũ: & post tempus præcepit restitui filiis suis.
t Non esse.} imò quandoque non posse, ut §. proxi §.
v Vulgarem cautionem.} quę præstatur nomine singularium relictorum, ut infra, ut le. no. ca. per totum. & etiam nomine hæreditatis, ut hic. & C. u in pos. le l. cum Archimedoram. & die ut ibi.
x Poterit.} uel nolit.
y In possessionem.} f. rerum hęreditariarum, & statim: sed hæredes post vj. menses, ut C. ut in pos. leg l. certa.
z Per patrem fructus.} scilicet custodiendos, ut res principales, non ut lucretur. u. j. ut in pos. le. l. is cui. §. quęri. & §. qui legatorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& facit ʃ. qui, ex cau. in pos. ea. l. eum legati. & ʃ. quę in frau. cre. l. patrem. & C. in pos. leg. l. qui legati.

¶ Cum quis. ¶ CASVS. Instituì hæredem Titiũ, & rogauì eũ quod si sine liberis decederet, restitueret hęreditatẽ Seio, ipse habuit filios, qui non fuerunt ei hęredes. certè deficit nihilominus conditio.

¶ Diui. ¶ Instituitis mihi quibusdam hęredibus prohibui, ne fundum Sempronianum alienarent. nunqꝫ & ad intell. huius §. uid. Gallianu. l. i. cẽturio. nu. 210. & vulg. & Seb. Sap. in l. p̃cib. nu. 29. C. de ipub.

¶ *Quo ad conditionis defectũ sufficit extare liberos, licet non sint hæredes. Bar.*

¶ Cùm quis † rogatus erit, si sine liberis [a] decesserit, p̃ fideicõmissum restituere, conditio defecisse videbitur, si patri superuixerint liberi: nec quæretur † an hæredes extiterint. [b]

¶ *Prohibitio alienationis facta sine causa, non respectu certę personæ, non ualet: aliàs ualeret, nisi in præiudicium. h. d. usque ad §. cùm pater. Bartol.*

¶ Diui Verus † & Antoninus rescripserunt eos [c] † qui ſ † testamẽto vetant quid alienari, nec causam [d] exprimunt propter quam id fieri velint: nisi inueniat † persona, cujus respectu [e] hoc à testatore dispositũ sit † nullius esse momenti scripturã, quasi nudũ præceptum reliquerint: qa talem legem testõ non posint † dicere [f].

¶ Quòd si liberis, aut posteris, aut libertis, aut hẽdibus, aut aliis quibusdam personis consulẽtes, eiusmodi voluntatẽ significarẽt, seruandam eam esse: sed hæc [g] neque creditorib. neq; fisco [h] fraudi esse. Nã si hęredis [i] †, propter creditores testatoris, bona venierint †, fortunam communẽ fideicommissarij [k] quoque sequuntur.

¶ *Ad reuocandum fundum contra defuncti voluntatem alienatũ nuo hęrede admittuntur filii eius emancipati: in potestate uerò retenti, eo mortuo, si ei hęredes nõ sunt. Item non uidetur extra familiã alienatum, si omnibus inequaliter, uel uni tãtùm est relictum. Bartol.*

¶ Cùm pater filio hẽde instituto, ex quo tres habuerat nepotes, fideicommississet † ne fundum alienaret, & ut in familia relinqueret: & filius decedens duos hęredes instituisset †, tertium ex hęredauit, † & [l] eũ fundũ extraneo legasset † : diui Verus † & Antoninus rescripserunt verum esse non paruisse voluntati defuncti filiũ [m]. Sed si † cùm duos exhęredasset †, vnum hęredem instituisset, fundũq; extraneo legasset †, putat [n] Marcellus posse exhęredatos [o] petere fideicõmissum. Idem euenit † & si viu[p] filius emãcipasset [q], & posteà fundum alienasset. Sed si omnes filii hęredes instituti sint ex disparibus [o] partibus, non possunt petere fideicommissum ex minore parte scripti, vt viriles, non hęreditatis partes in eo habeant. verũ est enim in familia relicquisse, licet vni reliquisset [p]. Item, si vnum hęredẽ instituisset, nec quicq̃ legasset: exhę-

d ¶ Causam. ʒ ut quia uelit in familia remanere, ut inf. titu. j. l. cum pater, §. libertis. & l. peto. §. fratre. & no. de causa. fic §. de transactõ. l. cùm hi. §. in causa. & §. vlti. & §. manda. l. si procurator. in prin. & l. seu ob aliam. & inf. ã, de libe. cau. l. si pariter. & C. de iudi. l. properãdum. §. illo.

e ¶ Respectu. ʒ ut qa voluit certam personam habere si contra fieret.

f ¶ Non possunt dicere. ʒ Sed nonne gratia hęredis uidetur apposita, si nihil aliud appareat, ut ʃ. titu. j. l. peto. ij. respon. contrà? Respon. non: quia hic prima facie gratia legatarij uel hęredis cui fit prohibitio, uidetur apposita prohibitio, sicut uerba innuũt: nã ita dixit testator, ne alienaret. i. apud se semper haberet. si ergo alienet, quis est admittendus? at ipse non admittitur, quia alienando, fauori suo renunciauit: quod potuit: ut infrà, ad legẽ Falc. l. potest hęres. at in contrario nunqꝫ gratia hęredis cui loquitur testator statuit, contentus esto centum aureis, imò in eius onus: quia apparuit voluisse testatorem ut careat sua parte accept. centum. at illa ad legitimum uenire non potest: quia pro parte testatus, & pro parte intestatus decederet: qd̃ esse non potest. deuenit ergo qd cohęredem p fideicommiss. nisi gratia legitimi hęredis id apparear dixisse testatorem, ut ibidem dicit, secundum Azo: Item contrà inf. de conditio. & demon. l. Titio. in princip. sed ibi apparet solu.

g ¶ Sed hęc. ʒ i. huiusmodi prohibitiones etiam cum causa.

h ¶ Fisco. ʒ si aliquid ei debeatur à defuncto causa tributorum, uel alia.

i ¶ Nam si hęredis. ʒ id est si bona testatoris uendantur propter creditores hęredis, secundum quosdam. sed hoc fieri nõ debet petita separatione, ut infra. de separa. l. j. in princip. uel econtra. i. si bona hęredis uendãtur propter creditores testatoris, sed nec hoc placet: qa iure illo non tenetur hęres ultra uires hęreditatis: licet lecus iure nouo si non fiat inuentarium, ut in auth. de hęre. & Fal. §. si uero. col. j. secundum alios: certe imo etiam olim tenebatur ultra uires hęreditarias, ut C. de iure deli. l. fin. §. j. Tu dic bona hęredis scilicet quę fuerunt testatoris. uel sub nomine scilicet hęredis, bona defuncti: ut inst. qui ms. non pos. §. j.

k ¶ Fideicommissarij. ʒ scilicet isti quibus relictę sunt res si alienentur. Ro. ab hęrede prohibito. Io & dic communem, scilicet legatariorum cęterorum, quibus nihil debetur quando superetat ęs alienũ: ut inf. ad Trebel. l. j. §. pe. & ʃ. ad l. Fal. in ratione. §. qꝫ uulgo. & l. ęris. & C. ad leg. fal. l. in imponẽda. Sed uidetur quod mortuo hęrede reuocent, ut infra, titu. j. l. peto. §. prędium. contra. Solu. ibi propter creditores hęredis facta fuit alienatio, at hic defuncti. Azo. Alij quod hęc secundum illam. & est ratio secundum eos: quia ęs alienum non sequitur fundum, ut ʃ. ad Trebel. l. j. §. si hęres. & facit ad §. illũ in aut. de resti. fideicõmif. §. nos igitur. col. x. & ʃ. tit. j. l. pater. §. iij. iiij. & v. & C. de re. alie. nõ alie. l. fi. & C. de pigno. l. debitorem. & C. deb. uen. pig. impe. non pos. l. j. & ij. & inf. proxi. §.

l ¶ Filium. ʒ & sic exhęredatus reuocat: ut & inf. proxi.

m ¶ Exhęredatos. ʒ institutos non: quia ex qua persona &c. ut infra de regulis iuris. l. ex qua persona. sed an in totum reuocent? Respon. ut inf. tit. ij. l. is, qui.

n ¶ Emancipasset. ʒ ut hunc fundum posset ex fideicommiss. nunc consequi non obstante eo quod familię iura capi. dimi. uideantur iã perdidisse.

o ¶ Ex disparibus partibus. ʒ nec tamen fundus alienatus, nec extraneo legatus.

p ¶ Relinquisset. ʒ totum, nedum quod hic quilibet habet partem, licet

licet non æqualem. & facit C. de fideicom. l. voluntas. & suprà proxi. §. cum suis concor.

a ¶ Capiat. ʒ nam in primo casu redimere uel æstimationem dare debebit, ut ʃ. titu. ij. l. non dubium. §. fin. si modò testator sciebat eã alienã. in secundo uni rem, & alteri æstimationem, ut suprà eodem. l. si pluribus. §. si autem. à quibus liberaẽ nunc: ut hic, & ʃ. titu. j. l. si quis. in prin. §. fi. & argu. §. de hęred. vend. l. uendi tor ex. & §. ad le. Aquil. l. liber homo. §. fi.

b ¶ Tiam hoc modo. ʒ facit inf. tit. j. l. unum. §. fi. & ʃ. tit. ij. l. Pamphilo & l. iij. §. hæc uerba. & inf. de usu fruct. le. l generaliter. in princip. & de annu. leg. l. qui marito. & inf. eod. l. & eo modo. Sed cõtrà inf. tit. ij. l. pater filium. §. penul. Solu. ut ibi.

c ¶ Egatum. ʒ Casus in prin. est planus.

Hęredi. ʒ Regulam ponit quam uno comprobat exemplo. Regula est talis. Hęredi à semetipso legatum dari non potest, sed à cohęrede suo sic. Pone ergo quod instituì mihi hęredes Titium & Seium, & Seio prædicto & Caio & Sempronio legaui fundũ. certè Seius cohęres & legatarius habebit i fundo legato sextam partem, id est duas uncias. duo autem extranei sui collegatarij habebunt x. uncias, scilicet Caius & Sempronius. & est ratio: quia Seio à semetipso legari nõ poterit. vñ de me dietate fundi quã erat habiturus iure hẽditario, nihil legati nomine habebit sed eam habebũt collegatarij sui, scilicet Caius & Sempronius. de parte autem fundi quã habebat iure hęreditario Titius cohęres Seij habebit Seius solam tertiam partem, cum sint alij duo qui concurrant cum eo in legato: quorum quilibet debet habere triẽtem illius medietatis quam Titius in fundo habebat.

¶ Alienus. ʒ Seruum Titij mihi hęredem instituì, & eum legaui Mæuio. nihil ualet legatum.

¶ Seruo. ʒ Iacente hęreditate Titij mortui seruo hęreditario legaui x. certè ualet legatum, quia hęreditas &c.

¶ Fundus. ʒ Fundum meum Sempronianum tibi legaui sub cõditione. certè talem eum tibi dare debet hęres, qualis est: qa ſi ipse fundus legatus debuit seruitutem fundo hęredis mei, pristinum ius restituẽdum est fundo hęredis in ipso fundo legato: quod ius erat extinctum dominij confusione: quia cùm dominiũ fundi mei, qua legaui sub cõditione (ut dictum est) peruenit ad hęredem meum, extincta est seruitus, cum res sua nemini seruiat, & si legatarius petit legatum fundum prædictum ab hęredẽ, & non patiatur seruitutem ei imponi, hęres repellet eum per exceptionem. si autem fundo prędicto legato sub conditione fundus hęredis mei seruitutem debeat, quæ extincta est per dominij cõfusionem, restituì debet cum traditur legatario: & si per hęredem non restituatur, adhuc habet legatarius actionem ex testamento. Viuianus.

c ¶ Delibatio. ʒ i. dimiꝫutio. alias deliberatio. & sic dic, p̃riè. deliberat enim in legando, ut hic. sic in donando causa mortis, ut §. de donacau. mor. l. senatus. §. j. definitur & alio modo, ut ʃ. tit. j. l. legatum.

d ¶ Nõ potest. ʒ quando est solus. sed si habet cohęredem, tũc sic, p̃ parte cohęredis, siue dicat. prælego illi ab hęredibus. siue etiã dicat, à seipso, ut partem habeat iure hęreditario, aliam iure legati, ut ʃ. titul. j. l. Titia. §. Lucius. quę est contra. si autem cùm duo sunt hęredes fundus legetur uni hęredum, & duobus extraneis: duo extranei petunt totum semissem fundi quem habet hęres legatarius, sc̃ ter duas tertias iure suo, aliam iure accrescendi. nam cùm non ualet iure legati, accrescit collegatarijs: ut hic, & §. eo. l. planè. §. si duobus. sed i

redati nihil interim quandiu in familia res est, petere possunt.

¶ *Per interitum speciei plurium insolidum debitæ quis liberaẽ ab oibus. Bart.*

¶ Interdum etiam cũ lucro hęredis moritur seruus legatus, vel per fideicommissum relictus: veluti si alienus, vel ꝓprius (si tamen pluribus separatim est ita relictus, vt vnusquisq; insolidum capiat) sine culpa hẽdis mortuus sit.

Limitabitur hoc dictũ p̃ text. in l. in illa stipulatione, & seq. ʃ. de uerb. obli. ut nõ accedat qñ perimitur post tẽpus purgandi moram.

† Fl. uel liget, pprius.

† Fl. pluribus tũ separatim ita relictus.

Flo. scilicet si sine culpa.

† lib. 2. Institutio.

Flo. deest at, & paulò post et.

lib. 1. Institutio.

Flor. à te cohærede.

Flo. possunt.

† Fl. nenie runt.

¶ Vlpianus. LEX CXVIII.

Etiã hoc modo [b], Cupio vt des: Opto vt des: Credo te daturum: fideicommissum est.

¶ *Ponit hic definitionem legati. Bart.*

¶ Florentinus. LEX CXIX.

Egatũ est delibatio † hęreditatis, qua testator ex eo, qd̃ vniuersum hęredis foret, alicui quid collatum velit.

¶ *Quatenus relinquit hęredi à seipso, nõ ualet: & accrescit coniuncto. Bart.*

¶ Hęredi à semetipso legatum dari non potest [d]: à cohęrede † potest. Itaq; si fundus legatus sit ei, qui ex parte dimidia hęres institutus est, & duob. extraneis, ad hęredem, cui legatus est, sexta pars fundi pertinet: quia à se vendicare non potest: à cohęrede verò semissario [h], duobus extraneis con currentibus, non amplius tertia parte: extranei autem & ab ipso hęrede cui legatũ est, semissem [k], & ab alio hęrede trientẽ: vendicabunt. ¶ Alienus seruus hęres institutus, legari ipsi à se nec tus nec pro parte potest. ¶ Seruo hęreditario [m] rectè legatur, licet hęreditas adita nõ sit †: quia hęreditas, personæ defuncti, q̃ eam reliquit, vice fungitur [o].

¶ *Seruitutes prædij legati aditione hẽditatis confusæ, sunt restaurandæ. Bar.*

¶ Fundus legatus [p] talis dari debet, qualis relictus est. Itaque siue ipse fundo hęredis seruitutem debuit, siue ei fundus hęredis, licet cõfusione dominij seruitus extincta sit, pristinũ ius ei † restituendum est: & nisi legatarius imponi seruitutem patiatur, petenti ei legatũ exceptio doli mali opponetur [q]. Si verò fundo legato seruitus non restituat †, actio ex testamento [r] superest.

¶ *Quod relinquitur in honorẽ ciuitatis, ualet. Bartolus.*

¶ Marcellus. LEX CXX.

Siquid relictum sit ciuitatibus, omne ualet: siue in distributionem relinquatur, siue in opus siue in alimenta, siue † in eruditionem puerorũ, siue in † qd aliud [s].

¶ Neratius. LEX CXXI.

Et eo modo relictum, Exigo, desidero vt des: fideicommissum ualet [t]. sed & ita, Volo hęreditatem meam Titij esse: Scio hęreditatem meam restituturum te Titio.

alio semisse fundi quem habet cohęres, non legatarius: quilibet, scilicet tam hęres legatarius quã duo extranei petent tertiã: & sic sextam tantum habet cohæres legatarius: ut hic subijcit. sed R. dixit, vereor ne huic interpretationi uoluntas testatoris refragetur. nimirũ inter omnes æqualiter rem legatam diuidi uoluisse testator nidetur. R. & ita aliam sextam dabit ei iure hæreditario.

e ¶ A cohęrede. ʒ puta Caio.

f ¶ Sexta pars. ʒ totius fundi quam habet à cohęrede, & quã uocat tertiam secundum R. & aliam sextam iure cohæreditario, si uult, ut inf. ci. titul. Titia. §. Lucius, quod non placet, ut §. dixi.

g ¶ Quia à se. ʒ bene dico sextam tantum, quia aliam sextam quã uidet habere debere à seipso, non potest uendicare à se. i. dicere, asserere habere ut à se iure legati: quia à seipso non potest ei legari.

h ¶ Semissario. ʒ i. instituto in alio semisse.

i ¶ In tertia parte. ʒ scilicet uendicabit cohæres legatari', & hãc tertiam istius semissis uocauit sextam totius fundi.

k ¶ Semissem. ʒ i. totã medietatem fundi quã habet cohæres legatarius, scilicet duos tientes iure sui legati, & tertium iure accrescendi, ut suprà, dixi. Accursius.

l ¶ Trientem. ʒ id est, quilibet extraneorum tertiam petet cohęres legatarius: ut prædixi. & facit ad præd. inf. quorum le. l. j. §. si quis ex. & inf. de ijs quib. ut indig. l. cohæredi. & inf. tit. l. j. l. miles. § penul. & §. eo. l. ab omnibus. §. si à Titio. & ʃ. tit. j. l. fin. §. iij. & §. de vsufruct. acc. l. si mulieri. Sed arg. contrà inf. tit. j. l. si Titio. § j.

m ¶ Ipse à se. ʒ uidetur contra: quia cùm ipse seruus aliquid dare rogatur, ipse hæres rogari uidetur, ut §. eod. l. cum filio. & cùm ad eũm peruenia hæreditas, uidetur quod ipse tali modo posit adstringi. & facit. eo. l. sẽnatus. §. fi. H.

ADDITIO Dic quod in l. cum filio. loquitur in aliena re, hic in serio: & rationem uide ex ijs, quæ not. in l. sed si in conditione. §. fi. in fin. magnę gloss. §. de hæred. insti. secundum Barto.

n ¶ Seruo hæreditario. ʒ id est, qui est in aliqua iacente hæreditate.

o ¶ Fungitur. ʒ ut §. de hæredi. insti. l. non minus. §. fi. & ʃ. de acquirerum do. l. hęreditas. & ʃ. de noua. l. nouatio. in fin.

p ¶ Fundus legatus. ʒ sub conditione: alioquin recta uia transit in legatarium. & sic non extinguitur, ut inf. de fur. à Titio. contrà ʃ. tit. j. l. legatum. & no. §. de serui. l. Papinianus.

q ¶ Opponetur. ʒ aliud in seruitute usufruct. ut inf. ti. j. l. is cui. quæ est contra. & est ratio, ut infra titu. j. l. cùm filium. §. dominus. & l. Mæuius. §. penul.

r ¶ Ex testamento. ʒ §. eo l huiusmodi. §. ædes.

¶ Siquid. ¶ CASVS Si lego aliquid ciuitati, ualet legatum in quãcunque rem ei legem. Secundò dicit quo sdã modos per quos põt legatum relinqui, & sunt planissimi. Viuianus.

s ¶ O[illegible]. ʒ i. totum ualet. Io. ut C. de hære. instit. l. hæreditatis. & ʃ. ad Trebel. l. omnibus. & inf. eo. l. ciuitatibus.

t ¶ Siue in quid aliud. ʒ Nam hoc totũ est honor ciuitatis. cæterum si non fit iusta causa, non ualet, ut ʃ. de don. l. hoc iure. in princip. nisi in casibus tribus: quia cœpit facere: uel ab alio ea cõtemplatione est cœptum: uel cœpit soluere, ut ʃ. de pol. l. j. §. j. & l. toties. §. j. secundũ quo: dam, uel illud quando inter uiuos.

v ¶ Eo modo. Valer. ʒ contrà inf. tit. ij. l. pater. §. pen. Sol. ut §. e. l. etiam hoc modo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI seruus.§ CASVS Seruo meo libertatem dedi in testamẽto, & vetaui eũ reddere rationem de rebus meis dominicis quas administrauit, certè nõ id eo propter hoc peculium suum sibi legare: nec remittere fraudes si quas commisit in administratione rerũ mearum dominicarum: sed videor remittere ut de negligẽtia nullatenus teneatur quam habuit in dicta administratione. Vivianus.

¶ *Remissio redendarum rationum non se extendit ad reliquatum nec ad dolum, nec ad peculium. Bartol.*

libr. Regula. ¶ Fiat. § facit ſ. de adim. tuto. l. qui plures. & l. quidam decedens. & ſ. de li. leg. non solum. ij. §. si hæres & l. si quis rationes. & l. Aurelio. §. Caius. & l. Aurelius. §. Mæuia. & §. filias. & l. creditor. Ibi. § CASVS. Ita dixit testator: lego Titio residuum talium meorum ædificiorum, ut possit soluere sportulas quas oportet eũ soluere in curia domini papę. certe hæres bene potest vendere dicta ædificia: dum tamen præstet tantum omni anno legatario quantum erat reditus ædificiorum. sed si uendition consentiat legatarius, non habebit amplius rationem fidei commissi.

¶ Fructus. § Locani fundum meum Titio vt coleret. & certam fructuum partem haberet. posteà feci testamentum: & cum fundum legaui Mæuio: & mortuus sui: & hæres quem instituì, adiuit hæreditatem meam, & dedit fundum legatario. certè legatarius debet omnes fructus habere, & colonus potest agere contra hęredem. Vivianus.

¶ Martianus. LEX CXXIII.

SI quis legauerit Titio cum Mæuio, etiam sine altero alter ad legatum admittit. Nã & cùm dicit prætor, Ventrẽ cum liberis in possessionẽ esse iubeo. etsi non sint liberi, venter in possessionem mittetur.

¶ *Ciuitas potest petere quod relinquit in honorem vel ornatum ciuitatis. Bartol.*

¶ Iuitatibus.§ CASVS. Non solum quod ad compendiũ pertinet, potest legari ciuitatibus: sed etiã illud quod pertinet ad honorem ciuitatis & ad ornatum. & de ut roq; leuiter exemplum ponit.

¶ Lucius.§ Quidam instituit sibi hęredes Lucium Titium & Caium Seium: & posteà dixit, Lucius Titius &c. posteà Caius Seius hæres ei non extitit, quia repudiauit. certè solus Lucius Titius dabit legatum, cùm hęres sit in totum.

¶ Paulus. LEX CXXV.

CIuitatibus legari potest etiam quod ad honorem ornatumque ciuitatis pertinet. Ad ornatum, putà quod ad instruendum forum, theatrum, stadiũ, legatum fuerit. Ad honorem, putà quod ad munus[k] edendum, venationẽ, ludos scenicos, [m] ludos Circenses relictũ fuerit: aut qd ad diuisionem singulorũ ciuium, vel epulũ, relictũ fuerit. Hoc amplius, quod in alimenta ętatis infirmæ, putà senioribus, vel pueris puellisq; relictum fuerit: ad honorem ciuitatis pertinere videt.

¶ *Portio hęreditatis pro non scriptæ accrescit cum onere cohęredi simul cum deficiente grauato. Bartol.*

¶ Lucius Titius & Caius Seius Publio Meuio decẽ dare damnas sunto. Caius Seius hæres [o] non extitit. Sal. inus ait, Titium solùm legatum debiturum. nam Seium pro non scripto habendum esse. Hæc sententia vera est: hoc est, Titius tota decem dare debebit.

¶ *Non pẽt quis in plus grauari, q̃ apud eũ remaneat deducto onere condõnis. B.*

¶ Cũ cui fundus sub hac conditione legatus est, si centũ hęredi dedisset, si tantum [o] sit in pretio fundi, quantũ hęredi dare iussus est: nõ est cogendus legatarius fideicommissum à se relictum præstare [p]: quoniã nihil ex testamento videtur capere, qui tantũ erogat quantum accipit.

¶ *Si creditor debitori succedit, creditum extinguit p parte hęreditaria: nisi phęc testatorẽ compensare voluisse, b. d. Bar.*

¶ Marcellus. LEX CXXVI.

LVcius Titius cùm duos filios hæredes relinqueret, testamento ita cauit: Quisquis mihi liberorum meorum hæres erit, ditione. sed fundi legatũ ualet: quia potest interesse legatarij cum habere, licet non ualet plus, ut ſ. tit. j. l. si cui. & ſ. ad leg. Falci. l. si fundus. in princip. quę sunt contrà. & ar. ſ. eod. l. & si quo. quę sunt contrà. si autem non interesset, non ualet: ut quia centum sunt legata, si centum det hęredi ut dicta l. si fundus. in fi. Item contrà ſ. titu. j. l. imperator. §. j. Sed ibi utrunq; est legatum, & quod alicui relinquitur, & quod ab eo, & ualet utrunq; ut ibi dicit: sed non dicit quod prius cogatur accipere, cùm nullum commodum habeat. tantum ergo cogitur cedere actiones: ut ſ. tit. j. l. si legatarius. sed si accepit, tenetur alteri dare: ut in contrario dicit.

¶ Lib. 3. Regula. ¶ Facit ista l. pro gl. in l. negar. ſ. de mor. infer. dum dicit q̃ dictio cũ, est implicatiua dictionis &, quę cõiunctionem inducit. sed nihil alle. de qua uide i l. cũ quidã. & ibi Bal. col. pen. C. de uer. sig. ¶ Flor. &.

¶ Flauius. ¶ Fl. fraudium. ¶ Fl. deest fundit. ¶ Flo. quorũ reditus. ¶ De sportulis publicrę Bud. ſ. de do. inter u. & uxor. l. si mulier. & Al. l. di sponc. ij. ca. 17. ¶ Fl. sunt. ¶ Lib. 3. Regula. ¶ Fl. ei redderes ipse. ¶ Fl. nec. ¶ Fl. ut ne. ¶ Fl. nenationémve. ¶ de his honorarii. litis diffuse Alexan. ab Alex. li. 6. gen. die. c. 19. ¶ Fl. fidetur. ¶ Fl. deest dare. ¶ Fl. Eum. ¶ Lib. singulari Ralo.

stitutus. soluas mihi quartam bessis. quæritur nunquid hoc dicere possit Et respond. quod sic, nisi probetur Seium dicẽtem animo cõpensandi Caio fratri suo dodrantem reliquisse. & quod Caius possit agere, ut dictum est. adducit simile. nã si creditor succedat debitori suo cum aliis. pro ea parte qua hęres est, agere non potest: pro aliis autem partibus agit contra hęredes suos. & hoc vsque ad versicu. sed planè, &c. vbi repetit idem quod dixerat in verficul. nisi euidenter.

¶ In testamento.§ Dictum est ſ. eo. l. in tacitis. quod tunc videtur fieri fraus legi quæ vetat relinqui non capacibus, & relictũ dicit fisco applicari, quando aliquis hęredem suum, uel etiam illum cui legauit aliquid, obligat domestica cautione ad dandum fideicommissum non capaci. non autem tunc fit fraus cum obligat in testamento illum, hic autem §. dicit quod rogando in testamento illum cui legauit, & eum obligando ad fideicommissum præstandum non capaci, videtur fraus dictæ legi fieri, veluti si illum non capacem non nominat, sed dicit: des ei impersonaliter: & inter se intelligunt de non capace: & ideo fisco applicatur fideicommissum. Vi.

a ¶ Hæreditatis. § totum pro parte, id est hæreditatem pro semisse, & bessem protrient e accipe. Ro. id est dicere, bessem suæ dimidiæ: quod est quatuor vnciæ totius hęreditatis.

b ¶ Fratribus. § id est fratri. duos enim tantum reliquerat.

c ¶ Hæredem. § sub. etiam extraneum in quadrante.

d ¶ Testator. § I. unus de filiis sine liberis decedens.

e ¶ Pro ea parte. § ſ. quadrante. Accur.

f ¶ Hæres. § quia pro rata tantum institutionis extinguitur debitum, ut C. ad leg. Falc. l. irritum & de bo. aut. iu. pos. l. si vxor. & denego. ge. l. si ab eo. Accur.

g ¶ Audiendus. § ut & C. de hęre. instit. l. si compensandi. & infrà titul. j. l. creditorem. & facit infra titul. j. l. §. 9 penulti. & de ali. leg. l. penulti.

h ¶ Et. § non dicit cui; sed addit, reddas ipse. ſ. tu. & ita ex his verbis præsumitur in Seij fide aliquid secretum esse collatum. quod palam dicere erubesceret testator, secundum R.

i ¶ Prodesse. § ad euitandum pœnam.

k ¶ Existimandum esse. § dũmodo personæ cui uerbis talibus prospicere voluit testator, ex testamẽto illius capere sit legibus vetitum.

l ¶ Voluerit. § scilicet acsi omnia tacuisset testator. aut ergo palam relinquitur capaci: uel non capaci: & non patitur hęres pœnam: ut infra, de iure fisc. l. non intelligitur. in princip. aut tacitè, ut quia nihil testator dixit: sed alias in secreto, uel etiam dixit, sed non clarè. & tunc si non est capax, patitur pœnam: quia perdit nisi se deferat: quo casu retinet partem: ut C. ad l. Falc. l. etiam. & ibi not. si autem est capax, nulla est pœna. in dubio uiderur præsumere hęc lex nõ ex pacem. sed magis videtur contra: quia non potest hęres facere quin testator talia dicat: est tamen qualisqualis præsumptio: ut hic dicit. & facit infra, titu. ij. cum quis. §. Titia. & infra de iure fisci. l. ita fidei commissum.

m ¶ Viriles. § contra infra de duo. re. l. siue. ubi dicit hæreditarias. Solu. ibi. Item facit suprà eodem. l. turpia. §. fi. & infra tit. j. l. si pluribus. & infrà ad Trebel. l. nonnunquam. & supra eodem. l. 3. in fin. & infra de stip. ser. l. si communis seruus.

SI hęres centum. § CASVS. Libertus meus instituit sibi hęredem Titium, & rogauit eum ut restitueret hęreditatem Caio deductis sibi hęreditatis centum de dicta hęreditate. & quibusdam aliis legata reliquit, & me patronum præteriit: unde ego patronus petij bonorũ possessionem contra tabulas libertì, & partem tertiam bonorum liberti consequi debeo: quæritur unde debet extrahi dicta tertia: nunquid de vniuersa hęreditate solummodo, quã debet habere fideicom. ab hęrede liberti, an uero & de illis centum, quæ debet retinere hęres liberti, & etiam de aliis legatis, Et certè. dicitur quod debet extrahi de omnibus prædictis, & omnia prædicta debet minuere dicta portio mei patroni. Vi.

n ¶ Si hęres. § quidam extraneus à libertò cuiusdã institutus, & hoc præterito patrono. Restituere. § pura Mæuio.

p ¶ Contra tabulas. & sic tertiam habet.

q Legata. § pro tertia parte vitiantur legata, & pro eadem parte minuuntur centum, ut hic, & infra de conditi. & demonstra. l. Plautius. & est, hoc in contra tabul. patroni, sed in contra tabul. liberorum in totum cassantur, ut

Marcellus respõdit, si in fraudem legum tacitam fidem Seius accõmodasset: nihil ei prodesse [i], si his verbis paterfamiliàs cũ eo locutus esset. nõ enim ideo circũuenisse minus leges existimandum esse[k], cùm perinde incertum sit cui prospectum voluerit[l].

¶ *Nominati nomine proprio tenẽtur in uiriles: si appellatiuo, tenentur in hęreditarias portiones. Bar.*

¶ Neratius. LEX CXXVII.

SI hęredes nominatim enumerati dare q̃d damnati sunt, propius est vt viriles[m] partes debeant: quia personarum enumeratio hunc effectum habet, vt exæquentur in legato præstando, qui si nominati non essent, hęreditarias partes debituri forent.

¶ *Sicut legata per contrabulas patroni minuunt: ita præceptiones hęredum. Bar.*

¶ Iulianus. LEX CXXVIII.

SI hęres centum præcipere iussus sit, & restituere hęreditatem, & patronus bonorum possessionem contra tabulas petierit: sicut legata: ita & præceptio pro parte, quam patronus abstulit, minuetur.

¶ *A substituto uel ultimo exhrdati nõ potest legatari reinqui: secus in instituto: qbe nesciò pteriti: succedit per ꝗ tabulas. B.*

¶ Paulus. LEX CXXIX.

A B exhæredati substituto innot. C. de bon. pos. contra tabul. liber. l. j. & facit supra eodem. si mihi Stichus.

A B exhæredati. § CASVS Filium meum impuberem exhæredaui. & ei Titium substituì: quod bene possum facere. et à dicto substituto reliqui fideicommissum Mæuio. nũquid poterit petere Mæuius, certe non, et idem est, si ab illo qui debet ab intestato succedere filio meo impuberi quem exhęredaui, relinquam fideicommissum alicui per cum præstandum. quia non tenetur præstare illi enim legitimi eo iure præstare cogũtur fideicommissa à se relicta. quasi si scripti fuissent hęredes. quamuis enim scripti non fuissent, ex eo quod ab eis fideicommissum reliquitur, tacite ad hęreditatem relinquentis fideicommissum uocantur, et ideo hoc casu grauari non possunt instituti ab intestato venientes. in nostro autem casu non possent grauari: etiam si essent instituti à me patre impuberes prædicti. ecce enim si instituo mihi Titium et Sempronium hęredes qui tantum attinebãt filio meo impuberi, quod possent eius esse hęredes ab intestato, et dictum impuberem exhęredo, et ei substituo Titium et Sempronium, quos mihi institueram, et ab eis tanquã à substitutis filij mei impuberis fideicommissum relinquo, non præstabunt illud. In nostro casu, ergo quando non fuerunt instituti, non præstabunt. quamuis autem substitutus exhæredati grauari non possit fideicommisso. nisi in primo responso. tamen substitutus instituì præstat quandoque legata ampliora, quam deberet præstare ex testamento grauantis. et de hoc ponit exemplum tale. Filium meum instituì hęredem in tribus vnciis: et ab eo multa legata reliqui, quæ exuberant taliter dictas tres vncias, quod habet locum Falcidia, si non petereẽ cõtra tab. bon pos. et quendam extraneum in nouem: et alium filium meum præterij, et filio instituto in tribus vnciis substituì Titium. certe filius iste præterius dicitur committere in edictum prętoris taliter quod non solum ipse, sed filius i stitutus potest petere bonorum possessionem cõtra tabulas. si vult, petita ergo bonorum possessione cõtra tabulas quilibet filiorũ habet sex uncias de hęreditate, exclusò extraneo instituto, et nihilominus valet ista substitutio filio facta. substitutus ergo filij instituti præstat

¶ Flo. nihil ei prodesse potest. ¶ Fl. existimãdus est. ¶ Esse. ¶ ad intell. hui l. vid. Seb. Sap. i l. j. nu. 20. C. de impube. ¶ Fl. esset. ¶ Rutilius Maxim. li. singu. ad l. Falc. ¶ Is percipere. ¶ Is percepto. ¶ lib. singu. de secũdis tabulis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

legata pro toto illo quod à filio instituto ad eum peruenit ex substitutione, id est pro sex uncijs, non pro tribus tantum ij quibus fuit filius institutus.

¶ Cum à posthumo ¶ Filium quem in uentre uxor tua portabat, insti tui mihi hæredem, & si non esset hęres, substitui ei Titium, & Mæuium abxo posthumo testqu legatis sub hac conditione si hęres erit. certè ista conditio superuacua est, & non facit legata conditionalia: quia intelligitur etiam si non apponatur: ut supra eodem. l. 3. unde perinde est ac si purè legatum esset à posthumo. posthumo ergo nõ nato, & sic substitutis hæreditatem habentibus, legata prędicta ipsi prestabunt. legata enim ab instituto relicta, repetita uidentur à substituto. Viuianus.

a ¶ Datur. ¶ut C. eod. l. cum quidam. nec ab ipso exhęredato: ut ibidem not.

b ¶ Quod. ¶id est, quæ ut infrà titu. ij, l. j. §. fin. ergo à contrario à cuius substituto non possum, nec ab eius legitimo, ut hic dicitur.

c ¶ Sed si committẽte ¶pone casum ut infrà ti. ij l. fi. §. fin.

d ¶ Pollicetur. ¶ libertis: scilicet prętteritis.

e ¶ Patrimonij ¶ scilicet pro bestę personis exceptis, sed si ab ipso sunt reperta, in solidum ut supra de vulga. substi. l. & si contrà.

f ¶ Cùm à posthumo ¶ hæc conditio superflue ponitur. nam & non dicta intelligitur. sic C. de fideiusso. l. ij in fin.

g ¶ Eos debere. ¶ quasi ab instituto pure relicta. conditio enim si hęres erit, quasi nulla, conditionalis legatum non facit ut quando di. le. ce. l. dies §. fi sub conditione. & l. fi Titio. §. quædam. & infrà, de conditio. & demonstratio. l. aliquando.

Fl. quo si.

Fl. deest, in.

Fl. peruenit.

Fl. præstabit, perinde ac si.

Flor. habuit.

Fl. legeť.

lib. singulari de iure codicillorum.

Fl. A fratris posthumo &c. vide in hunc locum Vigiliũ. ad §. ferunt. etiã alienus. de hęred. insti. Insti.

Nõnihil hæc de re Alciatus li. paradoxorũ ij. ca. ij. vbi explicat quis dicať posthumus alienus. Vide et in hũc locum Duar. ij. disp. c. 38.

lib. ij. Institutio.

Fl. duxit.

Hæredi. ¶ CASVS Posthumum alienum instituit mihi hęredẽ in testamento legitime confecto, & quosdam alios cum eo: q̃ quid prælegauit. nunquid valet, & certè sic. hic tamen posthumus non poterit habere legatum quantum est pro parte sua hæreditatis, sed pro parte cohæredum sic ut dixi supra eodem. l. legatum. §. j. & sic ponitur principũ legis planè sicut iacet. Alij dicunt hęredi, id est ab hęrede: sed mea positio satis est plana, & eorum similiter. Vi.

b ¶ Hęredi. ¶ alias hęredi. & alias fratri. & dic relinqui à cohęrede uel ab aliquo legatario à quo potest legari uni hęredum: ut insti tu. de sing. re. per fideicommis. re. in prin.

¶ Voluntas. ¶ siue ex verborum proprietate, siue ex eorum consuetudinis interpretatione liquere. & facit infra ad Trebel. l. hęredes. §. j. & C. de fideicommis. l. cum virum. & infra. titu. i. l. cum proponeretur. & infra ti. ij. l. fideicommissa. §. item si quis.

k ¶ Legitimos. ¶ ergo iure veteri poterat institui posthumus alienus. nam ius Galli dicitur vetus, sed l. Veil. nouum. ut supra, de lib. & posthu. l. Gallus. sed iure vetustissimo secus. ut insti. eod. §. posthumo. qui est contra.

¶ Idem.

LEX CXXX.

HAeredi ¶ posthumo ¶ fideicommissum dari potest. Sola enim voluntas ¶ seruatur in fideicommissis: & obtinuit sententia ¶ Galli, alienos quoq; posthumos legitimos ¶ nobis hęredes fieri.

¶ Posthumo alieno potest legari: & pōs hęres institui. Bart.

¶ Qui accipit uxorẽ illegitimè scienter, ab ea non capit: sed ipsi relinquere pōt. B.

¶ Martianus. ¶

LEX CXXXI.

SI tutor pupillam suam ¶ contra Senatusconsultum vxorem duxerit ¶, illa quidem ex testamento eius capere potest: ipse autem non potest ¶: & meritò: delinquunt enim hi, qui prohibitas nuptias contrahunt: & meritò puniendi sunt. quod imputari non potest mulieri, quæ à tutore decepta ¶ est.

utiliter legatum datur ¶. ergo nec à legitimo exhæredati fideicommissum dari poterit; quod ¶ & legitimi eo iure præstare coguntur. quasi si ¶ scripti fuissent. Sed si committente ¶ aliquo ex liberis in ¶ edictũ prætoris, quo contra tabulas bonorum possessionem pollicet ¶, scriptus quoque filius contra tabulas bonorum possessionem petierit: substitutus eius legata pro modo patrimonij ¶ quod ad filium peruenerit ¶, perinde prestabit ¶, ac si id, quod per bonorũ possessionem filius habuerit ¶, à patre accepisset.

¶ Relicta à posthumo instituto, debentur à substituto non nato posthumo. Bar.

¶ Cùm à posthumo ¶ ita legať ¶, Si hęres erit, & non nato posthumo substituti adeant: legata eos debere ¶ existimandum est, quæ ille, si viueret, debiturus erat.

Digestorum, seu Pandectarum.

LIBER XXXI.

De legatis & fideicommissis. ij.

TITVLVS I.

¶ Si legatum in arbitrium alterius conditionaliter conferat, suspenditur sicut per quamlibet aliam conditionem. sed si non conditionaliter, non suspenditur. Bar.

¶ Vlpianus. ¶

LEX I.

IN arbitrium ¶ alterius conferri legatum, veluti conditio ¶, potest ¶. Quid enim interest, Si Titius in Capitolium ascenderit, mihi legetur, an si voluerit ¶? Sed cũ ¶ ita legatum sit pupillo siue pupillę, Arbitrio tutorum. neq; conditio inest legato, neque mora ¶: cùm placeat, in testamentis legatum in alterius arbitrium collatum, pro viri boni arbitrio accipi. Quę enim mora est in boni viri arbitrio, qd̃ iniectum legato, velut certam quantitatem exprimit, pro viribus ¶ videlicet patrimonij?

¶ Si plures res nominentur, plura sunt legata: secus si uno uniuersali nomine cõprehendantur. Bar.

¶ Paulus. ¶

LEX II.

QVoties nominatim plures res in legato exprimuntur, plura legata ¶ sunt. Si autem supellex. aut argẽtum. aut peculiũ, aut instrumentum legatum sit: vnum legatum ¶ est.

¶ Valet legatum, etiam si conferatur in conditionem, quæ in alterius potestate cõsistit. Bartol.

¶ Idem. ¶

LEX III.

SI ita legetur, Hæres dare damnas esto, si in Capitolium nõ ascenderit ¶. vtile legatum est: quãtuis in potestate eius sit ascendere, vel non ascendere.

¶ Si una res uel plures legantur sub nomine collectiuo, nõ pōt una acceptari, alia non: secus, si plures nominatim: nisi illa quę repudiatur, habeat onus annexũ. hoc dicit. cum duabus ll. seq. Bartol.

suum virum hęredem instituit. uel aliquid mihi reliqt. certè nõ potero capere propter delictum quod commisi ducendo eam i uxorẽ: ipsa tamen bene posset capere ex meo testamento. Vi.

l ¶ Si tutor pupillam suam ¶ scilicet quondam. nam dum est pupilla, virum aliquem habere non potest, etiam extraneum: et instit. de nup. in princ.

m ¶ Nõ potest. ¶ facit infrà de iis q̃ bus ut indig. l. 2. & supra de ritu nup. l. prefectus. & de do. inter vi. & vxo. l. cũ hic status. §. fi. & C. de iterd. matrimonio. l. si pater. Accursius.

n ¶ Decepta. ¶ sic C. de rap. virgi. l. j. §. huic.

¶ DE LEGATIS et fideicommissis. II.

¶ Quare dicit de legatis. ij. dicit ¶ titu. i. in rubrica.

IN arbitrium. ¶ CASVS Hæc lex intelligitur in quatuor generibus legatorũ, cum in alterius arbitrium conferuntur: & sup eis quatuor loquitur. Primum est quando ĩ tacitam volũtatẽ, id est sub conditione intrinseca quodammõ alicui legatur, puta lego Titio x. si Seius Capitolium ascenderit & istud legatum ualet. Secundum est quãdo in voluntatem expressam Seij legat Titio, hoc mõdo, si Seius voluerit, lego Titio x. quod legatum non ualet. qd enim interest si aliquid mihi legetur sub hac cõditiõe, si aliquis alius Capitolũ ascẽderit: quo casu valet. an si voluerit. quãtũc non ualet, Tertio casu loquitur quando ita legatũ est, si tutores talis pupilli uel pupillæ existimabunt, hæres meus det dicto pupillo uel pupillæ x. quo casu legatũ non dicitur conditionale: neque morã possunt facere tutores ad petitionem legati, uel transmissionem in hęredem: & quod dicit in tutoribus, intelligas in quolibet alio. Quartus casus loquitur quando ita dicit testator, quãtũ Seius existimauerit, hęres meus Titio dato. uel sic, pro viribus patrimonij mei dato. quod etiã legatum bene valet. Vi.

o ¶ In arbitrium. ¶ Lego centum illi si Titius arbitratus fuerit, valet, sicut si dixisset, si Titius ascenderit Capitolium. & secundũ hoc veluti ponitur similitudinarie pro sicut.

p ¶ Conditio. ¶ scilicet quęlibet alia uel dic veluti, id est in vim cõditionis per fi. & quod subiicit, quid enim &c. interrogatiuè lege, quasi dicat, non est differentia si dicitur, si Capitolium ascenderit: an si voluerit: scilicet arbitrari, secundum Ioan. Sed R. sic, lego illi si Titius arbitratus fuerit, ualet quidem sicut quodlibet conditionale: & hoc quia tacita est uoluntas: secus si expressa. scilicet si Titi[a] voluerit, quia non ualet: quid enim &c. id est aliquid intereret interhanc, si Titius ascenderit Capitolium, & hanc, si uoluerit: quia prima ualet, secunda non: ut infrà de conditi. & demõstr. l. nonnunquã. & de regu. iur. l. expressa. & supra de hęredi. insti. l. fi quis Sępronio. & secundum hoc, quid enim &c. non legitur interrogatiuè. In arbitrium ergo extranei potest conferri. Sed an cogatur arbitrari? R. fi. non memini me legisse. nihilominus tamen valet. sed si non arbitre

tur

† lib. 9. ad Sabi.

† Aliàs, nõ potest: quia enim.

tur deberi, vel arbitretur, & malè, an recurratur ad alium? Respondeo. sicut infrà de regu. iur. l. in persona. §. generaliter. sed in contractibus non sic semper, quia non arbitrante eo nõ decurritur ad alium. sed si malè, sicut C. de contrahen. empt. l. fi. & de verborum obligat. l. si quis arbitratu. & supra de contrahen. empt. l. hæc uenditio. debet ergo hoc arbitrari, si arbitret, pro uiribus patrimonij testatoris: ut argu. infrà in fine. huius legis, & secundũ merita legatarij uel charitatem. nam secundum hæc dicuntur deberi legata: ut supra, pro soc. l. nec adiecit. Vltimo not. quod legatum arbitrio legatarij relictum ualet, siue dicatur ad arbitriũ, siue si voluerit: ut infrà, de cõd. & demõst. I si ita. Si autem hęredis, refert dicat ad arbitrium, an si uoluerit ut primo ualeat, secundo non. vt supra titul. j. l. senatus. §. pe. & infrà titu. j. l. fideicommissa. §. quanquam. sic enim esset in eius arbitrio an deberet: quod esse non debet: ut infrà de actio. & obliga. l. si sub hac. & supra, de contrahen. emp. l. si in emptione. §. penul. si autem extranei: aut si uoluerit, & non valet: ut infrà, de conditio. & demonstrat. l. nonnunquam. Aut si arbitretur [a], & sic in vim conditionis: & obtinet quod hic dicit. aut non, in uim conditionis, ut lego arbitrio Titij: & tunc obtinet quòd hic subiicit.

Legatum arbitrio legatarii relictè relinqtur.

† lib. 75. ad edict.

† lib. 4. ad Plautium.

a Legatum arbitrio Titij aut si Titi[a] arbitrabitur: differunt. quod requireper no. Bald. in l. ij. §. sed & si qs. col. xj. C. cõia de lega.

a ¶ Si uoluerit. ¶ Arbitrari sub. id est si uoluntarie fuerit arbitratus: ut supra si certum peta. l. quod si ab. & de rerum diui. l. finali. non enim voluntas sed arbitrium facit uideri paritum conditioni. & facit supra tit. j. l. si ita. §. j.

b ¶ Sed cùm. ¶ §. inest conditio p fi. hic non. & hoc dicit, si &c. Itẽ fuit expressa quantitas si arbitrẽtur tertius: hic non. Alij continuãt ad casus subauditos: quasi dicat, valet in arbitrio hęredis: sed certè & in arbitrio tertij: quod sic non placet.

c ¶ Neque mora. ¶ vt differatur obligatio vel dic cessio quantum ad transmissionem: inest tamen quantum ad solutionem quæ differtur propter incertas uires patrimonij: & est hoc tempus in iudicis arbitrio: vt infrà eod. l. cùm quidam fideicommis & infrà de sol. l. ratum. & supra de hęredi. institu. l. si quis institutus.

d ¶ Pro uiribus. ¶ ergo hoc legatum tenet pro viribus patrimonij. sed an recurratur ad alium? Respon. ut §. ea. l. Sed videtur non uallere hoc casu, ut §. de iure do. l. cùm post. §. genet. ibi. nec uideri simile &c. Solu. hic incertitudo committitur alicuius arbitrio, ibi non: q̃ in dote non requiritur: ut ibi dicit. Itẽ contrà infrà de rebus dubiis. l. utrum. §. j. Sed ibi hęredis arbitrio, id est voluntate: hic tertij. & facit C. de do. promis. l. iij.

QVoties. ¶ CASVS. Ita dixit testator: lego Titio equum. bouem, & asinũ. certè plura legata sunt, vnde legatarius Titius vnam de illis rebus poterit petere, & alteram repudiare. si autem relinquat testator plures sub uno nomine Titio, puta lego Titio supellectilem meam, & his similia, de quibus dicit litera: unum est legatum: vnde legatarius debet aut petere totum, aut repudiare totũ. Viuianus.

e ¶ Plura legata. ¶ & ita unum sperni, alterum peti potest: ut infrà eo. l. sed si duobus.

f ¶ Vnum legatum. ¶ idem in stipulationibus: ut infrà de verborum obligationibus. l. scire debemus. in princip. & §. stipulationum. & l. quod dicitur. & l. pluribus. & facit infra eodem. l. illud. & infra, eodem l. grege.

SI ita legetur. ¶ CASVS. Testator ita dixit: hæres meus det Titio decem, si Seius Capitolium non ascẽderit. certe ualet lega

Si voluerie[a]? Sed cũ[b] ita legatum sit pupillo siue pupillę, Arbitrio tutorum. neq; conditio inest legato, neque mora[c]: cùm placeat, in testamentis legatum in alterius arbitrium collatum, pro viri boni arbitrio accipi. Quę enim mora est in boni viri arbitrio, qd̃ iniectum legato, velut certam quantitatem exprimit, pro viribus[d] videlicet patrimonij?

¶ Idem. ¶

LEX IIII.

NEminem[f] eiusdem rei legatæ[h] sibi partem velle, & partem nolle, verius est.

¶ Idem. ¶

LEX V.

SEd duobus[i] legatis relictis, vnum quidem repudiare, alterum verò amplecti posse, respondetur. Sed si vnũ ex legatis onus habeat[k], & hoc repellat, nõ idẽ[l] dicendũ est. pone enim[m] eum, cui decem, & Stichus legatus est, rogatũ seruũ[n] manumittere. si Falcidia locum habet, ex decem vtriusq; legati quarta deducetur[o]. Igitur repudiato seruo[p] non euitabitur onus deductionis: sed legatarius[q] ex pecunia[r] duas quartas[s] relinquet.

¶ Idem. ¶

LEX VI.

GRege[t] autem legato non potest quędam res ¶ sperni, quædam ũendicari: quia non plura, sed vnum legatũ est. Idem q̃: dicimus ¶ peculio legato, vel ¶ veste, vel argento, & similibus.

¶ Qui non capit partem quia indignus, facit partem. Bartol.

¶ Idem. ¶

LEX VII.

SI Titio[a] & ei qui capere non potest, decẽ legata sint: quia duobus hæres dare dãnatur, tum: quia in tacita voluntate Seij legatum est Titio: ut dictũ est i l. j. subaudi. & poterit petere legatarius tunc legatum, quando certũ erit Seium ascendere Capitolium non posse. Viuianus.

g ¶ Non ascenderit. ¶ scilicet hæres. & ita est tacitè eius uoluntati commissum an debeat. uel dic extraneo, uel dic legatario, & ita hẽt locum cautio Mutiana, vt infrà de condition. & demonstra. l. mutianæ. & secundum hoc non est contrà. §. titu. j. l. senatus. §. pen. & facit supra co. l. j. & quod ibi no.

NEminem ¶ CASVS. Aut lego tibi unã rem, aut plures. primo casu non potes habere partem, & partem repudiare. secundo potes unam habere, & aliam repudiare. Illud tamen fallit in duobus casibus. Vnus est quando legaui tibi decem, & Stichũ & tot alia legata aliis reliqui, quod Falcidia locum habet. vnde & pro seruo & pro decem quę tibi legaui, debet detrahi Falcidia de dictis x. quia de seruo non potest detrahi Falcidia. si ergo tu legatarius repudies Stichum, & velis decem habere, non poteris euitare, quin hęs meus detrahat tibi duas quartas de legato de decẽ quæ non repudias scilicet unam pro legato de decem. quod non repudiasti. & aliam pro legato Stichi quod repudiasti. non ergo in hoc casu ita potes repudiare vnum legatum, quin onus eius apud te remaneat. Secundus casus est i quo fallit principiũ huius lege, sed duobus quãdo sub vno nomine lego plures res: ueluti lego Titio gregem meũ, vel prædium, vel vestem, uel argentum: quia vnum est legatum. vnde idem debet iudicari quod dictum est in l. neminem. & h. d. cũ duabus legibus seq. Viuianus.

† Hermogenianus. Fl. Idẽ li. 8. ad Plautiũ.

† Nemo. ¶ parte velit & pro parte nolle potest. limitabis qd̃ hic dẽ, plegẽ, si mihi puè, & quod ibi posui. j. eo. de quo vid̃ tex. in l. legatari[a]. & qd̃ ibi not. §. titu. proxi.

† libro 7. Quæstio.

† Fl. habet.

† Fl. deest, enim.

† lib. singulari ad legẽ Falcid.

† l. l. deest, res.

† Flo. dicemus.

† Fl. aut, & paulò post.

† lib. 8. ad Plautium.

h ¶ Legatæ. ¶ insolidum. secus si sibi & alij, nõ partẽ accrescẽtẽ pōt repudiare, licet suam agnouerit, ut C. de cad. tol. §. ubi. & facit §. titu. j. l. legatarius. & j. eod. l. si cui res. & j. pro dereli. l. iij. & j eo. l. grege.

i ¶ Ed duobus. ¶ id est, duabus rebus.

k ¶ Non idem. ¶ ut j. de fideicom. liber. si legatario.

l ¶ Seruum. ¶ f. Stichum prædictum.

m ¶ Deducetur. ¶ sic j. ad l. Fal. l. planè. in princ. & §. j.

n ¶ Seruo. ¶ quod fieri potest: vt in princ. legis.

o ¶ Sed legatarius. ¶ f. prædictus.

p ¶ Ex pecunia. ¶ i. ex decem.

q ¶ Duas quartas. ¶ unam pro decem, aliam pro Stichо.

r ¶ Rege. ¶ facit §. e. l quotiens. & §. commo. l. in commodato. §. fi. & C. de iure delibe. l. quidam. & §. de acquir. hęredi l j & ij.

s ¶ SI Titio. ¶ CASVS Titio capaci & Seio non capaci legaui decẽ. certè Titius capax habebit quinq;. & Seius nihil, & tũ facit quod Titius non capit n fi medietatem, ut dictum est. Viuian.

t ¶ Rege autem legato non potest quędam res ¶ sperni, quædam ũendicari. & infrà, de contra tabu. l. fi post mortem. §. liberi. Sed specialè dicit hic ut supra de le. j. l. planè. §. fi communiter. & l. huiusmodi. §. fi Titio. & l. fi duobus. in princ. Sed illud hodie corrigit: ut C. de cadu. tollend. l. unica. §. in pro non scripto. Item &c. Alias assignat speciale: ut infrà, de cond. & demõ. l. mulieri. Sed ibi illa est ratio, quia ridiculum est ut admittatur tanquam virgo, & tanquã uidua: ut j. de cõd. & demon. l. Titiæ si nupserit. Item illius. l. plane. potest assignari rõs: vt C. de necef. ferd. l. pen. Item illius. l. hęc est ratio, q̃ in re ipsa est impedimentum, non in persona legatarii: sicut j. de lib. leg. l. antepe. ergo illud solum est speciale, sed secundum R. hic loquitur i casu q̃ est §. tit. j. l. si duobus. in princ. & §. fi. scilicet quando alter non potest capere nunc, sed spes est quod poterit, quia sub conditione institutus, uel cũ sit posthumus nasciturus. Alij Assignãt aliud speciale: ut j. eo l. fina-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Tu dic q̃ non est ꝗ, imo pcor. Em Bar.

l.fina.§.Sei.o.H. Item aliud ſ.de inoffi.teſta.l.Papinianus.§.quoniã autem quarta. Item contrà ſuprã, titul.j.l. qui quartam, §.fin. a & l. planè.§.ſi duobus.ſed vt dixi, hic ſpeciale eſt.& facit ſ.de ver. obli. l.ſi mihi & Titio.

b ¶ Quinque.§ nunc reſpondet.Accurſius.

b ¶ Dantur.§ i.dari debent.

SCASVS Seruũ heredis mei tibi legaui, uel etiam alienum. & ſeruus aufugit viuo teſtatore, ſcilicet me, & culpa hæredis prædicti.† certè debet hic cauere tibi legatario de reducendo eo tuis expenſis. ſi autem aufugit me teſtatore mortuo debet cauere de reducendo eo ſuis expenſis.

¶ Si ita.§ dixit teſtator, Sẽpronio decẽ do lego.& ſi noluerit decem, lego ei Stichum. hoc caſu duæ res ſunt legatæ: ſed legatarius non poteſt petere niſi vnam, quam vult.

¶ Si quis ita legauerit.§ Legaui Titio decem amphoras vini ex certo dolio. modo nõ inuenitur in dolio niſi quinque amphoræ.certe illæ quinque debentur ei ſolæ.

¶ Si inter.§ Titio legaui equum meum: & plures habeo Titios amicos,& nõ apparet de quo ſenſi. & hæres bene vult vni ſoluere qui promittet ei quod conſeruet enim indemnẽ ab alijs Titijs. omnes autem Titij petũt legatum: & quilibet vult promittere. certè hęres debet habere electionem cui det.

¶ Certã.§ Viginti Titio legaui,& rogaui eũ qd̃ dicta viginti daret Seio & Sempronio:& ſic ſunt ſubſtituti Titio in legato p fideic. Titius petit legatũ ab hęde,& vult ei cauere qd̃ extrahet eũ indemnẽ à ſubſtitutis prædictis,& ſubſtituti ex alia parte petũt legatum prædictum ab hærede,& ei eodem modo volunt cauere.certè hæres poteſt eligere cui det,& ab eo cautionem prædictam recipere.& ſi nullus petitorum eſt in calumnia,bene faciet hęres,ſi præferat Titium cui primò legauit dicta xx.

¶ Si cui.§ Tertiam partem hęreditatis meę legaui Titio. nũqd ęs alienum deducetur de parte legata, ſcilicet ad hoc vt ſolus his onera ſuſtineat,& non legatarius: & maximè pretia manumiſſorum, & impenſas funeris:Et dicitur quod non,imò pro ea parte quæ legata eſt onera legatarius ſuſtinebit: ſecus autem ſi dixi: lego Titio tertiã partem bonorum meorum.quia tunc nullũ de dictis oneribus legatarius ſuſtinebit.h.d.cum l.ſeq. Viuianus.

c ¶ Alienum.§ multò magis ſi ſuum:ut ſ.tit.j.l. cùm ſeruus.& l. cũ res legata.§ j. & ij.ſecundum H.

d ¶ Fugerit.§ culpa hęredis nam in alieno culpa poteſt eſſe: ut ſ.ti. primo.l.cùm res.§.ſed ſi alienus.& l.apud.& l.cùm ſeruus. unde vel æſtimationẽ dat, vel cauet de reducendo:ut ſ.ſolu.matri.l. ſi filiofamil.& ſ titu.j l.cùm res.§.itaque. alioquin non tenetur reducere:ſed cauet de reſtituendo ſi recipiat: vt ſuprà titul.j. l. cum res. §. ſi verò non fuit.& §.ſed ſi culpa.& ſupra de rei vẽdica.l.ſi à bonæ fidei. & l. ſi uero. Accurſius.

e ¶ Cautiones.§ ſi hoc maluerit legatarius. nam & æſtimationem conſequi poteſt,ſi hęredis culpa interuenerit: ut ſupra titul. primo. l.cùm ſeruus.& l.cùm res.ſuprà de rei vendica.l. ſi à bonę fidei. & l. ſequenti.Hugo.

f ¶ Reducitur.§ cauet enim de reſtituendo ſi recuperauerit: non de perſequendo:quia eo tempore non tenetur de culpa. ſed poſt mortem fit:& hoc ideo,quia ſic poſt mortem quaſi in re aliena præſtat culpam.ante enim nec hæres in culpa, nec legatarius uiderur fuiſſe dominus. Item quod dicit poſt mortem,ſupple & ante aditam. alias contra,argumento ſupra,ad legem Aquiliam.l.inde Neratius.§. ſecundo.

ADDITIO. Die quod ibi aufugit poſt mortem & aditam hæreditatem.unde cã legatarius ſit dominus,poteſt ſibi per actionem legis Aquil.conſuli, ſecundum Bartol.

g ¶ Duo legata.§ quantum ad nominationem plurium rerum:vt ſ. eo.l.ij.vnum autem quantum ad vnam ſolutionem, vt infra code.l. ſi illud.ij.reſpon.quod non placet,vt ſ.quando di.leg.ce.l.cum illud. die ergo ideo quia in vnum tempus non poſſunt cõcurrere.nã neceſſe eſt primò repudiari x. quàm petat Stichũ: ſicut vſufructus diuerſi ſeparati videntur propter diuiſionẽ temporis:vt ſ.qui.mo. vſufruct. amitta. l. ſi duobus. fic ſ.ſi.j.l.plane.§. fin.

h ¶ Tantummodo.§ quia quodãmodo certũ corpus quod in rerũ natura non ſit,legati videtur, ſcilicet in quinq; quæ deſunt: ut ſ.tit.j.l. ſi ſeruus legatus.§.qui quinque.& l. ſed ſi certos. ſecus autem ſi vt quantitas.nã ſi x.quæ tibi debeo, uaret, licet nihil debeam. ſi x. quæ Titius debet,nõ valet,cum nihil debeat: vt ſ. tit. j. l.ſi ſic.§.j.& l.legatum. & inf de lib.le.l.legauit. & facit ſ. de contrahen.empt.l. ſi debitor.§.j.& inf.ad legem falcid. l. in ratione. §. diligenter . Accurſius.

i ¶ Debet.§ i. poteſt. fic ſ. de offic. procon. l.obſeruare in fin non enim neceſſe habet: imò dicitur impedire legatum:vt inf.de reb. dub.l.ſi fuerit. licet ſit contrà.ſ.de adimen.legat. l. iij. §. ſi duobus. prout eſt ibi in litera, vterque. ſed ſolu. ibi.

¶ Si inter duos† dubiteſ̃ de eodem legato,cui potiùs dari oportet† : vt puta ſi Titio relictũ ſit† , & duo eiuſdem nominis amici teſtatoris veniant, & legatũ petant & hæres ſoluere paratus ſit,deinde ambo defendere hæredẽ parati ſint: eligere debet† hæres, cui ſoluat, vt ab eo defendatur.

¶ *Si in petendo legatarius & ſubſtitutus ſibi concurrant,in dubio eſt primus legatarius præferendus. Bart.*

¶ Certam pecuniã legatam ſi & legatarius* & ſubſtituti† legatarij‖ petierint,† & hæres ſoluere paratus ſit:ſi ambo defendere hæredem ſunt parati, eligere debet hæres cui ſoluat, vt ab eo defendatur.& ſi neutrius‖ manifeſta calũnia videat,ei potiùs ſoluendum, cui primùm legatum eſt.

¶ *Si legatur pars hęreditatis intelligitur cum honoribus & oneribus: ſi pars bonorum,intelligitur deductis oneribus. Bar.*

¶ Si cui certam partem• hæreditatis legauero, diuus Hadrianus reſcripſit, vt neque pretia manumiſſorũ,neq; funeris impenſa de duceretur‖ .

Et nota quòd quidam dicunt omnino nullũ eſſe legatum : tu dic aliquod eſſe,ſed impediri:& ei præſtandum, qui probauerit de ſe teſtatorem ſenſiſſe:ut ſ. de condi.& demonſtr.l.falſa.alioquin nõ.nec enim deficit ius,ſed ‖probatio:ut ſ. de ma.teſta.l.cũ ex pluribus. & ſuprà, de teſt tute.l.duo.ſecus autẽ ſi eſt incertum legatum propter rerum incertitudinem.tunc enim res minoris prætij eſt præſtanda , niſi probetur contrà:ut ſuprà titul.primo.l.apud Iulianum. §. Seio. Item habebit locum tunc quod dicitur ſuprà titul.primo.l.qui duos.& l. ſi quis à filio.§.ſi quis.& nota hic gratificationi‖ eſſe locum : vt ſ.ad Sylla.l tertia.§.ſicut.& ſuprà loca.l.in naue.in fin.& infrà.proximo §.& ſuprà depoſiti.l.prima.§.ſi apud.argumento contrà ſ.eo.l. ſi Titio. Accurſius.

k ¶ Legatarius.§ primus ſcilicet.

l ¶ Subſtituti.§ per obliquum:quia rogatus erat eis reſtituere.

m ¶ Legatarij.§ nominatiui vel genitiui caſus.

n ¶ Neutrius.§ vel ſubſtituti tantùm. aliud ſi legatarij tantùm : vt quia alij dazurus,vel ſtatim conſumpturus,nec fidem de facto ſeruatorus petit:vt ſupra ſol.ma.l.ſi cũ dotem. §.eo tempore. Ar. inf. pro emp.l.ſi quis eum.& facit C.de edi.dini Hadri.tol.l.j. & inf.de ſecũ. tab.l ij. §. defertur.Item ſupra proxi.§.

o ¶ Partem.§ puta tertiam.Accurſius.

p ¶ Deduceretur.§ loquitur ſecundũ primam naturam legatorum : quia legatarius olim etiã in tali legato non ſentiebat onera.vnde ſtipulationes interponebanẽ:ſed hodie ſtipulationes captioſę videnſ. ideoq; vt in vniuerſali fideicommiſ. ita & in tali legato vniuerſali pro parte diuiduntur onera : quia vna eorum eſt natura:vt inſtitut. de fideicõmiſ.hæredi.§.poſt quod.& §.ſed quia. & infra eodem legcũ filius. §. primo.& C. communia de lega. l. j. & ij. ſecundum Ro. Et quod infrà.l.proxi.dicitur,eſt in ſpeciali caſu ſecũdum eum.' Vel dic certam partem,id eſt,rem quæ faciat tertiam.ſic ſupra,ſi pars hæred.per.l.prima.§.primo.& infra de vſufruct.lega.l.fin. Aliud ſi quotam partem:ut infra.l.proxi.quæ eſt contra,ſecundum Azo. argum. inſtitu.de fideicõmiſ.hæred.§.nihil. Vel ſecundum Azo. dic quòd ſi legem quotam portionem hæreditatis,diuidunt onera:quòd denotat nomen hæreditatis:vt hic,& dicta lege,cùm filius. Aliud ſi dico partem bonorum:ut infra.l.proxima : quia bona non intelliguntur niſi deducto ære alieno:ut infra de uerb.ſignifi.l.nihil aliud. & l.bonorum. & l. ſubſignatum.§.primo.& l.hæreditas.& not.ſ.tit.j. l.non amplius.§.pen.Accurſius.

Cum

l.ij.§.regu. als Hermogenianus.

† Fl. Bonorũ meorũ, q̃ ſunt cum moriar, dos & manumiſſorũ pretia è medio deducenda ſũt.

† Fl.Iauolenus lib.j ex Plautio.

† Flor. ſit.

† Flor. eſt.

† Fl. inſeratur.

† Fl. quia.

† Fl. ſed ex teſtatoris habet.

† Caſus huius §.ponit gl. in c. qm Abbas. in p verbo ſubſtitutũ poſtmediũ de of. dele. & ibi vide ad quem ſi nẽ.& de intellectu huius §. vide For.Garc. in l.j. nu.9. d'iuſt.& in.

† Fl. oportet.

† Fl.eſt.

† Fl. peterent. als,& ſubſtitutus legatarii petat.

b Facit c. venerabile.cũ gl. ſuper verb. fauof. poſt princ. ex d elect.

a ¶ Vm autem. Cùm moriar.§ mortuus ero. fic ſ.de neg. geſt. l. iij.§.hæc uerba,& hæc prima deducta intelliguntur: quia ‖ ginus mortuo teſtatore eſt facienda impenſa. & idẽ in prætio ſeruorum fauore libertatis. R.eſt ergo ſecundum eum ſpeciale in his duobus caſibus:regulariter contrà.hoc iure antiquo: ut ſuprà.l.,pxi. uel aliter ut ibi not Accu.

b ¶ Manumiſſorum. non tantum funeris impenſa.R. ut colligitur ex iſta dictione autem, quæ eſt in princi. l.& dic manumiſſorũ, id eſt eorum quos præcepit redimi & manumitti. & facit inſti. ad l.falc.§.cùm ratio.

c ¶ De medio. § id eſt ex medio. Accurſius.

CVm fundus.§ CASVS Legaui tibi fundum Sempronianum, & poſteà aliquid de dicto fundo adieci, & adiectionem ' prædictam cum dicto fundo uniuerſaliter ſimul poſſedi. Certè tu legatarius & fundum & adiectionem uẽdicabis. Vlianus.

d ¶ Cùm fundus.§ facit ſuprã,titul.j.l. ſi ex toto.in princip,& l.qd̃ in rerum.§.ſi quis poſt. & infrã,tit.j.l.prædiis. & infrã de uerb. ſig.l. locus. & ſuprã de vſufruct.l. item ſi fundi. §. huic.& de peri.& commo. rei uendi. l. id qd̃. Accur.

Tatuliberum.§ CASVS Inſtitui miki hæredem Titium: & dedi libertatem Sticho ſeruo meo, ſi nauis ex Aſia uenerit. & ſic dictus Stichus eſt ſtatuliber, & dubium eſt utrum ſit liber, uel non.dictus Titius quẽ inſtituſi, legauit eidem ſtatulibero decem in ſuo teſtamento,& non dedit ei libertatem. certè nihil ualet legatum: quia nemo poteſt ſeruo ſuo fine libertate legare. ſed ſi prædictus Titius meus hæres legauit eidem ſtatulibero ſub ea conditione , ſub qua ego ei libertatem dederam , ualebit legatum , quia inuenitur tunc liber eo tẽpore quo cedit dies legati ſibi ab hęrede relicti. & idẽ eſt ſi dicto meo ſeruo reliqui libertatem.cùm moreretur hæres meus, & dictus hæres eidem ſeruo leget,quia ualet legatum etiam,ſi non det hæres libertatem:quia & ſi daret,ſuperfluum eſſet.nõ enim caperet ex hæredis teſtamento libertatem,ſed ex meo : & inuenitur liber eo tẽpore quo cedit dies legati ſibi ab hærede relicti,id eſt tempore mortis dicti hæredis.

¶ Stichum.§ Seium hæredem mihi inſtitui, & legaui Titio Stichũ, aut Pamphilum, ad electionem heredis: dum tamen hæres eligeret intra certum diem quem apponui. intra illum diem hæres nõ eligit. conuertitur certè electio in legatarium. Si autem intra dictum diẽ eligeret Stichũ,& Stichus poſteà moriat,libertatus eſt. Quid ſi moriatur Stichus ante diem legati cedẽtem? Alter certe remanebit in obligatione. Quid ſi hæres intra dictum diem eligit dare Stichũ , & nunc vult dare Pamphilum? Certè non auditur,& h.d. Viuianus.

e ¶ Eius eſſet.§ ſcilicet hæredis:ut infrà , de ſtatulibe. l. ſtatuliberum.& ſic non tenet legatum,ut hic,& C. de Jega. l. ſeruus.& infrà, titu.j.l.viij.§.ſeruo.& ſ.titul.j.l.plane.§.ſi coniunctim. fallit in caſibus:ut in auth.ut liberti de extero.§. ſi quis.colla.vij.& infrà, de alimen.leg.l.ſeruos.& infrà,ad leg.falci.l.Plautius.& ſ.titul.j.l.ſi à pluribus.§.fina.

f ¶ Quòd.§ pro quia.

g ¶ Superuacuum.§ id eſt, quid inutile.& no.ſ. man.l.ij. in princ.& ſ.eo.l.Lucius.§.fin.& l.unum.in princ.Accur.

h ¶ Sed teſtatoris.§ fic ſuprã titulo primo. l. ſi fundum ſub conditione.§.ſi pater.

i ¶ Vtrum.§ quaſi dicat dummodò eligat uſque ad diem recitati teſtamenti.nam per hoc uidetur ex tunc dare legatario electionem. fic ſ.de neg.geſt.l.q in aliena.§.libertos.& ſ.de ſerui.l.ſi cui.aliàs ſi ſemper eſſet electio hæredis,inutile eſſet:ut ſuprã titu.j.l. ſenatuſ.§. penulti.Accur.

¶ Modeſtinus. LEX IX.

CVm autem pars bonorũ ita legatur: Bonorum meorum quæ erunt cũ moriar a , do. manumiſſorum b pretia de medio c deducenda ſunt† .

¶ *Quod rei legatæ accedit, ad legatariũ pertinet.Bartol.*

¶ Labeo. LEX X.

CVm fundus d nominatim legatus eſt† , ſi qd ei poſt teſtamentũ factũ adiectum ſit† : id quoque legato cedit, etiam ſi illa verba adiecta non ſint,Qui meus erit:ſi modò teſtator eam partem nõ ſeparatim poſſedit, ſed vniuerſitati prioris fundi adiunxit.

¶ *Status liberorum non poteſt hęs legare , niſi ſub conditione libertatis: uel ſi moriente hęrede ſeruus futurus ſit liber. Bar.*

¶ Pomponius. LEX XI.

STatuliberum ab hærede ne tunc quidem cùm dubia eius ſit ex teſtamẽto libertas, legatum ſine libertate accipere poſſe Labeo ait,q̃ a ſeruus eius eſſet e .ſed ſi hæres eandem conditionem legato inſeruit† ,q̃ libertati à teſtatore datæ ‖ opposita fuerit, valet legatum. nam & ſi cùm moreretur hæres,ſeruus liber eſſe iuſſus ſit g , rectè ſine libertate ei ab hęrede legari poſſe conſtitit:q̃ h ſuperuacuum ſit ei libertatem dare,quã ex teſtamento hęredis capturus non ſit , ſed teſtatoris ‖ † .

¶ *Permiſſum ad tempus, poſt tempus nidẽ prohibitũ eſſe: poſt electionẽ ſolares electæ,uidetur eſse in legato: & uaria re non licet.Bartolus.*

¶ Stichũ† , aut Pamphilũ, vtrũ hæres meus volet, Titio dato : dũ vtrum velit dare, eo die quo teſtamentum meum recitatum erit,dicat.Si nõ dixerit k hæres, Stichũ, an Pamphilum dare malit,perinde obligatum eum eſſe puto, ac ſi Stichum aut Pauphilũ dare damnatus eſſet, vtrum legatarius elegerit.ſi dixerit ſe Stichũ dare velle,Sticho mortuo liberari eum . ſi ante diem legati cedentem alter mortuus fuerit, alter qui ſupererit,ĩ obligatione manebit l . Cũ autem ſemel dixerit hæres vtrum dare velit, mutare ſententiam nõ poterit m,& ita Iuliano † placuit.

¶ *Pecunia legata ẽt ſi in bonis nõ eſſe reperiẽ,ex hęreditate ſoluenda eſt.Bar.*

¶ Paulus. LEX XII.

SI pecunia legata in bonis legãtis non ſit., ſoluendo tamen hæreditas n ſit:hæres pecuniã legatam dare compellitur , ſiue de ſuo,ſiue ex venditione rerum hæreditariarum , ſiue vnde voluerit.

¶ *Dies incertus habet̃ pro conditione. B.*

¶ Quod ita legatũ eſt hęres cùm morietur o , Lucio Titio dato decem.cũ incerta die p legatum eſt, ad hæredes legatarij legatum nõ pertinet , ſi viuo hærede deceſſerit q .

¶ *Quando facto hæredis debitor liberat̃ , imputatur hęredi.Bartol.*

¶ Pomponius. LEX XIII.

QVi duos reos eiuſdem pecunię habebat r , Titiũ atque Męuium, ita legauit : Quod mihi Titius & Mæuius mihi inſolidum debẽ cem debebant. ego feci teſtamentum , & ita dixi , quod mihi Titius ſ̃ dictus debet,Mæuio prædicto lego : & quod mihi Mæuius prędictus debet,Seio extraneo lego. Certè oneratus eſt hæres meus ad cedẽdum actionem Mæuio aduerſus Titium ſuum conreũ , & ad dandum tantum Seio extraneo,quia Męuius debebat hæredi, antequam eidem Męuio cederet actionem contra Titium,& per cõſequens dictum Mæuium liberaret.& eſt ratio quare tenetur taliter Seio hæres,quia facto ipſius hæredis eueniet , quòd non poteſt ipſe hæres cedere actiones dicto Seio aduerſus Mæuium. & factum hæredis fuit ceſsio , quam fecit Mæuio contra Titium : propter quod Mæuius liberatus fuit ab hærede. ſi fuit liberatus ab eo ergo alij aduerſus eum cedere actionem non poteſt.Secundò dicit,quidã debebat

k ¶ Si non dixerit.§ nũc incipit reſpondere.

l ¶ Manebit. § fic ſ. de contrahen.emp. l.ſi in emptione. §. pen.& infra,de ſolu. l.Stichũ aut pamphilum. in principio.

m ¶ Non poterit. § contrà ſ. de uerborum oblig. l. ſi quis ſtipulatus. fuit enim hic uerbum uolet. Sol. illa in contractibus.& eſt ratio , q̃ a dominium hic tranſiuit, quod ſine facto meo non poteſt diſcedere:ut ſ.de reg.iuris.l. id quod noſtrũ.& not.ſ.titu.j.l. huiuſmodi.§.Stichum. & infrà de op.leg.l.apud Aufidium. Vel aliud eſt ſi dico cũ uolet:& aliud, quem uolet. uel aliud, cùm reus uolet. quia tũc habet electionem: ut hic. & aliud. cùm actor:ut ibi.argu. ſ. de eo quod cer. lo. l. ij.§. qui Stichum. & facit ſ.cit.j.l.fideicommiſſa. §. ſi fideicommiſſum. Accur.

SIpecunia. § CASVS. Legaui tibi decem. non inuenitur in hæreditate pecunia,ſed res tantùm, Certè compellitur hæres meus ſoluere tibi pecuniam: inueniat eã undecunque vult. Secundò dicit. teſtator ita dixit , cùm morietur hæres meus, det Titio decem. Poſteà Titius uiuo hærede deceſsit. Non trãſmittit certè ad hæredem ſuum legatum, quia legatum relictũ eſt ſub die incerta, quæ habetur pro conditione.Conditionalia autem legata nõ tranſeunt ad hęredem legatarij eo mortuo ante conditionem.Viuianus.

n ¶ Hæreditas.§ aliter non tenetur.ut infrà ad legem Falcidiã.lege. in ratio.§.quod uulgo.in fin. hodie ſecus, ſi non fiat inuentariũ: ut in authenti. de hæredib. & falcidia. §. ſi uerò non fecerit. colla. primo.& facit ſuprã,familiæ erciſcundæ. lege, hæredes. §.finali. & lege ſequenti.ſed contrà ſupra eodem,lege,ſi quis ſeruum. §. ij. Solut.ibi.

o ¶ Cùm morietur.§ ſcilicet ipſe hæres. ſecus ſi dixit , cùm Titius uel legatarius morietur , ut infra , quando dies leg. cedat. l ſi cùm hæres.& infrà de conditionibus.& demonſtrationibus,lege.hæres meus.

p ¶ Incerta die.§ & ſic eſt conditio:ut infrà de cõdition.& demõſtration.l.dies.& ſuprã titulo primo.l.talis. item cõtra ſupra tit.primo.l.ab omnibus.§.cùm quidam.ſed alius eſt ibi caſus.

q ¶ Deceſſerit.§ ſcilicet legatarius.Accur.

† De ſenſu huius §.uide ſ̃ Io.Crot. in l.ſi inſtitũlã. nu.76. de uerbor. oblig.

† Fl. & ita & Iuliano.

† Libro ij. ad Vitellium.

† lib. 7. ex Plautio. alias Papinianus.

† Fl. habet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debebat mihi decem, puta Titius: ego legaui Męuio illud quod mihi Titius præcipitus debet, & postea Scio legaui eadem decem. Certè hæres meus tenetur vni actionem cedere, & alteri decem soluere. Viuianus.

a ¶ Mæuio. ⁊ conreo.
b ¶ Seio. ⁊ cuidã extraneo.
c ¶ His verbis. ⁊ scilicet proximis.
d ¶ Onerat. ⁊ etiam ad dãdum Seio de suo non solùm ad cedendum. sic J. de lib. leg. l. si damnatus. sed contrà ś. titu. 1. l. si fic. §. j. vbi cedẽdo liberatur. sed hic redditur ratio quare sic: quia facto hæredis liberatur Męuius, & ideo non liberatur hæres cedendo actiones Mæuio contra Titium. & ad idẽ in dicta. l. si fic. §. fin. & l. seq. & facit infrà pro xi. §.

Quid si unus legatariorũ eẽt incapax legati, dic portionem accrescere collegatario. Bal. in l. eã quã. in fin. C. de fideicõmiss. vide q̃ ibi dicit quia plenius discutit.

Fl. actione.

Eorum.

lib. 4. ad Vitellium.

Flor. est.

Flo. deest est. als eẽt.

Flo. & libertatẽ.

lib. 6. Digestorũ.

c ¶ Soluendo. ⁊ contrà. J. tit. j. l. vxorem. §. j. Sol. ibi. Item contra ś. tit. j. l. si fic. § j. sed loquitur in alio casu. Itẽ facit contra ś. tit. 1. l. si pluribus. & l. planè. in princip. & l. non quocunque. §. qui Caium. & J. tit. 1. l. si res mihi. & de vsufructu lega. l. duos.

I idẽ. ⁊ CASVS. Legaui tibi Stichũ & posteà ei libertatẽ dedi prælaut certè libertas. Et idem est si primo dedi libertatẽ: & posteà eũ tibi legaui: quia adhuc præualet libertas, nisi expressi, quod volebam per legatum libertatẽ adimere. Sed dicit, Seruum Titij institui mihi hæredem, & ita Titio acquiritur hæreditas post mortẽ meã, posteà eidem seruo libertatem per fideicõmissum reliqui post mortem dicti lui domini: id est, rogaui dictum suum dominum vt daret ei libertatem post mortem suam domini. Certè ualet fideicommissum libertatis. Viuia.

f. Præualet. ⁊ quodcunq; præcedat, in dubio: vt J. de fideicom. li. I si seruus. & facit ś. de dona. inter vi. & vxo. l. vxori fuæ. & J. de manumis. test. l. si peculium. in prin. & C. de necess. ser. l. quidam. in prin. & §. finali.

g ¶ Præualebit. ⁊ idem si libertas ualere non potest: vt ś. tit. 1. l. seruum filij. §. fi idem. & J. eo. l. qui testamento. Accursius.

h ¶ Seruo alieno. ⁊ facit ś. tit. 1. l. cum filio. & instit. de sing. re. per fideicommissum re. §. libertas.

i ¶ Dari. ⁊ i. relinqui à testatore: sed dandam ab eo cui per seruum institutum quæsita est hæreditas.

Si quis duobus. ⁊ CASVS. Institui mihi duos hæredes: & ita dixi, hæredes mei dent Titio Stichum, aut decem. Certè si unus de hæredibus uelit dare Titio quinque, alter medietatem Stichi: non debent audiri, sed & inter ambos debent dare uel uolunt Stichum uel uolunt decem integra. Viuia.

k ¶ Soluere. ⁊ sic in stipulationibus: ut ś. de condi. inde. l. si non sortem. §. fi. & facit ś. tit. 1. l. si ex toto. §. fi. & l. si quando. §. hæres. & J. de solu. l. qui hominem. §. si decem. & J. de verborum oblig. l. in executione. §. pro parte.

Si Titio. ⁊ CASVS Ita dixit testator. Titio aut Seio lego decẽ ad electionem hæredis, si hęres certè eligit unum, & soluit ei cem liberatur ab vtroque. si autem nullum uult eligere, uterqi eorũ poterit petere, ac si sibi soli esset legatum. Viuianus.

l ¶ Liberatur. ⁊ imò utrique: ut aut pro & accipiatur ut C. de verborum signifi. l. cùm quidam. & ś. de condict. indebi. l. si non sortem.

Titius debet, Męuio hęres meus dato: qd̃ Mæuius †, Seio dato. his verbis onerat d hęredẽ. nam cùm actiones suas hæres Mæuio præstiterit aduersus Titium, videtur Męuius facto eius liberatus esse: & idcirco Scio hæres tenebit.

¶ *Si idem legatur duobus insolidum, vni debetur res, alij æstimatio. Bart.*

¶ Si is, qui vnum reum habebat, qd̃ is sibi deberet, duobus insolidũ † separatim legasset, oneratur hæres duob. satisfacere, vni actionem † cedendo, alteri pecuniã soluendo e.

¶ *In dubio libertas præualet legato. Bart.*

¶ Paulus. † LEX XIII.

Si idem seruus & legatus, & liber esse iussus sit, fauor libertatis præualet f. sinaut̃ & in posteriore scriptura legatus sit †, & euidens ademptio libertatis ostẽdatur: legatum propter defuncti voluntatẽ præualebit g. ¶ Seruo alieno h hærede instituto, post mortẽ domini eius, cui acquisita hæreditas est †, libertatẽ † fideicõmissariã dari † posse constat.

¶ *Vtrinq; rei legatæ alternatiuè non potest pars præstari: sed vna solida debet solui. Bartol.*

¶ Celsus. LEX XV.

Si quis duobus hęredibus institutis ita legauerit: Stichum aut decem hęredes danto. nõ potest alter hæredum quinque, alter partem Stichi dare: sed necesse est vtrunq; aut Stichum totum, aut decem soluere i.

¶ *Duo rei credendi per dictionem alterũ sum dominum*

¶ Idem. LEX XVI.

Si Titio aut Seio, vtri hæres vellet, legatum relictum est: hæres alteri dando, ab vtroque liberat i. si neutri dederit †, vterq; perinde petere potest, atq; si ipsi soli legatum foret m. nã vt stipulando duo rei cõstitui possunt: ita & testamento potest idem † fieri.

¶ *Quando fideicommissum deficit, legatum remanet penes legatarium: nisi sit nudus minister. Bartol.*

¶ Marcellus. LEX XVII.

Si quis Titio decem legauerit, & rogauerit eum †, vt ea restituat Mæuio, Mæuiusque fuerit mortuus: Titij commodo cedit, non hæredis: nisi duntaxat vt ministrum n Titium elegerit †. Idẽ est, si ponas † vsũfructũ legatũ o.

¶ *Negligẽtia eius, q̃ potest eligere unũ ex certis, facit oẽs ad legatũ admitti. Bar.*

¶ Si hęres dãnatus esset decẽ vni ex libertis dare, & nõ cõstiterit, cui daret: hæres omnibus eadem præstare † cogendus est P.

¶ *Potest mihi legari res mea sub conditione, si mea esse desierit. Bar.*

Celsus. † LEX XVIII.

Haeredem meum ita tibi obligare possum, vt si qũ † ego moriar, tuus seruus Stichus non erit: dare tibi eũ damnas sit.

¶ *Per petitionẽ uel solutionẽ vnius ex rebus alternatiuè legatis, ius eligẽdi consumit, et si eam solã quis legatam putauit. Bartolus.*

¶ Idem. LEX XIX.

Si cui legatus sit Stichus aut Pamphilus, cùm Stichum

§. fi. Sol. electio hic data tollit contrarium.

m ¶ Foret. ⁊ sunt ergo duo rei debendi: vt hic, & J. de duobus reis. l. eandem. & sic occupantis melior est condtio: ut J. de uerb. obli. fi Titius. & J. de duo. re. l. ex duobus. & arg. J. l. proxi. §. fi. fed ille q̃ exigitur, tenetur alteri neg. gest. vt no. C. de duo. re. l. j. Item facit suprà eo. l. si quis. §. fi inter. Sed arg. cõtra. J. de stipulib. l. qui pecuniam. Accursius. ADDITIO. Dic quod hic hæres damnatus est da re alternatiue: ibi sim pliciter: & ideo cuilibet pro parte secundũ Barto. hic.

I quis Titio. ⁊ CASVS. Legaui Titio decem, & rogaui quod ea restituat Mæuio. Męuius ante diem legati cedentem decessit: & ita in sua persona deficit. fideicommissum. Certè Titius legatarius habebit dicta decem, & non hæres: nisi Titius esset electus vt minister à testatore: quia tunc ad hæredem redibunt. & idem dico in vsufructu eo modo legato sicut fuerunt decem.

¶ Si hæres. ⁊ Damnaui hæredem meum vt vni ex libertis meis quem eligeret, daret decem, hæres nõ uult eligere cui det. Certè omnes liberti admittentur ad petitionẽ dictorum decem. Viuia.

n ¶ Vt ministrum. ⁊ cùm alicui sic relinquitur ut ministro, sicut fit cotidie cõmissarijs, petere non potest relictum: ut infrà de adi. le. l. filio. §. matri. & J. ad Trebel. l. Lucius. §. j. nisi relictum sit proanima, seu ad pias causas: ut C. de episc. & cle. l. nulli. & nisi in alimẽta: vt infrà de ali. leg. l. alio hærede. Vel nisi aliquod commodũ sit ipse habiturus, quod debet sibi remanere, uel alij restituere: ut J. tit. 1. l. si legatarius. Sed tunc non relinquitur ut ministro. Itẽ facit ś. tit j. l. fi. à plurib. in prin. & l. quidam. §. fi scriptus. & J. fi cui plus q̃ per le. Fal. l. diuus. Item cõtra. J. eo. l. codicillis. in prin. Sed refert an ab initio possit consistere fideicom. in persona eius cui restitui det: quia Mæuius uiuit tempore testamenti. & tunc obtinet quod hic dicitur, & J. tit. 1. l. pater. §. Tusculanus. aut non: & tunc non cedit incommodum legatarij: ut dict. l. codicillis. Accursius.

o ¶ Legatum. ⁊ Titio, sic utipse Titius rogatus sit Mæuio restituere. R. ut J. de vsufr. le. l. si quis vsumfructum. Itẽ facit infrà de ali. le. l. pecuniæ. & J. eo. l. Iulianus. & J. de dona. cau. mor. l. si filio familias.

p ¶ Cogendus est. ⁊ ś. eod. l. si quis seruum. §. fi inter. & l. si Titio. contra. sed alijs casibus loquuntur. Item facit infrà eodem. titu. l. eũ quidam.

ADDITIO. Dic quod ibi in l. si Titio. testator legauit duobus alternatiuè: hic uni de certis quem hęres elegerit: unde eo non eligente omnes simul admittuntur & uocantur secundum Bar. hic.

Aeredem meum. ⁊ CASVS Tu habebas seruum Stichum. ego feci testamentum: & rogaui hæredem meũ, ut si dictus Stichus non erit tuus tempore mortis meæ, eum tibi det. nunquid ualet legatum? Videtur q̃ non: quia res tua non potest tibi legari. & tamẽ dicit, q̃ ualet. possum enim tibi rem tuam legare in eum casum quo tua non erit. Viuia.

q ¶ Hæredem meum. ⁊ facit suprà tit. 1. cætera. §. j. & J. de condi. & demonstr. l in ea.

I cui. ⁊ CASVS. Legaui tibi Stichum aut Pamphilum, ad tuam electionem, tu credens Stichum tantum tibi legatum, Stichum ab hærede meo uendicasti. posteà cognouisti te electionem

nem habere, & volebas Pamphilum petere. & Stichũ reddere. Certè non audieris. & idem est, si hæres meus habens electionem utrum debet tibi Stichum aut Pamphilum. Certè ita tũ teneri ad Stichum, eum tibi soluerit. nam non reperet. Viuianus.

a ¶ Legatum. ⁊ à testatore. & sic in facto errabat.

b ¶ Permissum. ⁊ à iure. Ro. uel dic. à testatore, quod melius est dicere: ut sit hic casus similis primo casui. Io. cuius ergo est electio in alternatiuo legato? Respon. ut J. e. l. Lucio.

c ¶ Nihil repetere imò reperet. & aliud soluet si uult, ut ś. de condi. inde. l. cùm iv. §. fi. Sol. illa hanc corrigit, utpote à Iustinia no approbata. ut C. de cond. inde. l. pe. nel ibi in facto erranti, hic in iure credens se teneri ad meliorem. tu dicut ibi. Accur.

Et Proculo, ⁊ CASVS. Ego & Titius seruum communem habebamus: scilicet ego pro duabus partibus, & ipse pro tertia. Seius testator ei seruo decem legauit. ego repudiaui legatum. Certè non accrescit Titio habito respectu ad dominorum personas: & non uidetur eis legata decem prædicta coniunctim, sed pro partibus quas in seruo prædicto habent. unde eorũ personis inspectis non est inter eos ius accrescendi. Viuianus.

d ¶ Non accrescere. ⁊ imò sic accrescit: ut ś. de vsufr. accres. l. j. §. j. contra. Solut. hic secundum rigorẽ uerborum, illud secũdum interpretationẽ & mẽtem testatoris. Ro. Tu dic quòd ibi in vsufructu. hic in proprietate. qui vsufructus sicut facilius accrescit, ut J. ea l. §. fin. ita facilius ius coniunctionis recipit. alij aliter, ut no. ibi. Item contrà J. eo. l. si duobus. Solut. ut ibi.

Cum quidam. ⁊ CASAS. Titia dedit mihi in dotem quadraginta & soluto matrimonio ea sibi restitui. post feci testamẽtũ, & uolens ei donare quadraginta ita dixi, lego uxori meæ xl. quæ ei nomine dotis debeo. nunquid ualet legatum? Et certè sic, non obstante quòd ei dotem reddideram. etenim uerbum &c. Viuianus.

e ¶ Pretextu. ⁊ i. colore uerborum, scilicet præcipio ei reddi dotẽ xl. uatet enim non obstante falsa demonstratione, quia quãtitas uel species est nominata. aliàs secus: ut ś. tit. j. l. fi fic § j. & C. de fal. ca. ad je. leg. l. ij. & fi.

f ¶ Recipit. ⁊ sic J. de verbo. signifi. l. uerbum reddendi. & J. titu. j. l. Lucius. §. j. & l. hæres meus. Accur.

Lucius Titius. ⁊ CASVS. Lucius Titius habebat quandam militiam ex quã certos reditus quolibet anno colligebat. dictã militiam Publio Mæuio legauit, uel pecuniam quæ redigi poterat ex uenditione dictæ militiæ. posteà idem testator antequàm decederet, dictam militiam uendidit, & pretium habuit: & illud pretium dedit prædicto legatario, & mortuus est Lucius Titius testator. nũc petit legatarius dictam militiam iterum. Certè non tenentur hæredes, nisi legatarius probet testatorem uoluisse eum iterum habere pecuniam. Sed quid si dictus testator qui uẽdidit militiam postquã eam legauerat, & pretium habuit, non dedit dicto legatario nisi pretij medietatem? Certè mortuo testatore petet legatarius ab hæredibus superfluũ pretij, nisi probent hæredes, quòd eo animo dederit testator legatario medietatem pretij militiæ, cùm noluerit legatarium amplius debere habere. nam si hoc p̃bauerint, nihil amplius legata

sibi legatum a putaret, vẽdicauerit: amplius mutandæ vendicationis ius nõ habet. nãq; & si damnatus hæres alteritrum dare, Stichum dederit, cũ ignoraret sibi permissum b vel Pamphilum dare: nihil repetere c poterit.

¶ *In legato proprietatis coniunctio legatis non inducit ius accrescendi. Bar.*

¶ Idem. † LEX XX.

Et Proculo placebat, & à patre meo sic accepi, quod seruo communi legatum sit, si alter dominorum omitteret, alteri nõ accrescere d. non enim coniunctim sed partes videri † legatas. nam si ambo vendicarent, eam quemq; legati partem habituũ, quam in seruo haberet.

¶ *Falsa demonstratio quantitatis expressa legatum non uitiat. Bar.*

¶ Idem. LEX XXI.

Cum quidã vxori suæ dotem reddidisset, & † quadraginta ei legare voluisset, & quãq̃ sciret dotem ei redditã, hoc tamen prætextu e vsus esset, quasi dotis reddendæ nomine eam summam legaret: existimo deberi quadraginta. Etenim verbum reddendi, quamquam significationẽ habeat retrodandi: recipit f tamen & per se dandi significationem.

¶ *Legato facto à testatore posteà soluto legatario actio denegatur: nisi per eum de testatoris mente doceatur. idem de parte soluta. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XXII.

Lucius Titius testamẽto † suo Publio Męuio militiã g suã reliquit, siue pecuniam † quęcunque redigi ex vẽditione eius h po

tuerit, cum suis commodis i. sed cùm superuixisset testator Lucius Titius †, militiã vendidit, & pretium exegit, & hoc † ei dedit cui militiam illam uel pretiũ eius testamẽto dari voluerat †. post mortem Lucii Titii iterum k Publius Męuius, uel militiam uel pretium eius ab hæredibus Lucii Titii exigebat. Celsus ait †, Existimo pretiũ militiæ p̃stari nõ oportere l, nisi legatarius ostenderit testatorem, & post factam solutionẽ iterum eum pretium militiæ accipere voluisse m; quòd si non totum pretium militiæ, sed partem eius testator legatario dederit †, reliqui n superesse exactionem: nisi hæres ab hoc recessisse † testatorem ostenderit o. onus enim pro bandi mutatam esse voluntatem defiuẽti, ad eum p pertinet, qui fideicommissum recusat.

¶ *In alternatiuis in dubio electio est legatarij. Bartolus.*

¶ Marcellus. † LEX XXIII.

Lucio Titio fundũ Seianum, uel vsumfructum fundi Seiani lego. Potest legatarius, vel fundum vendicare, q vel vsumfructum †: quod facere non potest is, cui tantùm fundus legatus est.

¶ *Si electio personæ committitur in liberam uoluntatẽ hæredis, potest eligere indignum sicut, si in arbitrium. & si eligere differat, omnes nocantur, & ad hæredes transmittunt, nisi ipsi in petendo negligentes fuerint. Bartol.*

¶ Vlpianus. † LEX XXIIII.

Cum quidam ita fideicõmissum reliquisset, Rogo restituas libertis meis q̃b. voles. Mar-

rius habebit. & hoc dicit. Viuianus.

g ¶ Militiam. ⁊ talem scilicet quæ alienari possit, ut subiicit ut C. de pign. act. l. fin.

h ¶ Eius. ⁊ militiæ scilicet quæcunque. Accur.

i ¶ Commodis. ⁊ sed hoc non dicto, non debent præstari cõmoda, quę medio tempore obuenissent, ut in fructu uideo, ut J. eodẽ l. cùm pater. §. filia. & l. Lucius.

k ¶ Iterum. ⁊ propriè considerata datione habita inter uiuos. sic suprà de eden l. veluti. §. hęc uxor.

l ¶ Non oportere. ⁊ ut C. eo. l. filia. & ś. de iur. do. l. cùm pater. & ś. solu. ma. l. si cùm dotem. §. fi pater. & J. eo. l. Titia. §. qui in utra. & infrà. de bon. præle. l. j. §. adeò. & J. de manu. testa. l. iij.

m ¶ Voluisse ⁊ præsumitur ergo quod noluit plus dari, nisi contrà liqueat, scilicet si illud pretium consumpsit testator uiuens ad hoc, uel alias in rationes suas conuertisset: ut infrà. eod. l. Lucius. in prin. & in l. cum pater. §. filia.

n ¶ Reliqui. ⁊ scilicet pretij propter illa uerba, Siue pecunia. &c. alias res ipsa peteretur si ex necessitate esset alienata, ut infrà titul. j. l. fideicõmissa. §. fi rem. aliud si ex voluntate. ut J. de adi. le. l. rem legatam. Azo.

o ¶ Ostenderit. ⁊ quì enim mutatam uoluntatem dicit, probet, ut ś. de proba. l. cum q. & l. quingenta. Accursius.

p ¶ Ad eum. ⁊ scilicet hęredem.

Lucio Titio. ⁊ CASVS. Ita dixit testator, lego Lucio Titio fundum Seianum. uel eiusdem fundi vsumfructum: & do ei electionẽ quòd habeat quodcunque

vult. Certè poterit legatarius petere uel uelut proprietatem nudã dum ei: quãuis & vsumfruc. uideatur ei legasse, tamẽ nõ poterit petere vsumfructũ. & dimittere proprietatem, uel e contra, quia unum solum legatum est: & ideo illud diuidere non potest: ut ś. eo. l. nemimẽ. Viuianus.

q ¶ Vendicare. ⁊ eligit ergo legatarius. ut hic. Sed contrà ś. de iure do. l. plerũque. §. fin. Sol. illud in cõtractibus. quod non placet, ut J. eo. l. fi ita. §. fi. Vel hic expũsè dedit electionẽ legatario. Tu dic, si dicat testator uendicato uel præcipito tibi rem istam. in uẽdicãdo uidetur dedisse electionem, ut hic, & ś. de leg. j. l. planè. §. fi sed si dicat, hęres dato. in dando uidetur dedisse hæredi electionẽ: ut J. e. l. fi ita. §. fi sed si dicat lego. in dubio interpretor p̃ legatario: q̃a benignius & plenius. ut hic, & ś. e. l. fi is cui. & J. de re iur. l. in testamẽtis. hic in legatis. secus in contractibus, ut in contrariis. ut ś. de contrahẽ. emp. l. si ita distrahitur. & l. fi in emptione. §. fi.

r ¶ Vel vsumfructum. ⁊ non partem unius, & partem alterius: cùm unum legatum fit, ut J. eo. l. fi illud. & ś. eo. l. nemimẽ, sed quo ad numerationem sunt plura. ut ś. titu. j l. planè. §. fi. Accur.

Cum quidam. ⁊ CASVS. In hac lege primò ponuntur dicta quatuor Marcelli, usque illuc. Sequela autem. & in primo & secundo suo dicto bene dixit vsque illuc. Idem ait. in tertio & in quarto malè. Idem in tertio una ratione per Scæuolam reprehenditur. in quarto duabus. In primo ergo & secundo dicto facit differentiam inter hęredem rogatum ut restituat fundum pone, quibus libertis uolet, & rogatum ut restituat illis quos dignos putauerit.

Quid si unus legatariorũ eẽt incapax legati, dic portionem accrescere collegatario. Bal. in l. eã quã. in fin. C. de fideicõmiss. vide q̃ ibi dicit quia plenius discutit.

Fl. actione.

Eorum.

lib. 4. ad Vitellium.

Flor. est.

Flo. deest est. als eẽt.

Flo. & libertatẽ.

lib. 6. Digestorũ.

Fl. quod Mæuius debet.

Fl. tãquã ś.

Fl. ignoret.

li. 19. Digestorũ.

Deest uideri.

Fl. deest &.

Fl. deest eś.

li. 21. Digesto.

Fl. in testamẽto.

Fl. pecuniã eius.

li. 10. Digestor.

Flo. deest eum.

Fl. elegit. Flor. & ponas.

Fl. cõstituerit. Fl. eadem decem præstare.

lib. 17. Digestor.

Sic põt legari mihi res mea in qua alia habet ius. quod nor. per Bar. in l. Mæuius. & ibi glo. §. e. gl. etiã in l. si tibi homo. in princ. ś. de leg. j.

Flo. qñq; als quique cùm.

li. 18. Digestor.

als, Si ita cui. & ad in telle. huius l. uid. Iaco. de Nigr. in l. si fundum. 255. de uerb. oblig. ubi & Ioã. Annib. nu. 55.

Flor. sed cum super uixit testõ Lucius Titius.

Flo. deest hoc.

Fl. uoluerit.

Flo. deest ait.

Flor. sed partẽ uiuẽ testator.

Fl. dedit hæres.

Fl. & ab hoc decessisse.

li. 13. Digestor.

Flor. uel fructũ.

lib. ii. fideicom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam primus potest eligere etiam indignum, alius non imò si eligat, & ei restituat, dignè habet repetitionē contra eum indignū ab hærede electum. Tertium dictum est Marcelli, q̃ si res cui data est electio ut præstet quibus libertis uolet (ut in primo dicto continetur) emittat eligere libertos quos uult, & incontinenti, omnes liberti cōtinuò admittuntur ad repetitionem fideicōmissi, & in hoc tertio reprehenditur: quia hoc nō est uerum, nisi aliquo modico tempore transacto, quo potuerit hæres eligere. & hæc reprehēsio colligitur in fine l. ibi, nisi forte &c. Quartū dictum Marcel. est ibi, Planè &c. & dicit, q̃ si omnes decedant liberti retento primo casu huius legis & unus solus libertus superfit: ille solus ad petendum fideicommissum, admittitur cùm hæres iam fuerat in mora eligendi ante mortem dictorum libertorum, uel eius liberti hæres si moriatur ipse, antequàm petatialii autem primo mortui ad suos hæredes nō transmittunt. & in hoc quarto casu reprehenditur, duabus rationib. Prima est illa, si omnes liberti petere potuerūt quare superstes tantū potest transmittere, & non cæteri? q.d. nulla ratione, & sic omnes transmittere possunt. Secunda reprehensio sumitur ex ipsius Marcelli dicto, ubi dicit, si hæres nulli restituit, & non eligit incontinenti quos libertos uult, continuò omnes habent petitionem. malè ergo dicit, quod unus tantum transmittat ad hæredem suum. Vtimò, occasione reprehensionis tertij dicti Marcelli, quæ est in fine legis, adijcitur similis casus in lege sequenti, & dicit si hærede differente eligere, sicque liberti petitionem habēt. aliqui ex libertis fuerint absentes, & præsentes petant fideicommissum, uocari debent absentes per iudicem ut sciatur an uelint petere: & debet eis certum tempus dari, intra quod ueniant: & si non ueniant intra illud tempus, non audiuntur postea. h.d. cum l. seq. Vinia.

Flo. putauit. Fl. &.

Fl. eliget.

Statim. Ais, datū fit. cū sic re linquatur. nec vlli offerat.

Fl. decesset.

Flo. deest & alii nolunt.

ad intell. huius text. uid. Crot. i l. si insula. num. 62. de uerb. ob. & Iacob. de Nigr. ibidē nu. 161.

Flor. cur. lib. 15. Digesto, ab ds Martian'.

a ¶ Etiam indignum. ‡ nec enim &c. ut infrà, de reb. dub. l. utrum. §. cùm ita.

b ¶ Ait. ‡ Marcellus. Accursius.

c ¶ Qui non offenderint. ‡ scilicet si eligat indignos: quia ut bono uiro est ei commissum: ut infrà tit. primo. l. fideicommissa. §. quamquam. secus autem si dignos: quia alij repelluntur. ubi autem nullū eligit. habet locum quod sequitur. Azo. Quid si aliqui sunt plus digni? Respon. non est uisum infrà eodem. l. cùm pater. §. rogo. Iecnno. quod quilibet præsumitur bonus &c. fic intrà de manu. testa. l. seruos. Accursius.

d ¶ Idem ait. ‡ scilicet Marcellus, & malè. nam reprehenditur à Scæuola.

e ¶ Neminem elegerit. ‡ s. eo tempore quo debuit, scilicet cùm potuit, & ita cœpit esse in mora: ut in fi. Azo.

f ¶ Admitti uideri. ‡ quod dic ut J. eo l. cùm filius. §. pater.

g ¶ Cùm sic. ‡ quasi dicat hęc sunt uera, cùm sic &c. nā si dixit. quos dignos, &c. tantum digni admitterentur. hic uerò omnes. uel sub. etiam cùm sic si &c. quasi dicat, multò magis idem erit ubi ita dixi, quos dignos pu. &c. quia minorem habet potestatem, cùm tanquam ut bonus sit electus.

h ¶ Offerat. ‡ s. hæres, & sic fit in mora. Accur.

i ¶ Hæredi eius. ‡ s. superstitis. q. d. non cęterorum primo defunctorum hęredibus. & sub dicit Marcellus.

k ¶ Decesserit. ‡ s. supestes.

l ¶ Notat. ‡ s. quod Marcellus dixit: & superstiti, & eius hęredi tā eùm, non autem cæterorum hęredibus. Accur.

m ¶ Noluerunt. ‡ i. non agnouerunt legatum ante quàm decedente: non tamen spreuerunt. Accursius.

n ¶ Offertur. ‡ scilicet ab hęrede. Accursius.

cellus putat ‡ hærede posse etiā ‡ indignum ‡ præferre. at si ita, his quos dignos putaueris: petere posse ait ‡ eos, q̃ si offenderint ‡. Idē ait ‡, si neminē ‡ elegerit ‡, omnes ad petitionem fideicōmissi admitti ‡ videri ‡, quasi iam præsenti die datum ‡, cùm sic ‡ relinquitur, Quibus uoles, nec vlli offerat ‡. Planè si cæteri defuncti sunt, superstiti dādū, uel hæredi eius ‡, si prius, q̃ peteret, decessérit ‡ ‡. Scęuola aūt notat ‡, si omnes petere potuerūt, & alij noluerunt ‡, cū nulli offertur, ‡ cur non & q̃ decesserūt, ad hæredē ‡ trāsmiserunt? utique si uno ‡ petēte iam eligere nō potest cui det? Videtur ‡ enim Marcellus, cū fidei commissum ita relinquitur, Ex liberis cui volueris, arbitrari, nisi offerat hæres cui uelit, & statim offerat, sine aliquo scilicet interuallo ‡, statim competere omnibus petitionem ‡. Cum igit ‡ omnibus cōpetat meritò notatus ‡ est, cū ‡ superstiti soli putet dandū: nisi fortè antequā iustum ‡ tēpus præterat, quo potuit eligere cui potiùs offerat, cæteri decesserint

¶ Marcellus. ‡ LEX XXV.

o ¶ Ad hęredem transmiserunt. ‡ scilicet potestatem hanc petendi subaudi, & certè transmittunt.

p ¶ Vtique si uno. ‡ scilicet de superstitibus, uel de hæredibus prę mortuorum. Et not. primo committi moram, & sic omnes posse petere, & superstites, & hęredes mortuorum: sed adhuc potest offerre hęres, & eligere, quasi purget moram ut probatur hic ibi, sed omnes petere &c. & ibi cùm nulli offertur. cæterùm si unus de prædictis, in iure petat: aufert hęredi electionem. & hoc dicit utiq; &c. quasi dicat, transmittitur ad hæredes ita q̃ hęres non purget moram: utiq; &c. Sed an petens aufert ius aliis legatarijs? Respon. q̃ sic, quasi sint plures rei credendi. argu. J. de duo. reis. l. ex duobus. & §. de const. pecu. l. idē est. nisi per in integ. resti. iuuetur ut infrà lege ‡ xi. uel dicas q̃ non, sed solūmodo hęredi aufertur electio.

q ¶ Videtur enim. ‡ meritò Marcel. notatur: quia hoc etiam ex uerbis eius apparet: uidetur enim &c.

r ¶ Interuallo. ‡ scilicet maximo. modicū autem est quod magis intellectu, quàm elocutione potest exprimi: ut inf. de solu. l. ratum. & J. ad l. Fal. l. i. §. item si ita. hoc autē contingit cùm est in mora eligendi, uel eligit indignum.

s ¶ Petitionē. ‡ multòmagis cum relinquitur his quos dignos

Fl. petēt.

Fl. uelle. Fl. deest eius seru.

lib. 34. Digest.

Fl. & hæredum.

Flo. deest det.

SI tamen quibusdā absentibus præsentes petant ‡ cùm p̃senti ‡ die relictum sit fideicommissum: causa cognita ‡ statuendum est, explorandùmq; an & alij sint petituri.

¶ *Hæres non potest retinere usumfructū in re legata anteà sibi debitum. Bart.*

¶ Idem. ‡ LEX XXVI.

IS, cuius in seruo, ‡ proprietas erat, fructuario hęrede instituto, alicui eum seruum legauit ‡. Non potest hæres doli mali exceptione vti, si legatarius vendicare seruum velit ‡ non relicto hęredi eius serui ‡ usufructu.

¶ *Legatum alternatiuè, uel sub diuersis conditionibus relictum, est unum respectu unius solutionis. Bartolus.*

¶ Celsus. ‡ LEX XXVII.

SI illud, aut illud legatum sit, ‡ vnum legatū ‡ est. Si sub contrariis conditionibus aliud atq; aliud legatum est, vnum legatum esse arbitramur. neque refert, hæredum ‡, & eorum quibus legatū est, diuersas p̃sonas esse: veluti si ita legatum est, Si Nerua consul factus erit, Titius hæres Attio det ‡ fundum: si non erit Nerua consul factus, Seius hæres Mēuio centum dato.

Fl. uelle. Fl. deest eius seru.

ii. 16. Digest.

Fl. & hæredum.

Flo. deest det.

esse putaueris, cùm minus sit in conditionali relicto. Accursius.

t ¶ Notatus est. ‡ scilicet Marcellus in eo quod dixit §. §. planè. & statim repetit.

v ¶ Iustum ‡ quod est modicum tempus post quod cedit dies legati: & usque tunc uidetur conditionale: & ideo pendente conditione legatarius ad hæredem non transmittit: ut C. de cadu. tollen. §. finautem.

x SI tamen. Præsente. ‡ cùm iam fuerit hęres in mora eligendi: & sic præsenti die uidetur relictum. Accur.

y ¶ Causa cognita. ‡ scilicet sic talis quæ indulgeat restitutionem in integrum uel non, secundum Ro. quod est fallum apertè: quia licet iusta causa sint absentes, non tamen petunt legatum per restitutionem, sed suo iure. Azo. sed est intelligendum quòd explorabit iudex. & statuet tempus intra quod ueniant & petant si uoluerint: & si non uenerint, non admittentur possint infrà de bo. auth. iudi. posi. l. iiij. Accursius.

IS, cuius. ‡ CASVS. Cùm nudam proprietatem in seruo Sticho haberem, & tu usumfructum, te fructuarium hęredem institui, & dictum seruum alij sub conditione legaui: & sic pedente conditione existente dominio serui apud te hæredem, extinctus est vsus fructus tuus posteà adueniente conditione legati, legatarius petit à te seruū prædictum, & plenam eius proprietatem tu hæres vis eum exceptione repellere, ex eo quòd ipse legatarius non permittit sibi restituere vsumfructum in dicto seruo. Certè non potest eum repellere. Vinianus.

z ¶ Seruum legauit. ‡ parè, vel sub conditione: vt infra eodem. lege cùm filius. §. dominus. diuersum tamen in seruitutib. prædialibus: vt suprà de serui. lege, Papinianus & supra, tit. primo. lege, si seruus Titij. & est ratio, quia hic duas res videt legasse. quod nō potest dici in seruitute predialiti: vt d. §. dominus. H. & facit infra de verborū obligatio. l. qui vsumfructum. Accur.

SI illud. ‡ CASVS. Si lego tibi Sticham aut Pamphilum, unum est legatum. Et idem est si lego tibi Stichum, si nauis ex Asia venerit: & si non uenerit, lego tibi Pamphilum & idem est, si sub contrarijs conditionibus lego diuersas res à diuersis personis hęredū, & diuersis personis legatariorum: de quo litera planè exempium ponit. Vinianus.

a ¶ Vnum legatum. mirū est hoc casu: & magis in inferiori, q̃ est

vnum

vnum: vt J. quando di. leg. ee. l. cùm illud. & sic est contrà §. tit. j. l. planè. §. fin. Sol. vnum est, quia unius rei præstatione liberatio cōtingit: sed duo propter duas res nominatas in legādo. sic dicitur in duobus reis stipulandi uel debendi, ut infrà. de duo. re. l. iij. §. fi. & l. eadem. §. fi. & instit. de duo. re. §. fi. Item contra §. e. l. fi quis seruum. §. fi ita. Sol. ut ibi. Accursius.

Vm patronus. ‡ CASVS. Libertus instituit patronum suum hęredem in ea parte bonorum suorum liberti, quam lex dat ipsi patrono: & eum patronum de fideicōmisso alicui dādo grauauit. Certè nō cogitur patronus illud præstare. Sed quid si patronus repudiet dictam partem in qua eum instituit libertus, & sic accrescat cohęredi suo? nunquid cohęres tenebitur præstare fideicommissum prædictum à patrono relictum? Et dicitur quod sic. & redditur ratio in litera. Vinianus.

a ¶ Ex debita. ‡ olim dimidia: hodie tertia: ut insti. de succes. lib. in princip. & §. sed nostra. H.

ARTICVLVS. Istam materiam Dy. tractat latius in c. priuilegium personale. de reg. iur. lib. vj.

b ¶ Non cogatur. ‡ nisi quod relictum est liberis & parentibus: ut infrà, de condi. & demonstr. l. fi is. hodie autem habet debitā partem sine omni grauamine: ut institut de succes liber. §. sed nostra. H.

c ¶ Deberi. ‡ sic §. de admini. tu. l. ex pluribus. & inf. de reg. iur. l. priuilegia, & §. fi quis omis. cau. testa. l. quia autem. §. fi patronus.

¶ *Priuilegium personale non transit ad hæredem. Bartol.*

¶ Marcellus. ‡ LEX XXVIII.

CVm patronus ex debita ‡ parte institutus, fideicōmissum relictum ab eo præstare non cogatur ‡: si omiserit institutionem, vtrum qui eam partem vēdicant, eodē modo retinere, an verò præstare debeāt fideicōmissū? Et magis est deberi ‡ fideicōmissum: quoniā quod illius p̃sonæ præstatur ‡, hoc nēquaquam ad alium pertinere debet ‡.

¶ *Legata caduca remanēt apud hæredē cum onere suo. Bartol.*

¶ Celsus. ‡ LEX XXIX.

CElsus ‡ pr̃meus referebat, cùm esset in consilio Ducēnij ‡ Veri consulis, itum in sentētiam suā ‡, vt cū Octacilius Catullus filia ex asse hærede instituta, liberto ducenta legasset, petisset q̃; ab eo, vt ea cōcubinæ ipsius daret, & libertus viuo testatore decessisset, & quod ei relictum erat, apud filiam remansisset: cogeretur filia id fideicommissum concubinæ reddere.

¶ *Portio cohæredis deficiens accrescit sine onere illi nominatim adiuncto. hoc dicit cum l. seq. Bartol.*

Qd' alicuius hæredis fidei nominatim quis cōmittit ‡, pōt videri ita demū dari voluisse, si illdie hic extitisset hęres, id est esset in rerum natura tempore restitutionis. Nam tūc demū uel ab eo uel ab alio cui accrescit, præstatur. Alij distinguunt an testator utatur uerbis appellatiuis, puta, hæredes mei sic faciant uel dent. & tunc transibit onus ad alios hæredes uno non existente hærede. An proprio, puta, Titius hæres meus ita faciat, & tunc non, ut §. cit. i. si duobus §. hæres. & hoc sc. §. cum dicitur nomi natim. Tertij ut Ro. distinguunt: an onus sit tale quod possit ab alio adimpleri, uel non: ut C. de cadu. tollen. §. ne autem. sed illa distinctio habet locum quando in faciendo, non in dando, ut ibi dicit: sed hic dicit in dando: unde non deberet distinguī. Tu dic secundum Azo. quod hic loquitur secundum ius antiquum, quod hodie corrigitur. ut inf. eo. §. Titio. §. Iulianus. sic etiam loquitur in caduco, & in causa caduci: ut C. de cadu. tol. §. ne autem. in fin. §.

g ¶ Sifilio. ‡ superiori in genere: hic in specie, id est in filio qui ui debatur teneri quasi magis debeat adimplere uotum patris. sed tamen idem est.

h ¶ Quod. ‡ scilicet legatum unā cum alijs bonis accrescentibus. Accursius.

i ¶ Capit. ‡ id est caperet de iure antiquo, id est, lege xii. tab. si nemo esset institutus: ut insti. de hæred. ab intest. in princip. non autem dico, quod suam habeat iure institutionis accrescentem ab intestato: q̃ sic pro parte testatus. & pro parte intestatus decederet: quod non potest esse: ut institut. de hæredi. institu. §. non autem. uel dic. capit proprie iure antiquo. id est, lege xii. tabula. quæ cōfirmat testamentarias successiones, ut infrà, de uerborum significa. l. lege. & facit inf. de re. iur. l. quoties dupliei. & §. prox. §. & quod ibi not. Accursius.

Fl. Sifilio.

Aliàs q̃ iure aur.

li 37. Digesto.

Fl Grani scauorū.

Fl. Aurelia uia.

ꝓ sufficiat.

ꝓ apparet.

Fl. quā re statrix.

Flo. & legati.

lib. 1. Regula.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

¶ *Legata simpliciter debentur ab adita hęreditate. Bartol.*

¶ Idem. ‡ LEX XXXII.

I quis quos non poterat manumittere ‡, legauerit vt manumitterentur: nec legatum, nec libertas valet.

¶ Idem. ‡ LEX XXX.

QVidā in testamento ita scripsit: Reipublicæ Gallicanorum lego in tutelam vię reficiendæ, quæ est in colonia eorū, vsque ad ‡ viam Aureliam. Quæsitum est an hoc legatum valeat. Iuuentius Celsus rndit, Propemodum quidem imperfecta est hæc scriptura, in tutelā viæ ‡: qa summa adscripta nō est: potest tamen videri tanta summa legata, quāta ei rei sufficeret ‡: si modò nō appareat aliā fuisse defuncti volūtatē, aut ex magnitudine eius pecuniæ, aut ex mediocritate facultatū, quas testator reliqt. tūc enim officio iudicis secūdùm ęstimationem patrimonii, legati quantitas definiti potest.

¶ *Si deficit fideicomissū, legatum non remanet apud nudum ministrum. Bar.*

¶ Modestinus. ‡ LEX XXXI.

I quis quos non poterat manumittere ‡, legauerit vt manumitterentur: nec legatum, nec libertas valet.

¶ *Legata simpliciter debentur ab adita hęreditate. Bartol.*

¶ Idem. ‡ LEX XXXII.

le extitisset ‡ hrs. Vnde si filio ‡ hæredi pars eius à quo nominatim legatum est, accrescit, nō pręstabit legatum, quod ‡ iure antiquo capit ‡.

¶ *Legatum incertum ad uiam reficiendam, valet. Bartol.*

¶ Idem. ‡ LEX XXX.

QVidā in testamento ita scripsit: Reipublicæ Gallicanorum lego in tutelam vię reficiendæ, quæ est in colonia eorū, vsque ad ‡ viam Aureliam. Quæsitum est an hoc legatum valeat. Iuuentius Celsus rndit, Propemodum quidem imperfecta est hæc scriptura, in tutelā viæ ‡: qa summa adscripta nō est: potest tamen videri tanta summa legata, quāta ei rei sufficeret ‡: si modò nō appareat aliā fuisse defuncti volūtatē, aut ex magnitudine eius pecuniæ, aut ex mediocritate facultatū, quas testator reliqt. tūc enim officio iudicis secūdùm ęstimationem patrimonii, legati quantitas definiti potest.

¶ *Si deficit fideicomissū, legatum non remanet apud nudum ministrum. Bar.*

¶ Modestinus. ‡ LEX XXXI.

I quis quos non poterat manumittere ‡, legauerit vt manumitterentur: nec legatum, nec libertas valet.

¶ *Legata simpliciter debentur ab adita hęreditate. Bartol.*

¶ Idem. ‡ LEX XXXII.

tem. uel dic. capit proprie iure antiquo. id est, lege xii. tabula. quæ cōfirmat testamentarias successiones, ut infrà, de uerborum significa. l. lege. & facil inf. de re. iur. l. quoties dupliei. & §. prox. §. & quod ibi not. Accursius.

Fl. Sifilio.

Aliàs q̃ iure aur.

li 37. Digesto.

Fl Grani scauorū.

Fl. Aurelia uia.

ꝓ sufficiat.

ꝓ apparet.

Fl. quā re statrix.

Flo. & legati.

lib. 1. Regula.

lib. 9. Regula.

lib. 19. Digesto.

Fl. cogit.

Qāpriuilegiū p̃sonale alteri profit, uide plenè per Baldin. l. si infanti. ii. oppo. C. de iure delib. Spec. in tit. de instrum. edi. §. nunc aūt uidendū. uers. itē qd fuit cōcessum per sonæ.

Fl. p̃stare tur.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Fl. cogit.

Fl. deberet.

lib. 36. Digestor.

Fl. initiū huius l. est, Pr̃meus.

Fl. Ducenij.

Fl. Oracilius Catulus.

Fl. nominatim fidei cōmittitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta prin & inf. tit. j. l. uxorem in fi. Accursius.

Omnia.ʒ CASVS. Legaui Titio equum meum purè. tunc certè petere potest, cùm hæres meus adierit hæreditatē meã. Secundo dicit, legaui tibi fundum sub cõditione pendente conditione tu intrastijn possessionē fundi tua authoritate, & fructus percepisti. Certè hæres meus parēs à te uendicare res a uobis fundū & fructus. Tertiò debeant legata, uidelicet fundū & fructus. Tertio dicit, legaui tibi fundum Cornelianum de ad lõgũ in l. quod legatur. & in gl. & doc. ẽ. de iud. Cy. in l. j. C. ubi fideic. peti oportet.

¶ Hanc uẽ parēs à te uendicare res a uobis

¶ Afs præstantur.

Omnia[a] † quæ testamẽtis sine die vel cõditione adscribuntur, ex die[b] adijtæ hæreditatis præstentur †.

¶ *Pendente conditione legati potest res legata cum fructibus reuocari à legatario. Bartol.*

¶ Fundum ante conditionē[c] cõpletam ab hærede non traditum, sed à legatario detentũ, hęres vẽdicare cum fructibus poterit.

¶ *Appellatione rerum, quæ sunt in loco, continentur serui. Bar.*

¶ Cùm ita legatur, Illi hoc amplius[d] fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia[e] quoq; continentur.

¶ *Non uidetur esse in loco, quod dolo legatarij illuc illatum est. Bar.*

¶ Idem. LEX XXXIII.

CVm[f] ita legaẽ: Quicquid in horreo meo erit[g]. & is cui legatum est, ex rebus non legatis, ignorante eo, ampliandi legati sui gratia in horreum intulerit: quod illarum est, non videt esse legatum.

¶ *Morte grauati non extinguitur fideicommissum. Bartol.*

¶ Quod à legatario petitũ erat, vt alij restitueret, si legatarius decedat[h], hæres quoq; eius id quod legatum est, præstare debebit.

¶ *Hæres non tenetur ad speciem legatã, nisi probetur eam habere, uel dolo desisse possidere. Bartol.*

¶ Species[i] † nominatim legatę si nõ reperiantur, nec dolo[k] malo hæredis desse probentur: peti ex eo† testamento non possunt.

¶ *Ad relictũ familiæ primò uocantur notati: post eos, q̃ proximiores sunt in gradu. B.*

¶ In fideicõmisso quod familiæ[l] relinquitur, lj ad petitionem eius admitti possunt, qui nominati[m] sunt: aut post eos omnes extinctos[n], qui[o] ex nomine defuncti fuerũt† eo tempore quo testator moreretur[p], & qui[q] ex his primo[r] gradu procreati sunt† : nisi specialiter defunctus ad vlteriores[s] voluntatē suam extenderit.

¶ *Non tenetur quis ad legatum ex persona cohæredis, qui non est soluendo. Bar.*

¶ Idem libro 9. responsorum respõdit. LEX XXXIIII.

LEgatorũ[t] petitio aduersus hęredes pro partibus hęreditariis competit[u] : nec pro iis qui soluendo non sunt, onerari cohæredes oportet.

¶ *Clausula generalis restringitur ad specificata tantùm, si plura fuerunt. Bart.*

¶ Qui plures hęredes instituit, testamẽto à q̃busdã noãtim reliqt legata, posteà codicillos ad oẽs hęredes scripsit[x]. Quęro, quę legata debeantur, † Modestinus respondit, Cùm manifeste testator testamento expresserit a quibus hæredibus legata præstari vellet; licet codicillos ad omnes hæredes† scripserit, apparet tamen ea, quæ codicillis dedit, ab his præstanda esse, quos munere[a] fungi debere testamento suo ostenderit† testator.

¶ *Verba enunciatiua de futuro emissa pro aliud, uel enunciatiua de præterito, sine expressione rei dispositionem non inducunt. Bar.*

Idem. LEX XXXV.

TItia cum testamẽto facto decederet, hęredibus institutis Męuia & Sempronio filiis suis ex æquis partibus, petiit[b] a Mæuia, vt Stichum seruum suũ[c] manumitteret, in hæc verba: A te autem Mæuia filia mea† charissima peto, vt Stichum seruum tuum manumittas, quum in ministeriũ tuum† tot capita[d] seruorum tibi his codicillis legauero: nec legauit. Quæro quid his uerbis relictum uideatur: cum (ut suprà cautum est) duobus hæredibus institutis defuncta testatrice, † & mancipia[e] hæreditaria duarum[f] personarum fuissent, † & codicillis nihil[g] relictum sit de præstandis mancipiis, nec posit utile fideicommissum putari, quod datum nõ sit, cùm quis† legasse[h] se dixerit, nec adiecerit[i] speciem[k] legati, nec ab hærede vt† præstarentur mãcipia, petierit. Modestinus respondit, cùm ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia[e] quoq; continentur.

¶ *Verba testatoris extra propriam significationem uerborum intelliguntur, ut legatum non reddatur inutile. Bar.*

¶ Lucius† Titius testamento suo ita cauit: Ὀκταβιανῇ Σοφαστικῇ τῇ ἰδίᾳ σου† μου συγγατρὶ χαίρειν. Βούλομαι κληρονομῆσαι σε παρ' ἑαυτῷ κλῆρον τῶν κτημάτων μου. Τάξας σοι ταῦτα ἐν αὐτῇ ἐνδήλοις ἀνεγράψατο† Ὀκταβιανῇ Ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱῷ μου υἱῷ χαίρειν. † Βούλομαι κληρονομῆσαι παρ' ἑαυτῷ ἐξαίρετον κλῆρον τὴν† συνδυασμὸν τῶν ἀφόρων καρπῶν σὺν τοῖς ἐν αὐτοῖς ἐνδήλοις, † (i. Octauianę Stratonicæ dulcissimæ filiæ meæ salutem. Volo eam à seipsa accipere villam[m] Cazã cum impositionibus suis omnibus. Octauiano Alexandro dulcissimo filio meo salutem: Præcipuam volo eum à seipso accipere synthesin[n] sterilium villarũ cum impositionib' suis.) Quæro, an huiusmodi scriptura integrum prædium singulis hæredibus, datum esse videatur. [o] an verò partẽ hæreditariam duntaxat contineat: [p] cum inutiliter à semetipso quemque eorum quam habebat, partem accipere voluerit; ¶ Modestinus respondit, non sic interpretandam [q] scripturam omnia legata quæ reliqui. & postea dixit. peto a te Pauliana, ut non irascaris ex eo quod plus dedi Titiano quam tibi, quia tu scis cum magna onera sustentaturum, & legata quæ supra reliqui, præstaturum: certe propter ista uerba, quia tu scis &c. non debet Titianus solere credere. ibus solus. sed legata debet bene præstare solus. ¶ Titia ʒ Titia Caio Seio nupsit: & ei in dotem dedit prędia, & partem ipsi stellionum nucleorum, & multa alia. & ex eo postea filam habuit: & ab intestato decedens, hæc Titia ita dixit filię, Caium Seium commendo tibi o filia & uolo, quĕ des ei omnia quę ei in dotem dedi. ut inde habeat uitam suam: & rogo te, quod non molestes eum in prędictis. quia erunt prędia tua & filiorum tuorum post mortem dicti mei viri. & postea Petri. Crimulta alia eidem uiro spon. in rub. leganit, ut habeat ea quandiu uiuet: mortua hac Titia maritus suus prędictus habuit omnia prędicta, & dotem nec uixit, tenuit, & postea mortuus est. petit filia prędicta ab hęredibus dicti viri omnes illa res quas reliquit ei Titia, tanquam ex fideicommissa propter illa uerba quæ dixit Titia. erunt enim post mortem eius tuo filia, & filiorum tuorum &c. certe bene potest. hoc facere. & hoc dicit. tota hęc lex. Viuianus.

¶ Fl. uti.

¶ ad intell. hus. §. u.

¶ Fl. γαμοῦσα τάσε

¶ Fl. αὐτοῦ

¶ Fl. λαβεῖν γαμεῖν.

¶ Fl. τοῖς ἐν αὐτοῖς

¶ Fl. γαμεῖν.

¶ Fl. ἐξαίρετον.

¶ Fl. σύμπτωσιν

¶ Fl. ἐπὶ ἀμφοτέρων

¶ Fl. Βούλομαι δοῦναι ἑκάστῳ σύμπτωσιν ἀμφοτέρων

Κ. μέρισμα συνδεῖ ἐν ἐξουσίᾳ

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

b ¶ Petit.ʒ in codicillis postea factis.

c ¶ Seruum suum. ʒ proprium Męuię. sed quid in hęreditario? Respondet. idem, quia uerba quę subiiciuntur exprimunt conditionem.

d ¶ Tota capita.] q. d. multa.

e ¶ Et emancipia ʒ repete, & cautum sit man. &c.

f ¶ Duarum. ʒ scilicet Męuię & Sempronii.

g ¶ Nihil. ʒ iudicii subaudi.

h ¶ Legasse ʒ i. legaturum esse. & sic tempus pro tempore. uel facit similitudinem. n. q. d. sicut si dixit legaui, nõ expressa quantitate uel specie, cum nihil legauerit, nullum est relictum. sic si dixerit legauero. nõ expressa quantitate. & nihil postea leget.

i ¶ Nec adiecerit. Stellator.

K ¶ Speciem. ʒ Quid si dixerit? Respõ. nec tunc valet quasi conditionale. & ideo sub. maxime. Inerat enim et expressa specie uel quantitate conditio. ut §. de condi. indebi. l. qui promisit. & §. tit. i. l. Stichum nõ idem in prętęrito dico re expressa. ut J. de donat. l. ex hac. argumen. contra J. de conditio. & demonstr. l. cum tale. §. falsam.

l ¶ Neque legati. ʒ §. de capitibus seruorum. sed contra J. de dona. l. ex hac. Sol. ibi donator est usus uerbis prętęriti temporis. hic futuri secundum quosdam. uel hic non fuit expressa species uel quantitas. ibi fic. & ideo valet. arg C. de falsa, causa adie. leg. i. fi. uel ibi æquitas. hic rigor. Item contra. s. eo. l. quidam. ubi incertitudo non nocet. Solut. ibi. Item in eo quod subiicit nõ valere libertatem, videtur valere non obstante falsa demonstr. ut J. de condi. & demonst. l. demonstratio. contra. Solut. ibi demonstratio fit in prętęrito uel pręsenti. hic in futuro. dicit enim legauero, quod conditionem inducit. ut §. tit. i. l. vj. Item contra J. e. l. cum pater. §. fi. Sol. ibi non inducit conditionem, licet futuri temporis sit. & hoc ideo, quia hic in repræsentatione oneris, ibi secus. & facit inf de usufr leg. l. qui plures.

m ¶ Villam. ʒ i. unum hortum quandam prędiorum & hominum. uel id est domum. nam J. uocat prędium.

n ¶ Synthesin. ʒ nomen nullę legatę.

o ¶ Videatur ʒ hoc erat uerum.

p ¶ Contineat. ʒ hoc non erat uerum.

q ¶ Non sic interpretandam. ʒ innuit hanc scripturam, lego voluisse

a ¶ Munere. J. i. onere. & facit C. de famil. ercisc. l. quo. & J. de ali. legat. l. Caio. in prin. & J. eod. l. Mæuius. §. eum. Argumen. contra J. de uerb. signi. l. si cum fundum. ADDITIO. Dic secundum Dyn. quod hic præcedentia declarant & limitant sequentia, ibi sequentia declarant, & limitant præcedentia, & sic non est contra. Item hic non dicitur, quod omnes damnauerit in codicillis, sed q̃ scripserit codicillos ad omnes, secundum Bart. post Dy.

¶ Fl. deest hęredes

¶ Fl. ostendit

¶ Fl. deest mea

¶ Fl. in ministerio tuo

¶ Fl. defunctum testatricem

¶ Fl. fuisse

¶ Fl. deest quis

TItia. ʒ CASVS. Titia instituit sibi hæredes Mæuium & Sempronium filios suos ex æquis partibus. postea fecit codicillos, & in eis dixit: peto à te filia mea Mæuia, ut Stichum seruum tuum manumittas cum legauero tibi decem seruos, & postea decessit hæc Titia, & non legauit ei dictos decem seruos. quæro nunquid Mæuia possit petere dictos seruos propter uerba testatricis, & nunquid teneatur seruum Stichum manumittere? Et dicitur quod non tenetur, nec potest.

¶ Lucius. ʒ Lucius Titius instituit sibi hæredes Octauianam & Octauianum filios suos & postea ita dixit: volo te Octauianam à te ipsa accipere talem meum fundum, & volo te Octauianum à te ipso accipere talem alium meum fundum. nunquid quilibet eorum poterit habere totum fundum sibi prælegatum, ut partem habeat iure hæreditario & aliã partem iure prælegationis à cohærede? an uero oportet quod filia soluat cohæredi suo pro parte sua pretium fundi, ut sic habeat totum, & idem sit in filio? Et responde. quod quilibet habebit integrum suum prælegatum. ut dictum est. ¶ Lucia Titia. ʒ Lucia ab intestato decedens reliquit seruo Titii quandam domum. ea mortua filii qui sunt ei hæredes, diuiserunt hæreditatem, & etiam domum prædictam inter se. & Titius dimisit hæreditatem, & etiam domum prædictam interse. & Titius prędictus dominus serui prædicti fuit testis illi diuisioni, & non contradixit diuisioni prædictæ domus. certe non amittit propter hoc legatum domus per seruum sibi acquisitum. ¶ Caius.] Caius init adtandum in domo uxoris suæ, & portauit secum quasdam suas res & ibi decessit. facto testamento in quo instituit uxorem suam hæredem cum quibusdam aliis. & ita dixit: sciant hæredes mei nullam pecuniam penes uxorem meam esse, nec aliud quicquam: ideoque hoc nomine eam inquietari nolo. certe nisi mulier probet maritum dixisse dicta uerba in testamento, quia uolebat eam habere pręcipua & ante partem omnia quæ portauit maritus in domum suæ uxoris, non habebit mulier ea pręcipua. imo communicabit cohęredibus suis. ¶ Si ea. ʒ Liberto meo legaui decem si a filiis meis non recederet me mortuo tutor filiorum meorum non permittit libertum stare cum dictis filiis meis. habebit certe liberos legatum. quia per eum nõ remanet. ¶ Qui inuita. ʒ Solut. matrimonio inter filiam meam & maritum suum egi inuita dicta a filia mea actione de dote contra generum meum quondã, & exegi dotem. postea exhęredauit filiam prędictam, & filium meum. mihi hęredem instituit, & legaui dictę filię decem ut ea in dotem habeat. certe propter hoc legatum non amittit actionem de dote filia contra maritum suum quondam. sed non debet consequi totum legatum a fratre suo, & totam dotem a marito. sed si dos est maior quam legatum, & illam vult petere a marito suo quondam. non petet a fratre legatũ. si autem plus sit in legato quam in dote, & uult legatum petere, non admitteretur nisi in eo quod excedet dotis quantitatem. & postea rationem reddit.

¶ Lucius. ʒ Lucius Titius instituit sibi hęredes Titianũ & Paulianã filios suos. & Titianum in octo uncias pone, & Paulianam in quatuor & inter alia uerba quę dixit, ita dixit, uolo quod Titianus præstet.

¶ De sensu hui. §. uid. Niconit. in Rub. d. no. oper. nunc. nu. 294.

¶ Fl. codẽ.

¶ Flor. fuerint. afs q. ex noie fuerint.

¶ Fl. fiat.

¶ Fl. ad intell. hęredibus.

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

¶ Fl. uti.

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

¶ Dolũ allegans probet. cõcor. gl. in c. fin. extra de re pũs. lib. 6. & qualiter, poterit: vide bo. glo. in l. si quis dolũ. & impũ. §. imperator. §. locat.

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

¶ Fl. deest hęredibus.

¶ Fl. uolue

Universidad de Deusto
Biblioteca

talem rem à seipso: multas habere significationes seu interpretationes, duas malas, & tres bonas. Prima ut capiat portionem hæreditariam tantum, & non ultra: quia ei à se legari non potest. Secunda ut capiat totam, sed non gratis, quia debet pretium soluere pro parte co hæredis: quasi à se, id est à sua bursa capiat alteram partem: & has reprehendit Modesti. Sunt aliæ benigniores quæ non vitiant, ut à seipso dicatur accipere, id est non per filium vel seruum: quod posset quandoque sibi prodesse: ut infra, de lega. præstan. l. iij. §. liberis. & §. hoc solum. quasi dicat, non lego filio vel seruo instituti: quia tunc non videtur legari à se, uel non ab alio accepit per fideicommissio quod esset si testator extraneo legasset, & eum rogasset restituere vni hæredum: sed à se, id est per se habet directo: quod est expeditius. Vel tertio à se, id est ut non petat ab alio, sed sua authoritate ingrediatur, quasi ex permissione defuncti. sic & alias. C. de pignore. l. creditores. istæ expositiones sic quidem sunt eligendæ, non ut peccet: ut infrà, de rebus dub. l. quoties. & secundum hoc contra supra. titulo. j. l. planè. §. si duobus. & l. legatum. §. hæredi. quæ dicunt hæredi a seipso non legari. Solutio. si unus hæres tantum est, ei à se non quam legatur. Si autem plures sunt hæredes, uni ab altero legatur, & tenet ut præcipiat: ut supra, titulo. j. l. qui filiabus. §. finali. & infra eodem. leg. finali. §. quatuor. & l. miles. §. pro parte. & supra de hæredi. instituen. l. ex facto. & sic hic intelligitur. si autem legatur uni hæredum, & alij uel aliis etraneis, puta duobus: dic ut supra. titulo j. l. legatum. §. hæredi. & nota. in l. plane. §. si duobus.

a ¶ Reliquit. ‡ in codicillis.

b ¶ Assuit. ‡ solummodo, & forte sui iuris ignarus.

c ¶ Non esse ‡ Tria nota. ad primum, scilicet qd non præiudicat præsentia, est contra sup. de pigno. l. fideiussor. § j. & quibus. mo. pig. uel hypo. solu. l. Titius. §. fi. Sol. super hui. sinodi quæstionibus inter scientiam domini & causam qua an eo contradicente poterat fieri, & tunc præsentia uel scientia non nocet: ut hic an non. & tunc nocet: ut in contrariis: ut no. ff. de pig. ac. l. Caius. Item contra ad idem. ff. tit. j. l. fundum. in prin. So. ibi plus sensernnt. Item contra ad idem. ff. tit. j. l. fundum. in prin. So. ibi plus fecit, quia als signauit. & sic non in fundum, sed in pretium remanet fideicommis. Item ad id quod subiicit non posse dominum repudiare: est contra. ff. tit. j. l. legatum. in prin. Sol. non potest. scilicet tal. ter existendo testis alio modo sic. Vel subaudi videri. quod in idem recidit. aut hic agnoscere. iam. ut. ff. de successedic. l. i. § decretalis. & facit. ff. de secondi. & demon. l. qui hæredi. & de sol. Stichum. §. vsufru. & l. si stipuladi. ¶ Penes uxorem. ‡ quod uerum erat. quia testator peccat se dicere

Fl. uidet

Fl. Item

Fl. post mortem filii eius Idē q. hęredes cum diuisserunt hæreditatē matris. ‡

Fl. q. ne repudiarig dem potest

Fl. S. ‡ nec per doli exceptionem Submouet

Fl. hoc eū fecisse

Fl. Gaius Seius cum domū suā haberet & in prætorio uxoris suæ transtulisset, quasdā res de domo sua in eodē prtorio trāstulit:

de qua quæritur, vt fideicommissum inutile fiat. Item quæro, si integrum prædium relictum esse videatur, † an pretium portionis fratri & cohæredi soluendum sit: vt hoc ipso q a semetipso accipere præcepit, pretio illato integrū eum habere voluerit? Idem † respondit, ad solutionem pretii fideicommissarium minimè compellendum.

¶ *Qui est adhibitus actui ut testis, non præiudicat iuri suo.* Bar.

¶ Lucia Titia intestata moriens, a filiis suis per fideicōmissum alieno seruo domū reliquit; a post mortem eius, filii eius, iidemque hæredes, cùm diuiderent hæreditatem matris, † diuiserunt etiā domum. in qua diuisione dominus serui fideicommissarij quasi testis affuit. b Quero, an fideicommissi persecutionem acquisitam sibi per seruum, eò quòd interfuit diuisioni, amisisse videatur? Modestinus respondit, fideicōmissum ipso iure amissum non esse, c qd ne repudiatum quidē videri potest. † sed nec dominum per doli exceptionem submoueri; † nisi euidenter apparuerit omittendi fideicommissi causa hoc fecisse.

¶ *Verba enunciatiua non inducunt dispositionem ultra uerborum significationem.* Bartol.

¶ Caius Seius cùm domum haberet, & in prætorium vxoris suæ se contulisset, quasdam res de domo sua in idem prætorium transtulit: † ibique post multos dies decedens, testamento vxorē suā hæredem, & alios complures reliquit: quo testamento significauit verba, quæ infrà scripta sunt, In primis sciāt hæredes mei nullam pecuniā esse penes vxorem meam; sed nec aliud quicquam: ideòque eam hoc nomine inquietari nolo. quæro, an ea quæ viuo eo in prætoriū † vxoris eius translata sunt, communi hæreditati vē dicari possint? & an secundū verba testamenti præscribi cohæredibus possit a parte vxoris defuncti? Modestinus respondit, si ea quæ de domo sua in prætorium † vxoris defunctus transtulit, præcipua ad eam pertinere voluit: nihil proponi, cur voluntati ipsius testatoris † standū non sit. necesse igitur habet mulier talem fuisse testatoris voluntatem ostendere, d Quod nisi fecerit, in hæreditate mariti eius, † & hæc remanere oportet.

¶ *Si non stat per legatarium, uidetur impleta conditio.* Bar.

¶ Si ea conditione liberto fideicommissum relictum est, ne a filiis eius recederet: & per tutorē † factum est, quò minus conditionem impleret; iniquum est eū, cū sit incul patus, emolumento fidei commissi carere. f

¶ *Si pater legat filię qua inuita dotē exegerit, filia debet esse contenta alterutro, nisi plus sit in dote.* Bartol.

¶ Qui inuita g filia de dote egerat, decessit eadem illa exhæreda ta, filio hęredo instituto: & ab eo fideicōmissum filiæ dotis nomine reliquit. Quæro, quantū à fratre mulier consequi debeat? Modestinus respōdit, Qd in primis h est, nō esse consumptā de dote actionem mulieri, cùm patri suo non consenserit, i vtiq; non ignoras. k Sic. n. l † res explicatur, vt si quidē maior quantitas m in prio re dote fuerit, † illi n portione o † sit tantūmodò mulier contēta: q si in summa dotis nomine legata amplius est, † quàm in dote principali, cōpensatio p fiat vsque ad eandem summā quæ concurrit: & id tantūmodò q excedit in se-

a Colligo ex ista gl. q scientia & patiētia hē pro expresso cōsensu de filiis fami. & quēadmo. pī. C. lib. x. vide oino Bal. in l. si fine. i fi. j. co. C. ad Velleia.

Fl. in prætorio.

Fl. quæ in domū seu prætorium.

Fl. deest testatoris.

Fl. deest eius.

Fl tutore

al. ignorās al. autem. Fl fuit

Fl. petitio ne.

Fl. sic

puta dos fuit decem. legatum quinque.

n ¶ Illius. ‡ scilicet dotis quæ excedit legatum.

o ¶ Portione.] scilicet quinque. & dic, contenta a fratre si residuam dotis quantitatem scilicet alia quinque a marito consequitur actione ex stipu. de dote. nam cum agnoscit legatum, scilicet pro dote, & onus ei iniunctum agnoscere cogitur, ut ff. a uiro id non petat. ut ff. e. l. imperator. §. fi certum. &] ad leg. fal. l. sed si non seruus. imo uerius dic cōtra, sit contenta a uiro. ff. de quinque. agendo contra eum uirum. nec enim plus potest onerari quam fuerit honorata. ut dictis legibus. Prima non placet. quia male diceret contenta. cum in plus nullum habet, uel habuit contra fratrem. Sed quid si nolit legatum admittere, sed tantum dotem a uiro recipere? Respon. potest. hoc enī inuit Modestinus, cum dicit actionem de dote superesse.

p ¶ Compensatio.] dotis & legati. & dic quod improprie dicit: cum non fit hinc inde debiti contributio ubi proprie dicitur compensatio

satio. ut ff. de compen. l. j. sed est tale. i. reputatio. ff. de rei uendi. l. emptor. & de neg. l. Nesennius.

a ¶ In sequenti summa. ‡ legati nomine debita.

b ¶ Non est uerisimile. ‡ imo certum est, quod non voluit ex uerbis. sic enim dixit, nomine dotis. eo autem non dicto præsumptiones istæ maxime in filio suoque hærede prodessent, ut infra. de dote. præleg. l. ii. & argu. C. de impo. lu. de. l. i. sed ab extraneo utrumque hodie consequeretur. licet aliud esset olim per interdictum de alter utro. ut C. de rei vxo. ac. §. sciendum. secundum H.

c ¶ Actionem. ‡ Per hoc apparet, quod non voluit filiam utrunque habere, sicut opinabatur testator. nam sine filia se posse exigere credebat. & est ad legem istam infra, de ali. lega. C. ‡ o. j. & l. Stichum. §. finali. & supra. Solut. matri. fi cum dotem. §. si pater. &] de dot. præ. l. pen. & de solu. l. qui hominem. §. si gener. Acc.

d ¶ Caput. ‡ i. capitulum. ut in l. aquil. quæ habet tria capita. i. capitula.

e ¶ Parte. ‡ Inferiori ex qua apparet immutatam priorem voluntatem. ut sup. de vulga. sub. l. fi quis eum. Azo.

f ¶ Dedit. ‡ tibi.

h ¶ Comparaui. ‡ pro te.

h ¶ Magna onera. ‡ Ecce quod quæstionem inducebat. sed dicas, quod ex abundanti hęc uerba ponuntur, & sic nihil proficiunt. ut & alias. infra. de auro & argent. l. pediculis. §. Labeo. & infra. de fundo instructo. l. quęsitum. §. finali. Sed argum. contra supra de vsur. l. fi stipulatus.

ADDITIO.

Dic secundum Dy. quod ibi sunt uerba quorum significatio potest a liquid certum inducere. hic non: quia simpliciter dixit onera. sicut enim incertitudo reddit legatum inutile. ut l. eum post. §. gener. supra de iure dotium. ita reddit inutile onus. argumen. l. cū pater. §. finali. infra, eod. secundum. Bart.

i ¶ Cui. ‡ scilicet viro uel marito.

k ¶ Participationē. ‡ alias perceptionem, alias portionem, alias participationem. & dic castelli nucleorum, scilicet cuiusdam castri nomen.

l ¶ Quam ‡ f. participationem præuenī &c. i olī dederam in dotem eandē perceptionem.

m ¶ Quæ inferuntur. ‡ i. cum aliis quæ dederam in dotem.

n ¶ Legauit. ‡ quæ non erant in dotem.

o ¶ Relicta. ‡ sunt. ut ff. ibi pręterea &c.

p ¶ Et earum. ‡ q. d. de iis quæ in dotem erant data, & dicto modo legata, similiter quæro.

q ¶ Posset. ‡ non enim rogauit vtium ut filiæ restitueret, quia tunc

Alias, pertū cū.

Fl. uoluis se pręterea tum

alias, suscipiret

Fl. ea quę cunqi

Fl. Attiano

Fl. iubeo

Fl. relinquerim

Fl. Sustentaturum

Fl. an ex his.

Fl. deest onerib.

Fl. deest solum.

Fl. iam

Fl. solut

de intellhuius §. vi. Pau. de mōtepico hic. nu. 5.

Fl. ἐνδεχ.

Alci. lib. dispū. 4. ca. xix. locum hūc integri tati reddit.

quenti summa, a ex testamēto cō sequatur. nō est enim verisimile b patrem duplici præstatione dotis filium eundemq; hæredem onera re voluisse, propterea quòd † putauerit se efficaciter, licet non cōsentiente filia, instituisse aduersus generum de dote actionem. c

¶ *Dispositio specialis derogat generali. Item uerba generalia obscura declarant per precedentia clara.* Bar.

¶ Lucius Titius relictis duobus filiis suis hæredibus diuersi sexus instituris, addidit caput d genera le, vt legata & libertates ab his hæredibus suis prestarentur. quadam tamen parte e testamenti a filio petiit, vt oē onus legatorū in se sustineret, † in hunc modum: Quæcūq; † in legatis reliqui, vel dari pręcepi; ab Atticiano † filio meo & hęrede dari prestariq; iubeo; † deinde subiecit in pceptione relinquēda filię suę, hęc verba: Paulinę dulcissimæ filiæ meæ si quid me viuo dedi, f cōparaui, g sibi habere iubeo: cuius rei quæstionē fieri veto: & peto a te filia charissima, ne velis irasci, q amplioremsubstātiam fratri tuo reliquerim, † quem scis magna onera † sustenturū, † & legata quę supra † feci pstaturū. Quæro, an his † extremis verbis, quibus cum filia sua i testamēto pater locutus est, effectum videatur, vt hēditariis actionibus, id est, omnibus oneribus † filium suū solùm † oneraueritʔ an verò eam † solum propter onus legatorum allocutus † esse videatur; petitiones autem hæreditariæ, in vtrūque hæredē creditoribus dari debeant? Modestinus respondit, vt actiones creditorū filius solus excipiat, iussisse testatorem non proponi.

¶ *Verba dispositiua ad quemcunque directa, fideicōmissi petitionem inducunt. Item qui uoluit res ad aliquem pertinere ad tempus, post illud uidetur uelle ad suū hæredem redire.* Bar.

¶ Titia † cū uberet Caio Seio, dedit in dotem prędia, & quasdā alias res. posteà decedens codicillis ita cauit: † Τάδε τῷ ἐμῷ ἀνδρὶ † μου παρακαταθέσθαι, ὃ βούλο-

Fl. ea.

alias usū et fructū participationem

Pagi nac cleui.

alias castelli Nucleorum

Fl. huic eidem

Alias, pter.

Fl. propo nuntur.

Fl. ib.

Fl. deest iis

Fl. parti

Hūc tex. dicit esse singu. Lu. d. in fin. suis. folio. xvii. ad hoc q hic dicitur in summario.

lib. 3. Pādectarum.

Fl. deest quædam

Fl. Iauolenus lib. i. ex Cassio. alias Sabinus.

† lib. 3. ex Cassio.

μαι δοῦναι εἰς βίου χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν μετοχὴν νόμῳ γαμικῷ· ἣν ἔδωκα δεδοχῶς εἰς ἄκρα, σὺν σύμπασι τοῖς ἐμφερομένοις τῷ ἀρωμι, καὶ μηδένα ἐνοχλοῦντα αὐτῇ περὶ τῆς ἀρωμικῆς. ἐσται γὰρ μετὰ τὸν τελευτῆσαντά σου, † καὶ τὸν τέκνον σου.

(i. Caium Seium virum meum commendo tibi ò filia, cui † volo dari ad vitæ vsum, fructum, & participationem k † castelli nucleorū, † quam l pueni dedisse in dotem, cum corporibus quæ inferūtur m dotī: & in nihilum molestari cum de dote. erunt enim post mortem eius tua, & filiorum tuorum.) præterea alia multa eidē † marito legauit, n vt quandiu viueret, haberet. quæro, an ppter hęc quę codicillis ei extra dotem relicta sunt, o possit post mortē Caij Seij ex causa fidei commissi petitio filiæ & hæredi Titię competere, & earum p rerū nomine, quas in dotē Caius Seius accepit? Modestinus respondit, Licet non ea verba proponantur, † ex quibus filia testatricis fideicommissū a Caio Seio, postquam præstiterit, quę testamēto legata sunt, petere possit; q tamen nihil prohibet p p voluntatē r testatricis post mortem Caii Seij fideicommissum peti.

¶ *Ea uidentur ad alicuius usum parata, q ad eius tantum, non quæ ad cōm usum cū alio sunt parata.* Bar.

Idem lib. 17. † responso. respondit.

LEX XXXVI.

LEgatis s vxori iis, † quæ vsus eius causa parata sūt, eos seruos ad eam non pertinere, q non proprii ipsius, sed cōis vsus causa parati † sunt. †

Idem. † LEX XXXVII.

LEgatū est quædam † † donatio testamento relicta. u

¶ *Vtile per inutile non uitiatur.* Bar.

Papinianus. † LEX XXXVIII.

QVi testamento inutiliter x manumissus est, legari eodem testamento potest: † quia toties efficacior est libertas legato, quoties vtiliter data est.

Idem. † LEX XXXIX.

QVod seruus legatus ante aditam hęreditatem acqui-

Fl. ed.

alias usū et fructū participationem

Fl. huic eidem

Alias, pter.

Fl. propo nuntur.

Fl. ib.

Fl. deest iis

Fl. parti

Hūc tex. dicit esse singu. Lu. d. in fin. suis. folio. xvii. ad hoc q hic dicitur in summario.

lib. 3. Pādectarum.

Fl. deest quædam

Fl. Iauolenus lib. i. ex Cassio. alias Sabinus.

† lib. 3. ex Cassio.

Egatis. ‡ CASVS. Vxori meę legaui omnia quæ parauerat propter eam. certe non continentur ea q paraui pro me & pro ea. Vi.

s ¶ Legatis. ‡ facit]. de uerb. sig. l. in lege. & inf. tit. j. l. hoc legatum. & de auro & argen. leg. a. l. Qui tus.

t ¶ Legatum. Quædam. ‡ bene dicit quædam. tres enim sunt, & hæc est una, alia causa mortis, & alia inter uiuos: & differt, prima ab aliis: quia in prima non obligatur donans donatario: nisi forte incipiat a tradītione. ut supra eodē. l. Lucius. & C. de iure don. l. j. in ali s sic. ut inst. tut. de dona § i & §. aliæ. & infra. eodem. l. ut hæredibus. nota. Item aliter sub stituitur in donatione quam in lega. ut infra. e. l. ut hæredibus. Sunt & alię differentiæ. ut nota. institut. de donat. §. i. ar illam inter uiuos constat in multis differe ab aliis. Azo. & facit sup tit. i. l. legatum. & institu. eo. in prin.

v ¶ Relicta.] & ab hærede prestanda, & in hoc differt a donatione causa mortis: quæ quandoque a defuncto, quandoque ab hærede datur, sed & legatum quandoque a defuncto præstatur. ut supra. eodem. l. Lucius.

Q Vi testamento. ‡ CASVS. Dedi seruo meo libertatem in testamento inutiliter, & eum postea legaui alieui. prequalet legatum. Viuianus.

x ¶ Inutiliter. ‡ puta sit liber post mortem suam. ut infra de man. testa. l. libertas.

y ¶ Eodem testamento potest. ‡ Si enim primo legetur seruus, obstat dolī exceptio, licet non ualeat libertas. ut ff. titu. i. l. plane. in princ. & ff de iis quibus ut indig. l. cum quidam. Azo. &]. de fun. instru. l. 3. §. minor. Itē not. utile per inutile non vitiari. sic insti. quib. mo. test. infir. §. posteriorutile per inutile non vitiari. sic insti. quib. mo. test. infir. §. fi. & ff. & ff. de rescin. uen. l. si id quod. & ff. de in di addic. l. si uenditor. §. fi. & facit ff. tit. i. l. seruum filii. §. fi idē & l. si post mortem. §. fi. &]. de ma. re. ū. l. si pec. §. i.

Q Vod seruus. ‡ CASVS. Legaui tibi seruū, ipse seruus acquisiuit aliq ud ante aditam hæreditatē meā. certe hæreditati acquirit. V.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Acquirit. ⁊ sed postea omnia debent restitui legatario si purè erat legatus seruus, ut supra titul. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. & l. apud Iulianum. in princip. & l. mihi §. fina si autem sub conditione, non restituetur. ut C. de fideicommiss. lib. l. 3. Azo. Item nota. acquisiuit. nam quædam non quærit, ut hæreditatem & vsumfructum: quia in primo iussus debet præcedere hæredis institutionis secũdo requiritur persona quæ possit vti fruitur. indirè. de acquirend. rerum dominio. l. hæreditas in multis. & institu. de hæred. instit. §. seruus. Accursius.

¶ Lib. 3. ex Caisio.

S I areæ. ⁊ CASVS Lego tibi aream. & postea superponeo ei ædificium. legatarius utrumque habebit. Viuian.

¶ Fl. & superficium.

¶ lib. 1. epistularum.

b ¶ Et superficies. ⁊ facit ad istam l. infra. de solut. l. qui res. §. aream. & supra, titulo. j. l. seruum filij §. si areæ. & l. si ex toto. in principio. & l. quod in rerum. & infra de auro & argento legat. l. si statuam. Sed est argu. contra infra, titulo. j. l. si chorus. §. aream. Solu. ut ibi. Accur.

S I duobus. ⁊ CASVS Titius legauit duobus meis seruis fundum: ego repudiaui legatum ex persona vnius seruorum certè ex alterius serui persona possunt totum habere legatum. quia accresceit una pars alteri. & idem est in hoc alio casu: Legauit Titius fondum seruo meo proprio, & alij seruo qui erat Sempronij. vnde duo serui duorum dominorum sunt coniuncti in legato, & sic habet locum hic ius accrescendi. & sic non obstat contrarium supra, eodem. l. & Proculo Viuian.

¶ Fl. Idẽ li. 7. pitularum.

¶ In hũc locũ uide Alcia li. 7. parerg. c. 9.

c Nolo. ⁊ quod possum, scilicet repudiare. ut §. tit. j. l. legatum.

d ¶ Pertinebit. ⁊ scilicet per alterum per quẽ ad me pertinere uolo.

e ¶ Seruus. ⁊ scilicet repudiatam.

f ¶ Per alterum seruum. ⁊ cuius nomine eandem rem uolo meam fieri. Accur.

g ¶ Legatum. ⁊ si tunc dominus alterius legatum repudiet. nam mihi accrescit. a. Sed contra §. eodem. l. & Proculo. Solu. ibi uni seruo cõmuni duorũ, unde non sunt coniuncti re. cum non faciant partes per concursum coniuncti re & verbis. Ité facit inf. eod. l. si mihi purè. & inf. de excep. regu. iur. J. quoties publicè. & §. de vsufru. ac. l. si Accur.

M Acuio. ⁊ CASVS Ita dixit testator. lego Mæuio partem dimidiã fundi Seiani: Seio lego eandem partem dicti fundi. eundẽ fundũ lego Titio. & ita omnes eos coniunxit re, & verbis disunxit, & Titius debet habere in fundo dimidiam, & Mæuius & Seius aliam dimiam. Seius postea decessit ante diem legati cedentem, & sic pars sua debet accrescere coniegatariis, & non transire ad hæredes suos Seij. sicut ergo Titius habuit plus à legato quam Mæuius. ita nũc habeat plus quam Mæuius in parte Seij quæ eis accrescit.

¶ A me. ⁊ Caius instituit me sui hęrede, & à me legauit uxoris meæ Titiæ, quicquid propter eam ad me peruenit. ipsa nunc agit cõtra me pro legato, & ego uelo ei tantum minus dare de legato, quantum expendi ob necessaria in dote, quæ ab ea ad me peruenit. quæ expensa soler minuere dotem ipso iure. certe non possum: quia dicta uerba, quicquid propter &c. ponuntur loco taxationis à testatore. ut non possit minus dari. secus si legasset à me hęrede vxori meæ dotem. quia tunc videtur legare ei illud quod actione poteat mulier consequi. unde distinguo in marito vxori legante. Vi.

h ¶ Mæuius. ⁊ Tribus modis potest loqui, primo ut sint uerbis conuncti, sed re disiuncti: hoc modo, Mæuio & Seio lego fundum pro æquis portionibus, & Titio eundem fundum. & secundum hoc dicit. suiuit, hęreditati acquirit.

¶ Quod ædificatur in area legata, cedit legato. Bartol.

Idem. LEX XL.

S I areæ legatę post testamentum factum ędificium impositũ est: vtrunque debebitur, & solum, & superficies. b

¶ Si relinquitur duobus seruis, ita habet locum ius accrescendi, sicut si duobus liberis legetur. Bartol.

Idem. LEX XLI.

S I duobus seruis meis eadẽ res legata est, & alterius serui nomine ad me eam pertinere nolo, totum ad me pertinebit: quia partem alterius serui per alterum seruum acquiro, perinde ac si meo & alterius seruo esset legatum.

¶ Portio deficiens accrescit cõiunctis uerbis dũtaxat, et coniunctio re tũtũ pro rata. Bar.

Modestinus. LEX XLII.

M Acuio fundi partem dimidiam, Seio partẽ dimidiam lego: eũdem fundũ Titio lego. Si Scius decesserit, pars eius vtrique accrescit: quia cũ separatim & partes fundi, & totus legatus sit, necesse est, vt ea pars q̃ cessat, pro portione legati euiq; eorum quibus fundus separatim legatus est, accrescat.

¶ Si maritus uel alius legat mulieri dotẽ, aut dicit, Quicquid in dotem dedero: & nõ deducuntur impensæ. aut dicit dotem sim

c ¶ Vm ei qui partem capiebat, legatum esset, ut alij restitueret; placuit solidum capere posse.

¶ Indefinita æquipollet uniuersali, secus in oratione particulari: quæ si dubia fit, interpretetur in minorem partem. Ba.

Pomponius. LEX XLIII.

S I ita relictum fuerit, Quan-

cum sensatim. &c. scilicet quo ad rem. & non quo ad uerba: alias si quo ad uerba, nullo modo essent coniuncti, nec esset locus iuri accrescendi, ut supra. eodem. l. & Proculo. sed cum verbis tantum. sic: ut infra, titulo. j. l. re coniuncti. Alij dicunt primos duos coniunctos re, quia eamdem dimidiam. sed tertius sit coniunctus verbis: & secundum hoc coniunctus re tantum admittitur cum coniuncto verbis tantum. Licet videatur, quod coniunctus re tantum præferatur. ut infra, titulo. j. l. re coniuncti, quod non est verum. ut hic, tu dic q̃d omnes suæ coniuncti re tantum.

i ¶ Fundem fundum. ⁊ videlicet totum.

K ¶ Et partes. ⁊ i. pars: plurale pro singulari, secundum duos ultimos modos: uel dic partes per contextum secundum eosdem, sed secundum primum p prie.

l ¶ Accrescat. ⁊ Titio in duas, alij in tertiam secundum duos vltimos modos: uel cu libet in virilem secundum primum argumen. C. de leg. l. cum quæstio. & facit suprà, de vsumfructum. acc. l. j. in princip. & C. ee cadu. tolli. §. his ita. & §. de hæred. instituend. l. si ita quis.

m ¶ A me hęrede. ⁊ qui uocor Sejus.

n ¶ Vxori. ⁊ quæ uocat Titia. Accur.

o ¶ Ad Seium. ⁊ testator in tertia persona loquitur de hærede & legatario.

p ¶ Fierent. ⁊ secundum tenorem l. C. de rei uxor. act. Lunica. §. sed nec ob impensas.

q ¶ Vxori suæ. ⁊ adiunge tota dos &c. quod est in fra.

r ¶ Quod. ⁊ i. quia ita leg. &c. secus ergo si aliter, ut in uiro dicit statim.

s ¶ Dotem uxori legauit. ⁊ simplicites, non ita quicquid ad me puenit. tunc enim idem quod in extraneo dico. & hoc dicit supra, quod id est, quia ita le &c. q. d. secus si aliter leget, puta dotem, siue extraneus siue vir, ut infra, de dote præ. l. i. in principio. & ita inter legata tantum, non personas sit differentia, ualet autem semper legatum dotis saltem propter repræsentationem dotis, ut infra, de dote prælegati. l. i. §. uerum est.

t ¶ Hic enim. ⁊ i. super dicto primo casu. s. in testamento extraneo.

v ¶ Quicquid ad te. ⁊ & ita in princi. dotationis. sed cum dico dotem &c. tunc quod hodie est. videor legare. & sic fit deductio. Sed contra. J. de dot. præ. l. dote prælegata. sed hanc secundum illam intellige. Item contra J. eo. l. cum filius. § hæres. Sol. hic legatum dotis ualet etiam facta relatione ad præsens: quod ibi non esset, et: ideo ad principium sit ibi relatio, ut non pereat.

C Vm ei nui. ⁊ CASVS Filio meo naturali, qui non potest capere à me, nisi unam unciam filiis legitimis extantibus, legaui quatuor uncias de hæreditate mea, & rogaui eum, quod aliis restitueret. certe cum alij debeat restituere, totum debet habere. non enim uidet cauere illud. Vi.

x ¶ Cum ei. ⁊ pone exemplum C. de natu. lib. l. ij. ubi naturali filio unã cum matre relinquitur uncia cum extant legitimi.

y ¶ Partem. ⁊ tantum.

z ¶ Legatum esset. ⁊ videlicet ultra partem.

a ¶ Capere posse. ⁊ improprie dicitur capere. nameum effectu dicitur, ut J. de uerb. signi. l. aliud est capere. et facit §. de inoffic. testa. l. Papinianus §. meminisse. ibi, eo autem so. &c. & de vsufruc. l. nunquam. §. ij. & §. si quis ali. test. prohi. l. i. §. sed si & l. ii. §. si fidei eius. & J. ad Trebel. l. cogi §. hi qui solidum. & J. tut. i. l. si fidei meæ committatur. & J. ad l. ff. l. cum dotem.

S I ita relictum. ⁊ CASVS. Institui quatuor hæredes, & ita dixi postea. quantum hæres meus habebit, tantum uolo dari, certæ hæc indefinita vniuersali æquipollet, ut scilicet, quantum omnes habent, teneantur Sticho dare. secus si ita dixissem, quantum unus hæ-

res ha-

res habebit, tantum Sticho hęredes meo dare uolo. quia tunc quantum habet unus hęredũ, tũ debent inter omnes hęredes Sticho dare. Sed quid si hęredes diuersas partes habent: certe tunc partem illius hęredis, qui minorẽ partem habet, inter omnes hęredes dabunt Sticho. ¶ Pegasus. ⁊ Reliqui cuidam fideicommissum poſt decẽ annos ei præstandum. transfuerũt decem anni: unde ipse petit fideicommissum cũ fructibus medio tempore ab hęrede perceptis. quæritur, nunquid fructus habere debeat? Et distinguitur, aut tẽpus dilatum est in fidei commisso præstando gratia hęredis. & tũc non tenebitur hæres ad fructus, nisi ego testator nominatim dixissem ut hæres præstet. aut gratia legatarij aut fideicommissarij, & tunc tenebitur ad fructus. & de hoc ultimo ponit exẽplũ.

¶ Si ita. ⁊ Institui mihi hęredem, & ita dixi. hæres meus dato Titio. hæres uult soluere decem & non uiginti, certe bene auditur: quia eius est electio. & quod dixi in quantitate: idem est in tempore. Viuian.

a ¶ Quantum quis. ⁊ aliàs quatum quis hęres, & aliàs quintus, &c. & aliàs deest utrũque, & est quantum hęres, &c.

b ¶ Hæredes omnes. ⁊ & est ratio si habeas quintus: quia hoc nomen quintus habet significare de pluribus tatum & respectu piurium tantum dicitur ideoque omnium hæredum ut unius: quia quilibet post dici quintus portio uidetur legata: nomen uerò unus de quo subiicit, ut ipsum nomen indicet, uni tantum. non respectu plurium potest attribui. ideoque unius tantum, & minima propter incertitudinem videtur portio legata: ut J. tit. j. l. nummis. & §. tit. j. l. si ita fit adscriptum. in fi. licet quilibet hęredum unus possit dici. Azo. Si uerò habes quis, nomen est infinitũ: & sic omnes comprehendit secundum H. & facit J. eod. l. si plurib. in prin. & ibi no. & J. tit. j. l. si plures. & de regu. iu. l. semper in obscuris. & J. e. l. Sempronius. & J. de ole. ui. tri. le. l. quidam. & J. tit. j. l. qui concubinam. §. j.

c ¶ Intelligenda. ⁊ quæ dicta sunt in primo casu. & facit ad hoc §. de usuris. l. an fideicommissi. §. cum Pollidius. & J. tit. j. l. quod his uerbis. & de opti. le. l. filium. & J. ad Trebel. l. mulier. §. si hæres. & l. si fideicom. §. j. & l. si ante. & C. eo. l. post mortem. & J. de an. le. l. eum. & l. liberto. §. filium.

d ¶ Pro eo est. ⁊ non omnino, quia quindecim non sunt indebita cũ eligi possunt: ut in fine huius legis. non tamen est uerisimile, quod eligantur: ut hic. & J. de uerb. obl. l. si ita stipulatus fuero decẽ aut quinque. & l. inter stipulantem. §. 1. & §. ticul. j. l. si quis à fi. §. si quis. & l. apud Iulianum. §. Seio. Sed contra §. eo. l. Lucio. ubi legatario datur electio. Solutio. ibi, & eodem modo solu. §. tit. j. l. plane. §. fin. & §. eo. l. si is qui. & facit J. tit. j. l. qui concubinam. §. cum ita. & J. de re iudi. l. inter partes.

S I plurib. ⁊ CASVS Institui mihi tres hęredes, & dixi: hæres meus det Titio quinque aureos. certe hæc indefinita æquipollet uniuersali. ut omnes hęredes ad illa quinque teneantur. ¶ Si ita. ⁊ Institui mihi duos hęredes, scilicet Lucium Titium, & Publium Mæuiũ: & ita dixi Lucius Titius hæres meus det Sticho quinq; aureos: Publius Mæuius det eidem Sticho quinq; aureos. petit Stichus ab vno eorũ quinque, & ab alio quinque. certe bene potest, nisi Lucius Titius hęres, à quo fuit primo legatum, probet legatum esse postea à cohærede suo causa adimendi legatum à se relictum. h. d. Viui.

e ¶ Sed oẽs. ⁊ coniunctim & generalitẽ r. nam si quilibet esset condẽnatus, quilibet in solidum teneretur: ut in sententia, ut C. si plures una. fen. d. i. & 2. Et not. ex hac l. differenti am inter hæc propositiones: omnes isti fuerunt lapidem, & quilibet istorum fert lapidem. nam quilibet distributionẽ notat, sed oẽs non sic, sed magis collectionem. nam secundum Azo. uerbum quilibet, rem de qua agitur, insolidũ cuilibet appropriare solet. secus in uerbo omnes. nec enim semper attribuit insolidum: ut hic. nec est contrà §. de hære. instit. l. hęc articulo. quia ibi quẽlibet instituisse oportet uel insolidũ, uel pro parte, ut impleatur conditio. Item not. q̃ indefinita æqui pollet uniuersali. sic §. de pigno. act. l. si necessarias. §. si annua. & in fra, de uerbor. significat. in usu. & facit j. titu. j. l. si plures. & de duo. re. l. reos. §. fin. & §. tit. j. l. turpia. §. final. & l. si hæredes nominatim.

Quilibet & omnes differunt.

libr. 4. ad Q. Mutiũ.

f ¶ Quinos. ⁊ i. quinque. sic ergo duplicatur legatum quantitatis. & sic est contra §. tit. j. l. plane. §. j. Solut. secundum R. ibi legata fuit bonis uicibus eadem quantitas ab uno eodemque hęrede instituto: quo casu non nisi semel debetur: nisi contrariũ probet legatarius: ut ibi, hic autem à diuersis. & sic debetur bis, nisi pars hęredum probet contra: ut hic. quæ distinctio in corpore legato nõ habet locum: quia ibi etiam si à diuersis, nõ debetur nisi semel: ut J. e. l. Lucius. §. impuberem in fin. §. nisi testator dicat ab uno quoque rem præstari insolidum: ut §. tit. j. l. quid ergo. §. si quis duos. Item hoc quando in uno testamento. si autem à diuersis, dic ut J. e. l. Sempronius. alij indifferenter dixerunt speciem uel quantitatẽ deberi insolidum, si à singulis legauit testator illam rem uel summam: secus si ab uno nominatim, & postea ab aliis legat generaliter: ut §. tit. j. l. si tibi. §. j. & facit §. tit. j. l. si seruo alieno. §. si quis à primo. & C. de leg. l. cum quæstio. Accur.

¶ Fl. pessimum.

¶ Veteres mollẽ & fœminatũ, fœmininouocabulo appellabãt Al. li. 2. parerg. c. 48.

S I ita. ⁊ CASVS Ita dixit testator. do filiabus meis centum aureos. nunquid esse uidetur legatum etiam masculis? Et dicitur q̃ non: quia sub fœmININO non continetur masculinum: sed è ẽtio sic.

¶ Si sub conditione. ⁊ Aliquid fuit mihi legatum sub conditione, uel ex die, certè interim repudiare non possum. ¶ Si pater. ⁊ Ita dixit testator: tibi lego decem aureos cum nupseris, ipsa aut erat nupta ante testamenti, & petit legatum. nunquid potest? Et certe sic, si testator ignorabat eam esse nuptam. si autem sciebat, non habebit nisi secundo nubat. & hoc dicit. Viuia.

g ¶ Datos esse. ⁊ ut §. de testa tute. l. si quis ita. in princ.

h ¶ Contineantur. ⁊ arg. contra J. de iure patro. l. adigere. in prin.

i ¶ Vocabulo. ⁊ quia quod minus dignum est dignius non continet ut J. de uerb. signi. l. j. & l. pronunciatio. in prin. & §. de cõsti. pecul. l. j. §. j & §. de neg. gest. l. j. & J. titu. j. l. qui duos. sed in duobus, caudes non continetur J. de uend. in poss. mit. l. j. §. sed si incertum. ubi exhæredato filio non uidetur exhæredari filia: quia est odiosa exhęredatio: ut supra, de lib. & posthu. l. cum quidam. alius infra, de iure iuram. l. j. §. fin. ibi dira immunitas ex masculis descendentibus. nõ uidetur dari descendẽtibus ex fęminis: & illud, ne infringatur publica utilitas. Item arg. contra infra. de ope. lib. l. sicut. in princ. Et §. fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non possumus.] sic §. de acquir. hære. l. is qui. & l. is potest. & J. de suc. edict. l. 1. § decretalis. Sed contra habetur. C. de pact. l. j. Sol. aliud est repudiare vel hic, quàm pacto remittere: vt ibi, & §. de pac. & l. si hæredi. § filia. Accur.

b ¶ Pertinet.] propriè quo ad conditionale: quia nõ cessit vt debeatur, nec vt transmittatur: & impropriè quo ad diem, quia cessit quo ad vtrumque: vt infrà, quando de legatis. si dies &c. & C. de caduc. tol. § cum igitur. & §. finautem. non tamen transit in me dominiũ statim: vt no. inf. eod. l. antepen. §. fin. & est sic in verbo potero: vt suprà, si cert. pet. l. certi conditio. alij vt R. dicunt diem conditionum certã quo ad nominationem, non quo ad euentum. & sic dicit de incerta die, quæ est pro conditione: vt inf. de condi. & de. l. dies. diuersis ergo respectibus dies dicitur certa, & incerta. sic & transactio dicitur fieri de re certa & incerta diuersis respectibus: vt C. de transactio. l. si de certa. & sup. de transactio. l. j. & facit infrà, de conditionib. & demonstrationi. l. j. & inf. de optio. lega. l. homine. Accursius.

c ¶ Nupsisset.] i. postquàm: vel cùm: vel si.

d ¶ Ignorante.] quo modo hoc, cùm matrimonium non valuit sine volũtate patris: vt instit. de nupt. in prin. & §. de stat. ho. l. Paulus? Respõ. erat emancipata. & facit J. de cõdi. & demon. l. si iam. & l. solemus. & l. si ita legatum. & C. de instit. & substi. l. si quis. Accursius.

Si ita scripsisset.] CASVS. Lucius Titius debebat mihi quẽdam facere & dare puré, quædam sub conditione, & quædam in diem. ego in testamento ita dixi, quicquid oportet Lucium Titium mihi dare facere, lego Sempronio. certè non continetur in legato ea pecunia, cuius dies nondum venerat me testatore mortiure, & hoc euenit propter dictum verbum oportet. sed bene contineretur in legato dicta pecunia, si ita dixisset. lego Sempronio quicquid præsens in diem, vt Lucium Titium mihi dare facere oportet. Viuianus.

e ¶ Significationem.] cui statur, nisi contrarium ostendatur: vt J. titu. j. l. non aliter.

f ¶ Quin.] i. quòd. q. d. non debetur. Sed quid si euentisset tempore mortis: non autem venerat tempore testamenti? Respon. nõ debebitur: vt J. tit. j. l. Iulianus respon. §. fi. & de au. & ar. le. l. fi ita. Azo. Sed ar. contra. J. eod. fi ita quis teli. Sed ibi propter largam significationem verbi potest. Item ar. cõtra J. co. l. cum filius. §. hæres. Sol non peterea legatum. Item habet ibi principium veritatis: hic non. Item facit J. de verb. obl. l. fi stipulatus fuero. §. j. l. fi à colono.

Sempronius.] CASVS. Titius fecit testamentum: & exemplatus fuit tenor testamenti in duabus chartis: & in vna charta inueniũtur legata Titio centum, in alio quinquaginta. certè nõ debet habere Titius, nisi vnum de illis legatis, & quidem minimum. Viuia.

g ¶ Salutem.] & hanc quæstionem.

h ¶ Exemplari.] quia cũ vellet ire vltra mare, vel ad bellum, fecit verbi duo testamenta: quorum vnum portauit secum, aliud dimisit in domo sua: in quorum vno legata sunt cẽtum Titio, in alio eidem Titio quinquaginta. debebuntur tantum quinquaginta.

i ¶ Solet.] vt J. de secun. tabu. l. j. §. fi quis. vnum tamen est testamẽtum: vt infrà. de testa. § penul.

nõ possumus. [a] nam nec pertinet [b] ad nos antequàm dies veniat, uel conditio existat.

¶ *Conditio nuptiarum intelligitur de futuris nuptijs: nisi testator ignorauerit præsentes. Bartol.*

¶ Si pater filiæ suæ testamẽto aureos tot hæredẽ dare iusserit, vbi ea nupsisset, [c] si filia nupta sit cùm testũ fit, sed absente patre & ignorante, [d] nihilominus legatũ debetur. si. n. hoc pater non ignorabat, uidetur de alijs nuptijs sensisse.

¶ *Verba præsentis tẽporis non porriguntur ad debita in diem, vel conditionalia, nisi aliud exprimatur. Bartol.*

¶ Scæuola. † LEX XLVII.

Si ita † scripsisset qui legabat, Quicquid mihi Lucium Titiũ dare facere oportet, Sempronio lego. nec adiecisset † præsens, in diemve: non dubitarem, quantum ad verborum significationẽ [e] attinet, quin [f] ea pecunia comprehensa non esset, cuius dies moriente eo, qui testamentum fecisset, nondum venisset. adijciendo autem hęc uerba præsens, in diem ve: apertè mihi uidetur ostendisse eam quoque se † pecuniam legare uoluisse.

¶ *Si in duobus scripturis principalibus eiusdem testamẽti apparent diuersa, quantitates legatæ, minor debetur. Bartol.*

¶ Idẽ. † LEX XLVIII.

Sempronius Proculo † nepoti suo salutem: [g] Bimæ tabulę testamenti eodem tempore exemplarij [h] causa scriptæ (ut uulgò fieri solet [i] eiusdem patrisfamilias

† Fl. Proculus lib. 5. epistularũ.
† Fl. deest ita.
† Fl. adiecit.
† Fl. deest fe.
† lib. 6. epistula.
† Fl. Proculus.

proferuntur. in alteris centum, in alteris quinquaginta aurei [k] Titio legati sunt. Quærò † utrum centum † & quinquaginta aureos, an centum dũtaxat habiturus sit? Proculus respondit: In hoc casu hæredi † parcendum est: idcoque utrunq; legatum nullo modo debetur, sed tantummodò quinquaginta aurei.

¶ *Fructus & partus percepti conditione pendente, ad legatariũ nõ pertinent. Bart.*

¶ Idẽ. † LEX XLIX.

Licinius † Lucusta [l] Proculo suo salutem: Cùm faciat [m] conditionem [n] in præleganda [o] † dote, ut si mallet uxor mancipia quæ in dotem dederit, quàm pecuniam numeratam, [p] reciperet; † si ea mancipia uxor malit, nunquid ea etiam mancipia, quæ posteà ex his mãcipijs nata sunt, vxori debeantur, quæro? Proculus Lucustæ suo salutem: Si uxor malit † mancipia quám dotem [q] accipere; ipsa mancipia quæ æstimara in dotem dederit, † non etiam partus [r] mancipiorum ei debebuntur.

¶ *Curator qui bonorum possessionem pro demente accepit, & agnouit tenetur ad legata cautione recepta. Bart.*

¶ Bonorum possessione [s] dementis curatori data, [t] legata á curatore, qui furiosum defendit, [u] peti poterunt: sed qui petent, cauere debebunt, si hæreditas euicta fuerit, quod legatorum nomine datum sit, redditum iri. †

† Fl. quæris
† Fl. deest centum.
† Fl. magis hęredi.
† lib. 8. epistularum.
† alias Lucius.
† Fl. telegada.
† Fl. recipare.
† Fl. mallet.
† Fl. dedit.
† Fl. reddituro. Vide Aut. Aug. lib. emend. j. c. ij.

k ¶ Aurei.] mò videtur vtrũque: vt suprà de proba. l. quingẽta. Sol. ibi euarum vo untatum duæ scripturæ erant: quæ simul possunt esse verę. at hic vnius tantũ voluntatis duæ scripturæ, quarum vna alteram non pauitur. sed seorsum cẽsentur. aut enim centũ, aut quinquaginta tantùm legata sunt. R. o. Sed cõtrà huic solutioni. J. de alij. l. l. libertis. in prin. sed dic vt d. l. quingẽta. & facit §. titu. j. l. planè. §. j. & §. eod. l. si ita relictum. in princi.

Licinius. § CASVS. Titia dedit mihi in dotem mancipia æstimata cẽtum, ego posteà feci testamentum: & ita dixi: do electionem vxori meæ, ut accipiat ab hęrede meo; vel vult ipsa mancipia, quia extant: vel vult centum quibus æstimata fuerunt mancipia. ipsa vult posteà mancipia, & eorum partus. certè non potest habere nisi mãcipia. ¶ Bonorũ. § Quendã furiosum vel dementem mihi hæredem institui, & legata ab eo reliqui. curator eius accepit nomine eius bonorũ possẽs. certè legatarij possunt petere a curatore legata. debent tamen ei cauere, quòd si hæreditas fuerit ei curatori euicta, restituentur ei legata eis soluta per eum curatorem. Viuianus.

l ¶ Licinius Lucusta. Aliàs Lucius. Acc.

m ¶ Faciat. § maritus, idemque testator, dixit enim, lego tibi mancipia quæ in dotẽ æstimata mihi dediti, si magis volueris quã ęstimationẽ. est enim conditionale: vt §. tit. i. l. fi ita legatum. §. illi. Accursius.

n ¶ Conditionem. § si eligeret mancipia: quæ si noluerit, eligat pecuniam.

o ¶ Præleganda. § aliàs leganda, aliàs præleganda, & nihil ibi operatur præ: vt J. de do. præle. per totum.

p ¶ Numeratam. § i. ęstimationem factam.

q ¶ Quàm dotem. § i. dotis ęstimationem.

r ¶ Nor. etiam partus. § sic §. de iure do. l. fi mancipia. & §. fol. matri. l. in his. §. fi mancipia & infra, titu. j. l. vxorẽ. §. sorori. & C. de rei vxo. act. §. cuicunque. ibi, æst matarum enim &c & hæc est ratio, quã cùm mancipia debeantur ex causa legati, non debetur partus, nisi à tempore quæsiti dominij ex causa legati. quod dic vt supra, de usur. l. Herennius. Sed quid si purè huiusmodi mancipia vir legasset? Respon. idem: sed hoc plus est in puro legato: quia & ęstimationem dotis & mancipia haberet. Item & in puro ea, quæ post aditam hæreditatem nascerentur, legatarij essent. in conditionali, vt hic erat, ea tã tùm quę nascuntur post existentem conditionẽ. i. declarationem voluntatis, scilicet iftius vxoris: ut §. tit j. l. fi ita legatum. §. illi. & C. de fideicommis. lib. l. cùm libertatem. Itẽ contra infrà, de pecul. leg. l. fi.

ADDITIO. Die secundum Barto. q in exercendo vsuras noluerit augere legatum: quia filij nomine fœnus exercuit.

s ¶ Bonorum possessione.] secũdum tabu. vel aliqua ab intestato.

t ¶ Data. § Accipit ergo bo. poss. quę ius tribuit. alioquin quo peterentur legata cũ nec esset pro eis actio? R. ñ. verè nõ est acquisita nisi resipuerit, & tũc velit: ut C. de cur. fur. l. fi. § tali. sed pro quæsita interim habetur antequã furiosus factus sanę mẽtis agnoscat: vt & C. de cur. fur. l. fi. §. j. unde interim petunt legata: sed quia uere & in cõmutabiliter non cũ quęsita, prę stat cautio, licet nulla quęstio moueatur: quãuis R. dicat cõtra, scilicet cauere mota demũ qõne. Azo. & est hæc cautio necessaria vt §. q. fati. cog. l. de die. §. ite legatari".

v ¶ Defendit. § nam si non defenderet, non peteretur ab eo cũ ab administratione remoueatur: vt C. de procu. l. eum.

Mortuo. § ASVS. Legui tibi bouem: & ante diem legati cedentem mortuus est bos. non habebis tu legatarius, neque cõsum vel carnẽ. ¶ Si Titio. § In ciuitate Romana est quoddã genus mẽsuræ, in qua frumentũ ibi mensuratur, & vocatur tessera frumentaria: & non est alibi illa mensura. Quidam ergo Romanus mihi Bonon. tesseram frumentariam legauit: & ita est mihi inutile legatum, & uideor quasi nõ posse capere, cum Bononiæ non mensuretur frumentum cum tali mensura. quæritur utrum ualet legatum. Et uidetur quòd non, quasi sub conditione reliquerit testator, si esset mihi utilis ad mensurandum. sed dicitur quod ualet legatum: & dabitur æstimatio: sicut daretur æstimatio militiæ si mihi esset legata militia, & eam capere non possem propter utiũ personæ meæ. ¶ Labeo. § Aut legatarius solus non habet commerciũ rei sibi legatæ: nõ habet dico, propter suum delictum: aut hæres solus non habet cõmerciũ rei a te legatæ: non habet dico quacunque ex causa. primo casu nihil ualet legatum, secundo sic: ut ipsa res uel eius æstimatio detur. Viuianus.

† lib. 5. ad Iuliam & Papiam.

¶ *Quod superest ex re mihi debita, ante moram peremptam non debetur. Bart.*

¶ Paulus. † LEX L.

Mortuo boue, [a] qui legatus est, neque corium, neque caro debetur.

¶ *Legatum cuius æstimatio debetur, ita ad hæredẽ transmittitur: sicut quãdo res legata debetur. Bartol.*

¶ Si Titio tessera frumentaria [b] legata sit, † & is decesserit, quidã putant extingui legatum: sed hoc non est uerum. nam cui tessera uel militia legatur, æstimatio uidetur legata.

† alias si Titio frumentaria tessera. uel militia legata sit. Quidẽ si tessera, & quot modis in iure accipit. Alexã. ab. Alex. lib. 4. Geni. diec.

¶ *Res, cuius commercium legatarius propter eius delictũ non habet, non debetur, nec eius æstimatio: secus, si legatarius habet eius commercium, hæres non. Bart.*

¶ Labeo [c] refert agrum, cuius cõmercium nõ habes, legari tibi posse, Trebatium respondisse: quod meritò Priscus Fulcinius falsum esse aiebat. Sed Proculus ait, si quis hęredem suum cum fundum, cuius commercium is hæres non habet, † dare iusserit † ei, qui eius commercium habeat, hæredem † obligatum esse (quòd verius est) uel in ipsam rem, si hæc in bonis testatoris fuerit: uel si non est, in eius æstimationem.

† Fl. habeat.
Fl. iusserat.
† Fl. Putat hæredem.

¶ *Portio hæreditatis deficiens accrescit cum onere pro rata. Bartol.*

¶ Si testator dari quid iussisset, aut opus fieri, aut munus [d] † dari: pro portione [e] sua eos præstare, quibus pars hæreditatis accresceret, æquè atque cætera legata. placet.

† Vide in hũc locum Alcia. lib. 2 parer. c. 22. & Horma noc. detum in l. 4. §. Cato. nu. 172. de uer. obl.

¶ *Hęredib[f], legatarijs, & donatarijs causa mortis potest substitui. Bart.*

¶ Martius. † LEX LI.

Vt hæredibus substitui potest, [g] ita etiam legatarijs. Videamus an idem fieri possit & cùm mortis causa donabitur, ut id promittat ille alteri, si ipse capere non poterit. [h] Quod magis est: quia in posterioris quoq; personam † donatio confertur. [i]

¶ *Si legatur vna ex rebus alternatiuè debitis, euentus solutionis declarabit an legatum ualeat. Bart.*

Paulus. † LEX LII.

Si Titius † mihi Stichum aut decem debeat: [l] & legauero tibi Stichum, quem mihi [k] debet, placet extingui legatũ decem mihi † solutis. Ex diuerso si alij decem, † alij Stichus legatus fuerit, † ex euentu [m] solutionis legatum ualet.

¶ *Relatiuum qualitatis coniunctum uerbo futuri temporis, in dubio conditionem non facit. Bartol.*

¶ Cum ita legatum est, Quantam † pecuniam hæres meus a Titio exegerit: tantam Mæuio dato. si sub conditione legatum est, anteq; exacta pecunia sit, legatarius agere non potest. [n] Quòd si statim dies legati cedit, [o] ut Publicius † legatum Stichi, & si soluat Stichum hæredi, ualet legatum Stichi: & extinguitur legatum de decem.

¶ Cum ita.] Titius mihi centum debebat. ego feci testamentum, & ita dixi: quantã pecuniam hæres meus exegerit a Titio, tantam det Mæuio. certè legatarius Męuius potest agere contra hæredem meum, ut hæres præstet ei actiones contra Titium. non enim iudicatur legatum conditionale: quia tunc nõ posset agere legatarius, nisi hæres exegisset pecuniam a Titio. Viuia.

† De relatiuo quantã, & aduerbio quanti, quomodo ponatur, & aliquando pro numero quot, vide ad longum per Bar. in l. fi sic legatũ. in prin. §. de lega. j. & per eundem in l. j. J. de condi. & demon.

† aliàs Publius.

i ¶ Debeat. § ex stipularione.

k ¶ Mihi.] scilicet testanti: uel hæredi meo, si hæres non habet eiusdẽ actionem: ut §. titu. j. l. fi sic. § fina. & l. quod si quis. & l. non quocunque. §. qui Caium.

l ¶ Legatus fuerit. § a me, cui debebatur alterum eorum. & dic ex diuerso: quia §. uni, & unum, hic duo. & duobus legauit. Item §. solũ unum cessauit tantùm: hic fecit unum ualere, alterum annihilauit.

m ¶ Ex euentu. § Si enim mihi Stichus soluatur, ualet in eo legatũ & non in decem: idem econtra. sic ergo rei solutæ duntaxat tenet legatum: nisi probetur, q testator pœnituit. Alij dicunt econtra, ut rei exactæ non teneat legatum: nisi ex coniecturis cõtrà pareat: sed exactio & spontanea solutio tollit hoc diuersum. Tertij dicunt ex euentu: quia si mihi soluatur: non debetur, sed hæredi meo sic. primà placet: & si soluatur mihi, non distinguitur quis habeat electionem. Si uerò soluatur hæredi meo: distinguetur: ut dixi §. tit. j. l. q. fi quis. Itẽ est contra J. titu. j. l. fideicommissa. §. fi rem. Sol. hic sponte obtulit debitor, ut ibi distinguitur: & patet ex prędictis: uel ibi nomẽ fuit legatũ: unde exactum debetur quasi olim debitũ, si cõseruetur. hic uerò res alternatiuè debita fuit legata, unde alia soluta nec ita uidetur fuisse debita. ius ergo quod in ea habuit, legasse uidetur: ut §. tit. j. l. j. fi dom". §. fin. & facit infrà, de lib. leg. l. non solum. §. j.

n ¶ Non potest. § ut infrà, de conditionib. & demonstration. l. qui hæredẽ. § fina.

o ¶ Cedit. § & ita dicas purum. Sed quid in dubio? Respon. præsumo purum: ut hic dicit. & §. eo. l. omnia. & J. de condi. & demonstra. l. j. in princi. & de regu. iur. l. in omnibus.

Infortiatum.

† Fl. Marcellus. lib. 28. Digestorũ. aliàs Marcianus.
† Fl. pluraq.
† Fl. est §.
† Flo. deest mihi.
† Flo. Et si diuersis, aliij decem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sita quis. ¶ CASVS Ita dixit testator, lego Titio tũ quantum potest capere secundum leges. Vel ita, lego Titio tantum quantum ei dare possum secundũ leges. certè etiam si tunc non potest capere, si tamen poterit capere tempore procedente, illud quod poterit capere, vt sit relictum. ¶ Is cui. ¶ Tertiã partem hæreditatis meæ legauit Titio cum liberos habuerit ipse Titi' adoptauit sibi filios quosdam, ut consequi posset legatum, certè nihil valet ei vt legatum habere posset. Vlpianus.

a ¶ Quando. ¶ id est, quandocũque. Et nota, q̃ hæc beneficiatio contingit propter duo. Primò propter ueribũ potest, quod est extensiũ: ad futura licet sit præsentis tẹporis: ut h. c. & §. de cond. cau. da. leg. quod ferius. in fin. & institut. quib. mod. testa. infir. §. j. Secundò ut res non pereat: ut argũ. §. eod. l. Titia. §. j. aliàs præsens tempus testamenti inspiceretur: ut §. de iniusto testa. l. cum in secundo. §. quid si ad præsens. & j. de auro & argento leg. l. si ita scripsisset. & infrà, de uerborum obligatio. l. continuus. §. cum qs. & supra, de hæredib. institu. l. si alienum. §. j. & facit infra, de condi. & demõstrat. l. eum qui.

b ¶ Possum. ¶ inspecta sua capacitate legatarij.

c ¶ Consequi. ¶ non sufficit similiter fieri. sic j. de cond. & demõ. l. fideicommis. & j. de uerbor. obliga. l. ex cã. §. in fulam. & C. de iis qui ueiæt. j. fin. Sed argũ contra. C. de insti. & substitu. l. si mater.

N Oportet. ¶ CASVS. Illegauit Titio decem, uel instituit eum hæredem. certè utrum capere possit hæreditatem uel legatum, uel nõ possit: debemus inspicere illud tempus, quo potest ad eũ pertinere hæreditas uel legatum: & si tunc est capax, habebit, etiam si prius non fuit capax. si autem tunc non sit capax, illud non habebit etiam si prius fuit capax. illud autem tempus est quando moritur ego testator. Vlpianus.

d ¶ Non oportet. ¶ i. non expedit.

e ¶ Pertineat. ¶ i. pertinere possit, uel sit possibile: ut quia testator decessit, non antè: ut §. ad leg. Aquil. inde. Neratius. §. idem Iulianus scrib. & tũc ergo, id est, tempore mortis quæretur de eo tempore, & de præcedenti, id est, institutionis, sed & tempore aditionis debet esse capax. quod dic, ut not. instit. de hære. quali. & diff. §. in extraneis. & supra de hęre. instit. l. si alienum. §. j. & infrà, de reb. dub. l. si cognatis. & facit ad hoc infrà, de iure fisci. l. non intelligitur. § quando. & infrà titu. j. l. j. §. j. & l. si deportati. & j. de condi. & demonst. l. hæres. & §. tit. x. l. quidam. ubi dicit, esse enim debet cui detur, deinde quæri an datum constiat.

C Vm ab uno ¶ CASVS. Tres hæredes mihi instituit, uxori meę ¶ qua centum in dotem habueram. legauit fundum in recompensationem dotis ab uno solo de hæredibus: unde ipsa habet electionem utrum petat dotem, uel legatum. uult ipsa nunc dotem. quæro utrum solus hæres legato grauatus debeat præstare ei dotem, an uerò omnes hęredes? Et dicitur: quod ille solus. & si dos est plus quam legatum. ad illud plus cum aliis communiter tenebitur: & idem est si eam hæredem instituit animo compensandi ei dotẽ, & ei substitutũ dedi. nam si repudiet hęreditatem, & dotem suam potius habere uelit. dabitur ei actio de dote contra substitutum suum. Sed pone in primo casu huius legis quod ab illo hæredę qui fuit grauatus de legato uxori uando, fuerunt etiam alia legata relicta, & eos quod soluta p eum uxori dote. & aliis legatis solutis non remansit ei quarta pars suæ partis hæreditatis. nũquid poterit detrahere de aliis legatis falcidiam? Et uidetur quòd non: quia nomine duorum suorum cohæredum ipse soluit uxori duas partes dotis. ergo ipsi uidentur soluere, si ipsi soluere uidentur, ergo uidetur soluere tũ tertiam. ut de nõ habet locum lex Falcidia, sed uerius est, ut detrahere possit Falc. & totam dotem in suo ære, alieno computare, cum ipse solus eam soluat: ut dictum est. Vlpianus.

f ¶ Compensandi animo. ¶ alioquin utrunque consequi posset sublato interdicto de alterutro ut C. de rei uxo. act. ¶ scientem.

g ¶ De die. ¶ quæ uocatur ex stipulatu: ut institu. de actio. §. fuerat.

h ¶ Putat ¶ ex stipulatu: ut supra. & j. hac l. si mulier uult: nõ alias sed hoc quomodo, cũ omnes hęredes pro portionibus hęreditariis teneantur: ut §. ti. j. l. seruo legato. §. si testator & infra, eod. l. nomen. §. uni. & §. famul. eri. l. si filia. & C. de pact. l. pacto? Respon. speciale in dote causã uitandi circuitus: ut argumẽ. suprà, de condictione indeb. l. dominus. Alij dicunt dari in eum actionem nõ directò, sed per obliquum: qa conuenientur hęredes omnes actione de dote, & cæteri conuenient illum actione famil. ercisci. ut suprà, famil. ercisc. l. si filia. §. j. & §. Papinianus. & §. fina. & l. his consequẽter. § sed si monumentum. uel dicas actione ex testamento.

i ¶ Suo iure. ¶ f. dotis quo tenentur omnes hęredes.

k ¶ Mariti. ¶ quia tenetur unus solus.

l ¶ Onus aris. ¶ notanum hęredem solem grauari. sic ecõtra exoneratur unus tantum, ut supra, tit. j. l. ab omnibus.

m ¶ Ad hęredibus. ¶ illo & aliis: ad quod est infr. titul. j. l. nomen. §. uni.

n ¶ Eadem erunt dicenda ¶ fuit sit cõtenta iudicio defuncti, uel suiuerit: C. de hęred. instit. l. si compensandi.

o ¶ Instituta ¶ uel sola, uel cum alia.

p ¶ Instituitum. ¶ sci mulieri.

q ¶ Dotis actio. ¶ ex stipulatu: uel dic ex testamento nomine dotis: ut §. dixi.

r ¶ Ex persona sua. ¶ puta duo sunt hęredes, Titius & Męuius: unusquisque habet xij. l. Bon. pro sua dimidia. a Titio legati sunt quadraginta solidi Bon. uni, & quadraginta solidi Bon. alij octo sunt in dote in quibus Titius tũ est grauatus. si Męuius præstaret tantum partem suã de dote, Titius præstaret integra legata, & dimidiam dotis: quæ dimidia sunt 4. lib. Bon. cum fal. habeat: & plus cum habeat 4. lib. Bon. sic ergo habet plus fal. viginti sol. Bonoñ. cum tres lib. sint quarta de duodecim libris. hic ergo ubi Titius soluit totum, idem uidebatur: quia nomine Mauij facit ergo Mauius uidetur soluere. sed non est ita. computat enim totam dotem in ęre alieno, habito respectu ad mulierem: non ad cohęredẽ, cui uidetur legatũ. & ita de legatis. f. sic 4. lib. bon. detrahit fal. tantum, nõ de aliis octo quę sunt dos. & debentur ut ęs alienum, secundum Azo.

s ¶ Vt. ¶ ut cum Titius esset institutus in dimidia hęreditatis, quę dimidia ualebat duodecim lib. Bon. & grauatus ad dotem, quę est octo: & ad legata, quę ualebant quatuor lib. Bon. uni quadraginta alteri alia quadraginta, sic fit ad totam dimidiã: deductis 8. lib. Bon. pro dote dandis a Titio, remanẽt 4. lib. Bonoñ. penes Titium: & de his 4. habet soluere legata. & si soluerit legata, quę sunt quatuor, nihil penes eum de sua parte, id est, xij. remanet. ergo deducet falcidiam his 4. legatis, non de octo: quę octo ut ęs alienum deducuntur. Accursius.

S I cui. ¶ CASVS. Fundum ualentem centum I. legaui Titio, si Titius daret alicui centum, nũquid ualet legatum? Et certè sic, si legatarij interest aliquo modo dictum fundum habere: puta quia erat vicinus aliis eius fundis, uel alius modis interest eius. aliàs non ualeret. Vlpianus.

a ¶ Vberrimum ¶ ut & j. ad legem Falcidi. l. si fundum. in prio. Sed contra ibi in l. j. & §. titu. j. cinitaribus. §. fin. ubi plenè solui.

b ¶ Confines. ¶ & ratione confanguinitatis: ut §. de mino. l. si in emption. & de tu. & ratio distra. l. j. §. sed nonnullos. & §. tit. j. l. si ęquo & j. de bo. lib. l. libertus qui solutedo. & argum. §. man. l. cùm seruus.

S I mihi. ¶ CASVS Mihi & Titio legauit Seius fundum: & Titius die legati cedente mortiens instituit me hæredem. ego autem meam uel hæreditariã partem repudiaui. certè illam partem quam repudiaui, non habebo tanquàm meæ personæ debitã: licet habebã eam qa accresisit alteri patri quam non repudiaui.

¶ Si co hæredę. ¶ Titius instituit sibi hæredem Seium non capacẽ: postea Caius fecit testamentum, & seruo hæreditario Titij legauit centum, certe propter dictum seruum acquiritur legatum hæreditati Titij quæ iacet, & per consequens illi qui postea hæret extiterit, sic totum potest capere: alias pertinet ad eum pro ea parte quam capere potest: & superfluum ad hæredes Titij uenientes ab intestato: & si nihil capere potest, totum habebunt legatarij. Vlpianus.

c ¶ Die cedente. ¶ idem & non cedente die: quia & tunc & deficit & accrescit: ut habetur C. de ca. ductollen l. primna. §. pro secũdo. sed de die ideo dicit, quia tunc demũ repudio quod delatũ: estiante non: ut j. sequtur. & suprà, eodem. l. si ita. §. si sub conditione.

d ¶ Magis. ¶ electiue ponitur.

e ¶ Placere. ¶ sapientibus.

f ¶ Partem. ¶ repudiatam. quæcunq; sit illa, aut cuicunque delata sed tamen accrescit alteri patri non repudianti: ut §. tit. j. l. si mihi & tibi. quæ est contrà. & §. eo. l. si duobus seruis. Alij dicunt q̃ erat ibi legatũ ut uterq; haberet in solidum: hic uiriliter: quod esse posset: ut §. tit. j. l. si pluribus. sed non placet. quia tũc nõ accresceret, q̃ lex illa contraria dicit: sed ex se haberet: ut dicta l. si pluribus. & C. de cadu. tol. §. si uero nemo. Accur.

g ¶ Capere potest. ¶ qui multi sunt: ut no. insti. eo. §. legati.

h ¶ Capacitate. ¶ esse enim debet persona cui detur: deinde quæri an datum constiat: ut §. tit. x. l. quidam.

i ¶ Hęredis. ¶ qui non est capax.

K ¶ Defuncti. ¶ qui est capax.

l ¶ Hæreditari. ¶ uel ut domine: ut §. tit. j. l. legatum. §. seruo legato. hic secus in hęreditate ei relicta & usufru. ut j. de acqui. re. do. l. hęditas. licet instituì possit: ut §. de hęre. insti. l. si seruus. Item contrà. j. eo. l. debitor. §. seruo. sed ibi erat uinens dñs. cem cõtra. j. de noua. l. nouatio. ubi hęredis personam obtinet hęreditas. Solibi.

ADDITIO. Dic secundum Bartol. quod iacente hęreditate personã defuncti repręsentat: ut hic, & l. mortuo. de fideiusso. & ea adita retrò fit: ut repręsentasse personam hęredis: ut l. hæres quandoque de acquiren. hęredi. & l. si ex rebus. in fin. de stipul. ser. cum concor. quæstio non habet locum nisi pro ea parte pro qua quis pòt succedere, ut hic patet.

m ¶ Accipere potest. ¶ de hęreditate in qua est seruus legatarius.

n ¶ Pars. ¶ illius legati. Azo.

o ¶ Vocãtur. ¶ scilicet ad hæreditatis partem. quam hic institutus capere uetatur. & sunt isti cohæredes uel substituì. uel uxor: uel fiscus & facit §. de hære. insti. l. non minus. §. j.

Q Vod principi. ¶ CASVS. Legauit imperatori centum & ipse decessit ante diem legati cedentem. i. ante mortem meam. certè ad sequentem imperatorem transmittitur secus aliũ esset in Augusta cui legatũ esset. & hoc dicit l. seq. Vlpianus.

p ¶ Cedat. ¶ Loquitur de iure neteri, secundũ quod cedebat dies legatorum ab apertura tabularum, nisi in parentibus & liberis ut C. de cadu. tol. §. j. & nisi in principe: ut hic & secundũ hoc dic cedat, scilicet ante aptas tabul. hodie uero cõmuniter à die mortis: ut d. l. C. de cadu. tollen. §. cum igitur. Vel dic hic loqui eriã secundum noua iura. & secundum hoc dic cedat scilicet antequã decedat testator, sed post testamentũ quo casu priuatus nõ trãsmittit princeps fic, ut C. de cad. tol. § pro secundo. & hic. & secundum utranq; positionem est contra. C. qui test. facere pos. l. cum hęredes. ubi dicit cõmuni iure eos uiuere. Solu. ibi quo ad testamenti solẽnitatẽ. hic quoad transmissionẽ. Item contra. j. proxi. Sol. ibi.

q ¶ Ab omnibus. ¶ aliis: ab omnibus, & aliis ab hominibus.

r ¶ Augustæ. Defecit. ¶ alias defecit contrà sup. l. proxi. nam cũ eadẽ deberet habere priuilegia Augusta, quę princeps, ut j. de legi. & senatusco. l. princeps. & j. de iure fisci. l. si fiscus. §. si. hic non habet Sol. hic est pro non scriptum. superiori l. in causa caduci. & secundũ hoc dic hic, antequã testator decederet. subaudi, & antequam faceret testamentum. uel tu dic eadem priuilegia, sed non omnia. nam neclegis condendæ.

S I cui. ¶ CASVS. Legauì tibi fundum. tu uis habere medietatẽ tantum: certè non potes. Vlpia.

s ¶ Si cui. ¶ facit §. tit. j. l. legatarius. & §. e. l. x. & 4. & v. & 6. & §. de ac qui. hęre. l. si ex asse. & C. de iure deli. l. quidã. ubi plenè notaui.

S I mihi. ¶ CASVS. Titius legauit mihi purè fundum Sempronia mũ eundẽ sub conditione seruo meo legauit. & ita nisi repudiatẽ acquisitus est mihi totus: scilicet propter me medietas, & ꝓpter seruum meum alia medietas ego repudiaui meã medietatẽ: & adueniente conditione sub qua legatum fuit seruo meo, uolo habere partem quam habeo ꝓ seruum. certè inspecta mea persona deficit pars mea sed inspecta parte quã repudiaui, dẽt accrescere pars quã repudiaui, & totũ debet esse legatum meũ: & hoc est uerius & æquius. & idẽ est in re legata duobus meis seruis cum parte a per unũ acquisitam repudiaui, & aliam non. Vlpia.

t ¶ Legata fit. ¶ in eiusdem testamento. Ioan. aliã non diceret inf. partem deficere, cum totum deficeret ex uno testamento, & totũ peteret ex alio.

v ¶ Responsum est. ¶ & bene ut nec ad me pertineat, nisi per ius accrescendi. & hoc est nisi, &c. Azo. & suprà eodem lege. si Titio & mihi.

x ¶ Vinat. ¶ f. apud me non alienatus existente conditione: ut j. ꝗdo. di. de. ce. l. ti usufru. §. ti.

y ¶ Meum. ¶ partim iure meo: partim iure accrescendi; quia pars deficientis alteri accresciet.

Volue

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Voluerim. ¶ aliàs uoluerit. f. testator.
b ¶ Duobus. ¶ facit §. eo. l. §. duobus.

VIianus. ¶ CASVS. Insiuit mihi heredem filium meũ & legaui Seio decem. & rogaui Seium ut dicta decem daret Titio sub cõdõne, si nauis ex Asia uenerit; pendẽte cõdõne Titius decessit: & ita antequam dies fideicommissi cederet: quare defecit in eius persona fideicommiss. certè non redibit ad heredem: sed Seius retinebit. Viuia.

c ¶ Eius. ¶ scilicet Seij.
d ¶ Conditione. ¶ s aliqua.
e ¶ Deficiens. ¶ deficit enim: ut supra, eod. l. si pecunia. §. qd' ita. Accur.
f ¶ Seium. ¶ qui non ut minister tantũ fuit electus: ut supra, eod. lege si quis Titio. & in titulo j. l. pater. §. Tusculanus. & suprà, eod. l. si quis quos, & dic ut ibi not. in leg. si quis, Titio.
g ¶ Fides. ¶ non ut minister tantũ, ut di xi. & facit ĵ. de ali. lega. l. pecuniæ. Arg. cõtra intrà, de adi. lega. l. filio §. j.

Si Titio. ¶ CASVS. Seius habens in bonis. cccc. instituit sibi heredes Titium & Mæuium: & à Titio. cc. legauit: & posteà dixit, quisquis mihi hæres erit, det Caio centum. Mæuius posteà, hereditatem repudiauit: & ita Titius habet eam totam. certè omnia trecenta soluit Titius legatarijs.

¶ Iulianus. ¶ Cũ duos ab intestato hæredes habere separatim, ab uno eorum fideicommissum Titio reliqui in codicillis. me mortuo grauatus fideicõmisso repudiauit suam partem hæreditatis, & sic accreuit cohæres nunquid cohæres tenetur præstare Titio dicitur fideicommissum? Et Iulianus dixit q̃ nõ. & mare. uerisimile est enim quod teneatur, sicut substitutus teneturi præstare legata relicta ab instituto. Viuia.

h ¶ Relinquebat. ¶ in hæreditate.
i ¶ Centum. ¶ scilicet præstet, dixit testator. in his ego centũ Mæuius si adiret, pro medietate teneret, quæ medietas imponitur Titio; propter accrescentem partem: qui Titius suo iure in cel. teneret. Sed quid econtrà. si Titius nõ adiuit, sed Mæuius? Respon. idẽ, q̃ Mæuius in cce teneretur: sed in Iure suo: in residuo propter partẽ Titij: ut j. proxi. §. & C. ad Trebel. l. non iustam. & ut dixi §. eo. l. Celsus. §. penul. & §. fi. & facit §. titu. 2. l. quidam. & §. titu. 1. l. duobus. §. j. & j. eiusdem tabulis. §. Lucius & C. de cadu. tollen. §. his ita.
k ¶ Ex legitimis. ¶ ab intestato uenientibus.
l ¶ Portionem. ¶ obuenientem sibi ab intestato: puta dimidiam cũ sint duo in eodem gradu.
m ¶ Relictum. ¶ in codicillis.
n ¶ Sed post rescriptum. ¶ cuius habetur mentio suprà, titu. j. l. licet imperator.
o ¶ Cum suo onere. ¶ Hic est arg. contrà ĵ. tit. j. l. j. §. fi. ubi sine onere uenit ad alium. Sol. hic ambos grauauit in codicillis, dicẽs: rogo uenientes ab intestato, ibi unũ tantum, nominando cũ secundum R. sed certè nec hic nec ibi grauauit nisi unum. Dic ergo q̃ hic erant ambo eodẽ gradu. unde ambo succedunt ex tacita uoluntate defunctũ. & tit. ij. l. conficiuntur. §. j. & ex tacita uoluntate defuncti accrescit cum testator sciebat eos esse pares: at in diuerso gradu: nec habet sequens ex tacita voluntate, q̃ cepit esse proximus post mortem: sed suo iure: unde nõ cũ onere secundũ. Azo. Sed huic

† alias uoluerit.
† Lib 16. ad l. Iuliam & Papiam.
† Fl. cõmissũ fuerit.
† Fl. manet.
† Fl in fidei commissis.
† lib. 11. ad l. iuliam et Papiam.
† Fl. cũ esset ab eo fideicõmissa relicta.
† Fl. fideicommissa.
† Fl. deest, eius.

siat quod semel ad me pertinere uoluerim. [a] † quod æquius esse uidetur. Idem est, & si duobus [b] seruis meis eadem res legetur.

¶ *Si fideicõmissũ deficit, legatũ remanet penes legatariũ, & ad hẽdẽ non redit. B.*

¶ Vlpianus. † LEX LXII.

VIlianus ait: Si à filio, hærede legatum sit Seio, fideiq; eius [c] commissum, sub conditione [d] ut Titio daret, & Titius pendente conditione decesserit: fideicommissum deficiens [e] apud Seium [f] remanet, † nõ ad filium hæredẽ pertinet, quia in fideicõmisso † potiorem causam habere eum, cuius fides [g] electa sit, Senatus uoluit.

¶ *Si portio non grauata accedit grauatę fit contributio, & legata solida præstantur. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXIII.

SI Titio & Mæuio hæredibus institutis, qui cccc. relinquebat, † Titio cc. legauerit: & quisquis hæres esset, centum; [i] neque Mæuius hæreditatem adierit, ccc. Titius debebit.

¶ *Portio deficiens accrescit cum onere etiam succedentibus ab intestato. Bar.*

¶ Iulianus quidem ait, Si alter ex legitimis [k] hæredibus repudiasset portionem, [l] cũ esset ab eo fideicommissum relictũ, [m] † cohæredẽ eius cogendum nõ esse fideicommissum † præstare. portionem eũ eius † ad cohæredẽ sine onere pertinere, sed post rescriptum [n] Seueri, quo fideicommissa ab instituto relicta, à substitutis debentur, & hic quasi substitutus cum

CVm proponebatur. ¶ CASVS. Filiũ meum impuberem instituui mihi hæredem, & ei pupillariter substituui Titiũ & Sempronium, & eosdem adinuicem substituui posteà dixi: si non eritis hæredes filij mei, eius fideicõmitto, uobis detfundum Sempronianũ & in eo fundo uos adinuicẽ substituo. & hæc omnia hæc scripsit ta

† Verba e bello præter substitutum ñciariua in hindo fideicõmissũ tam: & illam dimisit sum: sed an quia non fuit recorda ex sola constus. posteà dictus puiectura pos pillus excessit pupilsit fideicõ larem ætatem. sicque missum uaeuanuit substitutio & lidari? dic solum fundum, pugno non sub bes factus dicto Tificeret, per tio & Sempronio re Bal. in l. cũ stituit. Titius postea utrũ. in ult. decessit sine filiis: uecol. uer itẽ nit Sẹpronius, & quę no. conside rit utrum posit pete rari. C. de fi re partẽ fundi ex fideicõmiss. stitutione quę fuit dicta, non tamen scripta? Et dicitur ei q̃ sic, dummodo, ꝑbet eam esse dictam. Vel die ut in gloss. sequen. Viuianus.

a ¶ Cum proponebat. ¶ CASVS. Titius instituit duos filios pupillos hæredes. & fundum per fideicõmiss. reliquit duobus extraneis sub conditione si nauis uenerit ex Asia: & cum pupilariter substitueret fidictos duos fideicõmissarios fecit mentionẽ quòd eos duos adinuicem grauauerat, ut qui eorũ decederet sine liberis, alteri suã ptẽ fundi redderet: quod tũ scriptum non fuerat.

b ¶ Scriptura. ¶ No. in scriptura. q. d. non omissum in uoce, uel in uerborum ꝓlatione. sed in scriptura, errore librarij: ut ĵ. de re. iuc. l. si librarius. uel testantis: ut §. de hære. instit. l. quoties. §. fi.

c ¶ Substitueret. ¶ pupillo. Accur.
d ¶ Etenim. ¶ scilicet uerum: enim. i. quia in causa fideicom. &c.
e ¶ Vtcunque. ¶ aliàs ubicunque. i. in cuiuscunque testamẽto. aliàs utcunque id est, qualitercunque.
f ¶ Voluntas. ¶ scilicet rogatiua.
g ¶ Quæreretur. ¶ i. inueniretur. per argumenta potest coniectura admitti. & sic est cõtra. C. de fideicom. l. fi. ibi, cum enim &c. ubi p solennitatem testium, non coniecturis probatur. Sol. per secũdas tabulas, & per septem testes in testamento nuncupatiuo, uel quinq; in codicillis probatur coniectura, & non alio modo etiam per scripturã nuncupatiui testamẽti. sed si erat in scriptis, sola scriptura ꝓbat substitutionem, secundum R. & Azo. Alij ut Io. & H. generaliter intelligunt prædictis. f. aliis modis uel aliis: ut in prin. huius legis not. & l. ꝓria intelligatur cũ uult probare per testes, & nõ per coniecturas alias. & pro hoc §. ti. j. l. pe. & ĵ. tit. j. l. outu. & ĵ. de sup. leg. l. Labeo. Itẽ contra. C. de testa. l. iubemus. Sol. ibi.
h ¶ Coniectura. ¶ id est, probatio per legitimũ numerũ septem testium in testamento, uel quinque in codicillis: sicut in fine huius legis dicitur, & probatur de substitutione facta de fundo legato. ut ad superstitem ueniat, si unus decedat sine liberis. licet secundum testiũ i. tabulæ, non proferretur, quod tamen hic proferebatur secundum R. & Azo. uel secundũ Io. & H. potest esse & alia coniectura, si testator coram testibus septem dixit se ita uelle disponere ut substituat & post. eã uocauit tabellionem, & omisit substitutionem: & postmodũ facto testõ dixit coram eisdem testibus per errorẽ se omisisse uel obliuionem tali enim coniectura ex hac lege in fi. uidetur standum: ut ĵ. de do. præleg. l. Theopompus.

PEculium. ¶ CASVS. Legaui tibi peculium quod dã. certè si minuũ aliquas res tantum de eo minus habebis: si adiungam tantũ plus habebis: idẽ è si lego tibi familiã seruorũ uel pediseq; meas quæ iectos facere sciunt. Quid si legẽ tibi quadrigam, & unus de equis posteà mortuus est? certè extinguitur legatum. Sed quid eo mortuo aliũ equum adiungam? debetur quadriga.

¶ Titio. ¶ Titio legaui Stichum seruum meũ, & rogaui eũ Titium ut post mortẽ suam Titij eidẽ det libertatẽ. certè si hẽs meus adeat hrũitatem, ualet legatũ Stichi Titio à me relictũ, & ẽt libertas post mortẽ Titij. & idẽ est si iussi eum esse liberũ moriente Titio: & hoc casu statim tũ Tiet' erit in articulo mortis erit liber Stichus. & idẽ est si iniberti Titiũ ex parte, & dictum Stichum dicto Titio legaui & libertatem post mortẽ Titij Sticho reliqui. nã & hoc casu ualet legatũ & libertas; siue adierit Titius hæreditatem, siue non; dũ tamẽ conares eius adeat. & h. d. Viuia.

CVm ꝓponebatur [a] † in scriptura [b] fideicommissi quòd pluribus sub cõditione fuerat relictum per errorem omissum mutuam substitutionem, quam testator in secũdis tabulis cùm eosdẽ substitueret, [c] expressit; diui Marcus & Commodus imperatores rescripserunt uoluntatẽ manifestam uideri mutuæ † factæ substitutionis. etenim [d] in causa fideicõmissi utcunque [e] precaria uoluntas [f] quæreretur, [g] coniectura [h] potuit admitti.

¶ *Si legatur uniuersitas, augmentum & diminutio contingens ẽt ui uo testatore, ad legatarium pertinet. B.r.*

¶ Idem. † LEX LXVII.

PEculium legatũ augeri & minui [i] potest, si res peculij posteà esse incipiant, aut desinant. [k] Idem in familia erit, siue uniuersam familiam suam, siue certam ueluti urbanam, [l] aut rusticã legauerit, ac posteà seruorũ officia [m] uel ministeria mutauerit. [n] Eadẽ sunt in † lecticariis aut pedisseq; legatis.

¶ *Si legatur res ex pluribus corporibus consistens si extinguitur quod ibi est principale, perit legatum. Bar.*

¶ Quadrigæ legatum, equo post eã mortuo [o] perire quidam ita credunt, si equus ille decesserit, † qui demõstrabat [p] quadrigã, sed si medio tempore diminuta suppleantur † ad legatarium pertinebit.

¶ *Si legatũ relinquit ab uno sub cõdõne, q̃ ex eius ꝑsona dependet: si legatũ transfertur ad aliũ, non transfertẽ condõ. Bart.*

¶ Titio Stichus legatus post mortem Titij libertatẽ [q] accepit. Et legatum [r] adita hæreditte, [s] & libertas post mortem Titij eõpetit. Idèmque est, [t] & si moriente Titio liber esse iussus est. si tamẽ Titio ex parte hærede instituto seruus legatus, [u] † & post mortẽ ei' liber esse iussus sit: † siue adierit hæreditatem Titius, siue non adierit, [x] † post cuius [y] mortem libertas ei data est, eo defuncto libertas competit.

¶ *Debitor partis fundi, si creditori subedẽ condõne quã debebat legauit, intelligit aliã ptẽ, non illã quã debebat, legare.*

¶ Idem. † LEX LXVIII.

MAeuius fundũ mihi ac Titio [z] sub conditione legauit: hæres autem eius eundẽ sub eadem conditione mihi legauit. Verendum esse Iulianus ait, ne [a] in prin. huius l. & area post ædificata: ut §. eod. l. si areæ: Respon. q̃ quadriga definit uno mortuo: ut §. quib. mod. usufru. amit. l. qui tameu. §. fi. & l. nisi. & facit. ĵ. de conditio. & demõ. l. filiq. §. fi. & §. pro. soc. fi id quod. Accur.

q ¶ Libertatem. ¶ hæc sunt uerba testatoris. & dic accepit à testatore Accur.
r ¶ Et legatum. ¶ hic incipit respondere fic, & le. &c. & q̃ dicit, & legatũ: sub. Stichi relicti Titio: & ita nõ est ꝑ q̃ legitur §. ti. j. l. fi post mortẽ. §. sed si seruo. & §. usq; adeo. Si aũt diceres & libertatẽ et pecuniariũ legatũ relictũ seruo post mortẽ Titij, nõ ualet pecuniariũ. Vel aliter ibi ab alio legatũ, ab alio libertas fuit relicta, hic ab eodẽ. si intelligas secundo modo. Ir. tamen dedit multas solutiões quę nihil ualent. f. quod iste Titius fuit necessarius, ut ibi postquã etc. uel hic res aliena fuit legata seruo, ibi testõris. Item contrà ad hoc prin. et fi. huius. §. §. ti, j. l. fi post mortem in fi. Solu. ut ibi.

ADDITIO. Dic quod ibi fuit relicta libertas per fideicommissum. & hoc tenet Dy. secundum Bar.

s ¶ Hæreditate. ¶ eius qui Stichum legauit Ro.
t ¶ Idemque est. ¶ quod dixi post mortem Titij. hoc tamẽ hic plus quam §. quod hic etiam uiuo Titio, moriendo tamen cõpetit libertas, ut ĵ. de ma test. qui duos. §. j.
v ¶ Legatus. ¶ i. prælegatus. Accur.
x ¶ Non adierit. ¶ alius tamen adiuit: ut §. de test. tu. l. nemo.
y ¶ Cuius. ¶ f. Titij: et facit §. eo. l. fi idem seruus.

MAeuius. ¶ CASVS. Mæuius instituit hęredẽ Sempronium et mihi et Titio legauit fundũ sub. cõd. et ita debemus hẽ quilibet dimidiam. Sempronius hęres instituit sibi heredem Caium: et ab eo legauit mihi eundẽ fundũ, & sub eadẽ conditione. mõ est quę stio an partẽ cũ legatam mihi in primo testamento possim hẽ: an aliã, et estimationẽ illius quæ tam mihi relicta erat? Et rũ. q̃ hẽs Mę uij uidetur sensisse tantùm de alia. et ita hęres hẽdis Mæuij. f. Caius tenetur mihi ad aliã, et Titio cui ipsa erat legata, dabit estimationẽ. nam nõ erat solutũ adhuc à Sempro. legatũ mihi et Titio ex testamento Męuij. Item debebit mihi illam partẽ quæ mihi erat legata in testõ Mæuij, quæ non erat adhuc soluta, ut dictum est: et eius æstimatiõem non debebit iterum ex testamento sui testõris, scilicet Sempronij hæredis Męuij: et hoc ideo, quia incredibile uidet' ut ea dem portio bis eidem debeatur. h. d. vsque ad §. duobus. Viuia.

z ¶ Ac Titio. ¶ ac pro etiam. non autem habeas à Titio.
a ¶ Ne. ¶ id est, an.

† Florent.
† Fl. deceßit.
† Fl. suplea tur.
† Fl. legatus fit.
† libro. 17. Quæstio.
† Sic C. si cer. pe. l. incendiũ qd fit gen' uid glo. fing. in §. hactenus inst. de gradi. affi. text. in c. nõ dẽt de consanguin. et affinita.

Cum pro

solu. secundum Hug. uideur obstare. §. titu. 2. l. qui grauí. & l. penulti. unde prima placet Item facit quod no. §. eod. l. Cellus. §. pen. & fi. & ĵ. eod. l. cum pater. §. cum pater.

SI alienus. ¶ CASVS. Seruum Titij hæredem instituí, & à Titio domino reliqui fideicommissum Sempronio, certè hi tenetur dominus, si per seruum est factus hæres; aliàs non, puta: quia dictum seruum ante aditam hæreditatem manumisit, & liber factus adierit, hæred. Sed nunquid hoc casu ille liber factus tenetur? secundum rigorẽ non: quia non fuit rogatus de fideicommisso præstando. sed de æquitate bene tenetur: quia emolumentum hæreditatis habet. & hoc dicit. Viuia.

p ¶ Potest. ¶ ut suprà, titu. j. le. cum filio. in prin.
q ¶ Adierit hæreditatem. ¶ quod facere potestut institutio. de hæredi. instit. §. seruus, autem.
r ¶ Non est. ¶ id est non potest lucrari. aliàs, id est non habet lucrum: ergo non potest onerari. & est bona ratio: ut infrà, titul. j. l. fed & si fic. in fine. Accursius.
s ¶ Rogatus non est. ¶ sub. nec rogato substitutus uel conuentus: alioquin nulla esset ratio: ut p. obatur sup. à le. proxi. primo respon. & §. Iulianus. nec successor rogat: tunc enim teneretur: ut infrà, titul. j. leg. sed & si fic j. respon. Item uidetur quod directò teneatur seruus, si esset seruus, uel filius iussu domini uel patris rogati adiuerit, dominus tenetur ex persona serui. & pater ex filij persona. ut suprà, titu. j. l. cũ filio. §. denique. unde patet seruũ adeuntem naturaliter

† Fl. deest id debitorius non est.
† Aliàs, sed nec se quis; quia res dominus est.
† Fl. deest non.
† Fl. peruenit.
† Fl. Cellius titus lib. 4. Edicti manitorij.

teneri pro ex quod rogatus est dominus, si ergo liber factus adeat, tenetur ciuiliter, & naturaliter, quasi liber adeundo contrahere uideatur, ut infrà quibus ex cau. in pref. ea l. apud Iulianum. §. fina. & l. sequen. Respond. si rogatus esset & adiret in seruitute, naturaliter teneretur: sed cùm dominus sic rogatus, seruus adiens utili ob ligatione naturali (ut ita dixerim) tenetur, & ciuili utili tenetur adiens liber. Azo.

t ¶ Itaque. ¶ quia æquum est aliquam actionem dari, cum seruus gaudeat testantis uoluntate, licet non sit rogatus. & ita soluitur cõtrarium quod est infra titulo j. l. j. §. finali. & nota suprà, leg. proxi. §. finali.

v ¶ Vtilis actio. ¶ quia de rigore alia actio deficit. Accur.

SI hęres. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem, & tibi legaui fundum hæres ignorans fundum tibi legatum, eum uendidit, & pecuniã consumpsit in meum funus. certè tenetur legatario actio. in fac. ut de hoc conseruet eum indemnem: non autem tenetur act. ad exhibendum. Viuia.

x ¶ Nec dolo. ¶ nec culpa. alioquin contrà: ut C. ad exhib. l. ex hibitionis. Accur.
y ¶ Consulitur. ¶ de æquitate. sic ergo non dolinguitur fuerit sciens, uel ignorans: ut institut. eodem. §. fi hæredis. & est ratio, trà suprà, de conditione inde. leg fi in summa. §. penulti. Item contrà supra de reli. l. fi plur. §. fin. Solu. ibi. & facit in eodem titul. l. fi quis. & l. fina. §. fi hæres. & §. finali. & suprà, titul. j. l. fi hęredis. & l. externa. §. in fundo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pars eiusdem.¶ id est ex vtroque pars eidem: at cõsuetè ponatur & communi Pedij, vna dimidia ex uno, & alia dimidia ex altero.

b ¶ Voluntatis.¶ licet eam pro iuris quæstione posuerit, in facto tamẽsi quod ignotum est consistit. uerius tõ est ut attendã quid magis præsumatur. præsumitur enim alterum magis. nam &c. Vel sic be nè dixi voluntatis. c

Pl. extanque testator posuerit. c ¶ Quæstionem: cum vtrõque testator posuerit, & quod eadem ex vtroque, uel ex uno una, ex alio altera, & magis videtur vltimum. nam &c. & secundum H. ponitur nam continuatim. sed R. ponit pro certo.

e ¶ Nam incredibile.¶ possibile tamen est ut infrà, de fideiuss. l. hæres à debitore. §. non est. Azo. licet sic argu. contra infrà, de uerbo. oblig. l. qui bis sed expone ut ibi.

ADDITIO. Dic quod alia res est in secundo legato quàm in primo. secundum Bart. hic.

d ¶ Parte.¶ cui æstimatio præstabitur.

e ¶ Sanè.¶ pareat de uno grauari hęredem circa eandem rem. & sic obstat constitutio: ut ff. de lega. j. l. planè. §. j. sed hic respõ. Item & non circa idem hic dicit, sed circa aliam partem non prius legatã eidem. Accur.

f ¶ Corpus.¶ ab uno: quod ipse qui legat, facere potest: non autem hæres eius, qui est debitor legati: & hoc est, debitor autem &c. ne ergo fit inutile facta relatione ad partem debitam. referatur legatum ad alteram non debitam: sic supra, titu. j. l. si quando. in prin. & suprà, debitum alias legauerit. ad hoc debitor autem &c. facit §. de inst. ac. l. in eum. §. tabernæ.

g ¶ Vnum testamentum.¶ id est unius hominis testamentum. nam si idem plura fecerit, & in eis sæpe idem corpus legauerit, idem erit ut infrà, ea. l. §. eum.

h ¶ Debitor autem.¶ ut hæres Mæuij erat.

i ¶ Plus sit.¶ quod quatuor modis attẽditur: ut insti. de act. §. plus. Item & quinto modo: ut §. titu. j. l. fi creditori. §. idem. & facit §. titu. j. l. huiusmodi. §. j. & j. de do. præleg. l. j. & de lib. leg. l. fi idem, & j. eod. j.

k ¶ Legati futurum.¶ est. q. d. nullum.

¶ Duobus testamentis.¶ CASVS Mæuius habebat partẽ in fundo aliquo, primus eam mihi legauit in suo testamento, & similiter secundus in suo testõ legauit mihi eandem partem, & ita dixit: quilibet testatorum, Lego tali partem Mæuij, quam hẽc in tali fundo. certe quæ soluta parte Mæuij ex uno testamento, ex alio non potest petere: quia subsecuta est obligatio ex utroque testamento per solutiõem. secus si primus in suo testamento legauit mihi partem fundi simpliciter, & similiter secundus, hoc non addito, quæ Mæuij est: quia tũc uisio ex testamento primi non propter hoc est liberatus his secũdũ. quia tenebatur mihi ad partem simpliciter, non ad partem Mæuij. & plus dicit, quod si alienauero partem solutam mihi pro indiuiso, illa eadem poterit mihi solui. Postea respondet tacitæ obiectioni quæ sibi posset fieri: dicere et enim quis, ergo duæ lucratiuæ causæ in eadem re concurrunt: quod esse non debet. sed respondet qd nõ cõtelligitur unde eadem pars dicitur esse soluta quo ad iuris intellectum, non quo ad oculum: quia iuris intellectu non dicitur dominũ eiusdem fundi, id est certę partis fundi habuisse legatarius, q alienauit, & hęres qui non ei soluit. & hoc quando pars erat indiuisa si diuisa esset ea, quę soluta fuit mihi legatario ex testamento primi, & alienata fuit postea à me illa pars, non posset mihi solui ex testõ secundi: quia iam posset ostendi res in qua concurrunt duæ cãe lucratiuæ, ut infrà, de uerb. signi. l. rectè. §. quintus. ita ergo est quod eadẽ pars indiuisa potest solui ex testamento duorum, quæ pars fuit legamento duorũ. quia si solutus fuit mihi Stichus ex testõ unius, ex alio non potest mihi solui ille idem, & idẽ in stipulatione. nam si duo promiserũt mihi hominem et unus soluit Stichum: alius eundẽ solvere non potest, & reddit rationem: quare, quia ubi solutitur Stichus existẽte conditione pars eadẽ ex vtroque testamento mihi debeatur voluntatis. b tamen quæstio erit. Nam incredibile. e uidetur, id egisse hæredem, ut eadem portio bis eidem debeatur sed uerisimile est de altera parte. d eum cogitasse. Sanè. e constitutio principis, qua placuit, eidem sępe legatum corpus. f non onerare hęredem, ad unum testamentum. g pertinet. Debitor autẽ. h nõ semper quod debet, iure legat, sed ita si plus sit. i in specie legati. Si eũ idem sub eadem conditione reliquitur, quod emolumentum legati futurum est? k

¶ *Duæ causæ lucratiuæ in eiusdem persona & in eadem specie, quæ nerè possunt ad oculum demonstrari, non possunt concurrere eodem tempore, quo ad effectum solidę exactionis. Bar.*

¶ Duobus.¶ testamẽtis. l ps fundi, quæ Mæuij est, m Titio legata est. Non inelegante probatum est, ab uno hęrede soluta. pte fundi, quę Męuij fuit, ex alio testõ liberationem obtingere: n neq; posteà o parte. p alienata reuocari actionem semel. q extinctam. r Sed si pars. s fundi simpliciter, nõ quę Męuij fuit legetur, t solutio prior non. ¶ perimet. u alteram actionem: atque etiam hanc eandem. x partẽ alio modo suam. y factam poterit alter hęres soluere namq; ¶ plures in uno fundo dominium iuris intellectu, nõ diuisione. z corporũ. ¶ obtinent. Non idem. a respondetur, cùm dubus. b testamẽtis generaliter. ¶ homo legatur. c Nam qui. d soluente altero legatarij factus est, quãuis postea fit alienatus, e ab altero hęrede idem solui non poterit. ¶ Ea

1 ¶ Duobus testamẽtis.¶ id est duorum scilicet Titij & Sempronij.

m ¶ Mæuij est.¶ habebat ergo Mæuius fundum communem cum alio pro indiuiso Accursius.

n ¶ Obtingere.¶ propter regulam infrà, de actio. & obli. l. omnes. & institu. eodem. §. si res.

o ¶ Posteà.¶ bene dicit posteà: quia secus fortè si alienetur uiuente testatore altero, ex cuius testamento non est soluta. quia tunc ex eius testamento solui poterit.

P ¶ Parte.¶ scilicet soluta.

q ¶ Semel.¶ solutione ab uno facta secundum quosdam.

r ¶ Extinctam.¶ sic j. de sol. l. qui res. §. a ream. & de uerb. oblig. l. in ter stipulantem. §. sic quoq; circa prin.

s ¶ Si pars.¶ dimidia, si aliud non liqueat. ut xxcesimam ut j. de uer. signi. i. nomen. §. j. uel dic. pro indiuiso.

t ¶ Legetur.¶ puta dixit unus testator, lego Titio medietatẽ fundi Corneliani. & alter testator eodem modo dixit.

v ¶ Non perimet.¶ & est ratio, quia soluta pars ab uno, non erat ab altero debita illa eadem pars soluta: quia si esset ab eodem debita illa pars, iã esset sublata solutione ab uno facta: quia non possunt duæ lucratiuæ causæ in eadem persona concurrere: ut dicta l. omnes & suprà, si pars hæred. pet. l. j. §. ii. & iij. & infrà statim ibi, neque plures &c.

x ¶ Hanc eandem.¶ male dicit hanc, cũ per hanc, id est per dictionem hanc corpus uisibiliter & pro diuiso debeat ostendere. dic ergo hanc eandem, scilicet iuris intellectu, & pro indiuiso. & hoc est qd subditur neque plures &c. hoc modo, dixi solui posse eandem partem iuris intellectu non facta demonstratione ad corpus: qa nõ potest dare aliquam partem, ut dimidiam, in solidum. neque enim plures &c. id est, legatarius cui pars soluta est, & alter hæres, qui nõ soluit aliquid, & sic est quasi socius collegatariæ: & repete neque obtinent dominium in uno fundo, uel parte aliqua fundi insolidum, ut possit hic uel ille dicere: hæc pars tantum mea est, non tua. non obtinent inquam, iuris intellectu. ius enim intelligit quemcunque habere dimidiam indiuisibiliter in qualibet parte, quæ posit ostendi non facta diuisione. & sic non offenditur regula j. de actio. & obligl. omnes cum non posit designari ad oculum pars, in qua duę cauſę lucratiuæ concurrant: alioquin facta diuisione ego meum, tu tuũ dicere possumus ut infrà, de uerbo. significa. l. rectè. §. quintus. & tunc offenderetur regula, si eadem pars ut dicemus solui posse. & secundum hoc subauditur ibi enim, neque enim plu. & c. uel dic secnd Ro. neque &c. scilicet. ob hoc, quod dixi eandem partem solui posse. nã intellexi de parte indiuisa, quæ intellectu percipitur, non oculũ uidetur. nec enim uideri potest. & ita non subauditur enim ibi, neque plures &c. & facit supra, commo. l. si ut certo. §. fina. & infra, de castrens. pecu. l. penul. §. pater. & supra, titu. i. l. non quocunq; in prin cip. Accur.

y ¶ Suam.¶ alterius hæredis.

z ¶ Non diuisione.¶ scilicet sacta.

a ¶ Non idem.¶ scilicet quod dixi qũ simpliciter pars fuit legata. Sed certe imo idem: quia sicut §. ita nec hic in uno soluẽte liberatur alius. est tamen hic aliud: quia homo qui ab uno mihi soluit desinat esse meus non soluetur ab alio, quia ostendi põt homo ad oculũ, in quo concurrit huiusmodi causa lucratiua: unde & solutus uideturin obligatione solus fuisse, & non alius: et hoc est, hominis etc. sed ps fundi soluta non potest ostendi: unde nec fuisse uidetur ex causa lucratiua debitam: unde eadem solui potest. Azo.

b ¶ Duobus.¶ id est duorum.

c ¶ Legatur.¶ eidem.

d ¶ Nam qui.¶ puta Srichus.

e ¶ Alienatus.¶ à legatario.

a ¶ Stipulationis.¶ puta si sim stipulatus à te hominẽ in genere, & ab alio stipulatus sim similiter hominem in genere. aliud autem si ab uno essem tantum stipulatus, quia poterit solui qui meus fuerit: ut infrà de solu. l. qui decem. §. Stichum. & l. si quis quos. quæ sunt contra. Vel dic hic de rigore, ibi de æquitate. dicit enim ibi in ipsa. l. qui decem.

b ¶ Orationis.¶ scilicet si homo legetur. hoc enim est &c.

c ¶ Homines continet.¶ quãtum ad solutionem: quoniam quilibet in solutione est non autem quantum ad obligationem: ut probatur supra, titul. primo l. cum incertus. cum faciat ibi similitudinem, in te: legatum hominis in genere, & legatum Stichi: & sic non obstat. supra, de pact. l. si unus. §. sed generaliter. secus dico cum quis promittit Stichum aut Pamphilum sub alternatione: quia uterque est in obligatione: licet quidam contra: ut supra, de mino. l. & si sine. & infrà de uerb. obl. l. si duo. Alii dicunt continuisse videtur, cum quo ac obligationem facta solutione eius, qui solutus est.

¶ In fundo.¶ CASVS. In testamento meo legauit tibi fundum, & hæres meus non iussu meo, sed suo arbitrio soluit in eo mortuum: & sic alienatus videtur: quia incipit in rebus bonis esse. petit legatarius æstimationem fundi. certe debet æstimari fundus secundum quod valebat antequam fieret religiosus. valebat enim fundus secundum quod valebat antequam fieret religiosus. valebat enim plus ante. Quid si hæres meus soluat legatario dictum fundum ita religiosum factum? certe ad hoc poterit peti fundus per legatarium. & consequetur illud, in quo deterioratus est fundus propter sepulturam.

¶ Eum qui.¶ Institui mihi plures hæredes in testamento: & ab uno eorum, Titio pone, legauit Męuio fundũ: & postea feci codicillos, in quibus grauari omnes hæredes meos, vt darent eidem Mæuio eundẽ fundum. & antequam codicilli aperirentur, Mæuius legatarius egit contra Titium hæredem solum in testamento grauatum: & fundi legati æstimationem ab eo consecutus fuit. postea codicilli fuerunt aperti: & vult Mæuius legatarius ab omnibus hæredibus petere fundum prædictum, & ab omnibus eis dominium consequi. certè, bene potest. hoc facere pro parte cohæredum illius, qui soluit eius æstimationem, non autem pro parte ipsius soluentis. Et est ratio extra literam quia non autem pro parte ipsius soluentis. Et est ratio extra literam quia non pro parte aliorum posset dominium quærere, quia illæ hæres quæ pro parte aliorum soluit, potest condicere ab eo legatario æstimationem legatæ rei pro soluit, potest condicere ab eo legatario æstimationem legatæ rei pro partibus cohæredum suorum, vt §. de pac. si cum te ex causa. Ratio, ut quare non possit habere dominium rei dicit pro parte illius cohæredis qui soluit ei æstimationem, est in litera, quia non credimus testatorem voluisse sæpius eidem eandem rem legare, quamuis scripserit eam in testamento & codicillis, sicque vius fuerit plurbus speciebus. sed credimus quod circa eandem rem locutus fuit. sæpius. ff. d. vsq; ad §. fundo.

d ¶ Sepeliri.¶ suo arbitrio, non testatoris.

e ¶ Totum pretium.¶ vt appareat quanto minus valeat propter sepulturam fecit familiarem. Mæuius §. fi.

f ¶ Solutus.¶ pro parte quæ superat. Vel dic totus, licet inefficaciter quo ad religiosam partem.

g ¶ Ex testamento.¶ imo in factum: vt §. eo. l. si hæres rem. quæ est contra. Solu hic ab hęrede poterit commodè inferri vnde quasi dolo desit posse fidere: alioquin mero iure liberatur. est. sed si fit soluendo, agitur in factum: vt ibi, & supra de relig. l. scriptus. in fine. & l. at si quis §. sed si res legata.

h ¶ Locum.¶ locus est pars fundi: vt j. de ver. sig. l. locus. & no. quod cautè dicit, propter partem petitur totum. soluto tamen quod deest, continet liberatio. & est idem vbicũque in re ita aliqui deest, vt hic erat. & j. de solut. l. etiam. vel cautio quæ rem solutam respicit: vt j. de verb. obli. l. Iulianus. §. j. secus si pars soluitur integrè: quia in ea parte contingit liberatio, siue species certa siue quantitas debeatur: licet in eus sit in genere: vt j. de sol. l. si stipulatus. & j. ead. l. §. fundo. & C. de reb. alie non alie. l. fin.

i ¶ Alienatum.¶ dedicando. vt C. de reb. alie non alie. l. fi.

K ¶ Rei legatæ.¶ Nunquid hic solus grauatus posset rem hæreditariam insolidum præstare, & si alii non essent grauati, quasi videatur sibi prælegata: an habeat sibi necessè dare æstimationem partium aliorum? Respon. satis est si pro portione sua tantum præstet: vt §. titul. j. l. si fundum. §. si libertus.

l ¶ Abstulit.¶ i. accepit. sic infrà, de fur. l. qui uasa, respon.

m ¶ Codicillis.¶ in quibus omnes grauati hęredes.

n ¶ Ab omnibus hęredibus.¶ hunc respondet non quæri dominium ab omnibus, nec enim quæritur pro parte eius, qui præstitit æstimationem, sed alio: unde potest cum æstimationem condicere quasi indebitam pro partibus aliorum posse qui soluit: ut supra de pactis. l. si cum te ex causa. Azo. & sic ipsi alii uel dimittent solutam, uel soluent, si non soluerunt. Sed uidetur, quod nec pro partibus aliorum posset petit ut supra titul. primo l. si tibi. §. primo contra. Sohic sponte fuit solutum. Item uidetur quod etiam pro parte primi transiit dominium: cum aut sciens se non debere soluit, & non condicit: aut errando, credens se debere, & tunc transit, sed condicit ut indebitum, uel sine causa. Respond. non transit, irreuocabiliter, sed pars aliorum sic.

o ¶ Vteretur.¶ quia fecit testamentum & codicillos.

p ¶ Eandem rem.¶ & non præsumitur quod hoc facere voluit, posset tamen si vellet, vt supra titul. j. l. quid ergo. §. j. Sed contra videtur, vt supra de probat. l. quin quinquinta. sed ibi quantitas, hic species, ut ar. supra titu. j. l. planè. §. i. item uidetur solum primum tenere, ut §. eod. cum uno. & l. legatorum. §. qui plures. Sol. ibi uerbum omnes, refertur ad designatos in testamento, hic nõ potest referi, quia unus solus erat in testamento grauatus. unde cum plurali sciens eam re stringi non possit, merito applicatur ad omnes, ut hic. & facit C. de lega. j. cum quæstio.

ADDITIO. Istam sol. gl. sequitur Bart. posses tamen aliter dicere, scilicet quod ibi in codicillis non fuerunt grauati omnes, licet omnes fuerint scripti secundum eundem Bar. Sol. tamen gl. est melior.

¶ Fundo legato.¶ CASVS. Fundum meum in quo Titius vsufructum habebat, tibi legaui. certe non solum proprietatem fundi, sed vsumfructum ab hęrede meo petere poteris. Item si dictus fundus esset per me obligatus, uel esset eius alienata possessio, pro uel quo ages contra hęredem meum. si autem seruitutes debebat aliis dictus fundus, non tenebitur hæres eum liberare, puta si debeat fundus Titii seruitutem itineris, aquæ ductus. Sed quid si Titius prædictus, qui habet dictas seruitutes in fundo meo, cum meum fundum mihi leget? nunquid valet legatum ad hoc saltem, ut uideantur remissæ seruitutes? Et dicitur quod nõ, quia extrà rem sunt dictæ seruitutes.

¶ A municipibus.¶ Institui mihi hęredes municipes alicuius loci, & ab eis legaui Titio fundum detracto usufructu. nunquid valet legatum. Et uidetur quod non, quia municipes non uidentur posse amittere usumfructum. unde legatum proprietatis uidetur inutile semper ab ea usufructu abscedente: ed certe non est verum, quia municipes bene possunt amittere usumfructum non utendo. Vlpianus.

q ¶ Ab hęrede.¶ pecuniæ, qu a legatarius petit, scilicet vsumfructum, id est vsufructus æstimationem.

r ¶ Non in parte.¶ scilicet proprietatis, ut insti. eo. §. sed si cui. Vel dic in parte, id est in proprietate, quæ est pars dominii quandoque. quæ dicitur §. de vsufru. l. iii.

s ¶ Rei.¶ scilicet proprietatis.

t ¶ Continet.¶ scilicet vsumfructum. sed fundi legatum continet omne emolumentum etiam vsumfructus. ergo. vsufructus petit posset à cit. ex testamento. j. de vsufru. ie. l. fi. Titio. & l. fi. ali. i. sed in casu seq. petit tripe fundus & est ratio, quia in primo casu pro parte contingit liberatio quasi in parte proprietatis, in secundo non. ut infrà, de sol. l. si stipulatus. §. i. & no. commo. l. iii. §. i.

v ¶ Fundo.¶ testatoris. sed in alieno potest poni casus.

x ¶ Ob reliquas.¶ ab vsufructu.

y ¶ Legatum.¶ id est rem legatam.

z ¶ Agetur.¶ ab ipsum fundum. ut modo. nota.

a ¶ Aliena possessio.¶ id est, alius possidet, & hæres tenetur dare possessionem legatariosalias nec rem tradere videtur, ut §. de actio. ep. l. ii. §. i.

b ¶ Seruitutibus.¶ prediialibus, ut ob eas teneatur hæres, si extraneo debeantur. nisi uti optimus maximusque est, legatus est, tunc enim liber tradi debet, ut hic, & supra titu. i. de uno legato. §. si fundus. & ai. §. de euic. l. quod ad seruitutes.

Pl. ea dẽq; fi homo legetur. hoc enim est &c.

Pl. ali & quę admodum.

Pl. tamẽsi dũs esse desinit.

Pl. deest & al. scipit, ait prætor.

Pl. deest, i testamẽto.

Vide Anto. Aug. li. i. emẽ. c. 1.

Pl. neque & Vide in hũc locum Alci. li. dispũ. i. ca. 24.

Pl. corporis.

Pl. generatim.

Pl. duorũ et ita citat Alcia. lib. dispũ. c. 24.

Pl. deest mihi.

Pl. cõsistit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Res mea.ʒ Ergo erat testatoris, uel aliena hic legatarii.

b Istas causas.ʒ quia testator in ea habuit usumfr. uel aliam seruitutem personalem, utpote cum plenam etiam sine legato sim habiturus proprietatem illo mortuo secundum R. idem dici potest in qualibet prædiali seruitute, quæ debetur legatario in prædio meo q̃ mihi legauit: ut hic innuit, & argu. infra eod. l. cum filius. §. dominus Azo. & hoc secundum hoc refertur hic ad primum & ad proximum. Sed quid medio. scilicet si habet ius prædiorum? Videtur idem quod non uideatur esse rem suam: ut hic secundum Azo. sed contra secundum Py. ut infra de li. le. l. j. & supra ti. j. l. se natus. §. fina. sed potest dici hic de rigore, illas de æquitate loqui secundum Azo. Vel dic hoc nõ referri ad pignus uel ad possessionem, quam habet testator. aut ergo testator habet ius in re, uel pro re legatarii: aut extra rem, licet propter rem legatarii. si in re, ut hypothecæ, uel ius superficiei, uel emisse, unde habet utilem in rem: & tunc ualet legatum rei legatarii: ut supra tit. j. l. si domus. §. fi. & d. l. j. de li. le. & ʒ. titul j. l. si tibi homo. in princ. Item si pro re, ut quia legatarius debet eam restatori exuendi tione uel alia causa: & tunc dic ut ʒ. tit. j. apud §. si Titius. & ar. C. de contrahen. empt. l. cum res. In tertio quando extra rem, puta seruitutem, pro qua habeo confessoriam quæ extra rem datur, licet pro seruitute rei inhærenti. & tunc siue personalis sit seruitus, siue realis, siue testator, siue alius habet hęc iura in re legatarii, non ualet, ut hic. nam hic non facit unum, quis habeat hæc iura. licet quidam dixerunt ualere, quãdo testator habeb at, ar. d. l. apud §. si Titius. Sed ibi erat ei debita, non autem dicitur habere ius in re. Item p. q̃ eis erat. §. de contrahen. empt. l. qui tabernas. & facit ʒ. de euict. l. sed & si quid. §. j. & ʒ. eo. l. is cui. & j. de uerb. sig. l. recte. in princ. & ʒ. de do. l. & eleganter. §. nõ solum. & j. de do. præ. l. licet. & ʒ. titu. j. l. si res.

c Non utendo.ʒ ut ʒ. de usufr. l. v. Item & aliis modis, ut per aratrũ: ut ʒ. qu. b mo. usufructus amit. l. si usufruct. Item centum annis: ut j. de usufruct. lega. l. qui usufructus.

V CASVS Hic casus corrigitur usque ad §. Num ex familia. ʒ si rem tuam. & usque illue multas format quæstiones & casus primi responsi talis est. Sempronius instituit hæredem Titium: & rogauit eum, ut cum moreretur idem hæres, restituret fundum Cornelianum uni de familia ipsius testatoris, cui uellet idem Titius. & ei dedit electionem. certe dedit eligere Titius, cui det, cum credit se moriturum in breui. & si quidem in suo testamento leget illi, quem elegit, dictum fundum, inutile est legatum: quia ex testamento Sempronii petit potest. Sed nunquid dicimus omnino non ualere legatum quasi creditori relictum? an uero dicemus ualere propter hoc, quod Titius potest mutare electionem: & sic non erit creditor ille, qui prius erat electus? & certe siue duret electio, nõ poterit ex illo testamẽto in quo datum est ei legatum, ab hærede petere, sed ex testamẽto Sempronii: siue alium de familia eligat, non poterit primus electus petere ex testamẽto Sempronij, neque ex testamẽto Titii hæredis Sempronii. & cepias uerisimilium, ita que si cum &c. & legas usque ad §. sed si uno. & postea reuertaris ad §. si de Falcidia, ubi ita quæritur: Nunquid ut habeat locum lex Falcidia in dicto legato uel nõ habeat, inspiciemus bona Sempronii testatoris? an bona Titij hæredis, qui elegit unum de familia, ut daret dictum fundum secũdum præceptum Sempronii? & certe inspiciemus bona Sempronii. perinde enim omnia debent seruari, ac si nominatim legasset Sempronius dictum fundum illi, quẽ hæres postea elegit. & hæres nihil ei de suo dat, sed Sempronius testator. modo uade ad §. sed si uno. & ita ponas ibi casum. Pone eodem casu retento, quod Titius hæres unum ex familia Sempronii instituit sibi hærede, & dictum fundum extraneo totum legauit. certe non uidetur uoluntati Sempronii testatoris satisfecisse, unde alii de familia illum fundum petent, & pars eius qui institutus est deducetur, & tanto minus alii petent. Quid si instituit dictus hęres duos de familia Sempronii, & quartam partem dicti fundi extraneo legauit: & sic tres partes fundi in illo hæreditate reliquit. & sic illi duo de familia hæredes instituti ab hærede habent illas tres partes? certe alii de familia nõ petent de illis tribus partibus aliquid, sed de quarta extraneo per hæredem relicta petent partes suas. Sed pone, quod dictus hæres Sempronii dictum fundum uni de familia Sempronii reliquit, & rogauit, ut eum extraneo restituat. certe si tantum illi in alia manu reliquit, quantum p. ædi-

Si aũ res mea mihi leget, legatũ p p istas causas nõ ualebit.

¶ *Municipibus potest usufructus reserua ri, quia potest extingui. Bart.*

10 ¶ A municipibus hæredibus scriptis, detracto usufructu legari proprietas potest: quia non vtendo possunt vsumfructum amittere.

¶ *Iussus restituere uni ex certis cũ morietur sufficit q̃ elegat: & usque ad mortem potest variare. Bart.*

Idem.

LEX LXIX

V Num ex familia, propter fideicõmissum a se relictũ cum moreretur, hæres eligere debet: & ei, quẽ elegerit, frustra testõ suo legat, q̃ postea quã electus est, ex alio testamento petere potest. Vtrum ergo non consistit, quod datur quasi creditori relictũ? an quandiu potest mutari voluntas, non rectè creditori

20 comparabit? Siue tamẽ duret electio, fuisse videtur creditor: siue mutetur, ex neutro testamento petitio competit.

¶ *Electus non capit ex testamento eligẽtis, sed eius qui iussit restituti: & secundũ illud Falcidiæ rõ non minuitur: & uno elẽcto, cæteri exheredantur. Bar.*

Si de Falcidia quæratur, pinde omnia seruabuntur, ac si nominatim ei, qui postea electus est, primo testamento fideicõmissum fuisset relictum. Non. n. facultas necessariæ electionis propriæ liberalitatis beneficiũ est. Quid enim est, quod de suo uidetur reliquisse, qui quod reliquit, omnino reddere debuit? Itaque si cum forte tres ex familia essent eius, qui fideicommissum reliquit, eodẽ, vel dispari gradu, satis erit vni reliquisse. nam

30 ualet legatum, quamuis non ualeat legatum, fi legem Sempronio rem quæ non est mea, nec hæredis, & eam credo meam esse. ¶ Si omissa. ʒ Si instituo te hæredẽ, & rogo te, ut hæreditatem alii restituas: & rogo per alia uerba: certe bene ualet fideicom. & de hoc ponit unum exemplum. Ecce si maritus instituta uxore dixit, Non dubito, quin filiis meis hoc restituas. uerba quidem huiusmodi habentur pro fideicom. & filii possunt fideicommiss. petere: sed uxor ea quæ donauit sibi uir, non restituet filiis. nam donationes his uerbis non continentur: nisi maritus nominatim eam rogasset de dictis rebus donatis filiis restituendis: quia tunc bene tenetur. & hoc dicit cum l. seq. Vlpianus.

d Vnum.ʒ quandoque dignum: quandoque indignum: ut ʒ. eod. l. cum quidam. j. & ii. respon. & dic quod dicit testator: hæres cũ moriens fundum Botrianum restituas uni de familia mea. & uocetur testator Sempronius, hæres Titius.

50 e Ale.ʒ hærede.

f Debet.ʒ non enim est in potestate hæredis an debeat, sed cui de familia detur j. §. si de Falcidia. Accur.

g Frustra. Inam etiam si non legaret, nihilominus ex alio testamento aqeuirut ʒ. eo. l. cum quidam. iii. respon. & sic dicitur superuacuum. h nullum: ut ʒ. eo. l. statuliberum. iii. respon.

h Relictum.ʒ quod non ualet: ut j. l. proxi. circa princi. ibi debitor autem &c.

i Voluntas.ʒ in eligendo. Accur.

60 k Sine tamen.ʒ nunc respondet quod non ualet tale legatum.

l Creditor.ʒ facit j. ad leg. Fal. l. pater filium. & j. eo. §. si duos.

m Mutetur.ʒ & alium eligat. nam primo electus ex nullo testamento petet: alioquin si tantum mutet, & neminem eligat, huic cum cæteris conqueritur petitio: ut ʒ. eod. l. cum quidam. iii. respond. est ergo ante mortem hæredis in suspenso fit creditor, an nõ. & est sic j. de reb. dub. l. quẽdam. Sed uidetur non posse mutari: ut ʒ. titu. j. l. huiusmodi. §. si Stichum. contra. Solu. hic dixit, cum morietur hæres. Itẽ hic electio personæ legatarii, ibi rei legatæ.

n Si de falcidia. ʒ prosequitur superiorem materiam per multas quæstiones usque ad §. rogo. & ideo non est hic §. nisi gratia euidentioris intellectus.

70 o Primo testamento.ʒ ideoque primi testatoris nomine duntaxat, & eius bonis inspectis, non etiam hæredis, hoc legatum minuere ualet lex Fal. R. ut j. ad l. fal. l. pater filium. & ʒ. de hære. insti. l. asse. & C. de iu di. l. apertissimi. in fi. & cic arg. quod ibi not.

p Necessariæ.ʒ necesse habet hæres eligere, ut hic, & ʒ. in princi. hujus l. & j. de reb. dub. l. utrum. §. cum quidam. quia si nõ eligat, proximores de familia uenient: ut ʒ. eo. l. cum quidã. iii. respon. & §. fin. & l. cum ita. §. in fideicom. & facit ʒ. de hæredi. instit. in l. si seruo fideicom. & ad Sylla. l. iii. §. utrum. & ʒ de usufru. earum re. quæ usu consu. l. tribus. §. illud etiam. & j. de aqua cot. & ęstu. l. j. §. penul. in fin. Accur.

80 q Beneficum. hoc est, non dicitur hęc liberalitas prouenire ab hęrede, quia tunc non detraheret Falcid. sed modo detrahit, quia non prouenit ex eo legatum, ut hic subdit, quod est enim &c. licet eligere posit.

r Vni.ʒ etiam ulteriori. quia hic habebat electionem: ut ʒ. eo. l. cum quidam

a Secus si non posset apparere ex testatoris, nunc ad hærede spectat retiratio. l. si quis seruum. §. fi in ter ʒ. eo. & ibi Bart.

quidam. si verò familiæ relictum esset, priores in gradu peterent: vt ʒ. eo. l. cum ita. §. in fideicom. & no. C. de verb. signi. l. fi.

a Cæteri.ʒ de familia.

b Conditione.ʒ legati tacita. cum enim leget testator sic, vni de familia dato. singulis (si alteri non dedit,) dare iussus videtur hæres: vt ʒ. eo. l. cum quidam.

c Instituto.ʒ à Titio hærede rogantis. idest ipsius primi testatoris & dic insolidum. at sequens §. si duos. in parte hæreditatis, & parte fundi ponit casum.

d Ille fundus.ʒ Botrianus, qui uni ex familia, cum moreretur hæres, iussus est restitui.

e Ex illo testamento.ʒ scilicet primo, puta Sempronii.

f Petetur. ʒ idest petent alii de familia illa, qui non sunt instituti hæredes ab instituto hæredẽ rogati. & hoc proposita actione personali ex testamento: cum possent agere in rem contra legatarium extraneum possidentem.

g Hæres existet.ʒ hoc uidetur falsum. nam instituendo hæredem uidetur cum elegisse: ut infra eod. l. §. sed & si fundum. contra. Solu. hic rectà uia iuit ad extraneũ: ut nec momento apud hęredem maneat: ut supra de pecu. l. sed fidamnum. §. primo. ibi, licet nullo &c. & infra de fur. l. a Titio. quod ibi est secus. Vel dic ut ibi.

h Doli exceptionis.ʒ quæ trãsit ad legatarium, si conueniatur ac. in rem: ut arg. ʒ. de pac. l. si tibi decem. §. pactum. hæres autem legantis pro una parte infringere legatum, non potest: ut j. eo. l. §. si rem. Azo.

i Partem intelligitur.ʒ i. ut habeat partes tantum utiles deducta parte instituti. & ad hoc facit quod no. ʒ. eo. l. si Titio.

k Quæ ratio.ʒ Est autem hæc ratio, quia de familia sunt, & hæres relinquit extraneo: ergo & ipse cũ sit de familia, admittit. sic ergo partẽ facit & hoc uocat compensationẽ, impropriè tamen. institutus enim est obligatus, sicut & testator erat, actione ex testamento iis, qui sunt de familia: sed ecõtra illi nullo modo instituto sunt obligati. nec enim plures legatarii sunt inuicem obligati: sed si unus totam rem possidet tenetur aliis rei uendicatione. non ergo potest dici compensatio: cum non sit hinc inde debitum: ut ʒ. de compensa. l. j. ponit ergo pro cõputatione. sic ʒ. eod. l. Titia. §. qui in uita. quidam tamen dicunt contrarium notantes & dicentes hic compensari, quod utrique debetur in genere: quod satis concedi potest per legem ʒ. de hæredi. insti. l. qui non militabat. j. respon. & ʒ. si pars hære. peta. l. j. §. penul. lex tamen ista non probat hoc, secundum Azo.

l Portionibus.ʒ tribus. Ioan.

m Scripserit.ʒ Titius rogatus restituere fundum Botrianum.

n Hæreditario.ʒ id est hoc ipso, quod sunt hæredes rogati, non tamẽ ex eius testamento, sed legantis. scilicet testamẽto: ut ʒ. eod. l. i. in prin. Azo. Melius ergo dixisset legatario. H.

o Si alteri.ʒ qui esset de familia. facit enim hic tantum generalis collatio, quantum specialis. ut C. de secun. nup. l. si quis prioris. §. incertũ. Sed argu. contra authen. nunc autẽ. ibi posita, quæ est in auth. de nup. §. soluto colla. v. ADDITIO. Dic quod illud est speciale illud regulare: ut not. supra de acquiren. hæred. l. si quis mihi bona. secundum Bartolo. hic.

p Pro alia.ʒ scilicet quarta.

q Perent.ʒ scilicet si simul ueniant ad petitionem. alioquin quando sunt plures rei credendi, qui in familia continentur: gradum dignitatis, & absentiũ ex iusta causa ratione seruata, occupantis erit actio, cõditioqi melior: ut ʒ. eod. l. si Titio. & l. si quis Titio. & l. cum quidam. & l. si tamen. & l. omnia. & j. eo. l. peto. e fratre K.

r Compensatione.ʒ hoc expone ut ʒ. proxi. §. nam & si conueniantur hæredes rogati actione ex testamento, uel etiam rei uendicatione, cum nondum tradiderint excero: excipient, ut retineant utiles in illa quarta. Item & si extero est tradita. & iple conueniatur rei uẽdicatione: quod potest, ut inf. eod. l. cum pater. §. libertis. excipiet ex persona

Fl. deficiunt

Fl. hęredi

Fl. pensationem.

Fl. nõ petet, nõ magis q̃ si alteri.

Fl. altera

Fl. durat

Fl. deest. de

Fl. uidea tur relinq̃ se

Fl. relinquit, omni modo

hæredum. & hoc no. ʒ. proxi. §.

s Ab extraneo.ʒ id est, an extraneus petere possit.

t Dixi, ita dicunt. ʒ i. ita videtur hæres satisfecisse voluntati legantis, si propterea &c. quod est verum, si prior testator ita dixit: cui uoles dato. secus si ita: ne prædiũ exeat de familia. tunc enim post mortem electi legatarij cæteri petunt: vt infra in versicul. petitutus &c. Azo.

v Tantum eidem. ʒ secus si minus. nam in eo quod vltra est, onerari non potest, qualiter cunq̃ varies, nisi in casibus duobus: vt infra eodem l. imperator. §. si centum. & infra ad leg. Fal. l. sed si non seruus.

x Efficeret. ʒ cum determinatione quam subiicit, sed si quidem &c. scilicet quando testator dixit: fundum cui uoles, aut quibus ex familia uoles. si autem dixit ne fundum alienaret extra familiam, tunc locum habet §. quod si ratio. vt non petant illi de familia, nisi mortuo secundo hærede, id est, Caio, qui est vnus de familia.

y In expedito fore. quia tunc erit verum quod dictum est. & sic est determinatio præcedentis, vt dixi. Sed contra supra eodem §. sed si vbo. nam ibi Titius videtur elegisse hęredem suũ: & tantum ei relictum est, quod fact pretium fundi. & plus nec tamen extraneus fundum sibi relictum ab eo, petere potest: & hæres imo & cæteri de familia pererent.

Fl. admissa propter hęredes tributum pẽsationẽ

Fl. deest ab extraneo.

Fl. possit hoc, his non [illegible] in clausi detinet.

Fl. alias tantundem ei

Fl. ò efficiat

Fl. non

Fl. Alias et si quidem.

petent, admissa p p hæredũ viriles portionem compensatione.

¶ *Eligens non potest electum grauare, ut alteri restituat, nisi ei tantundem relinquat: & [illegible]tam poterit ab extraneo uendicari, si dominus fuerit, ne exeat de familia Bar.*

Sed & si fundũ hæres vni ex familia reliquerit, eiusq; fidei commiserit, vt extero eum restituat: quæsitum est, an hoc fideicommissum ab extraneo peti posset? Dixi, ita demum peti posse, si (præterea tantum eidẽ relictũ esset, quod) fundi pretium efficeret. Sed si quidẽ ille prior testator ita fideicõmissum reliquisset, Rogo fundum, cui uoles, aut quibus voles ex familia, relinquas, rem in expedito fore. Quòd si tali a verba fuissent, Peto, ne fundus de familia exeat: hęredis hęredẽ p p sequens fideicõmissum, qd in exterum collatũ est, onerati intelligi: petituris deinceps cæteris ex primo testõ fideicõmissum, post mortem videlicet eius, qui primò electus est. & iõ si electo vno fideicõmissum in exterum non conferatur, nõ alias ei, qui electus est, fideicõmis

Sol. hic specialiter contulit in unum de familia legando ut extero restituat. ibi generaliter instituendo hæredem: arguan authen. de nup. §. soluto. colla. 4. unde ibi nullo momento stetit apud hæredem: hic sic apud legatarium: ut ibi no. quandoque tamen tantum facit generalis collatio quantum specialis, & econtra, si ponas fundum in hæreditate mansisse: ut supra eo. §. si duos. uel attende, an propterea instituat aliquem hæredem de familia, uel ei leget pretium fundi, quod extraneo tulit fundum Botrianum dari, an non. in primo casu satisfactum est testanti, in secundo non, quia alia mente, ut quia meruerat, uel cognatus erat, potuit eum instituere & hoc est quod dicit, propterea tãtum &c. & in hæreditate præsumam non propterea relictum, quod legat extraneo. alioquin non faceret partem aliis: quod tamen facit: ut supra §. si duos. at in legato semper præsumam quod propterea leget, ut eum gratuet de fideicom. quia aliter diceretur nullum, cum alia ratione eum gratuare non posit: ut ʒ. eo. l. Titia. §. j. in fi. quæ ratio in hærede falsa est. Alii dicunt, si ab instituto legetur, nullum est legatum: ut ʒ. secus si per fideicom. ab instituto relinquatur: ut hic, quia aliquo tempore fuit nemes rogatum dominum, quod displiceat, quia non differunt legata a fideicommiss. ut supra titul. primo. l. prima. & C. communia de lega. l. prima & secunda.

z Hæredis.ʒ s. rogati ne de familia exeat, quia hæres relinquit uni de familia puta Caio, & rogauit eum Caium, ut extero restituat.

a Oneratum.ʒ in æstimationem fundi, quasi testator scilicet Titius sciens reliquisset per fideicommiss. rem alienam, ut C. eodem. l. rem alienam. & hoc runc cum cæteri de familia petent. quod quando fit, subiicit.

b Ex primo testamento.ʒ s. Sempronii.

c Eius.ʒ s. legatarii, scilicet Caii, qui erat de familia. & rogatus erat extero p. æstare: nam donecisse legatarius uiuit, cum sit de familia, nõ debet: & quia habere uidetur, cum alius habeat ab eo: sed eo mortuo cum extraneum id est, fideicommiss. reliquit successorem, in ea re cæteri admittuntur. posset tamen & aliter distingui, ut not. j. eod. l. peto. §. prædium. in fin.

d Ei ideo fi. ʒ i. quãuis. q. d. multo magis sit hæc cautio de qua hic subiicit ut in extraneum conferatur, secundum R. uel lege secundũ Azo. si conditional. ter, quia si rogauit hæres Titius eum legatarium qui erat de familia, ut extero restitueret, cessaret cautio, ut potest cum in extraneum conferat ex hęredis expressa uoluntate.

e Non conferatur.ʒ id est non rogauit eum, qui erat de familia, cui legauerat, ut extraneo daret.

Interpositis

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Interpositis cautionibus. ¶ i cautione ad quod infra, de aur. & ar. leg. l. si uxori. §. fin. & l. Titia. Item facit infra, titu. j. l. pater. §. ii. & de reb. dub. l. utrum. §. j.
b ¶ Restitui. ¶ ipsi danti, cum dans sic de familia. alioquin cauere se restituturum familiæ. ut ff. eo. l. peto. §. fratre.
c ¶ Quod ad uerba. ¶ nõ tamen minus quo ad sententiam.
d ¶ Præferri. ¶ quod est semper uiuente rogato, ut supra, ca. l. in principio.
e ¶ Datum est. ¶ id est dari potuit per electionem, ut ff. de statulibe. l. Labeo. uel ponitur prodandum.
f ¶ Vnus. ¶ scilicet tantum.
g ¶ Sed omnes petant. ¶ si simul ueniant. quod dicit §. eod. l. cum quidam. & l. si tamen.
h ¶ Quod. ¶ sub. illud quod. &c.
i ¶ Datum est. ¶ ex primo testamento. uoluit enim unum eligi, non omnibus dari præcepit, sed quia non est electus, omnes petent. Azo. & facit infra eod. l. cum pater. §. hereditate. & §. rogo. & infra titu. primo. l. pater. §. filiam. & infra de reb. dub. l. utrum. §. j. & infra de bo. lib. l. si fil. us. §. cum filius. & infra. unde cog. l. §. si quis. & ff. de iure fis. l. edicto. §. idem. & §. cum autem. & §. si pars he. l. antiqui. & §. titu. j. l. si à pluribus.
K. ¶ Non cogendum. ¶ nam in aliena locum habet, ut hic subicit. & C. eod. l. cum alienam. & de fideicom. l. prædia. & sutrandis hæredibus faciliores. §. j. Sed arg. contra suprà titu. j. l. si domus. §. j. & l. non quocũque. §. primo.
l ¶ Redimere. ¶ quia erat extranei, hic autem ipsius heredis.
m. ¶ Faciliores. ¶ ideoque in re heredis est eadem facilitas. nam sicut propriam, ita hęredis legare possumus: ut instit. eo. §. non solum. & ff. de usufru. leg. l. Sticho.
n ¶ Rei. ¶ scilicet legatæ.
o ¶ Verba. ¶ solennia, quæ olim exigebantur: hodie non: ut instit. de fideicom. l. prædia. & sutrandis hæredibus fa cilitos. §. j. Sed arg. contra cili testato suprat itu. j. l. si domus. §. res solũta j. & l. non quocũque. §. re. q & &c. primo.
Solue ut ibi not. se. cũdũ Bar.
Fl. debuerant.
Fl. liberis.
al. nec hoc petero
Fl. superfuit.
Fl. cogerentur.
Fl. reliqt
al. & one
al. & ideo
b Est tũ in
elligenda
ciuiliter ni
si aliter ma
gna plum
cor
rectura de
mẽte eius
app ræat.
l. cũ antiq
an rubri. si
cert. per.
Proutden
ciam armis
religio in
legib' &c.

sum præstandum erit, quàm inter positis[a] cautionib', fundum, cùm morietur, si nõ in familia cum effectu relinqueretur, restitui.[b]

¶ *Iussus cum morietur eligere, potest donec uiuit eligere: & antè nullus admittetur, sed eo non eligente omnes. Barto.*

¶ Rogo, fundũ, cùm morieris, restituas ex liberis, † cui voles. Qd̃ ad verba.[c] attinet, ipsius erit electio: nec petere † quisquã poterit, quãdiu præferri[d] potest alios; defuncto eo, priusquã eligat, petẽt omnes, itaque eueniet, vt qd̃ vni datum est,[e] viuis pluribus unus[f] petere non possit, sed omnes petant.[g] quod[h] non oĩbus datum est.[i] & ita demũ petere possit vn' si solos moriente eo superfuerit. †

¶ *Si testator legat rem hæredis ut suam, valet legatum. Bartol.*

¶ Si rem tuam, quam existimabã meam, te hærede instituto, Titio legem, non est Neratij Prisci sententiæ, nec constitutioni locus, qua cauetur, non cogendum[k] pstare legatum hæredem. Nam sue cursum est hæredibus, ne cogantur † redimere,[l] qd̃ testator suũ existimans reliquerit. † Sunt. n. magis in legandis suis rebus: quã in alienis comparandis, & in onerandis hæredibus faciliores[m] voluntates. † quod in hac specie nõ euenit, cum dominium rei[n] sit apud hæredem.

¶ *Licet uerba fideicommissi sint defectiua, tamen debetur, si ex mente colligit. B.*

¶ Si omissa fideicõmissi verba[o] sint, & cætera quæ leguntur, cum his quæ scribi debuere, † cõgruãt; recte datum, & minus scriptum, exẽplo institutionis, legatorumque, intelligetur. quã sententiam optimus quoq; imperator noster Seuerus secutus est.

¶ *Verba enũciatiua futuri euẽtus ad gratiam directa, fideicõmissum inducũt. Ba.*

¶ Item Marcus imperator rescripsit, verba quibus testator ita cauerat, non dubitare se, quæcũq; † vxor eius[p] hęres instituta † cepisset, liberis suis rediturum, pro fideicommisso accipienda. Quod rescriptum summam habet utilitatem: † ne. s. honor[q] bene transacti[r] matrimonij, fides etiã communium liberorum decipiat patrem, qui melius[s] de matre præsumperat. Et idem † princeps, prouidentissimus,[t] & vir † religiosissimus, cum fideicommissi verba[u] cessare animaduerteret, eum sermonem pro fideicommisso rescripsit accipiendum.

¶ *Ea quæ quis caperet alio hærede existẽte, non ut ex ultima uoluntate, in fideicommissum generale non ueniunt. Barto.*

Paulus. † LEX LXX.

SEquens † quæstio est, an etiam quæ viuus per donationem in vxorem contulit, in fideicõmissi petitionem veniant? Respõ. ea extra bonorum causam[x] defuncti computari debere, & ppterea fideicommisso non cõtineri; quia ea habitura esset etiam alio hærede existẽte. Plane nominatim maritus vxoris fidei committere potest, vt etiam ea † restituat.

¶ *Verba dispositiua seu præceptiua ad gratiam uel honoratum directa, fideicõmissi petitionem inducunt. Barto.*

PApinianus. † LEX LXXI.

Eto luci † Titi, ut † contentus

a ¶ Fideicommissum. ¶ scilicet centum aureorum, & sic hæres præstabit Lucio Titio cẽtum aureos per fideicommissum, quasi tacitè relictum, ut hic. & ff. titi. j. l. fideicommissum. §. si quis ita.
b ¶ Instituisset. ff Lucium Titium.
c ¶ Eio. ¶ f. Lucio Titio.
d ¶ Quo. ¶ sub. illo &c.
e ¶ Hoc probare. ¶ g dictum est in secundo casu.
f ¶ Illud. ¶ quod dictum est in primo casu.
g ¶ Ibi. ¶ scilicet in primo casu.
h ¶ Ab ijs. ¶ scilicet hæredibus. ut ipsi hæredes præstẽt cum quibus &c. id est ad quos non direxerit sermonem. in secundo casu secus: & ità facilius præstatur. & ponitur hoc uerbum facilius, comparatiuè. nã utrũque valet. & sic probatur nõ esse necessariũ, vt testator loquatur cum eo quem onerat, si tamen apponat verba præceptiua, ut hic. secus si deprecatiua. tunc enim si dirigat ad legatarium, non ualet. secus si ad eum quem grauat, ut §. eo. l. unum. §. fin. & ff. de vsufr. leg. l. generali. j. respon. Ité hoc respon. est contrã. §. eo. l. cum pater. §. pater qui filio. Solu. ibi. Item contrã §. tit. j. l. filius §. diuus. sed hic tacitè uidetur dixisse causam prohibitionis: quã uidetur voluisse reiudum à centum aureis esse restituendum per fideicom. cohęredibus. Nam ueniens ab intestato habere non posset: quia sic pro parte decederet testatus, & pro parte intestatus: quod esse non debet: ut instit. de hære. instit. §. non autem. uidetur ergo uoluisse quod esse potest. Item facit §. titu. j. l. penul.
i ¶ Idem dicemus. ¶ scilicet vt in fideicommisso tacitè contineatur quicquid fit ultra centum. ad quod facit §. eo. l. unum. § fi.
k ¶ Gratia. ¶ secus si nullius gratia sic fuisset locutus: ut §. titu. j. l. si filius familiãs. §. penul.
l ¶ Redimere. ¶ si intestatus decederet.
m ¶ Prædium. ¶ testator instituit aliquem hæredem de familia sua, & rogauit eum ne fundum Botrianum alienaret extra familiam. nã distinguitur inter voluntariam alienationem, & necessariam.
n ¶ Voluntaria. ¶ tunc enim statim fieret reuocatio, ut ff. eod. l. cùm pater. §. libertis. sed hic differtur post mortem debitoris, scilicet hæredis: quia fuit necessaria alienatio: ut §. e. l. unum ex familia. §. quod si talia. fi §. de fundo do. l. j.
o ¶ Bona hæredis. ¶ id est testatoris nomine hæredis: ut no. §. tit. j. l. filius. § diuus. in fi. Azo.
p ¶ Debitor. ¶ quandiu vinit debitor, remanebit res emptori.
q ¶ Post mortem eius. ¶ scilicet hæredis. uel id est debitoris.
r ¶ Non habiturus. ¶ scilicet emptor extraneus.
s ¶ Exterus hæres. ¶ institutus à primo hærede, qui fuerat de familia, cogitur præstare familiæ rem non alienatam, ut ff. §. fratre. & sic mutat casum. Vel dic, quod dixi. si fuit institutus aliquis de familia, vt distinguatur, necessario uel uoluntariè alienet: hoc idem cogit præstare, id est seruare, & sic extraneus sic institutus, & prædicto modo rogatus ne exeat de familia. Vel dic tertio aliquem de familia institutum & rogatum, qui necessariò uendidit. & certè non habebit emptor extraneus post mortem rogati. quod est uerum, quando exteraneus instituit. & hoc dicit, quod exterus &c. & secũdũ hoc innuit fideicommissum non posse peti, si aliquem de familia, non extraneum habeat hęredem: quia eiusdem iuris debet censeri, cuius & defunctus qui erat de familia. & facit l. qui solidum. supra eo. & suprà titu. j. l. filius. § cùm pater.
c ¶ Instituto. ¶ in testamento solenni.
v ¶ Eiusque. ¶ scilicet tutoris.
x ¶ Nõ potuit. ¶ imò potest quando instituit eum hęredem: ut hic fecit: ut §. de testa. tute. l. pater. ij. respon. & C. de testa. tute. l. mater. quæ sunt contra. Solu. dic, non potest aliàs cùm non instituit eum: uel non potest, ut datio teneat per se: confirmatur tamen sine inquisitione. sed ubi non instituitur, tunc cùm inquisitione, ut §. de testa. tute. l. pater. iij. respon.
y ¶ Aeque præstabitur. ¶ sed quomodo hoc ex imperfecto testamento ut C. de test. l. ex imperfecto testamẽto. & fa. ercisc. l. fi? Respon. iussit restitui uni ex liberis, ut C. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & secundum hoc loquitur secũdum noua iura eo dicis. uel secundum R. cauit hic ut ualeat pro codicillis. uel dic testamentum non solenne quantum ad dationem tutoris: quia filius erat emancipatus, vel dedit quem dare non poterat: sed quãtum ad alia solemne erat. Acc.
z ¶ Arbitrabatur. ¶ sic C. de reb. cre. l. cùm etiam. & C. de fideicomis. l. etiam. item facit suprà de confirm. tut. l. j.
a ¶ Debet probari. ¶ ut & infrà de vsufru. leg. l. codicillis. §. fi.
b ¶ Datus. ¶ ut quia maior xiiij. an. ut §. de tut. & cu. da. ab his. l. Seiæ.
c ¶ Datum uidetur. ¶ si ergo hoc ualeret, præstaretur de rebus pupilli, & rebus pupilli applicaretur, uel ipse pupillus sibi ipsi esset obligatus: quod esse non potest, ut §. titu. j. l. cum filio.
d ¶ Accepit. ¶ à testatore pupillo præstandum.
e ¶ Petit. ¶ alter frater testatoris.
f ¶ Vel extero. ¶ ex hac l. & C. de secun. nupt. l. si quis prioris. §. certum. & §. j. & infrà, de uerbo. obliga. l. fi ita quis promiserit. §. ea lege. colligitur quòd hi qui alienare prohibentur in testamento, etiam instituendo extraneum hæredem uidentur facere contra prohibitionem: unde conueniri possunt: dominium tamen transit: ut infrà, titul. j. l. pater. §. fundus. & infrà, de acquiren. rer. do. l. quędam. Io. tamẽ dicit non transire dominium ad extraneum institutũ. unde etiam dicit rei vendicationem competere legatario cuius causa prohibita fuit alienatio. Quod enim dicitur infrà, tit. j. in l. pater. §. fundus. uerũ est ideo, quia testator dixit ne viuus alienaret: & quia eam solam prohibuit alienationem quæ fieret in uita, conceditur ei post mortem alienare: quod est uerius. Item contra infrà, titul. j. l pater. §. quindecim. Solu. ibi portio ad legitimum sine pœna transit: & siquidem semper prohibeamur nunquid impunè extraneum hæredem instituet? Respon. potest: sed potest agi ad interesse, ut C. de condi. ob cau. l. ea lege. & dicta l. de verbo. oblig. l. fi quis ita promiserit. §. ea lege. Item ad legẽ quædam. dic loqui cum decedit ab intestato. secus si testamẽto facto. Item contrà suprà, de aliena. iudi. l. ex hoc edicto. §. sed hæredem. Sed iliud ut cesset illud edictum. Item argumen. contrà suprà, de fun. do. l. j.

ergo &c. hæredi ex parte, & sic honorato. Itẽ tertio ibi? dẽ dicemus &c. hæredi ex asse.

fis centum aureis: Fideicommissum[a] valere placuit: idque rescriptum est. Quid ergo, si cùm hęredem ex parte instituisset[b], ita locutus est: Peto pro parte tua contentus sis Luci Titi centum aureis? Petere poterunt cohæredes partẽ hæreditatis, eo † retinẽte siue præcipiẽte id †, quo[d] cõtentũ esse voluit defunctus. Sine dubio facilius est hoc ꝓbare[e], quã ꝓbari potuerit † illud †: cũ ibi[g] fideicommissum petatur ab his[h], quibus † testator locutus nõ est. Idem dicemus[i], si cũ ex asse scripsisset hæredem, eius gratiã[k] qui legitimus hæres futurus esset, ita loquatur: Peto pro hęditate quã tibi reliqui, quæque † ad fratrem meũ iure legitimo rediret †, contentus sis centum aureis.

¶ *Res prohibita potest alienari ex causa necessitatis. Bartol.*

¶ Prædium[m] quod nomine familiæ relinquitur, si non voluntaria † facta sit alienatio, sed bona hæredis[o] veneãt, tandiu retinere emptor pôt †, quandiu debitor[p] haberet bonis non venditis: post mortem[q] eius non habiturus[r], quod etiam exterus † hæres[s] præstare cogeretur.

¶ *Relicta à tutore uidentur relicta à pupillo: & ideo valent, licet tutoris datio nõ fortiatur effectum. Bartol.*

¶ Mater filio impubere hærede instituto[t], tutorẽ eidem scripsit, eiusq;[u] fidei commisit, vt si filius suus intra xiiij. annos decessisset, restitueret hęreditatem Sempronio. Nõ ideo minus fideicommissum rectè datum intelligi debet, quia tutorem dare mater non potuit[x]. Nam etsi pater nõ iure facto testamento, tutoris fidei commiserit, æquè præstabit[y], quãdmoduin si iure fuisset factum testamentũ. Sufficit enim, vt ab impubere fideicõmissum datum ab eo dari videatur, quem is, qui dabat, tutorem dederat, vel etiam tutorem fore arbitrabatur[z]. Idem in curatore impuberis uel minoris annis debet probari[a]. Nec interest, tutor rectè datus[b] uiuo patre moriatur, uel aliquo priuilegio excusetur, uel tutor esse nõ possit ꝓpter eius † ætatẽ, cui tutor fuerat datus: quibus certè casibus fideicõmissum nõ intercidit, quod à pupillo datum uidetur[c]. Hac denique ratione placuit, à tutore qui nihil accepit[d], fideicommissum relinqui pupillo non posse: quoniam quod ab eo relinquitur extero, nõ ipsius proprio, sed pupilli iure debetur †.

¶ *Res alienata extra familiã contra phibitionẽ testatoris, reuocatur per oẽs de familia ordine successuo: sed primus cauet de restituendo sequentibus: & si cautio omittatur, non condicitur res, sed casu eueniente uendicat: & sufficit quẽ fuisse in familia tempore testamenti. Bar.*

¶ Fratre hærede † instituto, petiit[e] ne domus alienaretur, sed ut in familia relinqueretur. Si non paruerit hæres uoluntati, sed domũ alienauerit, uel extero[f] hęrede instituto decesserit: omnes fideicõmissum petent, qui in familia ff. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Proximus quisque.⸗ sic ſ. titu.j.l cùm ita.§. in fideicommiſ. & ſ. titu.j.l.filius.§. dui.& §. cum pater.& l.nihil.§.j.& J.e.titu l. cùm pater.§.libertis.& § hæreditatem.& j.titul.j.l. is qui plures. & l.pater. §.j.ij.iij.iij.& v.& pe.& C.de uerbo.ſignifi.l.fi.& infrà ad legem falcid.l.pater filium.

b ¶ Cauere.⸗ publico ſeruo, ut familia uſſe habeat actionem: ut ſ. de adopt.l. non enim. & l. his uerbis. ſed R. dixit quod inuicem inter ſe caueant. Azo.

c ¶ Reſtituturum.]ſcilicet poſt ſuam mortem, aut fortè alienationem.Azo.

d ¶ Condictio.]incertiuel alia per quam petetur caueri. Sed contrà ſ. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu.l. hoc ſenatus.§. j. ſed hic alio modo conſulitur actione ex teſtamento,& rei uendicatione: ut hic ſubijcit,& l.unum. §. ſed ſi uno. ibi ſecus. Item hic non interest: quia nunquam forte ſit habiturus. ſed ibi ſic. Accurſius.

e ¶ Cautionem.⸗ illam, ſcilicet de re reſtituenda ſi non relinquatur in familia, ut ſ.e. l. vnum.§. q ſi talia. alia uerò de reſtituendo familiæ præſtatur iudicis officio,& hoc etiam ratione excep. doli. ſed propter nullam datur cõdictio. Item de ſecũda uidetur tantum loqui hic,ut dixi ſ.eod.l. vnum.§.quod ſi talia.

f ¶ Deſiderari.⸗ propter primam uel propter ſecundam cautionem. Azo.

g ¶ Ex familia illa ſuperſit.⸗ nec ſupereſſe ſperatur.& ſic ſuperflua exponitur cautio,ex qua non agetur,ut arg. ſ.de euict.l.emptori.§.fin.ſecundum quoſdam.ſed Io.contra, ut nunquam ſuperuacua interponatur.no.ſ.de procu.l. non cogendum.§.fi. & J.ut leg.no.ca.hæc ſtipulatio.§.diuus.Dic ergo quod null' ſupereſt, ſed ſupereſſe ſperatur.uel etiam die,ſi nullus ſperatur ulterior, eſt tamen uel eſſe ſperatur alius in eodem gradu:aliàs ſi nec eodẽ uel alio gradu eſt,uel eſſe ſperatur,nõ interponitur cautio,ut J. c.l.cũ pater. §.libertis.& l.qui ſolidum.§.penul.

h ¶ Quoniam familiæ.⸗ nam tempore teſtamenti cùm ſic de domo ſua diſponebat,erant de familia:ut J.d reb.dub.l.ſi cognatis.uel licet definat agnatus eſſe,de familia tamen eſt,maximè per authen.de hære.& fal.coll.j.& J.de verb.ſig.l.pronunciatio.§.communis.

Flo.ſuerunt.

libro 20. Quæſtio.

Fl. deeſt illa.

Mperator.⸗ CASVS. Legaui tibi decem & rogaui te, quod ea reſtitueres Titio per fideicommiſſum.tu agnouiſti legatum.nõ uis modò exigere ab hærede,ſed fideicõmiſſario dare actiones tuas:certè bene potes.Quid ſi non rogaui te legatariũ ut totum legatũ Titio reſtitueres,ſed partẽ: & tu uis ei cedere actiones contra hæredẽ uſq; ad eam quãtitatem quæ continetur in fideicõmiſſo,& nõ in plus:certè iuſtum eſt deſiderium tuum. & idẽ eſt ſi legatũ iam confecutus es.

¶ Si cõtum.⸗ Legaui tibi centum,& rogaui te,quòd ducẽta Mæuio reſtitueres.non teneris in plus quàm tibi legauerim.ſed ſi legaui tibi centum,& rogaui te,quod dares ducẽta Mæuio poſt biennium:certè eatenus præſtabis Mæuio ultra, quatenus interim habuiſti de vſuris ducentum,& non plus:etiam ſi tu propter legatum de centum perceptum magnum emolumentum es cõſecutus ex alio negotio, puta q; domum optimam inde emiſti,uel euaſiſti aliquam pœnam in quã incidiſſes ſi non habuiſſes dicta centum.& hęc omnia uera ſunt,ſi legauit tibi quantitatem,& rogaui te de quantitate aliqua danda,ſicut dictum eſt.ſi autem legaui tibi centum,& rogaui te vt dares Mæuio domum tuam quæ ualebat ducenta,& tu agnouiſti legatum de centum: bene teneris Mæuio domum dare.

¶ Cùm quidam.⸗ Filium meum & fratrem meum qui eſt ei patruus, inſtitui mihi hæredes pro dimidia pone: & rogaui dictum meum fratrem ut dictum filium meum inſtitueret hæredem pro uirili portione cum filijs ſuis,cùm ueniret ad mortem.& ita factum eſt. certè aut uiuus uel tantum eſt in uirili portione hęreditatis fratris mei quam debet habere filius meus,quàm pars dimidia hæreditatis meæ in qua fratrem meum inſtitui,aut plus. ſi minus uel tantum , non poterit filius meus ultra petere de hæreditate fratris mei . fuerò plus ſit in dicta uirili portione, quàm in parte dimidia meę hæreditatis quam fratri meo reliqui,& tantũ percepit dictus frater meus ex dicta meæ hæreditate nomine fructuum , quòd inter meam hæreditatem & eius fructus quos percepit , uel percipere potuit , capit tantum quantũ ualet dicta uirilis: bene peipiet dictã virilem integrã filius meus: aliàs non , ſed eatenus ex dicta uirili habebit, quatenus pars mea hæreditatis quam fratri meo dedi,& fructus eius capiunt , & non plus:quia non debet plus à me onerari frater meus quàm ſit honoratus, & ponit ſimile ibi, non ſecus &c. vſque illuc : cùm autem &c.ibi ponitur talis caſus.Pone quod rogaui dictum meum fratrem , quod quicquid ex dicta hæreditate mea quam ei reliqui , ſupererit ei poſt mortem ſuam , reſtituat dicto meo filio. & ipſe poſteà uendit quaſdam res de dicta hęreditate, & ex pretio alias emit , uel etiam pretium illud ſoluit creditoribus ſuis.nunquid hęres eius fratris mei tenebitur filio meo ad res emptas,uel ad pretium ? Et dicitur quod ſic.& h.d. cum duabus legibus ſeq. Viuianus.

i ¶ Poſſe cedere.⸗ id eſt, cedendo liberari. ſed an cogatur? Reſpõ. ſi agnouit ſic : non aliter,ut infrà,ad Trebel.l.mulier.§.fin. & l.nam quod. & ſic intellige inf.titu.j.l.ſi legatarius.

k ¶ Abſtineat.⸗ id eſt, differat agere, non repudiet.ſic ſ. eod.l.cùm quidam.§.Scæuola.Azo.Sed pone quod repudiat.dicũt quidam nullum. quod eſt verum quantum ad legatarium : ſed hęres tenetur ad quem redit cum onere,ut C.de cadu.tollen.§.ij.& ſuprà , eod.l.ſi Titio.§.Iulianus.

l ¶ Quod.⸗ ſcilicet ultimum.

m ¶ Non amplius.⸗ niſi in caſibus , ut J. proxi.§.ibi, habita &c.not. & faciunt communiter ad hoc,& ad inferiorem proxi.§.J. de uerbo. ſignifi l.aliud.& C.communia de lega.l.j. §.fina.& de ijs quæ ſub mõre.l ij.& ſ.titu.j.l.filius.& J.titu.j.l.cùm quis. in prin.& l.fina. in prin. & l.j.§.ſciendum.& infrà,de ali.leg.l. Stichus.& ſ.titu.j.l. ſi ſeruus.§. cum aliquid.& inſti.de ſingu.re.per fideicom.re.in princi.& J.ad legfalcid.l.ſi fundus.in fi.& ſ.titu.j. l.ciuitatibus.

n ¶ Si centum legatis,duplum.⸗ puta ducenta.& facit ſuprà, proxi. reſpon.

o ¶ Relictum.⸗ ſcilicet duplum :ut poſt quinquẽniũ præſtet duplũ.

p ¶ Additamentum.⸗ q; ſi interim colligat uſuras, q; poſsit ſoluere duplum,quod teneatur.

q ¶ Percepto.⸗ à primo legatario.

r ¶ Emolumentum.⸗ ſic ſ.de act.empt.l.ſi ſterilis.§.cùm per uenditorem.argu.contra ſ.de in litem iuran.l.nummis. & de eo quod certo.l.ij.§.fina.

s ¶ Cum quantitate.⸗ Idem ſi hęreditas cum hæreditate , ut inſ.proxi.§.& l.cùm pater.§. Titio.

t ¶ Propriam.⸗ ſcilicet legatarij. ſecus ſi alienam quam præſtare non poteſt niſi redimat,ut ſ.eo.l. unum ex §.fi rem.

v ¶ Offerat.⸗ Sic ergo nota caſum ubi in plus grauatur[q], quàm honoretur. Eſt & alius J.ad l.fal.ſed ſi non ſeruus , & ſ.de mino.l.ſi minor.& alius J.e.l.cum pater.§.menſe.& alius.ſ.titu.j.l.planè.§. ſi cui. regulariter contrà,ut ſ.in princip.huius §.& ſ. proxim.§. in fin. cum ſuis concor.& ſuprà , man.l.ſi hæreditatem. & inſtit. de ſingu.re. per fideicom.re.in princip.Item not.de vſuris medij temporis.ſic ſuprà , titu.j.l.filius.§ apud.& infrà, de an. lega.l. Titia. & de alimen.leg.l. Stichus.§.Titia.Item facit infrà,eo.l.cùm pater.§. q dotale.& infrà, titu.j.

lia fuerint .Quid ergo, ſi nõ ſint eiuſdem gradus ? Ita res tẽperari debet , vt proximus quiſq; primo loco videat inuitatus: nec tamen ideo ſequentium cauſa propter ſuperiores in poſterum lædi debet: ſed ita proximus quiſq; admittẽdus eſt,ſi paratus ſit cauere, ſe familiæ domum reſtituturũ . Quòd ſi cautio nõ fuerit ab eo , q; primo loco admiſſus eſt,deſiderata, nulla quidẽ eo nomine naſcetur condictio : ſed ſi domus ad exterũ quãdoq; peruenerit, fidei commiſsi petitio familiæ competit. Cautionem aũt ratione doli mali exceptionis puto iuſtè deſiderari :quãuis nemo alius vlterior ex familia illa ſuperſit . Si quidam ſint poſteà emãcipati,tractari poteſt an hi quoq; fideicommiſſum rectè petãt. Et puto rectè petituros:quoniam familiæ appellatione hæ quoq; perſonæ demonſtratæ intelliguntur.

¶ *Legatarius tenetur cedere fideicõmiſſario actionem,uel rem ſi habet. Bar.*

¶ Idem. LEX LXXII

Mperator Antoninus reſcripſit,legatariũ, ſi nihil ex legato accepit,ei cui debet fideicommiſsũ , actionib. ſuis poſſe cede-

re ,nec id cogẽdũ ſoluere.Quid ergo, ſi non totum ,ſed partem legati relicti reſtituere rogatus, abſtineat eo ?vtrũ actionibus ſuis in totum cogetur cedere? an verò non niſi ad eam quantitatem,quę fideicõmiſſo continetur ? quod ratio ſuadet. Sed & ſi legatũ percepit ,non amplius ex cauſa fideicommiſsi cogendus erit ſoluere,quàm percepit . Si centũ legatis , duplũ reſtituere rogatus ſit , ad ſummam legati videbitur conſtitiſſe .Si autẽ poſt tempus fideicõmiſſum relictum ſit, vſurarum duntaxat additamentum admittetur. Nec mutãda ſentẽtia erit,q; fortè legato percepto magnum emolumentum ex aliquo negotio conſecutus eſt , aut pœnam ſtipulationis imminentẽ euaſit. Hæc ita , ſi quantitas cum quantitate conferatur. Enimuerò ſi pecunia accepta rogatus ſit rem propriam , quãquam maioris æſtimareẽ , reſtituere : nõ eſt audiẽdus legatarius legato perceptoſi velit computare. Nõ enim æquitas hoc probare patitur , ſi , quod legatorũ nomine percepit legatarius , offerat .

¶ *Honoratus in quota, non poteſt grauari in alia quota ultra uires relicti. Bar.*

Fl. abſtinuit ualet.

Fl. perceperit.

Fl. receperit.

Fl. conſiſtuiſſe.

Iſte text. ẽ valde ſingul. ſecundum Bart. hic: nec reperitur alibi, ẽm Dy.

Fl. quãq; maioris pũtii eſt.

Grauari q; pòt in plus q; honorari.

titu.j.l.iij.§. Iulianus.

a ¶ Patruum.⸗ ſcilicet fratrem teſtantis.

b ¶ Eius.⸗ ſcilicet filij.

c ¶ Suis.⸗ patrui.

d ¶ Faceret.⸗ quod ualet iure fideicommiſ.non directo,ut ſ. titu.j. l.filius. §. ut quis. & J. ad Trebel. l. ex facto. § non tantum.& facit J.eodẽ.l. cùm pater.§. Titio.

e ¶ Amplius.⸗ ſcilicet quàm virilem

f ¶ Fructuum.⸗ ſcilicet hęreditatis ſecundæ percipere potuit.

g ¶ Habẽdam eſſe.⸗ virilis ergo ad virilẽ fit cõpenſatio uel computatio, ſicut in pecunia. ſ. proxim. §. dixi. quia eſt debitum in genere , ſicut dixi ſ. ſi pars hæred.peta.l. j.§. penũ.Azo. & facit J. de dote prælegata. l. iij. & ſ. de rei uendica. l. uenditor.ibi. quemadmodum & infrà. titul. j.l.ſed ſi fic. & ſ. ſi certum peta. l. rogaſti. §. ſi decem.

h ¶ Venditarum.⸗ id eſt quas uendidit.

i ¶ Alias.⸗ ſ.res.

k ¶ Non uidetur .⸗ eſt ergo in fideicõmiſ. quod cõparatum eſt: ut infrà. l. proxi. ſi ſ. de iure dot.l. ita qs . & ſ. ſol. matri. l. ſi cùm dotem.§. fina. & ſ. de peti. hære. l. ſi & rem. in fin. Sed contra J.eo. titu.ſed & ſi le.§.j.Solu. hic emit nomine hęreditatis: ibi nomine ſuo.arg. J.eo. titu.l. item ve.§.i.ij.& iij.Itẽ quid ſi alio modo alienauit,quàm uendẽdo, vt quia diſsipauit. uel donauit? Reſpond. diſtinguitur , an fecerit cauſa interuertendi fideicommiſ.an non : ut J.ad Treb. l. Titius.& ſ.de peti.hære. l.ſed & ſi §.quod autem. & hoc iure ueteri. Hodie autẽ omnino quartam ſeruare cogitur, niſi in caſibus:ut C.ad Treb.authen.contra rogati. Item contrà J.e. l.cũ pater.§.dulciſsimis.Sol.ibi.& facit ſup. de don.iter vir.& uxor. l.uxor mea.& infrà,de adi.leg.l.pater.in §.j.& ſ. quod metus cau. ſi ipſa.& ſ.de do.l.itaque.& de pecu.l.ſed & ſi quis.& infrà.eo.l.codicillis.§.inſulam.

l ¶ Idem ſeruandum.⸗ facit J.de ſolu.l.in pupillo.& ſup.tit.j. l. Mæuius.§.in fundo.argu.contrà.J.titu.j.l.prædiis.j. reſpon.

m ¶ Abſumitur.⸗ id eſt conſumitur.

n ¶ Retinetur.⸗ fictione iuris per aliam rem emptam,ut in primo: vel per hoc q; iſte ſoluit pecuniam hæreditariam creditori ,pprio:& ſic ipſe effectus eſt debitor hæreditatis. Accur.

S I quod ex Pamphila. ⸗ CASVS. Titius legauit mihi illud quod naſcetur ex Pamphila ancilla. ego poſteà emi Pamphilam grauidam,& ipſa peperit apud me,& ita habeo partum eius ex cauſa non lucratiua.bene ergo potero dictum partum ex teſtamento petere.

o ¶ Pamphilam.]grauidam.Io.licet R.dixerit fortè.Azo.

p ¶ Lucratiua.⸗ ergo uideor emiſſe partum.& ſic. eſt cõtrà ſup. de euict.l.vaccę. & l. ſi prægnans. Solu. non emi,ſed matrem cariorem emi,propter hoc quod erat grauida.& hoc ſubiicit,tanquàm &c.eo ergo enicto non agitur ex ſtipulatu,ut in contrariis. ſed ex empto: ut ſuprà,de euict.l.uenditor.& ſuprà titu.j.l. non quocunque. §. Iulia.& eſt arg.ad hoc quod not.in diſtinctione que habetur C.de fur. l.ancillæ.ubi dico,quod in partu non eſt titulus:& ideo ſuperueniẽs ſcientia nocet.ſi autem hic apud me fuiſſet conceptus,eſſet ſecus , q; hic dicat:ut ſuprà,titu.j.l.non quocunque.§ fundus.Accur.

q ¶ Conſtitiſſe.⸗ ſcili cet tunc cùm mater uenderetur.

Titio.⸗ CASVS. Legaui tibi centum & præſenti die dari tibi præcepi, & poſteà in teſtamento ſubiunxi,omnia quæ legaui,uelo quòd prorogentur ſoluenda uſque ad paſcha pone.quæritur vtrum ſit iſtud tuum legatum de centũ prorogatum? Et reſpon.quòd

Cùm quidam filio ſuo ex parte hrde inſtituto, patruũ eius coheredem ei dediſſet, & ab eo petiſſet, vt filium ſuum pro virili portione filiis ſuis cohæredem faceret : ſi quidẽ minus eſſet in virili portione, quã fratris hrditas haberet, nihil amplius peti poſſe. Quòd ſi plus etiam fructuum quos patruus percepit, vel cùm percipere potuit ,dolo non percepit ,habendam eſſe rationem reſponſum eſt: non ſecus quã ſi centum milibus legatis rogeẽ poſt tempus maioreẽ quantitatem reſtituere.

¶ *Pretium & res comparata ex pretio, ſuccedit loco rei in uniuerſalibus. Bar.*

Cùm autem rogatus quicquid ex hæreditate ſupererit, poſt mortem ſuam reſtituere,de pretio rerum venditarum alias compa rat , diminuiſſe quæ vendidit, non videtur .

¶ Idem. LEX LXXIII.

S Ed quod inde comparatũ eſt vice permutati dominii reſtituetur .

¶ Idem. LEX LXXIIII.

IDem ſeruandũ erit & ſi proprios creditores ex ea pecunia dimiſerit.Non enim abſumitur quod in corpore patrimonij retinetur .

¶ *Partum dicitur quis habere eo titulo quo habet matrem. Bartol.*

¶ Idem. LEX LXXV.

S I quod ex Pamphila naſcetur. legatum mihi fuerit , & ego Pamphilam emam,eáque apud me ſit enixa : ſumma ratione reſponſum eſt,non ex cauſa lucratiua partum intelligi meũ factũ: ideoq; petendũ ex teſtamento, tã quàm illum emiſſem: vt ſcilicet pretii contributione facta cõſequar tantum,quãti puerum deducta matris æſtimatione mihi conſtitiſſe, iudex in cauſa legati datus æſtimauerit.

¶ *Prolongatio diei legatorum facta ſimpliciter , refertur etiam ad ea,quæ diem habent. Bartol.*

¶ Idem. LEX LXXVI.

Titio centũ aureos hęres preſenti die dato : deinde ,p tulit diem legatorum . Non eſt verum , quod Alphenus retulit, centũ præſenti die deberi : q; diem proprium habuerunt.

¶ *Non refert cũ quo quis loquatur , qũ uerba diſpoſitiua proferuntur. Bartol.*

¶ Idem. LEX LXXVII.

Miles ad ſororẽ epiſtolã , quã poſt mortem ſuam aperiri mandauit, talem ſcripſit: Scire te volo,donare me tibi aureos octingẽtos. Fideicõmiſſum deberi ſorori cõſtitit.Nec aliud probandum in cuiuslibet ſuprema voluntate.Placet enim conſiſtere fideicommiſſum , ac ſi defunctus cum eo loquatur, quem precariò remunerat .

¶ *Prælegata non veniunt in ſubſtitutione vulgari. Bartolus.*

¶ Pro parte hæres inſtitutus , cui præceptiones erãt relictæ , poſt diem legatorum cedẽtem ante aditam hæreditatẽ vita deceſsit. Partem hæreditatis ad cohęredes ſubſtitutos pertinere placuit : præceptionum autem portiones,

Fl. iſtum.

Fl. hęres pręſens dato. et aliàs deeſt die.

Fl. deeſt die.

lib.6.Reſponſo.

Fl. remuneratur.

Fideicommiſſum per uerbũ ,dono fieri poteſt.

ſ.ſ.ſ.

Universidad de Deusto Biblioteca

C.de cadu.tollen.§. in nouissimo.

a ¶ Constituerunt.§ id est ualuerūt iure legati, ad hæredem &c.& ad hoc C.de ca.tol.§. in nouissimo. p alia autē parte qua ipse fuerit heres, non ualuerunt, quia hæredi à seipso non potuit legari ut ē.tit. j.l.legatum §. hæredi. Sed contra ē.titu.i.l. qui filiabus.§. fi.& l.seq. vbi dicit altero repudiante totū alteri deberi. Sol. hic cohæres fuerat ei substitutus in omne, quod iure hæreditario capiebat qui decessit unde portionē præceptionis quā nomine hæredis, uel iure hæreditario habebat, substitutus capere sibi non fuerat substitutus, † iure accrescendi ei deferebatur. Vel aliter sub cōditione uidetur ei legari pro sua parte, scilicet si hæres non erit: quæ hic deficit eo dum mortuo, & sic moritur pendente conditione: unde nō trāsmittit: ut C. de cadu. tol.§. finautem. ibi uiuit, & si extitit contrario eo uiuo: quia repudiat: Vel ibi sequitur in suo hærede, qd̄ pater ex eo quòd dicit abstinuit, hic in extraneo sine dubio suus enim : āsmittit hæreditatē: ut C.de iis qui ante aper.tabu.l i.& eisdem modis sol.ē.titu.j.l.quæsitum.§.duobus que est contrà. Item contrà ē.eo.titu.l. Titia §. ubi in totum ualet. Sol.ibi ambo uiuunt, & ambo adesit. & omnes sunt hæredes.unde in una dimidia dominium habet iure hæreditario. † alia iure legati.& ficit C.eo.l.tum responso. & J.titu.j.l.sextiliam & C. de fideicommis.l.fi in persona.

† Fl.hæreditatis.

† Fl.pertulisset.

quæ pro parte cohæredū constitere unt [a], ad hęredē † eius trāsmitti.

¶ *Si testamentum rumpitur pro parte, prælegata non debentur, sicut nec legata extraneis: libertates debentur, & præstantur insolidum. pro seruitute actio datur insolidum: sed pro parte obstat exceptio: nisi partis æstimatio offerat. hoc dicit. Barto. secundùm Dyn.*

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

CVm filius [b] diuersis † tribunalib. [c] actionē [d] inofficiosi testamenti matris protulisset, † atq; ita variæ sententiæ iudicum extitissent, hæredem qui filiū vicerat, pro partibus quas aliis cohæredibus abstulit filius [e], nō habiturū præceptiones sibi [f] datas, non magis quàm cæteros legatarios actiones constitit [g]: sed libertates ex testamento cōpetere placuit [h]: cum [i] pro parte filius de testamento matris litigasset [k], quod [l] non erit trahendum ad seruitutes, quę pro parte [m] minui nō possunt. Planè peteē integra seruitus ab eo [n] q̄ filium vicit: partis autē æstimatio [o] præstabitur. † aut si paratus erit filius [p] accepto pretio seruitutem præbere, doli exceptione legatarius submouebitur, si nō offerat partis æstimationem: exemplo scilicet legis Falcidię [q].

† Iib.7.Respontor.

† Fl.iuitis & ad itell. huius l. aide. Hiero. Bungell.in L.4.§. Cato. nu.151.de verb. obli. ubi & Crotus nu.107.

¶ *Legatarius hereditatis debet sustinere commoda & incommoda illius. Bart.*

¶ Lucio Sēpronio lego omnem hęreditatem Publij Męuij [a]. Sempronius ea demum onera [b] suscipiet, quæ Mæuianæ hæreditatis fuerunt, & in diem mortis eius [c] qui hæres Mæuij extitit, perseuerauerunt: sicut vice mutua præstabuntur [d] actiones quæ ei † præstari potuerunt.

¶ *Hæres non potest retinere usumfructū uel partem rei legatæ: secus in cæteris seruitutibus. Bartol.*

¶ Dominus hīdē fructuario scripto, fundum sub conditione legauit. Voluntatis ratio non patitur, vt hęres ex causa vsufruct° emolumentum retineat. Diuersum in cęteris prædiorum seruituribus, quas hæres habuit [e], responsum est: quoniam fructus portionis [f] instar obtinet.

¶ *Non uidetur esse falsum, quod iuuat primordio ueritatis. Bartol.*

¶ Hæres meus Titio dato quod mihi ex testamēto Sempronij debetur. Cùm iure nouationis, quā legatarius idemque testator antè fecerat, legatum ex testamento [g] non debeatur: placuit falsam demonstrationem legatario nō obesse: nec in totum falsum videri, quod veritatis [h] primordio adiuuaretur.

¶ *Si aliquo casu libertas impedit, tēpore quo cedit dies legati, utitur legatum. Bartolus.*

¶ Seruus purè manumissus [i], cui libertas propter iuris impedimē-

Seruitus omnis præter vsumfructū indiuidua.

Ad quod ē.de inoffic.test.l.nam & fi.§.filius.

d ¶ Actionem. § id est querelam.

e ¶ Filius. § hic puncta.

f ¶ Sibi. § scilicet hæredi qui uicit filium.

g ¶ Constitit. § nam iure isto rupto testāmento per querelam, annullantur legata : ut ē. de inoffi. testa.l. Papinianus.§.fi.

h ¶ Placuit. § scilicet in totum, & pro parte quę est rescissa. consultur tamē filio pro parte officio iudicis: ut J. de except. rei iudi.l. iudicatæ. Vel dic aliter secundum R. & ut not. C.de inoffic.testa.l. cum duobus. hodie non: cùm ualeant per se: ut C. de libe. præte. aut. ex causa.

† Fl. præstituitur.

i ¶ Cùm. § id est quāuis, uel dic cū pro parte, scilicet tantùm.

k ¶ Litigasset. § & obtinuisset. H.

l ¶ Quod. § scilicet quod dixi in legatis ut legata minuantur. Jo.& est plana. uel dic quod suprà dixi in libertatibus. est enim inter ea hęc differentia, quia seruus potest dicere se totum liberum, at seruitutem in toto prędio legatarius uendicare non potest, quia prędium pro parte liberum est, ut in constitutione dicitur. est enim per consequentiam uel tacitè pro parte facta condemnatio. sed expressim non potest, ut suprà, de ser.l. ut pomū. §. fina.& l. pro parte. §. fin. licet autem seruitus pro parte extinguatur, obligatio tamen & actio ex testamento pro eo cōpetens cōtra ē stitutum qui vicit, insolidum durat, quia obligatus remanet, ut in utraque parte constituatur, licet utrunque non habeat, quia & in aliena potest quis promittere seruitutem. habet tamen exceptionē, nisi partis offerat æstimatio, ut hic, & suprà, tomil ercifc. I. hęredes. §. anteà. præstita autem æstimationis parte necesse habet cū filio cōuenire, ut patiatur seruitutem imponi, alioquin damnatur ad interesse secundum Azo. Item & ad hoc quod de libertate dicitur, est cōtra suprà. de codicil.l.penul. Solu. ibi agnatione posthumi, hic p quærelam rumpitur. uel ut ibi.

m ¶ Quę pro parte § scilicet una, id est ea quę apud institutum qui vicit, residet. nam pro illa durat, pro alia quam habet filius, extinguitur seruitus. Azo. uel dic, non minuitur quo ad actionem ut insolidū duret, ut modò not. cū omnes sint indiuiduę prętęr vsumfructū: ut J. ad leg. fal.l.j.§ fi vsusfructus. & hoc subiicit, planè &c.& dic, peteetur actione ex testamento quę insolidum durat.

n ¶ Ab eo. § scilicet hęrede. & lege passiuè. alius enim inuitus conuenirī potest. Azo.

o ¶ Partis autē æstimatio. § id est pars æstimationis, sicut ē.de inredo.l.cum in fundo.§.fi fundus. nec enim pōt, ppriè poni, qa seruitus partem non recipit prętęr vsumfructū, ut modò dixi. Item in iis q̄ diuiduntur ut insolidum æstimentur, quia maior ex uniuerso fit ęstimatio, ut ē.e.l. Męuius.§.in fundo.& J. ad l.fal.l.j.§.fi vsusfructus. sic & ponitur in eo. titu.l. fi is qui quadringenta.§.fi.

p ¶ Filius. § ultro respondens pro instituto animo nouandi. uel dic institutum conuentum habere exceptionem ex facto filij. si insolidū cōueniat. si & filius dare uelit seruitutē accepta parte æstimationis.

q ¶ Falcidię. § nam legatarius seruitutis offerre debet æstimationem Falcidię hęredi, si uult integram seruitutem, ut J. ad l. fal.l.leg. Falcidia interueniente & J. de do.excep.l.purè. §. j.& facit J. de ter. leg.l.fi.& ē.de codicil.l.qui graui. Item not. in quo imutentur p̄dicta per authen. ex causa. quę est C.de libe. prętę.

¶ Lucio Sempronio. § CASVS. Publius Męuius me hęredem instituit, ego hanc hęreditatem Lucio Sempronio legaui. dicit hic q̄ Sempronius inf sustinebit onera hęreditaria illius hęreditatis Męuianę & habet etiam Sempronius actionem contra debitores dictę hęreditatis Męuianę.

¶ Dominus hęrede. § Cùm proprietatem in fundo Titiano haberē, tu autem vsumfru. te hęredem institui, & hunc fundū sub cōditione alij legaui. legatarius petit à te fundum adueniente cōditione. cui mis retiuere vsumfru.& dare ei fundum. Certè non potes: quia vsusfru. dicitur portio rei in qua est vsusfr. unde non dicitur hęres fundū dare legatario, nisi & vsumfr. eius det. secus si habes in fundo meo aliā seruitutem quàm vsumfru. nam non cogeris fundum tradere legatario, nisi ipse patiatur seruitutes redimponi, quia tales seruitutes prętęr vsumfru. non sunt pars fundi.

¶ Hęres me°. § Sępronius mihi aliq̄d legauit, ego nouaui istā obligationē, q̄ a stipulatus sum animo nouādi ab hęrede Sēpnij, postea feci testāmentū, & sic dixi. Quicquid debet mihi ex testamento Sēpronij, lego Seio. nūquid ualet legatum? Et dicit quòd sic, & duas reddit

reddit rationes.

a ¶ Seruus purè. § Titia commisit adulterium cum seruo suo. posteà fecit testamentum, & ei libertatē reliquit. & legata similiter. Certè neque libertas neque legata ualeāt. hoc dicit vsque ad §. pater. Viuia.

b ¶ Publij Mæuij. § cui Mæuio testator hæres fuerat : ut hic subiicit. & facit C. de hæredi. instit.l.fi.

c ¶ Onera. § promittēdo creditoribus animo nouandi, uel ipso iuretur not. ē. e.l. fi qs seruū.§.fin. Azo. & institu. de fideicom. hære. §. post quod. & §. sed quia.

† Flo.deest.

d ¶ Eius. § Lucij Sēpronij.

e ¶ Præstabuntur. § per cessionem. sed & sine ea habet utilem: ut C.eo.l.ex legato. & facit J. ad Trebel.l eo gi. §. sed & sine. & ē. titu. j.l. non amplius. §.fi.& J. eo. l. Lucius. §.ij.

f ¶ Habuit. § in prædio testatoris: qui prædium seruiens sub condicione legauit. Accursius.

g ¶ Portionis. § id est sicut si testator partem haberet in prędio legato. & partem eius hæres, teneretur dare totum. Argu. ē. eod. l. unum. §. fi rem. ita & vsumfr. quia instar dominij obtinet, ut ē. de vsufruc. l.iiii. & suprà eod. l. Mæuius. §. fundo. Et no. q̄ distinctio huius. §. tollit contra. quarūdam legū, scilicet ē. eo. l. is cuius. & ē. tit. j. l. fi seruus Titijquę de vsufr. dicūt. & ē. tit. j. l. legatū. §. fundus. & ē. de ser. l. Papinianus. quę de cæteris seruitutibus dicunt. & facit ē. de rei uendi. l. fructus.

g ¶ Eere stamento. § scilicet actione, debet tamē ex Aquiliana stipulatione animo nouādi facta. secus si esset per acceptilationem extincta. uel alio mō. ut ē. eo l. fi ita scripsisset. & l. fi ita quis. & J. de do. præ. l. j. §. adeò. & ē. tit. j. l. fi sit. §. j. in prin. quæ sunt contrà. hic autem nunquā debēt debitū: ut C. fi cer. peta. l. fi ex prætio. Accur.

Origo obligatiōis nō titul° actionis cōfidendus est.

h ¶ Veritatis. § Nota q̄ origo obligationis, nō titulus actionis cōfidendus est. sic & J. de fideiuss. l. tutor. & de dona. l. qui id. & C. ad Mace. l. fi filius. & J. de lib. leg. l. fi. & ē. J. de consti. pecu. l. item. §. qd̄ dicitur. Arg. contrà ē. de condi. sine cau. l. j. §. siue autem. & J. de cap. l. i bello: § codicilis, et ē. de hęre. uen. l. j. Itē facit J. de auro et arg. leg. l. Quintus. in fin.

i ¶ Manumissus. § i. iussus esse liber à domino, et ei legatum relictū quod potest esse: ut C. e. l. seruus. nisi aliud impediret: ut hic fuit.

k ¶ Quòd. § id est quia.

l ¶ Quæstionem. § adulterij cùm domina à seruo commisit: unde accusatur: ut ē. de hære. instit. l. his uerbis. §. interdum. Alij dicunt, ut R. cum domina ab alio cōmisi. et sic interim differt libertas, ut de seruo posit haberi quęstio. ut J. qui et à qui. l. pspexit. quod nō placet, quia tunc sperarer legatum post purgationem criminis, ut ar. C. ad Syll. l. pe. Item si aliàs ex delicto serui non cōpetit libertas: ut C. qui non pos. ad lib. peruc. l. j. et quibus ad liber. pcla. nō licet. l. ij. q̄d dices? Respon. idem quod hic, ar. ē. communia prædio. l. fi. in fin. nec ob. C. qui non pos. ad lib. peruc. l. j. in fi. quia dicit ibi eo tempore, scilicet finito tempore pœnę Sed Az. dixit hic, et alibi percipi prio legata finito impedimento. secus si ex senatusconsulto Sylla. is impediretur: ut C. ad Syll. l. penul. Accur.

m ¶ Sperare. § audi R. sed ipse dicit ante innocentiam ab eo purgatam. et sic no. secundum primum actus morientis nō suspendi. sic ē. communia prædi. l. fin fi.

¶ Pater cum filia. § CASVS. Sempronius fecit testamentum. et instituit filiam suam Titiam pro semisse, et alios quosdam in reliquo: et rogauit dictam suam filiam in testamento ut Sēpronio nepoti suo quem habebat ex dicta filia, relinqueret plus ex dicto semisse cū venirer ad mortem, quàm alicui alij de filiis suis, si quos alios haberet tēpore mortis. et hoc ea ratione dixit, quia ita uocabatur nepos præ dictus sicut testator, ut dictum est. Certè uidetur testator imposuisse necessitatē filiæ ut relinquat uiriles partes de dicto semisse nepotibus testatoris ad minus, sed tamen secundum filiæ arbitrium. Sempronio nepoti uidetur maiorē partem reliquisse : ipsa ergo debet arbitrari circa maiorem partem Sēpronio nepoti dandā.

¶ Non iure. § Titia filio suo tutorem dedit: et sic inutiliter, et non iure: eo quòd mater filio tutorem dare non potest. et eidem tutori decem legauit. prętor posteà confirmauit dictum tutorem, eius tutoris consensu, nō putans eum iure datum prætor, imò bñ sciēs, quòd non iure erat datus, et ita non fuit prætor deceptus. certè legatum tutor prædictus consequetur.

¶ Qui Mutianam. § Legaui Titio decem si non ascenderet capitolium. Titius rogauit hæredē meum de non ascendendo capitoliū, et sic hæres soluit ei legatum secundum naturam Mutianæ cautionis. posteà Titius prędictus ascendit capitolium, et ita fecit contra cautionem suā. Certè legatum uel legata quod uel quæ cōsecutus fuit ab hæde, debet ei restituęre, & etiam fructus in de percepto°.

† Flo.datū.

† In hūc locū vide Viglium ad §. est aūt. Instit. de hęredi. instit.

¶ Variis. § Legatarius haber plures actiones ad consequendum legatum, scilicet actionem ex testamento. & rei uen. & hypothecariam: ut insti. de leg. §. j. Pone ergo quod legaui Titio fundum. ipse vult petere ab hærede medietatem rei uēdi. & aliam act. ex testamento. Certè non potest, imò debet unam de prędictis eligere, & aliam interim non habebit.

† Flo.deest in.

¶ Repetendorum. § Titius commisit crimē pduellionis. i. læsæ maiestatis. posteà testamētum fecit, & legata reliquit Catio, & Seio. hęres ab eo institutus soluit ei legata. mortuo pdicto Titio testatore accusatus fuit ipse Titius crimine læsæ maiestatis & condemnatus, & sic testamentum suum fuit irritatum, & hæreditas eius ad fiscum peruenit. Certè fiscus ad quē deuoluta est dicta hæreditas, potest à prædictis legatariis legata eis soluta repetere. Viuianus.

n ¶ Nepoti meo. § nato ex eadem filia.

o ¶ Nominis. § quia uocatur ut testator. & not. per hæc uerba duo uoluisse testatorem, scilicet nepotibus restitui, & uni plus. primū necessitatis, secundum ad arbitrium. & si hoc secundum nō fuisset, uiriles deberent restitui nepotibus: ut hic, & ē. eo. l. cùm quidā. ij respō. si autem arbitretur quanti plus habeat, illi stabitur: dummodo parū: quia hoc iudicat dictio plus: ut J. de uerb. signi. l. hæc adiectio. & ar. J. de reg. iur. l. in personam. §. j. & de ope. lib. l. fi libertus. & si non arbitretur morte præuenta: uel iudicis stabitur arbitrio, uel nil plus habebit. ar. ē. eo. l. cùm quidam. & J. de uerb. obli. l. triticum. & facit ē. eo. l. cùm pater. § hæreditatem.

p ¶ Dato. § à matre, ut quia eum non instituit hæredem: ut no. ē. e. l. peto. §. mater.

q ¶ Contentiat. § non ergo stat per eum, ut hic, & C. e. l. ab administratione. aliàs secus, ut C. e. l. pe. quæ est cōtrà. Alij distinguūt an dixit, ideo lego ut sis tutor. & tunc obtinet contrà: aut non: & tūc q̄d hic. & facit ē. de excu. tu. l. tutor. §. j. & l. Nesennius. & de testa. tut. l. q. tutelam. & facit ē. de confir. tut. l. j. & de iis quib. ut indig. l v. §. ei qui tu. & ē. vbi pupil. edu. l. j. & ē. titu j. l. etiam.

r ¶ Non faciendi. § ut J. de condi & demon. l. Mutianæ.

s ¶ Fructus. § nam & fructus & rem promittere debet, & reddere si

contra faciat: ut hic. & ff. de condi & demõ. l. hæres meus. § qui post. & C. de indi. vit. tol. l. ij. & auth. cui relictum.

a ¶ Legatorum. ¶ scilicet nomine.

b Non potest. ¶ quod fieret si legatarius partem rei peteret rei vẽdicatiõe, & sic haberet rẽ & partẽ actione ex testamẽto, & sic haberet æstimationem.

H. Idem si vni legatario duo sunt hæredes: ut ff. titu. j. huiusmodi. § ii. Sed quid econtra? si duo sunt hæredes, vni detur secus.

c ¶ Datum est. ¶ id est concessum à lege.

d ¶ Vti. ¶ vt eas simul exerceat.

e ¶ Electa. ¶ hæc electio fit tempore dati libelli: ut C. de eden. l. edita. & eligit legatarius: ut hic, & ff. tit. j. l. si seruus legatus. §. cũ homo. §. ¶ cõtrà ff. quorum leg. §. j. quia autẽ, vbi non eligit actor. Solu. ibi in omnium rei qui nõ certificat actorem de modo possidẽdi. cætera dicunt nor. v. de tribu. l. quod in hæredem §. fina. & facit C. communia de leg. l. j. & ff. de act. & obli. l. plura.

f ¶ Danda est. ¶ si fisco qui obtinuit fide hæreditate sint soluta. & hoc conditione inde licet alius soluat: ut ff. de condi. inde. l. j. §. j. & l. ij. iii. & iiii. & v. si uero de pecunia hæredis, ipse repetit: ut ff. de peti. hæred. l. ¶ si possessor.

g ¶ Apparuit. ¶ licet defuncto uiuo mota non fuit quæstio. quod est in hoc crimine magis speciale, & quibusdam aliis: ut ff. de accu. l. ex iudiciorum aliàs regulariter contrà: ut C. vbi causæ fiscalis. j. & C. si reus vel accu. l. j.

h ¶ Si tam solutis. ¶ nam si postea fit soluta. aliud esset: quia non repetit soluens: sed magis fisco tenetur: ut ff. ad leg. fal. l. dolo.

i ¶ Perduellionis. ¶ i. hostilis. nam perduelliones dicuntur hostes: ut ff. de uerbo. signi. l. quos nos. Alij dicũt i deo, quia hoc solo casu permittitur duellum: quod non placet, ut ullo casu admittatur, secundum. l. ro. ut no. §. ad l. Aquil. l. qua actione. §. si quis in colluctatiõe. Accur.

CVm pater. ¶ CASVS. Titius instituit sibi hæredes uxorem suã & unum suũ filiũ, & unã sitam filiã postea rogauit dictã suam filiam per fideicõm. ut suã partem hæreditatis restitueret dictæ uxori testatoris retentis sibi centũ aureis, & prædio Tusculano. filia uult hoc totum facere. Certè fundum Tusculanum in quo habẽt cohæredes quilibet tertiã, habebit filia iudicio fa. ercis. centũ aũt aureos p. dictos habebit de parte suã, & superfluum suę patris restituet matri.

¶ Eorum quibus. ¶ Quatuor sunt dicta hui. §. Primum est tale. Testator aliquis donauit alicui causã mortis. quæritur an possit ipsum donatarium rogare per fideicom. vt quod sibi donatũ est, restituat? Et respon. ¶ potest. In secundo dicit, ¶ si ipsa donatio remaneat penes hęredẽ, ipse debet onus fideicõmissi agnoscere detracta fal. In tertio dicitur, ¶ siue totam rem donatam seu partem ei* rogatus sit restituere donatarius: ¶ quemadmodum donatiõ sua per Falcidiam diminuitur, debet ei fideidommissum diminui. In quarto dicit, quod si nõ sit donatarius rogatus de re sibi donata restituenda, uel de parte eius, sed sit rogatus pstare aliud, vt puta alimẽta, licet res sibi donata per legem Falci. diminuit, tamẽ ipse de residuo præstabit alimenta sine diminutione, quia testator ita uoluisse uidetur. hoc dicit vsque ad §. mater. Viuianus.

k ¶ Ex hęreditate. ¶ per hoc uidebatur ex uniuersa hæreditate centum esse deducenda. quod remouet. R.

l ¶ Partem. ¶ suam filię.

m ¶ Prædium. ¶ Tusculanum.

n ¶ Habiturum. ¶ imò uidetur quod teneat in restitutione quod habet filia in prædio iure hæreditario, ut ff. ad Tre. l. in fideicõmissum. §. fina. sed hoc est quando uult detrahere quartam Trebellianicã: & tunc restituit in quartam imputando. Azo. quod hic etiam faceret, si esset necesse detrahi quartam.

o ¶ Pecuniam. ¶ quare secus est, ¶ pecuniam de parte sua tantũ retinet, die ut ff. ad Trebel. l. deducta. §. nũmis. & arg. ff. de fol. l. si is cui. & ff. si cer. pet. l. nam & si. ĩ fi. & C. deposi. l. fin. Et not. ¶ mator uidet rogari de sua parte prædij & centum vt filiæ det: ut ff. titul. j. l. post emancipationem. §. fina. Sed quomodo de parte centum, cùm ad eũ non peruenerint: ut ff. titu. j. l. fideicõmis. contrà. sed satis uidetur peruenire cum accepit eo minus: argu. instit. de rerum diuisi. §. interdum. Item in eo quod dicit totum prædium relinqui filiæ, est contrà ff. tit. j. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. ibi apparet solu. & facit ff. de ali. legat. l. alio. & ff. famil. erciscun. l. hæredes. §. fin. & l. seq.

p ¶ Quoque. ¶ vel eadem voluntate, vel postea alia. & facit C. de fideicommis. l. ab eo. Accur.

q ¶ Hæredes. ¶ imò donatarius detrahere debet, cùm & ipse patitur Falci. ut hic subiicit. & est C. ad legem falci. l. si mortis. & l. pe. Respon. expone fideicommissi. id ẽ donatio quæ posteà cadit i fideicõ. Vel dic, quod hæredes pręstãt apud quos cum onere remãsit donatio ut cadoca, uel io causam caducit. ut C. de cadu. tol. §. ¶ secundo. & §. in nouissimo.

r ¶ Si pars. ¶ donaui Titio causã mortis quantitatem uel speciem, & eãdem Caio. refert onere intrinseco, vt ex eadem donatione: uel extrinseco. & primo de vno, posteà de alio dicit, ut ecce, donauit quis. tibi viginti, causã mortis: ex his decem Seio rogauit te restituere, si tibi auferatur quarta per legem Falci. ab hærede, tu quoque quartam similiter detrahes de fideicommisso ex voluntate defuncti: ¶ præsumitur nunc esse talis, ut ultra dimidiam eius quod ex donatione habes, nil Seio dares. R. & secundum hoc non est Falc. sed magis oneris partitio. & sic concor. ff. ad l. fal. pœnales. §. fin. Vel sic patitur diminutionem fideicommissarius, ut solent legatarij pati, quatenũ Falcidiæ munus penes hæredem maneat.

s ¶ Præstari voluit. ¶ reliqua mortis causa donata. H. idem in quolibet alio legato. ut enim cætera legata, ita & alimẽtorũ diminuuntur per l. fal. ut ff. ad l. fal. l. hæreditatum. sed hæc ea est ratio, quia nõ pars donationis, sed extrinsecum onus continet fideicom. ut ff. titu. j. l. si mihi Stichus. Azo.

t ¶ Onus. ¶ ut alimenta præstentur.

v ¶ Non dubiẽ. ¶ id est, sine dubio. & dic maiore quàm esset onus alimentorũ. q. d. & si plus esset onus quàm fuit emolumentũ, necesse habet subire. sed & si maius esset quàm donatio, quandoque tenet donatarius: ut ff. tit. j. l. si mihi Stichus. non est igitur ita exponẽdum, id est de pecunia donata, licet Falc. nil reseruasset. nec enim est ar. necessarium si de pecunia maiori te onerauì, & de minori, ¶ a fallit vbi pars donationis est in fideicommisso.

x ¶ Integra. ¶ alimẽta. & facit ff. ad l. fal. l. pœnales. §. fi Titio. cõtrà. Solu. Az. ini plenè dices. & facit ff. de an. leg. l. liberto. §. j. & infrà, ad Treb. l. facta. §. fi Titius & ff. de vulg. substi. l. cohæredi. §. cũ filiæ. & ff. eo. l. si Titio. §. i. & ff. si cui plus quã per l. fal. l. uideamus. & ff. e. l. Celsus. & ff. de condi. & demon. l. Plautius. §. fi. & ff. proximo. §.

¶ Mater filiis. ¶ CASVS. Titia, quæ habebat virum cui dederat in dotem centum instituit sibi hęredes Titium & Caium, & uolens donare causã mortis filiis suis quibusdam vulgò cõceptis dictã suã dotem, pmisit eos eam stipulari à dicto suo uiro. posteà rogauit dictos suos filios quibus taliter donauerat causã mortis ut dictum est, ut dictam dotem restituerent dicto suo viro. si uir eis soluerit eã ex stipulatione. nunquid ualet hoc fideicommissum dotis relictũ viro per vxorem à filiis? Et certè sic. unde si maritus nõ soluit adhuc filiis mulieris dotem, habet eius retentionem. sed Falcidia nõ habet locũ in dicto fideicommisso: puta quia non est exinanita hæreditas propter legata uel fideicom. si autem habeat locum Falcidia, & dictus maritus habeat adhuc penes se dotem, agẽt dicti filij mulieris cõtrà maritum ex dicta stipulatione quã fecit mater interponi, & petent ab eo

ab eo partem quam Falcidia requirit ex dicto fideicõmisso uiro relicto. & eam partem reddent filij hæredibus dictæ matris conuentãtis hæredibus actione in factum.

¶ Surdo & muto. ¶ Titio qui erat surdus uel mutus, reliqui legatũ, & mandaui ei, ut cùm moreretur restitueret Seio. Certè ualet fideicommissum Seio relictũ. nam sicut ignorantes possunt acquirere ex testamento, ita possunt grauari. & ita est de hoc muto uel surdo. h. d. usque ad §. hæreditatem. Viuianus.

z ¶ Permisit. ¶ à viro: quod fieri potest, nisi ex damnato coitu sint nati ut insti. ad orfi. §. nouissimè. & in auth. quib mo. na. effi. fui. §. fi. coll. vj.

b ¶ Petisset. ¶ donatiõis ego in filios collatę pœnituisse uidet.

c ¶ Deberi. ¶ scilicet uiro à filiis donatariis qui grauari possunt: ut ff. proxi. §.

d ¶ Falcidiæ ratio. ¶ quia non est exinanita hæreditas.

e ¶ Placuit. ¶ scilicet in totum.

f ¶ Alioquin. ¶ i. si Falcidiæ ratio interuenit. Azo. uel, id est si in donatione perseuerauerit.

g ¶ Falcidię partẽ. ¶ id est Falcidiam, quę erat pars donationis. Vel dic Falcidiæ partem, quæ falcidia debetur ex omnibus legatis. & accipe ex dore esse, & per in factum actionem &c. Sed quare tenentur filij hęredibus si uolunt habere donationes? Respon. quia stipulãdo semel incommutabil rer agnouisse uidẽt. sed aliud in legatis, ut no. ff. de dona. cau. mor. l. ei. & facit infrà, ad Trebel. l. mulier, & l. facta. in princi.

h ¶ Quæritur. ¶ comutabiliter. nam adhuc potest repudiare: ergo non obstat §. de condi. insti. l. si quis ita hæres. quæ est cõtrà. & fa cit §. quem admo. ser. amit. l. si partem. §. i. & C quando di. le. cedit. l. fin. & §. de iudi. l. cùm furiosus. ¶ respon. in fi. & §. de reb. eo. qui sunt sub tu. l. magis. §. fundum autem legatum. & infrà. de act. & obli. l. si à furioso.

¶ Hæreditatem. ¶ CASVS. Instituit mihi hęredem filium meum & rogaui eum ut cùm moreretur restitueret hęreditatem meã filiis suis, uel cui ex his uoluerit restituere. filius meus prędictus antequã naturaliter moreretur, fuit deportatus in insulam. Certè adhuc potest eligere unum ex filiis suis e. i. relinquat hęreditatem meã. Item quamuis sit mortuus ciuiliter per deportationem, tamen antequã ueniat mors naturalis, non cogitur filiis suis inuitus restituere hæreditatem prædictam. Sed quid si tempore mortis naturalis dicti mei filij, quidam de filiis suis uiuũt, & quidam nõ, & ipse filius meus nullum elegit, cui daret dictam hæreditatem, & sic quilibet suorum filiorum debet habere uirilem partem, nunquid hæredes filiorũ mortuorum filij mei debent cum viuis habere uirilem, an solũmodò viuis? Et dicit quod solummodò viui. Viuianus.

i ¶ Filiis suis. ¶ sic C. ad Trebel. l. iubemus.

k ¶ Deportato. ¶ & sic eiuitatem tantùm amisit. secus in damnato in metallum, ut infrà, ad Trebel. l. ex facto. §. si quis rogatus. & C. de donationibus inter vir. & uxo. l. res uxoris. & ff. de dona. inter uirũ & uxo. l. sed si mors. & ff. de uerb. obli. l. ex ea. §. in insulam.

l ¶ Pœna. ¶ deportationis.

m ¶ Conditionem. ¶ quod bona restituantur filiis.

n ¶ Mortem. ¶ naturalem.

o ¶ Existere. ¶ incommutabiliter, scilicet, ut dixi ff. eo. l. pe. §. à filia. id est ut inuitus alicui restituere teneat. uolens enim & ante restituere potest, ut C. de fideicom. l. post mortem. dum tamẽ duret uolũtas: ut ff. eo. l. unum H.

p ¶ Viriles. ¶ puta si neminem elegerit. alioquin cõtrà, ut ff. eo. l. cũ quidam. & l. cùm filius. §. pater. & l. unum §. rogo

q ¶ Non fuerit. ¶ ut quia sit mortuus qui eligere debuerat, ut ff. eo. l. unum. §. rogo. cum enim conditionale fuerit fideicõ. pendente conditione non potuerunt transmittere, ut C. de cadu. tol. l. fin. autem. licet quidam contrà, per l. C. de iis qui ante aper. tab. & facit infrà, titu. j. l. uxorem. §. Scia. & infrà, ea. l. §. penul. & inf. de reb. du. l. utrum. §. cùm quidam.

¶ Qui dotale. ¶ CASVS. Prędium æstimatum ab uxore mea in dotem accepi, & cùm non liceret mihi alienare istud prædium propter legem Iuliam quæ inhibet alienationem, & dat mulieri licẽtiã faciendi irritam uenditionem: illud uendidi Titio pro decem cũ valeret duodecim. posteà feci testamentum, & legaui dictę uxori meæ viginti, & dicti emptoris, qui totum pretium mihi soluit, scilicet decem, fideicommisi, ut restitueret dictæ meæ vxori superfluum eius quod ualebat fundus, scilicet duo. dixi enim quod fundus ualebat duodecim, & ego dedi pro decem. certè emptor non tenetur fidei commis. de illis duobus: rogatus est enim illud restituere ad qd non tenebatur. potuit enim bene me maritũ in pretio circumuenire. Sed nunquid mulier potest reuocaã ab emptore dictum suum fundum? Certè* sic. si non accepit legatum de viginti quod ei reliqui, & si non offertur ei per hæredes mariti, uel per emptorem prędij uerum pretium prædijnd est duodeci. si autem hæc duo concurrunt, & ipsa uelit uenditionem rumpere: remouetur exceptione. Viuianus.

r ¶ Legem Iuliam. ¶ ut instit. qui ali. licet. in prin.

s ¶ Dedit. ¶ in quo erat etiam minus quàm in fundi pretio. ut ff. eo. l. imperator. §. fi centum. Accursius.

t ¶ Emptoris. ¶ istud fuit fideicommissum.

v ¶ Amplius. ¶ quàm legatum relictum ab hæredibus.

x ¶ Pretium. ¶ iustum.

y ¶ Constat. ¶ imò potest ab omni debitore fideicom. relinq, ut ff. titu. j. l. si pecuniam. in fi. & l. si seruus. §. qui margaritam. quæ sunt contrà. Sol. nõ ualet ab emptore siue à debitore, ut hic, nisi debitor utatur exceptione doli contra hæredem, sicque agnoscat tacitũ sibi legatum, ut d. l. pecuniam. ij. respon. sed hæres teneẽ cedere actiones: ut d. §. qui margaritam. Alij dicunt, ¶ hic constabat quibusdã imperitis, & malè. Titij dicunt, ¶ totũ pretium fuerat solutum defuncto: sed aliquid plus ualuerat fundus quàm uẽditus fuerat, & illiud plus præcepit testator solui uxori, quod non potuit, cùm non erat ultra dimidiam iusti pretij. & secundũ hoc ¶ dicit posteà protio, scilicet iusto. & facit ff. de fun. do. l. dotale. §. fi. & ff. soluto matri. l. si cùm dotẽ. §. si pater. & ff. man. l. diligenter. §. j.

z ¶ Legato. ¶ relicto ab hęredibus.

a ¶ Eam. ¶ uxorem.

b ¶ Pretio. ¶ ab emptore.

¶ Mæuio debitori. ¶ CASVS. Seius fuit stipulatus à Mæuio decem. hic Seius reus stipulãdi cùm uellet Titio donare causã mortis illi decem. mandauit prædicto Mæuio reo promittendi, ut soluerat dicto Titio pecuniam. posteà decessit Seius reus stipulandi, instituit sibi aliquibus hæredibus. Meuius debitor sciens creditorem suũ decessisse, & ita mandãtum esse finitum, dedit dictam pecuniam Titio. Certè non est liberatus ab hæredibus rei stipulandi. imò poterunt eum nihilominus conuenire ad dicta decem. Sed quid si reus promittendi non habet unde soluat dictis hæredibus rei stipulandi? nũquid ipsi hæredes potuerunt conuenire Titium cui donatum fuit cã mortis, cuiqui soluit Mæuius debitor, ut dictum est? Certè quod non posiet eum conuenire ad integra decem non est dubiũ. sed & ¶ eo quod quærunt hæredes habere ab eo ratione Falcidię, nõ poterit similiter conueniri, quia ipse Titius non uidetur accepisse dicta decẽ causã mortis. nam ipsa euanuit annihilato mandato per mortẽ Seij creditoris, ut dictum est. quasi dicat, si esset donatio causã mortis, ne posset habere Falcidiam. Si autem dictus reus ¶ mittendi ignoraret mortuum esse Seium reum stipulãdi, & soluisset dictã pecuniã Titio cui reus stipulãdi causã mortis donare uolebat: liberatus est de Titio cui reus stipulãdi causã mortis donare uolebat. Titio portionem ab hęredibus creditoris. & ipsi hęredes reuocabũt à Titio portionem tantum eis iure Falcidiæ competentem, scilicet si habet lotionem tantum eis iure Falcidiæ competentem, scilicet si habet lotionem cum Falcidia in hęreditate creditoris. Viuian.

c ¶ Donabat. ¶ promittendo per stipulationẽ reus stipulandi Titio olim. uel hodie sine stipulatione. secundum Azo. Alioquin nõ uidetur

Tusculano, partem [1] hæreditatis matri tuæ restituas. Respõdi, prędium [m] quidem hæreditarium iudicio diuisionis de cõmuni filiã habituram [n]: pecuniam [o] autem de parte sua retenturam.

¶ *Donationi causa mortis potest fideicõmissum impani: & ex ea detrahit Falcidia: qua detracta fideicommissũ intrinsecum minuet. secus in extrinseco. Bart.*

¶ Eorũ quibus mortis causa donatum est, fidei cõmitti quoquo [p] tempore potest. quod fideicommissum hæredes [q] salua Falcidiæ ratione, quam in his quoq; donationibus exemplo legatorum locum habere placuit, præstabunt.

¶ Si pars [r] donationis fideicommisso contineat [†], fideicõmissum quoque munere Falcidiæ fungetur. Si tamen alimenta præstari voluit [s], collationis totũ onus [t] in residuo donationis esse respondendum erit, ex defuncti voluntate, qui de maiore pecunia pręstari nõ dubiè [u] integra [x] voluit.

¶ *Legatario eidemq; debitori non solùm actio competit, sed exceptio. Bar.*

¶ Mater filiis suis vulgò cõceptis

[1] Fl. teneatur.

[1] An & qfi & quomodo pot indici duellum uide de longũ in Spec. ti. de accu. §. i. uer. qui si fuerit. Azo. post Bar. in l. ex hoc ff. de iusti. & iure.

[1] Fl. ideo.

[1] Quid si ignorẽ cui testator legauerit debitur ei cui testator verisimiliter dare uoluerit. Bar. i. l. quem hęredi. l. ff. reb. dub.

[1] Fl. fideicõmissi.

[1] Fl. cõstabat.

[1] Fl. irritã faceret.

[1] Ad hunc text. uide Paul. de Castr. in l. fin. num. 25. de solutionib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quare in sequenti casu totum reuocaretur, cùm mandatum mortuo mandante sit finitum, & per consequens donatio. H. Itē non audeo dicere, q̃ solutio per mandatum debet fieri post mortem: quia tunc non finit: tut mortetur ℣. man. l. si uerò non remunerandi. §. fi. hic ergo inter uiuos fuit conceptū, sed quantum ad effectū post morte m concipitur q̃ tunc demum confirmatur donatio: unde quēdā media, quia in finiendo mādato eligitur. scientia ab ignorantia separata: ut hic subijcit.

a ¶ Decessisse. ⁊ ergo sciebat uel scire debebat mandatū reuocatū: ut C. man. l. mandatum. & isti man. §. rectè. & ℣. man. l. inter causas. in prin.

b ¶ Dandam esse. ⁊ hæredibus institutis: scilicet conditione si ne causa, quæ consueuit dari pro reuocandis huiusmodi donationibus infirmatis, in solidū: uel si sint confirmatæ, quo ad Falci. ut hic, & sup. de dona. causa mortis. l. senatus. §. j. & C. ad legem Fal. l. fi mortis. & redditur hic bona ratio. Sed an si quis soluit, possit repetere? Respond. non uidetur q̃ posit: quia sciens soluit indebitum. aut ponas, q̃ errore iuris soluerit id indebitum. Et sic not. q̃ stultè itia solentis lucratur donatarius: ut ſ. ad leg. Fal. l. iij in prin.

c ¶ Reuocaretur. ⁊ per hæredes domini. Et not. mirabile quòd ignorātia alterius, (scilicet Mæuij) facit non finiti donationē à creditore in Titium collatam. & sic est cōtrà §. de iur. fac igno. l. iniquissimum. Vel dic, q̃ Mæuius promisit centū mortuo Titio iussu creditoris: & eidem iussit soluere, si ergo ignorabat Mæuius cùm ille percepit debitum, repeti non potest, secundū Azo. Item no. quod hic finis corrigitur per C. de dona. l. si quis argentum. §. fi. quasi in nihilū hodie reuocetur, sm Rog. & quod hic scripsit, respicit antiqua tēpora &c. quod Hug. nō placet, q̃ dixit mandatum finiri mortes: & per ꝗs quentiam vi reuocata donatio: nisi qū sciuit Mæuius. & facit §. de iudici. l. de qua re. §. fin. & ℣. de sol. l. fi. & C. de act. & obli. l. si quidem. & ℣. de dona. l. hoc iure. §. si quis.

¶ Cùm pater. ⁊ CASVS. Titia instituit sibi hæredē Seium maritum suum. & rogauit eum per fideicom. ut filiæ eorum cōi quædam prædia præstiret: prædictus Seius instituit prædictā filiā cum quibusdam aliis ea conditione, ut partem in qua eam instituerat, cōpensaret cū fideicōmisso prædiorū, quod ei filiæ debebat ex testō dictę Titiæ suæ uxoris, & instituit prædictus Seius pater dicta filiæ & suis cohęredibus ut dicta prędia darent Caio filio dicti Seij, quē exhæredauit. filia autem prędicta noluit accipere partem hæreditatis patris in qua eam instituit, ut dictum est: & sic illa pars deuenit ad cohæredes filię. nunquid ipsi cohæredes tenentur dare dicto filio exhęredato dicta prędia? Certè sic, quāuis nō ipsi sed filia habet prędia. Sed quid si dictus pater instituit filiam pro parte, & substituit Sempronium filiæ in dicta parte hæreditatis, & filia noluit hęres esse, & sic habet partem filiæ substitutus eius? Certè debet tantū de fideicōmisso pręstare dicto filio exhęredato, inquantum filia teneretur si non repudiasset hæreditatem. Viuianus.

d ¶ Cùm pater. ⁊ ab uxore institutus, & rogatus ut quædam prædia filiæ daret per fideicommissum.

e ¶ Eandem. ⁊ scilicet filiam.

f ¶ Compensaret. ⁊ quod potuit: ut ℣. titu. 1. l. cùm ab uno. sed hoc nō dicto fideicommissum deduceret, & hęreditatem haberet: ut C. ad leg. Fal. l. in imponenda.

g ¶ Accepit. ⁊ destinatione.

h ¶ Redierat. ⁊ uel iure accrescendi. & sic cum onere, ut C. de cadu. tol. l. j. §. his ita. uel quia erant substituti, uſ statim subiicit.

i ¶ Eum. ⁊ substitutū, ut ſ. eo. l. §. ab instituto. & ℣. eo. l. fi Titio. §. j. & C. ad Treb. l. non iustam. & ℣. tit. 1. l. fi duobus. §. j. & ℣. tit. 2. l. quidā. Item not. secundum H. q̃ hoc uidetur hodie correctum: ut C. cōmunia de leg. authen. res quæ.

¶ Euictis prædiis. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi tres suos filios, & uni p̃dium p̃legauit. quod prędiū suū credebat esse dictus Titius. & alij. nihil prælegauit. habuit prędiū à cohæredibus ille cui p̃legatum est, & est ei euictū. nunquid aget de euictione cōtra fratres? Certè non. iam enim crescerat inuidia inter eos. si autem & alijs fratribus prælegauit, & isti euictum est dictum prędium: si alij petant ab eo partes rerum eis prælegatarū, non restituet eis, nisi & ipsi patris iudicium et conseruent satisfaciendo eis de prędio quod sibi euictum est. Viuianus.

k ¶ Euictis. ⁊ refert an uni tantū filiorū rē certā prælegauit: quo casu non agitur nomine euictionis. an omnibus: quo casu agitur. Sed. op. imò uidet posse agi, cùm sit coniunicta persona: ut C. eo. l. cum alie. Solu. hic specialē, ne crescat inuidia inter fratres: ut C. de bon. quæ lib. l. cùm oportet. §. j. Vel ut ibi. Item ad idem contrà C. de inoffi. testa. l. scimus. §. j. Sol. ibi. Item contrà ad idē. ℣. tit. 1. l. non quocunque. §. j. Sol. ibi. Itē cōtra. ℣ tit. 2. l. qui cōcubinam. §. fi hęres. Sol. hic in genere, ibi in specie fuit legatum. Item facit. C. de euict. l. ij. & ℣. de do. l. Arist. & ℣. de usufru. leg. l. si à Sticho. §. fi.

Indebitum scienter soluū an possit repeti.

† Aliàs & eum.

† aliàs filię.

† Fl. crediderit.

Indebitum scienter soluū an possit repeti.

† Aliàs & eum.

† aliàs filię.

† Fl. crediderit.

num vita decessisse[a] Mæuius, pecuniam dedisset, nō esse liberationem secutam constitit: nec si Męuius soluendo non esset, in Titiū actionem solidi, uel iure Falcidiæ dandam esse[b]: quia mortis causa cepisse non videretur. Diuersum probandum foret, si Męuius ignorans dominum vita decessisse, pecuniā errore lapsus dedisset: tunc enim portio iure Falcidiæ reuocaretur.[c]

¶ *Portio deficiēs defertur substitutis & cohæredibus cum onere suo. Bart.*

¶ Cùm pater[d] fideicommissum prædiorū ex testamēto matris filiæ deberet, eandem[e] pro parte ita hæredem instituit, vt hæreditatem fideicommisso compensaret[f] ⁊ eademq; prædia filio exhęredato dari voluit. Quanquam filia patris hæreditatem suscipere noluisset, fideicommissum tamen ab hæredibus esse filio præstandum, ad quos hęreditatis portio quā accepit[g] filia, redierat[h], placuit. quòd si alium filię substituisset, eum[i] † oportere filio † fideicommissum reddere.

¶ *In prælegato uni non debetur euictio: secus si pluribus prælegetur. Bar.*

¶ Euictis[k] prædijs, quæ pater q̃ se dūm esse crediderat[l], verbis fideicommissi filio reliquit: nulla cum fratribus & cohęredib. actio erit. Si tamen inter filios diuisionem fecit[l], arbiter cōiectura voluntatis non patietur eum[m] partes cohæredibus prælegatas restituere: nisi parati fuerint, & ipsi patris iudiciū fratri conseruare[n].

¶ *Si testator iubet hæredem dotem filiæ stipulari, intelligitur ea moriente in matrimonio, non ea superuuente. Item sermo simpliciter prolatus, intelligitur pro prima vice. Bar.*

¶ Pater certam pecuniam exhæredatę † filiæ verbis fideicōmisi reliquit, eamq; nupturæ dotis nomine dari † voluit, filio dotem stipulante[a]. Cùm minorem filius dotem dedisset[b], superfluum esse filiæ reddendum constabat. Diuortio quoque secuto, fideicommissum filiam rectè petituram, vt actio stipulationis sibi præstaretur: quoniam verisimile nō erat, patrem interponi stipulationem voluisse[p], quò filia post primas nuptias indotata constitueretur. Cæterùm, si posteà nuberet, ad secundas nuptias cautionem extendi non oportere[q].

¶ *Cui committitur electio personæ cum moreretur, non potest ante tempus cū effectu eligere. Bartolus.*

¶ A filia pr̃ petierat, vt cui vel-

† Flo. conseruari.

† alis ex hæreditate.

† alis dare.

l ¶ Fecit. ⁊ scilicet pater.

m ¶ Eum. ⁊ cui pr ęlegata sunt euicta. & sic ope exceptionis. sed & potest dici, q̃ habeat actionem quasi fuerit diuiso inter eos facta ab eis, ut C communia utriusque iud. l. si fratres. Vel refert diuidat testator, ut hic, an partes, uel iudex, ut ibi, quod est uerius. & facit ℣. titu. 1. l. si domus. §. j. & quod ibi notatur.

¶ Pater certā. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hæredē filiū suū, & filiā exhęredauit, & eidē filiæ centū marito filię, & sibi filio stipulare. filius aūt non dedit marito filiæ, nisi quinquaginta. Certè alia quinquaginta dēt dare filię. nā centū continebanē in fideicō filię, ut dictū est. Quid aūt si diuortium fiat inter dictam filiā & maritū suum? Certè petet filia actione ex testō à fratre suo fideicōmissum i. tanū quoddam fideicōmissum petet filia à fratre, q̃ actio ex stipulatione fratris proueniēs cōtra maritū, sibi filiæ cedatur per fratrē contra maritū. & reddit in litera rōnem planā quare hoc dēt fieri ibi, qū uerisimile &c. Quid si facto dicto diuortio filia nubat secundo, & filius testatoris uelit stipulari dotē à secundo marito, q̃ a testator uoluit, q̃ stipularetur à primo, ut dictū est? Certè nō pōt. Viuia.

n ¶ Stipulante. ⁊ hoc totū uoluit pater, ſ. filū eta m stipulari dotē.

o ¶ Dedisset. ⁊ per quod uidebatur satisfactum uoluntati patris.

p ¶ Voluisse. ⁊ subaudi, ppterea quo pro ut &c. sed & si uoluisset, non ualeret, tum fauore dotis, ut ℣. de pac. do. l. ij. tum quia Falcidiā iure naturæ debet habere, ut C. de inoffi. testa. l. quoniam. in prin.

q ¶ Non oportere. ⁊ fic. ſ. de uerb. sig. l. boues. §. hoc sermone. & ℣. de iure dot. l. dotis. & facit in eod. titu. l. stipulatio quæ. & C. de rei uxo. act. auth. si. & quamuis. Accursius.

¶ A filia pater. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hęredē filiā suam Seiā, & rogauit eā ut duo prędia restitueret post mortē suā filię, uni ex liberis suis filię cui ipsa filia uellet. ipsa autē donauit inter utiuos uni ex filijs suis. Certè uidebaſ sapientib. non tenere dictā donationē inter uiuos incōmutabiliter, & hoc iō, q̃ a fideicōmissum datū erat filijs post mortē filię, ut dictū est, qui dī dies incertus, & non uenerat adhuc tpe quo ipsa donauit inter uiuos: unde poterit mater mutare uoluntatē donec uiuet, secus autem si certę persone ex filijs suis regata

rogata fuit restituere post mortem suam filię, quia tunc bene ualet dicta donatio inter uiuos: quia illa certa persona habitura esset fideicommissum etiam non interueniente matris electione. Viuianus.

a ¶ Suis. ⁊ scilicet filiæ. Accursius.

b ¶ Non esse electionem. ⁊ accipe uidebatur, quod est ſ. Sed contrà ℣. codē. l. unum. in princip. ubi est electio nisi reuocet. Solu. die non esse electionē, scilicet incommutabiliter factam: quia adhuc potest mutare, & alium eligere: ut ℣. eal. §. hæreditatem. sed propter commodum medij temporis ualet, ut ibi. Alij vt R. dicunt nullo modo eligi propter incognoscibilem personam fideicōmissarij. & secundum hoc etiam commodum medij temporis repetit. ut ℣. de co. inde. l. sufficit. Item contrà C. de fideicom. l. post mortem. ubi etiam ante rē tituit. Sol. aliud esset, si certē personæ post mortem suam quis hę reditatē restituere fuerat iussus. tunc enim quandocunque uellet restituere, voluntas defuncti non aduersatur. at hic secus propter incognoscibilem fideicōmissarij personam: ut infrà, titu. j. l. uxorem. §. Scæuola. Vel solue ut ibi.

¶ Flo. fideicōmissi.

† Vide Alcia. libro 4. dispun. c. 1. & uid. Cerasf. in l. cū uirum. no. 42. C de fideicōmiss.

† Fideicōmissum ēt in codicillis sine mēcione prioris testamēti fieri pōtest. l. ij. & ibi gl. C. de codicillis. casus rotūdus in l. codicillis. in prin. de usu fru. leg.

c ¶ Nam in eum. ⁊ bene dico electionem non tenere, quia adhuc potest eligere unum alium de filijs: quia nulla facta electione admittebatur ad fideicōmissum una cū alijs filijs. demum ergo mortę insecuta firma est electio ultima.

d ¶ Matris. ⁊ eiusdemque filiæ. & facit ſ. de manu. testa. l. libertas. in princip. & l. qui duos. §. fi. & ℣. titu. j. l. filius fa. §. diui.

¶ Fidei hæredū. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi duos filios hæredes, & ita dixit posteà: Rogo dictos meos hæredes ne alienēt fundū meum q̃ vocatur Tusculanus, & ne exire permittāt de mea familia, id est ne alienent fundū meum in aliquem qui non sit de mea familia. Certè si hæredes alienent dictum fundū in extraneos illi de familia possunt admitti ad reuocandū fideicom. & certè nō solum illi q̃ sunt proximiores in familia, admittuntur ad reuocandū, sed etiam eis deficientibus admittuntur illi liberti, quibus etiam extranei hęredes dederunt fideicommissariam libertatē, id est à Titio defuncto per fideicommissum relictam. Viuianus.

e ¶ Secundum voluntatem. ⁊ istius testatoris.

f ¶ Inuitatos. ⁊ ad reuocandum si alienent.

g ¶ Hæredes. ⁊ istius testatoris indicio, non hęredis. nec enim sunt liberti hęredis, sed defuncti, ut ſ. ti. j. l. pater. §. j. & ſ. de ali. de l. ij. quę sunt cōtra. & facit C. de verb. signi. l. fi. & ℣. ti. j. l. filius familiās. §. diui.

ADDITIO Die quod ibi fuerunt manumissi iudicio hęredis, hic iudicio testatoris secundum Bartol. hic.

¶ Fidei tuæ. CASVS. Titius sibi instituit hæredem Seiam uxorem suam cum quibusdā alijs, & dotē quam habuerat ab ea, ei prælegauit. & posteà ita dixit: Rogo te Seia per fideicom. ut quicquid ad te peruenerit aliquo nomine de bonis meis, restituas filiæ meæ cū tu morieris posteà idem Titius fecit codicillos, & in eis quēdam alia ei dem uxori legauit. mortua est dicta uxor. petit filia testatoris ab hæredibus uxoris non solum ea quę legata sunt vxori in testamēto: sed etiam ea quæ in codicillis. quęritur utrum possit? Et respon. quod sic præter dotem uxori pręlegatam. & ad utrumque reddit plenam rationem. Viuianus.

h ¶ Continebantur. ⁊ Quid miri, cùm verbum peruenerint, sit futuri temporis? sed forte hic in pręcerto posuit. sic & aliàs. ℣. tit. j. l. talis scriptura. §. fi. & l. seq. Azo. Item contrà ſ. tit. j. l. uxori. §. uxori. Solu. ibi in donatione inter uiuos, quę iā tum cū n fit cedit: hic autem tāre licta codicillis quàm testamento, eodem tempore cedūt, scilicet post mortem, ut ℣. tit. ij. l. ab intestato. in fine.

i ¶ Ordo scripturę. ⁊ sic infrà de solu. l. nec enim. Sed arg. cōtrà ſ. eod. §. pe.

k ¶ Retinebitur. ⁊ ab ista uxore: quia uxor retinebit in dotem.

l ¶ Reddi. ⁊ isti priori. Accur.

m ¶ Quām dari ⁊ fic ℣. deposi. l. j. §. eleganter. & facit ad §. ſ. de auro & argen. leg. l. uxori. §. j. & infrà de dote prælega. l. iij. in princ. & §. fi. & ſ. ad Treb. l. cùm hęres. & l. Lucius. §. maritus. & inf. ad l. fal. sed usumfru. §. dos. & C. ad leg. fal. l. non imponenda. & l. irritum.

¶ Volo. ⁊ CASVS. Titius institutis sibi hæredibus ita dixit: Talia prædia uolo dari talibus libertis meis: & si quis eorum libertorum decesserit sine liberis, partem eius uolo ad reliquos libertos pertinere. q. d. si aliquis eorum libertorum decesserit, & reliquerit liberos suos, liberi eius habeant. & sic conliberti hæredes dederunt prædia dictis liberis. unus eorum libertorum qui conceperat filium in seruitute, & cum eo posteà manumissus fuerat, & sic habebat filium naturalē. & nō legitimū, decessit eo relicto. nunquid ille filius naturalis habebit partem prædiorū, quā habebat pater suus, ita quod alij conliberti ab ea excludantur? Et dicitur quod sic. Viuia.

¶ Placuit. ⁊ ē filius, & de liberis: quia hic filius simul cum patre fuerat manumissus. qui pater decedit non relicto alio filio. hic ergo naturalis pro legitimo succedit hodie: ut insti. de gradi. §. illud. Azo. & est sic infrà eod. l. Lucius. §. fin. & ſ. ad Trebel. l. ex facto. §. si quis rogatus. Sed cōtrà C. de insti. & substit. l. generaliter. §. fi. & dic ut ibi. Item facit ſ. de alimen. legā. l. ij. Accursius.

¶ Volo prdia dari libertis meis. quòd si quis eorū sine liberis vita decesserit, partem eius † ad reliquos pertinere volo. Collibertū patris eundēmque filium ex voluntate substitutionem excludere placuit[m].

¶ *Frustra legat debitū creditori à debitore. Itē dilatio in tempus non pfectæ gratis creditoris fauore præsumit. Bartol.*

¶ Curatoris sui fidei frustra † cōmisisse videbatur, vt hæredi fratri negotiorum gestorum rationem[o] redderet. Quanquam igitur[p] testamento cautus esset, vt cùm ad statum[q] suum frater peruenisset, ei demum soluereturtamen sub curatore alio fratrē agentem rectè placuit actionem inferre: cùm illis verbis fratri potiùs consultum videret, quàm solutio quæ iure fieri potuit, dilata.

¶ *Relicta ab instituto, uidentur repetita à substituto per legem sub eadem conditione. Bartol.*

¶ Ab instituto extraneo prædia libertis, cùm moreretur, verbis fideicommissi reliquerat[r], & petierat ne ex nomine familiæ alienarentur. Substitutum[s] ea prędia debere[t] ex defuncti voluntate respondi. Sed vtrum confestim, an sub eadē cōditione volūtatis esse quæstionē: sed coniectu-

† Fl. partes eorum.

† Fl. frustra fidei.

† Fl. reliquerat.

naturalis pro legitimo succedit hodie: ut insti. de gradi. §. illud. Azo. & est sic infrà eod. l. Lucius. §. fin. & ſ. ad Trebel. l. ex facto. §. si quis rogatus. Sed cōtrà C. de insti. & substit. l. generaliter. §. fi. & dic ut ibi. Item facit ſ. de alimen. legā. l. ij. Accursius.

¶ Curatoris sui. ⁊ CASVS. Titius adultus curatorē habens fecit testamentū, & instituit sibi hæredem fratē suū, qui erat adultus similiter, & curatorē habēs: & rogauit hic Titius curatorē suū propriū ut dicto suo fratri redderet rationē eorū quę administrauit: quod quidē necesse habebat dictus curator facere: & ita posteà subiunxit dictus Titius: Tu curator meus tunc demum soluas dicto meo fratri illud quod apparebit te debere ex administratione curę meę, cum ipse frater meus erit maior uigintiquinq; an. quęritur, an frater hrs possit agere cōtra eura. fratris mortui antequā habeat uigintiquinq; ans. Et certè dicitur q̃ sic. & reddit rationē, cū illis uerbis &c. Viuianus.

o ¶ Rationem. ⁊ & quia non est oneratus in aliquo: ut C. de fideicō. l. ab eo. & quia sine hoc tenebatur curator. & ita nec rectè grauari, nec onerari ualet.

p ¶ Quanquam igitur. ⁊ infert, fideicommissum nullum: ergo dilatio data ad idem soluendum nulla est. sic & aliàs. ſ. de uer. obli. eum. qui ita. §. ita & Titiū. est & alia: quia fauore fratris erat data dilatio: ut ℣. eo. l. si ita. §. Pegasus. Azo. & ſ. de an. leg. l eum. & secundum hoc non ob. C. quando di. leg. ce. l. ex his.

q ¶ Ad statum. ⁊ id est maiorem ętatem. quod dic ut inf. tit. prox. l. cum filiofamiliās.

¶ Ab instituto extraneo. ⁊ CASVS. Instituimibi hęredem quendam qui erat mihi extraneus, & rekqui per fideicommissum quędā prędia libertis meis quibusdam cum moreretur dictus hęres: & petij ab eodem hęrede ne alienaret prędicta prędia extra familiā meam. & posteà dedi substitutū dicto hęredi. hęres institutus repudiauit hęreditatem, & ita habet eam substitutus. nunquid substitutus tenetur libertis prędictis dare dicta prędia, sicut hęres tenebatur, & sub eadem conditione, scilicet cum moreretur substitutus? nam illa erant relicta ab instituto, ut dictum est. Et certè respondetur quod sic. Viu.

r ¶ Substitutum. ⁊ scilicet uulgariter.

s ¶ Debere. ⁊ facit ℣. eod. l. §. cum pater. & ℣. eo. l. si Titio. §. Iulianus.

Insti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Institui. ⁊ id est, substituti. nam omnis substitutus est institutus: ut ⁊ ad l. Fal. l. in ratione. & l. j. §. fi filio. H. Vel dic propriè ar. C. quando di. le. ce. l. ex his. sed quicquid dicas, est contrà s. de hære. inst. l. sub conditione. §. fin. repetam legatum, siue substituam, & nihil dicam de conditione: pure videor repetere & substituere, ut suprà, titu. j. l. licet. & l. si quis à filio. & l. si cui, §. j. quæ sunt contrà similiter. sed hic non repetiit testator: sed lex repetiit sub eadem conditione: argu. C. de cadu. tol. §. si uerò non omnis. in fi. Item facit inf. de adi. le. l. legatum sub conditione. & ⁊. tit. j. l. seruo alieno. §. penul. Accursius.

¶ Mensæ negotium ⁊ CASVS. Titius conduxit à fisco uel ab alio negotium, id est, commodū & incōmodum mēsæ nūmularię uel argentariæ, posteà decedens instituit sibi hæredes, & per fideicōmissum reliquit Sempronio dictam negotiationem. Sempronius fideicō. suscepit ab hæredibus dictam negotiationem, & cauit eis se conseruaturum eos indemnes ab omni eo quod mensæ creditoribus debeatur. Certè ista talis susceptio uidetur similis emptioni, in qua licitum est cōtrahentibus se decipere. & ideo etiam si plus sit in ære alieno, tamen ex cautione tenebit̄ fideicommissarius ad præstādum indemnitatē hęredibus. & sic inuenitur fideicommissarius deceptus in cautione quam fecit hæredibus: sicut & in emptione dixi. Viuia.

b ¶ Mensę ⁊ inde mensularius qui præest mensę in qua sunt debita & creditа. & ponit mensam pro uniuersitate debitorum & creditorū in eadem statione, ut ⁊. de priui. cre. l. si uenerit. §. i bonis & ⁊. de pig. l. cùm tabernam. Reliquit ergo hic testator mēsam per fideicōmissum: hęredes autem timentes nē creditores mensę conuenirent eos, petierunt & habuerunt cautionem indemnitatis à fideicommissario. tenet quidem cautio licet fideicommiss decipiatur: quā plus est in ære alieno quàm in quæstu: quia hoc uitetur simile uēditioni. in qua si alter deciпitur, re ipsa, nihilominus statur uendit. oniur. ⁊. de min. l. i causæ. §. pa. & facit ⁊ tit. j. l. imperator. §. fi centum. Sed an hic fideicōmissarius teneatur creditoribus: dic ut no. ⁊. e. l. si quis seruis §. fi. Item proprietas loci ubi fita est mensa, non curo cuius sit, legantis, uel ab alio conducta: quia ipsa non fuit legata.

c ¶ Quæstu. ⁊ §. pro socio. l. coiri. & l. quæstus. & ⁊. quan. act. de peculio an. l. j. §. penul. l. bi. Pegasus autem &c.

¶ Pater filiæ. ⁊ CASVS. Maritus filiam meā Titio, & ei filiæ nubenti donaui quædam mancipia simpliciter: & sic donatio nō ualuit. posteà feci testamentum, & institutis mihi hęredibus dicta mancipia per fideicommissum reliqui eidem filiæ: & ita expressè confirmaui donationem prædictam, trahitur ergo retro tantum donatio: ut etiā si mancipia sint mortua ante dictum testamentum, nihilominus pertinet ad filiā ex causa fideicommissi & idem est in donatione quam fecit maritus uxori matrimonio constante, & posteà confirmat. Viuianus.

d ¶ Mancipia ⁊ uel æstimata uel inæstimata: & ita debetur utroque casu filiæ æstimatio: quia rem alienam filiæ potuit legare, debeatur filiæ à marito an non: quia non concurrunt duę causę lucratiuæ, maritus enim non donauit uxori, ut ⁊ de action. & oblig. l. si is qui & ⁊. de libe. leg. l. ij. §. fi. locus si pater primo legasset. & posteà in dotem dedisset. Azo quod dic ut C. eo. l. filia. & ⁊. titu. primo. l. huiusmodi. §. cùm pater.

e ¶ Præstandos. ⁊ contrà inf. tit. j. l. uxorem. §. sorori. Solu. hoc ideo hoc cōtingit. quod hi partus dotales sunt: ideoq; si appellatione datorum in dotem continentur, non est mirum, ut C. de rei vxo. actio. l. j. §. itaq. & ⁊. de iure dot. l. cùm post. §. fi Ro. & eodem modo nō obstat ⁊. de vsufr. l. Paulus respondit mora. in princip. §. primo. nam ibi nō procefferant à legante matres: ut hic fuit. licet ergo nō sint in dotem dati, sed potiùs nati, quasi per medium in dotem dati, & ipsi uidētur occasione matrum siue inæstimati secūdum Rom. siue etiam æstimati, sic eodem Azo.

f ¶ Nec aliud. ⁊ imò idem multò magis: quia trahitur retro: ut C. de dona. inter virum & vxo. l. ante. penul.

¶ Fl. mors institui expectanda est.

ra ex uolūtate testatoris capiēda, mortē instituti expectandam f.

¶ Legatū uniuersitatis iure valet, etiam si incommodum contineat. Bar.

¶ Mensę negotiū ex causa fidei commissi cum indemnitate hæredum per cautionē susceptū, emptioni simile videtur: & ideo non erit quærendum, an plus in ęre alieno sit, quàm in quæstu c.

¶ Si pater legat filiæ res, quas dedit in dotem filię, debetur æstimatio ipsarum, & earum quæ ex eis natæ sunt, si sunt dotales. Idem, si res donatæ legentur uxori. Bartolus.

¶ Pater filiæ mancipia, d quæ nubēti dederat f, verbis fideicōmissi præstari voluit. Partus susceptos, & si matres ante testamentū mortuæ fuissent, ex causa fidei commissi præstandos e respondi. nec aliud i in vxore confirmatis donationibus g pridem obseruatum est.

¶ Per simplicē diuisionē non tollit̄ ius fideicōmissarię: ideo nō tenet̄ qs de periculo rerū ultra q̄ teneretur primo. Bart.

¶ Hic not. quod licet mercatoribus se inuicē decipere. sic in l. in cauſę. §. penul. ſ. de mino.

¶ Hęreditatē h post mortē suam rogati restituere, nominum periculo, quę per diuisionem obtigerunt, inter cohęredes interpositis delegationibus, non adstringunt magis, f quā prędiorū i: cū k permutatio rerum discernens cōmunionem l interuenit f.

¶ Qui legat hæreditatem sibi quæsitam, non uidetur legare fructus quos ipse consumpsit. Bar.

¶ Filia m mea pręcipiat, sibiq; habeat volo rē n matris suæ. Fructus quos medio o tēpore pater percepit, nec ī separato p habuit: sed absumpsit, vel f ī suū patrimoniū cōuertit q, nō videnē filiæ relicti.

¶ Dictum restringitur per rationē. Bart.

¶ Dulcissimis, r fratribus meis, auunculis aūt tuis, quæcūq; s mihi supersunt in Pāphilia, Syria, f vel vbicunq;, de maternis bonis, cōcedi volo, ne quam t cū his cōtrouersiam habeas. Omnia corpora maternæ hæreditatis, quæ

g ¶ Donationibus. ⁊ à uiro uiuente collatis. Rog. & dic tacitè uel expressè Azo.

¶ Hæreditatem. ⁊ CASVS. Institui mihi sex hęredes, & rogaui tres eorum, ut partes eorum de dicta hęreditate mea restituerent Titio post mortem suam hęredum. dicti hęredes diuiserunt inter se nomina hęreditaria, ita quod cuilibet ex hęredibus assignati fuerunt certi debitores, & delegationes inter eos factæ fuerunt. illi autem debitores qui fuerant delegati illis tribus hęredibus, qui fuerunt rogati de restituendi. partibus eorum Titio, fuerunt facti non soluendo uiuentibus tribus dictis hęredibus. mortuis tribus hęredibus prædictis, uult Titius cui ipsi debebant restituere, ut dictum est. partes eorum: nunquid erit hęredum mortuorum, periculū nominum prædictorum? Certè non, sicut nec periculum prædiorum debet ad eos pertinere, quando ipsi hęredes diuiserunt communionem prædiorum permutando, res & prędia hęreditaria inter se, id est, quia unus cohęres dat alteri partē quam habet in uno prędio, ut in alio prædio recipiat ab eo partem quam non habet. Viuianus.

h ¶ Hęreditatem. ⁊ duo instituti, & de restituendo post mortem rogati non tenentur de periculo nominum uel corporalium rerū: licet diuiserunt hæc inter se. & hoc nisi lata culpa intercedat: ut ⁊. ad Trebel. l. mulier. §. si enim & l. deducta. §. cùm autem. & ⁊. titu. j. l. fi seruus legatus. §. cum quid.

i ¶ Prædiorum. ⁊ periculo. Azo.

k ¶ Cùm. ⁊ id est, quando.

l ¶ Communionem. ⁊ per diuisionem. Azo.

¶ Filia mea. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredem filiam meam cum quibusdam alijs, & ita dixi. Volo quòd filia mea habeat ante partem domum meam Titianam quæ fuit matris suæ. Certè de domo non est dubium, quin debeat habere filia. Sed nunquid debet habere fructus quos percepit pater ex dicta domo post factum testamentum, & ante mortem suam patris? Et certè fic, si pater cum eos colligebat, ponebat separatim & per se, nec eos consumebat, uel i patrimonium suum uertebat: aliàs autem non uidentur filiæ relicti. Viuianus.

m ¶ Filia. ⁊ pater loquitur.

n ¶ Rem. ⁊ quæ olim in totum, hodie quo ad usum fructum patri quęritur.

o ¶ Medio. ⁊ ante mortem, & post testamentum.

p ¶ Nec in separato. ⁊ tunc enim esset contrà inf. tit. j. l. xj. §. si rem. & ⁊ de adimen. leg. a. l. penulti. §. fin. Item contrà infra. de pecul. leg. i. fin. Sol. ibi.

q ¶ Conuertit. ⁊ §. eo. l. Lucius.

¶ Dulcissimis fratribus. ⁊ CASVS. Titia habeas duos fratres, & vnum filium, instituit sibi hęredem filium: & ita locuta est filio in testamento, Volo concedi per te filiū omnia quæcunq; mihi supersunt in Pamphilia, Syria, uel ubicunq; de alijs meis bonis, fratribus meis, qui sunt tui auunculi: & hæc omnia ideo relinquo eis, quia nolo, q̄ cum eis habeas aliquam controuersiam. Certè hęc ratio posita ī fine uerborum testatricis facit, ut mulier uideatur reliquisse fratribus omnia, quæ sunt ei communia cum fratribus: cum per illam rationem uideatur ipsa prospexisse, ut sedaret discordiam filij & fratrum: quas discordias solet excitare communio. non autem uidetur eis fratribus suis reliquisse alia, q̄ s non remanserunt ei mulieri communia cum fratribus: de quibus exemplum, ponit ibi, ex eisdem igitur &c. Viuianus.

r ¶ Dulcissimis. ⁊ mater est quæ filio loquitur, fratribus relinquens bona, quę communia cum eis habebat ex successione matris eorum communis.

s ¶ Quęcunque. ⁊ hoc facit pro auunculis.

t ¶ Ne quam. ⁊ hoc objiciebat auunculus. Et sic not. quod hoc restringit prima generalia uerba. nam cùm suprà, dixerit generaliter de omnibus bonis communibus, & non communibus cum fratribus

fratribus matris, restringitur ad communia: & hoc, ne quam cum his &c. sic inf. de acquiren. pos. l. fi qui.

a ¶ In eadem causa. ⁊ id est sicut per maternam successionem pro indiuiso ad hunc testatorem peruenerunt, & sic communia cum fratribus. & facit inf. titu. j. l. prædiis. in prin.

b ¶ Pecunia. ⁊ ab ista matre.

c ¶ Proprij. ⁊ nō communis.

d ¶ Versa. ⁊ maximè. nam idem dicam, & si habuit eā separatam, ut statim subijcit de rebus diuisis, & tunc ratio sequens idem probat. Sed arg. contrà s. eod. l. idem seruandum.

e ¶ Discordiis. ⁊ Nota inspici causam legādi. sic infrà, de conditio. & demonstr. l. illis libertis.

f ¶ Excitare. ⁊ sic C. quando & qui. quart. pars. l. ij. & ⁊ de ser. urba. præ l. in re communi. & C. de donatio. l. sancimus. §. fin autem. Item ad hoc infrà, eod. l. Lucius. in prine. & l. Caius. & ⁊ eo. l. j. §. curatoris.

¶ Pater pluribus. ⁊ CASVS. Titius habens duos filios, & unam filiam, instituit eos sibi hęredes, & filiæ tradidit claues, & unum causa custodiæ, & Pamphilum libertum suum. qui erat sibi præsens: & res quas sub cura habuit dictus libertus, iussit eidem filiæ assignari. Certè non poterit filia propter hoc dictas res habere præcipuas. Viuianus.

g ¶ Custodiæ causa. ⁊ quod semper præsumitur.

h ¶ Qui. ⁊ libertus. Accursius.

i ¶ Intelligitur. ⁊ aliàs intelligebatur.

k ¶ Arbitrū. ⁊ iudicem familię erciscūdę, ordinariū uel delegatū.

l ¶ Fore. ⁊ refert ergo quid dator claui ūi agat. Ro.

¶ Cùm imperfecta. ⁊ CASVS. Titius inter alia uerba quę dixit in testamento suo, ita dixit, Sempronio x. in superioribus autem dixerat, uel dixit in sequentibus, Titio fundum lego. uel dixerat, Titio fundum talem per fideicom. relinquo. Certè uerbum lego, uel relinquo licet non sit ibi appositum in uerbis semiplenis uel imperfectis, quę dicta sunt de Sempronio: tamen quia in præcedentibus, uel i sequentibus appositum est verbum lego, uel relinquo, iungitur etiam cum illis semiplenis uerbis: quia congruit eis, & iunctum cum illis perfectam reddit orationem, & est bona latinitas. secus autē esset si uerbum non congrueret: vt puta dixit testator, Sempronius x. Titio fundum lego, uel relinquo. quia uerbum lego, uel reliquo, non conuenit uerbis prędictis semiplenis: nec eis potest cōiungi salua ratione recti sermonis: & ideo non coniungitur. Viuianus.

m ¶ Cum imperfecta. ⁊ duobus modis dicitur imperfecta. Primo, id est semiplena: puta dixit, Sempronio decem. superiori autē parte uel inferiori dixit, Titio nominato fundum lego. & sic uerbum lego, est commune. sic ⁊. de eden. l. si quis ex. §. fi ff. ū. secus si nō cōgruit: puta, Titio decem lego, Sempronio Romę. Secundo imperfecta, q̄ non propriè significat quid testator sensit: quia dixit, Transfero in illum decem, uel muto. nam quia aliquo modo adaptari potest significatio positorum ijs, quæ debuerunt poni, tenet, secus si esset omnino extranea, ut inf. tit. j. l. librorum. §. quod tamen Cassius. & ⁊. tit. j. l. iij. & facit ⁊. titu. j. l. si in testamento.

n ¶ Scriptum. ⁊ id est id quod non fuit scriptum, si fuisset scriptum, bene conueniret cū dictis secūdū primū. uel scriptū scilicet improprie congruit dicto, id est ei quod dicere uolui, secundum alium.

¶ Filius matrem. ⁊ CASVS. Institui hęredem matrem meam: & ab ea fideicommissa reliqui: & feci eam iurare quod ea præstaret, apparuit postea testamentum meū nullum ipso iure, & ita mater hęreditatem meam habuit ab intestato, nunquid cogetur ēstare dicta fidei commissa? Et dicitur quod sic. & rationem reddit in litera. Viuianus.

in eadem a causa dominii manserunt, ad voluntatem fideicommissi pertinent. Ex eisdem igitur facultatibus percepta pecunia b, & in corpus proprij c patrimonij versa d: item iure diuisionis res propriæ factæ, nō præstabuntur: cùm discordiis e propinquorū se dandis prospexerit, quas materia communionis solet excidere. f

¶ Traditio clauiū et assignatio rerū, ī dubio pūsumit̄ causa custodiæ, si titulus habilis non precedit ad diiij translationē. Bar.

¶ Pater pluribus filiis hęredibus institutis moriens claues & annulum custodiæ causa g maiori natu filiæ tradidit: & libertum eidē filiæ, qui h præsens erat, & f res quas sub cura sua habuit, assignari f iussit. Cōmune filiorū negotium gestū intelligitur: i f nec ob eā rem apud arbitrū k diuisionis præcipuam causam filiæ fore l.

¶ Oratio imperfecta perficit̄ ex precedenti & sequenti, si congruē fieri potest. Bar.

¶ Cū imperfecta m scriptura inuenitur, ita demum verbum fidei commissi, uel legati f, qd̄ præcedit vel sequitur, ad communionem assumitur, si dicto scriptum n congruat.

¶ Iuramentū testatoris uel hęredis habet vim repetitionis ab intestato. Bartol.

o ¶ Iurisiurandi. ⁊ à se testatore præstiti. Argu. J. titul. j. l. cum quis de. § codicillis. & in authenti. de iureiur. à morien. præ. §. j. colla. v. uel ab hærede præstandi. uoluit enim matrem iurare de his præstandis: ut C. communia de leg. l. ij. in princi. & fortè ideo sic fortiter rogabat, quia testamento suo solennitatem decesse credebat.

¶ Filius f matrem hęredem scripserat, & fideicommissa tabulis data cum iurisiurandi o religione præstari rogauerat. Cùm testamentum nullo iure p factum esset, nihilominus matrem legitimam hęredem cogendam fideicommissum præstare respondi. nā obnixæ q f voluntatis preces ad omnē successionis r speciem porrectæ videbantur.

¶ Verba, quę proferuntur in modū consilij, non important necessitatem. Bart.

¶ Mando filiæ meæ, pro salute ipsius s solicitus, vt quoad liberos tollat, testamentum non faciat: ita enim poterit sine periculo viuere. Fideicommissariam hęreditatem cohęredi sorori non videri relictam apparuit t: quòd non de pecunia sua testari u, sed obtentu cōsilij x derogare iuri y, testamentum fieri prohibendo, voluit.

¶ Si non eligitur unus ex certis, omnes admittuntur, qui non sunt indigni. Bart.

¶ Rogo f filia, vt f bona tua z quandoq; distribuas liberis tuis, vt a quisque de te meruerit. Videtur omnibus liberis, etsi non æqualiter promeruerint, fideicommissum relictum: quibus matris electione cessante b, p ¶ Nullo iure. ⁊ quo ad fideicommissi solennitatem.

q ¶ Obnixæ. ⁊ aliàs enixæ, id est porrectæ, & sic adiectiuum substantiui preces: uel substantiui uoluntatis. aliàs obnixæ, id est vinculo iuramenti firmatæ &c.

r ¶ Successionis. ⁊ etiam ab intestato. & sic est contrà C. de fideicommiss. l. fi ueritas. & l. ex testamento. & l. eum. Solu. hic speciale propter dictum iuramentum.

¶ Mando filiæ. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredes duas meas filias, scilicet Titiam & Seiam: & posteà dixi in eodem testamento, Mando filiæ meæ Titiæ, solicitus pro ipsius salute, ut donec habeat filios, non faciat testamentum, & ita poterit uiuere sine periculo. nunquid propter dictā uerba rogasse uideor Titiam filiam meam ut partem suam hęreditatis restituat sorori suæ Seiæ? Et certè non: quia uerba prædicta fuerūt consilium, & non præceptum. & hoc dicunt illa uerba, quòd id est quia non prohibuit eā testari de pecunia sua, id est de eo quod sibi reliquit pater, sed obtentu consilij voluit derogare iuri communi, quod concedit unicuique testandi facultatem, & hoc dico prohibendo fieri testamentum. Viuianus.

s ¶ Ipsius. ⁊ scilicet filiæ.

t ¶ Apparuit. ⁊ licet antequam liberes habeat testetur Azo. sed contrà ⁊. eo. l. pen. Solu. ibi. Item contrà inf. ad Trebellia. l. qui filium. Sol. ibi alia euidenter uoluntas testatoris apparet.

v ¶ Testari. ⁊ scilicet prohibuit. sequens enim uerbum prohibendo hic concipitur. Azo.

x ¶ Consilij. ⁊ Not. uerba præceptiua esse consilium, ut hic. & ⁊. ea. l. §. curatoris. & econtrà suasoria inducunt necessitatem: ut dicimus ⁊. eo. l. peto. j. respon. & l. unum. §. fi.

y ¶ Iuri. ⁊ scilicet communi ad tempus consulendo, ne faciat testamentum, & quia est filiæ fauor, potest ei renunciare, ut C. de pact. l. pen. & hic dicitur.

¶ Rogo filia. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi filiam suam hęredem: & ita dixit in eodem testamento: O filia rogo te, ut bona tua, scilicet quæ tibi relinquo, quandocunque decesseris distribuas inter liberos tuos, sicut vnusquisque eorū meruit cōmunicare. Certè videtur relictum fideicommissum filiis filiæ, quamuis non æqualiter meruerunt, dum tamen non offenderint: quia illi qui offenderunt eam, non admittuntur. & hęc omnia cùm mater non elegit aliquos. & hoc dicit à princip. §. usque ad uersic. eos autem. cum causa uersic. qui incipit. quod si neminem. si autem mater elegit quosdam ex filijs fratris qui ei seruierant, & erant alij qui non seruierant: tunc omnes qui seruierunt, soli admittuntur & electi & non electi: non autem alij, qui non seruierunt & idem est si omnes qui seruierūt elegit. & hoc dicit ille uersiculus, eos autem &c. usque illuc, quòd si neminem &c. Viuianus.

z ¶ Tua. ⁊ quæ es habitura à me. uel habes à te. cùm & mihi sis hęres, ut inf. ea. l. §. Titio.

a ¶ Vt. ⁊ id est sicut.

b ¶ Cessante. ⁊ No. cessante. i. matre neminē eligente. si enim nullum eligat, uel eligat indignū, omnes admittuntur, tam illi qui seruierunt quā illi qui nō offenderūt, ut hic, & in fi. huius §. & ⁊. e. l. cū quā. si uero eligat eos, qui seruierūt: alij qui nō seruierūt, licet nō offenderint, repel-

¶ Fl. dedit.

¶ Fl. deest &.

¶ Flor. assignare.

¶ Fl. intelligebatur.

¶ Fl. uerbū legati, uel fideicōmissi.

¶ Flo. non magis.

¶ Fl. interueniet.

¶ Fl. percipiet.

¶ Flor. &.

¶ Fl. Lucius.

¶ Ad intell. huius text. uid. Io. Annib. in l. nemo potest. nu. 100. ⁊. tit. j.

¶ Fl. enixæ.

¶ Facit ad hunc §. cū unicum, cū gl. sup uerbo administrare. ex. d. scruti. in cor. facien.

¶ Flo. deest ut.

Verba præceptiua quę cōsilij sonant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

repelluntur. ſi ueró ſunt qui ſeruierunt, quos tamen cum alijs nó elegit, ipſi admittuntur. & hoc indicat uerbum ſoli, infrà poſitum.

Concor. gl. in c. bonæ memoriæ. j. ſuper verbo natum. in fin. ex decret. vbi dicit q̃ liber ſumitur idoneus: niſi probet cõtrarium.

a ¶ Nõ offenderint. ¶ nã & aliàs præſumitur quid legitimè factũ, vt inſti. de fideiuſ. §. fi. & j. de iniur. l. iniuriarum. §. j. & facit j. de manu. teſta. l. ſeruos. & j. de ſtatulib. l. Labeo. in fin. & ſ. ea. l. §. hæreditatẽ. & l. cùm quidam & l. vnum. §. rogo. & inſ. ti. j. l. j. §. quamquam. & j. de fideicommiſ. liber. l. ſi eum §. ex inſta.

b ¶ Promeruiſſent. ¶ quo caſu non ſufficit liberis alijs non offendiſſe.

c ¶ Non admitti. ¶ id eſt, repelli.

Donationis prædiorũ epiſtolã, ignorãte filio, mater in ęde ſacra verbis fideicõmiſsi nõ ſubnixã depoſuit, & literas tales ad ęditũ miſit: Inſtrumẽtũ volũtatis meę poſt mortẽ meã filio meo tradi volo. Cũ plurib. heredibus inteſtata diẽ ſuũ obiiſſet, intelligi fideicõ. filio ſuo relictũ rñdi. Non enim quæri oporter, cũ quo de ſupremis quis loquat, ſed in quẽ volũtatis intẽtio dirigat.

¶ *Qui venit contra voluntatem defuncti in eo quod eſt cauſa fideicommiſſi, ab eius petitione repellitur. Bar.*

¶ Libertis prędium reliquit, ac petiit ne id alienarẽt, vtq; ĩ familia libertorũ retinerẽt. ſi excepto vno cęteri partes ſuas vendiderint: quì nõ vendidit, cæterorum partes, quibus nõ dedit alienandi voluntatem, integras pe

Fl. ab ea.

Fl. inteſtato.

Fl. obiiſſe.

Fl. deeſt ſuo.

Fl. petit.

ſufficiet, ſi non offenderint. Eos autẽ quos mater elegerit, fore potiores, ſi ſoli, pmeriuiſſent, exiſtimaui. Quòd ſi neminẽ elegerit, eos ſolos non admitti qui offenderunt.

¶ *Quando uerba ſunt diſpoſitiua, non refert cum quo quis loquatur, ſed in quem uoluntatis intentio dirigatur. Bar.*

¶ Donationis pdiorũ epiſtolã, ignorãte filio, mater in ęde ſacra verbis fideicõmiſsi nõ ſubnixã depoſuit, & literas tales ad ęditũ miſit: Inſtrumẽtũ volũtatis meę poſt mortẽ meã filio meo tradi volo. Cũ plurib. heredibus inteſtata diẽ ſuũ obiiſſet, intelligi fideicõ. filio ſuo relictũ rñdi. Non enim quæri oporter, cũ quo de ſupremis quis loquat, ſed in quẽ volũtatis intẽtio dirigat.

¶ *Filius libertę connumeratur in familia libertorum. Bart.*

¶ Cùm inter libertos ad prædii legatum liberta quoq; fuiſſet admiſſa, qd patronus petiit, vt de nomine familię non exiret: hæredem libertę filium parẽm prędii, quam mater accepit, retinere viſum eſt.

¶ *Si ille quẽ defunctus putabat ab inteſtato ſucceſſurũ inſolidũ, ſuccedit p parte: legata ab eo notatim relicta ſtabunt, pro parte, libertatis inſolidum. Bar.*

¶ Cũ exiſtimaret ad ſolã cõſo-

Fl. petit. Nomẽ familię pro ſonas & hereditatẽ cõplectitur. l. fi. C. de uer. ſig. ſed quo modo cognoſcatur, vide ibi doctõ. maximè Bar.

tet: eos enim ad fideicõmiſſum videtur inuitaſſe, q̃ iudicio paruerunt. alioquin perabſurdum erit vice mutua petitionem inducĩ: ſcilicet vt ab altero partem alienatam quis petat, cùm partẽ ſuã alienãdo pdiderit. Sed hoc ita procedere poteſt, ſi pariter alienauerint. Cęterùm, prout quiſq; prior alienauerit, partem poſterioribus non faciet. Qui verò tardius vendidit, ei, qui nõ vẽdidit, in ſuperiorum partibus feciſſe partem intelligitur. At ſi nemo vendiderit, & nouiſsimus ſine liberis vita deceſſerit: fideicõmiſsi petitio non ſupererit.

¶ *Filius libertę connumeratur in familia libertorum. Bart.*

¶ Cùm inter libertos ad prædii legatum liberta quoq; fuiſſet admiſſa, qd patronus petiit, vt de nomine familię non exiret: hæredem libertę filium parẽm prędii, quam mater accepit, retinere viſum eſt.

¶ *Si ille quẽ defunctus putabat ab inteſtato ſucceſſurũ inſolidũ, ſuccedit p parte: legata ab eo notatim relicta ſtabunt, pro parte, libertatis inſolidum. Bar.*

¶ Cũ exiſtimaret ad ſolã cõſo-

Fl. ab poſteriori.

alienãtam. imò totam petent: non obſtãte primo qui ſuã ante alienauit at licet huic ſecundo alienanti amodo actio non naſcatur, nata tamen primo in parte primi perfeuerat.

t ¶ Tardius vendidit. ¶ puta tertius.

v ¶ Non uendidit. ¶ puta quartus.

x ¶ Partibus. ¶ primi & ſecundi qui antè alienauerunt.

y ¶ Vendiderit. ¶ etiam. nam & ei qui vendidit poſterius, faciet partẽ. Azo. & facit ſ. ti. j. l. nihil. §. j. & j. de an. leg. l. Quintus. & C. de fideicommiſ. l. quoties. & ſ. tit. j. l. filius familiãs. §. diui. & j. tit. j. l. pater. §. quindecim. & ſ. de mino. l. auxilium. in fi.

¶ Cùm inter libertos. ¶ CASVS. Titius habebat tres libertos, & unã libertã: eis omnibus fundum legauit non alienandum in alios. dicta liberta habebat unum filium ſuum collibertum: & ea mortua fuit eius hæres. Certè illam partem prædicti fundi quam liberta accepit, retinebit filius eius. nam erat ita bene libertus teſtatoris ſicut ipſa. Viuianus.

z ¶ Admiſſa. ¶ ut inf. de verbo. ſignifica. l. liberti.

a ¶ Quod. ¶ ſubaudi, de eo quod &c. uel quod ſi legatum prædium.

b ¶ Familiæ. ¶ libertorum.

c ¶ Filium. ¶ fortè collibertum. cæterũ familiæ maternæ (aliàs paternæ) quid ptineret? R. ſi. certè nihil, ut j. d. obſe. l. hęres. & j. de inut. l. non ſolum. §. quanquã. & j. tit. j. l. pater. §. j. quę ſunt contrà. Sed certè fai. Azo. imò uidetur eſſe de familia, licet ſit ingenuus: quia vincente matre ut liberta poteſt reuocari in ſeruitutem, ut C. de lib. & eorũ libe. l. fi. & hoc innuit lex iſta, cũ inter &c. quaſi diceret quia mater. nam ſi filius eſſet liberta, admitteretur, ſiue admittatur mater, ſiue non. Sed arg. contrà ſ. eo. l. peto. §. fratre. Sed poteſt dici, quod ibi non loquitur de familia libertorum. Accurſius.

¶ Cùm exiſtimaret. ¶ CASVS. Titius habens vnam conſobrinã, & vnum conſobrinũ, & neſciens ſe habere conſobrinũ, & ſic credẽs ad ſolam conſobrinam prædicta omnia ſua bona debere peuenire ab inteſtato, fecit codicillos, & ab ea reliquit plura fideicommiſſa, & libertates. mortuo Titio peuenit hęditas eius ad conſobrinũ & ad conſobrinã. Certè conſobrina tenetur tantũ pro parte ad ſolueda fideicõmiſſa pecuniaria ab eo relicta. ſed libertates ab eo relictas ſi ſolidũ ſtare debebit: quia durũ uidetur releuare cõſobrinã in medio dãno libertatis præſtandæ, & ſic facere intercidere libertates prædictas, id eſt interire. interirent enim in totum ſi pro parte interirent. nam nemo poteſt eſſe pro parte liber, & pro parte ſeruus. Viuianus.

d ¶ Cùm exiſtimaret. ¶ ſcilicet aliquis.

Ad duos.

a ¶ Ad duos. ¶ ſcilicet dictam conſobrinam & alium.

b ¶ Poſſeſsione. ¶ unde cognati.

c ¶ Rationibus. ¶ æquitatis.

d ¶ Perpetui. ¶ id eſt generalis, quo continebatur, ubi emolumentũ minuitur, & onus. ſic in inſtituto, ut j. ti. j. l. fi. ſed certè imò adhuc iſo lidum tenetur conſobrina, ut inſ. tit. j. l. poſt emancipatum. §. item queſiit &c. Solu. hic de æquitate, ut hic prædixit. uel dic ut ibi.

ADDITIO. Vel dic aliter ſecũdum Bar. quod ibi ſuccedit pro parte, ſicut teſtator putabat. licet non eodem modo quo putabat, hic uerò ſucceſſit pro parte, & teſtator putabat inſolidum.

e ¶ Præſtandæ. ¶ ſcilicet reſpondit.

f ¶ Damni cauſa. ¶ id eſt, ea ratione quod habeat damnum conſobrina. nam hic non attenditur. Sed cur non præſtatur ab utroque ſicut fideicommiſſ? Reſpond. quia Fideicom. pro parte præſtari poteſt. libertas non: unde ab eo ſolo præſtatur qui rogatus eſt. Azo. redemptis partibus à cohęrede, ſcilicet iſtius ſerui qui debuit manumitti, ut ſuprà, tit. ij. l. qui graui. & l. ſeq. Sed uidetur quod à nullo: ut ſ. titu. ij. l. peu. in fin. Sol. hic æquitas: ut & ſ. eo. l. cum filius. in prin. ibi rigor. & facit j. de excep. rei iudi. l. iudicatæ. in princ. & de lib. cau. l. duob. & C. de inof. teſt. l. cũ duobus. & ſ. de pac. l. tale. §. fi. & j. de verb. obli. l. cum qui ita. §. te & Titiũ. & j. tit. j. l. j. §. fi. & inſ. eod. l. ſi quis teſtamento. & inſ. ad Trebel. l. epiſtolam.

Fl. deeſt relictis.

¶ Pater q̃ filio. ¶ CASVS. Titius habens filium maiorem uiginti quinque an. & duas filias impuberes, reliquit filio ſex uncias bonorum ſuorum, & duabus filiabus alias ſex uncias: & dictum filium ſororibus ſuis tutorem dedit: & ita dixit poſteà: Fili contentus eris p tuo ſemiſſe ducentis aureis. & uos filiæ fitis contentæ centenis aureis proueſtris quadrantibus, id eſt, pro ueſtro ſemiſſe quem uobis reliqui. Certè non uidetur pater rogaſſe eos per fideicõmiſſum ut unus alteri reſtitueret id quod plus haber de hæreditate, quàm ſit quantitas à patre deſignata: imò uidetur pater æſtimaſſe patrimoniũ ſuum, ſicut boni patres ſolent facere, & ideo fratrem eundemque tutorem ſororum ſuarum non excluſurum aliquo tempore rationem reddẽdę tutelæ ſororum: ſcilicet quin teneatur reddere rationem etiã de eo quod ſorores habent plus in earum ſemiſſe, quem pater poſteà æſtimauit dicendo, & uos filiæ pro ueſtris quadrantibus &c. quod eſt ſ. in litera. Viuianus.

g ¶ Aureis. ¶ cc. per hæc uerba uidebatur legaſſe cc. filio, & eum rogaſſe reſtituere quicquid habet de hęreditate: ſic econtra dic filiabus. quod remouet hęc lex. Accurſius.

h ¶ Hęreditatis. ¶ nec etiam aureorum. nam quantum dat filiis in aureis, tantum recipit: & ſic filiæ dat, & eodem modo in partibus hæreditatis. unde uidetur ridiculũ, ut j. ad le. fal. l. fi fundus. in fi. ſecus ſi appareat utilitas eius q̃ relinquiſ, ut ſ. e. l. peto. in prin. quę eſt cõtra.

ADDITIO. Dic quod ideo, quia eſſet ridiculum. tantum enim daret unus quantum acciperet. ſimile ſ. ti. j. l. ab omnibus. §. quod ſi Titio. ſecundum Bartol.

i ¶ Frugi. ¶ fruges ſuas æſtimantibus. q. d. bene ſufficit, quod dimitto nobis, quia ualet tantum.

k ¶ Excluſurum. ¶ i. frater idemq; tutor non excludet rationes. q̃n in ſolidam ſubſtantiã teneatur, licet teſtator uideatur eam taxaſſe. & hoc dicit præſcriptione taxatæ quantitatis: ſcilicet à teſtatore, ut hic & C. arbi. tute. l. j. niſi iuraſſet, ut in authen. de iureiurã. à mo. prę. col. v. §. j. & facit ſ. titu. j. l. fi fundum ſub conditione. §. ſi libertus.

l ¶ Titio. ¶ Seius inſtituit Męuium, & rogauit reſtituere Titio fratri Mæuij poſt mortem ipſius Mæuij, hic Męuius poſteà fratrem Tirinm inſtituit tam in ſuis, quàm in Seianis bonis, & rogauit utrũq; reſtituere Sempronio poſt mortem Titij. hic Titius rogatus nult retinere hæreditatem Seianam ut ęs alienum, & nõ reſtituere Sẽpronio. Item de Mæuianis nult retinere quartam: ꝑ uidetur poſſe, ut C. ad le. fal. l. irritũ. ſed tamẽ diſtinguitur, percepit tot fructus de hæreditate Mæuiana qui ualeant Seianã, & non poteſt: aliàs ſic. non dico de fructibus Seianæ: q̃a ſuo iure eos percepit Titius, ut à ſe. Secũdo pone, q̃ Mæuius prędictus Titiũ inſtituit ea lege, ne accipiat fideicõ. Seianæ hæreditatis. certè non adibit Męuianam, niſi renunciet fideicom. quo facto adeat, & computet ſibi in dãnũ amiſsi fideicõ. falci. hẽdi. Mæuianę. q̃ eſt graue? maximè quando non ęquiualet illa falcidia fideicommiſſo, & ideo contra iniquitatem dat conſilium quod habet locum re integra.

brinam ſuã bona peruentura, codicillis ad eam factis, pluribus fideicõmiſſa reliquerat. Iure ſucceſsionis ad duos eiuſdem gradus poſſeſsione deuoluta, rationibus æquitatis, & perpetui edicti exemplo, parte dimidia mulierẽ releuandã reſpondi: ſed libertates ab ea præſtãdas, quas damni cauſa intercidere durum videbatur.

¶ *Si fideicom. invicem datum continet tantundem in quotitate & quantitate, non valet. Item æſtimatio teſtatoris nullã neceſſitatem inducit. Bar.*

¶ Pater qui filio ſemiſſem dederat, & ſororibus eius impuberibus relictis quadrantes, quibus fratrem tutorem dedit, ita fuerat locutus: Fili, contentus eris pro tuo ſemiſſe, ducentis aureis: & vos filiæ, pro veſtris quadrantibus centenis aureis. Vice mutua liberis fideicommiſſum hęreditatis reliquiſſe non videbatur, ſed æſtimationem (vt à parentibus frugi fieri ſolet) patrimonij ſui feciſſe: nec idcirco fratrẽ iudicio tutelę bonę fidei rationes quãdo-

que præſcriptione demonſtratæ quantitatis excluſurum.

¶ *Si teſtator grauat hęredem in eo, quod ſibi hęredi debebat, & debitum cum fructibus compenſat fraudem facere non videtur. ſecus ſi debitum cum Falcidia cõpenſaret. Bartol.*

¶ Titio fratri ſuo Mæuius hęreditatem Seij, à quo hęres inſtitutus erat, poſt mortẽ ſuam reſtituere rogatus, eodẽ Titio hęrede ſcripto petiit, vt moriẽs Titius tã ſuã, quã Seii hęreditatẽ Sempronio reſtitueret. Cũ ex fructib. medio tempore perceptis fideicõ. debitã quãtitatẽ Titius percepiſſet, æris alieni loco nõ eſſe deducendũ fideicõmiſſum rñdi: quoniam ratione compenſationis ꝑcepiſſe debitũ videt. Planè ſi ea lege Mæuius Titiũ hęredem inſtituat, ne fideicommiſſum ex teſtamẽto Seij retineat, Falcidiã quidem compenſationi ſufficere, ſed iniquitatẽ hoc currere. Prudentius aũt fecerit, ſi ex teſtamẽto fratris hæreditatẽ repudiauerit, & inteſtati poſſeſsionem, acceperit: nec videbitur do-

Fl. petiit.

Fl. uidebatur.

Fl. deeſt quidem.

Fl. iniquitate.

Limitabis hãc gl. & alle. l. q̃ hęredi. per text. in l. fi tibi. j. proxi. tit. vt nõ peccat qũ legatarius præſtat cautionem de implendo cõditionẽ. de quo vide in l. ea lege. §. fin. ſ. loca.

Moriens ſine liberis.

m ¶ Fratri ſuo. ¶ ſcilicet Mæuij.

n ¶ A quo. ¶ Seio.

o ¶ Erat. ¶ Męuius.

p ¶ Rogat. ¶ à Seio.

q ¶ Scripto. ¶ in hęreditate Męuiana.

r ¶ Tam ſuam. ¶ ſcilicet Męuianam. Quid ſi de Titiana rogaſſet? Reſpond. ut ſuprà, titu. j. l. filius. §. ut quis. Accurſius.

s ¶ Ex fructibus. ¶ ſcilicet Męuianę hęreditatis.

t ¶ Debitam quantitatem. ¶ id eſt, fructus quos æſtimatio continet tantã quantitatem continet dodrans Seianę hęreditatis, uel etiam totam ſi Mæuius ex fructibus habuit quartam: ar. contra uidet ſ. eo. ti. l. imperator §. j. ibi, Enimuero &c.

ADDITIO. Die quod ibi quantitas legatur, & in propria ſpecie quis grauatur. hic autem grauatur in hęreditatę quæ loco quã

Fl. deeſt quidem.

Fl. iniquitate.

Compenſationis. ¶ id eſt, computationis. ſic improprię poniſ ſ. e. l. Titia. §. qui in uita. quæ fit ad concurrentem æſtimationẽ fructũ, & hære. Seianæ, ut ſ. eod. l. imperator. §. cum quidam. imò & ſi nõ concurrat, idem uidetur, ut j. ad le. fal. l. fi debitor. Sed reſpon. hoc non dixerat ne computaret: ſed ſi diziſſet, idem tamen eſſet, ut ſ. eod. l. imperator. §. cum ita. Azo.

x ¶ Retineat. ¶ quo caſu ex teſtamento hęreditatem non aliter adire cõceditur, quàm ſi iili cuius intereſt, ut cohęredi ſui Titij, uel etiã ſeruo publico propter legatarios caueat ſe non deducturum fideicõmiſ. ut æs alienum: ut j. de condi. & demonſtr. l. Mutianę. quo facto Seianam hęreditatem nõ iure proprio fideicommiſ. ſed Mæuianę hęredi. nomine uelut cętera bona Titij accipiet cũ cohęrede: uel ſolus: ut ſuprà, e. l. ſi mihi puta. R. Sed quod dixit de cautione Mutiana, nõ habet locum, quia loquitur quando ſub conditione non faciendi aliq̃d relinquitur, ut d. l. Mutianę. Die ergo quòd aut ſub conditione: ſcilicet dandi uel faciendi relinquitur, & tunc prius debet impleri quã accipiatur relictũ, ut infra, de condi. demonſtr. l. qui hęredi. in fine. Aut non faciendi, & tũc etiam habet locum cautio Mutiana. Aut ſub modo, & tunc cauetur de implendo modum, & poſtea percipitur, ut hic, & infra, titul. j. l. ſi tibi. & infra, de fideicommiſ. libertatib. cum in teſtamento. eſt enim hic modus, ne retineat: id eſt, ut nõ retineat. Accurſius.

y ¶ Falcidiam. ¶ quę ex bonis Męuij detrahitur. licet enim ex Męuianis & Seianis poſſet detrahi Falcidia, quia omnia debent dici Męuiana: tamen compẽſationi obijcitur illa tatum Falcidia, quæ ex Mæuianis detrahitur, quę ualuerunt pone l. non illa quę ex Seianis, quę fortè valuerunt centum tantum, ſic ergo Męuiana poſſunt eſſe adeo ampla, ut eorum Falcidia ſufficiat, & ęquualeat fideicommiſſo. alia enim, ſcilicet Seiana quo ad hoc non uidetur capere à Mæuio. R. rñ hic ſcripſit Falcidiam Mæuianorum ſemper eſſe minorem fideicommiſ. quod apertè quilibet poteſt perpendere eſſe falſum. Azo.

z ¶ Compenſationi. ¶ id eſt computationi, ut prędixi. Item quod dicit ſufficere: ſcilicet poſſe. poteſt enim eſſe ſic ampla hęreditas Mæuiana, quod eius Falcidia tanta eſt, quanta fideicommiſ. & poteſt eſſe quod non. utroque enim caſu iniquitas, ſed altero maior.

a ¶ Iniquitatem. ¶ quia & Falci. Mæuianę fine onere & fideicõmiſ. Seianę debet habere ſecundum R. ar. C. de iure do l. cũ patrem. Sed contrà inf. ad Trebellia. l. Lucius. §. maritus. ubi ſufficit ſi habet tantum in hęreditate teſtantis, quantum erat dos debita. Die ergo iniquitatem eſſe, quia iure communi ſic ſolet contingere, ut Falci. habeat, & debitum deducat, ut C. ad leg. falc. l. imponenda. & l. irri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

irritum sed hic non facit: sic ergo iniquum. sed tamen quia ipse sciēs voluntatem defuncti adeundo & cauendo consensit, cogit parere: ut ad l. Falci. §. si debitor, Azo. si modo tātum est in Falcidia Mæuianæ, quantum est Sciānæ, ut d. §. maritus.

a ¶ Exclusérit. ‡ no. sic ‡. ad Trebel. l. recusare. §. pe. & §. de inofficio. test. l. Papinianus. §. cū igitur. & l. nihil. §. si cā pluris. & de neg. gest. l. acquirit. §. cum me. & de aqua plu. arcen. l. j. §. denique. & §. si quis omis. cau. test. l. qui autē. §. quid deinde dicemus. & instit. ad le. Aquil. §. iniuria. & inf. de excep. do. l. j. §. j. Item facit ad §. C. de bo. autho. iu. pos. l. j. & inf. de do. præleg. l. iij. & de auro & arg. le. l. si uxori. Accursius.

¶ A te peto. CASVS. Titia uxor Mæuij fecit testamentum: & dicto Mæuio reliqt duo prędia: & postea ita locuta est marito: peto à te &c. usq; illuc, non esse datā. & dicit quod per dicta verba Titiæ nō est data electio marito, ut det dicta prędia liberis uel propinquis, aut etiam libertis cui uult, sed uidetur substituisse propinquos liberis secundum ordinem uerborum dictæ mulieris, s. vt si habet maritus liberos, illis relinquat. alioquin sui mariti propinquis, illis non existentibus relinquat propinquis mulieris, & sic postea libertis ordo seruetur. Viuianus.

b ¶ Ordine. ‡ No. de ordine, sic §. de usufru. l. quoties. in princ. argu. contra §. ea. l. §. fidei tuæ. Item uidetur quòd simul admittentur, & ita uel pro accipiatur: ut C. de verb. sig. cùm quidam. & §. de insti. & substi. l. generaliter. in princ. Sol. secundum R. ex sermonis conceptione & personarum affectione hæc & illa uerba aliter intelligenda proculdubio patet.

¶ Vicos ciuitati. CASVS. Titius fecit testamentum, & reliquit vicos. i. quasdam contratas ciuitati Bononiæ: qui uici habebant certos fines. & ita dixit posteà dictus testator. Ego designabo infra fines uicorum. Item scribam quod certamen volo, quòd dicta ciuitas faciat omni anno in meam memoriam, propter uicos quos ei relinquo posteà morte prequentus Titius non fecit prædicta duo. Certe nihilominus ualet legatum uicorum. Viuianus.

c ¶ Vicos. ‡ expone vt §. tit. j. si hęres. §. j.

d ¶ Fideicommissi. ‡ in testamento perfecto relicti.

e ¶ Formam. ‡ quam formam uoluit seruari in illo prædio, puta uolebat fortè ut ibi fieret ludus gratitiorum (aliàs pugnæ) & hanc formam dixit se dicturum in alia uoluntate.

f ¶ Prequentus. ‡ prima scriptura per omnes suas partes iam est perfecta, & sic non obstat ‡. de usufru. le. l. qui cum plures. Item contra §. e. l. Titia. in prin. Sol. ibi. Item contra §. de hęre. instit. l. quoties. §. tantundem. Sol. ibi. & C. de insti. & substi. l. penul.

Q Vi solidum. ‡ CASVS. Titius fecit testamentum, & reliquit per fideicom. ab hærede suo Titio uiginti, & totalia legata reliquit alijs, quòd debebat Falcidia locum habere, posteà Titius petijt ab hęrede dicta uiginti integra: & frustra petebat, quia de eis debebat detrahi Fal. sicut de aliis relictis: & hoc ei hæres obiciebat in iudicio. dixit fideicommissarius hęredi, ego peto à te uiginti & uis detrahere quartam propter Falc. soluas modo mihi in nomine domini quindecim & procedamus in causa super quinque. dixit hæres ei, Ego nolo tibi aliquid dare, nisi prius causa finiatur, quæritur quid iuris fit. Et certè quantum ad dicta quindecim hæres uidetur fuisse in mora, & ideo ad usuras tenetur.

¶ Cum post mortē. ‡ Respu. vendidit Titio quandā vniuersitatē ꝑdiorum in certa cōtrata positorū, puta in Coraleola. Titius emptor diuisit dictā vniuersitatē ꝑdiorū in plura prædia, posteà fecit testamētum dictus emptor, & unū de dictis prędijs puta Cornelianum legauit Sēpronio, & sic decessit emptor relictis pluribus hæredibus. Venit posteà administrator dictę reipublicæ corā iperatore Seuero, & petijt restitui in integrum nomine dictæ reipub. uendtricis & ꝑbans eam læsam in dicta uenditione uniuersitatis prędiorum, habuit restitutionem eius nomine, & sic dictus Imperator iussit dictā uēditionem rescindi, & prædia reipubli. per hæredes emptoris restitui: & iussit ei, quod respubli. restitueret hęredibus emptoris pretium quod receperat ab ēptore, quæritē quomodo cōsuli debeat Sēpronio legata

lo fecisse, cum fraudem exclusérit [a] †.

¶ *Disuncta posita inter personas inter quas cadit affectio ordinata, non resoluitur in coniunctam. Bartol.*

¶ A te peto marite, si quos liberos † habueris, illis prædia relinquas: vel si non habueris, tuis siue meis propinquis, aut etiā nostris libertis. Non esse datam electionem, sed ordine [b] scripturæ factā substitutionem respondi † .

¶ *Valet legatum, licet qualitas non fuerit adiecta, quam testator adiecturum se dixerit. Bartolus.*

¶ Vicos [c] ciuitati † relictos, qui ꝓprios fines habebant, ex causa fideicōmissi [d], nō ideo minus de beri placuit, ꝙ testator fines eorū significaturum, & certaminis formam [e], quā celebrari singulis annis voluit, alia scriptura se declaraturum promisit, ac posteà morte præuentus [f] non fecit.

¶ *Iusta causa in parte non tollit moram in alia parte, hoc dicit.*

¶ Idem. † LEX LXXX.

Q Vi solidum [1] fideicommissum frustrà [g] petebat, hærede Falcidiam obiiciente, si partem [h] interim solui sibi desideraverit, neque acceperit [i] : in ea [k] † moram passus [l] intelligitur.

¶ *Legatario debetur æstimatio ipsius rei vel partis, quæ ad hæredem loco rei peruenit. Bartolus.*

¶ Cùm post mortē emptoris vēditiones prædiorū reipublicę [m] † optimus maximusq; princeps noster Seuerus Augustus rescindi hęredib. pretio restituto, iussisset [n]: de pecunia legatario, cui prædiū emptor ex ea possessione [o] legauerat, coniectura voluntatis [p], ꝙ modo æstimationis [q], partem solue ndam [r] esse respondi.

¶ *Respublica ꝓpter moram tenetur ad usuras, ꝓpter temeritatē ad impensas litis, litis respondent.*

¶ Iusta causa in parte non tollit moram in alia parte, hoc dicit.

¶ Idem. † LEX LXXXI.

Q Vę fideicommissa moriens libertis viri debuit [s], eorūdem prædiorum suis quoq; [t] libertis fructū reliquit. iuris ignorantia [u] † lapsi qui prædia petere

lib. 9. Responsor.

† ad intell. huius l. uid. Butigell. in l. j. §. si stipuláti. nu. 17. de uer. obl.

† Fl. in ei.

† Fl. uenditionē Reipub. ꝑdiorum.

¶ *Disuncta posita inter personas inter quas cadit affectio ordinata, non resoluitur in coniunctam. Bartol.*

¶ Idem. † LEX LXXX.

Q Vi solidum [1] fideicommissum frustrà [g] petebat, hærede Falcidiam obiiciente, si partem [h] interim solui sibi desideraverit, neque acceperit [i] : in ea [k] † moram passus [l] intelligitur.

¶ *Legatario debetur æstimatio ipsius rei vel partis, quæ ad hæredem loco rei peruenit. Bartolus.*

¶ Cùm post mortē emptoris vēditiones prædiorū reipublicę [m] † optimus maximusq; princeps noster Seuerus Augustus rescindi hęredib. pretio restituto, iussisset [n]: de pecunia legatario, cui prædiū emptor ex ea possessione [o] legauerat, coniectura voluntatis [p], ꝙ modo æstimationis [q], partem solue ndam [r] esse respondi.

¶ *Respublica ꝓpter moram tenetur ad usuras, ꝓpter temeritatē ad impensas litis, litigando* mea quæ sunt in tali loco, non alienetis extra familiam nostram. vnus de dictis filiis decessit, & non reliquit suam partem dictorum prędiorum in familia. fecundus, decessit, & fecit idem. Vnde Titius superstes potest reuocare partes mortuorum i extraneos alienatas. Decedens ergo iste Titius sine liberis, instituit sibi hęredem quendam extraneum. quæritur nunquid iste extraneus hæres Titii possit ita reuocare partes præcedentium in extraneis alienatas, sicut poterat Titius. Et videtur quod non: quia dictus Titius ita bene fecit contra præceptum testatoris. sicut alii duo, sed certè bene potest. nam in persona tertii, vltimo decedentis finitum fuit testatoris præceptum.

¶ Si ereditor. ‡ Ego obligaui domum meam Titio. post feci testamentum, & dictam domum legaui Seio, vel per fideicommissum reliqui. posteà dictus creditor Titius vendidit dictam domum Caio scienti, etiam quod ego debitor leganeram dictam domum Seio. nunquid Seius fideicōmissarius poterit petere domum ab emptore? Et dicitur quod non. Viuianus.

g ¶ Frustra. ‡ propter Falci. quæ resecat, & dic quod commodè poterat diuidi.

h ¶ Partem. ‡ quę scilicet deberi poterat ad minus, puta tres partes. & dic quod non offerebat satisdat. aſs totum petere potest: vt C. de vsufruct. lega. l. ij.

i ¶ Acceperit. ‡ quia hęres non dat.

k ¶ In ea. ‡ scilicet parte.

l ¶ Passus. ‡ & sic a vsuras accesserit, & tenetur hæres: vt C. de vsufructu lega. l. prima. & infrà. §. etiam. & l. si quis seruo. Item hoc si hęres credebat se teneri: vt suprà, si certum petatur. l. quod te. & de vsur. l. sciendum. & facit suprà de rei vendicatione. l. quæ de tota. Accursius.

m ¶ Reipublicæ. ‡ respubli. vendidit posses. Titio in qua erant plura prædia: quorum vnum Titius alij legauit. tandem respubli. restituta in integrum recuperauit predia, & pretium restituit hęredibus Titii. de hoc pretio dic satisfieri legatario secundum valentiā prędij legati.

n ¶ Iussisset. ‡ per in integrum restitut. ut C. ex quib. cau. maio. l. respublica.

o ¶ Possessione. ‡ per prædia diuisa vel à repu. vel à Titio, qd̄ potest fieri: vt §. tit. j. l. quod in rerum. §. si quis. Accursius.

p ¶ Voluntatis. ‡ scilicet Titii. nam qua ratione uoluit habere prędium, eadem & eius pretium.

q ¶ Aestimationis. ‡ quæ subtiliter perpenditur quantùm pro eo pretio datum fuit: vt suprà de ædil. edic. l. pe. & §. de euict. l. prima. & §. eod. l. quid. Item videtur huic l. contrà. §. eo. l. cùm pater. §. euictis. Sed ibi rem alienam legauit. hic suam, & quodam speciali iure euictam. & ideò ei, id est legatario quodam speciali iure fuit prouidendum. sic §. de euict. l. minor.

r ¶ Soluendam. ‡ ab hęredibus quibus respublica restituit, vtili forte actione ex testamento, vel officio iudicis.

Etiam

a ¶ Etiam respublica. ‡ instituta & grauata.

b ¶ Vsuras. ‡ ut ‡. eod. l. si quis seruo: & ‡. ad leg. Fal. l. diuus. §. j. & ad Trebel. l. dedocta. in princi. & ‡. eod. l. Titia. §. j. & §. eod. l. in princ.

c ¶ Ex ea re. ‡ id est moratur in usuris, uel aliis accessionibus. Acc.

d ¶ Ab iis. ‡ scilicet rempublicam administrantibus.

e ¶ Sarciendum. ‡ i. restituēdum reip. sic §. si cer. peta. l. ciuitas. & C. ut in poss. le. l. fin.

f ¶ Supersederunt. ‡ Vt etiam ante, si prius mora fuit: ut C. de vsufruct. lega. l. j. not.

g ¶ In litis sumptibus. ‡ quos dederunt administrantes tunc rempublicam victori d̄ pecunia reipublicę: quia redderet reipub. & no. si ratio &c. quia iusta ignorantia excusat a litis sumptibus, etiam olim. quod dic ut C. de iudi. l. properandum. §. finautem. alterutra.

h ¶ Ignauiam. ‡ id est stultitiam. sic §. de iur. & fac. ignoran. l. regula. §. quod imperitia. Accursius.

i ¶ In tutoribus. ‡ ut damnum ex eorum mora uel malitia in litigando refundat pupillis. sic C. de iudi. l. properandum. §. fin. & argu. §. de admi. tut. l. quoties. §. sicut. & C. de admi. tu. l. non est.

k ¶ Potuit. ‡ aliis alienantibus.

l ¶ Actionem. ‡ per quam reuocat alienationem factam ab eis. sic ergo extraneus hic. hæres habebit actionem pro partibus alienorum alienatis, & reuocabit. Accur.

m ¶ Hæredem extraneum. ‡ nam quia nullus est qui petere possit, etiam extraneū instituit, ut §. eod. l. cū pater. §. libertis. in fin. nec ob. §. eod. l. peto. §. fratre, in fi. ut ibi diximus. Azo. & facit C. quādo dies le. ce. l. ij. & ‡. tit. j. l. pater filium. §. fundus. & l. Iulianus. & l. Lucius. & §. ti. j. l. filius. §. diui.

n ¶ Testamentum fecit. ‡ & eam domum per fideicommissum reliquit.

o ¶ Iure pignoris ‡ ex pacto, uel ex lege. si autem uendita nō esset, quis debeat luere, die ut §. titu. j. l. si res obligata.

p ¶ Contra emptorem. ‡ & est ratio, quia debitor non potuit impedire uenditionem: ut C. debito uendi. pigno. impe. non pos. l. j. aliàs est in text. contra hæredem: & tunc est eadem ratio ut hæres nō teneatur. hoc tamen casu imputatur hęredi, si soluere potuit & non fecit.

Q Vę fideicommissum. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredem uxorem suam, & eam per fideicommissum rogauit ut prędia quædam viri restitueret quibusdam libertis viri. hęc uxor decessit, posteà reliquit vsumfructum dictorum prædiorum libertis prædictis viri, & quibusdam aliis libertis proprij uxoris. liberti autem uiri cum libertis uxoris longo tempore posteà perceperunt vsumfructum dictorum prædiorum. nunquid præiudicant sibi liberti viri taliter percipiendo ut dictum est, quin possint petere proprietatem dictorum prædiorum ab hæredibus uxoris? Et dicitur quòd nō. Bartol.

q ¶ Debuit. ‡ ex testamento mariti sui illa moriens eorum dem &c.

r ¶ Suis quoque. ‡ q. d. non solùm libertis mariti.

s ¶ Iuris ignorantia. ‡ quia putabant quòd uxor testamentum mariti sui posset immutare. Accur.

t ¶ Peremptam. ‡ & sic nocet hic iuris error. Sed cōtrà ‡. si in frau.

cet habeat regressum contra administratorē, idem in pupillo & tutoribus. Bar.

¶ Etiā respublica fideicōmissi post morā † vsuras [b] præstare cogetur: sed damnum si quod ex ea re [c] fuerit secutū, ab his [d] sarciendum [e] erit, qui post dictam sentēntiam iudicatū soluere supersederunt [f]. Nec aliud seruabitur in litis sumptibus [g], si ratio litigandi non fuerit [h]. Ignauiam [i] etenim prætendētes audiri nō oportet. quod in tutoribus [k] quoque probatur.

¶ *Vltimus de familia prædium alienare prohibitus, eius petitionem ad extraneū hæredem transmittit. Bar.*

¶ Prædium pater de familia liberos alienare † verbis fideicōmissi prohibuit. Supremus ex liberis qui fideicommissum petere potuit [a], non ideirco minus actionem [l] in bonis suis reliquisse visus est, quòd hæredē extraneū [m] † sine liberis decedens habuit.

¶ *Qui vocantur ad fideicōmissum, prędio alienato, non reuocant ab eo, q emit à creditore testatoris. Bartolus.*

¶ Si creditor ab eo, qui testamentum fecit [n], domum acceptā iure pignoris [o] vendidit: cōtra emptorem [p], fideicōmissi causa, tametsi voluntatem defuncti non ignorauit, nihil decernetur.

¶ *Qui per ignorantiam iuris patitur alium vti re sibi debita, non cadit à creditio. Bartolus.*

¶ Idem. LEX LXXXI.

Q Vę fideicommissa moriens libertis viri debuit [q], eorūdem prædiorum suis quoq; [r] libertis fructū reliquit. iuris ignorantia [s] † lapsi qui prædia petere

† als respubl. post moram fideicōmissi.

† Ergo si sit iusta cā litigandi, excusatur qs ab expēsis: ut hic, & in c. siquē litibus, in glo. magna post mediū ibi & tunc non debet condēnari &c. extrà de dolo & contu.

Ignorantia iusta a litis sumptibus excusat.

† Fl. oportere.

† Fl. liberorum aliena ri.

† Fl. extrarium.

† lib. xj. Responsorum.

† Fl. ignoratione.

ex mariti testamento debuerunt, secundum fideicommissum inter cęteros longo tempore perceperunt. Nō ideo peremptam † videri petitionem fideicommissi prioris constitit.

¶ *Dñium trāsit in legatariū rectania, sicut in hęrede adeunte. b. d. uel aliter: Qd̄ operaē aditio quo ad hęredē, illud operaē agnitio legati quo ad legatarium. Bart.*

¶ Idem. † LEX LXXXII.

L Egatum [a] ita dominiū rei legatarii [b] facit, vt hęreditas [c] hæredis res singulas. Quod eò pertinet, vt si purè [d] res relicta sit, & legatarius nō repudiauerit † defuncti voluntatē, recta via dominium quod hęreditatis fuit, ad legatariū transeat, non per factum † hæredis.

¶ *Legata relicta à scriptis venientib. ab intestato, non debentur. Bartol.*

¶ Paulus. LEX LXXXIII.

S I quis testamento facto à filiis suis quos hæredes instituisset, fideicommissum reliquerit [e], nō vt à legitimis hęredibus, sed vt à scriptis filiis [f], & testamentū aliquo casu [g] irritum factum sit: filii ab intestato veniētes fideicōmissum † ex testamento præstare cōpelli non possunt.

¶ *Quando superuenit causa tendens ad eundem effectum, licet ea existente dispositio ab initio non valuisset, dispositio non vitiatur. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LXXXIIII.

D Ebitor decem legauit creditori, quæ ei post annum sub pignore debebat. Nō (vt quidam putant) medii temporis tantum cōmodum ex testamēto debeē, sed tota decē peti possūt: nec

pa. l. si patronus hæres. Sol. quarta quæ debetur patrono, dicit quasi debita ut arrogato: ut §. de inoff. test. l. Papinianus. §. si quis impubes. hic autem per testamentum uidetur debitum. sic & filij hæreditas dicitur quasi debita matriui. C. de codi. l. fi. §. j. & ideo errore iuris perdetur. C. qui pe. ta. l. fi. Item contra §. de acquiren. hære. l. Claudius. in princip. & in fi vbi per factum erroneum iure perdit debitam hæreditatem. Sol. ut ibi. & no. nō vitiari utile per inutile [h]. sic §. de dona inter virum & uxo. l. quod autem. §. si uxor. & §. de inoff. test. l. mater. & C. d̄ iuris & fac. igno. l. si post dies. & §. fa. erci. l. cum putarē. Accur.

L Egatum. ‡ CASVS. Sicut hæreditas alicui delata facit hæredis res singulas, quæ sunt in hæreditate, scilicet si hæres adit hæreditatem: ita legatum facit dominium rei legatę legatarij recta via, si legatarius legatum non repudiauit. & hoc dicit. Viuianus.

v ¶ Legatum. ‡ id est legatio, seu ipsum legare.

x ¶ Legatarij. ‡ ut & ‡. de furt. l. à Titio. & §. de pecu. l. sed si dā num. §. j. & ‡. si in frau. pa. l. j. §. aduersus. & §. titit. j. l. seruum filij. §. j. & l. seruus Titij. et §. eo. l. cum pater. §. furdo. Sed contrà §. tit. i. l. legatum est deliba- tio &c. §. fin. Solut. ibi Item contrà §. de fer. l. Papinianus. Sol. ibi. Item contrà §. de cōd. instit. l. si quis ita. Sol. ibi. Item contrà §. tit. i. l. si tibi homo. §. cum seruum. Solu. ibi. Acc.

y ¶ Vt hæreditas hæredis. ‡ ibi ramen est necessaria aditio, ut ‡. de acquirend. posses. l. cùm hæredes. sed legatum etiam ignoranti: ut §. eod. l. cum pater. §. furdo. et facit §. de rebus eorū. l. magis. §. fundum. et de dolo. l. et eleganter. §. item si. Accur.

z ¶ Purè. ‡ nec tacitè insit conditio. Accur.

S I quis testamento. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredes filios suos, et ab eis reliquit fideicommissa, et dixit, Volo quod ea prætteris si eritis, hęredes mihi ex testamento, et non aliàs. posteà testamentum eius fuit irritum et annihilatum, et ita filij eius habēt hæreditatem ab intestato. nunquid præstabunt dicta fideicommissa? et dicitur quod non. Vinian.

a ¶ Vt à legitimis. ‡ id est, non repetiit ab intestato, quod posset, nisi in casuiut §. de inoffi. testat. l. Titia. Accursius.

b ¶ Aliquo casu. ‡ uno excepto secundum hæc iura: ut §. de iniust. test. l. postthumus. quæ est contrà. hodie rupto præteritione uel exhæredatione relicta ualentiut C. de libe. præteri. authen. ex causa. Vel ‡ l. postthumus. iure ciuili non prętorio fuit ruptum: hic utroq; ut maxima uel media capitis diminutione testatoris. et facit C. de fideicōmiss. l. eam quam. et l. ex testamento. et §. eodē. l. cùm pater. §. filius. et ‡. eodem. l. Lucius. §. filiam. et l. codicillis. §. fina. Accur.

D Ebitor. ‡ CASVS. Sub pignore debebam tibi decem post annum, feci testamentū, et dicta decē tibi legaui. nunquid ualet legatum? et dicitur ꝙ sic. Sed quid cōtinetur in illo legato? et dixerunt quidā ꝙ cōtinetur ꝑ modū medij tēporis tātū. j. vsuræ quę possent redigi ab illis x. vsq; ad annū: sed hoc ē falsum. imò ipsa x. poterit petere ab hęrede meo. Quid aūt si mortuo me testatore finitus sit dictus annus? Nō tollitur certè propter hoc petitio de decē. sufficit enim ꝙ semel ualuit legatum. si autem me uiuo testatore finitus sit annus,

efficitur

No. limitatione ni si fesset separabiliaq̄ Bar. possite in l. fi. §. de iurisd. om. iudi. Card. in cle. j. §. eadem. de regul. sup. negli. præla. & ui de certos casus fallē tię ꝑ Bald. i l. certi. §. qm. iij. no. §. si cer. pe. lib. 1. De finition ū. Fl. repudiauit.

Fl. nunq̄ factum. aſs facto

libro 9. Quæstio.

Fl. fideicōmissa re

Flo. deest filiis.

Fl. fideicōmissa.

libro 10. Quęstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

efficitur inutile legatum: quia tempore quo fuit finitus annus nõ cesserat dies legati: quia ego testator uiuebam. unde cùm posteà tẽpore mortis mei testatoris nõ inueniatur aliqua commoditas i legato vltra quam esset in debito, nihil ualet legatum. sicut autem possunt peti to ta decem legata quæ debebantur legatario post annum, ut dicum est: ita est in dote in pecunia consistẽte, quæ debetur quidem uxori post annũ à morte viri. nam si maritus eam pure leget uxori, poterit petere uxor decem, & non solummodò commodum quod inde euenire posset. illos autem qui dicunt, quòd in dicto legato de decem continetur cõmodum medij temporis tantùm, & non x. deduco ad incõueniens. pone enim quod debebam tibi fundum post diem, & eum tibi legaui. certè ex fundo non potest usura peti: & sic pro certo apparet & quod decem sunt in legato, & non commodum tantùm. hoc dicit usq; ad §. fi primo. Viuianus.

a ¶ Interim. ⁊ id est lite pendente post testatoris mortem.

b ¶ Quod vtiliter. ⁊ quia post mortem testatoris.

c ¶ Inutile. ⁊ id est, sine commodo, ualet tamen legatum, ut actione ex testamento peti possit: ut institu. eod. §. econtrario. quę est contrà. ad quod est J. de uerbo. oblig l. qui bis. & de fideiuf. l. hæres. §. non est. uel illud nouum, hoc uetus ius.

d ¶ Nec pecunia ⁊ i. vsura. sic ergo in primo casu huius l. sunt decẽ in legato, & non usura uel cõmodum medij tẽporis: sed tamẽ quo ad leg. fal. ut detrahi possit cõmodum, uidetur legatũ esse, ut J. ad leg. fal. l. j. §. fi creditori. & facit. ⁊. ti. j. l. fi creditori. & l. seq. & J. de li. le. l. fi creditor. & J. ad l. fal. verbis. & ⁊. tit. j. l. Mæuius. §. debitor autem.

¶ Si primo & Secundo. CASVS. Institui mihi hæredem Primũ Secundum, & Tertiũ, & si hæres non esset Primus substitui ei Quartum: & si Secundus hęres nõ esset: substitui ei Quintũ. & posteà legata reliqui Primo & Secundo hæredibus hoc mõ, si primus hęres mihi non erit, uolo quòd Secundus det Titio: & si Secũdus hæres nõ erit, uolo quòd det Primus Seio fundũ Tusculanũ. posteà Primus & Secundus omiserũt hæreditatem. quæritur nũquid Quartus & Quintus substituti Primi & secundi debeant soluere relicta ab illis q̃bus fuerunt substituti? & dicitur quòd sic. Quartus ergo substitutus, Primo debet soluere fundum Tusculanum Seio, & Quintus substitutus Secundo debet soluere Titio x. & h. d. Vi.

e ¶ Ab utroque. ⁊ hic resp. uni, sed non alteri quæstioni. sed dic cui libet suum. & facit ⁊. co. l. cum pater. §. ab institu. & l. fi Titio. §. j.

¶ Seruo alieno. ⁊ CASVS. Sempronius fecit testamẽtum, & seruo Titij legauit propriam rem ipsius Titij, & id quod Sẽpronius purè Titio debebat. quærebatur utrum teneret legatum. & dicitur hic quod fic. Diceret aliquis, imo uidetur quod nõ teneat: quia cũ legat seruo alieno, capit legatum uires ex psona domini, & domino, scilicet Titio non posset legari res sua, uel quod sibi debet. ergo nec seruo suo. cùm ex persona domini, scilicet Titij, capiat uires legatum. Ad istud autem respondet iurisconsultus, & dicit, Quod dicimus personam domini inspici, hoc ad id solum pertinet, ut sciamus sit capax testamento, uel non: ut si sit capax, & seruo eius legari possit aliàs nõ. sed nõ inspicimus personã domini, ut sciamus possit capere rem relictam, uel non: ut sic dicamus interdum posse legari rem illam seruo, interdum non: sed in casu proposito ex persona serui cõstitit legatum: hoc est dicere, quia si tempore quo cesserit dies legati, ĩ uentus fuerit liber, habebit legatum, alias non habebit. & q̃a sic ex persona serui consistit legatum, dixit Iulianus, & recte, q̃d id demũ seruo alieno legari potest, q̃d ipse liber factus capere posset. Et si aliquis uellet insultare & argumentari hoc mõ, non posset, ut sic diceret. dicis q̃ ea demũ res pot legari seruo alieno quã ipe liber factus capere posset. ergo sibi scilicet seruo quãdiu seruiat, legari non pot.

† Fl. superuenerit.

† A?s, interesse vsurarum.

† Fl. inueniretur.

† Ist. §. fa. cit, quòd iudex talem potestatem habet in cõmentione: ut in c. x. ex d mu. peti.

tollitur petitio si interim[a] annus superuenit†. nam sufficit q̃ vtiliter[b] dies cesserit†. Quòd si viuo testatore annus superueniat, dicẽdum erit inutile[c] effici legatum, quanquã constiterit ab initio. Sic & in dote prælegata responsum est, totam eam ex testamento peti posse: alioquin secundũ illam sententiam, si interusurium† tantum est in legato, quid dicemus si fundus legatus sit ex die debitus? nã nec pecunia[d] peti potest, quę nõ est legata: nec pars fundi facilè inuenitur†, quę posit peti pro cõmodo.

¶ *Si plures sunt substituti, quilibet tenetur ad legata relicta ab institutis, in quorum locum succedunt. Bartol.*

¶ Si primo† & Secundo & Tertio hæredibus institutis sic legata dentur, Si mihi Primus hæres nõ erit, Secundus Titio decem dato: si Secundus mihi hæres non erit, Primus Seio fundum Tusculanũ dato. vtrisque omittentibus hæreditatem, Primo & Secundo, quęrebatur, substituti, quos eis dederat, an, & cui legata prestare debeant†? Ab vtroque[e] substituto legata debentur.

¶ *Seruo eius qui est capax, potest relinqui quod eidem seruo facto libero relinqui posset, licet non eo modo. Bartol.*

¶ Seruo alieno posse rem[f] domini legari Valens scribit[g]. Item id quod domino[h] eius purè debetur[i]. Cùm enim seruo alieno aliquid in testamẽto damus, domini persona ad hoc tãtùm inspicitur, vt sit cum eo testamenti[k] factio. Cæterùm[l], ex persona serui constitit[m] legatum. & ideo[n] rectissimè Iulian' definiuit†, id demũ[o] seruo alieno legari posse, quod ipse liber factus capere posset. Calumniosa[p] est enim illa annotatio[q] posse legari seruo, & quandiu seruiat. nam & hoc[r] legatum ex persona serui vires accipit[s]. alioquin[t] etiam† illud annotaremus[u], esse quosdam seruos, qui licet libertatem consequi nõ possint[x], attamen legatum & hæreditatem possunt acquirere domino[y]. Ex illo igitur præcepto, quo diximus† serui inspici personam in testamentis, dictum est seruo hæreditario legari posse[z].

† Fl. debẽt.

† Flo. definit.

† Fl. &.

† Flo. possint.

† Fl. quod dicimus.

a ¶ Item. ⁊ id est. ut institu. eodem. §. sed si rem. & suprà titul. j. l. cætera. §. i. Accursius.

b ¶ Domino. ⁊ nec hoc domino, ut institu. eo. §. ex contrario.

i ¶ Debetur. ⁊ à testatore, subau. legari potest.

k ¶ Testamenti factio. ⁊ non ut sciam do minus capere posit uel non rem seruo legatam, quia potest esse, q̃ potest capere, aliàs nõ habet rẽ. & est ad hoc ⁊. tit. j. l. fi mihi & tibi. §. regula. & J. de hære. insti. l. non minus. & C. de hære. instit. l. neque per se. Accur.

l ¶ Cæterum. ⁊ pro certè.

m ¶ Cõstitit. ⁊ ut liber factus eo tẽpoꝰ quo cedit dies legati capiat, nullum autem sit legatum seruo in eadẽ causa manente: ut J. quãdo dies le. ce. l. fi vsusfruct. §. fi. Azo. sed uidetur obstare regula Cato. vt J. de reg. Cato. l. j. Sol. ibi. ADDITIO. Aduerte hoc secundum Bar. quod regula Catoniana non habet locum quando legatum nõ ualeret ab initio propter personam legatarij. Accur.

n ¶ Et ideo. ⁊ quia ex persona serui non domini ualet. ideo &c.

o ¶ Id demum. ⁊ Sed non omne, & non semper, ut J. tit. i. l. fideicõmissa. §. sed si seruo alieno. & l. fi vsusfru. in fi Christianum ergo mãcipium seruo hæretico legari non potest, quia etiã liber nõ caperet, nec illa quorum cõmerciũ nõ est: ut C. de epis. & cle. l. fi. §. fi. & ⁊. tit. j. l. apud Iulianũ. §. fi. & l. cætera. Itẽ est bonũ exemplũ. J. de ser. le. l. & si maximè. & h. d. R. rei aut personæ ratione non obstante.

p ¶ Calumniosa. ⁊ i. mala. q. d. dixisti posse legari seruo, q̃d libero facto, & ecõtra, sed seruo possum legare q̃diu seruiat, puta decẽ annua, & ualet quasi dõo relictum, ut hic, & J. de condi. & demõ. filiæ. & J. de annu. leg. l. fi. ergo & libero quandiu seruiat. Respon. nõ ualet quia infert de quid ad quale, uel ad qualitatẽ relinquẽdi. sic J. de regiur. l. ea est natura. Accur.

q ¶ Annotatio ⁊ id est reprehensio.

r ¶ Nam & hoc. ⁊ scilicet quandiu seruiat.

s ¶ Accipit. ⁊ quia res talis est legata quam caperet liber. nõ dico quod posit sic libero relinqui: ut dixi. Item non ualet hoc ad utilitatẽ serui, sed domini. ut d. l. filię. Accur.

t ¶ Alioquin. ⁊ si prædicta annotatio siue reprehẽsio reciperetur.

v ¶ Annotaremus. ⁊ i. reprehenderemus, sub. quod dicitur ecõtra secundum quosdam &c. quod facere non debemus.

x ¶ Non possint. ⁊ pacto fortè domini uendentis.

y ¶ Domino. ⁊ nã & hic uidetur vitiari regula prædicta, q̃a seruo relinquitur, q̃ libero nõ potest, cũ liber esse nõ posit. sed tamẽ hic valet ex p̃sona serui, licet ad vtilitatẽ domini, ut supeiori casu dixi.

z ¶ Posse. ⁊ & quæritur hæreditati statim nõ inspecto sit capax hæres uel defunctus, uel nõ: licet posteà inspicitur: ut ⁊. e. l. fi mihi & Titio. §. fin. Accur.

Itaque.

a ¶ Itaque. ⁊ q. d. patet ex prædictis esse uerum rem domini &c.

b ¶ Possint. ⁊ ut in prin. §. no. hoc uerum nisi ratione iuris q̃d habet aliquis aliusꝰ: ut s. eo. l. Mænius. §. penul. dixi. Item contrà ⁊. titu. j. l. fi mihi. §. regula. Sol. ibi. Accur.

† Flita.

† Fl. Quãuis dõo eius nõ possit hęc utiliter legari † libro. xi. Quæstio.

† Fl. deest. suum semissem.

† Fl. & deicõmissum.

† Fl. deicõmissum.

† Flo. possit.

† Fl. deicõmissum.

† Fl. deicõmissum.

† Flo. possit.

† Fl. deicõmissum.

† Fl. deicõmissum.

† Fl. deicõmissum

Universidad de Deusto
Biblioteca

buntur in exceptione facta per testatorem: imò erunt & pronepotis, & aliorum hæredum. si aũt erat in dictis domibus exceptis argẽtum, vel supellex, vel mancipia, vel alię res: in eis nullum participiũ habebit pronepos: imò Sempronij erunt & Titij. ¶ Titius. § Titius habebat fundum nomine Seianum, quem fundum ipse Titius donec vixit, habuit vno nomine vniuersum: sed vt facilius conductorẽ inueniret, dictus Titius locabat eum per duas partes, & superiorẽ partẽ dicti fundi appellabat fundum Seianum superiorem: inferioremq; partem dicti fundi appellabat fundum Seianum inferiorem. fecit hic Titius testamentum, & filiæ fratris sui legauit multa prædia, inter q̃ erat totus dictus fundus Seianus. quæritur an ad dictam legatariam pertineat totus fundus prædictus, scilicet inferior & superior pars? Et respondet quòd sic, nisi hęredes dicti Titii probauerint de vna dictarũ partium testatorẽ sensisse. Vinia.

a ¶ Titi. § pronepoti. Accur.

b ¶ Nomina debitorum. § nec enim cæteras res augent: vt J. tit. J. Luxorem. §. legauerat. nec minuunt. vt §. de iudi. l. fi fideicommissum. §. tractatum. & d. §. legauerat. & l. si fundus. & l. quæsitum. in prin. & §. j. & l. si mihi Mæuia. in prin. & §. his verbis. & l. qui filium. Iogu. Sed contrà suprà. titul. j. l. seruum filij. §. eum. Solu. ibi.

ADDITIO Die quòd ibi legauit chirographum specialiter, hic generaliter legauit omnia, quæ in domo sunt in quo legato non uenit chirographum. secus si uniuersaliter legaret mẽsam uel calamum uel cum pater. §. mensæ. §. eo cum simi. secundum. Bar.

c ¶ Verò. § qui ibi non sunt ad tẽpus: ut J. titul j. l. si fundus. & facit J. de usufru. lega. 1 gene. ali. §. uxori. & de fun. instru. l. prædia.

d ¶ Vno quidem. § secus si duo fundi essent eodem nomine: tunc minor deberet, nisi ostendat legatarius testatorem de maiori sensisse. §. tit. J. ad Iulianũ. §. scio. quæ est contra. sed hic unus erat fundus sed diuersi congruentius locaretur. simile secundum unum intellectum. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus §. j. & facit J. tit. j. l. prædia. §. fi. & §. tit. j. l. plane. j §. fi. & J. de rebus dub. l. j. Accur.

e ¶ Appellatet. § hoc est, partem superiorem appellabat fundũ Seianum superiorem, inferiorem autem partem uocabat fundum Seianum inferiorem.

TItia Seio. § CASVS. Titia fecit testamentum, & iussit hæredibus suis ut emerent Seio unam tesseram frumentariam, post certum tempus Seius emit, uel ex causa lucratiua habuit una tesseram frumentariam. nunquid poterit petere ut hæredes emãt ei aliã tesseram? Et dicitur q̃ sic: & ideo Seio est præstandum pretium tesseræ. & est ratio, quia dictum fideicommissum non fuit in spẽ, imo in quantitate. ¶ Vsuras. § Titiæ puellæ in testamento meo x legaui quæ Titia erat minor 25. an quæritur quando currat usura dictis x. legatis? Et dicitur quod ante xxv. an dictę puellæ currunt etiã sine interpellatione completis autẽ xxv. an. definunt currere donec interpellatio congruo loco & tẽpore fit facta. sed ea interueniente perpetuo debebuntur. ¶ Seia. § Seia habebat duos liberto s: unus quorum uocabatur Verus, & alter Sapidus. & fecit testamentũ, & in illo fidei hẽdẽ Sempronij, qui erat similiter suus libertus: & fundum Titianum legauit dicto Vero & Sapido libertis, & fidei eorum commisit ne dictum fundum uenderent, & ut ille qui ex eis ultimus deceset, restitueret Seium moreretur, dicto Sempronio instituto, & etiã duobus suis seruis quos infra se manumiserat dixit (quorum unus vocabatur Beryllus, & alter Sapidus, sicut libertus qui non animatus

† Fl. decest hęc.

† Fl. filio.

† Prælegaret.

† Fl. filium.

† Fl. diuisis

† Fl. nisi si hæres.

est) vel restitueret illi ex dictis tribus qui superuiueret eo tempore quo vltimus ex dictis libertis legatariis moreretur. posteà decessit verus libertus pone. quæritur vtrum pars sua fundi pertineat ad Sapidum suum collegatarium: Et videtur q̃ non: quia cum eis legauit fundum, non substituit eos adinuicem in legato. sed certè bene pertinet ad Sapidum collegatarium: quia dixit testatrix in secunda parte testamenti ut ille collegatarius q̃ ultimus decederet, restitueret cũ moreretur, Sempronio successeri: & dicto Beryllo & Sapido libertis. Videtur ergo testatrix duos gradus substitutionis fecisse, vnum vt is qui ex duobus liberis collegatariis prior moreretur, alteri restitueret. alterum gradum substitutionis videtur fecisse, vt nouissimus collegatarij decedens restitueret Beryllo & alij Sapido quos nominatim posteà enumerauit testatrix. ¶ Imperator. § Titia habebat duos nepotes ex filio suo mortuo, scilicet Titium & Seium, & ipsa magis diligẽs Titium quàm Seium, & timẽs ne Seius ageret querela inofficiosi testamenti, si ipsa institueret solum Titium, & volens Titium debere habere, omnia sua bona donauit inter viuos dicto Titio. nunquid Seius poterit habere remedium contra fraudem auię suæ? & dicitur q̃ sic. nam poterit reuocare à Titio dimidiã eius quod ei donauit auia. hoc dicit usque ad §. Lucius. Viuianus.

† Libr. 14 Responsa.

¶ *In legato quantitatis non habet locũ regula de duabus causis lucratiuis. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXXXIX.

TItia Seio tesseram frumentariam cõparari voluit post diem triceſimum à morte ipsius. [g] Quero, cum Seius uiua testatrice tesseram frumentariam ex causa lucratiua [h] habere cœperit, nec posit id, quod habet petere, [i] an ei actio competat? Paulus respondit, ei de quo quęritur, pretium tesseræ præstandum: quoniam tale fideicommissum magis [k] in quantitate quàm in corpore consistit.

¶ *Finita cã priuilegij finitur priuilegiũ, & ad morã sufficit una interpellatio. Bar.*

¶ Vsuras [l] fideicõmissi post impletos annos vigintiquinq; puellę, ex quo mora [m] facta est, deberi respondi. Quamuis enim constitutum sit, ut minoribus 25. annis usurę omnino præstentur; tamen pro non mora [n] † hoc habendum est: quam sufficit semel interuenisse [o], ut perpetuò [p] debeantur.

¶ *Fideicommissi relictum ab uno ex hæredibus, qui ultimus decesserit, facit uideri hæredes inuicem substitutos. Bart.*

¶ Seia † libertis [q] suis fundum legauit, [r] fideiq; eorum ita commisit, Fidei autem uestrę Vere & Sapide committo: ne eum fundum uẽdatis, [s] cùmq;, qui ex uobis ul-

† Libr. 14 Responsa.

† Iste tex. infringit opi. Ioã. de por. in l. cũ res. §. delega. j. vide Bania l. qui rome. §. Seia. J. de verb. ob. & hic.

† Ad intell. hui'. l. vid. Fabi. Acorob. in l. hęredes mei. §. cum itaque. ad tre bell.

† But. §. de iudi. l. sed & si fuisceperit. declarat quid sit tesseraſrumẽtaria.

omnibus, quæ ibi sunt: quę omnia scias ad portionẽ hęreditatis, quã tibi [a] dedi, nõ pertinere. Quæro, cùm sit in his domibus argẽtũ, nomina debitorum, supellex, mancipia, an hęc omnia, quæ illic inueniuntur, ad alios hæredes institutos debeant pertinere? Paulus respondit, nomina debitorum [b] nõ contineri, sed omnium hęc † esse communia: in cæteris uerò [c] nullum pronepoti locum esse.

¶ *Diuisio gratia uberioris culturæ, diuersos fundos non facit Bart.*

¶ Titius cùm fratris filiæ † fundos, & vrbana pdia † legaret, in his & fundum Seianum legauit, quẽ ipse paterfamilias quoad uiuebat, vno quidem [d] noĩe uniuersum habuit; sed quò faciliùs cõductorẽ inueniret, per duas partes locabat, ita vt ex qualitate loci superiorem partem Seianum superiorem, inferiorẽ autem partem, Seianum inferiorem appellaret. [e] Quæro, an is totus fundus ad fratris filiam † pertineat? Paulus respondit, si testator fundum Seianum uno nomine vniuersum possedit, quãuis eundẽ diuersis † partibus locauerat, vniuersum eum ex causa fideicommissi præstari oportere: nisi hęres † de qua parte testator sensérit, euidenter probauerit.

† Fl. decest qui.

† Fl. seruauit.

† Fl. In eodem.

† Fl. decest qui.

† Antecedit.

† Fl. intercedit.

† Fl. Rõnẽ

† Lib. 3. Responso. ass Marcellus

a ¶ Tertiam. § vas ad mensuram, † sicut si percepisset emi corbem uel. i. mensurã frumenti sicut no. §. de iudi. l. sed & si fuisceperit. § j. & dic in genere. Et no. quòd non legauit tesseram. tunc enim non esset in quantitate, sed in specie: licet in genere iussisset comparari tesseram. unde uel res uel pretium datur: ut J. tit. j. l. non dubium. §. fi. & de auto. & arg. leg. l. Titiæ. & hic in fi. aliàs tessera tantùm esset in obligatione.

g ¶ Ipsius. § scilicet Titiæ. Accur.

h ¶ Lucratiua. idem si non ex lucratiua causa sit nactus.

i ¶ Petere. § id est tesseram in genere, quam habet in specie: nec impeditur, quia habet, ut not. §. eo. l. Mœuius. §. duobus. sed quia hæres non potest, uel non nisi immodico pretio redimere: ut J. titu. j. l. non dubium. §. fina.

k ¶ Magis. § comparatiuè: quia posit uel nõ posit redimere, tenetur ad pretium, sed ad rem ita demum si posit redimere. Azo. & facit. §. eo. l. mortuo. §. j. & §. tit. j. l. plane. §. j. & ij.

l ¶ Vsuras. § Casus est quòd si fideicõmiss. debetur minori, ex solo tempore tardæ solutionis currit usura, ut in bo. fi. iudi. ut hic, & C. in quib. cau. l. minorum. sed eo facto maiore desinãt currere iure spãli, & sic solo cursu temporis purgatur mora hęc specialis quia finita ætate pro qua priuilegiatur, finit & priuilegiũ, & de nouo incipiũt currere facta de nouo interpellatione iure communi post 25. ann. ut hic. & no. §. de usur. l. mora.

m ¶ Mora. § communis. & post minorem ætatem. Accur.

n ¶ Mora. § scilicet ætatis priuilegio. Accur.

o ¶ Interuenisse. § scilicet per interpellationem.

p ¶ Perpetuo. § ut suprà. de usur. l. cum patrifa. & facit §. eod. l. quia solidum. §. fin. & de admini. tuto. l. maximè. & J. de admen. lega. l. 4. §. j. in fin. §.

q ¶ Seia libertis suis. § scilicet Beryllo & Sapido.

r ¶ Legauit. § id est, prælegauit ut J. dicit, cum esset de institutus. uel dic proprie quia aliùs institutus erat ut J. dicit. Accur.

s ¶ Vendatis. § ex hoc patet, q̃ unum altero uendente uel alienante uolunt substitui, non autem ex inferiori uerbo ultimus decesserit

serit. & sic non est contra §. de vulga. substi. l. uel singulis.

a ¶ Successori. § nam cum scripserat hæredem vel solum, vel cum aliis.

b ¶ Beryllo & Sapido. J hic de alio Sapido quàm suprà loquitur. alioquin sibi ipsi substitui non posset, vel alius Sapido mortuo restituere rogari non pòt, vt ei Sapido iam mortuo restituatur: vt suprà, de vulg. substi. l. si. §. j. Azo.

c ¶ Manumisi. § i. manumittan. & hoc indicat infra, aduerbium quod est in text. u. Item quod dicit in fin. § posteà, enumerauit. quidam tamen vtrobiq; habent verbũ, siue aduerbium præteriti tẽporis. nam J. habẽt antẽ enumerauit.

d ¶ Prælegauit. § vel proprie, vel. i. legauit.

e ¶ Vltimus. § ex hoc tamen uerbo qui vltimus decesserit &c. nõ inducitur substitutio. Azo. sed aliàs substitutio erit ex verbis testatricis: vt J. in fin. §. & modò no §. proxi. §. in glo. ex hoc patet. Accur.

f ¶ Dimidia. § Dicas q̃ auia duos habebat nepotes ex filio vel filia præmortuis, & vni donauit ofa: alter reuocat pro dimidia. sed nõ aperit cuius totius fit dimidia. sed dic secundum Hug. & M. eię. uide in ius quod excesit dohunc docũ dranten, scilicet medietatem trium uncia rum, cũ res uocæ deberentur inter ambos pro debito bonorum subsidio. & sic non obstat C. de inoffi. do. l. si totas. & l. si liqueat. & aliæ, quæ dicunt hanc querelã ad instar querelæ inoffic. test. inductam, in qua non fit reuocatio in plus: vt §. de inoffic. testa. l. j. ij. & iij. & l. cum donationibus. & secundum hoc intelligitur l. si mater. ia eo. tit. Alii dicunt hic dimidiam partem omnium donatorum, & sic totum quod erat habiturus ab intestato. pro quibus est C. de reuo. do. l. si unquam. & dicta contraria soluunt quod hic fuit inoffi. re & conflio. ut hic dicit. ibi, re tantum. uel ibi donauit alii filio. hic extraneo, & sic hic reuocat totum: vt not. C. de inoffi. do. l. j. in gl. matraneo, & sic hic reuocat totum: vt not. C. de inoffi. do. l. j. in gl. magna. in v. quæstio. Item an ipso iure fit nulla, & sic per ipsum patrem reuocetur: argu. J. proxi. §. an aliqua. & sic eo demum mortuo, & dic ut no. C. de inoffi. do. l. si totas. Item si diuersis temporibus donauit, & tantùm propter ultimã apparet inofficiositas: an ẽt primę reuocabiliter. & aliud in Falci. & leg. quia ẽt prima ad ultima trahuntur: vt J. ad leg. Falcid. l. in quantitate. §. sed & si legata. uel dic vt no. C. de inoffi. dona. l. j.

† Alias, Symphoro

† Fl. substituit.

† Fl. tamẽ

† Vide quę ad huius rẽ spõsi inter pretationẽ scripsit uide. § uel singulis. de pupil. sub. instit.

† Fl. morietur.

† Fl. aniam interuertẽdo inofficiosi querelam, † patrimoniũ suum donationibus in nepotem factis exinanisse, ratio deposcit, id quod donatum est, pro dimidia † parte reuocari.

¶ *Et, cui donatur inofficiosè, potest onere fideicommissi grauari. Item querela põt in modum replicationis proponi. Bar.*

¶ Lucius Titius, cùm haberet quinque liberos, vniuersos emancipauit, & in unum filiũ Caium Seiũ amplissimas facultates donationibus contulit, & modicum sibi residuum reseruauit, † & uniuersos liberos cum uxore scripsit hæredes. Eodem † testamento duas possessiones, quas retinuerat, eidem Caio Seio prælegauit, & ab eo petiit, ut ex reditibus prædiorum, quæ uiuus ei donauerat, Mæuiæ filię tot aureos daret, item alteri fratri alios tot: qui † conuẽtus à Męuia sorore sua, legem Falcidiam implorat. quęro, cùm sanctissimus Imperator, ut suprà scriptum est [g], contra uoluntatem donantis ea, quę donata sunt, reuocari præcperit: an Caius Seius cum pellendus sit secundùm uoluntatem [h] patris ex donationibus fideicommissum præstare hęredi sororis? Paulus respondit, post literas Imperatoris nostri dubitari nõ oportere, quin in hac quoque specie de qua quęritur, subueniendum † sit liberis, quorum portio in unum filium donationibus collatis imminuta est: præsertim cùm Imperator noster contra uoluntatem patris subuenerit. [k] In proposita autem causa etiam uoluntas [l] patris pro iis, qui fideicommissa petunt, intercedit. [m] Sed si Falcidia lex intercedat, † fideicommissa insolidum esse præstanda propter immodicarũ [m] donationum erogationem. †

¶ *In legato uniuersitatis cedit qd ex ea deducitur, si in eã posted redigatur. Bart.*

¶ Sequela. † LEX XC.

LVcius Titius testamento ita cauit: Si quid cuique liberorum factas: quæ quidem donationes immensę reuocari ab eo possunt per fratres dicti Caii secuti institutos, & etiam per Lucium Titium patrem si uiueret, secundum rescriptum sacratissimi imperatoris Alexandri, de quo fuit facta mentio §. proxi. §. & si in hoc casu habeat locum Falcid. non tamen detraheret eam Caius propter rationem immodicarum donationum in eum per patrem collatarum. nam cùm pater poterat dictas donationes reuocare, ut dictum est, ergo Caius Seius suus filius erat in hoc suus debitor: & ideo potuit pater ab eo fideicommissum relinquere insolidum præstandum secũdùm suam hæreditariam portionem. Viuianus.

† Fl. seruauit.

† Fl. In eodem.

† Fl. decest qui.

† Fl. Rõnẽ

† Lib. 3. Responso. ass Marcellus

† Quid si testãtor donauit filio suo immoderatè quęritur an in totũ reuocet illa donatio? dic quòd p ea parte, quę est imoderata reuocat. ita Bartol. in l. pe. C. de inoff. dona.

g ¶ Suprascriptum est. § ut & §. proxi. §.

h ¶ Secundum uoluntatem patris. § fideicommissum relinquentis.

i ¶ Subueniendum. § iure replicationis.

k ¶ Subuenerit § iure actionis, scilicet querelæ.

l ¶ Voluntas. § uenit pater contra factum suum quod iure non tenet. fic. C. de agrico. & censi. l. quemadmodum. lib. 11. argu. contra §. de adopt. l. post mortem. & no. C. de inoffic. dona. l. si totas. & de inoffi. testa. auth. unde & si. ADDITIO. Intelligę istud uerum quãdo donatio ualet omnino: sed hic poterat aliquo modo reuocari, secundum Bart. hic.

m ¶ Immodicarum. § hoc est, immodicæ donationes siue magnę faciunt Falci. in fideicommiss. & c. Accursius.

LVcius Titius. § CASVS. Lucius Titius instituit sibi hęredes tres suos filios pone. unius autem ex dictis filiis nomine fecerat idem Lucius Titius Calendarium, id est, nomina debitorum. posteà deducto Calendario siue nominibus debitorum, quę nomine filii fecerat, aliquid exegit antequàm faceret dictum testamentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum: & posteà iterum in nomen filij conuertit. posteà ita dixit in dicto testamento: si aliquid dedi alicui liberorum meorum aut donaui aut in usum concessi, aut sibi acquisiuit, aut ab aliquo datum, aut relictũ est, id sibi præcipiat, & sumat & habebat. posteà de dicto Calédario siue nominibus debitorum quæ nomine filij fecerat testator, fuit quæstio inter dictum filiũ & fratres suos: & fuit indicatũ deberi filio illud qd sub nomine ipsius filij in Calendario remanserat, non etiam id deberi dicto filio quod pater exegit, & in suas patris rationes conuertit. quæritur nunquid propter dictam sententiam sine pronũciatione pertineat ad dictũ filium id quod exegit pater ex nominibus filij, & antequã faceret testamentum in nomẽ filij conuertit? & respon. quod sic. Viuia.

a ¶ Fecerat. ⁊ scilicet pater.

b ¶ Sententia dicta. ⁊ in iudicio famil. erciscun. & placuit. iudicanti per sententiam, & bene id quod &c. ut suprà, titul. j. quidam testamento. & J. de pecu. le l. fi. & titul. j. l. prædiis.

c ¶ Ante testamentum. ⁊ unde in Calendario permansisse negabatur.

d ¶ Conuertisset. ⁊ unde nullo tempore à Calédario separatum iudebatur. i. ante testamẽtum exegit à debitore Calédarij & post testamentum ex illa pecunia exacta aliium constituit debitorẽ in Calendario.

e ¶ Ex eadem. ⁊ scilicet in qua redigitur posteà.

f ¶ In eadem ad eo. ⁊ ut non videatur, existimare ⁊. de pig. l. pe. & J. d adimen. leg. l. pe. ⁊ fin. & J. cit. j. l. fideicommissa ⁊. fi rem. & facit ⁊. eo. l. Lucius.

¶ Fl. filij dulcissime.

¶ A te peto. ⁊ CASVS. Caius instituit sibi hæredes Seium & Sempro. & Titium & dicto Titio fuit locutus in testamento ita fidei tuę committo ut suscipias curam sepeliendi me & pro hoc volo q acciplas ante partem x. aureos mortuo testatore, Titius accepit a coheredibus x. aureos, & fecit sepelire corpus, & non expendit nisi sex aureos. nunquid retinebit sibi alios quatuor aureos: & dicit q non, imò erunt omnium hæredum. alij dicunt q dictus Lucius fuit hæres institutus. & utrunque stare potest. Viuia.

g ¶ Vel. ⁊ pro. ut Accur.

h ¶ Corporis mei. ⁊ id est sepeliendi. Accur.

i ¶ Proficere ⁊ fuit enim electus ut minister, unde nihil apud eũ debet remanere. ut ⁊. eod titu. l. fi quis Titio. & sic non ob. ⁊. man. l. antepen. ⁊. fi inter. quia & si ibi deficeret usura, tenebatur de suo suplere maritus: hic secus. & facit ⁊. man. l. ex mandato. & ⁊. de cõdi. ob cau. l. fi hæres & facit infrà, de au. & ar. leg. l. fi. ⁊. fina. & infrà. de annu. leg. l. libertos. ⁊. Lucius. & J. titu. j. l. Titius. & infrà, de uerb. signi. l. cum testamento. & ⁊. de nego. gest. l. qui aliena. ⁊. libertos. & rel. g. & sump. fu. l. at si quis. ⁊. æquum. & de conditio. & demon. l. quibus. ⁊. fina. Accur.

¶ Quæ marito. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi uxorem suam Mæuiam in dimidiam hæreditatis suæ, & quosdam alios in alia dimidia posteà dicta Mæuia fecit testamentum, & Mæuium & Sempro. filios suos instituit hæredes cum quibusdã aliis, & ita dixit dicta Mæuia. uolo quod tu Mæuius & Sempro. qui estis mei filij, accipiatis, ante partem quicquid ex hẽditate Titij mariti mei prædicti ad me peruenit mortis eius tempore, sub hac condi. ut omne onus eius q peruenit ad me de hæreditate dicti mariti mei, agnoscatis, & tam in præteritum, quàm in futurum, necnon & si quid post mortem dicti mei mariti solui creditoribus suis. quæritur nunquid pertineat ad onus dictorum filiorum si ipsa soluit aliquid creditoribus mariti post mortẽ. mariti? an uero illud tantùm sit ad onus filiorum quod remansit soluendum creditoribus mariti post mortem Mæuiæ? Respon. ut in litera. Viuia.

k ¶ Quæ marito. ⁊ scilicet domino Titio. Accur.

l ¶ Bonis. ⁊ id est facultatibus. Accur.

m ¶ Domini. ⁊ qui fuerat maritus.

n ¶ Ad me. ⁊ uxorẽ.

o ¶ Tam in præteritum. ⁊ i. purè à defuncto debitum.

p ¶ In futurum. ⁊ qd ipse debuit sub conditione quẽ adhuc pendet. & dic q hic mater filios & quosdã alios instituerat hæredes.

q ¶ Necnon. ⁊ pro id est secũdum R. uel dic tertium esse membrum scilicet olim debitum, sed per hanc fatis factum: unde nolebant quod filij hoc refunderent aliis hæredibus.

r ¶ Dedisset. ⁊ Ad onera hæreditaria & hoc si habes in text. ⁊ tamen hoc est &c.

s ¶ Ad onus. ⁊ hoc est in quibusdã liberis cancellatum. sed bene posset poni. Azo. & facit ⁊. eo. l. cum filius. ⁊. j. & de rei u. nd. l. emptor. & l. sumptus.

¶ Fl. deest, solus.

¶ Fl. fructũ cępisset.

¶ Quisquis. ⁊ CASVS. Titia testatrix instituit sibi hęredẽ quendam q uocabatur Lucius Eutychius pro dimidia, & Caium pone pro alia dimidia: de quo Caio non fit mentio in hoc ⁊. & post. à ita fuit locuta in codẽ testamẽto, Lucius Eutychius, q aqua eum hæredẽ instituit in media hæreditate mea, hoc amplius sumito si bique habeto una cũ Pãphilo. quisquis mihi hæres hæredesve erunt, instrumentum tabernæ meę in qua uendiror ferrumita scilicet, ut negotium dicte tabernę ferrariæ exerceat, his ita factis Lucius Eutychius prædictus decessit uiua testatrice, vũ pars eius hęreditaris caduca pertinuit ad Caium cohæredẽ suũ. quęritur utrum Pamphilus præ lectus eodem testamento manumissus & collegatarius dicti Lucij Eutychij in instrumento tabernę, possit admiti ad petitionem partis dicti instrumenti relicti sibi Pamphilo? & uidetur quod non quia taberna nõ potest exerceri sicut uoluit testatrix. i., per Luciũ Euthychium & Pamphilum: quia Lucius Eutychius mortuus est, ut dictum est. respondet tamen quod potest admiti Pamphilus. Viuia.

¶ Fl. Eutychius.

¶ Fl. quam quod.

¶ Fl. exerceatis.

¶ Fl. deest. is.

¶ Fl. Eutychus.

¶ Qui factũ hæredis impugnat, nõ testũ non est indignus legato. Bar.

¶ Quæ marito. ⁊ hæres extiterat, ita testamento cauit: Męui, & Sępronio dilectissimi filij, ¶ precipito

¶ Fl. deest.

¶ Fl. peruenit.

¶ Fl. deest hac.

¶ Alias nominasset.

¶ Fl. hęredes p ęitare debeat.

¶ Fl. hędes.

¶ Concor. gl. in uerb. actiones. ibi, si cessio actionis fit in ultima uolũtate. tenet cessio. c. p. ex parte. extrã de alienatiudi. mutã. cau. fac.

Casum posuit.

di. & de mon. l. cui. & J. titu. j. l. uxorem. & J. de usufru. leg. l. illis & ⁊. eo. l. cũm filius. ⁊. non iure.

¶ Sempronia. ⁊ CASVS. Titia instituit sibi hæredem Seium, & substituit Semproniam, & ita dixit posteà Titia in eodem testamento, si Sempronia pdicta non erit mihi hæres ex substitutione, lego eidem Semproniæ &c. & equum mensimiliter. dicta Sempronia egit mortua dicta testatrice contra dictum Seium pędictum institutum, dicens quòd dolo instituti factum erat quo minus dicta testatrix volens primo loco scribere dictam Semproniam hæredẽ, testamẽtum mutaret, & non obtinuit Sempronia. quæritur utrũ possit consequi dicta legata sibi à testatrice relicta? & dicitur q sic. Viuianus.

a ¶ Mouit ⁊ dicta Sępronia. Accur.

b ¶ Actionem. ⁊ de dolo, vel in factum ad interesse: vt argu. ⁊. de dolo. l. si quis affirmauerit. & de præscript. ver. l. quoties. hodie cõdictione ex l. ad duplum: vt in authen. ut nulli iudi. ⁊. j. col. 8. & hic peruenit. nam hic cõsificatur: vt ⁊. fi quis aliquem te. prohi. l. j. ⁊. j.

c ¶ Testatrix. ⁊ scilicet testamentum mutaret. quod est J. quod volebat testator, sed institutus prohibuit.

d ¶ Seium haberet. ⁊ imò pdit: vt C. de ijs. qui. vt indig. l. aliam. & J. de ijs qui. vt indi. l. post legatum. ⁊. j. in fi. quæ est contra. Sol. hic non egit contra testamentum: sed de dolo conuenit hæredem. ibi verò contra testamentũ dicens fallum, idẽ qd hic, si dixit nõ iure factũ: vt d. l. post legatũ. ⁊. j. in prin. & l. pe. & facit ⁊. titu. j. l. ab omnibus. ⁊. cum quidam. & in aut. vt cùm de app. cog. ⁊. causis. colla 8.

e ¶ Testator. ⁊ Casus sic ponitur secundum Ro. Testator reliquit plura legata Titio soluenda post quinquennium. quædam solunt hæres ante quinquennium. nunc aduenientę tpo ex alius volũt tantũ detrahere, quantum fuit cõmodum repræsentationis sicut si soluisset plus re. quod remouet. Vel secundum Azo. hic hæres soluit quędam ante quinquennium. nunc conuenitur ab eodem & ab alius ut & alia soluat: quasi in solutis & in soluendis sibi pręiudicauerit. quod remouet. & secundum hoc dic nõ propterea minus: subaudi vel plus. vel etiam minus pro magis, quod in idem recedit. & sic est arg. contra C. ad leg. Paleid. auth. sed cùm testator, sed ibi re, hic tempore plus soluit. Item contrà C. de fideico. a. mis. l. j. Solu. ibi re, & est fauor alimentorum. Accursius.

f ¶ Repręsentationem ⁊ i. compensationem repręsentationis secũdum primum casum.

g ¶ Posit. ⁊ scilicet legatarius secundum primum, vel id est nęres secundum alium.

h ¶ Deberi. ⁊ sua die. & facit J. ad l. Fal. l. j. ⁊. l. pœnales. ⁊. annua.

¶ Lucius Titius. J CASVS. Lucius Titius sibi instituit aliquos hęredes, & posteà dixit ita, pdiolũ meũ volo dari libertis libertabusq; meis, & aliis quos manumisi in hoc testamento. & aliis quos prius manumiseri, & Seię alumnæ meę: ita ne de nomine familię meæ exeat dictum prędiolum donec ad vnũ de supradictis proprietas eius peruenerit. quęritur utrum omnes pręditi habeant uiriles partes, an verò habeat tantũ Seia prędicta quantum omnes alii simul? & dicit q viriles debent habere omnes pręditi in prędiolo. Viuia.

i ¶ Peruenerit. ⁊ q. dc tiam si vnus solus superest de familia.

¶ Ad intell. huius text. uid. Rube. Alexãdri. in l. Gallus ⁊. quidam recte. num. 50. de libe. & fideiob.

¶ Fl. peruenat.

K ¶ Portionem. ⁊ virilem. Accursius.

l ¶ Ad viriles. ⁊ imò Seia quantum omnes alij vt C. de impu. & aliis. substi. l. fi ⁊. alia applicata. & ⁊. in secunda. & ⁊. de vulg. substi. l. fi pater. & ⁊. de usufru. ac. l. fi quis Titio. & ⁊. de hære. insti. l. interdum. ij. respon. Solu. omnes liberti & libertæ viriles partes habebunt. i. vna dimidiam, al. à habet Seia. vel dic ex verbo quo voluit alienari extra familiam, præsumitur voluisse cuique dari virilem: quia magis voluit prouidere familiæ quam Seiæ, quæ nõ erat de familia. uel hic fuit appositum uerbum æquè, uel aliud æquipolens: quod denotat æquas portiones esse faciẽdas. sic ⁊. de hære. instit. l. interdum. j. respon. vel dic vt not. d. l. C. de impu. & aliis substi. l. fi. & facit J. de usufruc. leg. l. codicillis. ⁊. fin. & ea. l. fi. C. de impub. & aliis substitu. princ. Accur.

¶ Impuberem. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hæredem filiũ suũ impuberem, & vxori suæ pręlegauit dotem quam ab ea habuit, & legauit ei etiam ornamenta, & seruos, & aureos x. & posteà ita dixit. si filius meus prædictus decesserit, substituo ei primum & secũdum vicinos meos: à quibus substitutis, si hæreditatem meam habuerint, in duplum dari volo ea omnia, quæcũq primis tabulis dedi. decesisit posteà dictus filius testatoris impubes, & ita substituti habuerunt hæreditatẽ. quæritur nunquid teneantur substituti præstare duplicatum legatum dotis vxori relicti sicut alia legata, & nunquid teneantur præstare vxori prædictæ illa legata ex supradictis quæ ipsa inuenitur nunc possidere ex causa lucrati uæ & respon. ad vtrunque quòd non. Viuianus.

¶ Duplicatio legatorum, trahitur ad legata, quæ consistunt in quantitate, non ad ea, quæ consistunt in specie. Bar.

¶ Impuberem filium hæredẽ instituit: vxori dotẽ pręlegauit, item ornamenta, & seruos, & aureos decem: & si impubes decessisset, substituit: à quibus ita legauit, Quæcunque primis tabulis dedi, eadẽ omnia ab hæredibus quoq; hæredis mei in duplũ dari volo. Quærit, an ex hac ⁊ substitutione, impubere mortuo dos quoque iterum debeat? Respondi, non videri de dotis legato duplicando testatorẽ sensisse. Itẽ quæro, cùm corpora legata etiã nunc ex lucratiua causa possideãtur, an à substitutis peti possint? Respondi, non posse.

¶ Si legatur nomen debitoris, hæres liberatur cedendo actionem. Barto.

¶ Ciuibus meis do, lego chirographum Caij Seij. posteà codicillis vetuit à Seio exigi, & ab hærede petiit, vt ex alterius debitoris debito, quẽ codicillis nominauit, ęandẽ summam reipublicæ daret. Quæsitum est, si posterior idoneus non esset, an integram quantitatem hæres ⁊ præstare debeat? Respondi, hæredẽ ⁊ reipublicæ aduersus eũ duntaxat debitorẽ, qui nouissimis codicillis, vt proponit, designatus est, actionem præstare debere.

¶ Relictum in defectum institutorum, uidetur relinquì à uenientibus ab intestato. Istẽ uerbũ, Pertinere, trahit ad fideic. Ba.

m ¶ Instituit. ⁊ aliquis.

n ¶ Substituit. ⁊ aliquos extraneos.

o ¶ Sensisse. ⁊ fortè idcò, quia in specie dos consistebat, aliàs contra ⁊. eit. j. l. plane. ⁊. sed si non corpus. & l. fi seruus. & ⁊. eod. l. cũ quidam. uel quia ad dotem imitatur mulier tanquam ad ęs alienũ: vt J. ad leg. Fal. fi vsufructũ. ⁊. j. & J. ad Treb. l. cum hęredes. H.

p ¶ Non posse. ⁊ aliud in quantitate: vt ⁊ tit. j. i. plane. j. ⁊. j. & ⁊. eo. l. fi pluribus. ⁊. j. & est ad hoc instit. eo. l. ⁊. fi res. & J. titu. j. l. mutu. ⁊. j. & J. de act. & obli. l. oés. & de uerb. ob. l. inter stipulantem. ⁊. j. & J. cit. j. l. Lucius. ⁊. Sempronię.

¶ Ciuibus meis. ⁊ CASVS. Titius fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Lucium: & posteà in eodem testamento ita dixit, Re publicę Bononię lego chirographum Caij Seii in quo ipse debet mihi c. posteà autem fecit codicillos, & in eis uetuit exigi dicta c. à dicto Caio Seio. Item in eisdem codicillis petiit ab hęrede suo Lucio ut de debito quod debebat sibi Petrus, dictam summam de cũdaret dictæ reipub. mortuo postmodum testatore inuenitur nõ soluendo Petrus debitor in codicillis nominatus. nunquid tenebitur Lucius hęres ad pręstandũ integra e reipub. & dicitur quòd non, imo liberat à repub. si cedat ei actiones contra dictum Petrum non soluendo existentem. Viuianus.

q ¶ Ciuibus. ⁊ per hoc vt ciuitati relinquerentur J. de reb. dub. l. ⁊.

r ¶ Chirographum. ⁊ per hoc vt legare debitum chirographi ut J. tit. j. qui chirographum.

s ¶ Deberi. quod uidebatur fauore reipub. quòd remouet.

t ¶ Pręstare. ⁊ sic ⁊. tit. j. fi sic. ⁊. j. Sed ar. cõtra. J. ut j. l. Paulo Cal. ⁊. fi. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

f Solu. ibi hæres exegerat pecuniam à fisco, & fiscus à debitore, cum ad hæredem peruenerat pecunia, restituit eã de suo. & fa. J. de vitri. & ole. leg. l. cum certus. & §. eo. l. seruum filij. §. eum. Ité argu. contrã §. fi. j. l. quidam. in princ.

¶ Filiam ex asse. § CASVS Titius habebat filiam Titiã, & nepotem ex alio filio uel filia, & pronepotem ex dictonepote. fecit testamẽtũ hic Titius, & instituit sibi hæredem filiam ex asse, & substituit ei prædictũ nepotẽ: & ita posteà dixit, si neq; filia, neque nepos prædicti erunt mihi hæredes, uolo pertinere tũc ad libertos meos portionẽ meam partis dimidiæ fundi Titiani habebat enim in eo fundo dictus testator sortẽ dimidiam dimidiæ. his actis dicta filia & nepotes decesserunt ante testatorem dictum, & sic hæreditas deuenit ab intestato ad dictum pronepotem. nũquid tenebitur præstare dictis libertis dictum fideicommissum? & dicitur quod sic. Viuia.

a ¶ Instituit. § pater Accur.

b ¶ Mea. § instituta. Accursius.

c ¶ Nepos. § substitutus. Accur.

d ¶ Partis dimidiæ. § i. quę est dimidia pars habet ergo cõmunionem cum alio.

e ¶ Fideicommissum. § & est ratio: quia id uidetur dixisse. cum enim ita dixit, si cum filia neque nepos &c. nec alios instituerat: perinde est ac si dixisset, si decedam intestatus. & sic non est contra: sed cõcordat. C. de fideicomm. l. eam quam. & l. ex testamento. sic §. eo. l. cum pater. §. filius. & j. l. proxi. §. fina.

¶ Quisquis mihi. § CASVS § Feci testamẽtum, & institui mihi hæredes. & posteà dixi: Quisquis mihi hæres erit, sciat me debere tria denaria Demetrio patruo meo, & sciat similiter q̃ Seleucus patruus meus deposuit apud me alia tria denaria, quæ et protinus reddi & solui eis iubeo. in ueritate autem nihil debebam alicui de dictis meis patruis. nunq̃d poterunt petere dicti patrui dicta denaria quasi ex fideicommisso dici tur q̃ fic non autem poterunt petere quasi debita eis. Viuia.

f ¶ Ex debito. § ut & C. de proba. l. rationes. nisi iuraueritut j. tit. j. l. cum quis in codicillis. Item contra. C. de non nu. pec. l. gũraliter.

g ¶ Sed ex fideicommisso. § ut j. de dona. l. ex hac. & C. de don. l. si donatio. Sed contra §. de proba. qui testamentum. Sol. ibi nõ capax. Item hoc nisi probetur testatorem per errorem scripsisse ut j. de au. et arg. leg. l. qui uxori. & C. de fal. cau. adiec. leg. l. j. & facit §. tit. j. si sic §. j. & j. de lib. leg. l. legaui. & infrã, titu. j. l. Lucius §. j.

¶ Lucius Titius. § CASVS Lucius Titius habebat duobus libertos. f. Damam & Pamphilum, & habebat multos seruos quibus omnibus dabat aliminta: & secũ in domo tenebat eos. Lucius Titius dictos Damã & Pamphilum de domo expulit, quia ipsi offenderunt eũ, & desiit eis duobus aliminta præstare. posteà sterit per biennium, & tunc fecit testũ, & instituit sibi hæredem, & quibusdã ex dictis seruis dedit libertatem directam, & quibusdã fideicommissaria: & post ea ita dixit in eodẽ testõ: quisquis mihi hæres erit, omnibus libertis meis quos in testamento hoc manumisi, & quos ante habui, quosq; ut manummittantur petij: do alimentorum nomine xx. in singulos menses. Quæritur, utrum illis duobus libertis, quibus desiit præstare alimenta, fideicommissum prædictum debeatur. i. Damę & Pãphilo qui eum offenderant: ut dictũ est? & R. q̃ non nisi ipsi duo doceant manifeste q̃ dictus Lucius Titius patronus cepit habere denuo eũ animum cum fecit testamentũ, ut ipsi fideicommissum haberent. Vi.

¶ Filiam ex asse instituit [a] hæredem: eidemq; substituit nepotẽ suum, & ita cauit: Si (quod abominor) neq; filia mea, [b] neq; nepos [c] meus hęredes mei erunt, tũc portionem meã partis dimidiæ [d] fundi illius ad libertos meos pertinere uolo. Queritur, cũ ante testatorẽ & filia & nepos decesserint, † & intestati bona pertinuerint † ad pro nepotem eius, an fideicõmissum [e] ad libertos pertineat? † Respondi, secundum ea, quę proponerentur, si nullus alius hęres institutus substitutusq; esset, quàm filia & nepos, uideri legitimorũ fideicommissum esse, ut eis prestarent. †

¶ *Confessio debiti facta à testatore, non probat debitum: sed fideicommiss. petitionem inducit. Bartol.*

¶ Quisquis mihi hęres erit sciat me debere Demetrio patruo † meo denaria tria, | & deposita apud me à Seleuco patruo meo denaria tria, q̃ ét protinus reddi & solui ei iubeo. Quęsitum est, an & † si nõ deberentur, actio esset? Respondi, si non deberentur, nullam † quasi ex debito † actionem esse, sed ex fideicommisso. ‡

¶ *Verba generalia etiam in beneficijs restringuntur: ut odiosa non comprehendant. b. d. secundum hæc. de are. uel aliter. Offenaztibus nõ probãtibus sequẽs meritũ legatũ nẽ debet. hoc dicit sedm Dy. B.*

¶ Lucius Titius Damam & Pamphilum libertos suos ante bienniũ mortis suę ꝑ domo dimisit, [h] & cibaria quę dabat, prestare desiit: [i] mox facto testamento ita legauit: Quisquis mihi hęres erit, oibus libertis meis, quos hoc testamento manumisi, & quos ante habui, quòsque ut manumittant petij, alimentorum noĩe in menses singulos certã pecũiam dato. Quęsitum est, an Damæ & Pamphilo fideicommissum debeatur? Respondi secundum ea, quæ proponerentur, ita deberi, si hi q̃ peterent, † manifeste docerent [k] eo animo eirca se patronũ cũ testamentum faceret, esse cępisse, ut his quoq; legatum dari uellet: alioquin nihil ipsis præstetur.

¶ *Si hęres in suo testamento relinquit q̃ testator legauerat, debet ex primo testamẽto, non ex secũdo. Istę appellatione filiorũ, ꝓtinentẽ naturales in seruitute cõcepti. B.*

¶ Damæ & Pãphilo, quos testamento manumiserat, [l] fundum [m] dedit, ita ut post mortem suam [n] filijs suis [o] restitueretur. † eodẽ testamẽto petiit ab hęredibus suis, ut Pamphilam [p] manamittererẽt, quę filia naturalis erat Pãphili. ¶ Idem Pamphilus post diem legati † cedentem, † testõ hęredem instituit Męuiũ, ciũsque fidei cõmisit, ut hęreditatem suam, id est, fundi suprà scripti partẽ dimidiã, quam solam [s] in bonis ex testamẽto personę suę habebat, Pamphilę filię suę cũ primum libera † fuisset, restitueret. Quęro, Pamphila manumissa utrum ex testamento

h ¶ Dimisit § id est licentiauit non alens eos posteà.

i ¶ Desiit. § offensus à seruis quondam, qui mouo sunt liberti.

K ¶ Docerent. § sequentibus eorum meritis inspectis: ut q̃ a offensus fuerat patronus, alioquin si non fuit offensus, secus puto. cũ generalibus uerbis includantur, quibus standum est. ut J. tit. j. non alliter. Azo. & ad hoc J. de ali. & cibaria. leg. le. 3. in fi. & l. 4. & C. falmil. et cil. l. in ipsis.

¶ Damæ & Pamphilo § CASVS Titia habebat duos seruos. f. Damam & Pamphilũ, & dictus Pamphilus habebat unam filiam, quæ uocabatur Pãphila, & sic erat filia naturalis dicti Pãphili. fecit dicta Titia testamentum, & instituit sibi hæredes Seiũ & Sempronũ, & Damę & Pamphilo dictis dedit libertatem directam & fundum Corneliani eisdem Damę & Pãphilo legauit, ita ut post mortem eorũ Pãphili, & Damę restitucerent dictum fundum filis eorũ Damæ & Pamphili. Itẽ petiit à dictis hæredibus dicta testatrix ut dictã Pamphilam Pamphili filiã manumittereut. mortua dicta testatrice dictus Pamphilus ĩ stituit sibi hæredem Mæuium. & rogauit eum per fideicom. ut hęreditatem suã Pamphili. i. fundi prædicti partem dimidiam quã solam in bonis patronæ suæ prædictę habebat Pamphilus, restitueret Pamphilæ filię suę Pamphili, cum primũ libera fuisset dicta Pãphila sua filia. mortuo Pamphito prædicto, & manumissa dicta Pamphila, nolebat Pamphila habere dictum fideicommissum medietatis fundi ex testamento superiore patronę prædicti patris sui Pamphili. sic Fal. ei non detrahatur, q̃ a patri suo nõ fuit detracta, eo quod dicta Titia testatrix erat diues ita q̃ non habuit locũ lex Falcidia in testõ suo. Meuius aũt hæres dicti Pamphili patris Pamphilæ nolebat ei Pamphilæ dare dictum fideicom. ex testamento Pamphili pauperis ita, quod habebat locum lex Fal. nam ut dictum est, nihil habebat in bonis Pãphilus nisi medietatem dicti fundi. quęritur quid iuris sit? Et dicitur q̃ ex superiore testamento patronæ Pamphili habebit Pamphila fidicõ. & sic nõ detrahetur ei Fal. & est ratio secũdũ Claudium: q̃ a cũ dicta testatrix reliquit fundũ prædictum Damæ & Pamphilo, ita ut post mortem eorũ Pamphili & Damæ restituerẽt filiis eorũ beneficium continetur dicta naturalis filia Pamphili appellatione filiorum. & h. d. Viuia.

l ¶ Manumiserat. § scilicet testatrix directo.

m ¶ Fundum dedit. § i. legauit pure.

n ¶ Suam Damæ. § et Pamphili uel suam. f. testatrciis.

o ¶ Filijs suis. § id est. Damæ & Pamphili. & ex hoc oritur dubitatio: quia dicit filiis in plurali: & non fuit ni si una ex Pãphilo. Itẽ & quia non fuit legitima, sed naturalis tantum. sed primum nõ nocet: ut J. de condi. & demon. l. pater seuerinam, ita. nec secundum nocet: ut in fi. huius legis.

p ¶ Pamphilam. § per fideicom.

q ¶ Pamphili. § prædicti.

r ¶ Cedentem. § quod est post aditam hæreditatẽ: ut C. de cad. tol. §. in nouiss. imo. sed certe imo. quia purum erat, non solum cessit, sed etiam uenit dies eius: ut J. de uerb. signi. f. cedere die. sed dic et uenientem. secus si ex die: ut J. ad l. fal. cum quo. §. is qui. et §. usufr. quẽadmo. ci. l. fi. usufructus nomine. §. plane.

s ¶ Quam solam. § nam aliam dimidiam habebat Dama.

t ¶ Cum primum libera. § Pãphilus enim directam, eius filia fidei commissa

commissariam meruit libertatem: unde tardius ad libertatem peruenit. Azo.

a ¶ Superiore. § construe, patronæ patris sui.

b ¶ Legis Falcidiæ. § quę cessat si ex primo accipiat ut æs alienum: ut C. de bo. authori. iudi. potis. l. j. & ad hæc quæ sequuntur, facit supra eo. l. statuliberum. in principio & supra, titul. j. si fundum sub conditione. §. si pater. & l. huiusmodi. §. j.

c ¶ Petere posse. § huic subiicit rationem. Azo.

d ¶ Creditur. § à sapientibus propter similitudinem talium personarum. & ad idem §. de iure delibe. l. fi.

e ¶ Filiorum. § cauit enim testator ut post mortem restituat filiis suis. Azo.

f ¶ Id est in seruitute. § ideo glossauit sic Claudius, quia secus est in iis qui sunt ex concubina: nisi in casibus: ut in fra ad Trebel. l. ex facto. §. si quis: quilibet tamen naturalis granatus, si decedat, ut restituat, ita demum si naturales & legitimos non habet, restituit: ut C. de institu. & sub. l. generaliter. §. fina. & facit supra, eodem l. cum pater. §. uolo. & infra, ad Trebel. l. ex facto. §. fi quis. & l. hęredibus. §. j.

Odicillis. § CASVS In testamento meo institui mihi hęredem Seium, & posteà feci codicillos in quibus legaui Caio Seio c. & rogaui dictum Caium Seium per fideicommissum ut Sempronię ancillę meę restitueret dicta c. nunquid uallet secundum fideicommissum? & dicitur quod non, & ita Caius Seius non tenetur dare ancillę meę dicta c. Sed nunquid tenetur ea dare hęredi meo? & dicit quod non. sed si Seius meus hęres prędictus nondum soluerat dicta c. dicto Caio Seio, nunquid ea poterit ab eo petere Caius Seius? & dicitur quod non. Viuianus.

g ¶ Non esse.] sic §. eod. l. seruus. Accursius.

h ¶ Compellatur. § iam ei solutum. & sic nota potiorem conditionem possidentis.

i ¶ Petere posse. § hanc regulam serua, quod potior sit hęredis uel legatarii possidentis conditio ubicunque fideicommiss. est ab initio nullũ mista consideratione testantis, & eius cui dandum est, habita. Idem si & legatum sit nullum propter rem quę legatur. nam & ibi neutrum tenet. idem dico & si qualitercunque defic iat à principio fideicommiss. & ita expone quod est §. eod. l. si quis quos. & infra, de condi. & demonstra. l. si quis eum. f. ut non teneat legatum, ut possit peti: tamen ut habeat exceptionem, nisi eligatur ut minister. si uero solummodo fideicommiss. deficiat ex postfacto, secus est: quia ualet legatum: ut §. eo. l. si quis Titio. & ibi not. & J. titu j. l. pater §. Tusculanus. & supra, titu. j. l. si fundum per fideicommiss. §. Iulianus. quę tunc. contra. nisi eligatur ut minister: ut dictum est. si autem solum legatum sit nullum aut à principio, ut pro non scriptum: & tunc nec fideicom tenet. si autem ex postfacto, & sic in causa caduci, & tunc fideicom tenet. sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Filiis suis.ʒ defuncti nepotibus.nam uetando alienari uel obligari uidetur perfideicommissum uicissim relinquere: ut supra,eod.titu.l. cum pater.§.libertis.

b ¶ Non extinsse.ʒ non ob.C.de re.alie non alie.l.fi.quia pensionem uel ius pensionis obligauit hic, ibi ue.ò rem. Et est ar.hic quod si quis alienare prohibitus locet in centum annos, uel mille,quod non alienet. sic supra,locati.l. non solet.

¶ Matre & vxore.ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredes matrem suam & uxorem: & ita dixit uxori in testamẽto, Peto à te ne quid post mortem tuam fratribus tuis relinquas.habes filios sororum tuarum, quibus relinquas. nam scis unum fratrem tuum filium nostrum occidisse dum ei filio rapinam faceret: & alia mihi deteriora fecit. mortuo dicto Titio testatore uxor sua prædicta decessit postea ab intestato, & sic legitima eius hæreditatis. scilicet uxoris pertinuit ad fratrem prædictum de quo taliter ut dictum est locutus fuit testator, & etiam ad alios fratres dictæ uxoris. ueniunt filii sororum dictæ uxoris, & petunt à dicto fratre uxoris partem ipsius fratris quam habet in hæreditate dictæ uxoris tanquam ex fideicom. eis relicto per dictum testatorem. dixit enim uxori, Habes filios sororum tuarum,quibus relinquas &c. Quæritur utrum possint? Et dicitur quod sic. Viuia.

c ¶ Quibus relinquas.ʒ Hic potest subaudiri præcipio, & si uis.sed Scæuola præcipio subaudit, ne res pereat. sic supra eodem l. Titia.§. Lucius. tum amore filiorum prædictorum: tum odio fratrum. & sic non est contra ꝗ.eod.l. cum pater. §.mando.ubi est consilium.

d ¶ Occidisse.ʒ hoc odium etiam legatum reuocat: ut infra, de adi. leg.l.iii.in fi.

¶ Lucius Titius.] CASVS. Lucius Titius fecit testamentum non solenne,nec sicut debet fieri ad hoc ut ualeat & antequam in eo hæredem scriberet, ita dixit: Hoc testamentum feci sine ullo iurisperito, rationem animi mei potius secutus quam nimiam & miseram diligentiam: & si minus in eo aliquid legitimè feci, pro iure tamen legitimo haberi debet hominis sani uoluntas. Postea instituit sibi hæredẽ. Quia ergo non ualuit dictum testamentum, ab intestato uenientes acceperunt bonorum possessionem ab intestato: & fortè erant illi iidem qui erant ab eo scripti hæredes & ita tantum habet unus quantum alter ab intestato. ex testamento autem habebat nous plus, & alter minus.modo uult ille uel illi, qui habebant plus ex testamento prædicto, habere illud plus ab intestato per fideicom.quia dixit testator in testamento, licet non solenni, iure legitimo &c.quæritur utrum possit. Et dicitur quod sic.

e ¶ Diligentiam.ʒ i.solennitatem & audi stultum testatorem.non tamen ei prodest stultitia ut ualeat iure directo.& est contra supra, titu. j.l.nemo.Solu.ibi.

f ¶ Haberi debet.ʒ in plurali.alias impersonaliter loquitur de seipso.& dic sani mente,licet non corpore: ut C.qui testa.facc. poss.l.senium & est eale ac si diceret:si non ualet iure testamenti,ualeat iure codicillorum.& sic non ob.C.de fideicom.l.eam.& l. ex testamento, quæ sunt contra.& facit ꝗ.eo.l.proxi.in §.filia.& l. cum pater.§. filius.& l. si quis ex testamento.& J.ad Trebellia.l.Scæuola.

TEstator.ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredem filium suum & uxorem, & ita dixit in testamento, quod si quid obsignatum reperisset à patre dictus filius, id naleret iure codicillorũ: postea scripsit epistolam dicto filio absenti,in qua donauit eidem filio quicquid in peculio habuit filius idem: & ibi erat in eadem epistola quod uolebat dictum filium habere, præcipua omnia prædicta quæ habebat in peculio: quæ quidem epistola non fuit signata,quæritur nunquid ea quæ in epistola continentur,ad filium pertineant? Et uidetur quod non quia tempore quo dixit in testamento,si quid obsignatum reperisset, id uice cod.&c.non erat facta epistola: & si facta fuisset, non erat signata. Et tamen dici ut quod pertinent, dum tamen filius possit probare dictam epistolam factam esse per patrem suum & relictam. hoc dicit usque ad §.qui indiuisam.Viuianus.

g ¶ Obsignatum.ʒ id est sigillatum. sic C quẽ admod.testa.ape.l.prima Azo.

h ¶ Reperisset.ʒ alias reperisti. scilicet tu filius in hoc testamento signato. quasi diceret, quod hoc testamento tibi reliqui, uolo ualere etiam iure codicillorum. quæ scriptura non porrigitur ad epistolam, quæ tunc facta non erat propter uerbum præteriti temporis reperisti. alias recepisset. scilicet filius ex dicto testamento signato Vel dic secundum hanc literam loqui etiam de futuro, quasi diceret, si quid tibi legauero in scriptura obsignata ualeat iure codicillorum. nam per hoc uetuit ualere nõ signatum. & secundum hoc non est contra infra, titul. j. l. fi quis.in princip. imo & si hoc expresse dixisset, potenitere posset ut supra,titu.j.l.diuus.§. licet. & supra eod.l.cum pater. §. fin.Accur.

¶ Qui indiuisam.ʒ CASVS. Titius habebat hæreditatem suam indiuisam cum Lucretio Pacato fratre suo. hic Titius in testamento suo instituit sibi hæredes filias suas proprias, & in eodem testamento ita postea dixit, ò filiæ meæ fidei uestre commito ut pro portione uestra illarum rerum quas habeo communes cum dicto fratre meo quas uniuersas.ſ.partem meam & fratris mei confiteriẽ esse æstimationis duorum milium aureorum, accipiatis ab eo mille aureos: & dicto hoc testamento uixit idem Titius per quinque annos,& multa fuit lucratus in illis quinque annis ultra quam haberet tempore quo fecit testamentum,& sic maior hæreditas remansit filiabus suis, quam remansisset si decessisset testator tempore testamenti. postea decessit dictus frater testatoris.ſ.Lucretius Pacatus, & habuit hæredes Titium & Mæuiũ pone.ueniunt hæredes Lucretij Pacati & offerunt filiabus testatoris Titij mile aureos. & volunt quod ipsę dent eis vniuersa quæ habuit Titius tempore mortis.filiæ autem volunt eis dare illud tatum,quod Titius habeat temporetestamenti. quæritur quid iuris sit? Et videtur q̃ dictũ hæredũ Lucretij Pacati prealeat propter verba,quæ sunt in hoc § ibi.propter res vniuersas &c.vsq; illuc:huic testamẽto quinquẽnio&c.& tamẽ iudica tur hic quod dictum filiarum præualeat. Viuia.

i ¶ Qui indiuisam rem.] id est,res plures:subiicit inscã,vel id est hæreditatem Accur.

k ¶ Communes sunt. ʒ ex hoc verbo sunt,quòd est præsentis tẽporis,patet quòd hic uoluntas non porrigitur ad ea quæ postea cęperũt esse communia, ut in fi.huius §.dicitur.& arg.ꝗ.ead,l.in princ.& J.de aur.& arg.leg l. fi ita.& ita spectatur tempus testamenti.at uerbũ constiterit, quod statim sequitur,quo ad æstimationem rerum futuri temporis. & sic ad tempus mortis refertur,prout tunc ualent res quondã communes tempore testamenti.

l ¶ Vniuersas.ʒ q.d.eas æstimo, quia poterant ualere tempore mortis tantum,&nõ plus.subaudi ergo dũtaxat. iusto enim pretio uolebat dari res tales patruo, ut hæc uerba denotãt. quas æstimationis &c.unde quida nõ concedunt hanc propositionẽ, tu habes unum oculũ. quia subaudiunt tantũm. sed tamen licet iusto pretio debuit dare,ualet legatum propter uicinitatem,ut ꝗ cod.l.fi cui.sic ergo si plures res incipiunt esse,non debebitur argumentũ, nisi augumẽti prestetur pretiũ

Patrimo-

a ¶ Patrimonium.ʒ scilicet auctum. Item uidetur contra.J.titu.j.l.xj. §.2.

b ¶ Lucretij.ʒ mortui post mortem fratris.alias esset pro non scripto uel caducum,uel in causa caduci,secundum R.

c ¶ Non facere.ʒ id est,non operari.

d ¶ Vt uniuersa.ʒ quia nunquam cęperunt post testamentũ esse communia.

¶ Vniuersa.ʒ quæsita post testamentum, uel quæ sunt ultra quãtitatem duum milium aureorum.Azo. siue ex transcursu tẽporis,siue ex augmento patrimonij.

e ¶ Obligationem.ʒ alias oblationem.Sed quid si statim decessisset? nunquid stabitur illi æstimationi.Videtur arg.quod non, nisi iurasset ut ꝗ.tit.j.l.fi fundum sub conditione.§.fi libertus. & C. com. utriusque iudi.l. scriptura.& in authẽ. de iureiuran.§.j.sed in casu huius §. videtur secus.

¶ Seio quem.ʒ CASVS. Instituit mihi hæredem Titium, & substituit ei Seium, & postea ita dixi. Si Seius prædictus non erit mihi hæres ex substitutione,logo ei & vxori suæ Marcellæ quindecim libras argenti. postea Titius voluit habere hæreditatem, & ita Seius mihi successit ex substitutione.& ita quantum ad eũ defecit cõditio legati prædicti.nũq̃ ergo deficiet dictũ legatũ quantũ ad Marcellã? Et dicitur quod nõ imo habebit dimidiã iure legati.subaudi, & aliam dimidiam iure accrescendi,& sic totũ Vi.

f ¶ Marcellæ.ʒ putabatur conditio adiecta legato mariti esse repetita legato vxoris,sed contra est, ut subiicit.quia sic redderetur legatum inutile,ut ꝗ. titul. j. l. seruo alieno.§. si ab impubere.Sed contra.J.de condit.& demon.l.mulieri,ubi apposita mulieri repetita intelligitur in Titio,& tamẽ per hoc fit legatum Titij inutile. Sol.ibi testator noluit repetere,ut ibi in tex.patet,& sic nõ tacite, sed expresse.uel hic & ibi trahitur conditio ad unã personã, ad aliã non. Sed an pas collegatarij ei accresceret? Rũ.sic,ut ꝗ.tit.j.l.plane.j.§. si duobus x.& l.leg.iũ.§.hæredi.quæ sunt contra habet ergo dimidiam.ſ in re suo,ut hic:& aliam iure collegatarij.& de hoc dic ut no.ꝗ.eod.l. si titio.& facit J.de condi.& demon.l.Iulius.Paulus.

¶ Lucius.Titius.ʒ CASVS Lucius Titius ab intestato moriens fecit codicillos.& cũ filiã haberet emancipatam,& uxorẽ,ita fuit locutus eis in dictis codicillis. Isti mei codicilli pertinent ad te filiã & uxorẽ meã matrem tuã.& in primis rogo vos ut sic inter uos agatis, ut me uiuo egistis.item rogo ut quicquid aut ego relinquo aut quod uos me uiuo egistis.item rogo ut quicquid aut ego relinquo aut quod uos ipse habetis,sit uobis commune. Mortuo dicto Lucio Titio dicta filia accepit bo. pos.ab intestato,& ita habuit omnia bona patris uxor prędicta Lucij Titij petit nunc à filia propter fideicom. dimidiã bonorũ mariti sui,& sua uxoris bona vult in cõmune conferre sicut dixit ma eitus in codicillis.nunquid debet audiri? Et dicitur q̃ sic. Vi.

g ¶ Emancipatam.ʒ idem si esset in potestate.

h ¶ Pertinent.ʒ hæc sunt uerba testatoris,uel iurisconsulti.

i ¶ Dimidiam.ʒ No.sic ꝗ.de hære.instit.l.quoties.§.si hæredes. & pro.so. l.si non fuerint.in prin.& est hic J.ad Trebel.l.Lucius.

¶ Quatuor.ʒ CASVS Instituit mihi æqualiter hæredes quatuor meos filios,& cuilibet eorum prælegaui unum fundum, & decessimũc inueniunt dicti mei filij q̃ ego pro cẽ mutuo acceptis à Titio obligauerant ei omnia bona mea.unde ipsi non habentes pecuniam,acceperũt mutuo dictam pecuniam à Sempronio,& obligauerunt ei omnia bõa dicta, & soluerunt eam Titio, qui erat primus creditor. procedente tẽpore cum non restituerent pecuniam Sempronio, ipse Sempronius uendidit uni ex dictis meis filiis .nam licebat per pactum factum in obligatione ei uendere. scilicet. Sempronio secundo creditori. ueniunt modo alii tres, & petit quilibet à fratre qui emit prædium sibi prælegatum. quæritur utrum possint, & dicitur quod fic.non tamen tenetur frater eis dare: nisi quilibet eorum soluat ei partem sibi contingentem de debito quod acceperunt à Sempronio.Viuian.

k ¶ Fundum.ʒ uel singulis singulos fundos,uel unum inter omnes.tamen ualet legatũ: & si repudiet hæreditatem,habebit.ut sup. ti.j. l.qui filiabus.§ fin.& l.quidam.

l ¶ Comperentem.ʒ sed quæ est hæc actio. Respon famil.ercis. ut sup.fa.ercis.l. si ita legatum.& C.famil. erciscun. l.si qua & datur ut percipiat partem cohęredis in qua sola consistit perceptio. i. legatum. aliam enim partem debet habere ut hæres,sed ut libertatem tradat. ut supra, famil.erciscun.l.rem.Az. Item nota.propter vinculum fraternitatis & communis non debere unum emere,sed fuere sicut fideiussores.ut supra, manda.l. si mandato. §. Paulus.& C.de dolo.l j. & sic est argumen.de tanquam.ut nota. supra. de ado.l.si pater.§.qui duos. Item non ob. supra. famil.erciscun. l.hæredes. §. quod pro emptore. & communi diui. qui cohæredes.ut ibi not.Item ar. contra ꝗ.tit.j.l.si fundus per fideicommis.in prin.Sol. ibi.

m ¶ Nisi prius.ʒ sic ꝗ.de rei uendica.l emptor. & C. si antiq. creditor. j.in fi.facit ad §.s.de in diẽ addic.l.quod si uno.in fi.& C.de repu. hære. l.1.& ꝗ.de distra.pig.l.cum secundus.

¶ Filiæ.ʒ CASVS. Seius instituit sibi hæredes Titium & Sempro. suos filios,& Titiam suam filiam quam iam maritauerat,& pro ea dotem dederat marito, & eam sibi Titio teddi stipulatus fuerat. postea in testamento fidei dictæ suæ filiæ commisit, ut dictam cautionem de dote reddenda taliter cum marito suo renouarer,ut dicti fratres Titiæ stipulentur sibi reddi dotem prædictam à marito si ipsa filia in matrimonio moreretur sine liberis uno uel pluribus.postea post mortem dicti Seij patris decessit maritus dictæ Titiæ antequam renouaretur dicta cautio dotalis. postea dicta Titia nupsit alij. postea decessit Sempronius prædictus unus de fratribus: remansit Titius alter frater. postea decessit dicta Titia sine liberis uno uel pluribus, per quam steterat quo minus Titius frater superstes stipularetur dotem à marito secundo Titiæ. modo quæritur nunquid dictus Titius possit petere ab hæredibus Titiæ suæ sororis res, quæ fuerunt in dote apud secundum maritum, quas quidem secundus maritus restituit dictis hæredibus Titiæ post mortem ipsius Titiæ,quę sine liberis decessit,vt dictum est? & respondetur quòd sic. Viuianus.

n ¶ Steti.ʒ quia interpellata non fecit:vt ꝗ.fi certum peta.l.quod te.

Sed

Universidad de Deusto
Biblio

Sed quid si non fecit per eam? Respond. cùm ipsa uel rem dotalem uel actionem habeat, sola oblatione non potuit liberari: nisi sequeretur interitus: ut infra, de solu. l. qui decem. & supra, de arbi. l. Celsus. §. idé ait. Accur.

¶ Filium & filiam. § CASVS. Titia testatrix instituit sibi hæredes filium suum Seiũ, & filiam suam Mæuiam. & duobus pone suis libertis legata reliquit, & fidei dictorum libertorum commisit, ut legatis eis relictis contenti essent vsque ad mortem eorum, & post mortem restituerent dictis filiis testatricis. mortua dicta testatrice decessit dicta Mæuia eius filia, & remansit frater suus dictus scilicet Seius. unde post mortem libertorum debebat habere legata libertis relicta hæres Mæuiæ, & ipse Seius fratres suos. postea unus de dictis libertis decessit instituto hærede dicto Seio filio testatricis ex debita parte, id est ex tertia hodie, quę debetur patronis in bonis libertorum: & instituto extraneo quodam in superfluo hæreditatis sui liberti. postea dictus Seius & extraneus adiuerunt hæreditatem dicti liberti. nunc dictus Seius uult petere à cohærede suo extraneo dimidiam eius quod debebat habere idem Seius in legato liberto dicto relicto à Titia testatrice. i. quartam partem dicti legati. dicebat enim Seius: testatrix dixit, quod quilibet libertorum relinqueret mihi & sorori meæ legatum sibi relictum post mortem suam libertis. unde de legato relicto liberto mortuo nunc ego debeo habere dimidiam. dimi- diam ergo dictæ meæ dimidiæ debeo habere a te cohærede meo, & aliam dimidiam dimidiæ a me. quæritur, nunquid bene petat? Et dicitur quod sic. Vi.

¶ Filium & filiam hæredes instituit, [a] & libertis legata dedit, eorumque fideicommisit in hæc uerba: A vobis peto ut quicquid uobis legaui, eo † contenti sitis uiuẽtes, ut post uos filiis meis restituatis. defuncta testatricis filia Mæuia, libertus decessit hærede instituto patronæ filio ex parte debita, [b] ex altera [c] extraneo. Quæsitum est, an adita hæreditate, [d] patronæ filius a cohærede suo partẽ eorum, quę ex testamento matris ad Mæuium libertum peruenerunt, † petere posset? Respondi, eius quod ei [e] deberetur, [f] si hæreditatem non adisset, partem [g] a cohærede petere posse.

¶ *Iusta hæredis ignorantia alienationem rei per fideicommiss. relictæ, quæ subiacet restitutioni, confirmat. Bar.*

¶ Maritus uxorem ex asse hæredem instituit: cuius post mortem codicillos aperiri testator præcepit. prędium hæreditarium uxor infructuosum rõni suæ existimãs, uendidit. emptor quærit, an retractari hæc uẽditio possit post mortem mulieris ab iis, quibus codicillis per fideicommissum hęreditas data deprehenderetur: an uerò solum quantitas pretii ab hæde uxoris fideicõmissariis debeatur? Ridi, propter iustam ignorãtiam [h] † tam mulieris quã emptoris, hæredem mulieris, vt fundus apud emptorem remaneat, fideicõmissario pretium dare debere.

¶ *Pluribus post eorum mortem simul legatis, uno mortuo aliis superstitibus statim competit fideicommissi petitio. Bar.*

† Fl. decesseo

† Fl. peruenerat

† Fl. potest

† Concor. ca. in lectũ gl. in verb. in lectũ. ibi nã si loca- ui mil. ti tã quampaga no ignorãs posse mer codem exigere. Non enim disci plinam cõ temnit qui militem ignorauit. xxxiii. quę stio. ij.

Digestorum, seu PANDECTARVM LIBER XXXII.

De legatis & fideicommissis iij.

TITVLVS I.

¶ *Dubius de statu suo per errorem facti uel iuris, non potest testari. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX I.

I incertus [i] qs sit, captiuus, [k] an a latrunculis obsessus † sit, † testamentũ facere [m] non potest. Sed & si sui iuris [n] sit ignarus, purètque se, per errorẽ, qa a latronibus captus est, seruum esse uelut hostium, uel relegatus, [o] † q se nihil a captiuo differre putar, [p] non posse fideicommittere certũ est: qa nec testari ¶ potest, qui an liceat sibi testari, dubitat.

¶ *Si testamentum ab initio deficit propter defectum testantis, ex noua uoluntate non convalescit impedimento cessante, secus in codicilli s. Bar.*

¶ Si † filiusfamilias vel seruus fi- relinquere. de errore autem facti ponit exemplum in primo responso huius legis de errore iuris in secundo. Vi.

¶ DE LEGATIS ET FIDEICOMIII. ¶ *Hic quæritur quare in tres libros posuit de lega. Respõ. ntitu. de lega. i. dixi quid, & quantum. Item in tit. de lega. ij. dixi quis, & a quo, & quibus uerbis. In isto de significatione uerborũ ã circa res quã circa pœnas: positorum ut in summa. C. de uerb. signi. uerũ quia frequenter quod uni esset attribuendum, in alio ponitur. alij dixerunt propter prolixitatẽ cuiusdam: quod non placet. cum euĩ sint libri, ergo distinctos debẽt habere tractatus. licet liber quã doque ponatur pro toto uolumine. ut infra. eo. l. librorum.*

I incertus. § CASVS Ad euindẽ tiam huius legis nota. quod hostes sunt quibus populus Romanus bellũ indixit, aut ipsi eis. latrunculi autem sunt quibus priuatis ciuitas priuata bellũ indixit, uel ipsi ei. & capti a primis efficiuntur seruis capti a secundis non ut infra, de captiuis. hostes. & supra de testa. l. qui a latronibus. in prędictis ergo aut captus erat in facto, aut in iure, & in utroque casu statuitur idem: scilicet ut non possit dictus captus facere testamentum, nec fideicommis-

† fib. 1. Fideicommissorum

† Fl. capitinus sit an a latrunculis obsessus

† Fl. legat.

† Fl. Si Si

60

i ¶ Si incertus. § uel errans. ut §. de testa. l. de statu. Accur.

K ¶ Captiuus § scilicet ab hostibus. quod dic. ut j. de capti. & postli. reuer. l. hostes. primus testari nõ potest, secundus sic ut §. de testa. l. qui à latronibus. & l. eius.

l ¶ Obsessus. § i. detentus.

m ¶ Facere non potest. § nisi sit miles. ut §. de mili. testa. l. ex militari. §. j. uel ueteranus. ut §. de codicil. l. Aristo.

n ¶ Sui iuris. § §. facti, hic iuris errorem ponit.

o ¶ Vel relegatus. § aliquis, repete forte in insulam, uel apud sarracenos uel hostes. Accur.

p ¶ Putat. § magna iuris ignorantia, quia relegatus retinet ciuitatẽ & libertatem. ut istit. quib. mod. ius pa. po. sol. §. relegati. & ideo testari possunt. ut j. de interdi. l. relegatorum. §. hæc est differentia. In captis secus: ut inst. de iure persona. §. j.

q ¶ Quia nec testari. § a simili. & est bonum ar. §. de lega. 2. l. 1. secus in aditione hæreditatis, ubi non nocet error conditionis hæredis: ut §. de acquir. hęr. l. sed & si de sua. §. cur autem. Azo. & facit infra, de v fuca. l. si fur. §. j. Accur.

¶ Sed si filiusfamilias. § CASVS Filius nel seruus fecit codicillos & in eis reliquit legata, & fideic. & existẽs adhuc filiusfa. uel seruus decessit. nõ ualet certe legatũ uel fideicõ. Sed q d si post codicillos prædictos fuit filius prædictus a patre emãcipatus, uel seruus à domino manumissus. & postea decesserunt non mutata uolũtate, Certe ualebunt legata

legata & fideicommissa prædicta quasi facti sint codicilli tempore mortis eorũ. secus aũt si dicta legata reliquissent in testamẽto ab eis facto: quia tunc etiam si inuenientur sui iuris tpe mortis, non tamẽ ualent dicta legata & fideicom.

a ¶ Reliquerit. in testamento uel codicillis: ut insti. qui non possunt ſa. test. in princ.

b ¶ Fideicommissum relictum. in alia uolũtate quàm testamẽto: ut j. dicit.

c ¶ Quasi nunc datũ. ergo retro facta trahũtur ad præsens: ut §. de seruit. rustic. prædior. l. per fundum.

d ¶ Duraueritvoluntas. § quod debet apparere per aliquod indicium: ut j. de secun. tabu. l. qui ex libe. §. testamento. & instit. qui. mo. testa. infir. §. non tamẽ. & est sic j. ea. l. §. si quis planè.

e ¶ Manumissionẽ. § hoc propriè in seruo: improprie in filio: ut suprà, quando ac. de pec. est an. l. j. §. annus. sic uerbum semel positũ, &c. §. tit. j. si ita scriptum. §. si sub conditione.

f ¶ In testamentis. § facti à filiusfamilias.

g ¶ Non. § scilicet filiusfamilias.

h ¶ Quoties ipsum. § quandoque tamen qd in medio tempore deficit, convalescit iure prætorio, ex postfacto si in initio ualuit: ut §. de iniusto testamen. l. posthumus. & instit. q. mod. testa. infir. §. non tamen. Item fallit hæc regula in plurib. casib. ut not. C. de fideicõ. l. eam quam.

† In bũc locũ id. Ale. ab Alex. li. 3. c. 5. Celi. Rho. lecti. antiq. li. 14. c. 48.

† Deportati.

† Fl. itẽ de

† Fl. Hæc, † Fl. decessit, ualet.

Codicilli facilius cõfirmantur, q̃ testãs.

i ¶ Si alias. § puta in codicillis. uel epistola coram quinque testibus facta: ut C. de codicil. lib. §. in omni. Sed videtur q̃ qui non potest testari: nec codicillarius. §. de codicil. l. diuus. §. codicillos. Sol. facilius codicilli confirmantur q̃ testamentum: ut j. de reg. iur. l. omnia quæ. in fin. & §. de testamentis: ut j. de secun. tab. l. j. §. exigitur. Item contrà ad id, quod sta. l. si filius. & j. de secun. tab. l. j. §. exigitur. Item contrà ad id, quod de codicillis hic dicit §. de statu ho. l. Paulus. sed ibi non prohibet cõfirmari matrimonium.

¶ Ij, quibus. § CASVS. Deportati non possunt facere testamentũ, & ideo non possunt legata uel fideicommissa relinquere. deportatos intelligo illos tũ, qui sunt deportati per præside in insulã per principem designatam, uel qui sunt à præside etiam solo deportati in insulam à præside designatam, cui tamen prędidi princeps deportarat q̃ eos deportaret: sine ergo antesuiam præsidis super deportatione latam reliquerunt etiã in testamento legata uel fideicõmissa, & decesserunt: siue post suiam, ante tamen quàm imperator comprobet sententiam: temper ualebunt fideicommissa & legata. Item deportatos intelligo illos etiam qui sunt deportati à præfecto prætorio, uel ab eo qui uice præfecti cognoscit iussu imperatoris: uel à præfecto urbis. Sed pone q̃ Titius fuit deportatus in insulam ab eo, qui ius deportandi habet. existens in insula fecit codicillos in quibus reliquit legata uel fideicommissa. postea restitutus & extractus est de insula iussu imperatoris, & decessit durante eadem uoluntate? Certe ualẽt legata & fideicommissa. h. d. usque ad §. Sciendum. Viuian.

K ¶ Id est deportati. § bene exponit, ut j. ad legem iul. pecul. l. tertia. imò & ante factum rumpitur: ut suprà, de testa. lege, eius. §. primo. secus autem est in relegatis: ut j. de interdic. & releg. l. relegatorum. in princip.

l ¶ Apolides. § i. sine ciuitate. ab à, quod est sine, & polis ciuitas: ut j. de pœn. l. quidam.

m ¶ Annotauit § i. designauit. & hoc iata sententia à præside, uel ab alio, ut præfecto prætorio uel urbis, uel qui cognoscit vice principis, ut infra subiicit, & infra, de interdic. & releg. l. relegatorum. in principio.

n ¶ Scripsit. § approbando sententiam prędisdis, & assignando insulã: ut d. l. relegatorum in princip. & l. inter pœnas. & j. qñ appel. sit l. j. in prin. & §. de iniusto testa. l. si quis ex. §. eius.

o ¶ Comprobet. § princeps, si non habes in tex.

deicommissum reliquerit, [a] non valet. Si tamen manumissi decessisse proponantur, constãter dicemus fideicommissum relictum [b] videri, quasi nunc, datũ, [c] † cũ mors ei contigerit: † uidelicet si duraueritvolũtas [d] post manumissionẽ [e] Hoc † utique nemo credat in testamentis † nos [g] esse probaturos: quia nihil in testamẽto ualet, quoties [h] ipsum testamentum non ualet: sed ualet, † si aliàs † fideicommissum quis reliquerit.

¶ *Deportatus à præside potest testari antequam eius sententia per principem confirmetur: secus, in deportato à præfecto prætorio, uel eo, qui eius uice cognoscit. Bartolus.*

¶ Ij, quibus aqua & igni interdictum est, id est, deportati, [k] † fidei cõmissum relinquere nõ possunt: quia nec testamenti faciendi ius habẽt, cũ sint [l] † Deportatos aũt eos accipere debemus, quibus princeps insulas annotauit, [m] vel de quib. deportãdis scripsit. [n] Cæterũ, prius q̃ præsidis factum princeps cõprobet, [o] nondũ amisisse quis ciuitatem uidetur. Proinde si ante decessit, ciuis decessisse videtur, & fideicõmissum quod antè reliquerat, quã sententiã paretur, ualet. Sed & si post sentẽtiam, antè quàm Imperator comprobet, ualebit quod factum [p] est: quia certum statum usq; adhuc habuit. A præfecto uero prætorio, uel eo, qui uice præfecti [q] ex mandatis principis cognoscit, itẽ à præfecto vrbi † deportatos (quia ei [r] quoque epistola diui Seueri, & Imperatoris nostri ius deportandi datũ est) statim amittere ciuitatem, & ideo nec testamenti faciendi ius, nec fideicommittẽdi cõstat habere. ¶ Si quis planè in insulam deportatus codicillos [s] ibi fecerit, & indulgentia Imperatoris restitutus eisdem codicillis durantib. decesserit, potest defendi fideicõmissum ualere, si modò in eadem voluntate duraueritvoluntatis [t] ¶ Sciendum est autem eorum fidei committere quẽ posse, ad quos aliquid peruenturũ [u] est morte eius: uel dum eis datur, uel dum eis nõ [x] adimitur. Nec tantum proximi bonorũ possessoris, verũ inferioris [y] quoque fideicommittere possumus. Sed & eius, qui nõdum natus est, fidei committi potest, si modo natus nobis successurus sit.

¶ *Relictum nominatim ab eo, qui est in primo gradu, non debetur ab eo qui est in secundo, si ad eum hæreditas pertinet. Bartolus.*

¶ Illud certè indubitatè dicitur, si quis intestatus decedens ab eo, qui primo gradu ei succedere potuit, fideicommissum reliquerit: si illo repudiante ad sequentem gradum deuoluta sit successio, eum fideicommissum non debere. [z] & ita Imperator noster rescripsit. Sed etsi à patrono [a] sit reliquit. Quod factum. § id est, si decedat ante comprobationẽ principis. aliàs secus: ut §. de testa. l. eius.

† Fl. urbis.

q ¶ Vice præfecti. § ut si in locum præfecti defuncti donec alius eligatur, substituatur: ut §. de officio eius cui mã. est. l. 2. & C. de offic. eius qui ui. al. l. 2. & adde quod not. §. de offic. præsid. l. illicitas. §. qui uniuersas. & facit j. de interdi. & releg. l. antepenu. & §. de offic. præfect. vrb. l. j. §. relegandi.

r ¶ Ei. § scilicet præfecto urbis.

s ¶ Codicillos. § secus si testamentum: ut §. ea. l. §. j. in fin.

t ¶ Duraueritvoluntatis indicio: ut not. §. ea. l. §. fi.

¶ Sciendum est. § CASVS. A principio l. vsque huc dictum est qui pũt relinquere legata & fideicommissa & qui non: nunc uult dicere à quib. possunt relinqui. Et certè ab his omnibus possunt reliqui legata & fideicommissa ad quos aliquid peruenturum est de meo per mortem meam, uel quia eis do, vel quia eis nõ adimo. & non solum possum fidei cõmittere illius qui est mihi proximior sed etiam illius qui uenit ad successionem mẽam post eum, & etiam illius qui nondũ natus est, dum tamen natus sit mihi successurus. sed si fidei commissero eius qui est mihi proximior, & ipse repudiet postea à hæreditatẽ meam, & ad sequentem gradum sit deuoluta: sequens dictus gradus non tenetur præstare fideicommissum relictum ab eo qui repudiauit hæreditatem. Idem q̃ est in hoc alio casu. Stichus libertus Titij ab in testato decedẽs fecit codicillos, & fideicommissa reliquit à patrono, qui totam hæreditatem eius habere debebat, eo q̃ libertus non habebat filios. ante autẽ q̃ patronus adiret hæreditatem liberti, decessit patronus. unde filius patroni habuit ab intestato hæreditatem liberti per bon. pos. quæ uocatur unde liberti patroni. tamen non tenetur hic filius patroni præstare legata relicta à patrono per libertum. h. d. usque ad fin. Viuia.

u ¶ Peruenturum. § scilicet, demum. non tamen semper. nam non si fuit pupillus uel alius qui non potest testari.

x ¶ Non adimitur. § datur hęredi instituto legatario, uel fideicommissario, uel donatario causa mortis à quibus potest relinqui: ut hic, & C. de fideicommiss. l. ab eo. Item & illi qui capit causa mortis: ut sit pra, titu. 2. l. qui testamento. §. fin. Item non adimitur ut uenientibus ab intestato, a quibus similiter potest relinquiut hic, & supra, de codicil. l. conciuntur. in fi. & §. j. Item facit j. eod. l. sed si fic. in fin. & l. si faerit. in fin.

y ¶ Inferioris. § agnati.

z ¶ Non debere. § imò videtur q̃ sic: ut §. de codicil. l. si quis cum j. respon. Sol. l. c nominatim & specialiter ab eo q̃ erat in primo gradu. & ita à certa persona: ut j. eo. l. qui grani. & l. is qui in princ. & l. cum pater. §. cum existimaret. & l. Celsus. §. pe. & §. fin. ibi ab omni qui ab intestato succederet, relinquitur. Et eodem modo soluitur §. ti. i. fi titio. §. Iulianus, quæ est contra, uel dic ut ibi.

a ¶ A patrono. § libertus in testamento decedẽs reliquit legata à patrono successuro ab intestato, quod potest, ultra legitimam: ut §. titu. 2. l. filius. §. j.

1 ¶ Eo. §

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et.ʒ patrono ante aditam hæreditatem.
b ¶ Admissus ʒ ex sua persona, secus si ex persona patroni qd aliquando fitut j.de contra tabu.l.illud.§. fi & l.sequen.
c ¶ Ad bonorum possessionem ʒ C olim unde liberi patroni: hodie vero unde legitimi.ut institu.de bonor.poss.§.sexta.& §. cumque.& unde legiti. l.1.§ j.& facit supra, de legat. j. l. si fundum per. §. final.

Fl.deest, eo.

EX filio.ʒ CASVS. Titium institui, & filium meum præterij & ab eo filio per fidei cõmissum reliqui Sempronio, testamento autem meo non valente, ipso iure habuit dictus meus filius hæreditatem meam ab intestato. certè non tenetur præstare dictum fideicommis. Vivian.

li.j.fideicommisso.
alias.a filio.

d ¶ Ex filio.ʒ aliàs ex filio, & alias a filio. & pone in matre uel auo materno: quorum prẽteritio pro exhæredatione habetur: ut institut. de exhæred.libe.§. final. dic ergo. mater extranean institutit, filiũ prẽterit, à quo reliquit legatum. si filius agit querela, & rumpit testamentum, habebat bona: non tamen valet fideicommissum: ut suprà, de inoffic. testam.l. Titia. Vel pone in emancipato præterito à patre, qui gratiari non potest, ut C. de fideicommi. l.pe.& hoc etiam si generaliter ab intestato repetisset, non valet: ut dicta l. Titia.& j.eo.l.patronus.in fine. Vel tertio pone: quia pater instituit nepotem, filium præterit,& legatum reliquit à nepote, nõ valet, cum nec valet testamentum pp prætẽritionem filij, & secundum hoc construe. licet suus hæres erit, habendi, natus ex filio, &c. & secundum hos tres casus non ponitur uerbum suus, ut ponitur insti. de hære. quali & diff. § j. Vel. quarto pater filium in potestate pretẽrit, alium institut à filio præterito reliquit legatum: filius dixit nullum testamentum, uel per contra tabu. rumpit. quod potest: ut C.de libe. prete. l. fi. §. fin. & hæc bona. certe non tenet fideicom. sed nonne est suus hoc casu ab intestato filius? & hic reliqui à succedente ab intestato. uel etiam quid si dixit ut etiam ab intestato generaliter debeantur? videtur quod valet hic. & superiori casu proximo: ut §. l. prox. §. sciendum. & hoc qui dam dicunt. & subaudiunt hic, non potest: scilicet ut valeat ex testamento, sed ab intestato sic, si hoc uoluit testator. Sed contra videtur quia contra uoluntatem patris filius habet bona. tunc autem ab intestato valent, quando testator non ademit bona successori ab intestato per quod videtur eis relinquere: ut d. §. sciendum. & §. de codic. l. conficiuntur.

SI mulier.ʒ CASVS. Vxor mea Titia dedit mihi in dotẽ c. & fuit à me stipulata q redderem ei soluto matrimonio inter me & eã, dicta Titia infirma existens, cũ mortis liberauit me per acceptilationem à dictis c. ad hoc ut fideicommis. daerem Sempronio, puta equũ meum & ego ita liberationem recepi. certè teneor dare æquũ meũ Sempronio ex fideicõ. & est satisfactum in nostro casu legi. quæ dicit q ille potest fideicommisso onerari qui aliquid percepit ab onerante. nam ego maritus videor percepisse dicta c. ab uxore mea, cũ ipsa me liberat ab eis præstandis. & non solũ in dicto casu ualet fideicommis. sed etiam in his aliis duobus. puta si causa mortis fecit mihi pactum dicta mea uxor de dote tota lucranda: uel si in matrimoniũ meum redit mortis causa. in eo casu cum mortis culpa inter me & eam factum erat diuortiũ, & ita quod potuit lucrari ex rebus meis propter dictum diuortium, mihi remisit ad me redeundo. id est in meum matrimonium: cum inquam mihi remittat, bene ut mihi daretur dictum est. unde non est mirum si à me potest fideicõ. relinquere. ¶ Iulianus scribit.ʒ Titius legauit mihi Stichum seruum.& rogauit me q eum pure manumitterem. Item à me reliquit Seio.x certè non teneor ad præstandum x. Seio. si aũt rogasset me ut dictum seruum manumittam sub conditione, uel in diem: bene essem obligatus Seio prædicto ad præstanda ei dicta x. si medio tempore possem percipere tantum nomine fructuum ex dicto seruo quod valeat dicta decem. ¶ Si rem quis.ʒ Titio debebam equum ex stipulatione. dicũ equũ in meo testamento legaui dicto Titio,& ab eodem Titio relicto, & aliquis ex liberis eius mortuo eo a ¶ admissus b sit ad bonorum c possessionem, idem erit dicendum.

Fl.deest.

¶ Non valet fideicommissum, quod relinquitur à præterito. Bar.

Caius. ¶ LEX II.

EX filio d ¶ præterito, licet suus hæres erit, fideicommissum relinqui non potest.

¶ Ab eo, cui mortis causa donatur uel relinquitur, potest fideicommissum reliqui. Bartolus.

¶ Vlpianus. LEX III.

SI mulier dotem stipulata fuerit, & accepto tulerit marito in hoc dotem, uel fideicõmissum det: e dicendum est, fideicommissum deberi. percepisse f enim aliquid à muliere uidet. hoc ita, si mortis cãs g donatura mulier marito fecit acceptum. Sed & si mortis causa auxerit h marito dotem, uel in matrimonium eius mortis causa redierit, i potest dici fideicommissum ab eo deberi. Iulianus scribit, k si seruus mihi legatus sit, eumque manumittere roganti decem danda Sempronio. nunquid tenetur dare Sempronio dicta x? Et uũ q fic: quia ipse Titius uidetur sentire commodum ex dicto legato equi: quia non habet necesse agere actione ex stipulatu contra hæredes meos: sed statim adita hæreditate mea nanciscitur dominium equi. Item à me uidetur testatore lucrari sumptus quos faceret agendo contra me actione ex stipulatu ad equum. Sed non obstantibus prædictis dicitur hic, quòd non tenetur Titius ad præstanda dicta decẽ Sempronio, secus autem esset si Titio habẽti nudam proprietatẽ equi uel alterius rei, donasset causa mortis usum fructum: quia tũc bene possit mihi eo fideicommissum relinquere: quia licet morte mea fructuarij interiret usus fructus, & ad Titium proprietariũ rediret, tamen commodum consequitur Titius propter donationem vsufructus scilicet medij temporis, quo ego uiuam. Quid si dictus Titius debebat mihi decem, & ego habebam in pignore equum suum, & liberaui equum à uinculo pignoris mortis causa, & non liberaui Titium à debito: num quid id possum à Titio fideicommissario relinquere? Et dicitur quòd non. Vlpianus.

Fl.roget. Sed deterior est.
Fl.dubitaret.
Fl.stipulatu ei, cui rem, Aliàs eius, cui rẽ legauerit, fideicõmittere nõ poterit.
Concorda.pontifices.i gl.super uerbo, ab extraneis. ibi, si autẽ simplici canonico aliquid est relictũ illud nõ tenetur diuidere cũ ecclesia. 12. q.3.
Fl.huius fidei cõmiti.
Flo. Sed & si.

e ¶ Det.ʒ scilicet mariti relinquat mulier à uiro ritus ex testamento uxoris: uel det, id est, Accursius.
f ¶ Percepisse.ʒ quia nihil interest.&c. ut §.de condi.ob cau. l. si mulier. hoc enim est necesse: ut C.de fideicomm.ab eo.
g ¶ Si mortis causa.ʒ Quid si inter uinos: si quidem teneat, certum est: quia non ex testamento, sed ui pacti adstringi potest. secus si non teneat, quia uiro vxori secundum quosdam, ego contrà quia tũc cõstiterit lege per mortem: non tamen habet ex iudicio vltimo, sed inter uinos habito: quod exigit oneris impositio: ut eod.l.prox.§.sciẽdum.& j.eo l.sed & si fic.§.fin.
h ¶ Auxerit.ʒ simul cum pacto de lucranda dote.& sic auxit pacisẽdo.
i ¶ Redieris.ʒ culpa uiri solutum erat matrimonium, & amiserat donationem propter nuptias: ut C.de re.ad.l.consensu.§. hæc nisi uirhæc redit ad uirũ, & remittit pœnã donado eam uiro causa mortis. Et not. quòd aliàs est redierit, & aliàs redegerit.
K ¶ Iulianus scribit.ʒ impersonale uerbum, scribit, secundum R.
l ¶ Non posse. ʒ ut & dixit §. tit. 2. l. plane. §. fi. & j.de manu.testa. l. Iulianus ait.& §.de præscri.uerb.l.naturalis.§. fi.& j.de reg.iur.l.nemo prędo.§.j.
m ¶ Roger. Jmanumittere.
n ¶ Medij temporis.ʒ fic & §.tit.j.l.imperator.& j.de do.præle.l.3. §.fin.
o ¶ Eique.ʒ scilicet creditori. & facit suprà.titu. 2. l.si creditori. §. finali.
p ¶ Commodum.ʒ duplex, ut sequitur.
q ¶ Seium ʒ adita hæreditate: ut §.tit.2.l.si tibi homo.§.cum seruus.
r ¶ Fortassis.ʒ temperamentũ philosophicum. ualet enim legatum. sumptus: sed non quod per hoc possit grauari, ut subiicit. Certũ est enim q in proprietate, quæ nunc legata est, stipulatur nullum habetius, licet haberet personalem actionem: unde & rei uendicationem, uel ex testamento: & sumptum qui fit in lite ista, petit actione ex testamento legaratiusquè sumptum, si ageret ex stipulatu, de suo facerent: hic dicit, cæterum si res erat creditoris, non ualet legatum in re certanee in sumptu ualet legatum. J. de libe. leg. peritor. sed quid prodest legatario: cum uictus iudicio condemnetur in expensis: ut C.de iudi.l.properandum.§.fin. autem? Respon. q rationem litigandi potuit habere hęres, unde non præstaret per iudic. offi. ut §.ti. j.l.qui solidum.§.etiam sed per actionem ex testamento sic. item per obiandic debet si mentiare cum re, uel eadem dicitur j. de re iudic. l. Paulus. sed per actionem ex testamento quandoque. & facit §.tit.2. si creditori.
s ¶ Me. Jmurat personas.

Cogita.

a ¶ Cogitamus.ʒ si autem commodum post suam mortem fructuarius proprietario leget, non uaret: ut hic innuit, & §.tit.j.l.Mæuius.§. pen.in fin.
b ¶ Non potest valere.ʒ quasi illi debitori nihil sit legatum: quia remissio pignoris non est donatio: ut J. quæ in frau.cred.l.si pignus. ergo nec legatum: ut §. tit.j.l.legatum.& facit J.de lib leg. l.j.in fin.& C.ad Vell.l.etiam.& l. inbemus. & §.qui.mopig.uel hypo. sol.l.j.§. j. Sed arg. contra §.de pac.l.postquam.

Fl.cogitemus.
ais, debitori.

A Patre uel domino.ʒ CASVS. Institui mihi hęredem filium Titij, uel seruũ: & ab eodem Titio domino reliqui x. Sempronio. postea dictus Titius manumisit seruum suũ, uel filiũ suũ emãcipauit à me institutũ. seruus autẽ uel filius postea adiuerunt hæreditatẽ mea, & sic non acquiruerũt emolumẽtum dicto Titio, imò sibi ipsis. certè Titius eorum dominus, uel pater non tenetur præstare dicta x. Sempronio: sed ipse filius emãcipatus, uel seruus manumissus. Viuia.

lib.4.sententiarum.
lib.j.fideicommisso.

c ¶ A patre.ʒ pone causam: ut §.titu.j.l.si alienus seruus.
d ¶ Non quæratur.ʒ per filium & seruũ hẽdes institutos: quia nõ sunt iussi adire, uel iussi non paruerunt C. de hære.institut.l.cum proponas. in fin.sed si adiissent, pater tenetur ut §.titu.j.l.cum filio.
e ¶ Filio.ʒ post dictũ testamentum.
f ¶ Vtilius.ʒ ex testamento, uel in factum. & sic nota, q alius solui, & ab alio relinquitur: ut §.titulo secundo. l.si seruus.§.qui margaritam.
g ¶ Eos.ʒ filium uel seruum.
h ¶ Quæsitæ.ʒ filio & seruo per aditionem post manumissionem facta: ut institut.de legat §.ex diuerso.uel dic, quæsitæ seruo ante mactam

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI legatarius.ʒ CASVS. Legaui Titio decem, & ab eo reliqui Seio quinque. dictus Titius petiit ab hærede meo dicta x. & nõ exegit nisi quatuor. certe non tenetur pstare Seio nisi dicta quatuor, si aũt nihil exegit ab hærede meo Titius, non tenetur pstare Seio fideicõmissario nisi actionem quam habet propter legatum: quia iniquum, est spectare ad

† Fl. deest, leuatus.

Titium legatariũ periculum litis nisi fortè dictus legatarius fuit in culpa, ut lites amitterentur. ¶ Seruo hrdis.ʒ istitui mihi hrdẽ Titiũ: & Stichoseruo eiusdẽ Titij legaui x. & rogaui dictũ Titiũ hæredem meum ut dictum seruũ manumitteret, certè tenetur hæres præstare seruo suo libertatem & legatũ. si autem nõ rogassem eum de libertate, non tenetur ei dare legatum. ¶ Cum ita.ʒ Institui mihi hærede Seium qui Seius habebat filiam nomine Titia: & ita postea in eodem testamẽto dixi: quicquid ad te Seium peruenerit ex bonis meis filiæ tuę ita restituas ut hoc hrbeat Titia ultra illud quod dedisses ei de bonis tuis si te non instituissem. mortuo me testatore petiit Titia à patre suo Seio ut sibi restituat illud quod à me habuit Seius. Seius non uult ei restituere nisi post mortem suã Seij. certè melius dicit Seius. Vinia.

a ¶ Petierit. ʒ id est, agnouerit, scilicet petendo: aliàs nec agere, nec cedere cogeretur: ut not. ʒ. tit. j. l. Imperator. in princ. Item nec fuit minister tantum: quia tunc non ageret ni si in casibus ut not. ʒ. tit. j. l. si quis Titio uoluit enim testator in hunc transire dominium, & de eo in fideicõmissarium ut C. communia de l. g. l. j. § pebult. & suprà, si usufruct. peta. l. qui usum fructum. Accursius.

b ¶ Id tantum. ʒ nisi post tempus sit rogatus restituere: ut ʒ. tit. j. l. imperator. § j. Accursius.

c ¶ Si non culpa ʒ lub. maxime. nam de culpa non tenetur, sed de dolo tantum: quando nil commodi remanet: ut ʒ. si quis omis. cau. te. commodum hibi remaneret, nil subaudies: ut d. ʒ. cum quid.

d ¶ Nisi. ʒ facit C. de leg. l. seruus. & ʒ. de hære. instit. l. antepen. & insist. eod. § ab seruo. & ʒ. tit. j. l. statuliberum. in prin. & l. si quis seruo. Sed contra J. ad Trebel. l. cogi. § sed & si seruo. Sol. ibi. Item facit ʒ. tit. j. l. seruo alieno. § j. Accursius.

e ¶ Eius. scilicet debitoris.

f ¶ Ad patrem. ʒ scilicet quendam factum extraneum, quem hæredem faciebat.

g ¶ Suæ. ʒ scilicet hæredis.

h ¶ Habitura. filia filia. i meam hæreditatem in qua pater illius filiæ est hæres: habeat filia illa ante partem.

i ¶ Post mortem. ʒ sic J. eo. l. fideicommissa. §. si filio. & J. ad Trebel. l. ubi purè. & Lepistola. §. si. & J. de auro & argento lega. l. filiã. & C. de fideicommis. l. quamuis. & ita tacita mora interuenit ex uoluntate defuncti. Accursius.

SI ita fuerit. ʒ CASVS. Feci testamentum, & in eo ita dixi: quicunque bona mea peruenerint ex testamento meo, uel ab intestato uel quoquo iure: lego ab eo Titio c. posteà natus est mihi filius, & in familiam meam uenit, & habuit hæreditatem meam ab intestato. nunquid tenetur præstare dicta c. Titio? & dicitur q̃ sic, & idem est si aliquis post dictũ meũ testamentum cœpit mihi esse cognatus, & hæreditate sua habeat ab intestato. nam tenebitur ille cognatus præstare Titio dicta c. Sed si aliqua mulier nupserit mihi post dictũ meum testamentum, & habuit hæreditatem meã ab intestato, eo qd̃ non habebam agnatos uel cognatos, etiam ipsa tenetur præstare dicto Titio c. prædicta. Vinia.

k ¶ In familiam. ʒ per adoptionem. nam & hi ab intestato succedũt ut institu. de adop. § j.

l ¶ Quoque. ʒ scilicet mulieris extreneæ quę fuit nupta huic testatori, qui posteà ab intestato decessit, & hæc ei successit per edictum unde uir & uxor. & hoc subiicit.

m ¶ Ex edicto. ʒ unde uir & uxor: ut C. unde uir & uxor. l. j. & facit suprà, de codicil. l. si quis cum. & J. ab intestato. Accur.

SI tibi, & ei. ʒ CASVS. Institui mihi hæredes tres filios meos, & ita dixi posteà: Titio uicino meo lego centum aureos, & ei, q̃ ex dictis meis filiis uenerit ad meum funus. me mortuo nemo ex filiis uenit ad funus meum. nunquid debet habere tota c. Titius? Et dicitur q̃ sic: non minuitur legatum propter hoc. Vinianus.

n ¶ Si tibi. ʒ si, id est, quamuis: uel propriè.

o ¶ Non minuetur. ʒ habebis ergo l. fic. C. si condi. infer. l. pen. & ʒ. titu. j. l. Lucius. §. quisquis. §. § pen. & l. fina. §. Seio & ʒ. de testam. tut. l. qui tutelam. in princip. Alij dicunt te habere integra centũ, quæ tibi non minui debent: quod esset si disiunctim esset nobis legatum. at hic cõiunctim fuit legatum: C. de caduc. toll. l. vnica. §. abi autem. & §. si uerò non omnes.

Fideicommissa. ʒ CASVS. Hic dicitur quòd fideicommissa possunt relinqui per omne uulgare. & ponit exempla de pro uinciis in quibus sunt uaria uulgaria.

¶ Mætianus. † LEX IX.

SI ita fuerit fideicommissum relictum, Ad quemcunque ex testamento meo, uel ab intestato. uel ita, Ad quemcunque quoquo iure bona mea peruenriãt. hac † oratione & eius, qui posteà natus erit in ue familiã k uenerit, & eius quoque † qui posteà cognatus esse cœperit, fidei commissum uidetur: eius quoque, l quæ nõdum nupserit, sed posteà, eo scilicet † casu quo ex edicto m ad uxorẽ bona mariti intestati solent pertinere.

¶ *Si testator leget certam summam aliquibus, si certum quid fecerint, uno non faciẽte alter nihilominus habebit partem legati sui.*

¶ Valens. † LEX X.

SI tibi, n & ei, qui ex tribus liberis meis in funus meum uenerit, centum aureos legauero: non minuetur o in tua persona legatũ si nemo uenerit.

¶ Vlpianus. † TEX XI.

FIdeicommissa quocũque sermone relinqui possunt, non Latino solùm uel Græco, sed etiã Punico, p uel Gallico, uel alterius cuiuscunque gentis. ¶ Quoties q quis exẽplum r testamẽti præparat & prius decedit quàm testetur: nõ ualẽt s quasi ex codicillis quæ

† Iib. j. fideicommisso.

† Ratione.

† Fl. deest, quoque.

† Fl. deest, scilicet.

† Ii. ʒ. fideicommisso.

† Ii. ij. fideicommisso.

¶ Quoties ego scripsi in quadam charta tenorem testamenti quod uolebam ordinare: & forte ad hũ adhibui ibi quinque testes: & antequã legerem coram septem testibus testamentum, decessi. Certe non ualet dicta scriptura ut testamentum, nec etiam ut codicillis. non enim in corde gerebam codicillos facere, sed testamentum.

¶ Si ita. ʒ Institui mihi Titium & Seiũ hęredes: & ita posteà eis in eodem testamento locutus sum, commendo uobis Sempronium. nunquid per hæc uerba tenentur hæredes aliquid Sempronio dare ex eã fideicommissi? Et dicitur, q̃ non quia aliud est commendare, quod importat significationem laudandi: aliud alia uerba dicere, per quę uelit fideicommissum relinquere testator.

¶ Cùm esset quis. ʒ Institui mihi Titium & Seium, & rogaui Titium ut suam partem hęreditatis restitueret Seio cõhęredi suo acceptis ea dicto Seio. Certe si uult Titius petere dicta c. à dicto Seio cõhęrede, & dare ei suam partem hęreditatis, suo arbitrio potest hoc facere. Sed nunquid econtra cohæres suus prędictus potest ei dare c. prædicta, & habere ab eo Titio suam partẽ hæreditatis etiam malo uel le ipsius Titij? Et dicitur quòd sic. nam duplex est fideicommissum prædictum relictum ab ambobus hęredibus sibi ipsis, unde unus potest constringere alium, & econtra. ¶ Si quis ita. ʒ Institui mihi hęredẽ Titium, & ita dixi: Sufficiant Sempronio uineę meæ positæ in tali loco, uel fundus meus positus in tali loco. nunquid poterit Sempronius petere ex causa fideicommissi dictas uineas uel fundum? Et dicitur quòd sic. & idem esset si dixissem, Contentus sit Sempronius domo mea in tali loco posita. Hoc dicit usque ad §. sic fideicommissum, Vinianus.

p ¶ Punice. ʒ id est, Aphricano, & infrà, de uerborum obligatio. l. j. §. fina. imò etiam nutu: ut infrà, eod. l. nutu. & facit infrà, de supell. leg. l. Labeo.

q ¶ Quoties. ʒ Nota casum mirabilem, quod si aliquis tabellio fecit imbreuiaturam testamenti, nec legit eam coram testib. nec in charta pura scripsit: quod non uale iure testamenti, nec iure codicillorum, etiam si fideicommissum sit ibi relictum. Accur.

r ¶ Exemplum. ʒ quod dicitur schedam: ut C. de fide instrum. l. contractus. & etiam imbreuiatura in uulgari.

s ¶ Non ualent. ʒ ut ʒ. de codicil. l. j. & de test. Lex ea scriptura. & J. de

secun. tab. l. j. § si quis in duobus. in fin. §.

a ¶ Suam. ʒ i. sui. est ergo cõmendare. i. laudare. sic C. de fideicõ. l. ii. ex illa. & ʒ. mand. si uerò non remunerãdi. §. cũ quidã. & hic. qñque. p deponeremus J. de uerb. sig. l. commendare. & ʒ. depos. l. Lucius.

b ¶ Cũ esset. ʒ testator instituit tres hęredes: unũ rogauit restituere suam partem Titio ac ceptis centum à cohæredibus.

c ¶ Fideicõmissum. ʒ quantitatis.

d ¶ Ab hęrede. ʒ una cum eo instituto.

e ¶ Percipiet. ʒ quantitatem. Accur.

f ¶ Portionem. ʒ hęreditatis. Accur.

g ¶ Et sane ʒ modò respondet repetẽdo quę stionem.

h ¶ Accepta certa. ʒ uel à cohęredibus: ut ʒ. ut à fideicõmissario.

i ¶ Præstare quantitatem. ʒ hic fideicommissum quantitatis ualet

† Institum ʒ iste text. vi sentire q̃ ablatiui ab soluti pdõnẽ inducũt limitabis p Bald. C. qui lice. ab em. dit. de quo uid. in l. ab emptione. & ibi bonã gl. inuer. re stitutis. ʒ. de intelle. huius text. uid. Io. Hãnib. in Ru. so. ma. n. 13

† Flo. pcipiet.

† Fl. rogat.

† Fl. deest, scilicet.

fi fideicõmissarius hoc uelit. non autem cogitur inuitus: nisi iam quid aliud ex testamẽto percepit. & sic poteſt solui contrariũ. J. ad Trebel. l facta. §. re gẽ falc. l. an ratione. §. tam & si. ibi, quo loco, &c. uel dic, ut ibi. Itẽ arg. ʒ. ʒ. tit. j. l. fin. §. j. Sed ibi ut esset precũ, fuit taxata quantitas: & ideo non statur ei si plus ualeat tẽpore mortis.

K ¶ Fundus. ʒ certæ, & certus. aliàs nõ uaeret: ut ʒ. de iur. do. l. cũ post. § gener. & facit ʒ. titu. j. l. peto. in prin. Sed arg. cõtra. ʒ. de offic. præti. l. sępè.

¶ Si fideicomissum. ʒ CASVS. Hic loquitur principaliter i quatuor generibus legatorum. Primum est tale, Titio x. dari uolo, nisi Seius hęres meus noluerit. istud certe fidei commissum est conditionale, & exigit primam uoluntatem hæredis. unde si semel placuit hæredi tale dictũ fideicõmissum, necesse habebit dare, & uoluntatẽ mutare nõ poterit in præiudicium fideicommissarij. Secũdum est tale. Lego Titio x. cum uoluerit Seius hęres meus. & istud fideicõmissum exigit primam hęredis uoluntatẽ sicut & superius. & dicitur habere dilationem donec uiuat hæres: dum tamen non dicat se uelle soluere fideicommissum. Si autẽ constituat se uelle dare, & posteà decedat antè q̃ det, hęres suus tenetur dare fideicommissario sed econtra si fideicommissarius decedat antè q̃ hęres instituat se ei dare: ad hęredem suum nihil transmittit: quia est conditionale antẽ q̃ hæres constituat se ei dare. & conditionalia legata uel fideicommissa non transeunt ad hęredem legatarij uel fideicommissarij ante conditionem impletam. Tertium est tale. Lego Seio x. si Titius hęres meus noluerit. quod legatum non debetur. Quartũ est tale. Si Titius hæres meus fuerit tale arbitratus, lego Titio x. uel de Seio x. qd̃ quidem legatũ debetur: quia nõ uidetur ego testator commisisse legatũ in merã uoluntatem hrdis mei. sed quasi in uoluntatẽ alicuius boni uiri. Et idem est, si ita dixi, si hęres meus putauerit, uolo q̃ det Seio x. uel ita si hęres meus existimauerit, uolo quod det Seio x. uel ita: si fuerit usum, uel videbitur hęredi meo utile, uolo quod det Seio x. Quid si ita dixi, ego testator lego Titio x. si te Seium hęredem meũ meruerit? nunquid debet fideicõmissum? Et dicitur q̃ sic, si mõ potuit probare fideicõmissarius se aliter meruisse hęredi q̃ bonus uir statuit contentus. Ite quid si ita dixi, lego Titio decem si te Seium hęredem meum non offenderit? certè debetur fideicommissum si fideicommissarius probet similiter se aliter esse meritum dicto hęredi quod bonus uir & non infestus statuit contentus. h. d usque ad §. hæc uerba. Vinia.

l ¶ Noluerit. ʒ i. si noluerit. Accur.

in exemplo scripta sunt, licet uerba fideicõmissi scriptura habeat. & ita diuum Pium decreuisse Mętianus scribit.

¶ *Verbum, Commendo, fideicommissum non inducit. Bart.*

¶ Si ita quis scripserit, Illum tibi commendo. diuus Pius rescripsit, fideicommissum nõ deberi. Aliud est enim personam commẽdare, aliud uoluntatem suam a fideicõmittentis hęredibus insinuare.

¶ *Ablatiui absoluti non solùm conditionem, sed etiam dispositionẽ inducunt, quãdo referuntur ad eos, quos testator potest grauare. Bart.*

¶ Cùm esset b quis rogatus † restituere portionẽ accepta certa quãtitate, responsum est ultrò petere ipsum fideicommissum c ab hęrede d posse. Sed utrũ si uolet, percipiet e † restituetq; portionem. f an verò & si no lueit, cogãt accepta certa quantitate portionẽ restituere, proprię est deliberatiõis. Et sane g cùm quis rogatus est accepta h certa quantitate portionẽ restituere, duplex est fideicommissum unum scilicet, i ut possit petere requantitatẽ, paratus portionem cedere: aliud, ut & si nõ petat: † tamẽ cogatur fideicõmissario restituere, parato pstare quantitatẽ. k

¶ Si quis ita scripserit, sufficiãt tibi uineę, uel fundus, l fideicommissum est: quoniam & illud fidei commissum esse arbitramus, Contentus esto illa re.

¶ *Iste §. ponit quadruplicem casum: ideò non potest commodè summari.*

¶ Sic fideicommissum relictũ. Nisi hęres meus noluerit, m illi decẽdari uolo: quasi cõditionale fidei commissum est, & primam uoluntatem exigit: n iõq; post primam

† Fl. deest, quoque.

† Fl. deest, scilicet.

voluntatem nõ erit arbitrium hęredi † dicendi se noluisse. o hoc autem p legatum, Cùm uoluerit, tractum q habet quamdiu uiuat is, à quo fideicommissum relictũ est. Verũ si antequàm dederit, r decesserit, hęres ipsius s prestat. t Sed & si fideicommissarius antè quàm hęres constituat, decesserit, ad hęredem suum nihil trãstulisse uidetur. cõditionale enim esse legatum nemini dubium est, u & pendente conditione legati uideri decessisse v fideicommissarium. Quanquam x autem fideicommissum ita relictum, Si uoluerit, y non debeatur: tamen si ita scriptum fuerit, Si fueris arbitratus, Si putaueris, Si existimaueris, Si utile tibi fuerit visum, uel uidebitur: debebitur. non enim plenum z arbitrium a voluntatis hęredi dedit, sed quasi viro bono b commissum relictum. Proinde si ita sit fideicommissum relictum, Illi, si meruerit, omnino fideicommissum debebitur, si modò meritum apud † uirum c bonũ collocare fideicommissarius potuit. Et si ita sit, Si te non offenderit: ęquè debebitur: d nec poterit hęres causari nõ esse eum † meritum, si alius uir bonus & non infensus † meritum potuit admittere.

¶ *Verbum peruenire, inducit fideicommissum. Bart.*

¶ Hęc uerba, † Te fili rogo, ut prędia, quę ad te puenerint, pro tua diligẽtia diligas, & curam eorum agas, ut possint ad filios tuos peruenire. licet non satis exprimant fideicommissum, sed magis consilium quã necessitatem relinquẽdi:

m ¶ Exigit ʒ 99 semel uelit. nam sufficiet semel uelle.

n ¶ Noluisse. J. not. suficit: semel uoluisse. sic J. de aqua plu. arc. l. in diem. & J. quorum lega. l. j. § prodest sed pętra. J. de uerbo. obli. l. si quis stipula. Solutt. ut not. ʒ. titu. j. l. statuliberum. § ult. & facit J. proxi. §.

o ¶ Hoc autẽ. ʒ idem in legato libertatis: ut J. de manu. testamen. l. seruus. & sic habet dilationem.

p ¶ Tractum habet. ʒ i. conditionale est.

q ¶ Dederit. ʒ i. dare voluerit. & sic est contra. J. de uerbo. oblig. l. centesimis. §. si ita. ubi hęres non dat. sed ibi in stipulatione. uel expone hic dederit. dare rẽ uoluit: quia dixit hoc, uel aliter constat de eius uoluntate. & sic concordat l. illa.

r ¶ Ipsius. J. hęredis.

s ¶ Prestat. ʒ & statim.

t ¶ Dubiũ est. ʒ Not. diem incertum esse cõditionem.

u ¶ Decessisse. ʒ aliàs defecisse. vnde legatũ est factum caducum: ut C. de cad. toll. §. finautem. dies. n. incertus est condõ: ut J. de cond. & demon. l. dies. & ʒ. ti. 2. l. talis. Azo. Itẽ huic §. & præceden est ʒ. ʒ. tit. 2. l. senatus. §. legatum. Sol. ut ibi.

x ¶ Quanquam. ʒ not. ex isto §. expressa nocere. Item no. differentiã inter si, & cum.

y ¶ Voluerit. ʒ tu hęres. i. si tu non tuis, non debetur: ut ʒ. tit. 2. l. senatus. §. legatum.

z ¶ Plenum. ʒ aliàs ad plenum. Accur.

a ¶ Arbitrium. ʒ sed quę est differentia inter primum & secundum casum? Respon. quia in primo libere uolũtati hęredis committitur & licet testatori iustum appareat, tamen hęredi permittitur ex tam libera uoluntate interpretari ęquum iniquum, & iniquum ęquũ quod est absurdũ. At in secundo casu solum permittitur, ut ęquum uideat an sit æquum: quod si est, non permittitur hęredi aliter interpretari fm R. ut hic. & sic nota. expressa nocere: ut J. de condi. & demonst. l. nonnunquam. Item not. differẽtiam inter si, & cum. & sic est contra ʒ. de condi. indeb. l. qui promisit. Sol. ibi. Item contra ʒ. ti. 2. l. senatus. §. legatum. Sol. ut ibi.

b ¶ Viro bono. ʒ sic J. de rebus dub. vtrum. §. cũ ita. & de iniur. l. sed si unius. §. ait prętor. & de fideicom. lib. l. fideicommissa.

c ¶ Virum. ʒ No. arbitrium & estimationẽ alicuius electi reduci ad arbitrium boni uiri.

d ¶ Æque debebitur. ʒ nam ęquipollent hęc duo: ut ʒ. tit. j. l. quidã. & l. cum pater. §. rogo.

¶ Hęc uerba. ʒ CASVS. Titium filium meum, qui & ipse habebat duos filios, mihi hęredem institui. & cum essent in hęreditate mea prędia, ita fui locutus in eodem testamento dicto filio meo: te fili rogo ut prędia quę ad te peruenerint de hęreditate mea, pro tua diligentia diligas, & curam eorum agas ut possint ad filios tuos peruenire. me testatore mortuo dictus meus filius instituit sibi hęredes

† Fl. hęredis dicẽdi noluisse.

† Flor. si te meruerit. aliàs demeruerit.

† Fl. quasi.

† Fl. deest, eum.

† ats, infestus.

† de sententia hnius §. ui. Fort. Gar. l. Gallus. §. & quid si tri. n. 62. de liber. & posth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictos suos filios, & quosdam extraneos. & decessit. nunc petunt dicti filij sui ante partem dicta pdia ex testamento meo, qui eram eorũ avus: quæritur, vtrum possunt? Et vt q̃ non, quia dicta verba quæ dixi ad filium meũ, magis videntur importare consiliũ à me datũ filio, quo de supradictis prędiis, q̃ necessitatem dandi fideicommissi filijs suis mei. inspecta tamen voluntate mea potius quàm verbis, dicendum est dictos filios filij mei posse habere ante partem dicta prędia. Viuia.

tamẽ ea prędia in nepotibus post mortẽ patris eorum vim fideicõmissi videntur continere. a

a ¶ Continere. ʒ scilicet inspecta poti° mẽte testatoris, quàm ipsius verbis, & sic non obst. J. e. l. pater. §. pe. & est sic §. ti. j. l. vnum. §. fi. & §. ea. l. §. si quis ita. & J. e. l. Pamphilo. in prin. Accur.

¶ *A patre potest relinqui filio, si verba sapiant quoquo modo ut fideicommissum in tempus existentiæ sui iuris videatur dilatum. b. d. Barto.*

¶ Si filio, b à patre hærede instituto, fideicommissum relictum fuerit: & si verbis † non sit ita c relictum, Cùm pater moreretur, sed intelligi d hoc posit: putà quia sic relictum est, vt relinquat filio; vel, Volo eum habere: vel, Volo ad eum pertinere, defendetur, in id tempus fideicommissum relictum esse, † quo sui iuris filius efficiatur. e

† Concor. c. si pr. §. pmissæ. ibi, dum mũ. sicut in casu proposito. de test. li. 6. & de intel. huius text. vide Mari. Soz. in l. cũ filio. n. 29. de lega. j.

† Fl. deest, esse.

¶ Si filio. ʒ CASVS. Mæuius instituit sibi hærede Titiũ habentem filium Caium, & in dicto testamento reliquit Mæuius per fideicommissum à dicto Titio hærede centum Caio filio prædicti Titij. quæritur quando Caius filius Titij hęredis possit petere dictũ fideicommissum? Et certè siue efficiat sui iuris Caius per mortẽ Titij patris sui, siue alio modo potest petere fideicommissum p̃dictum, & non ante. & hoc est verum, siue Mæuius testator dixit expresse quòd Titius hęres daret fideicommissum Caio filio suo, cũ sui iuris esset Caius, vel morte patris, vel alio modo, siue tacitè intelligi posit q̃ Mæuius habuit illam voluntatem, puta quia dixit Mæuius testator, volo vt tu hęres Titius relinquas centum Caio filio tuo. vel quia dixit, volo Caium habere centum, vel volo ad eum pertinere. Viuia.

† Fl. deest, alicui.

¶ *Non refert quid ex equipollentib. fiat. Bartolus.*

¶ Si cui † ita fuerit fideicõmissum relictum, Si morte patris sui iuris effectus fuerit, & emancipatione sui iuris factus sit: non uidebitur † defecisse cõditio: † sed & cũ mors patri contingat, quasi existente conditione ad fideicõmissum admittetur. g

† Fl. non uidet de fecisse conditionem.

¶ *In alienatione rei legatæ distinguitur an testator alienauerit ex necessitate, aut voluntate. In actione autem debiti non fit ista distinctio, sed hæres semper probat testatorem exegisse debitum animo adimendi legatum. hoc dicit usque ad §. si quis illicitè.*

¶ Si rem suam testator alicui † legauerit, eamque necessitate h vrgẽte alienauerit, Metianus putat † fideicõmissum peti posse: nisi probetur adimere ei testatorem voluisse. probationem i † autem mutatæ uoluntatis ab hæredibus exigendam. k Ergo & si nomen quis debitoris exegerit, quod pet fideicommissum reliquit, non tamen hoc animo, quasi vellet extinguere fideicommissum, poterit dici deberi: nisi fortè l inter hæc interest. hic enim extinguitur ipsa substantia m † debiti: ibi res durat, tametsi alienata sit. Cùm tamen quidam nomẽ debitoris exegisset, n & pro deposito o pecuniam habuisset, putaui fideicommissi petitionem superesse: maximè quia non ipse exegerat, p sed debitor ultrò pecuniã obtulerat, quam offerente ipso non † potuit non accipere. ¶ Paulatim igitur admittemus q & si ex parte † pecuniæ rem comparauerit, quam non hoc animo r exegit, vt fideicommissario priuaret fideicommisso, posse adhuc fideicommissi petitionem superesse.

† Fl. deest.

† Fl. deest, Metianus putat.

† Facit c. j. cũ glo. sup verbo, mortis, in me. ibi. & q. voluntatẽ. cẖ. de his, quæ vi met. cau.

† Fl. constãtia.

† Fl. deest, non.

† Fl. ex hac parte.

¶ *Non prohibetur quis legare columnas aut lapides ex illa domo quam oportet secundum leges destruere.*

¶ Si quis illicitè ædificasset, id est hoc quod dirui cõstitutiones iubent, s an fideicõmisso relinquetur ab eo? ædificio illicito, puta unam columnam: secus in licito: ut suprà, tit. ij. l. cætera. & l. filius familiàs. §. ædes. & facit infra, eod. l. nutu. §. ij.

Probatio mutatæ voluntatis hæredi incũbit.

a ¶ Ex eo. ʒ ædificio illicito, puta unam columnam: secus in licito: ut suprà, tit. ij. l. cætera. & l. filius familiàs. §. ædes. & facit infra, eod. l. nutu. §. ij.

b ¶ Impedimento. ʒ huic legato columnæ.

¶ Si hæres ʒ CASVS. Instituit mihi hęredem Titium, & iussi ei quòd mutuaret Seio amico meo cẽtum usq; ad sex menses pro duobus denariis libram quoliber menseæ, cùm alij usurarij mutuarẽt ad sex denarios libram. Certè valet tale fideicommissum, & putauit Mæuius quòd deberet dare fideiussores hęredi de dictis centum reddendis ei in termino: sed non est verum: imò nudam tantum cautionem. Viuianus.

† Flo. an fideicõmissũ relinquere ex eo quis possit.

† Nã quod necessario destruendũ est, non est in eius destructione necessaria author. tas superioris: vt extra de elect. c. venerabilem. cum gl. sup uerbo, uenerunt. Viuianus.

† Flo. deest si.

‡ Fl. deest esse.

c ¶ Vtile. ʒ ut suprà tit. ij. l. si seruus legatus. §. fina.

d ¶ Idoneè. ʒ scilicet cum fideiussoribus uel pignoribus, ut §. mand. l. si mandatum §. fi.

e ¶ Cautionem. ʒ talem, ut dixi. sed nũdè fic, ut suprà, de iudi. l. omnibus. Accursius.

¶ Si seruo. CASVS. Seruo Titio legaui militiam meam. noluit enim quod dictus seruus Titij staret ad quoddam meũ castrum pro milite, & haberet quoliber die quinque solidos pone. quã quidem militiam seruũ habere non possunt. ut datur intelligi in fi huius §. modò quæritur, an Titio domino acquiratur dictum legatum? Et distinguitur. aut ego testator sciui eum esse seruum cũ legaui militiam: aut ignoraui. Primo casu debetur legatum. sed quia seruus non potest habere militiam ut dictum est, datur domino eius æstimatio militiæ. Secundo casu nõ valet legatũ aliquo modo: & est ratio in hoc secondo casu, quia non est verisimile, quod ego testator reliquissem seruo militiam, si sciuissem eum esse seruũ. quamuis cùm sciui eũ esse seruum tempore quo legaui ei militiam, valeat legatũ quantum ad æstimationem militiæ dandam domino seruiũ, ut dictum est in ipso casu. ex his autem quæ dicta sunt in dicto primo casu, illud potes colligere, q̃ cùm aliquid relinquitur alicui per fideicommissum uel per legatum, illud præstandum est, quod relictum est si potest præstari. alias æstimatio est præstanda. Viuianus.

‡ Fl. deest esse.

¶ Quòd rursus verificetur de duabus vicib°, uide i l j. §. si cui. ff. ut lega. noie ca. & Bart. in l. cũ qui. ff. de uerb. oblig.

f ¶ Militia. ʒ quam seruos habere fuerat insitatum, non tamen iure aut natura uetitum penitus, secundum R. uel forte de iure est uetitũ: ut C. qui mili. non pos. l. super seruis. per totum.

g ¶ Deberi. ʒ huic enì relicto talis inest natura, ut suprà, tit. j. l. mortuo. §. j. R.

h ¶ Denegari. ʒ sed hæc militia posset legari ei libero: ergo ei seruo: ut §. tim. j. l. debitor. §. seruo. quæ est contra. Sed dic non omne: sed nec id quod ratione rei legatę uel personæ legatarij impeditur, potest legari libero & seruo. & quod impeditur, nec uni nec alteri: hic autem non rei personæve ratione impeditur omnino legatum: sed ex coniectura mentis defuncti. præsumitur enim, quoniam non cõsueuerunt serui militiam habere, si esset seruum, nil ei relicturus esset testator. nam & alias ex legatarij vsu & scientia testatoris uolũtas colligitur, ut §. de usu & habit. pleniùs. §. sed si pecoris. & § equitij & supra, de lega. j. l. si seruus plurium. §. fin. & de iudi. l. sed & si susceperit. §. j. & §. ij.

i ¶ Non reliquisset. ʒ hoc enim hic præsumitur, sicut in re aliena legata, & in substitutione seruo instituto hæredi uulgariter facta aliud uoluisse eum præsumitur, ut C. eod. l. cum alienam. & §. de hære. instit. l. pater filio.

k ¶ Apparet. ʒ Nor. enì legatam præstari debere, quæ si præstari nõ potest, eius æstimatio præstetur à legatario.

l ¶ Præstari non potest. ʒ huic ergo minimè est inferendum. difficultatis enim & non impossibilitatis respectu hoc non posse dicitur: ut in re aliena legata quam dominus non uult uendere. cæterum iure naturàve relicto resistẽte nihil omnino dabitur, ut in mãcipio ortho doxo hæretico, & in fundo martio, & homine libero relicti dicitur: ut §. tit. ij. l. apud Iulianum. §. fi. & l. cætera. & distingue ut ibi no. in l. sed si res. & facit J. de au. & arg. leg. l. Titia. § j. & § tit. ij l. filius familiàs. § iiij. & inf. de uerbo. obli. l. multum.

¶ Si quis decem. ʒ CASVS. Legaui decem Titio ab hærede meo: & ita dixi, si Titius perdiderit dicta decem. rursus lego ei, decem modò quæritur hic de tribus. Primum, utrum valeat secũdum legatũ? Secundum est, utrum hæres meus possit exigere à Titio legatario cautionem ut ipse legatarius faciat salua decẽ quæ primo ei soluuntur: ita quòd hęres non teneatur ad præstanda amplius decem? Tertium est, si Titius legatarius perdiderit bis, uel ter, uel quater dicta decem. an hæres teneatur semper dare alia decem? Et iurisconsultus respondet ad secundum & tertium: per quam responsionẽ colligitur responsio primi, & dicit quod hæres non potest exigere decem nec dictã cautionẽ à legatario. Item dicit, quod si legatari° ultra semel perdiderit decem non tenetur ei iterum dare hęres. colligitur ergo responsio primi, scilicet quod si semel perdiderit decem legatarius, alia decem ei hæres dare non tenetur amplius. Viuianus.

† Nã infinitas uitaf. & cõcor. c. cũ multis. extrà de re scrip. lib. 6. † Flo. eius.

m ¶ Cautionem. ʒ à legatario.

n ¶ Fideicommissum. ʒ scilicet legatario.

o ¶ Exigendam. ʒ i. non exiget hæres cautionem.

p ¶ Quam semel. ʒ cõtrà §. qui. mo. ususfru. amit. l. sicut. sed ibi dixit quoties: sed hic dixit rursus. item no. sufficit semel soluĩ°, & quandoque non, ut no. C. de iur. deli. l. fi. §. sed quia. Item no. contra infinitatem. fic J. de dam. infec. l. qui bona §. fi. & §. de arbi. l. nõ distinguemus. §. quæsitum. & J. de re iudi. l. à diuo § sed si emptor & C. de sacrosanc. eccle. l. fin. §. sed ne. & §. pro socio. l. si socius pro filia. §. quod si salua. & J. ut le. no ca. l. j. §. fi cui. Sed arg. contrà J. de fideiuf. l. si ita stipulatus à Seio. & §. de in lit. iur. l. uideamus. §. iurare. & in aut. de non alie. § sancimus. col. ij. ibi, in quo optima mẽsura &c. & §. de eden. l. ueluti. §. hæc uox. Azo.

Infinitas uitanda est.

q ¶ In infinitum. ʒ No. infinitatem uitandam.

¶ Item si quis. ʒ CASVS. Cùm Cornelius peteret existere hęres ab intestato Caio Seio. qui Caius Seius fuerat debitor Titij in decem ex aliqua causa, & ita Cornelius propter dictam hæreditatem est debitor Titij in dictis decem, si eam adeat: hic Titius fecit testamentum, & instituit sibi Martinum hęredem, & legauit dicto Cornelio decem, & ita subiunxit: tu Martinus hęres poteris facilè compensare hæc decem cum Cornelio, qui, ut dictum est, debet mihi decem, propter hęreditatem Caij Seij: postea Cornelius noluit adire hęreditatẽ Caij Seij: sed uolebat fideicõmissum de decem sibi à Titio prędicto relictum. quęritur, nunquid possit habere? Et dicitur q̃ non: quia uidetur esse contra voluntatem testatoris, quę pręcipuę seruanda est in fideicommissis. Viuianus.

r ¶ Cui. ʒ id est alicui.

s ¶ Posse. ʒ No. facilius compensamus quam soluimus.

t ¶ Caij. ʒ quia Caius instituit fideicommissarium, qui Caius fuerat debitor testatoris secundi.

v ¶ Voluntatem. ʒ tacitam, quasi sub hac conditione legauerat, si ille Caio Seio fuerit hęres, & compensauerit. Facilius enim remittimus quę speramus, quàm demus quę possidemus. fic §. de leg. ij. l. unũ ex §. ii rem. & facit inf. tit. j. l. j.

x ¶ Fideicommissum. ʒ Nor. in fideicommissis pręcipue spectanda fernandáque est testatoris uoluntas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Voluntas.ʒ ut & ś.titu.ij.l penul.no.& J. de supel.lega.l.Labeo. & J.de auro.& arg.leg l.Quintus.

¶ Plerunq; euenit.] CASVS Hic §.duas ponit regulas. In prima non ponit exempla, in secũda sic. Prima est talis. Potest esse quòd multorum interest heri, quod dictum est à testatore: & tamen unus tantum habet actionem eo quod testator eum solum honorare voluit. & potes si vis penere exemplũ, quando duo non socij promiserunt centum insolidum testatori: & ipse legauit uni eorum libertatem. quamuis enim interfit alterius ut ambo liberentur: tamen non liberabitur, nisi ille cui legata est liberatio: & liberabitur per pactum, & non per acceptilationem: ad hoc vt liberatio nõ profit alij, ut J. de lib. lega. l.iiij §.ij. Secunda regula est econtra ad ad primam. Potest esse, quod vnum est legatum à testatore relictum, & tamen plures ad illud admittuntur: eo quod testator plures voluit honorare. & ponitur in litera tale exemplum. Ego & Titius stipulati sumus insolidum à Seio nobis dari Stichũ. postea Cornelius fecit testamentum, & petijt ab hærede suo ut daret mihi & Titio dictum Stichũ debitũ nobis à Seio. quãtus enim unũ. i. unius hæredis Stichi fit legatum: tamen Seius & Titius admittentur ad petitionem ipsius: & prout cuiusq; nostrum interest. tantũ ex dicto legato consequemur. Quid si ego petij totũ Stichũ ab hærede Cornelij, & litem secum fui contestatus? certè totum debet mihi soluere: dum tamen caueam ei quod defendam eum à Titio collegatario meo. & hæc sunt uera siue ego & Titius meus collegatarius eramus socij, siue non. & quod dixi in hærede Cornelij rogato à Cornelio, vt daret mihi & Titio Stichum nobis debitum à Seio: idem est si Cornelius dictum Stichum alicui per fideicommissum reliquisset, & dictum fideicommissarium rogasset de dando mihi & Titio dictum Stichum. Viuianus.

b ¶ Plerũq;.ʒ No. ex prin. huius §. illi soli deberi fideicommissum, quem testator voluit honorare. Accursius.

c ¶ Vni.ʒ ergo ei soli ex fideicommisso tali competit actio.

d ¶ Habitum.ʒ pone exemplum, si plures sint rei debendi, & uni legatur liberatio: uel si lego tibi quod Titius tibi debet, qui est fortè non soluendo. nam refert gratia vnius uel pluriũm: ut J. de libe. lega. l. iij §.fin. & J. ea. l. §. interdum.

e ¶ Verisima.ʒ ut ei tantum debeatur quem testator voluit honorare.

f ¶ Si pluribus.ʒ creditoribus Titij.

g ¶ Eius.ʒ scilicet legati.

h ¶ Eiusdem.ʒ scilicet hominis.

i ¶ Rei.ʒ non testatoris.

k ¶ Stipulandi.ʒ non testatoris.

l ¶ Rogatus est.ʒ ab eo qui erat non debitor.

m ¶ Omnium.ʒ scilicet creditorum.

n ¶ De omnibus.ʒ scilicet honorandis. alioquin aget debitor tantũm, ut inf. proxi §. & facit ś.tit. j.l. fideiussor.

o ¶ Agent.ʒ scilicet quilibet pro parte debiti sui.

p ¶ Defensum iri.ʒ inf. de libe. lega. l. quid ergo.

q ¶ Eum.ʒ scilicet hęredem.

r ¶ Soluit.ʒ legatum.

¶ Interdum.ʒ CASVS Hic §. ponit unam regulam: & super eã ponit exemplũ, & illud exemplum postea determinat. Regula est talis. Quandoque vnius nomen in testamento scribitur in legãdo, & alteri petitio competit legati. Exemplũ est tale. Titius debebat publicano decẽ propter passagiũ forte. ego feci testamentũ, & rogaui hẽdẽ meum q; solueret decẽ publicano, p dicto Titio. certè Titius admittitur ad petitionẽ fideicõmissi, & nõ publicanus: nisi probet publicanus q; pro suo publicani amore ego reliqui fideicõmiss. prędictũ. Vi.

s ¶ Nõ publicanus.ʒ cũm nulla eius gratia sit relictum: imò ut minister eligatur: ut ś.titu. j. si quis Titio decem. aliàs secus: ut inf. de condi. & demon. l. Titio. §. Titio genero. & ś.ea. l. proxi. §. & ś. de vsufruc. ea. re. l. tribus. in fine. quæ sunt contrà. & facit ś. titul. ij. l. si fideiussor. & l. seruo legato. §. si testator. & l. si seruus legatus. §. penul.

t ¶ Voluerit.ʒ testator.

v ¶ Quæratur.ʒ prima facie.

¶ Si in opere.ʒ CASVS. Institui mihi hęredes Proculam & Titium: & rogaui eos q; facerent fieri vnum palatiũ reipublicæ Bononiæ, in quo expenderent mille libras. vel iussi eis q; ponerẽt vnam statuam in curia communis ad honorẽ reipublicæ. uel iussi eis q; sustinerẽt per domos meas quæ erant iuxta palatium cõmunis, seruitutẽ Cloacæ cõmunis immittendæ. uel iussi eis q; facerent aliquid aliud quod diuisionem non recipit. nunc veniunt procuratores communis, & conueniũt ad prędicta facienda uel aliquod prædictorum dictam Proculam solam, cùm Titius eius cohæres sit absens. unde hæc Procula cõquesta fuit de hoc p literas suas diuo Marco & Lucio Vero iperatoribus, dicendo eis, q; ipsa volebat adimplere bene pro parte sua, & nõ pro parte Titij cohæredis sui. certè dicti imperatores rescripserunt ei, q; volebant eam certum tempus habere intra quod faciat uenire cohęredẽ suum pro faciendis prędictis: post quod tempus volunt q; ipsa sola faciat prædicta: & q; posit imputare cohæredi suo Titio partẽ dimidiam sumptuum quos faciet in prędictis, uel aliquo prædictorũ quæ diuisionem non recipiunt. Viuianus.

x ¶ Proculę.ʒ ipsi Proculæ supplicanti, quę sola pulsabatur.

y ¶ Cohęredi.ʒ Proculę genitiui casus. ad quod est ś. de vsur. l. cum quidam. §. fi. & J. de ope. pub. l. si legatum. §. j.

z ¶ Mittat.ʒ ille cohęres.

a ¶ Solam.ʒ Proculam in iudicio conuentam. Accursius.

b ¶ Sumptum.ʒ in iudicio famil. ercis. ut ś. famil. ercis. l. hæredes. §. non tantum.

c ¶ Non admittunt.ʒ nam quę diuisionem non admittunt, tunc insolidum ab hæredibus & hęredibus debẽtur, ut ś. fa. ercis. l. hęredes. §. an ea. & J. de ser. leg. l. fi. & facit J. ti. j. l. Quintus. §. ad authoritatem.

d ¶ Non audietur.ʒ ut J. de polli. l. antepenul.

Tichus.ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & Sticho seruo meo libertatem dedi, & pręcepi prędicto hęredi ut doceat vel doceri faciat dictum Stichum unum artificium, ex quo artificio posit lucrari victum & vestitum competentem. quęritur nunquid Stichus poterit petere ab hęrede: ut faciat eũ doceri leges, ut fiat doctor legum: certè non, imò arbitrabitur iudex quod artificium competens potius hęres docere eum debeat sumptibus hęredis ipsius: & in causę cognitione debet inspicere iudex voluntatem defuncti, qui dixit, vnde posit se tueri &c. Item debet inspicere iudex ętatem Stichi & conditionem & naturam & ingenium, ut si est aptus ad calculam, ad eam eum ponat. si est aptus ad aliam artẽ, ad eam eũ ponat. Pegasi autem sententia qui dixit fideicommissum prędictum non uatere est probata. Viuianus.

e ¶ Aut.ʒ & male.

a ¶ Voluntate.ʒ C. de fideicomm. l. f. l. voluntatis.

b ¶ Ingenio.ʒ Nota q; ex ingenio natura & ætate & conditione alicuius, eius considerat ur officium.

c ¶ Artificium.ʒ valet ergo relictum licet incertum propter fauorẽ alimentorum: vt not. ś. titul j. l quidam. & facit ś. de solu. l. intet artifices.

Si sic.ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Caiũ, & ita postea dixi, hęres meus dato Titio fundũ meum Cornelianum positum in tali loco. Item Seio dato hoc amplius decem. quæritur quid importent hæc verba, hoc amplius. posita in legato Seii de decem? Et dicitur q; Seius propter illa verba habebit integra decem, & medietatem fundi Titio relicti. Viuianus.

d ¶ Dato.ʒ i. adiecto fundi nomine, alioquin inutile est relictum, vt ś. de iure dot. l. cũ post. §. gener.

e ¶ Decẽ.ʒ f. dato.

f ¶ Debeat. Jvt J. e. l. si pure. & ś. si cer. pet. l. lecta. circa. prin. Sed contra ś. titu. ij. l. si seruus legatus. §. si ita. sed hoc pronomen hic, solute contrarietatem, licet R. aliter soluat, ut ibi. Azo. Item facit infra, eo. l. si seruus. §. fi ei. & infra, de vsufru. le l. si alij. & supra. de vsufru. ae. l. inde Neratius. §. non solum.

On dubium.ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & legaui vxori meæ centum si non nupserit. & rogaui eam q; restitueret Sempronio dicta centum si nuberet. ipsa fuit consecuta legatum ab hęrede meo, & postea nupsit nunquid tenetur restituere Sempronio? Et dicitur quod non est dubium, q; bene est cogenda restituere, id est dicere, bene tenet restituere, quamuis posit nubere contra condictionem sibi appositam in legato, & legatum consequi. tamen nihilominus tenetur restituere Sempronio, vt dictum est: vt euenit in hęrede instituto sub conditione si iurauerit se capitolium ascendere, à quo hęrede legatum vel fideicommissum relictum est Sempronio pone. nam quamuis remittatur ei conditio iurisiurandi à iure, & habere posit hęreditatem: nihilominus tamẽ tenetur legatũ vel fideicom. dare Sempronio. Alij exponunt in prin. huius l. quoniam pro q; & dicunt q; vxor non tenetur restituere Sempronio. sed ego pono propriè verbũ quio, ꝓpter aliud verbum quoque positum ibi, hęres quoque iurisiurandi &c.

¶ Sed si cui.ʒ Legaui Titio centum: & rogaui eum q; emeret equum Sempronij, qui valebat quinquaginta: & eum daret Caio. Titius iuit ad Sempronium, & volebat ei dare de dicto equo quinquaginta. Sempronius dixit, nolo vendere: vel dixit: nolo vendere nisi habeam inde centum libras vel ducentas. nunquid tenetur Titius dare Sempronio pro equo tantum quantum petit: vt sic eum equum posteà det Caio iuxta præceptum mei testatoris? Et dicitur q; non, sed dabit Titius Caio iustam æstimationem equi: id est quinquaginta. Viuia.

g ¶ Non dubium.ʒ Pone casum tribus modis. Primo quod loquatur secundum iura nouæ quæ permittunt talem casum imponi nuptæ, ne secundas ineat nuptias: vt in aut. de soup. §. quæ vero. colla. iiij. & C. de indi. vidui. auth. cui. sed iure veteri contra: vt J. de condi. & demõ. l. quoties. & l. cum tale. in fi. & secundum hoc hæc dictio quin, simpliciter ponitur pro q; & secundum hoc valet fideicõmissum in eũ casum in quem voluit testator, vel in quocunque si hoc voluit. ś. vel viduitatis, vel si nupserit. Secundo dic, q; in casu viduitatis tantũ relinquit fideicommis. sub qua & legatum erat relictum. sed in l. quoties. quæ est contra, dicit non valere fideicommissum, si fuit relictum casu si nubet. & lege quin pro q; vt ś. Vel dic tertio q; non valet fideicommis. & dic relictum in pœnã si nupserit: vt d. l. quoties. & secundum hoc quin ponitur pro q; & hæc dictio non, ponitur iuxta verbum est. & q; dicit si nupserit, sub. etiam. & tunc hæc & illa l. quoties. quæ dicunt idem corrigunturper dictam authenticam.

h ¶ Conditio.ʒ erat enim institutus si iuraret se daturum Titio decem. nam licet iuramentum remittatur, decem tamẽ dare oportet: vt hic, & ś. de cõdi. insti. l. quæ sub cõditione in prin. & §. quoties. & J. de condi. & demon. l. hæc scripturã. & ś titu. ij. si quis inquilinos. §. fina.

i ¶ Immodico.ʒ id est magno. Et no. non vendere vel immoderato pretio vendere, æquipollent.

k ¶ Inferat.ʒ Not. de re aliena præstanda grauatus, si eam habere non possit, vel difficulter, tenetur ad ęstimationem: vt inst. eo. §. nõ solum. & J. eo. l. qui concubinam. §. final. et dic vt ibi. & J. de auro & arg. leg. titia. §. j & argu. ś. depos. l. iij. & ś. titul. j. l mortuo. §. j. & ij. & J. ad leg. falci. l. alienus. & infrà. de fideicõmiss. libert. lege alieno. §. siquis.

Hæres. CASVS. Institui mihi Titium hęredem: & legaui Sempronio loricam meam quam credebã esse in scrinio meo: & ipsa erat in profundo maris: certè non tenetur hæres antè præstare legatario loricam, vel eius æstimationem, quam extracta fuerit de profundo maris. tunc enim bene tenetur. Viuia.

l ¶ In profundo.ʒ mare. Accur.

m ¶ Quando cunque.ʒ aliàs quandoque.

Aepe legatum.] CASVS. Legaui Titio agrum, & rogaui eũ q; restitueret Sempronio. fuit consecutus Titius agrum prędictum a hęrede meo: & antequam eũ Sempronio restitueret, per alluuionem auctus est ager, vel insulæ in eo natæ sunt. nunquid tenetur Titius restituere Sempronio agrum & augumentum? Et dicitur q; sic. Viuianus.

n ¶ Sæpe.ʒ id est frequenter.

o ¶ Plenius.ʒ id est pinguius.

p ¶ Auctus.ʒ sic ś. titu. ij quod in rerum. §. fi quis. & J. de acquiren. rerdo. l. ergo. & suprà. de pigno. l. grege.

Tiam.ʒ CASVS. Hæc lex dicit planè q; non solùm præsentia, sed etiam futura legati possunt. Item dicit quòd si seruus Titij habeat in peculio fundum: bene potest alius extraneus legare seruitutem prædij seruo propter prædium quod in peculio habet. Viuianus.

q ¶ In fluminibus.ʒ quod frequenter accidit: sed in mari raro: vt J. de acquir. rer. domi. l. adeò. §. insula. & cùm de futuris dicat, dic nata. i. nascitura. fic. C. de legi. & senatusco. l. j. & ś. pro soc. l. omne. & J. de ver. signi. l verbum erit.

r ¶ Prædium habenti.ʒ alias deest seruo, & est plana. & concor. ś. communia prædio. l. j. & alias est seruo habenti prædium: & tunc dic in peculio, non dominico: vt J. de ser. leg. l. & si maximè. & ś. titu. j. l. si debitor. §. fin.

Si iure.ʒ CASVS. Feci testamentum solenne: & in eo Titio reliqui centum. posteà feci aliud testamentum non solenne, in quo reliqui eidem Titio vnum equum, vel etiam nihil reliqui ei in secundo. nunquid per secundum testamentum annihilatur illud quod Titio reliqui in primo id est, centum? Et videtur quòd sic: quia nudi voluntate etiam verba fideicommissi infirmantur. sed certè hoc nõ est verum in hoc casu, quia verisimile est ita denum me velle recedere à primo testamento, si secundum valeat, & non alias: & quia fideicommis. equi relictum à me Titio in secundo testamento non solenni, non debetur ei Titio etiam si iidem hęredes instituti à me in primo & secundo testamento extiterint mihi hęredes ex priore testamento. si ergo nõ potest aliquo modo Titius habere legatum sibi à me relictum in secundo testamento, quomodo asserti debet ei illud quod ei in primo reliqui? certè nullo modo. Viuianus.

s ¶ Nolim ratum.] quod semper præsumitur, nisi contrarium sit liquidum. H.

t ¶ Quia.ʒ & videbatur quòd sic.

v ¶ Fideicommissa.ʒ Nota nuda voluntate fideicommissa infirmari.

x ¶ Nuda.ʒ A sermone. Azo. ad hoc C. de fideicommis. l. fideicõmissum. & infrà, de admen. leg. l. ex parte. & l. iiij. & de his qui. vt indig. l. cùm quidam. & infrà, ad Trebell. l. si quis priore. & de supellec. le-

Infortunatum. F ga.

¶ Concor. c. eũ in iuuẽtute. in gl. tup verbo, ad senilem ibi itẽ prædiuitur, ꝓ senili ætate extra de ꝓsum.

¶ lib. ij. Fideicõmisso

¶ lib. 1. Fideicõmisso

¶ Fl. Est

¶ alias inferet. alias referat.

¶ Fl Mæcianus lib. ij. Fideicommisso.

Casum ponit.

¶ Fl. nolet.

¶ Fl. valés lib. j. Fideicommisso.

¶ Fl. deest, enim.

¶ Flo. deest &.

¶ Fl. consequentur.

¶ Flo. funt.

¶ Fl. publicum.

¶ Fl. fideicõmissũ hoc, vel legatũ.

Vendere ꝓ tio nõ iusto & nõ vẽdere ęquipollent.

¶ Fl. Hęres testatoris legata, quę in ꝓfundo esse dicunẽ quãdoque apparuerit ꝓstantur.

¶ lib. j. Fidicõmisso.

¶ De insulã nascẽtiũ rõne Plini. lib i. c. 87. & seq.

¶ lib. 2. Fideicõmisso alias vt in insula.

¶ Fl. seruo prędium.

¶ Concor. gl. in verb. reuocare. ibi si primũ testũ. sit inter liberos & ipse testator legẽ testãdi sibi dixit fic, si fecero aliud testũ, non valeat. ca. licet Rom. Põ. de constit. lib. vj.

¶ lib. j. Fideicõmisso

¶ Fl. in quo fideicõmissum relictũ tibi.

¶ de est esse quod.

¶ Fideicommissa nuda voluntate in firmantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ga.l. Labdo.& institut.qui mo.testa. infir.§.j.& facit ad hoc ℨ.de mili. testa.l.miles.§.fi testamentum.

a ¶ Fortassis.ʒ abundat.

b ¶ Velim.ʒ Nota ita demum à priori testaméto recedi,si posterius valeat.Accursius.

SI tibi.ʒ CASVS. Lege, cui tibi centum vt facias foueam cuidam extraneo de Francia pone, petis centum ab hærede meo, dicit hæres, non solnam tibi, nisi caueas mihi de fouea facienda, & tu dicis hæredi, non teneor cauere, quia tua nō interest quod fouea fiat.certè iudicatur hic quod bene tenearis cauere,si vis centum.Viuianus.

c ¶ Facias.ʒquod tamen ineptum non sit; vt supra titul. ij.l. seruo legato.§. fina. item quod fieri non tui solius interfit: vt infra. de condict. & demon.l. Titio.j.respon. & facit supra de arbit l.cum pœna.Accur.

d ¶ Caueas.ʒ Not. omnino cauendum, vt not. C. de iis quæ sub modo l.prima.Sed contra infra,titul.j. l.liberto.§.largius.ubi non cauetur. Sol.ibi Mœuius non legatarius, sed legatarii minister erat. & facit ℨ.loca.l.si insulam.§.finali.

1 res.ʒ CASVS. Legaui Titio & Sēpronio insolidum equum meum, venit Titius ad hæredem meum & fecit sibi dari equum certè Sempronius nihil habet dicere Titio qui habet equum, sed habet integram actionem ad pretium equi cōtra hæredem meum Sempronius. Viuianus.

e ¶ Insolidum.ʒ hoc expresso à testatore vt ℨ.titul.ij.l.fi pluribus & ℨ.titul.j.l.qui duos.fi iis. & insi.à titul. secundò .l. duos. & C. de cadu tollen. §. finautem difunctim.

NVtu etiam.ʒ CASVS. Non solùm verbis, sed & nutu potest fideicommissum relinqui, dummodò is qui nutu relinquit,loqui posit. si autem morbus ita est ei impedimento vt loqui non posit, nō valet fideicommissum ab eo nutu relictum.

¶ Fideicommissum.ʒ Legaui Titio fundum Cornelianum: me mortuo inuenitur apud eum dictus fundus ex causa lucratiua.certè non poterit petere amplius ab hærede, nisi probet testatorem voluisse eum debere habere æstimationem, & non fundum.

¶ Columnis.ʒ Legaui Titio columnas vel tigna domus meæ.certè ea tigna &colūnas tenetur hæres meus ei dare, quæ possunt de domo extrahi sine iniuria domus. & non præstabit hæres æstimationem earum legatario.quæ si non possent à domo separari sine iniuria domus, præstaretur æstimatio earum,& non ipsæ columnæ vel marmora. Viuia.

f ¶ Nutu.ʒ Nota quod nutu legari vel fideicommitti potest, nisi sit mutus à natura.

g ¶ Loqui.ʒ alioquin nullo modo fideicōmiſ.potest relinquere mutus,nisi superueniat.morbus &c.quasi dicat, si à natura, id est à natiuitate sit mutus & surdus non potest.si ex accidenti, literarū peritus potest,non tamen nutu.si autem discretus sit morbus, dic vt C.qui testa. fa.poſſ.l.discretis.& facit C.de fideicommiſ.l.& in epistola.& j. de supe-lega.l. Labeo.

h ¶ Potest.ʒ i.loqui posset,nisi esset impedimento morbus.

i ¶ Fideicommiſ.ʒ facit ℨ.titul.j.l. Mœuius.§ duobus.& l.antepenulti. §. impuberem. & j. de acti. & obligatio.l.omnes. & institut.eo.§.fi res.

k ¶ Placuit.] Not.non posse concurrere duas causas lucratiuas in eundem.

vix id obtinere potest: fortassis ideo,quod ita demum à priore testamento recedere †velim [b],si posterius valiturum sit;&nunc ex posteriore testamento fideicommissum ei non debetur,etiam si iidem hęredes vtroque testamento instituti,ex priore extiterint. †

¶ *Non potest peti legatum, nisi caueatur de modo implendo.Bart.*

Valens.† LEX XIX.

SI tibi legatum est vel fideicōmissum relictum, vti quid facias [c] :etiam si non interest hæredis id fieri, negandam tibi actionem, si non caueas [d] hæredi fururum, quod defunctus voluit, Nerua & Attilicinus rectè putarunt.

¶ Vlpianus. † LEX XX.

SI res mihi per fideicommissum relicta, eadem tibi legata, vel per fideicommissum relicta sit, nō communicandi animo, sed vtriq; insolidum [e] ,ambigendum nō est si alteri sit soluta,alterum quidem nullum ius in ipsa re †habere, sed actionem de pretio integrum tamen †habere.

¶ Paulus.† LEX XXI.

NVtu [f] etiam relinquitur fidei commissum,dummodò is nutu relinquat,qui &loqui [g] pot est, [h] nisi superueniens morbus ei impedimento sit.

¶ Fideicōmissum [i] relictum,& apud eum cui relictum est ex causa lucratiua inuentum,extingui placuit [k], nisi defunctus ęstimationē quoque eius præstati voluerit. †

¶ Columnis ędium vel tignis per fideicōmissum relictis,ea tantummodò amplissimus ordo †præstari voluit, nulla æstimationis facta mentione, quæ sine domus iniuria auferri [l] possunt [m].

¶ *Si prima voluntas est derogatoria ultimæ,prima præualet,nisi per ultimam specialiter reuocetur.Bar.*

¶ Hermogeñ. † LEX XXII.

SI quis in principio †testamenti adscripserit, Cui bis legauero,semel deberi volo, postea codē testamento vel codicillis sciens sę pe eidem legauerit: suprema voluntas potior [n] habetur. Nemo enim [o] eam sibi legem potest dicere,vt à priore voluntate †ei recedere non liceat. Sed hoc ita locum habebit,si specialiter dixerit prioris voluntatis se † pœnituisse, & voluisse,vt legatarius plura legata accipiat [p]. ¶ Miles, in eum ex militari delicto capitali dicta sententia, permittente eò in ipsa sententia qui damnauit, sicut testamenti faciendi,ita fideicommissi relinquendi potestatem consequitur [q]. ¶ Mortis damnum per fideicommissum serui relicti, antequàm mora fiat, fideicommissarius solus patitur [r] ,licet alienus relinquatur.

SI quis in principio.ʒ CASVS. Titius in capite testamenti sui ita scripsit, cui bis legauero, semel deberi volo. posteà in eodem testamento uel codicillis legauit Seio equum, & postea legauit eidem Seio codicē. & postea ita dixit, pœnitet me prioris voluntatis quam scripsi in capite testamenti, & volo vt dictus Seius habeat dictum equum. & codicem, nuuquid habebit Seius equum & codicem? Et dicitur q̄ sic, non obstante prima voluntate, quia Titius non potuit eam legem sibi dicere, vt ab ea sibi recedere non liceat.

¶ Miles .ʒ Miles deseruit militiam, propter quod damnatus fuit, & in sententia ei p missum est, vt testari posset.certè poterit testari, & fideicommissum relinquere.

¶ Mortis .ʒ Reliqui tibi Stichum per fidei commissum, qui Stichus erat meus . vel non erat non facto vim . antequàm hęres meus esset in mora dandi tibi, decessit dictus Stichus, certè damnum est tuum, & non hæredis mei. Viuianus.

n ¶ Potior .ʒ si modò hoc exprimat, vt hic subiicit alias esset contra.ℨ.de legat.j.l. si mihi & tibi.§.fi.

o ¶ Nemo enim .ʒ Not:neminē sibi posse legem imponere vt ab ea recedere non possit.Item not.quòd quantuncunque dicat testator, nolo me posse reuocare hoc meum testamentum : nihilominus potest reuocare, si modò hoc exprimat in vltimo testamento.

p ¶ Accipiat.ʒ alias prima volūtas quasi vltima valet:vt hic,&dict. l.si mihi § fi.& l.fi ita. Sed contrà ℨ.titul.j.l.fi.in prin.Sol.ibi.Itē cōtra.ℨ.de codicil.l.diuus §.licet. Solu.valet quidem, vt ibidicitur.sed si agitur,obstat exceptio.Vel distingue an in eodē testamento fiat hęc determinatio, quæ quasi adempto est, in quo posteà legat : sicut & ℨ.de lega j. ℨ.fi ita fit adscriptum.dixit, illud non multum placet, vt dicam hic determinauit antequam legaret, vnde facilius impeditur legatū. an postquam legauit.nam & ibi facta videtur antè:quia dicit, nam ea quæ posteà &c. Vel sol. vt ibi. Item quid si dicat : nolo valere si quod testamentum fecero? respond. hæc lex locum habet. Item quid si dicat, nolo valere si quod fecero, nisi fiat illo vel illo modo, vel nisi tales sint testes, vel nisi expresim hæc verba repetantur? Respond.sem per videtur quod habet locum hęc lex quòd valeat primum: nisi specialiter reuocetur primum per secundum. tunc enim primum vitiatur:argu.C.de testa.authent.hoc inter.super l.hac consultissima.& arg. infrà de verbo. obli l. qui Romæ.§. Flauius. Item not.hic arg. pro rescriptis vel priuilegiis contrà legem quod valeant si dicat princeps: non obstante &c.C.de testa.authen.hoc inter.super l.hac cōsultissima. & C.ſi contra ius.l.fi.not. Item facit ℨ.de vulga.lubsti.l.si quis eum. & de legi.& senatusconl.non est. & ℨ.famil.er.l.ex parte.§.fin. & ℨ.de dona. cau. mor. l. si alienam rem. Sed arg.contra in eo.ti.l. vbi ita.Item no.ex sola scientia non præsumi volūtatem.Sed argu.contrà ℨ. de vſu & ha.l.plenum.§.equitij.& C.de testa.mili.l.ſicut.

q ¶ Consequitur.ʒ facit ℨ.de mili.testa.l.ex militari. & ℨ. de dona.inter virum & vxorem.l.cùm hic status.§.fi miles.& ℨ.de iniusto test.l. si quis exhæreda.§.irritum.& no.C.de test.mili.l.& militibus.

r ¶ Patitur.ʒ vt nec æstimatio debeatur.secus ē post morā decedat.

l ¶ Auferri.ʒ Nota nō posse de domo aliquid legari ,pter quod domus destruatur.

m ¶ Possunt.ʒ ℨ.titul.ij.l.senatus.in prin.contra. Solu.ibi Item facit in eo.titul.l.cætera.& l.filius familias.§.ædes.& ℨ.eo.l.fideicommissa.§. si quis illicitè.

sic &ℨ. tit.ij. l.cùm res. §.fi.& ℨ.tit.j.l.si quis seruo.& j. de uerbo.obl. l.si ex legati. Item facit ℨ titu.ij.l.si filius familiàs. in fi.

EX imperfecto.ʒ CASVS. Titius reliquit Imperatori legatum uel fideicommissum in testamento suo non iure facto. Certè non debet capere Imperator: quia verecundia esset Imperatori non seruare leges, quamuis ipse legibus sit solutus. Viuianus.

a ¶ Verecundum.ʒ aliàs inuerecundum i. valde. sic suprà, de lib. & posthu. l. Gallus. §. ille. & facit C. de testa. l. iij . & qui testamen. face.poſ. l. cum hæres. & instit. quibus mod. testa. infirmen. §. fina. & C. de legi. & con.l. digna.& ℨ.de iud.l.non quicquid.

b ¶ Decet.]No.decet tantæ maiestati eas leges seruare quibus ipse solutus esse uidet.

¶ Creditori.ʒ CASVS. Titio debam decem ipse fecit mihi pactum de nō petendo. posteà feci testamentum , & legaui ei dicta decem. posteà hæres meus soluit ei dicta decem. Certè nō poterit hæres meus ab eo repetere dicta decem quasi indebita , quamuis ego habueram contra eum exceptionem perpetuam & fauorabilem , scilicet prędicti pacti.& hoc dicit, licet obscurè. Viuianus.

c ¶ Creditori. ʒ dic putatiuo, cùm iam est solutum indebitum, & sic factus est debitor. uel dic creditori uero, contra quem debitor habet exceptionem fauorabilem, ut mulier Velleiani. nā siue iam soluerit mulier,uaret legatum, ut hic, ne cōdicat hæres condictione indebiti:siue non soluerit,tenetur hæres soluere , & solutum non repetere quod repeteret aliàs,ut ℨ.de condi.inde. l. qui exceptionem.

† lib.5. sententiarum.

† Flo.inuerecundum, id est impudens: Ant. Accur.li. j. emen.c.3.

† Fl.Neratius lib. 2. Rñsorum.

† lib. 1. ad Neratium.

† Concor. gl.in c.j. de constit.lib. 6.& i c. inter cætera. xvj.q.iij.

† lib. 2. ad Neratium.

† Fl.Paula Callinico ex &c.

† Fl.Callinico & j. Callinici.

¶ Paulus. LEX XXIII.

Lis 80. 1. par. 1. in fine Ro. l. 16.

EX imperfecto testamento legata vel fideicōmissa Imperatorem vendicare verecundū [a] † est.decet [b] etenim tantæ maiestati,eas seruare leges,quibus ipse solutus esse videtur.

¶ Terentius. † LEX XXIIII.

CReditori [c] ita potest legari, ne indebitum ab eo repetatur.

¶ Paulus. † LEX XXV.

ILle,aut ille hęres Seio centum dato.potest Seius ab vtro [d] velit,petere [e]. ¶ Cū in verbis nulla est ambiguitas,nō debet admiti voluntatis quæstio [f] .

¶ Idem. † LEX XXVI.

IS, qui fideicōmisſū debet,post moram [g] non tantùm fructus, sed etiam omne damnū,quo affectus est fideicommissarius [h] , præstare cogitur.

¶ *Legatum filiæ in testamento non reuocatur per legatum factum patri in codicillis.*

¶ Idem. † LEX XXVII.

PAulo Callimacho † ex parte hęrede instituto, filiæ eiusdem [i] Iubentianæ decem cùm in familia nupsisset,testamento legauit:deinde post tempus codicillis factis , centum eidem Callimacho † reliquerat [k] ,non adiecto [l] hoc amplius. Pronunciaui [m] † vtrāq; summam [n] deberi,maximè, cū in codicillis filiæ Callimachi nihil legatum fuisset.

¶ *Si testator iubet aliquem esse contentū aliqua certa re pro † is,quæ in testamento reliquerat, intelligitur de relictis purè nō sub conditione.b.d.iste notabilis §. Bar.*

¶ Pompeius † Hermippus filiū Hermippum ex dodrante , filiam Titianam ex quadrante hæredes instituerat , & prædia certa singulis prælegauerat . præterea , si sine liberis Hermippus moreretur,aliam possęſsionem filiæ dari iusserat. Post testamentum factis codicillis certa filiæ prædia dederat,eamq; his contentam esse voluit pro omni hæreditate, & ijs quæ in testamento [o] reliquerat. Hermippi bona ad fiscum peruenerant : Titiana soror fideicommissum petebat. Quærebatur, vtrum pro hęreditate [p] tantùm, an & pro ijs,quæ post mortem frater rogatus erat restituere, pater eam voluisse accipere ea,quæ codicillis reliquerat. Mihi [q] ab omni voluntate recessum videbat [r] . Placuit autē † humaniùs interpretari , ea sola, quæ viuente fratre acceptura erat, adempta videri , non etiam [s] quæ post mortē eius mippum quòd det filiæ mæ prædictæ Titianę possęſsionem meam quam habeo ad burgum Panicalem, si ipse Hermippus decesserit sine liberis.facto hoc testamento fecit codicillos,& in eis reliquit filiæ prædium Titianum & Cornelianum quæ habebat ad Bixanum , posteà subiunxit in eisdem codicillis, quod uolebat dictam suam filiam esse contentam dicto prædio Titiano & Corneliano pro illis tribus uncijs hæreditatis quas ei dederat in testamento prædicto ,& pro his quę in testamento prędicto eidem filiæ reliquerat posteà prędictus filius testatoris nomine Hermippus commisit maleficium , propter quod bona sua peruenerunt in fiscum. Titiana prædicta soror Hermippi cœpit agere contra fiscum hæredem dicti sui fratris,& petijt ab eo fisco dictam possęſsionem positam ad burgum Panicalem relictam sibi in testamento per fideicommissum , si dictus suus frater sine liberis decederet.fiscus autem , siue ille qui pro fisco allegabat, taliter respondebat.non solùm non potes à me petere partem hæreditatis tibi relictam in testamento.sed etiam non potes petere dictā possęſsionem ad burgum Panicalem positam: quia testator uoluit te esse contentam prædio Titiano & Corneliano quod erat ad Bixanum,pro parte hæreditatis tuæ,& pro his quæ in testamento tibi reliquit in codicillis suprà nominatis. Titiana autem respondit ita,testator ademisse mihi uidetur in codicillis ea sola quę uiuente fratre meo acceptura eram, id est partem meā hæreditatis, & prædio mihi prælegata in testamēto:nō autem uidetur mihi ademisse illud quod habere debebam post mortem fratris mei si sine liberis decederet,id est fideicommissum quod à te fisco peto quæritur,quid iuris sit? Et respondetur quod de iuris rigore fiscus melius allegat,de æquitate autem melius allegat Titiana. & ita pronunciauit secūdum æquitatem iudex super hoc aditus.Viuianus.

† lib.4.iuris epitpma.

† Facit ad fianc.l. c. i. cum gl.sup uerb. mortis. cir. me. extra q̄ uimet.cau. facti ē est, d' in tell.Aotem huius.l.uid. Natt. In Auth. hoc inter libe-ros.nu. ʒ 2. C.de testa.

† Fl.voluit

† De amplissimo ordine pulchre Bud.ℨ d' senat.l. vl.

† Fl.pronūciauit.

† aīs Pomponius . & de intel.huius tex.uid. Io.Crott. ī l.q Romæ. §. duo fratres.nu.89.

† Flo.deest autem.

AOn.C.Ro.l.16.

AOn.C.Ro.l.16.

AOn.C.Ro.l.16

Universidad de Deusto
Biblioteca

fideic.futuri nõ possunt venire contra. Solu.ibi rigor, hic ægras, uel hic benignius inter ñlios quã ibi inter fratres. nã ut ait R. en. xo, imò ardeti desiderio parẽti inspecto, & uoto & charitate trãsmittẽdarũ ad liberos facultatũ sic princeps iterpretat: ut hic, & arg. C. d inst. & substit. I generaliter. §. cũ autẽ. uel aliud in contractu, ut ibi: quã in ultima uoluntate, ut hic.

Fl. pnũciauit. a ¶ Pronunciani. ¶ Ego. uel pronunciauit imperator uel eĩ procurator, qui inter fiscum & dictam filiã cognoscit illa agente actione ex testamento.

Fl. Iulianus. Iulius. CASVS. Iulius Seuerus in articulo mortis existens fecit testamentũ, & instituit sibi heredes Titium & Seiũ, & Caio alumno suo legauit qn quaginta, & ita dixit: uolo dicta qnquaginta prestari & dari Caio prędicto per Iulium Maurũ colonum meũ, qui Iulius debet mihi quinquaginta ex pensionib' fundi mei Corneliani quẽ colit & coluit: & eidem Mauro colono lego codicẽ & digestũ meũ. mortuo dicto testatore & posfidentibus dictis suis heredibus hereditatẽ suã, uocauit procurator fisci dictos heredes corã procuratore Cæsaris, & petijt per libellum hereditatem dicti testatoris, fortè ideo: quia dicebat dictum testatorem commisisse i legem Iuliam maiestatis, pẽdente lite coram procuratore Cęsaris, procedit dictus procurator Cęsaris cum dicto Mauro Colono ut soluerat fisco dicta quinquaginta quę debebat idem Maurus prædicto testatori pro pensione fundi dicti, postmodũ procuratore fisci non probãte dictũ testatorem in legem Iuliam maiestatis commisisse, obtinuerunt heredes prędicti contra fiscum, & sic retinuerũt dictã hereditatẽ postea decessit Caius alumnus testatoris prędictus, & habuit hereditatem. uenit hęres Caij Baili cui Caio legata fuerũt quinquaginta, ut dictum est, & petijt ea quinquaginta ab herede Mauri Coloni, ideo qa testator dixit cũ leguit ea Caio bailo, volo d. l. dari Caio p Iulũ Maurũ colonũ meũ: q Iulius debet mihi quinquaginta ex pensionibus fundi mei Corneliani quẽ colit & coluit. nũquid potest petere ab herede Mauri coloni? Et dicitur q non: qa videtur fidei Mauri coloni cõmissum prestaret Bailo quinquaginta, sed demõstrauit testator unde Bailus accipere posset legatũ sibi relictũ. hẽdes ergo testatoris, scilicet Titius & Seius prędicti prestare debẽt dicto Bailo dicta quinquaginta, & ea repetẽt à fisco, cui fisco soluta sunt per Maurum colonũ iussu procuratoris Cęsaris pendẽte lite coram eo inter dictas hęredes, & procuratorem fisci: ut dictum est §. Viuianus.

Fl. deesset aduersus. b ¶ Cũm de hæreditate. ¶ scilicet Seueri.

c ¶ Eius. ¶ scilicet coloni, aliàs alumni.

d ¶ Ab hærede Mauri. ¶ i. alumni.

e ¶ Vnde accipere. ¶ f. siue incommodo rei familiaris: ut §. tit. ij. l. quidam, in princip. & facit ad hoc ¶. de condi. & demon. l. in aditioni huc. Sed cõtra. §. tit. j. l. antepe. §. ciuibus. Sol. ibi. Item quare nõ tenetur ut legatarij, quędam enim alia erant Mauro legata: Respon. qa non ut à legatario, sed ut à debitore fuit ab eo relictũ, ut patet ex uerbis. sed certè etiam à debitore potest legari, ut §. tit. ij. l. pecuniã. & l. si seruus legatus. §. pe. Sed respon. coactus fuit per iudicem soluere alij, vel non agnouit legatum liberationis tacitæ ei relictæ opponẽdo exceptionem, ut no. in d. l. b pecuniam.

Flo. deest &. S I fidei. ¶ ASVS. Scias q̃ filius naturalis tantũ non potest capere de bonis patris ultra unã unciam filijs legitimis & naturali:

Flo. & iõ hæres Seueri hęc ꝓstare dẽt.

lib. singu. ad Senatusc. Tertullianum.

Fl. quod.

Flor Labeo lib. ij. Poitriorũ à Iauoleno epitomatorũ.

Fl. esset.

Flo. deest &.

reliquerat, si sine liberis decederet: & ita pronunciauit ¶.

¶ *Si debitum demonstratur unde soluatur, seu ut ex eo fiat solutio, non videtur granatus debitor, sed hæres. Bar.*

¶ Iulius Seuerus decedẽs instituit tutis quibusdam hęredibus, alumno suo quinquaginta legauerat: eaq; à Iulio Mauro colono suo ex pensionib. fundi ab eo debitis ꝓstari voluit; eidemq; Mauro quædam legauerat. Cum de hęreditate fiscus quæstionem mouisset, iussu procuratoris Maurus pecuniam fisco soluerat: postea hæres script' obtinuerat aduersus fiscum. alumno autem mortuo hæres eius fideicomissum ab hęrede Mauri petebat. Placuit Imperatori, non videri eius fideicõmissum, sed demonstratum vnde accipere posset: & ideo hæredem Seueri hoc præstare debere.

Idem. LEX XXVIII. S I fidei meę committatur, vt quod mihi relictũ fuerit supra quã capere possum, alij restituã; posse me id capere constat.

¶ *Duo adiectiua plata respectu generis verificant dispositionem in altero, licet vtriusq; veritas non concurrat. Bar.*

Iabol. lib. 2. ex posteri. Lab. L. XXIX. Q Vi cõcubinam habebat, ei vestem prioris concubinæ vtẽdam dederat. deinde ita legauit, Vestẽ, quę eius causa empta, parata est, Cascellius, & Tre-

batius negãt ei deberi prioris cõcubinæ causa parata: quia alia g conditio esset in vxore. Labeo id non probat: qa in eiusmodi legato nõ ius vxoriũ sequendũ, sed verborum interpretatio esset facienda: idemq; vel in filia, vel in qualibet alia psona iuris esset. Labeonis sententia vera est.

¶ *In dubio assumimus quod est minus. B.*

¶ Cũm ita legatum esset, Titia vxor mea tantam partem habeat, quantam vnus hæres. si nõ æquales partes essent hæredum, Quintus Mutius & Gallus putabãt maximam partem legatam esse, quia in maiore parte minor quoque inesset. Seruius, & Ofilius minimam: quia cùm hęres dare damnatus esset, in potestate eius esset, quam partem daret, Labeo hoc probat: idq̃ue verum est.

¶ *Verbum peruenisse seu peruenit, intelligitur cum effectu. Bartol.*

¶ Cũm ita legatum esset, Quanta pecunia ex hæreditate Titij ad mẽ peruenerit, tantam pecuniam hæres meus Seio dato. id legatum putat Labeo, quod acceptum in tabulas suas ex ea hæreditate testator retulisset. cæterùm negat cauendum hæredi à legatario, si quid fortè posteà eius hæreditatis nomine hæres damnatus esset. ego puto contrà: quia non potest videri ad hæredem peruenisse, quod eius

bus extãtibus: ut aut. qui. mo. nat. effi. sui. §. discretis. Pone ergo q̃ filio meo naturali tantũ reliqui sex vncias de bonis meis, & rogaui eũ vt Titio capaci restitueret. certè quãuis nõ possit capere sex uncias ad suam utilitatem, tamen capiet propter utilitatem Titij. Viuianus.

f ¶ Committatur. ¶ dic casum & cõcordãtias: ut §. ti. j. l. cũ rei. Acc.

Q Vi cõcubinam. ¶ CASVS. Titiam habui concubinã & eam expuli. & retinui vestes mihi quas paraueram eius causa, posteà accepi secundã concubinam. & vestes prioris ei utẽdas dedi. & posteà feci testamẽtum. & legaui dictæ secundę, concubinæ vestem, quæ eius secundę concubinę causa empta parata esset. quęritur nunquid dictæ vestes quę fuerunt primę concubinę, videantur legatę secundę per dicta verba? & Cascellius Trebatius dixit, q̃ nõ. aliud est enim in vxore secunda cui maritus tali modo legasset, cui quidem bene deberẽtur vestes prioris vxoris: & aliud est in cõcubina secundum dictũ Cascellium Trebatiũ. Labeo autem dicit q̃ sic, & non approbat prædictam distinctionẽ inter uxore & pcubinã, imò idẽ iuris dicit esse in concubina q̃ in vxore, & idem in qualibet alia persona cui tali modo legatũ esset. & sententia Labeonis est vera. Viuian.

g ¶ Quia alia. ¶ q. d. iã video aliud in vxore secunda cui sic legatur: ut inf. eo. l. si quis. eorũ. sed differunt secũdum istos.

h ¶ Non probat. ¶ f. distinctionem inter uxorem & concubinam. na m idem erit in vtraque, ut hic, & J. e. l. item legato. §. patui.

¶ Non ius uxorium. ¶ q. d. non debet uxori, quia sit uxor, sed quia verba portant. sunt enim eius causa parata, licet fuerint causa primæ parata.

¶ Cũm ita. CASVS. Instituit mihi vnum hæredem in quinque vncijs, alium in quatuor, & alium in tribus. posteà ita dixit: uolo q̃ vxor mea habeat quantum unus de hęredibus meis. nũquid habebit vxor quinque vncias, an tres? & dicitur q̃ tres tantum. Sententia autem Quinti Mutij & Galli est reprobata qui dixerunt eam debere habere quinque. Viuianus.

k ¶ Effet. ¶ ut & J. de excep. rei iudi. l. si quis cũ eo. & inf. de verbo. obli. l. j. §. ex contrario.

l ¶ Minor. ¶ Nota, maiori summæ inest minor.

m ¶ Daret. ¶ consonat §. tit. ij. l. si ita sic adscriptum. in fin. & l. apud. §. Seio. & §. tit. j. l. si ita relictum. in prin. & §. fi. Sed contra J. de auro & arg. leg. l. qui lancem. Solut. ibi.

¶ Cũm ita. CASVS. Titius instituit me hæredem, & de hæreditate sua peruenerũt ad me centum libræ, & ego hęres scripsi i libro rationũ mearũ. posteà feci testamentũ, & ita dixi: quarta pecunia ex hęreditate Titij ad me peruenit, tantã pecuniã hæres meus Seio dato. certè illud uideor Seio legasse quod posui in dicto meo libro rationum, id est centũ prędicta. Sed nũquid cũ hęres meus soluit dicta centum Seio, tenetur Seius ei cauere de conseruãdo cũ hęredẽ quãtum est pro cẽtum libris prædictis indemnem si nomine dictę Titianæ hęreditatis in aliquo hęres meus damnatus esset alicui? quidam dixerunt quod non: sed uerius est quod sic. Viuianus.

n ¶ Ad me. ¶ Sempronius fecit testamentum, quo legauit Seio quicquid habuerat à Titio.

o ¶ In tabulas. ¶ id est quod in libro rationum scripsit Sempronius habuisse à Titio.

p ¶ Damnatus. ¶ i. si uelit hæres sibi caueri à legatario hoc modo, caueas

caueas mihi de reddendo si testator cui exsliti hæres, fuit granatus à suo testatore aliquid dare propter illud legatum ei relictum.

a ¶ Præstaturus. ¶ sic J. ad Treb. l. cogi. §. sed siquis. & circa princ. & J. de verb. sig. aliud. & §. de hære. ven. l. ij. §. illud.

¶ Si hęres. CASVS. Legaui tibi seruum in genere. posteà hæres meus tradidit tibi Stichũ, & posteà Stichus tibi euictus est ab aliquo: nunquid tenetur hæres ex testamento adhuc? Et dicitur quod sic, si in legatarius eidem denunciasti, quòd Stichi prædicti nomine mouebatur tibi quęstio, uel agenti tibi ex testamento contra hæredem opponet doli exceptionem. Viuianus.

Fl. fuisset. b ¶ Si hæres. ¶ construe. si hæres tibi Stichũ tradiderit, & hoc dico seruo &c. sic sunt ablatiui absoluti.

c ¶ Legato. ¶ uel etiã promisso, ut §. tit. ij. qui legata.

d ¶ Ex testamento. ¶ hoc magis ex obligationis qualitate quàm genere: quia procedit quasi plenè tradita, sed posteà euicta. ex quacunque enim causa genus fit debitum, non aliter contingit liberatio quàm si res accipiẽtis facta fuerit, secundum R. ut & inf. de fol. l. qui res. in prin. & l. cũ quis. §. qui hominem. & hic subijcit quia &c. secus si in specie legatũ sit: quia tale quale est, datur: ut §. tit. ij. l. si à substituto.

e ¶ Hęres dedisse. ¶ scilicet tali casu in genere. Item contra. §. tit. j. l. cũ pater. §. euictis. Solu. ibi. Item contra. inf. de vsufruct. leg. l. Sticho. Sol. ibi. & facit §. de euict. l. hæres. & de condi. inde. l. eleganter. §. penul.

f ¶ Non possis. ¶ Nonõ ij detur dari quod ita datur ut nõ possit retineri ab eo cui traditur.

g ¶ Iudicium. ¶ i. sententia dummodò non minus propriè, & sic non est contra §. de euict. l. si rem quam. §. fina. uel dic ut ibi. & facit C. de euij. l. emptor. Accursius.

¶ Si Stichus. CASVS. Titius ita dixit in testamẽto suo, si Stichus & Dama serui mei in potestate mea erũt cùm moriar, tunc dictus Stichus & Dama liberi sint, & fundũ meum Titianum habeant: posteà facto testamento alienauit uel manumisit testator unum ex eis, puta Stichũ, nunquid Dama qui remansit in potestate, erit liber, & habebit legatũ? Et dicit quod sic, quãuis Labeo diceret contrariũ. Viuianus.

h ¶ Neutrum liberum futurum. ¶ scilicet ex testamento.

i ¶ Et legatum habiturum. ¶ scilicet maximè. nam & manumissus habebit legatum cum nõ est verisimile testatorẽ uoluisse adimere legatum ei, cui libertatẽ donare festinauit. & sic non est cõtra §. de hære. insti. l. talẽ. §. fi quis. ¶ a ex eo quod est ibi, suppletur quod hic deficit. uel sol. ut ibi. Item facit §. de lega. j. l. vj. & J. de au. & ar. le. l. scribit. §. itẽ. & §. de condi. insti. l. ij. item not. hic quòd pluralis locutio geminat singularem significationem. sic J. de condi. & demonstrat. l. falsa. §. fi. Sed ar. contra. C. de impu. & ali. substi. l. quamuis.

k ¶ Conuenire. ¶ ergo præualet. ut d. l. falsa. Accursius.

¶ Qui quatuor. CASVS. Ego habens quatuor pocula ad repondum oleũ apta, ita legaui, lego Titio pocula oleagina paria duo. quæritur nũquid uideor legasse unum par poculorũ tantũm, an uesse omnia quatuor pocula? Et dicitur q̃ unũ par tantũm uideor legasse. secus autẽ si ita legassem, lego Titio bina paria poculorũ, uel ita, poculorum paria duo: quia tunc bene uideret legasse omnia quatuor pocula mea. Viuianus.

l ¶ Qui quatuor. ¶ aliàs l. aliàs §.

m ¶ Oleagina. ¶ i. plena oleo, uel apta ad oleum reponendum uel tenendum. H.

n ¶ Habebat. ¶ aliàs paria habebat. & dic paria. i. æqualia.

o ¶ Paria duo. ¶ id est duo pocula.

p ¶ Quia non ita esset. ¶ scilicet legatum.

q ¶ Bina paria. ¶ id est quatuor.

¶ Qui hortos. ¶ CASVS. Quosdã hortos à repub. Bononię conduxi usq; ad quinquenniũ, & cõstitui ei dare pro mercede quolibet. an. viginti posteà feci testamentum, & legaui Aufidio per fideicom. fructus dictorum hortorũ, qui ex eis colligẽtur usque ad dictum quinquẽnium, & damnaui hæredem meum ut daret dicto Aufidio dictam conductionem hortorũ, & quòd sineret eum uti frui dictis hortis usque ad dictum tempus. certè tenetur hęres meus soluere dictam mercedem ei pu. & tenetur dimittere frui dictis hortis dictũ Aufidium. Viuian.

r ¶ Conductos. ¶ mercede in pecunia constituta. & proprie est locatio §. depositi. l. j. §. si quis seruum.

s ¶ Conductionem. ¶ aliàs conductionem, aliàs conditionem.

t ¶ Damnauerat. ¶ i. permittas ei sic frui, ac si conduxisset.

v ¶ Præstaturum. ¶ imò conductor, ut §. de usufru. l. hactenus. & l. si pendentes. §. fi. quid cloacarij. & infrà de usufru. leg. quæro. Solu. si conductor hic soluereat. nil uel quasi nihil contineretur in legato: argu. §. tit. j. l. fires. uel refert pro fructibus, ut hic: an ex fructibus pensio præstetur: ut ibi. & tacit infrà, eodem. l. his uerbis. §. fina. & suprà, titul. ij. l. apud Iulianum. §. hæres. & arg. §. de seruitu. vrb. p. ædio. l. binas.

la oleagina paria duo. Respondi vnum par legatũ esse, quia nõ ita esset, Bina paria. neq; ita, Poculorum paria duo. idem & Trebatius. ¶ Qui hortos publicos à republica conductos habebat, eorum hortorum fructus vsque ad Iustrum quo cõducti essent, Aufidio legauerat, & hæredem eã cõductionem eorum hortorum ei dare damnauerat, sinercq; eum vti frui: Respondi hęredem teneri sinere frui, hoc amplius, hęredem mercedes quoq; eorum hortorũ reipub. præstaturum.

¶ *Conditio apposita libertati, videtur apposita legato. Bartolus.*

¶ Cùm in testamẽto scriptum esset, Sticho seruo meo hæres quinque dato: & si Stich' hæredi meo biennũ seruierit, liber esto, post biennũ legatũ deberi existimo: quia in id tẽpus & libertas, & legatum referri debent. qd' & Trebatius respõdit. ¶ Si fundũ mihi vẽdere certo pretio damnatus es, nullos fructus ei' rei ea vẽditione recipere tibi liberũ erit: qa id pretiũ ad totã causam fundi pertinet. ¶ Qui fundũ mãdato meo ĩ societatẽ mihi & sibi emerat, deinde eum finibus diuiserat, priùs q̃ mihi traderet, ita eũ tibi legauerat: Fundũ meũ illi do. Negaui amplius parte illi dẽri: qa verisimile nõ esset ita testatũ esse patrẽfamiliàs, vt mãdati hrs eius

nullũ fructũ. Fl. excipere. Fl. mandatu. Fl. societate. Fl. & prius. Fl. amplius partẽ deberi.

& suprà, si vsusfruct. pet. l. j.

¶ Cũm in testamento meo ita dixi, Stichо seruo meo hęres quinque dato: & si dictus Stichus seruierit hęredi meo per biẽnũ, liber esto. certè nõ debetur Sticho legatum prædictum nisi post biennium, ad hoc ut si seruierit hęredi post biẽnium habeat libertatem & legatum, aliàs si diceremus ante biennũ ei legatum deberi, periret legatum. Viuianus.

x ¶ Existimo. ¶ imò uidetur nõ ualere ut legatum, ut §. titul. ij. l. quæ fiunt. §. j. Solu. illud uerum nisi contrarium liqueat, & nisi semper cõtrarium liqueat, conditio apposita libertati uidetur apposita legato: ut J. de condi. & demon. l. Iulianus. & l. cùm seruus. & l. auia. & §. de hęre. institu. l. ij. & facit §. tit. j. l. si quis seruo.

¶ Si fundum. ¶ CASVS. Titius instituit te hæredem, & dãnauit te ut fundum Titianum mihi pro centum uenderes. tu in uenditione uolebas tibi retinere fructus qui pendebant in dicto fundo. certè nõ potes: quia dicta centum quæ tibi do pro pretio, pertinet ad totam causam fundi. id est etiam ad fructus in eo pendentes. Viuianus.

y ¶ Liberum erit. ¶ me inuito.

z ¶ Ad totam causam. ¶ scilicet tam ad fundum quàm ad fructus. & facit §. famil. ercis. l. hæredes eius. & J. ad le. Fal. l. in ratione. §. j. & §. de rei uend. fructus pendentes. & de actio. emp. l. Iulianus. §. fi fructibus. & l. si hæres. in prin. Accursius.

¶ Qui fundum. ¶ CASVS. Mandaui Titio ut emeret mihi & sibi fundum, & ipse emit: & posteà eum diuisit per medium ut daret mihi medietatem. antequàm autem traderet mihi medietatẽ, legauit dictũ fundũ Seio hoc modo: Seio fundum meum do lego. nũquid debebit habere Seius totum fundum, an uerò tantum dimidiam? Et dicitur quod dimidiam tantũm: quia non est verisimile quòd dictus testator taliter legasset Seio fundum, ut hæres suus testatoris reueretur mihi mandati actione propter medietatem dicti fundi. Viuianus.

Fl. est lex cuius inscriptio ẽ. Idẽ lib. ij. Posteriorũ à Iauoleno epitomato.

Fl. oleagi nea & J.

Fl. nullũ fructũ.

Fl. fuisset.

Fl. deest &.

Fl. aliàs phibinum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Damnaretur.ʒ nt arg. inf. de vsufru. le. l. sticho. in fi. & ʒ. ti. ij. l. v. §. Labeo. & §. ij. facit ʒ. pro soc. l. si societatē. & ʒ. de do. præleg. l. pen. & ʒ. de pecu. leg. l. dominus. §. testamento. & inf. eo. si quis seruos.

¶ Vxori.ʒ CASVS Ita dixi in testamento meo, uxori meę dũ cũ filio meo Capuæ erit, hæres meus ducenta dato omni anno. me mortuo filius meus à matre migrauit: nihilominus tamen sterit Capuæ, non tamen simul cum matre: nunquid debetur matri legatũ ducentorum omni anno? Et dicitur quòd sic. si autem exiuit filius meus de Capua, & uxor mea potuit eum sequi, & non fuit secuta, imò remansit Capuæ: non debebitur matri legatum, nisi pro illo anno quo ego decessi, etiam si non stetit cum filio in illo anno nisi p unum diem. si autem mulier nõ potuit sequi filium qui exiuit Capuam, uel alio modo non fuit in mora quo minus staret cum filio, debetur omni anno legatum. per p dicta autem apparet quod dicta uerba, dum cum filio meo Capuæ erit &c. non habentur pro superfluis: imò habent uim conditionis. Viuianus.

b ¶ Ducenta.ʒ scilicet singulis annis.

c ¶ Migrauit.ʒ id est recessit.

d ¶ Non habitassent.ʒ quia stetit per filium.

e ¶ Quantolibet tempore.ʒ quanto tempore habitare sufficiat: peto boni uiri arbitrio cõmitti. Vel dic quod etiam si minima parte anni habitauerit debere haberi pro toto, ut inf. de annu. leg. l. à uobis: & l. in singulos. & facit inf. de ali. leg. l. Caio. §. imperator. & l. Stichus. §. fin. & C. de le. l. j. & inf. titul. j. l. Mæuia. §. pen. & fi. & l. annua. & inf. de auro & arg. leg. l. Titia. & inf. de de condi. & demonstra. l. si quis ita.

¶ Si ædes.ʒ CASVS Instituo mihi hęredem, & rogaui eum quod daret Seio ædes Caij. certè siue Titius hæres potuit emere dictas ædes à Caio, & non emit, siue nõ potuit emere, dabit iustum pretium ædium Seio legatario, & erit ab eo liberatus. Viuianus.

f ¶ Si ædes.ʒ illa conditione quòd dominus non uendat, uel pretio immodico. ut ʒ. eo. l. non dubium. §. fin.

g ¶ Potuisses emere.ʒ pretio immodico, non iusto. Sed quid si iusto potuisti prius emere pretio, nũc autem dominus nullo modo uẽdere uult? dico te non liberari præstando iustam æstimationem, ut probatur ʒ. ad le. fal. l. cùm pater. §. fin & l. seq. & ʒ. de in lit. iur. l. j. & facit ad hoc quòd detur æstimatio. ʒ. tit. ij l. sed si res. & l. filius fami. §. si quidẽ. & l. apud. §. fin. & l. seq. & C. de fideicõmis. l. prędia. & ʒ. titul. j. l. mortuo. §. & l. codicilli. §. insulam.

Si cui.ʒ CASVS Legauì Titio ædes meas Titianas. certè habebit Titius omne ædificium quod supra solum earum Titianarum ędium est. istud tamen falit in hoc casu: pone quod habebã ædes Titianas & Seianas. & supra concamerationem Titianarum erat quoddam eõclaue, id est, quidam locus rotus: sicut uidemus de facto: quia ciuis aliquis duas domos habet coniunctas, puta Titianas & Seianas, & in Titianis moratur in inferiori earum parte, & Seianas locat scholaribus cum superiori parte Titianarum. & ita scholares habent aditum de ædibus conductis: scilicet Seianis in partem superiorem Titianarum. hid Titius legauit Titio dicẽ is ędes Titianas quæ habent supra se dictum conclaue: imò remanebit conclaue ad usum ædium Seianarum. Viuianus.

Flo. legata.

Flo. deest iusto.

Fl. deest cum.

Concor. e non semper promissa oia soluenda sũt. deniq; ipse dñs frequẽter suã mutat sniam sicut scriptura indicat. xij. q. iiij.

lib. j. Pithanorũ à Paulo epitomato.

Fl. quod solũm.

damnaretur.

¶ *Legatum quoad quis eum filio moraretur, debetur semper, si per filium stat. sed si per casum, debetur pro eo anno tantùm quo morari mœpit, non pro futuris Bartolus.*

¶ Vxori meę dum cum filio meo Capuę erit, hæres meus ducẽta b dato. filius à matre migrauit c. Si ambo Capuæ habitassent, legatum matri debitum iri putaui, quamuis vnà non habuissent d. Sinautem in aliud municipium transissent, vnius tamũmodò anni debitum iri, quo vnà habitassent, quantolibet tempore e. Trebatius ait: Videamus an his verbis, Dũ cũ filio meo Capuę erit. non conditio significetur, sed ea scriptura pro superuacua dẽbeat haberi. Qd nõ probo. Si qũtem per mulierem mora non est f, quò minùs cũ filio habitet, legatum † ei deberi.

¶ *Qui nõ potest emere quod testator iussit, tenetur ad æstimationem. Bar.*

¶ Si ædes f alienas vt dares damnatus sis, neque eas vlla conditione emere possis, æstimare iudicem oportere, Ateius scribit, quanti ædes sint, vt pretio iusto † soluto hæres liberetur. Idẽ iuris est, & si cũ † potuisses g emere †, non emeris.

¶ *Ratione aditus iudicatur de cœnaculo cui cedat. Bartolus.*

¶ Labeo. † LEX XXX.

Si cui ędes legatæ sint, is omne habebit id ędificium, quod supra solum † earũ ædium erit h. Paulus. Hoc tunc demum falsum est, cùm dominus binarum ædium † aliquod cõclaue, & qd & † supra concamerationem alterarum i ædium sit, in vsum alterarum conuerterit, atq; ita his vsus fuerit. namq; eo modo alteris ędibus id accedit k, alteris decedit.

¶ *Prælegata non veniunt in substitutione vulgari. Bartolus.*

¶ Scæuola. † LEX XXXI.

Sextiam † filiam ex quadrante, ex reliquis Seium & Marium † sororis filios scripsit hęredes: Sextiam substituit l Mario, & Marium Sextiæ. dedit autem p præceptionem Mario m certas species. Marius partem hæreditatis ex qua scriptus erat, omisit: & eo intestato defuncto, bona eius ad fratrem legitimum Seium deuoluta sunt. Quæsitum est, an Sextia ex substitutione etiã hæc quæ prælegata Mario erant, iure substitutionis à legitimo hærede defuncti sibi vendicare possit? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, Sextiam in legatis, quæ Mario data essent, substitutam non esse n.

¶ *Ibi dicitur quis morari, ubi cum familia sua moratur. Bartolus.*

¶ Item. † LEX XXXII.

Vxori suę inter cætera ita legauit, Et domus eam partem in qua morari consueuimus. Quæsitum est, cùm tam testamenti faciendi tempore, quàm mortis, totam domũ in vsum † habuerit, nec quicquam ex ea loca-

h ¶ Aedium erit.ʒ nam quicquid est inædificatũ. solo cedit, ut insti. de re. diui. §. cùm in suo. & nulla conæret solo superficies, ut infrà, de act. & oblig. l obligationum fere. §. placet.

i ¶ Alterarum.ʒ legatarum.

k ¶ Accedit.ʒ quibus legatis conclaue debetur ex usu testatoris. nempe ex usu testatoris eius uoluntas quandoque colligitur: ut infrà, de vsufruct. leg. l. damnas. §. fin. & infrà. eo. l. seruius legatus. & ʒ. si ser. ven. l. testatrix. Item quod hic dicit, est verum non solùm si cõtignatio quę conclaue sustinet oriet ex parte illa ędium, in quartum vsum conuersum erit, sed & si cõtignatio tota in aliarum ædium pariete sedebit, ut inf. de dam. infec. l. pen. in prin. & §. j. & fa. inf. eo. l prædijs. §. balneas. & §. fin.

Extiã.ʒ CASVS. Ego habens filiam nomine Sextiã & duos nepotes ex sorore mea scilicet Seium & Marium: instituì mihi hęredem Sextiam in tribus uncijs hæreditatis meæ, & Seium & Marium in residuo, & Mario prædicto prelegaui codicem & digestũ meum & postea Marium & Sextiam adinuicẽ substituì. Marius me mortuo omisit suã partem hæreditatis meæ, & postea ab intestato decessit. unde bona sua peruenerunt ad dictum Seium fratrem suum. uenit modo Sextia, & uult habere ex substitutione non solùm partem hæreditatis Marij in qua ego eum instituì: sed & codicem & digestũ quæ ei prælegaui. Et respondetur hic quod dicta prælegata habere non potest. Viuianus.

l ¶ Substituit.ʒ scilicet vulgariter.

m ¶ Mario.ʒ scilicet soli. cæterum si iure diuisionis, si singulis prælegasset res certas, secus cõtingeret: ut ʒ. ti. ij. l. quid ergo si ita. R. H. & Azo & facit ʒ. ti. ij l. qui filiabus. §. fi. & l. seq. & l filio. & ʒ. de ijs q. ut indig. l. eum. §. pen. & ʒ. e. l. si Titius. & C. de leg. l. cum responso.

n ¶ Non esse.ʒ hoc in substitutione vulgari. in fideicõmissaria antẽ dic ut. C. de fideicom. l. cùm uirum. & inf. ad Trebel. l. Marcellus. §. pe.

Vxori. CASVS.ʒ Titius instituit sibi hęredem Seium, & uxori suæ Titij legauit pone victum & uestitum, & domus eã partem in qua morari consueuerũt. quæritur, an ea tantùmodo cubicula videatur ei legasse, ĩ quibus cum ea dormire cõsueuerat an uero omnem eam partem domus in qua morari cum familia sua cõsueuisset? Et dicitur q omnẽ partem domus uiderur uxori legasse in qua morari cum familia sua cõsueuisset. unde si totam domũ in vsu habebat, ro tam uidetur uxori legasse, si de ea aliquid alicui alij non legauit.

¶ Vxori suæ.ʒ Titius instituit sibi hęredem Seium, & vxori suæ legauit pone victum & uestitũ, & posteà ita dixit, uxori meæ quicquid viuus ei dedi donaui, vsibusve eius comparaui, concedi volo. facto testamento donauit uxori suæ prædictæ unum equum. nunquid equũ videtur ei concessisse per dicta uerba testamenti? Et dicitur quod nõ: quia dicta uerba testamenti fuerunt de præterito, & non de futuro. & ut hic casus non uideatur tibi deriforius, uideas legem ʒ. de leg. j. si quando. quam non habes hic in glossa.

¶ Cùm Seius.ʒ Titia uxor Seij obligauit ornamẽtũ suum Caio pro cẽtum aureis venit posteà Seius maritus eius, & soluit Caio creditori centum aureos, & luit ornamentum vxoris, & restituit uxori. posteà hic Seius maritus fecit testamentum, & uxori suæ prædictæ legauit quicquid ad Caium creditorem in stipulatum eius cõcessit: & hoc amplius

† Aps, binariũ aliqd.

† Flo. deest &.

† lib. 14. Digestor.

† ats Sextiliam.

† Fl. Marciũ & ʒ.

† libro 15. Digesto.

† Fl. vsu.

amplius vicenos aureos annuos? quærit an dictos cẽtũ aureos, quos soluit maritus pro uxore creditori, hęredes uiri ab uxore uel ab hæredibus uxoris repetere possint? Et dicitur quod si uir soluit creditori vxoris causa deferendæ donationis in persona uxoris, & hæredes viri repetant ab vxore uel ab eius hęredibus, & exigant dictos centum aureos, tenebuntur eos ei restituere ex causa fideicõmissi. sed & si uxor uel hæredes eius uolunt restituere hęredibus viri, & posteà causa fideicommis. repetere, sed opponere uolunt exceptionem contra hęredes viri, bene possunt hoc facere. quod autẽ uir uoluerit donare uxori dictos centũ aureos quos soluit creditori uxoris, ut dictum est: debet præsumi, nisi ab hęredibus viri contrarium probetur. i. q vir noluit donare: quo casu tenebuntur hęredes viri ex fideicommis. nõ autem exceptione repelluntur ab uxore, uel hęredibus uxoris. Viuianus.

a ¶ Locatum fit.ʒ scilicet alij.

b ¶ Ea cubicula.ʒ q est infrà.

c ¶ Morari.ʒ id est habitare.

d ¶ Cum familia.ʒ non ergo horrea aut penus continebuntur tali relicto: sed tota alia domus continebitur, si totam cum familia habitationem occupabat. nec emẽ de una parte magis posset dici quàm de alia. & ita propter incertitudinẽ nomine partis continebitur tota, sicut in figura synecdoche secundũ Ro. dicitur. & facit C. de hæred. insti. l. ij.

e ¶ Proponerentur.ʒ à quibus non receditur nisi appareat testatorem contrarium sensisse: ut ʒ. eo. l. Iulianus. §. fi. & l nõ aliter. Sed cõtra. ʒ. titu. i. l. cùm pater. §. fideicommis. & facit ʒ. de usu. & habi. l. si ita. §. licet. Solu. ibi. Item contra ʒ. titu. j l. si mihi. e. fin. & l. talis. in fi. ita. §. licet. Solu. ibi. Item contra ʒ. titu. j l. si mihi. e. fin. & l. talis. in fi. Solu. ut d. l. talis. in fi. Item contra. ʒ. de ali. le. l. Mela. §. j. Sol. hic ĩ præteritum loqtur, ut euidẽter apparet. & facit ʒ. de lib. leg. l. Aurelius. §. Titius.

f ¶ Positum.ʒ ab uxore.

g ¶ Ad eum.ʒ scilicet creditorem uxoris. R.

h ¶ In stipulatum.ʒ talis est litera Py. & ponitur uel pro etiam: & dic in stipulatum, id est in eius stipulationem uel obligationem soluendam.

i ¶ Concesserit.ʒ pro sua uxore. R.

k ¶ Si.ʒ i. quamuis. Accur.

l ¶ Creditori.ʒ scilicet uxoris.

m ¶ Soluisset.ʒ scilicet vir.

n ¶ Fideicommissi. ʒ nulla enim fuit donatio: sed specialiter potuit ꝓfirmari: ut C. de do. inter vi. & vxo. l. antepe. si uero nõ tenuisset donatio, nulla esset confirmatio, ut suprà, titu. ij. l. fi quãdo. & infrà, de lib. leg. l. petitor.

o ¶ Quod præsumptum.ʒ scilicet ut sit donatio ideo quia sic dixit, quicquid concessi pro vxore, ad eius obligationem soluẽdã do, lego. nisi enim uellet innuere quod donasset, non posuisset illud uerbum concessi, quia ibi soluisset pro ea ut eam obligaret. est enim cõtra. C. de dona. l. donatio. sic ergo p alio statur uerbo eius: ut & ʒ. ad Sylla. l. j. in fi. Azo. ideò præsumitur donatio, quia erat uir nobilis & diues: ut I. de dona. inter vir & vxo. l. utrum. A lij aliter dixerunt, ut not. C. de do. inter vir. & vxo. l. si filij. tui. H. & facit ʒ. de iur. do. l. cũ post. i. respon.

Nomen.ʒ CASVS. Titia in Italia existens habebat multos debitores in prouincia: inter quos erant hęredes Caij. & habebat actores siue castaldos suos in prouincia prędicta qui procurabant dicta debita. hęc Titia fecit testamentum. & legauit Titio vnum equum, & unam domũ pone. & posteà ita dixit: Titio prędicto hoc amplius dari uolo decem quę hęredes Caij Seij mihi debent adtum sit † : an ea tantummodo videatur legasse cubicula b, in quibus dormire consueuerant †? Respõdi, eam omnem partem videri legasse †, in qua morari c cum familia d sua consueuisset.

¶ *Verbum præteritũ licet aliàs porrigat ad futurum, non tamen porrigitur ad ea quæ à iure communi exorbitant. Bar.*

¶ Vxori † suæ inter cętera ita legauit, Vxori meę quicquid viuus dedi, donaui, vsibusve eius cõparaui, concedi volo. Quæro an qd post testamentũ factum ei donatum est, id quoq; cõcessum ei † videatur? Respondi, secundùm verba, quę proponerentur e, nihil pro futuro tẽpore significari. ¶ Cùm Seius pro vxore centum aureos creditori soluerit, & ornamẽtum pignori positũ f fuerit, postea autem testamento facto vxori suæ legauerit q cquid ad eũ g ob eã, † inve stipulatum h eius concesserit i, & hoc amplius vicenos aureos annuos: quæsitum est an hos centum aureos hęredes viri ab vxore vel hæredibus eius repetãt. Respondi, si k donationis causa creditori l soluisset m, teneri hęredes ex causa fideicõmissi n, si repetant: atque exceptione etiam petentes submoueri: quod præsumptum o esse debet, nisi contrarium ab hæredibus probetur †.

¶ *In legato nominis continetur debitum & vsura. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XXXIII.

Nomen debitoris in hæc verba legauit p, Titio hoc amplius dari volo decẽ aureos, quos mihi hęredes Caij Seij debẽt: aduersus quos ei actionem mandari volo: eique eorundem pignora tradi. Quæro, vtrũ hęredes tũ q decem dare debeant? an in omne debitum, hoc est & † in vsuras debeant mandare? Respondi, videri vniuersam eius nominis obligationem legatam. Item quæro, cũ ignorante matrefamiliàs r actores in prouincia adiectis sorti vsuris decem stipulati sint, an ex causa fideicommissi suprà scripti etiam incrementum huius debiti ad Titium pertineat? Respondi, pertinere s.

¶ *Verba futuri temporis propter fraudem hęredis trahuntur ad tempus testamenti. Bartolus.*

¶ Filio t ex parte hẽdi † scripto præceptionem dedit u inter cętera his verbis, Titio filio meo nomina ex calendario x quæ elegerit y sibi †, viginti z dare damnas sunto a. Sine dolo b malo eidem filio viuus omnium rerum fecit testamentum, instituit sibi hęredem filium suum Titium, & duos alios pone. et dicto suo filio Titio multa legauit, et inter alia quę ei legauit, pręceptionem siue prælegatum dedit ei his uerbis: damno cohęredes mei filij Titij dare ei viginti nomina quę elegerit dictus meus filius ex calendario meo. facto hoc testamento nõ decessit incontinenti dictus testator, imò magno tempore vixit, et dicto suo filio sine dolo aliquo omnium rerum suarum administrationẽ concessit. filius autem ante mortem dicti testatoris procuraui. negotia patris bene per uiginti annos et contra ueterem consuetudinẽ dicti testatoris suique patris qua per eum patrem calẽdarium exercebatur, multos nouos debitores fecit, et omnes in dicto calendario scripsit: quibus nouis debitoribus amplas patris pecunias mutuauit Item et ueteribus patris debitoribus qui erant in calendario scripti, et qui paruam debebant pecuniam, magnam pecunię quantitatem mutuauit, et eos posteà in calendario scripsit, et ista fecit ideò vt uiginti nominibus ferè omnis substantia in calendario scripta cõtineretur, ut sic eligendo ipse filius viginti nomina, quę uellet ex calendario secũdum pręceptionẽ sibi à patre datã, haberet ipse quasi totam substantiam patris, et cohęredes sui haberent quasi nihil. modo quęritur nunquid debeat ei dari pręceptio siue electio eorum nominum quę ipse fecit? Et dicitur quòd non, imò eorum tantum quę testator habuit in calendario tempore mortis. et sic fraus sua nihil ei proderit. Viuianus.

Flo. deest sit.

Fl. consueuerat.

Fl. deest uideri legasse.

ad intell. huius §. uide Io. Igne. in Auth. ex cã. nu. 184. C. de lib. præterit.

Flo. deest ei.

Fl. deest ob eam.

Fl. ab hęrede approbetur.

lib. 16. Digesto.

Flo. deest &.

Flo. hęde & de sensu huius §. uide Io. Hannibal. in l. post 5ctũ. num. 95. de donat.

Fl. elegerit filij' meo' sibi.

t ¶ Filio.ʒ datiui casus.

v ¶ Dedit.ʒ testator.

x ¶ Ex calendario.ʒ quid est hoc, dic ut ʒ. eo. l. qui filium.

y ¶ Elegerit.ʒ scilicet ipse filius. et hoc uerbum futuri temporis facit pro eo filio, argu. ʒ. titul. i. l. cùm pater. §. fidei tuę. sed alia hic repugnant.

z ¶ Viginti.ʒ scilicet nomina, id est, viginti personales actiones cõtra debitores.

a ¶ Sunto.ʒ scilicet uos omnes mei hęredes. quo casu deducta sua parte cohęredes dare debent, ut suprà, titul. ij. l. ab omnibus. §. fi Titio.

b ¶ Sine dolo.ʒ hęc oratio et cum superioribus, et inf. rioribus melius legi potest.

Annos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Annos.¶ subaudi per. Accur.
b ¶ Consuetudinem.¶ ergo & contra voluntatem: nisi contrariũ sit liquidum, nimirum ex consuetudine uiuentium, & eorum morientium uoluntates præsumuntur, ut §. tit. ij. l. si seruus plurium. §. fin. & §. eo. l. omnimo. & §. de aur. & ar. leg. l. inter vestem.
c ¶ Ope.¶ i. ferè.
d ¶ Omnis substantia.¶ ex hoc q. ferè omnis substantia in calendario erat, dolus præsumitur: ut §. quæ in fran. cre. l. omnes. §. Lucius.
e ¶ Quæ testamenti tempore.¶ sic §. de an. & arg. leg. l. medico. Sed contrariũ. §. de opti. le. l. fin. Solu. tic præter rigorẽ uerborum quibus in legado fuit pater visus, rectè obiiciebatur & causa transcursus temporis & dol' suus, & patris consuetudo cõtra quã filius nomina ampliauerat. & sic etiam soluitur contra. §. de alie. leg. l. mela. §. i. quæ est contra. & §. de lib. leg. l. fina. in fine. sed dicas ibi tũc. i. tempore mortis. sed si dicas tunc. i. tempore testamenti, concordat.
¶ Vni ex hęredibus.] CASVS Titia virum habuit noie Aretonem, qui maritus eam hęredẽ instituit. ipsa autem multa expendit de hæreditate viri, ita q nõ remansit ei forte ultra centum libras de eius hęreditate. postea fecit ipsa testamentum, & instituit sibi tres hęredes ponẽ, & uni dictorum suorũ heredũ reliquit per præceptionem ea quę supererant ei testatrici ex patrimonio sui viri, & ciusdẽ hęredis fidei cõmisit, ut prędicta quę ei supererant, restitueret cuidã pnepoti ipsius testatricis, cũ ipse pronepos esset sexdecim annorum. Ire adiecit hęc uerba dicta testatrix. Item rogo te hęredem meũ cui prelegatum prædictũ dedit, ut reliquum es alienum q debetur creditoribus ex bonis dicti mei viri, ex reditibus eorũ bonorũ quę supererãt mihi de bonis dicti mei viri, interim donec veniat annus sexdecimus, dicti mei pnepotis solues, & satisfacias. neuiunt mõ mortua testatrice creditores dicti sui viri, & petunt ab isto testatricis hęredẽ, cui ipsa taliter prelegauit ut dictum est, ut secundum preceptũ testatricis eis soluat creditũ eorũ & dicunt quòd ipse tenetur eis in totũ satisfacere debitũ non solũ de reditu dicti prelegati, sed et ã de bonis testatricis, & de bonis sui hęredis. hęres autem prędictus allegat se nõ tenere nisi secũdũ reditum qui exuit de dicto prelegato à tepore mortis testatricis usq; ad decimum Sextũ an. pnepotis prędictę testatricis. & probat dictus hæres per testes, q dictus redituus prælegati nõ sufficit ad prædictorũ creditorũ solutionẽ. quæritur, quid iuris sit? Et respondetur q dictus hæres non tenetur soluere dicta credita nisi ex dictis reditibus dicti p legati & non de bonis dictæ testatricis, neque de suis. Viuianus.
f ¶ Reliquit.¶ scilicet testatrix.
g ¶ Aretonis.¶ proprium nomen viri.
h ¶ Non de proprio.¶ ipsius testatoris, aliàs multò minus de proprio hæredis.
¶ Pater filio.¶ CASVS Titius instituit sibi hęredes filiũ suum Seium, & filiam suam Teucaram, & cuilibet eorũ prælegauit certa prędia, & certa calendaria, & posteà in eodem testamẽto ita dixit, à te autem Seio filio charissimo peto ut prę cętes quecũque legaui alicui uel aliquibus, & si quid euenerit ęris alieni. i. si quid p tempore

Fl. annis.
Flo. deest multose.
Flo. deest.
Flo. rũdi.
Fl. habuit.
Flo. deest testatrix.
Flo. cum erit annis sexdecim.

suarum administrationẽ permisit: qui post testũ factũ ante mortem patris annos [a] decẽ, quibus, pcurabat patri, cõtra veterẽ cõsuetudinẽ [b] patris, qua calendariũ exercebat, multos [c] nouos debitores amplarum pecuniarum fecit: & in priores, quos pater exiguarũ fortunarũ habebat, maius creditũ cõtulit. ad hoc, vt viginti noĩbus, ppè [d] omnis substantia [e] calendarij esset. Quæsitum est, an huic filio eorũ nominum, quę ipse fecit, preceptio permittenda esset? Respõdi [f], ex ijs electionẽ eum habere, quæ testamenti [g] tẽpore testator in calendario habuerit [h].
¶ Legatarius hęreditatis non tenetur ad onera, nisi in quantum res fuerint oneri p testatorem destinatæ. Bar.
¶ Vni ex hæredib. per preceptionẽ testatrix [i] reliquit [k] ea, q̃ ex patrimonio viri sui Aretonis ei supererant, eiusq; fidei cõmisit hęc eadẽ restituere pronepoti cũ esset annorũ xvj. [l] in qbus hęc verba adiecit: Item rogo, vt reliquũ æs alienũ, qd' ex bonis Aretonis [m] debetur, omnibus creditorib. ex reditibus eorum bonorũ soluas, reddas, satisq; facias. Quæsitũ est, an si probauerit hæres nõ sufficere reditum bonorum ad totius debiti solutionẽ, nihilominꝰ tũ ipse dẽat agnoscere onus ęris alieni? Rũdi [n], manifestè proponi ex reditibus bonorũ eorũ iussum esse [o] alienũ ęs soluẽ [p], nõ de, pprio [q].
¶ Verba ad declarationem apposita, non debẽt diminutionem inducere. Bartol.
¶ Pater filio & filia hęredib. in-

Fl. rũdit.
Flo. deest esse.
Fl. exoluere.

stitutis, eũ singulis certa prędia & calẽdaria prælegasset [r], ita cauit: A te autem, fili charissime, quęcũque legaui, præstari volo: & si qd euenerit æris alieni, qd' [s] in tempus pro mortuo acceperam, & debuerã [t], à te solui volo: vt qd' sorori tuæ reliqui, integrum ad eam perueniat [u]. Quæsitũ est, an quod ex quacũq; [x] causa debuit pater, a filio sit præstandũ? Rũdi, posse filiam ex fideicõmisso id [y] consequi, vt [z] releuetur [a], quò magis integrum quod testator dedisset, ad eam perueniat [b].
¶ Si hęres est iussus rem alteri comparare, post moram potest ad æstimationem conueniri. Bartol.
¶ Idem. [c] LEX XXXIIII
PAtronus liberto statim tribum [d] emi petierat [e]. liberto tus diu moram [f] ab hęrede patroni passus est, & decedẽs hęredem reliquit clarissimum virum. Quæsitum est, an tribus æstimatio hæredi eius debeat? Rũdi, deberi [g]. Item quæsitũ est [h], an & cõmoda & principales liberalitates, quas libertus ex eadẽ tribu vsq; in diẽ mortis suę cõsecuturus fuisset, si ei ea tribus secundũ voluntatẽ patroni sui tunc cõparata fuisset, an verò vsuræ estimationis hrdi eius debeantur? Respondi, quicquid ipse consecuturus [i] esset, id ad hęredem suum transmittere.
¶ Dictio Vsque, quando ponitur ad determinandum prædia discontinua, ponitur inclusiuè. Bartol.
¶ Sempronio ita legauit, Sẽpronius sumito pdia mea [k] omnia, q̃ sunt vsq; [l] ad prędiũ quod vocat

Fl. Gaza, finibus.
Fl. deest in.
Fl. Atellanus.
Fl. quidẽ.
Concor. gl. i uerbo putabat. ibi, si quis autẽ errat in proprio noie, dum tũ certum fit de quo cõsentiat, hoc non officit. § itẽ si quis. xix. q. j.
Fl. amantissimi: sq; scitis.
Flo. balineum.
Flor. qui.
Fl. balineæ.
Fl. instruantur.

parata statim mortuo testatore, an uerò vsurę estimationis trib' hęredi eius liberti debeantur? Et dicitur, quicq d ipse libertus cõsecuturus esset, ad hęredem suum transmittit. Viuianus.
m ¶ Tribum.¶ progeniẽ seruorum, sicut dicimus, ex tribu Neptalim. Accur.
n ¶ Petierat.¶ ab hęrede.
o ¶ Moram.¶ quia potuit hęres statim tribum emere, & non fecit.
p ¶ Deberi.¶ sed quare non ipsa tribus? Respond. quia certę personę liberto uoluit emi: sed propter moram estimatio. & facit §. tit j. l. titia scio in principio.
q ¶ Consecuturus.¶ hoc propter moram hęredis: ut §. tit. j. l. qui solidum. §. etiam. & l. si quis seruo. & §. ti. ij. l. apud Iulianum. §. ipsius. & l. quæsitum. §. fi.
¶ Sempronio. CASVS. Titius testator ita Sempronio legauit: Sempronius sumito prędia mea omnia quę sunt usque ad prędium quod uocatur Gaza, sub finibus cuiusdam contractę quæ uocatur Galatia, & sub cura villici mei qui uocatur Primus. ita sumito dico, dicta prędia sicut ipsa omnia instructa sunt. modo inuenitur vsque ad prędium Gaza unum prędium positum in finibus Cappadocie, non autem Galatię. & sub cura dicti uillici Primi. quęritur nunquid illud prędium pertineat ad Sempronium cum aliis prędiis, uel sit in eo erratum quantum ad fines Galatię? Et dicitur quod sic. Viuia.
r ¶ Esque.¶ inclusiuè i.

Finibus.

a ¶ Finibus.¶ impositum in eodem extra prædium quod uocatur Gaza.
b ¶ Cappadociæ.¶ quæ ipsa sit citra Galatiam.
c ¶ Et hoc deberi.¶ quasi non noceat falsa demonstratio, uel quia in finibus sit erratum. ut §. j. & §. eo. l. prędiis. §. titio. & §. fi. & §. de rebus dub. l. penult. & C. de leg. l. si fortidianũ. & de testa. l. in nomine.
¶ Libertis.¶ CASVS. Titius testator ita dixit: uolo dare Pamphilo & Sticho libertis meis Fundum Trebatianum, qui est in regione Arelatia, item fundum Satrianũ, qui est in regione Niphana, cum Taberna quæ est in dicto fundo Satriano. mortuo testatore inuenitur quidã fundus uocabulo Satrianus inter fundos quos suprà legauit dictus testator. non est tamen in regione Niphana. quæritur nunquid libertis prædictis debeatur dictus fundus, quamuis in regione designanda lapsus sit testator? Et dicitur quod sic, si de eo legãdo sensit testator. Viuia.
d ¶ Lapsus esset.¶ sic §. prox. §. cum suis concord. & §. tit. ij. l. ii. ij.
¶ Codicillis. CASVS. Titius fecit testamentum, & in eo cõfirmauit codicillos si quos posteà faceret. posteà fecit codicillos, & in eis ita cauit, Tyburtinus municipibus meis quos ualde diligo, scitis siue sciatis uos hęredes mei me legare balneum nomine Iulianum, domui meæ iunctum, ita ut publicè decem mensibus totius anni præbeatur gratis sumptu hęredum meorum & diligentia. mortuo dicto Titio quæstio fuit inter municipes & hęredes suos. nam municipes volebant q hęredes Titij facerẽt sumptus non solùm ad calefaciẽdum & præbendum balneũ, sed etiam ad reficiẽdũ balneum. hęredes autem uolebant sumptus facere nisi ad calefaciendũ] & præbendum. quęritur quid iuris sit? Et dicitur quod municipes habent ius. Viuianus.
e ¶ Codicillis confirmatis.¶ testamẽto: quod erat olim opus si fierent post testamentum, hodie uerò non est insti. de codicil. §. j. Acc.
f ¶ Ita.¶ scilicet lego ut &c. & sic no. vsu balnei legato, & ad id necessaria legari uidentur.
g ¶ Publicè.¶ id est publico, sumptu hęredum &c.
¶ Apud Scęuolam. CASVS Titius fecit testamentũ, & instituit sibi hęredem quẽdam extraneũ, & filium suum ppriũ exhęredauit, & legata dedit quibusdam: & posteà ita dixit in eodem testamento si contingeret aliquo modo testamẽtum meũ rũpi, & ita me intestatũ remanere: ego ab eo qui erit mihi hęres ab intestato, decẽ Seio. & virginti Sẽpronio. mortuo dicto testatore filius suus prædictus egit querela inofficiosi testamẽti, & fecit rumpi testamẽtũ: & habuit hęreditatẽ patris ab intestato. nunquid tenetur ad prętãda legata relicta ab intestato? Et dicitur q nõ, quia nec aliud aliq d uaret q pertineat ad suprema iudicia eius cuius testũ ruptum est, quasi testator fuerit furiosus. creditur enim furiosus fuisse qui filiũ exhęredat. Vi.
h ¶ Data.¶ i. relicta. & facit §. de inoffi. test. l. titia. & l. Papinian. §.

Fl. Gaza, finibus.
Fl. deest in.
Fl. Atellanus.
Fl. quidẽ.
Concor. gl. i uerbo putabat. ibi, si quis autẽ errat in proprio noie, dum tũ certum fit de quo cõsentiat, hoc non officit. § itẽ si quis. xix. q. j.
Fl. amantissimi: sq; scitis.
Flo. balineum.
Flor. qui.
Fl. balineæ.
Fl. instruantur.

fi. & quod no. §. eo. l. & facit C. de fideicõ. l. quidã. & §. titu. ij. l. antepe.
¶ Vni quis.¶ CASVS. Titius habebat matrem Seiam, & uxorẽ nomine Flauia Albinã. dictus Titius decedẽs dictę suæ matri, legauit fundum, qui erat, pprius ipsius matris, & ab ea matre petiit, ut cum moreretur ipsa mater resti tueret dictũ fundũ dictę uxori suæ. mortuo dicto testatore mater dixit coram iudice, q uolebat facere illud quod dixerat testator: & quod uolebat tradere dictũ fundum dictæ uxori filij si sibi matri præstarentur redituum nomine binę libręę singulis annis, donec moreretur ipsa mater. possessionem autem fundi tradidit dictę uxori filij: nec dictas binas libras ab ea accepit mater: nunc autem uolebat mater uendere alicui dictum suum fundum nunquid potest hoc facere? Et videtur quod nõ propter confessionem supradictã quam coram iudice fecit: tamen respõdetur quòd bene potest uendere. nam legatum sibi relictum à filio de dicto suo fundo nihil ualuit nec potius filius eam grauare de restituẽdo uxori, cum nihil aliud matri reliquerat. Vi.
i ¶ Seię matri.¶ aliàs suæ matri.
k ¶ Professa.¶ at hinc quæstio oriebat: & pro hoc §. de testa. tute. l. ex sententia. & §. de falsis. l. vxoris. §. i. quæ sunt contra.
l ¶ Annus.¶ i duobus annis duo pondo auri uel argenti.
m ¶ Legabatur.¶ ut C. eo. l. proprias. tu dic ut ibi not.
a ¶ Processisset.¶ s. cũ effectu, cũ ñ possit honorari q onoratus nõ est: ut & C. de fideicõmis. ab eo. et §. ti. ij. l. plane. §. fi. & §. tit. i. l. imperator. Accur.
¶ Qui testamento.¶ CASVS. Titius instituit sibi Caiũ hęredem, & Mæuio ducenta legauit: & fidei Mæuij cõmisit ut centũ daret cuidã nomine Claudiæ, & quinquaginta daret Albinæ, & quinquaginta daret dicto Caio hęredi. & sic rogauit eũ de restituendo aliis totũ legatũ suũ ducentorũ posteà Mæuius legatarius prędictus uolẽs dicto testatore literas misit ad dictã Claudiã & Albinã fideicommissarias in quibus sta cõtinebat, sciatis q ego dabo uobis fideicõmissa uestra secundũ uolũtatẽ testatoris. posteà testator fecit codicillos in quibus Mæuio legatario pdicto legauit unũ prædiũ loco ducentorũ quæ ei legauerat: & pcepit i eis codicillis ut pter hos codicillos si qd aliud apparerẽt, nõ ualeat: & ita uoluit ualeẽ dictã epistolã quã de sua uolũtate miserat Męuius fideicommissariis. mortuo Titio testatore petiit Claudia & Albina fideicõmissa à Męuio legatario. qrit an possit? Et uidet q sic, pter pdictas literas. uidet eũ Męuius dictis literis cauisse dictis fideicõmissariis de prestãdo eis fideicõmissum. uñ non obstantibus uerbis codicillis dixit testator, uidet q fideicõmissarię possunt puenire Męuium ex propria eius cautione. Rñ. tũ hic q non possunt petere. Vi.
o ¶ Glaucæ Tychæ. Elpidræ. §. i. Titiæ & Seiæ secundũ R. earũ eũ nõmina posuit in Græco. Accur.
p ¶ Quinquaginta.¶ aliàs viginti. Accur.
q ¶ Literas.¶ quibus adhęrebãt fideicõmissariæ, quasi ex propria cautione Mæuium legatarium sibi teneri ostendentes.

Fl. fierẽt.
Fl. ẽ lex. & ea uerba sunt inscriptio legis.
Fl. Sęcuola libro 18. Digest.
ad intell. huius l. uide Hieron. Veri. i Rubri. d verb. obliga. nu. 187. & Iac. Nigri. i l. j. eiusdẽ titu. li. num. 95.
Fl. paratamq; se.
Ad itell. huius text. uide Paul. Castr. i Rep. l. fi. nu. 3. de solut.
Pl. Elpidẽ.

Testa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Testatoris.§promittendo se &c.
b ¶ Fecit codicillos.§in quibus legauit prædium Mæuio pro ducẽtis, ut in fine patet, & præcepit &c.
c ¶ Codicillos.§quibus Mæuio pro ducentis prædiũ legauit. Ro.
d ¶ Aliud.§uel in epistola ad eos missa. Azo.uel in testamento.
e ¶ Pro his accepit.§

Flo. deest se.

in testamento uel codicillis.

¶ Seiam.§ CASVS. Lucius Titius q̃ erat libertus Publij Sempronij pupilli, & qui erat eius pupilli domini sui tutor, habebat duos libertos, s. Seiam & Mæuium. fecit hic Lucius Titius testamentum, & dictos Seiam & Mæuium libertos suos scripsit hæredes æqualiter: & Mæuio prædicto substituit dictum Publiũ Mæuiũ suum dominũ, posteà i codẽ testamẽto confirmauit per fideicommissum codicillos, quos posteà contingeret eum forte facere. posteà fecit codicillos, & ita in eis cauit, ego Lucius Titius testator & codicillator mitto salutes Seiæ hæredi meæ, quam pro parte dimidia hæredem instituo. scias q̃ Mæuiũ libertum meũ prædictũ quem tecũ æqualiter institui, eã partem hæreditatis quæ eum tangebat, veto accipere, i cuius locum & partem uolo esse hæredem dictum Publium Sempronũ dominum meũ: & dicto Mæuio dari uolo centum quinquaginta lagenas uini uetusti, modò quæritur an dict' Publius Sempronius domin' Lucij Titij testatoris posit petere fideicommissum de parte hæreditatis in qua institutus fuerat Mæuius libertus testatoris, et à quo posset illud fideicommissum petere? Et uidetur q̃d non posit petere duabus rationib. Vna quia in codicillis erat dicta pars hæreditatis Mæuij liberti uerbis directis relicta eidem Publio Sempronio, & dicto Mæuio adempta. Secunda, quia ad Seiã libertã fuerũt scripti codicilli, nõ ad Mæuiũ qui erat oneratus. Respondet tamẽ hic, q̃ bene potest dictus Publius Sẽpronius petere fideicõmissum a Mæuio prædicto. Vi.

Fl. nõ ualeat.

Fl. rẽdit.

Fl. quam ꝓ parte dimidia instituí.

f ¶ Substituit.§scilicet uulgariter.
g ¶ Pupillum suum.§eundemque patronum cui erat tutor. & ideo infrà dominum, hic uero pupillum uocat suum. Accur.
h ¶ Codicillos.§scilicet futuros.
i ¶ Confirmauit.§ita scilicet, cõmito fidei hæredũ meorum ea fieri quæ dicam in codicillis. Azo.
k ¶ Lucius Titius.§testator.
l ¶ Accipere.§i. capere. uolebat enim eam restitui Sẽpronio. nam directò non potest adimi hæreditas in codicillis.
m ¶ Dominum.§i. patronum. sic enim causa honoris uocat.
n ¶ Elogio.§id est, sermone qui sequitur.
o ¶ Lagenas.§quasdam mensuras.
p ¶ An fideicommissum.§ portionis hæreditatis relictæ Mæuio.
q ¶ Ad certam personam.§ puta Seiam. quod tamen non nocet fideicommis. ut §. tit. j. l. peto. in princ. & l. unum. §. fina. & l. cũ pater.

testatoris [a] se † restituturũ. posteà testator fecit codicillos [b], qbus & hoc præcepit, vt ꝑter hos codicillos [c] si quid aliud [d] prolatũ esset, non valeret. † quæsitũ est, an Mæuius, qui ducẽta accepit, quia mutauit voluntatem de ea epistola testator, à mulieribus cõueniri ex causa fideicommissi posit? Respondi †, secundũ ea, quæ ꝓponerentur, frustra Mæuium ex causa fideicõmissi cõueniri, siue ducenta, siue prędium ꝓ his accepit [e].

¶ *Verba directa in codicillis prolata tradunturad fideicommissum. Bar.*

¶ Seiã & Mæuiũ libertos suos æquis partibus hęredes scripsit: Męuio substituit [f] Sempronium pupillũ suũ [g]: deinde codicillos [h] ꝑ fideicõmissum confirmauit [i], quibus ita cauit: Lucius Titius [k] Seię hæredi suæ, quam pro parte dimidia hæredẽ instituit † salutem. Męuium libertum meum, quẽ in testamẽto ꝓ parte dimidia hęredẽ institui, eã hæreditatis partẽ veto accipere [l], cuius in locum partẽve eius Publium Sempronũ dominum [m] meum hæredem esse volo: Et Mæuio, ad quem hęreditatis portionem noluit puenire, cum hoc elogio [n] fideicommissũ reliquit: Et † Mæuio liberto meo nihil de me merito dari volo lagenas [o] † vini vetusti centũ quinquaginta. Quæsitum est, cũ voluntas testatoris hæc fuerit, ut omnino perueniat portio hæreditatis ad Sempronium pupillũ, an fideicõmissum [p] ex uerbis suprascriptis valere intelligat? & à quo Sempronius petere posit, cùm ad certam personã [q] codicillos scripserit? Rũdi †, posse id † fideicõmissum à Męuio † peti.

¶ *Donatario obligato potest imponi onus*

Flo. deest Et.

Flo. lagynos.

Fl. rẽdit.

Flo. deest id.

§. donationis.
r ¶ A Mæuio.§non tamen à Seia: quia ipsa non habebat eam partem, nec eam poterat dare: licet ad eam codicilli sint facti. Et not. q̃ duo obiiciebatur Sẽpronio, codicillis solis ꝑ uerba directa, nec dari nec adimi posse hæreditatẽ: & ita nec adimi Mæuio, nec dari Sẽpronio: ut institu. de codicil. §. penul. Item ad Seium non ad Mæuium qui erat honorãdus, codicillos fore directos. sed ad primum dic, q̃ in codicillis uerba directa trahuntur ad fideicõmis. ut j. ad Treb. l. Sceuola. quod est notandum. & sic non de rigore uerborum, sed ex benignitate tantùm. & facit j. de iis qui. ut indign. l. iij. Sed argumen. contra §. de condi. insti. l. pe. in fin. Sol. ibi. Item facit j. de except. doli. apud Celsum. §. præterea. & §. de mili. testa. l. militis.
s ¶ Pater.§ CASVS. Lucius Titius habens filium à se emancipatum qui uocabatur similiter Lucius Titi', donauit inter uiuos dicto suo filio vniuersa sua bona exceptis duobus seruis: & à dicto filio ita stipulatus est, tu promittis mihi quòd omnia ea q̃ ex tabunt de bonis meis quæ tibi donaui, restitues mihi cùm uolam, uel cùm morieris, si uiuam, aut cui ego uolam. & filius dixit promitto. posteà pater decedens misit epistolã filio hæc uerba continentem, fidei tuæ filii committo ut Męuio præstes decem, & Caio decem, & Lucrionem seruum raeum liberum esse uolo. mortuo patre uenit Mæuius & Caius & Lucrio, & petunt à filio fideicommissum: & filius respondet eis: ego non sum hæres uel bonorum possessor patris mei. & nihil ex hæreditate, sua possideo: imò habent hęreditatem eius Petrus & Martinus. unde non debeo uobis respondere. quæritur, quid iuris sit? Et respondetur quòd hæredes patris, scilicet Petrus & Martinus possunt conuenire filium ex stipulatu ut adimpleat prædicta, Item Mæuius & Caius & Lucrio quorum interest, possunt petere fideicommissa eorum à filio quasi à debitore patris. bene enim potest creditor onerare fideicommissis debitorem suum. Viuianus.

Flo. deest ita.

Fl. Lucio Titio.

Fl. vti.

Fl. fideicommissa.

Fl. rẽdit.

Fl. tãnihil minus.

Flo. deest ex.

s ¶ Donauit.§f. inter uiuos sub modo. aliàs nulla esset quæstio. nam tam legatario quàm donatario causa mortis potest legari. ut §. e. l. i. §. pe. & l. iij. in prin. & l. v. §. j.
t ¶ In rerum natura.§ sub. esse desiisset. aut in potestate esse desiisset, &c.
v ¶ Ab hæredibus.§patris. scilicet tantum uetori iure: hodie uero istis fideicommissariis datur ex stipulatu: ut C. de do. quæ sub modo. l. quoties.
x ¶ Quasi debitorem.§à debitore potest legari, ut suprà, tit. j. l. si pecuniam. & l. si seruus. leg. §. qui margaritam. & facit infrà, de don. l. hæreditatem. & §. titu. ii. l. filio. & §. eod. l. sextiliam. & infrà ad Treb. l. si cui.
¶ Nuptura.§ CASVS. Titia habuit duos filios ex matrio suo Titio.

fideicommissi tanquàm debitori. Bar.

¶ Pater emãcipato filio bona sua vniuersa, exceptis duobus seruis, non mortis causa donauit [s], & stipulatus est, à filio in hæc verba, Quæ tibi mancipia, quæq; prędia donationis causa tradidi, cessi: ꝑ te non fieri dolo malo, neque per eum ad quẽ ea res pertinebit, quo minus ea mãcipia, quęq; ex his agnata erũt, eaq; prædia cũ instrumẽto, cùm ego volã, vel cùm morieris, quæq; eorũ extabunt, neq; dolo malo, aut fraude factóve tuo eiusq; ad quem ea res pertinebit, ita, † in rerũ natura [t] aut in potestate esse desiissent: si viuã, mihi, aut cui ego volam, reddanẽ, restituantur: stipulatus est Lucius Titius pater: spopondit Lucius Titius filius. Idem pater decedens fideicommissariam epistolam ad filium suũ scripsit in hæc verba: Lucius Titius † filio suo salutẽ. Certus de tua pietate, fidei tuæ cõmito, vt † des, ꝑstes illi, & illi certam pecuniam: & Lucrionem seruum meum liberum esse volo. Quæsitũ est, cùm filius nec patris bonorũ possessionẽ acceperit, nec hęres ei extiterit, an ex epistola fideicõmissum † & libertatẽ præstare debeat? Respondi †, etsi neq; hẽditatem adisset, neq; bonorũ possessionẽ petisset, & nihil ex hęreditate possideret, nihilominus tã † & ex stipulatu ab hęredib. [v] patris, & ex | fideicõmisso ab his, quorũ interest, quasi [x] debitorẽ cõueniri posse: maximè post constitutionem diui Pij, quæ hoc induxit.

¶ *Qui stipulatur dotem sibi reddi mandato mulieris, in dubio præsumitur vt minister adhibitus. Bartol.*

¶ Nuptura, duobus filiis suis, quos ex priore marito habebat,

Titio. mortuo dicto Titio volebat nubere Sempronio, & dare ei in dotem viginti. fecit ergo dicta Titia venire dictos suos filios duos, & fecit eos stipulari a dicto Sempronio secundo marito dictam dotem in omnem casum, quo solui posset matrimonium inter eam & Sẽpronium, & fuerunt stipulati à Sempronio insolidum, id est, vt etiam alterutri ex filiis Titiæ tota dos soluatur. idest duo rei stipulandi fuerunt. istud autem faciebat mulier prædicta vt magis esset secura de dote sua: non autem volebat quicquam dictis suis filiis donare postea ita euenit de facto quod constante matrimonio vnus ex dictis suis filiis decessit: vnde remansit filio superstiti integra actio dotis. Titia autem prædicta petiit per epistolã suam vltimã voluntatem cõtinentẽ à dicto filio superstite, vt cum exegerit à Sempronio suo marito partem dimidiã dictæ dotis, ea dimidia contentus esset, & aliã dimidiam remanere cõcederet apud maritum. postea decessit dicta Titia, & habuit hæredem ab intestato dictum filium superstitem, & quosdam alios vul: nunc filius conuenire Sempronium maritum ad integram dotem ex stipulatione. maritus opponit ei exceptio. doli propter epistolam matris supradictam, & dicit, non debeo tibi soluere nisi dimidiam dotis, imò dico tibi plus, dicit enim maritus: ego volo q̃d tu liberes me per acceptilatiõẽ de dimidia dotis. quæritur quid iuris? & dicitur quod iuris habet ius in eo q̃ dicit. soluit ergo maritus dimidiam dotis filio vxoris, & aliam dimidiam sibi retinuit. vnde veniunt alij hæredes mulieris, agunt actione mandati contra filium eorum cohæredem, & petunt ab eo dimidiam dotis quam soluit ei maritus. filius respondet eis & dicit, non debeo vobis dimidiam dotis, quia, mater mea reliquit eam mihi per fideicom. in epistola supradicta quam mihi misit. expressit enim in ea epistola vt ego essem contentus parte dimidia dotis propter quæ verba videtur mihi eam per fideicommissum reliquisse. quæritur, quid iuris sit? Et dicitur q̃ filius habet ius. Viuia.

Fl. exigeret.

Fl. erit.

alias vltra.

Fl. respõdit, &

Fl. respõdit.

Fl. partis dimidiæ.

Fl. τῶν ἡμίσεια.

Fl. μόρια τετρακόσια.

Fl. παρὰ τῶν.

Alc. li. di spũ. 4. c. 11. locũ hunc ex Pandectis Flarẽtinis repositum, ac vertit: volo omnia vt j. digessi, firma esse. Maximo ãdo meo d̃ naria quinquies milia, q̃ in depositũ à patruo ꝓ' Iulio Maximo accepi vt illi cũ vir fact' esset, cũ iceremẽto. & vsuris triginta milia redderẽ restituí ipsi volo sic eũ ꝓhius patruo iurauí.

a ¶ Mandauit.§ volens illis quicquam dare. sed in stipulationis istius negotio illorum filiorum volens vti ministerio. R.
b ¶ Dabat.§ secundo marito. Accursius.
c ¶ Per epistoiam.§ f. vltimæ voluntatis, vt & C. de fideicom. l. & in epistola. & hoc etiam declarat responsio quæ fit infrà.
d ¶ Peti posse.§ quasi à debitore fideicom. relicto quod potest: vt §. proxi. §. scilicet ut liberetur: ut j. de libe. leg. l. iij. §. nunc. Sed contra. C. de iure do. l. ij. Sol. ibi uoluit filio donare. hic non. & eodem mõ respon. §. de pac. do. l. cum maritus. §. fin. & §. sol. matri. l. quæ dotis. & j. de do. præleg l. Seia. quæ sunt contra.
e ¶ De reliqua.§ quæ non remanet in uiro.
f ¶ Maximè.§ abundat, ut statim subiicit. sic C. de ma. testa. l. fi. §. j. præterea nullum esset fideicom. si filius ante literas teneretur mandatiquia ei donatum esset. Azo.
g ¶ Claudius.§ confirmans prædicta.
h ¶ Dimidia.§ præmittit dimidiæ.
i ¶ Relinqui placuit.§ non ergo præsumitur ab initio donatum filio: aliòquin quomodo ualeret fideicom. eius quod ei donasset? & sic facit hæc lex ad id quod not. §. de neg gest. Nesennius.
¶ Codicillis.§ CASVS. Titius libertos cuiusdam qui uocabatur Maximus, fecit testamentum suum, & instituit sibi hæredes Caium & Sempronium. postea fecit codicillos, & ita in eis scripsit. Maximo domino meo decem milia denaria dari volo. Item eidem domino meo dari volo quinquies mille, quæ accepi in depositum a patruo dicti mei domini ea conditione, vt eidem domino meo Maximo viro facto reddam, qui patruus vocabatur Iulius Maximus, & dictum depositum volo dari eidem meo domino cum vsuris quę cucurrerunt vsq; nunc, quæ sunt in summa triginta milia. ita enim iurauí domino Iulio Maximo patruo dicti domini mei Maximi mortuo dicto Titio agunt procura. domini dicti Titij contra hæredes dicti Titij actione depositi, & petunt dictas pecuniæ quantitates, & non habent pro se alias probationes nisi dicta verba codicillorũ, quæritur, nunquid obtinere debeant dicti actores? dicunt quod sic, & hoc ideo, quia dictus Titius testator & codicillator affirmauit in codicillis se iurasse prædicta reddere patruo domini sui.

Fl. de est, Fl.

Fl. habeat.

Alias credendum esse scripturę

Fl. de est, in

Locũ hũc (inq' Alc. li. ꝑcit. ii.) retinuit Angelus Politian' ex pãdectis Florentinis.

Fl. μόρια

Fl. quasve manumissimanumiseram.

k ¶ Codicillis.§ videtur hic in medio esse græcum: eius autem interpretatio, volo omnia &c.
l ¶ Maximo.§ ꝓpriũ nomen est.
m ¶ Vteri.§ f. nepoti ac viro. No. virum demum esse adultum: fecit & mulier corrupta: vt §. de contrahen. emp. l. alioquin.
n ¶ Iurauí.§ vsque est q̃. ęci interpretatio: quã interpretationem R. non habebat, qui vaticinabat hic dicẽs. q̃ hæc pecunia fuit ab aliquo deposita apud testatorem, vel à se apud eum de hæredibus suis. & sic fuit in græco confessus: & q̃ iurauit: verum hęc confessio & iuramentum parũ prodest: argu. C. de proba l. rationes. & l. exempla. & §. de iureiuran. l. iij. §. j. secũdum R. sed certe ipso prodest, ut hic expressè dicit: quia contra se est confessus, & dictæ leges loquũtur quando pro se. & est ad hoc §. de interrog. act. l. de ætate. §. j. & §. depo. l. publia. §. fin. & C. de fal. cau. adie. l. i. & §. de lega. ii. l. antepe. §. quisquis. & j. de dona. l. ex hac scriptura.
o ¶ Credenda.§ ab hæredibus tantũ: ut in aut. de iureiuran à mo. §. i. colla. v. & Communia vtri. iu. l. scriptura. Argu. cõtra. j. proxi. §. sed & si non crederetur, vim haberet fideicom. vt d. §. quisquis.
¶ Titia.§ CASVS. Honestissima mulier quæ uocabatur Titia, ita dixit in testamento suo, quod testamentũ fecit sua manu: sciebat enim scribere: Volo dari Callimacho decẽ milia denar. gratia mercedis: quia opera sua vsa fui in negotiis meis. & in veritate dictus Callimachus erat talis pſona, q̃ ex testamẽto alicui' aliq̃d capere nõ poterat. quæritur, nũquid dictus Callimachus posit petere dictã pecuniã sub nomine mercedis? Et dicitur q̃ nõ: quia præsumitur ei relicta in fraudem legis, quæ eum prohibebat ex testamento capere. Viuianus.
p ¶ Qui.§ Callimachus. Accursius.
q ¶ Sua.§ Titię. sic ergo fuit in scriptis.
r ¶ Ita cauit.§ habeas, disposui & volui dari decem milia nomine mercedis. Accursius.
s ¶ Exigi posse.§ quasi sic idonea, ꝑbatio q̃ merces debeat ex Titiæ cõfessione, arg. superioris rñ sed rñ cõtra est, vt subiicit. & §. de testa. l. qui testiũ. & est ratio, q̃ ibi iurauit, & fuit capax legatarius, hic in vtroq; secus. & facit §. tit. ij. l. in tacitis. & l. Lucius. §. in testamento.
t ¶ In fraudem.§ Quod semper præsumitur nisi contrarium probetur, secundum R. vt d. l. qui testamentum.
¶ Ex his.] CASVS. Titius fecit testamentum, & multos seruos suos & ancilla libertatis donauit, & alios & alias in seruitute

Universidad de Deusto
Biblioteca

reliquit, & postea in eo testamento ita dixit, omnib. quos quasve manumiserim siue his tabulis siue quibuscunque aliis, uolo concedi filios filiasve omnes eorum manumissorum. quæritur an filiis eorum seruorum & ancillarum quos quasve viuus manumisit, debeant eis concedi? Et respon. quod sic Viuianus.

a ¶ Oportere. § scilicet ab hærede. si habeas, in textu instituerat, subaudi. quas, & dic præstari oportere, scilicet eorum filios & filias. & facit infra, de ali. leg. l. à filio. §. fina.

¶ Fl. respõdit

PAter filium.] CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium suum filium, & prohibuit ei alienare seu pignori ponere prædia quæ in hæreditate sui testatoris erant: sed fidei eius commisit, vt dicta prædia conseruaret filijs suis conceptis ex iustis nuptiis, & cæteris eius cognatis. mortuo Titio patre, Seius eius filius transtulit pignoris & hypothecæ nomine in Caium prædia hæreditaria quæ pater obligata reliquerat Martino: & acceptis à dicto Caio centũ mutuo super dictis prædiis soluit ea centum Martino prædicto cui pater obligauerat dicta prædia pro cetũ: vel dicta prædia hæreditaria vendidit Caio pro centum, & ea soluit Martino cui ea obligauerat pater pro cetum. quæritur nunquid valeat obligatio vel alienatio prædicta? Et videtur quod non: quia testator prohibuit obligationem & alienationem eorum, & cum causa. dicitur tamen hic quod valet vtrunque, quia ea fecit filius ex necessitate, & non non ex voluntate. Viuianus.

¶ Fl. b. 19. Digesto.

¶ Fl. de est instituerat & Fl. conseruari.

¶ Fl. respõdit.

¶ Coneor. ea. placuit, in gl. super verbo necessitate. xij. q. ij & c. ea enim. §. hoc. ius porrectum ibi, in cęteris eatenus excipitur. x. q. ij.

b ¶ Hæredem § institutum à se.

c ¶ Recte contractum. § quasi secundus loco sit primi, sic C. de his qui in prio. cre. l. i. & ij. & §. de dona inter virum & vxorem. l. si donatæ. §. primo.

d ¶ Ignorarunt. § maximè. nam idem si scissent.

e ¶ Exoluisset. § solui posset. prohibita ergo alienatione uoluntaria videtur prohiberi non necessaria. sic §. titu. ij. filiusfa. §. diui. & §. cum pater. & §. tit. j. l. peto. §. prædium. & l. qui solidum. §. fi. & §. fa erc. l. alienationes. & §. de admi. tu. l. quidam. §. pe & de rebus eorum sub tu. vel cura. l. si pupillorum.

¶ Duobus.] CASVS Titius habebat multos libertos, iter quos erant Stichus & Eros. fecit dictus Titius testamentum, & instituit sibi hæredes dictum Stichum & Erotem, & ita postea in eodem testamẽto cauit, fundum Cornelianum meum de nomine meorũ familiarum exire veto. mortuo Titio testatore Stichus prædictus qui erat vnus ex hæredibus, venit ad mortem, & Arescusam ancillam hereditariam testamento suo liberam esse iussit, & eidem Arescusæ legauit parte suã de fundi Cornelian. postea defecerunt omnes illi qui continebant appellatione familiæ dicti Titij, & remanserunt omnes liberti sui præter dictum Stichum veniunt modò dictus Eros coheres Stichi, & cæteri colliberti Stichi, & petunt dictum fundũ Cornelianum ab hærede Stichi prædicti quasi dicta pars fundi Cornelian. sit alienata p Stichum in eam personam, scilicet Arescusam prædictam, quæ non continetur appellatione familiarum dicti Titii testatoris. quæritur verũ possit. Et respond. quod sic Viuianus.

¶ Non contineri. § Arescusam istam nomine meorum, & ideo Stichi pars ad Erotem & cæteros collibertos pertinet, scilicet si deficiat cæteri qui familiæ appellatione continentur, qui sunt præterendi, vt C. de verborum significatio. l. ii. & §. tit. j. l. peto. §. fratre. & si infra de verborum significatio. l. Modestinus. Sed contra. supra. titul. primo. l. cum pater. §. cum inter. Solu. vt ibi. Vel ibi in filio libertæ hic in liberto libertæ, & futuro de quo non cogitabatur. Item argumento contrà. infra, de ali. leg. l. alimenta. §. j. Sed ibi apparet solu. Item contra §. tit. j. l. cum pater. §. fidei. solu. ibi.

¶ Filiam suam. § CASVS. Titius habens ædificium super solo Sempronij, instituit sibi hæredem filiam suam Seiam, & ita postea dixit, veto autem ædificium de nomine meo exire. vnus ex hæredibus Stichus ancillã † Arescusam testamento liberam esse iussit, eidemque † partem suam fundi legauit. quæro, an Eros & cæteri colliberti Stichi ex causa fideicommissi eius fundi partem ab hęrede Stichi petere possint? Respondi nõ contineri.

¶ Duobus libertis Sticho & Erote hæredibus institutis, ita cauit, Fundum Cornelianum de nomine meo † exire veto. vnus ex hæredibus Stichus ancillã † Arescusam testamento liberam esse iussit, eidemque † partem suam fundi legauit. quæro, an Eros & cæteri colliberti Stichi ex causa fideicommissi eius fundi partem ab hęrede Stichi petere possint? Respondi nõ contineri.

¶ Fl. meorũ Alias, de nomine liberorum meo rum. Tu uero ad loci huius intelligentiam uide Alc. li disp. iij. ca. j. circa fi.

† Eique.

† Arethusa

† Fl. respondit semper legitur nõ respõdi in his sequęntę legibus.

¶ *Res contemplatione pluriũ prohibita alienari ad eum ex plurib. pertinet, qui superest tempore alienationis. Bar.*

¶ Filiam suam hæredẽ scripserat, & ita cauerat, Veto autem ædificiũ de meo [5] nomine exire: sed ad vernas [h] meos, quos hoc testamento nominaui [i], pertinere volo. quæsitum est, defuncta [k] hærede & legatariis [l] vernis, an ad vnum libertũ qui remansit, totum fideicommissum pertineret? Respondi, ad eum qui ex vernis superesset, secundũ ea quę proponerentur, virilem partem pertinere.

¶ *Alienatio prohibita ad tempus, uidetur esse permissa post tempus Bart.*

¶ Fundum Titianum † à filio, quoad viueret [e], vetuit venundari, donari, pignorari: & hæc verba adiecit: Quòd si aduersus voluntatem meam facere voluerit, fundum Titianum ad fiscum pertinere volo †. ita enim fiet vt fundus huic autem proxi.

Fl. deest Titianum

† Fl. uxerit.

Fl. deest uolo

i ¶ Nominaui § manumittendo.

k ¶ Defuncta hærede. § & relicto hærede alio qui non sit de familia. Ro.

l ¶ Et legatariis. § alias est ad legatarios vernas: & tunc dic ad vnũ libertum scilicet alium vt vernam. Item secundum hoc dic ad eum. id est, ad eos omnes. vulgari enim & simplici sermone hic Scauola vtitur. nam ad eum, pro eos omnes ponit. sic supra. titu. j. l. cum quidam. & l. si pluribus. in prin. & propriè ponit virilem: vt C. de cadu. tol. §. vbi autem. alias est in litera & legatariis vernis, scilicet defunctis omnibus præter vnum: & quod dicit ad vnum, scilicet vernam. & propriè ponit eum: sed quod dicit virilem, contineret totum: ex quo vnus tantum verna superest. nam pro toto pars, sicut pro plurali singularis numerus ponitur: vt infra de verbo. sig. l. virili. & l. in vsu. & infra eo. l. Lucius. §. collegiũ. sic & vniuersitas remanet, in vno: vt supra. quod cuiusque vniuer. l. sicut. §. fi. Accursi.

¶ Fundum. § CASVS. Seius instituit hæredem filium suum & in eodem testamento quo eum instituit, & vetuit venundare, donare, & pignorare fundum Titianum hæreditariũ: & adiecit hęc verba: si ad aduersus meã uoluntatem facere uoluerit dictus meus filius, fundum Titianũ prędictũ ad fiscum pertinere uolo. ita fiet ut fundus Titianus prædictus de nomine uestro nũquã exeat. mortuo testatore filius retinuit dictũ fundũ usq; ad mortẽ suã: & cũ venit ad mortẽ, instituit sibi quẽdam extraneũ in dicto fundo & in alijs suis bonis. modò quęritur, nũquid dictus extraneus possit tenere dictum fundũ, an uero ille de familia testatoris Seij: an uerò fiscus? & uidetur quòd extraneus habere non possit quia ita dixit testator Seius: ita enim fiet ut fũdus Titianus de nomine meo nunquã exeat &c. iudicatur tamen hic, q dictus extraneus habeat: quia per uerba Seij testatoris talis eius uoluntas colligi poteſt scilicet filium donec uiueret: solũmodo alienare uel pignorare, uel donare non posse, sed hæredes etiam extraneos non

Fl. meorũ

2 Concor. tex. cũ glo. inc. gratũ. extra de peculia.

non solũm in alijs rebus, sed etiã in dicto fundo instituere posse. Vi.

a ¶ Nomine uestro. § loquitur familię. & ex hoc oritur dubitatio.

b ¶ Hæres scriptus. § scilicet extraneus.

c ¶ Quoad viueret. § summo dò.

d ¶ Extraneos. § unde apparet, quòd superflua sint illa uerba, ita enim &c. & fi. C. de fideicõ. l. uoluntas. & §. ti. ij. l. filiusfa. §. diui. & §. cum pater. & l. qui solidũ. §. prędium. & §. proxi. §. Item contra §. ti. j. l. peto. §. fratre. Solu. ibi.

¶ Iulius Agripa. § CASVS. Iulius Agrippa primipilaris habẽs filiam Titiam, existens patruus magnus cuiusdam mulieris quæ uocabatur Iulia. i. frater aut Iulię dictæ fecit testamẽtũ, & instituit sibi hæredem dictam suã filiã, & præcepit i dicto testamẽto ne ullo modo reliquias rationũ quæ supererant à quodam qui administrauerat negotia sua, & prędiũ suburbanum, aut domum maiorem hæres eius pignoraret, aut ullo modo alienaret: nec adiecit causam, prohibitionis, dicta filia sua hęs ab eo scripta (ut dictum est) mortuo eo testatore hæredem reliquit filiã suã, quæ erat neptis dicti testatoris, id est, Iulij Agrippæ primipilaris: quæ neptis mortua dicta sua matre easdem res diu possedit, & decedens instituit hæredes in dictis rebus quæ prohibitæ sunt alienari, & in alijs suis bonis. modò quæritur an dicti extranei hęredes neptis possint habere dictas res alienari prohibitas: an uerò pertinerent ad dictam Iuliam eius erat patruus magnus dictus Iulius Agrippa primipilaris, sicque ipsa Iulia erat de familia Iulij. Et videtur quòd ad dictam Iuliam debeant pertinere, quia idem dictarum rerum videtur prohibuisse alienationẽ, ut remaneret illis de familia Iulij [illegible] negotiatione. quia autem ipsa hoc non expressit, sic quę sunt [illegible] dum, iudicatur hic quę hęredes extranei dicte neptis habere [illegible] & hoc dicit. Viuianus.

† Aliàs, nostro.

† Flo. deest scilicet.

† Flo. & in eo.

† Fl. est.

e ¶ Reliquias. § puta [illegible] est, posset alienari uel [illegible] nisi [illegible] l. si mercedem. §. j. & §. de [illegible] emptio.

f ¶ Maiorem. § fratrem uel paternum [illegible] gradi. §. quarto.

g ¶ Factum. § imò extraneum instituendo facit contra uoluntatem ut supra, titu. j. l. peto. §. fratre, quę est contra. Solu. transit ad hæredem etiam extraneum, ut hic, sed agitur ad interesse, ut ad legitimum institutum transfiret sine pœna secundum Ioã. Sed cõtrà §. titul. j. l. codicillis. §. mater ubi excludũt legitimos omnino. sed certè ibi fuit specialiter prohibitus legitimus: uel hoc fuit præceptum nudum in l. illa peto. & in illa l. codicillis. non fuit nudum. ad quod est §. titul. ij. l. filius. §. diui. Item ad hoc infrà, eod. l. Lucius. in princi. & §. titul. j. l. cum pater. §. libertis. & l. qui solidum. §. prędium. & §. proxim. §.

¶ Quindecim. § CASVS Titia fecit testamentum, & instituit sibi hęredem, & legauit quoddam prędiolum suum cum taberna quindecim suis libertis quos nominauit in testamento: & adiecit postea talia uerba: & uolo eos libertos sibi habere & possidere dictum prędiolum cum taberna ex lege & conditione, ne quis eorum partem suam uendere uel donare, uel aliquid aliud facere alij extraneo uelit, quod si aduersus ea aliquid factum erit, tunc eas portiones prędiumue cum taberna ad rempublicam Tusculanorum pertinere uolo. mortua dicta testatrice duo ex dictis quindecim libertis uendiderunt suas partes dicti prędioli cum taberna duobus aliis de dictis quindecim libertis, puta Sticho & Pamphilo. dicti autem emptores venerunt ad mortem, & instituerunt sibi hęredem quendam extraneum, qui uocabatur Caius Seius. modò quęritur utrum partes dictę uenditę pertineant ad Caium Seium extraneum institutũ à Sticho & Pamphilo emptoribus, an ad superstites collibertos suos, q partes suas non vendiderũt, pertinerent? Respondi secundùm ea quæ proponerentur, ad Caium Seium pertinere. Idem quæsiit, an partes venditæ ad rempublicam Tusculanorum pertinerent? Respondi, non pertinere [l]. Claudius: quia non possidentis persona, qui nunc extraneus est, respicienda est, sed emptorum, qui secundùm voluntatem defunctæ ex illis fuerunt, quibus permiserat testatrix vęnundari: nec conditio extitit [m] dari fideicommissi reipublicę Tusculanorum †.

nare, aliúdve q.d facere alij velit. Quòd si aduersus ea quid factum erit, tũc eas portiones prędiúmve cum taberna ad rempublicam Tusculanorum pertinere volo. quidam ex libertis [i] vendiderũt partes suas duob. collibertis suis ex eodem corpore: emptores autem defuncti Caium Seium extraneũ hæredem reliquerunt. quæsitum est, partes quæ vęnierunt, vtrum ad Caium Seium [k] extraneum, an ad superstites collibertos suos, q partes suas non vendiderũt, pertinerent? Respondi secundùm ea quæ proponerentur, ad Caium Seium pertinere. Idem quæsiit, an partes venditæ ad rempublicam Tusculanorum pertinerent? Respondi, non pertinere [l]. Claudius: quia non possidentis persona, qui nunc extraneus est, respicienda est, sed emptorum, qui secundùm voluntatem defunctæ ex illis liberis quindecim fuerunt, quibus tacitè permiserat testatrix uendi, si inspiciatur eorum persona, & ipsi nec alij non sunt prohibiti alienare nisi partes suas. ergo partes quas emerunt ab aliis secundum tacitam uoluntatẽ defunctę non sunt prohibiti alienare uel extraneis in eis hęredes instituere. Item ratio est quare non habet respondi. Tusculanorum, quia consilio dari dictæ reipubli. fideicommissi partium contra præceptum testatricis alienatarum non extitit, eo quod fuerunt partes prędiętę [illegible] dicto Sticho & Pamphilo: nel ideo quòd dicti emptores extraneum hęredem reliquerunt: quia ut dictum est, inspiciendę est persona emptorum, & non hęredis extranei. Viuian.

† Fl. dati fideicõmissi Tusculanis

† Fl. Fideicõmisit eius, cui duo milia legauit, in hęc verba.

† Fl. cuiusdam.

¶ *Fideicommissum quod tenuit à principio, si deficit ex postfacto, remanet apud legatarium. Bartolus.*

¶ Tusculanus fidei eius, cui duo milia solidorum legauerat, commisit in hæc verba †: A te Petroni peto, vti ea duo milia solidorum reddas collegio huius templi. quęsitũ est, cùm id collegiũ postea dissolutum sit, vtrum legatum ad Petronium pertineat? an verò apud hæredem remanere debeat? Respõdi, Petroniũ iure pe-

a ¶ Aliquid. § ad Caium Seium. § ad collibertos enim non pertinent: quia si [illegible] non ipsi sed reipubli. testator eas uoluit restitui. R.

b ¶ Non pertinere. § sed ipsorum partes quas ex testamento habuerunt, non quas à collibertis emerunt, reipub. debebuntur extraneo hęredę instituto, ut §. ti. i. l. peto. §. mater. quę est contra. quilibet enim de familia de parte sua tantum, & non de parte eorum q. sunt de familia, rogatus est, ex quacũque causa eam partẽ quę ratiled partem suam quilibet necesse habet seruare, ut dixi.

m ¶ Conditio extitit. § scilicet quia fuerãt partes uendite collibertis, sed extitit, quia extraneũ instituit, ut §. ti. i. l. peto. §. fratre. quę est contra, secundũ H. Vel dic, nec tũc nisi in partibus suis quas ex testamento habẽt, ut dixi secũdũ R. facit §. eo. §. fundũ Titianũ. & §. titu. i. l. cum pater. §. libertis. & l. qui solidũ. §. prędiũ. & l. unum ex fami. §. ai

¶ Tusculanus. § Quidam nomine Tusculanus instituit sibi hęredem Titium, & legauit cuidam nomine Petronio, duo milia

Universidad de Deusto
Biblioteca

milia solidorum, & fidei dicti Petronij commific in hæc uerba: à te Petroni peto, ut dicta duo milia solidorum quæ tibi legaui, reddas collegio pontificum, Beat. Dominici. mortuo dicto Tusculano dictum collegium dissolutum est, antequam dictus Petronius assequeretur ab hærede dicti Tusculani dicta duo milia solidorum, & sic annihilatum est fideicommissum. Quæro collegio relictum modo quæritur utrum dictum legatum pertineat, ad Petronium legatarium, an uero remaneat apud hæredem Tusculani? Et respondetur quod si non remansit per Petronii quo minus soluere: dictum fideicommiss. collegio, sed per casum dissolutionis collegij potest petere Petronius ab hærede Tusculani dicta duo milia solidorum. Vivian.

a ¶ Non stetit. § sed per casum fortuitum. Sed cõtra ff. tit. i. fi qs titio. Sol. hic aliàs erat legatarius, ibi non, sed ut ministro. Item contrà ff. tit. j. l. codicillis. in princ. Solu. ut ibi. Item contra j. de adimen. leg. l. filio. §. j. So. & ibi ut ministro. Ité facit ff. titu. i. l. fi quis quos. & l. Iulia. & ff. ti. secundo. l. si fundum per. §. i.

¶ Pater filios. § CASVS. Titius instituit sibi hæredes Seium & Caium suos filios: & adiecit hæc uerba, prædia quæ ad eos ex bonis meis peruentura sunt, nulla ex causa alienent, sed conseruet successioni suæ. filiorũ. & ita fecit Titius, q̃ dicti filij cauerunt sibi inuicem q̃ ita obseruarẽt. mortuo dicto Titio. successores dictorum filiorum Titij perebant à dictis filiis Titij dicta prædia per fideicom. quæritur, nunquid possint? Et dicitur q̃ nõ: sed mortuis dictis filijs Titij bene debent peruenire dicta prædia ad successores filiorũ Titij. Vivian.

b ¶ Proponi. § quo ad uerba, secus ex mente, quæ præuale: ut ff. e. l. fideico. §. hæc uerba. & ff. tit. ij. l. hoc mo. Jo. & l. eo. mo. Ja. & ff. tit. l. l. unũ ex familia. §. fi. & facit. J. eo. l. Iul. §. i.

¶ Ex parte. § CASVS. Titius instituit sibi hæredes Seium & Sempronium quemlibet pro dimidia, & præter partẽ hæreditatis prædictam, prælegauit Seio quendam fundum nomine Iuliani, & ab eo Seio ita petit, peto a te vt velis cohæredem tibi de eo præmedicto fundo Claudium Verum nepotem meum: quæritur an pars dicti fundi debeatur dicto Claudio ex causa fideicommissi? Et respond. quòd sic. licet nomine cohæredis sit nocatus. Vivianus.

c ¶ Deberi. § licet nõ noie fideicommissarij sed cohæredis sit nocatus. & facit infrà. l. Lucius. §. fin. Sed contrà, J. eodẽ. l. Iulianus. §. ex his. sed illud de rigore, ut infrà, proximè notat. uel alia uerba sunt ibi.

PAmphilo. § CASVS. Titius fecit codicillos, & Pamphilo liberto suo in eis codicillis multa reliquit, posteà fecit testamentum, & instituit filios suos sibi hæredes, & ita in eodem testamento dixit. Pamphilo liberto meo amplius quàm in codicillis reliqui, dari volo centũ. Scio omnia, quę tibi, Pamphile, relinquo, ad filios meos peruenturra: cũ affectionem tuam circa eos bene perspectã habeam. Quęritur, utrum uideatur Titius per dicta uerba Pamphili fideicommisisse, ut post mortem suam Pamphilus restituat centum prędicta filiis defuncti: & dicitur quod nõ, quã tum ad dicta uerba testatoris: l. d. secundum sententiam, sic.

¶ Propositũ. § Titius & Caius Seius milites erãt, & erant cõtubernales, id est socij in quodã castro pro imperatore, dictus Titius nõ habens liberos, nec cognatos, infirmus existens, cõuocatis amicis suis dixit dicto Caio contubernali suo quòd uolebat ei relinquere. fidiũ suum Titianum, & Cornelianum. & Caius Seius interrogauit eũ coram testibus, si ita placebat ei? & ipse respondit, quod sic. Quęritur, nunquid ex causa fideicommissi dicta prędia pertineant ad Caium Seium? Et uidetur quòd non, quia Titius nõ dixit, relinquo: imò dixit, uolo relinquere. Respõdetur tamen, quod sic.

¶ Duas filias. § Titius instituit sibi hæredes duas suas filias ex ęquis partibus, quarum una uocabatur pone Titia, & alia Seia alteri puta Titiæ prælegauerat fundum Titianum: & ab eadẽ Titia petiit gratia dicti prælegati, ut sorori suę Seię viginti daret. Itẽ petiit ab eadem Titia partẽ dimidiam dicti fundi Titiani dictę Seię restitueret. Mortuo Titio est nũc quęstio inter Titiam, & Seiam de dictis xx. & dicebat Seia se debere habere medietatẽ fundi & xx. Titia autem dicebat, quod Seia nõ debebat habere nisi medietatẽ fundi, quia per fideicommissum relictum Seię à Titia de medietate fundi fuit annihilatum legatum Titię de dicto fundo: quia illa pars fundi prędicti, quę remanet apud Titiam nõ remanet apud eam iure prælegati: imò iure hęreditario. Cùm enim uni ex hęredibus aliquid prælegatur, medietatem prælegati capit à cohęrede suo iure prælegati: & aliam medietatem iure hęreditario quia à seipso non potest sibi legari. Si ergo est annihilatum prælegatum meũ, dicit Titia: ergo debet præsumi quòd nec tibi Seię uoluerit pater noster dari per me viginti prędicta. Quęritur quid iuris sit? Et Respond. quòd Titia fouet rationem: & neque dabit Seiæ nisi medietatem fundi. Vivianus.

d ¶ Perspectam habeam. § q. d. & ideò nominatim, & expressim te nominatim.

e ¶ Cum sententiam. § tacitam.

f ¶ Defuncti. § qui plurimum confidens de liberto nõ grauauit eũ expressim.

g ¶ In simili specie. § scilicet inter virum, & uxorem: ut ff. titul. j. l. unum ex. §. fin. & facit J. de adi. le. l. alumnę. in prin. & facit ff. l. pxi. §. pe. cum suis concor.

h ¶ Propositum est. § quendam militem.

i ¶ Accersitis. § id est uocatis.

k ¶ Contubernali. § ex hoc uerbo liquet testatorem hunc fuisse militem. Ro. cum contubernales propriè dicantur in exercitu, in eodẽ puta tentorio duo milites uel tres, ut suprà commo. l. rem mihi. §. in exercitu.

l ¶ Dixisse. § propositum est, quod est ff. in prin. §.

m ¶ Redegisse. § i. uocauit de hoc testes: non autem fuit scriptum.

n ¶ Tali inserto. § f. q̃ dixit, se dixisse. Nã ad interrogatum in latino, uidetur responsum in græco: ut insti. de inuti. stipu. §. præterea. est enim hic græcum. & facit ff. de mili. testa. l. diuus.

o ¶ Duas. § puta Titiam, & Seiam.

p ¶ Alteri. § scilicet Titię.

q ¶ Et ab ea. § scilicet Titia.

r ¶ Petierat. § scilicet gratia huius prælegati.

s ¶ Ab eadem. § f. Titia: & sic prælegatum est nullum.

Præstanda

tere, vtiq; si per eum non stetit [a] parere defuncti voluntati.

¶ *Non solùm ex verbis, sed ex mente testatoris fideicommiss. inducitur. Bar.*

¶ Pater †filios hæredes scripserat & adiecerat: Prędia, quę ad eos ex bonis meis peruentura sunt nulla ex causa alienent, sed conseruent successioni suæ: deque ea re inuicem sibi caueãt. ex his verbis quæsitum est, an prędia per fideicommissum relicta videantur? Respondi †, nihil de fideicõmisso proponi. [b]

¶ *Verba institutionis trahuntur ad fideicommissum. Bartol.*

¶ Ex parte dimidia hæredi instituto per præceptionem fundum legauit, & ab eo ita periit: Peto vt †velis cohæredem tibi recipere in fundo Iuliano meo, quem hoc amplius te percipere †iussi, Claudiũ †Verum nepotem meũ, cognatum tuum. quæsitum est, an pars fundi ex causa fideicommissi nepoti debeatur? Respondi †, deberi [c].

¶ *Verba enunciatiua ad grauatum directa dispositionem inducunt. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XXXVII.

PAmphilo liberto hoc amplius q̃ codicillis reliqui, dari volo centũ. Scio omnia, quę tibi, Pamphile, relinquo, ad filios meos peruenturra: cũ affectionem tuam circa eos bene perspectã habeã †. Quæro, an verbis suprà scriptis Pamphili fidei cõmissum fit †, vt post mortẽ filiis defuncti centum restituat? Respondi, secundũ ea q̃ę proponerentur, nõ videri quidem quãtum ad verba testatoris pertinet, fidei commissum Pamphili †, vt centũ restituet: sed cũ sententiã [e] defuncti [f] à liberto, decipi satis inhumanũ sit, centũ ei relicta filiis testatoris debere restitui: quia in simili specie [g] imperator † noster diuus Marcus hoc constituit.

¶ *Verbum Volo, seu, Vellem inducit dispositionem, quando à testatore profertur. Bartolus.*

¶ Propositũ † est [h], non habentem liberos, neq; cognatos, in discrimine vitæ constitutum per infirmitatẽ, accersitis [i] †amicis, Caio Seio contubernali [k] dixisse [l], quod vellet ei relinquere prædia quæ nominasset: eaq; dicta in testationem Caium Seium redegisse [m], etiam ipso testatore interrogato an ea dixisset, & respõso eius tali inserto [n], *vel.* †. Quæsitum est, an prædia, quę destinata essent, ex causa fideicõmissi ad Caium Seium pertinerent? Respondi † super hoc non † dubitandum esse, quin fideicommissum valeat.

¶ *Reuocato legato videtur reuocatum onus legato appositum. Bartol.*

¶ Duas [o] filias ęquis ex partibus hæredes fecerat: alteri [p] fundum plegauerat, & ab ea [q] petierat [r], vt sorori suæ xx. daret: ab eadẽ [s] filia petiit, vt partem dimidiã fundi eidẽ sorori restitueret. Quæsibi legati. Si ergo est annihilatum prælegatum meũ, dicit Titia: ergo debet præsumi quòd nec tibi Seię uoluerit pater noster dari per me viginti prędicta. Quęritur quid iuris sit? Et Respond. quòd Titia fouet rationem: & neque dabit Seiæ nisi medietatem fundi. Vivianus.

d ¶ Perspectam habeam. § q. d. & ideò nominatim, & expressim te nominatim.

e ¶ Cum sententiam. § tacitam.

f ¶ Defuncti. § qui plurimum confidens de liberto nõ grauauit eũ expressim.

g ¶ In simili specie. § scilicet inter virum, & uxorem: ut ff. titul. j. l. unum ex. §. fin. & facit J. de adi. le. l. alumnę. in prin. & facit ff. l. pxi. §. pe. cum suis concor.

h ¶ Propositum est. § quendam militem.

i ¶ Accersitis. § id est uocatis.

k ¶ Contubernali. § ex hoc uerbo liquet testatorem hunc fuisse militem. Ro. cum contubernales propriè dicantur in exercitu, in eodẽ puta tentorio duo milites uel tres, ut suprà commo. l. rem mihi. §. in exercitu.

l ¶ Dixisse. § propositum est, quod est ff. in prin. §.

m ¶ Redegisse. § i. uocauit de hoc testes: non autem fuit scriptum.

n ¶ Tali inserto. § f. q̃ dixit, se dixisse. Nã ad interrogatum in latino, uidetur responsum in græco: ut insti. de inuti. stipu. §. præterea. est enim hic græcum. & facit ff. de mili. testa. l. diuus.

o ¶ Duas. § puta Titiam, & Seiam.

p ¶ Alteri. § scilicet Titię.

q ¶ Et ab ea. § scilicet Titia.

r ¶ Petierat. § scilicet gratia huius prælegati.

s ¶ Ab eadem. § f. Titia: & sic prælegatum est nullum.

Contubernales q̃ dicuntur.

†Fl. Mater. & d. intell. huius text. uid. Io. Ant. o. Rub. ff. l. gallus. §. q. dam rectè. num. 69. d. lib. & post. h. vbi etiã per Alciat. num. 7.

†Fl. uti.

†Fl. percipere.

†Flo. Clodium.

†lib. 20. Digesto.

†Flor. fidei cõmisit.

a ¶ Præstanda. § cùm enim certum sit testatorem pœnituisse de prælegato, ergo & de onere propter id impósito videtur pœnituisse. & sic not. secũdum R. quòd si vni ex hæredibus aliquid prælegatur, & pars eius, & aliquid aliud rogetur restituere, pro eo quod suprà est, non valet relictum.

POst emancipationem. § CASVS. Caius habens filiam Titiam, quam habuit postquam fuit emancipatus à patre suo, habebat similiter fratrẽ Seiũ, qui erat patruus ad dictam Titiam, & qui Seius per emancipationem dicti Caii fratris sui defiit esse eius agnatus, & cœpit esse inter cognatos. Item habebat dictus Caius pater Titiæ fratrem vxoris suæ Caiæ: quę Caia erat mater dictæ Titiæ: qui frater vxoris Caij erat aunculus ad dictam Titiam, & vocabatur Titius. Decessit dictus Caius, & remansit filia Titia: quæ Titia fecit codicillos: & credens dictum suum patruum adhuc esse eius agnatum, & solum habere debere hæreditatem eius ab intestato, petiit ab ea in dictis codicillis, vt partem hæreditatis dicto Titio aunculo suo daret, & vt daret eidem aunculo fundum Titianum & Seianũ, qui erat ipsius Titię. Item petiit ab eodem patruo, vt quædam fideicommissa quibusdam aliis daret. Mortua dicta Titia bonorum possessio sua peruenit simul ad dictũ patruum, & aunculum: quia erant eius proximi cognati. Aunculus est enim inter cognatos: patruus autem factus est inter cognatos per emancipationem prædictam Caij patris Titiæ: & sic deuenit hæreditas Titiæ ad eos, quos ipsa volebat, licet alio tramite. De fideicommisso ergo partis hæreditatis dãdo per patruũ aunculo, planum est, quòd non valuit ideò, quia suo iure per bonorum possessionem eam partem hæreditatis habiturus erat aunculus. Si de fideicommisso dicti fundi Titiani & Seiani dando per dictũ patruum aunculo quæritur hoc modo idest an dictus Titius aunculus ab ambas partes dictorum agrorum habere possit, scilicet vnam partem suo iure per bonorum possessionem, aliam verò ex causa fideicommissi petere possit à patruo cohærede suo? & dicitur q̃ sic. Sed quid? nunquid dictus patruus debet solus & insolidum præstare alia fideicommissa relicta per Titiam ab eo patruo quibusdam aliis? an verò tantum pro parte hæreditatis Titiæ, quæ sibi remansit? Et dicitur, quòd insolidum. ¶ Seiam ex. § Titius instituit sibi hæredem Seiam ex nouẽ vnciis hæreditatis suæ, & Mæuiuam in tribus: & ita posteà dixit, Quisquis de omnibus hæredibus meis hæres mihi erit, præstet illud quod legaui, præstari, fieriue iussero. posteà fidei prædictæ Seiæ in nouem vnciis institutæ commisit in hæc verba: A te, Seia, peto, fideique tuæ cõmitto, vt quicquid ex hęreditate mea ad te peruenerit, restituas filio tuo retentis tibi hortis meis, in quibus dicta Seia habebat tres partes, sicut ipsa erat instituta in nouem vnciis. & cohæres Mæuius habebat in eis hortis tres partes, sicut ipse fuit in tribus vnciis institutus. Modo quæritur, vtrũ Seia debeat habere integros hortos prædictos, cũ dictas nouem vncias hæreditatis restituit filio suo secundum præceptum testatoris? Et respondetur, quòd sic. Nam fidei Mæuii cohæredis videtur commissum per testatorem, vt redderet Seiæ illas tres partes, quas in dictis hortis habebat Mæuius: ut dictum est. Vivianus.

b ¶ Suscepta. § & concepta: ut instit. quib. mod. ius pa. po. sol. §. fi.

c ¶ Vt legitimo. § ergo in codicillis rogauit, in quibus possunt grauari legitimi: vt §. tit. iij. l. conficiuntur. in princ. Et not. quòd hic ignorabat ius agnationis esse finitum per emancipationem sui patris: hodie tamen nõ tollitur inter patrem, & filium: & sic nec inter hanc neptem, & patrum: vt institu. de leg. agna. suc. §. fina.

d ¶ Aunculo. § & sic per fideicom. aunculum hęredẽ fieri voluit cum patruo, scilicet quem sperabat sibi successurum.

e ¶ Per bonorum possessionem. § vnde cognati: qua vocatur etiam agnati, capite minuti: vt insti. de suc. cog. in princ. & sic deuentum est eo, quo defuncta voluit, licet alio tramite.

f ¶ Duas. § non dicit duas respectu tertiæ: sed id est, ambas, eis diuisis in duas partes.

g ¶ Posse. § hoc enim voluit testatrix, vt prædia insolidum haberet aunculus.

h ¶ Præstari. § non aperit à quo: vade si dicas ab vtroque, obstat suprà, titu. j cel. §. penul. vbi nemo præstat: nec is qui sperabatur & non est, nec alius qui est præter spem. Solu. illud est cum fit testamentum, & vnus instituitur. tunc enim si ille non est hæres, non valet testamentum, & ideò nec legatum. hic autem fecit codicillos; sed dicas à patruo solo. Sic enim hic quærit: ad quod videtur esse responsum. Sed tunc est contra suprà, titu. j. l. cum pater. §. cum existimaret. & de cod. l. is qui. Solu. ibi de æquitate, hic de rigore: vel, ibi vnum tantum credebat successurum, vnde non mirum si legatum minuitur, hic autem de ambobus credidit: & ambo sunt, licet alio tramite quàm sperabat: & sic patruus solidum præstat.

i ¶ Retentis. § hinc oritur quæstio, ut J. dicam.

k ¶ Fideicommissum uideri. § licet sit retinere eorum tantum, quę iam habemus. & facit ff. titu. j. l. cum pater. in prin. & ff. tit. ii. l. si seruus legatus. §. fin. & de alimen. leg. l. a filio.

VXorem. § CASVS. Titius de sua propria pecunia emit fundũ Titianum: sed quia diligebat uxorem suam Seiam, fecit dirigere chartam emptionis tam in se quã in eam: postea fecit testamẽtum, & instituit sibi hæredem dictam uxorem, & filium, quem ex ea habebat: & uxoris fidei commisit in hæc uerba: Peto a te, domina uxor, ne uẽdices tibi ex causa emptionis partem ex dicto fundo, cum scias me uniuersam emptionem ipsius fundi fecisse, sed cõmunicasse me tecum eandem emptionem beneficio affectionis & pietatis, quã tibi debui. Modò quæritur, utrum per dicta uerba debeat habere filius totũ fundum? Et dicitur quod nõ: imo uidetur uoluisse dictus Titius testator, ut pro dimidia diuidant dictum fundum: cum si nõ dixisset dicta uerba, & non appareat alio modo totam emptionẽ in ueritate testatoris fuisse, uxor haberet dimidiam fundi ex emptione, & aliam dimidiam diuideret cum filio. Viuia.

l ¶ Vendices. § id est dimidiam, aut partem. Alioquin, si hoc non dixisset, uxor haberet dimidiam, & aliam dimidiam diuideret cum filio per medium, & sic filius haberet quartam, & reliquam uxor, ut J. de pecu. leg. l. dominus. §. dominus. & facit C. si quis alteri, uel sibi. l. multum. & §. titu. ii. l. ferui electio. §. fin.

¶ In testamento. § CASVS. Titius habens multos libertos, inter quos erat quidam qui uocabatur Fortunius, ita inter alia scripsit in testamento suo: domum meam Titianam cum horto ei applicito

Infortiatum. G

Fl. nõ deberent.

lib. 21. Digesto.

Flo. deest filia.

alias q̃ ea

Flo. partem.

Fl. respõdit.

Flo. fideicõmissum.

Fl. respõdit.

Fl. Mæuium.

†Flo deest

†Flo. uti.

†Flo. deest

†Flo. esser.

†Fl. præstarent.

†Flo. restituerit.

†Fl. debet.

†lib. 22. Digesto.

†Flo. deest mea.

†Flo. quęreretur.

†Concor. gl. in uer. posuit. ibi ar. quod nõ est receden dũ à significatiõe uerborum, nisi cũ cõstat testatorem aliud uoluisse. c. ex literis extra de spon. & matri.

†Flo. ut hęredicarium

Pòst emancipationem patris suscepta [b] filia †, à patruo vt legitimo [c] hærede petierat, vt partem hæreditatis aunculo [d] suo daret, & agros duos. Ad vtrũque autem, vt proximum cognatum, successio eius pertinuit per bonorum [e] possessionem. Quæsitum est, cùm inparte hereditatis fideicommissum non constiterit, quam † suo iure per bonorum possessionem aunculus habiturus est, an nihilominus in parte † agrorum consistat, vt Titius partes agrorum duas [f], vnam scilicet, suo iure per bonorum possessionem habeat: alteram verò partem ex causa fideicommissi petere debeat? Respõdi †, petere posse [g]. Idem quæsiit, si ab eodem patruo fideicõmissa † aliis quoque dederit, vtrum insolidũ, an verò pro parte ab eo præstãda sint? Respondi †, in solidum præstari [h].

¶ *Iussus aliquod corpus hæreditarium retinere, pro parte sua retentionem, pro parte cohæredum etiam petitionem habebit. Bartolus.*

¶ Seiam ex dodrante, Mæuiã † ex quadrante instituit hæredes: fideique Seiæ commisit in hæc verba, A te peto, tuæque fideicommitto, vt † quicquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, restituas filio tuo, retẽtis [i] tibi hortis meis. Quæsitum est, cùm generali capite fidei commisisser, Quisquis hæres erit † de omnib., vt præstaret † quod cuique legasset, præstari, fieriue iussisset; an cùm dodrantem hæreditatis restitueret †, hortos in assem vẽdicare Seia deberet †? Respondi, etiam cohæredis fidei commissum videri [k], vt quadrantem, quem in his hortis haberet, Seiæ redderet.

¶ *Si uerba legati sunt ambigua, causa legati est inspicienda. Bart.*

¶ Idem. † LEX XXXIX.

VXorem, & filium communem hæredes instituit, & uxoris fidei commisit in hæc uerba: Peto à te, domina uxor mea †, ne ex fundo Titiano partem tibi uendices [l]: cùm scias me uniuersam emptionem eius fundi fecisse, sed beneficio affectionis, & pietatis, quã tibi debui, eam emptionem, cùm nũmis meis comparassem, tecum communicasse. Quæsitum est, an eum fundũ insolidum filij esse uoluerit? Respondi, eum de quo quærit †, perinde rationem in fundo haberi uoluisse †, ac si uniuersus hæreditarius esset: ut pro parte dimidia, & uxor, & filius agrum hæreditarium † habeant.

¶ *Non est uerisimile testatorem grauare hæredem noluisse duplici præstatione. Bartolus.*

¶ In testamento ita scriptũ fuit,

d ¶ Aunculo. § & sic per fideicom. aunculum hęredẽ fieri voluit cum patruo, scilicet quem sperabat sibi successurum.

e ¶ Per bonorum possessionem. § vnde cognati: qua vocatur etiam agnati, capite minuti: vt insti. de suc. cog. in princ. & sic deuentum est eo, quo defuncta voluit, licet alio tramite.

f ¶ Duas. § non dicit duas respectu tertiæ: sed id est, ambas, eis diuisis in duas partes.

g ¶ Posse. § hoc enim voluit testatrix, vt prædia insolidum haberet aunculus.

h ¶ Præstari. § non aperit à quo: vade si dicas ab vtroque, obstat suprà, titu. j cel. §. penul. vbi nemo præstat: nec is qui sperabatur & non est, nec alius qui est præter spem. Solu. illud est cum fit testamentum, & vnus instituitur. tunc enim si ille non est hæres, non valet testamentum, & ideò nec legatum. hic autem fecit codicillos; sed dicas à patruo solo. Sic enim hic quærit: ad quod videtur esse responsum. Sed tunc est contra suprà, titu. j. l. cum pater. §. cum existimaret. & de cod. l. is qui. Solu. ibi de æquitate, hic de rigore: vel, ibi vnum tantum credebat successurum, vnde non mirum si legatum minuitur, hic autem de ambobus credidit: & ambo sunt, licet alio tramite quàm sperabat: & sic patruus solidum præstat.

i ¶ Retentis. § hinc oritur quæstio, ut J. dicam.

k ¶ Fideicommissum uideri. § licet sit retinere eorum tantum, quę iam habemus. & facit ff. titu. j. l. cum pater. in prin. & ff. tit. ii. l. si seruus legatus. §. fin. & de alimen. leg. l. a filio.

VXorem. § CASVS. Titius de sua propria pecunia emit fundũ Titianum: sed quia diligebat uxorem suam Seiam, fecit dirigere chartam emptionis tam in se quã in eam: postea fecit testamẽtum, & instituit sibi hæredem dictam uxorem, & filium, quem ex ea habebat: & uxoris fidei commisit in hæc uerba: Peto a te, domina uxor, ne uẽdices tibi ex causa emptionis partem ex dicto fundo, cum scias me uniuersam emptionem ipsius fundi fecisse, sed cõmunicasse me tecum eandem emptionem beneficio affectionis & pietatis, quã tibi debui. Modò quæritur, utrum per dicta uerba debeat habere filius totũ fundum? Et dicitur quod nõ: imo uidetur uoluisse dictus Titius testator, ut pro dimidia diuidant dictum fundum: cum si nõ dixisset dicta uerba, & non appareat alio modo totam emptionẽ in ueritate testatoris fuisse, uxor haberet dimidiam fundi ex emptione, & aliam dimidiam diuideret cum filio. Viuia.

l ¶ Vendices. § id est dimidiam, aut partem. Alioquin, si hoc non dixisset, uxor haberet dimidiam, & aliam dimidiam diuideret cum filio per medium, & sic filius haberet quartam, & reliquam uxor, ut J. de pecu. leg. l. dominus. §. dominus. & facit C. si quis alteri, uel sibi. l. multum. & §. titu. ii. l. ferui electio. §. fin.

¶ In testamento. § CASVS. Titius habens multos libertos, inter quos erat quidam qui uocabatur Fortunius, ita inter alia scripsit in testamento suo: domum meam Titianam cum horto ei applicito

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit o libertis meis concedi uolo. postea ita dixit: Fortunio liberto meo ex dicta domo diætam, in qua habitabam, itē cellarium iunctum eidem diætæ ab hærede meo concedi uolo. quæritur utrum hæres tenetur præstare Fortunio dictam domum, & cellarium? Et dicitur, quod nō: quia uniuersa domus Titiana in qua erat dicta diæta, & cellariū, fuit legata libertis, in quibus erat dictus Fortunius. Vnde non debet eadem res esse legata bis ab eodem testatore: quod esset si debetur ei diæta, & cellarium. Viuia.

Domum meam cum horto applicito libertis meis concedi volo. Et alio capite testamenti scriptū erat, Fortunio liberto meo ex domo mea, quā libertis meis dedi, diætam in qua habitabam, item cellarium iunctum eidē diætæ, ab hærede meo concedi volo. Quæsitum est, an hæres testatoris oneratus videatur in præstādo legato Fortunio cùm domus vniuersa libertis sit prælegata. Respondi, non esse oneratum.

¶ *Legato generali per minus generale derogatur. Bartol.*

¶ Codicillis cōfirmatis ita cauit Omnibus autem libertis meis, & quos viuus, & quos his codicillis manumisi, vel posteà manumisero, contubernales suas, itē filios, filiasque lego, nisi quos quasve ad vxorem meam testamēto pertinere volui, vel ei nominatim legauero. Idem posteà epistola ab hęredibus suis petiit, vt regionē Vmbriæ Tuscię, in Piceno, cohęredi vxori suę restituerent cum omnibus, quę ibi essent, & mancipiis rusticis vel vrbanis, & actoribus, exceptis manumissis. Quęsitum est, cùm Eros, & Stichus serui, in diem vitę testatoris in Vmbria, in Piceno actum administrauerint, sint autem Damę (quem testator viuus manumiserat) filij naturales: vtrum eidem Damę ex verbis codicillorum ab hęredibus prestāndi sint: an verò ad Seiam vxorem ex verbis epistolę pertineant? Respondi, ex codicillis ad patrem naturalem eos pietatis intuitu pertinere.

¶ Flo. deest testamenti scriptum erat.
¶ Flo. deest meis.
a ¶ Applicito. ⁊ eidem domui.
b ¶ Et alio capite. ⁊ scilicet ita scriptum fuit. Hug.
c ¶ Oneratum. ⁊ scilicet omnibus libertis generaliter, & illi specialiter: uel isti æstimationem diætæ & cellarii ex hac clausula: ex superiori uerò sibi, & aliis totum legatum: quod in idem recidit. Et hoc uerū, nisi aliud apparet noluisse testatorem: ut C. de cad. tol. l. j. §. penulti. & §. titu. j. l. si pluribus. §. j. Item non obstat supra, titu. j. l. qui duobus. §. j. sed ibi in quātitate: hic in specie legata bis eidem personę, ut C. eo. l. cùm quę stio. §. j. & §. tit. j. l. planè. §. j. Dic ergo secundum Azo. primum legatum minui tantum, quantum secundo datur: & secundum contentum esse suo specialiter quasi sic uidetur testator uoluisse: ut §. ti. j. l. si pluribus. & C. eod. l. cum quæstio. in princ.

¶ Codicillis. ⁊ CASVS. Titius fecit testamētum, & instituit sibi hæredem uxorem suam Seiam, & quosdam alios. In eodem testamento confirmauit codicillos, si quos postea faceret: postea fecit codicillos, & ita in eis cauit: Oibus libertis meis, quos manumisi inter uiuos, uel in his codicillis, uel quos postea manumisero, lego contubernales suas, quæ sunt meæ ancillæ. Item lego eis filios & filias eorum, præter illos filios & filias libertorū, quos & quos uolui in testamento meo pertinere ad uxorem meam: & præter illos, quos eidem uxori meæ nominatim legauero. Postea fecit quandā epistolam dictus Titius, & in ea petiit ab hæredibus suis ut regionē Vmbriæ Tusciæ positam in Piceno restituerent uxori suæ prædictæ, quæ erat eorum cohæres, cum omnibus, quæ in dicta regione erant, & cū mancipiis rusticis, & urbanis, & actoribus, qui in dicta regione erāt: exceptis manumissis. Neque subiunxit, & exceptis filiis eorum, & filiabus, & cōtuber nalib. Mortuo dicto Titio uenit Dama, qui stabat in dicta regione uxori legata, quē Damā testator prædictus uinus manumiseratis petebat à dicta uxore, & a cohæredibus suis duos suos filios seruos testatoris, quorum unus uocabatur Stichus, & alter Eros: & allegabat pro se uerba codicillorum, quæ talia fuerunt, ut dictum est, Omnibus autē libertis meis &c. dicebat uxor, imò debēt dicti tui filii ad me pertinere: quia in epistola supra posita mariti mei nō continetur aliquid de filiis, imò dixit in ea maritus meus, exceptis manumissis &c. & non dixit, & exceptis filiis eorum. Quæritur, quid iuris sit? Et dicitur, quod ad Damam patrem debent pertinere intuitu pietatis Viuia.

d ¶ Damæ ⁊ Datiui casus Damæ.
e ¶ Pietatis intuitu. ⁊ cuius intuitu nonnunquam a iure communi recedit, nedum a proprietate uerborum. Est ergo hæc pietas, ut non separentur, ut & §. titul. ii. l. si domus. §. qui confitetur. & C. communia utri. iu. l. possessionum. & infra ea. l. §. concubinæ. Est & alia ratio: quia species derogat generi: & non econtra, ut infra, proxi. & infra, de regu. iur. l. in toto. & infra, eod. l. seruis urbanis. §. fina. Est & alia hic, quia reliquit nominatim uxori. & facit supra, titu. ii. l. Titiæ textores.

¶ *Generi p. spe. item derogatur. Barto.*

¶ Felicissimo, & Felicissimę, quibus libertatem dederat fundum Gargilianum legauit cum causa: & alio capite, Titio filio, quin ex quarta parte hęredem scripserat, prelegauit hęc verba, Titi fili, hoc amplius de medio sumito, legata ea, quę mihi tā pater tuus presens, quàm Clodius Iustus, frater patris reliquerunt. Quęsitum est, cùm fundus Gargilianus testatrici à marito eius, i. à patre Titij filij, legatus sit, cui fundus ex causa fideicommissi debeatur, vtrum filio Titio tantùm, an Felicissimo, & Felicissimę, an tribus. Respondi, non esse uerisimile eam, quę nihil aliud Felicissimo, & Felicissimę nisi hęc specialiter legauit, ad filium, cui hęreditatis suę partem reliquit, legatum generali sermone transferre uoluisse.

¶ *Verba præsentis temporis restringūtur ad tempus testamenti. Bartol.*

¶ Testamēto ita pueros legauerat, Publio Męuio domino meo ab hęredibus meis dari uolo pueros quinque ex meis, duntaxat intra annos septem. Post annos complures, quàm fecit testamentum, moritur. Quęsitum est, cuius ętatis Męuio mancipia debeātur? utrumne, quę testamēti facti tempore intra septem annos fuerunt, an quę mortis tēpore intra eam ętatem inueniantur? Respondi, eam uideri ętatē designatam, quę esset cùm à testatore relinquerentur.

¶ *Propter duram separationem uitādam uerbum filij porrigitur ad nepotes. Bartolus.*

¶ Flo. deest epistola.
¶ Flo. deest in.
¶ Fl. cohæredes.
¶ Flo. erunt

¶ Felicissimo. ⁊ CASVS. Titia habens filium Titium, & habens seruum nomine Felicissimum, & ancillam nomine Felicissimam: & habens multa legata ex testamento Præsentis sui uiri quondam, inter quæ legata erat quidā fundus, q̄ uocabatur Gargilianus, & habens similiter multa legata ex testamento Clodii Iusti, fratris dicti mariti, fecit testamētum, & instituit sibi hæredem dictum suum filium & tres alios: & dicti Felicissimo, & Felicissimæ libertatem dedit. Postea legauit dictis Felicissimo, & Felicissimę dictum fundum Gargilianum cum quadam casa, siue domo, quæ erat iuxta eum fundum: postea filio suo prędicto prælegauit in hæc uerba, Titi fili, hoc amplius de medio sumito, legata mea, quæ mihi tam pater tuus Præsens, quam dictus Clodius Iustus, frater patris tui reliquerunt. In ueritate autem (sicut dictum est) dictus fundus Gargilianus erat inter alia legata, quæ Præsens maritus testatricis reliquerat eidem testatrici. Modò quæritur, cui dictus fundus debeatur, utrum Titio filio testatricis tantùm ex uerbis generalibus testatricis, an Felicissimo, & Felicissimæ ex specialiter legato eis prius per testatricem relicto an uerò tribus eis? Et dicitur, quod ad Felicissimum, & Felicissimā. Quia non est uerisimile, quòd testatrix uoluerit transferre legatum dicti fundi de Felicissimo, & Felicissima, quibus nihil aliud reliquerat nisi dictum fundum specialiter in filium suum Titium cui hæreditatis suæ quartam partem reliquit per illa generalia uerba, Titi fili hoc amplius &c. quæ supra posita sunt. Viuianus.

¶ intell. hubius. §. iud. a pud Ludu. Aluar. i Rubr. §. de leg. j. nu. 100.
¶ Flo. prælegauerat.
¶ Flo. meæ
¶ Flo. Cæsius.
¶ Et cui & hæreditatis

f ¶ Dederat. ⁊ quædam mulier.
g ¶ An tribus. j id est Felicissimo, & Felicissimęq, & Titio.
h ¶ Generali sermone. ⁊ Not. ex generali concessione uideri detrahi, quod alii cōceditur specialiter: quia species generi derogat: ut C. de secun. nupt. authenti. nunc autem. & supra, quib ex cau, ma. l. sed & si per prætorem. §. deinde. & supra, si quis cau. l. sed & si. §. quæsitum.

¶ Concor. tex. in generi. & ibi gl. ordi. extra de regulat. quæ regulat, an, & quando procedat, uide Dy. & docto. ibi.

¶ Testamento ita pueros. ⁊ CASVS. Titius libertus Publii Meuii fecit testamentum, & instituit sibi hæredes Caium, & Seium: & ita postea dixit, Publio Mæuio domino meo dari uolo ab hæredib meis quinq; puerosex seruis existentes, duntaxat intra annos septem. postea post multos ānos decessit dictus testator. Certe iudicatur hic, quòd illi septem pueri, qui fuerunt intra septem annos tempore testamenti debent dari legatario, & non illi qui sunt septem annorum tēpore mortis testatoris. Viuia.

i ¶ Intra annos septem. ⁊ id est qui sunt minores septem annis. & facit j. de uerb. signi. l. pueri. in fi.
K ¶ Cùm a testatore. ⁊ imò mortis tēpore: ut j. de ali. & cibo. leg. j. l. mela.

Concubinæ inter cætera his uerbis legauerat, Fundum in Appia cum uillico suo, & contubernalis eius, & filiis dari uolo. Quæsitum est, an nepotes quoque uillici, & contubernalis eius, testator ad concubinam pertinere uoluerit? Respondi, nihil proponi cur non deberentur.

¶ *Appellatione patriæ etiam suburbia cōtinentur. Item calendaria & pecunia ad calendarium destinata non cedunt legato eorum, quæ sunt in loco. Barto.*

¶ Legauerat per fideicōmissum Mæuio ita, Quicquid in patria Gadibus posito Quæsitū est, an si quam suburbanam adiacentem possessionem testator haberet, hęc quoque ex causa fideicommissi Męuio debeatur? Respondi, posse ad hanc quoq; uerborum significationem extendi. ¶ Item quæsitum est, si ea lendarij, quod in patria sua, uel intra fines eius defunctus exercuit, instrumenta in domo, quam in patria sua habebat, reliquit: an id quoque calendarium, propter uerba supra scripta, Męuio ex causa fideicōmissi deberetur? Respondi non deberi. Itē quæsitum est, an pecunia, quæ in arca domi Gadibus inuenta esset, uel ex diuersis nominibus ex & ibi deposita, ex fideicommisso debeatur? Respondi, supra responsum esse.

¶ *Ex legato reuocato, uel cui renunciatū est, nil petitur. h. d. Bar.*

¶ Testamento, quo filiū & uxorem hæredes instituerat, filiæ per fideicommissum centum, cùm in familia nuberet, legauit: & adiecit ita, Fidei tuæ committo filia, ut cùm in familia nubes, & quotiescunque nubes partiaris ex dote tua, quam dabis, partem dimidiam stipulari fratrem tuū, & Seiam matrem tuam pro patribus dimidiis dari sibi, si in matrimonio eius, cui nubes, siue diuortio facto prius quàm dos tua reddatur, eove nomine satisfactum erit, morieris nullo filio, filiave ex eo relicto. Pater filiam uirginem nuptum collocauit, eiusque nomine dotem dedit, & post diuortium eandem recepit, & alij in matrimonium cum dote dedit, & stipulatus est eam sibi, aut filiæ suæ reddi. Manente filia in secundo matrimonio testator mortuus est eodem testamento relicto, eique hæredes extiterunt filius, & uxor. Posteà marito defuncto puella dote recepta nupsit alij præsentibus, & consentientibus fratre, & matre, quæ etiam dotem eius auxit: & neuter eorū stipulatus est dotem. Mox matri filius, & filia hæredes extiterūt. Deinde in matrimonio decessit filia marito hærede relicto. Quæsitū est, cum puella non ex causa legati pecuniam in dotem ab hæredibus patris acceperit, sed mortuo secundo marito materfamilias facta dotē recuperauerit, an hæres eius ex causa fideicommissi fratri defunctæ teneatur in eam pecuniam, quam percipere posset, si dotē stipulatus esset? Respondi, secundum ea, quæ proponerētur, non tenere.

¶ *Onus de aliquo adoptando, & fideicommissum in defectum adoptionis inuinctum non tenet. Bartolus.*

¶ Flo. nubas
¶ Fl. stipulati sunt.
¶ Fl. accoperat.
¶ alias defuncti.

¶ Dic secūdū Bart. & ibi propter factum defuncti augetis, uel minuentis relictū, insoicitur tē pus mortis, secundū Dy.
¹ Inquātū iste tex. inuit appellatione filiorum, nepotes ueni re limita, in ulterioribus l. libe rorum. j. de uerb. signi. uide l. filius C. ad mace do.
¶ Flo. Męuius.
¶ Fl. & ququid.
¶ Flo. deest si.
¶ Fl. Mæuius.
¶ Flor. Męuius.
¶ Fl. respondit.

mela. §. j. Sol. ibi. t Itē arg. cō; ra j. de cōdi. & demon. l. filiæ. §. fi. & j. de fund. instru. & infra. leg. j. penul. & facit §. eod. l. nomen. §. filio. & quod ibi not. & j. de auro & argen. leg. l. fi ita.

¶ Concubinæ. ⁊ CASVS Titius Legauit cōcubinæ suæ hoc modo, Fundum meum positum in Appia volo dari ooncubinæ meæ cum villico, qui stat pro me in dicto fundo, & contubernali dicti villici, & filiis. Certē dicitur hic q̄ in hoc legato continetur non solum dicta concubernalis, & filij villici, sed etiam nepos villici. Viuia.

a ¶ In Appia. ⁊ nomen regionis: sed aliàs mancipia.
b ¶ Cur non deberentur. ⁊ nam appellatione filii continentur nepotes ex causa pietatis, dum de dura separatione tractatur, vt hic, & infrā, de verbo. signi. l. liberorum. §. j. & sic potest intelligi in eod. titu. l. filii. & l. iusta. & sic soluitur contra. instit. qui da. tu. posl. §. fina. Vel aliter, vt ibi no. & facit §. ead. l. §. codicillis.

¶ Legauerat. ⁊ CASVS. Titius, qui erat de quadam tetra quæ vocabatur Gadibus, & qui habebat multas possessiones, & domos in dicta terra, & in eius suburbiis, & qui habebat in dicta terra vel in suburbiis calendarium, vbi erant scripta debita sua & credita. & qui habebat in quadam domo in dicta terra sita pecuniam depositam in quadam arca: dictus Titius, inquam, legauit ita Mæuio, lego Mæuio quicquid in patria Gadib' possideo. Certē non solum possessio, quæ est intra dictam ciuitatem, continetur: sed etiā illa quæ in suburbiis; non autem continetur dictum calendarium, vel pecunia deposita. Viuia.

c ¶ Mæuio. ⁊ alias Mæuius: scilicet testator: sed est falsa: vt infra patet.
d ¶ Gadibus ⁊ sic enim uocatur illa patria, sic mentio. §. titu. ij. l. si mihi. §. j. & subest Venetus, & est sedes patriarchalis, alias autem est hic Gradibus: & similiter est non quando poniturpro rustico, ut C. de prædi. m no. l. si prædium.
e ¶ Suburbanam ⁊ i. in suburbio ciuitatis.
f ¶ Extendi. ⁊ sic j. eo. cuique. & j. de uerbo. signi. l. ij. & l. ut Alphenus. & l. ædificia. & l. qui in continentibus.
g ¶ Si calendarij. ⁊ Hoc expone, ut j. eo. l. qui filium. Accur.
h ¶ Intra. ⁊ i. iuxta. sic C. de postlim. hæredi. institu. l. fina.
i ¶ Patria sua. ⁊ f. Gadibus prædicta.
K ¶ Reliquit. j. i. dimisit instrumenta calendarij in domo: non dicas ea legauerit: & sic non continetur dictis uerbis: quicquid &c. ut hic, & §. tit. j. Caius & sic sunt uerba iurisconsulti, non testatoris: alias contradiceret. j. eo. l. qui chirographum. & §. ti. ij. l. seruum filii. §. eū. sed certē si sint iurisconsulti, quare non continentur instrumenta? & spon. quia non ut perpetuo ibi sint, erant ibi, ut supra, de hære. instit. l. ex facto. §. rerum. & j. proxi. respon. not.
l ¶ Supra responsum esse. ⁊ scilicet non deberi. per hoc nec calendarium, nec instrumenta debentur. & hoc si ad tempus sit ibi. f. ut fœneretur: non perpetuò, ut thesaurus: ut j. eo. l. si chorus. §. j. & l. si fundū. & infra, de auro, & argen. leg. l. si uxori. §. cum ita. & j. titu. ij. l. generali. §. uxori. & j. de fun. instru. & instru. leg. a. l. cum de lanionis. §. Sabinus. & l. prædia §. j. & arg. j. eo. l. prædia §. Titio.

¶ Testamento quo. ⁊ CASVS. Titius habens uxorem, & filium, & filiam, instituit sibi hæredes filium & uxorem & filiæ legauit centum, cum ipsa in familia nuberet, & adiecit ita, Fidei tuæ filia committo, ut cum in familia nubes, & quotiescunque nubes, partiaris de dote tua, quā dabis, partem dimidiam stipulari dictum meum filium fratrem tuum, & matrem tuam prædictam in casum dotis restituendę. facto hoc testamento ipsemet Titius pater maritauit dictam suā filiam, eiusque nomine dotem dedit: postea filia diuertit a uiro suo. dictus pater repetiit dotem, quam dederat pro ea. Postea maritauit dictam suam filiam secundo, & dedit dotem similiter, & stipulatus est pater à secundo uiro dotem, sibi, aut filiæ reddi. Manente filia in matrimonio secundo decessit pater non mutato dicto testamento, in quo instituerat filium & uxorem, & in quo legauerat filiæ prædictæ centum, ut dictum est. & eios extiterunt hæredes, filius, & uxor, sicut eos instituerat. Postea decessit secundus maritus dictæ filiæ: quæ dote sua recuperata, ab hęredibus secundi uiri, nupsit tertiò præsentibus fratre, & matre sua prædictis: quæ mater etiam dotem dictæ filiæ auxit: neque frater neque mater stipulatus est dotem pro aliqua parte a tertio uiro. Postea mater decessit, & dicta filia, & filius exiterunt ei hęredes. Postea filia decessit, & instituit sibi hæredem dictum suum uirum tertium. Modo quæritur, an dictus uir tertius hæres dictæ filiæ suæ uteris ex causa fideicommissi teneatur fratri in dotem suæ uxoris, tanta pecunia, quantam percipere potuit: dictus frater, si dotem stipulatus esset in casu dotis patris? Et dicitur quod non, quia non accepit pecuniam ab hæredibus patris, sed mortuo patre, & secundo nupto materfamilias facta dotem recuperauit, ut dictum est. Et sic non teneatur. Viuianus.

m ¶ Cui nubes. ⁊ accipe mortuus, nulli poniturus.
n ¶ Dedit. ⁊ f. centum, ut s. dixi, ex quo. §. o. §. legauerat. unde legatum uidetur adeuasse. ut C. eo. l.
o ¶ Dote. ⁊ eādem: quod hodie fa[illegible] ut C. de rei uxo. act. auth. sed quamuis.
p ¶ Matrimonio. ⁊ alias fuit: alias secundo. & die, mortuus est, scilicet pater.
q ¶ Recuperauerit. ⁊ quod facere potuit uel ex stipulatione patris, ut supra, solu. matrimo. l. cuius. & infra, de uerbo. obliga. l. quodcunque. §. uel ex stipulatione legali: ut C. de rei uxo. act. §. uideamus. & §. hoc. Accursius.
r ¶ Hæres eius. ⁊ f. maritus eius, f. puellæ.
s ¶ Non teneri. ⁊ Tribus rationibus. f. tum quia pater dotem dando, sibique, uel filiæ reddi dotem stipulando, uoluntatē testamēto ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pressim creditur mutasse: tum quia mater, & frater fideicommiss. repudiasse uidentur, cùm sorori danti consentientes stipulationē omiserunt: præterea q̃ nec ad filiam legatum peruenire potuit, si pro ea in dotem suus pater dedit, quod testamento anteà reliquerat: ut C. de legat. l. filia. R. & facit ĵ, ad Treb. l. filia.

¶ Hæres uel. § CASVS. Institui mihi hæredem Titium, & rogaui eum, ut adoptaret Seium: & si non adoptaret, dixi quòd esset exhæres. Titius hæres non adoptauit Seium, & certum est q̃ amodò non adoptabit. Nūquid Seius, qui debebat adoptari, habebit hæreditatē meā? Et dicitur, quòd non: & quod dixi in hærede idem dicas in legatario. Viuia.

a ¶ Non esse. § ad hoc scilicet, ut ille qui adoptatus non est, petere possit hæreditatem, uel legatum quasi ex tacito fideicommiss. secus tamen quātum ad illum, qui iussus est adoptare: quia habet si paratus est hoc facere: ut suprà, de condi. instit. l. si quis testamento. uel dic, quòd uocat hic fideicōmiss. id est, rogauit de adoptando, non ualet, nec hic, nec ibi: quia cōtra bonos mores, uel contra ius: sed liberè remanet apud rogantem: & illam expone, ut ibi uot. Aliud autem si rogatur de emancipando, ut infra, de condit. & demonstra. l. si cui. licet sit arg. contrà §. titu. ij. l. filius famil. §. secundum uulgarem.

¶ Hæres † uel legatarius rogatus est, ut quēdam adoptaret, his uerbis adiectis, Si aliud † fecerit, exhæres esto, uel perdito † legatū. Quæsitum est, si non adoptauerit an ei, qui adoptatus non est, actio quædam ex fideicommisso competat? Respondi, † fideicommissum, quo quis rogatur, ut adoptet ratum non esse.

¶ *Vno ex iis, cui hæres iussus est uendere parato emere, competit uendicatio partis. Bartolus.*

¶ Agri b plagā, quæ est in regione illa, Mæuio † Publio, & Caio d trāscribi c uolo, pretio facto uiri boni arbitratu, & hæreditati illato, duplæ euictione expromissa f, ita ut reliquis hæredibus sub pœna g centum promittant h eam agri plagā, partemue eius ad Seiam posterosue eius non peruenturam quaqua i ratione. Quęsitū est, an legatū ualeat, cùm Publius emere uelit, Caius nolit? Respondi † eum, qui fideicommissum sibi præstari uelit, posse partem dimidiam eius agri qui legatus est, petere k, quāuis alter prosequi † nolit. Item quęsitum est, cautio l, quæ interponi debet † secundū

† Flor. eius hæres, & de testis huius Baldo. Bartolus. in l. cum filio. nu. 37. ℣. de leg. 1. & Io. Nicolaum in l. genera liter. nu. 65 C. de secū. nup.

† Fl. si alias

† Flo. perdat.

† Fl. expromissa reliquis hæredibus ita aut sub pœna.

† Flo. Mæuiis.

† Fl. persequi.

† Flo. debeat.

† Solue ut ibi, secūdū Bart.

voluntatem, pro quota parte cuique † hæredum præstanda m sit? Respondi †, pro ea portione, quę ex fideicommisso præstatur n.

¶ *Appellatione mancipiorum non continentur posteà nati ex eis. Bar.*

¶ Sorori legauit homines o, quos nominauit testamento: eiusque fideicommisit, ut eadem mancipia filiis p suis, cùm obiret, restitueret. Quæsitum est, agnata q ex his an defuncti filiis † ab hęredib. r restituenda sint post mortem legatariæ, an remaneant apud hæredes eius? Respondi † ea, quæ posteà agnata s essent, uerbis fideicommissi non contineri.

¶ *Pater naturalis dotando filiam, in dubio non uidetur habere animum donandi: sed magis animum compensandi cum eo, quod filiæ debet. Bar.*

¶ Pater † t naturalis u filiæ suę ex testamento mariti eius fideicommissum x debebat. Cùm ea mulier uberet alij, non mandato mulieris dotē marito eius dedit, & sibi eam reddi stipulatus est, si sine liberis filia moreretur. Filiam mulier suscepit. Quæsitū est, an fideicōmissum à patre exigere possit?

† Fl. respōdit.

† Fl. Idem quæsit.

† Fl. fideicōmissorum.

† Fl. respōdit supra respōsum.

† Fl. filii hęredibus.

† Fl. respōdit.

† Conco. c. cōsensu. in gl. super uerbo, poteritate. ibi, qa post manumissionē extra liberis: quæ somnia de reb. cle. alie. uel non.

† intel. hu. ius. text. ui. per camill. iustratiū. in l. j. num. 116. 5. fol. matri.

relicta, nec accessionis iure debentur, sc, licet cùm post mortem testatoris, & ante mortem sororis, & sic ante moram nata sunt: alias secus effecisset ℣. de leg. j. l. apud Iulianum. §. item partus. & j. de fideicōmiss. liber. l. cùm quidam, & C. de fideicommiss. liber. l. iii. & j. de opp. leg. l. penul. & suprà, de usur. l. Paulus respon. & ℣. titu. j. l. Licinjus. Sed contra. ℣. titu. j. l. cùm pater. §. pater filiæ. vbi partus debetur. Solu. ibi ex testatoris scientia speciale præsumitur: uel ideo est illud, quia dotalis ancillæ partus, nec minus quam ipsa mater dotalis intelligitur. ut C. de rei uxo. actio. §. itaque. at ancillæ legatæ partus nunquā legatus matris ratione dicitur.

An partus ueniat cum legato ancillæ & an sit fructus uide quod notat in apostil. in alleg. l. cū pater. §. pater filiæ. in eo. uersi.

¶ Pater naturalis. § CASVS. Titia habens patrem naturalem, & non legitimum, habebat uirum Titium. Qui uenjens ad mortem instituit hęredem dictum patrem naturalem uxoris suæ Titiæ, & ab eo hęrede multa fideicommissa reliquit uxori suæ. Mortuo dicto Titio marito suo Titia nupsit secundò, & dictus suus pater dedit centum nomine dotis marito secundo pro ea, cum non teneretur hoc facere, ideo, quia naturalis tantum erat, ut dictum est. & stipulatus est dictus pater a uiro secundo sibi dictam dotem reddi, si filia sua decederet in matrimonio sine liberis. Filia postea suscepit filiam ex dicto secundo uiro, & ita defecit conditio stipulationis paeris. Modò petit dicta filia a patre suo illa fideicommissa, quæ primus suus uir ei reliquit. nunquid potest? Et uidetur quòd non: quia certum est, ex quo habet filiam ex secundo uiro, quod dos data pro ea secundo uiro debet iterum manere apud eam. unde uidetur, quod fideicommissa debeant compensari cum dote. Respon. tamen hic, quod bene potest filia petere fideicommissa, si non habet ratam dationem prædictā dotis, quam fecit pater marito eius secundo. Idem est etiam, si pater paratus est liberare per acceptilationem maritum secundum filiæ a dicta dotis promissione. Sed quid si dictus pater ea conditione dedit dotem secundo marito filiæ, ut ipse faceret dictam filiam ratum habere: & ipsa nunc non habet ratum, ut dictum est? Certè aget pater contra maritum conditione ob causam ad repetendam dotem. Viuianus.

t ¶ Pater. § institutus a marito filiæ naturalis.

u ¶ Naturalis. § Certum. Nam legitimus uidetur de suo dedisse: nec a fideicom. uidetur liberatus: ut C. de dot. promissione. l. fi.

x ¶ Fideicommissum. § alias fideicommissi debitor: alias fideicommiss. debebat: ut quia maritus filiæ instituerat patrem, & eum fideicomisi. grauauerat.

Et nec

a ¶ Si nec ratam. § ratam autem dotem habere tunc cogitur pater, si uult, & remittat stipulationem viro. alias nullus est effectus ratihabitionis, cum sibi stipulatus est pater: cum in eius datione utiliter negotium ipius pater gessisset, vt supra de nego. gest. l. quæ utiliter. in princ. & §. fin. & j. de doli except. l. si opera. K.

b ¶ Responsum. § vt non sit deneganda, nisi ratam habuit dotem datam.

c ¶ Eunq; § tertium annectit casum.

d ¶ Mulier ratum. § id est, ut tunc demum apud uirum remaneret. Azo.

e ¶ Condicere. § scilicet cōdictione ob causam ea ratum non habente, vt & ℣. de condit. ob cau. l. si donatur. §. j. & facit infra, de col. do. l. j §. penult.

¶ Seium maritum.] CASVS. Titia scripsit hæredem Seium maritum suum, & substituit ei Appiam. Itē commisit fidei dicti sui mariti, vt post mortem sui mariti hæreditatem restitueret dictæ Appiæ: ut si ante Appia moreretur, quā maritus, tunc restitueret maritus hæreditatem dictam Valeriano. Seius maritus viuus existens restituit dictam hæreditatē dictæ Appiæ, cum non teneretur hoc facere. Modo quæritur: nunquid sit liberatus Seius a Valeriano? Et dicitur quod non: imò est in pendenti, ut si quidem moriatur Appia ante Seium, teneatur Seius Valeriano ex fideicommisso, secundum quod uoluit testatrix. Viuia.

† Flo. deest æquè.

† Flo. esset.

† Facit iste tex. ad hoc quod not. Alexā. post Bar. & Ange. in l. centesimis. §. si ita stipulatus. ij. J. de verb. obl. l. q̃ legatum cum hæres volet, intelligit deberi post mortē hæredis.

f ¶ Seium maritum scripsit. § scilicet, Berta: & hoc si habeas Seium: alias est Seia.

g ¶ Substituit. § vulgariter: scilicet si hæres non esset maritus.

h ¶ Commisit. § scilicet si hæres esset.

i ¶ Restitueret. § sic alumna vulgariter, & fideicommissi iure Seio fuit substituta. R.

k ¶ Contigisset. § alias accidisset: quia decederet alumna: ut J. de uerbo. significa. l. in uulgari. §. j. sic ergo apparet dupliciter suspensum alumnæ relictum in diem mortis hæredis. Item & si tunc uixerit ipsa alumna. Nullo ergo modo testatricis voluntate Appiæ restitutam hęreditatem dici potest in casu proposito. At ea simpliciter relicta post mortem hæredis secus diceretur, vt C. de fideicommiss. l. post mortē. & ℣. titul. j. cum pater. §. hæreditatem. & §. a filia. R. & ℣. de lega. j. §. filiusfamilias. §. diuus.

l ¶ Decessisset. § vnde defecit Appiæ relictum, & conditio alterius scilicet Valeriani extitit: licet vtriusque dies, id est mortis viri, tunc quoque penderet. R.

m ¶ Liberatum. § non ergo secundum testatricis voluntatem alumnæ restituisse est dicendum: sed esset liberatus si illa superuixisset, vt ℣. de condit. indebit. l. sub conditione.

¶ Scæuola. § CASVS. Instituit Titia Seium maritum suum sibi hæredem, & rogauit, vt hæreditatem restitueret Appiæ, cum vellet iple maritus. Certè creditur rogatus, vt restituat post mortem suam mariti: ideo interim dum viuit maritus, non est compellendus ad fideicommissum præstandum. Viuia.

n ¶ Scæuola. § alias. §. & tunc dic, quod fuit rogatus restituere post mortem. Vnde tacitè quando vellet, prius videtur rogatus, vt C. de fideicommi. l. post mortē. Vel dic, quod expressè dixit, cum voles, vel velles, secundum diuersas literas: secus si velles: vt not. ℣. eo. l. fideicōmissa. §. si sic. & J. de verbo. oblig. l. centesimis. §. j. alias decst. §. & tunc Respondi, si nec ratam a habuisset dotē datā, superesse fideicommissi petitionem. Item quæsitum est, † an si pater accepto facere stipulationē velit, mulieri persecutio fideicōmissi † deneganda sit? Respōdi, suprà esse respōsum; b † eùmque c patrē, de quo quærere tur, si ita dedisset, vt mulier † ratum haberet, posse condicere. e

¶ *Restitutio fideicommissi, facta ante diē, alij non præiudicat. Barto.*

¶ Seiū † maritum scripsit f hæredem, eìque substituit g Appiam alumnam suam: fideiq; hæredis commisit, h ut post mortem suam hęreditatem eidem alumnæ restitueret: i autsi quid ante cōtigisset k alumnę, tunc Valeriano fratris filio restitueret eandem hæreditatem. Quæsitum est, si Seius viuus quicquid ad eum ex hęreditate peruenisset, alumnæ restituisset, an secundum uoluntatē defunctæ id fecisse uideretur, præsertim cum hæc eidē æquè † substituta esset? Respondi, † si viuo Seio Appia decessisset, l non esse liberatum m à fideicommisso Valeriano relicto.

† alias Seia Seium.

¶ *Rogatus restituere cum volet, post mortem rogatus videtur, hoc dicit. Vel aliter, In vltimis voluntatibus moriendo quis velle videtur, hoc dicit. Bartol.*

¶ Scæuola n respondit: Cum hęres scriptus rogatus est, † cum uolet, † alij restituere hęreditatem: interim o nō est compellendus p ad fideicōmissum. Claudius: Post mortē enim utiq; creditur datū.

secundum R. ponevt supra, quia fuit rogatus restituere alumnæ, qui do vellet, tacitè. sed si ipsa prædecederet, tunc Valeriano. Nam non suspenditur post mortem.

o ¶ Interim. § dum viuit.

p ¶ Compellendus. § sed spontè potest.

¶ *Fideicōmissum purè relictū pōt peti in continenti: & q uetat satisdationē exigi, non vt fideicommissi diem differre. Bar.*

¶ Hæredis scripti fidei cōmiserat, ut Seiæ uxori uniuersam restitueret hæreditatem: & uxoris fidei commisit in hæc uerba, A te, Seia, peto, ut quicquid ad te ex hęreditate mea puenerit, exceptis ijs, quæ tibi supra legaui, reliquū omne reddas & † restituas Mæuiæ infanti dulcissimæ: à qua Seia r satis exigi veto: cū sciā eam s potiùs rem t aucturam, † q̃ detrimento futuram. Quęsitum est, an statim Mæuia fideicommissum à Seia petere possit? u Respondi, † nihil proponi, cur non possit.

¶ *Is, cui cura monumenti cōmittitur, ad expensas insolidum non tenetur. Bart.*

¶ Idem. † LEX XL.

T Itius hęredes instituit x Seiam uxorem ex parte duodecima, Męuiam ex reliquis partibus: & de monumento, quod sibi extrui uolebat, ita cauit: Corpus meum uxori meæ tradi uolo sepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui, usq; ad quadringentos aureos. Quæro, cū in duo decima parte non ampliùs, quā cētum quinquaginta aurei ex bonis mariti ad uxorem peruenināt, an hac scriptura ab ea sola monumentum sibi testator extrui uoluerit? Respondi, ab utraq; hęre de monumentum pro hæreditarijs partibus extruendum. y †

¶ *Arbitrio boni viri dos cōstituit dignitate, et facultatib. testatoris, et nu. liberorū*

q ¶ Post mortem. § hæredis, tantum, & no quandocunque uellet ipse hæres. R. secundū tertium casum.

¶ Hæredis. § CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium, & eius fidei commisit, ut Seiæ uxori Titij uniuersam restitueret hæreditatem. & dictæ uxoris fidei commisit, ut quicquid ad eam ex dicta hæreditate peruenerit, reddat Mæuiæ infanti, exceptis iis, quæ ei uxori legauerat: & uetuit exigi satisdationem ab uxore de præstando fideicommisso Męuię infanti posteà Seius hęres restituit hæredi. disteuxori testatoris. Modo petit Mæuia infans à dicta uxore, ut statim restituat sibi dictam hęreditatem. Nūquid potest? Et dicitur, quòd sic. Viuia.

† Flo. deest &.

† alias acturam.

† Fl. respōdit.

† Ii. 33. Digesterum.

r ¶ A qua Seia. § supra in secunda persona dixit Seiæ: nunc in tertia dicit de ea. Et dic satis, id est, satisdare de restituendo fideicommiss. uniuersali infanti, quod alias præstaret, nisi testator remisisset, ut C. ut in posses. lega. cùm Archimedoram. An autem retineat quartam hęc secundò rogata, dic, ut C. ad Trebellianum. l. sancimus. §. fina. Accursius.

s ¶ Eam. § Seiam uxorem.

t ¶ Rem aucturam. § i. restitutionē facturā, quā detrimentum &c. cui detrimendo adesset Seia, si restitutionem

† Flo. portionib. instruendum.

differret. & alias est aucturam.

u ¶ Possit. § scilicet statim. Dubium autem erat, quia per hoc, q satis remisit, uidebatur fideicommiss detulisse: quod est falsum. Nam & pro puro præstatur satisdatio: cùm multas moras habeat iudicium ut infra, ut in posses. legat. l. etiam. in princip. & facit supra titulo. j. l. omnia. & infra de conditio. & demonstra. l. j. in princip. Sed contra infra ad Trebellia. l. epistola. §. fina. sed ibi alia uoluntas fuit, ut ex uerbis ibi apparet.

70 T Itius. § CASVS. Titius instituit sibi hæredem uxorem suam in una uncia hæreditatis suæ, in qua uncia esse poterant de hæreditate centum quinquaginta aurei, & non plus. Mæuiam autem instituit in xj unciis: & ita postea dixit, corpus meum uxori meæ tradi uolo sepeliendum in fundo Titiano: & uolo extrui monumentum in dicto fundo, in quo expendantur quadringenti aurei. Quæritur, nunquid per dicta uerba uideatur testator uoluisse, ut uxor sola faceret monumentum, an pro hæreditariis partibus ab utroque hærede? Et dicitur, quod ab utroque pro hęreditariis partibus uideatur uoluisse

80 fieri monumentum. Viuia.

x ¶ Instituit. § his uerbis, Seiam &c.

y ¶ Extruendum. § alias inferendum. & ad hoc cogitur pontificali, uel præsidis authoritate, & prætoris, officio, ut suprà, de petitio. hæredi. l. hæreditas. & de relig. l. ac si quis. §. fi cui. & iudicio famil. erciscun. ut supra famil. erciscun. l. is cum. §. j. Sola ergo operis faciendi solicitudo seorsum uxori iniuncta est uerbis testatoris, & hoc tam oneris, quod erat iniunctum magnitudine, quam huius emolumenti pretio, una cū persona, quæ dicebatur sola grauata, affectione. Pensatis uerbis sic dubiis, talis merito adhibenda fuit distinctio secūdū. R.

Infortiatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI filiæ. ¶ CASVS Titius habens plures filios, & unam filiam fecit testamentum, & eos omnes sibi hæredes instituit, & dictæ filiæ, quæ puppilla erat, dedit tutorem Seium: & dictæ filiæ, cũ uuberet, iussit dari iustem arbitrio tutoris prædicti. Certè perinde est, ac si dixissent, arbitrio boni uiri. Bonus autem uir, & per consequens dictus Tutor, debet inspicere in estimanda dote dignitatem defuncti, & facultates, & numerum liberorum eius: & secundum prædicta inspecta, debet constituere dotem paruam, uel magnam, uel mediocrem. Viuia.

a ¶ Legatum sit. ‡ hoc enim generale est, ut ſ. de uerbor. signifi. l. illa uerba. & §. pro socio. l. societatem. & §. titu. j. l. j. & ſ. titu. j. l. si cui. & §. eod. l. fideicommissa. §. fisic & suprà, de iure dot. l. quero. & l. cùm post. §. gener. & C. de iupt. l. si furiosi. & C. de admini. tut. l. si curatoris. Sed contrà C. de do. promis. l. j. Solu. ibi.

b ¶ Ex numero liberorum. ‡ propter quos minor constituitur dos, argu. ſ. de bonis dam. l. fi. §. fina.

SI fundus. ‡ CASVS Legaui tibi fundum cum iis, quæ ibi sunt, uel erunt tempore mortis meæ: certè ea, quæ sunt, uel erunt ad tempus, & non perpetuo, non debentur ibi. De hoc ponit planum exemplum Vinianus.

c ¶ Quæ. ‡ modo respondet.

d ¶ Fœnerandi causa. ‡ uel alteri ad tempus: & facit infrà, eo. l. si ita legatum. & §. eod. l. uxorem. §. legauerat. & infrà, titu. ii. l. generali. §. uxori. & ſ. de auro, & argen. leg. l. si uxori §. j. & supra, titu. j. l. Caius. in princ. & C. de uerb. signi. l. j. & §. de pigno. l. debitor.

HOc legatum. ‡ CASVS Instituo mihi hæredem Titium, & uxori meæ ita legaui: Vxoris meæ causa paratum, ei lego. Quæritur, quid uideatur uxori legatum per dicta uerba? Et respondetur, quòd dictum legatum est generale, & cõtinet omnia, quæ uxoris meæ causa parauit, siue sic uestis, siue argentum, siue aurum, siue ornamenta, & certè illud uidetur uxoris causa parari quod magis paratum causa uxoris foret quàm communis, uiri, & uxoris, usus causa. Neque est uis, utrum aliqua parari pro uxore mea antequã eam ducerem in uxorem an postea parari pro ea aliqua ex rebus, quibus ego uti solebam: quia semper cõtinebuntur in dicto legato. Dicta tamen adiectio, quã feci in testamẽto meo. l. quæ uxoris meæ causa parata sunt lego ei &c. quãdoque facit legatum uxori relictũ magis exiguum, quãdoque plenius. augetur autem legatum per dictam adiectionem, cùm ita scripsi, lego uxori meæ aurum, & argentum, & uestem, quæque eius causa parata sunt, nam cõtinentur tunc in legato nõ solum ea, quæ nominauit: sed etiam alia, quæ non nominaui, uxoris tamẽ meæ causa parari. minuitur autẽ legatũ per dictam adiectionẽ cum detraho cõiunctionem, que, & ita dico. Lego uxori meæ aurũ & argẽtum, & uestẽ, & seruos, quæ eius causa parata sunt: & non dixi, quæ que eius causa parata sunt. Nam cõtinetur tunc in legato ea sola, quæ ex supradictis uxoris causa parata sunt, & nõ alia. Item scias, q; in dicto legato continentur ea, quę comparaui antequã dictam uxorẽ ducerem, & postea ei tradidi ad utendum. Item continentur ea, quæ prioris meæ uxoris fuerunt, uel filiæ, uel neptis, uel nurus: dum tamen ego ad usum uxoris meæ parari. Interest autem inter emptum, & paratum uxoris causa: quia paratum, quod est genus, inest in empto, quod est species: sed non continetur. i. in parato nõ semper cõtinetur emptum: de quo ultimò ponitur exemplum. Pone, quòd ea, quæ prioris uxoris meæ causa emi, posteræ meæ uxori tradidi ad utendum. Certè constat me dictas res parauisse causa uxoris meæ secundæ: non autem comparasse eius causa. Est ergo uerũ, quia in parato non semper continetur emptum. Item est alia differentia inter emptum, & paratũ uxoris causa: quia si ego posterioris uxoris causa nihil emi, tamen tradendo ea, quæ prior mea uxor in usu habuit, eius secundæ uxoris meæ causa paratę uideor. Quæ enim causa posterioris meæ uxoris parari: etiam si ei non assignaui, legato cedunt. Ea autem, quæ prioris uxoris causa comparaui, ita demum debẽtur posteriori ex dicto legato, si ei assignaui: Quia non est ita de posteriore uxore cogitatum, cùm compararetur dictæ res pro prima uxore: sicut uidetur cogitatum de posteriore uxore, cum comparaui dictas res pro ea. Nam etiam id non cedet dicto legato secundæ uxoris, quod tradidi ei, si postea abstuli. Item scias, quòd in dicto legato, de quo dixi in principio, continentur mancipia: puta lecticarii, qui solam matrem famil. portabant, & multa alia, quę planè in litera nominantur. Non autem est differentia utrum q; s leget prædicto modo uxori, an uerò concubinæ: quia semper continebuntur in legato ea, quæ dicta sunt. Quid si legaui uxori meę aurum, quod eius causa parari: postea autem cõflatum est dictum aurum: extat tamen materia eius? Certè materia uxori debebitur. Intelligas autem supradicta uera esse, si uxor, cui ita legatum est, mortis testatoris tempore uxor ineuiatur, & non alias. Item & prædicto modo potest legari nõ solum uxori, & concubinæ (de quibus dictũ est) sed etiam filio, & filiæ, & seruo, & seruæ: & eadem obtinebunt, quæ dicta sunt in vxore, & cõcubina. & hoc dicunt istæ quinque leges. Viuia.

c ¶ Paratum. ‡ scilicet do, lego.

f ¶ Quod in usu. ‡ Hæc sunt verba Sabini usque illuc: Neque &c. quibus concor. §. tit. j. l. legatũ uxori. & ſ. de auro & argen. leg. l. Quintus. in princ. & ſ. eod. l. idem. §. proinde. & ſ. de verb. signifi. l. in lege. §. quid. & ſ. de fun. instru. leg. l. quæsitum. §. quod. & §. eo. l. vxori. §. j.

g ¶ Promiscuique. ‡ l. eo. l. cũ quæreretur. §. Iana. an fi. cõtra. Sol. ibi.

h ¶ Interesse. ‡ ſ. eo. l. si quid.

i ¶ A tamen adiectio. ‡ scilicet quæ eius causa parata sunt, do, lego. R.

K ¶ Augetur. ‡ scilicet legatum ea adiectione. Accur.

l ¶ Significatur. ‡ scilicet tali adiectione.

m ¶ Quæ dicta sunt. ‡ scilicet nominatim: puta sic dixit vir, aurum, & argentum, & uestem, quæcunque eius causa sunt parata, vxori do, lego. R. nam & si qua alia sunt, præter prædicta, eius usus, sunt legata, Sed Io. dixit in hoc augeri, vt etiam, quæ cõmunis usus causa sunt parata, videantur relicta, primum placet, sic in copula, seu, vt ſ. de aur. & argen. leg. l. si ita quis legata.

n ¶ Minuitur. ‡ scilicet legatum adiectione tali. Accur.

o ¶ Detracta cõiunctione. ‡ scilicet copula, que, sic puta, aurum, argentum, & uestem, eius gratia, uel causa parata sunt vxori meæ do, lego.

p ¶ Comprehensis. ‡ scilicet nominatim: puta au. & argen. & uestẽ.

q ¶ Definiuntur. ‡ id est determinantur. & sic per inferiora restringuntur superiora: vt ſ. de supel. leg. l. legata. ii. respon. & ſ. de fun. instru & instru. leg. l. cum de lanionis. §. cum fundum.

r SI quid. ‡ iunge cum lege præcedenti.

s ¶ Comparauisset. ‡ relicto sic legata, quæ causa vxoris meæ sic parauit, ei do, lego: vt hic, & §. eo. l. hoc legatum. §. neque interest.

t ¶ Empta. ‡ empta, pretio: cõparata, alio modo quæsita, vt permutatione: vt §. de contrahen. empt. l. §. j.

v ¶ Retenta. ‡ nam alienasset nisi pro ea retinuisset: & hoc, siue sit ibi copula, siue non.

a ¶ Vxoris. ‡ hoc, si fuerunt ei assignata: aliàs non: ut ſ. eo. uer. quæ enim. facit §. eo. l. qui concubinam. in prin.

b ¶ Paratum inesse. ‡ sicut genus inest speciei. Nam si est emptum, est paratum: sed non conuertitur. Sic in agnatis, ut in specie continẽtur cognati, ut genus: ut infrà, unde legi. l. in ter agnatos. in princi. Inest ergo genus speciei per positionem siue per consequentiam: quia posita specie ponitur genus, & ad speciem sequitur genus: ut homo est. ergo animal est. & species inest generi per continentiã quia in genere species continetur. Nam legata familia, & dispensator debetur, nisi fuerit exceptus: ut infra de auro & arg. leg. l. j. in princ. Item paratis legatis, quęcunq; empta cõtinentur legato: sed nõ conuertitur. nã generalib. specialia in sunt ut ſ. de regu. iur. l. semper. & sic not. hic quòd totum est in parte. quod est uerum secũdum quid: ut ex præmissis apparet.

c ¶ Non continuò. ‡ id est semper. q. d. non quicquid est paratum, statim & continuò est emptum.

d ¶ Eum. ‡ uirum.

e ¶ Esti ei. ‡ scilicet, uxori.

f ¶ Legato. ‡ relicto primæ uxori his uerbis Quæ eius causa parata sunt, do, lego.

g ¶ Posteriori debẽtur. ‡ si sint ei relicta sui causa parata.

h ¶ Cogitatum. ‡ ſ. in emẽdo, sicut de priore, cuius causa fuerunt empta.

i ¶ Nam ne. ‡ alias l. Paulus. nã ne &c. & continua ita, uerè huic legato assignatio prodest: quia eius contrarium. i. ademptio nocet. Vel sic, bene dico nõ deberi, quã do non est traditũ: nã & quandoque etsi sit traditum, non tamen cedet legato. R. nam ne &c. Accur.

k ¶ Item legato. ‡ prædicto. ſ. uxoris causa paratum, ei do, lego, ut §. eo. l. hoc legatum.

l ¶ Lecticarij. ‡ qui lecticas, uel lectos dominæ faciunt. uel uerius, qui portant eam in lectica, ut subiicit.

m ¶ Qui solam. ‡ i. solummodo &c.

n ¶ Iumenta. ‡ quæ dominam portabant, uel trahebant in lectica, id est, carretta, & ipsa lectica & sella. i. sambuca. ad quod est §. de ferru. præ. l. qui sella. & ſ. de auro, & argen. leg. l. uxori. Item burdones, i. baculi, quibus apodiabatur dominæ: uel etiam illi, qui eam portabãt. & semper repete continentur legato.

o ¶ Puellæ ‡ quæ deseruiunt in camera, quas puellas, mulieres. i. dominæ comatas, quia comas habent: uel comatas. i. ornatas, exornent sibi, ut decentius fiat in domo. Alias, quæ scilicet puellæ exornant comatas mulieres id est dominas iuuando eas exornare caput sibi scilicet, dominabus.

p ¶ Donauerit. ‡ i. omnino eius usibus concesserit. & ad hoc ſ. de auro, & arg. leg. l. inter uestem. & ſ. de uerb. obli. l. si mihi. §. j.

q ¶ Solutus. ‡ ſ. uirtut ſ. de fun. instru. l. quæsitum. §. si quis eodem.

r ¶ Ea sola. ‡ l. continentur. Ad quæ facit §. l. si quid §. inter.

s ¶ Alia ratione. ‡ l. sine emptione. Hug.

t ¶ Vtroque. ‡ casu: id est siue empta siue parata legentur: uel id est, utroque modo legato relicto. R. ut quæ empta, paratáque &c.

u ¶ Assignaturus. ‡ tamen empta fuerunt utroque uiuente uiro & uxore, & ante diuortium factum. ut ſ. de auro, & arg. lega. l. ij. & iij. & facit ſ. e. l. cum uxori. & §. e. l. hoc legatum. & l. ea. & l. si quid. & §. titu. j. l. legatis.

¶ Legato generis continentur omnes species: sed legato speciei non continetur alia species sub genere contenta. Barto.

¶ Item interest, ipsius causa parata sint ei legata, an ipsius causa empta. Paratis enim omnia continentur, quæ ipsius usibus fuerũt designata: emptis uerò ea sola: quæ propter eam emi fecit maritus. unde non continebuntur emptis solis legatis, quæ alia ratione paterfamilias acquisita ei destinauit. Vtroque autem legato continebunẽ & quæ maritus emi mandauerat, uel quę emerat, necdum tamen ei assignauerat, assignaturus si uixisset. Parui autem refert uxori, an concubinæ quis leget, quæ eius causa empta parataue sunt. Sanè. n. nisi in dignitate, nihil interest. Si uxori aurum, quod eius causa paratum est, legatum sit, & postea sit conflatum, materia tamẽ maneat, ea ei debetur: sed ut legatum ualeat, mortis tempore uxorem esse debere scripsit Proculus: & uerum est. Separatio enim dissoluit legatum. ¶ Hoc legatũ, Quæ eius gratia parata sunt: & filio, & filiæ relinqui potest, & seruo, & seruæ: & continebuntur quæ ipsis sunt attributa, uel destinata.

¶ Hæc uerba, cùm in suam tutelam peruenerit: diuersimodè intelliguntur, inspecta conditione proferentis, & eius de quo proferuntur. Idem in uerbis similibus. Barto.

¶ Idem.

L. XLVII.

CVm filiofamilias ita legatur Cum is in tutelam suam peruenerit, pubertatis tempus significatur. Et sanè si impuberi filiofamiliàs ita sit legatum: plerũque

x ¶ Parui autem refert. ‡ quãtũ ad emptorum, paratorumue significationem: ut §. eo. l. qui concubin. m.

y ¶ In dignitate. ‡ quam uiri tribuunt: ut & §. de senato. l. fœminæ. non concubinarij. Vel dic, nisi quòd dignius, & fauorabilius est relictum uxori, quã concubinæ.

z ¶ Conflatum. ‡ uoluntate non mutata: alias secus, ut infrà de auro, & arg. leg. l. Seia. & ſ. eo. l. Iana. & §. de legat. j. l. ferunt. filij. §. si pocula. & §. quib. mod. usufru. amit. l. quid tamen. §. si massæ. H. quæ est contra.

a ¶ Maneat. ‡ quia in massam liquidata é.

b ¶ Ea. ‡ materia.

c ¶ Debetur. ‡ ſ. hoc faciente materiæ ipsũ potestate. R. scilicet, quia remanet non specificata: alias secus, ut institu. de rerum diui. §. cum quis.

d ¶ Separatio. ‡ non bona gratia facta, ut infrà, de auro, & argẽto legato. l. ij. & l. iij & supra de dona. inter uirum & uxor. l. cum hic status. §. si diuortium. sicut alias, ut inimicitia: ut ſ. de adimen. legata. l. iij. §. fin. Not. eo tẽpore mortis esse uxorem: sic infrà, de uir & uxor. l. j. §. j. & infrà de leg. præstan. l. sed & §. j. & supra, de dona. inter uir. & uxor. l. sed & interim. §. fin. Sed contra ſ. de uen. in possess. mit. l. j. §. rectè si nè Solu. ibi.

e ¶ Seruo. ‡ cum libertate, non alias ut C. de leg. l. seruus. Vel dic seruo quondam, & sic liberto, & libertæ, quanquã non sint in potestate legantis. Nam nec uxor, nec concubi-

na: & facit §. eod. l. qui concubinam. in princ.

f ¶ Ipsis. ‡ filio, & filiæ, seruo, & seruæ.

g ¶ Attributa. ‡ id est tradita.

h ¶ Destinata. ‡ i. assignata sine traditione: ut §. eo. l. si quid. circa fi. & §. eo. l. utroque.

CVm filiofamil. ‡ CASVS. Hæc lex ponit sex modos legandi: & dicit, quòd illi sex modi debent intelligi secundum uoluntatem testatoris. Si autẽ non appareat uoluntas testatoris, statur ei qd dicit hęc lex. Primus modus est talis, Titius legauit filiofamil. Seij minori xiiij. annis, cum is filius in suam tutelam peruenerit, centum. Et dicitur quòd potest capere legatarius legatum, cùm erit pubes. id est maior xiiij. annis: & non expectatur, quòd fiat sui iuris, nisi in casu ueluti, Titia habens filium siue minorem, siue maiorem 14. annis, ex marito suo, cuius nitam suspectam habebat, legauit ei filio centũ, cũ in suam tutelam peruenerit. nam tunc non solùm expectatur pubertas, sed etiam quòd fiat sui iuris. Secundus modus qui incipit ibi, q; si quis &c. est talis: Lego Titio impuberi, cùm suæ tutelæ fuerit: quo casu de pubertate intelligitur: Quandoque intelligitur de xxv. annis. ueluti si puberi ita legatum sit. Si autem furioso, vel prodigo ita legatum sit, tunc intelligitur ei legatum, cum liberabitur tutela, & curæ. Si autem puberi uel maiori xxv. ann. ita legetur, intelligitur ei lega-

¶ Fl. fuerũt

¶ Fl. interest.

¶ Fl. babuerit.

Fl. his notis. () inclusa desunt.

¶ Fl. cõpararentur.

¶ lib. 4. ad Sabinum.

¶ lib. 22. ad Sabinum.

¶ Burdones muli dicuntur, ex equo, & asina, nati.

¶ Fl. comatas.

¶ Cosmetę ornatrices ancillæ dicuntur.

¶ Flo. deest a. l. Cõcor. ſ. eo. l. legatis. §. ornatricibus.

¶ alias quę scilicet comant mulieres & exornent.

¶ Fl. autẽ.

¶ Fl. paruisset.

¶ Fl. Destinata.

¶ Fl. filiofamilias legatum sit.

¶ lib. 22. ad Sabinum.

¶ lib. 1. ad Vitellium.

¶ alias cõiũctiõe Quę

¶ lib. 22. ad Sabinum.

¶ Flo. paruisset.

¶ lib. 22. ad Sabinum.

¶ Fl. paratę.

¶ Fl. uxoris

¶ Flo. Sabinus libris.

¶ Flo. tutorum.

¶ Concor. gl. in verb. alieno arbitrio. ibi, testamentum in alterius voluntatẽ expressè permissum nõ ualeat: c. sup eo. extra de cõd. appo.

¶ Fl. apparet.

¶ Fl. oportet.

¶ Flo. deest &.

¶ lib. 2. ad Sabi.

¶ Fl. paratę.

¶ Fl. uxoris

¶ Flo. Sabinus libris.

¶ Fl. uxori.

¶ Fl. filio.

¶ Fl. Solu. ibi.

¶ Fl. Solu. ibi.

¶ Fl. Solu. ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum, cum erit suæ potestatis. Tertius modus, qui est ibi, si autem &c. est talis: Lego Titio, cum sui iuris fuerit factus. Quæ scriptura ita varia est, & ita habet voluntatis quæstionem, sicut superiores, nã quandoque continet liberationem potestatis: pura in casu, qui dictus est §. ea. l. §. cæterũ. & §. nam & si. quandoque continet pnbertatem, vt in secundo respon. huius l. quandoque continet vt annos, vt in casu qui est §. ead. l. §. interdum. Quart' modus, qui est in §. eodem, &c. est talis: Lego Titio minori xxv. an. & maiori xiiij. centum, cùm ad pubertatem peruenerit: quo casu intelligitur ei legatum, cùm habuerit xxv. annos. Quintus modus, qui est in §. idemque &c. est talis: Lego Titio cum suę ætatis vel legitimæ ætatis factus fuerit quo casu intelligitur ei legatũ quãcũ fuerit pubes, quãcũ habuerit xxv. ann. ut §. in alis dictum est. Et idẽ est in sexto modo, lego Titio cum iustæ ætatis factus erit: vel cũ maturæ ætatis erit: vel cum adoleuerit. Quid si filiæf. ita legatũ sit: lego Titiæ cũ in suã tutelam peruenerit: tunc certè debebitur, cum habuerit xij. annos. hoc dicit cum l. seq. Viuia.

a ¶ Sed ut pubes. § sic instit. de pupil. subst. in prin. Accur.

b ¶ Impuberi leget § sic, cum in suam tutelam uenerit. R. & facit infra. ad Trebel. l. mulier. circa prin.

c ¶ De eo. § solo.

d ¶ Pubes fuerit. § cui prædicto modo legatur. Roge.

e ¶ Multo magis. § quia hic non cogitauit de pubertate.

f ¶ Annis legauit. § illis uerbis, cum in suam tutelam uenerit.

g ¶ Curatorem dedit. § ut mente captæ, aut luxuriosę uiuenti mulieri, ut §. de cura. furio. l. antepenul.

h ¶ Ita fit legatum § illis uerbis, cum in suam tutelam uenerit.

i ¶ Tutela si furiosus est impubes, datur ei tutor, ut §. de tut. l. qui habet. sed adulto eo facto datur curator. Oportet ergo ab utroque liberatum, ut capiat relictum, sic scilicet, cum in suam tutelam peruenerit. quod erit etiam post xxv. annos, ut instit. de cura. §. furiosi. uidelicet quando furiosus sanam mentem, uel sanos mores recuperat prodigus, ut §. de cura. fu. l.

k ¶ Si puberi. § scilicet filiofamil.

l ¶ Ita fit legatum. § scilicet cum in suam tutelam uenerit.

m ¶ Sensisse.] ad hoc supra, ea. l. in prin. Et not. ex hac l. & inferiore proxima secundum R. quòd uox hæc, id est hæc propositio, cum in suã tutelam peruenerit quis, nunc pubertatem significat, & hoc plerunq; scilicet quoties testatorem secus sensisse nõ liqueat: nũc propriam potestatem, ut cum filiofamil. puberi uel maiori xxv. annis sic legatur: nunc utrũque, ut cum mater patrem odio prosequens impuberi filiofamil. sic legauerit. Quod & in similibus dici potest: nunc xxv. annis claudicur: ut in adulto paterfamil. nunc etiam ultra extenditur, ut in furioso, & filiofami. & similibus.

n ¶ Hæc scriptura.] scilicet cum in suam tutelam uenerit.

o ¶ Vt. § id est, sicut.

p ¶ Factus. § scilicet Titio do, lego.

q ¶ Plerunque potestatis. § scilicet quoties seruo, uel filiofamil. sic legatur.

r ¶ Pubertatem. § scilicet cum patrifami. impuberi sic fuit legatũ.

s ¶ Xxv annum.] scilicet cum puberi patrifami. sic est relictum.

t ¶ Iam puberi minori. § scilicet patrifamil.

v ¶ De ea ætate. § scilicet sola, scilicet xxv. ann. non autem hic sufficiet ætatis uenia, ut C. de iis, qui ne. æta. impe. l. fi.

x ¶ De uoluntate potest. § in dubio de xxv. an. intelligitur, ut C. de iis, qui ne. æta. impe. l. fin, & quando di. leg ce. l. ex his. & infra de condi. & demon. l. h.

y ¶ Si filiæfamil. § impuberi.

z ¶ Viripotens. § i. cũ xij ann. habebit, ut §. l. proxi. in prin. nam tunc pati potest uirum. ut instit. de nupt. in princ. & infra, quando di. leg. ce. l. quod pupillæ.

L Ibrorum. § CASVS Legani Titio libros meos: certè continebuntur in legato omnia uolumina, quibus pro libris ego utebar, sine sint illa uolumina in charta, siue in quacunque alia materia. Sed pone, quòd legaui tibi centum libros: certè non continebuntur in legato centum uolumina librorum: non autem comparabimus quemlibet librum qui est in uno uolumine pro uno libro. Et ponit exemplum in Homero, qui habet in se xlviij. liuros: non autem debet computari nisi pro uno libro. Sed quid si legaui tibi corpus Homeri, quod habet in se xlviij. libros, ut dictum est, & non habeo de eo nisi xxiiij. libros? Certè non debebuntur tibi, nisi xxiiij. libri. Sed nunquid appellatione librorũ continebuntur bibliothecæ, uel alia, in quibus scriptæ reponuntur? Non: nec etiam membranę puræ id est, non scriptę. nec chartæ puræ similiter nec econtra chartis legatis debebuntur libri nisi in uno casu: puta, cum aliquis studiosus non habens nisi libros, legauit alij studioso uniuersas chartas suas: tunc enim bene continebuntur libri appellatione chartatũ: quia talis uidetur fuisse testantis uolũtas. Sed pone, quòd legaui tibi chartas meas puras: certè nõ continebuntur membranæ, nec aliæ materiæ in quibus scribi solet, nec libri, qui sunt incepti scribi. Sed & si libros meos tibi legaui, non continebuntur libri, qui sunt incepti scribi, sicut nec continetur uestis appellatione uestis nõdum detextæ: sed bene cõtinebuntur appellatione librorum libri completi, quamuis nõ sint in asseribus ligati, uel conglutinati, uel emendati. Item continebuntur membranæ scriptæ, quamuis non sint simul sutæ. Sed quid si legaui tibi chartas? certe non continebitur materia parata ad faciendã chartas. ¶ Sed & si bibliothecam. § Legaui tibi bibliothecam meam, quæritur, nunquid continetur legato armarium tantùm: an uerò etiam libri qui reponuntur in bibliotheca uel armario? Et dicitur, quòd illud continebitur quod testator senserit. si autem non appareat uoluntas testatoris, non continetur nisi illud armarium, quod est affixum solo: quia armarium quod est affixũ solo, dicitur bibliotheca: sed proprie armarium dicitur illud, quod non est affixum solo: & large dicitur armarium etiam bibliotheca. Itẽ dicuntur largissime bibliothecæ ipsi libri. Quia igitur appellatione bibliothecæ continetur illud, quod testator uult, ita ut etiam libri cõtineantur: si testator uult, ut dictum est, nõ est per omnia uerum illud, quod Sabinus scribit. §. ea. l. §. libris. scilicet q; libris legatis nõ cõtinentur bibliothecæ. nam libris legatis etiam armaria debentur, si testator uoluit: dum tamẽ dicta armaria nõ sint affixa solo. Nam eo casu nõ debebũtur. Quod autẽ dictũ est in bibliotheca librorũ, habet locũ etiam in dactylotheca annulorũ: nã dactylotheca legata cõtinentur etiã annuli, qui sunt in ea, si testator uoluit. Quædã tamẽ sunt, quę omnimodo legatũ sequuntur: nam legato lecto cõtinẽtur etiam fulcra: & armariis legatis, & uinculis ferreis, ioquæ mittuntur homines capti, continentur claustra, & claues. Viuia.

a ¶ Charta. § de bombice.

b ¶ Membrana. § de membris animalium.

c ¶ In philyra, aut tilia. § coria sunt quorundam animalium, ut statim patet cum dicit, in quo alio &c. & semper dic, si pro libris paterfami. utebatur.

d ¶ Quod si in codicibus. § repetit, ut addat.

e ¶ Membranis. § id est libros scriptos in membranis. q. d. non incertos

Fl. ut nõ est.

Fl. quo pubes est.

Fl. desit. de

Fl. fuit

Fl. desit peruenerit

Flo. appareat

Flo. jam

Flo. quo curæ & tutelæ libere tur

Flo. Ex his & huiusmodi ap pa. e.

Flo. desit

Idem & si quis

Flo. sensum fit,

lib. 4. ad Sabinum

lib. 24. ad Sabinum

Concor. c. si Romanorũ. §. dicendo dist. xix.

In hunc locũ Alex. ab Alex. li. 2. Genia. die. c. 30.

Fl. aut in tilia

Fl. aut in quo alio

Quid sit philyra, vide, si libet, Pli. li. xvj. cxv. ac pro sue Politianũ miscel. c. lxxij.

ceratos, & eboreos: sed statim corrigit consequenter &c. ut omnes contineantur in dubio, si pro libris eis utebatur testator; nisi contraria probetur uoluntas, ut hic, & §. proxim. §. fortè enim paterfamil. pauper t: talis cereis utebatur pro libro.

a ¶ Xlviij. § nota quot libros fecit Homerus.

b ¶ Legatum. § i. libri ab eo facti.

c ¶ Quatæcunque. § sic §. tit. ij. l. si seruus. §. qui quinque.

d ¶ Hodie. § tempore mortis in bonis defuncti.

e ¶ Bibliothecas. § armarium ubi libri reponuntur ut §. de contrahen. emp. l. Labeo.

f ¶ Contineri. § scilicet libris legatis nota. pro materiato materiã poni.

g ¶ Puris scripsit. § scilicet, tacitè, ut non debeantur libris legatis. cũ enim dixit, scriptas deberi: innuit, q; non scriptæ debebuntur. Accur.

h ¶ Ve puta, si quis. § f. studiosus studioso: qd est infra.

i ¶ Libros deberi. § immò tatur ergo appellatiuum: & sic est contra. supra titu. ij. l. iiij. Solu. si id quod sensit testator, prorsus extraneum est ab eo, quod expressit, nil debetur ut ibi. Vbi uerò conatur, si id quod sensit testator, prorsus extraneum est ab eo, quod expressit, nil debetur ut ibi. Vbi uerò conatur, sic, secus est, secundum Jo. ut hic, & §. eo §. fin. & eodem modo soluitur §. de rebus dub. l. in ambiguo.

K ¶ Quid ergo. § apposuit. cirlias quid ergo: alias si quis ergo: alias & ideo si quis.

¶ Non continebuntur. § quia appellatione nisi con ne chartarum continẽ tur, quæ de bombice sunt, ut hic: sed hãc interpretationẽ non admittit. R. nostris eloquiis, cum membranas nostro usu tantum chartas dicamus: qui usus omni regulæ, o. tamen Cas mnique constitutioni suis scripsit in exaudiendis sermonibus derogat solus: nis non pu qui quoniam est magis facti, nulla iuris constitutione mutari potest, tam cæteris, quam Prisciano, & Horatio nostri eloquij authoribus in hac reuocatis testibus. R o.

m ¶ Materiæ. § ut eboreæ & cereæ.

n ¶ Scribi. § f. continẽ appellatione chartarum.

o ¶ Et non puto. § sic ergo libri cepti ne appellatione chartarum, nec appellatione librorum contineantur: sicus si legetur argentum factum: ut §. de auro & argen. lega. l. & si non sint. § quid ergo.

p ¶ Detextam. § quæ sit hæc, dic ut infra de auro & argen. lega. l. uestimentum.

q ¶ Perscripti. § i. in totum scripti.

r ¶ Malleati. § i. asseribus inclusi.

s ¶ Ornati. § i. cinnabriati uel capitulati.

t ¶ Conglutinati. § i. ligati, scripti tamen.

u ¶ Sed & membran. § scriptæ. Vel dic etiam non scriptæ, si talis appareat defuncti uoluntas: ut infra de auro & argen. leg. l. argumẽto. §. penul. in fi. §.

chartaceis, uel etiam eboreis, uel alterius materiæ, uel in ceratisco dicillis, an debeantur, uideamus. Et Caius Cassius scribit deberi, & membranas libris legatas. Cõsequenter igitur cætera quoque debebuntur, si non aduersetur uoluntas testatoris.

¶ *In dubio, appellatio libri intelligitur de uno uolumine, non de libris numeralibus, per quos uolumen diuiditur. Bar.*

¶ Si cui centum libri sint legati centũ uolumina ei dabimus: non centum; quæ quis ingenio suo meritus è, quò magis ad libri scripturam sufficerent: utputà, cùm haberet Homerum totum in uno uolumine, nõ quadragintaocto libros computamus; sed uniuersum Homeri uolumen pro libro accipiendum est.

¶ *Hæres librum legatum non tenetur facere compleri. Bar.*

¶ Si Homeri corpus sit legatũ & non sit plenum; quantæcunque partes hodie inueniantur, debentur.

¶ *Libris legatis non continentur ea, in quibus libri reponuntur. Bar.*

¶ Libris autẽ legatis bibliothecas non contineri, Sabinus scripsit. idem & Cassius. ait enim membranas quæ scriptæ sunt, cõtineri, legatis libris: deinde adiecit, neque scrinia, neque armaria, neque cætera, in quibus libri conduntur, deberi.

¶ *Libris legatis chartæ non scriptæ non continentur: & chartis legatis non continentur libri, nisi aliter uoluntas esset inficax. Item legato chartarum non continẽtur membranæ, nec econuerso. Bar.*

¶ Quod tamen Cassius de membranis puris scripsit, uerum est. Nam nec chartæ puræ, libris legatis; nec chartis legatis, libri debebuntur: nisi forte ad hoc nos urserit uoluntas: ut putà, si quis fortè sic reliquerit, Chartas meas vniuersas, qui nihil aliud quàm libros habebat, studiosus studioso. nemo enim dubitabit libros deberi. Nam & in usu plerique libros chartas appellant. Quid ergo, si quis chartas legauerit puras? Membranæ non continebũtur, neque cæterę ad scribendũ materiæ.

¶ *Libri cœpti scribi non continentur appellatione librorum, secus si sint bene completè scripti, non tamen correcti, uel miniati. Barto.*

¶ Sed nec cœpti libri scribi. Vnde non malè quæritur, si libri legati sint, an cõtineantur nondũ perscripti? Et non puto continẽri, non magis, quàm uestis appellatione, nondũ detextam: sed perscripti libri nondũ malleati, uel ornati continebuntur. Proinde & nondum conglutinati, uel emendati continebuntur. sed & membranæ nondum consutæ continebuntur.

¶ *Legato materiato non intelligitur legata materia. Barto.*

¶ Chartis legatis, neque papyrũ ad chartas paratum, neque chartę nondum perfectę continebunt.

¶ Sed si bibliothecã legauerit, utrum armarium solum, uel armaria, an uerò libri quoque cõtineantur, quæritur? Et eleganter Nerua ait interesse quid testator senserit. Nam & locum significare bibliothecã, (sicuti dicimus in bibliotheca est: &) alias armarium, sicuti dicimus, eboream bibliothecã emit, alias libros, sicuti dicimus bibliothecã emisse. Quod igitur scribit Sabinus, libros bibliothecã non sequi, nõ per omnia uerum est. Nã interdum armaria quoq; debẽtur, q; plerique bibliothecas appellant. Planè si mihi proponas adhærẽtia esse membro domus armaria uel affixa, sine dubio non debebuntur, cùm ædificij portio sint.

¶ Quod in bibliotheca tractauimus, idem Pomponius libro sexto digestorum ad Sabinum, in dactylotheca legata tractat: & ait anulos quoque contineri, non solum thecam quæ anulorum causa parata sit. Hoc autem ex eo coniectatur, quòd ita Pponitur, quis legasse, Dactylothecam meam, & si quos præterea anulos habeo: & ita Labeonẽ quoque existimasse ait.

¶ Sunt tamen quædam quæ omnino legatũ sequuntur: ut lenu. lega. l. iii. in fine.

n ¶ Coniectatur. § i. coniecturatur, uel præsumitur quod pars ioto contineatur.

o ¶ Existimasse ait. § f. Pompo. alias non dicturus, nisi in casu proposito, cum addiderit: ut annulo, &c. nec enim regulariter id dixit Pponi. s. & facit §. proxi.

P ¶ Oino. § licet nõ sit certa mẽs testãtis. sed in superiorib. aliud ẽ. Vel ectum

x ¶ Continebũtur. § ut & suprã. §. proxim. in fine: nisi alia fuerit uoluntas defuncti: ut §. de auro & argen. lega. l. argumento. §. pen. item secus in argento: ut §. de auro & argen. lega. l. & si non sint. §. quid ergo.

y ¶ Solum. § f. fine libris.

z ¶ Bibliothecam. § & subaudi per.

a ¶ In bibliotheca. § i. sacristia.

b ¶ Emisse. § sic ponitur §. de contrahend. emp. l. Labeo.

c ¶ Non sequi. § i. ut legãdo libros, non uideatur legasse bibliothecam: quod Sabinus dixit §. e. l. §. libris autẽ. & secũdũ hoc planũ est quod sequitur. Alij dicunt Sabinũ alias dixisse, & intellexisse, ut legando bibliothecam non uideatur legasse libros. Ita est hic fallacia, amphibologiæ, ut uerum est, panem comedere canen. nam licet bene diceret Sabinus: tamen hæc litera non portat hunc sensum propter uerbum quoq; qd statim addit.

d ¶ Verũ est. § Scilicet, cum mens testatoris sit in contrarij, ut appellatione librorum contineatur armarium secũdũ primũ. Vel dic ut appellatione bibliothecę cõtinetur libri secũdum Ir. nec obstat §. de lega. j. l. iiij quia fol. §. ea. l. §. libris.

e ¶ Quæ. § armaria.

f ¶ Planè. § pro sed.

g ¶ Adhærentia. § solo, uel ædificio domus, uel affixa: ut subiicit.

h ¶ Sine dubio. § quãuis in supradictis possit dubitari. Accur.

i ¶ Non debebũtur. § f. cum legantur libri.

k ¶ Tractauimus. § ut libris legatis uideatur bibliotheca legata si hoc testator uoluit: ut §. §. sed & si bibliothecam.

l ¶ Dactylotheca. § i. anus ubi annuli reponũtur, ut subiicit. Legatis ergo annulis, & uas uidetur legari, si hoc uoluit testator.

m ¶ Thecam. § i. dactylothecam, ut dixi, quod est uasiut j. de pe

Fl. nondũ

Fl. nondũ detexta cõtinetur.

Fl. uel armaria contineãtur, an uero.

Fl. significari bibliothecam eo In quibusdam exem & Jo. signi. bibliothecã, & alias armarium, alias libros Quod &c.

Fl. idem Pponius. li. 6. ex Sabino in dactylotheca

Fl. coniectat.

Fl. da 9. liothecam.

Pli. li. in tura. histo. xxxvij c. i. gemmas inquit plures (quod pegrino appellant nomine dactylothecam.) primus omnũ usũ habuit Romæ primùm Sylla Scaurus

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Vt lectum.§ hic ponitur in neutro genere: alias in masculino: vt vt §.de peri.& commo.rei ven.l.lectos.
b ¶ Fulcra.§ id est ornamenta lecti secundum Hug.& facit §.de acquiren.rerum domi.l.fed si de meis.§ j.
c ¶ Armariis.§ scilicet legatis.
d ¶ Ac loculis.§ alias vinculis, scilicet legatis. Secundum hoc dicit de vinculis quibus homines vinciuntur, qui cum clauaturis, & clauibus firmantur, vt in scyphis videmus: sed alias deest, &, & est vincula & cla. &c. Et secundum hoc dic vincula quibus firmantur armaria .i. seræ, & clauaturæ: & quibus clauduntur ostia. alia est loculus, id est vasis quæ clauibus firmantur. Accur.
e ¶ Cedunt.§ accessionis potius iure, quàm ex significationis verbi natura, secundum Rog.

† lib. 4. ad Sabinum
† Alias est cipis
† Fl. dactylotheca

† lib. 7. ad Sabi.

† Flo. deest hoc
† Flo. deest cum

Argento legatum continet & fulcra[b] & armariis[c] ac loculis[d] claustra, & claues cedunt[e].

¶ Paulus. † L. LI.

ARgento legato cõstat arculas[f] ad legatarium nõ pertinere[g]. Item anulis legatis dactylothecæ[h] non cedunt.

¶ *Dictio hoc amplius, præcedentium repetitionem inducit. Bartol.*

¶ Pomponius. † LEX LII.

SI tibi purè legauero, deinde posteà scripsero ita, Hoc amplius, si nauis ex Asia venerit, hæres meus ei fundum dato, verius est eo uerbo, hoc† amplius, superiora repeti[h]: sicuti cùm † dicimus, Lucius Titius plebi quina milia dedit, hoc amplius Seius. Huiuscemodi[i] oratione† quina quoque Seium† dedisse intelligimus. Sed & si Titius[k] † accepit quinque, Seius hoc amplius fundum: Seium quoque quinque accepisse intelligimus[l].

† Flo. si nõ cõburendi.
† Flo. sunt.

¶ *Appellatione ligni legati, continetur lignum comburendi causa paratum, à terra separatum speciali nomine, non submissum, nisi uoluntas testatoris, uel eius conditio aliud induceret. h. d. tota l. secundum Lac. de uret.*

LIgni.§ CASVS Lignum aliud dicitur materia ad ædificandum parata; aliud lignum causa comburendi paratum. Sed utrum uidetur esse lignum ita demum, si concisum sit? an etiam si non sit concisum? & certe arbores materiæ causa succisæ non continentur appellatione lignorum legatorum. Hoc dicit Quintus Mutius, nec adiecit, pertinere ligna ad eum, cui legata sunt ligna, etiam si non sint succisa causa comburendi, sed tantum ad comburendum parata, & nõ succisa. Sed Ofilius dixit consequens esse sic intelligi, ut ad eum pertineant: cuius uerba sunt hæc, Cui ligna legata sunt, ad eum omnia ligna pertinere, quæ alio nomine non appellantur: etiam si non succisa, dum tamen ad comburendum parata. Alieno autem nomine appellantur, sic que appellatione lignorum legatorum non continentur uirgæ, carbones, nuclei oliuarum, sed & balani, & si qui sint alii nuclei: quamuis eis non possit uti legatarius, cui legata sunt ligna, ad nullum aliud usum, nisi ad comburendum. Item negat dictus Ofilius ei, cui ligna legata sunt, uideri legatas arbores nondum concisas, nisi quæ minutatim sunt concisæ. Sed & si non minutatim sunt cõcisæ, sed sunt ad concidendum destinatæ, uidentur legatæ. Quid si sylram habebat destinatam ad comburendum, & legauit Titio ligna? Certè sylua legato non cedet: sed arbores deiectæ in dicta sylua, sic Quod autem dictum est lignorum appellatione contineri, illud quod est paratum causa comburendi, verum est siue ad balnei calefactionem solebat uti testator, siue ad calefactionem diætarum, siue hypocaustorum: siue solebat uti ad coquendum calcem, siue ad aliam rem coquẽdam. Sarmenta autem non continentur appellatione lignorum, nisi hoc testator voluerit. Nam tunc continentur & sarmenta, & virgulę, & germina, & superamenta materiarum, & stipes, & radices uitium. In quibusdam etiam regionibus continentur appellatione lignorum herbulæ quędam, & spinæ, & uepres: sicut est in Aegypto, ubi arundine pro ligno utuntur, & ubi arundines & papyrum comburunt. nam & homines de Aegypto appellant lignum naucum quæ ducit ligna de paludibus. Item in quibusdam aliis prouinciis utuntur homines ad comburendum editu.i. stercore boum: & ideo ibi stercus boum continetur appellatione lignorum. Sed pone quod lignum est paratum à testatore ad carbones cõficiendos: certè non continebitur appellatione ligno rum, neqs carbonum: nec etiam titiones, nec alia ligna cocta ne fumum faciant, nec sulfurata deligno, nec ea quę sunt parata ad faces, nisi testator hoc uoluit. Pineæ autem, ex quibus nuclei sunt extracti, bene continentur lignorum legatorum appellatione: pali & perticæ nõ continentur: quia sunt in numero materiæ. hoc dicit, cum l. sequen. Viuianus.

† Fl. fulcis dum.

† Fl. si iam cõcidendi fuit destinatum

Generisnomẽ quãdo quę species imponitur.

m ¶ Separatur.§ a sapientibus propter diuersos usus.
n ¶ Aliud lignum.§ nomẽ generis imponitur speciei. sic §.de adopt. l. ii §. j. Accursius.
o ¶ Comburendi causa.§ principaliter, ut combustio, prima & sola parandi causa fuerit. Rog.
p ¶ Si.§ alias est si non: & tunc dic si, pro quia: uel propriè & quod subiicit ad eum, scilicet hæredem: alias sine, non, & dic tunc, ad eum. scl legatarium: sed habetur pro dicto, ut subiicit Accur.
q ¶ Alio nomine.§ scilicet speciali, qualia sunt uirgæ &c. nam habent speciale nomen: & ideo non continentur appellatione ligni, licet ad nil aliud ualeant nisi ad comburendũ. Sed contra infra, eodem. § Ofilius. ubi uirgæ & similia continentur. Sed ibi speciale ratione prouinciæ, unde erat testator, argu. infra, ead l. § lignorum. sed R. distinguebat, an erant ad alium usum aptæ, ut ad faces, uel ad plantandum falictum, ut infra, ar. fur. cæsarum. l. iii. & tunc non continentur, ut hic ian non: & tunc fic, ut ibi. Cui obstat, quod hic dicit, quibus &c. sed ipse refert ad ligna, & non proximè dictæ: quibus scilicet lignis &c. & facit ad totam hanc legem infra, de uerborum significa. l. carbonum.
r ¶ Balani.§ nuclei fructuum illius arboris, sicut nuclei oliuarum. Accursius.
s ¶ Nuclei.§ scilicet non continentur, cum propriũ habeant nomẽ, ut §. de uerbo signi. l. carbonum: nisi alia sit uoluntas testatoris, ut §. Ofilius. licet R. dixerit, quòd continentur appellatione lignorum secundum distinctionem præmissam.
t ¶ Idem.§ scilicet Ofilius. sed alias est lex, Negat: alias, §. idem lib. ii. negat &c.
v ¶ Nondum concisas.§ i. a terre incisas: & subaudi, uel etiam incisas a terra, sed postea minutatim non incisas. Sic ergo tria exigebat. Ofilius, ut arbor ligni appellatione cõtineatur. scilicet quòd sit a terra separata, Item facto hominis, Item, quòd postea minutatim fuerit incisa.
x ¶ Ego.] scilicet Vlpianus.
y ¶ Concidendum.§ fuerat tamen a terra separatũ: & sic Vlpianus primũ curat, tertium non curat, dummodo hoc testator fuerit destinatus sed

† De balanis uide, si libet. Dioscori. ca. cliij. ex traduc. Hermo. & Hermopsium; in corolla. c. clij. & Plin. lib. xiij. ca. iiij.

† Leo Albertus lib. v. circa finem ligno rum cocto rum memi nit.

bat: sed nec medium curat, si facto hominis, ut sequitur.
a ¶ Proinde.§ i. ergo &c.
b ¶ Huic rei.§ incidendam, & minutatim incidendam, etiam magnas arbores.
c ¶ Sylua.§ si habes sylua, scilicet non incisa, nõ cedet legatario: quanõ sunt ligna dum terra aluntur. Si uerò habeas sylua m dic nõ cædet legatario eadẽ ratione quam dixi.
d ¶ Deiectæ.§ licet non sint concisæ facto hominis, sed ut uetorũ uel alio modo deiectæ in quo secus putabat Ofilius, vt prædixi. Et dic, quod & hic minutatim incidere proponebat, ut, & superiori casu, quando ab homine sunt concisæ.
e ¶ Comburendi.§ scl principaliter non etiã per medium. Ioã. puta falces, ut §. §. pen.
f ¶ Diætarum.§ in aulis ubi stant domini ad ignem.
g ¶ Hypocaustorũ.§ ubi stant ægroti, qui quandoque indigent igne, ut ar. §. man. l. si quis mihi. Accur.
h ¶ Nec sarmanta.§ uulgare Thuscorum, quod incidetur de uitibus in capite, quando putantur. Accur.
i ¶ Contineri.§ si ad alium usum sit quã ad comburendum, secundum Ro. quod repetebant. §. in uerl. Ofilius Accursius.
K ¶ Non refragat.§ uel quia non sunt ad alium usum, secundum Ro. uel quia sic consiliudo illius terræ, ut ea utantur pro ligno, secundum nos, ut §. §. proxi. Accur.
l ¶ Virgulæ.§ alias virgæ: alias uirgulæ.
m ¶ Germina.§ id est pedamenta inter alias arbores, ut §. solut. matri. l. duorũ. §. si iundum.
n ¶ Superamẽta materiarum.§ quas uocant Bononiæ amanclos.
o ¶ Stirpes.§ suetusfias. & facit §. arb. fur. cæ. l. iij.
p ¶ Continebuntur.§ §. uersi. Ofilius, contra. Solu. ibi.
q ¶ Lignorum appellatione.§ continebuntur herbulæ quædã, &c. in quibusdam &c.
r ¶ Papyrum.§ i. iuncum unde fit papyrus ad lampades.
s ¶ Quid mirum.§ hoc est græcum, quod lignum interpretatur: & sic græci naues appellant lignum.
t ¶ Quæ hæc.§ i. ligna: & habent hic aliud græcum, cuius sensus est in textu.
u ¶ Prouinciis.§ ut in Vngaria, & quibusdam partib. Hispaniæ.
x ¶ Editu.§ i. id quod boues comedunt, & postea fiet corarum, & cocuntur ad ligna.
y ¶ Coquendos.§ puta ad fabricam, ubi prius minutatim incidunturligna. Accur.
z ¶ Testator habuit.§ sicut nec appellatione librorum chartæ continentur, uel alterius materiati alia materia, ut §. cod. l. librorum. §. sicut. & § eo. l. seruus.
a ¶ Cocta.§ forte in furno.
b ¶ Sulphurata.§ sic fit, quando in castro proiicitur ignis, id est, titiones sulphurati.
c ¶ Parata non erunt.§ licet per medium ad comburendum sint parata, & hæc fiunt maxime in alpibus. Accur.

Proinde[a] si sylua huic rei[b] habebat destinatam, sylua[c] quidem non cedet: deiectæ[d] autem arbores, lignorum appellatione continebuntur, nisi aliud testator sensit.[e] Lignis autem legatis, quod comburendi[e] causa paratum est, continetur, siue ad balnei calefactionem, siue diætarum[f], siue hypocaustorum[g] †, siue ad calcem, siue † ad aliam rem coquendam solebat uti.

¶ Ofilius libro 5. iuris partiti, scripsit nec sarmenta[h] ligni appellatione contineri[i]. Sed si uoluntas non refragatur[k], etiam uirgulæ[l], & germina[m] †, & sarmenta, & superamenta[n] materiarum, & uitium stirpes[o] atque radices continebuntur[p].

¶ Lignorum appellatione[q] in quibusdam regionibus (ut in Aegypto[r] ubi arundine pro ligno utuntur, & arundines & papyrũ[r] comburunt, †) & herbulæ quædam, uel spinæ, uel uepres continebuntur. Quid mirum,[s] cũ Græci[t] †, hoc est naues lignorũ ductrices appellent, quæ hæc[t] de paludibus deducunt? †

In quibusdam prouincijs[u] † & editu[x] boum † ad hanc rẽ utunt.

¶ Si lignum paratum sit ad carbones coquendos,[y] atq; conficiendos † ait Ofilius libr. v. iuris partiti, carbonum appellatione huiusmodi materiam non contineri. Sed an lignorum? Et fortassis quis dicet nec lignorum: non enim lignorum gratia hæc testator habuit.[z]

¶ Sed & titiones, & alia ligna cocta[a] † nefumum faciãt, utrum ligno, an carboni, an suo generi

† Flo. fi nõ cõburendi.
† Flo. sunt.

† De stroboylis pulsi è Neb. in lex. huiuris ciui. i hac ipsa dictione. & Rhod. lib. 11 lect. antiq. c. 19. & nonnihil Hermolaõ in corollario, capit. 440.
† lib. 4. ad Sabinum.

d ¶ Strobyli.§ alias troboli, qui uulgariter pineæ uocantur: sed hoc accipe quando nuclei sunt extracti. & facit infra de uerbo. ligni. l. carbonum. §. fina. Accur.
e ¶ Ali.§ Facit infra de verborum. signifi. l. pali. & §. de act. emp. l fundi. §. finali.

† lib. 30. ad Sabinum.

† lib. 4 Disputationũ

† alias deinde is pur paras, &c. Flo. deinde uius purpuras.

† lib. 34. Digesto.
† intell. huius. l. uid. apud Port. Gatelin. l. sed et. in. 12. §. de pa

† Et q red dit inferas, uiri suo re nuntiaret deturque tra de rotũ cia. ca. fine dilecto. cũ gl sup verbo. reddẽs. & facit ad hanc l. glo. i. in fina lib. verbis in c. corã dilecto. extra de off. dele.
† Fl. Alfenus li. 2. Digẽ. ti. Paulo epitomato rum.

annumerabimus? Et magis est, ut proprium gentis habeãt. Sulphurata[b] quoq; de ligno æquè eandem habebunt definitionem. Ad faces quoq; parata nõ erunt[c] lignorum appellatione cõprehẽsa: nisi hæc fuerit uoluntas. De pinu etiam † integri strobyli,[d] ligni appellatione continebuntur.

¶ Paulus. † LEX LIIII.

PAli[e] & perticę in numerum materiæ redigendi sunt, & ideo lignorum appellatione nõ continebuntur.

¶ *Cui est legata materia, non est legatum materiatum. Bartol.*

¶ Pomponius. † L. LV.

SEruius[f] respondit, cui omnis materia legata sit, ei nec arcã nec armarium legarum esse.

¶ Vlpianus. † L. LVI.

CVm uxori suę quis ea, quæ eius causa parata essent, † legasset deinde quęreretur[g] † cum is[h] purpuras comparasset in prouincia, necdum tamen aduexisset: † rescriptum est ad mulierem purpuras pertinere.

¶ *Legato instrumentorum continetur nomina debitorum. Bartol.*

¶ Iulianus. † L. LVII.

QVi chirographũ † legat, nõ tãtem de tabulis cogitat, sed etiam de actionibus,[k] quarũ probatio tabulis continetur. Appellatione enim chirographi, uti nos pro ipsis actionibus palã est; cum uenditis[l] chirographis intelligamus nomen uęnisse. Quin etiam si nomen quis legauerit, id quod in actionibus est, legatum intelligitur. †

¶ African. † L. LVIII.

CVm quęreretur, agni legatum. Nam & si ego uendidissem dicto Scio dictum instrumentum, uideor ei legasse nomen, quod habeo contra Titium prædictum sed si uius fui hoc uerbo in legando Seio, lego Seio nomen quod habeo contra Titium, certe uideor ei legasse similiter centum prædicta, quæ continentur in actionibus, quarum probatio continetur in dicto instrumento. Vlpianus.

SEruius.[f] CASVS. Ego legauì tibi omnem materiam meam: certè non continetur arca, uel armarium de materia factum. Vlpianus.

f ¶ Seruius.] facit §. ea. l. librorum. §. quod tamen de membranis, ibi, nec chartis &c.

CVm uxori.§ CASVS Legauì uxori meæ ea, quę eius causa parauì, me mortuo petebat ipsa ab hærede meo, ut daret quasda purpuras, quas ego unus ex ilicis, uel procuratori meus, emeramus in prouincia, nec mortis meæ tempore apportaueramus domum, quas quidem purpuras ego uetuũ ueram assignare dictæ meæ uxori eius causa uiuis sufficerè tenetur ei da re hęres meus. Vlpianus.

g ¶ Quęreretur.§ scl quid iuris sit.
h ¶ Cum is.§ alias, cũ is: & alias cũ unus: & die coparasset causa uxoris. Accur.
i ¶ Aduexisset.§ scilicet, purpuras ad mulierem, & sic nec assignauit, assignaturus tamen si uiueret, ut supra eodem. l. si quid. & l item legato. §. utroque. & facit infra de auro, & argen. leg l. cum quidam.

QVi chirographum.§ CASVS Habebam chirographum, siue instrumentum, in quo continebatur, quod Titius debebat mihi centum. Hoc instrumentum legauì Seio: certè uideor ei legare actiones, quas habeo pro centum cõtra dictum Titium, quarum, actionum probatio continetur in dicto instrumento. Vlpianus.

† lib. 34. Digesto.

k ¶ De actionibus.§ ut §. tit. ij. l. ferum filij. §. eum. & l. huiusmodi. §. sit ta Accursius.
l ¶ Venditis.§ ut C. de donatio. l. j & C. quæ res pigno. obliga. poss. l. ij. & j. de iuber. leg. l. iij in principio. Accur.

CVm quæreretur.§ CASVS. Legauì Titio agnos meos: certe continentur legato omnes illi agni, qui non habẽt adhuc annũ. Sed pone quòd legauì Titio seruos, & ancillas meas urbanos: certe non continentur legato Agato, siue Mulio, qui tunc erant † ultico operi destinati, sed continentur illi tantum seruij, & ancillæ, quos, qualiue ego testator habebam circa me, causa mei cultus. Sed pone quòd legauì uxori meæ lanam. & linum, & purpuram, quæ eius causa parauì; modò quęritur, cum ego reliquerim in bonis meis multam & omnis generis lanam, utrum uniuersa lana uxori debeatur? Et dicitur quòd non, monuidetur ei legata lana in tanta quantitate, quanta mulieri satis esset ad annuum usum. Idem de lino, & purpura, & hoc ad

exem

Universidad de Deusto
Biblioteca

exemplum penus legatæ. nam si ego lego vxori meæ penum, & multas res in bonis meis reliqui, quæ penus essent, ex quibus omni anno vendere solitus eram, debebitur legatariæ illud tantum, quod ei, eiusque familiæ erit quolibet anno necessarium, & non plus. ¶ Prædiis.] Legauit Titio prædium meum Titianum & Seianũ, & ea, quæ eorum prædiorum colendorũ causã emi, & parauit: certè ea videntur legata, quæ sunt parata causã eorum colendorum: puta Asinus qui erat à me in dictis fundis paratus, vt apportaret eo materias ad facienda ædificia necessaria dictis fundis. Itẽ oues, quas paraueram causã stercorãdi dicta prædia, & Opilio, qui custodit dictas oues. Non autẽ videntur ei legata ea, quę posui in dictis prędiis causã ornãdi, puta topiariũ: nec ea, quæ ibi posui causã tuendi, & custodiendi dicta prædia, puta saltuarii. Viuia.

a ¶ Viderentur. § sci licet legati.

b ¶ Essent. § nisi aliud ex cõsuetudine regionis liqueat, vt ʒ. e. l. legatis §. fin. Accur.

c ¶ Agasonem. § qui agit, i. ducit asinos, vt §. fi quadru. pau. l. fin. sed Mulio, qui mulos: & dic ad opera rusticæ, alias secus, vt ʒ. eo. l. seruus. §. muliones. & facit ʒ. de verb. signi. l. vibana.

d ¶ Circum se. § ergo & Mulio, si ad vrbanam familiam fuerit deputatus.

e ¶ Reliquisset. § i. in domo dimisisset ad vsum vxoris specialiter.

f ¶ Commista. § in communem vsum.

g ¶ Deliberationẽ. § scilicet huic, quæ sequitur, cum penus &c.

h ¶ Reliquisset. § id est remãsisset in bonis.

i ¶ Vendere solitus.] hoc autem in penu legato non cederet: infra de penu. leg. l. nam quod. §. j.

k ¶ Diffudisset. § id est infudisset, vel miscuisset in penum ita, quod totum erat in penu.

l ¶ Omne.] licet videatur excedere modũ: nam totũ erat vænale.

m ¶ Penus vendere.] si habet vendere, dic, & partem vsui tenere: si verò habeas pendere, dic, i. in penu ponere: & subaudi partem vẽdere. Erat ergo commista vænalis, & vsualis, & sic eligitur hæc via, vt ʒ. de penu leg. l. nam quod. §. item si quis. & facit ʒ. titu. j. l. fi cui. & ʒ. titu. ii. l. generali. §. vxori. & ʒ. de auro & argen. leg. l. pediculis. §. item cùm quæreretur. Accur.

n ¶ In lana. § quæ est in communi vsu, vt in quæstione prosuit: Et est speciale in lana, & in lino, quæ appetunt mulieres. Sed aliud in seruis & aliis speciebus quæ sunt in promiscuo vsu, vt ʒ. eod. l. hoc legatum. §. penu. & l. item. §. proinde.

o ¶ Essent. § repete legatis.

p ¶ Topiarium. § seruum.

q ¶ Saltuarium § seruum.

r ¶ Ornandi § Purgat enim agrum spinis, & eum plantat, & circuit sepibus, & forsis.

s ¶ Tuendi. § vt ʒ. de vsu & habi. l. fi ita.

t ¶ Machinarium. § qui portat necessaria machinæ quæ in fundo fiebat fortè prope hostes posito. Accur.

v ¶ Parerentur. § secus si ad fructus: vt ʒ. de fun. instru. & instru. leg. l. de grege. Accursius.

v ¶ Parerentur. § scilicet legata videri.

x ¶ Opilionem. § id est custodem ouium sic dictus, quia oues ferunt opes, vel quia earum vellere cooperimur. & facit C. de verb. signi. l. ii. & ʒ. eo. l. aubus. & l. seq. & ʒ. de fun. instru. & instru. leg. l. si ita.

y ¶ Generis. § vt dixi, scilicet causã stercorandi.

¶ Prædiis legatis, & quæ eorum prædiorum colẽdorum causã empta, paratáque essent [o]; neque topiarium [p], neque saltuarium [q] legatũ videri ait. Topiarium enim ornandi [r], saltuarium autem tuendi [s], custodiendique fundi magis, quàm colendi causã [t] paratũ esse. Asinum machinarium [t] legatum videri ait. Item oues, quæ stercorãdi fundi causã pararentur. [u] Itẽ opilionẽ [x] [t], si eius generis [y] oues curaret.

¶ *Mutatio artificij ad officium, nõ mutat substantiam legati. Bartol.*

¶ Idem. LEX LIX.

TExtoribus [z] omnibus [a], qui sui essent cùm moreretur, legatis, quæsitum est, an & is, quem postea ex his ostiarium fecisset, legato contineretur? Respondi [b], contineri: non enimad aliud artificium [b], sed ad alium vsum traductum esse.

¶ *Masculinum concipit fœminum. Bart.*

¶ Iulianus. LEX LX.

QVi duos mulos habebat, ita legauit, Mulos duo, q̃ mei erunt cùm moriar, Seio hæres dato. Idem nullos mulos, sed duas mulas [c] reliquerat. Respondit Seruius deberi legatum: quia mulorum appellatione etiã mulæ [t], quemadmodũ appellatione seruorum & seruæ plerunque continerentur [t]. Id autem eò venit, quòd semper sexus masculinus fœmininum [t] continet [t].

¶ *Vbi personarum uel rerum idẽtitas est, dictio item, inducit repetitionem præcedẽtis qualitatis. Bartolus.*

¶ Idem. LEX LXI.

IN repetẽdis [e] [t] legatis hæc uerba, quæ adiici solent, Item dare damnas esto; & ad conditio-

Extoribus. § CASVS. Titius habens multos seruos textores, legauit Seio omnes textores, qui sui inueniantur cum moriretur. Posteà vnũ de dictis textoribus fecit ostiarium, & ita fecit eum transire de artificio ad officium aliud, siue vsum, puta Stichum: certè non propter hoc minus cõtinetur dictus Stichus in dicto legato. Viuianus.

z ¶ Textoribus. § aliàs l. aliàs §.

a ¶ Omnibus. § secus si nõ addidisset omnibus: quia tunc hæc verba qui sui essent, faceret conditionẽ, vt §. titu. ii. l. vj. sed certe & hic faciunt conditionem ad verbum, sui: non ad verbum, textoribus.

b ¶ Artificiũ. § tunc enim secus, vt ʒ. eod. l. legatis. ʒ. & suprà, quibus mo. vsusfru. amit. l. fi cui.

Vi duos. § CASVS. Titius habens duos mulos ita legauit, Seio lego duos multos, q̃ mei erũt cũm moriar: postea dictus Titius alienauit dictus mulos: & tempore mortis inuenitur habere duas mulas tantùm: certè illæ duæ mulæ debentur legatario: quia appellatione masculi continetur fœminum. Viuianus.

c ¶ Duas mulas. § fortè post testamẽtum quæsitas.

d ¶ Seruæ plerunque. § vt ʒ. de verbor. significa. l. detestatio. §. j. & l. inter stipulum. §. fi nali.

e ¶ Eò. § id est ideo.

f ¶ Fœmininum. § nisi in casibus, vt not. ʒ. titu. j. l. fi ita sit scriptum. in prin. & facit infra de verbo signi. l. j. Accursius.

¶ Flo. deest causã sed subaudiri, debet uel gratia. Anto. Augu. li. 2. emen. c. 2.

¶ Fl. opilionem.

¶ lib. 8. Digest. 2 Paulo epitomatorum.

¶ Fl. respõdit.

¶ lib. singuꝰ de ambiguãtibus.

¶ Fl. mulæ continent. Concor. gl. i verbo sed cũ eas. ibi: quia in masculino genere cõprehẽditur fœmininũ. § potrò. cum concernitatibus. de electio. lib. vj.

¶ libr. 1. ad Vsceiũ Ferocem.

¶ Flo. repetundis.

¶ Flo. continentur.

¶ Flo. fœmãinum secum continet.

Seio fundum: an videatur cõditio repetita? videtur quod non: quia nõ est repetitio legati, scilicet eiusdem: neque legatarii eiusdem: nec est ibi illud verbum, eò amplius, vel simile: sed hæc læx est arg. contra. Itẽ facit ʒ. de condi. & demonstra. l. legatum. & ʒ. de fundo, instru. & instrumen. lega. l. iii. j. respon.

QVi filium. § CASVS. Titius instituit sibi hæredes filium suum & nepotẽ, & prælegauit nepoti prædiũ Titianũ, & Seianum, & ea, quę in dictis prædiis erũt tempore mortis sui testatoris, excepto calẽdario, quod erat in dictis prædiis in quãdam arca, id est, excepto libro rationũ debitorum testatoris: & sicut legauit ei calendarium prędictum ita & dicta prædia, & ea, quæ in eis erãt. Posteà tempore mortis testatoris fuit inuẽtum in dicta arca non solum calendarium sed etiam pecunia numerata eidem calẽdario destinata per testatorem, quam quidem testator exegerat à quibusdam debitoribus, qui continebantur in dicto calendario, vel aliũdẽ habuerat, & in dicta arca posuerat. nunquid dicta pecunia continetur legato sicut & calendarium? Et dicitur quod sic sicut continentur in legato calendarii prædicti illa nomina, quæ contraxit defunctus post dictum testamentum à se factum de pecunia, quam exegit, quibusdam debitoribus, qui in dicto calendario continebantur: de quo quidem vltimo non est dubium, quia permutatio nominum non perimit, vel minuit fideicommissum. Viuianus.

a ¶ Excepto calendario. § quod alteri legauit: & sic à legato nepotis excepit. Vel dic secundum R. quod præter calendarium delegauit, & hoc similiter legauit. Accur.

b ¶ Videbatur. § & rectè: scilicet quod nõ debeatur nepoti secundũ primum casum. Vel dic, & malè secundum alium, & ideò statim corrigit cum dicit, ego autem &c.

c ¶ Voluit. § alii, quã nepoti secũdũ primũ, vel nepoti secũdũ alium.

d ¶ Cedere debeant. § duplici ergo ratione pecunia de qua quæritur, nepoti debetur: tum quia in fundo cõtinetur, tũ quia calendariũ, quod fuerat nepoti legatũ, cedit si ibi fuit destinata pecunia nominibus faciendis: & hoc secundũ secundam lecturam. Secundum aliam, duplici ratione à legato nepotis exceptum videtur. Dicitur calendarium, liber rationum, seu nominum, eò quod calendæ terminorũ sunt ibi. & facit infrà de adimen. leg. l. filio. §. fina. & suprà eod. l. vxorem. §. legauerat. & ʒ. tit. ii. l. generali. §. vxor. & ʒ. de fund. instru. & instru. leg. l. nepoti. & §. de hære. insti. l. ex facto. §. rerum. & §. tit. j. l. Caius. & C. de verbo signifi. l. ij.

¶ Fl. easdẽ repetẽdas.

¶ libro. vj. Quæstio.

¶ Flo. uero simile.

¶ Flo. est.

¶ Fl. Collocatæ.

¶ Fl. ita ipsæ quo que pecuniæ.

¶ Aliàs, ob hoc, & aliàs ad hoc.

Catendarium.

Legatis. § CASVS. Legauit tibi omnes seruos meos exceptis illis, qui sunt negotiatores: certè videntur excepti illi servi de legato, qui sunt præpositi ad vendendum, & emẽdum, & ad locandum, & conducendum, & ad quiduis aliud, quod appellatione negotii exercendi continetur. Alii autem non videntur excepti, quamuis habeant artificium vel officium; puta cubicularii, vel obsonatores, vel piscatores.

¶ Si ex officio. § Titio legaui omnes seruos meos cocos, & ostiarios, qui serui dicuntur habere officium, & nõ artificiũ. Posteà ante mortẽ meã feci de coco, vel ostiario seruo, vel seruis, lecticarium, vel in alio artificio eum, vel eos posui: certè quãtum ad eos, qui iuerũt de dictis offiic. ad artificium, extinguitur legatum quia per artificium mutatur officium; secus autem si de artifitio trãsiisset ad officium, quia nõ extinguitur propter hoc legatum: quia artificium non mutatur per officium ad quod vadunt serui. ¶ Si vnus seruus. § Ego habebã multos seruos cocos, qui sciebant diuersas epulas facere, & optimè erant docti circa hoc, sicut est Botus: & habebam plures textores & plures lecticarios: & habebam vnum seruũ Stichum, qui erat bonus cocus, & textor: & lecticarius: magis tamen versabatur in coquina, quam ad texendum, vel faciendum lectos. Feci testamẽtum, & legauꝰ istio cocos, & Scio textores, & Caio lecticarios. Quæritur, cuius legatũ cedat Stichus prædictus, & dicitur, quod legato Titii cedet, cum legati fuerunt quia magis, vt dixi, versabatur Stichus in coquina quãm ad texẽdum, vel ad faciendum lectos.

¶ Ornatricib'. § Ego habens multas ancillas, quæ sciebant ornare dominas, legaui ornatrices meas Titio: certè cõtinentur legato omnes ancillæ, quæ sciebãt ornare, siue iterũt apud magistrum qui docebat ornare, p duos menses, siue plus siue minus: reprobata illorum sententia, qui dicebant illas non cederẽt, quę nõ steterant apud magistrum per duos menses: & ea ratione hoc dicebant, quia illæ adhuc addiscere poterãt. Sed certè eorum dictum non erat bonum, nec ratio: quia illæ quæ steterant per xx. ann. apud magistrum, possent adhuc addiscere: quia omne artificium suscipit incrementum per exercitium.

¶ Pecoribus. § legaui tibi pecora mea: certè omnes quadrupedes, quæ gregatim pascuntur, cõtinentur, & porci etiã. Sed si lego iumenta, non continentur boues, nec ecõtra. Sed equis legatis bene continentur equæ. Oubus autem legatis nõ cõtinentur agni: & cognoscemus agnos inspiciendo consuetudinem illius regionis, vnde erat testator. Aubus autem legatis continentur anieres, & phasiani, & gallinæ, & domunculæ, in quibus eas tenebat testator: non autem continentur custodes dictarum auium. h. d. cum l. seq. Viuianus.

¶ Flo. cedere debeãt.

¶ Fl. quoq; putẽ defendi posse.

¶ libro. vij. Institutio.

¶ Flo. qui piscatoribus præpositi sunt.

¶ Fl. mutatur.

¶ Obsonatores dicũtur obsoniorũ emptores. Et autem obsonium, id quid in cibo additur præter panem & vinum.

a ¶ Lecti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Lecticarius.§ qui facit lecticas: & sic est artifex.
b ¶ Cocus.§ nomen officii, cùm erat visitatorum ciborũ cocus: sed cùs ꝯ bella præparat cibaria, vt §. de ædil. edic. l. si quid. §. fina. quæ est ꝯplura. Item contrà infrà, proxi §. Item contra ē. qui. mo v sustru. amit. l. si cui balneũ. sed ibi ministeriũ pro artificio ponitur. Est enim ministerium genus: vt modò dixi.

Coc' nomen officii ampliabis, hæc gl. ut cocus, qui delicata cibaria præparat, & officiũ hẽat arte, secum Io. an. in c. j. de fagit. ubi aliegat ad hoc ca. ne tales. de consedi. v. & de hoc plenè per Lu. Ro. fin. suo cccccc. xlix. ici. nũ qd. esse cocũ. & Fr. de Cre. fin. xcviij. inci. fita tuto cauet. Sed aduerte, ꝯ fallit in coco Imperatoris, uel Papæ, qui habet dignitatẽ: per Bal. in ca. j. in titu. quis dicamar. in vl. etu. alias in c. j. de feu. gai. Et Ro. ubi. §.

¶ Cum lecticarius [a] cocus [b] posteà factus est [c].

¶ *Seruus cedit legato eius artificij, in quo plus uersatur. Bartolus.*

¶ Si unus seruꝰ ¶ plura artificia [d] sciat, & alij [e] coci legati fuerint, alij textores, alij lecticarij [f], ei cedere seruum dicendum est, cui legati sunt, in quo artificio plerunque uersabatur [g].

¶ *Legatis ornatricibus cedunt scolares illius artificij. Bartolus.*

¶ Ornatricibus [h] legatis, Celsus scribit eas, quæ duos tantùm menses apud magistrũ fuerint ¶, legato non cedere [i]: alij [k], & has cedere ne necesse sit nullã cedere [l], cùm omnes adhuc discere possint, & omne artificium incrementum [m] recipiat. Quod magis obtinere debet, quia humanæ [n] naturæ congruũ est. ¶ Pecoribus legatis, Cassius scribit quadrupedes contineri, quæ gregatim pascuntur [o]. Et sues autem pecorum appellatione continentur: quia & hi gregatim pascuntur. Sic deniq; Homerus ¶ in Odyssea Pait ¶:

[illegible]

¶ Iumentis legatis boues non continentur [q], nec contrà. Equis autem legatis, & equæ [r] continentur. ¶ Ouibus legatis non continentur agni. Quãdiu autem agnorum loco sint, ex usu cuiusque loci sumendum ¶ est. Nam in quibusdam locis ouium numero esse uidentur, cùm ad tonsuram uenerint.

cum lecticarius [a] cocus [b] posteà factus est [c].

¶ *Seruus cedit legato eius artificij, in quo plus uersatur. Bartolus.*

¶ Si unus seruꝰ ¶ plura artificia [d] sciat, & alij [e] coci legati fuerint, alij textores, alij lecticarij [f], ei cedere seruum dicendum est, cui legati sunt, in quo artificio plerunque uersabatur [g].

¶ *Legatis ornatricibus cedunt scolares illius artificij. Bartolus.*

¶ Ornatricibus [h] legatis, Celsus scribit eas, quæ duos tantùm menses apud magistrũ fuerint ¶, legato non cedere [i]: alij [k], & has cedere ne necesse sit nullã cedere [l], cùm omnes adhuc discere possint, & omne artificium incrementum [m] recipiat. Quod magis obtinere debet, quia humanæ [n] naturæ congruũ est. ¶ Pecoribus legatis, Cassius scribit quadrupedes contineri, quæ gregatim pascuntur [o]. Et sues autem pecorum appellatione continentur: quia & hi gregatim pascuntur. Sic deniq; Homerus ¶ in Odyssea Pait ¶:

[illegible]

¶ Iumentis legatis boues non continentur [q], nec contrà. Equis autem legatis, & equæ [r] continentur. ¶ Ouibus legatis non continentur agni. Quãdiu autem agnorum loco sint, ex usu cuiusque loci sumendum ¶ est. Nam in quibusdam locis ouium numero esse uidentur, cùm ad tonsuram uenerint.

c ¶ Factus est.§ nam non per hoc definit lecticarius esse. Sed quid si de officio ad officiũ? Respon. videtur extinctum.
d ¶ Artificia.§ impropriè quoad cocos, proptiè quoad alia artificia dicit. nã cocus nomen officii est, vt §. proxi. §. vel dic de subtili coco hic loqui, ibi de communi: vel vt ibi not.
e ¶ Alij § legatario. Accursius.
f ¶ Alij lecticarii.§ scilicet legati fuerunt & facit infrà, de auro & argen. leg. l. pedicullis. § argẽto. & de sup. leg. l. labeo. & ē. tit. ij. l. titiæ. textores.
g ¶ Versabatur § is, qui plura habebat artificia.
h ¶ Ornatricibus.§ ancillis, quæ ornant dominas. Item cosmetæ vt suprà. eod. l item legato. vel ornant panos, quos debent frizare.
i ¶ Non cedere.§ quia nesciunt ornare, sed addiscut: sed cõtra est, vt subiicit.
k ¶ Alij § sapientes.
l ¶ Cedere. § §. titu. j. l. Titia. § Lucius.
m ¶ Incrementum.§ sic C. de re mili. l. milites. libr. xij.
n ¶ Humanæ naturæ.§ quæ affectat addiscere, vt j. de fideicommiss. liber. l. apud Iulianum.
o ¶ Pascuntur.§ sic institu. ad leg. aquil. in princ. & supra ad leg. aquil. l. ij.
p ¶ In Odyssea.§ nomen Homeri. & sequitur græcum nullius vtilitatis. Accur.
q ¶ Non continentur.§ vt §. de ædil. edic. l. ædiles. §. iumentorum. & j. de verb. signifi. l. boues.
r ¶ Equæ.§ vt §. e. l. qui duos. & j. de verbo. signi. l. pronunciatio. in princ. & l. j. & j. eod. l. seruis. Accur.
s ¶ Sumendum.§ hoc vsu deficiẽte lex dicit anniculum: vt supra, eodem. l. cum quæreretur. in princ. vnde Horatius, Si volet vsus, arbitrium est, & vis & norma loquendi. R. & est ad hoc infra, eod. l. seruis. §. fina. & supra, eod. l. librorum. §. j. de supel. leg. l. labeo. & infra, de aur. & argen. lega l. pedicullis. §. argento. & supra, titu. ii. l. si seruus plurium. § finali.

c ¶ Ouibus legatis Gallinæ.§ sylnestres, puta phasianæ fœminæ, vt patet per sequentia. Diuersum enim ius in his & domesticis obseruatur, vt infrà. de rerum diui. §. gallinarum.
v ¶ Auiaria.§ i gabiæ. vbi stat aues: & hoc ideo, quia sine his leuiter fugerẽt aues. Item hoc est verum si testator talia habebat: alias secus, vt §. titu. ii. l. si domus. in prin. Accur.
x ¶ Phasianarij § i. serui, qui sciunt artificia capiendi aues. vel dic esse falconos, vel accipitres, vel astures, qui alias aues capiunt, H. prima verior, vt patet, qui subiicit de pastore, & secundum hoc astures aunum nomine continentur.

Qvi saltum. § CASVS. Ego habebam vnam uillam, in qua morabar in æstate, & habebam ibi pecudes, & boues, pone: & eas faciebam semper ibi stare. Item habebam quandam aliam uillam in qua morabar in hyeme: & habebam capras, quas ducebam mecum in uillam prædictam in qua morabar in hyeme: & easdem capras ducebam mecum æstate in uillam prædictam, in qua morabar in æstate: feci testamentum: & dictam uillam æstiuam legaui Titio cum his rebus, quæ ibi esse solent. certè non uidentur legatæ dictæ capræ, sed dictæ pecudes & dicti boues, sic. Viuianus.

y ¶ In hybernis.§ scilicet saltibus: sunt enim æstiui, & hyberni, vt infrà, de acquiren. possess. l. peregrè. §. fina. & l. iii. §. saltus. Item non dicitur esse in fundo, quod ad tempus est ibi. sic supra, eod. l. vxorem. §. legauerat. & de pign. l. debitor. & §. eod. l. qui filium. & j. titu. ii. l. generali. §. j. vxori. & j. de aur. & argen. leg. l. si vxori. §. cùm ita.

¶ Paulus. ¶ LEX LXIIII.

Avibus legatis, anseres, phasiãi, & gallinæ [i] & auiaria [u] debẽtur: phasianarij [x] autem, & pastores anserum non continentur, nisi id testator expresserit.

¶ *Verbum solet, denotat perpetuitatem. Bartolus.*

¶ Marcellus. ¶ LEX LXV.

Qvi saltum æstiuũ legauit, & hoc amplius, etiam eas res, quæ ibi esse solẽt, nõ uidetur de illis pecorib' sensisse quæ hyeme in hybernis [y], aut æstata in æstiuis esse ibi ¶ solent: sed de illis, quæ perpetuò ibi sunt.

¶ *Qui omne dicit, nil excipit. Bartol.*

¶ Vlpianus libr. ij. ¶ respon. L. LXVI.

Vlianus ¶ respõdit, testatorem adiiciendo, Prædiũ Seianum omne, ¶ eã quoq; partẽ fundi suprascripti, quasi ad se pertinentẽ, uideri per fideicõmissum reliquisse, quã ex causa pignoris nacta esset, saluo scilicet iure debitoris [a].

¶ *Verba annuncianti futuri euentus non inducunt suspositionem. Bartol.*

¶ Ex his uerbis, Curate agros accẽdere [b] ¶, & ita fiet, ut filij [c] meus filios uestros uobis condonet [d], si de eo commissum peti non posse [e].

¶ *Hæc conditio, si meus erit, intelligitur in solidum. si testator ita senserit. Bar.*

¶ Seruos communes ita à Seia relictos, Si mei erunt cùm moriar: nõ deberi, si modò hoc sensit testatrix, ut ita deberentur, si in solidũ eius fuissent. ¶ Prædiis [illegible], quę in ea possessione sunt, relictis, mancipia quoque prędiorum, cùm illic testamenti facti tempore [f] fuerint [g], cedant legato: nõ autem illa, quæ in eis fuerunt postea, nisi ego testator specialiter de eis dixerim, quòd cedent legato. Viuia.

¶ Prædiis.§ Legaui Titio prædium Titianum, & Seianum cum his insertis, quæ in ea possessione sunt. certè mancipia, quæ sunt in dictis prædiis tempore, quo fecit testamentum, cedant legato: nõ autem illa, quæ in eis fuerunt postea, nisi ego testator specialiter de eis dixerim, quòd cedent legato. Viuia.

z ¶ Omne.§ secus si simpliciter fundum Seianum legasset: quia tũc eam tantùm partem, quæ sua est, legasse uidetur, ut §. titu. ii. l. v. & vj. §. j. & §. ii. fic §. eo. l. textoribus.
a ¶ Debitoris.§ alias deliberationis: vt scilicet debitor possit uere. Eam enim partem respectu sui iuris tantùm legasse videtur. sic supra, de lega. j. si domus. §. fi. & Lenatus. §. fi.
b ¶ Accendere.§ alias attendere, alias attentè.
c ¶ Condonet.§ vobis libertis, quorum filii remanserunt serui, & erant futuri serui filiorum domini. Et dic condonet, vt vos manumittatis, uel ipsi manumittant, ut ita uobiscum possint manere. Accursius.
d ¶ Non posse.§ de rigore uerborum: secus de æquitate: ut supra, eodem. l. pater filium. §. penulti. uel ut ibi uel dic, ut not. supra, titu. j. l. unum. §. fina.
e ¶ Sensit.§ & hoc probetur. Nam alia pars, quæ erat testatoris, debetur, ut supra titu. ii. l. v. §. fina. & l. vj. in fine, & de conditio instru. l. ii. in princ. & supra, eodem. l. qui concubinam. §. Stichus. Accursius.
f ¶ Prædiis cum iis.] hoc est græcum, id est insertis.
g ¶ Tempore.§ sic j. de auro, & argen. leg. l. si ita. & j. de lib. leg. l. si in fi. & not. §. eo. l. nomen. §. j.

Accesserint.

a ¶ Accesserint.§ ut infrà, de fundo instru. uel instr. lega. l. si mancipia. quæ uidetur contrà: & hoc ubi legatarius accedere fecit: ut supra, titu. j. l. cùm ita.

NOn aliter.§ CASVS. Habebam fundum Titianum, & Seianum: & quilibet habebat per se confines. Legaui Titio fundum Titianum, cum in animo gererem legare ei Seianum: certè debebitur ei Titianus, nisi euidenter appareat me voluisse ei legare Seianum.

¶ Titius.§ Fecit codicillos Titius, & ita in eis cauit, Publio Mæuio dari uolo omnes seruos meos iuuenes, quos in ministerio habeo. Quæritur, qui contineantur appellatione iuuenum? & certè illi, quos Titius uoluit. Si autem non appareat, quos uoluit contineri, existimabimus eum iuuenem esse, qui maior est uigintiquinque annis, & minor lxx. Vlianus.

b ¶ A significatione.§ magis usitata. H. ad quod est infrà. de supelle. lega. l. Labeo. Accursius.
c ¶ Aliud.§ quàm sonare uerba uidentur.
d ¶ Testatorẽ.§ tũc enim receditur à significatione uerborũ: ut j. de auro, & argent. leg. l. pedicullis. §. Labeo. & de condit. & demon. l. publius. §. j. & in alio quãdo est talis regiois cõsuetudo: ut j. de fundo instru. & instr. leg. l. cum de lanionis. §. afinam. in fin. §. & in alio: ut §. titu. ii. l. iiii. Item contrà j. titu. ii. l. si alij. sed potest dici, q̃ ibi erat dubium quid testator senserit. Item facit §. de exercito. l. j. §. si is. ibi, in re agitur &c. & infrà, qui, & a qui l. prospexit. Item oppo. ut not. C. de fideicõmiss. l. uoluntatis. & facit C. de fideicommiss. l. cum uirum. & not. §. de legi. & senatusconsul. non possunt. Item op. j. de rebus dub. l. in ambiguo. sed dic, ut ibi.
e ¶ Iuuenes.§ seruos.
f ¶ A qua.§ i. unde incipiat dici iuuenis, & usquequo.
g ¶ Ad notionem.§ sic. C. de fideicommiss. l. uoluntatis. & supra, eod. l. Stichus.
h ¶ Ad definitionem § i. ad strictam uerborum significationem.
i ¶ Posset.§ considerato uero sensu uerbi.
k ¶ Aetatem § i. completis xxv. an. ut §. de minor. l. j. in fi.
l ¶ Seniores.§ is est senex, qui est a lxx. an. supra, ut j. de iure immu. l. maiores. & infrà. de excusa. tuto. § item maior. Item maior quandoque lx. an. ut §. de adop. l. si pater. §. fin. quandoque lv. an. ut C. qui æta. lib. x. l. fin. hoc secundum leges. sed secundum uulgares prouinciarum mores, & ipsarum uarietates, uerborum significationem sæpè mutat secundum R. o. j. de fun. instru. & instru. lega. l. cum de lanionis. §. fi. ita fi. & facit §. in prin. huius legis.

Si cui. § CASVS. Legaui Titio lanam meam certè continetur lana filata, & non filata, dum tamen non sit tincta. Item cõtinetur carminata, & non carminata: succida, & lota: sed lana filata, quæ iam ordita est in tela, non continetur, nec tomentum, id est, coopertorũ de lana factum: nec ea lana, de qua ego testator feci uestimentum gratia ualetudinis, uel deliciarum, uel medicinæ: sed boltrones bene cõtinentur, & lana leporina, & anserina, & caprina, & lignea nõ autem continetur linum. Quid si lego Titio linum meũ: certè cedit legato linum filatum, & non filatũ, & pectinatũ, & quod iam est orditum in tela, & inũ tinctũ: quãuis aliud sit in lana, ut dictum est supra. Quid si legaui ei uerficoloria mea: & certũ est, q̃ appellatione lanæ nõ continentur, uerficoloria mea: sed legatis uerficolortibus omnia ea uidentur legata, quæ tincta sunt & neta id est, carminata. & pectinata, quę non, sunt detexta, nec contexta. Sed nunquid purpurę continent? & certè ea, quæ tincta non sunt, non continentur: ergo purpura bene continetur, quia bene est tincta: & non habet naturalem colorem. Quod si legaui ei purpuras meas: certè cedit legato omnis generis purpura: coccum tamen non continetur, id est, quædam purpura intrinsecus uiridis, & ex trinsecus rubea: buccinum autem & anthinũ bene cõtinetur, & subtegmen factũ: lana autẽ destinata causã tingendæ purpuræ nõ cõtinetur. Viuianus.

¶ Quæsitum est, utrum lanæ appellatione ea sola contineatur, quæ neta [o] non est? an & ea, quæ neta est: ut putà [p], stamen [q], & subtegmen? Et Sabinus etiam netam [r] contineri putat: cuius sententia utimur. ¶ Lanę appellationem eatenus extendi placet, quatenus ad telam peruenit [s] ¶. Et sciendum est fuccidam [t] quoque contineri, & lotam, si modò tincta non sit [u].

¶ Lanę appellatione tomentũ [x] non continebitur. Sed nec ea lana, ex qua quis quasi uestimentũ fecerit ualetudinis, [y] uel deliciarum gratia continebitur. Nec ea [z] quidem, quæ fomentationis [a] gratia parata sũt, uel medicinæ, lanarum appellatione cõtinentẽ. Sed an [b] pelles lanatæ [c] cõtineantur? Et has [d] lanæ cedere manifestũ est. ¶ Lana legata, etiam leporinam [e] lanam, & anserinam [f], & caprinam credo contineri, & de ligno, [g] quam [illegible] Græci appellant. ¶ Linũ autem lana legata vtique non cõtinebitur. Lino autem legato, tam factum, quam insectũ continetur quòdq; netum [h], quodque in tela est, [i] quod nondum est detextũ. Ergo

est [m]. Siue autem facta [n] est, siue insecta lanę appellatione ea [p] cõtinetur.

¶ Quæsitum est, utrum lanæ appellatione ea sola contineatur, quæ neta [o] non est? an & ea, quæ neta est: ut putà [p], stamen [q], & subtegmen? Et Sabinus etiam netam [r] contineri putat: cuius sententia utimur. ¶ Lanę appellationem eatenus extendi placet, quatenus ad telam peruenit [s] ¶. Et sciendum est fuccidam [t] quoque contineri, & lotam, si modò tincta non sit [u].

¶ Lanę appellatione tomentũ [x] non continebitur. Sed nec ea lana, ex qua quis quasi uestimentũ fecerit ualetudinis, [y] uel deliciarum gratia continebitur. Nec ea [z] quidem, quæ fomentationis [a] gratia parata sũt, uel medicinæ, lanarum appellatione cõtinentẽ. Sed an [b] pelles lanatæ [c] cõtineantur? Et has [d] lanæ cedere manifestũ est. ¶ Lana legata, etiam leporinam [e] lanam, & anserinam [f], & caprinam credo contineri, & de ligno, [g] quam [illegible] Græci appellant. ¶ Linũ autem lana legata vtique non cõtinebitur. Lino autem legato, tam factum, quam insectũ continetur quòdq; netum [h], quodque in tela est, [i] quod nondum est detextũ. Ergo appellatur subtegmen, ex qua postea texitur tela ordita. Hoc stamen aliqui uocant barbam lanæ.

¶ Et sic in definita nõ æquipollet universali, super quo unde in cap. circa. in gl. superuerbo aliorum ec clesiastico rũ extra de electio. in. v j.

¶ Fl. deest ea.

¶ Fl. quoad ad telam peruenisset.

¶ Fl. sed & ¶ Fl. & hoc lanæ.

¶ Vide hic Alcia libr. præter miss. ii. hoc ipso titu. & Hermolaum in corollario ad Dioscoridẽ, c. 326

¶ Quid tomentũ, pulchrè Nebr. in lexico suo iuris ciui. in hoc ipsa dictione.

a ¶ Fl. accesserunt.
¶ lib. singu. respondo.
¶ Facit optimè ca. ad abolẽdã in gl. super uerbo, in secularibus, ante fin. extra, de fil. presby.
¶ Fl. testamentorum Flo. deest uerborum. Plus ergo stat vsui quã significationi. cõcord. gl. ij. post princ. in c. nõnulli. ubi allegatur hæc lex, extra, de rescrip.
¶ lib. 22. ad Sabinum.
¶ Fl. Quod tinctum nõ est, sed [illegible] &c.
¶ Fl. Attendere.
¶ Flo. Prædiis cũ his enthecis. Enthecas hic eas intelligo, ẽ quibus j. de fundo instru. l. ij. §. do. tes prædiis tum.
¶ Flo. fuerunt.
¶ Lib. 3. sententiarum.
¶ Flo. Marcianus lib. 7. Institutio.
¶ Fl. etiam eas res legauerit, §.
¶ Flo. deest ibi.
¶ Fl. lib. 1. respon. Iuliano respondit.
¶ Alias, incipit, Iulianus respondit. i. incipit respondẽrem.
¶ Concordat solũ. §. nos aute. i. fi. ibi, nihil excipiẽs, q. dixit, quod cunque. & glo. in uerbo quodcũque. ibi q̃ dicit omnia, nihil excipit. extra de maioritate, & obe.
¶ Fl. Attendere.
¶ Flo. Prædiis cũ his enthecis. Enthecas hic eas intelligo, ẽ quibus j. de fundo instru. l. ij. §. do. tes prædiis tum.
¶ Flo. fuerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.j. & J.prot.l.5. Item differt in tincto lino, & lana, ut subiicit. Est ratio utriusque diuersitatis, quia plus pretiositatis accipit lana per tinctura, & per telam quam linum, secundum Ir. sed Ro. non curauit reddere rationem.

a ¶ De uersicoloribus. § id est, de uersis in alium colorem, quàm natura rem & dic quæstionem esse, ao appellatione lanæ contineãtur uersicoloria? & secundum hoc, quod dicit, sed ea, quæ tincta sunt scilicet, naturaliter: & sic facit suprà, eadem l. in princip. & quod ibi not. Alii dicunt quæstionem esse, quæ legatis uersicoloribus videantur legari? & constabat: non respondet ibi: sed ea uideri legata, scilicet legãdo uersicoloria quæ tincta sunt scilicet accidẽtaliter scilicet cum color naturalis est mutatus.

b ¶ Detexta. § Notandum differentiam inter detexta, & contexta, ut J. de auro & argen leg. l. uestimenta.

c ¶ Ego arbitror. § non respõdet quæstioni adhuc sed infra Purpuram autem &c.

d ¶ Non sunt. § f. accidentaliter.

e ¶ Contineri. § scilicet legatis uersicoloribus.

f ¶ Arbitror. § nomine uersicolorium.

g ¶ Coccum.] statim hoc exponit.

h ¶ Non continebitur. § purpuræ appellatione.

i ¶ Buccinum. § genus coloris, sic & sequens. Et alias ianthinum, & alias hyacinthynum. De cocco bis tincto, & de hyacinthyno dicitur in uetri testamento in constructione tabernaculi. Et dicitur coccus bis tinctus pãnus quidam sericus, qui est duorum colorum, & extra uidetur uiridis, & intus ruber, & qualitercunque uoluatur, sic apparet: & facit J. e. l. quæsitum. §. coccum. Hug.

K ¶ Ianthinum. § dic ut suprà, eadem l circa princi. & dic factum, ut & ibi.

l ¶ Non continebitur § purpuræ appellatione. arg. §. de act. empt. l. fundi. §. fina.

C Vm suæ.] CASVS. Legaui Titio seruos, uel ancillas meas. certe illi serui cedunt legato, quos ego habui numero meorum. Et quod dixi in seruis, & in ancillis, idem est in aliis rebus taliter legatis. Et continentur appellatione seruorum, & ancillarum mearum illi serui, & ancillæ, qui erant mei pleno iure, sed illi, in quibus habeo usumfructum tantum, non continentur, sed bene continentur illi, q mihi seruiebant bona fide & quos habebam numero meorum: & etiã illi, quos alij obligaueram: secus autem si pignori accepissem aliquos seruos quia illi non continentur. Sed numquid continebuntur illi mei serui, quorum operas alijs locabam? Et dicitur, quod sic: non autem continebitur ille meus seruus, qui erat emptor, & uenditor seruorum causa fuerit: nec ẽ mancipia uenalia, nisi ego testator hoc uoluissem, & hoc apparebit: nec uicarij seruorum meorum ordinariorum: sed illi qui sunt mihi communes cum alio, bene continentur meorum appellatione. Hoc dic usque ad l nummis. Viu.

m ¶ Scribuntur. § ut legati.

n ¶ Fruos. Pleno. § saltem quo ad opinionem, ut bonæ fidei poss. ut subiicit. Vel dic pleno iure, sed non solus.

o ¶ Non continebitur. § quia nec quo ad opinionem sunt eius qui habet usumfructum. & hoc, si fructuarius leget suos seruos, secus si proprietarius, ut J. l. prot. Accur.

p ¶ Voluit contineri. § scilicet expressim, ut J. de auro & argẽ leg. l. Quintus. §. argento. Vel aliud est, cum dicit suos, ut hic: aliud cũ dicit, qui sui sunt, ut ibi, si quidẽ in testamentis &c. ut J. de regu. iur. l. in testamentis. Sed arg. contra §. ad Sylla l. j. §. j. & facit J. eo. l. nuper. & §. eo. l. cum suæ.

q ¶ Debitor.] sic. C. de pigno. act. l pignus.

r ¶ Nequaquam. § nisi uolente debitore erant in usu creditoris, ut J. de supel. leg. l. legata. §. fin. & facit §. qui satisda cog. l. sciendum. §. creditor.

s ¶ Locabar. § ut tamen per dies necessarios sibi utatur: alias mercis nomine magis cõtinentur: ut J. de auro & argento leg. l. cũ testamento.

t ¶ Eum. § testatorẽ.

u ¶ Exercebar. § emendo, & uendendo seruos.

x ¶ Mancipia. § uænalia.

y ¶ Sentientis. § testatoris.

z ¶ Mercis § scilicet, ex interpretatione, nõ seruata significatione uocabuli, ut suprà, de tribu. l. j. §. j. & infra, de uerbor. significat. l. mercis.

a ¶ Non contineri. § in libr. R. est non: sed in libr. Ioan. est cancellatum. & pro R. est J. de pecu. leg. l. seruo manumisso. & §. eo. l. cum suæ. & infra, de fun. instru. & instr. leg. l. quæsitum. §. Celsus. & J. de liber. leg. l. cum ita. in fin. Item pro eo: quia magis officiis alterius. i. ordinariis suis parari.

b ¶ I quis continentur: ut & §. tit. j. l. v. §. j. & J. verb. signi. l. pupillus. §. fin. & suprà, de condi. institu. l. 2. in fi. nisi contra probetur sensisse, ut suprà, eod. l. Iulianus. §. seruos. in fi. Accursius.

N Vmmis. § CASVS. Legaui tibi decem libras Bononinorũ: & decessi, & non apparet nunc de quibus Bononinis sensi: vtrũ de grossis, vel de paruis? nec apparet qualem usum intelligerem in vita mea cum nominabam Bononinos: nec apparet qualiter illi de regione mea hoc intelligunt: nec aliqua parte testamenti mei sunt nominati taliter Bononini quod possit intelligi de certis, id est, de grossis, uel de paruis: certè x. libræ Bononinorum paruorum legatæ videtur. si autem aliquod de prædictis quatuor appareret, illi standum esset. Viuianus.

c ¶ Exiguiores. § ut §. titu. i. l. fi ita fit scriptum. in fi. cum suis cõcor. Sed contra infra de auro, & arg. leg. l. qui lancem. Solu. ut no. §. tit. 2. l. apud Iulianum. §. Seio.

d ¶ Consuetudine. § locutionis, vt §. titu. ij. l. fi seruus plurium. §. fin. Non usi, ut J. de ui. triti. oleoque lega. l. cum certum. quæ est contrà, est tamen argu. contrà J. titu. j. l. fi cui. & J. de ali. & cibo. lega. l. alimenta. Accursius.

e ¶ Ex regione. § expone, i. consuetudine regionis: facit infra. de regu. iu. l. semper.

f ¶ Ex contextu § fic §. de testa. l. hęredes. §. j. & J. de uerb. obliga. l. Titia. §. idem respondit.

Apparere.

Vlpianus. L. LXXI.

SEruos autem suos uel ancillas eos accipimus, q̃ sunt pleno iure testantis: inter quos fructuarii non continebuntur. Sed q̃ qui bona fide testatori seruiunt, suorum appellatione magis est, ut contineantur: si modò suorum appellatione eos, quos seruorũ numero habuit, uoluit contineri. Eos verò, quos quis pignori hypothecæve dedit, sine dubio iter suos legasse uidebitur debitor, creditor nequaquam. Proinde si q̃s seruos habuerit proprios, sed quorum operas locabat uel pistorias, uel histrionicas, uel alias similes, an suorũ appellatione etiam hos legasse videatur? Quod & præsumi oportet, nisi contraria voluntas testatoris appareat.

¶ Eum, qui uænalitiariam uitã exercebat, ut puto suorum numero non facile contineri uelle huiusmodi mancipia, nisi euidens voluntas fuerit etiam de his sentiẽtis. Nam quos quis ideo cõparauit, ut illicò distraheret mercis magis loco, quã suorum habuisse credendũ est. Vicarios autem, seruorum suorum numero non contineri Pomponius lib. v. scribit.

¶ Pomponius. L. LXXII.

SI quis seruos suos legauit, cõmunes quoque cõtinentur, & ĩ quib. usufructus alienus sit.

¶ Vlpianus. L. LXXIII.

NVmmis ĩdisticte legatis hoc receptũ est, ut exiguiores legati uideantur: si neq; ex cõsuetudine patrisfa. neq; ex regione unde fuerit, neq; ex cõtextu

lib. 20. ad Sabinum.

Fl. fuorũ.

Aliàs, quã uænalitiariam exercebat.

Fl. credẽdus est.

lib. vj. ad Sabinum.

Fl. fuit.

lib. 20. ad Sabinũ. alias, Papinianus.

Alias, si neq; ex patrisfamil. neque ex regionis consuetudine, unde fuit, neque &c.

a ¶ Apparere. § quales legati sunt, ex aliis quoque apparere potest, vt §. de lega. j. l. I. si seruus plurium. §. fi. & J. de vi. tri. & oleo lega. l. cũ certum. quæ sunt contra, secundum Io. & facit J. de verbor. obliga. l inter stipulantem. §. si stipulaute. & infrà. de supel. leg. l. Labeo. Accursius.

Hartis. § CASVS. Legaui tibi chartas meas uel tabulas meas adscribendum paratas: certè nõ continentur legato libri facti uel scripturę. Viuianus.

b ¶ Nemo dicet. § nisi vt §. eo. l. liberorũ. §. liberis. Accur.

C Vm in substitutione. § hanc legem intelligas planam esse per casum positũ §. eo. in repetendis. Viuian.

c ¶ Continentur. § appellatione ergo legatorum libertates continentur. Sed cõtra, §. de transact. l. j. §. Imperatores Sed dic ut ibi.

Væsitum. § CASVS. Titius ita legauit libertæ suæ, q̃ uis hoc non sit in litera: Pamphilæ libertæ meæ fundum Titianũ cum instrumento, & cum iis, quę in eodem fundo erunt, cum moriar, dari volo. Mortuo testatore allegabatur per hæredem contra Pamphilam Stichum seruum ex dicto fundo abductum ante annum mortis testatoris: & disciplinæ per testatorem traditũ neq; postea in dictum fundum reuersum: & ideo Pamphilæ nõ deberi ex legato dictum Stichum. Quæsitum fuit, an deberetur Pamphilæ dictus Stichus? Et dĩ, q̃ sic, si testator misit eum tantum cã studendi nõ quòd transferret eum de fundo ad alium locum.

¶ Mæui fili. § Titia fecit testamentum, & instituit sibi hæredem filiũ suum Mæuiũ in maxima parte bonorũ suorũ: & aliũ filium suum, ponne, Titium in superfluo: & postea ita in eodem testamento locuta fuit dicto Mæuio, Mæui fili, contentus esse debes fundo meo Sẽproniano cũ suis inhabitantibus, i. familia, & quæ ibi erunt eò quòd iã tibi maximam partẽ faculatum mearum dedi supra in eodem testamento. Postea legauit quibusdam duos seruos qui erãt in dicto fundo. Facto testamento eadem Titia misit talem epistolã dicto Mæuio filio suo: Argentum omne, & supellectilem quancunque habeo tibi dono: & q̃ quid habeo in prædio Sẽproniano, q̃d tibi reliqui in testamento meo. Modo mortua testatrice quæritur hic de tribus. Primũ est, an nomina debitorũ, & nũmi, qui & quæ erãt in dicto fundo, pertineant ad dictũ Mæuiũ? Et ridetur q̃ non: nisi manifesta voluntas defunctæ probaretur per Mæuiũ, q̃ voluerit ei legare dicta nomina debitorũ, & nummos. Secundũ est, an pertineat ad Mæuiũ supellex, quæ in aliis prędiis, & domibus esset, & ẽt argentũ? Et respõdetur, q̃ non: nisi Mæuius probet, q̃ ita placuit testatrici. Tertium est: an serui existẽtes in dicto fundo, quos testatrix legauit aliis in testamẽto, vt dictum est: pertineant ad Mæuium? Et dicitur, quod non.

¶ Prędia. § Legaui Titio prędium Titianum, & Seianum, sicut à me dicta prædia possessa sunt: & quæcunq; in dictis prædiis erũt, cũ moriar. Quæritur, vtrũ pertineant ad Titiũ ex legato mãcipia, quę in dictis prædiis morata fuerũt causã operis rustici, vel alterius officij item omnia alia, quæ in dictis prædiis fuerunt tempore mortis meę. Et dicitur quòd sic.

Petio.] Petij ab hęredibus meis, vt venderent pro ducentis aureis fundum meum Campanum cuidã meæ alũnæ, quæ vocabatur Genesia, ita vt est dictus fundus. Quęritur, nunquid debeantur Genesię reliqua mancipia colonorum, quæ erant in dicto fundo tempore mortis meę? Et dicitur q̃ non. alia autem, quæ erant in dicto prædio, bene debentur ei.

¶ Illud. § Legaui Titio argentum meum: certè cedet legatũ argentũ factum, puta scyphi, & scutellæ argenteæ. Itẽ cedet infectũ: puta, illud q̃d est in massa. Si autẽ legaui Titio marmora mea, non cedet legato nisi rudis materia. Est rõ inter prædicta duo, quia argentũ factum bene potest reduci in massam: sed statua, vel aliquid aliud de marmore factum non potest reuerti ad rudem materiam.

¶ Coccum. § Legaui tibi versicoloria mea: certè continetur legato

Hartis. § CASVS. Legaui tibi chartas meas uel tabulas meas adscribendum paratas: certè nõ continentur legato libri facti uel scripturę. Viuianus.

b ¶ Nemo dicet. § nisi vt §. eo. l. liberorũ. §. liberis. Accur.

C Vm in substitutione. § hanc legem intelligas planam esse per casum positũ §. eo. in repetendis. Viuian.

c ¶ Continentur. § appellatione ergo legatorum libertates continentur. Sed cõtra, §. de transact. l. j. §. Imperatores Sed dic ut ibi.

Væsitum. § CASVS. Titius ita legauit libertæ suæ, q̃ uis hoc non sit in litera: Pamphilæ libertæ meæ fundum Titianũ cum instrumento, & cum iis, quę in eodem fundo erunt, cum moriar, dari volo. Mortuo testatore allegabatur per hæredem contra Pamphilam Stichum seruum ex dicto fundo abductum ante annum mortis testatoris: & disciplinæ per testatorem traditũ neq; postea in dictum fundum reuersum: & ideo Pamphilæ nõ deberi ex legato dictum Stichum. Quæsitum fuit, an deberetur Pamphilæ dictus Stichus? Et dĩ, q̃ sic, si testator misit eum tantum cã studendi nõ quòd transferret eum de fundo ad alium locum.

¶ Mæui fili. § Titia fecit testamentum, & instituit sibi hæredem filiũ suum Mæuiũ in maxima parte bonorũ suorũ: & aliũ filium suum, ponne, Titium in superfluo: & postea ita in eodem testamento locuta fuit dicto Mæuio, Mæui fili, contentus esse debes fundo meo Sẽproniano cũ suis inhabitantibus, i. familia, & quæ ibi erunt eò quòd iã tibi maximam partẽ faculatum mearum dedi supra in eodem testamento. Postea legauit quibusdam duos seruos qui erãt in dicto fundo. Facto testamento eadem Titia misit talem epistolã dicto Mæuio filio suo: Argentum omne, & supellectilem quancunque habeo tibi dono: & q̃ quid habeo in prædio Sẽproniano, q̃d tibi reliqui in testamento meo. Modo mortua testatrice quæritur hic de tribus. Primũ est, an nomina debitorũ, & nũmi, qui & quæ erãt in dicto fundo, pertineant ad dictũ Mæuiũ? Et ridetur q̃ non: nisi manifesta voluntas defunctæ probaretur per Mæuiũ, q̃ voluerit ei legare dicta nomina debitorũ, & nummos. Secundũ est, an pertineat ad Mæuiũ supellex, quæ in aliis prędiis, & domibus esset, & ẽt argentũ? Et respõdetur, q̃ non: nisi Mæuius probet, q̃ ita placuit testatrici. Tertium est: an serui existẽtes in dicto fundo, quos testatrix legauit aliis in testamẽto, vt dictum est: pertineant ad Mæuium? Et dicitur, quod non.

¶ Prędia. § Legaui Titio prędium Titianum, & Seianum, sicut à me dicta prædia possessa sunt: & quæcunq; in dictis prædiis erũt, cũ moriar. Quæritur, vtrũ pertineant ad Titiũ ex legato mãcipia, quę in dictis prædiis morata fuerũt causã operis rustici, vel alterius officij item omnia alia, quæ in dictis prædiis fuerunt tempore mortis meę. Et dicitur quòd sic.

Petio.] Petij ab hęredibus meis, vt venderent pro ducentis aureis fundum meum Campanum cuidã meæ alũnæ, quæ vocabatur Genesia, ita vt est dictus fundus. Quęritur, nunquid debeantur Genesię reliqua mancipia colonorum, quæ erant in dicto fundo tempore mortis meę? Et dicitur q̃ non. alia autem, quæ erant in dicto prædio, bene debentur ei.

¶ Illud. § Legaui Titio argentum meum: certè cedet legatũ argentũ factum, puta scyphi, & scutellæ argenteæ. Itẽ cedet infectũ: puta, illud q̃d est in massa. Si autẽ legaui Titio marmora mea, non cedet legato nisi rudis materia. Est rõ inter prædicta duo, quia argentũ factum bene potest reduci in massam: sed statua, vel aliquid aliud de marmore factum non potest reuerti ad rudem materiam.

¶ Coccum. § Legaui tibi versicoloria mea: certè continetur legato

li. 2. ad edictum.

Flo. scriptas.

Fl. Iauolenus lib. 1. ex Plautio

libr. 2. ad Vitellium.

testamenti possit apparere.

¶ Idem. LEX LXXIIII.

C Hartis legatis, nemo dicet scripturas & liberos iã facos legato cedere. Hoc idem & in tabulis est.

¶ Idem. LEX LXXV.

C Vm in substitutione legata repetuntur libertates etiam continentur.

¶ *Qui studiorum causa abest, abesse non videtur. Bart.*

¶ Paulus. LEX LXXVI.

Q Væsitum est, Stichum seruum ex eo fundo ante annum mortis testatoris abductum, & disciplinæ traditum, posteà in eum fundum non reuersum, an deberetur? Responsum est, si studendi causa misisset, non quod de fundo eum aliorsum transferret, deberi.

¶ *Genus in medio positum ex præcedentibus, & sequentibus restringitur. Bar.*

¶ Mæui fili, quòd iam tibi maximam partem facultatum dederim contentus esse debes fundo Semproniano cum suis inhabitãtibus, id est, familia, & quę ibi erũt. Quæsitum est de nominibus debitorũ, & nũmis. Eadem epistolam talem emisit, Argentum omne, & supellectilem quãcunque habeo, tibi dono, & quicquid in prædio Sẽproniano habeo. An supellex, quæ in aliis prædiis, vel domibus esset ad Mæuiũ pertineret? & an serui, quos ex eo fundo aliis legauit? Responsum est, nomina & nummos non videri deberi: nisi manifestè de his quoque legandis detunctæ voluntas approbaretur: seruos ex eisdem fundis aliis datos diminuisse filij legatum. De argento, & supellectile, quæ alibi esset, eũ cuius notio est, æstimaturum: vt id obtineat, quod testatori placuisse à legatario probabitur.

¶ *Ea videntur esse in fundo, quæ ibi sunt ut perpetuò sint.*

¶ Prędia quidã reliquit adiectis his verbis, Vti à me possessa sunt, & quæcunque ibi erunt, cùm moriar. Quæsitum est de mancipiis, quæ in his p̃diis morata fuerũt, vel operis rustici causa, vel alte-

Aliàs, eidem.

Fl. quandoque.

quendam iurisconsultum, qui vocabatur Aburnius Valens.

¶ Rebus quę § Legaui Titio fundum Titianũ, & res, quę in eo fundo sunt: certe cedent legato illę res, quę consueuerũt esse in dicto fundo: quamuis per aliquem casum nunc non sint ibi: nõ autẽ cedunt ea, quę non solebant ibi esse: quamuis sint ibi nunc per aliquem casum: h. d hic §. qui satis bonus est. Viuianus.

d ¶ Fundum. § mala videtur esse grammatica: sed dic, fundum legato tali cum instrumento, & cum iis, quæ in eo erunt, cùm moriar, ut J. de fundo instruc. & instru. lega. l. Seiæ. §. Pamphilæ.

e ¶ Contentus. § per quod videtur legasse: vt suprà, titul. j. l. peto. in principio.

f ¶ Et nummis. § scilicet an contineantur legato, & hæc est prima quæstio.

g ¶ Eadem. § f. mater testatrix. aliàs eidem, scilicet filio. Accurs.

h ¶ Omne. § hic oritur dubitatio ex eo, quod subiicit quodcunq; & cętera.

i ¶ Quamcunque. § scilicet supellectilem, vel quodcunque scilicet argentum.

k ¶ Ad Mæuium pertineret. § secunda quæstio.

l ¶ Aliis legauit. § scilicet contineatur legato. & est tertia quæstio.

m ¶ Responsum est. § responsio primæ.

n ¶ Nummos. § quos habebat testatrix in aliis suis prędiis, sed undũ quidam imò quos habebat in prędio Semproniano. sed ad tempus, vt inf. eo. l. fi chorus. §. i. & l. fi ita. & sup. tit. j. l. Caius. & de hęredibus, infti. l. ex facto. §. rerũ. & inf. de fundo instru. & instru. lega. i. quęsitũ. §. Papinianus.

o ¶ Seruos. § respon. tertię quæstion.

p ¶ Datos. § id est relictos.

q ¶ Diminuisse. § nam per speciale derogatur generali, vt & §. eo. l. vxorem. §. felicissimo. & infrà, de vi. triti. & oleo leg. l. ij. & de auro, & argento legato. l. j & de pec. lega. l. seruo. & infrà, de supellect. leg. l. legata. in prin.

r ¶ De argento. § Solu. secundæ quæstionis.

s ¶ Probabitur. § Sed quid in dubio? Respond. id tantùm, quod in prędio Semproniano habetur, videtur relictum: nam & illa demonstratio, & quicquid prędio Semproniano &c. superiora potest restringere, vt infrà, de penu. lega. l. nam quod. §. fina. Sed cõtra inf. à, de fundo instruc. & instrumen. lega. l. quæsitum. §. i. & inf. de alimen. leg. l. a filio. Sed ibi, quia talis apparebat voluntas testatoris: vel dic, vt in eis dixi. Accursius.

t ¶ Fuerunt. § nõ ad tempus, sed perpetuò destinata. & facit inf. de fundo instruc. l. Seię. §. fi & l. prędia. §. i.

Insortiatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ducentorum.§ i.pro ce. aureis uos cohæredes detis fundum alumnæ meæ, quod legatum ualet ut §. tit. 1.l. & si equo. uel dic talem agrum eiũ ualet tantum: quia fortè tanti emerat defunctus.

b ¶ Non legata.§ sicut nec cætera, quæ fuerunt ibi ad tempus: & facit ĵ. de fun. instru. & instru. lega. l. Seiæ. §. fi. & l. prædia.

c ¶ Ea.§ scilicet specificata.

d ¶ Victa.§ omnia enim metalla superant sua specificata potẽtia q̃ a nullo modo extinguntur specificatione. Lana autẽ, & cypressus, siue marmor uincuntur à suis specificatis, cum ad sua ultrà ñ redeant initia: & plerũque, ut lana & cypressus, & similia, ut farina, nomen etiam perdunt uel amittunt. Metalla autẽ & ñ sint specificata, ius habent ad rudem massam redeundi, nec nomẽ suum perdunt: nã si annulus est, non minus aureus uocatur: sed uestis nunq̃ lanaficut nauis cypressi non cypressus dicit: & facit ĵ. eod. l. lana. & l. hęres. §. j. & de au. & argen. lega. l. Quintus. 2. & ĵ. de acqui. rer. domi. l. in omnibus. & l. sequent. Item facit ĵ. de aur. & arg. lega. l. cũ aurũ. circa prin. & l. & si non sint. §. j. Accur.

e ¶ Dubitauit.§ ut §. e. l. fi cui. §. pen.

f ¶ Quin minus. § id est, non.

g ¶ Porrò.§ pro certe. & sunt isti colores pannorum, de quib. di xi §. e. l. fi cui. §. fin.

h ¶ Ego.§ Paulus aduocatus mulieris.

i ¶ Nec obtinui.§ afs, obtinuit, scilicet, mea opinio. cũ ergo acquiescat sententiæ Pauli, & in corpore iuris ponitur: erit lex generalis. & facit §. e. l. hoc legatum. & ĵ. de auro & argen. lega. l. Quintus. & statim hic subiicit.

k ¶ Rebus.] facit ĵ. e. l. seruus, qui in fundo. cum suis concor. & §. eo. l. qui saltum. & ĵ. de vsufru. lega. l. generali. §. j. & ĵ. l. prox. §. j. Accursius.

S I chorus.§ CASVS. Legaui tibi chorum seruorum: pinde poteris peteresin gulos, ac si singulos tibi legassem. Idẽ esset si legassem tibi familiam seruorum.

¶ His uerbis.§ Legaui Titio fundum Seianũ, & q̃ ibi mobilia mea erunt me mortuo. Inuenitur in dicto fundo pecunia à me ibi reposita cã mutuandi eam: & pecunia, quam ibi reposui cã præfidij, donec quibusdã bellis ortis in ciuitate me expediuissem. Quæritur. nunq̃ istæ pecuniæ contineantur legato? Et dicitur q̃ prima non, secunda sic. Est ratio: quia prima pecunia, est propria pecunia, & est fragilis, id est, ualde mobilis: & hoc fuit à me posita in dicto fundo, ut inde moueretur causa mutuandi, ut dictum est: & ideo nõ est mirum si nõ continetur in dicto legato. Ita audiuit Proculus dicentes senes rusticos. secunda autem pecunia, quę fuit à me reposita in dicto fundo cã præfidij, dicitur peculium, & non est ita fragilis, & mobilis sicut prima: & ideò non est mirum, si continetur legato.

¶ Area. § Legaui Titio quandam meam aream, & posteà feci supeream domum, quam posteà destruxi, & remansit area sicut erat prius. Certe debetur legatario dicta area: quamuis ei nõ deberetur, si dicta domus destructa non fuisset. Sed pone, q̃ legaui Titio seruũ meum Stichum: quẽ posteà hæres meus manumisit antequã traderet Titio & posteà rediit in seruitutẽ dicti mei hęredis Certe poterit eum Titius legatarius petere. Per factum enim hæredis peruenerat ad libertatem. Viuianus.

¶ Si chorus. § seruorũ cantãtium cum instrumento quodãm musico, quod dicitur chorus: habet & alias significationes: vt suprà, de ędili. edicto. l. eiusdem. Accursius.

¶ Familia.§ seruorũ. sic ponitur ĵ. fi fa. fur. fe. dicatur. Accursius.

l ¶ Singuli.§ quoad hoc, vt omnes peti possint: & legato cedunt quoad quid: tamen aliud est. vt §. t. tu. j. l. ii. & iii. & v. vi. Itẽ quoad actionẽ de euictione: ut suprà, titul. ii. l. si domus. §. primo & supra, de euictio. l. seruii venditor.

m ¶ Factitasset.§ facere consueuisset testator: alias factitasset, scilicet testatores: alias accidisset.

n ¶ Fragilem.§ id est de facili potest perdi: sic C. de administra. tut. l. lex quæ tutores. §. fina.

o ¶ Reponeretur.§ habet & alias significationes: vt nota. suprà, de pecu. in rubri. & facit ad §. fin. infra, eod. l. si ita. cum suis concordan.

p ¶ Non poterat.§ contra videt §. tit. i. l. ii areæ. & §. ti. iii. l. seruũ filij. §. fi areæ. Solu. hic fuit mutata voluntas, vt & ibi, & in l. seruũ filii. §. fi areę plene nota. Item facit ĵ. de fol. l. qui res. §. aream. & ĵ. de verbo. obliga. interstipulãtem. §. faeram. & §. de vsufru. l. qui vsumfructũ. in princi. & l. si non in area. Sed contra. §. quibus mod. vsusfruc. amit. l. reposti. §. fi. Sed aliud in vsufructu, secundũ Hug.

q ¶ Peti potest.§ alias peti non potest: & tunc nullũ est contrarium: alias est peti potest: & tunc est contra inf. de solutio. qui res. §. aream. & inf. de adimẽ. leg. l. si seruus. in fi. & l. cũ seruus. Sol. vt no. in dicto. §. aream. vel hic viuente testatore redit in seruitutem, & posteà ex voluntate noua uoluit peruenire ad legatarium: ut §. proximo. § & est argumen. huius solutionis inf. de adimen. leg. l. iiii. & facit §. quibus modis vsusfruc. amitta. l. repeti. §. fi. & l. quid tamen. §. i. & §. tit. ii. l. filiusfamilias. §. fi. & §. proximo. §. cum suis concord.

C Oniunctim.§ CASVS. Ita dixit testator, instituo mihi hęredem Titium, & Seium: certe quia coniuncti sunt re, & verbis: concursu diuident hæreditatẽ meam, id est per medium. sed & si ita dicat & testator, lego Titio, & Seio fundum Cornelianum, erit idem in hoc legato quod dixi in hæreditate. Viuianus.

r ¶ Concursu fieri.§ hoc autem contingit siue re, & verbis: siue re tantùm, siue verbis tantùm, fit coniunctio: vt supra de vsufruct. l. i. §. interdum

rius officij, cæterisque rebus, quæ ibi fuerunt in diem mortis: an ad legatarium pertinerent? Respondi, ea omnia, de quibus quæreretur, legata videri. ¶ Peto ut fundum meum Campan ¶ Genesiæ alumnæ meæ adscribatis ducentorum * aureorum, ita, uti est. Quæritur an fundus, & reliqua colonorum mancipia, si quã mortis tempore in eo fuerint, debeantur? Respondi, reliqua quidem colonorum non legata: b cætera uerò uideri his uerbis, ita uti est, data.

¶ *Appellatione materiæ, non continetur materiatum quod ad suimateriam reuerti non potest. Bart.*

¶ Illud fortassis † quæsiturus est aliquis, cur argenti appellatione etiam factum argentum comprehendatur: cum, si marmor legatũ esset, nihil præter rudem † materiam demõstratum videri posset? Cuius hæc ratio traditur: quippe ea, quæ talis naturæ sunt, vt sępius in sua posint redigi initia: ea c materię potentia victa, d nunquam uires eius effugiunt. †

¶ Coccum, quod proprio nomi appellatur, quin uersicolorib. cederet, nemo dubitauit: e quin minus f porrò g coracinum, † aut hysginum, aut melinum suo nomine, quàm coccum, purpuráve designatur?

¶ *Res æstimatæ in dotẽ datæ, non continẽtur in legato empti, uel parati, si non fuerunt ad usum traditæ. Bar.*

¶ Cùm vir ita legasset, Quę vxoris causa parata sunt, ei do, lego: ego h apud Prætorem fideicommissarium petebam etiam res æstimatas, quarum pretium in dotẽ erat: nec obtinui, i quasi testator de his rebus k non sensisset. Atqui si in usum eius datæ sint, nihil interest, ab ipso, † an ab alio comparatæ sint. Posteà apud Aburniũ Valentem inueni ita relatum, Mulier res æstimatas in dotem dederat, ac deinde maritus ei legauerat his uerbis, Quæ eius causa parata sunt, emptaq̃; †Dixi emptorum, paratorumque appellatione non contineri ea, quę in dotẽ data essent; nisi † maritus eas res, posteà quàm ipsius factæ essent, in vxoris vsum conuertisset.

¶ *Quę casualiter absunt, abesse non uidẽtur: & quę casualiter adsunt, adesse non uidentur. Barto.*

¶ Rebus, quæ in fundo sunt, legatis, accedunt etiã ea, quę tunc nõ sunt, si esse solebant, † nec quę casu ibi fuerunt, legata existimantur.

¶ *Quod operaẽ genus quo ad omnes, idẽ operaẽ particulare quo ad particularia. B.*

¶ Celsus. † LEX LXXVII.

S I chorus, aut familia legetur, perinde est quasi singuli l homines legati sint.

¶ *Nũmi repositi, ut mutuo denẽ, nõ uidẽtur esse i loco: sed, si ut ibi ppetuo sint. B.*

¶ His verbis, Quæ ibi mobilia mea erunt, do, lego. Nũmos ibi repositos, vt mutui darentur, non esse legatos, Proculus ait: at eos quos prędidij causa repositos habeat (vt quibusdam bellis ciuilibus factitasset m !) eos legato contineri: & sępe † audisse se rusticos senes † ita dicentes, pecuniam sine peculio fragilem n esse, peculiũ appellãtes quod prędidij causa reponereẽ. o †

¶ Area legata, si inædificata medio tempore fuerit, ac rursus area facta † sit, quanquam tunc peti nõ poterat, p nunc tamen debetur.

¶ Seruus quoque legatus, si interim manumittatur, & posteà seruus factus sit, peti potest. ¶ †

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

C Oniunctim hęredes instituti, aut coniunctim legari, hoc est, totam hæreditatem, & tota legata esse singulis data, partes autem concursu fieri. r

¶ *Masculinũ genus concipit fœmininũ, &*

§. interdum. Sed alias duo ultimi dicuntur disiuncti, ut C. de cad. tol len. §. his ita. & facit §. e. l. qui duos. & facit ĵ. e. l. re coniuncti. & ĵ. de ver. sig. l. triplici. Accur.

S Eruis.] CASVS. Legaui Titio seruos meos siue pueros siue non: certè continentur ancillæ: sed non econtra, id est ancillis, uel puellis legatis non cõtinentur serui, & pueri. Si autem legaui ei mulieres meas, etiam virgines debẽtur, Idẽ in masculis. Sed si legaui ei pecudes meas, continentur boues, & cætera iumenta. Si autem legaui ei armentum, continentur boues, & non oues & capręs. si autem legaui ei oues meas, non continẽtur arietes, & agni: quamuis continentur legato grege ouium mearum. Vi.

a ¶ Commune nomen.§ mo est masculini sexus, sed hic dicit quasi, & sit ex legis interpretatione. Sic ergo masculinum concipit fœmininum: sed non conuertitur, nisi incasibu, ut not. §. titi. j. l. fi ita fit scriptũ. & facit §. eo. l. q̃ duos. & inf. d, de uerbo. signi. l. detestatio. § j & illa uerba. §. pueri. & suprà, de ado. l. hoc autem. § i.

b ¶ Virgines § ut & infrà, de uerbo. signi. l. mulieris. in princip. & hoc large accepto vocabulo, alias pro incorrupta tantum, ut §. de ędili edi. l. quæritur. §. mulierem. & de act. emp. l. ex empto. §. si quis virginem Accur.

c ¶ Pecudibus.§ pecus pecudis, uel pecoris, generale nomẽ est ad ea quæ gregatim pascuntur, ut §. eod. l. legatis. §. pecoribus.

d ¶ Armento.§ facit ĵ. de uerb. sig. l. boues. in princ.

e ¶ Agnos.§ qui sunt minores anno, nisi consuetudo patriæ aliter se habeat. ut §. eo. l. cum quæreretur. in prin.

E Iruis.] CASVS. Legaui Titio fundum Seianum sicut instructus est. De eo fundo aufugit posteà seruus Stichus: & post mortem mean capit eum hęres meus. Certè continetur in dicto legato dictus Stichus. Vi.

f ¶ Cedit.§ qui: non intelligitur ibi morari, ubi est in fuga, ut §. de fer. expor. l. si titius. & facit ĵ. eo. l. fi ita. cum suis concor.

Q Vod his uerbis.§ CASVS Instituo mihi hęredem Titium. & ei dixi, quicquid ex hęreditate bonisve meis ad te peruenerit, restituas Seio cũ morieris. Me mortuo tenuit Titius bõa mea per x. an. & habuit inde fructus, & pecorum fętus, & decessit nũq̃d tenetur hęres Titi) dare fructus Seio prędictos & fętus? Et dicitur quod non. sed alia omnia, sic. Sed pone, quod i dicto testamẽto reliqui quatuor meis libertis fundum Titianum per fideicõmissum: & voluì, & dixi, q̃d si aliquis eorum decederet, pars sua dicti fundi ad alios pertineret. Et cum extremus eorum decesserit, dixi, q̃d pertineret dictus fundus ad posteros omnium dictorũ libertorũ. euenit ita quod omnes liberti decesserunt, & vltimo decedens non reliquit liberos, sed unum libertum suum. Nũquid libertus liberti extremi veniet ad fideicommissum, Et dicitur, quod non. Vi.

g ¶ Viuus.§ aliud si in hęreditate eos inuenisset, & aditionis tẽpore, à defuncto fortè, uel etiam ab ipsa hęreditate dudum perceptos. Rogerius.

h ¶ Vice.] quæ sint vice fructuum, habes suprà, de vsur. l. vsuræ, et l. prædiorum. et l. in pecudũ. et §. de petitione hæreditatis. l. merced.

i ¶ Proponi.§ si testatoris mentem benignè exaudias, licet verborũ rigor cõtrà fortè suadeat, ut ĵ. ad Trebellia. l. balista. et §. de vsu. l. in fideicommissi i. §. nonnunquam. Vel. l. illa balista. non obstat: q̃ ibi dixit testator, Quantacunque pecunia ex hęreditate, siue ex bonis meis ad eum peruenerit. At hic non dixit nomen pecuniæ. Itẽ lex illa de vsuris non ob. q̃ ibi aliud apparebat ex uoluntate defuncti, et ex uerbis eius, facit ĵ. tit. ij. l. qui fructus. et ĵ. ad Treb. l. hęredes. in prin. Itẽ contra ĵ. de dote præle. l. iij. §. fi. in fi. §. Sol. ut ibi.

k ¶ Idem testator.§ ut si quis nollet, Alij haberent. Item, ut altero deficiente ad alios. Itẽ post mortẽ vltimi ad posteros. Nam liberi, non liberti, continentur appellatione posterorũ: sic ĵ. de gradi. l. iurisconsultus. §. parentes. et C. de fideicõ. l. cum acutissimi.

C Vi, quæ. § CASVS. Legaui Titio omnia ea, quæ habeo Romę: certè cedunt legata non solũ ea, quę sunt intra muros ciuitatis Romanę causa custodiæ, sed et ea, quę sunt in horreis extra vrbem positis, dumtamen sint intra continentia ædificia. Vi.

l ¶ Debentur. § f. sicuti intra vrbem: quia nec hæc, nec illa debẽtur, si sunt causa custodiæ: alias secus, si perpetuò, hoc ens solum quærebatur, scilicet quatenus extendereturnis ratione appellationis secundum R. et sic facit infrà, de au. et argen. lega. l. si vxori. §. j. et §. eod. l. si chorus. §. i. et l. quæsitum. §. fin. et ĵ. l. si ita. cum suis concor. quæ omnia essent contraria nisi sic exponeretur: et facit infrà, de penu. leg. l. nã qd. §. fi. ita. et ĵ. de uerbor. signi. l. ij. et. l. ut Alphenus. et l. ędificia. et l. qui in continentibus. et l. collegarum. §. j.

N Vper.] CASVS. Legaui Titio fundum meum Seianum. et non dixi lego Titio fundum meum Seianum. Ita tamen uolebam Titium habere fundum. si meus esset: certe non habebit Titius fundũ, nisi sit meus. unde distingue: aut legaui certum corpus, aut incertũ. Si certum lego corpus, et ita dico, fundum meum Seianum lego Titio: aut est meus fundus. et debet legatario: aut non et similiter debet legatario si sciui ego testator alienum esse. Si uero incertum corpus legaui, et ita dixi, Vinum meum vel vestem meam lego. Titio tunc istud vinum, et illa vestis, q̃d, et quæ est meum, uel mea, debet legatario, et nõ alia: nisi ego testator habebam numero meorum ea, quæ nõ sunt mea. Tunc enim debebũtur legatario, et hoc quando dictum, uerbum, meum, uel meã, adiectum est ad præsens tempus, ut posui in exemplis. Si autem in tẽpus mortis collatum est, tunc habet pro conditione. et ita demũ debet legatario, si inuenietur testatoris tempore mortis, et non aliàs: puta ita dixi, vestem, quæ mea erit, cum moriar, lego Titio: et Stichũ, qui meus erit, cum moriar, lego Titio: et multò magis si dixi ita, Stichũ lego Titio, si meus erit cum moriar. Quidam tamen dicebant, quod pro demonstratione accipitur in hoc casu. sed nõ est uerum, imo p conditione tantum, ut dictum est. Vi.

m ¶ Hoc meum.§ scilicet vocabulo.

n ¶ Non hoc uerbum.§ quod non fuit appositum, ut ideo dicat q̃s legatum deberi, licet res non fuit testatoris: quia non debetur, ut magis inspiciamus mentem defuncti, qui voluit ita valere si suum esset. non aliter.

o ¶ Et ideo.§ quia demum probata voluntate defuncti nõ ualet in alieno. ideo &c.

p ¶ Meum.§ quia dixit, Stichum seruum meum: uel. qui est meus.

¶ Modestinus. † LEX LXXIX.

S Eruis legatis etiã ancillas deberi quidã rectè putant; quasi commune nomen a vtrunque sexum contineat. Ancillis verò legatis, masculos nõ deberi nemo dubitat: & pueris etiam legatis, puellæ b debentur: id nõ æquè in puellis dicẽdũ est †. Mulieribus verò legatis, etiam virgines b debentur: sicuti viris legatis, etiam pueros deberi respondetur. Pecudibus autem legatis, & boues, & cætera iumenta continentur. Armento d autem legato, & boues † contineri conuenit: non etiam greges ouium, & caprarum.

¶ Ouibus legatis, neq; agnos e, neque arietes contineri, quidam rectè existimãt. Ouium verò grege legato, & arietes, & agnos deberi nemo dubitat.

¶ *Qui fugit, dicitur esse in loco, à quo fugit. Bartolus.*

¶ Idem. LEX LXXX.

S Eruus, qui in fundo morari solitus erat, si fugerit, licet post mortem testatoris apprehendaẽ, fundo legato, vt instructus est, ẽt ipse legato cedit f.

¶ Idem. LEX LXXXI.

Q Vod his verbis relictũ est, Quicquid ex hęreditate, bonisve meis ad te puenerit, cũ morieris restituas: eos † fructus, quos hęres viuus g pcepit, itẽ, q̃ fructuum vice h sunt, non venire placuit †, nec enim quicquã proponi i, ex quo de his quoque restituendis testatricem rogasse, pbari posit †.

¶ *Appellatione posterorum, continẽtur liberi, non liberti. Bartolus.*

¶ Idem testator k qui libertis fideicommissum relinquebat, substitutione inter eos facta expressit, vt post mortem extremi ad posteros eorum pertineret. Quæro, cùm nemo alius sit, nisi libertus eius, qui extremò mortuus est, an is ad fideicommissum admitti debeat? Respõdi †, posterorũ appellatione liberos tantũ †, nõ etiam libertos eorum, quibus fidei commissum relictum est, fideicommisso contineri nequaquam incertum est.

¶ Idem. LEX LXXXII.

C Vi, quæ Romæ essẽt, legata sunt, ei etiam, quæ custodiæ causa in horreis extra vrbem reposita sunt debentur l.

¶ *Pronomen meum adiectũ certo corpori, & uerbo præsentis tẽporis, facit demonstrationẽ: si incerto corpori, taxationẽ: si verò uerbo futuri temporis, condonẽm. B.*

¶ Pomponius. LEX LXXXIII.

N Vper cõstitutum est à principe. vt & non adiecto hoc meum m, si quis corpus alicui leget, & ita sentiat, vt demum præstetur, si suum sit; ita valere legatum, vt appareat magis sententiam legantis, non hoc verbum n, meum, respiciẽdum esse. Et ideò o elegans est illa distinctio, vt quoties certum corpus legatur, ad præsens tempus adiectum hoc verbum, meum p, non

Flo. quæ eius causa comparata eiusdem essent.
† L. nisi fu.
Flor. sed pueris legatis ẽt puellę.
† Fl. puellis pueros cõtineri dicendũ est.
† Fl. etiam boues.
† Fl. Solũ.
† lib. 9. Digesto.
† lib 9. Regularum.
† libro 10. Rasorum.
† Flo. deest eos.
Flo. placuisse.
† Fl. posita habet ut quidam similiter tãtũmodo facitassent. Alias, accidisset.
† Qui facile veritate noscunt. & facit c. vlt. cãgl. super verbo, maiores ecclesię extra de offi. Archi.
† Pl. deest sępe.
† Pl. se poneretur.
† Pl. deest facta.
† Fl. posita peripotest.
† l. 35. Digesto.
† Flo. pôt.
† Fl. rñdit.
† Fl. tantũmodo.
† Fl. Iauolenus li. ij. ex Cassio.
† lib. ij. ad Q. Muciũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Conditionem. ℣ rem ergo legatum, licet res aliena sit, dummodo testator sciat: alias nonnisi in casibus, ut C. eodem. l. cũ alienam.
b ¶ Illius sunt. ℣ scilicet tempore testamenti, ut ℣. de auro. & argen. lega. l. si ita & l. medico. in prin.
c ¶ Quod. ℣ scilicet, quod nõ intelligatur, nisi sit suum, quando est incertum corpus.
d ¶ Habuerit. ℣ ut & ℣. eo. l. suos.
e ¶ Responsum est. ℣ ut ℣. de uino tritl. & oleo leg. l. j.
f ¶ Sermonem.] certi uel incerti corporis non est vis, quando est de futuro.
g ¶ Conditione. ℣ ut non debeatur, si non est suum.
h ¶ Pro demonstratione. ℣ quæ non vitiat legatum, licet sit falsa, ut ℣. de cõdi. & demõ. l. demonstratio.

¶ Flo. vina mea.
¶ Fl. mea.
¶ Flor. sint.

SI ita ℣ CASVS. Legaui Titio domum meam, & omnia, quæ in ea domo erunt cum moriar? certè cedet legato illud meũ, quod ibi non solebat esse. quamuis aliquo casu absit, non autem cedet illud meũ, quod ibi non solebat esse, quamuis aliquo casu ibi sit. Item nõ cedent nũmi ad diem exactiper me à debitoribus meis, ut aliis mutuarentur, quos nummos ĩ dicta domo reposueram. Sequens l. dicit quod appellatione legati continetur fideicommissum, & donatio causa mortis. Vivian.
i ¶ Cum moriar ℣ Ibaudi Titio lego.
k ¶ Ad diem. ℣ id est, in termino. uel id est, ut ad tempus teneret exactos, & postea collocaret. Sed quid, si proposito retinendi ibi, ut thesaurus. Respon. secus. ut ℣. eo. l. fi. chorus. §. j. nisi mutato proposito redeant in primam causam: quia tunc non deberet, ut ℣. ti. j. l. anterum. & ℣. de auro & arg leg. fi vxori. §. j. & ℣. eo. l. fi fundum. & ℣. de pecu. l. id vestimentum. & ℣. de penu leg. l. nã quod. §. j. & ℣. tit. ij. l. hu l. quæsitum. § fina. & l. fi chorus. §. j. & ℣. de fundo instr. & instr. leg. Sciæ. §. Pamphilæ & § Tyranda & l. prædia. & l. quæsitum. §. Papinianus. & l. cum de lanionis. §. Sabinus. Accur.

faciat conditionem [a]. Si verò incertum corpus legetur, veluti ita Vinum meũ [†], vestem meam, videatur pro conditione hoc verbum, meũ [†], esse: vt ea demum, quæ illius sunt [b] [†], videantur legata. Quod [c] non puto fortiter posse defendi: sed hic potiùs vestem, vel vinum, quod suorum numero habuerit [d], hoc legatum esse. Sic enim responsum est [e], etiam quod coacuerit vinum, legato cedere, si id vini numero testator habuisset. ¶ Planè in mortis tempus collatum hunc sermonem [f], Vestem, quæ mea erit, sine dubio pro conditione [g] accipiendũ puto: Sed & Stichum, qui meus erit, puto pro conditione accipiendum: nec interesse vtrum ita, Qui meus erit. an ita, Si meus erit. Vtrobiq; [†] enim conditionem eã esse. Labeo tamen scripsit [†], in futurũ [†] tempus collatũ hũc sermonem, Qui meus erit, pro demonstratione [h] accipiendum: sed alio iure vtimur.

¶ Fl. utrobique.
¶ Flo. scribit.
¶ Fl. etiam in futurũ.

¶ *Inspici debet ubi res esse solet: poetuò, non ubi casu desunt, uel adsunt. Bar.*

¶ Proculus. [†] LEX LXXXIIII.

¶ lib. 5. epistola.

SI ita legatum est, Domum, quæq; mea ibi erũt, cùm moriar [i]; nũmos ad diem [k] exactos à debitoribus, vt aliis nominibus collocarentur, non puto legatos esse: & Labeonis distinctionem valde probo, qui scripsit, Nec quod casu absit [†], minùs esse legatum: nec quod casu ibi sit, magis esse legatum.

¶ Paulus. [†] LEX LXXXV.

ET fideicommissum [l], & mortis causa donatio, appellatione legati continentur.

¶ Idem. [†] LEX LXXXVI.

LAna legata, vestẽ, quæ ex ea facta sit [m], deberi nõ placet. Sed & materia legata, nauis, armariúmve ex ea factum, non venditur [n]. Naue autem legata dissoluta [o], neq; materia, neque nauis debetur [p]. Massa aurẽ legata scyphi ex ea facti exigi possunt [q].

¶ Idem. [†] LEX LXXXVII.

RE coniuncti videntur, non etiam verbis, cùm duobus separarim [r] eadem res legatur. † Item verbis, non etiam re: Titio, & Seio fundum æquis partibus do, lego. Quoniã semper [s] partes

item. §. penul. & ℣. de auro & argen. leg. l. vj. & ℣. de verb. oblig Liter stipulantem. §. fœtam. & ℣. eo. l. fi cui lana.

RE coniuncti. ℣ ¶ Lex ista dividitur in partes duas principales: Primo loquitur de cõiunctis, secundo de effectu coniunctionis, scilicet de iure accrescendi: secunda ibi, præfertur igitur. Ité prima subdiuidit in res partes: quia primo loquitur de cõiunctis re tãtum secundo de cõiunctis re & verbis tantum tertio ponit rationẽ præcedentium. secũda ibi, item verbis: tertia ibi, quoniam semper. Ité secunda pars principalis subdiuidit in duas: quia primo ponit dictum, secũdo illud probat per argumentum à sufficienti diuisione. Secũda ibi, quod si re tãtum. B. ¶ CASVS. Quidã legatarij sunt coniuncti in legato re, & non verbis: quidem verbis, & nõ re. & quidam re & verbis. Re tantum dicuntur coniuncti, cum lego duobus eandem rem separatim hoc modo Titio lego fundum Seianum. Caio lego eundẽ fundum, verbis autem tantum dicuntur coniuncti, cum lego ita duobus, Titio. & Seio fundum Seianũ æquis partibus do, lego, quo casu pro parte dimidia habet qui libet fundum. & hęc duo exemplaria litera ponũtur: tertium autem exemplum scilicet quando sunt coniuncti re & verbis, non ponitur in litera. est tamen tale,

¶ Fl. abesset.
¶ lib. 4. ad l. Iuliam & Papiam.
¶ lib. 5. ad l. Iuliam & Papiam.
¶ lib. 7. ad l. Iuliam & Papiam.
¶ Contiguę l. triplici. d. verb. signi. & vide Alib. varado. 4. c. 8. & 9. & li. 6. c. 7.

ego Titio, & Seio fundum Seianum. & ita est ibi copula, & nõ sunt ibi illa uerba æquis partibus: quo casu habet quilibet dimidia. Si ergo decedat legatarius unus, qui habet coniunctũ in legato re & verbis & coniunctum verbis tantum, & coniunctum re tantum uel etiã repudiet suam partem legati, præfertur in parte illius legatarij mortui, uel repudiantis suã partẽ, uel alio modo amittentis cæteris omnibus ille, qui coniunctus est re & uerbis. id est præfertur illi, q̃ est coniunctus re tantum cum illo, qui amisit suam partem, & illi, q̃ est coniunctus uerbis tãtum & omni alij ponãt. Et ponas ita exẽplũ, Lego Titio, & Seio fundum Tutianũ, certè Titius, & Seius sũt cõiuncti re & uerbis, ut dictum est. Postea ita dixi, lego prædictũ fundum Titianum Caio, certè hic Caius coniunctus est p̃dictis Titio, & Seio re, & nõ uerbis. posteà ita dixi. Titio prædicto & Sẽpronio lego pro partibus æquis dictum fundum Titianũ. certè Titius prædictus & Sẽpronius sunt coniuncti in dicto fundo uerbis, & nõ re. Me testatore postea mortuo decessit Titius p̃ dictus legatarius, antequam haberet suam partem dicti fundi. id est quartam: uel repudiauit dictus Titius dictam suam partem, uel alio mõ amisit. certè suam partem prædictam debet Seius habere, q̃ erat ei cõiunctus in legato re & uerbis, ut dictum est: & non debet de ea aliquid habere Caius, qui erat coniunctus re tantũ. ut dictum est: nec Sempronius qui erat ei coniunctus uerbis tantum, ut dictũ est. Nec aliquis alius debet habere aliq̃d in dicta parte Titii, nisi dictus Seius. hoc ibi, q̃ si re tantum & cũ ubi dicitur. Pone, q̃ dictus Titius non habebat coniunctum re & uerbis, sed unum coniunctũ re tantum, & alium coniunctum uerbis tantum: certe in eo casu habebit partẽ Titij uterq; eorum, & non erit potior re tantum coniunctus, illo qui uerbis tantum erat coniunctus: nec econtra. Si autem dictus Titius habuit tãtum collegatarium unum coniunctum uerbis tantũ: certè ille solus habebit partẽ Titii, & potior erit omnibus aliis hominibus. & idẽ credo, si habuit dictus Titius unũ tantum collegatarium cõiunctũ sibi re tantũ: quia & ille potior erit omnibus aliis hominib. quamuis hoc ultimum non sit in litera, & hoc dicit hæc lex. Vi.

r ¶ Separatim. ℣ pura Titio fundum talem: Sempronio eundẽ fundum do. lego. & sic insolidum, sed concursu faciũt partes, ut & ℣. de vsufructu. l. 3. & l. j. §. interdum. & ℣. eod. l. cõiunctim. & C. de cad. tol len. §. fi uero non omnes. Accur.

s ¶ Quoniam semper.] id est quoties uerbis, non re, sunt coniuncti.

Habent

a ¶ Habent. ℣ ab initio. vel dic semper, id est, non demum per concursum: q̃d est in superiori casu. Alij dicunt semper, i. hoc casu, & in superiori: sed hic ab initio, ibi per concursum: quod non placet: quia dictio, quoniam, non bene potest contineri.
b ¶ Præfertur.] in parte deficiente, quæ debet legatariis accrescere. & dictio igitur, ponitur incœptiuè: uel dic etiam illatiuè. q. d. quia ℣. non ad plenum sunt coniuncti: igitur cum vtroque modo coniuncto ad plenum coniungitur: igitur, &c.
c ¶ Cęteris. ℣ i. coniũcto uerbis tantum, uel re tũ. non ob. ℣. tit. j. l. Męuio. in prin. quę est contraiut ibi.
d ¶ Quod si re tantum. ℣ Duos casus ponit usq; ad finem. Primus an coniunctus re tũ potior sit coniuncto re & uerbis, uel uerbis tantum: & dicitur quòd non. Secundus est, an coniunctus re & uerbis, præferatur cõiuncto re tantum? Et dicitur quòd sic. Tertius casus, an qui coniunctus est re tũ, præferatur cõiuncto uerbis tantum: non est in litera hic, secundum Io. & Azon. Sed R. dixit, quòd primo quęritur, an coniunctus re tantum, præferatur coniũcto re & verbis? & dicitur, quòd non. Secundò, an coniunctus re tantum præferatur coniuncto uerbis tantum: & dẽ q̃ sic. Tertij ultimò hoc dicunt econtra: scilicet, ut uerbis tũ cõiunctus, præferatur re tantum coniuncto: q̃d magis sonat hæc litera: sed neutra placet: imò ambo simul admittuntur, scilicet cõiunctus uerbis tantum, & re tantum: vt ℣. de hæred. instituen. l. fi ita quis. & argu. ℣. de leg. 2. l. Męuio. in princip.
e ¶ Coniunctus sit. ℣ semper die ei cuius portio deficit.
f ¶ Potiorem. ℣ coniuncto re & verbis, vel verbis tantum. ℣ m Ioan. vel secundum R. coniuncto re & verbis. Nam coniuncto uerbis tantum præfertur secundum eum.
g ¶ Re autem non. ℣ sed alius sit re & verbis coniunctus eidem, secũdum Io. vel secundum R. est alius, qui re tantum coniunctus est.
h ¶ Coniunctus. ℣ re & verbis, secundum Io. vel re tũ secundum R.
i ¶ Potior sit. ℣ coniuncto verbis tantum, secundum omnes.
K ¶ Vt ipse præferatur.] qui re & verbis coniunctus est, secundum Io. vel secundum Rog. re tantum. & facit ℣. de verb. signi. l. triplici. & insti. de lega. §. fi eadem. & ℣. de leg. j. l. fi pluribus. & ℣. de hære. insti. l. interdum. in princ. & adde distinctionem, quæ est ℣. de vsufruc. accrescen. l. j. in fine.

¶ Fl. omnimodo.
¶ Flo. ut & ipse.
¶ li. 7. ad l. Iuliam & Papiam.

NOminatio. ℣ CASVS. Ad intellectum hujus l. nota, quòd cum instituo mihi plures heredes, & ab vno eorum nominatim lego Titio: ille solus debet præstare legatum Titio: vt ℣. eod. si plures. quid autẽ sit nominatim ab vno legare, dicit hic planè hæc lex. Viuianus.
l ¶ A quo. ℣ onerato. Accursius.
m ¶ Nomen. ℣ onerati, ut à primo herede, vel ab hærede legatarij: ut ℣. eo. fi fic. §. j. vel ab hæredibus simpliciter: ut ℣. eo. fi plures. Sic econtra in personam legatarij: ut ℣. de conditio. & demon. l. nominarim. & facit ℣. fi certum petatur. l. certum. & institu. de exhæred. libe. §. j.

PRædiis. ℣ CASVS. Instituì mihi hæredes filium meum Titium, & filiam meam Seiam: & prælegaui dictæ filiæ meæ prętiũ meũ Titianum & Seianum, & quosdã meos actores, & colonos, qui morabantur pro me in dictis prædiis, cũ reliquis eorum. certę illa reliqua colonorũ, & actorũ videntur filiæ legata, quę de reditu dictorũ prædiorum remanserunt penes dictos colonos, & actores, non autẽ illa, quæ ab eis exegi ante mortem meam.
¶ Ex his verbis ℣ Legaui Lucio Titio prędia mea, scilicet Titianũ, & Seianum cũ Prætoriis, sicut à me in die mortis meæ possessa sunt: certè videor ei legasse instrumentũ rusticum paratũ à me pro dictis prędiis: & omnia quæ in dictis prędiis erant à me parata vt esset instructior: non ab reliqua colonorum existentium in dictis prędiis.
¶ Pater filię. ℣ Legaui filiæ meæ quandam meam stationem in qua faciebã vendi purpuras p quosdã meos seruos quos illi negotiatores posueram: & legaui eadem purpuras quæ erant in dicta statione

habent [a] legatarij. Præfertur [b] igitur omnino [†] cæteris, [c] qui & re, & uerbis coniunctus est. Quòd si re tantum [d] coniunctus sit, [e] constat non esse potiorem: [f] si verò verbis quidem coniunctus sit, re autem nõ: [g] quæstionis est, an cõiunctus [h] potior sit [i]? Et magis est, ut ipse [†] præferatur. [k]

¶ Idem. [†] LEX LXXXVIII.

NOminatim legatũ accipiendum est, quod à quo [l] legatum sit intelligitur: licet nomen [m] pronunciatum non sit.

¶ *Verba generalia acceßorię apposita ad suum principale, restringuntur. Bar.*

¶ Idem. [†] LEX LXXXIX.

PRædiis per præceptionem filiæ datis cum reliquis actorum, [n] & colonorum, ea reliqua videntur [†] legata, quæ de reditu prędiorum [o] in eadem causa manserunt. [p] Alioquin pecuniam à colonis exactam, [q] & in calendarium [r] in eadem regione versam, reliquis non contineri neque co-

¶ Fl. Papi. lib 7. tũso.
† Cõcor. c. puenit ad nostras. in gl. sũ verbo, multa. ibi, argu. q̃ p̃ sequẽtia intelliguntur & prę sumunt p̃cedẽtia. di. 18. Ité ciuilimò intelligendũ est verbũ gl. in verbo ptinuẽ. c. sicut nobis. de verb. signi. lib. 6.

cnata vendẽdũ; & ét dictos seruos prępositos: certe non videor legasse ei pretium purpurę, quã vendiderant dicti serui in credentiã, neq; debita neque credita stationis: sed solos seruos & purpuras.
¶ Titio. ℣ Ego emi prędia Seiana, & Gabiniana, & vno pretio: & in rationibus, quas scribebã in quaternis meis, cum colonis prædiorũ, Semper intelligebam cũ dictis colonis cõtineri Gabiniana, appellatione Seianorum: & semper fructus vtrorũ quæ prædiorum simul miscebam. Feci testamentũ, & legaui Titio Seiana prędia, sicut ea cõparaui. Quæritur, vtrũ contineantur Gabiniana? Et dicitur, q̃ sic. secus autẽ si prędicta nõ fecissem cum dictis colonis, sed solum modò emisse Gabiniana cũ Seianis: quia tũc non continerentur Gabiniana.
¶ Balneas. ℣ Habebã stufam in domo mea, sicut habet Girardin' Salaros. Dictã meã domum legaui Titio: nũquid continetur stufa: & distinguit, aut publice stufam prębebã cuilibet volẽti intrare p̃ certa mercede, pone: aut nõ. Primo casu nõ vẽ contineri stufa sub legato domus, nisi multa concurrant. Vnũ est quod debet cõcurrere, q̃ stufa adiretur per intrinsecã partẽ domus legatę. Secundũ est, q̃ in vsu Girardini & vxoris suæ dominæ Lobardię fit quandoq; dicta stufa. Tertiũ est, q̃ mercedes stufę misceãtur in rationibus Girardini cũ mercedibus aliarũ rerum de domo ex quibus merces percipitur. Quartum est, q̃ vno cõmuni prętio cõparata fuisset stufa cũ domo legata. Quintũ est, quod vno cõi prętio instruãt cũ domo legata, puta cũ necessariũ est cooperiri domũ, cooperiẽ & stufa cũ ea: vel ét alia, quæ sunt necessaria ad instructionẽ domus, & stufę, sunt simul à Girardino. Secundo casu indistinctè continetur stufa domo legata.
¶ Qui domum. ℣ Ego emi horum vicinum domui meę, vt amęniorẽ domũ, & salubriorem possiderẽ: & per domũ cępi ire ad hortum, postea domum legaui Titio: certe continetur & hortus. Secus autẽ, si non emi dictis de causis: nam nõ cõtinebitur hortus legato domus. Quid de domuncula iunctæ dictæ domui à me legatę? certe continetur legato domus dicta domuncula, si duo interueniant, & nõ alias. Primum est, si domuncula fuit à me comparata cum domo vno prętio. Secundum est, si pensionem domus, & domũculæ ponebam simul in rationibus meis. Viuianus.

¶ Fl. constabit.
¶ Fl. uoluit.
¶ Fl. filio.
¶ Conditę.
¶ Fl. deest cũ Seianis.

n ¶ Actorum. ℣ qui fuerunt & ipsi filio prelegati, vel etiam eidem filiæ: vt ℣. dicitur.
o ¶ Prædiorum.] restringitur nomen reliquorum propter adiuncta vt ℣. tit. j. l. cum pater. §. dulcissimis & ℣. de seruitu. rustico. prædiorũ. l. qui duo.
p ¶ Causa manserunt. ℣ usque in diem testatoris. R.
q ¶ Exactam. ℣ per testatorem.
r ¶ In calendarium. ℣ fic euenerat, q̃ in calendariũ fuerat redacta. Alioquin sufficeret sola exactio ad hujus legati diminutionem, sicut in quolibet debito legato, vt ℣. tit. ij. l. fi fic. §. fi mihi. & ℣. eo. l. Ofidius. & dic uersam: non nomine filiæ alias secus: vt ℣. de pec. leg. l. fi. & sup. titu. j. l. antepenul in prin.
s ¶ Ad filiam. ℣ quare eorum reliqua ad se potius pertinere allegat filius: licet perperam.
t ¶ Voluerit. ℣ per quod volebat filia etiam pecuniam calendarii.
v ¶ Instructior. ℣ & sic etiam instrumentum patrisfamiliãs. sic inf. de fundo instructo. l. Sciæ. §. finali. & l. prædia. §. liberto. & ℣. eodem. l. quæsitum. §. prædia.
x ¶ Debentur. ℣ vt & ℣. eo. l. quæsitum. §. peto.
y ¶ Ibi. ℣ id est in taberna. Azo.
z ¶ Condita.] in taberna cum erant iam exacta: & dic purpurę venditæ. aliàs creditæ: sed tunc superfluit propter hoc q̃ dicit debita.
a ¶ Debita. ℣ scilicet pretia nõdum exacta: & facit ℣. de auro & arleg. l. vxori. §. i. & inf. tit. ij. l. generali. §. vxori. & inf. eo. l. vxorẽ. §. legauerat. & ℣. tit. 1. l. Caius. in princ. & inf. de fun. instru. & instru. legl. Sciæ. §. prędia. in prin. & §. i. & ii. & ℣. proxi. §.
b ¶ Con parata sunt. ℣ hinc oritur quæstio. R.
c ¶ Emptionis. ℣ not. quòd instrumenta emptionis non probant

Instrumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fines plebatus, uel plebium, uel curiarum. sic C. de iure deli. l. cum aliquis. Sed arg. contra C. de contrah stipu. l. optimam.

a ¶ Et rationibus.] aliàs traditionibus: aliàs rationib id est, instrumento emptionis, & traditionis continetur Seiani vocabulũ tñ: & de Gabiniano cum eo fuit intellectum. Vel dic, instrumentis locationum, & traditionibus factis colonis à patrefamil.

b ¶ Continerentur. ‡ id est, significarentur: & facit ʒ. de reb. dubi. l. ʒ. & 2. & §. tit. ʒ. l. Caius. § final. & ʒ. de fundo instruc. & instr. leg. l. Seiẹ. §. Tyrandæ.

c ¶ Reditus. ‡ & fortè sunt sub eiusdem uilli ci cura, ut §. eo. l. patronus. §. Sempronio.

d ¶ Acceptolati.] aliàs acceptolati: & tũc plana: aliàs accepto legati: & tunc dic titulo, id est, nomine accepto id est electo, & expresso in legando: & legati essent, i. legati intelligerentur. Nimirum enim quo magis Seiano prædio, quasi toti pars cedat, ut Gabinianum, dñi satis erit destinatio, ut ʒ. de uerb. significat. l. locus. & §. tit. 2. quod in rerum. §. ʒ

e ¶ Constabat. ‡ unde legata domo continetur balneum, uel balnea, & hoc si nõ publicè prębuit: alias distingue, ut subiicit.

f ¶ Balneas. ‡ scilicet dicendum est.

g ¶ Adirentur. ‡ scilicet balneæ.

h ¶ Et mercedes. ‡ scilicet balneorum.

i ¶ Inter cęteras. ‡ scilicet mercedes.

K ¶ Et uno pretio. ‡ communi. & facit ʒ. proxim. §. & §. fin. & §. proxi. §. cũ suis cõcor. & nota. hunc §. & seq. quia faciunt ad quæstionem facti. Item facit §. de actio. empt. l. si mercede. § ʒ. Accur.

l ¶ Continebit. ‡ hortus. sic ʒ. de dam infec. l. quod conclaue. & §. de ser. urba. prędi. l. fi. & de ser. rustic. prędi. l. si partem. Item faciunt §. proxi. duo §. cum concor. & ʒ. de act. emp. l. fundi. §. fi. Accursius.

m ¶ Vno pretio.] maximè. Ad hoc enim ut cedat, sufficit domini destinatio, ut §. de le. ʒ. l. quod in rerũ. § ʒ. & not. §. ea. l. §. Titio. & faciũt ad hoc superiores tres §. cum suis concord.

S I mihi. ‡ CASVS Institui mihi hęredes filias meas Męuiam & Nigidiam: & ita postea dixi, si dictæ meæ filiæ erunt mihi hęredes tunc Męuia prędicta percipiat fundos meos Titianũ & Seianũ cum casulis, & custodibus eorum fundorum, & cum his oibus agris, uel ad coniunctionẽ cuiusq; eorũ fundorum obtigerint emptione, uel quolibet alio casu: & cum aliis mancipiis, & pecoribus, & iumẽtis, cæterisque vniuersis specieb. quæ in dictis fundis, & quolibet eorum erunt, cùm moriar, & uti optimi, maximique sunt dicti fundi, & sicut eos possedi in diẽ mortis meæ, & ut plenius dicã, sicut claudunt dicti fundi. me mortuo inuenitur in uno ꝑ dictis fundis, puta, Tiriano unum tabularium sicut sunt tabulæ campsorum: in quo tabulario sunt scriptæ emptiones pluriũ mãcipiorum & fundorũ, & in quo sunt scripta instrumenta uariorũ meorum contractuũ, & in quo sunt scripta nomina plurium debitorum. Quæritur, utrum prędicta quę continentur in dicto tabulario cõtineantur in dicto legato Mæuię? Et dicitur, non, imò remanent communia ei, & Nigidię.

¶ His uerbis. ‡ institui mihi hęredes Titium & Seium, & ita postea dixi, fidei hęredum meorum cõmitto, ut finãt Caium domus meas habere, in quibus habito, nullo omnino excepto, cũ omni instrumẽto, & repositis omnibus. nũquid uidetur legata dicto Caio pecunia numerata, quæ erat in dictis domibus, uel etiam instrumenta debito

literis & rationibus [a] appellatione Seianorum Gabiniana quoq; continerentur, [b] & utriusque possessionis confusi reditus, [c] titulo Seianorum acceptolati [d] essent.

¶ *Ex aditu iudicatur an balneæ, uel hortus cedant domui. Bart.*

¶ Balneas, legatę domus esse portionẽ constabat. [e] Quòd si eas publicè prębuit, ita demum [f] domus esse portionẽ balneas, [f] si per domum quoque intrinsecus adirentur, [g] & in usu patris familiàs, uel uxoris nonnunquã fuerant, [h] & mercedes [h] earũ, [i] inter cæteras, [i] meritoriorum domus rationibus accepto ferebantur, & uno pretio [k] cõparatæ, uel instructæ, coniunctæque fuissent. [l] Qui domum possidebat, hortum uicinum ædibus comparauit, ac posteà domũ legauit. Si hortum, domus causa comparauit, ut amœniorem domum, ac salubriorem possideret, aditumq; in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit: domus legato continebitur. [l] ¶ Appellatione domus, insulam quoq; iunctam domui uideri legatã, [m] si uno pretio [m] cum domo comparata fuisset, & utriusq; pensiones similiter acceptolatas rationibus ostenderetur.

¶ *In legato generali non continentur instrumenta. Barto.*

¶ Idem. LEX XC.

S I mihi Męuia [n] & Nigidia [n] filiæ meę hęredes erunt, [n] tunc Męuia è medio sumito, prącipi-

to, sibique habeto fundos meos illum, & illum cum casulis, [o] & custodibus omnium horum fundorum, & cũ omnibus iis agris, qui ad coniunctionem cuiusque eorũ fundorum emptione, [p] vel quolibet alio casu obtigerint. Item cũ omnibus mancipiis, pecoribus, iumentis, cæterisque vniuersis speciebus, quæ in eisdem fundis, quòve eorum, cùm moriar, erunt, vti optimi, maximèque sunt, vtique eos in diem mortis meæ possedi, & (vt pleniùs dicam) ita vti claduntur. [q] In fundo autem vno ex iis, qui prælegati sunt, tabulariũ [q] est, in quo sunt complurium [q] mancipiorum emptiones: sed & fundorum, & variorum contractuum instrumenta: prætereà & nomina debitorum. Quæro, an instrumenta cõmunia [r] sint? Respondi, secũdùm ea, quæ proponerẽtur, [r] istrumenta emptionum item debitorum, quæ in fundo prælegato remanserunt, non videri legato [s] cõtineri. ¶ His verbis [t] domibus legatis, fidei hęredum meorũ committo, vti finãt eã habere domus meas, in quibus habito, nullo omnino excepto, [s] cum omni instrumento, & repositis omnibus, non videri testatorem de pecunia [u] numerata, aut instrumentis debitorum sensisse.

¶ *Nudũ præceptũ testatoris non valet. B.*

¶ Sęcuola. LEX XCI.

L Vcius [t] Titius testamẽto suo ita cauit, Nullo modo pdia

ris, Seia filia Titiæ inter aliàs res dictæ hęreditatis possedit diu dicta prædia suburbana, & domum. Decedens, instituit sibi hęredes quosdam extraneos. Quęritur, quis debeat habere dictas res vetiras alienari, vtrum extranei hęredes Seię, an verò ad Iuliũ debeãt pertinere, qui erat de familia testatoris? Et dicitur quod ad hęredes extraneos. Præceptum enim Lucij Titii fuit nudum: quia non fuit ibi causa prohibitionis: & ideò non valet.

¶ Sempronię. ‡ Ita dixi in testamento meo, Sẽpronię vxori meę reddi iubeo ab hęredibus meis centum aureos, quos mutuo ab ea accepi. Me mortuo petit dicta mea vxor ab hęredib. meis dictos c. aureos ex mutuo, & succubuit. Certe ꝑ iterũ petere ex fideicõmisso.

¶ Quidam. ‡ Titius in testamento suo legauit prędium suum Titianum, & Seianum, sicut possessa sunt, & quæcunque in eis erunt, cùm morietur dictus Titius, duobus suis libertis: certe mancipia, quæ in his prædiis morata fuerunt, operis rustici, vel alterius officij causa vsque ad mortem dicti Titij, pertinent ad libertos. Item cęterę res, quæ ibi fuerunt.

¶ Quæsitum. ‡ Institui mihi hęredes duos meos filios, cùm haberẽ quatuor filios, & duas filias: & rogaui institutos, vt restituerent fratribus suis: certe & sororibus tenentur restituere, nisi ego testator aliud sensi. ¶ Collegio. ‡ Titius legauit: cuidam collegio fabrorum fundum Titianum cum syluis, quę ei solent cedere, vti optimus, maximusq; est dictus fundus. Quę verba, vti optimus &c. tantum libertatẽ fundi significant, vt §. de lega. ʒ. seruo. §. fi fundus. Modò quęritur, vtrum cedat legato prædicto fęnum, & pabulum, & palea, & machina. & vasa vinaria, & dolia, & granaria non affixa in terra? Et dicitur, q̃ nõ. ¶ Ex parte. ‡ Titius instituit sibi hęredes, Seium, & Caiũ

& Seio

& Seio prælegauit fundũ suũ Iulianũ, & ab eo petiit hoc modo, Peto vti uelis cohęredẽ tibi recipere in dicto fundo Claudium. Quęritur, an Claudius habere debeat dimidiam fundi? Et dicitur, quod fic. Viuianus.

a ¶ Suburbana. ‡ i horti in ciuitate: ut C. de prę. mi. l. si prædium.

b ¶ Instituit. ‡ & sic facta est alienatio quam testator uetuit fieri, Azo. vt §. tit. ʒ. l. peto. §. fratre. Sed arg. contra §. de alie. iudi. l. ex hoc. §. alienare.

c ¶ Iullim. ‡ aliàs Iuliam: aliàs Iulium, cui testator erat agnatus, & sic quasi de familia, nolebat remanere extra familiam alienatũ.

d ¶ Ad hęredem. ‡ etiam extraneum.

e ¶ Nudum. ‡ sic §. de legat. ʒ. l. filius. §. diu. & §. eod. l. pater. §. Iulianus Agrippa. & cõtra. ibi positum, & hic potes ponere, & soluere. & facit ʒ. de condi. & demõ. l. Titio. in prin.

f ¶ Petens. ‡ adiecta cã ex mutuo: & secundo ager ex testamẽto.

g ¶ Victa. ‡ quod esse debuit nisi iurasset: ut §. tit. ʒ. l. Lucius. §. quisquis. & §. e. l. cum quis. §. codicillis.

h ¶ Fideicommis. petiti. ‡ nisi probetur error ductum & credentẽ debitũ legasse: ut C. de fal. cau. l. ʒ. & ʒ. de cõdi. & demon. l. cum tale. §. falsa.

i ¶ Quidam. ‡ facit §. eodem. l. quæsitum. §. prædia. & ʒ. de auro & argen. lega. l. si uxori. §. ʒ.

k ¶ Pertinere. ‡ nota appellatione fratris & sororem contineri: ut §. de pac. l. tres fratres, quia masculinum concipit femininum: ut §. eod. l. qui duos. & l. seruus.

l ¶ Collegio. ‡ quod est licitum collegiũ: ut ʒ. de iure immuni. l. fin.

m ¶ Optimus. ‡ quo uerbo liberum tãtum legat: ut §. tit. 2. l. seruo legato. §. fi fundus. Accursius.

n ¶ Defixa. ‡ id est, q̃ non fixa sunt: quia sic defierunt, secundum H. sic §. de usufruct. l. seu si qd. in princ. imò fixa. id est fita.

o ¶ Non esset. ‡ obscurè respon. sed dic, q̃ §. nominata nõ uidentur legata: quia fundi nihil est, nisi quod intra se affixum sit: ut §. de acti. empt. l. fundi. in prin. & ʒ. de sup. leg. l. fi. sed si dixisset instrumentum, uel cum instrumento continerentur instrumenta fundi prædicta, & patris famil. ut ʒ. de fund. instru. & instru. leg. l. quæsitum. § ʒ. & §. sed si fundus. sed simpliciter legato nequaquam, vt dixi: ut ʒ. de fun. instr. & instru. lega. l. 2. § ʒ. Accursius.

p ¶ Ex parte. ‡ sic per omnia §. eo. l. pater. §. fi. Sed contrà, §. e. l. Iulianus. §. ex his. Sol. in l. pater. in fi.

I S, qui complures. ‡ CASVS Titius habens quatuor libertos, tribus ex his fundum Titianum legauit: & ab eis tribus petiit, ut curarent, ne de nomine suo exiret dictus fundus. Mortuo Titio habuerunt tres liberti dictum fundum, posteà unus ex his tribus decedens uolebat relinquere partem suam dicti fundi quarto colliberto, cui nihil de dicto fundo fuerat legatum, & non illis, qui erant sibi comũ cti in legato, uel alicui eorum: certè dicitur, quòd bene potest hoc facere, nisi Titius testator aliud sensit, & hoc appareat. Sed quid, si dictus libertus decedens non reliquit suam partem dicti fundi alicui de tribus collibertis suis, sed cuidam extraneo? certè omnes tres dicti colliberti simul & ęqualiter possũt petere à dicto extraneo. Vi.

q ¶ Is, qui complures. ‡ puta, quatuor.

r ¶ Nomine suo. ‡ id est familia sua: uel dic, libertorum.

s ¶ Alij colliberto. ‡ non nominato.

t ¶ Factum. ‡ f. uo luntate testatoris.

u ¶ Alij.] scilicet nõ nominato. Accursius.

x ¶ Omnibus. ‡ non occupanti, & nõ nominatis tantùm: nã non sunt coniuncti, ex quo semel habuerũt: secus in usufruc. qui etiam posteà accrescit: ut §. de usufruc. accre. l. ʒ. §. fi. Item & hoc uerum, si omnes uolunt. Omnes enim sunt pariter proximi patrono: & ideò alter alteri nõ est præferendus: ut §. tit. ul. l. l. peto. §. fratre. Accur.

Q Visquis. ‡ CASVS. instituit mihi Titium, & Seiũ hęredes, & ita postea dixi, Quisquis mihi hęres erit, damnas esto dare, fideique eius committo, uti det quãtas summas dictauero, & dedero aliquibus. Post hęc uerba reliqui prędia quædam quibusdam, & quibusdam reliqui mancipia, & quibusdam uestem, & argentum. Nunquid dicẽtę res corporales ali quibus legatæ, continentur sub dictis meis uerbis, Quisquis mihi hęres erit, &c. ut & ipsæ debeantur, quamuis non uidetur esse in eis quantitas, uel summa. Et dicitur q̃ sic. Nam dictum uerbum, quantas, quod posui inter uerba mea, non pertinet tantum ad numeratã pecuniam, sed etiã ad corpora: & hoc potest sumi argumẽto dotis legatæ uxori per maritum: & argumento stipulationis, quæ interponi solet inter uenditorem & emptorem alicuius hęreditatis. Nam si maritus legat uxori tantam summam, quantam in dotem ab ea accepit, non solùm pecunia numerata, sed & cęterę res etiam corporales continentur, ut infrà, de dote prælega. l. uxori meę. Item si uendo tibi aliquam hęreditatem, & interponitur inter me & te illa stipulatio, quæ solet interponi hoc modo, Quia ego uenditor promitto tibi emptori, q̃ quanta summa peruenietat ad me ex dicta hęreditate, quàm tibi uendo, tibi restituã: non solùm continetur pecunia numerata, sed etiam aliæ res corporales de dicta hęreditate, quę ad me uenditorem peruenerint postquã tibi uẽdidi: ut habeas hic, & infrà, de uerbo signi. l. cùm stipulamur, & suprà, de hęre. uel act. uen. l. uenditor. fi ergo est ita in legato dotis, & in stipulatione hęreditatis uenditæ, ut dictum est, bene debet esse idem in nostro casu. Item & uerbum, summas, quod posui ego testator inter dicta mea uerba, Quisquis mihi hęres erit, &c. debet similiter accipi, sicut dictum est accipiendum uerbum, quantas: sicut ostensum est in dictis argumentis, scilicet dotis prælegatæ, & stipulationis uenditæ hęreditatis. Est & tertium argumentum ad probandum, quòd dicta uerba, quantas summas, &c. pertineant non solùm ad numeratam pecuniam, sed etiam ad corpora posteà legata. Non enim est uerisimile, quòd ego testator legassem corpo-

Infortiatum. H iiij ra ali-

Flo. ꝑdiũ suburbanũ

Flo. alienaret.

Fl. Iuliã, quæ.

Fl. pertineret.

Flor. mutuos.

Fl. si hãc.

Fl. nũdit.

Fl. cludã tur.

Fl. & cõplurium.

Fl. propo nuntur.

de sensu huius text. vid. Io An to. Rub. in l. Gallus. §. quidam rectè num. 199. de lib. & post.

lib. 3. Re sponso. intell. hu ius. l. uid. Alut. in Rub. §. de lega. 1. nu 101.

Fl. deest, demum.

Fl. fuerũt

Flo. eius.

Fl. cõi ꝑiunctũ fuisſent. alias, cõi iure ꝑiunctę fuisſent.

Fl. deest, legatam.

Fl. Paul. lib. 13. ręſ.

Inq̃ũ iſte te. dicit q̃ iſtrumẽta ñ uenũt in legato gñali, eſt limitatius tex. l. cũ alienam. C. de leg. ubi dr, q̃ i legato gñali uenit oẽe eius, qd q̃s hẽt i re, ſiue reale ſit, ſiue perſonale. de quo uid. l. ſi domus. §. 2. §. de le. ʒ.

Fl. Negidia.

Fl. Valẽs lib. 2. fidei commiſſo.

Fl. quęre bat.

Fl. debere.

lt. ij. fidei commiſſo. aliàs Nera tius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra aliqua postquam dixi illa uerba. Quisquis hæres erit, &c. nisi uoluissem etiam corpora postea legata sub dictis uerbis cõtineri. & h. d. Viuianus.

a ¶ Dictauero.§ fin futuro: ut ʒ. in fi. l. secus si primo dedit, & postea hanc additionem ponat: ut ʒ. titul. 2. l. talis. in princ. & in fine huius l. nunuit.

b ¶ Corporales.§ relictas post dictam præfationem.

c ¶ Ex dotis.§ puta dixit uir uxori meæ tã tam summam, quantã in dotẽ accepi ab ea, ei do, lego. Nam non solum pecunia numerata, sed etiam alię res continentur: & est ad hoc ʒ. de dote præle. l. vxori meæ.

d ¶ Emptæ hęreditatis.§ de qua dic ut ʒ. de verborum significati. l. cum stipulamur. & ʒ. de pecu. l. si creditor. in princip. & ʒ. de hæredi. uendi. l. venditor. Accursius.

e ¶ Accipi.] in præfata propositione: scilicet vt pertineat etiam ad alias res præter pecuniam numeratam. Accursius.

f ¶ Vt.§ id est, sicut.

g ¶ Argumentis.§ de dote, & hæreditate.

h ¶ Ei sententiæ.§ ut summæ appellatione, corpora cõtineantur, & no. uoluntatem circa fideicommis. vt ʒ. titu. 2. l. penult.

i ¶ Adiecturum.§ ex posteriore ergo scriptura intelligitur prima: sic ʒ. e. l. nummis. in fin. & ad hoc, ꝙ propter uoluntatem uerba protrahantur. facit ʒ. de suppel. lega. l. Labeo.

† Flo. quia & hoc.

† Fl. relegatione.

† Flo. deberet.

† li. 2. fideicommisso.

Posteriorib. priora declarãtur.

SI Titius.§ CASVS Institui mihi hæredes Titium, & Caium, & rogaui Titium prædictum, ut restitueret hæreditatem Mæuio: & postea rogaui Caiũ, ut restitueret prędicto Titio cohæredi suo suam partem hęreditatis meæ, uel etiã dimidiæ suæ partis, non facio uim. Postea Caius ex fideicommisso restituit Titio suam partẽ, uel dimidiam suę partis. Petit modo Mæuius à Titio partem hæreditatis Titij ex fideicommisso, & etiam illud quod restituit Titio Caius suus cohæres: certè dicitur hic ꝙ illud, quod restituit Caius Titio, non potest à Titio petere Męuius: quia in hoc casu non continetur appellatione hęreditatis legatum uel fideicommissum relictũ Titio à Caio cohærede suo: quia eo tempore quo rogaui Titium de restituenda Męuio hęreditate, non rogaueram adhuc Caium de restituenda sua parte Titio per fideicommissum. unde non est uerisimile, quod rogẽ Titium de eo restituendo Męuio, quod adhuc eidem Titio non reliqui. h. d. hæc l. Viuian.

k ¶ Ex parte.§ puta dimidia. Accursius.

l ¶ Hęreditatẽ.§ ita his uerbis: Rogo te Titium, ut Mæuio hęreditatem restituas, qui Męuius non erat hæres in aliquo.

m ¶ Cohæres.§ puta Caius, qui in alia dimidia erat hęres.

n ¶ Partis partem.] de dimidia suæ partis intelligitur, nisi dixerat aliquid ut ʒ. de uerbo. sign. l. nomen filiarum. §. j.

o ¶ Restituere.§ per fideicommissum.

p ¶ Non debere.§ imò uidetur ꝙ sicut C. de fideicommis. l. cum uirum. quæ est contra. Sed distingue, ut ibi not. per l. ʒ. ad Trebellia. l. Marcellus. & ad l. Falci. l. Titia. & facit ʒ. eod. l. Sextiliam. & ʒ. titu. j. l. miles. §. fin.

OFidius.§ CASVS Quidam nomine Ofidius instituit sibi hæredem filiam suam Valerianam: & cuidam suo actori, siue Castaldo, qui vocabatur Antiochus, dedit libertatem, & legauit eidẽ Antiocho prædium Titianum & Scianum, & peculium suũ Antiochi, & reliqua sua Antiochi, & aliorum colonorum reliqua: qui coloni erant in dictis fundis. Mortuo dicto Ofidio testatore, Antiochus legatarius petebat coram præside à Valeriana hærede in quadam sua scriptura, siue libello, illa reliqua, quæ exegit testator uiuus existens ab ipso Antiocho, & ab aliis colonis. Item in eadem scriptura dicebat sibi deberi omnia ea, quorũ rõnem reddere debebat dictus Antiochus, cum erat Castaldus domino suo Ofidio, scilicet frumenti, & uini, & cæterarum rerum: quæ quidem omnia apud eum Antiochum in dictis prædiis incondito habuerat dictus Ofidius paterfamilias. Et dicebat dictus Antiochus in dicto suo libello omnia prędicta esse de reliquis sibi legatis à domino suo Ofidio. Valeria-

eius cõmitto, uti det quantas sũmas dictauero, [a] dedero. Aristo res quoque corporales [b] contineri ait, ut prędia, mancipia, uestem, argentum: quia hoc † uerbum, quã tas, non ad numeratam duntaxat pecuniam referri, ex dotis [c] prælegatione, † & stipulationib. emptæ [d] hæreditatis apparet: & sũmæ appellatio similiter accipi debet, † ut [f] in his argumentis, [g] quæ relata essent: ostenditur: Voluntatem pętereà defuncti (quæ maximè in fideicommissis ualet) ei sententiæ [h] suffragari. Neque enim post eam præfationem adiecturum [i] testatorem fuisse res corporales, si duntaxat pecuniam numeratam præstari uoluisset.

¶ *Appellatione hæreditatis non continẽtur legata, & fideicommissa. Bart.*

¶ Caius.† LEX XCIIII.

SI Titius ex parte [k] hæres rogatus sit Mæuio hæreditatem [l] restituere: & rursus Titio cohæres [m] eius rogatus sit suam partẽ, aut partis partem [n] restituere; [o] an hanc quoque partem, quam à cohærede ex fideicommisso recepit, † Titius restituere Mæuio debeat? Diuus Antoninus cõsultus rescripsit, non debere [p] restituere; quia appellatione hæreditatis neque legata, neque fideicommissa continentur.

¶ *Appellatione reliquorum non continẽtur pecunia iã exacta, uel quæ usibus patrisfamil. est disposita. Bartolus.*

¶ Paulus lib. 2. Decretorum.

LEX XCV.

OFidius † quidã instituta filia Valeriana hærede, actori [q] suo Antiocho data libertate, prædia certa, & peculium, & reliqua [r] legauerat tam sua, quàm colonorum. [s] Legatarius [t] proferebat [u] manum [x] patrisfa. reliquatorum [y] tam suo, † quàm colonorum nomine. Item in eadẽ scriptura [z] adiectum in hunc modum, Item quorum rationẽ reddere debeat: scilicet, quæ in condito [a] † habuecho legatario: pone in condito centies centum aureos esse, quos in vsum suum solebat sumere Ofidius testator: diceres tu totum, quod esset conditum & relictum in arca, deberi tibi, id est omnes centum aureos: certe male diceres. Vnde placet mihi, & ita iudico, bene appellatum a Valeriana, & male pronunciatum pro re: dico tamen ꝙ ea reliqua, quæ exegit Valeriana a colonis post mortem Ofidij, restituantur tibi. Cùm ergo legauit Ofidius Antiocho castaldo suo reliqua sua, & aliorum colonorum, vult Imperator quòd intelligatur de reliquis quæ remanserunt penes eum, & alios colonos post mortem ipsius Ofidij. & de his reliquis, quę exegit hæres Ofidij post mortem Ofidij: nõ autẽ de his reliquis, quæ exegit ab Antiocho, & aliis colonis dictus Ofidius in vita sua post testamentum factum, nec etiam de dictis conditis in arca apud dictum Antiochum per Ofidium. & sic est plana. Viuianus.

q ¶ Actori.§ id est villico seruo, qui vocabatur Antiochus.

r ¶ Reliqua.] quo nomine, tam in horreis penes se Antiochum reposita, antequam fieret testamentum, quàm post ex reliquis istis exacta, & sic desierunt esse reliqua, ad se pertinere dicebat iste libertinus, sed perperam. Rog.

s ¶ Colonorum.§ quos habebat seruus hic in peculio. R. vel dominus, & qui sint, dic vt ʒ. eodem. l. prædiis. in principio. & ʒ. tit. j. l. lucius. in princip.

t ¶ Legatarius.§ scilicet libertus. & siue habeas manu, siue manũ: quia testator sua manu scripsit: item siue habeas reliquarum, siue reliquorum, scilicet legatum: bene est.

v ¶ Proferebat.] id est dicebat in libello conuentionali.

x ¶ Manum.§ alias manu. Accursius.

y ¶ Reliquatorum.§ alias manum reliquorum: alias manu reliquatum: alias reliqua eorum.

z ¶ Eadem scriptura.§ scilicet libelli conuentionalis dati a liberto, hoc modo. Item petebat, quod est infra reliqua eorum, quorum rationem reddere debet, scilicet vini, & cæterarum rerum &c. quod est infrà. dicebat enim, de his debeo rationem reddere: at sub redditione rationis etiam redditio reliquorum continetur: vt infrà, de conditio. & demonstratio l. cum seruus. Reliqua autem ei Antiochus legauit Ofidius. Vel dic, scriptura testamenti: nam hæc verba sunt testatoris. Item eorum reliqua lego, quorum rationem reddere debet. Sed ea quæ sequuntur, scilicet, quæ in condito, &c. non sunt testatoris verba, sed liberti petentis: & secundùm hoc distinguendum, quæ, infra posita repetit, quasi oblitus de primo, quæ. sed lectura prima planior est, & cõiunge, scilicet vini &c. Alij, vt R. hos genitiuos pro accusatiuis ponunt.

a ¶ In condito.§ aliàs in credito, id est in deposito apud Antiochum pro sua villicatione, scilicet penu & hortus ad suam administrationem

na autem hæres ipsum prædicta habere non debere dicebat. Præses tulit sententiam contra hæredem, & in ea dixit, quod Antiochus deberet habere omnia prædia prædicta, quę petiit in libello suo. Valeriana autem hæres appellauit ad Imperatorem: & existens nunc in causa appellationis coram Imperatore, allegauit Valeriana hæres reliqua colonorum prędicta quæ exegit Ofidius a Colonis, ab eo Antiocho nõ posse peti: nec etiam propria Antiochi reliqua quæ similiter exegit Ofidius ab Antiocho, vt dictum est. Item allegabat Valeriana causam eorum, quæ in condito essent, scilicet frumenti, & vini, & aliorum quæ dicta sunt, diuersam esse à legato, id est non contineri in legato prædicto relicto Antiocho per Ofidiũ: & ita dicebat Valeriana hæres vtraque reliqua prædicta Antiochum iniustè petiisse in libello suo, ac multò iniustius prædicta, quæ erant in condito. Ex aduerso dixit Antiochus legatarius: Domine, sicut Præses pronunciauit, ita debet firmum stare: imò peto à vobis etiam plusquam prędses pronunciauerit, nam peto, vt faciatis mihi dari quędã reliqua, quæ Valeriana exegit à dictis colonis post mortem Ofidij testatoris. Dixit Imperator Antio

† Flo. recipit.

† Flo. Ofidius.

† Fl. legatarius. ꝓfere bat manu patrisfamiliæ reliquatum & tam suo.

† aliàs, si quæ in credito.

† Adde, ꝙ reliquorũ appellatione, licet nõ veniat pecunia iam exacta, uel deposita: ut p Bart. hic in prin. uenit tã liber ratio, ut p eundẽ in l. si ita. j. §. quęstio. ʒ. de manu. testa.

† Fl. quę & ipsa.

† Fl. cũ diceretur.

† Fl. Centies aureorum esse, q̃ in vsum suum solerẽt. aliàs centies cẽtum &c.

† lib. singulari de formatestamẽti.

† lib. singula. de instrumenti significa.

strationem pertinentibus: vel, id est in penu vsui suo habuit, scilicet Ofidius.

a ¶ Rerum.§ quæ ex reliquis exierant in vita domini, & vsui domini esse cœperant. ea enim sola reliquorum nomine 1 videntur, q̃ dominus in usum suum non retinuit, sed apud colonos remanent: & probatur hoc etiam infrà ibi, pone inquit &c.

b ¶ Quæ.§ l. omnia petebat libertus.

c ¶ Ab ipsa.§ f. Valeriana.

d ¶ Obtinuerat.§ & appellatum fuerat. Accursius.

e ¶ Ex diuerso.§ f. à patre filię.

f ¶ Contradicebatur.§ liberto.

g ¶ Ab eo.§ actiuè: & dic à liberto.

h ¶ Non peti.§ f. posse. & sic, si habet duo, non iustè petit, multò iniustius quæ sunt in cõdito. sed falsa est positio. Vel veriùs, petendo quæ sunt in condito, non petis reliqua tua, vel colonorum: quia in istis non resistetem.

i ¶ Autem.] pro quia vel autem, ponitur pro certè. Et fiebat hæc allegatio in causa appellationis.

k ¶ In condito.§ aliàs in condito, & bene: id est in deposito, aliàs credito, & pro eodem secundum Hugonem. nam qui deponit, credit, & confidit depositario. Et erat conditũ apud Antiochum.

l ¶ Imperator.§ de appellatione cognoscens.

m ¶ Aureos.§ aliàs aureorum. scilicet summam.

n ¶ Suum.§ f. Ofidij. Et no. hic quòd iudex potest opponere partibus: vt hic. & ʒ. de iis quæ in testamento delentur. l. proximè. & l. Antoninus. ibi, Cæsar dixit. & silentium imponere, vt ibi subiicit l. Antoninus. ibi, Cæsar dixit. & filentium imponere, vt ibi subiicit l. proxima. & de iure supplere, & de facto quandoque: vt C. vt quæ desunt aduoca. part. l. j.

o ¶ In arca.§ apud Antiochum.

p ¶ Deberi.§ scilicet liberto: quasi diceret, non.

q ¶ Placuit.§ Imperator: quoniam obiectioni legatarius rationabiliter non voluit respondere.

r ¶ Appellasse.§ hæredem: & sic rescissa fuit sententia præsidis. Et no. iudici appellationis sufficere si dicat, pronuncio rectè appellatũ, licet forte secus, si prima sententia fuit absolutoria: ut no. C. de appellatio. l. eos. in princ.

s ¶ Suggestum est.] post cassatam priorem sententiam.

t ¶ Exacta.§ per hæredem.

v ¶ Legatario.§ quia hoc in reliquis mansit, nec a patrefamil. nec principis iudicio fuit ademptum: secùs autem si ipse paterfamilias vi uus exegisset: vt ʒ. hac l. colligitur, & ʒ. eodem. l. prædiis. in princ. & ʒ. titu. j. l. Lucius. in prin. & ʒ. de lega. j. si sic. §. j. in fine. & argu. ʒ. de libe. leg. l. ij. in fine.

SI plures.§ CASVS. Institui mihi hæredes Titium, & Seium, & ei substitui Caium, & Sempronium, & postea ita scripsi, hæres meus dato Mæuio c. certè & instituti, & substituti tenentur ad hoc legatum. Idem esset, si ita dixissem retento eodem casu, instituti dent Mæuio centum. illi soli tenebuntur: & idem si dixissem, substituti dent Mæuio c. nam soli substituti tenebuntur: & idem si dixissem, Titius, & Seius dent Mæuio centum, & ita Caius & Sempronius dent Mæuio centum: quia nominatim ab eis legatum est. Viuianus.

x ¶ Si plures gradus.§ instituti & substituti.

y ¶ Debet.§ & tenentur illi, & non alij: ut ʒ. titu. ij. l. celsus. §. penultimo. & fina. & facit ʒ. titu. ij. turpia. §. fi. & l. si hęredes. & ʒ. eod. l. nominatim.

SEruis.§ CASVS. Legaui Titio seruos meos urbanos. Quæritur qui serui appellatione vrbanorum cõtineantur: Et dicitur ꝙ illi continentur, quos ego inter vrbanos annumerate sum solitus. Quod potest deprehendi, & intelligi, quia dabam eis cibaria cũ illis de vrbe. sed & serui venatores & aucupes cõtinentur, si ego continebam, & habebam eos in urbe, & nõ alias. Itẽ & cõtinentur serui mulliones, nisi ego habebam eos causa rurestris operis. Item & continetur ille seruus, qui natę est ex ancilla mea vrbana, quãuis sit missus ad nullam causa nutriendi.

¶ Seruis lecticarijs.§ Legaui Titio seruos meos habentes artificium faciendi lectos: nunquid continebitur legato Titius seruus meus, qui est lecticarius & habet officium cocij? Et dicitur, quòd sic.

¶ Si alij.§ Habebam multos seruos vernas, id est natos ex ancillis meis, qui serui nõ erãt cursores: & habebam multos alios seruos, q̃ habebant officiũ currendi ad palliũ: q̃ curfores non erãt nati ex ancillis meis, imò eos emeram aliũde: & habebam quosdam alios qui erant verne, & curfores. Legaui Titio omnes seruos meos vernas, & Seio legaui oẽs curfores. Quæritur cui ius legato cedant illi serui, qui erant vernæ simul, & curfores? Et dicitur ꝙ cedunt legato Seij, cui omnes curfores legati sunt. Sed quare magis Seio, quã Titio? Rsi. quia in dictis seruis qui erant vernę simul & curfores, continebatur genus, quia erant vernæ: & species, q̃ erãt curfores, semper autem species derogat generi. Sed pone quod vnus seruus est in specie tantum, id est cursor: & duobus cursores legati sunt: puta Titio, & Seio: certè concurrent Titius, & Seius in legato dicti cursoris, & quilibet eorum habebit in eo dimidiam: nisi appareat aliud me testatorem sensisse. Et propter hoc dicit, plerunque. Vel pone, quòd vnus seruus est in genere tantum. id est verna: & Titio, & Seio sunt vernæ legati: certe eodem modo concurrent in legato vernę: vt dictum est in legato cursoris. Viuianus.

SI I plures gradus [x] sint hæredum, † & scriptum sit, Hæres meus dato. ad omnes gradus hic sermo pertinet: sicuti hęc verba: Quisquis mihi hæres erit. Itaque si quis velit non omnes hęredes onerare legatorum præstatione, sed aliquos ex his, nominatim damnare debet. [y]

¶ *In vltimis voluntatibus illi dicuntur, serui vrbani, quos testator vrbanorum numero habuit. Bartol.*

¶ Idem.† LEX XCVII.

rat paterfami. frumẽti, uini, & cęterarum rerum: [a] quæ [b] ab ipsa [c] † libertus petebat, & ex reliquis esse dicebat, & apud Præsidẽ obtinuerat. [d] Ex diuerso [e] contradicebatur, [f] † reliqua colonorum ab eo [g] non peti, [h] nec propria diuersam autem [i] esse causam eorum, quæ in condito [k] essent. Imperator [l] interrogauit partem legatarij, quærendi causa: Pone (inquit) in condito centum aureos [m] esse, quos in usum suum [n] sumere solet: † diceres totum, quod esset relictum in arca, [o] deberi? [p] Et placuit [q] rectè appellasse. [r] A parte legatarij suggestum est, [s] quędam à colonis post mortem patrisfamiliàs exacta. [t] Respondi, † hoc, qd̃ post mortem exactum fuisset, reddendum esse legatario. [u]

¶ *Indefinita æquipolet vniuersali. Bart.*

¶ Idem.† LEX XCVI.

SI plures gradus [x] sint hæredum, † & scriptum sit, Hæres meus dato. ad omnes gradus hic sermo pertinet: sicuti hęc verba: Quisquis mihi hæres erit. Itaque si quis velit non omnes hęredes onerare legatorum præstatione, sed aliquos ex his, nominatim damnare debet. [y]

¶ *In vltimis voluntatibus illi dicuntur, serui vrbani, quos testator vrbanorum numero habuit. Bartol.*

¶ Idem.† LEX XCVII.

¶ Si alij [b] vernę, alij curfores [i] legati sunt, si quidam & curfores, & vernæ sint, † cursoribus cedẽt. [k] Sẽ per eũ species [l] generi derogat. [m] Si verò in specie, aut in genere

† Fl. vrbani uidẽtur.

† Gl. hic exponit, qui dicantur liberti familię. sed quot modis & quot habet significata, vide i Specu. tit. de libel. §. iij. & Rof. i sum. de libellis.

† Fl. moraretur.

Cibaria rusticorum.

Verna quis dicitur.

† Fl. si quidam & vernę & curfores sint.

† Flo. deest uerò.

a ¶ Vtrique.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtrique.} id est isti, & illi, habent suam speciem, vel suum genus: quia isti non continentur sub versis, nec illi sub cursoribus: imò quidam sunt cursores tantùm, & non vernæ: alij uernæ tantùm, & nó cursores: & alij cursores sunt, & vernæ: & secundùm hoc communicabuntur: scilicet serui, qui sunt vernæ & cursores, inter eum, cui sunt legati vernæ, & illum, cui sunt legati cursores. Vel dic, si in specie, scilicet eadem, uel ingenere eodem modo vtrique sint: quia omnis cursor sit verna, omnisque uerna sit cursor. Et secundum hoc communicabuntur, scilicet omnes serui inter eum cui cursores, & eum cui vernæ sunt legati. Plerunque, autem ideò dicit, quia si cursore aliquo inter uernas testator utebatur, cederet legato uernarum: & econtrà, si aliquo verna inter cursores, cederet legato cursorum, ut sup. eo, legatis seruis §. j. uel ideò, quia si testator expresserit, quos vernarum numero, & quos cursorum numero intelligebat, sic erit, vt suprà eo. non aliter: aliquo autem non apparente, erunt communes, vt hic, & §. de le. j. l. Titiæ. in prin.

HAeres meus.} CASVS. Institui mihi Seium hæredem: & ita dixi, Hæres meus damnas, siue damnatus esto reddere seruũ meum Stichum Lucio Titio: uel ita dixi, Hæres meus Stichum reddito Lucio Titio. Certè poterit petere Lucius Titius Stichũ quãtis nunquam suus fuerit: quia uerbum reddẽdi habet in se significationem dandi. ¶ Duæ statuæ.} Habebam sex statuas marmoreas: itẽ habebã multum aliud mormor. legaui Titio duas statuas marmoreas: item legaui eidem omne meum marmor: nunquid poterit petere omnes sex statuas marmoreas? Et dicitur, q̃ non, nisi duas legatasquæ cum legaui ei specialiter duas statuas marmoreas, non uideor uelle, q̃ aliæ meæ quatuor statuæ marmoreæ cõtineantur sub nomine illius legati: quia ita dedi eidem, omne marmor meũ lego Titio &c. Si enim uoluissem legare dictas quatuor statuas Titio, uel si uoluissem cũ eas habere, uerisimile est, q̃ ego legassem ei cũ aliis duabus: & hoc dixerũt Cascellius & Labeo: & bene. Ofilius autẽ, & Trebatius dixerũt contrariũ, & male. uel potes ponere, q̃ omne marmor legaui Seio. ¶ Vxori meæ.} Vxori meæ legaui uestem muliebrẽ, & omnia ornamenta, & mundũ, & aurũ, & argentũ, quod eius causa factũ, paratum ue esset. Quæritur, nunquid omnis vestis muliebris, & omnia ornamẽta, & omnia, quibus mũdiores efficiũtur mulieres, uideantur uxori meæ à me legata? an uerò ea sola, quæ eius uxoris causa facta & parata essent? Et videtur q̃ omnia: q̃a illa uerba, quod eius causa factũ, paratumq; est, &c. sunt appoſita tantũ ad aurũ, & argentũ. Dicitur tũ hic, q̃ non tm̃ ad argentũ, & aurum uidentur apposita dicta uerba: sed etiã ad omnia alia supradicta, & iõ nõ debetur uxori aliquid de supradictis, nisi illud, quod eius causa factum, paratumq; esset. ¶ Cui Corinthia. } Habebã uasa uitrea, & casulas eorũ uasorum de palea, uel panetis: & fuerãt facta illa uasa, & casulæ in quodam loco, qui nominabatur Corinthus: legaui ea Titio. Certè continentur legato etiã casulę prædictę. Secus autẽ si ego testator habebã numero uasorũ dictas casulas: puta, quia sunt q̃neq; nã tunc non continebũtur legato uasorum uitreorũ. etiã si dicta uasa uitrea solebant in eis reponi. ¶ Cui testudinea. } Habebam lectos, q̃ erant facti in loco, qui dicitur testitudineus: & quidã ex eis lectis habebãt pedes inargẽtatos, & q̃dã non: legaui testitudinea mea Titio. Certè cõtinentur legato etiam lecti, qui habẽt pedes argẽteos. Viui.

b ¶ Iubetur.] nisi aliud appareat ex usu testatoris, uel eius uerbis, uel alio modo, ut not. §. titu. j. cùm quidam. & j. de fundo instru. cum de lanionis. §. afinam. & fic nõ ob. §. ti. j. cùm pater. §. fideicom. & §. de posi. l. j. §. eleganter: & facit j. de uerb. signifi. l. uerbum reddendi. & j. de auro & argen. legat. l. qui uxori.

c ¶ Legatum. } scilicet eidem.

d ¶ Præter duas. } licet plures sint statuæ, sed tamen omne aliud marmor debetur.

e ¶ Putabat. } & bene, vt §. eo. quæ situ. §. illud. Vel dic, q̃ nõ est ratio, quæ ibi redditur: quia hic dixit omne, sed illa, quæ statim sequitur, q̃ duas &c.

f ¶ Non putasse. } scilicet testatorem, sic ergo in cæteris uidetur q̃ hibere. sic §. de iudi. cũ Prætor. & j. de sup. le. l. legata. & j. de fundo instru. l. quæsitum. §. fin. & j. de auro, & argento lega. l. j. in princi. & l. Quintus.

g ¶ Putat. } nudam, & puram superficiem secutus. R. nam ad proximum dictum tantum referetur: de quo dic ut §. tit. ij. l. talis.

h ¶ Verum est. } & sic sequentia minuunt omnũ præcedentiũ significationem: & facit j. de sup. leg. cum quidam. & de aur. & ar. leg. cũ in testamento. & j. de penu leg. l. nã quod. in fi. & j. de ali. leg. à filio. §. fi.

i ¶ Cui Corinthia. } uitrea forsan, à loco sic dicta.

k ¶ Et abaces. } i. casulas quasdam, in quibus collocabantur, ut subiicit. & incipit respõdi, abaces &c. aliàs est in litera, & bases. & secundum hoc, uerba illa nõ sũt de rũsione, sed testatoris. prima uerior.

l ¶ Trebatius. } sed minùs bene.

m ¶ Labeo. } determinans quod dixerat Trebatius.

n ¶ Proculus. } adiuuans sententiam Labeonis. & determinans.

o ¶ Aenea. } scilicet illæ abaces, & sunt prætiosæ: unde non debetur si uerò Corinthiæ, id est de uili materia, ut de palea, uel herba palustri, quales uenduntur Bon. cum uiteris, & cum modialis, sicut j. de uitri. & ole. leg. l. fi cui. §. j. & l. uinum. & l. uino.

p ¶ Lectos.] quosdã. uel a loco sic dictos, uel quia facti erãt ad modũ testudinis. i. uoltę lapideę. Est autẽ animal testudo, quod habet duã testã, ut lapideam, & concauã, si remoueretur à carnibus. Erat ergo forte ita latum, ut intus quis posset iacere. Licet ergo pedes argẽtei sint positi, debentur, sic j. de auro & argen. leg. l. pediculis. in prin.

Testudo quid sit.

Q Vi habebat.] CASVS. Quidã, qui morabatur in Lombardia, pone, in Bononia, habebat in prouincia Syriæ, ex qua oriũdus erat, prædia, Titianum & Seianum, quę erant sua propria: & prędia, Cornelianũ, & Sempronianum, quæ acceperat in pignore pro c. fecit iste codicillos, & ita in eis scripsit, Volo dari ciuitati Bononiæ (quæ est mea dulcissima patria) ad partes suas Bononiæ omnia prædia, quæcunque in Syria habeo, ita ut nõ sit necesse ciuitati Bononię mittere procuratorem in Syriam, cum omnibus pecoribus, quę sunt in dictis prædiis, & cum seruis, & fructibus depositis, qui sunt in dictis prædiis. Certè nõ uidentur relicta dicta prædia, quæ pignori habebat, nisi testator accepisset ea in solutũ cessante debitore soluere.

¶ Peto fundum. } Institui mihi hęredem Titium: & ita posteà dixi, Peto dari alumnæ meæ fundũ meum Titianum ita, ut est. Certè mãcipia, quæ mortis meæ tempore in eo fundo fuerunt, & omnia alia uideor ei legasse, nõ autem reliqua colonorum dicti fundi. Vinianus.

q Scripsit. } hic sequitur græcũ, cuius interpretatio incipit, patriæ meæ

†Fl. essent, & βάτια quoque.

† Fl. an fundo.

† Fl. respõdit.

† Fl. deest abaces.

† Fl. βάτια.

† De Corinthio græcus ait sic ut in his Nebrissin lexico suo iurciui. in dictione. Corinthiũ ęs, ubi et locũ hunc explicat.

† Fl. et alia.

† Vide Alcia. lib. dispun. iiij. c. xviii.

† Fl. deest

† Fl. Corinthus.

† Fl. dubitatur.

meæ dulcissimæ & finitur ibi, Quæsitum &c. Et not. cuilibet suã patriam dulcissimam, sic §. de offi. præfec. vrb. l. i. §. penul. Accur.

a ¶ Non videri relicta. } No. q̃ testator dixit, prædia mea dari volo: non autem addidit vniuersitatis signum, scilicet omnia secundũ R. sed certè imò addidit, vt in translatione Græci hic facta: & facit e. l. suos. & j. de sup. lega. l. legata. §. fi. & j. de auro & arg. leg. l. Quintus. §. argento. & §. eo. l. Iulianus. in prin.

b ¶ Cessante. } & fortè desperante de liberatione.

c ¶ Redacta. } quasi scilicet consensu debitoris præsumpto tũ ex penuria debitoris, tum propter cumulum vsurarũ, quę omnẽ debitoris spem abstulerunt, secundùm R. Vel dic, q̃ hoc, scilicet vt in patrimonio redigatur creditoris, fere fit, id est vix fit debitore cessante. nam tunc postulabat creditor à Principe possidere iure domini, vt C. de iure do. im pe. l. fi. & §. d e pign. act. l. eleganter. in princip. & facit ad hoc, q̃ hic dicit j. de iure fisci. l. sed si accepto,

ADDITIO. Per istam gl. potest determinari quæstio, quã formant doctores, an si est prohibita alienatio, sit prohibita pignoris obligatio? Distingue: aut sunt pignora obligata pro tanta pecunia, quod non est spes luitionis. & videtur prohibita obligatio: aliàs non. ita debet intelligi l. quorum. §. de pig. & facit l. legata. in fin. j. de sup. leg. sed in feudis est expressũ, quod nullo modo licet obligare, vt cap. imperialem. §. fin. de prohib. feud. aliena. in vsibus. feud. secundũ Bart. hic.

d ¶ Data. } facit j. de fun. instruc. prędia. §. affini. & §. eo. quęsitum. §. peto. & §. prædia. & §. eod. l. prędiis. §. j. Accursius.

HIs verbis. } CASVS. Ego bononiensis vxori meæ legaui his verbis, Lego vxori meę lateralia mea, quæ sunt mea viatoria, id est vasa quædam, quæ portabam ad latus meum, cùm ad aliquẽ locum proficiscebar: & quicquid in his viatoriis conditum fuerit. Itẽ lego ei ea, quæ continebuntur membranulis manu mea scripris, si nõ erũt exacta cũ moriar, licet in rationes meas modò trãslata sint, & licet cautiones ad actorem, siue castaldum meum trãstulerim. Facto testamento, cùm essem profectus ad vrbem Romanam, condidi in dictis lateralibus chirographa debitorũ meorũ, & centum libras Bon. & steti Romæ per biennium: & ibi stando exegi dicta nomina condita in lateralibus, quę mecum portaui, & pecuniam exactã, & illa centũ, quæ portaui in lateralibus, expendi, posteà reuersus Bononiam, emi prædia: & chirographa emptionis, quæ scripsi mẽbranulis manu mea, condidi in dictis lateralibus. & etiam alia centum, & posteà decessi. Modò quæritur, vtrũ chirographa, & pecunia, quę inuenitur in lateralibus tempore mortis meæ, debeantur vxori meæ? Et dicitur, q̃ non. De dictis autem nominibus, quę exegi Romæ, & de dicta pecunia, quam ibi expendi, non est dubium, q̃ non debentur vxori, quamuis portauerim Romam in lateralibus: quia ego dixi in legando, nec ea sint exacta cùm moriar, &c. quamuis hoc non dicatur in responsione, quę fit hic. Sed quid, si in dictis lateralibus conditę à tempore testamẽti mei chirographa emptionũ prędiorum, quę emeram? Certe illa chirographa, & prędia bene continentur in legato vxoris meę prędicto, si ea mẽte chirographa prędicta habui in dictis lateralibus, vt dictis lateralibus vxori meæ daris pro pietas prædiorum præstaretur eidem. quamuis videretur aliquibus contrarium ex eo, quod in verbis legati dicunt non esse verba apta ad chirographa emptionũ prędiorũ, sed ad chirographa debitorũ, Sunt enim hęc verba ibi, vt dictum est, nec ea sint exacta cũ moriar, &c. sed certè imò sunt verba apta ad chirographa emptionum, illa scilicet, & quicquid in his conditum fuerit &c.

¶ Paterfamilias. } Ego emeram à quibusdam, qui vocabãtur figillari, eo q̃ faciebant figilla, & alia quæ faciunt artifices, duas scutellas argenteas graues, & magni ponderis: feci testamentũ ante triduũ, quã morerer: & ita in eo inter alia dixi, Volo dari Titio lances, sicut scutellas argenteas lęues numero duas, quas de figillaribus emi. Modo quæritur, an eæ scutellæ debeantur Titio, quas emi à figillaribus, licet nullas lęues ab eis emerim? Et dicitur q̃ sic falsa enim demonstratio non vitiat legatum.

¶ Alumno.] Titius institutus fibi hæredes Seium, & Caium, & Sempronio alũno suo dari per hęredes suos præcepit his verbis: Sempronio alũno meo Stichũ, & Pamphilum seruos Martini cõparari volo: & cùm per ętatem eius alũni licebit, eidem alũno militiã illam comparari volo cũ introitu ipsius militiæ. Et demonstrauit hæredibus suis certã militiam: & huic alũno omnia prædicta integra dari volo. Posteà tẽpore mortis testatoris inuenitur dictus Sempronius alumnus habere dictam militiã ex causa non lucratiua, sed emptionis. Quęrit, nunqd posit consequi ab hæredibus iustum pretium dictæ militiæ, & id quod pro itroitu militię erogari solet? Et dicitur, quod sic. Sed & si ita dixisset Titius testator, Liberto meo lego dictam militiam. & demõstrasset certam, vt dixi, quam quidem militiam ipse testator habebat: certè debent hęredes ei dare nõ solũ militia, quam habebat testator, sed etiam illud quod solet erogari prò habenda militia. Viuia.

e ¶ Lateralia. } id est vascula facta de terra.

f ¶ Viatoria. } vasa fortè, quibus in itinere vtebatur. Accursius.

g ¶ Conditum. } aliàs conditum, id est repositũ: & aliàs creditũ: & tunc idem est sensus. Et no. q̃ in hoc vase condita erat quædam priuata scripta manu patrisfamilias in qua erant nomina debitorum, de quibus erant cautiones publicæ extra vasa.

h ¶ In rationes. } quia destinaret paterfamilias, hoc nomen destino tali sumptui, & sic de aliis.

i ¶ Actorem. } id est, castaldionem.

k ¶ Hic chirographa. } incipiunt verba iurisconsulti: hucusque fuerunt testatoris.

l ¶ Chirographis. } exegit ergo nomina, & pecuniam exactam posui in vase. Accursius.

m ¶ Exactis scilicet istis.

n ¶ Erogata. } id est in vase deposita, sed R. dicit, hic esse falsam literam.

o ¶ Non deberi. } anterior ergo pecunia non debetur, quia fuit exacta: nec secunda, quia nõ erat tempore testamenti: quod esse debet cùm dicitur, lateralia mea, & quia dixit, manu mea scriptis: vt j. de aur. & arg. leg. l. si ita legatum. vel ideò hic secunda non debetur, q̃a ad tempus fuit deposita: q̃ uasi iturus in vrbem: vt §. eod. l. si chorus. §. j. & l. si ita. Accursius.

p ¶ Condiderat. } ante testamentum ita, quòd tempore testamenti erant ibi: alias fecus: vt no. §. proxi. §.

q ¶ De figillaribus. } nomen fortè generis: vel genus venditorum.

r ¶ Emptas. } à figillaribus: puta graues.

s ¶ Nullas. } scilicet lęues.

t ¶ Nec legauerit.] scilicet alias nisi lęues.

v ¶ Emisset. } ars, si aliud dicas, nullũ est legatũ: q̃a de nullo corpore certo

Patria est vnicuique dulcissima

† Fl. respõdit.

† Fl. deest.

† Fl. nec ea sint exacta.

† Fl. in lateralia.

† Fl. respõdit.

† De mortis tẽpore, & tẽpore testamẽti, quod illorũ in legatis debeat inspici, magna est diceptatio inter Docto. decide per gl. & gene raliter omnes, in l. eũ, qui. in fi. de cõdi. & de monstra.

† Fl. membranis.

† Alias, itẽ quęsitũ est.

† Elegantẽr hoc Sęcuolę respõsum explicat Alc. ab Alex lib 3. Genia. die c. 4.

† Fl. habuit

† Fl. respõdit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

certo consistit legatum: fal. enim demonstratio nõ nocet, vt inf. de condi. & demonstra. l. demonstratio. & insti. eo. §. huic. & inf. de auro & arg. l. Quintus.

a ¶ Militiam.] scilicet dari.

b ¶ Cum introitu. ⁊ id est, cum expensa quę fit in ingressu militiæ.

c ¶ Integra. ⁊ scilicet comparari volo.

d ¶ Posse. ⁊ etiam cõsequi expensum introitus. quędam enim expenduntur pro introitu militiæ, vt argum. in authenti. vt iudi. fine quo suffra. §. hęc autem omnia. colla. ij. & facit §. de neg. gesto. l. quæ vtiliter.

e ¶ Danda. ⁊ Sed cõtra, infra titu. 1. l. quæro. vbi huiusmodi sumptus non præstat hæres. Solu. refert inter sumptum, qui sit ut habeatur legatum, & id præstat hæres etiã usufru. legato, ut §. si usufr. peta. l. i. §. i. & hic. an eo iam habito. & tunc nõ ut ibi & de his dicit §. tit. ii. l. apud §. hęres. & facit §. de impe. l. neque.

† Fl. deest emi.

† Fl. deest ipse.

† Fl. respõdit.

† Fl. Idem.

† Fl. Seio libero meo militiã dolego illam. quam militiam & testator habuit.

† Fl. respõdit.

† lib. singulari Qõnũ publicerũ & ciatarum.

¶ Si legatarius, quod sibi debet emi ab hęrede, emat, actionem habet ad pretiũ. Bar.

¶ Alumno præcepit militiam emi† his verbis, Sempronio alumno meo illud, & illud & cum peratatem licebit, militiam illam cum introitu[b] comparari volo: huic quoque omnia integra.[c] Quæsitum est, si Sempronius ipse† eam sibi militiam comparauerit, an pretium eius, sed & id quod pro introitu erogari solet, ex causã fideicommissi ab hæredibus consequi possit? Respondi,† secundum ea, quæ proponerentur, posse.[d]

¶ Si legatur res empta pretium rei debet solui ab hærede, non à legatario. Bar.

¶ Item† testator liberto militiã his verbis legauit, Seio liberto meo militiam do, lego illam militiam, quam testator habuit. † Quę sitũ est, an onera omnia, & introitus militiæ ab hærede sint danda? Respondi† danda.[e]

¶ Legata ab exhæredati substituto nõ valent, etiam si ad eum bona defuncti peruenant per mediam personam. Bar.

¶ Idem.

LEX CL

CASVS.

S I pater.⁊ Titius habens filiũ impuberem, exhæredauit eum, & instituit sibi hęredem Seium ex extraneum, & postea dixit, Si filius meus impubes, quem exhæredaui, decesserit in pupillari ętate, substituo ei dictum Seium meũ hæredem, & Caium extraneum similiter, quem Caium non instituit: nec aliquid de suis bonis ei reliquit: & ab eodem Caio multa legata reliquit quibusdam. Posteà decessit dictus Titius testator, & posteà decessit prædictus hæres à Titio institutus, & instituit sibi hæredem dictum filium testatoris impuberem. Posteà impubes hæres factus dicti Seij decessit in pupillari ętate, & sic Caius substitutus ei, & non à Titio patre impuberis institutus habet hæreditatem tam impuberis quãm patris sui. Quæritur, verũ teneatur hic Caius præstare legata prædicta à se relicta? Et dicitur, quòd non: quia hæreditas patris, scilicet Titij, non peruenit directò ad filium Titij impuberem, quia fuit exhæredatus: sed per successionem, quia ipse impubes successit dicto Seio instituto à patre impuberis. Idem esset multò magis si Titius instituisset vnum suum filium fratrem impuberis, & impuberem exhæredasset, & substituisset impuberi quendam extraneum, puta Caium: & ab eo Caio reliquisset legata quibusdam, & mortuo Titio frater institutus instituisset sibi hæredem dictum impuberem, & posteà impubes decessisset in pupillari ętate, & sic habuisset Caius hæreditatem: quia non teneretur substitutus Caius soluere legata à se relicta: quia non directò sed per successionem ad filium impuberem hæreditas patris peruenit: sed & si intestato mortuo prædicto fratre impuberis successit ei impubes retento eodem casu, non tenetur substitutus impuberi præstare legata à se relicta, & hoc propter eandem rationem. Vel aliter, vt in glos.

Casum ponit.

f ¶ Si pater.⁊ Testator Titium extraneum instituit hæredem: filium pupillum exhæredauit, & ei pupillariter Titium institutum, & Sempronium non institutum substituit: à quibus substitutis reliquit legatum. Tandem Titius decessit instituto pupillo prædicto: & pupillus decessit in pupillari ętate. Vnde bona patris habuit filius, tandem substitutus: & tamen dicit quòd non valet legatum: & redditur ratio. Item dicit, si dictus pater alium filium maiorem instituit, qui posteà fratrem exhæredatum instituit, vel ab intestato habuit eum pupillum hęredem: sicque bona patris ad pupillum. & per eũ ad substitutum peruenerunt: tamen non valet relictum: vt hic, & C. eo. l. cũ quidam. Sed quid erit de relictis à Titio dandis? Dicũt quidam aliud scilicet vt valeant, & præstentur à substituto. Alij dixerunt idẽ, quod hic. & sic fallit quod dicitur §. eo. l. si fuerit. quia ab hęrede hęredis potest legari. Accursius.

g ¶ Plus. ⁊ id est, non tantum in extraneo, sed & in fratre. quasi dicat hic plus tibi dico, & in fratre &c. Vel dic plus, id est, promptius, Accursius.

h ¶ Eius. ⁊ scilicet exhæredati.

i ¶ Bona fratris.] scilicet facta. quod ergo non valet à principio, non confirmatur ex post facto, ut ⁊. de reg. iur. quod ab initio. & facit ad l. §. tit. ii. l. antepen. & ⁊. ad legem fal. qui fundum. §. qui filio. & §. eo. l. ii. Accursius.

¶ Si filius.] CASVS. Titium filium meum impuberem instituimihi hæredem in vna vncia, & ei pupillariter substitui Seium extraneum, & a dicto meo filio reliqui legata quibusdam, quæ quidem videntur repetita tacita a dicto suo substituto: & alium meũ filium emancipatum preterii, qui emancipatus vocabatur Caius: & quendam extraneũ nomine Sempronium instituimihi hæredem in vndecim vnciis. Vnde per prædicta apparet commissum esse edictum de contratabulas per filium meum prędictum emancipatum pręteritum, & contra liter commissum dictum edictum, q̃ nõ solum ipse emancipatus, sed etiam frater eius impubes, & hęres in vncia institutus, potest petere bonorum possessionem contra tabulas meas. Petit ergo filius impubes bonorũ possessionem contra tabulas & ita factum est, quòd dictus extraneus in xi. vnciis institutus est ab hęreditate mea exclusus: & impubes, & frater eius prædictus diuiserunt hæreditatem meã per medium inter se. Posteà decessit impubes in pupillari ętate, & ita medietas hæreditatis meæ peruenit ad substitutum impuberis, id est, ad Seium prædictum. Certè substitutus prædictus tenetur præstare legata ab impubere relicta, non pro vncia tantum in qua fuit institutus impubes, sed etiam pro medietate hæreditatis quam habebat ex persona impuberis mediante beneficio bonorum possessionis cõtra tabulas, scilicet illis legatariis, qui sunt de liberis vel parentibus mei testatoris, vel sunt de aliis exceptuatis personis, quæ sunt numeratæ infrã de lega. præstandis bonorum possessio. contra tabul. petita. l. prima. sed reliquis legatariis præstabit legata habito respectu ad vnciam tantũm, in qua impubes institutus fuit. Sed retento eodem casu, pone, impuberem a me institutum in ix. vnciis, & dictum extraneum institutum in tribus vnciis, & commisso edicto per dictum fratrem impuberis emanciparum, & a me pręteritum accepisse dictum impuberem sex vncias tantum per bonorum possessionem cõtra tabulas, & ita minùs quam prius haberet. Certe substitutus prędictus impuberis, non pręstabit legata aliquibus, nisi habito respectu ad sex vncias tantum, & non ad nouem, in quibus fuit impubes institutus. Sicut enim dictum est augeri legata a substituto præstanda in primo casu huius §. ex eo, q̃ bonorum possessio. contra tabu. plus accepit impubes quam fuerit illud, in quo fuit institutus: sic & vbi minus accepit per bonorum possess. contra tabu. quam fuerit illud in quo fuit institutus, vt dictum est in secundo casu huius §. debent minui legata. Viuianus.

† Fl. institui.

† Fl. fratre.

† Fl. præstat.

† alias sed & ex.

k ¶ Si filius. ⁊ f. impubes, & dic. q̃ pater filium impuberem in vnam vnciam instituit: alium emancipatũ pręterit: pupillo substituit pupillariter: & a pupillo legata reliquit. sed emancipatus rumpit per cõtra tabu. testamentum, & sic aperuit viam succedẽdi ab intestato etiam pupillo instituto, sicq; pupillus ab intestato succedit. Quæritur, qualiter ipse vel eius substitutus dabit legata?

l ¶ Et substitutum. ⁊ a quo saltem tacite, relictum intelligitur repetitum, vt §. tit. ij. licet Imperator.

m ¶ Ex semisse. ⁊ nam non eò minùs succedit ex pupillaribus tabulis substitutus, q̃ testamentum paternum fit ruptum: quia hic filius ex testamento succedere valens maluit ab intestato succedere: nec pro eius parte, sed fratris tantũm fuit ruptum testamentum, vt §. de vulg. substi. l. ij. § planè & Lex duobus. §. fi. & l. seq. & §. de inof. test. l. Papinianus. §. sed nec impuberis.

n ¶ Ex reliquis. ⁊ scilicet quinque vnciis.

o ¶ Ex parentibus ⁊ & quibusdam alijs coniunctis, vt ⁊. de leg præstan. l. ii. & iij. Accursius.

Institu-

a ¶ Institutus.] scilicet impubes a patre, cui est pupillariter substitutus datus. Accursius.

a ¶ Bonorum possessione. ⁊ ut in primo casu.

c ¶ Deducitur. ⁊ ut in secundo. & caue tibi, quia hic §. nil facit cum principio huius legis. Itẽ not. hic argumẽtum est ad numerũ vnciarũ: hęreditas tamẽ totalis, nec fit maior, nec minor. Itẽ nõ obstat ⁊. ad legẽ Falc. l. i quãtitate. vbi si, pdest augmẽtũ, nec nocet diminutio legatariis: q̃ a de alio augmẽto ibi ďc. & facit ad hũc. § ⁊. de ꝛtabu. l. iij. §. si qs. & l. putauit. §. fi. & l. si ex duobus. & ⁊. de colla. bono. l. j. & ⁊. de le. pstã. l. filiũ §. erit. & l. legatus. & §. e. l. cũ patronus. & §. tit. j. l. cũ pater. §. cũ existimaret & §. e. l. post emãcipationẽ. i pri. & ⁊. ad legẽ Falci. i rõne. §. ij. & §. ubi pupil. educ. de. l. iiij. in fi. & §. de adop. l. per adoptionem. Acc.

† Fl. possessionem.

† Fl. augentur.

† Fl. Sic & vbi.

quoque, si ex dodrante institutus[a] commisso edicto semissem acceperit bonorum possessionis †, ex semisse tantum legata substitutus debebit. Quomodo enim augetur †, vbi amplius est in bonorum possessione[b]: sic vbi † minùs est, deducitur[c].

Digestorum, seu Pandectarum.

LIBER XXXIII.

INFORTIATI IX.

De annuis, & menstruis legatis, & fideicommissis.

TITVLVS I.

¶ DE ANNVIS, & mẽstruis legatis, & fideicõmis.

C Vm in annos. CASVS Lehaui Titio cẽtum cõbes frumenti ĩ annos singulos, & non dici in quo loco soluat ei hæres meus quolibet anne. Certè tenet ei soluere his meis ubi ipse his hẽtdo miciliũ, & ubi est maior pars hęreditatis. Quocũq; ergo loco de his duobus petat ab eo Titius legatari*, dẽt ei dare. Nam & ita eẽt si ꝓmisisẽt Titio ꝓ stipulationẽ dictos cẽtum corbes frumẽti singulis annis, uel alio modo essem debitor in dictis centũ corbibus frumẽnti annuis. Vi.

† Fl. Pomponius lib. 5. ad Sabinum.

† Flo. petatur.

† lib. 6. ad Sabinum.

¶ Vlpianus. †

LEX I.

V m in annos singulos quid legatum sit, neque adscriptum quo loco detur: quocunq; loco petetur, dari debet: sicuti ex stipulatu, aut nomine facto peteretur[d] †.

¶ Si mora particularis aufert commodum totius partis, obligatio statim ad totale interesse committitur. Bartolus.

I ¶ Idem. †

LEX II.

N annos singulos hæres damnatus, sine re me fundo[e] vti frui, si initio[f] anni quo colere deberẽ moram fecerit, licet posteà patiatur, quia cultura † sim exclusus, tamen totius nnni nomine mihi tenebitur: quemadmodum si diurnas operas Stichi dare damnatus, nõ à manè, sed à sexta diei hora det[g], totius diei nomine tenebitur †.

¶ Legatum annua, bima, trima die, debet præstari p annuas præstationes æquales, nisi alia mens testatoris appareat. Bar.

¶ Idem. †

LEX III.

S I legatum † sit relictum annua, bima, trima die, triginta fortè[h]: dena per singulos debentur annos, licet non fuerit, adiectum ęquis pensionibus: proinde & si adiectum fuerit, pensionibus, licet non sit insertum, æquis: item & si scriptum fuerit, æquis, licet non sit adiectum, pensionibus: dicendum erit, æquas fieri. Sed si adiectum sit, pensionibus inæquis, inequales debebuntur.

¶ Quæ ergo debeant, videamus. Et puto eas deberi (nisi specialiter[i] testator electionem hęredi dederit) quas † vir bonus fuerit arbitratus: vt pro facultatibus defuncti, & dispositione patrimonij debeãtur. Sed & si fuerit adiectum, boni viri arbitratu: hoc sequemur, vt ꝓ portione † patrimonij, sine vexatione[k], & incõmodo[l] hęredis fiat. Quòd † si ita, Pẽsionibus, quas putauerit legatarius: an totũ petere possit, videamus. Et puto totũ simul nõ petẽdum: sicut & in hæredis electione[m]. Fieri enim pẽsiones debere testator voluit: quantitates duntaxat pensionũ in arbitriũ † hẽdis, ba, pensionibus, quas putauerit hæres. non possit differre hẽs solutionem dictorũ triginta usq; ad finem triennij. Si autẽ ita dixissem, Hæres meus Titio decem trima die dato: perinde est, ac si dixissem annua, bima, trima die: unde quod dictum est in xxx. dicto Titio legatis, erit in dictis decem.

¶ Si cui certa. ⁊ Legaui Titio c. & donec ei præstentur per hæredẽ meũ, iussi eidem Titio præstari quolibet anno decem nomine usurarum. Certè legatũ de c. ualet, & etiam legatum usurarum prædictarum, si est intra legitimum modum usurarum: aliàs non. Viuianus.

h ¶ Fortè. ⁊ sub dubio fortè &c. ut & §. de arbi. si duo. & dic dena. i. decem: ut & §. ti. ij. si quis testamento. Accursius.

i ¶ Nisi specialiter. ⁊ subaudi maximè, ut apparet per id quod subijcit: sicut & in hæredis electione.

k ¶ Sine vexatione. ⁊ scilicet magna. Accur.

l ¶ Et incõmodo. ⁊ intolerabili: ut ⁊. de verb. signif. l. nepos. Accur.

m ¶ In hęredis electione. ⁊ scilicet diceremus hęredem nõ posse totam pręstationem differre vsque ad triennij finem. Sic ergo per l. istam exponuntur leges, quæ dicunt annua bima, trima die aliquid soluendum: vt C. de rei vxor. actio. l. j. §. exactio. & §. de pign. act. l. fi necessarias. §. fi annua. & §. de pact. dot. aliud. & de contrahen. empt. sed celsus. §. j. Accursius.

Vsuras.

e ¶ Fundo. ⁊ quod perinde est, ac si vsusfructus relinqueretur: ut §. de vsufru. l. si quis ita. & inf. tit. ii. l. patrimonij.

f ¶ Si initio. ⁊ igit in initio anni est soluendum: quod dic, ut no. C. quando dies leg. ce. l. j. ad quod est §. loc. fi in lege. §. colonus. & de dolo. l. rem quandam.

g ¶ Det. ⁊ id est dare paratus sit in primis sex horis: ut ⁊. de ope. liber. l. iij. & facit §. tit. j. l. is q. & ⁊. tit. j. l. vj. & ⁊. de verb. sign. l. ij. §. j. & de vsufru. l. quæsitũ.

S I legatum. ⁊ CASVS. Legaui Titio xxx. libras Bonũ. annua, bima, trima die ęquis pẽsionibus: certe in quolibet triũ annorũ debet habere Titius ab hærede meo decem: & idem est, si non posui in legato dicta verba, æquis pensionibus &c. & idẽ si dixissem, Lego Titio triginta libras Bono. annua, bima, trimadie pẽsionibus: & idẽ si dixissem, æquis. & non apposuissem ibi, pẽsionibus: nam semper habebit decem quolibet anno. Sed si ita dixissem, Lego Titio triginta annua, bima, trima die inæquis pensionibus: inæquales pẽsiones, siue partes dabuntur ei quolibet de dictis tribus annis in dictis triginta. & certè arbitrio boni viri. Sed ispician tur facultates defuncti, & dispositio eiꝰ patrimonij. Idẽ, si expressissem ego testator dãdas pẽsiones Titio arbitrio boni viri. Sed quid si ita dixissem, Lego Titio triginta annua, bima, trima die pẽsionibus, quas putauerit idẽ legatarius? certè nõ poterit petere Titius tota triginta in primo anno. Vlui enim fieri portiones de dictis triginta per singulos de dictis tribus annis, & posui in arbitrio legatarii solummodo quantitates pensionũ? Et quod dixi in legatario, idẽ est in hęrede, ut si posuissem in d. lega. hæc vertionem dictorũ triginta usq; ad finem triennij. Si autẽ ita dixissem, Hæres meus Titio decem trima die dato: perinde est, ac si dixissem annua, bima, trima die: unde quod dictum est in xxx. dicto Titio legatis, erit in dictis decem.

† alias quia tũ à cultura.

† Fl. tenet.

† lib. 24. ad Sabinũ.

† Ista lex est multum nota. & singularis secundũ Bar. hic.

† Fl. qui.

† Fl. depositione. aliàs portione.

† Fl. positione.

† Fl. quid. addita iterrogatione in fine clausulæ.

† Flo. arbitrio.

Annua, bima, trima die soluere quid sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vsuras.⁊ ſ. certas, ut patet: quia dicit, certum &c. aliud ſi non expreſsiſſet, certum quid, uel certam quantitatē: ſed ſimpliciter dixiſſet vſuras, ut §. de vſur. quo ſi ſtipulatione, & §. d iure do. l. cū poſſ. §. gener. & ſ. de verb. obl. l. triticum. & l. it a ſtipulatus.

b ¶ Preſtari. ab hęrede.

c ¶ Probabile. ⁊ Quis eſt probabilis? ¶ Reſpon. vt C. de vſur. l. eos. & ſic etiam per teſtamentū non debetur vſura ultra legitimum modum: & facit §. de vſur. l. placuit.

SIn ſingulos. ⁊ CASVS. legaui Titio decem in ſingulos annos: certē cuiuslibet anni unum eſt legatū: & primi anni eſt purum legatum: ſequentium autem annorum legata ſunt cōditionalia: quia ineſt conditio ſi viuat legatarius. Vnde primū trāſit ad hęredē legatarij: ſequentia antē non. Quod eſt notandū, q̄ vltimum eſt uerum, ubi legatarius ante mortem ſuā tetigiſſet de ſecūdo anno, uel tertio, uel quarto uel quinto, uel ſexto, uel de alio: nam tūc bene tranſmitteret ad hęredem ſuum, ut i ea lu. ſeq. Vi.

d ¶ Non tranſire. ⁊ ſecus in aduocatis fiſci ut C. de aduoc. diuerſ. iudi. poſt duos. ſed dic, imo cōſonat huic. Itē quod dicit hic, uerum eſt, niſi exonerandi hęredis gratia fuerit legatū per annos diuiſum, ut ſ. qū di. leg. ce. l. nec ſemel. circa prin. & l. ſi cū præfinitione. in princ. & l. firmio. §. ſi quæ ſunt cōtrā. Vel. ibi cum non cauſa alimentorum fuit relictum, hic ſic. Vel. in l. ſi cum præfinitione. certum tempus fuit adiectum. Prima vera. Itē ſecus in ſtipulatione, quā hic dicat in legato: quia facta ſtipulatio etiā in ſingulos annos vna eſt, nec finit morte ſtipulatoris. Idem in donatione cauſa mortis: vt ſ. de uerbo. oblig. l. ſi ſtichū §. ¹ & de do. cauſa mor. l. Senatus. §. fin. & ſic, quantum ad præſumptionem temporalem. faciunt differentiam inter legatum relictum in ſingulos annos, & ſtipulationem: licet M. & B. inter ſe diſſentientes aliter dicant: ut not. C. de præſcript. xxx. anno. cū notiſſimi. §. pe. Item facit ſ. quando. di. lege cū in annos. & ſ. eod. in ſingulos. & l. cū in annos. & ſ. tit. ſ. l. cum vſusfructus. & ſ. ad leg. fal. l. ſ. §. ſi in annos. Accurſius.

AVobis. ⁊ CASVS. Inſtitui mihi quatuor hęredes, pone: & à duobus ex eis dedi multa legata quibuſdā: & poſtea ita dixi, A vobis quoq; cæteri hęredes, peto, ut uxori meæ præſteris quo ad viuet, x. aureos annuos. Me mortuo vxor mea vixit per quinque annos: & quarto menſe ſexti anni deceſsit. Certē debent habere hęredes ſui integrum legatum ſexti anni. In initio enim cuiuslibet anni cedit dies annui legati. & h. d. Vinianus.

e ¶ Deberi ⁊ cedit enim dies huius legati in initio cuiuslibet anni, vt ſ. eod. in ſingulos. ſed non vt deberi niſi pro rata anni ſexti, vt §. de vſufruct. l. ſi operas. & l. ſed & ſi quis. §. ſi operas. Solu. ibi delicto fuit amiſſus uſusfructus, ſcilicet capitis diminutione: hic morte, ut argu. ſ. eod. in ſingulos. & §. quibus modis vſusfruc. amit. l. ſ. §. ſi non mors. Vel ſol. ut ibi. Item facit ſ. de ſtipula. ſerno. ſeruus cōmunis. §. cum ſeruus. & C. de aduoca. diuerſo. iudi. poſt duos. §. his. & infrā eodē. l. ſi ita. Argu. ptra. C. de aduoca. diuer. iudi. petitionem. §. quando.

ADDITIO Pro ſolutione huius contrarij, die vt dicit gloſſ. qa nihil ad hęredem tranſit, ſubaudi, niſi ſalariū illius anni. & no. in l. poſt duos. eod. titu. fan Bartol.

ANnuam. ⁊ CASVS. Titius reliquit in ſuo teſtamento ciuitati Bononiæ annuas centum libras Bonon. cauſa faciendi curri pallium ad porthecam, & roncinum, & accipitrem in caſtaracula: cui ludo, ſeu quibus ludis noluit præſidere hęredes ſuos. Poſt mortem huius Titij hęredes præſtiterunt Communi Bononiæ centum libras quolibet anno, pone p quatuor annos: & quolibet anno præfuerunt dicto ludo: & poſteà deceſſerūt. Petit in ſequenti anno Cōmune Bononiæ ab hęredibus dictorum hęredum Titij, ut dent centum libras cauſa faciendi dictum ludum: dicunt hęredes hęredum, Nos non tenemur amplius præſtare: centū quia hęredes Titij, quorum hęredes ſumus non poſſunt præſidere ludo, ſicut teſtator præcepit. Certē dicitur hic, quòd non obſtante allegatione hęredū, debēt centum præſtare Communi Bononiæ quotannis, id eſt, ſingulis annis in perpetuum, & ita quāuis morte legatarij peraat annuū legatum, ut §. l. proxi. non tamen morte hęredis, ut hic. V i.

f ¶ Ad ludos. ⁊ ſacros. quibus honeſtas, & verecundia moribus caſtis ſeruata, perſeuerat, ut C. de ſpecta. l. j. & de maiuma. l. j. libr. xj. Azo. Aliud ſi ad impudicos: nam tunc non in perpetuū præſtaretur, ſed nullo modo, uel in aliud opus reipublicæ, expenderetur, ut ſ. de admini. re. ad ciuita. perti. l. legatum. §. fi. Accur.

g ¶ In perpetuum. ⁊ plus ergo eſt in hoc legato, quam in vſufru. legato quia tempore finit, ut ſ. ti. j. l. ſi vſufruc. municipibus. ſecū dū Ro. & facit §. ti. iij. l. ciuitatibus. & ſ. eo. l. pe. & ſ. de uerb. ob. l. ſi Stichum. §. j. Accur.

QSVS. Titius inſtituit ſibi hęredes duos ſuos filios, & duas ſuas filias, & Seium extraneum: Caium & Martinum dedit tutores dictis ſuis filijs: qa impuberes erāt. & ita poſteā ſubiunxit in teſtamēto, filij, filiæque meę ibi morentur, vbi vxor mea eorū mater eos morari volet: eiſq; filiis, & filiab. meis Seius prædictus hęres meus in annos ſingulos, inq; pueros, puellaſq; ſingulas det noſe cibarij aureos x. Mortuo iſto Titio teſtatore mater dictorū puerorū poſuit eos ad ſtandum, & ad morandū cū Sempronio. ven it nunc Sēpronius apud quē collocati ſunt pueri, ad Seium hęredem, & Caium & Martinum tutores: & petit ab eis decem aureos pro hoc anno pro cibariis dictorū puerorum. di cit Seius hęres tutoribus, Accipiatis ſi voltis decē aureos de hęreditate, & date Sempronio: dicūt tutores, Nos nolumus ei aliqd dare. Modò q̄ritur, nunq d actione ex teſtamento poſsit agere Sempronius ad dictos decem aureos? Et dī quòd non, vſq; illud, Pomponius &c. & dimitte ibi, & vade infrā per uigintilineas ibi. Itaque hęc Quinti Mutij &c. & ibi reepilogat, & examinat dicta verba Titij teſtatoris, filij, filiæque meę ibi morentur &c & illa, eiſque hęres meus &c. Et dicit, quòd dicta prima uerba non pariunt aliquam obligationem, ſcilicet vt omnimodo teneantur filij ibi morari, ubi pater iuſſit, vel mater ex iuſſu patris: ſed pertineut dicta uerba ad conſeruandam authoritatem defuncti. Vnde ſecundū iuſsionem iudicis debēt morari. vbi pater iuſsit, uel mater. Ex iuſſu patris autem non debēt morari. Quid enim ſi iudex cognoſcit, nunc eſſe Sodomitas, uel adulteratores illos, apud quos iuſsit pater filios ſuos morari, vel mater ex iuſſu patris: quod quidem pater neſciebat tempore, quo fecit teſtamentum? Certē non debet pmittere iudex apud illos morari. Item dicit ibi, ſi autem pro cibariis &c. quamuis dictum ſit in principio legis q̄ Sempronius, apud quem filij collocati erant, nō poteſt agere ad decem aureos actione ex teſtamento contra tutores: tamen ita diſtinguo: aut ſunt relicti decem aurei gratia filiorum, aut gratia Sempronij prædicti. Primo caſu poteſt agere Sempronius cōtra tutores iudicis officio, ſi ipſe Sempronius erat bonus homo gratia autem puerorum ſemper præſumuntur relicti dicti decem aurei, niſi cōtrarium appareat. Secundo caſu poteſt agere Sempronius bonus homo exiſtens actione ex teſtamento: & hoc uſque in finem legis. Modò reuertaris ad uerſiculū, Pomponius &c. & ibi ponit quædam exempla de is quę pertinent ad authoritatem teſtatoris, & non ad obligationem; puta, inſtitui te ſolum hęredem, & iuſsi tibi, ut faceres mihi monumentum, quod conſtet centum,

Certe

a Id probabile eſt, qd per ſe, uel aliis incū facit adminiculū. Sal. in l. ad probationem. j. C. de proba.

† Fl. debeatur.

† Fl. uelut.

† Fl. deeſt &.

† Fl. hactenus.

¶ li. 62. ad edictum.

† Fl. decem aliquid.

§ lib. x. Reſponſo.

† Fl. uiuet.

† Fl. uti.

† Fl. fuit.

† In quibuſdā lex eſt.

† lib. 01. Rſiſor.

† Fl. ciuitate.

† Fl. uoluiſſet.

† Fl. lib. 8.

¶ Adde, in ſocietate culpā conſiderari & ei aſcribi, q eam cōmiſit. uide in l. pen. §. naue. §. pro ſoc. & in l. ſi vt certo. §. nūc videdum. §. cōmodati.

† Fl. ius ſū.

† Fl. eo mo tari.

† Ex ſuperioribꝰ apparet hoc collatū fuiſſe in uoluntatem matris non patris. Itaq; legendum mater, potius quā pater. videtur

† Fl. & magis.

† Fl. omnimodo. & paulò poſt

† Fl. ferum tur.

† lib. 5. ad Lulham & Papiam.

† Fl. uſufructū.

† Fl. Fructuarius.

† Fl. nō relinquet alias hęredi ſuo in eos fructus actionē non relinquat.

† lib. 7. Reſponſo.

Certe potes facere monumentum, ſi vis, alias non cogeris: ſecus ſi haberes cohęredem retento eodem caſu: quia tunc poſſet te cogere eo hęres tuus actione familiæ erciſcundæ. ſed & ſi cohęres tuus paratus ſit pro ſua parte facere, poteſt te cogere pro tua. Secundum exemplum eſt, cùm iuſsi hęredi meo, vt poneret in municipio imagines. nam non poteſt compelli, niſi gratia honoris municipij hoc iuſsiſſē. Vinianus.

a ¶ Eiſque. ⁊ hęc eſt duplex. nam vel filiis, vel illis apud quos debent alij, poteſt attribui: vt in ſ. l. Itē poteſt eſſe, quod ſoli filii, vel quòd ſoli alij, vel etiam tertiò, quod filii cum aliis ſunt hęredes. Item & nor. duo præcepta: vnū vbi debet morari: alterum de alimentis.

b ¶ Agere poſsit. ⁊ ille, apud quem erunt, ſcilicet aliqua actione, ſed iudicis officio: vt ſ. in ſine dicēs. Azo.

c ¶ Vti poſsint. ⁊ ſ. ſi velint: ſed non compellunturⁿ, niſi vt in fine dicet.

d ¶ Pomponius. ⁊ circa prædicta clarius reſpondens, & præmittens duo ſimilia. Primū de monumento: ſecundum de imagine.

e ¶ Si velis facere. ⁊ imò & pontificali authoritate vel iudicis officio eſt cogendus: vt ſupra, de peti. hęre. hęreditas. §. fi. & §. famil. erciſc. his conſequenter. §. ſed & fi. & ſ. ea. l. in fi. Accurſius.

f ¶ Intereſt illius. ⁊ qa ibi ſepeliretur: vt §. de relig. l. familiaria. & l. ſequen.

g ¶ Habebitis. ⁊ ſcilicet ſi alterutter veſtrum parere voluerit: aliogn communis culpa poterit opponi agenti: vt ſupra, de lega. 1. nihil. §. i. & ſupra de lega. 2. l. cū pater. §. libertus. Accurſius.

h ¶ Nulli competit. ⁊ etiam ſi ad eius commodum aliquis ſe proferat: & facit ſ. de priui. credi. l. Aufidius.

i ¶ Itaque. ⁊ redit ad primum caſum huius leg.

k ¶ Iuſſerit. ⁊ facit §. de adminiſtra. tuto. l. quidam decedens. §. vſque. & de confir. tut. l. vtilitatem. & vbi pupil. edu. de. l. i. Accurſius.

l ¶ Hoc ſermone. ⁊ eiſque hęres meus in annos &c. & §. in principio huius legis.

m ¶ Debeatur. ⁊ quod poteſt præſumi, ſi ſunt alij hęredes, vel etiam cohęredes his pueris, & ex annuis cibariis decem pro magna parte ſuperabundabit: & ſic habet locum actio ex teſtamento: ſi autē ſoli ſi lii, tunc officio iudicis tantùm vel actione ex teſtamento, ſi gratia eorum, apud quos morarari debent, eſt relictum.

n ¶ Vtile. ⁊ ſcilicet vſum Accurſius.

o ¶ Videatur. ⁊ niſi aliud liquet. Accurſius.

INſingulos. ⁊ CASVS. Legaui Titio centū annua: certe iſtud legatum habet vnam ſimilitudinem cum vſufructu ſimpliciter legato, & tres diſſimilitudines. Similitudinem habet cū vſufructu: quia ſicū: vſusfructus finitur morte vſufructuarii, ita & dictum annuum legatum finitur morte legatarii. Prima diſſimilitudo eſt inter ea, q̄ vſusfructus bene finitur, & maxima, & media capitis diminutione: annuū autē legatum nō finitur. Secunda diſſimilitudo eſt q̄a vſusfructus ita poteſt legari, Titio vſumfructū fundi lego, & quotiescumque capite diminutus fit, eundem vſumfructum ei do. Quæ quidem adiectio in annuo legato nihil operatur: quia annuū legatum capitis diminutione perire non poteſt, vt dictum eſt. Tertia diſſimilitudo eſt, quia ſi vſufructuarius decedat, nihil tranſmittit de vſufructu ad hęredem ſuum, etiam ſi maturis fructibus nondum perceptis deceſſerit: ſed ille qui habet legatum annuū, ſi decedat in ingreſſu alicuius anni, puta ſecundi, vel tertij, uel quarti, vel ſequentium, illius anni totum legatum ad hęredē ſuum tranſmittit. In mitio enim cuiuslibet anni cedit dies annui legati. Vinianus.

p ¶ Finiatur. ⁊ vt & in ſitu. de vſufruc. §. finitur. & §. eodem. l. ſi in ſingulos. ſecus in ſeruitutibus prædialibus: vt §. quēadmodum. ſeq. amit. l. iii.

q ¶ Non finitur. ⁊ ſcilicet legatum in ſingulos annos, relictum: qa legatum ſequentis anni eſt aliud legatum & ſic iſtud habebit legatarius Plura enim ſunt legata: & ſic in capite cuiuslibet anni inſpicitur, an ſit capax, vel non: ut ſupra cod. §. ſi in ſingulos. & ſ. eod. cum in annos. ſed ſecus eſt in vſufructu, cùm legatum eſt ſimplex, non in ſingulos annos. Et ſecundum hoc exponēs capitis diminutione, ſcilicet maxima & media, non minima. Et hic eſt contra C. de vſufructu. l. corruptionem. Vel dic etiam minima, ſi eſt relictus vſusfructus in ſingulos annos ſecus ſi ſimpliciter: quia tunc non minima, vt ibi. Vel die ſecundum mra vetera, vt quocunque modo relictus, ſcilicet vel ſimpliciter, vel in ſingulos annos, pereat capitis diminutione etiam minima: hodie ſecus: vt d. l. corruptionem.

r ¶ Ei do. ⁊ vt & ſup. quibus modis vſusfru. amit. l. ſi cum. & l. reptum. in principio & ſecundum R. hoc caſu videtur perpetuò relictum, ſi ciuitati uel templo ſic relinquitur, niſi aratrum patiatur: ut ſupra quibus mod: vſusfru. amittatur. l. ſi

vſusfructus. ſed certè imò & alio modo poteſt finiri: vt ibi no. Accurſius.

s ¶ Non relinquat. ⁊ vt & nota. inſti. de re. diuiſione. §. is verò. Et no. in prin. huius legis vnam conuenientiā: quia vtrunque morte natu: ali finitur. Poſteà tres differentias: prima, cùm dicit, ſane &c. Secunda cùm dicit, vſufructu &c. tertia cùm dicit, illud certè eſt. & facit ad legē iſtam §. quibus modis vſusfructus amittatur. l. ſi vſusfru. meus. & §. de vſufructu. l. ſi quis ita. & l. defuncta. & ſ. tit. primo. l. patrimonij. & ſ. ad legem fal. cidiam. l. pœnales. in princi. & §. de capitis diminutione. l. legatum. & C. quādo dies lega. cedat. l. j. & §. de cuictio. l. ſi rem quam. §. fin. & §. ſi vſusfructus peratur. l. vtiſrui. §. fin. & §. eo. l. à vobis. & ſ. eo. l. codicillis. & ſ. tit. i. l. habitationis. & l. licet. & l. generali. Accurſius.

FVndus. ⁊ CASVS. Duobus meis libertis legaui centum corbes vini, & centum frumenti in annos ſingulos, & iuſsi, quòd pro his legatis conſequendis ab hęrede meo haberent in pignore fundum meum Titianum. Me mortuo petebant dicti liberti ab hęrede meo, vt caueret eis cum ſatiſdatione, de præſtandis eis dictis

legatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

legatis quolibet anno: & hęres noluit satisdare. Certè possunt, & debent dicti liberti legatarij mitti in possessionē dicti fundi Titiani, & aliarum rerum hęreditariarum causa rei seruandę, id est, legatorum seruandorum. & hoc dicit. Viuianus.

a ¶ Petetur. § vt & §. de transac. l. cum hi. §. si vni. Nam testamento potest cōstitui pignus: vt & §. de pign. actio. l. non est. & C. communia de lega. l. j.

b ¶ Paulus notat. § scilicet esse verū, quod dictum est. Vel dic, notat scilicet, infrā scripta: id est, notabiliter dicit. Accursius.

c ¶ Mittatur. § si non satisdetur. Quinimò etiā in res hęredis post suōr menses: vt C. vt in poss. leg. l. certa. cum enim sit cōditionale huiusmodi legatū quo ad sequentes annos debet satisdari: vt J. ad l. Falcid. j. §. fi in annos. Accursius.

Eio amico. §

CASVS Titia habebat vnū suum bonum amicū, qui vocabatur Seius: cui Seio ipsa cōcesserat vnā suam domum ad habitandum, quia ipse multū bene se habebat circa negotia Titiæ. Itē habebat hęc Titia tres filios: sed licet vnam fœminam & duos masculos. Hęc Titia fecit testamentū & instituit sibi hęredes dictos suos filios, & filiam: & ita posteā locuta fuit, Seio amico fidelissimo volo præstari annuos senos aureos & habitationem, qua vtitur, si ipse voluerit interuenire negotiis suorum meorum eodē modo, sicut interuenie bat meis negotiis. Mortua posteā hac Titia ambo filii sui masculi decesserunt, & ita per casum mortis factum est, quò minùs dictus Seius posit interuenire negotiis omnium trium filiorum Titiæ testatricis. petit nunc Seius tertiam partem dictorum legatorum, dicens separatum interesse negotiis filiæ Titiæ, quæ viuit. Filia Titiæ viuens dicit q̄ non tenetur ei præstare: quia testatrix legauit ei sub conditione, si interueniret negotiis filiorum suorum, qui erant tres: nunc autē non est nisi vna: ergo non potest interuenire negotiis omnium, sicut testatrix videtur voluisse: ergo non adimplet conditionem: ergo non potest habere legatum pro aliqua parte. Sed certe ipsa malè allegat: qa conditio adimplenda per Seium, bene recipit diuisionem, & pecunia legata eidem Scio bene recipit diuisionem. Vnde bonum est, q̄ pro ea parte, quā potest adimplere, & adimplet conditionem, pro ea habeat legatum.

¶ Medico § Legaui medico Sempronio ea, quæ viuus ei præstabam debite ea videor ei reliquisse, quæ ei singulis annis præstare solitus erā & perpetuam quasi præstationem habebit: puta, quia ei dabā vel mittebā quolibet anno quatuor libras piperis in Natiuitate, eo q̄ ipse videbat vrinam meam, cum patiebar, & dabat mihi consilium, si autē inuitabam eum quandoque ad comedendum mecum, vel si mittebā ei quandoque vnum farculum, hoc non videor ei legasse.

Vxori § Legaui vxori meæ aureos c. præter id, quod ā me vino annui nomine accipiebat: dabā enim ei sorte quolibet anno vnā gonellam. nunquid ei legasse videor centū aureos annuos, & vnā gonellam annuam. Et dicitur, q̄ non: imò semel tantum centū aureos, & annuā vnam gonellam. ¶ Libertis dari. § Habebā libertos, quibus præstabā habitationē: & cū vn̄ eorū esset meus actor, siue castaldus, & alter esset medicus, præstabā castaldo sumptus pro iumentis meis quæ custodiebat & præstabam medico sumptū, vt me, & filiā meā curaret, fe ci ego patronus testū, & ita in eo dixi, Libertis meis dari volo ea, quæ viuus præstabā. Certe debetur ei dicta habitatio, non autem dictus sumptus iumentorum, vel medicamentorū. & hoc dicit hic §. Vi.

d Meis. § l. Titiæ testatricis. Et sic apparet, q̄ filiorum gratia fuit conditio apposita. Accursius.

e Viuentis. § nō etiam morientium: quia in eorū vtilitatem fuit conditio apposita, vt in principio legis patet: & quia etiam in eorū p

F. pignus esse.

Fl. est.

Lib. 8. Responso.

Fl. deest testatricis.

Fl. decesserunt.

Fl. recipere ent. aliàs reciperet.

ad intell. huius text. uid. Io. Hamihel. in l. nemo. nu. 493. deleg. primo.

Fl. Viua.

sona conditio casu solummodò fortuito deficiebat: vt J. de condi. & demonstra. l. in testamēto. & l. cùm ita datur. & sic nō obstat cōtrariū C. de institu. & substitu. l. j. & J. eod. Mæuia. vbi nō per casum. Item nec C. de lega. l. j. vbi non contemplatione hęredis: vel dic, refert, an hic Seius adhuc non cęperat gerere: & tunc indistinctè deficit, cuiuscunque causa sit conditio inserta: an verò cœperat: & tunc distinguitur, an impediatur casu: ut & tunc deficiat: aliàs secus, si non casu: vt J. de condi. & demōstra. l. illis libertis. Et secundum hoc in l. C. de lega. l. j. cœperant iam morari, prima placet. Item no. q̄ hic casus in aliquo nocet Seio, in aliquo prodest. Nocet in partibus defunctorum: nam licet non stet per eum, & sic habere debet: vt J. eo. Mæuia nocet ei casus: at prodest, vt non toto legato careat, licet non totam conditionē impleat, quod aliàs nocet: vt J. de condit. & demonstrat. l. qui duobus. scilicet, quia stat per eum. Item contrà §. de condit. infer. l. legatum. Item contrà J. de adimen. leg. l. Caio. §. j. & l. Stich. §. fi. Sed ex suprà dictis apparet solutio: & facit ad legem istā C. de lega. l. j. Item facit J. de cōdi. & demōstra. l. penul. §. j. & §. ij. & J. titu. j. l. cui. & inf. eod. l. annua. & distingue, vt no. C. de institu. & substitu. l. j. Accursius.

f Habuerunt. § vt vna comestio, vel par gallinarum & similia. hæc enim non debentur: vt arg. J. tit. j. Sempronio. & §. tit. j. qui saltum. & inf. eod. §. fi.

g A Męuio. § aliàs a me vino: aliàs a Mæuio.

h Annuum. § scilicet, quòd præstatur a Mæuio.

i Et semel centum. § facit §. de actio. emp. si venditor hominis. & inf. de dote prælega. l. Seia. nec est cōtrà. C. de leg. l. j. quia ibi apparet esse aliud ex voluntate defuncti.

k Viua § aliàs viuus.

l Præstabitur. § vt infrà titu. j. Sempronio. & §. eadem. l. §. medico. Accursius.

m Actori. § i. castaldioni quondam seruo: sic ergo ex superuenięti dignitate, id est, libertate aliquid immutatur: sic §. de procura. l. filius fami. §. fi. & l. vel hęreditas. & §. de adopd. in omni.

n Acceptabat. § cum erat seruus. Accur.

Cvm in annos. § CASVS Legaui Titio c. in singulos annos: certè cuiuslibet anni est vnū legatum, & sic plura sunt legata: & in principio cuiuslibet anni debet inspici, vtrum Titius legatarius sit capax, vel non. Si sit capax, consequetur legatum: aliàs non. Idē est si legaui Sticho seruo Titij centum in singulos annos: nam in principio cuiuslibet anni debet inspici, vtrū Titius dominus sit capax, vel non & si sit capax consequitur legatum seruo suo relictum: aliàs non. & hoc dicit. Viuianus.

o Placet. § dic vt no. §. eo. l. fi singulos.

p Dominorum. § ut & §. de leg. ii. l. debitor. §. fi. & inf. quando dies legat. ce. cùm in annos. Item ex sua. vt eo. tit. l. Firmio. §. j. Accur.

Caius. § CASVS Caius Seius habēs prædia Pontiana ad burgū Panicalis, & habēs prędia Luciana ad sanctā Mariā in mōte, legauit Mæuię dicta prædia Pontiana, & Seię dicta prędia Luciana, & posteā ita dixit: Præstari autē volo ex prędiis Pōtianis, p̄diis Lucianis annua arūdinis milia ccc. & salicis mūdę annua librarū singula milia, causa releuādi fortē multas vineas, quæ erāt in dictis prædiis Lucianis. Mortuo dicto Caio Seio, Męuia quæ habebat p̄dia Pōtiana, p̄stitit per ores annos, pone, dictas arūdines, & salices Seiæ, quę habebat prædia Luciana. Postea decessit dicta Seia, quæ habebat dicta p̄dia Luciana quib. debebāt dari dictę arūdines, & salices, q̄rit nūquid extinctū sit dictū legatū annuę arūdinis, & salicis? Et dr, q̄ sic, quia annuū fuit legatū, cuius petitio cōpetebat Seiæ: non aūt fuit seruitus in rem.

Fl. pagis Mæuię.

Fl. Potitianis.

Flo. deest ex.

Aliàs. Lucianis.

Fl. Lutatianis.

Fl. trecena.

Fl. Lutatiana.

Fl. sunt.

Lib. 4. Rūforum.

Fl. puberem.

Fl. uiuat.

Fl. interueniat.

Fl. ame viuo.

Aliàs, vinus.

Fl. deest autem.

Fl. nō debebitur.

Fl. quem.

li. 21. Quęstio.

li. 13. Responso.

in rem, uel in personam. Si autem fuisset seruitus in rem, id est constituta prædiis Lucianis in prædiis Pontianis, nō finiretur morte legatariæ: sed si fuisset personam, bene finiretur, & h. d. Viuia.

a ¶ Plagis. § aliàs plagis, aliàs pagis. id est contratis, uel villis.

b ¶ Et Seiæ § scilicet unum vni, alterum alteri puta, Pontiana Męuiæ, Luciana Seiæ, secundū R. & sic sunt omnia plana. sed Ioan. dicit Luciana h. s fœminis relicta, & Titio cuidam Pōtiana, ex quibus Pōntianis voluit fieri huiusmodi p̄stationes.

c ¶ Singula. § id est omni anno. Accur.

d ¶ Milia. § id est mille librarum. id est libra tarū, id est certæ mensuræ duodecim pedū: cùm & libra duodecimuncia rum dicitur.

e ¶ An id legatum. § scilicet annuæ præstationis secūdum R. vel dic, prędiorū Titio relictorum, ut solueret annuam quantitatem. Nam cùm annua solutio sit extincta, & legatum Titio extinctum uidebatur, quod remouet: secūdum Ioannem.

f ¶ Neque in personam. § scilicet, Seiæ dominantis, quā infrà uocat legatariam. vel dic, in personam Mæuiæ seruiētis: uel ideò dicit, nō in personam, scilicet, ut sit vsusfructum quia prędia prædiis dari dicit: tū quia Seia, cui annuū soluebatur, nō poterat per se percipere, ut J. titu. j. l. fundi. & l. patrimonij. & §. de vsufru. defuncta §. fin. & sic non obstant §. de serui. rusti. prædio. l. Item & l. vel uti quæ sunt contra. & hoc etiam apparet ex eo quòd dicit, præstari uolo, ex quo uerbo nō constituit seruitutem liquet, qa si sit seruitus, percipere potius potest, quàm præstationem ab alio expectare p̄ personalem actionem, ut in prædictis legibus dicitur.

g ¶ Neque in rem. § scilicet, propter illam annuam cōmemorationem, & quoniam cum quadam ꝓpetuitate huiusmodi seruitutes reales constituuntur, ut §. de ser. l. iij. numerus enim iste xxx. milia &c. ostendit, quòd potius obligatio personalis, quàm seruitus cōstituat quia seruitus, uera, nullam certam quātitatem, sed magis sufficiētiā, seu integritatem exposcit. Illud quero, an prædia Pontiana sint obligata ob talem præstationem, quod hic non dicit. Videtur tamen qd non, ut §. tit. j. quidam testamento. in prin. nisi fortè pro alimentis: ut J. de alimen. lega. l. Lucius. & l. ij. & §. de vsufru. hactenus.

h ¶ Fideicommissi. § scilicet annuę præstationis. & dic, ei, scilicet Seiæ, per actionē, scilicet personalem ex testamento donec viuit, nō ultra, ut in fi. Sed Ioan. dicit, fideicōmissi prædiorum Titio relictorum. & dic ei Titio etiam post mortem Seiæ, Męuię. Sed contra eū est: quia dicit prędia Luciana. nā debet dicere Pōtiana. Vel diceret de fideicommis. annuę præstationis, deberet secundum eū dicere, eis quibus, in numero plurali. dic ergo secundum R. ut prius dixi.

i ¶ Legataria. § annuę præstationis, & non prędiorum, ut §. tit. i. l. pater. §. Tusculanus. & §. de lega. j. l. fi fundum. §. Iulianus.

Mæuia. § CASVS Męuia habens nepotem Męuium. ex filio suo Męuio, dictum suum nepotem hęredem instituit, & Lucio Titio ita legauit, Lucio Titio dari uolo annuos aureos x. si rebus nepotis mei interueniat, omnemque administratiōem rerum eius ad suam solicitudinē reuocauerit. Mortua Męuia Lucius Titius gessit negotia dicti nepotis p̄ duos annos, pone, & p̄cepit ab eo omni anno x. aureos. Postea dictus nepos ꝓhibuit Lucium Titium administrare negotia sua pro sequētibus annis, & nolebat ei dare x. aureos amplius, & ita nō remanet per Lucium Titium, quò minus administraret. Quęrit, utrum debeat cōsequi quolibet anno n̄ deicōmissum de x. Et dicitur quòd si, nisi nepos remouisset eum à negotiis suis p̄ pter fraudem ipsius Lucij Titij, quam committebat in administrando negotia dicti nepotis Męuię, uel nisi interueniat alia iusta causa ad improbādū operā dicti Lucij. Titij. ¶ Vxore. § Dominus Ioseph instituit sibi hęredem vxorem suam, & ita cauit posteā in testamen-

plagis [a] † posita Męuię, & Seię [b] legauit, & ita cauit, Præstari autē volo ex prędiis Pontianis †, ex † prædiis Lucianis † annua arūdinis milia trecēta †, & salicis mundę annua librarū singula [c] milia [d]. Quæro, an id legatum [e] defuncta legataria extinctum sit? Respōdit Paulus, seruitutem iure constitutam non videri, neque in personam [f], neq; in rem [g]: sed fideicōmissi [h] petitionem cōpetisse ei, cui p̄dia Luciana † legata sint †: & ideo cū annua legata fuerint, mortua legataria † finitum legatum videri.

¶ *Conditio, quę pendet ex potestate legatarij, & alterius, si ex facto alterius impediatur sine legatarij culpa, habetur pro impleta. Bartol.*

¶ Scæuola. † LEX XIII.

Mæuia nepotem ex Męuio impuberē † [a] hęredem instituit, & Lucio Titio ita legauit, Lucio [b] Titio viro bono, cuius obsequio gratias ago, dari volo annuos, quā diu viuet † [c], aureos x. si rebus nepotis mei interueniet †, omnemq; administrationē rerum nepotis mei ad solicitudinē suam reuocauerit. Quæro, cùm Lucius Titius aliquo tēpore Publii Mæ-

Fl. pagis Mæuię.

Fl. Potitianis.

Flo. deest ex.

Aliàs. Lucianis.

Fl. Lutatianis.

Fl. trecena.

Fl. Lutatiana.

Fl. sunt.

Lib. 4. Rūforum.

Fl. puberem.

Fl. uiuat.

Fl. interueniat.

to, Libertis meis omnibus alimentorū nomine singulis annis denarios xij. ab uxore mea, quam instituì hęredem, dari volo, si ab ea nō recesserint. Mortuo testatore vxor p̄dicta assiduè uolebat exire ciuitatē, & secū libertos ducere & liberti dicebāt ei, Dominus Ioseph non solebat tātum & toties ciuitatē exire: unde nolumos toties nos sequi: nihilominus uo lumus legata nostra. Quæritur, quid iuris sit: Et dicitur, q̄ hoc debet cōmitti ad arbitriū boni viri: & ipse estimabit, utrum uxor habeat iustam causam toties proficiscēdi extra ciuitatē, & tunc liberti teneantur eā sequi, & aliàs nō habeāt legata. aut nō habeat iustam causam, & tūc nihilominus habeant liberti legata, quāuis eam nō sequātur. Sed quid si ipsa habeat iustam causam ꝓficiscēdi extra ciuitatem, & liberti noluerint eam sequi ea ratione, quia ipsa nihil amplius eis offert, quā sit in legato eorū annuo: nūquid debēt legata eorū annua consequi? Et certè cōmittitur hoc similiter arbitrio boni viri, ut videat utrū ipsa uelit proficisci in tamlōginquas partes, qd̄ non sufficiant libertis eā sequentibus legata eis relicta pro dispendio, & tunc nō teneantur eā sequi, nisi ipsa det eis plus, quā sit in eorum legatis annuis, & quòd sufficiat eis ad perficiendas excursiones cum ea, quæ vult proficisci: & si uerò ita ꝓpè, ut ad faciendum dispendium in itinere bene sufficiant libertis eorum legata, tunc teneantur eam sequi, etiam si ipsa non det eis amplius, quam sit in eorum legatis: & si tunc eam non sequantur, legata eis relicta ānua cō sequi non possunt. & h. d. Vi.

a ¶ Impuberem. § aliàs puberem: aliàs impuberem: & uocatur Męuius, ut J. patet ibi quæro &c. & hic in prin.

b ¶ Lucio. § cuidam extraneo. Accur.

c ¶ Męuij negotia. § scilicet nepotis. idem si nunquā, sed nō sterit per eum: ut subuicir, & C. de condi. infer. si ea. & J. de adic. & demōstra. l. iure. & l. si quis ita. & §. de leg. ij. qui cōcubinam. §. vxori. & J. quādo di. leg. ced. l. v. §. item si qua. & J. de alimētis leg. l. Caio. §. j. & l. Stichus. §. fin. & J. de conditio. & demonstra. l. in testamēto. & C. de institu. & substitu. l. j. & ij. & §. de lega. ij. Titia. §. fi ea. & §. cōmodat. l. si vt certo. §. abesse. Accur.

d ¶ Milia. § id est mille libra rū, id est certæ mensuræ duodecim pedū: cùm & libra duodecimuncia rum dicitur.

e ¶ An id legatum. § scilicet annuæ præstationis secūdum R. vel dic, prędiorū Titio relictorum, ut solueret annuam quantitatem. Nam cùm annua solutio sit extincta, & legatum Titio extinctum uidebatur, quod remouet: secūdum Ioannem.

f ¶ Neque in personam. § scilicet, Seiæ dominantis, quā infrà uocat legatariam. vel dic, in personam Mæuiæ seruiētis: uel ideò dicit, nō in personam, scilicet, ut sit vsusfructum quia prędia prædiis dari dicit: tū quia Seia, cui annuū soluebatur, nō poterat per se percipere, ut J. titu. j. l. fundi. & l. patrimonij. & §. de vsufru. defuncta §. fin. & sic non obstant §. de serui. rusti. prædio. l. Item & l. vel uti quæ sunt contra. & hoc etiam apparet ex eo quòd dicit, præstari uolo, ex quo uerbo nō constituit seruitutem liquet, qa si sit seruitus, percipere potius potest, quàm præstationem ab alio expectare p̄ personalem actionem, ut in prædictis legibus dicitur.

g ¶ Neque in rem. § scilicet, propter illam annuam cōmemorationem, & quoniam cum quadam ꝓpetuitate huiusmodi seruitutes reales constituuntur, ut §. de ser. l. iij. numerus enim iste xxx. milia &c. ostendit, quòd potius obligatio personalis, quàm seruitus cōstituat quia seruitus, uera, nullam certam quātitatem, sed magis sufficiētiā, seu integritatem exposcit. Illud quero, an prædia Pontiana sint obligata ob talem præstationem, quod hic non dicit. Videtur tamen qd non, ut §. tit. j. quidam testamento. in prin. nisi fortè pro alimentis: ut J. de alimen. lega. l. Lucius. & l. ij. & §. de vsufru. hactenus.

h ¶ Fideicommissi. § scilicet annuę præstationis. & dic, ei, scilicet Seiæ, per actionē, scilicet personalem ex testamento donec viuit, nō ultra, ut in fi. Sed Ioan. dicit, fideicōmissi prædiorum Titio relictorum. & dic ei Titio etiam post mortem Seiæ, Męuię. Sed contra eū est: quia dicit prędia Luciana. nā debet dicere Pōtiana. Vel diceret de fideicommis. annuę præstationis, deberet secundum eū dicere, eis quibus, in numero plurali. dic ergo secundum R. ut prius dixi.

i ¶ Legataria. § annuę præstationis, & non prędiorum, ut §. tit. i. l. pater. §. Tusculanus. & §. de lega. j. l. fi fundum. §. Iulianus.

Mæuia. § CASVS Męuia habens nepotem Męuium. ex filio suo Męuio, dictum suum nepotem hęredem instituit, & Lucio Titio ita legauit, Lucio Titio dari uolo annuos aureos x. si rebus nepotis mei interueniat, omnemque administratiōem rerum eius ad suam solicitudinē reuocauerit. Mortua Męuia Lucius Titius gessit negotia dicti nepotis p̄ duos annos, pone, & p̄cepit ab eo omni anno x. aureos. Postea dictus nepos ꝓhibuit Lucium Titium administrare negotia sua pro sequētibus annis, & nolebat ei dare x. aureos amplius, & ita nō remanet per Lucium Titium, quò minus administraret. Quęrit, utrum debeat cōsequi quolibet anno n̄ deicōmissum de x. Et dicitur quòd si, nisi nepos remouisset eum à negotiis suis p̄ pter fraudem ipsius Lucij Titij, quam committebat in administrando negotia dicti nepotis Męuię, uel nisi interueniat alia iusta causa ad improbādū operā dicti Lucij. Titij. ¶ Vxore. § Dominus Ioseph instituit sibi hęredem vxorem suam, & ita cauit posteā in testamen-

Flor. stet.

Fl. nolitet.

Fl. ideoq; huiusmodi varietas viri boni arbitrio diriminda est.

Fl. rūdit.

ADDITIO. Quęrit hic Barto. an vxor teneatur sequi uirum peregrinantem? Respon. secundum eundem Barto. quòd si vir incipiat peregrinari per mūdum, nō tenetur virum sequi, argumen. huius legis, & leg. quod nisi. §. j. infrà, de operis libertorum, nisi tempore, quo ipsa duxit eum in uirum, cōditionem suam sciebat, tunc enim uidetur in eum eū illis cōditionibus consensisse consyderata qualitate personę: ut l. plenum. §. eqtij. §. de vsu. & habita. C. de sponsa. l. sina. circa medium. & lege, ꝓmittendo. §. penuln. de iure. dot. Sed si esset quędā peregrinatio modica, & honesta, tunc tenetur ipsa uirum sequi, argumen. huius legis, & glos. extra de coniungi. le pro. c. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Modo, id est, quantitate. sic §. de transactio. l. cum hi. §. modus.

SI cui annum. § CASVS Legaui Titio annua alimenta, pone, & non y dieci, aliquam summam: certè id uid eor ei reliquisse quod ego eram solitus, præstare in uita mea. si autem non eram solitus aliquid ei præstare, ex dignitate personæ Titij legatarij, statui oportebit illud, quod de-

† Fl. dari quolibet anno pro alimētis. Viuianus.

b ¶ Solitus fuerit. § cōsuetudo patrisfamiliās attēditur: sic §. de leg. j. l. si seruus plurū. §. fin. & de pign. actio. l. uel uiuitur rorum. & §. ti. j. cum quæreretur. §. Iana. & l. nummis. & §. eo. Scio. §. j. & finali. Itē & dignitas legatari, ut subiicit, ut §. de iudic. sed & si suscepe rit. §. primo. & §. de de lega. j. l. si seruus plurium. §. final. & charitas ut j. de adimē. leg. cum alimenta. & not. quod hoc locū habet in alimētis legatis indubitanter, ut licet in certum, ualeat tamen, ut d. l. cum alimēta. & in simili pia causa, ut & §. de leg. ij. l. quidā. & §. ti. j. Stichus. Et sic lex ista potest loqui. Ali dicūt in omni annuo relicto quantumcunque incerto, ut valeat fauore vltimę uoluntatis ut hic, & arg. §. titu. j. l. ij. nec obstat §. de iur. dot. cum poss. §. gener. quia possum' dicere, quòd ibi non erat annuū. In contrarium autem inter viuos constat non uale re. ut d. §. gener. & j. d uerbo. obligat. l. criticū. & l. ita stipulatus. in princ. Accur.

† Fl. fuerat.

ESVm qui. § CASVS. Titium hæredem meum rogaui, ut daret Seio centum post decem annos à tēpore mortis meæ numerandos: hęres autem soluit non transacto adhuc quinquennio, pone. Nunquid est liberatus? Et distinguitur hic, aut reliquit fideicommissum prędictum post diem propter legatarij pōnam, puta, quia rem familiarē suā nō poterat uendere, qa erat forte pupillus, aut propter commodum hęredis, scilicet, ut iple hæres sentiret commodum medij temporis. Primo casu si soluit ante tempus, & legatarius amisit legatum, & barātauit propter suam facilitatem, nō est liberatus hęres. Secundo casu est liberatus. Vi.

† lib. 3. ad Neratium.

c ¶ Eum qui. § aliās incipit, cum. & aliās Iabolenus.

d ¶ Et perditurō. § sic j. pro empto. l. si quis cum. & §. de mino. qd si minor. §. testamento. & §. de in rem uerſ. l. iij. §. nec non.

e ¶ Nullo modo. § nisi ille habeat pecuniam saluam: ut argu. instit. quib. alie. licet, uel non. §. nūc videndum. & C. pro emp. l. fi. & j. de admini. tuto. l. si minoris. & facit ad hanc distinctionem §. de usu. l. iij. §. cum Polidius. & §. tit. ij. si ita relictū. §. Pegasus. & l. cum pater. §. curatoris. & C. de fideicomm. l. post mortem. ubi not. contraria, & solutiones de legibus, ut §. de lega. ii. l. cum pater. § hæreditatem. & §. a filia. & j. ad trebel. l. sed si ante. & ibi plenè solui.

f ¶ Hæredis causa. § quod præsumitur in dubio, ut j. de re. iudic. tēpus. & argumen. j. de uerb. obli. cum qui calen. in fin. & l. continus. §. cum ita. in fine §. & j. de actio. et oblig. quod quis. & j. de solut. quod in diem. & j. eo. liberto. §. filium.

SEruus post. § CASVS. Iussi in testamento meo seruum meum Stichum liberū esse post x. annos, & ita postea dixi, Volo dari eidem Sticho ex die mortis meæ centum in annos singulos: certe ab x. annos hęres meus tenetur prestare alimenta dicto Sticho, post decē autem annos debebit habere omni anno dictus Stichus cētum. post dictos enim decem annos incipit esse liber, & incipit posse capere legatum. Viuianus.

g ¶ Debebitur. § actione ex testamento, vt §. ti. ii. l. si quis seruo.

h ¶ Compellitur. § officio iudicis: quia naturaliter non cuiliter debetur, vt & infrā, de alimentis legatis. l. seruos ad custodiam. & §. famil. erciscun. ex parte. §. seruo. & suprā, de leg. j. l. seruo alieno. §. j. & C. de necef. seru. hęred. institu. l. penul. §. illo. & §. de legat. ij. l. seruus. Posset etiam hęc l. intelligi secundū quod dicitur j. de uerborum obligat. l. huiusmodi. & §. si certum peta. l. lecta. in fin.

LEgatum. § CASVS. Legaui Titiæ, donec uiuat, quinquaginta, & non adieci, in annos singulos. Certè debebit habere Titia quolibet anno quinquaginta, reprobata sentētia Labeōis, & Trebatij, qui dixerunt tantū semel ei deberi quinquagintā. § Vini Falerni.] Legaui Titio binos culleos, siue corbes optimi uini, q nascetur ad domū meā, id est in vinea quę pertinet ad domum meā singulis ānis. Me mortuo soluit hęres meus Titio per duos annos pone, duos colleos dicti uini nati i dicta vinea, i tertio anno fuit uinea tēpestata ita, q nihil in ea natum fuit, ita tertio āno nihil potuit habere Titius de legato. Quarto autem & quinto anno fuit satis vini in dicta vinea. Modò perit Titius ab hærede duos culleos vini, p tertio anno, in quo nihil habuit. Certè hēdēt hęre. h. d. Vi.

† Flor. Labeo. lib. 2. Posteriorū Iauoleno epitomatorum.

† Fl. Attię.

† Flo. deest &.

† Fl. putat.

i ¶ Putant. § & malè.

k ¶ Singulos. § scilicet quousq; nubet, & omni anno habebit l. sunt igitur partes, quā diu nubes, & singulis annis, quandiu nubes. Sicut, si lego tibi vsum fructum, quandiu viues, vel usque ad decēniū, tale est quo ad petitionem ac si legasſem singulis annis, ut §. quibus modis vsufru. amit. l. sicut in annos. in prin. & §. unde tractatum est, & maximē, quia in testamētis plenius facienda est interpretatio, ut infrā, de regu. iur. l. in testamentis. Vel dic in annos singulos. i. singulis annis debet aliq d solui de his legatis, ut §. eod. l. iii. & ad hoc j. quando dies legati ced. si cū præfinitione & j. eod. l. annua. §. fin. Accur.

† Fl. nascetur.

† Flo. est.

† Flo. deest rūdi, alias rūdit.

† Fl. posit.

l ¶ Vini Falerni. à loco sic dicti: uel id est, optimi: sic enim dicitur in vulgari uinum Falernum. Accur.

m ¶ Culleos. § vasa de corio, uel alia materia, quibus mēsurabatur vinum, & etiam annona quandoque, ut §. de pign. act. l. fi. §. fi.

n ¶ Annorum. § antecedentium, & consequentium: ad q infrā, quādo dies legat. ce. l. Firmio. in prin & j. de uerb. obli. inter stipulatem. §. facram. & suprā, de leg. j. quod in rerum natura. in princ. & suprā, de contrahenda ēptione. l. si debitor. §. j. & suprā, locati. fi uno. & C. locati. licet. & j. de tritico, vino, & oleo legat. cum certus. & l. ex eo. & j. de alimen. lega. l. Lucius. Accur.

COdicillis.] CASVS. Titius in testamento suo, in quo instituit sibi hęredem Seium minorem xxxv. annis, confirmauit codicillos, quos posteà faceret: & posteà fecit codicillos: & ita in eis dixit, Lego fundum meum Titianum libertis meis, & nolo, q eum alienenti imò volo, qd pertineat post mortē libertorum ad filios eorū & nepotes à quibus libertis uolo prętari dicto Seio hęredi meo ex reditu dicti fundi x. per annos singulos, vsque ad annum xxxv. a die mortis meę. Posteà decessit hic Titius testator & codicillator. Posteà prestitit libertis omni anno x. dicto Seio, ipse decessit ante xxxv. annum. Modò, quæritur, an residui temporis fideicommissum debeatur hęredi dicti Seij? Et dicitur, q fic, nisi liberti probent testatorem, eūdemque codillos facientem respexisse ad xxxv. ann. Seij hęredis, cum dixit in codicillis, vsq; ad annos xxxv. a die mortis &c. qa tunc nō debetur fideicōmissum hęredi hęredis. ¶ Sticho alumno. § Titius habens Sticū alumnū minorē xxv. annis, & sororē suam Sempronią, instituit eam hęredē in quatuor unciis hęreditatis suæ, & Seium, & Sempronium, pone, in octo unciis: & postea iussit dari alumno suo prædicto centum. & omni mense x. & omni anno alia cēntum, & quādam suis alūnis legata reliquit: & cōmēdauit omnes dictos suos alumnos dictæ suæ sorori, vt eos gubernaret, & custodiret, donec haberent,

† lib. 14. Digestor.

† In testamētis quoplex sit interpretatio vide p Bartolum in lib. executore. j. & appel. gl. in l. j. §. de orig. iur.

xxv. ano.

xxv. ānos. & tali modo rogauit postea à dictā suam sororē, Fidei tuæ committo, Sempronia soror, ut legata, q alumnis meis reliqui, recipias à cohæredibus tuis, & apud te habeas donec cōmendatos habeas dictos alumnos, & postea decessit dictē Titius testator, & dicta sua soror abstinuit ab hęredita antequam perciperet à cohæredibus suis pecuniā alumnis relictam. Venit modò dictus Stichus alumnus, & petiit à Seio & Sempronio cohęredibus Semproniæ legata sibi relicta. Quæritur utrum possit? Et uidetur, q nō: quia nō habebat adhuc xxv. annos dictus Stichus, & ante xxv. annū suū noluit testator Sēpronią accipere pro eo legata eius. Ipsa autē Sempronia inuenitur nunc, non hęres: & ita non posse accipere p eo de medio hęreditatis, ut dixit testator, Dicitur tamen hic, q potest petere Stichus dicta legata. Vi.

† Fl. abstinuerat.

† Fl. rūdit.

† Fl. rūdit.

a ¶ Confirmatis. § q hodie opus non est, ut institu. de codicillis. §. j.

b ¶ Hæredi. § nondū anniculo, ut statim innuit.

c ¶ Hæredis. § quasi personaliter ei alimēta constituendo: nec enim est facilè credendū, quod testator voluerit dare alimenta à legatario rei singularis hęredi omniū bonorū domino: & ideò non pro alimentis videtur legasse, sed in plures pensiones diuisisse legatū exonerandi gratia grauati: & ideò omnium annorū vnum est legatum, ut infrā, quādo dies legced. si cum præfinitione. & l. Firmio. §. fina. Accur.

d ¶ Alumnis. § id est alumno. f. Sticho: uel dic, q & aliis alumnis similiter reliquerat.

e ¶ Commendatos habeas. § id est, habere uolueris: uel dixit, quòd vsq; ad xxv. annos haberet commendatos: ut statim innuit Accur.

f ¶ Alumnis. § id est, alumno, uel dic, ut dixi §. & fa. §. titu. ij. l. cum pater. §. curatoris. & j. quando dies lega. ce. l. Firmio. §. j. & ii.

† Fl. rūdit.

TItia hærede. § CASVS. Titia instituit sibi hęredem Seiam, & legauit Mæuio vsumfructum fundi sui, qui uocabatur Pacatianus: & in hec uerba cōmisit fidei dicti Męuij, A te, Mæui, uolo p stari Arrio Pāphilo, & Arrio Sticho ex die mortis meę singulis annis, donec viuent, annuos sexcētos ex reditu dicti fundi: & posteà decessit dicta Titia testatrix. Et postea habuit Mæuius à Seia hærede Titię dictum fundum, & prestitit dictus Mæuius aliquot annis annuos sexcentos p dicto Pāphilo, & Sticho, & posteà decessit dictus Mæuius, sicq; fundus p dictus rediit ad Seiam hęredē Titię pleno iure: eò q vsufructus extinctus est p mortē Mæuij. Modò quęritur, nūquid Seia hęres Titiæ teneat prestare Pamphilo & Sticho omni anno sexcenta Et dicitur, q nō: q a nō fuit ab ea hærede relicta, sed à Mæuio vsufructuario. Sed nūquid hęredes Męuij prædicti tenebūtur prestare? Et dicitur, q nō, nisi probent Pāphilus, & Stichus manifestè testatricē uoluisse prestari prædicta prædictis etiam vsufructu finito, & tunc etiam ita demū tenebunt hęredes Mæuij, fructuarij, si illud, quod Mæuius viuus existens pecpit ex vsufructu, sufficit ad prędicta prestanda, & non aliās. ¶ Qui Marco. § Titius habens quēdam doctum aduocatum nomine Marcū, prælabat ei quolibet anno unam libram piperis, & unā croci, eò quòd ipse iuuabat eū de causis suis in curia: fecit hic Titius testamētum, & instituit sibi hęredem Titiam vxorē suam: & ita i eodē testamento locutus est ei Domina sanctissima, scio te de amicis meis curaturā, ne quid his desit: veruntamē volo dari Marco octoginta: & posteà decessit dictus Titius. Posteà Titia eius hęres fstitit octoginta Marco: Marcus nihilominus petebat ab ea omni anno unam libram piperis, & unā croci, secundum quod testator solebat ei dare: nunquid potest? Et dicitur, quòd sic.

† Fl. deest.

† Fl. putat.

a ¶ Hęredis causa. § quod fuit ab ea. hęrede relicta, sed

† Fl. posit.

† Flo. deest.

† Flo. deest rūdit, alias rūdit.

† Fl. posit.

† Fl. rūdit.

† Fl. rūdit.

† Fl. rūd

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quadraginta. ℣ scilicet aureos.
b ¶ Titio quoad viueret. ℣ scilicet testatrix.
c ¶ Summam. ℣ puta viginti aureorum.
d ¶ Argēti. ℣ scilicet unciam, uel pretium, quod sit decem: hoc quidem præstabat testatrix dum viximus autem tria pōdo auri. Vnde quia ad numerū præstabat, sed legauit ad pondus, uidebatur nō inlere, sed tamen uallet, ut iste tres præstationes sint loco trium pondo auri, & sic, falsa demonstratio nō uitiat legatum: ut ℣. de pōdi. & demonstra. l. demonstratio.

¶ *Si testator reliquit ad pondus, qd præstabat ad numerum, ad pondus tamen valet legatum. Bartol.*

¶ Lucio Titio auri pondo tria, quoad viuet†, quę viua præstabā, do, lego†. Quæro, cùm testatrix quadraginta[a] Titio quoad viueret,[b] &† salarij noīe certam sum mam[c], & amplius festorum dierum nomine certum pondus argenti[d], aut pro eo pretium præstiterit: an eadem ex causa legati vel fideicommissi ab hæredibus eius Titio præstari debeant? Respondi†, nihil proponi cur præstanda non sint†.

¶ *Si conditio deficiat per mortem eius in cuius personam confertur, non extinguit legatum. Bartol.*

¶ Idem. † LEX XX

ANnua[e] his verbis legauit[f], Si morētur † cū matre mea quam hæredē pro parte † institui. Quæsitum est, an mortua matre conditio apposita defecisse videatur, ac per hoc, neq; vestiaria, neque cibaria his debeantur? Rñdi†, secundùm ea, quæ proponerentur, deberi.[g]

¶ *Relictū sacerdoti, uel ministris ecclesię, ipsi ecclesiæ ✓ esse relictum. Bart.*

¶ Attia fideicōmissum his verbis reliquit, Quisq; mihi hæres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei, & horrei post obitum sacerdoti, & hierophylaci[h]†, & libertis, qui in illo templo erunt, denarios† decem die nundinarum, quas ibi posui. Quæro, vtrum iis duntaxat, qui eo tēpore, quo legabatur, in rebus humanis, & in eo officio fuerint, debitum sit, an etiam iis, qui in locum eorum successerunt? Respondi, † secundū ea, quę proponerentur, ministerium quidem† nominatorum[i] designatum†, cęterū datum templo. Item quęro, vtrū vno duntaxat anno decem fideicommissi nomine debeantur: an etiam in perpetuū decem annua præstanda sint? Respōdi†, in perpetuum.[k]

¶ *Alienatio hæreditatis non extinguit legatum præstandum ex reditu certæ rei. Bartulus.*

¶ Idem. † LEX XXI.

LIberto suo ita legauit, Præstari volo Philoni vsq; dum viuet quinquagesimam omnis reditus[l], qui ,p prædiis † à colonis vel emptoribus fructus ex cōsuetudine domus meę præstaretur†, hæredes prædia vendiderunt[m], ex quorum reditu[n] quinquagesima relicta est. Quæsitum est, an pretij vsuræ, quæ ex consuetudine in ,puincia præstaretur†, quinquagesima debeatur? Respōdi†, reditus duntaxat[o] quinquagesimas legatas, licet prædia vendita sint[p].

¶ *Legatarius onere extrinseco grauatus, non defalcat contra legatarium: licet sibi fuerit defalcatum. Bartol.*

¶ A liberto, cui fundum legauerat ferentem annua lx. per fideicōmissum dederat Pamphilæ annua dena. Quæsitū est, si lex Falcidia liberto legatū minuerit, an Pamphilæ quoq; annuū fideicommissum minutū videatur: cū ex reditu legata sint, qui largitur, etiā si Falcidia partem dimidiam fundi abstulerit, annuam Pamphilæ præstationem? Rñdi†, secundum ea, quę proponerentur, non videri minutum†, nisi alia mens testatoris probaretur.

¶ *Ex nolūtate defuncti portio, q̄ iure fideicōmissi pcipiit, in fideicōmissū deducit, & fructus pcepti iudicio testatoris. Bartolus.*

¶ † Filium ex dodrante, vxorem ex quadrante instituit hęredes: & filij fidei commisit, vt nouercæ restitueret hęreditatem. Ab ea autē petiit, vt infirmitatem filij commendatam[e] haberet, eique menstruos aureos denos præstaret, donec ad xxv. annum ætatis peruenirет: cùm autem implesset eam ætatem, partem dimidiam hęreditatis[f] ei restitueret. Filius deducta dodrantis parte quarta[g], ex qua institutus erat, nouercæ hęreditatē restituit[h], & posteà adimpleuit vicesimumquintū annum ætatis. Quæsitum est, cū nouerca vniuersę hæreditatis habeat† dodrantem, & semuncia[i], & siciliquum[k]†, an eius[l] partē dimidiā priuigno suo restitueret? Respondi, secundū ea quæ proponerentur, tantum restituendum, quantum cum eo[m] quod Falcidiæ nomine filius deduxisset, semissem faceret. Idem quæsiuit, an quòd infirmitati filij pater cōsulere voluerit†, fructus quoq; medij temporis nouerca ei restituere deberet[n]? Rñdi, secundùm ea, quæ proponerentur, debere[o].

¶ *Si legatarius non implet modum à testatore adiectum, legatum sibi solutum re uocatur. Bartol.*

¶ Lucius Titius testamento patriæ suæ ciuitati Sebastenorum c. legauit, ita, vt† annis alternis ex vsuris eiusdē certamina[a] sub nomine ipsius celebrarentur: & adiecit hæc verba, Quòd si cōditione suprà scripta recipere legatam[b] sibi pecuniā ciuitas Sebastenorū noluerit, nullo mō hęredes meos ei obligatos esse volo, sed habere sibi pecuniam. Posteà præses prouinciæ ex nominibus debitorum hęreditariorum elegit idonea nomina, & in causam legati Reipublicę adiudicauit[c]: post cuius sententiam Respublica à plerisq; adiudicatas[d] sibi pecunias percepit. Quæsitū est, an si Respublica conditionibus testamento adscriptis

fundi remanens apud Stichum: legatum autem Pamphilæ non erat, nisi x. quolibet anno, vt dictum est. Viuianus.

a ¶ Legata sint. ℣ scilicet dena, qui scilicet reditus sufficerent ad annuam præstationem decem, etiam si medietatē fundi Falcidia auferret: quòd tū facere non poteſt, nisi ad plus, quartam: cū in singulis rebus, Falcidia imponatur, ut C. ad l. Falcidi. l. in imponēda. licet q̄dam contrà, ut ibi no. pro quibus erat hęc l. Item malè dixit x. ex reditu legata, sed dic, id est, occasione fundi cuius reditum haberi libertus. nam aliàs non posset onerari. Accursius.

b ¶ Minutum. ℣ Not. legatarium non detrahere Falcid. Sed cōtrà ℣. ad l. Falcid. pœnales. § fina. Sol. ibi rei legatę pars fideicom cōtinetur, ideoq; pro rata diminutionis damnū iustè sentit fideicōmis. at hic secus, ut apparet per id quod dicit, annua decē &c. & eodē modo fol: ℣. si cui plus, quàm per legē Fal. videamus. & ℣. ad Treb. Lucius. §. hęres. & l. facta §. si Titius. & ℣. de conditio & demonstratio. l. Plautius. & in qualibet earum no. & sic etiam non obstat ℣. titu. j. l. fina. §. i. & de leg. j. l. antepe. in principi. item facit ℣. titu. ij. cū pater. §. j. & quod not. C. commu. de leg. l. j. Accur.

c ¶ Filium. ℣ CASVS Titius instituit sibi hęredē in tribus unciis hęreditatis suę vxorē suam Titiam: & Seium suum filium, quem habuerat ex alia vxore: infirmū existētem, & minorem xxv. annis instituit sibi hęredem in ix. unciis: & cōmisit fidei dicti sui filij, ut nouercę suę suprà dictę restitmeret dictas ix. uncias: à dicta autem nouerca petiit, ut infirmitatem prędicti filij sui priuignī cōmēdatā haberet, & ei filio præstaret denos aureos mēstruos, donec dictus filius peruenerit ad xxv. annū & cùm implesset dictam ętatem, partem dimidiam hęreditatis ei restituereт dicta nouerca: & posteà decessit hic Titius testator. Posteà dictus filius existēs adhuc minor xxv. annis restituit dictę nouercę hęreditatem, deducta ex Trebelliano quarta parte dodrantis, ex quo à patre institutus fuerat: & ita restituit nouercę sex uncias, & tres partes alterius uncię: & retinuit sibi duas vncias cum quarta parte alteri[i] vncię. Postmodum factus est dictus filius maior xxv. ann. & ita venit tempus, quo nouerca erat rogata à testatore de restituēda priuigno dimidia parte hęreditatis, ut dictum est. Modò quęritur, qualiter debet accipi illa dimidia hęreditatis, quam nouerca debet priuigno restituere. Videt quibusdam, quòd ipsa debeat ei restituere dimidiam totius hęreditatis testatoris, id est, sex vncias. sed non est uerū: imò debet restituere solummodo tantum eius, quod haberet de hęreditate, quantum faciat semissem, id est sex vncias hęreditatis, computato in eo semisse illo, quod detraxit filius per Trebellianum, cùm restituit nouercę dodrantem. detraxit autē duas uncias, & quartam partem alterius vncię, vt dictū est. Vnde apparet, quòd nouerca nō debet ei restituere nisi tres vncias, & tres partes alterius uncię, & ita habebit sex uncias filius. Nam nouerca tempore quo restituit priuigno dimidiam hęreditatis, non inuenitur habere de vniuersa hęreditate testatoris, nisi dodrantem. id est ix. vncias, & semunciam, id est mediam vnciam, & siliquam. id est, quartam partem vnius uncię, id est, computatis tribus vnciis in quibus fuit instituta à viro, inuenitur habere ix. vncias, & mediam aliam unciam, & quartam partem alterius vncię. Restituit ergo priuigno tres vncias, & tres partes alterius vncię, ut dictū est. & sic retinet sex vncias, & ita nouerca inuenit habere sex vncias, & priuignus alias sex de eota hęreditate testatoris. Sed nūq d ſi nouerca restituit priuigno tres uncias, & tres partes alterius vncię, vt dictum est, debet similiter eidem restituere & fructus, qui exiuerunt de dictis tribus vnciis, & tribus partibus alterius vncię à tempore mortis testatoris vsque ad tēpus quo eas vncias priuigno restituit? Et dicitur, quòd sic, & hoc intelligitur ex uerbis testatoris. qui dixit infir-

† Fl. quod viuet.
† Fl. deest do lego.
† Fl. deest &.
† Fl. respōdit.
† Flo. sunt.
† libro 18. Digestor.
† Fl. morarentur.
† Fl. ex parte.
† Fl. rñdit.
† Hierophylax, sacrorum custos Græcē dr, latinē ædituus.
† Fl. hierophylaco. vide in hunc locū Alex. ab Alexan. lib. Geni. die. 5. c. 15.
† Fl. denaria.
† Quidam filiū, & de intell. huius tex. uide Corasi. l. cū virum. nu. 48. C. de ñdeicōmiss. & Lā coll. polit. in l. filium quē. num. 105. C. famil. hereit.
† Fl. haberet.
† Fl. & Siciliců. constat duab' drachmis. Alciat. ad titu. de metal. lib. 11.
† Fl. rñdit.
† Flo. deest quidem.
† Per hoc dicit gl. ij. in c. edoce ri. d rescri. q̄ nomine Prælati ecclesia destinatur.
† Fl. respōdit.
† lib. 11. Digestorum.
† Fl. q̄ prædiis. alꝭ q̄ ex prędiis.
† Fl. præstātur. alꝭ præstatur.
† Fl. præstantur.
† Fl. respōdit.
† Fl. deest.
† Fl. lęgauit, uti.
† Tu vide in hunc locum Alcia tum, in annotationibus ad tres poste. li. C. tit. de metallariis. & Bartolinū Pium, i an no. ad leg. cxxvj.
† Fl. adiudicatis.

fundi reman ns apud Stichum: legatum autem Pamphilæ non erat, nisi x. quolibet anno, vt dictum est. Viuianus.

a ¶ Legata sint. ℣ scilicet dena, qui scilicet reditus sufficerent ad annuam præstationem decem, etiam si medietatē fundi Falcidia auferret: quòd tū facere non poteſt, nisi ad plus, quartam: cū in singulis rebus, Falcidia imponatur, ut C. ad l. Falcidi. l. in imponēda. licet q̄dam contrà, ut ibi no. pro quibus erat hęc l. Item malè dixit x. ex reditu legata, sed dic, id est, occasione fundi cuius reditum haberi libertus. nam aliàs non posset onerari. Accursius.

b ¶ Minutum. ℣ Not. legatarium non detrahere Falcid. Sed cōtrà ℣. ad l. Falcid. pœnales. § fina. Sol. ibi rei legatę pars fideicom cōtinetur, ideoq; pro rata diminutionis damnū iustè sentit fideicōmis. at hic secus, ut apparet per id quod dicit, annua decē &c. & eodē modo fol: ℣. si cui plus, quàm per legē Fal. videamus. & ℣. ad Treb. Lucius. §. hęres. & l. facta §. si Titius. & ℣. de conditio & demonstratio. l. Plautius. & in qualibet earum no. & sic etiam non obstat ℣. titu. j. l. fina. §. i. & de leg. j. l. antepe. in principi. item facit ℣. titu. ij. cū pater. §. j. & quod not. C. commu. de leg. l. j. Accur.

c ¶ Filium. ℣ CASVS Titius instituit sibi hęredē in tribus unciis hęreditatis suę vxorē suam Titiam: & Seium suum filium, quem habuerat ex alia vxore: infirmū existētem, & minorem xxv. annis instituit sibi hęredem in ix. unciis: & cōmisit fidei dicti sui filij, ut nouercę suę suprà dictę restitmeret dictas ix. uncias: à dicta autem nouerca petiit, ut infirmitatem prędicti filij sui priuignī cōmēdatā haberet, & ei filio præstaret denos aureos mēstruos, donec dictus filius peruenerit ad xxv. annū & cùm implesset dictam ętatem, partem dimidiam hęreditatis ei restituereт dicta nouerca: & posteà decessit hic Titius testator. Posteà dictus filius existēs adhuc minor xxv. annis restituit dictę nouercę hęreditatem, deducta ex Trebelliano quarta parte dodrantis, ex quo à patre institutus fuerat: & ita restituit nouercę sex uncias, & tres partes alterius uncię: & retinuit sibi duas vncias cum quarta parte alteri[i] vncię. Postmodum factus est dictus filius maior xxv. ann. & ita venit tempus, quo nouerca erat rogata à testatore de restituēda priuigno dimidia parte hęreditatis, ut dictum est. Modò quęritur, qualiter debet accipi illa dimidia hęreditatis, quam nouerca debet priuigno restituere. Videt quibusdam, quòd ipsa debeat ei restituere dimidiam totius hęreditatis testatoris, id est, sex vncias. sed non est uerū: imò debet restituere solummodo tantum eius, quod haberet de hęreditate, quantum faciat semissem, id est sex vncias hęreditatis, computato in eo semisse illo, quod detraxit filius per Trebellianum, cùm restituit nouercę dodrantem. detraxit autē duas uncias, & quartam partem alterius vncię, vt dictū est. Vnde apparet, quòd nouerca nō debet ei restituere nisi tres vncias, & tres partes alterius uncię, & ita habebit sex uncias filius. Nam nouerca tempore quo restituit priuigno dimidiam hęreditatis, non inuenitur habere de vniuersa hęreditate testatoris, nisi dodrantem. id est ix. vncias, & semunciam, id est mediam vnciam, & siliquam. id est, quartam partem vnius uncię, id est, computatis tribus vnciis in quibus fuit instituta à viro, inuenitur habere ix. vncias, & mediam aliam unciam, & quartam partem alterius vncię. Restituit ergo priuigno tres vncias, & tres partes alterius vncię, ut dictū est. & sic retinet sex vncias, & ita nouerca inuenit habere sex vncias, & priuignus alias sex de eota hęreditate testatoris. Sed nūq d ſi nouerca restituit priuigno tres uncias, & tres partes alterius vncię, vt dictum est, debet similiter eidem restituere & fructus, qui exiuerunt de dictis tribus vnciis, & tribus partibus alterius vncię à tempore mortis testatoris vsque ad tēpus quo eas vncias priuigno restituit? Et dicitur, quòd sic, & hoc intelligitur ex uerbis testatoris. qui dixit infirmitatem filij habere nouercam commendatam. unde uidet uoluisse, quod fructus prædictos ei restitueret. Viuia.

c ¶ Commendatam. ℣ hic oritur ultima quæstio.

d ¶ Hæreditatis. ℣ No. hæreditatis, scilicet totius, non hęreditariā: quia tres tantum unciæ quas iure institutionis, habet; ueniūt in restitutionem: non autem quod per Treb. filius nouercę restituit: uel licet dixisset, tamen ve nirent, quia hęc uidet esse defuncti uolūtas: aliàs autē dic ut C. de fideicom. cùm virum.

e ¶ Quarta parte. ℣ quę est, duę vncię, & quarta alterius.

f ¶ Restituit. ℣ quod fuit vj. uncię, & iij. partes alterius uncię.

g ¶ Semūciam. id est mediam vnciam.

h ¶ Siciliquum. ℣ id est quartam vnius vncię. Quod sic colligetur: habet enimtres vncias iure institutionis, item habet sex & tres partes alterius, iure restitutionis: & sic habet nouē, & dimidiam, et quartā vncię. Et not. quòd in lib. Azo. est siciliquum, aliàs siliquam, uel siliceum. & semper est idem sensus, scilicet vt quartā vncię, siue xlviij. partē assis contineat, uel cuiuslibet rei. & facit qd de hoc no. C. de episco. & cler. authen. sed hodie. Item ad hanc computationem facit instit. de hęre. instit. §. hęreditas.

i ¶ An eius. ℣ scilicet totius quod habet, qd est verè dextans. non nisi quarta vncię mun'. Accur.

k ¶ Cum eo. ℣ quod erat sextās, & quarta vnius vncię. sic ergo quatuor vncias restituet de eo, quod habet, deducta quarta vnius, & filius habet ij. & quartam alterius, & sic semissem habebit.

l ¶ Voluerit. ℣ in prędicti temporis dilatione.

m ¶ Deberet. ℣ scilicet omnes, qui menstruam superabant dationē.

n ¶ Debere. ℣ scilicet ex tacita uoluntate patris. prēsumitur enim pater inducias medij tēporis ,p utilitate filij posuisse. ut & ℣. e. Quintus. in fi. & ℣. de leg. ij. si ita. §. Pegasus. aliàs in fructib. aliter distinguitur, utrum ueniant in restitutione, ut no. C. ad Tre. iubemus. & facit ℣. de vsur. l. in fideicōmissi. §. cū Pollidius. & ℣. e. eū qui. & ℣. de re. iu. cū in tēpus. & ℣. tit. j. generali. §. duas. & ℣. ad tre. l. facta. §. si hęres. A.

¶ Lucius Titius. ℣ CASVS Lucius Titius istituit sibi hęredes Seium, & Caium, & ciuitati Sebastenorū, quę erat sua patria, cētū legauit ita, ut alternis annis ex vsuris eiusdem pecunię celebrarentur in dicta ciuitate certamina suo Lucij Titij nomine: & posteà hęc uerba adiecit, Si cōditiōe sup. scripta noluerit dicta ciuitas recipere dictā pecuniam, nullo mō uolo ei esse obligatos hęredes meos: imò uolo, ,p sibi habeant dictā pecuniā: & posteà decessit dictus Lucius Titius testator. Posteà uenit ,pcurator Reipublicę Sebastenorum, & petiit dictam pecuniam ab hęredib. dicti Lucij Titij coram Prēside illius prouincię in qua erat dicta ciuitas Sebastenorum: & cū nō inuenirетur in hęreditate pecunia, uel alię res mobiles, uel immobiles elegit prēses idonea nomina hęreditaria, & dedit ea in solutum dictę Reipub. vsq; ad quātitatē prędictam ei legatā. posteà aucē dicta Respu. exegit pecuniā à ,p busdā de dictis debitoribus, quorū nomina erāt ei adiudicata, & à quibusdam nō exegit, posteà Respub. ,p dicta desiit alternis annis certamina facere, quę iusserat dictus testator fieri. Et sic, ut dixit testator, debet remanere dictum legatum apud hęredes. Quęritur ergo, qualiter sibi possint hęredes consulere? Et respond. quod possunt repetere à dicta Repub. illas summas, quę ,p numerationē, uel nouationem Reipub. solutę sunt à dictis debitoribus: à debitoribus autē, qui soluerant adhuc dictę Reipub. uel non promiserāt animo nouādi dictę Reipu. possunt repetere ,p bitū dicti hęredes.

o ¶ Certamina. ℣ id est festiuitates, quę sub ludibrio non fiant, sed sub commemoratione aliquorum honestorum morum, uel rerū bonarum prēteritarum boni exempli gratia ex eis capiendi. R. ut dixi ℣. l. annua. Accur.

p ¶ Adiudicauit. ℣ sic ,p res iudicata præiudicare videt hęredibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Voluntati.ʒ licitæ tamen, ut ʃ. tit. j. l. legatum.
b ¶ Vtili repetitione.ʒ id est efficaci, scilicet condictione sine cã, uel ob causam, ut ʒ. de condi. ob causam. l. si hæres, & ʃ. tit. j. l. q. dam. & ʒ. d legat. ij. l. antepe. §. à te. & hoc nisi iussu præsidis fuerit erogata in muros ciuitatis, ut C. de expen. ludo. l. j. & ʃ. de admi. re. ad ciui. p. tit. j. & iiij. & ʃ. titu. j. l. legatum. secundùm R. & Hugo. sed hic ex præsuè dicit testator remanere apud hæredes si ciuitas nollet festum facere. Acc.
c ¶ Non prohibendo.ʒ quoniam hoc casu nihil præses iudicauerit. & facit C. de don. quæ sub modo. l. ii. Item nota. ex hoc §. Relictum sub modo, debere solui ante completum modum cautione exacta, ut nota. C. de iis, quæ sub modo. l. j. Accur.
¶ Largius Euripianus.ʒ CASVS Seius habens Titium libertum suum, eúdemque eius alumnum, fecit testamẽtum, & instituit sibi hęredes Primũ, & Secũdum, & legauit dicto Titio suo alumno, & liberto cẽtũ. & posteà ita dixit in eodem testamento, Dicta cẽtum uolo esse penes Publium Mæuium usq; ad xxv. annum ætatis dicti Titij legatarij: & p ea pecunia uolo cõputari cum eo Publio Mæuio usuras quadrãtes per eũ præstandas dicto Titio legatario. quantum autem ei Titio statuendum sit nomine sumptuum, tu Publi Mæui, æstimabis, cùm patris affectum ei Titio præstare debeas, & posteà decesisit dictus Seius testator. Posteà nemo dictus Publius Męuius ad dictos hęredes, & periit ab eis dicta centum, & ipsi soluerunt non exacta ab eo aliqua cautione de attendendis dicto Titio iis, quę testator iusserat. Posteà autem dictus Publius Męuius fuit factus non soluendo, & sic nõ attendit Titio, nec attendere potest illa, quę testator iussit, unde Titius, uel hęredes Titij, eo Titio mortuo uolunt agere cõtra dictos hęredes testatoris, p eo quòd à Publio Męuio satisdationem nõ exegerũt. Quęsuit Largius Euripianus à Sęcuola iurisconsulto, utrum possent. Et ipse respondit ei, quod non possunt, nisi viuente testatore Publius Męuius soluendo esse desiisset. tunc enim bene debuissent hęredes ab eo satisdationem exigere, soluentes ei dictam pecuniam: & si non exigerunt, tenentur dicto Titio liberto testatoris, eidemquem alumno testatoris, & legatario. Viuianus.
d ¶ Consuluit.ʒ scilicet me Sęcuolam, dicens, alumno &c.
e ¶ Eius.ʒ scilicet liberti.
f ¶ Computari.ʒ repete, uolo, ut ita singulis annis Publius liberto tales vsuras præstet. Accur.
g ¶ Debeas.ʒ quia es fortè socer eius, ut ʒ. sol. mat. l. quia parentis.
h ¶ Satis accipere.ʒ tam de vsuris per tempora, quàm de sorte post xxv. annum liberti et restituendis. Accur.
i ¶ Habuisse.ʒ id est debuisse, uel id est, satis fore, si numerauerunt: licet cautionem non exegerint. Accur.
k ¶ Liberatos.ʒ hoc autem contingit triplici ratione: una, quia testator nihil dixit de satisdatione, ut hic, alia, quia paternum testimonium eum excusat, ut & aliàs in satisdat. rem pupil sal. fo. quę remittitur tutori testamentario, ut inslit. de satisda. tuto. §. i tertia, quia est publicus minister. & nullum in hoc habet commodum, aliàs locus ut in contrario, ut ʒ. tit. i. §. si tibi. & ʃ. de condit & demonstr. a. l. Titio in princ.
l ¶ Vtemur.ʒ post factum testamentum, uel etiam antè, cùm hoc ignorabat testator, ut arg ʃ. ut in poss. lega. §. i à quo. §. fin. & l. seq. & ʒ. qui satisd. cogan. ab arbitro §. j. & idem multo magis si post eius mortem, quia non est uerisimile patrem habuisse ei fidem lapso facul

Fl. respõdit.

posteà non paruerit, legatum ad filios hęredes pertineat? Respondi†, Rempublicam testatoris voluntati[a] parere compellendam: ac nisi faciat, in iis quidem summis, quæ per numerationem, vel nouationem solutæ sunt, vtili repetitione[b] hęredes adiuuandos. Ab ijs verò nominibus, quæ neq; soluerunt Reipublicæ, neque nouatione abscesserunt, à pristina obligatione non prohibendos[c], quò minùs debitum petant.

¶ *Minister electus ad distribuendum satisdare non debet, nisi pauper fiat testatore ignorante. Bartol.*

¶ Largius Euripianus cõsuluit[d], alumno certam pecuniam patronum testamento legasse, dęq; ea re testamento ita cauisse, Pecuniam, quam Titio liberto meo, & alũno legaui, esse volo penes Publium Mæuium vsque ad xxv. annum ætatis eius[e], próq; ea cõputari[f] cum eo vsuras quadrantes. Quantum autem ei statuendum sit in sumptum, tu Publi Mæui, cùm patris affectum ei præstare debeas[g], æstimabis. Quęsitũ est, an hęredes a Publio Mæuio satis accipere[h] debuerint soluẽtes eã pecuniam? Respõdit†, cùm testamento nulla exigendæ satisdationis commemoratio fiat, satis

Fl. respõdit.

tatibus, & opulentia, ut ʒ. de confirmatio. tuto. in pfirmando. & l. utilitatem. & ʒ. de adimen. leg. l. iiij. §. fin. Acc.

¶ Pater duos.ʒ CASVS. Caius habebat unam filium maiorẽ xxv. annis, qui uocabatur Seius, & habebat alium filium impuberem, qui vocabatur Publius Mæuius: hic eorũ pater institutit eos hęredes, p æquis partibus, & in partẽ dicti Publij Mæuij minoris reliquit prædium Titianum & Seianum, & legauit eidem Publio Mæuio centum cum xiiij. annos impleuerit: à Seio autem maiore filio petiit in hęc uerba, A te peto Sei, ut des matri fratris tui Publij Męuij annua x. ab annis xii. eiusdẽ tui fratris, vsque ad xiiij. ad studia liberalia addiscenda per dictum tuum fratrem, & ut soluas tributa pro dicto tuo fratre, donec bona ei[a] ei restituas. Nam bona eius, siue partem, uolo quòd teneas tanquã tutor, donec ipse habebit xiiij. annos. Item uolo, quòd ad te perueniãt reditus dictorum prędiorum, quę uenerunt in partem dicti tui fratris, donec ipse tuus frater perueniat ad xiiij. an. posteà decesit dictus Cai[b] testator, & posteà dictus Seius maior frater decesit, antequã minor frater consecutus esset xiiij. annos. & instituit sibi hęredem quendam extraneum. Nũquid erit in eadem conditione hęres eius Seij, in qua erat ipse Seius dum uiuebat, scilicet, ut possit recipere fructus fundorum prędictorum, qui venerunt in partem minoris fratris donec minor frater habeat xiiij. ann. & ut teneatur prestare minori fratri cẽtum prędicta ei legata, & ut teneatur prestare matri minoris fratris annua x. à xii. annis minoris fratris, usque ad xiiij. an. ad studia liberalia addiscenda per dictum minorem fratrem, & ut teneatur tributa minoris fratris soluere, sicut hęc omnia tenebatur facere Seius maior frater, si uiueret: an uerò id omne, quod dictum est[c], protinus ad Publium Męuium pupillum, & ad tutores suos transferri debeat, ita quòd nihil habeat ibi facere hęres Seii maioris fratris? Et respõdi, quòd transferri debet ad minorem fratrem, & tutores suos, cùm maior frater morte preuentus est, ut dictum est. Si autẽ nõ fuisset mortę preuentus ante xiiij. ann. minoris fratris, non transiret prędicta ad minorem fratrem, & tutores suos ante xiiij. an. imò teneret maior frater usque ad xiiij. ann. non autem plus. Testator enim cùm ita rogauit maiorem fratrem, ut dictum est, intelligitur quasi cum tutore locutus, scilicet, ut tempore, quo tutela restituenda est, id est tẽpore xiiij. annorum minoris fratris finiãtur illa quę iussit prestari per maiorem fratrem minori: & finiatur perceptio fructuum, quã debebat facere maior frater de dictis prędiis, quę uenerunt in partẽ minoris fratris. Vi.

Fl. etiam à Titio.

Flo. ut ab annis.

a ¶ Anniuersaria.ʒ id est singulis annis.
b ¶ Præstetur.ʒ id est relinquatur hęredi fratris.
c ¶ Transierint.ʒ cum onere eiusdem præstationis.
d ¶ Et tutores.ʒ datos de nouo post mortem fiduciarij. Accur.
e ¶ Locutum.ʒ scilicet cùm fuit locutus cum fratre maiore.
f ¶ Restituenda est.ʒ à tutore fiduciario, qd̃ est ea finita, non prius: ut instit. de attilia. tut. §. fin. quę finitur morte tutoris, & aliis modis, ut instit. quib. mod. tut. fi per totum.
g ¶ Et tutores eius.ʒ scilicet posteà datos.
h ¶ Fratris.ʒ si enim maior frater fratris impuberis fuit tutor, semp illis uerbis, quibus testator iussit restituere eũ res pupilli, post pubertatẽ, intelligitur restitutionẽ uelle fieri quoquo tẽpore tutela finiretur, ut pubertatis, uel xiiij. ann. appellatione omnis tutelæ significetur terminus. Si uerò nõ est, scilicet frater maior minoris fratris tutor: sed alius minoris fratris fuit tutor: iubendo pater prędia, pecuniãque filio prælegatã in tẽpus pubertatis eius minoris apud maiorẽ fratrẽ remanere tutelę iudicio: fratrem sanguinis necessitate fideicommisi remedio prætulisse creditur testator, potiùs quàm maiori uoluisse consultum. Cùm ergo fratris hęres pupillo nõ sit ex necessitudine coniunctus, sicut defunctus, prædiorũ reditus (quãuis frater eos fuisset lucratus) minime percipiet: cùm non eadem quæ fratri, habeatur fides, ut ʒ. de lega. ij. cùm pater. §. curatoris & de vsur. l. iii. §. cùm Pollidius. R. lucraturus. dico fuisset, si hoc voluisset testator expressè, non aliàs ut dictis ll.
i ¶ Quotiescunque.ʒ id est quotannis.
k ¶ Minus annuo.ʒ quia fortè ante annum è morte patris nupsit.
l ¶ Expletus.ʒ & in viduitate.
m ¶ Tamen deberi.ʒ tota cẽtum: ut ʒ. eo. à vobis. & facit C. de indi. vidui. l. fina. §. sed quia. & ʃ. quando di. lega. ced. nec semel. Accur.

Fl. deest &.

Fl. rfidit.

Fl. intelligit testator quasi cũ tutore locutus.

Flo. est.

Flo. ęcit hęc.

Fl. Alfenus varus lib. 2. Digesto. à Paulo epitoma eorum.

Fl. si filia minus annui temporis.

Fl. deest expletus.

Fl. Marcianus lib. 6. Institutio.

Fl. Seuerus.

Vm quidam.ʒ ASVS In testamẽto meo iussi hęredi meo, ut die natalis mei diuideret inter Decuriones Bononiæ centum libras de hęreditate mea. Certè quolibet anno in perpetuum debet hęres meus diuidere inter decuriones cẽtũ libras in simili die, qua ego natus fui. Quidam autem dicebant, & malè, quod uno tantum anno deberet dare. Vi.
n ¶ Diuisiones.ʒ id est aliquid inter eos diuidendum: sic suprà, de lega. j. cinitatibus.
o ¶ Natalis.ʒ id est tali die quali natus fuit: sic C. de fer. omnes. uel die quali decessit, quasi nunc nascatur ad gloriam, vt fit de natiuitate sanctorum.
p ¶ Perpetuo.ʒ sic ʒ. eod. legatum. in princip. & l. annua. §. fin. in fin. & ʃ. l. proxi.

Vm erat.ʒ ASVS Titius legauit c. Reip. Sardianorum, ut inde fieret in quoliber capite quatuor ãnorũ quoddam certamẽ, siue ludus, qui appellabatur in dicta cinitate Chrysanthianus: certè non uidetur esse relicta dicta pecunia præstanda tantum per unũ quadriennium, sed ut præstetur perpetuo dictę Reipub. causa faciẽdi dictum ludum in quolibet capite quatuor ann. Viuia.
q ¶ Id est.ʒ hoc uerbũ, id est, ponitur exemplificatiuè pro, sicut, nõ

conditio percipiendi reditus fundorum anniuersaria[a] prętetur[b]: & alia quæ præstaturus esset, si viueret Seius, ad hęredẽ eius trãsierint[c]: an verò id omne protinus ad pupillũ, & tutores[d] transferri debeat? Respondi, secundũ ea, quæ proponerentur, intelligi testatorem quasi cum tutore locutum[e]: vt tempore, quo tutela restituenda[f] est, hęc quæ pro annuis præstari iussisset, percipiendisq; fructibus, finiantur: sed cùm maior frater morte puentus sit[g], hęc omnia, quæ relicta sunt, ad pupillum, & tutores eius[h] confestim post mortem fratris[h] transisse.
¶ *Sufficit anni initium esse cœptum: hoc dicit, habes simile suprà eo. l. à nobis. Bar.*
¶ Alphenus. LEX XXII

Filiæ meę, quotiescunq; vidua erit, in annos singulos centum hęres meus dato. Quęritur, si filia minùs annuo[i] tempore vidua fuisset, nunquid minus ei centum deberẽtur? Respondit sibi videri, tametsi totus annus nondum fuisset expletus[l], tamen deberi[m].
¶ *Legatum relictũ in diem reiterabile, intelligit esse annuũ, & perpetuum. Bar.*
¶ Marcellus. LEX XXIII

Cum quidã decurionibus diuisiones[n] dari voluisset die natalis[o] sui, diui Verus & Antoninus, rescripserũt, nõ esse verisimile testatorẽ de vno anno sensisse, sed de perpetuo[p] legato.
¶ *Tantum est dicere, per quadriennium, quantum, singulis quadrienniis: eadem ratione, tantum est dicere per annum, quantum, singulis annis. Bartol.*
¶ Idem. LEX XXIIII

Cum erat pecunia certa, id est[q] c. Reipublicæ Sardianorum relicta per quadriẽnium[r] certaminis Chrysanthiani: diui Verus[s], & Antoninus, rescripserunt videri perpetuam[t] pensitationem reliquisse testatorem per quadriennium, non in primum[u] quadriennium.
¶ Caius. LEX XXV.

Filiofamiliàs quoad in potestate patris sit, in annos singulos dena[a] dari possunt.

De vsu, & vsufructu, & reditu, & habitatione, & operis per legatũ vel fideicõmissum relictis†.

TITVLVS II.

¶ *Vsusfructus seruitutis realis nõ potest legari, ut propriè præstetur: sed præstabitur prout potest. Bartolus.*
¶ Paulus. LEX I.

Nec vsus, nec vsusfructus itineris[a], actus, viæ, aquæue ductus[b] legari potest[c]: quia seruitus seruitutis esse nõ potest. Nec

Fl. deest expletus.

Fl. Seuerus.

Flo. ęcit hęc.

Fl. Seuerus.

Fl. valens lib. 2. ff. de ciõmisso.

Fl. datis.

Fl. ad. Sabinũ.

Fl. aquæductũ & ad intellẽm huius l. vide Ioã. Lõgoual. in Imperiũ. nu. 128. & seq. de iur. omnind.

a ¶ Quadriennũ.ʒ id est ut semel fiat præstatio in quadriennio.
s ¶ Perpetuam.ʒ aliud in vsufru. Reipub. relicto, ut ʃ. tit. j. fi vsusfru. ubi. finitur centum annis, ut not. ʒ. eod. annua. vel fortè idem erit hic quod ibi dicitur in vsufru. Accur.
t ¶ Primũ quadriennium.ʒ scilicet tantum: & facit ʒ. l. proxi. cum suis concor.

Filiofamil.ʒ CASVS Legaui filio Titij ẽ eius potestate cõstituto dena in singulos annos, donec in potestate dicti sui patris erit. Certè ualet dictũ legatum, & contemplatione patris videtur filio relictum: & ita pater peter. Viuia.
v ¶ Dena.ʒ uel proprię id est decem, & x. uei impropriè, id est x. tantum. & facit ʒ. de legat. j. si quis testõ. Acc.
x ¶ Dari.ʒ relinqui, ut dentur, quæ pater petet quasi sibi relicta, ut ʃ. de conditio. & demõstra. l. filio. & not. ʒ. eo. annua. §. j. & dicitur uatere ex persona filij, sicut in simili ex pśona serui, ut ʒ. de legat. ij. de bitor. §. fina. & facit ʒ. de leg. j. seruo alieno. in prin. Accur.
¶ DE VSV, ET VSVFRVCT. &c.
¶ *Sed quid differt hic titul[a] ab illo de usufr. suprà? quo de his tractatur? Respõ. hic è ultima uoluntate tantũ prosequitur plenè: ibi etiam inter uiuos.*

Ec vsus.ʒ CASVS Ego habebam seruitutem itineris, uel viæ, uel actus, uel aquęductus in prædio Titij vicini mei: feci testamẽtum, in quo institui mihi hęredẽ Caium, & legaui Sempronio vsumfructum, uel vsum alicuius de dictis seruitutibus, quas habebã in fundo dicti Titij mei vicini, & posteà decessi. venit Sẽpronius legatarius, & petit à dicto Caio hęrede meo vsumfructum, uel vsum dictarũ seruitutum: nũquid potest? Et dicit q̃ non. & est ratio, quia seruitus seruitutis esse nõ potest. vsusfructus autem usus est seruitus, scilicet personalis, & sic nõ potest cõstitui aliqua dictarum seruitutũ realium. Sed oppo. nonne continetur in quodã senatusconsulto, quod est ʒ. de vsufruct. earũ rerum, quæ vsu consu. l. j. quòd omnium, quę in bonis nostris sunt, vsumfructũ legare possimus? Certè sic: ergo uidetur q̃ vsumfructum dictarũ seruitutum nobis competẽtiũ legare possumus. Sed hoc non obstat iis quæ supra dixi: quia seruitus itineris, uel actus, uel viæ, uel aquęductus nõ est ex bonis nostris, neq; extra bona nostra: quãuis autem nõ possimus constituere vsumfruct. vel vsum dictarum seruitutum, ut dictum est, tamẽ dictus Sempro. cui legaui, habet act. incerti contra Caium prædictum hęredem meum, ut eidem legatario prælleat facultatẽ eundi, agendi, & ducẽdi, aquã per fundum dicti Titij mei vicini, quãdiu vixerit dictus Sẽpronius legatarius, & tenebitur hoc facere hęres meus. Aut si non uult hoc facere, hęres meus dẽt cõstituere dicto legatario seruitutẽ eũdi agendi, & ducendi per fundũ dicti mei vicini. Itẽ debet p̃mittere dictus legatarius, qd̃ si decesserit ipse legatarius, uel magnã diminutionẽ capitis passus fuerit, sicque quãtũ ad eũ legatariũ extincta fuerit dicta seruitus, restituet ei dictam seruitutẽ, in prędio dicti vicini. Quãuis enim ego testator, qui habebã dictas seruitutes reales in prędio vicini, decesserim, tamen remanent hęredi meo, ut ʃ. de serui lega. pater. Vi.
y ¶ Itineris.ʒ quid sit iter, & actus, & via, & aquæ ductus, habes ʒ. de seruitu. rustico. prædio. l. j. Accur.
z ¶ Legari potest.ʒ ab eo, cui debentur huiusmodi seruitutes præfatæ, quia seruitus &c. & argumentatur à toto. Per se enim seruitus intellecta fine re, quæ seruit, nullius fructus est ut suprà, de vsur. videamus. Item nec de loco seruienti potest legari, ab eo scilicet, cui debetur seruitus: quia dominium est alterius, ut suprà, si seruit. uendi. loci

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus. unde non potest constituere seruitutem ille cui debet: ut supra, com. p. prædi. l. j. §. ideò ab eo autem, qui debet seruitutes prædictas, bene potest constitui seruitus alia, quæ nõ noceat primæ: ut supra, de serui. rustico. prædio. l. ij. § j. & § ij. & penul. & l. p quam. & supra, com. prædi. l. qui per certum.

a ¶ Vtile. ‡ scilicet legatum.
b ¶ Legati. ‡ ut ſ. de vsufruct. earum rerum quæ vsu consu. l. j. Acc.
c ¶ Quia id. ‡ scilicet seruitus.
d ¶ Ex bonis. ‡ imò in alienis bonis est semper q a sua res nemini seruit, ut supra, si vsusfruct. peta. uti seruit. sed dic nõ in proprietate aliena: secundum quid, ergo dicitur non esse in bonis: quia per se sine fundo dominante non potest alienari: cùm ille non habeat sorte prædium cui alienaretur, ut ſ. de curato. furio. l. Iulianus. & insti. de seru. § ideò autẽ. Item nec vsusfru. potest alienari, ut instit. de vsufru. §. finitur. Item prædiales non sunt in bonis alia ratione, quia uidetur non esse, uel extinctæ esse. Nam & manica videt extincta cùm accedit vestimento, ut insti. de re. diui. §. si tamen. & tignum nõ videtur possideri, cũ accedit ædificio, ut ſ. de vsuca. l. eum. & l. rerũ. Item, nec in petitionẽ hæreditatis veniunt, ut ſ. de petitio. hæredi. l. & nõ tantum. §. fin. sed non simplic iter sunt seruitutes extra bona, cùm possidentes exceptionem, & non possidentes habeamus actionem, ut ſ. de acquir. rerũ domi. l. rem in bonis. & possunt obligari rusticæ, licet non urbanæ, ut ſ. de pigno. si is. §. fin. & l. seq. & facit ſ. de serui. rusti. prædi. cùm esset, in si. Acc.
e ¶ Incerti actio. ‡ scilicet actio ex testamẽto, quæ datur ad factũ, ut C. de re. perm. rebus. Accur.
f ¶ Facultatem. ‡ de facto.
g ¶ Constituatur. ‡ de facto.
h ¶ Ex magna. ‡ scilicet maxima uel media, uel etiam minima olit sed hodie secus: ut C. de vsufru. corruptionem. §. sed nec omni.
i ¶ Restituatur. ‡ hæredi. & sic non transit ad hæredẽ legatarij: sic & ſ. de vsu & habita. l. vsus aquæ. & de seruitu. rustico. prædio. l. pecoris. & de lega. j. l. apud. §. si quis. Accur.

Fl. sint.

Fl. diminutus.

libro 17. Quæstio.

Seruitutes an sint i bonis, uel extra bona.

HOminis operæ. ‡ CASVS Legaui tibi operas in Sticho seruo meo: post mortem meam tu fuisti capite minutus minima capitis diminutione, puta quia fuisti emãcipatus, uel adoptatus: ut ſ. de ca. di. l. fin. in fine. uel stetisti per x. annos inter præsentes, uel per xx. inter absentes, quod non fuisti vsus illius operis: quo quidem tẽpore amittitur vsusfructus, ut C. de vsufruct. corruptionẽ. nunquid dictis duobus casibus amitteres operas? Et dicitur, q̃ non & ita in hoc ultimo casu differt legatum vsusfructus à legato operarũ. Sed nũquid poteris tu legatarius operas dicti serui locare, & mercedẽ recipere? Et dicitur, quòd sic. & si hæres prohibeat conductorẽ capere dictas operas, tenetur legatario, qui locauit eas. Sed & si seruus, in quo legaui tibi operas, locauerit se alicui, certè tu legatarius operarũ debebis capere mercedem, & poteris agere contra hæredẽ, si nõ patiatur uti illam, qui conduxit à seruo operas. Item nunquid te legatario mortuo trãsit legatũ operarum ad hæredem tuum? Et dicitur quòd sic, quia nõ es fructuarius seruo autẽ, in quo tibi operas legaui, vsucapto à quodam alio extraneo, bene perit legatum prædictũ operarum. Apparet ergo p supra dicta, quòd possum tibi legare operas in seruo meo: sed & in libero homine, puta si liberto meo possum tibi operas legare, sicut & locare, & promittere possem. & hoc dicit cũ l. sequent. Viuianus.
k ¶ Diminutione. ‡ scilicet minima. Sed cõtrà, institu. de acquiren. per arro. in princip. sed ibi in opera liberti, quæ non tribuit ius in personam, quia est liber: hic serui. Et not. in duobus hoc distare legatũ operæ ab vsufructu: ut institut. eodem. §. finitur. item fecit supra, de oper. seru. l. ij.
l ¶ Percipere. ‡ imponẽdo eas ipsi seruo: ut supra, de vsu & habita. l. sed si ipsi. non dico locando: ut ſ. de vsufru. ad huc. §. si seruo.
m ¶ Poterit. ‡ scilicet alij.
n ¶ Tenebitur. ‡ ad interesse illi legatario.
o ¶ Quia legatarius. ‡ cui scilicet operæ sunt legatæ, non est &c. imò differt in multis, ut hac l. & sup. de operis seruo. l. ij. no. Sed contrà eo. titu. l. v. vbi dicit vsum uideri legatum. sed dic vsum, & etiam plus. ut ibi. Accursius.
p ¶ Tranimittit. ‡ nisi aliter testator dixerit: ut supra, vsufruct. quemadmo. ca. l. idem est. & l. penul. uel illud ad annum legatum operæ.
q ¶ Vsucapto. ‡ ab extraneo. secus in usufructu, & vsu. Acc.
r ¶ Perit. ‡ ut supra, de vsufru. l. locum. §. p prietarius. & ſ. de vsuca. l. iusto. §. non mutatur. & quare secus, potest quæri: sic & posset quæri ratio aliarum differentiarum: & facit infrà, ad leg. falcid. l. j. §. sed operis. Accursius.

lib. 3. ad Sabinũ.

lib. 18. ad sabinum.

lib. 3. ad sabinum.

lib. 15. ad sabinum.

Fl. tenetur.

¶ Paulus. † LEX III.

HOminis s quoq; liberi operę legari, sicut locari, & instipulationem deduci, possunt.

¶ Vlpianus. † LEX III.

SI purè proprietas legata erit, ea ad legatarium perueniett, quamuis fructuarius hęres sit institutus.

¶ *Non potest quid ab eo casu incipere, quo debet extingui. Bar.*

¶ Paulus. † LEX V.

VSumfructum, cùm moriar, inutiliter stipulor. Idem est in legato u: qa & cõstitutus vsusfructus morte intercidere solet.

¶ *In obligationibus faciendi, quando desiit posse fieri, petitur interesse. Bart.*

¶ Pomponius. † LEX VI.

SI vsusfructus mihi in biennũ continuum à morte testatoris legatus sit x, & per hæredem steterit, quò minùs eum mihi daret, præterito biẽnio nihilominus tenebitur †: quemadmodum teneretur, si res legata in rerum natura esse desiisset, quam quis deberet, legare. An autem in perpetuũ possit liber homo suas locare operas: dic. ut not. ſ. de vsufruct. l. iii. §. ne tamen. Accur.

gatum perit y.

SI purè. ‡ CASVS Institui mihi hęredem Titiũ qui habebat vsumfructum in fundo meo Titiano: & Seio legaui purè proprietatem fundi prædicti, certè recta uia transit in legatarium dicta proprietas nuda. Videbatur aliquibus contrà, eo quòd fructuarius institutus fuit hæres. Videbatur enim eis, quòd adita hæreditate à dicto fructuario dominium dicti fundi ad eum transiisset. sicque extinctus esset vsusfructus, & sic nõ nudam proprietatem habere dẽat dictus Seius, sed plenam. Sed ipsi malè credunt, quia sicut litera dicit, purè legata fuit proprietas: & ideo recta via, ut dixi, transit in Seium legatarium, taliter, quod non efficitur Titij fructuarij: secus autem si sub cõditione dicto Seio legassem, quia tunc pendẽte cõditione cẽt hæredis facta dicta proprietas, ideoque extinctus esset suus vsusfructus, sicque adueniente conditione legati habebit eam plenam legatarius: ut not. ſ. de lega. j. seruus Titij. Viuia.

t ¶ Perueniet. ‡ recta uia, ut nec momẽto apud hæredem fuerit: ut ſ. de pecu. sed si damnum. §. ij, & ideò aditiõe hæreditatis facta à fructuario hærede, non extinguitur vsusfructus. Quod secus esset si sub conditione proprietas esset legata, ut ſ. de serui. l. Papinianus. & facit quod not. ſ. de vsufruct. l. v. § fin. Acc.

VSumfructum. ‡ CASVS Titius promisit mihi vsumfructum fundi Titiani, cùm moriar, uel eodem modo legauit mihi vsumfructum dicti fundi. certè nõ uaiet promissio uel legatum, quia si iã esset mihi cõstitutus dictus ususfructus, morte mea superueniente ĩtercideret. Vi.

v ¶ In legato. ‡ puta, lego tibi vsumfructum alicuius rei cum morieris: ut ſ. de vsufruct. Titio. & sic in libertate: ut ſ. de manu. testa. libertas. in prin. sic & ſ. de iure dot. l. Iulianus. Accur.

SI usufructus. ‡ CASVS Titius legauit mihi vsumfructũ fundi sui Titiani usque ad biennium cõtinuũ à tempore mortis suę, & decessit, posteà per hæredem suum stetit quòminus daret mihi dictum vsumfructum intra biennium. Certè transacto biennio nihilominus tenetur mihi hæres, & possum ab eo petere æstimationẽ dicti vsusfructus per biennium, non autem vsumfruct. quia, ex quo transactum est biennium, iam peterẽ alium vsumfruct. quàm q̃ mihi legat. fit, & teneretur mihi hæres Titij, si aliqua res legata mihi à Titio in rerum natura esse desiisset post moram, quã fecit hęres in ea mihi danda. hoc dicit. Vi.

x ¶ Legatus sit. ‡ & sic ad diem, quod esse potest ut ſ. famil. ercis. & puto, §. ususfructus.

Danda

a ¶ Danda. ‡ nam tunc tenetur hæres ad æstimationem: quod dic, ut ſ. de leg. j. cùm res. in fine.
b ¶ Futurus sit. ‡ id est alius esset ususfru. si diceremus constitui: sed non dicimus, sed æstimationem damus, ut hic, & ſ. de vsufru. quę sitũ. & l. qui vsumfruct. §. fi. & facit ſ. de leg. j. l. si quis inquilinos. in princ. & de leg. iij. non dubiũ. §. fi. Accursius.
c ¶ Bima. ‡ i. duorum annorum, ut ſ. titu. j. l. iij. aliàs bina, id est, biẽnij. aliàs neutrum habetur in textu.

lib. 26. ad edictum.

OPerę testamẽto. ‡ CASVS. Titius in testamento suo legauit mihi operas serui. Modò quæritur, qũ cedant dictæ operæ, ut sic cum effectu eas petere possi. & certè non statim adita hæreditate ab hærede dicti Titij, sed quando peto eas, ego legatarius. & si post petitionem meam infirmatus fuerit seruus, ĩ quo legatæ mihi fuerunt dictę operę, mihi legatario pereũt dies infirmitatis eius. Viuianus.

Fl. fuit.

lib. 3. de legatis ad edictũ Prętoris.

d ¶ Petit. ‡ quasi tunc indicat eas. Accur.
e ¶ Hęreditas. Jetiam si non petantur.
f ¶ Petitionis. ‡ factæ post aditam hereditatem, & non priùs, ut ſ. quando dies leg. ce. l. ij. & no. C. de cadu. tol. §. in nouissimo. in fine. & dic hic, quando sunt in certæ. Aliàs etiam ante petitionem scilicet cedunt, ut ſ. de ope. liber. si quis hac lege. §. iudiciũ. & l. cum patronus. in prin. & l. quoties. & no. ſ. de ope. seruorum. l. j. Accursius.
g ¶ Peribit. ‡ sic inf. de fia. liber. l. cùm hæres. §. Stichos. & inf. de oper. liberto libertus, qui post. & l. interdum.

Fl. fuit.

Fl. erit.

Fl. tuet.

¶ No. uitã hoium nõ excedẽ cẽtum annos licet q̃q; reperiat lõgior: ut legitur de illo Zosimo abbate, qui uixit cẽtũ & viginti annis: ut in authẽti. de monachis. §. fi. uerò colli. 4. porrò de ipsatis vicę lõgissimis, Plin. lib. 7. nat. histor. cap. 48.

¶ Fo. esset.

lib. 8. Disputatio.

ADDITIO. Quęrit hic Barto. quando famulus infirmatur, an debeat habere salarium? Videtur, quòd sic, quasi domino pereant operæ: de hoc est glos. in l. de arboribus. §. de illo. ſ. de vsufruct. ueritas tamen est in contrarium, ut l. si uno. §. item cùm quidam. ſ. de loca. Nec obst. hæc lex: quia iste tractans de lucro, merito propter infirmitatem perdit lucrũ: non autem debet pati damnum, id est, dare salarium tempore ifirmitatis, secundum eundem Barto.

SI usufructus. ‡ CASVS Legaui vsumfructum fundi mei municipibus alicuius Castri, & posteà decessi. Modò quæritur, quantum duret dictus vsusfructus? Et uidetur, quòd perpetuò quia municipes semper durant, licet decedant illi, qui uiuebant tẽpore legati. unde non uidetur, quòd mortẽ, uel capitis diminutione municipũ extinguatur ususfructus. Ex alia parte uidetur, quòd non duret perpetuò: quia iam nulla utilitas erit nudæ proprietatis dicti fundi, usufructu abscedente ab ea perpetuò. statuit itaque iurisconsultus Caius, ut duret centum annis, & non plus: quia illud tempus est longissimus finis uitæ. Viuianus.
h ¶ Tuendi. ‡ municipes. Accursius.
i ¶ Centum annos. ‡ finitur ergo tempore centum annorum, ut hic & ſ. de vsufru. l. an ususfructus Item non utendo, ut ſ. de lega. j. l. Mętius. §. fi. Item aratro, ut ſ. qui. mo. usufru. amit. l. si usus fructus. sed ad id quod dixit tolli centum annis, est contrà. ſ. ad le. fal. hęreditatũ. Solu. ibi. Item, an idem in annuo legato relicto eiuitati, ut cẽtum annis tollatur? Respon. q̃ non, secundum R. ut ſ. tit. j. l. annuam. & l. annua. in fi. & l. ante penulti. & penulti. Vel secundum Hugo. idem quod hic: nam & finitur annuum legatum, sicut ususfructus, ut ſ. titu. j. l. in singulos. Item, an idem, si ecclesiæ relinquitur? Respon. ut not. in d. l. an usus fructus. Accursius.

SI ab eo. ‡ CASVS Legaui Titio usumfructum fundi mei Titiani. & ab eo Titio reliqui Seio x. posteà Titius me mortuo repudiauit legatum ususfructus: uel me uiuo decessit, & sic non habet legatum prædictum vsusfructus, imò remanet apud hæredem meum. nunquid hęres meus tenetur præstare decẽ Seio prædicto? Et dicit, quòd sic. Et quod dixi in me testatore pagano, idem esset in testamento militis, & hoc dicit. Viuianus.
k ¶ Fideicommissum. ‡ puta decem.

moratusq; esset in ea danda a: vt peti quidem iam vsusfructus, qui legatus sit, nõ possit: quia alius futurus sit b. quàm qui legatus fuerit: sed æstimatio eius bima c dũtaxat facienda sit.

¶ Vlpianus. † LEX VII.

OPerę testamẽto relictę, quãdo cedere debeant? vtrum ex quo petit d eas legatarius? an ex quo adita hæreditas e est? & cui pereant dies, quibus æger seruus fuerit f? Et puto ex die petitionis f eas cedere. Quare, si post petitas æger esse seruus cœperit, legatario peribunt g.

¶ Caius. † LEX VIII.

SI vsusfructus municipibus legatus fuerit †, quæritur quousque in eo vsufructu tuendi h sint? Nam si quis eos perpetuò tueatur †, nulla vtilitas erit nudæ proprietatis, semper abscedente vsufructu. Vnde centum annos i obseruandos esse constat: qui finis † vitæ longissimus est †.

¶ *Legatum caducum, uel quasi, remanet apud hæredem cum onere suo. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX IX.

SI ab eo, cui legatus esset vsusfructus, fideicommissum k fuerit relictum, licet vsusfructus ad legatarium nõ peruenerit, hęres tamen penes quem vsusfructus remanet l, fideicõmissũ prestat m. Quod & in militis testamẽto erit dicendum, si legatarius à quo fideicõmissum relictum est, repudiauerit n legatum, vel viuo testatore decesserit.

¶ *Coniunctio posita inter incompatibilia, resoluitur in disiunctiuam. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX X.

SI Titio fundus, & eiusdem fundi vsusfructus o legatus fuerit, erit in potestate eius, fundum, an vsumfructũ vendicare malit. Et si fundũ elegerit, necessariò plenã proprietatem habebit, licet vsumfructũ à se repulerit. Si verò vsum fructum habere maluerit, & proprietatem fundi repulerit: solùm vsumfructum habebit.

¶ Idem. † LEX XI.

HAbitationis p legatũ in singulos annos, ab initio q an ui deberi constat.

¶ *Non potest hęres tollere ædificium positum in re, cuius est alterius ususfructus, eo inuito. Bart. l.*

¶ Alphenus. † LEX XII.

HAeres in fundo, cuius vsusfructus legatus est, villam r posuit. Eam inuito fructuario demolire non potest s, nihilo magis, quã si quam arborem posuisset t, eã ex fundo ipse euellere † vellet. Sed si antè, quã vsufructuarius prohibuerit, demolierit †: impunè u facturum.

¶ Paulus. † LEX XIII.

CVm vsusfructus alternis annis legatur, nõ vnũ, sed plures causalem. & facit ſ. de lega. j. l. planè. §. fina. & l. legatarius. ĩ prin. & §. j. & de leg. ij. cùm filium. §. uariis.

gatum prædictum vsusfructus, imò remanet apud hæredem meum. nunquid hęres meus tenetur præstare decẽ Seio prædicto? Et dicit, quòd sic. Et quod dixi in me testatore pagano, idem esset in testamento militis, & hoc dicit. Viuianus.
k ¶ Fideicommissum. ‡ puta decem.

HAbitationis. ‡ CASVS Non solum alia legata relicta in singulos annos, sed etiam legatũ habitationis prędicto modo relictum debetur legatario ab initio cuiusliber anni. Viuianus.
p ¶ Habitationis. Jsiue habitatio ipsa in singulos annos, siue pro ea certa quantitas in singulos annos legetur. Accur.
q ¶ Ab initio. ‡ sunt enim plura legata hoc casu, cũ dixit in singulos annos: & pluries cedit dies, & initio anni, ut hic, & ſ. ti. j. l. i singulos. & ſ. qũ di. lega. ce. l. nec semel. & C. quando di. le. ce. l. j, aliàs fi nõ esset dictum in singulos annos, secus esset, ut ſ. eo. l. damnas. in prin.

HAeres in fundo. ‡ CASVS Legaui Titio usumfructum fundi mei Seiani, & posteà decessi, & posteà hęres meus ĩ dicto fundo fecit unam uillam, id est domũculam parnam causa reponẽdi fructus: uel plantauit ibi quandam arborem, & posteà uult eam tollere. Quęritur utrum possit? Et certè non fructuario prohibente, sed ante prohibitionem potest. Viuianus.
r ¶ Villam. ‡ id est domunculam fructuum gratia in uilla, ut inf. de uerb. sign. l. fundi. Accursius.
s ¶ Non potest. ‡ scilicet hęres: sic econtrà nec usufructuarius à se imposita, ut ſ. de usufruc. sed & si quid. & facit in eo. ti. l. ę quisimum. §. 1. & ſ. si usufru. pere. si ab hærede. Accursius.
t ¶ Posuisset ‡ scilicet hęres.
u ¶ Impunè. ‡ No. non omne illicitũ puniri. sic ſ. de relig. l. at si quis. §. labeo. in fi. Accursius.

CVm ususfructus. ‡ CASVS Legaui Titio usumfructum fundi mei Seiani hoc modo, scilicet, ut uno anno fructuetur, & altero non: & sic de singulis annis: Certè plura legata sunt. nam ususfructus ex tempore, & ad tempus constitui potest, ut inf. de usufruct. l. iiij, & fin. sed si prędicto modo legaui dicto Titio seruitutem aquæ ducendæ per fundum meum prædictum, uel seruitutem uiæ, uum

l ¶ Remanet. ‡ caducus, uel in causam caducitatis factus.
m ¶ Præstat. ‡ quia cũ onere apud eum remanet, ut C. de cadu. toll. §. pro secundo. & §. in omnibus. Accur.
n ¶ Repudiauerit. ‡ post mortẽ testatoris, & sic est caducũ factũ legatum. Sed si uiuo testatore deficit, quia decedit legatarius, tũc in causa caduci, ut subijcit, & C. de cadu. tol. §. & cũ triplici. sed ubi ante testamentum, tũc ut non scriptum, & nõ remanet cum onere, ut d. §. & cũ triplici. & §. in primo. Item ſ. titu. j. l. Titia. in princ. contra So. ibi & eodem modo rũ. ſ. de adimen. lega. l. Caio. in princ. & l. Stichus. §. j. & facit ſ. de lega. ij. l. si quis Titio. & l. Celsus. in princ.

lib. 78. Digestorũ.

lib. 1. ex Minicio.

¶ I Titio. ‡ CASVS Legaui Titio fundum meum Seianum, & eidem legaui usumfructum dicti fundi, & posteà decessi. certè est i electione Titij vendicare fundum aut usumfructum eiusdem. & si quidem elegerit uẽdicare fundum usumfructum à se repellere, habito fundo nihilominus habebit usumfructum: si uero elegerit uendicare usumfruct. & repellere à se fundum, habebit solũmodò vsumfruct. Viuianus.
o ¶ Vsusfructus. ‡ formalem repulit, sed habet causalem. & facit ſ. de lega. j. l. planè. §. fina. & l. legatarius. ĩ prin. & §. j. & de leg. ij. cùm filium. §. uariis.

Fl. Alfenus varus lib. 2. Digestor. à Paulo epitomatorũ. aliàs Vlpianus.

Fl. posuisset, ex fundo is euellere.

¶ aut demolirus erit.

lib. 13. ad Plautium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum est legatum, & non plura: quamuis dictæ seruitutes reales habeant de earum natura intermissionem. nam seruitutes reales siue prædiales non possunt constitui ex tẽpore vel ad tempus, vt §. de seruitut. l. iiij. Viuianus.

a ¶ Legata sunt. § quia ex tempore, & ad tempus cõstitui potest, ut §. de vsufru. l. iiij. & §. fami. ercis. & puto. §. usus.

¶ Aquæ & viæ. § ét sic relictæ alternis annis: quia nec ex tempore, nec ad tempus, neq; sub conditione constituuntur, ut §. de serui. l. iiij. licet habeant quandoque intermissionem sua natura, vt via, vt §. de serui. l. seruitutes. & quandoq; ex pacto uel volũtate hominum de æquitate, ut d. l. iiij. de serui. & quemadmo. serui. amit. l. ij. fic. & facit §. de iti. actuque pri. l. j. §. j.

c ¶ Intermissionem.] interualla. Accur.

¶ Vos separatim. § CASVS. Damnaui in testamento hæredem meum Titium, ut sineret Seium, & Caium separatim uti frui fundo meo Corneliano, uoleos ego testator quemlibet prædictorum habere insolidum vsumfructum dicti fundi, & posteà decessi: & dictus meus hæres passus est eos vti frui communiter, & non insolidum. Quæritur, an vtrique ex testamento teneatur? Et respon. q; sic, scilicet, ut suppleat cuilibet eorum æstimationem medietatis vsusfructus. Nam cùm vnus deberet habere vsumfructum totum, & alius æstimationem: non habuit quilibet eorũ nisi medietatem vsusfructus, vt dictum est. Nã ipsius hęredis onus est, vt singulis prædictorum præstet legatũ insolidum. Qua parte igitur alterum frui fineret dictus hæres, ea parte nõ finit alterũ uti frui. hoc dicit hæc lex. Viuia.

d ¶ Duos separatim. § si separatio fit in utendo, puta, vnus vno anno, alius alio, planum est per l. §. quib. mo. vsusfru. amit. l. ij. in prin. & §. fin. sed litera inferior hunc sensum non importat: sed est separatio i relinquendo, vt primo vni, secundo alij in eodem fundo: eo dicto ut vterque insolidum: & sic alter rem, alter æstimationem habet, ut hic, & §. de lega. ij. l. qui duos. §. si is. aliàs, si hoc non diceret, pro utrilibus haberẽt, ut §. de leg. j l. si pluribus. & de leg. ij. l. si pluribus. & de lega. iij. l. si res. & C. de cadu. tollen. §. ubi. Accur.

e ¶ Voluerit.] & hoc expressit, ut dixi. Accur.

f ¶ Non finere.] vsus vnius, impedit alterius usum quo ad solidũ, & est ad hoc, quod not. J. de vi & vi arma. l. vim facit.

¶ Fl. quiritarium.

¶ Flor. fructuarius.

¶ Fl. rñdit.

¶ Fl. volunt.

¶ Fl. est.

¶ Fl. debet.

¶ lib. 13. Digesto.

¶ Flo. deest meus.

¶ lib. 18. Digesto.

DAmnas esto. § CASVS. Ita dixi in testamento meo, damnas esto hęres meus sinere Titium habitare donec viuet in domo men Seiana. Certè vnum legatum est. ¶ Qui duos. § Caius habebat duos fundos: vnus quorum vocabatur Titianus, & alter Seianus, pone. Legauit Titianum Titio, & vsumfructum Seiani legauit Seio, & posteà decessit: nunc apparet, quòd Seius fructuarius non habeat viam ad fundum Seianum uisi vadat per fundum Titianum Titio legatum. vnde petit dictus Seius à Titio seruitutem viæ per fundum Titianum. Quæritur, utrùm teneatur præstare ei Titius? Et respon. quòd non aliter potest Titius vendicare fundum Titianum ab hærede, nisi prius ius transeundi per eum præstet dicto Seio. nam & si fundus Titianus non esset legatus Titio, sed remansisset in hęreditate Caij, teneretur hęres præstare uiam per eum dicto Seio fructuario fundi Seiani. Sicut ergo Caio testatore viuo ibant nuncij Caij per fundum Titianum ad fundum Seianũ: ita & Caio mortuo seruetur, scilicet, ut Seius possit ire ad fundum Seianum per fundum Titianũ

ra legata sunt [a]. Aliud est in seruitute aquæ, & viæ [b]: viæ enim seruitus vna est, quæ † naturà sui habet intermissionem [c].

¶ *Si hæres non præstat duobus insolidum secundũ defuncti voluntatem, cuilibet tenetur ad id, quod sibi deficit. Bartol.*

¶ Celsus. LEX XIIII.

DVos separatim [d] vti frui sinere damnatus hæres, communiter vti frui passus est. Quærebatur, an vtriq; ex testamento teneretur? Dixi teneri, si testator vtrunque solidum habere voluerit †: nã ipsius onus esse †, vt solidũ singulis legatũ præstet. Qua parte igitur alterum vti frui sineret hæres, ea parte eum non sinere [e] alterum vti frui, ideoque per æstimationem vnicuiq;, quod deest, replere debere †.

¶ Marcellus. † LEX XV.

DAmnas esto hæres meus † Titium sinere in illa domo habitare quoad viuet. Vnum videtur esse [f] legatum.

¶ *Ei, cui legatur fructus fundi, debet via per alium fundum testatoris etiam alteri legatum. Bartolus.*

¶ Qui duos fundos hẽbat, vnum legauit, & alterius fundi vsumfructum alij legauit. Quęro, si vsufructuarius † ad fundũ aliũde viam non habeat, quàm per illum fundum, q; legatus est, an fructuario seruitus debeatur [g]? Respondi †, Quemadmodum si in hæreditate esset fundus, per quem fructuario

possset † præstari via, secundũ voluntatem [h] defuncti videret † id exigere ab hærede: ita & in hac specie non aliter concedendũ esse legatario fundum vendicare, nisi priùs transeundi ius vsufructuario præstet [i]: vt hæc forma in agris seruetur, quæ viuo testatore obtinuerit, siue donec vsusfructus permanet, siue dum ad suam proprietatem redierit.

¶ *Relictum ad opus illicitum, debet conuerti ad opus licitum de consensu partiũ: secus, si ad opus licitum fuerit relictum. Bartolus.*

¶ Modestinus. † LEX XVI.

LEgatum [l] ciuitati relictum est †, vt ex reditib. [m] quotannis [n] in ea ciuitate, memoriæ defuncti cõseruandæ gratia, spectaculum celebretur, quod illic celebrari non licet. Quæro, quid de legato existimes. Modestinus respõdit, cùm testator spectaculum edi voluerit in ciuitate, sed tale, quod ibi celebrari non licet, iniquum esse, hanc quantitatẽ, quam in spectaculum defunctus destinauerit, lucro hęredum cedere [o]. Igitur adhibitis hęredibus, & primoribus ciuitatis, dispiciendum esse †, in quam rem conuerti debeat fideicõmissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur.

¶ Scęuola. LEX XVII.

QVidam reipublicæ prædia legauit, de quorum reditu

Titio legatum, donec duret Seio vsusfructus ad fundũ Seianum per mortem, vel capitis diminutionẽ Seij hæres, apud quem erit plena proprietas fundi Seiani, poterit habere viam ad fundum Seianum p fundum Titianum dicto Titio legatum. Viuianus.

g. ¶ Vnum videtur esse. § & ideò semel dies eius cedit: aliàs secùs, ut §. eo. l. habitationis. Accursius.

h ¶ Debeatur. § ab alio fundo legato. Accursius.

i ¶ Secundum uoluntatem. § scilicet tacitam [1], & ex eius uiuentis consuetudine præsumendam. Accur.

k ¶ Præstet. § legatarius. sed certè imò hæres debet redimere à legatario, non legatarius gratis præstare, ut §. de lega. j. seruum filij. §. fina. quæ videtur cõtra. Solut. hic aliũde viam non habebat, ut §. hac l. ibi sic, licet cum incommodo. Nam aliquid statuitur, ubi prorsus vsusfructus perimeretur, quod non fieret. aliàs, ut C. de pre. impe. ope. l. ij. & l. rescripta. Vel ueriùs hãc expone secundùm illam, scilicet, ut legatarius præstet coactus ab hęrede per retentionem, uel condictionem incerti, si oblitus tradidit nullo pretio dato, ut in contra. no. In uia ad sepulchrum dic ut §. de reli. si quis sepulchra. & facit §. si ser. uẽ. l. testatrix. & de lega. j. si fundum. §. qui fundũ. & §. de serui. vrba. prædi. binas. & §. fi vsusfructu. peta. l. j. & sup. tit. j. l. j. de leg. iij. si cui ædes. & inf. de fun. instru. l. prædia. §. fina. & §. de serui. urbanorum prædio. l. olympico.

¶ Vlpianus. † LEX XXII.

PAtrimonij mei reditũ omnibus annis vxori meæ dari volo. Aristo respondit, ad hæredem vxoris non transire, quia aut vsufructui similem [n] esset, aut huic legato, In annos singulos [o].

¶ Iulianus. † LEX XXIII.

LIcet [o] testatori repetere legatum [p] vsusfructus, vt etiam post capitis diminutionem [q] deberet. † Et hoc nuper Imperator Antoninus ad libellum rescripsit, tunc tantùm esse huic cõstitutioni locum [r], cùm in annos singulos res legaretur †.

¶ *Vsuræ pecuniæ fœneratæ per defunctũ, quandoque currentes debentur fructuario cauenti: sed si per hæredem fuit fœnerata, à tempore moræ debentur. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX XXIIII.

VXori vsufructu † bonorum legato, fœnus quoque sor-

¶ Fl. fuerit.

¶ Fl. poteſt.

¶ Fl. videtur.

¶ lib. 3. Rũsorum.

¶ Fl. est.

¶ lib. 9. Rũsorum.

¶ Vide in hunc locũ Alciat. lib. parer. i. c. 22.

¶ Fl. rñdit.

¶ Fl. nõ videtur.

¶ lib. singulari de Eũrematicis.

¶ Flo. si eo proposito fecit, ut alter nudã proprietatẽ haberet, error labitur.

a ¶ Ludos. § C. non illicitos, aliàs secùs, ut §. l. proxi.

c ¶ Testamento. § Reipa. relicto. Accursius.

c ¶ Restituendos. § etiam si sint erogati, ut C. de lega. non dubium. Item secundùm uoluntatem apprehensa compensantur, ut subiicit, & facit §. tut. j liberto §. Lucius. & C. de expen. lu. l. unica. & inf. e. uxori. & suprà. l. proxi. & §. de lega. j. ciuitatibus. & J. de admi. re. ad ciui. per supen. l. j.

¶ Fl. rñdit.

¶ Fl. & nõ erogatum.

¶ lib. 9. Responso.

¶ Fl. rñdit.

¶ Fl. nõ videtur.

¶ lib. singulari de Eũrematicis.

¶ Flo. si eo proposito fecit, ut alter nudã proprietatẽ haberet, error labitur.

quotannis ludos [a] edi voluit: & adiecit, Quę legata peto, Decuriones, & rogo, ne in aliam speciem, aut alios vsus conuertere velitis. Respublica per quadriennium cõtinuum ludos non edidit. Quero, an reditus, quos quadriẽnio Respublica peepit, restituere debeat hæredibus, vel compẽsare in aliã speciem legati ex eodem testamẽto [b]? Respondi, † eriã inuitis hæredibus possessione apprehensa, perceptos fructus restituendos [c] esse: & non erogatos † secundùm defuncti voluntatem in alia, quæ deberentur, compensari.

¶ *Si non apparet persona legatarij, legatum redditur nullum. Bar.*

¶ Modestinus. † LEX XVIII.

QVi plures habebat libertos testamento suo dixit, se habitationẽ relinquere iis, quos codicillis designasset. Cùm nullos posteà designauerit, q̃ro, an omnes admitti debeant? Respõdi †, si patronus, qui se designaturũ personas libertorũ pollicitus est, nullam posteà designauit, legatũ habitationis perfectum esse non videri [d] †, non existente, cui datum intelligi posit [e].

¶ *In dubio debet stari scripturæ, etiam si aliud actum sit, dummodò de illo non constet. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX XIX.

SI alij † fundum, alij vsumfructum eiusdem fundi testator legauerit, si eo proposito fecit, vt alius vsumfructum, alius nudam haberet proprietatem, errore labitur †. Nam detracto vsufructu, proprietatem eum legare oportet

nul. §. fina. & quod ibi no. Accursius.

TItio ususfructus. § CASVS. Legaui Titio usumfructum Stichi serui mei aut, si nauis ex Asia uenerit, x. & posteà decessit: uult statim Titius petere usumfru. Stichi filij: purè legatum: nunquid potest? & dicitur, quòd nõ. Cùm enim fuerit alternatiuum legatũ, debet esse hęredis electio, quod legatum soluat: auferetur autem hęredi electio prędicta, si statim posset Titius petere vsumfructum Stichi, & non expectaret, utrum conditio de legato deficiat existat, uel deficiat: quod quidem esse nõ debet. Viuianus.

k ¶ Titio vsusfructus. § licet purè legatum.

l ¶ Deficiat. § fac. inf. quan. di. le. uel fideicõcedit. si usufructu. in princ. & l. cùm ita. & l. cùm illud. & §. de le. j. cùm res. §. fi Stichus restitutus. & l. si quãdo quis. §. j.

¶ Fl. quòd.

¶ Fl. quam peractũ fir. lib. 8. ad Q. Mutiũ.

¶ lib. 7. ad l. Iuliã & Papiam.

¶ lib. 15. ad l. Iuliã & Papiam.

¶ Fl. Iunius Mauricianus lib. ij. ad l. Iuliam & Papiam.

¶ Aliàs, debeatur: ex hoc nuper Imper. noster ad li. rescripsit. tunc tamẽ est hoc cõstitutio. in annos singulos relegetur.

¶ Fl. relegaretur.

¶ lib. 7. Responso.

¶ Fl. fructu.

eo modo, Titio fundum detracto vsufructu lego: vel, Seio eiusdem fundi vsumfructum hæres dato: quod nisi fecerit, vsusfructus inter eos cõmunicabitur [g]. Quia † interdum plus valet scriptura, q̃ quod actum sit [h] †.

¶ Pomponius. † LEX XX.

SI seruum sub conditione liberum esse iubeam, & vsumfructum eius tibi legauero, valet legatum [i].

¶ Paulus. † LEX XXI.

TItio vsusfructus [k] Stichi, aut si nauis ex Asia venerit, decẽ legata sunt. Nõ petet vsumfructũ antè, quàm conditio de decem existat, vel deficiat [l]: ne potestas hæredi, vtrum velit dandi, auferatur.

¶ Iuliã & Papiam.

¶ Fl. Iuliã & Papiam.

¶ Fl. quam peractũ fir. lib. 8. ad Q. Mutiũ.

¶ lib. 7. ad l. Iuliã & Papiam.

¶ lib. 15. ad l. Iuliã & Papiam.

¶ Fl. Iunius Mauricianus lib. ij. ad l. Iuliam & Papiam.

¶ Aliàs, debeatur: ex hoc nuper Imper. noster ad li. rescripsit. tunc tamẽ est hoc cõstitutio. in annos singulos relegetur.

¶ Fl. relegaretur.

¶ lib. 7. Responso.

¶ Fl. fructu.

quadam constitutione Iuliani iurisconsulti ita continebatur, Quòd si testator leget usumfruc. Titio in suo fundo, & posteà Titius patiẽ minimam capitis diminutionem, per quam secundùm hęc iura amittatur ususfructus, licet iterum Titio legatario habere dictum usumfructum, quasi uideatur tacitè repetitus per dicta uerba testatoris. Antoninus autem dixit, & bene, Quòd dicta constitutio Iuliani hęc locum tantùm in uno casu, id est cùm legatur usus fructus i annos singulos: quia tunc sequentium annorum non tollitur usus fructus per dictam capitis diminutionem, sed præcedentium tantùm. & idem in qualibet alia re legata in annos singulos. Non autem debet intelligi dicta constitutio Iuliani ita large, sicut ipse eam intellexit. Intelligit autem eam generaliter etiam si simpliciter sit legatus usus fructus: & malè, ut §. tit. j. in singulos. Viuianus.

o ¶ Licet. § id est licitum est.

p ¶ Legatum. § etiam tacitè, ut J. exemplificat.

q ¶ Capitis diminutionem. § legatarij.

r ¶ Locum. § ut tacita fiat repetitio, cum &c. quasi dicat, non quando simpliciter legatur, sed certè, & expressè potest repeti, ut §. tit. j. in singulos. & §. quomodo usufru. amit. l. iij. in princ.

VXori usufructu. § CASVS. Legaui uxori meę usumfructum bonorum meorum cùm haberem multos debitores, quibus mutuaueram denarios, & postea decessi. Venit uxor mea posteà ad hęredes meos, & cauit eis de tanta pecunia restituenda, si moriretur, uel capite minuetur, quantam ego defunctus mutuaueram dictis meis debitoribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitoribus:& petij ab eis hęredibus pecuniam creditam prędictam, vt sic ex ea habere possit vsumfructum secundùm meum præceptũ. Postea hęredes egerunt contra dictos debitores,& exegerunt ab eis pecuniam cum usuris, quæ cucurrerunt ante dictam cautionẽ,& post. vnde dicta mea vxor uult habere vsuras anteriores, & posteriores. Quęritur, utrum possit habere & petere? Et respon. quòd non: imò illas tantùm, quę cucurrerunt post dictam cautionem, & eas non tenebitur restituere hęredibus finito vsufructu; illas autem vsuras, quę cucurrerunt ante prædictam cautionem, cõsequi debet uxor, sed non lucrari: imò in dictam cautionem debent deduci, sicut deducuntur, siue ponuntur sortes: & eas restituere tenebitur sicut sortes. Si autem hęredes mutuassent dictam pecuniam, & non ego testator, non debebit tunc habere dicta mea uxor nisi sortes, & non vsuras, quæ cucurrerũt ante dictam cautionẽ, uel post. Si autem hęredes sint in mora dandi dictas sortes vxori meæ prędictę, tunc ex mora eorum tenentur ei ad vsuras, & non debebit uxor cauere eis de restituendis ex mora vsuris finito vsufructu: licet teneatur cauere de restituendis illis vsuris, quæ ante dictam cautionem cucurrerunt contra debitores hęreditarios, ut dictum est.

¶ Serapium. ⁊ Ego habens seruum nomine Serapium, ita dixi in testamento meo, Serapium seruum meum Sempronię concubinæ meę seruire uolo: & postea decessi. Certè non uideor legasse concubinæ proprietatem serui, sed vsumfructum tantum, & hoc dicit. Vlianus.

a ¶ Sortium. ⁊ id est pecuniarum.

b ¶ Collocauit. ⁊ id est sub vsuris mutuauit.

c ¶ Ex senatusconsulto. ⁊ quo constituitur in pecunia, quasi vsufructu, vt instit. de vsufru. §. constituitur.

d ¶ Cautionem. ⁊ de reddenda pecunia finito vsufructu, ut J. eo. no.

e ¶ Præstabitur. ⁊ ab hærede uxori legatariæ, quod fœnus præstabitur, uelut fructus pecunię, non uelut sors: nec de restituendo ex fœnore cauet uxor. Accursius.

f ¶ Ante cautionem. ⁊ nam posteriores iure fructuum lucratur.

g ¶ In cautionem. ⁊ de reddendo finito usufru. Et not. arg. quòd fructuarius non facit fructus suos ante cautionem præstitam, secundùm Al. Azo. contrà, si bona fide percipiat, id est si non credebat se teneri satisdare.

h ¶ Duntaxat. ⁊ nõ autem vsuras, quas lucrifecit hæres ex pecunia hęreditaria: quia ex sua negotiatione est eas cõsecutus, ut ar. ff. de hęre. ven. l. venditor. & J. ad le. fal. l. iij. Itẽ nec fuerũt defuncti, licet sors fuerit hęreditatis. De sua enim intelligi non potest, cùm dicat sortem dãdam legatariæ. Item fœnerabat suo periculo, ut ar. ff. mãda., idemque. §. si mandauero. & pro sol. l. si vnus. §. si vnus.

i ¶ Aut quod. ⁊ Poteſt dici quòd ſit unus casus abinde. Nõ idẽ &c. vsque ad ſi. huius §. Et ſic eſt ſenſus, quòd hęres det ſortem, item vſuras, quas percepit ex mora debitorum, uel ex ſtipulatione: & hoc, quã do erat iam in mora dandi vxori, cui mutuauit, & ſecundum hoc non cauebit vxor. Vel ſecundùm aliam lecturam non cauebitur ab vxore hęredi: quia eas lucratur propter moram hęredis: ſed ſecundũ hoc, quare dixit duntaxat ſortes? Reſpon. corrigit ſe, cùm dicit, & ut quod &c. q. d. aut pro &, ſcilicet, & illud quod placuit hęredi ſtipulanti vſuras, ppter moram debitorum reddi poſteà ſub. & ſuperhis vſur. &c. Sed hęc lectura non placet: quia eũ ex ſua mora hęres teneatur legatari: æ ad vſuras, iã non curo, nut auerit ante moram, uel poſt. Dic ergo duos eſſe caſus abinde. Nõ idem &c. uſque in ſi. §. & primus deducit vſuram, quam hęres percepit à debitoribus non dãdam legatariæ: ſed eam lucratur rationibus, quas prędixi in ſuperiori gloſ. §. Et ideò non cauet legatariæ, quia non habet vſuras. Secundus, ſi hęres fuit in mora, dabit vſuras legatariæ, vt lucretur, & non caueat, ut ibi, aut quòd &c. & dic, aut, pro, & moram, ſcilicet hęredis, & placuit, ſcilicet iuriſconſul. vt ſupra, de lega. j. Titia. §. vſuras, & facit ad §. C. eodem. l. j.

k ¶ Propter moram. ⁊ ſcilicet hęredis.

l ¶ Placuit. ⁊ ſcilicet iam. Azo.

m ¶ Vſusfructus. ⁊ niſi hoc teſtator intellexerit, ut J. de ſta. libe. cùm hęres. §. ſtichus.

Q Vi fructus. ⁊ CASVS. Titius legauit vxori meę vſumfructum prędiorum, duorum Titiani, & Seiani, & ita poſteà dixit in eodem teſtamento. Volo redire ad hæredes meos dicta prædia cũ reditibus poſt mortem dictæ meę uxoris. & poſteà deceſsit dictus Titius teſtator: & poſt multos annos fortè deceſsit dicta vxor ſua, quæ iam vſa, & fruita erat dictis fundis. nunquid ex fideicommiſſo prędicto teſtatoris proprietas dictorum fundorum, uel vſusfructus debet reuerti ad eos hæredes? Et dicitur, quòd non: & eſt ratio, quia reditus futuri dictorũ prædiorum poſt mortem vxoris uidebantur demonſtrati per verba dicti teſtatoris, qui dixit, vt dictum eſt, poſt mortem vxoris prædia cũ reditibus redire debere ab hæredes ſuos. Dicti autem futuri reditus reuertuntur ad hæredes ipſo iure: ergo nihil operãtur dicta teſtatoris verba ad fideicommiſſum. Itẽ prętériti reditus nõ debẽt redire ad hæredes: ratione vſusfructũ eos lucrata eſt vxor. Item & proprietatem dictorum fundorum habent iure hęreditario: & ſic non poſſunt habere ex fideicommiſſo. bene ergo imperitia fuit lapſus dictus teſtator, qui voluit, & credidit, quòd dicti fundi cum reditibus redirent ad hędes ſuos poſt mortem uxoris ſuæ fructuariæ ex fideicommiſſo. Viuia.

n ¶ Prædiorum. ⁊ ſcilicet aliquorum certorum.

o ¶ Eius. ⁊ ſcilicet uxoris. Accurſius.

p ¶ Imperitia. ⁊ iuris, quia neſciebat morte finiri vſumfructum, cùm l. dicat contrarium. ut inſtit. de vſufr. §. finitur.

q ¶ Neque proprietatis. ⁊ quoniam habet eam iure hęreditario. Accurſius.

r ¶ Neque fructus. ⁊ ſcilicet præteriti tẽporis, quos vxor percepit, & quia fuerũt ſui iure legati, & ſic bene ſequitur. Etenim &c. ad quod eſt §. de le. iij. l. quod his. Sed arg. contra J. ad Treb. in fideicõmiſſariã. Vel dic, fructus futuri temporis nõ redeunt ad eos, id eſt, ad hæredes, ſcilicet, iure fideicommiſ. ſed iure conſolidationis. Quia ergo de futuris ſenſit, nullum eſt fideicommiſ. in eis: & hoc ſubijcit. Etenim &c.

s ¶ Videntur. ⁊ ſic ergo adiectio illa, poſt mortẽ &c. ſuperflua eſt: & hoc ideò, quia imperitia lapſus, ſic dixit: aliàs ſecus fortè, vt J. de aur. & argen. leg. ſpecies. & §. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu. l. fina.

S Empronius. ⁊ CASVS. Quidam nomine Sempronius Attalus inſtituit ſibi hęredem Titium, & ſundum ſuum Sempronianum, quem habebat in Italia, iuſsit dari Caio Seio poſt decennium, deducto vſufru. & ita voluit quod Titius hęres eſſet vſufructuarius dicti fundi poſt decẽnium, & Caius Seius eſſet proprietarius. & poſteà deceſsit dictus teſtator: & in quinquẽnio, pone, deceſsit dictus hęres eius, & poſteà tranſiuerunt alij quinque anni: & ſic tranſiuit decẽnium à morte teſtatoris, & ſic venit tempus dãdi dictum fundum dicto Caio Seio, vt teſtator dixerat. Petit modò ab hęrede hęredis Caius Seius plenum fundum, id eſt, non deducto vſufructu: hęres autem hęredis vult deducere vſumfructum, ſicut poſſet deducere Titius hęres, ſi viueret. Quęritur, quid iuris ſit? Et videtur, quòd dictus hęres hęredis non poſsit vſumfructum deducere: quia dies dicti legati, ſiue fideicommiſsi iam ceſsit. Nam fuit relictum poſt diem, ſcilicet, poſt decennium. At illa legata, quæ relinquuntur poſt diem certum, cedunt etiam antequam veniat dies: & per hoc etiam ad hęredem Caij Seij legatarii pertinere potuit, ſi moreretur legatarius ante diem. Et ideò iam videtur debitum dictũ legatum Caio Seio, & uidetur per conſequens vſusfructus pertinere ad hęredem, etiam ante decennium. Vnde mortuo hęrede ante decennium, ut fuit in noſtro caſu, vſusfructus uideẽ extinctus: nec uidetur poſſe pertinere ad hęredem hęredis. Sed tamen reſpon. in contrarium, ſcilicet, quòd hęres hęredis poſsit deducere vſumfructum dicti fundi, cùm dat eum poſt decennium dicto Seio: quia licet dies dicti legati, ſiue fideicommiſsi ceſserit ſtatim poſt mortem teſtatoris, tamen vſusfructus dicti fundi nondum eſt hęredis, niſi cùm dominium dicti fundi pręſtiterit legatario, deducto vſufructu. Et ideò ſi hæres capite minuatur, uel moriatur ante decennium, ſicut fecit in noſtro caſu, non poteſt perire vſusfructus, quem hęres non habebat adhuc tempore mortis ſuę: & ſic ab hęrede hęredis incipiet in noſtro caſu vſusfructus, & ex perſona eius finietur. Et quod dixi in legato relicto poſt diem certum, habet locũ in legato relicto ſub cõditione. Si autẽ appareat uolũtas expreſſa teſtatoris volentis prius finire vſumfructum morte hęredis, quàm eum habeat, tunc morte eueniẽte etiam ante decennium finietur vſusfructus: quo finito ſolida, & plena proprietas debet ad legatarium pertinere eo tempore, quo dat ei fundum hęres hęredis, id eſt, poſt

tario poſt mortem ſuam grauatur. Bartolus.

¶ Idem. LEX XXV.

Q Vi fructus prędiorũ [n] vxori [†] legauit, poſt mortem eius [o] prędia cũ reditibus ad hæredes ſuos redire voluit, imperitia [p] lapſus. Nullum fideicommiſſum dicimus [†], neq; proprietatis [q], neq; fructus [r] ad eos reuerti debere. [†] Etenim reditus futuri, nõ præteriti temporis demonſtrati videntur [s] [†].

¶ *Sicut morte finitur ſpes vſusfructus iam conſtituti, ita finitur ſpes uſusfructus conſtituendi. Bartolus.*

¶ Paulus. [†] LEX XXVI.

S Empronius [†] Attalus ab hęre de ſuo fundum in Italia Caio Seio poſt decenniũ, deducto vſufructu, dari iuſsit. Quæro, cùm

† lib. 8. Rũforum.

† Flo. reliquit.

† Flo. dũs.

† Fl. dedit.

† Fl. videbantur.

† libro 10. Quæſtio. † ad intell. huius l. uide Lud. Alcarum. in Rub. d. leg. j. nu. 94.

n ¶ Prædiorum. ⁊ ſcilicet aliquorum certorum.

o ¶ Eius. ⁊ ſcilicet uxoris. Accurſius.

p ¶ Imperitia. ⁊ iuris, quia neſciebat morte finiri vſumfructum, cùm l. dicat contrarium. ut inſtit. de vſufr. §. finitur.

q ¶ Neque proprietatis. ⁊ quoniam habet eam iure hęreditario. Accurſius.

r ¶ Neque fructus. ⁊ ſcilicet præteriti tẽporis, quos vxor percepit, & quia fuerũt ſui iure legati, & ſic bene ſequitur. Etenim &c. ad quod eſt §. de le. iij. l. quod his. Sed arg. contra J. ad Treb. in fideicõmiſſariã. Vel dic, fructus futuri temporis nõ redeunt ad eos, id eſt, ad hæredes, ſcilicet, iure fideicommiſ. ſed iure conſolidationis. Quia ergo de futuris ſenſit, nullum eſt fideicommiſ. in eis: & hoc ſubijcit. Etenim &c.

s ¶ Videntur. ⁊ ſic ergo adiectio illa, poſt mortẽ &c. ſuperflua eſt: & hoc ideò, quia imperitia lapſus, ſic dixit: aliàs ſecus fortè, vt J. de aur. & argen. leg. ſpecies. & §. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu. l. fina.

S Empronius. ⁊ CASVS. Quidam nomine Sempronius Attalus inſtituit ſibi hęredem Titium, & ſundum ſuum Sempronianum, quem habebat à proprietate iam, quia erat debita legatario: ſed non erat plena ſeparatio, quia dominium erat apud hęredem.

d ¶ Cùm poſt. ⁊ id eſt. quando. & dic, cedit, ut ſit debitum, ut inf. de uerbo. ſignifi. cedere. Item ut fiat tranſmiſsio, ut C. de cadu. tol. §. cũ igitur.

e ¶ Sed uſusfructus. ⁊ ſcilicet formalis: ſed cauſalem habet.

f ¶ Non poteſt. ⁊ ratione mera: ſed de æquitate ſecus, ut J. dicit. Et no. quòd non perit, quod non eſt, ut hic, & J. de cond. & demon. Titio vſusfructus. Et no. pro, & contrà, §. uſusfra quemad. ca. d. iij. §. j.

g ¶ Incipit uſusfructus. ⁊ ſtricto iure: uel dic, ſi hoc uoluit teſtator, ut & J. de uerbo obliga. ſtipulatio iſta. §. ſi quis. & l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. in fin. Accur.

h ¶ Senſit. ⁊ ſenſiſſe uidetur, ut §. de vſufru. l. ſi Titio. in princ. & l. qui uſumfructum. §. j. niſi contrarium liqueat eũ uoluiſſe, ut J. de uerbo. obli. l. ſtipulatio. & dicto. §. Chryſogonus. Accurſius.

i ¶ Cœpiſſet. ⁊ ſicut enim tunc res, ſic nunc ſpecies periit, & facit J. de condi. & demon. l. j. §. j.

k ¶ Duobus. ⁊ ſimul. ſi autem ſeparatim uerbis, fierẽt trientes, ut ar. §. de vſufru. ac. l. ſi tibi. & intelligit plena proprietas, ut §. e. ſi alij.

l ¶ Vſufructu. ⁊ ſeparatim.

m ¶ Conſtituuntur. ⁊ ſi. ut unum ſemiſſem habeant legatarij fundi, alium iſte, cui legatus eſt uſusfructus.

n ¶ Duo ſint. ⁊ ſiue re coniuncti, ſiue ſeparati, ſecũdùm R. tu dic cõiuncti, ut habeat locũ quod ſubijcit, aliàs accreſceret ei, cui fundus reſictus eſt. ſicut alteri fructuario, ut §. de vſufru. ac. l. ſi tibi.

o ¶ Inter eos tantum. ⁊ ſcilicet quibus eſt coniunctum uſusfru. relictus: quia ſunt cõiuncti re, & uerbis: ſed legatario fundi re tantum, ut §. de lega. iij. re coniuncti. ſic & in ſuperiori caſu præferetur collegatarius fundi, utpote re, & uerbis coniunctus: tamen illis duobus pereũtibus accreſcit ei ab eis, & econtrà, ut §. de uſufruc. ac. inde Neratius.

poſt decẽnium, ut dictum eſt: nec hoc caſu poteſt hæres plus trãſmittere ad hæredem ſuum, quàm ſi iam habere cœpiſſet vſumfructũ ipſe hæres. Quo quidem caſu, ſine dubio, non tranſmitteret hæres uſumfructum ad hæredem ſuum, quia morte eius finitus eſt.

¶ Si fundus. ⁊ Legauit Titio, & Seio fundum meũ Titianum: & Caio legauit uſumfructum eiuſdẽ fundi, & poſteà dedeſsi. Quęritur, qualiter diuidatur uſusfructus inter eos tres? Et dicunt quidam, quòd quilibet eorum debet habere tertiam partẽ: ſed malè dicunt: imò debent fieri duo ſemiſſes de uſufructu: unum habebit Caius, cui legatus eſt uſusfructus: alterũ Titius, & Seius quibus legatus eſt fundus. Idem erit econtrario, ſcilicet, ſi legauit Caio fundum præfectum: & Titio, & Seio uſumfructum eiuſdem fundi. Nam & in hoc caſu fierent duo ſemiſſes de uſufructu: alterum quorum habebit Caius, & alterum Titius, & Seius, quibus legatur uſumfructum: & inter dictum Titium, & Seium in uſufructu cõiunctos, erit ſolummodò ius accreſcendi. Vnde, ſi ponas Titium decedere, Seio accreſcit ſua pars dicti uſufructus: & non debet habere inde aliquid Caius, cui ſoli legata eſt proprietas. & hoc dicit. Vlianus.

a ¶ Cum medio. ⁊ ſcilicet, antequam poſsit extingui vſusfructus, qui non eſt à proprietate ſeparatus.

b ¶ Ceſſerit. ⁊ quia cũ in diem certum relinquitur, cedit à morte teſtatoris, ut inf. dicit.

c ¶ Extinctus eſt. ⁊ aliquam enim ſeparationem habebat à proprietate iam, quia erat debita legatario: ſed non erat plena ſeparatio, quia dominium erat apud hęredem.

d ¶ Cùm poſt. ⁊ id eſt. quando. & dic, cedit, ut ſit debitum, ut inf. de uerbo. ſignifi. cedere. Item ut fiat tranſmiſsio, ut C. de cadu. tol. §. cũ igitur.

e ¶ Sed uſusfructus. ⁊ ſcilicet formalis: ſed cauſalem habet.

f ¶ Non poteſt. ⁊ ratione mera: ſed de æquitate ſecus, ut J. dicit. Et no. quòd non perit, quod non eſt, ut hic, & J. de cond. & demon. Titio vſusfructus. Et no. pro, & contrà, §. uſusfra quemad. ca. d. iij. §. j.

g ¶ Incipit uſusfructus. ⁊ ſtricto iure: uel dic, ſi hoc uoluit teſtator, ut & J. de uerbo obliga. ſtipulatio iſta. §. ſi quis. & l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. in fin. Accur.

h ¶ Senſit. ⁊ ſenſiſſe uidetur, ut §. de vſufru. l. ſi Titio. in princ. & l. qui uſumfructum. §. j. niſi contrarium liqueat eũ uoluiſſe, ut J. de uerbo. obli. l. ſtipulatio. & dicto. §. Chryſogonus. Accurſius.

i ¶ Cœpiſſet. ⁊ ſicut enim tunc res, ſic nunc ſpecies periit, & facit J. de condi. & demon. l. j. §. j.

k ¶ Duobus. ⁊ ſimul. ſi autem ſeparatim uerbis, fierẽt trientes, ut ar. §. de vſufru. ac. l. ſi tibi. & intelligit plena proprietas, ut §. e. ſi alij.

l ¶ Vſufructu. ⁊ ſeparatim.

m ¶ Conſtituuntur. ⁊ ſi. ut unum ſemiſſem habeant legatarij fundi, alium iſte, cui legatus eſt uſusfructus.

n ¶ Duo ſint. ⁊ ſiue re coniuncti, ſiue ſeparati, ſecũdùm R. tu dic cõiuncti, ut habeat locũ quod ſubijcit, aliàs accreſceret ei, cui fundus reſictus eſt. ſicut alteri fructuario, ut §. de vſufru. ac. l. ſi tibi.

o ¶ Inter eos tantum. ⁊ ſcilicet quibus eſt coniunctum uſusfru. relictus: quia ſunt cõiuncti re, & uerbis: ſed legatario fundi re tantum, ut §. de lega. iij. re coniuncti. ſic & in ſuperiori caſu præferetur collegatarius fundi, utpote re, & uerbis coniunctus: tamen illis duobus pereũtibus accreſcit ei ab eis, & econtrà, ut §. de uſufruc. ac. inde Neratius.

§. ſi. & l. ſeq. Itẽ quod dicit fieri duos ſextantes hoc ſecundo etiã caſu eſt contrà. §. de uſufru. ac. l. ſi tibi. ſed ibi nuda proprietas uni, itẽ uſusfructus eidem, & alijs duobus: vnde omnes ſunt pariter coniuncti. Sic ergo fiunt ibi trientes. & ſa. §. de vſufruc. ac. ſi proprietas. & l. ſi Titio. in princip. & §. de hæred. inſtitu. Titius. & l. liber homo. §. Titius. Accurſius.

V Xori maritus. ⁊ CASVS. Legauit uxori meæ dotem ſuam, quæ fuit c. & duas meas domos pone, & uſumfructum aliorum meorum bonorum: & deceſsi. Poſteà hæredes mei conceſſerunt ei uſumfruc. bonorum meorum, & dederunt domos prędictas, & dotem. Poſteà cõgitauerunt hæredes q. matrimoniũ, quod fuit inter me & eã, fuit illicitum, pura, quia ego eram præfectus cohortis, uel equitum: unde dixerunt inter ſe, probemus hoc coram iudice ſcilicet, q. ipſa contraxit illicitum matrimonium ſcienter, & faciamus hoc pronunciari, & non habebit amplius uſumfruc. bonorum: & illum, quem per cepit, ab ea repetemus. Ita fecerunt. Nunquid poterũt repetere uſumfructum, quem percepit mulier? & dicitur q. ſic. Viuianus.

p ¶ Repeti poſſe. ⁊ ſi habes repeti poſſe. con. cor. §. eo. quidam. & §. titu. j. libero. §. Lucius. Sed contra. §. de tritu. Præfectus. ubi uaſet relictum illicitę cõiugi à Præfecto. Sed ibi ipſa fuit ignorans illicitum: hic uterque ſciuerat. uel ſaltem uxor. aliàs eſt, non poſſet & tunc dicas eam ignoraſſe, ut ibi plenè not. ad illam, J. de his, qui, ut indi. l. j. §. j. & facit C. de inceſt. nup. l. qui contra. & inf. unde uir & uxor. l. j. §.

† Flo. & ad hæredẽ.

† Fl. præſtiterit.

† Fl. qui ex perſona.

¶ Si fundus duob. [k], alii vſusfructus legatus ſit, non trictes in vſufructu [l], ſed ſemiſſes conſtituuntur [m]. Idemque eſt econtrario, ſi duo ſint fructuarii, & alij, proprietas legata ſit: etenim inter eos [o] tantùm accreſcendi ius eſt.

¶ *Quod poſteà apparet indebitè ſolutũ, repetitur. Bartol.*

¶ Scæuola. [†] LEX XXVII.

V Xori [†] maritus per fideicõmiſſum vſumfructum, & alia, & dotem pręlegauit. Hęredes vſumfructũ ei conceſſerunt. Poſt biennium illicitum matrimoniũ fuiſſe, pnunciatum eſt. Quæſitum eſt, an id, qd. pręterito tempore poſſedit, ab ea repeti poſsit? Reſpondi [†] id, quod fructus nomine percepiſſet, repeti poſſe [p].

¶ *Vſufructuarius tenetur ad ſoluendum collectam, & alias præſtationes. Bar.*

¶ Paulus. [†] LEX XXVIII.

Q Væro, ſi vſusfructus fundi legatus eſt, & eidem fundo indictiones [q] temporarię indictę ſint, quid iuris ſit? Paulus reſpondit, idem iuris eſſe, & in iis ſpecie bus, quæ poſteà [r] indicuntur [ſ], quod in nectigalibus [t] dependendis reſponſum eſt: ideóque hoc onus ad fructuariũ pertinere [v] [†].

¶ *Vſufructu legato, & per fideicõmiſſum relicto inſpicitur potiùs perſona fideicõmiſſarij, quàm legatarij. Bartol.*

S ¶ Caius. [†] LEX XXIX.

I quis vſumfructum legatum

† Fl. & inter.

† lib. 1. Reſponſo.

† Facit ad caſum huius l. quęſtio, quam ponit gl. in c. plerunq; ſuper verbo valebit. in prin. extra de donatio. inter vir. & vxo.

† Fl. reſpõdit.

† libro 13. Reſponſo.

† Fl. pertinet.

† lib. j. fideicõmiſſo.

contra. & inf. unde uir & uxor. l. j. §.

Q Vero. ⁊ CASVS. Legauit Titio uſumfru. fundi mei Titiani, & deceſsi, & poſteà hęres meus conceſsit ei uſumfru. poſteà fuit impoſita collecta per ciuitatem. Quęritur, quis debeat collectam ſoluere pro dicto fundo? Reſpon. quòd uſufructuarius, ſicut tenetur ſoluere nectigalia, id eſt tributa ordinaria pro dicto fundo: ſtatuerãt enim principes, quòd pro qualibet tornatura terræ ſoluantur omni anno tres ſolidi, pone, & iſtud erat ordinarium tributum: & poſteà per tempora imponebant collectas, quando uolebant: & illæ erant indictiones temporariæ. Viuianus.

q ¶ Indictiones. ⁊ id eſt onus impoſitum tempore fertilitatis: & ſic temporariæ. Accurſius.

r ¶ Poſteà. ⁊ no. poſteà: ſecus ſi ante, ut §. de leg. j. idem Iul. §. hæres.

s ¶ Indicuntur. ⁊ aliàs inducantur.

t ¶ In nectigalibus. ⁊ ſcilicet perpetuis: ut differat à præcedenti: & dic pro tempore futuro, ut modò dixi.

v ¶ Pertinere. ⁊ ſicut & lucrum, ut §. de uſufr. l. vj. & l. item ſi fundi Item alia ratione, quia fructum ſunt onera, quod patet: quia plus, uſ minus ſecundùm quãtitatem fructuũ, percipitur, ut C. de cẽſi. l. omne. & J. de uino, tritu. l. j. & ij. & J. de cenſi. l. forma. & C. de allu. & pal. l. ij. Item contra §. de le. iij. qui concubinã. §. qui hortos. Sed ibi. Itẽ eſt cõtra in eo. tit. l. pe. §. ſi. Soluti. ibi: & ut ait R. in illis ll. anterioris temporis expenſam facit hæres: quia cùm rem debeat dare, ſic debet facere ut eam dare poſsit: quæ fit poſteà, iam liberato hærede, deſijt: & p. non diminuẽdo ſui legati cõmodo facit legatarius. Itẽ §. d. vſufr. l. hactenus. & l. penul. & §. de impen. in re. do. l. neq. & J. e. generalia. §. ſi.

S I quis. ⁊ CASVS. Legauit Titio uſumfructum fundi mei Seianiũ: & rogaui eum, ut dictum uſumfr. reſtitueret Seio: & poſteà deceſsi. Hæres meus induxit dictum Titium in dictum fundum: cauſa fruen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fruendi, & Titius induxit in dictum fundum causa fruendi dictum Seium, cui vsumfructum restituere fuit rogatus, & posteà decessit dictus Titius, qui erat primus legatarius vsusfructus. Nūquid remanet dictus vsusfru. Seio? Et uidetur, quòd nō: quia iure ciuili morte, & capitis diminutione dicti Titij ex persona eius perit vsusfru. quia ei ipso iure acquisitus

† Fl. quòd.

† Fl. deest ex.

† lib. ij. ex Posteriori bus Labeo nis.

† Fl. deest fundi.

† Fl. agat.

† Flo. Labeo lib. 2. Posteriorū a Iauoleno epitomato rum.

† Flo. Blęsus.

non. Et tamen respon. quod nō est verum: quia prætor ex iurisdictione sua id agere debet, ut idem seruetur i hoc casu, quod seruaretur si dicto Seio ab initio esset acquisitus vsusfru. iure legati. Seruaretur autem, q̄ non periret vsusfructus in persona Seij, ex quo ipse Seius non esset mortuus, vel capite minutus: & in nostro casu non erat mortuus, uel capite minutus Seius. Ergo in eius persona nō debet perire vsusfruct. licet mortuus sit, ut dictum est, Titius, cui primo legaui vsumfr. & qui tenebatur cum dicto Seio restituere. h. d. hæc lex. Viuia.

a ¶ Rogatus. ‡ per fideicommissm

b ¶ Qui. ‡ aliàs quid.

c ¶ Acquisitus. ‡ scilicet ab initio, nō tamen per omnia, ut §. de leg. ij. fi q̄s Titio. in princ. & facit §. q̄bus modis vsusfruct. amit. l. j. in princ. & l. fi legatum. & l. antepennlt. & §. fi vsusfructus peta. l. qui vsumfructum. Item facit in f. de non. l. fi vsus fructus. Accur.

Vi vsusfructus. ‡ CASVS. Institui mihi tres hæredes, pone, & legaui dotem suam uxori meæ. Item legaui vxori meę vsumfructum omnium bonorum meorum, donec ei satisfieret per hæredes meos nomine totius dictæ suæ dotis, & posteà decessi: & posteà unus de dictis meis hęredibus satisfecit pro sua parte dictæ meæ uxori de reddenda dote prædicta ei, & alij hæredes non satisfecerunt. Nunquid pro ea parte, qua ei satisfactum est, desinit habere usumfr. bonorū? Et dicitur, q̄ sic. sed & si aliquis hæredum nō satisfecit eò, quia ipsa noluit, idē est, scilicet, ut p ea parte, qua noluit satis accipere, finiatur vsusfructus. ¶ Colono. ‡ Titius nūmis colebat fundum meum Seianū: legaui ei in testamēto meo usumfru. dicti mei fundi: & posteà decessi. Certè potest agere dictus colonus cum hærede meo, ut liberet eum ab actione locati. Viuia.

† Flo. Blęsus.

d ¶ Cui. ‡ scilicet uxori.

e ¶ Satisfieret. ‡ id est satisfaretur: quæ satisfactio valet, ut §. solut. matri. fi constante. §. quoties, non autem valet cōstante matrimonio, ut C. ne fideiuss. uel man. do dentur. l. j.

f ¶ Hæres. ‡ unus de pluribus.

g ¶ Labeo ait. ‡ de æqtate, sec' de rigore, ut in cōtrario §. fami. ercis. inter cohæredes. §. vsufr. leg. Sol. ut ibi. Itē facit ‡. de cōdi. & demonstrat. §. j. & ij. & l. fi q̄s legata. §. j. & l. cui fundus. & §. ti. j. l. Seio. i prin.

h ¶ Aget. ‡ actione ex testamento: & eidem est si damnauerit hēdem liberare conductorē, ut §. loca. fi in lege. §. fi. & ‡. de libe. le. l. Cassius. sed actione ex conducto consequitur utrunq; ut neq; mercedem præstet, & impensam, quam in culturam fecerat, recipiat, ut §. de usufr. l. quoties. §. fi colono. Accursius.

I S qui fundum. ‡ CASVS. Ego habens fundum communem cū Titio, in testamento meo vsum fru. dicti fundi legaui uxori meæ, instituto mihi hærede Seio, pone: & posteà decessi, posteà Seius his meis intentauit iudicium communi diuidundo cum Titio prædicto, & iudex diuisit fundum per medium inter eos. Modò quęritur an uxor mea debeat habere vsumfructum pro ea parte, q̄ obtigit dicto Titio socio, nedum ex parte, quę obuenit hęredi meo? & dicitur, q̄ sic, & dictus hęres meus tenetur ei totum præstare: q̄ antea dictū iudicem totus vsusfructus pro indiuiso ex parte dimidia cōiunctus mulieris fuit: & dictus iudex iudicando inter hæredem meū, & Titium socium non potuit mutare ius uxoris. Trebatius autē dixit eius partis fundi, quæ Titio socio obtigit, vsumfr. mulieri non deberi ab hærede mariti, vel à dicto socio, sed dixit eā habituram vsumfru. eius partis tantum, quæ hæredi meo obtigit in partem. sed ipse malè dixit. Viuia.

i ¶ Fundi. ‡ pro parte sua.

k ¶ Receptum est. ‡ communi, & regulari iure: ad quod est §. qui. mo. pig. uel hy. solu. si consensit. §. fina. &, qui pot. in pig. ha. l. iij. §. fi. & C. cōmuni diui. l. iij.

† Flo. obtigerit.

† Fl. quod.

† Fl. arbitrum.

Enerali. ‡ CASVS. In principio testamenti mei talē generalitatē posui: omnia, quæ legauero, dari volo. Et posteà ita dixi. Felici, quem liberum esse iussi, usumfruct. fundi mei Vestidialis Iego. Et posteà ita in secunda persona fui locutus dicto Felici, proprietatem dicti fundi puto te Felicem consecuturum, si nō cōtenderis cum hærede meo, sed potius cōcordaueris. Et posteà ita fui locut' hæredi meo. Sed & tu hęres, omnia facito, ut amici sitis: hoc enim nobis expedit, & posteà decessi ego testator. Quærit, an viuēte hęrede meo posit dictus Felix exigere ab eo proprietatem fundi? Et respon. q̄ non videtur legata ꝓprietas fundi. Viuia.

† libro 15. Digesto.

† Fl. prępo sito.

† Fl. Vestigiani.

† Fl. deest Felicem.

† Fl. sac.

† Fl. rndit.

I ¶ Te Felicem. ‡ de tertia psona transit ad secundā, & ex his uerbis oritur dubitatio: sed secundū R. sunt uerba adulationis. Accur.

m ¶ Expedit.]per hoc etiam apparet consiliū esse.

† Fl. viuat.

Filios ex Seio, & filiam ex alio marito, hęredes instituit[o] æquis portionibus: & matri[p] ita legauerat, Aeliæ Dorcadi matri meę dari volo, quoad viuet, vsumfructū

a ¶ Sciuia. ‡ Ego habens fundum communem cū Titio, in testamento meo vsum fru. dicti fundi legaui uxori meæ, instituto mihi hærede Seio, pone: & posteà decessi, posteà Seius his meis intentauit iudicium communi diuidundo cum Titio prædicto, & iudex diuisit fundum per medium inter eos. Modò quęritur an uxor mea debeat habere vsumfructum pro ea parte, q̄ obtigit dicto Titio socio, nedum ex parte, quę obuenit hęredi meo? & dicitur, q̄ sic, & dictus hęres meus tenetur ei totum præstare: q̄ antea dictū iudicem totus vsusfructus pro indiuiso ex parte dimidia cōiunctus mulieris fuit: & dictus iudex iudicando inter hæredem meū, & Titium socium non potuit mutare ius uxoris. Trebatius autē dixit eius partis fundi, quæ Titio socio obtigit, vsumfr. mulieri non deberi ab hærede mariti, vel à dicto socio, sed dixit eā habituram vsumfru. eius partis tantum, quæ hæredi meo obtigit in partem. sed ipse malè dixit. Viuia.

b ¶ Ex his uiuet. ‡ hinc oritur quæstio.

c ¶ Proprietas esset. ‡ hæc responsio est uera, considerata sola natura ususfructus.

d ¶ Claudius. ‡ scilicet, corrigens prædictam sententiam, & in spiciens ipsam substitutionem factam in usufru.

† Fl. deest aut.

† Fl. decesserant.

e ¶ Inter eos. ‡ filios & filiorum hæredes: sed tantùm secundum numerum liberorum sui perstitum: & hoc ex illis uerbis. f. Ita utpost obitum eius &c.

f ¶ Eo magis. ‡ non credit hoc Claudius.

g ¶ Scripti. ‡ unde iā facta substitutio in usu fructu superflua foret, si equaliter, id est consolidationis modo, ad hęredem filium, & cęterorum filiorum hęredes ususfructus peruenirer. Accursius.

† Fl. ipsos.

† libro 15. Digesto.

† Fl. prępo sito.

† Fl. Vestigiani.

† Fl. deest Felicem.

† Fl. sac.

† Fl. rndit.

Vxori. ‡ CASVS. Titius habens multas domos, & in his domibus multas res, & etiā argentum, & etiam lanam cuiusq; coloris, & purpuras paratas causa mercis, & etiam habens multos fundos & multas salinas, in quibus erat non minimus modus salis, fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Seium, & uxori suæ Caiæ legauit usumfru. dictarum domuum, & omnium prę dictarum rerum, quę in his domibus erant: excepto argento, & vsufructu dictorum fundorum, & salinarum. Posteà ita dixit in eodem testamento, A te peto, uxor, uti ex usufruc. quem tibi præstari uolo in annum xv. contenta sis annuis quadringentis, & quod amplius fuerit, rationibus hæredum meorum inferatur: & posteà decessit dictus Titius testator. Modo quęritur hic de tribus. Primum est an dictæ lanæ, & purpuræ mercis causa in domibus paratæ ususfru.

† Fl. cuiusque.

debeatur vxori, & etiam dicti argenti? Et dicitur, quòd non: sed bene debetur ei vsusfru. omnium aliarum, quæ erant in dictis domibus. Secundum est, an dictus magnus modus salis, qui inuentus est in salinis post mortem testatoris, pertineat ad dictam vxorem? Et dicitur, quòd non: quia testator non sensit de ijs legādis, quæ essent uænalia. Magnus autem modus salis in salinis inuentus bene erat uænalis. Sed uidetur sensisse de tanto sale legando, quantum sui causa parasset. Tertium est, an propter prædicta vltima uerba testamenti ibi, A te peto, uxor &c. uideatur recessum à superiori capite testamenti, & sic vxor non amplius habeat ex usufruc. quàm annuos quadringentos in xv. annis? Et certè fic: satis enim apertò hoc declarant dicta ultima uerba testamenti. Viuianus.

h ¶ Omnium rerum. ‡ hic oritur prima quęstio.

i ¶ Salinarum. ‡ hic oritur alia quæstio.

k ¶ Mercis causa. ‡ si habes, non, bene: vel si deest, non, idem est: quia responsio sic certa est, vt uænalia non veniant in legatum, uel quę ad tempus ibi sunt, vt hic, & ‡. proxi. respon. & §. de le. ij. l. Caius. & §. de leg. iij. l. vxorem. §. legauerat. & l. fi fundum. & l. quęsitum. & l. fi chorus. §. j. & l. fi ita. & l. prędiis, per totam l. & l. cum quęritur. §. lana. & ‡. de aur. & arg. le. l. si uxori. §. j. & ‡. de fundo instru. & instrum. lega. l. prædia. §. j. & ij. Accursius.

l ¶ Vænalia. ‡ scilicet mercis loco, ut §. proximo. responso, cum suis concor.

m ¶ Amplius fuerit. ‡ id est si amplius collegit ex fructibus, quàm sint quadringenti aurei, rationibus hæredum inferatur. Accursius.

n ¶ Declarare. ‡ & sic uidetur recessum a capite proxi. Accursius.

† Fl. rndit.

¶ Lucius Titius. CASVS. In testamento suo reliquit fundum suum Tusculanum Publio Mæuio, & commisit fidei Publij Męuij, vt partem dimidiam vsusfruc. eiusdem fundi præstaret Titiæ: & posteà decessit dictus Lucius Titius testator. Hęres suus dedit Publio Mæuio legatario dictū fundum. Accidit ita posteà, quòd quædam villa, siue domuncula, quæ erat in dicto fundo causa cogendorum siue colligendorum, & conseruandorum fructuū, corrupta fuit propter uetustatem, & dictus Publius Mæuius necessariò eam redificauit. Petit modò dicta Titia medietatem vsusfru. dicti fundi, sicut testator ei reliquit à Publio Mæuio legatario prædicto. Dicit Publius Mæuius, ego volo detrahere de vsusfru. quem petis, medietatē expensarum, quas feci in dicta domuncula. Quęritur, quid iuris sit? Et respon. quod bene potest detrahere.

† Fl. cogendis.

† Fl. rndit.

† Flo. deest si.

o ¶ Lucius Titius. ‡ de verbo ad verbum, §. de vsufruct. Titius Mæuio.

p ¶ Ratio habeatur.] pro rata vsusf. sed si postea expēdat, uel prius, sed oblitus non retinuit: agit. nego. gest. ut §. de vsufru. si absente. sed hic exceptione doli, & officio iudicis consulitur, Ac.

¶ Duas filias. ‡ CASVS. Titius habebat vnum filium mente captum, qui vocabatur Iulius Iustus, & duas filias: quarum vna vocabatur Titia, pone, & altera Publia Clementiana: fecit testamentū hic Titius & instituit sibi hæredes dictas suas duas filias in tribus partibus hæreditatis suæ, & filiū suū prædictū in quarta, & Publiæ Clemētianę prædictæ in hæc verba legauit, vsumfructū dictę portionis dicto filio dato: hoc amplius Publia Clemētiana prę cipiat sibi vsumfr. quartæ partis hęreditatis meę ex qua Iuliū Iustū filiū meum hęredē istituit: petoq; à te, Publia Clemētiana, ut fratrem tuum Iulium Iustum alas, & tuearis, dependasque pro eo, pro quo tibi portionis eius vsumfructum reliqui, donec mentis compos fiat, & cōualescat. Quæsitum est, cùm filius in eodem furore in diem suę mortis pseuerans decesserit, an vsusfructus interciderit? Respondi ver-

† Fl. rndit.

† Flo. deest

† Fl. rndit.

tur: an recessum videatur à superiore capite, ideoq; vxor non amplius habeat ex vsufructu, quàm annuos quadringentos? Respondi, satis id, qd' quæreretur, apertè verba, quæ proponerentur, declarare[n].

¶ *Ad expensas factas pro fructibus colligendis fructuarius tenetur pro rata. Bartolus.*

¶ Lucius Titius[o] testamēto suo Publio Mæuio fundum Tusculanum reliquit, eiusq; fidei commisit, vt eiusdem fundi partem dimidiam vsusfructus Titiæ prostaret. Publius Mæuius villam vetustate corruptā, colligendis[p], & conseruandis fructibus necessariam ædificauit. Quæro, an sumptus partē pro portione vsusfructus Titiæ agnoscere debeat? Rndi, si prius, quàm vsumfructum præstaret, necessariò ædificauit, non aliàs cogendum restituere, quàm si eius sumptus ratio habeatur[p].

¶ *Finita causa finali in legato, extinguit legatum: secus, si aliud constat de mente testatoris. Bartolus.*

¶ Duas filias, & filiū mente captum, hæredes scripsit: filiæ, portionis mente capto datę, vsumfructum legauit in hæc verba, Hoc amplius Publia Clementiana prę cipiat sibi vsumfructū quartę partis hæreditatis meæ, ex qua Iuliū Iustum, filium meū hæredem instituit: petoq; à te Publia Clementiana, vti fratrem tuum Iulium Iustum alas, & tuearis, dependasque pro eo, pro quo tibi portionis eius vsumfructum reliqui, donec mentis compos fiat, & cōualescat. Quæsitum est, cùm filius in eodem furore in diem suę mortis pseuerans decesserit, an vsusfructus interciderit? Respondi

† Fl. rndit.

filias: quarum vna vocabatur Titia, pone, & altera Publia Clementiana: fecit testamentū hic Titius & instituit sibi hæredes dictas suas duas filias in tribus partibus hæreditatis suæ, & filiū suū prædictū in quarta, & Publiæ Clemētianę prædictæ in hæc verba legauit, vsumfructū dictę portionis dicto filio dato: hoc amplius Publia Clemētiana prę cipiat sibi vsumfr. quartæ partis hęreditatis meę ex qua Iuliū Iustū filiū meum hęredē istituit: petoq; à te, Publia Clemētiana, ut fratrem tuū Iulium Iustū tueris, & alas, & dependas pro eo illud, quod habet vel habebit necesse dependere nomine collectarum sortē: pro quo, si q̄ omnia, vt facias, reliqui tibi vsumfru. portionis eius donec mētis cōpos fiat, & cōualescat: & posteà decessit dictus Titius testator, & posteà dictus filius testatoris decessit pseuerans in eodē furore vsq; ad diē mortis suæ. Modò qrit vtrū dictus vsusfr. filię relictus i parte fratris finiatur p mortē fratris ꝓdicti? Et dicitur, q̄ non: nisi probetur p hęredē filij, testatoré uelle finiri per mortem filij. credo autem, q̄ hoc probat hęres filii eo ipso, quòd contrarium non probatur. Viuianus.

† Fl. rndit.

† Flo. deest

† Fl. rndit.

† Fl. cogendis.

† Fl. rndit.

† Flo. deest si.

† Fl. rndit.

o ¶ Bonorum meorum. ‡ scilicet omnium: nisi excedat dodrantem, ut suprà de usufruct. l. omnium. licet sit argu. contra ‡. eodem. l. uxori meæ.

p ¶ Ex his uiuet. ‡ hinc oritur quæstio.

q ¶ Proprietas esset. ‡ hæc responsio est uera, considerata sola natura ususfructus.

r ¶ Legauit. ‡ id est pręlegauit. Accursius.

s ¶ Vti. ‡ pro ut.

bonorum meorum[a], ita, vt post obitū eius, aut ad liberos meos, aut ad eum, qui ex his viuet[b], pertineat. Filij post aditam hęreditatem decesserunt[c]. Quæsitum est, mortua matre, superstite filia testatricis, vsusfructus vtrūm ad solam filiam, an verò pro portione hæreditatis pertineret? Respōdi, ad eos redire, apud quos proprietas esset[d]. Claudius[d] non credidit ipsum vsumfructum in vicem portionum hæreditariarum post mortem auiæ inter eos[e] datum, cō magis[f], q̄ æquis partibus hæredes scripti[g] erant.

¶ *Legatum generaliter merces & uenalia non cōprehendit: et per consequens, per speciale, generale restringitur. Bar.*

¶ Vxori vsumfructum domuū, & omnium rerum[h], quæ in his domibus erāt, excepto argento, legauerat: item vsumfructum fundorum, & salinarum[i]. Quæsitum est, an lanæ cuiuscunq; coloris mercis causa[k] paratæ, itē purpuræ, quæ in domibus erāt, vsusfructus ei deberetur? Respondi, excepto argēto, & iis, quę mercis causa comparata sunt, cęterorum omnium vsumfructum habere legatariam. ¶ Idem quæsiit, cùm in salinis, quarum vsusfructus legatus esset, salis inuentus sit nō minimus modus, an ad vxorē ex causa fidei commissi pertineat vsusfructus? Respondi, de iis legādis, quæ uænalia[l] ibi essent, nō sensisse testatorem. ¶ Idem quæsiit, cū eodem testamento ita cauerit: A te peto, vxor, vti ex vsufructu, quem tibi præstari volo, in annum xv. contenta sis annuis quadringētis: qd' amplius fuerit[m], rationibus hæredis, hæredūmve meorum inferatur: an recessum videatur à superiore capite, ideoq; vxor non amplius habeat ex vsufructu, quàm annuos quadringentos? Respondi[n], satis id, qd' quæreretur, apertè verba, quæ proponerentur, declarare[n].

¶ *Ad expensas factas pro fructibus colligendis fructuarius tenetur pro rata. Bartolus.*

¶ Lucius Titius[o] testamēto suo Publio Mæuio fundum Tusculanum reliquit, eiusq; fidei commisit, vt eiusdem fundi partem dimidiam vsusfructus Titiæ prostaret. Publius Mæuius villam vetustate corruptā, colligendis[p], & conseruandis fructibus necessariam ædificauit. Quæro, an sumptus partē pro portione vsusfructus Titiæ agnoscere debeat? Rndi, si prius, quàm vsumfructum præstaret, necessariò ædificauit, non aliàs cogendum restituere, quàm si eius sumptus ratio habeatur[p].

¶ *Finita causa finali in legato, extinguit legatum: secus, si aliud constat de mente testatoris. Bartolus.*

¶ Duas filias, & filiū mente captum, hæredes scripsit: filiæ, portionis mente capto datę, vsumfructum legauit in hæc verba, Hoc amplius Publia Clementiana prę cipiat sibi vsumfructū quartę partis hæreditatis meæ, ex qua Iuliū Iustum, filium meū hæredem instituit: petoq; à te Publia Clementiana, vti fratrem tuum Iulium Iustum alas, & tuearis, dependasque pro eo, pro quo tibi portionis eius vsumfructum reliqui, donec mentis compos fiat, & cōualescat. Quæsitum est, cùm filius in eodem furore in diem suę mortis pseuerans decesserit, an vsusfructus interciderit? Respondi[r] vertur: an recessum videatur à superiore capite, ideoq; vxor non amplius habeat ex vsufructu, quàm annuos quadringentos? Respondi, satis id, qd' quæreretur, apertè verba, quæ proponerentur, declarare[n].

¶ *Ad expensas factas pro fructibus colligendis fructuarius tenetur pro rata. Bartolus.*

¶ Lucius Titius[o] testamēto suo Publio Mæuio fundum Tusculanum reliquit, eiusq; fidei commisit, vt eiusdem fundi partem dimidiam vsusfructus Titiæ prostaret. Publius Mæuius villam vetustate corruptā, colligendis[p], & conseruandis fructibus necessariam ædificauit. Quæro, an sumptus partē pro portione vsusfructus Titiæ agnoscere debeat? Rndi, si prius, quàm vsumfructum præstaret, necessariò ædificauit, non aliàs cogendum restituere, quàm si eius sumptus ratio habeatur[p].

¶ *Finita causa finali in legato, extinguit legatum: secus, si aliud constat de mente testatoris. Bartolus.*

¶ Duas filias, & filiū mente captum, hæredes scripsit: filiæ, portionis mente capto datę, vsumfructum legauit in hæc verba, Hoc amplius Publia Clementiana prę cipiat sibi vsumfructū quartę partis hæreditatis meæ, ex qua Iuliū Iustum, filium meū hæredem instituit: petoq; à te Publia Clementiana, vti fratrem tuum Iulium Iustum alas, & tuearis, dependasque pro eo, pro quo tibi portionis eius vsumfructum reliqui, donec mentis compos fiat, & cōualescat. Quæsitum est, cùm filius in eodem furore in diem suę mortis pseuerans decesserit, an vsusfructus interciderit? Respondi

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Manifestissimè, ¶ quod fortè non difficiliter probabit, si legandi causam diligenter inspiciasut §.tit.j.l. liberto.§.filium.R. probat ergo secundum H.ro ipso, quòd contrarium non probatur. Itè facit C.de usuf.&.amn.ignitatem.

¶ Hæredis instituti. CASVS. Seia habens filium exhæredauit eum, & Seium instituit sibi hæredem, & combinat hæredi dicti Seij, ut præstaret dicto filio annua x. aut talia prædia emeret, & eidem filio assignaret, ex quibus filius possit percipere annuarim decem, & posteà decessit dicta Seia. Seius hæres eius tradidit filio tales fundos quales ipsa præceperat: & filius locauit eos posteà Caio, & Sempronio. Pendente locatione decessit dictus filius. Modò quæritur utrum reliqua colonorum prædictorum pertineant ad hæredem filij, an verò ad hæredem Seiæ testatricis? Et respon. quòd non pertinent ad hæredem Seię. Viuianus.

b ¶ Fidei commissi. ¶ Seia testatrix, si non habes in textu. Accur.

c ¶ Haberet ¶ prędia dico efficientia reditū &c. Accursius.

d ¶ Pertineant. ¶ dicta reliqua. Et potest dic, q̃ hic filius habuit usumfructum: & secundùm hoc dic, reliqua, id est fructus percepti aut pensiones, quæ iam cucurrerũt. Pendentes autem suo iure percipiet, & nullam pensionem pro eis exiget à colonis: quoniam cum eis non contraxit, ut §. tit.j.l. in singulos. in fi. & §.fi usufr.per. l. utifrui. §. fi post litem, & de usufr. l.defuncta. & §.quibus modis usufr. amit. l. fi usufructus. Et secundùm hoc nihil est cõtra. Potest dici & aliter, quòd p toto anno, quo decessit, hæat, licet in primo mense anni decessit filius: & sic est contra §.de vsufr.fi operas. & l.adhuc.§.fi operas. Vel dices, secũdũ R. quòd fuit annũ legatum: cuius legati dies cedit in initio cuiusq; anni, & debetur isolidum annuum, licet decesserit anno non completo, ut §.o.j.l. in singulos. & l.à uobis. & quod hic dicit ut usumfr. haberet, id est fructus, ut reditus. At in contrariis est usufr. uel etiam si est hic usufr. potest dici quòd habeat integrum annuum, secũdùm distinctionem, quam no. §.de usufruc.l.adhuc.§.fi operas.in fi.§.& §.tit.j.l.à uobis.

¶ Vsumfructum. ¶ CASVS. Titius instituit sibi hæredes Seium, & Caium: eidem Seio prælegauit usumfructum tertiæ partis bonorum suorum, & posteà decessit dictus Titius. Posteà Seius, & Caius hæredes acceperunt iudicem pro diuidẽda hæreditate. Iudex res quasdã hæreditarias quæ diuisionem commodè recipere non poterant, adiudicauit totas Seio hæredi, cui datum fuit prælegatum ususfru. & eũ condemnauit in æstimationem dictarum rerum Caio cohęredi. petit dictus Seius à Caio cohærede suo tertiã partem dictæ pecuniæ effectæ propter æstimationem dictarum rerum, ut sic in ea tertia habeat vsumfructum, sicut pro tertia habebat in omnibus aliis rebus, quæ fuerunt testatoris. Caius autẽ cohæres non uult ei præstare imò uult ei dare tũ usumfr. quãtũ posset exigere de tertia parte rerũ prædictarũ adiudicatarũ dicto Seio per iudicẽ fami. ercis. Quęrit q̃d iuris sit? Et d. cit. q̃ electio est dicti Caij cohæredis, quod prædictorũ ęstet: de alia autẽ pecunia, quæ est in hæreditate, nõ est dubiũ, quin Seius debeat habere apud se tertiã, ut inde habeat vsumfr. detractis tamẽ prius tributis de uniuersa pecunia hæreditaria: quæ tributa deberi, & reddi necesse est pro prædiis hæreditariis, & pro rebus se mouẽtibus. Viu.

e ¶ Legauerat. ¶ id est pia legauerat.

f ¶ Pecuniæ. ¶ scilicet tertia: quæ tertia pecuniæ effecta est, id est effici, uel redigi pot rebus diuisis. Debent etenim fieri tres partes de bis quæ proponerentur, perseuerare legatũ: nisi manifestissimè probetur aliud testatorẽ sensisse.

¶ *Vsusfructus surrogatus in locũ annui legati, debet sequi naturam ipsius.b. d. secundum Dyn. Bartol.*

¶ Hæredis instituti fidei commissũ filio suo annua decem præstare, aut ea prdia emere, & assignare, vt vsumfructum haberet, reditum efficientia annua decẽ. Filius fundos sibi ab hẽde secundũ matris voluntatem traditos locauit. Quæsitũ est, eo defuncto, reliqua colonorum vtrũmne ad hęredẽ filii fructuarii, an verò ad hæredẽ Seię testatricis pertineãt? Respondi, nihil proponi, cur ad hęredem Seie pertineant.

¶ *Cui relinquitur vsusfructus partis bonorum, potest hæres soluere æstimationẽ, vel rem, & omnis tributorum pertinet ad legatarium vsusfructus. Bart.*

¶ Vsumfructum tertiæ partis bonorum suorum vni ex hæredibus legauerat. Quæsitum est, an pecuniæ, q̃ ex rebus diuisis secundum ęstimationem effecta est, tertia prętanda sit? Respondi hæredis esse electionem, vtrũ rerũ, an æstimationis, vsumfructũ præstare velit. Itẽ quæsitũ est, tributa prętereà, quę p prædiis, aut mouentib. deberi, & reddi necesse est, an eximenda sint ex quantitate, vt reliqua dũtaxat pecunia, si hoc elegerit hæres, reddi debeat? Respõdi, reliquę pecuniæ tertiam præstandam.

¶ *Fideicommissum relictũ post mortem omnii, ab vltimo decedente videtur esse relictũ.b.d. & notabilis casus. Bartol.*

¶ Idem. LEX XXXIII.

S Empronio ea, quę viuus præstabam, dari volo. Is m etiam habitabat in testatoris domo n, quæ vni ex hæredibus prælegata erat. Quæsitum est, an habitatio quoq; debeatur? Respõdi, nihil proponi cur non debeatur o. Ex his verbis testamenti, Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quæ viuus præstabã, dari volo. Quæsitum est, an libertis, qui cum patrono suo in diem mortis habitabant, etiam habitatio relicta videatur? Respondi † videri.

¶ *Si hæres grauatur aliquid pati, intelligitur grauatus, vt patiatur eo modo, quo patiebatur defunctus. Bartol.*

¶ Codicillis ita scripsit, Nigidiũ, Titiũ, Dionem, libertos meos senes, & ifirmos peto, vt in locis, in quib. nũc agunt, senescere patiamini. Quæro an ex hoc capite liberti suprà scripti ex fideicommisso fructus locorũ, in quibus morãtur recipere debeant: cùm alia, quæ species liter eis legata sunt, sine controuersia consecuti sint? Respõdi, verbis, quæ proponerentur, id petitum, vt ad eum modum paterentur hęredes ibi eos esse, ad quem modũ ipsa patiebatur.

¶ *Fideicommissum relictum post mortem omnii, ab vltimo decedente videtur esse relictũ.b.d. & notabilis casus. Bartol.*

¶ Idem. LEX XXXIII.

S Empronio ea, quę viuus præstabam, dari volo. Is m etiam habitabat in testatoris domo n, quæ vni ex hæredibus prælegata erat. Quæsitum est, an habitatio quoq; debeatur? Respõdi, nihil proponi cur non debeatur o. Ex his verbis testamenti, Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quæ viuus præstabã, dari volo. Quæsitum est, an libertis, qui cum patrono suo in diem mortis habitabant, etiam habitatio relicta videatur? Respondi † videri.

¶ *Si hæres grauatur aliquid pati, intelligitur grauatus, vt patiatur eo modo, quo patiebatur defunctus. Bartol.*

¶ Codicillis ita scripsit, Nigidiũ, Titiũ, Dionem, libertos meos senes, & ifirmos peto, vt in locis, in quib. nũc agunt, senescere patiamini. Quæro an ex hoc capite liberti suprà scripti ex fideicommisso fructus locorũ, in quibus morãtur recipere debeant: cùm alia, quæ species liter eis legata sunt, sine controuersia consecuti sint? Respõdi, verbis, quæ proponerentur, id petitum, vt ad eum modum paterentur hęredes ibi eos esse, ad quem modũ ipsa patiebatur.

¶ *Fideicommissum relictum post mortem omnii, ab vltimo decedente videtur esse relictũ.b.d. & notabilis casus. Bartol.*

¶ Idem. LEX XXXIII.

S Empronio ea, quę viuus præstabam, dari volo. Is m etiam habitabat in testatoris domo n, quæ vni ex hæredibus prælegata erat. Quæsitum est, an habitatio quoq; debeatur? Respõdi, nihil proponi cur non debeatur o. Ex his verbis testamenti, Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quæ viuus præstabã, dari volo. Quæsitum est, an libertis, qui cum patrono suo in diem mortis habitabant, etiam habitatio relicta videatur? Respondi † videri.

¶ *Si hæres grauatur aliquid pati, intelligitur grauatus, vt patiatur eo modo, quo patiebatur defunctus. Bartol.*

¶ Codicillis ita scripsit, Nigidiũ, Titiũ, Dionem, libertos meos senes, & ifirmos peto, vt in locis, in quib. nũc agunt, senescere patiamini. Quæro an ex hoc capite liberti suprà scripti ex fideicommisso fructus locorũ, in quibus morãtur recipere debeant: cùm alia, quæ species liter eis legata sunt, sine controuersia consecuti sint? Respõdi, verbis, quæ proponerentur, id petitum, vt ad eum modum paterentur hęredes ibi eos esse, ad quem modũ ipsa patiebatur.

¶ *Fideicommissum relictũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictorum suorum heredum, vt dictum fundum darent Lucio Titio cum dictus Stichus vti frui desiisset per mortem, uel capitis diminutionem: & postea decessit dictus Seius testator. Dicti verò heredes tradiderunt, ut eo frueretur dicto Sticho dictum fundum: Postea Stichus fecit testamentum, & instituit sibi heredē Primū, & Secundū: & duobus suis nepotibus legauit proprietatem dicti fundi, in quo habebat usumfruct. & postea decessit dictus Stichus: & ita finitus est vsusfruct. & postea dicti heredes. Stichi fructuarij dictum fundum tradiderūt ex testamento Stichi dictis nepotibus: & postea dicti nepotes Stichi tenuerunt dictum fundum decē annos inter ꝓsentes ignorātes condonem dictifundi, quā Seius primus testator dedit eidē fundo: quæ conditio fuit talis, ſi vt heredes dicti Seij dictum fundum darēt Lucio Titio cum Stichus prædictus desiisset uti frui: & ita habuerunt bonam fidem dicti nepotes Stichi: & ꝛitulum ꝓ legato Nunquid acquisierūt dicti nepotes Titij dictū fundum titulo legati? & dicitur quod ſic. Si autē nō habuerunt bonā fidem dicti nepotes Stichi, Lucius Titius prędictus, auferre eis potuit dictū fundū etiā post decennij prædictū, & abstulit, ponamus. Nunquid habebat repetitionē dicti fundi dicti nepotes Stichi ab heredib. prędictis Stichi? Et dī ꝓ fic, nisi in uno casu: puta, ſi Stichus fecit dictum suum testamentum eo tpe, quo mortui iam erant illi, i. Lucius Titius, quib. id est, cui proprietas dicti fundi legata fuit per Seium primum testatorem: quo quidem casu videtur legasse Stichus nepotibus suis dictum fundum ea ratione magis ꝓ proprietatem eius fundi crederet ad se pertinere, quā ꝓ honorare uellet hæredes suos, ſi eis fundus auferatur per heredes dicti Lucij Titij mortui, ut dictum est. Viuianus.

a ¶ Legatus. Jab eodem, qui libertatem reliquit.
b ¶ Stichus. Jlapsus erroꝛ quia nesciebat ius suuum morte finiri. Idem error est instit. de usucap. §. item si is.
c ¶ Legatarij ‡ i. Stichi. Accur.
d ¶ Statuto ‡ decennio inter ꝓsentes, xx. inter absentes: ut C. de ꝓscrip. lon. tempo. l. fi. & insti de usucap. in prin.
e ¶ Acquisiei int. ‡ iure quasi de minij per præscript. lon. tempo. titu. pro leg. t.
f ¶ Auferri potuisset. ‡ quia nondum ꝓscripserant, vel sciuerant cōditionem primi testamenti, & sic fuerunt malæ fidei.
g ¶ Possint. ‡ quasi de euictione agentes, uel quasi debeant redimere & ꝓstare, vel saltem æstimationē, ut in re aliena legata: ut §. de lega. 3. l. non dubium. §. j. Accur.
h ¶ Post mortem eorum. ‡ i. eius. s. Lucij Titij cui fuerat legatus fundus. Sic pluralis sententia pro singulari ponitur, ut C. de ler. reipu. ma. l. fin. Item ideo dicit post mortem, quia per hoc sibi remansisse credebat: quod non est uerum. Nam licet deficiat legatum Titij, qa pendente die incerto decedit, id est, uiuente Stichō: ut j. de condi. & demonst. l. j. §. j. remanet tamen apud heredes primi testatoris: ut cętera caducā: ut C. de cadu. tol. §. fin autem aliquid ibi, ꝓ ſi in medio, &c. & isti sunt qui euincunt
i ¶ Quod ‡ aliàs quàm.
K ¶ Crederet. ‡ ex causa præcedenti, quam ignorabat finitam, & iō aliàs non legaturus ꝓsumitur, quasi ad eum legandum solus hic error induxerit R. alioquin secus esset: puta ſi sciens ꝓ tacitam conditionem legasset, vel aliàs legaturus esset, ſi s. esset ut j. de condit. & demon. l. cum tale. §. Falsam. & C. de leg. l. cum alienam & sic nō obstant contraria signata, ut §. de leg. j. l. ſi domus. §. j. & l. non quocunque. §. ſi ex bonis. & de leg. j. l. qui concubinam. §. ſi hęres. Sed & aliter responderi potest, ut & ibi no. Sed his obiicitur: quia & hic cōiunctis personis legauit, id est, nepotibus: & sic videtur, ꝓ fuisset rediturus etiā, ſi sciisset ut dicta l. cum alienā. sed certe, ut hic dicit R. solus error eum induxit ad legandum, quia antea habuerat, & quia legatarius proprietatis decesserat: & iō aliàs non legaturus prælumitur, ut dixi: & facit §. de legat. 2. l. unum ex. §. fi rē. & l. cum pater. §. euictis. & l. fin. §. fin. & j. de auro & argen. leg. l. ornamentorū. & l. Titia. Item facit C. de lega. l. uxori. & §. de legat. j. l. qd in rerum §. j.

Flor. Sed Stichus.
Fl. fruiqi
Fl. rñdit.
lib. 33. Digesto.

so, fundi vsusfructus legatus erat & cū is uti frui † desiisset, fidei hęredum testator cōmiserat, † vti eū fundum darent Lucio Titio. Stichus b † testamento suo eiusdē fundi proprietatē nepotib. suis legauit: & hęredes Stichi ex testamēto eius, legatariis nepotibus eum fundum tradiderunt. Quęsitum est, cùm nepotes legatarij c ignorauerint conditionē fundi suprà scripti priore testamento datam, & plus, quàm tempore statuto, d possederint, an eum fundum sibi acquisierint? e Rñdi, † secundum ea, quę ꝓponerentur, legatarios sibi acquisiisse. Idem quęsiit, si aliquo casu legatariis auferri f possit an repetitionem ab heredib. Stichi eius nepotes habere possit? g Rñdi, † suprà quidē de acquisitione responsum: uerum ſi ex alia causa ac quisitio cessasset, videri Stichum, ſi post mortem eorū h quibus proprietas legata esset, testamentum fecisset, potius quòd i se haberet crederet, k quā quòd one rare hęredes uellet, legasse.

¶ Qui legat usūfructū oiumbonorū suorū intelligit de mobilib. & immobilib. Barto.

¶ Idem. † LEX XXXVII.

VXori meę usumfructum lego bonorum meorum, vsq; dū filia mea annos impleat xviij. Quęsitum est, an prędiorum tam rusticorum, quàm vrbanorum, & mancipiorum, & supellectilis, itemque calendarij ususfructus ad vxorem pertineat? Respondi, † secundum ea, quę ꝓponerentur, omnium pertinere. l

¶ Hæc est notabilis lex, & ponit multos casus: iō non summo eās & ultima qō posita in fine, clauis est totius legis. Barto.

¶ Idem. † LEX XXXVIII.

FVndi Trebatiani † reditus uxori meę quoad uiuet † dari m volo. Quæro, an posit tutor hęredis fundum uēdere, & legatario n quantitatem offerre annuam, quā viuus paterfamiliàs † ex locatione fundi redigere cōsueuerat? Respondi † posse. o Item quæro, an habitare p impunè prohiberi possit? Respōdi † non esse obstrictum hęredem ad habitationem prestādam. Item quęro, an compellendus sit hęres reficere prędium? q Respondi, † si hęredis facto r minores reditus facti essent, legatarium rectè desiderare, quod ob eam rem diminutum sit. Item quęro, quo distet † hoc legatum ab usufructu? Respondi † ex iis, quę suprà responsa essent, intelligi differentiam. s

Fl. rñdit.
lib. 3. Rāso.
Fl. Aebutiani.
Fl. uiuat.
Flo. uiuo patrefamiliàs.
Fl. rñdit.
Fl. rñdit
Fl. rñdit.
Fl. distat.
Fl. rñdit.
Solui qñqs aliud p alio potest.

quem non habent: & sic ad aliquod supplementum non possunt agere. Vel hic corrigitur, ut C. de inoffici. testa. l. scimus. §. cum autem. vt in contrario not. Accur.

FVndi. ‡ CASVS. Instituit mihi hęredem filium meum impuberem: & eidem tutorem Titium: & postea ita dixi. Fundi mei Trebatiani reditus uxori meæ, donec uiuet, dari uolo: & postea decessit. Modò quęritur hic de quatuor. Primum est, an posit dictus tutor hęredis dictum fundum uendere, & legatario, i. legatariæ prędictę meę uxori offerre quantitatem annuam, quam ego uiuus ex locatione dicti fundi redigere consueueram? Et rñ. ꝓ ſic. Secundum est an teneatur hęres ad prestandum habitationem dictæ meę uxori? Et respon quòd non. Tertium est, an compellatur hęres reficere dictū prędium taliter fortè destructum, ꝓ minores reditus prestet quàm consueuerit? Et respondeur ꝓ ſic, ſi eius facto minores reditus dicti fundi facti essent; & non aliàs. Quartum est, quòd differt dictum legatum à legato ususfru. Et responde quòd differentia potest colligi ex iis, quæ dicta sunt §. eod. l. Quædam enim statuta, & responsa sunt in hac l. circa hoc legatum, quæ non habent locum in legato ususfructus. Viuianus.

m ¶ Dari. ‡ no. dari quasi de manu hęredis singulis annis.
n ¶ Legatario.] s. vxori testatoris.
o ¶ Posse. ‡ ad quod est §. tit. j. l. liberto. in prin. Et no. ꝓ emptor legatariæ in nullo tenebitur: ut §. de contrah. emptio. l. fin. Item & nota. aliud pro alio solui. sic §. eo. l. generali. §. penul. & §. fin. & j. de auro & argen. leg. l. j §. fin. & l. cum certum. & §. de lega. j. non amplius. §. finali.
p ¶ Habitare. ‡ s. in domo, quæ est in fundo.
q ¶ Prædium. §. i. domum prędij.
r ¶ Facto. ‡ i. culpa. ut §. de lega. j. cum res. & l. quid ergo ſi maior. §. ſi hęres. & l. non quocunque. in prin. Accur.
s ¶ Differentiam ‡ quia usufructuarius non de manu hęredis annis singulis, sed ipsemet percipit omne commodum: nec potest ab hęrede uendi in sui prejudicium. Item non pōt prohiberi habitare, cum omnis fructus rei ad eum pertineat: ut §. de usufruc. l. 6. & l. item. & l. sed & ſi quid. & l. arbores. & de usu & habitatio. l. ſi habitatio. §. fina. & l. sequenti. Sed uideur huic fini contra j. eo. l. cum ita. & suprà de usufru.

usufruc. l. ſi quis ita. sed dic, vt in eis nota. Item facit §. ſi vsusfructus. petatur. l. iij.

FIlios hęredes. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredes duos suos filios, & duas filias, pone: & legauit vxori suæ vestem, & mundum muliebrem, & lanam, & linum, & alias res. Postea ita dixit in eodem testamēto, proprietatē omniū prędictorum, q̄ uxori meæ legaui, volo reuerti ad dictas meas filias post mortē dictæ meæ vxoris, vel ad illā ex dictis filiabus, q̄ tunc vixerit: & postea decessit dictus testator. Modò quæritur, vtrū videatur legatus vxori vsusfructus dictarū rerū: an vero proprietas? Et respon. ꝓ vr ei legata proprietas. Viuianus.

a ¶ Reuerti. ‡ p hoc apparet proprietatē legatam: quia aliàs reuerti non posset. Acc.
b ¶ Ad filias. ‡ post mortem vxoris: & facit j. de aur. & ar. lega. l. species. & §. de usufru. Proculus. & §. de vsufr. ea. re. q̄ vsu consu. l. fi. Accur.

¶ *Proprietas reuertenda mortuo legatario ad hęredem, tanquam ipsi relictasit, declaratur. Barto.*

¶ Idem. † LEX XXXIX.

FIlios hęredes instituit: vxori vestem, mundum muliebrē, lanam, linum, & alias res legauit, & adiecit, Proprietatem autē eorum, quæ suprà scripta sunt, reuerti a volo ad filias b meas, quęve ex his tunc viuent. Quęsitū est, vtrum vsusfructus, an proprietas earū rerum data sit? Respōdi, † ꝓprietatem legatam videri.

lib. vj. Responso.
Fl. rñdit.
Fl. Aiſenus Varus lib. 8. Digesto. à Paulo epitomatorum.

¶ Iulianus. † LEX XL.

ILli cum illo habitationem lego: perinde c est, ac ſi ita, Illi & illi legasset. d

¶ *Legatum annuum propria manu percipi debet ad instar ususfructus, ſi uerba congruunt Barto.*

¶ Iabolenus. † LEX XLI.

CVm ita legatum esset, Fructus annuos fundi Cornelianī Publio Mæuio do, lego: perinde putat accipiēdum esse Labeo, ac ſi vsusfructus fundi similiter e esset legatus: quia hęc mens fuisse testatoris uideatur.

¶ Idem. † LEX XLII.

IN fructu id esse intelligitur, qd̄ ad vsum hominis inductum est. Neque enim maturitas naturalis hic spectanda est, sed id tempus, quo magis colono, f dominoue cum fructum tollere expedit. Itaque, cùm olea immatura plus habeat reditus, g quàm ſi matura legatur, non potest uideri, ſi immatura legata h est, † in fructu nō cē.

lib. xv. ad. 5. ex posteriorib. Labeonis.

¶ Venuleius. † LEX XLIII.

MVltum † interest, i utrùm bonorum quis, an rerum tertiæ partis vsumfructum legauerit. Nam ſi bonorum ususfructus legabitur, etiam ęs alienum ex bonis deducetur: & quod in actionibus erit, computabitur. At ſi certarum rerum ususfructus legatus erit, non idem obseruabitur.

De seruitute legata vrbana & rustica.

TITVLVS. III.

¶ *Si domus una sustineat actū seruitutis habētis causam continuam, & permanentem, & alienetur, in dubio seruitus uidetur imposita. Barto.*

¶ Papinianus. † LEX I.

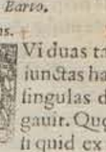

QVi duas tabernas cōiunctas habebat, eas singulas duobus legauit. Quęsitum est, ſi quid ex superiore taberna in inferiorem inędificatum k esset, num inferior oneri seruitū superioris † tabernæ legato † cōtineretur? l Respōdi, † seruitutem impositā videri m. Iulianus † notat n: Videamus ne hoc o ita verum sit, ſi p aut nominatim hęc seruitus imposita s est, aut ita legatū dum eandem, nihil interest tertiæ partis bonorum, an tertiæ partis rerum meārū simpliciter. nam utrobiq; æs alienū deducitur: secus ſi certarum rerum, ut in fine. & facit ad le. §. ad trebell. nam quod. §. fi. & l. seq. & etiam seq. & de uerb. signi. l. bonorum. & §. de leg. j. nō amplius. §. fi. & l. seq. & §. eod generali. §. fina. & §. penulti. & §. de usufr. quoties. §. fi. ubi etiam alia differentia est, legetur omnium bonorū, an certarum rerum.

gendę ut de Pli. lib. 15. c. 1. & 4 & dein.
Fl. lecta est.
lib. 10. actionum.
Aliàs nō nihil. Fl. nihil.
Fl. Iulianus lib. ex minicio.
als Paul.
Fl. oneri ferūdo in superioris.
Fl. Loca.
Fl. rñdit.
Vlpian.

¶ DE SERVITVTE LEGATA VRBANA, ET RVSTICA. ¶ *Et quærē hīs, ut in usufr. quæsiui. §. tit. 1. in rub. Acc.*

VI duas. Legaui Titio unam meam tabernā Mutianam, & Seio legaui aliam meā tabernā Seianam, quę erat suprà prędictam Titianam: & ex ea superiore aliquid erat inædificatum in inferiorem: & decessi. Hęs postea meus dedit cuilibet legatario suā tabernā. nunquid dicta inferior taberna dēt ita seruire superiori, sicut seruiebat me uiuente? Et dī ꝓ ſic. Aut. n. ego nominatim in testamento meo imposui dictam seruitutem: aut ita legaui cuilibet legatariorum, tabernam meā Titianam lego Titio, ut nunc est: tabernā meam Seianam lego Seio, uti nunc est. quod quidem semper est præsumēdum, nisi contrarium sit liquidum: vt §. tit. j damnas. §. j. Viuianus.

K ¶ Inædificatum. ‡ id est superędificatum esset. Accursi.
l ¶ Contineretur. ‡ q. d. an inferior uideatur esse pars superioris, in eo, ꝓ ferret eius onus: ac ſi dicat, an debeat hanc seruitutem.
m ¶ Videri. ‡ tacitè. Accursius.
n ¶ Notat. ‡ esse uerū qd̄ dictū est. nō corrigēdo, sed determinādo.
o ¶ Ne hoc. ‡ q. d. an ideo uerum sit.
p ¶ Si. ‡ id est, quia.
q ¶ Imposita. ‡ in ultima uoluntate: secus ſi inter uiuos, siue remaneret domus vtriusque: quia sua res sibi non seruitur §. fi. usufruct. peta. l. uti frui. uel etiam ſi aliis tradat simul. Si autem successiuè diuersis temporibus, potest tunc: ut §. communia prędio. l. ſi quis duas. & l. iequen. & l. ſi cum duas.

Fl. lecta
Aliàs nō nihil. Fl. nihil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Datum. § id est relictum. quod semper præsumitur, nisi contrarium sit liquidum. ut ſ. in prin. huius l. & facit ſ. tit. j. l. damnas. §. j. & §. si seruitutem. l. testatrix.

FVndum. § CASVS. Titio, & Seio habentibus fundum communem legauit uiam per fundum meum. nunquid ualet legatum? Et dicitur, q̃ sic: nam & cõis seruus dicit Titij & Seij posset ꝑ me stipulari uiam ad fundũ eorum. Et & alia rõ, ff. j. De legato. quare dicto Titio, & Seio habentibus fundũ comunẽ possum legare uiam per fundũ meum: quia si Caius fuisset a me stipulatus uiam per fundũ meũ ad fundũ suũ, & dicti Titius, & Seius extitissent ei hęredes, non corrumpitur stipulatio. Viuianus.

b ¶ Legari. § scilicet duobus.

c ¶ Potest. § Sed ecõtrã, si duo dũt legent: distinguitur an adeã hæreditas utriusq; simul. & ualet: aliàs nõ. Sed si duo ꝓmiserint etiam diuersis temporibus, ualet post ultimam concessionem: ut ſ. cõmunia prædio. l. fi. in fin.

d ¶ Stipuletur. § concordat ad fm, & tertiũ casum ſ. de serui. urba. prædi. si unus ex sociis. §. j. & §. fin. Accursius.

e ¶ Nõ corrũpitur.] licet pro parte ab initio constitui non pot, tamen per partes retinentur: ut & j. de uer. obl. l. pluribus. §. j. & ſ. de ser. l. ut pomum, §. fi. & l. pro parte. & l. uiæ. & sic nõ utiatur, licet venerit in eum casum, à quo incipere non potest, ut dictis legibus.

SI fundum. § CASVS. Caius legauit fundum Seianum Mæuio, & ad eundem fundum eidem Męuio legauit uiam per alium fundum suum Cornelianum: & posteà eundem fundum Seianum legauit Titio sine uia: & posteà decessit. Posteà dictus Mæuius, & Titius legatarij uendicauerunt ab hæredibus dictũ fundum Seianũ: & sic habuit quilibet eorum dimidiam dicti fundi pro indiuiso. Modò quæritur utrũ dictus Mæuius, cui fuit legatus dictus fundus cũ seruitute uiæ, habeat eam seruitutẽ pro sua parte, quæ ut dixi est indiuisa? Et dicitur q̃ non: quia seruitus per partẽ incertam acquiri non pot. Sed quid si deliberante Titio prædicto Męuius, cui fuit legatus fundus prædictus cũ seruitute uiæ, uendicauerit à dictis hæredibus dictum fundũ, & sic eum habuit pro dimidia pro indiuiso, & sic nõ habuit seruitutem, ut dictum est: & posteà Titius omisit legatum fundi, & sic sua pars fundi accreuit Mæuio, & sic habuit Mæuius posteà totũ fundum: nunquid uiæ legatum erit saluum Męuio? Et dicitur, q̃ fictnon autem esset saluum Mæuio legatum uiæ in isto casu, quem dicam: Caius prædictus legauit sub condi. Mæuio dictũ fundum Seianum, & seruitutem uiæ legauit eidem pure, & pẽdente cõdi. fundi legati, dies legati seruitutis uiæ quæ purè fuit legata, cessit per mortem Caij testatoris. Nam isto casu incertum erit uiæ legatũ: Idem esset, si pro parte fundum purè legasset, & pro parte sub conditione, & uiam sine conditione legasset. Et est extra literam ratio istorum duorum casuum: quia fundus prędictus sub conditione legatus, uel pars sub conditione legata, est pendente conditione in bonis hæredum Caij testatoris. Vnde, cùm tempore legati uiæ cedentis ꝑ mortem testatoris non posit seruitus eiusdem uię acquiri eidẽ fundo, eò quod est in bonis hæredum, & sic non inueniat seruitus, cui immitatur, anni hilatur, ut dictum est: sic & annihilatur seruitus uiæ in isto alio casu: Caius legauit Męuio, & Titio uicinis suis habentibus fundum cõem, seruitutem uiæ ad fundũ Cornelianũ, si Titio purè, & Mæuio sub conditione: & pendente conditione dicto Mæuio apposita, decessit idẽ Caius. Certè non poterit seruitutem Titius ad partẽ fundi suam habere: quia persona Meuii, cui fuit legata seruitus sub conditione, est impedimento, quominus fundus solidus cũ uia uẽderetur, i. uia solida fundo. Suprà autem dictum est, q̃ seruitus uiæ non potest acquiri nec fundo pro parte fundi indiuisa, unde si non potest hoc casu acquiri seruitus solido fundo, nec eius indiuisæ parti: ergo est annihilata. Viuianus.

f ¶ Ad eum. § scilicet fundum.

g ¶ Fundum. § retentum.

h ¶ Et eũdem. § quõ Męuio legauerat.

i ¶ Titio. § & sic ꝑ utrili sunt legatarij: ut suprà, de leg. j. si pluribus. §. finautem.

K ¶ Neq; acquiri. § f. sic ꝑ nedum aliter, R. & dic ꝑ parte, ſ. incertam: ut ſ. de ser. l. ꝑ pte. & ſ. cõia prædi. si quis duas. §. j. sed ad certã potest: ut ſ. de ser. ad certam. & ſ. de ser. rusti. prędi. l. certo.

l ¶ Altero. § Titio.

m ¶ An si posteà. § i. ooo] mortẽ ante adirã hẽditatẽ. R. qñ dies legata. seruitutis cedit, ut iam dicã Accursi.

n ¶ Omisisset. § i. repudiasset legatũ. Acc.

o ¶ Videbatur. § ſ. ut uiæ legatũ sit ędes.

P ¶ Viã purè.] per fundum retentum.

q ¶ Pendente ea. § ſ. conditione, sub qua fundus totus, uel pro parte fuit legatus.

r ¶ Legati dies. § ſ. uiæ. quod est adita hæreditata.

s ¶ Vt respõsum est.] ſ. interire simile legatum, ut subiicit.

t ¶ Decessisset. § ſ. testator. ex quo uidet, quod uiæ legatũ cedit à morte testatoris, est tamen argu. contra. ſ. cõia prædio. l. fin. & ſ. quemadmo. ser. amit. si partem. §. fi. & j. eo. libr. 16. Quæstio.

¶ Non possunt legari seruis ea, quæ ipsis factis liberis legari non possunt.

¶ Papinianus. LEX V.

l. fi. sed in seruitutibus personalibus certum est eas cedere ab adita hæreditate: ut j. quando di. leg. ced. l. ij. Azo. & C. de cadu. toll. §. in nouissimo. Accursius.

ADDITIO. Dic q̃ ibi erat defectus ex parte legantis, qui non erat dns nisi pro parte fundi, cui seruitus legatur: ideo non est defectus ex parte legantis, uel promittentis uiam: non est dominus, nisi pro parte, & non impedit cõtrahi obligatio personalis ad uiam, licet ius reale non possit constitui: ut l. per fundum, ſ. de serui. rusti. prędio: ió quãdo est defectus ex parte legantis. non inspicitur tempus mortis: quia illo tempore subest habilitas ad contrahendam obligationem personalem. & ideo tunc ius reale non debet constitui: ut l. si tibi homo §. cùm seruus ſ. de leg. j. secũdùm Bar. hic.

u ¶ Solidus. § id est solido fundo uia uendicatur. Ponit eũ casum pro calu, ut & aliàs, ille libertati donatur, uel ille libertati uendicatur, id est libertas illi datur, aut uẽdicatur: sic & ille se in libertatem uendicat, id est sibi libertatẽ defendit. R. sic & Dauid, in conuertendo dominus &c. id est dominum: & C. de fideicom. l. eam quam. & facit ſ. l. proxi. & quod ibi no.

SIis qui. § CASVS. Titius habens duas domos, inter quas erat unus paries, qui sustinebat onera utriusq; domus: legauit unam mihi, & alteram Seio: & decessit: Certè dictus paries erit mihi, & Seio cõis, ac si mihi, & ei esset legatus: & quilibet nostrum poterit prædicta onera domorum nobis legatarum iure suprà dicto in pariete habere. dictum tamen parietem possumus diuidere iudicio cõmuni diuidundo si uolumus. Viuianus.

x ¶ Eo iure. § scilicet legati.

y ¶ Eum. § scilicet parietem. Accursius.

z ¶ Tantum. § id est fine domibus, secus est in tigno protenso: ut ſ. de serui. urba. prędi. l. binas. Accursius.

a ¶ Posse. § iure seruitutis.

b ¶ Immissum. § habere sub. uel habere iure seruitutis.

c ¶ Nã quod. § bene dico nõ posse agi, quasi nõ sit iure immissum: quia iure habetur, quod iure cõi habetur. arg. ſ. pro soc. l. marito.

d ¶ Sumendus est. § si inter nos sit discordia: nã quia cõi iure hoc habetur, ideo actione de cõmunione de ea agi potest, scilicet, actione communi diuid. ut ſ. de serui. urb. prædi. l. in re communi. & facit j. de dam. infec. l. inter quos.

Etsi

ETsi maximè. § CASVS. Per fundum meum legani Sticho seruo Titij seruitutem uiæ ad fundũ eiusdem Titij. Nunquid valet legatum? Et dicitur, q̃ non: quia quamuis ex persona dominorũ sit testamenti factio cum seruis eorum, ſñ ea, quę seruis relinquuntur, ita demũ ualent, si ualerent, si essent liberis hominib. relicta. Libero aũt non posset legari via ad fundũ vicini sui: ergo seruo ad fundum domini non potest legari. Viuianus.

a ¶ Etsi maxime. § quod maximè videbatur facere, ut hoc legatum valeret. Accur.

b ¶ Dominorũ. § ſ. ut capere possint. Et sic no. duo necessaria, ut legatum seruo valeat, scilicet, q̃ dominus sit capax. Item, q̃ talis sit res legata q̃ possit legari ei libero: ut hic, & ſ. de leg. ij. debitor. §. fi. & de lega. j. si mihi. §. regula. Quorum unũ, quia hic deficit, quia ei libero ad fundum non suũ non posset seruitus legari: ut ſ. communia pręd. l. j. non ualet legatum: ut hic dicit.

c ¶ Domini. § secus fortè ad fundũ peculij: ut ſ. de leg. iij. l. ét. §. fina.

d ¶ Legatur. § sed si pulari pot seruus seruitutem ad fundũ domini: ut ſ. de ser. rusti. prædi. si unꝰ ex sociis. & j. de stipu. ser. l. pro inde. §. fi. & l. si cõis. quę sunt cõtrà. Nam & alias in multis differt stipulatio à legato: ut no. ſ. pro socio. l. verum §. si seruo.

PAter filiæ. § CASVS. Titię filiæ meę legaui domũ meam Titianam, & eidem iussi præstari ius transeundi ad dictam domum p domos, quæ remanebãt in hæreditate. Certè si filia prædicta habitet dictam domum cum viro, non solum ei, sed et uiro præstabitur ius transeundi: non aũt hæredi: cùm sine quod affectu ei filiæ dedi, trãsfeat ad extraneos eius hęredes. Secus autem si legassem seruitutem transeundi filiæ propter domum, quam ei legabam: quia tunc transiret etiam ad hęredes. & h. d. Viuianus.

e ¶ Pater. § aliàs pater: aliàs mater.

f ¶ Eiq;. § scilicet filiæ. non etiam domui.

g ¶ Præstari uoluit.] cum tamẽ & aliunde aditus erat: ut infrà dicam.

h ¶ Domum suam.] scilicet sibi legatam.

i ¶ Non uidebitur. § ſ. si ei uetabitur, cũ quo in promiscuo vsu habitat: ut ſ. de usu & habi. cęterũ. §. j. & j. de ver. obl. si stipulatus fuero perste non fieri. & j. de au. & arg. leg. l. vxori quis legauit in fin.

K ¶ Plenum. § id est in rem: & dicetur vrbana eo, q̃ domui debebitur: licet sit via.

l ¶ Ad hęredem.] si ad eum transiret fundus dominans, aliàs sequitur fundum: ut ſ. de ser. rusti. præd. via. §. si fundus. & §. quæcunq;.

m ¶ Admittendum est. § ut sit seruitus rei: sed est quoddã ius personale, non dico seruitus personalis: licet hoc quidam dicant: ut no. ſ. de serui rusti. prædio. pecoris. & j. de ali. leg. l. Mela. §. fi. & ſ. de usufru. si quis binas.

n ¶ Datum est. § i. datum præsumitur: quoniam aliunde domui legatę patebat aditus. aliàs seruitus domui etiam realis tacitè uidetur concedi, ut ſ. ti. j. damnas. §. j. & ſ. de leg j. si fundum. §. qui fundum. & ſ. de ser. vrb. præd. binas. Item facit ſ. de leg. j. apud Iulianum. §. si si quis. H. & de admini. tuto. ex pluribus.

¶ Vni à pluribus. § CASVS. Instituit mihi tres hæredes, & ab eis legaui viam per fundum hęreditarium ad fundum Titij vicini mei. Certè si omnes adeant hæreditatem meam, quemlibet insolidũ poterit Titius conuenire, ut præstet sibi viam: quia dicta seruitus est indiuidua, & quia vno solo ex hęredibus adeunte poteſt ab eo vendicari via. Viuianus.

o ¶ Conueniũtur. § ut ſ. de ser. l. viæ. & ſ. famil. ercisci. hęredes. §. an ea. & de leg. iiij. l. fideicommissa. §. pen. & de leg. ij. cum filius. §. uariis. Accursius.

p ¶ Vno. § No. sic ſ. de test. tute. si nemo. & j. de bo. lib. l. etiam. §. ut patronus. Item no. hic cedere diem legatæ seruitutis ab adita hæreditate: ut no. l. eo. si fundus. in fin.

¶ DE DOTE PRAELEGATA. ¶ Istud præ, nihil operatur hic, uel toto titulo: sicut & eũ dẽ præ, lectio: ut C. de emen. iusti. codi. l. 1. & est figura epilepsis, uel tautologia secundum Azo, uel dic secundũ dotis relictũ, quod ante suæ dotis tps capit, prælegatũ uocat sicut cohẽdi relictum quod ante uel extra suã partẽ hẽt, prælegatum appellatur.

Vm dos.] CASVS. Cũ maritus legat vxori suę dotę, quam ab ea habuit: illud inest i legato ꝑdicto, qd̃ inesset actioni de dote, si maritus eã nõ plegasset. & de hoc ponit exem plũ vsq; illuc, uerum &c. Ité i dicto legato hẽt vxor cõmodũ repręsentationis. Nã cũ sine legato nõ posset mulier petere dotẽ ni si annua die, i. post annũ à morte mariti, poterit nũc petere stati eo mortuo. est & illud bonũ argumẽtũ ad dicendũ, q̃ dotis plegatũ valeat. video. n. q̃ si mariꝰ donat aliqd vxori, & decedit nulla habita mẽtione de dicta dona. ita est cõfirmata donatio p illam taciturnitatẽ, q̃ hæredes uiri eam reuocare non pũt. Si taciturnite confirmat dicta donatio. multò ergo magis est firma, si in testamẽto leget uxori. quod ei donauit. Si ergo valet legatum dictarũ rerum donatarum, & dotis legatum ualere debet. Impensę tũ necessarię, quas fecit maritus prædictus in rebus dotalibus, uniuersitatem dotis minuunt ipso iure: non aũt minuunt singula dotis corpora. Adeò aũt exactionem continet prelegatum dotis, ut dictum est in princ. l. ut in quibus casibus cessaret actio dotis non interueniente legato dotis, cesset, et actio ex testamento propter legatũ dotis. Et de hoc ponit tres casus planos usq; illuc. Nam & si quis &c. vbi ponit planum sibi prędictus tribus casibus.

¶ Si quis vxori. § Vxori meę taliter legaui, fundũ Titianũ habentẽ tales confines vxori meę lego; is enim fundus ad me peruenit, ꝑpter eandem meã uxorem: & decessi. Nunc reperitur, q̃ dictus fundus peruenit ad me aliunde: nunquid debetur? Et dicitur q̃ sic: & & pro superfluis habentur illa verba, is enim fundus &c. quia quicquid adiicitur rei satis demonstratę, frustra est. Viuianus.

q ¶ Cum dos prelegatur. § id est legatur.

r ¶ Id dotis. § ſ. & nihil plus, nisi in tempore: ut j. ead. l. §. j. & hoc uerũ, si quantitatẽ ad æquipollẽs non adiecit, sed simpliciter dotem legauit: aliàs continet etiam non datam dotem: ut insti. de leg. §. sed si vxori. & facit j. ea. l. §. adeò autem.

s ¶ Inerat. § scilicet originaliter: & sic bene subiicit, & ideo &c.

t ¶ Conuenerat. § tempore matrimonij. Accursius.

u ¶ S. ari. § pacto primo.

x ¶ Prelegata. § id est, si non est dos prelegata. Accursius.

y ¶ Hoc probari debet. § scilicet pacto standum non esse.

z ¶ Interuenit. § non aũt si vir prædecedat: ut hic. & ſ. de pac. dot. l. ij. Item quod diuortio dicit, locum habet, si consensu, uel cõi culpa, uel capitinitate mulieris, vel culpa fiat. Cæterum si tantùm culpa viri, iniquum est stari pacto: quia sic per hoc pactum, quod esse non debebat, inuitaretur ad delinquendum: ut ſ. de pactis dota. conuenire. sic ergo nihil operatur pactum hoc casu, sicut & cum sola lege posset lucrari dotem omnibus etiam deficientibus liberis, quia solius vxoris culpa diuortium fieret: quo casu tale pactum superfluum efficeretur. Illud autem palàm est, & ab ipso Iustiniano quodã rẽpore, nedum ab anterioribus principibus matrimonij solutionem fieri prędictis modis: ut C. de episc. & clericis. l. fina. §. j. & de repudiis, si constante. & l. cõsensu. & suprà, de repud. l. uxores. & ſ. soluto mairimonio.

Vndum communem habentibus legari potest via: cũ & communis seruus rectè uiã stipuletur: & cùm duo ei, qui ipse viam stipulatus fuerit, hæredes extiterint, non corrumpitur stipulatio.

¶ Vt ualeat legatum viæ, requiritur, ut legatarius tpe mortis testatoris reperiatur dominus prædii dominantis in totũ uerè, uel fictè: aliàs legatum extinguitur. Bart.

¶ Idem. LEX III.

SIfundum Męuio, & ad eum viam per alium fundum, & eundem fundum sine uia Titio legasset: si uterq; fundum uendicasset, sine uia legato fundum cessurum, quia neq; acquiri per partem seruitus posit: & si priùs Męuius fundum uendicaret, altero deliberante, posse dubitari, an si posteà Titius omisisset, uitæ legatũ saluum esset. Et hoc magis videbatur: quanquam si sub cõditione quis fundum legasset, viam purè: aut pro parte fundũ purè, pro parte sub conditione, & viam sine conditione: si pendente ea, legati dies cessisset, licet venerit in eum casum, à quo incipere non potest, ut dictis legibus.

¶ Datum est, tabernam meam, vti nunc est, do, lego.

¶ Marcellus. LEX II.

FVndum communem habentibus legari potest via: cũ & communis seruus rectè uiã stipuletur: & cùm duo ei, qui ipse viam stipulatus fuerit, hæredes extiterint, non corrumpitur stipulatio. Viuianus.

b ¶ Legari. § scilicet duobus.

c ¶ Potest. § Sed ecõtrã, si duo dũt legent: distinguitur an adeã hæreditas utriusq; simul. & ualet: aliàs nõ. Sed si duo ꝑmiserint etiam diuersis temporibus, ualet post ultimam concessionem: ut ſ. cõmunia prædio. l. fi. in fin.

d ¶ Stipuletur. § concordat ad fm, & tertiũ casum ſ. de serui. urba. prædi. si unus ex sociis. §. j. & §. fin. Accursius.

e ¶ Nõ corrũpitur.] licet pro parte ab initio constitui non pot, tamen per partes retinentur: ut & j. de uer. obl. l. pluribus. §. j. & ſ. de ser. l. ut pomum, §. fi. & l. pro parte. & l. uiæ. & sic nõ utiatur, licet venerit in eum casum, à quo incipere non potest, ut dictis legibus.

¶ Vt ualeat legatum viæ, requiritur, ut legatarius tpe mortis testatoris reperiatur dominus prædii dominantis in totũ uerè, uel fictè: aliàs legatum extinguitur. Bart.

¶ Idem. LEX III.

SIfundum Męuio, & ad eum viam per alium fundum, & eundem fundum sine uia Titio legasset: si uterq; fundum uendicasset, sine uia legato fundum cessurum, quia neq; acquiri per partem seruitus posit: & si priùs Męuius fundum uendicaret, altero deliberante, posse dubitari, an si posteà Titius omisisset, uitæ legatũ saluum esset. Et hoc magis videbatur: quanquam si sub cõditione quis fundum legasset, viam purè: aut pro parte fundũ purè, pro parte sub conditione, & viam sine conditione: si pendente ea, legati dies cessisset, licet venerit in eum casum, à quo incipere non potest, ut dictis legibus.

¶ Labolenus. LEX IIII.

SIis, qui duas ædes habebat, vnas mihi, alteras tibi legauit, & med ius paries, qui utrasq; ædes distinguebat, interuenit, eo iure cũ communẽ nobis esse existimo, quasi paries tantum nobis duobus communiter esset legatus: ideoq; neq; me, neq; te agere posse, ius non esse alteri ita immissum habere. Nã quod cõiter socius habet, & id iure eum habere constitit. Itaque de ea re arbiter communi diuidũdo sumendus est.

¶ Non possunt legari seruis ea, quæ ipsis factis liberis legari non possunt.

¶ Papinianus. LEX V.

l. fi. sed in seruitutibus personalibus certum est eas cedere ab adita hæreditate: ut j. quando di. leg. ced. l. ij. Azo. & C. de cadu. toll. §. in nouissimo. Accursius.

ADDITIO. Dic q̃ ibi erat defectus ex parte legantis, qui non erat dns nisi pro parte fundi, cui seruitus legatur: ideo non est defectus ex parte legantis, uel promittentis uiam: non est dominus, nisi pro parte, & non impedit cõtrahi obligatio personalis ad uiam, licet ius reale non possit constitui: ut l. per fundum, ſ. de serui. rusti. prędio: ió quãdo est defectus ex parte legantis. non inspicitur tempus mortis: quia illo tempore subest habilitas ad contrahendam obligationem personalem. & ideo tunc ius reale non debet constitui: ut l. si tibi homo §. cùm seruus ſ. de leg. j. secũdùm Bar. hic.

¶ Idem. LEX VI.

PAter filiæ domum legauit, eiq; per domum hęreditariam ius trãseundi præstari voluit. Si filia domum suam habitet, viro quoq; eius transeũdi ius præstabitur: alioquin filiæ præstari non videbitur. Quòd si quis nõ vsum transeundi personæ datum, sed legatũ seruitutis esse plenũ intelligat: tãtundem iuris ad hęredem quoq; trãsmittetur. Quod hic nequaq̃ admittendum est, ne quod affectu filiæ datum est, hoc & ad exteros eius hẽdes transire videatur.

¶ Paulus. LEX VII.

CVm à pluribus hæredibus instituis uia legata est, q̃ a partem non recipit, singuli hęredes insolidum conueniuntur: quia & vno ex hęredibus adeunte vendicari potest.

De dote prælegata.

TITVLVS IIII.

¶ Dotis legatũ cõtinet id, qd̃ actio de dote originaliter continet. Et exceptio, q̃ ex pacto oriret, tollit et dilationẽ legalem: exceptionem uerò peremptoriã, quæ à lege inducit tale legatum non perimit. Bar.

¶ Vlpianus. LEX I.

CVm dos ꝑlegatur, q̃ verũ est id dotis legato inesse, quod actioni inerat. Et ideò si inter virum & uxorem conuenerat, vt morte viri soluto matrimonio, filio cõi interueniẽte dos apud mariti hęredem remaneret, & maritus decedens dotem pręlegauerit, stari pacto non debet, ob hoc q̃ dos prælegata est. Vel rũm & citra prelegationem hoc probari debet. Nam quod est admissum, posse deteriorem conditionem dotis fieri interuenientibus liberis, toties locum habet, quoties ipsa in matrimonio decedit, uel diuortium interuenit. Verum est in dote prælegata commodum esse confirmat dicta donatio. multò ergo magis est firma, si in testamẽto leget uxori. quod ei donauit. Si ergo valet legatum dictarũ rerum donatarum, & dotis legatum ualere debet. Impensę tũ necessarię, quas fecit maritus prædictus in rebus dotalibus, uniuersitatem dotis minuunt ipso iure: non aũt minuunt singula dotis corpora. Adeò aũt exactionem continet prelegatum dotis, ut dictum est in princ. l. ut in quibus casibus cessaret actio dotis non interueniente legato dotis, cesset, et actio ex testamento propter legatũ dotis. Et de hoc ponit tres casus planos usq; illuc. Nam & si quis &c. vbi ponit planum sibi prędictus tribus casibus.

¶ Si quis vxori. § Vxori meę taliter legaui, fundũ Titianũ habentẽ tales confines vxori meę lego; is enim fundus ad me peruenit, ꝑpter eandem meã uxorem: & decessi. Nunc reperitur, q̃ dictus fundus peruenit ad me aliunde: nunquid debetur? Et dicitur q̃ sic: & & pro superfluis habentur illa verba, is enim fundus &c. quia quicquid adiicitur rei satis demonstratę, frustra est. Viuianus.

¶ Cum dos prelegatur. § id est legatur.

¶ Id dotis. § ſ. & nihil plus, nisi in tempore: ut j. ead. l. §. j. & hoc uerũ, si quantitatẽ ad æquipollẽs non adiecit, sed simpliciter dotem legauit: aliàs continet etiam non datam dotem: ut insti. de leg. §. sed si vxori. & facit j. ea. l. §. adeò autem.

¶ Inerat. § scilicet originaliter: & sic bene subiicit, & ideo &c.

¶ Conuenerat. § tempore matrimonij. Accursius.

¶ S. ari. § pacto primo.

¶ Prelegata. § id est, si non est dos prelegata. Accursius.

¶ Hoc probari debet. § scilicet pacto standum non esse.

¶ Interuenit. § non aũt si vir prædecedat: ut hic. & ſ. de pac. dot. l. ij. Item quod diuortio dicit, locum habet, si consensu, uel cõi culpa, uel capitinitate mulieris, vel culpa fiat. Cæterum si tantùm culpa viri, iniquum est stari pacto: quia sic per hoc pactum, quod esse non debebat, inuitaretur ad delinquendum: ut ſ. de pactis dota. conuenire. sic ergo nihil operatur pactum hoc casu, sicut & cum sola lege posset lucrari dotem omnibus etiam deficientibus liberis, quia solius vxoris culpa diuortium fieret: quo casu tale pactum superfluum efficeretur. Illud autem palàm est, & ab ipso Iustiniano quodã rẽpore, nedum ab anterioribus principibus matrimonij solutionem fieri prędictis modis: ut C. de episc. & clericis. l. fina. §. j. & de repudiis, si constante. & l. cõsensu. & suprà, de repud. l. uxores. & ſ. soluto mairimonio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo. uito. & in auchet. de nup. § distrahuntur. & §. sed & capruitatis. col. 3. & in auth. vt lic. matri. & auię. §. quia verò ex consensu. col. 8. R. hodie autem non permittitur ex tot causis ut no. ś. de neg. gest. l. di nortio. sic ergo fm R. si de retentione dotis (si liberi forte superessent soluto matrimonio) factum fuit pactũ, profecto stabitur etiam nunc; vt hic, & in authentic. de nup. §. distrahũtur. aliàs autem, id est, sine pacto speciali, maxime facto diuortio, propter liberos dotis conditio nequaquam fieret deterior, ut superiores leges ostendunt: & facit ś. de pac. do. inter socerũ. per totã legem, & l. si pater. §. j. & C. de pac con. l. 3. & l. si conuenerit.

† Fl. fit.

a ¶ Repræsentationis. ⁊ & ideo valet legatum quasi hac prospecta ratione singulari. Accursius.

b ¶ Quamuis. ⁊ i. quia, vel propriè.

c ¶ Præstaretur. ⁊ scilicet, aliàs si non foret prælegata. R.

† Fl. deest, purè.

d ¶ Est & illud] I. cõmodum vxoris ex legato viri: quia si donauit vir vxori, cõfirmatur morte tacitè, ac si legaret: & hoc per Senatusconsul. etiam ut hęres non reuocet nisi uir pœnituerit: ut ś. de donat. inter virum & vxor. cum hic status, multò magis ergo expresse relictum vxori valet, uel dic, est & illud, arg. scilicet, quòd valeat relictum dotis expressum.

† Fl. fuerit in dote.

e ¶ Quod. ⁊ id est, quia, &c. & dic, ut prędixi, & secundũ hoc dic exactio, id est, repetitio donationis: uel dic exactio donationis p retentionẽ dotis: vt C de rei uxor. act. §. taceat. si mò non mutet, &c. quia tunc reuocat, sed non per retentionem dotis. ut d. § dicitur.

f ¶ Impensę autem. ⁊ hoc aduersatur ei. quod dixerat. Verum est cõmodum, &c. & dic, aut pro sed, &c. vel dic, aduersari ad proxi. dictũ, prout dixi per l. C. de rei vxo. act. Iunica § taceat. u. dnõ retineretur dos ob res donatas: sed secus est propter impensas, & secundum vtramque expositionem diminuetur hoc legatum dotis propter impensas, secundum R.

g ¶ Corpora. ⁊ de hoc dic, ut no. ś. de impen. in re. do. fa. l quod dẽ. & ś. de iure do. fi is. §. quod dicitur. & C de rei vxo. ac. § sed nec ob. impensas. & facit j. eod. cum quis. in prin. & l. dote.

h ¶ Sed ad uniuersitatem. ⁊ sic ś. de iudic. l. si fideicommissum §. tractatum.

i ¶ Actionem] i. summam dotis, vt ś. eo in princ.

k ¶ Pure. ⁊ id est, simpliciter nõ adiecta certa re, uel summa: aliàs secus, ut infra. eo. §. fi. & si uir.

l ¶ Prælegatio. ⁊ aliàs purè legatio.

m ¶ Casibus. ⁊ f. qui sunt ś. de iur do. l. mutus. § manente. & facit ś. de l. s. Męnum. §. duobus. Sed argu. contrà in eo tit. cũ filius §. his.

ADDITIO. Dic secundum Dy. ꝙ ibi debitum non erat extinctum, sed erit in aliam speciem obligationis translatum: hic uerò erat omnino extinctum. Bart.

n ¶ Soluerit. ⁊ scilicet vir, qui ante, uel etiam post, eandem eidem legauit.

o ¶ Aestimata. ⁊ mancipia dico. Accursius.

p ¶ Dotis legatum. ⁊ simpliciter relictum: ut, lego tibi dotem tuam: secus si centum pro mancipiis, vt j. eod. l. uir uxori.

q ¶ Liberationem. ⁊ quia de ea tantum fensisse videtur.

r ¶ Nam & si quis. ⁊ q. d. si non ualet, ubi magis uidetur valere, quia quantitas exprimitur, multo minus ualet in casibus, superioribus, ubi quantitas nullo modo exprimitur.

s ¶ Deberi constat. ⁊ imò contrà, ut C. de fal. cau. adic. leg. si non designata. Sol. distingue an quantitas exprimatur, ut corpus, ut hic, & ś. de leg. j. plane. ⁊ sed hoc ita. & tunc debetur quãtitas, sicuti nec corpus ignotum debetur, ut ś. de lega. 2. l. Lucius. §. quòd quis. nam siue dixi, quę in arca habeo: siue, quæ apud me deposita sunt, ea tibi lego: quodammodo uideor dubitare sit penes me, an non: & sic est corpus ignotum in ea demonstratione: aut, ut quãtitas in genere certa, & tunc falsa demonstratio non nocet, sicut nec in corpore certo, ut ibi, & j. de lib. leg. l. legaui. & ś. de leg. j. si seruus legatus. §. q. quoq. & l. sed & si certos. & l. si hic. & j. eo. cum scriptum. quæ sunt similiter

repræsentationis: a quamuis b annua die dos prestaretur. Est & illud, c ꝙ ob res donatas hodie, post Senatusconsultum, nulla fit exactio: si modò voluntatem non mutauit testator. Impensę autem ipso iure dotem minuunt, Sed qd d diximus, ipso iure dotem impensis minui, non ad singula corpora, e sed ad vniuersitatem erit referendum.

¶ *Dotis legatũ ex tiguit, si posteà dos mulieri rectè soluatur, uel res dotales intereant: uel si ab initio dos perfectè cõstituta non fuit: sicut cùm legatur corpus, qd in rerum natura non est. Bartol.*

¶ Adeò autem dotis actionem cõtinet dotis purè f legatio, vt si viuus eam vxori ś. licet quibus licet casibus, m soluerit, n cesset legatum. Sed & si mãcipia fuerint data in dotẽ o non æstimata. & hęc demortua sint, dotis p legatum in his euanescit. Sed & si dotem promiserit mulier, neq; dederit. & decedens maritus vxori dotẽ prelegauerit; mulier nihil am-

10 20 30 40

contrà. Licet enim dicam, centum, quæ in dotem habui: uel, quæ ad me peruenerunt, pro constanti pono sic esse: & ita ualet, ut dictũ est. Alij, ut R. dicunt hic eum esse, & hoc ꝙ bari debet: aliàs in dubio præsumebatur, ꝙ magis animo designando q̃ titatem, quã ad certorũ nũmorum corpus se retulit. & sic uaiere legatum no obstante falsa demõstratione: licet nulla deposita sunt, ut d. l. Lucius §. quod quis. in prin. & j. de cond. & demon. de demonstratio. & l. cum tale. §. falsa. & C. de fal. cau. l. j item facit ś. de contra. emp. l. hæc uenditio. §. pe.

† alis, deliberationẽ.

t ¶ Si quis.] nullo errore lapsus.

u ¶ Omnino. ⁊ etiam si aliunde obuenit.

† Fl. Titius nũ his uerbis legasset.

x ¶ Demonstratæ. ⁊ f. ad plus demonstrandum. q. d. satis apparet eum uoluisse deberi p hęc uerba, is enim &c. & non oportet ꝙ adiciat plus. Et nota ꝙ manifesta non indiget demonstratione, uel probatione: sic ś. qui fatisfida. cogã. si uero. §. qui pro rei. & facit j. de condi. & demõ. q. b. debus. §. qui dotale & l. cum tale. §. falsa. & no. ś. prox. §. Accur.

† Fl. oimõ debeẽ fundus.

† Fl. addit.

Manifesta probatione si indigẽt.

C I socer.] CASVS Titius habens filiũ habentem vxorem, cui ios dotem ipse Titius receperat, dictæ suæ nurui dictã dotẽ legauit. & decesserit, instituto sibi hæredẽ dicto filio & aliis. Mõ quęrit, nũquid ualeat dictum legatum? & distinguitur: aut uoluit prælegare ius actionis de dote, ut f. actior em de dote interet nurus contra maritũ: aut uoluit eam recipere dotalem pecuniam pro se, & marito ab hęredibus sui testatoris. Primo casu nõ ualet legatu iõ, quia adhuc nupta est. Secũdo ualet. Sed pone in hoc secundo casu ꝙ ipsa nurus recepit dotem ab hęredibus: nunquid maritus poterit petere ab hęredib. prędictis dotem iterum? Et dicitur, ꝙ sic. unde cauẽt hęredes soceri facient, si nuru agente ex testamẽto ad otem ꝙ cos, petant sibi per eam cauari, ꝙ defenderet eos aduersus uirum suum: & ipsa aliter non con equitur dotem, nisi caueat eis Sed & si maritus nurus prius agat pro dote contra hęredes testatoris, ipsi non aliter soluent ei dotem, nisi caueat de defendendo aduersus uxorem suam uolentem postea agere ex testamento. Sed pone econtra, ꝙ dictus Titius legauit dotem prędictã dicto suo filio & eũ exhęredauit: nunquid sol. mat. etiam poterit nurus petere à utro suo dictam dotem? Et dicitur, ꝙ non, nec etiam constante matrimonio: poterit tamen petere ab hęredibus soceri cum consecuta fuerit ab hęredib. dotẽ. Legatum mariti sui de dicta dote extinguitur ideo, quia nihil est iam de dote, qd̃ mario prestari possit. Hoc dicit usq; ad uerficulum. Veruntamen ipsum, &c. & in uersi. idem Iulianus q̃rit, si dotẽ, &c. in illo aũt uersi dicit, ꝙ filius potest petere dictã dotẽ antẽ, quàm uxor sua petat ex causa legati ab hęredib. patris sui: sed dicti hęredes non tenentur aliter ei dare, quàm si cauerit, se eos defensurum aduersus vxorem suam agere contra eos, posteà uolente. Nã quamuis hẽdes soluerint marito, nihilominus competit contra eos actio mulieri: & in hoc est differentia inter dictum maritum, cui dos uxoris suæ prelegata est in testamento patris sui, & Orcinum libertum, cui peculium legatum est. Nemq; ipse libertus potest conuenirì de peculio: hęres aũt illius, q. prelegauit ei peculiũ, non pũt cõuenirì de peculio: quia ipse hęres desint habere penes se peculium. At, ut dictum est, dotis actio nihilominus competit mulieri ꝗ hęredes soceriũ: quis hęredes soceri dotem habere desierit eò, ꝙ soluerunt marito. h. d. vsque ad §. Item quærit, si dos. Vinian.

† Alci. lib. 8 termin. j. Orcin. (inquit) libertus is accipiẽ, q directa libertatẽ accipit: quę ita idcirco dicitur quã traderũt. ꝙ ab his manumittãt, qui ad orcũ tẽdũt. Nobis placet (inq; ille) vt orthinũ dicamus, qm orthos directũ significat tamet si in græcis scholis p legãt orcinos, nõ p

† Fl. defensu.

10 20 30 40 50 60 70 80

y ¶ Si socero] alias l. aliàs. §. Celsus.

z ¶ Actionis. ⁊ f. ut actionem ex stipulatu pro dote intenderet contra maritum.

a ¶ Nupta est. ⁊ bona ratio, ut C. si dos constan ma. l. j.

b ¶ Legatum. ⁊ & ideo contra maritũ non ager tũc. f. sed contra socerũ hẽdes: ut ś. sol. ma. l. si cõstante. §. j. & l. si marito. §. cũ patri. Azo. sed donatio causa mortis constante matrimonio non ualeat: ś. de don. inter uir. & vxor. l. mortis. in prin. quæ est contra. Sed illa magis accedit donationi inter uiuos, quę non ualet, q̃ legato: ad quod est ś. dotis magis alij legato, quàm donationi accidit.

c ¶ Si tamen hęc. ⁊ seruus.

Iudi-

a ¶ Iudicio. ⁊ sed si non habuit cohęredes, nec est soceri hęreditas adita, nunquid nurus potest intendere hypothecariam etiam constã te matrimonio? De personali constat: ut diximus j. eod. pater. & l. antepen. sed subuenitur ex generali regula: ut ś. de iure dotium. fi is. §. primo.

b ¶ Vtile actione. ⁊ id est, vtili iudicio famil. erciscun. vel actione i factum: ut not. ś. famil. erciscund. si filia. & l. si maritus. Accur.

† Fl. esset.

c ¶ Vt bis. ⁊ aliquod est ś. de lega. j. l. huiusmodi. §. cum pater. & de iur. do. l. cũ pater. & C. de rei. vxo. act. §. sciendum. Item videtur contra huic l. j. de leg. prest. sed & si. §. si nurus. sed non obst. ut dicit sequen. §. illius l. §. sed & cùm.

† Fl. ffset: & mul erẽ.

† Fl. defensu.

d ¶ Defensum iri. ⁊ facit ś. fam. erciscẽ. si filia. in prin. & §. j & §. pen. & ś. de condi. inde frater a fratre. & j. eo. pr. Accursius.

† Fl. idem.

† Fl. defensu.

e ¶ Per contrarium. ⁊ nam suprà nurui, hic filio lega. & facit j. eod. pater. in prin.

f ¶ Non posse. ⁊ scilicet vxorem, nisi in subsidium, vt j. eodem pater. in fin.

† Fl. est §.

g ¶ Eum. ⁊ filiũ exhęredatum.

† Fl. deest, suæ.

h ¶ Orcinum. ⁊ cui directo libertas à testatore relinquitur, vt instit. de fin. reb. per fideicom. reli. §. libertas.

† Fl. noluit relegare.

i ¶ Posse conuenirì. ⁊ imò videtur econtrà, ipsum non posse, sed hęredẽ posse, vt C. an ser. ex suo fa. l. 2. Solu. secundum Ro. non conuenitur Orcinus libertus: sed hęres ab initio, vt ibi: sed inspecto exitu conuenit Orcinus, & non hęres: vt hic. Nã hæres conuentus de peculio, conuictus, & exactus recuperat à libertos: & sic per medium libertus conuenitur: vt aliàs C de vsur. rei iudi. l. fin. in fin. nec in plus tenetur, quẽ à liberto recuperare potest: vnde liberatur cedendo actiones: vt ś. de pecu. quod debetur. in fine. & ad hanc mentem applicabat hanc literam. Alij dicunt teneri liberum in subsidium, quia hęres non est soluendo. Tu dic, quod hic est directa libertas relicta: ibi per fideicommissum, quod patet, quia dicit Orcinus: vt insti. de fig re per fideicom. re. §. libertas. Sed quæ diuersitas ratio? nota in l. contraria. Et eodem modo respon. ad l. de pecu. l. si seruo manumisso. & ś. quando act. de pecul. est an. l. j. §. item hæres. & ś. de tribu. quod in hæredem. § si seruo. Nam in prædictis legibus per fideicommissum fuit relicta libertas. Prima enim sol. nõ placet: quia sic non esset aliud in Orcino liberto, quàm in eo, cui est dos prælegata, quia & ibi conuenitur hæres ab initio: sed recuperat à filio: hic vult esse differentiam: & facit j. de pecul. leg. 1. at cũ hæres.

† Fl. defensu.

k ¶ Se habere. ⁊ fine dolo.

l ¶ Mulieri. ⁊ sol. ma. quam solutionem cogitur maritus habere ratam, quasi suo creditori datam: vt ś. de neg. gesto. si liber. & ś. de iure do. cũ pater. in fin & j. de excep. do. si opera. & j. de bo. lib. libertus, q. to legata: ad qd ś. de leg. j. seruo legato. §. j. & C. de do. pro. l. si pro te. & eodem modo respon. j. eod. pater. 2. respon.

dotẽ receperit, nihilominus maritus dotis persecutionem habebit: siue hęres institutus est, † familiæ erciscundę iudicio, a siue non, vtili actione. b Ego puto, quoniã non hoc uoluit socer, vt bis c dotem hęres præstaret, mulierem † agentem ex testamento, cauere debere defensum † d iri hæredem aduersus maritum. Ergo & maritus i i idem † cauere debebit, aduersus mulierem defensum † iri, si prior agat.

¶ *Contra filium exhæredatum non potest agere uxor pro dote, sed ipse filius agit contra hęredes institutos: præstita cautione de indemnitate. b. d.*

¶ Per contrarium e apud Iulianũ libro xxxvij. quęritur, si socer filio suo exhæredato dotem nurus legasset. Et ait, agi quidem cum marito exhęredato de dote non posse: f veruntamen ipsum dotẽ persecuturum ex causa legati: sed nõ aliàs eum legatum consecuturum quàm si cauerit hęredes aduersus mulierem defensum † iri. Et differentiam facit inter eum, h cui dos prelegata † est, & Orcinum libertum, cui peculium legatum

10 20 30 40

to mulieri per legatarium prędictum, consequitur mulier ab hęrede per actionem de dote. Sed nunquid dictus hęres poterit detrahere. Falci. dicto legatario de commodo repræsentationis dictæ dotis, sicut posset detrahere mulieri, si mulieri esset dos legata? Et dicitur ꝙ sic, & ita mulier in hoc casu non recuperabit ab hęrede prędicto

est; Namque eum de peculio posse conueniri a ait, hæredem nõ posse: q a desierit peculiũ penes se habere. k At dotis actio nihilominus competit, & si dotem desierit habere.

¶ Idem Iulianus quærit, si dotem marito prelegauerit † socer, an dote soluta mulieri, l legatum mariti m extinguatur. Et dicit extingui: quia nihil esset iam, quod marito posset prestari. n Itẽ † quærit si dos alij legata esset, eamque rogatus sit is mulieri restituere, an lex Falcidia in legato locum haberet. & dicit habere o: sed quod minus sit † in fideicommisso, mulierem dotis actione consecuturã. p Ego quæro, q an cõmoda repręsentationis in hoc legato sic obseruẽtur, r atque si dos mulieri fuisset prelegata i? Et puto † Idem Iulianus quærit, si mulieri dos sit prælegata, † eaque sit rogata dotem restituere, an Falcidia locum habeat. Et negat habere, quoniam fideicommissum quoque negat valere. s Quòd si prætereà quid vxori legatum sit purè, t † putat ex residuo fideicommissum pstari

illud quod hęres detrahit nomine Falcidiæ pro commodo repræsentationis dotis, quãàs in superiori casu cauere cuperet, ut dictum est. Viuianus.

† Fl. & puto habere.

o ¶ Et dicit habere. ⁊ vt j. ad le. falc. cum dotem. contrà. Sol illa fi nem, hęc medies respicit ei cui tus, qui tãdẽ parum aut nihil pfunt R. vel, hic fuit dos æstimata, ibi non: vel, ut ibi.

† q. l. Idem.

p ¶ Consecuturam. ⁊ cũ in medij temporis commodo Falc. nocere non debeat, secundũ Ro. imò nocetur j. ad l. falc. l. j. §. si quis. & l. cũ dotem. & l. si vsufructus. §. j. dic ergo cõsecuturã ab hęredib. & sic falcid. inspecto exitu non prodest, nisi in commodo repræsentationis, vt dixi.

† Fl. ff.

q ¶ Ego quæro. ⁊ quoniam in superioribus parum, aut nihil falci. profecisse videtur. H.

r ¶ Sic obseruentur. ⁊ quantum ad falcid. repræsentationem. Ro. Quid ergo nunc seruatur? Respon. secundũ quosdam nõ habet locum fal. sed totam dotem soluit statim: vt ś. ad legem falc. si vsufructus. §. j sic ergo &

Fl. deest, purè.

quod retinuit hęres à legatario, in solidum dabit mulieri annua, bima, trima die. Tu dic Fal. habere locum in commodo repræsentationis: ut j. ad l. falc. l. j. §. si quis. vt, ecce dos est lx. legat vir eam mulierit certè statim debet habere, quæ aliàs nõ haberet nisi annua bima, trima die. Commodum ergo medij tẽporis potest valere xx. Certè de his xx. detrahitur quarta, scilicet quinq; quę retinet hęres liberè: sic & in nostro casu dabit mulieri. quod detraxit legatario, vt v. tantum liberè retineat vir, vt hic, & j. ad leg fal. cum dotem in fin. nec obst. d. l. si vsusfructus, quia de dote legata non detrahitur, sed tantùm de commodo repræsentationis.

¶ Idem Iulianus quærit. ⁊ CASVS Ego recepi dotem pro vxore filij mei Titij, & posteà feci testamentum, & dictæ meæ nurui dotem prelegaui: & rogaui eam, quòd restitueret dictam dotẽ Sempronio, & ultra dodrantem multa alia legata reliquit ita, ꝙ habeat locum falcidia in hęreditate mea: nunquid poterit hęres meus detrahere Falcidiam dictæ meæ nurui? Et dicitur, quòd non, nec tenetur ipsi dictã dotem dicto Sempronio ex fideicommisso restituere: quia ego legauiei illud, quod suum erat, & nihil de meo. Si aũt ptor dotem legaui ei centũ, in eo casu hęres meus detrahet ei Falcidiã de dictis c. & superfluũ de dictis c. dabit mulier fideicommissario pro fideicommisso dotis. Sed si dictũ meum filiũ hęredem instituì cum quibusdam alijs, & dotẽ nurui meæ prælegaui (vt dictum est) nunquid hęredes mei detrahent falcidiam de commodo repræsentationis dotis? Et dicꝙ sic. repræsentatur enim dos mulieri, cum hęredes ei eam soluunt ex legato: quæ dos si non esset legata, non debebat ei solui, eo quòd indebita erat q̃ um ad eam ideò, quia adhuc constabat matrimoniũ inter eã, & filium meũ prędictũ: dictam tã Falcidiã, quam cohęredes filij mei extraxerũt de prælegato dotis, habebit filius meus ante partẽ, cum intentabit iudicio fa. er. inter eũ & dictos suos cohẽdes, sicut totã dotẽ haberet ante partẽ, si non ꝙ legassem eã vxori suæ. Viuian.

u ¶ Locum habeat. ⁊ f. ad damnum fideicommissarij.

t ¶ Negat valere. ⁊ & sic non potest ei nocere falci. & hoc est versu, nisi commodo repræsentationis, in quo tenet legatũ, & fideicom. vt j. l. prox. & sic etiam falci. detrahitur vxori, & per consequens fideic. de hoc commodo repræsentationis, ut not ś. proxi. §. & facit ad hoc, ꝙ non valet fideicom. ś. de lega 3. cum quis. in prin. & l. j. in princ. & §. item. & ś. de leg. 2. cum pater. §. Titio.

v ¶ Purè. ⁊ aliàs est liberè. Azo. Secundũ hoc dicunt, ꝙ non fuerit grauatus restituere illud. Et qd subiicit fideicom. ab vxore prestaꝙ. Iufor.

ri, di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ri, dicunt ex uoluntate: quia non illud, sed dotem solam rogatus fuit restituere, fm R. Sed secundum hoc, quare diceretur fideicom. dic ergo q & de hoc fuit rogata. & sic ex necessitate pstet, & nõ habeas pure uel si habeas, ponne, id est, non in diem, uel sub conditione.

a ¶ Quod.] fructuum, & legatum extra dotem.

b ¶ A socero.] mulieris, qui & pater erat mariti.

c ¶ Prelegata.] eidẽ marito.

d ¶ Indebita.] f. nuruí: uiro.n. debita est: cùm penes ipsum maneat onꝰ matrimonij: ut §. fam. ercisc. §. filia. §. j. & i. si maritus. & §. de lega. prestan. sed & §. si nurui. & §. sed & cùm.

e ¶ Præcepturum.] f. statim & omnino, cũ hic de commodo repræsentationis nil fit: ut J. eo. i. pater. quæ hic ne facit ad hoc, quod hic dicitur.

¶ Mela scripsit.] CASVS. Vxor mea dedit mihi in dotem fundũ Titianum, & ego postea legaui eũ, & ei postea generaliter legaui dotẽ suã. certè non poterit petere ab hęredibus meis, nisi semel, fundum pdictũ. Sed & si dictũ fundũ dotalẽ, quẽ legaui uxori meæ, vt dictũ est locaueram Seio usque ad certum tps: non aliter consequetur dicta mea uxor dictũ fundũ ab hẽdib. meis, quã si cauerit eis se passurã colonũ præ dictã frui: dummodo ipsa pcipiat pensiones dicti fundi. Viuia.

¶ In dotem.] etiam inæstimatus & ualebit etiam legatũ propter cõmodum repræsentationis: sed hodie statim reddi debet: unde non ualet legatum secundum quosdam. Tu dic, etã olim non ualuisse in re immobili: ut C. de rei uxo actio. unica. §. cum aut. & §. exactio. & insti. eo. §. si quis debitori. Hic enim fuerat æstimatus. Accur.

g ¶ Sed semel.] hic §. de leg. 2. Mæuius. in prin. §. & §. de leg. ij. planẽ. §. j. & j. de uerb. obl. qui bis. & §. de iur. do. cum pater. Accur.

h ¶ Conseq.] imò id, q̃ poterit eum deiceremus §. de leg. j. l. nihil. §. fi. & §. de usufr. arbores §. j. & §. loca. & conduc. l. qui fundum. quæ sunt contr. Sol. speciale in dotem ut hic, & §. fol. man. si filio. §. fin. Vel dic, q̃ & hic eum deiecerat: & ideo cauet hęredi ut hic, & d. l. si filio. deiectus ergo colonus agit contra hęredem: & hęres aget ex cautione: & sic facit §. quando act. de pe. est an. l. j. §. item si hęres. & §. loca. si merces. §. j.

C Vm quis.] CASVS. Vxori meæ legaui dotem suã quæ erat c. & rogaui eam, qd daret xx. Titio: certe ex ipsa dote non dabit mulier Titio xx. sed ex commodo repræsentationis dotis. & idẽ est, si ego feceram in dote necessarias expensas, quæ quidẽ ipso iure dotem minuũt. Nam non solum ex repræsentatione pædicta dabit mulier Titio xx. ut dictum est: sed et ex dictis expensis. Est enim legataria, quantum ad dictas expensas: & de me uideor ei dotẽ prælegasse. Sed & si non legaui ei dotem, sed legaui ei unũ fundũ loco dotis. adhuc uideor ei dotẽ prælegasse. & tenebitur mulier præstare dicta xx. Titio de commodo repræsentationis, & de expensis prædictis. Idem est, si non dixi expresse, q̃ legabam ei fundum pro dote, sed hoc in animo gerebam: de dote autem nihil tenetur dare Titio fideicommissario. Quid ergo si ea instituit hęredẽ, & rogaui eam, q̃ restitueret hæreditatem dicto Titio certè id demum ei restituet, quod quãtitatem dotis excedit. Vnde idem est in eo, quod excedit, quod est in dicto

quod [a] vtique habita ratione Falcidiæ mulieri præstabitur. Sed & marito ex parte hęredẽ instituto à socero [b] dote prælegata, [c] legatum dotis Falcidiam passurum: ut delicet quia adhuc constante matrimonio indebita dos [d] uidetur prælegata: † verũ quod Falcidia reciderit, † in familiæ ercisciundæ iudicio maritum præceptuꝝ: [e] † quemadmodum dotem totã præciperet, si non esset prelegata. †

¶ Mela scripsit, si fundus in dotem † [f] sit datus, † & specialiter sit legatus, mox generaliter dos prelegata, † non bis, sed semel [g] deberi fundum. Ibidem Mela sub iungit, † si fundus in dotem, fuerit † locatus à marito ad certum tempus, vxorem non aliàs fundũ ex prælegatione † consequi, [h] quam si cauerit, se passuram colonum frui, dummodo ipsa pensiones percipiat.

¶ *Supra locutus est iurisconsultus de pelegato dotis: hic uerò loquitur de fideicomisso, quo gratiatur mulier, cui dos est pelegata. Siue legetur dos mulieri, siue aliud pro ea, eatenus poteſt onere fideicomissi grauari, quatenus reliqui dotis quantitatem excedit. hoc dicit, secundum Dyn. Bartolus.*

¶ Vlpianus. † LEX III.

C Vm quis uxori suæ dotem relegauit, † fideiqe commissum ab ea reliquit, † hoc fideicommissum ex commodo, quod ex relegatione mulier sensit, † æstimabitur. [i] & ita Celsus quoque libro xx. Digestorũ scripsit. Quòd si necessariẽ fuerunt impensę, quæ ipso iure dotem minuũt, [k] amplius [l] dici potest, si tanta [m]

quantitas dotis, quãtam † maritus accepit, ei relegata [n] sit, † oportere dici etiam eam quantitatẽ posse fideicommisso erogari, † quæ ipso iure dotẽ minuit. Esse enim mulierem legatariam [o] nemo est qui dubitet. Sed & si non dos, sed pro dote aliquid vxori fuerit legatum, adhuc quasi dos relegata accipitur. [p] Hoc amplius Iulianus scripsit: Etsi non fuerit adiectum pro dote esse legatum, hoc tamen animo [q] relictum, ad huc eius esse conditionis. [r] Vxor igitur si rogetur uel dotem, vel quod pro dote legatum est, uel quod in vicem dotis sibi [s] adscriptum est, [t] restituere, non cogetur: nisi eatenus: quatenus diximus [u] restituere: & ideò hęres instituta rogataque hęreditatis quãtitatem restituere, id demum restituet, quod quantitatem dotis excedit, idque, [x] quod ex repræsentationis commodo sentit.

Nam & si quis cùm à nuru sua dotem accepisset, filium suum hęredem instituerit, eumque rogauerit, quicquid ad eum ex hęreditate peruenisset restituere, mox vxoris morte dotẽ fuerit lucratus, [y] id non restituet, † quod ex dote percepit: [z] quia matrimonij causa id lucratus est, nõ ex patris iudicio.

¶ Mulier dotẽ promisit quadringentorum, & dedit fundos duos in ducenta, [a] & † prętereà nomina debitorum in residua ducenta: mox maritus eius decedens pro dote fundos ei duos, nõ eos, quos in dotem acceperat, reliquit, &

commodo repræsentationis. Item, quid si recepi dotem à nuru mea, & postea filium meum hęredem instituũ, & cum rogaui q̃ restitueret Titio, quicquid ad eum filium ex hęreditate mea peruenisset, & postea post mortem uxoris suæ meæ nurus lucratus est dotem: nunquid restituet Titio, quod ex ea dicta dote à me percepit? Et dicitur, q̃ non, quia non est lucratus illam dotẽ ex meo iudicio, sed causa matrimonij.

¶ Mulier dotẽ.] Vxor mea, quæ promiserat mihi nomine dotis quadringenta, dedit mihi pro ducentis fundum Titianum, & Seianum, & pro aliis cc. dedit mihi nomina duorum suorum debitorũ, qui debebant ei cc. postea ego decedens legaui ei p dote sua dictos duos fundos, & etiam alios duos, qui valebant cc. & commisi fidei eius, ut quicquid ad eam peruenisset ex hęreditate mea, restitueret Seio, cum moreretur: & decessi. Postea decessit dicta mea uxor. Quæritur, quantum debebat dare dicto Seio nomine fideicommissi? & certè illud solũ quod peruenit ad eam deducta quantitate dotis. Recepit enim à me dotem, & non accepit illud lucrum, quod habet propter repræsentationem dotis: & illud superfluum de dote tenetur restituere dicto Seio cum fructibus. & h. d. Viuianus.

i ¶ Æstimabitur.] ut tantũ esse possit, nõ ultrà, ut §. de leg. j. Imperator. §. j. & §. de leg. j. planè. §. ti. & j. e. d. §. fi.

K ¶ Minuunt.] quia fundes, & pecunia est i dote, & in fundo impẽsa facta, uti. de impen. l. quod dotis.

l ¶ Amplius.] facias punctum minuunt, & dic amplius, quã §. dixit enim fideicom. esse in commodo ꝛ minuũ dicit plus, si tanta, &c.

m ¶ Si tanta.] alias, si tota.

n ¶ Relegata.] hoc adiecto scilicet diminutione expensarũ uel fuit nominatim ipsa quantitas dotis prælegata: alias aliud esset, ut not. §. eo. l. j. §. impensę.

o ¶ Legataria.] scilicet puram. & in duobus, scilicet in cõmodo repræsentationis: & impensarum remissione: & ideo potest fidei eius committi. & facit §. de leg. j. l. debitor. in prin. §. j.

p ¶ Accipitur.] fut commodum repræsentationis sit in legato.

q ¶ Hoc tamen animo.] quod olim præsumebatur per edictum de alteruto: hodie secus, nisi hoc probetur, quòd uoluerit altero esse contentum, ut C. de rei uxo act. §. primum itaque.

r ¶ Conditionis.] fuit posit grauari in eo solo, quòd plus sit in legato, quàm in actione dotis. Accur.

s ¶ Sibi.] scilicet, uxori.

t ¶ Adscriptum est.] à uiro.

u ¶ Diximus.] q̃ plus est in legato, quàm in actione dotis.

x ¶ Idque.] q. d & id restituit. l. per fideicommiss. quod habet ex cõmodo repræsentationis.

y ¶ Lucratus.] vel ex pacto, vel vxoris iudicio. Accur.

z ¶ Percepit.] familiæ ercisciundæ forsan iudicio, quasi præceptione iure magis, q̃ eius tit. inspecto, ut j. de fideiuss. turo. R. & ad id C. ad Mace. l. 3. & inde dicqui id q̃ d. & consonat prædictis J. ad Trebl. cum hęres. & l. deductis. & j. ad l. falc. sed si dos. & j. de lega. prestan. virilis. §. pe. & fi. & j. de aur. & arg. leg. q̃ uxori. in prin.

a ¶ In ducenta.] scilicet æstimato, ut j. dicit nomine ducentorum.

a ¶ Recepisse.] sunt enim diuersa accipere, & recipere: sic & §. de fi. l. j. §. ejegantur. in fi. Sed arg. contra, §. de leg. ij. cum quidam.

b ¶ Potuit ut & §. ea. l. in prin.

c ¶ Cogitur.] non lucratur ergo legataria fructus medij tẽporis. & sic est contrà §. de leg. j. quod his uerbis. Sol. hic spãle cõiectura uolũtatis. Ex eo enim quod legabat p debito dotis, quasi quędã taxatio est, ut quicqd ultra habeat, reddat. sic & §. de usur. l. in fideicõmissi. §. cum pol lidius. nã & ibi fundus retinendus quandã taxationem facit, ut residua cũ fructibus reddat, ut ibi dicitur. Itẽ & si legat minus, & roget restituere plus post tps, distinguit quantitas pro quantitate: & sic fructus medij tẽporis cõputantur, ut ualeat fideicom. secus si spés, ut §. de le. ii. Imperator. §. j. & l. cũ pater. §. Titio.

d ¶ Dotẽ cũ fructibus suis.] id est quantum dos facit cum suis fructibus: & facit J. de auro & argẽ. leg. j. l. q̃ uxori. & §. l. proxi. cũ suis concordantiis.

Q Vita.] CASVS. Titię vxori meę ita legaui: Titię amplius. quàm dotẽ iuã aureos c. det hęres meus. certè non solũ cẽtũ aureos, sed ẽt dotem uideor ei legasse. Sed q̃d si post dicta legata ita dixi, uolo q̃ legat soluat hęres meus usque ad mensem certe: ista prolongatio solutionis non pertinet ad legatũ dotis: sed ad alia legata tantũ. Dos ergo soluetur incontinenti & alia legata post mensem numerãdum à morte mea. & est ratio, quia actio de dote habet suum diem, quo debeat solui dos mulieris soluto matrimonio, scilicet quia debet solui post annum, qñ non est legata. Vnde prorogatio legatorũ non debet pertinere ad dotem, cum ad præsentia tũ legata debeat non debet pertinere ad dotem, cum ad præsentia tũ legata debeat pertinere, ut & §. de leg. j. talis scriptura & hoc dicit cũ l. seq. Viuia.

e ¶ Tot.] puta decem, sic uidetur huic l. contra. §. de leg. j. si seruus. §. fi ita scriptum esset Sol. ut ibi uel ut dixi §. de l. g. j. §. fi. & l. si pure. quę concor. uel hic dixit amplius, quàm dotem decem aureorum: secus si dixerit, amplius decem aureis, & omisit, quã dotẽ. Accur.

f C Vm vulgari.] puta, ego testator, qui legaueram uxori meæ dotem, sic dixi, cuicunq; aliqua legaui, post x. ann. dari uolo. Vel ita, Quibus legatis dies appositus non est, post annos x. dari uolo. & facit ad hoc §. de leg. j. talis scriptura.

g ¶ Petitnesse ait.] p̃ sumpta tali coniectura uoluntatis, tũc nec relictum euanescit, ut §. de leg. j. si quando. in prin. & §. de le. i. Titia. §. Lucius. tum etiam ex legatariæ charitate, ut §. de usufru. l. qui fructus. & C. de leg. cum alienam. & §. de leg. j. si seruus plurium. §. fi. H. non ergo differt mulier petere, si dos ei est legata.

h ¶ Sũ diem.] f. dos, annua, bima, trima, scilicet die, q̃d non placet: quia sic nihil plus esset in legato quam in debito: & sic nõ ualeret ut milti. de leg. §. si quis debitori. Quod esse non debetur §. de leg. j. si quando. Dic ergo, dos habet diem suum, id est, pro existentia summę enim est aliud esse, uel esse in ratione huius legati, quam commodum repsentationis ut §. eo. l. j. in princ. uel sub in. & dic suum esse, scilicet in diem scilicet tantum & idem est sensus. Accur.

D Ote.] CASVS. Cũ in dote uxoris meę fecissem uel les expensas, quæ quidem non minuunt dotem ipso iure, & cum uxori prdxi tæ aliqua donassem, legaui ei dotem suam, & decessi: certè

pręterea duos illos dotales, quos estimatos acceperat, reliquit: fideiq; eius commisit, ut quicquid ad se ex hẽditate eius peruenisset, id restitueret Seio, cùm moreretur. Quærebatur, quantum esset in fideicommisso muliere defuncta? dicebam mulierem † hanc, quę rogata est, quicquid ad se peruenerit ex testamento, restituere, in ea esse conditione, ut id demũ restituere cogat, † quod deducta dotis quãtitate ad eam peruenit. Dotem enim recepisse [a] eam magis, quàm accepisse, saluo eo, qd̃ ex commodo prędentationis ab ea fideicommitti potuit. [b] Proinde, id, quod p dote † maritus ei reliquit, nõ cogitur [c] † restituere, nisi plus fuerit † in eo quàm in quã titate dotis. Residuum verò, qd̃ pręterea illi relictum est, cum fructibus cogetur restituere. Habebit igitur præcipuam dotem cum fructibus suis: [d] id vero, quòd extrinsecus ei relictum est, cum fructibus qui ad eã peruenerint, restituet.

¶ Iulianus. † LEX IIII.

Q Vi ita legat vxori suæ, Titię amplius, quàm dotẽ, aureos tot, [e] hęres meus dare dãnas est; † manifestum est † dotem quoque legasse. †

¶ Africanus. † LEX V.

C Vm vulgari [f] modo dies legatorũ profertur, nihil eam rem ad dotis prelegationẽ † ptinere ait; [g] quia diem suum habeat. [h]

¶ *Propter utiles impensas in dotem, aut donationes in uxõrem factas hęres non potest differre solutionẽ dotis prelegatæ uxori à marito. hoc dicit.*

¶ Marcellus. † LEX VI.

D Ote prelegata, [i] non est audiẽdus hęres, si uelit ob dotationes in mulierem factas solutionem [k] differre, uel ob impensas alias, [l] quàm quæ ipso iure dotem minuunt. [m] Aliud est enim minorem esse factam dotẽ, quod per necessarias impensas accidit: aliud pignoris [n] nomine retineri dotem [o] ob ea, quæ inuicem mulierem prestare æquum est.

¶ *Si legat aliqd pro dote adiecta certa q̃ titate, siue dos fuerit nulla, siue minor, tenet legatum. hoc dicit. Bar.*

¶ Iabolenus. † LEX VII.

C Vm scriptum esset, Quæ pecunia [p] propter uxorem meam ad me pertinuit, † quinquaginta, tantundem [q] pro ea dote hęres meus dato. Quamuis quadraginta dotis fuissent, tamen quinquaginta deberi Alphenus Varus Seruium respondisse scribit: quia p̃posita sit summa quinquaginta adiecta. [r] Item [s], quæ dotem nullam [t] habebat, uir sic legauerat, Quãta pecunia dotis nomine, & reliqua, [u] pro ea quinquaginta hęres dato. Deberi ei legatum Ofilius & Calcellius responderunt. † Item [x] & Seruij auctores [y] retulerunt perinde habendum esse, ac si seruus mortuus alicui, aut pro eo centũ legata essent, Quod uerũ est: quia his uerbis, non dos ipsa, sed pro dote [z] pecunia legata uidetur.

P ¶ Papinianus. † LEX VIII.

Ater dotem à nuru acceptam

propter dictas expensas, & donationes non põt hęres meus differre dotis restitutionem. Secus esset in necessariis expensis, quæ ipso iure dotem minuunt: quia tunc tantò minus restituet de dote, quãtũ capiunt dictę expensę necessarię, utiles autem prędictas põt à muliere repetere. Viuia.

i ¶ Dote prelegata.] j. legata. de hoc dic ut no. in rubrica. K ¶ Solutione.] scilicet dotis.

l ¶ Alias.] f. ut les ipsa res dotales tactas: uel etiam in alia re uxoris

† pro quibus agitur mandari, uel nego. gest. ut C. de rei uxo. act. le. unica. §. sed nec ob impensas. Accur.

m ¶ Minuunt.] quod est in necessariis: sed tamen quandoque etiam istę dotem non minuũt, nec legatum ut §. eod. cum quis. in prin. & in alio casu, q̃ ponit §. de l. ega. 2. l. Mæuia. §. j. quę uidetur contrà.

ADDITIO. Pro solut. huius contrarij intelligebant gl. quę legauit dotẽ simpliciter secus si legauit q̃d ad eam peruenient: quatunc non deduceret expensas necessarias ut §. e. l. 3. Bar.

n ¶ Pignoris.] quod hic nullum est.

o ¶ Dotem.] scilicet uelle, quod fieri no debetur C. de rei uxo. act. §. ta. ea. & C. commo. l. fin. li. & insti. hac l. & facit §. eo. l. j. pcin. & §. j. & l. enim quis.

C Vm scriptum.] CASVS. Cùm habuissem xl. in dotẽ ab uxore mea, ita scripsi in testamento meo, quæ pecunia propter uxore meã ad me peruenit, l. tantundẽ pro ei dote hęres meus dato. Certè debenũ dictę uxori meę. Quid si nullam dotẽ ab ea habui, & sta ei legaui, quanta pecunia dotis nomine ab uxore mea ad me peruenit, & reliqua pro ea l. hęres dato: & decessi. Certè debentur uxori. l. Nã & si legaui alicui seruũ, qui iam mortuus est, aut pro e. debentur legatario, Viuia.

p ¶ Quæ pecunia.] q̃ quæcunque pecunia. Accur.

q ¶ Tantundem.] alias tantum: alias tantundem. & tunc puncta post quinquaginta.

r ¶ Proposita.] id est dicta.

s ¶ Adiecta sit.] scilicet in testamento.

t ¶ Nullam.] in superiori casu aliqua erat sed minor.

v ¶ Et reliqua.] scilicet peruenit ad me. Accur.

x ¶ Item.] alias idem.

y ¶ Auditores.] id est discipuli.

z ¶ Sed pro dote.] id est sub dotis simulatione. R. & fecit C. de fal. causa adiec. le. l. 1. & 3. & fin. & §. de e. e. l. fi. fec. j. & j. de hb. l. legati. & §. de leg. 2. l. cum quidã. & l. Lucius. §. quisq. & not. de le. §. e contrario. Sed contra §. eod. l. j. §. adeo. in fin. §. Sol. ut plene no. ibi. Item facit J. eo. tit. d. ur. uxori.

ADDITIO. Ad §. dic q̃ ibi fuit relicta dos, non adiecta certa quãtitate hic uero fuit expressa certa quantitas secundum Bar.

P Ater.] Ista lex uidetur aliquãtulum incertata: sed in ueritate non est. Primo ponit unum dictum vulgare. Secũdo circa illud format septẽ quęstiones per ordinem. Secunda ibi, Sed si priusquã Tertia ibi, Quod si ratũ. Quarta ibi, Quòd si tota. Quinta ibi, Sed si priusquã. Sexta ibi, Si fortè. Septima ibi, Quid ergo. Bar.

CASVS. Ab uxore filii mei accepi. c. nomine dotis, & postea feci testamentũ & exhęredaui dictũ meũ filiũ, & alios mihi hęredes instituui: & legaui

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicto meo filio dictam dotē: & decessi. Petit nūc dotem dictus meus filius certē obstat ei doli exceptio, donec caueat hæredibus de indēnitate p̄ damnum, quod posset eis contingere soluto matrimonio inter dictum meū filiū, & dictam suā vxorē. Posset enim ipsa ab eis petere tunc dotem. Sed quid, si hæredes soluerunt dictę mulieri dotem priūs, quàm dicti meus filius eam ab eis peteret? certè nō poterit filius amplius eā petere. Sed qd, si eis caute de dicta indēnitate: & ipsi soluerunt ei dotē, detracta tñ in de Falcidia, eò q̄ in hæreditate nimis legatis grauata habeat locū Falcidia: & dicta mulier habuit postea ratam dictam solutionē certē p̄ eam quā titatem, quā hæredes retinuerunt nomine Falcidiæ, vtilis actio dotis dabitur eidē mulieri soluto matrimonio inter se, & dictum filiū. Si aūt mulier nō habet ratam dictā solutionē marito suo factam, imò soluto matrimonio vult agere cōtra hæredes ad dotē: debebit vir defendere hæredes, sicut eis p̄mist cū ipsi soluerūt ei dotem. Sed si totam litem, quam mouebat mulieri hæredibus prædictis, subierit vir solus, & non caueri de iudicio sol. & succubuerit: actio iudicati dabit mulieri contra hæredes p̄ dicta quantitate, q̄ iure Falcidiæ detractę vtiro per hæredes, petenda est per mulierem. Nam si cautum esset per dictum maritum de iudicato soluendo, ex illa cautione ageret mulier contra eum. De superfluo aūt dotis, quod habuit maritus ab hæredibus, credo q̄ teneatur hoc casu maritus actione iudicati: & hoc vlq; illū. Sed si prius q̄ &c. vbi dicit, Pone quod dicta mulier diuortiū cū viro antē q̄ legatum dotis viro soluerint hæredes: certē ipsa nō potest ēm hæc iura repetere dotem ab hæredibus, nisi annua, bima trima die. Vir autem eius prō tūc potest statim ab hæredibus petere dictam dotem. Et est ratio, quare statim potest petere: quia tunc de mum responsum est filio, solui dotem eisdem prædictis diebus, quibus mulieri solui debet, qui pro parte filius hæres exiterit patri, & ad p̄ceptionem dotis soluto matrimonio, postq̄ hæres extitit, admissus est. In nostro autem casu subaudi, fuit hæredatus filius: ergo actio sua differtur, vt dictum est: & hoc vq; huc. Si fortē &c. vbi dicit, Pone, q̄ hæredes soluerūt dotem prædicto filio meo ex hæredato à me; & per errorem non fecerunt sibi caueri per dictum filiū de defendendo eos a duersus mulierem: nunquid poterunt ab eo repetere dictam dotem quasi indebitā? Et dicitur, q̄ non. Necessitas enim præstandæ prædictæ cautionis hæredibus per filiam moratur solutionē dotis prædicto filio legatæ: non autem facit indebitum illud, quod fuit debitum ipsi filiæ id est ipsam dotem ei legatam, & hoc de iure stricto. De æquitate aūt subueniri debet dictis hæredibus: scilicet, vt si mulier agat contra eos soluendo existentes, & dotem ab eis exigat: possint ipsi agere cū virum condictione sine causa ad repetendam dotem, quam ei soluerunt ex causa legati. Si aūt mulier nō inueniat hæredes soluendo, dabitur eidē mulieri vtilis actio dotis soluto matrimonio aduersus virum suum, cui mulieri dos perire non debet. Ideò datur hoc casu vtilis actio dotis mulieri cū virum suum, quia hæredes non fecerunt sibi caueri per virum, cū soluerunt ei dotē ex causa legati, vt dictum est. Si aūt interponi fecissent, dictam cautionem, cederent mulieri contra maritum actionem ex stipulatu: & sic nō esset ei necessaria vtilis actio dotis. Viuianus.

a ¶ Legauit. § fortè ut onus dotis solus subeat, vt ē fami. ercis. si filia. §. pe. & §. de leg. j. cū ab vno. & sic potest intelligi ē. eo. l. ii. §. per ōrium. & §. fami. ercis. si filia. § j. quæ bene concor. huic responso.

b ¶ Soluto matrimonio. § id est, quam posset pati muliere agente soluto matrimonio. Antè enim agere non posset, vt ē. eo. l. ij. in prin. & statim dicam.

c ¶ Recuperauerit. § agendo actione ex stipulatu pro dote, qd̄ est soluto matrimonio, vel viro ad inopiam vrgente, vt C. de iure do. l. vbi. ēm R. Vel dic, ēm Azo. constāte matrimonio, & recuperauit ab hæredes fecerit. Sed qualiter? nunquid enim est nata interim actio de dote? Respon. secundum Azo. non: sed de facto recuperauit. Et q̄ actionem non habeat, facit, quia potest ei nuri dos legata: ut ē. eod. l. ij. ij. & iij. resp. quod non posset, si actio ei competeret, vt inst. de legat. §. ex contrario. Item pro eo C. de præscript. xxx. an. cūm notissimi. §. illud. Sed Io dicit natā, & hoc acti. ex stipulatu & pro eo ē. so. matri si constante. §. j. Sed ibi, vel solutum erat matrimonium, vt ibi no. vel agebat ex testamento cū esset ibi nuri dos legata: non actione ex stipulatu. Item pro Ioan. ī de bo dam. l. iii. in fi. sed expone, vt ibi. Sed si velis tueri Io. dicas, q̄ licet habeat action. ex stipulatu, vt ipse dicit, tñ potest ei legati: quia inefficacem habet, & hac eadē ratione non currit præscriptio ante solutum matrimonium. Item, quomodò alij soluendo liberatur? Respō. vt ē. eo. l. ij. §. idem Iulianus quærit si dotem.

d ¶ Exhæredatū habuerit. § erat ergo solutum matrimonium, cæterū qñ aliàs sibi debitum reciperet filius, scilicet iudicio familiæ erciscundæ: vt ē. fami. erciscū. si filia. §. j. cessat Fal. vt ē. eo. l. ij. §. idē Iulianus quærit, si mulieri. & j. ad legem Falcid. l. j. §. si quis creditori. & ē. de legat. j. si creditori. & ēm R. Sed certē & tūc si peteret acti. ex testamento, patitur Falci. sed ac. fami. erciscun. consequetur, quod est detractum, vt ē. eo. l. ij. §. idē Iulianus quærit, si mulieri. in fi. secundùm H. & facit in ea. l. §. idem Iulianus quærit, si dotem. & quod ibi no.

e ¶ Ratam fecerit. § venerat igitur casus, quo ille petere poterat R.

f ¶ Propter eam. § id est, ad eam retentam quantitatem petendam, Azo. non autem ad redditam quantitatem.

g ¶ Et. § scilicet mulieri, vt eam exigat. Accur.

h ¶ Defensorum. § & ita ab hærede repeteret totam dotem nihil habendo ratum.

i ¶ Sed si. § aliàs & si, aliàs quòd si.

k Subierit. § scilicet hæredis mandato defendendo hęredem, procuratorio nomine ō mulierem repetentem dotem, vt ita habeat locū, quod de act. iudi. dicit. vt ī. de re iudi. l. iiij. & ē. de procu. Plautius. & l. si procurator.

l Si cautum. § scilicet iudica. solui, cùm defendit hæredem. Si eū cautum esset. & ex illa cautione agat, totam pecuniam à marito petet: sed aliter, si agat actione in factū vtili. Sed secundum Ro. ideò dicit si cautum non erit, quia tunc ex stipulatu etiā in hærede non forsan daretur, si in iudicio præsens firmasset personam sui procuratoris satisdando pro eo, vt institu. de satisda. §. sed hodiè. & ī. iudi. solui. l. si ad defendendum. sed hoc non placet, vt suprà, de procurato. l. si procurator. in fine.

m ¶ Hæredem. § defensum, sed quare non in totum? Resp. respicit finem: quia cū maritus factus est procurator in rem suam, quia promiserat hęredi se seruaturum indemnem eum, ipse nihil reddet, si ad inopiam, vergat vel retinebit loco dotis, & mulier non debet velle plus. Si autem velit in totum agere contra hæredem defensum, pōt: vt ē. de procu. l. si actor. & l. si procurator. & cūe hæres ageret ex cautione contra utrum: quia mulier ratum non habet, vt supra proxi. responso.

n ¶ Dotem posit. § f. annua, bima, trima die secūdùm hæc iura: hodie post annum, vt C. de rei vxo. actio. l. uniea. §. exactio.

o ¶ Actio. § ex testamento. Nam nec filia differt, si esset ei legata, ut ē. eo. l. i. in prin.

p ¶ Quia tunc.] scilicet. Accursius.

q ¶ Eisdem diebus. § quibus & mulieri solui deberet. Accursius.

r ¶ Extitit. § repete, & diuortium factum fit, ut præmisit. Si enim constat matrimonium, statim percipiet, vt ē. eo. l. ij. §. idem Iulianus quærit, si dotem. & ē. fami. erciscun. l. si filia. §. j. & l. si maritus. ubi de hoc dixi.

s ¶ Ad præceptionem. § per iudicium familiæ erciscundæ non act. ex testamento, ut hic erat.

t ¶ Moratur. § re integra. Accursius.

v ¶ Subuenirī. § condictione incerti ad exponendum cautionē, ut ē. de vsufr. ea. re. l. hoc senatu. §. j. & ē. de condi. indeb. l. si quis cum. & j. si cui plus, quàm per leg. Falc. l. nisi. §. fi. Alii dicunt sine causa, arg. ē. de condi. indebi. sed & si me. §. cùm inter.

x ¶ Cui. § mulieri. Accursius.

y ¶ Nō debet. § & certè dabitur, quasi eā perceperit vxoris nomine & quasi

& quasi sine causa sit apud eum. Accursius.

a ¶ Cautionem. § nā si interposuisset, nō esset hic timor, cùm habēs hoc nomen, hæres, non esset non soluendo. Item no. q̄ ex inopia alterius, in alium quandoq; datur actio: vt C. quando fiscus. vel pri. l. pe. & facit ē. ad exhib. Iulianus. §. si cui. & ē. de eo per quē factū erit. l. fi. & de leg. j. l. planè. ij. §. j. Accursius.

Inopia alterius i aliū quandoq; dat actio.

¶ Ir. § CASVS. Vxor mea dedit mihi in dotem mancipia inæstimata, pone ego postea feci testamentū, & legaui ei c. pro dote: & posteà ante mortē meā dicta mancipia decesserūt sine culpa mea, & ita nihil in dote remāsit: & posteà decessit. & posteà decessit dicta mea vxor: & habuit hæredē Titiū. Nūquid Titius poterit petere ab hæredibus meis ex cā legati centū? Et vī, q̄ non: quia cū nihil remanserit in dote, vt dictum est: nihil videtur remansisse in legato, p̄ dote relicto. Dicitur tamen hic, q̄ petere potest. Voluntas enim mea seruanda ē, qui aliud pro dote ei legauit, & non dotem. Viuianus.

¶ lib. 7. Responso.

¶ Fl. deest filius.

¶ Fl. diuortit.

¶ Fl. prædec.

¶ Singulare nota, q̄ cautio quā dicitur præstari: intelligit pecunię casus in c. suscita inte. Do. & rota. 461. decis.

¶ Li. 8. Responso.

b ¶ In mancipiis. § inæstimatis: aliàs nulla esset huius legis dubitatio.

¶ li. 8. Quęsito.

c ¶ Pecuniam. § f. certam. R.

d ¶ Mortuis. § f sine culpa viri: & sic in dote nihil deinceps sit: vnde & in legato nihil forsan diceretur perpetuò: quoniam nō sit hic dos pure legata, sed pro dote aliud, vt ē. de iu. do. plerunq; & l. in rebus. & ē. eo. l. j. in prin. §. j. R. & ē facit ē. de pac. dota. cùm maritus. in prin. & ē. eo. l. cùm scriptum in fi.

e ¶ Voluntas.] qui dotem purè legare noluit, sed aliud pro dote, vt suprà dixi.

quia non interposuit cautionem[a] hæres, per errorem?

¶ *Licet mancipia moriātur, æstimatio eorum certa legata debetur.* Bar.

¶ Idem. LEX IX.

Vir vxori, quæ dotem in mancipijs[b] habebat, pecuniā[c] pro dote legauerat. Viuo viro mancipiis mortuis,[d] vxor post virum vita decessit. Ad hæredem eius actio legati rectè transmittitur, quoniam mariti voluntas[e] seruanda est.

¶ Idem.[f] LEX X.

Vxori meæ fundum Cornelianū,[f] & quę nuptura obtulit,[g] æstimata in speciebus restituī volo. Respondi, non æstimatum[h] prædium in dotem datum, exceptum non videri:[i] sed vniuersa[k] dote prę legata, rerum æstimatarum pretium non relictum, verùm ipsas res, quales inuenirentur.[l]

¶ Scæuola.[l] LEX XI.

Si Seię. pro dote centum,[m] fundus legatus sit, idemque Męuio:[n] quod Męuio Falcidia ausert, pro eo, quasi cōcursus nō fuerit,[o] mulier plus vendicat:[p] quia amplius[q] sit in dote mulieris.

¶ *Adhibitus ad stipulandum totam dotē, in dubio non uidetur adhibitus animo donādi. Item adhibitus animo donandi, intelligitur causa mortis, si mortis est mentio facta, hoc dicit. Bart.*

¶ Paulus.[r] LEX XII.

Seia[s] cùm nuberet, Lucio Titio nomine dotis centum aureos dedit, & adhibuit Quintum Mutium, qui nihil numerauit, sed dotē stipulatus[t] est, si morte mulieris solutum fuerit matrimoniū. Seia moriens testamento suo ita cauit, Lucio Titio marito meo, cui maximas gratias ago, dari volo supra[v] dotem,[v] quam ei dedi, tot aureos. Quęro, cùm istituerit[x] Lucium Titium conuenire Quintus Mutius ex stipulatu actione, an repellere eum maritus posit ex verbis testamenti? Respondi,[y] si Quintus Mutius mandatu Seię,[z] non donationis[a] causa stipulatus est, hęredibus mulieris eum teneri:[b] & ideò quinquaginta, pro dimidia dotis meæ, & Mæuius alia quinquaginta, nomine legati, & cùm velitis & debeatis detrahere quartam de dictis quinquaginta Mæuij nomine Falcidiæ, quæ quarta capit xij. & dimidiū, dotis Męuio in dicto fundo xxxvij. & dimidium, & mihi lxij. & dimidium. Nam & adhuc ampliùs est in dote mea, quæ fuit centum: & ita non mihi debebitis pro dote nisi xxxvii. & dimid. Venit dictus Mænius ad ista verba, & dixit certè ipsi bene dicit. Quæritur, quid sit? Et dicitur, q̄ dictum mulieris seruādū est: & ita non habebit locum rectus concursus inter eam & dictum Mæuium eo, q̄ quilibet eorū non habebit dimidiā in dicto fundo: imò mulier habebit in eo, vt dictū est lxij. lib. & dimidiam: & Mæuius xxxvij. & dimid. & hęredes debebunt Seiæ pro dote xxxviij. & dimidia. Viuianus.

¶ Fl. vindicet.

¶ Li. 7. Responso. aliàs Mętia.

¶ Fl. super.

¶ Fl. instituit.

¶ Fl. rādit.

¶ Fl. mandāte Seia.

f ¶ Cornelianum. § hunc dederat inæstimatum, vt infrà patet. Accursius.

g ¶ Obtulit. § id est dedit: & fac punctum, æstimata. q. d. tam inæstimata, quàm æstimata volo in speciebus ipsis, cum extent, nō in pecunia restitui: quod potest esse vtile i rebus æstimatis, si meliores factæ sunt apud virum, vt ē. de iure do. plerunq; & ē. de pac. dota. l. cū maritus. in princ. Accursius.

h ¶ Non æstimatū. § id est inæstimatū prædium, s. corpus. Infinitatur enim inæstimatum: ut ibi, non homo currit. Accurs.

i ¶ Non videri. § de legato prædicto.

k ¶ Vniuersa. § ergo omnia prædicta æstimata, & inæstimata, & ēt mobilia.

l ¶ Quales inuenirentur. § scilicet, esse relictę sub. Apparet ergo ex tali legato omnia relicta esse in speciebus, cum dixit, vxori meæ &c. Accursius.

S I Seię. § CASVS Ab vxore mea Seia habui in dotem cētum: & postea feci testamentum, & fundum meum Cornelianum, q̄ valebat centum, legaui ei pro dicta dote. & posteà eundem fundū legaui Mæuio: & ita inter eundem Mæuium, & Seiam vxorē meā debet esse concursus in dicto fundo, scilicet, vt quilibet eorū in eo habeat dimidiam: & posteà multa alia legata quoūdam alius reliqui ita, quòd habeat locum Falcidia: & postea decessit. Venit Seia, & Męuius prædicti ad hęredes meos, & petunt pro dimidia quilibet dictū fundū. Dicunt mulieri hęredes, quanis tibi non possimus detrahere Falcidiam, quia tu recipis tibi debitum: tamen Mæuio de sua parte fundi volumus detrahere Falcidiam. Dicit mulier, bene placet mihi: sed tamen illud, quod vultis detrahere de fundo nomine Falcidiæ, quam vultis retinere de parte Mæuij, quam habet in dicto fundo, volo mihi vendicare: & ita cùm ego mulier debeam habere in fundo

m ¶ Centum. § id est, fundus valebat centum: sed dos erat tantundem vel plus, uel etiam minus. Accursius.

n ¶ Męuio. § & ita ambobus insolidum, sicq; concursu faciunt sibi partes: vt C. de cad. tol. l. vnica. §. vbi.

o ¶ Non fuerit. § quia mulier sit sola, & sic non concurrit cū Męuio quasi id plus non sit Męuio legatum. Ac mulieri non detrahitur Falcidia, sicut nec de dote detraheret: cuius vice hoc legatū cedit, nisi aliquid plus esset in legato, vel nisi in cōmodo repræsentationis, vt ē. e. l. ii. §. idem Iulianus quęrit.

p ¶ Amplius. § quam in fundi parte, quod etiam quadrantem poterit excedere, cùm etiam hoc postulasset ex alienum. R. & facit j. ad l. Fal. l. i. §. si quis creditori. & l. si vsufr. §. i.

S Eia. § CASVS. Seia dedit nomine dotis Lucio Titio centū aureos: & adhibuit Quintum Mutium, qui stipulatus fuit à marito sibi dotem restitui mortua Seia. Posteà dicta Seia fecit testamentū, in quo instituit sibi hęredes Caium, & Cornelium, & posteà ita dixit in eodem testamēto, Lucio Titio marito meo dari volo de dote, quā ei dedi cētum aureos: & decessit dicta Seia. Modo quęritur, vtrum dictus Q. Mutius, qui fuit stipulatus dotem, possit conuenire maritum actione de dote? Et dicitur, q̄ non: quia aut fuit stipulatus dotem mandato dictę Seię, eò, quòd ipsa Seio volebat ei donare, aut noluit donare. Primo casu videtur stipulatus causa mortis. Nam in stipulatione fuit facta mentio mortis mulieris: & ideò fidei eius committere potuit Seia de danda dote viro suo. Commisit autem eius fidei, cùm dixit in testamento, vt dictum est, Lucio Titio marito meo dari volo de dote, quam ei dedi, cētum aureos. Dolo ergo faceret in hoc casu Q. mutius, si peteret à marito illud, quod teneretur ei restituere, si haberet. Secundo casu tenetur dictus Q. Mutius hæredibus mulieris actione mandati, vt pecuniam, quam iam foret consecutus à viro, aut actionem, cùm nihil fuit consecutus, ei cedat: & ideò eundem Q. Mutium exceptione à viro repellendum. Quod est notandum. Viuianus.

q ¶ Stipulatus. § non aperit an gerendo negotiū mulieris, vel, vt donatarius causa mortis, vel, vt inter viuos stipularetur, & ideò j. distinguit. Accursius.

r ¶ Supra dotem. § per hęc verba, & dotem ei videtur legare, vt supra eodem, lege, qui ita. & ē. de annuis legatis. lege, Seia. §. uxori.

s ¶ Instituerit. § id est proposuerit.

t ¶ Non donationis. § quod præsumitur, quòd non donationis causa: vt ē. legat. ij. cùm quis decedens. §. nuptura. & argu. ē. de nego. gesto l. Nesennius. Accursius.

v ¶ Eum teneri. § actione mādati, ut pecuniā si iam exegit, reddat.

aliàs

Universidad de Deusto
Biblioteca

alias actiones cedat, ut §. manda. idem q̃. §. si cui. & de leg. 3. cum qs. §. nuptura. & §. de iur. do. mulier. §. fin. & arg. §. de ne. gest. l. pen. Vnde etiam fidei eius committi potuit, vt cuiuslibet debitoris ne quicquã peteret. Et sic hoc fecisse rationabiliter præsumitur: ut §. de le. j. si pecunia. & no. in d. §. nuptura. Accur.

a ¶ Exceptione. ⁊ si doli mali.

b ¶ Stipulatum. ⁊ nihil liqueat contrà. supra quòd inter viuos donare uoluit: & hoc ideo quia in stipulatione habita est mortis mẽtio: alias esset donatio inter uiuos, vt j. de do. cau. mor. l. Seia. §. fi. quę est contra.

c ¶ In eum casum. ⁊ cum est donatio causa mortis, ut supra de leg. secundo cum pater. §. j. sic ergo not. tres casus. Primus, cum stipulatur vt procurator, vel gestor, quod semper prima facie præsumitur, ut supra. dixi. Secundus: cum stipulatur mortis causa, quod præsumitur si modo constet cum stipulari causa donationis, ut supra proxim. & in utroque potest fideicommitti: & hi sunt in hac l. Est & tertius casus, quando stipulatur ex causa donationis inter uiuos, & hoc cẽsetur & hoc casu non potest grauari, vel reuocari, ni si eum instituat, uel aliud ei relinquat, ut supra de pactis dota. l. cum maritus. §. finali. & C. de iure do. l. ij. & l. cum patrem. & supr. soluto. matrimonio. l. quæ dotis. quæ sunt contra. Item nota hic sine stipulatione posse substituti in donatione causa mortis, ut C. de dona. cau. mor. l. i.

Quindo tẽ Mutium exceptione repellendũ cẽ. Quòd si donationis cã Scia stipulari permisisset, videri eũ in eũ casum, qui morte mulieris extitit, mortis cã stipulatũ, & iõ fidei eius committi potuisse in eum casum, dicendum fore.

¶ Si conditio pro parte est possibilis, sufficit, si ei pareatur in eo, qd possibile est. B.

¶ Scæuola. LEX XIII.

Qui dotẽ in pecunia numerata & æstimatis rebus acceperat, uxori ita legauit, Seiæ uxori meę. si omnes res, quæ tabulis dotalibus continentur, hi di meo exhibuerit & tradiderit, summam dotis, quam mihi, ęa pater eius intulit, dari uolo: hoc amplius denarios decem. Quæsitũ ẽ, cum res in dotẽ datæ plures ipso usu finitæ essent, nec moriẽte marito fuerint, an quasi sub impossibili cõditione legatũ datũ debeatur? Rndi, uideri conditioni paritum, si quod ex rebus in dotem datis supererat, in potestatem hæredis peruenit.

¶ Labeo. LEX XIIII.

Si filiusfamilias cũ uxorẽ hẽret, dotẽ ab ea acceperat, inde pr̃familias factus dotẽ ei, ut solet, legauit: quãuis patri hęs nõ erit, tamẽ id legatũ debebit.

¶ Calus. LEX XVI.

Licet placeat, pignoratas res, uel in publicum obligare eandem quantitatem in dotem accipere et minorem filiam, scilicet Crispinam, quam Titia maior soror accepit. Nunquid habebit dicta Crispina tantum, quantum habuit dicta Titia? Et uidetur, quòd non: quia uxor unius testis, reputatur uxor nullius, Maritus autem Crispinæ non introduxit super hoc nisi unum testem, s. prędictum Pollianũ ut dictum est. Respon. tamen hic, q̃ sic. & est ratio, quia Theopompus uoluit stari super hoc dicto Polliani, ut apparet in dictis verbis, quę dixit in codicillis. Viu.

K ¶ Debebitur. ⁊ insolidum: quia & de dote actio insolidum datur, vt modo dixi.

Theopompus. ⁊ CASVS Theopompus habebat duas filias, scilicet Titiam, & Crispinam, quæ erat minor: & habebat unum filium, qui vocabatur Caius. Ipse Theopompus maritauit hanc Titiã & dedit ei in dotem, centum. & postea fecit testamentum, & instituit sibi hęredes pro ęquis partibus tres illos suos filios. Postea fecit codicillos, & in eis ita cauit, filiam meam Crispinam, quam uellem tradere nuptui cuicunque amici mei, & cognati approbabunt, prouidebit tradi Pollian cognatus meus, quisquis bene, utrum uelim dare tantum Crispinæ in dotem, quantum dedi Titiæ sorori suę: & post ea decessit dict Theopompus. Amici, & cognati eiusdem Theopompi, inter quos fuit dictus Pollianus, maritauerũt dictam Crispinam Sempronio. Nunc dictus Sempronius petit à Titio, & Caio fratribus & cohęredibus dictæ Crispinæ, tantum ante partem hæreditariam Crispinæ eius dotis nomine, quantum habuit dicta Titia, cũ maritauit eam Theopompus. Hoc ideo petebat, quia dicebat, hoc uoluisse Theopompum. Et cum cohęredes hoc negarẽt corã iudice fecit dictus maritus Crispinæ uenire dictũ Pollianũ corã iudice, & iurare se scripturũ veritatẽ super uoluntate Theopõpi: qui Pollianus iuratus scripsit Theopõpũ uoluisse eandem quantitatem in dotem accipere et minorem filiam, scilicet Crispinam. quam Titia maior soror accepit. Nunquid habebit dicta Crispina tantum, quantum habuit dicta Titia? Et uidetur, quòd non: quia uxor unius testis, reputatur uxor nullius, Maritus autem Crispinæ non introduxit super hoc nisi unum testem, s. prędictum Pollianũ ut dictum est. Respon. tamen hic, q̃ sic. & est ratio, quia Theopompus uoluit stari super hoc dicto Polliani, ut apparet in dictis verbis, quę dixit in codicillis. Viu.

l ¶ Cauit. ⁊ hic est græcum, cuius interpretatio est, filiam meã &c. Py. sed alij id non habent: & ideo dicunt esse sensum, filias meas pares esse nolo. Accur.

m ¶ Pollianus. ⁊ testatoris forte filius. Et no. q̃ prouisio filiæ est in dote, sed amicorum est in eligendo maritum.

n ¶ Iuratus. ⁊ iurauit, & dixit: sic enim scribunt tabelliones. Talia testis iuratus dixit. Vel iuratus, id est, adiuratus. maritauerat ergo de consilio amicorum.

o ¶ Quantitas. ⁊ No. ergo hic stari dicto unius. & sic est contra. C. de testib. l. iubrandi. Solu. hic uoluit testator, quod potuit, sicut & si ipse iurasset, ut §. de leg. 3. l. cum quis. §. codicillis. Item est arg. quòd unus testis inducat præsumptionem, uel semiplenam probationem. sic §. quemadmo. testa. aper. l. j. in fi. Nec ob. j. de quęst. l. maritus. quia ibi, non, quia deficiat iudicium, prohibetur quęstio, sed quia contra dominum, ut hic not. & C. de rebus cre. l. in bonę fidei.

p ¶ Detur. ⁊ No. ex hac l. Theopompus. stari dicto unius testis. Itẽ no. q̃ unus testis inducit pręsumptionẽ, uel semiplenã probationẽ.

Licet. ⁊ CASVS. Duo mea prędia obligaui Reipu. vel Titio priuato: & postea Seiam filiam meam maritaui Caio, & dedi ei in dotem ęcta prędia ita obligata, sicut erant, & hoc sciente dicto Caio meo genero. Postea dictus Caius fecit testamentum, & legauit dictam dotem dictæ meę filię uxori suę. Nunquid hęredes eiusdẽ Caij debent dicta prędia liberare à pignore, & postea dare dictę meę filię? Et uidetur, q̃ sic: quia ipse Caius sciebat dicta prędia esse taliter obligata eo tempore, quo accepit ea in dotem. dicitur tamen hic, q̃ non tenetur liberare pignora nisi Caius testator hoc specialiter dixit in testamento: q̃ hęredes lucrent. Viu.

q ¶ Licet placeat. ⁊ ex ordine. R. ut insti. tu. de leg. §. non solum. & §. de leg.

li. 15. Digesto.

Alc. li. 1. Parc. c. 19. Hanc legẽ explicat & idem intellectũ dat. uouum i l. i. §. eadẽ. n. 15. de uer. obli.

Fl.

Fl. deest, autem.

Alias, rogatus respondit.

Fl. respõdit.

Stat ergo dictũ unus. simile in c. 3. cum gl. sup uerbo, clerici. extra de p̃cur. ubi de hoc uide.

Fl. prędicpua.

lib. 2. de legatis ad edictũ prętoris.

de leg. 1. si res. & C. de fideicommiss. prædia. & §. de leg. 2. Mæuius. §. pen. Accursius.

a ¶ Iussus est.] à testatore sciente eas obligatas: aliàs secus: vt d. ll.

b ¶ Tales. ⁊ Iam obligatas. Roge.

c ¶ In dotem. ⁊ æstimatam. R.

d ¶ Prędegauerit. ⁊ vxori pure, & simpliciter.

e ¶ Cogetur. ⁊ quoniam in hoc legato sola dos venit: sicut veniret in dotis actio. ut solum repræsentationis commodum hic sit in legato. R. ut §. eo. l. 1. in prin. & §. adeo. H.

libr. 8. ad vitellium.

Vi dotem. ⁊ CASVS. Titia dedit mihi in vxorem filiam suam Seiam, & dedit mihi in dotem centum, & ego promisi eidem Titię me restituturum eis soluto matrimonio: postea fecit testamentum, & legauit dictę meę vxori dicta centum, & decessi. Nũquid dicta mea vxor potuerit petere ab hęredibus meis dicta centum & ab eis consequi? Et dicitur quòd non, nisi eis caueat se defensurã eos aduersus Titiam matrem suam: & hoc nisi probauerit dicta mea vxor, me voluisse onerare hęredes meos duplici dotis præstatione: quia tunc habebit ipsa centum, & mater sua Titia alia centum. Tiuianus.

Fl. nõ uideri.

lib. 3. Responso.

f ¶ Necesse. ⁊ igitur non dabitur vxori actio ex testõ contra hęredem, nisi caueat eum defensum iri cõtra matrem: s. e. l. 2. in prin. & §. j. & l. pater. & §. de iure do. l. cum pater. & §. solu. mat. l. si cum dotem. §. si pater.

Fl. respõdit, ut ebis.

g ¶ Aliàs sic respondit. ⁊ s. idem Scęuola. Et aliàs tractans de hac materia rñ. non deberi, s. dari. Accur.

Onere duplici quis onerari nõ debet.

h ¶ Duplicẽ. ⁊ Not. ex hac l. non esse quem onerandum duplici onere, uel addi afflictionem legatario, ut hic: & dictis primo concordat, ut no. §. de legat. j. hęquis à filio. §. pen. quę uidetur contra. & §. fami. erciscun. hęredes. §. si incerto. Item noti eligit optimum secundum omnes, ut §. de leg. j. legato generaliter. sed in inferiori casu eligit optimum, secundum R. sed dic, quòd nec ibi eligit optimum: & pro eo est hic copula, Sed & homine &c. & C. communia de leg. l. fina. §. 1. & argu. supra, de leg. 1. si hęres generaliter.

Vxori. ⁊ CASVS. Vxor mea dedit mihi in dotem centum, & & postea ego comparaui ei uestes & monilia: Ipsa etiam dedit mihi quędam alia. postea tempore procedente feci testamentum, & ita ei legaui: uxor mea sumat sibi ex medio hęreditatis meę quęd ei comparaui, & quod mihi ipsa dedit: & decessi. Modo quęritur, an uidear ei dotem prælegasse? Et dicitur quod sic, nisi probent hęredes mei aliud se fecisse. Sed pone, quòd de dictis centum erant duo instrumenta factaein uno quorum continebantur quinquaginta, & in alio tantundem: & ego ita legaui dictę meę uxori, Titiæ do lego tantam pecuniam, quanta ad me doris eius nomine peruenit, quę dos est dotalibus duobus consignatis instrumentis, centum aureorum, nunquid poterit uxor mea consequi utranque summam? Et dicitur, quod sic. Viuianus.

i ¶ Loqui. ⁊ licet simpliciter dixit, dedit: & non adiecit, pro dote.

K ¶ Ex stipulatione. ⁊ Aliàs est, in ve stipulationem. & dic ue, pro & secundum H.

l ¶ Vtranque summam. ⁊ i. vtriusque instrumenti quantitatem. uel dic q̃ aliquid peruenit re ipsa: aliud deductum erat in stipulationem tantum. & secundum hoc utrunque, s. datum & promissum, licet non datum: ut insti. eo. titu. §. sed & si uxori.

¶ DE OPTIONE VEL ELECTIONE LEGATA

tas hæredem, qui dare iussus est, liberare debere: tamen si is qui tales b res in dotem c accepit, dotẽ prælegauerit, d non cogetur e hæ res liberare eas, nisi aliud specialiter testator dixerit.

¶ Non est uerisimile, testatorẽ uellegrauare hęredem duplici præstatione. Bar.

¶ Paulus. LEX XVII

Qui dotem à matre vxoris acceperat, & stipulanti ei promiserat, testamento uxori dotem legauit. Cùm quæsitũ esset, an uxor dotis summã cõsequi posset, respondit Scæuola, nõ uideri dari uxori, quod necesse f sit mẽi reddi. Aliàs sic rñdit, g non debeti, nisi manifestè uxor docuisset eam testantis voluntatem fuisse, ut onerare hęredes duplici h præstatione dotis vellet.

¶ Ti testatore præcipiente uxori reddi, qę quid uxor et dedit, uenit, etiam id, quod dedit ob causam. hoc. dicit. Bar.

¶ Scęuola. LEX XVIII.

Vxori ita legauit, Vxor mea, quicquid ei comparaui, & quod mihi dedit, è medio sibi sumat. Quæro, an dos prælegata videatur? Respõdi verba, quæ p̃ponerentur, uideri & de dote legata loqui, i nisi aliud testatorẽ uoluisse probaret. ¶ Titiæ uxori meæ quanta pecunia ad me ex stipulatione k dotis, l eius noĩe peruenit, quæ dos est dotalibus duobus consignatis instrumẽtis, centum aureorum. Quæsitum est, an utranque summam l consequi possit? Respondi, m nihil proponi cur non posit.

De optione, vel electione legata.

TITVLVS V.

¶ In hac lege ponitur, qualiter relinquitur optio, uel electio. Item, quis eligat, qd eligatur: quid si electio nõ naleat, & qualiter debeat electio fieri: & hoc usque ad l. mancipiorum. Bar.

¶ Vlpianus. LEX I.

Diuus Pi Cęcilio Proculo rescripsit, Eum, cui seruorum legata sit electio, tres posse eligere.

¶ Idem. LEX II.

Qoties serui electio, uel optio datur, n legatarius optabit quem uoleto. Sed & homine gñaliter legato, arbitriũ eligendi quem uelit accipere, ad legatariũ p pertinet. Data igitur optione, si quis optauerit alienũ seruum, uel hominem liberum, q videndum est, an consumpserit optionem. Et puto nõ consumi.

¶ Eum, cui cẽtum amphorarũ r electio data s fit, acetum eligentem, t non consumere u optionẽ, si id v acetum elegerit, quod uini numero pr̃familias non habuit.

¶ Idem. LEX III.

Scilicet, si ante exhibitionẽ, hoc est, ante degustationem x acetum elegerit.

¶ Ante exhibitionem rerũ electio non tenet, nisi legatarius fuerit sciens. h. d. Bar.

Diuus Pius. ⁊ CASVS. Titius legauit mihi electionẽ seruorum: quæritur, quot possim eligere, & habere? Et dicitur, quòd tres: secus autem, si legẽt mihi optionẽ siue electionem serui: quia tunc non possum eligere, nisi vnum: optabo tamen illum quem uolam. Sic & pertinet ad me arbitrium eligendi, si legauit mihi hominem in genere. Pone ergo, quod elegi, & malẽ, ita quòd nõ valuit electio: nũquid poterò iterum eligere? dicitur quòd sic. & de hoc ponit tria plana exempla usque ad l. mancipiorum. Viuianus.

¶ Dimus. ⁊ Pone casum, quòd aliquis legauit mihi optionem seruorum suorũ in plurali numero loquens: eligam tres, ut ita plurialis locutio contineat tres: licet alias duos: ut §. de testi. l. ubi. & hoc fauore ultimæ voluntatis: ut j. de re. iuris. l. in testamentis. Secus si in singulari, quia tunc vtum hunc tit. Vel dic, quòd testator legauit mihi electionem seruorum, qui debent optari unum seruũ uel equũ, vel aliud mihi dandũ. Nam eligam tres de familia testatoris: qui eligent, ideo autem tres: quia si discordant, inuenietur pars maior: ut argu. §. de arbit. l. item si unus §. fin.

n Qoties. ⁊ Datur. ⁊ à testatore.

o ¶ Quem uolet. ⁊ etiam optimum, secundum Ro. nos contra, vt statim dicam.

p ¶ Ad legatarium. ⁊ idem, quod hic habes, institu. eo. §. generaliter. & §. de leg. 1. si seruus. §. cũ homo. & omnes prędictas leges intelligit Ro. hęrede fruente. & pro eo. supra de le. 1. cũ res. §. tot res. & l. huiusmodi. §. si cui. & arg. C. de solu. l. j. At dul. etiã ab inicio dat legatario, ut hic: & dictis primo concordat, ut no. §. de legat. j. hęquis à filio. §. pen. quę uidetur contra. & §. fami. erciscun. hęredes. §. si incerto. Item noti eligit optimum secundum omnes, ut §. de leg. j. legato generaliter. sed in inferiori casu eligit optimum, secundum R. sed dic, quòd nec ibi eligit optimum: & pro eo est hic copula, Sed & homine &c. & C. communia de leg. l. fina. §. 1. & argu. supra, de leg. 1. si hęres generaliter.

q ¶ Vel hominem liberum. ⁊ uel ante aditam hęreditatem. ut j. e. l. optione. Accursius.

r ¶ Amphorarum. ⁊ subaudi vini.

s ¶ Data. ⁊ à testatore, vel à lege: ut §. proxi. duobus respon. sed Rege. dixit ibi translata, quando à lege.

t ¶ Consumere. ⁊ quia non tenuit ipso iure: ut j. proxi. §. aliàs secus: ut j. eo. titu. apud Ausidium. & §. de leg. 1. l. 5. in prin. Et non nihil efficit non fiat aliquid, uel id non iure fiat: t sic §. qui satisdare. l. quoties. & d. iureiurando. qui per salutem. & de condi. in debi. cum indebitum. in fin. & j. de adul. si maritus. §. fi. Sed arg. contra. j. de re iud. l. iudex. ADDITIO. Dic quòd ibi sententia tenuit ipso iure: aliàs esset idem quod hic: ut l. fi. ut proponis. C. quomodo & quando iudex. Bartolus.

v ¶ Si id. ⁊ aliàs si non id. & abundat negatio: sic C. de ser. fugitiuis. l. 5. Aliàs deest, s. non. & sic est plana: facit j. ti. j. l. 1. & l. 3. & l. si quis ultimum. Accursius.

x Scilicet. Degustationem. ⁊ Si autem post, sibi impuret: & facit §. de pe. & commo. rei ven. l. i. §. i. & l. si quis ultimo. §. si in adulterione. & l. si uina, quę in dolijs.

Sciphy.

m ¶ Dit. ⁊ nihil proponi cur non posit. Respondi, ⁊ nihil proponi cur non posit. Et dicitur, quòd tres: secus autem, si legẽt mihi optionẽ siue electionem serui: quia tunc non possum eligere, nisi vnum: optabo tamen illum quem uolam. Sic & pertinet ad me arbitrium eligendi, si legauit mihi hominem in genere. Pone ergo, quod elegi, & malẽ, ita quòd nõ valuit electio: nũquid poterò iterum eligere? dicitur quòd sic. & de hoc ponit tria plana exempla usque ad l. mancipiorum. Viuianus.

Fl. rñdit.

¶ Dimus. ⁊ Pone casum, quòd aliquis legauit mihi optionem seruorum suorũ in plurali numero loquens: eligam tres, ut ita plurialis locutio contineat tres: licet alias duos: ut §. de testi. l. ubi. & hoc fauore ultimæ voluntatis: ut j. de re. iuris. l. in testamentis. Secus si in singulari, quia tunc vtum hunc tit. Vel dic, quòd testator legauit mihi electionem seruorum, qui debent optari unum seruũ uel equũ, vel aliud mihi dandũ. Nam eligam tres de familia testatoris: qui eligent, ideo autem tres: quia si discordant, inuenietur pars maior: ut argu. §. de arbit. l. item si unus §. fin.

lib. 2. ad Sabi. alias Cel so.

Pluralis numerus in trib. quandoque con stitit.

lib. 20. ad Sabinum.

Fl. uelit.

Fl. quẽ acciperet.

Facit gl. vl. in prin. in c. cũm, q̃ de electio. extra.

lib. 48. ad Sabinum.

No. ppria sunt nõ fieri, aut in iuris fieri. f. cus tamẽ quia tũ ad est cũ nun tiatis no ri operis: quia euentu re, sine iuris opus fiat, p̃ nũcia tionẽ inhibet ext. in l. i. i pri. j. d. no. opnuncia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cyphi. Data. ¶ id est legata.
b ¶ Integram. ¶ quia non tenuit prima, aliàs, secus, vt J. eo. apud Ausidium. in fi. & no. s. l. 2. §. i. & poterit ad exhibendum agendum legatarius: vt §. ad exhiben. l. 3. §. item si quis optare. Accur.
c ¶ Cum sciret. ¶ nam tunc uidetur de omnibus satisfactum, maxime si legatarius cognoscebat illos absentes, ut ar. §. de act. empt. l. prima. §. fina.

¶ Paulus. LEX III.

SCyphi electione data, [a] si nõ omnibus scyphis exhibitis legatarius elegisset, integrã [b] ei optionẽ manere placet, nisi ex his duntaxat eligere uoluisset, cum sciret [c] & alios esse.

¶ Aphricanus. LEX V.

NEc solum [d] si fraude hæredis, sed etiam, si alia qualibet causa [e] id euenerit.

¶ L. Legatario optionis terminus ad eligẽdum statuitur, quo elapso eligere non potest, si res non est integra. Bar.

¶ Pomponius. LEX V.

MAncipiorum electio legata est [a] Ne uẽditio [b] quãdoque [c] eligente legatario interpelletur, decernere debet Prætor, nisi intra certum [d] tempus ab ipso præfinitum elegisset, actionem legatorum ei non cõpetere. [e] Quid ergo, si die præterito, sed ante quã uenderet hęres, uendicare legatarius velit? Audi eũ, [f] quia nõ est damnum subiturus hęres, propter quod decernere id Prætor solet. Et quid, si die præterito, quem definierit [g] Prætor, hęs aliquos ex seruis, uel oẽs manumiserit? nõne prętor eorum tuebitur libertatem? [h] ergo toties actio denegandã [m] non est, si omnia [n] integra sint. [a] Idem est, [o] & si pignori aliquos ex his seruis hæres dederit post diem, [p] uel uendiderit.

¶ Paulus. LEX VII.

SI tibi. ¶ Casus in prin. continuatus est §. proximo casui.
¶ Si ex. ¶ Titius habẽs quatuor uiriolas, legauit mihi duas, quas ex eis elegissem: & postea alienauit duas ex eis, & decessit. Nunquid potero uendicare duas, quas reliquit in hæreditate, post mortẽ eius? Et dicitur, q̃ sic. Idẽ esset, si tempore, quo legauit mihi prædicto modo, non habebat, nisi duas uiriolas.
¶ Vnius hominis. ¶ Titius legauit mihi optionem vnius de seruis suis, quem uolam & postea eodem modo legauit Seio, & decessit. Postea egoelegi Stichum, & Scius optauit eũdẽ. Certè erit Stichus cõmunis mihi, & Seio: nisi ego post electionem meam mutassem nolun ratem. Sed quid, si post meam electionẽ Seij, decessi, vel factus sum furiosus? Certè de iure stricto non erit dictus Stichus mihi, & Seio cõmunis: quia non uideor cõsentire, qui sentire non possum. De æquitate autem sic: quia semel fuit à me facta electio.
¶ Si rerum depositarum.] Titius deposuit apud Seium scyphos argẽtos: & postea legauit mihi electionem dictorum scyphorũ: & ita possum eligere tres, ut §. l. j. Certè contra Seiũ depositarium possum agere ad exhibendũ, & cum hęrede Titij possum agere ex testamento, ut hęres agat depositi contra Seium, & ab eo cõsequatur scyphos, ut postea mihi facultatem eligendi præstet.
r ¶ Non dari. ¶ scilicet, quia decęcero meĩ fient omnes, si optare cessaueris, ut J. eod. l. cũ optio.
s ¶ Si ex quatuor viriolis. ¶ Dicunt quidam, quòd sunt vasa: sed certè imo ornamenta muliebria, ut infra de auro, & argen. legat. l. argumento. §. ornamenta. Accur.

¶ Idem. LEX IX.

t ¶ Relictæ. ¶ tempore mortis testatoris, ut arg. J. de tabu. exhib. l. i. §. fina. Accur.
v ¶ Ab initio. ¶ tempore testamenti.
x ¶ Duæ solæ. ¶ idem si dixit, duo paria, ut §. de leg. 3. l. qui concubinam. §. qui quatuor.
y ¶ Legatum. ¶ f. quasi purum.
z ¶ Data est. ¶ i. relicta, ut simul optemus.
a ¶ Optassem. ¶ f. non iure. Accur.
b Nec mutassem. ¶ quam mutare possem iure forte minoris ætatis: ut supra, de minoribus. l. & si fine. in principio, aut patrię potestatis, ut suprà de legatis primo. l. Iulianus. aut quia non fuisset mihi tota familia exhibita, ut supra, eodem. l. scyphi. aut ante aditam hæreditatem, ut infra eodem. l. optione. Cæterum semel iure facta optio mutari non posset, ut supra, de legatis primo. l. quinta in principio. & infra eodem. apud. in fine & dixi supra. eodem. l. secunda. §. i. & l. scyphi. Accursius.
c ¶ Ante decessissem. ¶ quam mutarem optionem minus rectè factam.
d ¶ Non uideor. ¶ aliàs uidetur.
e ¶ Non possum. ¶ ut arg. §. loca. l. qui ad certum. & de codicil. l. 2. §. pen. arg. contra, §. fol. matri. l. 2. §. fi. Item ad l. iistam est §. de lega. i. l. si domino. Item. & §. communia prę. l. fi.
f. ¶ Si rerum. ¶ puta plurium scyphorum.
g ¶ Ad exhibendum. ¶ quia mea interest iusta cã, ut §. ad exhi. l. 3. item ũ optare.
h ¶ Agere. ¶ f. actione ex testamento: & sic ago. ut agas. fic & §. loca. cum in plures. §. messem. uel dic, ad exhibendum: quia agendo depositi potest exhibere: sic & §. man. l. si mandauero tibi, ut à Titio. & facit J. titu. i. l. 2. §. 2. Accur.

Cum

b ¶ Integram. ¶ quia non tenuit prima, aliàs, secus, vt J. eo. apud Ausidium. in fi. & no. §. l. 2. §. i. & poterit ad exhibendum agendum legatarius: vt §. ad exhiben. l. 3. §. item si quis optare. Accur.
c ¶ Cum sciret. ¶ nam tunc uidetur de omnibus satisfactum, maxime si legatarius cognoscebat illos absentes, ut ar. §. de act. empt. l. prima. §. fina.

d ¶ Nec solum. ¶ scilicet, tunc integra manet electio. Accursius.
e ¶ Causa. ¶ quo minus omnes exhibiti sint nisi fraude tertij: quia tunc agit de dolo cõtra eum, ut supra de do. l. si quis. quæ est contra. Solu. ut ibi.

MAncipiorum. ¶ CASVS. Legatui Titio optionem seruorum meorum, & decessi: & ita potest Titius eligere, & habere tres, ut §. eo. l. j. Hęres meus uult uendere, uel obligare, vel manumittere omnes seruos hæreditarios: & timet ne uenditio, uel obligatio, vel manumissio annihilletur, eligente postea dicto legatario tres seruos ex his, quos uult uendere, uel obligare, uel manumittere. Certè consulitur hic hęredi, ut adeat Prætorem, & petat ab eo, ut decernat actionẽ legatorum legatario non competere, nisi intra tẽpus ab ipso Prætore finitũ elegisset seruos legatarius, & Prætor bene audiet hæredem hoc petentem. Pone ergo, quòd prętor statuit vnum mensem: & trãsiuit mensis antequam legatarius eligeret, non tamen uendidit adhuc hęres seruos. nunquid audietur legatarius uolens uendicare tres seruos? Et dicitur, quòd sic. quia non sustinet hęres aliquod damnum propter uendicationem prædictam legatarij, propter qd̃ solet Prætor decernere, ut legatarius eligat intra certum diem, id est propter hoc, ut hęres non sustineat damnum. Si autem prętero dicto mense manumiser. t, uel obligauerit, uel uendiderit hæres omnes seruos uel quoldam ex his: non poterit àmodo legatarius uendicare aliquos ex dictis seruis. Item & in alio casu debet Prætor statuere certum tempus legatario optionis: puta, si legaui Titio electionem serui, & Seio legaui reliquos seruos meos. Hoc dicit usque ad primum §. legis, Si tibi. Viuianus.
f ¶ Venditio. ¶ eorum scilicet.
g ¶ Quandoque. ¶ i. quandocunque.
h ¶ Non competere. ¶ No. q̃ ad tempus quis agere cogitur. sic J. eo. l. si optio. §. fin. & sunt similia. J. l. si tibi. & C. de ingenu. manumis. diffamari. Regulariter contra, ut C. ut nemo inui. Item ad statuendum diẽ alicui facto, facit §. de in. deli. l. i. & J. de dã. infe. qui bona. §. fi Ac.
i ¶ Quem. ¶ f. diem.
k ¶ Definierit. ¶ i. statuerit.
l ¶ Libertatem. & certè tuebitur: & facit §. fi q̃s cau. & si post tres.
m ¶ Deneganda. ¶ legatario. Accur.
n ¶ Integra. ¶ facit §. de mino. quod si minor. §. Sequola. & C. de repu. hære. l. fi. & §. de iure delibe. l. si quis.
o ¶ Idem est. ¶ ut actio denegetur: & dic quod idem referatur non ad proximum, sed superius.
p ¶ Post diem. ¶ à Prætore, uel iudice statutum. & continua seq. l.
q ¶ Mo. Cum iam. ¶ aliàs sic fortè non dispositurus, nisi optionis timor esset.

SI tibi. ¶ Casus in prin. continuatus est §. proximo casui.
¶ Si ex. ¶ Titius habẽs quatuor uiriolas, legauit mihi duas, quas

CVm ita. ¶ CASVS. Hæc lex dicit esse idem in his duobus legatis: quorum vnum est tale, Titio Stichum do, lego, si Pamphilũ nõ elegerit: & idẽ Titio lego Pamphilum, si dictũ Stichũ nõ elegerit. Secundũ legatũ est tale, Titio do, lego Stichum, aut Pamphilũ, utrũ eorum uolet. Quibus duobus casibus habet electionem d. Titius.
¶ Quęsitum est. ¶ Titius instituit sibi hæredem Seium, & Sticho seruo suo libertatẽ dedit siue statuit sub conditione, si nauis ex Asia uenerit usq; ad annum: & mihi reliquit optionẽ serui, siue seruum mihi generaliter reliquit, quod idem est: & posteà decessit dictus Titius. Quæritur, nunquid dictum Stichum optare possim? Et dicitur quod non: sicut nec possem optare seruum, cui testator libertatem purè reliquisset. Quid ergo si dictũ Stichum elegero? certè nõ ualet electio, & iterũ eligere potero. Item quid si antequam eligerem defecit dicta conditio? nunq̃d optare potero d. ctum Stichum? Et dicitur q̃ sic, si dicta cõditio defecit uiuo dicto testatore, uel mortuo eo ante aditã hæreditatem eius: & hoc secundũ Mutiũ, cui placuit perimi legatũ Stichi ipsa libertate contingẽte Sticho per existentiam cõditionis libertati appositæ: non autem datione testatoris, qui dedit Sticho libertatem sub conditione. Sicut enim pura libertas accipit uires tẽpore adiẽ hæreditatis, ita & data sub conditione. Vnde si defecit cõditio libertatis ante aditam hæreditatem, siue mortuo deficit libertas, & ualet legatum Stichi, ut dictum est. ideo non est mirum, si possum eum optare. Viuianus.
a ¶ Cum ita legatur. ¶ quo casu habeo electionem per l. ut §. eodẽ. l. secunda.
b ¶ Præsentem. ¶ id est puram. nam speciale derogat generali: ut §. de lega. 3. l. uxorem. §. feliciſsimo. & sic est contra §. de lega. j. si dominũ. ubi non derogat species legati generali legato optionis. Sol. ibi nõ fuit libertas relicta Sticho purè uel sub conditione, sed fuit alteri legatus ad quod est J. eo. si hęres. Quare hic aliud quàm ibi. Est ratio propter id quod dicitur, q̃ prę ualet legatum libertatis: ut §. de leg. 1. si idem. & C. de ser. necess. hęre. institu. l. quidam. & §. de ma. test. si peculium. §. j. Vel sol. ut ibi.
c ¶ Optabo. ¶ si uoluero. ad hoc est. §. eo. l. j. in fin. j. rũ. & qd̃ ibi not.
d ¶ In eodem casu. ¶ scilicet quando uni seruorum optio, & Sticho libertas sub conditione.
e ¶ Optare. ¶ alias optarem scilicet ego legatarius: alias optaret, scilicet legatarius similiter.
f ¶ Possim. ¶ alias possim & alias posit. Accur.
g ¶ Mutianę. ¶ Mutius enim fuit in sententia, quæ sequitur.
h ¶ Ipsa libertate. ¶ scilicet contingente.
i ¶ Perimi. ¶ f. optionis, quo ad eum seruum, cui contingit libertas.
k ¶ Non conditione. ¶ f. sola. Et alias est, datione, & alias ratione.
l ¶ Ante aditam hęreditatem. ¶ & sic ante quam possit optari iure. & J. eo. l. optione.
m ¶ Erit utile. ¶ etiam Stichi ratione, ut sic optari possit
n ¶ Pura libertas. ¶ ut C. de cadu. tol. l. unica. §. in nouissimo. & inf. de le. prę. l. uirilis. §. fi adierit. & J. qñ di le. ce. nam cum libertas.
o ¶ Statuta. ¶ id est data sub conditione, si tunc, f. conditio extiterit ante aditam hęreditatem: aliàs demum existente cõdõne cedet dies eius: ut C. de cadu. tol. §. fin. autem sub conditione
p ¶ Possum. ¶ quoniam purè seruus est. R. f. cum defecerit condtio dare libertatis ante aditam hęreditatem: & est bene ad legẽ istam §. de leg. j. l. si fundus. §. pe. & §. de manum. if. testa. l. 4.

Fl. his non tis §§ inclusa desunt.
† Fl. atq.
† Fl. iussus sit.
† alias, in optione seruorum.
† Fl. datione.
Species cõdoque gñi, non derogat.

SI Pamphilo. ¶ CASVS. Caius faciens testamentum legauit unũ seruum generaliter Pamphilo seruo Lucij Titij, & decessit: & ita cessit dies legati dicto Pamphilo relicti: & sic fuit quæsita actio legati Lucio Titio, dumo Pamphili: postea dictus Titius dominus Pãphili, manumisit eum Pamphilum. Modò quæritur, an Pamphilus manumissus possit optare unum de seruis Caii? Et dicitur quod sic. si L. Titius dominus eius repudiasset legatum: alias non. Redditur plana ratio in litera. Vi.
q ¶ Generaliter. ¶ sicque habet electionem: ut §. eo. l. j.
r ¶ Cessit. ¶ quod est morte testatoris, cum erat purũ: ut C. de cadu. tollend. l. unica. §. in nouissimo.
s ¶ Titius. ¶ scilicet dominus, quem §. uocauit Lucium Titium.
t ¶ Vendicauerit. ¶ quod potest, quia quæsitas actiões p seruum non perdit per manumissionẽ: ut J. de act. & obliga. l. quęcunque. & §. de iure iur. and. fi seruũ, cuius nomine in hęreditate secũs quia ante aditã hęreditatẽ nulla est actio. ideo ibi inspicitur tempus aditionis: ut institu. de hæred. insti. §. alienus. sed hic dies cessionis. Accur.
v ¶ Possit optari. ¶ f. de iure. uno enim petito consumitur electionis facultas: ut J. eod. l. apud. & §. de procur. le. si is qui Stichum. Accursius.
x ¶ Repudiasset. ¶ f. expressè. Alij dicũt manumittendo eo animo ut legatum eum sequatur: ut §. de lega. j. l. seruo legato. §. j. & institu. de hęre. insti. seruus.
y ¶ Duæ personæ. ¶ id est, duo legatarij, cum anteà una persona fingebatur, ut institu. de inutil. stipu. §. ei qui. Et no. hic legatũ optionis, uel in genere esse cõditionale, quo ad optionem, sed purum quo ad seruũ. ut J. qui & à q le. 2. si enim esset omnino purũ, semper domino quęreret, si fiat manumissio postquam cessit dies legati: & econtra Pamphilo, si ante esset manumissus. Sed certè etiam quo ad hoc non uidetur cõdõnale: q̃ a si esset cõditionale, uel domino tũ uel Pãphilo tantũ deberetur: ut J. de reg. iur. quę legata. & J. quando di. leg. ce. si post. §. fi. Sed dic as illud, quãdo res certa sub conditione legatur: hic incerta: & ideo ambulat electio, ut hic dicit. Item non transmittebatur si decedebat antequã optaret: hodie per Iustinianũ secus: ut institu. eod. §. optionis. & C. cõmuna de leg. l. fi. §. fin. & facit J. de sol. l. fi stipulatus. & §. de leg. j. l. filius. §. fideicommissum. & l. quęsitum. § duobus.

SI Eros. ¶ CASVS. Titius fecit testamentũ, & instituit sibi hęrdẽ Caiũ, & seruũ suũ Erotẽ legauit Seio: & eidẽ Erotilegauit fundum Titianũ. & posteà Mæuio legauit optionem unius de seruis suis & decessit posteà Titius testator. Postea dictus Mæuius optauit dictum Erotem: & sic debet habere in Erote dimidiã Męuius & aliam dimidiã dictus Seius: ut §. de lega. j. fi dominus. Modò quęritur, an idem debeat esse in fundo prædicto Titiano legato Eroti. Et dicitur quod nõ imo solus Seius debet habere dictũ fundũ. Ratio est quia tempore adiẽ hęreditatis Titij testatoris, a quo tepore cedit dies optionis legatæ Męuio, ut J. e. optione. solus eius prędictus est illę, ad quẽ potest pertinere legatũ dicti fundi. Legatũ enim de Erote Seio datũ cessit a morte testatoris: ut C. de cadu. tollen. §. in nouissimo. & sic acquisitus fuit dictus fundus dicto Seio, quãuis posteà auferat ei per Męuium medius Eros, ut dictũ est. nam & si dictus Titius habuisset Erotem communem cũ Martino, & legasset eidem Eroti dictum fundũ, totus fundus pertineret ad Martinum. hoc ideo, quia cedẽte die dicti legati fundi, quod est ab adita hæreditate dicti Titij iam mortui, superest solus Martinus qui per dictum seruum Erotem põt acquirere legatum fundi. Hoc dicit. Viuia.
z ¶ Optauerit. ¶ quod facere potuit: quia testator hoc permisit. Nec est. §. cod. l. cũ ita. 9. j. quia ibi pp libertatis fauorem: & sic, iste Eros

† Fl. iussus sit.
† Fl. nõ datu iri.
† Fl. deest tunc.
† Flor. possim.
† Fl. Iulianus lib. 32. Digestorũ.
† Fl. Pomponius lib. 6. ad Sabi.
† Flo. sunt.
† Fl. deest certum.
† Fl. deest audietur.
† Fl. si oia integro sint.
† lib. 2. Qõnum.
† lib. 5. Qõnum.
† libr. 6. ad Sabinum.
† Nec uenditio solo nõ eligẽte legatario interpellat de sensu autem huius l. uid. Iac. Nige. in l. si in fundum. nu. 265. de uerbo. obli.
† Fl. deest certum.
† Fl. deest audietur.
† Fl. si oia integro sint.
† lib. 2. Qõnum.
† Fl. confutetur.
† lib. 36. Digest.
† Fl. Iulianus.
† Fl. manumisisset.
† Fl. cessere.
† Fl. ante quam.
Illud est uerum secũdum Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eros erit cōmunis Seij, & Mæuij. Alij dicūt qd optauit de facto: sed de iure non potuit, quasi tacite ex mente testatoris ex generali optione sit exceptus Eros, ut arg. §. eod. l. cum ita. §. j. & J. tit. j. l. 2. in princ. & J. de auro. & argen. leg. l. j. in princip. & §. de leg. 3. luxerem. §. felicissimo, & l. seruus ciuania. §. fin. & l. q̄stiū. § j. & sic Eros erit solius Seij, non communis.

Sed certè similis quod inducit de seruo communi, magis suadet q̄ primo dixi, & quod dicitur §. de leg. j. l. si domino. secundum H.

a ¶ Solum Seium. ‡ sed Eros est cōmunis Scio & Mæuio.

b ¶ Aditę hæreditatis. ‡ hoc enim tēpore cedit dies legati relicti seruo legato, ut C. de cadu. tollen. lumi ca. §. in nouissimo.

c ¶ Legatum. ‡ scilicet fundi.

d ¶ Pertinere. ‡ id est acquirere per Erotē. seruū. Nam Mæuio sub cōditione uidetur legatus seruus, si optauerit: unde cum ante aditam hæreditatem optare non potuit, ut J. eo. optione. apparet Seium solum dominū.

e ¶ Seruo communi. ‡ iam nunc, & non sola destinatiōe. argumentatur à minori.

f ¶ Cedente. ‡ quod est tempore mortis ut C. de cadu. tol. l. unica. §. in nouissimo. Sed huic respon. est contrà J. de acquirend. re. do. per seruum. §. j. & J. de stipu. ser. proinde. §. j. Sed sol. ut not. §. p̄ soc. uerum §. si seruo, quæ consonat huic. & J. ad legem Fal. l. Plautius. Et facit J. eo. l. si optio. & l. seruo.

Seium pertinebit: quoniam adita hæreditatis tempore is solus erat, ad quē posset legatum pertinere. Nam & cum seruo communi alter ex sociis legat, idcirco ad solum socium totum legatum pertinet: quoniam die legati cedēte solus est, qui per eum seruum possit acquirere.

¶ Idem. LEX XII.

SEruo generaliter legato, uerius est omnes hęredes, si cis electio data sit, eundem dare debere: & si non consentiant hęredes ex testamento cōs teneri.

¶ *Legatum factum seruo proprio sine libertate, licet sit inutile: potest tamen convalescere, & hoc hęrede voluntario instituto: secus in necessario: quia legatum ei factum est inutile propter regulam Catonianam.* Bar.

¶ Paulus. LEX XIII.

SI optio serui data mihi fuerit, & Sticho aliquid testator sine libertate legauit, tunc sequens legatum cōsistit, cùm tota familia ad unum, id est, Stichum recederit, quasi purè legato utiliter sit legatum: nec aduersatur Catoniana regula, si uolūtarius hęres institutus sit quoniam potest ante aditam hereditatem; etiam si statim decesserit, familia minui. Quòd si necessarius hęres institutus sit, sequēs legatum propter Catonianam inutile est.

¶ *Vendita hæreditate præter potest cogere legatarium, ut optet petente emptore hæreditatis, sicut si hęres peteret ut optaret.* b. d.

¶ Pōponius scribit, emptore hæreditatis postulante, ut is, cui seruo optio legata sit, optet, uidēdum esse an prætor, ut id faciat, cogere legatarium debeat: quemadmodū si hęres institutus id postularet: quia potest per hęredem id emptor consequi. Et quare non possit, non uideo.

¶ Labeo. LEX XIII.

SI cùm optio serui ex uniuersa familia legata esset, hęres alium quem prius, quàm optaretur, manumisit, ad libertatem eum interim non perducit: seruum tamen, quem ita manumiserat, amittit: quia is aut electus legato cedit aut relictus tunc liber ostenditur.

¶ Idem. LEX XV.

SEruo sine libertate legaui, ęt deinde optionem seruorum Mæuio dedi: is eundem seruum optaui. Quæro, an id quoque, quod legatum est, ei debeatur? Respondi, Non puto legatum huius serui nomine ad dominum pertinere.

¶ Serentius Clemens. LEX XVI.

OPtione legata, placet non posse ante aditam hæreditatem optari, & nihil agi, si optetur.

¶ Idem. LEX XVII.

CVm optio duorum seruorū Titio data sit, reliqui Mæuio legati sint, cessante primo in electione, reliquorum appellatione omnes ad Mæuium pertinent.

¶ Scęuola. LEX XVIII.

HOmine legato, Neratius ait, nihil agi repudiato Pamphilo: itaque eum ipsum eligi posse.

¶ *Facultas eligēdi, quæ cōpetit alicui iure suo, transmittitur ad hęredes.* Bart.

¶ Paulus. LEX XIX.

ILud, aut illud, utrum elegerit legatarij, nullo à legatario electo, decedente eo post diem legati cedentem, ad hęredem transmitti placuit.

¶ *Quando electio trahit secū executionē, non admittitur uariatio.* Bart.

¶ Labeo. LEX XX.

APud Aufidium lib. j. Regularum, scriptum est, Cùm ita mittit ad hęredes suos dictam electionem. Et dicitur q̄ sic. Viuia.

l ¶ Decedente. ‡ post mortem testatoris. Accur.

m ¶ Eo. ‡ scilicet legatario.

n ¶ Ad hęredem. ‡ scilicet legatarij.

o ¶ Placuit. ‡ hodie forsan a compositoribus est hoc additum. Nā olim secus, vt insti. eo. §. optionis. vel illud, quando ex omni familia legatur optio: hic ex certis duobus. Acc.

CASVS. APud. ‡ Ego habens vestes triclinarias, id est, quibus vtebar in triclinio, id est in loco, vbi comedebam (quod ideò vocabatur triclinium, quia bene erat scopis mundatū, & ibi tres lecti strati (& habens multa alia genera vestiū ita dixi in testamento meo: Titius vestimēta, quæ volet, triclinaria sumito, sibique habeto: & decessi. Postea dixit Titius hęredi meo, quæ vestimēta triclinaria volebat: & postea ante quam acciperet electa, dixit, quod volebat alia vestimenta triclinaria. Nūquid potest uoluntatem mutare? Et dicitur, q̄ nō. Ratio est plana in litera. Viuia.

p ¶ Vestimēta. ‡ duo forte paria, vel tria: vel sic dixit, cùm plura haberet testator.

q ¶ Triclinaria. ‡ id est quibus vtebatur in camera, aliàs aliqua parte domus, quæ triclinium diceretur: quia in ea tres lecti sternuntur. sic ponitur §. commoda. §. vt certo. §. si de me. Accur.

r ¶ Dixisset. ‡ scilicet congruo tempore, id est post aditam hęreditatem, & omnibus suis vestimentis exhibitis: ut sup. eod. optione & l. scyphi. & l. homine.

s ¶ Nō posse. ‡ nisi esset minor xxv. ann. vt sup. de mino. & si fine. in prin. val, nisi quando optio non tenet: vt sup. eo. tit. l. ij. notatum est.

t ¶ Consumpsit. ‡ vt & sup. de procur. si is qui. sed videtur, quòd possit voluntatem mutare: vt J. de verb. oblig. l. si quis stipu. in prin. & l. eū qui. §. j. Sol. vt no sup. de leg. ij. Ratu liberum. §. fi. & l. huiusmodi. §. Stichum. & l. v. in prin.

FIlium. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredes filium suum Seium, & vxorem suam Sempronianam, & filiam suam Caiam exhæredauit, & ęi legauit centum cum nupserit, & postea ita dixit. Insuper arbitratu Sempronię prædictæ matris dictæ meæ filiæ volo eligi ab ipsa Sempronia decem mancipia statim post aditam hęreditatē meā, quæ mancipia volo dari dictæ meæ filiæ, cùm nupserit: & si ante quā nupserit dicta mea filia, aliquod ex dictis mancipiis decesserit, tūc in locum eius arbitratu dictæ Sempronię matris eius dari volo, dū ad dictam meam filiam peruenīat plenus numerus dictorū decem seruorum: & si dicta Sempronia non elegerit dictos seruos, tunc ipsa mea filia eligat sibi decem mancipia, quę volet: & postea decessit dictus Titius testator. Ac dictus filius, & vxor ab eo instituti adiuerunt hęreditatem: & dicta vxor Sempronia, quæ erat mater filiæ testatoris, elegit decem seruos hęreditarios pro dicta sua filia. Postea ante quàm dicta filia nuberet, nata sunt aliqua ex dictis decem mancipiis. Quęritur nūquid pertineant ad dictam filiam vltra numerum dictorum decem mancipiorum? Et respon. q̄ non: quia legatorum mancipiorum prædictorum decem transtulit testator in tempus nuptiarum filię exhæredatę: imò pertinebunt ad dictam Sempronianm testatoris vxorem, & ad dictum Seium filiū eiusdem testatoris, qui ab eo fuerunt hęredes instituti, non autem ad solam Sempronianm. Viuia.

v ¶ Insuper. ‡ sub. legauerit. Accur.

x ¶ Confestim. ‡ hoc facit pro filia, licet non multùm.

y ¶ Volo. ‡ ego testator. & sic trāsit de tertia ad primā p̄sonā. Acc.

z ¶ Aguata. ‡ aliàs agnata, id est nata: & aliàs assignata, scilicet per Infortiatum.

L electionem

† Not. tū q̄ nō cogūtur declara re seruū legatū, quis essent certi nisi anuo finito nec ęt p̄sonā cui debēt exprimere. Bal. in l. 8. §. sed & si quis C. cōmunia de leg.

† Fil. deest, &.

† lib. 8. ad platium.

† ēl. legasset.

† Fil. deest, regula.

† Fil. quia.

† li. j. ex Minino.

CASVS. Titio legaui seruum generaliter, & dedi hęredibus meis electionem, quem darent ei seruum, & decessit. Certè hęredes mei debent consentire in uno seruo dādo dicto Titio: & nō poterit unus hęredum dare Titio medietatē unius serui, & alius medietatem alterius serui: quia ad consentiēdū possunt constringi actione ex testamento. Viuia.

g ¶ Si eis. ‡ hęredibus: & dic dats scilicet nominatim à testatore: aliàs legatarij est electio, ut §. eo. l. 2. 1. responso.

h ¶ Eundem. ‡ facit J. de ueborum obligationi. l. 2. circa principiū & l. in executionibus. §. ꝛro parte. & de solutio. l. si stipulatus. §. j. & J. l. qui hominem. §. j. & §. de conditio. inde. si non sortem. §. finali. & supra de lega. primo. l. si ex toto. §. finali. & de legatis 2. l. si quis duobus. Accursius.

i ¶ Teneri. ‡ cogentur ergo consentire iudice imminente, ut §. de l. primo. l. huiusmodi. §. fina. uel fortè, ut C. communia de legat. l. finali. in principio.

SI optio. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium extraneū, & mihi optionem serui legauit: & Sticho seruo suo legauit fundū sine mentione libertatis & sic non valet legatum Sticho datum, ut C. de legatis, l. ferris. nunquid poterit aliquo casu convalescere dictum legatum non obstante regula Catoniana, quę dicit, Legatum inutile non posse posteà convalescere: ut infrà de regula Cato. lege prima in principio? Et respon, quòd sic. puta, si omnes serui hęreditarij præter dictum Stichum decesserunt ante aditam hęredi. à dicto hęrede voluntario. Eo enim casu uidetur purè mihi legatus dictus Stichus, sine aliqua optione: & ideò reconualescit legatum eidem Stricho datum. Nam seruo alicui specialiter legato, bene potest legare testator, qui eum legauit etiam non habita mentione libertatis: ut §. de leg. j. seruo legato. & est ratio in dicto uoluntario hęrede, qa hęreditatis aditionem differre potest post mortem testatoris, & p consequens differtur optio: quia ante aditam hęreditatem fieri non potest, ut J. eo. optione. & sic ante aditam hęredi. familia seruorum potest minui etiam si statim tempore testamenti decesserit testator. Si autē, retento eodem casu, Titius instituisset sibi necessārium hęredem, qui q̄dem non potest differre aditionem, imo statim mortuo testatore est hęres: sequens legatum fundi Stricho datum est inutile propter prędictam regulam Catonianam.

¶ Pomponius. ‡ Legaui Titio optiōem serui, & decessi Posteà hęres meus uendidit Seio hęredi meam. Nunquid Scius poterit cogere Titium ad eligendum, sicut posset hęres eo modo, qui dictus est. §. e. mācipiorum? Et uidetur, q̄ nō: quia dictus Seius potest hoc consequi p hęredem: dicitur tamen hic, quod sic. Viuia.

K ¶ Sine libertate. ‡ contrà, C. de leg. seruus. So. hic seruus apparet alij legatus, quod ibi non fuit.

l ¶ Sequens legatū. ‡ seruo relictum. R.

m ¶ Recederit. ‡ ante aditam hęreditatē, id est antequàm optare possit. R. ut J. eodē. optione. & dic recederit, scilicet, aliis mortuis.

n ¶ Purè legato. ‡ scilicet Sticho.

o ¶ Catoniana. ‡ de qua tractatur. J. de regul. Cato. l. j. nam legatum seruo legato relictum non cedit, nisi ab adita hęreditate, ut hic patet apertè, & C. de cad. tol. §. in nouissimo. Nā si statim post mortem cederet, ergo quolibet instituto esset nullum: quia inutilirer cederet, cum sit possibile alium de familia optari: & Catonis regula ad talia legata nō pertinet, ut J. de regula Cato. l. Catoniana. & §. de lega. j. lecętera. §. ij. Accur.

p ¶ Si Voluntarius. ‡ id est, si hoc est, quod uolūtarius est, qui hęreditatis aditione differre pōt: & sic differtur optio. R.

q ¶ Ante aditam. ‡ post factū testamentū. Accursius.

r ¶ Decesserit. ‡ f. testator.

s ¶ Quod si necessarius. ‡ qui hęreditatis aditionem differre non potest, & sic per eū optio nequiuit suspendi. Ei enim mortis tpe ipso iure fingitur quæsita hęreditas: & si nihil inter mortis tempus, & hęreditatis aditionem euenire, fieriue possit. nullum eq̄dem ibi mediū inueniri potest.

t ¶ Sequens legatū. ‡ Sticho relictum: & facit J. de leg. j. l. seruo legato. §. j. & l. si à pluribus. §. j. & l. quęsitū. §. præsenti. & l. si post mortem. in prin. & §. eo. l. si Eros. & J. de condi. & demonst. l. Iulianus. & J. eodem. seruo.

v ¶ Hęreditatis. ‡ quoniam emptoris non minus, quàm hęredis si non uendidisset, interest, optionem non semper impedire dispositionem seruorum, ut §. eo. l. imò.

x ¶ Id emptor. ‡ alias id tempus & aliàs id emptor, scilicet agendo ex empto, ut cogat uenditor legatarium optare: quia in bonæ fidei iudiciis omnia uenunt, quæ æquum est uenire, etiam si nō fint dicta, ut insti. de obli. quæ ex consensu. in fi.

y ¶ Non posit. ‡ f. cum suo iure, ut optet cogere. Accur.

SI cum optio. ‡ CASVS. Legaui Titio optionem serui, & decessi. Posteà hęres meus manumisit Stichum antè quàm Titius optaret aliquo modo: certe interim non erit liber Stichus. Hęres tū eū amittit: quia si titius eligat eum, cedet legato: si autem eligat alium, liber ostenditur. Viuia.

z ¶ Non perducit. ‡ sic J. qui, & à quibus. l. 2. nisi de certo dato tēpore, & finito, ut §. eo. l. mancipiorum. & facit J. de ma. uin. l. 3. & J. tit. l. fundum. §. minor. & J. de pecu leg. l. cum dominus. §. fin. & §. de leg. j. l. seruo. §. j. & §. eo. l. si optio. in prin. & C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. & §. de milit. testa. l. si miles. Accur.

SEruo sine. ‡ CASVS. Sticho seruo meo legaui fundum sine mentione libertatis, & posteà optionē seruorū legaui Męuio, & decessi. Posteà hęres meus adiuit hęreditatem. & posteà dictus Mæuius optauit dictū Stichū. certè bene potuit eum optare, & eū hēbit Sed non quid habebit fundū, quem legauit eidem Stricho? Et dicitur quod nō. Tempore enim aditæ hęreditatis erant plures serui in hęreditate, ut §. apparet, & ita non est cōtrà, §. e. si optio. imò concordat. Bene dixi, quod optio fuit secuta aditionem hęreditatis. Nam ante aditionem non valet. optio. & hoc dicit cum l. seq. Viuia.

a ¶ Seruo. ‡ scilicet meo.

b ¶ Sine libertate. ‡ & sic inutiliter, ut C. de leg. l. seruus.

c ¶ Legaui. ‡ fundum quendam.

a ¶ Is. ‡ scilicet Mæuius.

b ¶ Seruum optauit. ‡ scilicet, cū plures essent serui, secundum R. aliàs secùs: vt §. eo. si optio. ADDITIO. Dic quòd hic remansérunt plures in hęreditate: ibi, vnus tantùm, secundum Bart.

c ¶ Ei. ‡ scilicet seruo, scilicet, cui fundus debetur optantis. Accur.

d ¶ Serui nomine.] qui hęredis erat aditæ hęreditatis tempore. Accursius.

e ¶ Ad dominum. ‡ hunc nouū, & post aditam hęreditatem factū dominum: sed ad hęredē: quoniam huic seruo relictum, ab extraneo quærere posset. R. vt §. de lega. j. si post mortē. in princ. & facit ad leg. §. de leg. j. l. quæsitum. §. j. & sup. eo. si Eros. Sed arg. cōtrà, §. de leg. j. fi à pluribus. §. fin.

f OPtione. ‡ Hęreditatem. vnde hoc legatum olim non cedebat à die mortis, quo ad transmissionē, vtpote, cōditionale. hodie secus, vt instit. eo. §. optionis. R. & facit §. de lega. j. l. Iulianus. ADDITIO. Vel dic, secundum Barto. quòd ibi loquebatur de iure antiquo ante tempora Digestorum.

CVm optio. ‡ CASVS. Seius legauit Titio optionē duorum seruorum: & reliquos suos seruos legauit Męuio, & decessit. Posteà Titius refutauit optionem: certe omnes serui debent pertinere ad Mæuium. Viuianus.

g ¶ Primo. ‡ scilicet Titio: & dic, cessante, id est repudiante: uel, tēpore à Prætore statuto excluso: vt §. eo. l. mancipiorum. & facit C. de hęre. instit. l. ij. & J. de verb. signi. cęterorum. Accursius.

HOmine legato. ‡ CASVS. Si legatarius, cui legatus est seruus in genere, quique habet electionem, repudiet Pamphilum: nihil valet repudiatio: ideò poterit etiam eum eligere. Viuia.

h ¶ Homine legato. ‡ scilicet, in genere.

i ¶ Pamphilo. ‡ scilicet, in specie.

k ¶ Eligi posse. ‡ imò aliud agitur: & ideò nō potest eligi, vt suprà, per expressam testatoris voluntatē, vt §. e. seruo. ibi verò, creditor ex pacto expresso: & secundùm hoc, eligit eundē hęres, non obstante repudiatione legatarij. Alij, vt R. q̄ hic non erat translata electio in legatarium ab hęrede, cuius hęredis dicebat ab initio fore electionē: & ideò hęredem eligere eandem. Sed hoc non placet, quia legatarius habet electionem: vt §. eod. l. ij. respon. Tertij dicunt, vtrobique creditorem habere electionem, sed ibi, ex pacto: & ideo per pactum determinatur remissio: sed hic, per legem habet legatarius electionē, & ideò per leg. determinatur remissio, vt nil valeat. Vel quartò, ibi pactum: hic repudiatio. Vnde hoc non valet de futuris: ut suprà, de legatis. j. l. si ita scriptum. §. ij. sed pactum, sic: ut §. de pact. l. & hęredi. §. fi. Est ratio, quia pactum duorum consensu, repudiatio vnius vallatur arbitrio: vt no. §. de pact. l. j. Vere autem hoc legatum generis de futuro, pendet: quia est simile legato optionis: ut §. eo. l. ij. §. ii. sed illud est conditionale, si eligat, vt infra, qui, & à quibus. l. si optio & §. eo. l. optio. & sup. eo. l. si Pamphilo. in fi. ergo & illud. Plana est ergo glos. eundem eligi posse, scilicet, vt pro quocunque eligē di facultas videatur concessa expressim aut tacite. Item cōtra, J. de adimen. legat. l. qui hominem. & l. seq. Solu. ibi, ademptio per testatorem, quę valuit: hic repudiauit legatarius, cùm non petiit. & facit J. de reg. iur. qui potest. §. quod quis. Accursius.

ILlud. ‡ CASVS. Pone, quòd ego legaui Titio Strichum, aut Pamphilum, vtrum ipse elegerit: & posteà decessit: & ita cessit dies legatorum, Posteà decessit Titius ante quàm eligeret: nunquid transmittit ad hęredes suos dictam electionem? Et dicitur q̄ sic. Viuia.

l ¶ Decedente. ‡ post mortem testatoris. Accur.

m ¶ Eo. ‡ scilicet legatario.

n ¶ Ad hęredem. ‡ scilicet legatarij.

o ¶ Placuit. ‡ hodie forsan a compositoribus est hoc additum. Nā olim secus, vt insti. eo. §. optionis. vel illud, quando ex omni familia legatur optio: hic ex certis duobus. Acc.

CASVS. APud. ‡ Ego habens vestes triclinarias, id est, quibus vtebar in triclinio, id est in loco, vbi comedebam (quod ideò vocabatur triclinium, quia bene erat scopis mundatū, & ibi tres lecti strati (& habens multa alia genera vestiū ita dixi in testamento meo: Titius vestimēta, quæ volet, triclinaria sumito, sibique habeto: & decessi. Posteà dixit Titius hęredi meo, quæ vestimēta triclinaria volebat: & postea ante quam acciperet electa, dixit, quod volebat alia vestimenta triclinaria. Nūquid potest uoluntatem mutare? Et dicitur, q̄ nō. Ratio est plana in litera. Viuia.

p ¶ Vestimēta. ‡ duo forte paria, vel tria: vel sic dixit, cùm plura haberet testator.

q ¶ Triclinaria. ‡ id est quibus vtebatur in camera, aliàs aliqua parte domus, quæ triclinium diceretur: quia in ea tres lecti sternuntur. sic ponitur §. commoda. §. vt certo. §. si de me. Accur.

r ¶ Dixisset. ‡ scilicet congruo tempore, id est post aditam hęreditatem, & omnibus suis vestimentis exhibitis: ut sup. eod. optione & l. scyphi. & l. homine.

s ¶ Nō posse. ‡ nisi esset minor xxv. ann. vt sup. de mino. & si fine. in prin. val, nisi quando optio non tenet: vt sup. eo. tit. l. ij. notatum est.

t ¶ Consumpsit. ‡ vt & sup. de procur. si is qui. sed videtur, quòd possit voluntatem mutare: vt J. de verb. oblig. l. si quis stipu. in prin. & l. eū qui. §. j. Sol. vt no sup. de leg. ij. Ratu liberum. §. fi. & l. huiusmodi. §. Stichum. & l. v. in prin.

FIlium. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredes filium suum Seium, & vxorem suam Sempronianm, & filiam suam Caiam exhæredauit, & ęi legauit centum cum nupserit, & posteà ita dixit. Insuper arbitratu Sempronię prædictæ matris dictæ meæ filiæ volo eligi ab ipsa Sempronia decem mancipia statim post aditam hęreditatē meā, quæ mancipia volo dari dictæ meæ filiæ, cùm nupserit: & si ante quā nupserit dicta mea filia, aliquod ex dictis mancipiis decesserit, tūc in locum eius arbitratu dictæ Sempronię matris eius dari volo, dū ad dictam meam filiam peruenīat plenus numerus dictorū decem seruorum: & si dicta Sempronia non elegerit dictos seruos, tunc ipsa mea filia eligat sibi decem mancipia, quę volet: & posteà decessit dictus Titius testator. Ac dictus filius, & vxor ab eo instituti adiuerunt hęreditatem: & dicta vxor Sempronia, quæ erat mater filiæ testatoris, elegit decem seruos hęreditarios pro dicta sua filia. Posteà ante quàm dicta filia nuberet, nata sunt aliqua ex dictis decem mancipiis. Quęritur nūquid pertineant ad dictam filiam vltra numerum dictorum decem mancipiorum? Et respon. q̄ non: quia legatorum mancipiorum prædictorum decem transtulit testator in tempus nuptiarum filię exhæredatę: imò pertinebunt ad dictam Sempronianm testatoris vxorem, & ad dictum Seium filiū eiusdem testatoris, qui ab eo fuerunt hęredes instituti, non autem ad solam Sempronianm. Viuia.

v ¶ Insuper. ‡ sub. legauerit. Accur.

x ¶ Confestim. ‡ hoc facit pro filia, licet non multùm.

y ¶ Volo. ‡ ego testator. & sic trāsit de tertia ad primā p̄sonā. Acc.

z ¶ Aguata. ‡ aliàs agnata, id est nata: & aliàs assignata, scilicet per Infortiatum.

L electionem

† lib. 15. ad legem Iuliam & Papiam.

† lib. 17. ad leg. Iul. & Papiam.

† lib. 13. Quæstion.

† lib. 3. Sententia.

† lib. 1. Posterior. a Laboleno epitomatorū.

† Quoniā. Duar.

† lib. 22. Digestor.

† In P. F. & ei legatum dedit, cùm in familia nuberet, cētum & cū in familia nupserit, his verbis &c.

† Triclinaria vestimēta dicuntur quæ & recidipna, vestes, scilicet cenatoriæ, & quibus intriclinii vtimur.

† lib. 1. Iuuolen. libro. 1. ex Cassio.

† lib. ij. epistolarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

electionem matris. Accursius.
a ¶ Supra numerum.] aliàs datum, id est, expressum. Accur.
b ¶ Ad filiam.] aliàs fine, non. & tũc dic, quia tantùm, vt ministra, fuit electa mater. Aliàs est, nõ, & bene colligitur, cùm dicit ℣. Respõ. iur. l. cùm tempus.
c ¶ Fructus.] partus enim, de quo prædixit, non est in fructu, vt supra, de vsu. l. in pecudum.
d ¶ Proponi.] alias nõ ad matrem: & tunc est ratio, quæ est, suprà, quia ante omnem moram percepti sunt: ad quod est ℣. ad Treb. mulier. §. fi hæres. aliàs fine non eo, d. pertinet ad filiam: & tunc dic matrem electam, vt ministram. ad quod ſ. de lega. ii. fi quis Titio. & facit ad prædicta ſ. de lega ii. l. fi ita relictum. §. Pegasius. & supra, de annu. leg. l. cum qui. & de lega. i. l. apud Iulianũ. in princ. & §. i. & l. cum res. & l. quæsitum. §. fi. & inf. ad Treb. mulier. §. fi hæres. & inf. tit. iii. l. iii. in prin. & sup. de lega. iii. l. si vxorem. §. sororem.

† li. 17. Digestor.

MAritus. CASVS. Ego habens x. lãces, id est, scutellas argenteas, feci testamentum, & instituo mihi hæredem Titium: & posteà feci codicillos, in quibus reliqui vxori meæ duo mea prædia, & quatuor lances, quas ipsa elegerit. Postea ante, quam morerer, multas alias lances acquisiui, & postea decessi. venit nunc vxor, & vult eligere quatuor lances ex omnibus, quas habebam tempore mortis meæ: & hęres non vult ei dare electionem, nisi de his, quas habebam tempore testamenti. Certè mulieris desiderium est præferendum. Viuia.
e ¶ Mortis tempore.] licet tempore testamenti condendi non fuerunt. Sed videtur contra, ſ. de leg. iii. nomen. §. j. Solu. vt ibi.

† lib. 10. ad Sabin.

† lib. 6. ad Sabin.

puellam supra numerum [a] decem mãcipiorum pertineant? Respondi, cùm mancipiorum legatum in tempus nuptiarum testator transtulerit, id, quod medio tempore ancillæ enixæ sunt, ad filiam [b] non pertinere. Item quęsitum est, ante nuptias eorundem mancipiorum fructus, [c] & vsus an ad Sempronium matrem pertineãt? Respondi, nihil proponi, [d] cur ad matrẽ pro solido pertineant.

¶ Idem.† LEX XXII.

MAritus vxori suę codicillis per fideicommissum dedit prædia. Item lãces, quas eligeret, quatuor. Quæsitum est, an ex iis lancibus, quæ mortis [e] tempore sint, eligere possit? Respõdi posse.

De tritico, vino, & oleo legato.

TITVLVS VI.

¶ Vlpianus.† LEX I.

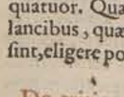

VIno legato, acetum quoque continetur, quod paterfamiliàs vini numero † habuit.

¶ *Generi per speciem derogatur. Bar.*

¶ Pomponius.† LEX II.

CVm alii penum, [g] alij vinum legatum esset, excepto uino omne penum ad alium legatarium [h] pertinebit. ¶ Si centum amphoræ, [i] quas velles, tibi legatæ sint, ex testamento agendo consequi potes, vt degustare [k] tibi liceat: aut quanti [l] interfuerit licere tibi degustare, ad exhibendum agere potes.

† Vide ibi sol. glo. quã ibi approbat Bar.

† lib. 10. ad Sabin.

vt dolia, nõ debẽtur ei, siue sint depressa in cella vinaria, siue nõ: partia autẽ, vt amphoræ, & cuppæ, & cuppulę. bene debẽtur: nisi erãt affixę in agro vel in cella: Est ratio, quare debẽtur dicta parua vasa: q̃ a credibile est mentẽ meã eam fuisse, vt voluerim accessionẽ vini esse dicta parua vasa nõ quidẋ ea ratione, q̃ vasa sint pars vini, quia non sunt. Quædam tamen parua vasa non debentur legatario, puta, vtres, & cullei: quia in his portatur vinum, & non conseruatur sicut in superioribus: & hoc dicit cum l. seq. Viuia.
g ¶ Cũ alii penum.] quid sit penũ, habes ℣. de penu leg. l. iii. & no. q̃ hac l. ponitur penũ, in neutro genere. sed inf. de pe. le. in fęmineo sed quidam habẽt hic, penus: vt inf. omnẽ penum. Itẽ no. q̃ dicit, vinũ, ſ. simpliciter: secùs, si dixisset, q̃ esset Romæ, vt inf. de penu leg. nam quod §. fi.
h ¶ Legatariũ.] quoniam de toto pars est eximenda. R. vt inf. de reg. iur. l. in toto. & inf. de manumiſ. testa. l. si peculiũ. in prin. & §. de lega. iii. l. seruis vrbanis. §. fi. & l. hęres §. j. & inf. de aur. & argen. leg. l. i. & inf. de pe. leg. l. seruo. & ſ. titu. i. l. si tibi. in prin. & l. cũ optio. Itẽ facit ſ. de peri. & commo. rei ven. l. si vina.
i ¶ Si centũ amphorę.] ſub. vini: q̃d patet propter degustationẽ.
k ¶ Degustare.] vt possis approbare, vel improbare. Nã ad hoc fit degustatio: vt ſ. de peri & cõmo. rei ven. l. i. in prin. & l. si quis vina. §. i. & l. si vina.
l ¶ Quanti.] i. quantum interest mea. Nam in actione ad exhibendũ, ad interesse fit condemnatio, & oportet interesse vtroq; tempore, vel saltẽ, tempore sentẽtię, vt ſ. ad exhib. l. tigni. §. fi. & facit ℣. ti. i. l. si tibi. §. fi. & ſ. ad exhib. l. iii. §. ii. Accur.

† lib. 13. ad Sabin.

† Aliàs, scyphorũ causa forte &c. aliàs, scyphorũ ansa forte &c.

† Aliàs, accessioni uino esse &c. Dua.

† lib. 4. ad Sabin.

m ¶ I cui.] Nullum, aut quo pro vino vteretur.

SI cui vinum sit legatum centum amphorarum, cùm nullum [m] vinum reliquisset, vinum hæredem empturum & præstaturum, non acetum, quod vini numero fuit. [n]

¶ *Vino legato non cedunt uasa magna, nec parua, in quibus vinum portatur de loco ad locum: sed uasa parua in quibus uinum conseruatur, & cum uino uenduntur, cedunt. Bar.*

¶ Si vinum legatũ sit, videamus an cum vasis debeatur. Et Celsus, inquit, vino legato, etiam si non sit legatum cum vasis, vasa quoq; legata [o] videri: non quia pars vini vasa sint, quemadmodum emblemata argẽti, scyphorum [p] † fortè, vel speculi: sed quia credibile est mentem testantis eam esse, vt voluerit [q] accessionẽ † vini esse amphoras: & sic, inquit, loquimur, habere nos amphoras mille, ad mensuram vini referẽtes. In doliis nõ puto verum, ut uino legato dolia debeantur, [r] maximè, si depressa in cella vinaria fuerint, aut ea sint quæ per magnitudinem difficilè moueantur. In cuppis [s] autem siue cuppulis puto admittendum esse & eas deberi: nisi pari modo immobiles in agro, velut instrumentum agri, erant. Vino legato, vtres [t] non debebuntur. Ne culleos quidem deberi dico.

¶ *Quantitate legata simpliciter, electio est heredis, quale soluat: nec consuetudo testatoris inspicitur. Bartol.*

¶ Paulus.† LEX IIII.

CVm certum pondus olei nõ adiecta qualitate, legatur, nõ solet quæri cuius generis oleo vti solitus [u] fuerit testator, aut cuius

n ¶ Numero fuit.] scilicet in bonis uendentis uinum: nõ enim hic ea, quę ſ. l. i. potest capi coniectura: & facit ſ. de leg. iii. l. nuper. & inf. eo. l. si quis vinum. §. item acetum.
o ¶ Legata.] si sunt parua, velut amphoras, & cados, quæ cũ uino vendi consueuerunt: unde ex regionis consuetudine hoc potius præsumitur: ut inf. eo. l. uinum. §. fin
p ¶ Scyphorũ.] hæc enim sunt pars scyphorũ, si sunt adiuncta, vel infixa: ut ſ. ad exhiben. tigni. §. i. Vel dic e contra, nõ sunt pars, quãdo adhuc non sunt adiecta: ut inf. de aur. & arg. leg. l. argumẽto. §. pen.
q ¶ Voluerit.] tã ex regionis cõsuetudine, quàm ex uasorũ vilitate, & q̃a ad vsum perpetuũ nõ parant: ut inf. e. l. uino. & l. uinũ. §. fi. R.
r ¶ Debeant.] ergo ſ. de interpretiõe, multũ facit uasorũ vilitas. R.
s ¶ In cuppis.] gña vasorũ doliis viliora: ut ex p̃dictis hic apparet. A.
t ¶ Vtres.] vasa de corio capręũ pilo, quib. vtunt Tuscani: sed cullei fortè sine pilo: ut ſ. de pig. act. l. fi. §. fi. Est ratio: q̃a in his nõ seruatur vinũ, sed de loco ad locũ portat, ut inf. ti. i. l. quæsitũ. i. fi. & facit ad l. ſ de leg. iii. l. hæres. §. cui. & ℣. de penu leg. l. iii. in fi. & l. 4. in prin
u ¶ Cum certum.] CASVS. Legauit tibi c. cados olei, & non adiecta qualitatem olei, & decessit: certè potest hæres meus tibi soluere ol. um cuiuscunque generis sit: dum tamen non vilissimi generis. Nec inquiretur in hoc casu cuius generis oleo ego eram solitus vti, aut cuius generis oleũ habeant in vsu homines regionis meę. Viuia.
v ¶ Solitus.] in dubiis nõ semper statur defuncti cõsuetudini: vt ℣. de

de ali. leg. l. à filio. §. Sed regulariter contrà, vt ſ. de leg. iii. l. nũmis. & ſ. tit j. l. i. j. in fi. & ſ. de testa. hęredes. §. sed & si notã. in fi. §. & ℣. de ali. & ci. leg. cùm alimenta. & ſ. de leg. j. fi seruus plurium. quę sunt cõtra Sol. defunctus hic dicitur dedisse expressè electionẽ hęredi: sed hoc est diuinare. Vel, secundum Ro. hic speciale. Sed quare aliud, quàm in nummis, vt d. l. nummis? Respõ. hic. l. consuetudo defuncti, & regionis, & alia quædam in nummis consideranturur, vt d. l. nummis. quoniam eorum dubietas quanto in pluribus confistit, ſ. materia, pondere, forma, & vsu: & quantò in singulis vniuersiſque legatis variatur vtilitas, tantò eorum inquiri magis, quàm in oleo, interest consuetudo patrisfamilias defuncti. vel dic, vsus loquendi, non vtendi: vt ibi nota. licet sit arg. contrà, ℣. eod. l. ex vsu. Accursius.

† li. 13. Digestor.

ADDITIO. Dic, secundùm Barto. hic, q̃ ibi erat incertum genus rei legatæ, & etiam qualitas: hic verò qualitas tantùm. sed de hoc vide latius Barto. hic.
a ¶ Liberum.] scilicet arbitrium, dummodo medio cre: vt suprà, de leg. j. l. legato. & de ędil. edic. l. si quid. Sed arg. contra sup. mand. l. fideiussorem. & sup. de lega iii. l. nummis. sed dic, vt not. in d. l. legato. Item, quòd dicit hęredem eligere, [i] est contrà, institu. de lega. §. fi generaliter. & ſ. titu. j. l. ii. §. j. Sol. hic testator expresse voluit, sed ibi, noluit. Vel dic, q̃ testator reliquit in bonis suis oleum: vade est idẽ, quod esset, vbi de certis reliquisset in certum, vt ſ. de leg. j. l. si quis à filio. §. pe. aliàs legatarij esset electio: & facit suprà, de contrahen. empt. l. comprehensum. Accur.

† lib. 5. Epistolar.

† Du. cui vinum.

† lib. 3. ex posterioribus Labeo.

† Quid si legatarius ante aditã hęreditatẽ occupasset legatũ vide de materia optionis p gl. & do. in ſ. j. C. quo. leg.

CVm certus. CASVS. Legaui tibi cẽtum amphoras vini, quod in fundo meo Sempronianо nascetur, & decessit: & postea venerunt vindemiæ, & nõ recollegit hæres meus de dicto fundo nisi l. amphoras. Certe non dabit tibi nisi dictas l. amphoras. Nam verba sup. posita, Quod natum erit &c. obtinent vim taxationis: ut ita demũ cẽ tum amphoras posit petere, si in dicto fundo nascentur. Viuia.
b ¶ Natum esset.] tunc, vel eo anno, quo decessit testator.
c ¶ Non amplius.] scilicet, quam natum esset.
d ¶ Taxationis.] id est, determinationis: vt ita demum petat tantum, si tantum natum erit: ut ſ. de contrahen. empt. ſi debitor. §. verisimile. secus, si dictum esset, decem pondo ex illo fundo: tunc enim expectatur: ut inf. de uerb. obli. inter stipulantem. §. sacram. Azo. Item secus, cùm in singulis annis ad alimẽta, vel simpliciter singulis annis aliquid relinquitur ex illo fundo: ut inf. eo. ex eo. & inf. de alimẽ. leg. l. Lucius. & inf. quando di. leg. ce. l. Firmio. in prin. & ſ. de an. leg. al. legatum. §. j. & facit ad l. ſ. de leg. ii. l. antepen. §. ciuibus. & ſ. de iudi. fi hdeicommissum. §. quid tamen.
e ¶ Natum erit.] scilicet in eo fundo. R.

CVm vinum.] CASVS. Legaui vinum meum Titio: certè non solum vinum, quod est in doliis, sed etiam illud, quod est in amphoris, & cadis, debet dari Titio, quãuis non fecerim dictorum vasorum mentionem, cùm legaui. Sed quid, si legaui ei vinum cùm vasis & cadis: certè nõ solum illud debetur ei, quod est in vasis & cadis, sed etiã illud, quod est in doliis: sicuti, si legassem ei seruos meos omnes, cum peculio cuiusque eorum: videor ei legasse etiam illos, qui nõ habent peculium. Viuia.
f ¶ Quod in amphoris.] nunc respondet,

generis oleum istius regionis homines in vsu habeant: & ideò liberum [a] est hæredi, cuius velit generis oleum legatario soluere.

¶ *Tantũ est dicere, quod natũ esset, quãtũ dicere, quod natum erit. Bart.*

¶ Iulianus.† LEX V.

CVm certus numerus amphorarum vini legatus esset ex eo, quod in fundo Sempronianо natum esset, & minùs natum esset, [b] non ampliùs [c] deberi placuit & quasi taxationis [d] vicẽ obtinere hæc verba, Quod natum erit. [e]

¶ *Si testator legat uinũ simpliciter, ualet legatũ etiã absque mẽtione uasorum.*

¶ Proculus.† LEX VI.

CVm vinum † hæres dare damnatus est, quod in amphoris, [f] & cadis diffusum est, dari debet, etiam si vasorũ mentio facta non est. Item quãuis cum vasis, & cadis legatũ est: tamẽ id quoque, quod in doliis [g] est, legatum esse videtur: sicuti, si seruos omnes cũ peculio cuiusque eorum legasset, etiam eos, quibus peculij nihil esset, legasse videretur. [h]

¶ *Verbũ indefinitũ referẽ ad omnia. h. d.*

¶ Diabolenus.† LEX VII.

QVidam hęredem damnauerat dare vxori suæ vinum, oleum, frumentum, acetũ, mella, salsamenta. [i] Trebatius aiebat ex singulis rebus nõ ampliùs deberi, quàm quantum hęres mulieri dare voluisset: quoniã nõ adiectum esset, quantum ex quacunque re daretur. Ofilius, Cascellius, Tubero, omne, quantum paterfamiliàs

g ¶ Quod in doliis.] quæ dolia non dicuntur vasa, cùm sint magna ut vasa, parua: vt ſ. eo. ſi cui. §. j.
h ¶ Videretur.] talis enim adiectio nihil, nisi augmentũ, significare põt Ro. sic ſ. de leg j. l. ſi cui. in prin. & l. ſi ancilla. & ℣. de aur. & argen. leg. ſi quis. & ℣. eo. l. vinũ. in prin. Itẽ cõtra ſ. de leg. iii. l. hęres. §. pe. sed non est coniũ. Itẽ facit ℣. eo. l. vinum.

† Du. pendeant.

† lib. 6. Epistolar.

† Du. passus.

† lib. 23. ad Sabin.

Salsa de quo fieri potest.

† Facit ista l. & est opt. arg. p̃ dominis Cretensibus ad hoc q̃ mal nesia sit vinũ, de quo per doc. in l. ſi cui. §. vinũ. ſ. eo. tit.

† Fortè Carœnum, de quo Pallad. de re rusti. lib. xi. ti. 18. Nã camũ nusquã reperio. tu si mauis, Alcia. segtor lib. pręter. j. in dictione Camũ. cæterũ de ęytho Diosc. ex trad. Hermo. ca. 311. & Hermo. in corolla. c. 311. & ca. 836. De hydromeli Pallad. lib. 8. tit. 7. De cœnomeli, Bartolinus Pius anno. post. c. 4. & Pallad. lib. 11. ti. 17. De vino acinatico, hermo. in corolla, c. 719. de cidonio uino Nebri. i. lexi. suo iuriciui. in dictione cidonium.

¶ In hunc locũ uide quæ de uariis uinorũ generibus copiosè tradit Plini. natur. histor. lib. 14. c. 6. 7. 8. & sequen.

Vidimus. CASVS. Titius legauit vxori suæ oleũ, & vinum, & frumentũ, & acetum, & mella, & salsamenta: & decessit. Modò quæritur, quantũ debeat habere mulier de quolibet prædictorum? Et respoo. q̃ tantum legatũ ei videtur, quãtum dictus Titius ei reliquit in hæreditate sua de omnibus prædictis, reprobata sententia Trebatii, qui dixit ex singulis non amplius vxori deberi, quàm quantum hæres vellet dare mulieri.

† lib. 6. Epistolar.

¶ Lucio Titio. § Seius ita dixit in testamento suo, Lucio Titio tritici modios c. qui modii singuli pondo c. ponderant, hęres dato: & decessit. Modò quæritur, an aliquod triticũ debeatur L. Titio? Et dicitur, q̃ nõ: quia in rerum natura non est aliquod triticũ, quod tantum penderet, vt dixit Seius testator. Viuia.
i ¶ Salsamenta.] i. materias vnde cõsueuerunt facere salsamẽta, quæ sunt saluia, serpillum, piper, alia, sal, petrosillũ: ex his fit salsa, nisi sit sententia salsa.
k ¶ Verum est.] quia verbum generale vniuersaliter est intelligendum: sic ℣. de aur. & argen. leg. a. l. fin. §. vxori. & ſ. de leg. ii. ſi ita legatum. in princ. & C. quæres pig. obli. posſ. l. fi & ſ. de ser. vr. præ. ſi seruus. Item aliud in stipula. quam hic in legato, vt ℣. de verbo. obliga.

† lib. 23. ad Sabin.

Salsa de quo fieri potest.

† Facit ista l. & est opt. arg. p̃ dominis Cretensibus ad hoc q̃ mal nesia sit vinũ, de quo per doc. in l. ſi cui. §. vinũ. ſ. eo. tit.

† Fortè Carœnum, de quo Pallad. de re rusti. lib. xi. ti. 18. Nã camũ nusquã reperio. tu si mauis, Alcia. segtor lib. pręter. j. in dictione Camũ. cæterũ de ęytho Diosc. ex trad. Hermo. ca. 311. & Hermo. in corolla. c. 311. & ca. 836. De hydromeli Pallad. lib. 8. tit. 7. De cœnomeli, Bartolinus Pius anno. post. c. 4. & Pallad. lib. 11. ti. 17. De vino acinatico, hermo. in corolla, c. 719. de cidonio uino Nebri. i. lexi. suo iuriciui. in dictione cidonium.

¶ In hunc locũ uide quæ de uariis uinorũ generibus copiosè tradit Plini. natur. histor. lib. 14. c. 6. 7. 8. & sequen.

† lib. 4. ad Sabin.

† Vide ibi sol. glo. quã ibi approbat Bar.

† lib. 10. ad Sabin.

† lib. 6. ad Sabin.

† lib. 17. Digestor.

† lib. 5. Epistolar.

† Du. cui vinum.

† lib. 3. ex posterioribus Labeo.

† Quid si legatarius ante aditã hęreditatẽ occupasset legatũ vide de materia optionis p gl. & do. in ſ. j. C. quo. leg.

† lib. 13. Digestor.

† lib. 23. ad Sabin.

† Aliàs, scyphorũ causa forte &c. aliàs, scyphorũ ansa forte &c.

† Aliàs, accessioni uino esse &c. Dua.

† lib. 4. ad Sabin.

† Du. pendeant.

† lib. 6. Epistolar.

† Du. passus.

† lib. 23. ad Sabin.

Salsa de quo fieri potest.

† Facit ista l. & est opt. arg. p̃ dominis Cretensibus ad hoc q̃ mal nesia sit vinũ, de quo per doc. in l. ſi cui. §. vinũ. ſ. eo. tit.

† Fortè Carœnum, de quo Pallad. de re rusti. lib. xi. ti. 18. Nã camũ nusquã reperio. tu si mauis, Alcia. segtor lib. pręter. j. in dictione Camũ. cæterũ de ęytho Diosc. ex trad. Hermo. ca. 311. & Hermo. in corolla. c. 311. & ca. 836. De hydromeli Pallad. lib. 8. tit. 7. De cœnomeli, Bartolinus Pius anno. post. c. 4. & Pallad. lib. 11. ti. 17. De vino acinatico, hermo. in corolla, c. 719. de cidonio uino Nebri. i. lexi. suo iuriciui. in dictione cidonium.

¶ In hunc locũ uide quæ de uariis uinorũ generibus copiosè tradit Plini. natur. histor. lib. 14. c. 6. 7. 8. & sequen.

¶ DE TRITICO, VINO, ET OLEO LEGATO.

VIno legato.] CASVS. Legaui Titio vinum meum, quæritur, vtrum in legato contineatur acetum? Et dicitur, quòd sic, illud scilicet, quo utebatur pro uino. Viuianus.
f ¶ Numero habuit.] sumpta uoluntatis cõiectura ex ipsius defuncti uiuentis consuetudine, ut inf. eo. l. ſi quis uinum. §. item acetũ. & ℣. tit. i. l. ii. §. fi. & arg. ſ. de leg. iii. l. nomẽ. §. i. & l. nuper. & l. seruis vrbanis. & l. quęsitum. in prin. & §. pe. & l. uxori. in prin. Sed contra inf. eo. titu. ſi cui. in prin. Sol. ut ibi.

CVm alii penum.] CASVS. Legaui Titio uinum, & Seio legaui penum, id est ea, quæ sunt eius, & potus: certè Titius habebit totum uinum, & Seius omnem aliam penum. Item, quid si legaui Titio c. amphoras uini quas uellet: certe potest agere contra hæredem meum actione ex testamento, ut hæres faciat ei copiam degustandi: & si non faciat ei hęres copiam degustandi, potest petere interesse suũ Titius actione, ad exhibendũ. Sed quid codẽ casu si ego non reliqui in hæreditate meą uinum? certe hęres meus debet emere c. amphoras uini, & prestare ei: non autem debet emere acetũ, quod uenditor habebat numero uini. Itẽ, nunquid hæres meus tenetur dicto Titio dare uasa, in quibus erat uinũ meum, posito, q̃ reliqui in hæreditate mea uinũ? & distinguitur inter magna uasa & parua. nã magna,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Defrutum.⁊ forsan ideò sic dictum, q̃ de vsu sit sublatum: vt quã diu potsit seruetur: & est potio: vt inf. l. fi. §. j. Accur.
b ¶ Acinaticum.⁊ id est, ad vsum comparatum, & profertur penultima correpta.
c ¶ Cidonium.⁊ quod fit ex pomis cotoneis.
d ¶ Non continebunt.⁊ aliàs, non: & alias sine, non. & vtrunque potest legi secundum consuetudinem testantis: vt inf. §. proxi. & facit inf. l. fi. §. fi cui.
e ¶ Hęc omnia.⁊ quę diximus vini numero non contineri.
f ¶ Habebuntur.⁊ sub. vini appellatione continentur.
g ¶ Totum vinum.⁊ scilicet, nedum pars.
h ¶ Quod vini numero.] id est, vsu simili: id est cuius vtuentis vsus voluntatem deficientis, alias dubiam, declarat, vt dixi ſ. eod. l. i. & de supel. lega. l. Labeo.
i ¶ Demonstratum est.⁊ Nota inspici tempus testamenti: sic inf. de li. leg. Aurelius. §. testamẽto. & §. Titius. & inf. de auro, & argento, leg. l. fi ita. & ſ. de leg. iii. vxorem. §. testamento. Sed cõtra, ſ. titu. j. l. fi. sed dic, vt dixi ſ. de le. iij. l. vxori. §. j. Acc.
K ¶ Aduersetur.⁊ quã certe aduersari credo: nisi aliud liqueat, secundum quosdam. Accur.
l ¶ Vini numero habuit.⁊ scilicet de illo vino paterno.
m ¶ Serui habuerũt.⁊ scilicet vsum vini, etiãsi est acetum; & ita non testatoris, sed seruorũ vsus inspicitur: sed in superiori, testatoris non patris. Acc.
n ¶ Diuersẽ.⁊ hoc dicunt. Respõdetur subaudi q̃, i. quia &c.
o ¶ Testatoris.⁊ i, cępit vti pro uino, quo pater pro aceto vtebatur, vel econtra, & desit esse in vsu patris: quod secus in peculio, vt subiicit. Accur.
p ¶ Item si vinum.⁊ hic §. cum l. seq. coniungitur.
q ¶ EX vsu.⁊ Aestimabitur, quod aliàs sæpe contingit, ut inf. de pecu. leg. l. dominus Sticho. §. testamento, & inf. de supel. leg. l. legata. §. fi. Accur.
r ¶ NAm aliter.⁊ Quis finis. sic inf. de uerb. obli, eũ qui calẽdis, vbi de primis calẽdis intelligitur, ne alias nõ inueniat. finis. Acc.
EX eo uino.⁊ CASVS Ita dixi in testamento meo, ex eo uino, quod in fundo Titiano nascetur, hęres meus amphoras x. dato Titio singulis annis, & postea decessi: & postea in sequenti anno fuerunt in dicto fundo xx. amphorę uini, & in alio sequenti non fuit aliquid: certe debet hęres dare Titio x. amphoras uini eiusdem in isto secundo anno de eo, quod natum fuit in primo anno: & hoc, nisi uoluntas mea huic sententiæ aduersetur. Viuia.
s ¶ Quotannis.⁊ sub. id est, Et sic quod sequitur, est expositio præcedentis. Alii habent, id est, in textu, Itẽ not. in singulos annos: alias secus, ut no ſ. eo. cũm certus.
t ¶ Existimat.⁊ facit inf. de ali. leg Lucius. & ſ. de an. le. l. legatum. §. j. & ſ. locati. l. fi uno. & C. locati. l. licet.
VIno.⁊ CASVS. Legaui Titio vinum meum: certe ea uasa debent dari legatario, quæ ita diffusa sunt, vt non seruẽtur ad perpetuum usum: sicut sunt amphoræ, & cadi. Viuianus.

mens sit, cõtinebitur. Defrutum[a] non cõtinebitur, quod potiùs cõdituræ[†] loco sit. Acinaticũ[b] planè vino non continebitur. Cidonium,[c] & siqua alia sunt, quę nõ ex vinea fiunt, vini appellatione non continebuntur.[d] Item, acetũ vini appellatione non continebitur. Hæc omnia[e] ita demum vini nomine non continebuntur, si modò vini numero à testatore nõ sunt habita. Alioquin Sabinus scribit, omnia vini appellatione contineri, quæ vini numero paterfamiliàs habuit. Igitur & acetũ, q̃d vini nomine paterfamiliàs habuit & Zythum, & camũ,[†] & cætera quæ pro hominũ affectione, atq; vsu vini numero habebuntur.[f] Quòd si totum vinum,[g] quod paterfamiliàs habuit, coacuerit, non extinguitur legatum. ¶ Si acetũ quis legauerit, non continebitur legato acetum, quod vini numero[h] testator habuit. Embãma autem continebitur: quia aceti numero fuit. ¶ Item, si quis vinum, quod habuit, legauit, deinde hoc coacuit, licet posteà in aceti locũ translatum sit à patrefamiliàs, vino legato continebitur: quia id, quod testamenti facti tẽpore vinum fuit, demostratum est.[i] Et est hoc verũ, nisi voluntas aduersetur.[k] ¶ Vino autem paterno legato, id demum legatũ videtur, quod testator vini numero habuit,[l] nõ quod pater. ¶ Itẽ, si peculiare vinum legatũ sit, id cõtinebitur, quod serui habuerunt.[m] Cur tam diuersę?[n] Quòd paternũ vinum iam cœpit in vsu ipsius testatoris[o] esse: at peculiare in vsu seruorum remansit. ¶ Item, si vinum[p] vetus sit legatum.

† Du. loco fuit. Acinaticum planè uino cõtinebitur, Sic etiam legit Ambr. Calep. ĩ dictione Acini.

† Alias, cum mi, & sup.

¶ Perpetuum.⁊ sed quò magis cũ ipso vino vendantur. R. vt inf. l. proxi. §. illud.
x ¶ Et cadi.⁊ hęc enim cedunt: vt ſ. eo. ſi cui. §. j.
VInum cum vasis.⁊ CASVS. Ego legaui Titio vinũ cum vasis: nunquid debebitur vinum, quod est in amphoris, & cadis, & etiam illud, quod est in doliis? Trebatius putat, non debeari Titio: & dicebat sensum mei testatoris, qui ita legaui, alium esse, & sensum verborum meorum esse alium. vnde dicebat, q̃ licet ego testator senserim de vino, verba tamen mea non possunt hoc portare, vt debeatur vinum quod est in doliis: quia dicebat, q̃ dolia non continebantur appellatione vasorum vinariorum: sed dictus Trebatius in omnibus malé dixit: quia appellatione vasorum bene cõtinentur dolia, vt & infra de verb. signific. vinaria. sed & si non continerentur, tamen non esset cõcedendum Trebatio dicenti non esse legatum vinum, quod in doliis esset, id est q̃d in vasis non esset, i. in amphoris, & cadis: imo bene est, & videtur legatum. Perinde est enim, ac si legatum esset vinum, & vasa. Vnde, licet secundùm Trebatium non essent legata dolia, tamen totum vinum debetur, nedum quòd ipse mentitus fuit, dum dixit, quòd dolia non continẽtur in vasis vinariis, vt dictũ est. Item quid, si legaui dicto Titio vinum in vasis? Certe debentur Titio amphoræ, & cadi: non autem dolia: & est ratio plana in litera. Viuianus.
y ¶ Vinum cum vasis.⁊ quod est ac si, vinum, & vasa: ut ſ. de leg. j. Titiæ textores. §. nihil. & l. fi quis inquilinos. §. fi ita.
z ¶ Negat Trebatius.⁊ & male, ut inf. patet.
a ¶ Alium putat essa.⁊ id est, latiorem fortitan, cùm de omni vino cogitauerit. R.
b ¶ Verborum alium.⁊ scilicet strictiorem, vt de eo solo, quod est in vasis. & sic sensui verba desunt. R.
c ¶ Cæterum.⁊ pro sed: alias pro, certe: alias est, cæterorũ, scilicet verborum, quæ est falsa. Accur.
d ¶ Non esse.⁊ unde uino legato simpliciter vasa cedunt, nõ dolia, vt ſ. eo. ſi cui. §. j. vnde videbatur de vino in doliis posito non cõtineri, nec de doliis: & pro Trebatio, quo ad dolia: sed contra eum, quo ad uinũ in eis positum, est ſ. eo. l. cum vinum. §. item quamuis. Itẽ & pro eo, quo ad dolia inf. eo. proxi. in fin. Sed cõtra eum, quo ad dolia inf. de verb. sig. l. vinaria. Dicas ergo, cum expressit, In uasis, q̃ etiam dolia debeantur, vt d. l. vinaria. Item & pro hoc est, quod subiicit. Non esse: quasi dicat, quod non concedo. Accur.
e ¶ Ego.⁊ ideo, q̃ doliare vinum nõ cõtinetur legato, putat Trebatius, licet perperã. R. sed melius esset ſ litera, Ego, scilicet Proculus.
f ¶ In doliis.⁊ aliàs non esset: & tunc dic, non concederẽ, id est, nõ assentirem: & assume, non concederem dico vinum &c. alias deest, & est plana: & secundùm hoc dic, in vasis non esset, prout ipse accipiebat vasa: & facit inf. de aur. & argen. leg. l. fi quis.

† Hermogenianus. LEX X.
EX vsu testatoris legatũ æstimabitur,[q] id est, quot annorum vino pro vetere vtebatur. Quod si non appareat,
¶ Vlpianus. LEX XI.
VEtus accipietur, quod non est nouum: id est, anni prioris vinum appellatione veteris cõtinebitur.
¶ Paulus. LEX XII.
NAm aliter obseruantibus, quis finis,[r] aut quod initiũ veteris vini sumetur?
¶ Si legatum non potest solui ex fructibus fundi unius anni, supplebitur de fructibus alterius anni, hoc dicit.
¶ Vlpianus. LEX XIII.
EX eo uino quod in illo fundo nascetur, hæres meus amphoras x. quorannis[s] in annos singulos dato. Quo anno natũ non fuisset, ex superiore anno eius fundi eum numerum amphorarum hæredem daturum, Sabinus existimat:[t] quæ sentẽtia, si volũtas nõ aduersetur, mihi quoque placet.
¶ Pomponius. LEX XIIII.
VIno legato,[†] ea demum vasa sequuntur, quæ ita[†] diffusa sunt, vt nò ad perpetuũ[u] vsum reseruentur, veluti amphoræ, & cadi.[x]
¶ Proculus. LEX XV.
VInum cum vasis[y] legauit. Negat Trebatius,[z] quod in doliis sit, deberi: & sensũ testatoris alium putat esse,[a] verborum alium:[b] cęterùm[c] dolia in vasis vinariis non esse.[d] Ego,[e] & si dolia in vasis vinariis non sint, tamẽ non concederẽ Trebatio uinum, quod in doliis esset,[f] id est, quod in vasis non esset, nõ esse legatũ. Illud verũ esse puto, cui vinũ cum vasis legatum erit, ei amphoras, & cados, in quibus vina diffusa seruantur, legata[a] esse. Vinũ enim in amphoras, & cados hac mente diffundimus, vt in his sit, donec vsus causa probetur: & scilicet cũ his[b] amphoris, & cadis id vẽdimus. In dolia autem alia[†] mente coniicimus, scilicet, vt ex his posteà vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis væneat.

† lib. 2. iur. Epitomarum.
† li. 23. ad Sabin.
† lib. 4. al. 23. ad Sabin.
† li. 23. ad Sabin.
† lib. 6. ad Sabin. In hãc l. nõnihil Alcia. lib. diffpun. iiii. ca. xxi.
† Alias, in quæ ita diffusa sunt vina ut &c.
† lib. 2. Epistolar.
† Du. non essent.

† Alias, tali.
† lib. 3. ex Posterio. Labeon.

¶ Idem. LEX XVI.
QVi vinum Surrentinum[c] in vrnalibus[d] habebat diffusũ, is tibi vinũ legauerat ĩ amphoris.[e] Omne illud quoque vinum, quod in vrnalibus fuisset, legatum esse Labeo, & Trebatius & respõderũt.
¶ Adiecta indefinitè, uel generaliter, uel neutraliter posita referunt ad omnes res, ad quas possunt adaptari rationes adiuncti cuius significatio restringitur, Bart.
¶ Cui dulcia[f] legata essent, si nihil aliud testamento significetur, omnia hæc esse legata, mulsum,[g] passum,[h] defrutum, & similes potiones, item vuas,[†] ficus, palmas[i] caricas[k]. Quòd si ita esset legatum, Vinum amphorarium[l] & dulcia omnia[m], nihil inter dulcia, nisi quod potionis[n] fuisset, legatum putat Labeo ex collatione[o] vini amphorarij. Quod non improbo.

† In P. F. si eos.
† In P. F. amineum græcum, & dulcia omnia uide Alcia. lib. Dispunct. i. c. vlt.
† Non quidẽ de Bon. sed de Syriacis, de q̃ bus Plin. li. xiiii. c. v.

¶ DE FVNDO INSTVCTO, VEL INSTVMENTO LEGATO. ¶ Tractat hic titulus de instrumẽto fundi, & domus, & patrisfamilias, & horti, & taberne, & caupone, & balnei, & ville, & vineæ, & pictoris, & piscatoris, & lanionis, & pistoris, & medici.
SIue cum instrumento.⁊ CASVS Legaui Titio fundum Sejanum cum instrumento: nunquid potest Titius accipere ab hęrede meo fundum, & dimittere instrumentum, vel ecõtrario? Et dicitur, quòd sic: quia duo legata sunt. Idem est, si legaui ei fundum instructũ. Sed quid, si pott dictum legatum alienaui ego testator fundum, & non instrumentum: nunquid poterit dictus legatarius petere instrumentum? Et dicitur q̃ non. Vinianus.

a ¶ Legata.⁊ Quid de doliis? dic, vt ſ. proxi.
b ¶ Cum his amphoris.⁊ ideo, quia cum eisdem legatum pręsumitur apud nos Romanos. non ergo aliis pręsumptio meo habetur iudicio apud eos, qui cũ vasis non consueuerunt vina vẽdere, vt j. tit. j. cũ de lanionis. §. asinam. R. & facit ad hunc §. ſ. l. proxi. & l. fi cui. §. j.
p ¶ Intelligũtur.⁊ Sed in primo casu alterum est accessorium, in secũdo vtrunq; principale, vt j. eo. l. fi cui. & j. proxi. Sed & fundo simpliciter legato aliqua cedunt, vt j. eo. l. fi cui fundus.
q ¶ Alienato.] & sic reuocato legato.
r ¶ Non vendicabitur.⁊ facit j. de pecu. leg. l. j. & ij. & de penu leg. l. ij. & j. eo. l. quæsitum. §. fi fundus. Sed cõtrà, insti. de leg. §. ũgs ancillas. & j. tit. j. l. iij. & iiij. Solu. vt inf. l. fi cui.
ADDITIO. Intelligę istam glo. secundũ Bart. hic, quòd fundus fuit voluntarie alienatus, & sic est reuocatũ legatum fundi: ideò non potest stare legatũ instrumenti, cum dixit, Fundus cum instrumẽto: quia instrumentum est accessorium: secus, si dixit, fundum, & instrumentum, vel fundum instructum, vt in d. l. fi cui.
CVm pater.] CASVS Titia mater mea instituit me hæredem, & decessit. Posteà ego feci testamentum, & institui mihi heredes quatuor meos filios, scilicet vnum puta, Titium in vna vncia: & alium puta, Seium in duabus vnciis: & alium in sex: & aliũ in tribus: & posteà dicto Titio, & Seio dedi per præceptionem bona dictæ meæ matris, quæ fuerat eorum auia: & hoc vltra partes hæreditarias: & posteà decessi. Vnde dicta bona auię debent venire ad meos filios iure hæreditario, & pro partibus, quas eis dedi. Sed iudicio familiæ erciscun. debent dicti Titius, & Seius, qui fuerunt legatarii, quantum habere partes, quas habebant cohęredes eorum in bonis auiæ, pro modo personarum, & nõ secundùm partes hęreditarias eorum, scilicet Titij, & Seii. ¶ Dotes prędiorum.⁊ Legaui tibi prædium meum Titianum, & Seianum simpliciter. Nunquid dotes dictorum prædiorum debentur tibi? Et dicitur, quòd non. secus autem, si legassem tibi dicta prędia instructa: quia tunc bene debentur tibi dotes eorum. Viuianus.

† In P. F. de istructo uel instrumẽto legato.
† De instructo & instrumento. & quid in re differãt pulchre Auto. Aug. li. emend. i. c. 4.
† lib. 4. ad Sabin.
† Vindicabitur, in P. F.
† li. 7. Responso.
† Alcia. li. Præter. ij. locum hũc expãdectis Florent. re posuit.
† lib. 8. Responso.

† De fundo instructo, vel instrumento legato.
TITVLVS VII.

¶ Paulus LEX I.
SIue cum instrumento fundus legatus est siue instructus, duo legata intelligunẽ[p].
¶ Fundo cum instrumento legato, & alienato[q], instrumentum non[†] vendicabitur[r] ex sententia defuncti,
¶ Prelegatis partibus, in uirilem deducũtur, propter expresionem propriorum nominum. Bart.
¶ Papinianus. LEX II.
CVm pater pluribus filiis hæredibus scriptis,[s] duob. præceptionem bonorum auiæ,[t] præter partes[u] hæreditarias dedisset, pro partibus cohæredum,[x] viriles[y] habituros legatarios placuit.
¶ Legata proprietate, instrumentum non uidetur esse legatum. Bar.
¶ Dotes[z] prædiorum, quæ Græco vocabulo[†] appellantur, cùm non instructa legantur,[a] legatario non præstantur.[b]
¶ Talia sunt subiecta, qualia prædicata demonstrant: & econtrà. Bart.
¶ Idem. LEX III.
FVndum instructum libertis patronus testamento legauit, legata esse. Quid de doliis? dic, vt ſ. proxi.
¶ Cum his amphoris. ⁊ ideo, quia cum eisdem legatum pręsumitur apud nos Romanos. non ergo aliis pręsumptio meo habetur iudicio apud eos, qui cũ vasis non consueuerunt vina vẽdere, vt j. tit. j. cũ de lanionis. §. asinam. R. & facit ad hunc §. ſ. l. proxi. & l. fi cui. §. j.
QVi vinum.⁊ CASVS Ego legaui Titio omne vinum, quod est in amphoris, cùm haberem vinum in amphoris & in vernalibus: certè non solùm vinum, quod erat in amphoris, sed etiam illud, quod erat in vrnalibus, debetur Titio. Erant fortè vrnalia vasa de terra. Item quid, si legaui dicto Titio simpliciter omnia dulcia? Videor ei legasse mulsum, quod fit ex melle & vino: & passũ, id est, vuam passam, quę venit de vltra mare: & defrutum, id est, vinum de labrusca, & omnes similes potiones, & vuas, & ficus, & palmas, id est, dactylos, & caricas, id est, ficus siccas. Si autem ita legassem ei: vinum amphorarium Amineum, Græcum, & omnia dulcia lego Titio, non computabitur inter dulcia nisi, quod potari potest. Vinianus.
c ¶ Qui vinũ Surrentinum. ⁊ à loco sic dictum.
d ¶ Vrnalibus.⁊ vasa de terra fortè.
e ¶ In amphoris.⁊ putat, dixit testator, Lego vinum, quod est in amphoris. & habebat vinum in amphoris, & vrnalibus: vel, in vrnalibus tantùm, & nullas habebat amphoras: & pro hoc ſ. eo. l. cùm vinum, & ſ. de leg. j. l. fi cui seruũ. in prin. & j. de alimen. leg. l. à filio. §. fi. secus autem si dixisset, vinum quod est in amphoris: cum plures haberet amphoras, & plures vrnas, & in amphoris nihil, in vrnalibus vinum erat. Tunc nihil videtur legatum: vt ſ. de leg. j. l. sed & si certos. & l. fi seruus. § qui quinque. Accur.
f ¶ Cui dulcia.⁊ scilicet simpliciter, non facta mentione vini.
g ¶ Mulsum.] de vino, & melle.
h ¶ Passum.⁊ id est, vua vltramarina passa, & dulcis. Vel dic hoc, & sequens, vt ſ. eo. l. fi quis vinum.
i ¶ Palmas.⁊ id est, dactylos ab arbore, de qua nascuntur, quę vocatur palma. Accursius.
k ¶ Caricas.⁊ genus rei dulcis: nõ dicas de ficubus caricis Bonon. quia tam dixit ficus. Accur.
l ¶ Amphorarium.⁊ a loco, vel vase sic dictum.
m ¶ Omnia.⁊ sub. lego. Nam sunt verba testantis. & caue, quia non repetit vinum: quia nullum tunc esset dubium. Accur.
n ¶ Potionis.⁊ id est, quod posit potari.
o ¶ Ex collatione.⁊ id est coniunctione: & sic not. hic, quòd præcedentia minuunt significatum sequentium, vel generalitatem, & econtrà, sequẽns restringit præcedentia, ut infrà, de penu leg. l. nam quod. §. fin. & facit ad ſ. eo. l. fi quis. & inf. de auro, & argen. lega. l. pediculis. §. idem. Accursius.

† Non quidẽ de Bon. sed de Syriacis, de q̃ bus Plin. li. xiiii. c. v.

a ¶ Legauit esse.] Vinũ enim in amphoras, & cados hac mente diffundimus, vt in his sit, donec vsus causa probetur: & scilicet cũ his amphoris, & cadis id vẽdimus. In dolia autem alia mente coniicimus, scilicet, vt ex his posteà vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis væneat.
b ¶ Cum his amphoris. ⁊ ideo, quia cum eisdem legatum pręsumitur apud nos Romanos. non ergo aliis pręsumptio meo habetur iudicio apud eos, qui cũ vasis non consueuerunt vina vẽdere, vt j. tit. j. cũ de lanionis. §. asinam. R. & facit ad hunc §. ſ. l. proxi. & l. fi cui. §. j.
c ¶ Hęc omnia. ⁊ quę diximus vini numero non contineri.
d ¶ Habebuntur. ⁊ sub. vini appellatione continentur.
e ¶ Totum vinum. ⁊ scilicet, nedum pars.
f ¶ Quod vini numero.] id est, vsu simili: id est cuius vtuentis vsus voluntatem deficientis, alias dubiam, declarat, vt dixi ſ. eod. l. i. & de supel. lega. l. Labeo.
g ¶ Demonstratum est. ⁊ Nota inspici tempus testamenti: sic inf. de li. leg. Aurelius. §. testamẽto. & §. Titius. & inf. de auro, & argento, leg. l. fi ita. & ſ. de leg. iii. vxorem. §. testamento. Sed cõtra, ſ. titu. j. l. fi. sed dic, vt dixi ſ. de le. iij. l. vxori. §. j. Acc.
h ¶ Aduersetur. ⁊ quã certe aduersari credo: nisi aliud liqueat, secundum quosdam. Accur.
i ¶ Vini numero habuit. ⁊ scilicet de illo vino paterno.
k ¶ Serui habuerũt. ⁊ scilicet vsum vini, etiãsi est acetum; & ita non testatoris, sed seruorũ vsus inspicitur: sed in superiori, testatoris non patris. Acc.
l ¶ Diuersẽ. ⁊ hoc dicunt. Respõdetur subaudi q̃, i. quia &c.
m ¶ Testatoris. ⁊ i, cępit vti pro uino, quo pater pro aceto vtebatur, vel econtra, & desit esse in vsu patris: quod secus in peculio, vt subiicit. Accur.
n ¶ Item si vinum. ⁊ hic §. cum l. seq. coniungitur.
o ¶ EX vsu. ⁊ Aestimabitur, quod aliàs sæpe contingit, ut inf. de pecu. leg. l. dominus Sticho. §. testamento, & inf. de supel. leg. l. legata. §. fi. Accur.
p ¶ NAm aliter. ⁊ Quis finis. sic inf. de uerb. obli, eũ qui calẽdis, vbi de primis calẽdis intelligitur, ne alias nõ inueniat. finis. Acc.
EX eo uino. ⁊ CASVS Ita dixi in testamento meo, ex eo uino, quod in fundo Titiano nascetur, hęres meus amphoras x. dato Titio singulis annis, & postea decessi: & postea in sequenti anno fuerunt in dicto fundo xx. amphorę uini, & in alio sequenti non fuit aliquid: certe debet hęres dare Titio x. amphoras uini eiusdem in isto secundo anno de eo, quod natum fuit in primo anno: & hoc, nisi uoluntas mea huic sententiæ aduersetur. Viuia.
q ¶ Quotannis. ⁊ sub. id est, Et sic quod sequitur, est expositio præcedentis. Alii habent, id est, in textu, Itẽ not. in singulos annos: alias secus, ut no ſ. eo. cũm certus.
r ¶ Existimat. ⁊ facit inf. de ali. leg Lucius. & ſ. de an. le. l. legatum. §. j. & ſ. locati. l. fi uno. & C. locati. l. licet.
VIno. ⁊ CASVS. Legaui Titio vinum meum: certe ea uasa debent dari legatario, quæ ita diffusa sunt, vt non seruẽtur ad perpetuum usum: sicut sunt amphoræ, & cadi. Viuianus.

uamus, legata[a] esse. Vinũ enim in amphoras, & cados hac mente diffundimus, vt in his sit, donec vsus causa probetur: & scilicet cũ his[b] amphoris, & cadis id vẽdimus. In dolia autem alia[†] mente coniicimus, scilicet, vt ex his posteà vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis væneat.
¶ Idem. LEX XVI.
QVi vinum Surrentinum[c] in vrnalibus[d] habebat diffusũ, is tibi vinũ legauerat ĩ amphoris[e] Omne illud quoque vinum, quod in vrnalibus fuisset, legatum esse Labeo, & Trebatius & respõderũt.
¶ Adiecta indefinitè, uel generaliter, uel neutraliter posita referunt ad omnes res, ad quas possunt adaptari rationes adiuncti cuius significatio restringitur, Bart.
¶ Cui dulcia[f] legata essent, si nihil aliud testamento significetur, omnia hæc esse legata, mulsum,[g] passum,[h] defrutum, & similes potiones, item vuas,[†] ficus, palmas[i] caricas[k]. Quòd si ita esset legatum, Vinum amphorarium[l] & dulcia omnia[m], nihil inter dulcia, nisi quod potionis[n] fuisset, legatum putat Labeo ex collatione[o] vini amphorarij. Quod non improbo.

† Alias, tali.
† lib. 3. ex Posterio. Labeon.
† In P. F. de istructo uel instrumẽto legato.
† De instructo & instrumento. & quid in re differãt pulchre Auto. Aug. li. emend. i. c. 4.
† lib. 4. ad Sabin.
† Vindicabitur, in P. F.
† li. 7. Responso.
† Alcia. li. Præter. ij. locum hũc expãdectis Florent. re posuit.
† lib. 8. Responso.

¶ DE FVNDO INSTVCTO, VEL INSTVMENTO LEGATO. ¶ Tractat hic titulus de instrumẽto fundi, & domus, & patrisfamilias, & horti, & taberne, & caupone, & balnei, & ville, & vineæ, & pictoris, & piscatoris, & lanionis, & pistoris, & medici.
SIue cum instrumento. ⁊ CASVS Legaui Titio fundum Sejanum cum instrumento: nunquid potest Titius accipere ab hęrede meo fundum, & dimittere instrumentum, vel ecõtrario? Et dicitur, quòd sic: quia duo legata sunt. Idem est, si legaui ei fundum instructũ. Sed quid, si pott dictum legatum alienaui ego testator fundum, & non instrumentum: nunquid poterit dictus legatarius petere instrumentum? Et dicitur q̃ non. Vinianus.

stites

Universidad de Deusto
Biblioteca

stites ex fideicommiss. Certè talis veniet ad superstites dictus fundus, qualis omnibus libertis legatus fuit, i. cùm instrumentis eiusdem fundi, in quibus instrumentis continentur etiã ancillæ, quæ positæ erant, in eo, gratia fructus quærendi. Vnde si medio tempore dictæ ancillæ habuerunt partũ, continebitur partus in fideicommisso, sed deceder de fideicommisso illud, quod periit per fatum.

¶ Minor viginti. ‡ Titius minor viginti annis legauit consobrinę suæ Seiæ duo prædia instructa: & sic tacitè continebantur serui, qui in eis erant: & postea ante, quàm decederet, quosdam ex dictis seruis manumisit: quæ manumissio non valuit, vt institu. qui ma. non pos. §. eadem. & postea decessit dictus Titius. Nunquid dictæ illius cõsobrinæ debebũtur serui de facto manumissi? Et videtur, quòd sic: quia manumissio non valuit. Sed certè dicitur, q̃ nihilò magis ei debebuntur. Idem esset, si ex quacunque alia causa dicta libertas impediretur. Viuia.

a ¶ Legauit. ‡ vel cũ instrumento, vel simpliciter.

b ¶ Fuerat legatus.] scilicet instructus. arg. §. manda. si verò non remunerandi. §. idem Papinianus.

c ¶ Contineri. ‡ sed quomodo augmentum fœtuum animalium, quæ fuerũt instrumenta fundi ad stercorandum forte, debent restitui, cum defuncti iudicio sint habiti: ut ſ. ad Trebel. in fideicommissaria? Respõd. ad instar peculii legati, vbi est accessio, & diminutio §. de leg. ii. l. peculium, in prin. & ſ. de pecu. lega. l. denique. §. fi. Idem in equitio, & omnis vniuersitate sub nomine collectiuo legata: ut etiã tio. & aliud in relicto iure institutionis, vt d. l. in fideicõmissaria. Vel hic continetur non tanquam vniuersitatis augmentum, sed tanquam instrumenti, vt ſ. eo. l. pen. Vel dic, fœtuum, & partuum, pro eodem pono, scilicet ancillarum, qui non sunt fructus, vt ſ. ad Trebel. l. mulier. §. si hæres. ibi, Præterea &c. sed dominus M dixit, timeo ne hic desit, non: tunc enim litera esset plana: & q̃ diceres partuum: dicas, q̃ non sunt instrumenta hi partus. Item q̃ dicit de damnis fatalium ‡ conteneri, vel, secundùm M non contineri: dic, prout fuit in culpa, vel nõ, vtrunque posse esse, vt ſ. ad Trebel. l. mulier. §. si hæres. & facit infra, ad Trebel. l. deducta § hereditatem.

d ¶ Manumisit. ‡ de facto, non de iure, propter l. Aeliam Sentiam, vt instit. qui manumit. non pos. § eadem.

e ¶ Præstabuntur.] certum est enim mutatam voluntatem esse in his, licet non teneat manumissio, vt & infra, de adimen. leg. l. & ideò. & l. si legatum. in prin. & l. legatum. §. fin. & supra, de leg. i. l. planè, in prin. Sed contra supra, de leg. j. l. ferũ filij. §. si idem. & l. si seruus legatus. §. si seruus. & supra, de leg. ij. l. qui in testamento. Sol. ibi expressè legauerat: unde nalet, cum non ualeat libertas: at hic non expressè legauerat, sed sub illo verbo, instructa. Vel, hic loquitur, cum viuus manumisit, secus si eodem testamento: facit infra, de pecu. leg. l. cum dominus. §. fin. & l. seq.

CVm quidam. ‡ CASVS Titius habebat duos fundos, scilicet, Titianum, & Seianum, qui erãt simul iuncti: & tenebat duos boues in Seiano die, & nocte: & semper, cùm erat necesse, faciebant dicti boues opus suũ in fundo prędicto Titiano, & facto opere reuertebantur, ad standum, in Seianum. Titius ille fecit testamentum, & fundum Titianum legagit Seio cum instrumento. fundum verò Seianum legauit Caio cum instrumẽto: & postea decessit. Modò quæritur, cui prędictorum fundorum cedant dicti boues? Et dicitur, q̃ ei fundo debent cedere, in quo opus faciebant, id est, Titiano, & nõ ei fundo, in quo mantre consuetuerunt, id est, Seiano. Viuia.

f ¶ Probo. ‡ Pro isto infra, de pena lega. l. nam quod. §. pen. & l. si. & §. de leg. iii. l. si ita. cum concor.

SI cui. ‡ CASVS. Legaui tibi fundum meum Titianum cum instrumento: certè debetur tibi fundus, & instrumentum. Idem est, si legaui tibi fundum, & instrumentum. Item idem est, si legaui tibi fundum instructum. Est tamen in vno differentia inter dicta legata: quia si ego testator alienaui dictum fundum sine instrumento, post legata prædictis modis à me relicta, ex duobus dictis legatis poteris tu legatarius vendicare instrumentum fundi, puta, cùm ego testator legaui fundum, & instrumẽtum, & cum legaui tibi fundum instructum. In tertio autem, non: puta, cùm legaui fundum cum instrumento. Viuianus.

g ¶ Nihil interest. ‡ scilicet, quantum ad hoc: quia semper vtrunque videtur esse relictum, & fundus, & instrumentum: sed tamen primo extincto, differentia erit: vt infrà, dicit. Sic non obstat suprà, de vsufruct. accresc. l. si quis Titio. & suprà, de lega. j. l. Titiæ. §. nihil. & l. si quis inquilinos. & si ita.

h ¶ Cum instrumento. ‡ huius enim sermonis tenore adeò secundum legatum primo adhærere designatur, vt eius fultura subducta non possit esse, quin illicò ruat, cùm sic sustinere nequeat vires. R.

i ¶ Ex cæteris. ‡ scilicet, fundum & instrumentum: item, fundum instructum: sed ad hoc secundum est contra, institu. de lega.

sent, non vbi manere consueuissent: Cascellius contrà. Labeonis sententiam probo. f

¶ *Dictio cum, & dictio &, parificantur in coniungendo: sed in modo coniungendi differunt. Bartolus.*

¶ Labeo lib. 1. [illegible] ‡ LEX V.

SI cui fundum, & instrumentum eius legare vis, nihil interest g quomodo leges, fundum cum instrumento, h an fundum & instrumentum, an fundum instructum. Paulus, Imò contrà. Nam inter ea legata hoc interest, quòd si fundo alienato mortuus fuerit, qui ita legauit, ex hac scriptura, Fundum cum instrumento, nihil erit legatum, ex cęteris i poterit instrumentum esse legatum.

¶ *Per solam sentẽtiam non fit renouatio, ut legatum extinguatur. Bar.*

¶ Scęuola. LEX VI.

NEpoti legauerat k prædia, quę regione certa habuerat, vt instructa sunt, cũ vino, grano, calendario: l & adiecerat hęc verba, Qnicquid erit, cùm moriar, in illa regione: vel, Quicquid, in quacũque specie erit, in illa regione: vel, m Quicquid meum erit. Viua testatrice m vnus ex debitorib. condemnatus, viuente testatrice

a ¶ Satis non fecit. ‡ sufficienter.

b ¶ Cur non. ‡ tanq̃ cõiunctæ personæ. Non igitur fit nouatio per sniam solã: sed demũ exactione facta, arg. cõtrà. C. de exec. rei iu. l. fi.

TAbernam. ‡ CASVS. Titius in testamento suo legauit cuidam suæ libertę quam manumiserat, & quæ vocabatur Pardula, insulam, siue tabernam cũ cœnaculo, & cum mercibus, & instrumentis, & supellectile, quæ ibi erant: & horreum vinarium cum vino, & vasis, & instrumento, & cũ institoribus, quos ibi secum habere cõsueuerat dictus testator: Posteà viuente eodem testatore insula, siue taberna prædicta, in qua erat dictum cœnaculum dictę Pardulæ legatũ, exusta fuit: quam posteà idem testator denuò ibidem refecit: ac posteà vendidit illud horreum vinarium, quod eidem Pardulæ legauerat: vini autem venditionẽ distulit ad hoc, vt posteà cariùs vendere: postea decessit. Modò quæritur, an vniuersa prædicta legata possit cõsequi Pardula prædicta? Et dicitur, quòd sic, præterea, in quibus voluntas testatoris fuit mutata: mutata autem fuit in insula, siue taberna de nouo facta. Item in horreo vinario, quod vendidit. Viuia.

c ¶ Tabernã ‡ id est, domum ad habitandum vtilem, vt ſ. de verbo. signi. tabernæ. nam & hic ſ. vocat eam insulam. Accur.

d ¶ Cœnaculo. ‡ locus vbi cœnat paterfamilias: vel, vbi fit cœna: ex quo loco frequẽter aqua proiicitur, ut §. de iis, qui deie. l. fi vero. Accur.

e ¶ Pardulę. ‡ propriũ nomen ancillæ, quam manumisit inter viuos, vel in testamento: & ideò, quòd dicit, testamento, potest determinare præcedens manumissæ, vel, sequens verbum legauerat. Accur.

f ¶ Item horreum. ‡ in quo vinum est repositum. Vel dic, in quo triticum, & ordeum. vnde fit vinum, est repositum: vt §. tit. j. l. si quis vinum. §. j. Accursius.

g ¶ Insula. ‡ id est, taberna.

h ¶ Noua ‡ scilicet fuerit.

i ¶ Non deberi. ‡ sic ergo taberna, id est, insula exusta, & posteà a testatore noua facta non debetur: vt suprà, de leg. ij. l. peculium. §. j. & §. de vsufru. l. qui vsumfru. in prin. & §. quib. mod. vsufr. amit. l. q d tamen. §. j. & §. antepen. & si & §. de leg. j. l. si ita legatum. §. fin. Item nec horreum debetur, cum testator illud vẽdiderit: vt §. eo. l. si cui. & §. de leg. i. l. vi. & l. si ex toto. in prin. & §. de lega. iij. l. fideicommissa. §. si rem. & insti. de lega. §. si rem suam. Vinum autem cum vasis debetur: nihil enim prohibet in quibusdam tenere voluntatẽ, in quibusdam mutaram esse: vt d. l. si ex toto, in prin. & facit ad hanc l. ſ. de auro & argen. lega. l. Seia.

INstrumenta. ‡ CASVS. Legaui tibi fundum, & instrumenta fundi, & decessi: quæritur, quid nomine instrumenti fundi continea tur? Et dicitur, quòd illa continentur, quæ parata sunt à me testatore, gratia quærendi fructus, & gratia cogendi, siue colligẽdi fructus, & gratia conseruandi. Quæ autem parata videantur gratia quærendi fructus, & quæ gratia cogendi, & quæ gratia conseruandi, planè dicitur vsque ad finem legis. Sed nunquid in dicto legato continetur grex ouium, qui erat in dicto fundo? & distinguitur, vtrum cõparauerat gregem, vt ex eo fructus caperetur, & tunc nõ continetur in dicto legato. Si verò ideò comparauerat, quia non aliter ex fundo, siue saltu vbi erat fundus, fructus percipi poterat, nisi esset ibi grex, qui stercoraret agrum: tunc bene continebitur in legato. Idem in alueis

satis non fecit. a Quæsitum est, an quod ex sententia iudicis debetur, ad nepotem pertinere? Respondi nihil proponi, cur non b deberetur.

¶ *In eo, in quo apparet mutata uoluntas testatoris, uidetur esse reuocatũ legatum: non in alio Barto.*

¶ Idem. ‡ LEX VII.

TAberna c cum cœnaculo d Pardulæ e manumissæ testamento legauerat cũ mercibus, & instrumentis, & supellectile, quæ ibi ‡ essent: itẽ horreum f vinariũ cum vino, & vasis, & instrumento, & institoribus, quos secum habere consueuerat. Quæsitum est, cùm vino testatore in insula, g in qua cœnaculum fuit, quod ei legatum erat, exusta sit, & post biennium eodem loco constituta noua, h & horreũ, quod eidem legatum erat, à testatore vænierit, vini autem venditio dilata sit, vt ex eo ‡ cõmoda venirent, an vniuersa legata Pardula consequi possit? Respõdi ea, in quibus voluntas mutata esset, non deberi. i

¶ *Instrumenta fundi dicuntur, quæ gratia colligendorũ, & conseruandorũ fructuũ sunt parata: & quę sint illa, hic ponuntur exempla. Bartolus.*

¶ Vlpianus. ‡ LEX VIII.

INstrumenta ‡ fundi ea esse, q̃ fructus quęrendi, cogendi, cõseruandi gratiã parata sunt, Sabinus libris ad Vitellium, euidẽter ‡ enarrat. Quærendi, veluti homines, k qui agros colũt, & qui eos exercẽt, prępositiue sunt iis, quorum in numero sunt villici, l & monitores: m prętereà boues domiti, & pecora stercorandi causa parata, ‡ vasa, quæ vtilia n culturę sunt, aratra, ligones, o sarculi, p falces putatoriæ, bidẽtes, & si qua similia dici possunt. Cogendi, q quemadmodũ torcularia, corbes, falces messoriæ, r falces fœnarię s quali t vindemiatorij exceptorijque, u in quibus vuæ comportantur. Conseruandi, ‡ qualia sunt dolia, licet defossa non sint, x & cuppæ. y Quibusdam in regionibus accedunt instrumento, si villa cultior est, ‡ etiam atrienses, z scoparij. a Si etiam viridaria b sint, topiarij. c Si fundus saltus, pastionesque habeat, greges d pecorũ, pastores, saltuarij. e

¶ Paulus. ‡ LEX IX.

DE grege ouium ita distinguendum est, vt si ideò comparatus f sit, vt ex eo fructus caperetur, nõ debeatur: g si verò ideò, quòd non aliter ex saltu fructus percipi poterit, contrà erit: quia per greges fructus ex saltu percipiuntur.

¶ Vlpianus. ‡ LEX X.

SI reditus h ex melle constat, etiam aluei, apesque continentur. i

¶ Tabolenus. ‡ LEX XI.

EADẽ ratio est in auibus, quæ in insulis k maritimis alunt.

a ¶ Quęsi-

1 ¶ Villici. ‡ qui occasione fructuum insistũt, vt ſ. eo. l. villæ.

m ¶ Et monitores. ‡ id est, qui agros monent, i. muniunt ‡ fossis & sepibus: vel, qui monent laboratores.

n ¶ Vtilia. ‡ in quibus portantur blada ad seminandum, vel vinum laborantibus.

o ¶ Ligones. ‡ id est, sarpæ.

p ¶ Sarculi. ‡ sunt cultri, quibus terra scinditur, vel parum sarpæ ad arandum fabas, & me ligas. item bidentes, id est, vomeres, vel gomeres, qui vndique scindunt terrã: vel, furcæ, vel rastelli, qui plures habent dentes. & facit ad l. ſ. de peti. hęre. si à patre. §. fin. & C. de ver bo. signi. l. ii.

q ¶ Cogendi. ‡ scilicet sunt instrumenta.

r ¶ Messoriæ. ‡ id est, segulæ.

s ¶ Fœnariæ. ‡ i. sacæ.

t ¶ Quali. ‡ id est, ministri ad vindemiandum in eis.

v ¶ Exceptorij. ‡ id est, corbes, & castellatæ, sed corcularia sunt canales, & tinacti.

x ¶ Defossa non sint. ‡ igitur & si sint defossa instrumenta, appellatione fundi continẽtur: secus autem dicendum de instrumento domus: quia id, quod d. fossum est, pars domus est: ergo non poterit dici domus instrumentum: vt §. de act. emp. l. granaria. & ſ. eo. l. quæsitum.

§. Papinianus ait. sed certè & in fundo idẽ erit dicendũ: vt ſ. eo. l. quęsitum. §. ea verò sed certè erit distinguendũ: vt ſ. eo cùm fundus. Accursius.

y ¶ Cuppæ. ‡ vasa quędam sunt lapidea de terra facta. H. & hic plicta: & quod subiicit, Quibusdam &c. incipiet alia oratio.

z ¶ Atriense. ‡ qui purgat vel custodiũt atriũ. vt §. nau. cau. l. j. §. j.

a ¶ Scoparij. ‡ id est, qui scopis domum purgant: vnde in euangelio: Scopis mundatam.

b ¶ Viridaria. ‡ scilicet sunt instrumenta fundi artificialiter facta: aliàs pars fundi sunt, vt ſ. eo. quæsitum. §. ea verò.

c ¶ Topiarij. ‡ id est, qui ornãt & ordinant saltus fundi, vt §. de leg. iii. cùm quæreretur. §. fin.

d ¶ Greges. ‡ hoc dic, vt ſ. l. proxi.

e ¶ Saltuarij. ‡ qui custodiunt fundum, & tuẽtur magis, quàm fructibus colligendis præsint, vt §. de leg. iii. cùm quæreretur. §. fi. & inf. eo. l. quæsitum. §. saltuarium.

f DE grege. ‡ Comparatus. scilicet, principaliter.

g ¶ Debeatur. ‡ instrumento fundi legato: & est ad hoc C. de verb. signi. l. ij. & §. de leg. iii. cùm quęreretur. §. penul. sin autem pro vtroque, dic: vt inf. eo. l. quæsitum. §. fi quis eodem.

h ¶ Reditus. ‡ scilicet fundi: vt quia locus apius erat ad mel propter flores, & aquam, & alia, quę apes desiderant, & non ad alium fructum. & facit inf. eo. l. quęsitum. §. & si ab aucupio.

i ¶ Continentur.] fundi instrumento legato.

EAdem ratio. ‡ Hæc lex diuiditur in tres partes. Primò ponit, quid sit instrumentum fundi, vsque ad §. fi domus. Secundò, quid sit instrumentum domus, vsque ad §. fi fundus. Tertiò, quę sit differentia inter legatum fundi simul instructi, & simul cum instrumento. & circa hoc multa dicta interserit vsque ad finem l. Bart.

k ¶ In insulis. ‡ vt pauonibus, & phasianis, sicut & cuniculis: vt in laçu perunino: & facit inf. eo. quęsitũ. §. fi i agro. & §. & si ab aucupio.

Informatum. L iiii

1 ¶ In scripto quodam nostro exẽpl. munito res legitur: (si modo germana est lectio) vt ne iam vim faciat Accur. verbo monẽt. Cæterũ Columel. li. l. de re rust. c. vlt. Et in turba inqt & submonito re, vinitor opus facere debet Catellianus autẽ in dictione vinitor, legẽdum pro villici, & vinitores. tu dispice.

‡ Du. uasaque utilia cultura: q̃ sunt aratra &c.

‡ Du. quasi dolia.

‡ Veluti. astrienses.

‡ lib. 4. ad Sabin.

‡ li. 20. ad Sabin.

‡ lib. 2. ex Cassio.

‡ Mat. xii. & Luc. xi.

‡ In P. F. commodo Halo. legit commodè

‡ li. 20. ad Sabin.

‡ In P. Fl. incipit in instrumento fundi.

‡ Vide in hanc l. Blõdum de roma triumphãte, lib. 9. circa principium.

‡ Enumerat. Duar.

‡ Dn. esset.

‡ li. 16. Digestor.

‡ Du. quod meum erit.

‡ a Paulo epitomatorum.

‡ li. 22. Digestor.

Satis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q Vęsitum.§ Instrumentum principale, R. & est hic definitio instrumenti: sic & infrà, eo.§.se.i si fundus. & §.de trib.l. pro curatoris.§.si propter.

b ¶ Accedit. scilicet sententiæ illorum, qui dicunt non esse instrumentum, R. & facit C.de verb.signi.l.j.& ij.& §.de vsufru.l. itè si fundi.§ seminarios.

c ¶ Contineri.§ p me diũ, accessionis iure.

¶ Conseruãdi.§ CASVS. Dictũ est §.eod. l.instrumenta. de quibusdam quibus fructus conseruantur, quę quidem continentur in instrumento fundi: nunc adiungit alia, sicut sunt granaria, quæ sunt in fundo instructo legato, & vrcei, & capsellę, & iumenta, & vehicula, & naues, & cuppę, & cullei, quæ parata erãt in fundo causa exportãdi fructus de fundo. Sed quid, si testator legauit aliis quosdam ex hominibus, siue seruis, qui erant in fundo, quem Titio legauit in fructum? nunquid alij, qui remanserunt in fundo, continebuntur in instrumento fundi? Et dicitur, quòd sic, licet Alphenus diceret contrarium. Seruus autem, qui quasi colonus in agro erat, non continetur in instrumento fundi. Viuia.

d ¶ Conseruandi fructus.§ scilicet, contineri dicimus.

e ¶ Granaria. § de hoc dic, vt §.eo. instrumenta.in fi.

f ¶ Vrceolos. § de terra.

g ¶ Cullei.§ vasa de corio, vt & j. de auro & argen.lega. l. legatum.§.j.

h ¶ Cęteros.§ nam fundum, & instrumentum vini: & alij cęteros seruos eius fundi.

i ¶ Quasi colonus.§ scilicet, quasi extraneus, puta mercede certa constituta, vt infrà, eo. Seiæ.§. liberto, & l. cùm de lanionis. §.j.& ij.

k ¶ Pro instrumento.] ipsi enim instrumentum parant.

¶ Saltuarium.§ CASVS. Quæri ut nunquid fundo instructo legato cõtineantur saltuarij? Et dicitur, q̃ sic: hũc custodiant fructus, siue fines. Item continetur pictor, & tonsor, qui sunt parati causa familiæ rusticę: & faber, & mulieres, quę panẽ coquunt: & illi, qui molunt frumẽtum: & focaria, & villica, & lanificæ, & illæ, quæ coquunt pulmentaria. Item, nunquid continentur vxores prædictorum masculorum? Et dicitur, q̃ sic. Neque enim credendum est testatorem innuxisse camduram separationem. Item continentur pecora, quæ aliqua parte anni in fundo pascuntur, & in alia parte anni pabulum his conducitur aliunde, & serui, qui al qua parte anni colunt fundum, & in alia parte anni mittuntur aliò ad lucrandum. Item continetur cellarius, & ostiarius, & mulio, & molæ, & machinæ, & fęnũ, & stipulæ, & asinus machinarius, & machina frumentaria, & multa alia, quæ nominant hic vsque ad §, si fundus non sit &c. quorum quædam continẽtur, & quædam non: & est planissima litera, vsque illuc. Viuia.

l ¶ Non cum.§ aliàs deest non: & interrogatiuè tũc legitur: & postea determinat, Sed Neratius &c. ad quod est §.de leg.iij.l.cùm quęretur.§.pen. & §. eo. l. instrumenta.in fi.

m ¶ Fabrum § tignarium, vel quadratarium.

n ¶ Focariam.§ quæ facit focum.

o ¶ Et villicam. § contubernam villici. Accursius.

p ¶ Lanificas.§ à lana sic dictas, in qua operantur, vt §. de vsu, & hab.l. plenum.§.fin. nec ob.j.eo.villę. in fi. vt ibi dices. H.

q ¶ Pulmentaria. § id est, farina de hordeo. Accursius.

r ¶ Sed an instrumẽti.§ reuocat in dubiũ, quod tamen iam soluerat, licet non ita apertè.

s ¶ Rusticorum. § id est, operantium, vel id est, instrumentorum.

t ¶ Instrumenti.§ vt j.eo.l.villæ.§.fin.

v ¶ Vxores.§ impropriè, id est, contubernales, vt C. de incest. nupt. cum ancillis.

x ¶ Duram separationem.§ sic C. communia vtriusque iudi. l.possessioõum.& §.de leg.iij.item.§.pen.& l. vxorẽ.§. codicillis.& j.ea. l. sed si fundus. in fin.§.& si etiam exprimatur, succurritur, vt §.de leg.j. si domus.§. qui confitetur. Accur.

y ¶ Continentur. § dũmodò illi agro sint perpetuò attributi, vt §.de leg.iij.qui saltum.

z ¶ Saluæ sint. § vt sunt massarij.

a ¶ Ostiarium.§ qui custodit ostium.

b ¶ Mulionem.§ qui ducit mulum ad molẽdinum.

c ¶ Molas.§ de lapide.

d ¶ Et machinas. § id est, ipsum ædificium molẽdini, vel pistrini. Nã secũdùm H. omne artificiosè factum dicitur machina.

e ¶ Fęnũ.§ de prato.

f ¶ Stipulas.§ quę secantur cũ herba remotis primò spicis. Accu.

g ¶ Machinam frumentariam.§ id est, arcam ad frumentum tenendum, vel aliud artificium artificiosè factum.

h ¶ Sapa. § id est, quoddam, quod fit ad potandum: dicta quasi parum saporis habẽs secundùm H. & desuum eodem modo, vt & §.tit.j.l. si quis vinum.

i ¶ Euehatur.§ in quo si rua distinctionem Trebatij, vt supra, de act.empt.fundi.§.fin.& facit in d.l.fundi.§.Labeo.& §.de lega.iii.seruis vrbanis in princi.

K ¶ Continentur.§ secùs in doliis fundo affixis, vt §.eo l. instrumenta.§.fi. vel distingue, possint remoueri, vel non: vt j.eo. cum fundus.

l ¶ Esse nõ potest. Italia enim, quãdiu nõ sunt cęsa, pars fundi sunt, vt §.de rei.ven.l.fructus pendentes.& facit j.ea.l.§. Papinianus.& §. de vsufru.item fi.§.fi.& de act.emp.l.fundi.§.si ruta.& §.pe.& fi.& l. granaria. in princ.& j.eo.l.fi.

a ¶ Sed si cęsa sint.] fundi gratia.

b ¶ Contineri.§ f. posse.

c ¶ Et vestigatores.] p odores narium, uel oculorum solicita indagatione, vel cum canibus.

d ¶ Reditum.] quia in hoc casu potest locari: & facit §.de lega.j.seruis vrbanis.§.j. & de vsu.l.venationem.& §. de usufru. item fi.§.aucupiorũ.& j. proxi.§.

e ¶ Reditus.§ fundi. Accursius.

f ¶ Plagæ.§ id est, pali, quibus tenentur retiarecta.

g ¶ Continebuntur.§ vt §.proxi.respon.cum suis concor.

h ¶ Putauerint.§ vt §.eo.si reditus & l.sequen.

i ¶ Instrumẽtum.§ sic §.de hęr.insti.ex facto. §.fi.Accur.

k ¶ Nullius.§ Not.ratione incertitudinis neutrum valere: & sic §.de hęre.insti.in tempus.§.j.& §. de vsufru. sed & si quis.§. quid ergo si amisso.in fin.§.& supra communia prædio.in tradendis. vbi de hoc nota.

l ¶ Diuidimus.§ sic §. de nego. gesto. Nesennius. in fin. & ibi dixi.

m ¶ Supellex.§ qd sit, dic ut j. de supel.leg.l. j.& 3.Accur.

n ¶ Paterfamiliàs.§ non etiam fundus.

o ¶ Fundi.§ sed instrumento patrisfamilias sic: & iõ fundo instructo legato, cedit legato, vt j.ea.l.§.sed si fundus. Accursius.

p ¶ Si domus.§ Dixit de instrumento fundi: nunc domus, vsque ad §.sed si fundus.

q ¶ Incendij.§ scilicet arcendi.

r ¶ Specularia. § non affixa: aliàs sunt pars domus, vt j.eo.§. Papinianus.in fin.

s ¶ Deberi.§ vt instrumentum, ut j.eo.§.Papinianus: nec vt pars rei, vt supra, de actio. empt.fundi. §.quæ tabulæ.

t ¶ Instrumẽtum.§ scilicet, domus.

u ¶ Instrumenta.] scilicet, domus.

x ¶ Ad voluptatem.§ quæ posũt dici instrumenta personæ, cum ex his domus non perficiatur: ut j. de uerborum significatione. l. penul.

y ¶ Laborent.§ secus si ad voluptatem: ut §. proxi.§.

z ¶ Paratur.§ vt & j. de pe.leg.l.3.§.penori.

a ¶ Centones.§ id est, puluinaria: opus factum ad modum plumarum, secundùm Hug.

b ¶ Funes.§ ad trahendum aquam, qui propter domum habentur, vt §. de act.emp.l.funes.

c ¶ Perticas.§ ad tenendos pannos, vt j.eo.§.canales.

d ¶ Scalas.§ ad ascẽdendum ad granaria, vel vt j.eo.§.scalæ.

e ¶ Spongias.§ quæ mundant vestes, vel alia, vt if.e.§.canales.

f ¶ Et scopas.§ ad purgandam domũ: sic & §.e.l.instrumẽta.i fi.

g ¶ Tegulã.§ nõ afixam: aliàs domus portio est, & cedit legato domus, vt inf.eo.§.Papinianus.in fi.§.

h ¶ Hypæthris.§ aliàs apothecis, siue stationibus.

i ¶ Supellectili.§ & ideò non continentur instrumento domus, vel fundi, vt §.eo.§.supellex. sed bene continebitur instrumento patrisfamilias, vt inf. ead.l.§.sed si fundus.

K ¶ Non continentur.§ vt §.de act.empt. fundi §.si ruta.& l.granaria.& §.eo. § ea verò. Sed ar.cõtra §.e. in strumenta.§.fi.

l ¶ Instrumento.§ scilicet domus: aliàs ẽ in rextu. & ita est in libro domini. Accur.

m ¶ Non contineri.§ non tamen est hoc generaliter verũ, vt statim subiicit, vt §. ea l. §.si domus.& §.se. Ac.

n ¶ Prothyrum.§ thyra græcè, dicitur, tanua, ianua.

o ¶ Magis domus.§ vt §.de act. em. fundi.

p ¶ Affixa.§ aliàs secus, ut §.e.§. si domus. Accursius.

q ¶ Tamen sint.] de nouo facta & parata: si autem fuissent detracta, licet nondum sint repositæ, tamen ad hoc seruantur, vt reponantur: magis pars domus sunt quam instrumenta sint, vt §.de act.em. l.fundi §.fi. & l. granaria.§.fi.H.

r ¶ Cãcellos.§ if.qd vi aut clã.l. nã & si ramos.

¶ Sed si fundũ nõ sit. CASVS. Legaui tibi fundũ meũ instructũ: cercè in hoc legato nõ tantũ cõtinetur instrumẽtũ eiusdẽ fundi: sed etiã ꝓprũ meũ instrumẽtũ, sicut est supellex q̃ erat in fundo cã mei vsus, & vestes meę, & lecti, & mẽsę, & aurũ, & argẽtum, & vina & omnia alia vtensilia, & serui supellectiarij, & cæteri serui huius generis. i. ministeria quibus erã instructus i eo fundo. Itè pædagogia quę habebã in dicto fundo, vt cũ illąc etiam ea instrumento domus continebuntur. ¶ De velis quoque, quæ in hypæthris extenduntur, item de iis, quæ circa columnas, Cell' scribit magis suppellectili adnumeranda: & ita Sabinus & Cassius putant. ¶ Canales autẽ & harpagones, & hamas instrumento contiueri constat. ¶ Item perticæ, quibus araneæ detergũtur: item spongiæ quibus columnæ, pauimenta, podia extergũtur & scalæ quæ ad lacunaria admouentur, instrumenti sunt: quia mũdiorem domum reddunt. ¶ Papinianus quoque libro septimo responsorum, ait Sigilla, & statuæ afixæ, instrumento domus non continentur, sed domus portio sunt: quæ verò non sunt afixa, instrumento domus non contineri inquit. Supellectili enim ea adnumerantur, excepto horologio æreo quod non est afixum. Nam & hoc instrumento domus putat contineri: sicut prothyrũ domus, si velamen est, inquit, instrumento domus continetur.

¶ Fistulę autem, & canales, & crateres, & si qua sunt alia ad aquas salientes necessaria, item seræ & claues magis domus portio, quã domus instrumenta sunt. ¶ Specularia quoque affixa magis puto domus esse partem. Nã in emptionem domus, & specularia, & pegmata cedere solent, siue in ędificio sint posita, siue ad tempus detracta. Sed si non sint reposita, ad hoc tamen sint, vt suppleantur, si qua desint: instrumento potiùs continebuntur. Cancellos quoq; instrumẽto cõtineri puto.

¶ Sed si fundus nõ sit cum instrumẽto legatus, sed ita, ut istructus, est, quæsitum est, an plus cõtineatur, quàm si cum instrumento legatus esset? Et Sabinus libris ad Vitellium scribit, fatẽdũ esse, plus esse, cũ instructus fundus legatur, quàm si cum instrumento. Quam sentẽtiam cotidie increscere, & ualescere videmus. Quantò igitur hoc legatum vberius sit, videdum est, Et Sabinus, definit, & Cassius apud Vitellium notat: Omnia, quæ eò sũt collata, ut instructior esset paterfamiliàs: instructo, inquit, continebũtur: id est, quæ ibi habuit, vt instructior esset. Hoc ergo legato nõ tantũ agri instrumẽ

¶ Vlpianus. LEX XII.

Q Vęsitum est, an frumẽtum, quod cibariis cultorum paratum feret, instrumento cederet? Et plurimis non placet, quia cõsumeret, quippe instrumẽtũ est apparatus rerũ diutiùs mãsurarũ, sinequibus exerceri possessio nequiret. Accedit eò, quòd cibaria victus magis, quàm colẽdi causa parẽtur. Sed ego puto & frumentum, & vinum ad cibaria paratum instrumẽto contineri. & ita Seruium respõdisse auditores eius referunt. Item nonnullis visum est, frumentum, quod serendi causa sẽ positũ est, instrumento contineri. Puto, quia & instar culturæ esset, & ita consumeretur, vt semper reponeretur. Sed causa seminis, nihil à cibariis differet. ¶ Conseruãdi fructũ causa, veluti granaria, quia his fructus custodiuntur: Vrceolos capsellas, in quib. fructus componuntur. Sed & ea, quę exportandorum fructũ causa parantur, instrumenti esse cõstat: veluti iumẽta, & vehicula, & naues, & cuppę, & cullei. ¶ Alphenus autem, si quos ex hominibus aliis legauerit, cęteros, qui in fundo fuerũt, non contineri instrumento: quia nihil animalis, instrumenti esse opinabatur: quod nõ est verum. Constat enim eos, qui agri gratia ibi sunt, instrumento contineri. ¶ Quæritur, an seruus, qui quasi colonus i agro erat, instrumento legato contineatur? Et Labeo, & Pegasus rectè negauerunt: quia non pro instrumẽto in fundo fuerat, etiam si solitus fuerat & familiæ imperare. ¶ Saltuarium autem Labeo putat eum demum contineri, qui fructuum conseruãdorum gratia paratus sit: nõ eũ, qui finium custodiendorũ causa. Sed Neratius etiam hunc. Et hoc iure vtimur, vt omnes saltuarij cõtineantur. ¶ Trebatius ampliùs etiam pistorem, & tonsorem, qui familiæ rusticæ causa parati sunt, putat contineri. Item fabrum, qui villæ reficiendæ causa paratus sit: & mulieres, quæ panem coquant, quæque villam seruent. Itẽ molitores, si qui ad vsum rusticũ parati sint. Item focariam, † & villicam, si modò aliquo officio virum † adiuuent. Item lanificas, quæ familiam rusticam vestiant, & quæ pulmentaria rusticis coquant. ¶ Sed, an instrumenti instrumentum, legato instrumento contineatur, quæritur? Hæc enim, quæ rusticorum causa parantur, lanificæ, & laniæ, & tonsores, & fullones, & focariæ, non agri sunt instrumentum, sed instrumenti. Puto igitur etiam focariam contineri, sed & lanificas, & cęteros, qui suprà enumerati sunt: & ita Seruium respondisse auditores eius referunt. Vxores quoque eorum, & infantes, qui suprà enumerati sunt, in eadem villa agentes, credendum est voluisse testatorem legato contineri. Neque enim duram separationẽ iniũxisse credendum est. ¶ Si aliqua parte anni in fundo pascuntur pecora, aliqua parte his pabulum conducitur: vel serui, si aliqua parte anni ager per eos colitur, aliqua parte in mercedem mittũtur, nihilominus instrumento continentur. ¶ Cellarium quoque, id est, qui ideò præpositus est, vt rationes saluę sint: item ostiarium, mulionemq; instrumẽti esse cõstat, & molas, & machinas: fęnum, & stipulas: asinum machinarium, machinam frumentariam: vas ęneum, in quo sapa coqueretur, & defrutum fieret: & aquam, quæ ad bibendum, lauandamque familiã pararetur, instrumenti esse: & cribra, & plaustra, quibus stercus euehatur: ea verò, quæ solo continerentur, instrumenti fundi non esse Cassius scribit: veluti arundineta, & salicta, antè, quàm cæsa sint: quia fundus, fundi instrumentum esse non posit.

Sed si cęsa sint, puto contineri: quia quærendo fructui deseruiũt. Idem & in palis erit dicendum.

¶ Si in agro venatiões sint, puto venatores quoque, & vestigatores, & canes, & cętera, quæ ad venationẽ sunt necessaria, instrumento contineri: maximè si ager ex hoc reditum habuit. Et si ab aucupio reditus fuit, aucupes, & plagæ, & huiusmodi res agri instrumento continebuntur. Nec mirum, cùm & aues instrumento, exemplo apium, contineri Sabinus, & Cassius putauerint.

¶ Si quis eodem instrumento in plurimis agris vtatur: cuius agri instrumentum sit quęritur? Et ego arbitror, si quidem apparet voluntas patrisfamilias, cui potius agro destinauerit eius esse instrumentum. Cęteri enim agri mutuantur veluti ab hoc agro. Si non appareat, nullius instrumẽto cedet. Neque enim pro parte agri diuidimus instrumentum. ¶ Supellex cæteraque, si qua in agro fuerunt quò instructior esset paterfamilias, instrumento fundi non continentur.

¶ Si domus sit instrumentum legatum, videndum, quid continea tur. Et Pegasus ait, instrumentum domus id esse, quod tempestatis arcendæ, aut incendij causa paratur, non quod voluptatis gratia. Itaque neque specularia, neque vela, quæ frigoris, vel vmbrę causa in domo sunt, deberi. Quæ sententia Cassij fuit, qui dicebat inter instrumentum, & ornamentum multum interesse. Instrumenta enim esse, quæ ad tutelam domus pertinent: ornamẽta, quæ ad voluptatem, sicut tabulas pictas. Vela autem cilicia instrumenti esse Cassius ait: quæ iõ parantur, ne ædificia vento, vel pluuia laborent. ¶ Acetum quoque, quod incendij extinguendi causa paratur, item centones, siphones, funes, perticas quoque: & scalas, phormiões, & spõgias, & hamas, & scopas tegulam etiam, & tignum eius rei causa paratum, instrumento contineri, si ad huiusmodi cãm tigna parata erant, & ad alios vsus non deseruiẽtia. Proinde & fulcimẽta, si qua habeat huic rei necessaria,

¶ Blondus vbi §.legit, uestigatores canes.

† Du.& huius rei instrumentũ agri, agri instrumento contineri.

† Ibidẽ legit aues exẽplo aniũ instrumento.cõtineri &c. quem q̃so, vide.

† Du.cętera eũ agri ab hoc agro ueluti mutuantur

† Agri, nõ ẽ apud Du.

† Du.instrumenti eũ, &c.

† De specularib. pulchrè Budę §.de vsufr. in l. ex sylua cędua.

† Funes, si est in P. F.

† Aliàs, scaphas.

† Aliàs, fabrum.

† Aliàs, fabrum.

† Machina, quid est.

† Aliàs, faba.

† De sapa, pli. li. xiii. cit. & eiusdẽ li.c xxj. De defruto idẽ li. xiii. cap.ix.& c. xxj.

† Foratiã, legit Blon. libro ix. de Roma triũphante.

† Du.adiuuet.

Phormiones qui dicãtur, pulchre Catellianus Cotta, in hac ipsa dictione. Hamæ verò quæ sint instrumenta, diserte Marius Cataneus in epistolas Plinij ad Traia. in eam scilicet, q̃ incipit, cũ diuersam partẽ prouinciæ, &c.

¶ De hypethris pulchre Budę. §. de vsufr. in l. ex sylua cędua.

† In hunc locum uide Ale. ab Alex.li.5.Genia.dier.c. 24. cir. fin.

† Prothyra vestibula dicũtur in domorũ ianuis, autore Vitruuio de Prothyro itẽ inf. de ver. fig. l.penul. ubi uide Alci. Pegmata, quę dicantur, Pulchre Catellianus Cotta in dictione, spectularia.

† In P. F. Collocata.

† In P. F. nõ est tantum uide Ang. lib. 2. emend. c. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

item præsto essent in tricliniо. Item vxores, & filij seruorum. Itē bibliotheca, & libri, quos ibi habebam. Item imagines, hę tamen duntaxat, quę fuerunt in ornatu fundi. Item actor, qui degebat in fundo, quem quidem miserā in prouinciam, vt ordinatis in prouincia quibusdam meis negotiis rediret ad fundū, est ergo plenius legatū fundi instructi, q̄ fundi cū instrumento. Quia cū lego fundū cum instrumento, nō continetur meum instrumentum. Quædā tamen non cōtinentur in dicto legato fundi instructi: puta, ea, quæ congesseram in eo fundo, non vsus mei causa, sed gratia custodię, puta, vinū, quod habebam ibi in apotheca causa custodiæ, vel fructus, quos ibi reposueram, vt vēderē. Item nec serui, qui iam à me cōsecuti fuerāt libertatem. Itē nec illa mancipia, quæ tēporis causa in dicto fundo erāt, & non, vt essent fundi instrumētū, vel meum. Hoc dicit, usque ad §. idem respondit, instructis horreis &c. vbi dicit, quid contineatur in legato horreorum instructorum, & domus instructæ vsque ad §. celsus scribit seruis, qui in fundo &c. Viuia.

† Horeum hic accipe locū nō solū ad custodiā frugū, sed & rerū aliarum sepositarū ad cotidianū usū. testis Mari. Grapol. li j. ca. iii.

a ¶ Non agri instrumentū. ⁊ tantùm sub. alioquin §, vt suprā, d̄ vsu & habi. si ita legatus. in prin. & quod dixit §. proxi. Plus esse cū instructus, &c. & ⁊. e. l. §. Nerati. & §. Papinianus quoq;. & facit C. de verb. sign. l. j. & ij. & §. de tribu. pro curatoris. §. si propter.

† Du. extra ea quę libertatem.

† Vide in hunc locū Ambrosiū Calepinū in dictiōe pēdagogium.

tum, [a] sed & proprium instrumentū suum reliquisse vr. Proinde si fundus sit instructus legatus, & supellex continebitur, quæ illic fuit usus ipsius gratiā: & uestis nō solùm stragula, sed & qua ibi uti solebat. Mensæ quoque eboreæ, uel si quę aliæ: item uitrea, [b] & aurum & argentum: uina quoque si qua ibi fuerint, usus ipsius causa continebūtur, & si quid aliud utē silium. Sed si qua eò congesserat nō usus sui causa, sed custodię gratia, nō continebuntur. Vina etiā, quæ in apothecis [c] sunt, non cedent. Et hoc iure utimur, ut quæ illic paterfamiliàs, quasi in horreo habuit, hæc nō contineantur.

¶ Celsus quoque libro 18. digestorum scribit, fructus ibi repositos ut uenirent, uel in alium usum quàm fundi cōuerterentur, instructo fundo non contineri. ¶ Idem Celsus eodem libro ait, etiam supellecticarios, [d] & cęteros hoc genus [e] seruos contineri, [f] id est, ministeria, quibus instructus erat in eo, † extra eos, [g] qui libertatem acceperunt, & qui rure [h] morari solebant. ¶ Si instructum fundum legasset, ea pædagogia, † quæ ibi habebat, ut cùm eo uenisset, præsto essent [i] in triclinio legato continentur. ¶ Contubernales quoque seruorum, id est vxores, & natos, instructo fundo cōtineri uerum est. [k] ¶ Instructo item fundo, & bibliothecam, [l] & libros qui illic erant, ut quotiens uenisset, [m] uteretur, cōtineri constat. Sed si quasi apotheca librorū utebat contrà erit dicendum.

¶ Neratius quoque lib. 4. epistolarum Rufino respondit, instructo fundo, & supellectilē, & uina & mancipia non solum adcultum custodiamve uillę, sed etiam quæ ipsi patri familiàs ī ministerio ibi essent, legato cedere. [n] ¶ Imagines autem eæ solæ [o] legatę uidentur, quę in aliquo ornatu uillę fuerunt. ¶ Papinianus quoque prædiis instructis legatis mācipia nō cōtineri, [p] quæ tēporis causa illic

Sed arg. cotrà, inf. eo. l. fi. in fin.

l ¶ Bibliothecam. ⁊ vas librorū, ut §. de lega. iii. l. librorū. §. fi. Acc.

m ¶ Venisset. ⁊ Paterfamilias in fundum. Accursius.

n ¶ Cedere. ⁊ sic §. eo. §. sed si fundus.

o ¶ Solæ. ⁊ quasi dicat non illæ quæ nec fundi nec patrisfamilias instrumēta essent. Item contrà, inf. eo. l. si ita. §. domo. Solu. ibi.

p ¶ Non contineri. ⁊ sic §. de lega. iii. si fundus. & l. quæsitum. §. fi. & l. si ita. cum suis cōcor. aliàs est contineri: sine non: sed est falsa litera. Accur.

q ¶ Transtulit. ⁊ in fundum. Accur.

r ¶ Redierit. ⁊ sic §. de hæredi. instit. ex facto. §. rerum. & §. proxi. §. cum concordan.

s ¶ Vina. ⁊ C. de uero bo. signi. l. i. & ii. Sed contra, inf. eod. l. fi ita. §. domo. Sol. ibi.

t ¶ Mensas.] incipit respondere.

v ¶ Supellectilem. ⁊ in domo esse solitam.

x ¶ In horrea. ⁊ alias est mortis, & sub. tempore. alias in hortis, cū forte esset extra urbē: & quod subiicit cōtulerat; scilicet in domū secūdum primam, vel in hortis secundū aliā.

y ¶ Successus. ⁊ ut ad tēpus secederet a curis ciuitatis. Accur.

z ¶ Exhibebantur. ⁊ secundario: ut sic bene corrigatur infra. Item dic, quæ sic vrbana familia §. de lega. iii. l. cū quæreretur. & l. seruis vrbanis.

a ¶ Domui. ⁊ q. d nō afferebāt aquam in domū, sed illatā in domū, ministrabāt. Accursius.

b ¶ Commodabantur. ⁊ sic §. de lega. iii. l. itē. §. proinde. & §. ea. l. §. fi quis instrūm. & if. eo. fi ita §. domo. Acc.

c ¶ Non contineri. ⁊ habeas, nō, & sic bene corrigit statim. aliàs deest, nō: & secundùm hoc, q̄d subiicit, falsū est, f. sine distinctione. Nā distinguitur, vt §. §. sed si fundus. & §. instrumēto. & sic tollitur cōtra. quod tunc signatur inf. eo fi ita. §. domo.

d ¶ Instrumētum esse. ⁊ vt & ⁊. de supel. leg. l. i. & l. Labeo. in prin.

e ¶ Legauerat. ⁊ scilicet, domū instructam.

f ¶ Non potest non videri. ⁊ alias est, non potest non videri: & tunc dic, sensisse, scilicet, in legando: nā sine dubio cedunt. Aliàs est potest videri, scilicet, sine, non: & tunc dic, sensisse, scilicet, excipiendo. Et sic no. q̄ qui in vno excipit, in cęteris videtur regulā firmare, vt in auth. de non alie. §. vbi autem. & ⁊. eo. l. cùm delanionis. §. cùm fundum. & facit ⁊. de auro & arg. lega. l. j. & C. de procu. l. maritus. & supra de iudi. cùm prætor. in principio & de mino. & si fine. §. sed quod Papianus. & l. patri. in princip. & supra de lega. iii. l. vxorem. §. fœlicissimo & l. seruis vrbanis. & infra de manumis. test. l. si peculium.

† Du. Hieroniano alias. Hieronymiano.

† Du. Vmbrio.

† In P. F. in hortis.

† Hortis. in P. F.

Excipiens in vno, in cęteris regulam firmat.

peculium. in prin. Sed arg. contrà, §. de peti. hæred. item veniunt. §. Senatusconsul. & in § priuatorum.

a ¶ Aestimatis. ⁊ ut si sint paucæ, ista nō cedant: arg. §. de leg. j. l. fi res. in dubio tamen non cedunt, cùm temporis causa ibi sint, vt §. §. Papinianus & §. §. Papinianus quoq;. & §. sed si fundus. & §. instrumento. & §. de leg. j. fi chorus. cum eorū concordantiis.

¶ Celsus scribit. CASVS. Legaui tibi seruos, qui erāt in fundo meo Titiano: nūquid continētur vicarij eorum? Et dicitur, q̄ nō: nisi ego & de eis sensi. Item pone, q̄ institui mihi hæredem filium meū: & vxori meę legaui omnia, quę in domo erant: certè nō cōtinenē cautiones debitorum, vel emptiones seruorū, nisi ī alia parte testamēti appareat me voluisse ei legare dictos seruos, & dicta debita: quia tunc bene continebuntur cautiones & emptiones. Viuianus.

† examinatis, in P. F.

b ¶ Vicarios. ⁊ qui fortè extrà fundū morabantur: alioquin cōtrà uidetur, ⁊. titu. j. l. fi peculiū. §. vicario. vbi videtur legato seruo accedere peculiū: sed tamen contra est, ut ⁊. tit. j. l. antepen. Vbi autem quis tibi legat seruos suos, qui cōtineātur, dic ut §. de leg. iij. l. cùm suæ. cum tribus legibus seq.

c ¶ Emptionesq;. ⁊ sed cauere debet de ex hiōendo, ut C. de fidei commissis. l. instrumenta.

d ¶ Et de seruis. ⁊ f. & instrumentis, ut subiicit: & facit §. de leg. iij. l. fi mihi. in prin. & §. fi. & l. quæsitum. § j. & §. eo. §. idem respondit domo instructa. in fi. & §. Papinianus. Accursius.

¶ Si quis fundum. ⁊ CASVS. Fundo instructo legato continetur. in legato suppellex, & mancipia, & multa alia, de quibus dictum est §. ea. l. §. sed si fundus non sit &c. Modò pone, q̄ legaui tibi fundum instructum non nominando aliqua expresè de prædictis, quę tacitè continētur in dicto legato, & posteà adieci hæc uerba, Cum suppellectilibus, quæ in dicto fundo sunt: vel adieci, Cum mancipiis, quæ in dicto fundo sunt: vel nominaui aliquam aliam rem de prædictis, quæ tacitè in legato continētur. Nunquid videor minuisse legatum fundi instructi. f. vt non alia cōtineant in legato, nisi fundus, & supellectilia nominata à me specialiter? Et dicitur quod nō, & ex abundanti videor adiecisse specialiter illud q̄ tacitè cum multis aliis cōtinebatur: sicut cùm dicit in diuina scriptura, dicite discipulis eius, & Petro &c. & de hoc etiam ponit aliud exemplum in matre, & filia. Accursius.

e ¶ Non uideri minutum. ⁊ Sed contrà, ⁊. de suppel. lega. l. legata. ij. respon. ubi minuit. Solu. fin R. hic non minuitur personæ legatū: ibi agri minuitur: uel hic nominauit aliquā de speciebus, q̄ plures species erant in instrumento, ut suppellex, & mancipia, quę nominādo non est recessum à priori uoluntate: uerum si nominasset aliquod indiuiduum de illis, quæ continebantur in instrumento, vel proprio nomine, uel aliqua demonstratione, quæ uice nominis fungitur, uel adiciendo nerum numerum, ut duos, uel tres? recessum uideretur à priori uoluntate eatenus, ut de aliis mancipiis eiusdem specieі, præter quæ nominauit (licet ibi sint plura) non teneat, Ro. & hoc etiam modo soluitur ⁊. eod. cùm de lanionis. §. cui fundum. Vel plenius distingue: quia cùm legatur ab eodē genus, & species, aut uni, aut diuersis. Si vni, aut à sciente, aut ab errante. Primo casu autre remouendæ dubitationis causa, siue ad maiorem euidentiam, & tūc nō minuit, ut hic. Aut determinationis gratia, & in hoc casu ex abū dati genus nominatur: quoniam ei per speciem derogatur, ut ⁊. eo. cum de lanionis. §. cui fundum. & §. quidam. & ⁊. de supel. leg. l. lega ea. in prin. fi uerò ab errante, eo casu ex abundāti fit specierum nomi in ea essent, sensisse. ¶ Sed & ipse Papinianus eodem libro responsorum ait, Patrem mercatorem, ac fœneratorē, q̄ duos filios, totidēque filias hæredes instituerat, ita legasse, Filiis maribus domum meam instructam do, lego, dariq; iubeo: merces, & pignora an contineantur, quęri posse: sed facilem iudici voluntatis coniecturam fore cæteris patris facultatib. † ęstimatis. [a] ¶ Celsus scribit, seruis, qui in fundo morarentur legatis, vicarios [b] eorum non contineri: nisi appareat & de vicarijs eū sensisse. Papinianus quoque libr. vij. responsorū vxori, cui vir omnia, quæ in domo erant, ab hærede filio prestari voluit. cautiones debitorum, emptiones q̄; [c] seruorum nō videri legatas respondit: nisi, inquit, ex alia parte & de seruis [d] eum cogitasse apparuerit, scilicet, vt eorum seruorum ei legasse videatur emptiones, quos & ipsos voluit ad eam pertinere.

¶ *Enumeratio specierum respiciens actū legādi, non restringit genus præcedēs. Itē quando vni legatur genus, alteri species, à legato generis species uidetur exempta. hoc dicit cum §. seq. Bartol.*

¶ Si quis fundū ita, ut instructus est, legauerit, & adiecerit, cum supellectile, vel mancipiis, vel vna aliqua re, quę nominatim expressa nō erat, vtrum minuit legatum adiiciendo speciem? an verò nō? quæritur. Et Papinianus respōdit, non videri minutum, [e] sed potiùs ex abundanti adiectum. [f] Idē Papinianus [g] lib. vii. responsorum ait, Instructis hortis filio legatis, mater argentum muliebre filiæ legauerat. Respondit, etiam id argentum muliebre, quod in hortis habuit, vt ibi esset instructior: ad filiam [h] pertinere.

¶ *Taberna, nomen est loci: cauponа, nomē est negotiationis, hoc dicit. Bar.*

¶ Papinianus. LEX XII.

TAbernæ † cauponæ [i] instrumento legato, etiam institores cōtineri Neratius existimat. [k] Sed videndum [l] est, ne inter instrumentum [m] tabernæ, & instrumentum cauponæ sit discrimen: vt tabernæ, non nisi loci, [n] instrumenta sint, vt [o] doliaria vasa, ancores, [p] calices, & trullæ, quę circa cœnam solent traiici: item vrnæ æreæ, & congiaria, sextaria, [q] & similia. Cauponæ autem, cùm negotiationis nomen sit, etiam [r] institores. ¶ Instrumento [s] balneatorio legato, etiam balneatorem contineri, Neratius respondit.

derogatur generi per speciem hoc præcipue officiendo, quoniam in legando hic species non fit expressa, & hic nō obstat huic §. de leg. iii. l. seruis. §. fina. & l. hęres meus. §. j. & l. quæsitum. §. primo. & quod dixi in superiori §.

Abernę. ⁊ CASVS. Legaui tibi instrumētum tabernę meæ uel tabernam instructam: certe continebuntur instrumēta ipsius loci, ut uasa doliaria, & similia. Si autem legaui tibi cauponam instructā, continentur non solum prędicta, sed etiā institores, quos præposuerā dictæ cauponæ exercendę. Hoc enim nomē caupona, est nomē negotiationis, quod non est in nomine tabernæ. Sed & si legaui tibi balneū instructū: continetur balneator, & fornacator. Sed & si ita scripsi testamento meo, Quæ tabernarum exercendarum, & instruendarum causa facta, parata sunt, do, ego Titio: & etiam lego eidem ea, quę causa exercendi, & instruendi pistrini, & cauponæ facta parata sunt: & postea decessi. Certe legati uidentur caballi, qui in pistrinis erant: & pistores, & institores, qui erāt in caupona, & etiam focaria, quæ erat in caupona, & etiam merces quæ erant in prædictis locis. Sed nunquid domo instructa legata continentur uini?, quæ ibi erant? Et dicitur, quòd non, quia non potest domus intelligi instructa uinis, & hoc usque ad l. fi ita. §. mulier. Viuianus.

† al. Paul. li. 4. ad Sabin.

† In P. F. cauponiæ, uide Aug. li. 2. emēd. cap. 4.

Du. tabernæ cauponia, & instrumentū &c.

Du. dolia, uasa &c.

† Quę uasa dicātur, an cones, pul chre Catellianus Cotta in hac ipsa dictione & Nebrissis in lexico suo iuris ciuil.

† Sic Du. Alcia. li. 7. Parer. cap. 3. legit ahenum.

† In hunc locum Anto. Aug. li. 2. emend. c. 11. quo loco demēstris & nassis tractat.

i ¶ Tabernæ cauponæ. ⁊ i. ubi est uinum, & similia parata ad uendēdum, sed non uenduntur adhuc: ut differat à caupona, in qua tam exercetur negotiatio uini. & ut differat à taberna in genere, quæ est, ubicunque negotiatio exercetur, ut inf. eo. l. cum quæritur.

k ¶ Neratius existimat. ⁊ & male. Accur.

l ¶ Sed uidendum. ⁊ corrigendo Neratium.

m ¶ Loci. ⁊ id est, quæ semper ibi stant: sed institores finito negotio recedunt: & secundum hoc intelligi potest inf. de uerbo. signifi. fi instructum §. i. secundùm H.

n ¶ Etiam institores. ⁊ f. cōtineri, qui tantū negotiationi cauponę, uel tabernę operā præstant. ipsi enim potius inferri putantur, quàm ipsi tabernæ inferāt, ut inf. eo. cū de lanionis. §. i. & de colono dicitur §. e. l. quæsitum. §. Alphenus. & inf. eo. §. fi. & inf. l. proxi in prin. Accur.

o ¶ Instrumento contineri. ⁊ scilicet, quandoq;, ut si paterfamilias per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se balneum exercebat, vt ſ.eo.cum de lanionis.§.j.& ſ.proxi.respon.& ſ.eo.l.pictoris.§.fina.

a ¶ Continetur. ¶ Et fornacator. ¶ qui facit ignem ad calefactio ne balnei. Sed certe ille dr, fornacarius: vt ſ.ad leg.aquil.si dixit, vt cacus, vel ip sa est meretricator.

b ¶ Ita. ¶ & caballos. causa ducendi pristinum.

c ¶ Et pistores.¶ hos pistores, & institores dicas cõtineri, qſi dõs exercet per ſe & iſtis vitur, vt instrumẽtis. Cæterum ſi ipſi exercent instrumẽtum eis paratum, non ipſi ſunt instrumentum, vt de colono, ſuprà.l. quæſitum. §. Alphenus.in fi.§.& ſ.eo.tit. cum de lanionis. §.j. & ſuprà, eod.l. proxi. in prin.& §.j.& §. fin. & hic dicit R. secondos non primos contineri.

d ¶ Non ẽt vina. ¶ contrà, C. de verb.ſignifi.l.i.& ſuprà.eo.l. quæſitum.§ ſed ſi fundus.& §.Neratius. & §.idem reſpon. instructis horreis,quibus dicitur contineri vina. Sol.aliud in fundo, vt ibi:quàm in domo,vt hic: & eſt ratio, quia ex fundo plerunq; nascitur. Vel, ibi gratia vſus patrisfamilias: hic causa custodię: ſecundum hoc non refert inter fundum & domum.

e ¶ Intelligi nõ ſt. ¶ niſi, ẽm quod dixi, quando eſt gratia vſus.Accur.

¶ Mulier.¶ CASVS. In fundo meo Titiano erat quędã villa,id eſt parvula domus,in qua ſtabat Arethusa ancilla mea causa perpetuæ custodiæ. ego feci teſtamẽtum, & legaui fundum dictum Titio cũ inſtro,vel instructum: nunquid continebitur in legato dicta mulier? Et dicitur,q̃ ſic,ſicut continentur ſalturarij,quos habebam in eodem fundo.Cum enim fit vtriuſq; par ratio, idem ius ſtatuendum eſt.Deſiderant enim ita bene custodiam villę ſicut agri. Illic enim,id eſt in agris deſideratur custodia per ſalturarios,ne quid vicini occupẽt de agro,vel de fructibus in agro pẽdentibus: hic aũt id eſt in villa deſideratur custodia,ne quid vicini occupent cæterarũ rerum,quæ cõtinentur in villa:quę ſine dubio,eſt pars fundi: & iõ legatarius vendicabit eam iure legati.Viuia.

f ¶ Perdetua. ¶ ad hoc ſ.de pig.l.debitor.cum concor.

g ¶ Saltuarius. ¶ ad quod eſt,ſ.eod.l.instrumenta.§.fi. & l.quæſitũ. §.ſaltuarium. & de lega. iij. cùm quæreretur, §. fina.& infrà,eod.l. idem.§.fina.

h ¶ Par enim. ¶ ergo idem eſt ius,vt & ſuprà,ad leg. Aquiliam l. il lud. Accur.

i ¶ Pars fundi. ¶ facit ſ.de verb.ſig. fundi. & ſ.quibus modis uſufruct.amit.l.fundi.

¶ Villæ. ¶ CASVS. Si lego tibi instrumentum domunculæ, quam habeo rure causa colligendi fructus,nõ continetur ſupellex.Secundò dicit,q̃ ſi lego tibi vineam, & eius instrumentũ: continentur nomine instrumẽti pali,& perticæ,& raſtri,& ligones.Tertiò dicit, q̃ ſi lego tibi fundum,ſicut instructus eſt, in quo ego habitabam:cõtinentur mulieres lanificę,quę erant in fundo,quamuis non continerentur,ſi ego in eo non habitarem.Viuianus.

k ¶ Villæ. ¶ i.rustici ædificij: vt ſ.de uerbo.ſignſ.fundi appellatione, & ſ.l.proxi.§ fin.

l ¶ Legato. ¶ ſecus ſi villa instructa legetur:ubi diſtinguitur, legetur fundus instructus,vel cũ instrumẽto:ut ſ.l.quęſitum.§.ſuppellex.

¶ Idem. ¶ LEX XIIII.

Continetur autem & fornacator. a

¶ Pomponius. ¶ LEX XV.

Si ita teſtamento ſcriptum ſit, Quę tabernarum exercendarum, & instruendarum, piſtrini, cauponæ ¶ causa facta paratáque ſunt do,lego.his verbis Seruius rñdit & caballos, b ¶ qui in piſtrinis eſſent, & piſtores, c ¶ & in caupona institores,& focariam,merceſque quæ in his tabernis eſſent, legatas videri. ¶ Domo instructa ¶ legata reſponſum eſt ſupellectilẽ legatam,nõ etiam uina: d quia domus vinis instructa intelligi non poteſt. e

¶ *Instrumẽto fundi cedit mulier, quæ uillam custodit,ſicut & ſaltuarius.Bar.*

¶ Mulier villę custos perpetua, f in fundo,qui cũ instrumento legatus eſt,aut instructo, continebit, ſicuti ſaltuarius. g par enim h ratio eſt.Nam deſiderant tam villæ quàm agri, custodiam:illæ,ne q̃d vicini,aut agri,aut fructuum occupent; ¶ hi, ne quid cæterarum rerum,quæ in villa continentur.Villa autẽ ſine ulla dũtione pars fundi i habetur.

¶ *Villæ instrumento non continetur ſupellex.Barto.*

¶ Alphenus. ¶ LEX XVI.

Villæ k instrumẽto legato, l ſupellectilem non continerim verius eſt. ¶ Vinea & instrumento eius legato, instrumentum vineæ nullum eſſe Seruius reſpondit: ſed, qui eum n conſulebat, Cornelium reſpondiſſe aiebat, palos, o perticas,raſtros,ligones, instrumenti vineæ eſſe: quod verius eſt. ¶ Quidam vxori ſuę fundum, vt instructus p eſſet, in quo ipſe habitabat,legauit. Conſultus de mulieribus lanificis, an instrumento continerentur? Reſpondi, nõ quidem eſſe instrumenti fundi: q ¶ ſed quoniam ipſe paterfamiliàs, qui legaſſet, in eo fundo habitaſſet, dubitari non oportere, quin etiam ancillæ,& cæteræ res,quibus paterfamiliàs in eo fundo eſſet instructus, omnes legatæ viderentur.

¶ *Pictoris,uel balneatoris, uel lanionis instrumento legato,omnia neceſsaria ad ſuũ miniſterium continentur.Bar.*

¶ Martianus. ¶ LEX XVII.

Pictoris instrumẽto legato, cerę, colores,ſimiliaq; horum legato cedunt, item peniculi, & cauteria, r & conchæ. s ¶ Instrumento piſcatorio legato contineri Ariſto ait, nauicellas, quæ piſcium capiendorum causa paratæ ſunt. Sed & piſcatores t contineri verius eſt. ¶ Instrumento balneatorio u quomodo instrumento fundi ſaltuarium, x & topiarium: & instrumẽto cauponio inſtitorem: y cùm balneæ ſine balneatoribus vſum ſuum præbere non poſsint. z

lib.a. ad Vitellium. De fornacatore (ita enim malo legere, q̃ fornicator q̃ & ſenſui magis conueniat & i Victori. excep.altero ꝓbatiore ita ſcriptũ olim fuerit quamquã ſciolus aliquis ſopra uauerit) pulchre de. ſ. ad l. Aquil.l. ſi ſeruus ferũ.§. ſi for nacarius. Idem.n. eſt fornacarius, qui & fornaca-- tor.

libr.6.ad Sabin.

Caupo-- niæ.

In P. F. & in cauponio.

Adde hic q̃ ẽt q̃ſiq; appellatione domus continetur ſubſtantia & patrimoniũ: vt l. j. C.de iudæ. & ma. & l. i.C.ne lice. põtẽ.Aleã. in l.lecta.ſ. ſi cer.peta.

Du.illic, ne &c.

Du. hic, ne &c.

lib.1.Digeſt. à Paulo epitomatorum.

lib.7. Institution.

Cælius Rhodig.li. lect. antiq. iiii.ca.vlti. Sũt & ſua, inquit, piſtoribꝰ cauteria in ea pingẽdi ratione, quã vocant encauſtica, latine inuſtariam dicimus:coloribus inuſtis, & certis ignis reſolutis.Vndeſ ctũ vulgo vt libranũ attramẽtũ dicatur,encauſtũ.hæc ille.

In P.F.in cipit. Item pictoris.

& §.ſed ſi fundus.ibi, proinde &c.Accur.

m ¶ Non contineri. ¶ contra,inf.eo.Seia.§.penul.Solu.ibi.

n ¶ Cui cum. ¶ Seruium.

o ¶ Perticas. ¶ ſic ſ.de uſufru.item ſi.§.fin.

p ¶ Instructus ¶ Not.instructus: ſecus ſi cum instrumento:ut ſupra, eod.quæſitum.§. ſed ſi fundus.

q ¶ Instrumenti fundi. ¶ ſed patrisf. ſ modo ut ibi eſſet instructior habebat: aliàs, ſi ut extra fundum locaret,non continetur legato,ut ſupra, eodem. quæſitum.§. ſed ſi fundus. & §. Papinianus. & infrà,eodem. l. & ſi mancipia. in princi. in caſu tamen ſunt etiam instrumenta fundi, ut ſi erant lanificę ad ueſtiendum familiam rusticam,ut ſup.eo. quæſitum.§.ſaltuarium.

Pictoris. ¶ CASVS. Ita lex plane ponit quid cõtinetur legato instrumento pictoris ſerui, uel instrumento piſcatorio, uel instrumento balneatorio. Viuia.

r ¶ Cauteria. ¶ plũbea, cum quibus fiunt deſignationes ante, q̃ fiat pictura.

s ¶ Et conchę. ¶ uaſcula in quibus ſtant colores, quæ dicuntur eſſe de auriculis piſcium. Accurſius.

t ¶ Piſcatores. ¶ ſeruos: & hoc cũ ipſe teſtator, piſcator erat, & ſeruos piſcatores habebat in eo miniſterio,ut & inf. l.proxi. §. j.& dixi ſ.eod. ſi ita.in principio.

u ¶ Balneatorem. ¶ ſcilicet ſeruum: ut ſuprà, eod. tabernæ. in fin. cum ipſe dominus præſit balneo. & not. ſ. proxi.reſpon.

x ¶ Saltuarium. ¶ id eſt ſaltus cuſtodem: ſed topiarius ordinator ſaltus, ut ſupra, de lega.iij.cùm quæreretur.§.fin.& facit ſ.eo.instrumenta.§.fi.& l. quæſitum.§.ſaltuarium & l.ſi ita.§.fin.

y ¶ Institorem ¶ ſ.eo.tabernæ.§.penult.

z ¶ Non poſsint. ¶ facit ſupra, de iuriſdictione omnium iudicum. l.ij.cum ſuis concor.

Cvm de lanionis. ¶ CASVS. Hæc lex primò ponit, quid continetur legato instrumento ſerui lanionis. Secundò dicit, uoòd ad ſciendum,quid contineatur instrumento legato,eſt neceſſe quandoque inſpici perſonas legantium.Nam ſi lego tibi instrumentũ piſtorium,ita demum continẽtur legato ſerui piſtores, qui ſeruiebant mihi in piſtrino,ſi ego piſtrinum exercebam,& nõ alias.Multũ enim intereſt,utrum instrumentũ ſit paratũ piſtoribus, id eſt ipſis dominis per ſe molentibus: quo caſu continebuntur in dicto legato ſerui piſtores:an piſtrinum ſit paratũ ſeruis molẽtibus, ſiue dominis:quo caſu non cõtinentur ipſi ſerui. ¶ Afinã. ¶ Titius habens in fundo ſuo molendinum,quod afina ducebat,fecit teſtamentum,& legauit Seio fundum cum instrumento fundi.Nunquid continetur dicta afina, & mola molendini? Et dicitur,q̃ non, bene tamen continẽtur caeabi, & patinæ:quia pulmẽtarium,ſiue comeſtio nõ poteſt coqui ſine prędictis. Item continetur vas ahenum,quod ſupra ſocum pendet, in quo caleſit aqua ad potandũ.Eadem ratione continẽtur vrcei,quibus aqua infunditur in ahenum,illa etiam uaſa continentur, quibus aqua infunditur in urceos: & ſic uſque ad infinitum.Et hoc ſi uoluit teſtator. Si autem non apparet uoluntas teſtatoris,debemus inſpicere conſuetudinem regionis, unde erat teſtator, ſcilicet, quid erat in conſuetudine ibi quid contineretur appellatione instrumenti fundi. Item continetur appellatione instrumenti fundi uillicus ſeruus, qui colebat fundum fide dominica: non autem ſi colebat certa quantitate penſionis maximuſque eſt, cum omni instrumento ruſtico, ſic vrbano, & mãcipiis, q̃ ibi ſunt. Nũquid debentur ei ſemina quę in fundo erant? Et dicitur,quòd ſic, niſi hęres probet aliud me teſtatorem ſenſiſſe. Itẽ debetur ei frumentum repoſitum in fundo pro paſcendis mancipiis.quæ erãt in fundo. Sequens §.dicit qd conſinetur instrumento ſerui medici cum instrumento legati.

¶ Cui fundum. ¶ Titius habens fundũ, in quo erant decem ſerui, qui operabãtur ibi, & ita erant fundi instructi dictis ſeruis legati. Seio hunc fundũ instructum; Poſteà eidem Seio legauit ſpecialiter quinque de dictis mancipiis, Nunquid alii ſerui, qui nõ ſunt nominati continẽtur amodò ſub appellatione instrumenti fundi? Et dicitur, quòd non,quia ex eo, quòd teſtator nominauit ſpecialiter poſteà quinque ex ſeruis, vt dictũ eſt, apparet eum non intellexiſſe decem eſſe annumeratos instrumento fundi, id eſt,cõtineri, instrumẽto fundi. ¶ Sabinus ait. ¶ Legaui tibi fundum, & ea,quæ in eo ſunt: certe habebis fundum,& ea, quæ ſolita ſunt eſſe in eo fundo: non autẽ ea,quæ tu curaſti poni in eo fundo,unde legatum tuũ cumularetur.

¶ Quidam. ¶ Titius legauit Seio hoc modo, Villam meam, vti ego ipſe poſſedi, lego Seio cum ſupellectili,& mũſis, & mancipiis, quæ ibi deputabantur vrbanis & ruſticis & cum vinis,quæ in diem mortis meæ ibi erunt,& cum x.aureis.poſteà deceſsit dictus teſtator, & tempore mortis ſuæ inuenta fuerunt in fundo non ſolum prędicta nominata,ſed etiam ſi libri plures,& uitrea uaſa, & ueſticula ipſius nũquid debentur legatario plures,& uitrea uaſa, & ueſticula? Et dr, q̃ non,imò ſola ea, q̃ dicti libri & vitreamina & ueſticula? Et dr, q̃ non, imò ſola ea, q̃ expreſsit in legato. ¶ Domum. ¶ Legauit Titius mihi domũ instructam cum omnibus affixis:certe non continentur nomina debitorũ, quæ erant in domo.Viuianus.

a ¶ Cum de lanionis. ¶ id eſt, macellarij,ſiue becharij: à laniando ſic dicti,quia dilaniant,id eſt, per fruſta incidunt carnes,& uẽdunt: uel id eſt,quia lanam ſeparant & diuidunt à cortis beſtiarum, & exuũt, ſiue excoriant beſtias:& ſic dicitur lanio à lanicio,ut arg.ſ.de uſu.& habi.l.plenum.§.fi.H.

b ¶ Semota carne. ¶ hęc enim non cedit legato.

c ¶ Menſas. ¶ ſuper quibus uenditur caro, vel etiam lana.

d ¶ Pondera. ¶ quibus ponderantur carnes,cum uenduntur.

e ¶ Lanandæ. ¶ id eſt, occidendæ, uel diuidendæ, vel ſeparandæ à cortis:& lana.Accurſius.

f ¶ Trutinas. ¶ i.ſtateras,ſiue balancias.

g ¶ Dolabras. ¶ i.bipennes cum qua dolantur ligna,uel quod habet duo labra,ſecundum Hug. Accur.

h ¶ Piſtores. ¶ ſ. ſerui.

i ¶ Exercuerit. ¶ per ſe.

k ¶ Instrumentum. ¶ i.ſerui de quibus quęritur.

l ¶ Piſtoribus. ¶ id eſt dominis per ſe exercentibus.

m ¶ Piſtrinum paratum. ¶ ſcilicet ſeruis, quaſi ipſi pręcipiant in piſtrino,ut primo caſu cedant legato: ſecundo,non. & ſic instrumento agri,ut ſ.eo quæſitum.§.Alpenus.& dicitur hic piſtrinũ,id eſt furnus alias pro molendino ponitur,ſecundum Hugo.

n ¶ Afinam. ¶ redit ad instrumenta fundi. Dic ergo afinam, quæ ducit molam.

o ¶ Negat.¶ niſi ſit ruſtico operi deputata,ut infra eod. §. idem conſultus.

p ¶ Cacabos. ¶ id eſt lebetes. Accurſius.

q ¶ Patinas. ¶ id eſt patellas.

r ¶ Pulmentarium. ¶ ſuauis cibus,ſecundum Hugo.

s ¶ Etahenũ. ¶ id eſt caldarium, uel patellum, à materia ſic dictum.

r ¶ Hic. ¶ id eſt in aheno.

u ¶ Continetur. ¶ qd apparet ex premiſsis, cum non differat a cacabo,& hoc ſecũdario: directò autem, instrumento conquinario cõtinetur, ut inf. de auro, & argen. le. & ſi nõ ſint.§.ſi cui.

x ¶ Copulata. ¶ inf. eo.fundi. §. fi. & ad idẽ ſ. de iuriſ.omn.iud.l.ji. cum concor.

y ¶ Præſumptione. ¶ i. conſuetudine, ex qua uoluntas teſtatoris prę ſumitur: ſic ſupra de ędili. edic. ſciendum. §. illud. & de lega.i.ſi ſeruus plurium.§.fin.& de leg.ui.nũmis.& l.nõ aliter.§.j.& de regu. iur. l. ſemper in ſtipulationibus. & inf. de fiu. pu. l. ii. §.i. Accurſius.

z ¶ Cum de uillico. ¶ ad hoc ſ.eo.l. instrumẽta. in princi.

a ¶ Quantitate. ¶ ut extraneus colonus.

b ¶ Sed fide dominica. ¶ id eſt domino debita: facit ſ. eo. quæſitum.§. Alphenus. in fi. & inf e. Scię. §. j. Hug.

c ¶ Inferior. ¶ id eſt. paulatim de molendini, uel forte inferior mola ſiue machina: ſed Catillus ſuperior, quia paulatim de eo cadit frumentum in molam.

d ¶ Deberi. ¶ legatario ut fundi instrumentum.

e ¶ De putatoribus. ¶ uitium, arborum.ad quod ſ.ad leg. Aquil. ſi putator.

f ¶ Inesse. ¶ instrumento fundi.

g ¶ Paſtores. ¶ omnes,ut ſ.eo.instrumenta.in fi.

h ¶ Et foſſores. ¶ qui faciũt foſſas,ne aqua ſtet in fundo.Et no.q̃ ab illo §.de Bubulco.uſque huc, dicit de instrumentis causa quærendorum fructuum,ut ſ. eo.l. instrumenta.in prin.

i ¶ Semina. ¶ facit ſ.de uſufruct.item ſi.§ ſeminarios.

k ¶ Collyria. ¶ expone,ut inſtitu. de rerum diui. §. cum ex aliena. Accurſius.

l ¶ Mancipia. ¶ ſcilicet ruſtica.

m ¶ Eos (ſolos. ¶ Sic ergo genus prędcedens reſtringitur per ſpecies expreſsas.Sed contra,ſ.de ſupellect.legata.l.legata.j.reſpon. Sol.hic ſciebat defunctus,quid continebatur appellatione instrumẽti,ibinõ: uel hic propria nomina expreſsit,ut Stichuœ,Pãphilum,& Erotem: ibi ſpeciem generis,ut mancipia.Sed huic ſolutioni ob.inf.de alimẽ. & cibar.leg.l.uerba.Vel,hic certum numerum expreſsit, ut & ibi in ii.& iii.reſpon.eiuſdem legis contrariæ dicitur.Vel, hic non intellexit ſeruos contineri in primis uerbis,ſcilicet instrumento, ibi ſic.Vel dic plene,ut no.ſ.eo.quæſitum.§.pe.& fi.& facit ſ.de leg iii. quæſitũ. §.i.& l.hæres.§.i.& in l.eo.quidem.& inf.de ali.leg.l.Stichus.

n ¶ Afinam. ¶ redit ad instrumenta fundi. Dic ergo afinam, quæ ducit molam.

o ¶ Negat.¶ niſi ſit ruſtico operi deputata,ut infra eod. §. idem conſultus.

p ¶ Cacabos. ¶ id eſt lebetes. Accurſius.

q ¶ Patinas. ¶ id eſt patellas.

r ¶ Pulmentarium. ¶ ſuauis cibus,ſecundum Hugo.

s ¶ Etahenũ. ¶ id eſt caldarium, uel patellum, à materia ſic dictum.

r ¶ Hic. ¶ id eſt in aheno.

u ¶ Continetur. ¶ qd apparet ex premiſsis, cum non differat a cacabo,& hoc ſecũdario: directò autem, instrumento conquinario cõtinetur, ut inf. de auro, & argen. le. & ſi nõ ſint.§.ſi cui.

x ¶ Copulata. ¶ inf. eo.fundi. §. fi. & ad idẽ ſ. de iuriſ.omn.iud.l.ji. cum concor.

y ¶ Præſumptione. ¶ i. conſuetudine, ex qua uoluntas teſtatoris prę ſumitur: ſic ſupra de ędili. edic. ſciendum. §. illud. & de lega.i.ſi ſeruus plurium.§.fin.& de leg.ui.nũmis.& l.nõ aliter.§.j.& de regu. iur. l. ſemper in ſtipulationibus. & inf. de fiu. pu. l. ii. §.i. Accurſius.

z ¶ Cum de uillico. ¶ ad hoc ſ.eo.l. instrumẽta. in princi.

a ¶ Quantitate. ¶ ut extraneus colonus.

b ¶ Sed fide dominica. ¶ id eſt domino debita: facit ſ. eo. quæſitum.§. Alphenus. in fi. & inf e. Scię. §. j. Hug.

c ¶ Inferior. ¶ id eſt. paulatim de molendini, uel forte inferior mola ſiue machina: ſed Catillus ſuperior, quia paulatim de eo cadit frumentum in molam.

d ¶ Deberi. ¶ legatario ut fundi instrumentum.

e ¶ De putatoribus. ¶ uitium, arborum.ad quod ſ.ad leg. Aquil. ſi putator.

f ¶ Inesse. ¶ instrumento fundi.

g ¶ Paſtores. ¶ omnes,ut ſ.eo.instrumenta.in fi.

h ¶ Et foſſores. ¶ qui faciũt foſſas,ne aqua ſtet in fundo.Et no.q̃ ab illo §.de Bubulco.uſque huc, dicit de instrumentis causa quærendorum fructuum,ut ſ. eo.l. instrumenta.in prin.

i ¶ Semina. ¶ facit ſ.de uſufruct.item ſi.§ ſeminarios.

k ¶ Collyria. ¶ expone,ut inſtitu. de rerum diui. §. cum ex aliena. Accurſius.

l ¶ Mancipia. ¶ ſcilicet ruſtica.

m ¶ Eos (ſolos. ¶ Sic ergo genus prędcedens reſtringitur per ſpecies expreſsas.Sed contra,ſ.de ſupellect.legata.l.legata.j.reſpon. Sol.hic ſciebat defunctus,quid continebatur appellatione instrumẽti,ibinõ: uel hic propria nomina expreſsit,ut Stichuœ,Pãphilum,& Erotem: ibi ſpeciem generis,ut mancipia.Sed huic ſolutioni ob.inf.de alimẽ. & cibar.leg.l.uerba.Vel,hic certum numerum expreſsit, ut & ibi in ii.& iii.reſpon.eiuſdem legis contrariæ dicitur.Vel, hic non intellexit ſeruos contineri in primis uerbis,ſcilicet instrumento, ibi ſic.Vel dic plene,ut no.ſ.eo.quæſitum.§.pe.& fi.& facit ſ.de leg iii. quæſitũ. §.i.& l.hæres.§.i.& in l.eo.quidem.& inf.de ali.leg.l.Stichus.

Libr.2.ad Vitellium.

Du. coleretur.

Carnes.pẽderãdę ſut.

Quod.¶

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quod.} id est, quia.
b ¶ Intellexisse.} cum dixit, fundum instructum, &c. Accur.
c ¶ Seruos.} ſnominatos, uel alios.
d ¶ Manendi. } perpetuò.
e ¶ Consulto.} legatarij dolo & machinatione: ut ſ. de lega. 2. cum ita legatur.
f ¶ Non uidentur.} nisi testatorem id uoluisse euidenter appareat: vt ſ. de leg. 3. Iulianus. §. fina. & facit ſ. de pe. lega. nam quod. §. j. & ſ. de auro & argent. lega. si vxori. §. j. & ſ. de lega. 2. si fundus. & l. quæsitum. §. 2. & fin. & l. penulti. in princip. & §. j. & l. si ita. & l. si chorus. §. j. & ſ. de usufr. lega. l. generali. §. j. & de leg. 2. Caius.
g ¶ Villam.} id est, dominum.
h ¶ Supellectile.} hoc est generale nomen: sequentia speciialia sunt quæ restringũt genus, vt infrà, subiicit. Accursius.
i ¶ Cederent.} non autem cætera, ut & ſ. ead. l. §. cui fundus. & quod not. ſ. eod. l. quæsitũ. §. pe. Item ad hoc quod species derogat generi, vt supra, de lega. 3. l. vxorem. §. felicissimo. & l. hæres. §. j. & l. ea tamen. & infrà, de leg. l. legata. 2. & 3. respon. & ſ. de asl. leg. l. alimenta. §. basilicæ. & l. Stichus. in prin.
K ¶ Non posse.} sic supra, de leg. 2. Caius. in prin. & ſ. de lega. 3. vxorem. §. legauerat. & l. si mihi. in princi. §. j. & ſ. eo. l. cum fundus. Accursius.
S I mancipia.} CASVS. Titius legauit Seiæ fundum cum instrumento, & mancipiis, q̃ ibi sunt & postea in eum fundũ transtulit idem Titius quosdam seruos, ut ibi perpetuo morarentur, & postea decessit idem Titius Nunc quæritur, nunquid dicti serui cedant dicto legato? Et videbatur quibusdam q̃ non, quasi in hoc casu non possint contineri appellatione mancipiorum propter verba in legato posita: illa, scilicet. At mancipiis, quæ ibi sunt, &c. quibus demonstrauerat testator illos tantum seruos contineri, qui erant in fundo tempore mortis. Item & videbatur eisdem, q̃ nõ, quasi in hoc casu non possint contineri dicti serui appellatione instrumẽti: quia qui instrumentum legat, & mancipia nominat, videtur nolle intelligere in instrumento seruos. Sed illis malè videtur: quia bene continebuntur in legato dicti serui non ob. alleg. illorum.
¶ Paulus respon. } Legaui Titio uillam, i. paruulam domum cum instrumento: certè non continetur legato equitium, quod erat in dicta domũcula: nec etiam fructus ibidem repositi: nec seruus peritus in arte fabrica, qui annuam mercedem præstabat domino, sed supellex bene continetur. Viuia.
l ¶ Si mancipia.} testator legauit fundum cum instrumento, & cum mancipiis, quæ ibi erant. Deinde in eundem fundum induxit postea mancipia, ut perpetuò ibi essent. quæritur an cedant legato? Et videtur, q̃ non: nam ex vocabulo mãcipiis, nõ: q̃ a dixit, quę ibi erant: at hi non erant tunc. Itẽ ex verbo, cum instrumento, nõ: quia eo uerbo non continentur serui, cum postea de his dicit: ut ſ. eo. l. proxi. §. cui fundum. sed tamen dicit ea contineri ex primo verbo, scilicet cũ instrumento. Nam a dictio, cum mancipiis, causa ampliandi, non minuendi legatum fuit facta, unde non debet retorqueri in læsionẽ legatarij. Sicut ergo ex prima is uerbis, scilicet, cum instrumento, cõtinentur postea inducta mancipia, si nihil esset adiectum: vt ſ. e. l. pe. ita & nunc. Nec ob. prędictus §. cui fundum. quia ibi propriis nominibus expressit: hic in genere adiecit, cum mancipiis. Accur.
m ¶ Fuerint.} Tũc, cum testator moritur: ut scilicet, sic liqueat hoc voluntate ibi dimisisse. Accur.

† Aliàs, vel spicè: vt scripsit Hallo.
† In P. Flo. specialiter expressa q̃ legato cederent.

gatos esse, qui nominati essent: quòd a appareret non intellexisse b patremfamiliàs instrumento quoque seruos c annumeratos esse.
¶ In dubio ea videntur esse in fundo, quæ maiori parte anni ibi sunt. Bar.
¶ Sabinus ait, cui fundus, quæq; ibi sint, legata sunt, ei fundus, & omnia, quæ in eo solita sunt esse, quęque ibi maiore parte anni morabantur, & qui in eum manendi d causa recipere se consueuerunt, legati videntur. At si qua cõsultò e in fundum congesta, cõtractáve sunt, quò legatum cumularetur, ea non videntur f legata esse.
¶ Si enumeratio specierum uenit ad determinationem verbi, per quod genus significatur, uidetur facta causa determinationis. Barto.
¶ Quidam cùm ita legasset, Villam g meam ita, vt ipse possedi, cum supellectile, h mensis, mancipiisque, quæ ibi deputabantur, vtbanis, & rusticis, vinisque, quæ in diem mortis meæ ibi erunt, & decem aureis, & quęreretur, cùm in diem mortis ibi libros, vitreamina, & vesticulam † habuerat, an ea omnia legato cederent, i quoniam quædam enumerasset? Scæuola respõdit, † Specialiter expressa legato cedere. ¶ Domum instructam legauit cum omnibus affixis: quæritur de instrumen-

n ¶ Cęterum instrumento.} & si nihil esset adiectum: ut infra, l. penul. Accursius.
o ¶ Inducta.} vt ibi sint perpetuò: ut sup. de actio. empti l. fundi. §. Labeo. Et sic apparet testatorem hoc uoluisse. Sic non est cõtra, sup. de leg. iii. Iulianus. §. fi. & facit, q̃ huiusmodi generalia legata possint augeri. sup. de usuris. l. equis. §. i. & de lega. ii. peculium. in princi. & de lega i. i. si ex toto. in princip. & l. grege. in princ. & §. j. & l. quod in rerum. §. fi quis. & institutio. de lega. §. fi grex. & inf. de ali. lega. filio. §. fina.
p ¶ Cedere.} cõtra, supra, eodem l. uillæ. in princi. Solu. hic qui dam habent literam, supellectile, scilicet legata. & dicunt cedere, scilicet, prædicta omnia, sed seruos non, ut subiicit: quia animalia in supellectili non sunt: ut infra, de supel. lega. l. ii. & sic non habent §. seruum uerò &c. sed non placet: quia nõ dicit infra, appellatione supellectilis non contineri seruum, sed seruum non contineri instrumẽto. Alij habent supellectilem, & tunc est cõtra. l. villæ, unde dicunt cancellandũ hunc uersum. Sed tu dic, si legatur instrumentũ uillæ hoc modo, uillam cum instrumento: tunc non cedit, ut in contrario: si autem uillam instructam, tunc sic: sup. eod. l. quęsitum. §. sed si fundus. Et quod de seruo subiicit, ideò est, quia nec fundi, nec patrisfamilias est instrumentum: ut sup. l. quęsitum §. Papinianus quoque. & §. Alphenus. & inf. l. proxi. §. j.
q ¶ Præstabat.} scilicet domino, & laborabat cui uolebat nõ autem dicas, q̃ dominus locet ei operas: ut supra, de usu & ha. l. sed & ipsi. & supra, de usufru. lega. l. si eruum. cõtra. Solu. ut in prin. Accur.

† Animalia in supellectili non sunt.
† Du. supellectile autẽ &c.
† lib. 3. Responsor.

¶ Sceuola.† LEX XX.
S Eiæ ex parte hæredi institutæ, si hæres erit, fundos per Caium eidem Seiæ legauit fundos instructos cum suis uillicis, & reliquis colonorum sub conditione, si hæres erit: Postea fecit codicillos, quibus ita scripsit: mihi uenit in mentem, & uolo Seiam habere fundos, quos ei reliqui ita, ut sunt instructi rustico instrumento, & supellectili, & pecore, & uillicis, cum reliquis colonorum & apotheca. & postea decessit. Modò quæritur, an propter prędicta in codicillis nominata contineantur legato etiam ea, quæ fuerunt in fundo causa cotidiani usus patrisfamilias, id est, prædicti Titii testatoris. Et respon. quòd non. ¶ Liberto suo.} Titius legauit liberto suo his uerbis, Seio liberto meo fundum Titianum, & Seianũ dolego ita, ut instructi sint cum dotibus, & reliquis colonorum, & saltuariis cum contubernalibus, & filiis, & filiabus: & postea decessit. Modò quæritur, an Stichus seruus, qui prædium unum ex his coluit, & reliquatus est amplam summam, debeatur Seio ex causa fideicommissi? Et respon. quòd non, si coluit mercede: si autem fide dominica colebat, bene deberet. ¶ Caio Seio.} Ita dixi in testamẽto meo, Caio Seio alumno fundos meos Titianum, & Seianum dari uolo ita, vt instructi sint, & domũ superiorem: & decessi. Peri. legatarius abhęrede non solum fundos instructos, sed etiam domum instructam: hęres non uult ei dare instrumenta domus: quia ego testator non feci mentionem instrumenti legando domum. Quæritur, quid iuris sit? Et respond. quòd petitio legatarij admittenda est, nisi hæres manifeste doceret, aliud me testatorem sensisse. In instrumento autẽ domus non continebuntur serui parati operæ, aliive rei.
¶ Prædia.} Titius legauit Seio prædia, ut instructa sunt cũ dotibus eorundem prędiorum, & cum reliquis uillicorum, & colonorũ, & cũ mancipiis, & omni pecore, & cum peculiis, & cũ actore, id est seruo

castaldo

† lib. 3. Responsor.

castaldo, qui morabatur in ciuitate erant autem tempore testamenti dicti Titij, quidã coloni, qui de colonia decesserant: q̃ quædam reliquati erant. Facto aũt testamento, dictus testator iuit in prouinciã, q̃ esset Italus. Postea quędam illius mancipia transiuerunt in fundos legatos ad parentes, & notos sibi homines sua sponte, & non authoritate alicuius: interim decessit testator: & postea quædam alia eius mancipia trãsiuerunt similiter ad dictos fundos. Modo quæritur hic de tribus: an reliqua dictorũ colonorum, qui tempore testamenti discesserũt de Colonia, cedant legato prędicto? Itẽ an cedant eidem legato vxor, & filia dicti actoris, qui in ciuitate morabatur? Item an cedant legato mancipia quę post profectionem testatoris in prouinciam, aut post mortem eius transiuerunt in dicta prędia? & in omnibus respõ. q̃ nõ.
¶ Pamphilæ libertę.} Hunc §. habes ſ. de le. 3. l. quæsitum. in princ. & ponas hic casum sicut ibi posui.
¶ Tyranę.} Ita dixit Titius in testamento suo Tyrannæ sorori meę fundum meũ Græcianũ cum stabulo, & eum omni instrumẽto rustico relinquo: & postea decessit. Mõ quæritur, an cedant legato pascua, siue prata, quæ peruenerunt ad eum simul cum fundo, & quę habuerat semper in vsibus fundi, & quæ ita coniunxerat fundo, vt haberẽtur sub una appellatione fundi? Et respon. quod sic.
¶ Instructis.} Titia habens grabatũ in domo sua Seiana, qui grabatus, siue lectus, erat textus auro & argento: ipsa extraxit grabatũ de domo, & posuit in horreo quodam, ut haberetur in loco tutiore. Postea fecit testamentũ, & legauit Caio dictã domũ Seianã, & aliã Titianã instructas & decessit. Mõ quæritur, an contineatur legato dictus grabatus? Et dicitur, quòd sic.
¶ Quod adiecit.} Ita dixit Titius testator in testamento suo: lego fundum Titianum, & Seianum, Caio vti ea possedi: & decessit. certe uidetur legasse dicta prędia instructa, id est cum mancipiis & pecorib. & instrumento rustico: non autem uidetur per illa uerba legasse tãtummodo ius, quod habebat testator in dictis prędiis. Viuianus.

† Aliàs, Seiam.

præceptionẽ dederat instructos a cum suis villicis, & reliquis colonorum: & codicillis ita scripsit: Posteà b mihi venit in mentem, Seiæ, c † fundos quos reliqui, ita vt sunt instructi rustico instrumento, supellectile, pecore, & villicis, cum reliquis colonorum, & apotheca, habere volo. Quęsitum est, an etiã ea, quę patrisfamiliàs vsus cotidiani d causa in fundo fuerũt, legato continerentur? Respondi, testamento quidem, ut proponeretur, Seiæ insuper e fundum legatum: verùm non amplius deberi, quàm ĩ codicillis, quos sanè post obliuionem testamentariæ scripturę fecisset, instructi appellatione contineri se uelle manifestè f ostendisset.
¶ Legato fundi instructi non cedit seruus qui colit data mercede. Bart.
¶ Liberto suo quidam prędia legauit his verbis, Seio liberto meo fundos illum, & illũ do, lego, ita, vt instructi sunt g cum dotibus & reliquis colonorum, & saltuariis, cum cõtubernalibus suis, & filiis, & filiabus suis. Quæsitum est, an Stichus seruus, q̃ prædium vnum ex his coluit, & reliquatus est amplam summam, ex causa fideicomissi Seio debeatur? Respondi, si non fide dominica, h sed mercede (vt extranei coloni solent) fundũ coluisset, non deberi.
¶ Virtus copulatiuæ qualitatem præcedentis legati repetit in sequenti. Bart.
¶ Caio Seio alũno meo fundos meos illum, & illum, ita vt instructi sunt, & domum i superiorem dari volo. Quæsitum est, an etiam domum instructam dari voluerit? Respondi, secundum ea, quæ proponerentur, ita uideri k dedisse, nisi is, à quo peteretur, aliud testatorem sensisse manifestè doceret. At si habitationis, i. ædificij instrumentum l legasset, non cedere seruos operę, aliive rei paratos, m

¶ Debita in nouationem deducta legato instrumenti non cedunt. Bar.

¶ Prædia, vt instructa sunt, cum dotibus, n & reliquis colonorum & villicorum, & mancipiis, & pe-

a ¶ Instructos.} per hoc uerbum, instructos, continebuntur instrumenta patrisfamilias, ut ſ. eo. l. quęsitum. §. fed si fundus. nisi esset restrictum per sequentes codicillos.
b ¶ Posteà.} determinat uerbum præcedens, scripsit, uel uerbum sequens uenit.

c ¶ Seiæ, construe, fundos quos reliqui Seiæ, volo habere scilicet eam ita, vt sunt &c. & sic restringuntur verba testamenti.
d ¶ Cotidiani.} vt frumentum, uinum, & alia instrumẽta patrisfamilias: & hoc videbatur ex verbis testamenti.
e ¶ Insuper.} id est ultra institutionem. Accursius.

core omni legauit, & cũ peculiis & actore. Quæsitũ est, an reliqua colonorum, qui finita conductione interposita cautione de colonia decesserant, ex verbis suprà scriptis legato cedant? Respondi, non uideri de his reliquis esse cogitatum. ¶ Idẽ quæsiit in actore legato, an vxor, & filia legato cedant? cũ actor non in prædiis, sed in ciuitate moratus sit? Respõdi, nihil proponi, cur cedant. o
¶ Idẽ quæsiit, cùm testator facto testamento in prouinciam sit profectus, an ea mãcipia, quę post profectionem eius, aut mortẽ sine cuiusquam authoritate p sponte sua ad parẽtes. & notos sibi homines in fundos legatos transierunt, legato cedant? Respondi, † non legatos eos fore, qui veluti cõmeantes transissent.
¶ Non videtur absens a fundo, qui alibi causa disciplinæ est missus. Bar.
¶ Pamphilæ libertæ meę dari uolo fundum Titianum cum instrumento, & iis, quæ in eodem erũt, cùm moriar. Quæsitum est, si Stichus seruus ex eodem fundo ante annũ mortis testatoris abductus, & in disciplinam traditus, postea in eũ fundũ reuersus q non sit, an debeatur? Respõdi, si studendi causa misisset, non quò a fundo cum aliorsum transferret, deberi.
¶ Pascua deputata ad vsum fundi, & eũ eo uno nomine nuncupata, legato fundi cedunt. Bar.
¶ Tyrannę sorori meæ fundum meum Græcianum cum stabulo, & instrumẽto rustico omni relinquo. Quæritur, an fundi appellatione etiam pascua, quæ ad eũ r simul cũ fundo peruenerunt, & quę semper in vsibus huius possessionis habuerat, legato cederent? Respondi, si prata fundo Græciano ita coniunxisset, ut sub una fundi appellatione haberentur: ea quoque deberi.
¶ Quod alibi causa custodiæ est repositũ, instrumento domus cedit. Bar.
¶ Instructis domib' legatis † grabatus s argento & auro textus, mortis Titiæ tẽpore in domibus non est repertus, † sed in horreo

f ¶ Manifeste. } sic ergo pręcedẽtia per sequentia restringũtur: sic ſ. eo. cũ de lanionis. §. cui fundum. & inf. de supel. lega. l. legata. ii. & iii. respon. sed in primo est cõtra. inf. de ali. le. l. verba. sed omnia dicut no. ſ. eo. l. quæsitũ. §. pe. quæ est similiter contra: & facit inf. de ali. leg. cũ certum. & inf. de li. le. l. Aurelius.
g ¶ Instructi sint. } ergo cum instrumento: & facit ſ. eo. l. quæsitum. §. sed si fundus.
h ¶ Fidei dominica. } hoc exponeut ſ. eo. cũ de lanionis. §. cũ de uilico: & facit sup. e. quæsitũ §. Alphenus. Acc.
i ¶ Et domũ. } copula &, plenariam inducit repetitionẽ: ad quod inf. de cõdit. & demonstra. & inf. subiicit.
k ¶ Ita videri } id est etiam personę instrumentum: quia dixit in instructos. Alii dixerunt de instrumento fundi tantum, uel domus: qd non placet.
l ¶ Instrumentum. } id est domũ, & instrumentum: uel cũ instrumento: facit ſ. eo. l. quæsitum. §. sed si fundus. Accursius.
m ¶ Paratos. } qui scilicet nõ sunt instrumenta domus, sed uel personę uel neutrius. & facit ſ. eo. l. fi ita. §. domo. Accursius.
n ¶ Cum dotibus. } expone, ut ſ. eo. l. ii. §. ii. & facit ſ. de lega. iii. prædiis. in prin. & inf. de auro, & arg. leg. l. qui uxori. §. i. H.
o ¶ Cedant. } Sed nõ ne est contra, sup. eo. l. quæsitũ. §. saltuariũ. in fine §. & §. sed si fundus. in fine §. sed certe ibi actor in fundo morabatur, & erat instrumentum fundi: hic nõ. & facit inf. eo. l. prędia. §. i. in fi. Accursius.
p ¶ Authoritate. } aliud, si uoluntate testatoris, ut sup. eod. mancipia. & inf. de ali. leg. filio. sup. de leg. 3. Iustinus. in nn.
q ¶ Reuersus. } idem habes sup. de lega. iii. l. quæsitũ. in princ. & facit. inf. e. l. in fin. & l. si ita. & ſ. eo. l. quæsitũ. §. idẽ respondit, pdiis. & ſ. eo. l. prędia. §. i. & inf.

† Du. non legatos eos, qui forte uelut &c.

† In P. F. crabatus argento inauratorectus, mortis &c. Du. sed in horreis tantũ per conditus.

de aur. & arg lega. l. qui uxori. §. i. & sup. de leg. ii. l. Caius. Accur.
r ¶ Quæ ad eum. } testatorẽ facit sup. de leg. iii. l. prædiis. §. iiii. & §. pe. & fi. & facit inf. eod. l. prædia. §. i. & ſ. de lega. ii. l. Caius. §. fi. & ſ. si seruendi. l. penul. §. i. arg. contra, ſ. de serui. rusti. prædio. si per te. & ſ. eo. l. ii. §. fin. & inf. de reb. dub. l. i.
s ¶ Grabatus. } i. lectus. unde in euãgelio, Tolle grabatũ tuum &c.

a ¶ Sole-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Soleret.ʒ pro instrumento personæ aut rei. R. vt probatur ʒ.e.l. qu rstum.§.sed si fundus.& ad hoc J.de aur.& ar.lega.l.si vxori.§.j. & J.de penu.leg.l.nam quod.& ʒ.de leg.3.l.quæsitum.§.fin. & J.e.l. prædia.§.j.Accur.

b ¶ Possedi.ʒ vt lego fundum, vti ego possedi.

c ¶ Non de iure.ʒ sed de facto. nisi tamen aliud liqueat, omne instrumētum debetur illis verbis, R.o.ad quod ʒ.de lega.3.l.Prædiis.§.i.& 2.& 3.& l.quæsitū.§.peto.& l. Lucius. Titius.& J.eod.l.prædia.§.penulti.& l.pen. Accursius.

CVm fundus.ʒ CASVS. Legaui tibi fundum, & nihil dixi de instrumento eius: nunquid continetur in legato dolia fundo infixa, & molæ oliuariæ, & prælū, quo premitur olea in torculari, quæ omnia erant infixa in fundo ꝑdicto taliter: ut uideretur esse pars fundi? Et responde quòd sic. secus autem si prædicta erant taliter in fundo, vt essent apta ad remouendum inde: quia tūc non continerentur appellatione fundi. Viu.

d ¶ Cum fundus sine instrumento.ʒ id est nihil dictū est de instrumento.

e ¶ Oliuariæ.ʒ quib. premitur, & machinatur olea: at prælum quando posteà premitur in torculari. Accursius.

f ¶ Infixa.ʒ scilicet sic vt fundi pars sint. Accursius.

g ¶ Continentur.ʒ nō enim sunt fundi instrumentum: ut ʒ.eo.l.quæsitum.§.ea.& §.pater quoque.& ideo cedet legato, ut pars rei: nō vt instrumentum personæ, vel rei.& sic non obst. J.de supel. lega.l. fi.Accur.

h ¶ Ex his rebus.ʒ ergo nec dolia, nec molæ: si tamen non possunt moueri: facit ʒ.de act. empt.l.fundi.

i ¶ Quæri solent.ʒ an continentur appellatione fundi? Et resp. sic, cum, &c. uel in fi. lege interrogatiue: & resp. sic tūc demum: & facit J.eo.l.dolia.in prin.& ʒ.eo.l.ij.§.j. Accur.

FVndo.ʒ CASVS. Legaui tibi fundum, ut optimus maximus est: certè continentur legato retia apraria, & cętera instrumenta venationis. Idem est si legaui fundum cum instrumento. Quod quidē uerum, si quęstus, siue reditus fundi ex maxima parte in uenatione consistit. ¶ Fundo legato.ʒ Legaui tibi fundum cum mancipiis, & pecoribus, & cum omni instrumento rustico, & urbano: & posteà decessi. Modò q̄rit, an pertineat ad te legatariū peculiū actoris sui, siue castaldionis, qui erat ex eodē fundo, & qui defunctus erat ante me testatorem? Et respon. q̄ sic, licet uideretur quibusdam contrarium ex eo, q̄ actor decesserat ante me testatorem, qui eram eius dominus. Viuianus.

k ¶ Instrumenta.ʒ quæ sunt ista, habes ʒ.eo.l. quæsitum.§.si in agro. & §.seq. Accursius.

l ¶ Instrumenta.ʒ q.d. non solùm si dixit, uti optimus: sed etiam si dixit, cum instrumento. Nam sunt fundi instrumenta hoc casu: & facit ʒ.eo.l.si reditus.

m ¶ Pertinere.ʒ licet etiam aliud esset, si principaliter seruus cum peculio legatus esset. R. vt J.tit.j.l.j.& ij.

ADDITIO. Intellige sm Bar. hic, q̄ hic erat aliquid in peculio, q̄d erat instrumentum: quia hic cedit peculium, tanquam instrumentū: non autem cedit seruo: aliàs in legato instrumenti non venirent nomina debitorum, ut ibi.

li.j.fideicommisso.

Hūc tex. ampliabis p text. in l. testatrix.§. J. J. si ser. ven. ut etiā fundo legato veniant palcua. de quo ui. l.fi. §.j. ʒ.de lega.j.

lib.3.sententiar.

als, & cętera, q̄ uenationis instrumento continebunt, ad instrumēta pertinent, si &c.

Du. qd ét ad instrumēta pertinent, si &c.

tantisper reconditus. Quero, an is quoque præstandus sit? Respondi, si ī domo esse soleret, a & quo tutiore loco haberet, interim in horreum delatus esset, nihilominus præstādum. ¶ Quod adiecit testator, Vti possedi: b an hoc significet, sicut instructa in diē mortis habuerat, id est, cum mācipiis, pecoribus, instrumento rustico? Respondi, non de iure c queri.

¶ *Fundo simpliciter legato abq; mentione instrumenti, ea continentur, quæ in textu exprimuntur. hoc dicit.*

¶ Pomponius. LEX XXI.

CVm fundus sine instrumēto d legatus sit, dolia, molæ oliuariæ, e & prælum, & quæcunque infixa f inædificataque sunt, fundo legato continentur. g Nullæ autem ex ils rebus, h quæ moueri possunt, paucis exceptis, fundi appellatione continentur. Demolis tum queri solet, i cum ita affixæ, itáve inędificatæ sunt, vt partes ędificiorum esse videantur.

¶ Paulus. LEX XXII

FVndo legato, vti optimus maximusq; est, retia apraria, & cętera venationis instrumēta k continebuntur: l quæ etiam ad instrumenta l pertinent, si quæstus fundi ex materia parte in uenatione consistat, m ¶ Fundo legato cum mancipiis, & pecoribus, & omni instrumēto rustico, & urbano, peculium actoris ante testatorem defuncti, si ex eodem fundo fuerit, magis placet ad legatariū pertinere. m

CVm quæritur.ʒ CASVS. Legaui tibi tabernā cū instrumēto: quæritur, quod sit instrumentū tabernæ. Et respon. q̄ illud est instrumētū tabernæ, quo exercetur negotiatio, quæ fit in taberna. Viui. n ¶ Negotiationis.ʒ licet magis loci, quā negotiationis sit nomē, taberna, ut ʒ.eo.l.tabernę.& facit J.de verb.signi. l. instructam autem tabernam. Accur.

¶ Neratius. LEX XXII.

CVm quæritur quod sit tabernæ instrumentum: interest, quod genus negotiationis n in ea exerceri solitum sit.

¶ Paulus. LEX XXIIII.

FVndus, qui locatus erat, legatus est cū instrumento. Etiā instrumentum, quod colonus in eo habuit, legato cedit. Paulus. An quod coloni fuit? an tantum id, quod testatoris fuit? Et hoc magis dicendum est, o nisi nullum domini fuerit. p

¶ *Illud instrumentum, quod est in fundo, inspicitur, non quod fundus sustinere potest. Barto.*

¶ Iabolenus. LEX XXV.

FVndi instrumento legato, id pecus cedere putabat Tubero, quod is fundus sustinere potuisset. q Labeo cōtra. Quid enim fiet, inquit, si cùm mille oues fundus sustinere potuisset, duo milia ouium in eo fundo fuerint? quas potissimùm oues legato cessuras existimabimus? Nec quærendum esse, quid debuisset parari pecoris, instrumenti fundi causa, sed quid paratum esset. r Non enim ex numero, aut multitudine legatum ęstimandum esse. Labeonis sententiam probo.

¶ *Qui legat instrumentum fundi, ubi est fornax, nō uidetur legare fornacem. Bart.*

¶ Quidā, cùm in fundo figlinas s haberet, figulorum t opera maiore parte anni ad opus rusticū vtebatur: deinde eius fundi instrumētum legauerat. Labeo, & Trebatius, non videri † figlinas in instrumento fundi esse, aiunt.

† lib.2. Responsor.

FVndus.ʒ CASVS. Seius locauit Titio fundū, post ea idem Seius legauit eundem fundum Caio cum instrumēto: certe cedit legato instrumētum, quod colonus in eo fundo habuit, scilicet si erat testatoris dictum instrumentū: nō autē continetur instrumētum, quod erat coloni: nisi in uno casu, scilicet si dominus non habebat in fundo aliquod suum instrumentum: sed colonus habebat ibi suū. Tunc enim bene cōtinebitur legato instrumentum coloni. Viuia.

o ¶ Dicendum est.ʒ scilicet id, quod testatoris fuit, tantùm deberi: sic ʒ.de lega.j.l.v. §.fina.

p ¶ Domini fuerit.ʒ tunc enim aliud non posset videri cedere legato, nisi quod colonus habuerat: ad quod de leg.i.l. & si quando. in princ.

FVndi instrumento.ʒ CASVS. Legaui tibi fundū cum instrumento eius: certe dixit Tubero, q̄ continentur legato pecora, quæ erāt in fundo causa stercorandi, scilicet quot sufficerēt ad stercorandum illum fundum, & nō plus, etiam si plura erant posita in fundo causa stercorandi: sed Labeo, cuius sententia approbat, dixit contrariū, Omnia pecora parata ad stercorandum cōtineri legato, licet essent parata vltra numerū, qui necessarius erat: & dixit

† lib.1.ad Neratium.

† Non est etiā, apud Duar.

† alias hic est initium legis.

† lib.1. ex Posterio. Labeon.

† Du. figuloi.

non esse quærendum quid pecoris debuisset parari causa instrumenti fundi, sed quid paratum esset, & illud legato cedere. Nam legata non sunt æstimāda ex numero, aut multitudine magna, vel parua, vt dicebat Tubero. Inquit etiam Labeo cōtra dictum Tuberonis, Quid fiet, si cum mille oues sufficerent ad stercorandum fundū, testator posuerit in eo duo milia: quas oues secūdum Tuberonē existimabimus potius cessuras legato? q.d. non possumus discernere: & ideo male dixit Tubero. ¶ Quidam.ʒ Titius habebat in fundo suo Tiriano fornaces ad faciendum figlinas, id est uasa figularia, id est, vasa de terra, & utebatur maiore parte anni opera figulorū ad opus rusticum, id est, alterius fundi. Idē Titius faciens testamentū legauit Seio instrumentum dicti fundi: nūquid figlinæ, id est, fornaces continētur appellatione instrumenti legati? Et dicimus, q̄ non, quamuis dicta vasa in eis facta cōtineantur. Sed quid, si legauit omne instrumentū fundi, excepto pecore? Nūquid continentur legato pastores ouium, id est, ouiliones, q̄ eas custodiunt, & ouilia in quibus oues clauduntur? Ofilius putauit, quòd sic: quod non est verum. Viuia.

q ¶ Potuisset.ʒ scilicet iste fundus. Accur.

r ¶ Paratum esset.ʒ Not. non quod fieri debuit, sed quod factum fuit: sic sup. de leg. iii. l. cùm quæreretur. §. Iana. Sed arg contra, sup. de ofi. Præfi. l. sed licet. Accur.

s ¶ Figlinas.ʒ id est fornaces: vt sup. de serui. rusti prędio. l. veluti.

t ¶ Figulorum.ʒ id est seruorum qui exercebant fornacem. Et dicit rusticum, scilicet, alterius fundi: & ideò non videntur legati: licet fundus, in quo sunt figlinæ, sit cum instrumento legatus: & sic tam figlinæ, vt pars, quam uasa ad rusticum opus parata, cedunt. Ad quod

quod ʒ.eo.l.quęsitum.§.Alphenus.& secundùm hoc habeas infrà, Figulos instrumento &c. secundù n H. Vel dic, figulorum opera. huasis: & sic legatum: tantum instrumētum fundi unde nec fundus, nec etiā fornax est legata. Nam licet instrumentum fabricæ legetur, nō ideò domus vbi sic fabrica: & ita habeas figlinas instrumento. Accursius.

a ¶ Pecore.ʒ quod & ipsum est instrumentum fundi, si ut fructus de fundo percipiretur, fit comparatum, ut ʒ. eo.l. de gręge. Accursi.

b ¶ Pastores Jonium, vnde illud, Angelus ad pastores ait &c. nam verbū, pecus, comprehendit etiam magnas bestias, ut ʒ.de ediil. edic.l.Aediles §. iumentorum.

c ¶ Ouiliones.ʒ qui custodiunt oues, qui & opiliones dicuntur. Accursius.

d ¶ Ouilia quoque.ʒ ubi oues claudūtur. Sicno. Remoto principali, & accessorium, ut J. tit.j.l.&ij. Accursius.

DOlia ʒ CASVS. Legaui Titio ædes meas Titianam, & Seianam nunquid continentur in legato dolia fictilia, & plumbea, quibus terra est aggesta, & uiridaria posita in dictis ædibus? Et respon. quòd sic, si prædicta sunt ita illigata ædibus prædictis, ut ibi ꝑpetuò posita sint, non ad tempus.

¶ Molas.ʒ Titius habens fundum in quò erant molæ, quæ manu hominum ducebantur, & aliæ molæ quæ iumēto ducebantur: legauit Seio instrumenta dicti fundi. Certè continentur in legato vtræque molæ: quāuis Ofilius diceret, & male, quòd manuariæ molæ sunt supellectilis, & non instrumenti. Viuianus.

e ¶ Perpetuo.ʒ sic ʒ.eo.l.cùm fundus.& de actio. empti.l.fundi.§.Labeo.

f ¶ Molas manuarias.ʒ id est, quæ manu ducuntur, ut molant. Acc.

ADDITIO. Vel dic, quòd istæ molæ erant paratę ad vsum prædij rustici: secus si ad vsum cotid. anū, vt moleę, in quibus fit falfatiqa tunc magis putarem quòd cōtinerentur appellatione suppellectilis, quàm appellatione instrumenti, secundùm Bar. hic.

g ¶ Iumentarias.ʒ quæ à iumento ducuntur, ut ʒ.eo. l.cùm de lanionis. §. asinam. Accursius.

PRædia.ʒ CASVS. Titius legauit nutritori suo sua prædia iuxta mare posita cum seruis, qui ibi erant, & omni instrumento, & fructibus, qui ibi erant, & cum reliquis colonorum. Posteà decessit. Modò quæritur, an uideantur esse legati serui piscatores, qui solebāt eē in ministerio dicti Titij testatoris, & qui solebant ubique cum sequi, non solùm ad dicta prędia maritima: sed etiam ad alia sua loca: & qui fugebantur vrbicis rationibus dicti testatoris? Et videtur, q̄ legati sint dicti serui, quia ipsi erant piscatores, & solebant esse in ministerio testatoris in dictis fundis circa piscationem. Dicitur tamen hic, q̄ non videntur esse legati: quia non stabant in dictis prædiis cōtinue. imò ad tempus, ut dicit litera.

¶ Affini suo.ʒ Seia, quæ erat de Africa, affini suo Titio legauit ita: inter cętera, quæ ei legaui, fundum Cornelianū Titio affini meo dari volo ita, ut est instructus, cum omnibus rebus, & mancipiis, & reliquis colonorū. Posteà dicta testatrix iuit Rommam occasione cuiusdam litis, quam ibi habebat, & duxit secum quædā mancipia, q̄ solebant stare in dicto fundo cū conseruis eorū, & filiis, & alia mācipia de dicto fundo duxit secū, q̄ solebant stare in eodē fundo cū eorū patrib. & matrib. & hoc fecit ió, ut citius iter expediret. Posteà reuersa testatrix domum, decessit. Nunc quæritur, an ea mancipia, q̄ secū duxit Romam ad tps, debeantur Titio affini? Et rñ. q̄ sic. Item quæritur, an cedant dicto fideicommisso fructus eiusdem fundi, qui coacti ibi, i. in dicto fundo m inserunt usque ad diem mortis testatricis? Et videtur, q̄ sic: quia uoluntas testatricis fuit plenissima circa affinem. Quod ex eo probatur, quia ipsa uoluit pertinere ad eum reliqua colonorum eiusdem possessionis: siue fundi. R. ñ. tamen, q̄ non cedunt nisi manifestè appareat testatricem hoc uoluisse. Nam cum fecit testatrix in legando specialiter mentionem de mancipius, & reliquis colonorū ꝑdictis, ni hil videtur dixisse de fructibus conditis.

¶ Liberto quem.] Titius habens fundum Titianū & agellum Sempronianum, in quo erat aliquantulum vini, instituit sibi hęredem pro dimidia Pamphilum libertum suū: & Seium, & Caium, ex alia dimidia. Posteà in hęc uerba prælegauit fundū eidem liberto, Pamphile liberte mi, præcipito, tibiq; habeto fundum meum Titianū, & agellum Sempronianum cum instrumento, & cum ijs, quę i eodem erūt, cū moriar, & cum familia, quæ in eo fundo moratur, exceptis illis seruis, quos manumisero. posteà testator uendidit totum uinū quod erat in illo agello, & nō tradidit emptori: accepit tamen ab emptore partē pretij: & posteà decessit. Nunc quærit, an id uinum remanens in dolijs post mortem testatoris pertineat ad libertum ex causa præceptionis? Et dicit, q̄ sic, secundum uerba testatoris: nisi coheredes prædicti liberti manifestè approbent contrariam uoluntatē defuncti, q̄ ex iuniis liquet, ut hic notatur in glo. Sed pone, quod ipse testator reliquit in dicto agello instrumenta calendaria, & nummos, nunquid nūmi debebūtur liberto? Et respondeō, sicut suprà respōsum est in uino, scilicet vt secundum uerba testatoris cedant legato, nisi contraria sit uoluntas testatoris, quæ ex multis præsumitur: ut & circa uinum notaui.

¶ Ita legatum est ʒ Seius legauit Septitiæ suæ sorori hoc modo, Septitiæ sorori meæ volo dari partē dimidiam fundi mei Seiani, qui fuit patris mei, sicut est nunc illa, pars, id est tēpore testamēti, et alterā partem dicti fundi ita dari volo Septitię sorori meę, vt i diē mortis meæ fuerit: & posteà decessit testator. Nūc quæritur, an pertineant ad legatariam aggeras, & prela parata ad olea præmenda, & ea, quæ sunt imposita, & parata in dicto fundo, vt ædificio immitterentur, & instrumentū vrbanum & rusticum, scilicet quodlibet aliud, & mancipia, quæ erant causa dicti fundi? Et respon. quòd hęc verba, sicut est &c. quæ sunt testatoris, possunt referri ad prędium instructum: & si prædicta erant in illo fundo tempore testamēti, debeant legatariæ ex his verbis Quod dixi in illis verbis, sicut est &c. idem intelligo in aliis verbis testatoris, quę fuerūt talia vt in diem mortis fuerit &c. scilicet, vt si prędicta erāt in fundo tempore mortis testatoris, debeātur legatariæ. & hoc uult dicere hic §.

¶ Fundum.ʒ Titius habens fundum Cassianum, & Numerianum, & habens quosdam agellos adiectos his fundis, quos agellos simul cum fundis comparauerat, & in quibus agellis erant sylvæ & salicta: legauit Sempronio fratri suo fundum in hæc verba: Sempronio fratri meo hoc amplius lego fundos meos, scilicet Cassianum, & Numerianum ita vt instructi sunt cū suis salictis, & sylvis: & decessit. Nunc quæritur, an cedant legato agelli, in quibus erant sylvæ, & salicta: sylvæ quoq; cedant, & salicta? & respon. quòd solum sylvæ & salicta continentur legato, & non agelli coniuncti prędictis fundis. Viuianus.

h ¶ Prędia maritima.ʒ prope mare posita.

i ¶ Fugebātur.ʒ quòd maximè ex libellis familiæ, item cibariis, potest deprehendi, ut ʒ.de legatis iij.l.seruis urbanis.

k ¶ Non esse legatos.ʒ contrà videbatur, propter eorum artem & prędii situm, comprehendi, vbi commodius possum eam exercere: & facit iustiniā, de auro, & argento lega.l.si vxori.§.j. & supra, de hered. institu. ex facto. §.fin.ʒ.de leg.iij.l.fi.ita.& l.quæsitum.§.fin. & infra, de penu lega. lege nam quod.§.j.ʒ.de vsufruct. lega. generali. §. primo. Accursius.

l ¶ Legauit.ʒ mulier quædam.

m ¶ Operam legaret.ʒ id est mitteret operam, scilicet effectui. Operam dico, eundi. Nam lego te in Tusciam, id est mitto, secundū H. Item per hoc patet, q̄ non ꝑpetuò a fundo voluit removere. Acc.

n ¶ Ex his.ʒ quæ in fundo erant.

o ¶ Rusticis.ʒ sub. à.

p ¶ Ad tēpus.ʒ ergo nō ꝑpetuò. Aliàs est in litera. legerāt. Accur.

q ¶ Et filiis.ʒ scilicet relictis, per quos etiam ipsi videntur esse ibi, vt & C. de agrico & cen. l. cùm scimus. §. fi. lib. xj.

r ¶ Et quædam.ʒ scilicet abducta sunt.

pronianum, in quo erat aliquantulum vini, instituit sibi hęredem pro dimidia Pamphilum libertum suū: & Seium, & Caium, ex alia dimidia. Posteà in hęc uerba prælegauit fundū eidem liberto, Pamphile liberte mi, præcipito, tibiq; habeto fundum meum Titianū, & agellum Sempronianum cum instrumento, & cum ijs, quę i eodem erūt, cū moriar, & cum familia, quæ in eo fundo moratur, exceptis illis seruis, quos manumisero. posteà testator uendidit totum uinū quod erat in illo agello, & nō tradidit emptori: accepit tamen ab emptore partē pretij: & posteà decessit. Nunc quærit, an id uinum remanens in dolijs post mortem testatoris pertineat ad libertum ex causa præceptionis? Et dicit, q̄ sic, secundum uerba testatoris: nisi coheredes prædicti liberti manifestè approbent contrariam uoluntatē defuncti, q̄ ex iuniis liquet, ut hic notatur in glo. Sed pone, quod ipse testator reliquit in dicto agello instrumenta calendaria, & nummos, nunquid nūmi debebūtur liberto? Et respondeō, sicut suprà respōsum est in uino, scilicet vt secundum uerba testatoris cedant legato, nisi contraria sit uoluntas testatoris, quæ ex multis præsumitur: ut & circa uinum notaui.

¶ Ita legatum est ʒ Seius legauit Septitiæ suæ sorori hoc modo, Septitiæ sorori meæ volo dari partē dimidiam fundi mei Seiani, qui fuit patris mei, sicut est nunc illa, pars, id est tēpore testamēti, et alterā partem dicti fundi ita dari volo Septitię sorori meę, vt i diē mortis meæ fuerit: & posteà decessit testator. Nūc quæritur, an pertineant ad legatariam aggeras, & prela parata ad olea præmenda, & ea, quæ sunt imposita, & parata in dicto fundo, vt ædificio immitterentur, & instrumentū vrbanum & rusticum, scilicet quodlibet aliud, & mancipia, quæ erant causa dicti fundi? Et respon. quòd hęc verba, sicut est &c. quæ sunt testatoris, possunt referri ad prędium instructum: & si prædicta erant in illo fundo tempore testamēti, debeant legatariæ ex his verbis Quod dixi in illis verbis, sicut est &c. idem intelligo in aliis verbis testatoris, quę fuerūt talia vt in diem mortis fuerit &c. scilicet, vt si prędicta erāt in fundo tempore mortis testatoris, debeātur legatariæ. & hoc uult dicere hic §.

¶ Fundum.ʒ Titius habens fundum Cassianum, & Numerianum, & habens quosdam agellos adiectos his fundis, quos agellos simul cum fundis comparauerat, & in quibus agellis erant sylvæ & salicta: legauit Sempronio fratri suo fundum in hæc verba: Sempronio fratri meo hoc amplius lego fundos meos, scilicet Cassianum, & Numerianum ita vt instructi sunt cū suis salictis, & sylvis: & decessit. Nunc quæritur, an cedant legato agelli, in quibus erant sylvæ, & salicta: sylvæ quoq; cedant, & salicta? & respon. quòd solum sylvæ & salicta continentur legato, & non agelli coniuncti prędictis fundis. Viuianus.

h ¶ Prędia maritima.ʒ prope mare posita.

i ¶ Fugebātur.ʒ quòd maximè ex libellis familiæ, item cibariis, potest deprehendi, ut ʒ.de legatis iij.l.seruis urbanis.

k ¶ Non esse legatos.ʒ contrà videbatur, propter eorum artem & prędii situm, comprehendi, vbi commodius possum eam exercere: & facit iustiniā, de auro, & argento lega.l.si vxori.§.j. & supra, de hered. institu. ex facto. §.fin.ʒ.de leg.iij.l.fi.ita.& l.quæsitum.§.fin. & infra, de penu lega. lege nam quod.§.j.ʒ.de vsufruct. lega. generali. §. primo. Accursius.

l ¶ Legauit.ʒ mulier quædam.

m ¶ Operam legaret.ʒ id est mitteret operam, scilicet effectui. Operam dico, eundi. Nam lego te in Tusciam, id est mitto, secundū H. Item per hoc patet, q̄ non ꝑpetuò a fundo voluit removere. Acc.

n ¶ Ex his.ʒ quæ in fundo erant.

o ¶ Rusticis.ʒ sub. à.

p ¶ Ad tēpus.ʒ ergo nō ꝑpetuò. Aliàs est in litera. legerāt. Accur.

q ¶ Et filiis.ʒ scilicet relictis, per quos etiam ipsi videntur esse ibi, vt & C. de agrico & cen. l. cùm scimus. §. fi. lib. xj.

r ¶ Et quædam.ʒ scilicet abducta sunt.

Du. & vbicunq.

Du. expūgebant.

Affinis q̄ dicat, & vīpcesit affinitas, vid in Spec. ti. de consanguī. & affi. per totū. & in l. nō faciē. §. affines J. de gra. affinit.

In P. Fl. operā elegeret. Hal. scripsit, oram legeret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Patribus.ʒscilicet relictis.
b ¶ Deberi.ʒpropter prædictam separationem,ut J.eo.l. quæsitũ. §. saltuarium.in fin.& facit ś.de lega.iij.l.si ita.
c ¶ Dari uoluisse.ʒ hanc quæstionem inducit mentio mãcipiorum, & reliquorum colonorum specialiter factam:ó ergo debetur,nisi contra probetur: sic & inf. de alimen. legat. l. alimenta.§. penul. & l. Sticha.in prin.& ś. de vsufruct.legat.l. generali.§.ij.& inf.proxi.§.
d ¶ Liberto.ʒ id est libertæ:ut subijcit.
e ¶ Et agellum.Ji.par uum agrum.
f ¶ Vendiderit.ʒ uel ante testamentum, uel post.
g ¶ Pretij.ʒi.pratium tertiæ partis: per quod saltem duæ uimi partes uidentur remanere in legato. Accur.
h ¶ Verbis.ʒscilicet, quæ in eodem erunt cũ moriar.
i ¶ Contineri.Jſ.legate secundùm rigorem uerborum.
k ¶ Contrariam.Jquę sanè liquet, maxime si post testamentum nulla vrgente necessitate uinum sit uenditum, ut ś.de lega.j.l.si ex toto. & ś.de leg.iij.l.fideicõmissa.§.si rem suam. R. Et no. secundùm eundem R. quod si quis leget, quæ in fundo sunt aut mortis tẽpore erũt legantis: quęcũq; tunc ibi reperiuntur. legato cedere uerborũ tenor, angustiãque facit: sed liquidò contrariam uoluntatem sæpè demonstrant, aut rei positæ in instrumento: quoniam legatario nil profit eius qualitas, aut patrisfamiliàs cõsuetudo, destinatio, scientiàve. Si quo ergo casu, uel ex improuiso, inconsulto ue, uel uendidi, mercisque causa seu ad tempus sit ibi delatum, nõ lõgè post inde aliò portandum, aut nũmi fœnerandi, aliterve citò erogandi, indeve mutandi eò reperiantur: tali legato cedere uoluntatis intuitu instè puto derogatum: quod etiam eò magis in re præsenti, ne fidem fregisse, duplique, id est, tam legati, quàm uenditi præstatione grauasse cohæredes crederetur ex eo ipso, quòd vinum vendidit, testatoris facto satis euidenter probatur. Cætera uerò ibi inuenta, id est, in penu conseruãda, uel ad rei, personę, uel instrumenta pertinẽtia, uel custodiæ perẽnis, ut nomine thesauri deposita, seu aliter perpetuitatis iure destinata (licet absint casu forsan) huic cedunt legato, ut ś.eodem l. cùm de lanionis.§.cui fundum.& l.Seiæ.§. Pamphilæ.& ś.de hęred.institu. ex facto.§.finali. & ś.de lega.iij.l.q concubinam.§.qui fundum.& l.vxorem.§. legauerat.& l. quæsitũ.& l.si fundus.& L.qui filiã.& l.si chorus.§.j. & l.si ita. & l.si mihi.in prin. & §.fi.& J.de auro & argen.leg. l.si uxori.§.j.& ś.de dote præle. l.qui dotem.& ś.de usufruct.leg.l.generali.§.uxori.R.& d e leg.ij.l.Caius. & de leg.iij.prędiis.§.fi.Accursius.
l ¶ Vt supra.ʒscilicet, ut secundùm uerborũ rigorem cedãt legato, nisi contraria sit uoluntas: quod ex multis prę sumitur, ut dictum est.
m ¶ Partem.ʒergo dimidiam, ut J. de uerbo.signi l. nomen filiarum.

bus,& patribus? [a] Respondi, mãcipia, de quibus quæreretur, secundùm ea, quæ proponerentur ex causa fideicommissi deberi [b]. Idem quæsiit, an fructus eiusdem fundi, qui ibi in diem mortis coacti manserint, fideicommisso cedant? cùm plenissima testatoris erga affinem voluntas ab eo quoque manifestetur, quòd reliqua colonorum eiusdem possessionis ad eum pertinere voluerit. Respõdi, in huiusmodi scriptura posse responderi, hoc solùm quærendum: an manifestè appareat defunctam id, de quo quæreretur, dari † voluisse [c].

¶ *Generali legato eorum, quæ in fundo erant, cedunt omnia, nisi aliud de mente testatoris appareat. Bartolus.*

¶ Liberto, [d] quem hęredem ex parte scripsit, fundum per præceptionem dedit in hęc verba, Pamphile, liberte mi, præcepito: tibique habeto fundum meum Titianum, & agellum [e] Semproniánum cum instrumento, & iis, quæ in eodem fundo erunt, cùm moriar: familiam quoque, quæ in eo fundo moraẽ, exceptis, quos manumisero. Quæsitum est, cùm testator in eo fundo aliquantulum vini habuerit in doliis, quod viuus totum vẽdiderit [f], & partem tertiam pretij [g] pro eo acceperit, an vinum in doliis remanens ad libertum ex causa præceptionis pertineat? Respondi, verbis, [h] quæ proponerentur, contineri [i], nisi manifestè contrariam [k] volũtatem cohęredes approbẽt. In eo fundo instrumenta, calendaria, & numos reliquit. Respondi, de numis quoque, vt suprà [l] responsum est.

¶ *Legare fundum sicut est, vel sicut erit, æquiparatur legato fundi instructi. Bartolus.*

¶ Ita legatum est, Septitię sorori meę fundi paterni mei Seiani partem [m] dari volo, sicut est: & alteram partem ita, vt in diem mortis meę fuerit, Quæsitũ est, an ex verbis suprà scriptis † aggeres [n], & prela [o] iam imposita, paratáque ita, vt immitterentur ædificio, item instrumẽtum vrbanum, & rusticum [p] cum mancipiis, quæ fundi causa erant, ad legatariam pertineant? Respõdi, possunt hæc verba, sicut est, ad instructum [q] referri. ¶ Fundum legauit [r] in hęc verba, Sempronio fratri meo hoc ampliùs fundos meos, ita vt instructi sunt, Cassianum, [s] & † Numerianum, cum suis [t] salictis, & syluis. Quæsitum est, cùm syluæ, & salicta non in fundis suprà scriptis sint, sed in adiectis agellis [u], quos & simul testator cõparauit, nec sine his fundi coli possint, an legato cederent? Respondi, id tãtum cedere legato, quod verbis comprehendisset [x] †.

¶ *In legato fundi instructi inspicitur tempus mortis. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX XXVIII.

Lvcius Titius fundũ, vti erat instructus, legauerat: quæsitum est, fundus instructus quemadmodum dari debeat? vtrum sicut instructus fuit mortis patrisfamiliàs tempore, vt quę medio tẽpore [y] adgnata, aut in fundũ illata sunt hæredis eius sint? an verò instructus fundus eo tempore inspici debeat, quo factum est testamentum? an verò eo tempore, quo fundus peti cœpit [z], vt quicquid eo tempore instrumenti deprehendatur legatario proficiat? Respondi, ea, quibus instructus sit fundus secũdùm verba legati, quæ sunt in eadẽ causa, cùm dies legati cedit [a], instrumento contineri.

¶ *Disponens, et dispositũ non compatiuntur se sub eodem genere. Item quæ differunt secundum plus, & minus, non differunt genere, sed specie. Bartolus.*

dus peti cœperit per legatarium, quod erat fortè dudum post aditã hęreditatem, ut scilicet legato proficiat quicquid prędicto tempore petitionis deprehendatur esse instrumenti? Respon. quòd inspicitur tempus mortis testatoris. Et hoc dicit litera, cùm dies legati cedit &c. Viuianus.
y ¶ Medio tempore.ʒscilicet inter testamentum, & mortem, & die illata, non tamen perseuerauerunt usque ad mortem: uel dic, medio post mortem, & ante aditam hæreditatem.
z ¶ Peti cœpit.ʒquod erit fortè dudum post aditam hęreditatem.
a ¶ Cedit.ʒquod est tempore mortis, vt C.de cadu.tollendis.l.vnica.§.cùm igitur.& secundùm R.hoc commune in omni vniuersali legato, vt ś.de legatis primo.l.grege.& de legatis.ij.l.peculium.& ś.de vsuris.l.equis.& sic non est contrà ś.de legat.iii.l.uxorem.§.testamento.& l.nomen..§.j.& facit inf.de adimen.leg l.filio.

Si

o ¶ Et prela.ʒ instrumenta, quibus præmitur olea.& sic fundi, ut ś.loca.l.sed addes. §. illud.
p ¶ Rusticum.ʒ scilicet quodlibet aliud.
q ¶ Ad instructum.ʒ vt si erant tempore testamenti, debeantur ex verbis, sicut est: & facit ś.eo.l. Seię.§.fina.& de leg.ii.l.quæsitum.§. ij.& l.prædiis.§.j. & ij. & l.qui habebat. i prin cip.& §.j.
r ¶ Fundum legauit.] aliàs, legauit: & aliàs legaui.
s ¶ Cassianum.ʒ nomina sunt fundorũ legatorum.
t ¶ Cum suis.ʒ hinc oritur dubitatio. Acc.
v ¶ Agellis.Jid ẽ parvis agris. Accurtius.
x ¶ Comprehendisset.ʒnon ergo agelli legato cedunt, nisi uoluntate, & destinatione domini fundum nominantis, & legantis ita fuerint, ut uno nomine censeantur, eorumque rationes fructuum uno titulo accepto ferantur vt ś.de lega.j.l. quod in rerum.§. fin.& de lega. ij.l. cùm fundus. & de lega.iij.l. si cui ædes. & l.prædiis §.iii. & §. penul.& §.fina. & ś.eod.l. Seię.§.Tirannę.& ś.de leg.iij.l.Caius.§.fina.& ś.de vsufruct.lega.l. dãnas.§.fi.& ś.de usufru.l. item si.§.fi.Accur.
Vcius.ʒCASVS. Lucius Titius legauit Seio fundum, uti erat instructus, & decessit: tunc quæritur, quẽadmodum fundus debeat dari legatario instructus: utrum sicut fuit instructus tempore mortis testatoris, ut sic sint hęredis ea, quæ agnata sunt in fundo, ut illata medio tempore mortis testatoris, usq; ad hæreditatem adiẽtam an uerò debeat inspici instructus fundus eo tempore, quo factũ est testamentum? an uerò tempore, quo fundus peti cœperit per legatarium, quod erat fortè dudum post aditã hęreditatem, ut scilicet legato proficiat quicquid prędicto tempore petitionis deprehendatur esse instrumenti? Respon. quòd inspicitur tempus mortis testatoris. Et hoc dicit litera, cùm dies legati cedit &c. Viuianus.

† Asseres. Duar.

† Duo.nominum.al. nominũ.

† Verba testatoris dubia. ut hic, cum dicit, Ea vt instructi sunt poteà specificata hic, Cũ salictis, &c. possũt in qualiber parte testã ad inquirẽdã mẽtem testatoris declarãdã. Bar. & cõmuniter omnes in l. quibus. in princ. ś.de leg.j.

† libro 2.j. Digestor.

SI nauẽ.ʒ CASVS id est paruam nauem, quæ sequebatur dictam magnam: uendidit tibi nauem cum instrumento: certè non continetur scapha sub instrumento nauis. Est ratio plana in litera. Viuianus.
a ¶ Nauis.ʒh.d. Labeo.
b ¶ Mediocritate.ʒ quod non mutat, ut C. de incest. nupt. l. humilem. Accurtius.
c ¶ Ab ea. Jscilicet nauis.
d ¶ Differt.ʒ scilicet scapha. Accurtius.
e ¶ Atque ea. Jscilicet res cuius instrumentum debet esse: quæque sit scilicet, res illa principalis, cuius debet esse instrumẽtũ: siue sit fundus, siue domus, siue taberna, uel aliud, ut ś.in rubri.not. Sed uidetur, quò I homo sit instrumentum hominis ut ś. eod.l.quæsitum.§. sed si fundus. in fine. § & l cùm de lanionis §.i. q̃ sunt contra. Solut. specialiter ibi in homine, in gu. ś. de ædil. edi. satisfisimè. & eodem modo solue, ś.eod l. quæsitum. §. saltuarium. in fine §. uel ibi d. instrumento instrument, hic de instrumento principali Item facit ś. de rei uend.l.iij.§. armamenta & ś.pe cuitũ l. scapham.

Libro 1. mutatur.

Aliàs, ea cuius sit.

† lib. 4. ad Sabin.

¶ DE PECVLIO LEGATO

SEruo legato.ʒ CASVS Legauit Stichum seruum meũ tibi cum peculio suo, posteà alienauit eundem seruum uel manumisit, uel is etiam mortuus fuit. In quorũ quolibet trium casuum est extinctum legatum seruí, nũquid est etiam extinctum legatũ peculij? Et dicitur, q̃ sic, q̃ extincto principali, id est legato seruí extinguitur accessorium, id est legatum peculij. Secus si legauit tibi ancillam cũ natis suis: quæ tunc etiam mortua ea, uel alienata, uel manumissa, pertinebunt nati ad legatarium. Est ratio quia duo legata sunt separata. idem si legauit tibi seruum meum ordinariũ cum vicarijs suis. Nã mortuo seruo ordinario, uel alienato, aut manumisso nihilominus durat legatum vicariorum & hoc dicunt istæ quatuor leges.
f ¶ Manumisso.ʒ uno testatore, non etiam si post, ut J. eodem.l. tũc inutile.
g ¶ Extinguitur.ʒ etiam si in peculio sunt vicarij serui, secundùm Ioan. & facit cum hac & sequen. j.tit.j.in.& ś.fi. nil erciscun.ex parte. §. duos. & institu. de leg.i.§.si quis. & ś.titu.j.l.j. & v. Sed contrà in eo.tit.l. fundo. Sol. ibi. Accursius.
h ¶ NAm quæ accessionum.ʒ nec per accessorium cõfirmatur principale, ut sup. à. de vulga.substitu.l.ex pupillari. R.o. & facit inf. à. de regulari. l. cùm principalis. & C. de vsuris. Leos. in princ. & ś. de rei uendi. si autem. §. si homo. & ś. de arbitr. nõ distinguemus. §. item non est cogendus. & in prædiis. proxi. Item fic ś. si quis cautio l ij. in princip.
i ¶ Extinguuntur.ʒ idem si principale differatur, ut ś. si certum petatur. l. lecti. Azo. Item hoc nisi accessiones pretiosiores † sint, uel plus reditus habeant, quam principale: tunc enim nõ extinguũt, ut suprà, quib. modis usufruct. amittur. l. quid tamen. in princi. & J. de auro, & argen. leg. l. & si non sint. §. peruenimus.
k ¶ ET si ancilla.ʒ Quia duo. & principale est utrumque. Nam accipitur, cũ nato pro & tiae si ancilla, & nati sint legati, ut ś. de leg. primo. l. si quis inquilinos. §. ij. & de vsu. leg. l. illi. R. & facit ś. de leg j. si ancillas. & instit. de leg. §. si quis.
l ¶ Sed & si cum vicarijs. & sic cum accessione.
m ¶ Eo.ʒ scilicet ordinario, R. nec eam ut res peculiares ordinariũ, ita & vicarij prærogatiua humanæ naturæ sequuntur. secundum Ioã. ut ś. de ædil. edict. i institutione. id est propter hominis dignitatem. & facit institu. de leg §. si quis.
P ¶ Eculio.ʒ CASVS Stycho seruo meo reliqui libertatem, & peculium suum, & decessit nunquid hæres meus potest exigere à debitoribus peculiarius illud, quod debebat Stycho? & dicit quòd sic. & act. tenetur cedere ei legatario. Item tenetur dare eidem legatario illud, quod ipse hæres tenebatur suo nomine dare dicto seruo. Viuianus.
n ¶ Possit.ʒ & cedendo actiones legatario liberatur, ut ś. de pecu. l.

Labeo. † LEX XXIX

SI in nauem cum instrumento emisti, præstari tibi debebit scapha nauis [a]. Paulus, imò contrà. Etenim scapha nauis, non est instrumẽtũ nauis. Etenim mediocritate [b], non genere ab ea [c] differt [d]. Instrumentum autem cuiusque rei necesse est alterius generis esse, atque [e] ea quæq; sit. Quod & Pomponio libro vij. epistolarum placuit.

De peculio legato.

TITVLVS VIII.

¶ *Ex iusto principali, extinguitur accessorium, hoc primo. & dubio, cum, coniungit accessorie res aliena, quarum natura est, vt vna res alteri accedat. in aliis coniungit principaliter. hoc dicit, cum tribus ll. sequen. Bartolus.*

Paul.a. † LEX I

SEruo legato cũ peculio, & alienato, uel manumisso † uel mortuo, legatum etiam peculij extinguitur [g].

quod debetur. & adde quod not. in l. Sticho. in eo. tit.
o ¶ Debeat.ʒ hæres suo nomine & do, edere, id est dare: sic & ś. de leg.ij.cùm quidam. hoc tamen secũdùm determinationem quę fit inf. l. proxi. §. sicut.

SERVVS. Stichus seruus meus habebat in peculio I peculiũ.ʒ corpora tantum, puta fundos, uel ędes & nihil ipse mihi debebat, uel liberis meis, uel cõseruis suis, illi legauit libertatem, & peculium: uel etiam, eundem liberto legauit peculium dicti mei serui. Quæritur, an legatarius peculij possit uendicare ab hærede meo integra corpora, quæ sunt in peculio? Et dicitur q̃ sic: secus autem, si dictus seruus debebat mihi aliquid, uel etiam liberis meis, uel conseruis suis: quia pro illo debito peculiari hæres meus poterit pro rata diminuere singula prædicta peculiaria corpora.
¶ Et si fuerit legatũ ʒ Titius dominus Stichi legauit peculium eiusdẽ Stichi Cæio, non deducto de peculio eo, q̃ domino debebat & accessit Titius dominus relicto hęrede Scio. Modo quæritur, an ualeat legatum peculij? Et uidetur quod non: quia illa uerba, nõ deducto ære alieno &c. quæ fuerunt adiecta in legato, uidentur fuisse cõtra naturam leg. prędicti: scilicet peculij. Nam natura peculij est ut semper intelligatur, deducto ære alieno dominico. Respõdetur tamen, quòd dicta verba legato adiecta non uitiant legatum prędictum, & nihil adijciunt legato. Per eam enim adiectionem uerborum prædictorum non potest crescere legatario uendicatio rerum peculiarium. Nam semper potest deducere hęres ęs alienum dominicũ. Secus autem, si legatarius nactus sit possessionem doli aduersus hæredem uendicantem partem rerum peculiarium pro rata eius, quod seruus debebat domino. Et est ratio, quare hoc casu habet legatarius exceptionem, cùm ipse habeat uoluntatẽ defuncti nõ deducẽdi ęris alieni dominici in rebus solidis peculiaribus, quas, ut dictũ est, possidet ipse legatarius. Voluit enim defunctus in legando, ut non deduceretur de rebus peculiaribus ęs alienum suum, sum dixit in legando, non deducto ære alieno. Est & alius casus, in quo non deducitur ęs alienum dominicum de peculio legato: veluti, si dominus significauerit uel dixerit se remittere seruo, debitum uel seruum nihil sibi domino debere. Quia dominus potest remittere seruo suo illud, quod debet seruus nuda sua uoluntate.
¶ Vicario.ʒ Dominus meus manumisit me seruum suum ordinariũ in testamento suo, & legauit mihi Pamphilum uicarium meum. Nunquid debeo habere peculium mei uicarij? Et uidetur, quòd non: quasi uicarius meus non habeat peculium, sed magis debeat dici, pars mei peculij. Respon. tamen hic quòd in hoc legato uicarij, cõtinetur eius peculium. Et hęc uera sunt, nisi uoluntas testatoris deest, sic contraria sit.
¶ Si seruus.ʒ Titius fecit testamentum, & iussit liberum esse seruum suum Stichum ordinarium, & Pamphilum vicariũ eius, & legauit cuique peculia sua. modo quęritur, utrũ peculiũ dicti uicarij communicetur inter eos? Et dicitur quòd nõ nam uerba sunt intelligenda secũdum uoluntatem testatoris: quæ fuerit locutus de duobus peculijs separatis. Hęc uera sunt, nisi testator prędictus voluerit peculium uicarij communicari: quia tunc bene communicatur.
¶ Sicut autem. J Dictum est ś in prin. huius l. quòd legatũ peculij minuitur propter id, quod seruus debet domino. Certe cõtrà: quod dominus debet seruo, auget peculium, siue legatum peculij. Sed ad hoc ultimum opponitur, nouae dicit rescriptum quorundã imperatorum, q̃ dicit se impendisse rationes de mino. Certe bene dicit. hic ergo non uidetur, quòd id, quod dominus debet seruo, augeat peculium eiusdẽ serui, siue legatum peculij. sed certè id rescriptũ intelligitur, quando non apparet voluntas testatoris voluerit, quòd illud, quod ipse debet seruo, augeat legatum peculij. Si autem apparet hęc voluntas testatoris, bene auget peculium legatũ id, quod dominus seruo debet, & ita nõ obstat cõtrarium illius rescripti. Sed q̃d, si dictus

† lib. 18. ad edictũ Provincia.
Accessoria extinguntur, extincto principali. concor c. accessorium. cũ gl. in prin. de reg. iur. in 6. & 16. qõ. 15 c. & hoc diximus.
† sub. 4. ad Sabin.
† Apd Du. inc pit, At ij. & recit. lio. 18. ad edictũ Provincia.
† lib. 4. ad Sabin.

† lib. 15. ad Sabin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruus debet domino x. & impendit in rationes dñi alia x. nũqd potest compensari adinuicem? Et dicitur, q̃ sic, etiã si non appareat ex pressa voluntas domini, ut seruus habere debeat, quod ipse dit in rationes dñi, dum tamẽ nõ cõtradicat. Sed pone, quòd dñs scripsit i testamento suo, q̃ debebat dicto seruo x. nũquid illa x. cedẽt peculio legato? Et dicitur, q̃ non, & hoc probat per quãdã questionem de facto, q̃ fuit talis, Cneus Domitius tollius erat dare Seię filiæ suæ omni anno xxv. stetit biennio, quod nõ dedit. sed scripsit in rationibus suis, se debere dictæ suæ filiæ quinquaginta. & postea in testamento suo legauit filiæ peculium, quod erat dictæ filiæ. In quadam quæstione iudicatum fuit per Atilicinum dicta l. legato nõ cedere: q̃d quidẽ bene iudicatum fuit: quia cõcordauit cum rescripto dictorum imperatorum. Non solùm autem deducitur de peculio legato illud, q̃d domino debet seruus, sicut dictum est in princ. huius §. sed etiam illud quod debet seruus hæredi domini, qui dominus legauit seruo peculium. Viuianus.

† In P. Fl. uindicabũtur.

† Du. Sed puto uerũ.

† In P. Fl. uindicatio. & inf. uindicantem.

a ¶ Sit l. peculium.
b ¶ Incorporibus. ‡ scilicet tantum.
c ¶ Aedes ‡ scilicet sint in peculio, nõ etiã quãtitas. Cæterum doris exemplum sequeremur, ut §. de iure doriũ. si is qui §. q̃d dicitur.
d ¶ Libertsve. ‡ uel ijs, quorũ negotia gesserit dominus, uel etiã hæredi, ut §. de pecu. l. peculiũ. §. præterea. & inf. e. l. fi. secũs si debetur seruo vicario, ut J. eo. id quod. in princip.
e ¶ Vendicabuntur. ‡ per legatarium, id est legatarius uendicabit, & sic iceritam partem, ut §. communi diui. l. & si non omnes. §. j.
f ¶ Singula corpora. ‡ quæ sunt in peculio mansura: aliàs non ut J. e. si Sticho. Et hoc si non soluerit hæredi, quod domino debuit seruus, ut J. eo l. dominus seruo. & not. quòd p rata, & sic nõ potest eligere hæres sibi debitum in una re in domino secus qui de peculio conuenitur, ut §. de pecu. si noxali. §. idẽ rectè ait. & facit ad id quod not. C. ad l. Falc. l. ij. item facit §. de don. inter uirũ & uxo. l. si uir. §. si duo mancipia.
g ¶ Aere alieno. ‡ dominico, & sic sub impossibili, quasi, modo : q̃ equidem uerum est, quantum ad strictam rationem, scilicet inspecta peculij proprietate.
h ¶ Legati. ‡ scilicet peculij. est enim eius natura. & definitio, ut intelligatur deducto ære alieno, id est dominico, ut suprà, de pecu. l. de posit. §. hinali.
i ¶ Sed putauerunt. ‡ aliàs puto: aliàs putauerunt: scilicet sapientes. Accursius.
k ¶ Adiicere. ‡ ut sit plenius. Accursius.
l ¶ Vẽdicatio. ‡ id est petitio per ac. ex testamẽto, uel rerum singularũ, quia deducat de singulis pro rata rerũ singulariũ, ut §. proxi. rñ.
m ¶ Vẽdicantem. ‡ incorporum partẽ pro debiti rata. & sic not. quòd habet legatarius exceptionẽ, nõ acti. vt hic. & J. e. §. sicut. secundũ H. sed R. etiã actionẽ. & hic de rigore dicat. & pro eo, quod J. dicit q̃ potest remittere expresse, uel tacitè. Itẽ ar. cõtra, huic rñ. §. quorũ le. l. j.
n ¶ Voluntatem ‡ scilicet defuncti.
o ¶ Significauerit. ‡ id est significare uoluerit : q̃ proculdubio illa adiectione facere uoluerit, ut C. de fal. causa adiect. le. l. j. & iij.

p ¶ Hæc adiectio. ‡ quæ remittat, uel quæ dicat eum non debere.
q ¶ Nuda uolũtate. ‡ nõ expectata solutione. ut & §. de pec. l. el. peculio. in prin. Itẽ & alio modo, si leget ei res singulas, quę sunt i peculio specialiter exprimẽdo. secundũ Io. ut J. e. l. si peculiũ seruo & secũdũ hoc facit ad q̃stionẽ monasteriũ: an teneat̃ soluere creditoribꝰ contuerisiut, si bona omnia contulit: si aliàs, singulas, non tenetur. Ac.
r ¶ Vicario. ‡ testator mihi ordinario legauit libertatem, & uicario meum Pamphilum cũ suo peculio: Quęrebatur, an ualeret peculij legatum? & allegabat, quod non ualeret, quãsi nõ habeat peculium, sed magis pars peculij ordinarij dici potest, ut ex sequentibus colligi põt. Sed hæc non est bona allegatio: quia & vicarij peculium habẽt, ut §. de pec l. definitio. Item alia rattone, quia seruo legato non uidetur eius peculium legari, ut J. eo. l. antepe sed nec hęc bona: quia hic expressum est cum peculio, ibi non. ut ergo ordinario suum põt ad iungi peculium: sic uicario suum. Vel pone, secũdo casum, quòd mihi ordinario fuit uicarius legatꝰ, nec fuit ad iectum cũ peculio. Et quod subiicit in fin. nisi aduersẽt &c. id est nisi defit: quod semper est, ut desit, nisi nominatim peculiũ quoque legatũ sit, ut J. eod. tit. l. antepe. & secundũ hoc nõ est cõtrà §. ti. j. l. quę sirũ. §. celsus. Vel solues, ut ibi, & facit §. ti. j. l. fundo §. primo.
s ¶ Si seruus. ‡ scilicet ordinarius, puta Stichus. Accursius.
t ¶ Vicarius ‡ puta, Pamphilus.
v ¶ Secundum uoluntatem. ‡ & non secundùm uerborũ rigorem: quoniã forsan vnũ tantùm & solius ordinarii peculium sit dandũ.
x ¶ Nõ communicabitur. ‡ sed soli Pamphilo uicario debebit. Nã per speciem generi de rogatur, ut & §. de triti. leg. l. ij. & §. de le. iiij. l. seruis urbanis. §. fi. & J. de auro & arg. le. l. j & de manumis. testa. l. si peculium.
y ¶ Imperatoris nostri. ‡ diui Veri, & Ant. ut insti. de le. §. pec. i fin.
z ¶ Concedtur. ‡ eo solo quòd suum legauit peculium: nisi aliud liqueat. ut statim dicet.
a ¶ Voluntas. ‡ manifesta uel ex uerbis, uel ex consuetudine: ut inf. eo. dominus. §. testamento. in fin.
b ¶ Cõsequi. ‡ l. q̃ nõ rõne impedit. & certè poterit illud cõsequi.
c ¶ Cõpensari. ‡ cõpensationi equidem nõ nolle, petitioni uerò pa iam demũ uelle sufficit. R. ut & §. e. l. in princ. ij. respon. sic & aliàs ad mittitur cõpẽsatio, nec tamẽ datur petitio, ut §. neg ge. l. ait Prętor. §. pupillus. & §. de cõpensa. si cum filio. & l. etiam quòd. Accursius.
d Debetur. ‡ ueluti debitum naturale, ut & §. de compen. l. etiam q̃. & de pecu. l. nec seruus. & l. non solùm. §. j. & ij. & facit §. de pecu. l. quam Tuberonis. §. sed & id. Accur.
e ¶ Retulisset. ‡ etiã nuda rõne, & uolũtate, i. q̃ nec vlla demonstratio, nec eius filię noie depositio, nec fęnori p ea dario, ut J. e. l. fi. & §. de le. iij. l. q filiũ. R. nec ulla eã debiti pręcesisset, ut §. de pec. l. nõ solũ §. fi. sic in liberis nuda rõ nõ facit aliquẽ debitorẽ, ut J. de don. l. nuda.
f ¶ Rescripto. ‡ de quo meminit §. proxi. §. Accursius.
g ¶ Deducitur. ‡ ut instit. quod cum eo. §. cùm autem.
h ¶ Hæredibus. ‡ ut quia creditor serui hæres dño extitit, ut §. de pecu. l. sed si damnum. §. sed & si creditor. uel quòd hæres statuliberꝰ

mm

& vicarius ‡ eius, liberi esse iussi sint, eisq; peculia sua legata sint, verba secundùm ᵘ volnntatem testatoris exaudienda sunt, tanquã de duobus, separatisque peculiis testatore locuto. & secũdum hoc vicarius vicarij non communicatur, ˣ nisi hęc mens fuerit testãtis.

¶ Sicut autem æs alienum, hoc est quod debeꝰ domino, minuit legatum peculium: ita per contrarium, id quod dominus debet seruo, augere debet. Sed huic sententiæ aduersatur rescriptum Imperatoris nostri ʸ, & patris eius, quod ita est, Cùm peculium seruo legatur, non etiam id concedit̃ ᶻ, vt petitionem habeat pecuniæ, quam se in rationes domini impendisse dicit. Quid tamen si hæc voluntas ᵃ † fuit testatoris, cur non possit conseqni ᵇ ? Certè compensari ᶜ debet hoc, q̃d impendit, cum eo, quod domino debetur ᵈ. ¶ An & quod dominus scripsisset se seruo debere, peculio legato cederet? Pegasus negat: idẽ Nerua. Et cũ Cneus Domitius filię suę peculiũ, quod eius esset legasset, & annuum, quod ei solitus erat dare, biẽnio nõ dedisset, sed in rationibus suis retulisset ᵉ filiæ se debere q̃nquaginta, Atilicinus existimauit legato nõ cedere. Quod verum est: quia cõsonat rescripto ᶠ. ¶ Non solùm autem, quod dño debetur, peculio legato deducit ᵍ, sed & si q̃d hæredibus ʰ debitum fuerit.

† Volũtas testatoris tollit oẽm suspicionẽ fraudis, l. q autem. J. si quis omiscausa testamen. Idem no. p Bart. in authen. matri. C. quãdo mulieri. tu. offic. fun. po.

¶ Pomponius. † LEX VII.

SI quis creditori suo arrogandum se dederit, & agatur de

† lib. 7. ad Sabin.

rogatur, ut & §. de triti. leg. l. ij. & §. de le. iiij. l. seruis urbanis. §. fi. & J. de auro & arg. le. l. j & de manumis. testa. l. si peculium.
y ¶ Imperatoris nostri. ‡ diui Veri, & Ant. ut insti. de le. §. pec. i fin.
z ¶ Concedtur. ‡ eo solo quòd suum legauit peculium: nisi aliud liqueat. ut statim dicet.
a ¶ Voluntas. ‡ manifesta uel ex uerbis, uel ex consuetudine: ut inf. eo. dominus. §. testamento. in fin.
b ¶ Cõsequi. ‡ l. q̃ nõ rõne impedit. & certè poterit illud cõsequi.
c ¶ Cõpensari. ‡ cõpensationi equidem nõ nolle, petitioni uerò pa iam demũ uelle sufficit. R. ut & §. e. l. in princ. ij. respon. sic & aliàs ad mittitur cõpẽsatio, nec tamẽ datur petitio, ut §. neg ge. l. ait Prętor. §. pupillus. & §. de cõpensa. si cum filio. & l. etiam quòd. Accursius.
d Debetur. ‡ ueluti debitum naturale, ut & §. de compen. l. etiam q̃. & de pecu. l. nec seruus. & l. non solùm. §. j. & ij. & facit §. de pecu. l. quam Tuberonis. §. sed & id. Accur.
e ¶ Retulisset. ‡ etiã nuda rõne, & uolũtate, i. q̃ nec vlla demonstratio, nec eius filię noie depositio, nec fęnori p ea dario, ut J. e. l. fi. & §. de le. iij. l. q filiũ. R. nec ulla eã debiti pręcesisset, ut §. de pec. l. nõ solũ §. fi. sic in liberis nuda rõ nõ facit aliquẽ debitorẽ, ut J. de don. l. nuda.
f ¶ Rescripto. ‡ de quo meminit §. proxi. §. Accursius.
g ¶ Deducitur. ‡ ut instit. quod cum eo. §. cùm autem.
h ¶ Hæredibus. ‡ ut quia creditor serui hæres dño extitit, ut §. de pecu. l. sed si damnum. §. sed & si creditor. uel quòd hæres statuliberꝰ

mutauit, etiã peculium erat legatum, ut J. eo. d. l. denique. Accursius.

SI quis. ‡ CASVS Titius debitor Seij, dedit se in arrogationẽ. Postea ex aliquo contractu fuit Titius idẽ debitor Caij. Nũc Caius agit cõtra arrogatorẽ de peculio arrogati: certè poterit arrogator deducere de peculio illud, quod debet arrogatꝰ: sicut hãs dñi deducit de peculio seruo legato illud q̃d seruus debet eidẽ heredi, ut §. proxi. in fi. & idẽ est in duobus alijs casibꝰ. Primus est talis, Titius dedit libertatẽ seruo suo Sticho sub ꝑditione, & legauit ei peculiũ suũ, hęres autẽ interim pẽdẽte cõditione libertatis credidit eidẽ seruo x. certè põt idem hęres detrahere de peculio dicta x. & singula corpora peculiaria seruo dãda minuunt etiã per hoc æs alienũ, q̃d credidit hæres statulibero pẽdẽte cõditione libertatis, non solum per illud ęs alienum quod credidit ei uiuente domino, & ante testamentum factũ de quo iam dixi, Secudus casus est, Pone, quòd dictus Titius dedit libertatẽ purè huic seruo: & legauit ei peculium, postea hęres dicti Titij credidit eidem seruo x. viuo dicto Titio domino, uel mortuo ante aditã hęreditatem. nunquid minuetur peculiũ pro illis x. Et dicitur quod sic, licet hęres nunquã fuerit dominus seruiam nõ est dominus hęres, nisi adita hęreditate: ea autem adita statim seruus liber efficit. & h. d. usq; ad primum §. l. seq. Viuianus.

† Lib. 25. ad Sabin.

† Du. accipiet.

† In P. Fl. non est alter.

a ¶ De peculio. ‡ ex cõtractibus post arrogationẽ factis, non ante, ut §. de pecu. l. in arrogatorẽ. Sed nõne per arrogationẽ fuit actio extincta? Videtur, q̃ sic, ut §. de capi. dimi. l. ij. §. pe. Sed dic, quòd obligatio naturalis non est extincta, ut §, l. proxi. in fin. & J. l. proxi.

DEnique. ‡ Casus in principio recitatus fuit in lege præcedenti.

¶ Qui Stichum. ‡ Titius in testamẽto suo manumisit Stichũ, & Pamphilum, seruos suos, & legauit unicuique eorum suũ peculiũ: certè si unus horum seruorum debet alteri, debitum decedit de peculio debitoris, & accedit peculio creditoris.

¶ Item quæritur. ‡ Sticho seruo meo reliqui libertatem si x. daret hęredi meo, & legaui eidẽ seruo peculiũ suum: nũquid decedẽt de peculio x. prædicta, quæ debuit dare hæredi? Et dicitur, quòd sic. Sed q̃d si dictus statuliber uendidit hæredi seruum, quẽ in peculio habebat? certè perinde definit seruus uenditus esse in peculio statuliberi, sicut si fuisset uenditus extraneo. Item quid si feci pactũ dicto seruo de dãda ei libertate p x. & ipse soluit mihi v. de illis x. & antè quã daret mihi alia v. ego feci testamentũ, & iussi eum esse liberum, & legaui ei peculiũ & decessi: nũquid illa v. quę mihi dedit, sunt impurãda in peculio, & sic manumisso dãda? Dicit q̃ nõ, imò debẽt decedere, & apud hęredẽ remanere. Si autẽ nõ dederat aliquã partẽ dictorũ x. si fuit tota dicta pecunia apud eũ seruũ pro deposito, donec traderet eã mihi, bene erit tunc in peculio, & sic præstabitur manumisso cũ reliquis rebus peculiaribus, Item q̃d, si legaui dicto seruo peculiũ, & uetus hẽdẽ meũ petere à debitore peculiari dicti serui: certè hoc debitũ remissũ non est amodò in peculio computandũ : mò de peculio detrahendũ.

¶ Interdũ. ‡ Quãdo generaliter peculiũ nõ debeat seruo, cui relicta est libertas, nisi ei sit legatum: tamen quandoque, etiã si nõ sit legatũ ei peculiũ, accipitur ac si esset ei legatũ: sicut euenit in tali casu, Titius dedit libertatem seruo suo, si rationes redderet, & si hęredibus testatoris inferret c. & postea decessit dictus Titius postea seruus paruit prædictis conditionibus reddendo rationes, & dando hæredibus c. Certè in hoc casu interpretat iurisconsultus, uoluisse testatorẽ, quòd seruus retineret peculium. & hoc ideo quia testator iussit dictum seruũ inferre c. hęredibus de peculio. nam cùm seruum uetuit idẽ testator cẽtum retinere de peculio, cò quod iussit eũ ea c. inferre hęredibus,

peculio ᵃ cum arrogatore, idem puto dicendũ, q̃d de hærede dĩ.

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

DEniq; Pegasus respondit, si statulibero, cui peculium legatum sit, hæres interim crediderit, id ipso iure detrahi, & singula corpora ᵇ per hoc æs alienum ᶜ diminui. Proinde si purè libertatẽ † acceperit, & hẽs vel viuo domino, vel ante aditã hæreditatem seruo crediderit, legatum peculii minuetur, secundùm Iuliani sententiam, licet dominus serui nunquàm fuerit ᵈ.

¶ *Duos seruos suos testator manumittẽdo eisdem peculio eorum leganit: quod alter seruus debet alteri, deducetur de peculio serui debitoris, & accedet peculio serui creditoris. hoc dicit.*

¶ Qui Stichum, & Pamphilũ seruos hẽbat, testamento eos manumisit, & vnicuique peculiũ suum legauit. Placet q̃d † alter alteri debet, de peculio eius decedere, & alterius legato accedere ᵉ. ¶ Itẽ quærit, si seruo libertas data sit, si decẽ dedisset ᶠ hęredi, peculiũq; ei legatũ sit an decem, quæ dedisset hęredi, debeãt, de peculio decedere? Et est verum, quod Sabino placuit, hoc minus ᵍ esse in peculio legato. Plus ait Sabinus, Si statuliber seruum ʰ hęredi vendiderit, perinde definere eum in pe

† Quid operetur traditio, vide Bar. in l. j. §. d ac. em. & vendi.

culio esse, atque si extraneo vendidisset. ¶ His cõsequenter ⁱ quęritur, si seruus cum domino de libertate pactus fuerit, & partẽ pecunię ᵏ dederit, & antè quàm residuum daret, dominus decesserit, liberumq; esse testamento iusserit cum peculio ˡ legato, an q̃d domino dederit, in peculio sit imputandũ ᵐ? Et ait Labeo de peculio decedere ⁿ. Planè si nõdum dederat †, sed donec totũ traderet, ꝑ deposito apud eũ fuerit, id in peculio esse placuit ᵒ. Item, si seruo peculium sit legatum, & à debitore eius peculiari hæres vetitus sit petere, verũ est hoc minus esse ᵖ in legato peculii, hoc est, id detrahendũ, q̃d debitori ᵍ legatũ est.

¶ *Quæ inducuntur ad diminutionẽ, operantur augmentum quãdo ꝑtàs dispositio non posset habere effectum. Bartol.*

¶ Interdũ †, & si non sit legatũ ʳ peculium, velut legatum sic accipitur, † vt est ĩ huiusmodi specie, Quidam seruo suo libertatem, si rationes reddidisset, dederat, & si hæredibus centum intulisset. Imperator igitur noster cum patre rescripsit, Peculium quidem non nisi legatum deberi: verùm, inquiunt, si conditionibus præscriptis paruerit seruus. testatorẽ voluisse eum retinere peculium intate: & ea adita, statim est liber, ut C. de cadu. tollen. l. unica §. innouissimo. & sic nullo momento est dominus, ut §. de pecu. l. sed si damnum. §. sed si creditor.

† Huius §. intell. uid. Marc. Ant. Baueri. i l. cũ filio. nu. 44. d l. g. j. & ibidẽ. p. Mar. Soc. num. 37. & seq. & Fab. Acoromb. in l. hæredes mei. §. cum ita. ad S. C. Trebel.

† Duar. id est.

a ¶ Peculio. ‡ ex cõtractibus post arrogationẽ factis, non ante, ut §. de pecu. l. in arrogatorẽ. Sed nõne per arrogationẽ fuit actio extincta? Videtur, q̃ sic, ut §. de capi. dimi. l. ij. §. pe. Sed dic, quòd obligatio naturalis non est extincta, ut §, l. proxi. in fin. & J. l. proxi.
b ¶ Corpora. ‡ statulibero danda. Rog. ut J. e. l. si Sticho. Accursius.
c ¶ Alienũ. ‡ si non fuit persolutum, ut inf. e. l. dominus. §. seruus. & facit §. e. l. fi peculiũ. §. respon.
d ¶ Nũquam fuerit ‡ nam non est dominus hęres nisi adita hæreditate: & ea adita, statim est liber, ut C. de cadu. tollen. l. unica §. innouissimo. & sic nullo momento est dominus, ut §. de pecu. l. sed si damnum. §. sed si creditor.
e ¶ Accedere. ‡ ut §. de pecu. l. quã tuberonis. §. fi. & l. sed si damnum. ij. respon. & J. eo. l. id quod. §. j.
f ¶ Dedisset. ‡ id est, dare debuisset.
g ¶ Hoc minus. ‡ quia de eo permissum est statulibero dare, causa implendæ conditionis, ut §. de condi. cau. da. l. iij. §. penul.
h ¶ Seruum. ‡ quem in peculio habebat.
i ¶ His consequentes. ‡ quæ supra quando domini facto minuitur peculium: hic quando serui facto minuitur.
k ¶ Pecuniæ. ‡ paratæ pro libertate.
l ¶ Cum peculio. ‡ & sic libertate gratis danda.
m ¶ Imputandum. ‡ & sic manumisso dandum.
n ¶ Decedere. ‡ & sic apud hęredem remanere.
o ¶ Esse placuit. ‡ & sic præstandum cum reliquis rebus peculiaribus Ro. Sed nonne hoc domino debetur: ergo debet diminuere peculium legatum, ut §. eo. l. fi peculium. ij. respõ. & §. sicut? Resp. aliud est fortè cum debetur ob libertatem, ut J. de manu. l. vj. quia tunc fortè alio modo succurri potest domino, scilicet per actionẽ i factũ cõtra liberum factum, ut C. an seruus ex suo facto. l. promissæ. & aliud quãdo ex alia causa naturaliter tantum, quod nõ potest peti, & ideò dedicit ad quod §. de pecu. l. fi noxali. §. idem & in filio. uel, bene dicit, id in peculio esse placuit, quia sola destinatione, non re ipsa, erat detractũ. & iò remanet in peculio adhuc, & dominus, ut eius hęres, poterit deducere: ad q̃ §. de pecu. l. fi noxali. §. est autẽ quæstionis. & §. loquenti. uel hic non præstitit libertatem ex conuentione, sed gratis postmodùm in testamento, & sic iam non est debitum, quod debebatur ob libertatem, & ideò non detrahitur de peculio. Secus si iam detracto, uel soluto: quia illud iam deberat esse in peculio, & ideò non est amplius potendum.
p ¶ Hoc minus esse. ‡ scilicet debitum remissum.
q ¶ Debitori. ‡ peculiari remittendo: ad quod inf. eod. §. Sticho.
r ¶ Non sit legatum ‡ scilicet ex ordine, ut inf. eo. l. ante penul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Interpretemur.⸗ scilicet in hoc casu, & est arg. ad hoc ⁊. de iud. l. cum prætor. in princ. & ⁊. de fun. instruct. l. quæsitum. §. idem respon. domo. Item facit ⁊. eo. l. si peculium. §. j. Item not. de tacito legato peculij. Accursius.
b ¶ Vtrum.⸗ seruo libertatem, & peculium lego.
c ¶ Si ipsi.⸗ scilicet, quia heres.
d ¶ Si alij.⸗ quia strictius, ut statim patet.
e ¶ Spectandum.⸗ scilicet Iulianus ait.
f ¶ Legati cedit.⸗ intra tempus aditę hæreditatis, quo cedit dies legati relicti seruo manumisso ut C. de cadu. tollen. l. unica. §. in nouissimo. in fin. §. Accur.
g ¶ Incrementa.⸗ scilicet naturalia. Et no. quòd aliter dicitur intrinsecus, & extrinsecus. quam hic, ⁊. de peti hęre. l. item ueniunt. §. sed ea. Accursius.
h ¶ Ipsi.⸗ scil. seruo.
i ¶ Ad ipsum.⸗ etiam extra eum, postquam cessit dies.
k ¶ Voluisse.⸗ dominum
l ¶ Futurum est. ideoque apud eum semper mansurum totum testatoris uoluntate & destinatione. R. Sicut enim dominus ppetuò uult esse peculium apud manumissum, sic & eius augmenta. Ar extraneo illud legans post mortem suam, destinat à seruo peculium separare: & eadem ratione augeri non uult per eum: & hoc subiicit, cùm alij &c. Accursius.
m ¶ Alterius.⸗ scilicet extranei.
n ¶ Hoc eum.⸗ scilicet, quod omne emolumentum detur legatario. Accursius.
o ¶ Idem dicas.⸗ quod diceres, si seruo legaretur suum peculium Roger. & facit institution. de lega. §. si peculium. & sup. de pecu. l. penul. & argu. ⁊. de usuris. l. equis. in fine. & de lega. j. l. peculium. & ⁊. titul. j. l. penult. Sed contrà, infrà, eod. l. cùm dominus. §. fina. Solut ibi. Item ad hoc infrà de statuliber. l. si hęreditas. §. primo. Hugo.

terpretamur, videlicet ex eo, quòd de peculio eum iusserat centum inferre. ¶ Vtrùm autem id demum peculiũ accipimus, quod mortis tempore fuerit? an verò & quod posteà accesserit, applicamus: vel quod decesserit, detrahimus? Iulianus aliàs accipiendum legatum peculij ait, si ipse seruo legetur: aliàs, si alii. Nam si ipsi, id tempus in legato spectãdum, quo dies legati cedit: si verò extraneo, mortis tempus: sic tamen vt incrementa ex rebus peculiaribus ad eum perueniant vt putà, partus ancillarum, vel fœtus pecorum. Quod autem ex operis suis, vel ex alia causa accedit, id. si alii, quàm ipsi legetur peculium, nõ debebitur. Hoc vtrunque Iulianus secundùm voluntatem testatoris scribit. Cùm enim ipsi suum peculium legatur verisimile est cum omne augmentum ad ipsum pertinere voluisse, cui patrimonium manumisso futurum est. cùm alij, non sic si tamen & in alterius persona hoc eum sensisse appareat, idem dicas.

¶ *Nonminuitur peculium serui ordinarij, cui relicta est libertas, propter delictum, quo tenetur seruo vicario.*

Paulus. LEX IX.

ID, quod seruo, qui in ipsius peculio est, debetur, non deducitur ex legato peculio, quamuis conseruus eius sit. ¶ Si conseruum suum vulnerauerit seruus, & viliorem fecerit, Marcellus ait non esse dubitandum, deduci de peculio, quod domini interfuit. Nam quid interest, conseruum vulneret, an scindat aliquid

lib. 4. ad Sabin.

p ¶ Id quod seruo.⸗ scilicet vicario. nam si Stichus ordinario reliqui libertatem, & suum peculium, non deducitur, qd' debet vicario: quia deductũ adhuc in peculio ordinarij remanet, ut ⁊. de pecu. l. si seruus. §. illud verò. & insti. quod cũ eo. §. aliquando. Secùs si vtrique libertatem, & suum peculium: quia tunc quasi duo peculia sunt, vt ⁊. eo. l. si peculium. §. si seruus. & hic decessio. vt ⁊. eo. l. denique. §. j.

q ¶ Minuitur.⸗ ut & ⁊. eo. de pecu. l. iiij §. sed sæpè. & l. sed si dãnum. §. sed si ex eodem delicto. & §. & si ipse. Accursius.

SI Peculium.⸗ CASVS. Quamuis generaliter dẽat deduci de peculio legato illud, quod domino deberetur, ut ⁊. e. si peculiũ in prin. & §. j. tamen bene potest facere dominus legans seruo peculiũ, ne deducatur sibi debitum: puta, si leget seruo specialiter, & singulariter res, quæ sunt in peculio. Et scias, quod ẽt ei, qui non habet peculium, potest legari peculium. Non enim tantùm prẽsens peculium potest legari seruo, sed etiam futurum. Fit tamen quandoq; inutile legatum peculij: puta, cũ seruus, cui legatum est peculiũ, decedit uiuo testatore: secùs si tẽpore mortis testatoris seruus inuenitur uiuus: quia tunc bene cedit peculiũ legato. Secùs aũt, si seruus uestitus legatus foret: quia tunc uestimenta legato nõ cedẽt, etiã si seruus uixerit tẽpore mortis testatoris, & hoc dicit cũ tribus ll. seq. Viuia.

vel frangat, aut surripiat? quo casu, sine dubio, minuitur peculium, sed non vltra simplum. Sed si se vulnerauerit, vel etiam occiderit, nihil est deducendũ hoc nomine. Alioquin dicemus, & si fugerit, deducendũ id quantò vilior sit factus propter fugam.

¶ Pomponius. LEX X.

SI peculiũ seruo, vel filio prælegare velis, ne deducatur id, quod tibi debebitur, specialiter ea, quæ in peculio erunt, leganda sunt.

lib. 7. ad Sabin.

¶ Vlpianus. LEX XI.

EI quoque, qui nihil in peculio habet, potest peculium legari. non enim tantùm prẽsens, sed etiam futurum peculium legari potest.

lib. 29. ad edictum.

¶ Iulianus. LEX XII.

TVnc inutile legatum peculij fit, cũ seruus viuo testatore decedit. Cęterùm, si mortis tempore seruus vixerit, peculiũ legato cedet.

lib. 37. Digestor.

¶ Celsus. LEX XIII.

ALiter, atque, si seruus vestitus legatus foret.

libro 19. Digestor.

¶ *Transpositio verborum legatum non vitiat. Bartolus.*

¶ Alphenus. LEX XIIII.

QVidam in testamento ita scripserat, Pamphilus seruus meus peculium suum, cùm moriar, sibi habeto, liberq; esto. Consulebatur, rectène Pamphilo peculium legatum videretur: quòd prius, quàm liber esset, peculium sibi habere iussus esset? Respondi, in coniunctionibus nullum ordinem esse, nec quicquam interesse, vtrùm eorum primum diceretur, aut scri-

Varus libro 5. Digestor. at Vipianus. Intell. hanc iud. P. Fot. Garc. in Iallius. §. quid. num. 47.

cederent, licet seruus vixerit tẽpore mortis. Hęc enim, id est v. st mẽta, adhęrẽtię occasione. & ferè quasi cõtinuę accessionis, in ò seq. ęlę nomine & non suo iure, petunt: & velut appendicia quędam nunquam p se debita æstimantur: sic in armaria, loculos, lectos, & libros, aues q; legatas, claustra, solera, clues, & armaria continẽt. vt ⁊. de lega. iij. l. librorũ. §. fi. & l. auibus. & l. hęres. §. pen. fm R. & H.

QVidam.⸗ CASVS. Titius ita scripsit in testamẽto suo, Pamphilus seruus meus peculium suum, cùm moriar, sibi habeto, liberque esto: ita legauit ei peculium primò, quàm libertatem & decessit testator. nunquid videtur rectè Pamphilo peculium legatum? Et videtur quòd non: quia prius: quàm liber esset, iussus erat sibi habere peculium. Dicitur tamen quòd rectè videtur legatũ. Non enim est spectandus ordo in coniunctionibus dictionum, vel orationum. Perinde enim est, ac si primò data esset ei libertas, & postea peculium. Viuianus.

z ¶ Rectène.⸗ adiunge ⁊. q. d. dubitabilis erat quęstio, id est, an rectè sic legatum? Et uidetur, quòd non. Accursius.
a ¶ Quod.⸗ id est, quia &c.
b ¶ Coniunctionibus.⸗ scilicet dictionum, uel orationum, vel locutionum: & sic not. quòd uerba transposita idem significant: sic C. de testamen. l. pęspositeri. & suprà, de legatis ij. l. cùm pater. §. fideiuxæ. & infrà, de solu. l. nec enim. & institu. de lega. §. ante hęredis. & j. de

Consorex. in c. exclamor. & ibi glos. extra, de est.

j. de damno infecto. l. si finita. §. si plures. Argu. contrà ⁊. de vsufruc. l. quoties j respon. i. cum suis concor. & ⁊. de vulga. substi. l. ij. §. quisquis. Accursius.

† Dic fm Bart. q ibi loquit in uoluntate dubia, vbi re spicitur dolus hic in uoluntate certa.

SEruo.⸗ CASVS. Ego habens Stichum seruum, qui habebat in peculio ancillam Arethusam, dedi libertatem in testamento meo eidem Sticho, & peculium suum et legatu, & dedi in alio capite testamenti legauit uxori meæ omnes ancillas meas: & posteà decessi. Nũc quæritur, cuius esse debeat dicta Arethusa: utrum Stichi, an uxoris meæ? Et dicitur, quòd Stichi debet esse: Idem esset, si prius legassem uxori meæ omnes ancillas meas & postea Sticho prædicto legassem peculium suum, in quo peculio erat Arethusa. Nã sem per illa erit Stichi nec obstat l. Titię testamento. de legat. j. quæ est cõtrà: nam hic pars derogat toto. uel species generi. Viuianus.

† lib. 2. Digest. à Paulo epitomatorum.

a ¶ Serui eam.⸗ imò videtur neutrius, ut suprà, de legat. j. l. Titiæ textores. in princ. quæ est contra. Solut. hic species derogat generi, uel pars toto: ut suprà, de trit. l. ij. cum concor. at ibi utrunque genus, scilicet textores, & uerne: uel quia hic dicendo, suas uicarias non comprehendit, ut suprà, de lega. iij. l. seruos. §. fin. secũdum lecturam uiã. Accursius.
b ¶ Vtri prius.⸗ sic ⁊. l. proxima.

† libro 5. Quęstio.

STichus habet.⸗ CASVS. Titius habens Stichum seruum ordinarium, qui habebat in peculio Pamphilum uicarium ualentem xx. fuit conuentus noxali actione pro dicto Pamphilo, & fuit cõdemnatus hoc modo? Condemno Titium dominum Pamphili in xxx. aureis, & permitto ei, quod det Pamphilum pro noxa, si non uult soluere dictos xxx. aureos. Taliter enim solet fieri condemnatio in noxali actione: ut in fitu. de offic. iudi. in princip. Dictus autem dominus soluit litis æstimationem, id est illos triginta aureos, posteà fecit testamentum, & in eo manumisit dictum Stichum ordinarium eique legauit suum peculium: & posteà decessit. Nunc quæritur, an hęres domini, cũ soluit peculium Sticho ex causa legati, in quo quidem peculio est Pamphilus cum suo peculio, posit de ducere de peculio Pamphili, vel Stichi illud, quod nomine Pamphili præstitit dominus condemnatus noxaliter, id est, dictos triginta aureos? Et dicitur, quòd sic. Deducitur enim de peculio Pamphili quantcunque fuit illa summa, quam dedit dominus pro litis æstimatione, etiam si expediebat Sticho ordinario, ut Pamphilus fuisset datus pro noxa. nam quicquid dominus dedit pro capite serui Pamphili, in eo est constitutus eius debitor Pamphilus. Si autem peculium Pamphili non sufficit ad satisfaciendum domino de dicta litis æstimatione, tunc deduci debet superflũum ex peculio Stichi ordinarij, non tamen ultra pretium Pãphili. Non enim expediebat Sticho ordinario dari pro æstimatione litis ultra pretium Pamphili. Secus autem esset si ex alia causa puta, ex promissione Pamphili debebat pecuniam domino⸗ quia tunc non deducetur aliquid de illa pecunia ex peculio Stichi: imò tantùm de peculio Pamphili. Nec est hoc contrarium ei, quod dictum est suprà. in uersi. quòd si Pamphili &c. quia ibi propterea pretiũ uicarij deducendum est de peculio ordinarij, quia eo nomine ipse Stichus fuit cõstitutus debitor domino ob defensionem uicariij sui, quam dominus fecit in noxali iudicio: de quo dictum est in princip. l. sed in casu proposito in uersicu. quæsitum &c. si debitor est Pamphilus domini, ex promissione, nihil est deducendum de peculio Stichi: quia hoc casu nihil ebet domino. Nec enim gessit dominus negotium Stichi peculiariter: sed est deducendum duntaxat ex Pamphili peculio. Nũquid ergo i dicto peculio Pamphili computabitur ipse Pamphilus, id est, illud quod ualet Pamphilus, ut sic maius eius peculium intelligatur, & melius satisfiet hæredi domini de eo quod Pamphilus promisit domino? Et respon. quòd non, quia ipse Pamphilus nõ põt intelligi esse suo peculio. Viuianus.

† Id est ẽt &c. l. uar.

e ¶ Stichus.⸗ seruus alicuius ordinarius.
d ¶ Pamphilum.⸗ uicarium.

beretur: quare peculium rectè legatum videri, acsi priùs liber esse, deinde peculium sibi habere, iussus esset.

¶ *Generi per speciem in aliam translatã derogatur. Bartol.*

¶ Idem. LEX XV.

SEruo manumisso peculium legatum erat: alio capite omnes ancillas suas vxori legauerat. In peculio serui, ancilla fuit. Serui eam esse respondi: neq; referre, vtri priùs legatum esset.

¶ *Quod dominus soluit pro vicario, quẽ in caussa noxali defendit, de ipsius vicarij peculio totum deducit, & de peculio ordinarij, vsq; ad æstimationem vicarij. qd verò alius oro vicario soluit, de ipsius vicarij peculio tantum deducit: de peculio ordinarij nullo modo. Item nemo est in peculio suipsius. Bartolus.*

¶ Africanus. LEX XVI.

STichus habet in peculio Pamphilum: dominus hunc noxali iudicio defendit, & damnatus, litis æstimationẽ soluit: deinde Stichum testamento manumisit, eique peculium legauit. Quæsitum est, an quod Pamphili nomine præstitum sit, ex peculio vel ipsius Pamphili, vel Stichi deducendum sit? Respondit, Pamphili quidẽ de peculio vtique deducendum, quantacunq; ea summa esset. Idem est, etiam, si eum noxæ dedere expedisset. Quicquid enim pro capite serui præstitum sit, in eo debitorem eum domino constituit. Quòd si Pamphili peculium non sufficiat, tunc ex peculio Stichi, non vltra pretium Pamphili, deduci debere. Quæsitum est, si ex alia causa Pamphilus pecuniam domino debuisset, nec ea ex peculio eius seruari posset, an vsquè ad pretium eius ex peculio Stichi posit deducere? Negauit: neque enim simile id superiori esse. Ibi enim propterea pretium vicarii deducendum, quòd eo nomine ipse Stichus ob defensionem vicarii sui domino debitor constituatur: at in proposito, qa Stichus nihil debeat, ex eius peculio nihil esse deducẽdum, sed ex Pamphili duntaxat: qui certè ipse in suo peculio esse intelligi non potest.

¶ Iabolenus. LEX XVII.

QVi peculium serui † legauerat, iudicium eo nomine acceperat, deinde decesserat. Placuit, non aliter peculium ex causa legati præstari, quã si de accepto iudicio hæredi caueretur.

† lib. 2. ex Cassio.
† Als seruo.

SI ¶ Marcellus. LEX XVIII.

SI seruo manumisso peculiũ dicitur. Ad instar enim liberorum, & seruorum obligationes sunt admissæ, ut ⁊. de pecu. non solùm. §. j. & §. an debitor.

† Al. Marcianus lib. 6. Institut.

e ¶ Dominus.⸗ utriusque scilicet ordinarij, Stichi & Pamphili uicarij.
f ¶ Hunc.⸗ Pamphilum. Accursius.
g ¶ Litis æstimationem.⸗ in qua sola fuit damnatus, licet datio noxæ fit in solutione, ut institu. de offic. iudi. in principio. Accursius.
h ¶ Respondit.⸗ Iulianus magister meus. Accursius.
i ¶ Quantacunque.⸗ etiam si plus, quam ualeat seruus, nec enim potest dicere Pamphilus plus pro se datum, quàm ualeat ipsemet, nam corpus rebus suis est præferendum. argu. C. de sacrosanc. eccle. l. antej. nul.
k ¶ Expedisset.⸗ ipsi ordinario, aut etiã domino, Pamphilo nunquam illud expedire posset. Item contrà, suprà, de peti. hæredi. vtiles. ubi dẽt fieri, quòd est utilius, uel datio noxæ, uel litis æstimatio. Sed ibi alius non dominus, hic dominus, & facit ⁊. de peculio, si noxali. i pri. Accursius.
l ¶ Non ultra.⸗ quia ultra hoc dari non expediebat Sticho: est ergo idò, quia in fãtum negotium Stichi gessit utiliter in re sua peculiari, ut ⁊. proxi.

m ¶ Ex alia.⸗ id est ex alia causa quàm prædicta: ut in promissione.
n ¶ Negauit.⸗ scilicet Iulia. magister meus.
o ¶ Ob defensionem.⸗ à domino factam.
p ¶ Debitor.⸗ & sic eatenus diminutum esset peculium Stichi. Amisisset enim Pamphilum Stichus libertus, si eius æstimationem dominus non soluisset.
q ¶ In proposito.⸗ ubi ex promissione debuit Pamphilus. Accur.
r ¶ Nihil debeat.⸗ nec enim est eius negotium peculiare utiliter gestum.
s ¶ Qui certè.⸗ respon. tacitæ obiectioni. Si deducitur ex peculio Pamphili debitum ex promissione: igitur æstimetur & ipse Pãphilus? Qui certè ipse &c. ut hic, & ⁊. de pecu. l. depositi. §. Stichus. qui §. signatur contrarius huic l. ad alium casum. sed iurisconsul. reddit rationem diuersitatis. Item ad idem ⁊. de neg. gest. l. qui secundum.

SI peculiũ seruo manumisso, et ipsi ordinario, aut etiã domino, Pamphilo nunquam illud expedire posset. Item contrà, suprà, de peculio. h. hæredi. vtiles. ubi dẽt fieri, quòd est utilius, uel datio noxæ, uel litis æstimatio. Sed ibi alius non dominus, hic dominus, & facit ⁊. de peculio, si noxali. i pri. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non competunt. ‡ imò contrà, ut ſ. de dote prælega. I. ij. §. per contrariũ, ſed ibi directò fuit manumiſſus, ut not. C. an ſeruus ex ſuo facto. I. ij. Sed an econtrà aget contra debitores peculiares? uidetur, quòd non, ut ſ. de pecul. ſi Sticho. Sed ibi inter uiuos: in ultima uoluũtate ſeruus: C. de lega. I. ex legato.

b ¶ Hęres. ‡ qui intra annum poteſt de peculio conuenirí. & facit ſ. I. proxi. cum concor.

Vm dominus. ‡ CASVS. Cùm Titius uellet manumittere inter uiuos ſeruũ ſuum Stichum, iuſsit ei ut ederet, & monſtraret ſibi profeſsionę peculij, id eſt confeſsionę in ſcriptis redactam de rebus peculiaribus, ſeruus apportauit ei chartam, ubi erant ſcriptæ omnes res peculij. Dominus autem accepta charta dixit, Ego uolo, quòd talis, & talis res, quę eſt hic ſcripta, ſit à modò in peculio tuo. Poſteà inter uiuos eũ manumiſit, & ſic tacitè uidet ei dediſſe peculiũ C. de pec. eius, qui liber. me. I. j. Modò quę ritur, nũquid cõtineantur in peculio illæ res quas ſubtraxit dñs de profeſsione peculij? Et reſpond. quòd non.

¶ libro 7. Reſpon.

¶ Teſtamẽto. ‡ Titius in teſtamento ſuo dedit libertatem Sticho ſeruo ſuo, & legauit ei peculium. Poſteà procedẽte tempore manumiſit eum inter uiuos, & ſic ex teſtamento amodò nõ erit liber. Item & per hoc, quòd manumiſit eum inter uiuos, uidetur tacitè ei cõcedere peculium, ut dixit in princi. I. & poſteà deceſsit idem Titius. Nunc dictus Stichus libertus uult agere contra debitores ſuos peculiares, quod quidem non poteſt, niſi hęres domini cedat ei actiones contra illos. Vnde quęritur, nũquid actione ex teſtamẽto poſsit libertus cõſequi ut huiuſmodi actiones ei præſtentur? Et uidetur quibuſdam: quòd non: quia ex quo libertatem non conſequitur ex teſtamento, ut dixi, ergo non deberet poſſe conſequi ex teſtamento peculium ſiue actiones peculiares, quę uidentur eſſe, acceſsio libertatis. Reſpon. tamen hic, quòd ſic.

¶ Filiusfamiliàs. Titius legauit peculium filij ſui eidem filio, in quo peculio erat Stichus ſeruus, & inſtituit ſibi hæredem eundem filium cum quibuſdam alijs. poſteà filius uino patre manumiſit Stichũ ſine uoluntate patris, & ita nõ ualuit manumiſsio, ut ſ. de iure patrona. ſi Iius. & poſteà deceſsit pater. Nũc quæritur, cuius debeat eſſe hic Sticus eo modo exẽptus de peculio quod filius deſtinauit ei libertatẽ dare, quamuis libertas non ualuerit? Et reſpon. quòd debet eſſe communis omnium hęredum patris: quia id demum peculium ad filium legatarium pertinet, quod inuenitur patre mortiente in cauſa peculij. Stichus autem nõ inuenitur in peculio tempore mortis patris: ergo non debetur filio. Idem eſſet ſi primò eſſet inutiliter manumiſſus à filio, & poſteà eidem per patrẽ legatus ſub legato peculij: q a ſeruus eſſet cõmunis omniũ hæredum patris, & non ſolum illius filij, cui pater legauit peculiũ, in quo erat is ſeruus. & hoc dicit cũ I. ſeq. V. ua.

c ¶ Manumittere. ‡ ſcilicet inter uiuos. R.

d ¶ Profeſsionem. ‡ id eſt confeſsionem in ſcriptis de rebus peculiaribus: ad quod facit. inf. de ceſſ. bo. I. penult.

e ¶ Subtra&cas. ‡ à domino qui dixit, has uolo eſſe in peculiũ: & ꝓ hoc tacitè excipit à generali, & tacita conceſsione peculij. Accurſius.

f ¶ Non uideri. ‡ reliquũ peculiũ: ſic & quando inter uiuos data eſt libertas, ut C. de pec. eius qui lib. me. I. j. Sed quid, ſi in ultima uoluntate peculium legauit, & excepit, ut hic fecit? Reſpõ. idem quoad exceptam ut & ſ. de fun. inſtru. quæſitum. §. idem reſpõdo domo inſtructa. in fi. §. Vel fortè etiam reliqua legare uidetur propter exceptionem, arg. dicti. §. idem reſpon. & ſ. eo. denique. §. interdum. Accurſius.

g ¶ Manumiſerat. ‡ inter uiuos, & ſic tacitè uidetur ei conceſsiſſe peculium, ut C. de pecu. eius, qui liber. me. I. j. bene ergo ſubiicit actiones cedendas, ut & ſ. de pecu. ſi Sticho. Sed opp. quomodo agit ex teſtamento, cùm extincto principali, & acceſſorium uideat extingui, ut ſ. ti. j. I. j. & ij. quæ ſunt contra. Solu. hic utrunque principale, liberatas. & hæreditas ibi uerò fuit legatus alij, & ſic peculium eſt acceſſorium, ut argu. ſ. de hęre. inſti. I talem. §. j.

h ¶ Manumiſit. ‡ non iure, quia ſine uoluntate patris, ut inf. de iure patro. I. filius. Accurſius.

i ¶ Exemptus. ‡ id eſt de peculio exceptus.

k ¶ Inueniatur. ‡ cũ ſuis tamen incrementis: nec enim ad ſequentis temporis excluſionem hoc dicit, ſed præteriti tantùm. a liàs eſſet cõtrà, ſ. e. deniqi. §. h. hic ergo ſonat, quaſi diceret, non quod deſiit, ut ſ. tit. j. I. iiij. §. j.

l ¶ Nihil intereſt. ‡ imò uidetur intereſſe, ut inf. de manu. teſt. I. duo filii. quę eſt contrà. Sol. ibi uolente patre manumiſerunt ſi lii, hic non.

¶ lib. 7. Inſtituti.

¶ Martianus. ‡ LEX XX.

Nihilque intereſt ante legatus, deinde inutiliter manumiſſus fit: an contrà.

¶ Sęcuola. ‡ LEX XXI.

Si Sticho manumiſſo peculiũ legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris, quantũ peculio detractum erit ob id, quod domino debetur, tantum ei accedere, cui vicarius legatus eſt, Iulianus ait.

¶ libro 8. Quæſtio.

¶ Iabolenus. ‡ LEX XXII.

Dominus ſeruum teſtamento manumiſerat, & ei peculium legauerat. Is ſeruus mille numos domino debuerat, & eos hæredi ſoluerat. Reſpondi, omnes eas res deberi Orcino, ſi pecuniam Orcinus, quam debuerat, ſoluiſſet. Dominus ſeruum, qui cum eo vicarium cõmunem

d. ſecundùm R. uel. inquantum eſt detractum, id eſt detrahendum: aliàs de ſeruo peculiari ſi nõ eſſet ſpecialiter legatus, ſcilicet, pro rata debiti, ut ſ. eo. ſi peculium. in prin. & I deniq; in prin. hoc tamẽ nõ detrahit modò ſed Titio accedet, cui peculiaris ſeruus eſt legatus. Habet ergo peculium inſtar hęreditatis, ut eius creditores, & ſucceedentes in uniuerſum. nõ in rem ſingularẽ conueniant, ut C. de hęredi. ac. I. ſi, & ſi cert. peta. I. j. & facit ſ. de dot. præleg. I. ſi Seiæ.

Dominus. ‡ CASVS Titius habens Stichum ſeruum, qui debebat ei mille numos: manumiſit eũ directo in teſtamento ſuo, & ei peculiũ legauit, & poſteà deceſsit. Sic dicit amodò Orcinus libertus ille ſeruus. Soluit autẽ Orcinus debitam pecuniã hęredi dñi. Certè integras res peculiares poterit petere ab eodem hærede.

¶ Dominus. ‡ Titius habebat Stichũ ſeruum ordinariũ, & Paphilũ uicariũ, qui erat cõmunis Titij, & ſerui ordinarii, uel quia cõmuniter emerũt, uel quia medietatẽ Paphili dominus eidem ordinario tũ dederat in peculio. Sic ergo medietas Paphili erat dominica, & alia medietas erat peculiaris. Titius teſtamentũ fecit, & in eo manumiſit hunc Stichum, & peculium ei legauit: & poſteà uicarium, q communis erat eidẽ domino & Sticho, legauit nominatim ipſi Sticho, & Sẽproniæ libertæ ſuæ & poſteà deceſsit teſtator. Nunc quæritur, quam partem debet habere in Paphilo Stichus, & quam libertas? Et reſpõ. quòd quarta pars debet eſſe Stichi liberti, qua rta item libertæ: quæ duæ quartę ſunt de parte dimidia, quam habebat dominus in Paphilo, ut dixi. Erat enim communis pro dimidia domini, & Stichi, ut dixi. Nam cum legauit dominus Sticho libertatem, & peculium, uũ ei legaſſe medietatem Paphili, quæ medietas erat Stichi, id eſt ieius peculio. Item & cùm poſteà legauit eũdem Pamphilum eidẽ Sticho, & libertę, uidetur eis legaſſe aliam dimidiam Paphili, quæ erat dominica, & ita ex hoc ſecũdo legato Stichus habet quartam Paphili, quæ eſt medietas dimidię dominicę, & liberta habet aliã quartam. Vnde cũ ex primo legato peculii Stichus habeat medietatẽ Paphili peculiarẽ, inueniturnunc habere in Pamphilo tres partes, & liberta quartam: & ita eſt planus hic caſus. Viuianus.

o ¶ Omnes cas res ‡ id eſt integras, & nõ detractas pro rata: quod fieret aliàs, ut ſuprà, eodem ſi peculium. in princip. & I. denique. & dic Orcinus, id eſt directò manumiſſus, ut inſtitu. de ſingu. reb. per fideicom. re §. libertas.

p ¶ Dominus. ‡ Titius habebat Stichum ordinarium, & Pamphilum uicarium: qui Pamphilus erat communis Titii, & ordinarii, uel quia communiter emerant, uel quia medietatem Paphili dominus eiũdem dederat in peculio. Sic medietas Paphili erat dominica, & alia medietas peculiaris, cùm ergo Sticho libertatem, & peculiũ legat, medietatẽ peculiarẽ uidetur ei legare: cũ uerò tantũ eundẽ Pamphilũ legat eidẽ Sticho, & alii dominicã legat, & ita ex hoc ſecundo legato

legato quilibet partem quartã habet Pamphilũ: uerum ex primo legato peculii Stichus habet medietatem peculiarẽ, & ſic habet tres partes. Sed contrà, C. de leg. cùm quæſtio. §. fi. vbi dicitur, ꝓ nõ ideò maiorem partem habet legatarius i re, quòd pluries fuerit nominatus. I Sol. hic nõ fuit pluries nominatus circa idẽ, ſed circa diuerſa. Nam primò ſuper peculiari parte. ſecundò ſuper dominica: at ibi ſuper eodem Sed non ne hic ſecũdò dixit vicarium, & ſic totum: & ſic uidetur repetere circa idem? Sed certè licet dicat vicariũ, & ſic totum: tamẽ pro parte accipitur totũ, & tota, quę fuit teſtatoris, id eſt dominica, ut ſ. de leg. I. j. l. v. §. i. & §. ij. & I. vj. & de legat. ij. qui cõcubinã. §. ſi Stich. Alij dicunt, qũ illa hanc corrigit. Tertij diſtinguntur, an ſecundò leget appellatiuo nomine expſſo, an propriè: ut ſi appellatiuo, tunc cõmunis, & æqualiter: ſecus ſi proprio, argu. I. de ſtipu. ſer. I. ſi communis. Quarti dicunt, quòd hic vicarius erat communis cũ extraneo: & ſecundùm hoc dicunt, quòd eſt legata tãtùm pars peculiaris tã primo, q̃ ſecũdo legatario, & ſi extranei pars & communiter eam habeant. Et ſic mutatur calum: & concor. d. I. cum quęſtio. quod nõ placet, quia hic dicit, cum eo, ſcilicet ordinario: non dicit, cum extraneo. Prima ergo uetior. Itẽ facit ſ. de ſtipu. ſer. I. iiij.

¶ Adde etiam, quòd nominatio tituli non tribuit ius nominato, niſi aliud intentetur: uide in cle. fi. c. j. de ſent. excom. & ibi Card. di. poſt gl. ponit.

¶ Alias, de eſt hęc dictio. quartam.

¶ Lib. 15. Digeſtor.

¶ In P. F. ex variis cauſis.

a ¶ Legauerat. ‡ & ſic dimidia peculiarem.

b ¶ Ipſum vicarium, qui cùm non eſſet, niſi pro dimidia, ſecus, id eſt dominicus, eam tãtùm partem videtur legare.

c ¶ Reliquam partem. ‡ ſi habes reliquã quartam, plana eſt, ſi uerò reliquam partem ſimpliciter, & nõ quartam, tunc, id eſt, tres partes, ut tamẽ duæ ex primo legato, tertia ex ſecundo debeatur.

Dominus. ‡ CASVS. Titius habebat Stichum ſeruum, & unum libertum, qui uocabatur Pamphilus, cuius Stichus geſsit bona, id eſt Pamphili. Deceſsit Pamphilus libertus, & ꝓ dimidia extitit ei hæres dictus Titius dominus, & pro alia Caius, ponentur in dictis autẽ bonis Paphili liberti, quæ adminiſtrauerat Stichus, erãt calendaria, id eſt fœneratitiæ cautiones. Titius dominus fecit etiã ẽt teſtamẽtũ, & in eo dedit libertatem prędicto Sticho ſub cõditione, ſi redderet rationem de adminiſtratione bonorum liberti hæredib. ſuis, Titij domini. Item per fideicommiſſũ dedit ipſi Sticho peculium, & poſteà deceſsit Titius dominus. poſteà Stichus uolens adimplere cõditionem libertatis ſuæ, fuit ſimul cum hæredibus domini, & reddidit eis rationẽ dictæ adminiſtrationis pro ea parte, ſcilicet dimidia, quæ contingebat dictum dominum ex hæreditate dicti liberti: & reddidit eiſdem hęredibus ſummas, quæ remanſerunt apud eum ex dicto calendario, & ex aliis ſimilibus cauſis, id eſt quæ remanere debuerant, ſi exegiſſet à debitoribus calendarij. Sed ipſe Stichus nõ exegit ab eis, quia non erant ſoluendo: ſed de ſuo proprio ſoluit ꝓ illis debitoribus. Quare debitores remanſerunt adhuc debitores: & ſic Stichus adeptus eſt libertatem conditione impleta: & poſteà deceſsit habens duos hęredes: pura, primum & ſecũdũ. Nunc ueniunt hęredes dicti Stichi, & petunt ab hęredibus dicti omni eiuſdemque patroni, ut ipſi præſtent actiones aduerſus omnes debitores, ꝓ pter quos Stichus intulit pecuniam hęredibus domini. Nunquid debent ei cedi? Et dicitur, quòd ſic.

¶ Teſtamento. ‡ Titius habẽs tres ſeruos, ſcilicet Pãphilũ, & Damam, & Stichũ, in teſtamẽto, uel in codicillis ſuis manumiſit Pãphilum, & Damã, & legauit ei peculia eorã: de ꝓdicto Sticho ita cauit in dicto teſtamento, uel codicillis, Stichum ſeruũ meũ uolo eſſe liberum: & uolo ei dari decem aureos, & etiam quicq̃d habeat ex ratione loculorum meorum: alias autẽ meas rationes uolo redde hęredibus meis per eundem Stichũ. Item uolo concedi peculia ſua omnibus iis, quos hoc teſtamento manumiſi: & poſteà deceſsit Titius Nunc quæritur, an ſi lud, quod amplius in rationes dictorum loculorum in diem mortis teſtatoris erogauit Stich. ex peculio ſuo, ab hęredibus domini recipere debeat, cùm ex conſuetudine domus domini eſſet, ut quicquid amplius de ſuo erogaſſet Stichus in rationem loculorum, ratio dominica, ſiue dominus, eidem Sticho deberet, æque ex oluerẽt. Et reſpondet. quòd ſic.

¶ Seruis libertates. ‡ Titius in teſtamento ſuo libertatẽ Sticho, & Pãphilo ſeruis ſuis, dedit: & poſteà cuilibet eorum legatum reliquit, & ſcripſit in dicto teſtamẽto talẽ cõditionem, Quotquot ſeruos reliq̃ libertos, quib. etiã legata reliquit, hos nolo eſſe excuſſos, quin uolo eos eſſe ſine ing ſitiõe. Nũquid, ꝓpter hoc uidentur eis legata peculia eorũ? Et dicitur, quòd non. Itẽ non uidentur eis legata reliqua rationũ dominicarum, quos ipſi ſerui administrauerant: nec res dominicæ, quas apud ſe habuerũt, nec pecuniones prædiorum, quorum fuerũt coloni. Vianus.

¶ Lib. 7. Inſtituti.

¶ Vide Alcia. lib. Diſpunct. tiij. c. 13.

¶ Hęc, quę Parenthęſi ſunt incluſa non habentur in P. F.

habebat, teſtamento manumiſerat, & peculium ei legauerat[a] deinde ipſum vicarium[b], qui communis erat, nominatim & ipſi, & libertæ ſuæ legauerat. Reſpondi partem quartam libertæ, reliquam partem[c] quartam liberti futuram: quod & Trebatius ait.

¶ *Primò ſeruus geſſit negotia liberti. Secundò libertus deceſſit, & inſtituit patronum ꝓ dimidia. Tertiò deceſsit patronus, & dedit libertatem ſeruo ſub conditione, ſi rationem reddiderit de iis, quæ geſſit in bonis liberti. Quarto deceſsit Stichus redditis rationibus, & reliquis ſolutis, & ad libertatem perductus. Quæſtio eſt, an patroni teneantur cedere actiones hęredib. agentibus contra debitores, pro quibus ſoluitẽ & dicit, ꝓ tenentur: & ita ponit caſum Dynus, & bene. Bar.*

¶ Sęcuola. ‡ LEX XXIII.

Dominus Sticho ſeruo ſuo, qui bona liberti eius[d] geſſit, cui[e] pro parte dimidia teſtamento hęres extiterat[f] (in quibus negotiis geſtis & calendaria fuerunt) teſtamento ſuo libertatem dederat, ſi rationẽ reddidiſſet: eiq; peculium ſuum per fidei cõmiſsũ dedit. Stichus ſummas, quib. reliquatus erat[g] tam ex calendario, quàm[h] ex vicariis cauſis[i], reddidit, manẽtibus debitoribus, pro quib. ipſe pecuniam hęredibus patroni refuderat: libertatemq; adeptus deceſsit. Quę ſitũ eſt, an hęredibus Stichi adverſus omnes debitores, pro quibus Stichus pecuniam hęredibus patroni intulit, hęredes patroni ex cauſa fideicõmiſsi compellendi ſint actiones præſtare? cùm aliud nihil à Sticho patrono debitum fuerit? Reſpondi, præſtandum.

¶ Quot dominus debet ſeruo, computatur in peculio, ſi talis erat domini conſuetudo. Bartolus.

¶ Teſtamẽto, codicillis ve ſeruos manumiſit, & peculia legauit, & de Sticho ita cauit, Stichũ ſeruũ meum, liberum eſſe volo, eiq; volo dari decem aureos, & q̃cquid ex ratione loculorum[l] meorum habet: rationes autem hęredibus meis dari[m] volo. iis omnibus, quos hoc teſtamẽto manumiſi, peculia ſua concedi volo[n]. Quæſitum eſt, an qd amplius in rationem loculorũ in diem mortis erogauit Stichus ex peculio ſuo, ab hęredib. recipere debeat? cùm ex cõſuetudine[o] domus eſſet, vt q̃cquid amplius de ſuo ĩ rationẽ loculorum erogaſſet, dominica ratio ei deberet, atq; exolueret. Reſpondi, ſecundùm ea quæ proponerentur, propter cõſuetudinem id quoq; peculio legato contineri, quod & dominica ratio deberet, & ſolita erat reddere.

¶ *Seruis, quos teſtator iubet non debere ſeruari, & ſine inquiſitione eſſe, eis non videtur legare peculium, nec reliqua. Bartolus.*

¶ Seruis libertates, legataq; dederat, & conditionem ita ſcripſerat[p], ‡ [illegible] (‡ id eſt, Quotquot reliqui libertos, atque

a ¶ Extiterat. ‡ dominus.

b ¶ Reliquatus erat. ‡ id eſt in quibus debitor erat. Accur.

c ¶ Ex vicariis cauſis. ‡ aliàs ex uicarij cauſis: aliàs ex vicariis, id eſt: ex aliis negotiis viciſim ab eo geſtis.

d ¶ Eius. ‡ ſcilicet, domini. Accur.

e ¶ Cui. ‡ liberto.

f ¶ Pro quibus. ‡ melius diximus propter quos. non enim illorum gratia ſoluit, nec eorũ nomine, ut eos libraret: ſed ideò ut libertatis ſibi relictæ impleret cõditionẽ. R. alioquin cedi nõ poſſent ei actiones, cùm ſublatæ & extinctæ eſſent per ſolutionem, ut ſ. de ſolu. Modeſtinus. & I. Stichum. §. ſi mandato. & ſ. de fideiuſ. I. cùm his. & ſ. de leg. j. res. an fi. I. ſ. & mand. Papinianus, & C. de contra. iudi. tut. I. ij.

g ¶ Reliquatus erat. ‡ id eſt in quibus debitor erat. Accur.

h ¶ Ex vicariis cauſis. ‡ aliàs ex uicarij cauſis: aliàs ex vicariis, id eſt: ex aliis negotiis viciſim ab eo geſtis.

i ¶ Pro quibus. ‡ melius diximus propter quos. non enim illorum gratia ſoluit, nec eorũ nomine, ut eos libraret: ſed ideò ut libertatis ſibi relictæ impleret cõditionẽ. R. alioquin cedi nõ poſſent ei actiones, cùm ſublatæ & extinctæ eſſent per ſolutionem, ut ſ. de ſolu. Modeſtinus. & I. Stichum. §. ſi mandato. & ſ. de fideiuſ. I. cùm his. & ſ. de leg. j. res. an fi. I. ſ. & mand. Papinianus, & C. de contra. iudi. tut. I. ij.

k ¶ Pro quibus Stichus. ‡ id eſt propter quos, ut modò notaui. Accurſius.

l ¶ Loculorum. ‡ id eſt burſarum domini, nam fortè tenebat burſam domini, unde dicitur locuples, id eſt loculos habens plenos.

m ¶ Dari. ‡ id eſt reddi. & dic, de aliis dominicis negotiis, & nõ loculorum cùm id ſeruo legauerit. Accur.

n ¶ Condi volo. ‡ hic oritur dubitatio ex conſuetudine quæ ſequitur.

o ¶ Conſuetudine. ‡ teſtatoris viuentis, & ex qua ſæpiſsimæ uoluntas etiam ultima exprimitur, ut ſ. de fun. inſtru. & inſtru. legato. I. cùm de lauionis. §. ij. & ſ. de triti. leg. I. j. & I. ſi quis uinũ. & I. ex vſu. & ſ. de lega. iij. nummis. & I. cùm quæretur. §. i. & de leg. j. I. ſi ſeruus. plurium. §. fi. & ſ. de an. leg. I. ſi cui. & ſ. de ſupel. leg. I. I. Labeo. & ſ. de ali. leg. cum alimenta. in prin. Sed arg. cõtrà, ſ. de triti. leg. cũ certũ. Item nota, quòd ſecus eſſet, ſi hæc conſuetudo nõ eſſet, ut ſ. e. I. ſi peculium. §. ficut. & inſtitu. de lega. §. peculium. & ſ. de lega. iij. qui concubinam. §. qui fundum. Accur.

p ¶ Ita ſcripſerat. ‡ græcũ, quod Py. exponit, quotquot reliq̃ liber

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos &c. alias, hic non est, sed penitur, ut rationes non reddat.
b ¶ Rationum ‡ dominicarum.
b. ¶ Pensiones. ‡ apud se habeat. Accur.
c ¶ Suprà responsum esse. ‡ id est, neq; reliquæ, neq; dominicas res neq; pensiones videri legatas, ut J. de lib. leg. l. non solũ. §. pẽ. & l. si quis rationes. & l. Aurelio. §. j. & l. procurator. & l. Aurelius. & l. creditor. R. & §. de le j. si seruus vetitus. Itẽ ad hoc §. de admi. tut. Equidam decedens. & §. eod. l. denique. §. interdum.

SI legatus. ‡ CASVS Legani Titio Stichũ seruũ meũ. Nũquid videor ei legare peculiũ? Et dicitur, quod non. nisi legem expressè, & ideò non est necesse. q̃ excipiã peculiũ, cùm lego seruum. Vi.
d ¶ Non sequitur. ‡ scilicet, nec domũ, nec fundum, supellex. instrumentumve sequitur §. de fund. instru. l. iii. §. j. & J. de sup. leg. l. fi. R. & §. tit. l. l. quæsitũ. §. supellex. hoc tamen fallit §. eo denique. §. interdum. Sed certe ibi videtur legatum: & facit §. de contrahe. emptiones. et C. de pe. ei, qui liber. me. l. j. Itẽ cõtrà §. eod. si peculiũ. §. vicario. Sol. ibi.

SI seruus. ‡ CASVS. In testamẽto meo dedi libertatẽ seruo meo. & legaui ei peculiũ suum. nũquid vicarij vicariorũ dicti seruo mei continebuntur in legato peculij? Et dicitur, quod nõ, sicut testator noluit contineri. Sed quidam non habent in si. huius l. non. & tunc est plana, ut §. eo si peculium. §. vicario. Vi.
e ¶ Vicarij. ‡ hi enim vicarij legato peculio continẽtur, ut §. de peculio. si seruus meus. §. j. R. & §. si peculium. §. vicario.

TIti filij. ‡ CASVS. Seius instituit sibi hæredes tres suos filios, scilicet Titio, Titiũ ibi, è medio præcipito, sumito, tibique habeto domũ illam, puta Seianem, item aureos centum, postea ita locutus est Titio, Titiũ ibi, è medio præcipito, sumito, tibique habeto domũ illam, puta Seianem, item aureos centum, postea in alio capite testamenti prælegauit suum peculium cuilibet dictorum filiorum. postea illos centum aureos, quos prælegauerat Titio, dedit fœnori, & fecit fieri alij creditores, complexus fuit idem testator sorte, & vsuras dictorum centum aureorum in ære alieno, i. quæremello suo breuiũ rationum. Habebat enim instrumẽta sua in scriptis. & extra scriptũ habebat unum quaternellum, in quo breuiter scribebat, talis det mihi tantum nomine sortis, & tantum nomine vsurarum. & talis debet tantum, & talis tantum. Nunc quæritur, an peculium filio Titio prælegatum, & centum aurei eidem prælegati, & vsuræ eorũdem centũ aureorum debeãtur eidem Titio? & respondet Scæuola cautè dicẽs, quòd si dictum fœnus illorum centum aureorũ exercuit pater nomine filij, & vsuras eorundem centũ aureorum eidem filio adscripsit in dicto quaternello, id quoque fœnus, nedum sortem debet eide filio sub legato peculij. Vi.
f ¶ Peculia. ita quod cuilibet suum. Accur.
g ¶ Centum aurei. ‡ dati postea fœnori à testatore. R.
h ¶ Deberentur. ‡ Titio filio. Accur.
i ¶ Inter cæteros. ‡ melius diceret debitores: sed dic, id est sicut creditores ei terificare videntur.
k ¶ Compleuit. ‡ scilicet, pater. & nõ aperit nomine filij, uel suo, sed Scæuola cautè respondet. Accur.
l ¶ Nomine filij. ‡ scilicet, Titij.
m ¶ Exercuisset. ‡ uel ut ex eo tibi, & ei legatum, augere peculium.
n ¶ Adscripsisset. ‡ unde destinatione fœnus hoc, tam factum peculium, peculiarium foret, ut §. de lega. iii. item in legato. §. j. & l. q. filium. in fin. R.
o ¶ Debeti. ‡ contrà, ff. de lega. ii. cùm pater. §. filia & l. Licinius. i. respon. Sol. ibi nolunta sola, & nuda, ideoque minus valida: hic autẽ ad factu proceſſit, & ac cincatior erat. & magis enim ex secũdo facto, quàm ex primo legato centũ aurei debent, & facit ad l. §. de le. ij. Lucius. in prin. & §. de leg. iii. l. fideicommissa. §. si rem.

¶ DE PENV LEGATA. ¶ *Quid sit penus, dic, ut J. l. iij. in princ. Accur.*

VXori suæ. ‡ CASVS. Titi' faciẽs testamẽtum iussit hæredi suo, ut vxori suæ testatoris daret in annos singulos aliquid penoris, puta decem corbes vini. vel frumenti: & si non daret, damnauit eũ ut daret eidẽ vxori nummos, puta decem & postea decessit testator. Nunc quæritur an vxor testatoris possit petere id vinum, uel frumentum? an verò solummodò sit in præstatione: & si non præstaretur ei per hæredẽ tunc possit uxor petere ab hæde dicta decẽ quolibet anno? Et rũ. iurisconf. Altius exordiendo, & incipiendo ab alio capitulo, quã sic quæsitũ, & dicẽdo, quòd si semel penus sit legata vxori, uel alij, & non per singulos annos, erit penus in præstatiõe, id est, quòd hẽres poterit præstare eã legatario, si voluerit: & aliàs nõ cõstringet. quãtitas autẽ prædicta, id est dicti decẽ nummi, erit in petitione ut scilicet legatari' possit eam petere tantũ. In hoc casu habet hæres oblationem penoris tandiu, quandiu contestetur cum eo lis de dicta pecunia: nisi fortè testator præstituerit aliud tempus ad præstationem penus, quàm tempus litis cõtestatæ sic. Præstituit, dico, ut in mente sua, uel in uerbis: quia tunc haberet hæres oblationem penoris tandiu, quandiu ueniret tempus præstituti à testatore & post illud tempus nõ haberet oblationem penoris, imò posset ab eo peti pecunia, id est dicti decem nũmi. Idem est in nostro casu, ubi i singulos annos penus legata fuit uxori, uel etiam alij, & si hæres nõ præstaret, damnatus fuit, ut daret legatario decem nummos. nam p singulos annos erit penus in præstatione. & si hæres non fiset, poterit legatarius ab eo petere per singulos annos decem nummos. Sed qd si penus sic legata in singulos annos, ut dictum est? & si penus nõ præstaretur per hæredem singulis annis, dãnatus sit hẽres dare legatario unam summam nummorum, puta, cẽtum, non singulis annis, sed semel tantum. & primo anno penus non sit præstita legatario: nunquid legatarius poterit petere totam summam centum nummorũ, quasi totum penoris legatum, sit transfusum in petitione dictæ summæ? an uero poterit petere tantum solummodò de dicta summa centum nummorum, quam capit quantitas æstimationis summæ illius quãtum ad primum annum, quo penus non est præstita per hæredem legatario, quasi toto penoris legato trãsfuso in dictam summã? Et respondẽ, quòd legatarius penoris, siue sit uxor testatoris, siue alius, põt petere totam summam, c. nummorũ. nam in hoc est coercenda hẽreditis indeuotio. Vi.
p ¶ Vxori. ‡ cui talia frequenter legantur.
q ¶ Aliquid. ‡ puta, decem corbes vini.
r ¶ Nummos. ‡ puta, decem aureos. Sunt ergo duo legata: primum penoris & purum, sequens conditionale. & forsan pœnale. J. quando dicitur, si penum in prin. nec ob. in eo. tit. l. cùm fine præn. in pri. q. unum est, quo ad unam exactionem. Si autem dicam, si penum nõ deueris, x. dato, tunc unum est legatum, ut d. l. si penum. in fi. & J. de uerbo. ob. li. l. ita stipulatus. & J. de ac. & obli. obligationũ sere. in fi. Sed arg. contra, ad leg. Falcidi. j. §. item. in fi. §. ubi dicit, idem uidetur utrobique. sed dic ad hoc, ut una fiat exactio.
s ¶ Petatur. ‡ ex sequenti legato: nam in primo sola penus erat legata.
t ¶ Non per singulos. ‡ sed certè & tunc idem, ut J. dicit. Et sic facti est varietas, non iuris diuersitas. Accur.

Dun

a ¶ Duntaxat. ‡ id est non in petitione. Est tamẽ in naturali, & ciuili obligatione, donec in mora non est hæres, ut J. quãdo. di. leg. ce. l. si penum. Sed ideò non peratur, quia testator, qui pœnam apposuit, penum peti noluit. Item ei, quod hic dicitur, nõ obstat J. ad le. Fal. l. j. §. item ut ibi plenè not.
b ¶ Contestetur. ‡ sic J. de uerb. obli. ita stipulatus & l. si insulã.
c ¶ Mente. ‡ ut quia voluit dari de fructibus futuri anni: unde tantũ voluit differri, ut J. de uerb. obli. iterdũ. uel expresè dixit, calẽdis Ianuarij uolo penum dari.
d ¶ Quod si ĩ ãnos. ‡ factum diuersum sed ius idem.
e ¶ Legata sit. ‡ id ẽ si non præstetur penus per singulos annos, decem.
f ¶ Si minus. ‡ id est si nõ præstetur penus.
g ¶ Quid ergo si una. ‡ i. unica summa: puta, centum aurei, si in singulis annis non pẽstetur penus per singulos annos relicta: & ita c. non per singulos annos, sed semel tãtũ sunt legata.
h ¶ Coercenda. ‡ ablatiui absoluti.

PENV CERTA. ‡ CASVS Legauit Titio certam penum, puta, centum corbes vini cum vasis, in quibus erat, & postea dictum vinum consumpsit. Nunquid hæres meus debet legatario dicta vasa? Et dicitur, quòd non, sicut nõ debetur peculiũ legatario, cui legaui seruum cũ peculio, cùm postea alienauì, uel manumisi dictum seruũ, uel mortuus fuit seruus. ut §. tit. u. j. l. ij. & iii. & iiii. Vivian.
i ¶ Vt consumpta. ‡ viuo testatore, scilicet ut §. ti. i. l. i. & ij. & l. cũ inutile. item facit J. eo. nam quod in prin. & iusti. de leg. §. fi. q. s ancill. fas. & §. fami. er. l. ex parte. §. duos. & §. ti. ij. l. i. in fi. & l. si cui.

QVi penum. ‡ CASVS Titius legauit Seio penum: quæritur quid contineatur in legato? Et respon. quod ea continent. quæ sunt parata ad esum & potum: & hoc dixit Quintus Mutius, & bene. Idem scripsit Sabinus in libris, quos misit ad quendã nomine, Vitellium, determinans, & exponens dictum Quinti Mutij, & dicens i penu legata contineri omnia, quæ parata sunt causã harum rerũ, id est ad esum, potũq; dicti Tirij patrisfa. & uxoris suæ, & liberorũ eius: uel quæ parata sunt ad esum potumque familiæ, quæ solet esse circa eos, id est circa dictum patremfa. & uxorem suam, & liberos. Itẽ ea, quæ parata sunt ad esum. potũmq; iumentorum, q̃ parata sunt cauſa uſus dominici, id est patrisfa. Aristo etiam notãdo dicit, quòd in prędicto legato continentur quædã, quę nõ sunt parata esui potui, ut puta ea, in quibus, id est cum quibus esse, id est comedere solemus, ut puta, oleum, & garum, & amurca, quæ sunt genera salsamenti: & mel, & cætera his similia. Planè, inquit Aristo, Labeonẽ scripsisse, nihil prędictorũ cedere legato, si penus esculenta legetur: q̃ prædicta nõ solemus per se esse, id ẽ comedere: sed p ea solemus esse, id est comedere. Verũ tamẽ, Aristo, & Labro, iustè reprehẽditur per Trebatiũ, & Proculũ. Dicit enim Trebatius, quòd mel ad minus, cõtinetur in legato penus esculentæ, quia mel etiam p se solemus esse, id est comedere. Proculus autem generaliter loquitur dicẽs, qd̃ omnia prędicta continentur in legato penus esculentæ, nisi appareat mẽs testatoris cõtraria. Et hoc ipsum dicit Vlpian' cõditor huius l. adijciẽs, quòd etiam lacertæ, i. briscæ mellis, cõtinẽtur, in dicto legato.
¶ Poculenta penu. ‡ Titius legauit Seio penum poculentã: certè cõtinentur in legato ea, q̃ vini loco paterfami. i. dictus Titius habuit: non autem continebuntur suprà scripta, id est ea, q̃ solemus esse p se, uel per quæ solemus esse, id est comedere, quæ sunt numerata §. c. l. §. sed Aristo. Itẽ & acetum continetur in dicto legato, nisi erat paratum causã ignis extinguendi: quia tunc non pertinet ad potum.

¶ Sed quod diximus. ‡ Dictum est §. e. l. ij. respõ. qd̃ in legato penus continetur illud, quod paratum est causã vsus legãtis penum: certè illud ita accipiendũ erit, ut cedat dicto legato illud, quod paratũ est causã amicorum ciusdẽm legantis, & clientũ, quos circa se habet legans, & vninersorum aliorum, quos circa se habeat, non autẽ sic accipiẽdum erit, ut legato penoris contineantur cibaria eius familiæ, quam neque circa se habeat legant, nec circa suos, puta, si qui de familia sunt in villis deputati, ut ibi faciãt aliqd opus. si autẽ nõ faciãt ibi opus, sed stabãt circa patremfa. qui multoties ad villas ibat, bene cõtinẽt cibaria eorũ, ut dixit Mutius. sed & textorum, & textricũ cibaria continentur, & iumẽtorum, quæ usibus legatis, & amicorum suorum seruiebãt: non autem continentur cibaria eorũ iumẽtorũ, quę in agris de seruiebant, uel locabantur.
¶ Siue autẽ. ‡ Quæritur, nũquid penore legato continetur fumentũ, siue legumen, & hordeũ? Et dicitur q̃ sic. Sed nũquid continentur ligna, & carbones, ppter quę penus cõficitur, & thus & cætera parata ad domesticũ vsum patrisfa? Et dicitur, q̃ sic. reprobata sũt Quinti Mutij, & Ofilij. Itẽ cõtinentur in dicto legato urceuetũ, & chartæ epistolares, & odores, & chartæ paratæ ad ratiũculas, & logorium, i. rationarium, & vasa penuaria, sine quibus penus nõ rectè põt esse. Illa autẽ, sine quibus põt esse, nõ cõtinẽtur, sicut sunt dolia. & arcæ, uel arculæ frumenti uel leguminũ. Nec alia vasa, quæ in litera continentur, sine quibus bene põt esse penus: sed ut dixi, ea sola vasa continentur, sine quibus haberi penus non recte potest. Et est ratio, quãtum ad hoc, quia illud, quod est liquidæ materiæ, rapit sũ cum in accesionis locũ id, sine quo esse nõ pot, & hoc ideò quia p se nõ potest esse. Dicta autẽ vasa, sine qbus esse nõ pũt liqdũ, sunt accesio penæ legatę, & nõ sunt legata. Vã penu posit legati à testatore cõsumpta dicta vasa legatario nõ debẽt. Idẽ ẽ ẽ si penæ cũ vasis spãliter sũt legata: & h. d. cũ. l. seq. vsq; ad §. si cui. Vi.
k ¶ Mutius scripsit. ‡ rectè, & sufficienter. R.
l ¶ Potuique sunt. ‡ scilicet parata, non autem causã uendendi, ut J. eo. nam quod. §. si cui. & §. de leg. iii. cùm quereret. §. lana. nec causã medendi, ut J. eo. l. non omne. Accur.
m ¶ Scribit. ‡ scilicet Quintus mutius determinatus, & exponens, cum dicit, contineri omnem rem.
n ¶ Harum. ‡ scilicet rerum, quæ sunt paratæ esui, uel potui ipsius patrisfamiliãs, & esui, & potui vxoris, & sic sequẽtia, & p hoc mitti. de vsu & habi. §. si cui. & J. ea. l. §. sed quod diximus.
o ¶ Sed Aristo notat. ‡ non ramen per omnia bene.
p ¶ In quibus. ‡ id est, cum quibus.
q ¶ Esse. ‡ id est, comedere. Accur.
r ¶ Garum. ‡ genera salsamenti. Facit ergo differentiam Aristo inter, quod & cum quo: in quo J. etiam reprehenditur. Accur.
s ¶ Nõ hęc esse. ‡ i. comedere, sed p ea & c. q̃ cũ eis mel' appetimus.
t ¶ Contra scribit. ‡ & bene.
v ¶ Sed Proculus. ‡ reprobata sententia Aristonis. & Labeonis.
x ¶ Contineri. ‡ in penu legata.
y ¶ Esculenta. ‡ brisca mellis &c.
z ¶ Esse. ‡ id est comedere. Accur.
a ¶ Legauerit. ‡ sub. quęrit, & rñ. & ea &c. s. p quę solem' esse. Accur.
b ¶ Et ea. ‡ Mutius respondet.
c ¶ Penui. ‡ ut dixit Trebatius.
d ¶ Lacertas. ‡ briscas mellis. Accur.
e ¶ Contineri. ‡ scilicet, esculenta penu legata.

a ¶ Su

Vide ad legis huius intelligentiã, Gellii lib. iiij. c. j.

Aliàs, horum.

Vide quę notani pro iudicibus, qui indifferenter ea à partib' accipiunt, in l. plebiscito. §. de cess. Pęcs. & in auth. iesi. quo. pstr. col. l. ij & de man. princolla. iij. hęc igitur, quamuis à regno frãcię ita obseruetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Suprà scriptam: ⁊ scilicet, quæ solemus esse, uel per quæ esse solemus, quæ connumerata sunt superiori §. H.
b ¶ Non sup. sed instrumentum domus est, ut ⁊. de fun. instru. quę situm §. si domus.
c ¶ Sed quod diximus. ⁊ ⁊. circa prin.
d ¶ Circa se habet. ⁊ ar. inst. n. de usu & habi. §. si cui.
e ¶ Vt eorum. ⁊ id est etiam in ⁊. illis positorum.
f ¶ Contineri. ⁊ in penu legata.
g ¶ Non facerent. ⁊ in villis: uel agris.
h ¶ Præbuit. ⁊ Quintus Mutius.
i ¶ Diceret. ⁊ Serui*.
k ¶ Contineri. ⁊ scilicet penu legata.
l ¶ Significare. Item dixit, qui opus in villis non facerent.
m ¶ Sunt. ⁊ quo numero cõtinentur, & q. in villis, nõ tamẽ operis cã sunt, ut ⁊. de le. iij. seruis urbanis. R.
n ¶ Continebitur. ⁊ nam & hoc p medũ vsui, potuique comparatur.
o ¶ Per quæ penus.] seruanda, sed melius diuisset, propter quæ, aut pro quibus.
p ¶ Vnguentum. ⁊ vulgare est nomen medicinæ, quæ non causa utendi paratur, ut ⁊. l. proxi. §. fi cui. & ⁊. l. nõ omne.
q ¶ Ad logarium. ⁊ i. ratiocinarium: à logos, qd est sermo, uel ratio, ut ⁊. de adm. tu. l. quidã decedens. Acc.
r ¶ Vasa penuaria. ⁊ sine quibus penus nõ potest stare, ut in fin. huius legis & ⁊. proxi.
s ¶ Suprà secimus in vino. ⁊ ubi parua, & vilia vasa diximus contineri uino legato scilicet amphoras, & cados, ut ⁊. de vi. leg. l. iij. §. j. & l. vinum & l. vino. & idem hic in penu liqda, sed in arida etiam vilia non debẽtur, ut subiicit.
t ¶ Instruendæ. ⁊ in his enim uasis seruantur fructus: ad quod ⁊. de fun. instru. l. instrumenta.

NAm quod. ⁊ Cassus in princ. continuatur casui præce.
¶ Si cui. ⁊ Titius legauit Seio ea, quæ in promptuario sunt, id est in vsu cotidiano p bibẽdo, & comedẽdo: certè nulla penus uidetur legata, nisi illa. Sed pone, quòd dictus Titius solitus fructũ suos vẽdere, legauit Seio penũ: certè ea sola videtur legasse, quæ separabat sibi p penu. Si autẽ non separabat, sed promiscuè utebatur tũc cedet legato tãtum, quãtum ad annuũ vsum eidem leganti sufficeret, & familiæ eius, & cæterorum, qui circa eũ sunt. Quod quidem euenit in personis mercatorũ, q cũ est necesse, comedũt de rebus, quas habẽt vænales, & etiã quoties cella vini, & olei, quæ uendi solebant, est relicta in hæreditate. N. m hæres bñ solet uti, pmiscue iis, quæ in dicta cella sunt. Scias etiam, quòd i penu continentur res omnis generis: dum tamen pertineãt ad eium, ut poloco paterfamiliàs habuit cõtinebunt? suprà scripta verò[a] non cõtinebuntur. ¶ Penori acetũ quoque cedere nemo dubitat: nisi extinguendi ignis causa fuerit paratum. Tunc enim esui, potuiq; nõ fuit[b]. Et ita Ofilius libro[l] xv. actionum scribit. ¶ Sed qd[c] diximus[c], vsus sui causa paratum, accipiendum erit, & amicorũ eius, & clientum, & vniuersorũ, quos circa se habet[d], non etiã eius familiæ, quam neq; circa se, neque circa suos habet: putà siqui sunt in villis deputati: quos Quintus Mutius sic definiebat, vt eorum[e] cibaria cõtineri[f] putet, qui opus non facerent[g]. Sed materiã præbuit[h] Seruio notandi, vt & textorum, & textricum cibaria diceret[i] contineri[k]. Sed Mutius eos voluit significare[l], qui circa patremfamilias sunt[m]. ¶ Simili modo & iumentorum cibaria penu continentur, sed eorum iumentorum, quæ vsibus ipsius, & amicorum deseruiunt. Cęterũ, si qua iumenta agris deseruiebãt, vel locabantur, legato non cedere eorum cibaria. ¶ Siue autem frumẽtum siue quid leguminis in cella penuaria habuit, penore legato continebitur.[n] ¶ ¶ † Sed an hordeũ siue familiæ, siue iumentorum gratia paratum, contineatur, quęritur. Et Ofilius libro xvj. actionum, scribit contineri. ¶ Ligna, & carbones, & cætera, per quæ penus[o] confiteretur, an penore legato contineantur, quæritur? Et Quintus Mutius, & Ofilius negauerunt: non magis, quàm molæ, inquiunt, continentur. Idem & thus, & ceras contineri negauerunt. Sed Rutilius & ligna, & carbones, quæ non vendendi causa parata sunt, contineri ait. Sextus autem Cæcilius & thus, & cereos in domesticum vsum paratos, cõtineri legato scribit. ¶ Seruius apud Melam & vnguentum[p], & chartas epistolares, penoris esse scribit. Et est verius, hæc omnia, odores quoque, contineri. Sed & chartas ad ratiunculas, vel ad logarium[q] paratas, contineri. Vasa quoq; penuaria[r] quin contineãtur, nulla dubitatio est. Aristo autem scribit dolia non contineri: & est verum, secundùm illam distinctionem, quã suprà in vino[s] fecimus. Nec frumenti, nec leguminũ thecę, vel arculę fortè, vel † sportulæ, vel siqua alia sunt, quæ horrei penuarij, vel cellæ penuariæ instruendæ[t] gratia habentur, continebuntur: sed ea sola continentur, sine quibus penus haberi non rectè potest.

¶ Paulus. † LEX IIII.

NAm quod liquidę materię est, quia per se esse non potest, rapit[u] secum in accessionis locum id, sine quo esse nõ potest. Vasa† aũt accessio legatæ penus, non legata, sunt. Denique penu consumpta, vasa non debentur[x]. Sed & si penus cum vasis specialiter sit legata, vasa non debebunt, vel consumpta penu, vel ademptâ[y]. ¶ Si cui, quæ in promptuario[z] sunt, legata fuerint, non omnis penus legata est.

¶ Penoris legatum vænalia non comprehendit: & si promiscuè vtebatur, tunc ad vsum annuum vænalia continet.

¶ Item, si q̃s solitus fructus suos vendere, penũ legauerit, non oĩa quæ & promercij causa habuit legasse videtur: sed ea sola, q̃ in penu sibi separabat[a]. Quòd si promiscuè vti solebat, tunc quantum ad annuũ vsum ei sufficeret, familiæq; eius, cæterorumq;, qui circa eum sunt, legato cedet. Quod ferè, inquit Sabinus, euenit in personis mercatorũ: aut quoties cella est olei, & vini, q̃ venire solebat, in hrditate relicta. ¶ Nomen autẽ penus mihi traditum est omnibus generibus[b] dictum.

¶ *Vrbis, seu ciuitatis appellatio, muris finitur: Roma, & Perusium, & similia continentibus ædificijs. Et hæc adiectio vrbana, magis qualitatem, quàm locum significat. Bartol.*

a ¶ Suprà scriptam. ⁊ scilicet, quæ solemus esse, uel per quæ esse solemus, quæ connumerata sunt superiori §. H.
b ¶ Non sup. sed instrumentum domus est, ut ⁊. de fun. instru. quę situm §. fi domus.
c ¶ Sed quod diximus. ⁊ ⁊. circa prin.
d ¶ Circa se habet. ⁊ ar. inst. n. de usu & habi. §. si cui.
e ¶ Vt eorum. ⁊ id est etiam in ⁊. illis positorum.
f ¶ Contineri. ⁊ in penu legata.
g ¶ Non facerent. ⁊ in villis: uel agris.
h ¶ Præbuit. ⁊ Quintus Mutius.
i ¶ Diceret. ⁊ Serui*.
k ¶ Contineri. ⁊ scilicet penu legata.
l ¶ Significare. Item dixit, qui opus in villis non facerent.
m ¶ Sunt. ⁊ quo numero cõtinentur, & q. in villis, nõ tamẽ operis cã sunt, ut ⁊. de le. iij. seruis urbanis. R.
n ¶ Continebitur. ⁊ nam & hoc p medũ vsui, potuique comparatur.
o ¶ Per quæ penus.] seruanda, sed melius diuisset, propter quæ, aut pro quibus.
p ¶ Vnguentum. ⁊ vulgare est nomen medicinæ, quæ non causa utendi paratur, ut ⁊. l. proxi. §. fi cui. & ⁊. l. nõ omne.
q ¶ Ad logarium. ⁊ i. ratiocinarium: à logos, qd est sermo, uel ratio, ut ⁊. de adm. tu. l. quidã decedens. Acc.
r ¶ Vasa penuaria. ⁊ sine quibus penus nõ potest stare, ut in fin. huius legis & ⁊. proxi.
s ¶ Suprà secimus in vino. ⁊ ubi parua, & vilia vasa diximus contineri uino legato scilicet amphoras, & cados, ut ⁊. de vi. leg. l. iij. §. j. & l. vinum & l. vino. & idem hic in penu liqda, sed in arida etiam vilia non debẽtur, ut subiicit.
t ¶ Instruendæ. ⁊ in his enim uasis seruantur fructus: ad quod ⁊. de fun. instru. l. instrumenta.

NAm quod. ⁊ Cassus in princ. continuatur casui præce.
¶ Si cui. ⁊ Titius legauit Seio ea, quæ in promptuario sunt, id est in vsu cotidiano p bibẽdo, & comedẽdo: certè nulla penus uidetur legata, nisi illa. Sed pone, quòd dictus Titius solitus fructũ suos vẽdere, legauit Seio penũ: certè ea sola videtur legasse, quæ separabat sibi p penu. Si autẽ non separabat, sed promiscuè utebatur tũc cedet legato tãtum, quãtum ad annuũ vsum eidem leganti sufficeret, & familiæ eius, & cæterorum, qui circa eũ sunt. Quod quidem euenit in personis mercatorũ, q cũ est necesse, comedũt de rebus, quas habẽt vænales, & etiã quoties cella vini, & olei, quæ uendi solebant, est relicta in hæreditate. N. m hæres bñ solet uti, pmiscue iis, quæ in dicta cella sunt. Scias etiam, quòd i penu continentur res omnis generis: dum tamen pertineãt ad eium, ut potum. ¶ Si ita legetur. ⁊ Legaui Titio penum meam, quæ est Romæ. quæritur, utrũ in ea penus legata uideatur, quę est intra continentia ædificia urbis Romæ: an uerò ea sola, quæ est intra muũ Romæ & suburbaudi, etiam ea penus uidetur legata quæ est intra continentia ędificia, nedum ea quæ est intra muros. Item subaudi. si est simul legata penus, quę est in urbe ea solã uidetur legata quæ est intra muros. Est ratio in utroq; qa urbem ferè oes sapiẽtes dicunt finiri muro tenus: Romã autẽ continentibus eodem modo ędificiis finiri dicũt omnes ferè sapientes. Et ultra prædicta dico tibi plus, scilicet vrbem Romanam continẽtib. eodẽ modo ædificiis finiri. Si aũt legaui eidẽ Titio penũ urbanam, tunc continetur plus in legato, q̃ si legassem penũ q̃ est in urbe. Nã omne sub penore contenrũ quod ubique est: uidet legatũ, etiã si sit in villa destinata urbico vsui: sicut urbana ministeria dicimus, quæ extra urbẽ existẽtia ministrare consueuerunt in urbe. Si aũt extra urbem sit penus, id est extra muros urbis, sit tamen Romę eadẽ penus, puta in continentibus ædificiis urbis: idẽ erit dicendũ q̃ est ⁊. l. quòd pteineatur dicta penus in legato prędicto urbanæ penus. Sed & si penus sit in hortis iunctis urbi, quirquidem horti sunt ultra dicta cõtinentia ædificia, idem erit dicendum, scilicet ut dicta penus in hortis existens contineatur in prædicto legato urbanę penus. & hoc vult dicere hic §. ¶ Si cui penus. ⁊ Legaui Titio penũ meã prẽter vinũ certè exceptovino oĩs penus legata uideturˇ. Sed quid si ita legaui, omnem penum meam lego Titio, prẽter vinũ meũ, q̃ est Romæ? Certè sola penus mea quæ Romæ est, uidet legata, prẽter vinum quod habebã Romæ quia posteriora uerba restringunt priora. Vi uian.

a ¶ Continẽtibus. ⁊ ædificiis, ut ⁊. de uerbo. sig. l. ij. & facit ⁊. titu. j. l. quemadmodum. & ⁊. de lega. j huiusmodi. & ⁊. de leg iii. l. seruis urbanis. & l. cuiqui. & l. quęro. & ⁊. de fundo instru. l. cum ouiũ & l. quæsitum. §. si quis. & l. cùm de lanionis. §. Sabinus. & l. Seię. §. Pamphilæ. & l. prædia in prin.
b ¶ Quod ubique. ⁊ idem ergo dico, & si legaui eam, q̃ Romę sit, scilicet ut uideatur legare omnem.
ADDITIO.
Ista gl. uidetur contra istũ text. Quia si lego ea, quę sunt Romæ, significatur locus, ut ea tantũ, quę sunt Romę ueniãt. ⁊ si lego penũ urbanã, uideor significare qualitatẽ, ut omnis, quæ vbicunq; est, ueniat: si ramẽ sit urbico vsui destinata, ut hic & ⁊. tit. j. l. antepenultimo. Bartolus.
c ¶ Sola penus. ⁊ In ambiguis ẽsi qd minus ẽ uidetur legatũ: ut ⁊. de regu. iur. l. semper in obscuris. ar. cõtra in eo. tit. l. interpretationis. nã relatiuum quod, pót referri ad uinũ, & ad penũ, cùm sit neutrius gẽris, ut ⁊. §. nomen. Item not. præcedentia restringi per sequentia, ut ⁊. de lega. iij. l. quæsitũ. §. j. & ti. ibi, Eadẽ est &c. & est sic contrà, ⁊. de trit. lega. l. fin. §. fin & de legis iij. l. hęres. §. i. & facit ⁊. de aur. & argẽ. lega. l. Plautius.
ADDITIO.
Dic. qd dictio penus, est omnis gẽris, ut ⁊. l. pxi. §. nomen. & ideò debes habere in text. omne penũ, ut sit generis neutri*. sed si habes, omnem penum, dicas, quòd dictio, penũ assumatur diuersis modis, Vno modo, quòd sit generis masculini, & referatur ad dictionẽ di, Vno modo, quòd sit generis neutrius, & referatur ad relatum omnem. Alio modo, quòd sit generis neutrius, & referatur ad relatum, quod secundum Bar. hic.

NOn omne. ⁊ CASVS. Quamuis ea, quæ sunt parata ad esum, & potum, contineantur in legato penoris, ut ⁊. eod. qui penũ. i. & piper, & alia, quæ in litera cõtinentur, in penu continentur: quia prędicta, & per prędicta comedimus: non autem continetur instrumentum pistrini, nec vasa deputata ad coquendum: & h. d. cum l. sequen. Vi.
d ¶ Antidotũ. ⁊ quodd am medicamentum est, ut ⁊. de contrahend. emp. quod sæpe §. ueneni. Accur.
e ¶ Improbatũ. ⁊ quia hoc, & per hoc edimus. Igitur in penu cõtineri uidetur, ut ⁊. eo. l. iii. circa prin.
f INstrumẽtum. ⁊ Concinnatoria, id est deputa ad coquendum, ut infrà, de aur. & argen. leg. l. & si nõ sint. §. fi cui. & de aliis vasis dic, ut ⁊. eo. l. iiij. §. uasa.

PEnum. ⁊ CASVS. Ita dixit testator, Penum omnem meam ad matrem meam pertinere volo, & ad liberos meos, qui sunt cum dicta mea matre. Et instituit sibi hęredem filium suum impuberẽ. & dedit ei tutorem Seium, & decessit. Reperitur nũc: quòd testator habebat penum in cęnaculo, & etiam in horteis. Dicebat tutor, cũ qd nolebat legatariis dari nisi penum, quæ erat in cęnaculo. respon. tũ, q̃ quicquid penoris usus causa habuisset testator in quocunque loco, debetur legatariis. Vi.
g ¶ Pupilli. ⁊ filij testatoris.
h ¶ Amphoræ. ⁊ id est uasa: de quibus dic, ut ⁊. eodem. l. iii. §. vasa. Accur.
i ¶ Habuisset. ⁊ scilicet testator.

¶ DE SVPELLECTILE LEGATA.

SVpellex. CASVS. In hac l. dicitur, quid est supellex. Certè supellex est, domesticum instrumentum patrisfamil. quod ipse non annumerat argento, uel auro facto, uel vesti: id est res mobiles paratè ad cotidianũ vsum patrisfa. sunt supellex. Nõ aũt sunt in supellectili animali. Supellectile ergo legata continent mensæ in legato, & trapæ, id est magna tapeta, & omnia illa vasa, quæ cõtinentur vsuq; ad uersi. Prętereà &c. Capię autem, & armaria non continentur. Et est plana ratio in litera. Sed nũ quid sunt in suppellectili uasa uitrea, escaria, & potoria? Et dicit, q̃ sic: sicut cõtinẽt vasa fictilia, id est, de terra, nec solũ cõtinẽtur in supplectili vasa uitrea, & fictilia, quæ sunt vulgaria, i. parui pretij, sed ẽt illa, quæ sunt in magno pretio. Et est ratio, qa pelues, & aqminaria, & mẽsę, & lecti argentei, uel argentati, sunt in supellectili, si paterfa. habebat ea in supellectili. Sed an vasa muricis, & crystalli continentur? Et uidetur, q̃ nõ: quia sunt maximi pretij, & pertinent ad vsum maximorum hominũ. Respon. tamen, q̃ bene continentur. Nam nõ interest cuius materię sunt res, quas paterfami. habet in supellectili: quia oes cõtinẽtur. Antequam autẽ homines sæculi venirent supellectili argentea, uel alteri* magni pretij, sicut iã fit, nõ continebãtur in supellectili vasa prædicta pretiosa. sed cũ hodie homines sæculi, quantũ ad hoc, imperiti utãtur, supellectili argẽtea: & aliter pretiosa: si candelabrum, uel aliud uas argẽteũ sit à paterfami. relatũ in argẽto, quod erat i sua supellectili, uidet mero antidotum[d] nõ est. Et sanè verum Cassius sensit. Sed, quod quidam negauerunt, piper, & ligusticum†, & careum, & laser, & cętera huiusmodi in penu nõ esse, improbatum[e] est.

¶ Idem † LEX VI.

INstrumentum pistrini, item vniuersa vasa † cõcinnatoria[f], penu non continentur.

¶ Scæuola. † LEX VII.

PEnum meam omnem ad matrem, liberosque † meos, qui cum matre sunt, pertinere volo. Quæro, si tutores pupilli[g] eam solum modò penum deberi, quæ in cęnaculo est, dicant, sint autem & in horreis amphoræ[h], an hę quoque debeant? Respondi quicquid penoris vsus causa vbicunque habuisset[i], deberi.

De supellectile legata.

TITVLVS X.

¶ Pomponius. † LEX I.

VPellex † est domesticum patrisfamiliàs[k] instrumentũ, quod nec argento, auróve[l] facto, nec vesti adumeretur[m].

¶ Florentinus. † LEX II.

dictum vas esse argenti, scilicet quod erat in supellectili. & ita in supellectili Et sic tunc error, id est stultitia prædictorum hominũ imperitorum facit ius, quantum ad hoc. Item significatione instrumẽti domestici, patrisfa. de quo dicit in l. j. Sic significatione supellectilis solent annumerari rhęde, id est rotæ plaustri, & etiã sedularia. Quæri autem solet de tapetis, quibus insterni solẽt subsellia, cathedralia patrisfa. vtrũm sint in veste, & sic non in supellectili, ut i l. j. sicut est in veste stragula, id est vestimentũ, quod sterniturˇ, ut ibi suprà quis iaceat, an sint dicta tapeta in supellectili, sicut toralia, id ẽ cortinę, quę ponũtur supra thorum, siue lectum patrisfa. Et respond. quòd dicta tapeta sunt in supellectili: tapeta antẽ, quibus paterfa. nõ ũrebatur in domo, sed in uia, non sunt in supellectili, sed continent appellatione instrumenti viatorij: sicut non sunt in supellectili pelles, quibus inuoluuntur vestimenta patrisfa. cùm equitat extra domũ, & sicut non sunt in supellectili lora, id est funes, quibus dictæ pelles solent constringi. Pater enĩ familiàs equitare uolens inuoluebat vestimenta sua in pellibus. & postea cum funibus ligabat, & stringebat pelles. Et ut generaliter tibi dicam, hę res sunt supellectilis, quę ad vsum communem, siue cotidianum vsum patrisfa. paratę sunt, & q̃ non habent separatim nomen sui generis. Vnde ea, quę pertinẽt ad aliquod genus artificij, & non sunt accommodata ad cõmunẽ vsum cotidianum patrisfami. nõ sunt supellectilis. Sed & pugillares, & codices rationum testatoris non sunt in supellectili. h. d. cum iij. legib. sequentibus. Vi.
k ¶ Patrisfamiliàs. ⁊ non fundi, ut ⁊. de fund. instru. l. quæsitũ. §. supellex. & §. sed si fundus. Accur.
l ¶ Auróve. ⁊ Auri numero cõtinetur, quod paterfamilias habet & reponit inter aurea, uelut thesaurum: & sic de aliis. Non ergo quod in cinctutis, uel zonis est, auri numero continetur, ut ⁊. de auro, & argento lega. & si non sint. in prin. & § j. & l. scribit. & ⁊. eo. l. iii. §. uitrea. Accur.
m ¶ Annumeretur. ⁊ à patrefami. & sub. quod nec penui, uel ornamentis, uel instrumentis. nec alii etiam vsui, uel speciei alteri, ut ⁊. e. l. Labeo. sed tũc est contrà huic l. C. de administra. tutorum. l. lex q. §. ante omnia. sed ibi improprie dicit cętera, supellectilia. uel ibi nõ erant in thesauro sed vsu. & continua l. sequen. cum ista. Accur.

† De ligustico apud Pli. li. xx. c. xv. & apud Dioscorid. ex traductiõe Hermo. c. 483. De careo, apud Plin. lib. 19. cap. 8. & apud Hermo. in corol. ad Dioscor. ca. 491. De lasere, apud Plinũ. lib. 19. ca. 3. & Hermo. in corol. cap. 420.
Du. cocitatoria. al. legit coquinaria.
† lib. 3. Responso.
† Ars liber tosque.
† lib. 6. ad Sabin.
† In hanc definitionẽ pulchrè Alex. ab alex. Genialiber. lib. 1. c. 19.
† libro 11. Institutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vpellectili. ‡ Vitrea. vasa: facit ʃ. de auro, & argen. leg. l. cũ aurum. § n. & l. et si non sint.
b Exiui im. ‡ quia magnates tantũm utuntur.
c ‡ Ire pretium. ‡ scilicet magnum.
d ¶ Non esse in supellectili. ‡ contrà, suprà, eadem l. §. vitrea. Solutio distinguit tempora, & cõcordabis scripturas: quia hic de tẽpore ante hãc l. ibi, de futuro, ut & ʃ. l. proxima.
e ¶ Seueritatem. ‡ id est vsum, qui est seuerus, & rigidus, & contra fauorem legatorũ quia legata supellectili non cederent argẽtea. Accur.
f ¶ Vsum imperatorum. ‡ utebantur imperatores: ut si vas argenteum relatum, id est, annumeratũ sit argẽto, tunc numero argẽti, nõ supellectilis, continetur, ut §. eo. l. ʃ. & hic. ergo si numero non est argenti, continetur appellatione supellectilis: & sic error intellige. & Principis facit ius: ut supellectilis appellatione cõtineatur argẽtũ: quod tamẽ est uerũ secundũ quod dicitur ʃ. eo. l. habeo. ut sic legata supellectili cãdelabrum argenteum cedat. Sed quomõ solus Principis error facit ius? Respõ. quia et alij decent sequi, qd ipse fecit, argumẽ. C. de epiſc. an. l. iij. & sic cõmunis error hic facit ius: sic & §. de offic. Prætoris. l. Barbarius. Item quomõ Princeps errat iure, cũ omnia sint in eius pectore, ut C. de testa. l. omnium. & ab eo nascuntur, ut C. vende vi. l. meminerunt. Respond. non est verisimile cum errare potest tamẽ: facit ʃ. ad trebel. seruo inuito. §. cũm Prætor. Sed arg. cõtra, & §. de leg. & senatusc. on. l. quod non ratione. et ʃ. de vsuca. Lubi lex. & §. de iurisdictio. omnium iudi. si per errorẽ. & ʃ. de auro, & argento leg. l. ornamentorum.
g ¶ Nitrumenti. ‡ Rhedę. id est rotæ plaustri forte, ut institu. de rerum diui. §. fina.
h ¶ De tapetis quæri potest. ‡ Hic accipe quibus, scilicet, tapetis subsellia &c. Et sic no. tapeta esse in supellectili, quib. in domo vtimur, non in via: vt subiicit, de tapetis &c.
i ¶ Vehicula. ‡ quibus vehitur patrefamilias.
k ¶ Sicut pelles. ‡ Non sunt in supellectili, & facit ʃ. de aur. & arg. leg. l. argento. in prin.
l ¶ Vpellectilis. ‡ Hucusq; & l. proxi. §. j. dicitur de cotidianis.
m Ad vsum. ‡ scilicet cotidianum. Accur.
n ¶ Sui generis. ‡ hic dic, ut ʃ. l. proxi. Accur.
o ¶ Pugillares. ‡ de cera. §. j. in q̃bus scribebãtur nomina debitorũ ut §. commo. l. in commodato. §. igitur. Accur.

Lib. 4. ad Sabin.
† Ex trapezophoro, pulchrè Cę. h. Rhodi. l. lec. anti. 7. cap. 12. De delphica mẽsa (q & triphos) nõ nihil apud Valer. Max. lib. 4. ti. j. & apud Pli. lib 34. ca. 3. lectos vero hic triclinaris. seu dicubitarios intellige & mappa aũt villosa, vide Nebrissen. in lexico iam citato, ac ẽt si voles, Grap. ildũ. Du. foralia, iperia, vasa aquaria, &c.
Du. propriè.
Sic in P. Fl. Halo. scripsit Cascellij seueritatem.
In P. Fl. imperitorũ. qd magis placet.
lib. sing. de iustrum. significatio.

Ipse est, res mobiles, non animales.

¶ Paulus. LEX III.

SVpellectile legata hæc continentur, mẽsæ, trapezophora, delphicæ, subsellia, scamna, lecti etiam inargẽtati, culcitræ toralia mappa villosa, uasa aqria pelues aquiminaria, candelabra, lucernę, trullę: item uasa ænea uulgaria, id est, quæ non proprio essent loco attributa: prætereà capsæ, & armaria. Sed sunt, qui recte putant capsas, & armaria, si librorum, aut vestium, aut armorum gratiâ parata sint, non esse in supellectile: quia ne cæ quidem ipsæ res, quibus attributæ essent, supellectilis instrumẽto cederent. ¶ Vitreæ escaria, & potoria, in supellectile sunt, sicut fictilia: nec solùm vulgaria, sed etiam quę in pretio magno sunt. Nam & pelues argenteas, & aquiminaria argentea, & mensas, & lectos inargẽtatos, vel inauratos atque gemmatos in supellectili esse non dubitatur, vsq; adeò, vt idem iuris sit, & si tota argentea, vel aurea sint. De murrhinis, & crystallinis dubitari potest an debeãt annumerari supellectili, propter eximiũ vsum, & pretium. Sed & de his idem dicendum est. Nec interest cuius materiæ sint res, quę sunt in supellectili. Sed cæterem argentcum non esse in supellectili, nec vllum vas argenteũ, secundum seculi seueritatẽ nondum admittentis supellectilem argenteam. Hodiè propter imperatorum vsum, si in argento relatũ sit cãdelabrũ argentcum, argenti esse videtur. Et error ius facit.

¶ Idem. LEX IIII.

INstrumenti significatione, rhedæ & sedularia supellectili adnumerari solent.

¶ Idem. LEX V.

DE tapetis q̃ri potest, quibus subsellia, & cathedræ insterni solent, vtrũ in veste sint, sicut stragula? an in supellectile, sicut toralia, quæ propriè stragulorum nõ sunt? Et hoc magis placuit, ea supellectile contineri. De tapetis autem vel linteis, quibus insternuntur vehicula, dubitari potest, an sint in supellectile? Sed dicendum est potius instrumenti viatorii ea esse, sicut pelles, quibus intuoluntur vestimenta, loráque, quibus hæ pelles constringi solent.

¶ Alphenus. LEX VI.

SVpellectilis eas esse res puto, quæ ad vsum cõmunem patrisfamiliãs paratæ essent, quæ nomẽ sui generis separatim nõ hẽrent. Quare quæ ad artificii genus aliquod pertinerent, neq; ad communem vsum patrisfamiliãs accõmodatæ essent, supellectilis non esse. Sed nec pugillares, & codices, in supellectile sunt.

¶ *Instrumenta domestica ad vsum patrisfamiliãs deputata supellectilis legatum comprehendit ex propria significatione vocabuli, & ea, quæ possunt ex diuersis generibus contineri, ex usu testantis compleduntur legato: sed in ijs, quæ constat aliũ speciem continere, testantis usus nõ inspicitur. hoc dicit. Bartol.*

¶ Celsus. LEX VII.

LAbeo ait originem fuisse supellectilis, q̃ olim iis, qui in legationẽ proficiscerentur, locari solerẽt quæ sub pellibus vsui forent. Tubero hoc modo demõstrare supellectilem tentat, instrumẽtum quoddam patrisfamiliãs rerum ad cotidianum vsum paratarum, quod in aliam speciem nõ contineri in legato supellectilis. Nõ enim fatetur Seruius, nomina rerũ exaudiri debere ex opinionibus singulorũ, sed ex cõmuni vsu. Tubero aũt ait, sibi nõ liquere, nec placere id, q̃ placuit Seruio: imò dicit, q̃ etiã ea cõtinẽtur in legato supellectilis, de quibus nõ dubitaretur, quin essent in alio genere, quàm supellectilis, si paterfam. erat solitus adscribere supellectili, & reddit Tubero talẽ rationem: q̃a nomina rerum non sunt, nisi ut monstrẽt voluntatẽ dicentis. Pater autẽ familiãs dicebat esse in sua supellectili escariũ argẽtũ, & penulas & togas, de quibus non dubitatur quin sint i alio genere: ergo uoluntas eius uidetur esse, ut in supellectili sint. Si eius uoluntas, ergo cõtinentur in supellectili. Et certè, dicit Tubero, nõ arbitror quenquam patremfamil. dicere, quod non sentit, cũ dicit aliquas suas res esse in supellectili, & specialiter, quãdo est vsus eo nomine, quo solet appellari id, de quo quæritur, utrum cõtineatur appellatiõe supellectilis. Vtnnur enim inquit, ministerio vocis. Nemo autem existimandus è dixisse, quod non agitauerit in mente, subaudi, secundũ Tuberonẽ Ergo dictus paterfamiliãs qui nominauit in supellectili etiam ea, de quibus nõ dubitabatur, qu essent in alio genere, quã supellectilis vi

† In P. Fl. hoc caput incip. Rhedæ & sedularia, &c.
Sedularia hic putẽ dici, sedilia, quæ rhedis imponebant, vt mollius gestarẽtur vectores: à sedendo. ſ. quẽ à domodum & sedulus, teste Syponino, à sedeo deducitur, & sella dicta est quasi sedda nisi malis substituere sellularia, quod quibusdã magis placet, aut seliqua stra, ut reposuit Halo, sed male. Aut. Augu. lib. j. emẽd. c. 4.
† lib. 4. ad Sab.
† Duat. sic hẽt. Ita tapetis q̃eri pót, subsellia cathedraria q̃b. insterni solent, &c.
† lib. 3. Digest. à Paulo epitomator.
† lib. 19. Digestor.
† quę supellectilib.
† Vide hic Alciat. lib. Disp. j. c. v.

† Hęc quæ parenthesi inclusa sũt desunt i P. Fl.

† Hęc uerba ponuntur in glo. ij. in c. non nulli. extra de rescrip.
† Ais, quare.

Horatius.

detur in mente agitasse, ut prædicta sint in supellectili. Si uideturuoluisse, ut prædicta sint in supellectili: ergo secundum eundem Tuberonem sunt in supellectili. Celsus autẽ conditor huius legis, & reprobata sententia Tuberonis, reuertitur ad sententiã Seruij suprà dicti curialiter Tuberonem reprehendens, & dicens, Quãuis multũ me moueat ratio, & authoritas Tuberonis, non tamen dissentio à Seruio dicente, nõ videri quenquam dixisse, id, cuius nõ suo nomine vsus sit: quod quidem dixit Seruius in uerticulo, Verum si ea &c. Nam q̃uis prior, & potior sit mens patrisfamiliãs, q̃ legauit supellectilẽ, quam uox ipsius patrisfamiliãs dicentis, sicut & Tuberono dicebat: Tamẽ nemo existimatur dixisse sine uoce, ergo non solum in mẽte dicẽtis est vis, sed etiam in uoce eiusdẽ. Ergo si in uoce sua annuiret in supellectili ea, de quibus nõ dubitatur, quin sint in alio genere quàm supellectilis, non continentur in supellectili, quamuis gerat hoc ipse in mente, ut & dixit Seruius. Quamuis aũt dixerim ego Celsus cõditor huius legis, neminẽ sine uoce dicere, tamẽ existimo dicẽ eos, q̃ loq. nõ possunt, & hoc per conatum, & sonũ quẽdam. Vi.

a ¶ Verbi gratia, penũ ‡ quasi diceret, penus, & quæ sequuntur, cadunt in speciem certam, & sic nõ sunt i supellectili, licet sint in vsu cotidiano. Cũ ergo omnia esculẽta, & poculẽta sint in penu, ut §. titul. j. d. iii. in princi. similiter. & ea, quæ cõtinent noĩe eorũ, quę hic sequunẽ, ut & §. e. l. i. & §. l., pxi. Ac.
b ¶ Nec mirum. ‡ tacitè obiectionẽ respondet.
c ¶ Mutatam. ‡ scilicet ab eo, quod ab initio fuit. unde uersus, Multa renascentur, quę iam cecidere. cadentq; Quæ nunc sunt i honore uocabula, si uolet usus, Quem penes arbitriũ est, & nis. & norma loquendi. & facit §. de leg. & senatusc. on. l. de quibus. in fi.
d ¶ Nunc. ‡ sequenti tempore.
e ¶ Vtimur. ‡ ut §. eo. l. iii. §. vitrea. & §. fi.
f ¶ Dubitari ‡ tali dubitatione non ex generis qualitate rãtum, de quo quęritur, sed ex eius vsu pendẽte. R. o. puta, de escario, ut ʃ. de auro, & argen. lega. l. & si non. §. fi cui escarium, R.
g ¶ An argenti. ‡ quæ argenti numero sint, dic ut ʃ. de aur. & argu. lega. l. cũm aurum. & l. Quintus. §. penul. & §. fina. & l. & si non sint. i prin. & §. i. & §. ii.
h ¶ Vtputa, escarium. ‡ de hoc dubitari potest. in argenti numero fit, uel non, ut ʃ. de aur. & argen. lega. l. & si non sint. §. lectum et § si cui escarium. Supellectilis ergo numero constat nõ cõtineri, ut §. e. l. i. Azo. nisi probetur testatorem contra sensisse, ut ʃ. l. proxi.
i ¶ Penulas. ‡ vilis vestis, sed toga, longa, et pretiosa.
k ¶ Ea quoque. ‡ scilicet, omnia, sed argentum escarium contineri poterit, si id testatorem sensisse constiterit, ut ʃ. l. proxi. et §. dixit. H.
l ¶ Opinionibus. ‡ No. sic §. de acquir. hęre. l. cũm quidam. §. quod dicitur. in meio l. H.
m ¶ Ex communi vsu. ‡ scilicet proprio: aut figurato. Nam et figuratiua significatio communis est, et sic vsitata potest appellari. Item nota hic, q̃ si per appellatiuũ nomẽ testator aliud significare uoluit si quidem diminuere uoluit significationẽ uerbi testator, ut si plura significabat, ei pauciora uoluit significari. stabitur testatoris uoluntati, ut § de fun. instru. et instru. leg. l. cũm de lanionis. 9. afinam et §. q. dam. et ʃ. de auro et argen. lega. l. Quintus. §. item argento. et ʃ. e. l. legata. secundum R. quãdoq; tamen secus reperio, ut §. de vsufr. le. l. si alii. licet R. aliter ibi dixerintur ibi not. Si uerò uoluerit augere signi ficationem: sentio cũ Seruio. reprobata sententia Tuberonis. ut si qui dem uoluit augere per ea. de quibus dubitari potest, an sint i alio genere, uel quę eisdem uerbis prima facie contineri uidẽtur, tũc stabitẽ eius uoluntati. Si uerò certum est ea in alio genere esse, nõ iõ augebitur legatum, ut hic, et superiori rñd. et ʃ. de aur. et argẽ. le. l. pedículis. §. ii. sed quãdo nõ diminuere, ut augere (sicut dictũ est) significa

caderet: verbi gratiâ, penum, argentum, vestem, ornamenta, instrumenta agri, aut domus. Nec mirum est, moribus ciuitatis, & vsu rerum appellationẽ eius mutatam esse. Nam fictili, aut lignea, aut vitrea, aut ęrea denique suppellectili vtebantur: nũc ex ebore, atq; testudine, & argento, iam ex auro etiam, atque gemmis supellectili vtimur. Quare speciem potiùs rerum, quàm materiam intueri oportet. ¶ (Sed de ijs quidẽ, de quibus intueri potest) supellectilis potiùs, an argẽti, an vestis sint. Seruius fatetur, eius sententiam, qui legauit, aspici oportere, in quam rationem ea solitus sit referre. Verùm si ea, de quibus non dubitaretur, quin in alio genere essent, vtputa escarium argentum, aut penulas, & togas, supellectili quis adscribere solitus sit, non idcirco existimari oportere, supellectile legata ea quoq; contineri. Nõ enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina, inquit, exaudiri debere. ¶ Id Tubero parum sibi liquere ait. Nam quorsum sunt nomina, inquit, nisi vt demonstrent voluntatem dicentis? Equidem non arbitror quenquam dicere, quod non sentit, vt maximè nomine vsus sit, quo id appellari solet. Nam vocis ministerio vtimur. Cæterum nemo existimandus est dixisse, quod nõ mente agitauerit. Sed etsi magnopere me Tuberonis & ratio, & authoritas mouet, nõ tamen à Seruio dissentio. Non videri quenquam dixisse, cuius non suo nomine vsus sit. Nam etsi prior, atq; potior est, quàm vox, mens dicẽtis, tamen nemo sine voce dixisse existimatur: nisi & eos fortè, qui loqui non possunt, conatu ipso, & sono quodam [illegible] dicere existimemus.

¶ *Argentum escarium, & potorium appellatione supellectilis non continetur, nisi ex vsu patrisfamiliãs aliud significetur. Bartolus.*

¶ Paulus. LEX VIII.

CVm quidam vxori suæ ita legauerat, Domum cum iure suo, & omni instrumento, & supellectile. Quærebatur, an videretur argentũ escale, & potorium, legato contineri? Respõdi, si quidem in supellectile argentũ est, deberi: escale autem, vel potorium argentum non deberi, nisi hoc quoq; testatorem sensisse legatarius doceat.

¶ Idem. LEX IX.

LEgata supellectile, cùm species ex abundanti per impe-

† Halo. hic negationẽ addidit, q̃ non habet in P. Fl.

† Hoc est, incondita, & inarticulata voce. Vide Alci. lib. prętermissi. ij. hoc ipso titul.
† Modestinus lib. 9. Respon.

† Papinianus lib. 7. Respon.

o ¶ Vt maximè. ‡ idem ergo si nomine non congruo. secũdum Tuberonem.
p ¶ Agitauerit. ‡ Ex omnibus licet perperam inferre uolebat Tubero. quem quolibet uerbo dicere: quicquid.
q ¶ Me. ‡ Celsum auctorem huius legis.
r ¶ Suo nomine. ‡ proprio: uel quod vice proprii nominis fungitur: ut §. fi cer. peta. l. certum & facit ʃ. de re. dub. l. iii. et demanu. testl. qui habebat. et l. Stichus, et ʃ. de hęre. instit. l. quoties.
s ¶ Dicentis. ‡ sic §. de leg. iii. l. non aliter. et l. xi. §. eum. et l. q̃ squis mihi. ar. contrã. § de vsufru lega. l. si alii.
t ¶ Existimemus. ‡ facit C. de fideicom. lib. l. et in epistola. et §. de lega. ii. l. cũm proponeretur. et §. de lega iii. l. nutu.
C ¶ Vm quidam. ‡ CASVS. Titius legauit uxori suæ domum Titianam cum omni suo iure: ce cum instrumẽto: et supellectili: et decessit. Modò quęritur. an contineatur in dicto legato argẽtũ escarium: et potorium? Et dicitur, quod non: nisi uxor legataria doceat hoc sensisse testatorem. Aliud autem argẽtum: quod testator ãnumerabat supellectili. sine dubio continetur. Vi.
v ¶ Iure suo. ‡ id est seruitute eiiet ab ea debita. Idem tamẽ: si hoc non dixisset. ut §. de ser. rusti. prę di. l. via §. quęcunque.
x ¶ Escale. ‡ quod dicatur escarium argentum. dicitur ʃ. de auro. et argen. leg. l. et si non fin. § si cui. et l. pediculis. § argento.
y ¶ Argentum. ‡ sine omni dubio. R.
z ¶ Escale. ‡ de quo potest dubitari an alio genere cõtineatur: ut ʃ. de aur. et arg. leg. l. pediculis §. i. sed in supellectili constat non contineri. ut hic. et §. eo. l. Labeo. §. uerum si ea. nisi hoc testator senserit. ut ʃ. statim subiicit. Accur.
a ¶ Non deberi. ‡ quia prius generali nomine posito. scilicet instrumento: deinde suppofuit speciale nomen. scilicet supellectili i. Iõ restringit præcedentia omnia. ut §. de leg. iii. l. hęres §. uxori. Sed arg. contrã: inf. tit. i. à filio § fin.
L ¶ Egata. ‡ CASVS. Titius legauit mihi supellectilem suam in qua multę species continentur: quę sunt enumeratę §. eod. l. iii. in princ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in princ. & postea per imperitiam enumerauit quasdã de dictis speciebus solis, & non enumerauit alias: & decessit. Nũquid debẽt mihi omnes species, q̃ sunt in supellectili enumeratæ specialiter, & alias? Et dicitur, quòd sic. nam dicto generali legato supellectilis nõ derogatur per dictam enumerationem quarundam specierũ. Si autem ex certa scientia ita dixit testator, Lego Vtiano supellectilem meam, scilicet mensas, trapezophora, & delphicas, intelligitur tunc datus modus legato generis, id est, supellectilis, in dictis speciebꝰ ex certa scientia numeratis. sicut illæ solæ debentur, & nõ aliæ quæ solẽt in supellectili cõtineri, scilicet subsellia, & scanna, & aliæ species enumeratę in dicta l. iij. i pri. Et quod dictũ est in supellectili legata, habet locum i prædio istructo legato, si post ea testator numerauit ex certa scientia quasdam species, quæ solẽt contineri in instrumẽto fundi, & nõ alias. sive i speciebus enumeratis intelligatur datus modus generi.

Et sic, superflua nõ [1] necessaria ve to permista diminuunt dictum. facit gl. super verbo, tanior. post med. in ca. qa. ppter. extrã de eje. vbi hęc verba ponunt p hãc legem.

Hæc & quę ex Homero hic sunt, nõ habetur in Pi.

Id est, Haud ali' q̃ q̃ fabricauit hoc ipse cubile, inter septa fecans, ramosq; viretis oliuæ Argẽto, aut auro variũ, leniq; elephanto, vid. Alc. ii. Pretermis. si hoc ipso titu.

lib. 3. ex Posterior. Labeon.

Volũtas testatoris ex vsu colligitur.

ritiam enumerantur [a], generali legato nõ derogatur. Si tamen species certi numeri demonstratę fuerint [b], modus generi datus in his speciebus intelligitur. Idẽ seruabitur instructo prædio legato, si quædam species certum numerum acceperint. Supellectilis mensas esse cuiuscunque materiæ, scilicet vel argenteas, vel argento inclusas placet. Nam & argenteos lectos, item argentea cãdelabra supellectili cedere posteriores ętas [c] recepit: cùm & Vlysses [d] auro & argento lectum viuentis arboris truncis ædificatũ ornasset, quem Penelope recognoscẽdi viri signum accepit, vt voluit Homerus. De lecto enim loquens, inquit.

Τὸ δ' ἐγὼ κάμον ἄλλον ἐνὶ πύκινῳ θαλάμῳ,
Δόμβον ἐλαιοφυοῦς ἐρεβίνθινον· ἐν δὲ τοῖοιν
Λεκτὸν ἐν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἠλεκτρῷ τε.

Suppellectile sua omni legata, acceptum argentum pignori non continebitur, quia supellectilem suam legauit. vtique si non in vsu creditoris id argentum voluntate [e] debitoris fuit, sed repositum propter contractus fidem, ac restituendæ rei vinculum.

Iabolenus. LEX X.

Qui vestem omnem, & res plurium generum supellectilis expensis ferre solitus erat, is vxori supellectilem legauerat. Rectè negabant vestẽ legato cessuram Labeo, Ofilius & Cascellius: quia non posset videri vestis supellectilis appellatione cõtineri [g]

Universidad de Deusto
Biblioteca

non extinguunt legatum [a] alimentorum, ut ſ. eo l. is cui. & §. de capi. dimi. l. eas. & l. penulti. ſed ſunt occaſiones quare apud hęredem, q. ab aliis accepit pecuniam, remaneant alimenta propter abſentiam alimentarij qui aquam, v. nõ uel ſimilia ſecũ portare multis ex cau ſis poteſt i. pedibus, & iõ cohęredes cauetre hęredi. Vel dic, q. fuerũ reli

[a] Iſta glo. facit opi. in argu. q. bonum patrem ſilius tenetur alere. ut no. Barto. i. l. ſi quis alimentis. ſpri. ſ. de li. ag. & in auth. incertas. & ibi Bal. C. de nup.

† Alias, q. d. & à quib.

portiõe cõputatio. Diuus [a] Pius Rubrio cuidam Teleſphoro reſcripſit. Cõſules, vocatis iis, à quibus vobis alimẽta deberi ex cauſa fideicommiſſi conſtiterit, vel omnes ab uno, uel facta pro rata diſtributione, quis, à quibus † participatis, decernẽt. [b] Fiſcus etiã ſi eo nomine q. d ab eo vobis debebitur, id exemplum [c] ſequet. Iam nunc [d] ſciatis partes corũ, qui ſoluendo eſſe deſierint, non pertinere [e] ad onus reliquorũ hęredum.

¶ *Cauſa, q̃ reſpicit fauorẽ legatarij, non urſtat legatum.* B.

¶ Modeſtinus. † LEX III.

Τοῖς τὰ ἀπελευθέροις, παῖς τι ἀπελευθέροις υἱοῦ, οὗς ζῶσα, ἐντὶ τῇ διαθήκῃ, ἐντὶ τοῖ κωδικίλλοις ἐπιλυθῆναι, ἢ ἐπιλυθήσα, δοθῆναι βούλομαι τὰ ἐν χρόνοις μυχρόνοις· ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι ζῶσαν μὴ ἐπιλαμβανόν, † ἀπαιτεῖσθαι αὐτοῖς κιβαρίκα, καὶ βεστιαρία ὀνόματι. id eſt.

† In P.F. ἐπιλυθῆναι.

Libertis, libertabuſq; meis [f], quos viuẽs ĩ teſtamẽto & codicillis manumiſi, uel manumitã, † dari uolo mea p̃dia, ad hoc ut quęcunque uiuente me acceperunt, conſtituantur eis cibarij & ueſtiarij nomine. Quero, quã habeant ſignificationem, vtrũ, vt ex prædiis alimenta ipſi [h] capiant: an uero ut p̃ter, † prædia, cibaria, & veſtiaria ab hęrede p̃cipiant, & utrũ proprietas [i], an vſusfructus relictus ſit? Et ſi proprietas relicta ſit, aliq̃d tamẽ ſuperſtitũ inueniatur in reditibus, quã eſt in quantitate cibariorũ, & veſtiariorum, an ad hęredem patronæ [k] p̃tineat? & ſi mortui aliqui ex libertis ſint [l], an pars eorũ ad fideicõmiſſarios [m] ſuperſtites p̃tineat [n]? & an die cedente [o] fideicõmiſſi, moriẽtium libertorũ portiones ad hẽdes [p] eorũ, aut teſtatoris [q] decurrẽt? Modeſtinus reſpõdit, Videntur mihi ipſa prędia eſſe libertis relicta, ut pleno dñio hęc habeant, & nõ ſolum per vſumfructũ. Et ideo ſi quid ſuperfluum tã in reditibus, quã in cibariis erit, hoc ad libertos [r] p̃tinet. Sed & ſi deceſſerit fideicõmiſſarius [s] añ diem fideicõmiſſi cedẽtẽ, pars eius ad cęteros fideicõmiſſarios † [t] pertinet: poſt diem aũt cedẽtem ſi q̃ mortui ſint, ad ſuos hęredes [u] transmittent.

¶ *Legatum alimentorum relictũ à quibũdam hęredibus nominatim, debetur a ſubſtitutis, & a coniunctis. Bar.*

¶ Lucius Titius teſtamẽto ſuo libertis, libertabuſq; ſuis cibaria, & veſtiaria à liberis [x] ſuis, ciſdẽq; hęredib. pręſtari iuſsit, nulla cõditione addita. quęro, an ſi ſine patroni liberis iidẽ liberti agant [y], cibaria, & veſtiaria accipere poſsint? Modeſtinus reſpõdit, nihil p̃poni, [z] propter quod petitio eorũ quę teſtamẽto pure legata ſunt, non competat.

¶ *Enumeratio quorundam indiuiduorũ legatum generale non uitiat. Bar.*

¶ Idem. † LEX V.

Verba teſtamẽti [a], Omnib. libertis noſtris cibaria pręſtabitis pro arbitrio ueſtro, nõ ignorãtes, uos filij, quos ex his libertis charos habuit Polychronium, Hypacium commendo [b], & ut uobiſcum ſint, & cibaria pręſtetis, peto. Quero, an omnibus cibaria debeant dari, an iis tantũ, quos commẽdauit, & cum hęredibus eſſe iuſsit? Modeſtinus reſpõdit, omnibus libertis cibaria relicta proponi, quorum [c] modus uiri boni [d] arbitrio ſtatuendus ſit.

¶ *Nomine alimentorum continentur ea, ſine quibus nutriri corpus non poteſt.*

† libr. 1. ex Calsio.

¶ Iabolenus. † LEX VI.

Legatis alimentis, cibaria [e], & ueſtitus, & habitatio debebitur: quia ſine his ali corpus non poteſt: cętera, quæ ad diſciplinam pertinent, legato nõ continentur.

¶ Paulus. † LEX VII.

Niſi aliud teſtatorẽ ſenſiſſe probetur.

¶ *Hęres, cui eſt aliquid pręlegatum cum onere alimentorum, nõ tenetur cauere, uel reddere cohęredibus deficientium portionem: ſecus ſi eſt electus, ut nudus miniſter. hoc dicit. Bart.*

¶ Papinianus. † LEX VIII.

Ecuniæ fortem alimentis libertorum deſtinatam, unum ex hęredibus [f] ecundũ uoluntatem defuncti percipiẽtem [g], cauere non eſſe cogendum, ex perſona deficientium partes cohęredibus reſtitui, placuit. Ob eam igitur ſpeciem poſt mortẽ omnium libertorũ nec indebiti competet actio, nec utilis dabit [h]. Diuerſa cauſa eſt ei [i], cui legatorũ diuiſio mandatur [k]. Nam ea res [l] præſentem, ac momentariã curam iniungit [m]: alimẽtorum uerò prębendorum [n] neceſſitas [o] oneribus menſtruis, atque annuis, uerecũdiam quoq; pulſantib [p], [q] † adſtringitur.

¶ *Nudus miniſter non poteſt bona defuncti diſtrahere, ſed actionem habet pro relictis in cauſam alimẽtorum uſque ad Falcidiam. Barto.*

¶ Idem. † LEX IX.

Alio hęrede [r] inſtituto ita ſcripſit: A te peto, Cai Sei, q̃quid ex hęreditate mea redegeris, illis meis alũnis deſinguli s denos aureos † annuos: eã dẽq; sũmam penes te eſſe uolo, cuius ex incremẽto eos alere te uolo: reliquũ reſtitues Numerio collidis aprio. Hidis aprio. Sic etiam Iustinian. P.F. rectius tamen tortalis lebas adſtrin. ut uidetur legiue A. c. Iu. R. ponſo. Iu P. F. non eſt, annuos.

† Alius ita uerſit dari uolo p̃dia ſuain Chio inſula hẽo. ut ad ea q̃ à uiuente me accepe runt, adijci antur illis cibarij et ueſtiarij nomine.

† Alias propter.

† libr. 10. Reſponſo.

† 11.7. Reſponſor.

† libro 14. Reſponſo.

† limita, & tene menti toris poſſet colligo. q̃ voluit ad hęredes fideicommiſ relicta, ut d. l. dñs. §. fin. ferri. B. il. v ¶ Ad ſuos hęredes. ¶. C. d itis. § des. ideo non fuerunt ab aperta alimenta relicta. Nam fulas. ctibi illa, morte finiuntur, ut glo. 3. de tranſac. l. cũ hi. §. cẽſtat etiam &c. Ita nec vſusfr. ut inſtitu. de vſufru. §. finitur. & facit ad hoc d. l. cum hi. §. ſi pluribus & habetur C. de ſi ei commiſ. l. ſi in perſona & §. de lega. ii. l. miles. §. pro parte, & † liber. 11. Reſpon.

† In P. F. iõ & Si qd ſuj fluũ in re ditib. q̃ &c. uide Ant. Aug. lib. 4. em. cap. & 8.

† Alias ita uerſit dari uolo p̃dia ſuain Chio inſula hẽo. ut ad ea q̃ à uiuente me accepe runt, adijci antur illis cibarij et ueſtiarij nomine. Alias propter. Cibaria, & ueſtiaria ab hęrede p̃cipiant, & utrũ proprietas [t], an vſusfructus relictus ſit? Et ſi proprietas relicta ſit, aliq̃d tamẽ ſuperſtitũ inueniatur in reditibus, quã eſt in quantitate cibariorũ, & veſtiariorum, an ad hęredem patronæ [k] p̃tineat? & ſi mortui aliqui ex libertis ſint [l], an pars eorũ ad fideicõmiſſarios [m] ſuperſtites p̃tineat [n]? & an die cedente [o] fideicõmiſſi, moriẽtium libertorũ portiones ad hẽdes [p] eorũ, aut teſtatoris [q] decurrẽt? Modeſtinus reſpõdit, Videntur mihi ipſa prędia eſſe libertis relicta, ut pleno dñio hęc habeant, & nõ ſolum per vſumfructũ. Et ideo ſi quid ſuperfluum tã in reditibus, quã in cibariis erit, hoc ad libertos [r] p̃tinet. Sed & ſi deceſſerit fideicõmiſſarius [s] añ diem fideicõmiſſi cedẽtẽ, pars eius ad cęteros fideicõmiſſarios † [t] pertinet: poſt diem aũt cedẽtem ſi q̃ mortui ſint, ad ſuos hęredes [u] transmittent.

¶ *Legatum alimentorum relictũ à quibũdam hęredibus nominatim, debetur a ſubſtitutis, & a coniunctis. Bar.*

¶ Lucius Titius teſtamẽto ſuo libertis, libertabuſq; ſuis cibaria, & veſtiaria à liberis [x] ſuis, ciſdẽq; hęredib. pręſtari iuſsit, nulla cõditione addita. quęro, an ſi ſine patroni liberis iidẽ liberti agant [y], cibaria, & veſtiaria accipere poſsint? Modeſtinus reſpõdit, nihil p̃poni, [z] propter quod petitio eorũ quę teſtamẽto pure legata ſunt, non competat.

¶ *Enumeratio quorundam indiuiduorũ legatum generale non uitiat. Bar.*

¶ Idem. † LEX V.

Verba teſtamẽti [a], Omnib. libertis noſtris cibaria pręſtabitis pro arbitrio ueſtro, nõ ignorãtes, uos filij, quos ex his libertis charos habuit Polychronium, Hypacium commendo [b], & ut uobiſcum ſint, & cibaria pręſtetis, peto. Quero, an omnibus cibaria debeant dari, an iis tantũ, quos commẽdauit, & cum hęredibus eſſe iuſsit? Modeſtinus reſpõdit, omnibus libertis cibaria relicta proponi, quorum [c] modus uiri boni [d] arbitrio ſtatuendus ſit.

¶ *Nomine alimentorum continentur ea, ſine quibus nutriri corpus non poteſt.*

† libr. 1. ex Calsio.

¶ Iabolenus. † LEX VI.

Legatis alimentis, cibaria [e], & ueſtitus, & habitatio debebitur: quia ſine his ali corpus non poteſt: cętera, quæ ad diſciplinam pertinent, legato nõ continentur.

¶ Paulus. † LEX VII.

Niſi aliud teſtatorẽ ſenſiſſe probetur.

¶ *Hęres, cui eſt aliquid pręlegatum cum onere alimentorum, nõ tenetur cauere, uel reddere cohęredibus deficientium portionem: ſecus ſi eſt electus, ut nudus miniſter. hoc dicit. Bart.*

¶ Papinianus. † LEX VIII.

Ecuniæ fortem alimentis libertorum deſtinatam, unum ex hęredibus [f] ecundũ uoluntatem defuncti percipiẽtem [g], cauere non eſſe cogendum, ex perſona deficientium partes cohęredibus reſtitui, placuit. Ob eam igitur ſpeciem poſt mortẽ omnium libertorũ nec indebiti competet actio, nec utilis dabit [h]. Diuerſa cauſa eſt ei [i], cui legatorũ diuiſio mandatur [k]. Nam ea res [l] præſentem, ac momentariã curam iniungit [m]: alimẽtorum uerò prębendorum [n] neceſſitas [o] oneribus menſtruis, atque annuis, uerecũdiam quoq; pulſantib [p], [q] † adſtringitur.

¶ *Nudus miniſter non poteſt bona defuncti diſtrahere, ſed actionem habet pro relictis in cauſam alimẽtorum uſque ad Falcidiam. Barto.*

¶ Idem. † LEX IX.

Alio hęrede [r] inſtituto ita ſcripſit: A te peto, Cai Sei, q̃quid ex hęreditate mea redegeris, illis meis alũnis deſinguli s denos aureos † annuos: eã dẽq; sũmam penes te eſſe uolo, cuius ex incremẽto eos alere te uolo: reliquũ reſtitues Numerio collidis aprio. Hidis aprio. Sic etiam Iustinian. P.F. rectius tamen tortalis lebas adſtrin. ut uidetur legiue A. c. Iu. R. ponſo. Iu P. F. non eſt, annuos.

† Alius ita uerſit dari uolo p̃dia ſuain Chio inſula hẽo. ut ad ea q̃ à uiuente me accepe runt, adijci antur illis cibarij et ueſtiarij nomine. Alias propter.

† libr. 10. Reſponſo.

† 11.7. Reſponſor.

† libro 14. Reſponſo.

† limita, & tene menti toris poſſet colligo. q̃ voluit ad hęredes fideicommiſ relicta, ut d. l. dñs. §. fin. ferri. B. il. v ¶ Ad ſuos hęredes. ¶. C. d itis. § des. ideo non fuerunt ab aperta alimenta relicta. Nam fulas. ctibi illa, morte finiuntur, ut glo. 3. de tranſac. l. cũ hi. §. cẽſtat etiam &c. Ita nec vſusfr. ut inſtitu. de vſufru. §. finitur. & facit ad hoc d. l. cum hi. §. ſi pluribus & habetur C. de ſi ei commiſ. l. ſi in perſona & §. de lega. ii. l. miles. §. pro parte, & † liber. 11. Reſpon.

† In P. F. iõ & Si qd ſuj fluũ in re ditib. q̃ &c. uide Ant. Aug. lib. 4. em. cap. & 8.

a ¶ Commẽdo. § id eſt præcipuẽ pro eius rogo: ſic §. mãda. l. ſi uero non remunerandi §. cũm quidam. Accurſius.

b ¶ Quorum. § ſcilicet alimentorum.

c ¶ Viri boni. § cui viro bono conueniet, dari plus à teſtatore dilectis cõſedat: ut ſ. l. penul. in prin. Item not. nõ derogari generi pro ſpecie nominatim: ſic §. de ſupelle. leg. l. legata. in prin. Sed contra, §. de fundo inſtruct. l. cũm de lanionis §. cui fundum. & §. quidam. Sed plenè die, vt no. §. l. quęſitũ. §. penul. Acc.

Generi per ſpeciem nõ derogatur.

ADDITIO. Dic ſecundum Bart. q̃ præeſsit genus cum ſigno vniuerſali, ſcilicet, omnis: ibi ſec. Vel dic, quod lex contraria loquitur, quando genus, & ſpecies cadunt inter res: hic verò, quãdo cadunt inter perſonas, quibus relinquit. Vel aliter dic, q̃ hic poſt relictum generis, ſequit dinumeratio plurium indiuiduorũ: ibi ſpecierum.

d ¶ Cibaria. § ergo & potus, vt ſ. titu. j. l. & ſi non ſint. §. ſi cui eſcarium. & l. fin. & ſ. de verb ſigni. l. verbo victus. & l. ſeq. & l. quos nos §. verbum viuere. ſed aliud in verbo diariis: vt ſ. eo. l. diariis. Itẽ facit §. famil. ercit. l. ex parte. §. ii. Sed cõtra, §. de tranſact. l. cum hi. §. qui tranſigit. Sol. vt ibi. ADDITIO Dic, quod ibi tractatur de materia odioſa: hic vero de materia fauorabili, ſecundum Barto. & Butri.

e ¶ Vtum ex hęredibus. § non huius præſtationis miniſtrum ſolummodo electum, ſed quo magis etiam ipſi cõſuleret teſtator, ab eo inuitatum ad hoc pręlegatum.

f ¶ Percipientem.] ut legatarium, non ut miniſtrum.

g ¶ Nec utilis dabitur. § onere enim finito, quaſi præceptionis cauſa ceſſante in poſterum, & ipſum pręlegatum ad cõmunionem reuocandam allegabatur, ſed perperam R.

h ¶ Mandatur. § ſ cohęredibus, uel teſtatore, quia tunc, ut miniſter cõſtitutus, nullumque lucrum habiturus, cauebit pro parte decedentium libertorum cohęredibus reſtituere, ut §. eo. l. ſolent. §. j. de lega. ii. l. ſi Titio.

i ¶ Nam ea res. § id eſt, mandatum. Accur.

k ¶ Iniungit. § electio. à damno, lucroq; uacuã, ſicut & alias in mãdatis regulariter eſt traditum. ut §. man. l. ex mandato.

l ¶ Præbendorum. § non diſtribuendorum dunta xat. Accur.

m ¶ Neceſsitas. § vt legatario, non vt miniſtro impoſita. Accur.

n ¶ Pulſantibus. § dic, duobus modis. Primo pulſantibus, ſcilicet, alimẽtarijs, quaſi dicat neceſsitas impoſita electo, vt ſoluat alimẽta, aſtringit non tãtum patrimonium electi, ſcilicet, vt ſoluat, ſed etiam verecũdia. Nam & damnum, ſcilicet, vt ſoluat, & verecũdiam habebit, ſi non ſoluat. Meritò ergo apud eum remaneat lucrum. Secundo dic, pulſantibus, ſcilicet, cohęredibus, qui poſt mortem alimentariorum volunt repetere pręlegatũ, quaſi dicat, neceſsitas: quã patitur electus, adſtringit quaſi frænum, id eſt obiicit etiam verecundiã, nõ ſolum exceptionẽ circa actus iudicis. Planius ſecundum hoc diximus, verecũdia adſtringit pulſantes cohęredes, id eſt repellit. Et ſic caſus p̃ caſu ponitur. Sic ergo de fideicommiſſarius poteſt nonare, q̃ nullum lucrum debet habere, & facit ad præcipicta. §. de leg. j. l. quidam §. ſi ſeruus filij. §. ſi idẽ, & §. fam. ercit. l. ex parte. §. ii. & §. de vſufr. l. dominus. §. ſi. & §. de leg. ii. l. pater. §. Toſculanus. & §. de lega. ii. ſi quis quos. & ſ. de cõditio. & demonſ. l. ſi quis eum. Sed contra, §. famil. ercit. l. ii filia. §. Papinianus Solu. ibi Item cõtra, ſ. de adi. leg. l. filio. §. matri. ſed plenè die, ut not. §. de lega. ii. l. ſi Titio. ADDITIO Die ſecundum Bar. quod in §. matri deficit onus iniunctum legatario ex uoluntate defuncti: hic uero deficit caſus, ſcilicet, libertorum morte.

Caſum ponit.

Alio hęrede. § CASVS. Seia dum uiueret, præſtabat Sticho liberto, alumnoque ſuo annuos xx. aureos, & frumentum, & uinum meſtruum, quæ cum decederet, condidit teſtamẽtum, & inſtituit ſibi hęredem Titium: & legauit libertis ſuis ea, quæ uiua eis præſtabat: quod legatum ualere certũ eſt. Poſtea petiit à Caio Seio, tãquam à commiſſario, ut Sticho, & Pamphilo, alumnis ſuis teſtatricis daret xx. aureos, id eſt x. cuilibet eorum: quos xx. uoluit eſſe apud eundem Caium Seium, & nutriri dictos legatarios ab eodẽ Caio Seio ex fœnore eorum xx. aureorum. Item voluit, quod is Caius Seius reſtitueret Numerio reliquum dictorum xx. aureorũ, quod ſupereſſet ab alimentis libertorum prædicto autem C. Seio nihil reliquit: & deceſsit teſtatrix. Nunc quęritur, an ualeat legatum alimẽtorum relictorum libertis à dicto Caio Seio cõmiſſario, & legatum ſuperfluum relictum Numerio? Et uidetur, q̃ non: quia, ut dictũ eſt, nihil reliquit teſtatrix C. Seio. Reſpondetur tamẽ hic, q̃ C. Seius cõmiſſarius rectè poteſt petere à Titio hęrede illos xx. aureos relictos alimis, Intra Falcidiã tamẽ. nam Titius hęres bene poteſt ex eis detrahere Falcidiam, ſi tã hęreditate dictæ teſtatricis habet locũ Falcidia. Poteſt petere, dico, dictos xx. aureos, ut eos ſeruet, cauſa dandi alimẽta libertis ex fœnore: & ut reliquum reſtituat Numerio prædicto. Non tamen poteſt petere ab hęrede ſuperfluum à dodrante dictorum xx. aureorum id eſt, quartam, quam detrahit hęres nomine Falcidiæ. Nam quamuis poſſit petere eo modo, quem dixi, tamẽ nõ poteſt diſtrahere de bonis hęreditariis pro habendis dictis xx. aureis, cum ipſe non ſit hęres, imo Titius, ut dictum eſt, Item ſic hic alia quæſtio, utrum Stichus prædictus liberius, alumnuſque teſtatricis, qui quidem xx. aureos annuos pluribus annis ab ea teſtatrice accepit, & etiã meſtruum frumẽtum, atq; uinum, poſsit petere fideicom. cibariorum, & ueſtiarium inter eos alios libertos teſtatricis, quib' ipſa teſtatrix patrona reliquit cibaria, & ueſtiaria, quæ uiua eis præſtabat? Et reſp. quod bene poteſt petere. Vel aliter, ut in glo. Viuianus.

Infortiatum. N ij ctum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum videatur, quod ab eo dari præceperat testatrix, inutile fore dicebatur: quod non esset uerum hac l. dicitur, secundum R. Alij dicunt et Caium institutum hoc modo, alio scripto hærede: & isto Caio similiter, subaudiunt. Et secundum ut tamque positionem accipiũtur hæc uerba testatricis, quæ sequuntur, perinde ac si dixisset, Volo, Cai Sei, vt de hæreditate mea denos aureos accipias de quorum usuris illis alimentis meis alimẽtãdes, ut §. de lega. j. l. si seruus. § qui margaritam. Accur.

a ¶ Respondi. § quia Caius, & alius hæres, id est cohæres, fuerunt liberti.

b ¶ Non posit. § Quid si hoc ipsum esset permissum? R. si. tũc posset, arg. C. de episc. & cleri. l. si quis ad declinandam. Et quod dicit nõ posse, in aliquo, qũ nõ est hæres Caius: uel non potest, in totũ quando cum alio est hæres Caius. Accur.

c ¶ Pecuniam. § f. de nos aureos.

d ¶ Intra Falcidiã. § i. citra.

e ¶ Petitorum. § qa ad fauorabile causam, vt C. de episc. & cleri. l. nulli. §. j. aliàs secus, vt J. ad Trebel Lucius. §. Mæuia. & no §. de leg. iii. si Titio. & not. unũ pro fideicommissariis, quia petunt: & aliud contra eos, quia non possunt distrahere de bonis defuncti.

f ¶ De superfluo. § i. ultra dodrantem.

g ¶ Probari. § i probabiliter dici.

h ¶ Acceptauit. § id est, pluribus annis accepit: & facit suprà, de leg. iii. l. post emancipationem. § fina.

Cvm unus. § CASVS. Titius sibi instituit hæredes Seiũ, & Caium, & Sempronium: & prælegauit prædicto Seio centũ, & iussit ei, q̃ ex sorte dictorum centum præstaret alimenta quibusdam libertis suis, f. testatoris: & postea decessit. Postea decessit etiã Seius relicto uno hærede. Nunquid hæres hic Seii debet admitti ad petitionem dictorum centum Seio prælegatorum, & per consequens, ad præstanda alimenta libertis? Et dicitur, q̃ sic. Sed quid, si dictus Seius habuit plures hæredes? Nunquid omnes hæredes admittuntur ad petitionem dictorum centum, & per consequens, ad præstanda alimenta dictis libertis? Et certè prima facie uidetur ad hoc refragari uolũtas defuncti. Per unum enim hæredem uoluit defunctus alimenta p̃stari, nunc autem non apparet, per quem potius sint præstanda. sed certè aliud non oportet probari. l. quãm ut hæredes hæredis electi p̃stent alimenta, quamuis sint plures. Quid enim, si cæteros hæredes suos emitauit testator tanquam infideles, & maluit sequi, quantum ad præstanda alimenta libertis domum dicti Sei, tanquam quietam, & uerecundam, & idoneam? Certè hoc casu hæredes omnes Seii admittuntur ad hoc. In dubio autem præsumo semper testatorem elegisse domum i. familiam Seii hæredis: & ita non est mirum, si ad prędicta admittũtur omnes hæredes Seii hæredis electi.

¶ Verbis fideicommissi § Titius instituit sibi hęredem Seium, & rogauit eum purè, ut manumitteret Stichum seruum suum testatoris, & eidem Sticho annua, vel menstrua alimenta reliquit, & postea decessit idẽ testator. Hæres autẽ non fuit in morã communi, quia non fuit interpellatus: ut §. de usur. l. mora. sed intercessit mora in rem: ut J. de fideicom lib. l. cũ uerò. §. apparet. Idem hęres post triennũ, pone, manumisit eundem Stichum: certè habebit Sticius ab hęrede alimenta præterita, quamuis tunc esset seruus. Nam oportet explorari morã hæredis, cùm quæritur de usuris fideicõ. non autem tunc oportet explorari, cùm quæritur de ipsis fideicõ. ut fuit in nostro casu. Siue enim hæres sit in mora, siue non, semper tenetur soluere fideicom.

¶ Alimentis. § Titius instituit sibi hæredẽ filium suum Seium: & filiã suam Sempronian exhæredauit: & iussit eidem filio, q̃ daret exhæredatæ filiæ centum in dotem, cum ipsa nubere uellet. Item ab eodem filio reliquit filiæ alimenta præstanda arbitrio boni uiri. Nunc quæritur, qualiter filius debeat eam exhibere, siue alere? Et respon. q̃ debet cã alere pro modo legatæ dotis, & pro incrementis ætatis ipsius filiæ. Nam quantò plus crescit puella, tantò plus in eam impendendũ est: non autem debet ab eo pro uiribus hęreditatis. Viuia.

i ¶ De cuius sorte. § i de ipsa sorte: uel dic. de usuris sortis. Accur.

k ¶ Ad præceptionem. § & per consequens ad onus: ut subicit Ac.

l ¶ Refragari. § fuidetur, eò q̃ per unum hæredem alimenta præstari uoluit testator: nunc non apparet, per quem potius sint præstanda, cùm ille sit mortuus, per quem testator uoluit fieri.

m ¶ Non oportere. § quàm ut hæredes hæredis præstent, quanquã sint plures: ad quod J. eo. l. alimenta. in princ. & §. eo. l. ij. in fi.

n ¶ Euitauit. § ut infideles.

o ¶ Domum. § i. familiam, & sic non personam tantum certam. R. quod in dubio hic præsumitur. Nam quidam præsumuntur boni, quia de bono genere sunt econtra, quidã mali, quia de genere ere probato: ut suprà, de ædil. ædict. l. q̃ si nolit. §. qui mancipia.

p ¶ Hæredis. § Scelcti in præstatione alimentorum Accur.

q ¶ Verbis fideicommissis. § Testator rogauit purè hæredem manumittere Stichum, & ei Sticho annua, uel menstrua alimenta reliquit. Hæres non fuit in mora cõmuni, quia non fuit interpellatus: ut §. de usur. l. mora. sed in rem fit mora: ut J. de fideicommiss. liber. l. cũ uerò. §. apparet. Si hæres post triennium manumisit, habebit Stichus alimenta prætaxata, quamuis tunc erat seruus: sic J. eo. l. seruos. & J. l. proxi. & §. famil. ercis. l. ex parte. §. j. Accur.

r ¶ Cum de usuris. § ad hoc §. de leg. iii. l. si quis seruo. & C. de usur. l. j. & §. de leg. iii. l. is qui. & C. ad Sylla. l. fi.

s ¶ Relictis. § ex centum, puta, quæ dari uoluit, cum nuberet, Ro. uel secundùm Hug. dic, simpliciter relicta alimenta arbitrio boni uiri. Sed tunc quare dicit, pro modo legatæ dotis? Resp. ex coniectura uoluntatis: quia taliter uidetur dilexisse in alimentis sicut in dote, arg. C. de impub. & aliis substi. l. i. Item, quod subiicit, quam solam &c. subaudi præter alimenta: & facit §. de hære. instit. l. qui uolebat.

t ¶ Aetatis. § No. quantò plus crescit puella, tantò plus in eam impendendum est. Accur.

I S cui annua. § CASVS. Titius reliquit annua alimenta Seio: postea Seius fuit in metallum damnatus, & existens in dicta pœna percepit alimenta ab hærede Titii, & postea fuit in integrum restitutus, & petit alimenta pro futuro tempore. Dicit hęres, nedum q̃ præstem tibi nunc alimenta, sed etiam ea, quę præstiti te existente in pœna, reddas mihi. Certè dicitur hic, q̃ hæres non habet ius. Viuia.

u ¶ Præcedentium. § imò uidetur indulta pœna non restitui bona, ut habetur. C. de sen. paf. l. in insulam, quæ est contra. Sol. hic fuit restitutus, ut J. e. t. l. i. ubi uero sola indulgentia pœnę. Vel dic, hoc speciale in alimentis. Nam & manenti in pœna relinqui possunt, ut J. de iis, quæ pro non scrip. haben. l. si in metallum. Et est ratio, quia parũ prodest indulgentia sine alimentis. cum sine his uiuere non possit: ergo sequuntur. ut arg. §. de pen. leg. i. nam quod. in princ. sic nec transigitur de eis ita facile, ut in cęteris: ut §. de transact. l. cum hi. & eo modo soluitur C. de lega. i. l. seruus. & C. de necef. ser. l. quidam. §. i. quæ dicunt non ualere relictum seruo, & hic est seruus pœnæ: ut instit. quib. mod. ius pa. potesta. sol. § serui autem. Item eodem modo soluitur J. de iure fisci. l. in metallũ. Item eodẽ modo soluitur C. de bo. proscript. l. ii. ubi dicit confiscari: uel ibi in deportato, ut ibi. not. Etiam est sic in liberto, uel patrono ubicunque restituto, ut iura patronatus sequantur, ut J. de iure patr. l. siue. & §. de in ius uocan. l. sed & si pœnam. & J. de sen. paf. l. fin. idem in iure cognationis, ut J. de sen. paf. l. fin. Item cõtra, §. eod. l. solent. §. debebit. sed dic ut ibi, & facit J. eod. l. seruos ad custodiam. Item contra, C. de re milit. l. cum allegatis. ubi indulta pęna defertori militiæ non uidentur restituta stipendia præterita: sed speciale hic in alimentis.

Lucius

LVcius Titius. § CASVS. Lucius Titius fecit testamentum, & reliquit libertis suis cibaria, & uestiaria annua certorũ nummorum, & postea ita dixit, scilicet, volo obligatos esse ob prædictã fideicommissa, fundum Titianum, & Seianum, vt ex reditu eorum alimẽta prædicta percipiant dicti liberti: & postea decessit. Postea uno ãno fuit minus perceptum ex reditu illorum fundorũ, quam necesse foret in eodem anno ad cibaria, & uestiaria dictorũ libertorũ. Nunc quæritur, an hæredes supplere debeãt: uel si alio anno sequẽti poststerilem ãnum excesserit fructus quãtitatem cibariorũ, & uestiariorum: an supplẽdum sit ex fructibus anni fertilis, quod superiori anno sterili minus perceperunt liberti? Et ut uelo, apud Dua. Eu si quãto.

a ¶ Obligatos. § hoc enim facere potest: vt §. de pig. acti. l. non est Accur.

b ¶ Ex reditu. § hic modus pro conditione videbatur: vt habetur C. de his quæ sub modo. l. j. Sed cõtra, ut hic subiicit. Magis ẽm pro securitate alimentarii uidetur hæc uerba posuisse testator, quam ut cõditionem faciat. Sic & alias ꝓspiciendo cõ modo rei familiaris: ut §. de lega. j. l. quidã. Sed quid si testator nõ dixit de hypotheca aliquid sed solũmodo ex his fundis præstari? R. si. esse obligata. arg. §. eod. l. ii. in fin. & §. de usufr. l. hactenus. Alias contra, ut nõ sint obligata, & tunc expectari sequentẽ annũ, ut J. de uerb. obli. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. ibi, Pro quo & illud &c. & J. qſi dies leg. ced. l. Firmio. & §. de annu. leg. l. legatum. §. uini. Item pro utraque opinione §. de transact. l. cum hi. §. si uini. & §. si pluribus. & §. idem & si ager. sed prima opinio uerior est, secundum Azo. ut & not. §. de ann. leg. l. Caius. & dicta l. cum hi. & facit §. de contrahen. empt. l. fi. in fi. erant ergo obligata, & integra debentur, ac si expressisset, alimentorum fauore. Accur.

c ¶ Integra deberi. § contra, §. de tri. uino, & uleo lega. l. certus. ubi non plus, quàm natum. sed hic fauore alimentorum. Item aliud est dicere, ut inde percipiant: aliud, quod ibi natum erit. Accur.

CAio Seio. § CASVS. Titius testator legauit Caio Seio trecentos aureos, ut ex usuris eius summæ libertis ipsius testatoris cibaria, & uestiaria certa præstaret. Postea fecit codicillos, & in eis uetuit dari Caio Seio dictam summam: sed uoluit eam dari Publio Mæuio. Nec nominatim alimẽta repetit in persona Publii Mæuii, & postea decessit dictus testator. Hæredes eius soluerunt dicto P. Mæuio illos trecentos aureos. Nunc quæritur, an P. Mæuius debeat diuitis libertis fideicom. cibariorum, uestiariorum? Et dicitur quod sic, nisi testator iniunxit aliquod onus ei P. Mæuio. ¶ Imperator. § Basilia Sextilia instituit sibi hæredem Claudium Iustum, & legauit liberis suis testatricis alimenta, donec cum Claudio iusto morati essent: & postea decessit. Liberti autem steterunt cum Claudio iusto, donec ipse uixit. Mortuo autem eo petunt liberti ab hæredibus alimenta. Hæredes dicunt, se non teneri: quia liberti nõ stant cum Claudio Iusto: quia est mortuus. Iuerunt igitur liberti ad Imperatorem Antoninum, & consuluerunt eum super hoc qui respondit: quod perpetuo, id est donec uiuent, liberti debent habere alimẽta, & interpretatur idem Imperator talem fuisse uoluntatem testatricis. Sed pone, quod dicta testatrix ita loquuta fuit dicto Claudio Iusto hæredi suo, Volo, quòd des libertatem talibus meis seruis: & cum erũt liberti, alimenta: & uolo, ut semper tecum sint. Postea hæres eos manumisit, qui diu cum eo steterunt, & postea discesserunt ab eo: quia ipse hæres nimis eos in seruitute grauabat. Nunquid nihilominus hæres debet eis præstare alimenta? Et respon. quod sic: nec enim isto, uel superiori casu, uidetur stare per libertos, quo minus cum hærede morentur. Viuia.

d ¶ Trãsferebatur. § sic ergo fit translatio cum suo onere, ut & habetur C. de cadu. tollen. Lunica. §. pro secundo. & §. his. ieaque. & §. de leg. j. licet. & §. de usufr. leg. l. si ab eo. Et arg. §. de condi. instit. l. quæ sub conditione. & facit J. de adimen. leg. l. sicut. & l. seq. & l. nihil prohibet. Sed arg. cõtra, J. de adime. lega. l. si tibi certum.

ADDITIO. Dic, secundum Bar. q̃ ibi legatum fuit translatum in eundẽ: hic in alium.

e ¶ Rescripsit. § ea, quæ sequuntur.

f ¶ Perpetuo. § nisi gratia eius, cũ quo morari debeant, hoc fuerit scriptum, ut J. de condit. & demonstr. l. illis libertis. in fin. & dic cõtra, ut not. C. de leg. l. j. Accur.

g ¶ Consultus. § mutat quæstionem super idem thema.

h ¶ Grauiorẽ. § quia nimis grauabat hæres eos in seruitiis. Acc.

i ¶ Negauit. § hęres.

K ¶ Seruitutis. § id est nisi seruiant.

l ¶ Deberi. § nec enim isto, uel superiori casu, uidetur stare per libertos: sed quod §. de condi. instit. l. quæ sub conditione. §. penult. & de leg. iii. qui concubinam. §. uxori. & de reg. iur. l. iure ciuili. & §. de ann. leg. l. Seius. in princip. & l. Mæuia. in prin. & l. ãdus in prin. & J. de conditio. & demonst. l. viii. & §. de leg. iii. l. Titia. § si ea. libertis. §. fin.

libro 14. Respõsor.

Non est, uelo, apud Dua.

Eu si quãto.

lib. 9. Responso.

lib. 4 Responsor.

† In P. F. de liberatur.

† Dua. Sextiæ.

† In P. E. non est uobis.

† Al. Vlpian. lib. 2. fideicõmissorum.

MEla ait. § CASVS. Titius legauit alimenta puero, uel puellæ: quæritur, usque ad quod tempus debeantur eis alimenta? & dixit Mela deberi usque ad pubertatem: & malè. Nam debẽtur donec testator uoluit deberi: si autem non apparet uoluntas eius, debentur per totum tempus uitæ alimentari. Si autem usque ad pubertatem reliquit eis testator alimenta, alentur pueri usque ad xviii. annos: puellæ autem usque ad xiiii. & hoc pietatis intuitu, & alimentorum fauore. Nam & alibi generaliter aliter definitur pubertas, scilicet in masculo usque ad xiiii. annos: & in fœmina usque ad xii. Sed quid, si legauit testator dicto puero, uel puellæ alimenta, quæ eis uiuus præstabat? Certè ea demum alimenta præstabuntur eis, quæ mortis tẽpore, erat eis testator solitus præstare: siue minus præstabat tempore mortis, quam alio tempore, siue plus. ¶ Quidam liberti. § Titius, qui erat de Africa, uel Aegypto, in quibus terris uenditur aqua. instituit sibi hæredem Seium: & libertis suis reliquit alimenta, & aquam necessariam: & decessit. Nunc queritur, utrum fideicom. aquæ ualeat, uel non? Et certè, quia emolumentum continet in se illud aquæ fideicom. eo quod est relictum in terra, ubi uenditur aqua: respon. ualere: & hoc, siue testator habebat cisternam, siue non. At quando non habebat cisternam, cõtinetur in fideicommis. quanti liberti essent aquam comparaturi, si non esset eis legata. Dicerẽt aliquis, quomodo ualet fideicom. aquæ, cum testator habebat cisternam in fundo suo, pone? Certè non uidetur ualuisse: quia uidetur relicta seruitus prædialis in fundo, in quo erat cisterna eius, qui non habebat prædium ibi inxta: posito, quod fideicommissarius non habebat ibi prædium: quo quidem casu non ualet. ut supra, cõmunia prædi. l. j.

Infortiatum N ij in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in fi. Sed certè respō. nō est inutile propter hoc fideicom. aquæ: quia relinquitur personæ fideicommissario: & ita nō est prædialis seruitus, nec etiam personalis hoc casu, cùm relinquitur propter personā fidei commissarij, & nō propter prædium fideicommissum, seq; est quoddā aut ēm ¶ ceres eam esse prædiū seruitutem, non ualeret: cùm nō habēti uicinum prędium non posset legari. Et meritò nō ualeret nūc, quia quamuis seruitus haulius aquæ est seruitus personę, id est prædialis, quæ cum persona finitur, cùm hoc dictū est, ut ad hæredem non transeat, sicut & seruitus pecoris ad aquam appulsus: tamen ei, qui uicinum nō habet prędium, inutiliter relinquitur, si ut seruitus realis, uel personalis ei relinquitur. Nam neutra est, ut dixi. Idē dico in seruitute gestādi, id est portandi aliquid in fundū testatoris, & in seruitute pręmendi uuas in agro testatoris & in seruitute utendi area testatoris ad exprimenda frumenta, & cætera legumina. nam si prędiales seruitutes legentur ei, qui nō habet ibi iuxta prędiū, nō ualent, cum non sint eo casu prędiales seruitutes, nec etiā personales, imò quoddam ius debitum fideicōmissario actione ex testamento. Viuia.

¶ Et sic usque ad finē quia finis spectatur. & de hoc an init um an finis spectetur, uide bonā glos. in c. dudū. super uersi. repore. de tlest.

¶ Debentur.

a ¶ Ad puberratē. ⁊ si sensit de duodecim, & quatuordecim annis, pessimè dixit: si sensit de xviij. ann. malè dixit: quia usque ad mortem: ut statim corrigit Accur.

b ¶ Vitæ suæ. ⁊ nam cum uita finitur: ut supra, de transac. l. cùm hi. §. constat. & infra, as leg. falcid. l. hæreditatum. & sic largè fit interpretatio. ut infra, de regu. iur. l. in testamentis.

c ¶ Dudum.] id est ante hanc l. nam per hanc l. usque ad mortem.

d ¶ Constitutisse ⁊ prædicto casu, qñ usq; ad pubertatē fuit rel. ctū.

e ¶ Non sic ⁊ ad xviij. annos: sed ad xij. uel xiiij. ut insti. qui, mo. tu. fi. §. ii. & iii. hic ergo est speciale. fauore alimētorū: sic & alias supra, de adoptio. l. arrogato. §. non tantum. quādoque pro xvii. ut §. de postulan. l. j. §. puertitiam. Accur.

f ¶ In sola. ⁊ & alio casu, ut modo no. & facit ʒ. de uerb. sign. l. pueri.

g ¶ Nouissima. ⁊ sic habetur C. ne de sta. defun. si mater. & not tempus mortis inspici, sic §. de fond. instru. & instru. leg. l. si mancipia. in princ. sed uidetur tempus testamēti, ut ʒ. de lib. leg. Aurelius. §. testamento. & l. fina. §. fin. & ʒ. titu. j. si ita. & l. medico. & §. de leg. iii. uxori. in prin & §. j. & l. uxorem. §. testamento. Solu. secundum R. in alimentis, prout minuit, uel auget præstationem: sic & noluntatem alterare uidetur. Sed cum debitori liberationē legat. & de nouo aliud debere incipit, separatū est quod additur: & sic est in similibus. Vel dic, q; in qualibet earum apparet ratio: quia tēpus testamenti inspicitur. Item contra supra, de lega. iii. l. nomen. §. filio. Sol. ut ibi. Item facit cōtra, §. de an. leg. l. Seio. §. j. & §. fin. & §. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. in legatis. & ʒ. de re iudi. l. in iudicati. & de adi. leg. l. trāslatio. & l. seq. & ʒ. de secun. tabu. l. j. §. non tamen.

h ¶ Per fideicommissum. ⁊ scilicet aquæ.

i ¶ Res. ⁊ id est hæc quæstio.

K ¶ Agi. ⁊ id est tractari. Accur.

l ¶ Cisternas. ⁊ posset saltem personalis seruitus esse, secūdum Ro.

m ¶ Prædii. ⁊ id est prædiali. Accursius.

n ¶ Non possessori. ⁊ i domino, ut §. eommu. prædi. l. j.

o ¶ Relicta. ⁊ Hic accipe, quod est in fi. Hoc enim &c. si autem diceres, & prædii seruitutem, non ualeret. cùm non habenti uicinum prædium non possit legari: & meritò, nam &c.

p ¶ Personæ tamen. ⁊ scilicet aliquādo: ut cum relinquitur habēti prædiū. Sed hoc acto, ut ad hæredē nō transeat quo casu est seruitus personalis, secūdū R. ut hic. qd Ioan. non placet: imò realis, sed hæres legatarii exceptione repellitur: quod patet: quia uendicatur scilicet per cōfessoriā: ut §. de ser. rusti. præ. l. pecoris. & l. seq. & hic expone seruitutem personæ. i. prędialem, quę finitur cū persona, quā do hoc actū est. ut dixi. Et sic nō est contra. l. il lam pecoris. Itē quod dicit, ius hauriendi esse personale, imò reale, ut §. de ser. rusti. pręd. l. si mihi. §. fina sed dic, ut modò not. qñ, scilicet, ita fuit dictum: ac cùm non habenti prædium relinquitur, nō est realis, ut subiicit, sed personalis, si hoc uelit relinquēs, uel cōstituens, secundum Ro. ut §. de ser. rusti. prædi. l. Lucius. & secundum hoc per confessoriā peteretur: sed Io. dicit, nec personalē esse, ut §. de ser. l. ut pomū. sed quoddam ius, quod actioni personali ex testamento, uel pacto debetur: sicut, si decem mihi stipuler, ut no. d. l pecoris. & facit §. de usu & habit. l. usus aquæ. & §. eo. l. j.

q ¶ Inutiliter. ⁊ ut sit seruitus realis sed personalis, secūdum R. tu dic, ut sit seruitus realis, uel personalis. nam neutrum est, ut §. dixi.

r ¶ Erunt. ⁊ scilicet seruitutes, uel iura scilicet ut sint personales seruitutes, secundum R. uel ut non sint reales, uel personales, sed quoddam ius, ut d. l. ut pomum.

A Filio hærede. ⁊ C A S V S. institutit sibi Titius suum filium Caium hæredē: & postea fecit codicillos, in quib^s reliquit Seiæ decē, & alumno suo quadraginta his uerbis, Mæuio infanti alumno meo quadraginta dari uolo: & pete à te Seia, ut suscipias illa xl. apud te, ut præstes ei Mæuio alumno usuras quincunces usq; in annum xx. ætatis eius, ut eūdem Mæuium suscipias, & tuearis: & postea decessit Titius testator. Postea Seia recepit pro suo legato decē à filio testatoris hærede. Nunc idem hæres uult dare ei xl. ut faciat ea, quæ iussit testator: quæ ipsa noluit recipere. Vnde quæritur, an compellenda sit agnoscere onera alimētorum Mæuii ex die mortis testatoris? & dicitur quòd sic: & etiam hæres eiusdem Seiæ. ¶ testator. ⁊ Caius instituit sibi hæredes Titium & Seium, & legauit concubinæ suæ octo rustica mancipia, quibus iussit præstari cibaria in hæc uerba, Eisque mancipiis, quæ §. legaui cōcubinæ meæ. uolo præstari nomine cibarii ab hæredib^s meis ea quæ à me uiuo accipiebāt: Postea decessit Caius testator. Nunc quæritur, cum uiuo testatore semper mancipia rustica tempore messium, & arearum delegata fuerint ad areas, ut faciunt rustici Boñ. & ex eo tempore cibaria ex ratione domini sui nūquam acceperint, excepto custode prædiorū: an hæredes quoque eius temporis. i. messium: & arearum debeant præstare cibaria cōcubinæ prędictis mācipiis rusticis? Respon. q; iudex debet hoc æstimare tenedo distinctionē clauiii, quæ sequitur: nam si testator legauit huiusmodi mācipia cūcubinæ, ut stēt eo modo apud cōcubinā, quo fuerūt apud testatorē, nō debebūtur cibaria eius tēporis, de quo quæsitū est. Si autem transferebātur à testatore ab his ministeriis rusticis uelut in ministerium

vsque ad puberratē^a deberi. Sed hoc verum non est: tandiu enim debebunt, donec testator voluit: aut si non appareat, quid sentiat, per totum tempus^b vitæ suæ debebūtur. Certè si vsque ad puberratē alimēta relinquantur, si quis exemplum alimētorum, quæ dudum^c pueris, & puellis ¶ dabantur, velit sequi, sciat Adrianum constituisse^d, vt pueri vsque ad decimumoctauum, puellæ vsque ad xiiij. annum alantur & hāc formam ab Adriano datam observādam esse Imperator noster rescripsit. Sed & si generaliter pubertas nō sic^e definiatur, tamē pietatis intuitu in sola ¶ specie alimēto rum hoc tempus ætatis esse observandum, non est in ciuile. Sed si alimēta, ¶ quæ viuus præstabat, reliquerit, ea demum præstabūtur, quæ mortis tempore præstare solitus erat. quare, si fortè variè præstiterit, eius tātùm temporis præstatio spectabitur, quod proximum eius morti fuit. Quid ergo, si cùm testaretur, minus præstabat. plus mortis tempore, vel cōtrà? Ad hoc erit dicendū, eam præstationem sequēdam, quæ noui ssima^g fuit.

¶ Intell. huius §. uid. apud. Cangnol. in l. di em functo. nu. 4 de officio assessor.

¶ *Qui relinquit aquam, uidetur relinquere pretium aquæ: & tale legatum non continet seruitutem, sed debitū personæ. Bartolus.*

¶ Quidam libertis suis, vt alimēta, ita aquam quoq; per fideicommissum^h reliquerat. Consulebatur de fideicommisso, cùm in ea regione, Aphricæ fortè, vel Aegypti, res ¶ agi^k proponebatur

¶ Quantū.

¶ qualiter hic tex. alitur fit legendus & intel ligēd^ quā uulgo intel ligatur. uid Io. Longo. ual. in l. Imperium. nu. 237 de iur. om. iud.

¶ ats æque personę relinquitur.

a ¶ Debere. ⁊ sic §. e. l. cum unus. in princ.

b ¶ Delegata. ⁊ quia testator accōmodabat aliquibus, qui interim eos alebant, uel ibant in aream, ut uadunt rustici huius ciuitatis ad medicinam: & fic non alebantur ex bursa domini. Accur.

d ¶ Claudius. ⁊ scilicet dixit idē adiciendo, & distinguendo, ut subiicit.

e ¶ Ab his ⁊ i. ab hac concubina: & ita de singulari transit ad pluralē numerū. Vel dic, ab his ministris, scilicet rusticis, & ab ipso testatore. nā tunc hæc uariatio nō nocet, quò minus debeantur: uerū ut urbana familia alatur inspecto tempore mortis. ut §. e. l. Mela. §. sed & si alimēta. Acf.

¶ Ab omnibus. ⁊ f. hæres poterit conueniri: quoniam omnib. quantum quibusdā dabat, legare uidetur. sic fortè uariatum, & alibi collectiunm nomen poneur, sicut hoc nomē libertis, vt §. de tri. leg. l. cum vinum. & l. fin. in princ. sic ergo hic ista verba, quæ viua præstabam, non restringunt præcedentia: sic supra, eodem d. verba. & supra, titu. j. l. legata. in princ. & supra, de fun. instru. l. quæsitum. §. penul. & §. de leg. iii. l. ea tamen. & l. cum quis decedens. in fi. Sed argu. §. de leg. l. nam quod. in fine. & supra, de lega. iij. l. quæsitum. §. j. & l. hæres. §. vxori. & supra, titu. j. l. cum quidam. & supra, de lega. j. l. non solùm. § fina. & facit ʒ. eodem titu. l. testamento.

ADDITIO. Dic secundum Bart. quòd relatiuum restringit antecedes, ad quod refertur, non alia. & sic non obst. contra.

A Limenta. ⁊ C A S V S. Titius fecit testamentum, & instituit sibi hæredes Moderatum, & Seium, & Sempronium: & reliquit alimēta libertis suis nominatim à Moderato: & post obitum Titii decessit Moderatus. Nunc quæritur, an hæredes Moderati teneantur ad præstanda alimenta libertis? & dicitur quòd sic.

¶ Libertis libertabusq;. ⁊ Quædam mulier Cōmoda nomine, quæ erat Boñ. fecit testamētum, & in eo iussit dari libertis, & libertabus, quos, & quas manumiserat inter viuos, & etiam libertis, & libertabus, quos, & quas manumiserat in testamento, vel codicillis, alimenta, quæ viua eis præstabat. Item dari iussit certos fundos, & postea de

nisteriū urbanū, ut puta, ut facerent aliquid in ciuitate pro ipso testatore: bene debebuntur cibaria concubinæ pro eis. ¶ Titia decedes. ⁊ Titia habens x. libertos, tribus ex eis cibaria, & uestiaria præstabat: & quod in hoc expēdebat scribebat in rationib. suis. Postea decedēs fecit testamētū, in quo ita cauit, Omnib. libertis, libertabusq; meis cibaria, & uestiaria, quæ uiua præstabam, dari, præstariq; uolo: & decessit. Nūc quæritur, an hæres eius Titiæ debeat præstare cibaria, & uestiaria omnibus x. libertis, an uerò prædictis tribus tātùm: Et re pon. q; omnibus debet præstare. Illa enim uerba, quæ uiua præstabam &c. nō restringunt præcedentia. Viuia.

¶ *Relatiuū, quis, uel, qui, limitat suum antecedens non solum in quātitate, sed etiam in tempore. Bartolus.*

¶ Testator concubinæ mancipia rustica numero viij. legauit, & his cibaria præstari iussit, in hæc uerba: Eisque mancipiis, quæ supra legaui, cibarij nomine ab hæredibus meis præstari uolo, quæ me uiuo accipiebant. Quæsitum est, cū uiuo testatore semper mancipia rustica tempore messium, & arearum delegata^c fuerint, & ex eo tempore cibaria ex ratione domini sui nunquàm acceperint, excepto custode prædiorū, an hæres eius quoque temporis, id est messis, & arearum, cibaria concubinæ pro mancipiis rusticis præstare deberet? Respondi eum, cuius notio est, æstimaturum. Claudius^d, meritò. Nam si eodem modo, quo apud testatorem fuerunt, apud cōcubinam futura legauit, nō debebuntur eius temporis, de quo quæsitum est, cibaria. Verùm si uelut in ministerium urbanum ab his^e transferantur, debebuntur.

¶ *Relatiuum, quis, uel, qui, limitat suum antecedens, ad quod refertur, nō alia. hoc dicit. Bartolus.*

¶ Titia decedens testamento ita cauit, Omnibus libertis libertabusque meis cibaria, & uestiaria, quæ uiua præstabam, dari præstarique uolo. Quæsitum est, cùm tribus solùm eo tempore, quo ea uixit, sicut rationibus cōtinebatur, cibaria, & uestiaria præstiterit, an hæres eius à cæteris quoque libertis conueniri posit? an uerò tribus tantùm sit obnoxius, qui rationib. ipsius cibaria, & uestiaria accepisse reperiuntur? Respondi, ab omnibus^f.

¶ *Legata relicta ab hærede, debentur ab hærede hæredis. Item appellatione libertorum hæredis, libertus liberti continetur, quem testator tractabat ut suum Bar.*

¶ Idem. lib. xviij. digest.

LEX XVI

A Limenta, & uestiaria libertis suis dedit. Quæsitū est, an qa nominatim à moderato^g, uno ex hæredib^s dari iussit testator, solus Moderatus debeat, non etiam post mortem Moderati hæredes eius? Respondi, etiam hæredes teneri^h. Libertis libertabusque, item quos, qualq; testamēto, codicillisue manumiserat, alimenta commoda^i, quæ uiua præstābat, dari iusserat: item omnibus libertis libertabusque fundos^k. Quæsitum est an ad ea legata admitteretur liberti paterni libertus, cui scribere solebat ita ¶ Ραφίνῳ ἀπελευθέρῳ τοῦ συγγένεστι, id est, Rufino liberto meo salutem. Epistola etiam emissa ad ordinem ciuitatis, unde oriunda erat, petierat, uti publicè, quòd medic^m esset, salaria ei præstarentur: manifestādo literis suis eum suum esse libertum. Respondi eum, cuius notio est, æstimaturum: ut si quidem uiuo^n ea^o ei præstabat, nihilominus ad fideicommissum admitteretur: aliter uerò non^p.

¶ *In legato non reiterabili dispositio generalis non refertur ad ea, de quibus specialiter est prouisum. Bartolus.*

¶ Basilicæ libertæ decem dedit, quę apud Epictetum, & Callistum libertos, esse uoluit: ut cùm fuerit Basilica annorum uiginti quinque, cum usuris quincuncibus restituerentur eidem Basilicæ per eosdem libertos, ita tamē, ut in termi ex dictis usuris alereturBasilica prout ampliaret ætatem ipsa Basilica intra dictos uiginti quinque annos. Et postea dictus testator in alia parte testamenti reliquit generaliter libertis, libertabusque suis cibaria, & uestiaria, & habitationē: & postea decessit. Nūc quæritur, an etiā dictæ Basilicę deberentur cibaria: & uestiaria, & habitatio? Et respō. q; nō, nisi ipsa probet testatorē uoluisse eam habere etiam cibaria, & uestiaria, & habitationem. Et est ratio quare in dubio non debet habere: quia testator destinauerat alimentis eius Basilicæ vsuras dictorum decē, quā pecuniam ipsa liter ei prælegauerat.

¶ Qui societatē. ⁊ Titius habuit cum vxore sua societatem per quadraginta annos omnium bono. ñ et durante societate manumiserunt quosdam seruos communes: & fecerunt fātī comunes liberti viri & vxoris. Postea idem Titius dabat libertis alimenta insolidum pro parte sua, et vxoris. & postea fecit testamentum suum, & instituit sibi hæredem dictam suam vxorē, & nepotem ex filio ex æquis partib^s, & ita cauit in eodē testamento, Item volo dari libertis meis, quos viuus manumisi, ea, quæ eis præstabam: et decessit. Nunc quæritur an prædicti liberti, quos manumisit, ab vxore possint petere ex fideicommis. ea solida, quę vir præstabat eis pro se, et vxore: et dicitur quòd non, imo illud tantum quod præstabat eis pro parte sua. Viuia.

¶ Alitēr, aui.

¶ Defuncti iudicio nō in pte, sed in toto prædum est.

¶ Vide Alcia. lib. pr. ter. ij. hic.

¶ Quia si personę in ūgeretur, videretur eius esse electa industria: & hoc casu nō posset per aliū impleri: vt plenè in c. firmiter. p. Panor. extra desponsi. & fi. ca.

a ¶ Ad puberratē. ⁊ si sensit de duodecim, & quatuordecim annis, pessimè dixit: si sensit de xviij. ann. malè dixit: quia usque ad mortem: ut statim corrigit Accur.

b ¶ Vitæ suæ. ⁊ nam cum uita finitur: ut supra, de transac. l. cùm hi. §. constat. & infra, as leg. falcid. l. hæreditatum. & sic largè fit interpretatio. ut infra, de regu. iur. l. in testamentis.

c ¶ Dudum.] id est ante hanc l. nam per hanc l. usque ad mortem.

d ¶ Constitutisse ⁊ prædicto casu, qñ usq; ad pubertatē fuit rel. ctū.

e ¶ Non sic ⁊ ad xviij. annos: sed ad xij. uel xiiij. ut insti. qui, mo. tu. fi. §. ii. & iii. hic ergo est speciale. fauore alimētorū: sic & alias supra, de adoptio. l. arrogato. §. non tantum. quādoque pro xvii. ut §. de postulan. l. j. §. puertitiam. Accur.

f ¶ In sola. ⁊ & alio casu, ut modo no. & facit ʒ. de uerb. sign. l. pueri.

g ¶ Nouissima. ⁊ sic habetur C. ne de sta. defun. si mater. & not tempus mortis inspici, sic §. de fond. instru. & instru. leg. l. si mancipia. in princ. sed uidetur tempus testamēti, ut ʒ. de lib. leg. Aurelius. §. testamento. & l. fina. §. fin. & ʒ. titu. j. si ita. & l. medico. & §. de leg. iii. uxori. in prin & §. j. & l. uxorem. §. testamento. Solu. secundum R. in alimentis, prout minuit, uel auget præstationem: sic & noluntatem alterare uidetur. Sed cum debitori liberationē legat. & de nouo aliud debere incipit, separatū est quod additur: & sic est in similibus. Vel dic, q; in qualibet earum apparet ratio: quia tēpus testamenti inspicitur. Item contra supra, de lega. iii. l. nomen. §. filio. Sol. ut ibi. Item facit cōtra, §. de an. leg. l. Seio. §. j. & §. fin. & §. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. in legatis. & ʒ. de re iudi. l. in iudicati. & de adi. leg. l. trāslatio. & l. seq. & ʒ. de secun. tabu. l. j. §. non tamen.

h ¶ Per fideicommissum. ⁊ scilicet aquæ.

i ¶ Res. ⁊ id est hæc quæstio.

K ¶ Agi. ⁊ id est tractari. Accur.

l ¶ Cisternas. ⁊ posset saltem personalis seruitus esse, secūdum Ro.

m ¶ Prædii. ⁊ id est prædiali. Accursius.

n ¶ Aliter uerò non ⁊ vt & §. de lega iii. l. pater. §. j. & ʒ. de verb. signi. l. Modestinus. & facit §. eo. l. ij. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Restituerentur.ʒ dicta decem.
b ¶ Ampliaret.ʒ id est prout crescere, maiora præstentur alimẽta vsque ad dictum tempus: ad quod est ſ.eo.l.cùm vnus.§.fin.
c ¶ Capitẽ.ʒ scilicet testamenti.
d ¶ Deberentur.ʒ scilicet cibaria, & vestiaria, & habitatio.
e ¶ Claudius.ʒ scilicet dixit idem addendo rationẽ, quæ sequitur. Accur.
f ¶ Quia destinauerat.ʒ testator: & facit ſ.de leg.iii.l.hæres.§.j. & ſ.de fun.instru, & instru. leg. l. quæsitum.§. fin. & l. cùm de lanionis.§.cui fundum.& §. quidam. & l. prædia.§. idem quæsit. & ſ. titu. j.legata. in princ. & de verbor. obliga. l. doli clausula.
g ¶ Cum vxore.ʒ Not. virũ socium vxoris: sic ſ.de don.inter vir. & vxor. l. cum hic status.§.antepenul.
h ¶ Præstabam.ʒ scilicet, do, lego.
i ¶ Ab vtrisque.ʒ id est vtroque viro scilicet, & vxore.
K ¶ Viuente.ʒ vito, quæ solida viuus præstabat pro parte sua, & vxoris.
l ¶ Pro sua parte.ʒ scilicet ſ. de lega.j.l.v. §. fina. & ſ. de leg.i.iii.l.qui concobinam.§. qui fundum.

Seruos.ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium: seruos, & pedissequas, quas habebat ad burgũ Panicalis, reliquit ad custodiã templi sanctæ Mariæ de misericordia: quod erat iam incœptum extrui, sed nõ erat adhuc completum: ubi forte elegit sibi sepulturam quibus seruis & pedissequis à dicto suo hærede legauit per talia uerba, Peto à te, hæres, fideique tuæ committo, ut des, & præstes ꝓpter meã memoriã pedissequis meis, quas ad custodiã templi reliqui, singulis mẽstrua cibaria, & annua uestiaria certa, puta, x. nomine cibariorum quolibet mense, & xx. pro uestimentis quolibet annno: & postea decessit. Nunc quæritur, cum id templum nondum esset extructum tempore mortis testatoris: an serui debeant percipere legatum ex die mortis testatoris: an uerò ex eo tẽpore, quo templum fuit explicitum, siue cõpletum? Et respon. quòd hęres debet compelli officio iudicis præstare relicta dictis seruis etiã eo tempore, quo templum extruitur, nedum postea. Viuia.

Quas.

Hęc glo. facit multum pro dominabus, quę eorum maritis subdi aspernãtur, ancillas eorũ nõ esse asseuerantes: contra quas in oppositũ facit gl. i uerbo, fuerit. in l. si cõlãte §. si maritus. ſ. sol. matri.

Alias solita.

m ¶ Seruos.ʒ omnes, uel quos hẽt in tali loco: & sic cõtinentur etiã ancillæ pedissequæ: ut J. subiicit, & ſ. de lega. iii, l. seruis urbanis. Acc.
n ¶ Reliquerat.ʒ aliquis, pedissequis cõtẽtis sub seruorũ uocabulo.
o ¶ Certa.ʒ puta centum. Accur.
p ¶ Extructum.ʒ & sic serui non sunt templi interim, sed nec sunt hæredis, ut J. de liber. cau. l. seruos.
q ¶ Officio iudicis.ʒ nõ iure actionis. ſ. quia desit persona, quę agere possit, ut & ſ. de lega. j. seruo alieno §. si quis post. & ſ. fa. ercil. l. ex parte. §. seruo. Nec ob. id quod habetur C. de neces. ser. l. quidã. §. illo & facit ſ. eod. l. is cui. & de iis quæ pro non scriptis haben. l. iii. & ſ. de annu. lega. l. si quis post. & ſ. de lega. iii. l. si quis Titio. & ſ. de leg. iii. l. si quis. Accur. sunt.

a ¶ Restituerentur.ʒ dicta decem.
b ¶ Ampliaret.ʒ id est prout crescere, maiora præstentur alimẽta vsque ad dictum tempus: ad quod est ſ.eo.l.cùm vnus.§.fin.
c ¶ Capitẽ.ʒ scilicet testamenti.
d ¶ Deberentur.ʒ scilicet cibaria, & vestiaria, & habitatio.
e ¶ Claudius.ʒ scilicet dixit idem addendo rationẽ, quæ sequitur. Accur.
f ¶ Quia destinauerat.ʒ testator: & facit ſ.de leg.iii.l.hæres.§.j. & ſ. de fun.instru, & instru. leg. l. quæsitum.§. fin. & l. cùm de lanionis.§.cui fundum.& §. quidam. & l. prædia.§. idem quæsit. & ſ. titu. j.legata. in princ. & de verbor. obliga. l. doli clausula.
g ¶ Cum vxore.ʒ Not. virũ socium vxoris: sic ſ.de don.inter vir. & vxor. l. cum hic status.§.antepenul.
h ¶ Præstabam.ʒ scilicet, do, lego.
i ¶ Ab vtrisque.ʒ id est vtroque viro scilicet, & vxore.
K ¶ Viuente.ʒ vito, quæ solida viuus præstabat pro parte sua, & vxoris.
l ¶ Pro sua parte.ʒ scilicet ſ. de lega.j.l.v. §. fina. & ſ. de leg.i.iii.l.qui concobinam.§. qui fundum.

Seruos.ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium: seruos, & pedissequas, quas habebat ad burgũ Panicalis, reliquit ad custodiã templi sanctæ Mariæ de misericordia: quod erat iam incœptum extrui, sed nõ erat adhuc completum: ubi forte elegit sibi sepulturam quibus seruis & pedissequis à dicto suo hærede legauit per talia uerba, Peto à te, hæres, fideique tuæ committo, ut des, & præstes ꝓpter meã memoriã pedissequis meis, quas ad custodiã templi reliqui, singulis mẽstrua cibaria, & annua uestiaria certa, puta, x. nomine cibariorum quolibet mense, & xx. pro uestimentis quolibet annno: & postea decessit. Nunc quæritur, cum id templum nondum esset extructum tempore mortis testatoris: an serui debeant percipere legatum ex die mortis testatoris: an uerò ex eo tẽpore, quo templum fuit explicitum, siue cõpletum? Et respon. quòd hęres debet compelli officio iudicis præstare relicta dictis seruis etiã eo tempore, quo templum extruitur, nedum postea. Viuia.

m ¶ Seruos.ʒ omnes, uel quos hẽt in tali loco: & sic cõtinentur etiã ancillæ pedissequæ: ut J. subiicit, & ſ. de lega. iii, l. seruis urbanis. Acc.
n ¶ Reliquerat.ʒ aliquis, pedissequis cõtẽtis sub seruorũ uocabulo.
o ¶ Certa.ʒ puta centum. Accur.
p ¶ Extructum.ʒ & sic serui non sunt templi interim, sed nec sunt hæredis, ut J. de liber. cau. l. seruos.
q ¶ Officio iudicis.ʒ nõ iure actionis. ſ. quia desit persona, quę agere possit, ut & ſ. de lega. j. seruo alieno §. si quis post. & ſ. fa. ercil. l. ex parte. §. seruo. Nec ob. id quod habetur C. de neces. ser. l. quidã. §. illo & facit ſ. eod. l. is cui. & de iis quæ pro non scriptis haben. l. iii. & ſ. de annu. lega. l. si quis post. & ſ. de lega. iii. l. si quis Titio. & ſ. de leg. iii. l. si quis. Accur. sunt.

cibus restituerẽtur ita, vt ex vsuris aleretur, prout ætatẽ ampliaret[b]. Quæsitum est, an ex alio capite[c], quo generaliter libertis, libertabusque cibaria, & vestiaria, & habitationem reliquit, etiam Basilicæ deberentur[d]? Respondi, secundùm ea, quæ proponerẽtur, non deberi, nisi hoc quoque ei datum probaretur. Claudius[e], Quia destinauerat[f] alimentis eius vsuras pecuniæ, † quam specialiter ei prælegauerat.

¶ *Appellatione libertorum suorum, continentur communes liberti pro ea parte, quam quis habebit in eis. Barto.*

¶ Qui societatẽ omnium bonorum cum vxore[g] sua per annos ampliùs xl. habuit, testamẽto eandem vxorem, & nepotem ex filio æquis partibus hæredes reliquit, & ita cauit, Item libertis meis, quos viuus manumisi, ea, quæ præstabam[h], dari volo. Quæsitum est, an & qui eo tẽpore, quo societas inter eos permansit, manumissi ab utrisque[i], & cõmunes liberti facti sunt, ea, quæ a uiuente[k] eo percipiebat, solidat ex fideicommisso petere possint? Respondi, non ampliùs, quam quod uir pro sua parte[l] præstabat, deberi.

¶ *Seruis proprijs potest relinqui legatum in causa alimentorum. Barto.*

¶ Idem. lib. xviiij. dig. ſt. L. XVII.

Seruos[m] ad custodiam templi reliquerat[n]: & his ab hærede legauerat his uerbis, Peto, fideique tuæ cõmitto, ut des, præstes in memoriam meam pedissequis meis, quos ad curam templi reliqui, singulis mẽstrua cibaria, & annua uestiaria certa[o]. Quæsitũ est, cũ templum nondum esset extructum[p], ex die mortis, an uerò ex eo tempore, quo templum explicitum fuerit, percipere serui lega

tum debeant? Respondi, officio iudicis hęredem compellendum seruis relicta præstare, donec templum extrueretur.

¶ *Per clausulam generalem appositam in ultima uoluntate circa idem, uidetur recessum à speciali. Bartolus.*

¶ Idem. lib. xe. digest. L. EX XVIII.

Libertis †, quos testamẽto manumiserat, alimentorum nomine mẽstruos decem legauerat: deinde codicillis, generaliter omnibus libertis[r] mẽstruos[s] sẽpe & annos uestiarij nomine, denos legauerat. Quæsitum est, ex testamento, an ex codicillis libertis fideicommissum hæredes præstare debeant? Respõdi nihil proponi, cur nõ ea quę codicillis data proponerentur, præstari deberent. nam ab iis, quę testamento, cibariorũ nomine, legata essent, recessum[t] est, propter ea, quę codicillis relicta[t] sunt.

¶ *Alimenta debita, non soluta possunt peti, tam præterita, quàm futura. Bart.*

¶ Manumissis testamento cibaria annua, si cum matre[u] morarentur, per fideicõmissum dedit. Matre filio triennio superuixit: & neque cibaria, neq; uestiaria eis præstitit, cùm in petitione fideicommissi liberti cessarent: sed & eius filia postea, quam matri hęres extitit, quo ad uixit, annis xiiij. de eisdem soluendis interpellata nõ est. Quęsitum est, an post mortem filię à nouissimo hędere petere possint? & tam † preteriti temporis, quam futuri id, quod cibariorũ nomine, & uestiarij, relictum est? Respondi, si cõditio[x] extitisset, nihil proponi, cur non possent.

¶ *Tempus ætatis grauati, adiectum grauato, in dubio conditionem facit. Barto.*

¶ Ab hæredibus Stichum manu

† ad intell. huius. l. uid. p Ruiu. in l. hoc edicto. §. hoc aut. n. 51. & seq. de no. oper. nunc.

† Alimenta præteriti temporis ẽt possunt peti. Cur ad de, q illa etiã potest renunciari nõ aũt fuuris etiã cũ iuramento Bart. ita tenet in l. cũ his. ſ. de trãſ ac. qui sibi ipsi contradicit in l. si quis pro eo. ſ. de fideiuſo. & man. Conclude per Dom. Iaſ. in l. de alimentis. uer. nunq d autẽ C. de de transac.

Hic item filiæ extitit hæres Sempronius a quo dicti manumissi petunt dictum fideicommissum cibariũ, & uestiarii tam pro præterito tempore quam pro futuro. Quæritur, nunquid possint? & dicitur q possunt quia impleuerunt conditionem: puta, bene seruunt manumissi cum matre, donec ipsa uixit, uel per eos non stetit. Viui.

u ¶ Si cum matre.ʒ testatoris, cui uixit hæres filius, & filio mater, & matri ultimo filia, ut J. patet.

x ¶ Si conditio.ʒ ut quia steterunt cum matre, uel per eos non stetit, ut C. de lega. l. j. Et nor. interpellationem non esse necessariam: sic C. de contrahen. stipulatio. l. magnam. & C. de iure emphyteut. l. ii. & infra, de uerborum obligatio. l. ad diem. & supra, de nautico fœnore. l. fina. & supra, de usur. l. pecuniæ §. j & supra, de annu. lega. l. annua. in princ. Item contra supra, de probationi. l. Procula: Sol. ubi & fraternitas inter eos erat, & sæpè, & sepius rationes, & solutiones inter se fecerunt: hic nulla ratio, uel solutio fuit inter eos. Accursius.

¶ Ab hæredibus.ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredes, Seium, & Caiũ, & Sempronũ: & præcipit eis, ut manumitterẽt Stichum seruũ suum

suum: & præcepit vni hæredũ, scilicet Seio, vt eidem Sticho cibaria, & vestiaria præstaret, si cum eo moraretur. Postea hæc verba adiecit in eodem testamẽto, à te autem, Sei, peto, vt cùm ad annum xxv. peruenerit, militiam ei Sticho cõpares: si tamẽ te antè non reliquerit: & postea decessit testator. Postea hæredes prædicti manumiserunt Stichum: & postea dictus Seius hęres decessit antè quàm peruenirет ad xxv. ann. & habuit hæredes Petrum, & Martinum. Nunc quæritur, an hi debeant cõparare Sticho militiã & respon. quod fic: non tamen antè quàm dictus Seius fuisset expleturus xxv. an. si superuixisset. Viuia.

a ¶ Si cum Seio.ʒ qui aderat vnus de hęredibus.
b ¶ Peruenerunt.ʒ ut ad hæredem: si autem titulo singulari, & tũc hypothecæ sunt, vt C. communia de leg. l. j.
c ¶ Compẽrãdam.ʒ imò videtur, q̃ non sit cõparanda, vt J. de manumiſ. test. l. fi ita scri. Sol. vt not. C. quando dide. ce. ex his. & ſ. de lega. j. fi cui. & facit J. quando di. le. ce. l. Fitmio. §. ii. & C. de vsufr. l. in ambigua.

¶ Complectatus.

ADDITIO. Dic, quòd ibi erat certum, quòd testator volebat facere diẽ diuina re: & ideò die quòd hic apponitur tempus graduato, ibi honorato. Rationem huius vide per Bartol. in l. si cui legetur. ſ. de leg. j.

¶ Posthumis.ʒ CASVS. Titius habens patrem, & matrem, & vxorem prægnãtem, instituit sibi hæredes, posthumos quos sperabat nascituros ex vxore, & patrem suum, & matrem. Item præcepit manumitti à patre, & à matre quosdam suos seruos impuberes, quibus legauit cibaria, & uestiaria annua, & etiam peculia eorũ. Item legauit cuilibet eorum seruorum x. aureos, pone. Item & aliis libertis suis legata reliquit, & aliis quibusdam extraneis plura legauit & postea ita dixit, Si posthumi à me instituti nascentur, & mihi hæredes extiterint, & in pupillari ætate decesserint, substituo eis Caium, & Sempronium, pone: & ita substituit eis pupillariter. Et postea ita dixit, Volo quod dicti Caius & Sẽpronius, dẽ duplicata legata, quæ reliqui impuberibus libertis, id est illis, quibus dedi libertatem in primis tabulis à patre, & à matre mea à me institutis, præter cibaria, & uestiaria: nam & cibaria, & uestiaria, quæ reliqui in primis tabulis illis impuberibus, nolo duplicari in personis substitutorũ, sed alia legata sic. Perfecto Titii testatoris testamento & substitutione pupillari, nata ex dicta vxore vna filia, & illa fuit vocata Petina. Huius gratia autẽ idem filię posthumæ Titius fecit codicillos, in quibus iussit redi eidem filiæ tertiam partem eorum quæ reliquit in testamento, in his etiam codicillis reliquit legata quibusdã aliis: & postea decessit: cui exiterũt hæredes posthuma, & pater testatoris, & mater. Postea dicta filia decessit in pupillari ætate, & sic ex dicta substitutione exiterũt ei hæredes Caius, & Sempronius: & sic illud ius, quod ipsa filia habebat ex codicillis patris, scilicet vt restitueretur ei tertia pars relictorum, vt dictum est, habent nunc hæredes. Vnde oriuntur hic tres quæstiones. Prima est circa relicta in primis tabulis. Secũda circa relicta in codicillis. Tertia circa relicta in secundis tabulis. Quæritur ergo primò, an in hoc fideicommisso relicto filiæ in codicillis: cõtinetur tertia pars cibariorum, & uestiariorum relictorum in primis tabulis impuberibus libertis? Et respond. quòd nõ & hoc fauore alimẽtorum, quasi de his diminuendis non senserit testator. Secundò quæritur, an in dicto fideicommisso. filiæ continetur tertia pars eorum, quæ pater in codicillis reliquerit extraneis? Et respondeo similiter, quòd non: & est hic ratio, quia in codicillis, in quibus reliquit fideicommissum filiæ, dixit pater, Si quid testamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, peto ab iis cui, id est quibus dare volui, id est dedi legata in illo vti, id est vt reddant filiæ meæ Petinæ tertiam partem: & non dixit, sed quod his codicillis legaui &c. vt patet in versi. Deinde post testamentum &c. Tertiò quæritur: an illud, quod additũ est legatis in substitutione, cõputari debeat deducta tertia parte, sicut cõputatur quãtitas legatorũ testamẽto relictorũ. ſ. vt duæ partes quãtitatis additæ legatis in substitutione debeantur legatariis, & tertia debeatur hæredibus filiæ testatoris? & uidetur, q̃ sic, propter codicillos quibus uoluit testator pertinet ad filiam suã tertiã partem legatorũ. resp. tamen hic, q̃ prædicta additio, quæ fuit facta legatis, integra debetur legatariis, nõ detracto inde aliquo pro dictis hæredibus filiæ. Et ut planius uideas, ita dicas, Seruis impuberibus, i. cuilibet eorum fuerunt legati x. aurei: ut uidisti in principio huius casus. postea in secundis tabulis fuerunt duplicata legata, & ita quilibet eorum debet habere xx. aureos, id est primos x. & alios x. adiunctos in substitutione. Certè de primis x. non est dubium quin hęredes filiæ debeant habere tertiam partẽ propter uerba codicillorum, sed de secundis x. adiunctis in substitutione ẽ dubitatio: quæ ita soluitur ut dixi, scilicet ut integra legatariis debeantur. De cæteris autẽ relictis pars tertia, sine dubio, fuit filiæ debitatæ per hoc certum est pertinere ad hæredes substitutos ei. Viuia.

Alias numo.

d ¶ Posthumis.ʒ Titius instituit patrem, & matrẽ posthumosq; suos hæredes. Itẽ seruos quosdam impuberes à matre, patreque manumitti præcepit, & eis cibaria, & uestiaria annua, aliaque peculiaria legata singulis puta decẽ aureos legauit: item aliis libertis. Itẽ extraneis quoque quædã reliquit. Deinde in secundis tabulis pupillariter et posthumis substituit, & ab hæredibus substitutis libertis impuberibus relicta exceptis annuis duplicauit, ſ. pro x. præcipiens xx. dari. perfectoque sic testamento, nata est ei filia, cuius gratia factis codicillis, testamento relictorum partem tertiam filiæ reddi iussit: aliis etiam quædam legauit: patrisque effecta filia hęres adhuc impubes decedens substitutos habuit hęredes. Quærebatur ergo, an in hoc fideicommisso relictorum filiæ alimentorũ: & in codicillis relictorum aliis fo. fitam qui testamento fuerant confirmati, item in tabulis pupillaribus relictorũ, pars tertia cõtineatur, quod remouet: de cæteris autem relictis partem tertiã filiæ deberi fuisse, ac per hoc ad hæredes ei substitutos pertinere, certum erat.

Casum potuit secundũ. Accur.

Alias, substituto.

e ¶ Substitutione.ʒ pupillari, quæ potest fieri posthumis, ut ſ. de uulga. substitu. l. ij. §. j.
f ¶ Actores.ʒ i. castaldiones seruos.
g ¶ Manumisit.ʒ id est, manumitti iussit à patre. & matre: ut patet infra. l. si cui.
h ¶ Legauit.ʒ ſ. directo. Accur.
i ¶ Annua.ʒ & sic alimenta, ut ſ. de annu. leg. l. si cui.
K ¶ Cui.ʒ i. alicui. Accur.
l ¶ Dari uolui.ʒ ſ. fideicom. q. d. quibus aliquid reliqui, peto &c.
m ¶ Petinæ.ʒ proprium nomen filiæ est.
n ¶ Impuberibus.ʒ in hoc non est uis: nam idem si puberes: sed sic de facto erat.
o ¶ Eo amplius.ʒ per quod uidetur repetere & primum, ut ſ. de lega. iij. l. si tibi.
p ¶ Tantum, quantum.ʒ accipe, dari uolo quantum in singulis legatis primò dederat in numerato: alias enim est in numerato alias in numero. Sic ergo pro x. in primis tabulis, reliquit xx. in secundis. & hoc præter cibaria, quæ non duplicauit.
q ¶ Aperto.ʒ alias enim adire non poterat, cum non erat insolidũ instituta: hodiè secus, ut C. de cadu. tollen. l. unica. §. j. & caue, quia hæc filia cum cæteris posthumis inuenitur instituta.
r ¶ Et codicillis.ʒ ſ. apertis.
s ¶ Restituenda.ʒ ipsi filiæ.
t ¶ Transmississet.ʒ quod fiebat olim ab apertura tabularum: hodie à die mortis, ut d. l. C. de cadu. tollen. l. unica. §. cum igitur.
u ¶ Non uideri.ʒ fauore alimentorum, quasi de his diminuendis nõ senserit testator.
x ¶ Non deberi.ʒ hoc ideo, quia dixit, si quid in testa. &c. ut ſ. proxi. dixi.
y ¶ Alterum tantum.ʒ i. secunda x. addita in secundis tabulis.
z ¶ A substitutione.ʒ i. à substitutis.

a ¶ Dedu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Deducta.ʒ hanc etiam constat deduci, & filiæ dari. & sic de primis decem.
b ¶ Duæ partes.ʒ scilicet istius alterius quantitatis, scilicet secundorum decem.
c ¶ Debeantur.ʒ scilicet libertis, tertia filiæ reseruata: & sub, quod videtur propter codicillos &c.
d ¶ Deberi.ʒ scilicet libertis: & sic nihil videtur filiæ de secundis decem, dari. Sunt ergo tres quæstiones. Prima, circa relicta in primis tabulis. Secũda circa relicta in codicillis. Tertia, circa relicta in secundis tabulis. Acc.
¶ Cibaria.ʒ CASVS. Titius institutis filiis suis reliquit per fideicõmissum libertis suis cibaria & vestiaria: & postea ita dixit in testamento suo, Libertos meos iubeo morari ibi, vbi corpus meũ repositum fuerit, per absentiam filiorũ meorum celebrẽt quotannis, id est singulis annis memoriam meã ad sarcophagum. id est sepulchrum meum, puta aliquas exequias: Postea decessit. Postea vnus ex dictis libertis noluit morari ad sepulchrum cum aliis libertis, nec ad hæredes accessit cã excusandi se super hoc: nũquid sunt ei præstanda alimẽta? Et respõd. quòd non, sed aliis libertis, sic. Viuia.
e ¶ Dederat.ʒ id est reliquerat libertis, vt subiicit.
f ¶ Filiorum.ʒ quia fortè nupserant alibi.
g ¶ Celebrent.ʒ alias quas scilicet, exequias. & dic sarcophagum, id est sepulchrũ. & facit ʒ. de conditio. & demonst. Titio. §. ii. & C. de lega. l. j. & de condi. infer. l. j. & ii. & ʒ. de annu. lega. l. eum: & ʒ. eo. Caio. § Imperator. & ʒ. de leg. iii. qui concubinam. § vxori.
h ¶ Accesserit.ʒ ad excusandum se fortè.

Alias, filiarum mea rum.

Sarcophagus, sepulchrũ conuenienter dicitur, cum teste Pli. li. 36. ca. xviii. Sarcophagus, lapis fit silsili uena, in quo corpora defunctorum condita ab fumatur intra quadragesimũ diẽ exceptis dẽtibus.

deducta tertia parte, quantitatis legatorũ testamẽto datorum, cõputari debeat: ut duæ partes quãtitatis debeantur propter codicillos quibus tertiam partẽ legatorũ ad filiam suam pertinere uoluit? Respondi, integrum ex tabulis substitutionis deberi.
¶ Non impleto onere de morando in certo loco, libertus relicto priuatur. Bart.
¶ Cibaria, & uestiaria per fideicõmissum dederat, & ita adiecerat: Quos libertos meos, ubi corpus positum fuerit, ibi eos morari iubeo, ut per absentiã filiorum meorum ad sarcophagum meum memoriã meam quotannis celebrent. Quæsitum est, uni ex libertis, qui a die mortis neque ad hæredes accesserit, neque ad sepulchrum morari uoluerit, an aliměta prestanda sint? Respondi non præstanda.
¶ Absens propter negotia testatoris, ut presens debet alimenta percipere. Bart.
¶ Idem. lib. xxij. digest. LEX XIX.

TEstamẽto ita cautum fuit, Libertis meis cibaria, quæque alia prestabã, ab hęredibus meis prestari uolo. Vnus ex libertis ex uolũtate patroni, negotij sui gratia, quadriennio ante diem mortis abfuit. Ex hac cã cibaria, quæ antè acceperat, mortis tempore non accepit: cui tamẽ liberto eodem testamẽto patronus, sicut & aliis, quos uiuus manumiserat, legatũ quinque dederat. Quæsitum est, an isti quoque cibaria, & reliqua, quæ cęteris libertis legata sunt, debeãtur? Respõdi, cur nõ?
¶ Dispositio generalis non refertur ad ea, de quibus circa eãdem causam specialiter

f ¶ Filiorum.ʒ quia fortè nupserant alibi.
g ¶ Celebrent.ʒ alias quas scilicet, exequias. & dic sarcophagum, id est sepulchrũ. & facit ʒ. de conditio. & demonst. Titio. §. ii. & C. de lega. l. j. & de condi. infer. l. j. & ii. & ʒ. de annu. lega. l. eum: & ʒ. eo. Caio. § Imperator. & ʒ. de leg. iii. qui concubinam. § vxori.
h ¶ Accesserit.ʒ ad excusandum se fortè.

TEstamẽto.ʒ CASVS. Titius habebat libertos, quibus præstabat cibaria, & uestiaria. ipse Titius misit unum de dictis libertis pro quodã suo negotio Romã fortè: & stetit ibi libertus per quadriennium. At propter dictã absentiam cibaria, quæ ante acceperat cum aliis libertis. à patrono suo non accipiebat. Moribundus autem patronus interim fecit testamentum, & ita in eo cauit, Libertis meis cibaria, quæque alia præstabã, ab hæredibus meis præstari uolo. Itẽ legauit liberto absenti quinq; & etiam aliis libertis, quos uiuus manũiserat, legauit cuilibet cuinque; & postea decessit. Nũc quæritur, an debeantur isti liberto absenti cibaria, & reliqua, quæ ceteris libertis legata sunt? & respon. quod sic. Viuia.
i ¶ Sui gratia.ʒ uel patroni liberti.
k ¶ Cur non.ʒ quasi dicat, debentur. sic ʒ. de uerborum obligationibus l. j. §. fi quis ita. & facit supra, eodem à filio. §. fi. & de fun. instruct. prædia. §. j.
S Tichus.ʒ CASVS. Titius habebat seruum nomine Stichum, qui erat nepos Bailæ nutricis Titii ipsius. Stichus habebat contubernalẽ, & liberos ex ea, quibus præstabat aliměta. Itẽ habebat plures libertos, quib° aliměta præstabat. Fecit dictus Titius testamẽtũ, & in eo ita cauit, Stichus nutricis meæ nepos liber esto: cui uolo dari omni anno x. aureos pro alimentis. hic testator postea designauit nomina, id est debitores suos ex quibus debeat fieri solutio x. aureorum Stichoʼ: cui postea etiam legauit contubernalem, & liberos. Item legauit dictæ cõtubernali, & liberis Stichi ea, quæ uiuus eis prestabat: & postea in alio capite testamenti iussit dari libertis suis ea, quæ uiuus præstabat eis & postea decessit. Nũc quæritur, an dictus Stichus posset etiam alimenta percipere cum aliis collibertis, & suum legatũ. x. aureorum? & respon. quòd non: imò x. tantum. Sed pone, quòd dictus testator reliquit duo prædia Reipub. & ita postea dixit, Volo q̃ Respubli. præstet prædicta alimenta ex iis prædiis libertis meis vtriusque sexus. Nunquid Respub. tenetur dare x. aureos annuos prædictos & contubernali, & libertis Stichi? eaque quę uiuus testator eis præstabat, subaudi, & alus libertis ea, quæ testator solebat eis prestare? an uerò tenetur ad prædicta hæres Titii testatoris? Et respon. quòd Respubli. tenetur.
¶ Titia vsumfructũ.ʒ Titia instituit sibi hæredẽ Seium, & legauit Mæuio vsumfructum fundi sui Titiani, fidei cuius commisit, vt ex reditu prædicti fundi quandiu ipsemet viueret prestaret Pãphilo, & Sticho annuos centũ nũmos, & postea decessit Titia, & post eam Mæuius fructuarius. Nunc quærit, an dictus Seius hęres testatricis debeat alimenta Pamphilæ, & Sticho, uel hæres Mæuii fructuarii? Et ri. q̃ hæres testatricis non tenet præstare, nec hæres fructuarii, nisi dicti Pamphila, & Stichus probent testatricẽ uoluisse præstari alimenta sibi ab hærede fructuarii etiam finito usufructu. Nã tunc tenet præstare hæres fructuarii, si modo ad præstãda dicta alimenta sufficiat id, quod ex usufructu receptum est per dictum fructuariũ: alias nõ. ¶ Mater filio.ʒ Titia instituit sibi hæredem filium suũ Seium, & rogauit eum per fideicom. ut daret liberatem Pamphi. cui legauit quinos aureos nomine cibariorũ. & quinquagenos aureos quolibet anno nomine uestiarii sub ista cõditione, si moraretur cũ suo filio testatricis, & postea decessit: postea dictus pãphilus mansit cum filio testatricis, donec uixit. Nũquid post mortem filii deber consequi alimenta? & dicitur quod sic. Viuia.
l ¶ Dari uolo.ʒ pro alimentis: Roge.
m ¶ Nominibus.ʒ designauit enim certa nomina, ex quibus fieri debebat solutio. Accursius.
n ¶ Præstabat.ʒ sub. legauit.
o ¶ Non posse.ʒ quoniam illi decem aurei annui Stichi uidẽtur alimentis destinati, ut & supra, eodem libertis in prin. & sic nõ est contra, ʒ. de an. lega. l. qui Marco. & facit supra, de lega. iii. l. hæres meus. §. j. & de fun. instruct. l. quæsitum. §. fina. & l. cum de lanionis. §. cui. & l. prædia. §. ii.
p ¶ Benigna.ʒ cum alias à legatario legari non poterit ire isto, ut instit. de singu. reb. per fideicom. reli. §. j. Accur.
q ¶ Titia.ʒ testatrix.
r ¶ Hæres.ʒ Titiæ.
s ¶ Ab hærede Titiæ.ʒ imò uidetur teneri, ut ʒ. de usufr. lega. l. si ab eo. quæ est contra. Solu. hic adiungitur, quod est ʒ. in fi. si modo &c. uel die, ut not. ʒ. de an. leg. l. Titia. in prin. & facit ʒ. de an. lega. l. Seio. in prin. & l. annua. in prin. & de lega. iii. qui concubinam. § vxori. & C. de condi. infer. l. ii. Accur.

Sufficeret.

¶ Idem. lib. 3. respons. LEX XX.

STichus nutricis meæ nepos liber esto: cui decem aureos annuos dari uolo. Qui deinde interpositis nominibus eidem Stichо contubernalem eius, & liberos legauit: his quoque, quæ uiuus præstabat. Deinde alio capite, libertis omnib°, quæ uiuus prestabat, dari iussit. Quæro, an Stichus præter suum legatum, & aliměta precipere posit? Respõdi, secũdum ea, quæ proponerẽtur, nõ posse. Item cùm alimenta libertis utriusque sexus reliquerit à Republica, & ex prediis, quę ei legauit, dari uoluerit, quęro, Stichi contubernali & libertis utrũ ab hęrede instituto, an à Republica cibaria, & uestiaria, quæ uiuus dabat, præstari debeãt? Respõdi, posse benigna uoluntatis interpretatione dici, his quoque à Republica præstanda.
¶ Cùm finitur legatum, tunc finitur onus legato adiectum: nisi aliud de voluntate testatoris appareat. Bartolus.
¶ Titia usumfructum fundi legauit Mæuio, eiusque fidei commisit, ut ex reditu fundi prastaret Pamphilæ & Sticho annuos centenos numos, quoad uiueret Quaro, an mortuo Mæuio hæres alimenta debeat? Respondi, nihil proponi, cur debeãt prestari ab hærede Titiæ: sed nec ab hęrede legatarij: nisi id testatrix manifestè probetur uoluisse, etiã finito usufructu, prestari: si modò id, quod ex usufructu receptũ

Alias, filiarum.

In exem. Haloan. legitur, Stichо contubernali, & libertis, utrum ab hære. insti. an à repudiaria, & uestiaria, &c.

Caue ne te fallat iste tex. scilicet, ne credas, q̃ finito legato finiatur & causa ppter quã est prestitũ: ut est tex. l. j. C. de iuriscon. qa hoc fallit fauore alimentorum: puta dedi tibi domũ, uel ecclesiæ ut me alimentares: certè demo incẽdio perempta, uel alter, teneris nihilominus ad aliměta: ut not. singu. Bal. in alleg. l. j. quem refert, & sequitur Prãcis. de Cre. singu. fin. j. incipien. quæro prãmò

a ¶ Sufficeret.ʒ facit ʒ. de le. ij. l. Imperator.
b ¶ Post mortem.ʒ nisi gratia filij fuisset aliud dictum, ut ʒ. de cõd. & demon. l. illis. in prin. & facit ʒ. de leg. iij. l. qui concubinam. §. uxori. & ʒ. de cõd. & demõ. l. si quis ita. & ʒ. eo. Caio. §. j & C. de leg. l. j. & de cõdi. infer. l. iii. & de an. leg. l. Mæuia. in prin. & l. annua. in princ. & l. Seio. in prin. Accur.

DIariis. ʒ CASVS. Titius legauit mihi diaria, siue cibaria: certè cibus tãtũ mihi debetur, quia hoc sensisse uidetur testator. Diarium enim dicitur, quod alicui relinquitur pro cibo, singulis diebus: non autem continetur habitatio, neque uestiarium, neque calcearũ. Viuianus.
c ¶ Diariis. ʒ alias diariis, & est bona litera. Dicitur Diariũ, qd̃ alicui singulis diebus pro cibo relinquitur, ut puta, nummus: ad quod est ʒ. de transact. l. cum hi. §. fi cui. Alias est uestiariis, sed malè quia infrà dicit, uestiarium non deberi. Alias est uiariis: sed nec hoc placet, quia ʒ. dicit, calcearium non deberi, aliàs est uiuariis, id est, quæ sunt necessaria ad uitam: sed non placet, quia tunc continerentur ea, quæ sequuntur ut ʒ. l. fin. Item illa dictio aliud significat, vt ʒ. de usufruct. l. usufructuarium. §. i. facit ʒ. de transac. l. cũ hi. §. qui transigit, & ʒ. faerciti. l. ex parte. §. j. & ʒ. eo. l. legatis.

Diarium quid sit.

CVm alimenta. ʒ CASVS. Seius reliquit alimenta Titio non adiecta quantitate, nec re, ex qua præstentur: & etiam quibusdam aliis eiusdem honestatis, & ordinis, ut erat Titius: & postea decessit. Quæritur, qualiter, & iuxta quem modũ sint alimenta præstanda? & certè in primis inspiciendum est, quæ alimenta Seius defunctus solitus erat præstare Titio legatario: & secundũ illũ modum nunc sunt ei præstanda. Si autem hoc non apareat. inspiciendũ est, quod cæteris eiusdem ordinis reliquerit: & secundum illum modum sunt eidem præstanda. Si autem neutrũ appareat tunc modus alimentorum debebit statui ex facultatibus Seii defuncti. & ex charitate, siue dilectione eius Titii, cui fideicõmissum alimentorũ fuit datum. ¶ Qui fratris. ʒ Seius fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Titium fratrem suum: & rogauit eũ, ut daret alimenta libertis suis testatoris, & postea decessit testator. Posteà Titius hæres Seii fecit testamẽtum, & in eo reliquit dictis libertis duas suas uineas, & adiecit hæc uerba, Vt habeant unde se pascant: & postea decessit, habens duos hæredes, puta, Caium, & Sempronium. Nũc ueniunt liberti, & petunt ab hęredibus Titii dictas uineas. Dicunt hęredes nolumus uobis dare uineas, nisi liberetis nos ab obligatione testamenti prioris, quod fecit Seius: in quo, ut dictũ est, instituit sibi hẽdes Titiũ fratrẽ suũ, & ab eo reliquit uobis alimenta. Nã ex illo testamento adhuc sumus obligati ad præstanda uobis aliměta, sicut erat ipse Titius: qui reliquit uobis uineas loco alimentorum. Quærit nunquid liberti teneantur liberare eos. Et dicitur, q̃ sic. Imò dico tibi plus, q̃ si dicti hæredes Titii dederunt dictas uineas libertis, & liberti non liberauerunt eos à dicta obligatione alimentorũ, & posteà agant isdem liberti ad alimenta testamento priore, s. Seii: poterunt hęredes Titii opponere eis exceptionem doli. & per eam erunt tuti. At hoc est uerum q̃ habent ita doli exceptionem, si non minus ualent uineæ, quàm æstimatio alimentorum. Illa autem adiectio, quam fecit Titius in legato uinearum, s. Vt habeat unde se pascant liberti: magis pertinet ad dictam legandam proprietatem uinearum, quam usumfructum constituendum in uineis. Viuianus.

d ¶ Quantitate.ʒ uel saltem re, ex qua sunt præstanda, vt ʒ. e. l. cum unus. in prin. & §. ii. & facit ʒ. de annu. leg. l. fi cui. & de leg. ii. l. antope. in prin. de leg. j. l. fi seruus pluriũ. §. fi. & de leg. iii. l. nummis. & ʒ. de annu. l. Aurelius. §. fi titius. & ʒ. de testa. hæredes. §. j & C. de leg. cũ alienã. Sed arg. contrà, ʒ. de tritico, uino & oleo leg. cum certum.
e ¶ Deinde.ʒ si non apparet primum. Ac.
f ¶ Qui fratris. ʒ ut puta, Titii. Accur.
g ¶ Debebat.ʒ ex testamento Titii, q̃ fratrem habuit hæredem.
h ¶ Testamenti. ʒ prioris scilicet, Titij, quo sustenant alimenta relicta.
i ¶ Nõ minus.ʒ facit ʒ. e. l. Stichus. §. j in fin.
k ¶ Causam prælegãdi.ʒ facit ʒ. de transa. l. cũ hi. §. fi uni. & quæ ibi no. & C. de iur. dot. l. ii. & ʒ. tit. j l. species. & C. de usufr. earũ rerũ, quæ usu cõsu. l. fi & ʒ. de iis quæ sub modo l. ii. & ʒ. de an. leg. l. in annos. & ʒ. de usu. & hab. l. fi habitatio. §. sed si sic. Accursius.

alias l. ib. 4. ad Nerat. tium.

habeãt unde se pascãt. Si pro alimẽtis uineas reliquisset, nõ aliter eis ex fideicommissi cã eas prestari debere, quã si testamenti obligatione hęredem liberassent: aut si id omissum fuisset, & posteà ex testõ agerẽt, doli mali exceptione tutũ hęredẽ futurũ, s. si nõ minus ualerent uineę, quã alimentorum estimatio. Illam autẽ adiectionem, Vt habeant unde se pascant: magis ad causam prelegandi, quàm ad usumfructum constituendum pertinere.
¶ Idem est alimenta relinquere, & grauare hęredem, aliquem educare. Bar.
¶ Labeo li. [illegible] L. XXIII.

ROgatus es, ut quendam educes: ad uictũ necessaria ei fistare cogẽdus es. Paulus. Cur plenius est, ergo alimentorum legatum ubi dictũ est, & uestiarium & habitationem cõtineri? Imò ambo exequenda sunt.

De auro, & argento, mundo, ornamentis, vnguentis, uestibus, uel uestimentis, & statuis legatis.

TITVLVS II.

¶ Legato generis generalissimi derogatur per legatum generis subalterni, uel specieiʼ & genus restringitur, ut non contineat speciem, de qua sunt aliqua indui dua nominata. Bar.
¶ Pomponius. li. 6. ad Sabi. LEX I.

SI alij uestimenta, alij uestis muliebris separatim legata sit detractis muliebribus, & ei assi

d ¶ Quantitate.ʒ uel saltem re, ex qua sunt præstanda, vt ʒ. e. l. cum unus. in prin. & §. ii. & facit ʒ. de annu. leg. l. fi cui. & de leg. ii. l. antope. in prin. de leg. j. l. fi seruus pluriũ. §. fi. & de leg. iii. l. nummis. & ʒ. de annu. l. Aurelius. §. fi titius. & ʒ. de testa. hæredes. §. j & C. de leg. cũ alienã. Sed arg. contrà, ʒ. de tritico, uino & oleo leg. cum certum.
e ¶ Deinde.ʒ si non apparet primum. Ac.
f ¶ Qui fratris. ʒ ut puta, Titii. Accur.
g ¶ Debebat.ʒ ex testamento Titii, q̃ fratrem habuit hæredem.
h ¶ Testamenti. ʒ prioris scilicet, Titij, quo sustenant alimenta relicta.
i ¶ Nõ minus.ʒ facit ʒ. e. l. Stichus. §. j in fin.
k ¶ Causam prælegãdi.ʒ facit ʒ. de transa. l. cũ hi. §. fi uni. & quæ ibi no. & C. de iur. dot. l. ii. & ʒ. tit. j l. species. & C. de usufr. earũ rerũ, quæ usu cõsu. l. fi & ʒ. de iis quæ sub modo l. ii. & ʒ. de an. leg. l. in annos. & ʒ. de usu. & hab. l. fi habitatio. §. sed si sic. Accursius.

alias l. ib. 4. ad Nerat. tium.

ces. idem si victum, vt infrà de uerbo. significa l. verbo. victus. & l. sequen. & l. quos nos. §. j. ut non solùm cibus, sed etiam uestiarium, & habitatio debeatur. aliud est econtrà, uerbo, cibi, uel diarii: ut suprà, eodem. lege, & diariis.

¶ DE AVRO, ET ARGENTO, MVNDO, &c.

SI alii.ʒ Caius fecit testamentum, & Titio legauit vestimenta sua in genere, & Seio legauit uestes suas muliebres in specie, & decessit. Certè primo debent detrahi uestes muliebres, & debent assignari Seio: reliqua aurẽ uestimenta debent dari Titio. Nam generi per speciem detrahitur, ut hoc casu, & in omnibus seq. casibus, qui sunt tres. Primus est, quando legauit Titio omne argentum suum, & Seio legauit mundum muliebrem, in quo erant aliqua de argento parata ad hoc, vt mulier mundior fieret: nam debet detrahi argentum, quod est in mundo de alio argento, & debet dari prædicto Seio: & totum aliud argentum Titio. Secundus est, quando legauit Titio omne suũ marmor, & eidem duas statuas marmoreas: nam si sint in hæreditate iiii. statuæ marmoreæ, non habebit Titius, nisi duas, & omne aliud marmor. Tertius est, quando legauit tibi seruos vrbanos in genere. & mihi seruum dispensatorem, qui erat inter urbanos: nam ego habebo dispensatorem, & tu omnes alios. ¶ Cui certũ.ʒ Legauit tibi x. marcas argenti: certè hæres meus liberatur ipso iure, si det tibi tantam pecuniam, quæ sit eius æstimationis, cuius sunt dictæ x. marcæ. secus autem, si legassem tibi certam speciem argenti, puta unum certum scyphum: nam tunc non liberatur hæres soluendo pecuniam. Nam in speciebus non est locus functioni. Viuianus.
p ¶ Vestimenta.ʒ & sic genus. Accur.
q ¶ Muliebris.ʒ & sic species.
r ¶ Muliebribus.ʒ in specie.

In hunc et ritur, quid in legato tuli, uidelicet contineatur? & quidã bellissimi dixerunt continere ea tantum, quæ ad uictũ & uestitũ necessaria. Paulus autẽ dixit, q̃ etiam uestiarium, & habitatio continetur. sicut, & quã legata sunt alimenta. Viuia. Bart. in alleg. l. j. ria.

l ¶ Ad uictum.ʒ f. tãtum: alias nihil Paulus corrigeret.
m ¶ Cur.ʒ si ita strictè accipis uerbũ educes.
n ¶ Contineri.ʒ ut ʒ. eodem. l. legatis. Sed contra ʒ. de transa. cũ hi. §. q̃ trãsigit. So. ibi.
o ¶ Ambo.ʒ scilicet, legatum alimětorum, & legatũ, ut cum educes.

2 Resi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Reliquum.¶ f.solum:quia generi per speciem derogatur.
b ¶ Idem, est,¶ f.de argento, quod in mundo esset, quod est J.eo l.iii. §.cum alteri &c.hoc est, ut debeat detrahi argentum mundi, & dari cum mundo, & totum aliud argentum alteri.
c ¶ Muliebris.¶ in quo quædam argentea species continebatur.
d ¶ Omne marmor.¶ scilicet, legatum sit tibi similiter: ut ¶ de lega. iii. l.hęres meus. §. fin.
e ¶ Legatus sit.¶ ut semper species generi derogetur, ut ¶. de legat. in.testis vt banis. §.fi. & ¶ de pecu.lega. l. seruo manumisso. & l. 6. §.si seruus. & J. de reg. iur.l.in toto. & ¶.fi. regun.l.de modo.& ¶.de ma.testa.l. si peculium. in princip. de legat.iii. uxorem § felicissimo. & l.quæsitum.§.i. & ¶. de tritico vino & oleo la.3.ii.in princ.& C.de appel.l.præcipimus. in fi.& ¶ de lega.iii. ea tamen,& J. eodem pediculis.§.item cum in aures.Accur.
f ¶ Pondus.¶ ergo quantitatē, in qua locus est uitiositudini solutionis:ut ¶. si certum peta.l.ii.§.i. Accur.
g ¶ Numeratam.¶ sic J. eodem. cum certum. & l.cum aurum.§. proinde. & C. de dona.si quis argentū. Sed contra infra,de sol. l. Paulus respondit, creditorem.& C.de solu. eum a quo.Sol dic non contaminatā : alias secus, ut in cōtrariis. Vel hic fauore ultimæ uoluntatis, ut non pereat, si alias argentum habere non potest,ut not. d. l. si quis argentum. & facit ¶. si certū petatur. l. ii.§.mutui, ibi, aliud ,p alio.& quod ibi not. & suprā de legat.i.l.non amplius.§.fina.& J. de sol.l.qui res.§ mihi Romæ. in fin. & de uerborum obligationibus quæ extrinsecus. & suprā,de usufru.leg.l.generali.§.penulti.& fi. & l.fundi.
h ¶ Genus.¶ i.species:ut Scyphus certus. In speciebus enim non est locus functioni,i.ut alia res uice alterius fungatur:ut ¶ si certum peta.l.ii.§.mutui.Accur.

Functioni in specieb locus non est.

Q Vi tibi.¶ CASVS. Titius mandauit tibi,ut emeres ornamēta in usum uxoris suæ. Posteà fecit testamentum, & legauit eidem uxori suæ ea, quæ eius causa parata sunt, sicut assolet fieri per viros: & posteà decessit. Tu autem ignorans eum decessisse emisti ornamenta:nunquid debentur uxori? Et dicitur, q̃ non:quoniam uerba testatoris quæ posuit in legato,illa.f. Quæ eius causa parata sunt &c. referuntur ad tempus mortis testatoris :quo non erant adhuc empta dicta ornamenta. Si autē emisti viuente testatore, & mortua eius vxore:certē & tunc inefficax est id legatū:quia nō potest uerè dici,videri paratum ornamentum causa vxoris eius, quæ prius decessit, quā emerutur. Idem erit dicendum, si tempore, quo emisti ornamenta, uiuebant vir, & vxor, sed hæc diuertera t. Nam euanescit etiam in hoc casu legatum. Potest tamen esse in hoc casu quæstio facti. Nā potest maritus nec uoluisse adimere legatum uxori repudiatæ.f. cum bona gratia fuit factum diuortium: & tunc ualebit legatum.& habebit mulier ornamenta prædicta. Item & potest esse , q̃ maritus diuortio facto uoluit adimere legatū, puta, cum non bona gratia fit quo casu est uerū q̃ dictum est, fut euanuerit legatum ornamentorū emptorū post diuortiū. Sed quid, si dictus testator misit libertū suum in Asiam ad emendas purpuras, & legauit uxori lanam purpuream, scilicet quam eius causa parasset:& libertus uno uiro, & uxore emit purpurā:nunquid pertinebit ad uxorem ex dicto legato ? Et dicitur, q̃ sic :& ita appellatione lanæ purpureæ continetur purpura. & hoc dicit usque ad l.apud. Viuianus.
i ¶ Inefficax.¶ est enim in causa caduci,ut C.de cadu.toll.l.unica.§. pro secundo.Accur.
k ¶ Eadem dicenda.¶ scilicet,legatum euanuisse licet & alia ratione uideatur reuocatum, ſ propter diuortiū, per quod uidetur mariti uoluntas mutata, ut in fra.l.proxi.& ¶.de dona.inter uirum & uxorem.l.sed interim. §. fi. & ¶ de leg.iii.l. item legato.§.pe.& facit ¶. de lega.iii.cum uxori. & J.de solu. cum quis. in prin.Accur.

gnatis cui specialiter legata sunt, reliquum a alteri debetur. Idem est b cùm alteri mundus muliebris c, alteri argentū omne legatum est, de argēto quod in mūdo esset. Itē si duæ statuæ marmoreæ tibi, & deinde omne marmor d legatum esset: præter duas, nulla statua marmorea legata est tibi. Idē in urbanis seruis tibi legatis, si mihi dispensator legatus sit e.

¶ *Qui debet pondus argenti in genere, liberatur dando æstimationem: secus, si debeatur certa species. Bar.*

¶ Cui certum pondus f argenti dare hæres iussus sit, ei pecuniam numeratam g dando, ipso iure liberatur, si in ea pecunia eadē æstimatio fuerit: quod ita uerum est, si non certum genus h argenti legatum sit.

¶ *Verba futuri temporis restringitur ad tempus mortis, ut ultra nō extendantur. Et oratio respectiua deficit, deficiēte persona, uel qualitate eius, cuius respectu profertur. Bar.*

¶ Africanus.lib.2 quæst. L. II.

Q Vi tibi mandauerat, ut ornamēta in usum uxoris suę emeres, idem uxori suæ (ut assolet) legauit, quæ eius causa parata erant. Tu deinde post mortem mādatoris, ignorans eū decessisse, emisti. Non debebuntur muliері: quoniam ea uerba ad mortis tēpus referuntur. At si uiuente testatore, muliere aūt mortua emeris nō inelegante r dicetur inefficax i hoc legatū esse: quoniam nō possit uerè dici eius causa paratū videri, quę priùs decesserit. Eadem dicenda k erunt, & si uiuat quidē mulier, sed diuerterit : & quæratur, an post empta ei debeātur, quasi non uideantur uxoris causa parata.

¶ Celsus lib.19.digest. L. III.

V Xori legauit, quæ eius causa parata sunt : & ante mortem diuertit. Non deberi l, quia adempta uideantur, Proculus m ait. Nimirū facti quæstio est nam potest n nec repudiatæ adimere uoluisse.

¶ Paulus.li.4.ad edictum. L. IIII.

C Vm quidam libertum suum in Asiam misisset ad purpuras emendas, & testamento uxori suæ lanam purpuream o legasset, pertinere ad eam, si quam purpuram uiuo eo libertus emisset, Seruius respondit.

¶ Africanus.li.2.quæst. L. V.

A Pud Pamphiliū lib. 2. quęstionum ita scriptum est, Si mulier mandauerit tibi, ut sibi vniones usus sui causa emeres, si tu post mortem eius, cùm putares ea uiuere, emerit, Atilicinus negat esse legatos ei, cui mulier ita legauerit, Ornamenta, quæ mei causa parata sunt, eruntve. Non enim eius cā uideri parata esse, quæ, iā mortua p ea, empta sunt.

¶ *Solutio legati, & trāslatio in aliā speciē facta à testatore, legatū extinguit. Bar.*

¶ Marcellus.lib.sing.respon. L. VI.

S Eia ab hærede Publio Mæuio, ita legauit, Antoniæ Tertyllæ do, lego auri pondo tot, & vnionē q cum hyacinthis. Posteà vnionem soluit r, neque vllum mortis tēpore inter ornamenta sua vnionem reliquit. Quero, an hæres ex causa fideicommissi æstimationē rei, quæ in hæreditate non est s, præstare debeat? Marcellus respondit, nō debere.

¶ Itē quæro, si probari possit Seiam vniones, & hyacinthos quosdam in aliam speciem ornamēti, quod postea pretiosius fecit additis aliis gemmis, & margaritis, cōuertisse, an hos vniones, & hyacinthos petere possit t, & hęres cōpellat ornamēto ¶ posteriori u eximere, & prestare? Marcellus respondit, petere non posse. Neque ¶ enim x fieri posse, vt legatum, vel fideicommissum durare existimetur: cùm id, quod testamento dabatur, in sua specie non permāserit, & quodāmodo extinctum sit : vt interim y omittam, quòd etiā dissolutione, ac permutatione tali, voluntas quoque videatur mutata.

¶ *Legatum, per quod ciuitati queritur aliquod ornamentum, ualet. Bartolus.*

¶ Idem. L. VII.

L Vcius ¶ Titius testamēto ita scripsit hęredem meum volo, fideiq; eius cōmitto, vt in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas, item marmoreas. Quero, an legatum valeat ? Marcellus respondit valere b: & operis, cęterorumque, quę ibi testator poni voluerit, legatum ad patriam pertinere c. Intelligi enim potuit aliquod ciuitati accedere ornamentum.

¶ *Legatum simpliciter, & indefinitè prolatum, ad tempus testamenti refertur, hoc dicit. Vel sic: Nomina possessiua, meum, tuum, suum, præsens tempus significant. Bartolus.*

¶ Paulus.lib.18.ad plaut. L. VIII.

S I ita legatum ¶ esset, Vestem meam, argentum meum d dam nas esto dare: id legatum videtur, quod testamenti tempore fuisset, Quia præsens tempus semper intelligitur, si aliud comprehensum nō sit. Nam cùm dicit, Vestē meā, argētum meū: hac demonstratione, meum, præsens, non futurum e tempus ostendit: idē est, & si quis ita legauerit, Seruos meos.

¶ *Verba testatoris in dubio debent intelligi ita, quod non sit in constitutione peccatum. Bartolus.*

¶ Idem lib.1 v.ad Plautium. L. IX.

P Lautius m mulieri ¶ ita legauit, Quisquis mihi hęres erit, Titię vestem n meā, mūdum, ornamētaq; muliebria damnas esto dare. Cassius ait, si nō appareat, q̃ d sensisset, omnem vestem, secundū verba o testamēti, legatam uideri. Paulus, idē Iabolenus p ¶ scribit, Quia uerisimile est (inquit) ¶ testatorē tantū q ornamentorū uniuersitati derogasse, quib. significationem muliebrium accōmodasset. lus respondit valere h: & operis, cęterorumque, quę ibi testator poni voluerit, legatum ad patriam pertinere i. Intelligi enim potuit aliquod ciuitati accedere ornamentum.

¶ *Legatum simpliciter, & indefinitè prolatum, ad tempus testamenti refertur, hoc dicit. Vel sic: Nomina possessiua, meum, tuum, suum, præsens tempus significant. Bartolus.*

¶ Paulus.lib.18.ad plaut. L. VIII.

S I ita legatum ¶ esset, Vestem meam, argentum meum d dam nas esto dare: id legatum videtur, quod testamenti tempore fuisset, Quia præsens tempus semper intelligitur, si aliud comprehensum nō sit. Nam cùm dicit, Vestē meā, argētum meū: hac demonstratione, meum, præsens, non futurum e tempus ostendit: idē est, & si quis ita legauerit, Seruos meos.

¶ *Verba testatoris in dubio debent intelligi ita, quod non sit in constitutione peccatum. Bartolus.*

¶ Idem lib.1 v.ad Plautium. L. IX.

P Lautius m mulieri ¶ ita legauit, Quisquis mihi hęres erit, Titię vestem n meā, mūdum, ornamētaq; muliebria damnas esto dare. Cassius ait, si nō appareat, q̃ d sensisset, omnem vestem, secundū verba o testamēti, legatam uideri. Paulus, idē Iabolenus p ¶ scribit, Quia uerisimile est (inquit) ¶ testatorē tantū q ornamentorū uniuersitati derogasse, quib. significationem muliebrium accōmodasset.

est: quasi dicat, quælibet ratio per se bona est. Vnde si capiam primā rationem, bene potest aliquis interim omittere secundam : & sufficit prima. Viuianus.
a ¶ Vnionē.¶ id est, lapidē pretiosum : sic ¶. de doli exceptio. l.apud Iulianum.§.item quæritur.
b ¶ Soluit.¶ legataria, vt C.de leg.l.filia.
c ¶ Non est.¶ scilicet nunc: sed fuit tempore testamenti.
d ¶ Petere posit.¶ legataria.
e ¶ Posteriori.¶ ornamento: vel dic, posteriori, legatario , si ponas, alii legatum ornamentū pretiosius. Acc.
f ¶ Neque enim. ¶ alias neque enim: alias nunquid enim &c. & sub. tunc distinguitur. q.d. non durat . Accur.
g ¶ Interim omittat.¶ siue habeas omittat, scilicet, aliquis : siue omittam, ego Marcellus: est sensus, quòd ratio prædicta sufficit quia scilicet extinctū, vt aliam omittamus, quæ etiam bona est , ſ. quod, i. quia etiam dissolutione &c. & faciūt ad l. istam ¶. de leg. iii. l. item legato. §. pe. & l. Iana. & l. legatis. §. j. & insti. de re. diui. §. fi tamen. & ¶. de leg. j. cętera. in fi. & de pig. ac. l. si cōuenerit. §. si quis ea. arg. cōtra , ¶. de leg. j. seruum filii. §. ii. Item facit ¶. ad exhiben. Iulianus. §. si quis . & de contrahen. empt. l. in venditionibus. §. inde quæritur. & de lega. j. si ex toto fun. in princ. & l. quod in rerum . §. si quis, & ¶. de instito. l. tabernam & J. de adimen. leg. l. legatum . §. j. Item argumen. contra ¶. de leg iii. fideicōmissa. §. fi rem.

¶ alias prnamenta.
¶ Sensū nouum huius tex. nid. apud. Lud. Aluar. i Rubri. de leg. i. nu. 103.
¶ in. P. F. est. §. non lex.

A D D I T I O. Dic, secundum Barto. quòd ibi res legata extabat : hic vero desiit extare, quia facta est alterius accessio : vt patet in fine l.

L Vcius.¶ CASVS. Lucius Titius instituit sibi hęredem Seium, & ita in testamento scripsit, hæredem meum volo, fideique eius cōmitto, vt in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas , & marmoreas. & decessit testator. Nūc quæritur, an valeat leg. tū , & ad patriam testatoris pertineat & respon. quod sic. & est ratio plana in litera. Viuia.
h ¶ Valere.] quod dic, vt J. de acqui. rerum domi. statuas. & de pri. ere Ausidius. & ¶. de vsur. cum quidam. §. fi. Accur.
i ¶ Pertinere.] licet nōdum erat in rerum natura quod legabatur, vt ¶. de leg. j. quod in rerum. in prin. & l. ciuitatibus. in prin. & l. seruo alieno. §. fi. & ¶. de vsufru. leg. l. quidam. Accur.

S I ita legatum.¶ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium, & ab eo legauit ita Caio vestem meā , & argentū meum damnas, id est, dānatus esto tu, hæres, dare : & postea decessit. Certè id legatū videtur Caio, quod testamenti tempore fuisset testatoris, siue sit legata prædicto modo vestis, siue argentum, siue aliquid aliud : quia in legatis prædicto modo relictis præsens tempus intelligitur. Cum enim dicit testator, vestem meam, vel argētum meum, hac demōstratione, meum, ostenditur præsens tempus, & non futurum. Idem est, si ita legauit, Seruos meos damnas esto dare Caio : nam intelligitur de illis, qui sunt sui tempore testamenti. Viuia.
K ¶ Meum.¶ suum, & meum, lergè dicitur, quo ad res, vt ¶. de lega. iii. h cum suæ . cum sequen. vsque ad l. nummis. non quo ad tempus, vt hic.
l ¶ Non futurum.¶ vt enim futurum non continet præsens, vt ¶. de leg. iii. l. vj. & de arbi. l. de rebus. & de leg. iii. l. Iulianus. §. pe. ita nec præsens futurum, vt hic, & J. de verb. obli. l. si stipulatus fuero. §. j. Sed contra huic l. C. quæ res pignori obliga. poss. l. sina. Solu. ibi 1. Item contra, infra eodem. l. filiam. ibi apparet solutio. 2 Item contra argumento. supra de legatis, tertio. l. vxorem. §. testamēto. Solutio ibi. & l. his verbis 3 . Item argumento contra, infra de liberatione legata. l Aurelius. §. testamento 4 . & argumento contra, ¶. pro socio. l. prima in fin. & ſ si quis societatem 5 . Item argumēto contra, ¶. de vsufructu. l. quoties. §. fina. 6 Item contra, ¶. de legatis, iii. l. cum pater. §. fidei tuæ . Solutio ibi. Item argumento contra , ¶. de alienat. iudi. mutandi causa facta. l. ex hoc. §. sed illud quo ad illud edictum. Item contra, ¶. de liberis, & posthumis. l. placet. Sed aliud, ne pereat testamētum. & eodem modo soluntur aliud contrarium supra , de pecu. lega. l. ei quoque. scilicet, ne legatum sit nullum. Item cōtra , ¶. tit. j. l. Mela. §. fed & si alimenta. Solu. ibi 7 . Item arg. contra , ¶. de testa. tu. l. tutoribus 8 . Item contra , ¶ de leg. ii. l. si ita quis. in princ. Sol. ibi. A D D I T I O. Dic, quod ibi est verbū, potest, quod est extensiuum , vt ibi secundum Bar. hic.

Lautius.¶ C A P S V S. Scia ita legauit , Titiæ mulieri , Quisquis mihi hęres erit , damnas esto dare Titiæ vestem meam , & mundū meum, & ornamenta mea muliebria: & posteà decessit. Nunc quæritur , q̃ d in hoc legato contineat , & dicit Plautius Cassium dixisse ita, aut apparet voluntas testatricis , & illa seruanda est: aut nō, & tunc videtur legata omnis vestis , scilicet tā virilis, quam muliebris, & omnis mūdus, nō autē omne ornamentū, sed tantum muliebre . Et est ratio secundum Paulum , & Iabolenum , quia verisimile est , testatricem , quæ prædicto modo legauit , derogasse tantummodo vniuersitati ornamentorum legatorum quibus solus ornamentis accommodauit in legato significationem muliebrium ornamentorum . apposuit enim verbum , muliebria , tantum iuxta ornamenta legata , & non iuxta vestem , vel mundum legatum. Vnde, vt dictum est, legatum ornamentorum videtur restrinxisse, & non legatum uestis , uel mundi. & istud accidit etiam ideo quia illud verbum, muliebria, non potest applicari uesti, uel mundo legato salua ratione recti sermonis, id est grammaticæ. nam nō esset bona grammatica, lego Titiæ uestem meam muliebria, uel mundum meum muliebria: bene autem est bona grāmatica, lego Titiæ ornamenta mea muliebria. Viuianus.
m ¶ Plautius.¶ scilicet testator. & sic infra mutat sexum , cum dicit testatricem. uel dic Plautius scilicet dixit ea, quæ sequuntur. Et dic, legauit. scilicet testatrix. Accursius.
n ¶ Vestem.¶ hæc tria diuersa sunt, ut J. eo argumento. §. muliebri. & § ornamenta. & §. mundus.
o ¶ Secundum. uerba.¶ rigidè accepta, secundum R.
p ¶ Iabolenus.¶ uidetur adscribi princi. l. paulo. uel dic, Paulus dixit idem quod Cassius.
q ¶ Tantum.¶ id est tantummodo quibus &c. sed certe imo dictio, muliebria , uidetur restringere uestem , & mundum , ut pro muliebribus tantum intelligatur : sed secundum Rogerium , hic de rigore: uel secundum uerba testamenti : sed aliud secundum sententiam , uel æquitatem. Et sic non obstat supra, de penu. legata l. nam quod. in fin. & de legatis iii. hæres. §. ii. & l. quæsitum. §. ii. & infra de uerborum significatione. fi cum fundus. Vel dic, quod non nocet hæc derogatio primis legatis: quia expressa sunt. item nota, muliebria referri ad pro

Dic, quod tractat de modico ut nullo præiudicio quia semper tantūdem soluendo liberat, & creditori prodest: hic uero esset magnum præiudicium Bar.
¶ Solue. secūdū Bart. q̃ ibi erat uerbum futuri temporis, ita seruetur,
G. in ca. cum olim. super uerb. procuratore de offi. delegi. dicit p hanc l. q̃ principales posint prorogare iurisdictionem: nemo procurator non potest. & ad intellec. huiⁿ l. uid. Anc. Rub. in l. non solum. §. morte nu. 201. de nou. op. nunc.
¶ Dic, quod idem. §. testamēto. & 4. bis uerbis. concordāt cum illa l. Bar.
¶ etiam concordat secundū Bar.
¶ Solue ut p Bar. hic.
¶ ibi extabat area, q̃ est maxima pars domⁿ Bar.
¶ Dic, q̃ ibi contingit uariatio circa idem, uel q̃ habetur loco eiusdē, secūdū Bar.
¶ Ibi fallit propter dictionem tūc, quę extremitatē temporis significat, secūdū Bar.
¶ Alias , Plautius , mulier ita leg. &c.
¶ Alias, Labeo.
¶ Testatorum.
¶ als lib. IX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximum tantum. f. ornamenta: sic ¶ de iurisdi. omnium iudic. l. si idem. in fi. sed argu. contra §. de leg. j. talis. in fi.

ARTICVLVS. Dic, secundum Bar. quod hic non poterat referri ad omnia salua ratione recti sermonis, ibi fi.

a ¶ Accedere eò. ¶ q. d. contingunt prædicta eò, id est, ideò, quia illa, &c.

b ¶ Recti sermonis. ¶ secundum rerum sentiendorum, sed secundum sententiam seu, ut prædixi: uel aliter, ut modò not.

Cum certũ. ¶ CASVS. Titius legauit mihi duas marcas argenti, uel auri: & ita legauit mihi certũ pondus, & non certam speciem: & decessit. Nunc quæritur, an hæres eius teneatur mihi præstare dictas duas marcas: an uerò liberatur præstando mihi tantam pecuniam non ære contaminatã, quã tunc tempore litis uolent duæ marcæ argenti? & respond. quod bene liberatur præstando tantam pecuniam, quantam dixi. Viuia.

c ¶ Cum certum. ¶ puta, ut duas marcas.

d ¶ Non materia. ¶ ut massa: & subau. ex necessitate: sed pretiũ debet, scilicet, ex uoluntate. Materia enim est in obligatione: sed pretium etiam ære contaminatum est in solutione: sicque soluitur aliud pro alio creditore inuito, ut §. de acti. & obliga. l. obligationum. in fi. & §. manda. l. si quis pro eo. uel dic, ab ære non contaminatam, ut no. §. eo l. j. in fi. & dic ut ibi.

Creditore inuito aliud pro alio solui potest.

e ¶ Præsentis. ¶ s. litis ut suprà, de triti. uino, & oleo lega. l. fin. uel moræ, ut infra, e. tit. l. pe. Accursius.

Quintus. ¶ CASVS. Titius ita legauit uxori suæ, uasa, & uestimenta, quæ & quot uxoris, meæ causa empta parata sunt, lego ei, & decessit. Nunc quæritur, quæ uasa, & uestimenta uideantur ei legata? & respond. quòd ea quæ illius causa parata sunt. & non ea quæ sunt parata causa usus cõmunis uiri, & uxoris. Hoc dixit Quintus Mutius: & dixit idem esse, si quippiam aliud legasset maritus uxori prædicto modo. Pomponius autem dixit, postea, si hoc uerum est, scilicet, ut non debeatur uxori, quod paratum est non solius uxoris causa, sed causa communis usus uiri, & uxoris, sicut dixit Quintus Mutius, certè non debebitur uxori non solum si ipsius uiri & uxoris communis fuerit usus ei ea illud, quod uult nunc ex legato uxor, sed etiam non debebitur si liberorum eius, & uxoris usus fuerit, aut alterius alicuius. Id enim uidetur testator demonstrasse, ut sit legatum uxori, quod proprio usui uxoris sic paratum. Papinianus autem conditor huius l. dicit ita postea, Illud, quod Quintus Mutius demõstrat in principio huius l. dixit enim ibi, Vas aut uestimẽtũ, aut quid aliud quod uxoris causã emptum paratumve esset, legatum esse uxori: efficit ut falsa sint quæ subiecimus per Q. Mutium, & Pomponium. Subiecimus autem, ut parata causã usũ, ipsius solius uxoris cedant legato, scilicet, si Quintus Mutius intellexit prædicta fuisse legata in specie. Nam multum interest, generaliter, an specialiter legentur prædicta. Nam si generaliter legentur, ueluti quia legauit uxori maritus ea, quæ uxoris causa parata sunt, & tunc uera est. Q. Mutii definitio, scilicet, ut non debeatur uxori, nisi quod solius uxoris causa paratum est. Si uerò specialiter legentur prædicta: ueluti uestem illam purpuream, certam demonstrando, quæ uxoris causa empta, parata esset, lego eidem meæ uxori: legatum omnino uales, licet neque empta, neque parata, nec in usum uxori data sit: quia certo corpore legato demonstratio falsa ibi apposita non perimit legatum: sicut si ita esset scriptum a testatore legante, Lego uxori meę Stichum, quem ex uenditione Titij emi. nam nihilominus ualet legatum, licet neque emit a Titio, uel ab alio, sed habuit eum ex alia causa: aut ex alia uenditione emit, puta, Seij. si autem legauit maritus uxori. Lego uxori meæ uasa, & uestimenta, & quæ eius uxoris meæ causa parata sunt: tunc eodem modo erit uera Q. Mutij sententia, sicut fuisse dictum est, quando generaliter legauit uxori prædicta, uel aliquod prædictorum. In quo casu etiam si prædictæ res erant alienæ, quas quidem putauit testator suas esse, uxoris tamen usibus concessit, tenebitur hæres uiri ad dandas eas uxori. Viuianus.

Accedere eò ¶, q. illa demonstratio, mulieb ria, neque uesti, neq; mundo applicari salua ratione recti sermonis potest.

¶ Modestinus. li. 9. regul. L. X.

Cum certum auri, uel argẽti pondus legatum est, si nõ species designata sit, non materia, sed pretium præsentis tẽporis præstari debet.

¶ *Non intelligitur causa uxoris paratũ, quod ipsius, & alterius causa paratur. Itẽ falsa demonstratio legatum generis restringit: secus in legato certæ speciei. Itẽ, quando disiunctiua cadit inter genus, & speciem, accipitur pro coniunctiua. Bar.*

¶ Pomponius li. 5. ad Q. Muti. L. XI.

Quintus Mutius ait, Si paterfamilias uxori suæ, aut uestimẽtum, aut quippiã aliud ita legauit, Quod eius causa emptum, paratumve est, id uidetur legasse, quod magis illius, quã cõmunis usus causa paratũ esset. Pomponius, Sed hoc uerum est non solùm si ipsius uiri, & uxoris, sed etiam si liberorum eius, aut alterius alicuius communis usus fuerit. Id enim uidetur demonstrasse, quod proprio usui uxoris paratum sit. Sed quòd Quintus Mutius demonstrasse uas, aut uestimentum, aut quid aliud, efficit, ut falsa sint, quæ subiecimus. Multùm enim interest, generaliter, an specialiter hæc legentur. Nam si generaliter, ueluti, Quæ uxoris causa parata sunt: uera est illius definitio. Si uerò ita scriptum fuerit, Vestem meã illam purpuream: ut certam demonstraret, licet adiectum sit, Quæ eius causa empta, paratauè est: & neque empta, neque parata, neque in usum ei data sit, legatum omnino ualet. Quia certo corpore legato, demonstratio falsa posita non perimit legatum: ueluti, si ita scriptum sit, Stichum, quem ex uenditione Titij emi: nam si neque emit, aut ex alia uenditione emit, legatum nihilominus ualet. Planè si ita legatum fuerit, Vasa, aut uestimenta, quæ uxoris causa parata sunt, tunc æquè erit uera Quinti Mutij sententia. Quo casu sciendum est, etiamsi alienæ res eæ fuerint, quas putauit testator suas esse, hæredem teneri, ut eas det.

¶ *Relatiuum, quis, uel, qui, restringit antecedens, ad quod refertur. Bar.*

¶ Proculus. li. 5. epistolarum. L. XII.

Si quis legauerit aurum, gemmas, margaritas, quæ in eo aut essent, etiam id aurum, cui neque gemmę, neque margaritæ inessent, legasse uidetur.

a ¶ Accedere eò. ¶ s. ad.

b ¶ Recti sermonis. ¶ s. ad.

c ¶ Non tabulæ. ¶ rudis. ad quod institu. de re. diui. §. si quis in aliena.

d ¶ Quæ uxoris causa. ¶ s. ad.

e ¶ Vestimentum. ¶ si certum demonstrauit, malè sensit Q. Mutius, alias bene: ut infrà, statim. Accur.

f ¶ Magis illius. ¶ electiuè: ut suprà, de lega. iii. l. legatum. §. j.

g ¶ Sed hoc. ¶ scilicet, ut non debeatur, quod non solius uxoris causa est paratum: & dic, quod sic in usu, ut infrà, de uerborum signifi. l. in lege. & infra, eodem. l. cum in testamento. & suprà, de lega. iii. l. hoc legatum. & l. cum suæ. & facit supra, de legat. iii. l. item legato. Accursius.

h ¶ Aliud. ¶ certum demonstrando.

i ¶ Quę subiecimus. ¶ per Mutium, & per Pomponium, scilicet, ut usui solius uxoris parata cedant legato.

k ¶ An specialiter. ¶ præualet specialiter dictum, ut ꝛc infra de iniur. l. item apud Labeonem. §. hoc edicto. Accursius.

l ¶ An specialiter. ¶ s. ad.

m ¶ Definitio. ¶ id est, sententia, scilicet, ut non debeantur, nisi quæ solus uxoris causa sunt parata.

n ¶ Purpuream. ¶ sed quid, si dixit uestẽ omnem eius causa paratam, non demonstrando certam? Respon. idem, quod in genere: & sic potest intelligi dixisse Q. Mutius. Nec enim est certum corpus demonstratum. Accur.

o ¶ Neque empta. ¶ differunt empta, & parata: ut supra, de lega. iii. l. si quid. §. j.

p ¶ Veluti. ¶ i. sicuti. uel exemplificatiuè.

q ¶ Nihilominus. ¶ sed non uenditio, ut §. de contrah. emp. l. si quis fundum. & facit §. de condi. & demonstra. l. demonstratio. Sed arg. cõtra, §. de dote præleg. l. j. §. sed & si.

r ¶ Quæ uxoris. ¶ aut, hic ponitur pro, &, ut & infra, eo. l. si quis ita legauit.

s ¶ Sententia. ¶ in prin. huius legis posita: & hoc cum generaliter legauit uasa, aut uestimenta, non certa demonstrando. Vel dic, certa demonstrando: sed, aut, pro, &, ponitur, ut dixi. H.

t ¶ Suas esse. ¶ & usibus uxoris concesserat.

v ¶ Eis det. ¶ quia coniuncta erat persona uxori cui tantundem legasset, si scireet: ut C. de lega. l. cùm alienam. & supra, de lega. j. l. si res. & l. non quocunque. §. i. & facit supra, de lega. ii. cum filius. §. hæres. Sed argumen. contra, §. de lega. j. l. legatum. & l. Stichum. & infra, tit. j. legaui. Accur.

Si quis legauit. ¶ CASVS. Titius legauit mihi aurum suũ in genere, cum haberet aurum in quo erant gemmæ, & margaritæ, & aurum, in quo non erant. Item legauit mihi gemmas, & margaritas, quæ in eo auro essent, & decessit certè uidetur mihi legasse nõ solum id aurum, in quo erant gemmæ & margaritæ, sed etiam illud, in quo non erant. Viuia.

x ¶ In eo auro. ¶ s. legato. Accur.

y ¶ Etiam id. ¶ nunc respondet. Accur.

z ¶ Legasse. ¶ Illud ergo uerbum, quæ in eo, non restringit legatum auri, sed margaritarum, ut supra. l. proxim. ibi, si uero ita scriptum &c. & de legat. j. l. si fic. §. j. & supra, de legat. iii. l. ea tamen adiectio. Azo. & facit supra, titulo j. l. a filio. §. fina. & supra, de triuino, & oleo lega. l. vj. & l. fina. in princip. & supra, de lega. j. l. si cui. & l. si ancilla cum liberis. Sed argu. contra supra, de penu. lega. l. nam quod. §. fina.

Si

Si imaginem. ¶ CASVS. Titius habens imaginem depictã in quadam tabula, legauit mihi eam, & decessit. Hæres autẽ rasit imaginem, & dedit mihi tabulam. Certe nihilominus tenetur actione ex testamento quia fuit mihi legata imago, & non tabula rudis. Viuia.

a ¶ Si imaginem] differt statua ab imagine, ut not. C. de statu. & imagi. i rubri. & ad hoc §. de ususfruc. l. statuæ. Accursius.

b ¶ Durare. ¶ facit §. de leg. j. l. cum res. §. penu. & §. quibus mo. ususfruc. amit. l. repeti. §. fin.

c ¶ Non tabulæ. ¶ rudis. ad quod institu. de re. diui. §. si quis in aliena.

d ¶ Quæ uxoris. ¶ CASVS. Titius legauit uxori suę his uerbis, Mundum muliebrem, & omne ornamentum, & quicquid usuus ei dedi & donaui, & eius causa comparaui, & confeci, id omne dari uolo uxori meæ. & decessit. Nunc quæritur, an carrucha dormitoria cum mulis, qui ducebant carrucham, quæ semper usa fuit uxor, ei debeatur? & respond. quod sic, si causa usus eius uxoris habita esset dicta carrucha: sed & uestis præstanda est quæm maritus comparauerat, fecerat ancillis uel lecticariis, qui eidem uxori lectum faciebant. Viuianus.

d ¶ Cum mulis. ¶ qui trahunt eam: & facit §. de leg. iii l. item legata. Accursius.

e ¶ Præstanda. ¶ quasi per medium uxoris causa parata, ut & ar. §. de uerbo. obli. si stipulatus fuero.

Si statuam. ¶ CASVS. Titius legauit mihi unam statuam, quæ non habebat nisi unum brachium: & postea adiecit eidem statuæ brachium ex alia statua: certè ego potero uendicare statuam mihi legatã cum brachio ei adiuncto. Viuianus.

f ¶ Ei adiecero. ¶ s. ego testator. Accursius.

g ¶ A legatario. ¶ id est, legatarius potest uendicare: & facit §. de legat. ii. l. areæ. & de rei uendi. l. in rem. §. ii. & iii. & §. de acquiren. re. domini. l. sed si ex meis. & §. de leg. j. l. si ex toto. in prin. & §. de ususfruct. l. statuæ.

Species. ¶ CASVS. Titius legauit Seię x. scutellas argenteas, & ab Sea petiit in hæc uerba, A te, Seia, peto, ut quicquid tibi specialiter in auro, & argento legaui, id quoque, cũ morieris, reddas, & restituas Sticho, & Pamphilo uernis meis, id est, natis ex ancillis meis: quarũ rerum ususfructus dum uiues tibi sufficiet, & postea decessit. Nunc quæritur, an uideatur legatus Seiæ ususfructus tantum dicti argenti, & auri, an uero & proprietas? Et respon. quòd proprietas uidetur ei legata addito, scilicet legato proprietatis onere fideicommissi præstandi dictis uernis. Viuianus.

h ¶ Species auri. ¶ ergo proprietatem.

i ¶ Vernis meis. ¶ id est, natis ex ancillis meis, vt institu. de lega. §. huic. Accursius.

k ¶ Proprietatem. ¶ facit §. de vsufruct. Proculus. Sed contra, §. de seruit. rusti. prædio. qui duo. Sed dic, vt nota §. de vsufruct. earum. re. quæ vsu consu. l. fina. & facit supra, de vsufruct. l. numismatum. & de trãsactio. l. cum hi. §. si vni. hic ergo accipit fructus, id est, vtilitas, vt & §. de vsu. l. fi. & de vsu & habi. l. si habitatio. §. sed si sic. §. de donationes. §. j.

Filiam. ¶ CASVS. Titia habens maritum Mæuium & filiam Seiam nõ emanciparam à patre suo prædicto Męuio scripsit sibi hæredem dictam filiam, & ei patrẽ substituit, & ita postea scripsit in testamento suo, Quisquis mihi hæres erit, committo fideicõmissum, uti ornamẽta mea omnia, & aurum, & argentum, & uestimenta, quibus ego usa sum, ne uęneant, siue uendantur, & filiæ meæ reseruentur: & postea decessit. Postea filia recusauit hæreditatẽ, eius, quã pater habuit ex substitutione, & postea decessit ab intestato. Filia uerò etiam tunc abstinuit ab hæreditate. Nunc quęritur, an dicta filia possit petere ab hæredibus patris fideicõmissum? Et uidetur q̃ non, quasi non ualuerit fideicommissum, quã à patre fuit relictum filiæ per testatricem, cũ ipsi patri uideatur relictum. cum secundum hæc iura, omnia patri per filium quærebatur. Respon. mẽ hic quod ualet fideicomm. prædictum. Claudius reddit rationem contra opinionem eorum, qui nõ credebant ualere fideicom. dicens, quod uerbo, seruandi, quod scriptum est in uerbis testatricis, uideatur in id tempus dilatum fideicommissum, quo sui iuris futura esset filia, cui debatur fideicom. per testatricem siue alius, cui ita fuit daretur fideicom. Viuianus.

l ¶ Pater. ¶ si habet, pater, filia recusauit, & pater ex substitutione fuit hæres, & bene: alias patre, & tunc filia fuit hæres ex substitutione, ¶ ex institutione & pater recusauit & impropriè dicitur recusare: quia non fuit ei delata adiũte filia, ut §. de acquirendo hæred. quandiu. Et quia quod peti non potest, nec repudiari potest, ut §. de acqui. hæred. ꝛc. Sed secundum hoc quomodo ualet legatum à seipsa sibi, ut supra de le. j. l. legatũ §. j? Respon. secundum iura uetera quæritur patri hæreditas, & ita rogari uid. §, ut filiæ restituat, ut §. de leg. j. cum filio. & §. ad Treb. l. vbi. in princi. & l. epistolam. §. fin. & §. de leg. iii. l. si legatarius. §. fi. & l. xj. §. si filio. & C. de fideicom. l. quamuis.

m ¶ Decessisset. ¶ scilicet, pater.

n ¶ Bonis eius. ¶ scilicet, patris.

o ¶ Claudius. ¶ scilicet, idem dixit reddita ratione, quaniã &c. & nota, quod uerba Claudii sunt in masculino genere, sed uerba Scæuolæ sunt in fœminino.

p ¶ Futura esset. ¶ No. in præsenti intelligitur futurum, alias contra. §. eo l. si ita esset. Item ecõtra in futuro, uel in præsenti intelligit præteritum, ut §. de uerb. signi. l. uerbum oportebit. & l. uerbum erit. & §. eo. l. si uxori. §. cum ita in fi. Accur.

Si gemma. ¶ CASVS. Titius legauit mihi gẽmam ex anulo suo, ut iunctã aliã materię, certè rectè legauit, & ualet legatũ, & separari debet gẽma per actionẽ, ad exhibẽdũ, à me ꝛpositã: & idẽ est, si legauit mihi emblemata, i ornamẽta argẽtea adiũcta uasis. Viuia.

q ¶ Materiæ iunctæ. ¶ s. gemmæ & sic aliæ materiæ sunt datiui casus, quia antiqui dicebant, alio, & aliæ in datiuo casu. Vel alię materię quia aliæ res sunt iunctæ per applumbaturam, secus si per ferruminationem, ut §. de rei uendi. l. in rem. §. item si quæcunque. sed fallit in trigno domui iuncto, ut §. ad exhiben. l. gemma.

r ¶ Emblemata. ¶ ornamenta sunt uasorum. ut §. de triti. uino, & oleo lega. l. iii. §. fi. Accursius.

s ¶ Separantur. ¶ actione, ad exhibendum, proposita, ut d. l. gemma.

Viuxori. ¶ CASVS. Titius legauit uxori suæ decimam partẽ bonorum suorum, pone, & duo mãcipia & tres, pone. scutellas argenteas:

¶ lib. xvii. quęstio.

¶ lib. xv. digest.

Papinianus. † L. XIII.

Si imaginem a legatam hæres derasit, & tabulam soluit, potest dici actionẽ ex testamẽto durare: b quia imaginis legatum, non tabulæ c fuit.

¶ *Causa intelligitur de proxima, & immediata: & etiam de remota, & mediata. Bartolus.*

Scæuola. † L. XIIII.

Vxori quis legauit his uerbis, Mundum muliebrẽ, omne ornamentũ, & quicquid uiuus dedi, donaui, eius cã comparaui, cõfeci, id omne dari uolo. Quęsitũ est, an carrucha dormitoria cũ mulis, d qua semper uxor usa sit, ei debeat? Rndi, si eius usus causa habita esset, deberi. Idẽ q̃siit, an ex eadem clausula uestis, quã ancillis, uel lecticariis eiusdẽ uxoris suę comparauerat, uel fecerat, præstanda e esset? Respondi, præstandam.

¶ *Additum formæ primæ, legatum nõ minuit. Bartol.*

Pomponius. lib v. ad Sabi. L. XV.

Si statuam legauero, & postea ex alia statua brachiũ ei adiecero, f oũo statua a legatario g uendicari potest.

¶ *Qui legat rem, uidetur legare proprietatẽ: & adiectio, u habeat usumfructũ, non facit aliud legatum uideri. Bar.*

Scęuola. lib. xv. digest. L. XVI.

Species auri, h & argenti Seię legauit, & ab ea petiit in hęc uerba, a te, Scia, peto, vt q̃cq̃d tibi specialiter in auro, & argento legaui, id, cũ morieris, reddas, restituas illi, & illi, vernis, meis i quarũ rerũ vsusfructus, dũ viues, tibi sufficiet. Quęsitũ est, an vsusfructus argenti, & auri solus legatarię debeatur? Respondi, secundum verba, quę proponerentur, proprietatem k legatam, addito onere fideicommissi.

¶ *A patre potest legari si filio legatũ in tempus existentię sui iuris confertur. Ba.*

Idem. lib. 18. d gest. L. XVII.

Filiam in potestate patris manentẽ mater scripsit hęredẽ, eiq; patrẽ Męuiũ substituit: & ita scripsit, Quisquis mihi hęreserit, fidei eius cõmitto, vti ornamẽta mea omnia, aurũ, argẽtũ, & vestimẽta, quibus ego vsa sum, ne væneãt, & filię meę seruẽtur. Quęsitum est, cũ filia recusante pater l ex substitutiõe hęres extitisset & intestatus decessisset, m filia autẽ bonis eius n abstineret, an fideicõmissum petere possit? Respõdi, secundum ea, quę proponerentur, videri vtiliter patris fideicõmissũ: Claudius, o Quoniam verbo, seruãdi, quod scriptũ est, videtur in id tempus dilatũ fideicõmissum, quo sui iuris futura esset p ea, cui dabatur.

Vlpianus. † L. XVIII.

Si gemma ex anulo legetur, uel aliæ materiæ q iuncta, † vel emblemata, r rectè legantur, & separantur, s & præstanda sunt.

¶ *Quod alicui legat ut propriũ, si ꝛpriũ ꝛ est quo ad oũa, iure legati capit, & ex fideicommisso uniuersali restituitur. Bar.*

Scæuola. lib. xxij. digest. L. XIX.

Qui vxori suę legauerat bonorum suorũ decimã, &

¶ lib. x. ad Sabi.

¶ Alias, iõctæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

argẽteas:& postea petiit ab hæredibus,suis, ut redderent eidem uxori quatuor,pone annulos,& unã vestem de bruna, pone.quasi dicti annuli,& vestis fuissent eiusdẽ ,ppria uxoris: & postea cõmisit fidei illius ut quicquid ad eã ex testamẽto eius peruenisset, restitueret alumno cõmuni ipsius testatoris,& uxoris:& postea decessit. Nunc quæritur de uob.

Primum est an annuli,& vestis debeant præstari uxori,si illius nõ fuerũt? Et dicitur, quod sic: nisi hæredes probent testatorem uoluisse contrarium. Siue ergo fuerunt uxoris,siue non, debentur ei. Secundum est, an eo casu,quando fuerunt uxoris, teneatur ipsa dare alumno ? Et dicitur, quod non: sed eo casu, quando non fuerunt eius uxoris, sed acquisita sunt ei per legatum viri testantis, tenetur restituere alumno.

¶ Mulier testamento. ‡ Titia fecit testamentum, & postea codicillos:& in testamento, & codicillis legauit quibusdam multas species vestis, & singulas species argenti, demonstrando eas figillatim per designationes fungentes vice proprij nominis earum: quas item species ipsa significauit in uerbis legatorum prædictorum se confecisse,uel habere, & postea decessit. Quæritur, an non aliæ species cederent legatariis, quã illæ,quæ in hæreditate ꝛueniuntur. Et dicitur q illæ tantum cedunt.Nam quantum ad illas,quæ nõ sunt in hæreditate,deriforium est legatum,ut ʒ.de lega. j. l. domus. in prin.Vinia.

a ¶Reddi.‡hoc significat & dare,ut hic subiicit,& ʒ.de uerb.sign. l.uerbum reddendi.Accur.

b ¶Videri.‡uidetur enim emisse,ut & supra,de vsufructu lega.l. Sticho.Sed contra,ʒ.de leg.ij.l.Titia.§.Caius.Sol.hic præceptiua, ibi enunciatiua fuerunt uerba.Vel fol,ut ibi,& facit ʒ.de leg.ii.l.Lucius.§.quisquis.& infra,de conditio.& demonstra.l.quib. §. penul. & l.cum tale.§.falsam.

c ¶Ei.‡scilicet uxori.

d ¶Si legato.‡id est si ex legato.& facit C.de fideicõ. l. cum uirũ. & supra,titu.j.Stichus.§.j.& de lega.ii.Imperator.in princ.& l.cũ pater.§.j.& l.pater.

e ¶Specialiter.‡demonstrando singulos aureos,aut designationibus fungentibus vice proprii nominis aureorum,secus si generaliter,ut infra. eodem.l.Titia.§.primo.in principio,& supra,de leg. j. si domus.§ j.Accur.

f ¶Inuentæ essent.‡& de inueniendis ea uẽdum si repertæ fuerint: alias enim deriforium esset legatum.ut infra,eod.l.Titia. in prin.& ʒ.de leg.j.si domus.in prin.

CVm aurum.‡ CASVS.Titius legauit Seio aurum suum, & argentum.certe continetur in legato quicquid auri relictũ sit in hæreditate primo casu; cum legatum est aurum. & quicqd argent relictum est in hæreditate in secundo casu, cum legatũ est argentũ. Et hoc est uerũ, siue factũ,siue infectũ relictũ est in hẽditate aurum,uel argentum. Pecunia autem aurea,uel argẽtea, nõ cõtinetur. Quid si legauit eidem Seio certum pondus auri,uel argẽti,puta c.pondo siue marcas.Nũquid tanget legatarius uelit,nolit,aurea, uel argẽtea uasa,quę relicta sunt in hereditate? Et dicitur quod nõ: quia videtur hoc casu magis legata ei quantitas,quã species:secus autem,si sit ei legatum certũ pondus argenti,uel auri facti.puta, c. pondo,siue marcæ.Quia tũc bene potest.& debet legatarius tangere de vasis.Itẽ quid,si legauit eidẽ Seio certũ põdus auri, uel argẽti,quod eligere uellet,nunqd vasculũ aureum , uel argenteum non separatũ ab alio argẽto,uel auro, potest legatari' separare, siue diuidere ab alio argẽto,uel auro,& illud petere , & aliud repudiare, uel aliud petere,illud repudiare? Et dicitur,quod nõ. Parum enim deesset legatario talis electio.Item quid,si ille ipse testator habens scyphos argẽteos,in quibus erat mistũ plumbũ,legauit eidẽ Seio c.pondo,pondo argenti:quo casu potest legatarius tangere illos scyphos.si uult,ut supra dixi,& dicitur C.de dona.l. si quis argentum. in princ.nunquid debebunt illi scyphi replumbari, id est, auferri à plumbo,ut sic ponderentur legatario,quantum ad argẽtum, & nõ quantũ ad plumbum?& dicitur,quod sic.nam & illis,qui emunt argentum ad pondus,assignantur per uẽditores replumbatæ , id est, remote plumbo : & cum scribit aliquis in libro rationum suarum, tot pondo argenti habeo , uel debeo : intelligitur sine plumbo : si autem legasset ei certa vascula argentea , puta,quatuor lances quadratas,etiam plumbum, quod continent dictæ lances , sequetur legatarium. Item quid si legauit eidem Seio argentum factum? an sequentur eum emblemata aurea,quæ sunt in eo argento,id est, ornamenta aurea,quæ sunt apposita,si ue adiuncta argento facto legato? & distinguitur: an legetur ei certum pondus argenti facti.quo casu non continentur hæc aurea emblemata : an uero legetur argentum factum : quo casu continentur . Nam illud , quod ad speciem argenti est iunctum , cedit argento legato : sicut clauí aurei , qui tenent anterius clausas guarnachias puellarum , & etiam purpuræ iunctæ in aliqua parte uestimentorum. Et quamuis hi clauí non sint consuti guarnachiis, tamen continentur veste legata.Auro autem simpliciter legato, non debentur inaurata de alia materia existentia, nec emblemata aurea affixa abfidibus argẽteis. Annuli autem aurei bene debentur. Sed argento simpliciter legato non continetur lectus argenteus, nec alia supellex argentea , si non est habita numero argenti à testatore , siue patrefamilias : puta quia non reponebat eam in argentario , id est , in loco,in quo ponebat argentum suum , sicut est in iunctura argentea, per quã iungebatur aurum cum auro. Sed nec candelabra argentea,uel lucernæ argenteæ , uel speculum argenteum parieti affixum,uel illud speculum argenteum, quod mulier habuit causa mundi sui, argenti appellatione continebuntur , si modo non sint habita à testatore in numero argenti,hoc dicit,cum l.sequẽ.usque ad §. argento.Vivian.

a ¶Emptoribus.‡ argenti ad pondus.

b ¶Replumbatę.‡ id est remoto plumbo,vel in pondere non computato.Accursius.

c ¶In rationes.‡ arg.vt cùm scribis in libro rationum , tot pondo argenti habeo,vel debeo, intelligitur sine plumbo.

d ¶Quadratæ.‡ scilicet certæ & designatę.

e ¶Eum.‡ scilicet legatarium.

f ¶Sequantur.‡ scilicet plũbũ.& sic no. qd sequitur lancem argẽteam legatam , legari videtur, sic ʒ.de ædili. edict.l.Aediles. in p.i. & §.vendẽdi. & ʒ.leq. & J. de preca. quãtus. & instit. per quas perso.no. acqui. in fi. & ʒ. de supel. legat. l.iii. §. sed sunt. & J. de fideiuſ. fi, ut ,pponis. & J. proxi. respon.& ʒ. defun. instru. cũ fundus. Sed argu. cõtrà in eo. ri.l.ii.§.dotes.& ʒ. deposi. l. j.§. quæ depositis. & J. de furtis. l. eũ qui.§.non solũ. Accur.

g ¶Relictum est.‡ in hęreditate.

h ¶Continetur.‡ si auri,argentique mentio habeatur à testatore: Roger.& nota.pro generalitate , ut C. de fideicommiss.l. cum virum.& infra,eodem titul.l.in argento.in principio.& §.finali.Accursius.

i ¶Non contineri.‡ ut J.eo. Q.Mutius.§.j.

k ¶Si certum pondus.‡ ut decem marcas.

l ¶Magis quantitas.‡ id est,pretium,quam massa.& tunc expone ut ʒ.eod.cum certum.uel magis quatitas, quã in specie,ut subiicit, nec ex uasis &c. Accur.

m ¶Tangetur.‡ ex necessitate,sed sponte sicut C. de dona. si quis argentum.in prin.Accur.

n ¶Quæsitum.‡ ex eo quod dictum est in §. proinde.A.

o ¶Vascula.‡ uel aliquod argentum.

p ¶Posit.‡ scilicet legatarius.Accur.

q ¶Separare.‡ id est,diuidere ab argẽto,& repudiare. uel illud petere,& aliud repudiare.

r ¶Separatum.‡ quia materia superat hoc materiatum. ad qd ʒ.de lega.iij.quæsitum.§.illud.

s ¶Ei.‡ scilicet legatario. Accur.

t ¶Optio.‡ de quo argento uellet:nam licet tali legato utrunque contineatur,scilicet species,& quãtitas,siue materia, & materiatũ tamen speciei præualet quantitas. & est ratio ut d.l.quabitũ. & nõ est hic optiani locus,quasi parum expediat eligere tali casu.

v ¶Replumbari.‡ id est,remoueri plumbum de scyphis.

x ¶Appendi.‡ sic ergo quãtitas,non species facta,legatario debetur.licet ineaque sit legatum,scilicet quantitas,& species.

Emptoribus.

Emptoribus.‡ argenti ad pondus.

Replumbatę.‡ id est remoto plumbo,vel in pondere non computato.Accursius.

In rationes.‡ arg.vt cùm scribis in libro rationum , tot pondo argenti habeo,vel debeo, intelligitur sine plumbo.

Quadratæ.‡ scilicet certæ & designatę.

Eum.‡ scilicet legatarium.

Sequantur.‡ scilicet plũbũ.& sic no. qd sequitur lancem argẽteam legatam , legari videtur, sic ʒ.de ædili. edict.l.Aediles. in p.i. & §.vendẽdi. & ʒ.leq. & J. de preca. quãtus. & instit. per quas perso.no. acqui. in fi. & ʒ. de supel. legat. l.iii. §. sed sunt. & J. de fideiuſ. fi, ut ,pponis. & J. proxi. respon.& ʒ. defun. instru. cũ fundus. Sed argu. cõtrà in eo. ri.l.ii.§.dotes.& ʒ. deposi. l. j.§. quæ depositis. & J. de furtis. l. eũ qui.§.non solũ. Accur.

Argentum.‡ ſ. facti vt statim patet.

Claui.‡ exponę vt J. l. proxim. quę huic.continuatur.

Vestimẽtorum.‡ scilicet ʒ.proxi.respon.& ʒ.de acti.empt.l. Iulianus. in fi. & de acquir. re.domi. sed & si per totum : & l. quicquid. per totum:& de leg.ii. hæres meus.§. pe. & J. l.proxi.in princi. & §. peruenimus. & l. vestis.in prin. Argumen. contrà, J. pro empto. qui fundũ §.j.Accursi.

ADDITIO. Dic,secũdum Bar.hic, quod ibi in acquisitione, quę fit ex emptione: hic in ea, quæ fit per specificationem:& idẽ erit dns vtriusqi , per text.hic in fin.

ET si non.‡ Casus in hac l. vsque ad §. argento. est positus

Argento.‡ Titius legauit mihi argentum suum factum: certè continetur vasa sua argentea,uel uti paropsides,& tabulæ & trullæ,id est utres,qui habent collũ nodosum.& pelues,id est uasa ænea ad abluendum pedes,& his similia.non tamen illa,quæ sunt supellectilis numero habita a testatore.Quid si legauit mihi uasa sua? Certè non solum continentur ea,quæ aliquid in se recipiant paratũ causa edendi, bibẽdique,scilicet liquidum,sed etiam ea,quæ aliquid non liquidum sustineant: & ideo cõtinentur scutellæ, in quibus poteſt teneri liquidũ & non liquidũ,& etiã promulsidaria , in quibus continetur mulsum fanctum ex uino,& melle,& etiã repositoria,id est uasa , quæ portantur in manibus,in quibus panis uel aliud reponitur.Nã appellatio uasorum est generalis,Dicimus enim uasa uinaria,& naualia,scilicet contineri appellatione uasorũ,id est uasa ad reponendũ uinũ,& uasa,quibus utimur in naui.Si autẽ legasset mihi argẽtum infectũ,continetur in legato rudis argẽti materia,id est nõ facta.Quid ergo in casu,si ceptũ est argentũ fabricari,nondũ autẽ est perfectũ?nunqd cõtinebitur appellatione argẽti facti?an appellatione infecti? Et rñ.quod cõtinet appellatione argẽti facti.Si autẽ in hoc eodẽ casu erat factũ argentũ, sed cælabatur,id est auro ornabatur,cõtinebitur similiter appellatione argẽti facti.Item quid si legauit mihi argentum cælatum ? nũquid continebitur illud,quod cœptum erat cœlari? Et dicitur quod sic.

Si cui sortè escarium.‡ Titius legauit mihi argentum suum escarium : certè continetur legato argentum paratum ad esum , & potum, & etiam aquiminarium argenteum, id est uas aquam ministrans : cabi autem argentei ad coquendum parati non cõtinentur.quia sunt instrumenti coquinatorii:nec etiam continetur miliarium argenteũ, in quo coquebatur panicum de milio:nec etiam sartago argentea.

Pertineuimus.‡ Legauit mihi Titius scutellam suam argenteam, uel autem,in qua erant gemmæ inclusæ.nunquid continentur in legato hæ gemmæ? Et dicitur,quòd sic:cùm enim duo sunt coniuncta, id illorũ duorũ cedit alteri,cuius alterius species est maior,id est honorabilior:puta,quia illud quod cedit est positum causa ornãdi illud, Semper enim cum quęrimus , quid cedat illud spectamus si quid adhibetur causa ornãdæ alicuius rei , scilicet vt accessio cedat principali.Auro igitur, argẽtove legato cedunt gẽmæ inclusę phialis , & lancibus argẽteis,quę sunt duo gẽa vasorũ: sed etiã in coronis mẽsarũ dicendũ est, quod gẽmæ coronis cedant: & hæ coronæ cedunt mẽsis legatis. In margaritis quoque, & anno legato,in quo erant dictę margaritę inclusæ , idẽ est , quod dictũ est in gemmis inclusis auro legato. Nã cedẽt auro prędicto, si adhibitæ sunt gratia ornãdi auri.Si autem econtrà aurum adhibitum sit gratia ornandi margaritas , cedet aurum margaritis.Idem est in gemmis inclusis annulis argẽteis legatis.Est autem differẽtia inter gemmas,& lapillos,& margaritas.Nam gemmæ sunt perlucidæ materiæ,scilicet smaragdi & chrysolithi,& amethysti. Lapilli autem nõ perlucidæ materiæ vt obsidiani, & Veientani.Margaritæ autem differunt a gemmis , & a lapillis: quia margaritę crescunt, & coalescũt apud rubrũ mare, sicut est concha margarita. Quod non est in gẽmis,& lapillis.Murrhina autem vasa non continẽtur appellatione gemmarum.

Auro legato ‡ Titius legauit mihi aurũ suũ: certè continentur in legato vasa eius aurea. Sed si legauit mihi gemmas suas , gemmea uasa continentur , id est facta causa gemmarum.Patet ergo,quod siue gemmę sint in aureis uasis,auro legato cedent, siue sint in argenteis,argento legato cedent. Quoniam hic spectamus,quæ res fuerit adhibita causa ornandæ alterius rei : & ornamentũ cedit rei ornatæ.Nõ autẽ spectamus , quæ sit pretiosior. Vnde si gẽmæ fuerint inclusæ auro , ut habiliter portari possint,tunc cederet aurum gemmis,& non gemmæ auro,h.d.cum l.seq. Vinianus.

Et si non sunt clauí.‡ id est fibulæ , quæ fixæ super tunicalia puellarum anterius tenent clausa.Accursius.

Consuti.‡ sed alias applicati,uel dic,remoti,ut reponerẽtur,ut ʒ.de act emp.l.fundi.§.fi.& hoc nisi sit factũ ornamẽtũ alterius rei,ut ʒ.de fundo instru.l.quæsitũ.§.fi quis eo instrumẽto.& facit J.ea.l.§.fi.

In paropsidibus.‡ ut testantur euangelia.

Habita non est.‡ alias contra , ut J. de supellect.leg.l.iii. in fi.

In iunctura.‡ quia cum argento iniungebatur aurum auro,uel materiæ.Accursius.

Quòd.] id est,quia.

Nec speculum.‡ argento inclusum.

Trullas.‡ alias trillas:& est genus uasis.

Supellectilis sunt. ‡ ut & ʒ.ea.l.in princ.& ʒ.de supelle.leg.l.j. & J.eo.Quintus.§.fi.hoc tamen uidetur contra.Sed ibi dices.

Aliquid.‡ liquidum.

Sustineant.‡ non liquidum.

Scutellas.‡ ad utrunque est exemplum.

Promulsidaria.‡ in quibus continetur mulsum.

Repositoria.‡ ad quod est ʒ.de leg.iii.hæres.§.penul.Accursius.

Et naualia.‡ quæ in nauibus feruntur, & ibi panis , uel aliquid reponitur.

Magis facti.‡ nimis gñaliter dicit,secundum quosdam : & ideò

non in argentario paterfamiliàs reponebat. Sed nec candelabra, nec lucernæ argenteæ, vel sigilla argentea, quæ in domo reposita sunt,vel imagines argenteæ,argẽti appellatione cõtinebũtur: nec speculũ parieti affixũ,vel etiã, quæ mũdi causa mulier habuit:si modò non in argenti numero habita sunt.

Argentum factum omnem speciem comprehendit : licet non quæ supellectilis loco sint.Et uasorum appellatio generalis est.hodie dicit,cum §.sequenti.Bartolus.

Argento facto legato, Quintus Mutius ait,vasa argentea continẽri, veluti paropsides, tabulas, trullas, pelues,& his similia:nõ tamen quæ supellectilis sunt.

Sed si cui vasa sunt legata,non solùm ea continentur, quæ aliquid in se recipiant edendi,bibẽdique causa paratum, sed & quæ aliquid in se sustineant: & ideo scutellas, vel promulsidaria contineri : Repositoria quoque continebuntur.Nam vasorum appellatio, generalis est.dicimus vasa vinaria,& naualia.

Infecti appellatio rudem materiam cõprehendit cœptam , nõ fieri paratam.Bar.

Infecti autem argenti appellatio rudẽ materiam cõtinet,id est, non factam. Quid ergo, si cœptũ sit argentum fabricari, nondum tamẽ perfectum? Vtrum facti,an infecti appellatione cõtineatur, dubitari potest. Sed puto magis facti. Certè si iam erat factũ, sed

al. ponebat.

Fl.deest , argentea.

Fl. uel parieti.

Fl. quod.

Flo. paropsidas,ac. rabula. de qua uoce uide apud Hermolaũ in corollario.c.ccc.

Fl.trullas

Fl.deest , in fe.

al. dicimus.

al. nouaria.dua.eo. legendũ, ni uaria uel ninalia. Vi de Catellia num Corrhina in dictione, colum ninari um.

Fl.deest, lamen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

statim corrigitur. Certè &c. vel restringitur, secundum R. & pro eis, quæ id videtur factum, quo commodè vti possimus, vt §. eod. l. Quintus Mutius, §. cui. & §. de verb. sig. l. v. §. opæ. & l. æ ilicia §. perfecissé. & C. quando dis. leg. l. ex lex his. & §. de opere. no. nuncia. in pulatio §. apud. Vel dic, vt litera sonat: & sic cœptũ pro impleto habetur: sic §. impleto habetur.

Cœptum quãdoq; pro impleto habetur.

Fl. deest, forte.

Fl. deest, &c.

De miliario pulchrè tractat. Ad Pãdectas legales.

Fl. cocinatorij. Alias, coquinatorij, alias, cocinnatorii: quod & agnoscit Accur. §. de peculio legat. l. penul. in g. concinnatorta.

Fl. expressum.

Fl. adhibetur.

Alias, ut.

Vide in hoc locum Laur. Vallensem lib. elegantiarum. vi. c. ult. & Plin. li. 37. natur. Historior.

Flo. Sabinus libris ad uitellio.

Flo. amethisti.

cælabatur,[a] facti appellatione[b] continebitur. An & cælati[c] appellatione cõtinebitur, quod cælari cœpit? Et puto contineri, si cui fortè cælatum sit argentum legatum.[d] Si cui fortè escariũ argentum legatum sit, id solũm debebitur, quod ad epulandũ in ministerio habuit, id est, ad elum, & potũ. Vnde & de aquiminario[d] dubitatum est. Et puto cõtineri: nã & hoc propter escam paratur. Certè si cacabos argenteos habebat, uel miliariũ[e] † argẽteum, uel sartaginẽ, uel aliud uas ad coquẽdũ, dubitari poterit, an escario cõtineatur. Et hæc magis coquinarij[f] instrumenti sunt.

¶ *Cùm quid est propter aliud, considerandum id propter quod est. Bartolus.*

¶ Perueniamus ad gẽmas inclusas argento, auroque. Et ait Sabinus auro, argentoque[g] cedere. Ei enim cedit, cuius maior est species[h] quod rectè expressit. Semper enim cùm quærim[i], quid cui cedat, illud spectam[k], quid cuius rei ornãdæ causa adhibeatur[l]: ut accessio cedat principali. Cedent igitur gemmę phialis,[m] uel lanci bus, inclusæ auro,[n] argẽtove. Sed & in coronis[o] mensarum, gemmę coronis cedent, &c. h. e mensis. In margaritis quoque, & auro, idem est. Nam si margaritæ auro ornandi gratiã adhibitæ sunt, auro cedũt. Si cõtrà,[m] aurum margaritis cedet. Idem & in gemmis[n] anulis inclusis. Gemmæ[p] autem sunt plucidæ materiæ, quas, ut refert Sabinus ad Vitellium, Seruius à lapillis eo distinguebat, quòd gẽmæ essent perlucidæ materiæ, uelut[q] smaragdi, chrysolithi, & amethysti:[r] lapilli autem cõtrariæ superioribus naturę, ut obsidiani,

uelut[s] gemmæ[t] uiridantes. Margaritas autẽ nec gemmis, nec lapillis contineri satis constitisse[p] ibidem Sabinus ait:[u] quia concha[r] apud rubrum mare & crescit, & coalescit. Murrinæ[t] autẽ uasa in gemmis non esse Cassius scribit.[v] Auro legato, uasa aurea[x] continentur,[u] & gemmis legatis, gemmea[x] uasa. Secundũ hoc[y], siue gemmæ in aureis sint uasis, siue in argẽteis, auro,[y] argentove cedunt: quoniam hoc spectamus, quæ res, cuius rei ornandę causa fuerit adhibita, nõ quæ sit pretiosior.[z]

¶ Paulus. † L. XXII.

SI, ut habiliter gẽmæ geri possint, inclusæ auro fuerint, sic[a] aurum gemmis cedere[a] dicimus.

¶ *Appellatione preparati, preparatorii continetur. Bartolus.*

¶ Pomponius. † L. XXIII.

IN argento poterio utrum id duntaxat sit, in quo bibi possit, an etiam id, quod ad præparationem bibendi comparatum est, ueluti colũniuarium,[b] & urceoli, dubitari potest. Sed propius est, ut hæc quoque insint[c].

¶ *Vnguenti appellatio continet necessariam unctionem. Bartolus.*

¶ Vnguẽris[d] legatis, non tãtum ea legata uidentur, quibus ungimur uoluptatis causa, sed & ualetudinis:[e] qualia sunt comagena, glaucina, trina,[f] rosa,[g] myrrha, costum,[h] nardũ purum: hoc[i] quidem etiã quo, ut elegãtiores sint, & mundiores, unguntur fœminę. Sed de aquiminario,[k] Cassius ait consultum se respondisse, cum alteri argentum potorium, alteri escarium legatum esset, escario cedere.[h]

V Vlpianus. † L. XXIIII.

Estimẽtum id est, quod detur, quo unguntur fœminæ, ut elegãtiores sint, & mundiores. & hoc dicit Viuianus.

a ¶ Aurea. § id est de auro. & pro auro facta, secundùm R.
b ¶ Continentur. § uelut accessio quęuis alia, ut §. e. l. cùm aurum. in fi. l. seq. in prin. & §. peruenimus.
c ¶ Gemmea. § non quòd de gemmis, sed gemmarũ causa facta, ut non obsit præcedentibus. Et nõ ob. §. de leg. iii. quæsitum. §. illud. quæ est contrà.
d ¶ Auro. § argentove. scilicet, ubi hæc uasa sunt ornata gemmis.
e ¶ Pretiosior. § ut instit. de re. diui. §. si cũ alienã. & §. de contrahen. emp. l. in modicis. & §. eod. l. si quando. in fi. Sed arg. cõtrà, institu. de re. diui. §. si quis in aliena. & §. de hæredib. l. quęritur. & facit §. ad exhib. gẽma. & de rei ven. l. in rem. §. ii & §. de usuca. l. rerum mistura. & §. l. proxima.

SI ut habiliter. Cedere. § §. l. proxi. in fin.

IN argento. § CASVS. Titius legauit mihi argentum suũ potoriũ. nunquid id duntaxat argentum continet legato, n quo bibi posit? an etiã id, quod ad præparationẽ bibendi comparatũ est, sicut est colũniarij, id est anglesteria, quæ quidem habet colũ ad modum colũnę: & etiã urceoli dubitatur. Et respond. quod sic. In fi. antem l. dicit, quid, si legauit mihi argẽtum potorium, & Scio eiusdem: cui legato cedet aquiminarium, id est uas argentoum paratum ad dãdam aquam ad manus? Et ri quòd cedit legato Seii, cui scarium est legatum.

e Vnguentis. § Hic §. respicit illam partẽ rubricæ, quę dicit de vnguentis legatis. Dicit ergo, quod vnguentis legatis non tantum ea videntur legata, quibus vngimur voluptatis causa: sed etiam ea, quibus vtimur causa valetudinis, id est necessitatis. Et nominat hic genera vnguentorum. Hoc quoque vnguẽtum legatum vide

† Fl. obstantiuenientani.

† Fl. murrina.

† Flo. hæc.

† libr. 3. ad Sabi.

† Fl. tum.

† libr. 6. ad Sabinum.

† Fl. diuidi tur hæc distinctio. De coniunctio, ut de Nebrij in Lexico iuris Ciuil. in fine. & Alciat. lib. parer. fol. 4. quamquam Hieronimus in corollario ad Dioscoridem capere, columnarũ agno scat.

† Nebrij in Lexico iuris ciuilis dictione, Gauercum, erinaceum legit: in illũ mucro.

† Fl. etiam crina. al. rhodina.

† Fl. mura, colum.

Flo. quo elegan.

† libro vicesimosecũdo ad Sabinum.

† Vide Anto. Augu. li. 8. emen. c. 7.

† Flo. subtemen.

† lib. 44. ad Sabinum.

† Fl. incum Baudiue.

† Flo. familiarica.

† Fl. amfitapæ. Amphitapæ uestes sunt, quæ utrinque sũt pilosæ.

† Alias, alicubi & chlamydes, & alia, quæ fi. &c. Duano legendũ forte calig ulæ.

† Flo. familiarica,

appellatur contextum, id est ac si esset incisum à tela, quamuis nondũ sit pertextum vel detextum, id est à tela separatum: non autem continebitur in dicta legato stamen, uel substamẽ. Neque facio uim, utrũ legetur uestis, aut uestimentum: quia semper est uerum, quòd dixit & scias, quia uestimentorum sunt omnia uestimenta lanea, lineaque, & serica, & bombycina, quæ uestimenta sunt parata causã induendi, ut uestitus, & camisia: & quæ sunt parata causã præcingẽdi, ut cingula lanea, uel linea, uel serica, uel de bombycino: & etiã quę sunt parata causã amiciendi, ut chlamydes, dictæ à tegẽdo: & quę sunt parata causã insternendi in terram ad iacẽdũ, ut culcitę, & tapeta, & similia: & quæ sunt parata causã amiciendi super lecto, ut culcitræ: & quæsunt parata causã accubandi, ut duplæ, siue lintea mina. Item sunt uestimentorum ea, quæ cedũt his proximè dictis uice accessionis: quales sunt picturæ infixæ prædictis, & quales sunt clauis, qui insuunt uestibus. Item scias, quòd uestimenta omnia, aut sunt uirilia, aut puerilia, aut muliebria, aut cõmunia, aut familiaria. de quibus omnibus singulatim dicitur in litera Vi.

a ¶ Detextum. § id est à textura remotũ, secundum Hugo, & est sensus, quod appellatione uestimẽtorũ continetur pannus remotus à texẽdo. siue a globo incisus, siue non: sic & §. de leg. iii. l. librorum. §. unde non malè. & hic dicit, simile J. eod. l. quamuis.

b ¶ Defectum. § id est ab illo globo, siua instrumenlo incisum. Accursius.

c ¶ Per textũ. § hæc duo sonant, quasi esset a globo incisum. Accursius.

d ¶ Contextum. § id est pro eo habetur, ac, si esset a tela incisum. Accursius.

e ¶ Continebitur. § ut §. de lega iii. l. si cui Iana. & l. librorum. §. si cui. in fi. & facit J. de uerbo. signi. l. stratum. & l. uestis.

f VEstis. § facit J. eod. l. inter uestem. Accursius.

ADDITIO Intellige istam legem, secundum Bart. hic, de panno, qui sit causa faciendi uestem: sed si fieret causa uendendi, non ad ipsum usum, tunc appellatione uestimentorũ non continetur, ut l. si quis seruos. §. de lega. iii.

g ¶ Bombycina. § quę fiunt de bombasio, Vel bombycibus.
h ¶ Induendi. § ut camisiæ. Accursius.
i ¶ Præcingendi. § ut cingula. Accursius.
K ¶ Amiciendi. § ut chlamys, a tegendo unde amictus.
l ¶ Insternendi. § ut tapeta, & coopertoria.
m ¶ Accubandive. § ut culcitræ. Accursius.
n ¶ Quæ sunt. § id est quales sunt &c. & facit §. eo. l. cum aurum. §. fi. & l. seq. & J. eo. l. si quando. & §. de uerb. signi. l. in stratũ. & l. uestis.
o ¶ Saga. § uilis, & rasa uestis, secundum H.

Fieri non posse dicitur, quod turpiter fit.

p ¶ Quibus uir. § id autem fieri non potest, quod turpiter fit. §. de condi. insti. l. filius familias, & J. de uerb. sig. l. nepos.
q ¶ Ornandi. § alias ornamentorũ magis appellatione continebuntur. Accursius.

r ¶ Penulæ. § quasi penè nulla, id est uilis uestis: alii dicunt, patens uestis, siue ampla.
s ¶ Caprinæ. § & facit J. eo. l. argumento. §. j. & l. inter uestẽ. Accur.
t ARgumento. Coactilia. § uestes, quæ cogunt propter strictuam, ut in Hispania.

textum[a] est, & si defectum[b] non est: id est, si sit consummatũ, quod in tela est, nõdum pertextum[c] †, vel detextum, contextum[d] appellatur. Quisquis igitur vestem legauerit, neque stamẽ, neque subtegmen † legato continebitur.[e]

¶ Idem. † L. XXV.

VEstis,[f] an uestimenta legentur, nihil refert. ¶ Vestimẽtorũ sunt lanea omnia, lineaque, vel serica, uel bõbycina,[g] quæ induendi,[h] præcingẽdi,[i] amiciendi,[k] insternẽdi,[l] iniiciẽdi, accubãdi[m] † causa, parata sũt, & quæ his accessionis uice cedunt: quæ sunt[n] infixæ picturæ, clauique, qui uestibus insuuntur. ¶ Vestimẽta omnia aut uirilia sunt, aut puerilia, aut muliebria, aut communia, aut familiaria † ¶ Virilia sũt, quæ ipsius patris familiãs causa parata sunt: ueluti togæ, & tucinæ, palliola, uestimentã stragula, amphipatæ,[q] & saga,[o] & reliqua similia. ¶ Puerilia sunt, quæ ad nullum alium usum pertinent, nisi ad puerilem: ueluti togæ prętextę, aliculæ, † chlamydes, pallia quę filiis nostris cõparamus. ¶ Muliebria sũt quæ matrisfami. cã parata sũt quibus uir[p] nõ facilè uti potest sine uituperatione: ueluti stolę, pallæ, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ, quæ magis capitis tegendi, quàm ornãdi[q] causa sunt cõparata, plagulæ, penulæ. ¶ Cõmunia sunt, quibus promiscuè utitur mulier cum uiro: ueluti, si eiusmodi penula, palliumve est, & reliqua huiusmodi, quibus sine reprehẽsione uel uir, uel uxor uratur. ¶ Familiaria † sunt, quæ ad familiã uestiendam parata sunt; sicut saga, tunicę, penulę, † lintea, uestimẽta stragula, & cætera similia. † Vestis etiam ex pellibus constabit. Itẽ † pelles caprinæ,[s] & agninæ, uestis erunt.

¶ Paulus. † L. XXVI.

CVm & tunicam, & stragulã pelliceã nonnulli habeãt,

¶ Vlpianus. † L. XXVII.

ARgumẽto sunt etiã natiões quædã, ueluti Sarmatarum, quę pellibus tegũtur. Aristo etiã coactilia[t] † uesti[u] cedere ait: sed & tegmenta † subselliorum[x] huic legato cedere uice margaritarũ.

¶ Item † fibulæ[y] ornamentorum magis, quàm uestis sunt. ¶ Tapeta uesti cedunt, quæ aut insterni, † aut iniici solẽt. Sed stragula, & babylonicas, † quæ equis insterni solẽt, non puto uestis esse. ¶ Fasciæ crinales,[z] † pedulesij,[a] & pilea[b] † uestis loco sunt: quia partẽ corporis uestiunt. Alia causa est odonum:[c] † quia usum calceamẽtorũ pręstant. ¶ Ceruicalia[d] quo que uestis nomine continentur. ¶ Si quis addiderit, Vestẽ meã,[e] † apparet de ea eũ sensisse, quã ipse in usus suos habuit. [f] ¶ Culcitę etiã uestis erunt. [g] Itẽ pelles caprinæ, & agninæ, uestis erunt.

¶ Muliebri uestę legata, & infantilem cõtineri, & puellarũ & uirginum, Pomponius lib. xxij. ad Sabinũ rectè scribit. Mulieres enim omnes dici, quęcunq; sexus fœminini[h] sunt. ¶ Ornamenta muliebria sunt, quibus mulier ornatur;[i] ueluti inaures,[k] armillæ, uiriolæ,[l] anuli, præter signatorios,[m] & omnia, quæ ad aliam rem nullam parantur, nisi corporis ornandi causa: quo ex numero etiã eo mundo continentur quædam, quæ nominantur in litera: alia autem continentur numero ornamentorum, quæ similiter in litera numerantur. Nam est differentia inter munduin, & ornamentum. sicut enim mulier potest esse munda, non tamen ornata, ut solet cõtingere in his mulieribus, quæ se emundauerint lotæ in balneo, neque se ornauerint: ita & econtra est aliqua mulier ex somno statim ornata, nõ tamen adhuc emundata. Item habentur loco ornamẽtorum margaritæ coniunctæ auro, uel argento parato ad mulierem ornandam, & etiam lapides pretiosi coniuncti cum auro, uel argento, etiam si apti sunt ad remouendum a dicto auro, uel argento. Sed etiam si iam sunt resoluti a dicto auro, uel argento, in hoc tamen, ut postea recomponantur: nihilominus sunt loco ornamentorum. Si autem lapilli, uel margaritæ, uel gemmæ sint adhuc rudes, id est nõ cum alio coniuncti, nõ sunt loco ornamẽtorũ: nisi hoc uoluisset testator. Item scias, q̃ unguẽta, quibus vngimur cã ualetudinis, nõ continentur in mundo legato. Viuia.

a ¶ Aurea. § id est de auro. & pro auro facta, secundùm R.
b ¶ Continentur. § uelut accessio quęuis alia, ut §. e. l. cùm aurum. in fi. l. seq. in prin. & §. peruenimus.
c ¶ Gemmea. § non quòd de gemmis, sed gemmarũ causa facta, ut non obsit præcedentibus. Et nõ ob. §. de leg. iii. quæsitum. §. illud. quæ est contrà.
d ¶ Auro. § argentove. scilicet, ubi hæc uasa sunt ornata gemmis.
e ¶ Pretiosior. § ut instit. de re. diui. §. si cũ alienã. & §. de contrahen. emp. l. in modicis. & J. eod. l. si quando. in fi. Sed arg. cõtrà, institu. de re. diui. §. si quis in aliena. & §. de hæredib. l. quęritur. & facit §. ad exhib. gẽma. & de rei ven. l. in rem. §. ii & §. de usuca. l. rerum mistura. & §. l. proxima.

SI ut habiliter. Cedere. § §. l. proxi. in fin.

IN argento. § CASVS. Titius legauit mihi argentum suũ potoriũ. nunquid id duntaxat argentum continet legato, n quo bibi posit? an etiã id, quod ad præparationẽ bibendi comparatũ est, sicut est colũniarij, id est anglesteria, quæ quidem habet colũ ad modum colũnę: & etiã urceoli dubitatur. Et respond. quod sic. In fi. antem l. dicit, quid, si legauit mihi argẽtum potorium, & Scio eiusdem: cui legato cedet aquiminarium, id est uas argentoum paratum ad dãdam aquam ad manus? Et ri quòd cedit legato Seii, cui scarium est legatum.

e Vnguentis. § Hic §. respicit illam partẽ rubricæ, quę dicit de vnguentis legatis. Dicit ergo, quod vnguentis legatis non tantum ea videntur legata, quibus vngimur voluptatis causa: sed etiam ea, quibus vtimur causa valetudinis, id est necessitatis. Et nominat hic genera vnguentorum. Hoc quoque vnguẽtum legatum vide

† Fl. etiam crina. al. rhodina.

† Fl. mura, colum.

Flo. quo elegan.

† libro vicesimosecũdo ad Sabinum.

Vestis. § legatæ.
x ¶ Tegmenta subsellioru. id est cooperturę sellarũ equorum.
y ¶ Fibulæ. § mantel lorum. Sed contra. §. eod. l. cum aurũ. in fin. & l. fi. unde dic, quod erant monilia per se ad ornandum collum, uel pectus: & ad hoc infrà de uerb. signi. l. statuæ. & §. de suppel. leg. leg. I. de tapetis & J. ea. l. §. ornamẽta. & §. de fundo instru. l. quæsitum. §. si domus.
z ¶ Crinales. § pannus ad caput cũ lauaũ uel crinales, ut caligæ lineæ, uel lineæ. Accursius.
a ¶ Pedulesque. § id est culcitra. Accursius.
b ¶ Pilea. § ad tegẽdũ caput. unde pileati.
c ¶ Odonum. § id est camelorum. Accursius.
d ¶ Ceruicalia. § quibus cooperiunur ceruicem uel caput, secundum H. uel dic, quod sub capite in lecto tenemus. Accursius.
e ¶ Sean. § §. tantũ, ut apparet J. eo. l. cum in testamento. & l. pedicilis. §. item cũ quæreretur.
f ¶ Habuit. § tempore testamenti, ut §. e. l. §. ita legatum. & de leg. iii. l. Imperator.
g ¶ Vestis erunt. § ut & §. eod. l. uestis. in fi. & l. seq. & l. fi. Accur.
h ¶ Fœminini. § in larga significatione; quandoq; secus: ut no. §. de leg. in. l. seruis. Accursius.

¶ Ornamenta muliebria. CASVS. Hic §. tangit illam partem rubricæ, quæ dicit de ornamentis legatis: & est planissimè. Sequẽs autem §. respicit illam partem rubricæ, quæ dicit, de mũdo legato: & dicit, quod mundus muliebris est, quo mulier fit munditor. Et in litera: alia autem continentur numero ornamentorum, quæ similiter in litera numerantur. Nam est differentia inter munduin, & ornamentum. sicut enim mulier potest esse munda, non tamen ornata, ut solet cõtingere in his mulieribus, quæ se emundauerint lotæ in balneo, neque se ornauerint: ita & econtra est aliqua mulier ex somno statim ornata, nõ tamen adhuc emundata. Item habentur loco ornamẽtorum margaritæ coniunctæ auro, uel argento parato ad mulierem ornandam, & etiam lapides pretiosi coniuncti cum auro, uel argento, etiam si apti sunt ad remouendum a dicto auro, uel argento. Sed etiam si iam sunt resoluti a dicto auro, uel argento, in hoc tamen, ut postea recomponantur: nihilominus sunt loco ornamentorum. Si autem lapilli, uel margaritæ, uel gemmæ sint adhuc rudes, id est nõ cum alio coniuncti, nõ sunt loco ornamẽtorũ: nisi hoc uoluisset testator. Item scias, q̃ unguẽta, quibus vngimur cã ualetudinis, nõ continentur in mundo legato. Viuia.

Fl. & consimilia.

† Fl. totum hoc. Item pel capr. & agninæ vestis erunt. non habentur.

lib. 23. ad Sabi.

Fl. & tunicas, & stragulapel licia.

lib. 44. ad Sabi.

Coactilia quæ dicanẽ pulchre Io. Bap Egnatius in adno. ad Pertinacẽ Aelii Spartiani.

Flo. tegimenta. al. tegumenta

Flo. cedere. uitræ margaritarum, item

Fl. Item.

Flo. sed stragulas, & babylonica.

Barosid. (inquit Nebrij. in lexico suo iuris Ciuil. in dictione, crinale) legit crinales.

Verus lectio habetur impilia.

Despauterius degeneribus nominũ, udonum legit, Catell. aũt Cotta, in dictione, undones undonum, tu nũc elige.

Culcitræ

Infortiatum. O ij §. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Flo. quia † Fl. deest, autem.
† Flo. lauatio, risus sunt quibus hic subsituitur. alabastrus, alii alabastrites. Verum eũ in scriptis q̃ busdã codicibus legat labitiori usus, nõ inepte forsitã sic legatur. labrorum usus. Dicit enim labrũ ras patulũ grandioris atq̃ capax cuius usus. & in balneis est. Vnde Cicero in epistolis Labrũ, inq̃t, si in balneo nõ est, fac ut sit. Portò cum in aliis etiã quibusdam exẽplaribꝰ legatur, labicionicꝰ, ita forsan putauerit aliquis legi posse, labisionios, quasi umuo cũ priorem Hesychius in lexico suo interpretatur, potte atoré. Hermo. in collario ad Dolcoride c. ccv). Quã quã diuinationes ifãm hi nõ ad modũ placeãt. Tu cẽ se.
† Fl. calualica.
† Fl. crocutãta quod sequit Dũare. Multa i hũc locũ Catellian. Corrain dictionũ. Nõ Fud Blondus de Roma triũphã. ex legimus chiro. hist. nicanud lu rhonophũ. Parã Lexico, in dictione namenta mulieb ria chrochisi n tia. In scriptis q

§. signum & facit ʒ. de verbo. signi, signatorius.
a ¶ Vnguenta. ʒ contrã ʒ. e. l. §. fi. Solu. multiplex est vnguẽtum, vt ʒ. eo. in argento §. j. & facit ʒ. eo. pediculis. §. fi.
b ¶ Vasa. ʒ ʒ. de tri. lega. l. iii. & de penu lega. l. nam quod. in prin.
c ¶ Lapides. ʒ innuit, quod margarita sit lapis: quod falsum est, vt ʒ. eo. l. & si non sunt. §. fi. Sed dic, quòd verbũ alii, nõ implicat, vt & not. ʒ. de procura. l. nõ solum. §. quæritur.
d ¶ Exemptiles. ʒ i. apti remoueri ab eo cui sunt adiuncti. Acc.
e ¶ Recomponantur. ʒ sic ʒ. de act. emp. l. fundi. §. fina. & ʒ. de verb. oblig. inter stipulãtem. §. facrã. in fin. §. Itẽ facit ʒ. de leg. iii. l. librorũ. §. j. & § fin. & l. ligni. §. fin. Sed cõtrã in d. l. librorum. § charta. Sol. ibi. Accursius.
f ¶ Valetudinis. ʒ secus in eo, quo fiũt mundiores fœminæ, vt ʒ. eo. in argento §. j. & ʒ. ea. l. §. mundus.

Q Vamuis. CASVS Legauit mihi Titia vestes suas: certè censentur legata omnia, quę sunt reperta, vel comparata nomine vestimentorum, siue parata ad hoc tantum, vt corpus tegat, siue comparata magis ornatus gratia, quam quo corpus tegat. Idẽ si legauit mihi ornamenta sua: nam ea continentur legato ornamẽtorum, quibus principaliter mulieres consueuerunt vti causã venustatis, & ornatus, etiam si quædam eorũ ornamentorũ prębeãt mulieri alium vsum per consequẽtiam, puta, quia tegãt corpus. Et ita magis inspicinus principale, quàm consequens. Viuianus.
g ¶ Ex veste. ʒ id est ex numero vestis.
h ¶ Magis ornatus.] quã & vtilis ita gereret.
i ¶ Eo nomine. ʒ sunt corpus tegãtur. H. uel numero vestis sit.
K ¶ Vti. ʒ principali rex.
l ¶ Eorũ. ʒ ornamẽtorum.
m ¶ Tegant. ʒ per cõsequentiam.

Vint. Mutius. ʒ CASVS Legauit mihi Titius argẽtum suum factũ: certè continetur uas argẽteum. Sed si legauit mihi omne argentum suum, non cõtinentur nũmi argẽtei. Sed quid, si legauit mihi omne argentum, quod suum esset? non continetur illud argentum, quod alii ei debent: quia nõ est suum, imo sibi debitum. Non esset uidetur suum esse, quod uẽdicare nõ posset. Quid si, ut dictum est, legauit mihi aurum, uel argentũ factum? certè non continetur illud aurum, uel argẽtum, quod est confractum, uel collisum, & ita commodè uti eo non poterat. Quid, si legauit mihi aurum, quod suum esset, cùm moreretur? certè omne aurum fiet meũ, quod testator potuit uendicare suum esse, cùm moreretur: si aũt posquã legauit mihi dictũ aurum, legauit idẽ aliis: tunc interest quomodo legauit aliis, i. aut animo adimẽdi mihi: & tũc ego nõ habeo aurũ, imo secundi legatarii: aut nõ animo adimendi mihi: & tũc ego habeo medietatẽ auri. & secundi legatarii aliã medietatẽ: nisi testator uoluisset me habere solidũ aurum: & secũdos legatarios solidũ. Tunc enim

eodem auro. Nam tũc refert, dixerit, quod meum erit an, quod meum est. Primo casu debetur solum, quando suum est tempore mortis, vt ʒ. de leg. j. l. vj. & de leg. iii. l. nuper. In secundo, subdistinguitur, fecerit sponte, an necessitate: vt primo casu non debeatur, secundo sic, vt argu. ʒ. de leg. iii. l. fideicommissa. §. si rem.
a ¶ Effectum. ʒ alias effectũ alias infectum, id est validum factum non priuatiuè,
b ¶ Vsionis. ʒ id est vsus. sic ʒ. de legi. ii. l. cũ quæreretur. ʒ. lana.
c ¶ Infecti numero. ʒ i. paterfamilias pro infecto habebat. Azo. ad hoc ʒ. eod. & si nõ sunt. §. argẽto. & ʒ. ead. l. in prin. & §. cum aurum. & ʒ. eo. §. fi.
d ¶ Quod eius. ʒ scilicet testatoris existẽs. Et quod dicit expressum, id est impressum: & quod dicit Philippi, dicit nomen imperatoris: & sic in sequenti numismate erat imago Cęsaris, vt in euangelio. Accursius.
e ¶ Ventris causa. ʒ quia corrigia est pro ventre sustentando. Vuianus.
f ¶ Scaphia. ʒ hoc scaphiũ huius scaphii, genus 2 cinguli, quod nõ continet appellatione argenti, cum non argenti numero tenebatur: vt hic. & arg. ʒ. eo. & si nõ sunt. §. lectum. circa prin. l.
g ¶ Argentum. ʒ in massa aurea, quæ dicitur placida.
h ¶ Lamina. ʒ scilicet longa, quasi fustis. Accursius.
i ¶ In supellectile. ʒ id est quæ non fiunt vasa aurea propter seculi seueritatem, licet sint aurei lecti, & similia, vt ʒ. de supel. le. l. iii. in princ. & §. fi. Hodiè autem secus, vt supra de supel. leg. l. Labeo. in prin. & sic nõ obstat ʒ. eod. l. & si non sunt. §. argento.
k ¶ In mundo] Quid mundi sit, & quid ornamentum, dicitur ʒ. eo. l. argumento. §. ornamenta. & §. mundus. & l. quamuis. Item quid supellex, dicitur ʒ. de supel. lega. l. Labeo. & facit ad hoc ʒ. eod. cum aurum. in princ. & ʒ. in huius l. prin. & §. j. & §. fi factum.

C Vm in testamento. ʒ CASVS. Titius legauit mihi argentum, quod paratum erat causa usus sui, & uetitem, & supellectilẽ. Quæritur, quod argentum uideatur causa usus testatoris paratum, ut sic illud mihi debeatur: utrumne id, quod uictus sui causa paratum testator parasset ad usum cotidianum? an & si eas mensas argenteas, & eius generis argentũ haberet, quo ipse testator non temere, siue indistinctè uteretur, sed soleret commodare ad ludos & cæteras apparationes? Et respon. quia illud tantum, continetur, quod uictus testatoris causa paratum est. Viuianus.
l ¶ Sui. ʒ scilicet, testatoris.
m ¶ Non temere. ʒ id est indistinctè, uel id est non ipse solus. & facit ʒ. de leg. iii. l. seruus urbanis. & l. ea tamen. & ʒ. eo. l. Quintus. & l. argumento. §. si quis. & ʒ. de uerb sig. l. in lege.

S I quando. CASVS. Titius habens candelabrum aureum, cui erat inuectum sigillum æneum, legauit mihi aurum suum factum: certè non solum candelabrum prædictum mihi debebitur, sed & sigillum: quia sigillũ est accesio candelabri. Si autem sint tales materiæ simul iniunctæ, in quibus dubium fit, utra sit accesio, utrius, tunc hoc æstimandum est ex usu, & usu rei, & ex cõsuetudine illius, cuius erãt. & quod dixi in aureo candelabro, idem dicas in argenteo. Viuianus.
n ¶ Materia. ʒ ut sigillum æneum candelabro aureo, ut infra, eod.

cui legatum est, ex quo auro aliquid est effectum, [a] siue id suæ, siue alterius vsionis [b] causa paratũ esset: veluti vasa aurea, emblemata, signa, aurum muliebre, & cætera, quæ his rebus sunt similia. Sed si infectum legatũ est, quòd eius ita factum est, vt eo ad rẽ, ad quam comparatum est †, nõ possis † vti sine refectione, quodque ab eo patresa. infecti numero [c] fuerat, id uidetur legatum esse.

¶ *Argenti signati appellatione, continetur, quod est aliqua forma expressum. b. d.*

¶ Si autẽ aurum, vel argentum signatum legatum est, id paterfamiliàs videtur testamento legasse, quod eius [d] aliqua forma est expressum: veluti quæ Philippi sũt itemque numismata †, & similia.
¶ Argento legato, nõ puto ventris causa [e] habita scaphia [f] cõtineri: quia argenti numero non habentur. ¶ Argentum [g] factum rectè quis ita definierit, quod neque in massa, neque in lamina, [h] † neque in signato, neque in supellectile, [i] neque in mũdo, [k] neque in ornamentis sit.

¶ *Non uidetur alicuius causa paratum, quod causa cõmodandi habetur. Bartolus.*

¶ Alphenus. † L. XXX.

C Vm in testamento alicui argentum quod vsus sui [l] causa paratum esset, legaretur, itemque vestis, aut sup. ex, quę ũtum est, quid cuiusque vsus causa uideretur paratum esse? vtrumne id argentum, quod victus sui causa paratũ paterfamiliàs ad cotidianũ usum parasset? an & si quas [m] mensas argẽteas, & eius generis argẽ-

l. pediculis. in princip. & facit in eadem. l. §. fina. & ʒ. eodem. l. vestis. in princip. & l. & si non sunt. §. fin. & ʒ. de contrahenda emptione. l. quidtamen. Accursius.
o ¶ Aestimandum est. ʒ vt eo legato, cui cedit, totum legari videatur, vt ʒ. eo. & si non sunt. §. peruenianus. & l. seq.

I quis ita. ʒ CASVS. Titius ita legauit vxori suę, Do, lego vxori meæ mundum, ornamentum, seu quę eius causa paraui: certè debentur vxori omnia, id est mundus, & ornamẽta, & omnia alia ensũdẽ vxoris causa parata. Nã uerbum seu, uidet positũ. causa ampliãdi legati, & nõ minuẽdi: sicuti & si ita legasset, do, lego Titio uina, quæ in urbe habeo, seu in portu: quo casu debent Titio uina, quę sunt in urbe & quæ sunt in portu. Viuianus.
p ¶ Omnia deberi. ʒ idest omnia sunt in obligatione, non in solutione tantum, & sic diffuncta pro coniuncta accipitur, ut & ʒ. eod. l. Quintus. in fi. & ʒ. de uerb. signi. l. sępe. Sed contra C. de uerbo. signi. l. cum quidam in fi. & ʒ. de iure dotiũ. l. pletunque in fi. & ʒ. quando dies leg. ce. l. cum illud. & ʒ. de contrahen. empt. l. si ita. quibus dicitur alterum deberi ad electionem debitoris. Solu. hic in uerbo, seu, ibi in uerbo autẽ. Vel secũdum Rore. cũ prędicte signũ uniuersale, diffũcta pro cõiuncta ponit, ut hic: ut & ibi, Omnis homo, seu, Asinus currit. Oportet esse omnẽ asinũ cũ rere, ut uera sit: & facit ʒ. de noua. l. à te. ʒ. de le. iii. l. ea tã. Accur.

V Ilancem ʒ QVS. Titius moriens, & relinquens in bonis suis unam lancem maximam, & aliã minorem, & aliam minimam, ita legauit, Lãcem meam minorẽ lego Titio: certè responsum est, uideri legatam lancem medię magnitudinis. Et hoc est uerũ, si non apparet, quã lancẽ ex predictis uoluit demonstrare testator: quia si illud apparet, illa lanx deberetur, de qua testator sensit. Viuianus.
q ¶ Mediæ. ʒ sic ʒ. de lega. j. l. legato generaliter. Sed certè imò minimam, ut ʒ. de lega. j. l. si ita scriptũ. in fi. & l. qui duos. & l. apud. § Scio. & de leg. iii. l. nummis & ʒ. de reg. iu. l. semper in dubiis. quæ sunt contra. Solu. hic fuit usus his uerbis, ego, qui relinquo in bonis meis lancem maiorem, minorẽ, & minimã, lego minorem. Et hoc innuit cum dixit, qui lancem maxi. &c. & hæc tria nomiuando: uel, hæc erat eius consuetudo loquendi, ut ʒ. de lega. j. l. si seruus plurium. §. fi. alias minima deberetur: uel, non est hic dubium uerbum. Nam lic lex exponit minorem, ut institu. de liberti. §. libertinorum.

P Ediculis. CASVS. Titius legauit mihi argentum suum factum: certè continentur legato pediculi argentei, qui ad modum pedum sustinebant tabulã ad comedendum fortè, & etiã sigilla, siue signa æneа rũcta illis ut pulchriores uiderẽtur. & etiã omnia alia, quæ rediguntur ad eandem similitudinem sigillorum æneorum. Viuianus.
r ¶ Pediculis. ʒ pediculi dicuntur, quædam argentea sustentacula, quibus uasa, uel res quælibet, uelut pedibus sustentantur.
s ¶ Sigilla ænea. ʒ id est, signa de ære. dicuntur sigilla à signo. olim enim propter uarietatem, quæ rem pulchriorem facit, in argento fabricabant quosdam protractus de ære. Azo. & facit ʒ. eod. l. si quãdo. & ʒ. de leg. iii. l. hæres. §. penulti. & §. fi. & de acquirẽ. re. do. l. seq. de meis.

Infortiatum. O iij &l.

busdã ex. trochi fuscitã: i alia. crocifacia. & in Norẽbergẽsi, trochi cohyphanota. Tu nũc uide qd sibi stituas.
† Flo. est.
† Fl. cõmẽdata.
† Flo. sunt.
† al. soluti, ut recõponantur.
† Fl. unguẽtur.
† lib. xj. ad Sabinum.
† Fl. ande mata. Andẽsinata, capitis ornamenta sunt, auctore Suida.
† lib. 44 ad Sabinum.
† Flo. Crã.
† Flo. legatum est.
† Flo. esse cum. Flo. his nõ is () inclusa de ant.
† Mulier sum di dotalis domũ nõ est.

† Flo. ut eo quod ad rẽ comparatũ est.
† al. posit.
† Fl. nemiſmata.
† Scaphiũ, uas est mulierũ ad alui excremẽda excipiendã, sicut lauanum, uirorum, teste Pollucẽ. unde hic intellige, scaphia habita causa uentris scilicet pargãdi. Vide Aciã. lib. 6 parer. c. 26.
† Fl. lamna
† Flo. Alfenus Varus lib. 7. Digesto.
† Flo. eas.
† al. compa ratum. lib. xj. Institutio.
† Inquantũ dicit ille textus, accessoriũ cẽdere suo principali, cõcot. tex. cũ gl. in ca. si ita cus. & ibi Card. Alex. xxxi. dñ & interpus, accessorium. & ibi Dyn. & Phil. Fcãs de reg. iur. lib. 6.
† Fl. rei, cõsecundinis. lib. fingula. de assignatione liberorum. lib. 2. posteriorum à Iaquoleno epitomat o rum.
† Fl. deest, do.
Et promissio in genere, me diocritatẽ respicit. cõ cor. c. litteras. cũ glo. super uerbo, clericis, extra. de fi. presby.
Flo. apparet. libr. 2. ad Vitellium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& l.quidquid.Accur,

¶ Auro facto.§ CASVS. Titius legauit mihi aurum suũ factum: certe cõtinetur legato annuli aurei, & gemmæ eisdem inclusæ. Nã hæ gemmæ sunt annulorum. Item continentur cymbia argentea illigata crustis aureis: habebat enim testator uasa habentia crustas aureas, quæ habebãt cymbia, siue cingulos, siue ansas de argento, ut melius uiderentur. Itẽ continentur aurea ornamenta muliebria, & margaritæ, q̃ ita prædictis ornamentis contextæ sunt, ut potentior sit aspectus auri in his margaritis. Sed nũ quid continẽtur in dicto legato emblemata aurea quæ erãt in illis lapidibus, & in apsidibus, & quæ poterant separari à dictis lapidib. & apsidibus? & Gallus dixit simpliciter, q̃ sic: & quia simpliciter dixit, ideò Labeo improbauit dictum illius. Postea autem Tubero ait determinando improbationem Labeonis, uideri illud legatum, quod testator habuit numero auri: vnde si dicta emblemata cum lapidibus, uel apsidibus, quibus erant adiuncta testator habebat numero auri, continebũtur in legato prædicto. Si autem non apparet, an testator habuit eos lapides, uel apsides cũ emblematis aureis numero auri, non debebũtur ex eo legato. Nam eo casu aurata, & uasa alterius materiæ inclusa auro, non sunt habẽda numero auri legati. Viuianus.

a ¶ Auro facto.] testator legauit aurum factum. Accursius.

b ¶ Sunt.§ quando gratia annuli sunt inclusa, ut ʒ. eod.l. & si non sunt.§ peruenimus. & §. si

c ¶ Cymbia.§ genus ornamenti

d ¶ In his.§ margaritis.

e ¶ Emblemata.§ superficies, ut no. ʒ.eo.l.si gemma.

f ¶ Replumbari.§ i. plumbum quod contingit remouere: ad quod est ʒ.eo.l.cum aurum.§. idem Cellus. Magis autem si non possint separari: sed de hoc plus dubitabatur.

g ¶ Gallus ait.§ s. perperam.

h ¶ Tubero.§ quod Labeo dixit determinans.

i ¶ Ait.§ s. Tubero: & hoc casu bene dixit Gallus.

K ¶ Habenda.§ & hoc casu intellige Labeonem dixisse, ut hic, & ʒ. e l. & si non sunt. ii. respon. & facit J. de acqui. re. do. l. sed si de meis. & l. quicquid. per totum.

¶ Argento. CASVS. Titius legauit mihi argentum suum potorium, i. quo utebatur ad bibendum: habebat idem Titius argentum escarium. i. quo utebatur ad escam, siue ad comedẽdum: habebat etiã quædam uasa argentea, quibus secundum communem consuetudinẽ & in esca, & in potando utebatur; & ita dubium erat, cuius generis essent. i. utrum de genere argenti potorij mihi legati: an de genere argenti escarii: nunquid illa uasa continentur in meo legato? Et dicitur, q̃ sic, si testator erat consuetus tenere, & habere ea inter argentũ potorium. Ita recurrimus in hoc dubio ad consuetudinem patrisfami. In his autem, quæ certum est non esse eius generis, i. generis argẽti potorii, mihi legati, non inspicimus consuetudinem patrisfa. & sine ullo dubio non continebuntur in legato. Et quod dixi in argento potorio mihi legato, idem per omnia est, si legasset mihi solummodo aurum escarium, & reperirentur in hæreditate uasa argentea, de quibus dubium esset, cuius generis essent. Sed quid si in dictis casibus non apparet consuetudo patrisfa. Certè in dubio cedent legato dicta uasa. Verum hoc euenit de facto in persona cuiusdam Primipilaris, qui legauit uxori suæ argentum escarium. Viuianus.

j ¶ Argento potorio.§ quid sit, dic, ut supra, eodem. l. in argento. in principio

m ¶ Escario.§ & quid sit hoc ʒ.eo.l. & si non sunt.§. si cui escarium.

n ¶ Cuius generis.§ ut quia talia sunt, quibus, secundum communem consuetudinem, & in esca, & in potando, quis uti potest: ut J. proxi. §. Accursius.

o ¶ Consuetudinem.§ No. in dubiis locum esse coniecturis ex consuetudine, ut hic, & ʒ. de lega. j. l. si seruus plurium. §. fi. non autem in certis, ut hic, & ʒ. de lega. iii. l. ille. §. j. & de lega. j. l. iiii. & J. de uerb. obli. l. Continuus. §. cũ ita. in fi. §. & ʒ. de supel le. lega. l. Labeo. §. sed de his. & l. qui uestem. Accursius.

p ¶ Quidam primipilaris. § uel primus administrans in rebus publicis, uel primũ pilum deferens. ut no. C. de episco. & cleri. l. q̃ quis.

q ¶ Contineri. § in dubio uideat: ad q̃d ʒ. de lega. j. l. si cui serui. & de leg. iii. l. si seruis ʒ. banis. §. penul. & §. fin. de tri. lega. l. fi. in prin. Sed argu. contra, ʒ. de fun. instr. l. quesitum. §. si quis eodẽ instrumento & facit ʒ. proxi. §.

SOLVTIO. Pro solutione huius quæstionis, dic, quòd escarium, est genus cõprehendẽs etiam potoriũ nisi aliud de mente testatoris appareat, secũdum Bar.

¶ Item cũ quæreret. CASVS. Titia erat negotiatrix, & habebat argentum ad ornamenta mulierum paratum uænale in basilica, siue domo regis in qua singulares homines tenebãt res suas ad uẽdẽdum. Itẽ habebat intra domum suam in horreo argentum destinatum usibus suis.

Tandem fecit testamentum, & instituta sibi hęrede Seia filia sua, & Caio filio suo, ita legauit dictæ suæ filiæ. Hoc amplius, filia mea dulcissima, è medio sumito, tibiq; habeto ornamentum meũ omne muliebre cum auro, & si qua alia muliebria apparuerint: cum testatrix negotiatrix fuerit, an non solùm argentum, quod in domo, uel intra horreũ usibus eius fuerit, legato cedat, sed etiam quod in basilica fuerit muliebre? Respondi, si testatrix habuerit proprium argentum ad usum suum paratum, non uideri id legatũ, quod negotiandi causa uænale proponi soleret: nisi de eo quoq; sensisse is, qui petit, probet.

¶ *Ex affectu declaratur, quę materia alteri non accedat: & si dubium est, consuetudo testatoris inspicitur. Bar.*

¶ Neratius Proculum refert ita respondisse, uasis electrinis legatis, nihil interesse quantum ea uasa, de quibus quæritur, argenti, aut electri habeant? sed utrũ argentum electro, an electrum argento cedat: idque ex aspectu uasorum facilius intelligi posse. quod si in obscuro sit, inspiciendum esse, vtro in numero ea uasa is, qui testamentum fecit, habuerit.

¶ *Enumeratio specierum non restringit genus præcedens, Bar.*

legato, Hoc amplius, filia mea dulcissima, è medio sumito, tibiq; habeto ornamentum meũ omne muliebre cum auro, & si qua alia muliebria apparuerint: cum testatrix negotiatrix fuerit, an non solùm argentum, quod in domo, uel intra horreũ usibus eius fuerit, legato cedat, sed etiam quod in basilica fuerit muliebre? Respondi, si testatrix habuerit proprium argentum ad usum suum paratum, non uideri id legatũ, quod negotiandi causa uænale proponi soleret: nisi de eo quoq; sensisse is, qui petit, probet.

¶ *Ex affectu declaratur, quę materia alteri non accedat: & si dubium est, consuetudo testatoris inspicitur. Bar.*

¶ Neratius Proculum refert ita respondisse, uasis electrinis legatis, nihil interesse quantum ea uasa, de quibus quæritur, argenti, aut electri habeant? sed utrũ argentum electro, an electrum argento cedat: idque ex aspectu uasorum facilius intelligi posse. quod si in obscuro sit, inspiciendum esse, vtro in numero ea uasa is, qui testamentum fecit, habuerit.

¶ *Enumeratio specierum non restringit genus præcedens, Bar.*

Tandem fecit testamentum, & instituta sibi hęrede Seia filia sua, & Caio filio suo, ita legauit dictæ suæ filiæ. Hoc amplius, filia mea dulcissima, è medio sumito, tibiq; habeto ornamentũ meum omne muliebre cum auro apposito eidem, & si qua alia muliebria apparuerint. Nunc quæritur, an contineatur in dicto legato id argentum uænale? Et dicitur, quòd nõ, nisi filia, uel procurator eius probet sensisse testatricem etiam de argento uænali.

r ¶ Item.§ scilicet, respondet, quod est J.

s ¶ Cum apparuerunt.§ accipe, quæreretur, dico, cùm testatrix &c.

t ¶ Basilica.§ basilica græcè, latinè domus regis, ubi stabãt uænalia.

v ¶ Muliebre.§ scilicet ornamentum.

x ¶ Non uideri.] nam uidetur restringere per hoc, quod dixit, meũ, ut ʒ. eo. l. argumento. §. fi quis addiderit. & ʒ. de lega. iii. l. cùm quæreretur. §. lana. Sed quid si non habebat? Respond. omnia uidetur legasse, & etiam quod debetur, ut J. eo. l. Seiæ & l. Titia. §. j. & ʒ. de tritico leg. l. fina. in princip. & ʒ. de lega. j. l. si cui serui. & facit ʒ. de penu lega. l. nam quod. & de usufructu. lega. l. generali. §. j. & de lega. iii. l. quæsitum. §. j. & l. suos. §. fi. & ʒ. eo. l. cum in testamento. & l. Quintus. Accursius.

¶ Neratius. CASVS. Electrũ, est quędam materia facta ex argento, & auro, ut instit. de rerum diui. §. si duorum. Titius ergo habẽs uasa de electro, & de argento, legauit mihi uasa electrina: nunquid illã uasa, quæ erant de argẽto, & electro, continentur in legato meo? & dicitur, quòd sic, si argentum cedebat electro: siue erat ibi plus de argento, quam de electro, siue minus. Vtrum autem argẽtum cedat electro, an electrum argento ex aspectu ipsorũ uasorum potest sciri. Si autem non potest sciri per aspectum, inspiciendũ est, in utro, id est in quo numero habuit ea uasa testator, scilicet utrũ in numero argẽti sui, quod alias habebat, an in numero alterius, scilicet electri: ut primo casu nõ contineantur in legato meo dicta uasa: in secundo, sic. Viuianus.

y ¶ Electrinis.§ pretiosa materia, quæ iungitur argento ad faciendum uas.

z ¶ Ex aspectu.§ scilicet, q̃ sit pretiosius, secundũ R. Sed ... g. contra, ʒ. eo. l. & si non sint. §. fi. Sed ibi erat certũ, in quo numero habuit. j. in fi. & l. si quando. & J. in fin. huius l.

Labeo

¶ Labeo. CASVS. Legauit Labeo vxori suæ Neratiæ vestem, & mundum muliebrem omnem, & omnia ornamenta muliebria, & lanam, & linum, & purpuram, & versicoloria, facta, infectaque omnia, & cętera multa, quæ difficile est hic enumerare: & decessit. Nunc quę tritur, vtrùm sola lana versicoloria, id est tincta in alium colorem, debeatur vxori, an omnis lana, siue sit tincta, siue non. Et uidetur, quòd sola lana tincta debeatur uxori ex eo, quòd primo simpliciter nominauit lanã, & postea subiunxit, uersicoloria, facta, infectaque: & sic uidet restrinxisse, ut sola lanæ uersicoloria debeatur. Sed tamen nõ est uerũ: imò debetur legatariæ lana tincta, & non tincta. Nam & si non adiecisset de uersicoloribus, nihilominus deberentẽ etiã uersicoloria. Multiplicatio enim uerborum nõ necessaria non mutat substantiam rerum. Hęc uera sunt, si nõ appareat defunctũ uoluisse restringi præcedentia per illud uerbum, uersicoloria: quia tunc deberetur sola lana, quæ est uersicoloria, id est tincta in aliũ colorem. Viuianus.

a ¶ Labeo.§ nomen testatoris. Accursius.

b ¶ Versicoloria.§ id est ea quorum color est mutatus, ut ʒ. de lega. iii. l. si cui lana. § proinde quæritur. Accursius.

c ¶ Sed non mutat.] uidebat restringi lana ad tinctam tãtum: pro quo erat ʒ. de fund. instru. & instru. le. l. cùm de lanionis. §. cui fundũ. & §. q. da. quę sunt contra. sed tamẽ secus est ut hic, & plenè no. ʒ. de fundo instr. l. quęsitũ. §. j. & cõ cord. huic ʒ. de supel. leg. l. legata. in princi. Item nota hic, quòd abũdans cautela non operatur aliquid, ut addat, uel minuat, uel utiet: sic C. de testa. l. testamentum & J. de reg. iur. quæ dubitationis. & ʒ. mand. l. qui mutuam. & C. de fideicom. l. nõ rectè. & ʒ. pro soc. l. sed si adiecit Sed arg. contra, ʒ. de usur. l. si stipulatus.

d ¶ Debebuntur.§ lanæ ergo nomen etiam tinctam cõtinet, ut hic. Sed cõtra, ʒ. de leg. iii. l. si cui. §. lanæ. circa prin. Solu. hoc hic uoluit testator, & est certũ propter signum uniuersale, quod præposuerat: cui simile no. ʒ. eo. l. si quis ita leget. Titii, ut Roge. dicunt hoc uerum naturali inspecta significatione, uidelicet nulla adhibita uoluntatis interpretatione, sicut ob. l. contraria. Illud constat tinctam contineri appellatione lanæ, ut d. l. si cui. §. j. & facit in autheu. de referenda.

¶ Titia.§ CASVS. Titia legauit Septitiæ mundum muliebrem: quæritur, utrum in hoc legato contineantur ornamenta, & monilia, in quibus insunt gemmæ, & margaritæ, & annuli, & uestis purpura, & uersicolor? Et dicitur, quòd non: imò continetur illud, quod paratum erat Titiæ ad lauandam, uel balneandam eam. Sed pone, quòd Titia legauit eidem Septitiæ inaures, id est annulos aptos ad deferẽdum in auribus, in quibus erant duæ margaritę, & duo elenchi, & duo smaragdi. Quibus inauribus detraxit dictos elenchos: Nunquid amodò debentur Septitiæ inaures? Et respond. quòd sic, si nihilominus maneant inaures, quamuis margaritæ detractæ sint, id est dicti elenchi. Item quid, si legauit Septitiæ prædictæ ornamentum mamillarum, quod ipsa solebat portare circa pectus, compositum ex xxxiiij. cylindris, & ex xxxiiij. tympanis, & margaritis, & postea extraxit de illo ornamento quatuor ex cylindris, & sex de margaritis, nunquid legatariæ debebitur ornamentum memillarum nihilominus? Respon. quòd idem est in hoc casu, quod in superiori, scilicet, ut nihilominus debeatur. Viuianus.

e ¶ Coloriam.§ quæ est naturalis coloris, uel alba, uel nigra, sed uersicoloria, quæ est tincta, ut ʒ. de leg. iii. fi cui. §. proinde. Accursius.

f ¶ Balneare.§ quo indiget cum lauatur, uel balneatur, ut ʒ. eod.l.

argento. §. mundus. Accursius.

g ¶ Inaures.§ id est annulos, quos deferunt mulieres in auribus quę continẽtur appellatione ornamenti, ut ʒ. eo. l. argumẽto. §. ornamẽto.

h ¶ In quibus.§ essent, subaudi. Accursius.

i ¶ Margaritæ.§ appellat ergo hic gemmas margaritas in larga significatione. Nam instricta, & ꝓpria aliud est, ut ʒ. eo. & si nõ sint. § fi. sic ʒ. eod. l. argumẽto. §. fin.

k ¶ Smaragdi.§ qui gẽmarũ numero sunt, ut ʒ. eo. & si non sint. §. gemmæ. Accursius.

l ¶ De alio.§ scilicet casu, qui sequitur, cum quædam &c.

m ¶ Mamillarum.§ nominatiuè. alias mamillarum. & dicitur à mamillis. nam circa pectus portabatur. Accu.

n ¶ Tympanis.§ secus si principale extra ctũ esset, Azo. & facit ʒ. de leg. j. fi ex toto. in pri. & l. q̃d in rerũ. §. fi.

Inter. CASVS. Siue Titius leget mihi uestẽ suam uirilem, siue uestimenta sua uirilia, non est uis: quia semper debentur mihi ab hęrede suo ea uestimẽta, quę parata sunt pro ipso, & nõ ea, quæ parata erant pro uxore sua. Sed in uno casu est difficultas, siue quę stio, super mente Titii legãtis, puta, si ipse solitus erat uti quadam uestẽ, quæ sit cõueniẽs etiam mulieribus. Est quęstio, dico, utrũ illa uestis cõtineatur in legato uiriliũ uestimentorum? Et respon. eam uestem legatã esse, uel uideri, de qua testator sensit cum legauit uestem, uel uestimẽta uirilia, etiam si dicta uestis, de qua sensit, erat muliebris, & non uirilis. Nam & Quintus Mæuius ait foire se quendã Senatorem solitum uti cœnatoriis muliebribus uestibus, uel uestimentis, id est illis uestibus, quibus uxor eius utebatur, quæ erat quasi senatrix, ut ita dicam, cum esset uxor Senatoris: qui quidem si legaret muliebrem uestẽ, non uideretur de ea muliebri uestẽ sensisse, qua ipse utebatur, quasi uirili. Verum est ergo, quòd ea uestis legata uidetur, de qua sensit testator, & non alia. Viuianus.

o ¶ Nihil.§ sic ʒ. eo. l. uestis. in prin.

p ¶ Aut uirilis.§ scilicet, ab initio: nam cõstitutione, scilicet, animi, & usu fit de muliebri uirilis, & econtra, ut hic, & arg. ʒ. eo. l. uestis. §. fi. & J. de dona. inter ui. & uxo. l. sed si uir. in prin.

q ¶ De ea.§ imò contra, ut J. de uerbo. oblig. l. fi mihi. §. fi stipulatur. Solu. non sic in promissis solius promittentis, sicut in his solis, & solius legantis mens inspicitur. Item contra, ʒ. de supel. lega. l. Labeo. §. uerum si ea. sed certè uirilis, & muliebris uestis non genere, uel substantia, sed usu, & destinatione distinguitur, sicut fundus, ut ʒ. de leg. j. planè. in fine. & l. quod in rerum. §. j. & in domo, ut ʒ. commu. prędio, si quis duas. & facit ad l. ʒ. de lega. iii. item legato. & ʒ. eod. Quintus. circa prin. Accursius.

Cribit.§ CASVS. Titius dedit aurum aurifici, ut faceret ei unum uas, pone: postea fecit testamentum, & uxori suæ legauit aurum suum omne, & decessit. Nunc quæritur, an dictum aurum artifici datum debeatur uxori? Et dixit Quintus Mutius quod non. Item dixit, q̃ ei uxori nõ debet id, q̃ illi testatori deberet ab aurifice si ab eodẽ aurifice ei testatori non esset repẽsum, dictũ aureũ. i. ad põdus restitutũ. Pomponius autẽ dixit, q̃ dictũ Quinti Mutii est ex parte uerũ, & ex parte falsum: est uerũ, quantũ ad id quod dicit de eo. q̃ prędicto testatori deberetur ab aurifice, si ab eodẽ aurifice ei nõ esset repẽsum: est uerũ, inquam ut nõ debeatur uxori, cui legauit testator omne suũ aurũ. Et est ratio: quia de eo, quod testatori debetur, sine dubio, etiã, puta ex stipulatu, dicendum est, quòd non pertinet ad uxorem: ut puta, si testator stipulatus fuerit ab aliquo libras auri, pura c. cum illius

Infortiatum. O iiij testa-

¶ *al. mutauit.*

¶ *al. quamuis.*

¶ *Flo. desit.*

¶ *Fl. insũt, & anulos.*

¶ *Fl. continentur.*

¶ *Flo. argumentum.*

¶ *De elenchis, vide Plinii lib. ix. c. xxxv. De cylindris apud eũdem lib. xxxvij. c. v. & viij. De tympanis lib. ix. cap. xxxv.*

¶ *Interpretatio uolũtatis defunẽti quot, & quibus modis interpretetur, uide ad lõgũ per Bar. in l. 2. ʒ. de uul. & pup. subst. Alex. cõsilio. lx. xj. 4. parte*

¶ *Fl. Marga rita eis detracta.*

¶ *Flo. ornamentũ mamillarum.*

¶ *libr. 4. ad Q. Muciũ. Vide Dua. ad l. si mihi & Titio. J. de uerb. oblig.*

¶ *Ita etiam Dua. Fl. Titius.*

¶ *Cœnatoriæ uestes erãt tricliniares, quæ præsertim adhibebãtur in cœnam: quæ & recidipna dixeris. Sypon.*

¶ *libr. 9. ad Q. Muciũ.*

¶ *Alias, incipit, Quintus Mutius*

Universidad de Deusto
Biblioteca

teſtatoris non ſit adhuc factũ dictum aurum ex ſtipulatione teſtatori debitum. Id enim quod ſuũ eſſet, legauit uxori teſtator, non autem id ſuũ, quòd in actione haberet. Eſt autẽ dictũ Q. Mutii falſum in aurifice, ſi aurum dederit ei teſtator, ut ex eo aliquid ſibi fieret: eſt falſum dico, quia nihilominus uxori debetur. Nã adhuc erat apud teſtatorẽ dominium illius auri.

Si autẽ teſtator dederat, ut nõ tantũ ex eo auro fieret ſibi corpuſculum, ſed etiam ex alio auro, tũc nõ debetur id aurũ uxori: quia dominiũ eius auri trãſiuit ad aurificem. Nã quaſi permutationem, nõ detur feciſſe teſtator cũ aurifice, ſcilicet, de auro ſuo prædicto ad corpuſculũ, quod debebat facere ei aurifex ex dicto auro, & ex alio auro, ut dictum eſt.

¶ Item ſcribit Quintus.§ Titius habens v. pondo, ſiue libras auri cauſa uxoris ſuæ paratas, ita dixit in teſtamẽto ſuo. Q. ocunque uxoris cauſa paratum eſt, id hæres meus det dictæ uxori meæ & poſtea uendidit idẽ teſtator vnam de dictis v. libris. & ita in bonis eius fuerunt deprehenſæ tẽpore mortis tantũ quatuor libræ auri dedictis v. Nunc quæritur, an hæres teneatur dictæ uxori ad integras v. libras auri? Et dicit, q̃ ſic: diſtinguo tamen, aut enim teſtator in hoc alienauit dictam libram, q̃ diminuere uel ex legato, quod reliquit uxori, aut neceſſitate aliqua, rei fortè familiaris. Primo caſu repellitur mulier doli exceptione, ſi petat integras v. libras ſecundo non: imo ipſo iure debentur ei integræ v. libræ, quando legauit per uerba præteriti tẽporis, uel præſentis: ſecus, ſi per uerba futuri temporis: puta, lego uxori meæ aurum, q̃d eius cauſa paratũ erit. Nam tunc habet in ſe dictum uerbum, erit, demonſtrationem conditionalem, & argumẽtum, id eſt conditionẽ, quæ arguit, & reſtringit legatum, ſcilicet, ut non debeatur uxori, niſi illud aurum, quod inuenitur in bonis tempore mortis teſtatoris. Viuianus.

† Fl. mutabit.
† Fl. tamẽ.
† Fl. tamen
† Flo. eſſet.
† Fl. daret.
† Fl. contineret. al. continet.

a ¶ Repenſum.§ id eſt, reſtitutum ad pondus, ut §. de cõtrahen. emp. quod ſepæ. §. in his.
b ¶ Suum.§ hoc expone, ut §. de leg. 3 cum ancillæ.
c ¶ Quatenus § id eſt quia & facit §. loc. l. in naue. & de leg. 3. qui habebat. in prin. & §. eo. l. Quintus. § argento. & ar §. de con rah. emp. l. ſi quam rem. alias incipit, Sabinus.
d ¶ Pondo § parata cauſa uxoris. Item no. quod hic pondo, libram notat: & ſic pondo, & libra, idem ſunt. Accurſius.
e ¶ Inde vænifſet.§ i. ex illis quinque, libris uẽdidiſſet unam libram.
f ¶ Deprehenderentur.§ in bonis defuncti.
g ¶ Articulus eſt. § facit §. eo l. ſi ita.
h ¶ Submoueatur § imo ipſo iure videtur liberatus, ut §. de lega. 1. l. ſi ita ſcriptũ. Sol. ibi ponitur ipſo iure, id eſt, æquo & naturali, quaſi diceret euidẽtiſimo: hic pro mero ſtricto iure ponitur. hęc aũt ſignificatio frequẽter, illa autẽ raro inuenitur, ut J. de ſo ſticho. § naturalis, ſecundũ R. ſed certe in §. naturalis. ponitur ius naturale pro natu-

ei repenſum[a] non eſſet, mulieri non deberi. Pomponius, Hoc ex parte uerum eſt, ex parte falſum. Nã de eo, quod debetur, ſine dubio, ut pura, ſi auri libras ſtipulatus fuerit: hoc aurum, quod ei debetur ex ſtipulatu, nõ pertinet ad uxorem: cum illius factum adhuc non ſit. Id enim quod ſuum[b] eſſet, non quod in actione haberet legauit. In aurifice falſum eſt, ſi aurum dederit ita, ut ex eo auro aliquid ſibi faceret. Nam tunc licet apud aurificem ſit aurum: dominium tamẽ non mutauit,† manet enim† eius, qui dedit: & tantum videtur mercedem præſtaturus pro opera aurifici per quod eò perducimus, ut nihilominus uxori debeatur. Quòd ſi aurũ dedit aurifici, ut non tantũ † ex eo auro fieret ſibi aliquod corpuſculum, ſed & ex alio, tũc quatenus[c] dominium tranſit eius auri ad aurificem, quippe quaſi permutationem feciſſe uideatur, & hoc aurũ

¶ *Legatum factum cum demonſtratione præſentis temporis, alienatione rei non extinguitur ipſo iure, ſed ope exceptionis, ſi alienatio eſt uoluntaria: ſecus ſi neceſſaria. Item ſecus, ſi legatũ eſt factum cum demonſtratione futuri temporis. Bar.*

¶ Item ſcribit Quintus Mutius, ſi maritus uxori, cũ haberet v. pondo[d] auri, legaſſet ita, Aurũ quodcunque uxoris cauſa paratũ eſt†, vti hæres uxori det †; etiam ſi libra auri inde uænifſet[e], & mortis tempore amplius quàm quatuor libræ non deprehenderentur[f], in totis v. libris hæredẽ eſſe obligatum: quoniam articulus eſt[g], præſentis temporis demõſtrationem in ſe continet.† Quod ipſum, quantum ad ipſam iuris obligationem pertinet, rectè dicitur, id eſt, ut ipſo iure hæres ſit obligatus. Verum ſciendum eſt, ſi in hoc alienauerit teſtator in-

de librã, q̃ diminuere uellet ex legato uxoris ſuæ, tunc mutatauo luntas defuncti locum faciet doli mali exceptioni: ut ſi perſeueret mulier in petendis v. libris, exceptione doli mali ſubmoueatur[h]. Sed ſi† neceſſitate aliqua cõpulſus teſtator, nõ q̃ uellet diminuere ex legato, tunc mulieri ipſo iure v. libræ auri debebũtur: nec dolimali exceptio nocebit aduerſus petentem[i]. Quòd ſi ita legaſſet uxori, aurum quod eius cauſa paratum erit: tunc rectiſsimè ſcribit Quintus Mutius, ut hæc ſcriptura habeat in ſe & demonſtrationem[k] legati, & argumentũ†. Ideoq; ipſo iure alienata libra auri, amplius quatuor pondo non remanebũt in obligatione[l]: nec erit utẽdum diſtinctione, qua ex cauſa[m] alienauerit teſtator.

¶ *Quando legatur certum pondus auri, liberatur debitor æſtimationem ſoluendo: tamen ipſum aurum eſt in condemnatione & obligatione. Bar.*

¶ Paulus.† L. XXXVII.

TItia amicæ meæ cũ qua ſine mendacio vixi, auri pondo quinque dari volo. Quæro, an hęredes ad præſtationẽ integræ materię auri, an ad prætium & quãtũ præſtandũ, compellẽdi ſint? Paulus rũdit, aut aurũ ei, de qua quæritur, ſtari oportere: aut pretiũ, auri quãtũ computari† poteſt.[n] Item quæro, ſi lite conteſtata Prętor ita pronũciauerit, ut materia præſtetur: an tutores audiẽdi, ſint ab hac ſententia pupillũ,[o] aduerſus quem pronunciatum, eſt apud ſucceſſorẽ eius[p] in integrum reſtituere volentes? Paulus reſpondit, Prætorẽ, q̃ auro legato, certi ponderis materiam ſtari iuſsit, rectè[q] pronunciaſſe videri.

¶ *Legato poculo aureo, licet nullũ aureũ poculũ inueniat in bonis legantis, debetur tamen aliud poculum alterius materiæ.*

tur pupillo hęredi Titiæ tutores autẽ uolunt in integrũ reſtituere pupillum aduerſus ſententiã. Nunquid poſſunt? Et dicitur, q̃ nõ, & hoc ſecundum gl cõmunes. Ego autẽ credo, q̃ pupillus erat unus de hæredibus teſtatoris, & non Titiæ legatariæ, & ideo uolebant tutores pro eo in integrũ reſtitui: quia in ſententia uidebat ei ablata potęſtas ſoluendi pro ſua parte æſtimationis auri, cum in ſententia continetur tantũ de materia auri, & non de æſtimatione. Quare non habet locum reſtitutio, cum adhuc æſtimatio poſſit ſolui.

n ¶ Poteſt § ad hoc §. e. l. j. § fi. & l. cum certũ & l. cũ aurũ in prin. & C. de dona. l. ſi quis argentum. in prin. Sed arg contra, J. de ſol. l. Paulus reſpon. ſed hic non habet creditor damnum.
o ¶ Pupillum.§ hæredem Titiæ.
p ¶ Eius.] ſ. Prætoris.
q ¶ Recte.§ & tamen adhuc iuſta æſtimatio poſſet ſolui, ut §. de leg. 1. l. nõn amplius, §. cum bonorum & de uſuf. leg. l. generali. §. fi. & l. furdi. & de leg. 2. l. Titia Seio. in prin. & de leg. 1. l. ſi domus. §. qui confitetur. Sed arg. contra in ea. l. § cum alicui. Accurſius.

Seia

SEia.§ CASVS. Titius fecit teſtamentum, & ita in eo dixit, Committo fidei hæredũ meorũ, vt dent Seiæ amicæ meæ dulciſſimæ poculũ aureum, quod elegerit: & deceſsit. In hæreditate autẽ ſua non inueuiuntur, niſi trullæ, id eſt, vaſa ad bibẽdum, habentia collum nodoſum, & ſcyphi, & modioli, & phialæ. Vnde quæritũ, an Seia prædicta poſſit eligere ex his ſpeciebus? Et dicitur, quòd ſic, cùm omnia potui parata dicãtur pocula. Viuianus.

† Lib. 3. Reſponſo.
† Fl. darẽt.
† Flo. truellæ. Vide Alciat. libr. 7. parer. c. 3. & Alex. li. 3. gen. die. c. 10.
a ¶ Eligere.§ licet nõ ſint aurea. nõ ergo verbũ aureũ à teſtatore expreſſum reſtringit generaliter pocula: ſic §. de vino lega. l. ſi in prin. & §. de lega. j. l. ſi cui ſerui. & §. eo. pediculis. §. quidam.

Rnamẽtorum § CASVS. Titius legauit vxori ſuę ornamenta ei deſtinata. Certè non continetur in legato veſtis muliebris: nam ornamentorũ appellatione nõ continetur veſtis muliebris. Nec error hæredis ſoluentis veſtem dictæ legatariæ poteſt mutare, quod dixi. Viuianus.

li. 21. Reſponſo.
† lib. 3. Reſponſo.
b ¶ Hæredis.§ qui ſoluit, vel fuit cõfeſſus extra ius mulierbrẽ veſtem, vt & C. de iuris & facti igno. l. cũ teſtamentum ſecùs ſi in iure. vt J. de confeſ. l. nõ fatetur. Item nec teſtatoris error facit ius, vt ſupra de ſup. le. Labeo. ſed vniuerſitatis ſic, vel principis, vt §. de offi. præſi. l. fi. & §. de ſup. leg. l. iii. §. fina.

¶ Scæuola.† LEX XXXVIII.

SEiæ dulciſſimæ poculum aureum, quod elegerit, fidei hęredum committo, vt dent † Quęro, cùm in hæreditate nõ ſint, niſi trullæ, † ſcyphi, modioli, phialæ, an Seia de his ſpeciebus eligere poſſit? Reſpondi, cùm omnia potui parata pocula dicantur, poſſe eam ex his eligere.[a]

¶ Paulus.† LEX XXXIX.

ORnamentorum appellatione, veſtem muliebrem non contineri, nec errorem hæredis[b] ius mutaſſe, reſpondi.

¶ Scæuola.† LEX XL.

TItia teſtamento, item codicillis multas ſpecies tam argenti, quàm veſtis ſpecialiter[c] per fideicõmiſſum reliquit. Quæro, an non aliæ ſpecies legato cedant, quàm quæ in hæreditate inuentæ eſſent? Reſpondi, eas cedere, quæ inuentæ eſſent: de cæteris cauendum, vt ſi inuentæ eſſent, præſtentur.

¶ *Optio legata intelligitur de ijs, quæ ſunt in hæreditate, ſi reperiuntur, alias de ijs, quę uenduntur. Bartolus.*

¶ Sẽproniæ Piæ hoc amplius coopertoria Tabiana,[d] & tunicas tres cũ palliolis, quæ elegerit,[e] dari[f] volo. Quæro, an ex vniuerſa veſte, id eſt, ex[g] ſynthęſi[h] tunicas ſingulas,[i] an & palliola Sẽpronia eligere poſſit? Reſpõdi, ſi eſſent† tunicę ſingulę† cum palliolis reliętę, ex his[k] dũtaxat eligi poſſe. Qđ ſi nõ eſſent,[l] hẽdẽ, vel tunicas, & polliola ex† ſynthęſi ęſtaturũ,[m] vel veram ęſtimationem[n] earum.

¶ *In fauorem religionis in dubio intelligitur, quod eſt mæius. Bartolus.*

¶ Seia teſtamẽto ita cauit, Si mihi per cõditionẽ humanã cõtigerit,[o] ipſa faciã: ſin min*† autẽ,[p] ab hęredib* meis fieri volo; iubeoq; ſignũ Dei[q] ex libris cẽtum in illa ſacra æde, & in patria[r] ſtatui[s] cũ † ſubſcriptione nominis mei. Quæſitũ eſt, cùm in eo templo nõ niſi aut aurea,† aut argentea[t] tantùm ſint dona,[u] hęredes Seię utrũ ex aureo, an ex argẽto ſignum ponere compellendi ſint, an æreum? Respondi, ſecundùm ea, quæ pro ponerẽtur, argenteum ponẽdum.

¶ *Mundo muliebri legato, cedunt ſolùm ea, quę utẽdi cauſa uxori ſunt tradita. Ba.*

SIabolenus.† LEX XLI.

I vxori[x] mundus muliebris

e ¶ Elegerit.§ ſcilicet Sempronia.
f ¶ Dari.§ ſcilicet generaliter: quia ex his etiam, quæ teſtatoris non erant, competere ſibi electionem putabat legataria. Accurſius.
g ¶ Synthęſi.§ à loco ſic dicti.
h ¶ Singulas.§ ſcilicet res.
i ¶ Si eſſent.§ in teſtatoris bonis. Accurſ.
k ¶ Ex his.§ No. reſtringi larga verba teſtatoris propter eius mentem, quę talis præſumitur. arg. §. de lega. ii. l. vnum. §. ſi rem. & §. eo. l. Seiæ.
l ¶ Non eſſent § in teſtatoris bonis.
m ¶ Præſtaturum.§ nõ ergo eſt nullum. & ſic eſt contra, §. in prin. huius l. & de lega. 1. ſi domus. ſed in alijs, de certis rebus ſenſit: hic nou. Accurſius.
n ¶ Æſtimationẽ § No. aliud ſcilicet, ęſtimationem pro alto ſolutiſis. eo. l. Titiæ. cum ſuis cõcordat. ſed quę erit hæc ęſtimatio. cùm in genere ſit relicta. Rn. quòd ipſa eligat illud, quod æſtimabitur.
o ¶ Contigerit.§ id eſt, ſi vixero. Accurſ.
p ¶ Sin minus aure. J id eſt, ſi non vixero: nũc habeas, non: ſiue deſit. Accurſius.
q ¶ Dei.§ ut crucem, ſecundum H. ſed certè hoc tempore Christus non venerat in vulgũ nem. vnde dic quandã imaginem.
r ¶ Patria.§ ſcilicet ſua.
s ¶ Statui.§ i. erigi cum ſub ſcriptione, qua continebatur. quòd ipſa fecerat heri. Accurſ.
t ¶ Argentea.§ imò uidetur, quod minus eſt, ut æneo ut §. de leg. 1. l. ſi ita. in fi. & de leg. iii. l. mummis. Solu. ſecundum R. fauor eſt religionis. arg. §. de relig. ſunt perſonæ. Item legatarij dignitas, qui eſt Deus, uel templum. arg. §. de leg. j. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. Accurſius.
u ¶ Dona.§ id eſt, huiuſmodi ſigna Dei, de quibus dicitur in ſtit. de rerum diui. §. nullius. Accurſius.

SI uxori.§ CASVS. Titius legauit uxori ſuæ mundum muliebrem: quæritur, quid in legato cõtinetur? Et dicitur, quòd ea omnia continentur, quæ ex his in mundo contentis fuiſſent tradita cauſa utendi uxori à uiro: non autem indiſtinctè omnia, quæ poſſent cõtineri in mũdo. Si aũt dicerem* cõtineri idiũctę omnia quæ poſſent cõtineri in mũdo, maxima captio eſſet hæredũ teſtatoris, ſi ipſe teſtator erat uaſcularius, aut faber argẽtarius. Nam omnia uaſa deberentur uxori, quæ habebat uænalia, in quibus ſortè emendis cauſa lucri poſuerat quicquid in bonis habebat.

¶ Cùm ita legatum.§ Titius depoſuit apud me quatuor marcas argenti. Item commodauit Seio quatuor ſcutellas argenteas: & poſtea fecit teſtamentum: & ita in eo dixit, Argentum, quod in domo mea erit, cum moriar, lego Caio: & poſtea deceſsit. Nunc quæritur, an uideatur legatum Caio argentum commodatum, & depoſitum? Et ait Ofilius, quòd non. & Caſcellius dixit idẽ de argento prædicto cõmodato: ſed de argento depoſito dubitauit. Labeo autem diſtinxit in depoſito: ſcilicet aut erat depoſitum præſentis cuſtodiæ cauſa, aut perpetuæ cuſtodiæ cauſa. Primo caſu, debetur legatario, ſecundo non. Et eſt ratio, quare debetur in primo caſu: quia hæc uerba teſtatoris, Quod in domo mea erit &c. ſic accipi ſolebat, ſiue ſolent, debere eſſe &c. id eſt, dicta uerba teſtatoris, Argentum, quod in domo mea erit, cum moriar &c. exponuntur, id eſt, argentum etiam, quod in domo mea eſſe debet. Prædictum autem argentum depoſitum, debet eſſe in domo teſtatoris, id eſt, debet intelligi eſſe in domo teſtatoris, cum fuit depoſitum præſentis cuſtodiæ cauſa. Sed quid, ſi teſtator legauit ipſi Caio argentum, quod in fundo Tuſculano, cum moreretur, habuiſſet? poſtea antè, quam moreretur, ipſe teſtator tranſtulit centum marcas argenti, ut ibi perpetuò eſſet: nunquid illud argentũ ſic tranſlatum debebitur legatario? Et dicitur, quod ſic, non autem id deberetur, ſi ſine iuſſu teſtatoris eſſet translatum in dictum fundum Tuſculanum. Viuianus.

x ¶ Si uxori mundus.§ quid ſit mundus, dic, ut §. eo. l. argumẽto. §. mundus. Accurſius.

Ex

† Vide apud Alciat. lib. parer. j. in dictione, synthęſis. & lib. 2. parer. c. 21.
† Fl. an ex.
† Fl. ſingulares.
† Fl. ſed ex
† Fl. deeſſent.
† Flo. [illegible]
† Libr. 1. ex poſtrem. l. alienata.

a ¶ Ex asi.} mundo contentis. Accursius.
b ¶ Tradita.} idem si destinata, ut §. de leg. iij. item legatarius. §. itē interest si autem nō datum, uel destinatum est, tenetur quantum ad eius usum sufficit, ut §. de leg. iii. l. cùm quæreretur. §. Iana. in fin.
c ¶ Captionem.} quæ cuitari debet, ut J. de usuçap. l. si rem. & §. qd mer. cui l. si cum exceptione. §. aliquâ lo. & de transac. l. cū aquiliana. & de contrah. emp. l. in lege.
d ¶ Vascularius.} qui facit uasa, in quibus cōmentur pertinentia, ad mundum, & ut ndit. Item dicitur faber, cō fic largum uerbum, ut J. de u. rbo. sign l. serti. §. j.
e ¶ Depositū.} quidam dicunt, ab alio depositum, uel commodatum apud le testatore pro quibus est J. l. proxi. in prin. & §. & quōd dicit à se, scilicet legatum: sed melius dicas à se depositū apud alium, uel commodatum alij.
f ¶ Idem.} si non deberi. Accur.
g ¶ Custodiæ.} qua posit habere testator quando uult: sed in commodato secus nisi usū perficiat commodatarius ut §. como. l. in cōmodato. § sicut.
h ¶ Thesaurus.} Improprie dicitur thesaurus hiciut & alias §. de rei uen. l. à tutore. Et nota, quōd quæ perpetuitatis causa, uel qua si, inde amouentur, nō uidentur esse sallas hic, ut §. de legat. j. l. huiusmodi. §. legatum. & de lega. iii. si ita cum suis concordantiis.
i ¶ Solebat.} sic ergo futurū ponitur pro preterito: sic J. de uerb. sig. l. u. rbum erit.
K ¶ Habuisset.} testator.
l ¶ Vrbe.} scilicet, Roma.
m ¶ Iniussu.} id est, nō iussu ad quod §. de leg. ij. l. cum ita legatur in prin.
n ¶ Translatum.} ut ibi perpetuō fit. Accursius.

Optio uiandi est. ¶ Flo. deth &.
¶ Fl. esset.
¶ al. præsentis tantum custo.
¶ Fl. ueluti thesauro depositum esset.
¶ Fl. Idem Celsus ait.
¶ Ex hoc tex. infero quōd indefinitum quandoque trahitur ad fu tū. Bart. in l. si ita J. de aur. & argento legato. in l. si, quæ res pignori. obli. pos. ub. de indefinita oratione ple. ne tractat.
¶ Il. 17. Digesto

Medico.} CASVS Titius paterfamilias temporibus Reipub. causa absuerat, & secum duxerat Seium medicum, & semper portauerat secum de uasis argenteis in uia necessarius. Postea fecit testamentum, & medico inter cætera ita legauit, Argentum uiatorium meum dari uolo Scio medico, meo contubernali, & comiti communium expeditionum: & posteà decessit. Nunc quæritur, quod argentum uiatorium uideatur esse comprehentum in hoc legato? Et dicitur, q debetur medico omne argentum uiatorū, quod testator habebat eo tempore, cum faciebat testamentum.
¶ Vxori.} Titius legauit ita uxori suæ, Sempronię dominæ meæ hoc amplius, lego argentum balneare. Certè continetur legato non solū illud argentum, quo utebatur Titius in balneo diebus festiuis, sed etiam illud, quo utebatur in balneo diebus festiuis.
¶ Mulier.} Titia decedens, ornamenta ita legauit Seiæ. Seiæ amicę meæ uolo dari uniuersa ornamenta mea: & posteà ita scripsit in eode testamento. Volo me funerari arbitrio uiri mei. & uolo mihi, uel mecum inferri in sepulturam quæcunq; sepulturæ meæ causa feram usque ad sepulturam, ex ornamentis meis, scilicet lineas duas ex margaritis meis. & uiriolas sex ex smaragdis. & posteà decessit testatrix. Maritus autem eius & hæredes non sepelierunt cum ea testatrice ornamenta prædicta, quæ corpori testatricis iussi erāt adiicere, scilicet duas lineas margaritarum, & sex uiriolas smaragdorum. Nunc quæritur, ad quem debeant pertinere: utrum ad Seiam, cui ornamenta uniuersa reliquerat, an ad hęredem? Et respon. J. q ad Seiam debent pertinere. Viuianus.

legatus esset, ea tantummodò deberi Ofilius, & † Labeo responderunt, quæ ex his [a] tradita [b] utendi causa uxori à uiro fuissent. Aliter enim interpretantibus, summam fore captionem, [c] si uascularius [d] aur faber argentarius uxori ita legasset.

¶ *Argentum, quod est depositum, uel cōmodatum, ut habeatur de proximo, in domo esse uidetur. Bart.*

¶ Cùm ita legatum est, † Argentum, quod domi meæ erit, cū moriar. Ofilius, nec quod depositum [e] esset à se, nec quod commodatum reliquisset argentum, legatum uideri respondit. Idē [f] Cascellius de commodato. Labeo quod depositum esset, ita deberi, si præsentis † custodiæ [g] causa, non perpetuæ, ueluti si depositus thesaurus [h] esset †: quia illa uerba, quod domi meę erit, sic accipi debere, esse solebat [i]. Et hoc probo. Atteius Seruium respondisse scribit, cui argentum, quod in Tusculano fundo, cùm moreretur, habuisset [k], legatum esset, & quod antē, quàm moreretur, ex urbe [l] in Tusculanum iussu testatoris translatū esset, deberi. Contrà fore, si iniussu [m] translatū [n] esset.

¶ *Oratio indefinita restringitur ad præsens tempus. Bar.*

¶ Scæuola. ¶ L XLII.

Medico suo contubernali [o] & cōmunium expeditionum comiti, inter cætera ita legauerat, Argētum uiatorium † meū dari uolo. Quæsitum est, cùm paterfa. in diuersis temporibus Reipublicæ causa absuerit, quod uiatorium argentum in hoc legato comprehensum esse uideatur? Respōdi. quod habuisset argentū uiatorium eo tempore, cū testamentum [p] faciebat, deberi.

¶ *Dictio, hoc amplius, legati dationem inducit. Bar.*

¶ Vxori suæ testamento ita legatū est, Sēpronię dominę meę hoc amplius argentum balneare. Quęsitum est, an etiam id argētū, quo diebus festis in balneo † cōsueuit vti, legato cedat? Respōdi, omne legatum [q] videri.

¶ *Legato generis non derogatur per legatum speciei inualidum. Bar.*

¶ Mulier decedēs ornamēta ita legauerat, Seię amicę meę ornamenta uniuersa dari uolo. Eodem testamento ita scripserat, Funerari me arbitrio uiri mei volo, & inferri mihi, [r] quæcunque sepulturæ meæ causa feram ex ornamentis, [s] lineas † duas ex margaritis, & viriolas [t] ex smaragdis. Sed ne quę hæres, neque maritus, cū humo † corpus darent, ea ornamēta q̄ corpori iussum † erat adiici, [u] dederunt. Quæsitum est, utrū ad eam, cui ornamenta uniuersa reliquerat, pertineāt, an ad hęredes. Respondi, nō ad hēdes, sed ad legataria pertinere. [x]

De liberatione legata.

TITVLVS. III.

¶ *Potest legari alicui res sua, quam debet alteri actione personali, uel si ei res alteri obligata. b. d.*

¶ Vipianus. ¶ L E X I.

Omnibus debitoribus ea, quæ debent recte legantur, [y] licet domini [z] eorum sint. ¶ Iulianus scripsit, si res pignori data legetur debitori à creditore, ualere [a] legatum, & habe-

¶ Flo. balb neo.
¶ Lineæ his quēadmodum. & J. ad l. Aquil. l. si seruus seruum. §. si cum mariet, sepeliri mecum: Accursius.
¶ Flo. seu funiculo, qui per medios uniones pertusus transfigi solet.
¶ Fl. humi.
¶ Fl. iussus
¶ Fl. sed & si.
¶ al. correus
¶ Fl. de est, quod magis est.
¶ Fl. fimus.
¶ Fl. iussus
¶ lib. 11. ad Sabinum.

de excep. do. purè. in prin. & §. de condi. ob cau. l. si hæres. & J. de con di. & demon. l. si cum. & l. quibus. §. fin.

¶ DE LIBERATIONE LEGATA.

Omnibus.} CASVS. Titius promisit mihi Stichū, & Pamphilum, seruos suos: ego autem feci testamentum, & legaui ei ipsos seruos, uel propter eos liberationem. Certè ualet legatum: licet Titius sit dominus Stichi & Pamphili prædicti. Omnibus enim debitoribus recte legantur ea, quæ debent. Sed quid, si dictus Titius non promiserat mihi illos seruos, sed obligauerat mihi pro x. pone, & ego legaui ei eos? Certè ualet legatum similiter, & habebit actionem contra hæredem meum, ut recipiat seruos pignoratos prius, quàm soluat pecuniam. Non autem liberatur propter hoc à debito, nisi hoc uoluisset testator: quia tunc bene liberaretur à debito, sicut liberaretur, si debitor luisset pignus soluendo creditori pecuniam. Viuianus.

y ¶ Legantur.} ut instit. de leg. §. si quis debitori. Accur.
z ¶ Domini.} unde communi ratione uidebatur non ualere, ut institu. de leg. §. si rem legatam. & §. de leg. ii. l. Mæuius. §. peculti. in fin. Accursius.
a ¶ Valere.} ualet ergo in propria re legatarii: & sic est cōtra, C. de leg. l.

legā. l. propriā. & aliæ plures. Solu. valet ratione iuris, quod habet testator, vt §. de leg. j. l. si domus. §. fi. & l. Senatus. §. fi.
a ¶ Prius quàm.} quod alias non esset, vt supra, de pigna. act. l. si rem §. omois.
b ¶ Lucrari.} scilicet legatarius eò, quòd fit legatum ei pignus.
c ¶ Fuit.} scilicet, q̄ois obligatio remittatur: quōd præsumitur secūdum R. Quod non placet: nam aliud est in cautiōe, & est ratio differentiæ, vt nota. §. de dact. l. Lineo. & l. postquam.
v ¶ Luitionis.} i. sicut liberatur pignus solutiōe debiti: ita per legatū, si hoc expressè voluit testator: & facit §. de leg. iii. l. iii. §. fi.
Aeredem.} CASVS. Titius debebat mihi x. & debebam ab eo fideiussorē. Feci ego testamētum, & in eo damnaui hæredem meum, vt non peteret à fideiussore prædicto. nunquid poterit hęres petere à reo principali? & Celsus putat, quōd sic. Secùs autem credit ecōtra, scilicet si damnaui hæredem, ne peteret à reo. Nā eo casu, si petat à fideiussore, hæres tenetur reo. act. ex testamento. Illud autem, quod nō potest hæres petere à reo propter liberationem, non potest petere etiam hæredis hæres. Viuianus.
e ¶ Hæredis.} personæ nec enim cohæret personæ hæc prohibitio, nisi exprimat contra, vt arg. J. eo. l. non solùm nostrum §. j & ij & §. de leg. j. l. seruo alieno. §. testamento. & facit ad hanc l. J. de fideiuf. l. testamento. in princ. & §. de pac. l. & hæredi §. fi. & sequētibus. vsque ad l. fi vnus. & de probat. l. si pactum. & C. de hæred. instit. l. fi. & de vsufruct. l. antiquitas. & J. de verbo. sig. hæredis. & §. de testa tut. l. si quis ita. §. j. & de leg. iii. si plures. in fi & J. de verb. sig. l. sciendum. in prin. Accursius.

¶ Flo. Iulianus etiam, & est §.
¶ Fl. Iulianus.
¶ Fl. Idem.
¶ lib. 23. ad Sabi.
¶ Suo.
¶ Alias, per fideicōmissum.
¶ Il. 40. Dige. scribit.
¶ Il. 1. Digesto
¶ Ex hoc tex. infero quōd indefinitum quandoque trahitur ad fu tū. Bart. in l. si ita J. de aur. & argento legato. in l. si, quæ res pignori. obli. pos. ub. de indefinita oratione ple. ne tractat.
¶ lib. 11. ad Sabinum.

Liberationem.} CASVS. Per l. j huius titu. patet, quōd liberatio potest debitori legari. Sed quid, si decedens reliquit dandū debitori suo chirographum debiti? Certè competit exceptio debitori contra hæredē: & idem credo, si ipsemet decedens dedit chirographū debitori: & pro hoc faciunt verba, quæ sunt in fine. Quasi pro fideicom. & c. quodcunque tamen dicas, non facio vim. Viuianus.
f ¶ Certum est.} vt §. eod. l. j.
g ¶ Dederit.} ipsemet: licet hoc non sit de natura legati, sed donationis causa mortis. Vel dic, id est, dādum reliquerit: & facit C. de donat. l. j. & §. de lega. iii. l. qui chirographū. & de lega. j. seruum filii. §. cū qui. & de pact. l. Labeo. & C. de remiss. pign. l. creditricem.

¶ Pomponius. ¶ L E X II.

Haeredem damnatum à fideiussore non petere, à reo petere posse: sed à reo petere uetitum si à fideiussore petat, reo ex testamento teneri Celsus putat. Idem ait [i] nullam dubitationē hābere, quin hærede petere à debitore uetito, nec hęres hęredis [k] petere possit.

¶ *Qui dat, uel dari mandat instrumētum, videtur liberationem relinquere. Barto.*

¶ Vlpianus. ¶ L E X III.

Liberationem debitori † legari posse, iam certū est. [l] Sed & si chirographum quis decedēs debitori suo dederit, [m] exceptionem ei cōpetere puto, quasi pro fideicommisso † huiusmodi dationem ualituram.

¶ Iulianus ¶ li. 40. Dige. scribit. L. IIII.

Si quis decedēs [n] chirographū Seij [o] Titio dederit, ut post mortem suam Seio det: aut si conualuisset, sibi redderet: deinde Titius defuncto donatore Seio dederit, & hęres eius putat debitum, Seium doli exceptionem habere.

¶ *Legatum liberationis importat, ut debitor acceptilatione liberetur, si ei solus, & habet conreum socium: si habet conreum non socium, pacto liberari debebit. Barto.*

¶ Nunc de effectu legati uideamus. Et si quidem mihi liberatio sit relicta, cū solus sim debitor, siue à me petat, exceptione uti possum. siue non petatur, possum agere, ut liberet per acceptilationē. [p] Sed si † cum alio sim debitor, putà duo rei fuimus promittēdi, & mihi [q] soli testator consultum uoluit, agendo consequar, non ut accepto liberer, ne etiā conreus † meus liberetur, contra testatoris uolūtatem, sed pacto liberabor. [r] Sed quid, si socij fuimus? uideamus an per acceptilationem debeam liberari. Quod magis est: † alioquin, dum à conreo meo petitur, ego inquietor. [s] Et ita Iulianus lib. xxxij. Digestorum, scribit, si quidem socij [t] non fuimus, † Fl. sed & si.
† Fl. fimus.

contemplatione, sed etiam sua. Item & in alio casu habetur pro legatario etiam ille, cui non est legatum, puta, si Caius meus amicus legauit Titio creditori meo illud, quod ego ei debebam: & hoc fecit gratia mea, vt ego liberarer. Nam in hoc casu etiam sum legatarius, quamuis nihil sit mihi legatum: & possum agere contra hæredem dicti Caii, vt solut debitum creditori meo prædicto. Et etiam creditor meus est legatarius, quamuis ego sim soluendo. Nam interest creditoris habere duos correos, scilicet me, & hæredem Caii mei amici: & potest agere actione ex testamento, contra hæredem Caii non tamen aliter debebat hæres ei condemnari, quam si caueatur per eundem creditorem, quōd ipse defendet eum aduersus me debitorem. Item & si ego debitor agam contra dictum hæredem Caii, nihil amplius debet mihi hæres præstare, quam vt me defendat aduersus meum creditorem. hoc dicit, cum l. sequen. Viuianus.
h ¶ Si quis decedens.} alias est §. & alias, lex: & continuatur præcedenti materiæ.
i ¶ Seii.} id est, in quo Seius erat debitor. & facit infra, de donat. cau. mor. l. mortis causa. §. Titia. & infra, de doli except. l. i. pud. §. præterea. & C. de fideicommiss. si creditoris. Accursius.
k ¶ Per acceptilationem.} facit infra, eodem. quod mihi. & infra, vt in posset. leg. l. j. §. si debitori. & C. de fideicōmis. si creditoris. & institu. de lega. si quis debitori.
l ¶ Mihi soli.} quod semper præsumimus. Nam pactum vni factum, alteri non proderit, cum illius, cui fit pactum, non interfit principaliter alium non soluere, vt §. de pact. l. & hæredi. §. fina. nam & si soluerit, mandati actionem non habet, quasi videantur adinuicem fideiussisse. alii contra quod dic, vt not. C. de duo. re. l. j.

¶ Il. 17. Digesto
¶ Ex hoc tex. infero quōd indefinitum quandoque trahitur ad fu tū. Bart. in l. si ita J. de aur. & argento legato. in l. si, quæ res pignori. obli. pos. ub. de indefinita oratione ple. ne tractat.
¶ Fl. de est, quod magis est.
¶ Fl. fimus.

ADDITIO. Tu confitearis contrarium, secundum Barto. hic, quod pro illa parte, pro quaquis habet regressum contra me legatarium, proficit ei liberatio: vt J. in glo. magna.
m ¶ Liberabor.} sed nunquid habeo exceptionem sine pacto? vt supra proxim. ergo superuacua fit: sed hoc non debet fieri, vt infra, vt legatorum nomine caueatur. l. hæc stipulatio. §. Diuus. respondeo hoc fit gratia tollendæ dubitationis: argumento C. de interdicto matrimonio. l. iii. Alii dicunt contra, vt notatur supra de petitione hæreditatis. l. penultima. quod non placet: quia ibi de cautione, hic de pacto dicit. Item, quæ est ratio diuersitatis inter pactum, & acceptilationem? Respond. quia acceptilatio est solutio: vt instituit, quib. mod. tol. obligat. §. j. quæ facta ab vno proficit vtrique: vt infra, de duo. re. l. iii. §. fino. & sic est in rem: ad quod est §. de inofficio. testa. nihil. §. fina. at pactum non egreditur personam, vt §. de pact. si vnus, §. ante omnia.
n ¶ Inquietor.} quasi dicat, per obliquum, quod esse non debet, vt C. de usuris rei iudicatæ. l. fina. §. fina. & in l. si quis in rem. §. j. Accursius.
o ¶ Socii.} omnium bonorum, uel in illo debito: quia acceperamus mutuū in causam alicuius societatis cōuentionalis. Quod enim facit totum, quoad totū, hoc facit pars, quo ad partē, ut no. §. de usu. l. qui scit. Sed pone, non fuimus socii: nunquid conreus remanebit insolidū obligatus me liberato per pactum? Videtur, quod sic, ut J. de fideiuf. l. Vranius. §. cū altera, quod si est, quomodo consuletur eidem per cessionē actionis, nō: utpote me liberato pacto. Item actione pro socio, non: quia non est societas. Negotiorum gestorum, non: quia cum iam sim liberatus, nō gessit meum negotiū. Rursus si teneter, non proficeret mihi pactū. Ad hæc dic, quod de rigore iuris tenetur insolidū, vt dicta l. Vranius. de æquitate, nō, propter rōnes prædictas, & per l. §. de negotiis gestis si ex duobus. Item hodiè cōstat nō teneri insolidū, nisi secundùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundùm formam authen. de duo re. In princi. & facit ad hanc distinctionem sint socij uel non, ℣. de arbi. l. si duobus, & si quis cau. l. si duo, & de duo. re. l. si duo. Accur.

a ¶ Si socij. ⁊ si, id est, quia.

b ¶ Scriptus. ⁊ scilicet, hæres.

c ¶ Contemplatione. ⁊ secus si contemplatione unius tantùm: quia licet commodũ ad utrũque veniat propter societatem, tamen solus dicitur legatarius, & solus agit ex testamẽto nominatus: uterque tamen si conueniatur, habet exceptionẽ nisi repudiauerit legatum nominatus. Et probantur hæc per l. istam. & J. de condit. & demonstra. Tuo. §. fi. & supra de lega. iii. l. fideicommiss. J. interdum. & l. nomen §. fi. & de leg. j. seruo alieno. §. si testator. Sed uidetur cõtra ℣. de leg. j. si cui. §. fina. Sol. ut ibi. ADDI.

† Fl. esset.

TIO. Dic, secundum Bar. q. ita demum creditor habetur, ut legatarius, si testator ei, proficere uoluit. In dubio enim fauore debitoris præsumitur proficere cui plus prodest, ut l. fideicommissa. §. inter duos, de leg iii.

d ¶ In hoc casu. ⁊ s. qui sequitur, Nam &c.

e ¶ Creditoris. ⁊ si ei gratia sic relictum.

† lib. 7. ex Plautio.

† Fl. poterit. al. possit.

† Fl. defensu.

i ¶ Duos reos. ⁊ sed hoc non sufficit, nisi & creditoris contemplatione si relictum: & cõtinua. l. seq.

g Q Vid ergo. ⁊ De fendat. quod si non faciat, ad interesse tenetur. id est, quatenus creditori est præstaturus, ut J. eod. post emancipationem. & ℣. mãdato. in prin. & §. j. ii. & iii. & facit ℣. l. proxi. cum suis concor. & supra de itr. do. cùm pater. & J. eo. l. non solum uestrum. in prin.

pacto me debere liberari: si socii[a] per acceptilationem.

¶ *Etiam nominatus in testamento, habetur pro legatario, si testator illi proficere uoluit, & interest nostra plures reos habere. Bar.*

¶ Cõsequenter quæritur, an & ille socius pro legatario habeatur cuius nomen in testamento scriptum non est, licet commodum ex testamento ad utrunque pertineat, si socij sint. Et est uerum, non solùm eum, cuius nomen in testamento scriptum est, legatarium habendum: uerum eũ quoque, qui non est scriptus[b], si & eius contemplatione[c] liberatio relicta sit. † Vtrique autem legatarij habentur, & in hoc casu[d]. Nam & si quod ego debeo Titio, sit ei legatum mei gratia, ut ego liberer: nemo me negabit legatarium, ut & Iulianus libro eodem scripsit. Et Marcell[e] notat utriusque legatum esse, tam meum, quã creditoris mei, etiam si soluendo fuero. Interest enim creditoris[e], duos reos[f] habere.

¶ Pomponius. † L. V.

Q Vid ergo est, cum agere cęperit[f] creditor ex testamẽto? Non aliter hæres condemnari debebit, quàm si caueatur ei, aduersus debitorem defensum[g] iri. Item agente debitore, nihil amplius hæres præstare debet, quam ut eum aduersus creditorẽ defendat[h].

S I quis reum. ⁊ CASVS Ego reus dederam fideiussorem meo creditori, qui legauit mihi liberationem. Certè hæres creditoris debet me liberare per acceptilationem: ut sic liberatio perueniat ad fideiussorem meum. Alioquin si hæres creditoris cœperit cõuenire fideiuss. meum alia ratione uideor ego conueniri, id est, quantum ad effectum bursæ meæ nacuandum. Nam fideiussor recuperabit à me quicquid soluit hæredi creditoris mei. In duobus tamen casibus ego reus non sum liberandus, nisi pacto personali: ut sic non perueniat liberatio ad fideiuss. meum. Vnus casus est quando fideiussit pro me causa donationis, & sic non habet regressum cõtra me. Alius casus est, quãdo pecunia mutua peruenit ad fideiuss. & ipse me dedit reum uice sua, ipseque fideiussit. quo etiam casu non habet regressum contra me. Qui quidem duo casus sunt contra communem regulam. Nam regulariter pacti exeptio reo competẽs datur fideiussori, Sed nequaquam hoc dicamus, scilicet liberationem reo legatam prodesse fideiussori, quòd contraria sit mens legantis in hoc, & etiam quando sit cõtraria mens paciscentis: sicut uidetur fuisse in dictis duobus casibus. Sed quid, si dictus meus creditor legauit liberationem meo fideiussori? Certè pacto personali erit liberandus fideiussor, ut sic liberatio ad me non perueniat, nisi in duobus casibus. Vnus est, si ipse fideiussor fuit uerè reus, id est, ueritate inspecta licet nomine sit fideiussor, & sic punitur tanquam fideiussor. Alius casus est, si ego reus eram socius in eam rem, ut quia ego, & ipse accepimus mutuum in societatem aliquam. His enim duobus casibus debet fideiussor per acceptilationẽ liberari, ut sic ad me perueniat liberatio, hoc dicit. usque ad § idem Iulianus. Vinianus.

h ¶ Ibidem. J. ubi scripsit de duobus reis, ut ℣. l. iii. §. nunc de effectu, ibi. Sed & si cum ab alio &c. Accursius.

i ¶ Cęperit. ⁊ s. hæres.

k ¶ Conuenitur. ⁊ quod esse non debet, ut ℣. eo. l. iii. §. nunc de effectu, ibi. Alioquin &c.

l ¶ Pecunia. ⁊ s. mutua. quod quandoque fit, ut ℣. ad Maced. l. sed Iulianus. in prin.

m ¶ Pacto. ⁊ personali. & sic personæ cohærens exceptio non prosicit aliis, ut J. de excep. l. exceptionis. in princ. Sed argu. contra, ℣. ad Velleia. l. si mulier. §. fi ab eo. & facit ad prædicta ℣. ad macedo. l. sed & si pater. §. nõ solum. & de pac. l. quod dictũ. & l. sed si fideiuf. & infra, de fideiuf. l. Marcellus. & l. si testamento. in prin.

n ¶ Dicere. ⁊ s. regulariter. idẽ in quoliber rei cohærẽte, quod hic dicit, pacti, ut J. de except. l. omnes. sic ergo inutile est huius l. consilium, s. de pacto.

o ¶ Sed cũ alia mẽs sit. ⁊ Construe: sed nequaquam hoc dicendũ est. s. liberatione legata reo, q. profit fideiussori, uel pactũ factũ reo, quòd proficiat fideiussori, cũ, id est, quando alia est mens legantis uel paciscentis: qd in duobus præmissis casibus præsumitur. Sic ergo non fit differẽtio inter legantem, & paciscentem: sed inter ipsos ex una parte, & prædictam regulam, Alioquin. &c.

p ¶ Sed & hic. ⁊ id est, hoc casu legatur liberatio fideiussori.

q ¶ Reus ipse. ⁊ si fideiussor uere fuit reus id est, ueritate inspecta, licet nomine sit fideiussor, ut pro suo defensore, iudicatum solui, ut ℣. qui fideiuda. cogã. de diu. §. qui mulierẽ. uel ipse mutuum acceptum fecit accipere, & ipse fideiussit, ut suprà. ad Macedo. sed Iulianus. in principio & supra, de pact. sed fideiussor. Accursius.

¶ *Si relinquitur liberatio reo, debet liberari per acceptilationem, ut sic fideiussori proficiat: nisi erat talis, q. contra reum uõ haberet regressum. Si relinquitur liberatio fideiussori, debet liberari pacto, & reo non prodest: nisi esset talis reus, qui à fideiussore repeteret.*

¶ Vlpianus. † L. VI.

Si quis reũ habeat, & fideiussorẽ, & reo liberationẽ † leget Iulianus ibidẽ[n] scripsit, & † reũ per acceptilationẽ liberandũ. Alioquin si fideiussorẽ cœperit[o] conuenire, alia ratione reus conuenietur[k]. Quid tũ, si donationis cã fideiussor interuenerit, nec habeat aduersus reũ regressum? Vel qd, si ad fideiussorẽ pecunia[l] peruenerit, & ipse reum dederit uice sua, ipseq; fideiusserit? Pacto[m] est res liberandus. Alioquin † solemus dicere[n] pacti exceptionẽ fideiussori dandã, quæ eo cõpetit. Sed eũ alia sit mens[o] legãtis, alia paciscentis, nequaquã hoc dicimus. Quòd si fideiussori sit liberatio legata, sine dubio, ut Iulianus scribit, pacto erit fideiussor liberandus. Sed & hic[p] puto interdum acceptilatione liberãdum, si uel reus ipse[q] uerè fuit, aut in eam rẽ socius[r] reus fuit[s].

† lib. 23. ad Sabinum.

† Ita etiam Dua. al. libertatem.

† Flo. deest &.

¶ *Pater cui est liberatio relicta, debet liberari pacto, etiam si nihil est in peculio. Sed si filio liberatio relinquitur, acceptilatione liberabitur. J. d. Bar.*

¶ Idẽ Iulian[t] eodẽ libro scripsit, si filiusfamilias debitor fuerit, & patri eius fuerit liberatio relicta; ut suprà. ad Macedo. sed Iulianus. in principio & supra, de pact. sed fideiussor. Accursius.

† Alias, socius scripsit.

† Flor. deest, fuit.

r ¶ Socius reus. ⁊ ut si duo accipiant mutuũ in societate aliqua. Nãquilibet uideatur hoc casu fideiubere pro alio, etiam secundum Iozn. ut no. ℣. ad Velleia. l. uir uxori. in fine. est ergo fideiussor unus pro alio. Item conrei: item socii & legata liberatione vni, debet acceptilatione liberari, ut ℣. l. iij. §. sed quid si socii, & uno sic liberato liberatur & alter, ut J. duo re. l. iii. §. j. sed si creditor succedit uni eorum, p o parte tũ tollitur obligatio, ut J. de fideiuss. Vranius. §. fi. quod est notandum. ¶ Idem Iulianus. CASVS. Titius filius Seii debebat mihi centum. ego feci testamentum. & instituto mihi hęrede legaui liberationem patri: & decessi. Certè hæres meus debet liberare dictũ Seiũ & patrem per pactum personale: ut sic filius eius non liberetur. Sed quid, si nihil erat in peculio filii, cedente die legati liberationis patri a me creditore relicta? aunquid erit uerum, quod dictum est, id est, q. pater liberetur per pactum? Et uidetur, quòd non: quia nihil uidetur patri prodesse pactum: cum & si pactum ei non fieret, tamen non teneretur ex eo, q. nihil erat, uel est in peculio filii. Respondetur tamẽ hic, q. nihil refert, quantum ad hoc, ut patri debeat fieri pactum & ei prodesse, fuerit aliquid in peculio die legati cedente, necne. Pater enim consequitur securitatem per hoc legatum liberationis sibi relictæ de eo, q. postea crescit peculium. Nam quid sit de peculio spectatur tempore rei iudicandæ etiam, nedum præcedenti tempore. Huic autem patri, cui ego creditor filii legaui liberationem, similis est maritus quondam, cui uxor post diuortium bona gratia factum legauit liberationem dotis. Nam & hunc maritum quondam legatarium esse dixit Iulianus iurisconsultus. licet non sit soluendo dic legati cedente. s. tempore mortis uxoris suæ testatricis: & quantũ ad hoc, est legatarius dictus maritus: ut si postea efficiatur soluẽdo, profit ei legatũ liberationis. Item, & utrunq; s. patrem, & maritũ prædictos ait idem Iulianus non posse repetere, si soluerit hæredi meo: quia legaui liberationem.

liberationem. Et uerum dixit, quantum ad maritum: quia maritus soluit à se debitum, licet soluendo non esset tempore solutionis: sed quantum ad patrem malè dixit: nam pater bene potest solutum prædictum repetere. Nõdum enim erat debitor cum soluit: soluit autem eum nihil erat in peculio, ut dictum est. Pater enim nihil debet, nisi quatenus est in peculio filii. Imò ℣ si uellemus dicere, & malè, patrem esse debitorem cum nihil est in peculio filii: attamen esset loco debitoris cõditionalis. Inest enim conditio, si peculium filii crescat usque ad tempus rei iudicandæ (ut dictum est) quem debitorem conditionalem non ambigitur posse repetere, quod soluit. Sed retento eodem casu pone, quòd ego creditor damnaui hęredem meum, ut liberaret filium Seii meum debitorem: nunquid erit filius per acceptilationem liberandus, ut sic etiam profit patri? an uerò personali pacto erit liberandus? Et respond. quòd est liberandus per acceptilationem: nisi ego creditor, idemque testator sensi contrariũ, id est, ne filius inquietetur: nisi etiam pater non inquietetur, imò quòd bene inquietetur pater. Tũc enim acceptilatione eum filium non liberandum dixit Iulianus, sed pacto solummodò personali. Item pone, quòd idem Seius pater Titii prædicti fideiussit pro filio suo apud me creditorem: & ita tenetur de peculio pro obligatione filij, & insolidum pro fideiussione sua: & ego creditor legaui liberationem eidem patri. Certè hęres meus debebit liberare eum pacto, quasi fideiussorem insolidum obligatum, & non quasi patrem de peculio obligatum: & sic idem pater poterit cõueniri de peculio ab hęrede meo, non autem insolidum, tanquam fideiussor. Atque hoc ita demum putat prædictus Iulianus iurisconsultus, si duntaxat quasi fideiuss. insolidum obligatum, & non quasi patrem de peculio obligatum, uolui ego testator eum liberari. Cæterum si uolui liberari etiam quasi patrem, nedum quasi fideiuss. erit liberãdus etiã quasi patrem de peculio, nedum ex causa fideiussionis: & eo casu siue dictus pater emancipet filium, siue non, eatenus habebit actionem, ex testamento, contra hęredem meum, ut ab eo liberetur per pactum, quatenus esset præstaturus ei, si liberatio legata non esset. Præstaturus esset, dico, ex peculio filii, aut de eo, quod in rem suam uersum esset: nam illud pertinebit ad patrem nomine legatorum, id est, legatarum ei liberationum, uel legatæ liberationis pertinebit, dico, scilicet ut liberetur, quod eius interesset, scilicet liberari, id est, de quo eius interest liberari. Interest autem eius liberari de eo, quod debet creditori ex peculio filii, aut de eo, quod in rem patris uersum est, ut dictum est. Sed nunquid is pater, cui legaui liberationem, tanquam patri, & tãquam fideiussori, potest agere contra hęredem meum etiam eo nomine, ut filius quoque liberetur, id est, ut ipse pater liberetur per acceptilationem, ut sic acceptilatio profit filio? Placebat quibusdam extendendam actionem, ex testamento, contra hęredem meum eousqi, id est, interim, scilicet, ut liberetur per acceptilationem pater: & redderet talem rationem: quia uidetur patris interesse, integrum permanere, scilicet ius eius, scilicet patris, quod habet in succedendo filio, scilicet si post emancipationem concessisset filio peculiũ. Labeo autem conditor huius legis ita dicit, Ego Labeo contra sentio putãs nihil quicquam amplius præstandum patri ex huiusmodi scriptura testamenti, per quam scripturam fuit ipsi patri legata liberatio, quã ut nihil præstetur per eum patrẽ hęredi ex eo, quod præstaturus fuerat, si sibi liberatio non esset relicta. Atque ita dico hunc patrem non posse petere, ut liberetur per acceptilationem, ut sic filius quoque liberetur: nec etiam potest petere, ut filius directo liberetur. & hoc dicit hic ℣. cùm l. sequen. Vinianus.

† Fl. 6 fi.

† Fl. petere

† Fl. Soluit

patrem pacto[a] liberandum esse, ne etiam filius liberetur[b]. Et parui, inquit, refert[c], sit † aliquid in peculio die legati cedente, necne. Securitatem enim pater per hoc legatum consequitur maximè, inquit, cùm rei iudicandæ tempus circa peculium spectatur. [d] Huic patri similem facit Iulianus maritum[e], cui uxor[f] post diuortium[g] liberationem dotis legauit: nam & hunc, licet die legati cedente soluendo nõ sit, legatarium[h] esse, & utrunque ait solutum repetere nõ posse[i]. Sed est uerius, quod Marcellus notat, patrem repetere † posse[k]: nõdum enim erat debitor[l], cùm solueret: maritum non posse, quòd debitum soluerit †. Patrem enim, etsi quis debitorem existimauerit[m], attamen loco esse conditionalis debitoris, quem solutum repetere posse non ambigitur[n]. Sed si damnatus sit hęres filium liberare, non adiicit Iulianus, utrum acceptilatione fi lius, an pacto sit liberandus: sed uidetur hoc sentire, quasi acceptilatione debeat liberari: quæ res patri quoque proderit. Quod obtinendum est, nisi euidenter approbetur contrarium sensisse testatorem, id est, ne filius inquietetur, non etiã, ne pater.[o] † Tunc enim acceptilatione eùm non liberandum, sed pacto[p].

¶ *Si liberatio relinquitur ei, qui duobus iuribus tenetur, ab utroque liberandus est in dubio: nisi aliter sit actum. Bartolus.*

¶ Idem Iulianus scribit, si pro filio pater fideiusserit[q], eiq; liberatio sit legata; eum pacto liberãdum quasi fideiussorem, nõ quasi patrem: & ideò de peculio posse cõueniri. Hoc ita demum putat, si duntaxat quasi fideiussorem, (non quasi patrem) eum uoluerit † testator liberari[r]. Cæterùm, si & quasi patrẽ, de † peculio erit liberandus.

¶ Labeo. † L. VII.

P Ost emancipationẽ uerò filij[s] catenus pater actionem[t] habebit, quatenus aliquid ex peculio, aùt in rem uerso præstaturus[u] est. Id enim legatorum nomine ad patrem pertinebit, quod obtinendum est, nisi euidenter reperit, ut ℣. de condi. inde. si non sortem. §. adeo. quæ est contra. Solutio hic ad tempus, fuit liberatio relicta, quod potuit, ut infra. eod. l. non solum. §. j & sic est in diem debitor: unde non repetit, ut ℣. de conditionibus institutionum. l. in diem secus in patre, qui nihil interim debet quando nihil est in peculio. uel hic fuit legata liberatio perpetuo: sed non ob causam, quæ locum non habuit, uel cessauit, secundũ Azo. & Hug. Vel dic, q. hic non erat adhuc pactum factum, nec fortè aliquid legatum ei: & tunc concordat ℣. de conditionibus institutionum. l. qui nomine. & l. sequen. Accursius.

† Fl. non ns pater.

K ¶ Repetere posse ⁊ imò uideatur, quòd non: ut supra, de conditionibus institutionum. l. si is cum quo. quæ est contra Solutio, ibi nomine filii, hic suo. argumen. supra, de constituta pecunia. l. 1. in fi. & l. ii. Accursius.

l ¶ Debitor. ⁊ Not. patrem non debere, nisi quatenus est in peculio, ut infra eo. uideamus. & ℣. de pecu. l. quoties. §. fi semel. & C. in filius pro patre. l. j Accur.

m ¶ Existimauerit. ⁊ falsò tamen, ut modò nota.

n ¶ Non ambigitur. ⁊ ut supra, de conditionibus institu. l. sub conditione.

o ¶ Non etiam, ne pater. ⁊ i. ut filius non conueniatur: pater sic.

p ¶ Sed pacto. ⁊ personali. & ita si filius fuerit emancipatus, pater intra annum de peculio, uel de in rem uerso perpetuò tenetur, ut not. supra, quando act. de pecu. est anna. l. j. in princip. sed interim cum est filius in potestate, de peculio patrem etiam teneri puto. Accursius.

† Pater tenetur de peculio. intelige deducto eo q. sibi, & filio debetur à filio. Bart. in l. si filiusfamil. ℣. solu. ma.

q ¶ Fideiusserit. ⁊ quod potest, ut supra quod iussu. lege. j. §. j. & econtra filius pro patre, ut infra, de fideiusso. ⁊ dubitetur. §. filius. Accursius.

r ¶ Liberari. ⁊ sed quid in dubio præsumitur? Respon. quòd etiã quasi patrem uoluerit liberare: quia proniores, &c. ut infra. de act. & oblig. l. Arrianus. & quia in testamentis plenius &c. ut infra, de regulis iur. in testamentis. & sic est supra, de iure do dotem. & facit supra ea. l. in princip.

s P Ost emancipationem uerò filii. ⁊ cuius patri legata est liberatio, ut fideiussori, & ut patri. ut suprà. l. proxim. in fin. & dic, idem & ante emancipationem.

† Fl. his notis () inclusa deiunt.

† Fl. soluit

† Fl. & de.

Fl. Iuuelinus lib. 6. epistolarum.

t ¶ Actionem. ⁊ ex testamento, contra hęredem, ut liberetur pacto ut ℣. l. proxi. §. idem Iulianus.

u ¶ Præstaturus. ⁊ hęredi. & hoc si hæres non liberat. Accursius.

† Non enimẽ liberatũ ad illud tẽpus remanet obligatũ. Bart. in l. cum quis C. de iu. & fac. ignor. Bar. & Alexan. in l. fi. §. procuratorio. J. rem ratihabe.

a ¶ Intererit

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Interest.§ scilicet, aliquãdo pro iur emancipationis. R. Vel dic, plane dicit actione ex testamento.
b ¶ Filius.§ non solùm pater.
c ¶ Ius eius.§ i. patris, quod est in succedendo filio, vt patronus lito, vt insit. qui mo. ius pat. pote. fol. §. pr. cetera.
d ¶ Sentio. § accipe pro puras &c. Accur.

NON solùm.§ CASVS. Titius debet mihi .xx. possum et remittere integrã xx. & partem.

¶ Si is q. § Titius pro mihi dare Seio Stichũ, aut Pãphilũ sub aternatione: & sic est eius electio, id est, Titij debitoris. Seius aũt postea fecit testmentũ & instituto sibi hærede damnauit eum, vt non peteret Stichũ a Titio debitore. Certè valet legatum, & debet hæres liberare Titiũ per acceptilationẽ, quæ liberabit debitorẽ à x. etiã. Nam acceptilatio cõparatur solutioni: & quẽadmodũ liberatur debitor, si Stichum soluisset hęrediita debet esse liberatus per acceptilationem. Sed & si eum, qui debebat decẽ testatori damnatus sit à testatore hæres liberare in xx certè nihilominus liberandus est in x. nam si liberetur per acceptilationem in xx. in dictis x. liberabitur. In toto enim continetur pars. Sed si idem Seius assiciuit sibi duos hæredes, & damnauit eorum alterum, vt solueret creditori suo: valet legatũ propter cohæredem non dãnatũ: eumque cohæredm nõ damnatum ex testamẽto acturum contrà cohæredem damnatum, vt creditori prædicto soluatur per eum.

¶ Liberatio autem.§ Titius legauit liberationẽ Seio debitori suo, & postea eo animo exegit ab eo pecuniam debitam, vt euanesceret legatũ: certè euanescit legatum. Si autem ante mortem suam non exegit testator habet effectum liberatio scilicet, vt hæres testatoris non possit exigere à dicto debitore, quandoque tamen potest exigere hęres, & non tollitur legatum liberationis: quod est mirabile, vt est in tali casu, Titius instituit sibi hæredem filium impuberem, & ei pupillariter Caium substituit. id est, si hæres erit impubes, & in pupillari ætate decesserit, & debitori suo legauit liberationẽ a dicto substituto. Post. a impubes existens hæres patri, exegit a dicto debitore patris debitum. Certè, vt dixi non extinguitur legatum liberationis a substituto relictæ: imò si decedat impubes in pupillari ætate, & veniat Caius ad hæreditatẽ ex substitutione, tenetur idem substitutus act ex testamento, dicto debitori testatoris ad restituẽdam ei pecuniam, quam impubes exegit. Est ratio: quia dictus impubes in iis, quæ a substituto eius reliquuntur, sustinet personam eius hæredis, a quo legatur aliquid sub conditione, puta liberatio, quam hæredem conditionaliter grauatũ constat posse interim exigere: vt in fi. huius l. ergo & hoc posset exigere impubes. Sed secundum hæc, illa exactio nõ nocet legatario, vt videbis in fine huius l. ergo & hoc posset exigere impubes: sed hęc exactio nõ nocet legatario liberationis sibi relictę a substituto, vt dictũ est. Sed quod, si ipse impubes non exegit à debitore, sed solummodo sic litem contestatus contra eum? certè tenetur substitutus prædictus, qui successit impuberi, vt remittat debitori instantiam petendi. Et ita verũ est, quod dixi, scilicet, quòd quandoque posit exigere hæres, & non tollatur legatum liberationis. Bene dixi ita esse impuberem, qui in iis, quæ a substituto eius relinquuntur, æquiparatur hæredi, a quo legatur liberatio sub conditione. Nam si debitori liberatio sub cõditione legata fuisset a Titio creditore, qui instituit sibi hæredẽ Sempronium, pone, & vel lis fuisset contestata per hæredẽ contra debitorem, vel etiam fuisset exactum pendente conditione, sub qua liberatio fuit debitori relicta; quod bene potest fieri, vt hic pro constantiã ponit, & dicitur infra, de do. exceptio. purè. in principio. ex testamẽto actio remaneret debitori propter liberationẽ ei sub cõditione relictam, scilicet, existente dicta condictione. Et ad hoc remanet dicta actio, vt remitta- & tur ei instantia eo casu, cùm hæres fuit con in. & paulò tra eum litem contestata. vel vt ei restituat pecuniam, quam ab eo exegit eo casu, cùm si. hæres ab eo exegit debitum pendente conditione: sicut & de substituto impuberis dictum est in dictis duobus casibus. Vinianus.

e ¶ Pars.§ ad hoc §. de leg. j. non ampliùs. §. cum bonorum. & J. tit. j. l. ti. in fi. & J. de accep. l. pars.

f ¶ Aut decem.§ alternatiuè. & sic electio sit debitoris vt §. de iure dotium. l. plerũque. §. fina.

g ¶ Liberetur. Jà petitione Stichi, ideoq; & à decem Azo subtilit, nisi testator expressè voluerit contrà: vt suprà, de pact. fi vnus. §. fi cum. & facit infrà de acceptilation. l. & per iusiurandum. §. is, qui hominem Hugo.

h ¶ Comparatur.§ vt institu. quib. mod. tol. obliga. §. item per acceptilationem non tamen per omnia est similis remissio traditionibus quandoque valet remissio, nõ tradito, vt §. de dona. inter virum. & vxor. si sponsus. §. fi maritus, & ecõtra quandoque, cùm. vt infrà, eodem. l. fina. §. fina.

i ¶ Debitorem.§ id est, eum qui debebat decem.

k ¶ Liberabitur.§ sic J. de accept. l. si is qui Stichum. & J. de verbo. obliga. l. j. §. fi stipulati. & l. inter stipulantem. §. si stipulante. & J. titu. j. l. iiij. §. fi quis plus. & §. de constitu pecu. l. hactenus. §. fi quis centum. Sed argumen. contra, J. titu. j. l. qui homine. sed dic, vt nota. §. de pac. l. si vnus. §. fi cum.

ADDITIO. Dic, quòd hic in obligatione alternatiua, ibi in obligatione generi, secundùm Bart. hic.

l ¶ Eumque.§ f. cohęredem, cui liberationem legasse videtur. Respectu autẽ creditoris non valet: quia id quod debet, legauit, vt J. eo. l. si debitor. & facit §. fami. ercis. l. si filia. §. Papinianus. & §. de leg. j. seruo legato. §. fi testator. & §. eo l. si quis. §. fi.

m ¶ Exactum.§ idem est si alia ratione debitum sit extinctum, vt J. eo. l. si quod mihi. Hug. Item dic exactum eo animo, vt legatario adimeretur, alioquin contra est. Idem est scilicet, quod non extinguatur, si debitor pecuniam obtulit: vt §. de lega. ij. l. fideicommissa. §. fi rem. Itẽ quòd non extinguatur si hęres exigit, vt J. eo. §. quod mihi. Azo. & in fi. huius l. & facit J. eod. creditor. j. respõ. & §. de leg. ij. fi Titius. & insti. de leg. §. tam autem.

n ¶ Sub conditione.§ quæ hæredem conditionaliter grauatum cõstat posse interim exigere oblata cautione, vt J. de except. do. purè in principio. sed illa exactio legatario non nocet, vt infra, in fin. l. ergo & hoc posset exigere pupillus. sed hæc exactio legatario non nocet, scilicet, vt hic dicitur.

o ¶ Eum.§ f. substitutum, Io. Vel dic pupillũ, secundũ Azo. & Hu. quod non placet, cum non possit exigere vt modò not.

p ¶ Actionem.§ id est instantiam petẽdi, quæ fit proposita actione: actio enim nondum remittẽda est si cõditio nõ extiterit. Vel melius, imò actionẽ remittit: quia cùm ante tẽpus petierit, a causa cadebat, secundùm

secundùm hæc ll. vt J. eo. l. proxi. §. tale. & insti. de perpe. & tẽp. act. §. tẽporales. Azo. Sed hæc non placet quia non petit ante tẽpus, cum possit petere oblata cautione, vt J. de do. ex cep. l. purè. in prin. Hug.

a ¶ Exactũ.§ alias exactã scilicet pecuniam: alias exactum, scilicet debitorem: quod fieri potest, vt d. l. purè. nec ob. §. fi cer. pet. pecuniã. vt ibi notatur. Item nec ob. J. vt in possess legat. l. j. §. fi debitori. quia ibi purè fuit legata liberatio, vt hic sub icit, & l. si quod mihi. Accursius.

NON solùm.§ CASVS. Legare possumus nos facientes testamentum, vel codicillos non solùm, vt liberetur debitor noster, sed etiam vt liberetur hæredis nostri & vt liberetur debitor cuiuslibet alterius, scilicet legando creditũ creditori eius.

¶ Potest hæres.§ Bene possim dãnare hæredem meum vt à debitore meo non petat de bitum vsque ad certum tempus, putà vsque ad pascha: neque cogetur hæres liberare eum per acceptilationem inter id tempus. Item & si debitor decesserit intra id tempus, non poterit hæres meus petere ab hærede illus intra dictũ tẽpus. Item nec vsuræ, vel pœnæ eius tẽporis poterit ab eo peti.

¶ Tale legatum. Caius habens debitorem Lucium Titium ita scripsit in testamento suo, Hæres meus à solo Lucio Titio ne petito: & postea decessit. Nũqd legatum liberationis trãsit ad hæredẽ Lucij Titij? Et distinguitur, aut hæres Caij prædicti nihil cõmisit aduersus testamentum, aut cõmisit petendo à Lucio Titio viuente. Primo casu non transit liberatio ad hæredem Lucij Titij, secundo sic. Est ratio, quare primo casu non transit liberatio ad hæredem Lucij Titij: quia quoties id, quod legatur cohæret personæ legatarij ad hæredem eius non transit. In posterio autem casu, sine dubio, cohæret personæ legatarij liberatio ei legata. Nã ita dixit testator, Heres meus à solo Lucio Titio, ne petas &c. sicut personalis seruitus nõ trãsit ad hęredẽ. Si autẽ nõ cohęret personæ legatarij id, quod legatur, transit ad hęredẽ legatarij.

¶ Is qui reddere.§ Legaui libertatem seruo castaldioni meo, si hęredi meo rationes reddiderie de castaldia sua. Certè implet conditionem dictus seruus si fecerit computationem cum hærede meo, & ei reliqua restituerit. Alterum autem eorum facere non sufficit.

¶ Si hæres.§ Titius gessit negotia mea, & in gestione cõmisit fraudem, & dolũ, & quædã etiã bene administrauit. ego feci testamẽtum, & vetui hæredi meo agere cum dicto Titio: certè non videor ei legasse liberationem obligationis quę dolo, vel fraude eius commissa sit. Vnde si hæres meus agat contra eũ act. neg. gest. pro quo cõmisit dolum, vel fraudẽ, & ipse procurator siue neg. gest. agat cõdictione incerti cõtra hæredẽ meum, vt liberetur, potest excludi dictus procurans exceptione dol. mali. Et scias, quòd non solũ prædicto neg. gestori potest legari liberatio de his, in quibus non commisit dolũ, vel fraudem, sed etiam si apud eum sepositum fuisset Infortiatum meum, vel commodassem ei, vel pignori dedissem, vel etiam si surripuisset mihi Infortiatum meum, & sic tenetur mihi condictione furti. Vinianus.

b ¶ Non solum debitorem.§ nostrum ex quaslibet causa, vt infrà, eod. l. fin. Azo.

c ¶ Hæredis.§ vt J. eo. cum hæres. Azo.

d Alterius.§ siue leget creditori debitũ, vt §. fi quis decedens. alias est §. in l. liberationem. §. fin. siue ipũ debitori quod debet. & semper agit debitor contra hæredem actione, ex testamento, vt liberetur, vt §. de leg. j. fi fideiussor in prin. & l. seruo. §. fi testator.

e ¶ Ad certum.§ vt insti. de leg. §. potest. & J. eo. Aurelius. §. certũ. ditione legata fuisset, vel lis fuisset contestata, vel etiam exactum pendente conditione, ex testamento actio remaneret liberatione relicta.

¶ Debitori cuiusque potest liberatio relinqui: & damnatus ad tempus non petere, interim liberare non cogitur: nec illius tẽporis pœna nel usura petetur. Bartolus.

Pomponius. LEX IX.

NON solùm debitorem nostrum, sed etiam hęredis, & cuiuslibet alterius, vt liberetur, legare possum. ¶ Potest hęres damnari, vt ad certum tempus nõ petat à debitore suo: sed sine dubio, nec liberare eum intra id tẽpus cogitur: & si debitor decesserit, ab hærede eius intra id tempus peti non poterit.

¶ Illud videndum est, an eius tẽporis, intra quod hęres petere ueritq; sit, vel vsuræ, uel pœnas petere possit. Et Priscus Neratius existimabat committere eum aduersus testamentum, si petiisset. Quod uerum est.

¶ Legatum liberationis personale, non transit ad hęredem: nisi per hęredem testatoris petendo contra fiat. Bartolus.

¶ Tale legatũ, Hæres meus à solo Lucio Titio ne petito, ad hęredem Lucij Titij non transit, si nihil uiuo Lucio Titio aduersus testamentũ ab hærede, eò quòd ab eo exigere debitũ tẽtauit, sit cõmissum. Quoties enim cohæret personæ id, quod legatur, ueluti personalis seruitus, ad hęredẽ eius id, quod legatur, non transit: si non cohæret, transit.

¶ Si uerùm liberationis in rem sint scriptæ, putà, quod mihi debetur à Titio, peti nolo: non est opus hęredem nominare, b. d.

¶ Si liberationis uerba in rẽ sint collata, id est, quasi hæres ab eo debitore, hęredeque eius petere uetitus sit: ut adiectio hęredis perinde nil ualeat, atque nõ esset ualitura. Ipsius debitoris persona nõ cõprehẽsa. ¶ Is, qui reddere rationes iussus sit, nõ uidetur satisfacere, si reliquum reddat, non redditis rationibus.

¶ Quamuis hæres damnetur non petere à gestore, tamen propter ea, quę dolosè gesta erant agere potest. Bartolus.

¶ Si hæres uetitus sit agere cum eo, qui negotia defuncti gessit, nõ uidetur obligatio ei prælegata, quæ dolo, uel fraude eius, qui negotia gessit, commissa sit. & testator uidetur id sensisse. Et ideò si hęres negotiorum gestorum, egisset: agens procurator ex testamẽto incerti, doli mali exceptione excludi potest.

¶ Liberatio potest relinqui obligato ex causis b. c. expressis. b. d.

¶ Et ei liberatio rectè legatur apud quẽ deposuero, uel cui commodauero, pignoriue dedero, uel ei, quem ex furtiua causa mihi dare oportet.

f ¶ Cogitur.§ per acceptilationem, licet fortè per pactum, vt §. eo. l. si quis reum. §. idem. Azo.

g ¶ Non potest.§ quia in rem videtur liberatio relicta, vt J. eod. l. §. fi liberationis. & §. eodem. l. j. & de proba. fi pactum. & J. eodẽ l. fi quis in testamento.

h ¶ Aduersus testamentum.§ hoc fortè dicet quis locum habere in vsu is, quæ sola mora iudicis officio petitur. si verò stipulatione debeantur, nihilominus currunt: quia & hoc est, cum sit pactum, de non petendo. vt §. de pact. l. item quia conuentiones. in fin. & ad idem §. fi cert. pet. lecta. sed hoc non placet. quia hæc loquitur de pœna quæ debetur per stipulationem, non per moram. nec mirum, si beneficium testatoris cursum vsurarum quocunque modo debitarum, vel pœnę differat. quia hoc legis beneficium alias indulget, vt C. de vsur. rei iudic. l. fin. & de vsur eos. in prin. Azo. & facit §. fi quis cau. l. j in prin.

i ¶ Commissum.§ alioquin si ab initio petiisset, ab actione caderet: quia ante tempus petit, vt hic innuit, & institu. de exceptio. §. temporales. quod est not. & dixi suprà. l. proxi. in fi.

k ¶ Seruitus.§ scilicet vsusfructus, vel vsus, vt §. de ser. l. j. quæ duo morte pereunt, vt §. de vsu & ha. l. vsus aquæ. & §. q. mo vsufructu. amit. l. iicut. §. fin. secus in præstati seruitute, vt §. quemadmo. ser. amit. l. iij. Azo. hic. t fit argu. cõtrà, §. de ser. rusti. prædi. l. pecoris. & facit J. de reg iur. l. in omnibus. & §. de pact. l. idem. §. j.

l ¶ Collata.§ vt quia dixit, quod mihi debetur a Titio, peti nolo, Azo.

m ¶ Vt adiectio.§ facta alias. in casu enim proposito facta nõ fuit. Accursius.

n ¶ Non valitura.§ nomine debitoris expresso, Azo. vt in casu huius. §. Accursius.

o ¶ Debitoris.§ vt si dixisset neque à me, neq; ab hęrede meo peti volo, quod mihi debetur ex venditione talis rei. Et nõ. not. quòd in pacto exigitur consensus duorum, & expressio nominum, vt suprà, de pact. l. j. §. pactum. & si ab sit debitor, non pacti. sed doli quæritur exceptio, vt C. de pact. postquã. sed in vltima voluntate nõ est opus, vt hic. & §. de leg. ij cum pater. §. surdo. & J. de act. & oblig. fi à furioso. & facit §. de pigno. act. fi necessarias. §. penul. & §. de pact. tale in princ. Accursius.

p ¶ Non redditis.§ id est, non facta computatione: nã hæc duo continet, vt J. de condi. & demon. l. cum seruus. & l. qui sub cõditione. & C. de testa. manu. l. iiij. Sed contra, J. de condic. & demon. l. quamuis. vbi primum sufficit. Sol. ibi.

q ¶ Procurator.§ id est, procurans, vt & §. de procura. l. Plautius. cum enim dicat de act. neg. gest. ergo non fuit mandatum, vt instit. de ob. ex consensu. §. j. item esset tamẽ in procuratore, vt §. manda. l. creditor. §. Lucius. Accur.

r ¶ Incerti.§ scilicet conditione, vt liberetur sine causa, vel etiam ex testamento, quæ potest dici condictio, vt institu. de actio. §. appellamus: & dicitur, incerti, quia ad incertum, id est, factum, vel interesse datur.

s ¶ Excludi. id est, repelli. Et not. ex hoc §. in generali remissione non contineri dolose facta, sed tantùm scrupulosa inquisitio, vt §. de legat. j. fi seruus veritus & de admini. tut. l. quidam decedens. & infra, eodem. l. Aurelius. §. Caius. vbi plenè not. & l. Lucius. & J. de condi. & demonstra. l. cum tale. §. j. & §. de nego gest. l. Pomponius. & J. l.

Fl. extendi.
Fl. uidetur.
Fl. puto.
lib. 23. ad Sabinum.
Fl. 33.
Fl. mantet.
lib. ad Sabinum.
Fl. deest, suo.
Fl. debibit.
Fl. temptaut.
Fl. deest, id quod legatur. Alias, ad hęredẽ eius non transit.
Fl. vel ex fraude.
Fl. vt &.
Dua. e. i. tis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proxi. in princip. Sed contrà ibi, in fine. sed ibi aliis uerbis fuit usus testator.

lib.34.ad Sabinum.

SI quis rationes ¶ CASVS. Institui mihi hæredem Titium. & uetui eum exigere rationes à Seio, qui gesserat negotia mea. Certè potest hæres prædictus exigere à Seio reliqua, quæ per se reliquerit idem Seius, id est, ex malis & dolosè facta administratione apud se retinuit. si autē uolo ego testator liberare dictū Seium à mala, & dolosa administratione ita debeo dicere: Damnas, siue dānatus esto hæres meus à me, id est damnatus sit hæres meus à me Seio restituere quicquid ab eo exegerit illa, & illa actione; nominando actionē qua tenebatur mihi ex dolosa administratione, Vel, damnatus sit hæres meus actionem Seio remittere: & talibus modis potest remitti dolosa administratio. Viuia.

Flo. quasquis se reliquauit, Alias, quas p se reliquerit alias, reliqua exigere, quæ quis ipse reliquauit, & &c.

† al. ratione.

† lib.33 Digestorum.

a ¶ Reliquatus erit. ‡ id est, ex malè facta administratione retinuit: & facit ſ. l. proxi. §. si hæres. & quod ibi not.

b ¶ Ita debet. ‡ sed his uerbis non facit ſ. l. proxim. §. pen. & sic non est contra.

† lib.36.Digestorum.

SI damnatus. ‡ CASVS. Cùm haberem Caium debitorem in centum, & Seium fideiussorem, feci testamentum, & in eo damnaui hæredem meum à fideiussore non petere quod autem reus debet mihi, damnaui hæredem meum dare Titio. Cetrè tenetur hæres meus facere pactū personale fideiussori, ne ab eo petat. Itē debet hæres meus præstare prædicto Titio legatario actiones suas aduersus Caium reū principalem: si autem damnaui hæredem meum, ne a reo peteret, aut daret Titio illud, quod fideiussor debet: certè debet cogi hæres meus liberare reum per acceptilationem, ut sic rei liberatio prosit fideiussori: & debet cogi sufferre, siue præstare legatario æstimationem litis, id est, tantum, quantum debebat reus principaliter, & fideiussor secundariò. Viuia.

Flo. his notis ( ) inclusa desūt

c ¶ Pacisci. ‡ personaliter: & facit supra eod. l. secunda. & l. si quis reum in prin.

d ¶ Sufferre.] id est, dare: & sic erit oneratus hæres, ut ſ. de leg. ii. l. qui duos. & de lega j. quod si quis. & l. non quoque. § j. Sed uideturnon ualere, cum fideiussor non debeat, ut ſ. de lega. j. l. si sic. §. j. ibi, Proinde, & si Titio &c. quę est contra. Solu. hic fideiussor in ueritate debebat: ibi non. Accursius.

SI debitor. ‡ CASVS. Titius accepit mutuo x. a Sempronio, & dedit ei fideiussorem Caium. postea fecit testamentum idem Titius debitor, & iussit liberari ab hærede suo fideiussorem, & decessit. Nunc quæritur, an hæres teneatur hunc fideiussorem liberare? Et vr̄ q̄ non: quia ipse debitor, & per consequens hæres eius, tenetur ei actione mandati si fortè solueret creditori. Et ita uidetur debitor legasse creditori, cū legauit fideiussori liberationem. Nā quo ad actio. mandati prædictam, uidetur dictus fideiussor, creditor debitoris esse, & hæredum eius. Etiam cū debitor creditori suo legat, inutile legatum est Respon. tamen hic in contrarium, ſ. ut hæredes debitoris debeant facere ita, q̄ liberetur dictus fideiussor a creditore. Nec obstat q̄ debitor videtur legare creditori, & sic non valere legatum: quia quoties debitor creditori suo legaret, ita inutile est: legatum, si nihil interest creditoris agere potius ex testamento, quam ex pristina obligatione. In nostro autem casu bene interest fideiussoris, qui est creditor, quantum ad actionem mādati, agere potius ex testamēto, quā ex pristina obliga. mandati. Nam interest eius potius non soluere Sempronio creditori, quod quidem consequitur per act. ex testamēto, quam intendebat contra hæredes debitoris, quam solatum creditori repetere ab hæredibus debitoris per act. mandati. Atqui quod dixi in fideiussore, habet locum in mandatore. Viuianus.

e ¶ Tenerentur. ‡ postquam soluerit: nisi in casibus, ut ſ. manda. l. Lucius.

f ¶ Nihil interesset. ‡ No sic ſ. de leg. j. l. si creditori. §. j. & l. seq. & l. si cur. §. fi. & de leg. ij. l. Mæuius. §. debitor autem &c. & j. eo. l. si creditor. & l. legaui. §. fi & institu. de le. §. ex contrario. & de leg. iii. l. iii. §. si rem.

g ¶ Mandauerit. ‡ interuiuos.

h ¶ Iusserit. ‡ in testamento.

i ¶ Quantum.] id est quòd.

k ¶ Potius. ‡ interest ¶ enim nostra non soluere potius, quā solutum repetere ſ. de compen. l. ideoque. Azo.

l ¶ Agere. ‡ & ideo ualet legatum.

† Fl. stipulatore.

LVcius Tit us. ‡ CASVS. Lucius Titius cum haberet seruum actorem, siue castaldionem, fecit codicillos, & in eis ita cauit, Erotem liberū esse: uolo: quem rationes reddere nolo eius temporis. quo administrabit negotia mea, post nouissimam meā subscriptionem, quam faciā in rationib. eius approbandis per me. Nam pluries subscribebat, & pluries scripturus erat, ut dicebat, & postea uiuus ad huc Lucius Titius manumisit Erotem, & in eodem actu, siue administratione, habuit eūdem, & postea uocauit ad se, & dixit, redde mihi rationem castaldariæ tuæ: & ipse reddidit ei rationes: quasdam tamen summas, quas acceperat dum erat in seruitute, & post quando fuit liber, sibi retinuit, quas non manifestauit domino: & dominus nesciens aliquid de istis summis, subscripsit & approbauit rationē illius: & postea post pauciſsimos dies decessit. Nunc quæritur, an hæredes dicti Lucii Titii ab Erote nihil exigere debeant pro tēpore, quod fuit ante subscriptionem? Et uidetur, q̄ nihil exigere debeant pro eo tempore: cum testator uoluerit exigi ab eo rationes tantū eius temporis, quod esset post subscriptionem: ergo non pro præcedenti. Respondetur tamen hic, q̄ Eros non potest petere liberationem pro illis summis subtractis: nisi testator hoc ei specialiter remisisset: quamuis dictæ summæ per Erotem subtractę fuerunt de administratione illius temporis, quod fuit ante dictā subscriptionem domini. Viuianus.

† lib.34.Digestorum.

Quid, & quot modis interesse, & qualiter in iudicio deducatur, Vide per Bart. in i. §. de act. emp. & uē.

m ¶ Actorem. ‡ i. castaldionem.

n ¶ Subscriptionem. ‡ quam faciam in rationibus eius approbando, nam pluries subscribebat, & subscripturus erat.

o ¶ Subscripsit. ‡ ſ. dominus, nunc patronus.

p ¶ Adhuc. ‡ i. dum adhuc esset in seruitute. Accursius.

q ¶ Liberum.] i. postea dum esset iam liber factus: & facit ad l. ſ. de pac. l. tres fratres, & ſ. eo. l. fi. quis rationes.

SI creditor. ‡ CASVS. Cùm Titius deberet mihi decem, feci ei pactum de non petendo, & postea legaui ei quod mihi debebat: certè non ualet legatum. Sed si dictus debitor habens exceptionem legauit quod mihi debebat, ualet legatum, ut possim ab eo petere non obstante exceptione. Idem est. & si non habebat exceptionem perpetuam dictus debitor meus, qui mihi legauit, quod debebat, si debebat mihi in diem, uel sub conditione. Nam dies, uel cōditio uidetur remissa per eum, ut sic statim possim petere ab hęredeeius.

† lib.39.Digestorum.

eius & hoc dicit cum l. sequen. Viuia.

a ¶ Deberet. ‡ id est liberationem eius, quod &c.

b ¶ Idem. ‡ qui, scilicet exceptione se tueri poterat.

c ¶ Voluisse. ‡ & sic est uerie legatū, vt ſ. de leg. j. si creditor. in prin. & l. seq. & de lega. ij. debitor. in prin. & ſ. eod. si debitor. §. j. & institu. de leg. §. si quis debitori. & §. e contrario.

SI quis in testamento. ‡ CASVS. In testamento meo damnaui hæredem meum, ne exigeret a Titio debitore meo: certe neque Titium, neque hæredem eius poterit conuenire hæres meus, nec cohæres hæredis mei: vnde nec hæres hæredis debitoris mei poterit conueniri ab hærede meo, vel ab hærede hæredis mei. Vnde apparet, quòd hæredem hæredis mei damnare possum expresse, ne exigat a debitore meo Viuianus.

d ¶ Exigat. ‡ secus si dicat, quandiu uiuat debitor, vt j. eod. Aurelio in princ. Azo. & facit ſ. eo. l. non solum. §. i. & ſ. eo. l. ii.

e ¶ Potest damnari. ‡ vt ſ. de lega. iii. l. si fuerit. §. i.

† lib. 9. ad Plautium.

† Fl. Ei, cui

SI ei cui. ‡ CASVS. Cùm locassem Titio fundum meum vsque ad quinquennium, legaui, vt fineret hæres meus conductori habere quicquid eum mihi dare, & facere oportet, oportebit ve: & decessi: certè si hæres meus prohibuerit frui dicto fundo conductorem, ex conducto fore obligatum aiunt Nerua, & Atilicinus: quia hæres meus non liberatus est actio. ex conducto pro iis, quæ habet conductori facere. Si autem hęres meus aliquid retineret, vel caperet pro eo, quod conductor debebat ei ex locatione prædicti fundi, vt quia includit in fundum inuecta, donec soluerit pensionem, est obligatus conductori act. ex testamento, vt ei restituat dictam pensionem: quia nihil interest, peteret hæres meus ea, quæ promiserit mihi conductor, quo casu hæres meus ea, quæ promiserit mihi conductor, quo casu peteret hęres meus ea, quæ promiserit mihi conductor, quo casu peteret hęres meus ea, quæ promiserit mihi conductor, quo casu peteret hę

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ab eo.§ puta debitore meo Titio.
b ¶ Viuet.§ ſcilicet, debitor meus. & per hoc patet hoc legatum per ſonale fuiſſe, vt ſupra, de pact. l. epiſtola. §. fin. & ſic non eſt contrà, ſupra de proba. l. ſi pactum.
d ¶ Nomine debiti.§ id eſt vſura ſortis.
d ¶ Caprelatam. § nomē poſſeſsionis, vel loci vbi eſt.
e ¶ Hæredis eius. § ſcilicet debitoris: & facit ſ. eo. l. ſi quis in teſtamento. & l. non ſolum. §. i. & ii.
f ¶ Intra legitimā. § Non ergo, quòd adultus curatorem habens poteſt teſtari: ſic ſup. de leg. ij. cùm pater. §. curatoris. ſecus in contractu, vt C. de in integrum reſtitu. mi. l. ſi curatorem.
g ¶ Eos poſſe.§ imò videtur totum remiſſum, vt J. eo. Aurelius. §. Titius teſtamento, quæ eſt cōtrà. Sol. ſpeciale ibi in patre. Item contrà, ſupra, de pact. ſi vnus. §. illud. & inſtitu. de lega. §. ſi quis debitori. nam ibi videtur, quòd liberatione legata, nec de dolo poſſit conueniri. Sed dic, refert, an aliqs eſt debitor pecunię tantùm: an & doli, & culpæ: an doli tantùm, vt in depoſito. In primo loquitur inſtitu. In ſecundo hic. In tertio iſte §. illud. Item nota, q; liberatio tribus modis legatur. Primò, quod Titius debet, peti nolo. Vel quod debet, ei relinquo, vel actionē ei remitto: & hic eſt liberandus legatarius, vt ſ. eo. d. l. j. & l. ſi damnatus. & l. quod mihi. & l. legaui. circa princ. & in pluribus aliis ll. huius titu. Secundo, ſi negotium teſtatoris geſſiſſet, & teſtator dixerit, rationes eū reddere nolo. & hic quoque debitor liberādus eſt, niſi ab eo, quod dolo geſſerit, vel quod penes eū ſit, vt hic. & ſ. eo. non ſolùm. §. ſi hęres. & J. eo. procurator. & l. ſi. §. Titia. & l. Aurelius. §. Męuia. & ſ. de leg. i. ſi ſeruus vetitus. & ſ. de admini. tutor. quidam decedens. & J. de condi. & demon. cum tale. §. l. niſi cum dixit, damnas eſto hęres meus quicquid &c, vt ſ. e. l. ſi quis rationes. in fi. l. Tertio ita, ſi ceus, vel actor dānat hęredem, ne actionem exerceat: quo caſu loquitur J. eo. petitor.

Fl. uiuo. Fl. & abſoluo ei. Fl. caperlatam. al. Capelatā. Adultus cu curatore habens teſtari poteſt. Fl. concideret. Fl. rationem. Liberatio tribus modis legatur. Fl. Terētius Clemēs li. 12. ad l. Iuliā & Papiā. Flo. placuit, & ſi.

aliquid ab eo, quādiu viuet, b neque de ſorte aut vſura, nomine debiti: & abſoluo, & libero ex pignoribus, eius domum, & poſſeſsionem Caprelatam. d Modeſtinus reſpondit, ipſum debitorem, ſi conueniatur, exceptione tutum eſſe: diuerſum in perſona hæredis eius. e

¶ *Si teſtator liberat curatores, non videtur relicta liberatio doli, uel reliquorum. Bart.*

¶ Caius Seius cū adoleuiſſet, accepit curatores Publium Meuiū, & Luciū Sempronium. Sed enim idem Caius Seius intra legitimam f ætatem conſtitutus cùm infatum cōcederet, teſtamēto ſuo de curatoribus ſuis ita cauit, Quęſtionem curatoribus meis nemo faciat: rē enim ipſe tractaui. Quæro an rationes curæ hēdes adulti à curatorib. petere poſſit, cùm defunctus (ut ex verbis teſtamenti apparet) confeſſus ſit, ſe omnem rem ſuā adminiſtraſſe? Modeſtinus reſpondit, ſi quid dolo curatores fecerunt, aut ſi quæ res teſtatoris penes eos ſunt; eo nomine conueniri eos poſſe.

¶ *Legatum liberationis, uel nominis extinguitur ſolutione, uel alia liberatione uiuo teſtatore contingente: ſecus, ſi eo mortuo, facto hæredis cōtingat. Bartolus.*

¶ Neratius. LEX XXII.

Si id, h quod mihi deberes, vel tibi, vel alij legauero, idq; mihi ſolueris, i vel alia qualibet ratione liberatus à me fueris; extinguitur legatū. Vnde Iuliano placet, ſi debitori hęres extiterit creditor, poſteaque ipſe creditor deceſſerit, legatum extingui: Et hoc verum eſt: quia confuſione perinde extinguitur obligatio, ac ſolutione. k Sed ſi ſub conditione dato legato l hæres pręoccupauerit, & exegerit debitum, m aliud dici oportet: quia in arbitrio hæredis eſſe non debet, n vt quandoque conditione exiſtente, neque o ipſi legatario debeatur legatum, ſi tunc viuat, & capere poſſit: neque ei, p ad quem hoc commodū peruenit, q ſi legatarius capere nō poſſit.

¶ *Hæc uerba, peti nolo, pariunt exceptionē & inducunt fideicommiſſum.*

¶ Papinianus. LEX XXIII.

Quod mihi Sempronius, debet, peti nolo. r Nō tantū exceptionē habere debitorē: ſed & fideicommiſſum, vt liberetur, petere poſſe, reſponſum eſt. s

¶ *Si relinquitur liberatio à redēdis rationibus, non uidetur relictū creditū nomine domini contractum. Barto.*

¶ Idem. LEX XXIIII.

Procuraor, t à quo rationem hæres exigere prohibitus, eoque nomine procuratorem liberare damnatus eſt: pecuniam ab argentario debitam ex contractu, quē vt procurator fecit, iure mandati cogetur reſtituere, vel actiones præſtare. u

¶ *Si legatur liberatio debitori hęredis, reſtringitur ad debitum, quod manet à tempore apertarum tabularum. Barto.*

¶ Idem. LEX XXV.

Cum hæres rogatur debitorem ſuum liberare, de eo tantùm cogitatum videtur, quod

i ¶ Soluerís.§ coactus ſcilicet, alioquin contrà, ſ. de leg. iij. fideicōmiſſa. §. ſi rem. & not. ſ. eo. l. non ſolum. §. fina.
K ¶ Solutione.§ vt infrà, de fideiuſſo. ſi debitori creditor. & de ſolutio. l. Stichum. §. aditio.
l ¶ Legato.§ prędicto.
m ¶ Debitum. § hoc in debitore teſtatoris ſine diſtinctione recipitur: aliud in debitore hæredis, quem liberare ipſe damnatur, vt ſ. eo. l. cum hæres.
n ¶ Non debet. § ad quod ſ. de leg. j. l. ſeruo legato. §. j.
o ¶ Neque.§ i. non.
p ¶ Ei.§ repete, nec debet eſſe in arbitrio hæredis, vt neq; præſtet ei, ad quem cōmodum peruenerit relictum alij ſub hac conditione, ſi legatarius capere non poſsit. Vel dic, forſan coniuncto, vel ſubſtituto, vt C. de cadu. tollē. §. i. ii. & iii. & facit ſupra, de lega. i. ſi ſic. §. i. & inf. de fide iuſſ. Vranius. & inf. ad Treb. deducta. in prin. & l. debitor. & l. penul. & C. de pact. debitori. & ſ. eo. non ſolum. §. ſi liberationis.
Q Vod mihi.§ CASVS. Ita dixit Titius in teſtamento ſuo, Quod Sempronius debet mihi, nolo peti: certè non tantum exceptionem habet debitor ſi ab eo petat hęres, ſed etiam poteſt petere, vt liberetur. Viuianus.
q ¶ Reſponſum eſt. § facit inſtitu. de leg. §. ſi quis debitori. & C. de fideicom. ſi creditoris. & J. vt in poſſeſ. leg. l. i. §. ſi debitori. Sed argu. contrà, ſ. de eo, per quem fac. erit. l. j. §. ſi reus. Item not. aliquid fieri ad exceptionem, quod valet etiam ad actionem: quod eſt contrà Pla. vt not. ſ. de iureiuran. l. ſed & ſi poſſeſſori. in princ.

m lib. 18. Quæſtio. ¶ Et ratio huius l. eſt, quia iuſſus teſtatoris eſt ſeruandus, ll. uulgari. Videtur autem iubere per verbū, nolo, quod eſt imperandi vt per glo. in cle. i. de off. vicarii. l lib. 7. reſponſo. l lib. 8. Reſponſo.

Procurator. § CASVS. In teſtamento meo damnaui hæredem meum, vt non exigeret rationem a Seio procuratore meo de eo, quòd geſſerat negotia mea, ſed quòd liberaret eūdem procuratorem meum: & deceſsi: nunquid videtur liberatus procura. de ea pecu. quā ei promiſit Titius argentarius ex contractu, quem fecit cum eo tanquam meus procurator? Et dicitur, quòd non, imò aut tenetur hæredi meo actiones præſtare aduerſus dictum argentarium, aut cogitur dicto hæredi meo pecuniam reſtituere, ſi eam non exegit ab argentario. Viuianus.
r ¶ Procurator.§ alias procurator: alias curator.
s ¶ Præſtare.§ hoc ideò, quia fraudis rationem reddere debet procurator, non negligentiæ hoc caſu, vt ſ. eo. Aurelius. §. i. & ſ. de adminiſtuto. qui plures. & de leg. j. ſi ſeruus vetitus. hic autem dolum facit eo ipſo, quòd ea, quæ habet, non reddit, vel actionem non cedit, vt ſ. mādata. ſi procuratorem. §. dolo.
Cum hæres. § CASVS. Inſtitui mihi hæredem Titium, & rogaui eum, vt liberaret Seium debitorem ſuum in centum: & deceſsi. Poſtea ante apertas tabu. teſtamenti mei ſoluit centum meo hæredi creditori ſuo de dictis centū; certè alia l. remanent in fideicom. ſcilicet, vt hęres meus teneatur dictum ſuum debitorem in his liberare: non autem poteſt repetere debitor ab hęrede meo dicta l. quæ ei ſoluit. Si autem poſt aper. tabu. meas exegit hęres meus dicta l. a dicto ſuo debitore, & ita exegit poſtquam ſciuit idem hęres meus dicta l. a dicto teſtem, vel ſcire potuit, dolo fecit: & ideò dictus debitor, id eſt legatarius repetit ab hęrede, quòd ei ſoluit. Viuianus.
t ¶ Suū.] ſecùs ſi teſtatoris, vt ſ. e. ſi id quod. §. ſed ſi ſub cōditione.

Manſit

a ¶ Manſit.§ vſque in diem aditæ hæreditatis. nam ante non eſt hæres.
b ¶ Ante tabulas apertas.§ & ob hoc ante aditam hæreditatem: nam olim ante apertas tabu. adire nō poterat niſi eſſet inſolidum inſtitutus, vel niſi eſſet de liberis, vt C. de cadu. toll. §. i. & §. in nouiſsimo. & ſ. de iuris & facti igno. l. i. §. fina. & C. de iure delibe. ſi fratris.
c ¶ Apertas.§ idem ſi ante apertas fuerit exactum ab eo, qui ſciuit voluntatem defuncti: nam tunc dolo proximus eſt: ſed potius ideò dicit, quia tūc ſæpe contingit, vt ſciat. Azo. ſubau. ergo hic, maxime.
d ¶ Repeti poteſt.§ vt indebitū. nam debitū idem legatarius repeteret ab hærede, qđ ei ſoluit. & facit ſ. de condi. inde. in ſumma. §. penul. vbi diſtinguitur ſciens ab ignorante. Sed contrà, inſtitu. de lega. §. ſi verò hęredis. & ſ. de lega. i. l. cæteri. §. fin. & l. ſeq. vbi diſtinguitur ſciens hæres ab ignorante. Sed ibi, poſt aditam hæreditatem: vnde videtur ſcire, quod ſciuit defunctus, cum ſit una perſona, vt in authen. de iureiuran. a morientpræſti. §. j. & quia ſuccedit in ſcientia, vt inſ. de diuer. & tēpo. præſcrip. cum hæres. hic ante aditam hæreditatem. Accurſius.
Legau. § CASVS. Cùm Titius eſſet meus debitor in centum, vel deberet mihi fundum, vel Stichum: legaui ei, quod mihi debet, & forte adieci quantitatem, vel ſpeciem, vel forte non adieci: & econtrà dictus Titius debitor meus legauit mihi, quod mihi debebat, & forte adiecit quātitatem, & ſpeciem, & forte non adiecit. Nunc quæritur, an ad hoc, vt valeant hæc legata, debeat requiri, an prædicta ſint debitā, vel non. Et certe primo expedit quæſtionem meam, qui legaui meo debitori prædicto modo, ab illo verſu, Reſpondi, ſi is cui &c. vſq; ad illum. §. contra autem &c. & poſtea vſque ad finem expedit quæſtionem debitoris mei prædicti, qui mihi legauit. Dicit ergo, q; ſi ego creditor voluerit dimittere debtum dicto meo debitori, nihil interest, iuſſerim hęredi meo ut liberaret eum: an prohibuerim hęredē ab eo exigere. Nā vtroque caſu habet debitor act ex teſtamento contra hęredem meū, vt eum liberet: ſiue in legato feci mentionem quantitatis mihi debitæ, vel fundi, uel Stichi mihi debiti, ſiue non. Atque hęc vera ſunt, ſi vere erat meus debitor dictus Titius illius quātitatis, uel ſpeciei. Si autem nihil debuerat, dicunt quidam poſſe etiam peti illud, quod cōprehenſum eſt in legato, nedum peti liberationem, quaſi falſa demonſtratione adiecta, quæ non ſolet vitiare legata. Sed quomodo poſſunt ipſe hoc dicere, cū ita, ut dictum eſt, legaui ego teſtator, idemque creditor c. aureos, quos mihi Titius debet, vel Stichum, quem mihi Titius debet, hæres meus damnas, ſiue damnatus eſto non petere? certe non poſſunt hoc dicere: nec etiam ſi ego creditor ita legaui, Hæres meus c. aureos, quos mihi Titius debet, damnas eſto ei dare: cum uerbum dandi in legato poſitum exiſtimauerim ego teſtator ad debitum referri: & in veritate Titius nō erat meus debitor, vt dictum eſt. Quidam tamen dixerunt, & male, quod in hoc vltimo caſu petere poſsit Titius, qui mihi debet dicta c. quaſi ego teſtator adiecerim falſam demonſtrationem, quæ non ſolet vitiare legata: ſed, vt dixi, male dicūt. Viſe circa me creditorem, videamus circa dictum meum debitorē. Si ergo debitor legauit mihi non adiecta quantitate, non valet: ſi autem adiecit quantitatem, non valet ſimiliter: niſi propter repreſentationem, ſi erat in diem, vel ſub conditione. Et hęc omia vera ſunt, ſi mihi debebat in veritate illud, quod mihi legauit: ſi autem non debebat, valet legatum. Certa enim numerorum quantitas in genere, & quātitate legata mihi ab eo, qui dicebat ſe debitorem meum, cùm nō eſſet, vt fuit in hoc vltimo caſu, eſt ſimilis Sticho legato cùm demonſtratione falſa, & eſt ſimilis certæ pecunię legatæ cum falſa demonſtratione per virum vxori nomine dotis acceptæ: quibus duobus caſibus valet legatum, licet non ſit vera demonſtratio appoſita in Sticho legando, licet teſtator nihil receperit nomine dotis. Viuia.

Fl. manſerit. al. ignorauerit. lib. x. quæſtio. Fl. uoluit. Fl. iuſsit.

in obligatione māſit. a Itaque ſi quid ante tabulas apertas b fuerit ſolutum, ad cauſam fideicōmiſſi non pertinebit. Quod autē poſt tabulas apertas c ante aditam hæreditatem ab eo, qui voluntatem defuncti nō ignorauit, fuerit exactum, dolo proximum erit. ideò que repeti d poteſt.

¶ *Defectus debiti demōſtrati impedit ſubſtātiam legati relicti a creditore debitori: ſed non impedit ſubſtantiam legati relicti a debitore creditori, ſi certa quantitas exprimatur: alias ſecus. Bartolus.*

¶ Paulus. LEX XXVI.

Legaui Titio quod mihi debetur, e vel adiecta certa quātitate, ſiue ſpetie, vel non adiecta: aut ex contrario, f æquè cum diſtinctione: g veluti, Titio quod ei debeo: vel ita, Titio c. quæ ei debeo. Quæro, an per omnia requirendū putes, an debitum ſitē & pleniùs rogo, quæ ad hæc ſpectant, attingas. cotidiana h enim ſunt. Reſpondi, Si is, i cui Titius debebat, debitum ei remittere voluerit, k nihil intereſt, hæredē ſuū iuſſerit, l vt eum liberaret, an prohibeat eum exigere: vtroq; enim m modo liberandus eſt debitor, & vtroq; caſu competit vltrò ad liberandum debitori actio. n Quòd ſi etiam c. aureorum, vel fundi debiti mentionem fecit; ſi quidem debitor fuiſſe probetur, liberandus

Fl. legaui. Fl. Titius deeſt. Fl. tēptari al. interpretari. Fl. legat. al. legauit. al. demōſtraret. Flo. legauit.

Quòd ſi nihil debeat, poterit dici, o quaſi falſa demonſtratione adiecta, etiam peti, quod comprehenſum eſt, poſſe: ſed poterit hoc dici, p ſi ita legauerit, q Centum aureos, quos mihi Titius r debet, vel Stichum, quē debet, hæres meus damnas eſto non petere: quòd ſi ſic dixerit, Hæres meus c. aureos, quos mihi Titius debet, damnas eſto ei dare: etiam illud tentari s poterit, vt petere poſsit, quaſi falſa demonſtratione adiecta. Quod mihi nequaquā placet, t cùm dandi verbum ad debitum ſe referre teſtator exiſtimauerit. u Contrà autē, v ſi debitor creditori leget, nullam vtilitatem video, ſi ſine quantitate legauerit. x Sed & ſi id demonſtret. y quod debere ſe cōfiteretur, nulla vtilitas eſt, niſi in iis ſpeciebus, in quibus emolumentum z debiti ampliatur. Quòd ſi centū aureos, quos ſe debere dixit, legauerit; ſi quidē debet, inutile eſt legatū. Quòd ſi nō fuit debitor, placuit vtile eſſe legatum. Certa a enim nūmerorū quātitas, ſimilis eſt Sticho legato cum demōſtratione falſa. Idque & diuus Pius reſcripſit, certa pecunia, dotis acceptę nomine, legata. c

¶ *A legatario poteſt relinqui liberatio hęredibus: qui, agnito legato, repellit exceptione, niſi beneficio gratis iuuetur. Bart.*

Flo. lega uit. Verbum debeo, pro latum a teſtatore, hęrede obligat: qđ etiā nō habito reſpectu ad præſtationē legata. l. i. & ibi Bart. C. ſi certa peta.

mnas eſto non petere.
p ¶ Contra autem.§ hic debet eſſe. §. & proſequitur ſecundam quæſtionem circa principium l. factam.
q ¶ Emolumentum.§ repræſentationis. Et not. quòd hic dixit, lego quod debeo.
r ¶ Certa.§ in genere, & quātitate, non in ſpecie certa nummorum, vt differat a ſequenti, de ſeruo. Accur.
s ¶ Cum demonſtratione.§ vt Stichum, quem debeo, tibi lego.
t ¶ Legata.§ ad hoc ſ. de do. pręleg. cum ſcriptum. & de leg. ij. l. cū quidam. & inſtitu. de lega. §. ſed ſi vxori. & J. de condit. & demon. quibus diebus. § qui dotalem. & C. de falſ. cau. adite lega. l. ij. in fi. item facit ad l. iſtam ſ. titu. i. l. Quintus. & l. qui tibi. & J. de condit. & demon. falſa. & C. de fideicommiſſ. l. ſi creditoris. & de leg. ij. Lucius. §. i. & de lega. i. ſi creditori. & inſtit. de leg. §. hinc. & ſ. de leg. ii. Lucius §. quiſquis. & inf. eo. titu. Aurelius. §. fin. Et no. plene ſi lego tibi decem quæ tibi debeo, tenet legatū, & ſi nihil debeatur, ſed ſi debetur pure, & efficaciter, nullum eſt legatum: ſi fine effectu, vel non pure, tenet: ut hic, & ſ. eo. ſi creditor. & de lega. i. ſi o autē. & hoc in prima perſona nunc de tertia, & ſecunda, quæ nicem tertiæ obtinet: vt ſi x. quæ mihi debes, lego illi, vel x. quæ ille mihi debet, tibi lego. Si debētur, in vtroque caſu actionē cedere tenetur hæres, vt ſ. eo. ſi dānatus. & ſ. de leg. i. non quocunque. §. qui Caium. & l. ſi ſic. §. i. in fi. Si vero nō debētur, nihil eſt in legato. Eſt ratio differentiæ inter primū, & duos vltimos: quia primo caſu intelligendus eſt teſtator ad dandum obligare hęredem, apponendo verbum id, ſcilicet, debeo. Quod ſi verum eſt, hęredi dandi neceſsitas incumbit. In aliis vero duobus non eſt intelligendus hęredi iniungere, vt det, Quòd ſi verum ſit, quod debetur, non ad dandum, ſed ad faciendum tenetur hęres, id eſt, ad cedendam actionē quam habet: ſi ergo habet actionem, eam cedit: ſi non, nullam cedit, quia non poteſt. Eſt & alius caſus, qui licet a glooſatoribus ſit relictus, a Paulo tamen non eſt omiſſus, qui eſt difficilior aliis: vt ſi dicam, lego tibi decem, quæ mihi debes: dicit enim Paulus, Quod ſi debetur,

Infortiatum. P ij libe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberari debitor debensſi non debetur, decem ſunt in legato: quod falſum eſt, vt ſ. ipſe Paulus poſteà dixit, vt hac l. §. quòd ſi etiam centũ. & §. quod mihi. & §. ſed poterit. Sed quare aliud hic dicitur, quam in duobus ſuperioribus caſibus: quia & in hoc caſu ſi debetur, non tenetur hæres ad dandum, ſed ad liberandum? ſed certè hęc liberatio ſiue remiſsio dario eſt, vt

† lib. 4. re ſpondo.

¶ Scæuola. † LEX XXVII.

TVtor decedens, alijs [a] hæredibus ſcriptis, pupillo ſuo, cuius tutelam geſsit, tertiam [b] partem bonorum dari voluit, ſi hæredibus [c] ſuis tutelæ cauſa controuerſiam non fecerit, ſed eo nomine omnes liberauerit. pupillus ſibi † legatum prætulit, & poſteà nihilominus petiit quicquid ex diſtractione [d] aliàve cauſa ad tutorem ſuũ ex tutela peruenit. † Quæro, an verbis teſtamẽti ab his exactionibus excludatur? Reſpondi, ſi priùs, quàm cõditioni pareret, [e] fideicommiſſum percepiſſet, & pergeret petere id, in quo contra conditionem faceret, doli mali exceptionem obſtaturam: niſi paratus eſſet, quod ex cauſa fideicommiſsi percepiſſet, reddere quod ei ætatis beneficio indulgẽdum eſt. [f]

¶ *Aliquãdo dicitur quis legatarius propter ſpem, licet non propter rem. Barto.*

¶ Triphoninus. † XXVIII.

VIdeamus, ſi ei, cum quo de peculio actio erat, † liberatio teſtamento legata ſit [g], an ſi die, quo legata credere ſolẽt, [h] nihil in peculio ſit, legatarij loco habeatur. † At qui nondũ debitor fuit; nec procedit, vt emolumentum aliquod † ex legato ad eum peruenìat, niſi propter ſpem futuri peculij. Nunquid ergo in pendenti ſit, an legatarius fuerit, perinde atque ſi qua alia cauſa ſpem legati dubiã faceret? Quod magis eſt. [i] †

† lib. 8. diſputatio.
† Fl. erit

† Fl. deeſt ſibi. al. pupillus legatum pertulit.
† Fl. peruenerit.

† Fl. habetur. al. haberetur.
† Fl. aliqd

¶ *Effectus liberationis relictæ pupillis, nõ extenditur ad tutorem. Bart.*

¶ Scęuola. † LEX XXIX.

AVrelius Symphorinus † fideiuſſerat [k] pro tutore quodam, † & decedens eiuſdem [m] † pupillis legauit in hæc verba, Aurelio † Latino, & Aurelio † Felici, ſingulis quina, [n] cùm quis eorum xiiij. annorum fuerit: ad quod [o] tempus præſtari eis volo ſingulis, alimentorum nomine, menſtruos denarios ſenos, & veſtiarij nomine, annuos denarios xxv. quo legato contenti eſſe debetis, [p] quoniam † tutela veſtra non minimo damno rationẽ meam afflixerit: [q] à vobis autẽ, hæredes mei, peto, ne quid ratione tutelæ ab his [r] exigere, vel ob hoc legatum † eorum retinere velitis. [s] Quæſitum eſt, ſi hęres eius ex cauſa fideiuſsionis aliquid præſtiterit, an ab hærede filiorum eius [t] pro quo fideiuſſerat, repetere poſsit? Reſpondi, verbis, quæ proponerentur, id ſolùm videri hæredum fidei commiſſum, ne exigerent, quod ex ratitione tutelæ, quã ipſe Symphorinus † adminiſtrauerat, ab Aureliis [u] † ſibi deberetur.

† Fl. deſunt hæc tria uerba.
† li. 16. Digesto.
† Fl. Symphorus.
Fl. eiſdẽ.
† Fl. Arelio. Alias, Reſſio, & infra.
† Fl. quando.
† Fl. uel ab hoc legato

¶ *Legatum liberationis, ad debitum tempore teſtamenti, reſtringitur: nec ad pòſt contractum extenditur. Barto.*

¶ Teſtamento facto debitoribus

† Fl. Symphorus.
Fl. Arelius. Alias, ab Reſſio.

a ¶ Aliis. § quàm pupillo.
b ¶ Tertiam. § quod legatum valet, vt ſuprà, de legatis. j. non amplius §. i.
c ¶ Si hęredibus. § id eſt, ſub hac conditione.
d ¶ Ex diſtractione. § rerum pupillarium.
e ¶ Pareret. § id eſt tutoris hæredes liberaſſet ab actione tutelæ. Azo.
f ¶ Iudolgendum eſt § vt & §. de mino. ait Prętor. in fine. & l. & ſi fine in prin. & l. ſi minor xxv. ann ſeruum. & C. de fideicommiſſ. liber l. debitori. & inf. de do. except. l. iiu. in fine & §. de acqui. hæredi. neceſſariis. & inf. de iis, quibus vt indig. l. v. §. amittere.

VIdeamus. § CASVS Filius meus cum Titio contraxit, & obligauit ſe ei in centum, & ita ego pater teneor Titio de peculio filii mei. Titius autem fecit teſtamentum, & mihi liberationem legauit: tempore autem mortis eius, id eſt, tempore, quo cedit dies legatorum, nihil erat in peculio mei filii: vnde quæritur, an debeat haberi loco legatari? & videtur, q̃ non: quia nondum debitor fui ego pater, tunc enim incipio eſſe debitor, cum aliquid incipit eſſe in peculio: ſi non ſum debitor, ergo non habeo emolumentum propter legatum liberationis: ergo non valet legatum: ſed verius eſt, vt ſit in pendenti an ſit legatarius liberationis donec aliquid eſſe cęperit in peculio filii mei. Viuianus.

g ¶ Legati ſit. § a creditore.
h ¶ Solent. § mortis teſtatoris hodie, vt C. de caducis tollen. §. cũ igitur.
i ¶ Quod magis eſt. § & facit ſuprà, eodem. l. ſi quis reum. §. idem Iulianus.

AVrelius. § CASVS Titius fuit datus tutor Aurelio Latino, & Aurelio Felici, & Aurelius Symphorinus fideiuſsit pro eo tutore, rem pupilli ſaluam fore: & decedens dictus fideiuſſor inſtituit ſibi hæredes Caium, & Sempronium, & pupillus legauit per talia verba, Aurelio Latino, & Aurelio Felici, lego cuilibet eorum quina, cũ vnuſquiſque eorum fuerit xiiij. annorum: vſque ad quod tempus præſtare volo eis ſingulis per hæredes meos nomine alimẽtorum ſenos denarios omni mẽſe, & nomine veſtiarij xxv. denarios omni anno: & poſteà ita dixit, Quo legati contenti eſſe debetis, vos pupilli, ideò quoniam tutela veſtra afflixit rationem meã nõ minimo damno. Nã impendi multa circa tutelam veſtram: a vobis autẽ, hæredes mei, peto, ne quid velitis exigere ab is ex ratione tutelæ, vel legatum eorum retinere ob hoc, quia impendi in res eorum: & poſteà deceſsit teſtator, idem que fideiuſſor tutoris. Poſtea propter malam geſtionem tutoris hæres, ſiue hæredes fideiuſſoris fuerunt condemnati pupillis in c. quæ ſoluerunt. Nunquid poterunt repetere ab hærede dicti tutoris? Et dicitur, q̃ ſic: nam id ſolum videtur commiſiſſe fideiuſſor fidei hæredũ ſuorum, ne exigerent a dictis pupillis id, quã ratione tutelæ eorum, quam ipſe adminiſtrauerat, ſibi Symphorino debeatur: non autẽ videtur commiſiſſe fidei hæredum ſuorum, ne mandati agerent cõtra tutorem, vel eius hæredes. Viuia.

K ¶ Fideiuſſerat. § apud pupillos, vel apud alios.
l ¶ Quodam. § rem pupilli ſaluã fore quod fieri debet, vt inſtitut. de ſatiſdatio. tutor, §. j.
m ¶ Eiuſdem. § ſcilicet, tutoris.

n ¶ Quina. § id eſt decem, vt & §. de legatis. i. l. ſi quis teſtamento. & ſub. lego. Accurſius.
o ¶ Ad quod. § id eſt, vſque ad quod tempus.
p ¶ Deberis. § tranſit de tertia perſona ad ſecundam.
q ¶ Afflixerit. § impenderat enim Aurelius multa in res illorum pupillorum. Accurſius.
r ¶ Ab his. § ſcilicet pupillis ea, quæ impendi.
s ¶ Velitis. § quaſi dicat, non exigatis impenſas a pupillis: nec legata eis retineantur propter dictas impenſas.
t ¶ Filiorum eius. § ſcilicet, tutoris.
v ¶ Ab aureliis. § id eſt a pupillis. Vterque enim ſic vocabatur. q. d. non prohibetur agere mandati contra tutorem, vel eius hęredem, vt hic: ſed negotiorum geſtorum, contra pupillos pro impenſis, vt ſuprà, proxime.

¶ Teſtamento CASVS Titius fecit teſtamentum, & in eo debitoribus ſuis liberationem reliquit: & poſteà incidit limum, quo ligatum erat, & ita fuit ruptum teſtamentum. & poſtea duobus de debitoribus, quibus liberationem legauerat, mutuauit e. & poſteà legit id ipſum teſtamentum, & pęnituit, quòd ruperat illud: vnde & fecit ſecundum teſtamentum, in quo repetiit legata his verbis, Quibuſcunque debitoribus legata in teſtamẽto meo, quod incideram, volo omnia rata eſſe: & poſtea deceſsit. Poſtea ex ſecũdo teſtamẽto liberatione relicta adiecta fuit eius hęreditas. Nunc quæritur an dicti duo debitores, quibus priore teſtamento liberatio relicta erat, conſequi poſsint, vt eius quãtitatis nomine, quam poſt primum teſtamentum, & ante ſecundum debere cœperunt liberarentur: & ſi ab his hæredes petere cœperint, an doli exceptione ſubmouerentur? Et dicitur, quod non liberantur ab eo, quod mutuatum eſt poſt primum teſtamentum: ſed ab eo tantum, quod debebant tempore primi teſtamenti. Et facit in proxi. §. qui eſt planiſsimus. Viuianus.

Lino

a ¶ Lino. § id eſt chordula de lino, quo erat ligatum, per quod rum pitur teſtamentum, vt C. de teſtamentis. l. noſtram.
b ¶ Repetit. § per hanc repetitionem petetur liberatio eorum, quæ debebantur tẽpore primi teſtamenti: non vt ex illo, ſed vt ex ſecũdo, vt inſtit. quibus mo. teſtamen. infir. §. poſteriori. non autem eorũ, quæ poſt cœperunt deberi: vt hic dicitur. & facit ad iſtũ. §. inf. proximo. & §. de tri. leg. l. ſi quis §. item. & de auro, & argen. lega. ſi ita. & l. medico. in prin. & ſup. de leg. iij. vxori. §. j. & l. nomen. §. j. & l. vxorem. §. teſtamento. & inf. eo l. fin. §. fin. arg. contrà, ſuprà de alimen. lega. l. Mela. §. ſed & ſi alimenta. Item ſ. ead. l. §. legatum.
c ¶ Credendum. § debitum ſub. & facit ſuprà, proximo. §. cum concordan. & de legatij. his verbis.

¶ Titius teſtamẽto. § CASVS Seius emancipauit filium ſuum impuberẽ, & ita l. xii. tabu. fecit eum legitimũ tutorẽ. Poſteà dictus filius adultus factus fecit teſtamentum, & filios ſuos ſibi hæredes inſtituit: & poſteà ita locutus eſt, Seium patrem meum liberatum eſſe volo ab actione tutelę: & deceſsit. Nunc quæritur, quomodo dicta verba teſtatoris debeant accipi, id eſt, cui pecunias, quas ex venditionibus rerum factis, aut ex nominibus exactis in ſuos vſus pater conuertit, vel nomine ſuo fœnerauit, debeat reddere dictis filiis & hęredibus teſtatoris, qui ſunt nepotes eius tutoris? Reſpond. q̃ is iudex, cuius notio, eſt quid eſſe debeat ſuper hoc æſtimabit: ſed in dubio omnia patri videntur conceſſa, & remiſſa niſi filij teſtatoris probent eũ aliud ſenſiſſe. Et hoc eſt ſpeciale in patre teſtatoris: ſecus in aliis, vt infrà. §. proxi. qui eſt planiſsimus. Viuia.
d ¶ Teſtamento facto. § ex lege xij. tabu. vt inſtitu. de legitimi. parentum tute. Accurſius.
e ¶ Præſumptio. § ſcilicet legatarij charitas, & neceſsitudo facit intelligi contra conſuetum modum, vt & ſup. de lega. j. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. & inf. de conditioni. & demon. l. cũtale. in prin. & l. cum annus. & C. de inſtitu. & ſubſtit. l. generaliter. §. fi. & C. de curat. furio. l. fin. in prin. & §. de ritu nupt. l. non ſolum. §. denuo. & ſic non eſt contra, §. eo. l. Aurelio. §. Caius. & ſ. prox. §. quia hic eſt ſpeciale fauore paternę pietatis: & eſt ſic ſ. de except. doli. l. pater. §. i.
f ¶ Et tutoribus. § alias ex tutoribus & ſ. eſt liberare. & alias excutoribus: & inf. eſt liberari: & eſt bona.
g ¶ Pupillæ. § quondam: ſecus ſi ſibi debita hic ergo nõ vt tutor, ſed vt quilibet poſſeſſor conueniur rei vendicatione. facit infra, l. fi. §. Tria. & C. de tranſactio. ſub prætextu. §. error. ſed princi. l. illius eſt argumen. contrà.

¶ Teſtator. § CASVS Seius fecit teſtamentum, & ita in eo ſcripſit, Titio affini meo volo remitti quicquid mihi debet ex quacunque cauſa: & poſteà fecit codicillos, & ita in eis ſcripſit, prędicto Tino volo ſtari ab hęrede meo ſiue remitti, donec viuet, hoc amplius vſurę pecunię, q̃ mihi debet: ſi autẽ hęres meus putauerit exigere contra voluntatem meam vſuras, volo quòd illa ei reſtituat: & deceſsit teſtator. Nunc quæritur, an hæres eius, ſiue hæredes teneantur Titio ex cauſa fideicom. vt eum liberent ab omni debito. & videtur, q̃ ſic: quia teſtator videtur habuiſſe voluntatem potius augendi legatũ, quam diminuendi propter hęc verba, hoc amplius &c. Reſpon. tamen hic in contrarium, id eſt, quòd per verba codicillorũ videtur minutum legatum in teſtamento datum, vt ſcilicet fortes poſsint petij: nõ autem vſura, donec viuet dictus debitor. Viuia.
h ¶ Teſtamento. § alias teſtator.
i ¶ Hoc amplius. § quoad verba, ſed quoad veritatem minus. Hinc no. quòd per hęc verba etiã reperit primum legatum, vt §. de leg. j. l. ſi tibi purè. Acc.
k ¶ Viuet. § Titius legatarius.
l ¶ Viuet. § ſcilicet Titius, q. d. non exigatur: & ſi fuerit exactũ, reſtituatur.
m ¶ Voluntatem. § propter illa verba, hoc amplius &c.
n ¶ Fideicommiſsi. § propter illud verbum teſtamenti prioris, quã erat, vt omne debitum ſibi, & per conſequens ſuis hæredibus remitteretur. Nam licet nominauerit Titium, tamen in rem erat legatum, vt §. de pact. l. iuriſgentium. §. pactorum.
o ¶ Minutum. § propter illud verbũ, quoad viuet. Perſonale eſt enim hoc legatum, vt hic, & §. eo. l. Aurelio. in prin. Itẽ vltima voluntas derogat primæ, vt & §. de codicil. l. Diui. §. codicillos. & ſ. titu. j. l. ſi tibi certã. & l. legato. in prin. & l. Titius. & l. Titio. & l. trãſlatio. & §. de alimen. & cibã. leg. l. libertis. in princ. & inf. titu. i. l. cũ certum. & ſup. de fund. inſtru. l. Seiæ. in princi.

sensisse testatorem ab hęredibus eius approbetur. †

¶ *In generali liberatione non videntur remissa ea, quæ possunt uendicari. Barto.*

¶ Mæuia teſtamento ſuo alterũ ex tutoribus [f] † ſuis actione tutelæ voluit liberari, his verbis, Rationem tutelæ, quam egit Iulius † Paulus cum Antiſtio Cicerone, poſci ab eo nolo, eoque nomine cura † omni liberatum eſſe volo. Quæro, an ſi qua pecunia ex tutela apud eum remanſit, peti ab eo poſsit? Reſpondi, nihil proponi, cur pecunia, quæ pupillę [g] eſſet, † & apud tutorem poſita maneret, legata videretur.

¶ *Verba reſtrictiua adiecta legato in codicillis facto, reſtringunt legatum factum in teſtamento, cum ipſo legato codicillorum tacite repetitum. Barto.*

¶ Teſtamento [h] ita ſcripſerat, Titio affini meo, quicquid mihi ex quacũque cauſa debet, remitti volo, eoque amplius decem do. Codicillis ita ſcripſerat, † Titio hoc amplius [i] affini meo, & debitori, vſuram pecuniæ, quam mihi debet, † ab hęrede meo, donec viuet, [k] exigi veto: q̃ † ſi exigere contra † voluntatẽ meam putauerit, eius ſortis vſuras eidem Titio ab hęredibus meis, donec viuet, [l] † † præſtari volo. Quæſitum eſt, cum augendi potius, quam minuendi teſtator volũtatem [m] habuerit, an hæredes ex fideicommiſsi [n] cauſa Titio teneantur, vt eum omni debito liberent? Reſpondi, ſecundum ea, quæ proponerentur, videri minutum [o] legatum, quod primo dederat.

† al. approbaretur.
† Fl. hęredibus. alias executoribus.
† Fl. Iulianus.
† Fl. cauſa.
† Fl. eſt. al. fuiſſet.
† Fl. ſcripſit.
† Fl. debebat.
† Fl. donec aduiuet. qd
† Fl. ultra.
† Fl. uiuit.
Volũtas vltima an ſeper primæ deroget?

¶ *Legatum liberationis extenditur ad debitum acceſſorium poſt teſtamentum contractum. Barto.*

¶ Legatũ eſt teſtamẽto hoc modo, Seio concedi volo, quicquid ab eo mihi debitum eſt, vel fidem meam pro eo obligaui. Quæro, vtrum id ſolùm, quod teſtamenti facti tempore debebatur, legatũ ſit? an etiam ſi quid ex ea ſumma, vſurarum nomine, poſteà acceſsit, legato cedat? Reſpondi, videri

† Fl. quibuſque.
† Fl. & quę quæ.
† Fl. cęperant, libera rentur.
† Fl. ſummouerentur.
† al. reſtituerentqi.
† Fl. eſſet.
† Fl. deeſt, &.
Pietati paternæ fauẽdum eſt.
† al. creditum.

Arg. cõtrà, §. de fundo inſtructo. l. quæſitum. §. fi. Sed ibi ſolu. H. Item arg. contra, §. de rebus dub. l. quoties. ADDITIO. Solue ſecundum Bar. q̃ hic nullum erat verbum ambiguum. cum enim primum legatum ſit repetitum tacite per verbum, hoc amplius: verba reſtricti ua reſt, ingunt hoc legatum, & primum tacitè repetitum: ut hic.

¶ Legatum eſt. § CASVS. Ita dixit Titius in teſtamento ſuo: volo concedi Seio, quicquid mihi debet, vel fidem meam pro eo obligauit & deceſsit. Nunc quæritur, an id ſolum ſit legatum, quod debebatur tempore facti teſtamenti, an etiam cedat legato, ſi quid poſtea ceſsit

Infortiatum. P iij nomine

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine vsurarum ex ea summa? Et respon. q̃ totum videtur remissum. Viuianus.

a ¶ Voluisse.} & ideó in posterum vsuræ nõ currunt principali sublato, vt J.eo.l.fi.§.Caio.& argu.C.deposi.l.iiij.& facit §. qui po. in pigno. ha.l.Lucius. Sed argu.contrà.j.eo.l.fina.in fine.

Casum ponit.

b ¶ Sticho.} Titius Sticho peculium assignauerat, & castaldum in ratione dominica habuerat, qui de ea quædam male expendit in quẽdam fundum: nunc dominus Sticho libertatem, & dictum fundum instructũ, & quædam alia legauit, & rationem reddere vetuit appósita hac ratione, quia ipse Stichus est habiturus fundum. Quæritur, an debeat reddere rationem tam de male impensis in fundum, quàm alibi? & dic, quòd de nullis: retineri tamen possunt reliqua cætera præter male expensa in fundum. Accur.

c ¶ Quem.} Stichũ.

d ¶ Instrumenta.} hæc ratio appósita restringit generale præcedens legatum, rationum, scilicet, non reddendarum tut de male impensis in fundũ tantum intelligatur, sic §. de calum. l. hæc actio. Sed argu.contrà, §. de iuris, & fac. igno. l. regula.§.& licet.

e ¶ Tenetur.} nisi in casibus, quos not. §. de nego. gest.l. eũ actum.

f ¶ Consultatio.} cõsultus enim fuit Scæuola, an debitũ peti posset ex principali obligatione remissa, H. vel dic, non quæro de effectu exactionis, sed de intre. nam effectus certus est, quia non tenetur, vt C. an ser.ex suo fac.l.j. non ergo etiam de iure tenetur liber factus, scilicet ciuili: sed naturalis obligatio durat sicut inter patrem, & filium post emancipationem, vt suprà, de cõdi.indebi.l.frater a fratre.§.quæsitum.

g ¶ Retineri.} scilicet ab hæredibus.

g ¶ Retineri.} bene infert: quia instrumenti tantùm videtur, uel rationis reddendæ necessitatem legasse. ergo cęterorum reliqua retineri possunt cum peculio, scilicet non legato. Nam non videtur legari, vt C.de pecu.eius, qui lib.me.l.j.est ergo peculium, quod superest deducto domini debito, vt suprà, de pecu.l.peculium.§.fi ære.retinetur ergo & debitum, & peculium. Et quod subiicit, aut ex eo: scilicet peculio, quod peculium vel quod, id est quia peculium &c. & sic erat hic legatum, & similiter intelligitur deducto ære domini legatum esse.

h ¶ Peculio.} non legato.

i ¶ Aut ex eo.} peculio, scilicet, legato,

k ¶ Deduci.} de reliquo. Accursius.

¶ Centum, quæ. CASVS Ita dixit Titius in testamento suo, Centum, quæ habeo deposita apud Sempronium, volo esse apud ipsum, donec filius meus peruenerit ad viginti annos, & veto exigi vsuras eius pecuniæ: certe consequi Sempronius per excep. potest, ne dictam summam exigat ab eo ante tempus præscriptum a testatore. Viuianus.

l ¶ Filius.} qui est hæres.

m ¶ Exigi veto.} per hoc videtur velle vti, id est, quòd Apronianus vtatur etiam si sigillata erat, & sic valet, vt & §. de lega.j.l. si seruus.§. fina.& facit suprà, eod.l.non solùm.§.potest.& § fina. sed R. videtur intellexisse de fideicõmisso tacito relicto filio a depositario. quod nõ videbatur valere: cum non esset oneratus, vt C. de fideicommiss. ab eo. Sed contrà est; quia per prædicta verba testantis poterit vti deposito, & gratis.

n ¶ Consequi posse.} per exceptionem, vt J.vt in pol.leg.l.j.§.si debitori.non per actionẽ vt liberetur: vt §.eo.l.non solùm. §. potest: nisi fortè, vt silentium imponat hæredi: vt in negatoria.

¶ Filias.} CASVS. Titius scripsit hæredes filias suas, & in hęc verba cõmisit fidei earum, Peto à vobis, ne a Caio Seio rationem actus rei meæ, quæ per mẽsam eius, siue extra mensam in die mortis meæ gesta est, exigatis: eò quę nomine eũ liberetis. Quęsitum est, cùm vniuersas ratiões in diem mortis iste ad ministrauerit, & per mẽsam suam, & extra mensam, † an ad rationes reddẽdas hæredibus teneatur? Respondi, liberationẽ quidem secundùm ea, quæ proponerentur, legatam esse: sed quatenus præstanda sit, ex qualitate disceptationis, p iudicem æstimaturum.

¶ *Non valet legatũ factum creditori ad eius utilitatem: sed ad utilitatem tertij debitoris, valet. Bartolus.*

¶ Eum, qui tutelã ipsius ¶ administrauerat, & fratrem r suum, & alios quosdã scripserat s hæredes & tutori legauit decem, quæ impenderat in se, & fratrem ipsius. t Quęsitum est, an vtile esset in persona eius u † fideicommissum? Respondi, si id dederit † per fideicõmissum, quod debebatur, x peti nõ posse. y ¶ Idem quæsiit, si in tutoris psona inutile esset, z an in persona fratris vtile videretur? quoniam illi proficeret, cuius & ipsius tutelam adminastrasset? a Respondi, fratri vtiliter esse legatum, cùm suo debito liberetur.

¶ *Potest quis uni scripturæ pro parte stare, pro parte non, probando cõtrarium. Barto.*

¶ Idẽ quæsiit, si tutor amplecteretur fideicommissum b ita, vt in † rum fidei commisit in hæc verba, Ne à Caio Seio rationes actus rei meæ, quæ per mensam c eius, siue extra, † in diem mortis meæ gesta est, exigatis: eò que nomine eũ liberetis. Quęsitum est, cùm vniuersas ratiões in diem mortis iste ad ministrauerit, & per mẽsam suam, & extra mensam, † an ad rationes reddẽdas hæredibus teneatur? Respondi, liberationẽ quidem secundùm ea, quæ proponerentur, legatam esse: sed quatenus præstanda sit, ex qualitate disceptationis, p iudicem æstimaturum.

¶ *Non valet legatũ factum creditori ad eius utilitatem: sed ad utilitatem tertij debitoris, valet. Bartolus.*

¶ Eum, qui tutelã ipsius ¶ administrauerat, & fratrem r suum, & alios quosdã scripserat s hæredes & tutori legauit decem, quæ impenderat in se, & fratrem ipsius. t Quęsitum est, an vtile esset in persona eius u † fideicommissum? Respondi, si id dederit † per fideicõmissum, quod debebatur, x peti nõ posse. y ¶ Idem quæsiit, si in tutoris psona inutile esset, z an in persona fratris vtile videretur? quoniam illi proficeret, cuius & ipsius tutelam adminastrasset? a Respondi, fratri vtiliter esse legatum, cùm suo debito liberetur.

¶ *Potest quis uni scripturæ pro parte stare, pro parte non, probando cõtrarium. Barto.*

¶ Idẽ quæsiit, si tutor amplecteretur fideicommissum b ita, vt in † omnem obligationem eius debiti per fideicommissum solui voluisse. z

¶ *Legatum restringitur per rationem. Itẽ, per responsionem apparet, qualiter quis interrogationem intellexit. Bar.*

¶ Sticho b testamento manumisso, fundum instructum, & alia legauit, & † hæc verba adiecit, Quem c rationem reddere veto, quamquàm † instrumenta d penes se habeat. † Quæsitum est an Stichus reliqua, quæ ex administratione actus debuerat, reddere debuerit? Respondi, Stichum eo nomine non teneri. Claudius; Nemo enim ex seruitutis actu post libertatem tenetur, e & cõsultatio f ad ius debiti relata fuit. † Retineri g ergo reliqua possunt cum peculio, h aut ex eo i deduci, k quod † sibi legatum est.

¶ *Cui relinquitur liberatio ad tempus, potest petere, ut interim hæredi silentiũ imponatur. Bartolus*

¶ Cẽtum, quæ apud Aproniana depósita habeo, apud ipsum esse volo, donec filius l meus ad annos xx. peruenerit: eisque pecuniæ vsuras exigi veto. m Quæsitum est, an ex causa fideicõmissi Apronianus consequi posit, ne ante tempus à testatore præscriptum ea summa ab eo exigatur? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, consequi n posse.

¶ *Legatũ, ne rationes exigantur, importat, quantum testatorem noluisse probabitur. Barto.*

¶ Filias hæredes scripserat, qua & in fratrem meum, & postea decessi. Nunc quæritur, an inutile sit fideicom. in persona eiusdem Titij tutoris? Et dicitur quòd sic, quantùm ad id, quod ego ei debebam: sed quantum ad id, quod ei debebat frater meus, non est inutile: quia propter id fideicommissum debet liberari frater meus à quinque de illis decem. Sed quid, si dicat tutor, minorem quantitatem sumptuum cõtineri in dicto fideicommis. quã ipse erogauerat in rationibus tutelæ prædictæ, & idcò pro quinque quæ tangebant fratrẽ meum de dictis decem legatis, velit agere ex testamento: & cùm viginti impendisset, vult agere ad residuum actionẽ tutelæ: nunquid audiri debet? Et respon. quòd sic. h. d. cum §. sequen. Viuianus.

¶ Fl. extra mensam.

¶ Fl. & quę extra administrabantur.

¶ Fl. scripsit.

¶ Idem, si in persona tertij: quia legatũ ęre alieno absorbet: tenent gl. & Bald. in l. j. C. si cer. peta. ubi idẽ dixit prędicatis. Bal. in l. nõ amplius. §. de lega. j.

¶ al. dedit.

¶ Fl. deest. in.

¶ Et denuo.

¶ Fl quia.

¶ Fl. habet

¶ Fl. fuerat

¶ Fl. deduci, si legatum est.

¶ Fl. debitu.

¶ Fl. an si.

q ¶ Ipsius.} scilicet, testantis.

r ¶ Fratrem suum.} scilicet, pupilli testantis.

s ¶ Scripserat.} scilicet aliquis.

t ¶ Ipsius.} scilicet pupilli.

v ¶ Eius.} scilicet pupilli.

x ¶ Debebatur.} tutori actione tutelæ contraria.

y ¶ Non posse.} scilicet, iure fideicommissi, vt §. eod. legaui. in fine. & de leg. j. l. si creditori. & l. sequen. Et not. q̃ caute respon. Scæuola in genere. In casu tamen nostro licet non valeat in quinque impensis in portionem legantis, valet tamẽ in aliis quinque impensis in portionem fratris: ut §. eod. l. si quis decedens. §. fin. & infrà, statim ibi, Idem quæsiit &c.

z ¶ Inutile esset.} quod tamen falsum est in quinq; impensis in portionem fratris: vt modò notaui.

a ¶ Administrasset.} idem tutor. & facit §. eod. l. si quis decedens. §. fin. & de lega. j. l. si fideiussor. & l. seruo legato. §. ij.

b ¶ Fideicommissum.} ergo valet, quod accipe in quinq; impensis in

in portione fratris.

a ¶ Verbis testamenti.} puta ad quinq; agit ex testamento: & cum viginti impendisset, vult agere ad residuum actione tutelæ. & est argumen. contrà suprà, de procura, l. in causæ. Dic quòd ibi variatio est alteri noxia: hic verò nemini nocebat: quoniam contrarium proba re debet: & quibusdam stari velit, verbis testamenti, a à quibusdam autẽ recedat, quòd minorem quantitatem sumptuum dicat fideicõmisso contineri, quám ipse erogauerat: an audiri deberet? Respondi, non impediri eum scriptura testamenti, quo minùs omne, b quod sibi deberi probasset, petere c posset.

¶ *Si debitum legatur creditori, non valet legatum: cõ in diuersis instantijs, admittitur uariatio. Bartolus.*

¶ Quidam ita legauit, Sẽproniæ vxori meæ reddi iubeo ab hæredibus meis quinquaginta ea, quæ mutua acceperã chirographo particulatim in mea negotia. Quæsitum est, an si verè vxoris debitor fuerit, fideicommissum constiterit? Respondi, si debitor † fuisset, nullum esse d fideicommissum. Idem quesiit, si pecuniã hanc, vt debitam, apud iudicem perierit, e & victa fuerit, an fideicommissum peti posit? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, posse ex causa fideicõmissi peti, quod apparuisset non fuisse ex alia causa debitum. f

¶ *Inter duos reos, quibus est relicta liberatio, est locus iuri accrescendi. Item socius nõ capax propter socii capacem percipit commodum legati Bartolus.*

¶ Paulus. † LEX XXX.

SIis, qui duos reos promittendi habuit, † damnauerit hæredem, vt vtrosque liberet; si alter ex his capere non posit, § nec socij sint, delegari debebit is, qui nihil capit ei, cui hoc commodum lege cõcepit? cuius i petitioni utrunque k accedit, † vt & hoc cõmodũ ad eum perueniat, & is, qui capit, liberetur. Quòd si socij sint, propter eum, qui capax est, & ille l capit per consequentiã † liberato eo † per acceptilationẽ. Id enim eueniret, etiam si solum † capacem m liberare iussus esset.

¶ *Si non valet principale, nec accessorii, hoc dicit. uel sic, Si legatum non valet propter rem principalem, non valet propter sumptus litis. Barto.*

¶ Idem. n LEX XXXI.

PEtitor, n vel possessor damnauit hęredem suum, ne centumuirale o iudicũ exerceat. De effectu legati quæritur. Et dictum est, ita demũ vtile videri legatum esse, si malam causam aduersarius testatoris habuerit, p vt litigãte hęrede vinci debuerit. p Tunc enim non tantùm litis emolumentũ, sed etiã sumptus q hæres legatario præstare cogitur. Nam in bona causa nihil videtur esse in legato: sed † nec propter sumptus: quod quidam existimauerunt. r

¶ *Legatum liberationis nõ extenditur ad debitũ post testamentũ testatori solutum: sed ad debitum primo solutum extenditur si per uerbum præteriti temporis legatum fuit relictum, & testator hoc ignorauit. Barto.*

C ¶ Scæuola. LEX XXXII.

Reditor debitori suo ita legauit, Volo dari ab hæredibus meis Caio Seio quicquid mihi debuit sub pignore hortorum suorum: cum deberet ei forte dare centum: & post codicillos exegit ab eo l. pone de dictis centum & postea fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Sempronium, & postea decessit. Nunc quæritur, in cuita l exacta posit petere idem debitor ab hęredibus ipsius creditoris? Et dicitur, quod non. Sed pone, testatorem recepisse a dicto suo debitore quasi omnem, siue totam prædictam pecuniam, & vsuras ante, quàm faceret illos codicillos, quibus legauit Caio, & modicum remansit ei ad dandũ dictus debitor. Nunquid propter hoc legatũ in codicillis relictum.

¶ Fl. uoller.

¶ Fl. in qui bus.

¶ Fl. habet.

¶ Fl. deceptio.

¶ Fl. deceptio.

¶ Fl. deceptio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum competit repetitio pecuniæ legatæ contra hęredē legatario? Et videtur, q̃ nō: quia in dicto legato sunt verba præteriti temporis. Dixit enim Titius faciens codicillos, volo dari ab hæredibus meis Cajo Seio debitori meo, quicquid mihi debuit sub pignore hortorum suorum. Iurisconf. tamen altius exoritur dicens, illud quod dictum est in princip. huius l. Rectè responsum est, scilicet quòd dictus debitor non posuit petere ab hærede creditoris l. exacta post legatum in codicil. relictū. Illud autem quod posterius expositum est per Scæuolam, scilicet, vtrum propter hoc ce legatum in codicillis relictum competat repetitio pecuniæ legatario a quo quasi totam exegit testator ante codicillos. Illud dico ita esse a iudice æstimandum, scilicet, ut respiciat iudex, vtrum propter obliuionem testatoris pecuniæ sibi solutæ per dictum debitorem id fecisset testator, id est, legasset in codicil. debitori suo, quod ei debuit, vel an ideò ita legasset debitori suo, quòd esset incertus ipse creditor de bitorem sibi pecuniam numeratæ: puta, quia numerauit Castaldioni creditoris: quibus duobus casibus nō poterit debitor repetere quod soluit, an verò consulrò id fecisset creditor eo, quòd quantitatem sibi quondam debitam dari voluisset debitori per hæredem suum, non ius liberationis: quo casu poterit repetere debitor illud, quod soluit ante codicillos. Cùm enim sciret creditor non deberi sibi illud, quod solutum sibi erat ante codicil. per debitorē, nō videtur ei reliquisse liberationem, quæ nulla esset: sed pecuniam debitam quōdam propter verbum præteriti temporis in legato positū, scilicet debuit. prædicto autem modo à iudice æstimandum est propter ea, quæ in tēpore adderentur, id est, proponerentur per Scæuolam, qui proposuit secundam quęstionem. Proposuit enim in secūda quæstione, quod debitor soluit creditori, pone, omnem pecuniam sortis, & vsurarum antè, quàm faceret idē creditor codicillos, in quibus legauit debitori suo eo modo, qui dictus est. ¶ Inter cætera. ¶ Titius instituit sibi hæredē Seium, & Caium, & Sticho libertatem dedit in testamento, atque multa legauit, & inter cętera legata ita legauit ei, Et si quid me viuo gesit, rationes ab eo exigi veto: & postea decessit. Nunc quęritur, an hæredibus reddere debeat chartas, in quibus rationes gestionis sunt conscriptæ, & etiam reliqua, scilicet accepta, & expensa. Et dicitur, q̃ sic, id autem, quod credidit dictus libertus conseruis, qui remanent in hæreditate, & in rem domini versum fuit, desiit in reliquis esse: & ideo illud non petent hęredes ab eo. ¶ Titia. ¶ Publius Męuius, & Lucius fuerunt tutores Titiæ quondam pupillæ, quę nunc adulta fecit testamentum, & ita cauit, Rationem tutelæ meæ, quam gessit Publius Mæuius cū Lucio, ab eo reposci nolo: & postea decessit. Nunc quæritur, an per hęredem Titiæ peti possit a Publio Męuio pecunia, si qua apud eum remansit ex tutela? Et dicitur, q̃ sic. Nā non debet esse in litera, non: & si est, abundat. Sed nunquid per dicta verba videtur liberatus Lucius contutor? Et dicitur, quod non. ¶ Caio Seio. ¶ Titius fecit testamentum, & ita in eo cauit, Caio Seio optimè merito hoc amplius lego, & concedi volo, neque ab eo peti, neque ab hæredibus eius, quicquid mihi est debitum ab eo, aut chirographis, aut rationibus, vel quicquid à me accepit mutuum, vel fidem meam pro eo obligaui: & postea decessit. Nunc quæritur,

Fl. recepit.
Fl. item testa.
Fl. & vsur.
Fl. petitio.
Fl. est.
al. an.
Fl. reliquas.

gauit, a Caio Seio, quicquid mihi iub pignore hortorum suorum debuit, ab hæredibus meis dari volo. Quæro, cùm testator viuus à Seio aliquid acceperit, b an id ex causa legati peti posit? Respōdi, secundùm ea, quæ proponerentur, non posse. Idem repetiit, c & ait, d testatorem ante factos codicillos, quibus legauit, e penè omnem pecuniam sortis, & vsurarū recepisse, ita, vt modicum sortis, seu vsurarum debeatur: & quæsiit, f an ei g repetitio competeret propter verba h ad pręteritum relata, Quicquid mihi debuit? Respondi, i priùs quidem secundùm ea, quæ proponerentur, rectè responsum esse: verùm posterius, k propter ea, quæ in tempore adderentur, l ita à iudice æstimadum, vt inspiceret, obliuione m pecuniæ solutæ, aut quòd eo inscio numerata esset, id fecisset: n an consultò, quòd quantitatem quondam o debitam, nō ius liberationis dari voluisset.

¶ *Legatū liberationis non facit quem desinere teneri ad reddēdum liberos rationum: secus in ijs, quæ in rem domini uersa sunt. Barto.*

¶ Inter cætera, liberto ita legauit, Et si quid me viuo gesit, rationes ab eo exigi veto. Quæritur, an chartas, in quibus rationes conscriptæ sunt, item reliqua, p q secundum accepta, & expensa, hæredibus reddere debeat? Respondi ea, p de quibus quæreretur, posse hæredem vendicare: id autem

vtrum sit legatum dicto Caio id solùm, quod per eum debebatur eo tempore, quo testamentum fiebat per Titium? an verò cedat etiam in legato prædicto, si quid postea accessit nomine vsurarum ex ea summa? Et dicitur omnis obligatio videri ei legata. Sed quid, si post dictum legatum cępit de nouo debere idem Caius Seius ipsi testatori nouatione facta, & ampliata summa prędicta? nunquid nihilominus in causa legati duret id, quod ex veteri contractu debebatur, an verò nouatione facta posit conueniri, quasi debitor nouus ampliatæ summę? Et dicitur, quòd id duntaxat videtur legatum ei, quod debuit tempore testamenti? si tamen testator mansit in eadem voluntate, qua fuit tempore testamenti. Viuianus.

a ¶ Legauit.] testamento, vel codicillis. Accursius.

b ¶ Receperit.] post testamentum, vel codicillos exigendo. vnde legatum ademisse videtur, vt suprà eod. l. non solùm. §. liberatio. Azo.

c ¶ Repetiit.] Scæuola, scilicet: & dic, q̃ suprà exegit post testamentum, hic ante: & vtrobique dixit, lego Caio, quod mihi debuit.

d ¶ Et ait.] subaudi, pone, Testatorem recepisse ante factos &c. alii habent testator, & habent recepit.

e ¶ Legauit.] idem testator Caio, q̃ quid mihi debuit, Azo. & hic puncta.

f ¶ Quæsiit.] Scæuola.

g ¶ An ei.] legatario.

h ¶ Verba.] sic enim dixit, lego Caio quicquid mihi debuit.

i ¶ Respondi.] quasi dicat, sicut dixi in primo casu huius l. quando exegit post testamentum: & & in isto secundo casu, quando ante testamentum, vt scilicet legatarius non petat, seu repetat.

Fl. deest.

quod conseruis, qui remanerent in hæreditate, credidisset, & in rem domini versum esset, desiisse in reliquis esse.

¶ *In generali legato liberationis nō uenit id, quod potest uendicari. Item, in dubio, relatio fit ad id, quod principaliter in oratione ponitur. Bartolus.*

¶ Titia, quæ duos tutores habuerat, ita cauit, Rationem tutelæ meæ, quam egit Publius Mæuius cum Lucio Titio, ab eo reposci nolo. Quæritur, an si qua pecunia apud eum ex tutela remansit, peti ab eo posit? Respondi, nihil proponi, cur non q pecunia, quæ pupillæ esset, & apud tutorem remaneret, legata videretur. Item quæritur, an contutor r liberatus videretur? Respondi, contutorem non liberari.

¶ *Legatū liberationis porrigitur ad debitum accessoriè post testamentum contractum, & etiam ad nouum debitū, quod primi loco succedit. Bartolus.*

¶ Caio Seio optimè merito hoc amplius lego, cōcedique volo, neque ab eo peti, neq; ab hęredibus eius, quicquid mihi aut ex † chirographis, aut rationibus debitor est, vel quicquid à me mutuum accepit, vel fidem meā pro eo obligaui. Quæro, vtrum id solùm quod eo tempore, quo testamentum fiebat, debebatur, legatum sit? an & si quid ex ea summa, vsurarum nomine, posteà s accessii, legato cedat? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, videri omnem obligationem eius de-

K ¶ Posterius.] id est posteriori casu.

l ¶ Adderentur.] scilicet de soluta pecunia ante, quàm legarem Caio quicquid mihi debuit. Azo.

m ¶ Id fecisset.] & ex hoc cùm putaret sibi deberi liberationem tantum, non quantitatem reliquisse videtur: quia quantitas in legato expressa non est Azo.

n ¶ Quondam.] cùm enim sciret nihil deberi, nō videtur reliquisse liberationem, quæ nulla esset: sed pecuniam quondam debitam propter verbum pręteriti temporis, debuit.

o ¶ Item reliqua.] scilicet, sunt scriptæ. Vel dic, id est teneantur ad ea, quæ apud eum remanserunt: & hęc est vera interpretatio.

p ¶ Ea.] id est, chartas, & reliqua, quæ apud eū sunt, vt & ſ. de leg. j. l. si seruus vetitus. & ſ. eo. l. Aurelius. §. Męuia. Sic ergo nota, quod reddere chartas rationum tantum, nō est reddere rationes, cū is reddat chartas, qui est vetitus rationes reddere: nec reddere debita tantum est reddere rationes: sed debet dominum instruere, & reddere reliqua, vt j. de condi. & demon. l. cùm seruus.

q ¶ Cur non.] si habes non, abundat, vt & j. de damno infec. l. flumina. in prin. aliàs deest, non: & est planè. & cōcor. ſ. eo. tit. Aurelius. §. Męuia. & l. Aurelio. §. Caius.

r ¶ Contutor.] quod videbatur ideo, quia dixisse videbatur, nolo reposci ab eo, qui gesit cum Titio: quasi cum, pro &, accipiatur: & ſ. de vsufruct. leg. ..lli.

s ¶ Posteà.] id est post testamentum factum. Azo.

Solui

a ¶ Solui.] i. dissolui, ad quod est ſ. eo. Aurelius. §. j, & 2. & §. legatū. & de leg. 3. nomen. in prin. Sed arg. contra j. §. prox.

b ¶ Conueniri.] ſ. ab hęrede, ſ. vt totum soluat.

c ¶ Tunc.] ſ. tempore testamenti: & sic non est contra, sed consonat ſ. de leg. 3. nomen. §. filio. Et hoc fit, vel non fit facta nouatio, ut & ſ. de leg. 2. cum fil. §. hæres meus. Sed nōne vr exegisse testator, cum accepto tulerit & nouauit? hæc enim paria sunt: vt ſ. de pa. si unus. §. sed stipulatus? Respondeo, secus in ficta solutione vt hic, quam vera, vbi vr mutasse voluntatem, ut & ſ. eo. non solū. §. liberatio. & ſ. eo. l. in prin. Sed certè imò quocuuque modo extinguit, vr fieri nullū: ut ſ. eo. si id qd. sed nulla remanebat petitio: hic sic, noua, q̃ originē hēt ex veteri, ut ſ. de leg. 2. cū filius. §. hęres. Item contra, ſ. de alimen. le. l. Mela. §. j. Sol. ibi item contra, ſ. prox. resp. quia & ibi tēpore mortis: sed ibi accessoriū primæ. Itē contra, ſ. de opti. leg. l. fin. Solu. ut ibi: & facit ſ. de alim. leg. me dico. in prin. & de leg. j. Iulianus. §. si.

Flo. & ante.
Flo. quæsiit, fuit.
libr. 3. ad Sabin.

biti Seio per fideicommissum solui a voluisse. ¶ Item quæritur, si postea nouatione facta, & amplia ta summa, cęperit debere, an id, quod ex vetere cōtractu debebatur, nihilominus in causa legati duret? an † verò nouatione facta, quasi debitor nouus ampliatæ sū mæ posit conueniri? b Respondi, id dūtaxat legatum videri, qd̃ tunc c debuisset: si tamen mansit in ea voluntate testator, qua † tūc fuisset. d

De adimendis, vel transferendis legatis, vel fideicommissis.

TITVLVS III.

¶ *Ademptio partis substantiatis, non valet. Bart.*

¶ Paulus. † LEX I. Vi actu legato iter adi-

¶ DE ADIMENDIS LEGATIS ET FIDEICOMMISSIS.

Vi actu.] Ad euidentiam huius leg. not. q̃ iter est ius solus eundi, & ambulandi cum alio, non & ducendi iumentū, uel vehiculum. Actus autem est ius eundi & ambulandi, ducendi iumentum vel vehiculum. Qui igitur habet iter non propter hoc habet actum: sed qui habet actum, bene habet iter, scilicet, quo ad commoditatē eundi, & ambulandi, non quo ad seruitutem itineris. Sunt enim actus, & iter duę seruitutes, & diuersæ. Sūt ergo tria iter, quod est seruitus, & actus, quod est alia seruitus: & iter, id est, commoditas eundi, & ambulandi, quam habet ille, qui habet actum: quæ commoditas non est seruitus per se.

CASVS. Pone, q̃ legaui tibi actum: & posteà ademi tibi iter, id est, commoditatem eundi, & ambulandi: certè nō valet adēptio: q̃ a nunq̃ potest esse actus sine itinere, i. sine commoditate eundi & ambulandi. Quod autem prędicta sint vera, probatur isti de serui. §. j. & 2. & ſ. si serui. vendi. loci. §. j. & j. de except. rei iudi. mater. §. si q̃s iter. Viuianus.

d ¶ Itinere.] i. commoditate. Accursius.

e ¶ Esse potest.] Sed nonne duæ sunt seruitutes, & nulla est alia, ut ſ. de serui. rusti. prædi. l. j §. iter. & §. actus. & si serui. uen. l. loci. §. j. et ſ. de serui. urbani. prædi. l. j §. iter. & §. actus. & si ædes. sicut usufructus, & vsus, vt ſ. de vsu, & habi. per seruum. ibi, sed si de fructu? Respondeo, quod est seruitus, & non potest: quia illud non legauit, ut j. eo. l. 1. §. si loci. Accursius.

Iter duplex est.

F Vndo.] CASVS. Legani tibi fundum Titianum: certè possum tibi postea adimere pro prietatem illius, & relinquere vsumfructum: & econtra tibi possum adimere vsumfructū, & relinquere proprietatem Item & partem possum tibi adimere & partem relinquere. Viuianus.

f ¶ Et fructus.] quia est pars rei ut ſ. de usufruct. l. 3. & sic bene consonat cum sequenti casu. Accur.

g ¶ Adimi potest.] sicut legari, ut ſ. tit. j. non solum in prin. & facit §. de vsu & habi. per seruum. ibi, sed si de usufruct. &c.

S I quis ita.] CASVS. Caius ita legauit in testamento suo, Titio fundum do, lego: & si Titius decesserit, Seio Sempronio hæres meus dare damnas esto. Certè rectè vr legatum translatū in personam Seij Sempronij, ſ. vt si Titius moriatur postea ante quam accipiat legatū, i. accipere velit hærede non existente in mora, habere debeat legatū Seius Sempro. Sed & si iam tempore testamenti mortuo Titio, cui legauerat Caius purè eundem fundum, transtulerit testator in Seium Sępronium: debetur Seio Sępronio dictus fundus. Sed quid, si ita dixit testator, Fundum hæres meus Titio dato: aut si Titius decesserit ante quàm accipiat dictum fundū, Sępronio dato: & postea decesit testator, & postea Titius. Certè ſm meram subtilitatem, vtrique uidetur obligatus hæres, i. hæredi Titij, & Sempronio: sed secundum æquitatē distinguitur aut his fecit moram Titio ante quàm ipse Titius moreretur aut non. Primo casu, ad hęredē Titii transmittitur exactio legati, & repellitur Sempronius. Secundo, accipit legatū Sempro. & non hęredes Titij. Sed retento eodem casu, pone Titium decessisse ante diem legati cedētem, id est ante mortem testatoris: certè soli Sempronio debetur tunc legatū, non attento vtrū hæres fuerit in mora, vel non. Idē est in isto alio casu. Caius instituit sibi hærēdē Martinum, & rogauit eum per fideicō. vt restitueret hęreditatem Titio pupillo, aut matri eius si pupillus decederet ante restitutā sibi hęreditatē. Nam si puer decessisset ante diem legati, siue fideicō. cedētem, matri suę debetur hęreditas: si autem decessisset puer post diē cedentem fideicommissi, transmittitur fideicōmissum ad hæredes eiusdē pueri, nec requiritur vtrum mora fuerit facta per hæredē in restituenda ei hęreditate, an non; vt puta re ipsa mora subsecuta propter iniuriam personam. Sed si ita legasset, Caius hęres meus Titio fundū dato: & si nō dederit, Titio, Sempronio dato: certè ita demū debetur Sempronio dictus fundus, si dies legati nō cessisset in persona Titii, puta, q̃ Titius decessisset ante diē huius legati cedētē, id est ante mortē Caii testatoris. A tēpore enim mortis testatoris cedit dies legati, vt C. de cadu. tollen. §. j. ¶ Si quis ita.] Caius ita legauit, Titio hęres meus dato fundum: quem si Titius legauerit vel alienauerit, hęres meus eūdem Seio dato. Certè si Titius alienet postea dictum fundum, oneratus erit hęres ad dandū Seio eum ipsum fundum, vel eius æstimationē: & non Titius: quia fideicom. Seio dandū, non est relictū a Titio, si ipse alienasset fundum: sed sub ea conditione ab hærede legatū est Seio. Ad hoc, ergo, vt hęres non sustineat dictum grauamen, debebit exceptionem doli proponere contra Titium fundum petentem ex legato, donec ipse Titius caueat ei, de non alienando fundo.

¶ Si quis plus, quā.] Legaui tibi xx. & posteà ademi xl. certe valet adēptio in xx. q̃a minor summa inest maiori. Sed si legaui tibi vsumfructum fundi mei, & adimam posteà tibi iter, non valet adēptio, nec vitiatur legatum vsusfru. & idē esset si legassem tibi proprietatē fundi, & adimerem postea iter. ¶ Si duobus.] Legaui Titio Albo fundū, & Titio Nigro domū: & postea ita dixi, Quod Titio dedi, ei adimo & ita non apparet, cui Titio adimerē. Certe vtriq; Titio debetur legatū. Idem euenit in dando legato: nā si lego Titio, & non apparet cui nam Titio, neutri debetur legatum. Sed pone, q̃ Titio albo legaui fundum purè, & eidem legaui eundem fundum sub conditione: & postea ita dixi, Titio fundum, quem sub conditione ei legaui, hæres meus ne dato. Certe ex nulla ratione debetur fundus Titio, nisi specialiter dixissem velle me eum Titium accipere pure legatum.

¶ Conditio legati.] Sticho seruo meo dedi in testamento libertatē sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: nunquid possum ei adimere dictam conditionem, vt ita pure remaneat liber? Et dicunt Iulian. & Papinia. q̃ non: & reddunt talem rationem, Quia eōditio nō datur, sed adscribitur: illud autem quod adscribitur, nō potest adimi, sed illud tantum, q̃ datur. Veriùs tamen est, q̃ adimi posit conditio, vt inspiciamus potiùs sensum testatoris, quam verba. Et quod dictum est in statulibero, habet locū etiam in legato, & in hęreditate sub cōditione relicto, & relicta. Cùm Titio.] Seius legauit in testamento suo centum Titio, & eidem in codicillis ita legauit, Titio l. duntaxat, & non amplius hæres meus dato. Certe non poterit petere Titius ultra l. quasi alia l. sint ei ademptæ.

¶ Non solum.] Legaui tibi centum, uel reliqui tibi nomine fideicōmissi centum. certe ita bene possum tibi adimere vnum, sicut aliud: & nō solum expresse, sed etiam nuda voluntate. Vnde si capitales, uel graues inimicitiæ creuerint postea inter me, & te, propter hoc solū videor tibi ademisse legatum, vel fideicōmiss. Quod si petieris ab hęrede meo, poterit tibi opponere exceptionē doli. sed si posteà in amicitiam redimus ego & tu, redintegrabitur legatum, & fideicommiss. quod erat ademptum per inimicitiam: Quia voluntas mea, & cuiusuis defuncti, est ambulatoria vsque ad supremum exitum vitę. Propter autem legem offensam non videtur adimi fideicommiss. vel legatum, & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

h ¶ Decesserit.] ante quam accipiat, Quod dic ut ſ. proxi. §. & §. si quis ita.

Flo. adimat.
lib. 5. ad Sabinum.
li. 24. ad Sabi.
Sempronio.

Mortuo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Mortuo eo, ⁊ tempore testamenti.
b ¶ Sempronio.] i. Seio, qui erat binomius. Accur.
c ¶ Accipiat, ⁊ i. q. per eum stet, quò minus accipiat, vt §. de condit. instit. l. vtrer ex fratribus. Azo. Nã si per eum stat (quod est eo ipso, qd hæres in mora non est) non transmittit ad hæredes Titius hoc casu

Si autem hæc verba testator non adiecisset, Aut si Titius, &c. cum sit purum, à die mortis transmitteret, ut ⁊. quando dies leg. ced. l. j. Vel die plenius, accipiat, id est, accipere possit, quod est ante cessionem dici legati. Accursius.

d ¶ Titij.] cum Titius decesserit post diem legati cedentem, Azo. aliàs secus, ut ⁊. ea. l. ibi, Sed & ante diem, &c. Accursius.

e ¶ Sed si quidem, ⁊ licet sic sit de rigore, tũ si quidem mora, &c. & dic quòd hic exigitur modicum tempus, an Titius videatur perdere legatum, si moritur & hæres sit in mora. Vel dic, moram hæredis eo ipso quod cessit dies legati. Accur.

f ¶ Repellendo. ⁊ sic supra, de in rem uer. l. 3. in fin. & l. seq. Accursius.

g ¶ Intercessit. ⁊ scilicet hæredis. Accur.

h ¶ Et non Titij. ⁊ nã perinde est ferè, ac si diximus, si velit vel noluerit: ut ⁊. de condi. & demonst. l. si ita expressum. Apparet ergo inquam esse eiusdem rei nomine hæredem vtrique damnari, ut ⁊. eo. l. §. si duobus. Azo.

i ¶ Debetur legatũ. ⁊ ⁊. eod. ⁊. l. si legatum. §. quod si ita.

K ¶ Re ipsa. ⁊ scilicet iure singulari: ut C. in quibus caus. in integr. resti. non est necess. l. in minorum. & §. de leg. 2. l. Titia. § j. Azo.

l ¶ Si non dederit. ⁊ id est, si dare non tenebitur ⁊ vt ex inferioribus patet: sic ⁊. de ver. obli. l. si Titius. secundum Azo. tenetur aũt Titio dare, cùm Titius decedit cedente die legati. ut facit ⁊. proxi.

m ¶ Oneratus. ⁊ quod fieri poterit, ut §. in princ. §.

n ¶ Eius ⁊ scilicet, testatoris.

o ¶ Cautione.] Mutiana, ut ⁊. de condi. & demonst. l. Mutianæ.

p ¶ Si quis plus, quã ⁊ & facit §. eitul. j. l. non solum §. sed si debitorem. & de verb. obli. l. j. § pen.

q ¶ Adimat. ⁊ quod iter sequitur vsumfructum, ut suprà, si usumfructu. peta. l. j. §. i.

r ¶ Adimendo. ⁊ Sed nunquid qui eundum legat, uidetur legare iter ad eum fundum per alium testatoris fundum, uel alterius redimẽdum? Quidam dicunt, q̃ sicut hic. & est bona similitudo. Vel dic, q̃ non, sicut nec fundo uendito, ut §. de contrah. empti. l. in vendendo. & not. §. de seru. vrba. prædio. l. binas. & quod hic dicit non minuit, quia aliud adimit, quàm legatum est, vt not. §. eo l. j. & facit sup. de leg. j. l. seruum filii. §. fin. & l. si fundum. §. qui fundum. & de vsu. & habitatio lege. per seruum. §. si vsusfructus. Accur.

s ¶ Separatim. ⁊ vt Titio Albo fundum, Titio Nigro domum.

t ¶ Appareat. ⁊ quia dixit, quod Titio dedi, adimo: nec adiecit, Albo, vel Nigro. Acc.

v ¶ Neutri. ⁊ quidã habent, neutri: & tunc fit directa similimodo p dictionem, quemadmodum: quibus enim ex causa &c. vt inf. e. l. legata. §. fi. Alii habẽt, vtrique: & tũc est similitudo per cõtrarium, vt & ibi, Lazarus similiter mala: & ad primam concordat: ad secundã est contra, inf. de rebus dubi. l. si fuerit. vbi dicit non valere. Sed distinguitur vtrũ vnũ fuerit legatum, vt lego Titio fundum: & tunc non valet, vt ibi: an plura, vt puta, Titio fundum, postea Titio domũ: quia plura sunt legata, vtrunque valebit: & vtrique rei medietas pro indiuiso debebitur, vt hic. Item contra, §. de lega. ii. l. si quis seruũ. §. fi inter. vbi dicitur, quod hæres debet eligere, cui solvat, & sic valet. & ita est contra prout est hic neutri. Sed ibi exponitur debet, id est potest: nam non tenetur. Et secũdum hoc est cõtra, si habes hic, vtrique: quia dic, q̃ ibi idẽ, hic diuersa fuerunt legata. Alij dicũt, quod ibi voluit testator facere duos reos credendi, quod potest fieri etiam per testamẽtum, ut inf. de duob. reis. l. eandem Et adde quæ sunt in quæstione sabbatina domini Azonis, quæ incipit, Duo fuerunt fratres &c. & facit prout habes, neutri. §. 9. si quis Titio. ibi, Sin autem nulli &c. & sup. de libe. & posthu. l. ii. & §. de hered. institu. l. in tẽpus. j. & inf. de manu. testa. l. enim ex pluribus. & sup. de testamen. tute. l. duo. sed prout habes vtrique, & ad primum respõ. est argu. contra, §. de in rem verso. l. sed dicendum. Accur.

x ¶ Debetur. ⁊ & ita ademptio nulla. Sed contra, infra de rebus dubiis. lege, si fuerit. ibi, Ademptio autem, &c. Solutio ibi. Accursius.

y ¶ Magis quam verba. ⁊ Nota sensum &c. sic C. de liberis præteritis. lege, tertia. & infra de conditioni, & demonstrationi. lege, in cõditionibus. & supra de iureiurando. sed & si possessori. §. sed & si rerum. & C. de constituta pecunia. lege, secunda. §. sed & sub. & infra de re iudicata. lege, in summa. & supra de iure dotium l. promittendo. in princi. & infra de verborum significatione. lege, in conuentionibus. Sed argu. contra supra de vsufruct. leg. l. si ait. 2 & §. eo l. i. Item facit §. de eden. l. i. §. diem. in fi. §. Accur. ADDITIO. Dic, secundum Barto, quod ibi adimebat

quis viginti legauerit, & quadraginta ademerit. ¶ Si loci vsumfructũ leget testator, & iter adimat; ¶ non valet ademptio, nec vitiatur legatum: sicuti, qui proprietatem fundi legat, iter adimendo ᵉ legatum non minuit.

¶ *Illud, quod facit actorem in petitione succumbere, facit succumbere reum in exceptione. Bar.*

¶ Si quis † duobus Titiis separatim ᵃ legauerit, & vni ademerit, nec appareat ᵇ cui ademptum sit, neutri ᶜ legatum debetur: quemadmodum & in dando, si non appareat, cui datũ sit, dicimus † neutri legatum.

¶ *Si adẽptio referatur ad rẽ, uidetur adimi omnis dispositio facta circa rẽ illã. Bar.*

¶ Si Titio fundus purè, eidèmque sub conditione legatus sit, deinde posteà ademptus sit sic, Titio fundum, quem sub cõditione legaui, hæres meus ne dato, ex nulla datione debetur: ᵈ nisi specialiter dixerit, purè eum velle legatum accipere.

¶ *Non solùm quod legatur, sed etiã quod, ad qualitandum legatum exprimitur, potest adimi. Bartolus.*

¶ Conditio legati an adimi possis, vel hæreditatis, vel statuliberi, videndum. Et Iulianus scribit, in statulibero detractam conditionem nõ repræsentare libertatem. Papinianus quoq; libro xvij. † quæstio. scribit, generaliter conditionem adimi non posse. Non † enim datur conditio (inquit) sed adscribitur. Quod autem adscribitur, nõ potest adimi, sed quod datur. Sed melius est, sensum magis ᶠ quã verba amplecti: & conditionem sicut adscribi, ita & adimi posse.

¶ *Dictio taxatiua, in residuo ademptionẽ inducit. Bartolus.*

¶ Cùm Titio centum testamẽto legasset, & eidem codicillis, ita legasset, Titio quinquaginta duntaxat, nec amplius, hæres meus dato, non amplius quinquaginta, legatarium petiturum.

¶ *Nuda uoluntate, uel tacita & grauissimis inimicitijs, legata, & fideicõmissa reuocãtur: quæ his cessãtibus restaurãtur. Bar.*

¶ Non solum autem legata, sed

† Fl. deest. quis.
† Fl. utrique.
† Fl. dicemus.

bat, quod non legauerat, nec adscripserat.

a ¶ Nuda. ⁊ i. tacita: & sic nuda à verbis, vt §. de aur. & argẽ. le. l. 3. in fin. & l. 4 nimirum etiam relictum quandoque præsumitur, ut §. de pecul. le. l. denique. §. interdum. Vel dic nuda, scilicet à solemnitate. Voluntas enim fuit expressa: secus tũ uidetur in hæredis institutione, vt C. de testa l. hac consultissima. §. fi qs autem. & §. de iniusto testa. l. 2. & institu. q. b. mod. testam. infir. §. ex eo. & ⁊. eod. l. ex parte. Sed ⁊, videtur etiam in hæredis institutiõe: ut ⁊. de his, quib. vt indig. l. cum quidam. & C. de testa. l. nostram. & de his, quib. ut indig. l. hæreditas. & §. de acquir. hæred. l. Claudius. quę vix possunt ad concordiam reuocari. Sed dic legata reuocantur tacita voluntate præsumpta priori voluntati potiori: hæredis verò institutio non: ut ⁊. e. l. ex parte. Item legata contraria voluntate, & expressa etiam non solẽt reuocantur: hæredis verò institutio (quamagis quã legata solẽ nis est) non sic reuocatur sola uoluntate contraria, & expressa: imò factũ defuncti interuenire oportet linum cõcidendo, vel testamentũ dirũpendo: & tunc ipso iure rũpitur. Vel solemnitate plena: & tunc similiter ipso iure rumpitur: vel semiplena: & tunc nõ rumpit ipso iure, sed hęreditas, quasi ab indigno, aufertur. Nec est ⁊ ⁊. eo. l. ex parte. quia licet institutisset aliud facere testamentum, nõ tũ fecit. Si ergo dicas, nõ habebis, quoniam institui hæredem meũ sine aliqua, uel minus plena voluntate: qs ergo habebit? Respond. ille, quem institui i prima voluntate, & solẽni: nisi hęredem indignum nominem ut §. de mili. test. l. milites. §. veterani. & C. de his q. vt indig. l. hæreditas. Azo.

b ¶ Ademptum. ⁊ tacitè, vt ⁊. de his, quib. indig. l. si inimicitiæ. sed aliud in institutione hæredis, ut ⁊. eo. ex parte. quæ non sic facilè, vt fideicommissum, reuocatur, ut §. l. prox. not. Accur.

c ¶ Leuis. ⁊ similis est distinctio in teste: vt in auth. de test. §. fi uerò odiosus.

d ¶ Et in legato. ⁊ non solum in fideicommisso quæ olim differebãt hodie oon, vt §. de leg. primo. l. j. Distingue ergo, in eo fit grauis, uel leuis inimicitia.

e ¶ Opposita. ⁊ non ergo ipso iure, ut ⁊. de exce. do. l. apud. §. præterea. & facit §. de leg. 3. l. si iure facto testamento. Sed arg. contrà, C. de libe. & eo. lib. l. 2. Accur.

f Quod si iterum. ⁊ facit §. de leg. 2. l. antep. §. Lucius. & de leg. 3. l. fi chorus. §. pen. & §. fin.

g ¶ Ambulatoria.] vt §. de dona. inter vir. & vxor. l. cum hic status §. ait oratio.

Sicut adimi. ⁊ CASVS. Sicut illi, cui legaui, possum legatum adimere, ut dictum est §. eo. l. 2. §. fi quis plus. vsque huc, ita etiam & ad alium possum dictum legatum transferre hoc modo, Quod Titio legaui, id do, lego Seio. Quæ translatio facta in Seium continet tacitam ademptionem in persona eius. Potest autem fieri translatio quatuor modis. Aut enim à persona in personam trãsfertur, de qua iam dictum est, aut ab eo hærede, qui dare iussus est, transfertur, ut alius, puta, cohæres det. aut cum res pro re datur, ut pro fundo legato dantur decem aurei: aut quod purè datum, siue legatum est, transfertur sub conditione. Quod autem dixi in secundo modo trãslationis, dixerunt quidam non esse verum: imò dixerunt, quòd primus, & secundus hęres sunt duo rei insolidum: sed verius est, scilicet quód fit ademptum: quia primus hæres non teneatur, vt dixi. Nam cum dico, Quod Titium dare damnaui, Seius damnas esto dare: videor dicere, nẽ Titius det. Item quod dixi in tertio modo translationis, dixerunt quidã non esse verũ: imò dixerunt non esse adẽptum prius legatum: sed quod dixi verius est, scilicet, vt fit ademptum: quia nouissima volũtas debet seruari. Quod autem dixi in quarto modo translationis, ita verũ est, si conditio sequens extiterit: nisi expresse appareat testatorem hoc animo fuisse, vt omni modo putauerit a primo legato recessum. Nã tũc a primo legatario pure erit legatum adẽptũ per translationẽ in aliũ sub conditione factam: licet adhuc non extiterit conditio. Et ideo si viuo me testatore, qui omni modo uolui recedere a primo legatario puro per secundũ cõditionalem mortuus fuit is conditionalis: nõ propter hoc magis pertinebit legatũ ad primũ legatariũ purũ. & h. d. cũ tribus ll. sequen. Viuianus.

h ¶ Transferri. ⁊ ut instit. eo. in prin. Accur.

i ¶ Ademptionem. ⁊ pro parte, secũdũ quod dã ne fit contra, instit. de legatis. §. si eadem res. Vel distingue, vt dicitur §. de lega. j. l. si pluribus. & l. plane. in pri.

ADDITIO. Ad euidentiã istius gl. dic, secundũ Bar. q̃ ibi in d. §. fi eadẽ res. legatur secundo, sine cõmoratione primi legati: hic uero secundum legatum fit sub commoratione primi. hoc probatur in l. nã ad ea. ⁊ de cõdi. & demonst.

k Trãslatio. A persona. ⁊ onerata. Et not. q̃ hoc casu etiã si seruus non est capax, l. plane. in prin.

l ¶ Nam cum. ⁊ bene dico ademptum. nam &c.

m ¶ Nouissima. ⁊ sic C. de pact. l. pacta nouissima. & ⁊. eo. l. nihil prohibet. & §. de legat. primo. l. si mihi. §. in legatis. & §. de alimen. lega. l. Mela. §. sed & si.

n Quod si. Legatum est. ⁊ scilicet, prius. Si autẽ a primo sub conditione, pure transfertur, intelligitur conditio repetita: nisi diuio cohęreat primæ personæ, vt ⁊. eo. l. legatum sub conditione. & facit C. de leg. l. datum.

o ¶ Non plane. ⁊ quod enim sub conditione adimitur, tale est, ac si sub contraria conditione legatum sit, vt ⁊. quando di. leg. ced. l. quod pure. & §. fi certum peta. l. pecuniam. Azo. & facit ⁊. eo. l. si legatũ pure. & l. rem legatam.

Cum centum. ⁊ CASVS. Titius fecit testamentũ, & in eo legauit Seio pure. C. cui postea in eodẽ testamento reliquit eadem c. sub cõditione, si nauis ex Asia uenerit, & decessit. Certe si testator uoluit hanc summam sub conditione legatam esse quasi aliã, id est primam, statim debetur Seio c. quæ pure ei relicta sunt: & illud quod sub dicta cõditione est ei adscriptum, debetur ei, si cõditio extiterit. Si autem eandem summam, quam primo ei legauerat, mutata voluntate sub cõditione, ei reliquit nõ debebuntur ei sub conditione, nisi ultima c. Quia hoc casu pura datio, est effecta conditionalis. Quid ergo, si in eodẽ testamento, in quo c. ei legauerat, postea eidẽ l. reliquit? Certe si quidẽ alia uoluit esse hęc l. centũ quinquaginta debentur ei: si vero l. solum deberi voluit l. tantum ei debebũtur. Ac omnia, quæ dixi in testamento, habent locum in codicillis. Viuianus.

p ¶ Cũ centũ quæ. ⁊ potest esse simplex relatio, & nõ simplex. Acc.

Videbitur.

† Fl. uideri
† Fl. secundum hæc.
† lib. 33. ad Sabin.
† Fl. redierunt & pœnituit.
† Voluntas defuncti ẽ ambulatoria vsq; ad morẽ. concor. c. cum Marthæ. extrã. de cele. mis. & 12. q. 2. c. vlt.
† li. 2. ad edict. urbic.
† Fl. psonã
† li. 5. ad l. Iul. & Pap.
† al. 18.
† Fl. nec.
† alias, pro fundo decẽ, decem legentur.
† lib. 24. ad Sabinum.
† Fl. datũ.
† Fl. omnimodo.
† li. 22. Digesto.
† Fl. nihilo magis, qualiter & legit Vuiianus. in casu ad l. sicut adimi §. e.
† Fl. fuerit. lib. 5. Disputatio.
† Dic vt ibi, secundũ Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Videbitur.¶ Sed quid in dubio? Respon. fm Azo. distinguitur eadem scriptura, vel alia, ut ʒ. proxi. §. not.
b ¶ Tãtum deberi voluerit.¶ quod pręsumitur, si in eodem testamẽto, vel codicillis eisdem hæc legata reliquit, ut §. de supel. leg. l. legata. in princ. & §. de lega. j. l. plane. §. sed si non. secus si in aliis: ut §. de probat. l. quinquaginta. & de alimen. & cib. legat. l. libertis. & §. de fundo. instru. l. Seiæ. & §. tit. j. l. Aurelius. §. testator ita. Rog. vel dic vt dixi in l. illa, planè. de leg. j. Accur.

† Fl. in eodem.

SI legatum. ¶ CASVS. Legaui c. Titio purè: & posteà ademi eadem ei sub conditiõe: & posteà decessi. Ille etiam pendente conditione posteà decessit, & posteà deficit illa conditio, sub qua ademi ei legatum. Nũ quid pertinet ad hęredẽ Titij dictũ legatũ? Et dĩ, q̃ non. Et est ratio quia legatum sub conditione adempt— tum videtur datũ sub contraria conditione, id est si defecerit conditio, sub qua fuerit adẽptum. Si est, vel videtur datũ sub contraria cõditione: ergo vĩ datũ sub conditione. Si ergo pendente conditione cõtraria decessit legatarius nõ trãsit ad hæredem eius, ut not. §. de leg. j. l. 3.

† Fl. voluit

† li. 37. Digest. ats Vlpianus.

¶ Quod si ita. ¶ Seius legauit ita: Titio hæres meus x. dato: & si Titio non dederit, eadem x. Sempronio dato: & posteà Titius decessit ante testatorem & ita ante diem legati cedentem, certè poterit Sempronius petere dicta decem. Debebit enim intelligi trãslatum legatũ in Sempronium. Viuia.

† li. 54. Digestor.

c ¶ Ad hæredem Titij. ¶ id est, oino à primo legato recessum est ad tempus, ut §. de cõdi. insti. Iulianus. §. vbi autem. & §. de consti. pec. l. illud. 1. resp. Azo. & facit §. de leg. j. si post mortem. §. fin. Accur.

d ¶ Adimitur. ¶ hæc ademptio continet in se tacitam dationem sub contraria conditione, ut hic, & §. fi certum peta. l. pecuniam. & ʒ. qñ dies lega. ced. l. quod purè. Quod enim tacitè agitur, ꝑ cauto, id est, expresso habendum est, ut §. fi cert. petat. l. quidam. & facit §. eod. l. q̃ si alij. & de in diem addi. l. 2. Sed argu. contra, ʒ. pro empto. l. 1. §. fi in diem. Accursius. ADDITIO. Solu. secundum Bar. hic, quòd aliud est in contractibus, aliud in ultimis uoluntatibus. Nã in contractibus resolutio conditionalis non facit conditionalem primum contractũ: sed in ultimis uoluntatibus, sic, ut not. in l. contraria. sed plenius in l. 2. §. j. de in diem addic. in glo. magna: & in l. quibus dieb. §. quidam Titio. de cond. & demonstra.

e ¶ Diem.] scilicet cedentem. & facit §. l. 3. §. j. & §. sed & cum quis. & §. proxi. respon.

QVi hominem. ¶ CASVS. Legaui tibi hominem in genere: & ita habes electionẽ, quem de seruis meis eligas: & posteà ademi tibi Stichũ, q̃ erat unus de seruis meis, Certè non uideor perimere legatum, sed extenuare: vt, f. Stichũ eligere non possis, sed unum de aliis quem uolueris. & hoc dicit cum l. seq. Viuia.

f ¶ Non perimit.] contrà, §. tit. j. l. non solum. §. j. sed ibi alternatinè, hic in genere. Accur.

g ¶ Stichum. ¶ aliàs lex, alias non est lex.

h ¶ Non posit. ¶ ergo à eõtrario: alias legatarius generis habet electionem: ut not. §. insti. de leg. §. fi generaliter. & §. de pact. l. fi vnus. §. sed si generaliter, & §. de opt. lega. l. hominem.

DIui Verus.] CASVS. Instituit mihi hæredem Titiũ, & legaui plura liberto meo, & posteà aliqua ratiõe motus adieci illum meũ libertũ eẽ pessimũ. Certe videor ei ademisse priora legata. Vi.

tione adscriptũ est, si conditio ex titerit. Quòd si eandem summam mutata voluntate sub cõditione reliquit, pura datio, conditionalis effecta uidebitur. a Quare si in eo† testamento, in quo centũ adscripserat, posteà quĩquaginta reliquerit: siquidem alia uoluit esse hæc quinquaginta, centum quinquaginta debebunt. si verò quinquaginta tantum deberi b voluerit, quinquaginta tantùm debebuntur. Idem est & si in codicillis fuerit factum.

¶ Iulianus.] LEX X.

SI legatum purè datum Titio adimatur sub conditione, & pendente conditione Titius decesserit: quamuis conditio defecerit, ad hęredem Titij c legatum non pertinebit. Nam legatum cùm sub conditione adimitur, d perinde est, ac si sub contraria conditione datum fuisset.

¶ Quòd si† ita legatum est, Titio decem hæres meus dato: si Titio non dederit, eadem decem Sempronio dato: si moriatur Titius ante diem e legati, Sempronius legatum vtiliter petet. Translatum enim legatum intelligi debebit.

¶ Idem.] LEX XI.

QVi hominem legat, & Stichum adimit, nõ perimit f legatum, sed extenuat.

l ¶ Quapiam. ¶ id est aliqua.
k ¶ Ei. ¶ scilicet, liberto, vt ʒ. eo. l. libertus. & C. de his, qui. vt indig. l. hęreditas. Sed arg. cõtra, §. ad Sylla. l. iij. §. i. ADDITIO. Dic, secundum Bar. quòd hic testator volebat solum auferre beneficium a se cõcessum: ibi vero volebat pœnam imponere.

¶ VIpianus.] LEX XII.

VT Stichum g legatarius eligere non possit. h

¶ *In adimendo id, quod à testatore concditur, uerbis testatoris statur. Bart.*

¶ Martianus.] LEX XIII.

DIui † Verus, & Antoninus rescripserunt, cùm testator postrema scriptura, quapiam i ratione motus pessimum libertum esse adiecisset; ea, quæ priore scriptura ei k relicta fuerant, ademptа videri.

¶ *Quæ inducuntur ad diminutionem nõ important augementum. Barto.*

¶ Florentinus.] LEX XIIII.

LEgata inutiliter data, ademptione non confirmantur, veluti si seruo l à domino hęredi instituto purè† legatũ, sub conditione adimatur. Nam purè m legatum, si sub conditione adimatur, sub contraria conditione datum n intelligitur: & ideò confirmatur. o Ademptio p autẽ quò minus, non quò magis legatum debeatur, interuenit. ¶ At q quibus excausis datio legati inutilis est, ex eisdem causis etiã ad emptio inefficax habetur: r veluti, si viam pro parte adimas, s aut pro parte liberum esse vetes.

¶ *Legatum extinctum alienatione non restauratur, nisi de nouo probetur. Barto.*

¶ Paulus.] LEX XV.

CVm seruus legatus à testatore, & alienatus, t rursus relet in dictis casibus legatum: ita nec in eis valet adẽptio: puta, si lego tibi viam, & posteà pro parte adimo: vel, si lego libertatẽ seruo meo, & posteà pro parte adimo. Viuia.

LEgata. ¶ CASVS. Instituimi hi hęredem Titium: & seruo suo purè c. legani. & ita inutile fuit legatũ. & posteà seruo ademi dictum inutile legatum sub conditione, si nauis ex Asia venerit: & posteà decessi: & posteà defecit cõditio ademptionis. Nũquid propter hoc confirmatum est dictum inutile legatum? Et videtur, q̃ sic: quia si legatum purè adimatur sub cõditione, solet intelligi datũ sub cõtraria conditione. Dictum ergo inutile legatum videtur propter hoc confirmari, id est quia fuit ademptum sub conditione, & conditio non extitit: tamen dicitur hic, quòd non est verũ: quia ademptio solet in teruenire ad hoc vt nõ debeatur legatum primo datũ, & nõ ad hoc, vt debeatur. Cum ergo ponatur ademptio ad perimendum legatum quod valet, quo potest intelligi, vt eadẽ confirmet, & faciat connalescere legatum, quod nõ valet? Certè non esset bonus intellectus.

† lib. 50. ad Sabinum.

† lib. 6. Institutio.

† Fl. Seuerus.

† Flo. quaqua.

† lib. xi. Institu. al. 1.

† Fl. ueluti. si domino hærede instituto, seruo pure.

† Fl. decess. At.

¶ Quibus ex causis. ¶ Si legaui tibi viam pro parte ad fundũ meum non valet legatum, vt §. de lega. ij. cum filius. in princ. Itẽ si pro parte do libertatem seruo meo, nõ valet, scilicet vt pro parte sit liber, & pro parte remaneat seruus, vt ʒ. de lib. cau. duobus. & si cut nõ valet in dictis casibus legatum: ita nec in eis valet adẽptio: puta, si lego tibi viam, & posteà pro parte adimo: vel, si lego libertatẽ seruo meo, & posteà pro parte adimo. Viuia.

† lib. fingula. de ad signa. liberal. Vlpianus.

l ¶ Si seruo ¶ instituì Titium & ab eo seruo eius legaui: non valet relictum, vt instit. de leg. §. an seruo. & §. econtrario.

m ¶ Nam pure. ¶ meritò hoc ita dixi, quia quibusdam videbatur secus tali ratione, nam &c.

n ¶ Datum. ¶ id est non adeptum. Roge.

o ¶ Confirmatur. ¶ ratione mera: aut certe ironice loquitur, fm R.

p ¶ Ademptio. ¶ remouet, quòd confirmetur legatum ratione supra dicta, secundum Roge.

q ¶ Interuenit. ¶ Not. spectandum fore, quare aliquid fiat: sic §. ti. j. l. Aurelius. §. testamento ita. & de fun. instru. l. mancipia. in princ. & ʒ. de condi. & demonstra. l. cum tale. §. fi. & ad leg. Falc. l. in ratione. §. cum quidam. & de ope. noui nunc. l. j. §. inde quæritur. & inf. de manu. test. l. Titia. §. Lucius. & facit §. fi legatum. Item facit §. de hęre. instit. l. ex facto etiam. & l. fi socius.

r ¶ Habetur. ¶ & econtra, vbi legatum utile, & ademptio vtilis est, vt inf. eo. l. fi seruo. & fi seruus.

s ¶ Adimas. ¶ nam nec legari, nec adimi pro parte via potest, ut §. de serui. l. pro parte. §. pro parte. & de leg. ii. cum filius. in prin.

t ¶ Vetes. ¶ si leges libertatẽ, & pro parte adimas, nõ valet: ad quod ʒ. de excep. rei iud. l. iudicatæ. in prin. & de lib. cau. l. duobus. Accur.

CVm seruus. ¶ CASVS. Legaui Titio seruum, quem posteà donaui Seio: & sic extinctum est legatum, vt inf. eo. rẽ legatam. Post ea emi eum ab ipso Seio, deinde decessi. posteà dictus Titius petit ab hęrede meo dictum seruum. Certe potest hęres meus opponere ei exceptionem doli: nisi probet quòd denuo voluit vt ipse haberet dictum seruum. Viuia.

v ¶ Et alienatus. ¶ ex volũtate, scilicet donãdo, vt ʒ. e. l. rem legatã.

Non

1 Die fm B. q̃ aliud est relicto libertatis, vtibi: aliud i, relicto ꝑ prietatis, vt hic.

a ¶ Non submonebitur. ¶ aliud esset, si liber esse iussus sit, vt ʒ. de manu. testa. l. verum. quæ est contra. 1 Item facit contra, ʒ. de condi. & demon. l. filiæ. §. fi. & C. de remi. l. p. g. l. fi. & §. de aur. & argen. leg. l. scribit. §. item.

NIhil. CASVS. Legaui Titio c. & posteà cum penna indaxi uerba legatis: certè perinde est, ac si uerbis ademissem ei legatum: & ita non habebit legatũ Titius. Item scias, qd̃ prior testamenti scriptura corrigit q̃ñque posteriorem, & quandoq; cõmutat eam, & q̃ñque rescindit: quãuis quibusdam hoc nõ videreẽ. De primo da exemplũ: vt qa testator dixit in prin. testamenti, si Titio cẽtum legauero, nolo ei deberi, nisi l. & ita innuit, & ita uideẽ corrigere. De secundo da exemplũ: vt qa dixit in prin. testamenti, si Titio legauero, volo illud legatũ dari Seio: & ita cõmutauit, siue trãstulit in Seiũ, ut §. e. trãslatio. De tertio da exemplum: ut quia dixit in prin. testamenti, si Titio legauero, nolo eia liquid deberi: & ita dĩ rescindere, cum ex toto tollit: & ita hoc dico per l. §. de leg. a. 3. si quis in princi. test. Alij ponũt, q̃ vltima scriptura corrigit primã, & cõmutat, & rescindit: sed de illo nõ erat dubium. vnde prima positio mihi placet. & h. d. cum l. seq. Viuia.

† ex li. fing. de iure codicillorũ.

† Fl. Celsus li. 22. Dig.

† Fl. posteriore.

† Fl. deest, ut.

† Hoc ẽtdicit glo. j. in c. sedes. circa med. eẽ, de rescrip.

† li. 11. responsorũ.

b ¶ Inducatur. ¶ qd̃ dic, vt no. C. de testa. l. nostram. & §. de leg. j. si ita scriptũ. & de his, q̃ in testa. delen. l. j. §. & ideo. & l. 2. in princ. Itẽ facit §. de pet. hære. l. fi quis liber. circa prin. & de iud. l. fi post. §. j. Accur.

c NIhil. Corrigere. ¶ Corrigit vltimã primã, cũ addit, vel minuit cõmutat, q̃ñ transfert: ut not. §. e. translatio. rescindit, cum ex toto tollit: ut §. l. prox. & facit §. de alimen. lega. Cai. & de leg. & Senatusc. non est. & de codic. diui. §. licet. & C. de pact. l. pacta. dic eõ tra, q̃, prima q̃ñque corrigit vltimam, uel determinat, vt §. de leg. j. l. fi mihi, & tibi. §. fi. & de leg. 3. l. fi quis. in prin. Sed contra ʒ. de reg. iur. l. vbi repugnantia. fol. ibi nescitur quod prius, & quod posterius fit factum: uel ibi est repugnantia propter prolixitatem verborum, vt §. de condi. insti. l. fi Titius. Accursius.

REm legatam.] CASVS. Legaui Titio equũ meum, quem posteà vẽdidi Seio: & posteà decessi: nunq̃d Titius potest equum prædictum ab hęrede meo petere, vel eius estimationẽ? Et distinguitur, aut vendidi Seio pp necessitatem rei mæ familiaris: aut mera spontanea voluntate. Primo casu põt Titius petere legatum: secundo non, pręsumptione habita circa uoluntatẽ testatoris in his duab. diuersis responsionib. Secus si donassem equũ dicto Seio, post quam legauerã eũ Titio: quia tunc omni modo extinguitur legatũ non inspecta huiusmodi distinctione quæ non cadit in munificentiam donantis: cum nemo dicatur liberalis in donando, qui dat aliquid alicui ex necessitate rei familiaris: & ita una pars dictæ distinctionis non potest habere locum in donãte: & ita meritò nõ hẽt locum in donatione. Viuianus.

Donatio, q̃ fit ex necessitate andonatio fit.

d ¶ Extinguitur. ¶ per exceptionem, non ipso iure, ut §. eo. l. cum seruus.

e ¶ Rei familiaris. ¶ & non facit rescindi venditionem talis necessitas: ut C. de rescin. uend. l. non idcirco. Accur.

f ¶ Liberalis existat. ¶ q.d. qui dat aliquid ex necessitate, non dĩ id donare, vt §. de don. inter uirum & uxorem, si quis pro. & C. de don. nec ignorans. & §. de dona. l. donari. Quandoque tñ dicitur liberalitas, vel donatio etiam, q̃ necessario fit, sed impropriè: ut C. de hęret. l. cognouimus. & §. de administra. tuto. cum plures. §. in primis. & §. de tutor. & ra. distr. l. j. §. j. & §. ad legem Aqui. si seruus seruum. §. si oliuam. Vel sic nemo, &c. id est, nemo indigens donat: sed tunc est argum. contra, si certum pet. si ego. Item restiõ, nemo est liberalis ei, qui indiget. Vnde uersus, Cum fueris felix, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris. Sed prima vera: & facit supra, de auro, & argento legato. l. scribit. §. item. & inf. eo. l. legatum. §. final. Sed quid si alienauit titulo nõ lucratiuo ex voluntate tamen pura, vt fœneret? Respondent quidam semper vide ri fieri ex necessitate, argu. §. de procu. seruum quoque. sed dicas tunc habere locum hanc distinctionem, quam hic dicit cessare in donatione. quasi dicat alias habet locũ: & sic intellige. §. de lega. tertio fideicõmissa. §. si rem. & colligitur inf. eo. si seruo. & facit insti. de leg. §. fi rem. Accursius.

† Fl. incipit, Modestinus respondit.

SI adimendo. ¶ CASVS Legaui Męuio centum, & rogaui eum, vt daret Titio quinquaginta per fidei commissum: & posteà ademi legatũ Męuio: & nõ reuocaui expressè fideicommissum relictum a Mæuio Titio: Certe dictus Titius poterit conuenire hęredes meos, vt deber sibi id fideicõmissum. Propter ademptionẽ enim Mæuio factam redit legatum Mæuii ad hęredes meos: unde ipsi debent sustinere onus fideicõmis. Viuianus.

† lib. 1. ad Q. Mutiũ.

† Fl. Licet

g ¶ Posse. ¶ quasi cum onere redeat: sic C. de cadu. tollen. §. i. & §. de aliment. legat. l. Caio. in prin. Sed argu. contra, inf. eo l. si tibi. ADDITIO. Dic, secũdũm Bart. q̃ ibi in eadem persona, hic in diuersis.

† lib. 4. regula.

TI si transferam. ¶ CASVS. Legaui Titio centum, & posteà transtuli legatum in Seium non capacem, puta, quia erat in metallum damatus, vel transtuli in seruũ meũ

† li. 6. Responso.

SI † adimendo legatũ, quod Męuio relictum sit, fideicommissum ab eo datum defunctus reuocare noluit: hæres ex causa fideicommissi conueniri posse, e rectè probari potest.

¶ *Inutilis translatio perimit legatũ. Bar.*

¶ Pomponius.] LEX XX.

ET si † transferã legatũ h in eũ, cum quo nobis testamenti factio non est, siue in seruum proprium, cui sine liberrate, i legaue ro: licet eis nõ debeatur, nec illi k tamen debebitur, cui fuerit adẽptum.

¶ *Legatum filio uel seruo, non potest adimi patri, uel domino. Barto.*

¶ Licinius Rufinus.] LEX XXX.

LEgatum nulli alij l adimi potest, quam cui datum est. Quapropter si filio, aut seruo alieno legatum fuerit, domino, aut patri, legatum adimi non potest.

¶ *Inimicitiæ superuenientes, & testamentum imperfectum, hęredis institutionem non uitiant, sed legatum. Bar.*

¶ Papinianus.] LEX XXII.

EX parte hæres institutus etiã legatum m acceperat: cum teproprium, cui in trãslatione legati non dedi libertatem. Sic in his duobus casibus non valet legatum in persona illorum, in quos trãslatum est, vt inf. de his quæ pro non scrip. ha. l. iii. & C. de leg. l. seruus. Certè licet eis non debeatur legatum, vt dictum est: tamen non remanet apud Titium, cui ademi. Et scias, q̃ legatum nulli alii adimi potest, quam illi, cui datum est. Vnde si dictus Titius cui legaui, erat filius, vel seruus alienus: nõ possum adimere a patre uel a domino suo & hoc dicit cum l. seq. Vinianus.

h ¶ Legatum. ¶ idem in hæreditate, ut §. de his, quibus ut indig. l. cũ quidam. Azo.

i ¶ Sine libertate. ¶ & ideo non valet, ut C. de leg. seruis. & inf. de his q̃ pro non scrip. si in metallum. in fi. Sed contra §. de le. 2. l. fi seruus. §. fi seruus. sed alio casu loquitur: Item & hic dicunt quidam valere offi. iud. ut C. necef. ser. hære. insti. l. quidam. § illo. Sed dic, ut ibi.

k ¶ Nec illi. ¶ sic §. de legatis primo. plane in prin. & de inusto testamen. l. cum in secundo. §. penul. & inf. eo. l. legatum. in fi. & §. de milit. test. l. milites. §. fi.

l LEgatum nulli alii. ¶ sic §. de uul. subst. qui liberis. §. fi. & infr. de accep. l. an inutilis. §. fi. & inf. de uer. ob. l. fi. in prin. & inf. de conditio. & demon. l. qui hęredi. in prin. & inst. de stipu. seruo. §. cum factum. Sed arg. contra §. de legatis primo. l. legatum. & de succes. edicte. l. i. §. per seruum.

ADDITIO. Solue secundum C. qd̃ hic loquitur in adẽptione cõtraria uero loquuntur in repudiatione. Ratio est, quia repudiatio fit postquam cessit dies legati. Iam enim patri, uel domino quæsitum erat & ideo repudiare potest: sed adẽptio fit uiuo testatore, & sic ante diem legati cedentem: & ideo non potest adimi patri, uel domino: q̃ a eis non erat datum.

EX parte. ¶ CASVS Titius instituit sibi hęredes Caium & Seium: Caio autem prælegauit c. Posteà inter Titium testatorem, & dictum Caium pro parte hęrdem, & legatarium ortæ sunt grauissimæ inimicitiæ testator proposuit facere aliud testamentum, & auferre ei quicquid dederat. Incœpit quidem facere secundum testamentum, sed non perfecit propter mortem superuenientem. At q̃ in eo secundo testamento imperfecto nihil dixerat adhuc de dicto Caio. Testatore mortuo petit Caius dimidiam hęreditatis, & prælegatum nunquid habebit utrum? Et dicitur, quod non: imo medietatem hęreditatis tantum, & non legatum. Quia legatum nuda uoluntate tollitur, & non hęreditas. Viuia.

m ¶ Legatum. ¶ id est prælegatum. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Instituisset.ʒ in animo:non tamen fecit.
b ¶ Præteriit.ʒ alias præteriit.i.omisit:alias præterea.
c ¶ Denegabuntur.ʒ contra, C.de his,quib. ut indig.hæreditas.& J. de his quiut.indig.l.cum quidam.So.hic nõ ipso iure,sed ibi sic per sententiam,uel ibi expressa,hic tacita est reuocatio. Vel dic,ut dixi in d.l.cum quidã.Item no: in legato secus, ut & ś.l.3.§.fin.Itẽ quare secus? Respon.quia hæreditas semel data adimi non potest in legato secus: ut ś. de his, quæ in testa. delen. l.j §.fin.& de mili.testa.l. milites. §. ueteranus. Sed quare secus? Rñd. quia cum institutio hę redis sit caput testamẽti, nõ potest infirmari, nisi certis modis solẽnibus, & qñq; non solẽnibus,vt insti.qui. mod.testam.infir.§. ex e.& C.de testa. hac cõsultissima. §.penult.& l.sanctimus.& l.nostrã. & J.si testamen.nul.ex ta. l.j. §. si hæres.& de hoc no.ś.l.3. in fi.& facit J.eod.l.pen.Accur.

† li.7.rñso. Limita institutionẽ,ꝑcedere inter suos, & nõobser uata solẽnitate:qd ait singulariter Bald. post gl. i l. quoties. super uerbo diuidit. C. sam.ercisc.

PAter ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredes duos suos filios, & vnam filiam, & facultates suas inter eos diuisit, paucis bonis communib. remanentib. indiuisis:& voluit filiã accipere ccc. aureos ex ratione cõmodorũ Primipili, id est, ex ratione lucrorum, quę habebat ex quadã publica administratione, quam habuerat: & postea de pecunia cõmodorum cõparauit quandam possessionẽ quadringentis aureis de dicta ratione commodorum:& ita c.vltra quã filiæ ꝓlegasset:& posteà decessit. Nũc q̃ritur,an fratres prædicti fororis cohęredis teneant ꝑstare ei fideicommissum,siue ꝓlegatum prædictum? Et vr ꝙ non: quia ccc.aurei cõmodorũ cũ aliis c.aureis de dictis cõmodis sunt cõsumpti siue absumpti:& ita vr extinctũ legatũ:ut J.ad Treb.Titius. Dr tñ hic,qd' bene tenentur ei prestare fideicommissum: quia non vr absumptũ, qd in corpus patrimonij est uersum. Habebit ergo filia tñ de possessione ante comparata, q̃tum capiunt dicti ccc.aurei: & superfluum dictæ possessionis diuidetur inter eam,& fratres pro hæreditariis partibus. Nam cum pater diuisit inter filios patrimoniũ suũ: quicquid remansit in hæreditate non diuisum, vr uoluisse pertinere ad omnes cohæredes: tota aũt possessio empta post testũ non fuit diuisa, cum diuisio fuerit facta in testamento, ut dictum est. Vnde bñ dixi, ꝙ filia debet ante habere tñ de dicta possessione, quantũ capiunt dicti ccc.aurei sibi prælegati: & superfluum illius possessionis debet diuidi inter eam,& fratres sub hæreditariis partibus. Nam & si dicti quadringenti aurei non fuissent dati in emptionũ possessionis, sed fuissent relicti in bonis, siue hæreditate, idẽ eueniret, scilicet ccc. ex eis darentur filiæ ante partẽ hæreditariã: superflui verò c. diuiderentur inter eam,& fratres pro hæreditariis partibus. Viuia.

Primipilus dicebat, decimæ legionis centurio: de quo Veg. l. ii. Vetus i q.i, ꝓsuetudo tenuit, vt ex primo principe legiõis ꝓmoueret ceturio primipili. hic tanq; caput totũ legionis merita ꝓsequebat, & præmia. hęc ille: ut iã facilis fit hic loc'. uide si liber, Alc. c.pen. ad l.2.li.C.

d ¶ Primipili.ʒ id est, cuiusdã administrationis, in qua fuerunt multa commoda, vel lucra:quasi dicat ex tali negotiatione.
e ¶ Voluit ʒ f.per præceptionem.Accur.
f ¶ Comparauit.ʒ pluris,quàm trecentis aureis,ut statim patet.Accursius.
g ¶ Videtur.ʒ fic ś.de leg.2. Imperator.§.fi.& l.seq. & seq. & de petit.hæred.sed & si leg.§.j.
h ¶ Indiuisas.ʒ quædam enim indiuisæ remanserant.
i ¶ Voluisset.ʒ f.pater.Azo.
k ¶ Vt in eam.] i. in ea possessione percipiat filia nubẽs aureos trecentos, & de superfluo portionem accipiat hæreditariam. ad quod est ś.fam.ercisc.l.quæ pater.Sed contra, C.fam.ercisc.in cognitione. vbi dicit viriliter:sed dic,ut ibi.Accur.

ADDITIO Solu.secundum Bart.quia ibi dicit,ꝙ præcessit institutio æqualis,uel ex certis rebus, quòd idem est,ut l.ex facto.de hęre.instit.secundum Dyn.

l ¶ Pecunia relicta.ʒ vt ccc.habeat ante partem, in reliquis hæreditariam,ut ś.fauil.ercisc.un.hæredes.§.fina.& l.sequen. & facit ś.de lega.iii.l.xi.§.si rem.Accur.

LEgatum.ʒ CASVS. Titio c.sub conditione,si nauis ex Asia venerit,legaui: & posteà transtuli legatum in Seium, non repetita conditione. Certe sub ea conditione nihilominus videtur translatum in Seium: secùs autem, si cõditio legato apposita cohæreat personæ primi legatarii: quia tũc non videtur repetita in persona illius in quem translatum est legatũ: ut puta, si legaui, vxori meæ sub conditione, si habuerit filios ex me: & postea transtuli legatũ in Seium. Nã in persona Seii non vi debitur repetita hęc cõditio, quę fuit necessaria in psona mulieris.

¶ Idem.† LEX XXIIII.

LEgatum sub cõditione datũ cùm tranfertur, sub eadem conditione tranferri videtur, si non conditio priori personæ cohæreat. Nam si quis vxori sublatis [m] liberis legauerit,repetita cõditio non uidetur,† quæ fuit in persona mulieris necessaria. [n]

¶ *Per donationẽ inutilẽ inducitur legati ademptio. Bartolus.*

¶ Pater hortos instructos filiæ legauit: posteà quædam ex mancipiis hortorum vxori donauit. Siue donatione testamento † cõfirmauerit, siue non, posterior voluntas, [o] filiæ [p] legato potior erit. sed & si non valeat donatio, tamen minuisse filiæ legatum pater intelligitur.

¶ *Per adẽptionem prælegati uni ex hæredibus facti causa adæquationis, prælegatũ alteri factum intelligitur reuocatum. Bar.*

¶ Idem,† LEX XXV.

ALteri ex hæredibus præceptionem prædij dedit: [q] mox alteri præstari aduersus debitorem actionem ad eum finem mandauit, quo prædium fuerat comparatum. [r] Cùm posteà distracto [s] prædio, citra vllam offansam eius, qui præceptionem acceperat, pretium in cor-

† lib.8.responso.

† Fl. uidebitur.

† Fl. deest testamẽto.

† lib. 9. responso.

& infrà,de conditio.& demonstra.l.legatum.& l.quæ conditio. & J. de verb. obliga.l. Titia.§.idem respondit.
o ¶ Voluntas.ʒ collata in vxorem.
p ¶ Filiæ.ʒ alias filii,id est filiæ: nam masculinum concipit sęminum,vt ś.de lega.iii.qui duos.& inf.eo. alumnę.in fi.i.respon. & facit suprà,de lega.i.stichum.& l.si ex toto.in princ.& de lega.iii.l. xi. §. fi rem.& supra,de auro legato.l.scribit.§.item.& de fund. instru. quæstum.§.fin.& ś.eod.translatio.& l.nihil prohibet. & l.& si transferam. Accursius.

ALteri.ʒ CASVS Titius instituit sibi hæredes Caium,& Seium: Caioque prælegauit prædium valens c.& postea Seio mandauit præstari actiones aduersus Sempronũ debitorem hæreditarium ad eum finẽ,quo prædium fuerat comparatum,id est in centum,cum fore dictus debitor deberet cc. & ideo forte iussit mandari actiones ad eũ modũ,ut unus hęres haberet tantũ in præceptione, quantũ alter: quod prædium postea idem testator uoluntarie, distraxit, cum nõ recepisset aliquam offensam a Caio hærede,qui præceptionẽ prædii accęperat,& ita pretium dicti prædii redit in corpus patrimonii: & sic non potest habere prædium,nec eius pretium ille cui fuit prælegatum vt dixi.ś.eo.rem legatam.& postea decessit testator. Nunc quæritur, an dicto Seio cohæredi Caii debeant præstari actiones aduersus Sępronium hęreditarium debitorem? Et dicitur, ꝙ non: quia (ut dictũ est) mandauit testator præstari actiones Seio aduersus Sempronium ad eum finem, quo prædium prælegatum cohæredi fuerat comparatum: ideo,scilicet,vt unus haberet tantum in præceptione, quantum alter,& non plus. Cum ergo ille, cui fuit prædium prælegatum, non posit habere illud vel illius pretium, ut dictum est: ergo cohęredi, cui debebant actiones cedi contra debitorem hæreditarium, nõ sunt cedendæ. Viuianus.

Primipilus dicebat, decimæ legionis centurio: de quo Veg. l. ii. Vetus i q.i, ꝙ suetudo tenuit, vt ex primo principe legiõis ꝓmoueret ceturio primipili. hic tanq; caput totũ legionis merita ꝓsequebat, & præmia. hęc ille: ut iã facilis fit hic loc'. uide si liber, Alc. c.pen. ad l.2.li.C.

q ¶ Dedit.ʒ scilicet,testator.
r ¶ Comparatum.ʒ comparatum enim fuerat forte decem, & tantum uoluit percipere alium cohęredem a quodam nomine.
s ¶ Distracto.] a defuncto ex uoluntate, & fic reuocato legato. Dic citra offensam, quia non offendit legatarius testatorem, quia tc: & fic non offendit testator legatarium: sed tunc idem esset, & si eo inuito.

Rediisset

a ¶ Rediisset.ʒ fic ś.e.l. pater.Accur.
b ¶ Actiones admissa comodensatione tali:qa alter non habet:ergo nec iste. Arg.contra de appella.l.præcipimus. in fin.

Casum ponit.

c ¶ I seruo.ʒ Testator Sticho libertatẽ in testamento reliquit, & eidẽ fundum: in sequenti die alienauit Stichum ex uolũtate:& sic libertas, & legatũ sunt reuocata tacitè: tertiò in codicillis expresse ademit libertatem. Quæritur, an legatum fundi acquiratur emptori, seruiꝰ Respon.nõ, tum propter tacitam reuocationẽ libertatis, tum propter expressam: cùm legatum fundi sine libertate esse nõ potest. Nec dicat quis inutilẽ expressam adẽptionẽ libertatis, quasi alieno seruo: quia imò est utilis: qa potest redimi: & sic conualesceret libertas, nisi expresse esset adempta. Accursius.

† li.9.cõn.

d ¶ Dato.ʒ id est relicto.
e ¶ Legato.ʒ scilicet, fundi.
f ¶ Alienato.ʒ seruo.
g ¶ Adimatur.ʒ f.expresse in codicillis.
h ¶ Peruenturum.ʒ aliud in hęreditate, vt instit.de hære.instit.§. ꝙ si alienatus.Accur.
i ¶ Constitit.ʒ id é valet.
k ¶ Sicut datio.ʒ f.libertatis constitutæ, cum in eum, &c. tunc enim valet libertas, quia potest redimi: ergo,& ś. valet adẽptio quia põt redimi: sicut contra, ubi non valet datio, nec ademptio, vt ś.eo.l.legatum.§.fi.& dic fm Ro.& Azo.ꝙ in prin. huius l.allegabatur: quia solã libertatem ademit testator, ꝙ aliud legatum iam serui alienatione euacuatũ silentio roboretur: idemq; de libertate diceremus.f.vt esset adẽpta etiam si expressim post alienationem serui non esset facta ademptio:ut insti.de hære.insti.§.ꝙ si alienatus. Videtur ergo,ꝙ illa adẽptio expressa sit superuacua:sed non est. Quia si facta nõ esset seruo ante aditam hęreditatẽ,hæreditati quæsito, vel à testatore redẽpto, conualesceret libertas,ut J.de testa.ma.l.verum est.sed hæc expressa ademptio operatur, ne amodo libertas redempto seruo suo dãta psumatur: in legato verò nil operaret expressa qd non operat tacita

† Flo.uana ademptio.

† libr. 12. Question.

† Fl.deest, Si.

† Fl. cecidarit.al. reciderit.

† Fl. Valẽs lib.5. fideicõmisso. intell. huius l.uid.apud.Anto. Rub. in l. nõ solum. §.morte.n. 203.de nouope.nunc.

† Fl.Spectari.

† Fl. Paulus lib.3.sẽtentiarum.

psumatur.

l ¶ Iusserat.ʒ in testamento.
m ¶ Manumiserit.ʒ idem fortè si alio modo sit liber factus, ut ś.de de hæred.insti.l.antepe.
n ¶ Putant.ʒ sed malè: & fic statũ corrigit, sed sup, &c. cui cõsonat. C.de test.l.testũ.& facit J.e.l.fi.& insti.de hęr.inst. §.fuus.& J.l.px.

SI seruus.ʒ CASVS. Per Caium legatus est Stichus seruus Titio in testamẽto: cui seruo aliquid ita legatũ est, puta fundus. postea idã Caius alienauit per uẽditionem hunc ipsum seruũ in Seiũ, qua p p reuocatum est legatum Titij de ipso seruo, & legatum seruo relictum. Postea fecit dictus Caius codicillos:& in eis ademit Sticho, ꝙ ei legauerat. Nunquid valet ademptio? Et vr ꝙ non: quia legatum iam erat reuocatum per alienationem serui in Seium: legatum aũt, quod non valet, non põt adimi. Respõ.tñ hic, ꝙ valet ademptio: qa & legatum ꝑdictũ põt sortiri effectum, si redimatur seruus per Caiũ testatorem: hicq; de nouo uelit, ꝙ Titius habeat seruum ex causa legati: per quam posset per cõsequens dictus Titius habere legatum d.seruo relictũ, nisi fuisser expresse in codicillis adẽptũ: & hoc iecũ

pus patrimonij rediisset: [a] nõ esse præstandas actiones [b] cohæredi respondi.

¶ *Alienato seruo expressa libertatis adẽptio legati inuicti tacitã reuocationẽ induc it. secus, si adimatur ipso manumisso. B.*

¶ Paulus. † LEX XXVI.

SI seruo [c] cum libertate dato [d] legato, [e] & alienato [f] adimatur libertas, quãuis alieno inutiliter adimatur: [g] tamen legatum ad emptorem non peruenturum: [h] & merito. Constitit [i] enim ademptio, quia possit redimi: sicut datio: [k] cum in eum confertur, qui faciendi testamenti tempore fuit testatoris, deinde alienato codicillis libertas datur. Quid ergo, si eum, quem liberum esse quis iusserat, [l] manumiserit [m] viuus deinde codicillis libertatẽ ei ademerit? videamus, an perdiderit legatum vana ademptione † libertatis. Quod quidam putant: [n] sed superuacua scriptura non nocet legato.

¶ Idem. † LEX XXVII

SI † seruus legatus [o] est, & ei aliquid, [p] si alienato eo adimatur, [q] quod ipsi [r] legatum est, valet ademptio: [s] quia & legatum [t] dũm quod est in litera, redimat, sicut ego habeo. Alii aliter exponũt, secundùm eãdem literam: puta quia testator redemit seruum a Seio, & hęredes testatoris sponte dederunt Titio prædicto tam seruũ, quã fundum seruo legatum. Alii dicunt secundũ eandẽ literã, ꝙ dictũ legatum seruo relictum põt sortiri effectũ, si Titius legatarius proferat nouam voluntatẽ testatoris volentis, ꝙ idem Titius habeat Stichum seruum a Seio redemptũ, & etiam fundũ seruo legato, vt ś.eo.cũ seruus. i fi. Alii habent in litera, reddiderit: & tunc expone, vt notatur in gl. ¶ Seruo legato.ʒ Legaui Stichum seruũ meum Titio in testamento meo, & eidem seruo legaui fundum: & postea eum inter viuos manumisi per quam manumissionẽ tacite reuocatũ est legatũ Titio relictum de seruo: neq; propter hoc est reuocatum legatum seruo relictum. Et posteà feci codicillos in quibus expresse ademi Titio legatũ de seruo & postea decessi Nũc quęrit, an valeat huiusmodi adẽptio in codicillis facta? Et dicitur, ꝙ non: quia legatũ de seruo Titio relictũ nõ potest resuscitari, etiã si rursus in seruitutem reciderit: quia per nouã seruitutẽ nouus homo esse videtur. Si ergo non põt conualescere legatũ de hoc ipso seruo, ad quid diceremus vtilem esse adẽptionẽ prędictã? certe ad nihil. Ipse ergo seruus liber inter viuos factus remanebit liber, & capiet legatũ ꝑdictũ sibi a testatore datũ. Vi.

potest procedere, [u] si redimatur. [x]

¶ *Legato seruo alienato, extinguitur qd ei legatum est: tamen non erit inutilis adẽptio illius legati facta in codicillis testatoris, si seruus redimatur a testatore.*

¶ Seruo legato, [y] & inter uiuos manumisso, [z] si legatum [a] adimatur, nullius momenti ademptio [b] est. Igitur legatum, [c] quod ipsi datum est, capiet. [d] Nam etsi rursus [e] in seruitutem inciderit, † non tamen legatum [f] eius [g] resuscitabitur. Nouus enim homo videtur esse.

¶ *Translatio legati facta de uno in eundem, non uidetur facta cum onere. Bart.*

¶ Paulus. † LEX XXVIII.

SItibi [h] certam rem legauero, & rogauero te, vt eam Titio restitueres: deinde eãdem rem tibi fideicommisero, [i] nec rogauero te vt alij eam præstares; quæritur, an in tua potestate sit ex causa fideicommissi eligere, vt fideicommissum non præstes [k]? Et magis posteriorem scripturam testamenti placuit seruari.

¶ *Si testator appellauerit libertum in testamento ingratum, in quo ei legauerat, uidetur eidem ademisse legatum.b.d.*

¶ Idem. † LEX XXIX.

† Fl. Paulus lib.3.sẽtentiarum.

o ¶ Si seruus legatus.ʒ Titio, puta.
p ¶ Aliquid.ʒ f.legatum est, puta fundus. Accursius.
q ¶ Adimatur.ʒ f.expresse fundus, quod tamen tacite per alienationem serui erat reuocatum: vt no.ś.l.proxi.
r ¶ Ipsi.ʒ f.seruo: quod legatum non cedit, nisi ab adita hęreditate, vt J.quando di leg.ced.l.hęredis.§.fin.
s ¶ Ademptio.ʒ fundi expressa.
t ¶ Legatum.ʒ scilicet, fundi.
v ¶ Procedere.ʒ id est, sortiri effectum
x ¶ Si redimatur.ʒ alias est, reddiderit: & tũc dic, id est dederit dñs serui legatũ legatario, f.Titio licet eũ pecunia cũ effectu obstãte exceptione nõ possit soluì: si tũ soluat, nõ repetit nisi adẽptũ sit legatũ expresse tũc enim soluẽti per errorẽ dat repetitio: qa nulla inerat obligatio: vel die, reddiderit proprie.f.seruus dñi: & tũc procedit legatũ si legatarius, testatoris nouã ꝑferat volũtatẽ, vt ś.e. si cũ seruus, alias redimatur, scilicet, seruus: & tunc dic, ut ś. quia & datus sit Titio sponte tã seruus, quã fundus: vel, si proferatur secunda noua uolũtas.
y ¶ Seruo legato.ʒ puta, Titio.& sunt isti ablatiui absoluti.
z ¶ Manumisso.ʒ scilicet, postea.
a ¶ Legatum.ʒ id est, ipse seruus expressim adimatur legatario.
b ¶ Adẽptio.ʒ i. superuacua. qũ adẽptio per manumiss. iã facta erat
c ¶ Legatum.ʒ scilicet, fundi seruo.
d ¶ Capiet.ʒ ut sup.l.proxi. in fi.
e ¶ Nã & si rursus.ʒ bñ dixi sup uacuã adẽptionẽ p manumiss. nã &c.
f ¶ Legatum.ʒ seruo.
g ¶ Eius.ʒ f.serui, i. legatũ, quod est, ipse seruus: & facit J.de uer. ob. l.inter stipulantẽ.§ sacrã.& de solu.qui res.§ areã. Sed cõtra, ś. de leg. iii.ſi chorus.§.fi.fi deest ibi, nõ. Sol. hic post mortẽ testatoris recidit in seruitutẽ, nec post habuit nouã voluntatẽ: ibi, ante mortem, & post habuit nouam voluntatem: ad quod est ś. eod. cum seruus. in fin.

SI tibi.ʒ CASVS. Legaui tibi infortiatũ meũ, & rogaui te, vt illud restitueres Titio: & postea idẽ infortiatũ reliqui tibi per fideicõmiss. & in hoc secundo relicto nõ rogaui te, vt alii restitueres. Certe ex posteriori scriptura habebis Infortiatũ, & nulli illud restitues. Vi.

h ¶ Fideicommisero.ʒ i. tibi per fideicom. reliquero. Azo.
i ¶ Non præstes.ʒ alias deest, nõ, & alias adest: & bene. & concor. J. si cui plus, quã per legem Falci. l. nisi. §. itẽ si ipse. & C. de vsur. l. per retentionem. Sed contra ś. de probatio. l. iii. Sol. ibi. Item arg. cõtra, sup.

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de condi.instit.l.cum seruus.& j. de condi.& demon.l.auia. & sup rà de alim.legat.l.Caio.in prin.& facit j. eodem.alumnæ. in fin.j.respon. & §. ab hæredibus.& §.qui filias.& de pecu.legat.l.si peculium.& §.cœit.l.Aurelius.§.testamento. **ADDITIO.** Dic secundum Bartol. q̃ hic loquitur de onere inposito in eodem legato: ibi verò, loquitur de onere inposito in institutioni, an videatur repetitum in legato.

Aliàs, incipit, quia.

LIbertus.§ **CASVS.** Sticho liberto meo legaui c. & posteà dixi in eodem testamento, in quo ei legaueram, q̃ ipse erat mihi ingratus. Certe mutasse videor volũtatem: & ideo legatũ petere non poterit dictus libertus ab hæredibus meis. Viuia.

a ¶ Libertus.§ facit §.eod.dini.& C.de iis, quib.ut indig. l.hereditas.

LIbertus,[a] qui in priore parte testamẽti legatũ accepe-rat, & ingratus posteà eadẽ scriptura à testatore appellatus est, cõ mutata voluntate, actionẽ ex testamento habere non potest.

¶ *Fideicõmissum ab uno in alium transfertur cũ onere speciali: & onus primo in iunctũ in persona, ad quã transfertur, in onere speciali non vt repetitum.* Bart.

† Lib.20.digestor.
† Fl.deest, Sepronia.

¶ Secuola.† **LEX XXX.**

ALumnæ suæ Sépronia† plura legauerat: quædã ex his abstulit: quędam, ut præstarentur ab hærede suo petiit: in quibus & xx. dari voluit, his uerbis, Hoc amplius do lego, dariq̃ue volo xx. auri[b] libras: & adiecit, Fideique tuæ, Atti,[c] committo, ut in Primis Sempronianam sororem tuam, pro tua pietate, & regere, & tueri uelis: & si putaueris eam ad bonam vitæ consuetudinem, reuersam, xx. auri libras ei reddas, † cùm morieris: interim tamen reditus eus, id est, vsuras semisses ei præstes. posteà codicillis ad Mæuium[d] legatarium easdem xx. libras auri transtulit, & fidei eius cõmisit in hæc uerba, Viginti libras auri, quas testamento Sempronię alumnæ meæ reliqui, eas dari volo Męuio, cautionibus interpositis, vt ex ea summa eidem Sempronię, quamdiu vixerit, † præstet menstruos denarios quinque,[e] & vestiarij nomine denarios centenos[f] vicenos quinos: idque fidei vestræ committo: certa[g] sum autem te, Mæui, pro tua pietate, petiturum ab hærede tuo, vt uoluntas mea in personam† alumnæ meæ duret. Quæsitum est, an Męuius legararius cogendus sit post mortem suam, xx. libras auri Sempronię restituere, fi-

† Fl.reuersam, ita uiginti auri lib. ei reddere.
¶ Fl. aduixerit.
† Fl. persona.

litera nam in multis locis oporteret dici, Męuius, id est, Męuia: alias est Męuium: & hęc vera.

e ¶ Denarios quinque.§ scilicet pro victu.

f ¶ Centenos.§ dic centenos, & vicenos quinos, id est quinquies viginti poni pro eodem. & dic, menstruos.

cut rogatus fuerat Attius[h] hæres? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, xx. quidem auri libras non cogẽdũ præstare; sed alia,[i] quæ ab eo alumnæ relicta fuerant, † deberi & à Mæuio, & ab hærede[k] eius, donec viueret† alumna.

¶ *Si de rebus specialiter legatis, & sub nomine generali confirmatis una alteri legetur, in totum uidetur esse legata, & legatario primo ademptа.* Barto.

¶ Titia testamento Seiam liberam,[l] eandẽmque collactaneam, ex parte xij. hæredem instituerat. Pamphilo liberto suo prædia per fideicommissum dedit, in quibus & synthesim[m] prędiorũ, quæ appellabatur, circa Colonẽ; eidẽm que liberto posteà† per epistolã alias enim res donauit, ĩ quib.[n]† & de Seia, & Pamphilo ita locuta est, Titia: hæredib. meis salutẽ.[o]†

Βούλομαι βεβαίαν εἶναι τὰ ὑπογεγραμμένα, ἅτινα ἔδοσα καὶ τὴν ἐνοῦσαν τῷ παμφίλῳ συγκλωστικήν. Ἐπειδὴ ἡ σύντροφος μοῦ κληρονόμος μὴ γένοιτο, ἐὰν δὲ κληρονόμος ἄντος, κέρδος, βούλομαι αὐτῇ δοθῆναι τὴν σύγκλωστον τὴν παρ' Κολόνῳ.

id est, Volo firma esse, quæ inferi° ordinata sunt, quæcunque in nomen Pamphili iam antè constitui. Si Seia collactanea mea hæres non fiet, ex ea parte, ex qua eam scripsi, volo ei dari Synthesin, quæ est circa Colonem.) Quæsitum est, cùm Seia liberta, omissa parte hæreditatis ei testamento adscripta, ex codicillis fideicõmissum, id est, † κώλωνα circa κολόνα eligat: an si Pamphilus ex causa fideicommissi eadem prædia vendicet, doli mali exceptione submoueri debeat? Respondi, translatum videri fideicõmissum prædiorum, id est, synthesin, † quæ est circa Colonem.†

g ¶ Certa sum.§ per hoc videtur relinquere fideicommiss. vt suprà, titu. j. l. vnum. §. fina. & de lega. j. l. filiusfamil. §. vt quis. & de lega. iii. Pamphilo.

h ¶ Attius.§ quod videbatur per verba superiora, certa sum &c.

i ¶ Sed alia.§ scilicet menstruas: & sic posterior scriptura minime grauat: sic §.l. si tibi certam.

K ¶ Et ab hęrede.§ quasi hęres legatarii sit rogatus: quod valeret, vt supra, de lega. iii. §. fina.

¶ Titia.§ **CASVS** Titia testamentum, fecit liber. & instituit sibi hæredẽ† Alias, ei in vna vncia Seiam liberam suam: & etiam to, cũ posteà fecit eidem hęredem. Fuerunt enim nutritæ de la sto. ali. etiãcte vnius mulieris) Seiam pone, uit in eadẽ instituit sibi in xj. unciis: & posteà Pamphilo suo liberto dedit prę dia per fideicommissum. Item eidem thesis. Pamphilo liberto posteà donauit per epistolam etiam alias res. Inter quæ verba epistolæ ita locuta est dicta Titia de Seia, & de Pamphilo, Ego Titia mitto salutem hæredibus meis, & volo firma esse, quæ in inferiori parte testamenti mei ordinata sunt, & quæcunque inueni me fecisse in nomine Pamphili: & fi dicta Seia collactanea mea milii noluerit hæres esse, ex ea parte, ex qua eam scripsi, id est ex xii. id est ex vna vncia, volo ei dari synthesin, quæ est circa Colonẽ. & posteà decessit dicta Titia. Posteà dicta Seia liberta omissa parte, in iam liberta qua instituta fuit, eligit tam.

† Florenr.
† Fl.eidem
† al. in ea.
† Locum
† Florenc.
† Florenc.
† Florenc.
† Fl.Colo-
nem. in Se-

ex codicillis, siue ex dicta epistola fideicommiss. de dicta synthesi Pamphilus autem petebat prędia, quæ erant in synthesi, ex causa fideicõmiss. sibi in testamento per Titiam relicti: quasi deberet concurrere cũ dicta Seia. Nunquid Caius, & Seius, & etiam Seia prędicta possunt eum repellere exceptione doli? Et dicitur, quòd sic: quia fideicommiss. prædiorum ad synthesin datum Pamphilo in testamento, videtur per epistolam translatum in Seiam. Viuianus.

l ¶ Libertam.§ quia eam manumiserat pater Titiæ.

m ¶ Synthesin.§ grecè sinthesin, latine dicit omnem possessionem, seu latifundium.

n ¶ In quibus.§ id est inter quæ uerba epistolæ.

o ¶ Salutem.] Hæc est epistola in græco, quam quidam libri habẽt translatam in latinum per hęc verba, volo &c. Alii non habent, & exponunt græcum, quod significet, prędia quæ reliqui Pamphilo, Seiæ donoi: secundum quos peret Seia quasi ex donatione inter uiuos: secundum primos per fideicommissum.

Seia

a ¶ Seia.§ **CASVS.** Liberta, quæ erat de Campania, iuit in Puinciam, antè tamen, quàm uet, fecit testamentum, & instituit sibi hæredes Caium, & Sempronũ, & petiit ab eis, ut si ipsa in Puincia decederet, darentur p eos Lucio Titio Ix. ut is corpus eius curaret, & in patriam testatricis, id est, in Campaniam reportaret. Item dixit, cui Lucio Titio fecdi uolo, si quid ex ea pecunia supererit ei. à prędictis faciẽdis. His factis fecit eadem die codicillos, in quibus ita scripsit. Peto à uobis, hęredes mei, ut siue in prouincia, siue in via aliquid mihi humanitus contingerit, puta quia moriar. corpus meũ curetis reportandum in Campaniam, & in monumentum filiorum meorũ, & post eã decessit in prouincia, uel in via. hęredes uerò eius reportauerũt corpus in Campaniam, & posuerunt in monumentũ filiorum: in cuius factione expenderunt xl. pone: & ita superfuerunt xx. de dictis lx. Nunc Lucius Titius petit illa xx. nunquid debentur ei? Et dicitur, quòd non, quia ademptum est ei p codicillos ad hæredes factos. Viuianus.

† Fl. deest Seia liberta.
† Ita etiam legit Duar. als eius cu ius.
† Fl. curaret ĩ patriã reportari.
† Flo.& in cãpania.
† Fl.reportare.
† Fl. à Lutio Titio.
† Fl.rũdit.

a ¶ Liberta.§ habẽt quidam, in Seiam liberã & incipit §. ab hęredibus. alij non habẽt, & subaudiunt, scilicet in Seiam libertam. & incipit §. Seia liberta &c.

b ¶ Humanitus.§ expone ut institutio. de donationibus. §. j.

c ¶ Reportari.§ scilicet curetis.

d ¶ Ademptum uideri.§ contrà, infrà, de tonditio. & demonst. si quis seruum. Solut. ibi fauor. libertatis: uel ibi autem onus impositum Lucio tum Lucio. & facit suprà eodem. l. si tibi certam. & de fundo instructo. l quęsitum. in fin. Argumen. contrà, j. de condi. & demonstra l. si quis eum. Item argumen. contrà, §. de testamen. l. hęredes. §. & si qx. Solutio. ibi. Item not. quod onus concomitatur emolumentum, & econtrà: sic suprà, de alimen. lega. l. Caio.

¶ *Per ademptionẽ oneris adiecti in uim modi, etiam legatum uidetur ademptum.* Bartolus.

¶ Seia liberta[a]† ab hæredib. petierat, vt si in prouincia decessisset, sexaginta Lucio Titio darentur, vt is corpus eius † curaret, & ĩ patriã reportaret †: & adiecerat hęc verba, Cui concedi volo, si quid ex ea pecunia supererit. eadẽ die codicillos ad hęredes suos ita scripserat, Peto à vobis, vt siue in prouincia, siue in via aliquid mihi humanitus[b] acciderit, corpus meũ curetis in Campaniã †, & in monumentum filiorũ meorum reportari[c]†. Quæsitũ est, an id, quod superfuerit ex sexaginta, Lucio Titio † tacitè ademerit? Respondi †, ademptũ videri[d].

¶ *Quantum ad res reformatas uidetur testator voluntatem mutare, nõ quantum ad alias.* Bartolus.

¶ Qui filias ex disparibus portionibus testamẽto hęredes instituerat[e], penè omnium bonorũ suorum eodem testamento diuisionẽ fecit: deinde hæc verba adiecit, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τοῦ ὑπογεγραμμένου βούλομαι τὰ τῶν κληρονόμων μὲν βέβαια εἶναι πάντα τῶν ἀνωμῶν δυναστῶν. Ῥώμαν, καὶ Ἰανουάριος ὁ τῶν εἰς αὐτὸν κληρονόμων. id est, Reliqua autem omnia bona existentia mihi, similiter & hęreditaria onera, erunt solùm duarum[f] filiarum mearum, scilicet, Primæ, & Secundæ, vel quæ ex his subsistent †. Posteà codicillis longè aliam diuisionem fecit bonorum suorũ † inter easdem, inter quas & testamento diuiserat: quædam tamen nulli nominatim dedit. Quæsitum est, an Prima, & Secũda, filię † ex verbis testamẽti consequi possint, vt solę † habeãt ea, quæ nominatim nulli relicta sunt in diuisione, quę nouissimè † à patre facta est? Respondi †, non à tota[h] voluntate recessum † videri, sed ab † iis tantùm rebus, quas reformasset.

¶ *Translatio à legatario facta occasione mortis sperata ex instanti infirmitate, ita demum habet effectum, si ex infirmitate legatarius moriatur, non si ex alia.* Bartolus.

¶ Cũ post apertas tabulas testamenti † Priscillianus † vixerit, de cuius legato, portioneq; † hęreditatis mater epistola ita cauerat, Quoniam cognoui Priscillianũ † filium meum in extremis esse, iustissimum, & piissimum duxi portionem eius[k] hęreditatis, quã ei testamento dederam, legare mariano fratri meo, & Ianuario marito meo æquis portionibus, & si quid eo amplius ei legauerã †: vnde si quid † humanitus[m] ei cõtigerit, do, lego, dariq; eis volo: posteà autẽ † ex eadem infirmitate[n] Priscillianus decessit. Quæsitum est, an legatũ quoq; eius ad

† Fl. deest suorum.
† Fl. filia.
† Fl.nouissima.
† Fl.respõdit.
† Fl.recessisse.
† Flo.deest ab.
† als subsistet.
† als Prãscianus.
† als legata portione
† aliàs Prãscianum.
† Flor.& si quid ei amplius legaueram.
† Flor.vt si quid.
† Flo.deest autem.

prę legata potest in codicillis mutari &c. & in l. contrario uolebat si ne solennitate mutare.

¶ Cùm post.§ **CASVS.** Titia habens filium nomine Priscillianũ & fratrem nomine Marianum: & maritum nomine Ianuarium: fecit testamẽtum: & instituit eos sibi hęredes: &c. plegauit dictio Prisciliano: & posteà fecit quandam epistolã siue codicil. & in eis ita cauit. Quoniam cognoui Priscilianum filium meũ in extremis esse: id est: iuxta mortem: (erat enim infirmus ad mortem.) dixi piissimum: & iustissimum: portionem hęreditatis: quam ei testamento dederã: legari Mariano fratri meo: & Ianuario marito meo æquis portionibus: & etiam si quid amplius ei legaueram. Vnde si qd humanitus ei cõtigerit, puta, quod moriatur, do, lego, dariq̃ue Mariano: & Ianuario volo portionem hęreditatis, quam habuit à me in testamẽto Priscillianus: & legatum, quod ei dedi: & posteà decessit testatrix? Post apertas autẽ tabulas testamẽti decessit Priscillianus ex dicta infirmitate. Nunc quęritur, an ex causa fideicom. pertineat ad Ianuariũ, & Marianum etiam legata Priscilliani, nedũ portio eius hęreditatis? & dicebant quidam p̃dicta ad eos pertinere siue Priscillianus decessit ex dicta infirmitate, siue ex alia. Respõ. tamẽ hic, quod ita demum pertinent prædicta ad eos: si Priscillianus decessit ex dicta infirmitate, & non aliàs. Vi.

i ¶ Testamenti.§ quod fecerat mater Priscilliani, in quo ei portionem hęreditatis. & quędam prędia legauit. Ago.

k ¶ Eius.§ scilicet Priscilliani, id est, quam habet in hęreditate.

l ¶ Legaueram.] sub. duxi legare. & adde, adiectis his uerbis. Vt si quid & c. Accur.

m ¶ Humanitus.] per hoc uidebatur quãdocũque decederet, & ex quacunque infirmitate Priscillianus, quod ei relictum fuerat, et ad Ianuarium, & Marianum translatum fuisse, quod remouet.

n ¶ Infirmitate.§ secus ergo si ex alia. R. & facit §. qui. ex cau. mario. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. & de vul. subst. l. in substitutione. & l. filio. Sed arg. contrà. §. de lib. & posthu. l. placet.

ẽ Infors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filio ex parte.§ CASVS Titius instituit sibi hæredem Seium filium suum, & vxorem suam Caiam. & dicto filio duos fundos prælegauit cum mancipiis, & omni instrumento dictorum fundorum. Item fuæ uxori prelegauit multa, inter quæ prelegauit ei Stichum, & Damã seruos suos. Posteã cum cognouisset non esse aliquẽ villicum in altero ex fundis filio prælegatis, misit ad eũ fundũ Stichũ seruum uxori prelegatũ, & præfecit, siue præposuit eũ tam rei rusticæ, quã rationibus fundi: & posteã decessit. Nũc quærit, vtrum hic Stich^a pertinere debeat ad vxorem, an ad filiũ? & dicitur, quod ad filium.

¶ Matri suæ.§ Titius instituit sibi hæredem Seiam matrem suam, & Caium: & prelegauit quatuor pdia suę matri. & fidei eius cõmisit, ut ex his duo restitueret socero suo testatoris, & posteã fecit codicillos, & in eis socero ademit illud fidei cõmissum dictorũ fundorũ, & posteã decessit. Nũc queritur, utrũ nihilominꝰ ad matrẽ pertineãt illi duo fundi, & dicit, quod non.

¶ Seia testamento.§ Seia fecit testamẽtũ, & in eo legauit Titio suo priuigno. x. põdo auri. qui posteã accusauit eam dicẽs, quod ipsa interficiẽdum curauie patrem suum, id est, Titij, maritumq; quondam ipsius Seię. Post institutam autẽ huiusmodi accusationẽ dicta Seia fecit codicil. neq; ademit illi suo priuigno legatum prædictum, & ante finem dictę accusatiõis decessit ipsa Seia, & nihilominꝰ quoad bona ipsius Seiæ cõfiscãda peracta nõ fuit causa prædicta homicidij: quin posteã pronũciatum est, patrem Titij nonesse interemptum scelere Seiæ. Nũc quæritur, an ab hæredibus dictæ Seię debeat reddi legatum prædictũ? Et uidet, q̃ sic, quia ipsa in codicillis non ademit ei. Respon. tũ hic,

¶ Filiæ.§ Titius instituit sibi hęredem Seiam filiam suam, quam habebat in potestate, & Sempronium, & Caium, & inter cætera, quæ testator exegit x.ã quodam debitore, & pecuniam ipsius filiæ in suam posit agere cum cohęredibus suis eo nomine, id est, propter dictã pecuniam à debitore exactam? Et respon. quod non, nisi probet exactam per testatorem animo non adimendã. Vi.

a Legauit.§ id est, prelegauit prędicto filio.

b ¶ Nec vxorem.§ inspicitur enim tempus, quo cedit dies legati, ut §. de fun. instr. l. penul. & arg §. de leg. j. l. quod in rerũ. §. fi q̃s post. & de leg. ij l. peculium. in prin. & j. eo. l. fi.

c ¶ Legauit.§ id est, prælegauit.

d ¶ Codicillis.§ sic ergo quod testamento relinquitur, in codicillis adimitur, ut instit. eo. in prin. & no. §. de testa. l. hęredes. §. j.

e ¶ Cur ad matrem.§ imò uidetur apud matrem remanere. ut sup. de ademen. leg. l. pecunię. quę est contrã. Sol. ibi fideicõmiss. fuit inuitę morte fideicommissarij, hic pœnitentia testatoris; quę patet in adimendo legato, hic grauando matrem uidetur pœnituisse de eo, quod quatuor ei legauerat. Argumẽ. §. eo. l. quod fi. & l. & ideò. Vel hic ab initio nil plus, nisi duo, matri erat relicturus. Tu dicas, quod hic quo ad illa duo mater, ut ministra, fuit electa, ut & supra de leg. ij. l. fi quis Titio. & l. fi quis quos. & j. de donã. cau. mor. l. fi filio. sed i contrario. ut legatarius. Et eodem modo solue, C. de cadu. tol. §. p secundo. & §. de leg. ij. l. si fundum per fideicommissum. §. Iulian^a & de legatis. iij. l. pater. §. Tusculanus. & j. de condi. & demõstr. l. si q̃s cũque sunt contrã, & dic, ut d. l. si quis Titio. Apparet ex prędictis, quod id quod dicitur ademptum, non uidetur datum, ut sup, de his, quę in testa. delen. l. j. §. penulti. Quod uerũ est, quantũ ad illum locum, cui est ademptum. non quantum ad locum, de quo est ademptum, aliogn ad empto legato illi, ad quem translatum est, primus statim uiam agendi consequeretur, quod hic negat, secundum Ro. & Azo.

f ¶ Titio.§ priuigno. ut j. paret.

g ¶ Accusabat.§ in cidẽter cũm hęres Seię dotẽ repeteret, ut eam priuignus lucraretur, ut C. de repu. l. consensu. & §. fol. matri. l. si ab hostibus. Vel dic, quod directò criminaliter accusabat lege Corne. de sica. ut C. de sica. l. is qui.

h ¶ Acta causa, § post mortem Seię. & hoc similiter excipiendo. Vel dic etiam criminaliter, quoad bõa tantũm: quod dic nõt. C. si reꝰ uel accu. mor. fu. l. fin.

i ¶ Non ademerit.§ quia tacitè uidetur ad emptum, ut §. eod. l. ex parte. & l. iij. §. fina. & l. sequen. & facit j. de his qui. ut indig. l. j. & l. indiguum.

k ¶ Probetur.§ prę-sumitur enim adeptũ, ut suprã, eadem. l. i principio. & de legat. ij. l. cũm pater. §. filia. & l. antepenulti. in prin. Azo. & de leg. iij. l. fideicommissa. §. si rem. & l. qui filium.

D Etrahere.§ CASVS. Legati tibi c. lib. Bononiẽ. Certè bñ possum prõpte, & leuiter, & expeditè adimere totum legatum prędictũ: uel eius partem quoeam: uel nõ quoeam: & tã minimam quantitatẽ: quàm maximã adimere possum: & etiã unũ nũmum possum adimere: & etiam leuiter adiicere possum. Si aũt legassem tibi equum. vel fundum: obscurũ: & difficile esset adimere unũ: uel duos denarios de fundo: uel equo. Nam nõ possum pręscribere i fundo tam breuem partem. uel in equo. quia ad id nõ haberemus i promptu propria nomina: sicut habemus in pecunia. Pecunia enim designatur in partibus per solidos: & per libras, & per unum nummũ uel plures. uel per quotas partes. sed fundus designatur tantũm per quotam: ut puta dimidiam: & tertiam: & quartam: & sic de singulis.

¶ Cũ libertas.§ Sticho seruo meo legaui c. & libertatẽ: posteã ademi ei solam libertatem. Nunquid uidetur ei ademptũ legatũ? Et dicitur: q̃ sic. unde nihil facit ad rem adimam: uel nõ adimã ei legatũ, quia semper uidetur ademptum ex quo ademi ei libertatem: quia legatum non potest habere sine libertate. Vi.

l ¶ Pecuniam.§ cũm sola pecunia legatur: expeditè fieri potest: uel totius: uel partis ademptiõ: uel quoeq: uel non quoeq. & tã minimę quãtitatis: quàm maximè: uel uti, unius nummi. Re uerò corporali legata vnius nũmi ademptio fieri non potest: puta: in fundo: quã ostium: & difficile est describere tam breuem partem fundi: iõ quia ad id propria nomina: sicut in pecunia, in promptu nõ habemus. Ro nã planum per solidos: uel per libras: per nummũ unum: uel plures: & per quotas in partibus designatur: sed fundus tantum p quotam: & dimidiam: & tertiam: & sic de singulis.

m ¶ Seruis.§ propriis testatoris quia eis legatũ sine libertate nullum est, vt §. eo. & si transferam. & facit §. eo. si seruo.

¶ Qui accusat testatorem de crimine capitali, uidetur ei capitaliter inimicus: unde legatum uidetur ademptum. Bar.

¶ Seia testamento suo legauit Titio ^f auri pondo ^f quinque. Titius accusabat ^g ^g eam, q̃ patrem suum mandẽsset interficiendum. Seia post institutam accusationẽ codicillos cõfecit, nec ademit Titio priuigno legatum, & ante finem accusationis decessit. Acta causa ^h pronunciatum est, patrem Titij scelere Seiæ non interemptum. ^f Quero, cũ codicillis legatum, quod testamento Titio dederat, non ademerit ^i, an ab hæredibus Seię Titio debeatur? Respondi ^f, secundùm ea, quæ proponerentur, non deberi.

¶ Per exactionem debitoris, legatã de eo factum uidetur extinctum, nisi aliud appareat. Bartol.

¶ Filiæ, quam in potestate habebat, inter cętera legauit peculiũ. Idem post testamentum factum pecuniam à debitore filię exegit, & in suam rationem conuertit. Quæro, an filia eo nomine cum hęredibus patris agere possit? Respondi, si ꝓbetur ^k ^k nõ adimẽdi animo factum, agere posse.

Venuleius. LEX XXXII.

D Etrahere legatis, vel adiicere, si nihil præter numeratam pecuniam ^l legatũ sit, promptum est: cùm verò res corporales interueniũt ^f, & scriptura difficilior fit, & obscura ob id ^f portio. ¶ Cũ libertas adimit, legata ^m suis relicta nihil attinet adimi.

¶ Qui relinquitur administratoribus alicuius vniuersitatis, uidetur relictum ipsi vniuersitati. Bartolus.

¶ Idem. LEX II.

C Iuibus^c ciuitatis legatũ, vel fideicommissum datum, ciuitati ^f relictum uidetur^g.

¶ Paulus. LEX III.

IN ambiguo^h ^h sermone non vtrunq; dicimus, sed id duntaxat, quod volumus. Itaque qui aliud dicit, quàm vult, neque id dicit, quod vox significat, quia nõ vult: neque id quod vult, quia id non loquitur.

¶ Conditio dandi potest conferri in personam certam, & incertam. Bar.

P ¶ Idem, ^i LEX IIII. Aulus ^i respondit, ^k id quod

¶ DE REBVS DVBIIS.

E Vndum.§ CASVS. Mæuius reliquit Caio amplum fundum positum intra certos confines: posteã diuisit illum in quatuor partes ad hoc, ut meliùs posset colere: et cùm totale omnium dictarum quatuor partium uocaretur Mæuianũ eò, quòd à Mæuio peruenerat ad eũ dem Caium: uni de dictis quatuor partibus imposuit idem Caius nomen, Mæuianũ. un de totale prædiũ vocabat Caius Mæuianum, et dictam quartam partẽ ipsius uocabat similiter fundum Mæuianũ. Totalis autem dictus fundus valebat c. pone, & dicta pars quarta ualebat xx. Item alibi habebat dictus Caius quendã aliũ fundũ, quem vocabat Seianum. Nunc hic Caius fecit testamẽtum, et legauit Titio fundũ Męuianum, aut Seianum subalternatiuè, nõ adiiciẽdo, de quò Mæuiano sentiret, utrũ de magno, aut de paruo, et forte dedit electionem Titio legatario, utrum uellet, acciperet, Seianũ, uel Mæuianũ, et posteã decessit testator. Nũc quęritur, de quo Męuiano uidetur sensisse, utrũ de paruo, aut de magno? Et distinguitur, aut fundus Seianus æquiualet, minori Mæuiano, aut maiori Mæuiano. Primo casu uidet testator sensisse de minori fundo Mæuiano legando dicto Titio legatario, et sic legatari^a aũt casu iudicabimus eũ sensisse de totali, siue vniuersali fundo Mæuiano, & sic idem legatarius poterit eligere fundum Mæuianũ maiorem, siue totalem, aut Seianum. Vi.

a ¶ Seianũ.§ alternatiuè: quo casu hęredis est electio, nisi testator contradixit, ut nor. C. de uer. signifi. l. penul in fi. l. & dic casum secũdum Azo. quòd Mæuius amplum fundũ reliquit Titio, quem Titius ut melius coleret (ut §. de leg. ij. Caius. §. Titius) in plures partes diuisit, & cùm totale omnium partium uocabatur Mæuianũ, q̃a à Męuio peruenerat, uni portioni imposuit nomẽ. Mæuianũ. At uerò totale uelere poterat c. sed hoc paruulũ ualet xx. Itẽ hic Titius habebat quoddã aliud prædium, quod dicebatur Seianũ. Nũc iste Titius legauit Mæuianũ, aut Seianum, alternatiuè, & sortè quem eligeret legatarius. Quæritur ergo, de quo Mæuiano uidetur sensisse, totali, uel particulari? & distinguitur an Seianus æqui ualeat Męuiano minori, uel quasi æqualeat: & uidetur quòd sensit de minori aliàs si Seianus magis æquualeat totali, secus: quia cætera continent, ut hic colligitur. argu. inst. de uulga. substi. §. sed & si ex disparibus. & j. eo. utrum. §. fi. nam tunc testator electionem dat, quare meritò pót dubitari, quod debeat eligere. At cùm esset certus testator, utrũ esset pretiosius: si de totali intelligeret, prius totaliter ei legare pręcisè: sicut si uellem legare tibi c. aut xx. nam certum est, quod centum potiùs eligeres, & ideò simpliciter c. tibi potiùs legabo, aliàs min^a intelligitur, ut §. de leg. ij fi ita. §. fi. Item in fi. habebas, Nõ magna &c. & ponitur conditionaliter, aliàs est fine, non: & tunc dic, si id ẽ quãdo uis. Item quid, si dubium est, cui magis æquiualeat? Respõ. de minori sensit, ut §. de leg. j. La pud Iulianum. §. Seio. & l. fi ita. in fi. Vel dic secundo casum secũdum Ro. Quòd Titius habebat fundũ Męuianũ amplum, quem diuisit in partes, & imposuit nomen Seianũ: & sic cõtinetur Seianus sub appellatione Męuiani. tãdem legauit Męuianũ aut Seianum alternatiuè, quasi dicat, totũ, aut partem. Certè nominę Męuiani continentur tantum, partes non nominatæ, id ẽ, cæterę à Seiano. & secũdũ hoc quod dicit, nõ uideri cætera, scilicet Seianũ, cedere cum ipso Mæuiano.

b ¶ Plurium.§ inter quæ non erat Seianus secũdum primũ casum: uel erat secundum alium.

c ¶ Si.§ id est, quamuis^1 &c. & in fin. habebas, nõ, & distingue circa hoc, q̃a cũ uni genus, alteri species legatur, generi per species de rogatur 2, ut §. de lega. iij. l. seruus urbanis. §. fin. cũm uerò eidem genus, & species alternatiuè, & tũc nomine generis solę partes, uel species innominatæ intelliguntur, ut hic, aut copulatiuè, & tũc aut causa determinationis nominauit partes, & tũc solæ illæ continentur in legato. Idem si à testatore sciente hoc fiat aut causa tollẽdę dubitationis, siue ad maiorem certitudinem. Nam tunc generali legato non derogatur. Idem si testatore ignorante hoc actum est, ut suprã, de fun. instru. cum de lanionis. §. cui fundum. & c. q̃ dam. & l. S eiæ. §. Tyrandæ. & de sup. leg. l. legata. in pr in. & de ma. testa. si peculiũ. & de leg. iii. prędiis. §. Titio. & §. fina. & no. hoc §. de fun. instru. quæsitũ. §. penul. & § fina.

d ¶ Non magna.§ aliàs deest, non: sed tu habeas. Accursius.

Ita etiã legit Dur. aliàs deest negatio, & malè etiã Accur. iudice.

Casus fm Azo.

Non est necesse. P. 2 Placet B. Pau. & So.

De rebus dubiis.

TITVLVS V.

¶ Si in aliqua parte alternatiuæ est aliqua res dubia, declaratur habito respectu ad æstimationem rei in alia parte alternatiuæ positæ. Bartolus.

¶ Papinianus lib. 7. responso. LEX I.

F Vndum Męuianũ, aut Seianum^a Titio legauerat. Cùm vniuersa possessio plurium^b prædiorum sub appellatione fundi Mæuiani rationibus demonstraretur, respondi, non videri cętera prædia legato voluisse defunctum cedere, si^c fundi Seiani pretium à fundi Męuiani pretio non ^f magna^d pecunia distingueretur.

CIuibus.§ CASVS. Cùm essent duo Potestates Bonoñ. ita legaui eis, Potestatibus Bonoñ. lego c. Certè uideor reliqsse Cõmuni Bonoñ. et non singulis ciuibus: et sic Potestates capient noie Communis legata, et non suo, uel singulorum ciuium. Vi.

c ¶ Ciuibus.§ fortè administratoribus ciuitatis. Azo.

¶ Quod relinquitur administratoribus alicuius vniuersitatis, uidetur relictum ipsi vniuersitati. Bartolus.

¶ Idem. LEX II.

C Iuibus^e ciuitatis legatũ, vel fideicommissum datum, ciuitati ^f relictum uidetur^g.

¶ Paulus. LEX III.

IN ambiguo^h ^h sermone non vtrunq; dicimus, sed id duntaxat, quod volumus. Itaque qui aliud dicit, quàm vult, neque id dicit, quod vox significat, quia nõ vult: neque id quod vult, quia id non loquitur.

¶ Conditio dandi potest conferri in personam certam, & incertam. Bar.

P ¶ Idem, ^i LEX IIII. Aulus ^i respondit, ^k id quod

ADDITIO. Istam glos. approbant Bart. Pau. et Sosi. circa quã dicas etiã idẽ, si legetciuibus idefinitè secũdum eosdem.

f ¶ Ciuitati.§ non singulis, nisi aliu J ostendatur testatorem uoluisse, ut J. eod. l. cũ Senatus.

g ¶ Videtur.J unde capient administratores nomine ciuitatis. sic et sacerdoti^1 relictũ capit ecclesia, ut §. de annua. lega. annua. §. à. Titia et J. de cõdi. et demõ l. filio. in prin. et §. idẽ. et C. de iur de libe. l. cùm aliqs. et J. e. fi cognatis. §. fin.

ADDITIO. IN ambiguo.§ CASVS Cum habeREM duos Stichos seruos, legaui tibi Stichum. Certè ille Stichus debetur, quẽ debere uolui, & nõ alius aliud autem est in eo legato, quod non est dubium, siue ambiguũ. si ego testator dixi in eo aliud, quã sensi, puta q̃a legaui tibi fundum. & sentiebam de equo. Nõ enim ualer in aliquo legatum, q̃a q̃ aliud dicit in legando, quã vult. non dicit id, quod uox significat, quia nõ vult: nec dicit id, quod vult, quia id non loquitur, & sic non est mirũ, si legatum est inutile. Facit autem ad prædictas partes huius l. §. de leg. j. si quis à filio. §. fi quis plures. & l. iiij per quas pono hic casum Alij aliter ponunt: sed nolo plus insistere. Vi.

a ¶ In ambiguo.§ In prima parte, pone, legaui Stichum^1 cũ haberem duos Stichos, ut suprã, de leg. j. fi q̃s à filio. §. fi quis plures. In secunda legaui fundum, & sentiebam de equo, ut §. de le. j. l. iiij. fi autem lego Stichum, & sentiam de Pãphilo: ualet de quo sensi^2, ut d. l. iiij. de leg. j. & ita prima pars in proprio nomine: secũda i appellatiuo, ibi, nõ utrũ tuo ponitur^3. Sed & prima posset loqui in appellatiuo, ibi, nõ utrũque, sed non in eo, quod dicit, Sed id dũtaxat &c. Alij, ut R: dicũt^4 ambiguum, quod continet amphibologiam, ut aio te Acacida Romanos vincere posse: & similia, de quibus no. suprã, de pact. l. veteribus. item in infinitis aliis potest poni exemplum, ut studiosus indagator poterit inuenire.

i ¶ Itaque.§ uerè in ambiguo ita est. nam aliud in eo, quod dubium non est, & prolator tamen quod dixit, nõ sensit. R. uel cõtinua fic, dixi in ambiguo non ualere utrunque, ergo multò magis ubi nõ est ambiguum, non ualet utrunque^5, quinimò neutrum. Nam si aliquid ualeret, uel ualeret quod dicit, sed hoc nõ uult, ut ualeret quod uult: sed illud non dicit, est ergo valida illatio, Itaque &c. Sed obiicitur. primo dicto l. suprã, de vsufruct. leg. fi alij. ubi. verbum fundi, quod est ambiguum, quia quando proprietatem nudam, ut §. famil. ercisc. l. & puto. §. j. quandoque plenam continet, ut suprã, de vsufruct. accre. l. si tibi. tamen nõ accipitur prout uoluit testator, ut d. l. fi alij. Sed dic^6, ibi fuit ambiguitas: et hic uerbi, uel orationis, uel ibi speciale, uel ut R. ibi^7 dixit. Vel verius^8 nomẽ fundi nõ est ãbiguũ: quia semper plenam proprietatem continet, & sic concordãt^9 cũ fine huius l. nec ob. illa l. & puto. ut ibi not. Itẽ obiicitur secundo dicto huius l. §. de leg. iij. l. non aliter. ubi receditur à uerbis, si testator vult. Sed illud^10 locum habet, ubi uocabulũ plures habet significationes, sed alteram consuetam, ut lego decem solidos Bonoiesib. citur ergo consueta, nisi testator aliud uelit, ut de paruis Bonoiesib. intelligatur, et facit infrà, de reguiur. Lin ambiguis orationibus, & de uerborum significa. nepos Proculo. & §. de supel. lega. l. legata. & l. Labeo. circa finem. Sed argu. contrà, J. de appella. l. j. §. fi quis.

ADDITIO. Solu. secundum Bartol. quòd hic est error in uerbi prolatione: ibi in facti executione, circa quem errorem est iu-

PAulus respon. § CASVS. Quamuis legatum incertę personæ dispositio. ut ibi patet, relictum non ualet, ut institut. de lega. §. incertis. tamẽ id quod conditionis causã implendæ dãdum est, sine dubio debet dari certis, & incertis personis, ut posit competere petitio fideicõ. illi, cui in fideicom. sibi relicto est apposita conditio dandi aliquid certæ, uel incertæ personæ: & de certa persona est planum cuilibet, de incerta autem ita pone. Lego tibi equum, si dederis de cem illi, qui duxerit i uxorem filiam Titij, uel illi, qui priùs ascenderit Capitoliũ, per l. J. e. fi fuerit. Sed quid, si ita dixi, Centum per fideicõ. relinquo, & nõ ad ieci, cui, Indubitatum est nulli personæ uideri datũ fideicõ. nec certę, nec incertæ: & ideò non ualet fideicom. & l. d. cum l. seq. Vi.

k ¶ Paulus respondit.§ aliàs incipit, Id quod. & quidã dicũt, quòd

lib. 9. Responso.

Placet Cu. & Sos.

† libro 14. Qõnum.

Concor. cum hac l. c. vlt. cũ gl. sua in fi. extrã de post. Prela.

Idẽ Bar. Pau. Cu. & Sosi.

li. 19. Responso.

Hæc lex deest i Fl.

Idẽ Bar. & Pau. cõtrà Sosi.

Nisi fit erratum in corpore. B. & Pau.

Idẽ Bar. Pau. Cu. & Sosi.

Placere vt Sosi. & Bar.

Vtraque expositio vt placere Bart. Pau. & osi.

Displicet B. Pau. & Sosi.

Et bene qa ibi non ostabat de voluntate defunctũ: idèo stat. priè significatiõi. Bar. P. & Sosi.

Placere vt Pau.

Iu hoc displicet vt detur Bar. P. & Sosi.

Idẽ B. Pau. Cu. & Sosi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc lex non est in Pandectis.

a ¶ Et incertis, ut, Lego tibi fundum, si dederis decem ducenti in vxorem filiam Titij, uel ei, qui primò Capitolium ascenderit: ad qd J. e. si fuerit. An legatum ualeat incertæ personæ, relictum, dic, ut insti. de leg. §. incertis. & §. sed nec. & J. eo. quidam.

b ¶ Legatũ incertæ personæ an, & qñ, valeat: vide plenè per Bar. in l. proxi. in Pandect. ti. & per Cy. in l. id qd pauperib. C. de episc. & cleri.

¶ Die quòd non. & sequunt Bar. P. & Sofi.

¶ Placet B. Alex. & Ia. in l. ij. §. de libe. & post humis.

¶ Libro 19. Rusforum.

¶ lib. 1. fideicõmisso.

Paulus respondit. Non fit. § ex presso nomine, ut qua si, ut §. si cer. pe. l. certum. & de hære. instit. quoties. §. si quis. Accursius.

c ¶ Nulli. § Facit sup. de vsufr. leg. l. q. plures & §. de her. inst. l. quoties. §. hæres. & instit. de lega. §. legari. & de uerbo. oblig. l. si ita. §. Chrysogonus. sed in casu contrà, ut infrà, de statulibe. l. qui pecuniã. ubi simpliciter dare iussus seru^s & liber esse hęredi ur iussus.

conditionis implendæ causa dandũ est, sine dubio certis, & incertis [a] personis dari debere, vt fidei cõmissi petitio posit cõpetere.

¶ *Si persona legatarij non apparet, non ualet legatum. Bartol.*

¶ Idem.

A D D I T I O. Dic, quod ibi grauatur legatarius, uel fideicommissarius. Vñ in dubio uidet grauatus dare hęredi, à quo sensit commodum. hic verò grauatur hæres, qui commodum sensit à seipso, non ab alio secundum Bart. hic.

PAulus respondit, cũ nomen fideicommissarij testamento adscriptum non sit [b], nulli [c] personæ, neque certæ, neq; incertæ datum fideicõmissum videri, indubitatum est.

¶ *Valet legatum factum incertæ personę de certis, uel de incertis, si incertitudo uenit declaranda ex aliquo futuro eueniente. Bartolus.*

¶ Caius.

Q Vidam relegatus, facto testamẽto [d] post hęredis institutionem, & post legata quibusdam data, ita subiecit: Si quis ex hæredibus cæterisque amicis [e], quorum hoc testamẽto mentionem habui, siue quis alius restitutionem mihi impetrauerit ab Imperatore, & antè decessero, quàm ei gratias egerim, volo dari ei, q id egerit, à cæteris hęredibus aureos tot. Vnus ex his, quos hęredes scripserat, impetrauit ei restitutionem: & antè quàm [f] id sciret, decessit. Cùm de fideicommisso quæreretur, an deberetur, consultus Iulianus respondit deberi: sed & si [g] non hæres, vel legatarius, sed alius ex amicis curauit eum restitui: & ei fideicommissum præstari [h].

¶ *Posthumus qui non nascitur, non facit partem: si uerò plures nascuntur, quilibet eum sibi coniuncto admittitur in virilem. Bartolus.*

¶ Si tibi, & posthumo suo, vel alieno [h], hæreditatem restituere quis rogauerit,

¶ Mæuianus.

V El ex parte re [i], & ex parte posthumum hæredem instituisset, legatúmve similiter, vel fideicommissum dedisset [k]:

¶ Caius.

V Trùm ita posthumus partẽ faciat, si natus sit: an & si natus nõ sit, quæritur. Ego commodiùs dici puto, si quidẽ natus non est, minimè [k] eum partem [l] facere, sed totũ ad re pertinere, quasi ab initio tibi solido relicto. Si natum natus fuerit, vtrosq; accipere quantũ cuique relictũ est: vt vno nato, pars tibi dimidia debeatur: duobus natis, tertia tibi debeat: tribus natis (q a tergemini [m] quoque nascuntur) quarta [m]. Et nosirum in arbitrio eius, qui rogatus est, quo casu nõ solet ualere fideicõmissum, sicut suprà, de leg. ij. fideicommiss. §. quanquã. dicitur tamẽ hic, quòd ualet fideicommiss. quia non est in eius arbitrio positũ, an omnino uelit restituere: sed est commissum arbitrio eius, cui potius restituat. Primo enim casu non ualeret, isto autem casu bene ualet.

¶ Quæsitum est. § Institui mihi hæredem i vi. vnciis hæreditatis Titium, et Seium in iiij. et Caium in duabus, et rogani Titium, ut eum morererur restitueret partẽ suam dictis suis cohæredibus: et postea decessi. Nunc quæritur, an debeat Titius restituere suã partẽ cohæredibus pro virili, id est, uni tantum quantũ alteri? an uerò p portionibus hæreditariis, ex quibus hęredes scripti sunt dicti sui cohæredes. et distinguitur, aut ego testator ita iussi restitui partem Titij cohæredibus eius, si cohęredes darẽt ei c. pone, aut sine aliqua donatiõe pecuniæ. Primo casu subdistinguitur, aut æquas partes pecuniæ iussi eos dare Titio, aut dispares. Si æquas partes iussi eos dare æquas partes debẽt habere fideicommiss. id est, de parte Titij eis restituenda, si autem dispares partes pecuniæ iussi eos dare Titio, taliter, scilicet, ut uideantur dispares partes congruere portionibus eorum hæreditariis: pro hæreditariis partibus debent habere fideicõmiss. prædictum. Secũdus autem casus, id est, quãdo iussi restitui partem Titij cohæredib. eius sine aliqua datione pecunię p cohęredes facienda ei, nõ est in hoc §. f. d. dic, hoc casu debere eos habere fideicommiss. pro hæreditariis partibus, ut J. ad Trebel. quoties. in pri. et similibus quæ ibi scripsi. Vi.

k ¶ Minimè. § cùm nec ipse capere possit, sic J. de contra tabu. si post mortem. §. liberi. Item contra, §. de leg. i. l. planè. §. si continuẽti. vbi seruus, qui nõ capit, facit partem. Sed ibi idcò, q a poterat cõuaiescere seruo libertate donato.

l ¶ Partem. § id est, te non admitti nisi ad partem, ut §. de leg. j hujusmodi. §. si Titio. et dic, ut ibi.

m ¶ Quarta. § debeatur. Hæc uera, et si non apparebit quot edantur. quoniam interim quarta deberur, ut §. si pars hære. pe. l. antiqui. et facit J. de fol. si pater. et §. de hæred. institu. l. si quis ita scripserit. et de leg. j. §. duobus. §. fina. et l. qui filiabus. §. j. Sed contrà, J. eo. si fuerit. et §. de hæred. institu. Titius. fundi.

A D D I T I O. Dic, quod ibi omnes erant nati. hic non. D y n. Bar. Pau. Cu. et Sofi.

Porrò

a ¶ Portentosum. § non tamen est, ut d. l. antiqui.

b ¶ Velle esse. § cuius petitionem nullo etiã electo, aut omnes, aut superstes, si unus tantum superest, habebit, ut §. de leg. ij. si Titio. & l. si quis Titio. §. fi. & l. cùm quidam. & l. unum ex familia. in pric. & §. j. & §. sedsi quidem ille. & §. rogo. & l. cùm pater. §. hæreditatem.

c ¶ In arbitrio. § sed nec in alio casu semper est in ei^s arbitrio hoc omnino, ut §. de leg. ij. fideicõmiss. §. sic fideicommissum. & §. quanquã. & argu. J. de eo q certo loco. l. ij. §. Scæuola. & not. Expissa nocet: sic J. de reiur. expressa. & J. de cõdi. et demon. l. si i diẽ. in fi. Itẽ facit J. ad Trebel. ex facto §. si quis rogatus. & de uer. oblig. l. cẽtesimis. §. ij. & J. de actio. & oblig. a. l. sub hac. & §. de contrahẽ. empt. l. hęc vẽditio. & l. si in empti. §. pe. nec ob. §. de lega. ij. l. j. & de leg. j. Senatus. §. legatũ, ut ibi not. Acc.

A D D I T I O. Dic, quòd ibi conferitur legatum in uoluntatem legatarij, hic alterius. Cu. & Sofi.

d ¶ Scripti sint. § vnus ex vi. aliⁱ ex quatuor, aliⁱ ex duabⁱ vnciis. & sub. & unus cæteris portionẽ suã restituere sit rogatus, quando decesserit.

e ¶ Iussi. § fideicommissarij, iidemque cohæredes. Accur.

f ¶ Dispares. § scilicet, partes pecuniæ.

g ¶ Videantur. § aliàs est, ut uideat, scilicet pecuniæ distributio, aliàs uideantur, scilicet partes dispares pecuniæ.

h ¶ Restitui. § idem ergo, si sine pecunia iussus est restituere. Dic ergo regulariter pro hęreditariis, nisi pecunię inæqualitas, uel propriũ nominum expressio cõtrariũ inducat, ut C. de ipu. et aliis sub. l. j & hic: & §. de leg. j. & hęredes nominatim. & J. ad Trebe. quoties. & l. nonnunquam. & l. Lucius. §. Mæuia & §. de lega. j spia. §. fi. & J. de statulib. l. ita liber. §. fin & §. de vulg. sub sti. l. si in testamẽto. & l. si plures. & l. qui liberis. §. fi & C. de cadu tol. §. sed ubi.

i ¶ Inter. § CASVS Donani uxori meæ fundum: & posteà ipsa decessit antè, quàm ego. Certè non confirmatur morte illius donatio: imò redit ad me fundus, quãuis cõfirmaretur, si ego prius moreretur non reuocata donatione, si autẽ simul ambo decessimus, ualet donatio, ea maximè ratione, q a ego donator non superuiuo, ut possim condicere eum fundum. Et quia retigi unum casum de illis, q fimul moriuntur, ideò uideamus de aliis, ut in l. seq Vi.

i ¶ Qui donauerat. Jut C. de dona. inter virũ & uxo. l. à marito.

k ¶ Non superuiuat. § id est, superuixisse, non probetur, sic & §. de don. inter uirum, & uxo. l. cùm hic status. §. fi ambo. & ar. J. l. px. in princip. & §. fi id m in don. cau. mor. ut J. de dona. cau mor. l. sed hi. sed contra. J. l proxi. §. si maritus. ubi mulier præsumitur premor tua. Solu. aliud est in stipulatione dotis, ut ibi: & aliud in donatione, ut hic. Nam hęc donatio eis viuentibus ratione mutui amoris p hibetur. non ratione mutui odii, ut §. de dona. inter vi. & uxo. l. iij. in princip. & l. si id quod. §. fi quas. & l. sed si vir. §. qd legaturus. Ergo eadem ratione eis morientibus fauorabilius confirmetur, ut hic, & arg. §. de auro. & argen. lega. l. Quintus. in fin & C. de lega cum alie. nam. uel in l. contraria, ambo in matrimonio decesserunt, & sic uerba stipulationis conueniunt, quæ erant, si mulier in matrimonio decederet. & eodem modo respon. ad l. §. de reli. l. si possessor. §. j. Itẽ quomodo quod ab initio nõ ualuit & c. ut J. de iur. l. quod ab initio. quæ est contra. sed hic confirmatur nõ quasi donatũ, sed quasi reliquum, unde & Falcidiam patitur, ut C. ad le. fal. l. in donationib. uel ideo conualescit, quia cessant causæ quæ infringebãt donationem, quæ sunt §. de do. inter uirum & uxo. l. j. j & ij.

¶ Fl. Serapias.

¶ Placet P. Cu. & Sofi.

¶ Quod hic de muliere Alexandrina Caiⁱ cõmeminit, §. si pars hęreditatis. peta. l. antiq. §. sed & tergeminos. Pau. Iurisconsultus A Elio attribuit nisi aut hic, aut illic, mẽdũ insit.

¶ Fl. nascit.

¶ Verũ est in §. j.

¶ Dic, q ibi in volũtatem alterius non liberã cõferr legatũ: hic in voluntatẽ hæredis: ideo nõ valet. fm P. Cu. & So.

¶ Fl. obligari.

¶ Placet P. Cu. & Sof.

¶ Floré. an post necessitatẽ dandi solius distribuẽdi liberũ arbitrium concedit.

¶ Fl. fint.

¶ Non est necesse sic exponere: quia idẽ & si insimul emisisse spiritũ, pbet fm P.

¶ Placet Cu. & Pau.

¶ Displicere videtur Bart. Pau. & Cuma

¶ Placet B. Pau. Cum. Sofi.

¶ Et bene, Pau. & Cu.

¶ Imò q a eadẽ lex, prohibens hoc dicit secundum Bart. & Pau.

¶ Fl. quarta debeat.

¶ Fl. tergemini. De tergeminis quęrit Bar. §. si pars hẽdi. pera. l. antiqui. In hunc locũ uide Pilmũ nat. hist. lib. 7. c. 3.

¶ Placet Cu. & Sof.

¶ Ibi cõstitutum, q uxor ranũ legare uoluerat. de quo nõ cõstat: hic est ueritimile de plurib. Cu. & Sofi.

¶ Displicet Bar P. Cu. & Sof.

¶ Placet pdic. scriben.

¶ Fl. dedissent.

¶ Fl. significauit. aliàs significasset.

¶ lib. 2. Sententiarũ.

¶ ats concedere.

¶ lib. 21. Disputation.

¶ Videtur p hanc l. q fi d. 10 com miserin: vnũ maleficiũ, & episcop^s excõmunicet vnũ ex illis, q veteri fit excõmunicat^s: d quo vide in c. si sacerdos. i gl. sup vetbo. à cõmunione. ex. d offi. ord.

¶ Flor. moritur.

¶ Nihil fecit fm Sofi.

Quæstum est, si cohæredes ex disparibus partibus scripti sint, vtrum partem suam in viriles partes restituere singulis debeat: an pro portionibus hęreditariis, ex quibus hęredes scripti sunt? Et placuit, si testator ita restitui iussit quidem ætate Serapia Alexandrina mulier ad diuum Adrianum perducta est cum quinque liberis, quos vno fœtu enixa est. Sed tamen quòd vltra tres nascantur ferè portentosum videtur.

¶ *Substantia legati, vel fideicommissi, in alterius voluntatem non potest cõmitti: sed electio personæ bene committitur. Bartolus.*

¶ Cùm quidam pluribus hęredibus institutis, vnius fidei commissum esset, vt cùm moreretur, vni ex cohæredibus, cui ipse vellet, restitueret eam partem hęreditatis, quæ ad eum peruenisset, verisimum est, vtile esse fideicommissum. Nec enim in arbitrio eius, qui rogatus est, positum est, an omnino velit restituere, sed cui potiùs restituat. Plurimum enim interest, vtrùm in potestate eius, quem testator obligare cogitat, faciat, si velit dare: an imposita necessitate dandi, soli ei distribuendi liberum arbitrium concedat.

¶ *In fideicommiss. hęredibus relicto intelligitur portio pro modo oneris hęredibus pro fideicom. iniuncti: aliàs debetur pro hęreditarijs portionibus. Bartol.*

¶ Quæsitum est, si cohęredes ex disparibus partibus scripti sint, vtrum partem suam in viriles partes restituere singulis debeat: an pro portionibus hęreditariis, ex quibus hęredes scripti sunt? Et placuit, si testator ita restitui iussisset partem, si aliquã pecuniam dedisset, siquidem æquas partes iussi fuerint dare, conueniens videri esse, etiam ex fideicommisso æques partes eis restitui oportere: si verò dispares, in ea pecunia distribuẽda significauerit testator, vt videantur hęreditariis portionibus congruere: consentaneum esse, etiam fideicõmissum pro hęreditariis partibus eis restituì debere.

¶ *Ad confirmationem donationis sufficit, coniugem donantem donatario non superuixisse. Bartol.*

¶ Paulus.

S I inter virum, & vxorem donatio facta fuerit, priore defuncto, cui donatũ est, ad eum res redit, qui donauerat: Quòd si simul tam is, cui donatum est, quã is, qui donauerit, quæstionis decidendæ gratia, magis placuit valere donationẽ: eò maximè, quòd donator non superuiuat, q rem condicere posit.

¶ *Vltimus, seu supremus dicitur, quem nemo sequitur, etiam si nullus præcedat: proximus, seu primus dicitur, quem nemo præcedit, etiam si nullus sequatur: & sic idem potest esse primus, & vltimus. Bartolus.*

¶ Triphoninus.

Q Vi duos impuberes filios habebat, ei, qui supremus morereⁿ, Titiũ substituit, Duo impuberes simul ĩnaue pierunt: Quæsitum est, an substituto, & cuius hęredibus deferatur? Dixi, si ordine vita decessissent, filios meos filios, impuberes, et substituì Titiũ ei de meis filijs, q supremus moreret. & posteà decessit: & postea ambo mei filij impuberes pierũt simul in quadam naue. Nunc quęritur, an Titio substituto deferatur hęreditas? & cuius eorũ impuberum deferatur ei hęreditas: Et certè iurisco. altius circa hoc exordit dicens, Si unus decessisset priùs, & alter postea, & ita secundũ ordinem decessissent, prior mortuo erit hæres ab intestato frater eiⁱ postremo autem mortuo erit hęres substitutus: in ea tamẽ hęreditate: posterioris impuberis mortui habebit substitutus hęreditatẽ secundi filij impuberis antè defuncti. In proposita autem quæstiõe, vbi simul perierunt impuberes, utriquæ est hęres. dictus substitutus. Est autem ratio, quia cùm neuter superstes fuerit, quasi vtrique vltimi decessisse uidetur. Quidam tamen dicebant i hoc casu, quòd neutri videntur sibi decessisse vltimi, quia comparatio posterioris decẽdẽtis solet sumi ex facto prioris mortui, et iõ dicebant prędictũ substitutum neutri debere succedere in hoc casu. Sed superior sententia magis placet. scilicet, ut substitutus sit vtrique hæres in hoc casu. Nã & video aliter, quòd qui unũ filiũ habet, nõ uidet inutiliter substituisse, si substituit Titiũ filio suo supremo morienti. Itẽ uideo, q proximus à gnatus intelligitur etiam is, qui solus est, quiq; neminẽ antecedit. In nostro ergo casu vtriq; ipuberes simul mortui, ultimi, primiq; obierunt, quia neuter eorũ alteri superstes fuit, & sic substitutus succedit ambobus, ut dictũ est. Item alius casus de simul morientibus. est talis, Titius, & Seius suus filius perierũt in uno bello, mater Seij dicit nũc Titiũ priùs mortuũ esse, & sic vult uẽdicare bona filij, quasi hęredis patris: agnati aũt patris, quasi filius ante periisset, volũt uẽdicare bona patris. Certè mater pferi, credimus eni patrẽ priùs mortuũ esse. Itẽ alius casus de moriẽt ib simul, est talis Libertⁿ Titij, & filius liberti simul pierũt: nũq d deferr legitima hęreditas intestati liberti patrono, quasi filius eius prio mortuus fuerit: an agnati filij debẽt filio ab itestato succedere, quasi pater prius decessit? Et respõ q patrono deferr hęreditas liberti, quasi priùs mortuⁿ fit filius nisi pbet libertũ priùs mortuũ. Est & alius casus de simul morientibus talis, Titiⁿ accepit Seiã in uxorẽ, & dedit ei pater Seię c. iõ dorem: fuitq; stipulatus pr à Titio, ut, si Seia i mãimonio decessisset, Titiⁿ restitueret filij, i. patri dotẽ: posteà simul perierũt maritus, & uxor. Certè habet locum stipulatio dotis. Præsumimus enim uxorẽ prius decessisse, nisi probetur cõtrarũ. Vltimus casus de moriẽtib^s simul, est talis, Titius instituit sibi hęredem filium suum puberẽ: & posteà decessit simul cum patre. Certè intelligit filius superuixisse patri, & ei ex testamento hęres fuisse: & hęreditas filij deferr successoribus eius filij. Si autẽm dictus filius fuisset impubes, crediur pater super uixisse: nisi hic, & in superiori casu, probetur contrarium. Vi.

l ¶ Qui duos impuberes. § secus si unus esset pubes, & alter impubes, ut J. ead. l. §. fina. Azo.

m ¶ Supremus. § id est, ultimus.

¶ Displicet Bar. Pau. Cu. & Sof.

¶ Placet §dic. scriben.

¶ Fl. dedissent.

¶ Fl. significauit. aliàs significasset.

¶ lib. 2. Sententiarũ.

¶ Placet Cu. & Sof.

¶ Nihil fecit fm Sofi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In ea tamen hereditate. ⁊ scilicet, posterioris.
b ¶ Habebit ⁊ substitutus, ut etiam primus dicatur hęres, qa hæres hęredis &c. ut C. de hære. insti. l. finali.
c ¶ Quasi vtrique. ⁊ repete, an.
d ¶ Videantur. ⁊ & sic substitutio locum habeat.
e ¶ Neutri. ⁊ scilicet videantur vltimi decessisse.
f ¶ Comparatio. ⁊ quasi dicat, nõ dicitur posteri⁹ nisi respectu prioris. & cõtrà.
g ¶ Vtrique hæres sit. ⁊ scilicet, substitutus: secus est vbi substitutus, & ille, cui substitutus est datus, pariter decedũt. Tũc enim neuter alteri superuixisse dici potest, ut J. eo. l. sed & ĩ illo. Azo.
h ¶ Supremo. ⁊ i. ultimo: aduerbialiter enim ponitur.
i ¶ Antecedit. ⁊ ad hoc J. unde cognati. l. j. §. pximus. & infrà, de uerborũ signi. proximi. & l. in vult. & institu. de leg. agna. suc. §. proximus.
k ¶ Superstes fuit. ⁊ id est superuixisse dici potest utq; ergo directo ¹ est hæres ex testamẽto, quasi in duabus hæreditatibus, ut ⁊. de vul. sub. qui duos. Sed contrà, ⁊. de testa. tute. l. duo. & de hære. insti. l. in tẽpus. §. i. & J. eo. si fuerit. Sol. Regula² est, ut neque ad hæreditatẽ, neq; ad legatum, neque ad fidei cõmissum, uel tutelam aliquis admittat, nisi doceat casu existẽte se inuitatum, ut in cõtrariis, & J. ad Trebel. l. est³. Sed hic fallit forte ideò, qa hic substitutus utriusq; hęreditatem uẽdicaret: & si nõ simul decederent, ultimi, scilicet, hæreditatem uendicabit ex testamento, sed primi ab intestato ex psona vltimi, ut J. ad le. Falci. l. pater. §. fi. & ⁊. de vulga. substitu. l. qui duos. Vnde, quia alius tali interpretatione non læditur, ad vtriusq; successionem inuitatur ex testamento⁴, quasi vtrique ultimi decesserint. Sq; d, si pater esset in medio? nũquid primi successionem ex parte uẽdicet? Respon. tunc fortè aliud est, ut prædicta. l. ad Treb. l. eum. Az. & facit ⁊. de vulg. substi. l. ex duobus. & ⁊. de pact. do. inter socerũ. & J. de secun. tab. l. qui ex liberto. in prin.
l ¶ Vendicaret. ⁊ per Tertul. ut insti. ad Tertul. in prin.
m ¶ Agnati. ⁊ qui præueniunt alios, præter suos, & quasi suos, per l. xij. tabu. ut insti. de leg. agna. suc. in prin.
n ¶ Patris. ⁊ idem in matre, nisi filius sit impubes⁵ in utroq; casu, ut J. eod. l. cum pubere. & l. si mulier. & J. ea. l. §. fin. Sed cõtrà in patre ut inf. ad Trebel. l. ex facto. §. si quis autem. ubi filius, præsumitur antè decessisse. Sq; ibi alius casus: & est ibi⁶ ratio, ne pereat. vltima uolũtas: hic aũt est ratio æquitatis, id est, materna pietas⁷, quę ad luctuosam debet vocari hæreditatem, ut C. de iñi. & substi. l. fi. & de impu. & ali. sub. l. præcibus. & J. ad Trebel. l. eum. Item arg. cõtrà, J. §. proxi. sed & ibi est alius casus: & est propter patroni reuerẽtiã, ut ibi dicitur. Accur.
o ¶ Filius. ⁊ quia tunc filius succedit excluso patrono, ut institu. de suc. liber. §. sed nostra. & ĩgenui iura habet, ut J. de obse. lib. l. hęres. Sic ergo præsumitur filius priũs decessisse: & sic est contrà, ⁊. proxi. §. ubi dicit patrẽ priũs: sed alius est casus. Sed æqtas cadẽ⁸ est hic, & ibi, hic scilicet, patronalis: ibi materna. Nam & vtrique viuenti pariter prouideretur in honore, & alimentis, ut J. de regu. iur. l. semper in dubiis. & J. de obsequiis lib. l. parens. & l. liber. & de lib. agno. l. si quis a, liberis. in prin. & §. solent.
p ¶ De dote. ⁊ reddenda scilicet mulieri. uel, id est, de dote lucranda⁹ à uiro, uel, id est, reddenda extraneo, q dederat p muliere¹⁰. Ac per hoc quod dicit, Ex capitulo &c. uidetur cæteros casus remo

priori mortuo frater ab intestato hæres erit, posteriori substitutus, in ea tamen hęreditate² etiã antè defuncti filij habebit ᵇ hęreditatẽ. In proposita aũt quęstione, vbi simul perierunt, cùm ¹ neutri frater superstes fuerit ¹, quasi vtrique ᶜ vltimi decessisse videantur ᵈ ¹: an verò neutri ᵉ, qa cõpa ratio ᶠ posterioris decedentis, ex facto prioris mortui sumit, quærit? Sed superior sententia magis admittenda est, vt vtriq; hæres ᵍ sit. Nam & qui vnicũ filium habet, si supremò ʰ moriẽti substituit, non videtur inutiliter substituisse: & proximus agnatus intelligitur etiam, qui solus est, quìque neminem antecedit ⁱ: & hic vtrique (quia neuter eorum alteri ᵏ superstes fuit) vltimi, primique obierunt.

¶ *Si vno casu decedat pater, & filius, pater priùs decessisse præsumitur. Bar.*

¶ Cùm in ˡ bello pater cum filio periisset, materq; filii quasi postea mortui bona vẽdicaret ¹, agnati ᵐ verò patris ⁿ, quasi filius antè periisset, diuus Adrianus credidit patrem priùs mortuum. ¶ Si cũ filio suo libertus simul perierit, intestati patrono legitima defertur hæreditas, si non probatur superuixisse patri filius ᵒ. hęc ¹ enĩ reuerentia patronatus suggerente dicimus.

¶ *Stipulatio de dote reddenda, habet locum viro, & vxore simul decedentibus. hoc dicit.*

¶ Si maritus, & vxor simul perierint, stipulatio de dote ¹ ex capitulo, Si mulier in matrimonio decessisset, habebit locum, ¶ si non probetur ¹ illa superstes viro suo ¹ fuisse.

¶ *Si filius pubes cum patre moritur, præsumitur patri superuixisse, impubes non: sed pater ei. Bartolus.*

¶ Si Lucius Titius cum filio pubere, quem solum testamẽto scriptum hæredem habebat, perierit, intelligitur superuixisse filius patri, & ex testamento hæres fuisse: & filij hæreditas successoribus eius defertur, nisi contrarium approbetur ¹. Quòd si impubes cũ patre filius perierit, credit pater superuixisse: nisi & hic contrariũ approbetur.

Incertitudo personę legatarij procedẽs ex euentu casus, in quem legatum confertur, vel ex prolatione defuncti, vitiat legatum: ademptio autem non vitiat. Bartolus.

¶ Vlpianus. † LEX XI.

SI ita fuerit legatum relictum, Ex cognatis meis, qui primus Capitolium ascenderit: si simul duo venisse dicantur, nec appareat ¹, qs prior venerit, an impedietur legatum? vel ei ², qui monumẽtum fecerit: & plures fecerint? vel Ei ³, qui maximus natu est: & duo pares ætate sint? Sed & mus natu est, lego c. & posteà reperiuntur duo ex cognatis pares ætate, qui nati fuerunt ante alios cognatos, nam neuter eorum habebit legatum. Item idem est, si testator legauit c. Sempronio amico suo, & posteà inueniuntur duo Sempronij coniũcti æqua charitate testatori; nam neuter eorum habebit legatum. Item idem est, si testator habens quatuor, pone, Stichos seruos, ita dixit, Lego libertatem Sticho, uel duobus Stichis, & ita non apparet, cui, uel quibus, reliquerat libertatem: nam neuter eorum habebit libertatem. Sed pone, quòd testator reliquit domum duobus Sẽproniis suis amicis, puta, Sempronio Albo, & Sempronio Nigro: & posteà dixit, Sempronio adimo, quod ei legaui, & ita non apparet cui Sempronio sit ademptum. Nunquid propter hoc est nulla ademptio, sicut dictũ est, legatum nõ ualere propter incertitudinem? an uerò debet ualere ademptio in persona vtriusque Sempronij ita, ut datio legati infringatur in persona vtriusque, ut sic neuter eorum habeat aliquid de legato? Et respo. quòd dicta ademptio ualet in utroque eorum, ita ut nullus eorem aliquid habeat de legato, fuit enim hic incertitudo tantũ in personis, & nõ in re. Sed pone, quòd testator ita dixit, si Arethusa ancilla mea pepererit primum marẽ, esto libera: & posteà dicta ancilla peperit uno utero marem & fœminam, nunqd erit libera Arethusa? Distinguitur: aut certum est quid priùs edidisset, siue peperisset: aut incertum. Primo casu, aut peperit priùs masculum, aut fœminam, si masculum priùs peperit, est sine dubio libera Arethusa, & filia eius est ingenua, quasi ex libera nata: si autem fœminam prius peperit non erit libera: nec aliquis filiorum suorum. Secũdo aũt casu, scilicet, quando incertũ est quem priùs edidisset: præsumimus priùs natum masculum: & ita ipsa Arethusa libertatem ex testamento cõsequitur, & filia eius ingenuitatem. Vi.
p ¶ Vel ei. ⁊ repete ex cognatis, aliàs non ualet¹², ut pote ĩcertæ personæ, relictum, ut insti. de leg. §. incertis.
t ¶ Vel ei. ⁊ repete ex cognatis, ut modò dixit.

Sed

a ¶ Sed & si legatum. ⁊ prouẽ referetur ad casum illum. Sed & si Sẽproniofiũ est ⁊. de adi. leg. l. iij. § fi duobus. in fi. § prout est ibi neuri. Sed ⁊ contrà ⁊. de leg. i. l. fi quis seruum. §. fi inter. Solu. ¹ ibi sponte solnere uult hæres, non autem cogitur, ut hic. Vel dic, ut ibi. Item op. quia uiderur vtrique deberi propter æquam charitatẽ: & si Igatum ² Sempronio amico fuerit relictum, & duo sint æqua charitate coniuncti: aut si duobus eiusdem ¹ nominis fuerit legatũ (puta Sempronii ¹) mox Sẽpronio ademptum sit, nec appareat, cui ademptum sit: vtrum datio in vtriusque persona infringatur, an ea ¹ ademptio nulla sit, quæri potest. Item ¹, si ex pluribus seruis eiusdem nominis vni, vel quibusdam libertas relicta est. Et verius est, in his omnibus etiam legata, & libertates ᵇ impediri: ademptionem ᶜ ¹ autem in vtrunq; valere.

¶ *Si de natiuitatis ordine non apparet, priùs natus præsumitur ille, ex quo mater libertatem consequitur. Bar.*

¶ Planè si ita ancilla libertatem acceperit, Si ancilla ¹ primũ marem pepererit, libera esto: & hæc vno vtero marem & fœminã peperisset: si quidem certum est, quid priùs edidisset, non debet de ipsius statu ambigi, vtrũ libera sit ¹, nẽcne: sed nec filiæ. Nam si posteà edita ² est, erit ingenua: sinautem hoc incertum est, nec potest per ¹ subtilitatem iudicialem manifestari, in ambiguis rebus humaniorem ᶜ sequi sententiam oportet: vt tam ipsa libertatem consequatur, quàm filia eius ingenuitatem, quasi per præsumptionem priore masculo edito.

¶ *Si relinquatur incerto de certis certificando ex aliquo futuro euentu, censetur cuilibet eorum relictũ sub conditione, si ille futurus euentus in personam suam euenerit. hoc dicit.*

¶ Iulianus. † LEX XII.

QVoties libertis vsus fructꝰ legatur, & ei, qui nouissimus superuixerit, ¹ proprietas, vtile est legatum. Existimo enim omnibus libertis ² proprietatẽ sub hac conditione, Si nouissimus superuixerit, dari.

¶ Idem. † LEX XIII.

QVoties in actionibus ¹, aut exceptionibus ² ambigua oratio est, cõmodissimum est id accipi, quo res de qua agitur, magis valeat, quàm pereat.

¶ *Sicut dictio, & ita dictio, cum, in dubio dicitur cadere inter diuersa. Bar.*

¶ Idem. † LEX XIIII.

SI is, qui ducenta deposuit, ita leget, Seio cum ducentis, quæ apud eum deposui, trecenta lego. singulæ summæ ᵇ separatæ ¹ quidem certam habẽt demonstrationem: coniunctione ᶜ vero tali incidunt in ambiguitatem. Sed dicendum est, non trecenta ¹, sed quingenta deberi: quia duæ summæ iunguntur.

¶ *Si seruus nominatus potest accipi, vt res legata, & ut persona legatarij: in dubio accipitur, ut res legata. Bar.*

¶ Si quis ita ¹ leget, Fundum Seianum hęres meus Titio ¹ cum

autem dicebam sub illis uerbis contineri petitionem dominij. Certè commodissimum est id accipi, ut res, de qua agitur, magis ualeat, q̃ peret: & ita condemnabit mihi Titium, si ¹ pbaui de dominio fundi Et quod dici in exceptione libelli mei, habet locum in cõceptione exceptionis à reo oppositæ, si sit ambigua oratio: qa semp debemus ita intelligere, ut res, de qua agitur, potius valeat, quàm pereat. Vinianus.
g ¶ Quoties in actionibus. ⁊ de actionibus, pone exẽplũ 6, ⁊. de iudi. l. folemus. & l. si quis. & J. de uerbo. oblig. l. inter stipulantem. §. j. Idem de exceptione, pone p prędictam l. si quis. Idem in contractibus, ut J. e. l. vbi. & J. de uerb. obli. l. quoties in stipul. Itẽ hæc uera, ut C. de vsufruc. l. fin. inter circa fina. Idẽ in vltimis volũtib⁹, ut J. ad Trabel. l. ex facto. §. si qs autem hæc aũt uera, nisi statuat lex contrà. Vel propter pietatẽ, uel reuerentiã, vel aliã causam, ut J. eo. l. quod de pariter. & l. sequen. & ⁊. eo. l. si fuerit. & facit ⁊. eo. l. si inter. & l. qui duos. & j. de reg. iur. l. quoties. §. idẽ se: mo. & l. in obscuris. & C. de dona. l. sancimus. §. fi quis autẽ. Itẽ secundũ Azo. huic l. est cõtrà illud generale. Res dubia &c. sed distingue, ut ⁊. de pact. l. ueteribus 7. in fi. glos. quæ incipit, Sed pactum &c.

S'I is qui. CASVS. Titius deposuit apud Seium cc. & ita posteà legauit Seio, Cum cc. quæ apud eũ deposui, lego ccc. Nũquid debentur ei quingenta: an tantùm trecenta? Respond. quòd debẽtur ei quingenta, quãuis enim propter dictam coniunctionẽ sit ambiguitas in legato, tamen duæ summæ coniunctæ sunt per cõmunem coniunctionem. Cum enim accipitur pro, &. Si autem separatim esset Seio legata utraque quantitas, non esset aliq; dubiũ, q; utraque ei debeatur. Pono etiam tibi talem alium casum, ubi erit dictio, cũ, Seius ita legauit, fundum Seianum, Hęres meꝰ Titio dato cum Dione seruo Mẽuijunde dubitatur, an fundus sit legatus Titio & Dioni? an uerò Dion sit legatus Titio cum fundo? Sed respõ. hic, quòd fundus & Dion debent intelligi esse legati Titio, maximè si testator non habuit aliquas iustas causas legandi Dionem.
¶ Cùm ita. ⁊ Promisisti mihi dare seruum Stichum, & fundũ Titianum: & posteà ita dixi, Si dictum hominem, aut dictum fundum mihi non dederis, centum dare mihi spõdes? & ita respõdisti. Spõdeo. Certè ad hoc, ut non committatur cõtra testipulatio, utrũq; debes facere, i. dare mihi Stichum, & fundum. At siue alterum tantũ, siue neutrum sit per te datum, tenebit stipulatio pęnę. Quod autem dixi in dando, habet locum in faciendo, puta, quia promisisti mihi sistere in iudicio Stichum, & Damam, & Erotem: & promisisti mihi nomine pęnę x. si quis eorum non steterit in iudicio. Nam ad hoc, ut stipulationi satisfiat, & non committatur, necesse est quòd sistas omnes: & multò magis debes omnes sistere, si stipulatio ita fuit facta, Si Stichum, & Damam, & Erotem non steteris, dabis mihi x. & hoc dicit vsque ad §. utrum de quo in glo. Accur. satis latè. Vi.
h ¶ Summæ. ⁊ scilicet cc. & ccc.
i ¶ Separatæ. ⁊ id est, si separatim essent legatæ, utraque quantitas indubitanter debetur.
k ¶ Coniunctione. ⁊ quæ fit per. cum.
l ¶ Non trecenta. ⁊ tantùm, sed quingẽta &c. sed videtur, ex quo est ambiguum, q̃ sequamur minimum, ut ⁊. de leg ij. l. Mẽui⁹. & J. de reg. iur. l. in obscuris. quę sunt contrà. Sol. illud uerũ, nisi lex statuat

ff. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõtrà: quod facit hic, q a hæc dictio, cũ, accipitur p, & ut ℣. de le. j. si quis inquilinos. §. si ita. & l. Titia. §. nihil. & de vsufru. lega. l. iiij.

a ¶ Dõto. ⁊ hæc propositio est duplex. & fit interpretatio latè pro augendo relicto, & puncta ibi, ferno, ut sic dictio, cũ, coniungat res legatas, non verò plures faciat legatarios.

Dione Mæuij seruo dato[a]. Dubitatur quidem, Dioni† quoque fundus legatus sit, an Dion cum fundo legatus sit. Sed magis dicẽdum est, non solùm fundum, sed etiam seruum Dionem esse legatum: maximè[b] si nullas iustas causas habuerit† Dioni legandi.

¶ Cùm ita stipulationem concipimus, Si hominem, ac fundum† nõ dederis[c], centũ dare† spondes? vtrunque est faciendum[d], ne stipulatio committatur: id est, siue alterum, siue neutrum factum sit, tenebit stipulatio[e]. Idemque est cuidenter[f], cùm propositis specialiter pluribus rebus, quas fieri volumus, ita stipulamur, Si quid eorum factum nõ erit: veluti Stichum, & Damam, & Erotem fisti: si quis eorum non stiterit, decẽ dari? necesse est enim omnes sistere†, vt stipulationi satisfiat. Vel, vt ꝓpiùs accedamus, fingamus ita stipulationẽ factam, Si Stichum, & Damam, & Erotem nõ stiteris†, decẽ dari? neq; enim dubitamus†, quin æquè omnes sisti oporteat.

¶ Vtrum ita concipias stipulationem, Si illud, aut illud factum non erit: an hoc modo: Si quid eorum factum non erit (quæ vt fierent, comprehensa sunt†) hoc interest, quòd quamuis altero facto[k] verum sit, hoc, aut illud verè factum[l] esse, nõ ideò[m] tamen minùs† verum erit, hoc, aut illud factum non esse. Nam simul ea possunt esse vera, quãuis inter se contraria sint[n]. Quia cùm significatio non ex vniuerso, sed ex aliquo[o] sumitur, si veri aliquid insit†, veram efficit totã orationem: sicut[p] è contrario, duæ orationes pugnantia continentes, simul falsę sunt†; veluti, si qui liberorum partim puberes, partim ĩpuberes decesserint. Nã & hoc falsum erit, oẽs impuberes decessisse: & illud, oẽs puberes decessisse. Id accidit, q a significatio q† sumit ex vniuerso, in quo aliq d† falsum est, totã orationem falsam dic, q hoc est actũ, ut tunc nõ cõmittatur: quod inspicit, ut ℣. de reg. iur. l. tempe. in stipulationibus. et sic ponitur, aut, p, et, ut et ℣. de verbo. sig. l. sępè. Præterea quãdo neutrum fecit, utrũque de promissis fecisse videtur: quia factum pro nõ facto ponitur. et altero nõ facto, quod facere debebas, cõmittitur stipulatio: altero non facto, q̃d facere non debuit, non committitur. Si autem habeas fine, nõ plana est. et pone eadem exempla non impedire, et rem nõ auocare, et differt à sequenti, quia in ista oportet neutrum fieri: in sequenti, si quid eorum &c. utrunque. ut non committatur stipulatio pœnalis

i ¶ Comprehensa sunt. ⁊ in secunda stipulatione puta, librũ scribi, et solum fodi. et si quid horum factum non erit, pęna centũ. Sed in prima è contra neutrum fieri.

k ¶ Altero facto. ⁊ i. obseruato, ut q a nõ ĩpedisti ire, l; rẽ auocces.

l ¶ Factum. ⁊ id est, obseruatum.

m ¶ Non ideò. ⁊ imò altero facto, et altero nõ, utraque est uera, scilicet, alterum factum esse, et alterum factum non esse, ut stati subiicit, Nam simul &c. quæ videtur huic literæ contraria. Sed dic; q non ideo est secunda uera, q a prima fit uera, nec cõtrà, prima uera, quia secũda uera fit, sed prima est uera, quia alterũ est, et sic affirmatiuè: secũda est uera, q a alterũ nõ est, et sic negatiuè. Sunt ergo ueræ ambæ, ut subiicit, sed non una propter alteram; ut hic. Vel dic, licet sit prima uera, non tamen secunda est uera secundùm intellectũ stipulantium, qui neutrum fieri uoluerunt. Cùm ergo alterũ tãtum est obseruatum, non est uerum in neutro factum esse contrà, et ideò pęna cõmittitur, et secundùm hoc quod subiicit, Nam simul &c. mutat, quando non esset actum, nutrum fieri.

n ¶ Contraria sint. ⁊ i. esse videantur, i. diuersa, ut dic, ℣ria, i. sub cõtraria; i. indirectò, ꝓpter affirmationẽ, q̃ est i una, scilicet, aut illud factũ esse: et negatione, q̃ est i altera, scilicet, hoc, aut illud fcm nõ esse.

o ¶ Quia cùm. ⁊ uerè è altero nõ facto, i. nõ obseruato, quod faciendum erat, uerum est, hoc, aut illud factum non esse: quia &c.

p ¶ Sed ex aliquo. ⁊ cùm enim dixi, si illud, aut illud nõ erit: assumpsi significationem ex aliquo, i. si in aliquo fieret contrà, cõmitteret stipulatio. non autem ex vniuerso, ut committeretur tunc demũ, cũ in utroque fieret cõtra. erit ergo tota uera, scilicet, ut stipulatio pęna committatur, ac si in utroque contrà esset factum.

q ¶ Sicut. ⁊ uerè duæ cõtrariæ possunt esse ueræ, cũ significatio nõ sumitur è x uniuerso, sed ex aliquo, ut ℣. sicut econtrà, sunt ambæ falsę, quando sumitur ex uniuerso, et quod dicit, Veluti, nõ est explicatiuum orationũ repugnantia cõtinentiũ, sed ueritatis negotij iudicatiuum, Orationes uerò repugnãtes, i. contrarię postea supponit ibi, Nam et hoc falsum &c. et facit ℣. de condi. insti. l. si hæredi.

r ¶ Sunt. ⁊ quando sumitur ex uniuerso significatio. Accur.

Animaduer

Si neque filius, neque filia mihi hæres erit, talem substituo.

h ¶ Vtrum ita. ⁊ cõmunis litera est, si illud, aut illud factũ non erit: sed in lib. R. et Py. deest, non, et secundũ R. dic casum

i ¶ Promisi si mihi duo non facere, puta, non impedire me habere licere, et non impedire me ire per agrum tuum, et adieci pęnã hoc modo, si illud, aut illud factum non erit, dabis c. Itẽ ab alio sum stipulatus duo fieri: put; librũ scribi, et fossam fodi, et adieci pęnã hoc modo, Si quid horum factũ nõ erit, dabis c. Quærit, an differat una pœna ab alia in committẽdo, et in quo? Respon, q fic, quia prima exigit, neutrum factũ esse, ut stipulatio nõ committatur, i. neque impedire me ire per agrum tuũ: sed altero facto, uel utroq; committitur. Est ergo sensus, si illud, aut illud &c. i. cũ verè potest dici alterũ factum non esse. Nã altero facto uerũ è, hoc, aut illud factum nõ esse. In secũdo oportet, q fiat utrũq; o, ut nõ committat: qui casus colligitur ex principio, et ibi, Animaduertẽdum &c. Sed opp. in primo nã pone, q neutrũ factum est, q a nec impediuit eũtem, nec rem auocauit, ergo alterũ factum nõ est, ergo stipulatio committitur. Quòd est falsum. Sed dicit, Displiceret videt B. & Pau.

Et bene. Cu. displiceret Bar. P. & Sosi.

Placet B. & Pau. displiceret Cu. & Sosi.

Fl. dubitabimus.

Et bene in differentia verbali: non tamen substantialiter: quia in effectu ad idẽ tendũt fm Pau.

Flo. deest minus.

Flo. indefinit.

Approbat p Bar. Pau. Cu. & Sosi.

Flo. deest quæ.

Fl. in quo si aliquid.

Et sic copulatiuè secus si alternatiuè. Bart.

Placet P. & So.

Placere videt So.

Approbat p Bar. So. & Pau.

a ¶ Animaduertendum. ⁊ restimit principium. Accursius.

b ¶ Non fuerit. ⁊ in primo casu. Accursius.

c ¶ Factum non fit. ⁊ contrà, quod promisit: al iàs enim non cõmittitur stipulatio pœnalis. Vel dic non fit, scilicet quod fieri debuit, scilicet neutrum, vt stipulatio non committatur pœnalis, vt subijcit, illius &c.

d ¶ Illius. ⁊ scilicet, si illud, aut illud factum non erit, quorum utrunq; fieri priùs conueneratⁱ, id est non fieri: quia non facere, Factum est, vt non impedire eũtem, nec rem auocare.

e ¶ Huius. ⁊ scilicet, si quod eorum factũ nõ erit, cùm plura facti conueneranⁱ. In aliis libris istud totum deest huius autem, vt vtrunque fiat. Et dic consequor vtrunque. vel non rem fieri scilicet metu pęnę: nam si aliàs committitur pœna. Accursius.

f ¶ In illo. ⁊ scilicet primo. & dic nõ ꝓdest, scilicet, de iure mero secundum Azo. sed de æquitate secus, ut ℣. si quis cau. l. si seruus. §. j Sed dic, illud in iudicijs specialęs, ita se cũs: ut ibi no. Itẽ no. q quid à faciunt differentiam inter hoc, si al q d horum &c. & illud, si illud, aut illud factũ non erit. Quia prima committit etiam si unum non fit factum. In alia exigit neutrũ factũ: & hoc colligit ⁊. in principio. ibi. Quòd quãuis altero facto &c. & ibi, Nõ ideò tamen &c. & sic est contrà, suprà. §. cum ita. Solu. hæc corrigit illam; vel confidera contrahentium voluntatem, secundum Ro. vt patet per positionem casus: & facit ad ℣. de ver. oblig. l. si quis ita stipulatus fuerit x. & l. si ita quis stipuletur. & ℣. iudic. solu. l. cum quærebatur. & ℣. de condi. insti. l. si hæredi. Alij dicunt, econtrà, q est differentia: q a illa stipulatio. si hoc, aut illud factum nõ erit, cõmittitur in duobus casibus: scilicet, si alterum tantũ fiat, uel neutrum fiat: secus in alia, scilicet, si quod horum factũ non erit: quia in vno casu tantum cõmittit, scilicet, si neutrũ factum erit: secus si alterũ fiat, alterũ non. Ergo exponũt quod dicitur hic, illius, scilicet, si quod horũ factũ nõ erit. Itẽ effectus, scilicet ad hoc, vt committatur: & secũdùm primos, & secũdos est cõtrà, ℣. ea. l. ⁊ cùm ita, vbi nõ fit vlla de prædictis differẽtiis: & æquiparantur, quoad prędicta: sed soluunt, quod corrigit. Vel ex voluntate contrahentium apparet, fuit actor cõtentus altero, uel nõ. Tu dicas, idẽ, in vtroq; casu, quo ad has differẽtias: sed in alio assigna differẽtia inter vtrãq; stipulationẽ, ut patet in positione casus.

h ¶ Exprimit. ⁊ i. exprimere videtur in hac responsione.

h ¶ Comprehendere debet. ⁊ ut sine dubio procedat actor.

¶ Item si pater. ⁊ CASVS. Titius ita scripsit in testamento suo, si aliquis mihi filius, aut filia genitus fuerit, hæres mihi esto: & si mihi filius, aut filia his nõ erit, Seius hęres esto: & decessit. Posteà natus fuit ei filius ex uxore prægnante, qui extitit ei hæres. nunquid admittitur substitutus prędictus in aliquã partẽ? & certè secundum stricтum ius ita distinguitur: aut dictus Titius intendebat per uerba testamenti nõ aliter esse hęredem Seium, quã si neq; filius, neq; filia sit ei hæres: aut cũ haberet filium, & filiã, voluit vtrunque hæredẽ instituere: & siue alter hęres futurus sit, voluit extraneũ. i. prædictũ Seium immiscere: siue neuter hæres futurus esset, ꝓdictũ extraneũ voluit substituere. Primo casu, i. quãdo testator intendebat per verba testamenti nõ aliter esse hęredem Seium, quã si neq; filius, neq; filia sit ei hęres: non satis uidetur declarasse voluntatem suam per verba testamenti: quia si etiã filia sit hęres, uidetur per illa substitutus admitti: quia aut filius, aut filia nõ est hęres. Omnis enim disiũctiua est vera, cuius altera pars est vera, vt ℣. proxi. ⁊. sed debuisset ita dicere, Si mihi neque filius, neque filia hæres erit, Seius hæres esto. & tunc erit verum, quod ipse intendebat, scilicet, quòd Seius non esset ei hęs, nisi filius, & filia non sit ei hęres. In secundo autem casu, aut tertio, bene habent effectum suum dicta verba testamenti, si quis mihi filius, aut filia &c. quamuis autem ita dixerim de stricto iure in primo casu: tamen de æquitate ita est interpretanda sententia testatoris, scilicet, ut siue filius, siue filia nati ei fuerint, & ille natus fuerit ei hæres, Seius extraneus non admittatur: nisi specialiter testator expresserit velle subſtitutum admitti, si non essent ei hęredes filius, & filia. Viuianus.

i ¶ Declarauit. ⁊ hoc ideò, quia si etiam filia sit hæres, videtur admitti substitutus: quia filia, aut filius non est hæres. Nam omnis disiunctiua est vera, cuius altera pars est vera: vt suprà, §. vtrum. licet in fine. hujus l. contrarium statuit.

k ¶ Volet. ⁊ & hoc faciet. Accursius.

l ¶ Immiscere. ⁊ i. adire: quod est extraneorum, vt insti. de hæred. qua. & differen. §. extraneci.

m ¶ Non admittatur. ⁊ licet secus in stipulatione, ubi sufficit alteram partem diſiunctiuæ esse veram, ut suprà, §. vtrum. ibi, Quia cum significatio &c. quæ est contra. Solu. speciale hic propter votum parentum, vt arg. C. de fideicommis. l. cum acutissimi. & de institu. & substitu. l. generaliter. §. fina. & suprà, de hæredi. institu. l. Lucius. ij.

Si quis ita scripserit. ⁊ CASVS. Titius in scriptis faciens testamentum ita in eo scripsit, siue dixit: Illis testibus, qui testamentum meum signauerint, hęres meus x. dato: nunquid valet legatum? Et videtur, quòd non. tùm propter incertitudinem, ut institutio. de legatis §. legari. tum quia in re sua videntur testes? Respond. tamen hic, quòd valet legatum: & est ratio, quia testes merentur legatum prædictum habere ideò, quia seruiunt testatori, signando testamentum: & sic per consequens testamentum confirmatur per eorum subscriptionem. Nec obstat illud, quod dixi de incertitudine: quia corrigitur dictus §. legari. in sequentibus §§. item non obstat quòd videantur esse testes in re sua, quia non principaliter sunt testes in re sua: sed testamenti sunt testes: licet secundariò sint testes in re sua. Viuianus.

n ¶ Signauerunt. ⁊ id est sigillauerunt: & nota testibus item dictantibus posse legari: vt hic, & C. testamen. l. dictantibus. non autem scribentibus, vt C. de his, qui sibi adscribunt l. Senatusconsulto. Sed videbatur hoc legatum non valere, tum propter incertitudinem, vt institutio. de legatis. §. legari. tum quia in re sua est testis. Sed respond. non principaliter in re sua sed testamenti sunt testes, licet secundariò in re sua: vt institutio. de legatis §. legari. Itẽ primum ratione incertitudinis corrigitur: vt ibidem not. insti. de leg. §. legari. Accursius.

o ¶ Quia ipsum. ⁊ non est bona ratio, vt patet ex prædictis, nisi dicas, quia meruit seruiendo testatori in hoc, vt suprà, pro socio, lege, nec adiecit. cum sequenti. & licet eadem ratio sit in scribente, tamen ibi est alia ratio in contrarium: scilicet, falsitatis timor: quia per eum facilius posset committi.

Quædam sunt. ⁊ CASVS. Legaui tibi equum meum, & decessi. Posteà te deliberante vtrum velles legatum, vel non hæres meus uendidit dictum equum, & tradidit alij. Posteà tu dixisti te uelle habere legatum. Certè traditio facta alij per hæredem nulla reputatur. Si autem repudiasses legatum, valet traditio. Quædam enim sunt, in quibus res dubia est quantùm ad effectum, sed ex postfacto retroducitur, & apparet quid actum est: ut fuit in hoc casu. Est & alius casus, ubi est hoc idem: puta legaui tibi x. quæ habebam in quodam sæculo in scrinio, & decessi. Posteà te deliberante vtrum uelles legatum, uel non, hæres meus mutauit eam Seio. Nam, si quidem tu non repudiaueris legatum, imò

Placet B. & Pau. aliter tamen sentit Sosi.

Placet B. & Pau. cõtrà Sosi.

Flor. hoc exprimat, quid.

Placet B. & Pau.

Et sic indefinitè quipoliet vniuersali. & concor. cum citca. i gl. sup uerbo aliorũ ecclesiasticorũ in fin. extrà de electio. li 6.

Displicet B. & Pau. hic & in l. eadẽ. §. Cato. ℣. de verbo. oblig.

Placet Dy. B. hic. & in dicto §. Cato. & ibi Pau. cõtrà Ia.

Displiceat Bar. Pa. & Cu. & Sosi.

Ista lectura reprobatur secũdũ Bar. P. Cu. & Sosi.

Et malè Bart. Pau. & Sosi.

Placere vt Bart. P. & Sosi.

Ita etiam Dua. aliqui addunt negationẽ, futurus hęs non sit.

Fl. miscere.

Et bũ tã in ꝛctib. q i vltimis volũtatib. Bart. & P. Cu. & Sosi.

Fl. signauerint.

Placet Cu. Sosi. displicet tũ B. & Pau.

lib. 2. Regularum.

Placet usq; ad finem. Bart. Cu. & Sosi.

Approbat p Sosi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad te voluerit pertinere, videtur nunc hęres credidisse alienam pecuniam, id est, suam: & ita non valuit mutuum. Si verò repudiaueris legatum, suam pecuniam uidetur hæres mutuasse Seio, & sic repeteret per condictionem certi ex mutuo. Sed quid, si Seius, cui hęres mutuauit pecuniam legatam, consumpsit eam? Certè idem erit dicendũ ex euentu: id est, cùm certi erimus te legatarium repudiasse, vel non repudiasse legatum. Nam ex postfacto dicendum erit aut suam, aut alienam pecuniam credidisse hęredę Seio. Mutuum tamen ut roque casu consumptione reconciliatur, ut inf. de fideiuf. si quis pro eo. §. fi nummos. Viuianus.

¶ Fl. est.

a ¶ Si res ‡ id est species, : ut differat à sequenti respon. Sed quo modo est dubia? imò recta via transit ad legatarium ignorantem, vt suprà de legatis secundo. cum pater. §. fi. de. Item legatum esse, certum est: sed responsio dubia est, respectu finis, vel effectus: quia fingitur retrò non ualuisse si postea repudiet, ut §. de leg. 1. legatarius. §. 1. & faciunt §. si certum petatur. l. pro inde. & §. de manu. vin. l. iij & ad Maced. l. sed Iuliannus. §. quanquam. ibi, Sed ab initio &c. & de neg. gest. cum pater. & de solut. qui res. circa prin. & de leg. 1. si mihi, & tibi. in princi. & l. seruum filij. §. 1. & l. si tibi homo, §. cùm serius. & suprà, de vsufru. sed & si quis filiæ puletur. §. interdum. & de mili. test. l. si milles. iij. & ad Syllania. l. fi exhæredatus.

¶ Add legatarium posse petere rem pro ipsa pecunia soluta: & sic largè vide p Bal. in l. iii. ulti. §. C. de leg. Placet P. & Sofi.

b ¶ Alienam. ‡ & ita mutuum non constitit, ut §. si certum petatur. l. ij. §. mutui. Accursius.

c ¶ Credidit. ‡ id est mutuauit.

d ¶ Vtique idem erit. ‡ quia aut suam, aut alienam pecuniam credidisse dicendum erit. Azo. Mutuum tamen reconciliatur cõsumptione, ut inf. de fideiuf. fi quis pro eo. §. fi nummos.

Q Vod de pariter ‡ CASVS Quãuis trãsuerimus de pariter mortuis §. eo. l. fi inter vicum & l. seq. tamen & adhuc circa idẽ tractare volumus: & pono quosdã alios casus circa hoc, & est unus talis, Mater dedit dotem Titio, p filia sua: & stipulata est dotẽ à marito sibi reddi mortua filia in matrimonio ante matrẽ: & postea cum matre sua simul decessit. Nunquid ad hęredẽ matris cõpetit actio ex stipulatu pro dote? Et dicitur, q̃ non, quia mater non superuixit filię. Secundus casus est, Titius dedit mihi dotẽ pro uxore mea, q̃ erat ei extranea, & postea fuit cã stipulatus à me sibi reddi mortua uxore mea in matrimonio ante mortem suam, id est Titij: qui postea decessit simul mecũ uiuente uxore mea prędicta: uel me uiuente decessit simul cũ uxore mea. Nunquid transmittit ad hęredẽ suum actionẽ ex dote? Et respon. q̃ non, ut dictũ est in superiori casu. Nã mater, de qua ibi dixi, est extranea ut insti. de hære quali. & dif. §. extranei. Tertius casus est, Vxori meæ prælegauit dotẽ suam, quæ erat c. pone eandẽ instituit cũ quibusdã aliis, & ipsa postea simul mecũ decessit. Nunq d ualet legatũ, uel institutio? Et respon. q̃ non: q̃ a ipsa nõ superuixit mihi, ut J. l. proxi. ibi, In quibus casibus &c. nã & si hęres, uel legatarius testatori non superuiuat, non ualet institutio, uel legatũ, ut C. de cadu. tol. §. pro secundo. Quartus casus est, Institui mihi hęredes duos meos filios impuberes, scilicet Titiũ & Seium, & substitui pupillariter Titiũ Seio, nõ econtrà, posteà ambo simul decesserunt post mortẽ meã. Nũquid dicemus, & præsumemus ante mortuũ Seium, cui facta est substitutio, ut sic Titius fuerit ei hęres, & sic idem Titius transmittat ad hęredes suos etiã partẽ fratris? an ucrò dicemus contrà, id est, Titiũ non successisse Seio? & respondetur infrà, q̃ Titius non uidetur successisse Seio fratri suo, cũ nõ appareat, quis antè spiritũ emisit. Quintus casus est, instituì mihi hęredes duos meos filios impuberes, & eos adinuicẽ substitui, uel rogaui utrũq; p fideicõ. ut quicũq; eorũ prius moreretur, restitueret p fideicõ. alteri partẽ suã hęreditatis, & posteà decessi, & posteà ipsi simul decesserũt. Nũc q̃rit, an etiã hoc casu, quã

stipulatus est, simul cũ marito decesserit, vel cũ ea propter quã stipulatus est ‡, an ad hęredem suum actionem transmittat m.

¶ Paulus. LEX XVIII

IDem est, si dos vxori n prælegata sit, & simul cũ marito perierit.

¶ Martianus. LEX XIX

SEd & in illo quæritur, si pariter pupillus o, & qui ei substitutus erat frater necessarius, decesserit, an frater fratri hęres existat, an cõtrà ‡? vel si duo ¶ inuicem necessarii substituti sunt, & vnà perierint, an hęredes extitisse videant? ‡ vel alter alteri, si inuicem ‡ hęreditatẽ rogati fuerint restituere? In quibus ‡ casibus, si pariter decesserint, nec appareat, quis antè spiritũ emiserit ‡, non videtur ‡ alter alteri superuixisse. Sed & circa p legem Falcidiam, si dominus cũ seruis simul vita functus sit, serui, quasi in bonis eius mortis tempore fuerint, non cõputantur.

¶ *Qui legat cognatis, uidetur legare his, qui sunt cognati tempore testamenti, uel tempore mortis. Bartolus.*

¶ Vlpianus. ‡ LEX XX

sub q conditione, si filia i matrimonio decesserit uiuẽte matre: ut dic, ut dixi in contrario §. eo. qui duos. §. penul.

g ¶ Reddi. ‡ si superesset, scilicet mater, secundũ R.

h ¶ Et simul. ‡ & sic non superuixit mater.

i ¶ Non esse cõmissam. ‡ forte hodie cõtra r q̃ ab hęredibus possunt hodie s capere actiones, ut C. ut ac. ab hæ. & ptra hę. l. j. Imò nec hodie t, q̃ nõ pot dici decessisse existẽte p ditione; imò defecisse: q̃ a filia nõ decessit i matrimonio uiua matre: ats §. vt insti. de ver. ob. §. ex ditionali. & facit §. de do. inter vi. & vxo. cũ hic status. §. fi ambo.

k ¶ Stipulatus est. ‡ sub conditione simili superiori, si mulier i matrimonio decesserit uiuente stipulante: uel dicitur §. e. l. q duos. §. penul.

l ¶ Cum marito. ‡ hoc casu, sine dubio, non transmittit ad hęredem cum conditio ‡ defecerit stipulationis: quia non decessit mulier in matrimonio, imò maritus.

m ¶ Transmittat. ‡ Respõ. nõ, ut & in superiore casu: nã & mater de qua ibi dicitur, est extranea, ut insti. de hęre. qua. & dif. §. extranei.

n Id est Vxori ‡ à marito hęredi instituta cũ aliis. Nã cũ nõ sup uixerit institutæ: nec institutio, nec prælegatũ ualet, ut C. de cad. tollen. l. unica. §. pro secundo. & J. l. prox. & sic cõuenit cũ prædictis.

o ¶ Sed & in illo. Pupillus. ‡ nõ necessarius, quia emãcipatus erat: ut differat à sequẽti casu. Et secũdũ hoc dic, substitutus, f. uulgariter, uel per fideicõ. uel dic q̃ hic fuit & ipse in potestate, & substitutio fuit pupillaris. Et differt à secundo: quia hic alter tantũ alteri: ibi vicissim ambo fuerunt pupillariter substituti: & pro hoc facit, quod dicit, Frater fratri: quod est in pupillari tantùm, non in uulgari, ut institu. de uulga. substitu. in prin.

p ¶ An contrà ‡ id est, non.

q ¶ Si duo. ‡ cùm ambo essent in potestate: sed in superiori alter tantùm. uel dic ut ibi.

r ¶ Videantur. ‡ testatori ex uulgari, quasi quilibet uideat superuere. & quod subiicit alter alteri, s. ex pupillari. Item quod subiicit hoc est, sub, simile quærendum, si inuicem & c. uel dic, q̃ fuit, expositio illius, Vel alter alteri. Nam quia fideicõmissarius habet de manu hęredis iura sua, uidetur quodammodo ei esse hęres.

s ¶ In quibus. ‡ scilicet, omnibus suprà dictis.

t ¶ Non uidetur. ‡ uũ uidẽtur uitiari substitutiones, & totiũ lucra, & substitutiones & stipulatiões ut hic, & §. l. qd d̃ pariter. & l. idẽ est.

v ¶ Sed & circa. ‡ planum est. Accur.

Si

simul perierunt alter alteri hęredes extitisse videatur ex substitutione, uel ex fideicõ. uiriliter relicto ab uno alteri, quasi ambo superuixisse uideantur: Et respon. quod nõ. Nã cũ non appareat, quis ante spiritũ emisit, non uidetur alter alteri superuixisse. Alij aliter exponũt huius casus literã vt in ea no. & bene stat utraque litera. Est & sextus casus: ad cuius euidẽtiam est notandũ, q̃ in quantitate patrimonij testatoris exquirenda ad sciendũ, si in ea habet locum l. Fal. uel non, propter legata, quæ reliquit, spectatur tempus mortis ipsius testatoris. Vnde si posteà crescant bona, uel decrescant, non prodest, uel nocet legatariis, ut inf. ad l. Fal. in quantitate. cum similibus, quæ ibi notaui. Pone ergo, q̃ Titius habens plures seruos fecit testamẽtũ & instituit sibi hęredem, & reliquit multa legata ita, quòd potest dubitari utrum habeat locum l. Fal. uel non, posteà decessit, & cũ eo simul decesserunt quidã ex dictis seruis, puta, in quadam naui. Certè præsumimus seruos prius mortuos esse, quàm dẽm. & sic, ad excludẽdã Falcidiã, nõ computãtur serui cum domino mortui, quasi fuerint in bonis dõi tẽpore mortis eius. & h. d. cum duabus ll. seq. Vlpianus.

¶ Fl. desierunt.

¶ Fl. Certe.

¶ Fl. deest autem.

¶ Fl. deest.

¶ Fl. perit.

¶ Fl. an ad hęredẽ matris.

¶ Fl. competeret.

¶ Fl. esset.

¶ lib. 3. Regularum.

¶ Fl. est.

¶ Flo. quia.

¶ Flo. deest.

¶ Lib. 12. ad Plautium.

¶ lib. 3. Regularum.

¶ Flor. hoc est si inuicem.

¶ Flo. emisit.

¶ lib. 25. ad Sabinũ.

¶ Sequunt hanc gl. B. Iac. de Are. & Cu.

¶ Displicere videt B. Pau. & So. Approbatur per B. Cu. Pau. & Sofi.

¶ Et quia hic versẽt fauorpubli cus cũ muliere itera to nubẽte, P. & Sofi. Approbatur p Bart. Pau. & So.

SI cognatis. ‡ CASVS. Habebam multos, qui erant ex cognatione mea, inter quos erant quidam mihi cognati per adoptionẽ, vt quia erant adoptati à patre, vel ab auo meo, uel proauo. Feci testamentum, & legaui cognatis meis c. pone: posteà prędicti cognati p adoptionem desierũt esse cognati per emancipationem de eis factã, & sic nihilominus remanserunt in ciuitate: & posteà decessi: & sic reperitur, quòd erant mihi cognati tempore testamenti mei, & non tempore mortis. Nunquid veniẽt ad legatum cum alijs cognatis? Et dicitur, quod sic. Sed econtrà, si quis tẽpore testamẽti mei nõ fuit mihi cognatus, sed posteà tempore mortis meæ inuenitur mihi esse cognatus, puta, q̃ fuit arrogatus post testamentum, multò magis consequitur legatum, quàm superiores qui tempore testamenti erant cognati, & non tempore mortis. Idem est si legarem cognatio ni meæ. Viuianus.

a ¶ Si cognatis ‡ Pone casum, secundum R. in cognatione naturali: & dic desierunt scilicet p deportationẽ. Et quod dicit, In ciuitate maneant: dic tẽpore mortis, quia sunt restituti. Itẽ quod dicit, Cognati enim fuerunt tẽpore testamenti: sub. & tẽpore mortis: aliàs si non essent restituti, non caperentur J. de his, quæ pro nõ scrip. l. iij. j. resp. Sed huic positioni multũm obstãt primò, C. de hære. insti. l. j. sed ibi nõ erat restitutus, hic sic. Item ob. insti. de capi. di. §. q̃ autem, vbi etiam reuertitur in pristinum statum non recuperat ius cognationis: sed solue, specialiẽ in legato, de quo hic dicitur: quia natura lem causam habet, ut §. de capi. di. l. legatum, Vel ibi fuit manumissus, qui seruus fuerat factus: hic autem in integrum restitutus, qui fuerat deportatus, argu. C. de sen. pat. l. j. Item ob. huic positioni: quia infrà dicit, Facilius: quòd est absurdum, quòd ille facilius capiat, qui tempore mortis tantum est cognatus, quã qui vtroq; casu, scilicet testamẽti, & mortis. Item ob. quòd dicit, cognati enim &c. quasi dicat: licet non tempore mortis. Similis lectura, & subauditio §. si q̃s cauſed & si quis. ibi, damnato & c. Vel pone secũdò casum in cognatione naturali: sed nõ in facto nõ capaci, hoc modo, Legaui fratri Titij, & Titius me viuo decessit. Nã licet desinat Titij frater esse: quia tamen omni tempore capax fuit, admittitur. Et secũdum hoc in prima parte tempore testamenti tantùm fuit cognatus, & non mortis: in secunda, tempore mortis tantùm quando confirmantur relicta: ut iã nõ mutetur arbitrium, ut C. de fac. san. eccle. l. j. & ideo dicit facilius. Idem in nõ capace, vt sufficiat, si sit capax tempore mortis tantũ, vel tẽpore existentis conditionis relicti: ut §. de leg. iij. l. fi deportati. in princ. & J. de cond. & demon. l. cum qui post. & J. de fideicõmiss. liber. generaliter. §. fi homini libero. & J. de lega. præstan. l. interuenit. & infrà, de dona. cau. mor. l. i mortis. & J. de iure fisc. l. iij. §. j. ibi, Quãdo autem &c. secus si esset tempore testamenti tantùm: ut eod. §. de iure fisci. Vel pone in cognatione ciuili, quæ fit adoptione: vt in secũda parte l. & definit per emãcipationem, ut i prima. De qua cognatione habes §. de adop. l. qui in adoptione. & J. de gradi. l. nõ facilè, in §. j. & secundùm hanc nil ob. Sed prout dixi, capacem tẽpore mortis capere, licet non tempore testamenti: est cõtra regulam Catonis, ut J. tit. ij. l. j. Sol. illa intelligiẽ, cùm legarum deficit ex persona relinquẽtis, vel propter rem relictam: aliud si ex persona legatarij, vt dictum est. licet R. aliter dicat. Item non ob. quod dicitur institu de leg. §. an seruo. quia ibi propter personam legantis, & legatarij, ut misita cõsiderationẽ habita, dicitur nullum. Et eodem modo respon. C. de leg. l. seruis in fi. vel vt ibi Item non obstat hic. institu. de hæredum quali. & diff. ren. §. in hęredibus autem. & §. de hęredi. institu. l. fi alienum. §. j. ut ibi dixi. Item nec obst. §. de leg. ij. l. peto. §. fina. vt ibi dixi: & facit C. de testamentis. l. neq. & inf. de cõditio. & demõstrationibus. l. falsa demonstratio. & §. de legatis ij. l. fi ita quis in testamento. §. fin. sed quidam habent pro lege, sed non oportet.

¶ Fl. deest.

¶ Flo. cum Stichum.

¶ Fl. vel hominem. vel Carthagini, cũ sint.

¶ Flo. deest enim.

¶ Fl. Iauolenus lib. 5. ex Cassio.

¶ lib. 5. ad legẽ Iuliã & Papiã.

¶ libro 11. Digesto.

¶ lib. 12. Digesto.

b ¶ Cognatis. ‡ facit §. eo. l. ij. & inf. l. proxi.

C Vm Senatus. ‡ CASVS. Omnia legia sunt illicita, nisi coierint ex authoritate Senatorũ, ut Cæsaris: sed illa, quæ coierunt authoritate Cæsaris, vel Senatorum, bene sunt licita: & illa possumus legare, & legatũ capiẽt. Si autem legetur illicitis collegiis non valet legatum, nisi legetur singulis eorũ, qui sunt in collegio illicito. Nam tunc singuli admittuntur ad legatum quasi certi homines, & nõ quasi collegij. & facit optime J. de colle. illi. l. iij. §. i summa Vi.

c ¶ Cùm Senatus. ‡ facit §. l. proxi. in fin. & §. eo l. ij & C. de hęred. institu. l. collegium. & C. de sacrosan. eccle. l. j & de episco. & cle. l. id qd. & J. de colle. illi. l. j. & : ‡ & §. quod cuique uniuersi. j. & C. de Iudęis, l. j. Accursius.

VBi est verborum. ‡ CASVS. Promisisti mihi dare Stichum, cùm haberes vnum tantum seruum Stichum. Vel, promisisti mihi dare hominem: ego peto à te, ut acquiras. Stichum seruum vicini tui, qui est melior fortè, quã tuus Stichus. Certè dabis mihi tuum Stichum & non cogeris emere Stichum vicini tui. Nam vbi est verborum ambiguitas, vt fuit hic, valet quod actum est: & in dubio id agẽdum est, ut res bona fide cõtracta sit in tutissimo loco, quàm plus esse potest: nisi cùm esset scriptum apertè contra leges. Idem est, si promisisti mihi dare c. Carthagini, cũ essent duæ terræ, quarum quælibet uocabatur Carthago. Nam de illa Cartha gine intelligere debemus, quam frequentare solemus ego & tu promissor. Viuianus.

d ¶ Stipuler. ‡ scilicet, dari.

e ¶ Stichi. ‡ quorum vnus est promissori: de quo verisimile est eos sensisse: ut §. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. fi rem.

f ¶ Carthagines. ‡ unam autem frequentare consueuerunt paciscente. & facit ad l. J. de regulis iuris l. semper i stipulationibus. & §. eodem. l. quoties & J. eodem. l. cùm in testamento. & J. de verborũ obligationibus. l. cum, qui calendis. §. j. & l. triticum. & l. quoties in stipulationibus. & l. quoties quis ita. e. §. procurator. & l. fi q̃s ita §. Chrysogonus. in fine. §. Sed contrà, suprà de pactis. l. veteribus. sed die, ut ibi dixi.

Vm pubere. ‡ CASVS. Adhuc reuertitur iurisconsul. ad materiam de illis, qui simul perierũt. Et dicit, quòd si mater perierit naufragio cum filio suo pubere, credimus filium ei superuixisse: ut sic extiterit hęres matri, & agnati ipsius filij extiterint hęredes ipsi filio: secus si filius, qui simul cum matre perijt, erat impubes: quia tunc credimus eum prius decessisse. & hoc dicit cum l. sequenti. Viuianus.

g ¶ Diuinius ‡ ut sic seruetur ordo mortalitatis: ad quod §. de inofficiosi testa. l. nam & si parens. & §. e. l. qui duos. §. cum in bello. & §. fi. Item hoc accipe, nisi ratio singularis suadeat contrarium, ut pro patrono, vt §. e. l. qui duos. §. fi cum filio. & quia sit impubes, ut J. l. proxi. & §. de pac. dota. l. inter. in prin.

h SI mulier. Intelligitur. ‡ propter debilem ætatem, ut & suprà, de pact. dota. l. inter. aliàs esset secus, ut §. l. proxi. ad quæ est §. eodem. l. qui duos. §. finali.

C Vm in testamento. ‡ CASVS. Legaui tibi x. lib. & non adieci, vtrùm de Bofi. paruis, uel grossis, uel Rheginitis paruis, uel grossis, vel florenis: cum omnibus his monetis Bononienses vterentur. certè benignè interpretari debemus. id est secundum id, quod credibile est me testatorem cogitasse: quod possumus scire ex cõsuetudine mea, ut §. de leg. iij. nũmis. & quod dixi i ambiguo, vel obscuro sermone, habet locũ etiam in verbis perperam i testamẽto appositis p me testatorẽ, id est sine mysterio positis, id est superfluis, scilicet vt intelligãtur secũdũ quod credibile est me testatorem uoluisse. Et quòd ita accipiat verbũ, pperã, habes insti. i proęmio. §. cũq; hoc Deo &c.

i ¶ Cum in testamento. ‡ facit §. eo. l. ubi. & inf. de reg. iur. l. semper in dubiis. & J. ad Trebel. l. cogi. circa. princi.

Q Vem hęredi. ‡ CASVS. Titius ita dixit in testamento suo, Ille liber esto, quem hęredi meo dixero velle me liberum esse. Vel ita dixit, Hęres meus damnas, siue demnatus esto dare ei c. Bononi. pone enim, vt damnatus sit dare, dixero: & posteà decessit. Certè testatoris voluntas adimplenda est, si aliquibus arg apparebit, de quo dixit id testa. Viuianus.

k ¶ Quem hęredi. ‡ & facit §. l. proxi. Itẽ §. de hęre. insti. l. asse. & C. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de institu.& substi.l.si testamentum.

CVm quæritur.§ CASVS. Cùm haberes seruum Stichum Album, & seruum Stichum Nigrum, prominsti mihi dare Stichũ. Nunc cùm peto à te Stichum Nigrum, tu dicis te sensisse de Albo, & illum uis mihi dare tantum. Certè hęc ambiguitas contra me stipulatorem est interpretanda: & ita dabis Stichũ Album.

a ¶ Cùm quæritur.§ pone exemplum, ut inf. de verbo. obligationibus. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & l. quicquid. Sed contra in eod. titu. l. si mihi. §. ij. Sol. ibi Item contra in eo. tit. l. inter stipulantem. §. si stichũ. sed dic ut distinxi §. de pac. l. ueteribus.

I quis de pluribus.§ CASVS. Institui mihi hæredem Titium: & cùm haberem plures seruos Stichos rogaui eũdum per fideicom. ut manumitteret Stichum, & nõ dixi de quo Sticho: & postea decessi. Certè nulli horum seruorum competet libertas fideicom. & ita non habet hic locum fauor libertatis.

b ¶ De pluribus.§ ratio: ne fit contra. C. de fideico. ō. li. l. cum inter. i fin. & l. si quis in testamẽto. & facit §. de ma. testa. l. cum ex pluribus. &. §. de testa. tu. l. duo. & §. eo. l. si fuerit. & inf. de his q̃ pro nõ scri. l. ij. & inst. de le. § i certis. Ac.

Vi habebat. § CASVS. Titius habens seruum nomine Flaccum, qui erat fullo, & habẽs seruum nomine Philonicum, qui erat pistor: legauit uxori suæ Flaccũ pistorem, cum Flaccus esset fullo, ut dictum est, & nõ pistor: & posteà decessit Titius. Nũc quęritur, an debeantur uxori Flaccus, & Philonicus? an alter eorum tantum, & quis eorũ? & respon. q̃ unus tantũ ei debetur, scilicet ille, de quo testator sensit. Si autem non apparet de quo sensit, distinguitur: aut testator nomina horum seruorum habuit nota: aut nõ. Primo casu, is seruus debet uxori, qui nominatus est, quamuis in artificio eius errauerit testator, cùm legauit eum vxori: secundo casu, uidetur legatus pistor, ac si legasset uxori pistorem non adiecto nomine.

c ¶ Deberetur.§ subaudi, quærebatur.

d ¶ Nota.§ Nota præsumptionem uoluntatis sumi ex scientia testatoris, sic §. de usu & habi. l. plenũ. §. equitij. Item & no. q̃ testator p̃ sumitur decipi in eo, quod ignorat, secũdũ R. & facit ad l. C. de test. l. si in nomine. & de leg. l. si Fortidianum. & §. de leg. iij. l. patronus. §. libertis. & de hęre. insti. l. is uerbis. §. fi. & §. de verb. oblig. l. si in nomine. & §. l. proxi. & insti. de lega. §. si quis inquilinos.

e ¶ In artificio.§ quia dixit pistorem.

PLures testamento.§ CASVS. Titius in testamento suo reliquit libertatem vj. ex suis seruis, cum quisq; eorum ad xxv. annum ętatis pertenisset: inter quos erant Sabina & Cyprogenia ancillæ. Item cùm quisq; prædictorum liber esset, certam summam, puta c. dari uoluit. Et posteà incontinenti ita cauit i codem testamento, Sabinę, & Cyprogeniæ dari uolo cùm ad statutam ætatem peruenerint, singulis x. & hoc amplius alimentorũ nomine in annos singulos quoad uiuent singulis x. & posteà decessit Titius. Nunc quæritur, utrum omnibus prędictis vj. manumissis debeantur alimenta, an uerò solis Sabinæ, & Cyprogeniæ? respon. q̃ omnibus uidentur alimenta relicta.

f ¶ Manumiserat.§ id est libertatem directam reliquerat.

g ¶ In quibus.§ id est, inter quos. Accursius.

h ¶ Cyprogeniã.]. f. manumiserat, i. libertatẽ reliquerat habẽdã tũc cũ quisq; eorũ scilicet ętã aliorum, quã duarũ fœminarum ad xxx. & c.

i ¶ Certam summam.§ puta quinque.

k ¶ Et hoc amplius.§ Nunc reconiungit omnes: vt in fine patet: & esto: cui vt dare damnas sit hæres meus, dixero: ei hæres meus dare damnas esto. Testatoris uolũtas, si q̃busdã argumentis apparebit, de quo dixerit, adimpleda est.

¶ Idem. LEX XXVII.

CVm quęritur, in stipulatione quid acti fit, ambiguitas contra stipulatorem est.

¶ Modestinus. LEX XXVIII.

SI quis de pluribus vnum manumitti voluerit, nec appareat, de quo manumittendo testator senserit, nulli eorum fideicõmissaria competit libertas.

¶ *An nomen proprium, uel appellatiuum seu demonstratiuũ inspicere debeamus, ex qualitate notitiæ disponentis inspicitur. Bartolus.*

¶ Labeo. LEX XXIX.

QVi habebat Flaccum fullonem, & Philonicum pistorem, vxori Flaccum pistorem legauerat. Quis, eorũ, & nũ vterque deberetur? Placuit, primò eum legatum esse, quem testator legare sensisset. Quòd si non appareat, primũ inspiciendum esse, an nomina seruorũ dominus notã habuisset, Quòd si nota habuisset, cum deberi, qui nominatus esset, tametsi in artificio erratum esset. Si autẽ ignota nomina seruorũ essent, pistorem legatum videri, perinde ac si nomen ei adiectum non esset.

¶ *Clausula in fine posita non refertur solùm ad proxima, sed & ad omnia præcedentia continuata scriptura plata. Bartolus.*

¶ Scęuola. LEX XXX.

PLures testamẽto manumiserat in quibus Sabinam, & Cyprogeniam, cùm quisq; eorum ad tricesimum annũ ætatis peruenisset; & cũ liber quisque eorũ esset, certam summã eis dari voluerat, & cõiuncta scriptura ita cauerat: Sabinæ, & Cyprogeniæ dari volo, cùm ad statutam ætatem puenerint, singulis decẽ: & hoc ampliùs alimentorũ nomine in annos singulos, quoad uiuent, singulis decem. Quæsitum est, vtrum omnibus manumissis alimenta debeantur? an verò Sabinę, & Cyprogeniæ solis? Respõdi, secundùm ea, quæ proponerentur, videri omnibus alimenta legata.

De iis, quæ pœnæ nomine relinquuntur.

TITVLVS VI.

¶ *Si præcedit dispositio illicita, uel probrosa, relictum nomine pœnę à quocunq; non valet. Bartolus.*

¶ Aphricanus. LEX I.

EIliofamiliàs, vel seruo hærede instituto, etiam si in patris dominiue pœnã illicitè vel probrosè datum est, nullius momenti legatum esse respondi. Non enim id solũ, quod in hæredis facit vim, quòd dicit cõiũcta, scilicet incontinenti: sectis si ex iterullo, ut arg.]. de verb oblig. l. Titia. §. idem respon. plerunq;. & §. si certum petatur. l. lecta. §. dicebam. & facit ad l. istam §. de alij. leg. l. à filio. §. fin. & de leg. j. l. talis scriptura. §. fi. ADDITIO. die secũdũ Bar. quod hoc non est interuallum, in eodem testamento non diuerrẽdo ad alios actus. Nam testamentum debet fieri vno contextu, ut l. hęredes. in fine. §. de testa. Sed ueritas est, ut intelligamus coniuncta scriptura, id est continuato sermone: secus si in medio plura dixisset, quia tunc ad omnia præcedentia non refertur, ut no. glo. in simili instit. de re. diui. §. item lapilli.

¶ DE IIS QVAE POENO &c.

EIliofami. § CASVS. Titius instituit sibi hęredem filium, uel seruum meũ: & sic acquisita est mihi patri, uel domino hęreditas ita, q̃ apud filium meum, uel seruum meum non remãsit aliquo momento, ut §. de acquirenda hæredita. l. placet. posteà legauit idem Titius à me petre x. Scio, quod potuit ut §. de leg. j. l. cum filio. & de leg. ij. fi alienus. Et si non darẽ Seio x. præcepit, ut daremc. Sempronio nomine pœnæ & posteà decessit testator. Nunc quæritur, an ualeat legatum eorũ c. quæ iussus fui dare Sempronio, si nõ darem x. Seio. & dicitur, q̃ non: quia in mei patris, uel domini pœnam fuit relictum, & sic illicitè, uel probosè. non enim illud solũ nullius momenti habendũ est, quod in talem pœnam hęredũ sit scriptum i testamento, sed etiã omne illud est habendũ nullius momẽti, q̃ sit scriptũ in testamento in talẽ pœnã cuiusq;. Cuiusq; dico sentientis lucrũ aliqd̃ ex ultima volũtate, sic ut fuit in hac l. ego pater, uel dominus. nã illud, quod in pœnã hęredũ est scriptum in testamento, sine dubio non ualeret, ut hic pro constanti ponit, quãuis hodie sit correctũ: ut in litera notaui. Verum autem uerba testatoris i testamento posita, intelligãt posita nomine pœnæ, uel ꝓditionis, uel trãslationis, apparet ex uolũtate defuncti. Nã si ita dixit testator, hæres meꝰ, si Capuã ierit (quod quidem uolo) Titio x. dato: dicet relictũ legatũ nomine pœnæ hæredis. Si uerò hæredem iturũ Capuã pro suo magno lucro, præceperit x. dare Titio. Si Capuam ierit, quasi tũc parũ hęredi noceat, si grauetur, tũc est cõditio. Si autem non appareat dicta esse conditionem p̃, si ut instit. d e leg. §. longè. ut si legaui uni Infortiatũ meũ, & posteà idẽ lego alij, animo adimẽdi primo, tũc est trãslatio, ut §. de adimẽ. le. l. trãslatio. in dubio autẽ non præsumit primo adimere, ut no. §. de leg. j. l. fi pluribus. & hoc dicit cũ l. seq.

l ¶ Filiofa.§ filium familiàs institui, & sic hæreditas patri quæritur ut nec momento apud filiũ remaneat, ut §. de æqui. hæredi. l placet. patre legaui x. Titio quod possum, ut §. de leg. j. l. cũ filio. & de le. ij. l. si alienus. & si non daret: præcepi, ut daret cẽtum nomine pœnę Sempronio. Hæc centum dicuntur hic illicitè, uel probrosè relinq̃ eo ipso q̃ nomine pœnæ relinquuntur: & sic secundum has leges nõ ualet. ut hic, &]. de conditio. & demonstr. l. multa. & institu. de le. §. pœnæ. fi prin. Hodie contrà, nisi primum præceptum, uel relictum de decẽ. sit probrosum, uel impossibile: quia tunc ualet primum, nec secundum quod nomine pœnę relictum est, ut institu. de leg. §. fin. in fin. & C. de his, quę pœnę nomine. l. j. in fin.

m ¶ Legatum esse.§ scilicet, secundum, nomine pœnę: primũ enim valet etiam olim.

n ¶ Hæredis.§ scilicet, ꝓci. aliàs. in hæredes scriptos: id est in eorum pœnam, scilicet est reuctum non ualet.

Sed

a ¶ Sed omne.§ accipe, nullius momenti habendum est in cuiuscunque lucrum aliquid in testamento scriptum sit: cuiuscunque, dico, sentientis talem pœnam ex vltima volunt. te. Accursius.

b POenam. Et an.§ ueluti, si ipse testator dixerit: Hæres meus, si Capuã ierit, Titio dato x. Nam si hoc ideò dixerit, q̃ a Capuã hæredem ire nolebat, pœna est, quasi hæredis causa, si ad uetitum locum iret, apposita: si verò ob aliam causam dixit, puta, q̃ a sciebat hæredem, si Capuam iret, aliq̃d acceptũrũ, quod fortè habiturus aliàs non foret: quo habito legatorum præstatione grauaretur. Vel, melius, illa conditio, si Capuam ierit, est simplex conditio, Roge. Hæc glos. R. planior est, quàm illa, quę incipit, Fortè dicebat &c. quæ sequitur.

Flor. aliquid.

Flo. deest est.

lib. 5. Institutio.

Fl. Seuerus.

c ¶ Pœna.§ fortè dicebat, causa pœnæ, Ita, & ita statuo. Vel si testator dixerit, Hæres meus si Capuam ierit, quod nolo, Titio dato decem: si uerò hæredem iturum Capuam pro suo magno lucro, præceperat decem dare, si Capuam ierit, quasi tunc parum ei noceat si grauetur: tunc est cõditio: si autem non apparet, dicam esse conditionem per, §. ut institu. de leg. §. longæ. Accursius.

d ¶ Translatio.§ ut si quod legaui vni, posteà lego alij animo adimendi primo, vt instit. de apimen. leg. §. translatio. aliàs in dubio nõ præsumitur adimere primo: sed vterque admittitur ad partem, nisi probetur, quòd testator alterum rem, alterũ estimationem habere uoluerit, ui §. de lega. j. l. si pluribus.

¶ DE REGVLA CATONIANA.

CAtoniana.]. Ad euidentiam huius l. & vt non obstent cõtraria, uota, quòd regula Cato. habet locum in tribus casibus. Primus est, quãdo legatum est inutile propter rem relictam, siue legatam, vt in eis, quæ sunt iniũcta ędibus, vt §. de leg. j. cætera. in princip. Secũdus est, q̃ñ est inutile ex persona relinquentis tantũ, vt si testetur seruus, & non decedat liber factus, ut suprà, de leg. iij. l. j. §. j. ibi, Hoc vtiq; uemo &c. Tertius est, quãdo est inutile propter personam relinquentis, & legatarij nisi tum: vt si instituì mihi hæred em Titiũ, & seruo suo legaui c. vt instit. de leg. §. an seruo. & C. de leg. l. seruis. ita ergo definit Regula Cato. q̃ id legatũ, quod inutile foret aliquo de prædictis tribus modis, si testator decessisset testamanti facti tempore, definit, dico, regula prędicta non valere ideò legatũ, quandocunque decessit testator. Ita tamen definitio regulæ Cato. in quibusdam casibus non potest sibi uẽdicare locũ, puta in legatis cõditionalibus: quorũ ponit hic tria exẽpla, primum est tale. CASVS. Seius ita locutus est hęredi suo in testamẽto, Si post calẽdas mortuus fuero. Titio dato x. pone. Nũq̃d in hoc casu cauillari debemus, id est sciẽter falsum dicere, id est locũ habere regulam Cato. dicere? Certè nõ: nam hoc modo dato legato, si statim mortuus fuerit testator, uerius est nõ esse datũ legatũ, quàm inutiliter datum. Nam habet locum tantùm in puro legato inutili, nõ in conditionali quod est interim pendente cõditione nullum. Vel verius est, quod uideatur non datũ legatum, ex quo cõditio deficit, sub qua fuit datum, quã uideatur datũ inutiliter. Defecit autem cõditio. quia testator fuit mortuus statim facto testamento: legatum autem fuit sub illa conditione, si post calendas moreretur testator, vt dictũ est in litera. Secundũ exemplum, siue secũdus casus est talis, Seius legauit tibi in testamento suo fundum (qui erat suus tempore testamẽti) sub hac conditione, si eum fundum viuo eodem testatore alienaueris: & tu alienasti eum fundum viuo testatore: & posteà decessit testator. Certè legatum debetur tibi ab hærede eius, quia impleuisti cõditionem: quod quidem legatum non deberetur tibi, si testator decessisset statim antè quàm alienares dictũ fundũ: quia iam tempore mortis testatoris inueniretur tibi legata res tua: quod certè legatum nõ valet, vt suprà, de leg. j. cætera. §. quemadmodum. cum similibus, quæ ibi scripsi. Tertius casus est talis, Seius habens filiam impuberem fecit testamentum, & in eo legauit ita filiæ, Si filia mea Titio nupta erit me viuo, lego ei filiæ meæ centum. Posteà filia fuit facta pubes, & nupsit Titio, et posteà decessit testator. Certè habebit filia legatũ: quod quidem legatum nõ deberet ei, si testator statim decessisset antè quã ipsa fieret pubes, & Titio nuberet: quia iam tempore mortis testatoris impossibile est eam esse nupeam Titio, cùm tũc esset impubes. Impuberes autem contrahere matrimonium non possunt, vt insti. de nup. in princi. Item non vendicat sibi locum hęc definitio regulæ Catonianæ in hæreditatibus sub conditione relictis, de q̃bus dixi iam. Itẽ nõ vendicat sibi locum in eis etiam purè legatis, quorũ dies cedit post aditã hæreditatem, & non à morte testatoris, sicut sunt legata relicta seruis testamẽto manumissis, & legata relicta seruis aliis, sed omne quod in cuiusque lucrum aliquod ex vltima volũta te sentientis talem pœnam in testamento scriptũ sit, nullius momenti habendum est.

¶ Martianus. LEX II.

POenam à conditione voluntas testatoris separat: & an pœna, an conditio, aut translatio sit, ex volũtate defuncti apparet. Idq; diui Verus, & Antoninus rescripserunt.

De regula Catoniana.

TITVLVS VII.

¶ *Legata pura, quæ testamenti tempore non valerent, si testator tunc decederet, non confirmantur impedimento cessante: secus in legatis conditionalibus, vel in diem incertam. Bartolus.*

¶ Celsus. LEX I.

Atoniana regula sic definit, Quod, si testamenti facti tempore decessisset testator, inutile foret: Id legatum quandocunque decesserit, non valere. Quæ definitio in quibusdã falsa est. Quid enim, si quis ita legauerit, Si post calendas mortuus fuero, Titio dato? An cauillamur? Nam hoc modo, si statim moriuo decedat filius, testamentum confirmatur: & institutio de nepote. facta valet, vt suprà, de testa. tute. l. si hęreditas. §. ij. & non est mirum si confirmatur per l. Vellei. nouã institutio nepotis, quæ ab initio nõ ualet: quia ut dictũ est, Catonia. regula ad nouas ll. nõ pertinet. & hoc dicit totus hic titulus. Vinianus.

Nunc de regula Catoniana. Nam Sabinus, & Cassius, quorum auctoritas in hac parte ualet, ita scribunt, Si post calendas mortuus fuero, Titio dato, non ualere legatum, quasi non sit ita legatum, quasi post calendas mortuus fuerit. Sed Proculus, & Nerua, & Iulianus, & Pomponius, & Gaius, & Papinianus, & Paulus, & Ulpianus

Universidad de Deusto Biblioteca

hic locũ regulã. Certè nõ: Nã &c. Nã habet locũ tantũ in puro inutili: nõ in cõditionali, quod est interim nullum. Sed secũdũ leges aliter dicitur cauillario, ut §. de reg. iur. Lea est natura. Scilicet argumẽtatio ab euidenter veris ad euidenter falsa. & etiam ita potest hic poni secundum Io. qui dixit, id est argumentamur cõtra regulam secũdũ q d & quale.

Cauillatio quid sit.

a ¶ Item si tibi. § Pone exemplum, secundũ R. quòd rem tuam tibi lego. Valet legatum si me uiuo alienes. Et secundum hoc incipit respõsio ibi, Si eum uiuo &c. & erit casus nouus, vbi fallit regula: sed tunc est contra insti. de leg. §. sed si rem legata rij. So. ibi post mortem testatoris alienauit: hic eo uiuo: cõtra quod uiderur §. de leg. j. l. cætera. circa princip. ibi, Quemadmodũ &c. sed Ioan. hic posuit casum, q legati tibi rem tuam sub hac conditione, si alienes me viuo: & sic incipit responsio, Legatum tibi &c. & dicit debẽ, scilicet, si alienaueris me uiuo: sed Io. obstat: quia iam posuerat aliud exemplum de cõditionali, ut §. Nã hoc modo &c. licet certè nihil prohibet plura exẽpla ponitur ostendat se velle in talibus cessare regulam: & facit ad hãc l. §. de hære. instit l. in tẽpus. & l. potest q §. & §. de manu. testa. l. libertas. & §. de condi. & demon. l. Iulianus.

lib. 4. ad Plautiũ.

Flo. deest quis.

b ¶ Si eum. § subaudi sub hac conditione, si &c.

c Sed & si sic. Nupta erit. § subaudi, me viuo: ut bene conueniat responsio, si mortis &c. & secundum hoc fallit regula Catoniana, ut §. l. proxi. Si autem simpliciter dixerit, Si nupserit Titio: tũc & in vita, & post mortem nubens impleno cõditionem habet legatum, ut C. de insti. & substi. l. si quis hæredem. & §. de cond. & demon. l. si ita legatum esset. nec esset casus cõtra regulam Catonis: quia & si statim decessisset testator, ualere potest legatũ: & facit §. de manu. test. l. qui duos. & l. hæc conditio. & de condi. & demon. hæc conditio. & l. conditionum. & l. Iulianus.

d Catoniana. Ad hæreditates § scilicet conditionales, ut §. l. proxi. uel dic, fideicommissarias, quarũ dies nõ cedit, nisi ab adita hæreditate: ut §. ad Treb. l. quidam ita. i prin. sed quid erit de purè relicta? Io. & Azo. dicunt habere locũ regulam, quo ad mentem, ut instit. de hęre. quali. & dif. §. in extraneis. Nam tria tẽpora exigunt, ut possit capere. Vnũ est testamentitergo si tũc nõ est capax, nõ potest, q posteà tẽpore mortis, & aditionis fit capax: & sic hẽt locũ mens regulæ nõ uerba. ut §. e. l. j. circa prin. nã dicit, Quod si legatũ &c. & id legatũ &c. nõ autẽ dicit, Quæ hęreditas. Et secundũ hoc fallit i casu ut §. de acqui. hære. l. si seruus eius qui. uel ibi, quando p alium. uel ibi in medijs tẽporibus fuit nõ capax: sed tribus, scilicet testamẽti, mortis, & aditionis fuit dñs capax. Sed alij dicunt etiã quo ad mẽtem nõ habere locũ regulã in hęreditate, ut hic, & quia in legato est inuẽta, ut §. l. j. i prin. & est pro his §. de acqui. hære. l. si seruus eius qui. & inf. l. proxi. nam conditionalem tantum excipit. Et quod dicitur institu. de hære. qua. & diste. §. in extraneis. dicunt esse uerũ si à principio poterat capere, & posteà desinat posse capere tempore mortis, uel aditionis. Si autem prius non potest, scilicet tempore testamenti: non nocet secundum eos: si modò posteà potest, ut d. l. si seruus.

e ¶ Cedit. § quæ ista sunt, dicitur C. de cadu. tol. §. in nouissimo. Sed contra §. de op. le. l. si optio. j. respon. ubi relictũ seruo legatũ pertinet ad Catonianam, & tamen cedit dies eius nisi ab adita hæreditate: ut d. §. in nouissimo. sed dic ut ibi in l. si optio.

f Placet. Institutiones. § i. ad relicta in eo testamento, quod institutionẽ cõtinet conditionalẽ, & hoc ideo, quia & legata uidẽtur suspendi sub eadẽ conditione, ut §. de cõdi. & demõ. l. auia. de ipsa autẽ ĩstitutione nõ est dubiũ: q a nec ad purã i institutionẽ ptinet regula. Et hoc ſm quosdã. sed secundũ nos pertinet ad mentẽ, ut §. l. proxi. not. & sic intellige hoc, ut sonat: & facit §. l. j. §. quæ definitio.

g Regula. § Pone exemplum secundum B. si habeo filiũ legitimũ & naturalem, cui unciam tãtum possum dare, vt C. de natu. lib. l. ij. & cos æqualiter ĩstituã: posteà offero naturalẽ curiæ: cõcurrit cũ legitimo æqualiter, ut C. de natu. lib. l. iij. licet si statim decederẽ, nõ haberet nisi unciã. Vocat ergo nouam legem prędictã tertiã, quę est Theodosij. Vel pone secũdũ Io. q cũ haberẽ legitimũ & naturalẽ si naturalẽ insolidũ instituit, & me uiuo decedat legitimus, totũ habebit naturalis. Nam insolidum potest institui si non sint legitimi, ut C. de natu. lib. authen. licet. sed certè nec Vlpianus, nec Cato cogitauerunt de Theodosio, uel Iustinia. Tertio pone, habeo filium, & ex eo nepotem: hunc nepotẽ instituo filio prętermisso. Si statim decederem, nõ ualeret testamẽtum sed si me uiuo decedat filius, confirmatur testamentum, ut §. de testatut. si hæreditas. §. qui filiũ. & illud est p Gallum, & Velleiũ. fuit autẽ primo Gallus, quàm Velleius: unde lex Galli appellatur vetus, Vel leia noua. Vel quartò dic, q vocat nouas leges, Senatusconsultum. Tertul. & Orsi. unde si tempore quo filius decedit non est capax mater; si postea efficiatur capax, accipiet eam hęreditatem. Et quod uocẽtur nouæ leges, habes §. de capi. di. l. tutelis. & insti. ad Orsi. §. sciendũ. Vel quintò, nouas ll. i. nouas voluntas defunctorum, quę leges sunt, ut in authen. de nup. §. disponat. ut si primò fecit inutile testamentum: tunc enim, si statim decederet, non ualet. sed si alio solenni posteà confirmet, debentur omnia, ut §. de condi. insti. l. institutio talis. Vel sextò, ad Imperatorum leges, id est rescripta se retulit: ut si forte nõ capax sit institutus, & Imperator eum posteà restituit, ut sit capax, potest quidem: nec contradicit regula Catonis, nec fortè alia. Vel septimò, pone i eo, qui est capax tribus temporibus, scilicet testamenti, mortis, & aditionis. Nam licet in medijs temporibus nõ sit capax, non nocet regula Catonis, ut §. de hære. institu. l. liber homo. §. si hæres institutus. & l. seruum meum. & l. si alienum. §. j. Sed hoc ultimo & alijs omnibus præter penult. quomodo dicis regulam non obtinere, cum in hęreditatibus nõ habeat locum, ut §. l. iij? Respon. imò habet locum, quo ad mentem, ut ibi not. uel etiamsi non haberet locum (ut alij dicunt) tices, quòd nõ sequitur, Si nõ pertinet ad nouas: ergo pertinet ad ueteres. Veteri autem lege dico deferri hęreditates, quæ per l. xij. tab. deferuntur, ut §. de ca dimi. l. tutelas. & etiam testamentarias, ut inf. de uerb. signi. l. lege.

De ijs, quę pro non scriptis habentur.

TITVLVS VIII.

¶ *Licet institutio, & legatum sit pro non scripto facto hæredis, substitutio tamen, & fideicommissum remanet in suo robore. Bartolus.*

¶ Iulianus. LEX I.

Si quis† hęreditatẽ, vel legatũ sibi† ad scripserit, queritur, an hẽditas, vel legatũ pro non scripto habeatur? Et quid, si substitutum habeat huiusmodi ĩstitutio? Respõdi†, Pars hẽditatis, de qua me cõsuluisti, ad substitutũ pertinet[h]. Nam Senatus, cùm pœnas legis Corneliæ[i] constitueret aduersus eum, qui sibi hẽditatẽ, vel legatũ scripsisset, eodem modo[k] improbasse videt, quo ĩprobatæ sunt illę[l], Qua ex parte me Titi[m] hẽdem scriptũ in tabulis suis[n] re citauerit, ex ea parte hęres esto:

† lib. 78. Digestorum. aliàs Paul[i]. † Vide Auton. Augu. lib. 4. emẽ. c. 15.

† Flo. deest sibi.

† Fl. rñdit.

¶ Papinianus.† LEX III.

Catoniana regula non pertinet ad hæreditates[d], neque ad ea legata, quorũ dies nõ mortis tempore, sed post aditam hæreditatem cedit[e].

¶ Vlpianus.† LEX IIII.

Placet Catonis regulam ad cõditionales institutiones[f] non pertinere.

¶ Idem.† LEX V.

† lib. 10. ad Sabinũ.

† lib. 22. ad Sabinũ.

Quod qs[l] sibi adscripserit, si alii restituere à testatore iussus est, cum onere fideicommissi † id apud hęredẽ remanet: quãuis pro non scripto sit †. Idem est & in testamento militis[m].

De iis, quibus, vt† indignis, legata auferuntur.

TITVLVS IX.

¶ *Qui post mortem defuncti ingratitudinis causam cõmittit, perdit legatũ. Bar.*

¶ Martianus.† LEX I.

Dui †Verus, & Antoninus rescripserunt, quasi indignum cauere legato seu fideicommisso libertum, quæ [n]ei testamento patroni relicta fuerant †, cũ patronum suum post mortem [o] eius quasi illicitæ mercis negotiatorem detulerat: quãuis & libertatis †præmium [p] meruerit [q] †.

¶ *Qui contra tabulas petit, indignus est omni commodo ex eodem testamento. Itẽ, qui contra mandatum principum, uel senatusconsult. uxorem duxerit, indignus est omni commodo ex eius testamento: secus in uxore ducta. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX II.

Avfertur hæreditas ex asse. & ad fiscum pertinet, si emancipatus filius contra tabu-

¶ DE IIS, QVIB, VT INDIG &c.

Dui Verus, CASVS. Titius habẽs Stichum seruum vendidit hostibus ferrum, vel frumentũ, vel salem: unde tenetur pœna capitis, & fiscus debet habere pretium earum rerum, ut infrà, de publica. contem. in princip. & §. dominus. Dictus Titius fecit testamentum, & reliquit dicto Sticho libertatem, & c. nomine legati, & c. nomine fideicõ & posteà decessit. Posteà dictus Stichus detulit in fiscum suum patronum, quasi illicitę mercis negotiatorem. Quod potest fieri et post mortem ipsius Titii, vt d. l. cotem. §. illicitę. Certè quasi indignus debet amittere legatum, & fideicommissum quãuis non libertatem. Alij aliter intelligunt, ut in litera notaui. Vi.

† Flo. quo tẽpore. aliàs quo tẽpore testamentum.

† Fl. Paul[i]. l. 12. Quęstionum.

† Flo. fideicõmissum.

† Fl. esset.

† Fl. & vetusti scripti codices habẽt, de iis, quę vt indignis auferuntur.

† lib. 6. Institutio.

† Fl. Seuerus.

† Fl. erant.

† Flor. non habet vox, libertatis, nec legit Accurs. vt ex scholio eius, & prę miũ, patet.

† Flo. meruit.

† lib. Institutio.

secùs si prę teriti esset, vt qua ex parte recitauit, id est fecit: quia tunc ualet institutio, quã fecit, si illę me in aliquo hæredem fecerat, ut §. de hære di. insti. l. hoc articulo. & l. illæ autem. & de condi. insti. mulier. §. si. quæ sunt cõtra. Primo enim casu pono in alterius arbitrio testamẽtum meum: & ideo est captatoria, & non ualet, ut §. de hære. instit. l. illæ. & l. captatorias.

a ¶ Haberentur. § tales institutiones. & facit inf. de fal. filius. & l. diuus. & l. si quis legatum. in prin.

† Fl. Alfenus Varus lib. 5. Digestor.

† Flo. scripta essent, neq; intelligerentur quid significent.

Quę in testamento. § CASVS. Instituit mihi hæredem Titium: & cùm haberem plures seruos Stichos, rogaui hęredem per fideicom. ut manumitteret Stichum: & nõ dixi de quo Sticho. Certè nulli de Stichis meis debet libertas, ut §. de re. du. l. si quis de pluribus. & facit §. de his, quæ in test. delẽ. l. j. Vivianus.

† lib. 11. Institutio.

b ¶ Quæ in testamento. § facit §. de his, quæ in testa. delen. l. j. & de institu. l. sed si pupillus. §. proscribere. & arg. §. de rebus dub. si quis ex pluribus.

Si in metallum. § CASVS. Titius legauit centum Seio in metallum dãnato. pro non scripto certè est legatum. Sed nunquid remanet apud hęredẽ id legatum? an datur fisco, siue Cæsari? Et dicitur, quòd remanet apud hęredem. Nam damnatus in metallum non est seruus Cæsaris, imò pœnæ. Secus autem esset, si dicta c. essent ei legata ad alimenta: quia tunc ualet legatum. Quod autem dixi non ualere legatũ relictum damnato in metallum, & idem legatum remanere apud hæredem, & non dari fisco vel Cęsari habet locum etiam si post dictum legatum dãnatus fit legatarius in metallum, cũ prius non esset damnatus. Et quod dixi de legatario damnato post legatũ, habet locum in hærede instituto dãnato in metallum post institutionem, scilicet, ut sit pro non scripta institutio, & ad fiscum non pertineat, sed ad venientes ab intesta. Et bene dixi, q dictum legatum & institutio sunt pro non scriptis: quia ea, quæ in eam causam peruenerunt à qua incipere nõ poterant, pro non scriptis habentur: sicut & propter eandem causam extinguitur legatum relictum seruo alieno, si posteà testator redimat illũ seruũ: nam & hic peruenit legatum in eũ casum à quo incipere non potuisset. Nam seruo suo non potest testator legare sine libertate, vt §. de le. j. planè. §. si coniunctim. Vivianus.

† Fl. datus sit.

† aliàs non possunt.

† lib. 13. ad Iuliam & Papiam.

† aliàs habẽtur.

c ¶ Alimentorum § in eam enim causam relictũ valet, ut §. de alim. leg. l. is cui. & facit in eo. tit. l. seruos.

d ¶ Pro non scripto. § nam tempore testamenti impeditur, vt C. de cadu. tol. §. ea enim. & §. in primo.

e ¶ Damnatus. § & sic in causam caduci deuenit, vt C. de cadu. tol. §. ea enim. & §. pro secundo.

f ¶ Non pertinet § vt & §. de iure fisc. l. in metallum. & C. de bo. proscrip. l. in metallum. & §. de mili. testa. l. neq; §. j. In deportato an ht capax vel non, dic vt no. §. man. si mandauero. §. is cuius. & §. de hęre. insti. l. j. Item facit §. de acqui. hęred. l. si seruus eius.

g ¶ In eam causam. § No. sic §. de serui. l. pro parte. Sed arg. contrà. insti. de leg. §. ex ꝓrio. Sol. hic casus legatarii impedit: ibi inutilitas rei legatę. Et eodẽ modo rñ. §. de re. iu. l. in ambiguis. §. nõ est nouum. quæ est §. Itẽ arg. cõtrà. §. de consit pecu. item illa. §. quod adiicitur.

ADDITIO. Ista sol. glo. non placet Bar. ideo dic aliter, q ibi casus superũeniens tendit ad eundem effectum cum ipso legato: hic ad alium effectum. de quo per Dy. in capi. factum legitimè. de regulis iuris. libro vj. & per Bartol. in l. pluribus. §. si placet. §. de verborum obligationibus,

S I eo tempore.] CASVS. Titius fecit testa. & legauit c. Seio quem viuere credebat, cũ esset mortuus. Certè pro non scripto habetur legatum. Sed & si dictus testator erat in potestate hostiũ eo tẽpore, quo fiebat per eum testamentum, & non rediit ab hostibus, pro non scripto erit similiter. Viuianus.

vt perinde haberentur †, ac si inserte testamento non fuissent.

¶ *Idem est aliquid non esse scriptum, & ita scriptum, ut intelligi non possit.*

¶ Alphenus. † LEX II.

Quę in testamento[b] scripta sunt, neque intelliguntur q d significent †, ea perinde sunt, ac si scripta nõ essent: reliqua autem per se ipsa valent.

¶ *Quod relinquitur penitus incapaci, nõ quæritur fisco. Item quilibet est capax legati alimentorum. Bartolus.*

¶ Martianus. † LEX III.

Si in metallum damnato quid extra cãusam alimentorum [c] relictum fuerit, pro non scripto [d] est, nec ad fiscum pertinet. Nã pęnę seruus est, non Cæsaris: & ita diuus Pius rescripsit. Sed & si post testũ factum hæres institutus, vel legatarius, in metallũ damnatus [e] sit †, ad fiscum nõ pertinet [f]. Item, si seruo alieno quid legatum fuerit, & posteà à testatore redemptus sit, legatum extinguitur. Nam quæ in eã causam [g] peruenerunt, à qua incipere non poterant †, pro nõ scriptis habenẽ.

¶ *Pro non scripto habetur, quod relinquitur non existenti in rebus humanis.*

¶ Vlpianus. † LEX IIII.

Si eo tempore, quo alicui legatum adscribebat, in rebus humanis non erat [h], pro nõ scripto hoc habebit [i]. Sed & si in hostiũ potestate erat †, quum testamen-

h ¶ Non erat. § is cui legabatur: & facit C. de cadu. tol. §. ea enim.

i ¶ Erat.] scilicet tempore, quo &c.

k ¶ Redijt. § id est ibi decessit: & facit §. de leg. j. si seruo meo Stichus. §. j.

Quod quis. § CASVS. Titius miles uel paganus, non facio vim, fecit testamentum, & legauit c. Seio, & rogauit eum, ut ea c. restitueret Caio, & hoc scripsit ipse Seius uoluntate testatoris. Certè legatum non debet habere Seius: q a est pœna scribentiũ sibi in testamento: sed debet remanere apud hęredẽ testatoris cum onere fideicom. ut scilicet teneatur restituere legatum Caio, sicut erat rogatus Seius. Viuianus.

l ¶ Quod quis. § facit §. de fal. filius. §. fi. & l. impuberẽ §. item si q s id. & C. de cad. tol. §. ij.

m ¶ Militis. § vt C. eo. l. penulti.

† Fl. quo tẽpore testamẽtum. aliàs quo tẽpore testamentum.

† Fl. Paul[i]. l. 12. Quęstionum.

† Flo. fideicõmissum.

† Fl. esset.

† Fl. & vetusti scripti codices habẽt, de iis, quę vt indignis auferuntur.

† lib. 6. Institutio.

† Fl. Seuerus.

† Fl. erant.

† Flor. non habet vox, libertatis, nec legit Accurs. vt ex scholio eius, & prę miũ, patet.

† Flo. meruit.

† lib. Institutio.

n ¶ Quæ. § scilicet legatum & fideicommissum.

o ¶ Post mortem. § cùm enim merces sint factæ fisci, ut C. quæ res ven. non pos. per totum titu. & hęredi, & alii cuilibet auferuntur, vt §. de publica. l. cotem ferro. §. illicitorum. & §. commissa. & quo libet nunciante, vt §. de iure fisci. l. j. Accursius.

p ¶ Et præmium. § scilicet illud, quod habent, qui aliquid deferunt fisco: quod est, vt dices §. eo. post legatum. in fi.

q ¶ Meruerit. § à fisco cui detulit. & sic not. q ex eodẽ facto pœnã, & præmiũ quis consequitur. Sed arg. contrà, §. ex quibus cau. ma. l. si cui. & §. si quis aliquem test. pro. l. j. §. j. & §. de neg. gest. siue hęreditaria. & erit hoc speciale, vt indignus aliquid lucretur. Regularitẽr contrà, ut §. eo. l. post legatũ. §. fi. quæ est contrà, vel hic super alio est indignus, scilicet legato: & super alio lucratur, scilicet super mercibus. facit ad l. §. de adimen. lega. l. penul. §. Seia.

Pęnam, & prę miũ qs ex eodẽ facto pęsequi potest.

ADDITIO. Not. ex hac gl. iũcto tex. q mortuus pr offendi adeo, q quis priuet relicto. & sic gl. l. fororẽ. in fi. C. eo. est uera, q dicit, q d ille, q cõcubuit cũ vxore defuncti post morẽ eius, indignus est legato: & sic applicat fisco. Ratio: q a si uiuo defuncto hoc fecisset, ipsum ad iracundiã prouocasset: ergo idem post mortem, ſm Bart. hic.

Avfertur hęreditas. § CASVS. Hæc lex cum seq. ponit quinque casus, in quibus auferitur relictum alicui, & datur fisco. Primus est talis, Titius habens filiũ maiorem emancipatũ, & impuberẽ in potestate, fecit principale testamentum, in quo instituit sibi hæredem dictum impuberem, & emãcipatum prætetiit: & ponea dictum emancipatũ pupillariter substituit impuberi: quæ substitutio dicitur accés-

Universidad de Deusto Biblioteca

accessorium testamentum, siue pupillare, ue secundę tabulæ: & postea decessit dictus Titius: postea emancipatus petijt bo. pos. cõtra tatpatris, & impugnauit testamẽtum patris, & postea decessit impubes in pupillari ætate. emancipatus adiuit hæreditatẽ ex pupillari substitutione. Certè deberet ei auferri hẽditas ex asse: id est, tota: & ad fiscũ debet pertinere, quia principale testamentum arguitur, & a secundis tabulis repellẽdus est. Secundus casus est talis. Potestas Boni. accepit uxorem de Bonoñ. quæ fecit testamẽtum, & reliquit ei c. Certè non poterit retinere illud legatum ga contra mandata Imperatorum duxit uxorẽ. Tertius casus est talis Titius fuit tutor Seiæ pupillæ: & ea facta adulta accepit eã † uxorem contra decretum amplissimi ordinis senatorum. Posteà ipsa fecit testamentum, & reliquit ei c. Certè nõ poterit retinere illud legatũ. In utroq; ergo casu, id est, in hoc tertio, & in secundo, etiã si ex asse hæres institutus sint Potestas, uel tutor, ab uxoribus, quas illicitè acceperunt & adierunt hęreditatem: quasi idignus aufertur eis hæreditas, & fisco dabitur. Sed cõtrà Potestas, uel tutor, bene possunt legare suis uxoribus. Quartus casus est talis, donaui, uel legaui tibi portionẽ, q̃ mihi obueniet ex successione Titij agnati mei, cũ ipse Titius adhuc uiueret, & ignoraret me ita tibi donare, uel legare. Rectè quasi indigno auferetur tibi illud quod tibi taliter donaui, uel legaui: quia de uiui hæreditate, uel eius parte pacisci nõ possumus eo ignorante, ut ſ. de pact. l. fi. Quintus casus est talis, Titia instituit me hęredẽ, & postea decessit per meã culpam uel negligentiam. Posteà ego adiui hæreditatem eius. Certè quasi indigno auferetur mihi, & dabitur fisco. Viuianus.

a ¶ Præteritus. ‡ impugnans scilicet, testamentum.

b ¶ Impuberis. ‡ ſ. in secundis tabulis, in quibus pupillariter substitutus fuerat: & facit ſ. de uulg. substi. l. is qui. & l. ex duobus. §. fi. & ſ. de leg. præst. l. filiũ. §. non solũ. & §. si fratri, & ſ. ad Trebel. l. si patroni. §. sed illud. & ſ. de inoffi. testa. Papinianus. §. meminisse.

c ¶ Pupillam. ‡ scilicet quondam.

d ¶ Duxisset. ‡ eò, quia illi aliquid in testamento reliquisset.

e ¶ Et fi ex asse. ‡ quasi dicat nõ solũ si aliquid reliquit, ut ꝓposuit.

f ¶ Aufertur. ‡ sic ſ. de ritu. nup. l. præfectus. & de leg. j. l. fi. Sed contra ſ. de usufru. leg. l. vxori. Sol. ut in l. pfectus. Item contra, ſ. de don. inter uirum, & uxo. cùm hic status. §. fi. sed ibi in donationibus inter uiuos. Item facit C. de incest. nup. l. qui contra legem. Item no. hic rationem dissimilem vxoris, & mariti: sicut differunt in festinatione matrimonij altero mortuo.

g ¶ Idẽ erit ‡ facit C. de pac. l. fi. & ſ. de don. l. quidam. §. fi. & l. seq. Sed contrà, C. de capti. l. nec nos ubi non confiscãtur. Sol. ibi erat dubiũ an uiueret. Item contra ſ. de actio. empt. l. si quis seruum. Sol. ibi.

h ¶ INdignum. Culpam. ‡ non adhibendo medicũ, uel malum adhibẽdo, ut ſ. de ædil edict. ꝓ si nolit. §. fi mancipiũ. & facit ſ. de l. agno. l. necare. & ſ. ad Syl. l. necessarios. §. fi. & C. de epis. audi. auth. liberi. & ſ. fol. ma. si ab hostibus. §. j. & C. eo. sororem.

¶ PApinianus. ‡ CASVS Titius instituit sibi duos hæredes, & á quolibet legauit mihi c. & decessit. Posteà ego accusaui unum de hæredibus, quasi per falsum, quòd fecit se scribi hęredẽ. Certè, debeo amittere legatum mihi, ab eo relictum: non autem debeo amittere legatũ mihi relictũ ab alio hęrede. Quod uerò me dixi legatariũ amittere legatum, est verum, quando non erat mihi solutũ adhuc. Si autem erat iam mihi solutum legatum, bene possum accusare testamẽtum de falso, & etiam contendere testamentum nõ esse iure factum, id est minus solenniter. Inofficiosum autem dicere testamentũ non possum: & siquidem post legatum acceptum á me, contendã testamentũ non esse iure factum, quod mihi licuit, ut dictum est, & succumbã, nõ ꝓpter hoc aufertur mihi legatum, quod iã consecutus erã: secus aũt, si postquam habui legatũ, ducã falsum testamentum, & succumbam: quia tunc amittere debeo legatũ, ꝓ consecutus sum. Ex eo autẽ, quod dixi me non amittere legatũ, ꝓ acceperã, etiã si dicã testamentũ non iure factũ, sequitur illud, quod fuit iudicatũ. Paduę

las bonorum possessionẽ patris vt præteritus [a], petierit, & ex substitutione impuberis [b] adierit hæreditatẽ. Itẽ, si quis contra mandata duxerit vxorem ex ea prouincia, in qua officium aliquod † gerit, quod ei ex testamento vxoris acquisitum est, diui † Verus, & Antoninus, rescripserũt retinere eum non posse: tanquàm si tutor pupillam [c] contra decretum amplissimi ordinis in domum suam duxisset [d]. Vtroq; ergo casu, etsi ex asse [e] hæres institutus adierit hæreditatem, fisco locus fit. Nam quasi indigno ei aufertur [f] hæreditas. Per cõtrarium autem ducta tam ab eo, qui officium in prouincia gerebat, quàm à tutore illicitè, magis est, vt dicatur capere illam ex testamẽto, nec quasi indignam esse repellendam. Idem erit [g], si quis viui ignorantis bona, vel partem bonorum alicuius cognati donauerit: nam quasi indigno aufertur.

† Fl. aliqd.

‡ Fl. Seuerus.

in quadam quæstione de facto. Sophronius enim fecerat testamentũ & instituerat sibi hæredem Seium, & quibusdã suis cognatis reliquerat legata, & posteà decessit, & hęres soluerat cognatis legata. Nũc cognati uolebant testamentũ Sophronij dicere non esse iure factũ, & ad eos pertinere hęreditatẽ ab intest. Vnde de hoc interrogauerũt quendam Imperatorẽ nomine, Diuum Pium & ipse respõdit, quòd ipsi possunt petere hęreditatẽ dicti Sophronij ab intest. si uerũ est quod dicebat, id est testamẽtum iure factum non esse, & hoc non obstante, quòd acceperãt legata commisit tamẽ Imperator iudici, ut videret, an hi cognati sint prohibendi petere hęreditatem, an nõ, in causę aũt cognitione dixit Imperator inspiciẽdã pſonã cuiusque cognatorũ ꝓdictorũ & cõditionẽ, & ętatẽ Sophronij: puta, in quolibet cognato, utrũ sit capax aut nõ: utrũ sit iuris uel non: utrũ sit pubes uel impubes. In pſona Sophronij defuncti, potuerit habere hęredẽ, uel nõ: fuerit sui iuris, uel nõ, pubes, uel impubes pſona. Et. h. d. cum princ. l. seq. & cum princip. §. nõ autẽ miteris de eo quod dicitur in princ. l. sequẽ. scilicet. q̃ ille, qui accepit legatũ, nõ potest dicere inofficiosum testamentum, sed falsum, uel nõ iure factum potest dicere. Redo tibi talem rationem: quia testamentum, quod est inofficiosum, bene tenet, & aliquod est: filius tamen in eo exhęredatus potest illud querclam irritare si uult. Vnde si agnoscat legatum suo iuri renũcio do, non auditur posteà. Nam remittentibus actiones suas nõ est amplius regressus ad eas, ut ſ. de ædil. edic. Quęritur. §. si uenditor. testamentum autem quod falsum est, uel non iure factum, est iure cõmunis nullum, & non fauore alicuius, ut ſ. de uerborum signiſi. Paulus respondit falsum &c. & ſ. de iniusto test. l. j. in princ. Vnde quod fauore meo non dicitur nullum, aliquid facere non possum etiã expressa uolũtate, nedum tacita: puta, accipiendo legatum. non est ergo mirũ, si in uno possum non renunciare, in alijs duobus, sic. & facit ad hãc materiã. ſ. de inoffi. testa. l. si pars. §. fi. & l. pe. & fi. & hoc dicit cum l. seq. usq; ad §. amittere id quod Viuianus.

i ¶ Papinianus ait. ‡ Tres erant scripti: sed primus accusauit secũdum, quasi falsò se fecisset scribi. non ideo perdit legatum á tertio ũbi relictum. & sic quatenus non deliquit, non punitur: sic ſ. eo. referiptum. & ſ. de peti. hęre. l. fi quis testamentum.

¶ POit legatum. ‡ Primò ponit, an ille, qui consecutus est legatum, possit testamentum infringere. Secundò an ille, qui uoluit testamentum infringere, possit legatum consequi, vel retinere. Tertiò Iurisconsultus ponit modum dicendi nullum. Quartò ponit, quid habeat facere iudex in cognoscendo, & pronunciando. secunda ibi, ille. tertia ibi, De eo verò. quarta ibi, Prohibendi. Bar.

k ¶ Acceptum. ‡ cũ ignoraret falsum: secus forte. vbi sciebat tunc falsum, vt C. de fal. l. iij & l. qui falsam. & ſ. de fal. l. qui ignorans. sed certè tam sequeretur idem esse in inofficioso, vt ſ. de inoffi. testa l. mater. quod lex ista vetat.

l ¶ Non iure. ‡ quod dicatur non iure factum, habes ſ. de fal. l. fi q; legatum. & ipsti. qui. mo. testa. infir. §. ii.

m ¶ Contendere. ‡ & est ratio, quia de eius uoluntate non pendet valeat testamentum, vel non, quando est falsum, uel nõ iure factum. Nam si milleſies velles id valere, non tamen valeret: sed secus in eo, qui dicit inofficiosum.

n ¶ Non permittitur. ‡ post legatũ acceptum, vt ſ. de inoffic. testa. si pars. §. fi. & l. fi. & facit ſ. de pet. hęre. post legata. & C. de inofficiet. testamentis. & C. eo. Polla. & l. alia. & de iur. & fac. igno. l. iiii.

o ¶ Ille. ‡ pſequitur pręcedentẽ materiã, sed in hoc differt, quia ſ. primò accepit legatũ, & posteà tractat de uitibus testamẽti: hic eõ. Itẽ ſ. est ex vna parte fallum, & nõ iure factũ, ex altera inofficiosum: ac hic ex vna parte non iure factũ, ex alia falsum: & inofficiosum.

p ¶ Nec obtinuit. ‡ puta, quia destitit: aliquũ ũ, vt C. eo. l. alia. vel aliud est, si dicatur minus solẽne, vt hic: aliud si diceretur fallum, vt ibi. Item ideo dicit, non obtinuit: quia si obtinuisset, nihil habiturus esset: quia cùm legata non nisi ex testamento solenni valeant: & p sen-

¶ Idem. † LEX III.

INdignum esse diuus Pius illũ decreuit (vt & Marcellus libro xij, Digestorum refert) qui manifestissimè cõprobatus est id egisse, vt per negligentiã, & culpã [h] suam mulier, à qua hæres institutus erat, moreretur.

† lib. 5. Regularum.

¶ VIpianus. † LEX IIII.

PApinianus lib. v. qnæstionũ ait [i], Si quis vnum hęredem quasi per falsum adscriptum, accusauit, legatum ei non auferri à cohęrede relictum, quem non inquietauit.

† lib. 14. ad edictum.

¶ Paulus. † LEX V.

POst legatum acceptum [k] nõ tantùm licebit falsum arguere testamentum, sed & non iure [l] factum contendere [m]: inofficiosum autẽ dicere non permittitur [n].

† lib. 1. de iure fisci.

¶ Ille [o], qui non iure factũ cõtẽdit, nec obtinuit [p], nõ repellitur

Diuisio.

† Limita, nisi esset ab intestato repetita, l. ex testa. & ibi Bart. C. de leg. & ꝓ dicit, nõ solẽni, dic secus qũ testator consulit de hęrede. Idem Bal. in l. ꝓstione. C. de fideicõ.

sententiam constet non esse iure factum: ergo legata non debẽtur, vt C. de fideicommis. l. si veritas nõ ob. C. de fideicom. l. fi. & instit. de fideicom. hęre. §. fi. vbi videtur ex non solenni testamento deberi legata: quia ibi erat quæstio, an esset factũ testamẽtum, vel nõ. Hic autem constabat factum: sed dicebatur non iure factum, secundùm R. vel ibi in odium mentientis, qui negauit relictum: postea delato iuramento dicebat non iure relictũ: hic ab initio fuit confessus relictum, sed non iure. Si autẽ prius quàm legatũ consequeretur, dictat testamentum inofficiosum, vel falsum: siue pro testamẽto, siue contra testamẽtum legatario à lite nõ desistente feratur sentẽtia, nihil ex testamẽto cõsequitur: vt C. eod. l. alia. & ſ. de inoffi. testa. Papinianus. §. meminisse. Maximè cùm contra testamẽtum feratur: quo casu nõ valent legata, vt dixi. Vbi autem in falso fui victus, & posteà petitionem hęreditatis ex alia causa propono, & nõ dico ꝓ legato, non nocet prima sentẽtia: sic suprà, de peti. hęre. Lucius. & ad hoc ſ. de exceptio. rei iudi. l. fi. & C. de iuris, & fac. igno. l. iiij.

a ¶ Falsum dixit. ‡ & perseuerauit usque ad sententiam: vt C. e. alia. Sed cõtra ſ. de lega. ij. l. Lucius. §. Sempronio. Sed ibi non dixit falsum testamẽtũ, sed contra personam tantum instituti, qui fecerat se scribi.

b ¶ Factum esse testamentum. ‡ hic redit ad primum casum legis. & facit, ſ. de petitio. hæredita l. postquam. Accur.

c ¶ Acceperint. ‡ per traditionem.

d ¶ Visus. ‡ scilicet scriptus.

e ¶ Non posit. ‡ agendo peti. hære. ab intesta. Et si excipiatur, ꝓ sit scriptus, replicabitur de nullitate.

f ¶ Prohibendi. ‡ hoc referas ad proxima: & dic, scilicet cognati supra dicti à petenda hæreditate, vel legatis, quæ meruerũt: quæ exceptiones necessariæ videntur propter exponendam literam sequentẽ. Accursius.

g ¶ Ex cuiusque persona. ‡ alias ex personæ conditione &c. alias ex persona. & tũc dic tam defuncti, quàm cuiuslibet cognati: puta, sit capax cognatus, vel non: in defuncti persona, potuit habere hęredẽ, vel non. Item quod subiicit, conditione, scilicet sit rogatus sui iuris, vel non, vt ita sibi vel alij quærat: In defuncti persona, sit sui iuris, vel non: vt ita potuerit testari, vel non. Item quod subiicit ætate, scilicet defuncti, vt sit pubes. Nam alias nõ posset testari. in cognato similiter sit pubes, vel non: vt pubes per se petat, vel per tutorem. Sed quod de ętate dicit, melius posset referri ad accusationẽ de falso, qui perdit, nisi iuuetur per ętatem: vt ſ. eod. §. ætati.

¶ Amittere id, quod. ‡ CASVS Non solùm ille, qui accusat testamentum de falso, amittit legatum in eo sibi relictum, sed etiam tutor in testamento datus, cui & legatum datum est, si excusset se à tutela amittit legatum. Si autem tutor datus iam consecutus sit legatum, non potest amodo se excusare à tutela: secus autem est in eo, qui à patre pupilli non datus est tutor pupillo, sed legatum tãtùm ab eo meruit: & à matre eiusdem pupilli datus est tutor eidem pupillo, & se a tutela excusauit. Nam esse talis non repellitur a legato, quia nil fecit contra voluntatem patris defuncti. Id autem legatum, cuius petitio denegatur tutori, qui se excusauit a tutela, vt dictum est in principio. §. non transferter ad fiscum, sed relinquitur filio pupillo, cuius vtilitates desertæ sunt per dictum tutorem, eo, quòd se excusauit a tutela. Viuianus.

h ¶ A tutela. ‡ tota vel eius parte, vt ſ. de lega. j. etiam. & facit ſ. de excusatio. tuto. l. tutor petitus §. j. nec obstat C. de legat. l. ab administratione: quia ibi specialis in milite. Item nec obstat ſ. de leg. ij. cum filius. §. de iure. quia ibi non remansit per tutorem. Item nec obst. ſ. de iure patro. l. 4. quia ibi speciale in eo commmodo.

i ¶ Ad excusationem. ‡ quasi ei renuncianerit approbando voluntatem defuncti: ad quod ſ. de confirmatio. tutorum. l. fin. & suprà, de libe. lega. l. tutor.

k ¶ Voluntatem.] facit ſ. de excusa. tuto. l. ne sennius. §. fina. & l. sequen, & seq. Accur.

l ¶ Non ad fiscum] sic C. de lega. l. pen. sed regulariter, Quod indigno aufertur, fisco applicatur: vt ſ. de inofficic. testam. l. Papinianus. §. meminisse. & facit ſ. proximo §.

¶ Si pater. ‡ CASVS Filio meo, vel seruo reliquit Titius legatũ in testõ suo, instituto sibi hærede Seio, & decessit. Posteà ego accusaui dictum testamẽtum de falso: certè denegabit mihi amodo petitio legati ad me pertinentis. Si aũt dictũ legatum spectaret eorum personam, i. filij mei, vel serui, nõ amittunt ipsi, vel ego legatum propter hoc: puta si rogauit me, vt emanciparem filium, vel manumittere seruum, & eis legata restituerem. Viuia.

m ¶ Illorum. ‡ scilicet filiorum, vel seruorum. Quo casu domino non quæritur: vt si sub conditione legatũ est, Si fuerit emãcipatus, vt ſ. de mino de nique. §. si quid. Idẽ in suo: vt & ſ. proxi. §. & facit ſ. debo pos cõtra tab. l. sub conditione. §. fi. & de bo. lib. l. qui in seruitutem. & l. in seruitute. §. præterea. & ſ. de testa. tute. qui tutelam. §. j. & ſ. de inoffic. testa. Papinianus. §. eo autem solo.

¶ Si seruum. ‡ CASVS. Legaui tibi cẽtum, & rogauit te, vt manumitteres seruum tuum Stichum: vel etiam seruo tuo legaui centum, & rogaui te, quòd eum manumitteres: quod quidem legatum seruo tuo relictum tibi acquiritur. Posteà me mortuo tu accusasti testamẽtum meũ de falso. certe nõ nocet hoc seruo tuo, quin habere debeat libertatem. Nam fiscus, qui debet habere dictum legatum de cẽtũ eo quòd tibi aufertur vt indigno, debet seruũ redimere a te & manumittere, si tamen tu velis seruum fisco vendere: non autẽ potes cogi vendere cum iudicium meum spreueris accusando testamentum meum de falso. Viuianus.

n ¶ Si seruum suum. ‡ scilicet, legatarij.

o ¶ Legatum. ‡ fundi, pone. Accursius.

p ¶ Vtrunque ‡ id est libertas, & legatum: & nihil domino.

q ¶ Seruo. ‡ alieno. Accursius.

r ¶ Factum domini. ‡ accusantis testamentum de falso: & per hoc debet perdere, quod ei, vel seruo suo est relictum: vt ſ. eod. l. j. §. j. Sed argu. contra ſ. si quis ali. test. prohib. l. j. sed expone, vt ibi not.

DDITIO. Dic, secundũ Bar. ꝓ aliud hic, aliud ibi: ratio quia ibi seruus, vel filius nõ habebat volũtatẽ defuncti, cùm testator in eadẽ voluntate decesserit, licet pater, vel dominus nisus sit impugnare.

s ¶ Sed a fisco. ‡ fiscus redimit seruum a domino serui, si vult eum vendere, vt subiicit: ad quem fiscum transiuit legatum fundi cum onere manumittendi: vt ſ. de lega. j. quidam. §. quoties.

t ¶ Spreuit.] alioquin, scilicet, si accepisset relictum sibi, vt manumitteret, cogeretur vẽdere, nisi esset minor: vt C. de fideic. li. l. deberi. & ſ. de mino. l. si minor xxv. an. seruum suum. & facit instit. de singulis re. per fideicom. re. §. libertas. Accursius.

Si filiusfa. ‡ CASVS. Legaui tibi c. in testamẽto meo. & decessit & posteà Seius filius te inuito accusauit illud testamentum de falso: Nunquid propter hoc denegabitur tibi actio legati? Et dicitur, ꝓ nõ. Si autem te Titium rogaui, vt restitueres Caio legatum: Caius autẽ testamentum accusauit de falso, debes fisco restituere legatum.

u ¶ Patri. ‡ pro legato petendo ipsi patri relicto, vel etiã ipsi filio, secũdùm iura vetera: secundùm quæ patri acquirebatur: hodie secus: vt C. de bonis, quę libe. penul. Item facit ſ. de bono. posti. §. contra tabu. l. sub conditione. §. fin.

† Fl. secutus

† Flor. Sophroni.

† Fl. ptinet

† alias vetriusque.

† alias admitteret.

† Fl. iudicium.

† Fl. quod si personã.

† Quid si vsusfructus sic legatus, an sit pater illo priuatus? uidetur quòd non: quia emancipato pater succedit in vsuf. vt l. de emancipatis. & ibi Bald. C. de legit. hęre. sed hodie secus: vide quę notantẽ in auth. defuncto. & ibi Bal. C. ad Tertul.

Fl. accusauit.

Insortiatum. R Dixerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dixerit.ʒ & vsque ad sentētiam perseuerauit, vt C.eo.l.aliam.
¶ Qui accusauit.ʒ CASVS. Legaui tibi centum, vel instituo te hæredem, & decessi, & posteà quidã alius, puta, eius accusauit testamẽtũ meũ de falso: posteà tu decessisti, & extitit tibi hæres dictus Seius. Numquid capiet hæreditatem meam, vel legatum, quam, vel quod inuenit in hæreditate tua sibi delata? Et dicitur quòd sic, & nihilominus idem, si dixisset inofficiosum testamentũ meum. Viuia.
b ¶ Dicendum est.ʒ scilicet quòd prius dixit falsum.
c ¶ Similis est.ʒ prędictus accusator.
d ¶ Dixit.ʒ scilicet si posteà instituto, vel legatario successit, vt supra, de inoffic. test. filius. §. multò magis. & l. fi. §. fin. quæ videtur contra, sed expone vt ibi. & cum cõcord. Itẽ facit C. de petitio. hæredi. l. hæreditas.
¶ Aetati eius.ʒ CASVS. Quamuis ille, qui accusat testamentum de falso, perdat legatum in eo sibi relictum, vt dictum est §. eo. l. ferè. per totum, tamen si dictus accusator sit minor viginti quinque annis, & per se, vel per tutorẽ suũ accusauit testamentũ, potest Imperator in integrũ restituere, vt non amittat legatum. Vinianus.
c ¶ Ignoscitur.ʒ singulare, in integrum restitutionis iure, & Principe indulgente, vt infrà, eod. l. tutorem in fine. sed iure communi perdit: vt C. eo. l. Polla quæ est contrà. Vel solute, ut ibi: & facit infrà, de bo. lib. qui cum ii respon.
¶ His verò, qui.ʒ CASVS. In testamento meo reliqui legata Titio & Seio: & decessi. Posteà, Caius, & Sẽpronius accusauerũt testamẽtum meũ de falso, & dictus Titius, & Seius pro eis in hoc tulerũt testimonium volentes, vel inuiti, vel fuerũt eorum aduocati. Cetè per dunt dicta legata Sed & si Prædidi, corã quo fuit facta accusatio, fuit in dicto testamento aliquid legatum, perdit illud, si pronunciauit falsum testamentum, & posteà apparuit testamentum non esse falsum in appellatione, quã interposuit: hæres in eo scriptus. Sed pone, quòd in dicto meo testamento reliqui legatum aduocato fisci: posteà hęres meus cõmisit aliquid, propter quod debet hęreditatem perdere: quæ causæ sunt multæ, vt suprà, eod. l. i. & ii. & in mulcis ll. huius titu. Venit Martinus & detulit fisco, hãc hæreditatem meam ei esse delatam, vel dixit testamentum falsum: & eidem delatori aduocatus fisci præstiterit patrocinium, quod habet necessè facere, vt C. de delatoribus. l. omnes. l. b. x. certè nõ amittit propter hoc legatum dictus aduocatus fisci: quia officium eum excusat. Vinianus.
f ¶ Adiuuauerunt.ʒ sponte, secus si coactè, arg. §. eod. aduocatum. & §. quemadmodũ testa. app. l. fi quis ex. & facit ʒ ea. l. §. an libertas. & ʒ. de bo. libe. qui cum. §. sed si non.
g ¶ Affuerũt.ʒ vt aduocatus vel procurator, vt arg. §. de inofficiosi testa. l. fi. in prin. Sed cõtra, ʒ. de bo. li. qui cũ maior. §. fi patroni. vbi, qui ad uocat, non accusat, nec perdit cõtra tab. Sed ibi erant quasi debita patrono bona liberti, ad quæ venit per cõtra tab. hic verò lucrũ est legatũ. quod perdit, & non est ratio lucri ad damnum, vt C. de codicil. l. fin. & de iure delib. l. fin. §. licèt. a. Nec obstat huic solutioni dicta l. de inoffic. test. quia ibi est alia ratio. ſ. quia querela odiosa est. Accur.
h ¶ Et fideiussor.ʒ de exequenda accusatione, vt C. ad Turpil. l. j.
i ¶ Patant.ʒ fortè malè, cùm necesse habeãt ius dicere: & hoc iurãt vt in aut. iusiurãd. quod præ. §. & equus. & ar. j. l. proxi. Vel verius secũdum vias literæ, cũ a principio sponte receperit prædatũ, & sic sepo fuit in necessitate: vel est ideò, quia apparet per appellationis sententiam eum malè iudicasse: licet sit arg. contra, ʒ. de appel. l. j. in prin.
k ¶ In omnibus.ʒ vel cũ præcedenti, vel sequẽti litera legi potest. & facit C. de admini. tuto. l. cùm quidam.
¶ Qui principale.ʒ CASVS. Filium meum impuberem mihi hæredem instituo in testamento meo, quod dicitur principale testamentũ: & in eo legaui Titio c. & posteà dicto impuberi substituo hũc Titium pupillariter: quæ substitutio, dicitur, secundum testamentum, siue secũdæ tabulæ: & posteà feci codicillos, inquibus fortè legaui aliquid eidem Titio, & fortè dictos codicillos cõfirmaui in illo meo testamẽto: & fortè non: & posteà decessi. Posteà idem Titius accusauit dictũ meum principale testamentum falsi, & succubuit. Certè nõ solùm repellitur ab his, quæ fortè sibi in dicto testamento reliqui, sed etiam à substitutione impuberis facta in illis secundis tabu. & etiam ab his, quæ ei in codicillis prædictis reliqui. Sed non est ita econtrà. Nam si secundas tabu. vel codicil. arguit, de falso, non amittit relictum sibi in testamẽto principali. Et est ratio: q̃ a in hoc casu non videtur improbasse vtrunque in secũ. tab. & per cõsequens principale testamentum, vel codicillos: & p cõsequens nõ principale testamẽtum, sed testamentum secũ. tabu. vel tantùm codicil. q. d. in superiori casu bene videtur improbare vtrunque. Nã secun. tab. pendẽt ex primis, & nõ econtrà: vt §. de vulga. substi. l. ii. §. sed si eos. Vinianus.
l ¶ Repellendus. Sic de vulg. substit. l. is q. & ʒ. de cõtra tab. l. sub cõditiõe. §. fi. & de bo. li. in seruitutẽ. §. fi q. s. & ʒ. de leg. præstã. l. v. §. fi fratri. & §. eo. l. ii. in prin. Sed arg. contrà ʒ. eo. l. q. Titii. Acc.
ADDITIO. Dic secundum Bart. q̃ ibi neutrũ est accessorium alterius: sed vtrunque principale. Vel, ibi impugnat accessoriũ: & sic non ob. in glos. Vel die, quòd ibi non dixit testimonium: licet professus sit se velle dicere.
m ¶ Ad testamentum.ʒ i. ab eo, qui fecit testamentum.
n ¶ Non confirmatis.ʒ quod non erat opus, si post testamẽtum fiebant secus, si ante: vt instit. de codicil. §. non tantùm.
¶ An libertas.ʒ CASVS. Instituo mihi Titium hæredem, & Sticho seruo meo libertate reliqui. Posteà me mortuo Seius accusauit testamẽtum meum falsi, & dictus Stichus tulit testimonium contra testamentum: succubuit tamẽ posteà accusator. Nũquid debet auferri Sticho libertas? Et dicitur quòd sic, & etiã fideicommissum, vel legatũ, si quod ei reliqueram in testamẽto Sed quid si illum Seium, qui accusauerat testamentũ falsi, dederam tutorem filio meo in eodem testamento? Nunquid excusabitur propter hoc a tutela, & legato quod ei dederam, repellerũt? Et dicitur, quòd a legato tantùm repellitur, & non a tut. excusatur. Vinianus.
o ¶ Data.ʒ id est relicta directè. Accursius.
p ¶ Fideicommissum.ʒ scilicet pecuniarium, vt supra, eod. l. §. is verò. Accursius.
q ¶ Primandum.ʒ imò contra, vt ʒ. de fal. l. eius. in fi. Solu. ibi.
r ¶ Non prodest.ʒ nam nõ debet pati pœnam vt subiicit. nam debet habere premium: quod dic, vt §. de neg. gest. l. siue hęreditaria.
s ¶ Remouetur.ʒ quia accusauit: vt §. eod. l. j. §. j. non quia se excusare voluit, cum effectum nõ habuit, vt supra, quod cuiusque vniuersi. l. j. in fine. Accursius.
¶ Qui mortis.ʒ CASVS. Causa mortis donaui Titio centum: & posteà feci testamentum, & in eo instituo mihi hęredẽ Seium, & legaui Caio centum si daret Martino equum: & dedi libertatẽ Sticho seruo meo sub cõditione, si daret Petro decẽ. Itẽ multa alia legata reliqui quibusdam ita q̃ habet l. fal. locum. & posteà decessi. Posteà idẽ Titius accusauit testamentum meum falsi, & succubuit Nunquid propter hoc amittit donationẽ prędictã causa mortis? Et dicitur q̃ nõ, licet legatarii amittãt legata, si dicant testamentũ falsum. Secùs, si dictus Martinus, qui debebat recipere equum a legatario, vel dictus P. qui debebat x recipere a statulibero, dixissent testũ falsum: quia ipsi perderent prędicta. Item & si Seius ante hęres institutus dicat testamentum falsum. & succumbat, nõ poterit amodo detrahere Fal. legatariis: quamuis reliquerim legata vltra dodrantem, vt dixi. Viuia.
t ¶ Legatario.ʒ sic in querela: vt §. de inoffic. testa. l. etiam. sed aliud in contra tab. vt ʒ. de bono. possef. cõtra tabul. l. sub cõditione. §. fin. & ʒ. de bo. lib. l. in seruitute. §. sed & si quid. quę sunt contra. sed quare secus? Itẽ contra instit. de dona. §. j. sed ibi est ferè propter hanc differẽtiam, & alias, vt ibi not. & sic etiam non obstat C. ad leg. Fal. l. fi mortis. Et est ratio, quare secus in donatione, quam legato: quia donatio morte confirmatur, non per testamentum. Accursius.

Causa

a ¶ Causa est eius.ʒ id est quãm eius, cui mortis causa est donatum. & facit ad hoc §. de inofficiosi. testa. l. Papinianus §. si conditioni.
b ¶ Hic enim.ʒ si testamentum uelit arguere.
c ¶ Scripto.ʒ qui testamentum uoluit arguere. & est ad hoc respõsum, ʒ. ad Treb. l. Marcellus. §. fin. & C. ad leg. Fal. l. etiã. & §. fi quis ali. test. prohi. l. ij. §. fin. & §. de inofficiosi. testa. l. Papinianus. §. eo autẽ solo. Item facit ʒ. l. proxi. & l. hæres qui. & ʒ. ad Trebel. Paulus respond. si certam.
¶ Omnes qui.ʒ CASVS. Ad euidentiam huius §. not. q̃ in quodam edicto diui. Traiani cõtinetur, ut si quis antequã causa eius ad ærarium per aliquem deferatur, ꝓfessus esset corã prędecto ærarij, siue fisci eam rem, quã possidebat ex causa legati ab alio sibi relicti, capere sibi non licere ex eo, q̃ aliqua de causa erat eius rei: q̃ ipse taliter se deferẽs debet habere dimidiam eius rei, & fiscus alteram di nidi. Nũc pone q̃ prędictus taliter se deferẽs, ut dictũ est, accusauit testamẽtũ, de falso, in quo fuit ei relicta dicta res, & succubuit in accusatione: nunquid amittit beneficiũ diui Traiani? Et dicitur q̃ sic. & facit ad hoc optimè ʒ. de iure fisci. l. edicto. in prin. Viuia.
d ¶ Et dignis.ʒ ut ga falsum vel inofficiosum accusauerunt, vel q̃ alias ſ. ut indigni: ut ʒ. de iure fisci. l. edicto. §. eos. Accur.
e ¶ A præmio.ʒ scilicet dimidię partis eius, quod perdit, ut C. de iis q̃ se defe. l. j. Vel tertię: ut ibi dicit. & ʒ. de iure fis. l. edicto. in princ & §. extat licet isti se deferãt innoxij: ergo deferentes habent damnum.
f ¶ Qui se.ʒ id est eã rem, quam capere eis nõ licet. Sed fallit q̃d hic dicit §. eo. l. j. quæ est contra: vel dic ut ibi.
¶ Escriptum.ʒ CASVS. Titius habens in bonis quadringenta instituit sibi hęredem Seium, & uniuersa quadringenta quibusdam legauit, & decessit. Posteà hæres detraxit cẽtum de hæreditate. Certè potest retinere hæres cum soluit legata, quartam partem trecentorum, ſ. lxxv. nomine Fal. & ccxxv. dabit legatariis: et c. autem prædictis, quæ surripuit, dabit legatariis tres parts, i. lxxv. & quartam de dictis c. id est xxv. debet habere fiscus. Hæc ideò ita sunt, quia rescriptum est per quendam Imperatorem, hæredem non posse retinere quartam eius rei, quam amouisset. Viuia.
g ¶ Hæredem.ʒ facit ʒ. ad Trebel. Paulus respon. si certam & instit. pro loc. §. manet. ʒ. e. l. hæres qui. §. sed si maior. & §. l. pxi. §. pen. ivi, & Falcidię & c. & §. de vulg. sub. l. ex facto. §. fin. & C. de leg. l. non est.
¶ Vi Titij.ʒ CASVS. Quamuis ille, qui dicit testamentum falsum, & succumbuit, non possit esse hæres illi, qui fecit dictum testamentũ: ut §. eo. l. posit legatũ. §. qui principalis. non tamen prohibetur esse hæres hæredis illius qui fecit testamentum. Secundò dicit, Titius, meus creditor instituit me hęredem & ego adiui hęreditatem eius: sicque per aditionem confusa est actio mea, quam habebã cõtra eum. Posteà ex aliqua causa fui pronũciatus indignus habere hęreditate prędictã: puta quia accusaui testamẽtũ de falso: ut in prin. huius l. vel fui rest. s, uel aduocatus alicuius, qui accusauit de falso testamentũ: & nihilominus remãsit testũ firmũ: & sic ablata est mihi p fiscũ dicta hęreditas propter prędicta. Nunquid restituitur mihi dicta actio? Et dicitur q̃ nõ propter delictũ meũ. Lex seq. plana est Viuia.

Alia causa est eius a, qui propter testamentum à legatario, uel a statu libero accipere iussus est: hic enim b ut indignus repellitur: & Falcidiæ beneficium hęredi scripto c auferri debere diuus Pius, & diu. Marcus putauerũt. ¶ Omnes qui, ut indigni d, repellũtur, f submouẽdi sunt à pręmio e, quod secundùm edictum diui Traiani datur iis, qui sef deferunt.
¶ Tema non debet egredi delictum. h. d. Barto.
¶ Marcellus. LEX VI. Rescriptum i est à principe, hæredem g rei, quam amouisset, quartam non retinere: & ideò si is, qui quadringenta habebat, uniuersa quadringenta legasset, & hæres centum subtraxisset: trecentorum quartam partẽ retinebit, septuagintaquinque scilicet: & ducenta uigintiquinque dabit legatariis. Sed k ex centum, quæ surripuit, legatariis quidem dabit septuagintaquinq; reliqua, id est, uigintiquinque, ad fiscum uenient.
¶ Accusans testamentum non repellitur ab hereditate heredis scripti in ipso testõ.
¶ Modestinus. LEX VII. Qui Titij testamentum falsum dixit, nec obtinuit, hæredi eius hæres existere prohibendus nõ est: quia non principaliter in Titij hæreditatẽ succedit.
¶ Caius. LEX VIII. Indigno hærede pronunciato, adempta hæreditate, confusas actiones l restitui non oportet.
¶ Propter inimicitias tacitè uidetur esse euocatum legatum: & qui causam status mouet, legato est indignus, & fisco applicabitur. Barto.

h ¶ Qui Titij.ʒ facit C. de peti. hære. l. hæreditatis. & §. eo. l. post legatum. §. qm accusauit. & §. qui principale.
i ¶ Nec obtinuit.ʒ id est succubuit, ut C. eo. l. alia.
k ¶ Indigno Actiones.ʒ quæ hæredi contra defunctũ competebãt. quæ modò sunt confusæ, ut §. de euic. l. si ei cui. §. fin.
l ¶ Non oportet.ʒ sic ʒ. eod. l. eum qui. §. bonis. & de iur. fis. l. eius. qui. §. fin. Nisi in casu: ut ʒ. eo. l. hęredẽ Item cõtrà. C. de inoff. test. l. fi mariteus. sed & ibi ignorauit institutam querelã posse mouerri: ut d. l. ʒ. eo hæredem.
¶ Inimicitię.ʒ CASVS. Feci testamentum, & legaui Titio c. & posteà inimicitiæ capitales interuenerunt inter me, & ipsum: & ita cœpit esse uerisimile, me nolle ei legatũ ꝓstari & posteà decessi: certè nõ poterit Titi petere dictũ legatũ. Idem erit dicẽdum, si palã, & apertè mihi uituperi maledixerit, & infaustas uoces aduersũ me iactauerit, quibus duob' casib' nõ applicat legatũ fisco: imò remanet apud hæredẽ meũ. Siaũt mouet mihi quęstionẽ status, denegãt ei petitio legati, & datur fisco. Viuia.
m ¶ Nõ possit.ʒ sicũ. de adi. leg. l. 3. in fin. & l. ex pte. & C. de fideicom. l. fideicõmissum.
n ¶ Voces.ʒ suo cãdo eũ cucurbitam, seu cogosam.
¶ Fraudem.ʒ CASVS. Ad euidentiã huius l. & seq. not. q̃ si hęres, uel egatari' accõmodat tacitã fidẽ testatori de restituenda hæreditate, uel legato sibi relicta uel relicto alicui non capaci (qui multi sunt: ut not. inst. de leg. §. legati.) debet pdere relictũ sibi, & illud debet dari fisco, & hoc, si fidẽ prędictam accõmodat fraudulenter, i. in fraudem iuris, ut ʒ. de iur. fisc. l. ij. in prin. & §. j. & ij. & iij. & §. de leg. j. in tacitis. Quis autẽ dicatur taliter in fraudẽ iuris fidẽ accõmodare, planè dicit in prin. huius l. Sed quid si hęres, uel legatarius sic rogatus restituere hęreditatẽ, vel legatum ei, qui capere poterat cẽpore testamẽti, qui quidẽ posteà cẽpore mortis testatoris inuenitur nõ capax? Certè ei nõ tenetur restituere fideicom. dictæ hęreditatis, vel legati: & debet remanere apud eum rogatũ, nec dari fisco. Nam nulla fraus videtur interuenisse ex quo erat pore testamẽti capax fideicõmissarius: hoc aũt est verum, nisi hæres, vel legatarius accõmodauit fidẽ testatori in casum futurũ, i. vt restituat fideicõmissario hę ęditatẽ, vel legatũ: licet idẽ fideicõmissarius cœperit prohiberi p leges capere fideicõ. Itẽ pone, q̃ Titius instituit sibi hęredẽ filiũ suũ, quẽ in potestate habebat & rogauit eũ, q̃ restitueret hęreditatẽ alicui nõ capaci: & filius accõmodauit ei super hoc tacitã fidẽ. Nũquid auferet hęreditas dicto filio, & fisco dabitur? Et dicitur, q̃ nõ: q̃a habuit necesse parere patri. Scias etiã, q̃ si hęres tadicitur, q̃ nõ: q̃a habuit necesse parere patri. Scias etiã, q̃ si hęres tacitãdem accommodauit testatori de restituẽda nõ capaci dimidia parte hęreditatis, in ea tãtum parte in qua fraudem adhibuit, nõ vtiq; tota Falcidia aduersus legatarios, sed in alia parte sic. Viuia.
o ¶ In fraudem.ʒ facit ʒ. de iure fisci. l. 3. in prin. & §. j. ij. & iij. & §. de leg. j. l. in tacitis. Accursius.
P ¶ Videtur.ʒ cõtrà videt, ʒ. de iur. fis. l. 3 §. q̃ si aũt. sed hic bonũ p̃ ce ſit initiũ, & ideò fisco nõ applicat, sed vt caducũ r manet apud eũ, à quo relictũ est: vt C. de cadu tol. §. pro ſ cudo. ibi autẽ malũ initiũ habuit. & id. ò fisco applicatur. Et plenè dic. vt not. d §. quando autẽ.
q ¶ Recte.ʒ pater inter posuit fidẽ filij cõsentiẽtis patri. vt dat. nõ

Lib. 14. ad l. Iuliam & Papiam.
Limitabis hanc l. per tex. in l. ex parte. §. de adimen. leg. l. ... pro ce tarquod hic dicitur, quando legatarius est causã inimicitiarũ. de quo in l. cũ tabulis. §. quoniam ʒ. eod.
Fl. deest siue fideicõmissum.
Fl. mouit
Fl. accepit.
alias deferetur.
lib. 15. ad l. Iuliam & Papiam.
Fl. nisi si in.
Aliàs, filio.

Iusortiatum.

R ij. capaci,

Universidad de Deusto
Biblioteca

capaci, Pareat ei, ut hic, & J. ad leg. Fal. l. si tacitū. & ar. J. ad le. Cor. de fal. l. filius emancipatus, circa prin. & J. de bo. li. l. q. cū maior. §. fin.

a HAeres. No. utitur. ¶ nisi talis persona fuerit: quę parere necesse habuit, ut J. ad leg. Fal. l. si tacitam. Accur.

b ¶ Fuerit.] quia fuit insolidum institutus: sed in dimidia cōtra legem fidem accommodit: & facit supra e. rescriptum. & C. ad l. Fal. etiam si. & J. titu. ij. l. beneficio.

li. 15. Qō num. alias, Modestin°. Fl. in ea p te, quę.

CVm quidam.] CASVS. Titius fecit testamentum, & in eo filii hæredes instituit Seium, & Caium capaces, & Semproniū & ab eis quibusdam legata reliquit: & prælegauit dicto Seio centū & equum suū: postea fecit secundum testamentum in quo istituit sibi hæredes. P. & M. quos si poterat istituere ex eo qd nō erant capaces sortē: & postea decessit. Nunc quæritur quis debeat habere hēditatem eius? Et rn. q quamuis secunda institutio non ualeat quantum ad commodum instituorum, & sic prius testū non fuit ruptum secundam institutionē prædictam: tū hęredibus in primo testō istitutis, qui quidem nō habuerūt pro se supremā uoluntatem testatoris, iā pridem Senatus abstulit hæreditatem, tanquā indignis, & dedit eā fisco. Postea Imperator Marcus cū habuit corā se quæstionem de uno hærede, cuius nomen peracto, siue perfecto testō testator induxerat, ut le ādellauerat, cōmisit eam cognoscēdam ad præfectos ærarij, reseruata sibi sentētia. Et postea in ea iudicauit idē qd in superiori casu: scilicet dicto hæredi, cuius nomen erat inductum, auferretur pars hæreditatis, & daretur fisco: salua tū iussit eē legata ab eo relicta. Item & præceptiones, siue prælegata eidem hæredi relicta, remanent similiter firma: nisi testator voluisset contrarium. Viu.

li. 16. Qō ad intell. hui°. l. aid. Bened. de ꝓb. il qui d. portātur nu. xxi. C. de hē. insti.

c ¶ Cum quidam scripsisset.] in secundo testamento. Accur.

d ¶ Non ualeret.] quantum ad instituti commodū. mero tū iure ē hæres, & adire pōt hęreditatem. Vnde & confundunt actiones sibi competentes: quia solennia testamenti sunt in eo completa: sed tamen quia ipse non est capax hēditatis, auferē ab eo hęreditas, ut §. eo. l. indignum. & J. eo. l. hi dem. & §. de uulg. substi. l. ex facto. §. Iulianus. & J. de iure fisci. l. eius qui. §. cum qui. & § obligationes. & J. de donationibus. §. donari. & de u. ro. signi. l. id est capere. Idem dico in eo, cuius nomen cancellatur, ut subijcit. Nam & ille mero iure est hæres. §. de his quę in testa. delen. l. i. § sed consulto. in prin. & C. de testa. l. nostram. Quod autem subijcit non esse superius testamentum ruptum, verum est considerato eo q secundi hęredes effecaciter nō habent hęreditatem: & quia eo iure, quo secundum est inualidum, primum ut validum. Sed tamen considerata alia ratione, quia secundum mero iure tenet, & quia primi hęredes non habent supremam uoluntatem. potior est fisci causa in bonis auferendis. Azo.

e ¶ Hæredibus tamen.] in primo testō institutis, ut apparet per sequentia, sed uidetur contra his, quæ hic dicuntur, insti. qui. mod. test. infir. §. posteriore. & § ex eo. sed ex his quæ dixi, & ibi not. apparet, q non obst. Item contra. C. eo hēditas, sed dic, ut ibi dixi: ad hoc est §. de hæredi. insti. l. pater filio. Item arg. contra ad id quod hic dicit. C. de rei uxo. actio. in prin. Item argu contra. §. de in diem addi. l. si venditor. §. sed & neuter. & §. sed si pater.

Die, & il lu d est spāle fauor do sol, ut l. i. §. tieu matri. secundum Bar.

f ¶ Iudicauit.] ad hoc videtur contra J. si tabu. testa. nul. ex. l. i. § si hæres. sed solu. ut ibi no. & J. eo. l. cum tabulis. in fi. & §. de his quæ in testamen. delen. l. 3. §. fin. H.

g ¶ Ab eo legata.] cuius nomen testator induxit.

h ¶ Manserunt.] ut §. de his, quę in testa. delen. l. 3. & J. de iure fis. l. iij. §. cum ex causa. nec ob. §. de lega. 3. l. si iure. quia in alio casu loquitur. Et est sic, ad hoc, quod hic dicit, §. de hære. insti. l. fi.

i ¶ Denegabitur.] vt §. de his, quæ in testamento delentur. l. 3. & J. de iure fi sci. l. 3. §. cum ex causa. nec obst. §. de lega. 3. si iure. ut supra, dixi. H.

¶ *Non potest quis iuste ducere in uxorē eam, quam polluit per adulterium: & à tali uxore, tanquam ab indigna, aufertur quod ei à uiro relinquitur. Bar.*

¶ Papinianus. LEX XI.

HAeres, qui tacitam fidē contra leges accommodauit, in ea parte, in qua fraudē adhibuit Falcidia non utit, a & ita Senatus censuit. Sed si maior modus institutionis, quam fraudis fuerit, b quod ad Falcidiam attinet de superfluo quarta retinebitur.

¶ *Licet testamentum ultimum nō ualet, tamen à scriptis in primo, tanquam ab indignis, aufertur hæreditas: non autem prælegata, nisi aliud testatorem uoluisse appareat. Bar.*

¶ Idem. LEX XII.

CVm quidā scripsisset hēdes, quos instituere non poterat, quamuis institutio non ualeret, c neq; superius testamētū ruptum esse, hęredib. tamen d ut indignis, qui nō habuerunt supremam uoluntatem, abstulit iā pridem Senatus hæreditatem: quod diuus Marcus in eius persona iudicauit, e cuius nomen peracto testamento testator induxerat. Causam enim ad præfectos ærarij misit: verū ab eo legata f relicta salua manserunt. h De præceptionibus eidem datis, uoluntatis erit quęstio. Et legatum ei non denegabitur, i nisi hoc euidēter testatorem uoluisse appareat.

¶ *Non potest quis iuste ducere in uxorē eam, quam polluit per adulterium: & à tali uxore, tanquam ab indigna, aufertur quod ei à uiro relinquitur. Bar.*

¶ Idem. LEX XIIII.

CLaudius Seleucus Papiniano suo salutē. Mæuius in adulterio Sēpronię dānatus, k eandem Sēproniam non damnatam duxit in † uxorē: qui moriēs eam hæredem reliquit. Quæro, an iustum matrimonium fuerit, & an mulier ad hęreditatem admittatur? Respondi, neque tale matrimonium stare, neque hęreditatis lucrum ad mulierem pertinere: sed quod relictum est, ad fiscum l peruenire. Sed & si talis mulier virum hęredē istituerit, & ab eo, quasi ab indigno, hęreditatem auferri dicimus.

¶ *Quod relinquitur à milite ei, quā stupro cognouit, à fisco uendicabitur. Bar.*

¶ Idem. LEX XIIII.

MVlierē, quę stupro cognita in cōtubernio militis fuit etsi m sacramēto miles solutus intra annum mortem obierit, nō ad mitti ad testamentum iure militię factum: & id quod relictum ē, ad fiscum pertinere, proxime tibi respondi.

¶ *Qui impugnat accessorium, nō priuat eo, qd consequitur à principali: sed eo solo, quod consequitur ab accessorio. Bart.*

¶ Idem. LEX XV.

HAeredi, q falsos codicillos esse dixit, neq; obtinuit, hę

CLaudius.] CASVS. Meuius fuit damnatus ad mortem propter adulteriū, quod commisit cum Sempronia: & postea aliquo casu euasit à custodia nunciorum ita, quod non perijt: & dictam Semponiam nō damnatam accepit postea in uxorem. Postea fecit testamentum, eāque instituit sibi hæredem: uel ipsa eum hæredem instituit. Nunc quæritur, an ualuerit dictū matrimonium: & an unus possit alteri succedere? Et respon. in utroque. quod nō. Sed pone, quod Mæuius erat miles, & commisit stupum cum dicta Sēpronia, & postea accepit eam in uxorem de facto: & ita tenuit eam in suo contubernio. ipse vero in militia adhuc existens fecit iure militari testamentum, & reliquit Semproniæ centum, & eam in rotum, uel pro parte, hæredem instituit: & postea fuit absolutus à sacramento militiæ, quo tenentur non euitare mortē pp salutem Reipubli. ut not. §. ex quibus cau ma. l. penult. & sic redijt domū: & post ea intra annum decessit. Nunquid poterit dicta mulier petere illud, quod sibi relictum est in testamento? Et ui det ur. quod sic: quia ex quo miles decedit intra annum à tempore missionis, ita ualet testamentum eius, ac si adhuc esset in militia: ut hic. & instit. de testa. §. quod in castris. Respon. tamen hic, q nō p ter hoc poterit mulier petere, sed ad fiscum debet pertinere. & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.

† Fl. decēs in.

† alias pōnet al. fisco uindicari.

† lib. xxiij. Qōnum.

† li. 33. Qō num.

lib 6. Respon.

k ¶ Damnatus.] olim erat alia pęna adulterij, quam hodie. Nā hodie gladio feriuntur: habetur C de adulte. l. quāuis. in fi. unde hodie hęc lex non habet locum. Accur.

l ¶ Ad fiscum.] No. regulam. Quod auferitur indigno, applicatur fisco, ut supra. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. meminisse. quę fallit supra. eo, ut supra. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. meminisse. quę fallit supra. eod. l. post legatum. §. amittere. & J. eod. l. fina. § fina. & facit ad l. ita eod. l. post legatum. §. amittere. & J. eod. l. fina. § fina. & facit ad l. ita instit. de hęre. instit. §. seruum. & §. de usufru. leg. l. uxori maritus. & C. de incest. nupt. l. qui contra legem. & §. de ritu nuptiarum. l. Præfectus. Accursius.

m MVlierem. Et si.] id est quamuis: scilicet, decesserit intra annum: quia perinde est, ac si in militia decessisset ut §. de militi testamen. l. quod constitutum. & facit in eo. titu. miles ita hæredē. §. mulier. Accursius.

HAeredi.] CASVS. Instituit in testō meo mihi tres hęredes: puta Titium, & Seium, & Sempronium: & postea feci codicillos in quibus iussi Sēpronio, & Seio, quōd nomine prælegati dare Titio centū. Itē iussi Titio, q alia legata dare dictis cohērib. suis ex tanta quantitate, q excedebat dodrans tertię partis: & ita in sua parte hēt locū Falcidia pro dictis legatis. Postea in eisdē codicillis feci diuisionē bonorū meorū inter illos tres meos hēdes: & postea decessi: postea dictus Titius accusauit illos meos codicillos falsi, & succubuit. Nunquid auferetur ei, & datur fisco pars hēditatis, quam dedit ei in testamento? Et dī, quōd non, sed bene denegatur eidem Titio actio eius, quod legatum ei fuit à cohęrede, siue à cohęredibus eius, sed pro ea parte prælegati denegatur ei actio, quē habet iure legati, à cohęredibus. Nam cum uni cohęredum prælegauit à testatore, pro sua parte hęreditaria, non ualet legatum: quia hęredi a semetipso legari non potest, ut infra, eod. eum qui. §. pro parte. Vnde iu-

re hęreditario retinet illam partem legati. Pro parte autē hęreditaria cohęredum bene ualet dictum legatum cohęredi eorum relictū, ut d. §. pro parte. Tenebit ergo, siue retinebit sibi Titius ita, quōd fisco non dabit legatum sibi relictum partibus hęreditariis, in quibus legatum consistere non potuit, id est pro parte sua hęreditaria, id est, sicut habet tertium partem hęreditatis: ita & legati prædicti tertiam partem debet retinere iure hęreditario ita, quod eam non det fisco quin sicut cohęredes habent alias duas partes hęreditatis, ita pro illis duabus partibus deberent Titio dare legatum, si non dixisset falsos codicillos: sed quia dixit falsos pro illis duabus partibus amittit legatum, & datur fisco, ut dixi. Expedira quæstione legati Titij, ueniamus ad legata relicta cohęredibus à Titio in dictis codicillis quæramus ergo utrū Titius posit uti beneficio legis Falcidiæ circa dicta legata, cū per ea, ut dixi, dodrās suæ patris exhaustus sit? Et respondetur quōd nō, si tantū erit, uel est, i amissis portionibus legati Titij, quōd recusaret, siue excluderet falcidiam, siue Falcidiæ beneficium per æquitatem compensationis dictę amissę portiones non fuissent amissæ per Titium. Non fuissent autem amissæ, si nō dixisset falsos codicillos prędictos. Sicut eū tunc opponerent Titio compensationes cohēdes, quando non essent amissæ dictę portiones legati Tirij, ita & nūc quando sunt amissæ p culpam Titij dicentis falsos codicillos, & succumbētis. Oppositisset autem ita tunc compensationē Titio cohęredes. Tu uis detrahere Falcidiam de legatis, quæ nobis præstare debes: sed nos damus tibi duas partes legati tibi relicti, quæ ualent tantum quantum illud, quod vis nobis detrahere de nostris legatis nomine Falcidiæ. Nō ergo debes nobis detrahere Falcidiā: aut si uis detrahere, nō dabimus tibi aliud de tuo legato. Si autem plus esset in eo, quod Titius uult detrahere nomine Falcidiæ de legatis a se relictis cohęredibus suis, quam fit in portionibus legati Titij amissis per eum eo, quod dixit falsos codicillos, Illud melius poterit retinere Titius: nec in eo habet locum aliqua compensatio. & hoc uult dicere hęc lex, licet cum magna difficultate. Viuia.

a ¶ Non auferetur.] cum eam ex codicillis nō habeat ad quod est §. eo. post legatum. §. principale. & l. rescriptum. & l. hęres. & suprā de uulgari substitutio. ex facto. §. fin. & infrā, eo. l. cum qui. §. qui pro parte. Accur.

b ¶ Acceperit.] destinatione, ut prelegatum.

c ¶ Inter hęredes.] nam instituit Titium, & Seium æqualiter, & in codicillis dixit Titium citra, & Seium ultra Rhenum habere debere: quos codicillos Titius, ut falsos accusauit, & succubuit. Et sic amissis dimidiam eius, quod est citra Rhenum quam uidebatur hęre iure prelegationis, ut §. de hęredibus instituen. l. ex facto. & cōfiscatur sed aliam dimidiam retinet iure hęreditario cum contra testamentū non deliquit. Non uerò iure legati, ut ex codicillis: quia ei à seipso legari non potest, ut §. de lega. j. l. & quidem. Seius uerò habebit totum ultra Rhenum, scilicet dimidiam iure hęreditario: aliam iure prælegati: de quo Titius Falcidiam non deducit, si tantum est in parte confiscata, quantum est in Falcidia, quam uult retinere, ad quæ est J. titu. a. l. Nesennius.

† Fl. recusaret.

† lib. Rufo rum.

reditas non auferetur: a si tamen aliquid à cohęrede codicillis acceperit, b eius actio denegabitur. Itaque si bonorū inter hęredes c diuisione defunctus codicillis fecerit, partes quidem hęreditarias, in quibus legatum consistere non potuit tenebit; sed Falcidiæ beneficio non utetur, d si tantū in amissis e portionibus erit, quod Falcidiam æquitate compēsationis recuset. †

¶ *Qui dicit pupillum fuisse suppositū, uidetur secundas tabulas impugnare: & iō quod in eis ei relinquitur, aufertur, ut ab indigno. Bar.*

¶ Idem. † LEX XV.

CVm secūdis tabulis pater in puberi filio, fratris f filios coheredibus datis g substituisset: ac substituti fratris filij h post mortem pueri, i matrem eius partus subiecti ream postulassent, k ut hęreditatem patrui l legitimam obtinerent: uictis auferendā esse partem m hęreditatis ex causa substitutionis respondi: quia ex testamento sententiam secundùm se dictā † non haberent.

¶ *Inimicitiæ inter legatarium, & testatorem proueniētę absq; legatarij culpa, eū legato non priuant. Bar.*

¶ Quoniam stuprum in ea n contrahi non placuit, o quæ se non patroni concubinam esse patitur, eius, p qui eōcubinam q habuerit † quod testamēto relictū est, r actio nō denegabit. s Idque in testamē

† Alias sententia sim se dicta.

† Flor. habuit.

f ¶ Fratris.] scilicet sui testatoris.

g ¶ Datis.] scilicet aliis in substitutione pupillari.

h ¶ Filij.] id est filij fratris, qui sunt substituti.

i ¶ Puerī.] cui erant substituti.

k ¶ Postulassent.] & per hoc testamentum impugnabant patris ut C. de hęre. insti. l. si pater tuus. & per consequens pupilli, ut §. eod. l. ij. in prin. & l. post legatum. §. qui principale.

l ¶ Patrui.] a quo substituti erant filio suo.

m ¶ Partem.] habebant enim cohęredes in substitutione, qui nō accusauerunt, & sic nihil perdunt: ad quōd est §. l. proxi. in prin. cū suis concord. Accur

¶ Quoniam.] CASVS. Titius habebat cōcubinam nomine Seiam & habebat libertam nomine Caiam, quam interpellauit, ut esset simi liter sua cocubina. Volebat enim tenere duas concubinas pro se. ipsa autē liberta refutauit concubinatū, & nupsit Sēpronio, qui postea fecit testamentū: & in eo reliquit cētum dictę Caiæ suæ uxori. Nunqd ei denegabitur actio eius, quod ei relictum est? Et uidetur, q sic, quia liberta recusans concubinatum patroni, & alij nubens, uidetur omittere stuprum ut §. de cōcubi. l. j. in princ. & § pen. Cōmittentes autem stuprum non possunt aliquid sibi adinuicem relinquere: ut §. eo. Claudius. & l. seq. Respon. tamen hic, quod non denegatur ei actio: quia maritus, qui accepit eam, uel ipsa, non uidetur contrahere stuprū, cū patronus habeat aliam cōcubinam. Nam enim potest patronus, uel alius habere simul plures concubinas. Quamobrem & actio nō fuit denegata libertæ, quam patronus pro parte instituit hęredem in quodā casu, qui fuit de facto coram duobus Imperatoribus, q casus fuit talis, Rufina ingenua mulier uulgo quęsiuit unam filiam nomine Titiam: quę postea fuit ancilla Cocceij Casiani, clarissimi uiri aliquo casu: postea tamen fuit bonę indolis mulier hęc ipsa Rufina. Itaque Cocceius accepit eam in concubinam. Cum uero plenè eam diligeret manumisit Titiam eius filiam: & Titia fuit liberta Coceij: quam matris gratia etiam aluit, & secum tenuit. Et postea cum esset Titia multum pulchra, appellauit eam idem Cocceius, ut esset sua concubina: sed ipsa non consensit Cocceio: & hoc ideo: quia habuerat in cōcubinā eius matrem Caium. Postea idē Cocceius instituit sibi hęredem eandem Titiam, & quandam suam neptem. & postea decessit. Postea fuit quæsitum a quibusdam principibus, siue Imperatoribus an dictę Titię liberte alumnęque Coccei denegari debeat actio eius partis hęreditatis, quā Cocceius ei reliquit, & alegabat neptis Coccei, cohęres Titię quod debebat denegari actio Titię, ex eo q ipsa uoluit esse concubina patroni: cum ipse de hoc ipsam appellaret. Iti deruntū Principes, quod non debet ei denegari actio: quia ista Titia habuit iustam caulam recusandi concubinatum patroni &c. quid Rufina mater huius Titię fuerat eius concubina. Et hoc secundum quod habes §. J. ibi, cum hęredis &c. alij habent. §. uulgo quęsitū apparuit &c. & tunc expone ut notatur in litera. Item & alij aliter intelligunt hanc literam, quam dixerim: circa quod dic similiter, pro ut notatur circa literam. Viuia.

Quia nō pōt simul & semel habere plures cōcubinas. Adde quid de iure ciuili an hodie cōcubinatus sit pmissus uide Feli. i. c. cū sit col. 8. uer. respectu cōcubinatus extra pe. de fo. com pe.

n ¶ In ea.] id est cum ea.

o ¶ Non placuit.] licet alij sit concubina.

p ¶ Eius.] scilicet patroni,

q ¶ Qui concubinam.] scilicet aliam.

r ¶ Relictum est.] a patrono.

s ¶ Non denegabitur.] scilicet libertę. Excusabitur ergo liberta si patrono suo non consentiat: cum ille concubinā aliam habeat. Nec enim plures potest hēre, ut in authen. quibus modis natura. efficiu. fui. §. fi quis autem defunctus. collatio. vij. Si autem non habeat ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

filie aliam, fortè non excusatur, vt suprā, de concubi. l.j. in princ. & §. penultimo. Accursius.

a ¶ Pleno honore.] vt concubinam tamen: sed vxor habetur plenori: cùm dignitatem per virum habeat, vt §. de lega. iij. l. item legato, §. penultimo.

b ¶ Iudicauerunt.] scilicet vt valeat relictum. Et dicit Cassianus Fabulo Rufinā cōcubinam. & tandē instituit hæredē neptem suam, scilicet, testatoris: & ei dedit cohæredē filiam Rufinæ, quā filiam appellauerat, vt esset sibi concubina: & ita ponitur, appellare, j. de iuris. l. item apud Labeonem, §. appellare. & §. si quis virgines, sed ipsa non consenserat: quia cognouerat matrem. Et bene fecit: vt §. de concubi. l. j. §. pen. Idcò quærebatur, an amitteret suam partē hereditatis: & construe, cuius filiam vulgò quæsitam nepti coheredem dārā testator Cassianus appellauit: quem alumnum apparuit, scilicet, esse in domo Cassij nutritā. Sed hoc non impediret: vt C. de nupt. l. si quis alū nam. Item notā, quòd quidam faciunt §. vulgò &c. quod non placet. Accursius.

¶ Cùm hæredis.] CASVS. Instituit mihi hæredem Titium filium meā impuberem in testamento meo, & postea fecit ei secundas tabulas, i. substituit pupillariter Caium, & Sempr. & multa legata in secūdis tabulis reliqui quibusdā: & postea pentuit me substituisse Caiū, vnde induxi nomē eius tabulas secundas incidēdo, & volēdo excludere Caium tūc: & postea decessi: & filius meus prædictus impubes extitit mihi hæres: & in pupillari ætate decessit: vnde vendicauit sibi locū dicta substitō. & sic Caius & Sempronius adiuerunt ex substitutione. Postea fiscus petit portionem Caij, vt indignis & de iure habuit; Certè hoc non nocet legatariis, quibus fuit legatū à Caio: imò fiscus tenetur et satisfacere. Viuianus.

c ¶ Induxisset.] i. cultello incidendo: vel prius induxit pennam, postea incidit. Accursius.

d ¶ Fuisset.] imò venientes ab intestato debēt habere, vt j. §. si tabul. testa. nul. erit. l. j. §. si hæres. Solu. hic ut soli hēredi noceret, non vt intestatus decederet, Poterit ergo adiri hēdiras: sed hēredi auferē per fiscum: ibi autē uolui prorsus intestatus decedere, nō soli hēredi nocere. Vel dic ut ibi. Accursius.

e ¶ Non obesse.] vt §. de his, quæ in testa. delen. l. iij. & §. si. & §. eo. l. eum quidam, in fine.

f ¶ Suo onere.] vt §. ad Sylla. l. cum fisco. & j. ad Treb. l. Marcell. §. f. & j. de iure fisci. l. dicitur. Sed quid de ero alieno? Respon. vt j. de iure fisci. l. non possunt. Accur.

HAeredem.] CASVS. Titius debitor meus instituit me hæredem, & postea fuit à quibusdam occisus. Ego adiui illius hēreditatem, & fructus ex rebus hēreditariis percepi, cùm scirem eum ita occisum. Vnde per aditionem prædictam fuit confusa actio, quā contra eū habebam: & non vindicaui mortem eius proponendo accusationem contra eōdis authores. Certè fiscus pōt mihi auferre hēreditatem prædictam, & et omnes fructus ex eā me perceptos siue ante controuersiam mihi per iudicū motam, siue post: & non potero petere, ut mihi restituatur mea actio per aditionem confusa. Si autem credebam eum esse mortuum naturaliter, & non occisum, & ita errabam in facto: non teneor de fructibus perceptis ante motam controuersiam: & possum postulare, vt mihi restituatur dicta mea actio confusa. Viuianus.

g ¶ Restituere.] ad quod est C. eo. l. j. & l. proxi. & C. de agri. & cēl. quemadmodum. Accursius.

h ¶ Nec probè.] hoc est secundum dictum: ad quod est §. eo. l. indignum. & j. l. proxima. §. j. & j. de iure fisci. l. eius qui. §. penultimo & fina. Accursius.

i ¶ Facti.] secus igitur si iuris. Argu. cōtra, §. de peti. hēre. sed & si lege. §. scire. ADDITIO. Tu dic q̄ ideò quia ignorantia iuris, quo ad fructus non constituit quem in mala fide, ut l. si fur. §. j. j. de vsuca. secundum Bart. hic.

k ¶ Defensionem.] qui lucratur pro cultura, & cura, ut institu. de rerum. §. si quis à non domino, ita & hic lucretur.

l ¶ Subducatur.] id est subduci petatur.

m ¶ Postulatuum.] No. resuscitatur actio. sic C. ad leg. Fal. l. in impōnda, & §. ad Syl. l. propter veneni. §. neptis. & l. iij. §. si ignorās. & §. de acqui. hær. cùm bonis. §. fi. & j. ad Treb. l. pen. sed regulariter cōtrà j. de solu. qui res. §. aream.

EVm, qui.] CASVS. Instituit mihi hæredem Titium, & tacitè cū rogauit vt hæreditatem restitueret Seio non capaci. Ipse Titius super hoc mihi fidem accōmodauit in fraudem legis, quæ dicit, non posse relinqui nō capacibus: & decessit. Seius adiuit hēreditatē meam, & fructus ex ea percepit. Certè tenetur fisco restituere hēreditatē meam, & omnes fructus qui inde p̄cepti sunt: siue percepit ante quā moueret ei quæstio per fiscum, siue pereū, qui detulit fisco: siue p̄cepit postea: quia non vt bonæ fidei possessor, qui taliter fidē accōmodauit. Sed quid si dictus Seius ante motam sibi controuersiam vendidit aliquos fructus? Certè post motā sibi controuersiam de tacito fidei cōmisso tenetur restituere pretiū fructuū, & vsuras eorū: siue fuerūt naturales fructus, quos tantū idit, siue industriales, & hoc ad exemplum bonorum fisco vendicatorū ex dicta causa tacitī fideicōmissi. nam si possessor eorū bonorum vendat ea, tenetur restituere pretium fisco cū usuris: vt hic & C. eo. l. j. ij. respon. Si aut dictos fructus nō vendidit, sed habuit eos in suo vsu: tūc erit pretia tantū eorum fisco restituī. Quānis aut ita sit stricto iure circa pretium, & usuras fructuum vendicorum, vt dictū est §. ea. l. tamen Diuus Pius de æquitate decreuit fructus illorū bonorū tacitē non capaci relictorū tūc deberi fisco, & nō vsuras pretij eorū fructuum. Ac hoc citra distinctionē temporis, id est siue sint percepti ante controuersiam possessori motam, siue post. Sed quis in istis casibus sustinebit onera hēreditatis? nunquid fiscus, qui habet bona? an verò hēres meus? Et dicitur, q̄ fiscus. Idem est quando à fisco vendicantur bona testatoris ex eo, q̄ hæres non vindicauit mortem ipsius testatoris ab aliquibus occisi. Si quid tamen ob aditionem hæreditatis amiserit dictus hēres tacitè fidem suscipiens, vel non vicissens mortem defuncti, puta, quia actiones quas habebat contra defunctum, sunt cōfusæ propter dictā aditionem, aut seruitures, quas habebat in prædijs defuncti sunt confusæ propter dictam aditionem: non meretur auxilium restitutionis illarum actionum, vel seruitutum: quia propter culpam suam amisit bona. ¶ Pro parte hæres. § Instituit mihi hæredes Titium, & Seiū: & Titio prælegauit fundum: & rogauit eum, vt suam partem hæreditatis restituerer Sempronio non capaci. & ipse Titius accommodauit mihi tacitā fidem super hoc: & sic ea pars, in qua fuerat hæres institutus debet dari fisco, vt in prin. huius l. & postea decessi. Nūc quæritur, an integrum fundū sibi prælegatum possit retinere ita, q̄ non debeat fisco eum, vel eius partem? Et videtur, q̄ dimidiam partem fundi sibi debeat retinere, & dimidiam fisco dare: quia legatum ipsius fundi pro parte valet, id est, pro dimidia ipsius fundi, cum habet idem Titius à cohærede suo: & ita cùm illā dimidiam habeat iure legati, non tenetur eam restituere fisco, cùm non accommodauerit fidē de restituendo legato non capaci, sed tūm de restituenda sua parte hæreditatis, vt dictum est: pro alia autem dimidia fundi, quam videtur capere à seipso, non valet legatum. Quia hēredi à semetipso legari non potest. vnde illam partem videtur possidere Titius eò, q̄ a est hēres pro dimidia: & ita iure hæreditario videtur eam possidere, & non iure legati. Si possidet eam iure hæreditario, & ipse accōmodauit fidem de restituenda sua parte hæreditatis non capaci, vt dictū est: ergo videtur accommodasse fidem de restituenda parte legati: ergo eam partem fundi legati debet dare fisco. Respond. tamen hic, q̄ nullam partem fundi debet dare fisco. imò integer fundus debet ei relinqui. Nec enim dicendum est, rationem iuris, ac possessionis varietatem, inducere diuisionem voluntatis, id est, non est dicendum, q̄ ratio iuris, quæ, scilicet varietatem possessionis fundi prælegati, inducit, vt scilicet Titius, cui prælegatus est fundus, possideat eum vario modo. id est partem, quam habet à cohærede, iure legati: & partem, quam habet eò, quòd est hēres, iure hæreditario, vt dictum est: non est dicendum, dico, quòd dicta ratio iuris inducat diuisionem voluntatis testatoris. Diuideretur autem voluntas testatoris, si partem fundi retineret sibi Titius, & aliam fisco restitueret: cùm voluerit testator eum Titium retinere sibi totum fundum ex prælegatione. Viuianus.

Non

to Cocceij Cassiani clarissimi viri, qui Rufinam ingenuam pleno honore[a] †dilexerat, optimi, maximique principes nostri iudicauerunt: [b] cuius filiam, quam alūnam testamento Cassianus nepti cohæredem datam appellauerat, vulgò quæsitam apparuit. ¶ Cū hēredis nomen mutata voluntate paterfamiliās incisis tabulis †induxisset, [c] atque ideò fisco portionis emolumentum adiudicatum fuisset, [d] eam rem legatarijs non obesse, [e] qui retinuerant uoluntatem, diuo Marco placuit: & ideò cum suo onere [f] fiscum succedere.

¶ Qui non vindicat mortem defuncti, indignus est hæreditate: & actiones confusæ non restaurantur, nisi ignorantia fuerit deceptus. Barto.

¶ Idem. † LEX XVIII.

FVm, qui tacitum fideicommissum in fraudem legis suscepit, eos quoq; fructus, quos ante litē motam perceperit, † restituere cogendum respondi, quia bonę fidei possessor fuisse nō videtur, exemplo bonorum fisco vendicatorum. [b] Post motā [c] de tacito fideicommisso controuersiam, ante percepta fructuum pretia [d] cum usuris esse restituenda respōdi: sed & omniū fructuum, quorum pretia percepta fuerant. Quod si fructus in usu habuit † eorum pretia tantum restitui satis erit. Sed diuus [e] Seuerus, bonorum tacite relictorum, citra distinctionem temporis, fructus duntaxat deberi, non etiam usuras eorū benigne decreuit. Quo iure utimur.

¶ A quo uniuersa bona auferunt, apud eū onera æris alieni nō remanent: tū iura confusa non restaurātur. Bar.

¶ Bonis uniuersis ex causa taciti fideicommissi fisco restitutis, ad † hæredem [f] onus æris alieni non spectare cōuenit; nec aliud seruatur morte non defensa. [g] Si quid tamen ob aditam hæreditatem actionibus, aut seruitutibus confusis amiserit, [h] auxilium † restitutionis non merebitur.

¶ In bonis, quæ auferunt ex eā taciti fideicōmissi, plegata nō ueniūt: & plegata intelliguntur: prout testator reliquit, nō p̄ut de iuris subtilitate debentur. Bar.

¶ Pro parte hæres institutus, prædij legatum [i] acceperat, & hæreditatem † non capienti restituendi tacitum ministerium susceperat. Quanquā legatum pro ipsius parte non constitisset, [k] ideoq; portionem istam pro hęrede possideret: Itamē ei prædiū integrū [m] esse relinquendum respondi. Nec enim rationē iuris, [n] ac possessionis uarietatem, [o] inducere diuisionem uoluntatis.

¶ Testamentū primum rumpitur, si testator secundum facere inceperit, & impeditus per hæredes non perfecerit. Bar.

¶ Paulus respondit. † LEX XIX.

SIscriptis [p] hęredibus ió hæreditas ablata esset, † q̄ testator aliud testamentum mutata voluntate facere uoluisset, & impeditus ab ipsis esset; ab uniuerso iudicio priore recessisse eum uideri. [q]

¶ Hermogenianus. † LEX XX.

FI, qui mortē uxoris nō defendit, ut indigno do sauertur. [r]

¶ Paulus. † LEX XXI.

POrtiones quoq; † eorum [s] fisco uendicantur, qui mortem libertorum [t] suspecto [u] decedentium non defenderunt. [x] Omnes enim hæredes, ueleos, [y] q̄ loco hęredis [z] sunt, officiose [a] agere circa defuncti uindictam conuenit.

¶ Qui ex necessitate officij testū accusat, ab eo, quod ꝓprio nōie meruit, nō repellitur. Item qñ plura iura cōcurrunt in persona unius, perinde est ac si concurrāt in personis diuersorum. Item, pupillus ex facto tutoris perdit, sed restituitur. Bar.

¶ Triphoninus. † LEX XXII.

TVtorem, † qui pupilli sui nomine [b] falsum, uel inofficiosum testamentum dixit, non perdere sua legata, si non obtinuerit, [c] optima ratione defenditur. Et si libertum patris, pupilli sui † [d] Atque quod dixi in accusatione falsi testamenti, hēt locum, si dixisset testamentum inofficiosum. Explicito principali casu, q̄ pertinet ad hunc titulum, uideamus unū de tribus secundariis casibus, q̄ est talis, Pone, quod dictus tutor nomine sui pupilli accusauit de crimine capitali libertū patris sui tutoris, & incubuit: & postea idē libertus fecit testm, & præterit dictū tutorē filium patroni sui. Nunquid habet tutor bonorum possessionem cōtra tabulas ipsius liberti? Et vt, quod non, ut j. de bonis liber. cui cum minor. in princ. Respond. tamen hic, quod non repellitur à bonorum possessione: quia officij necessitas, & tutoris fides dēt esse excusata: nisi instituisset dictā accusatione ꝓpter suas simulatres siue calūnias. Quia tūc repelleretur. Idem est per omnia in secundo casu secūdario: scilicet, si tutor instituat contra aliquē accusationem nomine pupilli, & nō probet & sic succumbat. Nam non uteretur penā calumniatoris, nisi instituat accusationem propter simulatres. Idem est per omnia in tertio casu secundario: scilicet si tutor instituat contra aliquem accusationem nomine pupilli, & ideo desistat ab accusatione, q̄ interim pupillus ad puberitatem peruenit. Nam non incidit in Turpillianū tutor. Viuianus.

a ¶ Pupilli nomine] aliud si suo. Tunc enim propria perdit legata, ut j. ea. l. in fine ibi, Et cum nō suæ personæ &c. & supra, eo. l. post legatum. §. ei. & §. amittere. Item quod dicit nomine pupilli, dic id est pro utilitate pupilli: suo tamen nomine, ut C. de his quibus ut indig. l. polla.

b ¶ Non obtinuerit.] id est succubuerit, ut C. eo. l. alia. & facit ad hoc institu. de inofficioso testamēto. §. fi tutor. & supra, de inofficioso testamento. l. aduersus. §. primo. & de administratio. tutorum. l. cū quidam. Accur.

c ¶ Patris.] scilicet tutoris.

a ¶ Non uideatur.] imo prædo, ut §. de peti. hære. l. prędonis. & facit C. eo. l. j. & §. l. proxi. Accur.

b ¶ Vendicatorum.] cū quibus ueniunt fructus ante litē, & post litē percepti a malæ fidei possessore, ut §. proxi. ueniunt & usurę p̄teritorū fructuum: sed cū distinctione temporis, scilicet post motā litē, nō ante. Sed post ea corrigitur, qđ de vsuris dicit.

c ¶ Post motē.] hoc lege cum sequētibus.

d ¶ Pretia fructuū.] id est ęstimationē fructuum.

e ¶ Sed diuus.] corrigens, quod proxime de usuris dixit: & facit §. de usur. l. cū qdā. §. in tacito. & C. depeti. hæredita. l. j.

f ¶ Hæredem.] sub audi, ad, si nō habes.

g ¶ Non defensa.] id est nō uindicata ꝓ accusationem.

h ¶ Amiserit.] hic distingue, ut §. e. l. proxi. facit §. e. l. indignū. & de uulg. subst. l. ex facto. §. hna.

i ¶ Legatum.] id est prælegatum.

k ¶ Non constitisset.] ut §. de lega. j. l. legatum. §. j.

l ¶ Possideret.] & ideo uidebatur sibi aufereda, ut ab indigno: & cætera, quæ capit iure hæreditario.

m ¶ Integrū.] quoniam in eo fraudē nō commisit: ad quod est §. eo. l. hæredi. j. rñ. & l. hæres. & l. rescriptū. Sed econtra uidetur, q̄ totum perdat: ut d. l. hæred. ij. respon. sed ibi impugnauit uoluntatem totam.

n ¶ Rationē iuris.] quæ est, ut non ualeat pro ea parte legatū.

o ¶ Varietatem.] quæ est, ut eam partē pro hærede, aliā pro legato possideat.

p ¶ Si scripris.] alias §. Paulus respondit, & iungitur præcedentibus: alias lex, & incipit. Si scriptis.

q ¶ Videt.] nil ergo percipiunt instituti: ut & §. si quis ali. te. pro. l. ij. & C. si quis ali. te. pro. l. 2. in prin.

r ¶ Aufertur.] & fisco applicatur, ut j. de iure fisc. l. cum mottem. & facit §. fol. matri ab hostibus. §. si uir.

s ¶ Eorum.] patronorum.

t ¶ Libertorum.] suorum.

v ¶ Suspecto.] quia suspicio erat eos ab aliquo occisos.

x ¶ Non defenderunt.] id est non uindicauerunt.

y ¶ Hæredis.] ut bonorum possessores, ut institu. de bo. posses. §. quos autem.

z ¶ Officiose.] id est cū officio siue pietate, siue affectu magno, & cęteris. & sic est contra. §. eo. l. j. Accur.

TVtorem.] CASVS. Hæc lex ponit unum casum principalem in princ. usque illuc, Et si libertum &c. & in uer. Discreta sunt &c. usque ad finem l. & occasione dicti principalis casus ponit tres casus alios secūdarios. Est ergo talis casus principalis, Cū Titius esset tutor Seii pupilli, fecit Caius testm, & in eo legauit dicto tutori centum, & pupillo alia c. & instituit sibi hęredes P. & M. & postea decessit. Postea dictus Titi' tutor uidens q̄ bona Caij debebāt pūnere ad pupillum suū ab intestato, si ipse Caius nonsecisset testamētum, & audiens a quibusdā q̄ dictū testamentū erat falsum, nomine pupilli accusauit testamentum de falso, & succubuit. nunquid amittit tutor legatum sibi relictū in eodē testamēto? Et uidetur q̄ fic, ut §. e. l. Papinianus. Rñ. tamen hic q̄ nō: quia necessitas officij tutę lę, & fides tutoris debet esse excusata. licet enim idē Titius sit tutor, & legatarius, tamen iura diuisa sunt. Nā aliud est ius tutoris, & aliud ius legati relicti eidē tutori. Et cū accusauerit tutor testamentum de falso, iure pupilli, & nōiure suo, non debet mereri propriā pœnā. Adeo aut est pupillus defensor tutoris sui, qui accusauit, testamentū, q̄ falso nomine ipsius pupilli, & adeo est quasi patron' dicti tutoris, quātū ad excusandū eū a pœna, ut ipse tutor nō patiatur pœnā, ut dictum est: sed ipse pupillus fic, circa legatum sibi relictū, quod debet amittere, nisi in aetur beneficio in integrum restitutionis.

Fl. vindictā insuper habuit. Insuper habere negligere est & rencere, ut no. §. de religio. & sumptib. funer. l. sunt personæ.

Fl. ignoratione.

Fl. percepit.

Fl. deest, ad.

Fl. auxilio.

Flo. & in hēditate.

SIscriptis.] CASVS. Titius, & Seium instituit mihi hærede: & postea mutata uoluntate aliud testamentum facere uolui, & ipsi impedierunt me facere. & postea decessi. Certe fiscus debet habere hæreditatē: & nihil ualebit, q̄ eo q̄ in primo testamēto continebatur circa legata, uel fideicōmissa, uel circa alia. Viuia.

Si scripris.] alias §. Paulus respondit, & iungitur præcedentibus: alias lex, & incipit. Si scriptis.

Vider.] nil ergo percipiunt instituti: ut & §. si quis ali. te. pro. l. ij. & C. si quis ali. te. pro. l. 2. in prin.

EI, qui.] CASVS. Cum centum haberem in dotē ab uxore mea: ipsa fecit pactū, quod lucraretur đ dotem, si ipsa p̄cederet: & postea fuit occisa: cujus tamen ego non uindicaui mortē accusando int erfectores. Certe aufertur mihi dicta dos, ut indigno, & datur fisco. Viuia.

Aufertur.] & fisco applicatur, ut j. de iure fisc. l. cum mottem. & facit §. fol. matri ab hostibus. §. si uir.

POrtiones.] CASVS Si libertus meus sic occisus, & ego nō uindico mortem eius accusando interfectores, portio quā deberem alias habere in bonis eius, aufertur mihi, & datur fisco. Conuenit enim omnes hęredes, uel eos, qui loco hęredis sunt, ut sint bonorum possessores, agere officiose, siue cum magno affectu, circa uindictā defuncti. Quod si non faciunt. ita puniuntur, ut dictum est. Viuia.

Eorum.] patronorum.

Libertorum.] suorum.

Suspecto.] quia suspicio erat eos ab aliquo occisos.

Non defenderunt.] id est non uindicauerunt.

Hæredis.] ut bonorum possessores, ut institu. de bo. posses. §. quos autem.

Officiose.] id est cū officio siue pietate, siue affectu magno, &

Fl. Paul' lib. 16. Responso.

Fl. est.

lib. 3. iuris epitomarum.

l. 5. §. fin. 2. Fl. quæ. & ad intelle. huius. Lui. Maria. foe. in l. 4. §. Ca to. nu. 169. de uer. ob.

lib. 5. disputatio. coniūge. l. ulti. depositula.

Fl. suo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sui nomine.§ secus si suo, ut §. de iure p arro. l. eum.
b ¶ Simu lcatibus.§ alioquin aliud esset, ut C. de admini. tuto. l. nõ est. & C. qui accusa, non poss. l. ij.
c ¶ Patris,§ scilicet pupilli.
d ¶ Incidisse. sic & §. ad Turpil. l. Diuus.
e ¶ Discreta.§ ratio ad omnia prædicta.
f ¶ Pupilli.§ scilicet nomine, id est ad eius utilitate, ut C. de his qui ut indig. l. polla. & qui accu. non pos. l. ij.
g ¶ Pereunt.§ ut & C. de his qb. ut indig. polla. & §. eo. l. post legatum. §. ætati. Acc.
h ¶ Ille.§ scl. tutor.

SIquilibet.§ CASVS. Institui mihi duos hæredes, & multa legata ab eis reliqui, & ultra dodrantẽ hęreditatis meę, & sic uendicabat sibi locum lex Falcidia in legatis. Et postea quem libet de dictis hęredibus rogaui, ut quadrãtem hæreditatis meæ. quem possunt retinere ex legatis bñficio legis Falcidiæ, nõ capiẽti restituerent: qui mihi super hoc tacitã fidem accõmodauerũt & decessi. Nũc quęritur, an sit locus senatusconsulto, in quo cõtinebatur, q̃ accõmodantibus talem fidem auferretur illud, super q̃ accõmodauerũt eã, & daretur fisco? Et videbatur, q̃ non: quasi non rem meam, sed rem hæredem rogassem restitui non capacibus. §. de iure fis. fi. ira fidei. §. patronus. Respon. tamen hic, q̃ est locus Senatusconsulto. Non enim multũ interest inter tale fideicõmissum tacitum quadrantis, & cũ quis rogatus sit ta[illegible] tuere, id quod [illegible] & ipse fidem [illegible] dauit: nã in ut[illegible] suloeus est d[illegible] natusconsul[illegible] i ¶ Si e[illegible] non est [illegible] cipit §. [illegible]

† lib. fingu de tacitis fideicomissis.

[illegible] Quanuis ille qui dicit testamẽtum [illegible] illud quod sibi in eo testamẽto relictum [illegible] co, ut §. eo. Papinianus. & l. post legatum. §. si pater, ra[illegible] ramentis, qui dicit testamentum non iure factũ, propter solennitatem deficientẽ: quia tunc [illegible] detur de iure disputare, & non iudicium defuncti impugnare. Vinia.
m ¶ Negauerit.§ iure factum. Accur.
n ¶ Impugnauit.§ scilicet taliter, ut perdat relictum uere tamen impugnat: quod dic, ut §. eo. l. post legatum.

S Igenerẽ§ CASVS. Cum haberem filiam Titij in uxorem, quæ quidem aliqua de causa nonerat capax, feci testamentũ, & dictũ Titium meum socerum institui mihi hrdẽ: & decessi. Postea uenit Seius, & detulit bona mea in fiscum, dicens me debere præsumi rogasse tacite dictũ meũ socerũ ut restitueret hrditatẽ meã uxori meæ prædictæ, quæ erat sua filia. & hoc dicebat debere præsumi róue paternæ affectionis. Sed hoc non debet pręsumi propter hoc solum: nomine [a] capitis accusauerit, nõ repelli a bonorũ possessione cõtra tabulas: quia officij necessitas, [n] & tutoris fides excusata esse debet: nec quisquam iudicum calumnia notabit tutorem, qui non suis simultatibus [b] accusationem sub nomine pupilli instituit sed cogente sorte matre pupilli, uel libertis patris [c] instantibus. Et si tutor reum aliquem postulauerit pupilli nomine, & ideo nõ sit executus, quod interim ad pubertatẽ pupillus peruenerit, nõ oportet dici in Turpillianũ eum senatusconsultum incidisse. [d] Discreta [e] sunt enim iura, quãuis plura in eandem personam deuenerint: aliud tutoris, aliud legatarij. Et cum non suæ personæ iure, sed pupilli [f] accusauerit, propriã pęnam mereri non debet. Denique pupillo relicta in eo testamento nisi a Principe conseruata sint pereunt: [g] adeo ille [h] est accusatoris defensor, & quasi patronus. Idem & Sabinus scripsit libris ad Vitellium.

¶ *Senatusconsultũ, quo caueẽ auferẽdũ ab eo, quod quis tacite uult restituere ĩca pacibẽ etiam locũ, si hæres restituat id quod, põt retinere ratione Falcidiæ.*

¶ Caius. † LEX XXIII.

SIcut liber [i] hęres ex cuiuscunque testamento tacite rogatus sit [illegible], ut quadrãtem, quem legis Falcidiæ beneficio retinuit, [k] nõ capiens restituat, &q; locus erit S[illegible] Neque enim [illegible] inter tale fideicommissum, & cum quis id, quod [illegible] hæreditate peruenerit, restituere rogatus sit.

[illegible]

[illegible] Quanuis ille qui dicit testamẽtum [illegible] illud quod sibi in eo testamẽto relictum [illegible] co, ut §. eo. Papinianus. & l. post legatum. §. si pater, ra[illegible] ramentis, qui dicit testamentum non iure factũ, propter solennitatem deficientẽ: quia tunc [illegible] detur de iure disputare, & non iudicium defuncti impugnare. Vinia.
m ¶ Negauerit.§ iure factum. Accur.
n ¶ Impugnauit.§ scilicet taliter, ut perdat relictum uere tamen impugnat: quod dic, ut §. eo. l. post legatum.

S Igenerẽ§ CASVS. Cum haberem filiam Titij in uxorem, quæ quidem aliqua de causa nonerat capax, feci testamentũ, & dictũ Titium meum socerum institui mihi hrdẽ: & decessi. Postea uenit Seius, & detulit bona mea in fiscum, dicens me debere præsumi rogasse tacite dictũ meũ socerũ ut restitueret hrditatẽ meã uxori meæ prædictæ, quæ erat sua filia. & hoc dicebat debere præsumi róue paternæ affectionis. Sed hoc non debet pręsumi propter hoc solum: simo oportet de hoc tacitè hæredem esse rogatum in ueritate, ut dĩ §. eod. in prin. ¶ Apud Scæuolam. § instituimihi hęredem Titiũ, & rogaui eum, ut daret centum Seio non capaci: & postea dictus Seius decessit me testatore uiuente: & sic in eius persona nõ cessit dies legati fideicõmissi utiliter, uel iutiliter. Nõ vẽdicaẽ certe hoc casu a fisco dictũ fideicõmissũ, sed remanet apud hęredem. Vinia.
o ¶ Paternę §qa loco parẽtis est locer, ut supra, solumatri. l. quia parẽtis. quasi de eo pĩdat, uel paternæ, qa vxor, l. filia socerĩ erat ñ capax: & iõ uidebat socer istitutus, ut ad filiã puenerit; q̃ suspicio nõ sufficit nisi appareat eũtã cite rogatũ: ut §. d iure fisci. l. nõ itelligit. in princ. & §. j. & §. eo. l. in fraudẽ. Sed arg. §, C. d fideicõmiss. l. quãuis. & §. ad Trebe. l. pure.
p ¶ Illicite.§ qa cap aci.
q ¶ Remanet.§ ad hoc ẽ C. de cat. tol §. p secũ do. & §. eo. l. in fraudẽ. §. j. Arg. §, §. de iure fisci. l. 3. §. qñ aũt. sed aliud est mori. ut hic: aliud fieri nõ capacẽ, ut ibi. Itẽ hic fallit regula, quã hẽs §. de in offic. testa. l. Papinianus. §. meminisse. ut ibi dixi: & §. eo. l. Claudius. in fine. Accur.

¶ Papinianus, † LEX XXIIII.

SI testamentũ patris iure factum filius negauerit, [m] † quoniam de iure disputauit, nõ iudicium defuncti † impugnauit, [n] aut accusauit, retinet defuncti uoluntatem.

¶ *Sola rõ coniunctionis non inducit pĩsumptio nẽ fraudis. Item ut locus sit fisco, oportet in pĩsonam incapacis diem cedere. Barto.*

Idem. † LEX XXV.

SIgener socerum hæredem reliquerit, taciti fideicõmissi suspicionem sola ratio paternæ [o] affectionis non admittit. ¶ Apud Scæuolam libr. xxx. Digestorum Claudius notat: Si † uiuo testatore decesserit is, cui illicite [p] legatum relictum erat non a fisco hoc uendicatur, † sed apud eum a quo relictum, est, remanet. [q]

† li. 18 quęstionum.
† Flo. negauit.
† Fl. deest, defuncti.
† libro. 14. Responsorum.
† In nõnullis exẽ. l. ẽ.
† Fl. nõ fisco hoc uindicatur.

Digestorum seu Pandectarum Liber XXXV. Infortiati IX.

De conditionibus, † & demonstrationibus, & causis, & modis eorum, quæ in testamẽtis scribuntur.

TITVLVS I.

¶ DE CONDITIONIBVS ET DEMONSTRATIONIBVS.

¶ *Supra diffũẽ d legatis in qb. qaqñq: ponit cõdõ, demõstratio modus, & cã: iõ de his dicit. EF antẽ cõdõ, q̃dã legati, suspẽsio, cui defuturo defectẽ seu cõfirmatio pẽdet. Demõstratio, est q̃dã in existẽtib. seu pteritis accidentibus notitia, quo magis legatũ sit liquidũ, adhibita Cã dr, q̃dã de pteritis pcedens suasio, quo testõ nostro magis quẽ honoremus: siue animi pulsio a nobis expressa. Modus est d futuro & quasi cuiusdã remunerationis a legatario petitæ: exhortatio quo nõ cõplet o, ita relicto priuaẽ, sicut deficiẽte cõdõne ab initio nõ capit. Vidẽdũ ergo de natura pdictorũ. Natura cõdõnis est, ut si sit pr̃ãtiua: ei obtẽperet, uel p eum, qui obtẽperare dẽt, ñ fiat quo minus adimpleat: quo casu, p impleta hr, & relictũ capiẽt, ut C. d de cõd. infer. l. fi. & §. de cõdi. institu. l. quæ sub cõdõne. & de legat. i. l. turpia. Si uero turpis, uel inhonesta, si quidẽ ex pte legatarij, p nõ impleta hr. Idẽ de ĩpossibili: Aliter si ex parte hr dis ponatur: tũc, n. legatũ initiatur: ut institutio. de le. §. fi. si uero casualis, uel mista fuerit, euẽtus spectaẽ, ut C. de cad. toll. §. sinautẽ aliquid. In mista uero legatarius adiuuatur, si per eũ non steterit: sed p eum in cuius fortuitũ casum steterit: ut C. de condi. insertis. l. legatũ. Nã uero cãe, uel demõstratiõis ẽ ut q̃ uis falsa demõstratio, uel cã dicatur, legatum tẽ non uitiẽt, ut instit. de lega. §. si quis Tnoie. & C. de falsa cã adie. leg. l. ij. & fin. Natura uero modi hæc est, ut modus edimpleat, uel per legatarium nõ steterit, quo minus adimpleatur: & sic legatũ nõ reuocatur: ut C. de his, quæ sub mõ. l. i. & ij.*

Conditio, demonstratio, cã modus q̃ sibi Variant hic exẽplaria. i ybusdã enim legitur, de p dit. & de. & cau. earũ & mod. quæ i &c. In aliis legitur de condi. & demõstra. & cau. & modus q. te. &c. tu. dispice. Conditionis uarij effectus.

EGatis.§ Primo ponit vnã diuisionem trimẽbrem cum vna exceptione vsq; ibi, Cùm dies. Ibi ponit vnũ dictũ de natura secundi membri vsque ibi, Dies autem. Ibi ponit vnum quartum membrum secundum glo. vel dic, ibi declarat secundum membrum debere intelligi de die certa, an: sed incerta, quando: vsque ibi, Inest autem. Ibi ponitur declaratio exceptionis. Bar.

CASVS. Cùm lego tibi, aut appono in legato diem certum aut cõditionem: aut si nihil prædictorum apposui, pręsens siue purum dicitur legatum, nisi tacitè insit in eo conditio. Pone, quòd legaui tibi centum sub die certo, puta, vsque ad Paschæ & decessi. Certè quamuis nondum uenerit dies, tamen hæres meus poterit tibi soluere, & debitum soluit: & si tu decedas ante dictum diem bene transmittis ad hęredẽ tuum petitionẽ legati. Si autẽ legaui tibi sub incerto die puta, quia ita dixi, Hæres meus, cum morietur tibi decẽ dato: & hæres meus soluat tibi ante mortẽ suã non vĩ soluere debitum: & ita si tu legatarius antè decessisses non soluto adhuc tibi legato, quam decederet hæres meus: ad hæredem tuũ non transit legatum: quia dies legati non cessit vna uoce, quamuis certum fuerit hęredem meum moriturum esse. De conditionali autem legato propriè non dicitur hic, nec de puro. Sequitur videre de legato, cui tacitè inest cõditio: puta, quia ita legaui tibi: Quod ex Arescusa natum fuerit, hęres dato: aut fructus, qui ex fundo Titiano nati fuerint, hęres dato: aut seruũ, quẽ alij non legauero, Seio dato. In his enim tribus exemplis in est cõditio in legato, & dicitur legatum capere dilationem re ipsa, ut §. de verbor. obligat. l. interdum. & l. inter stipulantem. §. sacram. Viuianus.

† Fl. Põponius l. 3. ad Q. Muciũ.
† Fl. q̃ reliquunt, aut dies incertus.
† Dua. nisi ñ ui ipsa. aliãs, nisi ñ vel ipsa.
† Fl. debitu. uide Anto. Aug. li. 3. c. j.
† Fl. legati
† Ex arescusa.

a ¶ Conditio.§ quæ apponitur per si, & cũ, ut §. de verb. obl. l. quod eunque. §. pe. & l. huius. & adde hic tertium mẽbrũ, scilicet, aut dies incertus, vt §. ea. l. §. dies. sed dices eum contineri sub membro de cõditione, ut §. eo. l. dies. at dico hoc non esse uerum semper ut habeat pro conditione dies incertus, ut §. qñ dies lega. ce. l. fi cùm hæres. in fi. l. & §. eo. l. conditiones. Accur.
b ¶ Pręsentia.§ i. purè debentur. sic §. de leg 2. l. omnia. & §. quando dies le. ce. l. fi dies. in princ. & §. de reg. iur. l. in omnibus. sed fallit §. ad Treb. l. epistolam. §. fin. & l. ubi. & §. de au. & arg. leg. l. filiã [illegible] ut contra. Vel dic in illis tacitam inesse conditionem.
c ¶ Conditio insit. Jqd̃ est qñque ex natura, vel qualitate rei legatę, vt in partu Arescusæ, & fructib. quandoque ex qualitate legandi, ut seruum, quem alij non legauero, Seio dato: vt §. §. fin.
d ¶ Possunt. Jcùm gratia onerati dies est appositus: aliàs secus, ut §. de an leg. l. cum. & de le. 2. l. fi ita. §. Pegasus. Et est aliud in conditionali legato relicto in diem incertum, quã hic dicat, ut §. de uerb. ob. l. stipulatio ista. §. inter certã. & §. de cond. inde l. qui promisit. & §. qñ di. leg. ce. l. fi dies. Item in diei defsione differt purum, & conditionale, vt C. de cadu. tol. §. fi autem sub conditione.
e ¶ Non cessit. § facit §. qñ dies le. ce. l. fi cum hæres. & §. eo. l. hæres meus. & l. in testamento. & §. de le. 2. l. fi pecuniam. §. fi. Acc.
f ¶ Conditio legatis. § non tamen per omnia est conditionale, ut §. eo. tñ l. conditiones. & dic, vt dixi §. ea. l.
g ¶ Fructus. § sic §. de uerb. ob. l. interdum. & l. inter stipulantem. §. sacram. & §. de tri. & oleo leg. l. cum certus. & de contrah. empti. l. fi debitor. §. fin.
h ¶ Non legauero. § idem si dicam, qui meus erit cùm moriar, ut §. de leg j. l. 5. §. j. & l. 6. Accur.

CONditionem.§ CASVS. Quædã sunt conditiones in testamentis appositæ, quæ possunt adimpleri per eum, cui impositæ sunt quandocunq; ex quo appositæ sunt: sed & uiuo testatore, & mortuo, ante adiram hæreditatem, & post: ut puta, si ita dixit testator, centũ lego Titio, si nauis ex Asia venerit. Asia aut sunt cõdones, q̃ si possint impleri nisi post mortem testatoris: ut puta, si ita dixit testator, lego equũ meũ Titio si x. dederit Seio: vel, si capitolium ascenderit. Sed ut dictus Titius legatarius videatur cõditionũ paruisse, etiã scire debet condõnem sibi appositã. Nam si fato sine per fortunam, nõ sciens sibi appositam conditionem, adimpleuerit conditionẽ, nõ vĩ obtemperasse voluntati defuncti. Viu.

¶ Vlpianus. † LEX I.

EGatis, quæ relinquuntur dies, aut certus, aut ĩcertus, † aut cõditio [a] adscribitur: aut, si nihil horũ factũ sit, pẽsentia [b] sunt; nisi ipsa † cõditio [c] insit. ¶ Cum dies certus adscriptus est, quamuis dies nondum uenerit, solui tamẽ possunt: [d] quia certum est ea debitũ † iri. ¶ Dies autẽ incertus est, cum ita scribitur: Hæres meus: cũ morietur, decẽ dato: nã diem incertũ habet mors eius: & iõ si legatarius ante decesserit, ad hrdẽ eius legatũ non trãsit: quia nõ cessit [e] dies viuo eo, quãuis certum fuerit hæredem moriturum. ¶ Inest autem conditio legatis [f] † ueluti, cum ita legamus, Qd̃ † ex Arescusa natum fuerit, hrs dato: aut Fructus, [g] qui ex eo fundo pcepti fuerint, hrs dato: aut, Seruũ, quẽ alii non legauero, [h] Seio dato.

¶ *Conditiones casuales pñt uiuo testõre impleri secus, si fuerint pr̃ãtiuæ & faciles quia tunc debent impleri post mortem & secũ tenter, non fato. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX II.

COnditionum quædam sunt quæ quandocunque impleri possunt, etiam uiuo testatore; utputa, si nauis ex Asia penerit. Nam quandocunque † uenerit nauis, conditioni paritum uidetur. Quędã sunt, † q̃ nõ nisi post mortem † testatoris, ueluti, † si decẽ, dederit: [k] si Capitolium ascenderit. Nam ut [l] paruisse quis conditioni uideatur, etiam scire dẽt hanc conditionem insertam. Nã si fato [m] fecerit, † non uidetur obtemperasse voluntati.

¶ *Conditio impossibilis in ultimis uoluntatibus habetur pro non apposita. Bar.*

¶ Idem. † LEX III.

OBtinuit, impossibiles conditiones testamento adscriptas [n] pro nullis habendas.

¶ *Sicut fingitur legati præflatio, ita conditionis implementum. Bar.*

S ¶ Pomponius. † LEX IIII.

SIiis [o] legatum est ex quibus

† libro. 3. ad Sabin.
† Fl. qñq;. & paulò post. vide Ant. Aug. li. 3. c. 18.
† Fl. deest, sunt.
† Fl deest, veluti.
† Nõ sufficit fato cõditiões impleri. facit gl. fin. post med. i fi ic. uenera. cẋ, de dolo & ontu.
† libr. 6. ad Sabin.
† libr. 3. ad Sabin.

a ¶ Conditio. § quæ apponitur per si, & cũ, ut §. de verb. obl. l. quod eunque. §. pe. & l. huius. & adde hic tertium mẽbrũ, scilicet, aut dies incertus, vt §. ea. l. §. dies. sed dices eum contineri sub membro de cõditione, ut §. eo. l. dies. at dico hoc non esse uerum semper ut habeat pro conditione dies incertus, ut §. qñ dies lega. ce. l. fi cùm hæres. in fi. l. & §. eo. l. conditiones. Accur.
b ¶ Pręsentia. § i. purè debentur. sic §. de leg 2. l. omnia. & §. quando dies le. ce. l. fi dies. in princ. & §. de reg. iur. l. in omnibus. sed fallit §. ad Treb. l. epistolam. §. fin. & l. ubi. & §. de au. & arg. leg. l. filiã [illegible] ut contra. Vel dic in illis tacitam inesse conditionem.
c ¶ Conditio insit. Jqd̃ est qñque ex natura, vel qualitate rei legatę, vt in partu Arescusæ, & fructib. quandoque ex qualitate legandi, ut seruum, quem alij non legauero, Seio dato: vt §. §. fin.
d ¶ Possunt. Jcùm gratia onerati dies est appositus: aliàs secus, ut §. de an leg. l. cum. & de le. 2. l. fi ita. §. Pegasus. Et est aliud in conditionali legato relicto in diem incertum, quã hic dicat, ut §. de uerb. ob. l. stipulatio ista. §. inter certã. & §. de cond. inde l. qui promisit. & §. qñ di. leg. ce. l. fi dies. Item in diei defsione differt purum, & conditionale, vt C. de cadu. tol. §. fi autem sub conditione.
e ¶ Non cessit. § facit §. qñ dies le. ce. l. fi cum hæres. & §. eo. l. hæres meus. & l. in testamento. & §. de le. 2. l. fi pecuniam. §. fi. Acc.
f ¶ Conditio legatis. § non tamen per omnia est conditionale, ut §. eo. tñ l. conditiones. & dic, vt dixi §. ea. l.
g ¶ Fructus. § sic §. de uerb. ob. l. interdum. & l. inter stipulantem. §. sacram. & §. de tri. & oleo leg. l. cum certus. & de contrah. empti. l. fi debitor. §. fin.
h ¶ Non legauero. § idem si dicam, qui meus erit cùm moriar, ut §. de leg j. l. 5. §. j. & l. 6. Accur.

CONditionem.§ CASVS. Quædã sunt conditiones in testamentis appositæ, quæ possunt adimpleri per eum, cui impositæ sunt quandocunq; ex quo appositæ sunt: sed & uiuo testatore, & mortuo, ante adiram hæreditatem, & post: ut puta, si ita dixit testator, centũ lego Titio, si nauis ex Asia venerit. Asia aut sunt cõdones, q̃ si possint impleri nisi post mortem testatoris: ut puta, si ita dixit testator, lego equũ meũ Titio si x. dederit Seio: vel, si capitolium ascenderit. Sed ut dictus Titius legatarius videatur cõditionũ paruisse, etiã scire debet condõnem sibi appositã. Nam si fato sine per fortunam, nõ sciens sibi appositam conditionem, adimpleuerit conditionẽ, nõ vĩ obtemperasse voluntati defuncti. Viu.
i ¶ Post mortem § & harum quædã ẽt ante adiram hæreditatem, quædam tantum post, vt §. de leg. j. quęsitum. & §. eo. l. Iulius Paulus. Accur.
K ¶ Dederit. § Titio extraneo, & fic ẽt ante adiriã hæreditatem. Si autem hæredi tunc tñ post, ut d. l. quæsitum. §. j. & not. q̃ conditio aut est casualis, & hęc etiam uiuo testatore potest adimpleri, & ẽt ignoraẽte eo, cui proficit eam adimpleri. Aut potestatiua: & tũc si in dãdo, mortuo demum testatore, & a sciente: si autẽ i facto, aut quod facilẽ potest fieri, vt exire scholas: & tunc idem, quod in dando: si uerò non facilẽ, ut si nupserit illi, vel isti, vel simili (qd̃ raro contingit) & tuc etiam uiuo testatore, ut hac l. & §. eo. l. multum. & hæc conditio. & l. si iã. & l. Publius. & l. conditionum. & §. de hær. institu. l. si quis ita. & C. de insti. & substi. l. si quis.
l ¶ Nam ut. § nam, certè, vel pro, sed.
m ¶ Fato. § no. non proficit fieri fato: sic & §. de bo. poss. fm tab. l. §. sufficit. in fi. ibi, Scientiã, &c. & §. de acqui. hær. l. hæres institutus. & §. de arbi. l. diem. in prin. Sed arg. §. §. de uerbo. obli. l. cum seruus. & §. quemad. test. ape. l. fi in duobus. & C. de præscr. long. temp. l. fin. & §. eod. l. multum. Accursius.

OBtinuit. § CASVS. Legaui tibi centũ sub conditione impossibili de iure, uel de natura. certè pro non scripta habetur cõditio, & legatum consequeris, Viuian.
n ¶ Adscriptas. § in persona honoratiũ: ut lego tibi, vel instituo te, si cœlum digito tetigeris ut hic, & §. de condi. inst. l. j. & instit. de hęr. instit. §. fin. secus si in persona onerati, ut præcipio hæredi, ut faciat impossibile: puta, ut cęlũ digito tangat aliàs det x. Titio. nam nõ valet relictum de decem, ut instit. de leg. §. fi sed quandoque etiã in persona hæredis idem ut habeatur pro non appositat sed non ad cõmodum fideicommissarij, ut §. ad Treb. l. facta. §, fi sub sub conditione. Accursius.

SIiis legatum.] Ad euidentiam huius l. nota, q̃ si libertus patronum prętereat aliis hæredibus institutis, & legata relinquat liberis, uel parentib suis, & patronus posteà petat bon. poss. contra tab. & sic rumpat testamentum liberti, & pro tertia hodie habeat ab intestata bona dicti liberti: q̃ pro ea parte, consequitur ex bonis liberti, debet præstare liberis, & parentibus liberti legata eis per libertum relicta, ut §. de leg. pręst. bono. possef. contra tab. pe. l. primã.

CASVS. Pone ergo, q̃ dictus libertus legauit liberis vel parentib. suis fundum sub conditione, si darent hæredib. scriptis centũ: & posteà patronus præteritus habuit per contra tab. bon. pos. liberti tertiam partem: & sic pro tertia parte debet, & vult præstare liberis, & parẽtib. liberti fundum prędictum eis legatũ. Certè prętor debet tẽperare conditionẽ, sub qua dicta legata erant relicta liberis, & parẽtib. sunt dicto patrono, & hæredib. scriptis, p portione dentur ea, q̃ sunt appositi liberis, & parentib. gratia implendæ conditionis legatis relicti.

¶ Si ita scriptum. § Ita scripsit Caius in testamento suo, Si in quinquẽnio, proximo Titio filius natus nõ erit, tũc decẽ Seiæ hrs dato: posteà decessit Caius testator, Posteà dictus Titius decessit ante quinquẽniũ. nunquid debent Seiæ statim decẽ? Et vĩ q̃ sic, quia iam certum est Titio filium quinquẽnio nasci non posse. Resp. tñ hic, q̃ nõ debentur ei nisi in fine quinquennii: quia articulus, tunc, positus in verbis testatoris significat extremum tempus quinquennij. Viuia.
o ¶ Si iis. § liberto instituto, extraneo & patrono prętcrito reliquit legata coniunctis personis, ñ x. dent hęredi. Si patronus posteà

† libr. 3. ad Sabin.
† Fl. qñq;. & paulò post. vide Ant. Aug. li. 3. c. 18.
† Fl. deest, sunt.
† Fl deest, veluti.
† Nõ sufficit fato cõditiões impleri. facit gl. fin. post med. i fi ic. uenera. cẋ, de dolo & ontu.
† libr. 6. ad Sabin.
† libr. 3. ad Sabin.

petat tertiã partem per contra tabulas, soluet tertiam de legatis, & habebit tertiam de decem dandis cã implendæ conditionis: sed cæteris non soluit, ut §. de lega. 2. l. cum patronus. & §. de don. l. si Patronus. & §. si à patre. q̃s fuerit ma. l. 3. §. si filius. sed cùm hodie habeat tertiã, nec soluat legata ét coniunctis personis, ut insti. de suc. li. §. si verò testamẽtũ.

vt, q̃ nõ de decem dãdis causa implendæ cõditionis aliquid habere debeat.

patronus legata præstat, a tempe rare b debet Prætor conditionẽ, † ut & patrono, & hęredib. scriptis pro portione dentur, c conditionis explendę gratia.

¶ *Si conditio deficit ante diẽ, expectatur dies propter dictionem, Tunc, quæ tempo ris extremitatem significat. Bart.*

¶ Si ita scriptũ sit, Si in quinquẽ nio proximo Titio filius natus nõ erit, tunc decem Seio † hęres dato Si Titius ante mortuus sit, d non statim Seio † decẽ deberi: quia hic articulus, tunc, e † extremi quinquennii tempus significat.

¶ *Pupillus, seruus, & filius possũt implere conditionem. Bar.*

¶ Paulus. † LEX V.

CONditionibus f pupillus, & sine tutoris authoritate, pare re potest. Nec quẽ mouerit, † qd̃ expleta cõditione necessarius hæ res aliquando g esse potest. Nam hoc iure potestatis fit, † nõ conditionis h expletæ. ¶ Item seruus, uel filius familiàs, sine iussu patris uel domini conditionem i imple re possunt: quia eo facto, nemo fraudatur.

¶ *Quantum ad pœnæ commissionem, etiam in vltimis voluntatibus à persona non receditur. Barto.*

¶ Pomponius. † LEX VI.

MVlta k testamento n on cõmittitur ab hærede, l uel legatario, uel eo, m qui ex ultima uoluntate aliquid lucratur, qui alicuius arbitratu monumentũ facere iussus sit, n si is, cuius arbitriũ est, nõ uiuat, uel adesse non possit, † aut arbitrari nolit. o

¶ *Pro ea parte, pro qua cõditio est impossibilis, remouet pro alia firma remanet. B.*

¶ Si seruos p certos, qui † manumisisset, hæres esse iussus erat: quibusdam ex his antè mortuis, Neratius respondebat defici eum cõditione: nec æstimabat, q parere † posset conditioni, necne. Sed Seruius respondit, cũ ita esset scriptũ Si filia, & mater mea uiuent, r altera iam mortua s non defici t cõditione. Idem est & apud Labeonem scriptum. Sabinus quoque, & Cassius, quasi impossibiles eas conditiones in testamento positas, pro non scriptis u esse. Quæ sententia admittenda est.

¶ *In omnib. conditionib. de non faciendo, q̃ non possunt impleri ante vltimum vitæ spiritum sine expectatione tristis euentus, cautio de non faciendo, pro impleme̅to habetur. Idem si non sit, cui caueatur. Bar.*

ego ita scripsi in testamento meo, Si filia mea, & mater mea viuent, Titium hæredem instituo, cum filia mea iam esset mortua me ignorante: & posteà decessi. Certe non deficitur conditione dictus hęs institutus, q̃uis filia mea non inueniatur uiua. Tales enim conditiones habentur pro non scriptis, quasi impossibiles. Viuia.

k ¶ Multa. § aliàs dr̃ extraordinaria pœna, p arbitrio iudicis, ut §. de verb. sign. l. aliud. §. inter. Sed hic à testatore. Et dic q̃ testator iussit fieri monumentũ ab hærede, uel aliàs onerato, arbitrio Titij: quo nõ facto p̃cepit dari x. cuidã noie pœnæ. Duplici rõne non cõmittit: prima, quia non arbitratur Titius, ut hic: ad qd̃ §. de usur. l. cũ qdã. §. si à pupillo. & de arb. l. arbiter. & §. e. l. fi Titius statuas. & l. in testa. Item quia olim nil poterat rõne pœnæ poni: licet hodie p̃, ut §. de iis q̃ pe. no l. j. & insti. de le. §. pe. & §. fi. ADDITIO. Dic q̃ illa l. j. de iis, quæ pœnæ no. non ob. quia ibi loquitur qñ præcesserat dispositio tur pis, licet gl. ibi aliter sentiat, & non bene. secundum Bart.

l ¶ Ab hærede. § scilicet præstanda.

m ¶ Vel eo. § puta fideicommissario.

n ¶ Iussus sit. § & si non fecerit, det decem Titio.

o ¶ Nolit. § ideoq; qd̃ iussus est legatarius, non impletur, nec recurritur ad arbitrium alterius, ut hic innuit, & C. de contrahen. emp. l. fi. & §. de uerb. obl l. si quis arbitratu. Accur.

p ¶ Si seruos. § testator instituit Titiũ hẽde m, si manumitteret Stichũ, Pamphilum, & Eroté, Cùm duo horũ ante testamentum decesserint, Neratius dicit deficere conditionẽ institutionis p p mortuos, nec æstimabat, s. referre, parere posset conditioni in uiuis, uel non.

q ¶ Æstimabat. § i. nil cogitabat super hoc: quia pro eo habetur, ac si parere non posset.

r ¶ Viuent. § puta in calendis: & subaudi dato illi decem.

s ¶ Mortua. § ante testamentum.

t ¶ Non defici. § si habes non defici, concordat cũ sequentib. iuris cõsultis, & ꝑ dicit Neratio: vel, si deest, non, cõcordat cũ Neratio, & Labeone, Sed Sabinus, & Cassius ꝑ dicunt: qd̃ seruabitur, & fm primã. s. non defici, dic fm Azo. & H. si tñ altera, quæ erat uiua tpe testamẽti, uiuat in calendis. Cum enim sit casualis conditio, ea deficiẽte, nullum est legatum, & idem in superiori potestatiua: hic secùs: quia ibi in superstitib. fi manumissio per casum est impedita, p impleta habetur cõditio, vt §. de condi. insti. l. quæ sub conditione. §. quoties.

u ¶ Pro non scriptis. § hoc intellige in seruis mortuis: sed superstites dico

† lib. 3. ad Sabin.

† al. aut rẽ, &c. Flo. aut rei arbitrari nolit.

† Fl. quis.

† Fl. parere.

dico eum r fanumittere debere. Sed quid, si decesserit post testũ? Respon. non deficit conditio: secus in alio casu, qñ altera mulierũ decessisset post testamentum: quia illa conditio est casualis, sed alia potestatiua. Vnde habetur pro impleta, cum non stet per eum, sed per fortuitum casum. & facit §. de leg. j. l. ab omnibus. §. in testamento. & de condi. institu. l. insti tutio.

† lib. 18. ad Sabin.

† Fl. utilitas.

† Fl. deest, id.

† aliàs, catur.

† Sic conditio impossibilis vitiat. Qd̃ dic, qñ testator potuit eã possibilẽ. l. seruo. & ibi Bar. §. d̃ p. di. inde. itẽ nisi esset impossibilis, & turpis si mul. Bal. in l. si pẽ. C. d̃ instit. & substitu.

† aliàs, ipso adeunte.

† libr. 5. ad Sabin.

† Fl. discesset.

MVtianæ. § CASVS. Legaui tibi x. si Capitolium nõ ascenderis: vel, si Stichum non manumiseris: certè si caueris hęredi meo de non ascendendo, vel de non manumittendo: consequi debes legatum: & hęc dicitur Mutiana cautio, à Mutio introducta. Idem est, si institutus est aliquis sub aliqua dictarum cõditionum: ut ecce, Instituit vxor virum hęredem pro dimidia, si dotem sibi viro per uxorẽ p̃missam, & non datam non peteret. Nam caueabit vir cohęredi suo de non petendo, & hęres erit. Si autem dicta vxor eum solum prędicto modo hęredem instituit, & ita nõ est, cui caueaturerit hęres, etiã si non caueat. Viuia.

a ¶ Necessitas. § aliàs necessitas, scilicet caution: a: si vult consequi relictum: aliàs vtilitas quæ est, quia statim legatum consequitur remedio cautionis, & fauore vltimæ voluntatis: nisi alia conditio suspendat: vt §. eodem, l. auia. §. Mutiana. Nam in stipulationibus secus: & alios inter viuos, ut §. de verb. obliga. l. si ita stipulatus fuero te sisti: certo loco. in fin. j. respon. & §. de condi. cau. da. l. 2. in prin. & fuit à Mutio inuenta, ut Publicia- na à Publicio: vt insti. de act. §. aliæ. scilicet, de re cum fructibus restituenda, si venerit contra cautionem, ut §. eo. l. hæres. §. qui post. & §. de leg. 2. l. cum filius. §. qui Mutianam.

b ¶ Quæ in non faciendo conceptæ sunt. § secus, si in faciendo. Tũc enim non, nisi extante conditione, ut §. eo. l. qui hęredi. in fi. Azo.

c ¶ Et in similib. § quæ non possunt impleri uiuo legatario: aliàs secus, si possunt impleri eo viuo, vt si Titio equum nõ dederis, lego tibi x. Nam te uiuo potest condõ existere, si equus vel Titius moriat. In casu tñ interponitur cautio, etiam si potest impleri viuo legatario: ut decem vxori lego, si à liberis non discesserit. Nã durũ est euitari cautionem illo prętextu, q̃ liberi prędmoriantur matri, vt §. eo. l. cum tale in princi. & §. Titius. & hac ratione fit cautio, cum dixi, Si Stichũ non manumiseris: licet possit prędmori Stichus: q̃ a cogitari hoc durum est. Porro quædã est conditio in non faciendo, quæ oino remittitur, quasi p̃ publicã vtilitatem, vt Bertæ, si nõ nupserit. Vel equipollens, ut §. eo. l. cum tale §. Mæuiç. & facit §. eod. l. cũ sub hac. & quipollens, ut §. eo. l. cum tale §. Mæuiç & facit §. eod. l. cũ sub hac. & l. hoc genus. & l. pr. §. socrus. & §. de ma. rel. l. fi. & §. e l. auia. §. Titio. l. hoc genus. & l. pr. §. socrus. & §. de ma. rel. l. fi. & §. e l. auia. §. Titio.

d ¶ In legatis. § i. non solum cum onus legatario est impositum, sed etiam cum hęredi, ut §. de adimen. leg. l. 3. §. si quis ita.

Factum dr̃ qd̃ fieri nõ potest.

e ¶ Videtur impleta conditio. § pro facto habetur, quod non potest fieri: sic §. de condi. instit. l. mulier. in prin. & §. eo. l. multa. circa prin. & arg §. de usur. l. pecuniẽ.

SI quis ita. § CASVS. Cũ haberẽ uxorẽ Titiã liberã Seij, & filios ex ea: ita et uxori legaui in testamẽto meo: dũ uxor mea cum filio Titio erit, hęres meus ei centũ dato omni anno & posteà decessi. Postea mea vxor latitans patronum, qui uenerat ad eos, quia timebat eum de medio decessisse, interim iuit ad stadum in aliam domũ, donec patronus recederet: nihilominus tñ renuit animũ habendi secũ liberos p̃dictos, inter quos erat Titius p̃dictus: Certe quia non remanet per eam, quin stet cũ dicto Titio, debet habere legatum. Viuia.

f ¶ Cum filio. § ex hoc patet legatum esse annuũ: & petitur pro quoliber anno, quo fuit cum filio quantoliber tempore. vt §. de leg. 3. l. q̃ concubinam. §. proxi. Accur.

g ¶ Patronum. § subaudi, propter.

h ¶ De medio. § ne cũ filio uel patrono moraret, q̃ ad eos uenerat.

i ¶ Per eã stet. § fic §. de annuis lega. l. Mquia & de leg. 2. l. Titia. §. Seia. & C. de lega. l. j. Accursius.

¶ Vlpianus. † LEX VII.

MVtianæ cautionis necessitas a † in conditionib. consistit, quæ in non faciendo conceptæ sunt; b utputa, Si in Capitolium non ascenderit: Si Stichum non manumiserit: & in similib. c Et ita Aristoni, & Neratio, & Iuliano visum est. Quæ sententia ex constitutione diui Pij comprobata est. Nec solũ in legatis d id † placuit: verùm in hęreditatibus quoque idẽ remedium admissum est. Vnde si vxor maritum suum, cui dotem promiserat: ita hęredẽ scripserit ex parte, Si dotem, quam ei promisi, neque petierit, neq; exegerit: denunciare eum posse cohęredi, paratũ se accepto facere dotem, vel cauere: & ita adire posse hęreditatem. Sed si ex asse sit institutus maritus sub eadẽ condõne: quoniã nõ est cui caueat, † nõ impediri eũ quò minus adeat hęreditatem. Nam ipso iure videtur impleta conditio, e † eò, q̃ non est, quem possit de dote conuenire ipse adeundo † hęreditatem.

¶ *Qui debet cum aliquo esse, non tenetur cum eo omni momento morari. Bar.*

¶ Pomponius. † LEX VIII.

SI quis ita legauerit, Dũ vxor mea cũ filio f erit hęres meus ei tantum dato. Si ea latitãs patronum, g de medio h discesserit, † ut tamen consiliũ retineret habẽdi secum liberos, deberi ei legatum

† lib. 3. ad Sabin.

† Flo. sed si eam.

† lib. 20. ad Sabin.

† lib. 23. ad Sabin.

† Fl. non satis egerit. Durr. satis exegerit.

† Flo. & id est.

SOlemus. § CASVS. Cum me scientẽ haberem ex vxore mea liberos eidẽ uxori meæ legaui c. cum ipsa habuerit liberos. Certè non uideor sensisse de iis liberis, quos iam ipsa habebat tempore testamenti mei: sed de alijs, quos in futurum haberet. Viuianus.

K ¶ Liberorum. § i. cũ liberos habuerit: ut §. de legat. 2. l. si ita. §. is eui.

l ¶ Maritus. § hoc si maritus sciebat: ut §. eo. l. si iam facta. H. & facit §. eo. l. cũ uir. & l. si uir.

HAec conditio. § CASVS. Filiæ meæ legaui centum, cum nupserit: certè si me me viuo, siue mortuo nupserit, videtur impleta cõditio, & sic habere debebit legatũ. Sed quid si taliter nupsit, q̃ nuptiæ non valuerunt? Certè non vt impleuisse conditionem: puta, si nupsit ante xij. ann. uel nupsit ei cuius nuptiis est ei interdictum per ius, puta tutori suo quõdam, vel Prędi illius prouinciæ vñ illa est, ut §. tit. j. l. 2. § j. & 2. Sed nunq̃d qñ nupsit nõ legitimẽ, pòt posteà legitimẽ nubendo satere conditioni, quasi prius non nupserit? Et certè de iure stricto distinguitur: aut ego testator sõ si de primo nuptiali iu go, cũ legaui filię meæ, cum nupserit: aut ẽt de secundo. Primo casu defecta est conditio, & sic non potest amodo adimpleri: secũdo casu nõ est defecta, & sic pòt adimpleri. De æquitate tñ dicendum est cõditionem impletam, se licet de facto nondũ defectam, i. nondum deteciffe: & sic adimplei posse spreta dicta distinctione.

¶ Si sic legatum.] Legaui Titio centum sub conditione, Si nauis ex Asia uenerit: & nondũ cõpleto testamento à me, venit nauis. Certè, p impleta habetur condõ: & sic Titius legatũ consequitur. Casuales enim conditiones adimplentur etiam uno testatore. idẽ est in ea cõditione, quæ habetur pro casuali: puta, quæ est apposita sub incerta die, puta, Si legaui Titio centum, cum pubes erit: & ipse Titius effectus est pubes me uiuente. Incerta. n. dies habetur, p conditione, ut §. eo. l. j. §. dies autem cum similibus. Viuianus.

m ¶ Cùm nupserit. § subaudi decem lego.

n ¶ Non satis. § i. non multum.

o ¶ Post testamentum. § facit §. eo. l. 2. & C. de insti. & substit. l. si qs hęredem. Sed quid si tempore testamenti erat nupta? Rñ. distinguit, sciat testator, uel non, vt suprà, de leg. j. l. si ita. §. pater. & §. eodem. l. si iam.

p ¶ Debeat § Argumento contrà, suprà de liberis & postumis. l. placet.

q ¶ Coniunctiones. § i. non esse matrimonium. & sic not. non sufficit fieri nisi iuris effectum sortiatur: sic §. de fideiussor. l. 3. & C. si mãcip. ita fue. aliena. ut ma. l. ea quidem. & §. de solut. l. si seruus decem. sed argumen. contrà, §. eod. l. Mquius. & §. de cond. insti. l. mulier. §. si quis hęres.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q̃ ibi non poterat impleri de iure: unde fuit, q̃ impleatur de facto: & ita videtur testator sensisse secundum Dy.

r ¶ Nubilis. § nec enim vẽ nupta, quę virum pati non potest, ut §. quando dies lega. ce. l. penul.

Benignè §

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Benignè.ξ Spreta illa distinctione, senserit de primo iugo, uel nõ:& quod subiicit, nondum, &c. sic copula dicendum est conditionem impleta scilicet: de facto, nondum defectã, & sic adhuc impleri potest, ꝛc. Al. uel die, id est, conditionem defectam nondum impletam de iure, & ita adhuc potest impleri in alterius personam. Sed ȝ. ȝ. de iure do. l. dotis pro. & infrà, de uerb. signific. l. boues. §. hoc scripsere. Solu. in contractibus, & testamentis, si legatur, uel promittatur, cum nupserit, primę nuptiæ significantur, utibi, & supra, de lega. ij. l. cum pater. §. pater. si tamen primæ fuerunt vtiles. Si inutiles, deficit conditio de iure stricto, sed de æquitate permittuntur iterum impleri in testamentis.

Sed idem fortè in cõtractibus secundum Azo. Alij, quòd hæc in vltima voluntate, illę inter uiuos, quod non placet.

b ¶ Testamẽti facti.ξ & facit suprà, de lega. ij. l. si ita. §. pater. & infrà, proxi. §. & ȝ. de rebus dub. l. quidam relegatus.

¶ Si iam facta.ξ CASVS. Instituit te hęredem, Si nauis ex Asia uenerit. Et in uetitate nauis iam uenerat ex Asia me sciente. Certè ad hoc, ut impleatur conditio, dẽt expectari, ut iterũ nauis veniat. Si verò nesciam nauem uenisse, in præsenti potes adire hæreditatem.

¶ Item sciendũ. ξ In institui te hæredẽ, si Capitolium ascẽderis, & ita sub promiscua conditione, id est, quæ potest redintegrari, uel iterum adimpleri, & pendet de tua potestate. Certè ad hoc, ut habeas hęreditatẽ meã, necesse est, ut ascendas Capitolium iterum post mortem meam: quia in hoc fuerunt conditiones promiscuæ, vt pareatur testamento. Non promiscuæ autem adimplentur viuo testatore etiã, ueluti, si instituo te hæredem, si Titius fuerit factus Consul. Viuianus.

c ¶ Si iam. ξ facit l. de lega. ij. l. si ita. §. si pater.

d ¶ Promiscuas. ξ id est, quas facile, & frequenter adimpleri cõtigerit. Ioan. vel fm alios id est, quas iterari sæpè contingit, ut si Capitolium ascenderit, ut subiicit, & pendet de potestate legatarij, uel hæredis, cũ est imposita secundũ Ro. & facit ȝ. eo. l. ij. & quod ibi notaui, & facit ad l. ȝ. de libe. & posthu. l. Titius. § fin. & ȝ. eo. l. Publius. & ȝ. de leg. j. quæsitum. § j. & ȝ. eod. l. Iulianus noster. & l. si. in diem. & ȝ eod. l. si uir. Accur.

e ¶ Pareatur. ξ nam scire debet, vt ȝ. eo. l. ij.

¶ Si ita legatum.ξ CASVS. Instituì mihi hæredes Titium & Seium meos filios, quorum unus tamen erat maior, quàm alter: & postea ita dixi, Quoniã filius meus maior ex arca mea sustulit x. hæres minor filius decem de medio sumito: & decessi. Nunquid debet ei minori legatum ẽt si maior filius nihil de arca sustulit? Et dicitur, q̃ sic, quia idcircò relictum est, ut exæquaretur conditio filiorum, & quia in legando minori filio apposui causam dicendo, Quoniam filius meus, &c. & causa est de præterito: & ideò licet causa non subsit, id est, quia maior filius nihil de arca sustulit, tamẽ legatum debetur minori filio. pęna autem confertur in futurum, id est legatum nomine pœnæ relictum. Ergo est conditionaliter relictũ, & non per causam, vt superius legatum: & ideò non debetur, nisi existat conditio. Qualiter autem relinquatur legatum nomine pęnæ, dictum est ȝ. eo. multa. Viuianus.

f ¶ Causa est. ξ & ideo licet causa non subsit: id est quia maior filius non sustulit, tamen & legatum debetur, ut infrà eodem, l. demonstratio. §. quod autem.

g ¶ In præteritum. ȝ. de condi. inde. l. damus.

h ¶ Pœna. ξ i. legatum nomine pœnæ relictum, ut institu. de lega. §. pœnæ. & idem in stipulatione pœnali. Iudicium autem confertur in præteritum, non in futurum: ut supra, de iudi. l. non quemadmodum. & facit infrà, eodem. l. nominatim. & suprà, de hęredi. institu. l. ille autem.

¶ Si fundus. ξ CASVS. Legaui tibi fundum, si dederis Titio pupillo centum. Certè tutori eius pecuniam prędictam dãdo, videris adimplere conditionem, & idem est, si legaui tibi fundum, si dederis Seio furioso centum. Nam curatori eius dando, adimplere videris conditionẽ, & habebis fundum. Viuia.

i ¶ Dando. ξ ita tamẽ, si quod datum est, versum sit in utilitatem pupilli. uel adulti, ut ȝ. de solut. l. Stichum, aut Pamphilum. §. usumfruct. Sed an pupillo potest dari? Respic ut infrà, eod. l. cum pupillus. sed ibi in faciendo, hic in dando: sed in dando uidetur idem, ut infrà, de solu. l. si stipulatus fuero. ſ ibi in rem pupilli fuit versa.

¶ Si Titius. ξ CASVS. Ita dixi in testamento meo, si Titi statuas in municipio posuerit, hęres esto: & decessi. Certè si paratus est ponere statuas Titius, sed locus ei à municipibus non datur, hæres erit. idem est, si reliqui legatum ei sub dicta cõditione. Viuian.

k ¶ Dicunt. ξ si non stat per eum: ad quod est supra, de contrahẽ. emptio. l. Labeo. & infrà, de regul. iur. l. qui potest facere. & infra, eodem, l. cum ita datur. §. fina. & ȝ. eo. l. multa. in princ.

Cum fuerit.] CASVS. Legaui Titię c. si in familia mea nupsisset, & decessi. Certè uidetur per eam impleta conditio statim, cũ ducta est uxor p aliquẽ de familia: q̃uis nondum in cubiculũ mariti venerit. Nam consensus facit nuptias, & non concubitus, vt & ia auth. de nupt. § nuptias. Viuianus.

l ¶ Ducta.] Hic est argum. quòd opus est ductione ad matrimoniũ: & argumen. C. de dona ante nupt. l. cum in te. & suprà, de ritu nup. l. mulierem. Sed dic contra, ut in fin. huius l. & infra, de regulis iur. l. nuptias. & hic loquitur, quando non constabat esse ante contractũ matrimonium.

Niis, quæ. ξ CASVS. Cùm me sciente haberem ex vxore mea liberos, eidem vxori legaui centum, cùm ipsa liberos habuerit: & postea decessi. Nunc est quæstio inter eam, & hęredem meũ, de quibus liberis uidear sensisse? vtrum de iam natis? an de nascituris? Certè iurisconsul. ex bono, & æquo capit interpretationem, ſ. vt uidear sensisse de futuris liberis: ut suprà, eo. solemus. si aũt hęres meus diceret dictæ meæ vxori, non fuit tibi legatum, & ipsa uelit probare sibi legatum, debet hęc quæstio expediri secundum rationem strictiuris, scilicet audiendo probationes, & faciendo ea, quæ solent fieri in causis ordinariis. Viuianus.

m ¶ Incurrunt. ξ ut mentis, & uerborum eius interpretatio: ut ȝ. eo. l. solemus. & ȝ. e. l. si vir uxori. R. & ȝ. de annu. leg. l. Męuio. §. vxore. Io. & C. de leg. l. uoluntas. Hug. & ȝ. de test. tu. duo. & de reb. dub. l. si fuerit. & l. cum in testamento. Accur.

n ¶ Ex ipso testamento. ξ ut legatorum, uel fideicommissorum relictorum probatio, ut ȝ. de lega. 3. l. non aliter. & arg. ȝ. de transact. l. de his. & facit C. de testa. l. non codicillum.

Demon-

causa in præteritum, e pęna h in futurum confertur.

¶ *Conditio de dando pupillo, uel furioso, impletur dando tutori, uel curatori. Bar.*

¶ Paulus. LEX XIII.

Si fundus alicui legatus fuerit, Si pupillo, vel furioso pecuniam dedisset: videtur explesse conditionem, curatori, uel tutori dando. i

¶ *Cõditio impedita per tertium legitimè habetur pro impleta. Bar.*

¶ Pomponius. LEX XIIII.

Si Titius statuas in municipio posuerit, hęres esto. Si paratus est ponere, sed locus à municipibus ei non datur, Sabinus & Proculus, hęredem eum fore, & in legato idem iuris esse, dicunt. k

¶ *Conditio nuptiarum impletur, cum nuptiæ consensu contrahuntur. Barto.*

¶ Vlpianus. LEX XV.

Cum fuerit sub hac conditione legatum, Si in famil ia nupsisset: videtur impleta conditio statim, atque ducta l est uxor, quamuis nondum in cubiculum mariti uenerit. Nuptias enim non concubitus, sed consensus facit.

¶ Caius. LEX XVI.

Iniis, quæ extra testamentum incurrunt, possunt res ex bono, & æquo interpretationem capere: ea uerò, quæ ex ipso testmẽto m oriuntur, necesse est secundum scripti iuris rationem expediri.

¶ *Falsa demonstratio non vitiat legatũ, si de corpore constat. Bar.*

potest facere. & infra, eodem, l. cum ita datur. §. fina. & ȝ. eo. l. multa. in princ.

Cum fuerit.] CASVS. Legaui Titię c. si in familia mea nupsisset, & decessi. Certè uidetur per eam impleta conditio statim, cũ ducta est uxor p aliquẽ de familia: q̃uis nondum in cubiculũ mariti venerit. Nam consensus facit nuptias, & non concubitus, vt & ia auth. de nupt. § nuptias. Viuianus.

l ¶ Ducta.] Hic est argum. quòd opus est ductione ad matrimoniũ: & argumen. C. de dona ante nupt. l. cum in te. & suprà, de ritu nup. l. mulierem. Sed dic contra, ut in fin. huius l. & infra, de regulis iur. l. nuptias. & hic loquitur, quando non constabat esse ante contractũ matrimonium.

Niis, quæ. ξ CASVS. Cùm me sciente haberem ex vxore mea liberos, eidem vxori legaui centum, cùm ipsa liberos habuerit: & postea decessi. Nunc est quæstio inter eam, & hęredem meũ, de quibus liberis uidear sensisse? vtrum de iam natis? an de nascituris? Certè iurisconsul. ex bono, & æquo capit interpretationem, ſ. vt uidear sensisse de futuris liberis: ut suprà, eo. solemus. si aũt hęres meus diceret dictæ meæ vxori, non fuit tibi legatum, & ipsa uelit probare sibi legatum, debet hęc quæstio expediri secundum rationem strictiuris, scilicet audiendo probationes, & faciendo ea, quæ solent fieri in causis ordinariis. Viuianus.

m ¶ Incurrunt. ξ ut mentis, & uerborum eius interpretatio: ut ȝ. eo. l. solemus. & ȝ. e. l. si vir uxori. R. & ȝ. de annu. leg. l. Męuio. §. vxore. Io. & C. de leg. l. uoluntas. Hug. & ȝ. de test. tu. duo. & de reb. dub. l. si fuerit. & l. cum in testamento. Accur.

n ¶ Ex ipso testamento. ξ ut legatorum, uel fideicommissorum relictorum probatio, ut ȝ. de lega. 3. l. non aliter. & arg. ȝ. de transact. l. de his. & facit C. de testa. l. non codicillum.

Demon-

Demonstratio. ξ CASVS. Hæc lex dicit principaliter tria. Primò, q̃ falsa demonstratio rei legatæ non impedit legatum: & de eo ponit duo exẽpla satis leuia, vsq; illuc, nã & si in persona, &c. vt dicit q̃ sicut falsa demonstratio rei legatę non nocet legato, ita nec falsa demonstratio in persona legatarij apposita, dummodo de persona legatarij constet. Secundò dicit idẽ in fal. causa: scilicet, q̃ non nocebit legato: à qua duo plana ponit exempla: secus autem si causa sit apposita cõditionaliter: quia tũc ita demum erit legatũ vtile: si causa uera inueniatur, de quo ponit duo exempla. Tertiò dicit, qualiter legatũ dicit relinqui sub modo. Viuian.

a ¶ Emerit. ξ hoc ita si rẽ expressè de signo: alioquin secus esset, vt ȝ. de aur. & arg. l. l. Quinius. § j & sic determino sequentem §. quod autem. Hug.

b ¶ Valet. ξ ut insti. de lega. §. si quis in nomine Accur.

c ¶ Sumpsit. ξ illud no. q̃ omnis demõstratio & causa continet conditionem non expressa specie in demõstratione, uel persona in causaut ȝ. de auto & argẽ. lega. l. Quintus. & ȝ. de dote præleg. l. j §. sed & si dotẽ. Azo: & facit ȝ de libe leg. l. legaui. & de secũ. rabu. l. si ita. §. sed omnia.

d ¶ Vtile. ξ nisi aliàs relictuus non erat, ut ȝ eodem. l. cum tale. §. falsam.

e ¶ Sub modo. ξ & statim capitur præstita cautione de faciendo, ut ȝ. de lega. 3. l. si tibi legatum. Azo. aliud in conditione: vt ȝ. eo. l. legata sub cõditione. Accur.

¶ Si, cui sub. ξ CASVS. Legaui tibi decem, Si capitolium non ascenderis & decessi: & sic debes habere statim legatũ. & caueres, q̃ non ascẽdes capitolium: q̃ cautio dicitur Mutiana eò, q̃ à Mutio fuit inducta. Nunc quæritur, cui debeas prædicto modo caueres? & dicitur, q̃ illi, ad quem potest pertinere legatũ de iure, si deficiat conditio: puta, quia ascendas Capitolium: puta, ei qui substitutus est in legato, vel coniuncto, ut C. de cadu. tollen. §. in primo & si non sit coniunctus aliquis, & substitutus, debet legatum redire ad hęredem deficiente conditione: & ideo tunc hęredi Mutiana cautione cauendum est. Viuianus.

f ¶ Non faciendi. ξ à se solo, ut ȝ. eo. l. auia. §. Titia.

g ¶ Potest. ξ ad hęredem, & legatum cautio pertinet. ut ȝ. eo. l. Mutianę. §. nec solum. Accur.

In conditionibus. ξ CASVS. Legaui Titio centũ, si cum filia mea contraheret matrimonium: certè si contrahat cum ea matrimonium me uiuente, debet habere legatum post mortem meam. Nã nõ fuit opus ipsi Titio expectare mortem meam, ut post mortẽ meam contrahat matrimonium, & sic cõditionem adimpleat. Nã & ante mortem meam, & post mortem potest contrahere matrimonium: & est rõ, quare ante mortẽ meã potest contrahere, siue conditionẽ istã adimplere: quia dicta conditio mista est. Nam si potestatiua esset, tantum post mortẽ meam haberet necesse adimplere conditionẽ, ut probatur ȝ. eod. l. i. & l. si iã. & l. conditio. Sed licet ista conditio possit adimpleri ante mortem meam, nec fit opus, ut legatarius expectet mortem meam: tamen si legatarius non impleuit eã ante mortem meã, pòt adimplere post: & ita ulterius producitur. i. ultra mortem meam: & hoc quia prsumitur me ita uoluisse: vnde voluntas mea in hoc patrocinatur. In conditionib. enim primum locum uoluntas defuncti obtinet, eaque regit conditiones. Et secundum hunc casum dicas j. placuit non semper mortis cps obseruari, &c. scilicet, p̃ legatarium, ut ante mortẽ adimpleat conditionem, semperq̃ uis ei licẽtia de hoc detur, sed uoluntate, &c. vel pone, secundò casum tali modo, legaui Titio decẽ sing an. si filia mea cum ipso Titio nupta erit. Posteà me uiuente, uel mortuo accepit dictus Titius eã in uxorẽ uel ẽt habebat eã in uxorẽ tpe, quo prædicto modo ei legaui. Posteà mortua est in matrimonio dicta mea filia. Nunc quæritur, an vltra cps mortis ipsius filiæ debeat Titius percipere illa decem legata sibi per me singulis an. & rnde q̃ sic: & sic tardius producitur legatum, quam sit mors filiæ, & ita ultra mortem filiæ producitur: qd̃ non uidebatur quibusdam: quia matrimonium nõ durabat: & ego testator dixi, Si filia mea cũ Titio nupta erit, &c. sed secus est, ut dixi, voluntate mea testatoris ad hoc patrocinãte: & cũ hac positione facit C. de legatis. l. j. & ȝ. de alim. le. libertis. §. j. & l. Stichus. §. fina. Vel dic, q̃ prælegaui filię meæ, quam cum aliis institui mihi hęredem, decem ann. singulis, si ipsa cum Titio nupta erit: & ipsa posteà cum Titio contraxit matrimonium ante mortem meam, uel post: uel iã contraxerat tempore testamenti mei. Et posteà Titius decessit in matrimonio. Vnde q̃ritur an filia possit amodò habere dicta decem singulis an? Et respond. q̃ sic: & secundũ istos duos vltimos casus distingue cuius contemplatione fuit conditio apposita, vtrum filiæ an Titij? si contemplatione illius qui superuixit, cuique legatum est ille habebit legatum, & percipiet vltra mortẽ alterius: si autem contemplatione illius, qui præmoritur, ultra mortẽ non percipit: & ad hoc facit ȝ. eo l. illis. Viuianus.

h ¶ In conditionibus. Jlicitis.

i ¶ Primum locum. ξ vt prolata conditio non habeatur pro conditione, si illud voluit testator uel ut habeatur, si id appareat, ut ȝ. proxi. §. Azo. & facit ȝ. eo. l. j. §. si.

k ¶ Regit. ξ ut impleatur: cum testator id uoluit, ut subiicit.

l ¶ Nupta erit. ξ subaudi, sit hęres.

m ¶ Mortis. ξ patris: q̃ tunc sit nupta. ad quod ȝ. de reg. Cato. l. 1. & ȝ. eo. l. si ita legatum.

n ¶ Primus. ξ proprium nomen.

¶ Hęc scriptura. ξ CASVS. Instituì mihi hęredes Primum, & Secundum & ita posteà dixi. Si Primus hęres erit, damnas esto dare Titio decẽ: & decessi. Posteà Titius legatarius decessit antè quàm Primus adiret hęres hereditatẽ. Nunquid transmittit ad hęredẽ suũ petitionẽ legati? & uidetur, q̃ non: quia fuit ei legatum sub conditione. Conditionalia autem non transmittuntur ad hęredem, ut ȝ. qũ dies legat. ced. l. 5. §. sed si sub conditione. Responderi tamen potest, quòd bene transmittit, quia dicta scriptura non est accipienda pro conditione, sed pro demonstratione. Magis enim uidetur testator demonstrasse, quando legatũ debeatur, q̃ conditionem inseruisse. Nam intelligitur dicta conditio, etiam si non esset apposita si aũtẽ go testator volui dicta uerba conditionaliter accipi, pro conditione accipient. Sed q̃d, si ita dix. Quicquid mihi Ephesi oportet dari, hoc do, lego Titio? Certè nec ista verba facient conditionẽ, nisi hoc testator uoluerit. Item quid si ita dixi, Si primus nõ erit mihi hęres, damnas esto Secundus hęres dare Titio decẽ. Posteà solus Primus extitit mihi hęres? Non debetur Titio dictum legatum: quia defecit conditio legato eius apposita. Idem est si Primus, & Secundus ex-

¶ Idem. LEX XVII.

Demonstratio falsa est veluti si ita scriptum sit, Seruum Stichum, quem de Titio emi. Fundum Tusculanum, qui mihi à Seio donatus est. Nam si constet de quo homine, & de quo fundo sentirit testator ad rem nõ pertinet, si is quem se emisse significauit, donatus ei sit: aut quem donatũ sibi esse significauit, emerit. Igitur & si ita seruus legatus sit, Stichũ coquum Stichum furorem Titio lego: licet neq; coquus, neque sutor sit, ad legatarium pertinebit, si de eo sensisse testatorẽ cõuenerit. Nam & si in persona legatarij designanda aliquid erratum fuerit, cõstet autem cui legare voluerit, perinde ualet legatum, ac si nullus error interuenisset.

¶ *Falsa causa non vitiat legatum, nisi cõditionaliter sit expressum. Bart.*

¶ Quod autẽ iuris est in falsa demõstratione, hoc uel magis est in falsa causa: veluti ita, Titio fundum do, quia negotia mea curauit. Itẽ fundum Titius filius meus præcipito, quia frater eius ex arca tot aureos sumpsit. Licet enim frater huius pecuniam ex arca nõ sumpserit, utile tamen legatum est. At si conditionaliter concepta sit causa, veluti hoc modo: Titio, si negotia mea curauerit, fundum do: Titius filius meus, si frater eius centum ex arca sumpserit, fundum præcipito: ita vtile erit legatum, si & ille negotia mea curauerit, & huius frater cẽtũ ex arca sumpserit. ¶ Quod si cui in hoc legatum sit, ut ex eo aliq̃d faceret, putà, ut monumẽtũ testatori, uel opus, aut epulũ municipibus faceret, vel ut ex eo partem alij restitueret; sub modo le gatum videtur.

¶ *Cautio Mutiana præstatur ijs, quorum interest. Bar.*

¶ Idem. LEX XVIII.

Is, cui sub conditione nõ faciẽdi, aliquid relictum est, ei scilicet cauere debet Mutiana cautione, ad quẽ iure ciuili deficiẽte cõditione, hoc legatum, cáve hęreditas pertinere potest.

¶ *Conditiones debent intelligi secundum testatoris voluntatem, quæ dominatur in testamentis. Bar.*

¶ Vlpian us LEX XIX.

In conditionibus primum locum voluntas defuncti obtinet, eaque regit conditiones. Denique & in ea conditione, Si filia mea cum Titio nupta erit, placuit non semper mortis tempus obseruari, sed voluntate patrocinante tardius produci.

¶ *Conditio, quæ tacitè inest, si exprimat, legatum conditionale non facit, nisi testator aliter uoluerit. Item conditio de præsenti non suspendit. Bar.*

¶ Hęc scriptura, Si primus

¶ Pecuniã ex arca sũpsit.

† Flo. sumpsit.

† Fl. deẽ, tũ

† Fl. curauit.

† Flo. sumpsit.

† Flo. curauit.

† Flo. sumpsit.

† Intell. hanc §. in hęc ne ba. nu. 10. de leg. j.

† li. 1. de legat. ad edictũ Præto.

† Sed non vitiat legatum.

† Fl. deest, se.

† Fl. donatus esset.

† Fl. significauerat.

† Fl. cocũ, & ȝ. cocus.

† Videatur vel constituta.

† Fl. cõuenerat.

† Fl. interuenisset.

† Libr. 5. ad Sabin.

† Libr. 8. ad Sabin.

† Lib. 35. ad Sabin.

† Flo. Cura.

† Testam. ẽ ti.

† lib. j de testa. ad edict. Præto.

† Libr. 4. ad Sabin. aẽs, Vlpianus. Fl. ponũtur.

† Flo. expectentur.

† Fl. deest, in.

† lib. 24. ad Sabin.

† Fl. deest, meus.

† Flo. nam causa.

† Quę dicatur condõ promiscua & qũ apponi debeat vide Ange. & Imo. in l. si. de pdi. inst.

† li. 18. ad edic. puin.

† lib. 5. Di sputatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus extiterint mihi hęredes. Viuianus

a ¶ Hæres erit. §.1. hæreditatem adierit.

b ¶ Dare. § ò Primè. Accursius.

c ¶ Accipienda § quia si mortuo testatore decedat legatarius ante aditam hæreditatem, transmittit, vt hic & J. qñ di. lega. ced. Ifi Titio. §. quidam. & §. de lega. j. l. 3. Accur.

d ¶ Hoc animo. § no. animum facere conditionem: ut §. in prin.

e ¶ Oportet dari. § imò uidetur, q̃ non: quia si nihil debeatur nullum est legatum, vt §. de legat. j. l. si hęc §. j. quæ ch contra. Sol. nõ est cõditio, scilicet, vera: quia est de præsenti argu. §. si cert. peta. l. cũ ad præsens. & l. ita quæ. vel dic, q̃ non est conditio quo ad transmissionem, ut J. eo. l. conditiones. est tñ quo ad verba. Sed quid si incipiat post testamentum deberi uel in uita, vel post mortem? Respon. nullum est legatũ, ut §. de leg. 2. l. si ita scripsisset & de libe. leg. l. fi. §. fi. & arg. J. de uerbo. obli. si à colono.

f ¶ Extiterit.] f. solus: & facit ad §. §. de tut. l. muto. §. j. Accur.

¶ Si patronus. § CASVS. Stichus libertus Titij fecit testamentũ, & institmit sibi hęredẽ Seium, & Titium patronum prętęriit, & à dicto Seio hęrede reliquit Caio centum nomine legati sub conditione. Si dictus Titius patronus non esset hęres eidem liberto: & decessit dictus liberti. Postea dictus patronus inueniens se prærititum accepit petra tabulas liberti bonorum possessio. & sic occupauit debitam sibi portionem in bonis liberti: id est dimidiã secundum hæc iuraur. inst. de iur. cef. lib. §. sed nostra & § precedenti. & sic ipse patronus habet dimidiam ab intestato. Nam ruptum fuit testamentum per contra tabu. & ita patronus & Seius sunt cohęredes. Nunquid Seius cohæres patroni debet prestare centum dicto Caio? & dicitur q̃ non: quia deficit conditio legati patrono ab intestato pro parte hęrede existente.

¶ Si à primo] Institui mihi hęredes Primum, & Secundum, & postea ita dixi. Si secundus hęres non erit, Primus xx. Titio dato. & si Primus hęres nõ erit, Secundus xx. Titio dato. & decessi. & Primus & Secundus extiterunt mihi hęredes. Certè non habebit amõ legatũ. Titius prædictus: quia deficit eius conditio: si aut alter eorũ hęres extiterit, & alter non, legatum debetur Titio ab eo, q̃ hęres extitit. hoc dicit vsque ad finem. Viuian.

g ¶ Non debet. § nec patronus: ut institutionib. de successione liberorum. §. sed nostra.

h ¶ Si à primo. § facit J. de uerbo. obligationib. l. si ita stipulatus fuero decem. in fin.

NOn dubitamus.] CASVS. Si instituo te hęredem, uel lego tibi sub turpi conditione, debes haberi pro non scripta, & conieceris hęreditatem, uel legatum. In quo numero turpium cõditionũ sunt plerunque conditiones iusiurandi: ut si institui te hęredem si iuraueris te ascendere Capitolium. Nam etsi ista conditio habetur pro non scripta, teneris tamen ascendere Capitolium, & eris hęres. Quare autem dicat, plerunque, in litera nota. Viuia.

i ¶ Remittendæ. { ut §. de condi. insti. l. conditione. §. filius

k ¶ Plerunque. § plerunque adiicit, quia q̃ñque non remittitur: ut J. eo. l. municipibus. & J. de manu. test. l. si quis liber. & arg. §. de iureiurando. Iusiurandum. Accur.

l ¶ Iusiurandi. § ut §. de condi. insti. l. quæ sub conditione.

Fl. deest, centum. Animus conditionẽ fa-

Fl. fuerat

F. extitit

Fl. deest,

Fl. est.

Fl. deest,

Sed.

In quibusdam exẽ. cõtinuè legit Marcellus apud Iuhanũ li. 17. Digest. nota. non dubita. &c.

hæres erit, a centum † dare b damnas esto, pro conditione nõ est accipienda. c Magis enim demõstrauit testator, quando legatum debeatur, quam conditionem inseruit: nisi fortè hoc animo d fuerit † testator, ut faceret cõditionẽ. Proinde nec illud dicendum erit facere conditionẽ, Quicquid mihi Ephesi oportet dari, e hoc do lego. Sed si sic leget, Si Primus mihi hęres non erit, damnas esto Secundus dare: & Primus hęres extiterit, f † legatum non debebit. si Primus adierit cum Secũdo, nõ extitisse conditionem nequaquã ambigendum est.

¶ *Condõ, si aliquis hęres non erit, deficit illo existente hęrede pro parte. Bar.*

¶ Si patronus contra tabulas bonorum possessione accepta, debitam portionẽ occupet, legata, q̃ sic data sunt, Si patronus hęres nõ erit: non debet g cohæres patroni pstare. ¶ Si à Primo h ita legatum sit, si Secũdus hęres nõ erit, viginti Titio dato. simili modo à secundo si † eidẽ Titio ita delegatũ sit, † si Primus hęres nõ erit: & ambo hęredes extiterint: legati conditio deficiet. Sed † si alter hęres extiterit, alter hęres non extiterit, legatum debebitur.

¶ *Conditio turpis habetur pro non adiecta. Bartolus.*

¶ Marcellus. † LEX XX.

NOn dubitamus quin turpes condõnes remittẽdæ i sint. Quo in numero plerunque k sunt

MVltum interest. § CASVS. Hæc l. vult distinguere, utrum apponatur conditio hęreditati, vel legato ab homine, id est, à testatore, an à lege: Primo casu, debet impleta esse, & sciente legatario, vel hęrede impletã: & aliàs non habetur pro impleta, & de hoc ponit duo plana exẽpla. Secundo casu, sufficit impletam conditionẽ

etiam iurisiurandi. l

¶ *Ad hoc ut possit adiri hęreditas, requiritur, q̃ conditio adiecta in institutione, existat, & eam certissime hęres sciat. In cõditionibus iuris sufficit solummodo quòd existant. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX XXI.

MVltum interest, cõditio facti, m an iuris sit. † Nam huiusmodi conditiones, Si nauis ex Asia venerit: si Titius consul factus fuerit: † quãuis impletę sint, † impedient hęredem circa adeundam hęreditatem, quamdiu ignorarit n † eas impletas esse. Quæ uerò ex iure uenient, in his nihil amplius exigendum est, quàm ut impletæ sint: veluti, si quis se filiumfamil. existimat, cum sit paterfamiliàs, poterit acquirere o hęreditatem. Quare & ex parte p scriptus hęres, qui ignorat, an tabulæ testamenti apertæ sint, adire hęreditatem poterit.

¶ *Fideicommissum relictum in defectum conditionis, quæ à iure remittitur non debetur. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXII.

QVoties sub cõditione mulieri legatur, Si non nupserit, & eiusdem fideicõmissum sit, vt Titio restituat, si nubat: q̃ commodè statuitur, etiã si † nupserit, legatum eam petere posse, r & nõ esse cogendam s fideicommissum præstare.

¶ *Conditio non potest rescindi, si pro solido potest impleri. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXIII.

QVi duobus hęredibus decem dare iussus est, & fundo ex parte est hęres, ut J. hac l. & not. hac l. fieri vnam distinctionẽ inter tacitam, & expressam conditionem. sic & alias, ut J. eod. l. conditiones.

n ¶ Ignorarit. § contrà supra, de acquiren. hęreditat. l. si quis extraneus. §. finali.

ADDITIO. Dic, q̃ ibi putabat se institutũ purè, cùm esset institutus sub conditione, & conditio extiterat, & sic conditio erat purificata: hic sciebat se institutum sub conditione.

o ¶ Acquirere. § id est, adire, ut §. de acqui. hęred. l. 6. §. j. in fin. & §. si pars hęred. peta. l. illud.

p ¶ Ex parte. § §. de iur. fac igno. l. fin. & C. de iure delibe. l. 3 hodie etiam clausis, ut C. de cad. tol. §. j. & facit ad l. §. de acqui. hęre. l. hæres. & l. qui putat.

QVoties. § CASVS Legaui Titiæ mulieri centum sub cõditione, si non nupserit. Deinde sub contraria conditione rogaui eam demum legatum Seio restituere, puta, si ipsa nupserit, & decessit Postea ipsa nupsit Caio. Nunquid dictum legatum consequetur? Et certè vtique: nec etiam cogetur restituere illud legatum dicto Seio. Viuianus.

q ¶ Si nubat. § secus si eiusdem fidei committat restituere, si non nubat, ut §. de leg. 3. l. non dubium.

r ¶ Posse. § quia conditio spernenda est, quę viduitatem inducit, mulieribus, ut J. e. l. cũ ita. Hoc corrigitur in auth. de nupt. §. quę uero. col. 1. in virgine dic, vt C. de indic. vidui. tol. auth. cui. Accur.

s ¶ Cogendam. § quia in pęnam nubentis fuit relictum: & facit J. ad Trebel. l. seruo inuito. §. j. Accur.

QVi duobus. § CASVS. Institui mihi hęredes. Titium, & Seium, & Caio fundum legaui sub conditione, si prædictis hęredibus

Flo. erit.

Fl. esset.

Fl. ignoraret.

Flor. esset.

Fl. deficiet.

Fl. nubat.

Fl. nupserit.

Fl. nubat.

Fl. nupserit.

Fl. nubat.

Fl. nupserit.

Fl. nubat.

Dic hoc legato p uerba, si nubat. & an faciat cõditionẽ, et alio nõ nupta decedẽte, ita q̃ legatũ veniat ad hęredes: vide late p Bar. Dy. Ange. cõmunicẽ. in l. Titio generu J. de condi. & demonst.

hæredibus x. daret: & postea decessi. Postea dictus Titius adiit hęreditatem meam, & ei dictus Caius soluit quinque. Nunc quærebatur, an pro ea parte esset adimpleta conditio, ut sibi partem fundi vendicare posset Caius? & dicit, q̃ conditionem scindere non poterit: nec vllam partẽ fundi uendicare, nisi alteri hęredi reliqua 5. soluat. tunc autem poterit uẽdicare totum fundũ: & sic per superiora patet, q̃ nemo pôt repudiare partem rei sibi legatæ & partẽ agnoscere, ut & §. de le. 2. l. neminẽ. & ad idem §. de acqui. hære. si solus. in prine. Viuianus.

a ¶ Habere. § siue erat apud legatarium, siue ab hęrede dandus.

b ¶ Vẽdicabit. § & sic non prodest ad actionem, sed ad exceptionem opponẽdam quãdoque prodest: ut §. si quis caut. l. si seruus. §. si plurium. & dic, ut ibi. Itẽ fallit, quod hic dicit, quando pars fundi est vsucapta. Tunc enim conditionẽ scindere permittitur: ut J. eod. l. qui hæredi. §. si duorum. & facit J. eo. l. proxi. & l. cum fundus. & C. de condi. infer. l. si plures.

IVre ciuili.] Quidam habent non impleri sicut & ego habeo. & alij habent sine non. secundum primam literam ita pone casum.

CASVS. Legaui Titio fundum valentem centum. Si ipse Titius hæredi meo daret decem, & decessi. Certè interest hæredis mei conditionem de x. dãdis non adimpleri. Et cum dicitur hic, q̃ si p eum hæredem fieret, quò minus Titius pateret conditioni prædictæ, pro impleta debet haberi, & sic tenebitur fundum Titio dare. & quod dixi in legato, posset poni in institutione hæredis, & ẽt in stipulatione. De stipulatione ita pone exẽplum, Promisisti mihi fundũ valentem centum, si dare tibi decem: certè tua interest, q̃ ego non impleã conditionẽ dando tibi decem: tũ si per te factum sit, quò minus dem tibi decem, puta quia noluisti accipere: ego stipulator videor adimplesse conditionem de x. tibi dandis: & fundum à te patere possum. Si autem non habeas in litera nõ: ita pone casum. Legaui Titio fundum, si ipse Titius Sempronio daret x. Postea per Sempro. factum est, quo minus Titius daret ei x. puta, quia noluit accipere. Certè perinde est, ac esset paritum cõditioni. Idẽ pôt dici in institutione, & in stipulatione: circa quã stipulationẽ, ita p̃nes exemplum: Titius promisit mihi x. fi irem Romam, & postea impedit me ire Romam. Certè perinde est, ac si iuissem: & ita ab eo dictæ x. petere possum: & ita hęc l. est plana. Viuianus.

c ¶ Non impleri. § aliàs est non impleri, ut qa hæres qui nõ uult dare legatum, impedit: ad quod est J. de re. in. l. iure ciuili. & J. qñ dile. ce. l. 5. §. item si qua. & §. de an. lega. l. Mæuia. in princ. & J. de statuli. l. statuliberos. in prin. & l. seruus. §. imperator. alias deest, nõ: & in telligitur de eo, in cuius persona est implenda conditio consistens in dando uel faciendo. Eius enim interest eã impleri, qui commodũ inde sentit, & onus. Si ergo fiat per eũ, ne impleatur, pro impleta habetur: vt §. de condi. insti. l. 3. Sed hęc regula non habet locum in eo, qui dẽt implere conditionem, ut capiat relictum: quia si stat per eum, nihil consequitur: ut §. e. l. si Titius statuis. & J. eo. l. cum pupillus. & l. Titio centum §. fi. ibi, q̃ si nolit, &c. Accur.

d ¶ Stipulator. § puta, si stipulatus sim x. à te dari si capitolium ascẽdero, & tu promissor impedis me ascendere: p̃ impleta habetur cõditio, sm Ioan. & fecit C. de pig. ac. l. fin. & de anna. excep. l. ut perfectius. Sed arg. contra. C. de condi. infer. l. legatum.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q̃ ibi conditio deficit per casum, hic per factum grauati.

CVm uir. § CASVS. Vxori meæ Titiæ legaui fundum quando-

cunque liberos haberet. Postea ipse à me diuertit, & me uiuente accepit aliũ virũ, & ex eo habuit liberos, & postea solutũ fuit secũdũ matrimoniũ morte secũdi uiri, uel diuortio. Postea ipsa ad me rediit & postea ego decessi nõ mutato testamẽto, in quo ei legauerã. Nũc ipsa petit fundũ prædictũ ab hæredib. meis. Certe ipsi non debent ei dare dictum fundum: quia non intelligitur expleta conditio sub qua ei dictum fundum legauiquia non est ueritimile me de iis liberis sensisse, qui me uiuo fuissent suscepti ab alio. Viuia.

e ¶ Quod.] i. quia. Accursius.

f ¶ Fuissent. § facit J. e. l. si uir. & l. seq. & facit J. qui. & à quibus. l. matrimonij. & §. de auro. & argent. legato. l. 3. & suprà. de pac. do. l. inter uirum.

HAec scriptura. § CASVS. Legaui tibi fundum, si xx. dederis Titio, aut iuraueris ire Romam. Certè licet habeat conditio ista duas partes, tũ vna est conditio alternatiua, & sufficit unã partem eius impleri: & si cupias adimplere illam partem de eundo Romam, remittit tibi sacramentũ, & sufficit te ire Romã. Vnde si feci te hęredem, uel tibi legaui, si x. te Titio dare, aut monumentum facere iurauerit habebis hęreditatẽ in primo casu, & legatũ in secundo implenta altera parte pdõnis iuramẽto tibi remisso.

¶ Cũ eadem. § I. Legaui Titio equũ meum pute, & eundem equum legaui Seio sub aditione. & postea decessi, & postea defecit cõditio appósita dicto Seio legatario. Certè dimidia legati, quæ contingeret Seium, si conditio non defecisset, accrescit dicto Titio, cui purè idẽ equus fuit legatus: & ẽt hęredi eiusdẽ Titij si ipse Titius mortuus est, & eius hęreditas adita est per hęredẽ suũ. Et ita no. q̃ ius accrescendi transit ad hęredem. & qd̃ dixi in legato, habet locum in institutione, puta si institui mihi, hęredẽ Titium purè & Seium sub conditione.

g ¶ Factum. § puta, monumentum, & subauditur fundum lego. Et not. quòd iuramentum remittitur, sed non factum, ut infra, eodem. in fine.

h ¶ Vnam. § quantum ad hoc quia satis est vnam impleri. Quæ tamẽ uerè sunt conditiones: ut supra, de condit. insti. l. 5. sic etiam duorum obligatio vna est propter unius rei solutionẽ: uerè tamen sunt duæ: ut J. de duo. re. l. 3. §. fin. & l. eandem. §. fina. & J. de uerborum oblig. l. si duo.

i ¶ Partes. § quia duobus modis potest adimpleri. & facit institut. de pupillari substitutione. § igitur. & supra, de arbitris. l. quid tamen. & l. Celsus. §. idem ait. sed ibi vtraque implenda est, scilicet in l. Celsus.

K ¶ Facturum.] f. iurauit.

l ¶ Admittatur.] etiam si non iuret: facit suprà de condition. instit. l. quæ sub conditione. in principio, & de legatis tertio. l. non dubiũ. §. j.

m ¶ Accrescit. § id est non decrescitur. C. de cadu. tollend. §. vbi aũt. & § fin uerò nemo. & facit J. de suis. & legi. hære. l. si ex pluribus. & §. de ufufruct. ac. l. idem & si mihi. & supra si pars hęre. pe. l. 2. & J. e. l. si separatim.

INtestamento. § CASVS. Titius instituit sibi hęredes Seium, & Caium, & iussit eis facere sibi monumentum ad exemplum eius monumenti, quod erat situm in quadam via, quæ uocabatur Salaria: pro quodam, qui fuit uocatus Publius Mæuius Septimius Demetrius: & ita dicebat testator: & si dicti hęredes non fecerint taliter dictũ monumentum, iussit quod darent nomine multæ, siue pęnæ. c. pone.

Fl. numerauerit.

Fl. Cõdõbem impleri. ita etiam Dua. reprehendẽs Haloan. ui. Ant. to. Aug. li. 4. emen. ca. 17.

Non fuisset.

Fl. condicio fuisset.

Iib. 69. Digestor.

Fl. qñq. aliàs, legauit.

Iib. 31. Digestor.

Fl. esset.

Iib. 35 Digestor.

Iib. 43. Digestor.

Iib. 28. Digestor.

Simileha betur in e. cũ dilecti. cũ gl. super uerbo, sub hac. eẽ, de loc. & pdu.

Fl. quare si q̃cunq.

Flo. A. reuis var' li 5. Digest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pone. Sempronio: & posteà decessit dictus Titius testator: & posteà dicti sui hæredes bene uolebāt facere monumentū, sed non inueniebant aliud monumentū Publij Medij Septimij Demetrij: sed inueniebant unū monumentum Publij Mæuij Septimij Damæ: ad quod exemplū suspicabantur dicti hęredes eum Titium, qui fecerat testamentum, monumentū sibi fieri voluisse. Vnde quærebant iidē hęredes, ad cuius monumentū se facere oporteret? & si nullū monumētum fecissent ob eā rem, quia non reperiebant, ad quod exemplum facerent, an tenerentur dicta pœna. vnde Vlp. in h. eis, & dicit, si potest intelligi, quale monumentū voluit sibi fieri testator, tale debet ei fieri: quamuis per scripturam testamenti hoc non possit intelligi. Si aūt nō potest intelligi uoluntas testatoris, non tenetur soluere hęredes dictam pœnam Sempronio: quia non apparet ad quod exēplum iussit fieri monumentum: tenētur tū hęredes facere monumentum secundum substantiā, & dignitatem testatoris. Vihianus.

† Fl. desst. &c.

† uspicabantur.

† Fl. in scriptura non tum esset.

a ¶ Suspicabatur. § id est suspicio erat, in ui passiui.

† Fl. desst. monumetū

b ¶ Num. § id est, an. Accursius.

c ¶ In scriptura. § testamenti non expressit illud. vel dic, i scriptura, id est, subscriptiōe monumenti, quæ erat ibi, non erat ita ut testator dixerat.

† li. 2. epitomarū Alfeni Digesto.

d ¶ Nullam. § innuit ergo alias habere locū pœnam. Sed ō §. de iis, quę pę. no. l. j. & in §. fi. de leg. §. fi. Sed forte speciale in hoc casu uel ibi erat ius antiquum, secūdum quod non ualebat pœna.

e ¶ Debere. § cōpellū tur autem pōtificali authoritate, ut §. de pet. hęredit. l. hęreditas. & de an. lega. l. Quintus. non tū cōmittitur pœna, ut §. dixit. & facit §. eod. l. quę conditio. & l. quib. §. fin. & §. de vsu fru. leg. l. legatum ciuitati. & §. ad Sylla. l. 3. §. si conditioni. & §. de iureiur. l. non potest uideri. & §. de usu. l. pecuniæ. §. fi. Sed arg. contra §. de consti. pe. l. j. §. eum. ADDITIO. Die secundum Bar. hic, quod hic suppletur officio iudicis, licet obligacio deficiat.

Fl. Attia.

Filiæ suæ § CASVS. Sempronius ia legauit filiæ suæ Attiæ, Si filia mea Attia nupserit arbitratu Lucij Titij, hæres meus det eidem Attiæ centū: & postea dictus Lucius Titius decessit. Postea decessit Sempronius testator. & posteà dicta Attia nupsit sine arbitrio Lucij Titij, cō quòd erat mortuus idē Lucius Titius, ut dictum est. Certē debetur ei Attiæ legatum prædictum. ¶ Titia uxor. § Titius ita dixit in testamento suo, Titiæ uxori meę lego optionem seruorū meorum: ut scilicet possit optare Philargyrum puerum seruum, & Agatheam ancillam, qui mei erūt, cùm moriar: posteà idem Titius testator uendidit ancillam Agatheam, quā habuit tempore dicti testamenti: & posteà emit ancillas quasdā: & uni ex his imposuit nomen Agatheæ, & posteà decessit idē testator. Nunc quęritur an hæc ancilla empta, cui impositū est nomen Agatheæ, uideatur legata Titiæ uxori testatoris? Et dicitur q̄ sic. Viuianus.

f ¶ Deberi § facit J. e. l. cum tale. §. relectum. & §. de leg. j. l. turpia.

g ¶ Videri. § fie §. de don. inter uir. & uxo. l. si donatę. §. fi sponsus. & §. de exerci. l. j. §. sed & si prepōsuit. & §. de libe. & posthu. l. ideoq;. & §. de lega. j. l Stichum ex te. & de lega. 3. l. uxorem. §. testamento. Sed argu. contra §. de testa. l. hæredes. §. fi quid post. & §. de adimen. lega. l. cum seruus. & §. de pig. l. fideiussor. §. Lucius. ADDITIO. Dic 2 ibi fuerunt obligata mancipia certa: ideò obligatio non extenditur ad redempta posteà: hic autem non legabantur certa de præsenti secundum Dyn. & Bartol. & eodem modo respondeat l. cum seruus. suprà allegata.

esset Publij Septimij Demetrij, fieret: & † nisi factū esset, hēdes magna pecunia multarentur. Et cùm id monumētum Publij Septimij Demetrij nullum reperiretur, sed Publij Septimij Damæ esset, ad quod exemplum suspicabatur [a] † eum, qui testamētum fecerat, monumentum sibi fieri uoluisse: quę rebant hęredes, cuiusmodi monumentum se facere oportet; & si ob eam rem nullum monumentum fecissent, quia non reperirent, ad quod exemplum facerent, num [b] pœna tenerentur? Respondi, si intelligeretur, quod monumētum demonstrare voluisset is, qui testamentū fecisset: tametsi in scriptura < nomen deesset, † tamē ad id, quod ille se demonstrare animo sensisset, fieri debere. Sin aūt voluntas eius ignoraretur, pœnā quidem nullā [d] vim habere: quoniam ad quod exemplum fieri iussisset monumentum, † id nusquā extaret: tamen omnino secundū substantiam, & dignitatem defuncti extrui debere. [e]

¶ Conditio de nubendo, arbitrio alterius reiicitur: ideo non nocet si ille, qui debet arbitrari, ante moriatur. Barto.

¶ Paulus. † LEX XXVIII.

Filiæ suæ ita q̄s legauit, Si Attia filia mea arbitratu Lucij Titij nupserit, ei tot aureos hęres meus dato. Titio ante testatorem mortuo, Attia nupserat. Quereba tur an legatum ei deberetur? Respondi, deberi. [f]

¶ Vna species loco alterius succedit ex voluntate defuncti. Bart.

¶ Titia † vxor mea optato Philargyrum puerum, & Agatheam ancillam, qui mei erūt cùm moriar, Is, qui testamentum fecit, Agatheam, quam testamēti tempore habuit, vendidit: & posteà ancillas emit, & ex his vni Agatheę nomen imposuit. Quæsitum est, an hæc legata uideretur? Respondi, legatam videri. [g] †

¶ Conditio potestatiua facilis debet impleri statim, cùm potest. Bar.

¶ Iulianus. † LEX XXIX.

Haec † conditio, si in Capitolium ascenderit. sic recipiēda est, si cùm primum [h] potuerit, Capitolium ascenderit. [i]

¶ Coniunctis re portio accrescit sine odio. Bartolus.

¶ Idem. † LEX XXX.

Si separatim mihi totus fundus purè, tibi sub conditione legatus fuerit, & tu decesseris antè, quàm conditio extiterit: non habebo necessitatem implere cōditionem: vtpotè, cùm ētsi cōditio defecerit, [k] pars, quam vendicaturus eras, mihi accrescat. [l]

¶ Si conditio mista deficit per casum, deficit relictū: secus, si per aliū in cuius personam confertur, fuerit impedita. Bartolus.

X ¶ Aphricanus. † LEX XXXI.

In testamento ita erat scriptū, Stichus, & Pāphila liberi sunto: & si in matrimonium coierint hęres meus his cētū dare damnas esto. Stichus ante apertas tabulas decessit. Respondi, partē Stichi defectam esse, sed & Pamphilam defectam conditione videri: ideòque partem eius apud hæredem remansuram. Sed & si uterque viueret, & Stichus nollet eam vxorem ducere, cùm mu-

Hacc conditio. § CASVS. Legatū Titio centum, si in Capitolium ascenderit, & decessit: certè ita demum pōt Titius petere legatum, si ascēderit Capitolū cū primum potuerit. Viuianus.

h ¶ Cum primūm. § post mortem testatoris: ut §. eo. l. 2.

i ¶ Ascenderit. § aliter si sit stipulatio concepta in non faciendo: quia tunc quando desiit posse fieri, nisi in casibus 4. vt J. de uerb. oblig. l. ita stipulatus. §. Sabinus. Item & in legato secus, scilicet, si in non faciendo est cōditio: quia statim datur prestita cautione Mutianæ. & hoc ubi imponitur legatario: sed in hęrede idem indistinctè secundum Azo. ut probatur J. titu. j. l. j. §. item si ita legatum.

† Secus si Papa sub nomine prio: quia successor ū cognoscet, ut in c. qñ abbas. cum gl. j. i me. cē, de offic. deleg.

† li. j. ad Vrseiū Feroc. de sensu huius l. ui. Mar. Soc. i Lita stipul. nu. 151. de uerb. obli.

† Fl. ascendere.

† li. j. ex Mitio.

Si separatim. § CASVS. Titius legauit mihi fundū Titianum purè: & posteà legauit tibi eundem fundum sub conditione, & decessit: & posteà tu decessisti ante, quam impleretur cōditio apposita tuo legato. Certè debeo habere totū fundū: nec est mihi necesse implere cōditionem. Nam & si te uiuente dicta conditio defecisset, remanet pars mihi vna fundi, quam vendicaturus eras, & te uiuente conditio extitisset. Viuia.

† li. 2. gōs.

K ¶ Defecerit. § te uiuente.

l ¶ Accrescat. § id est, non diminuatur, ut C. de cadu. toll. §. ubi autem. fie §. eo. l. hæc scriptura. §. fi. Vel dic, accrescit, ut auferri non possit: quod in idem recidit. & facit §. de hæredi instit. l. fi sub conditione.

In testamento. § CASVS. Ita scripsit Titius in testamento suo, Stichus & Pamphila, serui mei liberi sunto: & si in matrimoniū simul coierint, hæres meus his c. damnas esto dare: & posteà decessit dictus testator: & posteà Stichus prædictus decessit ante apertas tabulas dicti testamenti. Nunquid hæredes eiusdem Stichi debēt habere partem legati, quæ cōtingeret Sticho, si uiueret, & acciperet in vxorem Pamphilam? & dicitur, q̄ nō: sed si Pamphila nihil de dicto legato habere potest, quia per casum fortuitum factum est, quo minus ipsa possit nubere Sticho, inde dictum legatum remanet apud hęredem testatoris. Sed quid, si Stichus & Pamphila uiuunt, & Stichus non vult eam accipere in uxorem, ipsa autem est parata? Certè ipsa debet habere suam partem legati: Stichus autem amittit suam. Et qd̄ dictum est, quando legatum est duobus si in matrimonium coierint: habet locum etiamsi uni eorum tantum sit legatum, si acciperet alterum. Viuianus.

m ¶ Conditione uideri. Iimò uidetur, q̄ non: ut suprà, de an. lega. l. annua. j. respon. argum. contra. Solu. speciale est ibi in alimentis, sed & in eis distinguitur, ut infrà, eodem. l. illis. Item ad idem est contrà suprà, de conditio. institutionum. l. quæ sub conditione §. quoties. ibi, Mortuo autem, &c. Solutio, cum sub conditione quid mihi relinquitur, refert, vtrùm pendet ex facto meo tantum: vt si manumisero seruum, si ascendero Capitolium: aut ex facto meo

meo & alieno: vt si contraham cum illa, vel si moror cum illa, vel si dem ei decem. In primo casu, si casu impediar, totū consequar, vt ibi nisi sim in mora manumittēdi, vt J. eod. l. penulti. §. j. Si impedior per alium, nil consequor: sed impediens libertatem tenetur secūdum quantitatem delicti, vel l. Aquilia, vel furti, vel actione in factum, vt §. ad leg. Aquil. l. in de Neratius §. idem Iulianus. & de cōdi. furt. l. iii. & de cōdi. ob cau. da l. iii. §. fi. & J. eo. quibus die bus. j. respō. sed illo nō existente soluendo forte equū erit me ad reliquum, admitti, vt §. de eo, per quem fac. est l. fi. In secūdo casu, si impedior casu meo, nihil cōsequor nisi in casib[a], vt hic. & J. e. l. cū ita datur. & l. Titio §. ante. & §. de condi. cau. da l. iii. §. fi. & §. de annu legato. l. Seio j. rñ. & J. eod. l. illis. Itē quādoq; partē cōsequor, si pro parte impleatur cōditio, quę in duos erat collata, vt J. e. l. penul. §. itē. Itē si impedior p aliū, in cuius persona est cōditio, totum cōsequor vt hic. Illud no. quòd nullo casu, & nulla cōditione quid cōsequor si fiet per me, vt hic & §. de condi. instit. l. fin. In casuali autem cōditione, si casu deficiat, certum est me non admitti: In mista dica idem. sine per casum, sive per alium deficiat: quia non pendet ex facto meo tantum, ut C. de insti. & substitu. l. si pater secundum Ioan. & facit C. de condit. in ser. l. legatum.

Fl. legatū debet, Stichi autem portionin- dis debat.

Flo. desetus conditione intellegitur.

Flo. nihil ex legato cōsequitur.

Flo. debetur.

li. 9. Quæstio.

a ¶ Deberi. § fie C. de insti. & substi. l. j. & J. q. fi. di. leg. ced. l. v. §. item fi qua. & §. de ann. le. l. Mœuia. j. rñ. Itē facit J. de statulib. l. seru[b]. §. imperator. & J. de manum. testa. l. qui filium.

Dua. ediderit, ut & in. Flo.

Flo. Marcianus li. 6. Institu-

Vamuis. § CASVS. In testamento meo dedi libertatē Sticho seruo meo, si rationes reddiderit earum rerum mearū, quas administrauit & decessi. postea hæres meus traxit rationem cum dicto Stichio: & cum in ueritate deberet restituere Stichus nomine reliquorum l. hæredi, fuerunt per culpam & ignorantiam utriusque in cōmuni cōcordia, quod Stich[b] nō debebat restituere nisi xxv. non autem per fraudem Stichi, & ita Stichus soluit hæredi xxv. tantum. nunquid erit liber? & dicitur, quod fic. Viuianus.

b ¶ Soluere. § inspecta uerbi propria significatione, ut & tamē computet: & sic est instra ex faciendo, & dando, ut J. eo. l. cum seruus.

c ¶ Erraret. § Idem credo si non erret, sed bene sciat minus solui, dūtamen seruus bona fide faciat: & facit C. de trā sact. l. Præles. & suprà, de iureiuran. l. eum qui §. in popularibus. & infra, de fideicomm. §. l. si pure.

Falsa demonstratio. § CASVS. Ita dixi in testamento meo lego Titio fratri meo cētum, uel instituo mihi hęredem Stichum fratrem meum, cum in ueritate non esset meus frater, & ego hoc sciebam. Certè dicta falsa demonstratio nihil legato, uel institutioni nocet. Sed quid si legauit Titio simpliciter, uel instituit mihi hęredem Titium simpliciter, & quidā Titius dicat, quod ego sensi de eo, & alius Titius dicat, quod ego sensi de eo? Certè ille Titius, qui probauerit me sensisse de se, admittetur, & non alius.

¶ Sed & si cuil. § Quatuor seruos eos manumisi: & fic sūt facti omnes mei liberti, posteà unus corū, puta, Stich[a] accepit ab Imperatore ius annulorū aureorum, & ita habetur pro ingenuo quoad multa: ut J. de iure annu. aure. l. penul. posteà ego feci testamentum: & in eo ita dixi: libertis meis lego c. Nunquid veniet dictus Stichus ad legatum cū dictis alius tribus liberos? dicitur quòd fic. Nam per accepti. annulorū aureorum honor eius Stichi est auctus, & non conditio mutata.

¶ Si quis. § Ita dixi Seius in testamento suo: lego equum meum Titio, si erit meus dictis equus tēpore mortis meę: & posteà alienauit equū: & posteà decessit. Nunquid debetur Titio equus, uel eius æstimatio? & dicitur, quòd non. Sed quid si ita dixit dictus Seius Stichū, & Pamphilū Titio do, lego, si mei erūt cum moriar. & posteà alienauit Stichum, pone. & posteà decessit. Nunquid poterit legatarius uendicare Pamphilum? Et respon. quòd fic: nam & licet testator dixerit in plurali, si mei erunt cū moriar &c. pro eo accipi oportet, ac si separatim dixisset hoc modo, Stichū lego Titio, si meus erit cum moriar: & eidē Titio lego Pamphilū, si meus erit cum moriar. Accursius.

† Flo. aliud Fl. & hoc

† Fl. Seueri

† Flo. desst

† Flo. Seue rus.

d ¶ Nocet. § ut & §. eod. demonstratio.

e ¶ Si fratrem. § non errando, sed ex certa scientia, ut & §. de hæredib. instit. l. nemo. §. primo. alias nil naleretur C. de fal. cau. adiect. l. prima. & C. de hęred. institut. l. si pater. & C. de statuen. l. nō si proscissio. quæ sunt contra. Sed argu. contra huic solutioni §. de cō fi. in debit. l. in summa. §. id quoque. Item cōtra §. de hære. instit. l. fin. Sed ibi fuit falsa causa, hic demonstratio: ad quod est J. eo. l. cū tale. §. falsa. Item cōtra, §. de legat. ii. l. Titia. in princi. Solutio. ibi. Item facit §. de annu. legatis. l. Titia. §. fina.

† alias, legata.

f ¶ Admittetur. § facit §. de hęre. instit. in tempus. §. fin. & de testam. turcel. l. duo. & §. de leg. iid. viij. §. fi. & inter. & quod ibi non.

† Concor. c. cum iam dudum. de præben. & e. ut primi. de pnit. & c. exhibita. de iud. & c. significauit de appel. & j. di. omnes leges. j. omnis lex.

Flo. his notis () incl. ita desunt.

† lib. vj. Instituti. omi.

Flo. legatur.

† Alias si notatim.

Fl. aliquid

Flo. desetus conditione intellegitur.

meo: ut si contraham cum illa, vel si moror cum illa, vel si dem ei decem. In primo casu, si casu impediar, totū consequar, vt ibi nisi sim in mora manumittēdi, vt J. eod. l. penulti. §. j. Si impedior per alium, nil consequor: sed impediens libertatem tenetur secūdum quantitatem delicti, vel l. Aquilia, vel furti, vel actione in factum, vt §. ad leg. Aquil. l. in de Neratius §. idem Iulianus. & de cōdi. furt. l. iii. & de cōdi. ob cau. da l. iii. §. fi. & J. eo. quibus diebus. j. respō. sed illo nō existente soluendo forte equū erit me ad reliquum, admitti, vt §. de eo, per quem fac. est l. fi. In secūdo casu, si impedior casu meo, nihil cōsequor nisi in casib[a], vt hic. & J. e. l. cū ita datur. & l. Titio §. ante. & §. de condi. cau. da l. iii. §. fi. & §. de annu legato. l. Seio j. rñ. & J. eod. l. illis. Itē quādoq; partē cōsequor, si pro parte impleatur cōditio, quę in duos erat collata, vt J. e. l. penul. §. itē. Itē si impedior p aliū, in cuius persona est cōditio, totum cōsequor vt hic. Illud no. quòd nullo casu, & nulla cōditione quid cōsequor si fiet per me, vt hic & §. de condi. instit. l. fin. In casuali autem cōditione, si casu deficiat, certum est me non admitti: In mista dica idem. sine per casum, sive per alium deficiat: quia non pendet ex facto meo tantum, ut C. de insti. & substitu. l. si pater secundum Ioan. & facit C. de condit. in ser. l. legatum.

Flo. nihil ex legato cōsequitur.

Flo. debetur.

li. 9. Quæstio.

a ¶ Deberi. § fie C. de insti. & substi. l. j. & J. q. fi. di. leg. ced. l. v. §. item fi qua. & §. de ann. le. l. Mœuia. j. rñ. Itē facit J. de statulib. l. seru[b]. §. imperator. & J. de manum. testa. l. qui filium.

Dua. ediderit, ut & in. Flo.

Flo. Marcianus li. 6. Institu-

Vamuis. § CASVS. In testamento meo dedi libertatē Sticho seruo meo, si rationes reddiderit earum rerum mearū, quas administrauit & decessi. postea hæres meus traxit rationem cum dicto Stichio: & cum in ueritate deberet restituere Stichus nomine reliquorum l. hæredi, fuerunt per culpam & ignorantiam utriusque in cōmuni cōcordia, quod Stich[b] nō debebat restituere nisi xxv. non autem per fraudem Stichi, & ita Stichus soluit hæredi xxv. tantum. nunquid erit liber? & dicitur, quod fic. Viuianus.

b ¶ Soluere. § inspecta uerbi propria significatione, ut & tamē computet: & sic est instra ex faciendo, & dando, ut J. eo. l. cum seruus.

c ¶ Erraret. § Idem credo si non erret, sed bene sciat minus solui, dūtamen seruus bona fide faciat: & facit C. de trā sact. l. Præles. & suprà, de iureiuran. l. eum qui §. in popularibus. & infra, de fideicomm. §. l. si pure.

Falsa demonstratio. § CASVS. Ita dixi in testamento meo lego Titio fratri meo cētum, uel instituo mihi hęredem Stichum fratrem meum, cum in ueritate non esset meus frater, & ego hoc sciebam. Certè dicta falsa demonstratio nihil legato, uel institutioni nocet. Sed quid si legauit Titio simpliciter, uel instituit mihi hęredem Titium simpliciter, & quidā Titius dicat, quod ego sensi de eo, & alius Titius dicat, quod ego sensi de eo? Certè ille Titius, qui probauerit me sensisse de se, admittetur, & non alius.

¶ Sed & si cuil. § Quatuor seruos eos manumisi: & fic sūt facti omnes mei liberti, posteà unus corū, puta, Stich[a] accepit ab Imperatore ius annulorū aureorum, & ita habetur pro ingenuo quoad multa: ut J. de iure annu. aure. l. penul. posteà ego feci testamentum: & in eo ita dixi: libertis meis lego c. Nunquid veniet dictus Stichus ad legatum cū dictis alius tribus liberos? dicitur quòd fic. Nam per accepti. annulorū aureorum honor eius Stichi est auctus, & non conditio mutata.

¶ Si quis. § Ita dixi Seius in testamento suo: lego equum meum Titio, si erit meus dictis equus tēpore mortis meę: & posteà alienauit equū: & posteà decessit. Nunquid debetur Titio equus, uel eius æstimatio? & dicitur, quòd non. Sed quid si ita dixit dictus Seius Stichū, & Pamphilū Titio do, lego, si mei erūt cum moriar. & posteà alienauit Stichum, pone. & posteà decessit. Nunquid poterit legatarius uendicare Pamphilum? Et respon. quòd fic: nam & licet testator dixerit in plurali, si mei erunt cū moriar &c. pro eo accipi oportet, ac si separatim dixisset hoc modo, Stichū lego Titio, si meus erit cum moriar: & eidē Titio lego Pamphilū, si meus erit cum moriar. Accursius.

† Flo. aliud Fl. & hoc

† Fl. Seueri

† Flo. desst

† Flo. Seue rus.

d ¶ Nocet. § ut & §. eod. demonstratio.

e ¶ Si fratrem. § non errando, sed ex certa scientia, ut & §. de hæredib. instit. l. nemo. §. primo. alias nil naleretur C. de fal. cau. adiect. l. prima. & C. de hęred. institut. l. si pater. & C. de statuen. l. nō si proscissio. quæ sunt contra. Sed argu. contra huic solutioni §. de cō fi. in debit. l. in summa. §. id quoque. Item cōtra §. de hære. instit. l. fin. Sed ibi fuit falsa causa, hic demonstratio: ad quod est J. eo. l. cū tale. §. falsa. Item cōtra, §. de legat. ii. l. Titia. in princi. Solutio. ibi. Item facit §. de annu. legatis. l. Titia. §. fina.

† alias, legata.

f ¶ Admittetur. § facit §. de hęre. instit. in tempus. §. fin. & de testam. turcel. l. duo. & §. de leg. iid. viij. §. fi. & inter. & quod ibi non.

† Concor. c. cum iam dudum. de præben. & e. ut primi. de pnit. & c. exhibita. de iud. & c. significauit de appel. & j. di. omnes leges. j. omnis lex.

Flo. his notis () incl. ita desunt.

† lib. vj. Instituti. omi.

Flo. legatur.

† Alias si notatim.

meo & alieno: vt si contraham cum illa, vel si moror cum illa, vel si dem ei decem. In primo casu, si casu impediar, totū consequar, vt ibi nisi sim in mora manumittēdi, vt J. eod. l. penulti. §. j. Si impedior per alium, nil consequor: sed impediens libertatem tenetur secūdum quantitatem delicti, vel l. Aquilia, vel furti, vel actione in factum, vt §. ad leg. Aquil. l. in de Neratius §. idem Iulianus. & de cōdi. furt. l. iii. & de cōdi. ob cau. da l. iii. §. fi. & J. eo. quibus diebus. j. respō. sed illo nō existente soluendo forte equū erit me ad reliquum, admitti, vt §. de eo, per quem fac. est l. fi. In secūdo casu, si impedior casu meo, nihil cōsequor nisi in casib[a], vt hic. & J. e. l. cū ita datur. & l. Titio §. ante. & §. de condi. cau. da l. iii. §. fi. & §. de annu legato. l. Seio j. rñ. & J. eod. l. illis. Itē quādoq; partē cōsequor, si pro parte impleatur cōditio, quę in duos erat collata, vt J. e. l. penul. §. itē. Itē si impedior p aliū, in cuius persona est cōditio, totum cōsequor vt hic. Illud no. quòd nullo casu, & nulla cōditione quid cōsequor si fiet per me, vt hic & §. de condi. instit. l. fin. In casuali autem cōditione, si casu deficiat, certum est me non admitti: In mista dica idem. sine per casum, sive per alium deficiat: quia non pendet ex facto meo tantum, ut C. de insti. & substitu. l. si pater secundum Ioan. & facit C. de condit. in ser. l. legatum.

Fl. legatū debet, Stichi autem portionin- dis debat.

Flo. desetus conditione intellegitur.

Flo. nihil ex legato cōsequitur.

Flo. debetur.

li. 9. Quæstio.

a ¶ Deberi. § fie C. de insti. & substi. l. j. & J. q. fi. di. leg. ced. l. v. §. item fi qua. & §. de ann. le. l. Mœuia. j. rñ. Itē facit J. de statulib. l. seru[b]. §. imperator. & J. de manum. testa. l. qui filium.

Dua. ediderit, ut & in. Flo.

Flo. Marcianus li. 6. Institu-

Vamuis. § CASVS. In testamento meo dedi libertatē Sticho seruo meo, si rationes reddiderit earum rerum mearū, quas administrauit & decessi. postea hæres meus traxit rationem cum dicto Stichio: & cum in ueritate deberet restituere Stichus nomine reliquorum l. hæredi, fuerunt per culpam & ignorantiam utriusque in cōmuni cōcordia, quod Stich[b] nō debebat restituere nisi xxv. non autem per fraudem Stichi, & ita Stichus soluit hæredi xxv. tantum. nunquid erit liber? & dicitur, quod fic. Viuianus.

b ¶ Soluere. § inspecta uerbi propria significatione, ut & tamē computet: & sic est instra ex faciendo, & dando, ut J. eo. l. cum seruus.

c ¶ Erraret. § Idem credo si non erret, sed bene sciat minus solui, dūtamen seruus bona fide faciat: & facit C. de trā sact. l. Præles. & suprà, de iureiuran. l. eum qui §. in popularibus. & infra, de fideicomm. §. l. si pure.

Falsa demonstratio. § CASVS. Ita dixi in testamento meo lego Titio fratri meo cētum, uel instituo mihi hęredem Stichum fratrem meum, cum in ueritate non esset meus frater, & ego hoc sciebam. Certè dicta falsa demonstratio nihil legato, uel institutioni nocet. Sed quid si legauit Titio simpliciter, uel instituit mihi hęredem Titium simpliciter, & quidā Titius dicat, quod ego sensi de eo, & alius Titius dicat, quod ego sensi de eo? Certè ille Titius, qui probauerit me sensisse de se, admittetur, & non alius.

¶ Sed & si cuil. § Quatuor seruos eos manumisi: & fic sūt facti omnes mei liberti, posteà unus corū, puta, Stich[a] accepit ab Imperatore ius annulorū aureorum, & ita habetur pro ingenuo quoad multa: ut J. de iure annu. aure. l. penul. posteà ego feci testamentum: & in eo ita dixi: libertis meis lego c. Nunquid veniet dictus Stichus ad legatum cū dictis alius tribus liberos? dicitur quòd fic. Nam per accepti. annulorū aureorum honor eius Stichi est auctus, & non conditio mutata.

¶ Si quis. § Ita dixi Seius in testamento suo: lego equum meum Titio, si erit meus dictis equus tēpore mortis meę: & posteà alienauit equū: & posteà decessit. Nunquid debetur Titio equus, uel eius æstimatio? & dicitur, quòd non. Sed quid si ita dixit dictus Seius Stichū, & Pamphilū Titio do, lego, si mei erūt cum moriar. & posteà alienauit Stichum, pone. & posteà decessit. Nunquid poterit legatarius uendicare Pamphilum? Et respon. quòd fic: nam & licet testator dixerit in plurali, si mei erunt cū moriar &c. pro eo accipi oportet, ac si separatim dixisset hoc modo, Stichū lego Titio, si meus erit cum moriar: & eidē Titio lego Pamphilū, si meus erit cum moriar. Accursius.

† Flo. aliud Fl. & hoc

† Fl. Seueri

† Flo. desst

† Flo. Seue rus.

d ¶ Nocet. § ut & §. eod. demonstratio.

e ¶ Si fratrem. § non errando, sed ex certa scientia, ut & §. de hæredib. instit. l. nemo. §. primo. alias nil naleretur C. de fal. cau. adiect. l. prima. & C. de hęred. institut. l. si pater. & C. de statuen. l. nō si proscissio. quæ sunt contra. Sed argu. contra huic solutioni §. de cō fi. in debit. l. in summa. §. id quoque. Item cōtra §. de hære. instit. l. fin. Sed ibi fuit falsa causa, hic demonstratio: ad quod est J. eo. l. cū tale. §. falsa. Item cōtra, §. de legat. ii. l. Titia. in princi. Solutio. ibi. Item facit §. de annu. legatis. l. Titia. §. fina.

† alias, legata.

f ¶ Admittetur. § facit §. de hęre. instit. in tempus. §. fin. & de testam. turcel. l. duo. & §. de leg. iid. viij. §. fi. & inter. & quod ibi non.

† Concor. c. cum iam dudum. de præben. & e. ut primi. de pnit. & c. exhibita. de iud. & c. significauit de appel. & j. di. omnes leges. j. omnis lex.

Flo. his notis () incl. ita desunt.

† lib. vj. Instituti. omi.

Flo. legatur.

† Alias si notatim.

rio nocet, [d] neque heredi instituto: veluti, si fratrem [e] dixerit, vel sororem, vel nepotem, vel quodlibet tale. † Hoc † ita iuris ciuilis ratione & constitutionibus diuorum † Veri, & Antonini cautū est. Sed si controuersia sit de nomine inter plures: qui probauerit sensisse de se defunctum, ille admittetur. [f]

¶ Augmentum dignitatis nō extinguit legatum. Bartolus.

¶ Sed & † si cui quasi liberto, id est, inter libertos legatum fuerit, non idcirco legatum amittit, quia posteà anulos ab Imperatore acceperit. [g] Nā honor eius auctus [h] est, non conditio mutata: & ita diuiū Verus, & Antoninus rescripserunt.

¶ Vna pluralitas geminat plures singularitates. Bartolus.

¶ Si quis ita legauerit rem, Si mortis tempore eius erit, nec tūc eius inuenitur: nec æstimatio ei legari † videbitur. Quid ergo, si quis ita scripserit, Stichū, & Pamphilum Titio do, lego, si mei erunt cùm moriar: & vnum ex his alienauerit? an uel alter possit à legatario vēdicari? Et placet vendicari. Nam hūc sermonem, licet pluralis sit, pro eo oportet accipi, atque si separatim dixisset, † † Stichum, si meus erit cùm moriar. (Pamphilum, si meus erit cùm moriar).

¶ Demonstratio sit per expressionem qua litatum rei demonstratæ. Bartolus.

¶ Florentinus. † LEX XXXIIII.

Nominatim † alicui legetur ita, Lucio Titio. an per demonstrationem corporis, vel artificij, vel officij, vel necessitudinis,

Fl. Attia.

g ¶ Acceperit. § non enim definit libertus esse quo ad plura ut hic, & J. de iure aure. annulorū. l. j. & infra, de bonis liber. l. etiam. in prin.

h ¶ Auctus. § facit C. de adop. l. cum in adoptio. & facit §. de adop. l. per adoptionem. Accursius.

† Flo. legatur.

† Alias si notatim.

i ¶ Dixisset. § Not. pluralem numerum geminare significationem singularis: fic §. di quis cautio. l. fi plurium. §. primo. & C. famil. erciscund. l. quoties. & de cōdi. in serr. l. fi plures. & §. de hære instituendo. l. hoc articulo. & l. paterfamilias. & de negot. gest. l. ii. §. fi negotium. Argu. cōtra §. de pigno. act. l. fi necesse. §. fi annua. & C. de impu. & aliis substi. l. quamuis. & l. cum quidam. & facit ad §. §. de condi. instit. l. ii. & de leg. ii. l. Stichum. & de leg. iii. l. qui cōcubinam. §. Stichus. & de hære. instit. l. talem. §. fin. & reb. dub. l. quoties libertis. Accursius.

Nominatim. § CASVS. Hæc lex dicit, quod nihil interest utrum leget testator nominatim Lucio Titio, an in legato eidē Lucio Titio non nominet eum, sed significet se ei legare per aliquam demonstrationem ipsius corporis Lucii Titii: uel etiam per demōstrationem artificii ipsius Lucii Titii, uel officii, uel necessitudinis, uel affinitatis ipsius Lucii Titii, & est ratio: quia tales demōstrationes pro maiori parte funguntur uice nominis. Si autem certum sit, quod legare uoluit testator, non nocet legatario etiam si testator falsam demonstrationem apposuit in legando. Et scias, quòd differentia est inter conditionem & demonstrationem: quia demōstratio ostendit plenum

Universidad de Deusto
Biblioteca

que rem factam conditio autem ostendit rem futuram. Viuianus.

a ¶ Plerunque.§ fallit enim quãdoque, vt ℣.ad Trebel.quoties.& l.nonnũquam.& facit ℣.si cert.peta.l.certum.& ℣.de hęre.insti.l.quoties.§ siquis nomen.& l.his verbis.§.fina.

b ¶ Plerunque.§ nam quandoque fallit, vt ℣.de lega.j.l.vj.& l.si sic. sed nunc non demonstrationis vice, sed conditionis ponitur, vt ibidem dicitur.

LEuissima.§ CASVS. Testator reliquit libertatem seruo suo sub pluribꝰ cõditionibus separatim positis, vt ℣ de man.testa. quod vulgo. puta, quia dixit, Sticho seruo meo relinquo libertatem, si nauis ex Asia venerit. Postea in alia parte testamẽti dixit, relinquo eidẽ seruo libertatem, si dederit Titio x. Tertiò dixit, relinquo eidẽ seruo libertatẽ, si tetigerit cœlũ digito. Certè spectẽda est lemissima conditio, vt infra de manumis. testam.in libertatibus. Quæ autem dicatur leuissima, vult hic dicere, id est ea, quę ad libertatẽ facilius seruũ perducit, quãuis q̃ naturam grauior, & durior sit cõditio vna appositæ, quã aliæ conditiones appositæ: quãuis enim per naturam impossibilis sit conditio dicta, si tetigerit cœlũ digito, &c. tamen eam accipiemus, quoniam per eam potest leuiter seruus ad libertatem peruenire, cùm habeat pro non adiecta, vt ℣. eo. obtinuit. Viuia.

† Facit ad hoc Bal. in rubri. C. de instit. & substit. sub conditionibus factis.

† lib. singu. regularum.

c ¶ Leuissima.§ Testator reliquit libertatẽ sub pluribus conditionibus separatim positis, vt ℣. de manumis. testa. l. quod vulgo. nã accipitur quę ad libertatẽ perducit, vt hic: quę facilior & melior est seruo: vt ℣. de manumis. testa. l. in libertatibus. & ℣. eod. l. quod traditum.

PVblius Mæuius.

CASVS. § Publius Mæuius fecit testamentum, & in eo instituit sibi tres hæredes, pone: & postea ita in eodem testamento dixit, Quisquis mihi hæres, hęredesve erunt, do lego, fideique eorum cõmitto, vt dent Caio Seio sororis meæ filio xl. in honorẽ Consulatus, id est si Consul designabitur. postea viuo testatore dictus Caius fuit designatus Consul, & professus fuit se receptum munus dicti Consulatus: & postea ex calendis Ianuarii, sicut moris erat ingressus fuit consulatum, & postea decessit dictus testator. Nũc dictus Caius Seius petit ab hæredibus testatoris dicta xl & hæredes dicebãt se non teneri, cò quòd cõditio fuit impleta viuẽte testatore. Respon. tamẽ hic, quòd nihilominus debentur ei xl.

¶ Titia codicillis.§ Titia fecit testamentũ, in quo sibi instituit hæredem filium suum impuberem: & pone Septitiæ reliquit duo prædia, Titianũ & Seianũ pone, & postea fecit dicta Titia codicillos, in quibus ita cauit, peto, Septitia, vt filio meo cũ annorũ xvj. erit, restituas prędia, quę tibi reliqui in testamẽto meo: & si filius meus nõ impleuerit xvj. ann. peto, vt reddas dicta prędia & restituas Publio Męuio, & Caio Cornelio, & nõ dixit vtrũ statẽ mortuo filio, an verò post decimũ sextũ ann. & postea decessit Titia, & postea decessit dicta Septitia legataria prædiorũ, & habuit duos hęredes, pone, & postea cũ dictus filiꝰ Titiæ haberet xv. ann. & nõ plus, decessit ipse puer, & ita antè quã esset sexdecim anno, tũc Publius Mæuius, & Caio Cornelius prædicti petunt fideicommissum dictorum prædiorum sibi dari per hæredes dictæ Septitiæ, & incontinẽti ante decimũsextũ ann. cõplectum: & hoc ideò. quia uerba testatricis uidentur repræsentare fideicommissum prædictum, ut ipsi dicebant: quia uerum est filium Titiæ non impleuisse xvi. ann. nec amplius posse peruenire ad xvi. annum sed respond. quòd non possunt statim petere. Nam non est uerisimile, ut testatrix uoluisset transferre id fideicommissum prædiorum ad dictos substitutos filij maturius, id est, citius quàm ad dictum filiũ, si uiueret. Nec obstat huic responsioni, quòd Septitia decessit antè, quàm puer testatricis quia & si prædictus puer uiueret, non prius possent pueniri à puero hæredes Septitiæ, quàm posset conueniri Septitia, si uiueret.

uel affinitatis, nihil interest. Nã demonstratio plerunque [a] uice nominis fungit: nec interest, falsa, an vera sit, si certũ sit, quẽ testator demõstrauerit. ¶ Inter demonstrationem, & conditionem hoc interest, quòd demõstratio † plerunque [b] factam rem ostẽdit, conditio futuram.

¶ Pomponius.† L. XXXV.

LEuissima [c] libertatis conditio ea intelligẽda est, quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior & durior sit.

¶ *Conditio casualis potest quãdocunque impleri. Bar.*

¶ Marcellus.† L. XXXVI.

PVblius Mæuius testamento suo ita cauit, Quisquis mihi hæres, hęredesve erunt, do, lego fideique eorum committo, ut dent Caio Seio sororis meæ filio in honorem consulatus quadringenta. Viuo Mæuio Seius consul designatus est, & munus edidit [d]: deinde ex calendis Ianuariis [e] cõsulatum ingressus est, atque ita Mæuius decessit. Quæro, an quadringenta Seio debeantur? Marcellus respondit deberi [f].

¶ *Non est uerisimile, quòd testator plus diligat substitutum, quàm primo loco positum: & non potest prius conueniri hæres, quàm defunctus poterat. Bar.*

¶ Titia codicillis de prædiis, quæ testamento Septitiæ reliquerat, ita cauit, A te peto, Septitia, ut filio meo cùm annorum xvj. erit, † eadem prædia restituas †: quòd si filius meus xvi. annos non impleuerit, peto, ut earedas, restituas Publio Mæuio, & Caio Cornelio. Quæro, cùm Septitia decesserit, deinde filius xv. annum agens [g] defunctus sit, an repræsentetur [h] fideicommissum xv. anno impleto? & an hæredes Septitiæ restituere † Publio Mæuio, & Caio Cornelio debeant. Marcellus respondit, Septitiam iuis, quod in his prædiis habuisset, hæredi suo reliquisse. Etenim uideri contra uoluntatẽ testatricis † repræsentationem fideicõmissi deuderari, ut amplius ad substitutos peruenia t, quàm ad puerum peruenire, uel à Septitia, uel ab hæredibus potuisset. Et uerba quidem uidentur † repræsentare [i] fideicommissum: sed non est uerisimile, ut maturius uoluerit testatrix ad substitutos hoc † transferre [k]: nec quicquam mutat, † quod Septitia antè decesserit. Nam etsi puer uiueret, non prius Septitiæ hæredes, quàm Septitia, possent conueniri.

¶ *Licet deficiat onus legatario iniunctũ, legatum non deficit. Bar.*

¶ Paulus. † L. XXXVII.

SI quis eum †, quem ipse manumittere nõ poterat, legarit † ita, ut eum legatarius manumitteret: & si à legato non repellatur [l], non est compellendus, ut manumittat: quia toties secundũ uoluntatem testatoris facere cõpellitur, quoties contra legem nihil sit futurum: idque Neratius scribit, & tamẽ à legato non esse eum repellendum: quoniam magis legatarium aliquod † commodum testator in hoc seruo, quàm hæredem habere [m] voluisset.

† lib. singu. de iure codicillorum

† In testamento.

† Flo. & hæredes Septitiæ restituere id Pub.

† al. testatoris.

† al. uideri.

† Flo. id.

† al. mutare

† lib. singu. ad l. Falcidiam

† Ista lex facit ad hoc

† Flo. esset.

† Flo. restituperet,

† Flo. legauerit. Fio. alienauit.

l. filiæ suæ. §. primo. Sed argumen. contra, infra. de iure fisci. l. fiscus. quid. Accursius.

SI quis eum. § CASVS. Titius instituit me hæredem, & damnauit Stichum seruum suum, ut ad libertatem peruenire non posset. Et ita ego non poteram manumittere dictum Stichum. ut C. de iis, q̃ non poss. ad liber. peruc. l. secunda. postea ego decessi, & legaui prius dictum Stichum Seio ita, ut eũ manumitteret. Certè habebit Seius seruum, non tamen cogetur eum manumittere. Est ratio quare nõ cogitur eum manumittere: quia toties compellitur legatarius facere secundum uoluntatem meam testatoris, quoties nihil sit futurum contra legem. manumissio autem dicti Stichi erat contra legem. Itẽ est ratio, quare habeat legatum serui Seius, quoniam magis eundem Seium legatarium uolui ego testator habere aliquod commodum ex legato serui, quam hæredem meum. Viuianus.

l ¶ Repellatur. § imò uidetur repelli, ut ℣. de legatis secundo. l. si quos. quæ est contra. Solutio. hic non poterat: quia in fraudem creditorum fieret, ut ℣. de lega. j. l. seruum filij. § si idem. ibi, omnino. Vel secundum Bul. ibi manumissio, & actus manumissionis. hic manumissio tantum est prohibita. Vel ibi propter serui delictum: hic propter manumittentem. Vel ibi erat ut minister, ut ℣. de legatis secundo. l. si quis Titio. hic ut legatarius. Accur.

m ¶ Habere. § plus enim & tempore accipitur. Azo. & facit instit. de donatio. § primo & supra de auro, & argento legato. l. fina. § fin. Accursius.

Si

SI ita scripsero. § CASVS. Ità scripsi in testamento meo, quantum codicillis legauero Titio, hæres meus eidem Titio dato: & postea feci codicil. & in eis legaui dicto Titio c. & decessi. Nũc quæritur, utrũ dicta c. debeantur Titio ex testamento, an ex codicillis: & dicitur, q̃ ex testamento: na m & apud ueteres talia legata fuere in testamẽtis relicta, quãtum ei, puta, Titio per epistolas scripsero, tantum hæres meus ei dato. Item quantum ex alia actione detraxero, id est, a debitore meo exegero, tantum hæres me [a] dato Titio. Quæ quidẽ duo genera legatorum debẽtur Titio prædicto ex testamento. Viuia.

a ¶ Titio.] subau. hæres dato: quod est in fi.

b ¶ Detraxero. § i. a debitore exegero: & facit ad l. ℣. de hære. instit. l. asse. & de condi. instit. l. institutio talis. & C. de codicil. l. i.

† Alias, q̃ in codicillos delata est. Flo. uaet solaque quãtitas in codicillo delata est.

† Iauolenus lib. j. ex Posteriorib. Labeonis.

¶ *Ex testamento debetur, quod ibi expressè relinquitur, uel per relationem ad aliud. Bar.*

¶ Idem.† L. XXXVIII.

SI ita scripsero, † Quantum codicillis Titio [a] legauero: licet codicillis legatum explicetur tamen ex testamento ualet. sola quantitas, quæ in codicillis legata † est. Nam & apud ueteres legata talia fuere, Quantum ei per epistolam scripsero, Quantum ex illa actione detraxero [b], hæres dato.

¶ Labeo.† L. XXXIX.

QVæ cõditio ad genus personarum, non ad certas, & notas personas pertineat, eã existimamus totius esse testamenti, & ad omnes hæredes institutos [a] pertinere. At quæ cõditio ad certas personas [b] accommodata fuerit, eam referre debemus ad eum duntaxat gradum [c], quo hæ personæ institutæ fuerunt.

QVibus diebus uicinus tuus te uia publica, cùm ad parendum [a] conditioni, ire uelles, ire prohibuit † [b], nec per te stetit [c], quò minus agendo [d] ob calumniam [e] † cum submoueas [f]; hi dies conditioni [g] non imputabuntur.

¶ *Appellatione expensarum rei pretium non continetur. Bar.*

¶ *Si locus loci in testamento non adscribatur, subintelligitur locus ubi testator domicilium habuit. Bar.*

¶ Cùm ita in testamento † scriptum [g] erat, Vt aliquid in foro fiat: neq; adscriptum erat in quo foro: Labeo ait, si non appareat quid mortuus senserit, in eius municipij foro faciẽdum, in quo is, qui testamentum fecit, domicilium † habuerit. Quam sententiam ego quoque probo.

¶ *Dies impedimenti non computantur in termino. Bar.*

¶ Idem.† L. XL.

QVibus diebus uicinus tuus te uia publica, cùm ad parendum [a] conditioni, ire uelles, ire prohibuit † [b], nec per te stetit [c], quò minus agendo [d] ob calumniam [e] † cum submoueas [f]; hi dies conditioni [g] non imputabuntur.

¶ *Appellatione expensarum rei pretium non continetur. Bar.*

† lib. singu. regularum.

† Facit ad hoc Bal. in rubri. C. de instit. & substit. sub conditionibus factis.

† lib. singu. Responso.

† Flo. alienauit.

† Flo. id.

† Flo. legauerit.

† Flo. legauerit.

† Flo. id.

† Flo. id.

† Flo. id

Universidad de Deusto
Biblioteca

testate tua, aliàs nisi impleas, nil consequeris. cùm per alios impediaris vt §. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. idem Iulia. sed tenetur impedien, si nullo modo implere potuit, actione in factum, vt §. de cõdi. causa data. l. ij. §. fi. & d. §. idem Iulianus. secùs si per casum impedior in ceteris pocedit ina. vt §. de condi. institu. l. quę sub conditione. §. quoties. & no. §. eo. l. in testamento. Sed si conditio est casualis, vel mista, quocunq; modo deficiat, nil consequeris? vt C. de insti. & substit. l. ii. pater.

a ¶ Adiecto. ¶ facit quēdo dies legat. ce. ex his. Accursius.

b ¶ Puto. ¶ quia videt fuisse voluntas testatoris: & sic non obstat quod aliàs dicitur §. de peti. here. l. fi. à domino. §. pen. Item facit §. de leg. j. l. Lucio, § quæ marito. contra Sed aliud est cũ dicit: nolo, quòd subeat onera hæreditaria, quãdo ea tamen continentur, quę sunt soluēda creditoribus, nõ quæ sunt iam soluta: sed appellatione expẽsarum, & quòd solutũ, & quod soluendum est ratione expensarum. continet secundum Hug.

c ¶ Moritur. ¶ i. morietur. Sed quandoque pro præterito ponitur, vt §. de nego. gest. l. ij. in pri. & § hęc verba. d ¶ Ne dato. ¶ cùm primò reliquerat. Nã per hęc verba nõ videtur legatũ, vt J. de manu. testam. l. antepe. §. fi. & sic est contrà J. de ac. & ob. l. obligationũ ferè. §. cõditio. sed ibi in contractibus. Itẽ facit §. de in die addi. l. ij, & de leg. j. ficut. § j.

e ¶ Iussi. ¶ & verè iusserat: aliàs p hoc nõ videt legare, vt §. de leg. ij. l. Titia. in prin.

f ¶ Debeo. J. et seruo.

g ¶ Naturale. ¶ ⁱ. sed certè & si non fuit hęc mes testãdis, & nullũ sit naturale debitũ: tamẽ videtur, quòd valeat legatũ: quia falsa demonstratio nõ perimit legatum, vt §. eo. l. falsa. & l. demõstratio nem. & J. eo. proxi. §. Respon. ea fuit testatoris voluntas, vt ita tamen deberetur, si sit in rerum natura hoc debitum, vt J. proxi. §.

h ¶ Magis. J. electiuè ponitur Accursius.

i ¶ Debitum. ¶ impropriè tamen dicitur debitum, vt J. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. j. & §. de pecu. nec seruus & l. non solum. & l. sed si damnum. §. peculium. & facit J. quãdo dies leg. ce. cum illud §. hęres & de l. g. j. l. fi sic.

k ¶ In rerum natura. ¶ & facit J. quando dies leg. ce. l. cum illud. §. hęres. & §. de le. j. fi sic. & l. seruus legatus § qui quinque.

l ¶ Terminus. ¶ proprium est nomen testatoris.

m ¶ Satisdedissent. ¶ sic §. de leg. ij. l. si ita legatum. Sed arg. cõtra J. eo. l. Titio. J. respon. aliud autẽ in cõtractibus, vbi non satisdatur, vt §. de cõdict. ob causam. l. dedi & l. si hęres. & facit §. loca. l. insulam. §. quidam. & de leg. ij. l. antep. § j. & de neg. gest. l. qui aliena. §. libertos, & §. de aur. & argen. leg. l. fi. §. fi. Accursius.

¶ Quidam ita legauerat, Si publius Cornelius impẽsam, quam in fundum Seianum feci, hæredi meo dederit, tũc hæres meus Publio Cornelio fundum Seianum dato. Cascellius aiebat etiam pretium fundi dari debere. O filius impensę verbo negat pretium significari: sed eos duntaxat sumptus, quos in eum posteà quàm emptus esset, fecisset. Idem Iulianus † scribit, adiecto [a] eo quòd non deductis fructibus, impensarum ratio haberi debeat. Et hoc magis verum puto [b].

¶ *Conditio apposita in quacunque parte testamenti, reddit conditionale legatum. Bartolus.*

¶ Quidam Titio centum legauerat, deinde infrà ita iusserat, Quas pecunias cuique legaui, eas hæres meus, si mater mea moritur [c], dato. mortuo patrefamilias Titius vixerat, & viua matrefam. decesserat. Mortua matre, hæredibus Titij legatum deberi Ofilius respõdit: quoniam non sub conditione esset legatum: sed antè legatum purè, deinde soluendi dies adiecta. Videamus, inquit Labeo, ne id falsum sit: quia nihil intersit, vtrum ita scribatur, Quas pecunias cuique legaui, eas hæres meus, si mater mea moritur, dato: an ita, Nisi mater mea moriatur, † ne dato [d]. Vtrobique enim sub cõditione datum, † vel ademptum esse legatum. Labeonis responsum probo.

¶ *Appellatione debiti continetur natura le tantum, si aliud reperiri non potest. B.*

¶ Dominus seruo aureos quinque sic legauerat: Hæres mẽ Stichо seruo meo, quem testamẽto liberum esse iussi [e], aureos quinq̃, quos in tabulis debeo [f], dato. Nihil seruo legatum esse, Namusa Seruiũ respondisse scribit: quia dominus seruo nihil debere potuisset. Ego puto secundùm mentẽ testatoris naturale [g] magis [h], quàm ciuile debitum [i] spectandum esse. Et eo iure vtimur.

¶ *Falsa demonstratio certæ rei legatum non vitiat. Bar.*

¶ Qui dotalem fundũ nullũ habebat, ita legauerat, Fundũ Cornelianum, quẽ illa mihi doti dedit, ei hæres dato. Labeo, Ofilius, Trebatius, respõdẽrunt, fundum nihilominus legatum esse: quia cùm fundus Cornelianus in rerum natura [k] sit, demõstratio falsa legatum non perimit.

¶ *Legatum submodo non potest effectualiter peti, nisi præstita cautione de modo implendo. Bar.*

¶ Termilius [l] minor, quorum arbitratu monumentum sibi fieri vellet, testamento scripserat, deinde ita legauerat: Luciis, Publiis, Corneliis ad monumentũ meũ ædificandũ mille hæres medato. Trebatius respõdit, pro eo habendum, ac si ita legatũ esset, si satisdedissem [m] se ita id monumentum ex ea pecunia facturos. Labeo Trebatij sententiam probat: quia hæc mens testantis fuisset, vt ea pecunia in monumẽtum consumeretur. Idem & ego, & Proculus probamus.

¶ Idem. L. XLI.

Legata sub cõditione relicta, nõ statim, sed cùm conditio extirerit, deberi incipiũt [n]: ideoque interim legari [o] nõ poterũt.

¶ *Si relinquitur filio sub commemoratione patriq̃ potestatis, & in id tempus confertur, patri videtur legatum. Bar.*

¶ Africanus. L. XLII.

Filiofamiliàs legatum est sub hac conditione, si in potestate patris mansisset. Magis [p] patri legatum videri ait, & patrem suo nomine legatũ petere. Idem iuris esse si seruo similiter legetur. Argumentũ rei sit † quòd & si cibaria seruis Titij legẽtur, proculdubio. [q] domini esse, † non seruorum legatum.

¶ *Si legatum scinditur per contractabilas vel alia lege scinditur onus per modum cõditioni iniunctum: secus, si per Falcidiam minuatur. Item secus in onere in modi adiecto. Bar.*

¶ Paul. l. 8 ad Plaut. L. XLIII.

Lautius hæres rogatus est fideicommissarius esset. Cur dare, & sic esset debitum, ut J. ad Trebel. l. facta. §. si Titius. Sed nonne per Falc. d. à sicut per contra tabu. exoneratur hæres a legatis? Quare ergo secus, quã in superiori casu? Respon. non dicitur hæres exonerari per Falcidiam imò totum dici tur deberi, licet Falcidia detrahatur, ut J. titu. j. l. ad ueterani § j. & l. fideicomm. nam non rũpitur testamentũ, sed per contra tabu. sic Itẽ supra, quasi pretium reperitur, quasi pro parte euicta re mendiata? quod in hoc casu nullum fuit.

n ¶ Quod. ¶ i. quia.

o ¶ Ius dandi. ¶ causa implẽdæ cõditionis.

p ¶ Legatum. ¶ rei ũctum, vel pars hæreditatis, ut subiicit, uel tota, uel res relicta sub conditione, Si decem det hæredi.

q ¶ Capere. ¶ quia est filius naturalis tantũ, cui nõ potest relinqui ultra duas uncias existentibus legitimis, vt C. de natur. lib. l. ij. Vel erat res prohibita à testatore antiquiori alienari inter relicta.

r ¶ Illos. J. ¶ substitutos, uel coniunctos, vt no. §. eod. l. quę condito. & facit J. de don. causa mor. l. ei qui. & J. l. proxi. § fi duorum.

s ¶ Tanto minus. ¶ imò non minus, vt suprà, de annu. leg. l. liberto. §. j. contrà Sol. cùm quid reliquitur mihi. & onus imponitur, & relictum ex post facto minuitur aut in uim modi, aut in uim cõditionis. Si in vim modi, siquidem imponitur in eadem re, uel eius parte alij præstanda minuto relicto. & on is pro rata minuitur, ut J. titu. j. l. pręnales. §. fi. Si uerò onus est in alio implendo, siquidem relictum minutum remaneat maius onere uel tantum, non minuitur onus, ut in l. cõtra. & §. de leg. ij. l. cum pater. §. j. & de leg. j. l. si mihi Stichum. Si uerò remanet minus onere quatenus est minus, eatenus minuitur onus, ut hic. Si in uim conditionis, & diminuitur relictum quia totum non capio, minuitur onus, ut §. eo. §. item fciniditur. Idem & si is, qui debet relictum, pro parte definit esse hæres, ut §. ea. l. in prin. Idem uidetur & si alio modo minuatur, ut J. l. proxi. §. fi pars. secus si minuatur per Falci. vt §. §. diuersum. & est ratio, ut ibi no. Si uero onus a principio fit maius relicto, dic, ut no. §. de leg. j. l. Imperator, per totum l. & facit §. de uul. substi. l. & si contra. & J. e. l. sed si hoc § j.

Q Vi hæredi. J. CASVS. Instituit mihi hæredem Stichum seruũ Seij. & legaui Caio equum meum, si daret hæredi instituto a me x. & decesset. Nunc quæritur, an Caius legatarius debeat dare decem dicto Stichо instituto an Seio domino suo? Et respondi. q̃ Stichus, & non dominus. Nam & si institutissem mihi hęredem Sempronium libertum, & legassem Caio equum meum si daret x. Stichо seruo Titij, debet legatarius dare x. Stichо seruo Titij, & non Titio. Quia ea, quæ sunt facti, sicut est traditio & receptio, non transeunt ad dominum sicut est etiam in cõtractibus. Nam si mihi aut seruo Titii fiat stipulatio ab aliquo, non potest promissor dare Titio, sed seruo eius, qui fuit adiectus in stipulatione. Sed & cum legatarius est iussus dare hęredi simpliciter instituto seruo Seii, debet dare seruo, & non Seio: secus autẽ est in seruo, cui data est libertas, si dederit hęredi x. instituto hęredis seruo Seii, quia ille statuliber bene potest dare decẽ Sejo domino, & consequi libertatem. Sed econtrario, si statuliber sit iussus dare domino, non implet conditionem dando seruo eius, nisi dominus eius consenserit. Nemo enim potest implere conditionem in tali specie, sine casu, nesciente me domino, uel nolente.

¶ Cum hæreditas. ¶ Instituit mihi hęredẽ Titiũ, & legaui Seio equũ meum si daret hęredi x & postea rogaui dictum Titiũ hęredẽ, ut restitueret Caio hęreditatẽ meam, & decessit: potest hæres meus restituere hæreditatem dicto Caio: nunc dictus Seius legatarius uult equũ. Quæritur, cui debeat dare dicta x causa implendæ cõditionis? utrum Titio hęredi, in Caio fideicõmissario? Et dicit, q̃ hęredi: & ita x. q̃ dat legatarius hęredi, nõ debet restituere hęres fideicommissario ex causa fideicommissi: nam capit ea hæres a legatario, tanquam extraneus quilibet, & non iure testamenti. Idẽ est, scilicet, quod hæres non teneatur restituere dicta x. fideicommissario, etiã si adiuit ipse hęres coactus hęreditatem, cum haberet eam suspectam, & eam restituit fideicommissario coactus. Sed pono, q̃ dicto Titio hęredi instituto facit controuersiam hæreditatis Sempronius: & interim uenit Seius, uel legatarius, & petit ab eo equum sibi legatum: & uult ei dare dicta x causa implendæ conditionis. & hæres dicit ei. Si tu uis legatum, quęras mihi, q̃ restitues mihi legatum, si Sempronius eunce mihi hæreditate

stituas mihi tertiam partem de x. quæ tibi soluti, sicut patronus testatoris abstulit mihi tertiam partem hæreditatis liberti sui. Nunquid det admitti petitio eius. Et dẽ quo d. fic. & est ratio: quia sicut hæres liberti prædicti exoneratur à fideicommissorum & legatorũ præstatione per prætorẽ dantẽ contra tabu. patrono pro tertia cõtra ipsũ hæredem non rogatũ alicui hæreditatem restituere: & sic hæres p̃ ea rata nõ tenet alicui præstare dicta legata, uel fideicommissa, nisi certis personis: ut C. de bono pos. contra tabu. li. l. j. ita & in nostro casu, cũ sint hæres rogatus restituere hæreditatẽ Caio perceptis ab eo x. debet hæres partem dictorũ x. consequi à fideicommissario, quãdo fideicõmissarius non soluit ei adhuc x. vel si soluit, reddidit ei hæres p̃ rata, ut dictũ est. Quamuis autem posit fideicommissarius hæredẽ liberti tertiam de x. ideò scilicet, quia patronus abstulit ei p contra tabulas tertiam partem bonorũ liberti, ut dictum est tamen diuersum est, si Falcidia interueniat, & minuat legatum fundum Caio sub conditione, si daret hæredi x. pone. Nã his casibus, scilicet, quãdo Falcidia minuit legatũ, nihil repetetur per legatarium de dictis decem datis hæredi causa implendæ conditionis legati. & est ratio, quare non repetit legatarius in hoc casu: quia insolidũ conditioni pareretur per legatarium. Nam non posset legatarius dare hæredi partem de dictis decem, & habere fundum, vel eius partem: vt J. eo. cui fundus. j. respon. si pareretur dictæ cõditioni insolidũ. Ergo propter detractionem, quæ fit de legato nomine Falcidiæ non repetit legatarius partem pecuniæ, vt dictum est. Scias etiam, q̃ sicut scinditur ius dandi causa implendæ conditionis in primo respon. huius l. ita & in hoc alio casu; Iostituit mihi hæredem Seiũ & legaui Martino tertiam partem hæreditatis meæ: pone, id est, iiij. vncias sub cõditione, si daret hæredi decem, cũ ipse Martinus nõ posset capere nisi duas vncias, puta, qui erat filius naturalis tantum: cui non potest relinqui vltra duas vncias existentibus filiis legitimis: vt C. de natu libe. J. & substituit eidẽ M. Petrũ, & Ioã. & sic debet habere dictas Martinus duas vncias tãtum, & substituti eius alias duas vncias de dictis iiij. vncias. Nam diuidiam dictorum x. quæ cõtinebantur in conditione Martino apposita, debet præstare hæredi Martinus: & aliam medietatem substituti sui. Item scias, q̃ sicut in primo, & tertio respon. huius l. scinditur ius dandi causa implendæ conditionis: ita & in hoc quarto casu scinditur ius dandi, quamuis non sic in vi cõditionis. Instituit mihi hæredem Titium, & Sempronium, & rogaui Titium per fideicommissum, vt tibi restitueret suam partẽ: & rogaui, vt restituares, puta, c. Seio. & postea decessi, & dictus Titius adiuit pro sua parte hæreditatem, & tibi eã restituit: deducta tamen quarta per l. Falc. i. per Trebel. & ita effectum est de facto, quòd tres partes partis eius, quas habes, sunt, & valent minus, quã sit illud, quod debes dare Titio, id est centum. Corrè quãto minus tibi præstitit Titius hæres per Trebel. tanto minus debes dare Seio de dictis centum. Viuianus.

¶ Plautius. ¶ scilicet, scripsit quæstionem talem, rogatus &c. vel, Plautius institutus hæres rogatus &c.

a ¶ Perceptis. ¶ de bursa fideicommissarij, vt J. innuit.

b ¶ Redderet. ¶ alias redderet: & alias reuenderet, i. venderet dicto fideicommissario pro decem: quod valet §. de lega. j. l. & si equo.

c ¶ Partem. ¶ olim dimidiam, hodie tertiam, vt institu. de sue. lib. §. sed nostra.

d ¶ Debebatur. ¶ ipsi patrono.

e ¶ Pro rata. ¶ scilicet, pro tertia.

f ¶ Soluit. ¶ scilicet hæredi.

g ¶ Repetere. ¶ condictione ob causam, si hæres redderet, vt §. de cõdi. ob causam. l. ij. § j. secũdũ aliam, actione ex ęmpto, vt §. de actio. empt. l. si hæres. Accursius.

h ¶ Per prætorem. ¶ qui dat contra tabu. patrono pro tertia: & sic hæres pro ea rata non tenetur alicui, nisi coniunctis personis, vt C. de bono. posse. contra tabu. liber. l. j. Accursius.

i ¶ Ipse. ¶ scilicet, hæres.

k ¶ Partem. ¶ scilicet, tantum de eo, quod ei est dandum à fideicõmissario: vel si iam consecutus est totum reddit pro rata, vt dixit.

l ¶ His casibus ¶ quando Falcidia minuit legata.

m ¶ Repetetur. ¶ scilicet, de dato causã adimplẽdæ cõditionis aliud

à liberto testatore, ut peeptis [a] † decem sibi, totam hæreditatem redderet [b] †. Posteà Patronus defuncti bonorum possessionem cõtra tabulas petierat, & partem [c] hæreditatis, quæ debebatur [d], abstulerat. Proculus, & Cassius, fideicommissarium pro rata, [e] q̃d soluit [f], repetere [g] debere aiunt. Paulus respondit †, Hoc iure utimur. Nam quemadmodum præstatione fideicommissorum, & legatorum hæres exoneratur per prætorẽm [h], ita etiam ipse [i] partem [k] consequi debet. Diuersum est, si Falcidia interueniat, & minuat legatum. Nam his casibus [l] nihil repetetur [m]: quòd [n] insolidum conditioni paretur. ¶ Item scinditur ius dandi [o], si is, cui legatum [p] est, non potest partem hæreditatis sibi relictam totam capere [q]. Nam uerius est partem eum præstare debere, partem illos [r], qui auferunt ab eo, quod plus relictum est, quàm à lege cõceditur. ¶ Neratius lib. j. respon. solum scribit, ex duobus scriptis hæredibus, si unus rogatus sit tibi hæreditatem restituere, tu Titio certam summam dare, & beneficio legis Falcidiæ in restituẽdo hæres utatur: quanto minus hæres tibi præstiterit, tanto minus [s] te Titio præstare, non esse iniquum.

¶ *Qui iussus est dare seruo causa conditionis implendę, sub nomine proprio, uel sub nomine hęredis, dando domino, non implet conditionem. Item iussus dare domino, non implet conditionem, si dat seruo. Bartolus.*

¶ Idẽ li. 9. ad Plau. L. XLIIII.

Vi hæredi dare iussus est,

† al. præceptis.

† Alias, ut perceptis sibi decem, tota hæreditatẽ eiuẽ deret. Flo. reddẽderet.

† Flo. deest respondit.

† Dua. delegari, vt & in Fl. & pauloſ post ponunt.

† Libr. ij. Quæstio.

† Fl. & si.

† Fl. est.

† Fl. est.

† Fl. Cuiac.

† Fl. moritur.

† Fl. vel datum.

† Vni unciam legendum uidet ex locoq̃ cit.

† alias hęredi Sempronio. Et ad itell huius l. ud. Fort. Gaio, in l. Gallus. §. & quia si cũ n. nume. 173. de lo. & posth.

a Aut cõditionis. Modus enim largo modo dicitur, adiito. Abbas in c. cũ Io. de fide instrum. & per uestra ita uti dũmodo: potquam ne praia. & ue impedit verbũ modus, inquit Do. Hanin l. j. de cõdi. & de a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reditatem: dicit legatarius, Et ego volo, q̃ tu cauea mihi, q̃ tunc restitues mihi decem quæ tibi do causa conditionis implendæ. Certè bene dicit hr̃s; & bene dicit legatarius: & ita cauebunt sibi adinuicè prædicto modo. Sed quid, si dictus hæres rogatus sit restituere hæreditatē Caio, & Caius sit iussus dare x. hæred., & soluit hæredi Caius dicta x. Nūqd eadē x. tenebit hæres restituere Caio ex fideicōmiss. vniuersali? & dicitur q̃ non.

¶ Si duorum seruo § Sticho seruo Titij, & Seij legaui fundū meū si daret hæredi meo x. Nunquid Titius poterit dare hr̃di v. & hr̃e dimidiā fundi? Et dr̃, q̃ fieri licet quidam dicerent contrarium.

¶ Si pars rei. § Cū Titius possideret partē fundi mei bona fide ex aliquo titulo, & vsucaperet: legaui eundem fundū Seio, si daret hr̃ui meo x. & posteā me viuente dictus Titius cōpleuit vsucap. dictæ partis fundi: & posteā decessit & ita legatari[a] non pōt habere partē vsucaptam. Nunquid si vult alterā partem, tenetur in totum parere conditioni? Et dr̃, quod nōimò sufficit, quod pareat p̃ parte.

¶ Plautius. § Plautius fecit testū & instituit sibi tres hęredes, pone, & vni ex dictis hæredibus prælegauit fundum, si daret hęredibus centū: & decessit. Nunc quærit, vtrū integra c. debeat dare de sua bursa cohęredibus cohęres, qui prælegatus est fundus? Et dicitur, q̃ nontimò debuit suam partem hęreditariā de dictis c. id est tertiā partem cum tres fuerint cohēdes, vt dixi: & reliquā summam, id est duas partes de c. dabit de sua bursa cohæredib. proportione, qua ipsi instituti sunt. Si autē vnus de cohęredibus ita est institutus ex parte tertia, Si hæredi decē dedisset, vel etiam c. & p testatorem dictum est, q̃ non esset aliter hr̃s, q̃ si tota decem cohęredibus dedisset, non admittetur ante aditā tertiam hæreditatis, q̃ si totam summam dedisset de bursa sua cohæredibus suis. Et hoc probat à simili. Video enim, dicit iurisconsultus, q̃ si seruus est liber scriptus in testamento, & est scriptus hæres ex parte ita, Si decem dedisset hęredibus, non aliter est liber, & hæres, q̃ si tota decem cohæredibus dedisset.

¶ Qui hęredi? f. scripto sed quid, si dixit simpliciter & hęredi? Quidam dicunt dnō dandum Tu dic contrà arg de vulg. substitu. l. qui liberis. §. hęc verba. & ī. proxi. ibi, sed cùm hęredi.

[a] ¶ Non domino § sed hęc quo, cùm nullo momento seruus sit hæres vt §. de acquir. hær. l. placet. Sed pōt dici, quia datio, & receptio est facti, vt §. de curi. fu. l. consilio. in fi. & sic in persona serui fieri possunt, vt argum. institu. de stipula. seruorum. §. sed cùm factum. & infra, de verbo. obligatio. l. stipulatio. § hi. & infrà, subiicit: licet ea, quæ sunt iuris, nec momento penes cum resideant, vt hæreditas, vt dicta l. placet

[b] ¶ Iussus est. § puta, legatarius, cui fundus est legatus, si decem dederit hæredi: aliàs non posset onerari, vt C. de fideicommiss. l. ab eo. Accursius.

[c] ¶ Ad dominum. § cum factum serui non sit domini, vel econtra. Accursius.

seruo alieno instituto, non domino [1] dare debet. Nam & si alio hærede instituto, iussus est [b] seruo Titij dare, ipsi seruo datur: quia quæ facti sunt, nō transeunt ad dominum: [c] quemadmodū si mihi, aut seruo Titij stipulatus sim, non Titio, sed seruo eius [d] dari potest: & hæc vera sunt. Sed cùm hæredi dare iussus est, uidea mus ne domino dandū sit. Et cōsequens est, & hic [e] seruo dari.

¶ Certè statuliber [f] quin domino dare debeat, [g] non est dubiū. Contrà, qui domino dare debet, non implet conditionē dādo seruo eius, nisi dominus cōsenserit [h] Nemo enim in tali specie conditionem, nesciente me, [i] vel nolente, implere potest.

¶ *Conditio de dando hęredi, in ipsius personā impletur, non in fideicommissarij; & datum causa conditionis implendæ, non venit in restitutione. Bart.*

¶ Cùm [k] hęreditas ex Trebellia no senatusconsulto restituta est, hęredi [k] dandum est, [l] vt implea tur conditio: nec hoc restituendum [m] est ex causa fideicommissi. Sed cùm suspectam adijt, & restituit, dubitatur, [n] an ei auferēdū [o] sit. Et benignius est etiam in hoc casu nihil ei auferri. Si autem me hærede instituto, cōtrouersia mihi fiat hr̃ditatis, si cauet mihi [p] legatarius, euicta hæredate reddi legatum, & ipsi cauēdum est, reddi quod dederit. [q] Sed si iussus sis mihi dare decem, & accipere hęreditatem ex Senatusconsulto, decem tibi ex causa fideicommissi non restituam. [p]

¶ *Ex pluralitate dominorū scinditur conditio seruo adiecta.*

d ¶ Seruo eius. § ut ī. de solu. l. si stipulatus sum.

e ¶ Et hic. § i. in dicta specie. Sed nonne in prin. dixerat idem? Rsi. sic. Vel, ibi dixit scipto, uel instituto: hic hæredi simpliciter.

f ¶ Certè statuliber § cui est relicta libertas, si decem dederit seruo hæredi instituto.

¶ Si duorum [1] seruo legatum sit sub conditione dandi, non posse per partes conditioni pareri quidam aiunt, sed semel dandā pecuniam. Sed ego contrà puto [q].

¶ *Diminuto legato per usucapionem, diminuitur conditio. Bar.*

¶ Si pars rei legatæ usucapta [r] sit an insolidum parendum sit, dubito. Et potest dici pro parte [s] parendum ex sententia testatoris.

¶ *Iussus dare hæredibus, si tempore, quo dat, reperit se hæredem, deducit partem suam pro rata: secus, si non sit hęres, sed esse speratur: quia tūc nihil deducit, sicut legatarius. Bar.*

¶ Plautius uni ex hæredib. fundum legauit [t], si centum hæredibus dedisset. Deducet suā partē hæreditariam [u], & reliquam summam hæredibus pro portione eorum dabit. At si hæres ex parte ita institutus esset, si hæredibus decem dedisset, non aliter esset hæres, quā si tota decem [x] cohęredibus dedisset quia non antè ad hæreditatem admitteretur, quàm si omnem summā dedisset. Nam & cum seruus testamento liber, & ex parte hæres ita scriptus esset, si hæredibus decem dedisset; constat [1] non aliter eum liberum, hæredemque futurum, quàm si tota decem cohæredib. dedisset. Paulus. Hoc iure utimur.

¶ *Da e, & remittere, non est idem proprie. Bartolus.*

¶ Idem. [1] L. XLV

I Vlianus ait, Si hæredi legatarius, cui sub conditione legatum erat, Si hæredi decem dederit, id q̃d ei debebat [1] hæres, accepto tulisset: nō quidem uideri conditioni paruisse, quasi dederit; sed quasi per hæredem stet, quò min[s] pareat, posse petere le-

g ¶ Debeat. § i. potest dare domino, si [1] intell. huiusmodi cōsequi libertatē, & hoc non tam demōstratione personæ, quā dominij ratione atten ta, ut ī. de statuliber. l. si statuliberā pœnæ. §. si filius. & l. seruus si hæredi,

h ¶ Consenserit. § i. uel nisi in eius utilitatem uersum fuerit, ut infra, de solu. l. Stichū aut Pamphilū. §. usum fructum.

i ¶ Me. § domino. Accursius.

K ¶ Hęredi. § nam licet restituatur, nihilo minus remanet hęres, ut instit. de fideicōmiss. hære. §. restituta.

l ¶ Dandum est. § à legatario, cui quædam res singularis est relicta, si decē dederit hæredi.

m ¶ Restituendum § i. dandum fideicōmissario uniuersali: quia capit hoc quasi quilibet extraneus, non aūt capit iure testamenti, ut ī. e. l. Mænius. sed in quarta Trebellianica computatur, ut ī. eit. l. l. in quartā. §. sed & quod. & hęc erat causa dubitandi. Item occasione hæreditatis habet.

n ¶ An ei auferēdū. § iniò uidetur auferri, ut §. de condit. institu. l. is qui. quæ est contra. Solhic à legatario singulari, ibi à fideicommissario uniuersali accepit. Vel hic de æquitate. quod patet: quia dicit benignius, ibi d̃ rigore. Vel die, quod hic à fideicōmissario accepit. sed solue, ut ibi.

o ¶ Quod dederit. § causa implendæ conditionis.

p ¶ Non restituā. § & hoc est cōtra d. l. de conditionib. instit. l. is qui. Sol. hic spōte adiit

[1] Fl constitit.

ibi coactus. Vel, ibi gratia fundi tantum erant danda decem: hic pro tota hæreditate. Accursius.

q ¶ Contra puto. § quia seruus communis vicem duorum sustinet, ut ī. de stipu. seruo. l. j. §. communis. Sed si duobus esset legatum, per partes posset pareri conditioni, ut ī. eo. l. si quis legata. §. fina. & l. cui fundus: & facit §. eo l. Plautius. §. item scinditur.

r ¶ Vsucapta fit. § uiuo testatore, & fit alienata: ad quod est §. de lega. j. l. si ex toto. in princi. At si eo mortuo, imputatur legatario sua negligentia. Accur.

s ¶ Pro parte. § ac si partem alienasset: & distinguitur, ut §. eodem. l. Plautius. in fine.

t ¶ Legauit. § i. prælegauit.

y ¶ Hæredtariam § scilicet, de centum.

x ¶ Tota decem ī. de sua bursa. Nam antè non est hęres, ut subsicit, & §. de condi. institu. si ita hæres. Aliud autem si sub modo, ut §. e. l. quibus. §. fin. & de leg. iij. si tibi legatum. & facit §. famil. ercis. l. hæredes. §. §. & de leg j. l. ab omnibus. §. si Titio. & ī. de stipu. ser. l. proinde. §. si seruus & C. de iis, quæ sub mod. l. fi.

I Vlianus. § CASVS. Titius debebat Seio decem: & ego instituo mihi hęredem dictum Titium debitorem, & legaui dicto Seio creditori hæredis mei equum meum sub condi. si daret dicto meo hæredi

[1] Inquantū Bar. hic dicit dare, & remittere, nō esse idē propriè tu dic hoc esse uerum, nisi remittatur liquidū, ut notat. Bar. in l. actiones. cōsū. ij. uer. alii soluit. C. de transact. & glo. in l. contra iuris. i uer. facere. & in l. tale in princi. §. de pact.

[1] Seruus cōmunis uicē duorū sustinet.

[1] Fl. debet.

redi x. & decessit. Venit Seius legatarius, & liberauit hæredem per acceptila. à dictis x. quæ hęres ei debebat causa implēdi conditionē legati sui. Nunquid poterit petere legatum, quasi impleuerit cōditionem dandi x. hæredi? Et dicitur, quòd non: sed poterit petere, quasi steterit per hæredem, quò minus ipse soluerit ei x. & ita quasi extiterit conditio. Viuia.

a ¶ Extiterit. § sic §. eo l. iure ciuili. Est & alia ratio: q̃ nō interest numeratiōe, an per acceptilationē ad eum peruenerit, §. de condi. ob cau. l. si mulier. & facit §. eo. l. Mutianæ. in fi. & de statulib. l. si peculiū. & de lega. j. si fundū. §. Titio. & C. de condi. instit. l. si mater.

I in diem. § CASVS. Sticho seruo meo reliqui libertatē, si daret hęredi meo c. in diem centesimum: & nō expressi quando inciperent currere centum dies. Certè ab adita hæreditate mea incipiunt currere. Et est rō plana in litera. Et quod dictū est in statuliberō, habet locū in legatario, & i omni alio qui est iussus dare hęredi.

¶ Seruo libertatem.] Titius fecit testamentū & in eo dedit libertatē Sticho seruo suo tali modo, Stich[o], si meus erit, liber esto. Et postea dedit ei legatū, vel hęreditatem nō apposita aliqua conditione; & post eundē seruum vendidit Seio: & postea decessit dictus Titi[s]. Nunc querit, an dictū legatū relictum, vel hæreditas relicta seruo sub cōditione debeat Seio nouo dno seruiri: & vtrum iussu eius seruus adire posit hęredi. prędictam? Et videtur, quod non: quia videtur deberi dici, quòd conditio apposita libertati, illa scilicet, si meus erit &c. intelligatur repetita in hæreditate, vel legato relicto, uel relicta eidem seruo sine conditione: ut ī. eo. auia. Tempore autem mortis nō inuenitur dictus seruus esse testatoris sic, quia deficit cōditio tacitè repetita hæreditati, uel legato: ergo non debet seruus habere legatum, uel hæreditatē, & acquirere nouo domino. Respō. tamē hic, quòd dictū legatū, uel hæreditas debetur nouo domino, & iussu eius poterit adiri hæreditas prædicta per seruum. Est ratio, quia in libertate danda dicto seruo id expressit testator, i. illa uerba, Si meus erit &c. unde à contrario sensu, si testatoris, non erit seruus tempore mortis ipsius testatoris impedietur liberatio. Testatoris autem non fuit tempore mortis eo, quòd eum alienauerat: ergo impedita fuit libertas, Cum ergo ad nihil lata sit conditio expressa circa libertatem, debet pro nulla haberi & circa legatum, uel hæreditatem: ut sic sine conditione uideatur esse datum seruo legatum, uel hæreditas. Vnde ad nouum dominum debet pertinere, ut dixi Et idem esset, si testator nō expressisset dicta uerba in libertate dāda, scilicet, si meus erit &c. nam etiam tunc impediretur libertas propter alienationem serui. Et hoc dicit ibi, Quo futurū &c. & dic quo, id est cui[s] cōtrario, scilicet, si meus nō erit &c. Siue ergo expressa sit dicta cōditio per testatorē, siue non semper est idem: scilicet, ut per alienationem serui impediatur libertas, & subsequenter habeat nouus dominus hæreditatē, uel legatum prædictum & ita apparet, quòd nihil operatur expressio distæ conditionis. In multis tamen casibus operatur aliquid expressio, & hoc dicit ibi: Sæpenumerò tamē &c. & hoc uult dicere hic §. licet obscura sit litera. Viuianus.

b ¶ Dare § & dic ut §. eodem. l. ii. igitur si in omnibus, ergo in isto. Accursius.

c ¶ Conditione. § Not non intelligi conditionem repetitam, & sic est argumen. contra, ī. eo. l. auia. & l. libertis. & l. cum seruus. Sed hoc ideò: quia testator dixit cōtra, ut ī ibi, Nam id expressit &c. uel quia infringitur in expresso propter alienationem: ergo in tacito.

d ¶ Alienauit. § inter uinos, secus si legauit, ut C. de necess. ser. l. pen.

gatum, quasi extiterit conditio.

¶ *Dies apposita ad implendam conditionem in persona hæredis, incipit currere à die aditæ hæreditatis.*

¶ Idem. [1] LEX XLVI.

S I in diem exempli gratia centesimum imperatum est statuliberō, vt pecuniam solueret, neque initium temporis eius, quod futurum esset, adscriptum est, adita hæreditate cedere dies incipit: quia absurdum visum est antè diem præterire, quàm is existeret, quē oporteret [1] accipere. Et hoc in omnibus, qui hæredibus dare [b] iussi sunt, dicendum est. Igitur & legatario ex adita hæreditate ad parēdum cōditioni tempus computabitur. [1]

¶ *Si conditio expressa nihil operatur in principali, nec in eo operabitur, ad quod per repetitionem poterigitur. Bartolus.*

¶ Seruo [1] libertatem ita dedit, Ille, si meus erit, liber esto: legatū, vel hæreditatem sine conditione [c] ei dedit, deinde cum alienauit, [d] Debebitur domino eius legatū, vel hæreditas, & iussu eius adiri poterit. [e] nam id expressit, Si meus erit, in libertate danda: quo [f] futurum erat, vt impediretur libertas, etiā si expressum nō esset. [g] Sæpenumero tamen mutatur rei effectus: quāquam id expresserit testator, quod etsi nō fecisset, inesset tamen.

[1] Fl. est lex. 47. cuius inscriptio est, Marcellus lib. 14. Digestorum.

[1] Fl. dicit.

[1] Fl. dicit.

[1] Fl. dicit.

in principio.

e ¶ Poterit § hoc legit Al. interrogatinē, quasi non possit iubere adire, sed certe imò potest, vt institu. de hære. instit. §. seruus autem. & ideò planè legas.

f ¶ Quo § id est, cuius contrario. §. si meus non sit &c. sic §. de dona. inter virum & vxorē. I mortis.

g ¶ Non esset. § apparet ergo q̃ nil operatur expressio, si meus erit: quādoq; tamē cōtrarium patet, vt subjicit & patet ī. eo. l. nōnunquā. in fi. & facit ī. e. l. Iulianus noster. & §. de leg. j. l. quæsitum. Accursius.

N On putabam. § CASVS. Titio agenti x. annos legaui c. cum ad xvj. ann. peruenisset, & decessit: & postea Titius prędictus ingressus fuit xvj. ann. Nunquid videtur adhuc venisse dies fidei commissi, vt sic possit petere c. Dicit qd̃ non, nisi cōpleat xvj. an. & ita etiam iudicauit quidam Imperator qui vocabat Aurelius Antoninus, cum quidā de Germania hęres institutus à quodā alio de Germania esset condēnatus dare fideicōmissum illi, cui relictum erat, cū ad decimū sextum ann. peruenissent: esset condemnatus, dico, antè quā fideicōmissarius compleret xvj. an. & appellasset dict̃ hæres ad dictum Imperatorem. Viuianus.

h ¶ Ad xvj. § idem est si dixerit, cum erit xiiij. an. vt §. de leg. j. l. si cui. secus in libertate relicta i anno vii. vt ī. de manu. testa. l. si ita fuerit libertas relicta. Itē facit ī. q̃ si dies leg.

lib. 15. Digestorum.

[1] In quantū iste tex. dicit annū inceptū nō haberi pro completo, limitabis tex. in l. iii. §. minorē. & ibi gl. & docto. §. ceterum. de quo uide l. ex his. C. quando dies leg. Fl. decē, is. lib. 21. Digesto. Al. si intra lib. j. de cōfficio Consulis.

ce. l. si Titio. & C. quādo dies leg ce. l pen. & ī. l proxi. Sed cōtra, ī. ad Trebel. l. qui filium. §. Sabinus. Solu. ibi speciale. Item contra, ī. de minor. & honor. l. ad rem. Solu. ibi quo ad honores speciale. Accursius.

S I in annos. § CASVS. institui mihi hæredem Titium: & damnaui eum dare centum Scio in annos decem completos. Certe nō uissimo die dicti temporis debebitur dictum legatū Scio. Et idē est, si iussi, Stichum seruum meum liberum esse in an. x. nam nouissimo eius temporis die libertas ei obtingit. Viuianus.

i ¶ Si in annos decem. § completos.

k ¶ Libertas. § secus si dixit, anno decimo sit liber, ut ī. de manu. testa. l. si ita fuerit libertas re. argumē. contra. Item idem quod hic, si aliquid relinquatur, uel promittatur anno x. argu. ī. de verb. oblig. l. qui hoc anno. secus si dicit annua, ut C. q̃. dies leg. ce. l. j. & facit §. l proxi.

S I cui libertas. § CASVS. Titius fecit testamētum, & in eo dedit libertatem dicto Epaphrodito seruo suo sub hac cōdi. Si rationes reddidisset de his negotiis domini, quæ administrauerat & postea decessit dictus testator. Certe nō potest Epaphroditus habere libertatē nisi reddat rationes: cū autē reddiderit, nō impedietur eius libertas. Qualiter autem debeat reddere, quæritur? Et certe debent Consules dare arbitrū siue iudicem deleatū, qui consules excussis rationibus, quas administrauit dictus Epaphroditus, per dictū iudicē cōstituēt, & declarabunt non tantum quæ reliqua sunt dicti serui & facient ex hæredibus restitui: sed etiā declarabunt quas rationes, & quæ instrumeta debeat dictus seruus tradere, aut exhibere dominis suis. Viuia.

l ¶ Si cui libertas. § alias non tenetur reddere, ut §. de negot. gest. l. quæ utiliter. §. qui purè.

m ¶ Arbitrum. § id est iudicē legatum, ut & ī. de fideicom. li. l. fi pure. & §. de iudi. l. uix. §. liber etiam. & facit l. cum prætor. §. iudicem.

n ¶ Excussis. § idem si stabit per hæredes, quo minus excutiantur, ut §. de contrahen. emptio. l. hæc uenditio. Azo.

o ¶ Reliqua. § id est reliquata.

p ¶ Constituent. § id est declarabunt, & reddi facient.

q ¶ Debeat. ī repete, cōstituent: & ic in facto cōsistit etiā ratio, ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

in fra, eod. l. cùm seruus.

SVb diuersis. § CASVS Ita dixi in testamento meo, Stichus seruus meus sit liber, si hæredi x. dederit: & postea in alia parte eiusdem testamenti ita dixi, Supra dictus Stichus sit liber, si dederit hæredi meo equũ. Certè dictus Stichus eam cõdi. eligere potest, quæ videtur sibi esse leuior.

¶ Modestinus. † LEX L.

SVb diuersis [a] conditionibus disiunctim positis liber esse iussus, eam conditionem eligere potest, quæ sibi leuior esse videbitur. Legato verò eo modo relicto, legatarium nouissimæ [b] conditioni parere oportet.

¶ *Conditio potest impleri in hærede hæredis, non in hærede legatarij. Bartolus.*

¶ Hæredi decẽ dare iussus, & liber esse, hæredis hæredi dando peruenietad libertatem. Quod non similiter [c] in legatarij persona custodiri. Publius scripsit.

¶ *Legatum potest conferri in alterius uoluntatem relatum, non explicitam. Bartolus.*

¶ Idem Vlpia lib. 9. ad Sabinũ. L

NOnnunquàm contingit, vt quædam nominatim expressa officiãt, quamuis omissa tacitè intelligi potuissent, nec essent obfutura. Quod euenit, si alicui ita legetur, Titio decem do, lego, si Mæuius Capitolium ascenderit. Nam quamuis in arbitrio Mæuij sit, an Capitolium ascendat, & velit efficere, vt Titio legatum debeatur; non tamen poterit aliis verbis vtiliter legari, Si Mæuius voluerit, Titio decem do. Nam ĩ alienam [d] voluntatem conferri legatum non potest. Inde † dictũ [e] est, Expressa nocent, non expressa non nocent.

¶ *Adepto onere in uim cõditionis apposito, emolumentum non videtur adeptum. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LII.

SI quis seruum liberum esse iusserit, si hæredi rationes reddisset, posteaq; eum rationes reddere uetuerit, quasi puram facturus libertatẽ; competit † ei † ex testamento libertas.

¶ *Clausula relata ad legata, quibus dies nõ est apposita, nõ refertur ad legatum collatum in tempus certæ ætatis. Barto.*

¶ Iabolenus. † LEX LIII.

SI quis legata, quibus dies apposita non esset, annua, bima, trima die dari iussisset; † & alicui, cùm pubes esset, pecuniã legasset. † id quoq; legatũ annua, bima, trima die post pubertatem præstandum esse, in commentariis Caij scriptum est: quia magis conditio, quàm dies legato adiecta esset. Contrà ego sentio: quia ferè [f] dies ponitur ad prorogandaea, quæ ad præsens tempus, nõ etiam quæ in futurum legata sunt: diesque pubertatis habet aliquam temporis demonstrationem. [h]

¶ *Cõditio dandi pluribus adiecta, diuiditur inter eos. Bartolus.*

¶ Duobus eadem res, Si hæredi cẽtum dedissent, legata est. Si alter ex his quinquaginta dederit, parte legati cõsequetur; [i] & pars eius, qui non dederit, alteri cum sua conditione accrescet. [k] †

¶ *Conditio designat nudũ ministeriũ facti & debet impleri in forma specifica. Bar.*

¶ Idem. † LEX LIIII.

MAcuius, cui fund' legatus est, si Callimacho, cũ quo testamẽti factionẽ non habebat, † ducẽta dedisset, cõditioni parere dẽt, & ducenta dare, vt ad eũ Mæuio dictũ fundũ legaui sub condi si daret cc. Callimacho nõ capacium nunquid pot idẽ Mæuius cõsequi legatũ, nisi det Callima cc. Et dicis, qd nõ. Oportet in quod prius det cc licet ea eius nõ faciat. Nihil enim interest vtrũ personæ nõ capaci dare iubeat cc. an in aliquo loco deponere, vel in mare deiicere iubeat. Nã sicut locus p dictus, uel mare nõ dr legatarius, vel legatariũ, ita nec dictus Callimachus nõ capax, imò capit Callimachus mortis causa, & nõ noie testamẽti. Si enim caperet Callimachus noie testamenti, & ita tanq; legatarius, puta, quia esset ei legatũ, non haberet Mæuius necesse ei dare: vt pote, cum sit non capax. Quãuis aut vnus ex duobus, quibus legatus est fundus, si daret centũ hrdi, possit dare l. & habere dimidium fundi, vt dictũ est: si tamẽ vni legatus est fundus, si c. vel x. dederit hæredi, non pot consequi partẽ fundi, nisi numeret totã pecuniã. Et est rõ diuersitatis plana, vt dicit litera, & hoc dicit vsq; ad l. quæsitum. Viuia.

g ¶ Quia ferè. § ferè, ideò dicit, quia q̃q; punũ non prorogatur per hæc verba, vt illud, præsenti die lego, vt ś. de leg. j. talis.

h ¶ Demonstrationem. § & nihilominus conditionem, vt ĵ. quandies leg. cedit, l. fi dies. quæ est contrà.

i ¶ Consequetur. § imò ex toto debet implere, vt solidũ consequatur, vt C. de condi. infer l. fi plures. quę est contrà. Sol. ibi conditio indiuidua fuit, hic diuidua. Accursi.

K ¶ Accrescet. § imò sine onere, vt suprà eod. si separatim. sed ibi suo iure habet solidum: & facit infra, eodem. l. cui fundus. & C. de caduc tollen. § ne autem.

M Acuius. Non habebat. § quia capax non erat, vt institu. de hęrede. qua. & diffe. § testamenti.

In ma-

fide commissa. & de statulibe. l. cùm hæres § fin.

SI quis seruum. § CASVS. Titius in testamento suo iussit esse liberum Stichum seruum suum sub cõditione, si redderet rationes hæredi de eo, quod administrauerat postea in eodem testamento voluit eum reddere rationes, quasi pura facturus eius libertatẽ. Certè competit dicto Sticho libertas ex testamẽto. Viuianus.

f ¶ Competit. § contrà, ś. de adim. leg. l. alũnæ. § Seia. vbi idem pro onere vt adimi emolumentũ. Sol. ibi pp onus iniunctũ erat legatũ relictũ. Vnde onere alij deputato vt adeptum legatum: sed hic non in vim modi, sed conditionis, videlicet, si rõnes reddiderit, legauit libertatẽ. vũ licet cõditionẽ adimat, tenet ĩ libertas. & facit ś. de adi. leg. l. ij. § conditio legati.

SI uis legata. § CASVS. Titius reliquit plura legata q̃ busdã, scilicet, quædã purè, & quædam in diẽ, & quædam sub condi. Itẽ legauit Seio centũ cũ pubes esset idẽ Seius. & postea ita dixit, legata, quib. dies apposita nõ est, volo dari annua, bima, trima die, postea decessit. Modò quærit, an dicta c. debeant solui Seio post pubertatẽ eius annua bima, trima, die, an verò post pubertatẽ statim? Et dicit, q statim post pubertatẽ: & rõnẽ reddit in litera: licet aliud diceret Cai' in commentariis suis.

¶ Duobus. § Legaui fundũ Titio, & Mæuio sub condi. Si hrdi meo daret c. & decessi.

Certè si Titius dederit hæredi quinquaginta cõsequet dimidiam di ẽti fundi: & si Mæuius nõ det alia l. hæredi, alia pars fundi accrescit Titio cùm sua condi. f. vt det hæredi alia l. Sed pone, quod soli

competit dicto Sticho libertas ex testamẽto. Viuianus.

† Fl. deest ei.

† lib. ij. ex Cassio.

† Fl. iussit.

† Fl. legauit.

† Fl. deest tamen.

† Fl. adcrescit.

† libr. 13. epistolarũ.

† Vide Anto. Augustin. 4. emen. c. 15.

† Ib. singu. de Eutrematicis.

Expressa quandoque prosũt, quẽque nocent.

† Fl. Publicius.

† Flo. Idem lib. 7. Differentiarum.

† Fl. cũ sua

† Fl. deest, tamen.

† In quibusdã exẽ. addit, scindi.

† lib. 9. ad Q. Muciũ.

† lib. 14. epistolarum.

† intell. hu iusmodi. p Mar. Soc. l. 4. § cæro. nu. 81. de neib. obli.

† Fl. deest ei.

† Fl. iusit.

† Fl. legauit.

† Fl. adcrescit.

† Fl. deest tamen.

† Fl. adcrescit.

† Fl. deest ei.

† Fl. iusit.

† Fl. legau

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aut aliorum.⁊ puta, lege tibi fundum, si Titius dederit decem hæredi, vel si dederit domum: vel econtra non dederit, vel non fecerit.
b ¶ Tertia. ⁊ prima species fuit in dando, vel non dando: secunda in faciendo, vel non faciendo. tertia in euetu, scilicet si nauis venerit ex Asia, vel non venerit.
c ¶ Peruenit.⁊ ad fiscum, vt ⁊ legatus est

Flo. pena fundus nō capiet si decedet hæred., habebit fiscus legatū, si decē dederit. Sic enim & fiscus legatum prædicta deerem sunt relicta, vt & ⁊. ad Syll. l. cùm fisco. prædicta autem decē causa implendæ conditionis danda, non sunt legatum, vt ⁊. si quis omi. causa testa. l. si qs sub conditione.

Flo. decest ficut.

Flo. sicut.

Iu. 8. ad l. Iuliā & Papian.

Iuir uxori.⁊ CASVS. Titius legauit uxori suæ centum danda ei, cùm haberet liberos: certè siue uiuo marito, siue post mortem eius nascantur ex ea liberi, habebit legatū mortuo uiro. sed si uir specialiter expressit, ut ipsa habeat legatū, etiam si pereuerit liberos ex alio post mortem uiri, nihilominus ipsa admitterut ad legatum etiā si procreauerit liberos ex alio post mortem uiri. h d. cū princ. l. seq. Viuianus.

Terētius Clemens. l. 4. ad l. Iuliā & Pap.

d ¶ Viuo.⁊ post testamētum, ut ⁊. proxi. nec ob ⁊. eo. l. solemus.
e ¶ Nascantur.⁊ facit ⁊. eo. l. cum uir. & l. si iam. §. j. Accursius.

Amplius leg. portio nis concessæ relictam &c. Fl. amplius legatæ portionis relictæ est.

Fl. deberat.

Fl. deroget.

Fl. oportet.

Plor. non amplius legi concessæ portionis.

Ed si hoc.⁊ Casus in §. cuidam. est talis. Cum haberem filiis naturalem, cui quidem non poteram de iure relinquere ultra duas uncias, cū matre sua, ut C. de na. li. l. ii. legauerit tres uncias integras cum matre sub conditione, Si hæredi meo daret decē, & pono, q̃ una uncia bonorum meorū ualebat decem & decessit. Posita dictus meus filius naturalis soluit hæredi meo dicta decē & sic implemt cōditionem. Nunc perit ab hærede meo integras iii. uncias dicēs, quāuis de iure nō possem capere, nisi ii. uncias, tū nunc possum capere iii. qa dedi tibi hæredi rātum causa implēdæ cōditionis quod ualet bene junctā. nūquid iuste petit? & dicitur, q̃ sic & idē esset, si iussus esset dare x. extraneo causa implendæ conditionis.

¶ Cum uir.⁊ Titius legauit uxori suę annua x. si non noberet, & non separet se à liberis eorum cōmunibus puberibus. Certè potest mulier nubere, & nihilominus legatum capere, quasi in dicto legato sit uiduitas indicta. Si autem dicti liberi erant impuberes, non poterit habere legatum, si nupserit quia in hoc casu uidetur uir iniunxisse uxori curam liberorum, & non uiduitatem. Viuianus.

f ¶ Sed si hoc.⁊ continuatur præcedenti.
g ¶ Capienti.⁊ ut filio naturali tres unciæ, qui non capit, nisi unam unciam cum matre, ut C. de natu. libe. l. ii
h ¶ Aliquid.⁊ puta, quod ualet unam unciam.

quid relinquitur, aut aliorū x. Tertiab species in euētu ponitur.

¶ *In fiscū transit legatum cum onere conditionis uel fideicommissi. Bar.*

¶ Fiscus sicut eisdem conditionib. parere debet, quibus persona, à qua ad ipsum, quod relictū est, peruenit c; sic etiam cū suo onere hoc ipsum uendicat.

¶ *Relictum in tempus liberorum, intelligitur de procreandis post testamentum nisi aliud testator expresserit. Bar.*

¶ Vlpianus. L. LX.

Si uir uxori ad tempus liberorum legauerit, dubitari pōt, an de iis dūtaxat filiis sensisset testator, qui post mortem eius nati fuissent; an & de iis, qui uiuo eo ab eo suscepti fuissent post testamentū factum, cùm manente matrimonio decessisset? Verūmequū est proficere, siue uiuo marito, siue post mortem nascantur. e

Terentius. L. LXI.

Sed si hoc f specialiter expressit testator, etiā si ex alio post mortem suam liberos procreauerit: nihilominus eam ad legatum admitti.

¶ *Tantum quis uidetur capere, quantum sibi remanet deducto eo, quod soluerit causa conditionis implendæ. Bar.*

¶ Cuidam non solidū capienti g amplius lege concessa portiōe relictū est, si hæredi aliquid h dedisset. Quæritur, an id, quod conditionis implendæ cā dederit, consequi ex causa legati possit quasi id non capiat quod eroget: an uerò id extra sit k, nec ideo magis ex bonis testatoris amplius capiat, quā capturus esset, si sine conditione legatum esset? Et Iulianus rectissimè scribit, tanto amplius eum capturum, quantū conditionis implendæ causa dare eū oporteret: nec interesse heredi, an extraneo dare iussus sit. Quia computatione facta (quæ semper in persona eius introduceretur) non amplius lege concessa portione ad eum subsideret. l

¶ *Conditio, quę inducit uiduitatem, in omne tempus respectu omnis personę, & omnis loci spernitur: secus, si inducit uiduitatem respectu certę personę, uel certi loci, uel temporis. h. d. cum duabus legibus seq. Barto.*

¶ Cùm uir uxori, Si à liberis non nupserit in annos singulos aliquid legauit, quid iuris sit? Iulianus respondit, posse mulierem nubere, & legatum capere. Quod si ita scriptum esset, Si à liberis impuberibus non nupserit, legē locum non habere: quia magis curam liberorum, quàm uiduitas iniungeretur.

¶ Caius. L. LXII.

Cum ita legatum sit n, Si Titio non nupserit; uel ita, Si neque Titio, neque Seio, neque Męuio nupserit. & denique si plures personæ o comprehensæ fuerint, magis placuit, cuilibet eorū si nupserit p, amissuram legatum: nec uideri tali conditione uiduitatem iniunctam: cùm alij cuilibet satis commodè possit nubere. Videamus & si ita legatum sit, Si Titio nupserit. Et quidem si honestè Titio possit nubere, dubium non erit, quin, nisi paruerit conditioni, excludatur à legato. Si uerò indignus sit nuptiis eius iste Titius, dicendum est posse eā beneficio legis cuilibet nubere. Quę enim Titio nubere iubetur, cæteris omnibus nubere prohibetur. Itaque si Titius indignus sit, tale est, quale si generaliter q scriptum esset, Si non nupserit. Imò (si uerum amamus) durior hæc conditio est, quàm illa Si non nupserit. Nam & cæteris omnibus nubere prohibetur, & Titio, cui inhonestè nuptura sit, nubere iubetur.

¶ Terentius. L. LXIIII.

Hoc modo legato dato, Si Lucio Titio non nupserit: non esse legi r locum Iulianus aiebat. Quòd si ita scriptum esset, Si Aritiæ s non nupserit, interesse an fraus legi facta esset. Nam si ea esset, quæ alibi t nuptias non facilè posset inuenire; interpretandum, ipso

Flo. Vide Alcia. li. 7. parer. c. 11 Fl. ne. & infra.

† li. 3 ad l. Iul. & Papiā.

Terētius Clemens libro 5. ad l. Iuliā. & Papiam.

Fl. aliubi.

l ¶ Possit.⁊ & ita res uncias integras, quod uidetur, quāū &c.
k Extra sit.⁊ alias detraxit l. de tuo, & dedit cā implendæ conditōis l.
l Subsideret.⁊ remaneret: & facit ⁊. eo. l. Plautius. §. item rescinditur. & ⁊. ad leg. Fal. l. at uetera. in fin. & l. quoties. Accur.
m ¶ Cura.⁊ ut corrigat, & castiget: & facit ⁊. e. l. Titiæ ⁊ nō & C. de indi. uidui. l. ij. & auth. ibi posita, & arg. ⁊. cōmunt. diui. l. in hoc iudicio. §. si conuenerit. & ⁊. e. l. proxi. ADDITIO. Dic secundum Bar. hic q̃ hodie contigit in uidua, cui pōt relinqui sub cōditione, si nō nupserit, secus si nō esset uidua: Nam ista iura remanēt incorrecta, secūdū eundē Bar.

Vm ita legatum.⁊ CASVS. Lego uxori meæ, si Titio nupserit, uel non nupserit Titio, neque Seio, neque Mæuio. Certè amittit legatum, si alicui eorū nubat. Nā in isto casu nō uideē ei uiduitas iniūcta, cū ipsa alij nubere possit, quā Titio, uel Seio, uel Mæuio prædictis. Si aūt legauit ei sub cōditione, si Titio nupserit distinguetur: aut honestè Titio potest nubere, aut nō. Primo casu, à legato excludit nisi Titio nubat: secundo, potest cui uult nubere, & legatū habere: nam hoc casu uidetur ei indicta uiduitas. Cū eīm eam uiuit Titio nubere, uideē prohibere ne nubat cæteris. Vnde perinde est ac si dixisset testator: lego ei, si nō nupserit. Imò in hoc casu secundo, cū Titius est indignus eius nuptiis, deterior est illa conditio, si nupserit Titio, quā si dixisset, si non nupserit. Nā cū dixit, si nupserit Titio, cæteris omnibus nubere prohibetur, ut dictum est: & iubet nubere Titio cui inhonestè est nuptura. Si autē ita legauit ei, si non nupserit in quadā terra, quæ uocatur Aritia, uel in aliqua alia terra: certē si hoc i fraudem factum est à testatore, ipsa nubere potest, & legatū accipere: in fraudem autem factū uidetur, si ita mulier, cui apposita est dicta conditio, non facilè posit, inuenire nuptias alibi. & h. d. usq; ad l. legate. Viuia.

n ¶ Cum ita legatū sit.⁊ mulieri, uel alij.

o ¶ Plures personæ.⁊ singulariter. si autē omnibus de ciuitate sua, dic ut ⁊. l proxi.
p ¶ Si nupserit.⁊ sed nunquid habet locū cautio Mutiana? R. si. nōq̃ qa impleri pōt ea uiua puta, si alij nubat, ut no. ⁊. e. l. Mutianæ. Acc.
q ¶ Quale si generaliter.⁊ sic ⁊. de fun. instru. l. quæsitum. §. idem respond domo instructa. & de condi. insti. l. filius. & C. de insti. & substit. l. j. & l. reprehendenda.
r ¶ Hoc modo Legi.⁊ quæ dicit haberi legatum etiam conditione non impleta, quia uiduitatem inducat: quia hæc non inducit, ut ⁊. eo. l. proxi. in prin. Accur.
s ¶ Aritiæ.⁊ ciuitas est penes Romam.

Fau-

a ¶ Fraudandæ. ⁊ ad hoc ⁊. de iure pa. l. adigere. §. si patronus.
b ¶ Adiuuandam. ⁊ not. fauorem extēdit sic ⁊. de li. & posthu. l. cum quidam.

Legato sub.⁊ CASVS. Legaui Titio centum sub condi. & decessit Postea pendente cōditione decessit hæres meus. Certè hęres hæredis mei remanet obligatus legatario. Viuianus.

Multa in hac sentētiam copiosè disserit. Alexād. abi. Alex lib. 4. gen. dic. c. 8.

lib. 61. ad edictum.

c ¶ Hæredē suum.⁊ si non decedat legatarius pendēte cōditione. Azo. vt C. de caduto. §. sin autem. & facit ⁊. de verb. oblig. §. ij quis. §. Titius.

Haeres. CASVS. Instituo mihi Titium hæredem, & Stichō seruo meo reliqui libertatem sub condi. Si nauis ex Asia venerit: & rogaui dictum meum hæredē, vt daret eidem seruo cētum sub ea cōdi. Si nauis ex Asia venerit: & posteà decessi. Posteà ante euentum dictę cōdi. hęres meū manumisit eū: nūquid & fideicōmissum ei præstare debet ante euētum dictæ cōditionis? Et dicit quod non, nisi per hæredem stetere rit, quominus impleretur dictæ conditio. id est dicta conditio. Viuianus.

ff. x. Responso.

d ¶ Per eum.⁊ hæredē, vt ⁊. e. l. iure ciuilis. & no. sic ⁊. fi pars hære. pe. l. permittēdum. Sed argu. contra. C. de iis, qui a nō do. l. fin. & ⁊. eo. l. duos. vbi in vno negligēs, vel agnoscēs in alio videtur agnoscere. Accursius.

Fl. præstabit. al. consabit.

Fl. stetit.

Fl. Iauolenus li. xj. epistola.

Vm sub.⁊ CASVS. Titius legauit Seio fundū sub condi. si Stichū seruū non manumiserit: & si manumiserit Seius dictum seruum iussit dictus Titius fundū legatū trāsferri ad Mæuiū, & decessit dictus Titius postea Seius legatari satisfecit hæredi. de non manumittendo dictum seruum & accepit ab eo dictū legatū fundū. Postea manumisit eundē seruum: & ita venit contra cōdi. appositam sibi in legato, & contra promissionem Mutianam, quam fecit hæredi. Certè restituere debet hæredi fundum prædictum, vel eius æstimationem, & hęres debet dare dicto Mæuio eundem fundum, vel æstimationem eius, & hoc dicit planè ista l. Viuianus.

Fl. erit.

e ¶ Quanti ea res est.⁊ No de cautione Mutiana. sic ⁊. eo. l. Mutianæ. & l. is cui & ⁊. eod. l. Titio. & l. hæres. §. qui post. & l. cùm tale. & ⁊. de condi. insti. l. iiij. in fi.

Sita legatum.⁊ CASVS. Titius legauit. Seiæ centum cùm nupserit ipsa Seia: & decessit idem Titius Postea reperitur, quòd Seia erat nupta tempore testamenti. & quòd testator hoc sciebat. Certè non aliter habebit Seia legatum, nisi secundum contrahat matrimonium: & si secundum contrahat matrimonium, habebit legatum: siue illud contrahat viuente testatore, siue mortuo. Viuianus.

f ¶ Expectandum.⁊ vt ⁊. de lega. ij. l. fi. ita fit. §. si pater. Et argu. ⁊. de verb. oblig. l. cum qui calendis. & facit ⁊. eo. l. hæc conditio. & l. si iam. in fi. & C. de insti. & substit. l. si quis hæredem.

Sita expressum.⁊ CASVS. Legaui Titio centum sub conditione, si ipse Titius voluerit: & decessit & postea decessit dictus Titius. Nunquid pertinet legatum ad hæredem eiusdem Titij? Et dicitur quòd nō, nisi Titius prædictus voluerit ad se pertinere legatū: quia conditio videtur iniuncta personę ipsius, Titij, subaudi. & conditionalia legata non transeunt ad hæredes legatariorū ante impletam conditionem. Viuianus.

g ¶ Pertinere.⁊ est enim conditionale, vt ⁊. de lega. j. l. si ita §. j. Sed nōne si simpliciter relinquitur est in suo arbitrio, & tamen transmittit? vt C. de caduc. tollen. §. cùm igit. Sed hic expressa nocent, vt & ⁊. eo. l. nūquam. perinde enim est, ac si diceret, si accēperit: vt ⁊. de adi. leg. l. iij. §. si qs Titio. secus in vēditione vt C. de cōtrahē. emp. l. in vendenti. & facit ⁊. locati l. locatio.

Fl. debuerit.

lib. ij. ex Cassio.

Vos.⁊ CASVS. Titia habens virum Seium, & duos filios ex eo, instituit sibi hæredes dictos filios sub eōdi. Si emāciparētur a patre; & ita nolebat, q̃ pater haberet cōmodū ex hęreditate & cuilibet dictorū filiorum præcepit fundū simpliciter non repetita cōditiōe emāciparionis expressa: postea decessit dicta Titia: & postea pater eos emācipauit: & ipsi hæreditate matris adiuerūt. De hæreditate planū est, q̃ pater non debet habere cōmodū. Sed nunquid debet habere cōmodū de dictis legatis simpliciter relictis? Et dicitur q̃ nō: nam & in eis videē repetita conditio emāciparionis: & emancipando filios videē velle firmū esse iudicium vxoris. Viuianus.

lib. 13. ad l. Iuliam & Papiam.

lib. 16. Quæstio.

h ¶ Emācipatiōis.⁊ sic facit C. de inofficio. testa. l. filius matrem.
i ¶ Purè.⁊ id est, simpliciter, non apposita conditione emancipationis.
k ¶ Adierūt.⁊ igitur extitit conditio: quia fuerunt emancipati.

Fl. uoluit

l ¶ Submouere.⁊ imò videtur nō submouerī, vt ⁊. quando dies leg. ec. l. fi post diē. §. fi. vbi inspicitur dies, quo cecedit legatū. Sed hic non cecedit nisi post emancipationem: quia conditio intelligitur repetita, vt ⁊ eo. l. ania.

lib. 17. ⁊.

m ¶ Obsecutus.⁊ Argu. contra, ⁊. eo. l. hæres statu. & facit ⁊. de minor. l. fi filius.

Titio centum.⁊ CASVS. Hæc lex ponit tres casus vsque ad §. Titio genero. Primus est talis, Seius legauit Titio centum ita, vt fundum emat: nunquid tenetur Titius cauere hæredi de fundo emendo, cùm recipit centum ab eo? Et dicitur quòd non. Sed pone, quòd dictus Titius legatarius erat filius fratris dicti testatoris, vel aliter ei attinebat, & erat alumnus meus industrius: & testator voluit ei prospicere in emendo fundo quia timebat, ne pecuniam barataret. Certè in hoc casu bene tenetur idem Titius cauere hæredi de emendo fundo, & non de alienando postea: quia credendum est interesse hæredis ratione affectionis, vt Titius emat sibi fundum. & postea non alienet. Secūdus casus est talis, Reliquit dictus testator dicto Titio centum ita, vt ducat vxorē Mæuiam quæ erat vidua: certè si vult Titius legatum, debet eam accipere in vxorē. Et ideo cùm accipit legatum, debet cauere hæredi de ea ducenda. Sed oppono, Ego video quòd si Seius, promittat pecuniam Titio, si Mæuiam vxorem nō ducat ipse Seius, quòd Titius nō potest ab eo petere dictā pecuniā: & si

ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsi, Seius non ducat Mæuiam in vxorē. Ergo idē deberet esse in nostro casu, scilicet vt Titius habeat dicta centum, etiā si non ducat in vxorem Mæuiam viduā. Sed certè nō est hoc verum, nec simile: nā aliud est auferri libertatem, matrimonii eligendi metu pœnæ (sicut fuit in casu oppositionis quo quidem casu Prætor denegat actionē, vt dictum est) & aliud inuitari certa lege, siue modo ad matrimonium: vt in casu principali supra posito: quo quidem casu non habet Titius centū, nisi caueat de ducenda Mæuia in vxorē, vt dictū est. Tertius casus est talis, Ego reliqui Titio centum ita, vt à meo monumēto nō recedat vel reliqui ei cētum ita, vt in Bononiā domicilū nō habeat. Debet Titius cōsequi cētum ab hærede meo & non debet cauere de non recedēdo à monumento meo, vel de nō habēdo domicilium in Bononiā, quia per hanc cautionem ius liberta tis Titii infringeret, Si autē dictus Titius esset meus libertus, bene teneret, cauere de prædictis. Titio genero ‡ Seius ita dixit in testamento suo, Titio genero meo hæres meus centum dato nomine dotis Seiæ filiæ & decessit dictus Seius. Certè nō solum Seia filia potest petere legatū, sed etiam maritus eius, id est Titius prædictus: & liberabitur hæres soluēdo vni eorum. Sed quid, si solutū est inter eos postea matrimoniū, & hæres uoluntate Seię soluat Titio? Certè & hic liberatur hæres; sed constante matrimonio si soluat Titio, liberatur, ut dictū est ēt si soluat prohibēte muliere. tūc enim interest mulieris Titio solui, ut incipiat esse dotata Nā & si ipsa constāte matrimonio petat ab hærede dicta centū & nolit ea fieri dotis, remouetur exceptiō. Non est ergo mirū, si maritus potest ea petere cōstāte matrimonio uxore inuita. Sed quid si tempore legati non erant adhuc cōtractæ nuptiæ inter dictos Titiū, & Seiam: & ante cōtractas inter eos nuptias moritur unus eorum? Non habebit superuiuens legatum prædictum, imò remanebit apud hæredem. Si autem nullus eorum decessit, sed Titius noluit eā accipere in uxorem: certe quantū attinet ad persona mulieris, intelligitur satisfactū per eam, ex quo non remansit per eam causa legati, id est propter legatum ut ipsa habeat illud: non autē habebit legatū Titius, ex quo remāsit per eum: imò repellitur exceptio. doli per hæredem. Et scias, quòd in dicto casu, ubi matrimonium cōstat inter Titium, & Seiam, hæres tenetur dare legatum Titio, & si nō caueat hæredi mulieri pecun. reddi. & est ratio: quia pecunia dotis efficitur eo casu. Si autem ante contractum matrimonium petat dictū legatū Titius, quod quidem potest, cum sit purum legatū, tunc erit necessaria cautio mulieri pecuniā reddi. Sed quid, si cōtracto iam matrimonio maritus agit cōtra hæredem ad legatum, & uitio suo causam perdiderit, & tempore reddēdæ dotis non est soluendo idē maritus? Nū quid potest agere mulier contra hæredē ad dictā pecuniā? Et dicitur quòd sic. Viuianus.

a ¶ Rediret. ‡ sic ʃ. de dona. l. ii. §. fi. & l. iii. Sed cōtra, §. de leg. iii. l. si tibi legatum. Sol. ut ibi. ADDITIO. Bar. fatetur istud contrarium nisi suum commodum respiciat.

¶ Et aliena petatur.

¶ Inquantū ille text dicit, matrimoniū debere esse liberū à pœnadāni &c. cōcor. tex. in ca. cū locū & ibi gl. extra, de spōs. & in c. uenies. ii. e. ti. melius in c. gēma, & ibi glos. ordi. præal leg. tit.

¶ Et ad testamentum

Cæcilius existimabat: † quoniam ad ipsum dūtaxat emolumentū legati rediret. Sed si filio fratris alūno minùs industrio prospectū esse voluit, interesse hæredis credendū est, atque ideò cautionem interponēdam, vt & fundus cōparetur, ac posteà nō alienetur.

¶ *Matrimonia debent esse libera à pœna damni, nō à pœna amissionis dupli. Barto.*

¶ Titio centum[1] relicta sunt, ita vt Mæuiam vxorem,[c] quæ vidua est, ducat. Conditio[f] non remittitur: & ideò nec cautio[g] remittenda est. Huic sententiæ non refragatur, quòd si quis pecuniā promittat, Si Mæuiam vxorem non ducat, Prætor actionē denegat.[h] Aliud est enim eligēdi matrimonij, pœnę metu libertatē auferri: aliud ad matrimonium[i] certa lege inuitari.[k]

¶ *Conditio, uel modus, per quem libertas infringitur, non seruatur præterquàm in libertis. Bartolus.*

¶ Titio centū relicta sunt, ita, vt à monumento meo nō recedat, vel, vt in illa ciuitate domicilū habeat. Potest dici nō esse locum cautioni, per quā ius libertatis[k] infringitur. Sed in defuncti libertis alio iure vtimur.[l]

¶ *Diuiditur in sex partes, Primò ponitur, cui competit petitio. Secundò, cui debeat, uel possit fieri solutio. Tertiò, quid si matrimonium non contrahitur. Quartò, an quando soluitur cōstante matrimonio, debeat aliqua cautio recipi? Quintò, quid si ante matrimonium dos soluatur? Sextò, quid, si maritus à causa ceciderit? Secunda ibi, Si post. Tertia ibi, Ante nuptias. Quarta ibi, Sabinus. Quinta ibi, Sed cùm ante nuptias. Sexta ibi, Quòd si maritus. Bartolus.*

¶ Fratris. ‡ scilicet testatoris, uel legatarii, cui uoluit fundū emi, & non alienari.

c ¶ Hæredis ‡ ratione affectionis, quā habuit testator in alumnūs alias cum esset nudum præceptum, non ualet, ut §. de leg. i. filiusfamilias. §. Diui. & de leg. iii. l. pater. §. Iulianus.

¶ Titio † genero meo hīs meus dotis Seiæ filiæ meæ nomine centum dato. Legati quidem emolumentū ad Seiam, quæ dotem habere incipit, pertinebit. Sed quia non tantùm mulieri, sed Titio quoque, cui pecuniā legauit consultum videtur, propè est, vt ipse legatarius intelligatur, & legatū petere debeat.[m] ¶ Si post diuortium genero pecuniā hæres[n] soluerit, æquè liberabitur: quoniam in dotem solutio conuertitur. Cōstante autem matrimonio, etiam prohibente muliere. Titio rectè soluet. Hoc enim & mulieris interest, vt incipiat esse dotata. Nā & si quis[o] ipsam[p] quoq; petitionē habere responderit, ea que pecuniam petat, neque dotis fieri[q] velit, nō dubiè doli exceptione submouebitur. ¶ Ante nuptias verò Titio, vel muliere defunctis, legatum apud hæredem[r] manet. Quòd si nolit eam vxorē ducere, causæ[s] legati; quod ad mulieris personam attinet, satisfactum intelligitur.[t] † sed Titio legatum petenti nocebit exceptio doli mali.[t] Sabin[u] autē existimabat nupta muliere Titio, sine cautione legatū deberi: quoniam pecunia dotis efficeretur. Sed cùm ante nuptias: quia purū legatum est, peti pōt:[u] cautio mulieri pecuniam reddi, necessaria erit.

¶ Quòd si maritus uitio suo[x] causā ceciderit, neq; soluēdo sit, nunquid aduersus hæredem mulieri, quæ nihil deliquit, succurri debeat ob eam pecuniā, quæ doti fuerat destinata? Sed quoniam ambo legati petitionē habuerūt,

d ¶ Non alienetur. ‡ aliquam aget hæres ex cautione. Si eā ex cautione nō ageret, nō interponeretur, ut ʃ. ut lega. no. ca. l. hæc stipulatio §. Diuus.

e ¶ Vxorem. ‡ quam honestè ducere potest, ut §. eo. l. cum ita.

f ¶ Conditio. ‡ i. modus: & facit C. de insti. & substi. l. iii.

g ¶ Cautio. ‡ f. de duceenda: & sic etiā prius accepit legatum, cum sit modus, non conditio, ut §. de leg. iii. l. si tibi legatum.

h ¶ Denegat. ‡ ut ʃ. de uerbo obliga. l. Titio. i prin. & C. de spō. l. fi. in fin. Accursius.

i ¶ Inuitari. ‡ sic ʃ. de dam. infe. l. Proculus. & C. de codicil. l. fin & de iniur. l. iniuriarum. § si quis de honoribus Sed argu. contra. ʃ. nequid in loco publi. l. ii. §. meritò. ADDITIO. Dic, q ibi lucrō percipiebat ex publico, qd nō debet auferre priuatus: hic qa per cipiebatur à priuato testatore, meritò pōt auferre eius uoluntate secundum Bar. hic.

k ¶ Libertatis. ‡ ʃ. de lib. ho. exhi. l. nihil. & arg. §. de vsufrul. iii. § ne tamen.

l ¶ Vtimur. ‡ contra, C. de ope. li. l. penul. in fi. sed hoc tēpore manū missionis hāc legē imposuit, ibi ex interuallo. Vel hic quoad hoc, quia non dabitur ei legatum, ut §. de adimē. lega. libertis. §. fi. non autem ut præcisè cogantur ibi morari, ut ibi: uel hic fauor religionis.

m ¶ Debeat. ‡ imò mulier tm, ut §. de leg. iii. l. fideicōmissa. §. interdū. & §. de le. j. l. seruo legato. §. si testator. quæ sunt cōtra. Sol. ibi reliquit cōtemplatiōe filiæ tantū: hic utriusque secundū quosdā. Sed certe hic, & ibi loquiō cū dubiū erat, cuius cōtemplatione reliquit. sic enim dicit hic, Cōsultum uidetur. Dicit ergo, q̄ de iure stricto filia tantū habeat, ut ibi. sed de æquitate uterq; ut hic, & ʃ. eo. §. constante. & §. q̄ si maritus.

n ¶ Hæres. ‡ ignorans diuortium: & sic, soluerit. fuolens. Nam cogi non potest, sicut & ubi non uult contrahere matrimoniū Titius, ut ʃ. eo. §. q̄ si nolit. Et hoc indicat proximus uersiculus, constante &c.

o ¶ Nam & si ‡ bene dico inuita ea solu uiro. nam &c.

p ¶ Ipsam. ‡ scilicet mulierem.

q ¶ Fieri uelit. ‡ unde apparet etiā mariti contemplatione relictū legatum: & sic ipse petet.

r ¶ Apud hæredem. ‡ hoc secundum illam distinctionem, quam no. §. eo. l. testamento. Azo.

s ¶ Causæ legati. ‡ alias causa legati, id est propter legatum: aliàs causæ

t ¶ Intelligitur. ‡ & sic ipsa petet.

v ¶ Peti potest. ‡ imò uidetur inesse cōditio, si matrimoniū fiat: ut & in stipulatione, ut §. de iu. doc. l. mulier. ʃ. respō. Sed forte aliud in legato: uel dic inesse conditionem muliere promittente: non autē alio promittente, uel legante. Azo.

x ¶ Vitio suo. ‡ id est culpa: quia non probauit legatum.

Actio

a ¶ Actionem. ‡ facit §. de eo per quem factum est. l. fin. & ʃ. de iure dot. l. si extraneus.

CVm tale ‡ CASVS. Ad euidentiam huius legis distingue inter conditiones, quæ in non faciendo cōsistunt: quia aut est talis, quæ in vita legatarii non potest existere, vel impleri: aut potest existere uiuo legatario, cui est apposita cōditio. Primo casu, consequitur legatum legatarius præstita à se cautione Mutiana hęredi, de non faciendo puta, quia fuit ei legatum, Si in Capitol. nō ascenderet: & sic loquitur §. eo. Mutianę. & de leg. ii. cūm filius. §. qui Mutianā & l. iii. In secundo casu subdistingue: quia aut potest impleri sine malo omine legatarii: puta, quia sunt illi legata decē annua si nō recesserit à filiis testatoris, quæ quidem cōditio potest existere uiuo legatario mortuis filiis, & ipse legatarī nihil attinet filiis testatoris: & sic nō est legatario piculosum, & triste eorum mortē expectare: & tunc non præstatur cautio Mutiana: sed expectatur donec existat conditio per mortē filiorum testatoris: & tunc consequetur legatū. Aut cū malo omine legatarii potest impleri uiuo legatario: puta quia est mater filiorum testatoris illa cui ita legatum est, uel est libertus testatoris ille, cui legatum est, uel etiā alio modo coniuncta persona: & sic est legatario periculosum, & triste filiorum testatoris mortē expectare: & tunc non expectaatur, quòd conditio existat per mortē filiorum testatoris, sed præstatur cautio Mutiana, & consequitur legatum legatarius siue legataria. & h. d. hæc l. licet quidam dicant contrarium, qui reprehenduntur in litera. Viuianus.

Onerosa interponendæ, &c. Dua. autē legit ut in tex. & Fl.

b ¶ Cauere ‡ scilicet cautione Mutiana. Rog.

c ¶ Liberis. ‡ uiua matre. & est bona ratio in extraneo, ut ʃ. §. Titius. & ʃ. eo. l. pater. §. socrus. nō in matre, ut hic. Et est ratio, ut subiicit. nec in patrono, ut ʃ. proxi. Accursius.

d ¶ Sententia. ‡ id est dictum, & ratio; & sic mulier cauet, ut legatū habeat. Sed alia ratio eam excusare uidetur, quia uiduitatem induit. Et sic uiduitatem non inducit, secundùm hoc dic sententia, id est ratio, cit. ut §. e. l. sed si hoc. §. fi. & secundùm hoc dic sententia, id est ratio, non dictum. uel ibi expressit, ne nuberet: quod hic non fecit. ADDITIO. Non intelligas hanc solutionem, quòd tacitè posset induci uiduitas, expressè nō: quia est contra l. hoc modo. §. eo. sed intelligas, quod hic fuit simpliciter relictum, si à liberis non discessetit.

e ¶ Voto matris. ‡ quod est, ut filii uiuant post eam, ut §. de inoffic. testa. l. nam & si parentibus.

f ¶ Veluti. ‡ nam propriè Mutiana locū non habet, cum possit impleri uiuo liberto, ut §. proxi. no.

g ¶ Coniunctum. ‡ secus in non coniuncto: ut ʃ. proxi §. no.

¶ Titius. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium, & rogauit eundem Seium, ut post mortem suam Seii restitueret hæreditatē Caio sub condi. Si cautio fideicommissi soluendi non peteretur per Caium prædictum fideicommissarium à dicto Seio hærede. Et decessit dictus Titius testator. Nunc uult Caius incontinenti habere fidei cōmissum hæreditatis, & cauere Mutiana cautiōe Seio hæredi de nō petendo ab eo cautionem fideicommissi præstandi sibi Caio. Quæritur nunquid possit? Et dicitur quod non: & est ratio: quia uiuo Cāio cui relictum est fideicommissum, potuit impleri conditio non petēdæ cautionis fideicommissi præstādi Caio, puta, mortuo Seio hęrede, uiuente eodem Caio fideicom. Et hoc quod dixi habebat locū etiam antè, quā fieret cōstitutio, quę est C. ut in possit. ga. l. scire. quæ dicit testatorē posse remittere satisdationem fideicom. præstādi propter dictā rationem: quia uiuo Caio &c. ut dictum est, & etiā habet locum post dictam constitutionem: qui remitti potest satisdatio per testatorem, vt dictum est. Sed pone, quòd dictus Titius testator ita dixit, Peto, à te Seio hærede, vt post mortem tuā restituas hęreditatē meam Caio ita, ne à te per Caiū petatur satisdatio fideicommiſi præstandi sibi, & ita ne à te per eum ratio exigatur de eo, quod expendes de hæreditate mea ante mortē tuā. Et ita appositæ fuerunt duę conditiones. Certè in hoc casu sine dubio per huiusmodi uerba uidetur adscripta cōditio non interponendę cautionis, siue satisdationis fideicō. præstandi Caio. Vnde habebit locū in hac conditione illud, quod supra dictū est, scilicet ut Caiō nō possit habere statim fideicom. cauēdo Mutiana cautione de non petendo à Seio hęrede satisdationē fideicom. sibi Caio præstandi. Secundæ autē conditioni in uerbis testatoris appositę, scilicet rōnis non exigendę à Seio hęrede per Caiū fideicom. uidetur per testatorem modus adhibitus, scilicet ut culpa Seii hęredis intelligat remissa, & nō dolus commissus in dissipando res hęreditarias: sicut euenirет in eo, qui gessisset alia negotia testatoris, & testator remisisset ei rē cessitatem reddēdę rationis: qui quidem nihil dominus de dolo teneretur. Viuianus.

Flo. deest re ę ptum est.

h ¶ Titius hæredē. ‡ sub hac conditione, si fidei &c.

i ¶ Suam. ‡ scilicet hæredis.

k ¶ Exemplum. ‡ id est, ista cautio Mutiana: sed ideò dicit de exēplo, quia olim cum solennitate interponebatur, quæ hodie cessat.

l ¶ Ante constitu. ‡ subaudi etiam ante constitutionem illā, quæ dicit testatorē posse remittere satisdationē, ut C. ut in pos. lega. l. scire. sic ergo nec ante l. illam interponebatur, quoniā uiuo &c. ut §. in prin. l. no. Itē nec postitum quia remitti potest, unde nō est necesse caueri: tū qa uiuo &c. et dic potuit scilicet mortuo hęrede, uiuēte legatario.

m ¶ Non interponendæ. ‡ satisdat ergo hæres, de hęreditate restituendā: nisi testator remiserit: ut hic, & C. ut in pos. leg. l. cum Archimedoram. Sed & iure nouo cauet in casuist quando rogatur restituere, quod supererit, ut C. ad Trebel. authen. cōtra rogatus: alias nō inuenio iure nouo. Itē & rationē reddere debet, nisi uetuit testator: ut hic, & ʃ. ad Trabel. l. mulier. §. sed enim.

Sed intra quod tempus debeat satisfacere, uide ad lōgū in §. eec. ti. de j. & ij. decret: §. sequitur uidere. verſ. porro. & quemodo &c. tio. & satisfactio differant g. & Doctor in reb. §. qui satisfda. cogan. Bart. in ubri. in ius vocati ut cant. §.

n ¶ Adhibitus. ‡ sub. uidetur &c. ad quod est §. de lib. lega. l. non solum. §. fi hæres. & l. Aurelio. §. Mæuia, & §. de admi. tu. l. quidam decedens. & §. manda. l. penul. §. fi.

o ¶ Remissa. ‡ quia non uidetur dolus remitti, ut §. proxi. tñ. sed alias rationem reddere debet, ut §. de nego. gest. l. ii.

¶ Rescriptum. ‡ CASVS. Quidam habent hic §. Rescriptum &c. Alii habent §. ibi, Si arbitratu Titii &c & continuantur illa uerba, rescriptum est, cum superiori: & utraque litera bona est. Et pone ita casum, Seius ita dixit in testamento suo, Si arbitrio Titii Seia nupserit, hæres meus ei fundum dato: & decessit dictus testator. Certe si Seia nubat uiuente dicto Titio, etiam sine arbitrio Titii capiet legatum. Est ratio, ne aliquod impedimentum nuptiis inferatur. Idem est, si Titius sit mortuus. Nam licet conditio Seiæ apposita defecerit per mortem Titii, quia eius arbitrio nubere non potest, tamen succurritur Seiæ nubenti, ut habeat legatum. Nam & si penderet dicta conditio, eo quod Titius uiueret, prio nihilo foret, ut dictum est. Viuianus.

p ¶ Rescriptum. ‡ alias hic est §. alias ibi, Si arbitratu.

q ¶ Inferatur. ‡ ideoq; & hæc conditio remittitur, quasi uiduitatē, aut deterius induat, ut §. eo. l. cū ita. in fi. & l. hoc modo Azo. & Rauc §. eo. l. filiæ & §. de lega. j. l. turpia. §. j. Sed argu. cōtra, §. de admini. tutō. l. Titium. in princi. Sed quid, si purè legauit, ut sub conditione rogauit eam da restituendo et, cuius arbitrio mulier nubere debeat? Respon. fortē ualet, secundum Azo.

Mæuia

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Mæuio. § CASVS. Ita dixit Titius in testamento suo. Mæuiæ, si non nupserit, fundum cum morietur lego: certe etiam si nubat, admittitur ad legatum, & incõtinenti, scilicet, vt habeat dotem: secus esset, si ita dixisset testator, Mæuiæ, si non nupserit, fundum vsque ad quinquennium lego: vel, Fundum ei lego, si Titius Consul factus fuerit. Nã his duobus casibus, scilicet, cum est appositus dies certus, vel incertus alius à morte Mæuiæ, non cõsequetur Mæuia nubẽs legatum ante dictum diem certũ, vel incertum venientem. Viuianus.

¶ Mæuiæ, si nõ nupserit, fundũ, cùm morietur, lego. Potest dici, & si nupserit, eam cõfestim[a] ad legatum admitti. Non idem probatur si certus[b] dies, incertùm ve[c] aliud legato fuerit adscriptum.

¶ *Falsa causa non uitiat legatum, nisi de uoluntate testatoris doceatur. Barto.*

¶ Falsam[d] causam legato non obesse verius est: quia ratio legandi legato non cohæret:[e] sed plerunque doli exceptio locũ habebit, si probetur aliàs legatarius non fuisse.

¶ *Cõditio de futuro, quæ implicat aliquod præteritum, uel præsens, si est impossibilis, non uitiat: secus, si esset possibilis, & deficiat. Bartolus.*

¶ Falsam conditionem Cassius, & Cælius Sabinus impossibilem esse dixerunt:[g] veluti, Pamphilus, si quod Titio debeo, soluerit, liber esto: si modò nihil Titio fuit debitum. Quòd si post testamentum factum testator pecuniã exoluerit,[h] defecisse[h] cõditionem intelligi.

¶ *Quæ adijciuntur ad diminutionem, non operantur augmentum. Bartolus.*

¶ Falsam legati demonstrationẽ non facere[i] legatum Sabinus respondit: veluti, si quis, cùm Titio nihil legasset, ita scriptũ reliquerit, Ex centum, quæ Titio legaui, quinquaginta hæres Seio dato:[k] idque sumpsit[l] ex defuncti voluntate: quia non animo legandi, sed diminuendi[m] legatum, quod falso datum existimaret, ita scriberet. Propter falsam tamen demonstrationem legati non plus Seius assequetur,[n] quàm si verè demonstratum fuisset.

¶ *Deficiente conditione pro qua fuit præstita cautio, debetur legatũ ei, in quem fuit translatum in cum casum, & liberatur hæres actionem cedendo, etiam si cautio sit defecta. Bartolus.*

¶ Idem. LEX LXXII.

TItio[a] fundus,[o] si in Asiam nõ venerit,[p] & idẽ,[q] si peruenerit,[r] Sempronio legatus est. Cùm in omnibus[s] conditionibus, quæ morte legatariorum finiuntur, receptum est, vt Mutiana cautio interponatur, hæres cautionẽ à Titio accepit, & fundum ei dedit. Si posteà in Asiã peruenerit,[t] Sempronio hæres, quod ex stipula-

f ¶ Non fuisse. § facit C. de fal. cau. l. j.
g ¶ Dixerunt.] Nunquid ergo habetur pro non adiecta, & sic valet relictum, vel vitiatur? Et certè, aut est de præsenti, vel de præterito: vt si Titius est Consul, vel fuit: & tũc si est falsa, quia hoc est, nec fuit Cõsul, non valet relictum. Aut de futuro est conditio impossibilis, vt si cœlum digito tetigeris: & tunc habetur pro nõ adiecta, & valet relictum, vt §. de iniusto test. l. cum in secundo. & instit. de hære. instit. §. impossibilis. In præsenti autem casu, Si solueris quod Titio debeo, lego tibi libertatem: an sit de præsenti, & sic non valeat relictum? quod R. dixit: & pro eo est verbum debeo: an de futuro propter uerbum soluerit, quod est de futuro: quod est uerius: & sic ualet fauore libertatis, & ultimæ uoluntatis. & hoc est quod infra dixit, defecisse conditionem.
h ¶ Defecisse. § ex post facto. sed supra ab initio fuit impossibilis: & facit §. de le. j. l. si sic. § j.
i ¶ Non facere. § licet ei non nocere, si de logato constaret, vt §. eo. falsa. & ʃ. in fine huius legis.
k ¶ Dato. § nil ergo per hoc legat Titio, vt hic: sed est deriforium, vt in eo, qui nullam habet domum, & legat domum, vt §. de lega. j. si domus. & arg. de le. ii. l. Titia. in princi. sed Seio sic, vt ʃ. in fi. l.
l ¶ Sumpsit. Sabinus.
m ¶ Diminuendi.] ad hoc §. de adimen. lega. l. legata inutiliter. & ʃ. de manumis. testa. l. Titia. §. fi.
n ¶ Assequetur.] habebit ergo Seius l. in ea: quia falsa demõstratio non nocet vt hic, & §. eo. l. falsa licet non profit Titio vt §. dixit.

TItio. § CASVS. Legatus est per Caium Titio fundus, si in Asiam non uenerit idem Titius. Et idem fundus legatus est per dictum Caium Sempronio, si uenerit dictus Titius in Asiam: & decesserit dictus Caius testator: & hæres eius accepit a dicto Titio cautionẽ Mutianam de non ueniendo in Asiam & dedit ei dictum fundũ. & bene facit hæres: quia in omnibus cõditionibus, quæ morte legatariorũ finiuntur, sicut est & prædicta conditio de non ueniendo in Asiam: receptum & stabilitum est a sapientibus, ut Mutiana cautio interponatur. Postea dictus Titius uenit in Asiam. & ita fecit cõtra conditionẽ, & cõtra suã promissionẽ. Certè hæres cogitur præstare dicto Sẽpronio per utilem actionem ex testamento illud, quod consequi potest a Titio ex stipulatu, siue ex stipulatione dictæ cautionis interpositæ. sed pone, quòd Titius petiit dictum fundũ ab hærede: & cum hæres solicitè peteret ab eo, ut cauere ei Mutiana caut. Titius noluit ei cauere, sed promisit ei, quod bene caueret, cũ esset dictus Titius homo cui uidebatur credendũ: & sic hæres dedit ei fundum: & postea Titius noluit ei præstare dictam cautionẽ: & postea uenit idẽ Titius in Asiã & sic uendi cauit sibi locum legatũ Sempronii. Nunquid hæres præstabit Sempronio fundum, uel eius æstimationem de seruo hæredis? Certè non: sed satis erit, si hæres præstet Sempronio cõtra Titium actiones ex illa promissione, quã hæredi fecit Titius de Mutiana cautione cauẽdo. Sed pone, q; Titius promisit hæredi de nõ ueniẽdo in Asiam, & nihilominus uenit: & sic cessit dies legati Sempronii adimpleta cõditione, quę erat apposita suo legato & postea decessit Sẽpronius antè, quam legatũ aciperet? Certe hæredi eius debetur, quod ipse poterat petere. Viuianus.

Conditio falsa an legatum uitiet.

¶ Idem. LEX LXXIII.

MVlieri,[a] & Titio[b] vsusfructus, si non nupserit[c] mulieri relictus est. Si mulier nupserit,[d] quãdiu Titius viuet,[e] & in eodem statu[f] erit, partẽ vsusfructus cautionis interpositæ cõsequi potest, vtili[a] actiõe præstare cogitur. Sed si cautio medio tempore[b] defecit, quæ solicitè fuerat exacta,[c] non de suo præstabit hæres: sed quia nihil potest ei obiici,[d] satis erit actiones[e] præstari, Si tamen cùm Titius in Asiã venisset, Sempronius prius, quã legatum accipiat, decesserit; hæredi eius debebitur, quod defunctus petere potuit.

¶ *Qui admittitur ad legatũ de iure speciali cõtra uoluntatẽ defuncti, nõ habet ius accrescendi. Baldus*

¶ Idem. LEX LXXIII.

MVlieri,[a] & Titio[b] vsusfructus, si non nupserit[c] mulieri relictus est. Si mulier nupserit,[d] quãdiu Titius viuet,[e] & in eodem statu[f] erit, partẽ vsusfructus[g] habebit. Tantum enim beneficio legis[h] ex legato mulieri concessum esse intelligẽdum est, quantum haberet, si conditioni paruisset: nec si Titius, qui conditione defectus est, legatũ repudiet, ea res mulieri proderit.[n]

¶ *Dies incerta pro cõditione habetur. Ba.*

¶ Idem. LEX LXXIIII.

DIes incertus[o] conditionem in testamento facit.

¶ Idem. LEX LXXV.

FIdeicommissum à filiis relictum, Si quis ex his sine liberis diem suum obierit, adoptionis commento non excluditur.

¶ *Conditio apposita in institutione, in legato eidem facto intelligitur repetita. Bartolus.*

¶ Idem libro 7. Responsorum.

LEX LXXVI.

AVia, quæ nepotem sub conditione emãcipationis pro cùm morietur decem dato. Nam mors eius hæredis mei habet diem incertum: & idò si tu legatarius antè decesseris, quam hæres meus, ad hæredem tuum legatum non transit, quia non cessit dies legati te viuo, vt §. eo. l. j §. dies autem. Viuianus.

a ¶ Vtili actione. § id est efficaci, scilicet ex testamẽto. Item habet & rei uendi. secundus legatarius contra primum.
b ¶ Medio tempore. § Inter traditionẽ fundi factam Titio, & antè quam veniret in Asiam.
c ¶ Exacta. § id est petita: non tamen præstitit eam Titius.
d ¶ Obiici. § quia solicite petit.
e ¶ Actiones. § indebiti, scilicet condictionem: quia indebitũ est Titio cautione nõ præstita, vel qa sciens soluit indebitũ, cessat cõdictio indebiti: sed habet condictio. sine caus: quia licet ab initio fuit causa, redit ad nõ causam, cùm Titi[a] venerit in Asiam, vt §. de condictio. sine cau. l. j. §. fi. Vel dic, quòd Titius promisit se cautionam præstaturum: & ex hac promissione ceditactionem. Sed certe non ad hoc agitur, vt Titius caueat: nisi dicas in ea interuenire interesse: qui non cauit: quod interesse, est fundi æstimationis præstatio. Item si hæres non exegit cautionem cum posset, videtur esse in dolo, ut in Fã, titul.] l. dolo. & idò tenetur ad exhibendum, quia dolo fecit quo minus posset exhibere, vt supra ad exhi. l. Iulianus. §. fi tibi decem. Sed quomodo non semper est in dolo cum non debuit tradere nisi præstita cautione? qd ergò est. quod supra dixit, solicite exegit? Respon. promisit se cautum, & erat homo, cui videbatur credendum, vel forè habuit sine traditione hæredis, ut infrà, pro lega. l pe. Item an deficiente actione ad exibendum habeat in factum Sempronius contra Titium, vt d. §. si tibi decem? Respon. non: cum detur in defunctum, vt ibi: sed hic restat rei uendi. vt ici.
f ¶ Hæredi eius. § vtpotè die legati secundi cedẽte, cùm Titius venerit in Asiam. & facit §. de vsufru. lega. l. Sticho.

MVlieri. § CASVS Seiæ, & Titio extraneo à dicta Seia vsusfructus relictus est per Caium sub conditione, si non nupserit eadẽ Seia: postea decessit dictus Caius testator. Postea dicta Seia nupsit: & ita fecit contra conditionem appositam vtriusque legato. vnde Titius quantùm ad suam partẽ legat, defunctus est conditione, & sic eam habere non potest, vt C. de indi. vid l. j. certè quãdiu vinet dictus Caius Titius, & in eodem statu ita, quòd capite nõ minuatur, habebit Seia tãtùm partem dicti vsusfructus. & idem credo, si moriatur, vel capite minuatur. Nam intelligendum est tãtùm ex legato dicti vsusfru. concessum esse mulieri prędictæ per beneficium legis, quę admittit eam ad legatum spreta conditione viduitatis: quantum haberet, si conditioni non paruisset, id est si non nupsisset: quo casu non haberet nisi in dimidiã vsusfru cum haberet Titium collegatarium. Non ergo proderit mulieri, si Titius legatum repudiet, id est habere non potest, vt dictum est. Viuianus.

g ¶ Mulieri & Titio. § extraneo. aliàs si est sic coniunctus mulieri, vt non sit verisimile eam nubere sine eius consensu: etiam in persona eius talis conditio spernetur, vt ʃ. eo. l. hæres. §. fi.
h ¶ Si non nupserit. § hæc conditio in persona vtriusque apponitur, & in persona Titii valet, vt C. de indit. vi. l. j. & in persona mulieris non, vt dicitur hac l.
i ¶ Nupserit. § sic Titio relictum deficit: vtpotè conditione defecta, vt d. l. C. de indi. vi. l. j.
k ¶ Statu. § hoc sine dubio: sed si mutet statũ, an accrescat mulieri? videtur quòd sic, vt hic à contrario sensu. Sed dic contrà, vt in fine l. dices.
l ¶ Partem vsusfructus. § scilicet duntaxat quam à principio habuit. Sed contra. §. de lega. ii. l. fi. a. relictum. §. fi sub cõditione. Idem dicas, si capite fuerit diminutus, vel mortuus: quia nõ potest videri amittere, quod non habuit, vt §. quib. mo. vsusfr. amit. l. j §. sed ita demum. & ʃ. eo. l. Titio. & ʃ. de reg. iur. l. non videtur [illegible]m. Sed nonne fuerunt coniuncti? ergo ius accrescẽdi inter eos locum habet, vt §. de vsufr. ac. l. j. in prin. quæ est contrà? Solubi alter tantùm amittit: hic vterq; cum cõmunis conditio defecerit: licet mulier ex quadã dispensatiõe realiter nupserit sine iure accrescendi, quasi suam partem magis per legem, quam per testatorẽ habeat. Item est ar. §. de do. præle. l. fi Seiæ. Itẽ no. ex præmissis, quòd aut apponitur conditio, si non nupserit, mulieri tantum: aliàs tantùm: aut mulieri, & alteri. Primo casu remittit: vt §. eo. l. sed si hoc. §. fi. secũdo non. vt ʃ. eo. l. auia. §. Titio. & C. de indi. vi. l. j. In tertio habet locum hæc lex: in qua dic, aut mulier paret conditioni, quia fit Monacha, vel conuersa. Vnde iam nõ potest nubere: & tũc quilibet habet dimidiã. Si verò non paret, sed nubit, socius perdit: ipsa nõ, sed per legẽ tãtum suã partem habet, & ea sit conteta. Si aucẽ in persona Titii rãtum esset apposita conditio, mulier totum habet pendente, vel deficiẽte conditione Titii, vt §. de vsufru. ac. l. idem si apud. §. fi.

DIes. § CASVS. Ad euidentiã huius l. nota, q; si lego tibi aliquid sub conditione: & tu decedis. ante condi. impietam, nõ transmittis legatũ ad hæredem tuũ, vt ʃ. quãdo di. leg. ce. l. iiii. Certè idem est, si lego tibi sub die incerta: puta, quia dixi, Hęres meus

Fl. deest, do.

† libro 32. Quæstio.

† Vide in hãc legem Alcia. libro Parad. vi. cap. viii. & de intellectu uid. io. hannibal. i l. nemo potest n 492. §. de leg. j.

† Fio quãdiu Titius & uiuit.

† libro 19. Quæstiõ. intellectũ istius. l. uid. apud. Fran. Curt. in l. si ue apud a. cta. nu. 38. C. de transact.

† Fl. exoluit al. intelligitur.

† Fio. incertusue alius legato fuerit adscriptus.

a ¶ Eam confestim. § Sed cur non expectatur dies mortis in solutione legati, licet alii conditioni, scilicet, si non nupserit, nõ sit necesse parere. vt §. de cõdi. instit. l. quæ sub conditione. §. fi quis. Nam & si mors tãtum esset apposita, seruaret dies eius. Item plus habere non debet, si nõ paruit illicitæ conditioni, quã si paruerit licitę, vt ʃ. eo. l. mulieri? Rñ. idò tollitur dilatio, quia testator in euẽtũ cõditionis expletę voluit eam habere legatũ. Tũc eũ est certũ eam nõ nubere, cum ia est mortua: vnde tũc tãtum uoluit præstari legatũ. Sed cũ cõditio spernatur, eius diem, vel dilationem in solutione expectari superfluum est. Videbantur enim testatori hæc duo paria: lego tibi cũ morieris: & Lego tibi si non nupseris. Sed contra est, ut ʃ. e. l. hæres. in princ. & §. quamuis. Azo. Vel secundum H. nõ expectatur dies mortis ad solutionem propter publicam utilitatem, quæ est, ut statim consecuta legatum possit nubere, & filios procreare, ut §. eo. l. hoc modo. in fine. Item hoc in muliere, quę uirum non habuit. In uidua uerò, cui à uiro, uel ab alio legatur, ne nubat, secus est, ut C. de indic. vi. tollen. authen. cui relictum.

b ¶ Certus. § puta calendis Ianuariis, uel ad annum.
c ¶ Incertumue. § ut cum Titius erit Consul. Tunc ergo dies legati expectabitur: ad quod §. l. sed hoc ita. §. fi.

¶ Falsam causam legato. § CASVS Pone, quòd ita dixit testator, Lego Titio centum, quia negotia mea curauit: certè etiam si non curauit negotia, tamen habebit legatum: quia falsa causa non obest legato. Ratio enim siue causa legandi nõ conaret legato, scilicet, ut ea cessante cesset legatum. Sed si probet hæres testatorem aliter legaturum non fuisse, nisi negotia curasset Titius, obstabit Titio exceptio doli. Falsa etiam conditio non nocet legato: quia impossibilis est: puta, ita dixit testator, Pãphilus liber esto, si soluerit illud, quod debeo Titio. Et hoc est uerũ, si testator nihil debebat Titio: & sic, cum sit impossibilis conditio, habetur pro non adiecta, & seruus libertatem consequitur. Sed si in ueritate debebat testator certum Titio, & post testamentum factum satisfecit idem testator mitio, non habebit seruus libertatem: quia intelligitur defecisse conditio. Nam fuit impossibilis, & seruus eam non impleuit. Sed quid dices de falsa demonstratione? & certè sicut non facit inutile legatum, ut §. eod. l demonstratio. Ita non facit legatum illud, quod non est legatum: uelut si testator ita scribat, Ex centum, quæ Titio legaui, quinquaginta hæres Seio dato. cum in ueritate non legasset aliquid Titio: nam nõ propter hoc petet Titius centum, quia testator nõ scripsit prædicto modo animo legãdi Titio, sed animo diminuendi legatum, quod à se datum Titio falsò existimabat: propter prædictam tamẽ falsam demonstrationem legati non cõsequitur Seius plus, quam si uera fuisset demonstratio. Vnde nõ habebit Seius, nisi quinquaginta: quamuis quidem crederent, quòd Seius deberet habere plus, ex eo, quòd Titius nihil habet plus de dictis centum h. d. usque ad fi. Viuianus.

d ¶ Falsam. § ut quia negotia mea curasti, tibi lego, ut §. eo. l. demonstratio §. quamuis.
e ¶ Non cohæret. § scilicet, ut ea cessante cesset legatum: secus autẽ est in ratione legis: nam ea cohæret intãtum, ut ea cessante cesset lex, ut ʃ. de iure patro. l. adigere. §. quamuis. & not. §. de legi. & senatuscon sul. l. non omnium. & facit supra, de condic. indebi. l. damus. & §. de hęredi. instit. l. fina.

o ¶ Dies incertus. § puta, hæres dato cùm morieris: secus si dicat, cũ morietur legatarius, vt ʃ. eod l. hæres ii. respon. secus in titiol. [illegible]one, vbi spes semper transit ad hæredes. & facit §. de condi. instit. l. quod si sub ea. & C. de cadu. tol. § fin autẽ. Sed a. g. contra, §. eo. l. cum tale. §. Mæuiæ. vbi nõ differt dies certus ab incerto. Sed ibi quo ad aliud: hic quo ad transmissionem.

FIdeicommissum. § CASVS. Institui mihi hæredes Titium, & Seium meos filios, & rogaui eos per fideicommissum, vt restituerent fundum hæreditarium Caio sub condi. si aliquis ex his decesserit sine liberis: & decessi. Postea vnus dictorum meorum filiorum videns se non posse habere filios naturales, & legitimos, vt dominus Bonacosa, adoptau t sibi Sempronium filiũ, & decessit hic adoptator. Nunquid hic legitimus filius excludet fideicommissum Caii? Et dicitur quòd non. Viuianus.

p ¶ Adoptionis. § non ergo per omnia naturali cõparatur: sic §. de leg. j. l. fi ita quis. §. fi & in authe. quib. mo. natu. efficiũt sui. §. adoptionis.

AVia. § CASVS. Titia habens filium Seium, & ex eo nepotem Caium, instituit sibi hæredem dictum Caium sub condi. si emanciparetur à patre Seio. eiq; si non emanciparetur, substituit Martium pone. & dedit ei cohæredem Sempronium. Et postea ita scripsit dicta Titia in suis codicillis. Hoc amplius nepoti meo quanquam hęredem eum instituì pro parte, lego prædia mea, puta Titianum, & Seianum. Certè sicut nepos non potest habere partẽ hęreditatis, in qua fuit institutus, nisi emãciparetur, ita nec prædia legata. Et ad hoc adduco tibi simile tale, Titia scripsit seruum suum purè liberum & eundem seruum scripsit hæredem sub conditione, pone, si nauis ex Asia venerit vsque ad annum: & iussit eundem seruum accipere fundum puta legatum sub conditione, si hæres non extiterit. Certè si nõ exteriterit hæres, puta, quia non extitit conditio institutionis, & ita habere debebat legatum: habebit legatum, & libertatem? quia in legato videtur repetita libertas, sicut in principali superiori casu v. detur repetita conditio emancipationis in legato fundorum.

¶ Mutiana. § Titi[a] legauit tibi fundũ, si dederis Seio decẽ, & si Capitoliũ nõ ascenderis. Certè nõ habebis legatũ statim cauẽdo Mutiana cautiõe, q; nõ ascẽdẽs Capitoliũ, imo prius oportet vt des Seio decẽ.

¶ Titio. § Ita dixit Caius testator. Titio hæres centũ dato, si Seia nõ nupserit: & rogo Titium prædictum, vt dictã pecuniã eidẽ Seiæ restituat: & decessit dictus testator. Postea nupsit dicta Seia: & ita defecit dicta cõditio legati Titii prædicti. Nunquid mulier poterit petere a Titio dictum fideicommissum de centum, & Titius ab hærede? Et videtur, q; Titius ab hærede petere non posit: & per cõsequens, [illegible]ulier à Titio: quia deficit cõditio, ut dictũ est. Sed certè quãdiu Titius non posset petere ab hęrede, si nõ erat rogatus de restituendo mulieri tamẽ quia rogatus est mulieri restituere, propter mulieris utilitatem petet, scilicet, ut ipsa consequi possit per fideicommissum. Sed non, quod dictus Titius non fuit rogatus de restituendo mulieri dictũ legatũ; nunquid autẽ quã mulier nubat, poterit ipse cõsequi legatum, & cauẽ-

† libro 34. Quæstionũ

† lib. 6. Responso.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cauere, q̃ mulier non nubat? Et dicitur q̃ non: & est ratio, licet in litera non dicatur: quia Titio uiuente potest impleri conditio prædicta: nam potest mori Titio uiuente: & ita certum erit, q̃ ipsa amplius non nubet: & hoc potest esse sine malo omine ipsius Titii: puta quia nihil attinebat mulieri, ut dixi supra. eodem. Mutianæ. & l. cum tale. in principio. hoc dicit usque ad §. pater. Vinianus.

† Fl. quam q̃ cum hæredem &c.

a ¶ Institueret. ⁊ eique, si non emancipere tur alium substituit, ut J. potet.

b ¶ Hoc amplius. ⁊ per hoc etiam superiora uidentur repeti, ut §. de leg. iii. l. si tibi purè.

c ¶ Repetitã. ⁊ No. de repetitione, sic J. eo. l. legatum sub conditione & l. libertis & §. de cond. t. institu. l. cũ seruus. & supra, de lege. ii. l. Latinus. in fin. & §. de lega. ii. l. in repetendis. Sed contra, J. e. l. Iulius. Paulus. in fin. Solu. ibi potest dici nõ fieri repetitionẽ: quia alia ratio, scilicet, necessitudinis in persona. potest assignari quæ fuit facta coniunctio. Sed cum alia ratio nõ potest assignari, quando iungantur: tunc repetitio cõiunctio, & uel, cum, inducit repetitionẽ conditionis ut hic.

d ¶ Repetitam. ⁊ alias nõ ualeret, ut hic, & C. de le. l. seruus. & facit J. de manumis. testa. l. Diuus.

e ¶ Aliam conditionem. ⁊ quæ posit impleri uiuo legatario: ut lego tibi fundum, si Titio decem dederis. & si mulier non nupserit. alias si ambæ sunt in non faciendo. pro utraque exponitur cautio.

Ad hoc facit c. cauda, quæ. cũ gl. super verbo. præcedat. in fi. extra. de re script.

† Fl. deesti, est.

f ¶ Rogatus est ⁊ repetita, uel non repetita conditione.

g ¶ Cedente. ⁊ hoc legitur cum præcedentibus: & dic, legati Titio relicti: quia testator decessit, ut C. de cadu. tollen. §. cum igitur. uel ab adita hæreditate, quod est quoad hoc ut dominium non transeat, ut §. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus.

h. ¶ Petet ⁊ f. mulier. sed à quo peret. Potest dici, q̃ directò mulier petat ab hærede, non autem Titius: ut potè conditione defecta. Vel uerius, mulier a Titio & Titius ab hærede. Licet enim ipse non posset petere, si ab eo non esset relictum mulieri, & mulier nuberet, non pro se, pro alio tamẽ petet hæres: sic §. de leg. iii. l. si fidei. & J. ad Tre. l. cogi §. hi qui solidum. & de bo. liber. l. in seruitute. §. nonnunquã. & §. si quis ali. test. prohi. l. j. §. j. & de excu tu. l. legatarius. & §. de leg. ii. l. ei qui. Accursius.

i. ¶ Remoto. ⁊ i. posito, q̃ tantum Titio legauit, si mulier non nuberet, non habet locum exemplum Mutianæ, quæ hodie sine solennitate proponitur ad exemplum antiquæ solennis: & hoc ideo, quia uiuo Titio potest esse certum eam deficere, scilicet ea nubente, ut §. e. l. cum tale. §. Titius. & J. eo. l. genus.

¶ Pater. ⁊ CASVS. Titius habens Seiam uxorem, & filiã impuberem ex ea, instituit sibi hæredem uxorem, & rogauit eam per fideicõmissum ut restitueret dictæ filiæ dena cum moreretur ipsa uxor & exhæredauit dictam filiam: & dedit eidem filiæ tutores, & iussit eos tutores ad rem gerendam accedere, si dicta uxor, siue mater filiæ decederet filia prædicta impubere constituta: & decessit dictus testator. Nunc quæritur, an dicti tutores uideantur dati sub conditione ut sic non possint administrare, nisi mater decedat intra pubertatem filiæ? Et dicitur, quòd non: imò bene poterunt administrare, si puella interim aliquid aliud a dicto fideicommisso acquisierit. Sed nunquid dicta mater tenetur cauere filiæ, uel eius tutoribus de fideicommisso præstando ei morte ipsius matris adueniente. Et dicitur quòd non: quia dicta cautio uidetur remissa matri per uerba testatoris, in quibus præcepit tutores ad administrationem accedere, si mater decederet impubere filia constituta & ante mortem matris nolit tutores aliquo modo intromittere se de fideicommisso filiæ a matre relicto, & sic nec de cautione fideicommissi. Nam quocunque iudicio, siue uolũtatis uocis testatoris tacito, uel expresso potest remitti cautio legatorum, uel fideicommissorum, scilicet, uel alterius testamenti, omni eo iudicio potest remitti dictæ matri. Sed pone, quod filia uel tutores eius petierunt à matre cautionẽ fideicõmissi præstãdi cum hoc petere non deberent, ut dictum est: & mater nõ præstitit, & postea decessit mater. & dicta filia petit ab hæredibus matris fidei cõmissi prædictũ. & ipsi respondent ei. Tu petisti cautionem fideicõmissi à matre tua cõtra uoluntatem patrisui: ergo non debes habere fideicõmiss. Nũquid cõtra eã potest taliter præscribi, sue excipi? Et dicitur, q̃ non, nam ea res, id est, uoluntas patris nolẽtis à matre exigi cautionẽ, non faciet conditionem circa fideicõmiss. filiæ præstãdum, scilicet, ut ita demum habeat filia fideicomm. ss. si non petat cautionem. Nam non fuit relictum filiæ sub conditione, si non peteret cautionẽ. Item & licet filia desiderauerit cautionem à matre, tamen non fuit secutũ onus cautionis: quia, & onus hodiè sequi nõ potest aduersus inuitũ hæredem iure publico impediente: per quod ius publicum statutum est posse per testatorẽ remitti cautionem fideicommissi præstandi: quod ius est, ut J. ut leg. no. ca. l. licet. & l. fina. Vinianus.

a ¶ Institueret. ⁊ eique, si non emancipere tur alium substituit, ut J. potet.

b ¶ Hoc amplius. ⁊ per hoc etiam superiora uidentur repeti, ut §. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus.

c ¶ Repetitã. ⁊ No. de repetitione, sic J. eo. l. legatum sub conditione & l. libertis & §. de cond. t. institu. l. cũ seruus. & supra, de legat. ii. l. Latinus. in fin. & §. de lega. ii. l. in repetendis. Sed contra, J. e. l. Iulius. Paulus. in fin. Solu. ibi potest dici nõ fieri repetitionẽ: quia alia ratio, scilicet, necessitudinis in persona. potest assignari quæ fuit facta coniunctio. Sed cum alia ratio nõ potest assignari, quando iungantur: tunc repetitio cõiunctio, & uel, cum, inducit repetitionẽ conditionis ut hic.

d ¶ Repetitam. ⁊ alias nõ ualeret, ut hic, & C. de le. l. seruus. & facit J. de manumis. testa. l. Diuus.

e ¶ Aliam conditionem. ⁊ quæ posit impleri uiuo legatario: ut lego tibi fundum, si Titio decem dederis. & si mulier non nupserit. alias si ambæ sunt in non faciendo. pro utraque exponitur cautio.

f ¶ Rogatus est ⁊ repetita, uel non repetita conditione.

g ¶ Cedente. ⁊ hoc legitur cum præcedentibus: & dic, legati Titio relicti: quia testator decessit, ut C. de cadu. tollen. §. cum igitur. uel ab adita hæreditate, quod est quoad hoc ut dominium non transeat, ut §. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus.

h. ¶ Petet ⁊ f. mulier. sed à quo peret. Potest dici, q̃ directò mulier petat ab hærede, non autem Titius: ut potè conditione defecta. Vel uerius, mulier a Titio & Titius ab hærede. Licet enim ipse non posset petere, si ab eo non esset relictum mulieri, & mulier nuberet, non pro se, pro alio tamẽ petet hæres: sic §. de leg. iii. l. si fidei. & J. ad Tre. l. cogi §. hi qui solidum. & de bo. liber. l. in seruitute. §. nonnunquã. & §. si quis ali. test. prohi. l. j. §. j. & de excu tu. l. legatarius. & §. de leg. ii. l. ei qui. Accursius.

i. ¶ Remoto. ⁊ i. posito, q̃ tantum Titio legauit, si mulier non nuberet, non habet locum exemplum Mutianæ, quæ hodie sine solennitate proponitur ad exemplum antiquæ solennis: & hoc ideo, quia uiuo Titio potest esse certum eam deficere, scilicet ea nubente, ut §. e. l. cum tale. §. Titius. & J. eo. l. genus.

¶ Pater. ⁊ CASVS. Titius habens Seiam uxorem, & filiã impuberem ex ea, instituit sibi hæredem uxorem, & rogauit eam per fideicõmissum ut restitueret dictæ filiæ dena cum moreretur ipsa uxor & exhæredauit dictam filiam: & dedit eidem filiæ tutores, & iussit eos tutores ad rem gerendam accedere, si dicta uxor, siue mater filiæ decederet filia prædicta impubere constituta: & decessit dictus testator. Nunc quæritur, an dicti tutores uideantur dati sub conditione ut sic non possint administrare, nisi mater decedat intra pubertatem filiæ? Et dicitur, quòd non: imò bene poterunt administrare, si puella interim aliquid aliud a dicto fideicommisso acquisierit. Sed nunquid dicta mater tenetur cauere filiæ, uel eius tutoribus de fideicommisso præstando ei morte ipsius matris adueniente. Et dicitur quòd non: quia dicta cautio uidetur remissa matri per uerba testatoris, in quibus præcepit tutores ad administrationem accedere, si mater decederet impubere filia constituta & ante mortem matris nolit tutores aliquo modo intromittere se de fideicommisso filiæ a matre relicto, & sic nec de cautione fideicommissi. Nam quocunque iudicio, siue uolũtatis uocis testatoris tacito, uel expresso potest remitti cautio legatorum, uel fideicommissorum, scilicet, uel alterius testamenti, omni eo iudicio potest remitti dictæ matri. Sed pone, quod filia uel tutores eius petierunt à matre cautionẽ fideicõmissi præstãdi cum hoc petere non deberent, ut dictum est: & mater nõ præstitit, & postea decessit mater. & dicta filia petit ab hæredibus matris fidei cõmissi prædictũ. & ipsi respondent ei. Tu petisti cautionem fideicõmissi à matre tua cõtra uoluntatem patrisui: ergo non debes habere fideicõmiss. Nũquid cõtra eã potest taliter præscribi, sue excipi? Et dicitur, q̃ non, nam ea res, id est, uoluntas patris nolẽtis à matre exigi cautionẽ, non faciet conditionem circa fideicõmiss. filiæ præstãdum, scilicet, ut ita demum habeat filia fideicomm. ss. si non petat cautionem. Nam non fuit relictum filiæ sub conditione, si non peteret cautionẽ. Item & licet filia desiderauerit cautionem à matre, tamen non fuit secutũ onus cautionis: quia, & onus hodiè sequi nõ potest aduersus inuitũ hæredem iure publico impediente: per quod ius publicum statutum est posse per testatorẽ remitti cautionem fideicommissi præstandi: quod ius est, ut J. ut leg. no. ca. l. licet. & l. fina. Vinianus.

K ¶ Filia. ⁊ scilicet ea dem.

l ¶ Decies quinque. ⁊ id est, quinquaginta: nã dixit sic, cũ grauauerim uxorem meam in quinquaginta dandis filiæ eius cũ moreretur, nolo tutores interim administrare. Et sic uidebatur sub conditione dare, si mater decederet. Sed tamen aliud est, quia hæc conditio non uidetur apposita, nisi administratori fideicommissi a matre restituendi, & per hoc uidetur remissa cautio fideicommissi: quia noluit tutores aliquo modo intromittere se de fideicommissis. Accur.

m ¶ Non sub conditione. ⁊ nunc soluit. & facit §. de tuto. l. muto. §. j. Accursius.

n ¶ Remissa. ⁊ f. uidetur sub omni eo iudicio quocunque potest remitti, f. alias, uel alterius testamento.

o ¶ Præscribatur. ⁊ filia petiit cautionem, sed obtinere non potuit: quia remissa erat, vt dixi: nunc matre mortua petit fideicommissum.

o ¶ Præscribatur ⁊ id est excipiatur: quod non potest: quia cautionem petiit. sed non potest: quia non fuit relictum sub conditione, si non peteret cautionem. Item nec fuit præstita: & sic non habuit hæres onus præstandi. Petet itaque filia legatum cum effectu, ut & J. ut lega. no. ca. l. licet.

p ¶ Eam. ⁊ cautionem sibi præstari, in quibus non faciendi conditionibus Mutiana cautio locum habet.

q ¶ Non secuto. ⁊ i. quia non fuit præstita cautio, licet fuit petita.

r ¶ Sequi ⁊ i. locum habere.

s ¶ Placuit. ⁊ ut C. ut in posses. lega. l. scire.

Cum pupillus. ⁊ CASVS Instituit mihi filium meum impuberẽ, & legaui Titio decem sub conditione, si decennio seruerit dicto meo filio: & decessi. Postea Titius uult seruire pupillo: pupillus autem, uel tutor eius impedit, quo minus seruiat. Certe iure communi uidetur conditio esse impleta legati: & sic habebit Titius legatum. Idem esset, si dedisset libertatem Sticho seruo meo sub conditione, Si decennio seruiret dicto meo filio. Nam uolente Sticho seruire decennio dicto meo filio, & eo, uel tutore eius impediente iure communi conditio libertatis impleta esse uidetur.

¶ Disiunctiuo ⁊ Legaui Titio centum si ascenderet Capitoliũ, uel daret Seio equum suũ & ita disiunctiuo modo apposui ei duas cõditio potestatiuas. Certe sufficit, si adimpleat unam. Idem est si legaui, ei si nauis ex Asia uenerit, uel Seius Consul factus fuerit. Sicque posui disiunctiuo modo duas condi. quæ sunt per me collatæ in euentum. Nã & hoc casu sufficit unam existere. Vinianus.

c ¶ Collatam. ⁊ puta, legatum est Titio, si per uiginti annos seruierit pupillo: & conditio ita consistit in facto: alias pupillo non nocet suum

suum impedimentum: quia nec datio ei facta danti prodesset, vt J. de solut. l. si seruus.

† Alias, decies, alias decies sestertium.

† Fl. deesti uideuur.

† Flo. iudicio.

† Fl. si quis cauerit defide.

† lib. 9. Responsorum

† Supple a ¶ Disiunctiuo. ⁊ † secus si separatim sint positæ, ut J. eod. l. quod materiã i— traditum. & l. seq. & facit §. de conditio. institut. l. 5. & J. de verb. obli. stã p gl. & l. si ita.

doc. J. e. ibi l. qd̃ traditum, & am Caius in testamento plius in l. si suo, His meus dato cõ ita stipls. & tum Titio cum morie maximè: p tur idẽ Titius. Certè Ale. ibid. J. hoc legatũ iudicari de de uer. obl. bet purũ, quamuis sit † Fl. altera sub incerta die relictũ vel postea. quãuis ita sit: ac si esset sub condi. relictũ. Dies eũ incertus pro cõdit. habetur, ut §. eod. dies incertus. & ita debet iudicari purũ, quia dicta condi. nõ pôt defecere. certũ est enim Titiõuum. tiũ moriturũ, & in hoc casu non uidetur conditio appositã legato, sed mora vsq; ad mortẽ Ticij: & mori Titio incipiente incipit cõdere dies legati, & ita trãsmittit post mortẽ Titius ad hærẽdẽ suũ: secus aũt esset, si testator ita dixisset, hęres meus centum Titio dato, cum ipse hæres morietur: quia tũc debet iudicari legatum relictum esse sub conditi. cum incerta dies pro condi. habeatur: ut dictum est. unde si legatarius moriatur ante hęredem, nõ transmittit ad hęredem sui legati petitionem. quãuis eiu moriturum hęre-

† Fl. cedit.

† lib. J. Defi cere. certũ est enim Ti

conditio impleta esse uidetur.

¶ *In alternatiuis sufficit alterum impleri. Bart.*

¶ Disiunctiuo ² modo conditionibus adscriptis, alteram defecisse nõ oberit altera posteà † impleta: nec interest, in potestate fuerint accipientis cõditiones, an in euentum collatæ.

¶ *Dies incertus non aptus suspendere legatum post legatarii mortem non impedit transmissionem: aliàs secùs. Bar.*

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

HAeres meus, cùm morietur Titius, centum ei dato. Purum [b] legatum est, quia non conditione, sed mora suspẽditur. Non potest enim conditio non existere. [c] ¶ Hęres meus, cùm ipse [d] morietur, centum Titio dato. Legatum sub cõditione [e] relictum est. Quãuis enim hæredem esse moriturum certum sit: tamẽ incertum est, an legatario uiuo dies legati nõ cedat, † & nõ est certũ, legatũ ad eũ peruẽturũ. ¶ Qui post Mutianam cautionem interpositam legatum accepit, si contra cautionem aliquid fecerit, stipulatione commissa etiam fructus filio hæredi restituet: hoc enim legatarius & in exordio [f] cauere cogitur. ¶ Quamuis vsusfructus, cùm morietur legatarius, inutiliter legetur: tamen cautionis Mutianæ remedium, vsufructu quoque sub conditione † alicuius [g] non faciendi legato, locum habet.

¶ *Cõditio, Si non nupserit, reijcitur in extraneo, propter quam uerisimiliter cessaret mulier nubere. Bartolus.*

¶ Quod † in fraudem legis ad impediendas nuptias adscriptũ est, nullam vim habet: veluti, Titio patri centum, si filia, quam habet in potestate, non nupserit, hæres dato. vel, Filiofamilias, si pater eius uxorem non duxerit, hæres dato. [h]

¶ *Cõditio de ꝓterito, uel de presenti falsa, nõ suspendit legatũ, sed uitiat. Conditio de futuro possibilis suspendit, donec sit impleta: Modus non suspendit nec uitiat legati substantiam: sed differt, donec sit præstita cautio de modo implẽdo. Pau.*

¶ Idem. † LEX LXXIX.

EAs [i] causas, quæ protinus [k] agentẽ repellunt, in fideicõmissis non pro † conditionibus [l] obseruari oportet: [m] eas verò [n], quę habent moram [o] cũ sumptu, † intell hu ius. §. uid. p Io. Crot. in l. stipulatio hoc modo nu. 10. de uerb. obl.

EAs causas ⁊ CASVS. Hęc lex loquitur de his relictis, in quibus non est modus, vel conditio, scilicet à principio, vsque ad versiculum, Causas ve. ò &c. Postea usque ad fin. loquitur de iis, quæ sub modo relinquuntur, & de iis quæ relinquũtur sub condi. & facit inter ea tria differentiam. De primis dicitur, q̃ non habentur pro conditionalibus: imo protinus, siue statim repellunt legatarium agentem. Sed nõ sunt verę causæ: puta, quia legaui Titio. c. ſi Rex Parthorum uiuit, uel si Titius fuit Cõsul: & ita in præsens tempus, uel in præteritum. Certe non habetur istæ causæ de preterito, uel de presenti pro conditione. Nam in conditionali expectatur, ut uires capiat legatum ex cõditionis euẽtu, uel deficiat ex defectu conditionis: hic autẽ, ut dixi, nõ expectabitur: imò protinus repellitur legatarius agens, si rex Parthorũ nõ uiuit: uel si Titius non fuit Consul. eas autem causas in legatis appositas, quæ habent moram cũ sumptu, ut sunt illę, in quibus est modus admittendus oblata cautione per legatarium de modo adimplendo, ut puta, si legatum est Titio, ut monumentum testatori faciat, vel etiã non faciat: quo quidem casu sub modo uidet accepisse legatum Titius, & accepit legatũ cauẽdo de monumento faciendo, ut. l non faciendo: & sic hęc causa habet moram cum sumptu: quia in cautione prædicta præstanda, dicitur esse sumptus: in eis autem causis legatis appositis, quæ nõ habent moram cum sumptu cautionis, sed moram tantum ex cõditione suspensa, non habet locum, quod dixi in primo, & secũdo casu, imò expectabitur, donec ueniat conditio ante, quam vires capiat legatum: puta, legaui Titio, si monumentum fecerit. Nam non habebit legatum, nisi faciat monumentũ. Nec enim parem dicemus eum, cui ita datum sit legatũ, Si monumẽtum fecerit: & eum, cui datum est legatum, vt monumẽtum faciat, uel non faciat: quia primus non admittitur nisi adimpleat condi. & secundus. sic, si caueat de modo adimplendo, ut dictum est. & hoc dicit hęc lex, licet non multum aperte. Viuia.

† Fl. condi tionem.

¶ Fl. Secuo la l. 8. Quę stio.

† Fl. Cõditionalibus.

† al. morã consumptã al. contunctam.

a ¶ Institutiuam. ⁊ Tertia pars. Nam quadrans, & quadrantis quadrans, & quadrantis quadrantis, & quadrantis quadrantis, & quadrantis quadrantis

Universidad de Deusto
Biblioteca

principio ſuſpenditur:nec inchoatur, niſi exiſtat conditio.

a ¶ Fecerit.ʒhoc eſt conditionale.

b ¶ Nõ faciat.ʒhoc eſt ſub modo.& ſtatim capit præſtita cautione: vt ſ.eo.l. quibus diebus.§.fina.

Vlius Paulus.] CASVS. Teſtator ita dixit in teſtamento, Stichus, ſi rõnes reddiderit,cum contubernali ſua liber eſto,eiſque hæres x.dauo. Et deceſsit poſteà teſtator: & poſtea deceſsit dictus Stichus, ante q̃ rationes reddiderit. Nunquid contuberna lis habebit libertatẽ, & legatum cum hæredibus Stichi? Et diſtinguitur, an reliqua non remanſerant apud Stichum de rõnibus dominicis, quas adminiſtrauerant: aut remanſerant. Primo caſu,purè accepiſſe libertatẽ videbuntur Stichus & contubernalis ex eo mortuo libertate cõpetente ei, & contubernali: ſiue etiam legatũ eum Stichum, & contubernalem ſecutũ eſt Secundo caſu, ſcilicet cum remãſerant apud eum reliqua,ſub eadẽ conditione reddendæ rationis etiam contubernalis eius libertatem acceptiſſe uidetur: & de ſtricto iure defecta videtur eſſe conditio eò q̃ mortuus eſt Stichus ante quã redderet rationem actus ſui,& reliqua reſtitueret.Nam cum datur libertas alicui ſub cõdi. ſi rõnes redderet, hæc eſt condi. rationũ reddendarum , vt iuſſus videatur reliqua reddere, ſi qua habet, cũ fide actus ſui, i.cum fideli computatione. & ita cum Stichus nõ reſtituerit reliqua , non habet contubernalis libertatem,uel legatum De æquitate tũ aliud eſt, quantum ad contubernalem , licet ſtrictũ ius remaneat Sticho, hoc modo, ſ.vt Stichus dicatur ſub eondi. manumiſſus : & niſi eam adimpleat,non conſequatur libertatem,uel legatum. Cõtubernalis aũt dicatur purè manumiſſa:ſubaudi : & habebit legatũ partim ſuo iure,& partim iure accreſcendi.Et illa præpoſitio, cũ, poſita in uerbis teſtatoris pertinet ad demonſtrandã neceſsitudinem : ſiue affinitatem,vel quaſi,quæ erat inter Stichum & contubernalem: & nõ ad coniungendam contubernali condõnem, quæ fuit Sticho appoſita: ſcilicet,rõnum reddendarum.Sed ſi Stichus prędictus habens reliqua uoluiſſet reddere rõnem hæredi,& hæres noluiſſet:pro impleta habetur conditio, etiam quantum ad eum,nedum quantum ad contubernalem: & ſic liber deceſsiſſet, & ad hęredem ſuam parte legati tranſmiſiſſet. Viuianus.

c ¶ Cum contubernali.ʒex hac cõiunctione,cum,oritur dubitatio.

d ¶ Vel paria.ʒalias paria.aliàs par eſſe: q.d. vel nil debeat, uel debeat iam utrumque ſolui.Accur.

e ¶ Conditionem.ʒhic incipit reſpondere.Et dic conditionem hãc &c.ſub.ſic intelligendam.

f ¶ Si qua habet.ʒſcilicet reliqua.

g ¶ Cum fide.ʒid eſt,cum fideli computatione: & ſic denuò computare,& reddere,ut ſ.l.prox.& ſ.de euict.l.qui libertatis.§.ſeruus ſed vbi nulla ſunt,non differtur libertas, ut hic ſubiicit,& C.de manumiſ.teſta.l.cum teſtamento.

h ¶ Competente.ʒquia nulla erant reliqua,vel omnia reddidit.

i ¶ Defecta.]de rigore iuris: ut ſ.de ſtatulibe. l.ſi ſeruo.

k ¶ Dicetur.ʒde æquitate.

l ¶ Coniunctionem.] ſ.cum,quæ eſt coniunctio.

† Vt monumentũ faciat,legit i Pan.Flo. qd ſequiẽ Dua.vi.Augu.lib.4.emen.c.17. li.21.qõnum.

† Fl.Numphidio.

† Fl.i teſta.

admittemus cautiõe oblata. Nec enim parem dicemus eum,cui ita datum ſit,Si monumentum fecerit: a & eum, cui datum eſt, † Vt monumentum non faciat.b

¶ *Conditio appoſita uni in perſona alterius ſibi coniunctí per hanc dictionẽ cum, de æquitate non intelligitur repetita.Ba.*

¶ Paulus.† LEX LXXX.

IVlius Paulus Aufidio:† Quæſiſti, ſi in teſtamento† cautum eſſet,Stichus ſi rationes reddiderit cum contubernali c ſua liber eſto, eiſque hæres decem dato : an Sticho mortuo antè, quàm rationes redderet vel paria, d † vel reliqua habente, libera ſit† mulier:& an de legato idem accipiamus libertate data, ſi rationes reddiderit? Hanc conditionem e † rationum reddendarum, vt iuſſus videatur reliqua reddere, ſiqua habet f cũ fide g actus ſui:quæ ſi nulla ſunt, purè accepiſſe libertatem videbũtur:& ſi poſt aditam hęreditatem deceſſerit,† cõpetente h libertate etiam legatum eos ſecutum eſt. Quòd ſi cum adhuc reliqua haberet, deceſſerit, ſub eadẽ conditione & contubernalis eius libertatẽ accepiſſe videbitur, † & defecta i uidebit conditione. Sed non inelegãter illud dicetur, k Stichũ quidẽ ſub conditione manumiſſum, contubernalẽ aũt eius purè; & illam coniunctionẽ l nõ ad cõiungendã cõditionem,ſed ad neceſsitudinem m demonſtrandam pertinere. ¶ Tũc demũ† ,p impleta† habetur cooditio , n cùm per eum o ſtat,qui,ſi impleta eſſet,debiturus p ſtat.

¶ *Conditio adiecta libertati , uidetur repetita in legato , & cõditio rationũ reddẽdarũ eſt miſta dãdi,& faciẽdi , nec alterũ ſine altero ſufficit,ut uideatur ipleri, ſed utrũq; requiritur.Pau.*

¶ Calliſtratus. LEX LXXXI.

CVm ſeruus ita liber eſſe iuſſus ſit , Si rationes reddiderit , eiq̃ue fundum hæres dare damnas ſit:videamus, vtrum conditio libertati propoſita† ſit,q an verò & legato . Et quidem ſi libertati ſoli accipiamus propoſitam , nullus tractus amplius ſupereſt. Nam legatum purum inuenitur, † & ideò inutile r fit. Quòd ſi conditio etiã legato ſcerta † ſit(quod quidam rectè putant s) ſimili cũ libertate dies quoque legati vtili ter cedit . Quid ergo continetur his verbis , ſi rationes redderet? Quidam hoc aiunt , ſi reliqua t reddiderit : quaſi nihil interſit, vtrum ſub hac conditione,Si reliqua, vel ſub hac, Si rationes reddiderit.u Sed nos neque cõditionem meram putamus eſſe,quæ indatione exiſtat, † neque merã cõditionẽ , quæ in facto ſit.ſed eam cõditionem,quæ ex mixtura quadam conſiſtat. Nam nõ vtique ſi ille in ſolle x reliqua obtulerit , liber erit:nõ enim teſtator hoc ſenſit:ſed illud,vt ratiões reddat,quo modò ſeruus reddere ſolet; id eſt, legẽdas offerre rationes primùm, deinde computandas , vt explorari poſsit. cõputationes† probè an improbè referantur : accepta quia tenetur reddere rationes ſicut ſeruus tenetur reddere , id eſt legendas offerre rationes primum,deinde computandas , vt exploirari poſsint computationes probe,an improbe referantur:& vtrum accepta per ſeruum rectè ſint relata per eum,an non. Tenetur etiam inſtituere hæredes notitia rationum, vt ſciant quid in quacunque ſit ſcriptum.In dando autem conſiſtit:quia redditis prędicto modo rationibus debet reliqua rationum,quæ remanſerunt apud ſe reddere hæredibus.Viuianus.

m ¶ Neceſsitudinem.ʒid eſt affinitatem,vel quaſi:ſic ſupra,de iuſtitia & iure.l.ſi. Et no.q̃ non intelligitur conditio repeti. Sed contrà ſ. eo.l.auia in princi. Solu.illud in vna eademq̃ue perſona,hic in diuerſis. Vel.hic de æquitate:ibi de rigore. Vel, hic fauore libertatis . Vel dic vt ibi. Et eodem modo ſol.ſ.de conditio. inſtitu l. cùm ſeruus. & inf.l.prox.in fi.j. reſpõ. ibi, Cum quidam &c. & inf.eo.l. Iulianus noſter.in principio.

n ¶ Habetur conditio.ʒ in perſona Stichi mortui ante redditas rationes. vel dic , quo ad mulierem ſecũdum rigorem.

o ¶ Cum per eum. ʒ ſcilicet hæredem. ad quod ſupra, eod. l. iure ciuili. ſed ſecundum ęquitatem , quam habet cum libera, nunquid & legatum habebit? Reſpõ. ſic partem , & aliã iure accreſcendi , cum ſit caduca,vt C.de caducis tollend.§. fin autem aliquid.

p ¶ Debiturus.ʒ aliquid ſub conditione.

CVm ſeruus.ʒ CASVS. Titius ita dixitin teſtamento ſuo, Stichus ſit liber ſi rationes reddiderit : eiq̃ue fundum hæres dare damnas , ſiue damnatus ſit. Nunquid legatum fundi eſt purum vel conditionale ? Et dicitur quòd eſt conditionale. Reperitur enim in eo conditio libertati appoſita : & ita adimpleta conditione per Stichum , id eſt reditis per eum rationibus erit liber , & ſimul cum libertate dies quoque legati vtiliter cedit.Sed quomodo videtur Stichus adimplere conditionem prædictam reddendæ rationis? Certe dicunt quidam, vbi reliqua reddiderit . Et ita dicunt conſiſtere tantum in dãdo. Sed certè non eſt verum, imo conſiſtit in faciendo , & in dando. In faciendo conſiſtit,

† Flo.quid i quaque.

† Dua.reliqua.aliàs, reliquationes.

† li.12.rñſ. † intel.huius l.ui.per Io.Crot.in l. ſciendũ. n.12.d uerbo. obliga.

† Concor. bona gl. in c.Micnael. eẽ,de ſi. ſpſ. & in ca.pertuas. eẽ, de ,pba. Bald. not.in e.de cedẽti.in 5. col.in tit.q. ſeu.da. poſ in vſi . ſeu.

† li.2. Quę ſtio.al. Paulus.

† Fl.præpoſita.&ʒ.prę poſitam.

† al.Et ideò non inutile fit.Vide Augu.li.j.emẽ. c.3.

† Fl. infita.

† Flo. uel ſi hac.

† Fl.exiſtit

† Fl. conſiſtit.

† Fl.impu- tationes.

Non

a ¶ Non rectè.ʒſ.referantur:ſed certe non uidetur exigi hæc cõputatio.vt C.de manu.teſta.l.cum teſtamento §.fin.quæ eſt contra.Solu.vbi nil eſt in reliquis,ſtatim eſt liber nulla facta computatione:ut ibi,& ſ.l.proxi.ſed vbi eſt,tunc hęc duo exiguntur,ut hic: & ſunt ſimilia , vt in contrario nota.

b ¶ A facto.ʒid eſt ratiocinatione.

c ¶ Ad pecuniam.ʒid eſt,dationem.

d ¶ Intelligitur.ʒ ſic ſ.de p gn.actio.vel vniuerſorum.& l.ſi ſeruos & C. de epiſcop.audi. l.3.

e ¶ Exciperet.ʒ gemi natio ſermonis.uel dic exciperet , ſcilicet ſeruus dicens nõ eſſe ita.

f ¶ Soluerit.ʒ in quibuſcunque culpæ reus ſaltẽ lenis fuerit , ut ſ. eo.l.antepen.& facit ſ. de fideicõmiſ.liber.l.ſi purè.in fi. & de uerbo. ſig.l.boues. §.fin.& de ſtatulib. l.ſtatuliber.§. ſi qs nõ dare. & de manu. l.ſi ita fit. & l.ſi ita fuerit.& ſ.de lib.leg.l. nõ ſolum.§.isq rõnes. quibus legibus dicitur duo contineri in ratio nibus reddendis.

Vcius.ʒ CASVS Lucius Titius inſtituit ſibi hæredẽ Aurelium Clandium hoc modo, Aurelius Claudius natus ex illa muliere, ſi filiũ meũ ſe eſſe iudici probauerit,hęres mihi eſto. Paulus reſpondit,filium de quo quæreretur, non ſub ea cõditiõe inſtitutũ videri, quæ in poteſtate b eius eſſet:& ideo teſtamẽtum h nullius eſſe momenti.

¶ *Si conditio miſta deficit per caſum non deficit relictũ alimentorum:niſi fauore eius,in cuius perſona deficit, alimenta fuiſſent relicta.Bar.*

¶ Idem.† LEX LXXXIII.

ILlis libertis alimentorum nomine, ſi cum filio meo morati fuerint, menſtruos denarios centenos,& veſtiaria dari uolo. Liberti in obſequio fuerunt quandiu adoleſcens ad militiã proueheretur: i † qua cauſa affectum eſt, vt quibuſdam Romæ relictis proficiſceretur : & apud caſtra defunctus eſt. Quæſitum eſt, an ab hæredibus eius alimenta debeantur? Paulus reſpondit, conditionẽ qui dem in perſona libertorum , qui cũ filio defuncti morati ſunt , aut per quos nõ ſtetit, quò minùs morarentur, mortuo filio teſtatoris defeciſſe non videri : k ſed ſi teſtator propter filij vtilitatem l iis, qui cum eo morati fuiſſent, aliũde præſtari voluiſſet, † cõtra voluntatem defuncti petẽtes audiri nõ oportere.m

¶ *Legatũ factum alicui,cũ petierit,non eſt conditionale.Barto.*

¶ Sequola.† LEX LXXXIIII.

TItia n hæredis inſtituti liberos habentis filij fidei cõmiſit,vti rẽ eius vniuerſam reſtitueret filiis eius , liberis ve † eorũ cũ ipſi petiiſſent,ſine vlla iuris cauillatione. o Quæro , an his verbis, Cùm illi à te petierint conditio fideicõmiſſo adſcripta videatur? Reſpondi , non ,p videri.

¶ *Seruus,cui libertas, & legatũ relinquitur , manumiſſus uel alienatus legatũ non conſequitur , niſi impleat conditionem,in cuius euentũ legatũ eſt expreſsè collatũ. Ita regula Catoniana nõ impedit legata , quorũ dies cedit ab adita hæreditate , niſi hæres neceſſarius exiſtat,Bart,& Pau.*

I ¶ Marcellus.† L. LXXXV.

VIianus† noſter ait† eum, qui expone,ut infra,de verbo ſignificatio.l.natura.

p ¶ Non videri.ʒ ſed magis quædam admonitio,vt ſ.de verb. ſignifi.l.ſi decem.& arg.ſ.de tute.l.muto.§.hanc conditionem.

VIianus.ʒ CASVS. Petrus,pone,fecit teſtamentũ,& iuſsit ſeruũ ſuum Stichum dare decem Titio, & liberum eſſe.& etiam legatũ, ponamus , Seiani fundi habere : & poſtea viuens teſtator manumiſit eũ & poſtea deceſsit teſtator idem. Certè nõ habebit dictus Stichus aliter legatum fundi,quod ei cum libertate datũ fuit, quàm ſi parcat conditioni prędictæ libertati appoſitæ,id eſt,det decem Titio. ſed ſi teſtator viuus dictum ſeruum non manumiſerit,ſed vendiderit Caio, nõ poterit Caius emptor aliter petere legatum dicto ſeruo relictum, quàm ſi pareatur dictæ conditioni . Et hæc vera ſunt nunc demum, cùm omni modo legatum acquiri potuit ſimul cum libertate dicto ſeruo,ſi non fuiſſet à viuo teſtatore manumiſſus , vel venditus, vel onus conditionis non ſit impoſitum expreſsè legato, veluti, cum legatum eſſet collatum in tempus liberratis,quod eſt ſemper,niſi expreſſe prę ſenti die detur: ſi autem legatum ſit datum præſenti die , libertas vero ſub conditione,aut valet legatum,aut non . Si valet,habet locum quod dictum eſt ſupra,ſcilicet quòd nõ aliter habeat Stichus a uiuo teſtatore manumiſſus,vel emptor Stichi legatum , quàm ſi pareatur conditioni libertati appoſitæ.Valet autem legatum,ſi non fuit inſtitutus hæres neceſſarius : quia ſi ſtatim facto teſtamento teſtator deceſſiſſet,non tamen hoc caſu inutile eſſet legatum, cum poſſet conditio libertatis impleri ante aditam hęreditatem : & legatum manumiſſo deberi , ſcilicet quia ſtatim adita hæreditate , non impleta conditione libertatis prædicta ante aditam hæreditatem , ſtatim cum aditur poſtea hæreditas , eſt liber , & debetur ei legatum : & ita non inuenitur ſeruus fuiſſe in dominio hæredis , Et in hoc caſu non

† Fl.quid i quaque.

† li.14.rñſ.

† Fl. promouerẽt.

† Fl. Mẽcianus lib. 3.fideicõmiſſo.

† intell. hauius.l.uid. p Io. Crot. i l. ſi quis ,p emptore . nu. 61. de vſucap.

† Fl. deeſt, ait.

, Adde ad iſtã gl. quæ dicit Bart. de uerboca uillatione, hic: & quę dicũtur in Spe. in tit. de depoſi. §.7. verſic. 17.& 27.

Infortiatum. T ii est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est locus sententiæ Catonianæ, quæ iubet, ut ea legata, q̃ essent inutilia, statim mortuo testatore non sint inutilia, ea rõne, q̃ diutius vixerit testator, vt §. de regu. cato. l. j. Quia, ut dictum est, si statim decessit testator, non tamen esset inutile legatum. Si autem non valet legatum in eo casu, quem §. posui, id est cum legatum fuit datum purè, & libertas sub conditione, non habet locum quæstio, utrum Stichus vel emptor Stichi habeat ante legatum, quã pareatur cõditioni libertatis. non valet autẽ dictũ legatum purè relictũ, si fuit institutus hæres necessarius, puta conseruus dicti Stichi, cui Sticho fuit data libertas sub cõdõne, si daret x. legatũ aũt fuit ei datum purè: quia tpe quo implet cõdõnem Stich', ipse Stichus de necessitate inuenitur in dominio hæredis necessarij: ga inter mortem testatoris, & additionem hæreditatis nõ est aliquod mediũ: cùm hæres necessarius statim mortuo testatore sit hæres, siue uelit, siue nolit, ut §. de leg. j. quæsitum. in fin. Si ergo est in dominio hæredis, non valet legatum, ut C. de lega. l. seruis. & hæc uidetur esse intentio huius legis. Viuia.

a ¶ Dare. § cuidam extraneo.

b ¶ Et ita. § per hoc ita colligę, q̃ est conditio.

c ¶ Iussus. § sub. & fundũ Seianum habere.

d ¶ A viuente. § testatore.

e ¶ Conditioni. § quasi in legato tacitè repetita: vt §. de lega. 3. l. qui concubinam. §. cũ testamento. & §. eod. l. auia. Sed contra §. eo. l. Iulius Paulus. in fin. Sed dic, vt ibi.

f ¶ Paruisset. § scilicet seruus iste.

g ¶ In tempore. § f. dicendum est, id est, ut ita demum legatum huic seruo petat si conditioni paruit.

h ¶ Non sit. § f. ex presim: semper tamen repetita videtur, vt §. eo. l. tum seruus.

i ¶ Etenim. § & certè potest tenere legatum non obstante regula Catoniana, Etenim, &c. quę est §. de reg. cato. l. j. in prin.

K ¶ Omnino. § id est, in omni casu.

l ¶ Impleri. § etiam post mortem testatoris: quia est in dando, ut §. de leg. j. l. quæsitum. § j.

m ¶ Manumisso. § nam licet det decem ante aditam hæreditatem, non tamen est liber, nec legatum ei relictum valet: licet aliàs valeat à morte testatoris: ut C. de cadu. toll. §. in nouissimo. & §. j.

n ¶ Necessarius. § f. aliquis alius seruus: quia tunc inter mortem testatoris, & aditam hęreditatẽ nihil est in medio, cùm protinus est hęres, & liber, ut institi. de hære. quali. & diffe. in prin. & sic tempore aditę hęreditatis, i. mortis inuenitur seruus hęredis: & ideo purũ legatum regula Catonis impedit. at in suo & necessario dico idẽ, quod in extraneo: cum habeat per Prætorem beneficium abstinendi, ut instit. de hęre. qual. & diffe. §. sed si is. & §. de acquir. hære. l. necessarius. & C. si ab hęredi. abstit. l. j. & facit §. de lega. j. l. quæsitum. §. necessarius. Accur.

Q Vod traditum. § CASVS. Dictum est suprà, eodem l. sub diuersis. in legatis esse spectandã nouissimam conditionem, id est ultimam, & in libertatibus leuissimam, id est eam, quę seruo cõmodior sit, cui libertas est relicta sub conditionibus. Certè illud quod ita dictum, siue traditum est, non pertinet ad ea solùm modo, quæ dantur sępius sub diuersis conditionibus: sed etiam ad ea, quæ primo purè dantur, deinde sub condi. Pone ergo, q̃ hæres purè iussus est dare Titio Stichum, & postea ex interuallo iussus est dare eidem Titio eundem Stichum sub condit. certè debetur ei aduenientę conditione, & non antè: quia posterius ualet. Idẽ est econtra, si prius sub conditione est legatum, deinde purè: nam præsens debetur. Et bene dixi ex interuallo: nam si pure legatum ex incontinenti hęres sub cõdi. iussus est dare, puta, quia ita dixit testator. Lego Titio Stichũ, & lego Sempronio fundum Titianũ, & Caio x. & postea incontinẽti ante quam ad alios diuerteret actus, ita dixit Quod Titio legaui purè, lego eidẽ Titio sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: & ita erit perinde, ac si ita dixisset, Lego Titio Stichum pure. Item lego eidem Titio eundem Stichum sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: & ita erit, perinde, ac si secunda scriptura legati Titio relicti esset coniuncta primæ scripturæ legati eiusdẽ: quo casu habet electionem Titius, utrum petat legatum de Sticho, ut purum: an uerò, ut conditionale. Et hoc est uerũ, nisi testator apposuit dictam secundã scripturam commemorando legatum, quod erat in prima dicta scriptura: uel uti quia ita dixit, Stichũ, quem Titio legaui pure, hęres meus ei dato, si nauis ex Asia uenerit: nã tunc uidetur taliter scripsisse testator animo reuocandi præsens, siue purũ legatũ, & dandi eidẽ legatum sub cõditione. Vnde si ante conditionẽ uendicet Titius Stichũ, poterit contra eũ habere locum doli exceptio. Quod autem dixi in libertatibus leuissimam conditionẽ esse spectãdam, intelligas de directis: secus autẽ in fideicommissariis libertatibus, quia in eis non leuissima, sed nouissima conditio spectanda est, sicut & in legatis. & hoc dicit cum tribus ll. sequentibus. Viuia.

o ¶ Nouissimam. § vt §. de testa. tut. l. tutor datus. & §. de lega. j. l. si mihi. & tibi. §. in legatis.

p ¶ In libertatibus. § directis: sed in fideicommissariis nouissima, ut hic. & suprà, eo. l. leuissima, & inf. l. iii. & inf. de ma. testa. l. v. & habent hæc locum, quando diuersę conditiones in diuersis partibus testamẽti positę sunt separatim. Si autem sunt simul, aut disiunctim, sufficit pareri vni: aut coniunctim, & tunc vtrique: vt supra, de conditio. institu. l. si hæredi.

q D est. § facit instit. de actio. §. huic.

r NOn ad ea. § hoc refertur tantùm ad nouissimam.

s Ex interuallo. § quia aliud, si in continenti: vt infra, eod. §. q̃ si pure. Et expone vt alias, quando ad alia diuerteret: licet circa idẽ testamentum: & facit infra, titul. j. l. fundo legato. contra: sed ibi diuersi testatores.

t ¶ Subiecta. § ablatiui absoluti.

v ¶ Præsens. § Sed quid prodest hęc electio, cum semper eligã purè? Respon. potest interesse peti, vt etiam ex cõditionali: si tunc ero capax, nunc non sum. Vel si omnia mea præsentia donaui, uel si publicata sunt. Nam postea quæsita nõ caderẽt in eas causas. Vel nũc seruus, tunc liber ero, ut supra, e. l. Iulianus noster. Item, quæ est ratio incontinenti, vel ex interuallo? Respon. quia nõ est verisimile vt corrigat, quod incontinenti fecerat: & facit supra, de contrahen. empt. l. pacta. & §. de rei vendi. l. si quam.

x ¶ Legãui. § scilicet, pure.

y ¶ Hę. § id est eidem legatario. alij dicunt, alii. & sic bene cõcor. §. eo. l. si separatim.

z ¶ Exceptio. § scilicet in totum, quando ei, uel quando diuersis in partem, ut §. de lega. 1. l. plane. §. si coniunctim.

a PEr fideicõmissum. Varie. § i. sub uariis conditionibus & no. per fideicõnullum: quia aliud est in directis, vt §. eo. l. quod traditũ.

Conditio

decem dare, [z] & ita [b] liber esse iussus [c] esset, si à viuente [d] manumissus esset, nõ aliter legatum, quod ei cum libertate datum esset, habiturum, quàm si conditioni [e] libertatis paruisset. [f] Idem in emptore, [g] [f] si alienatus esset. Sed id tunc locum habet, cùm omnino simul cum libertate legatum acquiri potuit, licet legato imposita non sit: [h] veluti cùm in tempus libertatis collatum esset legatum. Cùm verò libertas sub conditione, legatum autem præsenti die datum est, in hoc quæstio est, an constiterit legatum? Etenim [i] nec Catonianæ sententiæ locũ in proposito esse: quia etsi statim testator decessisset, non tamen omnino [k] inutile esse legatum, cũ posset conditio libertatis ante aditã hæreditatem impleri, [l] & legatũ manumisso [m] deberi: nisi fortè necessarius [n] hęres extitisset. Tunc enim omnino inutile erit legatũ ipso iure: quia sub conditione acceperit libertatem.

¶ *In libertatibus leuissima spectatur conditio: in legatis ultimo loco scripta, si ex interuallo fuit apposita, sed si ĩcõtinenti, legataryi esset electio, nisi secunda sub cõmemoratione primæ scribatur. h. d. cum duabus ll. seq. Bar.*

¶ Valens. † LEX LXXXVI.

Q Vod traditũ est, in legatis nouissimam, [o] in libertatibus [p] leuissimam conditionẽ spectandam esse,

¶ Caius. † LEX LXXXVII.

ID est, [q] quæ ipsi seruo commodior sit,

¶ Valens. LEX LXXXVIII.

NOn ad ea [r] duntaxat pertinet, quæ sępius sub diuersis conditionibus, sed etiam quæ primò purè, deinde sub conditione dantur. Itaque quod hęres purè dare iussus est, quòd ve purè legatum est, cùm id † ex interuallo [s] sub conditione legatum est, posterius valet. Si priùs sub cõditione, deinde purè legatum est, præsens debetur. Quòd si purè legatum est, & incõtinenti † hęres sub conditione damnatus, aut rogatus est dare; perinde est ac si iuncta subiecta [t] scriptura idem legatum esset, vt vel præsens [u] vẽdicari, si hoc voluerit legatarius: vel cùm conditio extiterit, ab hęrede peti possit: nisi cum † cõmemoratione superioris legati posterius scriptũ fuerit; veluti, Stichum quem illi legaui, [x] hęres meus ei, [y] si illud factum erit, dato. Tũc enim reuocandi animo præsens legatum, & sub conditione dãdi ita scripsisse videbitur: & si ante conditionem rem vendicet, doli exceptio [z] locum habere poterit.

¶ Caius. † LEX LXXXIX.

PEr fideicõmissum variè [a] data libertate, nõ leuissima spectanda est,

¶ Nouissimam. § vt §. de testa. tut. l. tutor datus. & §. de lega. j. l. si mihi. & tibi. §. in legatis.

¶ In libertatibus. § directis: sed in fideicommissariis nouissima, ut hic. & suprà, eo. l. leuissima, & inf. l. iii. & inf. de ma. testa. l. v. & habent hæc locum, quando diuersę conditiones in diuersis partibus testamẽti positę sunt separatim. Si autem sunt simul, aut disiunctim, sufficit pareri vni: aut coniunctim, & tunc vtrique: vt supra, de conditio. institu. l. si hæredi.

D est. § facit instit. de actio. §. huic.

NOn ad ea. § hoc refertur tantùm ad nouissimam.

Ex interuallo. § quia aliud, si in continenti: vt infra, eod. §. q̃ si pure. Et expone vt alias, quando ad alia diuerteret: licet circa idẽ testamentum: & facit infra, titul. j. l. fundo legato. contra: sed ibi diuersi testatores.

¶ Subiecta. § ablatiui absoluti.

¶ Præsens. § Sed quid prodest hęc electio, cum semper eligã purè? Respon. potest interesse peti, vt etiam ex cõditionali: si tunc ero capax, nunc non sum. Vel si omnia mea præsentia donaui, uel si publicata sunt. Nam postea quæsita nõ caderẽt in eas causas. Vel nũc seruus, tunc liber ero, ut supra, e. l. Iulianus noster. Item, quæ est ratio incontinenti, vel ex interuallo? Respon. quia nõ est verisimile vt corrigat, quod incontinenti fecerat: & facit supra, de contrahen. empt. l. pacta. & §. de rei vendi. l. si quam.

¶ Legãui. § scilicet, pure.

¶ Hę. § id est eidem legatario. alij dicunt, alii. & sic bene cõcor. §. eo. l. si separatim.

¶ Exceptio. § scilicet in totum, quando ei, uel quando diuersis in partem, ut §. de lega. 1. l. plane. §. si coniunctim.

PEr fideicõmissum. Varie. § i. sub uariis conditionibus & no. per fideicõnullum: quia aliud est in directis, vt §. eo. l. quod traditũ.

† Fl. itẽ in emptorem

† li. j. fideicommisso.

† lib. i. fidei commisso.

† lib. j. fidei commisso.

† al. idem.

† Fl. legatum, ex cõtinenti.

† Fl. deest, cum.

† lib. j. fidei commisso.

COnditionum. § CASVS. Conditionũ, q̃ in futurũ conferunt in fideicõmissis, & in institutionibus, & legatis, triplex natura est. Nã quædã earũ conditionũ pertinent ad id tm tps, quo testator uiuit: ut lego Titiæ c. si mihi nupserit: nam sine dubio non põt impleri hęc conditio, nisi me testatore uiuente. Mortuus enim non accipit uxorem: & ista etiam conditio habet infinitum tempus. Quandocunque enim mihi uiuenti nupserit Titia, impleta est conditio. Quæ autem ex dictis conditionibus pertinent ad id tempus tantum, q̃d post mortẽ testatoris fit futurum: ut lego Titiæ c. si ad exequias funeris mei uenerit. Nã nõ potest impleri nisi post mortem meam: & hæc cõditio ad certum tempus adscripta est: ga non quãdocunque post mortẽ impletur: sed cũ sit funus. Quædã ex dictis condi. pertinent ad alterutrum ex dictis tẽporibus, i. & vitæ testatoris, & mortis: ut, lego Titiæ c. si filio meo nupserit: nam siue nubat quandocunque filio meo me uiuente, siue me mortuo, impleta est conditio: & sic dicitur hęc cõditio habere infinitum tps, sicut & prima. Viuian.

a ¶ In futurum. § quæ verè cõditiones dicũtur: vt §. de iniusto testamẽ. l. cũ in secundo.

b ¶ Vt hæc cõditio. § reddit singula singulis.

c ¶ Infinitum.] quia prima quandocunque me viuente: tertia quãdocunque ante mortẽ vel post mortem.

d ¶ Ad certum. § imò est incertus dies mortis, ut §. eo. l. j. Sed dic, respectu precedentiũ: quia non quandocunque post mortẽ, sed cũ funus impletur: & facit §. de leg. 2. l. si ita sit scriptum. §. fin.

SI cui legatũ. § CASVS. Titius legauit Seio centum, & rogauit eum, ut liberos suos emanciparet: & decessit Titius. Postea Seius agnouit dictum legatum. Nunquid dicti liberi Seij possunt ab eo petere, q̃ emãcipenẽ. Dr q̃ nõ iure actionis: ex ordinem aũt cogetur eos emancipare: quia voluntas testantium non debet circumueniri: sicut cogeretur, si fuisset ei legatũ sub conditione liberorum emancipandorũ, uel fuisset ei ita relictum, ut liberos emanciparet. Adduco tibi tale simile, Titia habens filiũ, & ex eo nepotes, eos adinuicem substituit: & rogauit filium, ut filios emanciparet, & non rogauit eũ expresse, ut parte eorum hæredit. eis restitueret. Certè cogetur filius eos emancipare, & eorũ partem hęreditatis auiæ eis restituere: & si sit filius in mora emancipandi eos: quasi ex mora usuras eis prestare debet: cum enim faciat morã emãcipationi, uidetur ẽt moram facere restitutioni fideicommissi. Nã videtur commissum fidei filij, ne eos suiiuris institutos ad hęreditatem auiæ peruenire pateretur. & h. d. cum l. seq. Viuianus.

e ¶ Manumittere. § i. emancipare.

f ¶ Eos. § liberos.

g ¶ Fideicommissi.] cã emancipationis patri relicti: & hoc mero iure: ut §. de leg. j. l. filius. §. secũdum vulgarem. sed de ęquitate secus in utroque: ut J. subiicit. §. cui.

h ¶ Fideicommissarius. § quia de fideicommissis ius dicit, ut instit. de fideicommiss. hęredi. §. j. Accur.

i ¶ Libertatem. § id est, emancipationem.

K ¶ Vt seruos. § quia seruos tuetur: ut institu. de singu. re. per fideicommiss. re. §. libertas.

l ¶ Extra ordinem. § i officio iudicis: sic §. si cert. peta. l. cum filius.

† Fl. deest, conditio.

† Flo. etiã.

† ats. Diui Hadriani & Antonini. q̃d sequitur Duar.

† Fl. Męcianus li. 3. fideicõmiss.

† Fl. deest, tempus.

† Fl. cõprehendatur.

† li. 1. fideicommisso.

† Fl. defici.

† Fl. qñq.

debere constitui eũ, qui agnouit id, quod sibi relictum est hac contemplatione, vt libros suos emãciparet, cogendum emãcipare. [m] Neque enim debet circumueniri testantium voluntas. Sic demum hoc accipiendum est, quẽadmodum si sub conditione liberorum emancipandorum ei fuisset legatum, vel ita relictum, vt eos emanciparet. [n] Cui rei consequens est, quod diuus Seuerus rescripsit. Nam cùm quædam mulier nepotes [o] suos hęredes instituisset, & ipsum filium [p] eohæredem filius [q] suis dedisset, eòsque inuicem substituisset, [r] rogasset que filium, vt filios emanciparet, non autem rogasset, vt hæreditatem eis restitueret, ex auoritate diui Serui emancipare eos compulsus est, hisque restituere [s] hæreditatem: & adiectum est, si † tardiùs id faceret, quasi ex mora usuras prestaturum. Videri enim eum qui moram faceret emancipationi, moram restitutioni fideicommissi facere.

¶ Papinianus. LEX XCII.

MAter † filio suo cohæredes sine vlla conditione filias ipsius dedit: ac petiit, vt filias suas emanciparet, ita, vt curatores à Prætore acciperent. [t] Filij videri fidei commisisse placuit, vt eas sui iuris constitutas ad hæreditatem auiæ peruenire pateretur: [u] nec ad rem pertinere, si protionem filiarum iure substitutionis [x] quæsisset.

¶ Hermogenianus. † LEX XCIII.

CVm ita datur libertas, Si Titio, qui nõ est hęres, decẽ derit, certa ps̃ona demonstrat, ac propterea in persona † eius tãtũ [y]

m ¶ Emancipare. § Not. casum, ubi pater cogitur emancipare filiũ: sunt & alii quidam: sed regulariter contrà, ut not. instit. quib. modo ius pat. pot. fol. §. fin.

n ¶ Emanciparet. § nã semper cogitur, vt hic, & C. de fideicom. l. quãdiu. & arg. §. de condi. causa da. l. j. & C. de inofic. testa. l. filiis. & C. de insti. & substit. l. si mater.

o ¶ Nepotes suos. § scilicet ex filio, quem cohæredem eis dedit.

p ¶ Filium. § patrem nepotum.

q ¶ Filiis suis. § f. nepotibus testatricis.

r ¶ Substituisset. § f. uulgariter. Alii dicunt per fideicõmiss. si quis decederet sine liberis: sed tunc non esset necessaria huius legis prę sumptio, quæ præsumit etiam bona restitui emancipatis.

s ¶ Hisque restituere. § Hæc presumptio est ex testatricis uolontate, quæ eos hęredes instituit cũ patre suo, & inuicem substituit. Vnde de portione nepotũ uidetur pater rogatus. Sed nunquid econtra, si rogatur pater istitutus restituere suis filiis, etiã emancipare cogitur, cum aliàs iure isto non posset restituere, qa omnia patri per filium quærebantur? Sed hodie forte secus est. Lex enim uidetur uelle, ut uideatur rogatus restituere, cũ fuerit sui iuris: ut inf. ad Trebel. l. ubi. Azo. & facit inf. l. proxi.

t MAter. Accipẽt. § quam habere non possent in potestate positæ: ut C. de cur. fur. l. fi. in prin.

u ¶ Pateretur. § ut §. l. proxi. in fine.

x ¶ Substitutionis. § f. uulgaris. Et dic, q̃ filiæ repudiauerũt ab initio, & sic ex uulgari habuit pater. sed non tenuit repudiatio, cum nec habere poterat nisi emanciparentur: ut §. de acqui. hęre. l. is qui. Vel dic quæsisset, id est quærere potuisset: & facit §. de lega. j. l. cũ filio. & inf. ad Treb. l. ubi. & inf. de reg iur. l qui potest.

CVm ita. § CASVS. Instituit mihi hęredẽ Seiũ, & dedit libertatẽ Sticho seruo meo si daret decẽ Titio. Certe nõ aliter consequet libertatẽ Stichus, nisi det Titio x. & alii dando non cõsequetur libertatẽ. Sed si tpe aditę hęreditatis Stichus habet x. & uult ea dare Titio: & Titius est tũc mortuus: cõsequitur libertatẽ etiã nulli dando x. secus esset in legatario, cui esset legatus, pone, equus si daret x. Titio. nã si Titius moriat ante quàm legatarius det ei. x. nõ cõsequitur legatarius equum. Sed si ita dixi, ego testator, Stichus liber esto si hęredi meo x. dederit: uel si hęredi meo Titio x. dederit: nõ tũ hęredi dãdo puenit Stichus ad libertatẽ, sed ẽt dãdo hęredi hęredis: etsi nullus hęredi successerit, peruenit ad libertatẽ etiam nulli decem dãdo. Viuia.

y ¶ Tantum. § non autem hæredis eius: vt statim dicet.

† Dic quod illud est regulare, i. stud specia le, secundum B.

† Fl. ut si.

† li. 8. respõso.

† Ita etiam Dua. al. Pater. quod ipse iprobat propter sequen.

† lib. i. iuris epitoma.

† Fl. persona.

Infortiatum

T ij Cesse-

Vt S. Filij fam. q. 5. inf. bulgares
g. de leg. 1. 117.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cesserit dies.¶ f. libertatis quod est ab adita hæreditate, licet in cæteris à die mortis: vt C. de cadu. tol. §. in nouissimo.
b ¶ Statuliber habuerit.¶ secus si non habuerit: vt hic à contrario sensu. Et sic inspicitur quod magis nocet libertati, s. quia pecuniã non habet, quam quod prodest. quia Titius decessit: sic §. ad Sylla. l. 3. §. fin. & magis quod difficultate, vel negligentia, quam casu, ut C. de condi. infer. l. fin. & de necess. sec. l. fin.
c ¶ Constituto.¶ f. singulari. s. fauore libertatis: vt §. de lega. j. l. turpia. §. nam secus in aliis ut statim dicit. & §. de statulib. l. si peculium. §. is cui.
d ¶ Nulli dando.¶ qa non est Titius viuus, cui soli fuit dandum, vt §. proxi. & J. proxi. diuersa, &c. vel si est, non uult, ut C. de condi. infer. l. fin. & facit §. e. l. in testamento.
e ¶ Legatarij.¶ cui fundus est legatus si decem Titio dederit.
f ¶ Legatarius destinatione.¶ nam deficit, vt dicit. Sed contra, §. de ann. leg. l. annua. in prin. Sol. ut ibi.
g ¶ Hæredi Titio.¶ secus fortè si Titio simpliciter iussus est dare ut §. ea. l. §. diuersa. & & J. de sol. l. stipulatus sum. j. respon. & l. Stichum. §. vsumfruct. Itẽ quid e contra, si Titio hæredi dare iussus est? Respon. præcedẽs verbum considero fit proprium, an appellatiuũ vt J. de stipulat. ser. l. si seruus communis.
h ¶ Constituto.¶ scilicet speciali fauore libertatis, ut dixi. Acc.
i ¶ Dando.¶ hoc priuilegio libertatis. secus in pecuniario relicto: ut & §. eo. l. sub diuersis. §. j.

† Fl. consequitur.
† Fl. si hæredi, vel si hæredi Titio &c. quali- ter & Viuia nũ legis sæpicimus ex casu.
† li. 4. iuris epitomar.
† fibr. j. ad Neratium.

conditio impleri potest. Sanè si cùm cesserit dies, [a] pecuniam cõditione comprehẽsam statuliber habuerit, [b] iure cõstituto, [c] nulli dando, [d] consequetur † libertatẽ. Diuersa causa est legatarij, [e] in cui ius persona placuit conditionem deficere, si ante, quàm dederit legatarius [f] pecuniam, Titius moriatur. ¶ Ex his verbis, Si hęredi † Titio [g] decem dederit, liber esto, non tantum hęredi, sed etiam hæredis hęredi dãdo, peruenit ad libertatem. At si nullus hæredi successerit, iure constituto, [h] nulli dãdo [i] ad libertatem peruenietur.

¶ *Legati translatio in dubio nõ fieri sub eadem conditione. Bart.*

¶ Idem. † LEX XCIIII.

LEgatum sub conditione relictum, & ad alium transitum, si non conditio personę [k] cohęreat, sub eadem conditione translatum uidetur. [l]

¶ *Nõ dẽ desinere. qd esse non incepit. B.*

¶ Paulus. † LEX XCV.

TItio ususfructus serui legatus est. & si ad eum pertinere desisset, libertas seruo data est. Titius uiuo testatore decessit. Libertas non ualet: quia conditio nec initium accepit. Paulus: Ergo & si uiueret Titius, & capere non posset, idem dicendum est. Desisse enim non videtur [m] quod nec incepit.

† Fl. deficit demum.
† alias, nouum esset viripotẽs. luisset. vide Nunquid Aelius Phi- Ant. Aug. lippus debet haberedi li. j. emen. tum prædiũ ex dicto 6. 3. fideicõmisso? Et dicit, q̃ non, quia non extitit conditio fideicommissi eidẽ Philippo relicti. Nã secundum voluntatem defuncti videtur ita demum datũ Philippo fideicõmissum, si ei dicta puella noluisset nubere: ipsa autẽ uoluit nubere ei. sed non potuit morte impedięte, ¶ Ita fidei cõmis.¶ Legaui fundũ Titio, & ita postea dixi, Volo vt tu Titius restituas fundum prædictũ Seio, si fine liberis decedas. Certè si Titius decedat ẽtvno tria filio superstite, deficit ex uolũtate testatoris conditio restituendi Seio. ¶ Conditionũ.¶ Titius in testamento suo dedit tutores filio suo, & reliquit dictis tutoribus fundum p fideicõmissum sub conditio. si tutelam filij in annum decimũ octauũ gesserint. & decessit dictus testator. Postea tutores id egerunt, ut constituerentur curatores filio prædicto testatoris: qm̃ ipse interea factus fuit adultus: & administrauerunt curã vsque ad decimum octauũ annum. Nunquid habebunt dictum fundum? Et uidetur q̃ non: quia testator dixit de gestione tutelę, & non curæ, & ipsi pro parte administrauerunt curam, ut dictum est. Dicitur ẽt hic, quod bene debẽt habere: quia uerba conditionum, quæ pronuntur in testamentis, considerantur pro uoluntate testatoris: uoluitas autem testatoris talis fuit ut tutores habeant fideicõ. si ipsi administren̄t bona filij, siue ut tutores, siue ut curatores. ¶ Socrus.¶ Titia habens filium Seium, qui Seius habebat vxorem Sempronian, fecit testamentum, & dictę suę nurui reliquit tali modo fideicõmis. Relinquo centum nurui meæ, si cũ filio meo Seio in matrimonio perseuerauerit, id est, si ab eo non discesserit: & ita fuit conditio in non faciendo: & decessit postea dicta Titia socrus postea dicta Sẽpronia nurus diuertit à dicto suo uiro sine culpa ipsius viri. Certè non habebit dicta centum: qa deficit conditio sine culpa. Ea aũt cum viro manente nõ cedit ante dies dicti fideicommissi, q̃ ipsa ceperit mori, vel quã cęperit mori marit̃. Morte autem ipsius vel mariti veniente bene cedit dies, & conditio existit: & quia morte viri conditio existit, non habet locum cautio Mutia, quæ solet habere locum cũ conditio in non faciendo, & non potest existere per mortem alterius: puta si fideicommissum relictũ esset nurui, si Capitolium non ascenderet: ut bene dixi §. eo. cum talis in princ. ¶ Fideicommissa.¶ Titius in testamento suo reliquit liberto suo Sticho fideicommissa quædã menstrua, & annua sub ea cõditione, Quamdiu gesserit libertus res filię ipsius patroni, quæ remanebat patrona ipsius libertis & decessit dictus testator. Postea cum libertus uellet administrare res dictæ filiæ, ipsa prohibuit. Certè nihilominus habebit libertus fideicommissa prędicta quolibet menſe, & anno. sed si dicta filia mutet postea uoluntatem, & uelit administrari res suas per libertum, resumunt dicta fideicommissa conditionem, ut, scilicet non aliter præstentur liberto, quàm si ipse administret res dictæ filiæ. Nam dicta fideicommissa relicta in singulos menses, & annos sunt plura: & ideò in quolibet inest dicta cõditio, Vinianus.

p ¶ Liberras.¶ idem est multo magis si libertas est data, si nõ nupserit: & vsusfructus in alio casu datus est, Azo. scilicet si nupserit.

MVnicipibus.¶ CASVS. Legaui municipibus Bon. centum, si iurarent se daturos equum Titio: nũquid est impossibilis dicta conditio? Et videtur q̃ sic: quia non facile possunt conuenire ad iurãdum municipes. Sed certe nõ est impossibilis. Nam iurabunt illi, qui regũt municipiũ, & erit impleta conditio. Vinia.

q ¶ Itaque.¶ dixi nõ esse impossibile, Itaq; &c. vel infert ad id, quod quęsiuit Paulus.

r ¶ Geruntur.¶ & sic videnẽ omnes iurare, vt J. ad municip. l. municipes. & J. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. Sed cõtra, §. de cõdi. instit. l. quæ sub cõditione. & §. e. hęc scriptura. Sol. hic dubitabatur, an esset possibilis de natura, & qualiter potest pareri propter infantes, & similes de vniuersitate: qui aliàs iurare non possunt. Est igitur possibilis de natura, sed nõ de iure, vt in contrariis, secundũ R. & B. Vel dic specialẽ in libertate: vt inf. de manumiss. testamẽt. l. si quis liber. Tertij dicunt, quòd hic de præsenti, vel de præterito est iurandum, ibi de futuro, & sic remittitur: & facit §. quod cuiusque vniuer. l. item. §. si decuriones. & C. de ad uoca. diuer. iudici. l. restituendæ.

MEa res.¶ CASVS. Quãuis mea res mihi pure legari non possit, vt §. de lega. j. cętera. §. quem admodum. tamen sub cõditione bene potest mihi legari: & si inueniatur non esse mea tẽpore existentis conditionis, valet legatum, & potero eam, vel eius æstimationem consequi ab hęrede. Vinianus.

s ¶ Oportet.¶ vt & §. de lega i. l. cętera. circa principium. & de contrahen. emptio l. existimo. & J. quando dies lega. ced. l. v. §. fin. & sup. de regu. Cato. l. ii.

COnditiones.¶ CASVS. Institui mihi hęredẽ Titium, & Seio legaui decem, a dicto Seio legaui Sempronio v. & decessi. Postea quam Seius agnosceret dictum legatũ de decem, decessit dictus Sempronius. Nunquid trãsmisit idem Sempronius petitionem dicti legati de v. ad hęredem suum, ita, q̃ hæres suus possit petere illud, si Seius suum legatum agnoscat? Et videtur quod non: cum dictum legatum Sempronii videtur conditionale. Inest enim ei semper cõditio hæc, si Seius suum legatum agnouerit. Legata autẽ conditionalia nõ transmittuntur ad hęredem legatarii. Sed certe illud uerum est in cõditionibus ex testamẽto venientibus, vt si dicat testator: lego Sepronio v. si nauis ex Asia venerit: locus autem in conditionibus extrinsecis, id est non ex testamento venientibus, id est quæ tacite inesse videntur, sicut fuit illa, de qua §. dixi: quia illa non faciunt legata conditionalia quoad transmissionem. Vinia.

t ¶ Tacite.¶ veluti si a legatario primo tibi legetur, vel a substituto hęredi. Inest enim semper hęc conditio, Si ille suum legatũ agnouerit, aut substitutioni locus fuerit, Azo. vel pone exemplum, §. eo. l. j. in fin. & J. de verb. obli. l. interdum. & l. continuus. §. cum ita.

v ¶ Conditionalia.¶ quo ad impediendam transmissionem: vt & J. quando di. leg. ce. l. cum illud. in fi. etiam si testator eam tacitam cõditionem expressisset: vt J. eo. l. aliquando.

TItiæ fi.¶ CASVS. Seius legauit Titiæ ducenta, si ipsa non nubet: & si nuberet, legauit ei c. Certe si nupserit mulier, ducenta petere poterit: quia remittitur ei dicta cõditio nõ nubenti. Sed nũ id etiam centũ petet, quæ fuerunt ei legata, si nuberet? Et dicitur q̃ non: quia non debet admitti ad legatum, vt uidua & vt nupta. Vinia.

z ¶ Admitti.¶ volebat enim habere ducẽta: quia ẽt spreta tali cõditione debet consequi legatum perinde, ac si non nupsisset. Item quia nupsit, uolebat alia centũ, quia impleuerat aliã conditionẽ, sub qua fuerant legata, quia prima conditio pro non adiecta habenda est. Et certè non potest tam contrariis modis admitti, quia ridiculũ esset: & ad hoc, q̃ nõ audiat̃ ria petens, facit, C. de furti. l. j. & J. qui ap. fit. l. 2. §. sed si alius.

† intel. hu- ius l. uid. a- pud Beré, in Fern. i l. fi. gauaiz nuptiis Seuerinu. 65. C. d̃ red. iostitu.
† Fl. Seuerianam.

PAter† Seuerinã† Proculam Aelio Philippo cognato nuptiis testamento designauit: eidẽ filię prędiũ, si Aelio Philippo nupsisset, verbis fideicõmissi reliquit: q̃ si non nupsisset, [a] idẽ prædiũ Philippo dari uoluit. Nondũ viripotẽs puella diem suũ obiit. Respondi, cùm in conditionibus testatorũ † voluntatem potiùs, q̃ verba consiberari oporteat, [b] Aelio Philippo fideicommissum ita demũ † datum videri, si ei Procula defuncti filia nubere noluisset. † Quare cùm ea prius, q̃ viripotens fieret, vita decesserit, [c] conditionem extitisse non videri.

¶ *Nõ videtur sine liberis decedere, qui unum tantum filium relinquit. Bart.*

¶ Ita fideicõmisso dato, Volo restituas, si sine liberis decedas: cõditio deficit ex volũtate uel uno [d] filio superstite relicto.

¶ *Verba, usque ad tempus possunt stare in propria significatione, & post tempus transire ad impropriam. Bar.*

¶ Cõditionum verba, quæ testamento præscribuntur, pro uolũtate [e] considerantur: & ideò cùm testamẽto tutores dati, [f] quoniã intereà puer adoleuerat, id egerint, [g] vt curatores ipsi constituerentur, conditio fideicommissi talis præscripta, Si tutelã in annum xviij. gesserint, defecisse non videatur. [h]

¶ *Conditio, quæ potest impleri in uitã legatarij, expectatur: nec est locus Meianæ cautioni. Bar.*

¶ Socrus nurui fideicommissum ita reliquerat, Si cum filio meo in matrimonio perseuerauerit. Diuortio [i] sine culpa viri post mortem socrus facto defecisse conditionem respondi: nec ante diem fideicõmissi cedere, quàm mori cœperit [k] nupta, vel maritus: & ideò nec Mutianam cautionẽ locum habere: quia morte [l] viri cõditio possit existere.

¶ *Dictio quãdiu, facit cõditionẽ. B. Vel sic: In legato annuo licitũ est quolibet anno uariare: quia tot sunt legata, quot anni.*

¶ Fideicommissa mestrua, & annua sub ea conditione liberto relicta, Quãdiu res patroni filiæ gesserit, etsi præstari necesse est filia prohibente [m] res suas administrari: tamen voluntatem filia mutante, conditionem resumunt, [n] quoniam plura sunt. [o]

¶ *In fideicommisso uniuersali relicto à filio post mortem, intelligitur, si decesserit sine filijs*

a ¶ Non nupsisset.¶ id est nubere noluisset: sic J de verborum obligationibus. l. stipulatus.
b ¶ Oporteat.¶ vt & §. de lega. j. l. penulti. & §. eodem. l. in conditionibus. Accursius.
c ¶ Decesserit.¶ & sic contra patris voluntatem nil agit. Non ergo dicitur nolle, cùm nec velle possit: sic §. loca. l. quia ad certum. & J. de reg. iur. l. velle. Argumen. contrã, J. de furtis. qui vas. §. vetare. ADDITIO Dic, q̃ ibi loquitur in prohibẽte petere: & ibi erat persona, in quam cadebat noluntas & voluntas, secundum Bar. hic
d ¶ Vel vno.¶ vt C. quãdo dies lega. ced. l. cùm vxori. Accur.
e ¶ Pro voluntate.¶ id est pro voluntatis suspicione. ad quod est §. eo. l. in cõditionibus. Accursius.
f ¶ Dati.¶ quib. fuit relictũ al quid, si gesserint tutelam in xviii. annum, vt J. patet.
g ¶ Id egerint.¶ adultus factus perendo eos in curatores: nec ipsi se excusauerunt, cùm possent: vt instit. de excusa. tuto. vel curat. §. penul. Accur.
h ¶ Non videbitur.¶ quoniam certum est tutorem etiam per curam tutelam intellexisse. Sic ergo not. q̃ hoc verbum tutela, ad tempus retinet propriam significationem: & post assumit aliam & impropriam: sic §. de vulga. substit. l. Centurio. Sed argu. contrã in eo. titu. l. verbis. & l. in pupillari. nec enim vere tutor potest dari adulto: vt §. de tuto. & curato. da. ab his. l. Se ç. & secundum hoc dic, constituerentur, scilicet per confirmationem: vt institu. de cura. §. dantur, sic C. de cura. fur. l. fina. §. sed cum antiquitas. Item not hic, q̃ sufficit fieri æquipollens: sic & suprã, de lega. iii. l. fideicommissa §. si cui. Sed argu. contrã, suprã, mã. l. fina. §. fina. ADDITIO Dic quòd illa non est contrã, imò concordat secundum Bart.
i ¶ Diuortio.¶ & sic perseueratione sublata,
k ¶ Cœperit.¶ quia tunc demum perseueratio certa est an interuenerit, vel non.
l ¶ Quia morte.¶ bona ratio, vt suprã, eod. l. cùm ita §. Titio. sed certe imò hoc casu non est bona: ideo, quia cum malo mulieris omine, id est fortuna proponitur: & sic cautio locum habere debet, vt §. eod. l. cum ita in prin. & §. j. quæ est cõtra: sed certe imò multæ gaudent de morte maritorum. argu. tamen contra. C. de iure dot. l. fina. in fine. l. respon. vbi tristantur. Item potest & alio modo, quàm morte viri deficere perseueratio: vt diuortio culpa viri interueniente. ADDITIO Dic secundum Barto. q̃ ista ratio nõ est bona: quia imò tristantur bonæ mulieres, vt l. fi. in fi. j. respon. C. de iure do. Rayn. verò dicebat, q̃ mulieres malæ gaudent, bonę tristantur. Sed regula est secundum eum, q̃ omnes mulieres sunt malæ: vt in authen. vt ma. debi. & credi. §. quia verò. ergo inspicitur, quod communiter accidit. Sed ista ratio secundum Barto. etiam non est bona: quia mulieres diligunt virum etiam vltra filios. Dicit tamen idem Bar. q̃ potest esse talis conditionis vir & vxor, q̃ expectare mortem viri non esset triste, vt si vir est senex, & vxor iuuenis: vt per eundem Bart. in l. Mutianæ suprã, eodem.
m ¶ Prohibente.¶ nisi propter fraudem prohibeatur, vt §. de ann. lega. l. Męuia. in prin.
n ¶ Resumunt.¶ relicta. Sed cõtra. C. de condi. infer. l. fi. Sol. ibi fauor libertatis, vel ibi nõ redintegrãtur, quia prorsus pro remisso est, quod semel erat dandũ. Sed nec hic redintegrãtur quod pręteritũ est sed quod futurum est, quasi plures fint conditiones, & plures administrationes. Vnde licet aliqua, vel aliquę sint remissę, nõ tamen p hoc cętera sunt remissę. Item not. permitti inconstantia: sic J de eo. bo. l. nonnunquam. & §. de act. empt. l. si sterilis. §. fi. & deposi. l. i. §. penult.
o ¶ Plura sint.¶ scilicet legata, vt & J. de verb. oblig. l. pluribus. §. j. & de dona. causa mor. l. Senatus. §. fina.

Vxores multæ gaudẽt de mortevirorum.

Inconstantia quando quę permittitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm auus.§ CASVS. Titius habens filium Seium, & habés nepotem Caium ex alio filio prægmortuo, instituit eos sibi hæredes, & petiit à nepote peædicto, ut si morereetur intra tricesimũ annũ, restituereet suã partẽ hęreditatis dicto Seio suo patruo, & decessit hic Titius. Posteà dictus eius nepos decessit intra prædictã ætatem liberis ex se relictis. Certè per coniectura pietatis deficit conditio fideicõmissi patruo relicti: & ió illud non habebit, quia inuenit minus scriptũ in uerbis dicti fideicõmissi, quam præsumamus dictũ per testatorẽ. Præsumimus autẽ eũ dixisse, & in mente gessisse, ut ita demum habeat patruus fideicõmissum, si nepos decederet sine liberis. Viu.

† lib. 9. Respon.

† li. 14. qõ.

a ¶ Defecisse.§ No. tacitum defectum conditionis: ad quod est C. de institu. & substi. l. generaliter. §. fi. & de fideicõm. is. l. cum acutissimi & argu. §. de hęre. instit. l. quoties.

SI ita legatum.§ CASVS. Seius instituit sibi Caium, & Sępronium, & iussit eis, vt darent Titio centum post decẽ annos, si ipse Titius non exegerit ab eis satisdationẽ de dicto fideicõ. ei per eos præstando adueniente die, & posteà decessit dictus testator. Et postea Titius decessit intra dictum tẽpus: nunquid trãsmittit ad hæredẽ suũ dictũ legatum? Et dicitur q̃ sic, q̃a extitit cõditio p̃dicta eo Titio moriẽte. Eo enim moriẽte certum est, quòd amodò non petet satisdationẽ ab hæredibus. Viuian.

† Fl. Extitit

† Fl. 14. & in fi. deest, respondit.

b ¶ Decesserit.§ satisdatione non præstita.

c ¶ Legatum.§ Sed an statim poterit peti, cum x. an. nõ transierint? R. dixit q̃ non: & pro eo §. eo. l. 4 in fi. & ʒ. de uerbo. obl. l. in illa. Sed Hug. q̃ statim, nec obstat d. l. in illa. quia dies fuit ibi appositus ad solutionem faciendam, hic ad faciendum cõditionale legatum. Sed certè tunc debet dicere, si satis non exegerit hinc ad x. ann. non autẽ post decem an. vnde prima placet.

d ¶ Existit.§ cùm enim fuit in non faciendo, morte impleturut hic, & §. eo. l. Titio fundus.

EVm, qui.§ CASVS. Titius reliquit in testamento suo fideicõmissum de c. Scio sub cõditione, Si nauis ex Asia venerit, & decessit dictus Titius: & posteà fuit apertũ testamentũ eius: & posteà antequàm nauis veniret ex Asia, dictus Seius fuit deportatus in insulã p p aliquod delictũ, & posteà si militer ante, quàm nauis ex Asia veniret, fuit restitutus in ciuitatem Romanam, & posteà uenit nauis ex Asia: nunquid potest consequi fideicommissum? Et dicitur q̃d sic: secus autem à contrario sensu literę: siue nauis venisset eo in insula existente. Viuianus.

e ¶ Apertum.§ mul. ò magis si ante, sed sic dixit, quia ẽm has leges nõ cedebat dies, nisi ab apertura tabularum: uel si ante decederet legatarius: fiebat caducum, ut C. de cadu. tollen. §. j. Hug.

f ¶ Conditio.§ In conditionali enim legato inspicitur solummodo tps conditionis existentis, capax sit, uel non legatarius: vt ʒ. de leg. præstan. bo. poss. ʒ tabu. pe. l. interuenit. In puro, uel in relicto in diẽ certum, inspicitur tps conditi testamenti, ut ʒ. de iur. fisc. l. 3. §. quæri autem. In hæreditate autem inspiciuntur tria tpa: ut §. de hæred. instit. l. si alienum. & instit. de hære. quali. & diffe. §. in uxtraneis. & facit ad l. §. de leg. 2 l. non oportet. & §. de lega. 3. l. si deportati.

Capacitas in legatis quinspicit.

SI fundum.§ CASVS. Iustitui mihi hæredem Titium, & legaui fundum Seio sub conditione, si nauis ex Asia venerit: & decessi. Posteà dictus Titius hęres legauit in suo testamento dictum fundũ Sępronio pendente adhuc dicta conditione: & decessit dictus meus hæres. Posteà extitit dicta conditio, quam appositeram. Certè habebit dictum fundum dictus Seius, cui ego legaui sub cõditione: & nõ Sempronius cui hęres meus legauit. Item nec locum religiosum in eo fundo facere poterit: nec seruitutem imponere potest hæres, scilicet cum effectu, ut perseueret ipsa seruitus: imò si impo-

¶ Idem. † LEX CI.

CUm auus filium, ac nepotem ex altero filio, hæredes instituisset, à nepote petiit, vt si intra annum xxx. moreretur, hæreditatem patruo suo restitueret. Nepos libertis relictis intra ætatẽ suprà scripta vita decessit. Fideicommissi cõditionem coniectura pietatis respõdi defecisse[a] quoòd minùs scriptum, quàm dictũ fuerat, inueniretur.

¶ Paulus. † LEX CII.

SI ita legatum sit, Titio post decem annos dato, si satis ab hærede non exegerit: & Titius intra decimum annum decesserit,[b] ad hæredẽ suum transmittit legatum:[c] quia moriente eo conditio[d] existit.[e]

¶ *Non nocet medio tẽpore quẽ ãte existẽtiã conditionis pdere ciuitatẽ. Bart.*

¶ Idem lib. 4. † responsorum respondit. LEX CIII.

EVm, qui post apertum[c] testamentũ deportatus, & restitutus est fideicommissum petere posse, cuius conditio[f] postea extitit, quàm ciuitatem Romam recipiat.

¶ *Alienatio rei legatæ sub conditione, uel impositio seruitutis irritatur cõditione adueniente. Bart.*

¶ Pomponius. † LEX CIIII.

SI fundum á testatore sub conditione legatum hæres alij pẽdente conditione legauit: posteà existente conditione, quæ priore testamento proposita† fuerat, neque proprietas à priore legatario recedet,[g] nec locum religiosum in eo fundo hæres facere, nec seruitutem imponere poterit,[h] sed etiam† imposita seruitus finiet,[i] existente conditione.

¶ *Conditio negatiua, quæ potest impleri uno legatario, non impletur præstita cautione Mutiana. Barto.*

¶ Iulianus. LEX CV.

HOc genus legati, Si Titio nõ nupserit, perinde habendum est, ac si post mortem[k] Titij legatũ fuisset: & ideo nec Mutiana[l] satisdatione interposita capere legatum potest. sed & alii nubendo,[m] nihilominus legatũ consequitur.

¶ *Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur. Itẽ cõditio tacita ex testõ proueniens impedit transmissionem. Bart.*

¶ Caius. † LEX CXI.

ALiquãdo accidit, ut sub cõditione datum legatum, purum[n] intelligat: ueluti, quod sub

† lib. 5. epistola.

† Fl. post existentẽ cõditionem, quæ priori testa. præpõsita.

† Fl. recedit.

† Fl. sed &.

† lib. 25. Digesto.

† lib. singu. de Casibus.

est post mortem Titij, Titio demum mortuo potest peti legatum: sic & cùm dicit, Si Titio non nupserit. Sed quantum ad aliquid est differentia: quia cùm dicit post mortem Titii, non transmittitur ad hęredes, nisi primo Titius, & posteà mulier moriatur: non autem econtrà, si primo decedat mulier.

l ¶ Nec Mutiana.§ quæ ideo hic non habet locum: quin viuente legatario hæc valeat conditio existere, vt §. eo. l. cùm ita. §. Titius. & l. Titius fundus. R.

m ¶ Nubendo.§ Crederet quis, q̃ si alteri nuberet, licet nullo tempore Titio, quòd non debeat statim consequi legatum: quod remouet: nam consequitur legatum Titio mortuo, & sic conditione pro culdubio impleta. Sed nonne in hac prohibitione videtur cogitatum de primis nuptiis: vt in permissione: vt, Lego tibi decem, si nupseris Titio: vt suprà, eodem. l. hęc conditio. hoc est, si hodie contra hit cum alio, videatur impleta conditio de non nubendo Titio? Respon. non, quia prohibitio indistinctè facta generaliter est accipienda, vt suprà, quod metus causa. l. fi mulier. §. primo. at permissio ex defuncti tacita voluntate ad primum aptatur: & facit C. de indict. vi. col len. l. prima.

ALiquando.] CASVS. Multoties euenit, quòd legatum datum sub conditione intelligitur purum: & quod legatum datum purè intelligitur conditionale. De primo ponit duo exempla, & primum est tale, Institui mihi hæredem Titium sub conditione, si nauis ex Asia venerit, & sub eadem conditione legaui Seio centum, Secundum exemplum est tale, Institui mihi hæredem Titiũ purè, & legaui Seio centum sub conditione si Titius adiuerit hæreditatem meam. Nam his duobus casibus intelligerentur tacitæ dictæ conditiones, & si non essent appositę in legato: vnde legatum non faciunt conditionale, vt suprà, eodem, l. conditiones extrinsecus. dixi. De secundo autem ponit vnum exemplum, & est tale, Legaui Seio centum pure: & posteà ei ademi dictum legatum, si nauis ex Asia venerit usque ad annum. Certè istud legatum purum amodo erit conditionale, quia cùm legatum purum adimitur sub conditione, perinde est ac si sub contraria conditione datum fuisset. Non habebit ergo hoc casu Seius legatum nisi transiuerit annus, & intra dictum annum nauis non venerit. Viuianus.

n ¶ Purum.§ quo ad transmissionem. Nam si legatarius decedat ante conditionem, bene transmittit, vt infrà, quando dies legati

gati cedat. l. si dies. § fin. & l. si Titio. §. primo. & dic rationem vt ibi. Accursius.

a ¶ Adierit.§ Sed quare secùs si sic dicam, si volueris, tibi lego Nã etiam non dicto erit in voluntate tua, & tamen est conditionale, vt §. eo. l. si ita expressum? Respõ. hoc tacitè inest hicubi non, imò acquiritur ignoranti, & antequam velit, vt §. de leg ij. l. cũ pater. §. surdo. licet postea repudiare possit: & facit sup. de le. ij. & iij. & de hęredi. instituendo. l. Trebatius. & §. e. in conditionibus. j. respon. & §. j.

b ¶ Intelligitur.§ vt & §. de lega. j. l. si post mortem. §. fin. & de adimen. lega. l. si legatum pure. Et not. ex hac l. quòd pure relictum est conditionale: & econtra.

† lib. 19. Digesto.

LIbertis.§ CASVS. Titius legauit omnibus libertis suis vnam domum, & dixit, Lego eis dictam domũ, vt in ea habitent ne de nomine meo exeat eadem domus. & ad vnũ ex libertis, qui nouissimus extiterit perueniat: & eo amplius volo dari eisdẽ meis libertis fundum Seianũ. Licet in hoc legato sunt dinõ repetat conditionem, siue modum adiectũ, vel adiectum legato domus prædicto: nunquid tacite intelligeretur repetita? Et dicitur q̃ sic. Viuia.

† Fl. 20. fin.

† lib. 20. Digesto.

c ¶ Et eo amplius.§ i. præter domum, vt & §. de leg. iij. l. si pure. & sic per ista verba cum fiat repetitio prioris legati, intellige eandẽ cõditionẽ repetitam in sequenti legato: sic §. eo. l. auia. & l. legatum sub conditione.

† Fl. deest, ex al. centũ fideicõmissi par.

A Testatore.§ CASVS. Institui mihi hæredes Titiam, & Seium, & rogaui eundem Seium, vt acceptis centum nummis restitueret suam partem hęreditatis dictæ Titiæ suæ cohæredi: & posteà decessi: & Titia & Seius adiuerunt hæreditatem meam: & posteà decesserunt ambo Seius, & etiam Titia ante quam ipsa Titia daret dicta centum Seio. Nunc quæritur, an hæres Titiæ possit offerre hæredi Seij centum, & consequi partem hęreditatis meæ, quæ venit in partẽ Seij? & dicitur quòd non. Et est ratio secundùm Claudium: quia dubium est in hoc casu, vtrum ego testator voluerim facere conditionem per dicta verba, vt acceptis centum nummis &c. an non voluerim facere conditionem, sed modum. Vnde præsumitur me facere voluisse conditionem, & sic hæres Titij eam non poterit adimplere: quamuis, si apparet me voluisse denotare modũ, hæres Titiæ bene admitteretur ad prędicta. Viuianus.

† Fl. aperto.

† lib. 9. epistolarum.

d ¶ Acceptis.§ a Titia cohærede: vt inf. patet. Accur.

e ¶ Decessit.§ hęres rogatus. Accur.

f ¶ Et Titia.§ scilicet, decessit.

g ¶ Aperte.§ si addendo rationem, cùm posset dubitari &c.

h ¶ Conditio esset.§ quasi dicat. Claudius, verba illa, Vt acceptis centum, in vim modi possunt intelligi, & sic parebit hęres: & possunt intelligi in vi conditionis, & ita non parebit hæres. In dubio autem, id est cum est incertum, qualiter illa verba intellexit testator, Claudius pro conditione intelligit ea, R. Et secundùm hoc hæc dictio, vt, ponitur pro si. Sed videtur contra, huic l. supra, de contrahenda emptione. l. cùm ab eo. vbi in dubio non præsumitur conditio: sed certę imo ibi considerandum dicit, quod datum est, non ãtem ac tendit verba: licet solemus dicere, q̃ vt, denotat modum: si verò denotet conditionem. Item videtur contrà, §. de iure dot. l. si mulier. §. ex asse. in fine. §. vbi dicit non posse alii restitui hęreditatem, quàm cui iussum est. Sic ergo non hæredi fideicommis. Item sicut hæres non transmittit nõ aditã, vt C. de caducis tollen. §. in nouissimo.

eadem conditione relictum est, sub qua etiam hæres alius institutus est. Item quod sub hac conditione relictum est, Si hæreditatẽ adierit.[a] Ex diuerso quoque purum datum legatum, conditionale videtur; veluti quod sub conditione ademptum est: quia sub contraria conditione datum intelligitur.[b]

¶ *Dictio eo amplius, non est solũ repetitiua legati, sed etiã conditionis præambula. Bartolus.*

¶ Scęuola. † LEX CVII.

LIbertis omnibus legauit domũ, & hæc verba adiecit: Vt in ea habitent liberti, ne de nomine ne exeat: & vt ad vnum, qui nouissimus extiterit, perueniat: & eo[c] amplius eisdem libertis meis dari volo fundum Seianum. † Quæsitum est, an conditio apposita, ne de nomine exiret, ad sequens quoque legatum pertineret? Respõdi pertinere.

¶ *Ad hæredẽ ius implendæ conditionis nõ trãsit, ut fideicõmissum perficiat. Bart.*

¶ Idem. LEX CVIII.

A Testatore rogatus, vt acceptis[d] centum nummis restitueret hæreditatem Titiæ cohærẽdi suæ, adita hæreditate decessit[e]: similiter & Titia[f] antequam daret centum. Quesitum est, an hæres Titiæ offerendos centũ ex † fideicommisso, partem hæreditaiis consequi possit? Respondi, hæredem conditioni parere non posse. Claudius magno ingenio de iure apertè[g] † respondit, cùm posset dubitari, an in proposito cõditio esset.[h]

¶ Pomponius. † LEX CIX.

SI† inuitis hæredib. ex peculio stat uliber pecuniã Titio det, liber quidem fit: sed Titius, qui inuitis hæredibus sciens acceperit,† pro possessore videtur eã pecuniam posidere: vt auocare eã ij, qui inuiti fuerunt, possint.[i]

¶ *Conditio reddendarum rationum non impletur, nisi de ijs, quæ scripta sunt in codice rationũ, fiat fides, si uera negentur, & nisi restituãtur reliqua si qua sunt: nec imputatur gestori paupertas debitorum superuenientes, si tempere, quo cõtraxit, fecit ut diligens paterfamiliàs, hoc dicit.*

¶ Idem lib. 11. ὑπομνημάτων. LEX CX.

QVi sub conditione rationũ reddendarum liber esse iussus est, docere debet, constare fidem omnibus, quæ ab eo gesta sunt: vt neque subtraxerit quid ex iis, quæ acceperit, neque† expensum rationibus† præscripserit,[k] quod non dederit.† sed & quod reliquum[l] per contextum scriptum est remanere apud eum, soluere debet. Neque enim aliter liber esse potest, quàm si hoc modo conditioni, sub qua data est libertas, satisfecerit. Cæterùm, debitores, cùm quibus ipse cõtraxit non vtique in diẽ mortis domini sui fuisse idoneos præstare cogendus est: sed eo tẽpore, quo his creditum est, eius conditionis fuisse, vt diligens paterfamiliàs his crediturus fuerit.

¶ *Conditio indiuidua pluribus apposita, non potest ab omnibus impleri: diuidua uerò ex causa diuiditur tam ex parte implentium, quam ex parte eorum, in quorum personis debet impleri. Barto.*

¶ Idem. † LEX CXI.

TAles conditiones, Si monumentum, puta, fecerint, pluribus propositę, nõ possunt nisi in

† Fl. etiam si.

† Fl. accepit.

† Ita etiam Dua. al. Expressum.

† al. præscripserit.

† Fl. dederat.

† lib. 12. epistolarũ.

actione in factum? Respon. de rigore: de æquitate vero remouentur exce. in factum, vt §. de condi. cau. da. l. iij. §. fi. quæ est contra: & facit sup. de statu lib. l. iij. in prin. Accur.

QVi sub conditione.§ CASVS. Iussi Stichũ seruum meum liberum esse, si redderet rationes eorũ, quæ ex bonis meis administrauit, & gessit: & decessi. Nunc quæritur, quid, vel quæ habeat facere eorum dictus seruus, si vult libertatẽ consequi? Et dicitur, q̃ quatuor debet facere ad hoc, vt impleat conditionẽ libertatis. Primũ est vt doceat se nõ subtraxisse aliquid ex iis, quæ acceperit ex rationib̃ dominicis. Secundũ est, q̃ doceat se nõ scripsisse in rationibus expẽdisse illud, quod non expenderit. Tertiũ est, vt soluat hæredi meo illud, quod scriptum est in libro rationũ remansisse apud eum. Quartũ est, vt doceat debitores, cum quibus ipse contraxit gerendo negotia mea, fuisse idoneos eo tẽpore, quo ipse credidit eis, & eius cõditionis fuisse dictos debitores in dicto tẽpore, vt diligens paterfa. eis crediturus fuisset. Quintum autẽ non debet docere, scilicet dictos debitores fuisse idoneos tempore mortis meæ, qui eram eius dominus. Viuia.

k ¶ Præscripserit.§ id est præiudicium veritatis scripserit: sic C. de transac. l. cùm ea.

l ¶ Reliquum.§ facit §. eo. l. cum seruus. & inf. de manumis. testa. l. si ita. & l. qui filium.

TAles.§ CASVS. Legaui Titio, & Seio centum, si monumentũ post mortem meam mihi fecerint, in quo ego sepeliar: certe nõ poterit

Universidad de Deusto
Biblioteca

poterit vnus eorum habere partem pecuniæ, & facere partem monumenti: imò oportet, vt totum fiat monumentum: quia indiuidua conditio est: si autem esset diuidua, secus esset de equitate: & de hoc ponit duo exempla. Vnum est tale, Legaui fundum Titio, si ipse præstiterit centum Symphoro, & Ianuario seruis meis, pone, & decessi. Certè de stricto iure non aliter habebit fundum Titius, nisi præstet centum dictis Symphoro, & Ianuario in vita eorum. sed de æquitate, si Symphorus decesserit ante, quàm Titius esset in mora præstandi dicta centum, consequetur idem Titius dimidiam partem fundi, si det Ianuario viuenti dimidiam partem de dictis centum. Secundum exemplum est tale, Legaui Titio & Seio fundum, si darent centum in funus meum, & in impensam perferendi corporis mei in aliam regionem in qua volebam sepeliri. Certe de stricto iure nisi vterque dederit dictam pecuniam, neuter habebit aliquid de legato: quia prædicta conditio non potest expleri, nisi per vtrunque. Sed de æquitate si vnus eorum det partem dictæ pecuniæ, consequetur partè fundi prædicti eis legati.

† Fl. Symphoro. & infra.
† Fl. uiuet.
† Fl. deest, est.
† Fl. decessit.
† Fl impensamque.
† Fl. nam.
† Fl. sit.
† Fl. hæc.

¶ Priscus respondit.] Dedi libertatem Sticho seruo meo, si rationes redderet eorum quæ ex bonis meis administrauit, & gessit: & decessi. Nunc quæritur, vbi ipse debeat reddere rationes: scilicet vtrum vbi ego decessi: aut vbi ipse seruus relictus est, puta Bononiæ: aut vbi ipse seruus velit? Et dicitur, q̃ si hæres erat causa Reipubli. abtens, seruus debet ire ad eum, & ibi reddere rationes: secus si esset alibi non causa reipubli. & ita ex loco æstimandum est vbi debent reddere rationes. Item æstimandum est ex persona hæredis: puta, si hæres est nobilis, & magna persona, veniet ad eum seruus ad reddendum rationem, etiam si non absit causa Reipublicæ. Viuianus.

† Fl. Rationes. Rationis redditio, an officio iudicis, nei quo iure petatur, uide in l. i. §. officio. & ibi Nicola. de Neap. ś. de tu. & ra. distra. & ibidem facit Bar. longâ distinctionem.

a ¶ Omnibus.} sunt enim indiuiduæ. Vnde si vnus facit totum, sibi, & alii prodest, nisi testator non habuerit satis per vnũ pareri, vnus autem si partem faciat, nõ prodest vt hic, & inf. de manu. testa. l. si ita fuerit & seruus. & infrà, de hęredibus instituen. l. paterfamilias. & C. de condit. insertis. l. penulti.

b ¶ Viueret.} ad quod est ś. eo. l. a testatore.

c ¶ Dantem.} & sic pro dimidia conditionem implentem. Sed contra, ś. eo. l qui duobus. Solu. hic alter decesserat, quia alterius cohęres non fuerat: quod ibi fuit, & facit suprà, de annu. lega. l. Seio amico. & suprà, eo. d. l. cui fundus.

d ¶ Consecutorum.} ergo defecit legatum pro parte propter defectum condit. ut no. ś. eo. l. in testamento.

e ¶ Non potest.} de verborum rigore. Accursius.

f ¶ Dedissent.} in prædictam causam, vel aliam.

g ¶ Alteri.} construe, alteri legatum debeatur dando &c. & hic debeatur pro sua parte, vt & ś. eod. l. cui fundus. & facit ś. de relig. l. at si quis. §. funeris.

h ¶ Legatum.} pro sua parte.

i ¶ Priscus respondit.} licet non bene.

K ¶ Aestimandum.} arbitrio iudicis, qui dicet statuliberum venire ad patronum, si est nobilis & magna persona patroni: vel est a remotis, licet nõ absit causa Reipubl cę, vt dixit Priscus: vel an tute possit ire ad eum, arg. C. de condi. inser. l. fi.

CVm filius.] CASVS. Institui filium meum mihi hęredem, & rogaui eũ, vt si decederet ante, quàm posset res suas administrare, restitueret Titio hęreditatem meam: & decessi. Et postea dictus meus filius egressus fuit xx. annos, non tamen peruenit ad xxv. nunquid Titius dictum fideicommissum habebit? Et dicitur q̃ sic: ante, quam enim sit xxv. annorum, non dicitur posse res suas administrare,

omnibus [a] simul personis existere. Item, si Simphoro, † & Ianuario centum Titius præstiterit, sundum ei lego. Symphoro mortuo, an legatũ periisset? Sed hoc quoque sic puto interpretandum, si dum quisque eorũ viueret, [b] † præstitisset. Sed benigna interpretatione dicendum est, † si non post moram Ticij Simphorus decesserit, † debere partem dimidiam Ianuario dantẽ, [c] partem fundi dimidiam legatarium esse consecuturum. [d] ¶ De illo quoque quæritur: Fundus quibusdam legatus est, si pecuniam certam in funus, impensasq; † perferendi corporis in aliam regionem dedissent: nũ † nisi vterque dederit, neutri est † legatum: quoniam conditio nisi per vtrunque expleri nõ potest? [e] Sed hoc † humaniùs interpretari tolemus, vt cùm duobus fundus legatus sit, si decem dedissent, [f] & alteri, [g] dando partem, legatum [h] quoque debeatur.

¶ *Statuliber debet rationẽ reddere, ubi iudici uidebitur. Barto.*

¶ Priscus respondit, [i] statuliberum non vtique ibi, vbi paterfamiliàs decesserit, aut vbi ipse relictus sit, aut vbi velit, rationem † reddere debere: sed interim proficisci ad eum, cui reddere debeat, vtique si is Reipublicæ causa aberit. Verissimum est autem, vt aliàs aliud ex persona, locò que sit æstimandum. [k]

¶ *Nõ dicitur quis posse administrare res suas ante uigesimũ quinque annũ Bart.*

¶ Paulus.† LEX CXII

CVm filius rogatus fuisset à parte, si antè, quàm res suas administrare posset, [l] decessisset, [m] hęreditatem Titio restituere, & egressus viginti annos decessisset; rescriptum est, fideicommissum deberi.

Ad legem Falcidiam.† TITVLVS II.

¶ *Legata relinqui possũt usq; ad tres partes ex quatuor partib. bonorũ: & quatenus ultra hẽs grauatus esset, rejecaret ex quistione legis Falcidiæ: quia quarta apud hæredem remanere debet. h. d. usque ad §. ex Falcidia. Alexand.*

¶ Paulus.† LEX I.

Ex † Falcidia [n] lata est, quæ primo capite liberam legãdi facultatem [o] dedit, vsque ad dodrantem, [p] his verbis: Qui ciues Romani sunt, qui eorum [q] post hanc legem rogatam testamentum facere volet, † vt eam pecuniam, easque res, quibusque dare, legare † volet, ius potestasque [s] esto: publico dare, legare uolet, ius, potestasque esto ei, dum ita detur legatum, ne minùs, quam partem quartam hęredes eo testamẽto hęredes capiant: eis quibus ita datum, legatum ve erit, licet capere eam pecuniam sine fraude sua, id est, si non fit in fraudem legatarij, isque hæres, qui eam dare pecuniam iussus damnatusue erit, eam pecuniam debeto dare, quam dare damnatus est. Viuia.

† Istam cõtinuationẽ gl. sequitur Bar.

† Et de cõditionibus, quę legatis inseruntur. Alex. Quo tẽpore lata sic lex Falcidia & a quo pulchre Alci. li. para. 6. c. iiii. & apud Aymarum Rivallium à historia iuris ciuilis li. ii. propè fin.

† Imperialium sentẽtiarum in cognitioni busprolatarum ex lib. sex lib. 2.

† De hacl. Falcidia 2 & quid a lege Voconia differat pulchre Alex. ab Ale. li. 6. gẽ. die c. 15.

† lib. singu. ad l. Falcidiam.

† Vide in hanc legẽ Fran. Duare. libr. disput. c. 58.

† Vt quam pecuniam, quasq; res &c

† Imo erat Tribunus plebis. Bar to. P. Alex. & Vin.

† Ius ciuile per prætorium tolli nõ potest.

† Istam approbant prædicti scrib.

† Sequuntur prædicti.

† Et etiam ex primo quo ad uet basecundũ Dyn. Alex. & Vin.

† Ista expositio placet Vincen.

† Ista secunda est mentior & tutior secundũ Alex. & Vincen.

n ¶ Lex Falcidia.} a Falcidio Consule, [3] qui eam rogauit a populo, ut J. subiicit, Rogatã: ut insti. de iure nat. §. lex. non autẽ a Prætore: quia ipse per se sine populo fecisset, vt insti. de iure nat. §. Prętorũ. Item cum liceret per ius ciuile totam subiuntiam legare, non potuisset Prętor ipso iure rescecare: quod facit Falci. ut C. eo. l. pen. nam unũ ius ciuile ab alio tolli potest, ut insti. de leg. agna. tut. §. fin. non autem a Prętore potest tolli ciuile ipso iure: quod patet in cõtra tabu. inf. de bon. possef. contra tab. l. filium. §. sed quemadmodum. Alij dicũt eandem dici à falce: quia rescecat, ut falx.

o ¶ Falcuratem dedit.} id est datam confirmauit, [5] ut inf. de uerb. signifi. l. lege obuenire. ab initio enim per l. xij. tab. data fuit hęc facultas, ut instit. eo. in prin. & in authen. de nupt. §. disponat.

p ¶ Ad dodrantem.} hoc ex secũdo [6] capite, ut infra. §. ii nam uero primi sunt generalia, quæ incipiunt, Qui ciues &c. nam modò loquitur Paulus.

q ¶ Qui eorum.} id est is, qui eorum, id est de eorum nomine, [7] qui sunt ciues Romani, post hanc &c. similis est lectura, ś. de adopt. l. nec ei. §. eorum. Sed certe imo non omnis: quia non intestabilis, ut ś. de testa. l. si quæramus. & l. is, cui. & l. cum lege. Accur.

r ¶ Dare, legare.} dare, & legare pro codẽ ponuntur: vel [8] dare per donationem causa mortis, legare per legatum, & fideicõmissa. Sed certè imò non omnibus, quia excipiuntur non capaces, quos habes instit. de leg. §. legati. Itẽ nec omni modo, ut instit. de hęredi. instit. §. impossibilis. ADDITIO. Dic, q̃ legislator habuit hic respectum ad quantitatem, non ad quantitatem, uel modum, Dyn. & Alexand.

s ¶ Ius potestasque.} id est ius, & potestas, pro eodem: & facit infra de uerborum significatio. l. uerba. nel ius, ut personalis actio locum habeat: & potestas, ut transeat dominium, & detur rei uendicatio: tales enim actiones competunt pro relictis, ut institu. de legat. §. nostra autem,

Hac

a ¶ Hac lege.} i. huius legis capite sequenti: nam hoc primũ generale erat: sed restringitur per sequens: & sic ponitur vt pro, sicut.

b ¶ Secũdo.} Hęc sunt verba Pauli visque illuc, Quicunq; &c. vbi incipiunt verba secundi capitis.

c ¶ Rogatam.} id est interrogatam a populo, vt ś. dixi.

d ¶ Faciet.} qui modo fit testabilis, vt sup. dixi.

e ¶ Iure publico.} i. iure [1] cõmuni, i. quod spectat ad publicã vtilitatem: vel, id est quod spectat ad solennitatẽ testamẽtorum, vt C. de testamen. l. testandi. & ś. de testa. l. iii.

f ¶ Ius, potestasq.} hæc verba expone, vt suprà dixi.

g ¶ Quartam.} hæc dicitur quarta iure institutionis: [2] & ideo iure hęreditario habere debet, vt J. e. l. quod autẽ. est alia Trebellianica, quę ex vniuersitate detrahitur, vt J. ad Trebel. item est debita iure naturæ. quę hodie augetur, vt in auth. de trien. & semis. §. i. colla. iij. Accur.

h ¶ Fraude.} nam si fraus legatarii interuenerit, non debetur legatum, vt inf. ad Trebel. l. Paulus respondit si certa fuerit. & C. de leg. l. nõ est dubiũ. & ś. de iis, quibus vt indi. l. rescriptum.

i ¶ Debeto.} imperatiui modi, & tertiæ personæ.

¶ Lex Falcidia.} CASVS. Titius in ciuitate sua existens fecit testamentum, in quo legauit vltra dodrantem hęreditatis suę ita, q̃ hęredi non remaneret quarta, si solueret integra legata: & postea fuit captus ab hostibus, & ita testamentum suum per captiuitatẽ fuit ruptũ: & postea decessit apud hostes. Nunquid in dicto suo testamẽto habet locum lex Falcidia ita scilicet, q̃ hæres posit detrahere quartam legatarijs? Videtur q̃ non procedat hęc quæstio, cùm per captiuitatem ruptum fuerit testamentum, vt dictum est. Sed certè dicitur quòd habet locum propter legem Corneliam: quia dicta lex Cornelia per inde confirmat testamenta ab hostibus captorum & ibi mortuorum, ac si in ciuitate eorum decessissent: fingit enim mortuos apud hostes & mortuos fuisse prima hora captiuitatis: propter quam fictionem lex Falcidia prædicta & omnes aliæ leges testamentariæ pertinent ad testamenta illorum, qui capti & mortui sunt apud hostes: quæ tamen leges locum habere possunt, sicut sunt multæ ś. de testa. & in multis aliis locis in corpore iuris, quæ tractant circa testamenta. Quædam enim sunt quæ locum habere non possunt in testamentis captorum, & mortuorum apud hostes, sicut sunt illæ quæ dicunt irritari testamentum maxima, vel media capitis diminutione, vt insti. quimo. ś. ta. infir. §. non tamen. Viuianus.

† Tota hoc vt hac leg. seqlicet. in quibusdam exem. non habetur: & recte.

† Sequitur gl. Vincen.

† Dua. Legetur.

† Fl. deest, ex.

2 Quę proprie vocat Falcidia. P. & Alex.

† Idest impune sine pœna qua duplij l. Furiæ. Vlpia. tit. 1. insti. & Theophi. insti. & ademp. legat. Dua. ij. disputa. c. 10.

K ¶ Ad eos.} id est ad eorum testamenta.

l ¶ Ea lex.} scilicet Cornelia.

m ¶ Testamenta.} ante captiuitatem, non in captiuitate facta. ś. de testamen. l. eius. & l lex Cornelia. in princi. & ś. de vulga. substit. l. lex Cornelia.

n ¶ Decessissent.} finguntur enim ante captiuitatem decessisse, vt dictis legibus.

o ¶ Fictionem.} legis Corneliæ.

p ¶ Et omnes.} scilicet leges.

q ¶ Testamentariæ.} id est quæ loquuntur de viribus testamenti in specta persona testantis, & instituti, & ipsa solennitate, quam testator adhibuit.

r ¶ Locum habere.} hoc ideò, quia quædam sunt, quæ non possunt habere locum, vt illa, quæ dicit seruum non posse habere hęredem, [3] vt C. communia de succes. l. seruus. Item illa, quæ dicit irritari testamentum per capitis diminutionem maximam, & mediam, & etiam per minimam: ut insti. qui. mo. testa. infir. §. alio. & ś. de iniusto testamẽto. l. si quis exhęredato filio. §. irritum. Itẽ illa, quę dicit, hęreditatem morientis apud hostes esse nullam vt J. de verbo. signifi. l. iij. §. fi. quæ omnes sunt contra. Sed illa sunt vera [4] inspecta veritate: hic fictione, vt valeant: & ideo d. ll. non habent hic locum: & facit J. eo. l. filius. §. nec huic.

† Nisi in casibus enumeratis in l. seruus. J. allega.

† Gl. sequitur Bar. Ange. P. Imo. Alexan. & Vin.

s ¶ Ad eos qui.} CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & multa legata ab eo reliqui quibusdam: & decessi. Postea Titius in fraudẽ legatariorum omisit adire hęreditatẽ meam ex testamẽto, & adiuit ab intestato, vt legatarios legatis fraudaret: certè per edictum Prętoris quod est ś. si quis omissa causa testamenti. l. i. in princi. perinde tenetur legatariis, ac si adiuisset ex testamento: & per idem edictum inducitur in dictis legatis potestas legis Falcidiæ ad detrahendam de his quartam, si ego testator legaui vltra dodrãtem: non autem habet locum directo ipsa lex Falcidia: quia ipsa habet locum adita ex testamento hęreditate. Sed & si institui dictũ Titium sub conditione, si iurauerit se facturum domum, vel aliquid aliud, & ab eo vltra dodrantem legata reliqui: habet locum potestas legis Falcidiæ in dictis legatis: in quo quidem casu remittitur hęredi per Prętorem cõditio iurisiurandi: & sic est hęres, etiã si non adimpleat conditionem iurisiurandi, dum tamen faciat illud, quod debebat iure, vt ś. de condi. insti. quæ sub conditione. Sed & si legaui centum seruo meo cum libertate, hęc lex Falcidia locum habebit. Et est ratio, quia legatum prędictum differtur in id tempus, quo liber futurus est, & in id tempus adita hęreditas per hęredem meum, vt & infra, quando dies lega. ced. cum legato. Nam si non differretur legatum in dictum tempus, non valeret legatum: cùm ipse legatarius seruus existens acquiret hęredi, sicque ab hęrede sibimetipsi legatum foret, quod esse non potest, ut ś. de leg. i. l. legatum est. §. i. & ideo nec Falcidia locum habet. Item & si ei, qui apud hostes est, datum sit aliquid nomine legati, hęc lex Falcidia locum habebit, si postea legatarius ab hostibus reuertatur. alias non valeret legatum. Item si ei, qui nondum natus est, datũ sit aliquid nomine legati: hęc lex Falcidia locum habebit: vnde ei valet legatum. Viuianus.

† Et omnes quam fictionem [o] lex Falcidia, & omnes [p] testamentariæ [q] pertinent; quæ tamen possunt locum habere. [r]

¶ *Lex Falcidia locũ habet in legatis, quæ de iure Prætorio tantùm debentur: & in ijs, quorum dies cedit ab adita hęreditate: & in ijs, quæ ex postfacto an debeantur apparet. Bartolus.*

¶ Ad eos, qui omissa causa testamẽti possidẽt hęreditatẽ, non pertinet lex Falcidia: sed per edictum † Prętoris [s] inducitur potestas legis. [t] Idemque est, si iurisiurandi conditio remissa sit. [u] ¶ Sed & si seruo suo testator data libertate legauerit, quia † differtur in id tempus, quo liber futurus est: [x] item si ei, qui apud hostes est, [y] aut ei, qui nondum natus est, [z] datum sit aliquid, hęc lex locum habebit.

¶ *De legatis relictis Deo, vel municipio, detrahitur Falcidia. Alexan.*

¶ Ad municipum [a] quoque legata, vel etiam ad ea, quæ Deo [b] † relinquũtur, lex Falcidia pertinet.

¶ *Ad omnia legata, q̃ debent de substãtia testatoris proficisci, pertinet lex Fal. Bar.*

† al. Sed p edictũ Prętoris inducit potestatẽ legatis: facit. ii. dis. c. ii. extra.

† Aliàs, quãquam,

† Deo relicta sunt dãda ecclesiæ, ei uis loci, i quo testator domicilii habuit non. 131. §. si quis i nomine.

s ¶ Prætoris.} quod enim Prętor dicit legata solui licet ab intestato succedatur, idem & Falc. inducit, vt ś. si quis omis. cau. test. l. duo. & l. quia autem. circa princip. & C. si quis omis. cau. testa. l. fin. & J. eod. l. filius. §. & hæres. & inf. vt leg. no. ca. l. eiusquoque. Item si prorsus nullũ fuit testamentum, sed codicillus, quia locum habet Falcid. vt C. quando dies leg. ced. l. fin.

t ¶ Legis.} ut habeat locum, vt ś. si quis omis. cau. testa. l. duo. §. fin. & l. quia autem. §. i.

v ¶ Remissa fit.} a Prætore, ut ś. de condi. insti. l. quæ sub conditione in prin. Iure enim ciuili neq; hęreditas, neq; legatum sub cõditione relict. valent, nisi impleta conditione, ut ś. titu. i. l. qui hęredi. §. fin. Cum ergo Prętor remissa conditione iurisiurandi confirmat legatũ, idem inducit; & Falcid. vt hic. Accursius.

x ¶ Futurus est.} scilicet, aditę hęreditatis, vt C. de cadu. tollen. §. in nouissimo. & est bona hęc ratio. si enim statim cederet hic dies legati a morte testatoris, inutile esset, quasi seruo sine libertate datum, ut C. de lega. l. seruis.

y ¶ Apud hostes est.} cui relictum valet etiam si redeat postquam cessit dies relicti, [6] vt ś. de hęredi. instituen. l. illa. §. i & C. de capti. l. captum. & l. ius Postliminii. licet quidam exigant eum reuersum tẽpore, quo cedit dies.

z ¶ Natus est.} qui pro nato habetur, vt ś. de statu hominum. l. qui in vtero. & dic etiam si est posthumus alienus iure nouo: licet olim secus, vt instit. de lega. §. libertos. & §. posthumus.

¶ Ad municipum.} CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & multa legata ab eo reliqui etiam vltra dodrantem: inter quæ legaui municipibus Bixani centum. & ecclesiæ S. Petri alia centum, & ita Deo. Nunquid de his duobus legatis detrahetur Falcidia per hęredẽ? Et dicitur quòd sic. hoc tamen quod dixi in legato ecclesiæ, siue Dei, corrigitur per authen. de ecclesiasticis tit. §. si autem hęres, quæ ad pias &c. Viuianus.

a ¶ Ad municipum.} quibus potest legari, vt ś. de legat. i. l. si hæres §. vicis. & l. ciuitatibus. & J. ad Trebellia. l. omnibus. & sup. titu. i. l. municipibus.

b ¶ Deo.} cęlesti: idem in terreno, ut C. eod. l. iii. Sed in cœlesti cõtra in authen. de eccle. titu. §. si autem hęres soluendo. colla. ix. Solu.

6 Istam g'. sequitur B. & Vincen.

hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic Deo, ibi ad pias causas: vt pontes, & itinera: vt C. de sacrosan. eccle. l. ad justructionem. sed hoc non valet, per l. C. de episc. & cleric. l. si quis ad declinandam. §. pen. quæ est similiter huic contra. nisi dicas illam legē, si quis corrigi per d aut. vel secūdò 2 refert Deo, vt hic: an ecclesię, vel pię rei: vt in cōtrariis. Vel verius: hoc corrigitur per aut. sed in quarta debita iure naturę 3 est secūs: vt C. de inoffic. testa. l. quoniam in priori bus. Accursius.

¶ Non solum. ‡ CASVS. Siue testator legerem suā, siue alienā habet locum lex Falci. & omne quod ex bonis defuncti erogatur in alienos per legata, refertur ad hanc legem Falcid. si vt hæres inde posit detrahere quartam, si erogata exhauriant dodrantem: siue illud, quod erogatum est per legatum, constet in corpore certo, siue incerto, puta, in genere: siue constet in pondere, numero, vel mensura: siue sit ius legatum, vt vsusfructus: siue aliquid, quod est in nominibus, puta Lego Tirio, quod mihi debet. Viuianus.

2 ¶ Proprias. ‡ facit J. eo. l. alienis.

b ¶ Et omne. ‡ præter libertatē, quæ per Falcidiā nō minuitur: vt §. de inoffi. test. l. Papinianus. §. quoniam.

c ¶ Certo. ‡ vt in specie: incerto, vt in genere: vt arg. inf. de verb. obligat. l. in executione. §. pro parte. vel pone, 4 de incerto §. de lega. j. l. qui duos. & l. si quis a filio. §. penul. & §. de rebus dub. l. si fuerit. Accur.

d ¶ Ius. ‡ non quodlibet: & sic restringitur per sequentia. Nā cęterę seruitutes, vt pote indiuiduæ non defalcant, 5 vt inf. §. si vsusfructus.

e ¶ In nominibus. ‡ vt Lego tibi, quæ mihi debes: vel, quod Titius debet.

¶ Item si ita. ‡ CASVS. Titius ita legauit Seio, Hæres meus Seio penum dato: & si nō dederit, decem eidem dato: & multa alia legata reliquit quibusdam ita, q̄ excessit dodrantem hęreditatis suę: & sic habet locum lex Falcid. Nunc quæritur, vtrum hæres detrahat Falcidiam de penu, an de decem? Et certe de illo in his duobus detrahet Falcidiam quod iudicatur esse legatum quantum ad exactionē. Quidam autem dixerunt omnino decem esse in legato: penum autē capi causa mortis, & sic non esse legatum. Paulus autem distinguit: vtrū incontinenti hęres penum folunt Seio: & tūc esse videtur legata penus, & de ea detrahetur Falcidia: an mora iam facta: & tunc non videtur legatarius accepisse legatum, nec potest de ea penu detrahi Falcidia. Iam enim, id est post moram per hęredem factam in soluenda penu, transfusum videtur legatum penoris in decem: & decem debentur legatario, & non potest detrahi de penu Falcidia. Et quod dixi, post moram hęredis, habet locum & si ab initio ita legatum esset Seio: Hæres meus si penum non dederit Seio, decē eidem dato: quia hic penus non est legata: & si datur penus legatario, capitur causa mortis, & non iure legati: quia deficit conditio legati, scilicet de decem, data, scilicet penu legatario. Fuerunt enim decem legata sub conditione, Si penum hęres non daret. Dico autem hæredem fuisse in mora in hoc vltimo casu, cùm potuit dare penum, & non dedit: interuenente tamen interpellatione: vt infrà, quando dies lega. ced. si penum. Scias etiam extra casum, quòd legata penu continentur ea, quę sunt parata ad esum, & ad potum. quod dic: vt suprà, de penu legata. l. iij. Viuianus.

f ¶ Penum. ‡ quid sit penus, dicitur suprà, de penu lega. l. iij.

g ¶ Putant ‡ & male. Accursius.

h ¶ Capi. ‡ ergo non est legatum: vt infrà, de dona. causa mor. l. mortis causa capitur.

i ¶ Imputari posse. ‡ id est in computatione, quæ fit secundum legē Falcidiam, si vt de hoc penore, sicut ab alia re legata, quartam detrahat hęres. Itē 6 vt (quasi non habeat hæres aliquid de hæreditate, licet penum habeat, quam præstaturus sit) ab omnibus legatariis Falcidiam detrahat, secundum Azo. Item quod dicit hęc lex penū legatam, est contra, §. de penu lega. l. vbi est in prestatione tantum. Solu. ibi incipit à conditione: at hic distinguitur, licet ibi litera contradicat, secūdum H. Vel dic, non esse opposita non posse peti, vt ibi: & deberi, vt hic, & statim dices. Accur.

1 Melius dicitur ut §. Alex. & Vincen.

2 Displicet Bar. Alex. & Vincen.

3 Fequunt Bar. & Vi.

† Fl. mensura valeat.

† Vide Alexa. lib. Para. i. c. 11. & de intel hæ. ius tex. uid. Ant. Rub. in l. non solum. §. more. nu. 5. 2. 2. de no. operis nun. & Maria. Soc. in l. ita stipulatus. num. 142. de uerbo. oblig.

† Alias tantummodò.

† I. didici.

4 Istud exēplū non uaget: quia ibi legatū est inutile ratione incertitudinis sęcūdū Vin.

5 Sed bene earum æstimatio. Ale. & Vin.

¶ Non solum autem ad res proprias[a] testatoris legatas, sed & ad alienas lex pertinet: & omne[b] quod ex bonis defuncti erogatur, refertur ad hanc legem: siue in corpore constet certo,[c] incertò ve, siue pondere, numero, mensura: † aut etiam si ius[d] legatum sit, vt fructus: aut quod in nominibus[e] est.

¶ *Si legatū soluatur ante quā aliud transfundatur, lex Falcidia locū habet: secus si postea. Itē quod mortis causa datur ad euitandū alterius legati præstationem, ad legem Falcidiam non pertinet, Bartolus.*

¶ Item si ita legatum sit, Hæres meus Seio penum[f] dato: si non† dederit, decem dato: quidam putant[g] omnimodo† in legato decem esse, penum autē mortis causa capi,[h] nec Falcidiam imputare id hæredem posse. Ego autem dico, † si incontinenti hęres penum soluerit: videri hoc legatum esse, & in legem Falcidiam imputari posse.[i] Et quod dixi incontinenti, ita accipiendū est, † cū aliquo spatio.[k] Quòd si iam mora facta, soluerit hæres penum: tunc nec legatum eū accepisse, nec in Falcidiam[l] imputari posse. Iam enim transfusum[m] legatum esse, & decem deberi. ¶ Idēmque[n] erit & si ab initio ita legatum datum sit, Si penum non dederit, decem dato: quia hic penus non est legata: & penus si datur, mortis causa capitur, quia deficit legati conditio.

¶ *Si aliquod diuiduū sit legatū, de ipso detrahitur Falcidia, non de æstimatione ipsius: sed æstimatur, ut sciatur, an Falcidia locū habeat. Bartolus.*

¶ Si vsusfructus† legatus sit, qui & diuidi potest, mō sicut cæteræ seruitutes indiuiduæ[o] sunt: Veteres quidem æstimandum totū vsumfructum putabant, & ita cōstituendum, quantum sit in legato.[p] Sed Aristo a veterum opinione recessit: ait enim posse quartam partem ex eo, sicut ex

[a] ¶ Retineri.] ita scilicet, vt in quarta parte fundi, in quo fuit insolidum legatus vsusfructus, nihil fructuarius, sed hęres percipiat: vt hic, & §. de vsufruc. l. v. Accursius.

b ¶ Idque. ‡ id est, vt quarta pars possit retineri ex vsufructu.

c ¶ Neque vsus. ‡ quoad vsum est hic mala ratio: quia vsus indiuiduus est, vt §. de vsu & habit. l. vsus pars. quæ est cōtra. Sed dic q̄ vsusfructus 1 causa differentię, sed vsus gratia dissimilitudinis ponit. similis lectio §. fam. erc. l. iij. §. si quarta. Item cōtra §. de oper. seruo. l. pen. vbi vsus intelligitur datus. Solu. quoad quędā similia sunt, nō vt sint idē. Itē in habitatione idē quod i vsu vt sit indiuidua. & sic solus vsusfructus excipitur inter reales, & personales seruitutes.

d ¶ Veterum sententia. ‡ id est, vt æstimet operā legata quantum valere possit.

e ¶ In legato. ‡ nā fiet æstimatio, & ex ea detrahetur quarta: vt infrà. l. lege Falcidia. Accursius.

f ¶ Sūt facti. ‡ id est, quæ consistunt in faciēdo, & sic indiuidua sunt: quod dic, vt inf. de verbo. oblig. l. stipulationes. §. idem.

g ¶ Decedere debet. ‡ æstimationis. Sed videt operā posse diuidi: vt inf. de ope. lib. l. si quando. contrā. Sol. 2 dic ibi partem peti, id est, partis æstimationem, arg. §. si ser. vendi. l. loci. §. si fundum. & eodem modo respondeo ad aliud contrā. inf. de verb. obligat. l. in stipulationibus. §. operarū. nisi de voluntate partium præstetur pro parte, vt in fi. d. l. in stipulationibus. Accursius.

h ¶ Si quæratur quantum. ‡ hic est sensus, q̄ in duobus casibus recurritur ad veterum opinionem etiā in vsufructu. Primus si dubium est, quādo habeat locum lex Falcidia propter cętera legata, quę sunt relicta. & propter vsumfructum, qui est relictus. Secundus, cum est dubiū, an habeat locum lex Falcidia propter vsumfructum, qui tantum relictus est, & nulla alia legata. In his enim duobus casibus æstimatur vsusfructus, vt appareat, si legatum est vltra dodrantē: sed tamen Falcidia non retinebitur etiā his casibus de æstimatione, 3 sed de ipso legato vsufructu. Sed quantū æstimabitur? R. si. quandoq; multū quandoque parum. Nam si turris est legatus vsusfructus multum proprietas, parum vsusfructus. Item si vsus fructu equi, vel etiā serui senis relinquitur puero: proprietas parū, vsus fructus plus æstimatur: & econtra si vsusfructus serui pueri senī relinquatur, multū proprietas, quia cito speratur redire, & diu vtilis futura. & sic ex qualitate rerum, 4 & personarum varia fit æstimatio: 5 facit ad hoc inf. eo. l. hęreditatum. Itē dic 6 secundum Ro. q̄ in his casibus vbi multò plus valet proprietas, quam vsusfructus, non detrahet hęres Falcidia: quia in proprietate nuda quartam, & plus quām quartā habet. Non ob. inf. eo. l. quæretur. §. si verò centū tantum. quia ibi ideo ex eo, quòd in præsenti restituitur, quarta seruatur, nec ipsa actio in quartā imputatur: quia ex eo, q̄ aliquando exigendū foret, legatarius dodrantem perciperet: quia testator omnia in legatarios distribuerat. Cęterum si non distribuisset, hęredi tantum in quarta imputaretur, quanti nomini perfecutio vendi posset: vt inf. eod. l. si in quantitate. §. magna. hic autem cum in præsenti 7 nuda proprietas tantum, vel plus æstimetur, quām vsusfructus, nulla meritò de hoc legato vsusfructus quarta detrahit: imò forte multa alia reliquit testator, in quibus nihil apud hæredem reseedit, tantò minus nomine quartæ de cęteris legatis detrahit hęres, quātò plus quarta in nuda proprietate habet. Et hoc est, quod dicit, Quātum &c. sic ergo fit æstimatio, ut sciamus, quātum sit minus quarta detrahendum de cęteris relictis, nō vt quartam æstimationis vsusfructus habeat hęres: quia in legatis quarta in nuda proprietate a defuncto sibi est seruata. Accursius.

i ¶ Ipsius. ‡ qui tantum est relictus. Accursius.

¶ Si quis creditori. ‡ CASVS. Cùm deberē Titio decem, legauit ei illud, quod ei debebam: nunquid in hoc legato habebit locum lex Falcidia? Et distinguitur: aut valuit legatum, aut non. Primo casu habet locum Falcidia, Secundo non. Valet autem dictum legatum, si ego testator debebam eidem Titio dicta decem sub conditione, vel in diem: quo casu valet ideò, quia ipse Titius

1 Istam gl. sequitur B. Pau. Alex. & Vincen.

2 Istam sequuntur B. & Vincen.

3 Istam primam partē sequitur P. Ale. & Vi.

4 Approbatur per Ba. Ang. Pau. Alexan. & Vin.

7 Rerū ęstimatio varia debetur mē fieri de tota re nō q̄ partes. l. Męuius. §. fi. & ibi B. §. famil. ercis. glo. in l. C. communi diui.

6 Et bene, Bar. & Vin.

7 Et sic innuit, quòd ille §. concordat cum illa l. quæretur. secūdū Vincen.

[b] ¶ Idque. ‡ id est, vt quarta pars possit retineri ex vsufructu.

[c] ¶ Neque vsus. ‡ quoad vsum est hic mala ratio: quia vsus indiuiduus est, vt §. de vsu & habit. l. vsus pars. quæ est cōtra. Sed dic q̄ vsusfructus 1 causa differentię, sed vsus gratia dissimilitudinis ponit. similis lectio §. fam. erc. l. iii. §. si quarta. Item cōtra §. de oper. seruo. l. pen. vbi vsus intelligitur datus. Solu. quoad quędā similia sunt, nō vt sint idē. Itē in habitatione idē quod i vsu vt sit indiuidua. & sic solus vsusfructus excipitur inter reales, & personales seruitutes.

[d] ¶ Veterum sententia. ‡ id est, vt æstimet operā legata quantum valere possit.

[e] ¶ In legato. ‡ nā fiet æstimatio, & ex ea detrahetur quarta: vt infrà. l. lege Falcidia. Accursius.

[f] ¶ Sūt facti. ‡ id est, quæ consistunt in faciēdo, & sic indiuidua sunt: quod dic, vt inf. de verbo. oblig. l. stipulationes. §. idem.

[g] ¶ Decedere debet. ‡ æstimationis. Sed videt operā posse diuidi: vt inf. de ope. lib. l. si quando. contrā. Sol. 2 dic ibi partem peti, id est, partis æstimationem, arg. §. si ser. vendi. l. loci. §. si fundum. & eodem modo respondeo ad aliud contrā. inf. de verb. obligat. l. in stipulationibus. §. operarū. nisi de voluntate partium præstetur pro parte, vt in fi. d. l. in stipulationibus. Accursius.

[h] ¶ Si quæratur quantum. ‡ hic est sensus, q̄ in duobus casibus recurritur ad veterum opinionem etiā in vsufructu. Primus si dubium est, quādo habeat locum lex Falcidia propter cętera legata, quę sunt relicta. & propter vsumfructum, qui est relictus. Secundus, cum est dubiū, an habeat locum lex Falcidia propter vsumfructum, qui tantum relictus est, & nulla alia legata. In his enim duobus casibus æstimatur vsusfructus, vt appareat, si legatum est vltra dodrantē: sed tamen Falcidia non retinebitur etiā his casibus de æstimatione, 3 sed de ipso legato vsufructu. Sed quantū æstimabitur? R. si. quandoq; multū quandoque parum. Nam si turris est legatus vsusfructus multum proprietas, parum vsusfructus. Item si vsus fructu equi, vel etiā serui senis relinquitur puero: proprietas parū, vsus fructus plus æstimatur: & econtra si vsusfructus serui pueri senī relinquatur, multū proprietas, quia cito speratur redire, & diu vtilis futura. & sic ex qualitate rerum, 4 & personarum varia fit æstimatio: 5 facit ad hoc inf. eo. l. hęreditatum. Itē dic 6 secundum Ro. q̄ in his casibus vbi multò plus valet proprietas, quam vsusfructus, non detrahet hęres Falcidia: quia in proprietate nuda quartam, & plus quām quartā habet. Non ob. inf. eo. l. quæretur. §. si verò centū tantum. quia ibi ideo ex eo, quòd in præsenti restituitur, quarta seruatur, nec ipsa actio in quartā imputatur: quia ex eo, q̄ aliquando exigendū foret, legatarius dodrantem perciperet: quia testator omnia in legatarios distribuerat. Cęterum si non distribuisset, hęredi tantum in quarta imputaretur, quanti nomini perfecutio vendi posset: vt inf. eod. l. si in quantitate. §. magna. hic autem cum in præsenti 7 nuda proprietas tantum, vel plus æstimetur, quām vsusfructus, nulla meritò de hoc legato vsusfructus quarta detrahit: imò forte multa alia reliquit testator, in quibus nihil apud hæredem reseedit, tantò minus nomine quartæ de cęteris legatis detrahit hęres, quātò plus quarta in nuda proprietate habet. Et hoc est, quod dicit, Quātum &c. sic ergo fit æstimatio, ut sciamus, quātum sit minus quarta detrahendum de cęteris relictis, nō vt quartam æstimationis vsusfructus habeat hęres: quia in legatis quarta in nuda proprietate a defuncto sibi est seruata. Accursius.

[i] ¶ Ipsius. ‡ qui tantum est relictus. Accursius.

¶ Si quis creditori. ‡ CASVS. Cùm deberē Titio decem, legauit ei illud, quod ei debebam: nunquid in hoc legato habebit locum lex Falcidia? Et distinguitur: aut valuit legatum, aut non. Primo casu habet locum Falcidia, Secundo non. Valet autem dictum legatum, si ego testator debebam eidem Titio dicta decem sub conditione, vel in diem: quo casu valet ideò, quia ipse Titius

creditor habet commodum ex legato propter repræsentationē: quia potest statim petere ab hærede meo: & de eodem commodo repræsentationis extrahet hæres meus quartam. Non valet autem dictū legatum, si ex legato non habet creditor aliquod commodū, puta, quia erat purū debitum, & tunc sine dubio non habet locū Falcidia. Viuianus.

k ¶ Verū sabitur. ‡ vt J. eod. l. ve. bis. & §. de lega. i. l. si creditor. in prin. & l. seq.

l ¶ Habebit. ‡ vt §. de do. præl. l. ii. §. idē quæritur. sed vltra commodum, non: vt J. eo. l. cùm dotem. & ratione dicti commodi potest grauari, vt §. de legat. iij. si deportati. §. 6. nisi in casu, vt argu. contra in eo ti. 8 l. iii. §. si rem. & facit insti. de leg. §. ex cōtrario. & §. de lega. ij. l. debitor. in prin.

m ¶ Si legatarius. ‡ CASVS. Inter alia legata, quæ reliquit vltra dodrantem hæreditatis meæ, reliqui Titio fundum, & decessi. Postea Titius nactus fuit possessionem dicti fundi voluntate hæredis mei credentis plura esse in hæreditate, quam essent: & ita non potest hæres meus auocare fundum ab eo per aliquod interdictum. Postea reperit hæres, q̄ habebat locum Falcidia in legatis. Qualiter consulet sibi adusus dictum Titium? Et dicitur, quòd datur ei condictio indebiti contra Titium: vt quod suprà dodrantem dicti fundi legati est offerat eidem hæredi per eundem legatarium, id est, offeratur quarta legati. De quolibet enim legato debet hæres habere quartam, ex quo locus est legi Falcidiæ. Viuianus.

m ¶ Res. ‡ id est, possessio, puta, per interdictum, quorum legatorum: quod est verum, cùm consensit hæres legatario possiditum hæreditatem: secus si ante, 9 vt inf. quorum legat. l. j. §. quod ait Prætor. Accursius.

n ¶ Errantis. ‡ quia putabat plura esse in hæreditate, quām erat: sed in legato soluendo bene consentiebat: & nihil prohibet aliquē in vno errare, & in alio consentire 10 Et sic non obstat contra §. de iurisdi. omnium iudicum. l. si per errorē. & C. de iuris & facti ignor. l. cum testamento.

o ¶ Actio. ‡ id est, condictio indebiti, 11 vt §. de condi. indebi. l. ii. & l. qui exceptionem. §. fi pars. & C. eo. l. error. & J. ad Trebel. l. hæres cum.

p ¶ Auferatur. ‡ subaudi legatario. L. B.

¶ Interdum. ‡ CASVS. Institui mihi hæredem filium meum impuberem: & ab eo legata reliqui, non tamen vltra dodrantem: & ita propter ea legata non habebat locum lex Falcidia: & ita postea dixi, Si filius meus hæreditatem meam adiuerit, & in pupillari ætate decesserit substituo ei Titiū: & ab eodem substituto multa legata reliqui. Quo casu si impubes decedat in pupillari ętate, tenetur substitutus præstare legata a se relicta, & relicta ab impubere, & contributione facta vtrorumque legatorum, si habet locū lex Falcidia, dematur Falcidia, & aliàs non, vt inf. eo. in ratione. §. quod vulgò. & inf. eo. in duplicibus. & l. leq. Pone ergo, q̄ antē, quām habeat locum substitutio, tutor dicti impuberis inquietatur ab vno de legatariis petente ab eo integrum legatum, & volente cauere, quòd redderet tantum quantum apparuerit eum accepisse plus, quām licuerit ei per legem Falcidiam. Apparuerit, dico, eo tempore quo habebat locum substitutio: ante enim apparere non potest. Numquid impubes, sine tutore eius tenetur ei dare integrum legatum. & accipere ab eo dictam cautionem? Et dicitur, quòd sic. Idem est si al o modo veremur, ne Falcidia ex postfacto habeat locum: puta, quia institui mihi hæredem dictum filium meum impuberem & quædam sub conditione legata quibusdam, & quibusdam aliis quædam pure. Quæ sub conditione legata sunt, an debeantur, incertum est ideò, quia pendet earum cōditio. Et ideò si hæres sine iudice soluere paratus sit pure relicta, prospiciet sibi per dictam stipulationem, siue cautionem, Quantò amplius &c. Viuianus.

q ¶ Interposita stipulatione. ‡ his verbis, Quantò &c.

r ¶ Legata. ‡ à substituto impuberis relicta in pupillari testamento clausō legis eō filio, vt institutio de pupillari substitutio. §. sin autē qs.

Sed

1 Istam gl. sequitur B. Pau. Alex. & Vincen.

2 Istam sequuntur B. & Vincen.

3 Istam primam partē sequitur P. Ale. & Vi.

4 Approbatur per Ba. Ang. Pau. Alexan. & Vin.

5 Rerū ęstimatio varia debetur mē fieri de tota re nō q̄ partes. l. Męuius. §. fi. & ibi B. §. famil. ercis. glo. in l. C. communi diui.

6 Et bene, Bar. & Vin.

7 Et sic innuit, quòd ille §. concordat cum illa l. quæretur. secūdū Vincen.

8 Istam gl. est nal deno ta. secundū B. & eā sequit Vin.

9 Sequunt hanc gloss. Pau. & Vi.

10 Ista gl. est nal deno ta. secundū B. & eā sequit Vin.

11 Quando hęres tradidit rem, tāquā suā, secus si tanquā ipsius legatarii. B. & Alex.

† Intell. ius. §. uid. p Ludo. Burgesium. in l. si se subiciant num. 152. & seq. de iudic.

† Ita etiam Dua. Fl. offeratur.

† Fl. deest, scilicet.

† Fl. deest, est.

ADDITIO. Dic q̄ ibi loquitur de purgatione moræ: hic de tēpore, quod habet hæres ad soluendum post interpellationem, ne in mora constituatur. Pau. Imo. & Vin.

l ¶ Nec in Falcidiā. ‡ id est non detrahetur de eo Falcidia, vtpote non legato: sed Falcidiam minuet 10 à cęteris detrahendam. Sed quæritur, an detrahatur Falcidia de mortis causa capione? Quidam quòd non, vt hic: sed hoc est 11 propter moram hæredis, quæ ei nocet, vt arg. J. eo. l. iii. & l. alienus & l. cum pater. Item pro eis. inf. eo. l. acceptis. Sed certè 12 ibi hęres nō dat, sed accipit: vel alius dat: tu die detrahi, vt C. eod. l. penul.

m ¶ Transfusum. ‡ Ab initio ergo duo sunt legata, scilicet penus & decem, sed dicitur vnū propter vnam exactionem: 13 & ex postfacto apparet, quod eorum est in legato per effectum. Item dicas, q̄ penus non est in petitione, vt §. de penu leg. l. est tamen in obligatione ciuili, & naturali, donec in mora nō est hæres. sed ideo nō peticur, quia testator, qui pœnam apposuit, scilicet de decem, si penū non dederit, penū peti noluit, sed sola decem: & probatur hæc inf. qū dies leg. ced. l. cūm fine. & l. ii penum. Alii 14 dicū ita: decē esse in obligatione, siue incepit à cōditione, siue a legato, arg. inf. de act. & obli. l. obligationū ferè. §. fi Et q̄ dicit hic transiisum legatum, id est legati prestationem, non oblig. quæ nulla est, secundum eos: sed omnino contrā, l. si penum. Accur.

n ¶ Idemque. ‡ si tamē mora iam sit facta, 15 & sic est idē, ut penus nō sit in legato: sed quoad Falcidiā secus: quia supra non detrahit hæres propter morā suā, hic detrahit, vt C. eo. l. si quis quadringēta. Sed alij 16 dicunt idem etiam quo ad Fal. vt non detrahatur, vt ibi not.

¶ Si vsusfructus. ‡ CASVS. Institui mihi hæredem Titium, & inter alia legata, quæ reliqui, reliqui vsumfructū fundi Seiani Sempronio, & inter omnia tot reliqui legata, q̄ certum erat post mortem meam locum esse legi Falcidiæ. Nunc quæritur, vtrum hæres debeat detrahere Falcidiam de ipso vsufructu, qui dicitur diuiduus, quāuis alię seruitutes sint indiuiduę: an vero de ęstimatione vsusfructus? Et veteres dicebāt æstimandum totum vsumfructum, & ita constituendum, quantū sit in legato: & sic secundum eos detrahendam Falcidiā de ęstimatione vsusfructus, & non de ipso vsufructu. Sed ipsi malè dixerunt: vnde cum eis non concordauit Aristo, dicens, posse quartam partem ex eo vsufructu retineri per hęredem: sicut retinetur ex corporibus legatis. Hoc etiā approbauit Iulianus. Sed in tribus casibus habet locum supradicta sententia veterum, & non dictum Aristonis, & Iuliani. Vnus est, cum operæ serui sunt legatę alicui: nam debet fieri earum æstimatio, & quarta ęstimationis debet retineri per hęredē. Et est ratio in hoc casu, quia operis legatis non videtur legatus vsusfructus, imò quod in facto consistit: & in iis, quæ in facto consistunt, pars ęstimationis decedere debet, nec potest intelligi pars diuidua in eis. Secundus casus est, in quo debenus recurrere ad sententiā veterum, cum dubium est, an habeat locum lex Falcidia propter cętera legata, quæ sunt relicta, & propter vsumfructū, qui est relictus. Tertius casus, cum sic dubiū, vtrum habeat locum lex Falcidia propter vsumfructum, qui tantum relictus est, & nulla alia relicta sunt legata. In istis enim etiam duobus casibus fit æstimatio vsusfructus, vt appareat, si legatum est vltra dodrantem. Falcidia tamen non retinebitur etiā in his duobus casibus de ęstimatione, sed de ipso legato vsusfructus, ut dictum est. & hoc dicit vsque ad §. si quis creditori. Viuia.

o ¶ Indiuiduæ. ‡ ut inf. de verb. obl. l. stipulationes non diuiduntur. sed certe 17 & de vsufructu iudicatur ibi dici, quòd sit indiuiduus: quia dicit cęterarum seruitutum, sed vsusfructus est seruitus: sed sub. ibi, præter vsumfructum.

p ¶ Quantū sit in legato. ‡ ut sic de ęstimatiōe Falcidia detrahatur.

Retineri

9 Facit gl. superuerbo mox. in c. quia ępter. extra, de elect.

10 Nihil ē p. Alex. & Vincen.

11 Imò ió quia soluit ad euitādā præstationē alterius legati. Bar. & Alexan.

12 Sequūt Bart. Pau. & Alexan.

13 Videtur per istū §. q̄ si sint dati iudices delegatiq̄ ad citationē vnius, cū tatus debet uenire, ut arg. lo. in c. prudentiā sup uer. reo. neatur. uer. ecōtra uidetur extrā de offi. deleg.

14 Approbatur per Bar. P. Ale.

15 Et male. Bar. Pa. & Alexan.

16 Hæc expositio non stat text. & displicet. Bar. P. Alex. Vin.

17 Approbatur per Bar. & Alexā. & Vin.

15 Hæc ex positio non stat text. & displicet. Bar. P. Alex. Vin.

16 Hæc commutetur secūdum Alex. & Vincen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sub conditione.} subaudi, purè quædam.
b ¶ Paratus.} sub. purè relicta: & facit J. titu. j. l. j. in princip. & in frà, eo. l. in ratione. §. quod vulgò, & l. in quantitate. §. sed & legatum. Accursius.
¶ Id quod ex substitutione.} CASVS. Institui mihi hæredes Titiũ & Seium: & ambos ad inuicem substitui vulgariter, & Titium non vltra dodrantem suæ partis legatis grauaui: a Seio autem tot legata reliqui, quòd locum habebat lex Falcidia in sua parte hæreditatis. Posteà Titius, qui non erat grauatus, suam partem repudiauit, & sic ex substitutione vulgari habuit eam Seius. Certe pars prædicta Titij non nimis grauata prodest legatariis, quibus legatum est à Seio. Is enim hæres, scilicet Seius prædictus nimis grauatus similis est hæredi pure pro parte instituto, & sub cõditione pro alia parte instituto, subaudi, & cohęredẽ habenti: & in ea parte, in qua erat institutus pure, erant tota legata relicta quòd habebat in ea locum lex Falcidia: in ea aũt, in qua erat institutus sub conditione, nõ erat nimis magnum legatorũ grauamẽ. Item & dicas extra casum ꝙ sunt similes in hoc: quia sicut superiori casu proficit legatariis portio superueniens ex substitutione vulgari vt ibi dictum est, sic & in isto casu proficit legatariis portio superueniens propter conditionem existentem. Et bene dixi in hoc vltimo casu, ꝙ institutus pure, & sub cõditione, habebat cohæredem: quia alias non esset similis primo: vtpote cum statim adita hæreditate ex parte pure data haberetur pro pure insolidum instituto: vt supra, de acquirenda hæreditate. l. cùm hæres institutus. §. j. & l. seq. Habuisti ergo supra, quid iuris fit, quando pars non grauata accedit grauatæ, quo casu dictum est augeri legata: sed si pars grauata accedit non grauatæ, non augentur legata. in quo ponitur taliter exemplum, siue casus: scilicet, econuerso quam supra, dixerim: Institui mihi Titium, & Seium: & ambos adinuicem vulgariter substitui: & Titium vltra dodrantem suæ partis legatis oneratii: partem autem Seij non grauaui vltra dodrantem. Postea Titius, qui erat grauatus, suam partem repudiauit. & sic ex substitutione vulgari habuit eam Seius non grauatus. Nunquid legata a Titio relicta augentur ideo, quia apud Seium succedentem, & nõ grauatum, sunt omnia bona? Et dicitur, quod non: & hoc est verum, si legata a Titio grauato relicta sunt ab eo nominatim per testatorem relicta, scilicet, vtipse tantum Titius ea præstaret: non autem ita data sunt, Quisquis mihi hæres erit, det talia, & talia legata. Quia si ita dixisset testator, viderentur esse repetita a Seio substituto: & sic propter partem Seij succedentis non grauatam augerentur: vt & supra de legatis primo. l. licet. & de legatis secũdo. l. cum pater. §. ab instituto. Sed quid, si portio dicti Titij grauata, siue exhausta, deueniat ad Seium non grauatum iure accrescendi, & non iure substitutionis, quia adinuicem non fuerunt substituti, nunquid pars Seij non grauata proderit legatariis Titii grauati? Et Cassius existimauit confundendas esse dictas partes Titii, & Seii, scilicet, ut pars Seij iure accrescendi succedentis profit legatariis Titii, quantum ad Falcidiæ rationem: & ita etiam iudicauit Imperator Antoninus in simili quæstione: & male. Vnde Proculus dicit contrarium, & bene quod pars Seii non grauata non prodest legatariis Titii grauati. hoc dicit vsque ad §. si hæredem meum. Viuianus.
c ¶ Id quod ex substitutione.} scilicet vulgari.
d ¶ Legatariis.} quibus est relictum ab eo, cui accrescit.
e ¶ Is.} scilicet hæres, vt subiicit.
f ¶ Instituto.} habẽti cohæredem: hæres, vt supra de acquirenda hæreditate. l. cum hæres. §. qui ex parte. & lege sequenti. & sic non esset similis superiori. Vel dic, quod est similis quoad hoc, de quo agitur: & ad hoc infra, eodem. lege. in ratione in fine. Accursius.
g ¶ Ab eo.] cui facta fuit substitutio vulgaris, vt infra eodem, lege, quod si alteruter. idem in pupillari: vt infra eodem. lege. in ratione. §. quæsitum.
h ¶ Nominatim.} vt ipse tantum præstet, vt dictũ est, a testatore.

dam sub conditione [a] legata sunt, quæ an debeantur, incertum est. Et ideò si hæres sine iudice soluere paratus [b] sit, prospriet sibi per hanc stipulationem.

¶ *Bona, quæ ad cohæredẽ peruenunt ex substitutione uulgari, contribuũtur cum hærede ex institutione. Idẽ in legatis, nisi nominatim relicta sint. Batolus.*

¶ Id, quod ex substitutione [c] cohæredis ad cohæredem peruenit, proficit legatariis. [d] Is [e] enim hæres similis est ex parte purè, ex parte sub conditione hæredi instituto. [f] Sed ea, quę ab eo [g] legata sunt, si omiserit hæreditatem, [†] non augebuntur, scilicet, si ab eo nominatim [h] data sunt: nõ, Quisquis [i] mihi hæres erit.

¶ *Si portio grauata accedit non grauatæ per ius accrescẽdi, nõ est locus cõtributioni. Barto. & Alexander.*

¶ Si cohæredis mei portio exausta sit, mea integra, & illam vendicauero, [k] Cassius confundendas esse partes existimat. Proculus contrà. [l] In qua specie & Iulianus Proculo assensit. Quam sententiam probabiliorem esse puto. Sed & Diuus Antoninus iudicasse [m] dicitur, [n] commiscendas esse vtrasque partes in computatione legis Falcidiæ.

¶ *Si portio accedit portioni, post quã legata cœperũt ab utroque cohærede deberi, nõ est locus cõtributioni. Bart. & Alex.*

¶ Si cohæredem meum post aditam [o] hæreditatem arrogauero, nõ dubitabitur, quin separandæ sint portiones, perinde, ac si cohæredi meo hęres extitissem. [p] ¶ Si in annos singulos legatum sit Titio, quia multa legata, & conditionalia [q] sunt, cautioni [r] locus est, quæ in edicto [s] proponitur, Quanto amplius cœperit, reddi.

¶ *Si in hæreditate est aliquod debitũ naturaliter tantũ nõ computatur in hæreditate flatum, quando tractatur de imponenda ratione legis Falcidiæ: sed attenditur futurus euentus. Alexander.*

Nam si non expressit, tantùm, vel æquipollens, videtur esse repetita à substituto, vt suprà, de leg. j. l. licet. & suprà, de lega. ii l. cùm pater. §. ab instituto.
i ¶ Non quisquis.} id est, nõ sic data sunt, Quisquis &c. Idẽ si simpliciter, vt dixi, & J. eo. l. qui fundum. §. qui filium. §. fina.
K ¶ Vendicauero.} iure substitutionis, vt sup. proxi. §. Vel dic, iure accrescendi, vt differat a præcedenti. §.
l ¶ Proculus contra.} & bene secundum Ioan. & Al. vt hic, & J. eod. l. quòd si alteruter. Accur.
m ¶ Iudicasse.} & ita assentit Cassio: sed nõ seruatur, quia forte nõ fuit diffinitiua: [‡] alias seruaretur, nisi quia Iustinianus [§] dixit contra. Nam lex ista, & ea, quæ est J. quod si alteruter. videtur Iustiniani, vt C. de veter. iure enucle. l. j. §. omnia. Merito enim & &c. vel iudicauit speciali beneficio [6] aliquibus concedendo. Et ad intelligentiam prædictorum distingue, quando pars non grauata accedit grauatæ, augentur legata: quãdo vero grauata non grauatę, secus est, vt J. eod. l. quod si alteruter. Et hoc in cohęredibus: [7] at in substituto, & instituto videtur idem dicendũ, hoc saluo, [8] vel ꝙ institutus adiit, & tunc substitutus, puta, pupillaris præstat legata ab instituto eo iure, & modo, quo & ipse institutus præstaret: aut non adiit, & tunc distinctio prędcedens seruãda est. Probantur hęc per istos §§. J. eod. l. in ratione. §. quod vulgo. & §. sequen. & l. qui fundum. qui filium. & §. fin. & §. de vulga. substit. l. cohęredi. §. cohæres impuberi.
n ¶ Dicitur.} sed male. Est enim Iuliani, & Proculi, & sicut & Iuliani seruanda sententia: ut C. de vete. iur. enu. l. j. Vel dic quod non cognitionaliter iudicauit: alias lex esset, vt C. de legibus, & constitu. l. finali.

¶ Si cohæredem.} CASVS. Titius instituit me, & Seium hęredes: & meam partem exhausit legatis, & partem Seii non grauauit: & decessit. Postea ego, & Seius adiuimus hęreditatem, & postea ego arrogaui dictum Seium meum cohæredem. Certe in ratione legis Falcidiæ perinde separatur mea portio a sua, atq; si hęres ei extitissem post aditam ab eo hæreditatem. Est enim arrogatio quædã species successionis in vniuersum. Tali autem modo debet separari mea portio grauata a sua non grauata: quia non debet prodesse legatariis, quibus a me legatum est per testatorem portio nõ grauata cohæredis mei prędicti, quam habeo per arrogationem per me de eo factam. Et hoc io, quia iam erat hęreditas adita ab eo, vt dictum est: quia si nõ esset adita, tunc bene prodesset legatariis meis, vt supra, eadem. l. §. id quod. in princ. Viuianus.
o ¶ Post aditam.] quid si ante? Respon. idem: [9] vt §. proxi. §. nã vt §. iure accrescendi, ita hic [10] iure potestatis quęritur hęreditas, vt §. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. sed & si quis hæres. Azo.
p ¶ Extitissem.} est enim quædam species successionis arrogatio, institu. per quas perso. no. acqui. §. fina. hodie contra, vt institu. de acqui. per arrog.
¶ Si in annos.} CASVS. Seius legauit Titio cẽtum in annos singulos: quo casu dicitur legatum primi anni esse purum, vt §. de an. leg. si in annos singulos. & l. cum in annos. & ll. sequentibus. Item tot alia legata reliquit quibusdam, ꝙ certũ erat habere locũ Falcidium. Nũc quęritur, qualiter debet detrahi Falcidia de dicto legato annuo? Et dicitur, ꝙ hæres debet soluere Titio legatario legata incontinẽti pro tot annis, quantum verisimile est ꝙ viuat idem legatarius. De qua verisimilitudine habes J. e. hæreditatem. & de his Falcidia debet detrahi, & ipse debet cauere hęredi, ꝙ si ante decesserit, quàm æstimatum sit eum posse viuere, restituet hęredi illud, quod apparuerit eum plus accepisse nomine legatorum, quam debuerit. Viuia.
q ¶ Conditionalia.} nam primi anni purum, sequentium conditionalia sunt, scilicet, si viuat legatarius, vt & §. de an. leg. l. iiii. at stipulatio est una, ut & j. de dona. cau. mor. l. Senatus. §. fin.
r ¶ Cautioni.} & poterit æstimari, vt dicitur J. eo. l. hęreditatũ. sed aliter, vt J. eo. l. Titio. & ibi dices. H.
s ¶ Educto.} vt J. tit. j. l. j. in princ. Accur.

‡ Istã sequitur Alex.
§ Idẽ Bar. & Vincen.
6 Ista est bona, secũdum Vin.
† Fl. accipit.
7 Limita si eodem in re succedant. Nam vbi unus in re institutionis, alter tra tab. succederet, nõ haberet locum ius accrescendi. Bar. in l. fine. §. ex duobus. §. de iur. pat. Bald. in authen. prętea. C. unde vir, & vxor.
8 Nihil est secundum P.
9 Glos. bene dicit, quo ad arrogationem. An. Imol. & Ale. sed nõ quo ad rationem tex. Vin.
10 Glo. in nuit, quod hic fit diffiguẽdum, si curin § procedẽti diffinitiue tamẽ Barto. Alexan. & Vincen.

Id

¶ Id quod natura.} CASVS. Titius erat mihi naturaliter tantùm obligatus, & ita ab eo petere non poteram: si autem ipse solueret mihi per iuris ignorantiam, nõ posse a me repetere. Feci testamentum, & institui mihi hæredem Seium, & multa legata ab eo quibusdam reliqui: nunquid in ratione legis Falcidiæ cõputabitur inhęreditate dictum debitum natura le, vt sic maiora soluantur legata? Et dixerunt quidam, ꝙ non: sed Iulianus dixit, & bene, quòd computatur in hæreditate. Auget enim patrimonium dictum debitum, si solutum posteà fuerit: & non auget, si non fuerit solutũ. Ita ex euentu auget, vel nõ auget sicut & debitum conditionale, quod quidẽ cõputatur in patrimonio eo modo quod planè dicam J. eo. in quantitate. §. magna. Scias etiam, ꝙ si dictus debitor soluat hęredi meo dictum naturale debitum, hæres capit iure hæreditario: vnde si rogaui hæredem meum, quòd restitueret hæreditatem meã Sempronio, illud etiam debitũ naturale sibi solutum debet Sempronio retinere. Viuianus.
a ¶ Id quod natura.} vt pacto nudo, vt sup. de pactis. l. j. & l. iurisgentium. §. sed cùm nulla.
b ¶ Solutum.} errore iuris: secus si facti: quod dic, vt C. de iuris, & facti igno. l. cùm quis. Accursius.
c ¶ Computandum.} f. cotum: sed tantum, quantum vendi potest, aut cautionibus explicatur, & euentus expectatur, vt hic, & J. eo. l. in quantitate. §. magna. & J. eo. l. quærebatur.
d ¶ Sed Iulianus.} non corrigendo, sed addendo.
e ¶ Ex euentu.} si fuerit quandocũque solutum etiam post mortẽ: & de hoc cauebit, vt dixi. Sed contrà. J. eo. l. in quantitate. in princ. & institu. eod. §. quantitas vbi tempus mortis inspicitur. Sol. hic uidetur fuisse in bonis tempore mortis, si fuerit posteà solutũ, & hoc ex vi naturalis obligationis: ibi vero in fructibus & partu, & similibus nulla erit omnino obligatio.
f ¶ Venturũ.] vt & inf. ad Treb. l. quãuis. in prin. & l. si hæredi eius.
¶ Si debitor.} CASVS. Institui mihi hęredem Titiũ, qui debebat mihi c. & multa legata ab eo quibusdam reliqui, & decessi: nunquid videtur percipere locupletiorem hęreditatẽ propter dicta c. quæ mihi debebat, vt sic in ratione legis Falcidiæ maiora soluat legata? Et dicitur, quòd sic, quamuis per aditionem hæreditatis consulum sit dictum debitum, & quamuis per dictam confusionem ipse hæres sit liberatus à dicto debito. Viuianus.
g ¶ Liberetur.} idem est econuerso, vt §. de euic. l. si ei. §. si is. & C. de pactis. l. debitoris. Sed quidã hoc secundo casu dicunt solutione liberari, non confusione, quasi ante alia ei soluat creditor, vt inf. de fideiuf. l. si debitori creditor. & de solu. l. Stichum. §. aditio.
h ¶ Computetur.} capit enim iure hæredis, id est, quia hæres est liberatus: vnde computat, vt J. eo l. quod autem. etiam si non est soluẽdo, vt inf. eo. l. quærebatur. Item & quòd debet naturaliter tantùm, vt dicto. §. aditio. & §. de peti. hære. si quid possessor. §. j. nam talis debitio magis est solutio, quàm donatio, vt infrà. de donat. l. hoc iure. §. pen ulti. H.
¶ De impensa.} CASVS. Institui mihi hæredem Titium, & multa ab eo legata reliqui, & decessi: & hęres fecit mihi fieri monumentum de pecunia hæreditaria. Nũquid in ratione legis Falcidiæ detrahet hæres dictam pecuniam, tanquam æs alienum, vt sic minora soluat legata? Et dicitur, ꝙ sic. si necessarium fuit extruere monumentũ. Sed quid, si ego testator iussi, vt hæres meus expenderet in monumento & in funere meo c. nunquid si tota. c. expẽdat hæres, deducet ea in ratio ne legis Falcidiæ? Et dicit, quod non amplius deducet, quam quod funeris causa consumptum est: nisi species monumenti esset modica, quia tunc etiã expensam monumenti deduceret. Non enim ita necessaria est ędificatio monumẽti, sicut est necessarium, & necessaria, funus & sepultura. Ideo si alicui legata est pecunia, vt inde faciat monumẽtum, bene detrahetur eius Falcidia & hoc dicit cum l. seq. Viuianus.
i ¶ Deduci.} scilicet, vt ęs alienum. Accur.
k ¶ Eo nomine.} Not, differentiam inter funeris impensam, & monumenti, vt prima deducatur, vt hic. & §. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. quarta autem & inst. e. §. cũ autem. Et licet dicat hic quanta est facta: dic tamen quod vltra voluntatem defuncti. sed minus quandoq; inspecta dignitate, & facultatibus: quæ dic vt §. de relig. l. at si quis. §. æquũ. Sed quidã [1] dicũt etiã plus, si parùm taxauit: arg. J. de ver. fig. l. cum in testamẽto. In secunda, scilicet, monuméti, dixit Sabinus de ducendum: Marcellus, ꝙ nõ deducitur, vt æs alienum, vel expensa, vel ad hoc legata, vt hic. Et si quæras, quanta sunt faciẽda: dic aut testator taxauit, & tũc minus non plus potest expendere hæres: vel in legato dare in prætudiciũ legatariorum: minùs autem sic, vt dixi, & in funere, vt sup. de pe. hęr. l. hęreditas. §. j. & de neg. gest. l. quã alienã. §. libertos. & de rel. l. at si quis. §. æquũ. Sed cõtra in vtroque. J. de verb. fig. l. cũ in testamento. vbi plus põt nõ minus. [2] Sol. vt ibi. aut nõ, & tunc minus, quã potest, debet expẽdi, vt §. l. proxi. & semper deducitur Falcidia. Sed nonne expẽsa monumenti, est funeris? Respon. sic, si non habet sepulchrum vbi humẽt: & tũc est, vt ęs alienum. Si aũt habet, tũc nõ: & sic intelligit infrà. l. proxi. & secundum hoc corrigitur Sabinus per Marcellum in monumento: Sed alij distinguunt: [3] sit necessaria expensa monumenti, vt tunc bene dixerit Sabinus: an non: & tunc Marcellus. Quod potest esse verum, si adeò fuit necessaria, vt sine ea humari non potuerit. & sic potest dici etiam funeris impensa.
l ¶ Consumptum.} iussit expendi x. sed v. tantum impẽdit, vel parcitate, vel quia modum testator excesserat: & ita in prætudicium legatariorum non plus deducitur. Nec obst. inf. de verborum significatione. l. cum in testamento. vt ibi dixi. Item nec ob §. de petitio. hęredi. l. hęreditas. vbi etiam si excesserat testator probabilem modum, ꝙ reperet: quia hic minus, ibi plus. Vel dic, vt ibi.
ADDITIO. Dic, quòd illa lex loquitur in casu diuerso: scilicet, an detur actio neg. gesto extraneo pro pecunia per eum consumpta, secundùm Bar.
m ¶ Passurum.} in totum: vel secundùm alios in eo quod non est necessariũ: [4] vel secundum istos non detrahitur in l. seq. cùm id modicũ, & sic necessarium: sed certe modicum potest esse nõ necessarium, si aliàs habeat sepulchrum. Accur.
n ¶ Nec amplius. Ad speciem.} tunc ergo non habet locum Falcidia: quia necessariò est factum. Sed contrà §. l proxi. in fi. Respon. imò potest esse, ꝙ non necessario fiat hæc modica species monumenti, si sepulchrum aliud erat testatoris, in quod potuit inferri, vel sepeliri. Accursius.
¶ Si hæres institutus. CASVS. Institui mihi hæredem Titium, ab eo tot legata reliqui, quod solutis legatis non remaneret hæredi quarta: vnde hæres poterat detrahere quartam de legatis: & decessi. Posteà dictus hæres vendidit hæreditatem meam, & inuenit ita stultum emptorem, quòd ipse emptor dedit ei tantùm nomine pretii, quod bene, si vult potest, soluere integra legata, & tantum sibi retinere, quod facit quartam hæreditatis. Nunc legatarii petunt ab eo integra legata: nunquid tenetur eis soluere integra? Et dicitur, quòd nihil legatario, vel legatariis debetur de illo, quod plus vendidit hæres hæreditatem, quàm valeret: quia illud plus, magis videtur hæres habere ex stultitia emptoris, quàm ex bonis defuncti. Nam & econuerso si male vendiderit hæres res hæreditarias, non erit damnum legatariorum, imo suum. Ita ergo commodum debet ferre hæres si bene res administrauerit vendendo eas, vt dictum est: & non, si male. Sed pone retento eodem casu, quod ego testator non eram soluendo, quantum ad creditores meos: & hęres meus prædictus transegit, cum creditoribus, ne soluerent eis solidum, imo partem debiti retineret. Nunquid de illa parte, quam retinuit ex transactione, debebit aliquid legatariis? Et dicitur, quòd non: quia eam pecuniam habet ex transactione, & non ex hæreditate.
o ¶ Vix.} i. nullo modo: sic §. ad Velle. l. tutor in princ. vel, vix, id est,

1 Et bene secundum Alex.
‡ Fl. extructionem.
† lib. 22. Digesto.
1 Multa in hunc locũ grauiter & copiose differit dialo. 12. de legibus.
2 Dic quod in ꝓ, iudicium suum potest plus expendere nõ in legatariorũ. Ba. Angel. & Vio.
3 lib. singu. ad l. falci.
4 Et bene, Bar. Ange. Imo. Alex. & Vincen.
4 Ista placet B.P. & Vincen.

Funeris impẽsa, & monumẽti differunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Istam sequitur Vi.

est, cum difficultate. a fic ſ. de iudi.l.vir. & eſt ſic, quia nec heredem inuenit hereditas non ſoluendo, vt ſ. de bo.lib. l. libertus qui ſoluendo. fic ſ. de leg.ij.l. cùm pater. §. Mæuio. Accur.

a ¶ Stultitia. ⁊ fic ſ. ad Trebel. l. debitor. in fi.

b ¶ Commodum. ⁊ fic C. de allu.l.fi. & C. depoſi.l.fi. & ſ. co.l. in quãtitate. circa princi. Accurſius.

c ¶ Deciderit. ⁊ id eſt, transegerit.

d ¶ Decisione. ⁊ id eſt transactione: & ſic de ſua negotiationemagis, vel alterius ſtultitia: ſic C. arbi. tut. l. iiii. & d. l. debitor infrà, ad Trebel. & ſ. de hæreditate. l. venditor ex, in medio. l. & ſ. de transact. l. Imperatores. in fin. ſecundum vnum intellectum. Eſt tamen melior ratio, quam hic reddat, quia tempore mortis inſpicitur patrimonii quantitas, vt inf. eo. l. in quantitate.

e ¶ Item ſi Reipublicæ. ⁊ Titius x. annua Reipublicę reliquit, vel in perpetuum, vel ſimpliciter, quod intelligitur in perpetuum, vt ſ. de an. leg. annuã. in fi. Quæritur, qualiter Falcidia detrahitur? Et reſpon. tantum videri legatum, quantum ſufficit ſorti eius ſummæ, quæ legata eſt, ſi colligamus trientes vſuras cuiuſdam quantitatis maioris in triplum, quàm ea, quæ legata eſt, vt puta, legata ſunt x. perinde habetur, ac ſi xxx. eſſent relicta: quæ triginta ad vſuras trientes facerent in anno x. & ſic ſunt hæc paria quo ad Falc. xxx. & x. annua. ſed videtur fieri aliter computatio: vt ſ. eo. l. cũ Titio. Sol. ⁊ ſecùs eſt in priuato, quàm in Reipub. Item contra. ſ. eo. l. hereditatum. in fi. ſecundi reſpon. Sed hic quantitas ſingulis annis, ibi vſusfructus. Vel aliter pt fieri cõputatio, vt ibi dicit, & poteſt fieri, vt hic dicitur. Poteſt & ſecundo hic poni caſus, puta, Legata fuerunt Reipublicę x. ſingulis annis vſq; ad triennium: & quęritur de Falcidia. & reſpon. quantum ſi xxx. eſſent legata. nam & xxx. annis ſingulis recolliguntur x. ad trientes vſuras. Accur.

f ¶ Sorti. ⁊ id eſt cuidam quantitati puta xxx. ſufficienti ad colligẽdas ſingulis annis vſuras trientes eius ſummæ, id eſt tantę quantitatis quæ legata eſt. Item nunquid ex legato primi anni detrahetur totum? ADDITIO. Dic quòd non ſecundùm Rapha. Cuma. Imol. Alexand. & Vincen.

g ¶ Colligendas. ⁊ id eſt, colligamus trientes vſuras eius ſummæ pure relictæ quæ ter tantum continet quàm illa quæ in annos ſingulos relicta eſt.

Fl. habet.

egregie de intel. huius §. diserit Hieron. Grosioli. l. l. dicta. nu. 30. & ſeq. ſ. de rebus cred. Vide etiã Anto. Aug. lib. emen. ij. c. x.

Iſtam gl. ſequuntur Ang. Imo. Alexan. & Vin.

Iſtam ſequũt Imo. & Alexan.

Iſta placet Alex.

Diſplicet Ale. & Vi.

Iſta lectura nõ habet dubium ſecundum P. neccõgruit tex. Alex. & vin. licet placeat Petro de Bużio.

Sequuntur hanc gl. B. P. & Vin.

Fundo legato. ⁊ CASVS. Titius inſtituit ſibi heredem Seium, & legauit mihi fundum ſub conditione, & deceſsit: & Seius adiuit hæreditatem ſuam: poſtea pendente cõditione dicti legati, dictus Seius hæres Titij fecit teſtamentũ, in quo inſtituit me hæredem: & a me quibuſdam multa legata reliquit etiã vltra dodrantem, ita ꝓ habere debet locum Falc. in teſtamento ſuo: & deceſsit dictus Seius. poſtea extitit conditio dicti legati mihi a Titio relicti, non in ratione legis Falcidiæ. Quæritur nunquid dictus fundus mihi per Titium ſub conditione, legatus intelligatur eſſe meus iure legati: an verò iure hereditario, quaſi habeam eum a Seio herede, & non a Titio primo teſtatore? Et dicitur, ꝓ intelligitur eſſe meus iure legati mihi a Titio relicti. Nam poteſt eſſe fundus prędictus meus ex cauſa legati: quia extitit conditio legati, vt dicit litera: & ex quo habeo ex cauſa legati dominium eius, non poſſum habere iure hæreditario. Nam alicuius rei dominium ex pluribus cauſis habere nõ poſſum. Si ergo meus dictus fundus eſt ex cauſa legati detrahetur vt æs alienum, de hereditate heredis, qui me inſtituit: & ſic in ratione legis Falcidiæ non proderit legatariis, quibus ipſe hæres Titii legauit. ſi autem iudicaretur me habere dictum fundum iure hereditario, quaſi ex hæreditate heredis, bene prodeſſet dictis legatariis. Viuianus.

h ¶ Ratione. ⁊ per me detrahenda. Accur.

i ¶ Intelligitur. ⁊ ſed quare non ex vtraque cauſa eſt meus? Reſpõ. quia nõ poſſum eſſe dominus ex pluribus cauſis, ut ſ. de reg. iu. l. nõ vt ex pluribus licet poſsidere ſic, ut inf. de acqui. poſſeſsio. l. iii. §. ex pluribus, detraham ergo hunc fundum, ut æs alienum, ut C. de bo. autho. iudi. poſſ. l. i. & ſ. co. l. in ratione. §. quod vulgò. Item no. mutari

stultitia a emptoris habere videtur hæres inſtitutus, quàm ex bonis defuncti. Nam & è contrario, ſi malè vendiderit res hæreditarias, non erit legatariorum detrimentum. Ita ergo commodum b debet eſſe hæredis, ſi bene res adminiſtrauerit. Sed & ſi is, qui ſoluendo non eſt, legauerit, & hæres cum creditoribus deciderit, c ne ſolidum ſolueret: & ob eam deciſionem factum ſit, vt aliquid retineret: nihil tamen legatariis debiturum; quia eam pecuniam non ex hæreditate, ſed ex deciſione d habebat. f

¶ *Paria ſunt, relinquere decẽ annua Rei publicæ, vel relinquere ſolũ triginta ſemel tantum, quo ad imponendã rationẽ legis Falcidiæ. Alexan.*

¶ Item ſi reipublicę e in annos ſingulos legatum ſit, cùm de lege Falcidia quæretur, Marcellus putat tantum videri legatum, quantum ſufficiat ſorti a ad vſuras triẽtes eius ſummæ, quę legata eſt, colligendas. g

¶ *Poteſt quis causã dominij ſibi mutare noua cauſa extrinſecus ſuperueniente. Barto.*

¶ Papinianus. † LEX III.

Fundo mihi legato ſub conditione, pendente legati conditione hæres me heredem inſtituit, ac poſtea legati conditio extitit. In Falcidiæ ratione a fundus, non iure hæreditario, ſed legati, meus eſſe intelligitur. †

¶ *Nõ mutatur res, ſi uenit in eũ caſum, in quẽ nõ potuit incohari, ſi caſus ſuperuenientes tendit adeũdem effectũ cũ primo. Bar.*

¶ Idem. † LEX V.

Verbis legati, vel fideicommiſsi non neceſsariò b ciuitati relinquitur, quod ex cauſa pollicitationis præſtari neceſse eſt. † Itaque ſi debiti modum teſtamento dominus exceſserit, ſuperfluum c duntaxat Falcidia minuetur: quare nec fidei committi legatarij poterit. d Quòd ſi dies, aut conditio legatum fecerit, e non vtilitatis æſtimatio, ſed totum petetur, quod datum eſt: f nec ſi viuo teſtatore, dies venerit,

mihi cauſam dominij, quia primò erã dominus ex pura inſtitutione, poſtea ex legato purificato ſic ſ. de hæredi. inſtitu. l. iij. §. qui fideicommiſſariam. Et ſic hoc extrinſeca a cauſa ſuperueniente, b alias non poſſem, ſicut nec in poſſeſsione, vt ſ. de acq. poſſ. l. iii. §. illud. Sed contra, huic ſ. de act. emp. l. cui res: vbi nõ habeo ex cauſa legati, cũ eſt mihi legatũ in euẽtum cõditionis, ſi medio tẽpore emi. Sed dic ibi, nõ habeo, id eſt, videor nõ habere niſi repetã pretiũ, verũtamen habeo ex cauſa legati: & ideò nõ ago actiõe ex teſtamẽto, à qua eſt liberat' hęres, ſed actione ex empto, quaſi non tradiderit, & quaſi ego met mihi euicerẽ. Sed huic reſpõſioni obſtat ſ. de legat. j. l. planè ꝓ ſi rem. vbi dicit quòd ad pretiũ competit actio ex teſtamento. Sed ibi nõ ab hærede emi, ſed ab extraneo, cuius erat, & ideo peto pretiũ ab hærede, qui non eſt liberatus, vt inſtit. de leg. §. ſi res aliena. & facit ſ. de leg. j. l. huiuſmodi. §. qui ſeruum. in princ. Sed in fine contradicit ibi, ꝓ ſi iudicio &c. vbi agitur ex teſtamento ad pretiũ. Sed & ibi dicas, g ꝓ emi ab extraneo: licet ſuperior pars §. lo quatur, cũ emi ab hærede: & facit ſ. cit. j. l. fi fundum. & ſ. de legat. j. l. fi fundum. in prin. & l. ſi mihi Sempronius.

Et ueruſtior: alias ſecus. Pau. Placet. B. Pau. & Al.

Ili. 16. Quęſtionum.

Ili. 8. reſpõſorum.

Hęc uio Iat text. & diſplicet Bar. Ange. Ale. & Vincen.

& ſ. eo. l. ſi a me tibi. & l. cum dotem. & l. ſed ſi vſusfructus. §. j.

Verbis legati. ⁊ CASVS. Titius pollicitus fuit Reipub. x. ex aliqua iuſta cauſa, puta, ob honorem, vel ſimilẽ cauſam, vel ſine cauſa pollicitus eſt: incepit tamen facere quod pollicitus eſt, & ſic bene tenetur dictæ Reipub. vt inf. de polli. l. j. §. j. fecit poſteà dictus Titius teſtamentũ, & inſtituit ſibi hæredẽ Seium, & legauit, vel per fidei cõmiſſum reliquit dictæ Reipub. dicta x. quæ ei ex pollicitatione debebat, & multa alia legata quibuſdam reliquit, & poſtea deceſsit dictus Titius teſtator. Nunc Seius hęres trahens cum legatariis rationẽ Falcidiæ, vult etiam de dictis x. detrahere Falc. Reipub. nunquid poteſt? Et dicitur ꝓ non: quia Reſpub. non debet habere dicta x. ex legato, ſed ex pollicitatione, quia legatum non ualet eo, ꝓ nullum commodum cõſequitur Reſpub. propter dictũ legatum: ſecus ſi Reſpub. conſequeretur commodum propter legatum: quia tunc valeret legatum, & de commodo detraheretur Falcidia. Itaque ſi debiti modum teſtamẽto dictus teſtator ex ceſsit, puta, quia legauit Reipub. xv. cum ex cauſa pollicitationis prius factæ deberet x. tantum, in quinque valebit legatum, & de quinque detrahetur Falcidia, & propter dicta quinque ſuperflua potuiſſet teſtator relinquere fideicommiſſum alii a dicta Repub. quia in quinque uidetur honorata Reſpub. per teſtatorẽ, & in dictis quinque grauari poteſt per eundem teſtatorẽ. Sed & ſi teſtator debebat Reipub. x. in diem, vel ſub conditione, & illud legauit ei purè, & ſic dies, aut conditio fecit vtile legatum: certè in hoc caſu nõ peteret Reſpublica actione ex teſtamento vtilitatem tantũ repræſentationis factæ per legatum, ſicut in ſuperiori caſu petitur tantum ſuperfluum debitj, imò peteretur hic totum creditum factum purũ per legatum, ſemper tamen dico, quòd de ſolo commodo detrahetur Falcidia etiam in hoc caſu, vt ſupra, eod. l. j. §. ſi quis. Sed pone, quòd conditio dicti crediti, vel dies uenit uiuo dicto teſtatore, eodemque debitore, qui illud debitum pure legauit, & ſic peruenit legatum ad eum casum, a quo incipere non poterat. certe non cõſtituitur propter hoc irritum dictum legatum, nam a principio valuit cum relictum fuit. Quòd autem ab eo caſu incipere non potuerit, dicit principium huius l. Viuianus.

¶ Non neceſsario. ⁊ id eſt, non vtiliter. Accur.

l ¶ Neceſse eſt ⁊ quod eſt, quando cum cauſa, puta, ob honorẽ, vel etiam ſine cauſa, ſed incepit, vt inf. de pollici. l. i. in prin.

m ¶ Superfluum duntaxat. ⁊ ut not ſ. eod. l. j. §. ſi creditori.

n ¶ Poterit ⁊ in eo, quod erat debitum, in eo, quod eſt ultra, ſic, ut dixi. ſ. eo. l. j. §. ſi creditori. Accur.

o ¶ Fecerit. ⁊ vtile ſub. quia debitum erat in diem, vel ſub conditione, ut ſ. de lega. j. l. ſi creditori. & l. ſequen. Accur.

p ¶ Datum eſt. ⁊ id eſt, relictum, & petetur ex cauſa legati. Accurſius.

Irritum

Iſtam ſequitur Bart. Ang. Alex. & Vincen.

Iſtæ duę diſpliceũt Vincen.

Beſticium ex ſuperueniẽti caſu nõ vitiatur nec eſt auguſtã dũ beneficiũ iuris. Card. i cle. j. de re. ꝓnut. Spe. in tit. de iu dic. dele. §. ſequitur videre. verſi. ſed nunq. d.

Fl. cõpetit.

lib. 13. ſti pulatio.

Fl. impẽdere.

Fl. debuerit.

libro 7. Quæſtio.

libro 14. Quæſtio.

Prima pars gloſſ. eſt de mente P. Alex. & Vin.

Iſtã ſequũtur Vin.

Poteſt eẽ qũ vult dicere C. de dot. promiſ. l. ii. ſed ſi ſẽ. §. ſi do prę. leg. tunc il la lex nihil facit, ſecundum Vinc.

Approbãt P. Bar. & Pau.

aut cõditio fuerit impleta, fiet irritũ a, quod ſemel cõmpetiit b.

¶ Venuleius. † LEX VI.

Si vir b vxori hæres extiterit, & in funus eius impenderit, videbitur totum quaſi hæres impẽdiſſe †: ſed deducto eo, qd' quaſi doris nomine, quam lucrifacit, conferre c debuit †.

¶ *Si legetur indiuiduũ, & imminet Falcidia, debet æſtimari: & de eius æſtimatione Falcidia detrahi. Alexan.*

¶ Papinianus. † LEX VII.

Lege Falcidia interueniente, legata ſeruitus a, quoniam diuidi non poteſt, nõ aliter inſolidum reſtituetur b, niſi partis, c offeratur æſtimatio.

¶ Idem. † LEX VIII.

Inter lege Falcidia, g ris alienirationẽ, in hereditate relicti, quod h vnus ex hæredib. ſoluere dãnatus ſit, ipſe ſolus i habebit.

¶ *Fructus pendentes dicuntur pars rei, & ipſam reddunt pretioſiorem, ſecus in partu exiſtente in uentre. Bar.*

¶ Idem. † LEX IX.

Inlege Falcidia placuit, vt fructus poſteà percepti, q maturi mortis tpe fuerint, augeant hrditatis eſtimationẽ fundi nomine, qui vr illo in tpe fuiſſe pretioſior. Circa ventrẽ ancillæ verò nulla tpis admiſſa diſtinctio ẽ k: nec immeritò: qa partus nondũ editus, homo nõ recte fuiſſe dr.

Quod ſupra a CASVS. Titius ſeminauit fundum ſuum: & poſteà fecit teſtamentũ, & inſtituit ſibi hæredẽ Seium. & multa legata ab eo quibuſdã reliquit: & poſtea deceſsit, tẽpore mortis eius fructus dicti fundi erat maturi, & poſteà hęres percepit eos fructus. Nũc volunt legatarij ꝓ dicti fructus augeant hæreditatẽ, ita, q' ipſi maiora legata percipiant nõ obſtante Falcidia. nunq d debẽt cõputari in hæreditate? Et dicitur ꝓ ſic: ſecus eſt in ventre ancillæ: quia ille nunquã auger hæreditatẽ. Eſt ratio: quia partus nondum editus non rectè dicitur fuiſſe homo: fructus autẽ pendentes, & maturi tẽpore mortis teſtatoris dõr eſſe pars ipſius fundi, in quo pẽdent. Vi.

l ¶ Mortis tempore ⁊ ſubaudi maximè. Sed contra ſ. e. l. in ratione. ij. rñ. vbi dicit fructus non augere hæreditatem. Sol. hic erant fati tempore mortis, & ſic pars rei: & ſic auxilio terræ pretioſioris augent, vt argu. ſ. de rei vendic. l. fructus. ibi non. Et modo ſoluę ſ. eod. d. in quantitate. circa princip. & inſtitu. eo §. quantitas. Accur.

k ¶ Diſtinctio eſt. ⁊ erat in vtero, vel non, tempore mortis. Nam non eſt pretioſior ancilla, ꝓpter ventrẽ, ſit iam cõceptus, vel nõ. Nec enim eius partus auget hęreditatẽ, donec in vtero eſt. Nec vr pars quoad hoc, nec quoad vſucapionem impediendam propter vitiũ matris, vt ſ. de vſucapio. l. ſi aliena. §. Scæuola. ſecus tamẽ quo ad edictum de libe. agno. ſiue reſcriptũ principum ſuper eo, vt ſ. de ven. inſpicien. l. j. §. ex hoc reſcripto. ſecus tamen quo ad cũ qui emit ancillam prægnantem, qui vr emiſſe partum, tanquam eius partẽ, vt ſ. de lega. ij. l. ſi quod ex Pamphila. Item non obſtat, quòd videtur natus, vt ſ. de ſtatu ho. l. qui in vtero, quia nihil hic de ſuo cõmodo quærit, ſed hæredis, & legatoriorum commodo, & incommodo. Item ſi quæras quando fructus computantur in quarta, hic, vt ſ. eo. l. Paulus reſpondit. §. j. & ij. Accurſius.

Quod ſuprà. ⁊ CASVS. Filium meum impuberem exhæredauj, & inſtituj hæredem mihi Titium, & ab eo inſtituto reliqui quibuſdam legata vltra dodrantem ita, ꝓ haber locum de iure Falcidia. Et poſteà dictum inſtitutum ſubſtituj dicto meo filio, qd' poſſum de iure facere, vt ſ. de vulg. ſubſtit. l. j. §. ſubſtituere. & ita dictus Titius inſtitutus, & ſubſtitutus, ſperat habere hęreditatem filij mei ex ſubſtitutione: non tñ adhuc eſt ei delata. Nunquid hęc ſpes onerat eundem Titium. vt tantũ plus videatur habere in mea hæreditate, quantum eſt hęreditas filij mei, quã habere ſperat: vt ſic tantò minus detrahat nomine Falcidię de legatis à ſe relictis? Et certè non onerat eum. Et ita conſtrue literam, legatum in pecunia ſupra dodrantem non onerat hęredẽ, ſubaudi, cõtra eſt: ideò ꝓ, id eſt, quia ad hęredem poteſt peruenire ſibi aliquid, qd' ſit ſupra dodrantem, id eſt, quod ſit vltra quadrantem, quem debet habere in mea hęreditate: quę quadrantem nõ reliqui ei integrum, vt ſ. dix, veluti hęreditas &c. ſed & nominaliter poteſt poni illud verbũ, quod, in prin. l. hoc modo, illud, quod ſupra quadrantem ad hęredẽ poteſt peruenire, non onerat hæredem: & ſubaudi, cũ eſt legatum ab hærede inſtituto in pecunia ſupra dodrantem, veluti hæreditas &c. Viuianus.

l ¶ Quod. ⁊ id eſt, q. a. vel, ꝓprię. & dic pupillum exhęredauj, & extraneum inſtituj, quẽ pupillo ſubſtituj, & primus tabulis inſtitutũ vltra dodrantem grauauit. Certe non ꝓpter hoc minus detrahit Falcidiam,

Et bene. Dy. Bar. & Alex.

Diſplicet Pau. & Vi.

libro 19. Quæſtio.

Fl. deeſt. lege.

Et bñ. Bar. Ange. P. Alex. & Vincen.

libro 20. Quæſtio.

Placet Ale. & Vi.

Fl. apud. Dic ꝓ ibi eſt ſpeciale fauore dotis. B. & Alex. & Vincen.

Et bene Bar. & Vi.

Sequuntur hãc gl. P. & Vin.

Neq; ẽt vacca ꝓp fœtũ Ang. Ale. & Vi.

Secus poſt q̃ fuerit editus, Alex. licet P. & Imo. ſentiãt oppoſitum.

Sequũtur hãc B. & Vinc. & eſt ſm Ale.

Fl. in legem Falcidiam.

g ¶ Quod. Jſcilicet totum.

h ¶ Ipſe ſolus. ⁊ ſi ſolus tenetur creditoribus qd falſum eſt, ut C. ſi cer. pet. l. j. & initio de fideicõ. hære. §. ſed illud ita eſt. Vt dic. i. ſolus deducet totum, & de tota hæreditate: nõ tantũ de ſua parte. Imò certè ſecundũ Hug. de ſua parte tm. qa reſtator dãnatus eũ in hoc. Vnde cũ in ſingulis hęredibus ratio legis Falcidiæ imponi, tur, ut ſ. eo. l. in ſingulis. & inſtitu. eo. §. & cum quęſitum. & §. cum autem. ipſe ſol' detrahet, quia ipſe ſoluere debet, non cohęres. Licet enim ambo poſsint conuenirj, tamen agit alter actione, ex teſtamento cõtra hũc nõ ſoluẽtẽ, vt ſ. de lega. j. l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. & de leg. ij. l. cum ab vno. licet lex illa videatur aliquãtulum obſtare. Sed expone, vt ibi no, & facit ſ. fam. ercif. l. his. §. ſed & eũ monumentũ & l. ſi filia. §. Papinianus. & §. idem Papinianus. Sed an de hoc, quod legatur cohæredi, fiat illa detractio: quod videt, vt dicto §. Papinianus. Accur.

Inlege Falcidia. ⁊ CASVS. Titius ſeminauit fundum ſuum: & poſteà fecit teſtamentũ, & inſtituit ſibi hæredẽ Seium. & multa legata ab eo quibuſdã reliquit: & poſtea deceſsit, tẽpore mortis eius fructus dicti fundi erat maturi, & poſteà hęres percepit eos fructus. Nũc volunt legatarij ꝓ dicti fructus augeant hæreditatẽ, ita, q' ipſi maiora legata percipiant nõ obſtante Falcidia. nunq d debẽt cõputari in hæreditate? Et dicitur ꝓ ſic: ſecus eſt in ventre ancillæ: quia ille nunquã auger hæreditatẽ. Eſt ratio: quia partus nondum editus non rectè dicitur fuiſſe homo: fructus autẽ pendentes, & maturi tẽpore mortis teſtatoris dõr eſſe pars ipſius fundi, in quo pẽdent. Vi.

l ¶ Mortis tempore ⁊ ſubaudi maximè. Sed contra ſ. e. l. in ratione. ij. rñ. vbi dicit fructus non augere hæreditatem. Sol. hic erant fati tempore mortis, & ſic pars rei: & ſic auxilio terræ pretioſioris augent, vt argu. ſ. de rei vendic. l. fructus. ibi non. Et modo ſoluę ſ. eod. d. in quantitate. circa princip. & inſtitu. eo §. quantitas. Accur.

k ¶ Diſtinctio eſt. ⁊ erat in vtero, vel non, tempore mortis. Nam non eſt pretioſior ancilla, ꝓpter ventrẽ, ſit iam cõceptus, vel nõ. Nec enim eius partus auget hęreditatẽ, donec in vtero eſt. Nec vr pars quoad hoc, nec quoad vſucapionem impediendam propter vitiũ matris, vt ſ. de vſucapio. l. ſi aliena. §. Scæuola. ſecus tamẽ quo ad edictum de libe. agno. ſiue reſcriptũ principum ſuper eo, vt ſ. de ven. inſpicien. l. j. §. ex hoc reſcripto. ſecus tamen quo ad cũ qui emit ancillam prægnantem, qui vr emiſſe partum, tanquam eius partẽ, vt ſ. de lega. ij. l. ſi quod ex Pamphila. Item non obſtat, quòd videtur natus, vt ſ. de ſtatu ho. l. qui in vtero, quia nihil hic de ſuo cõmodo quærit, ſed hæredis, & legatoriorum commodo, & incommodo. Item ſi quæras quando fructus computantur in quarta, hic, vt ſ. eo. l. Paulus reſpondit. §. j. & ij. Accurſius.

Q Vod ſuprà. ⁊ CASVS. Filium meum impuberem exhæredauj, & inſtituj hæredem mihi Titium, & ab eo inſtituto reliqui quibuſdam legata vltra dodrantem ita, ꝓ haber locum de iure Falcidia. Et poſteà dictum inſtitutum ſubſtituj dicto meo filio, qd' poſſum de iure facere, vt ſ. de vulg. ſubſtit. l. j. §. ſubſtituere. & ita dictus Titius inſtitutus, & ſubſtitutus, ſperat habere hęreditatem filij mei ex ſubſtitutione: non tñ adhuc eſt ei delata. Nunquid hęc ſpes onerat eundem Titium. vt tantũ plus videatur habere in mea hæreditate, quantum eſt hęreditas filij mei, quã habere ſperat: vt ſic tantò minus detrahat nomine Falcidię de legatis à ſe relictis? Et certè non onerat eum. Et ita conſtrue literam, legatum in pecunia ſupra dodrantem non onerat hęredẽ, ſubaudi, cõtra eſt: ideò ꝓ, id eſt, quia ad hęredem poteſt peruenire ſibi aliquid, qd' ſit ſupra dodrantem, id eſt, quod ſit vltra quadrantem, quem debet habere in mea hęreditate: quę quadrantem nõ reliqui ei integrum, vt ſ. dix, veluti hęreditas &c. ſed & nominaliter poteſt poni illud verbũ, quod, in prin. l. hoc modo, illud, quod ſupra quadrantem ad hęredẽ poteſt peruenire, non onerat hæredem: & ſubaudi, cũ eſt legatum ab hærede inſtituto in pecunia ſupra dodrantem, veluti hæreditas &c. Viuianus.

l ¶ Quod. ⁊ id eſt, q. a. vel, ꝓprię. & dic pupillum exhęredauj, & extraneum inſtituj, quẽ pupillo ſubſtituj, & primus tabulis inſtitutũ vltra dodrantem grauauit. Certe non ꝓpter hoc minus detrahit Fal

Universidad de Deusto
Biblioteca

cidiam, quòd habet spem substitutionis. Accursius.

a ¶ Potest peruenire. ‡ id est possibile est: ad hoc tamen delata nõ est, vt dixi. Alij secũdo ponũt casum, etiã quando iam delata est: quã iam pupillus decessit, sed nondum substitutus adiit. Alij dicunt, si pupillus fuisset institutus, nã tũc statim potest adiri a substituto, imo etiã ex necessitate debet, vt C. de iur. deli. Iquidam, solida legata præstat non deducta Falcidia, vt inf. eod. qui fundum. §. qui filium. & §. seque. quæ positio satis placet. Accursi.

b ¶ In pecunia. ‡ secus si non est pecuniarium, vt libertas, quæ grauat hęredẽ, vt Falcidiam nõ detrahat, vt §. de inofficiosi testa. l. Papinianus. §. quarta autem. Accursius.

c ¶ Legatum. ‡ in primis tabulis: secus si in secundis, vt J. l. proxi. §. penul. & vlti.

d ¶ Non onerat. J. quã detrahat Falcidiam.

e ¶ Exhæredato. J. pupillo. Accursius.

f ¶ Exticit. ‡ nam idem fuit patri institutus, & pupillo exhęredato substitutus. Acc.

IN ratione. ‡ Ita ponas hic exemplũ, siue casum. Instituit mihi hęredẽ Titiũ, & seruo meo Sticho legauit centum sine libertate, & multa alia legata quibusdam reliquit, & decessit. Certè dictum legatũ, quod reliquit seruo meo, nõ valuit, vt §. de leg. j. planè j. §. si cõiuncti. ij. respon. vnde hæres apud se retinet illud legatũ, & sibi debet in Falcidiam imputare, vt profit alijs legatarijs. Idem est in omnibus alijs retentionibus, quas fecit hęs de quibusdã legatis a se relictis, & ea nõ præstat legatarijs quibusdam propter aliquam iustam causam, & sibi retinet: & ideo dicit litera, Retentiones omnis temporis &c. quia siue a principio non valeat legatum, vt dictum est, siue valeat, sed ex accidenti factum est inutile, semp hęres sibi retinet, & imputat sibi in Falcidiã, vt hic. & J. e. non est dubium. & l. seq.

¶ Si seruus. ‡ Instituit mihi hęredẽ Titiũ, & reliq. Sticho seruo meo libertatẽ sub cõditiõe, si nauis ex Asia venerit vsq; ad annũ, & multa alia legata quibusdã reliquit, & decessit, & Titius adiuit hęreditatem meã, & postea ante impletã cõditionẽ libertatis decessit dictus Stichus. Certè si ipleta fuerit postea quãcũq; ꝓditio ꝓdicta libertatis, nõ videbit dictus seruꝰ perisse hędi, imò legatarijs, vt tãto minus videatur in hęreditate fuisse, quãtũ valebat seruus. Si aũt defecerit cõditio libertatis post mortẽ dicti serui, tũc ratio trahit in cõtrariũ, scilicet, vt hędi perisse videat scilicet, tantũ plus videat in hęditate hęre. quantũ valebat statuliber tẽpore mortis: vt sic in alijs legatarijs, p sit illud. Quãuis aũt ita distinxerim, tũ Imperatores Marcꝰ, & Antoninus decreuerũt tantũ hęredi perisse spreta dicta distinctione, quã statuliber moriẽs fuisse videbit: & ita mors dicti serui semper spectat ad dãnũ hędis, siue hęditatis, & nõ ad dãnũ legatariorũ, vt J. ea. l. §. si seruus. q̃ solet cõtraria signari: sed est cõcordãtia secũdum prędicta: & secũdum prædicta habeas §. ibi, Hęredes, quibus &c. Viui.

g ¶ Retentiones. ‡ id est quia non fuit legatum, & sic remansit. Vel inutiliter: vel si vtiliter, postea aliqua ratione fit inutile, vt J. e. l. non est. & l. non interest. & l. ex asse. & l. in ratione. §. pe. & fi. & l. in quantitate. in fi. Accursius.

h ¶ Trahit. J. vt videatur hęredi perisse.

i ¶ Videbitur. ‡ scilicet eo casu, quo deficit conditio: & sic seruat dicta distinctio. Alij reprobant eam per hæc verba, In cõtrariũ &c. quod non placet. Et no. ex postfacto apparere, quod in præteritum fuerit, vt & §. de rebus dubiis, I. quæsum. Sed arg. contra, §. de noxa. l. j. alias si hęres doto. Itẽ contra huic J. ead. l. §. fi seruus. Solu. ut ibi.

ADDITIO. Dic quod ille §. concordat. Bart. Paul. Alex. & Vincentius.

¶ Imperator. ‡ CASVS Hic §. ponit regulam, cuius potest poni exemplum in sequenti §. Regula est talis, Hęredes, quibus pars bonorum ablata est, non tenentur nomine legatorum ab eis relictorũ in ampliorem partem, quam pro ea, quę remansit apud eos. Pone ergo, quòd Titius commisit delictũ, propter quod fuit relegatus: & in sententia relegationis fuit ei adempta dimidia pars bonorum suorũ. Postea ipse appellauit a dicta sententia: & appellatione pendente fecit testamentũ, in quo instituit sibi hęredem Seium, & multa ab eo quibusdã legata reliquit, & postea decessit. Postea iudex appellationis pronunciauit eam iniustè appellasse, & sic remansit sententia firma, in qua fuit ei adempta dimidia pars bonorum. Quæsitum ergo fuit, vtrum ęris alieni loco pars dimidia bonorum, quæ continetur in sententia, abscederet de bonis, vt sola dimidia bonorum residua videatur fuisse in bonis: vt sic de ea tantum teneatur hęres Titij legatarijs, an videatur, & vtrum sit, quòd fuerit in bonis tempore mortis dicta dimidia, quæ continetur in sententia, & sic hęres teneatur soluere solida legata mero iure, quia facta appellatione extinctum fuit pronunciatum, vt J. ad Turpillia. l. j. in fin. a. de ęquitate autem succurrẽdum debeat, vt non teneatur præstare legata, nisi pro parte quæ penes eum remãsit. Et respõ. quod debet succurri bene hęredi prędicto modo: maximè cùm hanc opinionem admittat animus dicti Titij litigantis, & votum obtinendi in litigio. Eo enim animo appellauit dictus Titius testator a dicta sententia contra se lata, vt vinceret, & bona sibi in sententia adempta remanerent apud hęredem suum, & hęres de eis bonis soluere tẽ legata: non autem si non uinceret, & sic non remanerent bona penes hęredem.

¶ Si seruus. ‡ Titius instituit sibi hęredem Seium. & dedit Sticho seruõ suo libertatẽ, & multa alia legata quibusdã reliquit, & decessit. Postea dictus seruus decessit ante quam hęres adiret hęreditatẽ, & sic antè, quàm esset liber, & postea hęres adiuit hęreditatem. Nunc est quæstio inter hęredem, & legatarios, cui perisse videatur dictus seruus, vtrum hęredi vt sic tantum plus videatur esse in hęreditate, quantum valuit seruus, & sic minus detrahatur legatarijs nomine Falcidię: an sterò videatur perisse legatarijs, vt tantò minus videatur esse in hęreditate? Et dicitur, quòd hęredi perisse intelligitur. Sed quantum debemus æstimare dictum seruum valere? Videtur, quod nihil, & sic superior responsio nihil videtur valere. Et est ratio, quare videatur nihil debere æstimari: quia etiam si non viueret post aditam hęreditatem, non æstimaretur: nã esset liber, si viueret. Legatum enim libertatis cedit ab adita hęreditate, & non ante, vt dixi, & dicitur infra, quãdo dies legata. ced. nam cum libertas. Et sic tunc æstimari non posset: quia liberum corpus non recipit æstimationem, vt supra, de res, qui deie. vel effu. l. j. §. sed cum homo. Sed certè ad hanc quæstionem non respõdet Iurisconsul. sed tu subaudias, hoc modo respondeo: tanti æstimabitur, quanti statuliber fuisse videt, vt supra, eadem l. §. j. Et ad ea probanda, quę dixit, adducit duo similia: primum est ibi, Nam & eos &c. Secundum est ibi, nec aliud &c. & ambo sunt satis plana. Viuianus.

k ¶ Imperator. ‡ alias est. § alias non. & intelligunt correctam proximam distinctionem: nam non distinguitur defecerit conditio, vel non. Vel melius dic, quòd refertur ad casum tantũ, quando deficit conditio: vel facias hic §. & omnia hæc cessant.

l ¶ Relicta est. ‡ id est remansit penes eos. & facit C. si pen. ap. l. iij. & §. cit. J. l Plautius. & §. de leg. iij. l. fi. §. fi. & de uulg. sub. l. & si contra. & inf. proxi. §.

m ¶ Adempta. ‡ expresse: nam si tacitè, & mortuo reo pendente appellatione, vt crimen extinguitur, sic & quæstio bonorum, ut C. si pendẽ. appellatio. mors interue. l. iij. & C. si reus, vel accusator mortuus fuerit. l. fi. Et not. quòd relegato non debent auferri bona totum, uel in partem sine causa, ut J. de interdict. & relega. l. relegatorum. §. ad tempus.

n ¶ Testamento postea facto. ‡ pendente appellatione, quod fieri potuit, ut §. de inofficio testa. l. fi quis exhęredatus. §. hi autem. & inf. de pœnis. l. ij. in fi.

o ¶ Abscederet. ‡ ipso iure. Accursius.

p ¶ An vero. ‡ id est an videatur. Et verum est, quod fuerunt in bonis tempore mortis, & sic iste videtur soluere solida legata mero iure: quia appellatione facta extinctum fuit iudicatum, ut J. ad Turpillia. l. in fine. sed de æquitate debet ei succurri, vt non teneatur præstare, nisi pro parte, quæ penes eum remanet: quod verum est, vt §. p xi. §. & argumen. §. de ijs, qui notan. infã. l. furti. §. sed & si furti. H.

q ¶ Manumissus. ‡ id est, liber. esse iussus. Accursius.

Sed

a ¶ Sed cuius. ‡ id est quanti.

b ¶ Viuerent. ‡ cum adiuerint hęreditatẽ. Nam tunc esset liber, vt C. de cadu. tol. §. in nouissimo. & si nõ posse æstimari, ut §. de ijs, q. deie. vel eff. l. fi. Et lege interrogatiuè & respon. quòd tãti æstimabit, quanti statuliber fuisse videbitur, vt §. ea. l. §. j.

c ¶ Posteà. ‡ i. post mortem testatoris ante aditam hęreditatẽ.

d ¶ Perisse. ‡ f. hęredi: & æstimabitur, vt proxi. respon. dixi.

e ¶ Nec aliud. ‡ sub. est.

f ¶ Fuerunt. ‡ nam & hi si pereant, hędi perisse intelligũtur: & tamẽ erãt summo supplicio afficiendi, ut §. ad Syllania. l. j. in princi. & æstimabuntur, ut in superiori casu not. Et nota quod olim distinguebat, an sub eodem tecto erãt, uel nõ sed hodie distinguit, potuerũt dominum iuare, vel non: ut C. de iis quibus ut indig. l. ij. Accursius.

g ¶ Quod vulgò. ‡ Pater filium impuberem instituit a, & ei pupillariter substituit: & tã ab instituto, quàm à substituto legata vltra dodrãtem reliquit: nunc decedente pupillo vult substitutus ex persona pupilli vnum quadrantem ex toto asse detrahere. Item ex residuo dodrante ex persona sua vult Falcidiã. & pro eo facit, quia duæ §. sunt hęreditates: at legatarij vnam detrahi tantum posse fatẽtur: quia vnum est testamẽtum propter vnum testatorem. Item propter vnam solennitatẽ: v. j. enim. & non xiiij. testes sunt necessarij: ut supra de uulga. substit. lege. patris, & filij, & pro vtrisque institu. de pupil. substi. §. igitur. Vel etiam pone, quòd ab instituto semissem, à substituto aliam semissem legauit: & dubitabatur, scilicet an duæ Falcidiæ detrahant? quam dubitationem soluit vulgaris regula, scilicet, quòd in tabulis patris &c. cuius prima potestas hæc est, ut ficut in vno testamento fit omnium legatorum contributio, vel cumulatio, ut sic pateat, excedant dodrantem, vel non: ita & in hoc duplici testamento fit omniũ legatorum cumulatio, uel contributio: vt si pateat excedere dodrantem, fiat detractio. Aliàs si remanet quarta pars hęreditatis, uel forte longè plus, solutis omnibus legatis, tunc nõ detrahatur: sed ut ęs alienum, soluantur à pupillo relicta. & hoc dicit, secundum q̃, i. ex quo fit contributio. Est & alia potestas regulæ, vt I. hęredi testamento confideretur vnicum tempus, an habeat locum Falcidia, & ĩmento confideretur vnicum tempus, an habeat locum Falcidia, & ĩquantum, scilicet tempus mortis patris: ut si tunc consideratis legatis, & bonis nõ habeat locum Falcidia: licet posteà viuente papillo minuantur, ut quarta non remaneat, nõ tamen detrahat substitutus sed de suo quadrante, id est de eo, quod tempore mortis videbatur habiturus, soluat legatarijs. Nec obstat quòd soluit vltra vires, id est vltra dodrantẽ: quia hoc duplex testamentũ habetur loco vnius, scilicet primi. Vnde sicut posterior diminutio bonorum tunc nõ noceret legatarijs, ut infrà, eodem. lege, in quantitate. in princi. ita nec nunc, & econtrà: nam augmentum non proficeret, ut infrà eodẽ. l. in duplicibus. Et nota q̃ dicta regula facit, vt filius nõn habeat duas quartas. Quod dic, vt hic, & C. eodem lege, si vt allegas.

ADDITIO. Dic quod nihil facit: quia hic loquimur de duabus quartis vno iure debitis. Alexan.

h ¶ Quamuis. ‡ bene dixi vnam. Quamuis enim &c.

i ¶ Substitutus. ‡ pupillariter.

k ¶ A pupillo. ‡ instituto.

l ¶ Vt æs alienum. ‡ & sic non est detrahenda Falcidia, quòd dicebat substitutus, quòd posset. Accursius.

m ¶ Debeat. ‡ sed videtur hæc litera sibi contraria. Si enim vt ęs alienum detrahitur: quomodo aliud erat testamentũ, in quo potuit posteà dici per Falcidiã minui. R. ideo non semper est æs alienũ: sed tunc, quando omnia legata posiunt solui nõ deducta Falcidia. Alij dicunt §. q̃ fit contributio, nõ vt de falcentur relicta à pupillo, imò vt æs alienum soluatur, vt C. de bo. aut. iudi. posc. l. j. sed ideo vt appareat, an omnia relicta simul iuncta excedant vires patrimonii patris, arg. §. de mili. testamen. lege, si verò. sed hoc esset contra hanc regulam.

n ¶ Contributioni. ‡ ad hoc vt appareat an omnia legata simul iuncta excedant vires patrimonii, vt §. de milit. testamento l. fi vero Accursius.

o ¶ Secundum quod. ‡ Dicunt quidam id est, quia vt æs alienũ detrahuntur relicta à pupillo, euenier quandoque vt pupillus nil habeat de bonis: vt quia dimisit pupillo instituto quartam in fundo, & cætera omnia legauit: & hic fundus chasmate perijt. Nam cũ semel habita est quarta, non detrahitur plus. Sed tu dic quod, id est qa

quæ secundis tabulis data sunt, contributioni locus est. Secundùm quod potest euenire, ne substitutus quicquam retineat, vel vt longè plus habeat quarta paternæ hęreditatis. Quid ergo? si nõ sufficiat pupilli hęreditas legatis, cùm patris sufficisset? De suo quadrante nimirùm dabit substitutus, quæ pater legauit de suo. Nec ad rem pertinet, quòd ex nullo testamento præstatur vltra vires patrimonij, cùm in hac parte iuris legata, quæ secundis tabulis relinquuntur, quasi in primis sub conditione relicta intelligantur.

¶ Pro parte institutus in secundis tabulis, solus grauatur ex sua persona duntaxat. Cohęres verò, qui contributione facta reperitur esse grauatus ex sua, ac pupilli persona, Falcidiam consequitur. Bartolus.

fit contributio, potest euenire, vt non retineat, scilicet, de legatis à substituto relictis in secundis tabulis nomine, scilicet Falcidiæ vt si patris hęreditas locuples erat, ex qua quarta, & longè plus poterat retineri, vt subijcit: pupilli aurẽ est de pauperata, quod fieri pòt, vt subijcit: quid ergo &c. Sed alij exponunt, uel lõge plus: & est, vt si patris hęreditas inops fit, filij autem, à quo legata sunt relicta locuples: nec enim propterea in plus teneatur substitutus, sicut nec minuunt, si bona essent minuta apud pupillum: vt infrà eodem titulo. lege, in duplicibus.

p ¶ Quid ergo. J. incipit secundus effectus regulę. Et quod dicit, si nõ sufficiat: quia diminuta est &c. expone, vt in prin. dixi. sed Al. dixit nõ sufficit hęreditas pupilli legatis, scilicet à substituto relictis: cùm patris usufructus sufficit, scilicet relictis à pupillo. Et quod subijcit de suo quadrãte, scilicet pupilli: vel id est substituti, quem, scilicet habet in bonis pupilli, scilicet vltra dodrantem pupillarium bonorum etiam si absumãtur tota, quin etiam vltra: ita tamẽ si de bonis habeat quartã utrorũq; bonorũ. A.

q ¶ Hęreditas. ‡ quia diminuta est hęreditas.

r ¶ Nimirum. ‡ bene dixi substitutum soluere de suo quadrante, quãdo bona sunt diminuta: & sic ex secundis tabulis præstatur vltra vires, i. ultra dodrantem, ut §. l. j. §. j. sed nihil ad rẽ pertinet. Cùm in hac &c. ut in princi. dixi. Sed ultra patrimonium non uaiẽt etiam in testamento militis, ut J. ad Treb. l. j. §. fi is, qui. cred. totibus aũt etiam ultra patrimonium tenetur, vt C. de iur. delibe. l. fi re. sic hodie etiam in legatis, si non fiat inuentarium, ut in authen. de hęre. & Fal. col. j. §. fi ut ò non. Item in eo, quòd hic fit contributio, est J. J. ea. l. j. §. quæsitũ. ibi, sed legata, quæ &c. Solu. ut ibi. & facit ad hũc §. §. eo. l. j. §. interdum. & inf. proxi. §. & J. tit. j. l. j. in princ.

ADDITIO. Dic quòd in §. quæsitum. loquitur de relictis in primis tabulis tantùm a duobus cohęredibus contribuendis. Quærit hic de relictis i primis, & secũdis tabulis Bar. Pau. Alexan. & Vincẽ.

s ¶ Sub conditione. ‡ scilicet quod si est diminutio posteà facta, non est substituto.

¶ Si filio suo. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredem filium suũ impuberem, & ab eo legata reliquit, & ei pupillariter substituit Mæuium, & Seium: a Mæuio i substitutione legauit ultra dodrantẽ portionis suæ: & ita onerauit eius partem: & à Seio similiter reliquit legata in substitutione, non tamen ultra dodrantem portionis suæ: & sic eius partẽ non onerauit: & posteà decessit dictus Titius, & ei extitit hęres dictus impubes, & in pupillari ætate decessit: & ita uẽdicauit sibi locum dicta substitutio pupillaris ita, quòd Mæuius habet dimidiam hęreditatis, grauatam tamen: & Seius aliam dimidiã non grauatam. Nunc quærit, an Mæuius, cuius portio erat legatis exhausta ex sua persona, possit detrahere Falcidiam legatarijs, quibus à se legatum est: Et uidetur, q̃ non tribus rationibus. Vna ratio est, quia si ponamus nõ peruenisse bona ad dictos substitutos, & ponamus ipsum impuberem, uel tutorem eius soluere legata ab eodem impubere relicta: non posset ille pupillus detrahere Falcidiã: qa legata ab eo relicta: non erãt ultra dodrantẽ. Secunda ratio est, qa si ponamus pupillum unum tantùm substitutum habuisse, nõ detraheret ille substitutus Falcidiã etiam si dimidia pars hęreditatis esset onerata legatis ultra dodrantẽ ipsius dimidiæ: quia bene remanet ei quarta totius hęreditatis: & satis plus. Tertia ratio est, quia dictum est §. pxi §. q̃ legata in secundis tabulis relicta, videntur relicta quasi sub conditione in primis: & ideo de suo quadrãte præstat substitutus legata. Quod qualiter intelligatur, notaui in casu superioris §. ibi, Quid ergo &c. & ibi, Nec ad rem &c. si ergo substitutus tenet soluere de suo quadrante legata in casu superioris §. ergo non pòt detrahere Falcidiam, & ita nec hic uidet posse detrahere Falcidiã. Sed spret s dictis tribus rationibus uerius est, ut prædictus substitutus grauatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

possit ex sua persona detrahere Falcidiam: sicut si ita Titio patri impuberis hæres extitisset, i. ac si intantum esset institutus à patre, inquantũ fuit substitutus impuberi, id est, in dimidia, vt dictũ est. Quo quidem casu si esset institutus in dimidia, sine dubio ex sua persona detraheret Falcidiam, ut J. eo. l. in singulis hĕdibus. Et est ratio: quia sicut opes patris, & etiam pupillares, & cõtributio legatorũ relictorum ab impubere in principalibus tabulis, & relictorũ à substituto in secundis tabulis (de qua contributione dictũ est §. prox. §. Inde, id est, ex principalib^a tabulis capiũt formam, & originem, vt §. de vulg & pupil. substit. l. ij. § quisquis. ita dicti substituti, de quibus dicitur in hoc § subducta persona pupilli, siue mortuo pupillo reuocãdi sunt ad intellectũ istitutionis: vt ita prædictus institutus oneratus possit ex sua persona detrahere Falcidiã, ac si institutus fuisset ipse sub alio prædicto substituto. Viso de vno substituto, qui fuit grauat^b, id est de Mæuio prædicto: uideamus de prædicto Seio, cuius pars nõ fuit grauata vltra dodrantem. Et ponamus, quòd dictus pupillus, qui decessit, nondũ soluerat legata à se relicta: & ponamus, aliquid esse vltra dodrantẽ portionis dicti substituti nõ grauati in omnibus legatis, puta, quia soluis legatis ab impubere relictis, & solutis relictis ab eodem substituto non grauato, grauatur dodrans dicti substituti: qui quidem dodrans nõ grauabatur propter legata à substituto relicta, ut dictũ est. Nunquid hoc casu dicemus ipsum substituũ non grauatum habiturum Falcidiam eorum omnium legatorũ? Et uidetur, quòd quartam habere non debeat, ppter duas rationes. Vna ratio est, quia habet idem substitutus quartam suæ partis vltra ea legata, quę sunt ab eo relicta: quia, vt dictum est, eius pars non erat grauata vltra dodrantem. Secunda ratio est, quare non videtur posse detrahere quartam, quia hoc non patitur comparatio, quæ facta est suprà, de substitutis ad institutos. Dictũ est enim suprà, quòd plures substituti subducta persona pupilli reuocandi sunt ad intellectum istitutionis. Institutus autem, qui habet quartam suæ partis, solutis legatis à se relictis non detrahit quartam. e contra autem propter vnam rationem videtur, quod dictus subititutus posit detrahere quartam: quia si negemus eum debere habere quartam, aliud apertè hic respõdebitur, quàm quòd vulgo probatum est à sapiẽtibus, suprà proxim. §. ubi dictum est contributionem faciendam legatorum relictorum in primis tabulis à pupillo, cum relictis à substituto in secundis tabulis, & unà Falcidiam detrahendam: & ita ille §. esset contrarius illi: quòd esse nõ debet. Et ẽm hanc rationem subaudi, debemus dicere, quod dictus substitutus non oneratus posit detrahere quartam. Itaque secundùm ea, quæ dicta sunt à princi. § vsque huc, apparet, quòd ambo prædicti substituti detrahunt quartam in casibus suprà positis. Et tamen quædam varietas in dicto substituto oneratu suo nomine, id est tanquàm substitutus: quia cum sit oneratus vt substitutus, habebit quartam velut institutus, vt dictum est, alter autem substitutus, qui non fuit oneratus vltra dodrantem, licet eius portio largiatur solutionem integrorum legatorum, retenta sibi quarta suæ partis, nõ tamen conuenietur ad solida legata præstanda, quæ à se fuerũt relicta: imò retinebit ex eis quartam, vt dictum est, & hoc propter confusionem calculi, id est propter cõtributionem calculi, siue rationũ vtrorumque legatorum, scilicet relictorũ à se, & ab impubere, & omnũ relictorum à dicto substituto non grauato & vnam Falcidiã ex omnibus detrahet. Huic autem, quod dictum est vtrunque dictorũ substitutorum Falcidiam detrahere posse, cõsequens est quidam casus, quem tibi pono. Pone, quòd dictus pupillus habens tutorem in vita sua soluit legata à se relicta: & tutor eius fecit legatarios cauere, ut si substitutione prædicta locum sibi uendicãte appareat, legatarios vltra habere, quã licuerit eis accipere per legẽ Falcidiã, restituere: appareat, dico, propter legata à dictis substitutis relicta. Postea in pupillari ætate decessit dictus pupillus: & sic vendicauit sibi locum dicta substitutio. Certè quamuis dicta cautio pupillo cõmitti nõ possit, ut J. eo. is, cui. & l. reperitur. committetur tamen, vt dicti duo substituti ex ea agere possint contra dictos legatarios: scilicet, i eã quãtitatem, quam vnusquisque eorum substitutorũ sibi retinere potuisset de dictis legatis, si non fuissent soluta per pupillum, siue per tutorem eius, potuissent retinere, dico, nomine Falcidiæ, cùm soluerint etiam legata à se substitutis relicta. Viuianus.

¶ Si filio suo duos substituerit [a], & alterius [b] portionem onerauerit: tractari solet, an ex persona sua Falcidiam possit inducere substitutus [c], quã [d] pupillus non haberet [e], vel vnus [f] pupilli substitutus. Et facilè q̃s dixerit, consequẽter prioribus, quæ de patrimonij [g] ratione dicta sunt, non esse Falcidiæ locum, & vltra vires [h] portionis conueniendũ alterum substitutum. Sed verior est diuersa sententia, perinde huic [i] quartam relinquendã existimantium, atque si ita patri hæres extitisset [k]. Vt enim opes [l] † patris, & contributio legatorũ inde † capiunt & formam, & originem: ita plures substituti subducta [m] persona pupilli reuocandi sunt ad intellectum institutionis [n] †. Quid tamen dicemus de altero substituto, qui non est oneratus [o], si fortè nondum legata pupillus [p] à se relicta [q] soluerit †, & aliquid vltra dodrantem sit [r]? in omnibus [s] & ipsum Falcidiam habiturum? Atqui [t] quartam habet, neque idem patitur [u] † instituti comparatio. Rursus si negemus [x], aliud apertè, quàm qd̃ vulgo probatum est respondetur. Itaque varietas existet [y], vt is quidem, qui proprio nomine oneratus est, velut institutus desideret [z] quartam: alter autem, qui non est oneratus, vt substitutus, licet portio largiatur [a] eius, non insolidum [b] conueniat propter calculi confusionem. Huic

a ¶ Substituerit. § pupillariter.
b ¶ Et alterius. § scilicet, tantum.
c ¶ Substitutus. § cuius portio est exhausta.
d ¶ Quam. § scilicet, Falcidiam.
e ¶ Non haberet. § uel quia ab eo nil fuit relictum: uel, si eadẽ omnia quæ ab hoc substituto, non tamẽ minuebant dodrãtem totius assis, licet minuant dodrantem medietatis. Accursius.
f ¶ Vel vnus. J. si un^a tantum esset substitutus, licet dimidia esset onerata, non tamen haberet Falcidiam. Accursius.
g ¶ De patrimonij. § quia locus est contributioni: vel, quia legata in secundis tabulis intelliguntur legata in primis sub cõditione, vt §. §. proxi. in fi.
h ¶ Vltra vires. § i. ultra dodrantem medietatis.
i ¶ Huic. J. cuius quarta est exhausta. Accur.
k ¶ Extitisset. § id præcipaliter esset institutus cum alio, & sua exhausta esset.
l ¶ Opes patris. § id est, testamentum patris: quod de opibus suis fecit instituendo filium pupillum. Et sub. & opes pupillares per cõsequentiam: simul enim ista capiunt vim. Nam primum non habet vim, nisi sit sustẽnẽs: & secundum nõ habet vim, nisi valeat & primum. Item capiunt formã: vt primò sibi, postea filio faciat. Item originem: quia ita demum vsu et pupillare, si & sibi fecerit. Probantur hæc suprà, de vulg. sub. l. ij. §. quisquis. & §. prius. & §. fina. & l. qui plures liberos. §. fina. & l. patris. & l. sed & si plures. § si ex asse. & infra, ad Trebel. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. vbi & hoc dixi. Item sicut contributio capit vim, quando esset vnus substitutus, vt suprà proxim. §. ita & quando duo, vt in nostro casu. Nam relicta ab isto, cuius pars est exhausta, contribuentur cum relictis à pupillo in testamento paterno: nõ tamen omnibus, sed pro dimidia, & sic non contradicit suprà, prox. §. quia ibi ideo omnia contribuuntur, quia vnus solus erat substitutus: hic autem erant duo.
m ¶ Subducta. § id est decedente in pupillari ætate.
n ¶ Institutionis. § si habeas institutionis, plana est: sicut, si essent duo instituti. & vnius pars exhausta detraheret Falcidiã: vt J. eod. in singulis. Alias est substitutionis, & tunc dic, scilicet vnius: vt sicut vnus substitutus omnia contribuit, sic iste pro dimidia: sed pro alia dimidia non, sed Falcidiam detrahit.
o ¶ Oneratus. § in secundis tabulis.
p ¶ Pupillus. § qui decessit.
q ¶ Relicta. § in primis tabulis, quæ tacitè repetita intelliguntur à substituto, vt §. de leg. j. l licet.
r ¶ Sit. § scilicet legatum, si soluantur, quæ sunt a pupillo relicta.
s ¶ In omnibus. § poteſt legi planè, & interrogatiuè.
t ¶ Atqui. § opponit: & dic, Habet, si à se tantum relicta soluit, non si à pupillo relicta soluit.
u ¶ Patitur. § ideo quia institutus, qui habet quartam, non deducit Falcidiam: rursus ergo nec iste, cùm ei comparetur, vt supra ibi, Sed verior &c.
x ¶ Si negemus. § scilicet, cum retinere quartam, dicemus ¶ cõtra ea, quæ vulgo dicuntur, scilicet, supra proxi. vbi dicit contributionem faciendam relictorũ in primis & secundis tabulis, & vnã Falcidiam detrahendam: & dicitur infra. eod. l. in duplicib. Sed Al. dixit ¶ probatum est in substituto, qui est oneratus in pupillari substitutione & aliud in eo, qui non est oneratus, ut inferiora innuunt: & secundùm hoc est probatum, vt §. eod. §.
y ¶ Existet. § nunc soluit, & est in subcilitate, non in vtilitate ? hęc diuersitas. & est hic casus, q̃ variatio admittatur, supra, de inofficiõso testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberi ¶ argu. contra, supra titu. j. l. Titiæ si non.
z ¶ Desideret. § quia pro institutore habetur, vt supra dixi. & sic detrahit quartam ex sua persona de legatis, vt a se relictis.
a ¶ Largiatur. § licet sufficiat inspectis legatis a se relictis: sic & supra, de mino. l. minor. Alii dicunt largiatur, id est exhauriatur inspectis legatis a pupillo, & a se relictis. Et secundum primum puncta post dictionem, substitutus, secundùm alium post dictionem, eius.
b ¶ Non insolidum. § conuenit ergo cum alio in effectu: q̃ vtrobique detrahitur Falcidia: sed primo ex sua persona, secundo ex persona pupilli: halom. nus ex sua, & de vtrusque detrahet.

† al. substitutionis.

Si pupillo

a ¶ Si pupillo. § qui soluit legata insolidum.
b ¶ Cautum. § quod fieri debuit, ut J. e. l. is, cui. & J. tit. j. l. j. ij. respõ. & §. e. l. j. §. interdum. Accursius.
c ¶ Fuerit. § si amplius soluatur, quàm lex Falcidia patitur reddi.
d ¶ Duobus. § substitutis, tam onerato ex persona sua, quàm onerato ex persona pupilli, & sua.

† Flo. fuit.

¶ Quæsitum est. § CASVS. Filium meum impuberem mihi in dimidia hæredem instituit, & ei i alia dimidia Titium cohęredem dedit, & ab impubere, pone, legauit quibusdam vltra dodrantem suæ partis: & dictũ Titium cohæredem impuberis substitui pupillariter dicto impuberi, & ab eodem substituto nulla legata reliqui in secũdis tabulis, i. à substitutione: & postea decessi: & dictus impubes extitit mihi hęres in sua parte, & in pupillari ætate decessit: & sic vẽdicauit sibi locum substitutio pupillaris ex persona Titij substituti, & debet soluere legata ab impubere relicta de parte ipsius impuberis relicta a se de parte sua. Quæritur, nunquid debeat commiscere legata a se substituto relicta, & ab impubere, & de omnibus unam detrahere Falci. & si nõ est necessaria Falcidia omnibus eis commistis: puta, quia nõ inuenitur dodrans totius hæreditatis exhausta? Et certè dicitur hic, quòd debẽt separari prædicto modo: licet secus sit in his legatis, quæ relinquuntur a pupillo in principalibus tabulis, & iis, quæ relinquũtur a substituto eius in secundis tabulis: quę quidem non separantur, imò contribuũtur, vt vna Falcid. ex omnibus detrahatur. Idem est i eo, q. ex variis partibus hęres scribitur, & in qualibet parte relinquuntur ab eo legata: puta, quia ita dixi, Titium hæredem instituo in vnam vnciam, & lego ab eo decem Seiæ cum Mæuio alia decem. Itẽ eũdem Titiũ & lego ab eo decem Seiæ cum Mæuio alia decem. Itẽ eũdem Titiũ & lego ab eo tabulis quoque secundis legauerit, necessariò ratio confundetur: cũ ideò legata valere dixerit Iulianus à substituto relicta, quòd idem patri hæres extiterit.

¶ *Potest hæres grauari, vt Falcidiam sibi compenset in debito. Bart.*

¶ Idem. † LEX XII. SI debitor creditore hęrede instituto petiisset, ne in ratione legis Falcidiæ ponẽda creditum suũ legatariis reputaret: sine dubio, ratione doli mali exceptionis, apud arbitrũ Falcidiæ dedicto meo filio, quod bene facere potui, vt supra, de vulgar. sub. l. j. §. substituere, & in hac substitutione, siue in his secũdis tabulis, reliqui etiam legata a dicto substituto. Certè necessariò confundetur, siue cõmiscebitur ratio relictorum in primis tabulis a dicto Titio & relictorum eidem in pupillari substitutione: vt sic vna Falcid. de omnibus detrahatur. Et bene dico commiscẽdam dictam rationem: q. a vltima legata prædicta non valerent, nisi esset institutio, ex qua institutione pendent prima legata: & ita multum sibi attinent ita, quòd separari non possent. Nam non aliter valerent dicta legata a dicto substituto in substitutione relicta, nisi idem substitutus extitisset hęres mihi patri. Viuianus.

¶ Idẽ Ale. & Vincen.

¶ Si quis exhæredato filio substituit hæredem institutum, & ab eo tabulis quoque secundis legauerit, necessariò ratio confundetur: cũ ideò legata valere dixerit Iulianus à substituto relicta, quòd idem patri hæres extiterit.

¶ Idem. CASVS. Filium meum impuberem exhęredauit, & institui mihi hæredem Titium, & ab eodem Titio in institutione legata reliqui: & eundem Titium substituit pupillariter

n ¶ Substituit. § pupillariter, quod potest, ut institu. de pu. subst. §. non solum.
o ¶ Secundis. § aliter si primis: quia illa legata non confunduntur, nec fieret eorum contributio, nec augerentur propter hæreditatem pupillarem, ut supra proxi. §. & l. quod supra.

ADDITIO. Glos. innuit, quod hic fit contributio bonorũ testatoris cum bonis exhęredati, quod placet Pau. tamen displicet Rapha. & Alexand.

p ¶ Ratio. § relictorum in primis tabulis, scilicet ab instituto, & relictorum in pupillari substitutione supra, de uulg. substi. l. cohæredi. §. cohæres.
q ¶ Extiterit. § alias nõ ualeret relictum a substituto exhæredati: licet aliquid exhæredato fuit relictum, ut J. eo. l. qui fundum. §. qui filios. & C. de leg. l. cùm quidam. & de fideicom. l. pe. & facit §. de leg. j. l. planè. in prin.

SI debitor. § CASVS. Cum deberem Titio centum instituit eum mihi hæredem, & multa legata ab eo reliqui, & petij ab eo, ne in ratione legis ponẽda cum legatarijs reputaret creditum suum legatarijs, & ne ante partẽ illud de hĕditate detraheret, & decessi. Postea fuit datus arbiter inter dictum hæredem, & legatarios ad æstimationem patrimonij mei & legatorum faciendam, & ad uidendum p consequens, utrum habeat locum Falcid. vel non. Dicit hęres coram dicto arbitro. Ego uolo detrahere Falcidiã de legatis, quia debitũ meum debet extrahi de hęreditate, & eo extracto remanet ita parũ in hęreditate, quòd habet locum Falcid. Quod autem debitum meũ debet extrahi, conceditur mihi per lura, f. C. eod. l. in imponẽda. legatarij excipiunt contra eum dicentes, tu dolo facis, q̃ non seruas uoluntatem defuncti qui uoluit q̃ ru non detraheres debitum tuum, quo q̃dem non detracto non habet locum Falcidia: tantum est in hęreditate. Quęritur, quid iuris sit? Et certè allegatio, & exceptio legatarium admittitur, & hęredis reprobatur. Viuianus.

r ¶ Reputaret. § l. antè acciperet: sed hoc non dicto, bene detraheret, ut C. ad leg. Falcid. in imponenda.
s ¶ Arbitrum. § qui in talibus datur, ut J. titu. j. l. j. §. cum dicitur. ff. Infort.

† Flo. in eã quãtitatẽ.

† Fl. soluit.

† Iniri.

† Ita etiã Dua. al. substituto.

† Fl. patiatur.

† Tota prima pars gl. placet Bar. & Vin.

† Gl. in se verũ dicit q̃ nihil ad propositũ primę quęstionis. Et igitur referendum ad ver. fi. Quid tamẽ. Ale. & Vin.

† Gl. et vera in se: sed nõ cõgruit literæ secũdum Vin.

† Ita primã lectura sequit Vin.

† De materia contributõis, vide ad longum p doctõ. in l. q̃ fundum. §. cohæres. J. eo. tit.

† Et malè, quia nõ cõgruit textui secundũ Vin.

† Imò pot esse i vtilitate fm Alex.

† Imò ibi nulla est variatio, si recte ispiciatur f. cũdũ Bar. ibidẽ.

† Placet B. Pau. Alex. & Vincen.

† Displicet Bart. Alex. & Vincen. eã tamẽ saluat Pau.

† Imò dic q̃ non obstat: sed obstat: sed tex. in princ. in uerbo dixi, fm Alex.

¶ Sequunt Bart. P. Alex. & Vin.

† Nihil facit, fm Alex. & Vin.

¶ Placet Ale. & Vincen.

† libro 30. Quæstio.

† Intell. hæ ius l. vide apud Paul. de monte Pico in l. ĩ quartã. nu. 277. hoc eo tit.

Dĩ enim Falc. ex cã lucratiua, Bal. in l. iubem^a. J. ad Trebellia. nec est ita debita sicut lctima. Bal. in l. fi. §. i cõputatione. cõpe. C. de in re deli.

† Substitutus qui nõ est cohęres Alex.

† Nihil f. citquia ita de cõtributione bonorũ. P. Alex. & Vin.

† Approbat p Ang. Pau. Alex. & Vin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Falcidia in multis casibus cessat.

2 ¶ Voluntas.§speciale est hoc etiam iure veteri, vt cesset Falci. ex voluntate defuncti: sic & aliàs in casibus multis, ut not. J. ad Trebel. l. Marcellus. §. quod autem. Regulariter cõtra, ut infrà, eodẽ. l. quod de bonis. §. fina. & l. Titia. Item huic l. contrà, suprà, de lega. ij. l. cùm pater. §. Titio. ibi, Plane &c. ubi dicit iniquitatẽ occurrere: sed dicit R. q̃ æquitas ibi præfertur, & sic remanet huic contra. Sed cõtra eum, infrà ad Trebellian. l. Lucius. §. marius. & ideò dic ibi esse iniquum inspecto iure communi: sed hic inspecta uoluntate defuncti: est æquum, ut non habeat vtramque Falci. scilicet Seianæ, & Mæuianæ hæreditatis, quæ pualet, ut hic dicitur, & facit C. de hæredi. instit. l. si compensandi.

SI tacitum. § Ad euidentiam huius l. nota, quòd si hæres institutus rogetur à testatore de præstando legato, vel fideicommis. alicui non capaci, & ipse hæres accommodet tacitam fidem testatori de dando legato, uel fideicommisso: fiscus debet habere illud legatum, uel fideicommissum, & hæres ex eo non potest detrahere Falcid. quamuis in aliis legatis habeat locum Falcidia, vt J. eodem, beneficio. ij. respon. & §. de ijs, q. vt ind. g. l. hæres, q̃ tacitã.

† libro 37. Quæstio.

CASVS Pone ergo, quòd instituo mihi hæredem seruum meum, & dedi ei libertatem, & iniunxi ei, quod præstaret legatum cuidam non capaci, & ipse accõmodauit mihi tacitam fidem super hoc. Certè fiscus debet habere dictum legatum, & dictus seruus nũc liber debet de eo Falcidiam. & hoc ideò quia habuit necesse parere mihi domino. Quod autem dixi in seruo, habet locum in filio, uel filia in potestate patris constituti.

b ¶ Si tacitam. § quid hoc sit, dic, ut §. de iure fis. l. iij. in prin.

c ¶ Iniungente. § id est, necessitatem imponente: secus [1] autem, si seruus consentiret sponte, argu. §. si quis aliquem te. pro. l. j. §. j. nã nõ computatur [2] istud inter atrociora, & ita non imputatur seruo, si ei pareat: aliàs secùs, ut J. de regu. iuris. l. ad ea. & de actioni. & oblig. l. seruus. & suprà, de noxa. l. ij. §. is, qui. & ad leg. Aquil. l. liber homo. in principio. Accursius.

[1] Istam gl. sequit Vin.
[2] Idẽ Pau. Ale. & Vin.

d ¶ Habiturum. § &c. secùs in libero homine, ut §. de iis, qui. vt indig. l. heres.

e ¶ Patris potestate. § secùs in emancipato, ut inf. ad l. Cor. de fal. l. Diuus. & §. de iis, quib. ut ind. g. l. in fraudem. §. fi. & l. post legatum. §. si seruum.

PAter. § CASVS Titia filia mea, pro qua dotem dederã Seio marito suo, ab eo diuertit sine culpa sua mulieris: ego posteà ea consentiente dedi libellum marito pro recuperanda dote, non tamẽ litem fui contestatus: & interim feci testamentum, & instituo mihi hæredem dictam meam filiam, & Caium filium meum, quemlibet p dimidia, id est quemlibet in sex unciis: & peeij à filia, ut dicto cohæredi suo restitueret suam filię partem hæreditatis, retineret tamẽ sibi ex ea sextam partem, id est vnam vnciam, & dixi eidem meę filię: Bene scio, quod posses retinere quartam partem tuæ partis hæreditatis, id est vnciam, & dimidiam: sed pro illa media vncia cõpensa tibi dotem tuam, & habeas dotem loco illius medię vncię, & ita habeas dotem tuam, & vnam vnciam tuę partis hæreditatis meæ, & quinque vncias restituas cohærędi tuo, & posteà decessi. Nũc quæritur, quid iuris sit circa p̃dicta? Et dicitur, q̃ ipsa filia nihilominus poterit detrahere Falc. iure hæreditario de prędictis sex vncijs suis, quas rogata fuit restituere fratri suo, id est vnciam & dimidiam iure proprio, & dotem nihilominus habebit, & hoc ideò, quia ego pater non fui litem contestatus super dote contra maritum, vt dictũ est: imo solum modo petij per libellum: quia si litẽ fuissem contestatus, ad hĩdes meos prędictos trãsmissem, & sic dimidiam dotis caperet filia mea iure hereditario, & sic computaretur in Falcid. secundùm uolũtatẽ meã, & hoc fm iura antiqua: hodie autem etiam lite per me patrem contestata cõtra maritum habet præcipuam dotem mulier, ut C. de rei vxo. ac. §. & hoc ex rei vxoriæ. Viuianus.

[3] Et habuisset.

f ¶ Diuertetat. § fine culpa: aliàs dotem amisisset, ut C. de repu. l. cõsensu. § hæc oiis vir.

g ¶ Si pater. § nunc respon & dic non petijsset ea consentiente, sed ea ignorante petijsset [3] Falci. quidem &c. & est ratio: quia mulier pater mortuo tanquam propriam incipit habere dotẽ, & petet à viro.

Idem.

LEX XIII.

SI tacitum [b] fideicommissum seruus iniungente [c] domino susceperit, habiturum [d] eũ legis Falcidiæ beneficium, quia parere domino debuit, constitutum est. Idemque placuit in filio, qui fuit in patris [e] potestate.

¶ *Quod extra causam testamenti capitur, in Faloidia, seu Trebellianica non imputatur. Bartolus.*

Idem.

LEX XIIII.

PAter filiã [1], quæ à viro diuerterat [2], hæredem pro parte instituit: & ab ea petiit, vt fratri, & cohęredi suo portionẽ hæreditatis acceptam deducta sexta restitueret, admissa compẽsatione dotis in Falcidiæ ratione. Si pater [3] & uir cũ nõ sit liberatus, repetet à patre, uel eius cohęrede cõdictione indebiti, uel ob causam, ua fine causa, ut infrà, de solu. l. qui hominem. §. si gener. & argumento. J. l. proxima. §. ex donationibus. Sic q̃ dam [4] sed non uidetur posse procedere, quia cũ ipsa hęres extiterit patri, uidetur quòd in hæreditaria portione debeat ei obstare exceptio, si uelit petere à patre, cùm iam eam soluerit patri, ut §. fel. nto matrimo. l. si cũ dotem. §. si pater. & de pig. act. l. solutum. §. soluetam. & inf. de regulis iuris. l. ex qua persona. & §. de leg. ij. l. cũ pater. §. qui dotale. & §. fina. & de fun. dota. l. dotale. §. fin. Tu ergo dic [5], quod non petiit nec exegit cum iudice, uel sine iudice. Quid autem si petiit, sed nõ exegit? Respõ. aut lis fuit contestata, aut non. primo casu transmittit ad hæredes secũdum naturam actionis ex stipulatu, quam olim habebat, nõ quam hodie habet ab actione tei, vxor, vt C. de rei vxo. actio. §. & hoc ex rei vxoriæ. & sic computat in Falcidiam. In secundo habetur pro non petita, ut infrà, tem ra. habe. l. amplius. Item quid, si ea consentiente? Respond. computatur in Falcidiam, ut C. communia vtriusque iu. l. fin. secundum Azo.

[1] Ait, deest frater, maiè vt indicat Dua.
[2] Ita etiam Dua. aliàs, pure.
[3] Pl. rõne.
[4] Flo. portionem.
[5] Sequunt Dy. B. An. Pau. Alex. & Vin.

h ¶ Proprio. § propriè loquitur hic de quarta iure institutionis in qua computatur solùm, quod capitur iure hęreditario, ut J. eodẽ. l. quod autem. & l. in quarta. in prin. secùs autem in debita iure naturæ, in qua imputatur & quod capitur iure legati, vel alio modo relicti, & sic dos, vt C. de inoffic. testa. l. quoniam. & not. C. communia vtriusque iudi. l. fi. quę sunt contrà.

i ¶ Non inueniretur. § sed extrà, & quasi proprium patrimonium mulieris: vnde quærit, an mulier sit domina rei dotalis [6]? Azo quod sic, argu. huius l. Item an posit institui in dote sua? Videt quod nõ [7], vt hic. sed plenè dic de vtroq; vt §. de mino. l. denique. §. sed vtrum. in fin. & facit J. de colla. bono. l. j. in fin. & l. sequen. & infrà ad Trebel. l. mulier. §. cùm proponeretur. & l. à filia. & C. de rei vxo. ac. §. & hoc. Itẽ contrà huic l. §. e. l. si debitor. Speciale est in filia, ne oneret in Falcidia iure institutionis debita: hoc est vt eã cum debito dotis teneatur compensare, sicut & alio casu, ut J. l proxi. §. cùm fideicommissum. Vel [8] est etiam hoc ideò, quia hic volebat pater compensare, quod alius debebat, non quod ipse, vt ibi.

[6] Imò maritus est dominus rei dotalis. Alex. & Vin.
[7] Imò potest fm Alexan.
[8] Approbatur p Bar. p. Alex. & Vincen.

i Auia nepotibus. CASVS Sempronius instituit sibi hæredem Titiam & ab ea multa legata Titio reliquit ita, quòd ipsa poterat ex eis Falcidiam detrahere, & decessit idem Sempronius: postea ipsa Titia fecit testamentum, & instituit sibi hæredes quatuor suos nepotes, & duobus ex eis aliqua prælegauit, & rogauit illos, quibus nõ prælegauit, vt solida legata soluerent illis, quibus prælegauit, & vt Titio prędicto cui Falcidiam detrahere poterant sicut auia poterat, non detraherẽt Falcidiã: & posteà decessit dicta Titia auia. Quærit quid iuris sit circa prędicta? Et dicitur, quòd hoc casu videtur datũ fideicommissum Titio ab istis nepotibus per dictam auiam, id est hęc quarta, q̃ poterat ei detrahi, videtur legata: hoc ergo onus nepotibus datum siue cõmissum, id est, hoc legatum quartæ veniet in contributionem cum cæteris legatis à nepotibus prędictis relictis: vt & de hoc, & de cæteris nepotes Falcidiam detrahant. Viuianus.

[9] Placet Vincen.

k ¶ Competebat. § scilicet, auiæ. Fuerat enim hæres instituta hæc auia, & legato, puta, relicto Titio, & Seio erat grauata, & sic detractura erat Falcidiam, quã noluit retinere suos hęredes, & sic est eis onus, & Titio, & Seio vtilitas, quod onus vna cum cęteris oneribus defalcabunt nepotes hęredes auiæ. Vel dic [9], quod hi nepotes ab alio fuerant instituti, & grauati, sicq; Falcidiam erant detracturi, sed auia instituendo eos prohibueras. & dic, vt prius.

l ¶ Solida. § relicta in primo testamento. Idem fi dixisset auia de relictis à se: nam nihilominus defalcarentur, vt infrà, l. proxima. §. fin. Sed contra, vt §. eodem. §. fi debitor. vbi cessat Falcidia ex voluntate defuncti. Sed ibi speciale [10]. Alij, quod hic ex alio testamẽto, nõ ex testamento auiæ, cõpetebat his nepotibus hoc debitũ: scilicet, quartæ deductio: secùs autem si ex testamento eodem cõpeteret. [11] debitum, vt ibi. Sed tunc speciale ibi, ut dixi.

[10] Et bene fm Ale. & Vin. & quę sic rõ specialitatis ponũt ꝓdicti in d. l. cõtraria.
[11] Idem Vin.

m ¶ Datum § de omissione Falcidiæ.

n ¶ Quoque. § scilicet, non deducta quarta iu contributione: quia de eis hic tanquam de vno legato detraheret Falcidiam.

Duobus

¶ Duobus impuberibus. § CASVS. Duos filios meos impuberes mihi hæredes instituì, scilicet Titium, & Seiũ, & à Titio legauì quibusdam vltra dodrantem suæ partis ita, q̃ habet locum lex Falcidia: & à Seio legauì, sed non vltra dodrantem: vel à Seio nihil legauì, & ita eis substituũ dedi. Si Titius impubes decesserit ĩ pupillari ætate, substituo ei Sẽpronium: & si Seius impubes decesserit ĩ pupillari ætate, substituo ei fidictũ Sempronium: & sic singulis separatim fuit facta substitutio, & decessi. Posteà vterq; dictorum impuberũ decessit ĩ pupillari ętate, & ita ex dicta substitutione successit eis dictus Sẽpronius. Nunc petũt legatarij legata ab eo: ipse vult detrahere Falcid. de legatis relictis à Titio prædicto impuberes, cùm vltra dodrantem suæ partis sit à se legatũ: Legatarij autẽ dicũt ei, Tu potes retinere quartam partẽ hęreditatis patris, quæ ad impuberes peruenit de parte Seij alterius impuberis: quia ab eo nihil fuit legatũ: vel si fuit ab eo legatũ, ita parum fuit ab eo legatum, q̃ ex solutis legatis ab eo relictis remanet apud eũ ex sua parte tantũ, quod capit dictã quartam hęreditatis patris. Vnde cũ possis habere quartã totius hęreditatis, non potes detrahere Falcid. de legatis à Titio relictis. Nunquid sunt audiendi legatarij: Et dicitur, q̃ sic. Secus autẽ esset, si singulis non esset facta substitutio: sed ita dixissem, Ego pater impuberum à me instituorum, ex eis filijs meis impuberibus, qui vltimò morietur in pupillari ætate, substituo Sempronium: quia tũc si Seius impubes non grauatus legatis decedat in pupillari ętate, & sic Titius eius frater, qui erat grauatus, sic eius legitimus hæres, & posteà moriatur Titius grauatus, & ei Titio morienti dictus Sempronius substitutus hæres extitit: portio quidem paternorũ bonorũ non grauata, quam Seius intestatus, puta, accepit à me patre, & quã habuit Titius eius frater, qui ei ab intestato successit, non confundetur, siue cõmisi debitur rationi legis Falcid. cum parte Titij grauati, quamuis vtranque habeat substitutus, quia non habet locũ in ea substitutione: sed ab intestato fuit delata fratri grauato, i. Titio. sed quartam tantum eius portionis grauatæ substitutus retinebit, quã Titius pubes accepit à me patre: qui Titius habuit substitutũ Sempronii. Substitui enim solummodò vltimò decedenti, & Titius grauatus ultimò decessit, vt dictum est. Viuianus.

[1] Ait, deest frater, maiè vt in dicat Dua.
[2] Ita etiam Dua. aliàs, pure.
[3] Pl. rõne.
[4] Flo. portionem.

a ¶ Duobus. § à quibus legata reliquit. Nec ob. §. eo. l. in ratione §. 60 si filio, in princip. Sed ibi duo vni, hic ecõtrà duobus vnus substituitur. Præterea & ibi dicit, postea fieri cõtributionẽ: sed magis videtur contrà in eadẽ l. §. quęsitũ. ibi, Sed legata. nã hic portiones miscent. Sed ibi idẽ erat substitutus, & ĩ parte institutus: hic tãtũ substitutus.

b ¶ Substitutum. § si ponas separatim substituisse, planum est: ut si primus hęres decesserit in pupillari ætate, eidem substituo talem, ut Sempronium. Item si secũdus decesserit in pupillari ętate, eidẽ substituo. Nam siue simul, siue diuersis temporibus decedant, vtriq; est substituo. Nam siue simul, siue diuersis temporibus decedant, vtriq; est hæres substitutus: ut hic in prin. dixi. Si autem dixit, si ambo decesserint in pupillari ætate: tunc distinguitur, an simul moriantur, & tunc idem est, quod in primo: q̃ vtrique ex testamento succedat, ut hic in principio. § aut diuersis temporibus moriantur: & tunc vltimo tantum, vt hic, Quod si frater &c. & suprà, de vulga. substi. l. duos. & C. de impu. & al. sub. l. penul. nec ob. §. de iniusto testa. l. pen. vbi vno decedẽte vocatur substitutus: sed ibi separatim substituerat, vel dic, vt d. l. C. de impube. & al sub. l. pe. no. Item ad idem est cõtra. J. ad Trebel. l. hĩdes. §. cùm ita. Sed ibi in fideicommissaria, & facit J. de boni. pos. secũdum tab. l. pe. in princ. & §. de vulg. substi. l. ex duobus. in princi. Sed argu. contrà, J. ad Trebel. l. eum.

c ¶ Alterius. § ex substitutione.

d ¶ Legitimus. § quod est in eo casu, quando nõ separatim singulis, sed coniunctim eis substituit: puta dixit, si ambo decesserint ĩ pupillari ętate, substituo eis Sempronium. Quoniam inuicem eis succedunt, & vltimo decedenti succedit substitutus, ut suprà, de vulg. substitu. l. qui duos.

e ¶ Substitutus. § scilicet, hęres extiterit.

f ¶ Non confundetur. § quia in ea nõ habet locum substitutio, sed in testamento fuit delata fratri.

g. ¶ Impubes. § vltimo decedens.

h ¶ Accepit. § vltimo decedens: nam primus non habuit substitutum, sed legitimum fratrem hæredem.

i. ¶ Qui. § impubes.

¶ Duobus [a] impuberibus substitutum [b], vtriq; hæredem existentem, in alterius hæreditate Falcidia vti non conuenit, si de bonis alterius [1] impuberis quartã partem hæreditatis patris, quæ ad filios peruenerit, retineat. Quòd si frater [2] fratri legitimus [c] hæres extiterit, & impuberi supremo substitutus [e]; portio quidem paternorum bonorum, quam intestatus puer [3] accepit, rationi Falcidiæ non confundet [4] sed quartam eius tantùm portionis [5] substitutus retinebit, quam impubes [6] accepit, qui substitutum habuit.

¶ *Falcidia resecat etiam liberationem factam ex causa legati, uel donationis causa mortis. Alexander.*

Idem.

LEX XV.

QVod de [1] bonis iure Falcidiæ contribuendum est à debitore [k], cui mortis causa pacto [l] debitum remissum [m] est, in factum concepta replicatione retinebitur.

¶ *Pactum factũ in vita defuncti de Falcidia non repetenda, non uidet. Bartol.*

¶ Frater [n] cùm hęredem sororem scriberet, alium ab ea, cui donatum [o] esse [p] volebat, stipulari curauit, ne Falcidia veteretur, & vt certam pecuniã, si contrà fecisset, præstaret. Priuatorum cautione legibus non esse refragandum [q] constitit: & ideò sororem iure publico retentionem habituram, & actionem ex stipulatu denegandam [r].

¶ *Licet quis unum legatum soluerit integrũ, non prohibetur ab alijs legatis Falcidiam detrahere. Bartol.*

¶ Non idcirco [1] minùs Falcidię rationem in cæteris annuis legatis admitti visum est, q̃ primo, ac secundo anno sine vlla detractione [s] fuissent legatario soluta [t].

[1] Ad. de bonis. CASVS. Titius habens debitorem in centum per pactum remisit ei dictum debitum causa mortis. Item fecit testamẽtũ, & instituto hęrede Seio, multis quibusdã legata reliquit ita, quod habeat locũ lex Falcid. vnde sicut ab alijs legatarijs potest hæres detrahere quartã, ita à dicto debitore, vt infrà, eo. quærebatur. & J. eod. si quis quadringentorum. & sic dicitur debitor contribuere cum alijs legatarijs ad quartam hæredis iure Falcidię de bonis detrahendæ. Certè illud, quod ita contribuendum est per dictũ debitorẽ, retinebitur per hæredem nomine Falcidiæ concepta per hæredem contra debitorem replicationem in factum. Nam hęres petet ab eo quartam debiti: & si ipse excipiat de liberatione, his replicabit in factũ, & ita cogetur soluere hæredi quartam debiti, & hęres retinebit eam nomine Falcidiæ: & subaudi hic, illud quod cõtribuendum est &c. Viuianus.

[2] Hui[us] rũsionis interpretationẽ vide apud Alexã. lib. j. genia. die. c. 23.
[3] Pl. deest, esse.
[4] Sic habetur i c. n ni l. gẽri. cum glo. j. circa prin. extra, d so. cõpe. Alcia. lib. parer. 5. c. 25. rõnem adfert quã obrem nõ liceat restitoi Falcidiã in suo testõ. phibere. Hodie tũ permissã esse a Iustiniano Falcidiæ phibitionem annotauit ex nouel. constit. i. era. Baldui. in cõmenta. i tit. ad leg. Fal. Iustit. lib. ij.
[5] Vt huic § p̃ authẽ. sed cũ tella tor. uer. ite si hęres. C. eo. cõclude per bar. in l. si ex plurã bus. J. eo.
[6] Donatio cã mortis legato similis est.

k ¶ Debitore. § cui fuit liberatio relicta, & cùm posset Falci. retinere, io totum liberauit hæres.

l ¶ Pacto. § maximè, nam idem est si acceptilatione, ut infrà, eod. l. quærebatur.

m ¶ Remissum est. § à testatore, vel ab hęrede errore facti non interueniente. Nam sic dicitur in legato, ut C. ad leg. Falcid. error. & donatio causa mortis similis est legato, vt C. de dona cau. mor. l. fi. & sic non ob. J. eo. l. qui id quod. & C. ad legem Falcid. l. fi. qa ibi sciẽs soluit, uel promisit: & facit ad l. §. de le. ii. l. cũ pater. §. Mæuio debitor.

[7] Vt huic § p̃ authẽ. sed cũ tella tor. uer. ite si hęres. C. eo. cõclude per bar. in l. si ex plurã bus. J. eo.
[8] Donatio cã mortis legato similis est.

n ¶ Donatum. § causa mortis, vt pœnam, de qua subiicit.

o ¶ Refragandum. § Nor. fic §. de lega. j. l. nemo potest. & infrà, de suis & leg. l. fi. & §. de pac. l. ius publicum. Argu: contra, §. de lega. ij. l. codicillis. §. fina. & de hoc not. in auth. vt sine prohi. ma. debi. col. vij. §. j. Accursius.

p ¶ Denegandam. § scilicet, ipso iure, vel exceptione repellendam: sic supra, de condi. institu. quæ sub condi. & not. q̃ aut est cõtra legẽ stipulatio, vel pactum: & tunc nec principale, nec pœna valet, vt hic: aut secundũ l. & tunc vtrunque: aut præter legem, & tunc non principale, sed pœna: q̃ dic, ut not. C. de pac. l. pacta. Item not. quod hic §. videtur hodie corrigi: vt in authen. de hære. & fal. §. fi vero expressim. colla. j.

q ¶ Non idcirco. § CASVS Instituit Titius hæredem Seium, & reliquit annua x. Caio, & multa alia legata reliquit quibusdã ita, q̃ habebat locũ lex Falcid. & decessit dictus Titius. Postea Seius hęres solut x. Caio primo, & secundo anno, & nihil detrahit noĩe Falcid. Nunc vult detrahere Falc. p̃ sequentib. annis. nunqd pot? Et dicit, q̃ sic, nõ obstante, q̃ duobus annis præstitit integra. qualiter autem detrahat Falcidia de annuis legatis, habuisti §. e. l. j. §. fi in annos. Vi.

[9] Et bene fm Ale. & Vin. & quę sic rõ specialitatis ponũt ꝓdicti in d. l. cõtraria.
[10] Idem Vin.
[11] Idem Vin.

q ¶ Detractione. § vel cautione de legatis restituendis, si Falcid. appareat.

r ¶ Soluta. § ratio, quæ poterat retineri. Et hoc si p errorem facti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt C.eod.l.ertor. Sed quid, si ex certa scientia? Respon. hoc iure non nocet in alijs, vt C.eod.l. in imponenda. in fin. hodie contra, ut Authenti. de hæredit. §. fideicid. §. non autem. colla.j. Item cõtrà, C. de fideicommissis. l.j ubi triennio præiudicat: sed hic fuit minus tẽpus, & sic intelligitur C. de pactis. l. si certis annis. Vel, ibi in contrario erat duplex fauor: alimentorum, & vltimæ voluntatis: vel, refertur inutile propter minus solennem uoluntatem, vt ibi: an propter Falcidia: ut hic: & facit C. ne vxor pro marito. l. fin. & C. de vsur. l. creditor. & l. de opere lib. l. operis Sed argu. contrà, C. de nõ numerat. pecu. l. cum fidem. & §. de iudi. l. si fideicommissum. in fi.

¶ *Quod defunctus debet hæredi, ut æs alienum deducitur, nisi testator prohibuerit: nec uidetur prohibere, si eum grauat, ut propria bona sua restituat: & fructus percepti iudicio testatoris in debitum imputantur. Bartolus.*

¶ Qd auus [a] ex causa tutelę nepoti debuit, cũ auo nepos solus hæres extitisset: ratio Falcidiæ si poneretur, in ære [c] alieno bonis deducẽdum respondi: nec ad rem pertinere, q̃ hęredem auus, idemq; tutor rogauerit [i], vt si sine liberis ante certam ætatem decederet, tam hęreditaria bona, quàm propria restitueret. Non enim ex hoc hæreditatem debito cõpensatam videri [k]: cũ vel ideò maximè declaretur non esse compensationem factam, quoniã hæredem suum habere propria [l] bona defunctus ostẽderit [m]. Planè si conditio fideicommissi fuerit impleta [n], fructus hęreditatis [o] post mortem aui percepti, puri pecunia debito tutelę compensabuntur [p], sed quartam hæres nepotis de bonis duraxat, quę moriẽs auus reliquit [q], retinebit.

Fl. rogauerat.

Fl. ostendit.

¶ *In filijs primi gradus debitum cũ Falcidia, non compensatur, etiam si hoc testator expressit. Bartol.*

¶ Cũm fideicommissum [r] ex voluntate matris à patre moriente debitum esset filio, pater hæreditatem suam [s], quã in filium conferebat, compensari voluit cum eo, quod filio deberetur [t]. Si ratio Falcidiæ poni cœperit, fini quadrantis, quem ex bonis patris cum effectu percepit, compensabitur: atque ita superfluum ęris alieni dodranti tantùm detrahetur.

Fl. debitũ filio pater hereditate suã.

Fl. voluit: qd filio debetur, si.

¶ *Quod ab hęrede vxoris ex donationibus à marito ei factis debet reddi, venit deducendum vt æs alienum. Alex.*

¶ Ex donationibus in vxorẽ collatis quod hęres eius reddere [a] viro cogitur, in bonis mulieris non erit. Nam ita fit locupletior [b], vt tantò pauperior esse videatur [c]. Quod autẽ hęres inde minuit [d], viro non perit [e].

¶ *Quod ex re legata percipit, in Falcidia cõputat: & hęres debet habere quartã, & fructus quartæ à tempore mortis. Bar.*

¶ Fructus prædiorum sub conditione verbis fideicommissi relictos [f], in causam fideicõmissi nõ deductos, hæres in ratione Falcidiæ sic accepto facere [g] sibi cogitur, vt quartã, & quartæ fructus [h] ex die mortis, bonorũ, quæ mortis tempore fuerunt, habeat. Nec ad rem pertinet, quando Falcidia lex admissa sit. Nam etsi ma-

quia uoluit eum habere propria: & proprium est, quod ab auo debetur: ergo & illud voluit detrahi auus, quod ex causa tutelæ debuit.

a ¶ Quod auus. § pura centum.

b ¶ Solus. § ideò dicit solus, vt melius conueniant sequentia. Nam cum alio non deduceretur totum debitum ex causa tutelæ. Item nec consipditur, nec compensatur cum fructibus, nisi per hæreditaria portione: pro alio agitur contra hęredem, ut C. de negotijs gestis. lege, si ab eo. Accursius.

c ¶ In ære. § id est inter ęxcęrtum æs alienum, ut C. eodem lege. in imponenda. & l. iritum.

d ¶ Aetatem. § pura xxv. auuorum.

e ¶ Videri. § i. quia toto tempore voluit eũ tenere utraque bona: non ideò uidetur uelle remitti æs alienũ, nisi hoc expressè dixisset, vt suprà, eodem l. si debitor. Accursius.

f ¶ Propria. § p quod apparet, quòd sicut p propria non tollitur æs alienum, sic nec per hęreditaria, argu. C. de diuer. re. l. j. Vel aliter: quia uoluit eum habere propria: & proprium est, quod ab auo debetur: ergo & illud voluit detrahi auus, quod ex causa tutelæ debuit.

g ¶ Ostendert. § cùm si decederet intra certam ætatem, deberent restitui tam propria, quàm hęreditaria.

h ¶ Impleta. § quia decessit ante completum xxv. aunum, sine liberis.

i ¶ Hæreditatis. § auitæ.

k ¶ Compensabuntur. § reliqui fructus quadranti imputantur, ut infrà, eodem. §. fructus. & infrà, ad Trebellia. l. in fideicõmiss. & l. mulier. & infrà, eo. filius. Secùs esset in liberis primi gradus, qui debent habere quartam in rebus principalibus, non per imputationem fructuum, ut C. ad Trebel. l. iubemus. quæ est cõtra. Et not. hic, quod nõ lucratur fructus, si excedant quartam, cùm computet in debito: licet eos percipiat ex iudicio defuncti: quod est contra illud, quod distinxi infrà, ad Trebellia: in fideicommiss. in princi. sed est hic, ut dixi infrà, ad Trebellia. l. mulier. §. penul.

l ¶ Sed quartam. § hęreditatis auitæ.

m ¶ Reliquit. § id est quæ fuerunt morientis aui, non autem de bonis proprijs nepotis. Sed nunquid hęres nepotis tenetur propria restituere? Respon. ita si pręter quartam tantùm habeat ex bonis aui, computatis etiam fructibus, quantum in bonis nepotis erat. C. de iure do. l. cùm patrem. & suprà, de lega. ij. Imperator. §. fina. & sic bona nepotis non defalcabit: quia de auitis detrahendo quasi proprio rũ quartam detraxisse uidetur. Et est ratio, quia de bonis defuncti, prout erant tempore mortis, debet Falcid. detrahi, ut institu. ad leg. Falcid. §. cum autem.

n ¶ Cum fideicommissum. § Maritus ab uxore institutus fuit rogatus hæreditatem filio communi restituere. & pater posteà filium instituit dicẽdo, quod paterna hęreditas compensaretur cum eo, quod pater debebat ex testamento matris. Dic ergo, quòd iste filius debet habere quadrantem hæreditatis paternæ, id est omnium eorum, q̃ inuenit in bonis patris tempore mortis: de dodrante uerò, qui remanet, debet detrahere fideicommissum sibi relictum, ut æs alienum: id est, dodrantem hęreditatis maternæ. Nam nõ plus uenit in fideicõ. quia pater potuit detrahere quartam Trebel. de refiduo soluet legata & fideicommiss. & secundum hoc dic, filio deberi, scilicet ex testamento matris. Et q̃ dicit poni cœperit, scilicet à filio contra legatarios: testamẽto patris compensabitur, scilicet dictum debitũ: fini quadrantis, id est in quadrante toto, cũ illum à patre habeat cũ effectu. Item quod subijcit, æris alieni, id est fideicommiss. à matre relicti: & secundũ hoc cõputabitur in Falcid. debitum à patre: licet pater hoc dixerit. Et sic est contrà, §. e. l. si debitor, Sed dic aliud in filijs, ut hic, & §. eod. l. pater. in pfin. quã in debitore extraneo ex toto istituto hęrede: quoniam magis permittit lex, & fauet uoluntati testatoris, ut compensetur debitum, & computetur in Falcid. quàm cùm instituit filium creditorem pater: ut hic. Vel secũdo potest intelligi quod hic dicitur, quod filius iste fideicom. quod sibi debetur, id est, dodrantẽ hęreditatis

Casum ponit Accurs.

hęreditatis maternæ debet sibi compensare in quadrantem, quẽ habet in bonis patris pro concurrente quantitate. Si autem plus ẽ in fideicommiss. quàm in illo quadrante: id quod superfluum est, detrahet filius ex dodrante bonorum paternorum, id est, quæ inueniunt in bonis paternis tempore mortis. De eo autẽ, qd̃ remanet, soluet legata, & fideicõ. & sic non obstat §. eod. l. si debitor. & facit ad hoc §. de leg. ij. cum pater. §. Titio. sed obst. §. eod. l. pater. sed illud fauore doris. Item ad hoc obst. §. eod. l. pater. §. j. Sed dic, ut in fin. eiusdem §. Tertij dicunt, quòd pater quartam poterat retinere & hęreditate matris, & filio dodrantem restituere debebat. Debet igitur unum compensare de tribus quadrãtibus sibi debitis: cum eo, quẽ pater dat, quã si de suo, & sic habet filius tres quadrãtes, scilicet duos, qui remanent, vel patre debitos: & tertium, quem habet per compensationem. Ex alio uerò, quem uidet pater pro compensatione dedisse, soluet legata, & fideicom, ut de cæteris rebus paternis, & detrahet Falc. ut de ceteris bonis: alios tres quadrantes, ut æs alienũ habebit filius, nec minuẽtur per hoc, quod pater uoluit totum debitum extingui per cõpensationem: & sic est contrà, §. eod. l. si debitor. Sed solue, ut dixi secũdũ primam positionem casus. Accur.

ADDITIO. Dic secũdum Bar. quòd est speciale in filiis primi gradus: ut hic: facit l. pater. in princip. §. eo.

¶ Ex donationibus. § CASVS. Titius donauit vxori suæ Seiæ fundum Titianum & Seianum, pone ex q̃bus ipsa facta est locupletior. Decessit p̃dicta mulier instituto hęrede Caio, & multa legata quibusdam reliquit. Nunc legatarij petunt legata à dicto Caio hęrede mulieris, & hęres vult detrahere, ut æs alienum, illud qd̃ maritus prędictus donauit dictę suæ vxori, ideò quia illud tenet hęres restituere marito, eò quod donationes non ualuerunt inter uirũ, & vxorẽ. Nunquid potest hęres ita detrahere? Et dicitur, quòd sic, nã ex dictis donationibus ita fit locupletior mulier, uel hęres eius, ut tãtò pauperior esse uideatur, quantum tenetur marito restituere. Tenetur autẽ restituere illud, in quo facta fuit locupletior, & nõ plus. In uno casu tamen tenetur restituere marito etiam si nõ est locupletior, ut puta si ex dictis donationibus minuit hęres dolo, uel culpa. Nam quamuis non sit tunc locupletior, tamẽ per eum factũ ẽ, quò minus esset locupletior. Vnde illa diminutio non est ad priculũ viri, & computabitur nihilominus esse in bonis mulieris, quantũ ad commodum legatariorum: & hoc vult dicere iste §. Vi.

a ¶ Reddere. § quod est, in quo fuit locupletior donataria, ut §. de donationibus uirum & vxo. l. si ipsius. §. fi. ex quo ipse prędecessit, ut C. de donationibus inter uirum & vxo. l. à marito. Accur.

b ¶ Lucupletior. § scilicet, vir.

c ¶ Videatur. § mulier. uel eius hęres. Vel secundò ita fit locupletior mulier, ut tantò uideatur pauperior: quia tantũ habet necesse restituere. Item respexit hæc lex quasi absit [1], quod abfuturum est, ut §. de nego. gest. l. ij. & l. si quis inan. & econtrà adesse, qd̃ est affuturum, ut §. de reg. iur. qui actionem. Accur.

[1] Simile in l. quęsitũ. §. fi. §. d. le. ij, sic adesse dicit res quando casualiter adest. B. in l. si ita. §. eo. tit. de leg. ij.

d ¶ Minuit. § dolo, vel culpa.

e ¶ Non perit. § scilicet ipsi hęredi mulieris: arg. §. ad Trebellia. l. mulier. §. sed enim.

¶ Fructus prędiorum. § CASVS Instituit mihi hęredem Titium, & multa legata, & fideicommissa ab eo quibusdam reliquit: inter q̃ reliquit Seio fundum Titianum, & Seianum sub cõditione, si nauis ex Asia venerit: & non rogaui hęredem meum expressè, qd̃ restitueret dicto Seio fructus dictorum fundorum, quos hæres ꝓcipiet pendente dicta conditio. fideicõ. & decessit posteà. Posteà pendẽte dicta cõditio. fideicommiss. fundorum hęres ꝓcipit ex eis fundis multos fructus: & posteà extitit dicta conditio. uenitũ modò omnes legatarij. & fideicõmissarij, & petũt ab hęrede legata, & fideicõmissa. Dicit hęres, ego uolo uobis detrahere Falcidiam, dicũt ipsi, tu non potes nec debes detrahere, quia tot fructus ꝓcepisti ex fundis relictis Seio, quòd eis cõputatis tibi bene habes quartam, dicit hęres, ego debeo lucrari dictos fructus: q̃ a non fui rogatus de eis restituẽdis. Quæritur modò, utrùm hæres ita lucretur dictos fructus, quòd eos sibi non teneatur computare in quartam? Et respond. quòd nõ: sed cùm debeat habere quartam quartę fructus computat sibi indi-

xiмè post impletam cõditionem fideicõmissorum [f] locum habere cœperit [g]: tamen ex die mortis fructus [h] quadrantis apud hæredem relinqui necesse est.

¶ *Prælegatum defalcatur à cohęrede: et illud, quod suprà defalcatione remanet, in Falcidiam non imputatur. Alex.*

¶ Fideicommissum [i], portionis supplendę gratia, pro qua matrẽ filius hæredem instituit, eidẽ matri datum, ratione Falcidiæ [k] minuetur [l]: & eam pecuniam mater supra quartam suę portionis percipiet [m]. ¶ Quarta [n] quæ per legem Falcidiam retinetur, estimatione quam testator fecerit, non magis minui potest, quã auferri.

¶ *Falcidia non deducta ex una re, vel parte soluta, potest deduci ex alia re, uel ex parte eidem soluenda. Bartol.*

Fl. fideicõmissum.

Fl. minui tur.

expressè, sed per consequentiam, ut subiicit, in ratione &c. quia cũ prędium legat sub conditione, sub eadem uidetur legare & fructus. Vbi ergo ante conditionem percipit hęres. fui sunt, & computantur in Falcid. ut dicitur hic: si autem expressè essent relicti, uenirẽt ire restitutionem, ut infrà, ad Trebellia. l. in fideicom. in prin. & §. j.

g ¶ Accepto facere. § id est, computare. & hoc est in quarta iure institutionis. Idem in Trebellia. ut computentur fructus, nisi à liberis primi gradus, ut C. ad Trebellia. l. iubemus. secùs in quarta iure naturę, in qua non computantur, ut C. de inoffi. testa. l. scimus. nisi in casum §. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. fi conditioni.

Fructus an in quartã iuputari debeant.

h ¶ Quartę fructus. § hoc est generale in omni quarta, ut infrà, ad Trebel. l. in fideicommiss.

i ¶ Nec ad rem. § id est ad impediendum quartæ fructus.

k ¶ Cęperit. § lex Falcidia.

l ¶ Fructus. § integros, ad hoc infrà, ad Trebel. l. mulier. §. si hęres. Accur.

¶ Fideicommissum. § CASVS. Titius instituit sibi hęredes, matrem suam & Seium: & centum prælegauit matri, ut augeret eiusdem matris portionem, in qua eam instituerat, & posteà multa legata quibusdam aliis reliquit & à matre, & à Seio cohęrede ita, q̃ dodrantem partis cuiuslibet exhausit, & posteà decessit idem Titius. Nunc mater petit dictũ prælegatũ à cohęrede suo: & cohęres vult ei soluere: detrahit tamen Falcid. nunquid potest detrahere? Et dicitur, q̃ sic: retinebit ergo sibi cohęres xxv. de dictis c. & lxxv. dabit matri testatoris, & ipsa retinebit sibi dicta lxxv. & etiam retinebit sibi quartam portionis suæ in qua fuit instituta, & de tribus partibus portionis in qua fuit instituta, soluet legata à se relicta. dic ergo infrà supplendum, id est, augendum. Vi.

m ¶ Fideicommissum. § Filius instituit matrem cum alio: & ut augeret portionem matris, prælegauit ei fundum. Dic ergo supplẽdũ, id est augendum. Nã si uelis dicere, q̃ vellet ei supplere portionẽ l. Falc. aut debitã iure naturę, aut iure institutionis. De prima nõ, q̃ iam esset falsum, quod i fi. dicitur: quia in ea bene computãtur, quę relinquuntur iure legati, uel fideicommiss. in secunda non: quia illa non posset suppleri per legatum, uel fideicommiss. sed tantũ iure hæreditario, ut §. eo. l. in quarta. Dic ergo, q̃ uolebat augere portionẽ hæreditatis, quam sibi reliquerat, ut haberet eam maiorem.

n ¶ Ratione Falcidiæ. § detrahit enim cohęres Falc. ut hic, & C. eo. l. à cohærede, nisi & ipse a matre cohęrede fideicommiss. sibi relictum similiter peteret, ut §. eo. l. Nesennius.

o ¶ Percipiet. § nisi ideò legatum datum est, ut integra legata à so relicta præstet, ut §. eo. quod autem. in fin.

¶ Quarta. § CASVS. Titius instituit sibi hęredem, Seium, & legauit ab eo quibusdam vltra dodrantem hęreditatis suæ ita, q̃ non remanebat hęredi quarta hęreditatis solutis legatis. Dixit autem idem testator, quòd res quæ remanebant hęredi, ualebant plus quàm in ueritate ualerent, uel econtrà dixit, quòd res legatæ ualebant minùs, quàm in ueritate valerent, quæ si uera essent, cessaret Falcidia. Certè dicitur hic, q̃ tus modis non potest hæredi Falc. minui, uel in totum auferri. Talibus enim enũciationibus testatorũ nõ debet stari. Vi.

p ¶ Quarta. § reliqt testator in legatis ultra dodrãtẽ: sq̃ dixit, q̃ res

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ remanebant hæredi, valebant plus, quàm ualerent: uel ecõtrà, quòd res legatæ valerent minus, quã ualerent: quod si uerùm esset, cessaret Falcid. & dicit, quòd etiam hoc modo nõ põt Falci. minui quod est iure veteri, ut hic, & §. ea. l. §. j. hodie contrà, ut in aut h. de hæred. & Falcid. §. si verò expresim. colla. j. Et not. huiusmodi enũciationibus non stari: sic C. de testa. l. verba. & de probat. l. rationes. & authenti. quod obtinet. & com. vti iusque iud. l. scripta. & §. de leg. j. l. si fundum. §. si libertus. & j. eo. l. in Falcid.

libro 3. Quæstio.

SI ex pluribus. § CASVS. Instituti mihi hęredẽ Titiũ: & Seio legaui tot res, quòd habet locum lex Falci. & decessi. Post eã hæres meus soluit legatario pdicto quasdã de dictis rebus non detracta ex eis Falcid. Nunc legatarius prædictus petit alias res sibi legatas. Certè põt hęres ei opponere exceptionẽ doli, donec detrahat ipse hæres plenam Falci. pro his, & p aliis rebus, quas soluerat legatario. Et quod dixi in pluribus rebus legatis, habet locum in una re legata. Vi.

libro 6. Quæstio.

a ¶ Legatis. § scilicet uni personæ. aliàs non posset retinere Falci. vnus ex legato alteri, sed repeteret solutum si errore facti soluisset, ut C. e. l. error. Sed contra, hanc legem iu authen. de hęredi. & Falcid. §. non autem. collat. j. sed ibi integrè soluit: hic non & facit C. eo. in imponenda. in fi. Accur.

¶ Scæuola. † LEX XVI.

SI ex pluribus rebus legatis [a] hæres quasdam soluerit, ex reliquis Falcidiam plenam per doli exceptionem retinere potest, etiã pro iis, quæ iam data sunt. Sed & si vna res sit legata, cuius pars soluta sit, ex reliquo potest plena Falcidia retineri.

¶ *Legata relicta in militia cũ legatis relictis postea contribuuntur quo ad diminutionem propter defectum patrimonij faciendam: sed non, quo ad diminutionẽ faciendam ratione Falcidiæ. Bart. & Alex.*

¶ Idem. † LEX XVII.

SI post missionem faciat codicillos miles, & intra annũ decedat: ex testamẽto, quod in militia iure militari fecit, plena legata, ex codicillis [b], habita Falcidię ratione, prestari debere dicitur [c]. Sed res ita expedietur, si cùm quadringenta haberet, testamẽto quadringenta, codicillis centum legauerit: ex quinta [d] parte, id est octoginta, quæ [e] ad legatarium ex codicillis peruenirent [f], si Falcidiam non pateretur [g], quartam, id est, viginti hæres retinebit.

¶ *Filius familiàs miles potest grauare patrem ab intestato vt peculiũ restituat: & per restitutionẽ ut peculiũ efficitur hæreditarium: & fructus medio tempore percepti, in Falcid. computantur. Bar.*

¶ Paulus. † LEX XVIII.

FIliusfamiliàs, qui militauerat [h], decedẽs patris sui fidei commisit codicillis, vt peculium suum castrense Titio post mortem restitueret. Quærebatur, an vt hæres quartam [i] deducere posset? Dixi, legem Falcidiam [k] inductam esse à diuo Pio etiam in intestatorum successionibus propter fideicõmissa: sed in proposito nec hæreditatem esse [l]: quamuis placeret [m] mihi, extraneo hęrede instituto fieri hrditatem eius aditione. Nã cùm apud patrẽ remanet, ius pristinũ durat, & peculiũ est. Nec huic cõtrarium est quòd in testamento eius, q apud hostes decessit, exercetur Falcidia [n]. Nã fictio legis Cornelię, & hęreditatẽ, & hęredẽ facit. Sed nemo [o] dubitat †, q n debeat id quoq; indulgeri legis beneficiũ: siquidẽ quasi

libro 11. Quæstio.

Fl. sed non dubitare.

FIliusfamilias. § CASVS. Cãtus filiusfamilias miles redijt de militia, & decedens fecit codicillos, in quibus commisit fidei patris sui, ut peculium suũ castrense restitueret. Titio post mortẽ suã patris: & decessit hic filius. Posteà dictus eius pater tenuit multo tẽpore dictum peculiũ filij, & ex eo multos fructus percepit, & posteà decessit idem pater: & sic extitit dies restituendi bona filij Titio prędicto, unde Titius per edicta bona abhęrede patris: & hæres patris vult et restituere, deducta tamẽ quarta Trebelliani. Quæritur, utrum possit detrahere dictã quartam? & antequàm solueat quęstionem, inter serit quædam alia dicens l. Falcid. siue Senatusconsultum Trebellianũ habere locũ etiam in successionibus intestatorum. sed in nostro casu non fuit hęreditas filij, siue successio ex hæreditate. Nam cùm apud patrẽ remanet hæreditas filij ex codicillis factis ab intestato per filiũ, ius pristinum durat. id est peculiũ est, & non hæreditas. Et sic videt quòd nõ habeat locũ Trebellianũ, quod dixi habere locum in hæreditatibus ab intestato delatis, & restitui iussis: quamuis si filius prædictus instituisset extraneum, fieret hęreditas peculiũ eius adeunte hęrede. Sed huic, quod dictũ est non esse hęreditatem apud patrem, sed peculium, & sic nõ habere locũ Trebellianũ, videtur contrà quod dicitur alibi, Titius fecit testamentum, & i eo reliquit legata, & posteà fuit captus ab hostib: & sic testamẽtũ eius fuit ruptum per captiuitatem, neque videtur esse hęreditas eius, nec hęres. quia decessit apud hostes. Nam dicit alibi, quòd in dicto suo testamento habet locum Falcidia, sed nõ est cõtrà, q a lex Cornelia fingit dictum caprum mortuum fuisse prima hora captiuitatis, & ita non esse ruptum testamentum illius, atque ita esse hęreditatẽ, & hęredem. Vnde soluo tibi quæstionẽ in principio legis positã, scilicet, quod nemo debet dubitare quin beneficiũ Senatusconsulti Trebellianí indulgeri debeat patri, siue hęredi eius, cùm restituit bona filij Titio supradicto, sicut fuit in codicillis rogatus. Et est ratio, q a pater cogitur restituere Titio bona filij, quasi bona patris fa. licet nõ ut hęreditatem. Nam & video alibi, q̃ si aliquis est nęres institutus, & ab eo sunt relicta legata, & ipse omittat adire ex testamento, & capiat bona ab intestato, licet non ualeat testamentum tanquàm aditione destitutũ, tamẽ habet locum Falcid. per edictum, Si qs omissa cã testamenti, sed est ita in hoc ca su, ergo idẽ est i nostro casu, scilicet, ut in eo habeat locũ Trebellianũ, ut sic pater, siue hęres eius possit detrahere quartam Titio, cui restituit bona filij. si tamen ex fructibus medio tempore perceptis per patrem de bonis filij habeat tantũ pater quãtum capit dicta quarta Trebellianica, & fructus eiusdẽ quartæ omnia & integra bona filij restituet Titio, & poterit posteà Titi fideicommissarius exercere vtiles actiones cõtra debitores dicti filij, & dicta bona siue peculium filij, quę, & quod non erat hęreditas apud patrem, dicetur, amodò esse hęreditas apud Titium prædictũ. Viuianus.

est non esse hęreditatem apud patrem, sed peculium, & sic nõ habere locũ Trebellianũ, videtur contrà quod dicitur alibi, Titius fecit testamentum, & i eo reliquit legata, & posteà fuit captus ab hostib: & sic testamẽtũ eius fuit ruptum per captiuitatem, neque videtur esse hęreditas eius, nec hęres. quia decessit apud hostes. Nam dicit alibi, quòd in dicto suo testamento habet locum Falcidia, sed nõ est cõtrà, q a lex Cornelia fingit dictum caprum mortuum fuisse prima hora captiuitatis, & ita non esse ruptum testamentum illius, atque ita esse hęreditatẽ, & hęredem. Vnde soluo tibi quæstionẽ in principio legis positã, scilicet, quod nemo debet dubitare quin beneficiũ Senatusconsulti Trebellianí indulgeri debeat patri, siue hęredi eius, cùm restituit bona filij Titio supradicto, sicut fuit in codicillis rogatus. Et est ratio, q a pater cogitur restituere Titio bona filij, quasi bona patris fa. licet nõ ut hęreditatem. Nam & video alibi, q̃ si aliquis est nęres institutus, & ab eo sunt relicta legata, & ipse omittat adire ex testamento, & capiat bona ab intestato, licet non ualeat testamentum tanquàm aditione destitutũ, tamẽ habet locum Falcid. per edictum, Si qs omissa cã testamenti, sed est ita in hoc ca su, ergo idẽ est i nostro casu, scilicet, ut in eo habeat locũ Trebellianũ, ut sic pater, siue hęres eius possit detrahere quartam Titio, cui restituit bona filij. si tamen ex fructibus medio tempore perceptis per patrem de bonis filij habeat tantũ pater quãtum capit dicta quarta Trebellianica, & fructus eiusdẽ quartæ omnia & integra bona filij restituet Titio, & poterit posteà Titi fideicommissarius exercere vtiles actiones cõtra debitores dicti filij, & dicta bona siue peculium filij, quę, & quod non erat hęreditas apud patrem, dicetur, amodò esse hęreditas apud Titium prædictũ. Viuianus.

a ¶ Bona. § licet non ut hæreditatẽ, ad quod est §. de mino. l. iij. §. Pomponius. Accur.

b ¶ Hæres scriptus. § pater à filio: ut j. de castren. pecu. l. pater, qui castrense. § j. Vel dic, hæres scriptus, scilicet quilibet etiã à nõ milite, vt & suprà, eo. l. j. §. ad eos. & inducitur, licet non ualeat testamẽtum, tamen habeat locum Falci: ergo idem in nostro casu, & facit §. si quis. omis. cau. testa. l. si seruum. §. j. & j. ad Trebel. l. j. §. in filij: & j. de castrẽ. pecu. l. si filius familias. & l. proponebatur.

Falcidia locũ habet, licet testamẽtum nõ valeat.

† Fl. patris familiæ.

c ¶ Inducamus. § q a omnia vult restitui nullo detracto: ut inst. de fideicommissa. hęredi. §. restituta.

I dignum. § CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & multa legata quibusdam reliquit, & damnauit dictum suum hęredem, ut ueneret Caio fundũ testatoris Titianum pro quinq. cùm ualeret de eem, & decessit dictus testator: & hæres tradidit dictum fundum dicto Caio, & habuit ab eo quinq; pro pretio. Certè ista quinq; quæ fuerunt pretium fundi, debet computare sibi hæres in Falci. siue in ratione legis Falcid. quia ea habet hęres iure hęreditariot reliqua autẽ quinque intelligunt legata emptori fundi. Quod dic, ut j. e. in rõne. §. i.

† libro 8. Quæstio.

† libro 9. Quæstio.

† Fl. Falcidia.

d ¶ Imputanda.] quæ fuerunt pretium: quia ea ha bet iure hęreditario. reliqua quinque intelliguntur esse legata. & facit infrà, e. l. at ueterani. §. j. & l. qui fundum. in princip. & l. in ratione. §. j. & suprà, de leg. j. l. & si equo.

SI à seruo. § CASVS Titius instituit sibi hęredem Stichum seruum meum, & ab eodem meo seruo mihi legauit centũ. pone, & aliis etiam legata reliquit, postea dictus meus seruus adiuit hęreditatem dicti Titij iussu meo, & sic acquisita est mihi hęreditas prędicta, & sic dictum legatum nullius est momenti. Nam e um habeã hæreditatem per seruum meũ prędictum, non possum esse hęres, & legatarius. Sequitur ergo, ut dictum legatum non imputetur per Falcidiã, cum cæteris legatis, scilicet ut eam inducat, sed ut eam submoueat. Vi.

e ¶ Legetur. § quod legatum tenet a principio. sed si iussu domini adeat hæreditatem seruus, fit nullius, ut insti. de leg. §. an seruo. in fi.

f ¶ In Falcidiam. § non computat in Falcidiam, ut eam inducat, (ut eam submoueat, ut §. de lega. j. l. cum filio. & l. a filio. & facit j. e. I non dubium. & l. id autem. in fi.

SI pupillus. § CASVS Titius mutuauit decem Seio pupillo sine tutoris author tate accepienti, ex quo mutuo ipse pupillus nõ factus fuit locupletior, & sic nõ tenetur, nisi naturaliter, ut infrà, de no ua. l. j. in fin. posteà dictus Titius creditor fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Caium, & legauit dicto pupillo Stichũ sub cõditione, si decẽ, q̃ acceperat ab eo mutuo, redderet dicto Caio hęredi: & multa alia legata reliquit q̃busdam, & posteà decessit dictũ testator. posteà pupillus numerauit decem hęredi causa iplẽdę conditionis legati de Sticho, & habuit Stichum ab hęrede. Modò q̃ritur, utrum dicta decem computentur hęredi in Falci. quam vult detrahere legatariis? Et uidetur, q̃ non, quia ea, quæ hęres capit causa implendæ conditionis alicui legatario impositæ, nõ solet cõputare sibi in Falc. ut j. eo. id autem. cum similibus. Dicitur tamẽ hic, quòd bene computatur hæredi in Falcid. quia pupillus numerãdo hæredi creditoris dicta decem, una numeratione implet conditionẽ legati, & liberat se à naturali obligatione, qua tenebatur p dicto mutuo, & ita uidetur hęres recipere dicta decem, ut debitũ hęreditarium: debita autem hęreditaria bene computantur i Fal. hęredi. Et adeò uidetur dictus pupillus soluere dicta decẽ hęredi, ut debita, ut etiã si repudiet idem pupillus legatum Sticni, uel moriat dictus Stichus legatus, non possit ea decem repetere pupillus iure communi. Vi.

g ¶ Si pupillus. § pubertati proximus, ut non ob. §. de condi. indebi. l. quod pupillus. & non fit locupletior, aliàs etiam ciuiliter tenetur, ut instit. quib. alie. licet. §. j. Accur.

patrisfamiliàs † bona [a] restituere cogit, & hęres scriptus [b] omissa ex testamẽto aditione, exẽplo edicti, legatorum nomine conuenietur. His consequens erit, vt si ex fructibus medio tempore quartam, & quartæ fructus habuerit pater, etiam Trebellianum Senatusconsultũ inducamus [c], & vt iles actiões exerceri possint, fiatque hęreditas post restitutionẽ.

† Fl. patris familiæ.

¶ *Pretium rei dicitur capi iure hæreditario, & ideò computatur in quarta. Bartolus.*

¶ Scæuola. † LEX XIX.

SI dignum decem fundũ damnetur hæres quinque vendere, sine dubio quinq; erunt imputanda [d] Falcidiæ.

¶ *Legatum inutile Falcidiam non inducit. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX XX.

SI à seruo meo hęrede instituto mihi legetur [e], & mihi acquiratur hæreditas, negat Mętianus id legatum in Falcidiã [f] cõputari: quia non debeatur.

¶ *In cursu duarum causarum inspicitur illa, quæ Falcidiam minuit, & illa, quę petitionem impedit. Bartolus.*

h ¶ Hæredi. § scilicet, creditoris.

i ¶ Numeratione. § facta tutoris authoritate.

k ¶ Et liberatur. § ut & j. de solu. l. & in numerationibus. §. j. & l. Stichum. §. aditio. & j. quando dies leg. ced. l. cùm illud. §. hęres.

l ¶ Fuissent. § ut j. eo. l. id autem.

¶ Paulus. † LEX XXI.

SI † pupillus [g], cui sine tutore authore decem mutuò † dati sunt, legatũ à creditore meruerit sub hac cõditione, Si decem, q̃ acceperit, hæredi [h] reddiderit: vna numeratione [i] & implet cõditionem, & liberatur [k] nerura li obligatione, vt etiã in Falcidiam hæredi imputentur: quamuis nõ imputarentur, si tantùm cõditionis implendæ causa data fuissent [l]. Adeò autem & soluere [m] videtur, vt repudiato legato, vel Sticho, qui legatus est, mortuo, nihil repetere possit [n].

† libro 12. Quæstio.

† intell. huius l. uid. p Lancil. polit. i l. filiũ. nu. 69. C. fam. hercí. & ibidẽ p Coras. nu. 136.

† Flor. mutua.

¶ *Si iure potestatis, vel dominij portio non grauata accresceit portioni grauatæ, fit contributio: secus, si econuersò. Bartolus.*

¶ Si ego † & seruus meus hrdes instituti sumus † ex diuersis [o] partibus, nec à seruo erogatus est dodrans [p], iis quibus à me legatũ [q] est, contra Falcidiam proderit, quod ex portione serui ad me peuenit supra Falcidiam eius † portionis. ex cõtrario [r], si seruo meo

m ¶ Soluere uidet. § ut debitum.

n ¶ Repetere posset. § quod aliàs posset, nisi esset debitum. ut §. de condictio. ob causam. l. j. §. j. Itẽ hoc iuẽ communi naturali debito impediente repetitionem, ut suprà, de condictio. indeb. l. naturaliter. & l. frater. & infrà, de fideiusso. l. hęres à debitore. §. quòd si hic seruus. sed per in integrum restitutionem iuuatur, ut suprà, de condictio. in debi. l. interdum. & in frã, de act. et obliga. l. pupillus.

¶ Si ego et seruus. § CASVS. Titius fecit testamentum, et instituit me, et seruum meũ hæredes ex æquabilibus partibus, uel inæqualibus. et multa legata reliquit à me ex parte, quam mihi reliquit, et multa legata reliquit à seruo meo ex parte, quam ei reliquit: uerũtamen solutis legatis à seruo meo relictis remanere potest de parte serui qua drans suæ partis, et etiam ultra, puta duo. Dodrans autem meæ partis erogatus est per legata, et etiam ultra ita, quòd quadrans meę partis non remanet mihi integer. et decessit dictus testator. Nunc ego habeo meam partem hęreditatis, et etiam partem dicti mei serui. unde legatarij petunt a me legata a me relicta, et legata relicta à dicto meo seruo, et ego uolo detrahere. Falcidiam illis, quibus à me est legatum, et ipsi uolunt, quòd ego imputem mihi in dicta Falcidia illud, quod peruenit ad me de parte, in qua seruus meus fuit institutus ultra Falcidiam portionis seruo meo prędicto relictę, id est, duo prędicta. Nunquid debeo mihi imputare? Et dicitur, quod sic, Secus autem est ecõtrario, puta, si portio serui mei instituti à dicto Titio fuit grauata ultra dodrantem, mea uero in parum, uel nihilum fuit grauata. puta, si seruo meo, id est à seruo meo seruus legetur cuidam extraneo: et per hoc legatum excedit dodrantem suæ portionis, in qua fuit institutus, et mihi est, à me legata ferunt decem cuidam alij, quæ decem, siue legatum quorum decem, non excedunt dodrantem portionis, in qua ego fui institutus. Certè Falcidia serui, scilicet legati a dicto meo seruo non tenebitur, siue retinebitur ex dictis decẽ a me legatis, ut sic intergrè detur seruus a seruo meo legatus, scilicet legatario: non tenebitur, dico, ad exemplum Falcidiæ, de qua dicitur supra, proximo responso. imo detraham quartam de seruo. quartam enim retineo de persona dicti serui, quamuis de mea portione nihil de dodrante exhauftũ sit. & hoc dicit hic §. Et extra casum posset esse talis ratio inter hunc ultimũ, & primum casum, quia si hic meus seruus hęres pro parte institutus esset libera persona, in hoc secundo casu bene posset retinere Falcidiam, ut infra, eodẽ l. in singulis. Ergo ex persona serui ego eius dominus retinebo. Pars enim serui grauata accessit in hoc secundo casu meę parti non grauatæ. unde mea non grauata non prodest legatario grauatæ, quę mihi accessit, sed superiori casu huius §. non posset seruus meus retinere Falcidiam etiam si liber esset, ut potest cum nihil ab eo legatum fuerit, uel si fuit ab eo legatũ, nõ fuerit dodrãs eius grauatus, imo duo remãserunt in parte serui mei ultra quadrãtem eius: ut supra, dixit. quę pars non grauata accessit meę grauatę. Vnde meis legatariis prodesse debet, ad quę facit, quod no. §. e. l. j. §. id quod. Vi.

† ad intell. huius §. vide polit. in l. filiũ. nu. 72. C. fam. hercí.

† Fl. simus.

o ¶ Ex diuersis. § uel ęqualibus, non curo. H.

p ¶ Dodrans. § scilicet suę portionis, quia dodrans, & aliquid vltra, sibi remanet. puta, duo.

q ¶ Legatum est. § ultra dodrantem meę portionis.

r ¶ Eius. § serui secundùm prędicto duo.

s ¶ Ex contrario. § quia hic, & §. ego seruus meus fuimus institutiſed supra. eius portio non fuit grauata ultra dodrantem, mea sic.

Hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic contra eius portio grauata fuit vltra dodrantem: mea verò ipa rum, uel nihilum grauata fuit. Superiori ergo casu eius pars mihi ac crescés, proficit meis legatariis. hic nō prodest mea nō grauata eius legatarii, sicut obfuerat, cū accresceret mihi deficiēs cohæredis portio, ut infrà, eo.d. quod si alter utro. Dic ergo si seruo, id est, si à seruo meo instituto mecum legetur extraneo seruus, & exceditur dodrans eius portionis: mihi autē, i. à me legētur decē cuidam alij, scilicet meum dodrantem non excedunt Falcidi. serui, scilicet legati nō retinebitur ex decem à me legatis quin integrè dētur. & hoc exēplo eodem, id est loquente simili modo in Falcidia, quod subiicit: scilicet, qñ à me nihil esset legatū. Et sic arg. de nihilo ad parum. Alij Ponūt q̄ cū ego, & seruus meus essemus instituti, à me ei fuit prælegatus seruus & ab eo mihi decē. Nā licet sibi detrahā, ipse tamen non detrahet mihi de decem, & secundùm hoc, seruo meo, est datiui casus, & mihi, bis positū pro priè ponitur: sed secūdū primam, seruo, est ablatiui casus: & mihi ponitur pro, à me. Sz huic positioni repugnat secundùm H. s. eo. si à seruo meo.

Fl. tenetur.

An & qñ de legatis particularibus detrahatur Fal. vide Dom. Ange. i authen. de hære. & Fal. §. si verò exposim, colla 1. col. 7. Bar. in l. eo hęredi. §. q̄ ita. s. d vulg. & pupi. subst.

† libro 17. Quæstio.

de intell. hui' l. uide Paul. a mōte Pico. in l. ī quartā. nu. 61. hoc eo. ti. & ibi dē. Berēg. fern. nu. 54 & Pet. Mathesila in l. filiū quem. nu. 65. cū seq. C. fam. hercisc. & ibi Vinc. a sala. nu. 52. & Lancil. poli. nu. 33 & 59. late aūt ibidem Corasius a num. 41. & 70. usque 166.

† al. cohęredibus.

Seruus, & decē mihi [a] legata fuerint: serui Falcidia ex decem [o] mihi legatis non retinetur [r], exemplo [o] eodem Falcidiæ. Nam quartam retineo ex persona serui, quāuis de mea portione [r] nihil exhausturum sit.

¶ *Id, quod iure prælegati percipitur, in quartam nō imputatur, nisi respectu eius à quo percipitur: ex hac causa non detrahitur: quo ad alios pro detracto habetur. Alexander.*

¶ Idem. † LEX XXII.

NEsennius † Apollinaris Iulio Paulo salutem. Ex facto Dñę species eiusmodi incidit: Titia filias suas tres numero equis [d] ex partibus scripsit hæredes, & à singulis legata inuicem dedit: ab vna tamen ita legauit tam cohæredib. eius, quā extraneis, vt Falcidiæ [e] locus sit. Quæro, an aduersus cohæredes suas, à quib. legata, & ipsa accepit [f], vti posit Falcidia? & si nō posit [g], vel doli exceptione submouenda [h] sit, quemadmodum aduersus extraneos computatio Falcidiæ iniri posit? Rndi [i], Id quidem, quod à cohærede [k] † legatorū nomine percipit, nō solet legatariis proficere [l] quò minùs Falcidiam patianē. Sed cùm [m] is, qui legatū [n] præstaturus [o] est, ab eodem aliquid [p] ex testamēto petit, nō est audiēdus desiderans vti aduersus eū Falcidię bnificio, si id, qd' percepturus est ex voluntate testatoris, suppleat, quod deducere desiderat. Planè cæteris legatariis nō vniuersum [q], quod cohæredi [r] præstat, imputabit: sed quantum daturus [s] esset, si nihil ab eo [t] percipiret †.

¶ *Si à seruo insolidum instituto & à domino fiunt legata, priùs soluūtur legata relicta à seruo, quàm à domino: & dominus institutus repudiat, & per seruum substitutum acquirat hæreditatem, priùs solui debent legata in institutione relicta. Alexand.*

¶ Seruo hærede instituto, si à domino fideicommissa, à seruo legata data sunt, priùs ratio, legatorum [t] habenda est: deinde ex eo, quod superest, fideicōmissorū [u]. Dominus enim ideò tenetur [x], quod ad eum peruenit. Peruenit autem, qd' deductis legatis superest. Planè Falcidiam exercet [y]. Sed & si dñs omissa hæreditatis aditione seruum sibi substitutum adire iussit, priùs erogantur quæ ab ipso domino data [a] sunt: tunc eorum, quæ à seruo relicta sunt, ratio initur, si patitur Falcidia.

¶ *Si liberatio relinquitur debitori, in ratione legis Falcidiæ p locupletiore habet, aliàs an sit soluendo, inspicit. Bart.*

¶ Si debitori liberatio legata sit, quamuis soluendo non sit, totum legatū computetur † : licet nomē hoc non augeat hereditatem, nisi ex euentu [b]. Igitur si [c] Falcidia locum habeat, hoc plus videbit legatū, quod huic legatum esset: cætera quoque legata minuentur per hoc, & ipsum hoc per alia [d]: capere enim videt, eò quòd liberatur. Sed si alii hoc nomen legetur, nullum legatum [e] erit, nec cęteris contribuetur [f].

¶ *Ne legatum pereat, una res pro alia defalcatur. Bartolus.*

¶ Scæuola. † LEX XXIII.

SI fundus mihi leget, & via [g]: in Falcidiæ ratione, si tantum sit in via [h], quāto † amplius [i] est ī Falcidia, integer fundus capiet, propter æs alienum perire viam, sicut peunt alia legata. In tertio responso dicit, ponamus, q̄ via ualet plusquàm sit Falcidi. quæ debet detrahi ex fundo & ex via. Certè debeo capere fundum insolidū, & totam viā. Poterit tamē in hoc casu hæres opponere mihi legatario exceptionem doli, donec soluā ei tantum, quantum erat detrahēdū nomine Falcidi. ex fundo & ex via. Nam tūc intercidit via, quando nomine Falcid. tātum est detrahendū de fundo, & de via, quantum est viæ prætium, vel etiam plus: hic autem via ualebat plusquàm esse de utroq; detrahendum nomine Falcidiæ. Vi.

g ¶ Et via. § ad eundem fundum per aliū fundum testatoris. Et fundus xxx. & via x. valet: hęreditas est exhausta, & sic emergit Falc. Dic ergo, aut pętium viæ æquualet Falcidiæ vtriusque. & tunc perit via, & fundus integer datur ut ī themate præmisso. Idē si es alienū exuberet: quia extinguitur inę legatū, vt cetera legata. Aut via ualet plus, & tūc petit totus fundus, & tota via, sed obiicit exceptio, nisi offeratur in pecunia quanta est Falcidia. vtriusq; aut via ualet minus, quā Falcid. & tunc via perit. Sed quare tam extraneus modus inuenit, Respō, nō poterat statui quòd via prestetur in solidum, & Falcidia resecetur de fundo: qa sic legatarius haberet duas partes fundi pro iduiso, hęres tertiam, & ita inciperet seruitus deberi legatario pro parte incerta, quod non poteſt, esse, ut suprà, de seruitu. l. ut pomum. §. 1. & l. pro parte & infrà, eod. l. Plautius. §. fin. Item de utroque resecari non potest: qa via est indiuidua, ut supra eo. l. ī. §. si vsusfructus. & hanc rationē vocat lex, coactam. exigit ergo lex ista, ut via potius pereat in primo, & vltimo casu legis.

† Fl. periit.

† al. deside retur.

† Fl. deest, &.

h ¶ In via. § id est, viæ pretio.

i ¶ Amplius. § quantum ad plus: quia nec plus, nec minus. Acc.

k ¶ Non debebitur. § scilicet, iure cōmuni, quia nec alia legata debentur, ut ī. ad Trebellia. l. ī. §. ī. §. qui.

l ¶ Desideret. § scilicet, ratio Fal.

m ¶ Fundum. § id est, fundum, & viam.

n ¶ Sarciat. § scilicet hęredi.

o ¶ Habeat. § legatarius. vt ī. de leg. ij. l. cūm pater. in prin. Itē not. quòd de una re trahitur Fal. etiam ex altera, ut ī. eo. l. plane.

p ¶ Pretium § scilicet, tantum, vt in prin. legis.

PAulus respondit § CASVS. Hæc lex ponit tres casus. Primus est talis, Hæres Titii, in cuius Titij hæreditate habebat locum lex Falcidia, subtraxit quasdam res de hęreditate: certe perinde habenda est ratio Falcidiæ, ac si dictæ res subtractæ non fuissent relictę in hęreditate, q. d. non detraheret hęres de eis Falcidiam. Secundus est talis, Instituit mihi hęredem Titium, & rogaui eum per fidei commissum, ut duas, pone meas ancillas daret, uel restitueret Seio post mortem suam hęredis. Et postea decessi. Et postea dictus meus hęres ante mortem suam habuit partum dictarum ancillarū: & post ea decessit dictus meus hęres. Nunquid hęres hęredis mei debet restituere dictum partum dicto Seio? Et dicitur, quòd non cōputat tamen eum partum sibi in quartam, & quartæ fructus, si habeat locum lex Falcidia. In tertio casu dicit. Pone. quòd rem hęredis mei p fideicommissum reliquit Seio, & post diē fideicōmissi cedentē hæres percepit ex dicta re fructus: nūquid tenetur fructus fideicōmissi restituere? Et dicitur, q̄ non, sed remanent apud hęredē: & tamē non imputat eos sibi in quartam, quamuis in superiori secundo casu computet, ut ibi dictum est. Vi.

† Fl. Paulus libro 14. responsorū ridit, & huius legis initiū est, Falcidia.

q ¶ Non fuissent. § in prętū iscium hęredis, ut Falcidiam non deducat, ut suprà, de his, quib. ut indi. l. rescriptum. & C. de leg. i. non est dubium.

r ¶ Ancillarum § scilicet, hęreditatis.

s ¶ Et quartæ fructus. § Sic ergo partus est fructus. Sed contrà, institu. de re. diui. §. in pecudum. Solut. secundum quid non est fructus, ut ad finctuarium pertineat, sed ad bonæ fidei possessorem, sic, ut not. supra de vsu. l. in pecudum. Item no. ante diē: secus si poſt diem:

Partus quę fructus dicitur.

† est computatur.

† al. cohęredibus.

† Placet Cy. sed fm Bar. & Al. ponit vnū pserens ad sofonem q̄ stionis.

al perceperit.

† Sic possum vendere jus litis collitigatori, quāuis dubius aliquo tēpore. l. fina. & ibi Bart. §. de pecu. l. proinde. §. si cert. pet.

† libro 15. Quæstio.

† Fl. quantum.

a ¶ Domino data sunt § imò priùs eorum, quæ à seruo, ut §. si quis omis. causa testa. l. Iulianus. ij. respon. quæ est contra. Sol. ibi recitat iuliani opinionē. Vel, ibi in parte, hic ī domino. Vel meliùs relicto rum institutione omissa primo fit præstatio, ut hic, & d. l. Iulianus. ij. respon. sed in relictis in substitutione secus: quia priùs soluuntur, quæ sunt à seruo, uel filio relicta, quàm quę à patre, ut domino, ut ibi. ij. respō. uel die ut ibi. Item nunquid detrahitur Falcid. de relictis institutiōe omissa? videtur quòd sic, ut §. si quis omis. causa testa. l. duo. §. admonendi. & l. cui. in fin. & hic ibi, Si patitur &c. si referas ad omnia. ad qd' igitur cōsideratur hic orto? Sed respondet: imò poterit esse, quòd prima soluuntur, quia hoc patiatur dodrās, & æs alienum: secunda nō, quia propterea æs alienum minuitur, ut §. si quis omis. cau. testa. l. qa aūt, in prin. ci. & est hic notātum quòd non contribuuntur omnia legata: sic et §. eod. l. si post. Est & tertius in d. l. qua autem. in prin. aliàs contrà, ut §. eo. l. in ratione. §. quod vulgò & ī. eod. l. in quantitate. in fi. & ī. proxi. §. Accur.

¶ Si debitori. § CASVS. Institui mihi hęredē Titiū, & Seio debitori meo existēti non soluēdo legaui liberationem, & multa alia legata aliis reliqui. & decessit. Nūc apparet, quòd habet locum Falcidia in legatis à me relictis: nūqd dictū legatum liberationis cōputabitur in ratione legis Falcidiæ cū aliis legatis: sic hoc plus videatur per me testatorem legatum, qd legaui huic debitori non soluendo existenti? & respōdet, quod sic. Igitur cętera legata minuentur per hoc legatum, & hoc ipsum legatum minuetur per alia legata. Nam dictus debitor non soluendo existēs videtur ideò à me testatore capere, quod liberatur à me, siue q̄ ei liberationem relinquo. Sed retentis omnibus aliis quæ dixi, pone, q̄ prædictum nomen debitoris non soluendo existētis legaui alij. Certè in hoc casu nihil videbitur esse legatum illi, cui legaui dictū nomen, nec cęteris legatis connumerabitur in ratione legis Falc. interim donec debitor est non soluendo. Vi.

b ¶ Ex euentu. § scilicet, si ampliatæ fuerint facultates, ut ī. eod. l. cum quo de peculio. Azo.

c ¶ Igitur si. § audi qualiter computatur.

d ¶ Per alia. § & ideò legata dicuntur cōtribui, & fideicōmissa: ut hic. Sed fallit in tribus casibus, ut not. §. prexi. §. item not, quòd inutilia contribuuntur cum vtilibus, ut infrà, eodem. l. in ratione. §. fi. & & §. penulti.

e ¶ Nullum legatum. § scilicet interim, nisi uendatur alicui dubius euentus: quod fieri conceditur, ut ī. eod. l. quærebatur. §. fi. uel nisi ex euentu conualescat, ut ī. quando dies leg. ce l. eum illud. §. fi.

f ¶ Contribuetur. § scilicet, interim, ut ibi dixi.

SI fundus. § CASVS. Titius legauit mihi fundum Titianū, & viam ad eum fundum per fundum suum Seianum. Et pone, qd' dictus fundus Titianus ualebat trigica & via ualebat decē, & minora legata aliis reliquit ita, q̄ legatis exhaustis hęreditatē suam ultra dodrantem, & postea decessit. Nunc hæres eius vult detrahere Falcidiam de legatis. Dicitur ergo hic, quòd pretium viæ æqualet Falcidiæ detrahendæ de fundo Titiano, & de via. In hoc casu perit via, & fundus Titianus integer mihi debet dari, & hoc dicit in primo risso huius legis. Et si quæras extra casum, quare nō detrahitur Falcid. de fundo Titiano, & de via? Respond. quia si ita constitueret fundo pro parte indiuisa, & via pro parte etiam cōstitueret, quod esse non poteſt, ut ī. eod. Plautius. in fin. & suprà, de seru. ut pomum. §. fi. & l. & pro parte, & suprà, eo. l. ī. §. fi vsus fructus. Et eodem mō respondeo, si quæras, quare Falcid. non detrahitur de solo fundo: qa sic fertur constitueretur fundo pro parte indiuisa, quod esse non potest, ut dictum est, & hāc rationem uocat infrà coactam rationem. In secundo respōso dicit, pone, quòd via simpliciter mihi legauit dictus testator, nec inuenitur soluendo hęreditas eius: certe non debet mihi via prædicta ratione. nam sicut dictum est in primo casu perit via exhausta hęreditate legatis, ita dicendum est exhausta hęreditate adire iussit, priùs erogantur quæ ab ipso domino data [a] sunt: tunc eorum, quæ à seruo relicta sunt, ratio initur, si patitur Falcidia.

¶ *Si liberatio relinquitur debitori, in ratione legis Falcidiæ p locupletiore habet, aliàs an sit soluendo, inspicit. Bart.*

¶ Si debitori liberatio legata sit, quamuis soluendo non sit, totum legatū computetur † : licet nomē hoc non augeat hęreditatem, nisi ex euentu [b]. Igitur si [c] Falcidia locum habeat, hoc plus videbit legatū, quod huic legatum esset: cætera quoque legata minuentur per hoc, & ipsum hoc per alia [d]: capere enim videt, eò quòd liberatur. Sed si alii hoc nomen legetur, nullum legatum [e] erit, nec cęteris contribuetur [f].

¶ *Ne legatum pereat, una res pro alia defalcatur. Bartolus.*

¶ Scæuola. † LEX XXIII.

SI fundus mihi leget, & via [g]: in Falcidiæ ratione, si tantum sit in via [h], quāto † amplius [i] est ī Falcidia, integer fundus capiet, propter æs alienum perire viam, sicut peunt alia legata. In tertio responso dicit, ponamus, q̄ via ualet plusquàm sit Falcidi. quæ debet detrahi ex fundo & ex via. Certè debeo capere fundum insolidū, & totam viā. Poterit tamē in hoc casu hæres opponere mihi legatario exceptionem doli, donec soluā ei tantum, quantum erat detrahēdū nomine Falcidi. ex fundo & ex via. Nam tūc intercidit via, quando nomine Falcid. tātum est detrahendū de fundo, & de via, quantum est viæ prætium, vel etiam plus: hic autem via ualebat plusquàm esse de utroq; detrahendum nomine Falcidiæ. Vi.

g ¶ Et via. § ad eundem fundum per aliū fundum testatoris. Et fundus xxx. & via x. valet: hęreditas est exhausta, & sic emergit Falc. Dic ergo, aut pętium viæ æqualet Falcidiæ vtriusque. & tunc perit via, & fundus integer datur ut ī themate præmisso. Idē si es alienū exuberet: quia extinguitur inę legatū, vt cetera legata. Aut via ualet plus, & tūc petit totus fundus, & tota via, sed obiicit exceptio, nisi offeratur in pecunia quanta est Falcidia. vtriusq; aut via ualet minus, quā Falcid. & tunc via perit. Sed quare tam extraneus modus inuenit, Respō, nō poterat statui quòd via prestetur in solidum, & Falcidia resecetur de fundo: qa sic legatarius haberet duas partes fundi pro iduiso, hęres tertiam, & ita inciperet seruitus deberi legatario pro parte incerta, quod non poteſt, esse, ut suprà, de seruitu. l. ut pomum. §. 1. & l. pro parte & infrà, eod. l. Plautius. §. fin. Item de utroque resecari non poteſt: qa via est indiuidua, ut supra eo. l. ī. §. fi vsus fructus. & hanc rationē vocat lex, coactam. exigit ergo lex ista, ut via potius pereat in primo, & vltimo casu legis.

† Fl. periit.

† al. deside retur.

† Fl. deest, &.

h ¶ In via. § id est, viæ pretio.

i ¶ Amplius. § quantum ad plus: quia nec plus, nec minus. Acc.

k ¶ Non debebitur. § scilicet, iure cōmuni, quia nec alia legata debentur, ut ī. ad Trebellia. l. ī. §. ī. §. qui.

l ¶ Desideret. § scilicet, ratio Fal.

m ¶ Fundum. § id est, fundum, & viam.

n ¶ Sarciat. § scilicet hęredi.

o ¶ Habeat. § legatarius. vt ī. de leg. ij. l. cūm pater. in prin. Itē not. quòd de una re trahitur Fal. etiam ex altera, ut ī. eo. l. plane.

p ¶ Pretium § scilicet, tantum, vt in prin. legis.

PAulus respondit § CASVS. Hæc lex ponit tres casus. Primus est talis, Hæres Titii, in cuius Titij hæreditate habebat locum lex Falcidia, subtraxit quasdam res de hęreditate: certe perinde habenda est ratio Falcidiæ, ac si dictæ res subtractæ non fuissent relictę in hęreditate, q. d. non detraheret hęres de eis Falcidiam. Secundus est talis, Instituit mihi hęredem Titium, & rogaui eum per fidei commissum, ut duas, pone meas ancillas daret, uel restitueret Seio post mortem suam hęredis. Et postea decessi. Et postea dictus meus hęres ante mortem suam habuit partum dictarum ancillarū: & post ea decessit dictus meus hęres. Nunquid hęres hęredis mei debet restituere dictum partum dicto Seio? Et dicitur, quòd non cōputat tamen eum partum sibi in quartam, & quartæ fructus, si habeat locum lex Falcidia. In tertio casu dicit. Pone. quòd rem hęredis mei p fideicommissum reliquit Seio, & post diē fideicōmissi cedentē hæres percepit ex dicta re fructus: nūquid tenetur fructus fideicōmissi restituere? Et dicitur, q̄ non, sed remanent apud hęredē: & tamē non imputat eos sibi in quartam, quamuis in superiori secundo casu computet, ut ibi dictum est. Vi.

† Fl. Paulus libro 14. responsorū ridit, & huius legis initiū est, Falcidia.

q ¶ Non fuissent. § in prętū iscium hęredis, ut Falcidiam non deducat, ut suprà, de his, quib. ut indi. l. rescriptum. & C. de leg. i. non est dubium.

r ¶ Ancillarum § scilicet, hęreditatis.

s ¶ Et quartæ fructus. § Sic ergo partus est fructus. Sed contrà, institu. de re. diui. §. in pecudum. Solut. secundum quid non est fructus, ut ad finctuarium pertineat, sed ad bonæ fidei possessorem, sic, ut not. supra de vsu. l. in pecudum. Item no. ante diē: secus si poſt diem:

Partus quę fructus dicitur.

Domino

Universidad de Deusto
Biblioteca

diem: quia tunc distinguitur, uel suum uel alienã rẽ legauit testator, vt not. supra, de vsufruct. l. quis. & facit supra eodem. l. quod de bonis. §. fructus.

a ¶ Fideicommissario. ¶ ut. & ʒ. de vsur. l. quis.

b ¶ Non solere. ¶ hoc dic, ut C. ad Trebel. l. iubemus. in glo. quæ incipit, Quarta &c. circa finem.

¶ Pl. interceduit.

Aritum suum. ¶

M CASVS Titia fecit testamentum & instituit sibi heredes maritum suum, & filiũ eorum communẽ quis partib' & à marito multa quibusdam legauit ita, quòd dodrantem partis mariti excesset: & a filio similiter multa legata reliquit quibusdã: non tamen ultra dodrantẽ partis filij: & postea à decessit dicta Titia. Vnde hæreditatem suam totam habet maritus, scilicet dimidiã ex sua institutione, & aliam dimidiam ex institutione facta de filio: quæ quidem acquisita est ei marito per filium, ut ʒ. de acquir. hære. placet. nũc illi, quibus est legatum à marito, petũt ab eo legata, & volunt, quòd in ratione legis Fal. in legatis eorum ponendæ imputet sibi marit' illud, quod ad eum ex dicta hæreditate peruenit per dictum suum filium, vt sic tantò maiora præster eis maritus legata à se relicta. Nunquid tenet maritus taliter sibi imputare? Et respond. q̃ si dictus maritus tantum retineat ex institutione filij solutis legatis à filio relictis, quantum satis fit ad Falcidiam detrahendam de legatis ab eodem marito relictis nihil est deducendum per ipsum maritum de legatis à se relictis. nomine quartæ, siue Falcidiæ.

Lib. 4. Responso.

al. cõputandum.

Fl. Retineat.

Fl. minutum.

Lib. 5. Responso.

A liberto, cui fundum. ¶ Titius fecit testamẽtũ, & instituit sibi hæredem Seium, & Sticho liberto suo fundum Titianũ legauit. & per fideicommissum rogauit eundem libertum, ut daret omni anno Seiæ decem, Item & multa alia legata reliquit quibusdam aliis ita, q̃d habet locum Falcid. in testamento suo: unde hæres mortuo testatore detraxit Falci. de fundo liberto legato, & eidem liberto dedit tres partes dicti fundi, ex quibus tribus partibus bene colligi potest tantum omni anno, quantum annuatim libertus debebat præstare Seiæ decẽ Nunc quæritur, an ita minuatur annuũ fideicommissum Seiæ prædictum, sicut minutus est per legem Falci. fundus liberto relictus? Et dicitur, quòd non, nisi mens testatoris fuerit, ut etiam fideicommissum Seiæ minueretur.

c ¶ Instituit. ¶ mulier.

d ¶ Filij. ¶ non grauati, & facit suprà eodem. lege, in ratione. §. quod vulgò. & lege, si pupillus. §. finali. & sic nota quòd fit contributio.

Contra hanc gl. est de directo gl. in l. pen. §. filiæ. J. e. t. q̃ solue p gl. i l. si qs Titio. ʒ. de leg. ij & huic cõcor. gl. i c. ij. extrã. de sepul.

e ¶ Reditus. ¶ scilicet, fundi liberto legati.

f ¶ Non videri. ¶ J. eo. l. pœnales. §. fin. contrã Sol. speciale hic fauore alimentorum. Vel verius, ibi ex ipso legato liberto fiebat prestatio: hic aliunde: unde ibi minuitur legatum secundum, hic nõ: ut ʒ. de leg. ij. l. cùm pater. §. j & de leg. j. si mihi Stichus. & de condi & demõstra. l. Plautius. §. fi. Item non ob. J. eo. l. Plautius. in fi. quia ibi specialiter propter indiuiduitatem.

Ineam margaritarum. ¶ CASVS. Titius perforauit triginta quinque margaritas, & posuit eas in quandam linea, puta, in uno lecto ad portandum in capite: postea Seia uxor eius accepit dictum lectum, & tenebat apud se, & portabat diebus festiuis in capite. Postea dictus Titius fecit testamentum, & instituit sibi hæredem

fructus computandos, si de lege Falcidia quæstio, ¶ incidat. Idem respõdit, fructus ex ¶ propria re hæredis, quæ legata est, post diem fideicommissi cedentẽ perceptos, & si nõ sint restituendi fideicommissario, ¶ hæredi ĩ quartam imputari non solere. b.

¶ Si portio non grauata accedit grauatæ, iure patriæ potestatis fit contributio. Bartolus.

¶ Scæuola. LEX XXV.

M Aritum suum & filium comunem ęquis partibus hęredes instituit. c. Quæsitum est, an in ratione legis Falcidię imputandum, ¶ sit marito, quod ad eũ ex eadem hæreditate per filium peruenit? Respondi, si ex institutione filij, ¶ tantum, ¶ peruenerit, quantum ad Falcidiã satis sit: nihil quartę nomine deducendũ.

¶ Diminuto legato non diminuitur fideicommissum à legatario relictum, si legatũ remansit sufficiens ad onus. Bartol.

¶ A liberto, cui fundum legauerat, per fideicommissum Seiæ annua decem dedit. Quæsitum est, si lex Falcidia liberti legatum minuerit, an Seiæ quoq; annuum fideicommissum imminutũ ¶ videatur, cùm reditus ¶ dargiat annuam prestationem? Respõdi, secundùm ea, quæ proponerentur, non videri ¶ minutum: nisi alia mens testatoris probetur.

¶ Idem. LEX XXVI.

Lineã margaritarũ ¶ xxxv. g legauit, quę linea apud legatariũ fuerit mortis h tẽpore. Quęro, an ea linea hæredi restitui debeat ¶ propter legem Falcidiam? Respondi, posse hæredem consequi, vt ei restituat ¶ i: aut si ¶ malit k, posse vendicare partem in ea linea, quæ propter legis Falcidiæ rationẽ debet ¶ remanere. l.

¶ Quæsitum est, an pretium ¶ statuarum Falcidiam, ¶ pati debeat? Respondi debere.

¶ Conditio in fraudem legis adiecta, pro non adiecta habetur.

¶ Idem. LEX XXVII

S Eius, & Augerius n ¶, si intra diem trigesimũ mortis meæ Reipublicæ nostrę cauerint, contentos se futuros tot aureis, legis Falcidiæ beneficio omisso, hæredes mihi sunto: quos inuicẽ substituo: quòd si voluntati meæ non consenserint, exhæredes o sunto. Quæsitum est, an hæredes instituti hæreditatem adire possint, si conditioni parere noluerint ¶ cũ habeãt substitutos eadẽ conditione præscripta? Respondi Seium, & Augerium primo loco institutos, perinde adire posse, ac si ea conditio, quæ fraudis ¶ causa adscripta est, adscripta non esset.

¶ Martianus. ¶ LEX XXVIII

P Ater quoque in legatis, quæ ¶ filius ¶ ei dedit r, alio hæ-

Flo. margaritis.

Fl. deberet.

Fl. ac si.

Fl. deberet.

Ita etiam Dus. al. falcidia.

Lib. 6. Responso.

Fl. Agerius. & j.

Fl. nolũt. al. nolunt.

Fl. Mecianus lib. 1. fideicommisso.

rede. ¶ instituto, legis Falcidiæ rationem patitur b.

¶ Quod hæres habiturus est non iure hæreditatis non imputatur in Falcid. Bart.

¶ Marcianus. LEX XXIX.

S I à me tibi fideicommissum, vel legatum est, tuque id post tempus rogatus sis mihi restituere, non puto hoc imputandũ esse in Falcidiam c: quia d incipio postea quasi fideicommissarius id recipere.

¶ Damna post mortem testatoris contingentia, sine culpa legatarij, imputantur hæredi: & commodum, seu lucrum legatario non prodest. Bartol.

¶ Mœtianus. LEX XXX.

IN ratione legis Falcidiæ mortes seruorum, cęterorumque animalium, furta, rapinę, incendia, ruinę, naufragia, vis hostium, prędonum, latronum, debitorum facta peiora nomina, in summa, quodcunque damnum, si modò culpa legatarij careat, hęredi pereunt, quęadmodũ ad hęredis lucrum pertinent fructus e, partus ancillarum, & quæ per seruos acquisita sunt: vt stipulationes, rerũ

Fl. Paul. lib. 2. fideicõmisso.

1 de intell. hui' l. uid. Coras. in l. filium. nu. 115. C. fam. hercisc. & Cagnol. il. 2. num. 71. C. de pact. inter empt. & vẽdit.

lib. 8. fideicõmis.

a ¶ Alio hęrede. ¶ cum patre, uel sine patre.

b ¶ Patitur. ¶ est ergo ut quilibet, sic ʒ. quod cuiusque uniuer. l. itẽ eorum in prin. Accur.

SI à me tibi. ¶ CASVS. Titius instituit me hęredem: & à me hęrede tibi Seio fideicommissum datum, est, vel legatum p̃ dictũ Titium, & tu fuisti rogatus per dictum Titium testatorẽ, ut mihi dictum legatum, uel fideicõmissum post pascha restitueres. Nunquid ea ratione, quia debes mihi restituere idem legatum, uel fideicommissum, imputabitur illud mihi in Falcid. ad eam submouendã? Et dicit, quod non, sed ad eam inducendam bene imputatur: & sic ex eo detrahã tibi Fal. Et est ratio, quare tibi detraho, q̃ a postea, cũ restituis mihi dictum legatum, uel fideicommissum, incipio ad recipere quasi fideicommissarius, & non quasi hæres. Vi.

c ¶ In Falcidiam. ¶ ut ob hoc minus detrahã nomine Falcidię: quasi dicat, i Falcidiã submouendam. Similis expositio est, licet sit casus diuersus, ʒ. e. lis à seruo.

d ¶ Quia. ¶ ratio remotiua, uel dic, ratio recta, sed tunc sub aud: in fine, nõ ut hæres. Et est bona ratio, ut J. eo. l. quod autem. & facit ʒ. ad Velleia. l. quamuis. §. si mulier.

IN ratione. ¶ CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & multa quibusdam legata reliquit ita, q̃ habet locũ lex Falcidia in hæreditate sua: & decessit dictus Titius. Postea antequã hæres eius detraheret rationem legis Falc. cum legatariis, mortui fuerũt sine culpa legatariorũ quidam serui hęreditarij non legati alicui, uel etiã alia animalia non legata, uel aliquod aliud damnũ euenit hęreditati sine culpa legatariorũ. Certè hęredi pereunt legata prędicta ita, quòd propter hoc non detraheret maiorẽ Falci. legatariis. Et est ratio, quia & si esset aliquid acquisitum hęreditati, nõ caderet in rationem legis Falci. fut propter hoc minor detraheretur Falcid. legatariis. Et ponit plura leuia exempla de damno, & etiam de lucro cõtingenti hęreditati ante contractam legis Falci. rationem.

c ¶ Fructus. ¶ contrà, ʒ. eod. l. in lege Falcidia. ij Solu. ut ibi. Item non ob. J. eod. l. qui quadringenta. §. fi. licet Io. aliter intellexerit eã ut ibi not.

f ¶ Vel furti. ¶ quod contingit in casibus, ut iacente hæredit ate fiat furtum, ut J. de furtis. l. hæreditariæ, uel quod ibi dicitur intellige, quando post aditam hęreditatem furtum factum est. Itẽ nõ ob. J. eo. quando, quia ibi non solatur, sed secundum istam solues. Itẽ falcit institu. eo. §. quantitas. & §. ex diuerso.

¶ Vendere. ¶ CASVS. Instituit mihi hęredem Titiũ, & iussi ei, quòd fundum meum Seianum, qui ualebat c. uẽderet pro quinquaginta, emeret pro c. & multa alia legata à dicto hęrede q̃busdã aliis reliquit ita, quòd habet me mortuo Falcidia locũ i hęreditate mea. Nunc detrahit hęres meus rationẽ Falcidiæ cũ legatariis: & quæritur inter eos, quantum id deatur legatum dicto Caio in primo, uel i secundo casu, ut sic scire possint, quantũ debeat detrahi eidẽ Caio nomine Falci. respon quòd tantùm eo nomine inducet per hæredẽ in rationem Falcid. quantò pluris sit dictus fundus, quẽ iussit eum uendere Caio prædicto, sit pluris, dico, ea quantitate, quam ego testator accipi iussi per heredem nomine pretij à dicto Caio ẽptore: quo pretio, id est, aliquo pretio per me testatorẽ statuto. Sicut eni ʒ. dixit statui ego testator pretium quinquaginta in fundo meo, qui ualebat c. & voluì, quòd tantũ dicta quinquaginta ac ciperet hęres meus à Caio emptore, & ita superflua quinquaginta inducentur per hæredẽ cũgata. Hæc ergo superflua quinquaginta inducentur per hæredẽ cũ aliis legatis in rationẽ legis Falcidiæ, & hoc, quãdo ego testator iussi hęredem uendere minoris, quàm res ualeret, quando autem iussi hęredem meum emere fundum Caij ultra, quàm ualeret, tũc tantum eo nomine, scilicet Falcidiæ inducetur per hęredem, quãtò minoris res, siue fundus, quàm iussi hęredem meũ emere à dicto Caio: sit minoris, dico, ea quantitate, quam ego testator dari iussi per hęredem nomine pretij dicto Caio uenditori: quo pretio, siue aliquo pretio per me testatorem statuo. Sicut eni m supra dixi, statui ego testator pretium centum in fundo Caijsqui ualebat quinquaginta, & voluì, quòd integra c. daret hæres meus Caio uenditori: & ita superflua quinquaginta videntur Caio relicta, siue legata. Hæc ergo superflua quinquaginta inducentur per hæredem cum aliis legatis in rationẽ legis Falcidiæ. Postea dicit, quòd ei portioni, quæ facienda erit legatis deductis, id est, separatis à re pretio uendendæ, uel emendæ per hęredem meum amplius deducetur, id est, secundã fiet deductio. Prima emm deductio, id est, separatio facta est in separatione legati à iusto pretio rei vendendæ, uel emendæ per hæredem. Et bene dico ex parte separata à iusto pretio rei uendendæ, uel emendæ per hęredem fieri deductionem nomine Falcidiæ & non ex iusto pretio rei præscriptæ: quippe prorsus intellectum est, non capi id pretium prætium causã nostri, qui sumus legatarij: sed deducto, id est, separato dicto uero prætio, est intellectum à sapientibus pretium reliquum esse, legatum. Viuianus.

traditiones, legata, hæreditatęsve his datæ, cętereque donationes: item seruitutes, quibus liberata prędia pretiosiora fierẽt, actionęsque acquisitę, vt furti f, dãni, iniuriæ, similesq; : quorum nihil in rationem legis Falcidiæ cadit.

¶ Qui iussit uendere, uel emere, eatenus computat in legato, quatenus est excessus iure, uel in pretio. Bartolus.

¶ Vendere autem, vel emere iussus certo pretio fundum, aliãmve quampiam rem, in legis Falcidiæ ratione, cùm quantum sit legatũ requiratur, tãtum eo nomine inducit ¶, quãto pluris g, minorisve h sit res ea ¶, quã quo pretio testator accipi, dariue iussit. Sed ¶ ei ¶ q̃dẽ portioni, q̃ legatis k deductis facienda l erit, ampliùs m deducetur: quippe n non nostri o causã capi id pretium p, sed eo deducto ¶ reliquũ legatum esse, prorsus ¶ intellectum est.

¶ Casus non liberat debitorem generis generalissimi, sed debitorem speciei sic. Itẽ liberat debitorem generis subalterni illo genere peremptio. Bartol.

¶ Diligenter ¶ animaduertendum.

g ¶ Quantò pluris. ¶ cùm iussus est uendere pro xx. animosu emptori, quod ualebat decem. Accur.

h ¶ Minoris. ¶ cum iussus est emere pro decem à uenditore uolente abiicere rem, quæ ualeat xx.

i ¶ Sed ei ¶ aliãs est, sed ut, aliãs deẽtur, & melius, & dic, ei portioni legatæ. ab ea portione. Accur.

k ¶ Legatis. ¶ id est, ex legatis.

l ¶ Facienda. ¶ id est, colligenda.

m ¶ Amplius. ¶ & sic secũda fit deductio. Prima enim deductio, id est, separatio, facta est in separatione legati à iusto pretio, secũda est in detractione legis Falcid. ex legato.

n ¶ Quippe. ¶ bene dico, à parte separata à iusto pretio fieri deductionem, & non à iusto pretio, quippe &c.

o ¶ Non nostri. ¶ scilicet, legatarij causa.

p ¶ Prætium. ¶ scilicet iustum, sed eo &c.

¶ Diligenter. ¶ CASVS. Dictum est, suprà, eadem. l. in princ. q̃ damna post mortem testatoris in hęreditate illata ad solũ hęrede respiciunt ita, quòd propter hoc nõ potest detrahere maiorẽ Falcidiam legatariis. nunc animaduertendum est diligẽter, an illud sine vlla distinctione uerum sit? & certe uidetur, quod sic. quia quod iuris foret remota in totum Falcidia, id est, si non haberet locum Falcid. eo, quod haberet quartam non grauatam hęres, scilicet, ut fit dãnum hęredis: hoc iuris debet esse in ea parte, quia lege Falcid. constitueretur legatariis, ut scilicet, hęredi pereat etiam legatariorum portio. Hoc autẽ est dicere, omnia damna post mortẽ testatoris facta non deduci per hęredẽ, ne amota, siue perdita portio detrahat legatis siue fideicommissis. Quamuis autem secũdum prędicta, sine vlla distinctione uideatur esse uerum quod dictum est in prin. huius l. tamen non est uerum, imo distinguitur hoc modo, aut est legatum in pondere, numero, uel mensura, uel etiam in genere: & tunc uerum est quod dicitur in princip. huius l. aut in specie, & tũc aut certa, & est legatarij periculum, vt J. eod. §. ibi, Certis vero &c. aut incerta: & tunc aut incerta de certis, aut incerta de incertis. Primo casu, si periit sine culpa hęredis, nihil debetur ex ea legatario etiam quãtum ad estimationem, ut J. eodem. §. ibi, Incertę autem &c. & ibi, Res tamen &c. Secũdo casu, nihilominus debetur legatario, q̃ia genus perire nõ potest, & ideo admisa lege Falci. portio danda legatario eius quantitatis sumetur, quę fuit in bonis testatoris eo tẽpore, quo testator decessit. nec ad diminuendam eam portionem dandam legatario quicquam proficient hęredi damna postea incidentia: ut J. eo. §. ibi, Si uero argenti &c. Vi.

q ¶ Diligenter. ¶ aliãs §. Diligenter. aliãs, Prorsus.

Fl. Pretiũ reli.

l. deest, prorsus.

Flo. incipit, prorsus diligenter, &c.

Di-

Alio

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dicitur. ¶ §. ea. l. in prin.
b ¶ Distinctione. ¶ nam distingitur, si: legatum in pondere, numero, uel mensura, aut in genere, & obtinēt prædicta, ut J. ibi. Verūm ó &c. aut in specie: & tunc aut certa, & tunc est legatarij periculū, ut J. eo. ibi, certis uerò &c. aut incerta: & tunc aut certa ex certis, aut certa ex incertis, ut J. ibi Incertæ autem &c. Accursius.
c ¶ Remota. ¶ i. si Falcidia locum nō habet: quia hęres habet quartam. &c.
d ¶ In toto. ¶ scilicet ut sit damnum heredis, si est relictum in genere, si non adeat. Accursius.
e ¶ Constitueretur. ¶ s. legatarius, ut hæredi pereat etiam legatarij portio.
f ¶ Attinet. ¶ scilicet dicere. Accur.
g ¶ Non deduci. ¶ per hæredem.
h ¶ Ne amota. ¶ id est perdita.
i ¶ Detrahatur. ¶ hoc eū fieri non debet, ut in princip. l. & hic subii cit.
k ¶ Verum est. ¶ s. q̃ dictum est.
l ¶ Corporibus. ¶ s. relictis.
m ¶ Ex his ipsis. ¶ scilicet, vino, & oleo, & similibus.
n ¶ Nihil. ¶ quādo totum periit, & facit ſ. de contrahen. empt. l. quod sæpe. §. in his & ſ. de leg. j. l. planè. §. ij. & hoc modo intelligeſ. de le. j. l. nō amplius. §. j. Accur.
o ¶ Elegerit. ¶ puta, vnum ex ipsis scyphis suis, quem elegerit.
p ¶ Nihil deberet.] sic ſ. de contrahen. ēpt. l. si in emptione. §. penult.
q ¶ Relictum esset. ¶ puta, marchā, uel unū scyphum duarum marcharum, cū nullum haberet.
r ¶ Proficient.] Quod ergo in genere debet, non potest ¶ perire, sic C. si certum peta. l. incendium.
s ¶ Res tamen. ¶ in specie relictę, uel verius, quando incerta ex certis, ut ſ. eo. §. certis. uerō & §. incertæ. ¶ Tametsi ante ¶ CASVS. Damnani hęredem meum, ut restitueret hęreditatem meam Titio, & rogaui eundē Titium, quòd daret c. hęredi meo. Nunquid hęres meus computabit si bi in quartam Trebellianicam Titio de hęreditate detrahēdam illa c. quæ Titius dat ei? Et dicitur, quòd non, sicut non computaret, si dānassem eum, ut uenderet hęreditatem meam Titio pro c. q. i his duobus casibus non conditionis implendę causa sunt iussi inferre c. hęredi fideicommissarius, & emptor, sed quodammodo p pretio hęreditatis. Si autem conditionis implendę causa essent iussi dare hęredi c. non computarentur illa c. in quartā Sed nūquid fideicōmissarius, de quo primo dixi, cogetur iuitus dare dicta c. hęredi, & ab eo recipere hęreditatē, quasi & ipsius fideicōmissarij fideicōmissum esset, ut daret hęredi c. Et dicitur, quòd non cogit. Nā talis oratio testatoris, qui dixit, quòd fideicommissarius daret hęredi c. & acciperet hęreditatem, magis uidetur posita causa ipsius fideicōmissarij, q̃ contra ipsum. Vi.
t ¶ Rationem. ¶ subau. per.
v ¶ Non computantur. ¶ ut J. e. l. 'id autem. & l. in quartam.
x ¶ Non figura. ¶ sed in vi modi. Accur.
y ¶ Restituere. ¶ per uenditionē: nam si intelligeres p fideicommissum, tam haberet locum quarta Trebellianica, & imputarent hęc, quę in vi conditionis adciperet, ut J. eo. tit. l. in quartam. & facit ſ. de peti. hęr. l. nec ullam. §. quod si quis. & facit ſ. eo. l. si dignum.
z ¶ Et ipsius fideicommissarij. ¶ quasi dicat, de hoc pretio dado sit ipse rogatus.

Flo. fore in ea.
Fl. hoc.
Al. debebitur.
Gen⁹ perire nō potest: & propriè dicit affinitatis, nō consanguinitatis, i tex. & gl. in §. hactenus. insti. d gradib. affi. & i c. nō dēt. de consan. & affi.
Fl. imminuendam.

dum est, ne quod dicitur a, Damna post mortem testatoris illata ad solum hæredem respicere, vsquequaq; ¶ & sine vlla distinctione b recipiat. Quod enim remota c lege Falcidia in toto d iuris foret, hoc idē foret ¶ & in ea parte, quæ lege Falcidia constitueretur e. Huc ¶ enim attinet f, damna posteà facta non deduci g, ne amota h portio legatis fidei ve cōmissis detrahatur i. Verum k est autem iis sortis, quæ pondere, numero, mēsuráve constant, nec dāno posteà incidēte, ex portione, quę fieri solet ¶ ad ęstimationem eorum bonorum, quæ mortis tempore fuerint, quicquam detrahi. Certis verò corporibus l ¶ ex his ipsis m ita relictis, Pecuniam, quam in illa arca: vinum, qd in illis doliis ¶: pondus argēti, quod in illis horreis habeo: si nō ¶ culpa hæredis deperierint, vel deteriora sunt facta: proculdubiò aut nihil n debebitur, aut eorum quæ extabunt, qualia erūt, ea portio debebitur, quę p legē Falcidiam efficiat ex ęstimatione bonorum, quę mortis testatoris tēpore fuerint. ¶ Incertę autem res relictæ distinctionem recipiunt. Nam si ex suis rebus incertā rem, testator reliquisset: veluti, Argentum, quod elegerit o: & omne argēt um testatoris interiisset sine culpa hæredis, nihil deberetur P q. Sin verò argenti pondus purè relictum esset q: quamuis omne argentum testatoris deperisset, admissa lege Falcidia portio eius quātitatis sumet, quæ fuit in bonis eo tempore, quo testator decessit: nec ad diminuendam r eā quicquam damna posteà incidentia proficient s: res tamen t, quæ interierint, pro nulla parte, ac ne æstimatio quidem debebitur ¶: nō magis, quā si omnes res per speciem enumeratæ relictæ essent.

¶ *Licet datum causa conditionis implendæ in Falcidiam non imputatur: tamen datum vt pretium, imputatur.* Bar.

¶ Tametsi ante ¶ legis Falcidiæ rationem u, quę conditionis implendæ causa hæredi sunt data, in quartam non computantur v: tamen id, quod non figura x conditionis accipere iussus est ab eo, cui hæreditatem restituere y rōgatus est, Celso & Iuliano nostro placuit computari, quemadmodum si ea summa hæres vendere ¶ eas, iussus esset. Quia non conditionis implendæ causa, sed quodammodo pro pretio inferre iussi sunt. Quo loco amplius quæsitum est, an fideicommissarius quoque inuitus cogatur dare eam summam, & recipere hæreditatem, quasi & ipsius z fideicommissum esset. Sed id verisimile non est a: cùm talis oratio magis ipsius causa, quam contra ipsum posita videatur.

¶ *Legata, quæ non valent, non veniunt in computatione legis Falcidiæ.* Bar.

¶ Cùm lex Falcidia interuenit, non veniunt in conditionem, quæ ipsi hæredi à semetipso b, vel seruo c eius legata, fideive commissa sunt. Alia causa est eorum, quæ in diem certam d ¶ dantur. Nam si libertatis e dies cœperit cedere, ei f debebuntur g, & in contributionem h venient ¶. Ac ne ea quidē, quę quis

a ¶ Non est. ¶ imò videtur cōtrà, ut ſ. de lega. iij. l. xj. §. cùm esset. So. ibi gratia veriusq; fuit relictum, ut ſ. de liber lega. l. si is, q duos. & J. de fideicō. li. l. l. sed si alienare. Vel dic, q ibi uterq; talis erat, qui onerari à testatore poterat, quia vterq; erat institutus hęres. at hic, qui iussus erat dare pecuniam, non erat institutus, nec aliquid ei relictum: unde non poterat onerari, & facit C. de legi. & constituti. l. quod fauore. & ſ. si q s omi l. cau. testa. l. si quis sub conditione.
¶ Cùm lex Falcidia. ¶ CASVS. Titius instituit me hęredem, & mihi ipsi legauit c. vel seruo meo legauit c. et multa alia legata quibusdam reliquit ita q̃ habet locum lex Falci. nūquid venit in contributione illud, quod mihi, uel seruo meo est legatum, ut prōpter hoc maiorē Fal. detrahā aliis legatariis? Fit dicitur, q̃ nō Nō enim valent dicta legata: & ideó de hęreditate non detrahūtur: secus autē esset in his, quæ legasset testator seruo meo in diē certam, i. expressam, incertā tamen: ut si nauis ex Asia venerit, vel, si Imperator Bononiā venerit) qd de' auertat) Nā eo ex su si dies libertatis dicti mei serui cœpit cedere tēpore existentis conditionis legati eidem meo seruo per testatorē relicti, debebūtur legata, siue debebitur legatum prędictū seruo meo relictum ei quondam meo seruo, nunc liberto facto: & veniunt dicta legata seruo meo relicte in cōtributionē legis Falcidiæ, ut sic aliorum legatariorū legata minuant. Sicut aūt i primo casu huius §. nō uenit i cōtributionē legis Falcidiæ legatū mihi, uel seruo meo à testatore relictū ut, ppter hoc detrahā ego hęres maiorē Falcidiā aliis legatariis ut dictū est, ita nec cedūt in cōputationem eiusdē legis Falci. ea, quę testator meus prędictus inutiliter seruis suis sine libertate reliquit, quia & illa legata nō ualent, nec ēt ea, quæ per fideicommissum non possunt reliniqui, ut est campus Martius. Vi.
b ¶ A semetipso. ¶ hoc enim non ualet, ut ſ. de leg. j. l. legatum. §. j.
c ¶ Vel seruo. ¶ à se domino instituto, s. data sunt eius seruo. Nam nec hoc ualet relictū purè: sed si in diē incertū, vel sub cōditione poterit deberi, si tunc erit liber, ut insti. de le. §. an seruo. & hic subiicit.
d ¶ Certam. ¶ i. expressam. Incerta est tamen, ut si nauis ex Asia venerit, uel si Imperator venerit, aliàs si certa, tunc cederet à die mortis, sicut si esset purum, ut C. de cad. tol. §. j.
e ¶ Libertatis. ¶ fuit relicta libertas, & legatum est sub conditione, uel in diem incertum.
f ¶ Ei. ¶ scilicet, seruo.
g ¶ Debebuntur. ¶ legata ei relicta.
h ¶ Et in contributionem. ¶ s. legata, & nō libertas, quia nō minuitur per Falcidiam, ut ſ. de inoff. testa. l. Papinianus. §. quoniam autē.

Suis.

Fl. debeatur.
Aliàs, tametsi autē in legis falcidię rōne, q̃ pdi. &c. & ad intel. huius text. uid. Lanc. polit. in l. si iū quē. nu. 66. C. fam. hercisc. ubi ēt. Corasi. nu. 114.
Flor. earres.
Flor. veniunt.

a ¶ Suis. ¶ nec hęc ualent: vt C. de lega. l. seruis. & facit suprà, de le. j. l. quæsitum. §. j. & inf proxi. §.
b ¶ Certum est. ¶ vt fundum albanum, & similia, ut suprà, de lega. j. l. apud Iulianum. §. fin. & i. seq. & suprà, eod. l. non est. & i. seq. & suprà, e. l. in ratione. j. respon. in princ.

S. cui fideicommissum. ¶ CASVS. Testator mihi Titium hęredē, & legaui Seio centum purē. & multa alia legata quibusdam aliis reliqui sub conditione ita, q̃ si conditio existeret, haberet locū Falcidia: & decessi. Nunc pendente conditione dictorum legatorum petit Seius legatum, siue fideicommissum suum purū. Certè non debet hęres aliter ei soluere, nisi ipse caueat eidē hęredi cū fidēiussione de restituendo ei, quod ampliùs inuenirtur cepisse tempore existētis cōditionis aliorū legatorum, quàm per legem Falcidiam ei licuerit capere. Et idem est in isto casu, Institui mihi pupillum filium meū hęredē, & ab eo reliq legatū Seio: & substitui dicto pupillo Caiū, & multa legata reliqui à substituto, & decessi. Certè non aliter soluet pupillus legatū Seio, quam si Seius ei caueat prædicto modo: & hoc, ppter ea legata, quæ à substituto impuberis sunt relicta. Et ponit bonam rationem in litera, quare in dictis duobus casibus debeat satisdari. Viuianus.
c ¶ Legatum. ¶ nam exæquata sunt p omnia, vt ſ. de lega. j. l. j.
d ¶ Licuerit. ¶ scilicet, accipere.
e ¶ Pendebit. ¶ quod contingit, ut J. eod. l. in quantitate. §. sed & legata. Sed & videtur non totum solui purum, vt J. eo. l. si propter ea. contrà. Solu. ibi.
f ¶ Si pupillo. ¶ instituto, & similiter grauato legatis, & ei dato substituto, & grauato similiter legatis.
g ¶ Fideicommissa. ¶ integra: quia legata ab eo relicta non excedebant dodrantem.
h ¶ Repetitio. ¶ per conditionem indebiti, vt C. e. l. error.
i ¶ Deficiente. ¶ propter defectum facultatum: ad quod J. titu. j. l. j. §. hęc stipulatio. & facit J. eo. l. si is, qui. circa princ. & ſ. eo. l. j. §. interdum. & l. in ratione. §. quæsitum.

A contrario, q̃ possunt legari Falci. computari, qd limita i legato debito: qd quāuis iure legati ualeat vt l. si creditori. ſ. de lega. j. nō tamen detrahitur Falc. nisi apparet liquidē de debito. Bar. fin gu. in l. qui uxori. in princi. ſ. de auro, & argen. lega. lib. ij. fideicōmiss.
Fl. capiū.
Fl. soluentur.
ats, ęfici scetur.
Flo. erit.
Fl. Męcianus lib. 9. fideicom.

¶ Pompo-ius. ¶ LEX XXXI. S. cui fideicōmissum soluitur, sicut is, cui legatum c est, satisfdare debet. Qd amplius ceperit, quàm per legem Falcidiam ei licuerit d, reddi: veluti, cū propter conditionem aliorum fideicommissorum, vel legatorum, legis Falcidiæ causa pendebit e. Sed & secundùm Cassij, & veterum opinionem, si à pupillo f fideicōmissa g capiantur ¶, ppter ea, quæ à substituto erunt relicta, cauere debebit is, cui soluatur. Nā quamuis repetitio h sit eorū, quę fideicommissi nomine non debita soluerentur ¶: tamen satisfdato cautum debet esse ei, à quo pecunia proficisceretur ¶; ne damnum sentiat deficiente i eo, cui solutum sit ¶.

¶ *Actiones in hæredes transitoriæ pœnales, vel non, etiamsi à persona hæredis incipiunt, ex parte actoris augmentum, & ex parte rei diminutionem patrimonij inducunt: secus, si ad hæredem, uel contra hæredem non transeunt.* Bar.

¶ Martianus. ¶ LEX XXXII. POenales actiones, siue legitimæ k, siue honorariæ l, exceptis popularibus m, in bonis actoris nō ideò minùs computandę sunt, quia morte reorum n intercidere possunt. Econtrariò autem, eædē actiones nihil in ¶ bonis rei, defuncto eo, detrahunt o. Sed nec ¶ in actoris quidē bonis, defuncto eo, iniuriarum actio poterit computari p: quia & ipsa simul cum eo intercidit, vt vsus fructus, & id, quod in dies, menses, annósve singulos alicui quoad viuat, debeat q. Etenim ea demum obligatio, rei bonis r diminutionē pręstat, q̃ in hęredē transit s. Nec contrarium est, quòd viuente reo, eo minùs in bonis eius intelligebatur. Nam & si ita stipulatus esset, vt cùm moreretur, deberi ¶ ei inciperet; tamen augerētur bona eius, quemadmodum si ipse sub eadem conditione promisisset, defuncto eo, minuerentur t. ¶ Honorarię quoq; actiones, quæ intra certum tempus u à Prætore permittunt ¶, cum bonis actoris, defuncto eo, augmentum rei x, decessionēmve, si tales erunt, vt in hęredem quoq; transeant, præstabunt.

¶ *Stipulatio interposita ab vno ex hæredibus, ad alios non porrigitur. Item si pœna committitur ex stipulatione prætoria facto vnius hæredis, contra ipsum solum committitur, non contra alios. Bartol. & Alexand.*

¶ Iulianus ¶ scribit, si vtriusq; hęredis pars exhausta fit legatis, & alter ex hæredibus cautionem

Fl. deest, in.
Fl. nc.
Fl. debere.
Fl. pmittunt. in quibusdā exēpl. legit, pmittuntur, tum bonis actoris defuncto eo augmentū, tum rei vero d cessionē, si tales &c.
Intell. huius. §. exagitat Alc. in l. inj. §. Cato. nu. 182 d ver. obl. & aliis quorquot ibi scripserunt.

verb. signi. l. si cui.
n ¶ Reorum. ¶ aliàs reorum, & aliàs eorum, scilicet, reorum. Et no. quod actio ex delicto datur hādibus: sed nō in hęredes regulariter, vt hic, & J. proxi. respon. & instit. de perpe. & tempo. act. §. j. Accur.
o ¶ Detrahunt. ¶ scilicet, quando lis non est contestata, & quando nil ad hęredes peruenit, ut J. ibi, Et enim &c.
p ¶ Poterit computari ¶ ante litem contestatam, ut J. de iniur. l. iniuriarum. & est in hoc speciale, vt non transeat ad hęredem, vt instit. de perpe. & tempo. act. §. excepta.
q ¶ Debeatur. ¶ vt & supra, de vsufruc. leg. l. patrimonij. & de capi. dimi. l. legatum.
r ¶ Rei bonis.] rei scilicet defuncti. nam in viuētis bonis sine dubio minuit, vt subijcit.
s ¶ Transit. ¶ vt sunt ex contractu, vel quasi. Item ex maleficio, vel quasi, lite contestata: vel si aliquid peruenit ad hęredem, vt C. ex delic. defun. l. j.
t ¶ Minuerentur. ¶ scilicet, bona eius. Nam licet actio ab hęrede, & contra hęredem incipere non possit, tamē ex contractu defuncti huius sit: & ideò bonis eius additur, & diminuitur. Accur.
v ¶ Certum tempus. ¶ vt infrà, annum: quales sunt omnes pœnales: sed rei persecutorię sunt perpetuę, vt infrà, de actio. & oblig. l. in honorarijs. Accursius.
x ¶ Rei. ¶ dic, ve, pro &: & repete, honorariæ actiones &c. & decessionem, id est, diminutionem: & quod subijcit, si talis &c. vt quia fit lis contestata, vel aliquid peruenit ad hęredem. Et no. ex prēmissis, quòd plus fingitur in bonis esse, & minùs, quàm sit: vel plus dici in bonis, quàm in hęreditate, & econtra. Item facit supra, titu. j. l. Plautius. §. j. Accur.
¶ Iulianus scribit. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Titium in octo vncijs hęreditatis meæ, & Seium in quatuor, & vtriusque

Universidad de Deusto
Biblioteca

partem exhausi legatis: legaui enim communiter ab ambobus vtrad o dranten totius hæreditatis ita, quòd nõ remanebat eis quarta: in rer que legata erant quædam conditionalia ita, quòd pendente eorũ conditione legatorum erat incertum, utrum habeat locũ lex Falcidia, vel non. Posteà me mortuo dicti mei hẽdes soluerũt legata illis, quibus purè erat legatum. Seius autem, qui erat vnus de hęredibus meis, & erat institutus in quatuor vnciis, fuit ita stipulatus à legatarijs puris prædictis tempore solutionis, Quod amplius ceperitis, quàm per legẽ Falcidiam apparuerit posteà vobis deberi, redderis? & receperit fideiussores super hoc: quæ cautio est Prætoria, id est à Prętore introducta, ut s. de iis, cui, & J. tit. J. l. j. Procedente posteà tempore extitit conditio legatorum prædictorum sub cõditione relictorum, & ita nunc apparet, q̃ habet locum lex Falcidia: & sic est commissa dicta stipulatio Prætoria. Nunc quæritur, vtrũ prędictus Seius stipulator habeat actionẽ contra dictos legatarios à quibus stipulatus est ęqualiter, id est pro parte sua, & p̃ parte cohęredis sui i octo vnciis institutis? an verò pro modo, quem patitur sua pars hæreditatis? Et dicitur, quòd pro modo suæ partis, & non ęqualiter, habet actionem ex dicta stipulatione. Nã & rationem legis Falcidię habet pro modo, quem patitur sua pars hęreditatis, & non ęqualiter. Crederet enim aliquis, quòd habet actionem pro sua parte, & cohẽdis: quia cùm aliquis stipulatur simpliciter, licet sit ibi cõmodũ alterius, tota tamen acquiritur stipulanti actio, & pro toto, ut infrà, de acqr. posses. l. possessio. § fin. Item forte crederet aliquis, quòd dictus stipulator haberet actionem æqualiter, id est pro dimidia: sed nõ est verũ: imò tantùm pro modo, quem potest portare sua pars hęreditatis, q̃ fuit tertia, vt dixi. Natura enim Prętoriarum stipulationum est talis, vt si sint diuiduæ, diuidatur earum commoda, & incommoda: & non vni ex pluribus acquirantur, nel contra vnũ. Vnde pone, quod fui stipulatus ab aliquo, Iudicatum solui, quæ est Prætoria: & continet tria: scilicet, de re iudicata soluenda, & de causa defendenda: & vt absit dolus malus, vt infra, iudica. sol. l. iudicatũ solui. Posteà lite pendẽte decessi pluribus hęredibus institutis, puta, quatuor: & duo de hæredibus meis vicerunt in causa, quam incepera: & alij duo fuecubuerunt. Certè illis solis duobus meis hęredibus institutis, q̃ vicerunt, datur actio ex dicta mea stipulatione Iudicatũ solui, & non aliis duobus, qui succubuerunt. Item & si ille, qui promisit mihi, iudicatum solui, pendẽte lite decessit quatuor hęredibus institutis, & alij duo de hęredibus eius fuerunt a me absoluti, & alij duo hierũt mihi condemnati: illi duo, qui fuerunt mihi condemnati, tenẽt ex illa stipulatione, & alij nõ. Et hæc quatum ad unam clausulam dictę stipulationis, Iudicatum solui, id est quod sonat uerbum dictæ stipulationis. Idem est quatum ad aliam clausulam dictæ stipulationis, scilicet, de causa defendẽda. Nam ego, qui fui stipulatus iudicatum solui, decessi quatuor hęredibus institutis pendente lite, propter quã erat interposita stipulatio prędicta. & dictus meus p̃missor decessit quatuor similiter hęredib. relictis: posteà duo de hęredibus p̃missoris bene defenderunt. Certè illi hęredes p̃missoris, qui nõ defenderũt, tenentur ex stipulatione hęredibus meis: & alij, qui defenderũt, nõ tenentur: & econtrà, si omnes hęredes p̃missoris bene defenderunt causam aduersus duos de hęredib̃ meis, & aduersus alios duos, nõ tenentur illis meis hęredibus, aduersus quos non defenderũt, & nõ illis, aduersus quos defenderunt. & hoc vult dicere litera huius §. ut mihi uidetur. Vi.

a ¶ Prętoriam. } de qua dicitur J. tit. . l. j. Accur.
b ¶ Pro suo modo. } id est pro parte sua, nõ pro alterius: cũ singulariter imponatur ratio legis Falcid. ut J. eo. l. in singulis.
c ¶ Ex stipulatu. } id est ex stipulatione certi condictionem, sic C. de pact. l. si pacto. & dic statim agi, si locum habet ab initio Falcid. al. o quin post agetur, cùm cœperit habere locũ, ut infrà, eodẽ. l. lex Falcidia.
d ¶ Interpretationis. } ut diuidantur rerum commoda, & incõmoda, si modò sint diuidua: alias secus infrà, de uer. oblig. l. ij. & l. inj. §. Caro nec ob. quoniam ubi pena adiecta est in stipulatiõe, licet stipulatio contineat diuiduum, puta pecunię dationẽ, aduersus omnes committur, & insolidum propter unũ dantem, q̃ a distinctio diuidui, & indiuidui ad factum. non ad dationem pertinet. ut J. de uerborũ obligationibus. l. v. §. fina. & facit supra, familiæ ercisciundæ. l. inter cohęredes. §. quod ex facto. & §. si quis. & l. hęredes. §. an ea. & J. rẽ ra. habe. l. si procurator.
e ¶ Iudicatum solui. } quæ tria continet, ut J. iudicatum solui. l. iudicatum solui. Accursius.
f ¶ Extitissent. } stipulatione, & lite pendente.
g ¶ Vicissent. } per hoc apparet, quod dicit de clausula, q̃d sonat uerbũ. Ité q̃ subiicit defensa nõ esset, dicit de alia clausula, in defendẽdo. Recipiunt enim diuisionem ex vtraque parte.

Fl. accepit.
Fl. deest, parte.

prætoriam[a] acceperit[b] à legatariis, non æqualiter, sed pro suo modo[b] legis Falcidiæ rationem, & actionem ex stipulatu[c] habiturum. omnes enim Prætorias stipulationes eiusdem interpretationis[d] esse. Nam constare, ex iudicatum solui[e] stipulatione, siue à parte actoris, siue à parte[f] rei plures extitissent, non omnibus, nec aduersus omnes, actiones contingere: sed duntaxat iis, qui vicissent,[g] & aduersus victos: iisque, aduersus quos res defensa non esset, aduersus eos, qui rem non defendissent. ¶ Annua, bima, trima[h] die aureis cententis legatis, ex omnibus[i] summis, non tantùm

¶ *Pars legata à legatario eatenus minuitur, quatenus sibi diminutum est legatum secus, si in totum rogatus sit restituere, vel seruum manumittere. Barto.*

¶ Si Titio[k] viginti[l] legatis, portio per legẽ Falcidiã detracta esset, cũ ipse quoq; quindecim[m] Seio rogatus esset restituere; Vindius noster, tantum Seio pro portione ex quindecim detrahendũ ait, quantum Titio ex viginti detractũ esset. Quę sententia & ęquitatem, & rationem magis[m] habet: quia exemplo[n] hæredis legatarius ad fideicommissa præstanda obligabitur: nec, quia ex[o] sua

Fl. quinque. & paulo post.

dia: nõ autem detrahitur tãtùm ex posterioribus summis, siue ex posteriori summa, ut quidam credebant. & h. d. hic. §. Si autem nunc nõ est certum, locum habere legem Falcid. soluerentur prima legata integra exacta à legatarijs per hæredem cautione, ut s. proxi. §. & s. eod. is, cui. & j. eo. l. l. ex Falcidia. Viuia.
h ¶ Annua, bima, trima. } id est, in diebus tertij anni, ut s. de pact. dot. l. aliud. Azo.
i ¶ Ex omnibus. } cùm certum est statim habere locum Falcidiam: alias soluentur prima integrè exacta cautione, ut J. e. l. lex Falcidia. & J. tit. j. l. nisi. in fi. §. fi in plures. & §. quoties.
k ¶ Si Titio. } Dominus Azo dicit, quòd in litera debet esse, triginta. Et ponit sic casum, quòd Titio triginta fuerũt legata, & rogatus fuit ex istis triginta restituere quindecim Seio, & ita medietatẽ de inde propter Falcidiam diminutum est legatũ in fex: & sic remanẽt viginti quatuor in legato. Nunquid solida quindecim restituenti fideicommissario? Certè non: sed de his, quæ supersunt, præstabit medietatem in duodecim & hoc, ex coniectura uoluntatis. Voluit enim quòd una medietas resideret penes legatarium, cùm ipsum de quindecim tantũ præstandis rogaret: unde de his, quę supersunt, præstabit medietatem fideicõmissario. Alij, ut H. colligunt hic, q̃d legatarius vnius rei detrahit Falcidiam de legato speciali: & mutãt hic literã, vt habeant viginti: & ita casum ponit, Quidam legauit viginti, & rogauit eum, ut Seio quindecim restitueret: diminutum est legatum viginti per Falcidiam in quinque, sic remanet quindecim, nunquid ergo solida quindecim restituet legatarius fideicõmissario? Certè nõ: imò quia hæres detrahie de legato quartam: & legatarius de quindeci, quæ supersunt, quartam detrahet, & reliquum fideicommissario præstabit. Prima verior: ut non iure Falcidiæ sed propter præsumptam voluntatem detrahat legatarius, ut dixi. Sed & secundùm istã literam, scilicet, viginti, nosset poni ut prius: quasi quartam uoluerit remanere apud legatarium, & p̃ hoc, quòd legatarius specialis nõ detraher Falcidiam, J. eo. l. lex Falcidia si interueniat. §. nunquã. & J. titu. l. ex asse. & not. C. communia. de leg. l. i. Itẽ no. quod alia litera habet ibi. v. cũ ipse quoq; &c. & est bona, & bene stabit in principio uiginti: & erit casus, Legauit quis Titio viginti: & rogauit eũ, vt quinque præstaret Seio: & sic quartam legati: deinde minutum est legatũ de viginti, in quinque, per Falcidiam. Nunquid ergo solida quinque præstabit legatarius de quindecim? Respond. nõ: imò quartam eius, quod superest, idest, quartam xv.
l ¶ Viginti. J alias tringinta, secundum Azo.
m ¶ Magis. } electiue, & dic, quam contrarium.
n ¶ Exemplo. } gaudet Bul. sed dic, quod nõ est per omnia idem: quia est idem quo ad detrahẽdam: sed non quo ad ius, p̃ quod detrahit: cùm alter iure Falcidiæ, alter ex coniectura voluntatis Accur.
o ¶ Nec quia ex. J irascitur Bul. sed dicit, Ex persona: quando non est grauatus. Sed tu dic, quòd nullo modo iure Falcidiæ, sed propter æquitatem. Et not. quod habet per alium, quod per se non potest: vt s. quæ res pig. oblig. pos. l. Arist. Sic ergo patet minui fideicommissũ per hoc, quòd minuitur legatum. Sed contrà, s. eo. l. maritũ. §. j. & s. de annu. leg. liberto. § j. vbi nõ minuitur fideicõmissum, licet minuatur legatũ per Falcidiam. Solu. refert, an ex eodem legato relinquatur fideicommissum, vt hic: an extrinsecus, vt ibi: & probatur suprà, de leg. ij. l. cùm pater. § j. quæ videtur contrà. Et eodem modo solutur s. titu. j. l. Plautius. & facit infra, titu. j. l. videam̃. & s. de leg. j. l. si

Casum ponit.

mihi

mihi Seius.
a ¶ Restitueret. } non præcipit nõ detrahi Falcidiã, sed illud, quod ex tacita uoluntate poterat retinere propter Falcidiã sibi subtractã: & sic non est contrà. s. eo. l. quod de bonis. § j.
b ¶ Omnino. } quando suum constat, etiam si Falcidiam patiat, vt J. de fideicõmis. liber. l. generaliter. §. si quis alienum. In alieno autem ita demũ, si remanet, unde posset emi, ut J. eo l. sed si non est seruus. Sed certè imò potius Falcidia inde non detrahit, ut inf. de fideicõmis. liber. l. de cem. in fine.
c ¶ Exprimit. } ut infrà, de re iud. l. inter pares.

Fl. imputaturum.
Fl. superiori.

persona legatarius inducere legem Falcidiam nõ posit, idcirco quod passus esset, non imputabitur[†]: nisi fortè testator ita fidei eius cõmisisset, vt totũ q̃cquid ex testamento cepisset, restitueret[a]. Si autẽ manumittere seruum vel suum, vel alienũ rogatus sit, omnino[b] præstare debebit libertatem. Nec hoc contrarium est superioribus[†]: quia fauor libertatis sępe & alias benigniores sentẽtias exprimit.[c]

¶ *Legatũ libertatis, uel serui, ut manumittatur, non defalcatur, nisi cùm hoc alias res defalcabilis sit legata: legatum verò pecuniæ, vt seruus manumittatur, non defalcatur, si per hoc manumissio impediturur: aliàs secus. hoc dicit, cum tribus ll. sequen. Bartol.*

¶ Paulus. † LEX XXXIII.

SI seruus tibi legatus sit, eumq; rogatus sis manumittere, nec prętereà capias[d], vnde quartam, quæ per Falcidiam retinetur[e], recipere[f] posis, Senatus cẽsuit cessare Falcidiam.

¶ Marcellus. LEX XXXIIII.

VIianus notat[g], In testatoris seruo[h] non erit Falcidię locus. Si verò pecuniam, aliúdve quid legauerit, fideiq; legatarii cõmiserit, vt alienum[i] seruum, vel legatarii manumitteret, locus erit.[k]

¶ Vlpianus. † LEX XXXV.

PLanè si quid sit prætereà legatum ipsi seruo[l], Falcidiæ locum fore Senatus declarauit. Vnde Scęuola ait, in eo, q̃d prætereà seruo legatum est, ita Falcidiã amittendã, vt inde[m] quod[†] pro seruo præstandum est, sumatur[n].

¶ Paulus. † LEX XXXVI.

SEd si non seruus ipse legatus sit, sed pecunia, rogatusq; sit legatarius seruũ suum manumittere, Falcidiam patietur: & nihilominùs cogetur manumittere: quia tanti[o] æstimasse videbitur seruum suum. ¶ Quòd si alienus seruus fuerit[†], in eo non plus[p], quàm acceperit[†], ad redimendũ cogẽt[†] impendere. Sin verò hæres seruum rogatus sit manumittere[q], placet pretium eius, vt æs alienum, deducendum esse. ¶ Si solus seruus legatus sit, & fideicommissaria[†] libertate donatus fuerit, licet Falcidia ĩteruenięte, totus vendicari, petiv[r] potest. Sed & si aliud prætereà capiat legatarius, adhuc seruus totus peti potest. Quartam autem vtriusque ex legato retinendam, ne impediatur libertas[s].

¶ *Si seruus legatur purè, ut manumittatur in diem, uel sub conditione, hoc legatum interim defalcatur: sed quo ad alios legatarios interim talis seruus exemplo statuliberi æstimatur. hoc didit. cum l. sequen. Bartol.*

¶ Si incertum sit, an libertas præstari dẽat: veluti, si sub[†] cõditio-

In nonnullis exẽpla. legitur Marcellus apud Iulianũ lib. 35. no. & in iis incipit lex, In testatoris.
Fl. initium huius l. est, In testatoris cuius inscriptio est Marcelus lib. 42. Dig. Iuliani notat.
† lib. 6. Disputatio.

Fl. & q̃d.
† lib. 3. fideicõmiss.
† Limita, quãdo vni & eidẽ sũt illę duę spęcies legatę secus si diuersis: quia pro rata detrahere tur. Falc. l. ij. & ibi Bal. C. ad leg. Fal. Bar. in l. ia imponẽda. eo. tit.
† Fio. q̃d si alienus seruus fuerit?
† Fl. accepir.
† Fl. cogit.
† Fl. legatus, & fidei cõmissa.
† Fl. ueluti quod sub.

m ¶ Vt inde. } id est, ex decẽ, ex quibus Falcidia detrahitur.
n ¶ Sumatur. } Not. ergo, quod p̃ duobus legatis detrahitur: ex vno veriusque Falcidia, ut suprà eod. l. fi fundus mihi legetur. & J. l. proxima. §. si solus. Accur.
o ¶ Sed si non seruus. Tãti. } sic s. de leg. ij. l. Imperator. §. si centũ. & J. de fideicommiss. lib. l. generaliter. § fi quis alienum.
p ¶ Non plus. } fi ergo deducta Falcidia potest redimi, cogit: aliàs Falcidia nõ deducitur, ut not. s. eo. l. Iulianus.
q ¶ Manumittere. } alienum. & tũc est sensus, quod non deducit Falcidia, si aliàs non potest redimi, ut J. de fideicõmiss. liber. l. decem. nam in seruo hæredis cogitur, si deducto ære alieno aliquid ad eum peruenit, ut J. de fideicommiss. liber. l. generaliter. § fi quis alienum. ibi, Proinde Marcellus. Sed & ibi testator in seruo hęredis pretium statuit: q̃d pretium, ut æs alienũ, fortè deducitur: & in eo casu hic fortè loquitur, secundum Azo.
r ¶ Peti. } i. legatari totum petere potest.

s ¶ Ne impediatur libertas. } quę non minuitur per Falcidiam, ut s. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. quarta. & facit s. l. proxi. & facit s. de lega. ij. l. v. Accursius.
¶ Si incertum. } Casus in hoc §. figuratur cum ll. sequen. usque ad l. veterani. Titius testator legauit tibi Stichum seruum suum purè, & rogauit te, ut cum manumitteres sub conditione, si nauis ex Asia venerit, vel, post tempus incertum, quod loco cõditionis habet. & decessit. Et apparet nunc locum esse Falcidiæ in testamẽto suo p̃ multa alia legata, quæ reliquit. Vnde quæritur, nũquid incerto eo, an p̃stetur libertas, cùm possit aut seruus prædictus mori, aut conditio libertatis deficere: interim, id est, pendente dicta cõditione est admittẽda Falcidia in legato ipsius seruo: deinde cùm libertas competere, aut deberi cępit seruo eò, quòd conditio libertatis extitit, tũc tu legatarius illam partẽ in seruo recipias, quam de eo Falcid. detraxit. Et certè hoc Cæcilio ita iscon sulto placebat: scilicet, ut pendente cõditione, vel die incerta admittenda sit Falcid. in legato serui, vt sic incipiat seruus esse cõmunis ubi legatario, & hẽdi: adueniente autẽ cõditione libertatis serui tui, recipias partem de eo detractam nomine Falcidiæ, ut sic ei posis dare libertatem, sicut fuisti rogatus. Sed quid, si hæres fuit in mora dandi tibi dictum seruum, q̃ erat tibi purè legatus, & sub cõditione manumissus, & medio tempore antè quã existeret conditio libertatis, hęres fuit consecutus fundum nalẽtem viginti ex operis suis? Nũquid illa viginti debebit in Falcidiæ rationem erogare, ut tantò minùs detrahat alijs legatarijs nomine Falcidiæ? Et dicitur, quòd sic. Sed certè Cæcilius malè dixit in eo, quod dixit, quòd pendente conditione libertatis, uel die incerto, admittẽda sit Falcidia in legato dicti serui. Nam dicti serui æstimatio perire fieri debet, ac ita esset statuliber. Statuliber autem hæredis non auget Falcidiam, siue substantiam: imò eius æstimatio deduci debet de æstimatione hæreditatis, tanquàm æs alienum, in ratione legis Falcidiæ. Sic etiam euenit, quando hęres rogatus est seruum alienum manumittere: nam & tunc placuit sapientibus, ut etiam huius serui pretium

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium debeat deduci, tanquã æs alienũ, in æstimatione hẽditatis. Sed quid est de seruis, quos testator habebat cõmunes cũ alio, & nõ dicit eis libertatem? Et certe in ratione legis Falcidiæ connumerãtur in patrimonio utriusq; domini. Sed ille seruus, cuius vsusfructus est alienus, in dominio proprietarij connumeratur circa rationem legis Falcid. Pignori autem dari serui in debitoris dominio connumerantur. Serui autem distracti sub lege commissoria, in venditoris dominio cõnumerantur. In quo casu pone ita exemplum, Testator vendiderat Titio Stichũ & Pamphilum p viginti sub cõditione si soluereret ei Titius pẽtum prædictũ vsq; ad mẽsem. & posteà transiuit mensis antè quàm emptor soluereret pẽtũ, vel etiã non transiuit. Certè adhuc est dominium venditoris: fuit enim facta uẽditio sub conditione, & non sub conditione resoluẽda. Item serui addicti ad diem, vẽditoris in dominio cõnumerantur. In quo casu pone ita exemplũ, Testator vẽdiderat Titio Stichũ, & Pamphilum sub cõditione, si alius non attulerit meliorem conditionem usq; ad mensem: & ita fuit cõditionalis venditio: & non fuit resoluẽda sub conditione. Scias etiam, q̃ æris alieni loco deducitur in ratione legis Falcidię nõ solum pretia alienorum seruorum, quibus libertas est data per testatorem ab hærede suo, ut dictum est in l. eius. ij. responf. & eorum seruorum testatoris, qui supplicio sunt affecti eò, quòd dominum eorum nõ iuuerunt cũ occideretur, cum serrent eum occidi: sed etiam eius serui pretium æris alieni loco per hæredem deducitur, quem seruum Prætor donauit libertate propter iudicium proditæ mortis domini per seruũ, vel ꝓpter indiciũ coniurationis domini per seruum: & propter indiciũ cõiurationis eorum detectæ per seruum: puta, quia detexit seruus corã Prætore reos, siue malefactores, qui simul iurauerant occidere dominum ipsius serui: & Prætor eum libertate donauit. & h. d. vsque ad l. ad ueterani. Vinianus.

† Flo. recipiet.

† Flo. id in pretiũ eius croga. &c.

† l. 6. de fi deicõmiss. al. Labeo.

† lib. 1. iuris epitomarum.

† Fl. ꝓprietatis.

† aliàs, in diem.

a ¶ Data ẽt. ⁊ seruus ueró purè legatus sit. Azo.

b ¶ Admittenda est. ⁊ in legato seruiut incipiat communis esse hæredis & legatarij: ut J. eo. l. Plautius. hoc tamen reprobari uidetur: ut §. eod. l. in ratione. §. j. & J. eo. l. eius. & l. statuliber. A.

c ¶ Recipiet. ⁊ ipso iure, trãslato in eum dominio ab hærede. Azo.

d ¶ Fuerit hæres. ⁊ scilicet, pro quarta portione serui, quam habuit occasione Falcidiæ, quam pendẽte conditione libertatis lex permisit detrahi, vt superius dixit. Azo.

e ¶ In id. ⁊ id est in Falcidia, vt tantò minùs detrahat ab aliis legatariis. Nam ob hoc certum est, quod non detrahit, ut §. e. l. Iulianus, & facit J. eo. l. cum quo. §. is qui. & J. tit. j. l. iiij. §. quoties. & §. eod. l. quod de bonis. §. fructus.

f ¶ Eius serui ⁊ legati purè, & sub conditione manumissi, ut §. l. proxi. §. fin. dixi. Accursius.

g ¶ Statuliberi ⁊ qui non auget familiam hæredis, ut J. l. proxi.

h ¶ Debeat deduci. ⁊ sic J. eod. l. æris. & J. tit. j. §. in quibusdam, & in stit. eod. §. cùm autem. Accursius.

i ¶ Statuliber. Familiam ⁊ id est, substãtiam: sic C. de verb. signifi. l. fi. & est hoc verum quoad Falcidiam: verè tamẽ in dominio hæredis sunt pendente conditione, ut J. de statulibe. statuliberi. compendium tamen medii temporis computatur in Falcidiam, & sic, si cæteris legatariis: licet nõ ei, cui legatus fuerit, ut manumitteret: quia nec Falcidiam patiebatur, ut §. eo. l. sed si non seruus. §. fi. Sed & si ponas aliam rem ei sub conditione legatam, compendium temporis proficit, ut J. eod. l. in quantitate. §. magna.

k ¶ In debitoris. ⁊ facit ad prædicta, §. ad Syll. l. j. §. j. & §. ij. & q. satisfda. cog l. sciendum. §. j. & §. ij.

l ¶ In venditoris. ⁊ imò in lege cõmissoria est emptoris: sed nõ soluta pecunia redit in dominiũ vẽditoris. ut C. de pac. inter emp. & vẽdi. l. cõmissoriæ §. Sed dic, q̃ fuit tradita possessio p̃caria, ut J. e. tit. l. q. ea lege. Vel hoc accipe, qũ iã cessauerat i soluẽdo: vel pone, q̃ fuit facta sub cõditione. nõ autẽ resoluẽda sub cõditione. Itẽ ad pactum addictionis i diem est cõtrà, §. de in diem addic. l. ubi autẽ. §. sed & Marcellus. ubi est i dominio emptoris. Solu. vt etiam prædictum contrarium solui.

m ¶ Eris. Eorum. ⁊ seruorum alienorũ, ut §. e. l. sed si nõ. §. fin uero. & l. eius.

n ¶ Affecti. ⁊ quia nõ iuuerunt dominum, cũ essent sub eodẽ tẽcto, vt suprà ad Sylla. l. j. in princ.

o ¶ Donanit. ⁊ hoc tamẽ casu soluit fiscus pretiũ domino, vt argũ. C. pro q. cau. ser. li. l. antepen. Vel, ibi est speciale eo casu. Vel, soluit de ꝓprio bursa fiscus, sed posteà detrahit de hæreditate, ut hic innuit: & facit §. ad Syll. l. iij. §. si ex stipulatione. & l. domino occiso. & inf. de bo. lib. l. fi necem.

† lib. 3. sententiarum.

† Fl. sed &.

† Fl. eorũ.

† Memorabile exemplum huiusce munificentiæ refert Lucius lib. 2. ab Vr. cõdi.

† lib. 4. iuris epitomarum.

† lib. 9. ad edictum.

¶ Hermogenianus. † L. XXXVIII.

STatuliber hęredis non auget familiam[t]. Communes serui in vtriusque patrimonio connumerantur. Cuius vsusfructus alienus est, in dominio ꝓprietarii[t] cõnumeratur: dignori dati, in debitoris[k]; sub lege commissoria distracti[l] item ad diem[i] addicti, in venditoris[l].

¶ *In computatione Falcid. habetur consideratio pretij seruorũ, quibus est data libertas: & etiam eorũ, qui supplicio vltimo sunt affecti: & eorũ, qui in præmiũ libertatem accipiunt. Alex.*

¶ Paulus. † LEX XXXIX

AEris alieni loco deducũtur non solùm pretia eorum[m], quibus libertas data est, & eorũ, qui supplicio sunt affecti[n]: sed etiam[t], eius quẽ Prætor propter iudicium, ꝓditæ mortis, vel detectæ coniurationis reorum[t], libertate donauit[o] †.

¶ *Testamentum veterani etiam si decessit intra annum missionis, non est priuilegiatum circa detractionẽ Falcidiæ. Alexander.*

¶ Hermogenianus. † LEX XL.

AD veterani[p] testamẽtum, siue pr̃familiàs, siue filiusfamiliàs sit: licet intra annum missionis decedat, lex Falcidia pertinet, ¶ Si cui, Si decẽ dedisset, viginti fundus fuisset legatus: is in toto fundo legatarius habebit[q].

¶ Paulus. † LEX XLI.

DOlo carere non videtur, si iam mora quis cõtrouersia hæreditatis, legata sine cautionibus[r] det.

¶ *Res, quæ post mortem superuenerunt ex causa habente originem in vita testatoris, computantur in patrimonio. Alex.*

¶ Idem. † LEX XLII.

SErui, qui apud hostes sunt, post mortem testatoris reuersi, quo ad Falciciam pertinet, dat intra annũ missionis, siue post. ¶ Si cui, si decem. ⁊ Institui mihi hęredem Titium, & multa legata ab eo reliqui etiam ultra dodrantem inter q̃ legaui Seio fundum ualentẽ viginti, sub cõditione, si daret hæredi meo decem. Certè dicitur hic, quòd hic legatarius habet legatarius i toto fundo, scilicet, quantũ ad hoc, ut de toto fundo possit detrahi Falcidia per hæredem: non obstante quod ipse dedit hęredi decem, causã implendæ conditionis legati fundi. Vinianus.

† Fl. Vlpianus lib. 19. ad edictũ.

p ¶ Ad ueterani. ⁊ id est eius, qui missus de militia testatur: quia de iure communi eum testari oportet: secùs, si in militia testatus sit, & intra annum decedat, ut J. e. l. fi miles. & l. fi. & à. eod. l. fi post.

q ¶ Legatarius habebitur. ⁊ contrà, §. de legat. j. l. non amplius. in princip. Solu. ibi, ut non possit i plus grauari, ut §. de legat. j. ciuitatibus. §. fin. hic ut totum defalcetur, sic §. eod. l. fi à me. Item cõtrà. §. eod. l. fi dignum. & l. in ratione. §. uendere. sed hic datur causã implẽdæ conditionis: ubi pretium est: ad quod J. eod. l. quartam. in fine. & §. tit. j. l. Plautius. in princip. & §. diuersum. & J. eod. l. fi fundus. & l. qui fundum.

† Dolus simpliciter & lata culpa quũ differant, Bar. i l. qd' Nerua. §. de poli. & ibidẽ Alex. Bal. in l. pignus. C. de pignoratio.

DOlo carere. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredem Titium: & multa legata ab eo reliqui: posteà, ponamus, natus fuit mihi posthumus, & sic ruptum fuit testamentum: egit iste posthumus contra dictum Titium hæredem, & petiit ab eo hęreditatem: interim Titius soluit legata dictis legatariis, & non accepit cautiones de restituendis sibi legatis, si euicta foret ei hęreditas. Certè non videtur carere dolo ipse Titius quantum ad hoc: unde euicta posteà sibi hæreditate tenetur victori restituere legata prędicta, ac si ea habuerit, & habeat damnum, si non fecit sibi per legatarios cauere. Vinianus.

r ¶ Cautionibus. ⁊ scilicet euicta hęreditate legata reddi, ut C. de lega. l. fi in fraudem. Itẽ no. hic de dolo prę̃sumpto[t]. sic §. man. l. fi. p curatorem. §. dolo, & l. dolus. Sed arg. contra. C. de dolo. l. dolum. Itẽ facit J. tit. j. l. hæc autẽ. §. fi. & §. de peti. hæred. l. quod si possitor. & §. ad exhi. l. Iulianus. §. fi ibi. & §. de peti. hæred. l. fi. §. j.

† Fl. Vlpianus lib. 19. ad edictũ.

SErui qui apud ⁊ CASVS. Tempore mortis testatoris, qui multa legata reliquerat, erant quidam eius serui ab hostibus capti, & posteà fuerunt reuersi post mortem testatoris. Certè quantum ad

ad rationem legis Falcidiæ faciunt dicti serui locupletiorem hęredi tatem, ut sit minor legatarius Falcidia detrahatur licet tẽpore mortis testatoris non essent in hæreditate. Nam ex quo reuersi sunt, fingũtur nunquàm capti fuisse. Vinianus.

a ¶ Hæreditatem. ⁊ quia fingũtur non fore capti, vt J. de capti. & postli. reuer. l. postliminium. §. transfugæ. aliàs contrà, vt §. eod. l. in ratione. §. j.

† Fl. Vlpianus lib. 21. ad edictũ.

Alcidia. ⁊ CASVS. Institui mihi hæredem Titiũ, & multa legata ab eo reliqui, & seruo meo Sticho dedi libertatẽ sub cõditione, si daret dicto meo hęredi decem. Posteà dictus Stichus, qui dicitur statuliber, dedit dicta decẽ hęredi de alieno, & nõ de bonis meis. Nunq̃d dicta decẽ imputãtur hẽdi in Falcidiam, ut p̃ terea decẽ minorẽ alis legatariis detrahat Falcidiã? Et dicitur q̃ non. Idem est, si ego testator dedi libertatem Caio liberto sub conditione, si daret hęredi meo decẽ: & ipse Caius credẽs se esse seruum meũ dedit decem hęredi de peculio quod nõ erat hęredis. Nam & ista decem nõ imputat sibi hæres in Falcidiã, cùm ea teneatur restituere dicto Caio. Vinianus.

† lib. 14. ad edictũ. hęc lex in Flo. precedit l. fecui. §.

† lib. 60. ad edictum.

† Flo. possunt.

† Fl. vi deberi id est, nõ soluere.

† lib. 76. ad edictum.

b ¶ Non potest. ⁊ id est non imputatur hęredi in Falcidiam, & not. de alieno: secùs si de suo peculio, vt J. eod. id autem. & intelligitur de suo, vt infrà de donation. causa mort. l. quod statulibera. Accursius.

c ¶ Impleuit. ⁊ credẽs se seruum implenit conditionẽ, sub qua erat relicta libertas, & dedit de peculio, quod nõ erat hęredis: vnde potest repeti, vt §. de condictione ob causam. l. dedi. §. fi liber. & §. fi q. §. Nam q̃ repetitur, patet, quòd per Falci. non retinetur. Alii dicunt, q̃ alius liber homo dedit de suo pro seruo, cui erat relicta libertas, si decem daret hęredi.

IN Falcidia. ⁊ CASVS. Hęc lex dicit, quòd in ratione, quam trahit hęres cum legatariis, ad sciendum verum habeat locũ lex Falcidia, vel non, est facienda æstimatio pretii rerum hæreditariarum ex veritate. & non ex actione alicuius. Vinianus.

d ¶ In Falcidia ⁊ facit J. eod. l. in l. Falcidia. §. corpora. & l. pretia.

IN l. Falcidia. ⁊ CASVS. Hęc lex dicit, quòd in dicta ratione non habetur pro puro illud legatum, quod in diem relictum est. Commodum enim medij temporis computatur hęredi in Falcid. Sed pone, q̃ quædam legata sunt relicta purè, & quædam sub conditione quid computabimus esse in legatis conditionalibus cum trahitur dicta ratio legis Falcid? Et certè dixerunt quidam, tantũ esse in legatis conditionalibus, quantũ vendi possunt: & de illo pretio, quo vendi possunt, id est habito respectu ad illud pretium, quo vendi possunt, poterit de eis hęres Falcidiam detrahere. Sed hæc sententia reprobatur, imò melius est, q̃ res temperetur per cautiones: scilicet, vt hęres incontinenti soluat legata illis legatariis, quibus legatum est purè, & propter quorum sola legata non haberet locum lex Falcid. & non habeatur nunc ratio legatorum conditionaliũ, sed expectetur eorum conditio. & legatarii, quibus legatum est purè, & quibus hæres soluit legata, caueant hęredi de reddendo ei quantum plus apparuerit eos accepisse tempore existentis conditionis legatorum conditionalium, quàm per legem Falcidiam eis accipere liceret. Vinianus.

e ¶ Computatur. ⁊ vt & §. eod. sed si non seruus. §. fina. & facit hic versum in his &c. secundùm alios non: sed ibi, Proculus &c. vt dicebat Azo. & facit J. eod. l. circa. & l. in quantitate. §. in diem. & l. qui quadringenta. §. fi. & §. mau. fi mandauero tibi. in princ.

f ¶ Venire. ⁊ sic §. de condi. fur. l. seruus. §. quòd si pendente.

g ¶ Cautionibus. ⁊ vt redd at quòd plus accepit, vt suprà. l. j. §. fi in annos. & J. eodem l. lex Falcidia. sed contrà, J. eodem cum Titio. Solutio, ibi.

locupletiorem faciunt hæreditatem[a].

Idem. ¶ LEX XLIII.

FAlcidia interuenire non potest[b], si statuliber de alieno dedit, non de bonis defuncti: vel aliàs est homo liber, qui conditionem impleuit[c].

¶ Vlpianus. ¶ LEX XLIIII.

IN Falcidia[d] æstimatio pretij rerum ex veritate facienda est.

¶ Paulus. ¶ LEX XLV.

IN lege Falcidia non habetur pro puro, quod in diem relictum est. Medij enim tẽporis cõmodum computatur[e] in iis legatis, quæ sub conditione relicta sunt. ¶ Proculus putabat, cũ quæ rere[f] de lege Falcidia, tantum esse in legato, quanti venire[f] posset. Q̃d si est, & deductio sic potest fieri, vt tantum videatur inde deberi[f], quãti nomen venire potest. Sed hęc sententia non probatur. Cautionibus[g] ergo meliùs res temperabitur.

¶ Vlpianus. ¶ LEX XLVI

QVi quod per legem Falcidiam retinere poterat, voluntatem testatoris secutus spondit se daturum, cogendus est soluere[h].

¶ *Si legatum annuum relinquũ, nõ antè defalcaẽ, q̃ eueniat dies soluendi legatũ, per quod Falcidia interuenit. Alex.*

Idem. ¶ LEX XLVII.

LEx Falcidia si interueniat, in omnibus pensionibus[i] locũ habet: sed hoc ex postfacto apparebit[k]: vtputà, in annos singulos legatum relictum est: quandiu Falcidia nondum locum habet, integrę[l] pensiones annuę dabuntur. Sed enim si annus venerit, quo fit, vt contra legem Falcidiam vltra dodrãtem aliquid debeatur: eueniet, vt retrò omnia legata singulorum annorum minuanẽ[m]. ¶ Nunquàm legatarius vel fideicommissarius[n], licet ex Trebelliano Senatusconsulto restituatur[l] ei hæreditas, vtitur legis Falcidiæ beneficio.

¶ *Obligatio dupli inter hæredem, vel testatorem consistens, hęredi, & contra hęredem reseruaẽ in simplum ad excludendam Falcidiam. Bartolus.*

¶ Paulus. ¶ LEX XLVIII

CVm emptor venditori, vel contrà, hęres extiterit, cuicto homine, vtrum duplum in æs alienum deducere, vel computaquid debeatur dicto Seio legatario, eueniet, vt retrò minuanẽ omnia legata singulorum annorum: & sic repetet hæres à dicto Seio legatario quartam cuiuslibet annui legati ex vi prędictæ stipulationis. Ita ex postfacto apparet locum habere legem Falcid. in omnib. pensionibus. ¶ Nunquã. ⁊ Institui mihi hęredem Titium, & legaui centum Seio: & rogaui Seium prędictũ, vt dicta centum restitueret. siue daret Caio: & decessi. Posteà soluit hęres Seio centũ prædicta detracta ex eis Falcid. vel nõ detracta, nõ facio vim. Nunq̃d Seius, cũ dat posteà dicta centum Caio, potest ei detrahere Falcid? Et dicitur, q̃ non. Idem est, si per fideicom. reliqui dicta centum Seio: & rogaui eum, q̃ daret ea Caio. Item idem est, si dictum meum hęredem rogaui per fideicommis. vt restitueret hęreditatem meam Seio: & rogaui Seium, q̃ eam restitueret Caio. Nam si hęres restituat ex Trebelliano Seio hæreditatem detracta, vel non detracta quarta, nõ facio vim: non detrahet quartam Seius Caio prædicto, cũ restitueret ei hæreditatem. Vinianus.

† lib. 79. ad edictum.

† Fl. immiuantur.

† Fl. restituitur.

† lib. 2. ad edictũ ędil. curulium.

h ¶ Soluere. Jsic C. e. l. fi & §. de cond. inde. l. fideicõmis. & J. de donat. l. si patronus. §. j. Sed ar. cõtrà, §. eod. l. qd de bonis. §. j. DICITVR dic secundum Bar. quod ibi loquitur in eo viuo: hic post mortem.

i ¶ Pensionibus. ⁊ i. petitionibus.

k ¶ Apparebit. ⁊ scilicet, quandoque.

l ¶ Integrę. ⁊ accepta cautione. Quãto plus &c. vt §. l. j. §. fi i annos. & J. eo. l. legis Fal. Sed cõtra, J. eo. hęreditatum. vbi ab initio fit cõputatio. Sol. ibi fit computatio propter cęteros legatarios: hic cum eo, cui est relictum hoc annuum. Eodem modo sol. J. eod. l. cũ Titio. & sic intellige, §. eod. l. penales. & annua.

m ¶ Fideicommissarius. ⁊ specialis uel generalis: ut subiicit. Sed fallit in generali in duobus casib. scilicet, quando hęres sponte adiit, sponte Falci. non detraxit volens libertatem exercere in fideicõmissarium: & hoc, si ab hęrede relicta sunt legata. Cęterùm si à fideicõmissario, nũquam detrahet Falcidiam. Item in alio si coactus hęres adiit, tunc enim fideicõmissarius detrahit Falcidiam: quia absurdũ est legatariis plus præstari, quàm præstaretur, si hęres spõte adiisset, ut J. tit. ij. l. j. §. inde Neratius. & l. Marcellus. §. q̃ si suspecta. & l. facta. §. fi cũ suspecta. facit ergo hic §. pro opinione Azo. qui dixit legatarium nõ detrahere Falcid. Sed alij contra, si eis detrahat, pro quibus est §. eo. l. pœnales. §. fi. & C. cõmunia de leg. l. j. §. j. quę sunt contra. Sed dic, vt in qualibet earum no. hanc autem intelligebant, quando eis non detrahebatur.

CVm emptor. ⁊ CASVS. Titius uendidit mihi fundem pro centum, & ꝓmisit mihi de dupla nomine euictionis: postea fecit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictus venditor testamentum, & instituit sibi hęredem meipsum emptorem, & multa legata quibusdam reliquit etiã vltra dodrantẽ hæreditatis suę ita, q̃ habuit posteà locum lex Falcidia. Posteà uel ẽt ante mortẽ uẽditoris eiusdem testatoris, Sempronius euicit mihi p sententiam dictum fundum: & ideo debeo recipere ex hęreditate uẽditoris, in qua ipse vẽditor me instituit, duplũ nomine euictiõis. Nunquid ego emptor idemq; hęres uendito ris debeo deducere de hęreditate venditoris duplũ nomine euictionis, tãquàm ęs alienũ, vt sic maiorem Falcidiam detrahãm legatarijs suprà dictis? an uerò simplum tãtum debeo deducere? Et uidetur, quòd duplũ: quia duplum esset detrahẽdum, si alius hęres extitisset venditoris, & nõ ego emptor, & mihi emptori per hęredẽ venditoris prestandũ. Benignius est tamẽ in simplum mihi emptori imputari, ut scilicet, illud tantummodo detraham, tanquàm ęs alienum. Et idem est e contra, si ego emptor instituì mihi hęredem dictum uenditorem, & multa legata q̃busdam reliqui, & mihi euictus fuerit dictus fundus: scilicet, vt dictus uẽditor hęres meus debeat sibi cõputare in hęreditate mea quam habet, simplum nomine euictionis, & nõ duplũ: vt sic pro illo simplo taliter cõputato minorẽ legatariis detrahat Falcidiam: quãuis si alius hęres extitisset mihi emptori, duplũ imputaretur ei i hęreditate mea, ut pro eo duplo taliter imputato tãto minorem Fal. legatarij detraherent, quod duplum ipse alius hęs meus recuperaret a venditore, qui non esset meus hęres. Viuia.

Fl. deest. §.

a ¶ Simplum. ¶ imò duplum, ut §. de hęre. uel acti. vẽdit. l. ij. § si Titius. Solu. ibi. Item nor. quòd non admittitur, ut q̃ liberti: sic §. de euict. l. non tamen Sed arg. contrà, §. eo. l. si à me. Item facit C. eod. l. in imponenda. Accursius.

P Lautius seruo. ¶ CASVS. Ego instituì Plautium mihi hęredem: & seruum meũ Stichum legaui Titio à dicto Plautio meo hęrede, & decessi. Posteà Plautius hęres meus fecit testamentum, & dicto Sticho fundum legauit ab hęrede suo Plautij: & decessit idem Plautius. Vnde hęres Plautij dẽt soluere legata à se relicta p Plautium, & relicta à Plautio per me. Cùm autem habeat locũ Falcidia in legatis à me relictis, & in legatis relictis à Plautio hęrde meo, ex eo, quòd vltra dodrantes legauimus: quæritur, qualiter deducto Sticho seruo meo, & deducto fundo Sticho per Plautium legato, dẽat hęres Plautij detrahere Falcidiam? Et responderunt tres iuriscõsulti, scilicet, Atilicinus, & Nerua, & Sabinus, primo habendam rationem legis Falcidiæ à dicto seruo Sticho: & quota pars ex eo Sticho decederet per legem Falcidiam, eã partem, id est, quantũ valet illa pars, futuram inutilem legatario in legato fundi. Posteà autem reliquis partibus dicti fundi dixerunt decessurã portionem legis Falcidiæ, sicut decedit ex omnibus aliis legatis: & ita dixerunt, quod de fundo detrahatur Falcidia pro seruo, & pro fundo. Cæsius autẽ reprehendit eos dicens, Quando de seruo legato pars legis Falcidiæ decedit, quod est, ubicunq; habet locũ lex Falcid. in hęreditate illius, qui legauit seruum, incipit seruus legatus fieri cõmunis hęredis pro quarta nomine Falcid. & legatarij pro tribus partibus eiusdẽ serui. At si sit legatum dicto seruo taliter communi sibi, & legatario, ut dictum est, totum legatum seruo relictum pertinet ad sociũ legatariũ: quia in ea persona, scilicet, legatarij socij, legatum cõsistere potest: q. d. non in persona hęredis, qui legauit seruo communi sibi, & legatario. quia ergo tali mõ detrahitur Falcid. de seruo legato, ut efficiatur seruus cõmunis hęredis, & legatarii pro his partibus, quas dixi. & quia totum legatum fundi relictum ab hęrede dicto seruo pertinet ad solum legatarium, & non ad hęredem, qui legauit, ut dictum est: remanet pro constanti, quod ex fundo non detrahitur Falcid. nisi semel, id est pro ipso fundo, & non pro fundo, & pro seruo legato. Vnde malè dixerũt dicti tres iuriscon. Vnde Paulus, quintus iuriscõsultus utitur sententia Cæsii reprehendentis dictos tres: & nõ utitur sententia eorum trium Et dicit idem Paulus, quod Diuus Pius Imperator rescripsit idem in fideicõmis. relicto seruo cõmuni p unum de dominis, quod scripsit dictus Cæsius in legato: scilicet, quod totum pertineat ad alium socium, qui non reliquit seruo cõmuni fideicom. & habeas talem literam in princi. huius legis qualem ego hẽo, Plautius seruo, quem tibi legaueram, fundũ legauit: Atilicinus &c. Sed quidam habẽt talem literã, Plautius, scilicet ait hoc, quod sequitur. Seruo, quẽ tibi legauerat, scilicet aliquis testator, fundũ legauit. Atilicin. &c. sed mea litera est melior, & secundùm eam posui uobis casum. Viuia.

Fl. deest. §.

Flor. posset.

Flo. legis Falcid.

b ¶ Plautius. ¶ scilicet ego: & habeas ¶. legauerã, & legaui. Vel habeas, legauerat, & legauit: & sic in tertia persona. & secundùm primam testator format questionem: & facit §. de leg. j. seruo legato. Accur.

c ¶ Cæsius. ¶ reprehendens prædictos.

d ¶ Et legatarij. ¶ sic ergo ipso iure Falcidiã resecat, vt & §. e. l. linea. & ¶. eo. l. in quãtãte §. in diem. in fi. §.

e ¶ In eam. ¶ quare ei totũ legatum quæritur: sed in legato ei relicto locũ haberet Falcidia. ergo & hic, vt subiicit Azo.

Aliàs, per partes. Flo. per partẽ.

f ¶ Qua ratione. ¶ qa totũ legatum quæritur socio: ergo in eo toto locũ habet Falcidia.

g ¶ Ex fundo. ¶ scilicet, dotali.

h ¶ Cæsij. ¶ reprobata sententia Neruę, & Sabini, & Atilicini.

l. b. 14. Digestorũ.

i ¶ Diuus Pius. ¶ nõ solùm Cæsius: ad quod est §. pro socio. l. verũ. §. si seruo. Sed contrà, ¶. de acquir. re do. l. per seruum. §. ¶ Solu. quòd ibi dicit fieri sociorum, quòd donat vnus dominorũ seruo cõmuni, verum est cęterorum: non autem donanti aliquid remanet: & sic concordat. Item contrà, ¶. de stipula. ser. l. proinde. §. si seruus communis. sed aliud ibi in stipulatione, quando stipulat seruus cõmunis ab vno dominorum, vt pro parte remanet penes promittentem: quia stipulatio non fit ibi ex causa lucratiua: hic autem in legato, vel in donatione, est lucratiua. Accursius.

¶ Interdum. ¶ CASVS. Institui mihi hęredẽ Titiũ, & legaui Seio fundum Titianũ: & ad eum fundum Titianũ legaui viam per alium meũ fundum, puta, Seianum: & multa alia legata reliqui quibusdam ita, q̃ excessi dodrantem: & decessi. Nunc hęres meus uult detrahere legatariis Fal. unde quæritur, qualiter possit detrahere de fundo Titiano, & de via ei legata? Et dicit, q̃ propter rationem legis Falc. de fundo detrahendę sequens legatum, scilicet, vię extinguitur. Nã cũ pars fundi deberet remanere in hęreditate, nomine Falc. si nõ esset ad eũ legata via, ex eo scilicet, q̃ posui locũ habere Falc. in hęreditate mea: non potest procedere uiæ legatũ: quia per partẽ dimidiã seruitus viæ acquiri nõ posset legatario, cui remanẽt tres partes fundi pro indiuiso, si ex fundo detraheret Falc. Quomodo ergo nõ potest procedere legatũ vię hoc casu? Rãdeo, q̃ legatarius debet capere integrum fundum, & viæ legatũ debet perire, scilicet, quando plus capit Sal. detrahenda de fundo, & de uia, quàm sit viæ æstimatio vel etiã tantùm, & non plus. Si autem minus cepit Falcidia, quàm sit æstimatio vię, tunc dẽt legatarius capere per totum fundum, & totã viam: ei tamen legatario totã viam ad fundũ petenti tandiu per hęredem doli exceptio opponet, quandiu soluat hęredi legatarius tantum, quantũ erat nomine Falcidiæ detrahendum de fundo: & via: vt hoc habes §. eo. si fundum mihi Si aũt de fundo nil nomine Falcidiæ erat detrahendum, valet legatũ fundi, & uiæ, & non opponitur aliqua exceptio legatario viã petenti, quia tunc nõ dẽ acquiri seruitus viæ pro parte, vt hic colligitur, & dicta l. si fundus mihi. Viuia.

k ¶ Fundi. ¶ legati. Accur.

l ¶ Remanserit. ¶ propter Falcidiam.

m ¶ In hęreditate ¶ nomine Falcidiæ ita, vt ęquiualeat æstimationẽ viæ, vel plus ualeat: secus si minus ualet. Quod dic, vt suprà, eod. l. si fundus mihi.

n ¶ Non potest. ¶ facit ¶. de uerb. oblig. l. si sub una. §. j.

¶ On est dubium. ¶ CASVS. Titius libertus Seij instituit dictũ Seium patronum suum hęredem, cùm haberet hic libertus in bonis ducentos aureos: & legauit filio suo liberti centum uiginti aureos, cuidam extraneo non capaci reliqua octoginta: & sic nihil manebat penes patronum hęredem: ficque habebat locum lex Falcidia si hęres solueret legatum extraneo non capaci. Cùm ergo non soluat non capaci, p̃ficit hoc filio ad consequenda solida, quę ei legata sunt.

Nam

Nam nõ est dubium, quin ea legata à quibus submouere hęres exceptione legatarium potest, quacunq; ex causa ita, quod ea ei nõ præstat, in quartam hęredi imputantur, ne cęterorum legata minuãtur, Nec interest, vtrùm ab initio quasi inutile fiat legatum: an ex accidẽti posteà inutile fiat. & hoc dicit cum duabus ll. seq. Viuianus.

a ¶ Petitorem. ¶ qa non sit capax: ad quod §. e. l. in ratiõe. in prin. & l. in ratiõe. ij. §. pen. & fi. & l. si à seruo. & ¶. eo. l. id autem quod. & l. ex asse.

Fl. minuant.

b NEc interest. ¶ quandoque tamen interest, ut instit. de leg. §. ex contrario, & ¶. de verb. obli. l. pluribus. §. fin. Accur.

Flo. peruenisset.

Al. ei. al. est.

c EX asse. Filio. ¶ suo testatoris. Cęterum filio hęredis frustrà legatur, ut & seruo, ut insti. de lega. §. an serno. ¶ & quod sequitur, sic ordina: quia filio cẽtum viginti, & extraneo reliquit, scilicet, reliqua: quare locus est Falcidiæ. Vel dic, c. filio & extraneo viginti: & subaudi, & alia aliis. Si autem diceret, centum filio, & viginti extraneo legata, & nihil plus: nõ posset hęres uti Falcidia, cũ habeat plus quarta, Item quod subijcit, Diminutio legati extraneo relicti, dic per legem Falcidiã. prodest enim filio: quia si non posset defalcari legatũ extranei, detraheretur de legato filij, quod esset defalcandũ de utroque, secũdum H. argu. §. e. l. planè. Vel dic, q̃ diminutio fit extraneo: quia est filius naturalis: unde non potest capere nisi partem, ut C. de natu. lib. l. ij. Cùm enim iure hęreditario remaneat penes hęredem, computantur ei in quartã: & eò minus detrahit aliis: ut ¶. in l. proxi. Et quod subiicit, Ad cõsequẽda legata solida, scilicet, magis, quàm consequeretur, si de legato extranei nil diminueretur: non tamen fortè insolidum consequetur filius.

Fl. quod extraneo p̃ stat legatũ, alias, qua cunq; enim ex cau.

Lib. 27. Digestorũ.

Lib. 15. Digestorũ.

d ¶ Extraneo. ¶ secũdùm vltimam casus positionem dic extraneo, id est filio naturali. Duos enim habebat filios: unum legitimum, alterum naturalem, qui uocatur extraneus. Accur.

¶ Iulianus libro 61. Digestorum.

LEX LI.

NEc interest, b vtrum ab initio quasi inutile fuerit, an ex accidente posteà in eum casũ peruenerit ¶ legatum, ut actio eius ¶ denegaretur.

¶ *Legatum inutile propter incapacitatẽ legatarij, prodest alijs legatarijs. h. d. secũdùm ultimum intellectum glos. Bart.*

¶ Marcellus libro 9. Digestorum.

LEX LII.

EX asse patronum hęredem instituit libertus, cùm ducẽtos aureos in bonis haberet: & legauit filio c centum viginti, extraneo d reliqua. Diminutio legati qd̃ extraneo prestatur, ¶ proficit filio ad consequenda solida, quæ ei legata sunt. ¶ Quacunq; ex ¶ causa legata nõ prestantur, imputantur hęredi in quartã partem, quæ propter legem Falcidiam remanere apud eum debet.

¶ Celsus. ¶

LEX LIII.

SI propter ea, quæ sub cõditione legata sunt, pẽdet legis Falcidiæ ratio; prę̃senti die data non tota vendicabuntur e.

¶ *A defuncto hęredibus debitum, ut ęs alienum detrahitur. Bartol.*

¶ Marcellus. ¶

LEX LIIII.

PAter filium, ex quo tres habebat nepotes, hęredem instituit, fideique eius commisit, ne fundum alienaret, vt in familia eum relinqueret: filius decedẽs tres filios scripsit hęredes. Quærendum est, an omnino, quasi creditores. ¶ vnusquisque in ratione legis Falcidiæ aliquid ¶ possit deducere? quia in potestate "sua ¶ habuit pater, cui ex his potius relinqueret. Sed hac ratione ¶ nemo in Falcidiæ ratione quicquã deducet: ¶ quod uidẽdum est, ne durè constituatur. Vtique enim in alieno ære habuit fundum: quippe cùm necessitate ¶ obstrictus fuisset filiis "eum fundũ relinquendi ".

¶ *Legatum annuum pendente dubio æstimatur, inquantum uendi potest: sed eo finito, inquantum debetur. Bartol.*

¶ Item. ¶

LEX LV.

CVm Titio "in annos singulos dena legata sũt, & iudex legis Falcidiæ rationem inter hęredem, & alios legatarios hẽt, ¶ viuo quidem Titio tanti litem ęstimare debet, quanti venire id legatum potest: in incerto posito quãdiu victurus sit ¶ Titius: mortuo autem Titio, non aliud spectari debet, quàm quod ¶ hęres ex ea causa debuerit ¶.

à patre ex testamento aui. Vnde quæritur, an omnino quasi crediẽtores patris eorum propter dictum fundum, qui debebat in familia remanere, vnusquisq; eorũ trium possit deducere: aliquid in ratione legis Falcidię? Et videtur, q̃ non: quia in potestate sua habuit pater eorũ. Sed certè si sequamur hanc rationẽ, nemo dãctorũ triũ deducet quã in ratione Falcidię: quod certè durum est: unde dico, quod bene possunt deducere dictũ fundũ siue eiꝰ æstimationẽ, tanquàm æs alienũ, ut tantò maiorẽ legatarijs detrahãt Falcidiã. Et est ratio, quia pater eorũ habuit dictum fundum à ære alieno: nã necessario adstrictus fuisset relinquere eum filijs. Viuianus.

f ¶ Creditores. ¶ nam videtur creditores patris in eo fundo.

g ¶ Aliquid. ¶ aliud præter fundum.

h ¶ Quia in potestate. ¶ videtur, quod nõ: quia &c.

Fl. fundũ cecessitate quippe ob.

i ¶ Sua. ¶ cùm habeat fundum.

k ¶ Hac ratione. ¶ scilicet, mala.

l ¶ Deducet. ¶ cũ alinqua pater disponat.

m ¶ Filijs. ¶ vel saltem vni, vt §. de lega. ij. l. vnum ex in princ. & §. fi duos. & §. rogo. & l. cũ quidam. & l. a c §. de legatis. j. l. filius familias. §. penul. Accur.

Lib. 20. Digestorũ.

Fl. habeat.

n ¶ Relinquendi. ¶ ergo hic fundus nõ cõputatur eis in quartã: sed ut ęs alienũ eis debitũ deducent, ut C. e. l. in imponenda. Accur.

Fl. quid.

¶ Vm Titio. ¶ CASVS. Seius instituit sibi hęredem Cavium, & Titio in annos singulos viginti legauit: & multa alia legata quibusdã reliquit ita, quòd excessit dodrantem hęreditatis suæ, & posteà decessit dictus Seius. Nũc legatarij coram iudice petũt legata præter Titium prædictum. Hęres autem dicit se velle eis Falcidiã detrahere, vnde iudex cœpit inter eos hęre rationẽ legis Falcidiæ. Quæritur ergo hic quantum debeat æstimari lis, quã posset facere hędi dictus Titius pro uiginti annuis sibi legatis? Et distinguitur: aut viuit Titius, aut est mortuus. Primo casu tãti debet dicta lis æstimari in dicta ratione legis Falcidię, quanti potest vendi id legatum: posito pro incerto, quandiu sit victurus, siue viuiturus Titius. Secundo autem casu nõ debet aliud spectari, quàm quod debuit hęres Titio ex ea causa tẽpore mortis ipsius Titij: quia fortè p trienniũ nõ soluerat ei annuũ legatum. Quantùm ad futurum tempus post mortem Titij nihil inspicitur: quia finitũ est legatum morte Titij, ut §. de an. lega. l. iiij. Viuianus.

o ¶ Cùm Titio ¶ aliàs incipit, Titio, aliàs, Cum Titio.

p ¶ Victurus sit. ¶ nam eo mortuo finitur, ut §. de an. lega. l. iiij. Sed contrà suprà. eodem. i. in lege Falcid. ij. Solu. quidam dicunt, q̃ hic est electio legatarij, habeãne totũ præstita cautione, ut ibi: an fiat æstimatio, ut hic, quasi sit fauor legatarij, satisdari, quod est falsum: imo hęredis, ut infrà, tit. j. l. j. Alij, quod hic non poterat satisdare: ibi hic cum cęteris legatariis computat. Vel hic fuit sententia Proculi, quæ ibi reprobatur. Item est contrà suprà, eo. l. iij. §. fi. Sol. ibi specialiter in Republica. Item contrà, ¶. eo. l. hęreditatum, ubi fit per annos, Sol. ibi ut sciat per quot annos fiet æstimatio: & ex eo scienter, quãtum ualet ut hic. Vel ibi in legato vsusfr. & alimentorũ: hic in alio annuo. Vel ad omnia dicas secũdùm Hug. quod in his tribus casibus alimentorũ, usus fructus, & à alio annuo, fit cõputatio tribus modis: scilicet, uel ut hic dicit, uel ut §. e. l. si hęres. §. fi. uel ut ¶. eo. l. hẽditatum. Vel etiam quarto, scilicet, computatio põt fieri, ut soluat totũ cautione exacta, ut §. eo. l. j. § fi in annos. & l. in lege Falcidia. in fi. & ¶. e. l. in quantitate. §. sed & si legata. & facit §. de donat. cau. mor. l. mortis causa. §. fi. & §. e. l. lex Falcidia.

¶ Debuerit. ¶ inpræteritum ante mortẽ: quia per triennium fortè

Notãter hoc dicit: quia hęres quando agit cũ legatarijs, debetcauere, ut apponat d cautione

d cautione p̃ea, q̃ notãtur hic l. i. C. quorũ leg. & l. i. §. eo. ti. quorum legat.

e ¶ Vendicabuntur. ¶ cautione non præstita: sed ea p̃stita fic, ut

§. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non soluerat hæres: ad quod ℣. de vsufru. l. quæsitum. Accur.

CVm quo. ¶ CASVS Titius mutuauit seruo Seij in causam peculiarem, & tum: & sic idem Titius agere poterat de peculio cõtra Seium serui dominum, & petere dicta centum. Antè autem, quã ageret contra eum, fecit testamẽtum idem Titius, & instituit sibi hęredem dictum Seium de peculio debitorem: & multa legata quibusdam reliquit ita, quod excessit dodrãtem hęreditatis Seij in legando: & posteà decessit dictus Titius testator. Nunc legatarij petũt à dicto Seio hærede, debitore q; legata sua: at ipse vult: & etiam potest, eis detrahere Falcidiam: in qua quidem Falcidia debet sine dubio imputari hæredi, debitorique de peculio, peculium dicti serui, si peculium est tantum, quantum, vel minus, quàm sit debitum peculiare, ad quod tenebatur testatori idem hæres, ut ℣. eod. l. si creditor. Vnde si quæratur hic, cuius temporis peculium dicti serui computari debeat dicto hæredi, debitoriq; in lege Falcidia, id est in quadrantã, quẽ vult detrahere de legatis? Certè plerique putant inspiciendũ illud, quod tunc i peculio dicti serui fuit, cùm adiretur hęreditas creditoris peculiaris p debitorem peculiarem, seruique dominum. Marcellus autẽ author huius legis dubitat, utrũ debet inspici tẽpus adiræ hæreditatis: & hoc duabus rationibus. Vna ratio dubitandi est, quoniam in ratione legis Falcidię ineũda placuit Sapiẽtibus obseruari mortis testatoris tẽpus. ut ℣. eodẽ. l. i in ratione, ij in princ. Secunda ratio dubitãdi est: quia videndum est, si debitor hęreditarius alius sit factus pauperior post mortem testatoris ante aditam hæreditatem: quia eius hęredis est damnum, non legatariorum, vt & dicta l. in ratione. Secũdo ergo idem deberet esse in nostro casu, ut videtur: scilicet, vt si peculiũ dicti serui sit diminutum post mortem dicti creditoris, eiusdemq; testatoris, & ante aditam eius hęreditatem, debeat esse damnum hęredis, & non legatariorum: unde, secundum hoc etiã, in nostro casu deberet inspici, quantũ sit in peculio serui tẽpore mortis creditoris, eiusdemq; testatoris, & non tẽpus aditæ hęreditatis. In ista ergo secunda ratione dubitandi positi sunt duo casus. Vnus, quãdo peculiũ serui diminutum est post mortem testatoris, & nõ ante aditam eius hæreditatem. Secundus, quando quidã debitor hæreditarius factus est nõ soluẽdo post mortem testatoris, & ante aditam eius hęreditatẽ. In quibus quidem duobus casibus videbatur quibusdã esse ad dãnũ hęredis, & non legatariorũ: sicq; mortis testatoris tempus inspiciendum, & non tempus aditę hęreditatis. Sed econtrà diceret aliqs, Quid si ante aditam hęreditatem auctum est peculium serui dicti debitoris, hęredisque. & post mortem creditoris? nunquid incrementũ peculij ipsius serui faciet pleniorem hęreditatem dicti creditoris, ut sic prosit legatariis, quibus ipse creditor legauit, vt dictum est? Item diceret aliquis, Quid si facultates alicuius debitoris hęreditarij, q̃ non erat soluendo tempore mortis testatoris, fuerũt ampliatæ ante aditam hæreditatẽ eiusdem testatoris, ut sic prosit legatarijs? Et respondeo, sic: quantum ad debitorem cuius facultates sunt auctæ. Cũ ergo in isto debitore hæreditario, cuius facultates ampliatæ sunt ante adirã hęreditatem creditoris, placuit Sapientibus ex postfacto uideri uberiorem fuisse hęreditatem: sicut etiam euenit, cũ conditio, sub qua, p̃miserat aliquis defuncto, extitit post mortem, & ante aditam eius hæreditatem: ita etiam incrementum peculij serui dicti debitoris, hęredisq; factum, post creditoris mortem usq; ad tẽpus aditæ eius hæreditatis, facere debet pleniorem hæreditatem creditoris ad utilitatem legatariorum. Bene ergo dixerunt illi plerique, q̃ putauerunt inspiciendum illud, quod tunc in peculio dicti serui fuit, cũ adiretur hęreditas creditoris peculiaris per debitorem peculiarem, seruique dominum: quandoq; etiam quod dictum est, in dubiũ venit. Vnde dico extra casum tibi loquendo, quod quandoq; non inspicit tẽpus aditæ hęreditatis, sed tempus, quo plus fuit in peculio, si e sit illud tẽpus mortis, siue tẽpus aditæ hęreditatis, siue tempus post aditam hęreditatem. & illud computabitur hęredi in Falcidiam, ut d. xi ℣. Et hęc colligo in hac l. ibi, Quid enim interest &c. & ℣. eo. l. si debitor. Et est ratio, quia dominus, serui, idemq; hęs creditoris serui mei sibi potuit, & debuit soluere. Expedito hoc casu Scęuola adducit aliũ casum talem, Pone, q̃ p̃dictus seruus hęredis scripti à creditore peculiari debuit decem defuncto creditori: & cuidã alij debuit alia decem: & vna decem habuit dictus seruus in peculio tempore adiræ hæreditatis creditoris per dominum suum ab eo institutum: nũquid hęreditas dicti creditoris, quã habet dominus huius serui, augetur in his decem, quæ habebat seruus prædictus in peculio, ut sic, ꝓpter ea tota, & integra decẽ, maiora debeantur legata legatarijs, quibus legauit dictus creditor, qui instituit sibi hæredem dominũ serui, vt sic de his x. alijs creditor serui nihil cõsequatur? Et respondeo, quod sic: nam dicta decem quæ defuncto creditori naturaliter debebantur per seruum hæredis, in hæreditate eiusdem creditoris manent. Et potest esse ratio, quia hic dominus serui institutus hæres à creditore eiusdẽ serui habet potestatẽ prædeducendi de peculio eiusdem serui illa decem, quæ seruus debebat creditori: & posteà per consequẽs, eidem hæredi creditoris debebat ea decem seruus. Cùm ergo nihil habeat in peculio seruus, nisi decem: & hęredi creditoris: scilicet domino suo debeat decem, quæ debebat creditori: & dominus suus ista deẽ posit prædeducere de peculio: ergo alius creditor, cui debebantur decẽ nihil consequitur de illis decẽ quæ erant in peculio: imò integra, & tota dicta decem augebũt dictam hęreditatem creditoris, quam habet dominus eiusdem serui, vt sic propter hoc maiora prę Rẽtur legata legatarijs, quibus idem creditor legauit. & hoc vult dicere hęc lex: licet non nimis planè. Viuianus.

a ¶ Poterat. ⁊ ut dominus serui.
b ¶ Dubito. ⁊ hac ratione. Quoniam &c. & hac alia, Quid enim. A.
c ¶ Debitor. ⁊ scilicet, aliquis hęreditarius. Accu.
d ¶ Sit. ⁊ quo casu damnum hęredis est, vt ℣. e. l. in ratione. in princ.
e ¶ In isto. ⁊ debitore facto diuite.
f ¶ Conditio. ⁊ sub qua promiserat quis aliquid defuncto. Accur.
g ¶ Extitit. ⁊ de hoc constat, ut ℣. e. l. in quantitate. in §. magna. Sed ad pręcedens est contrà, ℣. eo. l. in ratione. in princ. ubi tẽpus mortis inspicitur. Solu. dicunt quidam, quod ratiocinãdo hęc dicuntur, nõ soluendo. Sed dic, secundũm Hug. & Azo. quod in hæreditarijs rebus æstimandis tẽpus mortis inspicitur, ut ibiin debitore hęreditario libero, qui non est soluendo, euentus posterior quandocunq; cõsideratur, ut hic, & suprà, eod. l. Nesennius. §. debitori. secùs si est soluendo: ut in contrario, in hęrede debitore, aut ex sua persona: & tota debiti quantitas computatur, ut ℣. eod. l. quærebatur. & ℣. eo. l. j. §. si debitor. Aut ex persona serui, uel filij: & tunc nõ enentus posterior: sed quanti pluris fuit in peculio uel tempore mortis, uel aditę hęreditatis, uel posteà, computatur in Falcidiam, ut hic, & infrà, eo. l. si creditor. quia dominus, idemque hęres fibi potuit, & debuit soluere. Sed in debitore non ita: quia nõ statim cùm habet, potest hęres pecuniã extorquere. Accursius.
h ¶ Incrementum. ⁊ quod est usque ad ditam hęreditatẽ, non post, ut ℣. eo. l. si creditor. & suprà, in princ. huius l. Sed in debitore etiam vltra, vt hic. Vel dic etiam in peculio idem, ut hic apertè dicit. Sed secundum utranque expositionem est contrà suprà, de pecu. l. eo tẽpore. §. si creditor. Vbi tempus mortis inspicitur: sed dic, ut inf. eod. l. si creditor. Accursius.
i ¶ Notat. ⁊ i. approbat, quod sequitur.
k ¶ Seruus. ⁊ hęredis scripti.
l ¶ Dena. ⁊ id est xx. vnũ, & totidem alij: sic ℣. de lega. i. l. si quis testamẽto. Vel meliùs, id est decẽ, vnũ, & x. alij: ut statim patet ibi, Decẽ, quæ &c. sic inf. de solu. l. ubi.
m ¶ Decem. ⁊ si tota decem augent, sic ergo nil alij creditori soluetur: quod est ideo, q̃ a hic dominus habet potestatem prędeducẽdi, ut ℣. de pecu. l. sed si damnum. §. j. & facit ℣. eod. l. serui. Accursius.
n ¶ Is, q̃ in bonis. ⁊ CASVS Seius habẽs vnũ duntaxat seruũ legauit eũ Titio. & cõmisit fidei eius Titij, ut post triẽniũ eũ seruũ manumitteret. & multa alia legata aliis reliqt ita, q̃ excessit dodrantem Certè de seruo nõ põt hæres detrahere Fal. sed ex eo, qd interim ante triẽniũ ex operis serui ad Titiũ puenire põt, quarta apud hẽdem debet remanere: sicut euenirẽt, si directo post triẽniũ dedisset Seius libertatẽ dicto seruo, & legasset eidẽ Titio vsumfru. eiusdẽ serui. nã ex eo q̃ interi ante triẽniũ ad Titiũ puenire pt de vsuf. quarta apud hęre-

† Flor. fuerunt.

† Flor. debuit, & una decem habuit.

¶ *Augmentum facultatum hæreditarij debitoris quandocunque contingens, prodest legatarijs in Falcidia detrahenda. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LVI.

CVm quo de peculio agi poterat [a], hæres creditori extitit. Quærit [†], cuius temporis peculium cõputari oportet [b] in Falcidia lege? Plerique putant, quod tunc in peculio fuerit, cùm adiretur hæreditas, inspiciendũ. Ego dubito [b]: quoniã mortis tempus in ratione legis Falcidię ineunda placuit obseruari. Quid enim interest, peculium serui post mortem creditoris diminutum sit, an debitor [c] pauperior factus sit [d]? Aliquis dicet, quid ex contrario, si ante aditã hæreditatem acquisierit seruus? Et ego quærã, quid [†] si debitoris, qui tunc non erat soluendo, ampliatæ facultates fuerint [†]? Et cũ in isto [e] placuerit, ex postfacto vberiorem videri fuisse hæreditatem, sicuti cũ conditio [f] crediti extitit [g] post mortem, ita etiam peculij incrementũ [h] pleniorem faciet hæreditatem. Scæuola notat [i]. Quid ergo si idem seruus [k] defuncto, & alij dena [l] debuerit, & vna decem habeat [†]? Augetur scilicet & his hęreditas, decem [m] quæ defuncto naturaliter debebantur, in hæreditate manentibus.

¶ *Si seruus post tempus manumittendus legat, vel et eidem directò libertas relinquit, et interim proprietas, aut eius usufructus legat alteri, tantũ dicit esse in legato, quantũ ex operi. interim habetur: & ex eis Falcidia detrahitur. Alex.*

¶ Is, qui in bonis vnũ duntaxat seruũ habebat, legauit eum Titio & fidei ei cõmisit, vt post triẽniũ manumitteret. Debet ex eo, qd [n] beat decem, quæ debebat creditori: & dominus suus ista deẽ posit prædeducere de peculio: ergo alius creditor, cui debebantur decẽ nihil consequitur de illis decẽ quæ erant in peculio: imò integra, & tota dicta decem augebũt dictam hęreditatem creditoris, quam habet dominus eiusdem serui, vt sic propter hoc maiora prę Rẽtur legata legatarijs, quibus idem creditor legauit. & hoc vult dicere hęc lex: licet non nimis planè. Viuianus.

† de sensu huius §. uide Coras. i l. filium. nu. 96. & 99. C. fam. hercisc.

† Sic in cõtractib. tẽpus cõtractus inspicitur, Bal. in l. ij. col. pe. C. d rescin. vẽdi. idẽ in l. si seruũ. ℣. ad l. Aquil.

a ¶ Poterat. ⁊ ut dominus serui.
b ¶ Dubito. ⁊ hac ratione. Quoniam &c. & hac alia, Quid enim. A.
c ¶ Debitor. ⁊ scilicet, aliquis hęreditarius. Accu.
d ¶ Sit. ⁊ quo casu damnum hęredis est, vt ℣. e. l. in ratione. in princ.
e ¶ In isto. ⁊ debitore facto diuite.
f ¶ Conditio. ⁊ sub qua promiserat quis aliquid defuncto. Accur.
g ¶ Extitit. ⁊ de hoc constat, ut ℣. e. l. in quantitate. in §. magna. Sed ad pręcedens est contrà, ℣. eo. l. in ratione. in princ. ubi tẽpus mortis inspicitur. Solu. dicunt quidam, quod ratiocinãdo hęc dicuntur, nõ soluendo. Sed dic, secundũm Hug. & Azo. quod in hæreditarijs rebus æstimandis tẽpus mortis inspicitur, ut ibiin debitore hęreditario libero, qui non est soluendo, euentus posterior quandocunq; cõsideratur, ut hic, & suprà, eod. l. Nesennius. §. debitori. secùs si est soluendo: ut in contrario, in hęrede debitore, aut ex sua persona: & tota debiti quantitas computatur, ut ℣. eod. l. quærebatur. & ℣. eo. l. j. §. si debitor. Aut ex persona serui, uel filij: & tunc nõ enentus posterior: sed quanti pluris fuit in peculio uel tempore mortis, uel aditę hęreditatis, uel posteà, computatur in Falcidiam, ut hic, & infrà, eo. l. si creditor. quia dominus, idemque hęres fibi potuit, & debuit soluere. Sed in debitore non ita: quia nõ statim cùm habet, potest hęres pecuniã extorquere. Accursius.
h ¶ Incrementum. ⁊ quod est usque ad ditam hęreditatẽ, non post, ut ℣. eo. l. si creditor. & suprà, in princ. huius l. Sed in debitore etiam vltra, vt hic. Vel dic etiam in peculio idem, ut hic apertè dicit. Sed secundum utranque expositionem est contrà suprà, de pecu. l. eo tẽpore. §. si creditor. Vbi tempus mortis inspicitur: sed dic, ut inf. eod. l. si creditor. Accursius.
i ¶ Notat. ⁊ i. approbat, quod sequitur.
k ¶ Seruus. ⁊ hęredis scripti.
l ¶ Dena. ⁊ id est xx. vnũ, & totidem alij: sic ℣. de lega. i. l. si quis testamẽto. Vel meliùs, id est decẽ, vnũ, & x. alij: ut statim patet ibi, Decẽ, quæ &c. sic inf. de solu. l. ubi.
m ¶ Decem. ⁊ si tota decem augent, sic ergo nil alij creditori soluetur: quod est ideo, q̃ a hic dominus habet potestatem prędeducẽdi, ut ℣. de pecu. l. sed si damnum. §. j. & facit ℣. eod. l. serui. Accursius.
n ¶ Is, q̃ in bonis. ⁊ CASVS Seius habẽs vnũ duntaxat seruũ legauit eũ Titio. & cõmisit fidei eius Titij, ut post triẽniũ eũ seruũ manumitteret. & multa alia legata aliis reliqt ita, q̃ excessit dodrantem Certè de seruo nõ põt hæres detrahere Fal. sed ex eo, qd interim ante triẽniũ ex operis serui ad Titiũ puenire põt, quarta apud hẽdem debet remanere: sicut euenirẽt, si directo post triẽniũ dedisset Seius libertatẽ dicto seruo, & legasset eidẽ Titio vsumfru. eiusdẽ serui. nã ex eo q̃ interi ante triẽniũ ad Titiũ puenire pt de vsuf. quarta apud hęre-

hęredẽ debet remanere: & sicut euenirẽt, si similiter directò post triẽnium dedisset Seius l. libertatem dicto seruo, & ei Titio ꝓprietatẽ plenam ante triennium per fideicommissum reliquisset. nã & hic ex eo qòd interim ante triẽniũ ad Titium puenire potest, quarta apud hęredem debet remanere. Vi.

a ¶ Quarta. ⁊ facit ℣. eod. l. sed si non seruus. §. vltr:
b ¶ Eiusque. ⁊ serui.
c ¶ Ei. ⁊ f. Titio.
d ¶ Proprietatem. ⁊ plenã ante triennium.
¶ Stichum tibi. ⁊ CASVS. Seius testator legauit tibi Stichum, & seruo tuo Pamphilo legauit x. uel econtrario tibi decem legauit dictus testator: & seruo tuo legauit Stichum: & cõmisit fideiei seruí tui Pamphili libertatem dicti Stichi, & tot alia legata reliquit quibusdã aliis, quòd excessit dodrantem bonorum suorum & sic habet locum lex Falcidia: & decessit dictus testator. Posteà tu agnouisti legatum tibi relictũ, & relictum seruo tuo. modò q̃rit, qualiter debet detrahi Falcid. de dicto Sticho & de x. Et dicitur quod dominus Pãphili legatarius debet redimere ab hærede Seij partem Stichi prædicti: scilicet quartam quæ de eo dẽ Sticho esset resecanda, si libertas eius non esset data: & hoc, propter dictum legatum d x tibi, uel seruo tuo relictũ. Et ita si bene inspicias, pro seruo, & p x detrahetur Falcid. de dictis x. & seruo Sticho libertatem dabis, sicut & si tibi legasset dictus testator dictum Stichũ, & dicta x. & nihil seruo tuo Pamphilo legasset: quo casu sine dubio redimere deberes ab hærede quartam partem Stichi, ut ℣. e. l. si seruus. cum legibus seq. Vi.
e ¶ Eius. ⁊ f. serui. tui, etiam tuæ fidei.
f ¶ Partem. ⁊ quartam, quæ de sua esset resecanda si libertas non esset ei data. Azo. & hoc propter legatum x. al. Falcidia. non detrahet, ut ℣. eo. l. si seruus. Accur.
¶ Sæpius euenit. ⁊ CASVS Seius habẽs c. aureos in bonis dedit Titio inter viuos xxv. aureos de eisdem c. aureis: & eundem Titiũ instituit posteà hęredem, & dodrãtẽ dictorũ c. aureorum legauit quibusdã, id est lxxv. aureos, & decessit. Nunc quæritur, an Titius hęres possit detrahere Falc. de dictis legatis? Et dicitur, q̃ nõ, q̃ a testator i vita sua prouidit hęredi in quarta bonorũ, dando ei dictos xxv. aureos, Nam multoties euenit, nedum in isto casu, ne emolumentũ eius legis Falc. hęres consequatur. De hoc pono tibi statim unum aliũ casum. Titius qui receperat à Seia c. in dotem, i testamẽto suo legauit Caio dictã dotem, ut Caius restitueret eam vxori: certè non debet hęres detrahere Caio Falcidiã de dicta dote. Vel si detrahat, tenetur eam Falcidiã restituere raulieri actione de dote. Et sanè. & in hoc casu, & in pleriq; sis obseruatur, omissa persona interpositi, sicut fuit in hoc casu ubi interponitur Caius, spectetur, persona capientis, id ẽ uxoris quæ debet habere dotem. & hoc dicit cum l. seq. Vi.
g ¶ Consequatur. ⁊ vel propter qualitatem legati, ut ℣. proxi. §. uel propter traditam à defuncto quartam, ut hic. Azo. Item i aliis, ut no. C. eo. l. in testamento.
h ¶ Vigintiquinque. ⁊ ergo quartam.
i ¶ Dederit. ⁊ inter uiuos, ut in fin. subiicit. Et hac mente, ne utatur Falcidia, & ita repellitur exceptione, uel replicatione. Sic ergo q̃ capit non hęreditario iure, imputatur in Falcidiam, ut & ℣. eo. l. qd autem. in fi. fi autem in ultima uoluntate instituendo non esset dubium: quia, non habet locum Fal. Vi.
k ¶ Nihil aliud. ⁊ quia retinebit dicta xxv. & facit C. de le. l. filia. & ℣. fi à parẽ. quis ma. fu. l. j. §. fi parens. Sed arg. contrà. C. de inof. test. l. si quando. §. j. Solue ut ibi. Accur.

interim ex operis serui ad Titium puenire potest, quarta [a] apud hæredem remanere: quemadmodũ si directò post triennium seruo libertatem dedisset, eiusq; [b] vsum fructum ei [c] legasset; aut ei proprietatem [d] per fideicommissum reliquisset.

¶ *Si legatum domini non sit defalcabile, de legato serui detrahit Falci. pro utroque: & idem econtrà. Alex.*

¶ Stichũ tibi, seruo tuo decẽ legauit; vel cõtrà, tibi decem, seruo tuo Stichum, libertatemque Stichi fidei eius [e] commisit. Lex Falcidia minuit legata. Redimere ab hærede partem [f] debes, quemadmodum si tibi vtrunq; legasset.

¶ *Quarta in hæredem testatore uiuo collata, facit cessare Falcidiam. Bart.*

¶ Sæpius euenit, ne emolumentum eius legis hæres consequatur [g]. Nam si centum aureorum dominus, vigintiquinq; [h] alicui dederit [i], & cum instituerit hęredẽ, & dodrantem legauerit: nihil aliud [k] sub occasiõe legis Falcidiæ interuenire potest: quia viuus videtur hæredi futuro prouidere.

¶ *Non debet inspici persona primi legatarij, sed fideicommissarij, in quem ultimò debet legatum residere, hoc dicit. Bar. & Alexand.*

¶ Idem. † LEX LVII.

CVm dotem Dicendum est. imò vt ℣. de dot. præleg. l. ij. §. idem quærit. Sol. non habet locũ, ut hic inspecto extitu: quia q̃ detrahitur per Falcidiam, peritur per actionem de dote, ut ibi dixi: sed incommodum repræsentationis habet locum cũ effectu, ut: in contrario: in fi. §. & ℣. eo. l. prima. §. fi quis creditori. & facit ℣. eo l. si vsusfructus. §. primò.
m ¶ Interpositi. ⁊ f. persona &c. ad quod ℣. de leg. ij. l. ei qui. & de inoff. test. l. Papinian. §. eod autem. & ℣. titul. primo. l. auia. §. Titio. & ℣. fi quis aliquẽ testaprohi. l. j. §. sed si legatum. Accur.

LEgis Falcidiæ. ⁊ Casus huius l. est clarus, & eam intelligẽ, ut ℣. eo. l. Falci. si interuenerit. & l. quod de bonis. §. non idcirco. & § fructus.
n ¶ Longum tẽpus. ⁊ facit ℣. eod. l. lex Falci. & l. quod de bonis. §. non idcirco. & §. fructũ. Accur.

BEneficio. ⁊ CASVS Si hæres cãcellauerit testamentum & ita fecit, quòd periit fideicommissum ab eo relictũ: uidetur indignus beneficio legis Falcidiæ. nam & totam hęreditatem amittit: ut & ℣. de iis, quæ in testa. delen. l. prima. §. fi vero alius. Item & indignus uidetur beneficio eiusdem l. qui accõmodauit fidem testatori de restituẽda hæreditate non capaci, imò eam quartam habet fiscus. Vi.
o ¶ Egerit. ⁊ cancellando testamentum. ad qd ℣. de iis, qui ut indign. l. rescriptũ. & ℣. eod. hęreditatem. in fine. & suprà de iis, quæ in testamento delentur. l. prima. §. fi uero alius. & suprà si quis aliquem testari prohibuerit l. ij. Acc.
p ¶ Retinere. ⁊ cum effectu, quia fiscus habet: ut hic, & ℣. de iure fis. l. cum tacitum.

CVm pater. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hæredes filiam suã impuberem, & Seium: & quædam prælegata filiæ dedit: & posteà ab impubere prædicta multa legata reliquit quibusdam: & posteà dictum Seium substituit eidẽ impuberi: & decessit dictus Titius: & posteà decessit dicta impubes i pupillari ætate: & ita hęreditas ad substitutum pertinet: & ipse debet soluere dicta legata ab impubere relicta. Nunquid dicta prælegata filiæ debet computare i ratione legis Falcid. Et dicitur, quod non: imò debet hic substitus ea sibi habere præcipua, sicut nec ipsa impubes computaret, ut infrà eodem l. quod autem.
¶ Legato petitio. ⁊ Cùm multa à Titio hęrede legato relicta essent ita quòd habebat locũ lex Falcidia: Seius unus de legatariis p actionem in rem petiit legatum suum, & quia hęres fuit contumax i soluendo ei legato, datum fuit legatario sacramentum in litem, qui iurauit ultrà, quàm valeret legatum. Nunquid hęres ponet in ratione legis Falcidiæ totũ quicquid debet dare dicto legatario, ut sic maiorem a liis legatariis detrahat Falcidia? Et dicitur, quòd non: sed id tantum quantum in ueritate valuit dictum legatum, super quo iuratum est, & ita debet hęres sibi imputare damnum, quod, sua culpa passus est. Sic etiam imputat sibi damnum, quod patitur propter suam negligentiam. Nam si alienus fundus est tibi legatus ab eo hærede, & cum dominus fundi nollet eum uendere, nisi infinito pretio, siue nimis magno, hęres emit ultrà, quàm ualeret: & propter dictam emptionem effectum est, ut habeat locum lex Falcidia, quæ aliàs non haberet locum: id superfluum in legem Falcidiam imputari non potest aliis legatariis Nam poterat liberari idẽ hęres p̃stando legatario ueram æstimationem dicti fundi. & hoc dicit cũ lege sequenti. Vi.
q ¶ Quodei. ⁊ scilicet, impuberi. Accur.
r ¶ Legatorum. ⁊ idest, prælegatorum in primis tabulis, cũ haberet eohę-

† lib. 11. Digestorũ.

† Flo. quęsita.

† Fl. deest, quid.

† lib. 26. Digesto.

† lib. 9. Regula.

† lib. 9. Pandectarũ.

† Fl. Planciano.

† Flor. retinuit.

† lib. 14. ex Casio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cohæredem. Et dic, priner, ex substitutione pupillari, nec venit ī cōputationem: quia substitutus non computat sibi in quartam, qd impuberi fuerit prælegatum: sed habet præcipuū: sicut nec ipse i pubes computaret, ut J. eo. l. quod autem. Alij dicūt, ei, scilicet substituto, & legatorum in secundis tabulis: & nō venit in computationē, scilicet Falcidiæ. quia nō valet vt potè à se sibi relictū, ut ś. de leg. j. l. legatū. §. j. sed totum cōputatur in quartam, vt ś. eo. l. non est. Sed prima placet, quia dicit, ei à patrè. Item quod dicit pertinet, exponūt quidam. ex vulgari: & sic non computat substitutus: quia nō habet. sed habet impubes, ut ś. de lega. j. l. qui filiabus. in fin. & l. seq.

a ¶ Legato petito. § per actionē in rem, in qua iuratur, ut ś. de in lit. iur. l. in actione. si autē actiones ex testamento, nō iuratur, ut ś. de in lit. iuran. l. alias. nisi dicas quādo res nō extaret, ut ś. in eo. tit. l. in actionibus. §. planè. & facit in illo eo. titu. J. l. j. & J. de fideiuf. l. fina. & ś. de legatis. j. l. legatū. §. fundus. & ś. eod. l. in Falc. & J. l. prox. & l. in lege. §. fina. & arg. ś. de procura. l. qui proprio. §. vt in cæteris. ibi, Pœnam autem &c. & J. de regu. iur. l. quod q se x culpa. Accur.

b A Lienus. Cum fit. § aliàs fit, sed melius, si. Et dic, quæro cùm legata &c. & quod dicit quātī re vera, scilicet, valeret iusto pretio.

c ¶ Re uera. § scilicet. valeret.

d ¶ Voluntate. § quæ fuit in emendo ut tam carum emeret.

e ¶ Præstare. § ut & ś. de lega. iij. l. non dubium. §. fina. & facit ś. eo. l. j. §. fin. & de lega. j. l. si fideiussor. §. fin. & ś. l. proxi. §. fi. & ś. man. l. si fideiussor. Item not. alterius. sic suprà de noxa. l. electio. §. fin. & sup. de transact. l. iij.

I Nlege. § CASVS. Titius & Seius promiserunt mihi x. ī solidum, & ita sunt duo rei promittendi. Decessit dictus Titius instituto fi-
b hærede dicto Seio, & multis ab eo legatis. Nūc legatarij petūt ab eo legata: nunquid tota x. mihi debita detrahet de hęreditate. tanquām ęs alienum, ut sic maiorem legatariis detrahat Falcidiam? an verò detrahet partem, vel nihil? Et distinguitur: aut erant socij isti duo rei promittendi, aut non. Primo casu diuidi inter eos debet obligatio de dictis x. mihi debitis, ut reus promittendi hęres tantum videatur minus habere in bonis, quantum est medietas eius, quod mihi debebunt: & illud non noceat, uel ꝑ legatariis. Item tantum minùs videatur habere in bonis hęreditatis, quantum est alia medietas debiti: & illud legatariis noccat. Si autem non erant socij, tunc ī pendenti est, de cuius debeat detrahi bonis istud debitum totum, tanquām æs alienū: scilicet, utrùm de bonis testatoris, ut sic noceat legatariis quantùm ad maiorem Falcidiam eis detrahēdum: an de bonis hęredis, ut sic non profit, nec noceat legatariis. Et siquidem hæres soluerit mihi totum hoc meum debitum, tāquām debitum testatoris, qui erat mihi cum eo reus debēdi: tunc totum dictum debitum detrahetur de bonis testatoris: & sic nocebit legatariis. si autem solueret mihi, tanquām debitum suum hęredis, tunc nihil nocebit legatariis. Et non miteris, si taliter potest soluere hęres prędictus: scilicet, uel tanquam suum debitum, uel tāquam hęreditarium. Nam ambæ obligationes in eum in solidum concurrunt, ut arg. ś. de actio. empti. nō est nouum. in fi. & in prędicto pendenti dum non erāt socij: credo ꝙ hęres interim debeat soluere legata integra legatariis, & recipere ab eis cautionem de restituendo, quod ultra acceperint, quām per legem Falcidiam eos accipere liceret: arg. ś. e. l. is, cui fideicō missum. Et idem per omnia distinguitur: Si ego debebam insolidum x. dicto Titio & Seio: & ita erant duo rei stipulandi, & Titius instituit Seiū hęredem, & multa legata ab eo reliquit, nam aut erant socij, aut non. Primo casu diuidi inter eos debet obligatio de dictis x. q̄ ego eis insolidum debebam, sicut Si quilibet eorum partē dictę pecuniæ

nit, cùm hæreditas ad substitutos pertinet, in computationē legis Falcidiæ non venit.

¶ *Quod hæres plus soluit legatarijs, in pęnam contumaciæ non nocet. Barto.*

¶ Legato petito, [2] cùm in litem iuratum est, ratio legis Falcidiæ, non eius summæ, in quam legatarius iurauit, haberi debet: sed ei quanti re vera id fuit, quod petitum est. Nam id, quod pęnæ causa accreuit, in legem Falcidiam non incidit.

¶ *Si hæres propter suam stultitiam plus soluit, non nocet legatarijs. Bart.*

¶ Idem. LEX LXI.

A Lienus fundus tibi legatus est: cùm hæres hunc emere nisi infinito pretio non posset, emit multò pluris, quàm quanti erat: qua emptione effectum est, vt legatarij ad legem Falcidiam reuocarentur. Quæro, cùm si [b] fundus tanti, quātī re vera [c] est, † emptus esset legata non fuerint † ex cessura ius legis Falcidiæ, an hoc ipso hæres institutus partem reuocandi à legatarijs ius habeat, quòd ex voluntate [d] defuncti plures emerit fundum, quàm quanti erat? Respondi, Quod amplius hęres, quàm pretiū fundi, legatario

à me debitore stipulatus esset: scilicet, ut vnus reus stipulādi, scilicet Seius Titij hæres habeat in bonis suis medietatē eius, quod ego debebam eis, & illa nō ꝑsit legatariis: aliam autem medietatē habeat in bonis hęreditariis, & illa profit legatariis, quantum ad Falcidiā. vt minor eis detrahatur. Si autem non erant socij dicti duo rei stipulandi, tunc in pendenti est, in cuius eorū bonis cōputari oporteat id, quod ego insolidum ei debebam. ut si ego soluam hęredi propter obligationem hęreditariam, computetur in bonis defuncti rei stipulandi, & sic profit legatariis. Si autem soluam hęredi propter obligationē, qua ei insolidum tenebar, tunc computetur in bonis hęredis: & sic non profit, uel noceat legatariis. nam & hic utraq; obligatio durat uno reo stipulandi existente hęrede alteri, ut inf. de fideiusso. l. fi reus. & l. generaliter. §. j.

¶ Corpora. § Titius in stituit sibi hęredem Seium, & multa ab eo legata reliquit: & decessit. Nūc hęres vult tra here rationem Falcidi. cum legatariis. unde omnia corpora, quæ sunt in bonis defuncti, debent æstimari ad sciendū, utrùm habeat locū Falcidia, uel non. Certè secūdum rei veritatem sunt æstimanda: hoc est secundū præsens pretium: non autē formali pretio, sine à contrahētibus formato, id est, à defuncto & ab eo, qui ei vendidit. Portè enim defunctus emit dicta corpora vl-

soluerit, id rationi legis Falcid. † imputari nō potest: quia negligentia eius nocere legatariis nō dēt: vt potè cùm is confitendo veram æstimationē prestare [e] poterat.

¶ *In duobus reis socijs debitum utrique pro parte uidetur actiuè, & passiuè: in uō socijs, eius uidetur debitum, qui debitum occupauerit. Bart.*

¶ Vulpianus † LEX LXII.

IN lege Falcidia hoc esse seruādū Iulianus ait, vt si duo rei ꝑmittendi fuerint, [f] vel duo rei stipulandi, si quidem socii sint, in ea re diuidi inter eos debere obligationē atque in singuli partē pecuniæ stipulati essent, vel promisissent. Quòd si societas ītер eos nulla fuisset, in pendenti esse, in vtri bonis cōputari [g] oporteat id, qd debeī, vel ex cuius bonis [h] detrahi. ¶ Corpora, si qua sint † in bonis defuncti, secundùm rei veritatem æstimāda erunt, hoc est, secūdum præsens pretium: nec quicquam eorum formali † pretio ęstimandum esse, sciendum est.

¶ *Res dēt æstimari communi æstimatiōe, nō ex affectione singulari. Itē q̄ habet ius adeūdi hæreditatē, nō dr̄ locupletior. Bar.*

¶ Paulus lib. 2. ad leg. Iul. & Papiam.

P Retia † rerum nō ex affectu,

trà, quàm ualerent. Vi.

f ¶ Fuerint. § quorum unus alium sibi fecit hęredem. Accur.

g ¶ Computari. § quando sunt duo rei stipulandi: ut fiat solutio in obligationē hæreditariam, tunc in bonis defuncti: sed si hæredis, tūc in bonis hęredis. utraque enim durat, ut infrà, de fideiussori. l. si reus. & l. generaliter. §. j.

h ¶ Ex cuius bonis. § cùm sint duo rei promittendi: & facit infrà de fideiussor. l. vranius. & suprà, eodem. l. statuliber. & de libera. leg. l. iij. §. nunc.

i ¶ Formali. § id est formato à contrahentibus, quando defunctus emit ultra, quàm valeret, uel minùs, & ita non ex præterita emptione, ut & infrà de iure fisc. l. iij. §. Diui. Vel formali, id est, singulari, qd̄ aliàs quandoque inspicitur, uel ratione sanguinis, uel vtilitatis, ut infrà, eod. l. pretia. Vel quia fuit maiorum ut suprà, de minori. l. si in emptione. uel ratione confinium, ut suprà de legat. ij. si cui fundus. & facit ś. eo. l. cùm pater. §. j.

P Retia. § CASVS. Hæc lex debet continuari cum l. sequen. & hoc vult. Non debent res æstimari ex affectu, uel utilitate singulorū, sed communiter. Nec enim hęres, qui filium suum naturalem natum ex ancilla testatoris posidet. tanquam rem hæreditariam, tanto iudicatur locupletior, ut profit legatariis, quòd eundem suum filium plurimo pretio, quàm ualeat redempturus fuisset. si alius possideret eum. Nec ille hęres, qui filium alienum natum ex ancilla testatoris posidet tanquàm rem hęreditariam, tantum habere iudicatur, ut profit legatariis, quantum eum potest vendere patri, si pater vult ei dare plus, quàm ualeat communiter: nec expectandum est, donec uendat patri, sed in præsentia, siue in præsenti æstimatur quasi homo, siue seruus hęreditarius, & non quasi filius alicuius: nec ille hęres, qui posidet seruum, qui commisit noxiam, tantum habere iudicatur ut profit legatariis, quantum magis habet carum ex eo, quod deliquit. Sunt enim quidam, qui tenent magis caros seruos ex eo, ꝙ sunt malefactores, sed iudicantur tantum habere, quantū communiter ualet dictus seruus. Nec enim fit aliquis seruus pretiosior, si committat delicta: nec ille hęres, qui posidet seruum hęreditarium institutum ab aliquo extraneo, post mortem testatoris eiusdem hęredis tantum habere iudicatur, ut profit legatariis, quanto pluris uendi potest dictus seruus propter hæreditatem, in qua est institutus ab

extra

† Fl. soluit id lege Falcidia.

† Lib. 1. ad l. Iuliam & Papinian.

† Lib. 4. epistola.

† Fl. deest, est.

† Fl. fuerāt

† Fl. funt.

† Fl. deest, esse.

† Fl. deest, etenim.

† Flor. esse.

† al. excutere.

† Fl. pretio. Flo. & in.

† De istellhui' l. uid. Lancil. poli. in l. filiū mu. 86. C. fam. hercis.

extraneo Nam & si ipse hęres, cum quo nūc tractatur de falcid. esset institutus ab aliquo extraneo: nō dicereturlocupletior antè quā adiret hæreditatem extranei, ergo absurdum esset eundē hæredē esse factum locupletiorem antè quā seruus hęreditarius ab extraneo istitutus adeat extranei hæreditatem: cū multis casibus accidere possit ne iussu eius hęredis adeat idem seruus. Ad id quod dictū est, pretiarerum cōmuniter ęstimari, passumus adducere & aliud exēplum scilicet, ut creditor, cuius debitor soluēdo nō est, tātum videat habere de dicto debito circa rationem legis Falcidiæ, quantum exigere potest à debitore suo. Quānis autem dixerit communiter debere æstimari pretia rerum, tamē loca, & tempora afferunt aliquādo varietatem in pretio rerum. De locis pone tale exēplū, quia aliter æstimatur oleum in Roma, & aliter in Hispania, quia carius est Romæ, De tēporibus, pone tale exēplum, quia continuis sterilitatibus existētibus per lōgum tempus, nō æstimatur tantidē oleum uel olei fructus, quanti æstimatur fęcundis siue vberrimis fructibus existentibus cōtinuis. Nam plus æstimat tēpore caristiæ cōtinuæ quā abundantiæ cōtinuę. Bene dixi de cōtinua abundātia, & de continua caristia per longum tempus: quia hic quoq; id est, in cōputatione le. Falcidū in aliis causis constituuntur pretia non ex momētis temporū: puta, ex præterita caristia nec ex ea caritate, siue caristia, quę raro accidit, etiā si tempore præsenti obtineat caritas. Vi.

a ¶ Vtilitate. § de affectu, & vtilitate statim ponet exemplum, & plenius no. ś. l. proxi. in fi. Accur.

b ¶ Funguntur. § id est, communi pretio æstimantur res. Quod ergo dicitur, res tantum ualet, quantum uendi potest, scilicet cōmuniter, ut hic, & ś. eodem. l. proxi. in fin. & ś. ad legem Aqui. l. seruum. Vel dic communiter funguntur, scilicet pretia: id est, statuuntur. & communiter expone ut prius. Vel tertio funguntur communiter, id est tale pter expone ut prius. Vel tertio funguntur communiter, id est tale pter expone ut prius. Vel tertio funguntur communiter, id est tale p

Universidad de Deusto
Biblioteca

huic Seio legata r.ut sic possit hæres aliis legatariis detrahere Falc. eo modo ac si dictus Seius habuisset x.sed tantùm minus de x. videt legatum dicto Seio, quātum ad hoc, quod hæres fuit lucratus medio tempore, usque ad diem vel condi. ex dictis x.existentē. Secūdo dicit quòd sicut legata soluuntur, nisi deducto ære alieno, ita & donationes causa mor. Vi.

a ¶ Extiterit. ‡ & sic medio tēpore quinque percepit hæres de interusurio.

b ¶ Minus. ‡x. scilicet quinque.

c ¶ Quantitatem. ‡ & secundùm hoc Falc. detrahitur, ut J. eod. l. qui quadringēta. §. fina. & l. in quantitate. §. in diem. & facit ſ. eod. l. in leg. Fal. & nota. institu. de actio. §. plus.

d ¶ Superst. ‡ ut C. eo. l. successores.

e ¶ Immodicum. ‡ id est magnum, adeò, quē non possunt solui dona tiones.

f ¶ Alind. ‡ nisi quod supereſt deducto ære alieno. & facit C. de testa. milita. l. in testamento.

Fl. deest, sic.

Et ita Dua. aliàs, modicū.

Fl. nihil aliquis.

Terētius Clemēs li. 4. ad l. Iuliā & Papiam.

Flor. fit.

Flo. liceret.

Fl. haberet.

Aemili. Macer libro 2. ad legem vicesimā Hēditatū, cōputationi in alimentis faciendę &c. Fl. huius legis initiū fi non sit vltra duas vncias, cōputatione. cui. ceiā inscriptio est, Aemilius Macer lib. 2. ad legē vicesimam hēditatiū, quā sequit Dua. repre hendēs Haloā, vide et Ant. Aug. lib. 3. emen. c. 4. de sen su aut & intellectu huius l. pulchre diserit Berēg. paulhac. in l. vn. nume. 300. C. de sen. quę, p eo q inter. Eliū de restituēdo ornatus duas quartas de trahere potest.

Casum pono. Accur.

Fl. esse.

Aetates noūquę.

Extiterit. ‡ & sic medio tēpore quinque percepit hæres de interusurio.

b ¶ Minus. ‡x. scilicet quinque.

c ¶ Quantitatem. ‡ & secundùm hoc Falc. detrahitur, ut J. eod. l. qui quadringēta. §. fina. & l. in quantitate. §. in diem. & facit ſ. eod. l. in leg. Fal. & nota. institu. de actio. §. plus.

d ¶ Superst. ‡ ut C. eo. l. successores.

e ¶ Immodicum. ‡ id est magnum, adeò, quē non possunt solui dona tiones.

f ¶ Alind. ‡ nisi quod supereſt deducto ere alieno. & facit C. de testa. milita. l. in testamento.

Voties. ‡ Institui mihi hæredem Titium & filio meo naturali, qui non poterat capere nisi duas vncias de ire, legaui tres vncias hæreditatis meæ, & multa alia aliis legata reliqui ita, q̄ haberi locum l. Falc. in hæreditate mea. certè prius debet detrahi Falc. de dictis tribus vnciis: & reliquum debetur filio, si non sit vltra duas vncias. Vi.

g ¶ Licet. ‡ ut naturalis ultra unicā vnciam, ut C. de natu lib. l. ij.

h ¶ Non excedat. ‡ sed h excedat ille excessus retinetur adhuc filiū Falcid.

i ¶ Debeatur. ‡ hęc l. facit, ut filius de restituēdo rogatus possit detrahere duas quartas: quod dic, ut C. eo. l. quanquam facit ſ. tit. J. l. sed & fi. §. j.

k ¶ Hæreditatum. ‡ Testator instituto reliquit legata: inter quæ legauit Seio alimenta. Nūc hęres cū Fal. nō habeat, vult detrahere de cæteris legatis. Hoc planum est, sed nō de legato alimētorum, quod fortè singulis annis valet x. & poterit durare x. annis, uel etiam xx. uel l. annis proue viuere alimentarius. Quæritur, secundū quā quantitatē detrahere possit? Et dicit Vlpianus, q̄ si alimētarius est à prima ætate vsq; ad xx. an. puta, quia habet xv. ann. tunc æstimatur quātum capit per xxx. an. & sic æstimantur ccc. rātū ergo de alis detrahit, aeſi huic ccc. fuissent legata danda hinc ad xxx. an. scilicet, p singulos annos si viuat plus, ei dabitur plus: & ecōtra, si min' detrahetur tantundem: & de his detrahet per singulos annos. Eodem mō & in sequentibus temporibus dicas. Sed an sit idem in vsufr. si dictus testator legauit Seio vsumfru. fundi? Et Vlpianus dicit idem, sed ma le, quia solitū est aliter dici à Sapientibus i vsufructū. scilicet, ut à prima ætate vsque ad xxx. annum æstimetur quātum valet per xxx. an. & secundum eam æstimationē quarta detrahetur de cæteris legatis.

l ¶ In alimentis. ‡ si quæratur quantū nomine alimentorum sit relictum alicui, & quantum nomine Falcid. detrahitur uel ex eo, uel propter illud ex aliis. Vi.

m ¶ A prima ætate. ‡ quę est vsque ad xij. u el. xiiij. an. ut C. de impu. & al. sub. l. pen. & de iure delibe. l. quidam. & dicitur impubes, secuda vsque ad xxv. & dicitur adolescentia, ut ſ. de lege. ij. l. nō aliter. i fin. exinde dicitur tertia vsq; ad lxx. & dicitur iuuentus, ut ea l. non aliter. in fin. abinde senectus uel senium, ut infrà. de iur. immu. l. maiores. Sed quantum ad hanc computationem primę ętati hic adicit vsque ad xx. annum.

n ¶ Triginta annorum computetur. ‡ præsumitur q̄ tantum viuere

posit et ita finiatur alimēta, ut ſ. de trāsac. l. cū hi. §. modus. i fi. Sed quid si minus, uel ultra viuat? R. si. uel reperit à legatario, q̄d̄ habuit vltra uitā, & proficit aliis legatariis. uel dabitur legatario prout vixit vltra: sicut dico in vsufru Reipublicæ relicto. J. ibi; Sic denique.

o ¶ Viginti octo. ‡ scilicet, quantitas alimentorum computatur, & vsq; ad annos xxx. annorum xxv. Ab annis xxx. vsq; ad annos xxxv. annorum xxii. Ab annis xxxv. vsque ad annos xl. annorum xx. Ab annis xl. vsque ab annos l. tot annorum computatio fit, quot ętati eius ad annum sexagesimū deerunt, remisso anno vno. Ab anno verò l. vsq; ad annum lv. annorum ix. Ab annis lv. vsque ad annum lx. annorum vii. Ab annis lx. cuiuscunque ętatis sit, annorum v. Eoq; nos iure vti Vlpianus ait, & circa computationē vsufructus faciendā. Solitum est tamen à prima ætate vsque ad annum xxx. cōputationem annorum xxx. fieri. Ab annis verò xxx. tot annorum computationem iniri, quot ad annum sexagesimū deesse videntur. Nunquam ergo ampliùs, quàm xxx. ann. cōputatio initur. Sic denique & si Reipublicę vsusfru. legetur, siue simpliciter, siue ad ludos, xxx. annorum computatio fit.

¶ *Sicut subtrahens rē hęreditariā, perdit Falcidiā in illa: ita negans rem hēditariā esse, si posteà de mēdacio conuincat. Ale.*

¶ Si quis ex hæredib. rē ꝓpriā esse cōtendat, deinde hæreditariā esse cōuincatur, quidā putāt eius quoq; Falcidiam non posse retineri: quia nihil interfit, subtraxerit, an hæreditariā esse negauerit. Quod Vlpianus rectè probat.

Pomponius.

L. LXVIII.

Aeredit. ‡ Sufructū bonorū legato, æs alienum ex omnibus rebus

vsq; ad annos xxx. annorum xxv. Ab annis xxx. vsq; ad annos xxxv. annorum xxii. Ab annis xxxv. vsque ad annos xl. annorum xx. Ab annis xl. vsque ab annos l. tot annorum computatio fit, quot ętati eius ad annum sexagesimū deerunt, remisso anno vno. Ab anno verò l. vsq; ad annum lv. annorum ix. Ab annis lv. vsque ad annum lx. annorum vii. Ab annis lx. cuiuscunque ętatis sit, annorum v. Eoq; nos iure vti Vlpianus ait, & circa computationē vsufructus faciendā. Solitum est tamen à prima ætate vsque ad annum xxx. cōputationem annorum xxx. fieri. Ab annis verò xxx. tot annorum computationem iniri, quot ad annum sexagesimū deesse videntur. Nunquam ergo ampliùs, quàm xxx. ann. cōputatio initur. Sic denique & si Reipublicę vsusfru. legetur, siue simpliciter, siue ad ludos, xxx. annorum computatio fit.

¶ *Sicut subtrahens rē hęreditariā, perdit Falcidiā in illa: ita negans rem hēditariā esse, si posteà de mēdacio conuincat. Ale.*

¶ Si quis ex hæredib. rē ꝓpriā esse cōtendat, deinde hæreditariā esse cōuincatur, quidā putāt eius quoq; Falcidiam non posse retineri: quia nihil interfit, subtraxerit, an hæreditariā esse negauerit. Quod Vlpianus rectè probat.

Pomponius.

L. LXIX.

Sufructū bonorū legato, æs alienum ex omnibus rebus

Fl. deeritis

Fl. inirent. al. quot usq; ad annum.

Adde quę dicatur senex, gl. ordi. in l. ij. in verb. senium C. de iis, q̄ non imple. stipen. li. x. & in l. j. C. qui ęta. eo. titu. lib. 5. ad Sabinū.

plus viuit senex, quàm inuenis: & euenit propter ordinem turbatum

t ¶ Computationem. ‡ scilicet usque ad xl. vel lx. sed vsque ad xv. ut ſ. dictum est. Accur.

v ¶ Computatio. ‡ quia præsumitur in hoc tempus capite minui ciuitas. Sed nonne durat c. annis, ut ſ. de vsufruct. l. an vsusfruc. quę est contra. Sed hic non dicit fini. i hoc tempore, sed ęstimari, quātū valet fructus, id est, in tantum tempus, sed si interim non finiatur vsufructus, fiet iterum ęstimatio in alios xxx. & sic deinceps vtq, ad c. ut in contrario. Item contrà C. de don. l. fi quis argētum. §. si autē donator. ubi in xv. sed ibi donator, qui donauit reditū, non habebat ꝑdiū.

ADDITIO Dic aliter secūdum Bart. quod aliud in donatione, ut ibi, aliud in legato, ut hic, & ideo non potest dari, nisi q̄ sic placuit, ut l. non omnium. ſ. de legi.

¶ Si quis ex hęredibus. ‡ CASVS Institui mihi tres hęredes, & mulata legata quibusdam reliqui ita, quod habet locum lex. Fal. Cū autē hęredes volunt habere ita rationē, quātū sit in bonis meis, ut sciant, quātum debēt detrahere nomine Falc. de legatis, unus de eis hęredibus dixit, unum equum hęreditarium esse suū ꝓprīū. Certè si conuincatur hęreditarium esse dictum equū, nō detraheret, si dictū equum subtraxisset, quo casu sine dubio non detrahe t Fal. Vi.

x ¶ Propriam. ‡ suam hęredis, non defuncti: ut ita repellat legatarium à rei uen. Potest tamen peti actione ex testamento, ut ſ. de le. ij. l. unum ex familia. §. si rem. Accur.

y ¶ An hęreditariam. ‡ i. est de hęreditate. & fa. ſ. eo l. beneficio. in prin. & l. Paul. & J. ad Treb. l. Paulus respon. si certam. & à. de iis, qui. ut indig. l. rescriptum.

V ¶ Sufructu. ‡ CASVS Titius instituit mihi hęredem, cùm essem debitor quorunda: & vsumfructum bonorū meorū reliqui Seio

Certè

Certè ęs alienum, quo teneor prædictis, est deducendum ex omnib. rebus hęreditariis, & in cæteris omnibus constituendus est vsusfru. Seio. Et est ratio, quare in cæteris est constituēdus: q̄a nulla res est, quæ non cadat in vsumfructum legatum: & hoc post Senatusconsu. cuius nomen non habemus, in quo continebatur, quòd omnium rerū, quas in cuiuscunque patrimonio esse constaret vsusfru. legari possit, ut ſ. de vsufru. earū terū, quæ vsu consumuntur. l. j in prin. Vi.

a ¶ In vsufructus. ‡ id est quasi. etiam quæ vsu consumuntur, ut ſ. de vsuf. ea. re. l. j. & l. fi. & facit J. de vsufr. le. l. j. & fi. & J. de uer. sig. l. subsignatum. §. bona. & ſ. de iu. de. l. mulier.

† lib. 6. ad Sabi.

† Aliàs, incipit, stipulatio l. Falcidiæ.

† lib. 32. ad edictum.

† lib. 3. de legatis ad edictū Prętor.

† lib. 18. ad edictū pronunciale.

FAlcidię. ‡ CASVS. Institui mihi hęredē Titium. Primo, & Secundo legata reliqui purè, & Tertio & Quarto reliqui legatū sub cōditione: & decessit. Certū est tamē quòd si existeret conditio legati relicti Tertio, & Quarto, haberet locū Falcidia. Nūc autem non habet locum Falcidia pendēte conditione dicti legati relicti Tertio & Quarto. Vnda Primus, & Secūdus, quibus legatū erat purè, petunt à Titio hęrede integra eorum legata: & Titius soluit eis. Veruntamen fecit sibi per eos cauēri, q̄ restituerent ei illud, quod apparuerit plus accepisse, quē per legē Falcidiā licuerit accipere, Apparuerit dico, eo tempore, quo existet cōditio sub qua relictum fuit legatum Tertio, & Quarto præ dictis. Certè ista stipulatio statim committitur hęredi, ut possit ex ea agere contra dictos Primum, & Secundū, postquā extitit conditio legati relicti sub conditione Tertio, & Quartò: sicq; habuit locū Fal. Et q̄d̄ dixi in stipulatione interposita occasione legati cōditionalis, idē est in ea q̄ interponit occasione debiti, siue æris alieni hæreditarij conditionalis. Vi.

b ¶ Stipulatio. ‡ legatario ꝑstita, ut quanto amplius. quā per legē Falci. licuerit acceperit reddat. & facit ſ. e. l. le. Falc. & l. bōficio.

c ¶ Conditio legati. ‡ quod relictum erat sub conditione. Accur.

d ¶ Debiti. ‡ æris alieni.

e ¶ Potest hæ es. ‡ secūs in testatore. vt ſ. eo. l. q̄ de bonis. §. fin.

f ¶ Prestentur. ‡ ab emptore, uel sibi, qui remanet obligatus, ut C. de hęred. uendi. l. ij. Accur.

g ¶ Legata. ‡ aliàs data. & ita in libro domini mei.

h ¶ Diminuat. ‡ sic ſ. de pact. l. pactum. & C. loca. l. emptorem.

¶ *Si in hæreditate est debitū, uel creditū conditionale, & tractatur de imponenda Falcidia, potest res dupliciter expedari: uel per sola cautionem prętoriam, uel per æstimationē debiti, & crediti condōnalis. Sed hæc æstimatio in legatis conditionalibus locū nō habet: sed sola cautio interponiū. de legatis uerò in diem habet cōsideratio uelut de puris solo iterusurio medij tpis detracto: & ideò nō fit æstimatio, nec præstatur cautio. h. d. usq; ad fi. Alex.*

¶ Magna dubitatio fuit de ijs, quorū cōditio mortis tēpore pēdet: id est, an id† qd̄ sub cōditione debetur, stipulatoris bonis ad numeretur, & promissoris bonis detrahatur. Sed hoc iure vtimur, vt quanti ea spes obligationis venire possit, in† tantū stipulatoris quidē bonis accedere videatur, promissoris verò decedere. Et† cautionib. res explicari potest, vt duorum alterum fiat: vt† aut ratio habeatur, tanquàm purè debeatur: aut ita, tanquàm nihil debeatur: deinde hęres, & legatarij inter se caueant, vt existente conditione aut hæres reddat quātō minus soluerit, aut legatarij restituant quanto plus consecuti sint.

¶ Sed etsi legata quędam purè, quędā sub conditione relicta efficiant, vt existente conditione lex Falcidia locū habeat: purè legata cum cautione redduntur. Quo casu magis in vsu est solui quidem purè legata perinde, ac si nulla alia sub conditione legata fuissēt: cauere autē legatarios debere, ex euentu cōditionis, quod amplius accepissēt, redditū† iri. Cuius generis cautio necessaria esse videt, etsi quibusdam seruis eodē testamento sub conditione libertas data sit, quorū pretia cōditiōe existēte bonis detrahunt.

¶ In diem relicta legata, alterius esse iuris palā est: cū ea omnino† tam ipsi legatario, quàm hęredibus eius deberi certum sit. † Sed tantò minus erogari ex bonis intelligendū est, quātū† intereà,

deducendū est: quoniā post Senatusconsultū nulla res est, quę nō cadat in vsusfructus legatū.

¶ Vlpianus. † LEX LXX.

FAlcidiæ† stipulatio statim committitur, vbi conditio legati, vel debiti excitit.

¶ *Hæres potest sibi præiudicare in eo q̄d̄ sibi debetur per legem Falcid. Alex.*

¶ Paulus. † LEX LXXI.

POtest hæres in vēdenda hęreditate cauere, vt & lege Falcidia interueniente solida legata præstentur: quia ea lex hæredis causa lata est: nec fraus ei fit, si ius suum diminuat hæres.

¶ Caius. † LEX LXXII.

QVantitas patrimonij, deducto etiā eo, quicquid expli candarum venditionum causa impenditur, æstimatur.

¶ *Cùm tractatur de imponēda Falcidia, tempus mortis inspicitur: nec considerāt diminutio sequēs, uel incrementū. Alex.*

¶ Idem. † LEX LXXIII.

IN quātitate patrimonij exquirenda visum† est, mortis tempus spectari: qua de causa si quis cētum in bonis habuerit, & tota ea legauerit; nihil legatariis prodest, si ante aditam hęreditatē, p seruos hęreditarios, aut ex partu ancillarum hęreditariarum, aut ex fœtu pecorum tantum accesserit hęreditati, vt cētum legatorū nomine erogatis, habiturus sit hæres quartam partem: sed necesse est, vt nihilominus quarta pars legatis detrahatur. Et ex diuerso, si ex centum, lxxv. legauerit, & ante aditam hęreditatē in tantū decreuerint bona, incēdiis fortè, aut naufragiis, aut morte seruorū, vt non plus, quàm lxxv. vel etiā minùs relinquatur, solida legata debentur. Nec ea res damnosa est hęredi, cui liberum est, non adire hęreditatē. Quæ res efficit, vt necesse sit legatariis (ne destituto testamēto nihil cōsequantur) cū hęrede in portionem legatorum pacisci.

al. portione.

Fl. deest, id:

Fl. deest, iu.

Fl. aut.

Fl. deest, ut.

Fl. redditu iri.

Fl. omnimodo.

Fl. est.

al. quantò minus.

deducta Fal. ut & ſ. eo. l. in ratione. §. diligenter. sic ſ. de ist. l. habebat in fi. Non autem de suo, nisi hodie, si non fiat inuentarū, ut in aut. de hęredi. & falci. §. si uero. col. j.

p ¶ Non adire. ‡ sic ſ. si quis omis. cau. testa. l. si quis omissa.

q ¶ Necesse. ‡ cāriua necessitas, nō ꝑsaisic ist. de exhę. li. §. ne ergo

r ¶ Videatur. ‡ facit ſ. de min. l. iij. §. si quid & J. eo. l. quæ debatur. & ſ. eo. l. cum Titio. & ſ. eo. l. in lege Falc. non.

s ¶ Purè debeatur. ‡ id quod uelet species.

t ¶ Reddat. i. det. ut J. de verb. signi. l. uerbum reddendi.

v ¶ Redduntur. ‡ id est, dantur.

x ¶ Intelligendū est. ‡ statim enim peti pōt pura legata: & hoc idem est in cōditionalibus existēte cōditione eorū. Ergo secūdū hoc iteri debet purum legatum, cōditionale, uti i cię, excedere in eo, q̄d̄ nomine

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine Falcidiæ præstandum est, quantum excedit emolumentum, ut J. eo. qui quadringenta. Azo.

a ¶ Vsuris. ⁊ nō enim vsurę, uel fructus computantur in Falcidiam hęredi, licet hoc quidam dixerunt malè intelligentes legē, quę est J. eod. l. qui quadringenta. §. fin. & ibidem no. Accur.

b ¶ Detrahitur. ⁊ in tribus casibus non sic contribuuntur legata: & duo not. ⁊. eod. l. Nesennius. §. j. tertius ⁊. si quis omis. cau. testa. l. quia autem. Azo. & facit instit. eo. l. in fin. & ⁊. eo. l. Plautius. & l. Pęna les. §. annus.

c ¶ Vod autem Legatorum. ⁊ id est prælegatorum: & facit ⁊. eo l. Nesennius. & J. ad Trebel. l. de ducta. §. num is.

d ¶ Legatum. ⁊ id est prælegatum est à cohęrede. & continua l. seq. cum ista.

e ¶ Legati. ⁊ id est, p. legati. Accur.

f ¶ Dautem. Non imputatur. ⁊ imò videtur imputari, ut sup. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. si conditioni. contrà. Sol. secundum Azo. hic in quarta iure institutionis, ibi iure naturæ: uel dic, ut ibi. Itē arg. cōtrà, ⁊. eo. l. si pupillus. sed ibi ut debitum magis accipit heres: & facit C. famiercisc. l. filium.

g ¶ Capitur. ⁊ non hęreditario iure, ad qd ⁊. l. proxi. Accur.

h ¶ Pro sua parte. ⁊ id est, pro eo, quod accipit, & totum quod accipit, uidetur accipere: scilicet, iure hæreditario, licet in specie contrà, ut ⁊. de leg. ij. l. cùm pater. in princ. secundum frue.

i ¶ Remanserit. ⁊ facit ⁊. eod. l. ex asse. & l. non est. & l. sequens. Accur.

IN singulis. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & Seium: & à Titio reliqui tot legata quibusdā, q exhausū semissem hęreditatis meę, in qua instituerā eundem Titiū ita, quòd non remaneret dicto Titio quarta dicti semissis solutis dictis legatis. A Seio autem reliqui similiter legata, sed nō tot, quin remaneret ei integer quādrans totorum bonorum, quæ sunt in sua parte, id est semissis, in quo fuit institutus. Certè competit Titio beneficium leg. Falci. & non Seio: quia non est ei necesse. Nā non dubitatur rationem Falc. cōpensandum esse in singulis hęredibus: & hæc uera sunt, quādo Titius, & Seius adiuerunt hęreditatē: sed si altero eorum non adeunte, alter hęres solus extiterit nunquid pinde ratio le. Falc. habenda sit, ac si statim ab initio is solus, qui adiuit, hęres instituatus esset? an sunt spectandæ separatim causæ singularum portionū id est, portionis Titij, & portionis Seij, quas ambas habet ille eorum solus, qui adiuit: scilicet, ut in qualibet dictarum portionū per se habeatur ratio leg. Falcid. Et certè si Seij pars legatis exhausta sit qui hęres extiterit, alio non adeunte adiuuabuntur legatarij per deficientem partem non grauatam: quia ea pars deficiens non est legatis onerata. Et est ratio, quare debeant iuuari legatarij per partem

donec dies obrigerit †, hęs lucraturus est ex fructibus, vel vsuris a. Ergo optimum quidem est statim ab initio ita testatorem distribuere legata, ne vltra dodrantem relinquat. † Quòd si excesserit quis dodrantem, pro rata portione per legem ipso iure minuūtur. verbi gratià, Si is, qui quadringēta in bonis habuit, tota ea quadringenta erogauerit, quarta pars legatariis detrahitur b: si trecenta quinquaginta legauerit, octaua. Quòd si quingenta legauerit, habens quadringenta. initiò quinta, deinde quarta pars detrahi debet. Antè enim detrahendū est, qd extra bonorū † quātitatē est: deinde quod ex bonis apud hæredem remanere oportet.

¶ *Illud tantū in Falcidia imputaī, quod capiē ex iudicio testatoris iure hæreditariorum: nisi testator in Falcidiā iusserit imputari: & ideò prelegata, quatenus capiunē à cohęrede, nō imputanē in Falcidiā nec id, quod datur gratia conditionis implēdę, nisi fuerit hęreditarium. Alexand.*

¶ Idem. † LEX LXXIIII.

QVod autem dicitur, si ex iudicio defuncti quartam habeat hæres, solida præstanda esse legata, ita accipere debemus, si hæreditario iure habeat. Itaque quod quis legatorum c nomine à cohęrede acceperit †, in quadrātem ei nō imputant. Sed † si idcò legatū ei datum est, vt integra legata, vel fideicōmissa præstet; deneganda erit actio legati d, si lege Falcidia vti malit †.

¶ Idem. † LEX LXXV.

ID autem, quod cōditionis implendę causa vel à cohęrede, vel à legatario, vel à statulibero dat, in Falcidia non imputatur f: quia mortis causa capitur g. Sanè si à statulibero peculiares nūmos accipiat, pro sua parte h, quadranti eos imputare debet: quia pro ea parte non mortis causa capere, sed hęreditario iure eos habere intelligitur. Qua ratione placuit legata, quæ legatarii non capiunt, cùm apud hęredes subsederint, hęreditario iure apud eos remanere intelligi: & ideò quadranti imputanda: nec quicquam interesse, vtrum statim ab initio legatum nō sit: an quod legatum est remanserit i.

¶ *Ratio legis Falcidię in singulis hęredib. locū hēt: ideò unus detrahit illā, si est grauatus, licet alter nihil detrahat: & si portio non grauata accedit grauatę, prodest legatarijs: secus ecōtrà. h. d. cū l. seq. Ale.*

¶ Idem. † LEX LXXVI.

IN singulis hęredibus rationē legis Falcidiæ computādam † esse non dubitatur: & ideò si Titio & Seio hęredibus institutis semis k hęreditatis Titii exhaustus, Seio autem quadrans totorum bonorum relictus l sit; competit m Titio beneficium legis Falcidiæ.

¶ Idem. † LEX LXXVII.

QVòd si alterutro eorum deficiente, alter hęres solus extiterit, vtrum perinde ratio legis Falcidiæ habenda sit, ac si statim ab initio is solus hęres institutus esset n? an singularum portionum separatim causæ spectandæ sunt? Et placet, si eius pars legatis exhausta sit, qui hęres extiterit, adiuuari legatarios per deficientem partem, quę nō est † legatis onerata o: qa & legata, quæ apud hęredem remanent, efficiunt, vt cęteris legatis aut nihil, aut minus detrahat p. Si verò defecta pars fuerit exhausta q, perinde in ea ponendam rationem legis Falcidiæ, atque si ad eam ipsum pertineret, à quo defecta r fieret.

¶ *Augmentū, vel diminutio bonorū cōtingēs penes pupillū nō minuit, nec auget legata relicta à pupillo, uel à substituto: et omniū legatorū sic contributio. Alex.*

¶ Idem. † LEX LXXVIII.

non grauata m: & quia & legata, quę apud hęredē remanet aliqua de causa ita, quòd nō soluuntur aliquibus legatariis, efficiunt, ut cęteris legatariis, aut nihil, aut minus detrahatur nomine Falcid. Ead. mer go ratione portio cohęredis nō grauata, & defecta debet fūcere ut legatis relictis ab eo, qui solus extitit hęres, aut nihil, aut minus detrahatur nomine Falci. si uerò defecta, siue non adita pars fuerit exhausta legatis, perinde in ea ponēda est ratio l. Falc. atque si ad eum ipsum pertineret, à quo defecta fieret. Fecit eū eam defectam, ex eo quòd eam non adiuit: quo casu si ad eum ipsum pertineret, sine dubio ponenda esset in ea ratio leg. Falc. ut dictū est. Et hoc dicit, cum l. seq. Ti.

k ¶ Semis. ⁊ id est pars Titij est exhausta. Accur.

l ¶ Relictus. ⁊ id est remansit, id est tres vncię: & sic suus semis non est exhaustus.

m ¶ Competit. ⁊ ut insti. eo. §. fi. & ⁊. e. l. in ratione. j. §. fi filio. Sed cōtrà, J. ti. l. j. §. Marcellus, Solu. ut ibi. Accur.

n ¶ Vod si alterutro esset. ⁊ & sic in casu nostro, scilicet, superioris l. nō esset locus Falcidiæ, cùm quartam haberet.

o ¶ Onerata. ⁊ pars deficientis. Accur.

p ¶ Detrahatur. ⁊ ut ⁊. eo. l. id autem. in fine. ergò à simili portio cohęredis defecta debet facere, ut legata ab eo relicta, qui solus hęres extitit, in totum petantur, secundum Io.

q ¶ Exhausta. ⁊ hoc idē, si ex pupillari substitione cohęres pupilli pupillo hęres extiterit. Nam quæ relicta sunt à pupillo. non augentur propter partē cohęredis succedentis, ut ⁊. e. l. in ratione. prima. §. quæsitum. sed relicta in institutione ab hęrede succedente, augentur, ut J. eo. l. qui fundum. §. fin. & §. qui filium. Si autem ex vulgari substitutione quis sui cohęredis partem vēdicat, indistinctè augētur legata, siue pars defecta fuerit onerosa, & augetur per non defectam, siue nō defecta augetur per defectam, ut sit omnium legatorum contributio, ut J. eo. l. qui fundum. § qui filiū. j. respōpo. nisi testator, ab uno reliquerit nominatim legata, ut non p: æstarentē ab alio, ut probatur ⁊. eod. l. j. §. interdum. in fi. §. & ⁊. de leg. j. l. licet. Et not. quòd licet legata relicta à pupillo instituto hęrede nō augeātur propter partem succedentis pupillariter: ut dixi, tamen augentur ea quæ à substituto in pupillari substitutione sunt relicta. In hoc enim differt cohæres ab extraneo, ut ⁊. de vulg. substi. l. cohęredi. §. cohæres. & ⁊. eo. l. in ratione. §. fi. Azo.

r ¶ Defecta fieret. ⁊ in Trebellianica quarta esse uidetur, ut C. ad Trebellianum. l. non iustam. in fine. Vel ibi non poterat retineri, sicut nec instituta. quia fuerat coacta: & facit suprà eodem. l. prima. § si cohęredis. & l. in ratione. §. penultimo. & l. si pupillus. §. finali. Accur.

In

IN duplicibus. CASVS. Filium meum Titium impuberem institui mihi hęredem, & ab eo legata reliq: & ei meo filio feci aliū hęredem, idē subtitui ei Seium pupillariter: & ab eodem substituto legata quibusdā reliqui, & decessi. Tractatur nunc de lege Falci circa hæreditatem meam. Et circa hoc potest q̄ri de duobus, scilicet, de substantia patrimonij mei & de contributione legatorum relictorū ab impubere, & ab eius hęrede, siue à substituto eius. In primo casu inspicitur id, quod ego testator mortis tempore in bonis habebam vt secundum illam inspectionem videatur, an sit locus legis Falci. uel non, nec ad rem pertinet si posteà acquisita sint bona dicto meo filio impuberi: uel contrariò, diminui de bonis meis: qa semper inspiciet illud quod erat in bonis tempore mortis meæ. In secundo casu, scilicet, cùm de contributione legatorum quæritur uiuo meo filio impubere, à quo impubere petunt legata illi legatarij, quibus ab eo impubere legaui contribuuntur in unū tam ea legata, quæ in primis tabulis, relicta sunt per me à dicto impubere, quā ea, quæ in secundis tabulis relicta sunt per me à dicto substituto impuberis, scilicet ut appareat, quantum ab impubere in patris tabulis sit relictum, & per consequens sciatur, utrū nunc habeat in eis locum Falcidia, uel non: Et siquidem i eis habeat locum Falcidia, defalcentur: si autem non habeat locum in eis Falci. soluantur integra legatarijs per impuberem, & eius tutorem, & legatarij caueant, de restituendo quicq̄d apparuerit eos accepisse ultra, quàm liceret eis accipere per legem Falcidiā. Apparuerit, dico, adueniente conditione tacita legatorū à dicto substituto relictorū: id est mortuo impubere in pupillari ætate. Ita enim talis, ut dictum est, debet fieri contributio: scilicet, cum reliq̄ legata ab hęrede filij mei, id est à dicto eius substituto: sicut fieret, si ab impubere, uel alio meo hęrede reliquissem quædam legata purè, & reliquissem ab eodem quædam legata sub alia conditione, quàm fuit conditio legatorum à dicto substituto relictorum, puta, sub conditione, Si nauis ex Asia venerit. Bene enim fuerunt data legata à dicto substituto sub tacita cōditione, vt dixi: id est, si moreretur impubes in pupillari ætate. Quo casu, id est si à meo hęrede reliquissem legata purè, & sub cōditione, si nū dubio deberet interponi dicta cautio per legatarios, non autē cōtrahuntur in unum dicta legata relicta ab impubere, & ab eius substituto, ut prestentur per impuberem legata relicta à substituto, uel ut per Falcidiam defalcētur dicta legata à substituto relicta. & hoc vult dicere hęc lex, ut mihi videtur, Vi.

a ¶ In duplicibus. ⁊ hoc est, in quo est institutio, & pupillaris substitutio, quæ uidentur duo testamenta, ut ⁊. de inoff. test. l. Papin. §. sed nec impuberis. Vel, quod verius est, unum est testamentū duarum hæreditarū, ut instituta. de pupil. substi. §. igitur. & suprà de vulg. substi. l. patris & filij.

b ¶ De patrimonio. ⁊ scilicet, propter æs alienum soluendum: imò propter legata, quæ nō soluūtur, nisi prius detracto ære alieno ex bonis, quæ hęres habuit tēpore mortis testatoris, si uerò ad legata nō habetur respectus, sed ad æs alienum tantùm, illud ex bonis vndecūque, & quandocunque soluitur à filio hęrede existente suo patri secūdum Ioā. Sed ad primam positionem pōt induci instit. de hęre. qua. & diff. §. j.

c ¶ Acquisierit. ⁊ sic ⁊. eo. l. pater. §. fin. Accur.

d ¶ Quæramus. ⁊ habeat locum Falcidia, uel non: & tunc tempus mortis inspicitur considerata quantitate bonorum, quę erat tempore mortis patris: & cōsideratis legatis paterni, & pupillaris testamēti, non autem, q̄ posteà in vita pupilli sunt aucta, uel minuta, tollit, uel inducit Falc. ut hic, & ⁊. e. l. in ratione. §. quod vulg. & facit J. l. proxi. & quod no. ⁊. l. proxi.

e ¶ Legasset. ⁊ quo casu fit contributio, ut ⁊. eo. l. in ratione. §. quęsitum. in fine §.

SIis, qui quadringenta. ⁊ CASVS. Caius habens patrimonii quadringentorum, & habens filium impuberem, instituit sibi hęredem dictum suum filium, & ab eo quibusdā ducēta legauit, & eidē suo filio substituit pupillariter Titiū, & Seiū, & à dicto Titio substituto leganit quibusdam aliis cētum, & decessit dictus Caius: & postea decessit pupillus in pupillari ętate nondum solutis legatis à se relictis, & propterea legata ab impubere relicta, id est dicta cc. vtiq; debet soluere, id est vtrq; eorum, id est Titij, & Seius substituti, unde videndum est, quid iuris sit circa leg. Falc. in personis dictorum duorum substitutorum. Et certè solus hęres, siue substitutus Titius p dictus vtetur lege Fal. non autē dictus Seius, cū cc. ex hęreditate pupilli ad eum Titiū pertineant nomine legatorum: scilicet, centum debent legatarij ex ducentis, quæ pupillus debebat eisdem legatariis. & c. debet iple Titius, quę ipse Titius dare iussus est. itaq; deducta quarta per eundem Titium ex vtraq; quantitate, i. ex dictis ducentis, habebit idem Titius l. in persona uerò prędicti Seij qui erat unus de substitutis, & non erat grauatus in secundis tabulis aliquid prestare Falcidia nō interuenit cū ad eū pertineant cc. ex hęreditate pupilli: & cū ex ducentis, quæ à pupillo relicta sunt debeat idē Seius nomine legatorum, c. & non plus. Sic habet medietatem suæ partis, nedum Quartam: si autem pupillus prædictus ante quàm decedat soluat à se relicta, id est integra. cc. debent curare tutores eiusdem pupilli, ut caueāt legatarij de restituendo, si quid appareat eos accepisse ultra quàm eis liceret per legē Falcidiam accipere. Apparear, dico, eo tēpore, quo dictus Titi' substitutus debet soluere c. à se relicta in secundis tabulis. Solū autē cū vendicabit sibi locum substitutio pupillaris, id est cùm morietur pupillus in pupillari ætate, committetur hęc stipulatio propter prædictū Titiū substitutū solum, quia uendicante sibi locū substitutione pupillari, non inuentur, q̄ posit habere idem Titius, nisi Quartā de c. à se relictis, non autē Quartā totius suæ partis hęreditatis, quæ sua pars erat ducenta, ut dictū est. Sed propter pupillum prædictum non committetur hæc stipulatio, cùm nec propter Seium alium substitutū: qa ipse habet medietatem suę partis, ut est dictum, Vi.

f ¶ Vtrique. ⁊ substitui. Accur.

g ¶ Solus. ⁊ incipit respondere. Accur.

h ¶ Cùm enim. ⁊ probat quod dixit.

i ¶ Centum. ⁊ sub. & c. quæ ipse &c. ed certè imò cc. ab eo fuerunt relicta. Sed dic, quòd detrahitur, quod ultrā quātitatem bonorū est, ut ⁊. eo. l. in quantitate. §. fi. & sic cùm cc. tātum habeat de hęreditate pupilli, quòd ultrā grauat, pro nihilo est: ⁊ de hoc detrahitur Falcidia, ut hic dicit. Accur.

k ¶ Vt caueant legatarij. ⁊ scilicet, reddere quantò plus accipiunt, quàm eis liceat per Falci. quę stipulatio licet pupillo non committatur, tamen substituto committitur, ut & ⁊. eo. l. is, cui. & facit J. e. l. reperitur. & J. tit. j. l. j. in prin. & ⁊. e. l. in ratione. §. quod vulg. & J. de privile. credito. l. si paterfamilias.

¶ Quædam legata. ⁊ CASVS. Legaui tibi fundum, viam, uel iter, uel actū, nunquid ex his legatis pōt detrahi Falcidia? Et uidei, quod non: quia hęc legata non recipiunt diuisionē. unde tota ad legatariū pertinent, uerūtamen hęres pōt sibi hoc remedio succurere, i. ut ex his habeat Falc. vt scilicet, faciat æstimari iustē dicta legata diuisionē non recipiētia, & denūciet legatario, uel legatariis, ut inferat legatarius eidē hęredi quartā partē ęstimātiōis legati, ppter falc. & si legatarius nō iferat, utat hęres aduersus eū legatariū legatū petētē exceptione doli mali. Idē dico, si his iussus est facere opus alicū municipib. Bo. puta, balneū, uel theatrum, uel stadiū. Nam & tale legatū uidetur in diuiduū, neque hęres intelligitur fecisse aliquod prędictorum triumnisi ei dederit propriam formam, quę forma contingit ex consummatiōe eiusdē operis & nomine omniū pdictorū legatorū oēs & singuli hęredes insolidū tenentur. secus aūt est, si legauit vinum. Nā cū diuisionē recipiat, bene pōt de eo directè Falc. detrahi, & ideo recipit diuisionē vius. f. ut si duob. fuerit legatus, ptineāt partes eius ad singulos eorū ipso iure. Quid si legaui uxori meæ dotē, quā mihi dederat.

Certè

Fl. cuiusdam.

† Fl. relinquantur.

† Collige ex hoc tex. nō detrahi necessaria, maximè p funeris impensa. Bar. in l. j. §. de impensa. in fi. ⁊. eo. tit. & p Angelum ibidem.

† lib. 3. de legatis ad edictū Prętoris.

† Fl. accepit.

† Fl. est lex, cui' inscriptio ē, Ex lib. 40. Digest. Iuliani Marcellus.

† Flo. Mallet.

† Fl. Caius lib. 3. de legatis ad edictū Prętoris.

† lib. 18. ad edictum prętorium.

† Fl. componendā.

† Fl. exhaustus est.

† lib. 3. de lega. ad edictū Prętoris Vrbani.

† Fl. ga ea non est.

† lib. 18. ad edictū prętorium.

¶ Quero an testator assignādo bona pluribus dicat testari, uel codicillari, uide ad lōgū in l. quoties. p do. Bal. j. colū. versi. Quæro an testator. C. d hęre. insti. & gl. idem in uerbo, diuidit.

† Lib. iii. d legata. ad edictum Prętoris.

† Fl. habebit filio.

† Ducenta &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Certè non poterit hęres de ea detrahere Fal. quia suam rem uidetur mulier recipere. Sed & si legaui uxori meæ q̃quid eius causa emi, & paraui, expressum est nominatim in ipsa lege Fal. ut hæ quoq; res ēptę, & paratæ per me nomine uxoris meæ, essent extra modum legis Fal. ita, quòd de eis non posit detrahi Falcidia. h. d. cum l. seq. Vt.

a ¶ Indiuiduum. ‡ ad hoc ‡. de uerb. oblig. l. stipulationes non diuiduntur. in princ. & l. 4. in ſ. & ſ. de ſeruiſ. l. viæ. Accur.

b ¶ Stadium. ‡ expone, ut insti. de re. diui. §. Vniuersitatis.

c ¶ Formam. ‡ sic ī. de no. ope. nun. l. stipulatio. §. opus. & inf. de verb. sig. l. ædificia. §. perfecisse. Sed arg. contrà, ſ. de auro, & argẽ. leg. l. & ſi non iunt. §. quid ergo, Accur.

d ¶ Tenentur. ‡ ut ſ. familerciſc. l. hęredes. §. an ea.

e ¶ Denunciet. ‡ & sic soluit totũ, protestando de æstimatione: & facit ſ. eo. l. j. §. ſi uſusfructus. & §. ſed operis. & ſ. eo. l. lineam. in fi. & de leg. ij. l. cùm filius. in princ. imo etiã q̃ndo diuiduum propter indiuiduum æstimatur, ut ſ. eo. l. ſi mihi fundus.

‡ lib. 18. ad edictũ pro uinciale.

‡ Flor. sed vsusfructũ legatus venit in computa. &c.

ADDITIO. Doctores dicunt contrarium, quia potest opponere exceptionem doli. Sed ſi esset uerũ, quod dicit ista glos. consequitur iure actionis, secundum Bar.

f ¶ I & vsusfructus. ‡ continuatur superiori: & facit ſ. eod. l. j. §. ſi vsusfructus. & ſ. de vsufru. l. v. Accur.

g ¶ Falcidiæ est. ‡ hoc dic, ut ſ. eo. l. cùm dotem. Sed arg. contrà, ſ. d̃ leg. j. l. ſi creditor. in fi. sed dic, ut ibi.

h ¶ Paratæ sint. ‡ hoc expone, ut suprà de legatis. ij. l. hoc legatum & l. sequen.

i ¶ Expressum est. ‡ hoc ideò, quia in eis tenuit donatio vsque ad vires doris ad sustentandum mulierem. Tenuit dico, ne posit reuocari, ut non posit peti, ut ſ. eodem. suprà de donationibus inter virum & uxorem. l. ex annuo. & l. ſi id quod. §. fina. & l. ſi stipulata. secùs in aliis donationibus, quę ipso iure nullæ sunt, ut C. eodem. lege, in donationibus. Accur.

Vęrebatur. ‡ CASVS. Quamuis hęc lex uideatur difficilis, tamen ſi bene inſpiciatur, ſatis erit plana. Ponatis ergo ita ei casum: Titius non habens in bonis nisi quadringenta, quę debebat ei Caius: fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Sempronium: & dicto suo debitori legauit liberationem. Seio autẽ amico suo legauit quadringenta, & posteà decessit dictus testator. Momo quęritur, cùm Falcidia locum habeat in hęreditate sua paupere, quãtum quilibet dictorum legatariorum habere debeat, siue dictus debitor, idęque legatarius liberationis nõ est in aliquo soluẽdo, siue sit soluẽdo in parte tantùm, puta, in c. siue in totũ satisfacere posit. Et huic quęstioni nõ respondet nũc: sed plenè respondebit. ī. ea. l. §. cum igit. et ter serit quędam vsque ad dictum §. quę bene faciunt ad solutionem dictę quęstionis. & dicit, quòd lex Sal quando vendicat sibi locũ in quo casu, tribuit hęredi quartã ex eo, quod reaci potest ex hęreditate, in qua ipsa Falc. locum habet, & residuus dodrans debet distribui inter legatarios. Et si inueniatur in hęreditate, in qua habet Falci. locum, & in qua est aliud præter nomen: pone, aliquis debitor, qui pro parte tantum sit soluendo, & cui liberatio non sit à testatore relicta, eius, quod exigi potest ab eo, pro rata sit distributio inter hęredẽ, & legatarios. scilicet, ut hęres habeat quartam, & legatarij tres partes. De residuo autem debiti, quod non potest facere debitor, est faciẽda venditio, nisi id demõ de dicto residuo in hęreditate computet, quã ti põt distrahi nomen, id est, est pars nominis, in qua non est soluẽdo dictus debitor: nõ autẽ tantũ eõputetur in hęreditate, quantũ cõtinetur in dicta parte nominis, in qua debitor nõ est soluẽdo. Si uero liberatio soli sit relicta debitori, qui nõ est soluẽdo ipse sibi soluẽdo uidetur, & quod ad se attinet, diues est, & ita valet ei legatum liberationis in totum. Nam & si mortis causa accepto feratur, ei id, quod dẽt ita simpliciter, Libero te per acceptilationem de eo, quod mihi dẽs: cũ deberet cccc. ponamus, & nihil facere posset: quadringẽta videbit cepisse ex dicta acceptila, mortis causa facta: l. 3 nihil facẽ posit. Nam si soli ei liberatio ẽ relicta. ‡ dictam acceptila. ita, quod alicui alij nõ fuit aliquid relictũ de eo, quod ipse debitor debebat testatori, uidetur sensisse plenam liberationem: quamuis nihil facere posit de eo, qd̃ debebat, & ideò si habeat locum lex. Falci. dẽt hęres eũ liberare in

iussus est indiuiduum a videtur legatum. Neque enim vllum balineum, aut theatrũ †, aut stadiũ b fecisse intelligitur, qui ei propriã formam c (quæ ex consummatione contingit) non dederit. Quorum omnium legatorum nomine & si plures hẽdes sint, singuli insolidum tenentur d, ¶ Hęc itaq; legata, quę diuiduitatem nõ recipiunt, tota ad legatarium pertinent. Sed potest hęredi hoc remedio succurri, vt æstimatione facta legati denũtiet e legatario vt partem æstimationis inferat: si nõ inferat, vtatur aduersus eum exceptione doli mali.

† Fl. aut vl iura theatrum.

¶ Idem. † LEX LXXX.

SI & vsusfructus f † legatus sit venit in computationẽ legis Falcidiæ. Nam diuisionem recipit, adeò, vt si duobus legatus fuerit, ipso iure ad singulos partes pertineant. ¶ Dos legata † extra rõnem legis Falcidiæ est g, scilicet, q̃a suã rem mulier recipere videtur. Sed & de ijs quoq; rebus, quæ mulieris causa emptæ paratę sint h, vt hæ quoque extra modũ legis essent, nominatim ipsa Falcidia lege expressum est i.

† Fl. relegata.

¶ *Debitor sibiipsi in totũ dicitur esse soluendo, sed quo ad alios æstimatur solummodò quantũ exigi potest ab eo, & quantum residuum uendi potest. Alex.*

¶ Vlpianus. † LEX LXXXI.

QVærebatur, cùm is, qui solùm in nomine quadringenta in bonis habebat, ipsi debitori liberationẽ, Scio autem quadringẽta legauerit, si debitor vel soluendo non sit, vel cẽtum facere posit, quantnm quisq; habeat interuentu legis Falcidiæ? Dicebam legem Falcidiã ex eo, quòd tis: si uero aliquid inueniat in bonis testatoris, quod suppleat hęredi quadrãtem, & cccc. integra: efficiet dicta acceptilatio debitori. Si autem iste idem debitor quadringentorum, qui liberatus est ‡ acceptilationẽ, potest facere centũ tantum, necesse habebit refundere hęredi ‡ quadrantẽ: & hoc lõ, quia sibi soluẽdo est in quadringentis, licet non posit facere nisi cẽtum. Cùm igitur dictus debitor, de quo pximè dixi, si bi soluẽdo sit, id est esse præsumatur, quantum ad suum præiudicium, licet in veritate nõ sit soluendo in aliquo, uel in centum tantum, eueniet, ut nõ possimus soluere quęstionẽ proposita in princip. huius l. qui casus fuit talis, Titius nõ habens in bonis nisi cccc. q̃ debebat ei Caius, fecit testamentũ & instituit sibi hęredẽ Sępronũ, & dicto suo debitori legauit liberationem: Seio autẽ amico suo legauit dicto suo debitori legauit liberationem: Seio autẽ amico suo legauit cccc. & posteà decessit dictus Titius testator. Vnde quęsitum fuit in princ. huius l. quãtum qui libet legatariorũ prędictorũ habere dẽat Falcidia locum habet, ‡, siue dictus debitor quadrigẽtorum est i totum soluendo, siue in parte, puta, in centum, siue in nihilo. Et dicit. q̃ si dictus debitor est soluẽdo in dictis quadrigẽtis totis. hęres dẽt habere de eis c. pro Quarta sua, siue Falcidia, & ccc. debẽt diuiditer dictum debitorem, & Scium, cui legata fuerunt quadrigẽta, scilicet, ut quilibet eorum habeat c. quinquaginta. Si uero debitor ‡ dictus possit facere partem de quadringentis, puta, cẽtũ tantum, hęredi seruanda est Quarta ex refecto, id est ex eo, qd̃ à dicto debitore seruari potest, id est ex dictis c. & tres partes de dictis c. id est septuaginta, q̃ nõ dẽt habere Scius, cui legata sunt quadringentã. Iudex ergo faciet, ut centum, quę prestare potest debitor, diuidantur in quatuor partes, & tres partes de illis quatuor partibus factis de centum prędictis, dẽt habere legatarij, id est Scius legatarius, cui fuerũt legata cccc. hęres autem debet habere quartam partem de dictis centum, id ẽ xxv. Debitor autem prędictus, qui soluendo non est nisi in c. dẽt compẽsare secum centum quinquaginta d̃ illis trecentis, in quibus non ẽ soluẽdo. De residuis autem c. quinquaginta, de dictis trecentis, quę exigi non possunt à dicto debitore, debet fieri vẽditio nominis: & illud, q̃ accipietur ex uẽditione dicti nominis d̃ c. quinquaginta, repręsentatur hęredi, & dicto Seio legatario quadringẽtorum, quasi solum in bonis fuerit puta, de dicto nomine de c. quinquaginta accepta fuerũt per uẽditionem l. tantum: illa certè l. tantum repręsentantur hęredi, & Seio legatario: & nõ cẽtũ superflua, scilicet, ut de illis quinquaginta habeat hęres Quartam, & dictus Seius legatarius tres partes, illa enim l. sola videtur esse in bonis, & nõ cẽtũ superflua. Si aũt nihil pt facere dictus debitor in centũ quinquaginta, sicut & in casu supiori, dictũ est eum liberandũ: de residuo autẽ, i. de ducẽtis quinquagita facieda est nominis uẽditio, ut de eo, quod ex uẽditione rediget, hẽat hęres quartã: & dictus Seius legatarius quadringentorũ tres partes & id, quod redigẽt ex dicta vẽditione nominis, repręsentat dicto hęredi, & dicto legatario Seio, quasi solum in bonis fuerit, ut dictũ est i superiori, ‡ximo casu. & hoc vult dicẽ, hęc lex, sicut mihi videt Vi.

¶ Quærebatur. ‡ duos casus pricipaliter ponit, licet respõsa sint plura: scilicẽt, quando debitori liberatio, & idem debitum alij: secundo: quando soli debitori liberatio relinquitur. Accur.

Refi

a ¶ Refici. ‡ id est colligi, uel haberi ex nomine hæreditario, cùm nihil aliud sit in hæreditate. Accursius.

b ¶ Venditio. ‡ facit ſ. eo. l. in quantitate. §. magna.

c ¶ Debitori. ‡ soli, vt inf. patet.

d ¶ Diues est. ‡ sic ſ. eo. l. Nesennius. §. fi. & l. j. §. ſi creditor. & ſup. de li. le. l. ſi quis reũ. §. huic. Sed ar. cõtra ſ. de relig. & sum. fu. sic prorata. § fina.

Al. posit.

ADDITIO. Dic secũdũ Bar. q̃ hic agit de aliquo liberando: ibi de aliquo exigendo.

e ¶ Si ei mortis. ‡ sup. tit. legati, hic donationis causa mortis.

f ¶ Sensisse. ‡ redit ad legata.

g ¶ Soli. ‡ q̃a secus, si utriq; reo debẽdi liberatio est relicta'. Azo. & alter est soluẽdo, & alter nõ, vt ī. ea. l. colligitur.

h ¶ Ferri. ‡ aliàs fieri: & ita in libro domini Accur.

i ¶ Idẽq; erit. ‡ redit ad donationem: & dic idẽ, qd̃ dixi in legato.

k ¶ Ei. ‡ debitori, à testatore. l. nam in hoc differt à legato, qd̃ ab hęrede datur: vt insti. de lega. §. j. Accursius.

l ¶ In pendenti. ‡ sic ſ. de dona. inter vi. & uxorem. l. cum hic status. § sinautem. & dic acceptilationem, scilicet mortis causa factam.

m ¶ Inueniantur. ‡ & nihil amplius.

n ¶ Præterea. ‡ ſ. vltra quadringenta.

o ¶ Refundere. ‡ occasione Falcidiæ.

p ¶ Cum igitur. ‡ redire vult ad primum casum legis.

q ¶ Debitor. ‡ scilicet, insolidum.

Flo. quadringenta.

r ¶ Ex refecto. ‡ i. ex eo, quod potest haberi ex eo nomine, quod statim aperit, sic fiet.

s TRespartes.] Nec caput libri, nec l. nec. §. ẽ hic, sed est ps legis superioris, sed iõ sic fuit resecata, quia per partes sic fuit liber inuentus. Dic ergo, tres partes, deductis centum. ſ. 75. & dic legatarij, id est legatarius: vt sup. posuit, & statim patet. Accursius.

t ¶ Compensset. ‡ & sic habet totum suum legatum, & alius nõ: sed hoc habere, est quasi non habere: nec est nociuum alii.

v ¶ In bonis. ‡ i. ex dicta venditione nominis.

x ¶ Repræsentetur.] id est accipiatur, & diuidatur inter hęredem, & inter dictum alium legatarium: & de hoc nihil dabitur.

SI creditor. ‡ CASVS. Tu Titius habebas filium habentem in peculio centum: hic tuus filius p̃xit cũ Seio, & factus est debitor Pcentũ: vñ tu pater teneris dicto creditori de dicto peculio filii tui. Insteà dictus creditor instituit te hęredem, & multa legata reliqt à te q̃busdã vltra dodrantẽ hẽditatis suæ ita. q̃ habet locũ Falcidia: & posteà decessit dictus Seius creditor: & tu incõtinenti adiuisti hẽditatem eius. Modo veniunt legatarii eius, & petunt à te legata: & tu vis ponere cũ eis rõnem l. Fal. & detrahere de legatis quadrantem. Certè dĩ, q̃ priùs debes tibi cõputare in dictũ quadrantẽ quantitatẽ dicti peculii filii tui, quę fuit in eo peculio eo tpe, quo adiuisti hẽditatẽ dicti creditoris filij tui, vñ enim esse de bonis dicti creditoris dictũ peculiũ, cũ ipse haberet actionem ‡ te, vt sibi satisfieret de creditoriis, illud de tr. aetrahes de legatis à dicto creditore relictis. Viuianus.

Fl. obligationem.

y ¶ Aditæ hæreditatis. ‡ imò mortis, vt ſ. de pecul. eo tempore. §. ſi creditor. quæ est ibi est cõtrà. Sol. ibi tempore mortis, & aditæ hęreditatis idẽ est: q̃a si iuuius erat hęres, qui protinus mortuo testatore est hęres, vt insti. de hęred. qua. & dif. §. sui. hic est extraneus hęres, secũdùm Bul. Vel secundũ Io. ibi eadem quantitas fuit tempore mortis, uel aditionis. Vel tertiò, id tẽpus inspicitur, qd̃ plus ꝓficit legatarijs, i. quo plus est in peculio, vel mortis, vel aditionis tẽpore, vt ſ. eo. l. cũ quo. Acc.

REpertur. ‡ CASVS. Filiũ meũ impuberem mihi hęredẽ instituo, & ei pupillariter substitui Titiũ, & ita feci testamentũ: ipse tũ impubes, quodãmodò dicitur testator i illa pupillari substitutione, quã ei feci. Itẽ reliqui à dicto impubere multa legata quibusdam. Item dedi ei tutorem Sęproniũ. Itẽ & à dicto substituto multa legata reliq; alijs quibusdam, & caliter legata reliqui ab impubere, & ab eius substituto, q̃ si omnia debeãt solui, habeat locum Falcidia: si autem debeãt solui legata tãtùm ab impubere relicta, nõ habet locũ Falcid. debent autẽ solui omnia per substitutũ impubere in pupillari ætate decedente, & sic substitutione locũ habente, vt ſ. eo. is cui. & posteà decessi. Posteà venerũt legatarij prædicti, & perierũt legata à dicto tutore: & tutor soluit eis: & nõ fecit eos sibi tutori promittere de reddendo, quantum posteà apparuerit plus eis solutũ nomine legatorũ, quã licuerit per eos legatarios capi per leg. Fal. posteà locũ habentẽ, ideò quia vendicabat sibi locum substitutio pupillaris. Modò quæritur, an dictus impubes posit agere cõtra tutorem propter hoc?

† Fl. repræsentatur.

† Aliàs, liberandum esse.

† Fl. Iuliãus lib. 13. Digesto.

† Flo. quod aditæ.

† Fl. Iulia. lib. 13. Dig.

† Fl. agit.

Dicitur quòd dũ non: quia, vt dictum est, eo viuente non habet locum Falcidia: & ita cùm non habeat damnum propter dictam omissionem tutoris, non potest agere contra eum. Mortuo autem dicto impubere in pupillari ætate, sicque locum habente substitutione, & ita substituto necessitatem habẽte soluere legata relicta ab impubere, & à se, sicq̃ sine locum Falcidia habente, agere poterit substitutus, qui est hęres in impuberis, contra dictum tutorẽ ex eo, quòd dictus tutor omisit facere interponi dictam promissionem, cùm soluit legata. Et sic est iste eo casu, quo hęres agere potest, quamuis testator nõ potuerit. Viuianus.

y ¶ Repertiũ. ‡ Casus specialis. sic & ſ. de euictio. l. ſi per imprudẽtiã. §. non mirum. sed regulariter contrà, vt ī. de reg. iur. l. hęredem.

z ¶ Testator. ‡ id est prædecessor.

a ¶ Stipulationem. ‡ hanc, scilicet quanto Accursius.

b ¶ Licuerit. ‡ legatario. Azo.

c ¶ Non aget. ‡ cum eo viuo Falcidia non habeat locũ: alioquin, & ipse agit, vt ī. tit. i. l. i. §. i. Sed nonne mortis tempore Falcidia detrahitur? Respon. sic regulariter: sed quãdoque fallit: vt quia cõditionalis debiti ab hęreditate extitit conditio, vt ſ. eo. l. in quãtitate. §. ma

Iusort. Y gis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

gis. & §. sed & si legata, Accursius.

SI dos socero.ʒ CASVS. Titia nupsit filio meo Seio, & mihi socero dedit in dotem c. & sic ego teneor dotem restituere in casũ restituẽdæ dotis: ut & ʒ. solu. mat. si cum dotem. §. transgrediamur. Postea feci testamentũ, & dictum meum filium institui mihi solum

† li. 18. Digesto. relata ad Iul.
† Fl. extitisset.
† Fl. cõputatione.

hęredem, & ab eo multa legata reliqui etiam vltra dodrantem hęreditatis meę: sicque habere debet locum Fal. & postea decessi. Postea petierunt legatarij legata à dicto meo filio & ipse respondit eis, q̃ volebat detrahere Falcid. de legatis, & habere ante partem dotem dictæ uxoris suæ prędictæ. Quæritur, nunqd possit hoc facere? Et dicitur q̃ sic: quia si oporteret eum sibi computare in quadrantẽ dictam dotem, nideretur indotatam habere uxorem suam: quod esse non debet. Si autem, retento eodem casu, institui mihi hęredem dictum filium, & quendam extraneum: ipse quidem filius meus semper dotẽ in ære alieno deducet, scilicet pro ea parte, qua hęres mihi extitit: & pro ea parte ha bere debet dotem: licet in iudicio familiæ erescundę modo cum hęrede suo debeat habere totam: coheres etiam eiusdem mei filij deducet dictam dotem in ære alieno cum legatario, s. pro ea parte, qua hęres mihi extitit: & hoc ante, quàm dictus meus filius percipiat dictam dotem. Nã postquam filius meus percepit dictam dotem non est quod hęres possit deducere de dicta dote in ere alieno. Viu.

† Fl. Prę cipiatur.
† li. 40. Digesto. relata et ad Iu.
† Ista lex ẽ singularis & nõ habet parem, nec concordãtem secũdm Bart. & ad intell. ipsi⁹ vid. Berẽg. fern. in l. 1. quartã. nu. 56. hoc eo. titu. Petr. Mathesil. i l. filiũ. n. 77. C. fam. erc. vbi et Polit. nu. 28. 29. & seq. & Coral. nu. 119. qui et in l. cum virũ. n. 43. C. d̃ fideic.

a ¶ Percipiatur. ʒ si enim filius à cohęrede dotis partem percepisset, ipso iure liberatus esset cohęres. Azo. & facit C. fam. ercis. l. 2. & ʒ. fam. ercis. l. si filia. §. j. & l. si maritus. & de iure dot. l. si is. §. j. & d̃ do. prælega. l. 3. §. j. in fine.

TItia testamento. J CASVS. Titia habens fratrem Titium instituit eum sibi hęredem in tertia parte hęreditatis suę, ʒ & in alia tertia Secundam, & in alia Proculam: & eo mmisit fidei dicti sui fratris, ut dictam suam partem hęreditatis, i. tertiam, dictę Secũdę, & Procule cohęredibus suis restitueret, retenta sibi quarta dictę suę partis, Postea eadem Titia prælegauit duo, pone pro Secũda eidem fratri suo: quod quidem legatum ualuit quoad partes cohęredum, non quoad suã: quia sibi à semetipso legari non potuit, ut ʒ. de leg. j. legatum est delibatio. §. j. vnde suã partẽ dicti legati debet hẽ iure hęreditario: partem aũt cohęredum iure prælegati: & postea decessit dicta Titia. Veniunt Secunda & Procula, & petunt a dicto Titio suam partem hęreditatis Titij, i. tertiam hęreditatis Titię, i. quatuor uncias. dicit Titius, Bene uolo uobis restituere, retenta tamen quarta Trebellianica, i. una uncia ficut testatrix dixit. Dicunt Secunda & Procula, Placet nobis: sed nos uolumus quòd computes tibi in dicta Quarta partem tuam dictorum prędiorum tibi prælegatorum, quę est, quatuor uncię eorundem prędiorum: quam quidem tuam partem prędiorum habuisti iure hęreditario: & ita nolumus, quòd prędia, quę tibi prælegata sunt, integra retinere debeas etiam pro ea parte hęreditatis, quam rogatus fuisti nobis restituere, id est pro tertia. Nam tua pars hęreditatis fuit tertia hęreditatis, id est non solum iure prælegati uolumus quod retineas integra dicta prędia, sed etiam loco partis hęreditatis, quam nobis fuisti rogatus restituere ita: scilicet ut non detrahas aliquam Quartam de dicta tua hęreditatis parte. Dicit dictus Titius, In uno consentio uobis de ijs quę dicitis: quia bene uolo integra mihi retinere prędia: sed in Quartam meę partis hęreditatis, quam partem debeo uobis restituere, nolo mihi imputare totam partem meam p̃diorum, quę est, quatuor uncię eorundem prędiorum: quam quidẽ meam partem prędiorum habui iure hęreditario: sed solummodo duodecimam partem dictorum prędiorum uolo mihi imputare in dictam Quartam. & si tantum erit duodecima pars prędiorum, i. una uncia prędiorum, quantum capit dicta Quarta meę partis hęreditatis, quę quidem Quarta est una uncia totius hęreditatis Titię sororis meę, bene erit, si autem non capiat tantũ dicta duodecima pars prędiorum, quantũ dicta Quarta, uolo supplere mihi dictam Quartam ex parte mea hęreditatis, quam uobis debeo restituere. Nam nõ debeo esse deterioris conditionis in hoc casu, cũ fuerũt mihi prędia prælegata, quàm essem si cuidam quarto legata fuissent: quo quidem casu non retinerem nomine Falcidiæ, nisi duodecimã prædiorum, i. quartam meę partis prædiorum. Nam tres sumus cohęredes, & quilibet nostrũ habet quatuor uncias in prædjs iure hęreditario. Modo quęritur cuius dictum debeat obtinere? Et dicitur quòd dictum Titij, & non dictum cohęredũ suarum. Sed quid si dicta Tiria testatrix non dixit, vt Titius retineret sibi quartam partẽ suæ partis hęreditatis cum dictam suam partem hęreditatis restitueret cohęredibus? nũ quid totus dictus triens prędiorum, quem habet dictus Titius iure hęreditario, imputabitur in quartam Trebellianicam, quam vult retinere Titius de dicta sua parte hęreditatis, cum eam restituit cohęredibus suis? Et dicitur quòd sic: & est ratio, quare, quia dictã Quartam retinet dictus Titi⁹ contra sententiam dictæ Titiæ matrisfamil. quamuis iure permittẽte retineat: unde non est mirum, si totus dodrans prædiorum imputatur in quarta prędicta, & non duodecima tantum prædiorum vt i superiori casu, quo dixit testatrix, Retenta

† Flo. restituat.
† Fl. integra.

gatus erit.

¶ Idem.† LEX LXXXV.

SI dos socero data ẽ, & solus filius hęres patri extitit, † dotẽ cõsestim in computationem † hrditatis, & Falcidiæ rationem in ære alieno deducet. Aliter. n. videbitur vxorem indotatã habere. Quòd si filius extraneũ cohęredẽ habeat, ipse quidẽ semp̃ pro qua parte patri hęres erit, dotem in ere alieno deducet, & cohęres eius ante, quàm dos à filio percipiatur. a †

¶ *Prælegata non ueniunt in fideicõmiss. quãdo q̃s primo rogat, secũdo p̃legat. Itẽ qui quartã detrahit de uoluntate defuncti, quartã hr̃ditatis sibi computat: alias totam hęreditariam partem. Bar.*

¶ Idem.† LEX LXXXV.

TItia† testamẽto suo Titium fratrẽ suũ ex parte tertia b hr̃dẽ instituit, fideiq; eius commisit, ut hęreditatẽ retenta quarta parte c Secũdæ, & Proculę restitueret: eidem † fratri quædã p̃dia prælegauit. Quęro, an Titius ea, quæ prælegata sunt, etiam p̃ ea parte d hr̃ditatis, quã rogatus est restituere, integra e † retinere debeat? Respondi, Titium legata integra retinere debere: f sed in partem quartã imputari oportet̃ duodecimã g partem prędiorum: sed si non esset adiectum, vt pars quarta deducerẽt̃, totum trientem h prædiorũ legi Falcidiæ i imputari oportere: quoniã contra sentẽtiam matrisfamilias lex Falcidia induceretur. k

¶ *Quod p̃tij nomine capitur, nõ vr̃ legatum, sed iure hęreditario capi. Bar.*

¶ Idem.† LEX LXXXVI.

QVi fundũ † solũ in bonis centũ relinquebat, si hęredẽ suũ dãn auerit, ut eũ quinquaginta Titio venderet, nõ ẽ existimãdus amplius, quàm quinquaginta legasse. ideoq; lex Falcidia

† Flo. restituat.
† Fl. integra.
† li. 61. Digesto.

quarta &c. Viuianus.

b ¶ Tertia. J i. quatuor vncijs: & de re siduo alias Titius haberetto tum, ut ʒ. de hęre. instituti. l. j. §. si ex fundo.

c ¶ Quarta parte. ʒ quæ est duodecima totius.

d ¶ Pro ea parte. ʒ l. pro tribus partibus suæ institutionis.

e ¶ Integra. ʒ non dubitabatur, quin quartam partem legatorum retinere possit: sed quæritur, utrum integra possit retinere prælegata. Azo.

f ¶ Debere. ʒ hoc ideo, quia in rogando habuit mentionem hr̃ditatis: secus autem si dixisset, ʒ portionem tuam, non habita mentione hæreditatis: quia etiam tunc prælegata restituerentur, ut J. ad Trebellianum. l. Marcellus. §. quidam. si modo prælegauit ante, & posteà rogauit: quæ dic, ut C. de fideicommiss. l. cum utrum. Sed oppositur, etiamsi habuit mentionem hæreditatis, ut in nostro casu, non retinet totam: sed hęreditaria cadit in fideicõmiss. ut J. ad Trebellianum. l. in fideicommissariam. §. finali, quæ est contra. Solu. satis cadit in fideicommissum, si computat in Quartam: quod facit in totum, quando contra uoluntatem testatoris retinet Quartam, ut hic subijcit.

g ¶ Duodecimam. ʒ i. quartam eius partis, in qua institutus est: ut diximus in casu, C. fam. ercis. l. filium.

h ¶ Trientem. ʒ i. quatuor uncias, quas habet iure hęreditario, ut J. eod. l. in Quartam. j. respon.

i. ¶ Falcidiæ. ʒ i. quarta Trebellianica, de ea enim loquitur secundum Ioannem.

k ¶ Contra sententiam. ʒ quod est eo ipso, quòd nihil dixit inde testatrix: ut C. eo. l. i. Accursius.

l ¶ Induceret. ʒ i. Quarta retineretur.

QVi fundum. ʒ CASVS. Seius habens in bonis solummodo vnum fundum ualentem c. instituit sibi hæredem Caiũ, & dãnauit eum, ut dictum fundum uenderet Titio pro l. & postea decessit. Modo quęritur, uunquid habeat locũ lex Fale. in hęreditate suã? Et dicitur, q̃ non, quia non uidetur legasse Titio dictus testator, nisi quinquaginta, quę ualet plus dictut fundus, quã iussus fuerit hęres dicto Titio vẽdere: & ita cũ l. q̃ accepit hæres à Titio pro p̃tio fundi, remaneãt apud eum: iõ Quartam, imo dimidiã hr̃ditatis habet. Sed pone, q̃ dictus Seius habebat in bonis fundum Cornelianũ, & Seianum: quorum quilibet ualebat centũ: & instituit me, & Titium hęredes: & dãnauit meum eidem Titio cohęredi meo fundũ Cornelianum, i. meam portionem fundi Corneliani uenderem p̃ quinquaginta: & econtrario, Titium damnauit, ut mihi fundũ Seianum, i. dimidiam, quam in eo habebat idem Titius uẽderet p̃ quinquaginta: nunquid habebit locum lex Falc. inter me & Titium? Et dicitur quòd non: cum uterque nostrum sit habiturus iure hęreditario dimidiam partem unius fundi: quia cuiuslibet nostrum est pars dimidia, id est quarta hęreditatis: quia fundi ualebant ducenta, ut dictũ est, id est quilibet centum. Cum ergo quilibet nostrũ habeat iure hęredi

hæreditario quartam hæreditatis, ut dictum est: non est iustum si nõ habet locũ lex Falcidia. Et bene dixi q̃ libet nostrum est habiturus iure hęreditario dimidiam unius fundi. Nã certè ego, qui dãnatus fui uendere Titio cohęredi meo partem meam fundi Corneliani, habeo iure hęreditario dimidiam partem fundi Seiani uenditi mihi pro alia dimidia à dicto meo cohęrede: & partem mihi uenditã eiusdem fundi habebo iure emptionis. Item Titius cohęres meus qui damnatus fuit uendere mihi partem suã fundi Seiani, id est, dimidiam fundi Seiani, retinet iure hæreditario dimidiam partem fundi Corneliani ven diti sibi à me pro alia dimidia & dictam dimidiam, quam ego vẽdidi ẽ eode fundo Corneliano, habebit iure emptiõis: & sic ego in uenior habere totum fundum Scianum, i. dimidiam eius iure hęreditario: & aliã iure emptionis: & Titius eo hęres meus inuenitur habere totum fundum Cornelianum, id est, dimidiam eius iure hęreditario, & aliam iure emptionis.

† F. fundos in bonis cẽsum.

a ¶ Locum non hẽt. ʒ imò totius uidetur in legato: & sic Fale. locum habet. ut J. eo l. in Quartam. in fin. l. quæ est contra. Solu. subtiliter inter emptionem & conditionem distinguet: ut in uenditione dicas, non fundum nẽ locum non habet. Item si is, qui duos fundos centum b. in bonis haberet, me & Titium hęredes instituisset, & damnasset me, vt Titio fundum Cornelianum quinquaginta venderem, & cõtra, Tirium damnasset, ut mihi fundum Seianum quinquaginta c venderet: non animaduerto quemadmodum lex Falcidia locum habere possit: cùm uterq; hęredũ vnius d fundi partem dimidiam hęreditario iure habiturus sit, in qua pars dimidia hęreditatis e est. Nam certè, qui damnatus est fundũ Cornelianum vẽdere, Seiã fundi f partem hęreditario g iure habet. Itẽ qui damnatus est Seianum fundũ vendere, partem Corneliani fundi hęreditario iure retinet. h

¶ *Hęres potest detrahere sibi debitum in imponenda ratione legis Falcidiæ, sicut si debetur extraneo. Alex.*

¶ Si is i qui hęredem instituerit eũ, cui rogatus fuerat post mortẽ suam centũ restituere, centum in ratione legis Falcidiæ deducere debet: quia si alius quilibet hæres quia siue dicta conditio exiterit te Caio hęrede existente, utraq; suprà dicta valeat: siue dicta conditio defecerit, vt Caius, & Titius hęredes eritis pro virili portione, scilicet medietate illius medietatis sub conditione ante tibi relictę accedente prędicto Titio, vnde siue existat dicta conditio, siue deficiat: semper existit casu, quo possunt valere omnia prędicta. Sed pone, quòd dicta conditio tua secundæ institutiõis extiterit & sic habes tu Caius quadrantem tibi purè à testatore datum: & etiam semissem tibi sub cõditione datum: ita habes dodrantem totius hęreditatis, id est, nouem uncias: & Titius cohęres tuus habet tres. Nunquid eum habeas dodrantẽ hęreditatis, cogeris p̃ ea parte legata præstare: ut sic prosit illis legatariis, quibus fuit legatum ante instituto purè in quarta hęreditatis? profit dico ille semis, in quo fuisti institutus sub conditione prędicta: profit adhuc dico, quod Falcidia delegatis eorũ detrahendam? Et respon q̃ sic tuam miscerì debet duæ tuæ partes hoc casu, id est, quadrans, qui purè ẽ damus, & semis tibi datus sub cõditione. Viuianus.

† Fl. extitisset, hæc centum in ære alieno poneretur.

¶ *Conditio, cuius euentus, uel defectus legata non uitiant, eorum petitionem non differt: & plures portiones unius & eiusdem instituti, econtribuuntur adinuicem ad augendum legata. Alex.*

¶ Si tu ex parte quarta, Titius ex parte quarta hęredes scripti fueritis, k deinde tu ex parte dimidiã hæres institutus fueris sub conditione, & legata, itẽ libertates datæ fuerint l pendente m conditione libertates competent, & legata tota præstabuntur. n quia siue cõditio exiterit te hęrede existente, vtraque ualent, siue conditio defecerit, tu & Titius hęredes eritis o ¶ De lege Falcidia si hoc quæras, † an existente conditione misceatur quadrãs tuus, & semis, atque ita pro dodrante rõ ponenda sit cum iis, quib. purè à te hęrede legatum est, respondebimus, miscerì duas partes. p

¶ Qui filium. ʒ CASVS. Seium filium impuberẽ, & Titium æquis partib. hęredes instituerat, à filio totum semissem

† Flo. legato Falcidia si hoc quæra.

K ¶ Fericis. ʒ f. purè. l. ¶ Dimidia. J q̃ supperat & sic in dodrãte, m ¶ Datæ fuerint. ʒ l. simpliciter, non exprimendo, an puris institutionibus, vel conditionalibus: nec quantum à quolibet hęrede.

n ¶ Pendente. ʒ f. conditione secundę institutionis.

o ¶ Præstabuntur. ʒ de libertatibus planum est: sed de legatis quęro quantum quilibet soluet? Resp. aut species hęreditaria est relicta, & tunc agetur rei vendicatione ad totam contra utrunque, cum ambo hęredes teneantur, adiiciendo, ut quilibet soluat quantum, eum cõpetat soluere: & sic ad incertam partem cõtra quemlibet: ut ʒ. de reiven. l. j. quæ de tota. § j. & idem si agatur actione personali ex testamento ad dictã speciẽ: si aũt est quantitas, tunc quilibet in eo, q̃ est purè institutus, conuenitur, nec eo plus tenetur aliquis, quia conditione existente, uel deficiente posit recuperare ab alio: ut J. de regiur. l. nemo. ideo plus dico institutum sub conditione posse conuenari in medietatem residui, cum etiam deficiente conditione medietatem residui est habiturus.

p ¶ Eritis. ʒ pro virili portione medietate conditionali utrique accedente, & sic similiter utraque valet.

q ¶ Duas partes. ʒ ut sic dodrans uideatur tibi relictus: & facit ʒ. d̃ acqui. hęred. l. si tu. & ʒ. e. l. in ratione. §. pe. in fin. illius §.

¶ Qui filium. ʒ CASVS. Seium filium impuberem institui mihi hęredem in sex unciis hęreditatis meæ, & reliqui ab eo tot legata, quę ceperunt totas dictas sex uncias: & Titium institui mihi hęredem in alijs sex unciis: & in nihilo eum legatis grauaui, & eundem Titium substitui dicto meo filio meo vulgariter, & pupillariter, i. vt si mihi hęres non erit dictus meus filius, prędictus Titius sit mihi hr̃s: aut si mihi hr̃s erit, & in pupillari ætate decesserit, dictus Titius sit mihi hæres, & posteà decessi. Et postea dictus Titius extitit mihi hæres ex sua substitutione: & posteà antequam dictum meus filius esset mihi hęres, decessit: vnde Titius extitit mihi hęres ex substitutiõe vulgari. Modo quęritur, utrũ dictus Titius substitutus præster solida legata, quę reliniqui à dicto meo impubere filio? an verò deducta quarta? Et dicitur, q̃ solida præstare debet. Et est ratio: quia duo semisses, in quibus filium meum, & Titium hęredes institui, sunt confusi & coadunati in persona Titij, qui ex uulgari substitutione successit mihi in semisse, quem dedi dicto meo filio: & faciũt dicti duo semisses confusi, ut habeatur ratio totius hęreditatis circa l. Falcid. unde eum mihi soli in totum hęres extiterit dictus Titius, solida præstare debet prædicta legata, quousque habeat tantum tres uncias de tota mea hæreditate. id est quartem hęreditatis meæ: ut instit. de pupillar. substit. §. quo casu. Si aũt Titius adiuisset pro sua parte nõ gratuat, & posteà in pupillari ætate decessisset, & sic Titius extitisset eo hæres ex pupillari substitutione: non præstabit Titius substitutus ampliora legata, quã quibus legatis dictus meus filius obligatus fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat: quia hoc casu dictus Titius non obligatur legatis suo nomine, sed nomine dicti mei filij impuberis defuncti, q meus filius nihil amplius necesse habuit præstare legatariis, quibus à se relicta sunt legata, quã do[illegible]tantum semissis: in quo semisse eum mihi institui, id est, non tenetur præstare dictis legatariis, nisi tres ptes semissis, & quartam dicti semissis sibi potuit retinere per legẽ Falcid. In hoc ergo casu dictus Titius in ratione leg. Falid. retinet sibi integram suã partẽ nõ grauatam, & retinet tantum quartã partẽ grauatæ, quã dedidicto meo filio, & ita retinet sibi septem vncias, & quartã partem aliarum duarũ anciarũ & dat legatariis prædictis tres uncias, & tres partes dictarũ duarũ vncia. & hoc vsque ad § quod si extranei, &c. ubi retinet eũdem casum, s. quando instituit mihi hæredes pro æquali parte dictũ meũ filiũ, & dictũ Titiũ. Sed pone econtrario, s. q semis dicti Titij extranei totus fuit per me legatus, & semis dicti mei filii non fuit in aliquo grauatus, & posteà me mortuo extitit dictus Titius hęres dicto meo filio ex substitutione, siue vulgari siue pupillari, & quærit, nũquid hoc casu augeantur legata, quæ reliqui à dicto Titio? Et ñ. q sic: hoc enim casu accessit pars non grauata grauatę, & perinde agendum est hoc casu circa legata, ac si cuilibet cohæredi non grauato substitutus fuisset dictus Titius grauatus. & eo hęrede omittente hęreditatem ex asse, hęres extitisset idem Titius: quia semper idem Titius substitutus deducet rationem legis Falcidię ex quantitate bonorum, quę ego testator reliqui, id est, siue sit substitutus pupillo non grauato, & ex substitutione siue vulgari, siue pupillari et hęres extiterit, ut dictum est in §. q si extranei, usque illuc, at perinde, &c. siue sit substitutus cuilibet alij cohęredi non grauato. & postea ex asse hęres extitisset, ut in uersic. at perinde, &c. hoc usque ad uersiculũ, pene eadem, &c. vbi dicit q pene, & sine pene, eadẽ dicenda sunt. Si ego instituissem mihi hęredes duos meos filios impuberes, s, vnumquemque eorum in vno semisse, & unius semissem grauassem legatis, & alterius non, & eosdem impuberes inuicem substituissem, & postea iure substitutionis ad alterum eorum ęreditas mea redierit, & habenda sit in hęreditate mea ratio leg. Falc. Nam aut ille impubes, cuius semis grauatus est legatis, successit alteri impuberi grauato: & tunc augentur legata à se relicta: aut eonuerso, & tunc nonnũ dictum est. Viuia.

a ¶ Legauerat. § & per legata eximinuerat.
b ¶ Substituerat. § vulgariter & pupillariter.
c ¶ Mortuo. § ante, quam esset hęres, ut J. subiicit.
d ¶ Ex substitutione. § f. vulgariter J. parce.
e ¶ Totius assis. § fuit, n. his soli testatori, & iõ solida præstat legata etiamsi non habeat nisi ues uncias de tota hęreditate. Azo.
f ¶ Solida. § non pôt enim deducere Falcidiam eius nomine, q nunquam fuit hęs. & facit J. ea. l. §. fi. Sed §. s. eo. l. q si alter vero. in fi. nam hic fit contributio, ibi nõ sed illa secundum istam distinguitur: quia si fuit pupilli pars defecta, & distinguitur, an ueniat substitutus ex vulgari, & fit contributio: an ex pupillari, & tunc non: ut J. proxi. si vero, &c.
g ¶ Ante, quàm patri. § & ita patet, q fuit hęres ex vulgari substitutione.
h ¶ Fuerit. § & decessit in pupillari ętate, & sic successit pupillo ex substitutione pupillari substitutus.
i ¶ Quibus. § scilicet legatis.
k ¶ Substitutione. § vulgari. vel pupillari.
l ¶ Cuilibet. § etiam maiori.
m ¶ Reliquerit. § aliàs est, reliquerat, ponere debet: & tunc sequitur ver. Eadem dicenda sunt, &c. aliàs est, reliquit, deducet. Penè eadẽ di. &c. & erit uer. Penè, &c. & est philosophicum temperamentum, vt alias forsan. s. de arb. l. si duo. Accur.
n ¶ Habenda sit. § distinguitur enim, utrum pars defecta fuerit grauata, an pars quę non fuerit defecta, & idẽ distinguitur in iure accre-

legauerat [a] à Titio nihil, & Titiũ filio substituerat. [b] Quæsitum est, cum Titius in institutione adisset & impubere filio mortuo, [c] ex substitutione [d] hęs extitisset, quã tum legatorũ nomine prestare debere? Et placuit solida legata eum prestare debere. Nam confusis duos semisses efficerent, † vt circa legẽ Falcidiam totius assis [e] ratio haberetur, & solida [f] legata præstarentur. Sed hoc ita verum est, si filius antè quàm patri [g] hęres existeret, decessisset. Si uerò prius hęres patri fuerit, [h] nõ amplior legata debet substitutus, quàm quibus [i] pupillus obligatus fuerit: [k] quia nõ suo nomine obligatur, sed defuncti pupilli, qui nihil amplius, quã semissis dodrantem præstare necesse habuit.

¶ Quòd si extranei hędis semis totus legatus fuerit, isque pupillo à quo nihil legatum erat, ex substitutione [k] hęres extiterit: poterit dici augeri legata, & perinde agendum, ac si cuilibet [l] cohæredi substitutus fuisset, eoque omittente hęreditatem, ex asse hęres extitisset: quia semper substitutus rationem legis Falcidiæ ex quantitate bonorum, quę pater reliquerit, [m] deducet. ¶ Penè eadem dicẽda sunt, & si pater duos impuberes hęredes instituerit, & eosdẽ inuicem substituerit, deinde iure substitutionis ad alterum hęreditas reciderit, & legis Falcidiæ ratio habenda sit. [n]

¶ *Si exhęredatus succedit fratri ex substitutione, & sic ex uoluntate expressa, ualet legata ab exhędati substituto: s. si succedit ex ptãte legis, non valent. Bartolus.*

¶ Qui filios † duos impuberes habebat, altęrum hęredem instituit alterum exhędauit: deinde exhęredatũ instituto substituit, ac posteà exhęredato Mæuium, & ab eo [o] legauit. Exhęredatus † impuberi fratri extitit: hęres: deinde impubes [p] decessit. Cũ iudicio patris facultates paternę per causam hęreditariam ex substitutione ad Mẽuiũ [q] peruenięt, potest dici legata ab eo [a] relicta prestãda di substitutus fuisset, eoque omittente hęreditatem, ex asse hęres extitisset: quia semper substitutus rationem legis Falcidiæ ex quantitate bonorum, quę pater reliquerit, [m] deducet. ¶ Penè eadem dicẽda sunt, & si pater duos impuberes hęredes instituerit, & eosdẽ inuicem substituerit, deinde iure substitutionis ad alterum hęreditas reciderit, & legis Falcidiæ ratio habenda sit. [n]

¶ *Si exhęredatus succedit fratri ex substitutione, & sic ex uoluntate expressa, ualet legata ab exhędati substituto: s. si succedit ex ptãte legis, non valent. Bartolus.*

¶ Qui filios † duos impuberes habebat, altęrum hęredem instituit alterum exhędauit: deinde exhęredatũ instituto substituit, ac posteà exhęredato Mæuium, & ab eo [o] legauit. Exhęredatus † impuberi fratri extitit: hęres: deinde impubes [p] decessit. Cũ iudicio patris facultates paternę per causam hęreditariam ex substitutione ad Mẽuiũ [q] peruenięt, potest dici legata ab eo [a] relicta prestãda

† als, Nam confusos duos semisses efficerent

† Fl. ſi uerò patri hęs fuit.

† Fl. fuerat

† Fl. ponit eadẽ dicẽ.

† de sensu huius §. uide Coras. in l. cũ acutissimi. n. 87. C. de fideicõ.

† Fl. & exhęredatus.

† Fl. ad eũ.

beat obtinere? Et respon quòd allegatio legatariorum: & est ratio: quia iudicio, & ultima uoluntate dicti testatoris patris dictorum impuberum peruenerunt ad dictum Mẽuiũ facultates eiusdem testatoris per causam hęreditariam, id est, ex substitutione, siue ex substitutionibus prædictis. Sed nonne est prædictis contrarium, q a aliàs dicitur, Si exhęredo filium meum impuberẽ, quem solum habeo, & ei legatum relinquo: & ei Mæuium, pone, in dicto legato substituo & etiam in aliis, quæ aliunde habet dictus exhęredatus; & ab eodẽ substituo legata relinquo: & postea dictus Mæuius succedit ex substitutione dicto exhęredato: scilicet quòd nõ ideo magis dictus Mæuius substitutus obligatur dictis legatis à se relictis, q habet ex substitutione eidem legatum, quod reliqui dicto impuberi exhęredato: qd quidem dicitur C. de leg. cùm quid am? Respondeo, non est contrarium: quia in hoc casu non peruenit ad eum Mæuium substitutũ hęreditatis mę portio, sed solummodò legatum, quod reliqui ipsi exhęredato filio meo. in nostro autẽ casu in princ. §. posito peruenit ad Mẽuium substitutum non solum portio hęreditatis paternæ, sed etiã totum ius hęreditarium: & ideo non est mirum, si ibi tenetur legatariis, & eo modo, qui ibi dictus est, id est, habita ratione leg. Falcid. in his bonis, quæ pater mortis tempore reliquit. Dicet aliquis, pone, retẽto casu in prin. §. posito, qd filius exhęredatus nõ extitit hęres fratri suo ex substitutione, sed authoritate legis duodecim tabula. deserto testamento Titij testatoris, aut per interpositam personam: & posteà idem impubes exhęredatus decessit, & sic extitit ei hęres ex substitutione dictus Mæuius: nunquid idem Mæuius substitutus æstimandus erit debere sic legata à se relicta, sicut dictum est eum debere in prino huius §. habita ratione leg. falcid. in his bonis, quæ pater mortis tempore reliquit? Et respondetur, q minimè illo modo, vel ẽt aliquo alio. nã nullo mõ tenetur idẽ Mæuius prestare legata à se relicta eo casu. Nam quantum interfit exhęredatus filius ex substitutione fratri suo hęres existat, an alio modo: saltem ex eo apparet, q aliàs ab eo exhęredato legare pater potuit, id est, cum ex substitutione est hęres fratri suo instituto: aliàs non potuit ab eo legare pater, id est, cũ nõ est hęres ex substitutione, sed ex lege, uel p interpositã personam: ueõ. dictum est. si ergo non potest eo casu ab eo legare, ut dictum est: ergo nec potest ab eius substituto. Nam est congruens rationi, ne testator habeat plus iuris circa personam substituti, quàm habuerat in eo, cui eum substituit. Viuia.

o ¶ Ab eo. § Mæuio. Accursius.
p ¶ Extitit. § ex substitutione pupillari.
q ¶ Impubes. § exhęredatus.
r ¶ Ad Mæuium. § aliàs est ad eum, scilicet Mæuium.
s ¶ Ab eo. § scilicet, Mẽuio

Mortis.

a ¶ Mortis. J. sic §. eo. l. in duplicibus.
b ¶ Dederit. § & ei substituit in legato, & aliis.
c ¶ Nihilo magis § id est, non magis.
d ¶ Legatum. § à se substituto relictum: uel dic, legato, l. propter legatum filio relictum non tenetur substitutus pro relicto à se.
e ¶ Ad eum. § f. exhęredatum. Accur.
f ¶ Legata debere. § lege interrogatiuè: & ñdecur. Minimè uidebatur eum teneri in eo quod hęreditario iure peruenit. Sed contra est, ut dicit. & hic est speciale contra regulam §. de leg. 3. l. si fuerit. §. fina. scilicet, sicut possum relinquere ab hęrede, sic & ab hęredis hęrede, secundum Azo. uel secundũ alios refert dicam, Lego ab hęrede hęredis, & ualet, ut ibi: an, à Titio, nominãdo aliquem, q licet postea sit hęres hęredis, nõ tenet: ar. §. de pact. l. si vnus. § fin.
g ¶ Vel ex eo. J id est, saltem.
h ¶ Non potuit. § i. cũ ex substitutione patris hęres patri extitit.
i ¶ Ne plus. J imò non tantum: quia exhęredatũ, cui legauit, legato onerari potuit, sed à substituto legatũ relinquere non potuit: relictum tũ ab eo exhęredato etiam à substituto pstandũ puto: vt C. de lega. l. cum quidã. & §. de uulg. sub. l. cohęredi. §. cum filiæ. Azo. & facit §. de leg. j. l. plane. 2. j. respon. & §. de leg. 3. l. fi. in prin. & J. tit. 1. l. j. Accursius.

† Fl. obligabitur.

¶ Flo. minime debere. nam.

† als, hęret

† Fl. ad eũ.

¶ Cohæres. § CASVS Filium meum impuberem mihi hęredem institui in sex unciis hęreditatis meæ: & multa legata ab eo reliqui ita qd exhaustus est semis, siue sex unciæ, in quib. eum institui nõ tamẽ ita fuit exhaustus legatis, quin solutis eisdem legatis remaneret apud eũ quarta semissis, uel parum minus, uel aliquid de ea. Et postea eidem Mæuio meo filio dedi cohęredem Titium in alio semisse: & tot ab eo Titio legata reliqui quibusdam, q totus suus semis fuit exhaustus. Posteà eundẽ Titiũ substitui eidẽ meo filio vulgariter, & pupillariter: & in eadem substitutione reliqui legata à dicto Titio, & soluit legata, p ea parte, qua eũ instituit, detracta cuilibet legatario Fal. & posteà dictus meus filius decessit antè, quã adiret, p suo semisse: & ita ex substitutione vulgari hęres extitit eidẽ dictus Titius. Veniunt modo ad Titium legatarij, quibus ipse soluerat legata detracta falc. & dicũt ei, tu habes semissem impuberis non exhaustũ legatis in totũ. Certè uolumus, q ex integro ponaf rõ le. fal. in tota hęreditate ita, ut cõtributis legatis, q à te, & q à pupillo data fuerunt, pars quarta oiim bonorũ apud te remaneat, & totus dodrãs totius hęreditatis proficiat nobis, & aliis legatariis: & ita in aliquo augebũtur legata nostra p p hoc, q semis impuberis, quẽ habes, nõ est in totũ exhaustus. Titius autẽ non vult contribuere prædicto modo. Quæritur quid iuris sit? Et dicitur q bene dẽt fieri dicta cõtributio. Nã licet pupillo hęres exiterit dictus Titius ex dicta vulgari substitutione, tñ circa leg. Fal. perinde debet ratio haberi, ac si mihi patri in totum directo hęres extitisset: quo casu fine dubio cõtribuunẽ oia legata in ratione le. Fal. & ita in hoc casu tali modo, & non alijs, augentur dicta legata à dicto substituto ultra dodrãtem suæ partis, sicut augentur in isto alio casu, scilicet cum ex parte hęres institutus, & cohęredi suo maiori substitutus deliberante cohęrede soluit legata à se relicta vltra dodrantem suæ partis detracta ex his fal. deinde ex substitutione partẽ dicti cohęredis sui acquirat. Quo qui dem casu sine dubio augentur dicta legata à substituto data, ut §. ea. J. §. qui filium. ibi, q si extranei hęredis, &c. Viuia.

K ¶ Ratione. § cum nil ei remanserant, tot erant legata. Accursi.
l ¶ Præstiterit. § erat ergo grauata ultra dodrantem ita, q nihil remanebat ei. Accur.
m ¶ Exhaustus § non adeò ut semis cohęredis: quia apud cohęredẽ nil de Quarta remanserat, & ob id eam integram de legatis à se relictis detraxerat. & ideo quia non sic erat grauata pars pupilli, legata

esse, habita ratione legis Falcidiæ in iis bonis, quæ pater mortis [a] tempore reliquerit. Nec huic contrarium est, quòd cũ exhęredato pater legatum dederit, [b] nihilo magis [c] substitutus legatis obligatur: † quia eo casu non hęreditatis paternæ portio, sed legatum [d] ad eum [e] peruenit. Dicet aliquis, Quid ergo, si exhęredatũs filius nõ ex substitutione fratri suo hęres extiterit, sed aut lege, aut per interpositã personam, atque ita impubes decesserit? sic quoq; existimandus erit substitutus legata debere? [f] Minimè. [g] Nã quantum interfit, exhęredatus filius ex substitutione fratri suo hęres existat, an alio modò, vel ex eo [g] apparet quòd aliàs ab eo legare pater potuit, aliàs non potuit. [h] Est igitur rationi congruens, ne plus [i] iuris circa personam substituti testator habeat, quàm habuerat [k] in eo, cui eum substituebat.

¶ *Si portio minus grauata accedit portioni magis grauatæ ex substitutione pupillari, locus est contributioni, sicut si accederet ex uulgari. Bar.*

¶ Cohæres pupillo datus si pro parte sua legata, habita legis Falcidiæ ratione [l] præstiterit, deinde impubere mortuo ex substitutione hęres extiterit, & semis pupilli legatis exhaustus [m] esset, ex integro legis Falcidiæ ratio ponẽda erit: ut contributis legatis, quæ ab ipso, & quæ à pupillo data fuerant, pars quarta bonorum apud eum remaneat. Licet enim pupillo hęres existat, tamen circa legem Falcidiam perinde ratio habetur, ac si patri hęres extitisset: nec aliter augebunt [n] legata, quæ ab ipso ultra dodrantem data fuerunt: † q augentur, cum ex parte hęres institutus, & cohęredi suo substitutus, deliberante cohęrede, legata, habita ratione legis Falcidiæ, soluit, [o] deinde ex substitutione alteram quoque partẽ hęreditatis inquirit. †

¶ *Si perplexitas contingat ex accidenti, præter testatoris propositum, secundum mentem testatoris dirimitur. Bart.*

¶ Africanus. † LEX LXXXVII.

Q Vi quadringenta habebat, trecenta legauit: deinde tibi fundum dignum centum au-

† Fl. ſi fuerãt

† Fl. adqui rat.

† li. 5. q6o.

Q Vi quadringenta. § CASVS Seius habens fundũ valentẽ c. aur. & habens in bonis quod valeat alios cc. & ita habens in bonis ccc. fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Caiũ, & quibusdam legauit ccc. deinde fundũ prędictum legauit tibi Titio sub hac conditione, si legi fal. in testamento suo locus non esset. Et ita distribuit omnia sua bona per legata: & postea decessit dictus Seius testator. Modo quęrit, q d iuris sit, i. utrum valeat dictum legatũ fundi, uel nõ? & utrum alia legata valeãt, uel nõ? Et respon. de stricto iure, q ista quæstio non potest solui: & est ista quæstio illud, quod uocatur apud dialecticos tractus, id est, talis qõ ex qua semper concluditur respondenti. vnde quicquid constituerimus verum esse in hac quæstione, falsum reperietur. Et de hoc pono tibi exemplum: nam si dictum legatum fundi tibi datum dicamus uelere, locus erit legi Fal. cum nihil in hęreditate superst ualente dicto legato fundi, & aliis legatis: & ideo deficiente conditione apposita in dicto legato fundi, nõ debebitur tibi dictum legatũ fundi. Ita dicto enim legato fundi fuit apposita talis conditio per testatorem, te dictũ est, Si legi falci. in testamento suo locus non esset, &c. Rursus, si legatum ualiturum non sit ideo, q a prædicta conditio deficiat, non erit tunc locus legi Falcid. quia eo casu fundus legatus remanet in hęreditate: qui fundus capit quartam hęreditatis. Porrò si in prędicto casu non sic locus legi falci. ergo extitit conditio apposita legato fundi. si extitit conditio, ergo legatum fundi tibi Titio debebitur. Et ita ut dixi, quãcumq; partẽ capias in hac quęstione, reperiẽt posteà falsa: & ita non uidetur de stricto iure posse solui prædictam quæstionem. De æquitate autem dicitur hic, non ualere dictum legatũ fundi. Prę sumitur enim testatorem uoluisse, ut propter tuum legatũ fundi non minuerentur legata cęterorum, quib. legauit ccc. Cũ enim dixit testator, ut habeas fundum, si legi falcid. locus non erit, prę sumitur uelle. q si falci. haberet locum te habente fundi legatum dictum legatum non valeat: & ita prę sumitur voluisse testatorem, ut ex legato fundi deduceretur falc. & pro ipso legato fundi, & pro omnibus aliis legatis extracta falci. Ergo prædicto modo ex dicto legato fundi nihil remanet in eodem fundo: & ideo, ut dictum est, non ualet de æquitate dictum fundi legatum, & hoc usque illuc. Quid ergo dicemus, &c. vbi ponit talem casum, Pone, quòd prædictus Seius habens in bonis ccc. legauit quibusdam ducenta, & tibi Titio legauit alia ducenta sub prędicta conditione, scilicet, Si legi falci. locus non esset: & ita prę sumitur voluisse ita demum valere cuiq; legatum, si de eo tuo legato non detrahatur Falcid. pro eodem tuo legato ducentotum, & pro aliis ducentis legatis taliter alij, quòd dicta ducen-

¶. Infor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta ducenta aliis legata non minuantur aliquo modo per Falcidiã, Modo quæritur, vtrum debeat ſic in hoc caſu ſeruari ſicut dixi præſumi dictũ teſtatorẽ uoluiſſe: id eſt, ut tu Titius patiaris Falc. tui legati, & Fal. præcedentium ducentorũ. alij legatorũ: ut ſic auferantur tibi centum pro Fal. omnium legatorum, & alia centum tibi remaneant. Et reſpondetur, q̃ de ſtricto iure nõ poteſt hoc procedere. Nam extitiſſe legati tui prædicti conditionem, vt totũ legatũ tibi debeatur, & iniquum, & cõtra teſtatoris voluntatẽ eſt: q̃a ita demũ uoluit teſtator te habere ducenta, Si locus nõ eſſet legi Falc. ſed te habente cc. hẽt locũ lex Falc. hęrede nõ habẽte Quartã hæreditatis. ergo ꝗ voluntatem teſtatoris fuit, ut habeas tota ducenta. Itẽ & defeciſſe tui legati conditionẽ, ut nihil tibi de eo debeatur vt iniquum, & contra teſtatoris voluntatẽ eſt: q̃a te nihil habente hęres haberet dimidiam hęreditatis, i. illa ducẽta, q̃ tibi relicta erant, & ſic haberet vltra Quartam: quod teſtator videtur noluiſſe, imò videtur uoluiſſe, q̃ illud, quod ſupereſt à Quarta totius hæreditatis detrahenda tantum de tuo legato tu habeas, vt dictum eſt. Item & quod partem habeas de tuo legato, & partem non: qd̃ quidẽ vertitur hic in qõne vt dictũ eſt: & non cõgruit rationi: quia neceſſe eſt ſm iura, totius tui legati conditionẽ ꝑdictã cidẽ legato appoſitã extitiſſe, uel defeciſſe, ut ſic nõ exiſtat pro parte, & deficiat pro alia parte legati. Per punctũ ergo iuris, ſiue de iure ſtricto non potes habere totũ legatũ tuum, nec cauere, ut nihil habeas, nec habere partẽ: ut probatũ eſt. Eſt igitur tẽperãda iſta quæſtio per exceptionẽ doli mali, ſ. vt te petente ab hærede totum tuum legatũ cc. ipſe poſsit opponere tibi dictã exceptionẽ Doli mali pro centũ, q̃ dicet ſe uelle retinere ex dicto legato tuo pro Fal. oium legatorũ: q̃ centũ ſunt dimidia tui legati, & ſunt Quarta totius hęreditatis: & ſic conſequeris tantum centũ, ſicut vt voluiſſe teſtator, ut ſ. dixi. bene tamẽ poſſet teſtator talia verba ponere in teſtamento ſuo, qd̃ ẽt per punctum rationis tu Titi legatarius cc. relictorum tibi ſuo dicta conditione patieris Fal. omnũ legatorũ: & ita non habebis niſi c. & alij legatarij cc. integra: puta, ſi ita dicat Sempronio, & Cornelio lego ducenta: & Titio alia cc. ſub conditione, ſi legi Falc. locus non erit in teſtamẽto meo: & ſi qd amplius legam, q̃ per legẽ Falci. licet legare, i. vltra dodrantẽ hæreditatis meæ, tunc quatum deduci oportet de legatis ad ſupplendũ quadrantem hęreditatis, hęres meus dãnas eſto dare ſibi ipſi hæredi ex eo legato ducentorum, quod dicto Titio dedi. Viuian.

Pulchrè in hunc locũ And. Alci. li. j. Par. iuris c. 8.

Flor. dixi hanc qõne eſſe.

Florent. ea vera Alci. lectionẽ nonprobat Antõ. Aug. li. 4. emen. cap. 16.

a ¶ Locus non eſſet.] & ſic nihil hæredi remaneret, ſi hoc legatum valeret.

b ¶ Quid iuris ſit. ¶ ꝗ i. an valeat legatũ conditionale. Accurſius.

c ¶ Qui. ꝗ ſi habeas, qui, dic. eius tractus, qui, &c. ſi habeas, q̃, plana eſt: & ſemper dic, dicitur, i. nominatur. Dicitur enim apud dialecticos tractus illa, q̃, de qua ſemper concluditur reſpondentis: ſed apud Iſidor. dicitur tractus, vnius rei multiplex expoſitio. Accur.

d ¶ Namque. ꝗ nunc exemplificat.

e ¶ Conditio deficiat. ꝗ quia locus ſit legi Falcidiæ.

f ¶ Legi. ꝗ quia præſtatur legatum non detracta Falc. cum c. habeat nomine Falc. Sed ſi legi Fal. locus non eſt, ergo extitit cõditio: ergo legatum debetur: & hoc ſubiicit.

g ¶ Cùm autem. ꝗ nunc ſoluit.

h. ¶ Apparet. ꝗ præſumptiuè.

i ¶ Cęterorum. ꝗ quibus relicta ſunt.

K ¶ Sub eadem conditione. ꝗ ſ. ſi legi Falcid. in teſtamento locus non erit.

l ¶ Rationi non congruit. ꝗ ſcilicet ſtrictæ. & quare non, ſtatim ſuo iicit.

m ¶ Quoniam. ꝗ pro quia.

n ¶ Ergo per exceptionem. ꝗ i. de æquitate.

o ¶ Tota ea res. ꝗ in ſecũdo casu, nõ in primo: vt ita repellat, ſi petat vltrà quam præſtandũ ſit detracta Falcidia ſui legati, & cęterorum ex ſuo legato. Sed quare in ſuperiori in totũ non ualet, ſcilicet in fundo. & hic ualet? Reſp. ſuperius præſumitur teſtator cęterorum legata nolle minui per Falc. & præſumitur poſteà voluiſſe, vt ex legato conditionali pro ſe, & pro omnib. legatis cęteris fiat detractio. Quod quia ibi fieri non poteſt, ideo deficit legatum conditionale: hic autem præſumitur idem per omnia voluiſſe teſtator.

Placere videt Pan. & Alex.

reis ſub hac conditione legauit, Si legi Falcidiæ in teſtamẽto ſuo locus non eſſet. Quæritur, quid iuris ſit. Dixi hanc quæſtionem eſſe inſolubilem: quia tractatus apud dialecticos dicitur. Etenim quicquid conſtituerimus verum eſſe, falſum reperietur. Nãque ſi legatum tibi datum valere dicamus, legi Falcidiæ locus erit: ideoq; deficiente conditione non dubitetur. Rurſus ſi, quia cõditio deficiat, legatum valiturum non ſit, legi Falcidiæ locus non erit. Porrò ſi legi Falcidiæ locus non ſit, exiſtente conditione legatum tibi debebitur. Cùm autem uoluntatem teſtatoris eam fuiſſe appareat, ut propter tuum legatum, cæterorum legata minui nollet: magis ẽ, ut ſtatuere debeamus tui legati conditionẽ defeciſſe. Quid ergo dicemus, ſi ducenta legauit, & tibi ſimiliter ſub eadem conditionẽ ducẽta legata eſſe proponantur? Nam aut extitiſſe aut defeciſſe legati tui conditionẽ dicũt, ut aut totũ, aut nihil tibi debeatur, & iniquum, & contra voluntatẽ teſtatoris exiſtimabitur. Rurſus partem deberi, rõni non congruit: qũm neceſſe eſt totius legati conditionem uel extitiſſe, uel defeciſſe. Ergo per exceptionẽ doli mali tota ea res tẽperanda erit. Quare cùm quis ta le quid conſequi velit, ſic conſequetur, Si qd amplius legaui, uel legauero, quã per legem Falcidiã licebit, tunc quantũ ad ſupplendum quadrantẽ deduci oportet, quod ex eo legato Titio dedi, hęres meus damnas eſto dare.

Flor. qũ.

Fl. ſi quo

Flo. tum.

Fl oportet ex eo legato qd̃ Titio dedi.

Vſure, quæ percipiunt de quantitate legata pendente conditione, debent in Falcidiã imputari: & qd̃ deeſt ab omnibus legatarius pro rata ſuppletur. Bar.

¶ Qui ducẽta in bonis relinquebat, legauit mihi cẽtum preſenti die: tibi æquè centũ ſub conditione. Poſt aliquantũ tẽporis extitit

Pulchrẽ Alc. in hũc ſ. li. Parer. 6. cap. 6. & Lanci. Poli. in l. filiũ. n. 83. fami. ercisc.

Quod quidẽ benè pcedere poteſt: nã ex legato conditionali bene põt deduci Quarta pro ipſo legato, & pro cæteris. Et hæc eſt ratio, quare valet hic legatum.

Fl. deeſt. dici.

p ¶ Cum quis. ꝗ teſtator.

q ¶ Conſequi.] id eſt fieri, ſcilicet q̃ vnus legatarius patiatur Falcid. ſui legati, & alterius: ut in noſtro caſu videtur voluiſſe.

r ¶ Oportet. ꝗ uel non eſt hic punctum, ſed ꝗ dedi: uel melius ſit hic. & quod ſubiicit, ex eo &c. determinet ſequẽtia, & non præcedentia. Et ſecundum hoc dic, Deduci oportet, ſ. ex legatis cæterorum: & adde quod no. ſ. eo. l. ſi in teſtamento, quæ uideatur contrà.

ADDITIO Imò concordat, quia hic & ibi grauantur alij legatarij ex eo, quod de alio non detrahitur ex diſpoſitione teſtatoris ſecus ſi legis. Bartol. Paul. & Alex.

¶ Qui ducenta in bonis. ꝗ CASVS. Seius habens in bonis cc. fecit teſtamentum, & inſtituit ſibi hęredem Caium: & mihi centum purè legauit, & tibi Titio legauit alia centum ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit: & poſtea deceſſit idẽ teſtator. Poſteà Caius adiuit hæreditatẽ eius: & poſtea extitit dicta conditio tui legati: intantum tũ eſt dilatus enentus dictæ conditionis, q̃ ex dicto tuo legato percepit hęres nomine fructuum xx v. quæ xxv. debet idẽ hęres computare ſibi in Quartam: vt ſuprà, eod. q̃ od de bonis. §. fructus. quarta autem hęreditatis debebat eſſe l. cum in hęreditate eſſent ducenta, vt dictum. Vnde cum hęres iam haberet viginti quinque, debet habere à nobis legatarijs alia viginti quinque. Item & debet à nobis habere fructus Quartæ ſuæ, qui ſunt ex Quarta percepti à tempore mortis teſtatoris, vſque ad hoc tempus, quo trahitur ratio legis Falcid. ut d. §. fructus. qui fructus Quartæ pone, capiunt quinque & ita debet habere triginta hęres, id eſt xx v. pro reſiduo Quartæ, & quinque pro fructibus Quartæ. Modo quæritur, vtrum dicta triginta debeamus ego & tu conferre pro æquali parte, i. ego quindecim, & tu quindecim? Et dixerunt quidam, quod ſic: quia tantum fuit mihi legatum, quantũ tibi, & non plus, nec minus: quia cuilibet noſtrum fuerunt legata centum. Iſti tamen malè dicunt: quia licet eandem quantitatem acceperimus nomine legati, tamen manifeſtum eſt, aliquantulum vberius eſſe meum purè legatum, quàm tuum conditionale. Quare ſtatuendum eſt tanto minus uideri eſſe in tuo legato conditionali, quàm in meo, puta, quantum ex fructibus dicti tui legati hęres recepit. Recepit autem viginti quinque ut dictum eſt: & ita debet reputari tuum legatum eſſe lxxv. & meum centum, habeo ergo in meo legato quatuor vicibus xxv. & ita centum, tu aũt non uideris habere in tuo legato, niſi tribus vicibus viginti quinq; & ita lxxv. & ita uidetur plus eſſe in meo legato, q̃ in tua quarta pars. Secundum ergo iſtum modum debemus conferre hęredi dicta triginta, quæ habere debet ſ. de dictis xxx. fiãt ſeptem partes. de quibus ſeptẽ partib. ego debeo hęredi conferre quatuor partes, & tu tres de xxviij. ergo de dictis triginta debeo ego conferre ſexdecim, & tu duodecim: i. eſtãt duo, quæ ponamus ualere quatuordecim, certè de illis quatuordeci, ego octo conferam, & tu ſex: & ita inuenit q̃ hęres habet quinquagintaquinque. Et ſm hanc poſitionẽ expone totam literã, & non miteris, q̃ hęres computat ſibi in quartam xxv. quæ recepit ex fructib. legati conditionalis: quia teſtator non dixit, q̃ hęres lucraretur fructus, imò ſimpliciter dicta legata reliquit, vt dictum eſt. Si autem dixiſſet, quòd hęres lucraretur fructus legati conditionalis, non cõputaret eos ſibi in Quartam, ut colligitur in dicto §. fructus. & ideo debemus nos legatarij conferre ei integra quinquaginta nomine Quartæ, & fructus dictorum quinquaginta, qui, pone, capiunt decem: & tunc erit hic quæſtio, an dicta ſexaginta debeamus ei cõferre pro æquali parte, id eſt, ego triginta: & tu triginta. Et qui dam

ats, ſcilicet. Et hũc quo ad hoc, qd̃ hic dẽ, q̃ ſuppletio dẽt fieri æqualiter à legatariis: ratio ſi corrigitur ſm Barto.

Diſplicet P. & Alex. q̃ iſti de q̃ bus in tex. ſi habebãt talẽ ſenſũ.

Eſt corrupta: q̃a dẽt dicere quæ ſunt quarta cc. quã dẽt habere hęres, p ſua Falcidia ſecũdũ Alc.

Diſplicet Alexan.

Ita placet Dy. B. Paul. Ang. & Alexan.

Qũ minuit falci. & an ex priuilegio, & ex legatis minuatur: vide ad iõgũ per eaq̃ ro. in l. j. C. de ſacroſanct. eccl. & qd̃ Bart. in l. j. §. eo.

Fl. perceperit.

Fl. qm̃ q̃dem.

F. Seuer.

Ibi loquitur i fructibus, & rebũ legatis perceptis, hic de legatis. Bart. P. & Alexan.

Malè recitat g. opinione primã poſitã i tex. Alexã.

Iſta opinio Io. diſplicet B. P. & Alex.

Diſplicet q̃ a uolat literam ſm Alexã.

Et bñ i hoc Pa. & Alc. ſed q̃tã ad hoc Io. vt recedere à ſua opinione.

Placet

dã dixerunt: q̃ ſic: ſed uerius eſt q̃ non: imo debent eſſe ſeptem partes de dictis ſexaginta: & de dictis ſeptem partib. ego debeo conferre quatuor partes, & tu tres. Vnde ſi ponas q̃ quælibet pars dictarũ ſeptem partium valeat vnam libram, ego debeo conferre quatuor libras, & tu tres. V. Ianus.

a ¶ Ita tamen. ꝗ i. intũ dilatus eſt cõditionis euentus, vt, &c.

b ¶ Reciperet. ꝗ id eſt perciperet hęres inſtitutus interim, id eſt pẽdente conditione.

c ¶ Habenda erit. ꝗ ſecundum quoſdam: ſed corrigitur, ut ſubiicit. Azo.

d ¶ Vigintiquinque. ꝗ ſ. ego xxv. tu xxv.

Et hic æqualiter, quod ſtatim corrigitur, ſecũdum Azo.

e ¶ Medij.] quæ ſunt cc. ꝗ quę debet habere hęres.

f ¶ Efficient v. ꝗ in eu iuſque. Legatarij ꝑſonam ſecundũ Io. vel dic, inter utrumq; ſm alios. Dic ergo q̃ prima opinio eſt, ſecũdum quoſdã, q̃ hęres qui debet habere quinquaginta & v. pro fructibus, pro quolibet habet ea æqualiter ab vtroque, & iterum habeat amplius illa viginti quinque, quæ lucratus eſt pendente conditione: quia fructus poſt mortem proueniens nõ minuit Falcidiã, vt ſ. e. l. in quantitate. j. reſpõ. & ſm hoc, quod ſubiicit triginta ſunt conferenda, ſ. a quolibet cõputato fructu. Item quod ſubiicit, quidam putant q̃na dena, id eſt bis decem, & bis quinq: hoc eſt triginta quilibet det. ſed in hoc corrigitur: quia nõ eſt æqualiter quilibet noſtrum gratuatus: cum non æqualiter oneretur. Vel ſecundũ Ioã. prima opinio fuit, q̃ illa xxv. quæ habuit hęres conditione pendente, accepiſſe videatur à legatario conditionali nomine Falc. ac ſi de burſa ſua numeraſſet legatarius conditionalis & ſuppleat ad una v. quæ deſunt, i. eſt, fructũ Quartæ: & alter legatarius præſtet xxv. & fructus Quartæ: v. Hoc tamen corrigitur, & ſtatuitur, ut illa xxv. quæ lucratus eſt hęres, tanquam hæreditaria computentur in Quartam. & utrique legatario proficiant ad minuendam Fal. vſque in diem, in qua fit cõputatio, ut ſ. eo. l. in quantitate. §. fi. illa fortè ratione, quia legatum conditionale videtur eſſe minus altero puro etiam ab initio in tantum, in quantum lucratus eſt hęres: hoc eſt in hac quæſtione, in quarta ſui parte. Et ita purum legatum excedit conditionale in lucro, ſcilicet in Quarta: ergo & in onere præſtatiõis ex eo quod de Quarta reſtat, debet excedere in Quarta. Reſtant autem xxv. & fructus utrorumq; xxv. i. decem: ergo xxv. & hæc diuidentur in ſeptem partes: ego quatuor, & tu tres conferamus. Et ſm hoc quod dicit, Conferre debeamus, i. debeam & quod dicit. Efficient quinque, ſ. pro parte mea. Item quod ſubiicit triginta conferenda: non dico à quolibet. Quina dena, i. quindena à quolibet: & ſecundum hoc melius dices, fructum Quartæ eſſe, quinque inter utrunque.

g ¶ Quod minimè, &c. ſ. q̃ ego ſolus conferam, uel q̃ æqualiter cõferã.

& propter prædictas ineptias dicit Io. hanc legem errare. Sed quid, ſi nihil percepit hęres? R. ſi non imputatur ei: æſtimatur tamen meũ legatũ maius tuo inquantum lucrari potui ego legatarius conditione pendente: & ideò mea præſtatio, quã facio ꝑ falcid. intrũ debet excedere tuã. Verum eſt tũ te capere cẽtum & me centum. Item nota aliud in fructibus conditione pendente perceptis, ut ſ. eo. l. in quantitate, quã in alio commodo pecuniæ, ut hac l. Item non poteſt dici, vt hæc lex dicat de Quarta Trebelli. qui hic erat ſingularia relicta: & hoc ſm Ioã. Tu dic ſm Azo. q̃ prima opinio eſt, q̃ ſ. & eorũ fructus daret quilibet legatarius purus, & conditionalis. & ſ. quæ percepit hęres computat in falc. integram: & ſic deſunt quæ quiſque pro æquali portione ſoluet. Quod falsũ eſt: imo omne quod nomine fal. debet præſtari, diuiditur in 7. partes: quatuor purus, & tres conditionalis præſtat: quia huius legatum à puro excedit ur in quarta, ut dictum eſt: & præterea quod iu-

conditio: ita tamen, vt ex reditu eius ſummæ, quæ tibi relicta eſt, non amplius quàm xxv. reciperet. Legis Falcidiæ ratio ita habẽda erit hæredi, ut uiginti quinque cõferri ei debeamus, & amplius fructus quinquaginta medij temporis: qui, uerbi gratia, efficient quinque. Cùm igitur triginta ſint conferenda, quidam putant quina dena ab utroque noſtrum conferenda eſſe: quod mini mè verum eſt. Licet enim eandem quantitatem acceperimus, manifeſtum tamen eſt aliquantò vberius eſſe meum legatum. Qua re ſtatuendum erit tantò minus in tuo legato eſſe, quãtum ex fructibus eius hęres acceperit: ſecũdum quod in propoſita ſpecie cõputationem ita iniri oportet, ut ex ſeptem partibus ego quatuor, tu tres cõferamus: quandoquidẽ quarta pars amplius in meo, quã in tuo legato eſt.

¶ *Legatũ alimentorũ deficat falcidiã. B.*

¶ Martianus. LEX LXXXVIII.

DIui Verus, & Antoninus reſcripſerunt, pecuniã relictam ad alimenta puerorum, legi Falcidiæ ſubiectã eſſe: & ut idoneis hominibus collocetur pecunia, ad curam ſuã reuocaturum Præſidem prouinciæ. ¶ Diui Verus, & Antoninus generaliter reſcripſerunt Bononio Maximo, vſuras præſtaturum eum, qui fruſtrationis cauſa beneficium legis Falcidiæ imploraui.

¶ *Qui repudiat id, quod quartam minuit quartam non deducet, Bar.*

¶ Florentinus. LEX LXXXIX.

SI hæres, cuius fidei commiſſum eſt, vt accepta certa pecunia hæreditatem reſtituat, à voluntate eius, qui teſtamentum fecit, diſcedat, & poſtea legis Falcidiæ beneficio vti volet: & ſi non dẽtur ei id, quo accepto hęreditatem reſtituere rogatus eſt: tamen fideicommiſſum reſtituere cogi debet. quoniam quod ei paterfamilias dari voluit, legis Falcidiæ cõmodum præſtat.

¶ *Falcidia imputatur, quod iure hæreditario capitur: ſed in Trebellianica imputatur, quicquid quocunq; iure iudicio defuncti informiter capitur: id verò quod diſformiter, hoc eſt, partim iure hæreditario, partim alio capitur, pro parte hæreditaria tantum imputatur. Bar.*

¶ Martianus. LEX XC.

IN Quartam hęreditaris, quã per legem Falcidiam hęres habet trahetur Quarta de dictis c. Et dicitur q̃ ſic, & tres partes dictæ pecuniæ debent collocari apud idoneos homines, qui eã bene cuſtodiant, & ex eius fructib. dẽt alimẽta dictis pueris. Sed quid ſi dictus hęres imploraui beneficiũ le. fal. ad hoc, ut differret ſolutionẽ dicto rum legatorũ? Certè eius tpis præſtabit vſuras legatariis. Viuianus.

m ¶ Eſſe.] propter fauorem uidebatur contra, vt arg. C. ad leg. fal. auth. ſimiliter.

n ¶ Hominibus. ꝗ ad vſuras, ut inde alantur, ad quod ſ. de alij. leg. l. 3. §. j. ſed hodie contra, ut no. C. de admi. tu. auth. nouiſſimè.

o ¶ Imploraui. ꝗ facit C. de vſur. l. j. & ſ. de leg. 1. ſi quis ſeruo.

SI hęres. ꝗ CASVS. Inſtitui mihi hęredem Caium, cũ haberem in bonis cccc. & rogaui eum per fideicom. vt reſtitueret hæreditatem meam Titio acceptis c. ab eodẽ Titio: poſteà deceſsi. Hæres autem meus prędictus recesſit à uolũtate mea volẽdo accipere quartã Trebellianicã in reſtitutione hẽditatis; & uolẽdo accipere dicta c. à Titio fideicõmiſſario. Nunq̃ põt hoc facere? Et dr, q̃ nõ: imò ad tero debet eſſe contentus. Vnde accipiẽdo quartã Trebell. dẽt cogi reſtituere Titio fideicommiſſario hęreditatis tres partes eius, q̃ uis nõ detur ei ab eodẽ Titio illud, quo accepto hęreditatẽ reſtituere rogatus eſt: q̃m cõmodũ leg. falci. i. dictæ quartæ Trebellianicę præſtat eidẽ hęredi illud qd̃ et hęredi ego præſtã. dari uolui per dictũ Titium. Voluit autẽ dari c. vt dictum eſt: & quarta Trebellianica eſt cẽtum, cum haberem in bonis quadringenta, ut dixi. Viuia.

p ¶ Accepta. ꝗ à fideicommiſſario. Accur.

q ¶ Diſcedat. ꝗ non accipiendo illud, quod eſt dandum cã implendę conditionis. Item in alio ſubiicit: quia vult Quartam retinere.

r ¶ Etſi non det.] quia non accepit: 27 dari tũ debet ẽt ſi coactus adeatur ſ. de condi. & demon. l qui hęredi. §. j. & dic ut ibi.

s ¶ Fideicommiſſum. ꝗ i. fideicommiſſariam libertatem.

t ¶ Præſtat. ꝗ ſic ergo computatur datum cauſa implendę conditionis in quartã Trebellianicam, quod ſecus eſt in quarta iure inſtitutionis, ut j. l. prox. §. ſed & quod & §. ſeq.

IN quartam. ꝗ CASVS Hæc lex vult aſsignare differentiam inter Quartam iure inſtitutionis debitam hęredi, & Trebellianicam: & lo quitur de quarta iure inſtitutionis in princip. vſque ad verſicu. Sed in fideicommiſſaria, &c. & in §. ſi quid uerò implendę, &c. uſq; in finem legis. In dicto autem uerſi. ſed in fideicõmiſſaria, &c. vſque ad §. ſi quid uerò, &c. loquitur de quarta Trebellianica. Ponit etiam

Et ſi ob ſtat exceptio in dimidia legati in alia dimidia non, ſm Alexã.

Quid operent talia verba i cõmiſsiõe poſita, ponithic Ale.

Placet Alexan.

Approbatur p Bar. P. & Alex.

Et ſic obſtat exceptio in dimidia legati in alia dimidia non, ſm Alexã.

Ita placet Io. hic & ibi grauantur alij legatarij ex eo, quod de alio non detrahitur ex diſpoſitione teſtatoris ſecus ſi legis. Bartol. Paul. & Alex.

Qui ducenta in bonis. ꝗ CASVS. Seius habens in bonis cc. fecit teſtamentum, & inſtituit ſibi hęredem Caium. & mihi centum purè legauit, & tibi Titio legauit alia centum ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit: & poſtea deceſsit idẽ teſtator. Poſteà Caius adiuit hæreditatẽ eius: & poſtea extitit dicta conditio tui legati: intantum tũ eſt dilatus eneuntus dictæ conditionis, q̃ ex dicto tuo legato percepit hęres nomine fructuum xx v. quæ xxv. debet idẽ hęres computare ſibi in Quartam: vt ſuprà, eod. q̃ od de bonis. §. fructus. quarta autem hęreditatis debebat eſſe l. cum in hęreditate eſſent ducenta, vt dictum. Vnde cum hęres iam haberet viginti quinque, debet habere à nobis legatarijs alia viginti quinque. Item & debet à nobis habere fructus Quartæ ſuæ, qui ſunt ex Quarta percepti à tempore mortis teſtatoris, vſque ad hoc tempus, quo trahitur ratio legis Falcid. ut d. §. fructus. qui fructus Quartæ pone, capiunt quinque & ita debet habere triginta hęres, id eſt xx v. pro reſiduo Quartæ, & quinque pro fructibus Quartæ. Modo quæritur, vtrum dicta triginta debeamus ego & tu conferre pro æquali parte, i. ego quindecim, & tu quindecim? Et dixerunt quidam, quod ſic: quia tantum fuit mihi legatum, quantũ tibi, & non plus, nec minus: quia cuilibet noſtrum fuerunt legata centum. Iſti tamen malè dicunt: quia licet eandem quantitatem acceperimus nomine legati, tamen manifeſtum eſt, aliquantulum vberius eſſe meum purè legatum, quàm tuum conditionale. Quare ſtatuendum eſt tanto minus uideri eſſe in tuo legato conditionali, quàm in meo, puta, quantum ex fructibus dicti tui legati hęres recepit. Recepit autem viginti quinque ut dictum eſt: & ita debet reputari tuum legatum eſſe lxxv. & meum centum, habeo ergo in meo legato quatuor vicibus xxv. & ita centum, tu aũt non uideris habere in tuo legato, niſi tribus vicibus viginti quinq; & ita lxxv. & ita uidetur plus eſſe in meo legato, q̃ in tua quarta pars. Secundum ergo iſtum modum debemus conferre hęredi dicta triginta, quæ habere debet ſ. de dictis xxx. fiãt ſeptem partes. de quibus ſeptẽ partib. ego debeo hęredi conferre quatuor partes, & tu tres de xxviij. ergo de dictis triginta debeo ego conferre ſexdecim, & tu duodecim: i. eſtãt duo, quæ ponamus ualere quatuordecim, certè de illis quatuordeci, ego octo conferam, & tu ſex: & ita inuenit q̃ hęres habet quinquagintaquinque. Et ſm hanc poſitionẽ expone totam literã, & non miteris, q̃ hęres computat ſibi in quartam xxv. quæ recepit ex fructib. legati conditionalis: quia teſtator non dixit, q̃ hęres lucraretur fructus, imò ſimpliciter dicta legata reliquit, vt dictum eſt. Si autem dixiſſet, quòd hęres lucraretur fructus legati conditionalis, non cõputaret eos ſibi in Quartam, ut colligitur in dicto §. fructus. & ideo debemus nos legatarij conferre ei integra quinquaginta nomine Quartæ, & fructus dictorum quinquaginta, qui, pone, capiunt decem: & tunc erit hic quæſtio, an dicta ſexaginta debeamus ei cõferre pro æquali parte, id eſt, ego triginta: & tu triginta. Et qui dã dixerunt: q̃ ſic: ſed uerius eſt q̃ non: imo debent eſſe ſeptem partes de dictis ſexaginta: & de dictis ſeptem partib. ego debeo conferre quatuor partes, & tu tres. Vnde ſi ponas q̃ quælibet pars dictarũ ſeptem partium valeat vnam libram, ego debeo conferre quatuor libras, & tu tres. V. Ianus.

Quid operent talia verba i cõmiſsiõe poſita, ponithic Ale.

Placet Alexan.

Approbatur p Bar. P. & Alex.

Et ſic obſtat exceptio in dimidia legati in alia dimidia non, ſm Alexã.

Ita placet Io. hic & ibi grauantur alij legatarij ex eo, quod de alio non detrahitur ex diſpoſitione teſtatoris ſecus ſi legis. Bartol. Paul. & Alex.

Qui ducenta in bonis. ꝗ CASVS. Seius habens in bonis cc. fecit teſtamentum, & inſtituit ſibi hęredem Caium. & mihi centum purè legauit, & tibi Titio legauit alia centum ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit: & poſtea deceſsit idẽ teſtator. Poſteà Caius adiuit hæreditatẽ eius: & poſtea extitit dicta conditio tui legati: intantum tũ eſt dilatus eneuntus dictæ conditionis, q̃ ex dicto tuo legato percepit hęres nomine fructuum xx v. quæ xxv. debet idẽ hęres computare ſibi in Quartam: vt ſuprà, eod. q̃ od de bonis. §. fructus. quarta autem hęreditatis debebat eſſe l. cum in hęreditate eſſent ducenta, vt dictum. Vnde cum hęres iam haberet viginti quinque, debet habere à nobis legatarijs alia viginti quinque. Item & debet à nobis habere fructus Quartæ ſuæ, qui ſunt ex Quarta percepti à tempore mortis teſtatoris, vſque ad hoc tempus, quo trahitur ratio legis Falcid. ut d. §. fructus. qui fructus Quartæ pone, capiunt quinque & ita debet habere triginta hęres, id eſt xx v. pro reſiduo Quartæ, & quinque pro fructibus Quartæ. Modo quæritur, vtrum dicta triginta debeamus ego & tu conferre pro æquali parte, i. ego quindecim, & tu quindecim? Et dixerunt quidam, quod ſic: quia tantum fuit mihi legatum, quantũ tibi, & non plus, nec minus: quia cuilibet noſtrum fuerunt legata centum. Iſti tamen malè dicunt: quia licet eandem quantitatem acceperimus nomine legati, tamen manifeſtum eſt, aliquantulum vberius eſſe meum purè legatum, quàm tuum conditionale. Quare ſtatuendum eſt tanto minus uideri eſſe in tuo legato conditionali, quàm in meo, puta, quantum ex fructibus dicti tui legati hęres recepit. Recepit autem viginti quinque ut dictum eſt: & ita debet reputari tuum legatum eſſe lxxv. & meum centum, habeo ergo in meo legato quatuor vicibus xxv. & ita centum, tu aũt non uideris habere in tuo legato, niſi tribus vicibus viginti quinq; & ita lxxv. & ita uidetur plus eſſe in meo legato, q̃ in tua quarta pars. Secundum ergo iſtum modum debemus conferre hęredi dicta triginta, quæ habere debet ſ. de dictis xxx. fiãt ſeptem partes. de quibus ſeptẽ partib. ego debeo hęredi conferre quatuor partes, & tu tres de xxviij. ergo de dictis triginta debeo ego conferre ſexdecim, & tu duodecim: i. eſtãt duo, quæ ponamus ualere quatuordecim, certè de illis quatuordeci, ego octo conferam, & tu ſex: & ita inuenit q̃ hęres habet quinquagintaquinque. Et ſm hanc poſitionẽ expone totam literã, & non miteris, q̃ hęres computat ſibi in quartam xxv. quæ recepit ex fructib. legati conditionalis: quia teſtator non dixit, q̃ hęres lucraretur fructus, imò ſimpliciter dicta legata reliquit, vt dictum eſt. Si autem dixiſſet, quòd hęres lucraretur fructus legati conditionalis, non cõputaret eos ſibi in Quartam, ut colligitur in dicto §. fructus. & ideo debemus nos legatarij conferre ei integra quinquaginta nomine Quartæ, & fructus dictorum quinquaginta, qui, pone, capiunt decem: & tunc erit hic quæſtio, an dicta ſexaginta debeamus ei cõferre pro æquali parte, id eſt, ego triginta: & tu triginta. Et qui dã dixerunt: q̃ ſic: ſed uerius eſt q̃ non: imo debent eſſe ſeptem partes de dictis ſexaginta: & de dictis ſeptem partib. ego debeo conferre quatuor partes, & tu tres. Vnde ſi ponas q̃ quælibet pars dictarũ ſeptem partium valeat vnam libram, ego debeo conferre quatuor libras, & tu tres. V. Ianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

unam conuenientiam inter dictas duas quæstas in uersi. Pro ea parte &c. usq; ad uersi sed si accepta, &c. Dicit ergo in prin. & in dicto §. si quid uero implendę &c. q̃ in Quarta iure institutionis debita imputantur hęredi illæ res, quas accepit, iure tantum hęreditario, non autem illæ res, quas accepit iure legati, uel fideicõmissi, uel causa implendæ conditionis interpositæ alicui legatario: & ita aliis legatariis non proderunt in ratione legis Falcidiæ. & ideò si pidium uslens centũ legauerit defunctus Titio, si ipse Titius. l. hęredi dederit, computatio legis Fal. debet fieri, ac si c. essent legata dicto Titio, & ipse nõ esset rogatus dare hęredi. l. & ita dicta. l. hęredi per Titiũ data, debet haberi extra hęreditatem, ne computentur in Quartã ipsi hęredi. In uersicu. autem, Sed in fideicommissaria, &c. dicit q̃d i quarta Trebellianica cõputantur hęredi legata, & fideicõmissa, & percaptiões, & deductiones, quas percepit à cohęrede suo in pecunia nedum ea, q̃ habet iure hęreditario. Sed & si accepta pecunia à generali fideicõmissario sit rogatus ei hęreditem testituere, illa pecunia imputatur ei in quartã Trebellianicã. Sed & si hęres, qui rogatus est restituere hęreditatẽ Titio, percepit pecuniã à Seio, cui Seio testator legauerat aliquid, si daret hęredi pecuniam, puta, centũ: illa cẽtum computabit sibi hęres in quartam Trebellianicam. In uersi. autem, Pro ea parte uerò, &c. dicit q̃ si hęres rogatus restituere Titio suam partẽ hæreditatis percepit aliquod legatum in specie consistens (habebat enim cohæredem, pro ea parte dicti legati, quam accepit à cohærede suo) non computat sibi in quartam Trebellianicam: pro ea verò parte dicti legati, quam accepit à seipso, bene imputatur ei in dictã Quartam: quia iure hęreditario eam capit. Et est rõ in hoc casu extra literam: quia absurdum esset, q̃ in eadem re quasi iure legati, & quasi iure hęreditatis cõputet in Quartam. arg. j. de usucap. eum q. scis enim, q̃ cum cohęredi alicui species prælegatur, partem eius capit iure hęreditario, & partem iure legati à cohęrede, ut dixi §. de his, quibus ut indig. eum, qui. §. pro parte. & ita propter dictam rationem vides, q̃ in hoc ultimo dicto conuenit Quarta Trebellianica cum Quarta iure institutionis debita: quia in hoc vltimo dicto dictum est, q̃ illud quod capit cohęres à cohærede in legato in specie consistente, non computat sibi in Quartam Trebellianicã. Viua.

a ¶ Debet. ‡ ex singularibus relictis. Accur.

b ¶ Legati. ‡ ut & §. eo. l. quod autem. nisi in casu, ut iib.

c ¶ Conditionis. ut & §. eo. l. id autem. nisi in casu, ut ibi.

ADDITIO. Dic q̃ proprię non est fallentia, sed est concordans secundum Alex. hic licet aliter dicat ibi.

d ¶ Id imputatur. ‡ cùm recipit ab extraneo. corpus vel pecuniã: secus cùm à cohęrede corpus: ut statim dicam. Et est ratio inter hũc & superiorem casum: quia ibi sustinet onera hęreditaria in totũ: hic pro Quarta.

e ¶ A cohęrede. ‡ hic distinguit: quia aut hęres nult detrahere de singularibus relictis, aut de vniuersitate: quia de ea restituenda sit gratuitus. Primo casu, quę cepit iure hęreditario, cõputãtur in Falcid. quę uerò alio modo, prącipua habet: nisi in casu, vt §. e. l. quod autem. Secundo casu, quicquid quocunque iure acceperit, in Quartã imputatur: veruntamen refert largiter, vtrum à legatario, an uerò à cohęrede percepit aliquid, quod à legatariis cepit, in Quartã computatur, quæ uerò à cohęrede, distinguitur, vtrũ fuit pecunia, an species, vt equus. Nam si pecuniã acceperit, totam sibi computat in Quartam, ut famil. erciscun. l. filium. & j. ad Trebellia. l. deducta. §. nummis. si verò speciem accepit, pro parte cohęredis non imputat: pro sua uerò parte in Quartam imputat: quia iure hęreditario capit: sed in Falcidia institutionis iure etiam in pecunia à cohęrede habita non computat, nisi quod habet hęreditario iure: ut suprà, eodẽ. hęreditaria.

† Flo. hæc.

† Flor. ff.

† In quartam id. f. ex trebellianno ei cõpe tentẽ imputatur, &c.

‡ de sensu huius text. vide Vinc. à Sala. in l. filiũ quẽ. n. 25. C. famil. ercisc.

‡ intel. huius text. tradit Coraf. i d l. filiũ. nu. 153. C. fa. ercisc. und.

‡ intel. huius text. ui. p Lac. Port. in l. filiũ n. 57. C fa. ercisc und.

bere debet, imputãtur res, quas iure hęreditario capit, non quas iure legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causa accipit: nam hæ in quartam non imputantur. Sed in fideicommissaria hęreditate restituenda, siue legatum, siue fideicõmissum datũ est hęredi, siue præcipere, uel deducere, uel retinere iussus est, in quartam id ei imputatur: pro ea verò parte, quam accipit à cohærede, extra quam, id est, quod à cohærede accipitur. Sed & si accepta pecunia hęredieatem restituere rogatus sit, id quod accipit, in quartam ei imputatur, ut diuus Pius constituit. Sed & quod implendę conditionis cã fideicommissum hęredi datur, in eadem cã esse admittendum, sciendum est. Si quid verò implendæ conditionis causa hęres accipiat à legatariis, in Falcidiæ computationem non prodesse: & ideo si centum prędium defunctus legauerit, si quinquaginta hęredi legatarius dederit: centum legatis computationem fieri; & quinquaginta extra hęreditatem haberi, ne in quartam ei imputentur.

¶ *Legata facta à milite tempore militiæ non defalcantur, si decedat in militia, uel post missionem à militia intra annum: secus, si legata sint facta post missionem à militia, vel etiam prius si decedat post annum à die quo missus est à militia. Alexander.*

¶ Marcellus. LEX XCI.

SI miles testamẽto facto partem dimidiã hęreditatis suæ tibi restituere iusserit, deinde post missionem factis codicillis alterã partem Titio restitui rogaueri t; siquidem post annum missionis suæ decesserit, & tibi, & Titio hęres quartam partem retinebit: quaeo tempore testator decesit, quo testamentum eius ad beneficium principale pertinere desierat. Si verò is intra annum missionis decesserit, solus Titius deductionẽ quartæ partis patietur; quia eo tẽpore fideicommissum ei relictum est, quo testator iure militari testari non potuit.

¶ *Si hęs nõ gratuẽ, ut hęs, sed ut alius cõ modũ sentiens, Falcid. non deducetur. Bar.*

‡ Approbatur per Ba.

‡ Cõputet.

‡ Placet B.

‡ Fl. Macer lib. 2. de re milita.

‡ Et malè, Bart.

‡ Et bene, Ba. Pau. & Alexan.

Quartę sũt multipli ces.

quę debetur iure naturæ: in qua, quæ imputentur, nota. in auth. vt cũ de appel. cog. §. aliud. Est & alia, q̃ debetur arrogato, ut infli. de ado. §. eũ aũt. Ité alia q̃ debet vxori superstiti pauperi: ut C. unde uir. & vxor. auth. p̃ęterea. Item alia, quę debetur curię, q̃ũ curialis sit clericus: ut C. de episc. & clerj. authen. sed neque curiale. Ité alia, ut C. q̃ũ & quibus quarta pars. l. 2. Item alia, vt C. ad Trebel. authent. contra rogatus. Item alia, vt C. de repu. l. fin. Item alia: ut in auth. de triente & se. §. consideremus.

ADDITIO. Dic q̃ ibi solum dicitur de duabus unciis dandis filiis naturalibus tantum in casu ibi posito, secundum Alex.

SI miles.] CASVS Seius miles existens in militia fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Sẽpronium, & iussit eidẽ hęredi in dicto testamento, ut tibi Caio restitueret dimidiam hęreditatis: & postea fuit missus de militia, & intra annũ missionis fecit codicillos: & in dictis codicillis rogauit dictũ hęredẽ, ut restitueret Titio alterã partẽ hęreditatis: & postea decesit dictus Titius, & Sẽpronius postea admit eius hęreditatem. Posteà tu Caius, & ét Titius, q̃ estis fideicommissarij, petitis ab eo hęrede, ut restituat vobis cuilibet p̃dimidia hęreditatẽ: & ipse bene vult vobis restituere retẽta tñ quart Trebellianica. Quęritur, nunquid potsit retinere dictam Quartam? Et distinguitur, aut dictus miles decesit post annũ missionis de militia, aut intra annum. Primo casu retinebit hęres dictam Quartam tibi, & Titio prędicto. Et est rõ quare hoc casu retinet: quia eo tempore dictus testator decesit, quo testamentũ eius prædictũ desierat pertinere ad beneficium concessum militib. à principe: quia decesit post annum missionis, ut dictum est. Est autem beneficium prędictũ tale, quia hęres non potest detrahere Quartam militis, qui fecit testamentum in militia decedens intra annum missionis de militia, §. eod. l. si post missionem. Secundo autem casu, id est, quando decesit dictus miles testator intra annum missionis, poterit hęres detrahere Quartam soli Titio prædicto, cui debebat restituere dimidiam hęreditatis ex codicillis. Et est ratio quare hoc casu potest dicto Titio dicta detrahi quarta, quia eo tempore fideicommissum prædictum eidem Titio relictum est in codicillis, quo testator non poterat testari iure militari, id est, post missionem de militia, licet intra annum, ut dictum est. Tibi autem Caio, subaudi, non potest detrahi Quarta propter beneficium principis militibus concessum. Viuianus.

l ¶ Si miles.] facit suprà eodem. l. si post missionem. & j. eod. l. finali. Accursius.

Acceptis.

ACceptis. ‡ CASVS Seius habens in bonis quadringentã instituit sibi hęredem Caium, & rogauit eundem Caium, vt hęreditatẽ restitueret Mæuio acceptis ab eodem Męuio centum. Item rogauit eundem Caium, vt dictam pecuniam, id est centum daret Titio post mortem suã Caij: & postea decesit dictus Seius testator: & post eã Caius adiuit hęreditatem. Venit modò Mæuius fideicõmissarius, & petit ab eo, vt restituat sibi hęreditatẽ, & offert centum, dicit hęres, bene accipio centũ: & bene volo tibi restituere hęreditatẽ: uolo tamen detrahere de hęreditate quartam Trebellianicã. Dixit Męuius, Tu non potes mihi detrahere quartã: quia ego do tibi centũ, quæ bene capiũt quartã hęreditatis: nã in hęreditate nõ sunt nisi cccc. Dicit hæres, Tua allegatio esset bona si dicta centum deberẽt remanere apud me, & meos hęredes, sed tu scis, q̃ ego debeo restituere Titio post mortẽ meã, sicut testator me rogauit. Modò quęritur, cuius allegatio debeat obtinere. Et dicitur quòd debet obtinere allegatio hęredis. Modo insurgit iterũ Mæuius, & dicit: ex quo tu hæres detrahis mihi quartam de hęreditate, & ego volo tibi detrahere de centum, Quęritũ nunquid possit? Et dicitur q̃ non. Sed quid si dictus testator ita dixit dicto hæredi, Peto vt restituas hęreditatem Męnio acceptis centum: & personam, quæ daret hæredi centum non nominauit, nec etiam roquit hæredem, vt Titio restitueret dicta centum post mortem suam hæredis. Nũquid hoc casu computabit sibi in quartam Trebellianicam dicta centum? Et dicitur, q̃ sic. si autem dicta centum non sufficerent ad quartam hæreditatis: puta, quia hæreditas esset vltra quadringenta, etiam plus acciperet hæres de hæreditate donec haberet Quartam. Et est extra literam ratio, quare in hoc casu computat sibi in Quartam dicta centum: quia eadem cẽtum non fuit hæres alicui rogatus restituere, sicut fuit in primo casu, & quia generaliter omnia talia computantur in Quartam, vt §. in proxi. si hæres. & l. seq. Viuianus.

a ¶ Quartam. ‡ scilicet Trebellian. in qua talia imputantur, vt §. eo. l. in quartam.

b ¶ Remaneat. ‡ non ergo videtur pertinere, quod non durat: vt hic, & §. de condictio. inde l. eleganter. §. si quis. ibi, sed hic non videẽ &c. Sed argu. contra §. de pigo. actio. l. nec enim & no. §. de in rem ver. l. si pro parte. §. versum Accursius.

c ¶ Cui relicta est. ‡ scilicet Męuius. Sed quis alius vellet detrahere? Respon. Mæuius de centum, quod non potest: vt hic Ité hęres de c, Titio relictis, quod non potest, vt hic, & est ratio, quia hæres vt legatarius videtur habere hic c. Et sic no. pro nobis, quòd legatarius non detrahit Quartam, licet Bul. dixerit cõtra. quod dic, vt not. §. eo. l. pœnales. §. si Titio. Accursius.

d ¶ Trebellianum. ‡ vt scilicet totũ aliud restituatur, ex quo hæc centum sufficiunt ad Quartam.

FIlio, & filia. ‡ CASVS. Seius habens filium, & filiam in potestate, instituit eos sibi hęredes, & cuilibet eorum prælegata reliquit: filiæ tamen prælegauit lõgè minus, quàm filio: & tantũ dicto filio pręlegauit, q̃ in suo pręlegato habebat locum Falc. Et inter alia, quæ prælegauit dictæ filię, prælegauit ei domum Titianã quam obligauerat ipse testator Sempronio pro centum, pone. Itẽ legauit eidẽ filiæ instrumenta, quę erãt in dicta domo: & etiã quicquid in ea erat: & postea adiecit hęc verba dictus testator, Ea conditione lego dictę meę filiæ dictam domum, vt quicquid alieni ęris in ea domo erit, Titius libertus dicti mei filij exoluat: & sit dicta domus cõmunis dictæ meę filię, & dicto liberto: & postea decesit dictus testator. Nũc venit dictus filius testatoris, & petit à dicta filia testatoris ea, quę prelegata fuit ei. Dicit filia: ego uolo statim de parte mea hęreditatis deducere æs alienũ quod me tangit pro mea parte, & de superfluo partis meę hęreditatis volo soluere tibi prelegata, deducta tamen de eis Quarta. Dictus enim tuus libertus, qui debeat soluere centum Sempronio, cui erat obligata dicta domus, non vult soluere: vnde oportet me ei soluere. Nunquid potest hoc consequi filia? Et dicitur, quòd sic sed tamen frater eius potest ei ita dicere, Ego uolo, quòd tu habeas tua prælegata, nisi parcas voluntati patris nostri defuncti præstando mihi integrum illud, quod mihi est soluẽdum, id est dicta mea pęlegata ita, quòd de eis aliquid nõ detrahas. Capias ergo quodcunq; vis, scilicet aut prestare mihi integra mea prælegata, & habere tua prelegata integra. & si dicta tua prælegata non capiãt tantũ in summa, quãtum est Quarta meorum prælegatorum, suppleas tibi de hęreditate communi: aut vis detrahere mihi quartam, & nihil habere de tuis prælegatis. Viuianus.

‡ Imò potius cõcor, secundum Imo. & Alexã. licet aliter Ang.

‡ Et bene, Bart. Paul. & Alexan.

‡ li. 10. qõ. ‡ de sensu hui. l. vid. Coraf. in l. filiũ quem. nu. 158. C. fam. hercis.

‡ li. 21. Digesto.

‡ Sicrepositi Alciat. li. 6. parer. ca. 25. cum prius legeret, solidũ prestãdo in nonnullis.

‡ li. 21. Digesto.

¶ Papinianus. ‡ LEX XCII.

ACceptis ‡ à Męuio centum, hæreditatem Mæuio restituere, pecuniamque post mortem suam Titio dare rogatus est. Quãquam hæc cẽtum, bonorum quartam a efficiant, tamen propter sequens fideicommissum quartę retentioni locus erit. Tunc enim ex constitutione diui Adriani Falcidiæ satisfacit ea quantitas, cùm apud hęredem remanet b: sed Falcidiam patietur solus, cui hæreditas relicta est c. Nam in cẽtũ, quæ mortis causa capiuntur, admitti Falcidię ratio nõ potest. Planè si quis ita scripsit, Acceptis centum peto restituas hæreditatem, neq; personam dantis demõstrauerit: quasi retentam, & pręceptam pecuniam, si quartæ sufficiat, inducere Trebellianum d.

¶ *Prælegata non imputantur in Falcid. nisi quoad eum, à quo præcipiuntur. Bartolus.*

¶ Scæuola. ‡ LEX XCIII.

FIlio, & filia scriptis hęredibus e, singulis certa ‡ prę legauit, sed longè minùs filiæ, cui etiã domum obligatã prelegauit cum instrumentis, & quicquid ibi fuerit: & adiecit hęc verba, Sed ea cõditione lego, vt quicquid æris alieni in ea domo f erit, Titius libertus filij mei exoluat, & sit eis vtrisq; g domus communis. Quęsitum est, si filia legis Felcidię beneficio vti volet h ad quartam retinendam, an ex hęreditate, quæ ei relicta est, deducto ære alieno i, eius, quod superfuerit, quartam consequi k debeat? Respondi, iurè quidem id postulaturam: verum non alias ea, quæ ei data sunt, accepturam (si modò ea l quartam suppleant) quàm voluntati defuncti, soluendum m prestãdo ‡ pareret.

¶ *Quod ab hærede debebatur defuncto, computatur in patrimonio, & cadit in fideicommisso uniuersali, sicut cætera bona hæreditaria. Alexan.*

¶ Idem. ‡ LEX XCIIII.

MAritus, vxoris res extra dotem cõstituras administrauit: eaque decedens antè rationem sibi redditam administrationis, ex asse eundem maritum hæredem reliquit: eiusq; fideicommisit, vt decem vncias filio communi, cùm moreretur, restitueret: duas autem vncias nepoti. Quæsitum est, an id quoq;, quod

‡ Sequuntur Bar. Pa. & Alex.

‡ Idẽ prędicti scrib. si est species hęreditaria.

‡ Placet B. P. & Alex.

‡ Placet B. P. & Alex.

e ¶ Hæredibus. ‡ æqualiter.

f ¶ In ea domo. ‡ i. pro ea domo obligata ad præstandum.

g ¶ Vtrisque. ‡ filio & liberto. R.

h ¶ Vti volet. ‡ de prelegatis fratri suo.

i ¶ Aere alieno. ‡ quod ipsa, & frater ipsius præstare debẽt æqualiter, vt §. de hęredibus instituen. l. ex facto. §. j. non autem quod præstat libertus.

k ¶ Consequi. ‡ retinendo.

l ¶ Ea. ‡ nam si minus est in prælegatis filio, quàm in Quarta filię, deducet filia eatenus, quatenus est minus: ad quod §. eod. l. Nesennius. §. j.

m ¶ Soluendum. ‡ vt legata cohęredi. & ita licet communi iure detrahat Falcid. filia tamen nisi totum soluat, non consequitur prelegata, vt dicta l. Nesennius.

MAritus. ‡ CASVS. Titius habuit ab vxore sua centum in dotem: & cùm ipsa haberet alias res extra dotem cõstitutas, idem Titius eas administrauit: antę quàm de dicta administratione redderet rationem dictæ suæ vxori, ex qua pone, administratione effectus fuit ei debitor in duodecim, ipsa fecit testamentum, & eum maritum suum ex esse hęredem reliquit: & fidei commisit, vt decem vncias hęreditatis filio eorum communi restitueret, cùm moreretur ipse viri duas autem vncias dictæ hęreditatis restitueret cuidam eorum nepoti. Et posteà decesit dicta vxor: & postea dictus maritus, & instituit sibi hęredes Caium, & Seium. Nunc dictus filius, & nepos fidicommissarij petunt à dictis hęredibus viri, vt restituant sibi hęreditatem dictæ vxoris, scilicet decem vncias filio, & duas nepotis & petunt, quòd ipsi dent eis illa duodecim, in quibus fuit maritus debitor ex administratione prędicta pro rata, decem vnciarum, & duarum vnciarum prędictarum, scilicet vt filius habeat decem de debito prædicto, & nepos duo. Nunquid admittenda est tali modo prędicta petitio? Et dicitur, quòd sic.

¶ Filiæ quam. ‡ Titia instituit sibi hęredem filiam suam Seiam. & rogauit eam, vt si in pupillari ætate decederet, restitueret hęreditatem Titio. Item rogauit eã, vt daret alimenta Sempronio ex vsuris illorũ centũ, quę habebat in tali arca, & Caio daret alimenta ex vsuris aliorũ centũ, quę habebat in tali alia arca. Et postea decesit dicta Titia: & dicta Seia postea decesit in pupillari ętate: & Corneli° patru° eius extitit ei hęres legitim°: & sic debet restituere dictã hęreditatẽ Titio. & vult bene ei restituere detracta quarta Trebellianica: unde dicit dictus Corneli° Titio, Ego volo primò deducere de hęreditate dictas sortes, ex quarum vsuris alimenta fuerunt relicta dicto Sẽpronio & Caio. & postea de hęreditate, quæ remanet, volo detrahere Quartam: nunquid potest hoc facere? Et dicitur, quòd sic: cauere tamẽ debet dicto Titio fideicommissario, vt si aliquis prędictorũ alimentariorum decesserit, sicq; finitum sit legatum alimentorũ, quantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum ad eum mortuum, q̃ reſtituet eidem Titio ſortem illam, ex cuius vſuris debeat habere alimenta dictus mortuus.

¶ Poſt aditam. ⁊ Titius adminiſtrauit tutelas plurium pupillorum: & muſta in eis adminiſtrauit: inter quę mutuauit pecunias dictorũ pupillorum quibuſdã: vnde ſi non poſsit ab eis debitoribus exigi pecunias, fuit ad periculũ dicti tutoris, vt dicitur §. ſi certum petatur. l. periculum, cum ſimilibus. Iſte Titius ante, quàm redderet rationem de dictis tutelis, fecit teſtamentum, & inſtituit ſibi hęredem Seium: & multa legata ab eo reliquit q̃ buſdam, & poſtea decesſit dictus Titius teſtator & poſtea Seius adiuit hęreditatẽ eius. Poſtea ita acciſit de facto qd̃ ante quã legatarij peterẽt ab eo legata, trãſiuit triẽniũ, & poſteà ipſi petierũt ab eo legata: hæres autẽ reſpõdebat eis, qd̃ volebat Falcidiã detranere de legatis ideò, quia timebat ne dictæ tutelæ per defunctum adminiſtratę exhaurirent vires hęreditarias. Dicũt legarij. Nos nõ credimus q̃ dictæ tutelæ exhauriant vires hęreditarias, vnde volumus q̃ facias nobis poteſtatem deſcribendi rationes defuncti & omnium inſtrumentorũ hęreditariorũ, & pupillariũ rationũ. Quæriſ, numq̃d poſſunt hoc legatarij impetrare per officiũ iudicis? Et dicitur q̃ ſic, ne ſit in poteſtate hęredis pferre quod velit ex prędictis, & alia abſcondere, & ſic inducere in damnũ legatarios. Viuia.

a ¶ Ex adminiſtratione ⁊ vt vſuras: nam de tota ſorte locutus eſt: poſuit enim de duodecim vnciis. Vel loquitur de ſorte, quia aliã habuerat pter hanc: & ita non eſt cõtra. C. de pac. conuen. l. ſi. vbi tamen videtur vir lucrari.

ADDITIO. Dic ſecundùm Bart. quòd hic loquitur de naturalibus ibi de induſtrialibus.

b ¶ Falcidiæ ⁊ Trebellianicæ.

c ¶ Deſiderat. ⁊ patruus.

d ¶ Teſtatricis. ⁊ quę dicta alimenta reliquerat.

e ¶ Præſtitit. ⁊ donec vixit, & & adhuc ſunt præſtanda.

f ¶ Defunctorum. ⁊ id eſt, ſi defuncti eſſent aliqui de alimentariis.

g ¶ Pro modo ⁊ vt ſi ſunt tres, & moriatur vnus: viro tertia reſtituatur, vt §. de alimen. legat. l. iij. §. debebit. illud autem non eſt cõtra. C. de pactis. conſtat etiam alimẽtorum legatorum pati Falc. vt §. eodem. l. Diuus.

h ¶ In fraudem ⁊ id eſt per fraudem.

i ¶ Ad iudicis officium.] facit. C. de eden. l. j. & §. quemadmodũ teſtamen. aper. l. ij. & j. de bonis autho. iudi. poſſiden. l. fin. & §. de eden: l. j. §. rationes.

MIles ſi dum. CASIVS. Titius paganus exiſtens fecit teſtamentum, & in eo legata reliquit: & poſtea idem, miles factus, fecit in militia codicillos, in quibus multa legata reliquit: & poſtea deceſsit. Certè in legatis in teſtamento relictis habebit locum lex Falcidia: non autem in relictis in codicillis. & facit optimè ſuprà. l. ſi miles. Viuianus.

k ¶ Miles. ⁊ facit §. eo. l. ſi miles. Accurſius.

¶ SI CVI PLVS QVAM LEGEM FALCIDIAM LICVERIT LEGATVM ESSE DICATVR.

ex adminiſtratione[a] rerum apud maritum reſediſſe cõſtiterit, cum cæteris bonis pro rata decem vnciarum filio reſtitui debeat? Reſpondi, id quod debuiſſet hæreditati, in rationem venire debere.

¶ *Hæres, qui deducit ſortem pro alimentis, cauere debet de ipſa ſorte reſtituenda mortuis alimentarijs. Alexan.*

¶ Filiæ, quam mater rogauerat, Si impubes deceſsiſſet, reſtituere hęreditatem Titio, patruus legitimus hęres extitit. In ratione legis Falcidię[b] ponẽda deſiderat[c] deduci ſortes, ex quarum vſuris alimenta impubes defuncta ex perſona teſtatricis[d] ſuæ pluribus debita præſtitit.[e] Quæſitum eſt, an ſi eas deduxerit, cauere debeat defunctorum[f] alimentariorum portiones pro modo[g] ſortium ſe reſtituturum? Reſpõdi, cauere debere.

¶ *Reus tenetur edere actionem actori, ad replicationem fundandam. Bartolus.*

¶ Poſt aditã hęreditatem triennio exacto, legatariis hæres legem Falcidiam oppoſuit idcirco, quòd adminiſtrarit tutelas teſtator, quarum ratio nondum reddita ſit, & quòd neget tantum redigi ex nominibus poſſe, quantum in cautionem deductum eſt. Quæſitum eſt, an rationes defuncti, & omnium inſtrumentorum hęreditariorum, & pupillarium rationum, legatariis deſiderantibus hęres deſcribendi poteſtatem facere debeat, ne in poteſtate eius ſit, proferre quod velit, & per hoc in fraudem[h] legatarij inducantur? Reſpondi, ad iudicis officium[i] pertinere, explorare ea, per quæ probetur, quantum[k] ſit in bonis.

¶ Idem. LEX XCV.

MIles[a] ſi dum paganus erat, fecerit teſtamentum, militię tempore codicillos, lex Falcidia in codicillis locum nõ habet: in teſtamento locum habebit.

Si cui[b] plus, quàm per legem Falcidiam licuerit, legatum eſſe dicatur.

TITVLVS. III.

¶ Vlpianus. LEX I.

SI cui plus, quàm licuerit, legetur, & dubitari iure[1] poſsit, vtrum lex Falcidia locum habitura[m] ſit, nẽcne: ſubuenit Prætor hæredi, vt ei legatarius ſatiſdet.[n] Vt ſi apparuerit eum ampliùs legatorum nomine cepiſſe, quàm ex lege Falcidia capere licebit, quanti ea res erit, tantam pecuniam det,[o] doluſque malus ab eo abſuturus[p] ſit. Neque interest, vtrũ ĩ primis tabulis hoc fiat,[q] an in pupillaribus, an in vtrique. Etenim legem Falcidiam ſemel eſſe admittẽdam, etiam ſi duplex[r] ſit teſtamentum, iam conuenit:[s] cõtributis, ſcilicet,[t] legatis tam iis, quæ ab ipſo pupillo, quàm iis, quę à ſubſtituto impubere[t] relicta ſunt: & ſi non fuiſſet interpoſita ſtipulatio ex perſona pupilli, tutelæ actio hæredi[u] pupilli aduerſus tutorem competit. Sed, vt Pomponius ait, & ipſi[u] pupillo, & hęredi[x] eius poterit cõ-

nomine cepiſſe, quàm ex lege Falci. capere licuerit, tantam pecuniã dent legatarij dicto impuberi, quãti ea res erit. Itẽ & q̃ dolus malus aberit ab eiſdem legatarijs. ſi autem dictam ſatiſdationem non faciat interponi dictus tutor, competet tutelæ actio aduerſus eundem tutorem hęredi prędicto impuberis, id eſt, dicto ſubſtituto: non autẽ cõpetet ipſi impuberi, ſi eo viuente non poteſt habere locum Falc. vt di xi §. ti. j. l. reperitur. Sed ſi eo impubere viuẽte habeat locum Falci. & finiatur tutela, bene habet actionem tutelę impubes contra tutorem. Et quod dixi in actione tutelę, habet locũ in illa actione, quę datur contra legatarios ex promiſsione, & ſatiſdatione prędicta, quã fecerunt tutori. Viuianus.

1 ¶ Iure. ⁊ alioquin contra. vt j. eo. l huius autem. Azo.

m ¶ Habitura ſit] vel propter æs alienum, quod eſt incertum, vel propter conditionem aliorum legatorum, vt §. ti j is cui. in prin.

n ¶ Satiſdet. ⁊ ergo cum fideiuſſore, vt j. eo. niſi. §. j.

o Det. ⁊ i. reddat: ſic e contra, j. de verb. ſig. l. verbum reddendi.

p ¶ Abſutura. ⁊ quòd rem non deſtruet, vt j. eo. l. niſi.

q ¶ Hoc fiat. ⁊ i. relicta ſunt legata, p q̃ b. etiã reddẽdis ſatiſdatur.

r ¶ Duplex. ⁊ id eſt patris, & filij: ſic §. ti. j. l. in duplicibus. & de vulgari ſubſti. l. patris. Accurſius.

s ¶ Conuenit.] inter Sapiẽtes, vt §. ti. j. l. j. ¶. interdũ. & §. idẽ dicitur. & l. in ratione. §. quod vulgo. & § quęſitũ. & l. qui fundũ. §. cohęres.

t ¶ Hęredi. ⁊ ſcilicet, pupilli. Accurſius.

u ¶ Ipſi. ⁊ ſcilicet, pupillo: niſi eſt in textu.

x ¶ Hęredi. ⁊ alias non, vt §. ti. j. l. reperitur.

Stipul

Fl. quãti. Alias, quatenus.

j. lib. ſingu. Q̃. publicẽ tractatarum.

Hic titulus ptinet ad ſtipulationes prętorias.

lib. 79. ad edictum.

Satiſdat ergo q̃ legatis: & ſatiſdatio habeat locũ in cõtractibus bonę fidei vel ſtricti iuris gl. & Bart. l. ſoluto. §. ſol. ma. vbi distinguit. vide ibi.

de intell. hui. §. vid. Cur in l. & quę adiuo. n. xx. C. de eden.

Placet §. vt refert Alexan.

a ¶ Stipulatio. ⁊ de reddendis legatis.

b ¶ Idem ſcribit. ⁊ quod dixi de actione ex ſtipulatu: quia & hęredi impuberis illa tutelæ actio competit: & impuberi viuenti, ſi eo viuo finiatur tutela: alioquin contra: vt §. de tu. & ra. diſt. l. ſi tutor. §. fi. & l. niſi. in prin. & facit ad prędicta, C. de pet. hęre. l. ſi. §. j & C. de leg. l. ſi in fraudem. & §. de tribu. l. procurator. §. fin. & §. tit. j. l. is, cui. in fine. Accurſius.

¶ Marcellus ait. CASVS. Caius habens filium impuberẽ, & in bonis cccc. dictum impuberem ſibi hęredẽ inſtituit, & nihil ab eo legauit, & eidẽ ſubſtituit Titiũ & Seiũ. & à Seio nihil legauit à Titio autem legauit q̃buſdã ccc. & poſteà deceſsit dictus Caius, & poſteà deceſsit & impubes, & ei extiterũt hęredes ex ſubſtitutione dictus Titius & Seius, & ita q̃libet eorum habuit cc. de dictis quadringentis: & ſic nunc reperitur. q̃ à dicto Titio fuerunt legata c. vltra, quã eſſet pars ipſius. Modò quęritur, an dictus Titius debeat pręſtare legatariis integra cc. quæ habet in ſua parte: an verò debeat dodrantẽ ſuę partis, id eſt centum quinquaginta: & alia quinquaginta retinere ſibi nomine Falcidiã de trecentis ab eo relictis non eſt dubium: quia non debet ea præſtare: quia non potuit ĩ plus onerari, quã haberet. Et reſpõdẽdo nõ debet minus præſtare legatariis, quàm ſit pars ſua, id eſt cc. & hoc intelligo per l. veterem xij. tabul. ſecundũ quã non habebat locum l. Falcid. & hoc vſque ĩ luc, ſecũdũ quod euenit & ec, quem verſi. dimitte vſque illuc, Sed cauſa cognita &c. vbi dicit quãtuis ſecundũ l. xij. tabu non habeat locum Falc. in legatis à dicto Titio relictis, vt dictum eſt: tamen & in dictis legatis, & in quibuslibet aliis relictis à quocunque teſtatore cauſa cognita habet locum Falc. hodie autẽ in cauſæ cognitione veritur videre modum legatorũ, & onus æris alieni, ſi quod eſt in hęreditate. Et ſi quidem euidens eſt æs alienum, vel certum, facilis eſt computatio leg. Falci. quia primò debet detrahi æs alienum. & ſi legata ſunt vltra dodrantẽ eius, quod remanet in hęreditate, ita q̃ quadrãs non remaneret hęredi, ſi ſoluereret integra legata, debet hęres tantundem detrahere de legatis nomine Falci. q̃ remaneat ei quadrans. Si autem adhuc incertum eſt æs alienum: puta, quia conditio eius pendet, vel purum eſt æs alienum: creditor autem cui debebatur, litem ſuper eo cõteſtatus eſt, & lis nondum finita eſt: certè eo ea ſu dubitari poteſt, quantum legatarijs debeatur propter dictas incertitudines. Vnde ſi legatarij uolunt legata, debent ſatiſdare hęredi eo modo qui dictus eſt in princ. huius leg. Et quod dixi in legatis, habet locum in fideicom. ſingularibus ab hęrede relictis. In dicto autem verſi. ſecundum quod eneniet q̃. ponit talem caſum, Pone & dictus Caius inſtituit ſibi hęredem dictum Titiũ, & quoſdam alios. & non ſolùm à dicto Titio, ſed etiã à cohęredib. eius non propter æs alienum conditionale, de quo dixi vel etiam alio modo. Certè non ſolùm dictus Titius, ſed etiã dicti eius cohęredes poſſunt facere interponi dictam ſatiſdationem, cùm ſoluunt dicta legata legatariis: & non ſolùm dicto Titio committitur dicta ſtipulatio locum habente poſteà Falcid. ſed etiam omnibus dictis ſuis cohęredibus. Et hoc ſecundũ ea quę dicta ſunt à princ. huius legis, vſque ad §. Marcellus. & hoc dicit, licet multum obſcurè. Viuia.

c ¶ Subſtituit.] æqualiter. Accurſius.

d ¶ Trecenta. ⁊ & ſic vltra habeat, quàm ſit ſua pars ſubſtitutionis. Item à Seio nil legauit.

e ¶ Nullo modo. ⁊ vt inſti. a leg. Falcid. in fi.

f ¶ Minus. ⁊ ſcilicet per le. xij. tab. ſed per leg. Falc. ſic quę prędicti: mitti ſtipulatio:[a] quo[1] caſu viuo eo Falcidia incipit locum habere. De tutelæ quoq; actione idẽ ſcribit.[b] ¶ Marcellus ait, Qui quadringẽta in bonis habebat, impuberem filiũ hęredem inſtituit, eique ſubſtituit[c] Titium, & Seium. Si[1] nihil à pupillo teſtator legauit, ſed à Titio trecẽta[d] vtrũ ducenta, inquit, pręſtabuntur: an centum quinquaginta? nam trecenta nullo modo[e] eum pręſtare. Mihi videtur verius, non amplius eum parte ſua erogare compelli: certè nec minus.[f] Secũdùm quod eueniet,[1] vt non ſoli committatur[g] ſtipulatio, ſed omnibus hęredibus interponenda ſit.[h] Sed cauſa cognita[i] Falcidiam locum habere & legatorum modus facit, & ęris alieni onus. Et ſiquidem euidens æs alienum eſt, vel certum, facilis eſt computatio. Si autẽ adhuc incertum[k] eſt, quia fortè vel conditio eius pendet, vel creditor litem conteſtatus eſt, & necdum lis finita eſt; dubitatur,[1] quantum legatariis debeatur, propterincertum: hodie tamen ſubſimile[l] aliquid fit in fideicõmiſsis. ¶ Cùm dicitur[m] lex Falcidia locum habere, arbiter dari ſolet ad ineundã[n] quantitatem bonorum, tametſi vnus aliquod modicũ[o] fideicommiſſum perſequatur: quæ computatio pręiudicare non debet cæteris, qui ad[1] arbitriũ miſſi non ſunt. ſolet tamen ab hęrede etiam cęteris[p] denuntiari fideicommiſſariis, vt veniant ad[1] arbitrium, ibique cauſam ſuã agant: plerũq; etiam[1] creditoribus, vt de ęre alieno probent.[q] Habet tamen rationem in legatariis, itẽ in fideicõmiſſariis, vt ſi offerat[r] id integrum, quod relictũ eſt hęres deſiderans cauere[1] ſibi hac ſtipulatione, audiatur.

¶ Si legata[s] quædã præſenti die relicta ſunt,[1] quędã ſub cõditione; interponenda erit iſta ſtipulatio propter legata conditionalia, dummodo ea legata, quæ pręſenti die relicta ſint, integra ſoluãtur.[t]

¶ Iulianus[u] deniq; ſcribit, Si purè, & ſub cõditione legata fuerint, nec[1] exiſtẽte conditione lex Falcidia locum habeat, non aliter legatorum, quæ purè data ſunt, actionem dari debere, quàm ſi cautum fuerit, hęredi, quantò amplius, quàm per legem Falcidiam licuerit, ceperit, reddi.[1] ¶ Idẽ Iulianus ſcribit eum, cui quadrans[x] ſub conditione, & dodrans purè legatus eſt, cauere debere, quantò amplius, quàm per legem Falcidiam liceat, ceperit, reddi.

¶ Hæc ſtipulatio ideo locum habere exteris legatariis, qui non fuerunt corã domino arbitro, nec etiam creditoribus, niſi hęres denunciauit eis, vt venirent coram arbitro. Tunc enim bene pręiudicaretur eis. ſi autẽ hęres non vult eſſe corã arbitro, ſed vult ſoluere integra legata & fideicom. & vult, quòd legatarij, & fideicom. ſ. tiſdent ei eo modo, qui dictus eſt in prio. huius legis, bene eſt audiendus. Viuia

m ¶ Cùm dicitur lex Falc. ⁊ vt ſit Latinum bonum.

n ¶ Ad ineundam. ⁊ id eſt æſtimandam. ad quod C. de vſuris l. ij.

o ¶ Modicum. ⁊ ſic infrà, de damno infecto. l. ſi proprietarius. in fi. j. reſpon.

p ¶ Cæteris. ⁊ ſic C. res inter alios acta &c. niſi citentur, vt ſubiicit.

q ¶ Probent. ⁊ ſi ergo non venerint, prædicatur eis: alias ad quid vocarentur: ſic in authen. vt ſpon. lar. §. ad hęc. & C. de ep. audien. authen. liberi furioſi. & C. de remiſ. pig. l. ſi eo.

r ¶ Offerat ⁊ ſcilicet hęres ſponte ſine cognitione arbitri. Accur.

s ¶ Si legata quędam. ⁊ CASVS. Titius inſtituit ſibi hęredẽ Seiũ, & ab eo legata reliquit purè, & ſub conditione. Legatarij certè, quibus legauit purè, non aliter habebunt legata, quàm ſi caueant hęredi reddere ea, quantò amplius, quã per legem Falcidiam licuerit ceperint nomine legatorum. Poteſt enim hæres habere dubium, vtrum lex Falcidia ſit locum habitura exiſtentibus conditionibus inſertis quibuſdam ex legatis. Sed etſi legauit dictus teſtator Caio nouẽ vncias hęreditatis purè, & tres ſub conditione, & hęres ſoluit ei dictas nouẽ vncias: debet ei prędicto modo cauere legatarius. Viuianus.

t ¶ Si legata. ⁊ id eſt propter eorum timorem.

u ¶ Soluãtur.] cautione exacta, vt j. §. proxi. & §. tit. j. l. in quantitate. §. ſed & legata & l. ſi propter.

x ¶ Quadrans. ⁊ alicuius rei ſingularis. aliqui in ſi totius hęreditatis quadrans legatus ſit: cùm certum eſſet eum quadrantem retinendum, cur præſtaretur?

¶ Hæc ſtipulatio.] CASVS. Stipulatio de qua dictum eſt à prin. huius legis, vſq; huc, Idcò locũ habet, quia quãtis hęres poſſit repetere à legatario illud, quod ſoluit ei vltra, quam liceret ei capere per leg.

Fl. ipſi quo.

Fl. deeſſ. ſi.

Fl. euenisset.

Fl. dubitabitur.

Fl. deeſſ. ſcilicet.

Fl. impuberi.

Fl. deeſſ. &c.

Arbitriũ.

Arbitriũ.

Fl. plerũque &c.

Fl. cauere

Fl. ſtor.

Flo. ne al. 22.

Fl. deeſſ. reddi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

le. Falcid. temen pōt esse, ut legatarius non sit soluendo, & sic pereat id, quod ei datum est: nisi interueniat alius fideiussor, à quo hēs possit repetere. Non est ergo mirum, si legatarius debet satisdare hæredi ut dictum est, & non solum in legatis habet locum hæc satisdatio: sed etiam in donationibus causa mortis, quas dat hæres donatario. nam & de his detrahitur Falcidia. Viuia.

a ¶ Repeti. ‡ si per facti errorem est solutū nō iuris ut C. ad legē Falcidiam. l. error. Accursius.

b ¶ Pereat. ‡ nisi ali quis fideiussor detur, à quo petantur, ut J. e. l. nisi. §. j. & 3. titul. l. is cui. Accursius.

c ¶ In mortis. ‡ quia & in ea locum hēt. Falcid. ut C. ad leg. Falcid. si mortis.

Verbum amplius ex eluiuiuū ē, & augmentatiuū, not. ā Spe. de al. Iega. & dispu. §. post hęc uerba. & plēnius p Bar. in l. si seruus. §. si ita scriptū. ś. del. j.

† Fl. deest, &c.

† Fl. deberet.

¶ Fl. liberta tiū & paulo post.

CASVS Hæc uerba. Cum hæres solui uit legatario legatum interponit, ut dictum est, talē stipulatiōem. Promittis mihi restituere illud, q̄ amplius legatorū nomine cepe ris, quàm ex lege Falcidia, capere licebit? unde dicit iurisconsu. q̄ dicta uerba stipulatio nis nō tātum comprehendunt eū legatariū q̄ amplius acceperit quā ei Falc. permisit, scilicet ut reddat hęredi partē eius, quod ab eo acceperit, & partē sibi retineat sed etiam comprehendunt eū legatariū, qui totū, q̄d accepit, debet hęredi restituere. Lex enim Falcid. q̄ntū totum reuocat. Cum enim ratio le. Falcid. debeat taliter iniri, ut æris alieni, & libertatū ratio habeatur: plerunque euenit, ut emergente debito uel cōditione æris alienie existente, uel ēt libertatū, eximat totū illud quod legatū est.

Sed & si non posit habere locum Falc. in testamento quo sunt legata relicta, puta, quia nullus facit illud: tamen habet locum dicta stipulatio, scilicet ut legatarius uoleas integrum legatum, caueat hęredi se ei restituturū, si plus receperit, quàm recipere deberet, habito respectu ad æs alienum, & ad libertates in testamento relictas. Nam ut dictum est, prius debet detrahi æs alienum & pretiū manumissorū. Itē & in alio casu nō habetur ratio. le. Fal. in dicta stipulatiōe: sed alterius leg. ut puta si patronus qui debet hodie habere tertiam prōm bonorū liberti, sit purè institutus à liberto ex asse: & v. unciæ sint legatæ cuidā alij purè & cuidā tertio aliq̄d sub cōdōne ita, q̄ inter purū legatū v. unciarū & cōditionale nō remanet portio p dicta debita patrono. Nam hoc casu si uelit, legatariū purū legatū v. unciarū à dicto patrono instituto, satisdabit ei de restituēdo illud, quod plus apparuerit eum recepisse habita ratione conditionalium legatorū, & partis patrono debitę ex lege Iustiniani. Nō solū autē legatarius cauet hęredi, ut dictū est: sed etiam legatario, à quo relictum est fideicō. dēt cauere fideicom. h. d. usque ad §. si res quæ. Viuia.

d ¶ Ineatur. Jut C. ad l. Fal. l. in imponenda. Accur.

e ¶ Ratio. ‡ ut insti. ad l. Fal. in fi. & C. eo. l. si ea. & ś. de inoffici. testa. l. Papinianus. §. quoniam autem Quarta. Item no. q̄ amplius, etiā totum capitur J. de uerbo. sig. l. uerbum, amplius. sic etiam e contra minus: quod nihil est. ut ś. de tribu. l. illud. §. si tamen. & facit C. de hære. instit. l. x. Accur.

f ¶ Non habet. ‡ ut militis. & alijs notatis. C. ad leg. Falc. l. in testamento. tamen habet locū hæc stipulatio, ut subiicit, & l. proxi. §. hæc uerba. quia de fal. uult detrahi æs alienum.

g ¶ Sufficiunt. ‡ nec enim ultra uires hęreditatis tenetur hęres ad legata: ut hic, ut J. titu. j. l. j. §. denique. & ś. tit. j. in ratione. §. quod uulgo, ibi, Nec ad eam rem pertinet &c. hodie contra, nisi fecerit inuētarium: ut in aut. de heredi. & Fal. §. si uerò non fecerit. colla. j. à credi toribus olim insolidum, & hodie idem nisi faciat inuētariū: ut C. de

bet, quia & si repeti[a] potest id, q̄d solutum est: tamen fieri potest, ut non sit soluēdo is, cui solutum est, ac per hoc pereat, quod datū est.

¶ In mortis[c] quoque causa donationibus potest dici, hanc stipulationem esse interponendam.

¶ *Verbum amplius, quandoque totum cōtinet. Bar.*

¶ Hæc uerba stipulationis, Quod amplius[†] legatorum nomine ceperis, quàm ex lege Falcidia capere licebit: non tantum eum comprehendunt, qui amplius acceperit, quàm ei Falcidia permisit ut reddat partem, & habeat partem: uerùm etiam eum, qui totū debet[†] restituere. Et enim sciendum est, legem Falcidiam interdum partem eius quod datum est, interdum totum reuocare. Cùm enim habita ratione æris alieni Falcidia ineatur, plerunque euenit ut emergente debito, uel cōditione æris alieni existente, totū, quod legatum est ex hauriat. Sed & libertatum[†] conditio interdum existens efficiet legatum omnino non deberi: quippe cùm habita ratione libertatum, & deductis pretiis eorum, tunc demum legatorum ineatur ratio.[e] ¶ In quibusdam autem testamentis Falcidia quidem locum non habet: uerùntamen ita obseruatur, ut licet quadrantem hęres nō retineat, tamē eatenus[†] legata debeant, quatenus patrimonij uires sufficiūt, & utique deducto ære alieno: item deductis pretiis eorum, qui libertatem in testamento, uel directam uel fideicommissariam acceperunt;[h] ¶ Sed & legatario cauendum est, à quo fideicommissa reclamantur.

¶ *Vbi alio iure hæres quartā detrahit, cesset Falcidia. uel aliter non debent detrahi duæ quartæ. Bar.*

¶ Interdum non legis Falcidiæ, sed etiam alterius legis in hac stipulatione ratio facienda est, ut putà, si patronus ex asse hęres institutus sit, & purè quincunx[i] legatus sit, & sub conditione aliquid supra debitam patrono partem. Nam in hunc casum ratio facienda est illius legis, quæ patronos uocat, non legis Falcidiæ. ¶ Si res, quæ legata, est apud legatarium interierit, probādum est, exceptione succurri ei, qui promisit.

Papinianus.

LEX II.

ETiam si quanti ea[n] † res sit, promiserit:[†]

¶ Vlpianus. †

LEX III

NIsi[o] dolo ipsius aliquid † factum sit. Tunc enim etiam ex doli clausula, quæ in ista stipulatione continetur,[p] tenebitur, & replicatione[q] repelli poterit:

¶ Hæc cautio, quæ propter legem Falcidiam interponitur, fideiussorū habet præstationē.[r] ¶ Si in plu

iure delibe. l. fi. §. finautem hoc aliquis.

h ¶ Cauendum. ‡ quia & ipse Falc. retinet, secundum Bulg. quod nō placet, secundum Ioan. ut no. C. commu. de lega. l. j. §. & hæc disposui mus. Dic cauetur ei: quia ipse cauet hęrediut quoniam ipse redderet hęredi, sibi tantum reddatur à fideicommissario. Item & aliquando retinet legatarius partem ex uoluntate defuncti: & tūc cauetur ut J. eo. l. nil. deamus. & facit ś. usufru. quēad. caueat l. si usufructus mihi. Accur.

¶ Quincunx. ‡ id est quinquē uncię: ut instit. de hęre. instit. §. hęredicas.

K ¶ Partem. ‡ quæ olim. p Prętore erat dimidia: per l. Iustiniani, tertia instit. de suc. lib. §. j. & §. sed nostra. Excedebat ergo inter utrunq; legatū debitū patrono, si conditio legati extiterit: & q̄ dubium erat propter conditionem, ideo interponitur cautio, ut ś. eo. §. si legata.

l ¶ Illius legis. ‡ Prętorię, uel etiam Iustiniani. uel etiā Papiæ quæ & ipsa de hoc loquebatur, ut instit. de suc. li. usque ad §. multis. idem ergo erit in filio instituto, & graduato ultra Quartam debitam iure natura.

m ¶ Si res quæ. ‡ CASVS Legaui Titio equum: & multa alia legata quibusdam relig. Dictus Titius accepit ab hęde meo dictum equum, & satisfecit ei, eo modo, qui dicitur in princ. huius le. Posteā tracta ratio ne l. Falci. apparet, q̄d Titi[s] accepit plus ab hęrede nomine legati, quā liceret ei accipere per legē Falc. vñ hęres repetit ab eo illud plus. dicit Titius, Ego non teneor tibi, quia equus prędictus periit apud me. Nunquid ualet eidem Titio talis exceptio, & dicitur, quòd sic, etiam si promisit dicto hęredi, quanti ea res sit si amplius acceperit idem Titius, quā liceret ei accipere per legem Fal. si autem dolo ipsius legatarij equus periit apud eum non prodest ei dicta exceptio, & replicatione doli repelletur. Dicitur etiam hic, quod cùm legatarius promittit hęredi se restituturum ei, quod amplius acceperit, quàm per legem Fal. ei liceret, debet similiter dare fideiu. & hoc dicit cum duabus legibus se. usque ad §. si in plures. Viuia.

† Fl. hæcte nus.

† Fl. fideicō missum requitur.

† Fl. Paul. lib. lxx v. ad edictum.

† Fl. permi sit.

† lib. 10. ad edictum.

† Fl. nisi si

m ¶ Promisit. ‡ reddere, quanto amplius &c.

n ETiam si quanti ea. ‡ cōtra uidebatur: quia in genere uidetur teneri, quod non potest perire, ut ś. tit. j. l. in ratione. §. incertèr sed tamen liberatur quis &c. & ea: sic ś. si quis cau. l. a. in prin.

o NIsi aliquid. ‡ ut: quia sciens legatum indebitum accepit. Idem multò magis si dolo suo, res interierit. Azo.

p ¶ Continetur. ‡ ut ś. eo. l. j. in fi. j. respon.

q ¶ Replicatione. ‡ scilicet, doli contra exceptionem, quā opponeret de rei interitu. Accur.

r ¶ Præstationem. ‡ facit ś. eo. l. j. in prin. ubi dicit satisdet. & §. hæc stipulatio. & J. de præto. stipu. l. Prętoriæ.

¶ Si in plures. ‡ CASVS. Legaui quibusdam purè, & Titio legaui omni anno x. usque ad decem annos, & decessi. Modò petit Titius v na x. ab hęrede meo. dicit ei hęres: nolo tibi soluere, nisi satisdes mihi de restituēdo, si q̄d apparuerit te plus accepisse nomine legati quā licet accipere per legem Falcid. quia, ꝓpter pecuniam in plures dies tibi relictam incertum est, utrum habeat locum l. Falcid. uel non. dicit Titius, non est incertum propter hoc: imò statim potest esse certū utrū habeat locum. Falc. an non. Certum est enim deberi mihi legatū, quānis dies nondum uenerit. Vnde uolo, quòd incontinenti faciamus computationem legatorum, scilicet meorū & alijs relictorū incontinenti uideamus utrū habeat locū l. Fal. uel non: & si hēat locum

cum l. Falcid. incontinenti detrahes eā de legatis: alioquin soluas legata integra: & uolo, quòd æstimemus, quantum ualet legatum pecuniæ relictæ mihi in plures dies: & pro modo eius ualoris, uolo quod detrahas mihi falcidiam. E: reddo tibi rationem, quare ita uolo fieri computationem, & non interponere stipulationem: quia quoties futurum est, ut palam fit etiā ante diē legati uenientem iā Falc. locū habere: toties dēt fieri cōputatio, & nō interponi stipulatio: si aūt sunt relicta etiam conditionalia legata, sicq. cōditio facit moram computationi Falcidię, eo quòd ante ꝓditionem nō debētur conditionalia legata: tunc dēt expectari cōditio, donec existat an te. quā fiat cōputatio. & legatarius uolēs legatum purum, debet satisdare hęredi eo modo, q̄ supra dictus est & aduenientę post ea condōne cōditiōa liū legatorū cōmittetur stipulatio contra dictū legatariū, qui recipit legatū, habēte scilicet locūm Falc. Modo quęritur. euius sententia debeat obtinere & dicitur, q̄ illa legatarij. h. d. usq; ad §. quis. Viuia.

a ¶ Si plures dies. ‡ ut x. annua, uel singulis annis usq; ad decē annos. uel annua, bima, trima die ut ś. tit. j. l. penales. §. annua, secus si simpliciter annua, uel singulis annis, quia tunc conditionalia sunt: & habet locum hæc stipulatio ut ś. tit. j. l. j. §. si in singulos annos.

b ¶ Cum certum fit. ‡ id est non est incertū propter diem, qui nondum uenit, cum locum habere, æquiparatur enim puro legato id q̄d in diem certum relinquitur: & utrunq; transmittitur ad hęredem ut C. de cadu. coll. l. unica. §. cum igitur. in fi. §. fic & legitur per abnegationem. ś. de dolo. l. non debet.

c ¶ Æstimatio. ‡ æstimatur autem legatum in diem tanto minus, quanto quis in diem illum lucrari potest, ut ś. tit. j. l. in quantitate. §. in diem. Idem in conditionali, deficiente demum cōditione, ut infra, proxi. §. & ś. tit. j. l. qui quadringenta. §. fi.

d ¶ Quoties. ‡ continuatur cum superiori.

e ¶ Computatio. ‡ & nō habet locum hæc stipulatio, quę habet locum quando dubium est, ut ś. eo. l. j. in principio. & §. Marcellus. Accursius.

f ¶ In mora est. ‡ id est conditionale est legatum.

g ¶ Expectabimus. ‡ Ad faciendum computationem. non dico stipulationem: imo statim interponitur stipulatio.

h ¶ Dies superest ‡ id est in diem certum legatum est relictum. & secundum hoc, quod dicit in fi. committi stipulationem &c. mutat casum, quando fuisset conditionale. Vel dic planius superest dies, id est sum, quando fuisset conditionale. Vel dic planius superest dies, id est conditio: uel dies conditionalis aduenit: ut colligitur ex eo quod modo no. ś. proxi. §. & facit ś. tit. j. l. cum Titio. & l in lege Falcidia non habetur. & l ex Falcidia.

¶ Quamuis. ‡ CASVS. Quamuis omnes legatarij, & fideicom. q̄ uolūt legata, & fideicom. ab hęrede, teneantur satisdare ei eo modo qui dictus est supra, eod. l. j. in prin. sunt tamen quidam, qui non tenēntur: puta ij, quibus alimenta sunt relicta: & hic casus accedit de facto in persona Pompeiæ Faustinæ. Item fiscus, cui legatum est, non teneātur satisdare: habente tamen posteā locum Falcid. perinde. conuenientur fiscus ab hęrede, ac si satisdedisset. Cæteri autem legatarij cuiuscunq; sint dignitatis, tenentur satisdare: siue perceperunt legata, siue non. Viuia.

i ¶ Cauere. ‡ id est satisdare: ut ś. eo. l. j. §. j. Accur.

k ¶ Minuta. ‡ dicuntur minuta usq; ad x. aureos, ut hic subiicit: uel aliter: ut ś. de dolo. l. fi oleum. §. fina. & l. seq. aliàs, & aliter, ut not. de sen. ex breuico. authen. nisi.

l ¶ Non eandem. ‡ uerba rescripti: & habeas in litera, sic alij habēt, Si non eadem &c. & dicunt q̄ abundat dictio, ś. Alij dicunt q̄ hæc dictio. fi refertur ad uerba præmissa, & rescripta, quæ non habemus.

m ¶ Libertis. ‡ cæteris. Accur.

n ¶ Quibus. ‡ id est in quibus decem aur. Nec enim refertur ad uerbum libertis. nam ipsi habent necesse satisdare, secūdum Mart uel potest dici, ut liberti alimentarij non satisdent fauore alimentorum, ut ś. de uenate. l. cū hi. §. si in annos. & secundū hoc sunt minuta ad arbitrium iudicis. Sed quæ est ratio, quod non satisdatur pro minutis legatis? Respon. quia pauperibus consueuerunt talia relinqui, q̄ satisdare non possunt facile. ut J. e. l. cum non facile. uel quia non est uerisimile, q̄ fiant nō soluēdo in tam modico, propter quod stipulatio fit, ut ś. eo. l. j. §. hæc stipulatio. uel si ponas in alimentis, ut dixi, est ratio, alimentorum fauor. Sed licet non satisdetur, an habeat locum repetitio, si Fal. emergat? Respon. si sciens soluerit, non nisi: hoc dicat, ut ś. de condi. indeb. l. a. in princ. & J. proxi. §. Si autē ignorās, distingue inter facti, & iuris ignorē: ut C. ad leg. Falci. error. Item nunquid saltem cauebūt siue fideiussores? Respon. forte sic. arg. ś. de iud. l. a. §. sed si dubiteur. & fortè. etiam sub pœna cum illud nō sit eis difficile. Item est arg. cōtrā, J. de dam. infe. l. si proprietarius. in fin. j. rū. Accursius.

o ¶ Non pati. ‡ ut J. ut leg. nomi. caue. le. j. §. si ad fiscum.

p ¶ conueniri. ‡ uel cond. indeb. uel utili ex stipulatu, quàm sæpè les tribuit, licet interposita non fuerit. ut ś. de adopt. l. his uerbis. Azo.

q ¶ Compelli. ‡ sic in satisdatione, Iudic. sol. ut ś. de procur. l. si minor. §. finali. secus in cautione de iudi. sisti, ut supra qui satis. cog. h sciendum.

r ¶ Voluerit. ‡ rescriptum, ad quod est J. ea. l. fi.

¶ ¶ Si legatarius. ‡ CASVS. Hic loquitur de alia cautione, quā ś. dictum fit. unde pone. quod Titius instituit me hęredem, & legauit Seio centum, & decessit dictus Titius. Posteā Sempron. mouet mihi quæstionem hęreditatis, uel minutae mihi mouere: & Seius legatarius petit a me legatum. Vnde ego dedi ei legatum: & ipse cauit mihi de restituendo mihi legato, si euicta mihi fuerit hęreditas: & posteā Sempronius prædictus euicit mihi hęreditatem. nunquid committitur mihi dicta stipulatio cōtra legatarium? Et dicitur, quòd sic, si modo culpa abfuit a me hęredis, qui stipulatus fui ab eo: & sic p partes euincatur mihi hęreditas, sæpius committetur mihi stipulatio cōtra legatarium. si autem ego hæres fui in negligentia, uel in culpa, ut mihi hęreditas euincetur a dicto Sempronio, nō committetur mihi dicta stipulatio contra dictum legatarium. Si autem egomet mihi euici hęreditatem ex alia causa, bene committitur mihi stipulatio, cōtra dictum legatarium, puta, quia dictus Titius testator instituit me hęredem in alio sequenti testamento, in quo legatum dicto legatario non reliquit: & accepi hęreditatem ex secundo testamento, & nō ex primo. Et sic uideor euicisse mihi, quantum ad primum testamentum. Nunquid si ego hæres solui dicto legatario, & non fecit interponi dictam stipulationem: potero condicere condictione sine causa dictā cautionem, si ipse non cauet? Et dicitur, quod sic. Nam ea, quæ p error. em commissa, uel soluta sunt, cōdici possunt: dicta tñ cautio non debet interponi nisi causa cogita. Nam iniquū est omnino caueri hęredi per legatarium nondum illata hęreditate aliquē extraneum cōtrouersia hęreditatis causa. Possunt enim eluforiæ minæ fieri hęredi quas quidem hęres timere non debet. Si tamē ego dicam me hęredem ex testamento, & alius, qui uocatur sicut ego, dicat similiter se solum hęredem ex eodem testamento legatarij, & etiam creditores possunt conuenire me, uel ipsum quemcunque uolunt. Et scias, quod tunc habet locum dicta cautio inter me hęredem, & legatarium, cū ego do, uel soluo legatario rem meam, uel pecuniam, siue ante motam mihi hęreditatis quęstionem, siue post. Si uero soluam ei pecuniam hęreditariam, uel tradam ei rem hęreditariam ante motam mihi controuersiam hęreditatis, non est mihi cauendum per legatariū: quia etiā si fim posteā uictus de hęreditate, non teneor uincenti de eo q̄d solui legatario. Non enim illud possideo, quod solui legatario, nec dolo deij possidere in hoc casu. Si autem post motam mihi controuersiam hęreditatis soluā legatario sine cautione pecuniam hęreditariam, uel tradam ei hęreditariā sibi legatam: teneor uincenti me hęredē de eo, quod solui legatario, & hoc propter culpam meam. Sed si ego dicam me hęredem ex testamento & alius, qui uocatur sicut ego, dicat similiter se solum hęredem ex eodē testamēto: & ego tradā legatario rem hęreditariam sibi legatam: Nunquid tūc dēt mihi legatarius

† Fl. esse legatum effici et, æstimatio, ut

† Fl. Cōspiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tarius cauere? Et dico, q̃ non: quia omnimodo ego liberor à legatario per dictam traditionem, si inuenior postea hæres: vel liberatur ille, qui vocatur sicut ego, & qui dicit se hæredem (vt dictũ est) si inuenietur postea hæres: sicut & si soluissem alicui creditori hæditario. Et idè credo, si soluissem meã pecuniam, vel tredidissem rem meã: quia siue vincam, siue succũbam, habeo vnde retineam illud, qd̃ solui, vel tradidi legatario, cùm hæredi. posfideam. Si autem ille, qui à me petebat hæredi. & qui dicebat se hæredem, soluat suam pecuniam, vel suam rem eradat legatario, vel creditori, necessaria ẽ ei cautio cum non habeat vnde retineat, si ego vincam eũ. Si aũt soluat hæreditariam pecuniam, vel rem hæreditariam tradat: credo quòd nõ debeat ei cauere per legatarium vel creditorem: quia omnimodò aut ipse, aut ego liberor per dictam solutionẽ, id est, ille ex nobis qui vincet hæreditatẽ. & hoc dicit vsque ad l. videamus. Viuianus.

patitur iam, vel sperat[a] † de restituendo legato sibi præstito cauerit,[b] & euicta hęreditas sit, sed negligẽtia, vel dolo eius, qui legatum præstitit; dicemus non committi[c] stipulationem, propter viri boni arbitrium, quod inest huic stipulationi. ¶ Item si ipse qui præstitit legatũ, ex alia causa sibi euicerit,[d] vt puta, quia inuenitur se quẽti testamẽto hæres scriptus,[e] in quo legatum iste legatarius nõ acceperat, dicemus cõmitti stipulationem, propter viri boni arbitrium. Et generaliter, vbicunque hæreditatem,[f] vel quantitatem, vel emolumentum[g] præstiterit is, qui hac stipulatione sibi prospexerit,[h] dicendum est ibi committi eã: si modò culpa absit[i] ab eo, qui stipulatus est. ¶ Quæsitum est an sæpius committatur. Et placet etiam sæpius eam committi,[k] si per partes ablata sit hęreditas.

¶ *Hæc cautio debet interponi nedum ante legatum solutum, sed etiã postea, si omissa fuerit, hoc dicit.*

¶ Si legatum fuerit præstitum[l] ante interpositam hãc stipulationem,[k] an condici possit, vt cautio ista interponatur? Mouet quæstionem, q̃ ea, quę per errorem omissa, vel soluta sunt, cõdici possunt. Et hic ergo quasi plus solutũ videtur ex eo, quod cautio intermissa est. Et ait Pomponius, cõdictionem[m] † interponendę satisdationis gratia[n] competere. Et puto hoc, quod Pomponius ait, probandum vtilitatis gratia.

a ¶ Sperat. ‡ f. patiree erãt illusoriæ minæ: vt J. l. proxi. Accurs.
b ¶ Cauerit. ‡ hæc cautio euicta hereditate, legata reddi, affinis est illi, quæ in hoc tit. est posita: & fit de hac mentio. C. de legat. I. si in fraudẽ. & de peditio. hæred. l. fi. §. j. & §. qui satisd. cogã l. de dit. §. item euicta.
c ¶ Non committi. ‡ sic §. de le. j. l. si fertus plurũ. §. j. & facit. C. de rerum permu. l. fi. & §. de euicti. l. si rẽ, quã. §. j. Accursius.
d ¶ Sibi euicerit ‡ i. ipsemet sibi euicerit. Nã cùm ceperit scire se in secũdo testamento institutũ, cepit tenere ex secundo, & sic videtur euicta ex primo: vt §. de euic. l. si vẽdideris. Nõ aũt dicas, qd̃ euicerit ei, qui ab eo prius euicisset: quia ille haberet exceptionem rei iudicatæ. licet posteà inuenerit secũdum testamentum. vt C. de re iudic. l. sub specie.
e ¶ Scriptus. ‡ qui & fuerat in primo testamento institutus. Et sic not. secũdùm Azo. per hanc legem bene probari reuocata esse legatz per secũdùm testamentum: licet in eo non fiat mentio primi: sic §. de adimend. lega. l. si tibi certam. & argu. §. de procura. l. si quis cùm procuratori. §. fina. secus in tacito fideicommisso, ut §. de probatio. l. cùm tacitum.
f ¶ Hæreditatẽ. ‡ totam vel partẽ, de qua erat mota lis: & sic proceditur in causa, licet restituerit fideicommissario.
g ¶ Vel emolumentum. ‡ vt speciem.
h ¶ Committi. ‡ idem in omnibus Prætorijs stipulationibus: in Ratihabi. & dã. infe. vt J. rem ra. ha. l. si procurator. Itẽ si purũ factũ est in stipulatione: vt J. de ver. obli. l. si sic secus in pœnali stipulatione, i quę non committitur nisi semel: vt §. de arbi. l. si duo. §. fin.
i ¶ Præstitum. ‡ ab hęrede legatario.
k ¶ Stipulationem. ‡ potes dicere de ea, de qua dicitur §. ea. l. §. proxi. uel de illa §. ea. l §. cęteros. Accursius.
l ¶ Condictionem.] incerti, vel sine causa: vt §. de vsufructu ea. re. quæ vsu. consu. l. hoc Senatus. §. j. & vsufru. quemadmo. ea. l. si vsufructus nomine. & §. de do. præle. l. pater dotẽ. §. si fortè per errorẽ.
m ¶ Gratia.] scilicet, probauit. Azo.
n ¶ Hæc autem satisdatio. ‡ f. euicta hęreditate, legata reddi: de qua dicit §. l. proxi. §. si legatarius. Accursius.

† Ita quidam exemplaribus legitur, controuersiam hęreditatis pati iã sperat.

† Fl. pstitit.

† Fl. prospexerat.

† Fl. abest.

† Fl. cauebit, s. legatario.

† F. mallet.

† Fl. erit.

† Fl. sub-moueatur.

† Fl. ei instituerat. al. illusoriæ.

† Fl. de suum.

† Fl. ea.

† Fl. ea.

† Fl. quæ.

† Fl. quando.

† Quomodo, & quando cõmittetur stipulatio pœnalis, plenissimè uide in Spe. tit. de act. seu. pe. §. sequitur. v. col. uersi. quando autem.

o ¶ Iniquum. ‡ No. q̃ superuacua cautio nõ præstatur: sic & de procura. l. non cogendum.
p ¶ Litis. ‡ f. de hęreditate. Accursius.
q ¶ Minę ‡ quæ curandę non sunt, vt §. quod met. cau. l. metum autem non vani. secus si non eluisoriæ: quia cauetur, vt suprà, l. proxima. §. si legatarius.

¶ Paulus. † LEX IIII. ADDITIO.

H Aec autem satisdatio[n] locum habet, si iusta causa esse videbitur. Nam iniquum[o] erat omnino caueri, nondum illata cõtrouersia litis:[p] cùm possint eluisoriæ† minę[q] fieri. Ideòq; eã rẽ Prætor ad cognitionem suã reuocat. ¶ Si duo ex testamẽto hęredi tatem insolidum sibi vendicent,[r] fortè quòd eiusdem nominis sint, tam in possessorem, quàm in petitorem competunt actiones & creditoribus, & legatarijs.

¶ *Ista cautio debet præstari, quando recipientis interest. Bar.*

¶ Hæc cautio[s] vtique necessaria est, si quis pecuniam suam soluat, vel suam rem tradat.[t] Si verò pecuniam hęreditariam soluat, vel rem tradat, quidã non putant cauendum: quia nec teneri potest eo nomine victus: cùm non possideat, vel dolo fecerit, quòminùs possideat, Hoc si ante motã controuersiam soluat: q̃ si posteà[u] tenebitur culpę nomine. Sed cum de[v] nomine inter duos quęstio[x] est, nunquid nõ sit cauendum ei, qui hęreditariam rem tradat? quia omnino vnus liberatur, quẽ admodum si ęs alienum[b] hęreditarium soluatur. Sed si petitor suam pecuniam soluat, † aut rem suam tradat, non habet vnde retineat: & ideò necessaria est ei cautio.

¶ *Legatarius debet cauere hęredi, & fideicommissarius legatario, uel fideicõmissarius hęredi cã euitandi circuitus. Bart.*

¶ Marcellus. LEX V.

petit sibi caueri, ut defendatur: ut §. de rei uend. l. is à quo. & l. à quo. & C. depo. l. pen. in fin. licet illa corrigatur per authẽ. ibi positam. Item argu. contrà, §. de leg. 2. l. si quis Titio. §. fi. sed ibi uterque nititur ex voluntate: & ideò datur vtrique. hic alter nititur tantum ex uoluntate, scilicet legatarius.
y ¶ Sed cùm de. ‡ suprà ergo loquitur ubi unus ex testamento defendebat hęreditatem: & ideo non est certum omnino deberi legatum: quia si legitimus obtinet, nõ liberatur: quia nec tenetur: sed hic vterque ex testamento: & sic est certum deberi quicunque eorum obtineat, ut §. eo. §. si duo.
z ¶ Quæstio. ‡ ut fuit. §. eo. §. si duo.
a ¶ Tradat. ‡ legatario scilicet sine authoritate, & etiam post litẽ motam. Et respon. non cauendum: nec imputatur ei si non petat caueri: quia, &c.
b ¶ Si ęs alienum. ‡ quo casu etiam legitimus liberatur: & ideo nec hoc casu cùm quęstio est de nomine: nec superiori, cũ inter scriptum, & legitimum est quęstio. imputatur, si non facit sibi caueri: Accursius.
c ¶ Peritor. ‡ Sed quid si possessor? Respon. distingue, ut §. soluit, suam, an hęreditariam. In primo casu cauetur ei, vt in prin. §. In secundo subdistinguitur, fiat quęstio de nomine, & tunc non cauetur ei, quando cunq; soluat, vt ibi, Sed cùm de nomine, soluat, &c. si autẽ aliàs, vt quia legitimus facit quęstionem scripto, vel econtra: subdistinguitur sic lis mota, vel non: vt ibi, Si verò pecunia &c

† lib. 75. ad edictum.

† Fl. ei instituerat. al. illusoriæ.

† Fl. de suum.

† Fl. sed non.

Videa-

VIdeamus. ‡ Hæc lex reuertitur ad illam satisdationem, de qua dictũ est §. e. l. j. vsque ad l. nisi. §. si legatarius. & ponit talẽ casum. CASVS Institui mihi hęredẽ Titiũ, & legaui tuũ Sempronio: & multa alia legata quibusdam reliqui & purè, & sub conditione, & posteà decessi. Tu Seius petis ab hęrede meo Titio centũ pdicta, q̃rit̃ nũquid debeas ei satisdare, ut restituas ei illud, qd̃ amplius ceperis, quã per Fal. licuerit tibi, dari? Et videtur q̃ non: q̃a tu legatarius nihil capere videris, cum alij restituere debeas, sed verius est: ut cauere d̃ beas perinde, ac si nõ esses rogatus de dando alicui fideicom. & Sępron. prędictus, cui debes restituere tuũ legatum, cauebit tibi eo modo. Sed si tu legatarius velis vitare circuitum, & velis q̃ solus Sempronius fideicommiss. caueat hęredi, & non tu, audiri debes. In casu tũ Sempronij fideicom. debet caueri, & etiã tibi legatario, pura qũ hæres debet tibi legatario detrahere Fal. & tunc qũ legatarius es, detrahere fideicom. debes: q̃a tunc æquum est te legatarium Falci. detrahere, cùm testator hoc dicit, ut §. eo. l. j. §. sed & legatario & §. ti. j. l. pęnales. §. fina. & non solum detrahis tu legatarius Falcid. ex quo nihil apud te remansurũ est soluto fideicom. à te relicto: sed ẽt detrahis Falc. q̃uis tm̃ ex legato apud te legatarium sit remansurũ soluto integro fideicom. à te relicto, ut sufficere possit, ad præstandum integrum fideicom. puta, quia legaui tibi legatario xx. & rogaui te de præstãdis Sempronio xv. Nã si hęres meus detrahit tibi v. de xx. tu detrahes fideicommissario quartam de xv. & sic hoc casu Sępronius fideic. debet cauere tibi, & hęredi. & h. d. Vivian.

Videamus, an stipulatio, [a] qd̃ amplius, quã p legẽ Falcidiam licuerit, ceperis dari:† aduersus eũ nõ sufficiat, [b] qui legatũ alij restituere ex fideicommissi cãdẽt. Sufficiet autẽ dici, nihil eius fidei commissum esse. [c] Cauebit aũt soli legatario † & is qui fideicommissum accipiet: [d] nisi fortè malit † legatarius circuitu sublato hæredi caueri. [e] Sed & legatario præterea cauendum est, si (ut plerũque æquũ est) pro rata ex fideicõmisso retinere ei concedendũ est: q̃uis tãtũ ex legato apud eum sit † remansurum, vt sufficere possit ad præstãdũ fideicommissum.

¶ *Ei, qui non potest satisdare, remittitur satisdatio. Bart.*

¶ Callistratus. † LEX VI.

CVm non facilè [f] satisdationem offerre legatarius, vel fideicommissarius possit, & futurum sit, ut propter hoc à petitiõe liberalitatis ex testamẽto submoueatur, † nunquid onus satisdationis ei † remittendum erit? Quod videt adiuuari rescripto diui Cõmodi, in hęc uerba, Is, cuius de ea re, notio est, aditus, si compererit iõ, [g] cautionẽ à te exigi, vt à fideicõmissi petitione auertaris, onus satisdationis tibi remiti curabit.

¶ *Merus executor nõ teneẽ hęredi caue re. hoc dicit.*

¶ Paulus. † LEX VII.

DIuus Pius ab eo, qui annua legata percipere, † ad distribuendum iussus, [h] erat, vetuit cautionẽ exigi, Cessantiũ, [i] partes redditi: nisi apertè cauere iussus [k] esset.

¶ Metianus. † LEX VIII.

SI hæres partem bonorum, uel etiam vniuersa bona delata ad fiscum diceret, [l] constaret autem de fideicommisso, [m] decretum est, vt petitori cauẽti, [n] Euicta hęreditate restitui, † solueretur.

¶ *Cautio, vsufructu finito rẽ restitui, debet interponi ei, ad quem pertinet proprietas, non hęredi tantummodo. Bar.*

¶ Idem. † LEX IX.

SI non in controuersia sit proprietas, [o] sed vsus fructus, [p] cautio ista interponatur: quia aliquis eorum morientur, sicq; deficient eorum legata. Quæritur, nũquid taliter cauere debeat? Et dicitur, quod non, nisi testator præcepisset eum cauere. Vivian.

sona suspecta est. arg. §. de iu. l. in omnibus. & qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. fi. & C. de epis. & cler. auth. qualiter. H. Sed certe sit suspecta vel non, ex quo non potest satisdare, statim inquirit de Fal. ut C. de vsur. l. 2. & sic hoc, verbum, ideò, siue caussatiue, siue consecutiue ponatur, non est uis. Item not. hac l. remitti satisdationem pauperi: & sic prodest pauperi. tas. sic C. de epis. & cle. l. si quis ad declinãdã. §. pe. Sed arg. contra, C. de epis. audien. l. de creationibus. §. sin autem. vbi à pauperi, nõ à diuite exigitur satisdatio. Itẽ facit §. de offi. Præs. l. illicitas. & de pign. actio. l. si seruos. Item & in aliis remittitur, ut §. eod. l. j. §. quamuis.

Pauperias prodest. † Flor. eis

DIuus Pius. ‡ CASVS Titius instituit sibi hęredẽ Seium, & quibusdam annua legata reliquit, & iussit, q̃ Sempronius recuperet ab hęrede dicta legata ad distribuendum inter legatarios: & ita fecit dictũ Sempronium suũ commissarium: & posteà decessit dictus testator. Petit nunc commissarius ab hęrde pecuniã ad distribuendum annua legata inter legatarios: dicit ei hęres, Bene uolo tibi dare pecuniam: uolo tũ q̃ caueas mihi, q̃ restitues mihi partes legatarium cessantium in receptione legatorum suorum: quia aliqui eorum morientur, sicq; deficient eorum legata. Quæritur, nũquid taliter cauere debeat? Et dicitur, quod non, nisi testator præcepisset eum cauere. Viuia.

† libr. 7. ad l. Iul. & Papiam. † Fl. precipere.

† li. x. fidei commis.

† als, restitutum iri. Fl. restituiri. vide Auto. Aug. li. emẽ. 2. c. 2.

† lib. 12. fideicom.

h ¶ Iussus.] hunc executorem testamenti vocãt Bonon. cõmissariũ.
i ¶ Cessantiũ. ‡ verba cautionis. Et dic cessantiũ, i. morientium: q̃a sic extinguitur tale legatum, ut §. de an. leg. l. in singulos. Sed arg. cõtra, §. de ali. leg. l. 2. §. debebit. ubi cauet: sed ibi à cohęredibus: hic à testatore fuit electus. Item quæritur, an hic habeat aliquam actionem contra cohęredem. Item si quis legatariorum nolit, an reddat hęredi? Respon. ad utrunque. §. de leg. 2. l. Titio. Item quid, si dubiũ est, an bene distribuat? Resp. iurat. vt C. de dona. l. penul. & facit, J. de verb. sig. l. aliud est capere.
k ¶ Iussus. ‡ statur præcepto de cauendo, sic C. ad Treb. l. iubemus. §. in supra dictis. & §. de usufr. earum re. l. tribus. in prin. Accur.

Defuncti præcepto d̃ cauẽdũ standum est.

SI hæres. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & per fideicom. reliquit centum Caio, & decessit. Petit nunc Caius fideicom. ab hęrede: dicit ei hęres, Bona Titij testatoris delata sunt fisco: unde si soluerem tibi fideicom. nihilominus fiscus recuperaret à me uniuersa bona dicti testatoris: quare nolo tibi soluere. Certe d̃ hic, q̃ tenetur hęres soluere dictum fideicommissum dicto Caio petitori cauenti eidem hęredi de restituendo fideicommissum euicta sibi hęreditate per fiscum. Viuian.

l ¶ Diceret. ‡ non tamen adhuc erat lis contesta. nomine fisci: alioquin non solueret etiam cautione præstita, ut J. de iure fisci. l. apud Iulianum. quæ est contra: & facit C. de lega. l. si in fraudem. & §. l. 4. §. si legatarius. & C. de pet. hęre. l. fin. §. j.
m ¶ De fideicommisso. ‡ relicto, puta Titio.
n ¶ Cauenti. ‡ Titio.

SI non controuersia. ‡ CASVS. Institui mihi hęredem Petrum, & Titio legaui solã proprietatem fundi mei Corneliani: & Seio legaui vsumfruct. eiusdem fundi, & posteà decessi, Venit nunc Sempronius, & facit controuersiã dicti ususfru. dicto Petro meo hęredi dicens ad se dictũ vsumfructũ pertinere. Itẽ Seius prędictus, cui legaui dictũ vsufructũ petit ab eodẽ hęde, ut dimittat eũ utifrui dicto fundo Corneliano. Certe si dictus Seius vult habere vsumfructũ, ab hęrede, debet cauere dicto Titio, cui erat legata proprietas, de restituendo eidẽ Titio vsumfructũ, si dictus Sępronius vincat hęredẽ pro vsufru. non aũt dẽt cauere hęredi: & est ratio quare debet cauere Titio proprietario, & non hęredi: quia si ponas, q̃ dictus usufruct. intercidat apud Sępronii prædictum, qui faciebat hęredi cõtrouersiã de eodẽ vsufru. quiq; posteà vicit hędẽ, & apud se habuit eundẽ vsumfructũ, emolumentum dicti usufructus intercidẽtis nõ dẽt spectare ad hędẽ, imò ad dictum Titiũ proprietarium: i casu tũ cauere debet Seius, cui legaui vsumfru. hęredi, & non Titio proprietario, fundi: puta, si legaui vsumfr. dicti fundi dicto Seio, & proprietatem

† Flor. quamplius p falcidiã licuerit cepetis dari?

† Fl. cauebit, s. legatario.

† F. mallet.

† Flo. erit.

† libr. 4. de cognitionibus.

† Flo. sub-moueatur.

1 circuitus vitãdus est & ãbages reprobãdę Spec. ti. de duo. §. nũc d̃ exordiis ver. uel ita sunt. sic ambiuo: d̃ qua materia ui de per Ba. in l. si quẽquã. in j. q. C. de episc. & cle.

CVm non facilè. JCASVS Hæc l. loquitur de eadẽ cautione, de qua dictum est §. l. proxi. Pone ergo q̃ instituì mihi hęredẽ Titiũ, & multa legata reliqui, & purè, & sub cõditione: inter quos plures legatarios erat unus, qui non facile posset inuenire fideiussores; & post a decessi. Venit dictus legatarius ad hęredẽ meũ, & petit ab eo legatum: hęres aũt videns eũ bonũ hominẽ: ũ petiit fideiussores ab eo, quia sciebat eũ non posse inuenire: & sic volebat eũ auertere à petitione legati, uel fideicom. sibi relicti. Certe d̃ hic, q̃ remittitẽ ei onus satisdationis, & legatum ab hęrede consequitur. Vivian.

† Cũ non facile.] & hic videtur non posse fieri: vt J. de ver. sig. l. ne pos Proculo. hoc ergo arbitrio iudicis relinquitur: ut ibi.

g ¶ Iõ cautionẽ. ‡ secus si non iõ, sed bona fide postulatur: q̃a per-

† lib. 11. gesto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem eiusdẽ fundi ita habeat idẽ Titius, cùm & ita sub incerta die habetur loco conditionis, ut ſ. de l. j. talis. §. sed & si sub conditiõe. & est ratio, quare hoc casu det cauere, hẽdi & nõ Titio proprietario fundi: quia hoc casu nõ est certũ usu fructu intereunpto apud dictũ Sẽpronium, q faciebat hẽdi cõtrouersiã de eo usufru. q. q; sup hoc vicit hæredẽ, & apud se habuit eundẽ vsumfruct. nõ est certũ, dico, hoc casu ad dictũ Titiũ proprietatẽ eiusdẽ fundi reuertura, q a fortè priꝰ decedet Titius, q̃ vsufru. interimat apud dictũ Sẽpro. & ita nõ transmittit idem Titius ad suos hęredes legatũ, proprietatis dicti fundi: q a ut dictũ est, quasi condõnale fuit legatũ dictę proprietatis eidem Titio relictũ, eò q sub ĩcerta die fuit ei relictum, ut dictũ est. Conditionalia aũt legata ñ trãseũt ad hẽdes, ut not. ſ. de leg j. l. 3. & sic est plana hæc lex. Viuia.

a ¶ Sed ususfructus. ʒ i. cautio pro vsufru. præstanda. & sic gratia similitudini tractat hęc lex de cautela illa q̃ est ſ. usufru. quẽ adm. caue. & sic p-cor. in e. ti. l. si tibi vsusfructus. Alij dicũt, q̃ q dã tertius mouet qõnẽ de usufru. & sic loquiẽ de illa cautione, de qua est ſ. e. l. hæc aũt. in princ. & sic prosequunt vsque ad finem.

b ¶ Potest enim. ʒ interpositio est usque illuc, tunc de eo, &c. facit ſ. §. proximo.

o ¶ Titio. ʒ cui legata est proprietas, ut ſ. proxi. resp.

d ¶ Ei. ʒ scilicet Titio.

e ¶ Spectaturum. ʒ quasi dicat nihil.

f ¶ Desierit. ʒ ſ. vsusfructus: & sic sub die incerta. & facit ſ. vsufruc. quemadmo. ca. si tibi. & si vsufruct. pe. l. fundus detracto.

g ¶ Reuertura ʒ Titio interim moriente & ad hẽdẽ nõ transmittẽte

p diem incertum: ut C. de caduc. tollend. §. sin autem aliquid.

¶ AD SENATVSCONSVL. TREBELLIANVM. *¶ Duo senatusconsulta, ſ. Pegasianum, & Trebellianum tractauntur de hac materia. Sed Iustinianus totum attribuit Trebellio. et quæ sunt propria cuiusq; habes institut. 1 de fideicom. hęredi. in prin. & §. restituta. & §. sed quia. Accursius.*

† Idẽ Bar. Pau. Alex. & Iaſ.

Xplicito. ʒ CASVS. Dñs Vlpianus continuat hũc titulũ ad superiora, hoc mõ: Cũ explicitus, sit tractatus, q pertinet ad fideicommissum singularũ rerum, ſ. ſ. de leg. j. & de l. 2. & 3. & usq; huc, bonũ est, ut trãseamus ad interpretationẽ Senatusco. Trebelliani, qd tractat de fideicõ. uniuersal b. Et sciatis q dictũ Senatusconsultum fuit factũ tpibus Neronis octauo Calendas Septẽbris, Consulib. existentibus, quodã qui vocabatur Anneus Seneca, & alio qui uocabat Trebellius maximus. Cuius Senatusconsulti verba sunt talia, Cùm esset æquissimum in omnibus fideicõmiſ. hęreditatib. si qua iudicia pẽderent super bonis dictarũ hæreditatũ, ex his bonis eos subire dicta iudicia, in quos vtilitas, & cõmodũ eorũ bonorũ transfertur, si fideicõmissarios potius, q̃ cuiq̃ hęredi instituto periculosam esse fidẽ suã, quã præstitit testatori de restituenda hæreditate fideicom. placet ut

legaui dicto Titio, ut eandem proprietatem habeat idẽ Titius, cùm ad dictum Seiũ desierit pertinere vsusfructus & ita sub incerta die dicto Titio legaui proprietatem dicti fundi, q̃ habetur loco conditionis, ut ſ. de l. j. talis. §. sed & si sub conditiõe. prietas, sed ususfructus [a] (potest. n. [b] rei, cuius proprietas Titio legata est, vsusfructus alij legari) tunc de eo restituendo, non hæredi, sed Titio caueri debet. Interdum & si ab hęre de legetur vsusfructus, Titio [c] cauendum est, ueluti si detracto vsufructu proprietas ei [d] legetur, vsusfructus Seio. Quid enim attinebit hoc casu hęredi caueri, ad quem emolumentum intercidentis vsusfructus non sit spectaturum? [e] †Verum si usufructu Seio legato proprietas Titio ita legetur, ut cùm ad Seium pertinere desierit, [f] habeat proprietatem: tunc hęredi caueri oportebit à fructuario, ab hęrede autem Titio: quia non sit certum usufructu intercepto ad Titium proprietatem reuersuram. [g]

† Fl. spectãdum.

Digestorum, seu Pandectarvm Liber XXXVI. & XII. Infortiati.

b ¶ Ex his. ʒ ſ. bonis.

l ¶ Ex his. ʒ ſ. bonis.

m ¶ Subire. ʒ dicta iudicia,

n ¶ Fructusque.] i. utilitas, & commodum eorum bonorum, id est, illius fideicommissi vniuersalis. Hug.

o ¶ Cuique ʒ hęredi instituto.

p ¶ Periculosam. ʒ si conueniretur amodò. Accur.

q ¶ Esse. ʒ aliàs sim.

r. ¶ Fidem.] quia restituit.

s ¶ Hæredibusque.] si non restituissent.

t ¶ Sicuti rogati. ʒ i. non retenta Quarta. aliàs subiit pro rata: qd dic, ut ſ. ea l. §. fi.

u ¶ Si ipsi filio. ʒ Sed obiiciturquia tunc non ut hęres, sed ut pater rogatus intelligitur, ut ſ. de lega. j. l. cum filio. §. ipsi uero. nõ est ergo locus Trebellia. vt ſ. eo. l. mulier. §. fin. Sed rñ. 3 illud intelligendũ quoad Quartæ deductionem: ut dicit illa l. cum filio. sed habet locũ quo ad hoc, ut ei, & in eum transeant actiones: ut hic. Nã interdum locus est Trebellia. nec tñ Quarta deducitur, ut ſ. eo. l. si patroni §. q fideicommissariam. Azo. vel ſm hoc 4 dic, q̃ l. cum filio. loquitur, cum filius instituitur, & pater rogatur restituere: & sic nõ vt hęres, sed ut pater intelligitur rogari: hic autem pater instituitur, & rogatur restituere filio: & sic ut hęres intelligitur rogatus: & habet locũ Trebellia. quo ad utrumque commodum: ut hic: & ſ. e. l. Imperator. & l. cogi. §. si pater. & ſ. ead. l. §. si filio. sed quod ut pater, scilicet restituit, concor. C. de inofficioso testamen. l. filius matrem. & ſ. eod. l. mulier. in princ.

x ¶ Rogatus. sic restituere. ʒ scilicet hæreditatem ex Trebelliani restitutione.

y ¶ Et in eos. ʒ scilicet, dari actiones est æquissimum.

Ex testa-

a ¶ Ex testamento ʒ sub. uel ab intestato, ut ſ. eo. §. hoc autem. & facit ſ. si quis omiſ. causa testa. l. antepenul. in fi.

b ¶ Voluntates. ʒ quia per hoc habetur fideicom. ut hæres.

c ¶ Senatusconsulto. ʒ Trebelliano ideo, quia non tenetur, ut sup. proximè.

d ¶ Litium. ʒ imò & si sine causa: satis est enim, si putet sibi expedire, ut ſ. eod. l. quia poterat. & l. sed alio. §. quòd si suspectam. Accursius.

e ¶ Metus. ʒ alicuius alterius, qui multi dicũtur in dictis. ll.

f ¶ Hęredibus. ʒ principaliter, ut supra. proximè.

g ¶ Fideicõmissariis.] secundariis.

h ¶ Conueniantur. ʒ à creditoribus hæreditariis: & facit ad §. j. eo. l. ita tamen. §. q ex Trebellia. Accur.

i ¶ Quodque. ʒ pro, & Accur.

¶ Hoc autem. ʒ Senatusconsultum.

CASVS Siue instituam mihi Titium hęredem, siue sit mihi hęres ab intestato, possum eum rogare de restituenda hęreditate mea Seio: & si ei restituat: habet locum Senatusconsult. Trebellianum, scilicet, ut transeant actiones hęreditarię in dictum Seum. Et eodem modo habet locum dictum Senatusconsult. Trebel. in testa. filiifa. militis. Instituit, pone ergo sibi hęredem Titium. & rogauit de restituenda hereditate Seio, & eodem modo habet locum dictum Senatusconsult. non solum in hęredibus de iure ciuili restituere rogatis, sed etiam in bonorũ possessoribus, qui sunt hęredes de iure prętorio. Sed quid, si instituì mihi hęredem dictum Titium, & rogaui cũ purè de restituenda hęreditate Seio, & rogaui eundem Seium sub cõditione, si nauis ex Asia uenerit, de restituenda dicta hęreditate Caio: & Titiꝰ restituit Seio, & Seius restituit Caio ante conditionem existentem, nunquid Seius trãfert in Caiũ actiones hęreditarias? Et dicitur, q̃ sic. Item quid, si dictum Titium, quem instituì, rogaui restituere Seio, & Caio, ſ. Seio purè, uel in diẽ: & Caio sub conditione, & idem Titius non vult adire hęre. eo. q̃ d̃t eam sibi suspectam? certę hoc casu debet idem Titius interim vniuersam hęre. restituere dicto Seio, cui erat rogatus purè, uel i diem restituere, cùm autem posteà extiterit dicta cõditio, si uelit Caius, cui hę res erat rogatus restituere sub conditione, suscipere suam partem hęreditatis, transeunt ad eum ipso iure pro sua parte actiões hęreditatis. auth. de in. auth. ris sine aliqua restitutione. h. d. vsque ad §. si filio. Vi.

k ¶ Hęreditatem.] facit ſ. eo. l. recusare. §. meminisse. & institu. eo. §. pretereà. secus in singulari relicto iure uetera, sed hodie idẽ, ut d. §. & C. communia de legẽ. l. penulti.

l ¶ Testari potest. ʒ de hoc constat, vt insti. qui. non est p. face. testa. in princ. Sed quid de illis aduentitiis, in quibus pater nõ habet vsum fru. quod est in casibus not. C. de bo. quę lib. l. cùm oportet. & authẽ. ti. item hęreditas; Respõ. quidam, quod possunt testari: quod non placet, ut ſ. de dona cau. mor. l. tam is. §. j.

m ¶ Locum habet. ʒ quoad alia remedia Senatuſ. nõ ut quarta [posit detrahi, ut ſ. ea. l. §. denique. & l. Malcellus. §. quod autem.

n ¶ Bonorum. ʒ facit ſ. eo. l. recusare. §. j.

o ¶ Actiones. ʒ nõ tñ Quartã retinet [ut ſ. eo. l. ex asse. & l. si patroni fit restituere. Idem est, & si ipsi filio [pater rogatus sit restituere hęreditatem. ¶ Sed & si tutor, vel curator adolescẽtis, vel furiosi rogatus sit restituere hęreditatẽ [u], sine dubio Trebelliano

ex testamento [a] fideicommissum restitutum fuisset: quò magis in reliquum confirmentur supremæ defunctorum voluntates [b].

¶ *Per hoc Senatusconsultũ prouisum est hẽdi pariter, et fideicõmissario. Ale. et B.*

¶ Sublata est hoc Senatusconsulto [c] dubitatio eorum, qui adire hæreditatẽ recusarent [seu metu litium [d], seu prætextu metus [e].

¶ Quanquàm autẽ Senatus subuentum voluit hęredibus [f], sibi nenit tamen & fideicõmissariis [g]. Nam in eo, quòd hęredes, si conueniãtur [h], exceptione vti possunt, hęredibus subuentum est: in eo verò, q̃ si agant hęredes repelluntur per exceptionem, quòdque [i] agendi facultas fideicõmissariis competit, proculdubiò consultum est fideicommissarijs.

¶ *Senatusconsultũ locũ hẽt siue in testõ, siue ab intestato qs sit rogatus de hẽditate restituenda. Itẽ locũ habet in testõ filiifamiliàs, & in eo, q est hẽs de iure ciuili, uel prtorio. h. d. usque ad §. de illo. Alex.*

¶ Hoc aũt senatusco. sultũ locum hẽt siue ex testõ qs hẽs sit [j], siue ab intestato, rogatusq; sit restituere hẽditatẽ [k]. In filij quoq; familiàs militis iudicio, q̃ de castrensi peculio, vel quasi castrensi testari pót [l], Senatusco. sultũ locũ [m] hẽt.

¶ Bonorũ [n] quoq; possessores, vel alij successores ex Trebelliano restituere poterũt [o] hẽditatẽ.

¶ *Fideicõmissarius restituẽdo scdo fideicõmissario, in eũ actiones trãsfert. B. et Ale.*

¶ De illo quæritur, an is, cui ex causa fideicõmissi restituta est hæreditas ex Trebelliano Senatusco. sulto, ipse quoq; restituẽdo ex eo dẽ Senatusco. sulto trãsferat actiones [p]. Et Iulianus scribit ẽt ipsum trãsferre actiones [p]. Quod & Mętianus probat, & nobis placet.

¶ *In fideicommissarium partis, cui facta est restitutio, insolidum transeunt actiones, quæ ipso iure transibant in alium fideicommissarium cõditione existẽte. Bar.*

¶ Sed & quoties [q] qs rogat duobus restituere hẽditatẽ, alteri purè, vel in diẽ, alteri sub cõditione, suspectã dicit, ei, cui erat rogatus purè, vel ĩ diem restituere, interim vniuersam [r] hęreditatẽ restituere [s] Senatꝰ cẽsuit: cũ aũt extiterit cõditio, si velit alius fideicõmissarius partem suam suscipere, transire ad eũ ipso iure actiones.

¶ *Siue rogetur hæres, siue pater, uel dominus, uel administrator hæredis, locus est Senatusconsulto. Bartol.*

¶ Si filio [t], vel seruo hẽde istituto, rogatoq; restituere hęreditatem, dñs, vel pater restituat, ex Trebelliano transferuntur actiones: quod est etiam, si suo nomine rogati sint [u] restituere. Idem est, & si ipsi filio [v] pater rogatus sit restituere hęreditatem. ¶ Sed & si tutor, vel curator adolescẽtis, vel furiosi rogatus sit restituere hęreditatẽ [u], sine dubio Trebelliano

† Flo. recusare.

† Flo. Censuerunt.

† Dic q̃ finis illius §. facit cõtra istũ tex. sed debet intelligi, ante restitutionẽ ſm B. Imo. & Pau.

† Flo. esset.

† Flo. potuerunt.

† Iì. 3. fideicom.

† Fl. restituendo.

† Fl. periculosum.

† Fl. placet ut actiones

† In uetustis quibusdã codicib. nõ habetur hæc parentesis. nec in Flo.

2 Inchoatę cũ diuũcto: secus si cũ hęrede. Bar. P. Alexan. & Ia.

3 Ista est uera in se: sed diuinat quoad ex. ſm Alex.

4 Idem B. Ale. & Ia.

l. cõtrariat.

† Imò dic nunc, ut ſ. eod. l. ille. in princ. Itẽ nota casum, vbi ipso iure fit restitutio. Sunt & alij: ut C. e. lex. & l. 2. l. pe. notatur.

q ¶ Suspectam. ʒ ſ. hęreditatem.

r ¶ Vniuersam. ʒ Quarta non deducta contra cogentem. ut infrà eod. l. cogi. §. idẽ Mętianus. Et dic [s], aut vtero; ſ. coactus, & cogens adire, vult totum restitui. Et obtinet quod hic: aut coactus tantùm & tunc idem, ne remaneat in damno propter partẽ, quę remanet, ut hic, & ſ. eo. l. cogi. §. si quis & §. sed si q s. aut econtrà cogens vult tantum restitui: totum, sed rogatus vult retinere partem alterius, & tunc retinet, sed non vtitur Fal. ut ſ. eod. l. ita tamẽ. §. q suspectam. Aut cogens adire, non curat sibi restitui nisi suam partem, & tũc coactus retinebit Fal. cõtra aliũ, ut ſ. eod. l. cogi. §. idem Mętianus. Item ut p. parte adeat tãtum, cogi nõ potest q̃ Itẽ aliud est in directis institutionibus, ut tũc pendente conditione habeat partẽ tantùm purè institutus, secundùm Ir. aug. contrà 10. ſ. si pars hęre. peta. l. ij. & facit ſ. e. l. ex asse. Accur.

[s] Et magistralis dicitur, & distinctio B. & obtinet quod hic: aut Ale. & Iaſ.

† Ad hunc §. facit, gl. & ſ. e. l. cogi. §. si quis dã dicunt. & §. sed si q s. aut econtrà cogens vult tantum di. ord.

† Fl. restituitui.

† int. l. huiꝰ §. trad. Maria. soci. l. l. cũ filio. nu. 99. d leg. j.

9 Approbatur p Bart. & Iaſ.

10 Nõ est hęre. peta. l. ij. & facit ſ. e. l. ex asse. Accur.

¶ Si filio. ʒ CASVS. Męcuius instituì sibi hęredẽ filium, uel seruum Titij, & rogauit dictum filiũ, uel seruum, q̃ restituat hęreditatẽ Caio: & decessit dictus testator: & posteà dictus Titius pater, uel dominus instituì, restituit dictã hęre. dicto Caio. nunquid trasferũtur actiones hęreditarię in Caiũ? Et dicitur, q̃ sic. Idem si rogauit testator patrẽ, uel dominũ prędictũ restituere hęre. dicto Caio. Item idẽ est & si dictus Titius pater rogatus sit restituere filio suo prędicto instituto. Sed quid, si dictus Męuius instituit sibi hęredẽ Sempro. pupillum, & rogauit Titiũ tutorẽ suũ, ut restitueret hęre. Caio, & tutor restituit? nunquid locum habet Trebel. ut transeant actiones? Et dicitur q̃ sic. Itẽ q d, si dictus pupillus institutus rogatus sit restituere prędicto suo tutori? nunquid ipso tutore authore restitutionẽ ei facere potest? Et dicit q̃ nõ. curatori tamen adolescentis ab ipso adolescente poterit restitui hęreditas: quà hoc casu authoritas curatoris nõ est necessaria ad restitutionem. Itẽ quid, si dictus Męuius instituit sibi hęredẽ aliquod Collegiũ, uel corpus, & rogauit dictũ Collegium, uel corpus, ut restitueret hęre. Caio, & Sticho, qui sunt de eodẽ Collegio, uel corpore? nũquid decreto eorum, qui sunt in dicto Collegio, uel corpore, poterit fieri restitutio dicto Caio, & Sticho? Et uidetur, q̃ nõ, quia iam uiderent dictus Caius, & Stichus sibiipsis restituere, cũ & ipsi sint de Callegio, ut dictũ est, quod esse non debet, scilicet, ut fideicom. restituat sibiipsi hęre. ſ verius est, q̃ ualeat dicta restitutio, nec uidetur sibiipsi restituere dictus Caius, & Stichs, sed alij de eodem collegio, uel corpore. Nam illud, quod est Vniuersitatis, non est ꝓpter hoc singulorũ de Vniuersitate, & hoc dico inspecta persona eorũ, quibus debet restitui: id. inspecta persona Caij per se, uerum posit capere, uel non: & eodem modo inspecta persona Stichi. Nam licet collegium nõ sit subnixum alicui speciali priuilegio, & sic nõ posit instituì, ut ſ. de rebus dub. cũ Senatus. tamen capiet hęrede. ut restituat dicto Caio, & Sticho, si capaces sunt, ut ſ. eo. cogi. §. ij. qui solidum. Vi.

s ¶ Rogaui sint. ʒ ſ. pater, & domin. hęrede instituto filio, uel seruo.

t ¶ Ipsi filio. ʒ hic dic, ut ſ. eo. §. j. & facit ſ. de leg. j. l. cùm filio.

v ¶ Hęreditatem. ʒ instituto pupillo hęre. & facit C. eod. l. ẽt. & ſ.

ſ. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de lega.ij.l.peto.§. mater.& ʃ.eod.l.cũ n hęres.& l.restituta.§. pupillus.& C.eo.l.pe stem qualiter fiat?&respon.ut ʃ.eo.l.restituta.§ j. A.

a ¶ Pupillus.§scilicet institutus.

b ¶ Non posse.§principaliter licet per quasdam consequẽtis quãdoque possitus §.de autho.tu.l.j.in fi.& l.quod dicimus. in princip.

c ¶ Necessaria non est.§adolescẽti. subau. sed pupillo.sic.ut §. eo. l.restituta.§.pupillus.& §.eq. sed nonne similes sunt: ut C. de in integr.resti.mino.l. si curatore. & §. si cert. pet. l.certi condictio.§. idẽ erit? Sed certe similes sunt, cũm agitur de eis obligãdis: secus si de liberãdis, ut hic, & argu. ʃ.rẽ pu.fal.fo.l. nõ qua fi.§. hanc autẽ. Item in pupillo non currit præscrip. xxx. an. in adulto, sic, ut C. de præscr. xxx.an.l.sicut. fi. & C. de fal.mo.l.j. in fi. Item pupillus sui creditoris fi facit pecuniã, ut ʃ. de solu.q; si forte. §. fi. sed hoc nõ reperit in adulto. Item pupillus non potest facere testamẽtũ, adultus sic, ut §. de testa. l. si filius. & de libe. lega.l. Aurelio. §. Caius.& instit.qui. non est pet.fa. testa. §. præterea. Item adultus potest accusare curatorẽ suspectum: sed pupillus non tutorẽ, ut insti. de suspec. tut. §. impuberes. Et est in casu huiusmodi legis ratio, qa cum adultus curatorẽ nõ haber, obligari potest, ut d.l.si curatorẽ. secus in pupilo. etiã si nõ habet tutorem: sed adultus, quantũ ad hanc rẽ nõ videtur habere curatorẽ: cũ eius officiũ authoritas in hac restitutione sit inhabilis. vñ quasi nõ habeat, restituit. Si procedas. Ergo cum curatore suo semp contrahet? R.ñ. nõ seq tur: quia hoc fit ex necessitate sicut solutio, & etiam hæc restitutio. Sol. dici potest respectu restituentis, sed nõ eius cui fit restitutio, ut ʃ.l.restituta. in fi. & l.seq. Azo. Vel secundũ Io, aliter expone, quod hic dicit, scilicet, cũ ipse adultus à tore coactus fuit adire: tunc quia nullũ emolumentũ debet ad eũ spectare, ut ʃ. e.l.qa poterat restituet ei sine curatoris authoritate: aliàs secus erit. Sed nunquid adultus, cũ curatorẽ nõ habet, potest adire suo arbitrio hęreditatẽ? In pupillo enim certũ est nõ posse, ut insti. de aut.tu. § neqs. & C. de iure d.libe.l.potuit. nisi in casu, ut C. qui admi. adbo. pos. l.bonorum. & C. de iure d.lib.l.si infan.in fin. & est arg. q; posit, inf. de app.l.cũm in vna.§.fin. Arg. contra, C. d admi.tu.l. cũm quidam. & dic rationem diuersitatis, ut ibi no. in d.l.cũm in vna. Hu.

d ¶ Restituere.§hęreditatẽ forte alicui, q; præ Collegio. cum multi præsunt. Azo. arg §.proxi.§. Vldic alicui de collegio: non autem ipsi collegio: ut in fi. huius §.

e ¶ Vel corpore.§ Accipe inf. valere restitutionem in singulis, ſ. quibus est restitutio faciẽda inspecta persona eorum, scilicet quibus fit restitutio, scilicet, an posit capere, vel nõ. Nec enim &c.q.d.ille, cui fit restitutio: licet sit de Perfidentibus, non ipse sibi restituit, sed Collegium? sibi restituit, ut priuato, sic & aliàs, q; est Vniuersitatis: non est singulorum. ut sup. d te. di.l.in tantum. §.j. licet sit arg. contra, ʃ. d Colle. illi.l.iij. in princ.

f ¶ Eorum.§quibus facienda est restitutio.

¶ Si hęres.§ CASVS. go habens unum fundum ualentem cẽtum, & habẽs ultra illum fundum alia ccc. in bonis, obligaui Titio dictũ fundum pro xl.& postea feci testamentum, & instituì mihi hęredẽ Seium, & rogaui eum, ut restitueret hęreditatem meam Caio præcepto sibi dicto fundo. Nunquid teneẽ restituere dictus hęres dicto fideicom. totam hęreditatẽ præter fundum? Et uidetur q; nõ: quia si restituat fideicõ. ccc. & det creditori prędicto xl. nõ remanebit ei Quarta hęreditatis, unde uideatur, q; debeat restituere fideicom. solummõ ccxl. & soluere creditori xl.& retineẽ sibi liberũ fundum valẽtẽ c.& ita Quartam hęreditatis: Sed certè verius ẽ, ut ex Trebelliano restituat dicto fideicom. totã hęreditatẽ præter fundũ: integra ccc. Nec obstat, q; dictus fundus obligatus est ꝓ xl. quia personalis actio contra dicto creditori pro dictis xl. non sequitur fundum ꝓdictũ remanentẽ apud hęredẽ, sed sequitur eum fideicõ. cui hęreditas ẽ restituta. Sed opponо, nõne dicẽt creditor pôt agere hypothecaria cõtra hęredem fundum poſſidẽtem: sicque auocare ab eo fundũ? Certe sic

locus erit.

¶ *Pupillus nõ pôt restituere tutori hẽditatẽ eo authore: sed adultus suo curatori, sic q; authoritas eius nõ est necessaria.* B.

¶ Fuit quæstum, si ipsi tutori rogatus sit restituere pupillus [a], an ipso authore restitutionẽ facere posit? Et est decretũ à diuo Seuero, nõ posse [b] tutori se authore restitui hęreditatem: quia in rem suã author esse nõ posit [c]. Curatori tamen adolescentis ab adolescente poterit restitui hęreditas: quoniã necessaria non est [c] curatoris [d] authoritas ad restitutionẽ.

¶ *Collegium potest grauari, ut restituat hęreditatem vni de collegio.. Alex.*

¶ Si autem collegiũ, vel corpus sit, quod rogatũ est restituere [d], decreto eorũ, q; sunt in collegio, vel corpore [e], ĩ singulis inspecta eorũ [f] persona, restitutionem valere: nec enim ipse sibi videt quisquam [f] eorum restituere.

¶ *Res, quæ remanent apud hęredẽ: estimatur cum qualitatibus suis: nec cautio interponitur. Bartol.*

¶ Si hęres præcepto fundo [g] rogatus sit hęreditatem [h] restitue-

re ex Trebelliano Senatusconsulto restituet hęreditatẽ. Nec multùm [i] facit, si fundus pignori datus est. Neq; enĩ ęris alieni personalis actio fundum sequitur, [k], sed eum, cui hęreditas ex Trebelliano Senatusconsulto restituta est. Sed cauendum est hęredi à fideicommissario, vt si fortè fundus fuerit euictus [l], à creditore habeat hęres cautũ. Iulianus autẽ cauendum non putat, sed ęstimãdũ fundũ [l], quanti valet sine hac cautione [m], hoc est, quanti vendere potest sine cautione: & si potest tanti vendere nõ interposita cautione, quantum facit quarta pars bonorum, ex Trebelliano [l] transituras actiones: si minoris, retento eo [n], quod deest, similiter ex Trebelliano restitutionem fieri. quæ sententia multas quæstiones [o] dirimit.

¶ *Hęres hęreditatẽ restituens certa quãtitate retenta sub noĩe Quotæ, teneẽ legatarijs in eo, qd̃ habet ultra quartã, si à fideicõmissario legata exigi nõ possunt. Bar.*

¶ Si is, qui quadringẽta in bonis

dum tamen nõ præstet ultrà, quã sit quãtitas hęreditatis, & tũ Quartam de legatis nõ potest retinere fideicõ. Nõ solùm autem legatarijs non detrahit fideicõ. Quartã, ut dictũ est: sed etiam fideicõ. Secundo modo detrahit, ut ecce, Titius nõ miles instituit sibi hęredẽ Caiũ: & rogauit eum, ut restitueret totã hęreditatẽ Seio nõ deducta Quarta Trebellianica. Item rogauit eundem Seium fideicõmiſ. vt Sempronio restituat hęreditatem. Certè Seius, qui est primus fideicõmiſ. non detrahet Quartam Sempronio, qui est secundus fideicommissarius: nisi hoc testator expresse voluisset: sub audi, nec hęres detrahet Quartã eidem primo fideicõ. quia testator hoc expresse vetuit. Sed pone, quod Titius habẽs quadringenta in bonis, legauerit Titio ducẽta: & rogauit hęredẽ suũ, q; restitueret Sẽpronio dimidiam hęreditatis suæ. Certè tenetur hęres restituere Sempronio dimidiam hęreditatis. i. ducẽta ex Trebelliano & Titius legatarius, cui fuerũt legata ducenta, petet & cõsequetur cẽtum ab hęrede, & alia cẽtũ, à fideicõ. Et est ratio, quare hęres præstat cẽtum: qa nihil omnino remanet ei quarta hęreditatis ex Trebelliano. Si autem non remanet ei Quarta soluta ab ea parte legatorũ, nõ præstaret partem legatorũ: puta, si dictus Seius habens quadringẽta legauit Titio ccc. et rogauit hęredẽ suũ, ut hęreditatẽ Sempronio restitueret c. deductis de hęreditate sibi hęredi. Nã si hęres restituat ccc. Sẽpronio, & retineat sibi centum: & ita quartam solam hęreditatis, non agetle gatarius, nisi contra solum fideicom. & hoc dicit § Vi.

a ¶ Trecenta.§ Casum ponit, quem probat per quatuor alios casus vsque in fi.

b ¶ Deductis.§ id est, retentis ab hęrede, & sic habet ducenta.

c ¶ Restituere hęreditatem.§ scilicet alia ducenta.

d ¶ Fideicommissarius.§ scilicet Seius.

e ¶ Ad eum.§ scilicet, Seium fideicommissarium.

f ¶ Petuenit.§ pro ducentis. Accur.

g ¶ Petitionem.§ de rigore, qui est, ut solus fideicõ. teneatur ad legata, vel qui est, quia deducta certa summa est rogatus, nõ quota. Accu.

h ¶ Quãm in cc.§ quia non plus habet.

i ¶ Daturum.§ de æquitate, quæ præualet, ut C. de iudi. l. placuit. & est hoc ideò, quia hęres habet plus Quarta: sed uidetur, q; nec in tota cc. ut ʃ.eo.l. Marcellus. §. idem Papinianus. ubi dicit hęredẽ detrahe re de legatis, & fideicommiſ. Si ergo detraxit de his cc. hęres Quartã eũ peruenit debeat, ut hic. Respon. r hic non detrahit hęres de cc. cũ aliàs habebat cc. ut hic.

k ¶ In hęredem autem centum.§ contrà, institu. e. §. fi quis una. Sol. ut ʃ.ea.l.§.fi.

l ¶ Ex hęreditate peruenit.§ secus in ærę alieno, ubi tenetur fideicõmissarius ultra: & deliberet si vult, ut insit. §. fi quis una. in fi. §.

m ¶ Cesset.§ ut in hoc casu cessat quod cc.

n ¶ Nec.§ aliàs neque. Accur.

o ¶ Hęreditatis.§ ut & C. ad leg. Fal. l. successores. & §. de mili. test. l.fi uerò. §. quid ergo. & C. de testa. mili. l. in testamento, in fi. & §. ad l. Fal. l. in ratione. §. quod vulgo. & §. tit. j. §. l. j. in quibusdam.

p ¶ Permittitur.§ Not. fideicõ. non deducere Quartam ut ʃ.e.l. ex asse. & l.eogi. §. Mętianus. Idem in legatario, ut non detrahat, ut ʃ.e. l. miuliet. §. fi. & §. tit. ij. l. lex Falcidia. §. fin. & de vulg. substi. l. conredi. §. cũm filiæ. nisi in casibus not. ʃ. proxi. §. Sed Bul. contrà. arg. C. communia de lega. l.j. & §. tit. ij. l. pœnales. in fi. & facit ad hunc §. C. eo. l.j. & ij. & l.h. & facit ʃ.d. proxi. vsque in fi.

q ¶ Non deducta.§ quod præceptum non ualet, ut §. ad leg. Falcid. quod de bonis. §. j.

r ¶ Falcidia.§ id est, Trebellianica.

s ¶ Secundo quartam.§ Not. fideicom. primũ nõ detrahere, licet ei hęres nõ detraxerit: nisi in duobus casibus. Primus quando hęres, q; habebat, [1] trecẽta [2] legauerit, & deductis [3] ducẽtis rogauerit hęredem Seio restituere [4] hęreditatẽ: an trecẽtorum onus fideicõmissarius [5] subeat? an verò eatenus [6] quatenus ad eum [7] ex hęreditate peruenit [8]? Iulianus ait cõpetere quidem aduersus eum trecẽtorum petitionem: [9] non autem amplius, quã cc. [10] actionẽ aduersus fideicommissarium daturũ, [11] in hęredem [12] autem [13] centũ. Et mihi videtur vera esse Iuliani sententia, ne damnum fideicõmissarius sentiat vltrà, q; ad eum ex hęreditate peruenerit. [14] Neminẽ enĩ oportet [15] plus legati nomine præstare, quã ad eum ex hęreditate [16] peruenit: quamuis Falcidia cesset, [17] vt rescripto diui Pij continetur.

¶ *Licet Falcid. nõ detrahat, ati ñ nõ teneẽ q; ad legata ultra uires hẽditarias: & fideicõmiſ. nõ detrahit quartã, nisi hęres in eã liberalitatẽ exercuerit. Bar. & Alex.*

¶ Deniq; nec [18] ex militis testamẽto plus legatorũ nomine præstatur, quàm quãtitas est hęreditatis, [19] ære alieno deducto: nec tũ quartã retinere fideicommissario pmittitur. [20] ¶ Inde Neratius scribit, Si hęres rogatus est restituere totam hęreditatem nõ deducta Falcidia, [21] rogato & ipso, [22] vt alij restituat, nõ vtiq; debere eũ detrahere fideicõmissario secũdo quartam: [23] nisi liberalitem [24] tantùm ad priorem fideicõmissarium hęres voluit pertinere.

¶ *Hęres, apud quẽ remanet dimidia hęreditatis sub nomine Quotę, cõuenitur ad legata ĩ eo, quod habet vltra quartã. Alex.*

¶ Sed si quadringenta habẽs ducenta legauetit Titio, & partẽ dimidiam hęreditatis Sẽpronio restituere rogauerit, ex Trebelliano restitutionẽ faciendã Iulianus ait: & legatorũ petitionem scindi, sic, vt centũ quidẽ petantur ab hęrede, centum verò alia legatarius à fideicõmissario petat. Quod idcircò dicit Iulianus, quoniã secũdùm hanc rationẽ, integram quartam habet, id est, integra centũ. [25]

¶ *Si hęres restituit hęreditatem detracta certa quantitate, quę ad quartam tantùm sufficit, legatarijs non tenetur. Bart.*

¶ Idem Iulianus scribit, si is, qui quadringẽta in bonis habebat, trecenta legasset, & deductis cẽtum rogasset hęredem, vt hęreditatem Sempronio restitueret, debere dici, deductis centum, restituta hęreditate legatorum [26] actiones in fideicommissarium dari.

¶ *Legata ptiularia in cõputatione legis Fal. cõtribuũtur cũ fideic. uniuersali: qd̃ æstimatur, quãtum superest in hęreditate deductis legatis: & fideicom. non tenetur ad legata in plus, quàm tenet hęres. Bart.*

¶ Celsus. [27] LEX II.

Q Vi quadringenta [28] reliquit. Dic [29] ergo breuiter: ant hęres rogatus est restituere hęreditatẽ deducta certa re, uel summa: & tũc nil soluit creditoribus, uel legatariis etiam si multũ ualeat illa res: ut insti. e. §. fi quis una: nisi in casu, quãdo pars fideicõmissarij nõ sufficit ad legata, qa tunc dabit hęres quod habet ultra Quartã, ut §. ea.l.§.fi is. nam ibi cc. ut summa, nõ ut Quarta, sunt retenta. aut retinet quotã, uel secundũ uoluntatem, uel contrà, uel præter: & tunc creditoribus tenetur pro rata, ut in cõtrario. Et hoc ea restituta: anteà uerò solus hęres tenetur: & tãto minus restituitur, quãtum retinuit, ut ʃ.eo.l.ita tamẽ. §. qui ex Trebelliano: sed legatarius tenetur solus fideicõmissarius, siue hęres habeat quartam tantũ, siue minus: uel secundum voluntatem, uel contra, uel præter, ut C. eo.l.fi. & hoc ea restituta, anteà uerò tenetur hęres, ut ʃ.l.pxi. Sed an in solidum dabit legata fideicom. fi excedãt dodrantẽ? Respon. non [30] ut §.ea.l.§.fi is. ibi. Neminẽ enim &c. Si autẽ hęres habet plus quarta, pro eo, quod est plus, tenetur: & ita scinduntur legata, ut §.proxi.§.& §.fi is qui. & sic etiam potest [31] intelligi. C.eo.l.ij. item & in aliis casibus tenetur hęres, ut no. C.eo.l.fi.

Y Vi quadringenta.§ Pone casum [32], Quidã habebat ccc. fobnis, qui instituit hęredem, & ab hęrede Titio legauit ccc. Itẽ rogauit hęredẽ, ut hęreditatẽ restitueret Sempronio. Et cũ hęres suspectam diceret, coactus fuit totã hęreditatem restituere Sẽpronio. Nunc Titius à Sempronio petit ccc. sibi legata, petit etiam partẽ de centũ [33] quæ amisit hęres, quia suspectã dixit: quasi cesserit lucro sui legatarij, & Sẽpronij fideicõmissarij: contrà dicit fideicom. se nõ teneri, nec ad partem de cẽtum nec ẽt ad ccc. vtpotè à se nõ relicta, sed ab hęrede. Quæritur quid debeat dare fideicommissarius? R.ñ. Celsus mutando personam [34] (qa transfit de tertia ad secũdã) q; ccc. debes, & nõ partẽ de centũ, & hoc ideò ccc. restitues, quia præsumũt Sapiẽtes, q; fideicõmissum ad te transeat cũ suo onere, & iõ nõ centum restitues: quia tu fis loco hęredis, ſ. cũ restitutio præuenit legatorũ petitionẽ: & sicut hęres, si nõ esset rogatus tibi restituere hęreditatẽ, retineret [35] centũ contra legatarios: ita de illis centũ tamẽ uideẽ esse rogatus, restituere, cũ legatorũ petitio præuenit restitutionẽ hęreditatis: reliqua ccc. Titio restituere uideturẽ esse rogatus, Cum ergo hoc casu

[1] Fior. habeat.

[2] Fl. hactenus.

[3] Fl. in ducentis.

[4] Singul. text. secundũ Rapha. Cu. Alex. & Iaf. ad hoc, q; in Quarta hęres pfertur legatarijs: in re si duo legatarij sui.

[5] Fl. quod peruenit.

[6] Fl. oportere.

[7] Dua. rogato & ipsi

[8] Iflam gl. limitabis p text. in l.ij. C.eo. vt intelligatur fideicõ. nõ posse deducere Quartam de relictis ab eo factis.

[9] Hoc tenet, ſm Alex. in contrarium.

[10] Et bene, Bal. & Pa.

[11] Sequunt Pau. & Iaf.

[12] Fl. deest, fundum.

[13] Trãsmittas.

[14] Sequunt Bart. Imol. Soci. Alex. & Iaf.

[15] Fl. potest.

[16] Pupillo nõ currit præscript. xxx. annorum.

[17] Fl. deest, curatoris.

[18] Id est nõ trãsferticũ dñium ex mẽte Sofi.

[19] Flo. quis horum.

[20] Est vera in se: sed diuinat, quoad text. ſm Bar.

[21] Loquit hic gl. d adulto, & pupillo. poterit videri quibus casibus ęquiparãtur p Ludo. Ponta. in §. fuit q̃si tũ. §. ea.l. & per Bart. in eo. §. in pe. co. uer. reasume ergo.

[22] Et bene Bar. & Iaf.

[23] No. q; potest ꝑhi cũ vno de collegio p ipsum collegium. Bal. Ale. & Iaf.

[24] Idem B. & Pau.

[25] Hoc ve rũ de iure digestorũ secus de iure autoẽtorũ, secũdùm Bart. & Bal.

[26] Sequunt Bar. P. Ale. & Imol. licet contrariũ teneãt Cuman. & Iaf.

[27] Plaet B. Pau. Alex. & Iaf.

[28] Reprobat p Bar. Bal. P. Ale. & Iaf.

[29] Iura est vera, & necessaria, secũdũ eo id.

[30] Sequitur vsq; ad finẽ Bar. Bal. & Pau.

[31] Et bene, ipso inter se cũs de iure authen. no cõtracto necessario, secundũ Alexan. hic.

[32] Imo de bet ita intelligi. Alexã. & Iaſo.

[33] Sequit Dy. Bar. P. Alex. & Ia.

[34] Imo de hoc non fit mentio, secundũ prædic.

[35] Imo nõ mutatur. Imo. Paul. & Iaf.

[36] Imo nõ retineret, secundum Imo. Ang. Alex. & Ia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quãdo legatorũ petitio præuenit hæreditatis restitutionẽ, uideturq; hæres rogatus Titio ccc. tibi c. id est, qd̃ superest restituere: apparet qd̃ ab vtroq; deprehendi Quartã: sicut si simpliciter esset rogatus tibi c. & Titio ccc. nomine legati dare: quo casu hæres sponte adiens Quartã retinet de utroq; Verum licet non dicatur in litera, tamen supplendum est[1], q; i hoc casu

[1] Displicet Bart. Pau. Alex. & Ia.

ulta lxxv. quæ hæres datur[a] est fideicommissario, s. detracta Quarta de centũ, Titius legatarius, cui Quarta ccc. i. lxxv. ablata sunt per Fal.[2] auferet ipsi fideicom. fient tota ccc. auferret ei, si tota cccc. venirẽt ad fideicõmissariũ. & hoc vsq; illuc, Non ergo plus &c. Vltimò concludit ad primũ casum, ubi coactus adiit, & restitutio præuenit legatorũ præstationẽ, hoc modo: sicut Titius non habet nisi ccc. vbi hæres sponte adiit, & nihil de c. sic & vbi coactus hæres adiit, sola ccc. habebit Tit. us & nihil de centũ: cũ dicta præsumpta voluntas nõ possit ꝓtari ad centũ. Quod autẽ dixi quando restitutio præuenit legatorũ præstationẽ, q; præsumitur cum onere trãsire, quasi fideicõ. sit loco hæredis: Est uerũ, quãdo simpliciter legaui Titio. Quid autẽ si expressim dixit, q; essent oneri hæredis ccc Titio legata? Respon. Marcellus[3], quod perinde habeat, ac si Titio ccc. & fideicom. cccc. det, ut ita hæres retineat c. & de ccc. facit septem partes, & quatuor fideicommissario, & tres Titio dat: & hoc si sponte adeat, alias si coactus, centũ, quæ amittit hæres, ꝓpter coactionem, habet fideicõmissarius, reliqua ccc. diuidũtur prædicto modo. Et secundũ hoc alio casu loqtur Marcellus, quãdo dixit, q; essent ad onus hæredis: & alio superiori l. qui quadringẽta. s. quãdo non dixit: nec corrigit[4] Marcellus] præcedentẽ. Vel dic secũdo[5] casu, secũdũ Azo. q; ambæ istæ leges loquanẽ in eodẽ casu: scilicet, quando ab hærede legauit, & sic ad eius onus: & tũc quædam ex iis quæ dicũtur in l. qui quadringenta. erunt uera, maxime rationes ibi redditæ: & quædam falsa, maxime rationes[6] quæ corrigũtur à Marcello in l. seq. & secundum hunc casum lege totam literã, licet planior[7] esset prima.

[2] Reprobatur, quia imò fideic. vltra c. habebit lxxv. P. Alex. & Ia.

[3] Flo. perfunctus.

[4] Fl. & tibi restitueret.

[5] Est vera lectura l. se. Bar. Bald. P. Ang. Alex. & Ias.

[6] Placet B. Pau. Alex. & Ias.

[7] Reprobatur fm pdi.

a ¶ Reliquit. ⁊ in bonis.
b ¶ Legauit. ⁊ ab hærede prestanda.
c ¶ Tibi. ⁊ Sempronio.
d ¶ Isque. ⁊ hæres.
e ¶ Restituit ⁊ scilicet totam.
f ¶ Deberes. ⁊ scilicet, tu Sempronii.
g ¶ Quia præsumptum. ⁊ istæ rationes, quia præsumptum &c. & ibi Nam hæres &c. bonẽ[8] sunt. Sed quod dicit, tota ccc. restitui, falsum est, & corrigitur[9] inf. l. proxi. §. quòd si suspecta. secundum secundam positionem casus.
h ¶ Te dare. ⁊ scilicet Sempronium.
i ¶ Debere. ⁊ Hæc respon. Celsi nõ ualet: sed prima ratio, Quia præsumptum &c. sequens, Nam hæres &c. bonæ sunt.
k ¶ Nam hæres. ⁊ secunda ratio.
l ¶ Vt te. ⁊ Sempronium.
m ¶ Perfunctis. ⁊ id est, solutis. Accur.
n ¶ Id tibi restituat ⁊ scilicet, eodem casu cum sponte adiit: & hoc nisi uelit retinere Falci. quod potest, ut in fine huius legis. Vel dic, id est, restituat cum coactus adiit, ut s. proxi. nam facit arg. a simili. ITẽ non sola centum, ut statim dicam.
o ¶ Nempe. ⁊ tertia ratio. Accur.
p ¶ Rogatus est[10]. ⁊ non sola, sed cum vniuersitate quadringẽtorum, quæ restituit cum onere suo, ut dictum est: sola tamen centũ sic restituit, ut remanerent pres fideicõmis. Nam cũ tempore testamẽti tota ccc. erãt in bonis. & hæreditatẽ uoluit restitui, ergo tota quadringenta: ut J. l. proxi.
q ¶ Itaque. ⁊ hoc uidetur uerum esse & si sequamur primã rationẽ superiorem ubi dixit. Nã hæres hic rogatus &c. & ita uidetur Celsus seipsum corrigere: quia in princ. dixit tota ccc. restituenda. Tu dic, q; dubitando ponit tam contrarias sententias, nesciens quam eligat. Az.
r ¶ Titio. ⁊ in primo casu quando coactus à Prætore.
s ¶ Tibi. ⁊ Sempronio. Accur.
t ¶ Dare. ⁊ hæres.
v ¶ Quò euenit. ⁊ ubi dicat tota ccc. legatario danda cum coactus adiit. euenit absurdum: quia quando sponte adiit, habet legatarius minus, quia priùs detrahit hæres Quartam ab utroque, & sic legatarius ex ccc. habet cccxv. tantum. Ne ergo absurditas euenat, no habet plus quando coactus adiit in superiori casu, quam quando inuisu, id est quando sine coactione adiit. Quantum ergo in utroque fit

[8] Imò nõ, sed trũ sunt rõnes dubitãdi. Ias. licet aſr dicãt. B. Dy. Pau. & Ale.

[9] Imò nõ, sed in vers. Itaque. ponitur vera decisio: & vsq; ibi dr̃ p viam dubitationis, fm Ia. licet aſr Dy. Ia. de Ar. B. P. & Alex.

[10] Dic idẽ in himam quia ẽt ad legitimam trahit fideicõmis. uniuersale, i. l. cohẽdi. §. cũ filiẽ. ⁊. d̃ vul. & pup. sub. & quæ ibi not. cõmuniter p omnes.

habiturus legatarius, soluit Marcellus statim iu l. Marcellus. Accur.
x ¶ Iniussu. ⁊ id est sine iussu Accur.

M Arcellus. ⁊ CASVS Hanc l. dicunt corrigere præcedẽ. Et dicunt eam loqui in eodem casu, quo loquitur ista præcedens: sed ego credo eam loqui i alio casu, & nihil corrigere de iis, quę dicũtur in hac lege. Et in ea respondet Marcellus ad talem quæstionem. Dictum est in princi. l. qui quadringenta. vsque ad uerb. & quòd hæres perfunctis &c. & in uersu. non ergo &c. quòd fideicõmissarius debet dare ccc. Titio ratione præsumptæ voluntatis: quia præsumptum est testatorem uoluisse cũ eodem onere legatorum, quod incumbebat hęredi, fideicommis. fideicõmissum debere restitui, scilicet eo casu, quo talis voluntas præsumi potest. Verbi gratia, ut quia testator non dixit, nec illa trecenta essent ad onus hæredis. Sed qd̃, si præfata uoluntas nõ possit præsumi, scilicet eo, quòd expressim dixit testator, ut dicta trecẽta, quę legauit Titio essent ad onus hęredis. Certè in hoc casu si restitutio hęreditatis præueniat petitionẽ legatorum, nõ potest hoc dici, ut ratione psumptæ uoluntatis fideicommissa. debeat respõdere Titio legatario: q; non fuit uoluntas defuncti, ut quantum attinet ad legata, fideicõmiss. obtineat vicem hęredis. Quod ergo remedium ad hi bebitur hęredi? Certè Marcellus in hac spẽcie scribit, ut perinde hæres ineat cõputationem leg. Falc. tanquam si testator absolutè, & simpliciter fideicommis. quadringenta legasset. & Titio trecenta, cùm nõ haberet in bonis, nisi quadringenta, ut dictũ est in princ. scilicet, ut si hęres spõte adeat hęreditatem, retineat centum contra defuncti uoluntatem: Trecentorum autem fiat distributio in septem partes, & quatuor partes ex his ferat fideicommis. cui fuit iussa restitui hęreditas quadringenta ualens, tres autẽ partes ferat legatarius cui fuerunt relicta trecenta. id est, Titius. Sed si hęres suspẽctam dicat habere hęreditatẽ: illa centum, quæ habiturus esset pro quarta Trebellianica, resideant apud fideicommissatium: de trecentis autem fiat prædicta distributio, id est, in septem partes: & quatuor habeat fideicommissarius, & tres legatarius Et hoc dicitur illa ratione, q; ex quo testator dixit, vt trecenta essent ad onus hęredis, noluit, ut superuenirent ad fideicommissarium dicta trecenta, ut de præfatis trecentis aliq; d deberet dare fideicõmissa. legatario: Vnde quia uoluit, si ponas, quod hæres spõte adeat hęreditatem, & trecenta præstet fideicommissario, non potest dici, ut præstare debeat ista trecenta fideicommissario, quasi ad ista trecenta præstanda tacite fit rogatus à testatore idem fideicommis. Item ut hęres teneatur dare legatario de suo proprio hæredis, sicut testator voluit, similiter non potest dicit, quia non potuit grauari hęres in hoc. Item legatarius, cui fuerunt legata trecenta, integra ea debere habere iniquum esset: ideò, quia si testator sciuisset uoluntatem, secundum quam disponebat hęredem de ꝓprio debere dare trecenta Titio, non esse seruandam, imo de quadringentis, quæ volebat restitui vniuersali fideicõmissa. sci ret hæredem posse deducere Quartam, id est, centum: verisimile est, quòd de illis trecentis quatuor partes daret ipsi fideicommissario vniuersali, tres autem partes Titio legatario. Et ideò hac præsumptione collecta dicitur, quòd si hæres sponte adeat, centum debet retinere pro Quarta, de trecentis autem debet facere septem partes, ut quatuor ex eis det fideicommissario. & tres legatario. Et si contingat, quòd hæres suspectam adeat hæreditatem, sicque cam totam restituat fideicommissario: ipse fideicommissarius faciet de trecentis septem partes. ex quibus quatuor habebit fideicommissarius, & tres dabit legatario, quasi ex præsumpta voluntate testatoris, tali modo, quia si sciuisset testator hæredem non debere dare de proprio trecẽta, quæ legauit Titio, non tantum fideicommissario reliquisset quadringenta, quæ habebat in bonis, sed in septem partes diuisisset, & quatuor reliquisset fideicommissario, & tres Titio. Verum quia hæres centum potest retinere contra uoluntatem defuncti, si sponte adeat: si autem compulsus à fideicommissario adeat, & facto suo, & non facto legatarii, Quartam amittit: illa centum cum commodo suo fideicommissarius habet, & de trecentis facit fideicommissarius prædictam distributionem: id est, in septem partes: & legatario dat tres, & quatuor retinet. & hoc dicit vsque ad §. Quod autem in suspecta hæreditate. Vlpianus.

y ¶ Marcellus. ⁊ Hæc l. corrigit superiorem non in rationibus, sed in fine, quæ per eas probantur, secundum Azo. & Hug.

In

a ¶ In hac specie. ⁊ quæ in superiori lege fuit proposita.
b ¶ Scribit. ⁊ scilicet quæstionem. Accur.
c ¶ Ad hęredis onus. ⁊ quod semper præsumitur t. Potest tõ aliud esse si testator nominatim reliquat à fideicõ. ut arg. §. de lega. ii. l. cũ ita. §. fin. & tunc non detrahitur Fal. per fideicom. ut J. eo. l. facta. §. si cum suspecta. Et nota. q; licet creditorum onera diuidantur inter hæredẽ, & fideicõ. legata tamẽ petuntur, & præstãtur à solo fideicõ, & nõ ab hęrede, etiam au te restitutam hęreditatẽ, ut C. eo. l. fina. nisi cũ testator nominatim reliqt ab hęrede, ut hic, et nisi deductis legatis præcepit restitui, q; bus casibus dat hæredi electio retinere, & soluere, vel fideicõ. restituere totam, cautione exacta, ut hic, & J. e. l. cogi. §. inde quæritur. & nisi hæres habeat plus Quarta, nec pars fideicommissarij sufficit ad legata, ut ⁊. eod. l. j. §. is qui quadringenta. & §. fina.
d ¶ Dixerit. ⁊ ut §. l. proxi.
e ¶ Iniri. ⁊ similis com putatio suprà, de libo, & posthu. l. si ita. & de hære. insti. l. si ita. §. qui dam. & l. clemens. & de leg. j. l. si quis testamento. §. apud. Hug.
f ¶ Diuidantur. ⁊ centum retentis ab hęrede per Falcid. Accur.
g ¶ Fideicommissarius. ⁊ scilicet, Sempronius.
h ¶ Legatarius. ⁊ scilicet, Titius.
i ¶ Non sponte. ⁊ sed coactus à prætore: ut in nostro casu.
k ¶ Fideicommissarium. ⁊ scilicet, Sempronium.
l ¶ Legatarius. ⁊ scilicet, Titius.
m ¶ Plus ferre. ⁊ secus in secundo fideicom. uniuersali: cũ ei fit restitutio. à primo, quia ille plus ferat: ut J. eo. l. ex asse. in fi. & facit C. e. l. non iustam. & J. ea. l. §. fi. Sed arg. contrà, §. de au. & ar. le. l. fi. in fi. ADDITIO Dic quod non obstat, quia loquitur in quadam diuisione voluntaria, quæ non debet nocere legatari. secundum Ias.
n ¶ Legatarium. ⁊ scilicet, Titium.
¶ Quod autem in suspecta. ⁊ CASVS Hic dicit, quod illud, quod dictum est, cùm hęres suspectam adiit hęreditatem, l. q; legatarius non plus ferat à fideicõ. qui lucratus est Quartam, quã cum spõte adiit hęres: illud quod dictum est, dico, potest ilici vbicunq; nõ habet locũ l. Falc. aut quarta Trebellianica, sicut est in testamẽto militis, & i multis aliis casibus. Nam si Caius miles habẽs in bonis quadringenta iliti tis suis fecibus. Nam si Caius miles habẽs in bonis quadringenta iliti tis aliis cas

Universidad de Deusto
Biblioteca

venient:,ut hic,& j.eo.l.in fideicommiss.§.fin. aut quicquid ad te pue
nerit,&c.unc veniunt,ut C. de fideicom.l. cùm virum. ubi de hoc di
xi:& fac.ijs de leg.ij.l.si Titius.

a ¶ Cecidisse.¶ut restituatur.

b ¶ Si is,qui rogatus.¶ C A S V S. Ttius habens familiam seruorum
fecit testamentũ, & in-
stituit sibi hęredem Se
ium, & rogauit eum de
restituenda hęreditate
Caio. Et postea ꝑ ęta
familia occidit ꝑ ęlum
testatorem:& posteà di
ctus Seius hęres ape-
ruit tabulas testamen-
ti,& hęreditatẽ adiuit
antè,quã haberet,quę-
stionẽ de familia prę-
dicta:uel antè, q̃ pone,
vindicaret mortẽ occi
si. Vnde de iure in fiscũ
fuit hęreditas publica
ta. Modò quęrit, utrũ
fiscus,q̃ habet totã he-
reditatem: debeat resti
tuere Caio prędicto fi
deicõ.dodrantem hære
ditatis, & Quartã sibi
retinere, sicut debuis-
set facere hęres, si non
fuisset hęreditas pu-
blicata? Et dicit quòd
sic:& actiones pro illa
Quarta transeunt ad
fiscũ ex Trebelliano.
& ad fideicõ. ꝑ dodran
te. Et idẽ est per oia,si
ex alia causa esset ven-
dicata fisco dicta hęre-
ditas! puta, quia hęres
prohibuisset testamen-
tarium: siue notarium
uenire ad testatorẽ uo-
lentẽ testamẽtũ muta-
re,uel prohibuit testes
cõuenire. cùm testator
vellet coram ei testamẽ
tum mutare, & alium
fortè inſti.Vi.

¶ Fl.fuerit.

b ¶ Habitam.§ antè
aditionem quęstio de
familia debet haberi,
ut §.ad Syll.l.iij.§.quod
ad causam.Hug.

c ¶ Aperuerit.§ in to
tum, uel in partem, ut
§. ad Syllani. si qs gra-
ui.§.si quis. Et note, q̃ ob solam ꝑtuã nõ perdit hęreditatem hę-
res:licet pœna centũ aureorũ sit statuta §.ad sy l.iij.§.nõ tm & l. ne
cessarios.§.nõ alias. Alij contrà:& pro eis est hic, C. de iis, quib' ut
indig. l.si ea.sed hic expone,uel.pro & sic & C.de uerb. signi. l. pe.

Placet B. in l. in cognitione.§. ad Sylla.

d ¶ Adierit.¶ tantũ quod potuit fieri,§.adire clausis tabu.si erat de
liberis,uel insolidũ institutus, aliàs nõ. Hodie indistinctè pōt, ut C.
de cad.tol.§.j. licet hoc casu auferatur ei postea,ut indigno,ut hic dr.

Placet P. in d. l.si ea. in gl.alleg.

e ¶ Senatusconsulto.¶§. Syll.ut quia non uindicauit necẽ defuncti.
ut j.proxi.§.& §.ad Syl cum fisco. & C.de iis,qui ut indig.l.j.

f ¶ Quare commodum.¶ bona ratio,quia ad quem spectat onus, &
commodum,ut j.l.proxi.& C.de fur.l.fi.§§. Hug.

g ¶ Transeunt.¶ nõ habeas plus in tex. vsq; ibi, q̃ si ꝑhibuerit &c.
& dic transeunt à fisco restituẽte in fideicõmissariũ ꝑ dodrãte ; ut j.
co.l.recusare.§.si fisco. Alij habẽt transeunt ad fiscũ, & dic ꝑ Quar
ta: scilicet,sicut transeunt ad fideicom.scilicet pro dodrãte si publica
ta non esse hęreditas,& habent hoc in tex.sed non debet esse.

h ¶ Testamentariũ.¶ id est,tabellionẽ,sic §.fi qs. ali.test.ꝑ.l.i.i pri.

i ¶ Nõ defenderit.¶ super quo potest distinguí, an dicat occisus à fa
milia,& tũc prius q̃ adeat,debet vẽpicare, ab alio,& palã,idẽ :si
aut clã,tũc pōt adire, & posteà vendicare,sed nõ lõga mora. Hęc
probant C.de iis,qui,ut indig.l.cũ fratre.& §.ad Syll.l.iij.§.nõ tan-
tum.& l.necessarios.§.j. Quęstio tamen de familia semper ꝑcedit,
licet accusatio quandoque antecẽdat,ut ꝑ.de iur.fisci.l.j. &
iij.& facit ad l.illam §.de leg.j.l.si seruus.§.si quis.& C.ad l. Fal.l.ẽt.
& j.de fideicõmiss.lib.l. Imperator.§.ij.& §.de vsur.l.cũ quida.§.ij.&
§.si qs tha.ff.pro.l.j.& in fi.& C.e.l.iij.& §.ea. l.§. q̃ si & §. ad autẽ.

Q Via poterat.¶ C A S V S. Instituto hęrede Titiũ.& rogaui
eũ de restituenda hęreditate Seio, & decessit. Posteà Titius
fuit ausus nõ vult adire times,ne damno afficiat ꝑpter onera hęrediꝰ
taria, q̃ credebat in ea esse, Seius autem fideicõ.dicit quòd eos ego

¶ Fl.nolit.

a ¶ Vel per epistolam.¶ uel.pro &:uel pro, saltem & sub. uel per nũ
cium & facit §.pro soc.l.actiones.§.renunciare.Acur.

b ¶ Postulatur.¶ postulat enim fideicõ. ut iudex decernat, & cogat
absentem adire & restituere H. Sed contra infrà de re iudi.l.de nno
quoque. Sed hic non est forma talis, de qua ibi dicit, sed quidam iuſ-
sus, qui fit extra solemnitatem. argumen. inf.
eod.l.ille à quo.§.fin. & l.4.q.

c ¶ Ad quod.¶ scilicet ut certior aretur, non
est &c.

¶ Fl.corũ.

¶ Fl. adeo.

¶ Meminisse.¶ C A S V S. Adhuc prose-
quitur materiam illius l. quia poterat suprà
eod & dicit, quòd non
solùm ad hęredes insti-
tutos pertinet hoc se-
natusconsultum. Trebel. scilicet vt ipsi nolẽtes adire hęreditatem, quã aliis restituere sunt rogati, cõpellantur à Prætore adire,& posteà restituere fideicom. sed etiam pertinet ad illos, q̃ succesũt ab intestato siue de iure ciuili, siue Prætorio, rogatos in codicillis aliis hęreditatem restituere. Itẽ pertinet & ad filium in potestate illius constitutũ, cuius est rogatus hęreditatem restituere. & hoc siue fit ab eo institutus siue ab intestato succedat, qui quidem dicitur suus,& necessarius hęres. Item habet locum & in cęteris hęredibus, qui sunt solummodò necessarij : sicut sunt seruiilli*, de quibus hęreditate tractatur, ab eo instituti, & rogati restituere alij hęreditatẽ. Vi.

¶ Fl. an intestato.

¶ Et in filio.

¶ Fl.miscere.

¶ Alias, & fideicõmissum.

¶ Vendicaueris.

d ¶ Loqui.¶ ut §.eo. l. j.in prin.

e ¶ Pertinear.¶ facit C.eo.l.iij & inſtit.eod §.ꝑterea.& §.eo.l.j.§. hoc autem. cum concor.ibi positis.

f ¶ Sed & ad filium.¶ instituꝰ.m, uel succedentem ab intestato & repete,Hoc Senatusco pertinet. Et sic est litera capitalis,Hoc Senatusconſ. Et dic necessariis,f.seruis à dominis institutis, & restituere rogatis. Nam filij sunt sui,& necessarij:isti necessarij tantum, ut isti. de hęre.qualiter differ.circa princ.

g ¶ Deinde.¶ aliàs,deinde,aliàs,demum.

h ¶ Actiones.¶ facit §.eo.l.j.§. bonorum.Accur.

¶ Si fisco.¶ C A S V S. Titius instituit sibi hęredem Seium, & roga
uit eũ, q̃ restitueret hęreditatem Caio : & posteà fuit occisus dictus
testator:& hęres non uindicauit mortem eius:sicque bona fuerũt de
lata fisco. Fiscus autem nõ vult bona agnoscere, & Caio fideicõ. resti
tuere. Certè æquissimum erit fiscũ cogi agnoscere bona, & restitue
re fideicõ.ac si uindicasset fiscus mortẽ defuncti. Et quod dixi in fisco,
habet locum in municipibus hęredibus institutis, & restituere roga
tis, & etiam in Collegio alicui priuilegio subnixo. Vi.

i ¶ Si fisco.¶ eò quod hęredi instituto auferũtur,ut ab indigno:quia
non uindicauit necem defuncti. Vel dic, q̃ institutus noluit adire, nec
vindicare.& sic uerè possunt dici bona uacantia. H.

k ¶ Quasi uindicauerit.¶ scilicet,fiscus necem defuncti:sic fiscũ &c,
Videbatur enim fiscum adire non posse,& sic nec restituere, nisi & ipse uindicet:sed certè non tenetur,cum pœnã hæredis habeat. argu.§.quod quisque iur.l.fi.& facit §.eo.l.Macellus.§.fina.

l ¶ Et restituere.¶ sic econtrà eis fit restitutio:ut j.eo.l.omnibus. licet enim non possint cõsentire,ut ꝑ.de lib.vniuer.l.j. uerũ est facile, ut §.de or. iur.l.j.§.deinde. Vel faciet per quos regitur Vniuersitas, uel municipium,ut §.de condi.& demon.l.municipibus.H.

m ¶ Collegio.¶ licito,non aliàs,ut C.de hęre. institu.l. Collegium. sed singulis de collegio potest legari,ut §.de reb.dub.l.cum Senatus. & facit §.eo.l.j.§.fi autem Collegium.

¶ Titius hęres.¶ C A S V S. Instituit mihi hęredem Titiũ,& ei vul
gariter & directo substituit Sempro. Item rogaui posteà eundem Ti-
tium,ut eidem Sẽp.hęreditatẽ meam restitueret. Posteà decessi. Ti-
tius autẽ prędictus dicit suspectam sibi esse hęre.meã,& idcò nõ vult
eam adire,& restituere Sempro. Quæritur,an debeat ad hoc cogi? Et
videtur,q̃ nõ:quia potest Sempro. fideicõ. per se ex substitutione p:q̃
dicta acquirere hære. Respon,tamẽ hic cum cogendum: quia pōt in-
teresse dicti fideicõ. habere magis hære.ex restitutione,q̃ ex substi-
tutione:puta,quia in substitutione onerauí dictam hæredi.legatis,vel
libertatibus.Sed & si dictũ Sempro.nõ substituí Titio, sed attinebat
tantum mihi idem Sem
pro.q̃ Titio nõ adeun-
te ipse esset mihi legi-
tim* hęres, & rogaui
eundem Titium, ut re-
stitueret eidẽ Sempro.
legitimo hęreditatem
meam: idem erit, quod
dictum est: scilicet, ut
Titius cogatur adire,
& si restituere hęredi-
tatem. Vi.

¶ Fl.adeo.

¶ Titius hæres institutus,Sem-
pronio substituto,rogatus est ipsi
Sempronio hęreditatem restitue-
re. Institutus suspectã dicebat hę-
reditatẽ. Quæritur, an cogendus
sit adire,& restituere hęreditatẽ?
Et deliberari potest, § licet vide-
re non cogendus,q̃ a potest fidei
cõmissarius per se ex substitutio-
ne hęreditatẽ q̃rere. § Sed verius
est cogendum eũ *:quia interes-
se Sẽpronij potest ex restitutio-
ne magis, quàm ex substitutione
habere hẽditatẽ, vel legatis †, vel
libertatib. onerata ◦ substitutio-
ne. Nam & si legitimus hæres fue
rit is,cui fideicommissaria hęredi
tas relicta est, idem dicetur ‡.

¶ In potestate substituti vulgariter, & p fideicomissum est agnoscere ex substitutione vulgari, vel fideicõmissaria. Alex.

¶ Meminisse autẽ oportebit de
hęrede instituto Senatũ loqui ‡.
Ideoq; tractatum est apud Iulia-
num, an in intestatis †locum ha-
beat. Sed est verius,eoq; iure vti-
mur, vt hoc Senatusconsultũ ad
intestatos quoq; pertineat ◦, siue
legitimi, siue Honorarij sint suc-
cessores. ¶ Sed & ad filiũ ‡, qui
in potestate est, hoc Senatuscon-
sultum locum habet,& in cęteris
necessariis, vt à Prætore compel-
lantur immiscere †se hęreditati,
sic deinde ◦restituere: quod si fe-
cerint, transtulisse videbuntur a-
ctiones ‡. ¶ Si fisco ◦vacãtia bo
na deferant, nec velit bona agno-
scere, & fideicommissario †resti-
tuere, æquissimum erit, quasi vin
dicauerit ‡, sic fiscum restitutio-
nem facere. ¶ Item, si municipes
hęreditatem suspectam dicant hę
redes instituti, dicendum erit co-
gi eos agnoscere hęreditatem, &
restituere ‡. Idemque erit & in
Collegio ◦dicendum.

¶ Fl.fecerit.

¶ Vendicaueris.

¶ de intell. hui* §. uid. Lud. Aluaro in Rub. de leg.j.nu. 156. & Coras. in l. pcibus.num. 66.C.d im pub. Fl. & aliis q̃plu. nẽt, exẽpla. his notis.§ § inclusa desunt.

¶ Duar. instituꝰ q̃. vide Anto. Augu. li.4. emen.c.8.

¶ ats fortè legatis.

¶ Eo loco,& tẽpore,quo testator iussit re stitui,debet hęreditas restitui,si fieri pōt; aliàs poterit restitui alio loco, & tẽpore, si fuerit dies certa:sed ante diem incertã, vel conditionis euentũ restitutione facta, nõ transeunt actiones ex Trebelliano.h.d. vsq; ad l.apud Iulianum. Alexan.

¶ Si qs alio loco ¶ restituere hę-
reditatem iussus sit, & suspectam
eam dicat, Iulianus scribit cogẽ-
Seio Bononiæ hęredi. meã.& posteà decessi. Et posteà dicit Titius
sibi suspectam esse hęre.meam,& iò eã nõ vult adire,& Bonoñ.Seio
restituere.nunquid cogi debet adire hęreditatẽ, & uenire Bononiã,
& Bononiæ eam Seio restituere? Et dicitur,quòd sic. & est i hoc casu
dictus Titius similis illi,qui in diem est rogatus restituere hęreditã
tem. Nam sicut ille habet diem,itra quẽ potest restituere, ita & hunc
Titio debet dari tempus,quo possit ire Bonoñ & ibi restituerẽ. Itẽ &
debet haberi ratio ipendiorũ,quæ faciet ad ueniendũ Bononiã: scili
cet,ut ea habeat à Seio fideicõ. Nam & si ita instituissem hęredem di
ctũ Titiũ, Si x.dedisset Caio,& rogassem eundẽ Titiũ de restituẽda
hęreditate dicto Seio,nõ aliter cogeret idẽ Titius adire,& restitue-
re eidẽ Seio,quasi ei offeraẽ dictã pecunia per eundem Seiũ fideic. ut
eã dare posit idẽ Titius Caio. Sed & ratio sanitatis Titij pdicti est
habẽda in ueniendo Bono. Nã si Titius est infirmus Mutinæ, & ego
testator iussi eum ire Alexandriã ad restituendã hęre.meã Seio,dabi
tur ei tẽpus,quo possit ire Alexandriã. Itẽ est habenda ratio dignita
tis eiusdẽ Titij. Nã si ego testator vocabar turpi noie,puta Velpillo
& instituí hęredem dictum Titiũ,si ferat nomẽ meũ.& rogaui eũ, q̃
restitueret hęredi.meam Seio:cogetur adire,& restituere, nõ tamen
ferre nomen meum. Item æstimabit iudex de ætate ipsius Titij. Nam
si nimis est senex. non cogetur uenire Bono.ad restituendã hęre. Se
io,imò adibit hęredi Mutinæ,& Mutinæ restituet eam Seio. Itẽ æsti-
mabit iudex de iure:id est, vtrum liceat ei ire Bononiam,vel non. Nã
si non licet ei ire Bono,puta,quia est guerra,nõ cogetur ire: imò adi
bit Mutinæ hęreditatem,& restituet Seio. sed & si Titius Mutinen-
sis,quem rogaui adire,& restituere hæreditatem meam Bononiæ, ist
Mediolani causã Reipublicæ adibit hęreditatem Mediolani, & ibi
eam Seio restituet. Et hoc est uerum,cum ipse Titius dicebat hęredi
tatem suspectam,nec dicebat,se velle deliberare. Si autẽ petit tem-
pus ad deliberandum,& impetrauit,& transacto tempore deliberã-
tionis adiuit hęreditatem,debet eam restituere Seio,& potest retine
re quartam Trebellianicam,quia nõ adiuit coactus, imò spõte. Si au
tem suspectam dicit,ut dictum est,non est necesse dicere,quare: imò
sufficit,quòd dicit suspectam.& h.d.cum tribus seq. ll. vsque ad §. si
quis sub conditione.Vi.

q ¶ Si quis alio loco.¶ quam ubi domicilium habet instituꝰ.

¶ Fl.nolit.

¶ Fl.adeo.

¶ Fl.an intestato.

¶ Et in filio.

¶ Fl.miscere.

¶ Alias, & fideicõmissum.

¶ Vendicaueris.

¶ Fl.fecerit.

¶ Fl.fuerit.

¶ Libro 4. fideicommissorum.

¶ Fl.nolit.

¶ Placet B. in l. in cognitione.§. ad Sylla.

¶ Placet P. in d. l.si ea. in gl.alleg.

¶ Placet Alexan.

¶ Salcẽquo ad quęstionem fãciendam de fami. Salic. & Alex. in d. l.cũ frẽm.

¶ Displicet Alexan.

¶ Idem. ¶ L E X IIII

Q Via poterat fieri, vt hæres
institutus nollet ¶ adire hę
reditatem,veritus[1] ne damno af
ceretur, ꝑspectum est, vt si fidei
commissarius diceret suo pericu-
lo adiri,& restitui sibi velle, coga
tur[m] hæres institutus à Prætore
adire, & restituere hęreditatem.

Quod si fuerit factum, transeunt
actiões ex Trebelliano:nec Quar
tę commodo hæres ĩ restitutione
vtetur. Nam cũ alieno[n] periculo
adierit hęreditatẽ, meritò omni
commodo arcebit. Nec interest,
soluendo sit hęreditas,nẽne. Suf
ficit enim recusari ab hęrede insti
tuto:nec illud[o] inquirit, soluen-
do sit hæreditas,an nõ sit. Opinio
enim,vel metus, vel color eius,q̃
noluit adire hæreditatem,inspici
tur,nõ substãtia hæreditatis : nec
immeritò. Nõ enim præscribi hę-
redi instituto debet, cur metuat
hæreditatem adire, vel cur nolit:
cùm varię sint hominum volunta
tes ¶ ,quorundam negotia timen
tium[p] ,quorũdam vexationem ¶
quorundam æris alieni cumulũ,
tametsi locuples videatur hæredi
tas,quorundam offensas,vel inui
diam,quorundam gratificari vo-
lentium iis,quibus hęreditas reli
cta est, sine onere tamen suo.

¶ Mętianus.¶ L E X V.

S Ed & qui[r] magna prædius
est dignitate,vel authoritate,
arenarij, vel* eius mulieris, quæ
corpore quæstum fecit ‡ ,hęredi
tatem restituere cogetur.

¶ Recusationis declaratio pōt fieri p nũcium & p epistolã: & decretũ coactionis contra absentẽ interponi potest. Alex.

¶ Vipianus. ¶ L E X VI.

R Ecusare[u] autem non tantũ
præsentes,sed etiam absen-
rogatus ab eis de restituẽda alij hęreditate cogeẽ eam adire periculo
fideicom & ei restituere nõ detracta quarta. h.d.l.cum l.sequen. Vi.

l ¶ Veritus.¶ id est,timens.

m ¶ Cogatur.¶ periculo autem coacti cogi nõ deberent,ut ar. C.de
eman.lib.l.nec aius.& §.fol.matri.l.ij.§.nec cogitur. & C.de iur.deli
be.l.nec emere.& facit C.eo.l.iiij. & ꝑ.eo.l.sed & si.§.planè.

n ¶ Alieno periculo.¶ ratio, quare non retinet Quartam, sic ꝑ.de
reg.iur.l.secundum naturam.

o ¶ Nec illud.¶ repetit,ut adeat. Et: no,hic ar.q̃ in recusatione iudi
cis non oportet causam dicere ◦,& sic nec ꝑbare,ut plenè no. C. de
iudi.apertissimi.in glos.nisi à Principe &c.

p ¶ Timentium.¶ semp repete,volũtates. At regulariter vani timo
ris nulla est excusatio,ut ꝑ.de reg.iur.l.vani.& §.titu. j. l. hoc autem.

q ¶ Vexationem.¶ propter hãc datur restitutio minori, ut §. de mi-
no.l.minor.xxv.an.& §.de arbi.l.cum lege.H.

r ¶ Ed & qui.¶ fabaudi,ille qui &c. Accur.

s ¶ Vel.¶ pro,&. Et dic arenarij genitiui casus:& dicas spõte cõ
stituí,ut & C.de inoffic.testa.l.in arenam. secus si damnat.¶ quia rũc
fiscus haberet,& testamentum antè factum irritaret,ut §. de iniustõ
testa.l.si quis exheredatus.§.sed & si quis.& j.de pœnis.l. q̃ ultimo.

t ¶ Quæstum fecit.¶ expone,ut §.de rit.nup.l. planam.& de iis, qui
no. infa.l. athletas.§.a.r Prętor adscribebat eui sibi ad de decus hę-
redem esse talis personę humilis. Nam nec contrahere possunt ma-
trimonium cum tali:bus,ut C de incest.nup.l.humilem.

R Ecusare.¶ C A S V S. Nõ solum præsentes hęredes,ꝰ possunt re
cusare adire hẽditatẽ, sed etiã absentes:puta,ꝑ epistolã,ut ꝑ nũ
ciũ. Nã etiã aduersus absentes hẽdes recusantes hẽditatẽ adire posſu
lat fideicõ.decretũ iudicis, ꝑ q̃ cogat hęredes adire, & hoc sine certa
fit uolũtas dictorũ hęredũ recusantũ, siue incerta. ad q̃ decretũ im-
petrandũ ꝑ fidei.nõ est necessaria ꝑsona hęredũ adire recusantũ. Vi.

v ¶ Recusare.¶ scilicet, adire hęreditatem.

¶ Sic in ca. super litteris.cũ gl. j. in prin. extra de rescr.& gl. in prin Decr. super versi. nona. circa prin.

¶ lib. 6. fideicõmiss.

¶ Fl.fecerit.

¶ lib. 4. fideicõmiss.

* Arenariꝰ dẽ,q̃ in circo, vel theatro corporis sui viriũve suarã spectaculũ ꝑbet: ab arena dicꝰ, quæ quique theatrũ significat.

¶ Tu hanc gl intellige de iure civili, vt in glosa alle de iure vero cano. est in recusatiõe iudicis, & coram arbitris electis probandã, secundum Doct. in c. suspicionis. extra d offi. deleg. & in c.cũ specialis d appell. & plenè per Lanfrancum in c. quoniam cõtra. § recusationes. in a. & per to. extra d ꝑcon.

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eum esse.ʒ & ire illuc, & restituere. Accur.
b ¶ Similemque ei. ʒ scilicet dicit Iul. Cogitur ergo vnus istorũ, sicut alter, adire, & restituere. Ité sicut vni datur tẽpus: sic & alij, quo cõmode possint adire locum, arg. ʒ de uer. obl. l. cõtinuus. §. cũ ita. & §. item qui insulam. & ʒ. e. l. seq. non tamẽ per omnia sunt similes. Nã

† lib. 4. fideicõmiss. al. Neratʼ.

dum eũ esse [a] similemq; [b] ei, qui in diem rogatus est restituere.

¶ Mętianus. LEX VII.

SEd sciendũ est, impendiorum quoque, quę ad iter explicandum necessaria essent, rationem haberi debere [c]. Nam si ita institutus est, Si Titio decem dedisset [d], non aliter cogetur, quàm si ei pecunia offeraẽ [e]. Sed & salutis, ac dignitatis ratio habenda erit. Quid enim si morbo implicitus Alexandriã iussus sit adire, vel nomen Vespillonis [g] testatoris ferre?

¶ Paulus. † LEX VIII.

DE ætate [h] quoq;, & iure, id est, an licet [i] ei eò ire, nec ne, æstimabitur.

¶ Vlpianus. † LEX IX.

SEd etsi alio † loco iussus sit adire [k], & Reipublicæ causa absit [l], què cogendũ adire hæreditatẽ, & restituere, Iulianus ait, vbi abest [m]. Planè si quis pericrit ad deliberandũ † tẽpus, & impetrauit [n], deinde post tempus deliberationis adierit, & restituerit hæreditatem, nõ videtur coactus

† Fl. Vispellionis.
† lib. ij. fideicõmiss.
† Fl. id est, liceat.
† libro 4. fideicõmiss.
† intell. huius l. uide apud Fab. Acorõb. in l. q se priis. num. 77. C unde lib.
† Flo. ad liberationẽ.

Si hoc erat expressum. Imol.

hoc fecisse. Nec enim suspectam coactus adiit, sed spõte post deliberationẽ. Quòd si suspectam diceit, ꝓ fiteri debet, nõ sibi expedire adire hæreditatem, neque hoc dici oportet †, nõ esse soluendo, sed ꝓfiteri eũ oportet, q̃ non putat [o] sibi expedire hereditatem [p] adire. ¶ Si qs sub cõditione fuerit hęres scriptus, pendente cõditione nihil agit [q], tametsi paratus sit restituere hæreditatem.

¶ Caius. † LEX X.

SEd & si ante diem [r], vel antè conditionem restituta sit hæreditas, non transferuntur actiones: quia non ita [s] restituitur hæreditas, vt testator rogauit. Planè posteà quàm extiterit conditio, & dies † venerit, si ratam habeat restitutionem hæreditatis, benignius est intelligi tũc translatas in eum † videri actiones.

¶ *Hæres non potest cogi adire, nisi omne damnum, quod timet, sibi sarciatur, vel à Prætore remittatur. Bar.*

A ¶ Vlpianus. † LEX XI.

APud Iulianum relatum est,

† Fl. opportere.
† libro 2. fideicõmiss. al. Paulus.
† Flor. vel dies.
† F. decesserit in eum.
† libro 4. fideicõmiss.

rogaui eundem Titium, ut suam partem hęreditatis restitueret Caio per fideicommiss. & posteà decessi. Venit Caius fideicommissarius prædictus coram Prætore, & petit, ut Titius cogatur adire, & ei restituere. dicit Titius, ego non adibo: nec tibi restituam, nisi des mihi legatum, quod reliquit mihi testator. Certè dicitur, quòd Prætor non debet Titium cogere adire, & restituere Caio, nisi prius Caius det ei dictum legatum: sed dato ei legato, bene põt eum cogere. Sed pone, quòd Prętor coegit dictum Titium adire ꝓ sua parte, & restituere Caio fideicommissario antè, quàm idẽ Caius daret eidem Titio dictum legatum. Nunc autem dicit dictus Titius Seio cohęredi suo, Testator qui instituit nos hæredes, legauit mihi centum, si hęres non essem, ego non videor esse hęres, cum coactus adiuerim: unde peto à te dictum legatum, nunq̃d potest hoc obtinere? Et dicitur, quòd nõ. quamuis enim coactus adiuerit, adiuit tamẽ, & hęres fuit, quia coacta uoluntas, est nolumtas. Si ergo fuit hęres, ut dictum est, nõ debet habere legatum à cohęrede: debet tamẽ ei ꝓstare legatum dictus Caius fideicomissarius. Quod autẽ dixi in principio, non esse cogendum Titium adire, & restituere Caio, nisi Caius det ei legatum à testatore ei relictum sub conditione, si non esse hęres: idem est, si idem Titius dicat sua interesse alio modo non adire: puta, quia grauatus est nimis legatis, si adeat, uel aliud onus est ei impositum: uel si aliquod aliud lucrum ego testator ei dedit, Si non adeat. Nam non cogitur adire, nisi ei damnum prędictum aut lucrũ sarciatur à fideicommissario, uel nisi Prętor remittat ei prędictum onus, scilicet, à testatore impositum, si adeat. Sed pone, quòd instituit mihi hęredes dictum Titium, & Seium, & filium meum impuberem: & posteà feci secũdas tabulas, id est substitui dicto impuberi dictos cohęredes suos, & in dictis secundis tabulis rogaui dictos cohęredes impuberis, ut restituerent hæreditatem impuberis Caio: & posteà decessi. Posteà antè, quàm impubes, uel aliquis de dictis suis cohęredibus adiret hęreditatem meam, decessit idem impubes in pupillari ætate: nunc Caius fideicommiss. prædictus vult, quòd cohęredes prędicti impuberis adeant hęreditatem impuberis, & ei restituant: & ita vocat eos coram Prętore. Ipsi dicunt coram Prætore, quod hæreditas testatoris non fuit per impuberem adita, nec etiam per nos: vnde secundæ tabulę nihil ualent adhuc, & sic ex eis adire non possumus, nec restituere. Respondet autem eis Caius. Aut ambo adeatis hęredi. testatoris, aut ad minus, unus vestrum: & sic erunt confirmatæ tabulæ patris testatoris, siue principale testamentum, & per consequens ualebunt secunde tabulę prædictę: & de hoc rogo Prętorem, qd cogat vos, & quod posteà cogat vos adire ex substitutione.

ne, siue ex secundis tabu. & mihi hæred. restituere. Quæritur, quid iuris sit? Et dicitur, q̃ Prætor debet ex audire allegationem Caij fidei commissarij h. d. vsque ad §. utrum. Viuianus.

a ¶ Legatum. ʒ i. prælegatum: cùm duo essent, vt statim dicit: aliàs à sejpso non posset ei legari, ut §. de leg. j. l. legatum est. § j.
b ¶ Adijt enim. ʒ licet coactè, & fuit hæres: q̃ a coacta volũtas, est; uoluntas: ut §. qd metus cã. l. si mulier. §. si metu. sed an hoc casu retineat Quartam? Videtur, q̃ sic: quia nõ fuit fortè coactus, nisi cansatiuè Sed dic, secũdum H. q̃ non retinet: quia alieno, nõ suo periculo adiuit, ut §. co. l. quia poterat.
c ¶ A fideicommissario. ʒ quàm à cohærede.
d ¶ Onus. ʒ sibi impositum: & facit ʒ. eo. l. ita tamen. §. fi præceptis. & l. debitor. in fine. j. re sponso.
e ¶ Si duo. ʒ extranei: & quod dicit, à patre respectu impuberis dicit, qui erat filius.
f ¶ Substituti. ʒ uulgariter: uel melius, pupillariter, cum dicit. ʒ. de secun. tabu. non tamen fuit adita pupillaris: unde substituti admittuntur ex tacita uulgari, quæ inest in expressa pupillari, ut §. de uulgari substitutio. l. iã hoc iure.
g ¶ Accepit. ʒ pura, quidã alius, cui hæreditatem rogati sunt restituere substituti. Accur.
h ¶ Vnum ex hæredibus. ʒ sic ʒ. de bon. libe. l. etiam. §. ut patronus. & hoc demum post mortem impuberis, ut ʒ. e. l. ita tamen. §. à patre. & §. de uulg. subst. l. ij. § interdum.
i ¶ Adire. ʒ f. ex institutione. Accur.
k ¶ Tabulis. ʒ ut ʒ. e. l. nam quod. § si quis compulsus. & l. ita tamẽ. §. quòd si duo. & instit. de pupilla. subst. §. liberis. & §. de uulg. subst. l. ij. §. adeò. Hug.
l ¶ Ex substitutiõe. ʒ dicta, uulgari tacita exclusa in pupillari expressa.
m ¶ Adire. ʒ etiã ille qui repudiauit paternã: licet enim quis repudiet hęreditatem paternam, nihilominus potest adire pupillarẽ, dũ tamẽ pro parte fuerit institutus in paterna, nõ i asse, ut §. de acq. hęredita. l. quæsitum. in fi. & ʒ. eo. l ita tamen. § q̃ suspectã. Caue tamẽ tibi q̃ hic §. loquiś, quando pupillus non adiuit ex institutione. Alioquin non foret cogendus aliquis ex cohæredibus suis adire ex institutione: ut ideò paternum testamentũ ualeret. & sic per consequens pupillare: quia iam ualeret per aditionem pupilli. Nam sufficit nnũ ex hæredibus adire, ut hic dicit. Hug.
n ¶ Hæreditatem. ʒ nam non est aliqua hęreditas impuberis, quã isti subsituti possint habere, & restituere: quia impubes non adiuit, ut dictum est. Et ita isti admittuntur ex substitutione uulgari facta filio expressa, uel tacita, quæ intelligitur in pupillari expressa, si ponas pupillarem factam: quod magis uidetur, cùm dicat, secundas tabulas esse factas. Alioquin si esset uulgaris expressa, nõ iure possent dici secũdæ tabulę, ut instit. de pupil. substi. in princi. & §. igitur. nec exigeretur aliquem adire ex institutione, cùm possit adiri ex substitutione uulgari, omissa institutione. & sic inciperet tenere testamentum à grado substitutorum. q̃ fieri potest, ut §. de libe. & posthumis. l. iij. §. fi. & ʒ. de secun. tab. l. ij. §. deferẽ. H. Sed nonne adeũti suam partem accrescit alia repudiantis cohęredis ipso iure, ut C. de impube. & ali. sub. l. testamento? Respon. verum est, nisi cogeret cohęres adire. Ité adeunti nonne ipso iure accrescit dimidia partis pupilli, cũ dicas ex uulgari tacita eum admitti per d. l. testamento. Ad q̃d ergo cogitur? Respon. cogitur, ut sit hęres ex uoluntate, qui fictione iuris hęres erat. Ité de qua restituẽda fuerunt rogati, scilicet de sua istitutione, uel substitutione, uel de utraque? Respon. de quacunq; uis, cũ & de aliena possent rogari, uõdum de sua tota, uel parte, ut ʒ. e. l. cogi. §. sed & si quis.
¶ Verum autem. ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & rogaui eum de restituãnda hæreditate Caio, & decessi. Postea Caius absentauit se, & dimisit unũ procuratorem, qui peteret Titiũ adire hæreditatem meam, & sibi restituere. Modo quæritur, utrum dictus procurator possit coram Prætore cogere dictum hęredem ad adeũdum, & ad restituendum? Et dicitur quòd sic. Sed quid si hęres dicat eorã Prętore, ego nolo adire nisi procura. caueat mihi de rato. Posset enim esse quod fideicom. non haberet ratam restitutionem, sicq;

Si legatum [a] fuerit hęredi institutoꝛ relictũ, si hæres non erit, & ob hoc suspectam dicat hæreditatẽ, ne perdat legatũ, offerri ei oportere quantitatem legati à fideicõmissario, deinde cogendum. Nec illud admittit Iulianus, vt quasi hęreditatẽ non adiisset, sic legatũ à cohęrde petat (adiit enim [b]) sed magis arbitratur à fideicõmissario [c] ei præstãdum. Sed & si quid aliud sua interesse dicet, nõ cogetur adire, nisi ei damnum, vel lucrum à fideicommissario † sarciatur, vel à Prætore onus [d] remittatur, quod recusat.

¶ *Ad confirmationẽ tacitæ uulgaris requirit aditio ex testamento paterno. Bar.*

¶ Idẽ † Iulianus ait, Si duo [e] fuerint à patre instituti cũ filio eius impubere, & iidem substituti [f] filio, sufficere ei, qui fideicommissum in secũdis tabulis accepit [g],

† Volũtas coacta volũtas est in hæreditate accipienda licet Bald. aliter diffiniat volũtatẽ, ut sit, aiẹ motus fuit coactiõne. in l. in clementis. C. de act. empti. Dic ergo hanc regulã procedere, vbi agitur de negotio proprio nõ de alieno. idẽ Bal. in l. ij. §. sed si qs. ver. quid si popul. C. communia de lega.
† Aliàs, lucrũ fideicõmissario.

Intell huius §. vide apd Coras. à l. cũ uirũ. nu. 98. C. d fideicõmiss.

remanerent onera hęreditaria super me. Certè bene debet prætor facere ei caueri Sed & si adeat & non petat sibi caueri, & fideicõ. decedant antè quã sibi hęreditas restituat, & sine hęrede: & sic u deant remanere onera hæreditaria apu hæredẽ, q̃a Prętor cõpulsus adiuit, adhuc debet ei subuenirì per Prętorẽ, sicut & subuẽtũ fuit cuidã hęredi i quodã casu, q̃ fuit de facto, qui casus fuit talis, Antistia habẽs duas ancillas, f. Albinã & Bertã, impubẽ filiã eiusdẽ Albinæ, instituit sibi hęredem Titiũ, & libertatem dẽ rectã dedit dictæ Albinæ: & eidẽ Albinæ reliq̃t per fideic dictã Bertã filiã eiusdẽ Albinæ, & rogauit eandẽ Albinã, ut dictã suam filiã manumitteret: sed & dictũ Titiũ hęredem à se institutum rogauit, vt restitueret hæreditatẽ suã dictæ filiæ Albinę, cũ esset manumissa à matre sua Albina & nubilẽ ætatẽ cõplesset: & posteà decessit dicta Antistia testatrix Titius prędictus non uult adire hæreditatẽ suã, dicẽs eã sibi suspectã, & sic Albina non põt habere libertatẽ, nec filiã suam sibi legatam, nec manumittere dictã suam filiam, ut ei suæ filiæ restituatur hæreditas per eundẽ Titiũ. Certè dicta filia Albinę, quamuis ipubes, poterit adire Prętorem, & facere cogi Titiũ adire hęreditatẽ: quo adeũte cõpeter Albinę libertas, & tradẽ ei dicta sua filia, & ipsa eã manumittẽ, & ea manumissa dabit ei tutor, quo authore restituet ei Titius hæreditatẽ Antistię: & statim restituet ei: quãuis fuisset rogatus ei restituere, cùm nubilem ętatem implesset, ut dictũ est. Sed pone, q̃d coacto dicto Titio adire hęreditatẽ Antistię ad postulationem filię Albinę, dicta filia Albinę decedat sine hęrede antè quã Titius ei restituat hęreditatem: nunquid habebit aliquod remediũ dictus Titius, ut non teneatur oneribus hęreditariis? Et dicitur quod fiẽnam dabuntur bona hęreditaria creditoribus Antistię, ut ipsi uẽdant ea, ac si Titius non extitisset hęres: & ita creditores nihil poterunt dicere Titio prędicto. Sicut ergo succurritur Titio, qui adiuit hęreditatem Antistię in hoc casu, qui de facto contigit: ita succurretur in ęqęalis casibus ubicunque simile eueniat: id est, quod fideicommissarius decedat sine hęrede ante restitutã sibi hęredi. per eum, qui coactus fuit adire. Ergo eodem modo succurretur Titio, q̃ rogatus erat restituere Caio decedente sine hęrede antè, quã Titius coactus adire, ei restituat. De quo dictũ est in uerficulo, Nec ueteri &c usq; illuc, Antistia &c. Sed pone, quòd dicta Antistia istituit sibi hęredẽ dictum Titiũ, & etiam Seium, & Titium rogauit, ut suam partẽ hęreditatis restitueret dictę filię Albinę, cùm esset nubilis ętatis: & Titius dixit suspectam suam partem hęreditatis, & Seius adiuit suã: Certè in hoc casu nõ habet locũ dicta constitutio Diui Pij, & dictũ remediũ. Nã pars dicti Titij accrescit cohęredi cũ onere fideicomissi. & hoc usq; ad l. sequentẽ. uersi. neq; pupilli, ubi redit ad eũ casum, quando Antistia, uel etiam alius instituit pure Titium sibi hęredẽ, & rogauit eum de restituenda hęreditate sub conditione: & ipse nõ vult adire, nec restituere, & quia pupillus est, perit restitutionem in hoc, ut non cogatur. Certè non auditur: uidetur enim petere restitutionem in alterius iniuriam, scilicet, fideicommissarij: cùm restituta ab eo hęreditate fideicommissario ipse hęres nullum damnum dẽat substinere. Apparet ergo ex omnibus suprà dictis, quod tam absenti fideicommissario debet restitui hęreditas quam pręsenti. & h. d. usque ad l. ille, à quo. §. j. Viuianus.

a ¶ Adeunti. ʒ fideicommissario.
b ¶ Procuratore. ʒ fideicommissarij absentis.
c ¶ Et restituere. ʒ ut infrà, eo. l. restituta. §. fed si uoluntate. sic ecõtrà hęres potest per nuncium, uel epistolam recusare, ut §. e. l. recusare. Sed contrà, ut §. de iure dot. l. si mulier. §. ex asse. Sol. non potest procuratori in rem suã, quasi ipse sit fideicommissarius: ut ibi: sed simpliciter sic, ut hic.

Recusatio potest per nuncium fieri.

d ¶ Succurri. ʒ ut non teneatur creditoribus, ut ʒ proxi. §.
e ¶ Cautum. ʒ f. de rato à procuratore, dum tamẽ uerus sit procurator, vt ʒ. eo. tit. l. quidam. §. etiam.
f ¶ Decesserit. ʒ uidetur ergo extinguì fideicom. si decedat fideicõ. ante restitutionem sibi factam, ut hic, & ʒ. §. proxi. & suprà, de leg. j. l. cum filio. in fi. Sed cõtra est quia uadit ad hęredem, ut ʒ. e. cogi. §. idem Mętianus. & l. postulante. & hic, & ʒ. proxi. §. non habet hędẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in illa, cùm filio retinet vt peculium ex sua, non filij persona.
a ¶ Eique. ⁊ scilicet Albinę. Accursius.
b ¶ Filiam. ⁊ scilicet, suam Albinæ.
c ¶ Rogauitque. ⁊ scilicet Albinam. Accursius.
d ¶ Sed & Titium. ⁊ scilicet, cohæredem.
e ¶ Hæreditatem. ⁊ cùm nubilem cõplesset ætatem, ut patet inf. e.
f ¶ Compellendum.] per filiam Albinæ, ut ⁊. eod. l. cogi. §. fin. Sed quomodo, cùm adhuc non sit libera, ut ⁊. eod. l. non est cogẽdus? Sol. hic erat ancilla hæreditaria: alioquin secùs, ut inf. l. si patroni. §. Imperator - uel hic de facto sic accidit.
g ¶ Libertatem. ⁊ scilicet, directam: quæ demum post aditionem competit, ut C. de cad. tollen. §. in nouissimo.
h ¶ Eique. ⁊ Albinæ.
i ¶ Quo authore. ⁊ non aliàs, ut inf. eo. l. restituta. in fin.
k ¶ Statim ⁊ Sed quo modò ante diẽ nuptiarum incertum, ut ⁊. l. proxi. & inf. eo. l. ita tamẽ. §. à patre. & l. si patroni. §. j. quę sunt contrà: Respon. si sponte adijt, non cogitur restituere, ut in contrarijs: sed aliàs cogitur & adire, & restituere, & statim, vt nullum commodũ, uel incommodum penes eum remaneat, ut ⁊. eo. l. quia poterat. sed tamen per talẽ restitutionem non transeunt actiones, ut in cõtrarijs. Et si decedat fideicom. ante diẽ, aut cohærede relicto, non fiet uenditio per creditores, ut not. ⁊. proxi. in uerbo. nec ueteri. Alioquin sic: & interim differetur uenditio, cùm fideicõmissarius paratus sit defendere. & hoc dicit hic, & ⁊. §. utrum. & ⁊. eod. l. ille, à quo, in prin. Vel distingue, an fuit institutio pura, & restitutio conditionalis: uel ipsa institutio conditionalis, ut not. ⁊. eodem. l. sed & ſi alio. Et hæc uera sunt, quando rogatus solus est hæres institutus. Si autem habeat cohæredem, qui partem suam agnouit, non est locus cõstitutioni diui Seueri, de qua hic dicit, ut propter metum creditorum cogatur rogatus adire, & restituere ante diem incertum: cùm sua pars accrescat cohęredi cum onere fideicommissi adeunti, qui & defendet à creditoribus. Et hoc dicit ⁊. l. proxi. usque ibi, Nec pupillum &c. Sed opponitur tunc hic, Pone duos institutos, & vnum purè rogatũ restituere, poterit hic purè iustitutus cogi adire, & restituere: non attento, q̃ alteri post accrescere cum onere fideicõmissi. Sed respon. hoc fit secundùm voluntatem defuncti: sed altero casu, cùm est rogatus sub conditione, est contra voluntatem defuncti, quod ante restituat: unde fieri non potest, si alio communi remedio potest cõsuli. Sed si nõ potest, etiam tunc cogitur restituere ante cooditionem: ut quando unus solus est institutus, & rogatus sub conditione, ut hic, & ⁊. l. pxi. usque illuc, Nec pupillum &c. sed ab inde usque ad §. si ex testamento. qui est in l. seq. ibi dices.
Mors omnia soluit.
l ¶ Antistiæ. ⁊ scilicet, quondam. Nam mors omnia soluit, ut in authen. de nup. §. deinceps.
m ¶ Non extitisset. ⁊ scilicet, aliquis prædictæ Antistiæ: quo casu, constituto curatore bonis, fieret uenditio, ut ⁊. de cura. bo. dam. l. ij.
n ¶ Adijt. ⁊ & ante conditionem, uel diem restituit: & post fideicõ. decessit ante conditionem sine hærede, ut in casu Antistiæ.
o ¶ Restituatur. ⁊ id est, restitui postuletur: imo propriè. Et die restitutam ante conditionem, fideicommissario deinde ante conditionẽ mortuo, ut ⁊. §. vtrum. & idem ubicunq; vnus solus est institutus purè, & sub conditione, uel in diem restituere rogatus, & restituit ante diem, ut fideicommissario mortuo ante diem cõseruetur hæres indemnis. Item not. exemplum Principis sequendum, sic ⁊. quod metus causa. l. metum. §. sed quod Prætor. aliàs contra, ut C. de sentent. & interlo. l. nemo iudex.
Principis exemplum sequẽdum est.
p ¶ Sed cum ab hærede. ⁊ hanc expone, vt in priori l. dixi, cum qua continuatur.

q ¶ Neque pupillum. ⁊ Tribus modis pone casum. Primo pupillus fuit solus purè institutus, & sub conditione rogatus, & petebatur, ut cogeretur adire, & restituere ante conditionem; & ipse petit extraordinem iuuari: scilicet, per in integrum restitutionẽ, ut non cogatur ad prædicta, asserens, quod si restituat, & fideicommissarius decedat ante conditionem, ipse remanet obligatus creditoribus sed non timeat hoc: q̃a nõ remanet obligatus p cõstitutionẽ Diui Pij: ut hic & ⁊. l. pxi. q̃ continuatẽ cũ ista. Et secundũ hoc redit hic ad casum l. præcedẽtis. Alij continuãt cũ primo in eadem l. seq. q̃ vnus ex hæredibus purè institutus rogatus fuit de restituendo cuidam pupillo sub conditione, qui institutus sponte adijt. Certè non habet locũ constitutio Diui Pij, vbi est rogatus restituere pupillo ante conditionem: Nec in hoc pupillus potest iuuari per restitutionẽ: cũ in præiudicium rogati fieret: & l. seq. ille, à quo. non continuatur cum ista. Vel dic quòd pupillus fuit hæres purè institutus, & rogatus de restituendo sub cõditione & sponte adiit: & fideicommissarius ante cõditionem decessit sine hęrde. Certè locus non est constitutioni Diui Pij in hoc, ut pupillus hęres non teneat, imò teneẽ creditoribus. Et q̃d dicit extra ordinẽ nõ iuuandũ: id est p cõstitutionem Diui Pij, quia esset cum iniuria creditorum: secus si ex actus adiuisset: ut inf. l. proxi. sed in casu vbi nõ iuuatur per cõstitutionẽ Diui Pij, potest tamen iuuari per Prætorem, si damnosam hæreditatẽ adijuit: ut C. si ut ab hæredi. se abſti. per totum & secundùm hoc continua l. sequen.
Casum ponit tribus modis.
Fl. sequẽdum, sicubi euenerit.
Fl. Papinianus lib. 20. Quæst.
Fl. fideicõmissa.
Fl. Titus.
Fl. postularetur.
lib. 4. fideicõmiss.
Fl. Iã igitur.
Per hunc §. vi, q̃ spoliatus possessione nõ sit audiendus sup restitutione, si spoliator incontinenti velit probare dominium ad se pertinere: de quo vide in c. j. in glo. j. extrà de rest. spo.
r ¶ Extra ordinem. ⁊ id est, per restitu. in integ. quod est extraordinarium auxilium, ut ⁊. de mi. l. in causæ. secundùm primum, & secundum casum: ar secundum tertium pro beneficio restitutionis ponit.
s ¶ Alterius. ⁊ scilicet, fideicommissarij, secundùm primum casum: vel hæredis, secundum alium: vel creditorum, secundum tertium. Et no. non peti in præiudicium alterius: sic C. de eman. libe. l. nec anus. & dic iniuria, scilicet magna: secus si parua: ut ⁊. ne quid in loco pu. l. ij. §. si quis cum simil.
t ¶ Lie, à quo. ⁊ siue continues cũ præcedenti, siue non: dic scilicet hæres purè, & solus institutus: & de restituendo sub cõditione rogatus fideicom. scilicet vniuersale: non potest causari, id est cõquęri si cogatur adire, & restituere: quia timeat fideicõmis. decedẽte ante conditionẽ ne ipse inhæreat actionibus, id est sic obligatus, quia non est. Cũ ergo non timeat, etiam se absente cogi poterit adire, & restituere: & sic infert ex eo, quod ostendimus in §. utrum. & in § Antilia, & ⁊. l. apud Iulianum. Et facit ad hoc, quòd absens cogatur. ⁊. e. l. sed & si alio.
u ¶ Fideicommissum. ⁊ id est fideicommissaria hæreditas.
¶ Si de testamento. ⁊ CASVS. In testamento meo institui mihi hæredem Titium, & rogaui eum de restituẽda hæreditate mea Seio, & decessi. Sejus petit corã Prætore, ut Titius adeat, & sibi restituat: & Titius respondet ei, q̃ suspecta est sibi hæreditas ideò, q̃ a dicit, q̃ ego testator non potui facere testamentũ: puta: quia erã minor xiiij. annis. vel alio modo, dicit nõ ualere testamentũ. Certè nõ est audiẽdus dictus Titius, q̃ recusat adire. Sed nunq̃d erit cogendus adire, si alleget fideicõmissum Seio relictũ nõ ualere? Certè hæc q̃stio dẽt ante terminari, q̃ cogat adire, & hoc si de facili põt terminari: secus autẽ si cognitio de fideicommisso habeat lõgiorẽ tractatũ, puta, q̃ a verba testamẽti, siue ipsum testamentũ, in quo est scriptũ fideicõmis. sunt in longinquis partibus, & Titius hæres dicit: Ego nescio, vtrũ sim rogatus de restituẽda tibi tota hæreditate, an parte. Nam tuc cõpelletur Titius adire antè, q̃ de fideicom. cognoscatur, nec hæres Titius decedens antè, quã adeat, decipiat Seiũ fideicommissarium. V.
x ¶ Dicat. ⁊ & per hoc adire recusat.

Dicatur

a ¶ Dicatur. ⁊ per hęredem.
b ¶ Vel. ⁊ pro, saltem: ut quia dicat se fuisse minorem xiiij. anno. ut ⁊. de testam. qua ętate. Vt dic, quod hoc, uel, respicit aliud, uel, quod statim sequitur.
c ¶ De uiribus. ⁊ quod dicit hęres non ualere: quia continet exhęredationem, uel præteritionem: secus si hoc dicat filius exhęredatus, uel prętęritus, ut inf. e. l. ita tamen. §. quoties filius.
d ¶ De sua. ⁊ scilicet defuncti, quasi dicat hęres si incertum, fuerit paterfamil. uel filiusfamil. sit defunctus: non ideo se excusat, ut hic: at si pro se adiret, hoc noceret, licet non noceat, si de sua hęredis cõditione dubitet, ut suprà de acquiren. hęredi: l. hęres institutus. §. fina. & l. sed si de sua.
e ¶ Fideicommissi. ⁊ non autem de uiribus institutionis.
f ¶ Non erit. ⁊ sed terminabitur antè quàm hęres adire cogatur: & hoc de facili potest finiri aliã differẽ post aditionem. Et hoc subiicit, sed quid &c.
g ¶ Et sic. ⁊ scilicet, post aditionem quęratur, ualeat fideicommissum, uel non.
h ¶ Verba fideicommissi. ⁊ ex quibus apparebit, ualeat fideic. uel non. ut si sint aptaverba menti testatoris ualeat: aliàs non, ut ⁊. de le. j. l. iiij. & de leg. ij. l. unum ex familia. §. fina. & de leg iij. l. librorum. § quod tamen Cæsius. & C. de fideicom. l. cùm uirum. Itẽ ex præcedentibus, & seq. intelliguntur media, & ex cõsuetudine loquendi, & charitate: ut ⁊ de legat. j. l. si seruus. & ex cõsuetudine loquendi, & charitate: ut ⁊ de legat. j. l. si seruus plurium. §. fi. & de testa. l. hęredes. §. j. & dic, ut no. C. de fideicõ. l. uolũtatis. Itẽ no. q̃ iusta est c[illegible] si dilationis propter scripturam: sic ⁊. de eden. l. Prætor. in fi. & l. si quis ex argentariis. in princ. & l. ueluti. in c. studuisti. sup verbo, mandatũ. extrà de offi. le.
Fl. deest, q̃.
i ¶ Petenda. ⁊ scilicet, pro cognitione.
k ¶ Decedens. ⁊ non ergo hæres hæredis cogitur adire, ut hic, Argumen. contra, C. eod. penult. in fine. Sed dic, ut not. C. de fideicomm. l. eam quam. in glo. hoc indubitabiliter, &c. Sed illud constat, q̃ si hęres post aditionem decedat, q̃ eius hęres cogitur restituere, ut ⁊. eodem. l. si eius. §. si quis. & l. quamuis. §. primo. & C. de fideicommiss. l. fi. de personam. & ⁊. eodem. l. quidam. in principio. Quinimò & si decedat post coactionem, uel iussum ante quam adeat, vt C. eod. l. non iustam. Accursius.
¶ Tempestiuum. ⁊ CASVS. Dictum est ⁊. eo. quia poterat vsque hoc qui sunt isti, qui coguntur adire hęreditatem, & restituere, cum dicunt eam sibi suspectam. Nunc tempus est, ut uideamus p quẽ hęres institutus cogatur: & certè per Prætorem consulem. Sed quid si ipse Prętor, uel Consul sit hęres institutus, & rogatus de restituenda aliq̃ hæreditate, & dicat sibi suspectam esse hęreditatẽ? Et certè Prętor ab alio Prętor non põt cõpelli: nec Consul ab alio Consule: nisi Prętor institutus subiiciat se iurisdictioni alterius Prętoris, uel Consul institutus subiiciat se iurisdictioni alterius Consulis. Sed nũ quid Prætor & Consul institutus põt se ipsum cogere? Et dicitur, q̃ non. Nõ enim potest fungi triplici officio: scilicet dicentis suspectã hęreditatem, & coacti, & cogentis. In his autem omnibus casibus, in quibus dictum est non habere locum coactionem, poterit fideicõmissarius adire Principẽ: ut Princeps coget institutos prędictos adire, & restituere hæreditatem. Viuian.
Quia par in parẽ nullum hẽt imperiũ. & cõcor. c. innotuit. cũ glo. super verbo in parẽ. ex de electio. & gl. in c. studuisti. sup verbo, mandatũ. extrà de offi. le.
Fl. deest, q̃.
l ¶ Tempestiuum. ⁊ id est, tempus est: sic ⁊. in proœmiorum. §. sed ordines. Accursius.
m ¶ Imperium. ⁊ Nota, Par in parem non habet imperiũ: sic suprà, de arbi. l. iij. §. fi. & l. seq. & de ma. uin l. apnd. §. apud. nec in maiorẽ, ut ⁊. de mino. l. minor autem. Arg. contrà, suprà de officio Procõs. l. prima.
n ¶ Subiiciat. ⁊ unus Prætor sub alio, uel Consul sub Consule: quinimò & maior sub minore, ut ⁊. de iurisdi. iudi. l. est receptũ. §. sed & si.
o ¶ Triplici. ⁊ imò duplici. Nam dicens suspectã, & coactus, idẽ est officium, scilicet hęredis: ut ⁊. eod. l. quia poterat. sed prima facie tria uidentur. Item no. Quod nemo se cogit: sic suprà, de arbi. l. pe. & de do. inter uirũ & uxorẽ. l. quod autem. §. uxori. Item no. quod difficile est, quòd unus uicem duorum, uel plurium sustineat: quod dic, ut suprà, de pac. l. si plures. Accursius.
Ad §. huius intelligẽtiã vide Gellũ lib. ij. c. ij.
Vnus an vicẽ plurium sustineat possit.
p ¶ Et coacti.] & pro id est, ut dictum est.
q ¶ Implorandũ est.] sic Inf. de fideicommiss. l. itaq;. Accursius.
lib. 4. fideicõmiss.
Argu. est ista l. q̃ qui eligitur in prælatum, non debet esse in potestate pris: ut in cõde corũ. cum gl. j. i prin. extra de ęta te, & qualit. ordi.
¶ Si quis filiusfamilias. ⁊ CASVS Titius existens Prætor, uel Consul habebat patrem Seium, quẽ Seiũ ego institui mihi hæredem, & rogaui eum ut restitueret hæreditatẽ meã Caio, & decessit. Postea idem Seius nõ uult adire hęreditatẽ, & Caio restituere: quia dicit eã sibi suspectam. Nũquid dictus Titius suus filius poterit eum cogere? Et dicitur, q̃ sic non obstante, quod est in eius Seij potestate. Nam quod ad ius publicum prędictum attinet, nõ sequitur filius iuris patrię potestatis: quod ius potestatis est, ut filius obtemperet patri, & non pater filio. h. d. cum prin. l. nam quod Viuia.
Fl. præceptorum.
r ¶ Patrem suum. ⁊ institutum ab aliquo, & rogatum restituere hęreditatem. H.
s ¶ Nam quod. Ius potestatis. ⁊ i. non videtur esse in potestate: vt ⁊. de iis qui sunt sui, uel alij iur. l. filiusfa. & de capi. di. l. nã, &c. fecit enim hoc tanquam magistratus, non tanq̃ filius: sic & ⁊. q̃d eiusque Vaiuer. l. item eorum. in p. in & arg. ⁊. de adop. l. si pater. §. qui duos. vnde & arbiter, & etiam iudex quandoque potest esse in rem patris: ut not. ⁊. de arbit. l. quinetiam.
¶ Sed & qui repudiauit. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eũ, ut restitueret hęreditatẽ Seio pupillo, & decessi. Postea dictus Titius repudiauit hęreditatem: nunquid cogetur amodo eam adire ad postulationem dicti Seij fideicõmissarij dicentis, ut Titius adiret suo periculo? Et dẽ, q̃ sic, nisi post repudiationem Titii, creditores hęreditarij vendiderint bona hęreditaria. Nam tunc nõ poterit cogi adire. Et si ad hoc, vt cogat adire, Titius hæres petat in integrũ restitutionem, dictus Seius fideicõmissarius, q̃ erat pupillus, vt dictũ est, non debet eã habere, nisi ex causa: puta, si hic pupillus de suis hęredibus, & bona prædicta hęreditaria non erant tota venditа per creditores: vt C. de repu. hære. l. fin. Viuian.
t ¶ Sed & qui repudiauit. ⁊ iusta causa est, si fideicommissarius uult eam adiri suo periculo: vt ⁊. eod. l. quia poterat. Sed pro se nullus repudians potest postea adire: vt C. de repudian. hęredit. l. licet. nisi in casu. vt C. eodem l. fina. Item hoc si bona sunt in eodem statu: aliàs secùs, vt subiicit.
u ¶ Pupillũ. ⁊ qui erat fideicõ. i. nõ oportet Prętorẽ dare ei restitutionem in integrũ. vt possit hæres institutus cogi adire & restituere post repudiationẽ, nisi ex causa. vt subiicit: vt quia pupillus erat de suis, vt C. de repu. hæredi. l. fi. & nõ habebat hæres substitutũ, uel nõ erant oẽs res venditę: vt non obtiet ⁊. de mi. l. quinimò. §. Secũdo. Vel est causa, si se ipsum sui facilitate, uel aduersarij dolo offendat: scilicet, substituti, uel alterius, qui ab intestato posset succedere

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere. Vel dic, est causa, quia fuit suorum maiorum, ut ℣. de minori. l. si in emptione. & J. de bo. li. libertus, qui soluēdo. Vel ratione vicinitatis, ut ℣. de legat. ij. l. si is, cui fundum. Sed argu. contrà, J. si quid i fraudem. e. l. j. veri. & aliàs.

a ¶ Confirmari ℣ ut & ℣. de uulg. substi. l. ij. §. adeò. & l. qui plures. §. fin. & facit inf. eo. l. si patroni. §. qui fideicōmissariam. & C. eod. l. non iustam.

b ¶ Testamento. ℣ paterno, quod sequuntur secundæ tabulæ: & facit ℣. eo. l. apud. §. Iulianus.

¶ Qui compulsus. ℣ CASVS. Institui mihi hęredem Titiū, & filium meum impuberē, & multa legata reliqui, & libertates seruis quibusdam dedi: & rogaui dictū Titium, vt suam hæreditatis partem restitueret Seio. Itē dicto meo filio impuberi substitui Caiū: quæ substitutio dicitur secundæ tabulæ, & decessi. Postea dictus Titius dicens sibi suspectam hæreditē fuit cōpulsus adire pro sua parte, & restituere dicto Seio fideicommissario. Nūquid per dictam additionem Titij confirmatæ sunt dictæ secundæ tabulæ: quę quidem non ualerent non adita hæreditate mea in totum, uel in partem? Et dicitur, quò † bene confirmantur, & dicta legata præstabuntur, & libertates seruis competent, & omnia, quæ continētur in testamēto meo, ita ualebūt, ac si Titi prædictus sponte adiuisset. Sed nunquid dictus Titius potest pœnitere de eo, quòd permisit se cōpelli adire, quia non habuit quartam Trebellianicam? & nunquid potest quartā retinere? Et dicitur quòd non: nam & cęteris commodis carere debet, quę habere non potuisset, si non adiuisset. Viuia.

† Flor. hoc quoq; casu careat.

† al. pecuniarum.

c ¶ Commodis. ℣ quę occasione hæreditatis ei deferebantur.

d ¶ Caret ℣ quæ cōmoda habere non potuisset, si non adiuisset, vt ℣. eo. l. ita tamen. §. qui suspectam. secùs si habere potuisset, ut ℣. eod. l. apud Iulianum. in princ.

e ¶ Retinere. ℣ hoc fallit in patrono, ut J. e. l. ita tamen. §. si patronus. Vel dic, vt ibi. Item fallit J. eo. l. si patroni. versū. quòd fortius. Itē n. Non admitti pœnitentiam: sic ℣. de ædil. edict. l. quis sit. cum cō. Contrà, C. de summa Trinit. l. fi. §. sed quia.

¶ Ne omnis. ℣ CASVS. Institui mihi hęredē Titiū, & reliqui Seio decem nomine fideicōmissi, & decessi. Titius habens suspectā hæreditatem meam non vult eam adire. Modò quæritur, vtrum dictus Seius possit eum cogere adire ad hoc, vt soluat sibi dicta decē? Et dicitur, quòd non. Non enim omnis fideicōmissarius cogere potest hęredem adire hæreditatem suspectam, & repudiatione hæredis amissam: sed ille demum fideicōmissarius potest cogere hęredē, ad quem actiones hæreditariæ transire possunt. Neque enim est æquū ad hoc hęredem compelli adire hæreditatē, ut emolumentum hęreditatis resundat alicui, vel aliquibus: & ipse oneribus hęreditariis relinquatur obstrictus. Sed is demum hęres compellitur adire, & restituere, qui rogatus est restituere hęreditatem. Nam hic non relinquetur obstrictus oneribus hęreditatis post restitutionē. Sed & si quis hęres rogatus sit restituere bona, cogi poterit. Et idem si testator dicat hęrdi. Rogo te, vt restituas familiam meam: vel etiam pecuniam meam: vel etiam vestem meam: vel etiam omnia mea: vel etiā patrimonium meum: vel etiā facultates meas: uel etiam quicquid habeo: vel etiam censum meum: vel etiam fortunas meas: uel etiam substantiam meam: vel etiam peculium meū. Nam in omnibus istis casibus rogatus videtur hęres de restituēda hęreditate: licet Mætianus in aliquibus de prædictis dubitaret. Idem est, si testator ita dixit hęredi, Quicquid ad te ex hęreditate, bonisve meis peruenerit, rogo te ut restituas Seio. Generaliter ergo dico tibi, q̄ ita demum pōt hęres cogi adire, & restituere, si appareat testatorē de vniuersitate restituēda sensisse, & nō aliàs. Vnde pone, q̄ hęres rogatus est restituere hęreditatē deducto ære alieno, uel deductis legatis. Nunq̄ potest cogi adire, & restituere? Et videt, q̄ non: quia vt ipsa magis rogatus est restituere id, quod superest ex hæreditate, quā ipsam hæreditatē. Verū cū est, q̄ cogi debeat adire, & restituere, & q̄ facta restitutione trāseāt actiones hæreditariæ in fideicōmissarium. Sed de hoc remanet adhuc quæstio i hoc eodem casu, an hęres possit deducere legata, & ęs alienū, cū restituit hæreditatē? Et dixit prædictus Mętianus, q̄ non: quia ex iure, idest ex hęreditate, quę est ius, nō debet posse deduci quātas, sicut nec ex fundo puta, Si qs sit rogatus restituere fundum deductō ex fundo ære alieno, & legatis. Iulianus autē dicit, q̄ benè potest dictus hęres deducere æs alienū & legata, cū restituit fideicommissario hęreditatem: dum tamē caueat eidē fideicōmissario, q̄ defendet eum aduersus legatarios, & creditores: qui fortè eum fideicommissarium cōueniēt restituta ei hæreditate per hæredem, aut si nō vult ei prædicto modo cauere, non debet deducere legata prędicta, & ęs alienū. & hec dicit cū duabus legibus seq. usq; ad §. si quis hęres. Viuia.

† Ii. ij. fideicommisso. al. respo.

† Ii. 4. fideicommisso.

† Id est forma diminutiua.

f ¶ Non omnis. ℣ fideicommissarius: quia non singularis potest cogere. f. hęredē. Alij dicunt, non omnis, scilicet hæres, & habent infrà Cogi. &c. Prima placet.

g ¶ Refundat. ℣ per singularia fideicōmissa.

h ¶ Fideicommissum. ℣ scilicet, singulare: & facit infrà, e. l. mulier. in fi. & l. cogi. §. & generaliter. & suprà, si quis omis. cau. testa. l. si q̄s omissa. in fine.

i ¶ Tametsi. ℣ id est, quamuis.

k ¶ Hęreditatem. ℣ his verbis, Rogo restituas hæreditatem totam, vel partem quotam, vt infrà, eo. l. cogi. §. si quis hęres. & l. ita tamen. §. Trebellianum.

l ¶ Bona. ℣ scilicet restituere. Et sic not. quòd largius hic accipitur nomē bonorū, quàm aliàs vbi accipitur deducto ære alieno: ut suprà de iur. dot. l. mulier. & J. de verb. signi. l. subsignatum. §. bona. & l. pro priē. sed hic non sic accipitur, ut J. eod. l. si legatus. §. j. & J. de bono. poss. l. iij. in princi.

m ¶ Familiam. ℣ id est, substantiam: sic C. de verb. signi. l. fi.

n ¶ Pecuniam. ℣ appellatio pecuniæ pro tota substantia ponitur: vt infrà, de verbo. signi. l. propemodum. Non ergo verba Senatusconsul. in hoc, & inferioribus exemplis, sed sententia inspicitur, ut infrà, eod. l. vbi. §. j.

o ¶ Cogi. Peculium. ℣ pro patrimonio liberi hominis hic ponitur: peculium: aliàs multis modis accipitur, vt not. suprà de pec. super rubrica.

p ¶ Rogauit. ℣ id est, rogasse videtur quoad mentem: quod sufficit, vt J. eo. l. vbi. §. j.

q ¶ De pecunia tantùm. ℣ scilicet, numerata: maximè cùm dicit, pecuniam, vel censum.

r ¶ Nec intercidat. ℣ Not. sic ℣. de re. du. l. quoties. cum suis concordis.

s ¶ Peruenerit. ℣ quo casu veniunt prælegata, vt not. ℣. e. l. Marcellus. §. quidam. Accur.

t ¶ Propriē. ℣ No. sic ℣. de hære. ven. l. ij. §. illud. & de leg. ij. l. q̄ cōcubinam. §. ij. & ℣. de vu'g. sub. l. ex facto. §. Iulianus. & de peti. hęre. l. vtrū. & J. de verb. signi. l. nomen filiarum. §. fin. sed sic, vt hic accipitur ℣. si quis aliquem testa. probi. l. ij.

Limitabis hāc gl. per ex. in Luxo ré. §. legauerat. ℣. de le. 3. vt nō procedat in cōtractu, vel testamento rusticii quo pecuniæ appellatione possessiōes fuerūt: & quo uide in l. fi. C. de cōpen.

a ¶ Rogatus. ℣ ut & ℣. eo. nam quod. §. non omnes.

b ¶ De vniuersitate. ℣ tota, uel parte quota, & J. §. si quis hęres.

c ¶ Restituere hæreditatem. ℣ sub. & videtur, quod non: quia &c. id est vi, seu potentia.

d ¶ Sic rogatus ℣ & sic non hæreditatem cum onere, ut hic uidetur rogari: quandoque tamen, sed improprie, dicitur substātia, uel hæreditas deducto ęre alieno, vt C. de bo. quæ lib. l. fina. §. ubi autem. in fine.

e ¶ Putant. ℣ & malè.

f ¶ Deductionem. ℣ legatorum, & ęris alieni.

g ¶ Ex iure. ℣ ex hęreditate, quę est ius sue cedendi. &c. ut inf. de leg. iur. l. hæreditas. & j. de bono. posses. l. iij. §. ij. Siue ergo sensit Mætianus, quòd ex in corporali renō potest trahi corporale, malè dixit, ut subiicitur, & insti. de rebus corpo. & incorp. Siue sensit, ut nō possit æs alienū separari ab hæreditate & uidet benedicere: ut C. de hæred. actio. l. fi. sed tamē hoc casu, & q̄ restituit, hęres remanet, ut insti. de fideicōmis. hære. §. restituta. Idcò tenet deductio, ut subiicit: q̄nq; tū dicit hæreditas, uel bona.

† Id est, vt ipsa.

† Fl. sed Iulianum.

h ¶ Minutionem. ℣ Nota, fundum non respicere æs alienum, ut hic, & ℣. de iure dot. l. si is qui. §. quod dicitur. & not. ℣. l. j. §. si hæres. sed totum patrimonium, ut ℣. de iudi. l. fi fideicommissum. §. tractatum.

i ¶ Refert. ℣ Mætianus.

k ¶ Cū conuenitur. ℣ fideicōmissarius post restitutionem.

l ¶ Deductionem ℣ legatorum, & æris alieni.

m ¶ Defensum iri. ℣ sed primum uerius, ut non fiat deductio, ut C. eo. l. fi. & not. ℣. eo. l. Marcellus. §. idē Pomponius. Vel dic, aut restitutio præcedit, & nō fit deductio: aut præcedit legatorum, & æris alieni petitio, & tūc cauetur, ut no. dicto §. idem Pōponius. Sed dato, quod hęres soluit, nonne ipso iure liberatur fideicommissarius? ad quid ergo caueē, ut dicto §. idem Pomponius? Respondent quidam, ex abundanti: q̄ nō placet, ut ℣. de procur. l. non cogendum. §. Pōponius. in fine. Sed sic propter sumptus litis posse committi: uel etiam propter sortes, quæ non possent probari solutæ per hęredem. Vel etiam, quia lite contestata contra hęredem à creditoribus restituit hęreditatem: unde utiliter interponitur. Accursius.

¶ Si quis hæres. ℣ CASVS. Institui mihi hæredem Titium insolidum, & rogaui eum, vt restitueret Seio dimidiā hæreditatis meæ, & decessi. Postea Titius dicit sibi suspectā hæreditatem, & ideo non uult eam adire: Seius autem fecit eum cogi. Certè totam hæreditatē habet necesse accipere Seius: & idem est, si dictum Titium rogaui restituere hæreditatem Seio, & Caio: & Seius uult sibi restitui, Caius non: quia & hic Seius habet necesse accipere totam hęreditatem. Sed pone, quòd Seia instituit me hæredem, & ita habeo hæreditatem eius, & meam. Ego autem instituo mihi hæredem dictum Titiū & rogaui eum, ut restitueret Seio dictam hæreditatem Seiæ, quæ ad me peruenerat: quæ quidem, pone, faciebat quotā hæreditatis meæ, & decessi. Dictus autem Titius dicit sibi esse suspectam hæreditatē meam. Certè si Seius faciat eum cogi adire, & sibi restituere: tota debet pertinere ad eūdem Seium etiam inuitum. Sed pone, q̄ ego erā miles, & habebam res meas in Italia, & i prouincia: & institui mihi hæredem Titium, & rogaui eum, ut restitueret Seio tātum res meas Italicas: quæ quidem non faciunt quotā hæreditatis meę, & decessi. Postea Titius dicit sibi suspectam hæreditatem meam. Certè Seius potest eum facere cogi adire: & eo coacto debet aceipere idē Seius totā hæreditatem etiā inuitus: quāuis dictus Titius non fuerit rogatus restituere ei quotā: ga hoc speciale est in testamento militis. Nā & sicut concessum est militibus separare species bonorū circa institutionem, puta, in instituēdo Titium in paganicis, & Seium in castrensibus: ita si vnum ex hęredibus suis rogauerit restituere paganica, & alium castrensia: habet locum Senatusconsul. Trebell. h. d. usq; ad §. cùm quidam. Viuianus.

¶ Si quis hæres institutus. insolidum.

n ¶ Totam. ℣ scilicet hæreditatem.

o ¶ Cogit. ℣ facit ℣. eo. l. j. §. sed & quo. & infrà proxi. §. & §. Mętianus. & §. idem Mæ tianus. & ℣. de mil. test. l. si certarum. §. j. in fin. & de acquire. hæred. l. si hæreditatem. & de ope. libe. l. si ita stipulatio. in fina. & suprà, de administra. tu. l. cùm quæritur. & suprà, de procura. l. in causæ. in prin. H.

p ¶ Ad eum. ℣ rogantem. & sic habet locum Trebellianum ſin utraque, ut subiicit. Si autē dicas, q̄ puenit ad rogatum, non ualeret, ut ex Trebelliano, sed iure fideicommissi, ut infrà eo. l. ex facto. §. j. & l. ita tamen. §. Trebellianū. & §. respōdi. Itē quod subiicit ex Trebelliano transire actionē, est cōtra. i. proxi. §. sed solue, ut ibi.

q ¶ Totamq. ℣ sic suprà proxi. §. & est ratio, quam dixi ℣. eo. l. j. §. sed & quoties. Accursius.

r ¶ Quem. ℣ scilicet hæredem vniuersaliter institutum.

s ¶ Italicas. ℣ scilicet, tantum.

t ¶ Vel prouinciales ℣ scilicet tantum.

v ¶ Dicentem. ℣ hæredem prædictum militis. Accur.

x ¶ Et restituere. ℣ etiam totam, argu. ℣. l. j. §. sed & quoties. secùs in paganis, ut & ℣. ea. l. §. & generaliter.

y ¶ Instituere potest. ℣ imò non eleganter: nam & paganus potest instituere hæredem ex certa re, & erit in totum si non sic alius uniuersalis, & competunt ei actiones, ut suprà de hæred. instit. l. prima. §. si ex fundo. & l. ex facto. in princip. sed respon. similitudo non transit ad paganum. Item in milite contrà, quia quo ad cętera uidetur in testatus, ut suprà de milita. testa. l. si miles unum ex fundo. Solutio ibidem.

z ¶ Transibunt actiones. ℣ facta restitutione totius hæreditatis, ut suprà dixi non ante, ut J. eo. fine. in prin.

a ¶ Hęreditatem. ℣ sibi delatam.

b ¶ Habet. ℣ separata à cęteris bonis.

c ¶ Non transeant. ℣ imo transeunt, ut ℣. proxi. §. qui est cōtra. Sol. hic corrigit. Vel ibi hęreditas iam etiam quo ad peruenerat ad rogantē. hic peruenit, quantū ad spem tantum: unde hic nō trāsmittit nō adita, ut C. de cad. toll. §. in nouissimo. Sed hoc nō placet: q̄ hoc ipso, q̄ alij reliquit, uidet adire: ut C. de iure delib. l. si auia. Vel fin Hug. dic, q̄ ℣. hęreditas delata, faciebat quartā portionem bonorū: hic

miles, & habebam res meas in Italia, & i prouincia: & institui mihi hæredem Titium, & rogaui eum, ut restitueret Seio tātum res meas Italicas: quæ quidem non faciunt quotā hæreditatis meę, & decessi. Postea Titius dicit sibi suspectam hæreditatem meam. Certè Seius potest eum facere cogi adire: & eo coacto debet aceipere idē Seius totā hæreditatem etiā inuitus: quāuis dictus Titius non fuerit rogatus restituere ei quotā: ga hoc speciale est in testamento militis. Nā & sicut concessum est militibus separare species bonorū circa institutionem, puta, in instituēdo Titium in paganicis, & Seium in castrensibus: ita si vnum ex hęredibus suis rogauerit restituere paganica, & alium castrensia: habet locum Senatusconsul. Trebell. h. d. usq; ad §. cùm quidam. Viuianus.

¶ Si quis hæres institutus. insolidum.

n ¶ Totam. ℣ scilicet hæreditatem.

o ¶ Cogit. ℣ facit ℣. eo. l. j. §. sed & quo. & infrà proxi. §. & §. Mętianus. & §. idem Mæ tianus. & ℣. de mil. test. l. si certarum. §. j. in fin. & de acquire. hæred. l. si hæreditatem. & de ope. libe. l. si ita stipulatio. in fina. & suprà, de administra. tu. l. cùm quæritur. & suprà, de procura. l. in causæ. in prin. H.

p ¶ Ad eum. ℣ rogantem. & sic habet locum Trebellianum ſin utraque, ut subiicit. Si autē dicas, q̄ puenit ad rogatum, non ualeret, ut ex Trebelliano, sed iure fideicommissi, ut infrà eo. l. ex facto. §. j. & l. ita tamen. §. Trebellianū. & §. respōdi. Itē quod subiicit ex Trebelliano transire actionē, est cōtra. i. proxi. §. sed solue, ut ibi.

q ¶ Totamq. ℣ sic suprà proxi. §. & est ratio, quam dixi ℣. eo. l. j. §. sed & quoties. Accursius.

r ¶ Quem. ℣ scilicet hæredem vniuersaliter institutum.

s ¶ Italicas. ℣ scilicet, tantum.

t ¶ Vel prouinciales ℣ scilicet tantum.

v ¶ Dicentem. ℣ hæredem prædictum militis. Accur.

x ¶ Et restituere. ℣ etiam totam, argu. ℣. l. j. §. sed & quoties. secùs in paganis, ut & ℣. ea. l. §. & generaliter.

y ¶ Instituere potest. ℣ imò non eleganter: nam & paganus potest instituere hæredem ex certa re, & erit in totum si non sic alius uniuersalis, & competunt ei actiones, ut suprà de hæred. instit. l. prima. §. si ex fundo. & l. ex facto. in princip. sed respon. similitudo non transit ad paganum. Item in milite contrà, quia quo ad cętera uidetur in testatus, ut suprà de milita. testa. l. si miles unum ex fundo. Solutio ibidem.

z ¶ Transibunt actiones. ℣ facta restitutione totius hæreditatis, ut suprà dixi non ante, ut J. eo. fine. in prin.

a ¶ Hęreditatem. ℣ sibi delatam.

b ¶ Habet. ℣ separata à cęteris bonis.

c ¶ Non transeant. ℣ imo transeunt, ut ℣. proxi. §. qui est cōtra. Sol. hic corrigit. Vel ibi hęreditas iam etiam quo ad peruenerat ad rogantē. hic peruenit, quantū ad spem tantum: unde hic nō trāsmittit nō adita, ut C. de cad. toll. §. in nouissimo. Sed hoc nō placet: q̄ hoc ipso, q̄ alij reliquit, uidet adire: ut C. de iure delib. l. si auia. Vel fin Hug. dic, q̄ ℣. hęreditas delata, faciebat quartā portionem bonorū:

tem, alter recuset, Senatus censuit, vtroque casu exonerari eum, qui suspectam hęreditatem dicit, totamq; hæreditatem transire ad eum, q̄ adire cogit[o]. ¶ Sed & si quis nō hæreditatis suæ partē dūtaxat rogauit† hęredē suum restituere, sed & hæreditatē Seię, quę ad eum[p] peruenerat, vel totam, vel partem eius, hæresq; institutus suspectā dicat, cū placeat illud, quod Papinianus ait, Ex Trebelliano trāsire actiones, dici poterit, si suspecta dicat hæreditas, cogendum hæredem institutum adire, & restituere, totamq;[q] hæreditatem ad eum, cui restituitur, pertinere.

† Fl. partē dimidiā rogauit.

¶ Eo casu, quo ad institutū ex rebus certis trāseunt intra, & actiones, illo casu, à fideicōmissario certarum rerū poterit cogi hęres adire, & restituere. Bartol.

¶ Sed & si miles rogauerit quē[r] res Italicas[s] restituere, vel res Prouinciales[t]: dicendum est suspectā dicentē[u] cogi adire, & restituere[x]. Nā, vt eleganter Mætianus libro vij. † Fideicōmissorū ait, Qua ratione ex certa re miles hęredē restituere potest[y], actionesq; ei dabuntur, pari ratione etiā ex Trebelliano trāsibunt actiones[z]. Et quāuis placeat, cū quis hæreditatem[a], bonaq;, quę sibi ab aliquo obuenerūt, vel quæ in† aliqua regione habet[b], restituere rogatur†, vt ex Trebelliano non transeant[c] actiones: tamen contrà responderi debere† in militis testamēto ait. Nā sicut concessum est, inquit, militibus circa institutionem separare species bonorū circa institutionem, puta, in instituēdo Titium in paganicis, & Seium in castrensibus: ita si vnum ex hęredibus suis rogauerit restituere paganica, & alium castrensia: habet locum Senatusconsul. Trebell. h. d. usq; ad §. cùm quidam. Viuianus.

¶ Si quis hæres institutus. insolidum.

n ¶ Totam. ℣ scilicet hæreditatem.

o ¶ Cogit. ℣ facit ℣. eo. l. j. §. sed & quo. & infrà proxi. §. & §. Mętianus. & §. idem Mæ tianus. & ℣. de mil. test. l. si certarum. §. j. in fin. & de acquire. hæred. l. si hæreditatem. & de ope. libe. l. si ita stipulatio. in fina. & suprà, de administra. tu. l. cùm quæritur. & suprà, de procura. l. in causæ. in prin. H.

p ¶ Ad eum. ℣ rogantem. & sic habet locum Trebellianum ſin utraque, ut subiicit. Si autē dicas, q̄ puenit ad rogatum, non ualeret, ut ex Trebelliano, sed iure fideicommissi, ut infrà eo. l. ex facto. §. j. & l. ita tamen. §. Trebellianū. & §. respōdi. Itē quod subiicit ex Trebelliano transire actionē, est cōtra. i. proxi. §. sed solue, ut ibi.

q ¶ Totamq. ℣ sic suprà proxi. §. & est ratio, quam dixi ℣. eo. l. j. §. sed & quoties. Accursius.

r ¶ Quem. ℣ scilicet hæredem vniuersaliter institutum.

s ¶ Italicas. ℣ scilicet, tantum.

t ¶ Vel prouinciales ℣ scilicet tantum.

v ¶ Dicentem. ℣ hæredem prædictum militis. Accur.

x ¶ Et restituere. ℣ etiam totam, argu. ℣. l. j. §. sed & quoties. secùs in paganis, ut & ℣. ea. l. §. & generaliter.

y ¶ Instituere potest. ℣ imò non eleganter: nam & paganus potest instituere hæredem ex certa re, & erit in totum si non sic alius uniuersalis, & competunt ei actiones, ut suprà de hæred. instit. l. prima. §. si ex fundo. & l. ex facto. in princip. sed respon. similitudo non transit ad paganum. Item in milite contrà, quia quo ad cętera uidetur in testatus, ut suprà de milita. testa. l. si miles unum ex fundo. Solutio ibidem.

z ¶ Transibunt actiones. ℣ facta restitutione totius hæreditatis, ut suprà dixi non ante, ut J. eo. fine. in prin.

a ¶ Hęreditatem. ℣ sibi delatam.

b ¶ Habet. ℣ separata à cęteris bonis.

c ¶ Non transeant. ℣ imo transeunt, ut ℣. proxi. §. qui est cōtra. Sol. hic corrigit. Vel ibi hęreditas iam etiam quo ad peruenerat ad rogantē. hic peruenit, quantū ad spem tantum: unde hic nō trāsmittit nō adita, ut C. de cad. toll. §. in nouissimo. Sed hoc nō placet: q̄ hoc ipso, q̄ alij reliquit, uidet adire: ut C. de iure delib. l. si auia. Vel fin Hug. dic, q̄ ℣. hęreditas delata, faciebat quartā portionem bonorū:

† Fl. vj.

† Nam solā uolūtate cū uerbis, vel opere. Bal. i. l. potuit. i princ. C. de iure deli. & l. q̄ hæ. i princ. & ibi Bart. J. de acq. hęred.

† Alis, vel quæ aliqua ratione habet &c.

† Fl. regar, ex Trebel.

† Fl. decet, debere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic nõ. Vnde erit speciale in miste, licet institutio valeat iure communi etiam in pagano, vt dixi.

a ¶ Species bonorum. ⁊ puta, alium in paganicis, & alium in castrẽsibus instituere.

b ¶ Id fecerit. ⁊ puta, vnum rogauit restituere castrensia, alium paganica.

† Fl. fecerit, admitteretur.

¶ Cum quidã ⁊ CASVS. Institui mihi hẽdes Titiũ, & Seium, & eos adinuicem substituit: & in testamento ab his petij, vt siue vterque, siue alter eorum hæres esset, restitueret hæreditas mea Caio post quinquẽniũ pro dimidia: & postea decessi. Dictus autem Titius, & Seius dicunt hæreditatẽ sibi suspectam: & ideo adire nolunt. Caius fideicõmissarius vult, quòd ipsi adeant suo periculo, & sibi totam restituant. Certè bene tenentur hoc facere: & transibũt actiones omnes hæreditariæ in fideicommissarium prædictum. Vlpianus.

c ¶ Alterumve. ⁊ ve, pro vel.

d ¶ Eam. ⁊ scilicet totam. & etiã ante quinquennium propter coactionem: aliàs non ante, vt ⁊. eod. l. apud. §. Antistia. Alij dicunt etiam hoc, aduenientè quinquennio, restitui, non ante, ut argu. inf. eodem. l. fi patroni. §. Imperator.

¶ Mætianus. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredẽ Titium, & rogaui eum, quòd restitueret hæreditatẽ Seio, & Caio, & Sempronio, & decessi. Posteà absentibus duobus de fideicommissarijs prædictis, puta, Seio, & Sẽpronio, & dicẽte dicto Titio hęredẽ suspectã sibi esse hæreditatem, prædictus Caius præsens desiderat, ut hæres adeat hęreditatem suo periculo, & sibi eo tam restituat. Certe debet hoc facere hęres: & si posteà Seius fuerit reuersus, & Sempronius, & velint pro suis partibus hęre fideicomissum, petere à Caio fideicommissario, cui restituta fuit tota hęditas: & consequenter ab eo possessionem earum rerũ, nequ ipse Caius detrahet eis Quartam: quia nec Titius hęres detraxit ei Caio Quartam, quia compulsus adiuit. Sed & certum est, quòd hęres non detrahit Quartam in hoc casu pro partibus eorum, qui non coegerunt eũ adire. Nam cùm insolidum transeant actiones in eum, qui coegit, nõ est mirum si hæres, qui coactus adijt, amittit quoad omnes fideicõmissarios. Quartæ retentionem: secus autem esset, si dictus fideicom. coegit hęredem pro sua parte tantùm, & ipse adiuit in totum, vel iure accrescendi habet totam hæreditatem: quia tunc deceraret hæres Quartam alijs fideicommissariis petentibus ab eo suã partem, scilicet, suas partes. Sed pone, quòd dictum Titium meum hęredẽ rogaui restituere hęreditatẽ Seicho seruo Seij, & Caij: & vnus dominorum serui vult cogere hęredem adire, & alter non. Certè idem dicẽdum est in hoc casu, ac si rogassem dictum meum hęredẽ, vt restitueret dicto Seio & Caio, & vnus eorũ vellet cogere hęredẽ, alter nõ. hoc dicit usque ad §. fi pater. Vlpia.

† Fl. petẽt.

e ¶ Insolidum. ⁊ quæ sit ratio, dic ut suprà, eo. l. j. §. sed & quoties. & §. fina. Hug.

f ¶ Petant. ⁊ possessionem rerum, non ins: quia ipso iure habet, ut ⁊. eod. l. j. §. sed & quoties. in fin.

g ¶ Aduersus fideicommissarios. ⁊ de hoc dic, vt ⁊. eo. l. j. §. fina. ibi, Inde Neratius &c. & dicto §. sed & quoties. ne fit contra.

h ¶ Quia nec hæres. ⁊ bona ratio. Nam non plus iuris habet successor, quàm auctor. Sed si sponte adijsset, potuisset retinere, vt infrà eodem. l. ex asse. in fi. & facit C. eod. l. non iustam. in fine. & infra proximo §.

i ¶ Horum. ⁊ scilicet, saltem.

k ¶ Successerint. ⁊ non ergo petie r fideicommissum morte fideicõmissarij, vt dixi suprà eod. l. apud. §. vtrum. sed an morte rogati, dic vt suprà, eod. l. ille, à quo. §. j. in fi. §. secundum H.

† Dic q morte fdei cõmissa. ex pirat: sed remanet apud agnatũ nõ autẽ apud hęredẽ: vide in l. si à filio. & quæ ibi not. per doẽto. ⁊. de legatis. ij.

cies bonorum[a]: ita & si per fideicommissum ab institutis hęredibus id fecerit[b], in id admittet † Trebellianum Senatusconsultum.

¶ Cum quidã duos hęredes instituerit, eosque inuicẽ substituerit, & ab his petierit, siue vterq;, siue alter hæres esset, vt hæreditas sua ex parte dimidia restitueretur alicui post quinquennium, & scripti suspectam sibi hęreditatem dicant, fideicommissarius autem desideret suo periculo adire hæreditatem, cẽsuit Senatus, ambos hęredes, alterúmve[c] cogi adire hæreditatem, & fideicõmissario eam[d] restituere, ita, vt fideicommissario, & aduersus eum actiones competant, quasi ex Trebelliano restituta hæreditate.

¶ *Ad petitionẽ unius ex fideicõmissarijs potest hæres cogi adire, et restituere totũ: & ille, cui totum restituitur, à fideicõmissario Quartam non detrahit. Bartol.*

¶ Metianus scribit, cùm quidam ex fideicommissariis abessent, & præsens desideret suo periculo adiri † hæreditatem, translatis insolidum[e] actionibus in eum, qui coegit, absentes, si velint fideicõmissum suscipere, à præsente petant † †. Consequenter ait, nec Quartam eum retenturum aduersus fideicõmissarios[f] suos: quia nec hæres[h] potuit.

† Fl. adire.

¶ *Coactio unius ex fideicõmissarijs, facit hæredem perdere Quartam in totũ, si contemplatione totius coegit: secus, si contemplatione partis propriæ. Bartol.*

¶ Idem Mætianus quærit, an is, qui duobus, vel pluribus rogatus est restituere hæreditatem, cogente aliquo adire posit, & in horum, [i] qui id non desiderauerint, portionibus, Falcidiæ beneficio vti: siue ipsi quoq; desiderẽt sibi restitui, siue alij in locum eorum successerint? [k] Et cùm hodie hoc iure vtamur, vt totum trãseat ad eum, qui coegit[l]: consequens erit dicere, Quartæ retentionem amisisse eum, qui coactus est: quia insolidum actiones transierint in eum, qui coegit. Planè si proponas fideicommissariũ non ita coegisse, vt tota hæreditas in se transferatur, cũ cœperint cæteri desiderare sibi restitui hæreditatẽ, dicẽdum[m] est, Falcidia eum vti posse. Rectè igitur Mætianus ait, multũ interesse, vtrũ totam[n] restitui hęreditatem sibi fideicõmissarius[o] desiderarit, an suam tãtummodò partem. Nam si sola pars transferetur, erit in residuo Falcidiæ locus. Si tota hæreditas trãslata sit, cessat huius legis beneficium.

¶ *Rogatus restituere seruo pluriũ, perinde ẽ, ac si eẽt rogatus restituere plurib. B.*

¶ Si seruo duorum rogatus quis sit restituere hæreditatem, & alter[p] cogere velit[q] suspectam dicẽrem, alter restitui sibi hæreditatẽ recuset, [r] hoc erit dicẽdũ, quod in duobus, [r] quorũ alter suscipere voluit hæreditatem, alter non.

† Fl. restituere sibi recuset.

¶ *Ad petitionẽ filij in potestate, põt pater cogi adire, & restituere in nõ castrẽsi, & etiam in castrensi: ad petitionẽ verò serui proprij quis non cogitur adire: sed sponte adiens cogitur restituere. Bar.*

¶ Si pater filio. ⁊ Ad euidentiam huius §. nota secundum hæc iura antiqua, quòd quicq̃d filius acquirit, patri acquirit, vt suprà. de acquir. hære. placet. unde oportet te ita ponere casum. CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & rogaui eum, vt restitueret hæreditatem Seio filio suo, & in sua potestate cõstituto. Et ita videor velle fideicommissum tunc ad Seium peruenire, cũ sui iuris sit, ficq; capere pro se possit, ut ⁊. e. ubi pure. in prin. posteà decessi. Posteà Titius emancipauit dictum suũ filium: & posteà dicit idem Titius suspectã sibi esse hæreditatẽ meã, ideoq; nõ vult adire, nec filio restituere. Nunquid filius potest eũ facere cogi? Et dicitur q̃ sic. Et idem est, si filius non sit ab eo emãcipatus: sit tamẽ miles, vel sit alicui alij officio publico, & socius ipsius filij instituat patrem, & roget eum de restituẽda hęreditate filio. Nã quamuis sit in potestate, coget patrẽ suum adire, & restituere sibi q̃ fideicom. nã hoc casu spectat fideicom. ad castrense peculiũ. Sed q̃d, si rogaui dictum Titium, quẽ instituit, q̃ restituere hẽditatẽ seruo suo cum libertate? Nunquid seruus potest eum cogere? Et dicitur, q̃ nõ, siue directam dedi ei libertatem, siue fideicommissariam. Sed si sponte adiret Titius hęreditatem meã, cogeretur præstare dicto seruo libertatem fideicommissariam, & hæreditatem. Sed quid in prædicto casu, si Caius amicus dicti serui offerat Titiõ domino serui pretiũ ipsius seruũ, & velit ei cauere de indẽnitate, si adeat hæreditatẽ, & seruo restituat? nunquid coget ipse Titius dominus adire? Et dicitur q̃ non: non enim debet habere necesse cõmittere se aditioni hẽditatis, ex qua timet pati dãnũ ad cõsideratiõnẽ dictæ cautionis amici serui: q̃ in cautione incertitudo est, vtrũ possit ex ea recuperare dãnũ, uel non: sufficietur enim sortẽ non soluendo. dictus amicus serui. & hoc dicit, usque ad §. hi qui solidum. Vlpianus.

Si pater.

a ¶ Si pater. ⁊ Pater institutus rogatus est restituere filio: si autẽ filius esset institutus, & pater de restituendo ei filio grauatus: non ut hęres. sed ut pater videt rogatus, & non habet locum Trebellianũ. Vel si habeat, quo ad hoc, quod hic dicit, non habet locum quo ad Falcidiæ deductionem, ut ⁊. e. l. j. § j.

b ¶ A filio. ⁊ scilicet per Prætorem in rem emãcipato. Nã in id tẽpus videtur dilata petitio, ut ⁊. eo. ubi parẽ. in prin. Nec repudiare potest pater hęreditatem ad damnum filij etiam iure veteri, ut ⁊. de acquiren. hęre. l. is qui. §. fi. nedũ nouo, ut C. de bonis quę lib. l. fin § j. & § fin autem à parte. Alij dicunt, q̃ hic dicit de filio in potestate posito. Nec obstat l. ubi purè. q̃ a hic purè rogauit nõ apponendo uerba quę ibi sunt: & secundum eos dabitur curator, ut ei fiat restitutio: argum. in authen. ut lice. mat. & auig. in princi. coll. viij. Sed hoc quomodo secundũ has leges, cum omnia patri queruntur? Respond. fiet restitutio in peculium tantùm, secũdum eos. uel dixit testator ut emãcipet expresse uel saltẽ tacitè. Nam dicendo, ut ei restituat, uidetur hoc rogari, ut id faciat, per quod peruenit ad illud. Sed certè nõ cogeret emãcipare, ut ⁊. de leg. j. l. fi filiusfamilias. §. secundũ uulgarẽ. nisi aliquid patri fuit relictum, ut sibi remaneat quod accepisset, ut ⁊. de condit. & demonstra. l. fi cui. Prima ergo placet, ut emãcipatus cogat, non ille, qui est in potestate, nisi in casu, cùm pater dilapidat, ut ⁊. eo. l. Imperator.

† intell. huius §. vid. p Marc. Ant. Bauerũ. in l. cum filio. num. 78. de leg. j.

† Fl. Sed & si.

† Fl. spectaturũ est.

† Fl. aliò ve quo offo.

c ¶ Cogi posse. ⁊ adire, & restituere.

¶ Spectat. ⁊ quia à noto in castris, aliàs non relicturo fuit relictũ fideicom. et ⁊. de castren pecu. l. fi forte. & l. castrense.

d ¶ Contra obsequium. ⁊ quia lis nulla debet esse inter eos, ut ⁊. de iudi. lis nulla. sed hoc fit extraordi. ut in bo. possess. dicimus, ut no. ⁊. de bono posses. l. iij. §. fi causa. petet tamen hic ueniam, ut ⁊. de in ius uocan. l. adoptiuũ. in prin. & facit ⁊. de castren. pecu. l. miles. & l. filius familias. & l. a commilitone.

e ¶ Sed si seruo. ⁊ hæredis.

f ¶ Directa. ⁊ sed non potest dari directa libertas et iã seruo hæredis, ut C. de testamẽ. manu. l. seruo suo. Sed dic, quòd trahit ad fidei dis, ut C. de testamẽ. manu. l. seruo suo. Sed dic, quòd trahit ad fidei commissariã, & est speciale, vt nõ pereat hæreditatis restitutio. Sic est speciale propter ius, quod habet creditor in seruo pignorato, ut ⁊. de fideicõmis. lib. l. generaliter. §. fi quis seruo. Aliter regulariter non ualet libertas directa seruo alieno, nec trahitur ad fideicõmissa non ualet libertas directa seruo alieno, nec trahitur ad fideicõmissariã, ut ⁊. de legat. j. l. fi seruus legatus. §. fi seruus alienus. Item cõtrà, ⁊. de leg. iij. l. fi legatarius. in principio. sed nec hic ualet, nisi sponte manumittat.

g ¶ Et ita videor velle fideicommissum tunc ad Seium peruenire, cũ sui iuris sit, ficq; capere pro se possit, ut ⁊. e. ubi pure. in prin. posteà decessi. Posteà Titius emancipauit dictum suũ filium: & posteà dicit idem Titius suspectã sibi esse hæreditatẽ meã, ideoq; nõ vult adire, nec filio restituere. Nunquid filius potest eũ facere cogi? Et dicitur q̃ sic. Et idem est, si filius non sit ab eo emãcipatus: sit tamẽ miles, vel sit alicui alij officio publico, & socius ipsius filij instituat patrem, & roget eum de restituẽda hęreditate filio. Nã quamuis sit in potestate, coget patrẽ suum adire, & restituere sibi q̃ fideicom. nã hoc casu spectat fideicom. ad castrense peculiũ. Sed q̃d, si rogaui dictum Titium, quẽ instituit, q̃ restituere hẽditatẽ seruo suo cum libertate? Nunquid seruus potest eum cogere? Et dicitur, q̃ nõ, siue directam dedi ei libertatem, siue fideicommissariam. Sed si sponte adiret Titius hęreditatem meã, cogeretur præstare dicto seruo libertatem fideicommissariam, & hæreditatem. Sed quid in prædicto casu, si Caius amicus dicti serui offerat Titiõ domino serui pretiũ ipsius seruũ, & uelit ei cauere de indẽnitate, si adeat hæreditatẽ, & seruo restituat? nunquid coget ipse Titius dominus adire? Et dicitur q̃ non: non enim debet habere necesse cõmittere se aditioni hẽditatis. ex qua timet pati dãnũ ad cõsideratiõnẽ dictæ cautionis amici serui: q̃ in cautione incertitudo est, vtrũ possit ex ea recuperare dãnũ, uel non: sufficietur enim sortẽ non soluendo. dictus amicus serui. & hoc dicit, usque ad §. hi qui solidum. Vlpianus.

h ¶ Quia nec hæres. ⁊ bona ratio. Nam non plus iuris habet successor, quàm auctor. Sed si sponte adiisset, potuisset retinere, vt infrà eodem. l. ex asse. in fi. & facit C. eod. l. non iustam. in fine. & infra proximo §.

i ¶ Horum. ⁊ scilicet, saltem.

k ¶ Successerint. ⁊ non ergo petie r fideicommissum morte fideicõmissarij, vt dixi suprà eod. l. apud. §. vtrum. sed an morte rogati, dic vt suprà, eod. l. ille, à quo. §. j. in fi. §. secundum H.

l ¶ Qui coegit. ⁊ Sed qualiter potuit cogere, cùm pars tantum sibi debeatur? Respõ. Azo. quia ab initio negauit hæres fideicommissum: & sic in pœnã mendacij: argu. institu. e. §. fi. Sed certè idem, si non neget, ut suprà proxi. §. & infrà, eod. l. ex asse. & suprà, eo. l. ij. §. sed & quoties. Dic ergo esse in electione hæredis, si velit totam restituere, vt in damno non remaneat: an partem petentis tantùm, vt nor. ⁊. eod. l. j. § sed & quoties. Petit ergo præsens, nec retardabitur propter absentem, ut infrà, de regu. iur. l. non debet alteri.

m ¶ Dicendum. ⁊ quia reliquam partem sponte adijt.

n ¶ Vtrũ totam. ⁊ consentiente hærede, vt dixi.

o ¶ Fideicommissarius. ⁊ cogens. Azo.

p ¶ Et alter. ⁊ scilicet, dominorum.

q ¶ Velit. ⁊ scilicet, rogatum dicentem suspectam &c.

r ¶ Quod i duobus. ⁊ scilicet, quòd tota restituatur petenti, vt suprà, ea. l. §. fi q̃s hęres. Nam seruus communis duorum personã, & uicem sustinet, ut ⁊. de stipul. ser. l. j. §. communis seruus.

¶ Si pater filio. ⁊ Ad euidentiam huius §. nota secundum hæc iura antiqua, quòd quicq̃d filius acquirit, patri acquirit, vt suprà. de acquir. hære. placet. unde oportet te ita ponere casum. CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & rogaui eum, vt restitueret hæreditatem Seio filio suo, & in sua potestate cõstituto. Et ita videor velle fideicommissum tunc ad Seium peruenire, cũ sui iuris sit, ficq; capere pro se possit, ut ⁊. e. ubi pure. in prin. posteà decessi. Posteà Titius emancipauit dictum suũ filium: & posteà dicit idem Titius suspectã sibi esse hæreditatẽ meã, ideoq; nõ vult adire, nec filio restituere. Nunquid filius potest eũ facere cogi? Et dicitur q̃ sic. Et idem est, si filius non sit ab eo emãcipatus: sit tamẽ miles, vel sit alicui alij officio publico, & socius ipsius filij instituat patrem, & roget eum de restituẽda hęreditate filio. Nã quamuis sit in potestate, coget patrẽ suum adire, & restituere sibi q̃ fideicom. nã hoc casu spectat fideicom. ad castrense peculiũ. Sed q̃d, si rogaui dictum Titium, quẽ instituit, q̃ restituere hẽditatẽ seruo suo cum libertate? Nunquid seruus potest eum cogere? Et dicitur, q̃ nõ, siue directam dedi ei libertatem, siue fideicommissariam. Sed si sponte adiret Titius hęreditatem meã, cogeretur præstare dicto seruo libertatem fideicommissariam, & hæreditatem. Sed quid in prædicto casu, si Caius amicus dicti serui offerat Titiõ domino serui pretiũ ipsius seruũ, & uelit ei cauere de indẽnitate, si adeat hæreditatẽ, & seruo restituat? nunquid coget ipse Titius dominus adire? Et dicitur q̃ non: non enim debet habere necesse cõmittere se aditioni hẽditatis. ex qua timet pati dãnũ ad cõsideratiõnẽ dictæ cautionis amici serui: q̃ in cautione incertitudo est, vtrũ possit ex ea recuperare dãnũ, uel non: sufficietur enim sortẽ non soluendo. dictus amicus serui. & hoc dicit, usque ad §. hi qui solidum. Vlpianus.

¶ Si pater filio †, quẽ in potestate habet, restituere rogei hęreditatem, an filius patrem suum si suspectã dicat hęreditatem, cogere posit? Et non est dubium, patrem à filio, [b] per Prætorem cogi posse. [c] Sed si † id fideicõmissum ad castrense peculium spectat. [d] & filiusfamiliàs is fuit, q̃ munus militiæ sustinebat, aliive cui officio. † præerat, multò magis dicendum erit, posse eum postulare, vt pater suus cogatur adire, & restituere hęreditatem: quamuis contra obsequium [e] patri debitum vi debat id desideratus. ¶ Sed † si seruo, [f] suo rogatus sit cum libertate quis hæreditatem restituere: siue directa, [g] data sit libertas, siue fideicõmissaria, dici poterit eum à seruo suo, [h] non posse cogi adire hæreditatem[i]: quamuis, si sponte adisset, cogeretur præstare fideicõmissariam libertatẽ, & hæreditatem: idq; Mætianus lib. vij. de fideicommissis, scribit.

¶ Idem quærit[k], si quis paratus sit domino cauere de indẽnitate, an possit cogi adire hęreditatem, maximè si pretiũ serui offeratur?

¶ Hi qui solidum. ⁊ CASVS Filium meum naturalem ex cõcubina (qui non potest capere ultra unam unciam filiis legitimis, & naturalibus extantibus: ut in authen. quibus mo. natura. §. discretis.) instituì mihi solum, & ex asse hęredem, & rogaui eũ, ut filijs meis legitimis restitueret hęreditatem meam totam. Nunquid potest cogi adire, & restituere? Et uidetur, q̃ non: quia quomodo adibit ipse hęreditatem, in qua non ualuit institutio? Certè non uidetur, q̃ adire possit, nedum q̃ cogatur. Dicitur tamen hic, q̃ bene cogitur: q̃ nihil commodi, uel incommodi apud eum remanebit restitutione facta. Vlpianus.

m ¶ Hi, qui solidum. ⁊ sed aliquid, ut filij naturales unciam extantibus legitimis: ut in authen. qui. mo. natu. effi. sui. col. vij. §. discretis. Id est exemplũ C. de secund. nu. l. j. §. j. & sic loquitur ⁊. de leg. ij. l. ei qui. Sed q̃d dices i eo, q̃ nihil potest capere? Respon. ut no. C. de fideicommis. l. eam quã. in gl. ibi, Hoc indubitabiliter &c.

n ¶ Oneris. ⁊ alias honoris, id est emolumenti, ut ⁊. e. quia poterat. & l. nã quod. §. qui cõpulsus. Accursius.

¶ Si ego hęres. ⁊ CASVS. Seius instituit me hęredẽ, & rogauit me, ut Stichum seruũ manumitterẽ. Item rogauit me, vt restitueré hęreditatẽ in Titio: & posteà rogauit eum Titium, ut redderet eandem hęreditatẽ prędicto Sticho: & posteà decessit dictus Seius testator. Ego autẽ ab eo istitutus dico mihi suspectam hęreditatẽ eius, & ideo eã adire nolo, nec restituere Titio, ut idẽ Titius restituat dicto Sticho. Nũquid Stichus potest me ad hoc cogere, quãuis sit seruus? Et dicit q̃ sic. Et idẽ esset, si dictus testator legasset dictũ Stichũ dicto Titio, & rogasset eundem Titium, ut manumitteret eundẽ Stichũ. Nam semp dictus Stichus poterit me cogere ad prædicta. Occasione autem prędicti casus fuit terminatus quidã alius casus à quodam Imperatore Diuo Pio, qui casus fuit talis, Pãphilus fecit testamẽtũ, & instituit sibi hęredẽ quendam nomine Symmachũ Theodotũ & quendã alium nomine Titiũ Euarestũ, & seruũ suum nomine Hermiã. & rogauit eidẽ Symmacho Theodoto, & rogauit eũdũ Symmachum Theodotum, ut eum manumitteret. Idem rogauit dictum Titium Euarestum, vt eidem seruo, id est Hermię, restitueret suam partem hęreditatis, & posteà decessit dictus Pãphilus testator. Posteà dictus Symmachus Theodotus adiuit hæreditatẽ p̃ sua parte, posteà manumisit dictum seruum Hermiam antè, quàm Titius Euarestus cohęres suus adiret hęreditatẽ pro sua parte. Et hic q̃a dictus Symmachus Theodotus adiuit pro sua parte, ut dictum est, res perducta est in eum casum, ut dictus Pamphilus testator, qui legauit Hermiam seruum Symmacho Theodoto, non possit esse intestatus in totum, vel in partem. Nam & si Titius Euarestus cohęres nõ adiret, accresceret sua pars Symmacho Theodoto, qui adiuit. His ita stantibus Titius Euarestus non vult adire pro sua parte, dicens eam sibi suspectã. Nunquid dictus Hermias manumissus poterit eũ cogere adire, & sibi restituere? Et dicitur, quod sic: & illa aditio, & restitutio erit tota ad periculum dicti Hermiæ, & profectum. Vlpianus.

† Ita etiã Dua. aliàs, honoris.

o ¶ Stichum. ⁊ seruum hęreditarium.

p ¶ Legatarius. ⁊ scilicet, rogatus sit Stichum sibi legatum manumittere.

q ¶ Vt Sticho. ⁊ scilicet, prædicto.

r ¶ Eandem. ⁊ scilicet, hęreditatem.

s ¶ Cogere me potest. ⁊ ut sibi Sticho directa uia restituam, ut suprà eo. l. fi patroni. §. quod si prior. Id ẽ contra. ⁊. eo. §. fed si seruo. Sol. hic hæreditarius, ibi hæredis seruus erat. Item occurrit in eo, quod à legatario libertas, ab hęrede hęreditas reliquiæ: unde nõ debet cogi, ut ⁊. eodẽ. l. non cogendum: & hic dicit cogi. Sol. hic est vnus solus hęres: unde non aliter legatum serui, nec libertatis ualeret, nisi cogatur: sed ibi potest si ponas alium institutum, qui non est grauatus fideicõmissis, qui sponte adiit: & sic intelligitur suprà eodẽ. l. [illegible] §. Antistia. Si autẽ ponas duos hęredes, & ab uno libertas, & ab alio fideicommissaria hęreditas: tunc non cogitur aliquis eorum adire, nisi alter repudiet, & sic redeat ad vnum, ut ⁊. e. l. fi res. §. seruus. Si tamen sponte adeat alter, à quo libertas est relicta, alter poterit cogi adire, ut hic subijcit.

t ¶ Legato. ⁊ id est, prælegato.

v ¶ Ab eo. ⁊ scilicet, hęredẽ.

Et rectè ait, non oportere sub incerto cautionis [l] committere se aditioni hęreditatis.

¶ *Qui non potest capere solidum pro se capit vt alij restituat. Bartol.*

¶ Hi, qui solidum [m] capere non possunt ex asse hęredes instituti, & rogati solidum restituere, adire hęreditatem, & restituere cogentur: cùm nihil oneris [n] † apud eos remansurum sit.

¶ *Vnus solus istitutus rogatus põt à seruo hęreditario cogi adire, et restituere, siue sit fideicõmissarius primus, siue secundus. Bartol.*

¶ Si ego hæres institutus, rogatus sim Stichum [o] manumittere, vel alius legatarius [p]: fidei autẽ meę cõmissum sit, vt Titio hęreditatem restituam, deinde Titij fideicõmissum sit, vt Sticho, [q] eandem [r] redderet, Stichus cogere me potest [s] adire, & restituere hęreditatem.

¶ *Qui ab vno consecutus est libertatem, potest alium cogere adire, & restituere hæreditatem. Bartolus.*

¶ Talis quoque casus à diuo Pio terminatus est. Nam seruo vni ex hæredibus legato, [t], per fideicommissum erat ab eo, [u] libertas

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Data. ¶ id est, legata seruo.
b ¶ Hermias. ¶ proprium nomen serui prælegati.
c ¶ Legatus, ¶ id est, prælegatus.
d ¶ Euarestus. ¶ qui est cohæres Theodoti.
e ¶ Periculo. ¶ alias periculum, & ita est in lib. domini Azo.
f ¶ Eius. ¶ Hermiæ.

EX facto. ¶ CASVS. Instituit mihi hæredem Titium: & rogaui eum per fideicomiss. ut faceret hæredem Seium: nunqd tenetur eum Seiũ instituere? Et dicitur q̃ non: tenetur tamen ei restituere hæreditatẽ meam. Sed quid, si rogaui dictum Titiũ, vt restitueret dicto Seio hęreditatem Caij, qui Caius instituerat hæredem eundem Titium. Nũquid ualet fideicõmissum? Et dicit quod sic. Sed & si dictum Titium non instituisset, sed legaui ei cẽtum, & rogaui eum, vt instituereret hęredẽ Seium, valebit fideicommissum: & nõ erit in plus obligatus dictus Titius, quàm ad eum peruenerit ex legato. Sed & si ita dicam Titio, quem instituisset, vel cui legaui, peto, vt Seio des: uel, Peto, vt Seio fideicõmissum relinquas, aut illi libertatem adscribas: bene ualet fideicommissum: nam tunc cùm possim eum rogare, vt instituat Seium, vt dictum est in princ. l. bene possum eum rogare prædictis modis.

¶ Si qs rogatus. ¶ Instituit mihi hæredẽ Titiũ, & rogaui eũ, vt restitueret hęreditatem meã Seio, si sine liberis decederet idem Titius, & decessit. Et postea decessit dictus Titius relicto filio naturali tantùm siue ex cõcubina, siue eũ, quẽ habuit in seruitute sua, & q̃ posteà fuit cum eo manumissus, & est eius collibertus: qui ambo dicuntur naturales tantùm. Nunqnid debet amodò restitui hæreditas dicto Seio? Et dicitur, quòd non. secundùm Papinianum: secundùm autem conditorem huius legis, scilicet Paulũ debet inspici voluntas mea testatoris, vtrum voluit contineri naturales tantum, vel non. Et si mea voluntas apparet, illa est sequenda. Si autem non apparet debet inspici conditio, siue dignitas mea. Nã si sim homo magnę dignitatis, non est verisimile, quòd velim excludere restitutionem propter filium naturalem hæredis mei talis sic. Ex facto tractatum. ¶ Titia instituit sibi hæredem Seium filium suum, quem habebat ex Caio suo marito, & rogauit eundem suum filium, vt si sine filiis decederet, restitueret hæreditatem suam dicto Caio suo patri: & posteà decessit dicta Titia. Posteà dictus suus filius commisit delictum, propter quod in insulam fuit deportatus: & in insula existẽs habuit filios, & posteà decessit idẽ Seius filius testatricis. Modò q̃ritur, vtrum dicti liberi in insula suscepti excludant Caium ab hęreditate? & dicitur, q̃ non. nam & bona dicti deportati sunt vendicanda fisco cum onere fideicommiss. secus autem si liberi illius deportati, essent concepti ante deportationem: quia tũc bene excluderẽt patrem deportati à fideicõ. ¶ Si quis rogatus ¶ Instituit mihi hæredem Titium, & rogaui eũ, ut hæreditatẽ meã restitueret illi ex filiis suis, quẽ elegerit, & decessit. Posteà idẽ Titius fuit deportatus propter aliquod delictum, quod commisit: nunqid propter deportationem amittit dictam electionẽ? Et dicitur q̃ non: quàmis enim sit deportatus, liberũ remanet: & hoc intelligo siue concepit filios ante deportationẽ, siue non: secùs autem si fuisset factus seruus pœnæ & posteà decedat. Nam non poterit eligere aliquem ex liberis, cũ sine filiis decessisse videat: siue concepit eos antè quàm fieret seruus pœnę, siue posteà. ¶ Si qs autẽ suscepterit. ¶ Instituit mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eum, vt restitueret hæreditatem meã Seio p fideicõm. si sine liberis decederet idẽ Titius: & posteà decessit. Posteà dictus Titius habuit filium Caium: & euente eodem Titio decessit idẽ filius & posteà decessit idem Titius. Nunqd videtur sine liberis decessisse, vt sic habeat fideicõmissum dictus Seius? & dicitur, quòd sic. Idẽ est, si dictus Caius filius Titij decessit simul cũ eo naufragio, uel ruina, vel aggressura, vel quo alio modo: scilicet, ut non videatur filius superuixisse patri: imò ante eũ decessisse: sicque habeat fideicõmissum dictus Seius secũdum verba testamẽti. Si autẽ clarũ est filium superuixisse patri suo Titio: non habebit Seius fideicõ. quia defecit cõditio fideicom. in testamento apposita. Sed quid, si dictus Titius, quem instituit, erat meus filius, & ita sui ei locutus, Fidei tuę, fili, committo, ut si sine hæredẽ moriaris, restituas Seio hęreditatẽ meã: & posteà decessit. Posteà dictus Titius decessit sine liberis: & qdã eius auũculus successit ei ab intestato. Nũquid Seius debet habere hæreditatẽ ex fideicom? & dicitur q̃ sic: quia uidetur Titius sine hęrede decessisse, cùm decessit sine liberis. Viuia.

† Fl. si Mofcho.
† Fl. postulante mihi id Euarestus.
† Et restituere.
† libro 2. fideicõmiss.

LEX XVII.

EX facto tractatum est, an per fideicommissum rogari quis possit, vt aliquem hęredẽ faciat: & Senatus cẽsuit, rogari quidem quem, vt aliquem hęredẽ faciat, non posse: verùm videri per hoc rogasse, vt hęreditatẽ suam ei restituat: id est, quicquid ex hæreditate sua cõsecutus esset, vt ei restitueret. Iulianus quoque libro quadragesimo Digestorũ, fideicõmissum tale valere ait, Fidei tuæ cõmitto, vt hæreditatem Titij restituas: cùm esset is, qui rogatus erat, à Titio hæres institutus. Non tantùm autem si hęredem quẽ scripsero, potero rogare, vt hęredem faciat aliquẽ: verùm etiam, si legatum illi, vel quid aliud reliquero. Nam eatenus erit obligatus, quatenus qd ad eũ puenit. ¶ Si quis ita cauerit, Peto vt illi des, aut illi fideicõmissum relinquas, aut illi libertatem adscribas, admittenda sunt. Nã cùm in hæredum institutione Senatus vtile censuit, de cæteris quoq; idem erit accipiendum.

¶ *Filij naturales in seruitute concepti, deficere faciunt conditionem fideicommissi: aliàs ex dignitate, & cõditione personæ diuersimodè statuetur. Bartol.*

¶ Idem. LEX XVIII.

EX facto tractatum est, an per fideicommissum rogari quis possit, vt aliquem hęredẽ faciat: & Senatus cẽsuit, rogari quidem quem, vt aliquem hęredẽ faciat, non posse: verùm videri per hoc rogasse, vt hęreditatẽ suam ei restituat: id est, quicquid ex hæreditate sua cõsecutus esset, vt ei restitueret. Iulianus quoque libro quadragesimo Digestorũ, fideicõmissum tale valere ait, Fidei tuæ cõmitto, vt hæreditatem Titij restituas: cùm esset is, qui rogatus erat, à Titio hæres institutus. Non tantùm autem si hęredem quẽ scripsero, potero rogare, vt hęredem faciat aliquẽ: verùm etiam, si legatum illi, vel quid aliud reliquero. Nam eatenus erit obligatus, quatenus qd ad eũ puenit. ¶ Si quis ita cauerit, Peto vt illi des, aut illi fideicõmissum relinquas, aut illi libertatem adscribas, admittenda sunt. Nã cùm in hæredum institutione Senatus vtile censuit, de cæteris quoq; idem erit accipiendum.

¶ *Filij naturales in seruitute concepti, deficere faciunt conditionem fideicommissi: aliàs ex dignitate, & cõditione personæ diuersimodè statuetur. Bartol.*

¶ Si quis rogatus fuerit, vt si sine liberis decesserit, redituat hæreditatem: Papinianus lib. viij. Responsorum scribit, etiam naturalem filium efficere, vt deficiat conditio: & in libertino, eodẽque colliberto hoc scribit. Mihi autem quod ad naturales liberos attinet, voluntatis quæstio videtur esse, de quib. liberis testator senserit: sed hoc ex dignitate, & voluntate, & conditione eius, qui fideicommisit, accipiendum erit.

¶ *Filij concepti post deportationem, non faciunt deficere conditionem fideicommisso adiectam per hæc verba, Si decesserit sine liberis: secus in conceptis antè, licet sint nati posteà. Alexand.*

† Fl. hactenus.
† Fl. si quis caueret.
† Nono.
† Adde ad hoc l. Lucius. §. Damæ. §. de le. ij. vbi est text. & melius in l. cũ pater. §. volo. & ibi Beo. ti. vbi filii naturales etiam ĩ seruitute cõcepti, filiorũ appellatiõe venisse. cõcor. glo. i cle. j. & ibi Car. q. 9. de baptis. & in c. ij. & ibi Gemin. de hæreti. lib. 6.
¶ Placet B. Ale. & Vi.
¶ Imò in hoc casu in sunt directa: cũ regrãt ministeriũ alterũ, sm B. in l. Cẽturio. in v. q. prin. in pe. col. §. de vulg. & est de mente Alex. hic.
¶ Et bene P. & Alex.
¶ Placet P. & Alex.

a ¶ Suum. ¶ scilicet, rogantis: non vltrà: imò etiam Quartam retinet, licet sit prohibitus, vt d. §. vt hęredẽ. & dicta l. Imperator. ¶ penul. nam non potest plus grauari, quam fit honoratus, ut instit. de fin. re per fideicom. re. §. ij. & dicta. l. Imperator. in princ. & infrà, proxi. §. non tantum. Hug.
b ¶ Institutus. ¶ nõ tamẽ cogitur adire, & restituere per Trebel. ut ĵ. eo. l. ita. ¶ Trebel. secus si rogatus erat a Titio institutus: quia habet locum Trebel. vt ẗ. eo. l. cogi. §. sed si quis.
l ¶ Aliquem. ¶ iure fideicommiss. ut in prin. huius. l. & dic, ut ibi, hactenus erunt obligati, quatenus pronenerit. Accur.
m ¶ Peto. ¶ hæc, & similia verba sunt apta fideicommissis, ut insti. de singu. re per fideicom re. §. fina.
n ¶ Admittende sunt. ¶ id est, bene ualet fideicommissum. Accursius.
o ¶ Vtile. ¶ scilicet, fideicommissum, ut ẗ. ea. l. in prin.
p ¶ De cæteris. ¶ emolumẽtis ut ẗ. eo. l. quia poterat. & l. nam quod §. quẽ compulsus. Accur.
q ¶ Accipiendum. ¶ i. ut ualeat fideicom. nec locum habet Trebel. i. iss de hæreditate tota, uel quota parte rogantis, sit rogatus aliquis, ut ẗ. eo. l. nam quod §. pen. l. & l. cogi. §. generaliter.
r ¶ Deficiat conditio. ¶ hoc idem dicitur ĵ. eo. l. hæredibus. §. j. & ẗ. de leg. ii. l. cum pater. §. uolo. & l. Lucius. §. fina.
s ¶ Colliberto. ¶ dominus manumisit Stichum, & Pamphilum filium Stichi: & Sticho instituto liberto regauit restituere Titio, si decesserit sine liberis: nam Pamphilus excludit Titium. Constat enim Pamphilum esse naturalem Stichi: ut hic, & ẗ. de leg. ij. l. Lucius. in fi. & insti. de ser. coag. in prin.
t ¶ Ex uoluntate. ¶ quæ primo inspicitur. & regionis consuetudo, ut supra, de conditio. & demonstra. l. in conditionibus: secundo dignitas, & cõditio: sit nobilis, uel nõ: ne in magnatib. naturalis fortè non excludit substitutũ: Alii cõtra, quod tũc naturalis excludit pro quibus

† Deportatus an pro mortuo habeat & de deportato, & bãnito, an, & quõ dicãt mortui: & uide ad lõgũ p Spec. in ti. de ecu. §. ij. in prin. & hodie sunt similes, ut no. gl. in §. relegati. in fi. qui. mo. iu pat. po. fol. Bart. in l. illicitas. §. qui uinculo. s. de off. pb.

quibus est ẗ. de resigo. l. at si quis. §. ęquum. Sed hoc videt corrigi q̃ dicit Papinianus. §. proxi. & quod dicitur ẗ. delega. 2. l. Lucius. in fin. & l. cum pater. §. uolo. Et dic, quod non, qa ibi hoc patit uolũtas defuncti, & conditio eius, & etiam rogati. Item sufficit unum, licet pluraliter dixerit, liberis: ut supra de condi. & demonstrati. l. pater Seuerinam. §. j. dummodo viuat post mortem testatoris, ut ĵ. eodẽ. §. fi quis autem. Nec curo sit hęres, uel non: ut suprà. de leg. j. l. filius cum quis. Item. & si hæc conditio. non ex primatur à testatore, subintelligitur tamẽ, si instituatur aliquis d̃ descendentibus, secus si extraneus: & secus fidescendens purè rogatur non facta dilatione, ut C. de insti. & substi. l. generaliter. §. fi. & de fideicõ. l. cùm acutissimi. Sed tũc q̃ritur, an naturalis excludit substitutũ? Et dicunt quidã, quod nõ: ut d. l. generaliter. in fine. Sine iussa sobole &c. & ita est aliud, qñ à testatore exprimit & aliud quãdo à lege intelligit. Vel dic, ut no. dicta. l. generaliter in fine. Item nunquid legitimatus excludit substitutum? Respon. non: ut ẗ. de conditio. & demõstrationi. l. fideicõmissum. & de leg. 2. l. si ita quis. §. is cui. Sed sunt argu. cõtra quæ dicunt, nil referre quid fiat ex æq̃pollentibus, ut C. de institu. & substit. l. mater.

† Fl. fratri.
† Fl. in insula.
† Fl. hoc.
† nouũ incel. huius §. ui. apud For. Garc. §. idẽ credendũ. nu. 5. d̃ li. & postha.

¶ Ex facto tractatum meminì, Rogauerat quẽdam mulier filium suum, ut si sine liberis decessisset, restitueret hæreditatem patri suo. Is postea deportatus in insulam, liberos susceperat: quæ rebatur igitur, an fideicommissi conditio defecisset? Nos igitur hic dicemus conceptos quidem ante deportationẽ, licet posteà edantur efficere, ut conditio deficiat: post deportationẽ uerò susceptos; quasi ab alio, non prodesse, maximè cùm etiam bona cùm sua quodammodo causa fisco sint uendicanda.

¶ *Per deportationem non perditur ius eligendi fideicommissum, secus per damnationem in metalum. Bar. & Alexan.*

¶ Si quis rogatus fuerit filiis suis, uel cui ex his uoluerit, restituere hæreditatem, Papinianus libro. viij. Responsorum, etiam deportato ei tribuit eligendi facultatem, cui liber factus fidei commissum restitui uelit. Sed si seruus pœnæ fuerit constitutus, nullo ante conceptio filio, iam parere conditioni nõ poterit: decessisseque sine liberis uidetur. Sed cùm decedit, electionem illam, quam Papinianus deportato dedit, huic dari non opotet.

¶ *Conditio si decesserit sine liberis, intelligitur superuenientibus: & iõ si liberi ante rogatum uel simul cum eo moriant, non faciunt conditionem fideicommissi deficere. Bar.*

¶ Si quis autem susceperit quidem filium, uerùm uiuus omiserit, videbitur sine liberis decessisse. Sed si naufragio, uel ruina, uel aggressu, uel quo alio modo simul cum patre perierit, an conditio defecerit, uideamus. Et magis non defecisse arbitror: quia nõ est uerisimile, filium eius superuixisse. Aut igitur filius superuixit patri, & non extitit conditio fideicommissi: aut non superuixit, & extitit conditio: Cùm autem, quis ante & quis postea deceperit, non apparet, extitisse cõditionem fideicommissi magis dicendum est.

¶ *Conditio, si sine hærede decesserit, intelligitur, idest sine liberis. Bar. & Alex.*

¶ Si quis ita fideicommissum reliquerit, Fidei tuæ filii committo, ut si sine hærede moriaris restituas Seio hæreditatem; uideri eum de liberis sensisse diuus Pius rescripsit. Et ideò cùm quidam sine liberis decederet auunculum ab intestato bonorũ possessorem habens extitisse conditionem fideicommissi rescripsit.

¶ *Fructus percepti non ueniunt in restitutionem fideicommissi, nisi de eis quis fuerit specialiter granatus uel nisi hęres fuerit in mora constitutus: computantur tamen regulariter in Quartam Trebelliani eam. Ale.*

I ¶ Idem. lib. 15. ad Sab. L. XVIII.

IN fideicommissariam hæreditatem fratrum, quæ ab altero hæreditas. Diuus enim Pius rescripsit Cassio Dextro in hæc verba, Hermias Symmacho Theodoto, ex parte hęredi instituto à Pamphilo testatore legatus est: eumq; Theodotus postquàm adierat hæreditatẽ, & priùs, q̃ à cohærede eiusdem Pamphili adiret hęreditas, ad iustam libertatem perduxit: & ob hoc in eum casum res pducta est, vt is, qui legauit, intestatus esse non posset. Hermia postulante Titius Euarestus compellẽdus est periculo eius adire, & ex causa fideicommissi hęreditatem restituere.

¶ *Verba directa, quæ iure directò ualere non possunt, trahunt ad fideicommissum. Bartolus.*

¶ Idem. LEX XVII.

EX facto tractatum est, an per fideicommissum rogari quis possit, vt aliquem hęredẽ faciat: & Senatus cẽsuit, rogari quidem quem, vt aliquem hęredẽ faciat, non posse: verùm videri per hoc rogasse, vt hęreditatẽ suam ei restituat: id est, quicquid ex hæreditate sua cõsecutus esset, vt ei restitueret. Iulianus quoque libro quadragesimo Digestorũ, fideicõmissum tale valere ait, Fidei tuæ cõmitto, vt hæreditatem Titij restituas: cùm esset is, qui rogatus erat, à Titio hæres institutus. Non tantùm autem si hęredem quẽ scripsero, potero rogare, vt hęredem faciat aliquẽ: verùm etiam, si legatum illi, vel quid aliud reliquero. Nam eatenus erit obligatus, quatenus qd ad eũ puenit. ¶ Si quis ita cauerit, Peto vt illi des, aut illi fideicõmissum relinquas, aut illi libertatem adscribas, admittenda sunt. Nã cùm in hæredum institutione Senatus vtile censuit, de cæteris quoq; idem erit accipiendum.

¶ *Filij naturales in seruitute concepti, deficere faciunt conditionem fideicommissi: aliàs ex dignitate, & cõditione personæ diuersimodè statuetur. Bartol.*

¶ Si quis rogatus fuerit, vt si sine liberis decesserit, redituat hæreditatem: Papinianus lib. viij. Responsorum scribit, etiam naturalem filium efficere, vt deficiat conditio: & in libertino, eodẽque colliberto hoc scribit. Mihi autem quod ad naturales liberos attinet, voluntatis quæstio videtur esse, de quib. liberis testator senserit: sed hoc ex dignitate, & voluntate, & conditione eius, qui fideicommisit, accipiendum erit.

¶ *Filij concepti post deportationem, non faciunt deficere conditionem fideicommisso adiectam per hæc verba, Si decesserit sine liberis: secus in conceptis antè, licet sint nati posteà. Alexand.*

† Et restituere.
† Fl. & extinxit conditionem fideicõmissi.
† Fl. uerũ.
† Fl. si alieno hũdo sequitur Dua.
† Sic nõ dicũdũ in naturalitate geminorũ aris, & sęmine, quẽ masculus dicat: quin simul nascunt primo natus q̃ femina. Ia. & fuerit. §. plane & ibi Bar. ẗ. de rebus du.

a ¶ Deficere. ¶ id est, deficere faciunt. Bar.
b ¶ Quod. ¶ id est, quod dicitur ẗ. delega. 2. l. Lucius. in fin. & l. cum pater. §. uolo. Et dic, quod non, qa ibi hoc patit uolũtas defuncti, & conditio eius, & etiam rogati. Item sufficit unum, licet pluraliter dixerit, liberis: ut supra de condi. & demonstrati. l. pater Seuerinam. §. j. dummodo viuat post mortem testatoris, ut ĵ. eodẽ. §. fi quis autem. Nec curo sit hęres, uel non: ut suprà. de leg. j. l. filius cum quis. Item. & si hæc conditio. non ex primatur à testatore, subintelligitur tamẽ, si instituatur aliquis d̃ descendentibus, secus si extraneus: & secus fidescendens purè rogatur non facta dilatione, ut C. de insti. & substi. l. generaliter. §. fi. & de fideicõ. l. cùm acutissimi. Sed tũc q̃ritur, an naturalis excludit substitutũ? Et dicunt quidã, quod nõ: ut d. l. generaliter. in fine. Sine iussa sobole &c. & ita est aliud, qñ à testatore exprimit & aliud quãdo à lege intelligit. Vel dic, ut no. dicta. l. generaliter in fine. Item nunquid legitimatus excludit substitutum? Respon. non: ut ẗ. de conditio. & demõstrationi. l. fideicõmissum. & de leg. 2. l. si ita quis. §. is cui. Sed sunt argu. cõtra quæ dicunt, nil referre quid fiat ex æq̃pollentibus, ut C. de institu. & substit. l. mater.
c ¶ Suum. ¶ emanci patũ. aliàs statim patri, quærit, secundum hæc iura. Vel dic, etiã si est i potestate, ut C. de inoffi. testamen. l. filius matrẽ. & ĵ. eo. l. Imperator. Hodie nõ iterest, ut C. de bonis quę lib. l. cum oportet. & l. fi. Hugo.
d ¶ Is. ¶ scilicet filius. Accur.
e ¶ Defecisset. ¶ Sed cur hoc, cum de eorum commodo nõ tractat sed fisci: ut supra de statu homi. l. qui in utero. sed dic quod habetur pro nato: ut alij, scilicet, fisco profit: sic infra, de pecu. l. prægnantis. & supra de statu homi. l. Imperator. & ita nec ipsi habent, nec patrẽ habere permittunt: sic C. de natu. libe. l. licet & supra de iniusto testamen. l. j. & infra, ad Tertul. l. secunda. §. obiicitur. & l. æquissimum. §. primo. Et no. quod quidam notant hic, quod deportatus non habetur pro mortuo, quia statim pater admittetur. Sed certe imo habetur pro mortuo, ut ĵ. de bono. possef. contra tabu. l. j. §. pen. sed hoc ideo contingit, quia filij ante concepti habentur pro natis. Et secũdum hoc sunt argu. contrà, supra de legatis secundo. l. cum pater. §. hęreditatem. & infra de uerborum obli. l. ex ea. §. in insulam. ubi nõ habetur pro mortuo.
d ¶ Ab alio. ¶ est enim alteratus: argumen. contra infrà de solutiõ. l. qui res. §. aream.
e ¶ Cum sua causa. ¶ id est cum onere fideicommissi, scilicet si post deportationem concipiatur, ut supra, ad Syllania. l. cum fisco. & ẗ. e. l. Marcellus. §. fi.
f ¶ Filiis suis. ¶ scilicet, rogatis: ut infrà, proxim. ibi, sed si seruus. Accursus.
g ¶ Voluerit. ¶ qui etiam indignum digno poterit præferre, secus si dixisset testator. Quem dignum putaueris. Et no q̃ si fuerit in mora eligendi, omnibus defertur petitio fideicommissi, ut supra de leg. 2. cum quidam. & l. unam. §. rogo.
h ¶ Liber factus. ¶ melius dixisset, liber existens. Nam deportatus ciuitatem solam amittit, non libertatem. & sic ea quæ sunt iuris ciuilis, amittit, non naturalit, ut infrà, de pœnis. leg. quidam. & infrà de capit. dimin. l. eas. & l. legatum. & supra de pactis. si unus. §. pactus ne peteret. Hæc autem electio, quæ datur, consistit in facto, ut hic, & ẗ. de leg. 2. l. cum pater. §. hæreditatem.
i ¶ Seruus pœne. ¶ nt damnatus in metallum, ut institu. quibus modis pater po. solui. §. serui autem.
k ¶ Nullo ante. ¶ sub. maxime. Nã & in anteà cõceptis, uel natis amittit electionẽ, ut infra proxi. sed cũ decedit & &c. licet per se admittatur, ut argu. §. proxi. §. nisi enim subaudias maxime, contr. diceret infra prox. & non esset differẽtia inter seruum pœnę factum, & deportatum, quod hic facere vult. Accursius.
l ¶ Sed cum decedit.]id est decedere dicitur quod est, cũ seruus pœnę fit.
m ¶ Dedit. ¶ in anteà natis uel conceptis: sed posteà conceptis nec deportatus, nec seruus pœnæ factus potest eligere.
n ¶ Si quis. ¶ institutus rogatusque restituere, si sine liberis cesserit.
o ¶ Decessisse. ¶ qa non duraui, ut suprà, de in rẽ uerso. l. si pro parte. §. uersum. sic & infra eodem. l. hæredibus. in principio. & C. de liberis præte. l. tertia. & supra, de iniusto testamẽ. l. Posthumus argumen. cõtra. instit. de exhęre. lib. in prin. & C. de insti. & substi. l. antepen.
p ¶ Filium eius. ¶ f. impuberem sed secus in filio pubere. qui, ut fortior, præsumitur superuixisse, ut supra de rebus dubiis. l. qui duos. §. fi. & l. cum pubere. & l. sequẽti. & sic nõ ob illa. l. q duos. §. cũ in bello. & facit supra de pact. dot. l. in quam fęmina intelligitur, ut dicta. l. qui duos. §. fi maritus. & primo natus intelligitur masculus, ut supra de rebus dub. l. fi fuerit. §. final. & facit infra eod. l. cum qui.
q ¶ Fideicommissi. ¶ ne pereant: sic supra eod. l. cogi. §. nec ignoro. argumen. contra supra de legatis secundo. l. Titia. §. lucius. Probari tamen potest hic, contra ut dicta l. qui duos. in fi. Accur.
r ¶ Sine hęrede. ¶ alias est, si sine hęrede, & alias, si alieno hærede, scilicet existente &c. id est, extraneo: sic C. de liber. præte. l. 3. qualis est quilibet, præter liberos. sed prima uerior. Et hæc est ratio præsumptionis: quia raro occurrit, quod quis decedat sine hęrede, cũ saltẽ fiscus sit hæres, ut C. unde uir, & uxor. l. prima. Et est secundum hoc argumentum, quod si cõcedo feudum, uel præcarium tibi, & tuis hæredibus, quod de filiis uideatur intellectum: alias duraret sine fine. Pro hoc, quod hæredes ponantur pro liberis, facit supra de usufruc. accef. l. fi quis Titio. secundum unam lecturam. Sed quid, si reliquit liberos: sed nõ sunt hęredes, uel quia noluit, uel quia nõ possunt, puta, iuste exheredati? Respon. deficit cõdõ, sicut si expresse dixisset, Si decedas sine liberis: ut ẗ. de leg. primo. l. filius. §. cum quis. Accursius.

IN fideicommissariam. ¶ CASVS. Instituit mihi hęredem Titium & rogaui eum fideicõ. p ut hæreditatem meam restitueret Seio sub condi. pone, si nauis ex Asia uenerit: & decessit. Posteà extitit cõditio post quinque annos, poneinunquid tenetur Titius restituere Seio fructus quos percepit medio tempore? Et dicitur, quod non. & est ratio, quia fructus accepto feruntur rebus hæreditariis, & nõ hęreditati: Titius aũt uidetur a me rogatus restituere illud quod est hęreditatis, ut ĵ. in §. quoties &c. dictos tũ fructus imputabit si Titius in quartã Trebellianicã Hoc tũ, quod nõ teneat restituere fructus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fallit in suob. casibus: puta quãdo est in mora hereditatis restituẽdę & quando specialiter rogaui eum de fructibus fideicommissario restituendis. & h.d. usque ad §. si legatum. ¶ Si legatum.] Ad euidẽtiã huius §. nota, quod heredi a semetipso legari non potest, sed a cohærede sic. Vnde si instituo mihi duos hæredes, puta Titiũ, & Seium, tini prælego fundum puta, Titio: Titius debet habere dimidiam fundi iure legati a cohærede suo, & aliã dimidiã iure hereditario: qa (ut dixi) iure legati illã dimidiã non pōt à se accipere, ut §. de leg. j. legatũ est. § j. Pone ergo, q. ꝓ dictũ Titium rogaui, ut suã partẽ hæreditatis restitueret Caio, & decessi: Certè de sua pte hæreditatis nõ est dubium, quin debeat eã restituere dicto Caio. Sed nunquid debet ei restituere dictũ plegatum totum? Et dicitur quod non imo illã tãtum partẽ prælegati, quã cepit iure hæreditario. Partẽ autẽ, quã accepit à cohẽde suo, iure prelegati, nõ restituet. Non enim debet teneri restituere nisi illud, quod habet iure hæreditario. Vi. a ¶ In fideicommissariam hereditatis. § Dic quod fructus quãdoque percipiuntur à rogato restituere hæreditatẽ iudicio testatoris: ut quando sub cõdõne, uel ex die rogatus est, ut j. eod. l. mulier §. alia causa. & l. ex asse. & hoc casu cõputat sibi in Quartam, & nihil restituit, ut dictis ll. & hic j. respon. & §. planè. Sed fallit hoc quo ad quid. j. eo. l. mulier. §. penul. Quandoque negligentia fideicõmissarij: & tunc nec imputatur in Quartam: nec restituit quidẽ aliquid, ut j. eo. l. mulier, §. si hæres. j. respon. Quandoque mora nõ soluẽtis, & tunc sibi computat in Quartam, & superfluos restituit, ut hac. l. 1. respon. & §. ad l. Fal. l. Paulus respon. §. fi. & l. quod de bonis. §. quod auus. Idem si expressè præcepit eos restitui, ut hac l. 3. respon. uel ẽt tacitè: ut quando gratia fideicom. distulit, ut §. de leg. 2. l. si ita. §. Pegasus. Itẽ quod dixi primo, & tertio casu fructus cõputari in Quartam, fallit in liberis primi gradus, ut C. e. l. iubemus, nec obst. §. de inofficio. testa. l. Papinianus. §. si conditioni. nam dicas ut nota. d. l. iubemus. Item uidetur, quod etiam alij liberi non computent, ut nepos, §. ad le. Falc. l. quod de bonis. §. quod auus. Sed dic ideo ibi nõ cõputat, quia eos compensat cum debito, quod ei debuerat auus. Si autẽ aliquid supra id haberet, computaret, & hoc de Trebellia. quarta in Quarta uero iure naturæ, non computantur fructus, ut C. de inoffi. testamen. l. scimus. §. repletionem. nec obst. d. l. Papinianus. §. si cõdõni. ut ibi no. & d. l. scimus. In quarta debita iure institutionis computat hæres fructus, qui erant in fatione tempore mortis testatoris, ut §. ad l. Falc. in leg. Fal. placuit. postea fati nonnt. l. in ratione. in prin. & l. in quantitate. in prin. & insti. ad l. Fal. §. quantitas. ubi autẽ m percepit hæres fructus prædij legati, etiam post adita hæreditatẽ, quandoque computat sibi in Falc. aure institutionis, ut §. ad l. Fal. quod de bonis. §. fructus. & tunc forte poterit adhiberi eadem distinctio, quę facta est in Trebel. scilicet sic in mora aut vnus, uel alter uel nullus: ut d. §. fructus. & in eo. tit. l. Paulus respon. §. j. & 2. Et not. generale de qualibet Quarta quod ubi hęres debet habere quartam, hẽt etiã quartę fructus ex die mortis testatoris. Et primo de hac j. e. l. mulier §. si quis. De debita iure institutionis, habet §. ad l. Falc. l. quod de bonis. §. fructus. de alia iure naturæ habes. §. de inof. testa. l. Papinianus §. si conditioni. & facit §. de usur. l. æquis. & j. eod. l. postulãte. §. sed in huiusmodi & §. de legatis. j. l. si quis bonorum.

b ¶ Accepto feruntur. § & sic fructus nõ ueniunt in restitutione, nisi hæres fuerit in mora, uel nisi expressè, uel tacitè fuit rogatus de eis restituendis, ut in prin. huius l. no. Item in alio casu, ut j. eo. l. ita tũ. §. ex asse. & §. de usur. l. 3. §. cũ Pollidius. & j. eo. l. Balida. uel nisi p cepti fuerint ante aditam hereditatem: ut j. eo. postulante. §. sed in his. & l. deducta. §. pen. & l. ita §. si seruum. & facit §. de condit. & demonstra. l. qui hæredi. §. j. & j. eo. l. hæredes mei. in prin. Hug.

c ¶ Si legatum. § id est prælegatum. Accur.

d ¶ Hæredi. § scilicet uni ex duobus, ut subiicit.

e ¶ Hęreditatis. § i. fi dixerit hæreditariã, ut no. §. eo. Marcellus.

tatis[a] restitutionem † constat fructus non uenire, nisi mora facta sit; aut quis † specialiter fuerit rogatus, & fructus restituere. Planè fructus in Quartam imputantur, ut est rescriptum. ¶ Quoties quis rogatur hæreditatem restituere, id videtur rogatus reddere, quod fuit hęreditatis. Fructus autem non hæreditati, sed ipsis rebus accepto ferunturr.[b] ¶ Si † legatum[c] sit hęredi[d] relictum, & rogatus sit portionem hæreditatis[e] restituere, id solum non debere eum restituere, quod a cohærede accepit. Cæterum, quod à semetipso ei relictum est, in fideicommissum[f] cadere diuus Marcus decreuit. †

¶ *Fideicommissum ita relictum filiofam. utad eũ peruenias, uẗ dilatũ in tempus existentiæ sui iuris. Bar. & Alex.*

¶ Paulus. † LEX XIX.

Vbi purè fideicommissum datum est, & si adiectum sit,

Rogo des filio tuo, faciàsque, ut ad eum peruenias; rescriptum est, uideri in id tẗpus dari; quo capere possit, † id est, sui iuris fiat.[h]

¶ *Rogatus partiri hęreditatem cum alio, ui detur rogatus partem restituere. Bart.*

¶ Te rogo Luci Titij, hęreditatẗ meam cum Titio † partiaris.[i] ex Senatusconsulto Trebelliano in eum, cui restituta est hæreditas, actiones cõpetere Aristo ait: quia pro hoc accipiendum sit,[k] Rogo hæreditatem illam restituas. Nec uerba spectantur Senatuscõsulti, sed sententia[l] quibuscunq; uerbis: dum testator senserit, ut hæreditas sua restituatur. ¶ Qui in distrahendis, conseruandisve rebus hęreditariis sumptus factus[m] est, imputari hæredi[n] debet.

¶ *Relictum in tempus liberorum, uerificatur, si fideicommissarius uxore prægnãte decesserit. Alexand.*

¶ Vlpianus. † LEX XX.

Sed & si[o] ad tempus liberorum fuerit legatum relictum,

rogo, Luci Titi, ut partiaris hæreditatem meam cum Titio: & decessi. Certè Lucius Titius debet restituere primo dimidiam hẗditatis: & facta restitutione dimidię transeunt ex Trebelliano actiones i Titium. Ratio plana est in litera.

¶ Qui in distrahendis § Instituì mihi hęredẽ Titiũ: & rogaui eum, quod restitueret hæreditatẗ meã Seio, cum ipse Seius habuerit liberos? & decessi. Postea antè quã Seius haberet liberos, dictus Titius fecit sumptũ in distrahẽdis q̃busdã rebus hẗditatis, quas expediebat uẽdere in cõseruãdis eis ad tẗs. Postea Seius habuit liberos, & Titius restituit ei hẗditatẗ. Nunquid pōt ei fideicõmissario imputare dictum sumptũ? Et dr, quod non. Sed quid si ad dictũ tempus reliquit dicto Seio legatũ, nõ aũt hęreditatem, & decessit Seius uxore prægnante? nunq d transfert ad hẗdẽ suũ petitionem legati? Et dicit q̃ sic. Cõceptus enim pro iam nato est habendus. & h. d. cũ l. seq. Vi.

g ¶ Datum est. § id est relictũ, ut dẽt a patre instituto filio ipsius.

h ¶ Fiat. § quoquo modo ut j. tit. j. l. si ita esset. nec cogit pater emãcipare. Sed quid, si expressè dixit hoc testator, Reipõ. nec tunc cogitur, ut no. j. eo. cogi. §. si pater. Item cõtra, j. eodem l. Imperator. Solut. ibi dilapidat pater. Vel speciale ibi: quia filius erat, miles, & forte testator: & facit C. de fideicom. l. quamuis. & j. eo. l. epistola. §. fin. & §. de auro, & argẽ. le. l. filiam.

i ¶ Partiaris. § id est diuidas dando ei dimidiam: quia appellatiõe partis, continetur dimidia, ut j. de uerb. signi. l. nomen filiarũ. §. portionis. Vel dic, partiaris, id est communices etiam pro indiuiso, dando partem, ut j. de uer. sign. l. rectè. §. fi. Accur.

k ¶ Accipiendum fit. § q. d. hęc duo paria sunt: partiaris. uel rogo, ut restituas ei dimidiam. Accur.

l ¶ Sed sententia. § sic C. de fideicommis. l. cum uirum. & §. de adimen. leg. l. 3. §. conditio. & C. de lib. præte. l. 3. Sed argumẽ. contra §. de leg. j. l. 3. & j. qui, & a quib. l. prospexit. & §. de usufruc. leg. l. fi alij Sed dic ut no. §. eo. l. ille, a quo. §. j.

m ¶ Factus est. § ab hærede rogato restituere.

n ¶ Hæredi. § id est, eidem qui fecit. Sed contra uidetur, j. eo. l. mulier. §. sed & ipse. ubi a fideicommissario recuperat. Solu. hic ad tẗporalem utilitatem & lucrabatur hæres fructus: quia iudicio testatoris erat dilata restitutio. Sed j. ad perpetuam rei utilitatem, arg. §. de impen. in rebus do. fa. l. 3. §. nos generaliter. Vel dic hanc secundũ illã. & dic hęredi, id est fideicommissario, qui in effectu hęres est, ut insti. de fideidommis. hęredi. §. restituta. Alij, dicunt quod quidã tertius posidens fecit sumptus, quos ab hęrede agere petitione hẗditatis recuperat: ut §. de petitio. hæredi. l. si quid possellor. §. sicuti. Sed tũc non facit ad istum titu. Accur.

o ¶ Sed & si § male stare uidetur hæc lex, tũ quia de singulari relicto dicit, de quo nihil ad tit. Itẽ quia uidetur cõtinuari precedẽtibus

§. quidam Hugo.

f ¶ In fideicommissum cadere. Jut potè cum iure hæreditario capiat, ut §. de leg. j. l. legatum. §. j. & facit j. eo. l. deducta. §. nummis. & §. de leg. 2. l. cũ pater. in prin. & ad l. Falc. id aũt, quod. & l. in quartã. Sed cõtra uidetur, C. fam. ercisc. l. filiũ. ubi retinet, & hic restituit portionem hẗditatis, quã habet iure hæreditario, sed satis uidetẽ restituere, si fibi in quarta cõputat Item vẗ contra §. de usu. l. in fi deicõmissi. §. cũ Pollidius. ubi retinet fundũ, quẗ iure hęreditario hẗbat. Sed ibi expresse uoluit eum retinere. Vel ibi magis, ut custos, quã ut hæres, & ideo cęterа omnia restituit cũ fructibus etiam non retenta alia qua quarta. Accur.

V Bi pure. § CASVS. Instituì mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eũ, ut det filio suo hęreditatẗ meam & ut ita faciat idẗ Titius, ut ad dictũ filiũ, suum peruenias dicta mea hæreditas, & decessi. Certe debet expectari restitutio usq; ad id tẗpus, quo sui iuris fiat filꝰ, sicq; capere possit pro se: nã ante non naleret restitutio, cũ patri acq reret.

¶ Te rogo Lucium Titiũ instituì mihi hęredem, & ita fuit locutus in testamento, Te

Partis appellatione dimidia cõtinetur.

¶ Qui in distrahendis, conseruandisve rebus hęreditariis sumptus factus est, imputari hæredi debet.

¶ Relictum in tempus liberorum, uerificatur, si fideicommissarius uxore prægnãte decesserit. Alexand.

¶ Vlpianus. LEX XX.

Sed & si ad tempus liberorum fuerit legatum relictum,

¶ Te rogo Lucium Titiũ instituì mihi hęredem, & ita fuit locutus in testamento, Te

Ita eriã Dua. Flo. re prestandum.

tibus, quod non facit: sed die ex nigore populę etiam continuari ad casum subauditum: q. d. non solum si Seio uoluit hæreditatem restituì, cum liberos habuerit, sed & si legatum &c.

a ¶ Is. § scilicet legatarius: & dic ut ar legatarij. Accur.

b ¶ Legatum. § quia extitit conditio, & cessit dies legati: quia p nato habet hrs, ut & j. titu. j. l. is cui. & §. de statu. ho. l. qui ia utero. & j. de uerb. sign. l. intelligẽdũ. Quid aũt iuris sit cũ quis uxori suæ legat in tẗpus liberorum, habes §. de cõdit. & demonst. l. solemus. & l. cum uir. & l. si uir. Hugo.

† lib. 22. ad Sabinum.

HAeres. § CASVS. Instituì mihi hęredẽ Titiũ: & rogaui eũ, qd̃ restituet hęreditatẗ meam Seio: & decessi. Titi' postea restituit dicto Seio hęreditatẗ: & cũ deberet retinere quartam Trebellianica, ex rore facti ductus non retinuit: & nõ fecit sibi caueri per fideicõmissariũ alia stipulatiõe de qua dicitur §. si cui plus, quã per legẽ Falcidiã licuerit legatũ esse dicatur. Nũquid põ: retinere possessionẽ rerum hæreditariarũ à fideicom, missario aut hoc, ut possit retinere Quartam, quam omiserat? Et dicitur quod sic. Labeo autem, siue Aristo dixit, quod non: & assimilabat dictũ hęredẽ illis, qui omittunt retẽtiones, quas solas habent õn habentes actionem: sed illi repetere nõ possunt, ut §. de cõd. inde. si in area. in fi. ergo nec iste. Sed ipse malè dixit: hic enim hæres non habet solam retentionem per exceptionẽ Doli malitiosi habet etiam repetitionem, ut dixi. Item & pōt denũciare debitoribus hæreditariis, ut non soluant fideicommissario antè quàm ipse hæres detrahat Quartam suam. Viuia.

† Fl. deest, sibi.

† Puto.

† Fl. soluerẽtur.

† lib. 5. Disputatio.

c ¶ Proposita. § quanto plus, quàm per l. Falci. &c.

d ¶ Aristo ait & malè Accur.

e ¶ Omittunt. § de quibus est exẽplum, §. de cõdi. inde. l. si in area. in fin. & j. de excepr. do. l. Paulus.

f ¶ Sed posse. § sub. puto, corrigens. Aristonem.

g ¶ Repetere. § si noluit errore facti, nõ iuris, ut C. ad leg. Fal. l. error. & §. de iurit & fact. igno. l. regula. §. fin. & facit §. si cui plus, quàm per legem Falc. l. j. §. hæc stipulatio. & §. de condi. inde. l. si quis cũ à fideicõmissario. & l. qui exceptione. §. fi pars. & inst. de fideicõ. hęre. §. sed quia stipulationes. & j. eo. l. cũ hęreditas. & §. de mino. l. in cau sa. 2. §. Pomponius. & de leg. j. l. domus. & l. seq. Accur.

MVlier. § CASVS. Titia habens duos filios ex Seio marito suo, scilicet Caiũ, & Sempronium, celebrauit duiortiũ cum dicto uiro, & reliquit ei dictos suos filios, quos quidem ipse habebat in potestate: & postea nupsit Petro: & postea instituit sibi hæredem dictum Petrum secundum maritum. & rogauit eum, ut restitueret hæreditatem suam dictis duobus suis liberis, quos habuerat ex Seio priore uiro: scilicet, ut post mortem eiusdem Seij eorum patris uelit restituere ei dictorum filiorum, qui superesset tempore mortis dicti eorum patris, & postea decessit dicta Titia. postea Seius pater dictorum Caij, & Sempronij emancipauit eos: & postea dictus Petrus eorum vitricus restituit eis hęreditatem prędictam uiuo adhuc Seio eorum patre: & postea uiuo adhuc eodem Seio decessit Caius vnus de dicti filiis Seij, & testatricis: & postea decessit dictus Seius pr relicto superstite Sępronio prędicto suo filio. Nunc hic Sępronius petit à dicto Petro vitrico partem, quam ipse Petrus restituit fratri suo Caio mortuo, dicens, Tu restituisti hæreditatem mihi, & fratri meo præmaturè, id est ante mortem Seij patris nostri. Debebas eũ nobis restituere tantum post mortem patris nostri secundũ uerba testamenti Titiæ matris nostrę, uel illi ex nobis. q superesset post mortem dicti nostri patris: ego sum ille, qui superfum, da mihi partem, quã dedisti, præmaturè fratri meo: de illa autem, quam dediti mihi, non facio tibi quæstionem, ex quo eam habui, quamuis p maturè similiter eã habuerim. Dicit ei Petrus vitricus, Ego nõ solui p maturè: imo rectè solui tibi fideicõ. & ideo à me nihil petere potes. Mẗ enim uestra ideo dixit, qd̃ restituerẽ uobis post mortem uestri pris, & is[a] uxore pręgnante decesserit; ad hæredem suum transfert legatum,[b]

¶ *Hæres qui per errorẽ facti totũ fideicõmissario restituit, condicendo uel possessiones adhuc uacantes occupando, seu debito rebus, ne soluãt, denunciando recuperat. Alexan.*

¶ Pomponius. † LEX XXI.

HAeres cùm debuerat Quartam retinere, totam hæreditatem restituit. nec cauit sibi stipulatione sibi † proposita.[c] Similẽ eũ esse Aristo ait[d] illis, qui retentiones, quas solas habẗ, omittunt: sed † posse[f] cum rerum hæreditarium possessionem uel repetere,[g] uel nancisci: & aduersus agentem doli mali exceptiõe uti eum posse, & debitoribus denunciare, ne soluerent.†

¶ *Fideicommissum à matre relictum filio & collatum in tempus mortis patris, sui in cuius potest ate consistebat: debetur ĩmediate cũ filius qualitercunq; factus sui iuris fuerit. Alexan.*

¶ Vlpianus. † LEX XXII.

MVlier, quæ duobus filiis in potestate patris[h] relictis, alij nupserat, posteriorem maritum hæredem instituit, eumque rogauit liberis suis post mortem patris eorum hæreditatem suam restituere, uel ei, qui eorum superesset. Eisdem emãcipatis à patre suo vitricus restituisse hæreditatem dicebatur, mox alter ex filiis uiuo patre decessisse. Quærebatur, an, qui supererat ex filiis, partem fratri suo restitutam petere posit, quasi præmaturè datã? Scæuola diuum Marcum in auditorio de huiusmodi specie iudicasse refert; Brasidas quidam Lacędemonius uir prætorius, cũ filiis suis ab uxore diuortio separata, si morte[k] patris sui iuris fuissent effecti, fideicommissum relictum esset, eos emancipauerat: post emancipationem fideicommissum petebant.[m] Decreuisse igitur diuum Marcum refert, fideicommissum eis repręsentandũ† intellecta matris uolũtate; quę quia non crediderat patrem eos, emãcipaturum, distulerat in mortẗ eius fideicõmissum, non dilatura id in mortalitatem, si eum

¶ quia nolebat quod pater uester haberet inde aliquod commodũ: iõ uero non iussit mihi, quod soluerem vobis fideicom. post emãcipationem factã à patre uestro de vobis: quia non credidit, qd̃ pater uester uos emãciparet: nã aũt credidisset, quod pater uester nos deberet emãcipare, bñ iussisset mihi, ut uobis restituerẽ post emancipationẽ et ante mortẗ patris uestri. Quæ (ut dixi) cauerat eius intẽtio, utpater uester nullũ commodũ haberet et hæreditatẗ. Quærit. cui' allegatio debeat prævalere? Et dicit quod illi. Et sic iudicauit Imperator Marcus in auditorio suo, ubi fuit similis quæstio coram eo uẗtilata.

† lib. 22. ad Sabinum.

† Fl. Actio.

Partis appellatione dimidia cõtinetur.

† lib. 19. ad Sabinum.

† Flo. pẽs.

† Intel. Aurius §. uid. p Pet. mathe fil. in l. filiũ quem nu. 101. C. fã. ercisc. ubi et Lancil. polit. nu. 31. & Corasi. nu. 50.

† Alias, Dynus Pius rescripsit.

† lib. 23. ad Sabi.

† Fl. i fidei cõmissaria hẗditatis restitutiõe.

† Fl. aut cõquis.

a ¶ Ex asse. § de eo, quod ex asse est, ut j. eod. l. mulier. §. alia causa. & l. ex asse. & hoc casu cõputat sibi in Quartam, & nihil restituit, ut dictis ll. & hic j. respon. & §. planè. Sed fallit hoc quo ad quid. j. eo. l. mulier. §. penul. Quandoque negligentia fideicõmissarij: & tunc nec imputatur in Quartam: nec restituit quidẽ aliquid, ut j. eo. l. mulier, §. si hæres. j. respon. Quandoque mora nõ soluẽtis, & tunc sibi computat in Quartam, & superfluos restituit, ut hac. l. 1. respon. & §. ad l. Fal. l. Paulus respon. §. fi. & l. quod de bonis. §. quod auus. Idem si expressè præcepit eos restitui, ut hac l. 3. respon. uel ẽt tacitè: ut quando gratia fideicom. distulit, ut §. de leg. 2. l. si ita. §. Pegasus. Itẽ quod dixi primo, & tertio casu fructus cõputari in Quartam, fallit in liberis primi gradus, ut C. e. l. iubemus, nec obst. §. de inofficio. testa. l. Papinianus. §. si conditioni. nam dicas ut nota. d. l. iubemus. Item uidetur, quod etiam alij liberi non computent, ut nepos, §. ad le. Falc. l. quod de bonis. §. quod auus. Sed dic ideo ibi nõ cõputat, quia eos compensat cum debito, quod ei debuerat auus. Si autẽ aliquid supra id haberet, computaret, & hoc de Trebellia. quarta in Quarta uero iure naturæ, non computantur fructus, ut C. de inoffi. testamen. l. scimus. §. repletionem. nec obst. d. l. Papinianus. §. si cõdõni. ut ibi no. & d. l. scimus. In quarta debita iure institutionis computat hæres fructus, qui erant in fatione tempore mortis testatoris, ut §. ad l. Falc. in leg. Fal. placuit. postea fati nonnt. l. in ratione. in prin. & l. in quantitate. in prin. & insti. ad l. Fal. §. quantitas. ubi autẽ m percepit hæres fructus prædij legati, etiam post aditã hæreditatẽ, quandoque computat sibi in Falc. aure institutionis, ut §. ad l. Fal. quod de bonis. §. fructus. & tunc forte poterit adhiberi eadem distinctio, quę facta est in Trebel. scilicet sic in mora aut vnus, uel alter uel nullus: ut d. §. fructus. & in eo. tit. l. Paulus respon. §. j. & 2. Et not. generale de qualibet Quarta quod ubi hęres debet habere quartam, hẗ etiã quartę fructus ex die mortis testatoris. Et primo de hac j. e. l. mulier §. si quis. De debita iure institutionis, habet §. ad l. Falc. l. quod de bonis. §. fructus. de alia iure naturæ habes. §. de inof. testa. l. Papinianus §. si conditioni. & facit §. de usur. l. æquis. & j. eod. l. postulãte. §. sed in huiusmodi & §. de legatis. j. l. si quis bonorum.

b ¶ Accepto feruntur. § & sic fructus nõ ueniunt in restitutione, nisi hæres fuerit in mora, uel nisi expressè, uel tacitè fuit rogatus de eis restituendis, ut in prin. huius l. no. Item in alio casu, ut j. eo. l. ita tũ. §. ex asse. & §. de usur. l. 3. §. cũ Pollidius. & j. eo. l. Balida. uel nisi p cepti fuerint ante aditam hęreditatem: ut j. eo. postulante. §. sed in his. & l. deducta. §. pen. & l. ita §. si seruum. & facit §. de condit. & demonstra. l. qui hæredi. §. j. & j. eo. l. hæredes mei. in prin. Hug.

c ¶ Si legatum. § id est prælegatum. Accur.

d ¶ Hæredi. § scilicet uni ex duobus, ut subiicit.

e ¶ Hęreditatis. § i. fi dixerit hæreditariã, ut no. §. eo. Marcellus.

f ¶ Sed posse. § male stare uidetur hæc lex, tũ quia de singulari relicto dicit, de quo nihil ad tit. Itẽ quia uidetur cõtinuari precedẽtibus, quod non facit: sed die ex nigore populę etiam continuari ad casum subauditum: q. d. non solum si Seio uoluit hæreditatem restituì, cum liberos habuerit, sed & si legatum &c.

g ¶ Repetere. § si noluit errore facti, nõ iuris, ut C. ad leg. Fal. l. error. & §. de iurit & fact. igno. l. regula. §. fin. & facit §. si cui plus, quàm per legem Falc. l. j. §. hæc stipulatio. & §. de condi. inde. l. si quis cũ à fideicõmissario. & l. qui exceptione. §. fi pars. & inst. de fideicõ. hęre. §. sed quia stipulationes. & j. eo. l. cũ hęreditas. & §. de mino. l. in causa. 2. §. Pomponius. & de leg. j. l. domus. & l. seq. Accur.

h ¶ Patris. § a quo diuertit. Accur.

i ¶ Præmaturè. § oriebatur enim quæstio ex uerbis testatoris, scilicet, uel ei, qui eorum, &c. Accur.

K ¶ Si morte patris § ęgre condicio fideicommissi.

l ¶ Emancipauerat. § Brasidas pater.

m ¶ Petebant. § scilicet filij. Accur.

n ¶ Refert. § scilicet, secundum Dyo.

o ¶ Voluitas. § sic j. eo. l. quidam ita in fi primi casus. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Trahendum. J. sequendum: sic §. e. l. apud Iul. §. fi. Et no. nõ referre quid ex quo possentibus fiat, ut no. C. de instit. & substit. leg. 3. & insta. tit. j. l. ita esset.
b ¶ Seruis, § hereditariis: secus in heredis seruo, ut §. eo. l. cogi. §. si pater. in fin. q. Accur.
c ¶ Fuisset § in quo ab eodẽ heredẽ liber tas. C. hereditas: secus si ab uno heredẽ hereditas, & ab alio libertas sit relicta, ut J. e. l. si res. §. seruus. nisi aliud dicat in duobus casib. §. eo. l. apud Iulianum. §. fi. & l. cogi. §. fin. & facit §. de iudi. l. uix. Accur.
d ¶ Præsenti die. § id est, purè. Accur.
e ¶ Fideicõmissum sic. § scilicet, purè relictum.
f ¶ Deducta quarta. § scilicet in omnib' rebus, in qb. in Quarta eam non computãtur fructus, ut sequitur.
g ¶ Videntur. § & ideo non imputantur in quartam, nec restituuntur.
h ¶ Percepti uidentur. § Merito ergo in Quartã imputantur, ut §. eod. l. in fideicommissariam. 4. respõ. Et ad hoc qd' iudicio defuncti percipi uideant facit C. de fideicõ. l. l. 3. si autem hæres sit in mora, communiter cõputat in Quartam & superfluũ restituunt: ut no. §. eo. l. in fideicõmissariam. in prin.
i ¶ Et uel serui, § hæreditarij. Accur.
k ¶ Res. § hæreditariæ.
l ¶ Reddere. § repetere, placet. Accur.
m ¶ Proxima est. § fl. atq. Illa enim est dolo, proxima ut & §. fi mens. falsi. mo. di. l. j. § idautem. & j. proxi. respon. Sed cum uertatur commodũ utriusque, scilicet hæredis Quartam retinentis, & fideicõmissarij dodrantẽ recipientis. uidetur etiam quod deleui teneat, ut §. de legatis primo l. si seruus legatus. §. cũ quid quæ est contra. Sol. hic contractus adiit, & sic nullũ cõmodũ habet, ut supra eod. l. quia poterat. Vel dic, ibi de culpa in nõ exigendo ab hærede quę uenit: hic in malẽ consentando, quę nõ uenit. Itẽ contra §. de legatis secundo. l. eum pater. §. hæreditatem. 2. ubi non uenit periculũ etiam administrationis sed sub. ibi, nisi sit lata culpa. & sic secundum istam. ADDITIO Tu dic, quod hic loquitur in fideicõ. uero & puro: ibi autẽ loquitur in conditionali post mortẽ, unde tenetur etiam de leui, secundum Raph. Alex. & Clau hic.
n ¶ Culpa § scilicet, ita, aliàs. culpę. fl. latę. nam de leui non tenetur, ut dictum est: facit §. de leg. j. l. i. domos. cum tribus. sequen.
o ¶ Consueta negligentia. J. scilicet, magna: & sic lata culpa, quæ in suis toleratur, in alienis punitur: sic §. solu. mat. l. si constante. §. si maritus.
p ¶ Partuum partus. § sub. & eorum reddit rationem. Accur.
q ¶ Non habentur. § & ideo ueniunt in restitutione, quia non sunt fructus. ut inst. de re. di. §. partus. Nam sunt nati ante diẽ fideicom. cedentem, ut §. ad legem Falc. Paulus respon. §. primo.
r ¶ Detrahet. § §. eo. l. ubi purè. §. fin. contra. Sol. ibi.
s ¶ Aedes. § hereditarię.

emancipaturum sperasset. Secundũ hęc, dicebam & in proposita quęstionem † decretum diui Marci esse trahendum, [a] & rectè fideicommissum utrilq; solutum.

¶ *Seruus põt cogere hẽdem adire, & restituere, si ab hẽde libertas, & fideicõmissaria hæreditas per testatorem ipsi seruo relicta fuerit. Alexand.*

¶ Non est dubitandũ: † cogi posse hęredem institutum adire, & restituere hæreditatem seruis [b], siue directa, siue fideicommissaria libertas ei data fuisset: [c] cùm aspernari hæres non deberet personã cogentis. Habet enim hic quoque aditum, ut qui licet † nondũ petere fideicommissariam libertatem posit, nec directam sibi uẽdicare, propter spem tamen libertatis & hæreditatis, aditũ ad Prætorem & per se habeat.

¶ *Fructus percepti negligentia nõ petentis, non computantur in quartã: secus si iudicio testatoris. Bar.*

¶ Si hæres post multum temporis restituat, cùm præsenti die [d] fideicommissum [e] sit, deducta [f] Quarta restituet. Fructus enim, qui percepti sunt negligentia petentis, non iudicio defuncti percepti uidentur. [g] Alia causa est, si sub conditione, uel in diem rogatus fuerit: tunc enim quod percipitur, submouet Falcidiam, si tãtum fuerit, quantum Quarta † tacit, & Quartæ fructus. Nam fructus, qui medio tempore percepti sunt, ex iudicio testantis percepti uidentur. [h]

¶ *Hæres tenetur fideicõmissario uniuersali de dolo, & lata culpa tantùm. Bar.*

¶ Sed enim si quis rogetur restituere hæreditatem, & uel serui, [i] decesserint, uel aliæ res [k] perierint: placet non cogi eum reddere, quod non habet: culpæ planè rationem reddere, [l] sed eius, qui dolo proxima est: [m] & ita Neratius lib. j. Respõsorum scribit. Sed & si cum distrahere deberet, non fecit, lata culpa, [n] non leui, & rebus suis consueta negligentia, [o] huiusmodi rei rationem reddet. Sed & si ædes exustæ † sunt culpa eius, huius rei † reddet rationem. Præterea, si qui partus extant, & patruum partus: [p] quia in fructibus hi non habentur [q] Sed & ipse si quem sumptũ fecit in res hereditarias, detrahet. [r] Quod si sine facto eius prolixitate temporis ædes [s] usu acquisitę sint, [t] æquissimum erit nihil eum præstare, cũ culpa careat. [u]

¶ *Filia potest res, quæ subiacent restitutioni fideicommissi in cã dotis alienare, ni si de fructibus ita superesset, quod ad dotẽ sufficeret. Alexan.*

¶ Cùm proponeretur, quidam: filiam suam hæredem instituisse, & rogasse eam, ut si sine liberis decessisset hæreditatem Titio restitueret, eaque dotem maritodedisse certè quantitatis, [x] mox decedens sine liberis hæredem instituisse maritum suum, [y] & quæreretur, an dos detrahi posset: Dixi, nõ posse dici in euersionem fideicommissi factum, quod & mulieris pudicitiæ, & patris uoto congruebat, [z] Quare † dicendum est, dotem decedere, [a] ac si, quod superfuisset, [b] rogata esset restituere. Quòd si tantos fructus ex hereditate mulier perceperit, ut indeposit doti satisfieri dicẽdum est, potiùs fructibus hoc [c] expensum ferendum †, quàm fideicommisso.

¶ *Trebelliano ita demum locus est, si qs est rogatus ut hæres. Alex. & Bar.*

¶ Vt Trebelliano locus sit, non sufficit de hæreditate rogatum esse, sed quasi [d] hæredem rogari oportet, Denique † si qua † portio hæreditatis fuerit legata (legari enim posse etiam portionem hæreditatis placet nobis [e]) rogatusque fuerit [f] hanc partẽ restituere, proculdubio non fiet restitutio ex Senatusconsulto, [g] id coque nec Quarta retinebitur. [h] †

t ¶ Acquisitę sint. § scilicet præscribenti. Accursius.
u ¶ Careat. § secus si posset ei culpa imputari: quia non interrumpit præscriptionem. lit. cõ. est quod potuit de iure, cũ erat hæres: aliàs, secus esset, ut §. de peti. hæred. l. si qs possessor. §. pe. hic ergo si facto fuit impeditus. Itẽ facit §. de iure deliberandi. l. ait Prætor.
x ¶ Quantitatis § repete. proponeretur: & dic dedisse ẽ dicta hęreditate restituenda: secus autẽ si uiuus pater pro ea dotẽ dedisset. quo casu, ut æs alienum deduceret nec cõpensaret cum fructibus, nec ueniret in fideicõ. infrà eodem. l. a filia & arg. j. eod. l. Lucius. §. maritus.
y ¶ Suum. J. scilicet proponeretur.
a ¶ Congruebat. § cuius est officiũ filias dotare, ut C. de dot. p mis. l. fina. §. utranque Accursius.
a ¶ Decedere. J id est detrahi de hæreditate restituenda: & sub. perinde.
b ¶ Ac si quod superfuisset. § f. de dote. Vel dic, quod superfuisset de tota hæreditate tẽpore mortis. Nam & tunc totam dotem detraheret de hęreditate, ut C. eo. auth cõtra rogatus. Idẽ est si simpliciter fuit rogatus restituere, ut C. cõmunia de leg. aut. res.
c ¶ Hoc. § f. quod in ddtem datũ est, eego totum fideicom. præstabit deducta Quarta: & dos uiętibur data de fructibus: sic supra de leg. 2. l. cũ pẽ. §. Titio. & ad l. Fal. l. qd' de bouis §. q̃ auus. & sic licet tios percipiat iudicio testatoris non lucrifacit superfluos quarta, sed computat sibi in Quartam, & Quartę fructus, ut & alias §. ea. l. §. alia. & quod superfluit aliàs lucratur, ut dixi §. eo. l. in fideicommissariam. in prin. Sed hic non lucratur, sed cõputatur in debitum dotis, uel quasi. Nam quasi est a patre debitum filię dot, ut dixi: & est sic quod solet dici, quod bo. fid. post fructus lucratur, ni si cũ computat in expensis, ut §. de rei. uendi. l. emptor. & l. sumptus.
d ¶ Quasi. § ſ assertiuum ueritatis, non similitudinarium.
e ¶ Placet nobis. § ut §. de leg. j. l. non amplius. §. fi.
f ¶ Fuerit. § scilicet legatarius. Accur.
g ¶ Senatusconsulto. § Trebelliano.
h ¶ Retinebitur. § id est iste legatarius. nõ poterit quartam retinere, ut §. eodem l. prima. §. fi is, qui quadringenta. & §. idẽ Neratius. §. ad legẽ Falc. l. lex Falci. §. nunquam. arg. contra in eod. ti. l. penales. §. fi. & facit bene j. eo. l. Lucius. §. hæres. Sed nunqd hæres, a quo est legata pars bonorum sub his uerbis, pars bonorũ: poterit cogi ẽ

† Iste textus putat' fingi in suo effectu, secũdũ Paul. de castro quæ subiacẽt. C. communia de leg.
† Ita etiã Dua. ad fẽdum.
† Sing. est iste tex. secũdũ Ial. i auth. resq. C. communia de leg. & de eius intel. uid. Ludo. Alauarum. in Rubr. de le i. nu. 132.
† Fl. retinetur.
§ Sic institutis ppte tatem non impropriatẽ denotat. B. fingulf. in l. si in rixa. in ulci. col. in prin. j. ad l. Cor. de sic Alex. in l. si dati. J. de uerb. obl.
† Ibi loqtur in fidei commisso particulari hic aũt in uniuersali fideicõ. secũdũ Imo.
† Fl. ustr.
† Fl. deest, huius rei.
† Fl. dubitatum.
† Fl. deest, licet.
† Fl. quartam.
† Culpę triplicis materiam supple per Saly. in l. si nullã. C. de pig. act & Bal. in l. dignus. C. eo. tit.

Trebel. adire, & restituere? Respon. non, ut probari potest §. de legat. j. eo. n amplius. §. fi & l. seq. Nam legatarius tali non uidetur subintrans oneribus hæreditariis: quia bona dicũtur deducto ære alieno, ut §. de col. bo. l. cum emancipati. in prin. & §. de iure dot. l. mulier. Itẽ potest hæres libertate se dando bonorum æstimationem, & nõ dãdo partem rerum, ut d. l. non amplius. & secundum hoc facit §. e. l. nã quod §. non omnis. & l. cogi. §. generaliter. Argumẽ. contra, insti de fideicom. hf. §. post quam Senatuscon. sed illud iure uetustissimo. Itẽ argum. cõtrà, §. eo. l. nã quod §. proinde. ubi dicit, si etiã bona. &c. Itẽ qd si ab hærede sit legata pars hæreditatis sub his uerbis, Pars hęreditatis, ut hic dicit. nunqd hæres compellitur adire, & restituere. per Trebe. Nam nulla hodie debet esse differentia dicat, quis lego, vt fideicommitto, ut C. communia de legat. l. 2. Sed uidetur contrà quia non est rogatus: ut hæres. & de hęreditate: sed ut ab hærede legatum relictum Puto autem satis habere locum Trebel. cum ad fideicõmissarium sint transfitura onera hęreditaria: quia dixit portionem hęreditariam. & bene uidetur rogatus ut hæres. Sed in casu huius leg. est quęstio de legatario, an sit cogendus: & dic, quod non. Accur.

¶ *Portiones appositæ in institutione ꝛhr repetitæ in fideicommisso: nisi ex onere iũcto, uel expressione proprionum nominũ aliud inducatur. b. d. l. cum l. seq.*

¶ Iulianus. † LEX XXIII.

QVoties patersamil. unum, uel duos hæredęs cohrdibus suis restituere hæreditatem iubet, intelligitur ea sdem partes in fideicommisso † facere quas in hæreditate distribuenda fecit. [a] Sed si iubeantur ij, quibus fideicommissum datur, pecuniã numerare, atq; ita fideicõmissum † recipere; ex quãtitate pecuniæ, quàm dare iubentur, uoluntas patris fa. colligenda est. Nam si ex disparibus partibus hrdes scripti, ęquas partes [b] dare iubẽtur, propius est ut uiriles [c] recipere debeant. Si uerò summa pecuniæ dandæ congruit portionibus, [d] hæreditarias portiones accipere debebunt.

¶ Papinianus. † LEX XXIIII.

NOnnunquàm autem ex uoluntate [e] uariè scriptum, † & iudicatum est; uid. elicet, si non sub appellatione hæredũ, sed propriis nominibus † expressis fideicommissum relinquatur.

¶ *Translato fideicom. in dubio intelligit esse facta si prius fideicommissi restitutio facta non fuerit. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX XXV.

QVidam ita in † testamento scripserat, A te, hæres, peto, fideique tuæ committo, ut quicquid ex hæreditate mea ad hæreditas per dictũ siũ seruũ & rogani eundẽ Titiũ, ut restitueret dictã hrditatẽ dicto Stycho cũ liber esset: Certè ualet fideicõmissũ.

¶ Si quis filiũ. § Institui mihi hrdẽ ex asse Titiũ filium meũ in testamẽto meo, & postea feci codicillos, in quibus cõmisi fidei dicti mei filij, ut si sine liberis decederet, hęreditatẽ meã sorori suę restitueret Item præcepi, quod dicti codicilli non aperirent ante mortem dicti mei filij & postea decessit. postea dictus meus filius non habẽs filios uenit ad mortẽ: & sciẽs illud. q. ita in codicillis scripsera, iussit in testamento suo libertũ esse Stichum seruum hęreditariũ. instituitis sibi hęredibus Seio. & martino. & decessit. Nunc uenit dicta eius soror si deicõmissaria, & petit a dictis hrdib. ei' id ẽ filij, hrditatẽ meã ex fideicõmisso in quo fi. eicõ. dicit debere cõtineri dictũ Stichũ, quasi nõ uallẽrit libertas ei data. Quæritur quid iuris sit? Et dicit, q̃ de hęreditate nõ est dubiũ, quin eam habere debeat Stichũ autẽ nõ habit seruata libertate eidem Stycho fauore sui, id est libertatis: habebit tamen ab eis iussum pretiũ eiusdem Stichi. Et idem est per oia, si dictus meus filius ignorabat tempore, quo fecit testamentum fideicommissum, quod reliqui sorori eius in codicillis meis. Sed pone q̃ Sempronius qui erat extraneus instituit sibi hęredẽ dictum Stichũ ante quã dictus meus filius daret ei liberratem in dicto suo testõ, & postea idem filius ei dedit libertatem, & post libertatẽ adiuit dictus Stichus dictam hæreditatem Sempronij, & sibi acquisiuit. Nunqd Seius, & Martinus hęredes dicti mei filij debẽt prestare fideicõmissa ꝛ predicte nõ solũ estimationẽ Stichi, sed et æstimationẽ dictæ hæreditatis Sempronij? Et dicitur quod sic quia si filius meus nõ dedisset ei libertatẽ, sicut dedit, potuisset adire eam iussu dictę fideicommissariæ, & et acquisiuisset Sed pone q̃ dictus Sempronius, q̃ instituit dictum Stichum, decessit filio meo prædicto adhuc uiuẽte, post testamentum dicti filij mei, in quo reliquit libertatẽ Stycho. & ita ęte mortis dicti Sempronij nõ cõpetebat adhuc libertas Stycho ex testõ filij mei: quia adhuc uiuebat idẽ filius meus, sed postea decessit: & sic factus est liber dictus Stichus, non tamen adiuit adhuc hęreditatem dicti Sempronij, nec ante libertatem suam, nec posti, nec ẽt nunc adire potest: quia transiuit tempus adeundæ hæreditatis Sempronij computandum à præcepto iudicis, qui sortẽ iussit dicto filio meo uiuenti, ut intra certum tempus iuberet seruũ adire & ipse non iussit ante mortem suam. Nunquid in hoc casu tenebuntur dicti hędes filij mei præstare hæreditatem Sempronij dictæ fideicommissarię ex causa fideicõmissi? Et dicitur quod non: & est ratio: quia si dictus filius in uita sua iussisset dictũ Stichum adire dictam hrditatẽ Sempronij, ei filio meo acquisita fuisset. Non ergo habet dicta fideicõmissaria unde conqueratur, si dicta hrditas non est adita. In supiori autem casu bene hẽt unde conqueratur de filio meo ut modo dixi: & ideo non est mirũ, si in dicto superiori casu ipsa potest petere ab hęredibus dicti mei filij æstimationem seruũ, & hęreditas Sempronij. Et h. d. hic §. licet obscure. Ideo aũt posui in hoc ultimo casu, q̃ Stichus non adit hrditatẽ Sempronij ante libertatem sua, nec posi, & quod etiam nunc non potest adire, quia si nunc liber existẽs adire posset, ut quia non transiuerat in uita filij mei tps à iudice ei statutũ bene posset conqueri fideicommissaria in hoc casu de libertate data Stycho per filium meum: quia ita posset adire hęreditatem iussu fideicommissarię, & ei acquirere dictus Stichus, si liber non esset, sicut in proximo superiori casu. Viuia.

Ibi 39 Digest. al. Vlpianus.
† Fl. fideicommisis.
† Fl. fideicommissa.
† Fl. deest, in. & intel. huius. l. ui. p Mar. An. Bauer i le. cũ filio. nume. 168. de leg. j.
† Fl. 15. q̃stio.
† Fl. reseriptum.
Ibi 39 Digest. al. Paulus.
† Fl. deest, in. & intel. huius. l. ui. p Mar. An. Bauer i le. cũ filio. nume. 168. de leg. j.

a ¶ Fecit. § fic C. de impub. & ali. sub. l. j. & §. de uulg. substi. l. si in testamento. & l. qui liberis. §. fi. & l. sequen. in prin. & l. cohęredi. §. pri
b ¶ Partes. § de pecunia.
c ¶ Viriles. § id est pro numero personarum, ut C. de ead. tol. §. ubi autem legatarij. Aacur.
d ¶ Portionibus. § scilicet, hęreditariis: & facit §. de rebus dubiis. l. utrum. §. fi.
e ¶ Nonnunquam. Ex uoluntate. § scilicet præsumpta.
f ¶ Nominibus. § & tunc pro uiribus, ut J. de statuli. l. ita. §. Idem & si propriis & appellatiuis, præcedentibus propriis, ut inf. de stipula. ferorum l. si cõmunis seruus. & facit C. de caduc. tollen. § sed ut manifestetur. & supra, de lega primo. tu. pia. §. fina. & l. seruus. §. fi ex pluribus. & l. si hęredes. Sed contra, infra de duobus reus. §. fin. Sed ibi distingue, an nominentur hęredes nominibus ꝓpriis, ut a Titio, & Sempronian appellatiuis, ut à primo & secundo hęrede lego. Accursius.

¶ Vidam ita. § CASVS Titius instituit sibi hęredem Seiũ & ita ab eo petiit, A te, hęres, peto, fideique tuę committo, ut quicquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, filio meo restituas cũ ipse erit xx. anno: cum fuit. Si filius meus prius moriatur, reddas matrimonius & postes decessit dictus testator, & postea decessit dictus filius impubes antequam dictus hęres aditret hrditatẽ: & ita decessit antequam dies fideicõmissi cederet, id est antequam ipse esset. 14. an. nunquid debetur fideicom. matri eius, an uero hęredi pueri? Et respond. quod matri debetur. Si autẽ decessit postquã dies fideicõmissi cesserit, pertinet ad hęredem eius fideicõ. Ista aũt responsio mollificatur in uersi. Sed an. &c. & postea tollitur eadẽ rũsio in uer. Marcellus &c. Dicit ergo in dicto uer. Sed an &c. quod prætor debet æstimare ex ꝑsona matris & pueri, & hęredis eius an dictus testator uoluerit præstari matri fideicõ potius, quã hæredibus pueri, puero decedẽte ante 14. ann. uel post, & si restituto ei filio adhuc fideicõmiss. q̃ qd tamẽ dictũ sit, ita est ueritas, dicit Marcellus. §. quod ad matrẽ trãsferat dictũ fideicõmiss. si nõ est restituta puero nõ mortẽ ipsius. §. pueri. Et hoc est uerũ siue dictus puer decessit aũ diẽ fideicommissi cedẽtẽ, id est aũ 14. annos, siue post. & h. d. licet obscure.
¶ Si seruo hærede. § Institui mihi hęredẽ Stichũ seruũ Titij, & ita potest acqri Titio
a ¶ Fuerit. § scilicet legatarius. Accur.
b ¶ Senatusconsulto. § Trebelliano.
c ¶ Retinebitur. § id est iste legatarius. nõ poterit quartam retinere, ut §. eodem l. prima. §. fi is, qui quadringenta. & §. idẽ Neratius. §. ad legẽ Falc. l. lex Falci. §. nunquam. arg. contra in eod. ti. l. penales. §. fi. & facit bene j. eo. l. Lucius. §. hæres. Sed nunqd hæres, a quo est legata pars bonorum sub his uerbis, pars bonorũ: poterit cogi ẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Peruenerit.ʒ per q̃ ueniunt etiam prælegata quandoque, ut in no. C. de fideicom. l. cũm uirum. Accur.

b ¶ Prima quaque die.ʒ ad talem ætatem peuenerit. Vel die prima quæq;, id est quàm citò poterit, uel dies cesserit. & facit ʒ. de admen. leg. 3. §. j. ibi. Idem dicẽdum &c. Accur.

c ¶ Acceperit.ʒ i. decesserit, & j. de uer. sig. l. in uulgari. in fi. Accursius.

d ¶ Adeatur.ʒ & sic constat non cecisse diem.

c ¶ Cedat.ʒ quẽ est aduenientẽ condicione uel die incerto, si sic fuit relictum, ut dixi, Cũ erit xiiij. ann. ut j. tit. j. l. fi Titio. Si autem pure, uel in diem certum tunc pẽdet responsio ex eo, quod ẽ ʒ. codẽ. l. apud. §. Antistia. & l. ille §. j. in fine & ibi no. singulare. autem fideicommis. pure cedit a morte testõris, ut C. de cadu. tol. §. i nouissimo. Et no. quod dictio prius, posita in uerbis testatoris facit dubiũ. Nã potest intelligi, prius quã cesserit dies fidei commissi. in persona filij, uel prius, quã restituat. Accur.

f ¶ Pertinere.ʒ ista responsio tẽperãt statim sed postea ex toto emendatur, ut ibi dicit Marcellus &c.

g ¶ Pueri.ʒ fts eo. l. ex facto. §. fi quis rogatus. Accur.

h ¶ Voluntati.ʒ fic ʒ. codẽ l. mulier. §. Bra sidas. nã similis est ibi interpretatio uoluntatis in dubio. & hoc ni si pera probetur, quod potest, ut ʒ. eod. l. ubi pure. §. j. & supra, de condit. & demõstrat. in cõditionibus. & C. de libe. præte. uel ex hæred. l. j.

i ¶ Acceperit.ʒ f. bona: quia tunc transmittentur pure ad hæredem.

K ¶ Dominus.ʒ cui per eum quæsita est hæreditas. Accur.

l ¶ Fideicommissum est.ʒ nõ tamen locum habet Trebellia. quo. ad Quartam deducendam, quia non ut hæres, sed ut dominus est rogatus: ut ʒ. de leg. j. l. cum filio. & ibi, ʒ. eo. l. j. §. j. & l. mulier. §. fi. sed quio ad alia remedia locum habet Trebel scilicet, ut eo libero facto cogatur restituere, & transeunt actiones. Non tamen dico, quod cogatur manumittere, sicut nec pater filium emancipare, ut ʒ. de lega. j. l. filius. §. secundum vulgarem. Accur.

m ¶ Iussit.ʒ ne soror infidiaretur filio, ut in st. de pupil. sub. §. igitur.

n ¶ Fidei commisit.ʒ quod fieri potest, ut C. de codi. l. 2.

o ¶ Defuncti.ʒ scilicet prædicti filij. Accur.

p ¶ Fauore.ʒ Sed quis est fauor, cum idem sit in fundo uẽdire, ut ʒ. de leg. 1. l. fi. §. fi. & l. si hæres rem. quę sunt contra. Sol. quãdo ignorat hæres. non est fauor: sed quando scuit, sic ut hic sic & alias distinguitur sciens ab ignorante, ut ʒ. de transact. l. fi. uel sub. hic, maximè & facit bene ad § j. de uerb. obligat. l. fi seruũ. §. de illo. & ʒ. de dona. l. ij. Sed contra, ʒ. qui, & a qui. l. hæres ubi hæres non potest manumittere. Sed ibi erat pure legatus, & sic factus legatarij: hic sub cõdõne relictus, & sic interi hẽdis, & pot ab eo manumitti, ad quod facit ʒ. de legat. j. l. fi quis inquilinos. §. j. & instit. de leg. §. fi res. Sed hoc nõ placet Ioan. quia & in illa l. hæres dicit in ꝓprio hęredis. Quare dic ibi, Nil agitur, scilicet quo minus detur estimatio sed libertas tenet Vel ibi inter uiuos, hic in testamento hęres dedit libertatẽ. Itẽ adhuc contrà. infra qui, & qui. l. generaliter. §. fi. Solu. ut modo dixi de alio cõtrario. Item adhuc contra, supra de condictio. indebiti. l. i sũma. §. penul. ubi distinguitur sciens ab ignorante. Solu. hic hęres est, qui intelligitur eadem persona cum defuncto: ut in authen. de iure iu. a mor. præ. §. primo. col. v. unde non permittitur ei ignorare, qd̃ defunctus sciuit: ibi enim est extraneus. Sed obiicitur hunc solu. infra de donatio. causa mortis. l. fi is, cui. ubi etiam extraneus ignorãs donatarius tenetur. sed ibi erat in culpa. lata donatarius, quãdo nõ cogitauit posse remoueri p conualescẽtiã, & alis modis. Item ad huc, contra. C. cõmunia, de lega. l. fin. §. sed quia. ubi etiam hæres non manumittit. Sed ibi pure, uel die certa: hic sub cõdõne, uel die incerta, quæ pro conditione habet, ut ʒ. de condi. & demõstrationi l. dies incertus. Sed tũc obst. in ea. l. §. fin. autẽ sub cõdõne. Sed ibi nõ dicit d manumissione, sed de cæteris alienationibus, quæ fieri nõ debẽt pendente cõditione: & hic est speciale in libertate. Nam & seruus alio modo alienatus cõditione pẽdente, ea existẽte renocaret. Alij dicũt, quod hoc corrigitur per illum. §. fin autem. ut non possit manumitti, sicut nec alio modo alienari.

q ¶ Sui.ʒ scilicet libertatis.

r ¶ Pretium.ʒ scilicet, serui prædicti. Accursius.

s ¶ Afferat.ʒ ut sup. de alie. iud. mutã. caus. fact. l. j. in prin. & de noxa. l. electio. §. fin. Argu. contra ʒ. de sepa. l. j. in fi. j. respon. Hug.

t ¶ A Sempronio.ʒ scilicet quodam extraneo.

v ¶ Hæreditatis.ʒ f. fideicommissariæ.

xx ¶ Quoque.ʒ non solũ seruũ: sed videtur posse pœnitere, quando ignorauit, ut ʒ. de interrog. actioni. l. de ætate. §. ex causa. Sed ibi actori consulebat in alium: hic uero datur huic sorori in alium recursus ad hanc hæreditatem. Item adhuc non uidetur nocere tantus error, ut instit. de actio. §. fi quis agẽs. Sed ibi ignorantia se excusat a damno quod haberet propter plus petitionem hic non excusat a damno hęreditatis. Accur.

y ¶ Non deduceretur.ʒ ut ipsa, uel eius æstimario præstetur sorori, ut infra eodem. l. ita tamen. §. primo. & supra, eodem. l. in fideicommissariam. in princi. Accur.

Omnibus.ʒ CASVS. Instituit mihi hæredem Titium, & rogaui, eum, ut eam restitueret cuidam ciuitati suppositæ Romano imperio, & decessi. Nunquid tenetur Titius restituere dictę ciuitati? Et dicitur, quod sic: & ea restituta transeunt hæreditariæ actiones in eã. & contra eam ciuitatem: & municipes, qui morantur in ea ciuitate, admittunt ad eas actiones exercẽdas, & ad eas defendẽdum. Debent tamẽ ad hæc explicanda habere actorem. hoc dicit, cum prin. l. sequ. Viuia.

z ¶ Omnibus ciuitatibus.ʒ uel parti ciuitatis. ut supra de legat. j. si quis a filio. §. fin. & etiam uicis, ut supra de lega. primo. l. si hæres. §. primo. Item e contra instituit & de restituendo grauari possunt: ut ʒ. eodem. l. recusare. §. item si municipes. & facit infra, de lib. uni. l. primai. & C. de hæredibus instituen. l. hæreditatis. & C. eo. l. 3 & ʒ. de lega. j. l. ciuitatibus. Accur.

a ¶ Romani.ʒ sed ciuitates hostium sic non sunt cãnaees.

b ¶ In eas.ʒ ciuitates. & contra eis dantur, ut subicit, Sed &c. ut ʒ. eo. l. j. in prin. & continua cum l. seq.

c ¶ Admittuntur.ʒ scilicet, ad agendum.

Ita tamen. Actorem.ʒ uel syndicum, ut ʒ. quodcuiusque Vniuer. l. j. §. quibus. & l. Item eorũ. §. sed & si ita decreuerit. & debẽt eligere omnes de municipio, vel ciuitate, uel maior pars, uel ordo. Dic curionũ, uel maior pars, cũ duæ partes affuerunt, vel nullum eligẽt si sit aliquis, cui de consuetudine hoc facere licet, ut supra qd̃ cuiusq; Vniuer. no. l. planè.

† libro. 40. Digestorũ.

& l. Prætor. & ipsi etiã administratores municipiũ poterũt hoc facere, ut suprà, de condi. & demõstra l. moni cipibus. & quod cuiusque Vniuer, nom. l. fi. Accursius.

¶ Si seruũ. ʒ CASVS. Instituit mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eũ q̃ restitueret hęreditatẽ meã Seio, & decessi. Posteà Titius dicẽs sibi suspectam hęreditatẽ, fuit coactus adire: & antè quã hæreditatem restitueret dicto Seio, Caius extraneus instituit sibi hẽdem Stichum seruum dictę hęreditatis meæ & dictus Titius iussit eum adire, & ita eam hęreditatẽ, Caij sibi acquisiuit. & ita habet modo Titius hæreditatem meam & hęreditatẽ Caij. Nunc q̃rit an utrãq; restituere teneatur dicto Seio fideicõmissario? Et dicitur, qd̃ nõ, nisi meam, sicut nec tenetur ei re stituere, illud qd̃ seruus hẽditarius itipulatus esset ab aliquo post aditã à se hæredẽ hẽditatem: aut per traditionem accepisset: aut fructus qui, ex rebus hęreditariis percepti fuissent antè moram restituendę per eum hæreditatis. Et bene dixi, post aditam a se hærede hęreditatẽ: q̃ a si antè aditam prædicta trria, uel aliquod eorũ interuenisset, bene tenetur Seio fideicommissario restituere. Viuia.

† Iste text. est sing. secundũ Angelũ, q̃ hẽs q̃ fecit mora, an adeuẽdo, nõ uide iur fecisse in restituẽdo, sed nota iterpellatione opus est fm Imn. & Alexã. hic.

† Intel. huius. §. poni. Her. Lanfren. in l. in fideicõmissariam nu. 22. ʒ. eo.

¶ Iuliauus. † LEX XXVII.

Ita tamen, ut ijs, quibus restituetur hęreditas actorem [a] eligant, & ad agendum, & ad excipiendas actiones.

¶ *Quæsita per seruũ post aditã hẽditatẽ ab hẽde coacto, nõ uenĩũt in restitutionẽ: secus in quęsitis hęreditate iacente. Bart.*

¶ Si seruum hęreditarium hęres qui coactus [b] adiit, iusserit † adire hęreditatem ab alio [c] eidem seruo [d] relictam, & tunc [e] hæreditatem, quam suspectam sibi esse dixerat, restituerit, an etiam eam hęreditatem, quæ per seruum acquisita sit [f] restituere debeat, quæsitum est. Dixi non magis hanc hęreditatem in restitutionem uenire, quam quod seruus hẽditarius post aditam hęreditatem [g] stipulatus fuisset, aut per traditionem accepisset, aut fructus, qui ex rebus hęreditariis percepti fuissent: vtique † si nulla mora [h] fideicommisso facta fuisset. Sed si q̃d † ante aditam [i] hęreditatẽ seruus stipulatus fuisset, aut p traditionem accepisset, id restitui debebit: sicut fructus ante aditam hęreditatem in restitutionem venirent. †

† Fl. uenĩẽt

¶ *Qui coactus adijt hẽditatẽ, cõmodũ, ex hæreditate consequi non debet Bar.*

¶ Qui suspectam sibi hæreditatem dicit, nullum commodum [k] ex testamento consequetur, quod habiturus non esset, si hæres institutus, non fuisset, aut non adisset. Et ideo si pupillo [l] substitutus fuerit ita, † Quisquis mihi [m] hęres erit, idem filio meo hæres esto: hæreditatem, quę ad eum [n] ex substitutione peruenerit, restituere cogendus erit, Si uerò detracto hoc articulo, Quisquis mihi hæres erit, substitutus ita fuerit, Titius filio meo hæres esto tum [o] si solus patris † hæres extitit, nihilominus cogendus erit hæreditatem pupilli [p] restituere. Si uerò cohæredem [q] habuerit, retinebit pupilli hæreditatem: quia potuit cohærede adeunte, [r] quamuis ipse patris [s] omisisset hæreditatem, ex substitutione adire.

† Fl. fuerit itaque.

† Fl. patri.

¶ *Existentia sui hẽdis confirmat fideicõmissum, uniuersale, ut per restitutionẽ trãseant actiones. Bar.*

¶ Si pater filium, quem in potrã, nec etiam in commodum, ut ʒ. eadem l. §. fi perceptis. & ʒ. codẽ l. apud Iulianum. in prin. Accur.

No. regulare, q̃ uerbũ q̃ ds. iũctũ uerbo futuri tpis facit cõdõnẽ. Bar. i l. q liberis. ʒ princ. ʒ. de uulg. & pupil. substit.

l ¶ Si pupillo.ʒ fortè exhęredato. Accur.

m ¶ Quisquis mihi.ʒ i & per quæ uerba quis admittatur, habes ʒ. de uulg. substi. l. qui liberis. §. fin. & no. quod hæc uerba inducunt cõditionem hanc, scilicet Si eris mihi hæres, fis & filio meo: quę cõdõ non intelligitur. ʒ. proxi casu.

n ¶ Ad eum.ʒ instituitur, & rogatum. Acc.

o ¶ Tum. id est tunc. alias accipitur pro aliquando: uel accipitur pro una parte: ut, tum Petrus tũ Martinus currit, alias est in textu, tunc.

p ¶ Pupilli restituere.ʒ & est ratio, quia hanc nõ haberet, si nõ adisset paternam: vt pote principali testamento irritato, cum ex eo non fuisset adita hęreditas: ut ʒ. de contra tabu. l. filium. §. quod si hi. & §. sed est cũ exhęredato. & sic per consequentiam pupillare euanescit, no. ʒ. eo. l. apud. §. Idem Iulianus. H.

q ¶ Si uero cohæredem.ʒ alium à pupillo: & sic nõ obst. ʒ. de uulg. substi. l. sed si plures. §. filio. in fin. §. ubi dicit, quod si hęredem habeo pupillum tantum: & repudiauero paternam, non possum postea habere pupillarẽ, nisi essem frater impuberis: ut ʒ. tit. j. l. fi filius, q̃ patri. sed certè quãtum ad hoc quod hic, dicit idem dico & si pupillum tantum habeo cohęredem: quia possum habere pupillarem ex substitutione, licet repudiauerim paternam: puta si pupillus adeat: alioq̃n pupillare nullum esset, cum nemo adiisset paternam hęreditatem, ut dixi. Et ita cum hoc commodum posset habere licet repudiauerit paternam cum tñ pupillus adiit, non debet uenire ad restitutionem. ut in prin. huius §. l. Iud tamen bene dico, quod hoc casu nõ possum habere ex substitutione pupilli quin habeam paternam: quia eã nõ inuenio immistam, ut dicit dictus §. filio. in fine. Vel posset illud intelligi, cum pupillus non adiuit. & ego repudiaui. Sequitur ergo quod pupillare non ualeat & ita nihil ex eo habere possim.

r ¶ Cohęrede adeunte.ʒ sufficit enim unum ex hęredibus adire paternam ad hoc, ut ualeant secundę tabulę, ut hic & ʒ. eo. l. apud Iulianum. & distingue hic, ut no. C. de iure delib. l. quidam.

s ¶ Ipse patris.ʒ substitutus. Accur.

¶ Si pater.ʒ CASVS. Filiũ meum Titium in mea potestate constitutum institui mihi heredem, & rogaui eum, ut hęreditatem meã restitueret Sempronio, & decessi. Postea idẽ meus filius dicebat sibi suspectam hęreditatem, & ideo nolebat se ei immiscere. Sempronio autem erat contentus, quod ipse restitueret ei sine immistione, & ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsi ei restituis. Bene nalet restitutio. Viuia.

a ¶ Restitui.ʒ caue tibi: quia nil dicitur, an cogatur adire & videtur quod non: cùm enim suus est, & necessarius, non oportet quod plus adeat. Sed dic, vt adire cogatur, vt §.eo.l. recusare. §. meminisse. & potest esse ratio, quia debitor hęreditarius negaret forte suum fuisse, & pberet fusso esse emãcipatũ: vnde restitutio inuentretur nulla. Itẽ quia est hęres nomine, non re: vt teneatur creditorib. vt C. fi vt se ab hæredita. abstinerit. ergo ecõtrà nec agere põt, nec habet qd restituat. Dicit tamen H. & bene, quòd si nõ curet fideicõmissarius cogere adire, quòd satis est ei, quòd est hæres, licet se abstineat, vt J. de fideicõmis. lib. I. cum quasi. §. sed & si quis. & §. de mino. l. & si sine. §. sed quod Pa. & expressè hic subiicitur. Sed nõ ne restituẽdo videtur adire, sicut qui solut creditoribꝰ. vt C. de iure deliberã. l. ij. fit enim nuda uolũtate, vt institu. de hęred. quali. & differen. §. fi. Respon. non: quia non fit eo animo: sed magis animo contrario, vt nõ fit hęres: cũ coactus hoc faciat.

¶ A patre. ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Seium: & Caium filiũ meum impuberem exhęredaui, & eidem filio taliter substitui dictũ Seiũ, si dictus impubes decederet in pupillari ætate. Itẽ rogaui dictum Seiũ, vt restitueret Titio hęreditatem, quę ad eum ex substitutione peruenerit: & decessi. Titius viuente dicto impubere vult cogere Seium, vt adeat hæreditatem meam ad hoc, vt postea impubere decedente Seius possit eidem Titio restituere hæreditatẽ dicti impuberis, sicut ego testator eũ rogaui dicens eidẽ Seio, si tu non adeas hæreditatem testatoris, non habebis hęreditatẽ filij sui impuberis, & ita restituere mihi eam non poteris. Nunquid post eum ad hoc cogere? Distinguitur, aut impubes viuit, aut non. Primo casu nõ potest propter duas rationes. Vna est, quia eidem Titio dedi fideicõmissum hęreditatis filij sui sub cõditione, filius meus decederet in pupillari ætate: ipse autem adhuc viuit, & ita non extitit adhuc conditio fideicommissi. Secũda ratio est, quia nõ probè aget dictus fideicommissarius de hæreditate dicti pueri adhuc viuentis. Secundo aũt casu potest dictum hęredem cogere. Sed pone in hoc secũdo casu, cũ non viuit impubes, quòd Seius à me institutus habuit cohærẽdẽ Sẽpronium, & ambos eos hęredes substituo prædicto modo dicto meo filio. Nunquid ambos poterit cogere fideicommissarius adire hæreditatem meam? Et dicitur quod non: satis est enim solũ vnũ cogi adire. Nam vno etiam solo adeunte cohęres suus etiam qui meã patris hæreditatem non adiit, cogetur adire, & restituere fideicommissario hæreditatem dicti mei filij. Viuianus.

b ¶ A Patre. J scilicet, filij exhęredati, non dico à patre instituti hæredis.

c ¶ Substitutus. ʒ pupillariter. quod potest: vt insti. de pupil. substi. §. non solum. Accursius.

d ¶ Sub conditione. ʒ hæc ratio non est sufficiens, vt §. eo. l. apud. §. Antistia. & l. ille à quo in prin. sed pro eo facit J. eo. l. facta. §. si sub cõditione. & §. fi in danda. sed dic, vt no. d. §. Antistia. & l. ille à quo. & l. sed si ante. & l. penul. Accursius.

e ¶ Agitur. ʒ scilicet sic. vt cogatur adire, & restituere, vt hic, & §. de vulg. substi. ij. §. planè. sic & J. de coll. bo. l. j. §. si impuberi. Sed in alium modum agitur quandoque de viuẽtis hęreditate, vt C. vt in pos. legat. l. cùm Archimedoram. & C. ad Trebel. authen. cõtrà rogatus. & §. de hęre. vend. l. illud. Accursius.

f ¶ Patris adire. J & etiam purè restituere, vt infrà proxim. dicitur, vel colligitur.

g ¶ A patre ʒ scilicet exhæredati: & dic exhæredato pupillariter substituti

h ¶ Restituerent. ʒ Titio. Accur.

testate habebat, hęredem scripserit, & ab eo petierit, vt hæreditatem Sempronio restitueret, isq; suspectam sibi esse dicat; † poterit ex Trebelliano Senatusconsulto hæreditas restitui. a Quare & si non immiscuerit se hęreditati, nihilominus actiones, quę ei, & in eum competebant, ad Sempronium transferuntur †.

¶ *Hæres per fideicommissum relictus in secundis tabulis, cogitur ex primis adire mortuo demum pupillo: & confirmatis secundis tabulis oẽs pupillariter substituti cogentur adire ex secundis, & restituere. Alexand.*

¶ A patre b hęres scriptus, & exhęredato filio substitutus c si rogatus fuerit hæreditatem, quæ ad eum ex substitutione peruenerit, Titio restituere: cogendus non est viuo pupillo patris hæreditatem adire: primùm, quia sub conditione d fideicommissum datum est: deinde, quia non probè de hęreditate viuentis pueri agitur. e † Mortuo autem pupillo, compelli debet hæreditatem patris adire. f Quòd si duo hęredes à patre g instituti fuerunt, † & vtriusque fidei commissum sit, vt exhæredati filij hæreditatem restituerent: h satis erit vel vnum i cogi adire: hoc enim facto etiam is, qui patris hęreditatem non adit, filij hęreditatem adire & restituere cogetur.

¶ *Si filius petijt bonorum possessionem contra tabulas, hęres institutus non potest cogi adire, & restituere. Bartolus.*

¶ Quoties filius emãcipatus bonorum possessionem contra tabulas accipit, k nulla ratio est compellendi hęredis ad restituendam hęreditatem: & sicut neque legata neque fideicommissa cętera præstare cogitur, m ita nec † ad restitutionem quidem hęreditatis compelli debet. n Marcellus o, Planè non est compellendus adire, si iam filius † bonorũ possessionem accepit: † ne intercidat fidei commissum p mortuo hęrede instituto, & omissa à filio bonorum possessione.

¶ *Post restitutam hęreditatem actiones denegantur hęredi, & cõtra hęredem, & dantur fideicommissario: secus ante eã restitutam. Alexand.*

¶ Qui ex Trebelliano Senatusconsulto hęreditatem restituit, siue petat à debitoribus hęreditariis, siue ab eo petatur; exceptione restitutę hęreditatis adiuuari, vel ponat ex hæredatus: cùm & tunc rescindantur relicta, vt §. de inoffic. test. Papinianus. §. fina. nec obst. §. eodem. l. ille, à quo. §. j. quia ibi solus hęres contendebat de viribus testamẽti, nec apparabat filius, qui contra tabulas peteret: hic autem apparet.

l ¶ Hæredis. ʒ alius, quàm filius.

m ¶ Cogitur. ʒ hęres scriptus. Item nec filius, præterquam liberis, & parentibus & quibusdam aliis, vt infra. de lega. præstan. l. j.

n ¶ Compelli debet. ʒ nisi fideicommissarius esset de liberis, vel similibus. Nã tunc à filio esset dandum fideicommissum pro portione virili, vt J. de lega. præstan. l. j. & l. qui filium. in fi. & l. sequen. & l. viriles. & l. fi portio. & hæc sunt secundum iura vetera. Sed quid hodie, cùm ex causa præteritionis, vel exhęredationis non irritetur, nisi institutio: Respon. secundum M. nec hodie cogitur, cùm iure nulla fit institutio, sed irrita: sed secundùm nos, qui dicimus irritandam, potest dici, vt interim possit cogi adire, & restituere filio differente agere, secus si iam agat, vt hic. Accursius.

o ¶ Marcellus. ʒ scilicet, respon. Et pone, Pater filium emãcipatum præteriit, extraneum instituit: & de restituenda hęreditate Titio post mortem suam rogati grauauit. Dicit ergo filium non cogendum petere contra tabulas: quia iam intercideret fideicommissum præstandum mortuo hęrede, seu post mortem hęredis, & filio omittente bonorum possef. & sic stamus pro fideicõmisso, vt valeat, vt & suprà, eodem. l. ex facto. §. sed si naufragio. Si autem filius sponte vellet petere, bene posset, vt suprà proxim. Vel pone, vt infrà, eodem. §. quarogatus. Accursius.

p ¶ Fideicommissum. J scilicet præstandum. Accursius.

¶ Qui ex Trebelliano. ʒ CASVS. Titius instituit sibi hęredẽ Seium, & rogauit eum de restituẽda hęreditate Caio, & decessit: postea Seius restituit hęreditatẽ Caio valt modo idẽ Seius hęres agere cõtra aliquẽ debitorẽ hẽditariũ, certè repellit exceptiõe restitutę hẽditatis. Sed & si creditor hęreditarius agat cõtra eũdẽ Seiũ, eadem exceptione repellit eum: dictę autem actiones hęreditarię competunt dicto Caio fideicommissario, & contra eum, non solũ hę, quas dictus hęres habebat tempore, quo restituit ei hęreditatem, sed etiã hę, quę sub cõditione erant: ũc temporis, quarumq; dies non cessẽ à redsunta sed postea conditione existente. Sed si conueniatur hęres a creditoribus hęreditariis ante restitutionẽ hęreditatis, nõ habet exceptionẽ, eum tanto minùs debeat postea soluere fideicõmissario in restitutiõ hęredi-

i ¶ Vel vnum. J vel pro saltem: & facit suprà eod. l. apud Iulianũ. §. item Iulianus. & l. nam quod. §. qui compulsus. & suprà, eodem. l. qui suspectam. & quod in eis not.

¶ Quoties. ʒ C. ASVS Institui mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eum, quod restitueret hęreditatẽ meã Seio: & nliũ meũ emãcipatũ pterij & decessi. Postea dictus meus filius accepit bono. pos. cõtra tabu. & ita accepit hęreditatẽ instituto. Certè amodo institutꝰ nõ tenet adire, & restituere hęreditatẽ Seio: sicut nec legata, nec fideicõmissa præstare amodò cogitur. Sed pone, qd dictꝰ Seius fideicõmissarius erat de liberis, vel de parẽtibus testatoris, quibus quidẽ debet filius contra tabulas petẽs restituere fideicõmissum eis à scripto hęrede relictũ: vt J. de legatis primo. l. j. & l. Sabinus. modò cogitat dictus Seius ita: Ego volo facere cogi dictũ prętertũ vt potat bono. pos. cõtra tabu. q̃a si ipse nõ nũc petat hęres fortè decedet ante aditã à se hęreditatẽ: & filius fortè omittet ptra tabulas, & ita intercidet fideicommissum meum: & ita petet coram prętore prętertũ cogi. Certè nõ propter hoc debet cogi prętertus. Nã potest cogi hęres adire, & restituere. Itẽ & filius prętertus, nõ fuit rogatus restituere. Viuianus.

k ¶ Accipit. ʒ multò magis si querelã inofficiosi testamenti proferat.

l ¶ Hęredis. ʒ alius, quàm filius.

m ¶ Cogitur. ʒ hęres scriptus. Item nec filius, præterquam liberis, & parentibus & quibusdam aliis, vt infra. de lega. præstan. l. j.

n ¶ Compelli debet. ʒ nisi fideicommissarius esset de liberis, vel similibus. Nã tunc à filio esset dandum fideicommissum pro portione virili, vt J. de lega. præstan. l. j. & l. qui filium. in fi. & l. sequen. & l. viriles. & l. fi portio. & hæc sunt secundum iura vetera. Sed quid hodie, cùm ex causa præteritionis, vel exhęredationis non irritetur, nisi institutio: Respon. secundum M. nec hodie cogitur, cùm iure nulla fit institutio, sed irrita: sed secundùm nos, qui dicimus irritandam, potest dici, vt interim possit cogi adire, & restituere filio differente agere, secus si iam agat, vt hic. Accursius.

o ¶ Marcellus. ʒ scilicet, respon. Et pone, Pater filium emãcipatum præteriit, extraneum instituit: & de restituenda hęreditate Titio post mortem suam rogati grauauit. Dicit ergo filium non cogendum petere contra tabulas: quia iam intercideret fideicommissum præstandum mortuo hęrede, seu post mortem hęredis, & filio omittente bonorum possef. & sic stamus pro fideicõmisso, vt valeat, vt & suprà, eodem. l. ex facto. §. sed si naufragio. Si autem filius sponte vellet petere, bene posset, vt suprà proxim. Vel pone, vt infrà, eodem. §. quarogatus. Accursius.

p ¶ Fideicommissum. J scilicet præstandum. Accursius.

¶ Qui ex Trebelliano. ʒ CASVS. Titius instituit sibi hęredẽ Seium, & rogauit eum de restituẽda hęreditate Caio, & decessit: postea Seius restituit hęreditatẽ Caio valt modo idẽ Seius hęres agere cõtra aliquẽ debitorẽ hẽditariũ, certè repellit exceptiõe restitutę hẽditatis. Sed & si creditor hęreditarius agat cõtra eũdẽ Seiũ, eadem exceptione repellit eum: dictę autem actiones hęreditarię competunt dicto Caio fideicommissario, & contra eum, non solũ hę, quas dictus hęres habebat tempore, quo restituit ei hęreditatem, sed etiã hę, quę sub cõditione erant: ũc temporis, quarumq; dies non cessẽ à redsunta sed postea conditione existente. Sed si conueniatur hęres a creditoribus hęreditariis ante restitutionẽ hęreditatis, nõ habet exceptionẽ, eum tanto minùs debeat postea soluere fideicõmissario in restitutiõ hęredi-

† Flo. ne.

† al. Planè est cõpellẽdus adire si nõ iã filius bonorum † deest. accepit.

hæreditatis, quantum soluit dictis creditoribus. Viui.

a ¶ Potest. ʒ vt insti. de fideicom. hẽdi. §. rehituta. & §. e. l. j. §. quanquàm.

b ¶ Actiones. J ciuiles, & Prætoriæ: ut J. eo. l. quamuis, nisi de nouo hæres acquisisset, vt §. eo. l. hæres.

c ¶ Adiuuandus non est. ʒ cõtra legatarios, & creditores. Et sic qñ que p̃cedit petitio relictorum restitutionem: quandoque sequit, vt §. eo. l. qui quadringenta. & l. Marcellus. §. idem Pomponius. & l. cogi. §. inde quæritur.

d ¶ Restituturus fit. ʒ vel si non sit va de retinear, cauebitur hęredi à fideicommissario, ut J. eod. l. cum hæreditas ex fideicom.

¶ Trebellianũ. ʒ CASVS Mæuius instituit sibi hęredem Seium, & rogauit eũ, ut restitueret Caio hæreditatem suã, scilicet Męuij prædicti, vel quotam eius partẽ, & decessit. Et postea dictus Seius restituit Caio nunquid transeunt actiones in fideicõmissariũ ex Trebelliano? & nũquid haber locũ Trebellianũ? Et dicitur, quòd sine dubio in hoc casu locum habet. Sed pone, quòd dictus Mæuius rogauit dictum Seiũ suum hęredem, ut hæreditatem Titij adiret & restitueret dicto Caio, qui quidẽ Titius instituit sibi hęredem dictum Seium: & idem Seius adiuit hæreditatem Męuij, & etiã hæreditatem dicti Titij. Nunquid dictus Caiꝰ poterit petere à Seio hæreditatem Titij? Et dicitur, q̃ sic perinde, ac si Męuius rogasset eundẽ Seium de restituẽdo Caio fundum, qui eidem Seio à Titio legatus esset. Si aũt idem Seius dicat sibi suspectam hęreditatem Mæuij, nõ debet cogi eã adire: quia non est rogatus eam alij restituere: subaud, nec cogitur præstare Caio Titianam hęreditatẽ prędictam: quia nihil habet a Męuio, qui rogauit eũ de Titiana restituenda, ex quo. scilicet non adit hęreditatem Mæuij. Sed quid, re ẽto eodem casu, si Męuius rogauit Seium hęredem suum, vt restitueret Caio suam Męuij hęreditatẽ, & etiam Titianam: & Seius sponte adiuit Męuianã? Certè dimidiã, & quartam hęreditatis Mæuianæ restituet Caio, id est sex uncias, & tres, id est, nouem vncias, i partes hæreditatis tres: & Quartam sibi retinet Trebellianicam. Idem est in isto eodẽ casu, si dictus Seius à Męuio institutus, sit rogatus restituere hęreditatem Mæuianam dicto Caio, & Titianam cuidam alij, puta, Sẽpronio. Nam utroq; casu adiens Seius hęreditatem Mæuianam sponte, retinebit sibi Quartã ex ea, & tres partes restituet Caio fideicommissario. Vtrum autem in hoc casu teneatur restituere Titianam illi, cui eam rogatus est restituere, non dicit hic: sed ego dico, q̃ sic, si totus fructus percepit ex Męuiana, qui faciant tantum, quantum valet Titiana: uel si tũ valet quarta Mæuianæ, q̃tum tota Titiana, & testator voluit, q̃ quartam Mæuianæ haberet Seius in compensationem Titianæ fideicom. restituendæ. Sed quid, retento eodem casu, si Seius dixerit suspectam hęreditatem Mæuianam: nunquid cogetur eam adire, & restituere? Et dicitur, q̃ sic. Titianam autem non cogetur adire, nec restituere illi cui rogatus est restituere. Viuianus.

e ¶ Trebellianum. ʒ in lib. Ioan. incipit §. Quod Trebe. & c. f. de quo facta est mentio §. Vel incipit §. Respon. f. Senatusconf. Trebel. &c. Tu dic q̃ incipit §. Trebellianũ, &c. & si habes respon. l. cum præcedentib. & adiunge dictionẽ, Marcellus, quæ non habebat verbum.

f ¶ Pro parte ʒ scilicet quota: secus si rẽ aliquã, ut §. eo. l. cogi. §. generaliter. Itẽ secus si partẽ legauit, ut §. e. l. mulier. §. fi. Itẽ caute dicit suam, non ergo si alienam tantum: & hic subiicit, Quare, &c.

g ¶ Titij. ʒ à quo eras institutus, vt apparet ex inferioribus: secus si ipse Męuius esset à Titio institutus: quia tunc locum habet Trebellianum, ut §. eo. l. cogi. §. sed & si quis.

† Fl. fideicõmissum.

† Fl. deest. sit.

† Fl. cõmitetit.

† Duo adeas otio sunt esse notat.

submoueri potest. a Actiones b autem fideicommissario competũt, quas habuit hæres eo tempore, quo fideicommissario † restituebat. Marcellus: Sed eas quoq; actiones, quę sub conditione erant & quarum dies eo tempore non cesserat fideicommissario competere placet. Sed antè, quàm restituatur † hęreditas, exceptione aliqua hæres adiuuandus c nõ est; cùm hoc minus ex causa fideicomissi restituturus sit. d †

¶ *Quando testator rogat de sua hęreditate, vel eius parte, habet locum Trebellianum: secus, si de hẽditate: licet si sponte nũ adiret, cogeretẽ adire, & restituere. Ale.*

¶ Trebellianum e Senatusconsultum locum habet, quoties quis suam hęreditatem, vel totam, vel pro parte f fidei hęredis commisit. † Quare si Mæuius te hæredem instituerit, & rogauerit; vt hęreditatem Titij g adeas † & restituas, tuque hęreditatẽ Mæuij adieris: h perinde à te fideicommissum petetur, ac si fundũ, qui tibi à Titio legatus esset, restituere rogatus fuisses. i Ideoque & si suspectam Męuij hæreditatem dixeris, cogi te nõ oportet eam adire. k Quòd si Mæuius te rogauerit, & suam hẽditatẽ, l & Titianam restituitue re, tuque sponte adieris hęreditatem: vteris legis Falcidię commodo, & partem quartam Męuianæ hęreditatis retinebis: dimidiam & quartam, m ex fideicommisso restitues. Nec interest, eidem vtramque hęreditatem, an alij Męuiam, alij Titianam rogatus fueris restituere. Sed si suspectam Męuianam hæreditatem dixeris, cogeris eam adire, & restituere ei, cui rogatus fueris. Is autem, cui Titianam hęreditatem restituere rogatus fueris, nõ poterit re compellere ad adeundum.

¶ *Fideicõmissario datur actio ꝗ hęredem pro rebus indebitis retentis. Bar. & Ale.*

¶ Si ex Trebellianõ hęreditatem restituit hęres, & fructus cum prędio, † retinet, vel ipsa prędia, n siue etiam debitor o eius, qui testamẽtum fecit, fuerit; necessarium est, actiones p aduersus eum fideicõmissario dari.

¶ *Inter hẽdẽ & fideicommissariũ cõpetit familiæ erciscundæ iudicium. Bart.*

¶ Marcellus: Hoc idem necessariò faciendum est, q̃ cum parte hęreditatis restituta, familię erciscundę iudicium r inter eum, qui restituit hęreditatem, & qui recepit. m ¶ Quartã. ʒ i. sex, & tres vncias, quæ sunt dodrãs Mæuianæ. Sed nunquid Titianam restituet similiter? Resp. sic, si tot fructus percepit ex Mæuiana, qui faciunt tantum, quantũ valet Titiana, ut §. de leg. 2. cum pater. §. Titio. Imò plus dico, etsi non tot percepit: quia potuit ei testator dare quartam suæ hęreditatis cum onere. f. vt habeat in compensatiõe cũ Titiana hęreditate si tantum facit quarta Męuianæ, q̃tum hęreditas Titiana tota: qa non in plus potuit onerari, ut §. e. l. Lucius. §. mulier. & §. ad l. Falc. l. fi debitor. & ibi nota. Sed arg. contra, J. eod. tit. l. quod de bonis. §. cum fideicom.

¶ Si ex Trebelliano. ʒ CASVS. Titium debitorem meum instituimihi hẽdem, & rogaui, ut restitueret hæreditatem meam Seio: & postea decessi. Postea idem Titius restituit hæreditatẽ Seio retenta sibi Quarta de iure, & sine causa retentis sibi quibusdam prędiis cum fructibus: & rerẽto sibi illo, quod mihi debebat. Nũquid fidei com. prædictus potest agere cõtra eum actione ex testamento pro prædictis recuperandis? Et dicit, q̃ sic. Sed & si dictum Titium rogaui, ut restitueret ei partẽ tũ hæreditatis, & ipse ei pro indiuiso restituit: poterit idem fideicommissarius intentare iudicium famil. erciscundæ contra hæredem prędictum. Viuianus.

h ¶ Adieris. ʒ scilicet sponte.

i ¶ Fuisses. ʒ à Mæuio, qui te hęredem fecit: quo casu bene ualet, ut §. e. l. ex facto. §. Iulianus. & §. si quis ita cauerit.

k ¶ Adire. J quia de ea restituenda non fuisti rogatus.

l ¶ Hæreditatem. ʒ Mæuianam.

† Fl. & fructus prædiorum.

n ¶ Prędia. ʒ Sed quare retinet? Dicunt quidã propter naturalia debita, quę sibi à defuncto debeantur. Sed certè naturale debitum potest deducere non solum ciuile, sed certè naturale: nec tenetur ideo aliqua actione fideicõmiss. vt §. eo. l. debitor. & §. de petit. hęre. l. fi qs possessor. §. sed & ipsi. Nam naturalis debiti deductio solutio est, nõ donatio, ut J. de don. l hoc iure. §. pen. Dic ergò, quòd retinebit sine aliqua iusta causa.

o ¶ Debitor eius. ʒ f. ciuiliter, & naturaliter: secus puto, si naturaliter tũ licet gestor negotiorum etiam naturale debitum à se debeat exigere, uel deducere: ut §. de neg. gest. l. at qui natura. in princ. H.

p ¶ Actiones. ʒ f. vtiles: quia directæ competebant defuncto: sicut econtra, si defunctus aliquid debuisset hęredi scripto, vt J. eo. l. debitor. sic & C. de iure delib. l. fi. §. in computatione. Sed H. dicit omnino extinctas etiam vtiles, & in perpetuum non scrutari, ut J. de solu. l. qui res. §. aream. sed dat hęredi condictionem indebiti, quasi plus debito soluerit, ut J. eod. l. deducta. in prin. & l. debitor. & l. penu. sic & §. de condi. inde. l. fi is qui. & de hęre. uen. l. 2. §. pe. sed cõ fideicom. quę actio dabitur, si non datur utilis? Respon. actio ex testamento, quæ datur ad fideicommiss. generale, quasi non plene restituerit: ut innuit d. l. debitor. vbi dicit neque fideicom. quasi minus restituerit: rectè petetur, &c. sed an potest competere ei petitio hęreditatis fideicommissariæ? Vt q̃ non: ut & §. de fideicom. hęre. peti. l. fi. §. fin. Sed die contra, vt ibi. Item potest dari conditio sine causa saltem ratione possessionis: quia sine causa est apud hęredem: uel utilis rei vẽdi. f. post restitutionem hęreditatis.

q ¶ Faciendum est. ʒ vt si fideicom. dentur actiones contra hẽdem.

r ¶ Iudicium. ʒ utile hincinde, & §. fami. ercis. si ex asse. nec ob. eod. tit. l. 2. i prin. vbi datur directum eis, qui sunt hęredes, per Senatusconsultum: quia dic Tertul. & Orfi. f. per quę quis fit hęres, ut instit. de bon. poss. §. quos autem. non per Trebel. sed loco hęredis, ut instituto, de fideicom. hęre. §. restituta. Alij dicunt, hęredi dictum, sed fideicõmissario vtile: & facit §. fami. ercis. l. sed & eius. §. j.

Qui roga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Qui rogatus.} CASVS. Sempronius instituit sibi hæredem Titium, & rogauit eum, q restitueret hæreditatem filio suo Sempronij promus. Posteà filius uult Titiũ cogere adire, & sibi restituere, dicẽ idem filius potest pete re bonor. possef. contra tabul. & ita aliter hæreditatem cõsequi. dicitur tamẽ hic quòd potest. Viuia.

† Intel. huius §. nouũ pone. l. 3. c. eod. Posit. i l. filiũ quẽ. nu. 153. C. fam. ercisc.

a ¶ Emancipato filio.} scilicet, præterito. Idem si extraneo, ẽ.e.§.quoties. ibi, Marcellus, &c. vel pone ibi, vt hic.

b ¶ Possit.] si velit, nõdum tamen accepit: aliàs non posset cogere hęredem adire, ut ẽ.e. §.quoties. Qui enim oppugnat voluntatem, non debet ex ea consequi commodum vt supra, de acquir. hæd. l. quæsitum. Item nor. non refert qualiter consequatur dummodo consequatur: sic C. de institu. & substit. l. si mater.

¶ Si patronus.} CASVS. Stichus instituit sibi hæredem patronũ suum Titium ex debita portione patrono, id est, quæ est olim dimidia, hodie tertia: & Caium instituit sibi in reliquo, & rogauit dictum patronum, ut dictam partem restitueret Sempronio & decessit dictus Stichus. Posteà patronus dicit sibi suspectam hæreditatem: & ideo non vult adire, & restituere: nunquid debet ad hoc cogi? Et dicitur quod hc: si tamen postquam compulsus adiuit, mutet voluntatem, & velit sibi retinere dictam debitam sibi partem, bene poteit hoc facere: nec tenetur restituere fideicommissario. Viuianus.

† Flo. adit.

† Flo. esset.

† Afici debbit.

c ¶ Debita.} olim dimidia: hodie tertia sine onere: ut institu. de suc. li. §. sed nostra. sed olim in dimidia poterat grauari a liberis, & parentibus liberti, non ab aliis, ut ẽ. de conditio. & demonst. l. si is. & de leg. 2. l. cum patronus. Et si nimis grauabatur, poterat omittere ex testamento, & capere ab intestato citra fraudem edicti, vt ẽ. si qs omiſ. cauſ. testa. l. qui autem. §. si patronus. sed contra tabulas nõ petit patronus institutus, siue adeat, siue non: ut ẽ. de bon. lib. l. si patronus ex minore. §. j. Accur.

d ¶ Mutata.] Sed quomodo pęnitet? vt ẽ. e. l. nã qd. §. qui compulsus. & ẽ. eo. si eius. §. fi. R. si. pęnitet ante, quã cogatur, ut hic: uel pòst, ut ibi. Sed si sponte adirer, & per errorem plus q̃ debet, restitueret, condicet, ut ẽ. e. l. patronus. Alij, quòd hic pęnitet postquam coactus adiit: & sic speciale: quia quasi æs alienum est, ut ẽ. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. si quis. quod non placet, ut d. l. si eius. in fi. & ẽ. de bo. lib. l. pen. §. pen.

¶ Si præceptis.] CASVS. Institui mihi tres hęredes, inter quos erat Titius: & dictum Titium rogaui, ut suã partẽ restitueret Seio præceptis sibi fundo Titiano, & Sciano: & decessi. Posteà Titius dicens sibi suspectã hęreditatem coactus est eam adire, & restituere. Nunquid debet ꝓcipere dictos fundos? Et dicitur, q̃ non. Si aũt ego legassem ei dictos fundos sub conditione, si mihi hęres non esset: nõ aliter cogeretur adire, quã fideicõmissarius restitueret ei dictos fundos. & est ratio plana in litera. Viuia.

e ¶ Si præceptis.} id est, retentis.

f ¶ Commodo.} aliàs, commodo: aliàs, incommodo: & vtraque bona. Nam neque commodum, neq; incommodum debet habere, qd̃ non haberet, si non adiissetur ẽ. eod. l. qui poterat. & l. nam quod. §. qui compulsus. & suprà, ea. l. §. qui suspectam. & infrà, eodem, l. si patroni. §. adeò.

Quòd si fructus non sufficiunt omnib. prorata fit diminutio. Bar.

¶ Hæres ex asse [i] erat instituta consobrina [k] mea, & eius fidei commissum, ut partem dimidiã [l] hæreditatis statim Publio Mæuio restitueret: alteram [m] partem, cùm ipsa moreretur, eidem Publio Męuio: prætereà alia aliis legata data [n] sunt. Mæuius dimidiã partem hęreditatis statim percepit: & cauit, Quod amplius, quàm per legem Falcidiã liceret, cepisset, redditum iri. † Sed & cæteri legata [o] solida acceperũt, † & similiter de restituendo, qd̃ amplius percepissent, cauerũt: Mortua cõsobrina mea Publius Męuius desiderat sibi alteram partem hęreditatis cum fructib. restitui, Quęro itaque, quantum ei restituere debeam? vtrum quod supra quadrãtem bonorum penes consobrinam meam remansserat, nec amplius quicquam? an & ab aliis quibus legata soluta sunt, repetere quid debeam, & quantum? Item quęro, si quod [p] ab his ex stipulatione pcepero, & quod apud consobrinam meã super quadrantem remãserat, nõ efficiat [q] † partem dimidiam hęreditatis, an ex incremento, & fructib. eius summę, quę supra quadrantem bonorum penes consobrinam meam remansit, [r] supplere ei debeam duntaxat, ne partem [s] dimidiam hęreditatis quantitas, quę restitueretur, excedat? an verò, sicut Publius Męuius desiderat, [t] quicquid seposito quadrante bonorum, eiuiq; † quadrantis fructibus [u] perceptum est, restitui ei de

† aliàs, exuberant.

† F. implẽt

† Flo. vt cũ omo quadrantẽ excedit fructus.

† Fl. redditurum.

† Fl. acceperant.

† Fl. efficiet.

† Quidio eo, q̃ recipit legatũ minus tolẽ ne sibi per collectã solutũ, aut ne restituere, uel sibi retinere iusta est qũ. Bal. in l. 2. C. d fideic. videẽt Bal. in l. nemo pòt. ẽ. de legat. j.

† Flo. eius.

g ¶ Restituantur.} id est, prælentur.

h ¶ Non debet.} vt ẽ. eod. l. apud. in prin.

i ¶ Hæres ex asse.} CASVS. Berta consobrina mea fuit instituta in hæreditate valente cccc. & rogata fuit vt Męuio partẽ dimidiã pure restitueret & aliã dimidiam, cũ Berta decederet. Item granata fuit legatis singularib. in quinquaginta. Hæres hic restituit medietatẽ hęreditatis statim, & soluit integrã legata: quia tamen relicta excedabant dodrantem, quinimò totam hęreditatem, & q̃a nesciebat de virib. hęreditatis, exegit cautionem tã à Męuio, q̃ à legatariis restituere retro, q̃tum haberent vltra, quã eis habere licet per legem Falcidiam. Tandẽ Berta decessit: & ego sum eius hęres. Nunc Męuius petit aliã medietatem hęreditatis cũ fructib. Ex hoc themate primò quęritur, quãtum ei debeo restituere: scilicet, vtrũ l. quæ tm remanserunt Bertæ solutis legatis, & facta prima restitutione, & retenta Quarta, quæ est centum. Secundò, an debeam agere ex stipulatione contra legatarios in eo, quod habẽt vltra, p̃ quã debebãt: vt illud detur Mæuio. Tertio, si ago, quęrit, in q̃tum agam. Quartò, si dicta quinquaginta cũ eo, quod recuperarem a legatariis, nõ sufficiunt ad medietatẽ hęreditatis, quã Mæuius petit sibi restitui: an debeam supplere de fructibus de quinquaginta ita, q̃ si quid superest, mihi remaneat? vel contra, totum sibi, quod superest, dare debeam, quod Mæuius vult? Respon. quinquaginta quæ supersunt, indubitanter restituo: de fructibus aũt quinquaginta dico, q̃ aut adiũcta ad quinquaginta complent medietatem hęreditatis, quę petitur restitui, & non excedunt: & tunc debent omnes restitui: aut excedũt: & quod excedit, retineo: aut non sufficiunt, & tunc agam contra legatarios: & sic, ut bi. euiter dicam, retinebo quod excedit: & ita omnibus quęstionibus respondetur, pręterquam tertiæ: scilicet, in quã tum debeat agi ex stipulatione contra legatarios. Accur.

K ¶ Consobrina. } in hęreditate valente cccc.

l ¶ Dimidiam. } cc.

m ¶ Et alteram. } cc.

n ¶ Data. } quinquaginta.

o ¶ Et cęteri legata. } non solum hic Mæuius.

p ¶ Si quod. } sub. si illud quod, &c.

q ¶ Non efficiat partem. } f. secundam cc.

r ¶ Remansit. } cl.

s ¶ Partem. } f. cc.

t ¶ Desiderat. } petit enim Mæuius cc. ut in prin. §. dixit: quia tã quinquaginta cum fructibus faciunt cc. & etiam excedunt, decderat ẽt hoc, quod excedit.

u ¶ Fructibus. } Nam Quartã, & Quartæ fructus debet hęres habere, ut ẽ. eo. l. mulier. §. si hęres.

Adiectis

a ¶ Adiectis. } hæc sub. & si adiectis, &c. & dic fructib, scilicet de quinquaginta.

b ¶ Non minuat. } f. quod est suprà quadrantem, hoc est quinquaginta: & sub. nec excedat: aliàs secus esset: ut ẽ. prox. respon.

c ¶ Accedet. } Nec hic agetur ex stipulatione.

d ¶ Agi poterit. } f. cõtra legatarios. Sed quęro: inquantum? q̃ fuit tertia quæstio. Respon. secunda medietas hęreditatis relicta Mæuio sub conditione, quæ valet ducẽta, tanto minus valet Mæuio, quàm alia medietas purè relicta ei dem in quantum ex eius fructib. hrs habuerit medio tempore: pone, quòd valuit quinquaginta: est ergo tale ac si Mæuio ducenta, item c. quinquaginta eidem: item legatario alia quinquaginta sint relicta: summa quorũ est quadringentorum, de quib. ut patet, octauã pingit legatarios, ut ẽ. ad legem Falc. l. q quadringenta. §. fi. & l. circa, detrahãtur ergo centũ pro quarta Tre bellianica: & sic ex residuis trecẽtis octauã legatarij, & 7. partes Mæuius hẽt: q̃ octaua vẽ esse 37. & dimidiũ. Quod ergo plus possunt, restituent ex stipulatione, & dabitur Mæuio. Nec lugeãt legatarij quod ab eis reuocatur: quia si fuit de quinquaginta, quæ penes hęredes remanserunt, supplean: medietatem secundam, ipsi releuantur. argu. ẽ. de iureiuran. l. eum, q. Itẽ not. quòd quinquaginta legata fuerunt onere hęredis, & sic hæres repetet: aliàs fierẽt legatariis iniuria, scilicet si a fideicommissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicommissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicommissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicõmissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicommissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicommissario essent relicta, cum & si soluta non essent, acet si a fideicomm

Universidad de Deusto
Biblioteca

qualis est hæres rogatus ét fideicom. vt §.eo. l.j.§.de illo & l.recusare.§.j. & sic si soluat secundo debitor hæreditarius, ab illo secũdo liberatur ipso iure, qui habet vtiles ab hærede, & à fideicõ. primo ope. except. vt C.de except.l.j. Itẽ an bono.pos. rogatus de restituendo remanet hæs? Rspon. i.c, sicut hæres de iure ciuili, cum Senatus nõ distinguat in hærede rogato, vt §.eod. l.recusaje.§.j. & l.j.§.bona, Et sic quędã iura penes eũ remanẽt, sicut apud hæredẽ, vt offi.dele.& J.eo.l. quia peritide.in intel. istius l.iii. p Hie. Veriũ in l. facto.n. 406. d nul. & pup.

¶ Martianus libro quarto Institut.

LEX XXIX

SI quis † priore facto testamento, posterius a fecerit testamentum: etiamsi ex certis b rebus in posteriorib. tabulis hęredes instituit, superius tamen testamentum sublatum est, vt Diui quoq; † Verus & Antoninus c rescripserunt: cuius constitutionis verba retuli, cùm alia quoque prætereà in constitutione expressa sint. Imperatores † Verus, & Antoninus, Cocceio Campano † S. Testamẽtum secundo loco factum, licet in eo certarum rerũ hæres scriptus sit, iure valere, perinde ac si rerũ † mentio facta non esset: sed teneri d hæredem scriptum, vt contẽtus rebus sibi datis, aut supplera Quarta ex lege Falcidia, hæreditatem restituat iis qui priore testamento scripti fuerant, propter inserta e fideicõmissi † uerba, quibus, ut ualeret prius testamẽtum expressum est, dubitari non oportet. Et hoc ita intelligendum est, si non aliquid specialiter f contrarium in secundo testamento fuit † scriptum.

¶ *Etiam tẽpore legationis cogitur quis adire hæreditatem, & restituere. Bar.*

† Fl. Seuerus.

† Scribit.

† ats, rerũ certarum.

† F. fideicõmissaria uerba.

† Fl. fuerit.

tum quarta pars hęreditatis: & si res sibi datæ non faciãt Quartam, debet eis suppleri quarta Trebellianica. Et hęc uera sunt, nisi aliud specialiter contrariu. fuerit scriptum in secundo testamento, i nisi à generali confirmatione primi testamenti, quam fecerat in secũdo, excepit in eodem secundo aliquam rem contentam, uel relictam in primo testamento. Nam tunc illa res non debet restitui institutis in primo testamento. Viuian.

a ¶ Posterius. § & solemne: aliàs secus, ut C. de testa. l. hac consultissima. § penult.

b ¶ Ex certis. § quod valet, ut & §. de hære inst. l. j. § fi ex fundo. nisi sit alius institutus ex quota, vel ét simpliciter: qui tunc loco legatarij est, ut C. de hęred. instit. quoties. nisi quoad concludendam qrelam inofficiosi testa. vt in auth. vt cum de ap. cog §. aliud col. 8. Nec distingue, an proprio nomine rei, ut tunc legatarius tan appellatiuo, ut tunc hęres fit: quia nihil interest, &c. vt §. fi cer. pet. l. certũ. at exhęredatio à certa re non valet, ut §. de lib. & posth. l. cum quidam.

c ¶ Verus, & Antoninus. hæc sunt verba orationis, usq; in fi.

d ¶ Sed teneri. § actione ex testamẽto, scilicet ex testamento secũdo, non primo: quia nemo potest decedere cum duob. testamẽtis, nisi miles, ut §. de mili. testa. l. quærebatur. sic C. de codi. t. j. & §. de leg. 3. l. j. § 2. Sic dicimus, q ex sententia appellationis, qua confirmatur prima datur ei actio in factũ, non ex prima: ut no. §. de iis, qui no. infa. l. furti. § j.

e ¶ Inserta. § in secundo testamento, per quæ generaliter confirmauit relicta in primo, vel ipsum primum testamentum.

f ¶ Specialiter. § i. nisi à generali confirmatione excepit aliquam rẽ contentam, uel relictam à primo testamento: vel si quid relictum in primo ademit, & posteà generaliter confirmauit primum. Nam nõ pertinet generalis confirmatio ad specialiter ademptum, ut argu. J. de uerbor. obligatio. l. doli. & facit §. de iniusto testamento. l. Posthumus. § fin. & institu. quib. mod testamen. infirmen. § fed & si quis & §. de libe. lega. l. Aurelius. § testamento. & supra de hæredi instituen. l. fina.

¶ Idem. † LEX XXX.

SI legatus g suspectam h hæreditatem dicam, etiam † legationis tempore compellẽdus est accipere iudicium; i quia non hic k multùm officio l occupatur. Et licet liberare se dicat, an adeat, cogendus est adire; nõ ut statim restituat, m sed vt reuersus domum, si putauerit sibi expedire, cõmodo Falcidiæ, n vel testamenti vtatur, vel si non putauerit, restituat totam hæreditatẽ, ne onera o patiatur. ¶ Si quis bona sua, vel omnia sua rogauerit restituere: fideicommissariam restitutionem esse intelligendum est. Nam meorum, & tuorum appellatione, etiam actiones contineri p dicendum est.

¶ *Nõ valet restitutio fideicõmissi facta, nisi consentiente, vel ratũ habente eo, in cuius potestate est fideicõmissarius. Ale.*

¶ Si filiofam. q vel seruo alieno rogatus quis fuerit restituere hæreditatem, patre, dominóve inuito, vel ignorante, non rectè hæreditas eis restituit: sed si posteà † pater, vel dominus ratum habuerit, transeũt ex Trebelliano Senatusconsulto actiones. r Multũ interest, utrũ pars quarta † iure hæreditatem meam Seio retenta sibi quarta parte hęreditatis: uel nullam habui mentionem de retentione Quartę & decessi. Atqui Titius restituit hæreditatem meã dicto Seio retenta sibi Quarta iure hæreditario ex Trebelliano. Certè actiones hęreditariæ diuiduntur inter hęredem & fideicomissariũ. Si aũt rogaui dictum meum hęredem, vt restituerer hęreditatem Seio pręcipcto, retẽta sibi aliqua re, puta, fundo, q capiat quartã partẽ hęreditatis: uel retenta sibi aliqua quãtitate pecuniæ, quę capiat Quartã, & ipse restituit retenta dicta re, vel pecunia: tunc omnes actiones hęreditarię sunt apud fideicõmissarium, & non apud hęredem pro aliqua parte. Quid si Principe institui, & rogaui eum, q restitueret hęreditatem Seio, retenta sibi aliqua re, vel summa pecunię: & dicta res, vel pecunia non capiat quantam partem hęreditatis? Certè non patietur Princeps se vendicari ultra amplius, q hę dicta res, vel pecunia: licet, si uellet, posset vendicare amplius, q sit dicta res, vel pecunia, vsque ad supplementũ Quartæ. Quid si rogaui eũdem Principem, q restitueret hæreditatẽ Seio prędicto: & non dixi, q aliquid sibi pręciperet, siue retineret? Nunquid in restitutione facienda poterit Princeps retinere. Quartam? Et certe sic, si vult. Viuianus.

† Fl. si filiofam. uel seruo rogatus, & posteà rogatus

† Fl. quam quarta pars iure.

g ¶ Si legatus.] Reipublicæ Romanorum, uel etiam municipij, ut §. ex quib. cau. ma. sed & si per Prętorem. § fi.

h ¶ Suspectam.] & statim repudiat.

i ¶ Iudicium. § quo casu cogitur per officium iudicis adire, & restituere, ut §. e. l. sed si alio. in princ. § de iud. l. sed & si. § j.

K ¶ Hic. § i. dum ait, & restituit.

l ¶ Officio. § f. legationis.

m ¶ Restituat. § hoc cum dixit se velle deliberare: aliàs ét statim cogitur restituere, vt §. prox. & §. eo. l. sed & si alio. in prin.

n ¶ Falcidiæ. § hoc cum dixit se uelle deliberare. ut hic, & §. eo. l. sed & si alio. § plane. Sed in primo casu huius l. cũ suspectã dixit, nec dixit se velle deliberare, statim ét cogitur restituere, & nõ utitur Fal. ut §. eo. l. ita tamen. § qui suspectam.

o ¶ Onera. § hęreditaria. & facit J. eo. l. qui ita. § fi. & §. de iudi. l. sed & si restituatur. § j.

p ¶ Contineri. § vt J. de uerb. signific. l. meorum. & facit §. eod. l. nam quod. in fin.

q ¶ Si filio fa. § vel seruo. quidã habẽt, Vel seruo restituit hęditat, & posteà

& posteà, &c. aliàs sic, Vel seruo alieno rogatus qui fuerit hęreditatem restituere, patre, dominóve inuito, vel ignorante, non rectè ei hæreditas restituitur: sed si posteà, &c. & facit J. e. l. seruo. in prin. & l. restituta. § j.

a ¶ In pecunia] quod fieri potest, prout dixit testator, ut hic, & institu. eo. §. sed illud aliàs, si nihil dixit detrahitur Quarta de singulis rebus, ut C. ad legem Falc. l. 1. nec ob §. delega. l. non amplius. & fin. & l. seq. & ut no. §. eo. l. Marcellus. § res quæ in fin. glo. fient ergo quatuor portiones & sorte eligentur portiones, arg. C. quando, & quibus quar. pars. l. 2. in princi.

† In Norico exẽ. legitur. Et hrdẽ institũ, rogatũque hrditatẽ restituere pecpta asiqua summa vel re: ét sisi pceptionẽ minus. q quarta pars eẽt, nõ amplius Pricipẽ se vẽdicaturũ Pariter & si ne vlla perceptiõe rogatu hær. restituerũ. Quar. don. est à principe. &c. Du. Et hæres institutus, rogatusque.

Fl. deest, se.

li. 9. Institutionum.

† Fl. deest, à me.

† Fl. accepit.

b ¶ Actiones. § hæreditariæ creditoribus competentes: secus in legatariis, ut C. eo. l. 2. & no §. ea l § j. & facit C. de fen. pas. l. 3. circa arg. cont. 2. §. qñ actio de pecul. est an. l. j. §. si præcepto. Sed ibi retinet seruum cum peculio, quod est iuris uniuersitas: & sic tenetur creditoribus peculiari bus: secus si eét res singularis, uel etiam facti vniuersitas, ut gregis: quia tunc non tenetur hæres.

c ¶ Vendicaturum. § subaudi compertũ est: licet posit, si uelit.

d ¶ Plerunque. Jergo non semper, sed qñ volunt. Nam ius commune cum cęteris habent in talibus, vt C. qui teste. fa. pos. i. cum hæredes. Sed quidam dicũt per hanc l. quod nunquam debent retinere per legem iitam. Sed certe hic dicit contrarium.

¶ Idem. † LEX XXXI

SI cui purè libertas, & per fideicommissum sub cõditione hęreditas relicta est, cogitur hæres adire a hęreditatem: & suspectam dicat, & restituere: & deficiente conditione libertas ei eripi non potest. b ¶ Si aũt à me † ei, c qui in diem d libertatem acceperit, † hæreditas per fideicõmissum reliditario retineatur, an verò in re, vel in pecunia. e Nam superiore casu, actiones diuiduntur inter hęredem, & fideicommissarium: posteriore verò, apud fideicommissarium sunt actiones. f

¶ *Princeps rogatus restituere hæreditatem, non solet Quartam retinere, uel facere eam sibi suppleri si minus, quàm Quarta sibi relictum est. Alex.*

¶ Si † Princeps hæres sit institutus, rogatusque hęreditatem restituere præcepta aliqua summa, vel re: etiamsi in præceptione minus, quàm quarta pars esset, non amplius Principẽ se † vendicaturũ pati. Sed & si sine vlla pręceptiõe rogatus fuerit hæreditatem restituere, plerunq; g Quarta donata est à Principibus. Et ita diui Traianus, & Hadrianus, & Antoninus rescripserunt.

¶ *Seruus, qui per aditionem habilitatur ad recipiendam hæreditatem, potest cogere hæredem adire: secus, si per aditionem non habilitatur. Bar.*

¶ Idem. † LEX XXXI

SI cui purè libertas, & per fideicommissum sub cõditione hęreditas relicta est, cogitur hæres adire a hęreditatem: & suspectam dicat, & restituere: & deficiente conditione libertas ei eripi non potest. b ¶ Si aũt à me † ei, c qui in diem d libertatem acceperit, † hæreditas per fideicõmissum reliquit. Titium instituit mihi hæredẽ, & pu

† Fl. defecti

† Fl. & leg.

† Fl. qa hic non.

† Fl. deficiente

† Idẽ Ale. & cõiter oẽs: licet Imo. ẽ, q̃uis idẽ tenuerit i l. apud §. utrũ. sup gl. decesserint. §. e. fin Alexan.

† Fl. deest, hęredi.

† lib. 10. digestor.

† In scriptis q̃ busdã incipit, Callistratus filiũf. ut suspicer Callistratũ huius legis authorẽ fuisse, & ibi legẽ ficipere, Filiũf. & eu dispice.

† Fl. Rebellianus.

† Fl. moritur.

Quid importet dictio. §, nos. ad lõgũ. in l. §. iuris. in pri. §. d pa. Cyn. & doin l. à Caligato. §. d na pti. addẽ nota. p gl. i l. duob. § fin. §. de iureiu.

ícta i fuerit, suspectam eam interim nõ posse adiri diuus Pius Cassio Hadriano rescripsit, cùm non posit nondũ libero hæreditas restitui: nec rursus cõtra volũtatẽ k defuncti libertas præstanda sit. †

¶ *Hæres cogit parere conditioni potestatiuæ, sine eius damno, & adire: secus, si cõditio esset casualis. Bar.*

¶ Si sub conditione l hæres institutus, rogatusq; hæreditatem restituere, non uult conditioni parere, & adire hæreditatem: si facti est conditio, debet parere, & adire, & restituere: vel si in dando sit, offerente m fideicommissario: recusante autem hęrede factum adimplere, licentia dabitur fideicõmissario secundum imitttionẽ n dationis factum implere: & tunc necessitas imponitur hæredi † hęreditatem adire. Cęterę conditiones, quæ non sunt in potestate o hęredis, ad officium Prætoris nõ pertinent. p

¶ *Si fideicõmissum relinquit sub nomine geminato, & sub nomine appellatiuo, pecunia: in restitutione veniũt fructus iudicio testatoris perceptis: secus, si sub nomine simplici: debet tamen fideicõmissum ex ipsis fructibus suppleri, si fuerit diminutio. h. d. cum l. seq. Bar. & Alex.*

¶ Celsus. † LEX XXXII.

BAlista q † filiũfam. hæredem instituit ita, Trebellianus r T si cauerit Coloniæ Philippensiũ, si sine liberis moreret, s † quanta

c ¶ Adire. § & sic cõpellit adire pendente cõditione, & restituere, ut hic, & §. eod. l. apud. § fin. & l. ille à quo. in princ. Sed contra §. eo. l. ita tñ. §. à patre. & l. j. § sed & quoties. & l. sed & si ante diem, sed dic, ut dicta l. apud. in fin.

f ¶ Non potest.] quæ competit adita hæreditate, nõ antẽ, ut J. ti. j. l. nam cum libertas. sed deficiente cõditiõe hic, qd fiet de hęreditate? Rñ. ¶ venditionem faciendam, & soluendũ creditorib. ut §. e. l. apud. § Antistia. & J. e. l. postulante. Item quid ecõtra, si hrditas purè, & libertas sub pditione relinquit? Rñ. vtrũq; differt in cuentũ conditionis, ut §. de hęre. instit. l. Trebati. §. seruo. & J. proxi. rñ.

g ¶ Si autem à me ei,] alias si autem ei.

h ¶ In diẽ. § certam, uel incertam: uel etiã si fub conditione: ut §. d hrd. insti. l. Trebati.

i ¶ Relicta. § f. purè.

k ¶ Contra uoluntatem. § si pendente conditione libertas detur ab hærede, fiet contra voluntatem defuncti: ergo non valet libertas, ut C. de man. testa. l. contra uoluntatem. Sed arg. contra eh, qa valet, ut §. de dolo. l. si filius. & §. de hęre. instit. l. seruus. § fideicommissariam. & C. de ope. libe. l. mater. & de lati. tol. § sed & si quis. quæ sunt J. Sol. hic accipe, contra, pro pter sic §. de pac. l. pacisci. & ita hic valet, si sponte daretur, ut in contrariis: sic & illud, Qui non est mecum, contra me est: ut C. de iudæ. l. Cęlicolarum. Vel dic contra voluntatẽ esset, si cogeretur hæres ante manumittere: ut facit ad §. J. eo. l. si patroni. §. j.

l ¶ Sub conditione. § l. facti, ut si ascenderit Capitolium.

m ¶ Offerente. § si eui est dandum: ad quod §. eo. l. apud in prin. per alium enim hoc potest impleri: ut §. de statu homi. l. Arethusa. & sub. hic debebit hęres adire, & restituere.

n ¶ Secundum imitationem dationis. § i. sicut implet fideicommissum, cum est in dando: ita & cum est in faciendo: & hoc si nolit hęredem præcise cogere ad factũ, qd potest, ut dixit: & si est conditio facti talis, quæ possit per alium impleri, ut C. de cadu. tol. § ne autem.

o ¶ In potestate. § vere, ut casuales: vel ficte, ut quæ continent turpitudinem, ut J. eo. l. facta. §. fi sub conditione. & seq. §.

p ¶ Non pertinent. J ut cogat impleri: sed expectabitur casualis: & fait §. eo. l. sciendum. §. fi. & l. seq.

¶ Idem. † LEX XXXIII.

BAlista. CASVS. Quidam nomine Trebellianus, Balista filium suum famil. hæredem instituit: & ita cauit ad utilitatem Coloniæ Philippensium: Si filius meus à me institutus morietur sine liberis, quantacunq; pecunia ex hęreditate, & bonis meis ad eum peruenerit. eam pecuniam omnem ad Coloniã Philippensium peruenturã esse uolo: & decessit dictus testator. Postea decessit dictus eius filius sine liberis fortè post x. an. & interim fructus ex hrditate pecpit idẽ filius. Nunquid hæres filij tenetur restituere dictæ Coloniæ hæreditatẽ, & fructus, quos ante mortẽ suam pecperat ex ea filius? Et dẽ, q sic: quasi specialiter testator expressisset, q restituerentur fructus: quo casu fine dubio venirent fructus in restitutionem. Viuia.

q ¶ Balista. § appellatiuum, sed Trebellianus proprium nomen testatoris. Dictus Balista forte, quia balistarius erat.

r ¶ Trebellianus. § l. hæres esto.

s ¶ Moreretur. § filiusfamiliàs.

Etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iſta ſolutio ſiũctacũ ſe. placet Ba. Ange.P.& Alex.

Imò é geminatũ, ſi ibi fuit plãtũ ſimpliciter, hic cũ uerbo, pecunia. Bar. P. & Alex.

Sequntur hãc gl. Ba. Ang. Imo. P.& Alex.

li.8. Inſt.

alis, incipit, Si is q̃ quadringenta.

a ¶ Etiam fructus.ʒ No. venire fructus. Sed contrà, J. eod. l. hęredes mei in princ.& §.de leg.3.l.qđ his. Sed hic eſt nomẽ pecunię, qđ largiſsima omnia comprehendit: licet qũdoque ſtrictius accipiatur vt C.de conſti. pecu. l. q.d:hic duplicatum, a eſt nomen pecuniæ & tamen non uenit fructus: ſed ibi eſt quanta hic geminatur quanta cunq;. Vel dic hic de fructibus perceptis ante aditam hęreditatẽ in contrariis poſt aditam: vt §.eo.l.ita tñ. §.j.in fi. Item not q̃ q̃tacunque comprehendit etiam ſpecies, ut §. de le.3 l.quiſquis. Sed quid de uſura pecunię hęreditariæ? Videtur idem quod de fructib. vt §.de uſur.l.in fideic. §. nonnunquam. & l. vſurę. & infrà, de uerbor. ſignificatio. l.vſura.

b ¶ Specialiter.ʒ quo caſu conſtat eos reſtitui, vt §.eo. l.in fideicõmiſſariam.

Scribit. ʒ CASVS. Titius habens ꝛ bonis quadringenta, inſtituit hęredem Seiũ, & petiit ab eo, ut ſi ſine liberis moreretur, quanta pecunia ex hęreditate ſua ad eũ peruenißet, Męuio reſtitueretur: ſi ex fructib. medio tempore quadringenta percepit, & ſine liberis deceſſerit, hęredem eius Mæuio quadringenta debiturum. Et cùm diu, multũque tractauerit, an cum augmẽtum hęres ſenſerit, periculum ſuſtineat? an per contrarium? nouiſsimè ait, iniquum eſſe ad fideicommiſſarium dãnũ pertinere, ad quem augmentum non pertineat. An ad ſupplendum, inquit, quodcunq; ex quadringentis defuerit, etiã augmentem ad eum pertinebit

Fl. & periculum.

Dãnũ magnũ, ut paruũ qđ dicatur, dic eſſe in arbitrio iudicis. Ba. Cępo. i tracta. de ſer. vr. c. 6. gl. j. §. ptiũ. inſt. de ꝓhẽ. em. & uen.

Fl. ptinet

cunque pecunia ex hęreditate de bonis meis ad eum peruenerit: eã pecuniam omnem ad Coloniam Philippenſium peruenturam. Reſpondi, Ex his verbis, quæ proponis, ſcilicet, Pecuniam omnẽ, &c. exiſtimo etiam fructus, quos ex hęreditate perceperit, reſtituere eum debere: perinde, quaſi ſpeciali ter hoc teſtator expreſsiſſet.

¶ Martianus. LEX XXXIII.

Scribit Celſus l:b. vigeſimo Digeſtorũ, Si is, qui quadringenta in bonis habebat, petiit ab hęde ſuo, ut ſi ſine liberis moreretur, quanta pecunia ex hęreditate ſua ad eũ per uenißet, Męuio per eum reſtitueretur, & deceſſit dictus Titius. Et Seius inſtitutus vixit poſtea per x. annos, & ex fructibus hęreditatis Titii in dictis decem annis quadringẽta percepit: & poſtea ſine liberis deceſsit. Certè hęres eiuſdem Seij inſtituti non tenetur reſtituere dicto Męuio, niſi quadringenta, quę erant in bonis filij teſtatoris, & non fructus, q̃ ceperunt alia quadringenta vt dictum eſt, & ideo reſtituere tenetur integra dicta quadringenta hęres inſtituti non detracta quarta Trebellianica quia habet Quartam, & etiã fructus Quartæ in dictis fructib. quos percepit in dictis decem annis inſtitutus: qui quidem ſummouent Falcidiam. ſed cum hęres prędictus ſentiat augmentũ, ut dictum eſt: nunquid & periculũ ſuſtinebit, ſi res aliqua hęreditaria pereat? an p contrarium eſt dicendum? ſcilicet ut non ſuſtineat periculum, licet habeat emolumentum? Et certè debet hęres dictum periculum ſuſtinere: nam iniquum eſſet pertinere damnum ad fideicommiſſarium, ad quem dictum augmentum non pertinet. Nunquid ergo tenetur hęres q̃ paſſus eſt damnum in rebus hęreditariis ualentib. cccc. ad ſupplendum fideicommiſſario quodcunq; defuerit, ex dictis cccc. ex eo, ꝓ accidit dictum damnum, ita qđ augmentum, de quo dictum eſt §. ad eum hęredem pertineat: & damna, & fructus hęreditatis computentur vſque ad dicta quadringenta, ita ſcilicet, ꝓ ex fructibus ſupleatur cccc. diminuta propter dictum damnum, & ea cccc. ex fructib. ſuppleta dentur fideicommiſſario, & reſiduos fructus ſibi retineat hęres? Et reſpondit Martianus author huius l. ꝓ iſtud uerius eſſe arbitratur. Viula.

Sequntur hanc gl. B. P.& Alex.

c ¶ Quadringenta.ʒ vel habeas in tota lege, quadringenta: vel habeas, quadraginta.

d ¶ Debitum.ʒ integra: quia habet Quartam, & Quartæ fructus in fructibus, quos percepit medio tempore iudicio teſtatoris, qui ſunt monet Falc. vt §.eo.l.mulier.§.ſi hęres. Sed nunquid fructus, qui ex cedunt Quartam, & Quartæ fructus, reſtituit hęres? Reſpon. nõ ut hac l.& j.eo.l.hęredes mei.& §.eo.l.ita tñ. §.ex aſſe hęres. Sed j. §.eo.l.prox. Sol.ibi. ADDITIO. Dic, ꝓ ibi dictio erat geminata, ex mente Bar.& Alex.

e ¶ Tractauerit.ʒ l.Celſus.

f ¶ Senſerit.ʒ in eo, ꝓ non reddit ſuperfluos, qui ſunt vltra Quartã & Quartæ fructus.

g ¶ Periculum.ʒ i.ſi res aliqua hęreditaria pereat, vel in obligationibus hęreditatis.

h ¶ Per contrarium. Jſcilicet dicendum eſt, ut non ſuſtineat pericu

hoc eſt, ut vſque ad ſummam quadringẽtorum damna, & fructus computentur? Quod verius esse arbitror.

¶ *Succumbit actor, ſi non probat id, quod eſt cauſa ſuæ intentionis. Bart.*

¶ Idem. LEX XXXIIII.

Eum, qui nouiſsimus ex filiis mortuus eſt, partum hęreditatis propinquo voluit pater reſtituere, Si ſimul fratres diem ſuũ obiiſſent: propinquum, ſi non oſtenderit, quis nouiſsimus obiiſſet, ad partem hęreditatis non admittit: ſed matrem ex Tertylliano Senatuſconſulto ad utriuſq; hęreditatem admitti conſtat.

¶ *Curator furioſi poteſt agnoſcere bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas, & hęreditatem reſtituere. Bar.*

¶ Iulianus libro 7. de offic. Proconſul. LEX XXXV.

Cum hęres inſtituta furioſa, hęreditatem eſſet rogata reſtituere: curatorem eius ſecundũ tabulas bonorum poſſeſsione accepta poſſe transferre actiones diuus Pius decreuit.

¶ *Per Trebellianum non tenetur hęres in obligationib. per eum cõtractis, ideo debet ei per fideicommiſſarium de indemnitate caueri. Bar.*

¶ Paulus. LEX XXXVI.

Cum hęreditas ex fideicom-

I ¶ An ad ſupplẽdũ.ʒ ſecunda quæſtio quã Celſus non ſoluit, ſed author legis ſoluit.

m ¶ Inquit.] Celſus.

n ¶ Ex quadringentis.] quæ fuerunt defuncti.

o ¶ Ad eum.ʒ fideicõmiſſarium.

p ¶ Quadringentorum.ʒ quia tantum p̃cepit ex fructibus: & ita quantum deeſt de quadringẽtis, quæ fuerũt defuncti, eſt ſupplendũ de illis reſiduis fructib. Similis computatio eſt. §.e.l.ita tamen. §. ex aſſe hęres.

q ¶ Quod verius eſſe.] verba Marci, qui fecit hanc l. non Celſi.

Eum, qui. ʒ CASVS. Titius inſtituit ſibi hęredes duos ſuos filios: & voluit idẽ Titius cum ex filiis prędictis, qui nouiſsimus moreret, reſtituere cuidã ſuo ꝓpinquo, ponamus, Seio partẽ hęreditatis ſuæ Titij. Deceſsit hic Titius, & poſtea ſimul dicti eius filij obierunt. Certe cõſtat propinquũ prędictum ad partem hęreditatis nõ admitti ſi ſi oſtenderit, q̃s ex fratribus nouiſsimus obiiſſet. ſed conſtat admitti matrem dictorum fratrũ ad vtriuſq; hęreditatem ex Senatuſconſ. Tertulliano. Vi.

r ¶ Conſtat.ʒ j. de ſecund. tab. l. qui ex liberis. in prin. contra. Solu. ibi totum erat habiturus ſubſtitutus: hic partem nouiſsimi. Vel, ibi pupillaris, hic fideicommiſſaria ſubſtitutio. Vel ibi non erat agnatus, uel cognatus: vel ſi erat, extraneus eſt hic: & eſt quidem mater. Et eodem modo rñ. §. de uulg. ſubſti. l. ex duobus. & l. qui duos. in princ. & ad legẽ Falc. l. pater. §. fin. & de reb. du. l. qui duos. quę ſunt contra. Vnde & hic ſi nullus reſiſteret, fideicommiſſarius haberet totum, vt in dictis legib. Et no. in dubio non valere: ſic §. de hęred. inſtit. l. in tempus. §. j. & de teſtam. tu. l. duo. Sed arg. contra, §. eodem. l. ex facto. §. ſi quis autem. ſed alius eſt caſus.

s ¶ Item facit C. de impub. & ali. ſubſti. l. penul.

Cum hęres. ʒ CASVS. Inſtitui mihi hęredem Titiam furioſam & rogaui eam, ꝓ reſtitueret hęreditatem meam Seio. & deceſsi Certę ſi curator dictę furioſę accipiat pro ea bonorum poſſeſsionẽ tab. bene poterit reſtituere hęreditatem dicto Seio fideicom. & in eum actiones transferre. Viuian.

s ¶ Bonorum poſſeſsio.ʒ Sed an fuit bonorũ poſſeſsor iuris furioſę? quicam dicunt, ꝓ non: pro quibus eſt C. de cur. fur. l. fin. §. fin aũt in furore. & j. de ſucceſ. edic. l. j. §. furioſi. & ſic transfert actionem, qui non habet: & ſic creditor dominium pignoris, ut inſti. quib. alie. licet. §. j. & hic fuit accepta de facto quoad adminiſtrationem, & fructũ perceptionẽ: & ſic intelligitur §. de author. præt. l. ſi ad pupillũ. & de leg. 2. Licinius. §. fin. Alij dicunt, ꝓ tali caſu alij debet reſtituti, ſi ſit hęs furioſus, licet non alias, arg. §. eo. l. cogi. §. hi qui ſolidũ. Sed Azo dicit, ꝓ fieri põt hęs, & bonorum poſſ. per curatorẽ ſem p, ut C. de fur. l. fin. §. fin aũt perpetuus. & C. eo. l. pen. circa prin. & §. e. l. j. §. ſed ſi tutor. & j. e. l. reſtituta. §. pupillus. Accur.

Cum hęreditas. ʒ CASVS. Inſtitui mihi hęredem Titium, & p fideicommiſſum rogaui eum, ꝓ reſtitueret hęreditatem meam Seio, & deceſsi. Poſtea dictus Titius hęres meus ſolo uerbo reſtituit, Seio hęreditatem: & poſtea ante quam reſtitueret ei, cõpromiſit cum aliquo creditore hęreditario. Certè ſi uult fideicommiſſari ſibi reſtitui hęreditatẽ re, dẽt cauere hęredi de conſeruando eũ indẽnẽ à dicto cõpromiſſ: ſicut cum hęs multa adminiſtrauit in hęditate ante q̃ reſtitueret ei fideicõmiſſario re, & in ea adminiſtratione

lum, licet habeat emolumentum: & ſic hic punctum: & ſequatur litera capitalis, Nouiſsime, &c. & dic, ait, ſcilicet, Celſus.

i ¶ Pertinere.ʒ ſ. rorum.

K ¶ Augmentum.ʒ Dictorum fructuum, qui ſuperſunt vltra Quartam, & Quartæ fructus.

lib. 13. ad edict.

Iſta ſolutio ſiũctacũ ſeq. placet B. Ang. P. & Alex.

Iſta eſt dẽ mente An. & Imo. diſplicet tſi B. P. & Al.

Quia ibi certę pſonę, hic incertę fuit facta ſubſtitutio. Ang. P. & Alex. Actionem q̃oq; transfert, q̃ non habet.

Et malè ſm Alex.

Flo. ſi aliũ hẽde cõmiſũ eſt, puto, &c.

Fl. omittere obſtrictus.

Fl. deeſt, ſi.

lib. 16. ad edictum.

Id eſt, in arbitriũ vt arbitratorẽ. P. Ang. & Alexan.

Iſd eſt, in arbitriũ vt arbitratorẽ. P. Ang. & Alexan.

Fl. habuit

Idẽ Bar.

Quia ſecus eſt i legato, vel fideicõ. particulari ſm Alexan.

Idẽ Bar. P. & Alex.

Approbatur p Bart. Ange. P. & Alexan.

Patiẽtia p traditione habetur.

Poteſt

feciſt ſumptus. Nam eos debet à fideicõmiſſario recipere. Sed oppono: nonne ſolet dici, ꝓ hęredẽ retinere oportet, cũ reſtituit illud ſuper quo compromiſit, & illud qđ expendit antè, q̃ reſtitueret? Certè ſic. Si ergo poteſt, & debet retinere, non eſt neceſſe ꝓ ei caueat fidei commiſſarius prædicto modo. Sed certè reſp. hoc non eſt perpetuũ, ſeu generale, ꝓ hęres retineat prędicto modo. Nam fallit quandoque. Quid enim, ſi nihil eſt in hęreditate, quod retineat hęres? veluti, cum omnia, q̃ ſunt i hęreditate, ſunt in nominib. quæ quidem nomina non poſſidentur, quia ſunt incorporalia, ideoq; per hęredem non poſſunt retineri? Itẽ qđ ſi omnia, quæ ſunt in hęreditate, ſunt in corporibus, quæ corpora non poſsideat hęs aliqua đ cauſa, puta, propter inundationem, vel latronũ potentiã: ideoq; per hęrdem nõ poſſunt retineri? Certè is fidei commiſſarius, cui reſtituta eſt hęreditas, omnia perſequi poteſt fideicõmiſſaria hęreditatis petitione: & non manet obſtrictus fidei commiſſarius iudiciis, quibus conuentus eſt hęres: aut compromiſsis, quibus obſtrictus eſt hęres: aut ſtipulationibus, quib. habuit hęres neceſſe promittere: ſed manet obſtrictus in prędictis hęres tñ. Non ergo aliter tenetur hęres reſtituere hęreditatem fideicommiſſario, q̃ ei per fideicõmiſſarium caueatur de conſeruando eum indemnem, ut dictum eſt. Viuian.

a ¶ Reſtituta.ʒ ſ. verbo.

b ¶ Si ante.) ſ. reſtitutionem.

c ¶ Compromiſſum. ʒ i. compromiſſum factum inter hęredem, & aliquem creditorem, vel debitorem hęreditarium: & timet hęres ne ei condemnatus teneatur. Accur.

d ¶ Hęredi.ʒ & quod eum conſeruabit indemnem.

e ¶ Adminiſtrauit.ʒ in quo ſecit ſumptus, quos à fideicommiſſario recipere debet, ut §. eo. l. mulier. §. ſed enim. Sed arg. contra, §. e. l. vbi purè. §. fin.

f ¶ Perpetuum.ʒ i. generale: ſic ponitur inſti. de ſatiſda. tu. vel cu. in in prin. ponit ur & aliter. & no. §. pro ſoc. l. j.

g ¶ In nominibus.ʒ quę non poſſidentur: ut j. de acqui. rerum dom. l. ſerius. §. incorporales.

h ¶ Non poſsideat.ʒ hęres, uel propter inundationem, uel latronũ potentiam, uel quia alius poſſidet: ut §. de bo. auth. iu. poſ. l. cum vnus. §. fi. et quib. & cau maio. l. ait prætor. §. fi.

i ¶ Perſequitur.ʒ ſ. petitione hęreditatis fideicommiſſaria, ut §. de fideicom. hęre. peti. l. j.

K ¶ Conuentus eſt.ʒ à creditoribus hęreditariis.

l ¶ Promittere.ʒ ut, Iudicio iſti: &, Iudicatum ſolui: uel renouando cautionem creditoribus, qui moleſtabant eum, ut C. de preſcrip. xxx. an. l. cum notiſsimi. §. ſed & ſi quis.

m ¶ Caueatur.ʒ facit §. de pet. hęred. l. ꝓ ſi poſſeſsor. & C. de pet. hęred. l. fin. §. j. & C. eo. l. j. Sed contra, j. ut leg. no. ca l. j. §. qui minorẽ. Sol. ut ibi.

Reſtituta.ʒ CASVS. Inſtitui mihi hęredem Titium, & rogaui eum ꝓ reſtitueret hęreditatem meam Seio: & deceſsi. Certe ſiue reſtituat hęreditatẽ Seio re ipſa, ſiue verbo, ſemper reſtituta ei videtur. Re autem ipſa reſtituit, ſi forte paſsus eſt hęres poſsideri per fideicom. res hęreditarias totas, uel aliquas earum ea mente, ut vellet reſtituere, & fideicom. ſuſcipere: non aũt ex alia cã putauit hęres fideicommiſſarium poſsidere. Sed & ſi paſsus eſt hęres poſsideri per fideicommiſſariũ totas res hęreditarias, vel aliquas earũ, putans hęres te fideicommiſſarium poſsidere ex aliqua cauſa, & poſteà ratam habuit idem hęres hanc erroneam reſtitutionem: idẽ erit dicendum, ſ. ut reſtituta videatur hęreditas. Sed & ſi uerbo dixit hęres ſe reſtituere hęreditatem, uel reſtituat per nuncium, uel per epiſtolam, audiatur hęres. Sed & ſi voluntate tua fideicommiſſarij alij reſtituerit hęres, in te tranſibunt actiones. Item ſi alius iuſu meo hęredis reſtituerit hęreditatem fideicommiſſario, uidentur tranſiſſe actiones in fideicommiſſarium. Sed & ſi ſine iuſu hęredis alij reſtituerit fideicommiſſario, & hęres ratam habuit reſtitutionem: videtur ſimiliter tranſiſſe actiones in fideicommiſſarium.

miſsi cauſa reſtituta eſt, ſi ante compromiſſum eſt, puto fideicommiſſarium cauere deberi hęredi: ſicut cùm hęres multa antè quàm reſtitueret, adminiſtrauit. Nam quod dicitur retinere eum oportere, non eſt perpetuum. Quid enim ſi nihil eſt, quod retineat? veluti, cùm omnia in nominibus ſunt, aut in corporib. quæ non poſsideat? Nempe enim is, cui reſtituta eſt, omnia perſequitur: & tamen hęres iudiciis, quibus conuentus eſt, aut ſtipulationibus, quibus neceſſe habuit promittere, obſtrictus manebit. Ergo non aliàs cogetur reſtituere, quàm ſi ei cauetur.

¶ *Reſtitutio fieri poteſt re, & uerbis. Itẽ ſit tradendo, uel patiendo. Bart.*

¶ Vlpianus. LEX XXXVII.

Reſtituta hęreditas uidetur, aut re ipſa, ſi fortè paſsus eſt hęres poſsideri res hęreditarias vel totas, vel aliquas earum hac mente, vt uellet reſtituere, & ille ſuſcipere: non, ſi ex alia cã putauit te poſsidere. Sed & ſi poſteà ratum habuerit, idem erit dicendũ. Sed & ſi uerbo dixit ſe reſtituere, vel per epiſtolam, uel per nuncium reſtituat, audietur. Sed & ſi voluntate tua alij reſtituerit, in te transibunt actiones. Itẽ, ſi alius iuſſu meo reſtituerit, vel ratam habuerit reſtitutionẽ, tranſiſſe actiones videntur.

¶ *Solus pupillus ſine tutore nõ poteſt reſtitutionem facere, nec recipere, nec ſimiliter ſol tutor ſine pupillo, niſi ſit infans: ſed debet fieri per pupillum cum authoritate tutoris, non tamen ipſi tutori. h. d. Alexander.*

¶ Pupillus autẽ ipſe debet reſtituere tutore authore, nõ tutor ſine pupillo, niſi infans ſit: qa nec mãdare actiones tutor pupilli ſui

¶ Pupillus. ʒ Inſtitui mihi hęredem Titium pupillũ, & rogaui eũ, ꝓ reſtitueret hęreditatẽ meã Seio: & deceſsi. Certè dictus pupillus debet reſtituere Seio hęreditatem meam cũ authoritate tutoris ſui: non aũt tutor ſine pupillo, niſi pupillus ſit infans: quia nec mandare actiones pupilli ſui, non infantis, tutor poteſt, etiã ſimplicem procuratorem faciendo. Quid ſi rogaui dictum pupillum, ut reſtitueret hęreditatem meã tutori ſuo? nũquid authore eodẽ tutore reſtituet ei hęreditatem? Et dicitur, ꝓ non. Itẽ quid, ſi maiorem inſtitui, & rogaui eum, ꝓ reſtitueret hęreditatẽ meam Titio pupillo? Certè non poterit reſtitui pupillo ſine tutoris ſui authoritate. Nam hęreditatis reſtitutio non tãtum eſt ſolutio, ſed etiam eſt ſucceſsio, cum obligetur ille cui fit reſtitutio. Si eſt in reſtitutione obligatio illius, q̃ recipit hęreditatẽ ex reſtitutione, ergo pupillo non poteſt reſtitui ſine tutoris authoritate: ſed nec ipſi tutori pro pupillo recipiẽti indiſtinctè reſtitui poteſt hęreditas, quã aliquis debeat reſtituere pupillo: imò diſtinguitur, ſit infans pupillus, & tunc ſoli tutori

n ¶ Re ipſa.ʒ aut uerbo ſub. Re ipſa. Si forte, &c.

o ¶ Paſsus.ʒ hic patientia, pro traditione habetur, ut inſt. de re. diui. §. interdum. Multò fortius ſi ipſas res hęres apud ſe conſtitutas reſtituat, ut j. eo. l. facta. in princ.

p ¶ Earum.ʒ Sed nunquid ad rem ſingularem reſtituendam poteſt conueniri hęres à fideicommiſſario? R. ñ. Ioan. ſic, actione ex teſtamento: argu. §. e. l. Baliſta. Et quia ſic eſt in petitione hęd. vt §. de petit hęredit. l. regulariter. & l. ſeq. & l. etiam. §. idem in eo. & idem in emptore hęreditatis, qui agit etiam ad res certas, ut §. de hęredi. vendi. l. qui filij. §. j. Sed contra uidebatur: quia de uniuerſitate, & ſic de iure quodam reſtituendo eſt rogatus. non de rebus corporalib. ſed tamen contra eſt. Nam condemnato in petitione hęredi aliquo, fit executio in res ſingulares: & bene facit ad hoc dicta l. qui filij. §. j. ſed rei uendi. non habet niſi facta reſtitutione, vt j. eod. l. facta. & ſecundum hoc intelligitur C. de leg. l. fin. §. ſed quia. Sed nunq̃d reſtitutio facta in una re videtur facta in omnib. ut iam non ſit opus alia reſtitutione? Dicit hic, ꝓ ſic, ſicut & hęres totius hęreditatis ſe obligat, etiamſi in una re ſe gerat pro hęrede. ut §. de acquir. hęredi. l. pro hęrede. in prin. Nam & cum unum ius ſit uniuerſale, p vnam rem ſufficit fieri reſtitutionem: ſi cut fundi dotalis poſſeſsio. quæritur etiam ſi in angulo intret, ut j. de acquir. poſſ. l. poſſideri. in princ. & qui tangit auriculam hominis, totum tangere videtur, ut j. de fur. l. vulgaris. in prin.

q ¶ Hac mente.ʒ Nota mente. ſic inſti. de hęredum quali. & dif. §. fi. & §. de acti. & oblig. l. in omnibus.

r ¶ Et ſi uerbo.ʒ facit j. e. l. poſtulante. §. j. & l. facta. in prin. ſicut etiã hęreditas & re, & verbo: quia dicat, Adeò, vel ſimile, adeundi animo: aditur, vt inſti. de hære. quali. & diffe. §. fi.

s ¶ Tua.] id eſt, tui fideicommiſſarij procuratori ſimpliciter nõ in rẽ ſuam, vt j. eo. l. qui ita. §. j.

t ¶ Iuſſu meo.ʒ qui ſum hęres.

u ¶ Habuerim.ʒ alias habuerit, ſ. fideicommiſſarius, ut j. eo. l. mulier. Et iungatur non proximo, ſed alij ſuperiori dicto, ibi. Sed & ſi voluntate: ut differat ab eo, qđ §. dixit, Sed & ſi poſtea, &c. vel dic hic habuerit, ſ. hæres: & adiungitur proxi. ibi, Itẽ ſi alius, &c. & tunc differt à ſuperiori, Sed ſi poſtea. &c. quia ibi pręceſſit erroneo reſtitutio, quę habetur rata: hic non erronea; ſed per alium, cuius factũ habeo ratum: & ſemper dic, ꝓ eſt hic mutatio perſonarum, cũ hoc verbũ, habuerit, ſic tertiæ perſonæ, ſed §. in prima, vel ſecunda perſona locutus eſt de eodem. ADDITIO Pro hac gl. vide tex. in c. dudum. extrà, de conuer. coniug.

x ¶ Sine pupillo.ʒ ſic in additione hæreditatis, vt C. de iure deliberan. l. potuit.

y ¶ Infans.ʒ vel abſens, ut C. eo. l. pen. & de uerbor. ſignifica. l. cum furioſus. & §. eo. l. cum hęres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Potest.ⁿ ⁊ etiam faciendo procuratorem simplicem, nisi à se litè contestata, vt C.de procu. neque.
b ¶ Nec.ⁿ ⁊ hic dicit, ⁊ pupillus rogatus restituere suo tutori, non facit eoⁿ de tutore authore, vt ⁊.eo.l.j.§ fuit quæsitum. Vel dic, ⁊ pupillus sua authoritate non restituit alicui sine tutore. sed tunc nihil

† Fl.ne. † Fl. deest, sibi. † Fl.persona. † Aprio. Flo. Arrio. quæ, ⁊ prior. Sed ma lè Aug. lib. emen. c. 7. † lib. 20. ad edictum. † Flo. sedet succes. † lib. 16. ad edictum. † Idē Pan. An. & Ale. † Idē Ang. & Alexan. † Nihil est secūdū Al.

potest:ᵃ nec † seᵇ quidem authore pupillū restituere sibi † potuisse hæreditatem, diuus Seuerus in personā † Atrij Honorati pupilli decreuit, qui † Pio Antonino patruo & tutori suo restituerat. Sed & si pupillo sit restituenda, non posse pupillo sine tutoris authoritate restitui constat.ᶜ

¶ Paulus.† LEX XXXVIII

NOn enim † solutioᵈ est, hæreditatis restitutio: sed † successio, cùm obligetur.ᵉ

¶ Vlpianus.† LEX XXXIX.

SEd nec ipsi tutori ᶠ indistinctè ᵍ restitui potest.

¶ *Etiam actiones Prætoriæ transferūtur per Trebellianum per hæredes, & per eos qui in ius hæredum succedunt.* Bar.

¶ Paulus.† LEX XL

QVāuis Senatus de iis actionibus transferendis loquatur, quæ iure ciuili hæredi, & in hæredem competunt: tamen honorariæ actiones transeunt: nulla enim separatio ʰ est. Imò & causa naturalium, ⁱ obligationū transit.

¶ Persona ᵏ autem hæredis instituti Trebelliano continentur. Verùm hoc iure utimur, vt & successor hæredis rectè ex Trebelliano restituat: veluti, hæres, bonorúmve possessor, ˡ vel pater, dominúsve, ᵐ quib. acquisita est hæreditas. Omnes enim quod iuris habent, ex Trebelliano Senatusconsulto restituere debēt. ¶ Nec interest, is, ⁿ qui institutus est, an pater, dominúsve, rogarus sit restituere.

mater.
n ¶ Is ⁊ rogatus restituere.
o ¶ Nostro nomine. ⁊ procuratori meo simplici, non in rem suam, vt ⁊.eo.l.qui ita.§.j.
p Vlier. Seruo. ⁊ ad hoc facit ⁊.e.l.seruo. in prin. & §.j. & ⁊.eo. l.si legatus. §. si filio. sic suprà, de exerci. l.j. §. cuius.
q Q Via perinde. ⁊ facit ⁊.eo.l.restituta. §. sed si uoluntate.
r ¶ Restituta. ⁊ in hoc ergo † fideicōmissarius non est loco hæredis, arg. ⁊.de relig. l.si quis hęres fuerit. Nec distinguitur, sit familiare, vel hęreditarium, licet aliàs distinguatur, vt ⁊. de reli. l. familiaria. & l.uel q. Item nec beneficio, quod competit ex illo tit. si quis omissa cā testa. nā hēdi non datur, ut ⁊ si qs omisi. cā testa. l. si in testamento. sed fideicōmissario sicut in eo. titu. l. antepen. §. institutus. Item nec in eo, qd dicitur ⁊. de iudi. l. sed & si restituatur. §. eōtrā. Item nec in eo qd est suprà, de condit. & demonstra. l. q. heredi. §. cum hęreditas. Ité nec ī iure libertorū, ˢ siue operarum petitione, ut infrà, eod. l. si patroni filius. in princ. & argu. J. de Carbo. edi. l. cum sine. & suprà, de acquiren. hæred. l. pro hęredis. §. si quid tamen. & J. de ope. lib. l. si operarum iudicio. & l. fabriles. §. fin & l. cum patronus. §. j. & C. de ope. lib. l. liberti. & insti. de acqu. per arro. in prin.

¶ *Non curatur qualis sit persona procuratoris ad negotia.* Bar.

¶ Nihil enim iuterest, cui nostro ᵒ nomine restituitur, paterfamiliàs sit, an is, qui in aliena potestate est.

¶ Caius.† LEX XLI.

MVlier, an masculus. Et ideò seruoᵖ quoque voluntate nostra, uel si posteà ratum habuerimus, restitui potest.

¶ Paulus lib. 20. ad edict. L. XLII.

QVia perinde ᵍ est, atque si nobis restituta esset hęreditas.† ʳ Restituta ʳ hæreditate iura sepulchrorum apud hæredē remanent.

¶ *Quod iure accrescendi acquiritur, ad fideicommissarium pertinet.* Bart.

¶ Vlpia. lib. 22. ad edic. L. XLIII.

PApinianus † tractat, Si quis hęres institutus ex semisse, rogatus sit restituere hęreditatē, & eam suspectam dicens compulsus adierit, deindefideicommissarius ignarus sit accreuisse portionem hæreditatis post restitutionem † scripto ˢ hæredi: an opus sit ei alia actione? ᵗ Et ait, securum eum ᵘ esse posse. De illo planè solo quærendum ait, an opus sit ei noua restitutione posteà quàm portio accreuit. ˣ †

¶ *Ad id quod compelli poterat defunctus, potest compelli hęres defuncti, licet uerbis legis non exprimatur.* Bartolus.

¶ Marcellus. li. 15. digest. LEX XLIIII.

PApinianus. ⁊ CASVS. Institui mihi hæredes Titium, & Seium, quem libet pro dimidia: & rogaui cūdem Titium, ⁊ restituere suam partem hęreditaris Caio: & decessi. Posteà Titius discebat eam hęreditatē sibi suspectam esse: vnde Caius fideicōmissarius fecit eum cogi adire, & sibi restituere. Facta aūt restitutione per Titiū Caio, Seius cohæres Titij repudiauit suam partem hęreditatis, & ita accreuit Titio. Nunquid est necesse fideicommissario iterū compelli facere dictum Titium hæredem, ut adeat partem accrescentem? Et certe nō cōpellerur amplius Titius, cū semel adierit pro sua parte. Itē nunquid est opus noua restitutione fideicommissario? Et ōr, ⁊ nō: & ita fideicommissarius habebit totam hæreditatē sine noua coactiōe Titij, & sine noua restitutione ei per Titium faciendā. Viuian.

s ¶ Scripto. ⁊ post restitutionem partis accreuit hæredi pars altera
t ¶ Actione. ⁊ ad compellendum adire hęreditatis partem accrescentem.
u ¶ Eum. ⁊ ſ hæredem. Nam semel sufficit adisse, ut ⁊. de acquir. hæredi. l. si solus. §. fi. in fin.
x ¶ Accreuit.] Et rō. ⁊ non: ʸ ad qd ⁊. de leg. j. l. si ex toto. in prin. & l. grege. & l. qd in rerum. §. 2. & l. ierum filij. § si arcæ. & de auro, & argen. leg. l. si statuam. & de lega. 2. l. cum fundus. Accrescit ergo magis parti alteri, ⁊ personę hæredis, sed in usufru. cit contra, ⁊. de vsufruc. ac. l. interdum. ᶻ & J. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. q cum partem ⁊ sunt arg. ⁊. Item pro utraque parte induci potest ⁊. de vsufruct. l. si Titio. §. vsumfructum. & de acquir. hæred. l. si solus. ⁹ in fin. & J. de bono. posi. l. sed cum patrono. ¹⁰ & ⁊. communia præ. l. fina. ADDITIO. Illa lex fina potius concordat, quàm discordet, secundum Alexan.

Postu-

§ Idē Bart. Ange. P. & Imo.
† li. 2. fideicom. a. l. Vlpianus.
† Restituta hēditate apud hēdē manēt, & iura patronatus, & actiones directæ. Ex directa aūt substitutione oriūtur l. iubemus. C. ad Trebe.
† intel. ui. ⁊ Io. Corall. i l. cū virū. n. 93. C. de fide.
ˢ Nec ēt ī iure patroc. eccles. qd' nō trāsit ad fideicōmissariū. B. P. & Alexan.
† alias, post restituerit.
† alias plenius legit, cū hoc ritu non est.
† Approbatur p Bart.
† Dic, q ibi est spāle vt portio accrescat psonæ, & ñ portiōi. B. & Alexan.
ᵃ Ibi ē op' noua aditione: ēga poterat cadere mutatio status: hic verò non fit. Alex.
¹⁰ Ibi erāt duo succedētes: ideo iure vt' fuvoluntate, alter ⁊, sū Ale.

POstulante ? CASVS. Caius instituit sibi hęredem Seium, & Sticho seruo suo libertate in eodem testamento libertatem directā purè, & rogauit dictum Seium hęredem, ut per fideicōmissum restitueret hæreditatē suam Caio dicto Stycho. & decessit dictus Caius. Seius autem hęres dicens sibi suspectam esse hęreditatem, cōpulsus à prętore ad postulatione dicti Stichi adiit eam: & posteà Stichus decessit antè, quàm dictus hęres ei restitueret hęreditatem, & reliquit sibi hęredē Titiū. Nunc quærit, an in Titium hæredē Stichi actiones ex Senatusco sulto Trebelliano cōpetant creditorib' hęreditariis, si ipse Titi' hęres Stichi voluerit recipere fideicōmissariā hęreditatem? Et certè in Senatusco sulto Trebelliano cōprehēsum est duntaxat de Sticho prædicto manumisso cogēdo accipere actiones creditorū hęreditariorum, nec facta est mentio in dicto Senatusco sulto hęredis Stichi manumissi cogēdi recipere dictas actiones: & ideò de Sticho manumisso, & non de hęrede eius facta est ibi mentio: quia is hęres, ⁊ compulsus est ferre adire hęreditatem, id est sustinere, ut adeat hęreditatem, confestim ei fideicōmissario restituit, id est confestim restituere solet antè quā decedat fideicommissarius, siue fideicommissarius erat liber homo, siue manumissus à testatore, ut fuit dictᵗ Stichus. Si nō est facta dicta mentio in Senatusco sulto de hęrede Stichi manumissi cogēdo recipere actiones creditorum hęreditariorum, ergo videt, quod in Titium prædictum hęredem Stichi manumissi actiones ex Senatusconsulto non competant creditoribus hęreditariis. Sed certè quamuis hęres coactus adire, confestim restituere soleat antè, quàm decedat fideicommissarius, tamen potest euenire, ut restitutionē distulerit hęres coactus inrātum, quod ante restitutionem decessit fideicōmissarius, si pecuniam ei hęredi coacto debuerit defunctus, quā pecuniam retinere hęres coactus maluit, quam petere eam à fideicommissario post restitutionem hęreditatis per se ei factam. unde pro certo existimo idem constituendum in hęrede eius Stichi manumissi, qd est constitutū in illo Sticho manumisso. Constitutum est autem in Sticho manumisso, ut competant in eum actiones ex Senatusco sulto creditoribus hęreditariis. Cur eni recuset hęres Stichi manumissi illam hęreditatem restitutis, quam recusare nō potuit is Stichus manumissus, cuius Stichi hęreditatem suscepit? Certè non ē ratio, quare recusare possit. Quod si forte ante hęreditatis restitutionem quam debebat hęres testatoris facere Sticho manumisso, sine hęrede decesserit libertus, id est dictᵗ Stichus manumissus: perinde bona eius Stichi manumissi creditoribus hęreditariis tendere permittēdum est, ac si restituta hęreditate dicto Sticho manumisso per hęredem decesserit libertus, id est dictus Stichus manumissus, ut sic Seius hęres Caij testatoris cōpulsus Caij hęreditatē adiret ad postulationem dicti Stichi manumissi à Caio, ut dictum est, nullum damnum sentiat ex hęreditate eiusdem Caij. Nunc propono aliā quęstionem. Dictus Caius instituit sibi hęredem filiam suam ex asse, & rogauit eam, ut mihi restitueret dimidiam partem hęreditatis deductis legatis minimis, quæ ab ea quinquidam reliquit, & deducto ære alieno non magno, quod æs alienum iussit eam soluere creditoribus suis testatoris, & adeò erant minima dicta legata, & dictum æs alienum, ut non sit locus legi Falcid. Et decessit dictus Caius, & mora non est facta per dictam suam filiam restitutioni fideicommissi mihi faciēdæ. Ego fideicōmiss. desidero dictam filiam testatoris restituere mihi dictam dimidiā hęreditatis ad minus uerbotur ex Senatusconsulto Trebelliano agenti mihi fideicom. & ex eo Senatusconsu. cōpetentibus actionibus etiam vsuras debitas ex stipulatione dicti testatoris ex mortis testatoris die in tempus restitutionis hęreditatis p sequar, et etiam pensiones conuētas testatori ab inquilinis suis, nō autem pedo à dicta hęredē aliquos fructus: & ipsa restituit mihi dictam dimidiam partē hęreditatis. Veruntamē desiderat ipsa, ut ego refundam ei vsuras, & pensiones prædictas. si eas recepi a debitoribus, uel ab inquilinis testatoris, aut si non recepi eas, desiderat, qd ego concedam ei actiones dictarum vsurarum, & pensionum, & nō possum ego fideicommiss, persuadere ei filiæ testatoris, hęreditatis appellatione, quam hęreditatem rogata erat mihi restituere, etiam hanc stipulationem vsurarum factam per testatorem ad me pertinere. Respon. Iurisconsul. & dicit, omnia hæc, id est vsurę, & pēsiones suprà dictę continentur appellatione hęreditatis, ut sic ad te fideicommiss pertineant. Quantum enim ad hoc pertinet, nihil interest inter hæc duo ex una parte, id est inter dictas vsuras, & pensiones, & cætera, quę sub conditio. sunt promissa testatori, aut in annos singulos, uel menses sunt promissa testatori. Vū sicut illa, quæ sunt promissa testatori sub conditione aut in annos, uel mēses singulos, cōtinent appellatione hęreditatis, vt sic transeāt ad fideicōmissariū, vt ⁊. eodem. ita tamen §. actiones. ita continentur hęreditatis appellatione dictæ vsuræ, & pensiones testatori debitæ, vt sic ad fideicōmissarium transeant. Dicet aliquis contra hāc solutionē, Sanè hæc, id est vsuræ, & pensiones prædictæ cedunt pro fructu rei, quæ res continētur in hæreditate, & fructus fideicommiss. nō sequitur, si mora hæredis non intercesserit: ergo uidetur, ⁊ dictæ vsuræ, & pensiones nō sequantur fideicōmissarium: cùm in ueritate dicta filia, hęresque testatoris, non fuerit in mora restituendi fideicōmissi, ut ⁊ i thema te positum est. Sed respondeo, & tueor dictam solutionem, quāuis ita uideatur, ⁊ hęrede contra fideicommiss. tamen quia fideicommiss. non postulat, ut hęres suppleat fideicommiss. id est non desiderat, ut hęres restituat ei medietatem omnium rerum, quæ erant in hęreditate tempore mortis testatoris deductis legatis, & ære alieno, de quibus, & de quo facta est ⁊. mētio: & sic posteà huic totali fideicōmisso cedant vsuræ, & sic suppleant: sed vult ut medietas hęreditatis prælentis ei restituatur, ne quaquam id hęres debet recusare. Nam quodammodo in parte hęreditatis Senatus recipi voluit fideicommissariū, & habeti loco hęredis pro ea parte, ⁊ qua restituta esset ei hęreditas. Et hęc omnia locum habent, ut dixi, quando testator fęneravit, & vsuras suit stipulatus, & quando locauit domos suas inquilinis suis, & ei debitæ sunt pensiones: aut ex fundis fructus percepit. Si autē ipse hęres fęneravit, ut locauit domos, uel ex fundis fructus percepit, nihil eo nomine pręstat ei fideicommissa, cui hęreditas per fideicōmissum relicta est, si non intercesserit mora ipsius hęredis. Et est ratio, ⁊ suo periculo fęneravit hęres, & cōsumpsit operam suam i colēdo fundo, & cogendis, siue colligendis fructibus, nec æquū erat alterius, id est fideicommiss. procuratorem constitui hęredem, ut sic dixerim, ⁊ cum hęres recepit augmentum his modis, de quibus est ⁊. quæsitū, scilicet de vsura stipulata per defunctum, uel debita ab inquilinis p locationem defuncti, nullum impēdiū, uel opera intercedit hęredis: & ideo non est mirum, si dictum augmentum, in quo non est ipēdiū uel operas hęredis, transiuit ad fideicommissarium, ut dictū est à §. sed in huiusmodi &c. vsque ad §. sed cū hęreditarios &c. & h. d. hęc lex, licet cum difficultate. Vi.

† In capiēda.

POstulante Sticho ᵃ, qui eodem testamento liberratem, & fideicommissariam hęreditatē acceperat, hęres suspectā adiit: mox Stichus antè, quā moram † in recipienda hęreditate faceret ᵇ, decessit, relicto hęrede Titio. Quæro, an in Titium, si nolit recipere fideicommissariam hęreditatem, actiones ex Senatusconsulto competant? Respondi, Quoniam ferè ᶜ is, qui compulsus est adire hęreditatem, confestim ei restituet, de manumisso ᵈ duntaxat Senatusconsulto comprehensum est, nec hęredis ᵉ est facta mentio. Potest tamen euenire, vt restitutionem distulerit hęres: veluti, si pecuniam ei debuerit defunctus, quam retinere maluerit †, quàm petere ᶠ. Cæterùm, existimo idē in hęrede ᵍ eius constituendum, quod in illo constitutum est. Cur enim recusaret, quod † recusare ʰ non potuit is, cuius hęreditatem suscepit? Quòd si fortè ante hęreditatis restitutionem sine hęrede decesserit ⁱ libertus, perinde bona eius creditoribus hęreditariis vendere permittendum est, ac si restituta hęreditate decesserit.

¶ *Actiones, quæ quærunt ex prouisione defuncti, uenunt in restitutionem.* Bar.

¶ Sed & in huiusmodi ᵏ quęstione rogo respondeas, an rectè senserim ˡ. Rogata est filia ex asse hęres, mihi restituere hēditatis partē dim idiā deductis legatis ᵐ minimis, & ęre alieno nō magno ⁿ,

† Flo. maluit.
† Fl. quam.
ᵃ Postulante Sticho. ⁊ seruo hęreditario.
b ¶ Faceret. ⁊ sub. maxim. è.
c ¶ Quoniam ferè. ⁊ habeas, fere ¹. q. d. raro cōtingit, quod tantū retardetur restitutio à coacto adire, qd decedat fideicōmissarius: & ideo non fuit dictum in Senatusco sul. an hęres fideicōmissarij cogatur accipere: sed de fideicommissario tantum. Alij habent ferte. q. d. qui compulsus est ferre aditi, id est, sustinere vt adeatur.
d ¶ De manumisso.] vt cogatur recipere, ex quo coegit adire.
e ¶ Hęredis.] scilicet Titij, qui est hęres liberti, scilicet vt ipse compellatur.
f Petere.] quod potuit, vt ⁊. eod. l. cùm hęreditas. & habetur C. adleg. Falcid. l. in imponenda. & J. eod. l. debitor.
g ¶ In hęrede. ⁊ scilicet liberti.
h ¶ Recusare. ⁊ certè non est ratio, vt J. de regu. iur. l. hęredem. & l. in his. §. si debeo. Sed an ipso iure transeāt in hęredē? Respōd. nō: quia certi sunt casus, quibus ipso iure transeunt actiones sine restitutione, vt not. C. eod. l. penul. §. fina. vel si illē connumeretur illis, nō est absurdum. Item contrà, ⁊. eod l. apud §. vtrum. Solu. ibi & facit C. de fideicom. l. si in persona.
i ¶ Decesserit. ⁊ q. d. nullum damnum habet hęres: vt ⁊. eod. l. apud §. Antistia in fine. & l. ille, à quo. in princ.
k ¶ Sed & in huiusmodi quæstione ⁊ quæ sequitur. Azo.
l ¶ Senserim. ⁊ facit ⁊. de mino. l. fina.
m ¶ Legatis. ⁊ quæ ipsa iussa est præstare.
n ¶ Magno. ⁊ quod ipsa iussa est soluere: & adeò sunt hæc minima, vt Falcidiæ non sit locus. Sed quid mirum, cùm & habeat ibi dimidiam hęreditatis, Sed dic, quòd illa erat exhausta legatis: vt instit.

¹ Ista litera est à mēte P. & Alexā.
² Quo ad actiones actuas: sed nō quo ad passiuas. P. & Ale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad legem Falcidiam.§.i.
a ¶ Falcidiæ.§quam fideicommiss.vellet detrahere.
b ¶ Verbotenus.§nam uerbo solo,& re. potest fieri restitutio, ut ℣. l.restituta.
c ¶ Agenti.§mihi fideicommiss.subaudi.& restituta est.
d ¶ Ex eo.§ Senatusconsulto Trebel.
e ¶ Actionibus.§ hęreditatis.
f ¶ Debitas. § scilicet ex stipulatione testatoris,& habeas litem Py.ex die mortis. alij habent,ex die mortis.scilicet debitorũ hæreditariorũ. Et die in diẽ restitutionis factæ uerbo vel re. Et quod dicit,Persequar id est, persequi uolo: nam nõ soluit,sed soluet ℣.ibi. Resp. omnia hæc &c.& dic, psequi uolo à debitore hęreditario, qui non soluit hęredi ex stipulatione hæreditaria. aliàs non teneretur,ut ℣.eo.l.deducta.§. qui post. hæres autẽ nullo modo tenetur etiam si perciperat eas,ut dicto §.q. post.&℣.pro ui. ab hęrede &c.ibi. Sed cũ hæreditarios &c. licet q dam dicant hic, persequar,scilicet, ab hęrede, si eas perceperit.
g ¶ Fuit.§& idcò videtur, q eas possum psequi:et ℣. de vsuris. l. dixit.Accur.
h ¶ Ab hęrede.§ fili a defuncti.
i ¶ Sed illa.] scilicet, hęres filia defuncti nõ existens contenta, qd ab ea non peto.
k ¶ Refundere me.§ scilicet.vsuras, si ramẽ percepi ab inquilinis, qui fuerunt in mora, Azo.& etiam à debitoribus aliis.
l ¶ Vsurarum. § scilicet currentium vsq; ad tempus, quo hęres non fuit in mora.
m ¶ Non possum. § ego fideicõmissarius.
n ¶ Persuadere.§scilicet hęredi.
o ¶ Omnia.§scilicet,pensiones,& omnes suprà dictas vsuras tam debitoribus,quàm ab inquilinis debitas.Et sic nunc soluit prædicta licet & infrà reuocet in dubium:tamen ita est,ut hic dicit.
p ¶ Refert.§id est,pertinet.
q ¶ Cæteraque.§scilicet,de vsuris.
r ¶ Interest §& sic omnia debent venire in restitutione.
s ¶ Sanè.§allegat pro hęrede contra fideicommissarium.
t ¶ Hæc cedunt.]hic ℣.de vsuris l. vsurę.
v ¶ Sed quia non.§ respondet, allegationi factę pro hęrede, & allegat pro fideicommissario. Et est dicere:sed qa fideicõmissarius nõ postulat,ut hęres suppleat fideicõmissum,ut sic dixerim (hoc dicit: quia improprie loquitur:nam tota medietas cadit i causam fideicõmissi) fideicõmissarius quidẽ nõ desiderat,ut hęres restituat medietatem omnium rerum, quæ erant i hęreditate tempore mortis deductis legatis,& ęre alieno:& sic posteà huic totali fideicõmis.cedant vsuræ,& sic suppleat,sed vult,ut meditas hęreditatis pręsentis ei restituatur.ut ℣.eo.l.deducta.§.qui post.
x ¶ Loco hęredis.§ut institu.eo.§ restituta.
y ¶ Hęreditarios.§ nunc econtrà allegat.
z ¶ Fęnerauerit.§ suprà defunctus fuit stipulatus,hic hęres.
a ¶ Non intercesserit.] ut suprà, eodem l. in fideicomissariam. Accur.
b ¶ Periculo.§facit ℣.de rei.uen.l.si annis.
c ¶ Colendo.§sub.maxime.
d ¶ Cùm § id est,quando.
e ¶ Quæsitum.§ scilicet,de vsura stipulata à defuncto , uel debita

Dic tempus morę inspici i vsuris, quod verũ est in practibus bonę fidei. Bar.il.f.tucius.ij no. ℣.d post.vbi ẽt dicit eas deberi nuda conuentione.l.lecta . & ibi Do.℣.ficer. petatur.
¶ Defuncti.
al. usurarũ & pesionũ ad me.
Fl.omnia ea.
Fl. enim qd ad hoc. interposita interrogatione post dictione,vt menses.
al. qui.
al.fideicõmissum.
Approbatur p Ang. Imo. P. & Alexand.
Nisi ,put alias,teneretur d fructib. Ang.

Idẽ Ang. Pau.& Al.

ut legi Falcidiæ [a] locus non sit Mora facta nõ est restitutioni fideicommissi: desidero verbotenus [b] mihi restitui hæreditatem, vt ex Trebelliano Senatusconsulto agenti [c], & ex eo [d] competẽtibus actionibus [e], etiã vsuras debitas [f] ex mortis die in tẽpus restitutionis persequar. Item quæro & de pensionibus. Quia locationum obligatio in hæreditate fuit [g] : ab hærede [h] † nullos fructus peto : sed illa [i] desiderat refundere me [k], aut concedere ei actiones vsurarũ [l], & pensionũ. Non possum [m] psuadere [n], hæreditatis appellatione, quã rogata erat mihi restituere, etiã hanc stipulationẽ vsurarũ † ad me pertinere.Respõdi,Omnia [o] hæc † hæreditatis appellatione continentur.Quantũ enĩ ad hoc† refert [p], inter hęc, cæteraq; [q], q̃ sub conditione sunt promissa , aut in annos singulos,vel menses,nihil interest [r] .Sanè [s] ,p fructu rei,quę † hæreditate continet,hęc cedũt [t]: nec fructus fideicõmissariũ † sequit,si mora non intercessit. Sed quia non [u] ,vt hęres fideicommissum (vt sic dixerim) suppleat, postulet,sed qualis nunc est hæreditas,desideret sibi restitui: nequaquàm id debet hęres recusare. Nã & quodãmodo in partẽ hæreditatis Senatus recipi voluit fidei commissarium,& haberi hæredis loco [x], pro qua parte restituta ei esset hæreditas. ¶ Sed cùm hęreditarios [y] nummos iam † fęneraueritz ,aut ex fundis fructus perceperit: nihil eo nomine præstatci,cui hęreditas per fideicommissum relicta est, si non intercesserit [a] † mora :scilicet, quia † suo periculo [b] fœneraueritz, colendó ve [c] fundo , vel in cogendis fructibus consumpserit † operam. Nec æquum erat alterius (vt sic dixerim) procuratorem constitui Nullum autem impendium, vel opera intercidit † hæredis , cùm [d] his modis, de quibus est quæsitum [e] , augmentum [f] hęres recepit [g].

¶ *Qui quartam Trebellianicam retinere non vult,consultùs facit,si adyt coactè, quàm si sponte adiret. Bart.& Alex.*

¶ Modestinus. † LEX XLV.

QVi totam † hęreditatẽ restituere rogatus, Quartam retinere nõ vult, fidumq; obsequiũ defuncti precibus prębere desiderat, [h] sua sponte adire debebit hęreditatem , quasi ex Trebelliano eam restituturus.Suaserim tamẽ, vt† suspectã [i] potiùs dicat hęreditatem,coactusque à Prętore,restituat. Hoc enim casu ex † Trebelliano restituere vĩ : expositoque [k] hæreditario metu , vniuersas actiones in eum transfert, † q recipit hæreditatem.

¶ *Tempus certæ ætatis ex præsumpta uoluntate defuncti pp raritatẽ personę facit diem,nõ conditionẽ. Itẽ , fideicõmissario ante restitutionẽ postquã dies cessit mortuo, fideicommissum ad hæredem transit.*

¶ Iabolenus. † LEX XLVI.

SEius Saturninus Archiguber nus ex classe Britannica tegis coactus adeat,quàm sponte, quia si spõte fortè fideicõmissarius nollet,& sic tenetur hæres implicitus creditoribus,quod non põt recusare ex quo coegit,ut ℣. eo.l.postulante.Et secundũ hoc,si dicat suspectam non mentitur,quod quidem cõcedunt hic mẽtiri.† Prætereà non oportet,quòd dicat suspectam:sed sufficit q nõ vult adire ad hoc,ut cogatur,ut ℣. eo.l.quia poterat.
k ¶ Expositõque.§in libro Ro.est,Exposito hæreditario.metu, id est,extra, pcul posito.& deest que,sed in lib.Bul.& Al.exposito , id est alegato,uel declarato,& aliàs est,ex propositõque. Accur.

SEius Saturninus.§ CASVS. Quidam ex classe Britannica , qui uocabatur Seius Saturninus Archigubernus,testamento reliquit hęredem Valerium Maximum Trierarchũ, de quo multum confidebat,à quo in eodem testamento petiit,ut Seio Oceano filio suo testatoris restitueret hæreditatem,cùm ad annos sexdecim peruenisset dictus Seius Oceanus filius testatoris:& decessit dictus testator.Seius autẽ Oceanus filius testatoris defunctus est antè q̃ impleret annos prędictos xvj.nunc Manlius Seneca,qui dicit se auunculum dicti Seij,Oceani filij testatoris,petit hęc bona nomine ,proximitatis.Valerius autem Maximus Trierarchus hęres istitutus vendicat sibi ea bona retinẽdo ea ideò,qa defunctus est is Seius Oceanus filius testatoris,cui idem hęres erat iussus restituere. Quęro ergo, vtrum hęc bona testatoris pertineant ad Valerium Maximum Trierarchum hęredem testatoris fiduciarium,an ad Manlium Senecam , qui dicit se esse auunculum Oceani pueri defuncti? Et rndet Iurisconsultus,si Seius Oceanus filius testatoris prędictus, cui fidei commissaria hęreditas ex testamento Seij Saturnini Archiguberni de classe Britannica sui patris,cùm ann.xvj.haberet Seius Ocean*, debeat

pro locatione defuncti ; Sic ergo cùm hæres nõ laborauerit,nõ recuser restituere,quia & detrimentũ fine sua culpa cõtingens nõ debet restituere,ut ℣.eod l.mulier.§. sed enim.
f ¶ Augmentum.§scilicet,vsurarum, quæ hęredi obuenerunt ex pensionibus.
g ¶ Recepit. § ex eo quod actiones ei cõpetunt ante restitutionẽ. Non enim ex egit, necõtradicat prędictis.

QVi totam.§ CASVS. Instituì mihi hęredem Titium & rogaui eum , quod totã hęreditatẽ meã restitueret Seio: & decessi.Dicit Titius uolens mihi in totum parere , vult restituere Seio totam meam hæreditatem non detracta Quarta. Certè sua sponte debet adire hæreditatẽ quasi ex Trebelliano eam restituturus:iuris tamẽ consultus suadet,siue consulit ei, ut suspectam potius dicat hęreditatem,& coactus à Prætore eam restituat Seio fideicommiss. Nam si sponte adiret , fortè fideicõmiss. nollet eã: & sic hęres remaneret implicitus creditoribus hęreditariis,quod non potest recusare fideicõmiss.ex quo cogit hęredem adire. Et hoc casu ex ipso Trebelliano Senatuscõsulto restituere videtur hęres:& procul posito hęreditario metu trãsfert uniuersas actiones in eum fideicõmiss. qui ab eo hęreditatem accepit.Vi.
h ¶ Desiderat. § sic ℣.de dona.inter vir. & vxorem. si sponsus.§.si quis.& C.ad leg. Falc. l.j.& argu.C. de fideicõmiss.l.post mortem. Accur.
i ¶ Suspectã §subaudit,ut scilicet suspectã &c. Et not.q; hæc lex consulit hęredi, ut ma

Istud est demẽte.P. & Alex.

Fl. deest, iam.

Intercessi.
Fl. qua.
Fl.insumpsit.
Fl. intercedit.

lib.singula.de Eutematicis.
intell. hæius l. vid.p Io.Hannibal.in l. nemio pót. ff. me.a 56.de le leg.j.
Fiat est, ut.
Fl.ex ipso trebel.
Fl.transferri.

lib.xj.epistolarum.

Et bene Pau.& Al.
Quando mẽdacium non est alij pniciosum sed suę salutis ꝓcurandũ Ange. licet Imo. & Alex. contra.

debeat restitui à Valerio maximo Trierarcho fiduciario hęrede testatoris decessit p nõ quãimpleret idem Seius Oceanus præfinitũ tempus ętatis xvj.ann.sicut in uritate intẽ decessit:fiduciaria hęreditas prædicta pertinẽt ad eum Manl.ũ Senecã auunculũ Seij Oceani ad quem cętera bona Seij Oceani peruenerãt ab itestatio,qa proximior erat,& nõ pertinet dicta hæreditas ad dictum fiduciarium hæredem. Et est ratio. quare pertinet ad hæredem ab intestato dicti pueri : quoniã dies fideicom. restituẽdi dicto puero cessit viuo dicto puero , scilicet, Seio Oceano. Et hoc est uerũ si prorogãdo tempus solutionis dicti fideicõmissi hęreditaris videatur testator permisisse magis dicto hęredi fiduciario rutelam bonorũ suorum testatoris, quã constituisse incertum diem fidei cõ. quod sine dubio verũ est. Quia enim fuit fideicõ.relictum pure, & eius petitio in certum tẽpus dilata: ideò non est mirum, si filius transmittit ad hæredem suum. Vi.
a ¶ Fiduciarium. § quia de eo multũ cõfidebat testator.
b ¶ Suo.§scilicet, testatoris.
c ¶ Annos xvj.§ aliàs non habetur xvj. annex,sed intelligitur.
d ¶ Vendicat § scilicet,retinendo:sic ℣.de Carbo.edict.l.j.
e ¶ Pueri.§ id est, fideicõmissarii & sic ad Senecam auunculum.
f ¶ Fideicommissaria.] in qua Trierarchus erat institutus fiduciarius.
g ¶ Eum.§℣. Manlium.
h ¶ Pertinerunt. §
i ¶ Diem.§ id est eõ quod non ,& sic incertum, ita dictio est. Sic et Tritio. in princ.& l. fin.& C.quando dies.de.ex his.& l.de uerb. ob.l. ℣.de manumiss.test.l.si ita.& Cujacius dicit,quia cum hoc autẽ non fiat decem cum perierò Sed cõtra,℣.eo.l.dum cuius, hoc autẽ non fit, & referit ad legem. Pap. & petitio differatur in tempus certum, & sic habetur pro parte filio, & ex eo ordinatione testatoris dies è incerta: quia tunc est pro conditione ut ℣.de manumiss.testamẽto.l.quib. diebus.§.nam ab initio ipsum legatum non soluti petitio differitur: tunc conditionale est,& nõ ex die ante diem cessit.Et no.hic, quod aunculus nõ petit , nisi cũ filius habuisset xvj.an.& vixisset integros.ut C quando dies.de legat.I.ex his.in fin.
S Hęredi eius.§ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Sempronium,& rogauit eum, ut restitueret hæreditatem suam testatoris Caio,pone.& decessit dictus Titius,posteà Seius,q naturaliter tantum debuerat cẽtum dicto Titio testatoris,soluit ea dicto Sempronio hæredi Titij.Certè dicta centum soluta Sempronio hæredi sed tenenda sunt per eundem hęredem ex Caio fideicommissario,cui fideicommissaria hęreditas relicta fuit.Et est ratio,extra litem,quia re hic hęres reddatquæ naturalia debita uenium in restitutione,ut ℣. eod.quamuis.Vi.
k ¶ Si hęredi eius.§ scilicet, Titij.Accur.
l ¶ Soluerit.§ puncto post dictionem,soluerit.
m ¶ Cui.§scilicet, Titio.
n ¶ Reddendum.§ dicit Pompo. autor legis. Alij habent in textu, Paulus rndit,uel sub est:& è ratio, quare hic hęres reddat quia natura lia debita uenium in restitutionem,ut ℣.eod.l.quamuis.& ℣.eo. l.si eius.in prin.& §.).& ij.& facit ℣.ad leg. Falcid.j.§.ad quod natura. Accur.

PAulus.§ CASVS Instituì mihi hęredem Titium ,& rogaui eum,quod restitueret Seio certam portionem hęreditatis meæ, puta,tertiam & decessit. Posteà dictus Seius fideicomm. quasdã res hęreditarias futuras est.& postea dictus Seius fideicomm. quasdã res hęreditarias futuras est.& postea dicta res per eum surrepta rodie.

stamento fiduciarium [a] reliquit hæredem Valerium Maximum Trierarchum, à quo petit, vt filio suo [b] Seio Oceano, cũ ad annos sedecim peruenisset,hæreditatem restitueret. Seius Oceanus autẽ,quàm impleret annos sedecim [c] † ,defunctus est. Nunc Manlius† Seneca , qui se auunculum Seij Oceani dicit, p ximitatis nomine hæc bona petit. Maximus aũt Trierarchus sibi ea vẽdicat [d] ideò,quia defunctus est is,cui restituere jussus erat. Quęro ergo , vtrum hæc bona ad Valeriũ Maximum Trierarchum hęredem fiduciarium pertineant? an ad Mãlium Senecã,q se pueri [e] defuncti auunculum esse dicit? Respondit Seius Oceanus,cui fideicommissa ia [f] † hęreditas ex testamento Seij Saturnini, cũ annos sedecim haberet, a Valerio Maximo fiduciario hęredi restitui debebat [g] ,prius, quam præfinitũ tempus ętatis impleret, decessit:fiduciaria hęreditas ad eũ [h] pertinet, ad quem cętera bona Oceani peuenerunt [i] : quoniam dies fideicõmissi viuo Oceano cessit:scilicet,si prorogãdo tempus solutionis, tutelã magis hęredi fiduciario permisisse, quàm incertum diem fideicommissi cõstituisse

Fl. deest, sedecim.
Fl. Mallius.& ℣.

Fl. fideicommissa.

Fiduciarius hęres dicitur , q. non iussus, & absolut' est hęres, ꝗ velut de posicarius: hoc est cui jus fidei credita est hæreditas alteri restituenda : q & fideicõmissarius dicitur qua forma dẽ & posset fio qdam fiduciaria,dq; Bu.ęt ℣. de rij. iur.l.j.§.ad illũ fuisse.
Flor. debeat.
Alias,pertinuerunt. Flo. pertinuerint.
Idẽ Bar. Ang.& Alexan.
Nihil est imò tẽpus fuit adiectũ subtãtię,dispositionis. B. Imo.& Alex.
Imò incontinẽti , fm Cy. Angel. P. & Alexan.
Istam rationem sequit Alex.

debitor.
Fl. deest.
Fl. Mallius.
Fl. ex.
Fl. ex.
Fl. ex

simum.in princ.& de Carbo.edi.l.scriptus.quomodo potest cõueniri?Respon.licet non possit petere secundum tabulas,post tamẽ adire de iure ciuilium j. de contra.l.illud.in princ. licet videatur contrà,j.eo.l.fin.§.fina. ADDITIO. Die, quod ibi erat filius emancipatus,qui adire impeditur propter Posthumũ præceritum, q̃ sperabatur rumpere testamentum de iure ciuili secundum Alex.

Flor. Vinius.

Flor. Vinuio.

Imperator. ¶ CASVS. Titius instituit sibi hæredẽ Iuniũ Cerealem, & rogauit eũ,ut restitueret hẽditatẽ ipsius Titij Iunio Simonidi filio ipsi[a] Iunij Cerealis sub cõdi. si dictus eius filius in potestate sua esse desiisset:& decessit dict[a] Titius. Pater aũt prædictus cõsumebat multum de hæreditate in fraudẽ fideicõ.sub condi. filio relicti. Vnde filius iuit ad Imperatorem Adrianũ, & exposuit ei prędicta & Imperator iussit restitui per patrẽ filio in potestate manẽti dictã hæreditatẽ,ne quid in ea pecunia siue hęreditate iuris haberet pater, quãdiu filius eius viueret. Nã quia cautiones de restituẽda hæreditate nõ diminuta filio existẽte i dicta ꝓditione non poterant interponi inter patrẽ & filiũ cõseruata patria potestate,siue remanente filio in patris potestate:iissigie dict[a] Imperator dicto patri propter dictam fraudem patris damnum cõditionis prędictę;habendo dictam conditio.pro impleta,& iubẽdo patri restituere hæreditatem filio in potestate manenti. Post authoritatẽ dicti decreti ab Imperatore iterpositi de restituẽda hæreditate filio per patrem, debuit comparari dictus filius,cui restituta è hęreditas per partem,filio militi habenti castrense peculiũ in dicta hæredit.sibi restituta,scilicet,ut etiam inuito patre posit petere res hęreditarias à possessoribus,& agere contra debitores hęreditarios. Quid si egeat pater?nunquid hic filius ex hac hæreditate tenet ei dare alimenta?Et dicitur,quod sic. Vi.

Fl. proba retur.

Fl. deest, ideo.

al. agenti.

al. alimẽta. In hunc locum Plato.dialo.4. de legib.

Quia i ea non testat, licet bene in castrẽsi peculio, secũdum B. & Ang.

Concor. gl.in c.fi.in fi.i uer. regulariter. ex de iudi. libr. 6.glo. ordi.in l.fi. §.necessitate. in nerb. imponẽda. C. d bonis quæ libe.

a ¶ Imperator.§accipe,iussit restitui hęreditatem &c. quod est.j.

b ¶ Si in potestate.§ecce conditio, Si in potestate &c.

c ¶ In fraudem.§ut quia fingebat se emancipare, cum aliud ageret, & sic restiuebat,licet non posset. Putabat autem animõ se non teneri. Vel dic,quod consumebat multa de hęreditate hic pater rogatus.

d ¶ Filio.§in potestate manenti. Non enim cogitur emãcipare:ut not.ẽ.eod.l.ubi pure.in princ.& dabitur curator hęreditati, si filius est minor xxv.ann.ut C.de bon.quæ libe.l.fina.§. fin autem in secunda.& §.ubi autem pueris.non si maior:ut j.ea.l. §. j. Sed quomodo fit restitutio ante conditionem,ut ẽ.eo.l.ubi pure.in princ. quæ est contrà?Solut.ibi,& eodem modo solue ẽ.eod.l.sed & si ante. vel ut ibi.& facit C.de inofficio. testamẽ.l.filius. Item uidet hic filius seruari patrem in administratione:& fic sunt argumẽ.contrà.C. de bo. quæ libe.l.fina.§. hoc proculdubio. & in auth.de nupt.§.& ita.collatio.quarta.& C.de secundis nupt.l.fi quis prioris.in fi.Sed hic fraudi culpa.

e ¶ Pecunia.§id est hęreditate,ut ẽ.eod.nam quod,in fin.

f ¶ Haberet.§scilicet pater.

g ¶ Non poterant.§ut inofficio.de inuti.stipul.§.item inutilis. Aliàs esset prestanda de restituenda hęreditate cum extiterit conditio, ut C.ut in posses.leg.l.cum Archimedorã.sed si esset emãcipatus, posset stipulari,ut j.ut legatino.ca.l.filio. Sed hodie non satisfdat pater etiam filio emancipato, nisi in duobus casibus,ut C.e.l. inhemus. §. in suprà dictis.

h ¶ Damnum.§id est propter fraudem patris constat conditionẽ ei non seruari.

i ¶ Conditionis.§quæ fuit, Si desineret esse in potestate, in qua Imperator inflxit damnum hęredi habendo eã pro impleta ꝓpter fraudem patris.

k ¶ Filio militi.§habenti castrense peculiũ.Nam & hic forte erat miles:sed hęc hęreditas non erat castrensis pecul. i in dicto autem peculiũ & agit filius,& administrat etiam patre inuito,ut j de castrensi peculio.l.iii.§.j.& l.quinta.fi. facit cum curatore:si indiget eo aliàs per se.

l ¶ Comparari.§id est assimilari.

m ¶ Debuit.Hic filius de quo loquitur:ut possit agere, & cõueniri si ut filiusfamilias miles in castrensi peculio.

n ¶ Emolumentum.§quoad alimenta ; nam dicit egenti: & arg. in authe.de nupt.§.j.col.iiij.vel si uelis dicere ad totũ vsumfructũ est arg. C. de secundis nuptiis.l.hac edictali. § mobiliũ . &facit ad hoc ẽ.quæ in fraudem cred l.si pater.

Istam sequunt Bar. Ang. Imo. Pau. & Alexan.

Adde idicẽ in sentẽtia debere aduerte re, quando quis egeat, & qũ non: & est singulare i Spectit. de offi. om.iu.§.v. de beneficio, idẽ in ti. de renũ. & cõclusi. versi. item beneficia.

Ibi mamittit tanrã culpã ad secũda vota transeundo , sicut hic pr diffipãdo. Alexan.

libro 17. Quęstio.

Fl. pręletur.

Idem. ¶ LEX LI.

numquid talis deductio impedit ꝑ Quartę deductionem. Alex.

CVm hæres deductis[o] legatis hæreditatem per fideicommissum restituere rogetur, non placet ea legata deduci,quæ peti non poterant[p]. Sed cùm vxori pro parte[q] hæredi scriptæ dos prælegatur[r], eaque deductis legatis hæreditatem restituere rogatur: etiamsi[s] Quarta,quã per legem Falcidiam retinet,tantum efficiat,quantum in dote est, tamen pro sua portione[t] dotis prælegatæ partem deducit[t]. Cũ enim vtrunque consequitur[u],nihil interest inter hanc mulierem, & quemuis alium creditorẽ[x] hæredem institutum, & hæreditatem restituere rogatum. Idem ꝑbatur & si non deductis legatis fideicommissum relictum ab ea[y] sit.

¶ *Hæres non cogitur restituere id, quod ad eum peruenit,non ut ad hęredem.Bar.*

CASVS. Vm hæres deductis legatis hæreditatem per fideicommissum missi fieri probarentur[†], restitui hæreditatem filio[d] iussit,ita ne quid in ea pecunia[e], quãdiu filius eius viueret, iuris haberet[f]. Nam qa cautiones nõ poterant[g] interponi, cõseruata patria potestate,ideò[†] damnum[h] conditionis[i] ꝑpter fraudem inflixit. Post decreti autem authoritatem in ea hæreditate filio[k] militi comparari[l] debuit[m], si res à possessoribus peti, vel etiam cum debitoribus agi oporteret. Sed paternæ reuerentię congruum est, egenti[†] fortè patri officio iudicis ex accessionibus hæreditarijs emolumentũ[n] præstari.

¶ *Deductio legatorum non intelligit de legatis inualidis:& dos,quæ fuit pręlegata, deducitur vt debitum , seu ut ꝑs alicuius:nec talis deductio impedit ꝑ Quartę deductionem.Alex.*

¶ Idem. † LEX LII.

SI res aliena[a] Titio legata fuerit, isq; [b] domino[c] rei hæredẽ instituto[d] petierit[e], vt hęreditatem Mæuio restituat: Męuius legatum[f] inutiliter petet. Non enim poterit consequi,qd[g] ad institutum, id est, rei dominũ peruenire non poterat.

¶ *Si ab vno debetur hæreditas, ab alio libertas,non est locus coactioni: secus si ab eodem utrunq; debeat.siue ab initio, siue ex postfacto per accidens.Bar.*

¶ Seruus ab altero ex hæredibus libertatem, ab altero fideicõmissariam hæreditatem[†] accepit. Si neuter adire velit, nullæ Prætoris partes erunt: quia neque propter solam libertatem compellitur adire[‡]:neque is,à quo libertas data[h] non est, propter eum[‡], qui nondum liber est, adeat compellitur:& Senatusconsulto[i] tũc[‡] locus est,cùm ab omnibus[k] dicta, vel fideicõmissaria[†] libertas ab eo[l] datur,à quo hẽditas quotenetur creditorib[s] hęreditariis. Nemo autem se cogit adstringere hęreditariis actionibus propter legatum:si autem viuo me testatore dictus Seius,cui legaui Stichum, decessit, & ita defecit legatum Stichi,& remansit dictus Stichus apud dictum meum hęredem cũ suo onere, & sic hęres tenetur eum manumittere, sicut tenebatur legatarius:tunc benignè respondetur cogẽdum hęredem adire,cũ in ipsius hęredis sit potestate,manumittere eum,& restituere ei hęredi & ita ab eodem hęrede cœpit deberi Sticho hęreditas, & liberut ẽ.l.proxi.in fi.Vi.

Fl. fideicommissũ hęreditatis.

Fl. de est, tunc.

Fl. fideicommissa.

Non est verũ,quando dispositio est perfecta, & iã consummata:vt i hoc casu, secũdũ Bar.ii.l. pluribus.§. fi.j. de ver. oblig.

Hæc ex positio nõ necessaria, secũdũ Bar.& Al.

Sed quid in Monacho,q̃ iura d unoso quętia habet locũ in altero , l. fundus. §.seruũ. & ibi Ale.ẽ.fi cer.pet.hic plene per Bar.in l.fi alienum.in princ.ẽ.de hęre. instit. & B.in l. j. xij.col. C. de his,quæ pœ.not.

Sequitur hanc gl.B. & Pau.

Etiã hoc casu de eg tate.Pa.& Alexand.

Non est verũ,quando dispositio est perfecta, & ia consummata:vt i hoc casu, secũdũ Bar.ii.l. pluribus.§. fi.j. de ver. oblig.

Hæc ex positio nõ necessaria, secũdũ Bar.& Al.

Sed quid in Monacho,q̃ iura d unoso quętia habet locũ in altero , l. fundus. §.seruũ. & ibi Ale.ẽ.fi cer.pet.hic plene per Bar.in l.fi alienum.in princ.ẽ.de hęre. instit. & B.in l. j. xij.col. C. de his,quæ pœ.not.

Sequitur hanc gl.B. & Pau.

Etiã hoc casu de eg tate.Pa.& Alexand.

Hoc uerũ,quando simpliciter sũt relicta secũs , quãdo his est gratuitus restituere deductis legatis. Pau. & Alexan.

Sequitur eam Ange. & Pau.

Approbat ꝑ Ang. Pau. & Alexan.

Cires

SI res aliena.§ CASVS. Caius instituit sibi hęredem Seium, & legauit à Seio hęrede Titio equum Sempronij:& decessit dictus Caius restator. Et iste Titius legatarius instituit sibi hęredem Sempronium prędictum dominum dicti,eq:& petiit idem Titius ab eodem Sempronio,ut hęreditatem suã Titij Mæuio restitueret. & decessit dictus Titius.

Ii.19. Quęsitio.

Nunquid Mæuius, cui debet restitui hæreditas Tirij per Sempronium, poterit petere dictum etiam equũ legatum Titio? Et videbatur,q̃ sic, cùm inuẽtus sit dictus equus in hęreditate Titij: unde videbatur , q̃ veniret in restitutionem cum aliis rebus Titij, tamẽ nõ venit in restitutionem dictus equus : qa cũ Sempro. est hæres legatarij,talis est, ac si sibi Sempronio esset legatus dictus equus: quod legatum non valet:quia sua res nõ potest alicui legari: & sic peruenit in eũ casum, à quo nõ potest incipere. ¶ Seruus ab altero.§ Institui mihi hęredes Titius, & Seium, & à Titio reliq libertatẽ Stichoseruo meo & à Seio reliqui eidẽ Sticho fideicõ. hęredi tatis, in qua instituerã tundẽ Seiũ & decessi. postea neutter dictorum meorũ hęredum vult adire hęreditatẽ, Nunquid Prętor debet interponere partes suas ad cogendũ aliquẽ dictorum hęredũ adire ad postulationem dicti Stichi? Et certè non quia neque propter solam libertatem compellit adire[‡] Titius hęres, à quo sola libertas est relicta dicto Sticho, neq;is Seius hęres à quo libertas data non est,sed sola pars hęreditatis,in qua fuit institutus propter eum Stichum,qui nõdum liber est, compellitur ut adeat:& Senatusconsulto Trebelliano,quod loqtur de cogẽdo hęredẽ adire,tũc demũ locus est,cum ab omnibus,id est ab aliquo omniũ hęredum directa,uel fideicommissaria libertas datur , à quo hęreditas quoque relinquitur. Sed si fortè iste Titius hęres,à quo libertas data est dicto Sticho,portionem suã hęreditatis repudiauit,cũ fuit institutus purè, uel exclusus conditione , sub qua fuit institutus cùm eius portio hęreditatis ad alterum,id est,ad Seiũ cohæredem suum peruenit,defendi poterit adire cogendum dictum Seium.quid enim interest,quo iure cęperit dictus Seius esse debitor libertatis,& hæreditatis:scilicet,utrũ ex sua ꝑsona,uel ex ꝑsona cohęredis : Certè nihil interest:sufficit enim,quod utrunque ab eodem debeat aliquo modo ad hoc,ut ipse cogi possit adire. Vi.

a ¶ Si res aliena.§puta,Sempronij.

b ¶ Isque.§scilicet,Titius legatarius.

c ¶ Domino.§scilicet.Sempronio.

d ¶ Hęrede instituto.§à se Titio.

e ¶ Petierit.§scilicet Titius à Sempronio hęrede.

f ¶ Legatum.§id est rem legatã prædicto Titio. Videbatur enim cùm inuẽta sit in hęreditate Titij,q̃ veniat in restitutione cum aliis maximè si testator leganit sciens rem alienam,unde debebit estima tio,ut insti.de leg.§ non solum. Sed tamen non uenit:quia cum Sempronius est hęres legatarij,tale est,ac si esset legata sibi Sempronio quod non valet,quia sua res alicui legari non potest:ut insti. de leg. §.sed si rem,& sic peruenit in eum casum,à quo incipere non pót,& sic uitiatur, ut supra ad l.Aquil.l.quia.

g ¶ Compellitur adire.§f.à quo sola libertas est relicta:ut j.l. pxi.

h ¶ Data non est.§sed sola hæreditas,& pars:& facit ẽ.eod.l. fi cui pure. §.j.& j.eo.l.fi patroni.§.Imperator.

i ¶ Senatusconsulto.§Trebel.

k ¶ Ab omnibus.§id est,ab aliquo omnium.

l ¶ Ab eo.§hęrede:sic ẽ.de tut.& cura.da ab his.l.fi in puberi.Sed cum hęreditate & libertas tacitè datur:ut C.de necess.ser.l.quidam. §.j videtur cogi ille,à quo hęreditas est relicta?Respon.ibi directo libertas datur:hic per fideicom.ar.ẽ.de test.tu.l.qui tutelam § j. Itẽ nunquid, etiam hęreditas seruo potest rel iqui sicut legatum.ut C. de necess.seru.l.quidam.§.illo?Respond.ibi exhortatur hęredem testat. nam non cogitur ad dandum ;:& facit suprà eodẽ.l.fi cui.§.j. Accur.

m ¶ Conditione.§ sub qua fuit institutus:& sic alteri accrescit : ut hic,& C.de cadu.tol.§.fin autem.

n ¶ Alterum.§à quo fideicommissum erat relictum.

o ¶ Quo iure.§scilicet,ex persona sua,uel alterius.Certè nihil:sufficit enim,quòd vtrunq; debeatur ab eo.sic j.de uer.obl.l.cũ seruus. & ẽ.de cõdi.& l.q dã.i fi.& de leg.j.l.fi duob.§.j.& j.de Car.edi.l. iij. §.fi is.Ar.cõtra j.e.l.fi patroni.§.q fidei.& de sol.l. & magis. & ẽ.de iof.test.nihil.§.fi. Itẽ hęc lex loquit in seruo hęreditario,ut ẽ.e. l. mulier.§.non est.nõ hẽdis uel extranei. ꝑ ẽ. eo. l.cogi.§. sed si à seruo.

Dic q̃ in illis ll. cõtrariis ex diuersitate personarũ, & casuum resultat diuersitas rationis,secũdum Bart. Imo.& Alexand.

Qui non est paratus seruum vẽdere: aliàs esset locus coactioni. Bar. & Al. libr. 20. Quæstio.

Nihil est sed dic, q̃ legata quasi caduca remanẽt apud hęredẽ cũ onere suo. Iõ hęres cogitur manumittere. Pau.& Al. 9 Imò etiã de iure digestorũ p l.fi uero.§. pro nõ scripto.j.de fideic. liber.

Idem. ¶ LEX LIII.

NOn est cogendus hæres[p] suspectam adire hęreditatem ab eo , cui libertas à legatario[q], hæreditas ab hẽde relicta est: cũ status hominis[r] ex legato pendeat[s],& nemo se cogat[t] adstringere hęreditariis actionibus propter legatum[u]. Quid enim,si inter moras, non manumittente legatario[x],seruus decesserit[y]? Si autem viuo testatore[z] legatarius decesserit,benignè respondetur , cogendum adire: cùm in ipsius sit potestate , manumisso[a] restituere[b] hæreditatem.

B q̃ relinquitur. / Sed si fortè is, à quo libertas data est, portionẽ suam repudiauit, uel conditione[m] exclusus est : cũ portio eius ad alterum[n] peruenerit, defendi poterit adire cogendum. Quid enim interest, quo iure[o] debitor libertatis,& hæreditatis,idem esse cœperit?

Iõ hęres cogitur manumittere.

Dic q̃ in illis ll. cõtrariis ex diuersitate personarũ, & casuum resultat diuersitas rationis,secũdum Bart. Imo.& Alexand.

Qui non est paratus seruum vẽdere: aliàs esset locus coactioni. Bar. & Al. libr. 20. Quæstio.

Nihil est sed dic, q̃ legata quasi caduca remanẽt apud hęredẽ cũ onere suo. Iõ hęres cogitur manumittere. Pau.& Al. 9 Imò etiã de iure digestorũ p l.fi uero.§. pro nõ scripto.j.de fideic. liber.

Nihil est sed dic, q̃ legata quasi caduca remanẽt apud hęredẽ cũ onere suo. Iõ hęres cogitur manumittere. Pau.& Al. 9 Imò etiã de iure digestorũ p l.fi uero.§. pro nõ scripto.j.de fideic. liber.

p ¶ Hæres.§suus,uel extraneus.

q ¶ A legatario.§Cui seruus erat legatus,& rogatus de manumittendo.

r ¶ Hominis.§circa libertatem,arg.ẽ.de capi. dimi.l.fin.

s ¶ Pendeat.§potest enim esse,quod ante decedat,quã manumitatur,& ita incommodum sentire hęres,si adiisset coactus. Nam tenetur creditoribus. Nec posset dici hic subueniẽdum,ut ẽ.e.l. postu l.inte.in fi.j.respon. Nam ibi distrahuntur bona à creditoribus eius, cui hęreditas erat restituenda. Nam seruus ille fideicom. liber iã factus decessit:hic autẽ seruus decessit: nullos ergo habet creditores. Sed quid, si sua sponte adiit hęres,sicque legatarius factus domin[s] serui,eum manumisit:nunquid hic coget hęredem ut restituat. Rñ. sicnã hic status non pendet. Idẽ credo & si nondũ sit manumissus : sed ipse stulte agit si petit sibi restitui adhuc, Azo.quia per eum domino suo & legatario quæritur.

t ¶ Cogatur.§à seruo. Idem est.si à legatario dicatur,cogi.

v ¶ Propter legatum.§ libertatis solum,uel hęreditatis solùm seruo relictum:ut ẽ.eod.l proxi.§.j.

x ¶ Legatario.§quia fortè non proderat nondum adita hęreditate,uel post aditam decessit antè quàm manumitteretur.

y ¶ Decesserit.§ & sic hæres remanet in damno:ut dictum est.

z ¶ Viuo testatore.§ & ita uidetur, quod legatum serui fit, ut non scriptum,uel in causa caduci:quomodo ergo locũ habent sequẽtia? Respond.Ioan, quod testator manumisit cùm forte aliq d erat ei relictum,ut manumitteret. Et quod subiicit expone,in potestate eius, scilicet hęredis H.

a ¶ Manumisso.§scilicet,ante in uita testatoris.

b ¶ Restituere hæreditatem.§ etiam si ipse nolit recipere, cùm eũ coegit adire:ut supra eod.l.postulante.in fi j.respon.sed in superiori casu,cum legatarius viuit,nec seruus est manumissus , non est in potestate hæredis restituere, cùm libertas iam pendat ab alio , id est à legatario:etiam si seruus fuerit hęreditarius;hic autem non pẽdet.Sed hodie , etiam si non fuit manumissus in vita testatoris, cogitur hęres manumittere.Nam siue pro non scripto est relictum libertatis,siue in causa caduci,ut,quia legatarius decessit ante testamentum,uel post ante testatorem:remanet apud hęredem cum onere ret.ut C.de caduc. tol.§.in primo.ibi,Nisi perrarò &c.& §. ꝑ secun

Nihil est sed dic, q̃ legata quasi caduca remanẽt apud hęredẽ cũ onere suo. Iõ hęres cogitur manumittere. Pau.& Al. 9 Imò etiã de iure digestorũ p l.fi uero.§. pro nõ scripto.j.de fideic. liber.

Nihil est sed dic, q̃ legata quasi caduca remanẽt apud hęredẽ cũ onere suo. Iõ hęres cogitur manumittere. Pau.& Al. 9 Imò etiã de iure digestorũ p l.fi uero.§. pro nõ scripto.j.de fideic. liber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do.& ʒ.de fideicommiss. lib.l.cum uerò.§.sipro non scripto. Idē dico in eo, quod est aperta voce caducum. Nam legatum libertatis, uel legatum relictum seruo legato nō cedit, nisi ab adita hæreditate, ut C. de cadu.toll.§.i nouissimo. Et sic mortuo legatario ante aditam hæreditatem post mortem testatoris, remanet apud hæredem similiter cum onere, ut C. de cadu.tol.§.ne autem. Sic ergo cogitur manumittere, & restituere, cum ab eodem incipit deberi hæreditas, & libertas: ut §. 1, proxi. §. fi. Item contrà huic l. videtur §.eo.l. apud. §. Antistia. & l.cogi.§. fina. sed dic, ut ibi. Item quo iure cogitur quis adire? dic officium iudi.arg. §. l. proxi. ibi, Nullæ partes præ. &c. econtrà iure actionis, argu. I.eo.l.Papinianus. primum uerius.

¶ *Rogatus restituere quicquid ex hæreditate superesset, potest bona fide diminuere. Item in dubio, expensa ab utroq; patrimonio intelligitur etiā facta pro rata. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX LIIII

XTitius rogatus est, qd' ex hereditate superesset[a]†, Mēuio restituere. Quod medio tēpore alienatū, vel diminutū est, id quandoque[b] peti non poterit, si non interuertēdi fideicommissi gratiā tale aliquid factum probetur. Verbis enim fideicōmissi bonam fidem inesse constat. Diuus autem Marcus cùm de fideicommissaria hæreditate cognosceret, his verbis[c], Quicquid ex hereditate mea superfuerit, rogo Titio restituas, boni† viri arbitriū inesse credidit. Iudicauit enim erogationes[d], quæ ex hereditate facta dicebantur, non ad solam fideicommissi diminutionem pertinere, sed pro rata patrimonij[e], quod proprium habuit heres, distribui opottere. Quod mihi videtur non tantùm æquitatis ratione, verùm exemplo[f] quoq; motus fecisse. Cùm enim, de conferendis bonis fratribus[g] ab emancipato filio, quæreretur, peculium† autem quod in castris fuerat acquisitum, militi[h] relinqui placeret: consultus Imperator, sumptus, quos miles fecerat, non tantūmodo pro patrimonio[i]†, quod munus collationis pati debuit, sed pro rata etiam castrensis pecuniæ debere imputari constituit†. Propter huiusmodi tractatum[k]†, Mæuius fideicōmissi nomine cautionē exigere debet. Quod eò pertinet, non vt ex stipulatione petatur, quod ex fideicommisso peti non potuit†: sed vt habeat fideiussores eius quantitatis, quam ex fideicōmisso petere potuit.

¶ *Quod ad hæredem hæredis non transit, non transfertur in fideicommissarium per Trebellianum. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX LV

SI patroni filius extrario restituerit ex Trebelliano hereditatem, operarum actio, quæ trāsferri non potuit, apud hæredem[l] seruare, ut C. ad Trebel. authen. cōtrà, cùm rogatus. At ubi simpliciter esset rogatus restituere, habet locū C. com. de leg. l. fina. §. sed qa & authen res, quæ. ibi posita.

Mæuius fideicommiss. fideiussores eius quantitatis, quam ex fideicōmiss. petere potuit, potuit autem petere totum fideicommissum excepta dicta parte erogationum per hēdem factarum nō gratia interuertendi fideicommissi, quæ pars detrahitur de fideicōmisso eo modo, qui dictus est. Vi.

a ¶ Superesset. ʒ tempore mortis hæredis. Et non hoc casu nō veniunt fructus in restitutionē. ut ʒ. eo. l. deducta. §. pen. secus, si esset† dictū, Quicquid superesset de bonis meis, ut §. de vsur. l. in fideicommissi. §. nonnunquam. Item not. quod ubi est rogat' restituere, quicquid de hereditate superesset, uel de bonis meis: si aliqua alienauerit, & ex prētio alias res emit, uel creditoribus suis soluit, uel pmutauit, nō videtur consumpsisse, imo vice pmutati dominii uenit restituendum: ut §. de lega. ii. l. Imperator. e. fina. & l. seq. & §. de peti. hēre. l. sed & fi. §. quod autē. ibi, Et non in corpus &c. Item not. quod secundum hæc iura ita distinguebatur, an interuertēdi causa, & nō nocet fideicōmissario: an non, & tunc pro rata patrimonii, ut hic, & suprà de petitio. hære. l. sed & si legē. §. quod autem. & de vsuris. l. in fideicommissi. §. nonnunquam. Sed iure nouo Quartam cogit reseruare, ut C. ad Trebel. authen. cōtrà, cùm rogatus. At ubi simpliciter esset rogatus restituere, habet locū C. com. de leg. l. fina. §. sed qa & authen res, quæ. ibi posita.

b ¶ Quandoque. ʒ id est quandocunque.

c ¶ His uerbis. ʒ relicta, subaudi.

d ¶ Erogationes. ʒ non causa interuertendi fideicommissi factæ aliàs ex toto reuocantur, ut I. proxi.

e ¶ Patrimonii. ʒ eligitur ergo media via. sic instit. de re. diui. §. cū ex aliena. Arg contra ʒ. de neg. gest l. Nesennius in fi. & §. eo. l. scribit Celsus. Item facit §. e. deducta. §. fin. & §. e. l. mulier. §. cum proponeretur. Accur.

f ¶ Exemplo. ʒ Principis 4, ut subiicit: aliàs contra C. de sen. & iter locu. l. nemo.

g ¶ Fratribus. ʒ qui man'erunt in potestate.

h ¶ Militi. ʒ emancipato. nam castrense, uel quasi, non confertur, ut ʒ. de colla. bo. l. i. §. nec ea.

i ¶ Patrimonio. ʒ aliunde acquisito. qd' non erat castrēse, uel quasi.

k ¶ Huiusmodi tractatum. ʒ quia poterat esse, quod causa interuertendi fideicommissum alienabat, uel si non, pro rata tamē erit detrahendum, & quod superest, restituendum adueniēte die: & ideò caue tur, ut C. ut in pos. leg. cùm Archimedo: à & sic' est satisdatio de restituendo adueniente die: & facit ʒ. tit. i. l. i. §. si quis sub conditione. & e. qui minoré. Alii dicunt, de nō diminuendo, qa pſona sit suspecta. ar. ʒ. tit. ii. l. post quam. § fi. & §. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. fin. Hodie aliter, quia satisdatur, scilicet secundùm formam legis, C. eo. authen. contrà cùm rogatus.

l ¶ Apud hæredē. ʒ f. filium patroni institutum à patre. Et loqitē in dubi

dubitantes de operis obsequialibus, quæ cōsistunt in faciēdo: ut C. de op. liber. l. liberti. Quid autem in fabrilib', id est in incertis, ut x. operas? Dicas idēnam cū non t:āseant ad hæredem extraneū: ut ʒ. de ope. liber. l. si operarū iudicio. ergo nec ad fideicōmiss. q est loco hæredis. Sed de artificialib, scilicet, certis, ut x. operas pictorias, videtur secus: quia transeunt ad hæredem extraneum: ut ʒ. de oper. liber. l. à duobus. Vel potest dici†, quod nū quàm trāseant aliqua opera ad fideicommissarium, sicut nec ad secūdum hæredem, ut ʒ. de uerb. signifi. l. scien dum. §. idē. Sed an id, quod nō uenit in restitutionē, computetur hēredi in quartā? Respon. fortè nō: quia habet, non ut hæres, sed quasi æs alienū ut argu. suprà, ad leg. Fal. pater. in princ. Not hanc glos. circa finem, secūdum Ange, ex qua habes doctrinā generalē, Quod omnia, quę institutus habet, etiam si sibi in testamento nō fuisset p uisum, nunquàm imputantur in Trebellianicam: quia ut æs alienū deducuntur: & ideo secundum eundem iura feudalia, & cætera, quæ transeunt in filium etiamsi hęres non esset, nunquàm cōputabūtur in quartam Trebellianicam filio. Itē tenet hic Rapha. Cuma. & extendit ad quartam Falcidiæ. Vtrum hoc etiam procedat in Quarta debita iure naturæ? dicit Ange. idem: quem per omnia, & simpliciter sequitur P. in Lectura Padua: tamen de hoc vide plenius per Alexand. hic.

a ¶ Nec ei. ʒ scilicet, filio hęredi nocebit cōtra libertos testatoris, nec contra fideicommissum, si ipse de libertis est.

b ¶ Exceptio. ʒ scilicet Trebel. de qua dicitur §. eo. l. j. §. quanquā.

c ¶ Ei qui. ʒ si ipse de libertis est. Sed videtur operas nō potuisse imponi ei, qui manumittitur p fideicom ut ʒ. de ope. liber. l. vt iuriſ iurandi. §. rescriptum. Quę est cōtra. Solu. hic inter vinos fuerat manumissus, uel est speciale in filio, ut ʒ. de ope. liber. l. qui ex causa.

d ¶ Hęredem. ʒ scilicet, filium à petitione operarū: neque liberari fideicommissi libertum.

e ¶ Ex iis causis. ʒ ut in nostro casu, de operis: item & aliis, quos no. §. eod. l. quia perinde. §. j. potest autem & aliter legi, quàm dictū sit ab illo loco cum eadem &c. q. d. non nocet hęredi agenti: quia si nociret, nō prodesset fideicō. cùm ipse nō posset agere. At quando exceptio nocet hæredi, prodest fideicom. ut ipse agat, ut suprà, e. l. §. quanquā. Et quod subiicit, neque liberari, scilicet, libertos ab hęre de filio, licet hæreditatem restituat: quia quoad hoc nō ualet restitutio. Accur.

¶ Imperator Titius. ʒ CASVS. Institui mihi hęredem Titiū, & iussi Stichū seruum esse liberum post pascha, & rogaui dictū meū hęredem, ut eidem Sticho hęreditatem meā restitueret, vsq; ad pascha. Certè non est repręsentāda hęreditatis restitutio dicto Sticho quia persona non est, cui restitui posſit ante pascha. Nā ante pascha non est liber Stichus. Vi.

f ¶ In tempore. ʒ id est, ex tempore: hoc est. post pascha sit liber, & rogo hęredem, ut tibi restituat hęreditatem vsque ad pascha, nō ualet, ut ʒ. de manu. testa. l. libertas.

g ¶ Data. ʒ seruo testatoris.

h ¶ Non esse. ʒ facit §. eod. l. si qui. nec obstat l. apud Iulianū. §. fin. quia ibi Albinæ purè, non in diem, erat relicta libertas. Itē nō obst. in eo, quod dicit ante diem restitutionem faciēdā: scilicet, antè, quā peruenīat ad nubiem ætatē: quia ibi pſona fuit, cui fieri poterat restitutio; quia Albina iam erat manumissa: hic non. Item facit suprà, eo. l. ita tamen. §. à patre.

i ¶ Quando. ʒ id est, quia.

¶ Qui fideicommissariam. ʒ CASVS. Institui mihi hæredem Titium. & rogaui eum, quod restitueret hęreditatem meam Seio. & rogaui Seium, quòd restitueret eandem hęreditatem Caio: & decessi. postea Titius hęres meus uolebat adire hęreditatem dicens, eā sibi suspectam, unde Seius primo fideicommiss. fecit de facto, licet nō de iure, solus eum cogi adire dictam hęreditatē, & sibi restituere: & ita habet modo totam hęreditatem Seius primus fideicom. Nunc petit Caius fideicommiss. sibi restitui totam dictam hęreditatem per dictum Seium, non detracta aliqua Quarta. Certè coget Seius ea re stituere totam: & i hac etiam restitutione erit locus Trebelliano Senatusconsulto, scilicet, ut u:leat restitutio: non autem quoad Quartę deductionem, quia quartam Trebellianicam non potuit retinere fideicom. primus iure Falcidiæ, id est Trebelliani. Nec facit ad hoc ut primus fideicommiss. posſit retinere Quartam, q a nisi ipse prior fideicommiss. desiderasset, ut adiretur hęreditas p hęredem, sicut de facto desiderauit, & consecutus est, licet nō de iure itercidisset fideicommiss. secundo loco datum: qui cum semel adita est hęreditas siue desiderante primo fideicommiss. siue non, constituitur rata omnis uoluntas defuncti. Item non est cōtrarium ei, quod dixi: primum fideicommiss. non posse detrahere Quartam: quod cætera legata ab hęre

manebit: nec ei[a] nocebit exceptio[b], cùm eadē prodesse nō posſit† ei, q[c] fideicōmisū accepit. Et† generatim ita respondendū est, non submoueri hęredē, [d] neque liberari ex iis causis[e], q̄ non pertinent ad restitutionem.

¶ *Non habet ius cogendi hæredem, qui habet libertatem in diem. Bar.*

¶ Imperator Titus Antoninus rescripsit, in tempore[f]† directò data[g] libertate, nō esse[h] repræsentandam† hæreditatis restitutionem, quando[i] persona non est, cui restitui posſit†.

¶ *Fideicōmissarius licet cogat hęredē, à sedo fideicōmissario Quartā nō detrahit. Itē fideicōmissarius primus nō pōt cogere sine sedo, nisi apud eū Quota sit remāsura. Itē hęs coactus nullū cōmodum sentit, qd habiturus nō esset, si nō adisset. Bar.*

¶ Qui fideicōmissariā† hęreditē ex Trebelliano, cū suspecta dirogatus est dictus primus fideicommiss. reddere, siue restituere hęreditatem secundo: uel rogatus est reddere post tempus cū fructibus, sed & si sine fructibus rogatus est reddere primus fideicom. secūdo hæreditatem post aliquod tempus: nō erit quantitas dictorum fructuum idonea ad inferendam adeundi necessitatem hęredi p primum fideicom. nisi primus veniat, & petat hoc cū secundo. Nec facit etiā ad hoc, ut solus primus fideicom. posſit cogere hęredē adire: qa idem primus fideicom. accepisset à testatore etiam libertatē, nedum fructus pdictos. Sicut enim non est satis ad cogendum institutum adire, accepisse primum fideicommissa. à testatore pecuniā ita non est satis accepisse eundem libertatem. Quòd si prior fideicōmiss. recusauerit cogere hæredem adire: poterit secundus fideicom. posſulare recta via, ut hęres adeat hęreditatē, & sibi secundo restituat. Et hæc omnia habent locum, quando primus fideicommi. rogatus est alij restituere hæreditatem, & non hęredi. Sed quid, si nō alij sed ipsi hęredi rogatus sit restituere hęreditatem primus fideicommiss. puta, quia institui hæredem Titium, & rogaui eū, quod restituęret hęreditatem meam Seio, & rogaui eundem Seium fideicommiss. vt post aliquod fortè tempus restitueret eandem hęreditatē dicto Titio hęredi? Certè quia non debet eidem hęredi quādoque, id est q̄cunque, Quarta reddi per fideicommi. quam perdidit dictus hæres ideò: qa coactus adiuit, ꝓpter huius retētionē portionis, id est Quartæ prædictæ, quam debet retinere fideicommiss. erit audiendus idem primus fideicommiss. desiderans institutū cogi adire. Hęc enim Quarta, quam perdit hęres, qui ꝓmittit se cogi, & quæ debet remanere apud fideicommiss. est quota portio hęreditatis: & ideò nō est mirum, si fideicom. potest petere, ut cogat hęres adire: imò ſdico tibi plus, nec illud transitiuè, siue in transitu uolo omittere, quod institutio, qui coactus est adire per primum fideicō. est deneganda cōtra eūdem fideicommiss. fideicommissi petitio. cur enim nō videtur indignus hęres institutus, ut iple hęres, qui destituit supremas defuncti preces nolendo adire hęreditatem, & restituere, sed permittendo se cogi, consequatur aliquid ex uoluntate defuncti? q. d. bene videt, & est indignus dictus hæres. Et hoc est verum, quādo institui purè dictum Titium hęredem, & rogaui eum, quòd restitueret Seio hęreditatem meam, & rogaui eundem Seium fideicom. ut post aliqd fortè tempus restitueret hęreditatem eandem dicto Titio hęredi. Sed quid, si institui dictum Titium sub condi. & rogaui eum pdicto modo, & etiam fideicom. prędicto modo: Certè si post impletam dictā condi. fit coactus adire, fortius ꝓbabitur, dictum hęredē adire coactum perdere fideicommiss. hęreditatis sibi relictū à dicto Seio fideicommiss. quàm si pendente condit. esset coactus adire. Nam si pēdēte condi. coactus esset adire, durum esset probare, siue approbare dictum hęredem adire coactum, perdere dictum fideicommi. hęreditatis, cùm & Falcidiam potuit inducere hic hęres coactus, id ē, quartam Trebellianicam retinere, pœnitendo de coactione, siue dicēdo, suspectam hęreditatem, & sponte adeundo, scilicet, pendente dicta condit. Sed quid, si dictus hęres uolebat sponte adire, & cætera recondit. Sed quid, si dictus hęres uolebat sponte adire, & cætera reconditi. Certè nō ꝓ hoc stituere primo fideicom. ꝓter iura sepulchrorum? Certè nō ꝓ hoc est indignus hęres generali fideicom. sibi restituendo per primū fideicom. quia hęres cùm restituit hęreditatem fideicommiss. nō tenetur restituere ex iura sepulchrorum: imò remanent apud se hęredē, intantum uoluit Senatus relinquere apud hęredem institutum, qui erat rogatus restituere Seio, & Seius eidem hęredi, coactum adire ex ea parte, quam dereliquit non adeundo sponte, sed patiēdo se cogi, ut nec posſit exercere contra fideicom. Falcidiam, siue quartā Trebel. detrahere, ut & dictum est in uersic. Quod fortius &c. nec relinquatur apud eum hęredem pręceptio relicta ei à testatore antè, quàm rogaret eum restituere hęreditatē dicto fideicom. posito, qd hic hæres erat institutus cum pluribus aliis. Nec etiam daretur eidē hęredi substitutio secundarum tabularum ita per testatorem facta, Quisquis mihi hæres erit, filio meo hęres esto: posito, qd hic hęres, de quo loquor, cū quibusdam aliis, & cū filio testatoris pupillo erat institutus a testatore, qui fecit primas, & secundas tabulas. Nam hic hęres, de quo loquor, non uidetur esse testatoris hęres, ex quo spōte

de relicta non præstat dictus primus fideicom. ultra dodrantē: idest bene retinet de eis legatis Quartam. Nō est cōtrariū, dico, q a aliud est ex persona hæredis conueniri dictum primum fideicom. ad singularia legata præstanda ab hęrede relicta aliud: ꝓprio nomine adstringi dictum primū fideicom. precibus defuncti, qui roganit cū. vt restitueret hæreditatem Caio secūdo fideicom. Quia ergo nihil q̄ sit quota portio hæreditatis, retinet primus fideicommiss. cum restituit hęreditatē secundo, ut dictū est: potest dici non esse cogēdum institutum adire desideratē tamē priore fideicommiss. sine secūdo fideicommiss. vbi scilicet, nulla quota portio sit remansura apud eum primū fideicom. puta, si confestim

† Flo. posset.
† Generaliter.
Iste secūdus intellectus magis placet A'era. quā primus; qa primus uiolat literam & ēt tenetur à Bart. Paul. Imol. & Ang. licet contra riū teneāt Ray. & Rapha. & Ale. ¶ Fl in tempus. Aliàs, in tēpus directo d. lib. nō esse reputandā hęres. &c.
Hęc vera secundū Ang. & Imol.
Et melius B. Imo. Ang. & Alexand.
† libro 19. Quæstio.
† Fl. super fuisset.
Fl. ita.
Idem, B. Paul. & Alex.
Fl. & boni.
† Fl. præcipuum.
† Fl. nō ex eo tantum modo patrimonio.
† Fl. pecunię decedere oportere restituit.
† Fl. tractatus.
Approbat p Bar. Imo. & Alexan.
† Fl. poterit.
† libro 20. Quęstio.
Dic, q̄ hic ex vtra que parte erat pars ratio: ibi ex vna parte erat ratio, q̄ prępondebat, secūdum B. & Alex.
Et bene ſm Bar. & Imol.
Hęc vera, secundū Imo. & Alexan. licet Angel. aliter teneat.
Sequuntur B. Imol. & Alexan.
† Ita etiā Dua.
† Fl. potest.
† Fl. fideicommissā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non adiuit, sed coactus, ut dictũ est, q̃ adiuit coactus. Et hãc credo esse intentionem Titius huius §. usque ad §. cui titiana. Vi.

a ¶ Recepit. ʒ ab hærede compulso: ut ʒ. eo. nam quod. §. qui cõpulsus. Accur.

b ¶ Alij. ʒ non hęredi. qui tunc loquitur infrà. ead. l. §. quid ergo. Accur.

c ¶ Locus erit. ʒ ut fiat restitutio, non quo ad Quartæ deductionem: ut ʒ. eod. l. j. §. in filij.

d ¶ Quartam enim. ʒ Et bene dixit, totam. quartã enim, scilicet, Trebel. iure Falcidiæ, id est, Trebel.

e ¶ Non potuit. ʒ nisi in duobus casibus: ut not. ʒ. eod. l. ex asse. in fi. & l. j. §. inde Neratius. & l. Marcellus. §. i.

f ¶ Intercidisset. ʒ quia nihil valet ex testamento, ex quo hęreditas non aditur 1: vt institutio. de hæred. ab intestato. §. i.

g ¶ Constituitur. ʒ et exhæredatio. ut j. de contra tabu. l. filius. §. sed cum.

h ¶ Cætera. ʒ, ab hærede relicta, non à se fideicommissario: quia tunc præstat integra. ut j. eod. l. facta. §. sed cùm suspectam. & not. ʒ. eo. l. Marcellus. §. i. & l. j. §. inde Neratius. & l. ex asse.

i ¶ Præstat. ʒ scilicet primus fideicommissarius.

k ¶ Conuenirì. ʒ scilicet ad singularia legata præstanda ab hęrede relicta.

¶ Adstringi. ʒ puta, cùm conueniretur ad fideicommissum præstandum secundo, cui à testatore præstare fuit rogatus: sic suprà, de cod. l. quidam. in fin. Sed arg. contrà, suprà, eo. l. si res. in fin.

ADDITIO Dic, q̃ hic propter diuersitatem rationis insurgit diuersus effectus, secundùm Alexand.

† Als, consistit.

1 Limita, nisi i legato ad pias causas: q̃a sola morte ꝓfirmãtur, Bald. in authẽ. si qua mulier. vl. col. C. d̃ sa. san. eccle. Barto. post gl. i l. j. 18. col. C. e. ti. & q̃d i donati. causa mor. vid̃ p Bal. & Ale. in l. ij. iij. col. ʒ. de le.

† Fl. deest, non.

ceretur, totam recepit a, si ipse quoque rogatus sit alij b restituere, totum restituere cogetur: & in hac quoque restitutione Trebelliano locus erit c. Quartam enim d Falcidiæ iure fideicõmissarius retinere non potuit e. Nec ad rem pertinet, quòd nisi prior, vt adiretur hæreditas, desiderasset, fideicommissum secundo loco datum intercidisset f. Cùm enim semel adita est hęreditas, omnis defuncti voluntas rata constituitur g †. Nec est contrarium, quòd legata cętera h nõ vltra dodrantem præstat i. Aliud est enim ex persona hæredis conueniri k. aliud proprio nomine defuncti precibus adstringi l. Secundùm quæ m, potest dici, non esse priore tantùm desideratę cogendum institutum adire, vbi nulla portio n remansura sit apud o eum: vtique si confestim, vel post tempus cũ fructibus rogatus est reddere. Sed & si sine fructibus rogatus est reddere, nõ erit idonea quantitas ad inferendam p adeũdi necessitatem q. Nec ad rem pertinebit, si prior etiam libertatem accepit r. Vt enim nõ † pecuniã, ita nec libertatem ad cogendum institutum accepisse, satis est s. Quòd si prior t recusauerit, placuit, vt recta via u secũdus posit postulare, vt hæres adeat, & sibi restituat. Quid ergo, si non alii, sed ipsi hæredi rogatus sit x restituere? Quia y non debet eidem z q̃sque Quarta reddi, quam perdidit a, propter huius portionis

2 Approbat p Angel. Pan. & Alex.

m ¶ Secundum quæ ʒ quia nihil, quod sit quota pars hęreditatis, retinet fideicommissarius primus, non debet cogi istitutus adire eo tantum, uel solo desiderante sine secundo: Sed secundus solus quandoque, ficiscilicet quando primus non vult b, ut infrà, ead. l. §. q̃d si prior.

n ¶ Portio. ʒ scilicet, quota.

o ¶ Apud eum ʒ priorem fideicommissarium.

p ¶ Ad inferendam. ʒ priori fideicommissario, ut adeat. Accur.

q ¶ Necessitatem. ʒ nisi veniat cum secundo.

r ¶ Accepit. ʒ nam nec tunc solus cogi potest.

s ¶ Satis. est. ʒ planè legas: licet quidam dicant pro sola libertate cogendum, quod est contra mentem huius literæ, & contra l. ʒ. e. l. si res §. j. & l. nam quod §. j. & l. cogi. §. & generaliter.

t ¶ Si prior. ʒ fideicommissarius.

v ¶ Recta via. ʒ no. de circuitu uitando ut suprà, de condictio. ide l. dominus.

x ¶ Rogatus. fit. ʒ prior fideicommis.

y ¶ Quia. ʒ nunc soluit.

z ¶ Eidem. ʒ hęredi.

a ¶ Perdidit. ʒ quia coactus adiit.

b ¶ Audiendus. ʒ prior fideicommissa, desiderans institutum cogi adire.

c ¶ Translatitiè. ʒ id est transitiuè, id est in transitu, sic ponit. j. de iure patro. l j. in princ.

d ¶ Coactus. ʒ à fideicõmis. primo, qui & ipse rogatus est restituere

retentionem, erit audiendus b. Sed nec illud trãslatitiè c † omittendum est, instituto, qui coactus d est adire, fideicommissi petitionem denegandam esse. Cur enim non videatur indignum e †, vt qui destituit supremas defuncti preces, consequatur aliquid ex voluntate? Quod fortius f probabitur, si post impletam conditionem coactus est adire. Nam si pendente g conditione h, durum erit idem probare, cùm & Falcidiam pœnitendo i potuerit † inducere. Nec ignoro posse dici, nullo modo fideicommissi k petitionem denegandam ei, qui iura sepulchrorum acquiri insequitur l. Adeò Senatus nihil apud eum m ex ea parte, quam dereliquit, voluit relinquere, vt nec Falcidiam b exercere possit, nec præceptio o apud eum relinquatur; nec substitutio quoque secũdarum tabularum ita facta, Quisquis mihi hęres erit, filio meo p hęres esto, eidem detur †.

¶ *Fideicommissarius potest restituere fideicommissum debitum à defuncto. Bar. & Alexand.*

¶ Cui Titiana hæreditas ex Trebelliano Senatusconsulto restituta q est, Mæuianam hęreditatem, quam Titius defunctus r ex Trebelliano Sẽpronio restituere debuit s, & ipse restituere poterit, sicut alius quilibet successor.

¶ *Actiones, quæ transferuntur ex Trebelliano, si fideicommissum declaretur indebitum, competere desinunt: nisi etiã euincens ad illud fideicommissum teneretur. Bartol.*

† Id est, de functoriè. sic vsurpat l. j. in prin. inf. de iure patrona.

† Flo. indignus.

† Flor. potuit.

† Fl. daretur.

coactus adiit. Nam prosequit superiorem materiam.

n ¶ Falcidiam. ʒ ut ʒ. eod. l. nam quod. §. qui compulsus.

o ¶ Præceptio. ʒ ante quàm rogaretur relicta, & sic plures erãt institutiʒ de qua habes ʒ. eo. l. Marcellus. §. quidam.

p ¶ Filio meo. ʒ scilicet, pupillo, cum quo erat alius institutus.

¶ Cui Titiana. ʒ CASVS. Mæuius instituit sibi hęredem Titium, & rogauit eum, ut Sempronio restitueret hęreditatem suam Mæuij, & decessit Mæuius. Postea Titius prædictus adita hæreditate Mæuij fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Petrum, & rogauit eum, ut restitueret hæreditatem suam Titij Caio: & decessit Titius. Vnde Petrus hæres eiusdem Titij Titianam hæreditatem restituit dicto Caio, cui iusserat idem Titius eam restitui. Modò, quærit, nũquid idem Petrus hæres Titij posit restituere Sempronio Mæuianam hæreditatem, sicut & Titius prædictus iam mortuus tenebatur eam restituere eidem Sempronio ex præcepto Mæuij, qui instituerat Titium hæredem? Et respon. quod sic: sicut & posset quilibet alius successor Mæuij. Nã ille Petrus hæres Titij satis est successor Mæuij, cùm sit hæres hæredis eius. ʒ & hoc credo uelle dicere hũc §. Viuian.

q ¶ Restituta. ʒ à Cornelio hærede Caio.

r ¶ Defunctus. ʒ Titius, & ipse fideicom. & facit ʒ. eod. l. quamuis. §. persona.

s ¶ Debuit. ʒ uel quia hæres fuit institutus, ut restitueret, uel quia ei restituta fuit.

¶ Actiones. ʒ CASVS Institui mihi hæredem Titium, & rogaui eum

hæredi. ut ʒ. l proxi.

e ¶ Indignum. ʒ sic ʒ. de vulg. substi. l. is, qui, Sed ar. cõtrà, j. de leg. præ. l. filiam. §. si quis contra tabu.

f ¶ Quod fortius. ʒ scilicet, quòd perdat fideicommissum.

g ¶ Pendente. ʒ scilicet, fuit adire coactus: & sic est cõtrà. ʒ. eo. sed si alio. §. fi. Solu. hæc fuit turpis conditio, quæ pro non adiecta habetur, ut j. eod. l. facta. §. si sub conditione. & §. quod si. Sed certè tunc non esset differentia ante existentẽ conditionem, uel post esset coactus: quod hæc lex facere vult. Dicit ergo, q̃ uera fuit conditio, & de facto non de iure ea pendente fuit coactus. Vel dic, quod loquitur de condi. sub qua erat hæres rogatus restituere, sed purè erat institutus: quo casu fi dicit suspectã, & cogitur adire & restituere pendente conditione. Sed si sponte adiisset, non posset ea pendente conpelli restituere: ut ʒ. e. l. sed si ante diem & l. a pud. §. fina. & l. illè, à quo. in prin.

h ¶ Conditione. ʒ sub qua erat institutus.

i ¶ Pœnitendo. ʒ pẽdente conditione, non posteà, nisi in casibus, ut ʒ. eo. l. nam quod §. qui compulsus. Hug.

k ¶ Fideicommissi. ʒ relicti hęredi à fideic. primo. nã uolebat hæres spõte adire, & cætera restituere, præter iura sepulchrorũ. Certè non per hoc est indignus generali fideicũmisso: quia talia non veniũt in restitionem: ut ʒ. eo. l. quia perinde. §. j. & j. ea. l. circa prin.

l ¶ Insequitur, ʒ id est retinere contendit cum fideicom. primus sibi restitui petat.

m ¶ Apud eum. ʒ hæredem institutum, qui erat rogatus restituere Titio, & Titius eidem hæredi, & hęres

n ¶ Fideicommissi. ʒ

† Id est, de functoriè. sic vsurpat l. j. in prin. inf. de iure patrona.

† Flo. indignus.

† lib. 7. Rũ sorum.

† lib. 8. Rũ sorum.

1 Concor. tex. cũ glo. in cap. ũ filius. extrà de testa. & ca. cùm inter. extrà, de excep.

eum, quòd restitueret hæreditatem meã Seio. Item eidem Titio vulgariter substitui Caium, id est, si mihi non esset hæres idẽ Titius: & decessi. posteà Caius substitutus egit petitione hẽditatis contra Titium institutum, dicens dictum Titium institutum repudiasse hẽditatem, & posteà eam adiuisse: & lite sup hoc cõtestata Titius institutus restituit Seio fidei com. hæreditatem: & posteà lata est sententia p substituto. Hæc quidẽ sententia nocet etiã Seio fideicõmis. & desinũt ei competere actiones Trebellianiæ, id est quæ ex Trebelliano cõpetũt fidei com. restituta ei hæreditate. Nam licet sua natura perpetuæ sint, tamen nunc tẽporales sunt: nam potestas eui ctionis secutæ contra hæredem, qui restituerãt fideicom. hæreditatem, tollit intellectum restitutionis factæ fideicom. per hæredẽ: q̃ intelleĉ' est, vt actiones hæreditariæ sint perpetuò penes fidei. in debito fideicõmisso hæreditatis cõstituto propter sentẽtia latã cõtra hæredẽ pro substituto. Et hoc est verum, nisi à dicto substituto fuerit fideicommissum repetitum: nã tũc defendi potest, actiones Trebelliani durare apud fideicommissariũ. Et est ratio, quia possessor, idemq; institutus, qui possidebat tẽpore quo fuit contra eum lis contestata in petitione hẽditatis, in ratione reddenda hæreditatis reputat, siue reputare solet hæredi, id est, substituto partem, quam fideic. restituit dicendo, se non damnandũ in petitione hæreditatis substituto, cùm ei restituit, cui substitutus erat restituturus. Et hoc credo, quòd velit dicere hic §. licet alij aliter ponant casum. Viuianus.

a ¶ Actiones. ʒ id est, dicere quòd actiones Trebel. id est competunt fideicommissario restituta hæreditate, licet sua natura sint ppetuæ, tamen quandoque sunt temporales. Et pone exemplum, quòd istitutus, & de restituẽdo grauatus habuit etiam vulgariter substitutum qui substitutus exegit peti. hęredita. contra institutum, dicens institutum repudiasse, & posteà adiisse: & lite contestata super hoc, institutus restituit fideicõmissario, & posteà lata est sentẽtia p substituto. Hæc quidem sententia nocet fideicommissario, & desinunt ei actiones cõpetere, nisi & substituto fuerit ei fideicõmis. repetitũ, Alij, ut H. ponunt in extraneo instituto, & ventre præterito, qui natus rumpit testamentum, & eius nomine per tutorem, uel curato. est contestata lis in peti. hæred. & ea pendente institutus restituit ei, cui erat grauatus. Nam lata sententia postea pro posthumo nocet ẽt fideicom. & desinunt ei actiones competere, nisi & in hoc fuit repetitum à posthumo. Sed hęc positio non placet: quia proximus a vẽtre nõ põt adire, ut suprà, de acquiren. hæredi. l. cum quidã. §. j. & sic nec restituere. Sed dicit H. quòd istitutus erat eodem gradu, quo vẽter: sed alio iure nõ valet: quia à præterito non potest repeti fideicõmissum, ut suprà de lega. iij. l. ij. Item alia rõne: quia sententia nõ facit ius, ut j. de except. rei iudi. l. ij. nisi dicas, quòd facit ius contra legatariũ secus si contra institutum: quo casu idem fit, q̃ in querela ꝓ H. Alij, ut Ioan. dicunt extraneum institutum, & filium exhæredatũ, qui fuit litẽ contestatus in querela, & ea pendente restituit hęres: & tandem lata sententia in querela fecit ius: & sic etiam fideicommissario nocet: ut suprà, de inofficio. testamẽto. l. Papinianus. §. fi. Sed nec hęc positio valet: quia ab exhæredato non potest relinqui, ut ʒ. de inoffi. testa. l. Titia. & sicut dixi. dic ac. Trebel. q̃ competunt fideicõ. restituta hæreditate. Sed Ro. dixit de his quæ competũt fideicõ. pro restitutione facienda: & secundum hoc fuit restituta spe, sed nõ re, quod non placet.

b ¶ Ante restitutionem. ʒ secùs si post ut j. e. l. placet. & l. facta. §. si hæres. quæ est contra.

c ¶ Possessor. ʒ idemque institutus, qui possidebat tempore lit. con test. in peti. hęre.

d ¶ Restituit. ʒ id est, restituere debet legitimo.

e ¶ Hæredi. ʒ ab intestato. Reputat enim institutus dicens, se non damnandum in peti. hęred. id est cùm ei restituit, cui legatarius erat restituturus, ut ʒ. de peti. hęre. l. q̃ si possessor. & l. si quid possessor. & C. de peti. hęre. l. de hæreditate.

HIliam fratribus. ʒ CASVS Titiũ, & Seium, & Mæuiam filios meos instituit mihi hęredes, & rogaui dictã meã filiam, ut certis rebus ex hæreditate mea acceptis restitueret fratribus suã partẽ hẽditatis meæ. Certè, antè, quã restituat filia suã partẽ hæreditatis fratribus, dẽt mitti, si hoc petat in possessionẽ suę partis hẽditatis. Sed

† Quæ dicunt actiones temporariæ, & q̃ ppetuę, vide plenè p Bar. in l. nã & posteà. §. si is q. ʒ. de iureiur.

† Fl. fideicõmissam.

¶ Actiones a temporariæ † Trebelliani solent esse, euicta hæreditate ab eo, qui posteà, quàm fideicommissariam † restituit hæreditatem, victus est: scilicet, ante restitutionem b lite cũ eo contestata. Potestas enim euictionis tollit intellectum restitutionis indebito fideicommisso constituto. Planè si fideicõmissum ab eo quoque, qui posteà vicit, relictum est: quia possessor c in ratione reddendę hæreditatis partem, quam fideicommissario restituit d, hæredi e reputat, defendi potest, actiones Trebelliani durare.

¶ *Hæres debet mitti in possessionem, licet sit de restituendo grauatus: & alienationes factæ per fideicommissariũ, confirmãtur. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX LVI.

FIliã fratribus f, certis rebus acceptis, hęreditatẽ restituere pater voluit. Ante restitutam hęreditatẽ in possessionẽ hęreditatis g filiam quoque mitti placuit h. Cùm autem intereà filii i res bonorum insolidũ distraxissent k, itẽ alias pignori dedissent: hæreditate posteà restituta, cõstitit ex eo facto, cęterarum quoque portionum l venditiones, item pignora confirmari.

¶ *Grauatus restituere quicquid peruenerit, non videtur grauatus de fructibus. Bartolus.*

¶ Idem. LEX LVII.

HAeredes mei q̃quid ad eos ex hęreditate bonisve meis peruenerit, id omne post mortẽ suam restituant patriæ meæ Co-

Sed dic contrà 1, ut no. C. de edi. diui Adria. tol. l. fi. Item q̃d, si uelit incõtinenti de suo iure docere? Respon. potest etiã si aliàs nõ essent legitimi contradictores, ut no. C. de edic. diui Adria. tol. l. iij. Itẽ potest hic filia agere peti. hęre. sed tunc minus dubium, an possint restitere de iure suo probantes, cùm petitorio cõueniãtur, ut j. de Carb. edi. l. iij. §. missum. & C. de peti hęre l. liber.

i ¶ Filij. ʒ fratres huius filiæ. Et dic intereà, id est, antè quàm mitteretur filia in possessionem.

k Distraxissent. ʒ quia insolidum possidebant.

l ¶ Portionum. ʒ quæ pertinuerant ad filiã: in quibus nec vẽditio; nec pignus tenuerat. Et no. q̃ pro Quarta, quam filia retinet, non cõfirmat venditio, vel pignus, nisi in certis rebus deductis hẽat Quartam, ut ʒ. e. l. j. §. si hæres. Verùm id, quod capit à coheredibus, nõ cõputatur in Quartam, ut ʒ. e. l. in fideic. in fi. & ad l. Falci. in quarta. §. pro ea. Arg contrà, C. famil. ercis. l. filiũ. & facit ʒ. de pig. acti. l. rem alienam. arg contrà, j. quorum leg. l. j. §. quod ait Prætor uolun. &c.

HAeredes mei. ʒ CASVS Institui mihi hẽdes Titiũ, & Seiũ & ita in eodẽ testamẽto dixi, Hæredes mei, quicquid ad eos ex hæreditate, bonisve meis peruenerit, id omne post mortẽ suã restituant: patrię meæ, scilicet, Coloniæ Beneuentanorũ, Eram enim, ponamus de dicta Colonia: & decessi. Et hẽdes mei p̃dicti nizcũt, ponamus, per decem annos, & posteà decesserunt. Nũquid hæredes eorum meorum hęredum tenent restituere dictæ Coloniæ fructus, quos dicti mei hæredes perceperũt ex hæreditate, & bonis meis pẽdente condi. siue die incertæ mortis eorũ: dies enim incerta, sicut est dies mortis, appellatur conditio. Et dicitur, quòd non. nam non uidetur de eis pertum per me testatorem.

¶ Cùm ita. ʒ Institui mihi hẽdes Titiũ, & Seiũ meos filios: & ita scripsi in eodẽ testamento, Fidei filiorum meorũ cõmitto, ut si q̃s eorũ sine liberis prior diem suum obierit, partem suam iuxtà istiti fratri restituat: q̃ si uterq; sine liberis diem suum obierit, omnem hęreditatẽ meam ad neptẽ meam Claudianã peruenire uolo: & decessi. Posteà Titius, pone, vnus de filijs meis decessit superstite filio suo Titij: & posteà alter filius meus ultimò decessit sine liberis. Nunc quærit, an dicta Claudiana mea neptis admittat ad partẽ Seij ultimò sine liberis morientis? Et prima facie uidet, quod non, ꝓpter uerba cõditionis appositæ à me testatore, quę erãt ut omnis hẽditas mea ad dictã meam neptem perueniret, si uterq; filiorum meorum decederet sine liberis. Et sic uidebat deficere conditio prędicta: quia Titius primò decedẽs decessit superstite filio suo, Sed cũ i fideicõmissis cõueniat spectari uolũtatẽ defunẽti: absurdũ est denegari nepti petitionẽ partis hæreditatis meæ contingentis dicto Seio, q̃ ultimò decessit: q̃ tem subaudi, si primus decessisset sine liberis.

¶ Peto de te uxor. ʒ Vxorẽ meã institui mihi hẽdẽ: & ita dixi in eodẽ testamẽto, Peto de te, vxor charissima, uti cũ morieris hẽditatẽ meã restituas filijs meis: scilicet, omnibus, uel uni eorũ, scilicet, superstiti aliis præmorientibus, uel nepotibus meis, uel cognatis, cui uoles ex tota cognatione mea: & posteà decessi. Certè uideor fecisse substitutionẽ fideicõmissi inter filios meos, scilicet, ut uxor mea teneat, cũ morietur, restituere hęreditatem meam eis omnibus, si tãc

† lib. 7. Rũ sorum.

vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuent, uel illi, vel illis, qui tunc viuent, vel uiuet. Circa nepotes autem, & cæteros cognatos facultatem edigendi uideor eidem uxori dediſſe, ut uxor mea moriens poſsit reſtituere cui, uel q̃bus uult: dũtamen ſuperſtitibus nepotibus nõ poſsit eligere ex alijs cognatis. Et hoc propter gradus fideicõmiſsi ſuprà à me nominatos. Veruntamẽ deficientibus nepotibus poterit vxor eligere quæcunq; perſonam vult ex cognatis. & credo quòd hoc dicat. Viuia.

† Fl. cõſtitit.

a ¶ Nihil de fructibus. Jimò uidetur contrà, §. eo. l. Baliſta. quæ eſt contra. ſed dic plenè, ut ibi.

† De hoc text. aliq. d. Ant. Rub. in l. gallus. §. quidã re ctè. nu. 75. poſt Bar. & lib. & poſt. ſup.

b ¶ Nouiſsimo § ſcilicet, defuncto.

c ¶ Verba. § quæ erant, ſi vterque decederet ſine liberis. & ſic uidebatur deficere conditio, quia primus deceſsit cum liberis.

d ¶ Voluntatem. § defuncti potius, quàm uerba, ut C. de fideicõ. l. cùm uirum. & §. de legat. j. l. penul.

e ¶ Prima. J id eſt, primi morientis.

f ¶ Partis. § ſc. hæredi tatis ultimo mortui. Accurſius.

g ¶ Quam. § ſcilicet neptem.

h ¶ Nouiſsimus. § ſcilicet, frater.

† Patris.

i ¶ Suſcepiſſet. J quod eſſet, ſi primus deceſsit ſine liberis, ut §. de vul. ſub. l. q̃ duos. Sed uidetur, quòd primò moriens ius ſucceſsit di tranſmiſit ad ſuos liberos, ut C. de iis, q̃ ante aper. tabu. l. j. Sed ibi purè inſtitutus tranſmittit: hic autem iſte primus ſub cõditione tacita partem fratris erat habiturus, ſi frater decederet ſine liberis. & ea pendente deceſsit, primo, unde nõ tranſmittit, ut C. de ca. toll. §. fin autem. Item cõtra, C. de impub. & ali. ſub. l. pe. ubi ceſſat ſubſtitutio, niſi uterque impubes decedat. Sed ibi pupillaris: hic fideicommiſſaria. Item ibi conditio deficit in perſona ſecundi, quia deceſsit pubes: hic cõtrà in perſona ſecundi extitit, quia deceſsit ſine liberis.

† Fl. de te.

† Flor. vel cui, &c.

† Fl. ſi cui.

k ¶ Vti. J pro, ut.

l ¶ Filius meis. § ſcilicet, omnibus.

m ¶ Vel uni. § ſcilicet, ſuperſtiti aliis præmorientibus.

n ¶ Cui uolueris. J hoc non fuit dictum in filiis.

o ¶ Inter filios. J hic icipit reſpõdere: ſed §. fuerũt uerba teſtatoris. Et dic filios, ſcilicet, omnes, uel etiam unum, ſi ſolus unus ſupereſt.

p ¶ Eligendi § quæ electio non perimitur deportatione mulieris. Et quos poſsit eligere, & quid iuris ſi fit in mora eligendi, dic ut §. de lega. ij. l. cùm pater. §. hæreditatem. & l. cùm quidam. & not. §. eo. l. ex facto. §. ſi quis rogatus.

q ¶ Autem. § pro ſed. Accur.

r ¶ Præſcriptos. § id eſt prænominatos: & facit §. de lega. ij. l. oia. in fi. & l. cum pater. §. pe. & l. deio. §. fi. & C. de verb. ſig. l. fi. Et no. hic ordinem ſcripturæ ſequendũ: quod dic pro, & contra, C. de fideicõ. authẽ. hoc amplius. Item not. quòd tacitè ponitur in uoluntate mulieris, cui ſi legatum, quod expreſsè non poſſet: ut, lego illis, ſi uolueris: ſic §. de condi. & demon. l. nonnunquam.

Scripturę ordo ſequẽdus eſt.

DDucta. § CASVS. Seius inſtituit ſibi hæredẽ Titiũ, & rogauit eũ, q̃ reſtitueret hæreditatẽ ſuam Caio deducta quarta parte ipſius hẽditatis, & deceſsit dictus Seius. poſtea dictus Titius his Seii extitit hæres Sempronio debitori hæreditario prius, q̃ ipſe Titius reſtitueret hæreditatẽ Seii dicto Caio. Certè nõ ſolũ dodrãtẽ, id eſt tres partes hẽditatis Seii debet Titius reſtituere Caio fideicõ. ſed etiam dodrantẽ pecunię debitæ Seio teſtatori à dicto Sẽpronio debitore. Et eſt ratio, quare dodrantem dictæ pecuniæ debet reſtituere: quoniam actio, quam habebat teſtator Seius, & per cõſequẽs Titius eius hæres contra dictum Sempronium debitorem, p dicta pecunia, cõfuſa fuit ex eo, q̃ dictus Titius adiuit hẽditatem dicti debitoris hæreditarij: & non poteſt redintegrari dicta actio ex Trebelliano, id eſt nõ põt Caius fideicom. agere cõtra dictum debitorem hæreditarũ, licet reſtituatur ei hæreditas Seij ex Trebelliano. Sed q̃d erit de vſuris diurnæ pecuniæ debitæ à Sempronio teſtatori, & hẽdi eius? nunq̃d idem hæres tenetur reſtituere fideicom. dodrantẽ earum? Et diſtinguitur inter vſuras præteriti temporis, q̃ cucurrerunt ante dictam confuſionem dicti debiti, & illas, q̃ cucurrerũt poſteà. Nam illæ, quæ cucurrerunt antè, computabunt in dictum debitum, quod eſt confuſum, & uidebuntur fuiſſe in hæreditate, ut ſic earum dodrãs reſtituatur dicto fideicom. per dictũ hæredem, & quarta earũ per hæredem retineatur: vſuræ autem poſtè prioris tẽporis poſt cõfuſionem ita demũ cõputabuntur prædicto modo in dictum debitũ, quod eſt cõfuſum, ſi mora fideicommiſſo facta ſit per hæredem, & non aliter. Cũ enim hæres eſt in mora fidei commiſſi reſtituendi, uſuræ ueniũt in reſtitutionẽ, ſicut & fructus. & hoc credo, q̃ uult dicere principiũ huius legis. Viuia.

† Et ſic attẽdit ordo ſcripturę: & facit cũ dilectã. cũ gl. j. circa prin. extrã de reſcrip.

† lib. 9. Rã for.

† Aſs ẽm actio eo cõfuſa Trebellianũ redintegrare nõ põt &c. Fl. actio eo cõfuſa per Trebellianum redintegrari.

† Fl. petat. Flor. fuerunt.

† Fl. eſt.

† Pro materia obiẽtionũ, vi de plenè p Abba. in c. ad audienti à. J. de ec. qui ſi. ar. ca. ex trãſmiſ. de rentne. cõ.

† Fl. rogãt.

s ¶ Cõfuſa. § ſcilicet, aditione, ut inf. eo. l. debitor. Ac cur.

t ¶ Trebelliano. § hæc determinãt ſequentia.

v ¶ Dodrans. § remanet ergo Quarta penes hæredem: & ſic apparet eam de ſingulis detrahendam, ut not. §. eo. l. Marcellus. §. res, quæ.

x ¶ Fideicommiſsi. § id eſt, fideicõmiſſarius petet dodrantem. Acc.

y ¶ Quo. J ſcilicet, cum adiit hæreditatem debitoris. Accur.

z ¶ Officio. J in bonæ fid. ex mora, ut §. de neg. geſt. l. q̃ a tantundẽ.

a ¶ Computabuntur. J in illud debitum, q̃nod eſt cõfuſum, & uidebuntur fuiſſe in hæreditate, ut ſic earũ dodrans reſtituatur, & Quarta retineatur, ut §. e. l. poſtulante. §. ſed & in huiuſmodi.

b ¶ Poſterioris. § ſcilicet, temporis.

c ¶ Facta ſic § tunc enim uſuræ, & fructus ueniunt in reſtitutionẽ, ut §. eo. l. in fideicommiſſariam. in prin. & §. j. & l. poſtulante. §. ſed & in huiuſmodi. Sed ſi anterioris temporis, id eſt ante confuſionẽ, ueniunt ut hęreditaria obligatio, ut §. e. l. poſtulante. §. ſed & in huiuſmodi, & J. ea. l. §. qui poſt. Hugo.

¶ Cùm hæreditas. J CASVS. Inſtitui mihi hęredẽ Titiũ. & rogaui eũ, ut reſtitueret hẽditatẽ meã Seio poſt annum pone: & deceſsi. Poſteà antè, q̃ ueniret annus, dictus Titius à me iſtitutus à q̃busdã debitoribus hæreditarijs pecuniã debitã exegit, & à q̃busdã nõ exegit: & illa noia, quæ nõ exegit, uel pars eorũ, facta eſt nõ ſoluendo. Nunq̃d periculũ eorũ p̃tinere debet ad dictũ hęredẽ ex eo, q̃ ipſe q̃dã exegit? Et dicit, q̃ nõ. Et hoc credo, q̃ intendat dicere hic §. V.

d ¶ In tempus. J id eſt poſt tẽpus, ut §. e. l. ſi patroni. in prin. Accur.

e ¶ A quibuſdã. § ſub. & alijs nõ. Nã ſufficit, ſi cui uel in paucis &c. vt C. de neg. geſt. l. tutori. Nam nõ tenetur niſi da lata culpa, ut §. e. l. mulier. §. ſed enim. quã hic nõ cõmiſit: maximè ſi illos, quos exegit, uidebat fieri inopes. Arg. cõtra, §. de admi. tu. l. cùm quæritur. Accu.

¶ Qui poſt tempus. § CASVS. Ego habẽs multos debitores, & creditores, inſtitui mihi hęredẽ Tituũ, & rogaui eum, quod poſt annum

annum, pone, reſtitueret hęreditatem meam Seio, & deceſsi. Poſteà iſte meus hæres exegit à debitoribus hẽditarijs uſuras, quarũ dies ceſsit poſt mortem meam creditoris. Nunquid dictas vſuras tenetur reſtituere fideicõmiſſario? Et dicitur, quòd non: Si autem nõ exegiſſet dictas uſuras, quarũ dies ceſsit poſt mortẽ meã creditoris, actio omnium vſurarum ex Trebel. transferẽ in fideic. i. actio earũ uſurarũ quarum dies ceſsit ante mortem meã, & quarũ dies ceſsit poſt mortẽ meã. Nã hęreditaria ſtipulatio fuit ſtipulatio dictarũ vſurarũ: & iõ nec indebiti petitio erit ſoluẽti dictas uſuras fideicõmiſſi aduerſus eũdẽ fideicõmiſſa. Sicut autẽ dictæ uſuræ debẽt ſolui fideicõmiſſario per debitorẽ ſi hæres nõ exegit eas ante reſtitutionem hęreditatis: ita ſimilimò & ſi hęreditario creditori nõ ſoluãtur per hęredẽ vſuræ medij tẽporis. p Trebellianũ tenebit fideicõ. ét in his vſuris ſoluẽdis creditori: nec ideò pœnæ, uel querelæ locus erit cõtra hęredẽ, q̃ ipſe hęres nõ ſoluerit fœnus hęreditario creditori debitatem. & fructib⁹, quos ipſe hęres recipiebat de hęreditate ſuo iure. Nam nõ tenetur ſoluere dictas vſuras hæres. Si autem hęres ſoluerit creditori hęreditario ſ̃ nomine medij temporis, cũ hoc facere nõ tenetur ut dictum eſt: eo nomine non erit hęredi aliqua retentio cõtra fideicom. in ipſa reſtitutione hęreditatis, cùm hęres gefferit in hoc proprium ſuum negotium. Nã & ſi coactus eſſet hæres reddere creditori ſortem ante reſtitutionem hęreditatis factam fideicõmiſſario niſi ſuræ, quæ poſſent cucurriſſe ſorti ſoluę creditori p hæredem medio tempore ante reſtitutionem hęreditatis, ſi non eſſent ſoluę eidem creditori per eũdem hęredem. & hãc credo eſſe intentionem huius §. Vi.

† Fl. repetitio.

† Fl. deeſt, &.

† Fl. Acceptis centũ, totũ hęreditatem. & intell. hui⁹ tex. vide p Berẽg. fer. in Lin quar tã. nu. 55. §. ad l. falcid. & Lãcill. polit. i l. filiũ quẽ. num. 97. C. fam. herc.

a ¶ Non cogitur. § quia iudicio defuncti percepit, ut §. e. l. mulier. §. ſi hęres. & facit optimè ad §. §. eo. l. poſtulãte. §. ſed & huiuſmodi. vſque in fi.

b ¶ Nam hęreditaria. § interpoſitio eſt. Azo.

c ¶ Erit. J ſcilicet, ſoluenti uſuras fideicom. aduerſus eũdem: & ſic ad proxi. Vel dic, et q̃ ſoluit hęredi, non competit repetitio contra eundem hęredem: & dic non ad proxi. ſed ad ſuperius reſpon. adiungitur. Accurſius.

d ¶ Vſuræ. § ab hęrede.

e ¶ Querelæ. § aliàs, querelæ. aliàs pœnæ. ſ. contra hęredẽ. Et eſt aliud in patre, qui non ſoluit vſuras ex fructibus aduentitiorum, vt C. de bo. quæ lib. l. fin. §. vbi autem in vnum.

f ¶ Suo. § i. defuncti iudicio, vt dixi in prin. huius l.

g ¶ Eo nomine. § id eſt, nomine fœnoris.

h ¶ Proprium. § ſic §. qui po. in pig. ha. l. ſi prior. & communi diui. l. in hoc iudicio. Accurſus.

i ¶ Coactus. § ante reſtitutionẽ hæreditatis, non autem poſt, vt §. eo. l. ita tameñ. §. qui ex trebelliano. q̃ eſt contrà. Alij dicunt, q̃ etiã hic poſt reſtitutionem: & dicunt q̃ hæc actio peribit propter abſentiam fideicõmiſſarii, vt §. eo. l. cùm hæreditas, Accurſius.

Casum ponit Accurſius.

k ¶ Vſurarum. § ſed pro dodrante ſortis, ſic: vt C. eo. l. j.

l ¶ Nummis. § Titius ex aſſe inſtitutus in hæreditate, q̃ valet cccc. aureos, rogatus eſt reſtituere Seio totam hæreditatẽ acceptis centum aureis de burſa Seij: dicit q̃ in ſuam quartam eos cõputat Titius, vt amplius non detrahat: ſicut ſi de cccc. q̃ erant in hæreditate, accepiſſet eos centum, ex voluntate defuncti. Secundò dicit, idẽ ſi Titius & Seius ſint inſtituti in hæreditate valẽte cccc. aureos, & Titius ſit rogatus reſtituere Seio ſuam partem, quæ valet cc. acceptis quinquaginta aureis de burſa Seij. nam perinde Titius cõputabit ſibi in Quartam illos l. aureos, ac ſi de ipſa hęreditate ſuam partẽ accepiſſet, ut amplius nõ deducat. Tertio dicit diuerſum in prædio: vt ſi Titius Seio cohæredi rogatus ſit ſuam partẽ hæreditatis reſtituere, retento prędio hęreditario, q̃d ualet l. nam ſolam medietatem in Falcidiam cõputabit, quam iure hæreditario habet: ſed aliam dimidiam non, quam habet à cohęrede, qui habebat dominium: vnde non computat in Quartam: ſuppletur ergo ei, Titio. Quarto reddit rationem, quare diuerſum in pecunia, quã in prædijs: quia pecuniã habiliter ex ſua portione tenet totam: at prædij partem non põt habere niſi à cohęrede, q̃ dominiũ habet. Quintò dicit, hæc uera ſunt, ſi prædicta prædia non ualent plus, quàm portio Titij reſtituẽda: ita quòd Seio bene remanet. Quarta ſuæ inſtitutionis, licet hęc prędia Titio det. Quid autẽ ſi nõ remanet: ut ecce, Titius, & Seia⁹ inſtituti ſunt in hæreditate valẽte cccc. aureos: in qua erant duo prædia quę valent ccclxxx. cętera res hęreditariæ ualẽt xx. Titius eſt rogatus reſtituere ſuam partẽ, quæ ualet cc. acceptis prędijs p̃dictis. & Titius uult tota cc. reſtituere etiam Falcidia ſi deducta, & uult prędia: ſed Seius dicit Si hoc fiat, non remanet ſibi. Quarta ſuæ inſtitutionis, quæ eſt l. Dicit ergo hęc lex, q̃ de cæteris rebus præter prędia, quæ cætera ualẽt xx. debet ſuo iure hẽre Seius dimidiã, i. x. pro alia dimidia in eiſdem rebus à Titio reſtituenda, ſ. p decẽ retinet Titius ex prædijs prælegatis decem ex ſua p. rt, ſcilicet Seij, quaſi hęc xx. quę debet Titius i cęteris rebus cum alijs decẽ, quę dẽt Seius,

† al. inſũ eſt.

intellectum eſt, tanquam ſi ex bonisⁿ nũmos retenturus⁰ fuiſſet; Quod tunc quoque reſpondendum eſt, cùm pro parte hæreditatem cohęredi ſuo reſtituere rogatur⁺. Diuerſa¹ cauſa eſt prędiorum ʳ p hæreditaria parte retentorum: quippe pecunia omnis de portione ⁺ retineri poteſt: p̃diorum autem alia portio ᵗ non niſi à cohęrede, qui dominiũ habet, accipitur. Cùm autem ⁿ prædia maioris pretij ˣ, quàm portio hęreditatis ʸ, eſſent; in ſuperfluo prędiorum petenti ᶻ fideicõmiſſario Falcidiã interuenire viſum eſt ⁺: concurrentem enim pecuniam compenſari placuit.

¶ *Partus ancillarum & fœtus pecorum ſubmiſſi loco capitum mortuorũ, non ſunt in fructu, vel in reditu. Bartol.*

¶ Hęreditatẽ poſt mortem ſuam exceptis reditib⁹ reſtituere rogaſcilicet, quæ & ipſa legata videntur: ut §. de leg. iii. l. fideic. §. cũ eſſet. uſque ad hãc concurrentem quantitatem fiat compẽſatio: reſiduũ quod deeſt ad Falcidiam Seij, q̃ ſunt triginta, retinet Seius ex eiſdẽ prædiis, & quod vltra eſt, reſtituit, & ſic ſit hic cõpẽſatio generis ad genus, ut & §. ſi pars hęre. pe. l. j. §. penul.

m ¶ Falcidiæ. § Trebel. de qua hic tractat.

n ¶ Bonis. § ſ. hęreditariis.

o ¶ Retenturus. § iure hęreditario. Azo.

p ¶ Rogatur. § retentis centũ, quę iure hęreditario percepit ſimiliter de ſua portione: uel dic, acceptis centũ ſi fideic. Azo. & facit §. de hæred. inſtitu. l. qui non miliet. bar. in princ. p.

q ¶ Diuerſa. § retine eundem caſum, quando cohæredi rogatur reſtituere. Nam in extraneo fideicom. non aſsignatur hęc differentia prædiorum & pecuniæ. H.

r ¶ Prędiorum. § hæreditariorum.

s ¶ De portione. § ſua propria, ut §. de leg. j. l. eũ pater. in princ. Nã poteſt bene uendere ſuã portionẽ, & ſic habere c. ſed partem prædiorum cohæredis non poteſt habere niſi de voluntate eius: & facit J. de ſol. l. ſi is cui. & §. ſi cer. peta. l. nam & ſi. in ſi.

t ¶ Alia portio. ſ̃ præter eam, quę tangit eum hæreditario iure. Et no. q̃ extra Quartam eſt, quod à cohærede accipitur, ut hic, & §. ad leg. Falc. l. in quartam. §. j. Sed contrà, C. famil. erciſc. l. in lium. Sol. ut ibi, & dic, ut no. §. ad leg. Fal. l. Titia.

u ¶ Cùm autem. § hic dicas cãſum, ut dixi: uel dic, ſecundum Azo. Ego ſum inſtitutus in xj. uncijs, tu ex una, quàm iuſſus es mihi reſtituere retentis prædiis magni pretij, pone: vncia valet v. prædia xv. etiam vncia detracta. Cũ ergo tu mihi in v. ego tibi in xv. tenear, fiet cõpenſatio in v. hinc inde: reſidua vero x. p̃ſtare debeo ex cauſa prælegationis: ſed quia aliàs ſum grauatus, etiam de hac prælegatione detraham Falcidiam. Si autem non eſſem grauatus, non detrahęrẽ, vt §. ad l. Fal. l. Neſennius.

Caſum ponit Accurſius ſecundũ Azo.

x ¶ Maioris pretij. § adeo maioris, ut excedat dodrantem. Azo. maximè ſecundùm primam poſitionem.

y ¶ Hæreditatis. § retinendæ. Bar.

z ¶ Petenti. § i. fideicõmiſſarius uelit habere Falcidiã. Et cõtrue, viſum eſt interuenire, id eſt, cõpetere Falcidiã in ſuperfluo prædiorũ fideic petenti, i. ſi ipſe vult Quartã habere. Itẽ noc. q̃ omnia, quæ capio ego inſtitutus ab exneo, cõputo in quartã Treb. vt in principio huius §. Si vero à cohærede, aut pecuniam, & totam videor capere iure hæreditario, & ſic cõputo in Quartã, quaſi nullum ius in ea videatur habuiſſe cohęres: ſi autẽ corpus, aut non hęreditariũ, & tunc idem: aut hęreditariũ, & tunc pro parte cohęredis non cõputo, vt hic & d. l. cùm pater. & l. in quartam. §. ij. Accurſius.

Hęreditatẽ poſt. CASVS. Inſtitui mihi hęredẽ Titiũ, & rogaui eũ, q̃ hẽditatẽ meã reſtitueret Seio poſt mortẽ ſuã Titij, exceptis reditib⁹: & deceſsi. Poſteà dictus Titius extitit mihi hęs, & vixit per biẽniũ, pone: & poſteà deceſsit, & extitit ei hęs Caia⁹ pone. Nũc Caia⁹ volẽs reſtituere d. Seio hẽditatẽ, ſicut & Titius tenebat, volebat in

ipſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

ip'a restitutione retinere sibi partus ancillarũ hĕditariarũ, quasi & ipsi partus continenẽt appellatione reditũ exceptorũ p testatorẽ: nunquid potest? Et dicitur, q̃ non: nec etiam poterit retinere fœtus pecorũ q̃ fœtus submissi gregem retinent: quia nec hi continent appellatione reditum. Et hæc credo esse uera siue ante morã restituendæ hæreditatis, siue post nascantur partus, uel fœtus prædicti. Sed secus est in fructib', & usuris, & mercedibus prædiorum hęreditariorũ, quia in eis distinguitur, utrum ante morã restituendæ hæreditatis percipiantur, an post: ut si ante percipiantur, portioni quadrantis, quem quadrantẽ retinet de hæreditate restituens, imputentẽ subaudũ, & superfluum eorum lucretur hęres: quia iudicio testatoris percepit. Et ita si ante percipiant ut dixi, lucrẽt eos hæres: licet imputent in quadrantem: & superflui à quadrante restituerent fideicommissario: ut supra eodem. in fideicommissariam. ij. respõ. Et hoc, quod dixi de fructib', & usuris, & mercedibus, colligo ibi, Ante diẽ fidei cõmissi &c. usq; illuc, cùm autẽ &c. Sed qd, si fideicõmissarius ita dicat dicto Caio restituenti ei hęreditatem, & Quartam retinere uolenti, Titius hæres, qui rogatus fuit mihi restituere hęreditatem post mortem suam, potuit distrahere res hæreditarias ante mortem suam, & potuit consequi usuras ex fortibus prædiorum earum rerum, si eas uendidisset. Vnde quia noluit eas distrahere, sed potius eis uti, ita bene uiderur percepisse usuras, propter usum medij temporis, quẽ habuit in rebus hęreditarijs, ac si eas distraxisset, & ex pretiis earum usuras habuisset: unde eas usuras debet ibi imputare in quadrantem, siue quartam Trebellianicam: nũquid in hoc est audiendus fideicom? Et dicit, quòd non: quia hæres non cogit res hæreditarias distrahere, & ex pretio fœnerare: sed potest, eis uti donec viuet: & si eo eis utente pereant mãcipia, aut urbana prędia hęreditaria: non cogitur prestare periculum eorum. Sed quamuis usuras propter usum non debeat restituẽs imputare sibi in quadrantem, nihilominus tamen usus prędictus diminuit quadrantem, id est fructus prouenientes ex usu ipsi hęredi, id est quamuis periculum mancipiorum, aut urbanorum prędiorum prestare non cogatur hęres, nihilominus tamen casus eorum diminuit quadrantẽ, quem potest retinere hęres, siue hęres hęredis post moram i restitutione hęreditatis facienda: quo casu tenetur hęres de casu, uel etiam ante moram, si cõtingit casus dolo, uel lata culpa hęredis, siue hęredis hęredis. Et tunc totum imputatur in Quartam, & superfluum restituere debet fideicom. ut supra eo. mulier. §. sed enim. Viuia.

1 Bar. in l. fundi Tiebatiani. j. co. ẽ. de usufru. legã. dicit, idẽ esse reditũ, & fructũ, sed Spec. in ti. de loca. dicit reditus esse genera lius verbũ, quã fructũ. in l. j. in pe. col. ver. illud aũt: circa medium quod etiã tenet gl. in c. gñali. de elect. in vj. in verbo reditus.

a ¶ Nõ retinebit. ‡ imò videt contra in partu, vt supra de vsu. l. Paulus respõ. §. hęres, quę est contrã. Sol. hic fuit natus post moram, ibi ante. Item hic in ancilla aliena. Cæterũ si erat testatoris, etiam ante moram nati videntur venire in restitutionem: vt supra de vsu. l. Herẽnius Modestinus rñ. Sed certè ibi fuit simpliciter ancilla legata: hic sine reditu. Vnde etiam in ancilla testatoris serua fuerit editus ante morã, vel post. Itẽ & no. hic partum contineri appellatione secus in vsufru. vt arg. contrã, supra de vsufr. l. in pecudum, prãd ad leg. Falc. l. Paulus respond. §. j. Accursius.

b ¶ Qui. ‡ scilicet fœtus: & facit, supra de vsufru. l. vetus. & facit supra ad leg. Falc. l. Paulus respond. §. j. Accursius.

c ¶ Ante diem. ‡ fuit enim rogatus restituere post v. ann.

d ¶ Cessisset dies. ‡ scilicet, restituendę hęreditatis: prius tamen solutum erat. Alij dicunt cessisset dies, scilicet, debitorũ: quia fuerunt in mora, & soluerunt vsuras hęredi ante diem fideicõmissi. Et secundum vtrunque modum dic, quòd in Quartam imputat, & superfluũ lucratur: quia percipit iudicio testatoris: vt no. ẽ. eo. l. in fideicõmissariam. in princ. Idem in fructibus: & facit supra eo. l. hęredis mei. in prin. & l. postulante. §. sed in huiusmodi. & supra eod. l. §. vsq; in fi. & supra cad. l. §. qui post.

e ¶ Non cogatur. ‡ nisi res perituras: vt ẽ. eo. l. mulier. §. sed enim. Sed quid, si distraxerit? Respon. dic, vt supra eod. l. Titius. Ro.

f ¶ Hæres. ‡ à fideicommissario.

g ¶ Eorum. ‡ mancipiorũ: nã si reciderint, id est mortua fuerint: licet non teneat hęres ad ęstimationẽ eorum præstandam, fideicõ. tamen tenetur, ut computet carnem, uel carnis pretium in Quartam, secundùm Azo. quod in cęteris animalibus posset dici, non in seruo. cuius caro nihil ualet eo mortuo, ut C. de lib. cau. l. principalis. Dic ergo secundũ Hug. quòd vsum, dum uiuit, cõputat in Quartã, id est fructũ propter usum: sed usurã illius usus, nõ. Sed adhuc non uidet plenè exponi, quod dicit casus eorum. Vnde dic post moram, quando tenetur de casu: vel etiam antè, si contingit casus dolo, uel lata culpa hędis: & tunc totum imputat, & superfluum reddit, ut suprà eod. l. mulier. §. sed enim. & facit suprà, de fund. instru. l. scribit Celsus.

† Fl. nõ recipiant.

h ¶ Quod ex hæreditate. ‡ CASVS. Instituit mihi hæredem Titium, & rogaui eum q̃ restitueret Seio illud, qd̃ ex hæreditate mea fuisset, cùm moreret idẽ Titius: & decessi. Et Titius extitit mihi hęres, & uixit fortè p biennium, & interim habuit multos fructus ex hæreditate mea: & posteà decessit, & habuit hæredem Caium. Attẽpore mortis eiusdem Titij supererant multi de dictis fructibus. Certè Caius hæres dicti Titij non tenetur restituere Seio fideicõ. fructus dictos superfluos, cũ dicta mea verba, qui institui hęredem Titium, nõ percipiant additamentũ fructuum, licet diminutionẽ hæreditatis admittãt: scilicet, vt hęres possit diminuere de hęreditate: scilicet, sine fraude, & etiam pignorare rẽ hĕditariã fine fraude. & si hĕs p̃dicto modo rogatus rem hęreditariam pignorauit fine fraude, hęres ipsius hęredis eam à creditore liberare non cogitur. & hoc credo q̃ velit dicere vsq; ad fi. l. Viuia.

† Fl. nõ recipiant.

i Quod ex hæreditate superfuisset, cùm moreretur restituere rogatus, fructus superfluos restituere non videt rogatus: cùm ea verba diminutionem quidẽ hæreditatis admittant, fructuum autem additamentũ non percipiant h †.

¶ Hęres eius, qui bonorũ superfluum post mortẽ suã restituere fuerat rogatus, pignori res hĕditarias datas, si non in fraudem id factum sit, liberare non cogit i.

¶ *Aditio, q̃ fit coactè, naturalẽ obligationem nõ perimit. Itẽ dũm rei pignoratę, quod peruenit ad creditorẽ irreuocabiliter, non perimit hypothecariam. Bart.*

¶ Paulus. ‡ LEX LIX.

DEbitor sub pignore, creditorẽ hęredẽ instituit, eũq; rogauit restituere hęreditatem filiæ suæ, id est, testatoris. Cùm nolet adire, vt suspectã coactus iussu Prætoris adiit, & restituit. Cũ emptorẽ pignoris nõ inueniret,

‡ li. 4. stionum.

superfuerit, nõ tenetur ad fructus, nec ad luendas res bona fide pignoratas. Bar.

10 20 30 40 50 60 70 80

† Fl. deest, vt.

† Fl. possidere.

† Als, neq; fideicõmissaria.

† Flo. rem tenear.

† Fl. actio tenebit.

† Flor. In re.

desiderabat permitti a sibi, vt † iure dominij id possideret †: Rũdi, Aditione hĕditatis cõfusa quidẽ obligatio b est: Videamus autem, nc & pignus liberatũ sit, sublata naturali c obligatione. Atqui siue possidet d creditor, idemq; hęres rem, siue nõ possidet, videamus de effectu rei. Et si possidet, nulla actione à fideicommissario conueniri potest: neque pignoratitia e, quoniam hæreditaria est actio: neq; fideicõmissum † quasi minus f restituerit, rectè petetur g: quod cueniret h si nullum pignus intercessisset i: possidet enim eã rẽ quasi creditor. Sed & si fideicõmissarius rẽ retineat †, & hic Seruiana k actione tenebitur: † verũ est enĩ nõ esse solutam pecuniã l: quẽadmodũ dicimus, cũ amissa est actio m propter exceptionem n. Igitur nõ tantum retentio, sed etiã petitio pignoris nomine competit, & solutum o non repetitur p. Remanet ergo q̃ pignus naturalis ¶ obligatio. Re † autẽ integra non putarẽ

compellendũ adire, nisi priùs de indemnitate esset ei cautum, vel soluta pecunia esset r. Nam s & cùm de lucro hæres scriptus † agit t, quòd fortè legatũ accepert u †, si hæres non extitisset: rũsum est, nõ esse cogendum adire, nisi legato præstito. Vbi quidem potuit dici. a, nõ † cogendũ y esse hæreditatẽ † adire quodãmodo contra volũtatem z defuncti, qui legando hęredi a, si nõ adiisset, in ipsius voluntate posuit additionem b. Sed cùm testator alterutrum c dederit, nos vtrunque d ei † prestamus.

¶ *Ascendentibus ex linea materna, per descendentes actio non queritur. Item qd̃ quis habet ex erronea sententia, in restitutionem non venit. Bartol.*

¶ Ea, quæ dotẽ dabat, pacta erat cum marito, vt mortua se in matrimonio, dotis pars matri eius redderet: nec eo nomine stipulatio à mrẽ interposita est: moriẽs deinde matrẽ, & maritũ suũ hęredes fecerat, & à mrẽ petierat, vt hĕditatẽ Titio restitueret. Iudex

† Adfit. Fl. asit.

† Fl. accepit.

Flo. nec.

† Fl. hęredem.

† Fl. deest, ei.

dem creditoris propter exceptionẽ, scilicet, temporis. Patet ergo, quòd non tãtum retentio. Infortiati competit creditori prędicto ei demque hęredi, cùm illud possidet: sed etiam petitio: cũ non possidet. Sciãs etiam, quòd si dicta filia soluat dicto creditori dictũ infortiatum, non poterit repetere vt indebitum: quãuis aditione hĕditatis confusa fuerit, obligatio ut dictũ est. Remanet ergo ꝓpter pignus naturalis obligatio, ut, l. remaneat naturaliter obligatum, licet obligatio personalis ciuilis & naturalis fit ipso iure confusa ꝑ dictã aditionem hęreditatis. Bene ergo potest dictus creditor, impetrare, ut iure dominij possideat. Infortiatum secundũ cõsilium dictæ legis. C. de iure dominij ipetrando, cũ emptores pignoris. id est, Infortiati, nõ inueniantur Prædictã ait imbrigation c, & subtilitatẽ circa pignus posuit Iurisconsultus, qui condidit hanc legẽ, cũ dictus testator, uel ad uocatus eius, qui tempore quo Prætor coegit eundẽ creditorem adire hĕditatẽ debitoris sui, nihil dixit de debito suo. q̃ nouaginta librarũ ꝑ quo habebat obligatũ Infortiatũ. nam si re integra, id est, ante quã cogeret adire hęreditatẽ debitoris, dixisset, uel allegasset coram Prætore se non esse compellendũ adire, nisi prius de indẽnitate dicti sui debiti esset ei cautum à fideicommissaria filia debitoris eiusdemq; testatoris, vel nisi soluti essent ei dicta quinquaginta: bene audiisset eũ. Prætor, & nõ fuisset ei necessarium disputare de pignore. Neque uideatur tibi mirum, si Prætor ex audiuisset eũ circa damnum debiti sui vitandum: quia & cũ de lucro hæres scriptus adfit coram Prætore petendo, ut non cogatur adire, nisi lucrum consequat, est bene audiendus, puta, quia fuit hęres institutus, & rogatus de restituenda hæreditate alij, & legatum fuit eidem hęredi relictũ ab eodem testatore, si hæres non existeret: quo quidẽ casu respõsum est à Sapientibus, non esse eum cogendũ adire, nisi legato prædicto præstito ei à fideicommissario, qui petit eum cogi adire. In quo etiã casu posset dici ab aliquo causa disputandi nõ esse cogendũ dictum hæredem adire, etiam si legatum ei offeratur per fideicommissariũ: quia quodammodo uideretur hęres cogi adire contra uoluntatẽ testantis defuncti, qui defunctus legando hęredi, si non adiisset hĕditatem tacitè posuit in ipsius hęredis uolunt ate utrũ adiret, uel nõ adiret. Sed quamuis ita posset dici disputãdo per aliquem: tamẽ contrarium est. nam quãuis testator in hoc casu alterutrum dederit hĕditatẽ, citè, ut scilicet, uel adiret, & restitueret hæreditatẽ: uel abstineret, & legatum acciperet: nos tamen præstamus ei hęredi utrũq;, scilicet ut adeat hęreditatem, & eam fideicõmissario restituat: item & legatũ habeat à fideicommissario. nam ut dixi, responsum est à Sapientibus, non esse cogẽdum adire eum, nisi legato ei præstito per fideicõmissarium, qui petit eum cogi adire. Et hoc credo, q̃ velit dicere hæc lex, licet non multùm apertè. Viuia.

a ¶ Remitti. ‡ aliàs remittãtur, aliàs permitti, id est, concedi.

b ¶ Obligatio. ‡ ciuilis quasi solutione, ut ẽ. de libe. leg. l. si id quod. de naturali autẽ latur, dic ut statim dices.

c ¶ Naturali. ‡ & ciuili, quod uidet j. de reg. iur. l. cùm principalis.

d ¶ Siue possidet. ‡ f. creditor.

e ¶ Neque pignoratitia. ‡ hac falsa ratione, quæ sequit. Si autem diceres, q̃ esset recta ratio, nõ posset loqui i personali, puta ex mutuo, quia illa est extincta: nec de pignoratitia, q̃ non esset ratio, q̃ ideo nõ competit fideicommissario: imò esset ratio econtra, scilicet q̃ cõpetat, ut ẽ. eo. l. ita tamen §. actiones.

f ¶ Quasi minus. ‡ ideò q̃ non est pignus restitutum.

g ¶ Petetur. ‡ actione ex testamento.

h ¶ Quod cueniret. ‡ quod posset agi actione ex testamento.

i ¶ Intercessisset. ‡ hic autem intercessit, & adhuc durat, & hoc subijcit, possidet enim &c.

k ¶ Seruiana. ‡ i. hypothecaria: ut insti. de act. §. item Seruiana.

l ¶ Non esse solutam pecuniam. ‡ & ideò uidetur adhuc pignus durare, ut ẽ. de pigno. l. grege. §. etiam. & §. sequen.

m ¶ Actio. ‡ personalis, & principales.

n ¶ Exceptionem. ‡ scilicet, temporis, ut C. de lui. pi. l. ij. fic & infrà, de except. rei iudi. l. pen. § Latinus. Sed arg. contrã, j. de regu. iur. l. cũ principalis. Sed ibi pleruncq; dicit propter hunc casum. Ité arg. cõtrã. C. de vsu. l. eos.

o ¶ Et solutum. Jã fideicõmissario ipsi hęredi.

p ¶ Non repetitur. ‡ ut indebitum.

q ¶ Naturalis. Jdicũt quidam principalis, & personalis: cui naturali fideiussor accedit ut ẽ. de pignori. l. res. hypo. aliàs si utraque f. ciuilis, & naturalis extincta esset, non posset pignus manere: ut inf. de regu iur. l. cum principalis. Et si cũ dũ hoc remanet naturalis propter pignus, scilicet, ut habeat pignus, cũ adhæreat. Sed his obst. ẽ. ead. l. vbi dicit, naturali obligatione sublata: & q̃ dicitur, ẽ. de liber. legat. l. si id quod. ubi ratio confusio habetur loco solutionis. Alij dicunt ciuilẽ & naturalem ipso iure tolli, scilicet, personalem: sed pignus remanet naturaliter obligatum: & est specialẽ: & hoc ex illo verbo Plerunque, quod est in dicta regula iuris, cùm principalis. Habet enim hypothecaria suas cõditiones &c. vt suprà, de pignorib. l. grege. §. etiam. & §. sequenti. Cùm enim ex pacto oriẽ obligatio pignoris, ut suprà, de pact. l. si tibi. §. de pignore. & in pacto vertatur ius naturale, ut ẽ. de pactis. l. si unus. §. pactus. ergo est ibi naturalis obligatio, q̃ hic durat. Tertij dicunt, quòd personalis, & pignoratitia tolluntur ipso iure: sed hypothecaria resuscitatur utilis, ne creditor in damno moreẽ, ut & aliàs & suprà, si ex noxali causa agã. l. secũda in fine. sed quamcunque teneas, inuenies fieri contra iuris rigorem. Accursius.

r ¶ Vel soluta pecunia esset. ‡ fro ẽ. e. l. apud. in prin. & l. ita tamen. §. si perceptis. & inf. e. l. facta §. si in danda.

s ¶ Nam. ‡ non cogitur adire ubi timet damnum, nisi prouideatur suo damno. Nam etiam in lucro est idem, ut non cogatur adire, nisi prouideatur ei, ne lucrum perdat.

t ¶ Agit. ‡ aliàs, agit: aliàs, contendit: & aliàs absit, id est, absentat se, ne cogatur adire, ut non perdat lucrum.

u ¶ Acceperit. ‡ id est, ei relictum.

x ¶ Potuit dici. ‡ causa disputandi, sed malè, ut iu fin dicit.

y ¶ Non cogendum. ‡ si legatum ei auferatur.

z ¶ Contra uolunt atem. ‡ tacitam. Sed quid, si expressè dixit, Si nolet, hæres esto? Respon. adhuc cogit: quia frustrã dicunt hæc verbo in extraneo, licet in necessario conditionem faciant, ut ẽ. de cõditio. instit. l. uerba.

a ¶ Hęredi. ‡ sub hac conditione, &c.

b ¶ Aditionem. ‡ scilicet, tacitè.

c ¶ Alterutrum dederit. ‡ f. tacitè, scilicet, ut uel adiret, & restitueret, uel abstineret, & legatum acciperet.

d ¶ Vtrunque. ‡ scilicet, ut adeat, & restituat, item & legatum habeat. Et sic not. quòd impunè fit contra uolũtatem defuncti: sic C. de iis quibus ut indig. l. non oportet. & C. de instit. & substit. l. reprehenda. Accursius.

¶ Ea, quæ dotem. ‡ CASVS. Titia cùm nuberet Seio, dedit ei cũ in dotem: & in ipsa datione dotis pacta fuit cũ marito, ut mortua se uxore in matrimonio, matri eius uxoris redderetur pars dotis ꝑdictę, pone, dimidia: nec eo nomine stipulatio est interposita à matre uxoris. Moriẽs deinde dicta uxor fecit sibi hĕdes matrẽ, & maritũ: & petiit à matre, ut restitueret suã partẽ hĕditatis Titio. Procedente tempore iudex aditus fuit de hæreditate diuidenda inter matrẽ, & maritũ ꝑdictos: qui quidem iudex partem dictæ dotis, id est, dimidiã ꝑdictã quasi ex utili pacto ꝑdicto interposito inter uxorẽ & maritũ de restituẽda parte dimidia dotis matri uxoris, ꝑ parte. f. eo hęredis matris, & ꝑ parte dicti mariti adiudicauerat: quãs malè adiudi

† Flo. nec.

† Fl. hęredem.

† Fl. deest, ei.

† Fl. accepit.

† Fl. asit.

† Fl. hęredem.

† Fl. deest, ei.

cauc-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cauerit: quia ex filiæ pacto non debet dari matri vtilis actio, vel directa. Nunc quærebatur, an dicta portio matri adiudicata sit ꝓstanda per matre Titio ex causa fideicommissi? Et dicitur quòd non: q̃a nõ quasi hæres, sed quasi mater accepit: mater à iudice dictam partẽ ex dicto pacto inutili: nec occasione hæreditatis eam habuit mater, sed ex pacto ꝓdicto, & per errorem dicti iudicis credo tamẽ quòd pars matris dictæ dotis, quam ipsa capit iure hæreditario, sit per eã dicto Titio fideicommissario restituenda. sed iudendo extra ea, quę hic notauit, quęro, quæ sint pars mariti cohæredis, quę fuit ad iudicata matri ex dicto inutili pacto? Et uidetur posse ita faciendo ratio, Dos fuit centũ, ut dixi, & dimidiã, id est quinquaginta debat habere mater ex dicto pacto, si ualuisset, mortua ergo tertiæ filia, mater habuit quinquaginta de dote iure hæreditario: & maritus alia l. iure hæreditario: ex pacto autem, si valuisset, habuisset mater lxxv. & tu alia xxv. à marito cohærede iudicio fa. ercis: & ita habuisset mater lxxv. tam ex pacto, quam de iure hæreditario, si valuisset pactum: & maritus sola viginti quinque. Et ita etiã hic habuit per errore iudicis, qui credidit ualere pactum. Illa ergo uiginti quinq; quæ habuit mater à marito cohærede per errorem iudicis, non restituet Titio fideicommissario, vt dictu est: sed illud quòd capit iure hæreditario ex dote, restituet dicto Titio, ut & ſ. dixi. Et ita credo quod intelligatur hic ꝗ. salua tamen semper melioris sententia. Viuianus.

a ¶ Diuidẽda J. iudicio familiæ ercisci cũ inter matrem & maritum, quod fieri potest ante, quàm mater restituat.

b ¶ Pro parte. Jeo hæredis, quæ illi est adiudicata. Nam de sua parte constat, quod venit in restitutione fideicommiss. qua illam capit iure hæreditario.

c ¶ Adiudicauerat J. & malè: quia ex pacto filiæ matri actio nõ datur vtilis, vel directa, vt hic, & ſ. de pactis dot l. iter. ꝗ. filia. sicut nec cuilibet alij præterquam, nisi in casibus, ut institu. de inutil. stipula. §. si quis alii. Sed arg. contra. ſ. solu matri. l. Caius. in fi. ubi nepti agit ex pacto aui materni. Sed ibi fauor matrimonij, & dotis, qui non est hic. Item & sine pacto erat habitura ineptis actionem, mater non.

d ¶ Hæreditatis. J. Not. de tanquam, & quasi ut & ſ. de adop. l. ꝓpt. §. qui duos.

e ¶ Errore. Jerrauit ergo iudex, cùm pactum non ualuit, vt dixi. & sic ex sua astutia habet mater, sic ſ. de hæred. vend. l. venditor ex. & ſ. ad leg. Falcid. in fi. Sed nũquid cohæres indebitũ à matre repetit? Respon. nõ, propter authoritatem rei iudi. ut ſ. mand. l. si fideiullor. §. in omnibus, nisi aliquid falsò scienter mater allegauit, ut ſ. de iudic. l. si prætor §. Marcellus.

P Atronus.] CASVS Stichus libertus Seij, instituit sibi hæredẽ dictum suum patronum ex portione debita ipsi patrono, puta, dimidia bonorum, liberti olim vel tertia hodie: & Caium instituit sibi ꝓ superfluo: & rogauit eundem patronum, ut restitueret Titio, ponamus sextam partem dictæ dimidiæ, uel tertiæ, in qua eum instituit: & decessit dictus libertus: & postea dictus patronus restituit dicto Titio fideicommiss. dictam sextam partem. Certe nõ transeunt ex Trebelliano actiones in dictum Titium, quoniam non fuit debitum, quod restituit patronus dicto Titio: cum iure deberet patrono illud, in quo libertus eũ instituit, etiamsi eũ non instituisset. Ideo si per errorem facti facit, siue restituit patronus, Titio dictã sextã, etiam repeteretur per eundem patronum. Et hanc credo esse intentionem huius legis. Viuianus.

a ¶ Patronus xx debita.] scilicet suæ partis uel institutionis.

h ¶ Actiones.] scilicet, cum effectu: uerè tamen transeunt, sed condicuntur, ut subiicit. Et secundum hoc non est debitum, scilicet, cum effectu: verè tamen est debitum ex uoluntate defuncti. Alij dicũt ipso iure non transire, nec ullo modo debitum, per leg. J. eodem. l. fa-

↑ Fl. addi. Ius.

↑ Fl. quam non esse.

↑ libro 11. Quæstio.

↑ libro 14. responso.

aditus ↑ de hrditate diuidẽda [a], partẽ dotis, quasi ex vtili pacto, pro parte [b] matri adiudicauerat [c]. Quærebatur, an & ea portio ex causa fideicommissi præstanda sit? Non esse ↑ restituendã puto: quia non quasi hæres, sed quasi mater ex pacto accepit: nec occasione hęreditatis [d], sed errore [e] ex pacto eam habuit.

¶ *Facta restitutione fideicommissi inualida actiones non transeunt ex Trebelliano. Alexander, & Bartolus.*

¶ Idem. ↑ LEX LX.

P Atronus ex debita [f] portione hrs institutus, sextam partem [g] restituere rogatus, restituit. Non transeunt ex Trebelliano actiones [h]: quoniã non fuit debitum, quod restituit: & ideò, si per errorem [i] fecit, etiã repetetur.

¶ *Sine quota sit in fideicommisso, siue in solutione, locus est Trebelliano. Bar.*

¶ Idem. ↑ LEX LXI.

P Aulus rndit his verbis; Sempronio [k], te hæredem nõ scripsi, festinans per infirmitatem: ideoq; ei [l] dari volo tantũ, quantum pro vncia hęreditatis cõpeteret: videri quidem magis quantitatem, quàm portionem hęreditatis relictam: sed sic accipiendũ, vt videatur etiam de vncia [m] restituenda [n] sensisse.

¶ *Dos data, uel promissa filiæ, nõ cadit i fideicõmissũ uniuersale iniunctũ filiæ. Ale.*

¶ Sæuola. LEX LXII.

A Filia petiit [o], vt si liberis suis perstitibus moreretur, partem eius, quẑ ad eã ex bonis patris peruenisset [p]: ꝗ si sine liberis, vniuersum fratri restitueret. Quærit, defuncta ea in matrimonio, superstite filia, an hęres eius cũ parte hæreditatis, eius quoq;, quod dotis nomine datum [q] erat partem restituere debeat? Rndi, id, quẑ in dotem fuisset, nõ conteneri in partẽ hęreditatis, quę restituẽda esset. Sed & si ex promissione dotis aliquid debitum fuisset [r], æris alieni [s] loco habendũ.

¶ *Si dilatio apponitur gratia fideicom. cessante causa dilationis, cessat dilatio.*

↑ lib. 4. Responso.

↑ Fl. quæ.

↑ Fl. fuit.

ct. l. §. si quis maiorem. Sed ibi non fuit ex uoluntate defuncti de maiori parte.

i ¶ Per errorem.] scilicet, facti: secùs si iuris, ut C. ad legem Falc. l. Error. fi. cit ſ. eod. l. hæres cùm. & ſ. de conditione indebiti. l. si quis cum eff. ctu.

P Aulus respõdit.] CASVS Titius instituit sibi hęredes Seium, & Caium, & posteà dirigens sermonem ad Sepronium ita fuit locutus, Sẽpronii, te non scripsi hrdẽ festinans ꝓ infirmitatem meam, quæ nimis me opprimebat tẽpore, quo institui Seiũ, & Caium: & respiciẽs uersus dictos institutos ita dixit, Ideò ei Sẽpronio dari uolo eã tũ, quantũ pro uncia hæreditatis meæ cõpeteret: & decessit dictus Titius. Certè Paulus respondit, his uerbis Titij testatoris uideri quidẽ magis quantitatẽ relictã, quã portionem hæreditatis, id est vnciam. sed quãuis ita uideatur ex ui dictorũ uerborũ, tamen sic accipiendum est illud, quod dixit dictus testator, ut uideatur sensisse idẽ testator etiam de uncia restituẽda dicto Sempronio: & ita habebit unciã ex causa fideicommissi, & non illam quantitatem tantum, quantum ualeret uncia: quia ita præsumit testator sensisse. licet uerba eius aliud portarent. Et hanc credo esse intentionem huius legis, salua tamen meliori sententia, licet alia super litera not. Viuianus.

k ¶ Sempron.] uocatiui casus. Accursius.

l ¶ Et.] scilicet, Sempronio. & sic mutat personas: & dic, dari uolo à meo hærede, puta, Titio. Accursius.

m ¶ De uncia.] id est de quantitate, quam unciã continet: ut nõ contradicat sibi ipsi: & sic non habet locum Trebel. ut ſ. eod. l. cogi. §. & generaliter. secundum Azo. Alij dicunt, habere locum Trebel. & exponunt magis quantitatem, id est unciam per fideicommissũ, quam portione hæreditatis: scilicet, iure institutionis: & hoc est quod subiicit, Sed sic accipiendum &c. & pro hoc, quòd per obsiquium sit relictũ, facit supra dari uolo &c. Alij dicunt, quod finis, Sed sic & ce corrigit, quod dixerat, uideri magis &c. & sic habeat locum Trebellia. Accursius.

n ¶ Restituenda.] scilicet Sempronio.

A Filia petiit.] CASVS Titius habens filiam, & filium dedit dotem pro filia marito filiæ: & posteà fecit testamentum, & instituit eam sibi hærede eum fratre, pone, & petiit ab ea, ut si ipsa moreretur superstitibus liberis, restitueret fratri partẽ eius, quod ad eã ex bonis patris peruenisset, quod si sine liberis moreret eadẽ filia, restitueret dicto fratri uniuersum, quod ad eam ex bonis patris peruenit: & decessit dictus Titius. Et posteà dicta eius filia defuncta est in matrimonio superstite filia ex uiro suo, & ex se: & sic dẽt restitui fratri pars eius, quod peruenit ad eam ex bonis patris. Nũc quęrit, an hæres eius filiæ Titij testatoris debeat restituere dicto fratri etiã partem eius, quod dotis nomine datum erat per Titiũ patrem pro dicta sua filia cũ parte hæreditatis eiusdem Tit ij, quam debet restituere dicto fratri? Et respõdo, quod non. Idẽ est, si dictus Titius pater non solut adhuc totam dotẽ marito dictæ suæ filiæ. Nam illed quod restat soluendum est, habendum loco æris alieni à patre debiti. & sic uidetur abesse, & sic non uenit i dictam restitutionem fratri faciendam in totũ, uel in partem. Et hoc credo ꝗ uelit dicere hæc lex usque ad ꝗ. alumno. Viuianus.

o ¶ Petiit.] testator. Accursius.

p ¶ Peruenisset.] subaudi, restitueret fratri.

q ¶ Datum.] à patre, & sic profectitiũ. Sed quid, si ipsamet filia de his bonis se dotauit? Respon. idem, ut ſ. cl. mulier. §. cum proponeretur. Sed quid, si suam filiam? Respon. non idem: quia non est officiũ matris dotare filiã, ut C. de iure do. l. mulier. sed patris, ut C. de do. promis. l. fi. & J. de col. bo. l. filium. Accursius.

r ¶ Æris alieni.] à patre debiti, & sic uidet abesse, ut ſ. de neg. gestis. l. si quis mandat. Argu. contra. ſ. d. peculio. sed & li damnum. §. fi. & facit ſ. ad legem Falcid. l. pater. in fi. tit.

Matris nõ est officiũ filiam dotare.

¶ Alumno certam.] CASVS. Titius testator legauit centũ cuidam suo alũno: & mãdauit eã pecuniã recipi à Sẽpronio, id est, ꝗ Sempronius reciperet eam ab hæredibus, & certas usuras alũno ꝓstari ꝗ dictũ Sempronium mandauit, donec ad uicesimum annum pueniret alũnus. Posteà cõmisit fidei alũni si sine liberis decederet idẽ alũnus, partẽ de dicta pecunia restitueret Sempronio prædicto, & partem cuidã mulieri nomine Septitiæ: & posteà decessit dictus testator: & posteà dictus alumnus decessit ita uicesimum annũ. Quæsitum est, an dicti substituti, id est, Sempronius, & Septitia, possint statim petere fideicommiss. prædictum: an uerò debeant sustinere in id tẽpus, quo alũnus impleret uicesimum annũ, si uiueret: Et respond. posse statim petere dictos substitutos dictum fideicommissum. Viuia.

↑ al. præstariuoluit.

↑ Fl. peruenerit.

↑ Fl. fideicommissũ.

↑ li. ij. fideicommisso.

↑ Fl. si is q hęre.

a ¶ Legauit.] ſ. purè: sed solutio fuit dilata gratia alumni.

b ¶ A Sempronio.] & sic est minister Sempronius, sicque petitionem non habet, si nullum emolumẽtum sit habiturus: alioquin dabo ei petitionẽ, ut J. e. l. Lucius. §. Mæuia. & ibi not. H.

c ¶ Mandauit.] Sempronio, ut accipiat ab hærede, & det usuras alumno.

d ¶ Defuncto.] scilicet, sine liberis.

e ¶ Posſit.] ſ. statim.

f ¶ Posse.] ſ. statim petere substitutos: nã uoluit eos testator admitti quandocunque decederet alũnus, siue ante xx. siue post: licet alumnum uoluit habere sortem ante xx. ann. Et adde quod no. ſ. eo. l. Seius Saturninus.

F Acta.] CASVS. Instituit mihi hæredem Titiũ, & rogaui eum ꝗ restitueret hæreditatẽ meã Seio, & decessi. & Titius restituit hęreditatẽ meã Seio, ponamus, solo uerbo. Nam potest fieri restitutio re, vel uerbo, ut ſ. eod. restituta. in principio. Certè facta in dictũ Seium restitutione, statim omnes res hęreditarię fiunt in bonis eiusdem Seij, cui restituta est hrditas, quãuis dictus Seius nondum suerit nactus possessionem earum rerum. Viuianus.

g ¶ Facta.] demum sub. ut J. eo. l. si eius. §. si quis.

h ¶ Restitutione.] etiam uerbo. Nam fit uerbo, uel etiam re: ut ſ. eo. l. restituta. in princ.

i ¶ In bonis.] ut actionem, & exceptio habeat, ut J. de acquirendo rerum domi. l. rem in bonis. Habet ergo post restitutionem fideicõmissa. Item rei uendica. si defunctus fuerit mis. petitio hęreditatis fideicõmissa. Item rei uendica. si defunctus fuerat dominus, ut supra de fideicomiſ. hæredita. petit. l. prima. & si non erat dominus, habet Publicianam, ut suprà de Publica. l. cum sponsus. §. primo.

↑ Quomodo, & quãdo queratur dñium ex solo ti. sine possessiõe vide per B. in l. seruũ. C. de rei vẽ.

k ¶ Possessionem.] Acquirit ergo hic dominiũ sine possessione, ut in hæreditate, ut J. de acqui. possess. l. cùm hęredes. & aliàs, ut no. ſ. de rei vend. l. si ager. Sed uidetur ꝗ hodie etiam ante restitutionẽ q̃ratur dominium, ut C. cõmu. de leg. l. fi. §. fin autem. Sed dic ut no. ſ. eo. l. Marcellus. §. res.

↑ Fl. fideicommissũ.

↑ Fl. lite.

consequitur ab hærede quantitatem, siue prædictam æstimationem hæreditatis. Viuianus.

l ¶ Si quis.] ſ. fideicommissarius. Accursius.

m ¶ Transferri.] contra videbatur, quia non erat facta officio iudicis, sicut consueuit, sed iure actionis. Sed nõ nocet, q̃ a stipulatio succedit in locum officij, & sic est eiusdẽ naturæ ut J. ut lega. no. ca. l. j. §. si quis sub. & ſ. si q̃s cau. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. Nõ enim refert quid qualiter fiat, dummodo fiat, ut J. de ver. obli. l. cùm seruus.

n ¶ Actor.] id est, fideicommissarius.

o ¶ Quantitatem.] quæ facit emptionem, ut J. pro emp. l. litis, & ſ. de rei uendi. l. eius. Accursius.

¶ Si sseres scriptus.] CASVS. Titius instituit sibi hęredẽ Caium, & rogauit eum, ꝗ restitueret hæreditatem Seio. & decessit dictus Tit. Testator Caius hæres scriptus à Titio restituit hæreditatẽ dicto Seio fidei cõmissario: posteà aũt venit Sẽpronius legitimus, ponamus, hrs dicti Titij, & mouit ꝗ trouersiam dictę hęreditatis dicto hæredi, & uicit eum aut litẽ cessit, siue refutauit dict hęres: quod pro eodẽ pono. Certè actiones per restitutionẽ semel translatæ in fideicommissarium prædictum cõstat apud sapientes durare penes dictum fideicommiss. Viuia.

p ¶ Victus sit.] puta, à legitimo hrde. Sed quomodo hoc, cùm nec dolo, uel culpa possit desinere? ut ſ. tit. j. l. hæc autem §. fin. Respon. non opposuit: uel si opposuit. non fuit auditus, & sic nõ nocet fideicommissario, ut ſ. de euictio. l. si per imprudentiam. uel fuit in culpa, ꝗ restituit res sciens se conuenientdum, ut ſ. de rei ven. l. si culpa. uel sponte iudicũ suscepit: uel sic fuit de facto. Accursius.

↑ Fl. restituerit, cessitio hęreditatis ꝓdemnatus.

¶ Sn̄ia, uel renũtiatio post restitutionẽ ꝓcedens, fideicõmissario non præiudicat. B.

¶ Si hęres scriptus restituerit hęreditatem, & posteà de hæreditate controuersiam passus, victus sit, [p] aut litem [q] cesserit, durare [r] actiones constitit in fideicommissarium semel translatas.

¶ *Pro eo, quod indebitè restituit, respectu quotæ non transeunt actiones: secus, si respectu rei certæ. Bartol.*

¶ Si quis maiorem partem restituerit, quàm rogatus est, in eam partem, quæ excedit, non trãsferũtur actiones [s]. Sed cùm præcepta aliqua re, aut summa, rogatus sit hæres restituere, & omissa retentione totam hæreditatem restituerit, rectè dicetur transferri actiones. [t]

¶ *Quod pendente dilatione per hæreditarium seruum acquiritur, in restitutionẽ non uenit: sicut nec aliij fructus iudicio testatoris percepti. Bartol.*

¶ Si hęres añ restitutã hæreditatẽ seruum hæreditarium hæredẽ ab aliquo institutũ iusserit adire hæreditatẽ, negat Iulianus debe-

¶ Si quis.] CASVS. Instituit mihi hæredem Titiũ, & rogaui eum, quod restitueret Seio tertiam partem, pone, hęreditatis meę, & decessi. Et dictus Titius restituit Seio dimidiã, pone. Circa meã partem, quæ excedit præceptum, siue rogamen mei testatoris, non transferuntur actiones in dictum Seium: secus autem esset, si rogassem Titium prędictum restituere hęreditatem dicto Seio percepta re aliqua, aut summa: quia si omissa retentione dictę rei, uel summę totam hęreditatem restituerit ei bene in eum transferuntur actiones. Nam & si apud se retinuisset hęres illam rem, uel summam, non remanerent apud eum hęreditarię actiones. Nã actiones nõ sequuntur possessores singularium rerum, ut suprà eodem. l. prima. §. si res. Viuianus.

r ¶ Actiones.] ipso iure: sicut cùm ante diem, & conditionem fit restitutio, ut ſ. eo. l. sed & si ante. Nec enim adest defuncti uoluntas: secus, quia transeunt, licet sine effectu, ut ſ. e. l. patronus.

s ¶ Actiones.] quia actiones non sequuntur possessores singularium rerum, ut ſ. eo. l. j. §. si hęres. & quia si retinuisset illam rem hrs, uel summam, idem esset: & facit ſ. e. l. qui totam. Sed an ꝗ indebitè dit, repetit? Respon. si errauit in facto, sic: si in iure, non, ut ſ. e. l. hrs cum. & C. ad legem Falc. l. error.

¶ Si hęres.] CASVS. Sempronius instituit sibi hęredẽ Titiũ, & rogauit eum, ut restitueret hæreditatem suam Caio, ponamus: & decessit dictus Sempronius. Ante autem restitutam hęreditatẽ seruũ hęre-

↑ Nota ex ista gl. hic, Indebitũ ꝓ errorẽ solutũ repeti. Fallit in soluto, vel legato, ex pia causa: nam tũc nõ reperitur. vide ꝓ glo. & B. in l. cum is §. si mulier. ſ. d. ꝓd. indeb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreditarium hæredem instituit Seius, & dictus hæres eum seruum hæreditarium hæredem à Seio institutum iussit hæreditatem adire. Nunquid hæc hæreditatem Seij debet Titius hæres restituere Caio? Et dicit Iulianus, q̃ non: quia de ea restituēda non fuit rogatus. Sed q̃d si dictus Titius hēs institutus à Sēpronio rogatus sit a dicto Sempronio restituere hæreditatē dicto Caio cum incremento? Certe cogitur dictus Titius restituere dicto Caio etiam eam hæreditatem, in qua seruus prædictus hæreditarius fuit institutus a Seio. Et hoc est verum, nisi euidentissimis rationibus fuerit approbatū ab hærede, dictū seruū esse institutum hærede contemplatione sui hæredis. Viuian.

a ¶ Restitui.] quod verum est. Viuian.

b ¶ Fatendum.] nisi hæres fuerit in mora, ut §. eo. l. ita tamen. §. j.

c ¶ Sui.] hæredis.

d ¶ Institutū.] quod præsumo, si dixit, Seruū Titij, q̃ est hæres, ut C. de iure deliber. l. cū aliquis. & de cōtrahē. stipula. l. optimā & facit §. de uulg. substitu. l. sed & si plures. §. in arrogato. & §. de usufru. l. sed & si quid donetur. & quod ibi not.

¶ Rescripto diui.] CASVS. Caius instituit sibi hæredē Seiū, cùm haberet in bonis cccc. pone, & rogauit eum ut restitueret hæreditatem suā Titio acceptis ab eodē Titio c. & decessit dictus Caius testator. Postea Titius fideicō. fuerit per magnum tempus, q̃ nō soluit dicto Seio hēdi dicta centū. Nunq̃d cùm postea ei ea soluit, tenet ei dare usuras medij temporis? Et dicit q̃ non; quia quanto rardius dictus fideicōmis. pecuniā dat hæredi, tanto tardius ad Fideicō. peruenit, & medij temporis fructus perdit, & hæres eos lucrat. Vnde si ante datam dictā pecuniam tenuerit aliquo casu hæreditatē dictus fideicommissa. oportet eum hæredi restituere fructus, quos perceperit. Idē esset per omnia, si ita dixisset dictus testator hēdi suo, Rogo te hēredem, q̃ si Titius tibi centum dederit, restituas ei hēditatem meam. nam licet tardius & hic det pecuia per Titium hæredi, sine vsuris tamen eā ei dare debet. Et si ante datam pecuniam tenuerit hæreditatem idem Titius fructus, quos perceperit, restituere eum hæredi oportet. Et hoc credo quod intendebat hic §. Viuianus.

e ¶ Perdit.] nam hæres lucratur, cum negligētia petentis peccatur, ut suprà eod. l. si mulier. §. fi hæres & ad hoc C. de actio. empti. l. curabit. Est & alia ratio, quare non dat vsuras: quia non est fideicommissarius in mora dandi pecuniam, cùm non sit obligatus, ut suprà, si quis omisi causa testamen. l. si quis sub conditione. & infra, de reg. iur. l. nulla mora. Accursius.

f ¶ Tenuerit.] fideicōmissum aliquo casu uel hæres restituit ante datam pecuniam ignorans debere dari: & ita uidet plus debito restituisse, & sic indebitos fructus repetitur §. eo. l. hēres cùm H.

¶ Si sub conditione.] CASVS. Sempronius instituit sibi hēredē Seium sub conditione non turpi, neque difficili: pura, Si ascenderet Capitolium, & rogauit eundem Seium, quod restitueret hēreditatē Caio: & decessit dictus Sempronius testator. Dictus autem Seius hēres dicit sibi suspectam esse hæreditatem, & non uult eam adire, nec dicto Caio restituere. Certè iubendus est per Prætorem parere conditioni prædictę, & adire hæredita. & ita eam restituere Caio. Si uerò instituisset hēredem dictum Seium sub conditione turpi, aut difficili: non deberet cogi idem institutus eam explere gratia alterius, id est gratia fideicommissarij Caij. Sed uisum est sapientibus, eam conditionem remitti eidem hēredi, ut non teneatur eam implere, & ita non restituere hæreditatem fideicommissario. Et est ratio de rigore iuris in litera: quia absurdum est plus tribui à Prætore ei Caio fideicommissario, qui fideicōmissum petit, quàm Sampronius testator uoluit. Vtique autem testator neque Seium scriptum hæredem ad hēreditatem uocauit, neque per hunc hēredem illi fideicommissario uoluit restitui hæreditatem, nisi expleta sit dicta conditio turpis, vel difficilis. De æquitate tamen Prætoris aliud est: quia habetur pro impleta: sufficit enim hoc casu edictum Prætoris, quod huiusmodi conditiones turpes remittit: & hactenus iubendus est hæres à Prætore, ut constituat Prætorijs actionibus uti eū hæredem, quasi dicat Prætor cogit eum hoc casu dicere, & protestari, q̃ uelit uti actionibus Prætorijs, id est, hæreditarijs: ac si dicat, quantū in se hærede est, dicat, q̃ uelit esse hēres: & tanquam impleta conditione prædicta turpi, uel difficili restituet hæreditatē fideicommis. aut petet idē hēres bonorū possef. secundum tabulas, ut sic sit hēres de iure Prætorio ante impletam conditionem, cùm de iure ciuili esse non posset, ut nactus actiones hæreditarias tūc, id est, facta protestatione per hæredem, ut petita bono. possef. secūdum tab. transferat eas in fideicōmissarium ex Senatusconf. Trebel, restituta, scilicet, hæreditate fideicōmiss. Sed quid, si conditio est adscripta dicto hæredi in danda pecunia certa Titio, ponamus? Certè dēt is Caius fideicōmissarius, qui poscit, siue perit fideicōmiss. hæreditatis, offerre dictam pecuniā ei Seio hæredi instituto: ut ipse hæres possit adire, & restituere eidem fideicommissariā hæreditatem cōpleta cōditione à se Seio hærede, id est, data à se hęrede dicta pecunia dicto Titio. Si uerò dixit dictus Sempronius testator, Instituo te Seium hæredē, si imponas tibi nomē meum, & id nomen ferat, sine portes, id est facias te uocari Sempronium: qua quidem conditio. Prætor exigat impleri per hæredem: rectè quidem facturus uidetur hęres, si eam explenerit, & hæreditatem adiuerit, & eam restituerit fideicōmissa. Nihil enim mali est assumere nomen honesti hominis. Si autem dictus testator, qui uoluit hæredem portare nomen suum, habebat famosum, uel turpe nomen: non exigit, nec uult Prætor hanc conditionem impleri per hæredē, idest, vt hæres teneatur ferre dictum testatoris nomen famosum, vel turpe. Et si ipsum famosum, uel turpe recuset hæres ferre, remittenda est ei hæredi conditio dicti nois ferendi, & sunt ei dandæ æquitate Prætoris vtiles hęreditarię actiones, ac si impleuisset conditionem, & suprà dixi: aut bonorum possef. secundùm tabu. danda est ei hæredi, vt sic sit hęres de iure Prętorio ante impletam conditionem, cū de iure ciuili esse non posset: ut nactus actiones hęreditarias per dictam æquitatem Prętoris habentis conditionem pro impleta: vel per bonorū possef. iecondū tabul. transferat eas ex Senatusconsulto Trebelliano in fideicommissarium. Et hanc credo esse intentionem huius §. usq; ad §. si cū suspecta. Viuianus.

g ¶ Impedimentum.] vt si ascenderis Capitolium, sis hæres. Et distinguet: aut conditio est in dando, & tunc dic, vt j. pxi. §. fi in danda. aut in faciendo, & tunc aut possibilis, & honesta, ut honestū nomen testatoris sibi imponere: & tunc cogitur implere, vt hic, & j. pxi. §. ibi, si verò nois ferendi &c. Aut est difficilis, uel turpis, & tunc obtinet j. pxi. §. si uerò turpis &c. & j. pxi. §. ibi, Nec enim in famosis.

h ¶ Iubendus.] sic §. eod. l. si cui. §. fin. Et argumen. §. de curat. bonis dan. l. j. ante eam impletam non potest restitutio fieri, vt suprà, eod. l. ita tamen. §. à patre. eo saluo quod not. §. eodē. l. apud. §. Antistia. Accursius.

i ¶ Remitti.] vt non impleatur: sic j. tit. j. l. v. §. j. & j. proxi. §. quod si conditio. & §. de condi. & demonstra. l. obtinuit. Accur.

k ¶ Plus enim.] hic usque in finem § potest loqui tribus modis. Primo, ut dicat de conditione honesta, & facili: & sic non ad proximū, sed ad principium § referatur: quasi dicat bene est iubendus parere conditioni. Plus enim &c. Alij dicunt loqui de difficili, non turpi, ut ibi est difficilis, remittatur, quoad commodum hæredis: & non quoad commodum fideicommissarij hoc modo, Bene dico nō cogi implere difficilem, subaudi, nec restituere: Plus enim &c. Sed in turpi est secùs, ut remittatur etiam quoad commodum fideicommissarij, ut j. proxim. §. ibi, Quòd si conditio &c. Tu dic loqui de turpi, & de difficili, ut remittatur: & ita non poterit adire, utpotè conditione non impleta, quam testator adimpleri uoluit, licet turpem, & sic non restituere. Nam fieret plus, quàm testator uoluit, si cogeretur adire, & restituere cōditione nō impleta: & hoc de rigore

Fl. deest, si.
† Fl. hęreditatem. si enim hoc.
† Fl. cogit, nisi euidentissimis.
† Fl. approbatum.
† Fl. dicit.
† Flor. nec impēdium aliquid.
† Fl. sed & remitti.
† Fl. uoluit
† Fl. perceperit.
† Fl. si danda pecuniē.
Cōditioni an hīs parere teneatur.
† In hunc locū Plato in Theage. Lamprid. i Diadumeno, & Seuero. Alex. ab Alexandria. die. lib. 2. c. 29. Cęli. lecanti. li. 13. c. 4. & c. 6. Accursius gloriat de noie suo.
† Fl. pmittendæ.
† Flor. vti.
† Fl. si cum suspectā videret hęre ditatem.

re, ut hic: sed de æquitate Prętoris, habetur pro impleta: & sic uel cogitur protestari quod nolit esse hęres: uel petere secundum tabulas: ut hoc facto transferat actiones ex Trebel, ut j. proxim. §. ibi, Quē si conditio &c. Accur.

a ¶ Offerre.] sic §. eo. l. sed sciendum. & l. si cui. §. fina.

b Remittit.] puta turpis, uel impossibilis, ut §. proxi. §.

c ¶ Edictum.] scilicet, Prætoris, quod huiusmodi cōditiones remittit.

d ¶ Iubēdus.] à Prętore. q. d. Prętor coget eum dicere, et protestari, quòd uelit uti actis. Prętoriis. id est hæreditariis: aeſi dicat, quātō in se est, dicat, quòd velit esse hęres, & tanquam impleta cōditione restituat, vel petat secundùm tabulas. Et sic no. quòd quēdoque iure Prętorio pōt quis esse hæres, non ciuili: ut hic, & insti. ciui. mo. testa. infir. §. nō tamē. & j. de bo. poss. secundū tabu. l. ij. §. j.

e ¶ Nominis.] honesti.

f ¶ Conditio est.] ut instituo te hæredē, si imponas tibi nomen meū. f. Accursiū. quod est honestū nomē dictū q̃a accurrit, & succurrit cōtra tenebras iuris ciuilis: secus si dixi, si imponas tibi nomē, Vespillo, quod est turpe nomē, ut hic, & §. e. l. sed sciendum.

g ¶ Exigit.] adimpleri.

h ¶ Nomen ferre.] erā honestū, secūdum H. uel dic, inhonestū. Nam si est honestum, videtur cogi.

i ¶ Et remittendę.] id est decernendæ hęre di, facta protestatione, quàm modo not. Aut est &c. uel dic, remittēdę, id est necessitas restituēdi utiles actiones remittitur hęredi: scilicet, de rigore: aut de equitate secundum tabu. &c

¶ Si cum suspecta.] CASVS. Seius instituit te Titium hęredem, & rogauit, te, ut mihi hęreditatē suam restitueres: & decessi. Tu autem dicis nūc suspectam tibi esse dictam hęreditatem, & ideò eā nō vis adire, nec mihi restituere, unde postulante me fideicommissario iussu Prętoris adiuisti, eā, & mihi eā restituisti. Nūquid ego potero detrahere Falcidiam illis legatariis singularibus, quibus p testatorem à te hęrede legata relicta sunt? Et dicitur q̃ sic, si tu hæres poteras detrahere: & quatenus detrahere poteras, ego potero. sed si à fideicōmissario ultra legata singularia à te hærede relicta p testatorē alicui fideicommissum singulare relictum sit per eundem testatorē, id fideicommissum non uenit in computationem legis Falcidię: sed numeratur extra eam legē Falcidiam ita, quòd de eo nō possum detrahere Falci. Vi.

k ¶ Legatarios.] singulares. Et not. Quod fideicommissarius primus nō detrahit Falcidiam de relictis ab hærede, nisi quādo hæres non detraxit, uel quia uoluit totum reddere, ut §. eo. l. i. §. inde Neratius. uel quia adiit suspectam, ut hic. Sed de relictis à se nullo mō detrahit, ut in fi. huius §. & facit §. eo. l. Marcellus. §. j. Sed arguē cōtra, §. l. ex asse. in fi. Sol. ibi. Item facit §. eo. l. si patroni. §. qui fideicōmis. & j. proxi. §. & arg. contra, §. e. l. si Accur.

l ¶ Lege.] scilicet, Fal,

¶ Si Titius rogatus.] CASVS. Caius instituit sibi hæredem Titium in hæreditate sua, quæ uālebat centū, pone: & rogauit eū, quod dictam hæreditatem restitueret Mæuio. Itē rogauit dictū Meuium quod restitueret Seio certam pecuniam, puta centū: & decessit dictus Caius testator. Dictus Titius restituit dicto Męuio, dictā hereditatem: retinuit tamen sibi quartam eiusdē hereditatis ex Trebelliani beneficio. Nunquid idem Meuius tantum debet prestare nomine dicto Seio, quantū eidem Mæuio Titius detraxit pro Quarta? Et dicitur, quod sic: & est ratio, ne ipse Meuius de suo damnum sentiat. Vi.

m ¶ Hęreditatem.] quę ualet centum.

offerre pecuniā is, qui poscit fideicōmissum, vt hæreditatē impleta cōditione possit adire, & restituere. Quòd si conditio adscripta est, & ea est, quā prętor remittit, sufficit edictum, vt Iulianus ait: & hactenus iubēdus est, vt Prætoriis cōstituat actionibus vti, aut petat bonorum possessionē secundū tabulas, vt ita nactus actiones, tūc restituta hæreditate trāsferat eas ex senatusconsulto. Si verò nominis ferēdi cōditio est, quam Prętor exigit, rectè quidem facturus videt, si eam expleuerit. Nihil enim mali est, honesti hominis nomen assumere. Nec enim in famosis, & turpibus nominibus hanc conditionē exigit Prætor. Sed tamen si recuset nomen ferre, remittenda est ei conditio, vt Iulianus ait, & remittendæ vtiles actiones: aut bonorū possessio secundùm tabulas dāda est, vt nactus actiones, trāsferat eas ex Senatusconsulto.

¶ Si hæres adiuit coactus, fideicommissarius detrahit Falcid. de relictis ab hærede, non de relictis à se. Bar.

¶ Si cùm suspecta videretur hæreditas, postulāte me, iussu Prætoris adieris, & restitueris mihi: ita vtar legis Falcidiæ bēficio aduersus legatarios, si tu quoque

n ¶ Certam pecuniam.] puta, centum: & sic habes §. de cōdi. & demon. l. Plautius. i fi. Sed videtur, q̃ licet maius sit onus, quā relictū, q̃ totum subeat, ut §. de an. leg. l. liberto. §. j & §. de leg. ij. l. cū pater. §. eorum. quæ sunt contrà Sol. aut imponitur onus i vim cōditiōis, ut, Lego tibi fundum, si Titio decem dederis. Aut imponitur onus i vim modi, ut Lego tibi fundum, ut Titio x. des. Primo casu, si minuitur relictum p Fal. non propter hoc diminuit onus, ut §. de condi. & demō. l. Plautius. §. j. ibi, Diuersum &c. si alio modo, diminuit onus, ut §. e. l. Plautius. in prin. & §. it é. & l. ij. hęredi. §. si pars rei. in eod. titu. Secundo casu, aut aliunde erat onus: & tunc aut est minus, quàm ei remaneat de relicto, uel tantundem: & totum adimpletur, ut d. l. liberto. & l. cū pater. Aut maius, & tūc obtinet, q̃d hic dicitur. & d. l. Plautius. in fine. Si autem ex eadem re erat onus relictum eatenus minuitur onus, quatenus relictū, ut §. ad leg. Fal. pœnales. §. fi. & §. de lega. ij. l. si mihi Stichus. Itē nota quidam hic, Legatarium, & fideicom. posse uti Falc. & sic esset contrà, §. ad legem Falci. l. les Falcidia. §. nūquā. Sed certe hoc hic nō dicit, sed dicit, q̃ non plus restituit, quàm habet: & de hoc no. §. ad legē Falc. Lpœnales. §. fin. & facit j. de do. cau. mor. l. ei, qui. & j. eo. l. Luci. §. hęres. Accursius.

o ¶ Iulianus.] Testator instituit, primū & substituit ei secundum vulgariter. Primū rogauit restituere Titio, secundum rogauit restituere Mæuio, & tunc facit C. e. l. nō iustam. ubi fideicom. primi præfertur substituto eiusdem primi. Alij sic ponunt. Testator instituit Mæuium, & ei substituit vulgariter Titiū. Item rogauit eundem Mæuium restituere ei Titio. qui Titius magis uult per fideicom. quàm per directam substitutionē, quia sua interest: ad quod §. e. l. recusare. § pe. & secūdū primā positione habeas. Substitutus Mæuio. Secundum alium, Substituto Mæuio. & sunt duo casus. Vel dic, Mæuium institutum, & rogatum restituere Titio. Itē hæredi fuit vulgariter Sempronius substitutus: & tam institutus, quā substitutus recusant: cogitur quidem institutus, & secundum hoc habeas, Substituto Męuio, & erūt ablatiui casus absoluti, Sed & substitutus posset cogi, cum intelligatur reperita à substituto, ut C. e. l. nō iustam. & §. eo. l. apud. §. idem Iulianus. Alij aliter ponunt, quod nō placet. Accur.

¶ Si quis bonorum.] CASVS. Titius habens Seium filium à se emancipatū decessit ab intestato, fecit tamen codicillos, & ita ita dixit, pone, Committo fidei filij mei emācipati, q̃ de iure Prętorio erit mihi bonorū possessor forte, de hęreditate mea restituēda Caio & decessit dictus Titius. Is autē filius emācipatus cùm de iure Prætorio posset petere bo. pos. intra cētum dies (ut j. de luc. edi. l. j. §. Iargius) passus fuit transire diem bonorum pos. agnoscendæ. & p hoc tempus, quo idem filius non agnouit bo. pos. is Caius, cui per eundē filium debebat restitui hæreditas, aliqua iusta ex causa nō potuit adire Prætorem, & postulare, ut petita bo. posset per dictum filium, restituatur sibi hęreditas per eundem filium: debebit succurri ei. Caio fideicommissa. scilicet, ut restituatur dicto filio emancipato tēpus bo. poss. admittendę, gratia exhibendi fideicōmissum dictę hęreditatis dicto Caio per dictum filium. Et hanc credo esse intentionē huiusq̃ §. salua meliori sententia. Vi.

p ¶ Si quis.] pone exemplū in eo instituto, qui iure Prętorio, nō ciuili, succedit, ut insti. qui. mod. test. inf r. §. non tamen. uel qui ab intestato succedit. ut emācipatus, uel cognatus, q̃ possunt rogari i codicil. ut C. e. l. iij. Accur.

q ¶ Aliqua ex causa.] Iusta, quæ restitutionē inducit, ut §. qui. ex

Fl. deest, &.
† Flo. restituere, substituto Męuio.
† ad intell. huius §. vide Hubert. Zuchard. i l. j. nu. 52. C. qui admitt. Casum ponit Accursius tripliciter.
† Fl. habebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cau.maio.l.j.per totum,& ſ.de mino.l.j.& facit ſ.eo.l.nam quod.§.j.

¶ Admonendi autem. ⁊ CASVS. Caius non ſoluendo exiſtens quantũ ad creditores ſuos inſtituit ſibi hęredem Titium locupletẽ, & ſeruũ ſuum Stichum liberũ eſſe iuſsit directò uel per fideicõ, non facio vim:& rogauit dictum Titium hæredem hęreditatẽ eidem ſeruo reſtituere: & deceſſit dictus Caius teſtator. Titius autẽ hęres inſtitutus dicit hęreditatem Caij ſibi eſſe ſuſpectam,& ideò recuſat eam adire. Nũquid dictus Stich' liber eſſe iuſſus, poteſt deſiderare,& petere corã Prętore, ut dictus Titius cogat adire, & ſibi Sticho reſtituere? Et videtur q; non, q̃a etiam ſi deſiderante dicto Sticho Titius adiret hęreditatẽ, tamen non poteſt competere libertas dicto Sticho, quaſi in fraudẽ creditorũ data, licet Titius hęres ſit locuples. Si non poteſt libertas cõpetere Sticho, nec ergo põt ei reſtitui hæreditas. Si non poteſt ei cõpetere libertas, nec reſtitui hęreditas, ergo non põt petere corã Prętore ut dictus Titi' cogat adire, & reſtituere ſibi Sticho Et hæc habent locum ſecundũ uerba, & ſententiã legis Aelię Sentię. quæ uerba, & ſententia in hoc cõueniũt, ut non ualeat libertas in fraudẽ creditorũ relicta, permittũt tamen q; unũ ſeruum tantum teſtator non ſoluendo exiſtens inſtituat directo, & cũ libertate directa. uel fideicommiſſaria etiam in fraudem creditorũ, ut inſtitu. q ma. non poſ. in pri. & §.j. Nõ autem loquũt de dãda hæreditate ſerno per fideicommiſſum ab alio hæredẽ inſtituto. Sed ſententia eiuſdẽ legis Aelię Sentię trahitur, ut & libertatem habeat directo, uel per fideicom. etiam ſi non directo ſit inſtitutus ſeruus ſed p fideicom. quãtum ad effectum ſit hęres, ut eit in noſtro caſu. N m cũ Titius fuit inſtitutus hęres, & rogatus dicto ſeruo hæreditatem reſtituere: perinde habẽdum eſt, ac ſi is ſeruus ſolus eſſet ſcriptus liber. & hęres, et p inde habẽdũ eſt ſimiliter ac ſi dictus Titius nõ eſſet hęres inſtitutus cùm uoluerit teſtator non remanere hęreditatem apud Titium: ſed ſeruo per eum Titium reſtitut. Vnde ſecũdum q; ultra porrigitur ſententia dictæ legis, ut dictum eſt, uidetur q; dictus Stichus poſsit facere cogi dictum Titium adire, & reſtituere ſibi Sticho. Vi.

† Fl. eſſet, nec Titius hęres eſſet.

† lib. 4. fideicõmiſſ.

a ¶ Iuſserit.⁊directò: idem ſi per fideicommiſſum, ut ſ. de hæro. inſti. l. ſi non lex. § j. Accur.

b ¶ Locuples. ⁊ad hoc ſ. de manumiſ. teſt. l. ſi quis locuples.

c ¶ Legis. ⁊uerba, & ſententia conueniunt, ut non ualeat libertas relicta in fraudem creditorum, niſi q; unum permittit iſtitui directò etiam in fraudem creditorum, ut iſti. qui ma. nõ poſ. in pri. & §. j. ſed ſententia trahitur etiam ſi per fideicõ. effectus ſit hęres, ut libertatẽ habeat directò. uel per fideicõ. ut hic. & d. l. ſi non lex. §. j. & ſ. de mili. teſt. l. neque. §. j. & dic de his, ut not. ſ. e. l. ſi res. § j. & l. ſi cui. & l. mulier. §. non eſt. Acc.

S I eius pupilli. ⁊CASVS Titius fecit teſtamentũ, & inſtituit ſibi hęredem Stium ſuum filium, quia erat pupillus, & eidem pupillo ſubſtituit Caium, & rogauit dictum ſubſtitutũ per fideicõmiſſum, vt hęreditatem di ti pupilli mihi reſtitueret, & deceſsit dict' Titius & pupillus extitit ei hęres, uel etiam habebat alia ſua bona idem pupillus. Procedente tẽpore Sempronius mutuauit cẽtũ dicto pupillo ſine tutoris authoritate. & ſic tenebatur dictus pupillus tantũ naturaliter dicto Sẽpronio, & poſteà deceſsit pupillus, & dictus ſubſtitutus habuit hęreditatem eius, & eam mihi fideicom. reſtituit ex Senatuſconſulto Trebelliano. Certè ſi ego fideicõmiſſarius ſoluã poſt eã dicta centum, dicto Sẽpronio creditori, non repetam ab eo, quis crediderit pupillo ſine tutoris authoritate, quia naturalis obligatio, quã tenebatur pupillus, & quæ in me fideicommiſſa tranſiuit, inhibet repetitionem Si autem hęres, id eſt prędictus ſubſtitutus pupilli ſoluat dicto creditori poſt reſtitutionem hęreditatis mihi factã p eundem hęredem, ſiue ſubſtitutum, repetet à creditore non ob aliud, ſiue alia ratione, quàm quòd ab eo hęrede, ſiue ſubſtituto intelligit tranſlata naturalis obligatio in me fideicommiſſarium. Si autem contra hęreditas eius creditoris, qui pupillo ſine tutoris authoritate credidit, mihi reſtituta ſit ex Trebelliano Senatuſconſulto, & ſoluerit pupillus mihi fideicommiſſario, non repeteret à me iure communi. At ſi hęredi dicti creditoris q; hęres reſtituerat mihi hęreditatem, ſoluerit dictus pupillus, repetet ab hęrede nõ repetiturus pupillus ab eodẽ hęrede: ſi aũ reſtitutionem hęreditatis mihi per hęredẽ factã ſoluiſſet eidem hęredi. Et hanc eſſe intẽtionem credo huius l. vſq; ad §. ſi neceſſarij.

† Fl. atqn hęres.

tuit adire Prętorem, & poſtulare, vt petita bonorum poſſeſsione reſtituatur ſibi hæreditas: ſuccurri ei debet, id eſt, vt reſtituatur tempus bonorũ poſſeſsionis admittẽdę, exhibẽdi fideicõmiſsi gratiã.

¶ *Ad petitionẽ unius ſerui fideicõmiſſarij cogit̃ inſtitutus adire, et reſtituere hæreditatẽ, etiã quæ ſoluendo non erat. Bar.*

¶ Admonẽdi autem ſumus, ſi is, qui ſoluendo nõ ſit, Titio hęrede inſtituto ſeruum eſſe liberum iuſſerit[a], & rogauit Titium hæreditatẽ eidem reſtituere, vix eſſe, vt Titius hæreditatem recuſans adire cogatur. Nam licet deſiderante ſeruo Titius adierit hæreditatem: non tamen poteſt libertas ſeruo competere, quaſi in fraudẽ creditorum data, licet Titius locuples[b] ſit: qua de cauſa nec hęreditas ei reſtitui põt. Sed ex ſententia legis[c] dicendũ eſt, perinde hoc habendũ, ac ſi is ſeruus ſolus liber, & hęres ſcriptus eſſet[†].

¶ *Naturales obligationes totaliter trãſeunt in fideicommiſſarium: ideò reſpectu hæredis totaliter dicitur indebitum. Bar.*

S ¶ Mętianus. † LEX XXIIII. I eius pupilli, cui ſine tuto-

ris authoritate pecunia credita erat, reſtituta[d] ex eo Senatuſconſulto mihi fuerit hęreditas, ſi ſoluam creditori, non repetam[e] Quòd ſi hæres[f] ¶ poſt reſtitutionem[g] ſoluat[h], repetet, non ob aliud[i], quàm quòd ab eo in me naturalis obligatio trãslata intelligitur. Et ſi eius[k] mihi reſtituta ſit hæreditas, qui pupillo ſine tutoris authoritate crediderit[l]: ſi ſoluerit mihi[m] pupillus, nõ repetet. At ſi hæredi ſoluerit[n], repetet[o], nõ repetiturus, ſi ante reſtitutionem ſoluiſſet[p].

¶ *Etiam neceſſarij hęredes cogunt̃ pare re cõditioni, & adire, & reſtituere. Bar.*

¶ Si neceſſarij[q] hæredes ſub cõditione quauis[r] † leuiſsima[s] hæredes ſint inſtituti, cui pareri† ſolet[t]: dicendum eſt, cogi reſtituere[u] hæreditatem deſiderantibus iis, quibus reſtituere rogati ſunt: quia etiam† neceſſarii hæredes, fideicommiſſariæ† hęreditatis reſtituendæ gratiã, conditioni parere erunt compellendi.

† Fl. quamuis.

† Fl. parore ſolent.

¶ *Hæres hæredis decedentis ante reſtitutionem cogit̃ reſtituere: & quatenus res extant, tranſibunt actiones. Bart.*

† Totũhoc etiã neceſſ. hęre. fideicõmiſſa. in quibuſdã exem. non habetur.

† Fl. fideicommiſſa.

a ¶ Iuſserit. ⁊directò: idem ſi per fideicommiſſum, ut ſ. de hæro. inſti. l. ſi non lex. § j. Accur.

b ¶ Locuples. ⁊ad hoc ſ. de manumiſ. teſt. l. ſi quis locuples.

c ¶ Legis. ⁊uerba, & ſententia conueniunt, ut non ualeat libertas relicta in fraudem creditorum, niſi q; unum permittit iſtitui directò etiam in fraudem creditorum, ut iſti. qui ma. nõ poſ. in pri. & §. j. ſed ſententia trahitur etiam ſi per fideicõ. effectus ſit hęres, ut libertatẽ habeat directò. uel per fideicõ. ut hic. & d. l. ſi non lex. §. j. & ſ. de mili. teſt. l. neque. §. j. & dic de his, ut not. ſ. e. l. ſi res. § j. & l. ſi cui. & l. mulier. §. non eſt. Acc.

d ¶ Reſtituta. ⁊ ſ. ab eo, qui pupillo erat ſubſtitutus directò, q̃d fieri potuit etiã exhęredato, ut ſuprà, eod. l. ita tamen. § à patre. Accur.

e ¶ Non repetam. ⁊ quia naturalis obligatio inhibet repetitionẽ ut ſ. de condi. inde. l. Iulian.

f ¶ Si hęres. ⁊ prædictus inſtitutus.

g ¶ Poſt reſtitutionem. ⁊ hęreditatis mihi factam.

h ¶ Soluat. ⁊ creditori,

i ¶ Non ob aliud. ⁊ id eſt, non alia ratione &c. q. d. quia ipſe non tenebatur pupilli nomine: ut pote translata in me naturali obligatiõe Sic ergo hæres, ſiue ſubſtitutus nec ciuiliter tenetur, q̃a nulla e: nec naturaliter, quia in me translata, ut hic, & ſ. eo. l. quamuis. & l. ſi hęredi eius Et quod dicit ſ. e. l. j. §. j. q; habet hæres exceptio. poſt reſtitutionem, quaſi adhuc remanet obligatus: uerum eſt, quando prima erat ciuilis, & naturalis: hic naturalis tantum.

k ¶ Eius. ⁊ ſcicicet, creditoris.

l ¶ Crediderit. ⁊ & ſic naturaliter tantum tenebatur pupillus.

m ¶ Mihi. ⁊ ſcilicet fideicommiſſ. Et nota, quòd tria facit: quia aut ſoluit mihi fideicommiſſario poſt reſtitutionem, & non repetit iure communi, ut hic. Aut cohæredi poſt reſtitutionem, & tunc repetit iure communi condictione indebiti, cùm nec naturaliter ei tenebat. Aut hæredi ante reſtitutionem, & tunc non repetit iure communi, ut hic ſubiicit. Per reſtitutionem tamen in integrum repetit iure primo & tertio caſu, ut C. ſi aduer. ſolu. Lindebito, ſed P. dixit, pupillum ſine reſtitutione repetere naturale debitum ſolutum per hoc medium. Reſpon. ibi. At ſi hęredi &c. ſed certè ibi, ut dixi, nec naturaliter tenebatur. Sed contra P. eſt primum, & tertium dictum, quibus dicitur non repetiquod expoſui, ſcilicet ſine reſtitutione. Item pro eo ſuprà, de condict. inde. l. interdum. Sed ibi per reſtitutionem, ut ibi not. Item potes apdere diſtinctionem, quam habes C. de inuti. ſtipul. l. j.

n ¶ Soluerit. ⁊ poſt reſtitutionem.

o ¶ Repete. ⁊ ab hęrede. Accur.

p ¶ Soluiſſet. ⁊ ſcilicet hęredi.

q ¶ Neceſſarij ⁊ ſcilicet hlij, uel ſerui, qui poſſunt inſtitui, & rogari de reſtituendo, ut ſ. eo. l. recuſare. § j. & l. ita tamen. §. ſi pater.

r ¶ Quamuis. ⁊ habeas, Quamuis, id eſt: qualibet, uel habeas, quãuis

s ¶ Leuiſsima. ⁊ ſecus ſi difficilius: ut ſ. e. l. ſi cui. §. fina. & l. facta. §. ſi ſub conditione. & ſi eſt filius ſub conditione, poteſtatiua: alias nõ valet inſtitutio, niſi eſſet exhæredatus in eius defectum. ut C. de inſti. & ſubſti. l. ſi pater.

t ¶ Cui pareri ſolet. ⁊ ſcilicet, etiam uiuente: uel dic magis, quàm extraneo.

v ¶ Reſtituere. ⁊ impleta conditione, quam cogunt̃ implere, ut ſtatim ſubiicit. Accur.

Si quis

¶ Si quis rogatus. ⁊ CASVS Inſtitui mihi hæredem Titium: & rogaui eum, quòd reſtitueret Seio hæreditatem meã: & deceſsi. Dictus autem Titius deceſsit poſteà, & antè quã reſtitueret Seio hæreditatẽ: Certè hæres eiuſdẽ Titij poterit hæreditatẽ reſtituere Seio: & ex Trebelliano Senatuſconſulto tranſeunt actiones hęreditariæ i Seiũ reſtituta ſibi hæreditare per hæredem Titii. Sed ſi duo extitiſſent hęredes ei Titio à me inſtituto, vnuſquiſque hæredum eiuſdẽ Titij reſtituiſſet Seio, pro ea parte tranſituras actiones in Seiũ. Nã etſi ipſe Titius à me inſtitutus reſtituiſſet Seio tã partẽ, quã dictum eſt vnum d' hæredibus Titij reſtituiſſe Seio, verius eſt, quã cõtrariũ, interim pro parte tranſituras actiones in Seiũ fideicommiſſarium. Et hoc vſq; ad uerſ. Sed & ſi plures &c. & ibi proponit duas quæſtiões, & non ſoluit niſi vltimã: quaſi primas ſatisfit ſoluta ſuprà. Et dicit, Sed & ſi plures hęredes extiterint ei Titio à me inſtituto, qui per me rogatus eſt reſtituere hæreditatem Seio: ſi quidẽ de hæredib' Titij reſtituerint Seio interim ſiue antè quàm cohęredes eorũ, hoc eſt, unus ſequitur aliũ, vel ei Seio, cui reſtituere debuit Titius plures hæredes extiterint: certè in iſta ſecunda quæſtione ita reſpõdeo, uti Titius hæres reſtituerit, cui, ſiue alicui de hęredibus fideicõmiſſarij Seij, is hæres fideicommiſſarij habebit actiões hęreditarias ex hoc Senatuſcõſulto Trebel. pro ea parte, quæ ſibi reſtituta eſt p Titiũ hæredẽ. Vi

† De hære de hæredis fideicõmiſſ. Fl. transeunt. als vnuſquiſq.

Fl. deeſt, ea.

† Fl. vt cui teſtituta erit.

¶ Si quis † rogatus reſtituere hæreditatem, deceſſerit antè, quàm eam reſtituat, hęres eius poterit[a] hęreditatem reſtituere, & ex Trebelliano Senatuſconſulto tranſibunt[b] actiones. Sed ſi duo ei hęredes extitiſſent, vti q; ſq; reſtituiſſet, pro ea parte tranſituras actiones. Nam & ſi ipſe[c] partem reſtituiſſet, p ea† parte interim tranſituras verius eſt. Sed & ſi plures hẽdes extiterint ei, q; rogatus eſt reſtituere hæreditatẽ, ſi quidam interim reſtituerint, vel cùm ei, cui [d]reſtitui debuit, plures hæredes extiterint: vti cui reſtituerint, † is pro ea parte ex hoc Senatuſconſulto habebit actiones.

¶ *Patronus poteſt grauari erga liberos liberti, etiam in debita portione. Bar.*

¶ Si patronus ex parte debita[d] hęres inſtitutus, rogatus fuerit eã liberis exhẽdatis defuncti liberti reſtituere: ſi ſua ſpõte adierit, Falcidiæ locus erit. Si coactus, inſoludum tranſibunt in eos [e]actiones ex hoc Senatuſconſulto.

¶ *Hæreditatis reſtitutio fit ſeruo dño volente uel ratum habẽte: uel etiã ipſi dño, licet in hæreditate debeat præcedere iuſſus, & ſequi aditio ſerui. Et in bonorũ poſſeſſione ſerui uoluntas requiritur. Bar.*

S ¶ Idem. † LEX LXV Eruo[f], inuito domino, vel

ignorante, nõ rectè reſtituitur hæreditas: ſed ſi poſteà ratum habuerit[g], cõfirmabitur reſtitutio, verùm ipſi dño acquirentur actiones: nec, quia hæreditas acquiſitioni ſimilis[h] eſt hæc reſtitutio, iuſſum pręcedere oportet. Sed, vt dictum eſt, etiã ratihabitio ſubſequi poterit, exemplo bonorum poſſeſsionis. Neq; intereſt, quod ad propoſitũ[i] attinet, ipſi domino, an ſeruo quis rogetur reſtituere hæreditatẽ: nec in ea re conſenſu, aut opera ſerui opus eſt. At[k] in bonorũ poſſeſsione, vel in adeũda hæreditate, conſenſus eius neceſſarius[l] eſt. Itaque ſi qui ſuſpectam dicent hæreditatẽ, poſtulante domino compellendi erũt adire, & reſtituere hæreditatem.

¶ *Hæres rogatus reſtituere ſub conditione, quę remittitur, uel, quæ per cautionẽ Mutianam impletur: cogitur adire, & reſtituere. Bartol.*

¶ Si teſtator rogaſſet hæredẽ, vt reſtituat hęreditatem mulieri, ſi non nupſerit[m] ¶; dicendum erit, compellendum hæredem, ſi ſuſpectam dicat hęreditatẽ, adire, & reſtituere eam mulieri, etiamſi nupſiſſet. Idem in cæteris quoq; cõditionibus Iulianus noſter, probat, q̃ ſimiliter, niſi ſine vitę, expleri nõ poſsũt[n]. Secundũ quã

† Fl. nupſiſſet.

† Plor. non poſſent.

a ¶ Iuſserit. ⁊ directò: idem ſi per fideicommiſſum, ut ſ. de hæro. inſti. l. ſi non lex. § j. Accur.

b ¶ Locuples. ⁊ ad hoc ſ. de manumiſ. teſt. l. ſi quis locuples.

c ¶ Legis. ⁊ uerba, & ſententia conueniunt, ut non ualeat libertas relicta in fraudem creditorum, niſi q; unum permittit iſtitui directò etiam in fraudem creditorum, ut iſti. qui ma. nõ poſ. in pri. & §. j. ſed ſententia trahitur etiam ſi per fideicõ. effectus ſit hęres, ut libertatẽ habeat directò. uel per fideicõ. ut hic. & d. l. ſi non lex. §. j. & ſ. de mili. teſt. l. neque. §. j. & dic de his, ut not. ſ. e. l. ſi res. § j. & l. ſi cui. & l. mulier. §. non eſt. Acc.

d ¶ Debita. ⁊ ſcilicet, dimidia iure iſto: in qua poterat grauare liberos defuncti liberti, ut not. ſ. eo. l. ita tamen. §. ſi patronus. non extraneis: ut ſ. eo. l. patronus. Accur.

e ¶ In eos. ⁊ hlios liberti. Aliàs eſt, in eum. & ſic mutat numerũ, ut C. de in ius uocan. l. ſi. Accur.

S Eruo inuito domino. ⁊ CASVS Titius fecit teſtamentũ, & inſtituit ſibi hęredem Seium. & eum rogauit, q; hęreditatẽ ſuam reſtitueret teſtatori Caio, ſiue Sticho ſeruo eiuſdẽ Caij: & deceſsit dictus Titius. Nunquid Seius hęres poteſt rectè reſtituere hęreditatem dicto Sticho ſeruo, inuito, uel ignorante domino ſuo prædicto? Et dicit, q; nõ. ſed ſi poſteà, quã facta eſt reſtitutio ſeruo, ratũ habuit dominus, confirmabitur reſtitutio facta ſerno: ipſi tamẽ domino acquirent actiones hęreditariæ. Sed oppono: hec reſtitutio, quę fit ex Trebelliano, eſt ſimilis acquiſitioni hęreditatis: quia, quantũ ad effectum hęres eſt, & fideicõmiſſarius, cui reſtituta eſt hęreditas. In hęreditate autem acquirẽda per ſeruum, oportet pręcedere iuſſum domini, & non ſufficit ratihabitio poſteà ſubſequens: ergo idem uidetur debere eſſe in hac reſtitutione. Sed nõ eſt uerum: imò, ut dictum eſt, etiam ratihabitio ſubſequi poterit ĩ hac reſtitutiõe, ſicut & ſufficit in bo. poſ. ratihabitio, nec eſt opus conſenſu, aut opera ſerui i hac reſtitutione. Itaque ſi qui rogati reſtituere hæreditatem ſeruo dicant ſuſpectã hæreditatem: poſtulante domino compellendi erunt adire hæreditatẽ, & reſtituere. Et non eſt neceſſariũ, quòd ſeruus interponat i hoc cõſenſum ſuum, uel operam. At qui in bo. poſ. uel in adeunda hęreditate cõſenſus eius ſerui neceſſarius eſt. Et hãc credo eſſe intẽtionem huius l. vſq; ad §. ſi teſtator. ſaluo meliori intellectu. Vi.

† Fl. atqn.

† Plor. non poſſent.

† Adde pulchrũ tex. in l. quoties. §. de odi. & demõ. & eſt regulare q; condi. quæ impedit matrimoniũ, reuocit. Alex. in cõſi. 8. iij. parte.

f ¶ Seruo. ⁊ cui ſeruo quis erat rogatus reſtituere hæreditatẽ. Acc.

g ¶ Habuerit. ⁊ ſcilicet, dominus.

h ¶ Similis. ⁊ nam in effectu eſt hęres, ut ſ. quod cum eo. l. ſi filius. §. j. & loco hęredis, ut inſti. de fideic. ó. hęredẽ. §. reſtituta. in hoc tamẽ differt: q̃ a in hæreditate oportet præcedere iuſſum, ut ſ. de acquir. hęre. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. Hic tã ſufficit ratihabitio, ut hic, & ſ. eod. l. ſi legatus. §. ſi filio. ſicut in bono. poſ. ſufficit ratihabitio, ut hic, & ſ. de bo. poſ. l. ij. §. acquirere. & not. de ratihabitiõe, ut not. C. ad Mace. l. ſi. Item dicit, ſi ſeruus appellat, q; dominus poteſt ratũ habere, ut C. de app. l. l. creditorum. H. contrà: quia non habet perſonam ſtandi in iudicio, ut C. de iudi. l. ſeruus. Item in acquiſitione iocer vinos, etiam inuito, ut infra, de acquir. do. l. etiam inuitus. Idem in legato: nam etiam ignoranti quæritur, ut ſuprà, de lega. ij. cùm pater. §. fundo. & tantum commodũ affert, ut ſ. man. l. ſi hęreditatem.

i ¶ Propoſitum. ⁊ i. Treb. reſtitutionem. Accur.

k ¶ Neceſſarius. ⁊ in hęreditate cõſtat, ut C. de hære. inſti. l. cũ proponas. Idem in bo. poſ. ut hic, & argu. ſ. de condi. & demon. l. q hęredi. Sed quoad propoſitum, i. ad Treb. reſtitutionem, non eſt opus ſerui conſenſu, ut hic, & facit, inſtitu. per quas perſo. nob. acqui. §. item quod ſerui.

¶ Si teſtator rogaſſet. ⁊ CASVS Titius inſtituit ſibi hæredem Seium, & rogauit eum: ut reſtitueret hæreditatem ſuam Titij Bertẽ, pone, ſi non nupſerit: & deceſsit dictus Titius. Dicta Berta nupſit Sẽpronio, & perit nunc cadẽ Berta à dicto Seio hęrede, ut adeat hæreditatem Titij, ſibi; Bertæ reſtituat. Hæres autem dicit, ego non teneor adire, quia eſt mihi ſuſpecta hæreditas: atem & ſi adirem, non tamen teneor tibi reſtituere quia nubendo feciſti contrã conditionem quam appoſuit teſtator circa reſtitutionem tibi faciendam. Quæritur quid iuris ſit? Et certe dicẽdum eſt, compellendũ hæredẽ, ſi ſuſpectam dicat hæreditatem, adire, & reſtituere eam mulieri prædictæ, quamuis nupſerit. Habetur enim pro non adiecta dicta cõditio. Idẽ diceremus, ſi teſtator appoſuiſſet in reſtitutione faciendam aliã conditionem, quæ non poſsit impleri, niſi per finem vitæ fideicommiſſarij: ſicut nec ſuperior poteſt aliter impleri: puta, ſi nõ aſcenderit Capitolium fideicommiſſarius: nam hic expectaremus conditionẽ i non faciendo exiſtentem. Verùm hic ſit cautio Mutiana per fideicõmiſſarium, uel fideicommiſſarios de reddendo quod acceperũt, ſi cõtra cõditionem faciant: quæ cautio, in ſuperiori conditione nõ interponit, cùm habeatur pro non appoſita, ut dixi. Vi.

† Fl. ſi. c. fideicommiſſo.

a ¶ Iuſserit. ⁊ directò: idem ſi per fideicommiſſum, ut ſ. de hæro. inſti. l. ſi non lex. § j. Accur.

b ¶ Locuples. ⁊ ad hoc ſ. de manumiſ. teſt. l. ſi quis locuples.

c ¶ Legis. ⁊ uerba, & ſententia conueniunt, ut non ualeat libertas relicta in fraudem creditorum, niſi q; unum permittit iſtitui directò etiam in fraudem creditorum, ut iſti. qui ma. nõ poſ. in pri. & §. j. ſed ſententia trahitur etiam ſi per fideicõ. effectus ſit hęres, ut libertatẽ habeat directò. uel per fideicõ. ut hic. & d. l. ſi non lex. §. j. & ſ. de mili. teſt. l. neque. §. j. & dic de his, ut not. ſ. e. l. ſi res. § j. & l. ſi cui. & l. mulier. §. non eſt. Acc.

d ¶ Nupſerit. ⁊ habetur enim pro non appoſita in uirgine, licet in vidua hodie ſecus, ut C. de indi. vi. to. l. l. ij. & authen. cui relictũ, & facit ſ. eo. l. facta. §. ſi ſub conditione.

m ¶ Expleri non poſſunt. ⁊ ut ſi non aſcenderit Capitolium: & cauue quod eſt idem, quod ſuprà, ubi non ſpectatur conditio. Verũ hic ſuit cautio Mutiana de reddendo, ſi contrà fiat, ut hic ſubiicit, & ſuprà, de conditio. & demonſtra. l. Mutianæ, quæ ſuprà non interponitur. Acc.

ff. Infort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Interest ⁊ conditionem existere: & facit suprà, & conditio. & de monstra. l. quories.
b ¶ Ab iis. ⁊ præstita dico ab iis. Accur.
¶ Cùm Prætor. ⁊ CASVS. Titius iuit coram Prætore, & proposuit contrà Seij actionē ex testamento, petēdo ab eo, ut restitueret sibi hæreditatē Sępronij, quem Sępronij dicebat institutisse sibi hæredem dictū Seium, & rogasse eūdē restituendā hereditate sua sibi Titio: & fuit inter eos lis cōtestata, & iuratū de calūnia corā Prætore, pone, & probatiōes inductæ. Prætor autē bū cognouit factū, verū errando in iure iussit hæreditatem restitui dicto Titio fideicōmissario, cùm in veritate nō deberet ei restitui. Nūquid valet hęc sententia? & nunquid debet ex ea restitui hęreditas Titio prædicto? Et dico q̄ sic: quia non solū Titij, qui dicebat se fideicōmissariū, sed etiā publicè interest restitui dictam hęreditatem Titio prædicto ꝓpter authoritatē rerū iudicatarū. Et idem dico, si Prætor cognouit factū, & ius: & cognouit nō debere restitui hęreditatem dicto Titio: uerumtamen ambitiosè, faciendo, scilicet gratiā Titio, iussit hæreditatē ex fideicommisso restitui ei. Vi.
c ¶ Pererrore. ⁊ iuris, uel facti. Et facit, q̄ error nō nocet, ś. de sup. leg. l. iij. in fi. & C. de iur. & fac. igno. l. error. ar. contrà. ś. de iurisdi. om. ind. l. fi per errorem. & de iudi. l. ii. in prin. Sed videtur hęc litera sibi contraria: nam dicit, Per errorē: ītē dicit, Causa cognita, ergo nō ꝑ errorē. Sed dic, q̄ cognouit factū sed errauit i iure. Vel dic examinauit utraque parte prēsente, sed nō inuestigauit veritatem, uel quia non potuit, uel quia noluit. & sic in facto errando iudicauit.
d ¶ Ambitiosè. ⁊ q̄ a bene sciebat factū: & ius: sed uoluit facere gratiā fideicō. Sed tūc cōtra, C. si ex fal. alleg. l. fi. Sed illud speciale fauore pupillorum. Item non ob. C. de pœna iudicis, qui malè iudi. l. ij. q̄ ibi non dicit, ſ. q̄ non ualeat sententia lata per gratiā. Item nō ob. C. quando prouo. non est necē. l. vænales. Sed ibi fuit plus, quia pretiū. In arbitro autem dic, ut ś. de arbi. l. ita demum.
e ¶ Authoritatem. ⁊ nō. sic ś. de iudi. l. fi Prætor. in prin. & ſ. de bo. lib. l. fi patronus §. fi quis. & ne qd in lo. pu. l. ii. & C. de re. iudi. l. ij. & ś. man. l. fi fideiussor. §. in omnibus. Sed dico hic, maximè ubi per gratiam lata fuit, dari restitutionem, ut ś. de iudi. l. fi Prætor. §. Marcell*. & ex quib. cau. ma. l. j. in fi. & l. sed & fi per Prætorē. §. fi. & ś. de pig. l. fi fundus. §. fi plures. ibi humaniùs &c. & ſ. de re iudi. l. Diuus.
¶ Si pupillo infanti. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredē Titiū, & rogaui eū, q̄ restitueret hęreditatem meā Seio pupillo infanti, & decessi. Certè si Titius adiuerit sponte hęreditatem meā, etiā seruo ei* infantis, & ipsi pupillo infanti simul cū seruo tutore authore restituetur, siue restitui poterit hęreditas per dictū Titiū: quia in eo, qui fari non potest, nō magis impedietur ea res, i. restitutio, quā i muto pubere volente hęredē institutū sibi muto restituere hęreditatē: i quo qui dem muto pubere nunquā restitutio impedietur. Potest enim demōstrare uoluntatem suā nutu, uel per literas. Si autem dictus Titi* hæres recusaret adire hęreditatē meā, tūc difficile uideē., quēadmodū posit expediri res, i. aditio, & restitutio facienda infanti: q̄ neq; tutore desideratē periculo pupilli adire hęreditatē dictū Titium hęredem, futurus sit locus Trebelliano Senatusconsulto, sicut videt: neq; pupillus ipse desiderare posit, ut dictus Titius adeat hęreditatē, & eam restituat, cū fari nō posit: qd̄ quidē aliquatenus, siue leuius circa mutos expediri potest. Nam si muti sint capaces auditus, saltē interrogati nutu possunt significare uelle se periculo suo hæreditatē adire hęredē institutū, q̄ nō sponte uult adire, sicut & possunt absentes ꝑ nūciū hoc significare. Sed quāuis dictū sit ś. difficile esse, ut subue

† Fl. iussē.
† Fl. uel ēt abitiose iuberet.
¶ Intell. hu ius. l. uid ꝑ Hier. Buri gell. in l. j. nu. 87. de verb. ob.
† Fl. si quidē eò qd.

sententiam, cautione præstita iis, quorum interest [a], ab iis [b], quibus restitui sub his † conditionibus hæres rogatus est, restituet hęreditatem.
¶ *Sententiæ, licet iniustæ, parendum est, propter authoritatem eius. Bar.*
¶ Cū Prætor causa cognita, per error ē [c], uel ambitiosè [d] iubet † hæreditatem ex fideicōmisso restitui; etiā publicè interest restitui, propter rerum iudicatarum authoritatem [e].
¶ *Pupillo cū authoritate tutoris, uel soli tutori, si est ifans, pōt restitui hēditas: et mutus nihil intelligēs infanti æquiparat.*
¶ Si pupillo † infanti restituere hęreditatē q̄s rogatus sit: si spōte adierit, etiā seruo eius, & ipsi pupillo tutore † authore restituetur hæreditas. Siquidē [f] in eo, q̄ † fari nō potest, non magis ea res impedietur, quā in muto pubere volēte [h] sibi restitui hęreditatē. Si aūt hæres recuset adire hęreditatem, quemadmodùm res expediri possit, difficile est: q̄a neq; tutore desiderāte periculo pupilli adiri hęreditatē, Trebelliano Senatusconsulto locus sit futurus, neq; pupilus ipse id desiderare posit, cùm fari non possit. Qd̄ aliquatenus † circa mutos expediri potest. Nā si auditus capaces sunt, vel interrogati [k], nutu possunt significare † [l], velle se periculo suo hēditatē adiri: quō absens per nunciū [m]. Sed & infanti non dubito omnino subueniendum [n]: idq; ex simi litudine iuris Ciuilis, vel Honorarii constituendum est. Siue enī hæres institutus esset, non dubiè pro hærede tutore authore gerere posse [n] videretur †. Siue de bonorū possēsione agitaretur, peti ei per tutorē posset. Ideoq; & hęres cōpelli per tutorē potest adire, & restituere hęreditatē. Quo exēplo & mutus, q̄ nihil intelligere pōt, per curatorē adiuuat.
¶ *Qui ad petitionem fideicōmissarij alij res singulas restituit, hæreditatem restituere videtur. Bartolus.*
¶ Si singulæ res ab hrde traditæ sint iussu meo ei, cui eas vendideram, nō dubitamus mihi intelligi factā restitutionem. Idem erit & si iussu meo tradanī, cui ego ex fideicōmisso, aliáve qua ex † causa eas ꝓstare debuerā †, vel in creditum [o] ire, vel donare voluerā.
¶ *Aditio coacta implet conditionē. Bar.*
¶ Paulus. † LEX LXVI.
QVi ita institutus est, si cohęres eius adiisset, vti potest lege Falcidia [p], etsi cohæres eius

† Fl. nutu possint significare.
† Fl. uideē.
† Fl. deest, ex.
† Fl. debuerim. & paulò post, uoluerim.
† lib. 2. fideicōmiss.

uiatur circa hoc infanti fideicō. tamē nō dubitat Turis cōsul. omnino ei subueniendū esse, sut hæres posit ꝑ tutorē cōpelli adire, & restituere hęreditatem: & hoc cōstituēdū est ex similitudine iuris ciuilis. Si enim hæres institutus esset infans, nō dubie uideē posse se gerere pro hęrede tutore authore, i. per ip sum solū tutorem. Item & ē hoc cōstituendū ex similitudine iuris honorarij, siue Prętorij. Nā si agereē, uel quæreretur de bo. pos. delata infanti, peti posset per tutorē ei infanti. Sicut aūt adiuuat dictus infans circa aditionē, & restitutionē sibi faciendā, ut dictū est, ita & mutus, q̄ nihil intelligere potest, adiuuat per procuratorem à se cōstitutū, quē potest cōstituere nutu, uel etiā scribēdo, ut ś. de procu. mutus. Vi.
f ¶ Tutore. ⁊ quod de tutore dicit, ad seruū, & pupillū referas: & facit ſ. rem pupilli salnā fortè. l. ij. & l. seruum. Accur.
g ¶ Si qdē. ⁊ pro, certe, uel pro, quia.
h ¶ Volente. ⁊ ſ. mutata scriptura, uel nutu, ut statim dicet.
i ¶ Aliquatenus. ⁊ i. leuiùs. Accur.
k ¶ Vel interrogati. ⁊ uel, pro saltē, & incipit respondere.
l ¶ Per nuncium. ⁊ scilicet, possunt.
m ¶ Subueniēdum. ⁊ vt tutor cōpellat sol*.
n ¶ Gerere posse. ⁊ si est maior infante: si aūt minor, solus tutor acquirit hæreditatem & bo. pos. ut C. de iure delib. l. potuit. & l. fi infanti. §. j. & §. fi. & ſ. de bo. pos. l. fi pupilli. & facit C. e. l. pe. & ś. e. l. restituta. in fi. & sequen.
¶ Si singulæ. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium: & rogauit eū, q̄ mihi restitueret hęreditatē suam Titij, & decessit Titi*. Posteà ego fideicommissa. vendidi Sępronio singulas res hęreditarias, & Seius hæres tradidit eas iussu meo dicto Sępronio emptori. Certè uidetur eas tradidisse & restituisse mihi fideicōmissa. Idē erit & si iussu meo tradanturper hęredem illi, cui ego fideicommissa. debuerim eas prēstare ex fideicōmisso, uel ex alia causa: uel cui ego voluerim ire in creditum commodando fortè, uel locando ei, uel cui ego donare uoluerim.
o ¶ In creditum. ⁊ quia commodabam, uel locabā alij ego fideicōmissa. & facit ś. eo. l. restituta. § sed & si voluntate. & ſ. de pig. act. l. solutum. §. solutam. & ſ. de solu. solutam. Ar. contrà, ś. de iur. do. l. fi mulier. §. ex asse. Accur.
¶ Vi ita institutus. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredem Titium in sex unciis hæreditatis meæ: pone: & rogaui eum, q̄ restitueret Sempronio. Item institui mihi hęredē Seiū in aliis sex unciis sub hac cōditione, si dictus Titius cohęres eius adiisset, & rogaui eūdē Seiū ut suā partem hæreditatis restitueret dicto Sępronio, uel etiā alij: & decessi. Certè dictus Seius potest vti lege Falc. siue detrahere quartam Trebellianicam aduersus eū, cui ipse rogatus erat restituere, si ipse Seius adiuit suam partem hæreditatis spōte, & nō coactus, quamuis dictus Titius eius cohęres adiuisset suā partem coactus. Vi debatur autem fore contrarium, quia dictus Seius institutus sub conditiōe, si Titius cohęres eius adiisset, nō poterat esse hęres, nisi Titi* cohæres eius adiisset, ut ś. de condi. & demō. q̄ hæredi. §. fi. ⁊ cohæres coactus adiuit: unde videē, q̄ eius vitio, & coactione fiat hęres, & sic non posit detrahere Quartā, ut arg. ſ. de acqui. pos. Pōponi*. §. cùm quis. Et certè ibi loquitur in iis, q̄ ab aliis habēt causam, & accessionibus temporū vti uolunt. Item & alia ratione uidebatur fore contra: quia Titius cohęres non uideē adiisse, cùm sit coactus. Sed contrà est: q̄a coacta aditio, est aditio, ut hic, & ſ. de bonis lib. l. pe. & ś. quod met. cau. fi mulier. §. fi metu. Vi.
p ¶ Lege Fal. ⁊ scilicet, Trebel. contra suum fideicōmissarium, cui rogatus erat: siue erat idem, cui erat rogatus restituere cohæres, siue alius.

Adiisset.

a ¶ Adiisset. ⁊ contrà uidebatur, quia hic non poterat esse, nisi alius adiisset: sed alius non uidetur adire, cùm sit coactus. Sed contrà, q̄a coacta uoluntas, est uoluntas, ut suprà, quod met. cau. l. fi mulier. §. fi metu. Accur.
¶ Etiam absentis. ⁊ CASVS. Institui mihi hęredem Titiū, & rogaui eum, q̄ restitueret hæreditatē meam Seio absenti, & decessit. Et Titius spōte adiuit hæreditatem meā. Seius autem fideicōmissarius qui erat absens, fecit Sempronium suū ꝓcuratorem, ut peteret sibi restitui hæreditatē recipienti nomine eiusdē Seij. Nunq̄d dictus procurator poterit hoc desiderare, siue petere coram Prætore: & dicitur q̄ sic. Verūtamen si nō sit euidens uolūtas fideicōmissarij absentis, sed sit dubiū, utrum mādauerit, uel non, debet cauere hæredi dictus procurator, q̄ fideicō. absens habebit ratū: & hoc, quādo hæres adiuit spōte, ut dictū est. Si aūt dicat hæres sibi suspectam esse hæreditatē, & ideo eā adire nolit, & incertum sit, utrùm dictus fideicōmissa. mandauerit dicto ꝓcuratori, ut peteret adiri hęreditatem per hæredem, & sibi restitui*: dicendum est, ut hæres non sit cōpellendus adire: quamuis cauetur eidē hęredi per illū, qui dicit se procuratorem fideicommissarij, q̄ fideicōmissarius habebit ratū: & hoc ꝓpter fragilitatem cautionis prędictę: q̄a pillā cautionem nihil fortē consequetur hęres: quia non erat fortē soluendo ille q̄ dicebat se esse procuratorem fideicommissarij absentis. Et sic magnū periculū, siue captionem forte subiret heres, si fideicōmissar. nō haberet ratū: quia omnia onera hęreditaria subiret idem hęres. Quòd si sponte adierit hęreditatē hęres, ut dictū est in primo respon. huius §. nō est magna captio, siue periculū hęredis restituere hęreditatem illi, qui dicebat se procuratorē fideicō. recepta ab eo cautione, q̄ fideicō. habebit ratū, cùm non erat certum de mādato, imo dubiū. & posteà fideicom. non habeat ratū. quia propter cautionem illius, qui dicebat se procuratorem fideicommissarij, non remanerent onera hęreditaria apud hęredē: imò ideo quia idē hęres spōte adiuit. Et ideò cogit hęres restituere hęreditatem illi, qui dicebat se procuratorē fideicommissa. de rato cauentū, cùm de eius mādato est dubiū. Sed si appareat posteà fideicommissa. non mandasse, actiones hęreditarię trāsibūt in fideicommissar. eo tempore, quo ratum habuit. Vi.
b ¶ Etiam. ⁊ potest dici, secundum Io. q̄ in principio spōte adiuit. ibi, Sed dicendum &c. quando coactus. tertio redit ad primum ibi, Qd̄ si sponte &c. uel uerius, in primo indistinctè, secundū Io. ibi. Sed dicendum &c. corrigit se in parte, & distinguit, an dondum adiit: & nō cogitur à procuratore, de cuius mandato dubitatur, etiā si cauetur de rato: & redditur ratio, An non sponte adiit, & tunc cogit restituere procuratori cauenti de rato. Accur.
c ¶ Procuratorem. ⁊ etiam uerum, & hoc constet. Io. & est secūdū eum speciale, ubi satisdat uerus procurator, sic ſ. de noui ope. nun. l. de pupillo. §. qui procuratorio. Sed tu dic, secūdum H. cōtra, scilicet q̄ nō satisdat vbi certum est de mandato, ut ſ. ut in pos. lega. l. fi is à quo. §. pe. nec hoc hic dicit, sed magis contrarium. ut ibi dicit, Si nō euidens &c. & in illa l. de pupillo, dubium erat de mādato, licet esset uerus procurator.
d ¶ Hęreditatem. ⁊ sponte aditam.
e ¶ Si non euidens. ⁊ ergo si est euidens, non satisdat, ut dicit, & fiet restitutio procuratori nomine domini, & pinde habetur, ac si ipsi domino fieret, ut ś. eo. l. quamuis. §. fi. & l mulier. & l. quia perinde. Nō autem si esset in rem suam, quasi ipse procurator sit fideicōmissarij, etiam si dominus velit ei donare. ut ś. de iure do. l. fi mulier. §. ex asse. Sed uidetur non posse fieri procuratori, ut ś. de acquir. here. l. Paulus. Sed contrà. Sed hęreditatis aditio fit solo animo. ut infra, de hęr. qua. & dif. §. fi. unde cùm mando procuratori, ut adeat, statim sum hæres: & sic nihil remanet faciendum per procuratorem. At hec restitutio, sicut & bo. pos. non fit sola uoluntate, sed opus est facto: qd̄ potest fieri per procuratorē. Item oppo. C. per quas perso. no. acq. r. l. j. Sed hic speciale: quia procuratori quæri non potest, ut d. §. ex asse. & facit ś. eo. l. apud. §. utrum. Accur.
f ¶ Fragilitatem. ⁊ Hic not. duas rationes. Prima, quia periculum magnum subiret hęres, si fideicōmissa. non habeat ratum: q̄a omnia onera hęreditaria subiret. Secunda, fragilitas cautionis, q̄a p eam nil fortē consequetur: q̄a non erit soluendo, ut hic, et ś. eo. l. cogi. §. idem quærit. sed quando spōte adiisset, cessat prima ratio, q̄a sponte se implicuit, nō per coactionē procuratoris: & ideò tūc procurator admittitur, si tamē caueat, si est dubium de mandato: alias non.
g ¶ Sed actiones, ⁊ loquit cùm spōte adiit: & dic, non mandauit, scilicet dominus ꝓcuratori. Accur.
h ¶ Ratum. ⁊ & fa. ś. e. l. restituta. §. sed & si uoluntate. & ś. de neg gest. l. fi ego.
¶ Si dānum. CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & rogaui eū, q̄ restitueret hęreditatem meā Seio, & decessi. Posteà Caius vulneruit Stichum seruum hęreditarium, & ita actio l. Aquil. acquisita est dicto Titio hęredi per dictum seruum hęreditarium. Posteà dictus hæres restituit hæreditatē meā dicto Seio fideicō. Nūq̄d dicta actio. l. Aquil. trāsiuit per dictā restitutionē ad dictum fideicommissarium? Et dicit, q̄ nō: hę enī actiones transeūt ad fideicōmissa. quæ pendent ex bonis meis defuncti testatoris, i. trahūt originem ex eo, quod factū fuit in bonis meis defuncti me defuncto uiuēte tunc: & sic competierunt mihi actiones re, uel spe, ut ś. eod. ita tn* §. actiones. Vi.
i ¶ Transit. ⁊ Sed nunquid hęres cedere tenetur: quod videtur, ut ſ. eo. l. fi hęres sed H. dicit q̄ nō, si decesserit, quasi interitu speciei liberatus est: secus si fit vulneratus tantū, ut ś. ad l. Aquil. huic scripturæ. Item si decessit post morā. si hæres cedere, arg. ś. e. l. ita tamē. §. j. & l. mulier. §. sed enim. & facit ſ. de act. & ob. l. quæcunque.
k ¶ Pendent. ⁊ i. trahunt originem ex eo, quod factum fuit in bonis defuncti, eo. scilicet uiuente: & sic competierunt ei re, uel spe, ut ś. e. l. ita tamen. §. actiones.
¶ Si legatus Romæ. ⁊ CASVS. Titius instituit sibi hęredē Caium Bononiensem, & rogauit eum de restituēda hæreditate Seio: posteā decessit dictus Titius. Posteā dictus Caius hęres fuit missus in legatione, siue ambasiata Romā. Seius autē fideicōmissa. cōpulit eūdē hęredē Romæ coram Prętore, ut adiret hęreditatem: & ipse adiuit eā, & restituit eā eidē Seio fideicōmissario. Certē q̄uis dictus hæres ideò legatus nō cogeret de iure pati Romæ actiones creditorū hęreditariorum propter priuilegiū legationis, tamen Seius fideicōmiss. cui est restituta hęreditas per eundem hęredē, cogeē pati dictas actiones Romę. Videndum est etiā, an & fideicōmissa. debeat cōueniri ibi tantū, ubi de iure debuit conueniri Titius defunctus, q̄ instituit sibi hęredē dictū Caium legatū, si fiua sponte hęres adiit, & restituit dictam hæreditatē fideicōmissario: siue etiā coactus, ut dictū est, an debeat defendi fideicō. tribus locis* ubi defunctus habuit domicilium & ubi hęres habuit domicilium, & ubi ipse fideicō. habet domicilium. Certè oportet ibi fideicommissa. cōueniri, ubi domicilium habet idē fideicom. uel ibi habetur maior pars hęreditatis ei restituta. Vi.
l ¶ Adierit. ⁊ rēpore legationis: quod fieri potuit, ut ś. eo. l. fi legat*.
m ¶ Cogetur Romę. ⁊ q̄a cōmunis patria est, ut ſ. ad muni. l. Romæ.
n ¶ Hęres. ⁊ idemq; legatus.
o ¶ Non cogeretur. ⁊ propter legationē: & est ratio, q̄a huiusmodi legati pſonale beneficium est, ut ś. de iudi. l. sed & si restituatur. §. j.
p ¶ Debeat. ⁊ scilicet, cōueniri, & ibi tūc tenetur, an uero in tribus locis* R. fi. ibi, Oportet itaq; &c. q̄ in duob. scilicet, ubi ipse habet domicilium, & ubi maior pars hęreditatis est. Sed certè & ibi ubi defect* ut ś. de iudi. l hęres absens. in pri. Itē & in aliis, scilicet ubi est repetita. Itē & ubi testator uoluit, uel est uerisimile eū uoluisse, ut ś. de iud. l. quod legat. & l. sed & si susceperit. §. j. & l. fi fideicōmissum. in prin.
¶ Si postulante me. ⁊ CASVS. Titius instituit te Seium hęredem, & rogauit te, ut mihi suā restitueres hęreditatē. & decessit dict*

† Simile dicit glo. j. in med. in ca. coram dilecto. extrà, de of. deleg. Et facit gl. in ca. ex transmissa. super verbo, si faciēti. in fin. de resti. spol.
† Fl. deest, &c.
† lib. 3. fideicōmiss.

† Fl. etiam absentis ꝓcuratori si desideraſset.
† Fl. mādauit.
† Fl. exp't.

ſ. Infort. CC iij Titius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Titius postea postulante me fideicõmissa. suspectã hereditatẽ ex decreto Prætoris adiisti, & postea ego nolo eam mihi p te restitui, nec nolo me bonis immiscere, Certè hoc fieri debet, quod Octaueno nõ ingeniose videbatur, scilicet ut à Prætore perinde actiones hereditariorum creditorũ, & legatariorũ in me fideicommissa. dẽt, ac si hereditatem recepissem sponte. Nã accipere cogor etiã inuitus, nõ autem potero conueniri interdicto fraudatorio à creditorib. tuis, qui es hæres. Quod est verius, etiã si eo tempore, quo creditorum tuorum heredis fraudandorũ consilium inieris, tu hæres expectastiadire donec cogereris ut nec in quarta Trebell. cõmodum eis afferres, cũ esses nõ soluendo, qa citra periculum meũ, qui sum fideicom. interdicti fraudatorij hereditatem suspectam adieueris, siue adiisses, & mihi restitueres. Non enim potero conueniri à creditoribꝰ tuis prædicto interdicto ad reuocandã à me dictã Quartã. Et hõ dico, q nõ potero cõueniri. qa & remota fideicommisso, i. si solũmodo hõ fuisses institutus, & non fuisses rogatus mihi restituere, liberum tibi fuerat nolẽti adire hereditatẽ, creditores tuos tali cõmodo fraudare: qa nõ utrũq; est non acquirere in fraudẽ creditorum, sed diminuere: & ego fideicõ. nil turpiter faciã recipiẽdo à te eã hereditatem: quam creditores nõ poterunt compellerẽt, ut adires, remota hac mea postulatione, i. si nõ postulassem te heredẽ cogi adire. Sed & si filius familiãs suus heres patri existens rogatus sit a patre restituere mihi hereditatẽ, & tãquam suspectam ex decreto Prætoris restituerit mihi, cũm iniisset consilũ creditorum suorum fraudandorum: vix, id est nõ erit locus interdicto fraudatorio contra me fideicom. ad reuocãdũ p creditores filij quartam Trebellianicam, quam idem filius potuisset retinere, si sponte adiisset, quo inter dicto uolebant agere dicti creditores filij contra me. Et videbatur fortè, q possent magis, quàm in superiori casu: qa expectando filius, ut cogatur adire, & coactus adeũdo, & sic nõ retinẽdo quartam Trebellianicã de hæreditate patris, videtur diminuere de bonis suis in fraudem creditorum suorum, cũ bona patris sint sua quodammodo, ut §. de lib. & posthu. in suis. sed non est uerum, qd sit locus interdicto fraudatorio contra me, quia bona patris nõ sunt adeo filij. Video enim quòd si bona patris uendantur à creditoribus paternis, qui impetrauerunt separationẽ fortè bonorum paternorũ à bonis filij heredis, quod quidem facere potuerunt, ut infrà, de separa. l. j. in prin. nihil proprium creditores eius filij ex ea hereditate ferre possunt, nisi fortè debeant audiri proprij creditores filij. si posthumus, ut dimissis patris eius, & creditoribus, id est satisfacto, ei bona patris residua permittatur uendere sibi, id est creditoribus filij.

¶ Si donationis causa. ¶ Institui mihi hæredem Titiũ, & rogaui eũ, q restitueret hereditatem meam Seio, qui Seius, nõ poterat capere solidam hereditatem, siue integram, & decessit. dictus autem Titius heres meus uolens donationem facere dicto Seio nõ capaci, dixit sibi esse suspectam hereditatem meam, unde coactus fuit eam adire, & eam restituit integram dicto Seio fideicom. Certè auferet eidẽ Seio id, quod ex ea hereditate capere non potest. Idem est dicẽdum et si citra consilium donandi dicto Seio fideicom. non capaci, dictꝰ hæres meus fiduciarius, id est cuius fideicommiß, ut restitueret Seio nõ capaci, fecerit id quod dictum est: id est, dixerit suspectã hereditatẽ, & coactus totam restituerit dicto Seio. Nam auferetur dicto Seio, id quod capere non potest, & applicabitur fisco, ut §. de iis, quib. ut ind. l. in tradem §. i. in fi. §. Vi.

a ¶ Adieris. ¶ tu hæres. Accur.

b ¶ Fieri debet. ¶ adiunge. ut à Prætore &c. quod ẽ in medio, interpositio est.

c ¶ Accepissem. ¶ nam & accipere cogor: & si decederem ante, hæres meus cogitur recipere, & si non habeo heredem, sic uditio a creditoribus hereditatis nomine meo, ac si adissem ante, quàm decederem, ut supra, eo. postulante. in princ. & l. apud. §. fin. & l. ille. a. quo. i princ. & de separa. l. j. §. fi quis suspectam. Item no. q Prætor dat actionem alicui, & in aliquem, ac si esset adita. licet non sic, sic supra eod. l.

adieris [a], & ego nec posteà eã mihi restitui velim, nec bonis me immiscere: hoc fieri [b] debet, qd [c] Octaueno non ineleganter videbaẽ, vt à Prætore perinde actiones in me dentur, ac si hereditatẽ recepissem [c]: quod est iustius [d], etiam † si eam restituisses eo tẽpore [e], quo creditorũ fraudãdorum [f] consilium inieris [g], si [h] citra [i] periculũ [k] interdicti fraudatorij hereditatẽ suspectam adiisses [l], & restitueres mihi. Quia & remoto fideicõmisso liberũ tibi fuerat nolẽti † adire hereditatẽ, creditores tuos tali cõmodo fraudare [m]: & ego nihil turpiter faciã recipiendo eã hereditatem, quã, remota postulatiõe mea [n] hac †, creditores compellere te, vt adires, non poterẽt. [illegible] filius, suus hæres patri, rogatus à patre hereditatem mihi restituere, cũ creditorum suorum [o] fraudandorum consilium iniisset [p], tanquàm suspectam ex decreto Prætoris restituerit mihi: vix ¶ fraudatorio interdicto locus erit: quia, bonis patris eius venditis [r], nihil proprij † creditores eius [s] ex ea hereditate ferre potuerint: nisi fortè proprij creditores filij audiri debeant, si postulẽt, vt dimissis [t] patris, eius bona [u] vendere sibi permittatur.

¶ *Non potest per hæredem restitui fidei commissario plus, quàm posit à defuncto capere. Bartolus.*

¶ Si donationis [x] causa, suspectã hereditatẽ sibi hæres dixerit, & ei restituerit [y], qui solidum capere non potest †: auferẽ [z] ei, quod capere non potest. Idem dicendũ est, & si citra consilium donandi fiduciarius hæres [a] id fecerit [b].

¶ *Fideicommissum vniuersale valet hereditate existente non soluendo: secus in fideicommisso singulari. Bartol.*

¶ Idem. † LEX LXVIII.

SI hæres ab eo, qui cùm moreretur soluendo non fuit, rogatus hæreditatem restituere, suspectam sibi dicat †: dubium nõ est, non est uetitum non acquirere, sed diminuere, ut J. quę i frau. cre. l. q autem in princ. Accur.

n ¶ Mea. ¶ id est, si non postulassem te cogi adire.

o ¶ Suorum. ¶ scilicet, filij.

p ¶ Iniisset. ¶ scilicet, filius.

q ¶ Vix. ¶ id est non: ut in supriori casu, nisi in casu quem subiicit. sic suprà, ad Velleia. l. tutor. in prin.

r ¶ Venditis. Jà creditoribus paternis, qui impetrauerunt separationem bonorum paternorum à bonis hęredis: quod facere potuerunt, ut J. de separat. l. j. in princi.

s ¶ Creditores eius. ¶ scilicet filij.

t ¶ Dimissis. ¶ scilicet creditoribus. Accursius.

v ¶ Bona. ¶ scilicet, residua: & facit J. l. proxi. in prin.

x ¶ Si donationis. ¶ quia uolebat hęres totam restituere fideicom. licet fideicommiß. partem tantum capere posset: sic & §. eo. l. j. §. ide Neratius. Accur.

y ¶ Ei restituerit. ¶ scilicet, totam.

z ¶ Auferetur. ¶ à fideicommissaria, tanquam ab indigno, & fisco applicatur, ut J. de iure fisci. l. aufertur. §. j.

a ¶ Fiduciarius hęres. Jcuius fidei testator commisit, ut institu. de fideicom. ß. ęrd. in prin.

b ¶ Id fecerit. ¶ id est, dixerit suspectam, & totum restituit coactus. Nam sibi auferetur: & tunc applicatur fisco, ut §. Accur.

SI hęres ab eo. ¶ CASVS. Titius non soluendo creditoribus suis existens instituit sibi heredem Seium, & rogaui eum, q restitueret hereditatem suam Titio, & Sẽpronio, & decessit Titius. Nũc Seius ab eo institutus dicit esse sibi suspectam hereditatẽ: quæro, nũ quid posit cogi adire, & restituere eam Sempronio fideicõmissario hoc postulanti? Et uidebatur fortè quibusdam q non: quia fideicommissarius nullum inde lucrum est habiturus, imo damnũ, nec de facili quis hoc desiderare solet, arg. §. ad leg. Falcid. l. iij. in prin. & leges adaptantur ad ea, quę frequẽtius accidunt, ut §. de leg. & Senatusco. nam ad ea dicitur tamẽ hic, quod bene potest cogi adire, & restituere ad postulationem fideicommissarij. Sed & si sua spõte adierit, restituturus est eandem hereditatem fideicommissario desideratẽ: secus autem esset, si dicto Sempronio non reliquisset testator uniuersale fideicom. sed reliquisset ei fideicom. speciale, uel etiam legatum: quia illa non tenetur ei soluere hęres. Eo enim casu iunguntur vice hęredis superiores legatarij: cùm cui, id est, alicui eorum legatariorũ relictum est fideicom. scilicet, vniuersale, & non alias.

¶ Si totã. ¶ Titius instituit re Seiũ heredẽ, & rogauit te, ut totã hęreditatẽ suã restitueres Caio, & decessit. Tu aũt hęres spõte adiuisti hęreditatẽ eius, & restituisti eã dicto Caio sine deductiõe quartę partis. Certè difficile quidem crederis hoc fecisse magis peri gnorãtiã, quã causa explendi fideicom. Sed si probaueris per errorẽ facti te Quartam

† Fl. deest, ut.

† Fl. etiam eo tẽpore, quo cred. fraud. cõsi. inieris, citra p. iterdi. frau. hęre. suspe. adibis, & restitues.

† Ita etiã Dua. al. uo lenti.

† Fl. deest, hac.

† Fl. aprili.

† Flo. possit auferẽ.

† Flo. Mecian. lib. 8. fideicommiso.

Pęcuniã nemo iactare pręsumitur.

† intell. hu ius l. uid. p Maria. So. ci. in l. cum filio. num. 124. d. leg. j.

† lib. 4. fideicõmiss.

† Fl. dicit.

† Sic aliud est acquirere, quã non amittere: vide i Speculo. titul. de usu. in ulti. col. uersic. Sed pone q aliqua cõitas.

tam non retinuisse, poteris eam recuperare. Vi.

a ¶ Hodie coactus. ¶ quod rarò fit, si est non soluendo: ar. §. ad leg. Falc. l. iij. in princip.

b ¶ Restituturus est. ¶ scilicet, hęres fideicõmissario desideranti.

c ¶ Si legatum esset. ¶ scilicet, simpliciter, quo casu non ualet: ut §. eo. l. j. §. is qui. ibi, Neminẽ &c. & §. de dona. cau. mor. l. & si debitor. & ad legem Falcid. in ratione §. quod vulgo. sic ergo pacificatur singulare fideicom. legato etiam hoc iure, ut hic, & §. de lega. j. l. j.

d ¶ Casu. ¶ §. proxi.

e ¶ Legatarij. ¶ scilicet, vice.

f ¶ Superioris. ¶ scilicet, in gnali fideicom. vice &c. ut instit. de fideicom. hęre. §. restituta. Et hęreditate est etiam si non est soluendo, ut §. ad leg. Falci. l. iij. in prin. Accur.

g ¶ Rogatus. ¶ tu hęres.

h ¶ Per errorem. ¶ §. facti, non iuris; ut C. ad leg. Falcidiã. l. error. Jcẽ nota præsumi scienti ã. sic C. de præscript. long. cęmp. l. emptor. & l. super. & sup. de Publ. l. quęcũq;. §. fina. Argu. cõtra, §. de proba. l. verius. & C. qui mili non posse. l. super seruis. Et est hic ratio, quia nemo prę sumit iactare pecuniam, ut §. de proba. l. cũ de indebito. §. fi vero ab initio. & facit §. eo. l. quoties tam. & l. hęres cum. & l. patronus. & l. postulante. §. fina. & de dona. inter uirũ, & vxorem. l. si sponsus. §. si quis rogatus. Accursius.

DE euictione. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Titium, & rogaui eum, q restitueeret hereditatẽ meam Seio, & decessit. Posteà cùm Titius restitueret hereditatem Seio, Seius uolebat, q Titius caueret ei de euictione prædiorum ut mancipiorum, uel cæterarum rerũ hęreditariarũ. Certè nõ tenetur hoc facere Titius: imo econtrario tenetur fideicommissarius cauere hęredi de euictione eorum, quæ ab ipso hęrede uendita sunt, & quorum pretiũ soluit hęres fideicommissario. Vi.

i ¶ Non debet. ¶ nec uenditor hęreditatis cauet de singulis, ut C. de euic. l. j. nec hęres legatario speciei, ut suprà, de leg. a. j. si à substituto. §. fina.

k ¶ Venissent. ¶ dum tamen pretium sit refusum fideicommissario: ad quod est suprà, de hęre. uendi. l. ij. §. fi cut. & §. de peti. hęre. l. fi q d possessor. §. bonæ fidei. & suprà, eo. cum hęreditas ex. & l. cogi. §. inde quęritur. in fi. §.

SI hęres institutus. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Seium, & rogaui eum, quod purè restitueret hęreditatem meam Titio: & rursus rogaui eundem Titium, ut restitueret dicto hęredi hęreditatem meã post Pascha: pone: & decessit. Et Seius restituit hęreditatẽ Titio: & posteà trãsiuit Pascha. Certè nõ est opus, quod fideicõmiss. Titius restituat hęreditatem Seio: imo sufficiunt eidem hęredi dire ctæ actiones, quæ remanserunt apud eum, cùm restituit hęreditatem fideicommissario. ¶ Si hęres. ¶ Instituit mihi hęredem Titium, & rogaui eum, quod restitueret hęreditatem meam Seio, & decessit: & Titius ante, quàm restitueret hęreditatem dicto Seio, alienauit aliquid ex hęreditate aut manumisit seruũ hęreditarium: aut rupit aliquid vel fregit, uel vsit, siue combusit: & posteà restituit hęreditatem. Certe non competit in eum hęredẽ actio legis Aquiliç, uel alia ciuilis, sed poterit fideicommissa. prosequi ab eo illud, quod perit, ex causa fideicommissi. si uero ante restitutionem hęreditatis amiserit hęres aliquid de prædictis, poterit fideicommissarius agere contrà eum actionẽ legis Aquiliæ. ¶ Si temporalis. ¶ Titius instituit sibi hęredem Seiũ, qui Titius habebat actionem temporalem, puta, redhibitoria in contra Caium, & decessit dictus Titius. Certè tempus, quo hęres potuit experiri ante, quàm restitueret hęreditatem Seio, imputabit ei Seio, cui restituta fuerit hęreditas. Credo tamen quod Seius recuperabit ab hęrede, si idem hęres fuerit negligens, & cõpleta fuit præscriptio ante restitutionem, ut §. eo. mulier. §. sed enim. in fi. Vi.

l ¶ Restituere. ¶ l. purè Accur.

m ¶ Post tempus. ¶ scilicet, aliquod rogatus sit restituere.

n ¶ Directæ. ¶ quęre manserant, cum exceptione tamẽ, ut suprà, eo. l. j. §. quãquam. q. d. nõ est opus restitutione. Sed an ipso iure redeat utilis, & sic ipso iure tollatur exceptio? quod ita uidetur: ut & aliãs sine restitutione transeunt utiles, ut C. eod l. pen. §. fina. an vero competat replicatio? primum uerius videtur. & facit J. de fol. l. Stichum. §. aliquando quandoque agitur Iã directa, ut C. de noua. l. iij.

o ¶ Actio. ¶ Aqui. l. uel aliã.

p ¶ Deperierit. ¶ periit ergo alienata.

q ¶ Persequendum. ¶ ut §. eod l. Marcellus. §. res quæ. & l. mulier. §. sed enim. H.

r ¶ Si uerò. ¶ similis distin. §. ad l. Aquil. l. huic scripturę. & §. de dolo l. & eleganter. §. item si seruum. & suprà, de perit. hęre. l. fi à domino. §. fi possessor. H.

s ¶ Potuit. ¶ quia erat actio pura: aliãs, non potuisset, ut suprà, si certum peta. l. certi cõdict. circa princi. Accur.

t ¶ Eii. ¶ facit J. pro emp. l. ij. §. fi defunctus. Sed quid, si tunc fuit completa præscriptio ante restitutionem? Respon. si fuit negligens, tenetur, ut §. eo. l. mulier. §. sed enim. in fi.

OMnes qui. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Titiũ, & rogaui eum, q restitueret hęreditatẽ meã Seio, & decessit. Titius aũt petiit tẽpus ad deliberãdũ, utrũ expediret sibi adire hęreditatẽ meã uel nõ: & habuit tẽpus. Certè eriã dũ deliberat, potest Seius fideicõmissari facere eũ cogi adire hęreditatẽ: sed nõ tenet Titius p dictus statim restituere hęreditatem eidem Seio, sed expectari dẽt, donec compleatur tẽpus deliberationis: & tũc si cõpererit Titius expedire sibi hęreditatẽ, sentiet cõmodum testamẽti circa detractionẽ quartæ Trebellianicæ, ac si sponte adiisset hęreditatẽ. Si uerũ ecõtrario crediderit Titius onerosam hęreditatẽ ea restituta Seio fideicõmiss. nulla retẽta Quarta, exonerẽt Titius actionibus hęreditariis. Et qd dixi in Titio, habet locũ in omnib. qui de hæreditate deliberãt. Vi.

a ¶ Eo. ¶ scilicet fideicommissario.

x ¶ Adire. ¶ sed nõ statim, sed post tẽpus deliberatiõis, ut J. eo. l. sed & §. §. planè. H. Sed certè hic dicit cõtra, & ibi non fuit coacti stati.

y ¶ Commodum. ¶ in retentione Quartę: & facit C. de inofficio. testa. l. scimus. §. fi.

quin hodie coactus [a] ex Trebelliano Senatusconsulto restituere possit. Sed & si sua spõte adierit, ex eodem Senatusconsulto restituturus est [b]: quãuis quum summa, aut certum corpus per fideicommissum ab eo, qui soluendo non fuit, datum est, perinde non debeatur, atque si legatũ esset [c]. Eo enim casu [d], legatarij [e], superiore [f], hæredis vice fungi eum, cui fideicommissum relictum est.

¶ *Quiin restituendo, Quartã non detrahit, nõ prę sumit erraße, nisi probet. Bartolus.*

¶ Si totam hæreditatẽ rogatus [g] restituere, sponte adieris, & sine deductione quartæ partis restituueris; difficile quidem crederis per ignorantiam magis, non explẽdi fideicommissi causa, hoc fecisse. Sed si probaueris p errorem [h] te Quartam non retinuisse, recuperare eam poteris.

¶ *Hæres institutus non cauet de euictione: sed sibi cauetur à fideicõmissario. B.*

¶ Neratius. † LEX LXIX.

DE euictione prędiorum, vel mancipiorum, vel cæterarum rerum, cauere hæres, cùm restituit hęreditatẽ, non debet [i]: quinimo in cõtrarium caueri hęredi oportet, si quid ex his euictum esset, quæ ab ipso hęrede vęnissent [k].

¶ *In eum, qui habet directas, nõ transeũt vtiles. Bartolus.*

¶ Pomponius lib. ij fideic.

L. LXX.

SI hęres † institutus, Titio rogatus fuerit restituere [l] hæreditatem, & rursus Titius, hæredi post tẽpus [m]: sufficiunt directę [n] actiones hæredi.

¶ *Pro dãno dato ab hęrede ante restitutionem, tenet hęres actione ex testamẽto post restitutionem, actione leg. Aquiliç. Bartolus.*

¶ Si hęres antè, quàm fideicõmissariã hęreditatem restitueret, alienauerit quid ex hęreditate, aut seruum hęreditarium manumiserit, aut ruperit quid, vel fregerit, vel vsserit [o], nõ competit in eum vlla ciuilis actio [p], restituta posteà hęreditate ex Trebelliano Senatusconsulto: sed ex fideicommissi causa erit hoc, qd [q] deperierit [r], persequendum [s]. Si verò [t] post restitutam hęreditatem horum quid admiserit hęres, dicendum est lege Aquilia cum eo agi posse, si seruum fortè hęreditarium aut vulnerauerit, aut occiderit.

¶ *Negligentia hęredis nocet fideicomissario. Bartolus.*

¶ Si temporalis [u] actio in hęreditate relicta fuerit, tempus, quo hęres experiri ante restitutã hęreditatem potuit [x], imputabitur ei [y], cui restituta fuerit.

¶ *Hęres non obstante tempore ad deliberandum, cogitur statim adire: sed ex effectu deliberationis apparebit, an posit deducere Quartam. Bartolus.*

Mętianus. † LEX LXXI.

OMnes, q de hęreditate deliberant, desiderante eo [z], qui suo periculo velit adire † hęreditatem, cogũtur adire [a], sed non statim restituere: sed vt completo tempore deliberationis, si expedire sibi cõpererint hęreditatem, sentiant cõmodum testamẽti eo iure, quo si sponte adiissent. Sin verò contrà, onerosam crediderint, restituta ea, exonerẽtur actionibus hęreditariis.

¶ *Si hęredi restituenti fundus retentus euincatur, actio ei de euictione daẽ. Bar.*

a ¶ Hodie coactus. ¶ quod rarò fit, si est non soluendo: ar. §. ad leg. Falc. l. iij. in princip.

b ¶ Restituturus est. ¶ scilicet, hęres fideicõmissario desideranti.

c ¶ Si legatum esset. ¶ scilicet, simpliciter, quo casu non ualet: ut §. eo. l. j. §. is qui. ibi, Neminẽ &c. & §. de dona. cau. mor. l. & si debitor. & ad legem Falcid. in ratione §. quod vulgo. sic ergo pacificatur singulare fideicom. legato etiam hoc iure, ut hic, & §. de lega. j. l. j.

d ¶ Casu. ¶ §. proxi.

e ¶ Legatarij. ¶ scilicet, vice.

f ¶ Superioris. ¶ scilicet, in gnali fideicom. vice &c. ut instit. de fideicom. hęre. §. restituta. Et hęreditate est etiam si non est soluendo, ut §. ad leg. Falci. l. iij. in prin. Accur.

g ¶ Rogatus. ¶ tu hęres.

h ¶ Per errorem. ¶ §. facti, non iuris; ut C. ad leg. Falcidiã. l. error. Jcẽ nota præsumi scientiã, sic C. de præscript. long. cęmp. l. emptor. & l. super. & sup. de Publ. l. quęcũq;. §. fina. Argu. cõtra, §. de proba. l. verius. & C. qui mili non posse. l. super seruis. Et est hic ratio, quia nemo prę sumit iactare pecuniam, ut §. de proba. l. cũ de indebito. §. fi vero ab initio. & facit §. eo. l. quoties tam. & l. hęres cum. & l. patronus. & l. postulante. §. fina. & de dona. inter uirũ, & vxorem. l. si sponsus. §. si quis rogatus. Accursius.

i ¶ Intell. hu ius l. uid. p Maria. So. ci. in l. cum filio. num. 124. d. leg. j.

k ¶ Venissent. ¶ dum tamen pretium sit refusum fideicommissario: ad quod est suprà, de hęre. uendi. l. ij. §. fi cut. & §. de peti. hęre. l. fi q d possessor. §. bonæ fidei. & suprà, eo. cum hęreditas ex. & l. cogi. §. inde quęritur. in fi. §.

l ¶ Institutus. ¶ CASVS. Institui mihi hęredem Seium, & rogaui eum, quod purè restitueret hęreditatem meam Titio: & rursus rogaui eundem Titium, ut restitueret dicto hęredi hęreditatem meã post Pascha: pone: & decessit. Et Seius restituit hęreditatẽ Titio: & posteà trãsiuit Pascha. Certè nõ est opus, quod fideicõmiss. Titius restituat hęreditatem Seio: imo sufficiunt eidem hęredi directæ actiones, quæ remanserunt apud eum, cùm restituit hęreditatem fideicommissario. ¶ Si hęres. ¶ Instituit mihi hęredem Titium, & rogaui eum, quod restitueret hęreditatem meam Seio, & decessit: & Titius ante, quàm restitueret hęreditatem dicto Seio, alienauit aliquid ex hęreditate aut manumisit seruũ hęreditarium: aut rupit aliquid vel fregit, uel vsit, siue combusit: & posteà restituit hęreditatem. Certe non competit in eum hęredẽ actio legis Aquiliç, uel alia ciuilis, sed poterit fideicommissa. prosequi ab eo illud, quod perit, ex causa fideicommissi. si uero ante restitutionem hęreditatis amiserit hęres aliquid de prædictis, poterit fideicommissarius agere contrà eum actionẽ legis Aquiliæ. ¶ Si temporalis. ¶ Titius instituit sibi hęredem Seiũ, qui Titius habebat actionem temporalem, puta, redhibitoria in contra Caium, & decessit dictus Titius. Certè tempus, quo hęres potuit experiri ante, quàm restitueret hęreditatem Seio, imputabit ei Seio, cui restituta fuerit hęreditas. Credo tamen quod Seius recuperabit ab hęrede, si idem hęres fuerit negligens, & cõpleta fuit præscriptio ante restitutionem, ut §. eo. mulier. §. sed enim. in fi. Vi.

m ¶ Restituere. ¶ l. purè Accur.

n ¶ Post tempus. ¶ scilicet, aliquod rogatus sit restituere.

o ¶ Directæ. ¶ quęre manserant, cum exceptione tamẽ, ut suprà, eo. l. j. §. quãquam. q. d. nõ est opus restitutione. Sed an ipso iure redeat utilis, & sic ipso iure tollatur exceptio? quod ita uidetur: ut & aliãs sine restitutione transeunt utiles, ut C. eod l. pen. §. fina. an vero competat replicatio? primum uerius videtur. & facit J. de fol. l. Stichum. §. aliquando quandoque agitur Iã directa, ut C. de noua. l. iij.

p ¶ Actio. ¶ Aqui. l. uel aliã.

q ¶ Deperierit. ¶ periit ergo alienata.

r ¶ Persequendum. ¶ ut §. eod l. Marcellus. §. res quæ. & l. mulier. §. sed enim. H.

s ¶ Si uerò. ¶ similis distin. §. ad l. Aquil. l. huic scripturę. & §. de dolo l. & eleganter. §. item si seruum. & suprà, de perit. hęre. l. fi à domino. §. fi possessor. H.

t ¶ Potuit. ¶ quia erat actio pura: aliãs, non potuisset, ut suprà, si certum peta. l. certi cõdict. circa princi. Accur.

u ¶ Eii. ¶ facit J. pro emp. l. ij. §. fi defunctus. Sed quid, si tunc fuit completa præscriptio ante restitutionem? Respon. si fuit negligens, tenetur, ut §. eo. l. mulier. §. sed enim. in fi.

x ¶ Adire. ¶ sed nõ statim, sed post tẽpus deliberatiõis, ut J. eo. l. sed & §. §. planè. H. Sed certè hic dicit cõtra, & ibi non fuit coacti stati.

y ¶ Commodum. ¶ in retentione Quartę: & facit C. de inofficio. testa. l. scimus. §. fi.

z ¶ Potuit. ¶ quia erat actio pura: aliãs, non potuisset, ut suprà, si certum peta. l. certi cõdict. circa princi. Accur.

a ¶ Eo. ¶ scilicet fideicommissario.

Fl. fideicõmissam. als fideicõmissario.

Lęserit.

Vide hic Bart. & qd de negligẽtia hęredis in eligẽdo legatariũ, vide p B. in l. cũ qui dam. ij. §. d legat. ij.

lib. x. fideicõmiss.

Fl. adiri. Aliãs, licet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HAeres præcepto ¶ CASVS Caius instituit sibi hæredem Titium, & rogauit eum, q restituere hæreditatem suam Seio præcepto sibi hæredi fundo Titiano, & decessit: nunc reperitur, q dictus fundus erat alienus, & non Caij testatoris. Certè hoc casu Aristo aiebat videndum esse, utrum Caius testator uoluit eum fundum omnino esse penes hæredem: an ita demum, voluit esse penes hæredē, si ipsius Caij testatoris est fundus. Sed aiebat dictus Aristo sibi Aristoni superius placere, i. sibi placere illud, quod dictū est §. in primo membro suę diuisionis. f q omnino fundū habeat hæres: & ideò æstimatio huius fundi retinenda est per hæredē, cum restituit hæreditatem fideicom. scilicet, si ante restitutionem hæreditatis est euictus dictus fundus hęredi. Viniatus.

¶ Pomponius. ¶ LEX LXXII. HAeres pręcepto fundo rogatus fuerat hęreditatē restituere, fundus alienus erat. Aristo aiebat videndū, vtrūne omnino penes hęredē fundum esse voluerit testator, an ita demum, si ipsius est. Sed sibi superius b placere: ideoq; æstimatio eius retinenda c est.

¶ *Actiones, quæ competunt hęredi ex sua prouisione, non transferūtur facta restitutione per Trebellianum: sed noua cessione opus est. Bartol.*

¶ Mętianus. LEX LXXIII. SI hæres pecuniam hereditariam crediderit, & in eam causam pignora acceperit, actiones non competunt ei, cui restituta fuerit hæreditas, aduersus ipsa pignora. Sed aliqua dubitatio remanebit, si in eum contractum, quiā defuncto fuerit interposita, hęres antè, quàm restitueret hæreditatem, pignus acceperit. Sed nec sic quidem ipse admittetur: ex fideicōmisso tamen habet f aduersus hæredē actionem, vt ei cedat pro pignoris commodo actionē. ¶ Cum ex Trebellianō Senatusconsulto restituitur hęreditas, seruitutes, quas mutuò prædia hæredis, & testatoris habent, nihilominùs valent.

¶ *Qui iubet aliquem non facere testamētum, videtur rogare de hæreditate restituenda hæredibus uenientibus ab intestato. hoc dicit. Bartol.*

¶ Paulus. ¶ LEX LXXIIII. QVi filium, & filiā habebat, testamentum fecerat, & ita de filia sua cauerat, [illegible] i. Mando tibi non testari, donec liberi tibi sint. Pronunciauit Imperator sed, dic, ibi malè puranteuel non prodest nisi facta cessione, ut hic dicit, uel uerius, ibi nō erat verus hēs, qui paciscebatur. h c sic. Et eodē modo respon. §. de transac. l. Imperator. §. fi.

f ¶ Habet. § scilicet, fideicommissarius.

g ¶ Valent. § extinctæ quidem sunt aditione hęreditatis, & in restitutione hęreditatis debent iterum imponi, ut suprà, de seruit. Papinianus & de seruit. uerba. prędi. si quis ædes. in princip. & de fun. do. l. si maritus. j. respon. & §. j. & de leg. j. l. si seruus Titij. & de acquiren. hęre. l. eum, qui. §. fi.

¶ Vi filium. § CASVS Titius habebat filium Seium, & filiam Sempronian, & instituit eos sibi hæredes, & ita cauit in testamento suo de dicta sua filia. Mando tibi filiæ meæ, ut non facias testamentū de iis, quæ tibi reliqui. Certè perinde habēda est ea scriptura testamenti, ac si rogasset eam restituere partem hæreditatis, in qua erat instituta, dicto suo fratri.

¶ Sabinus Antoninus. § Sabinus Antoninus fecit testamentum, & ex hæredauit Antoninum filium suum impuberem, & Honoratam filiam suam, & Iuliam Valerianam matrem prædictorum instituit hæredem, & ab ea Iulia Valeriana reliquit dictæ Honoratæ suæ filiæ trecenta, & quasdam alias res: & uoluit restituere prædictā Iuliam Valerianam dicto Antonio suo filio, cùm ad annum vicesimum suæ ætatis peruenisset, reliquam omnem hęreditatem, quia si ante xx. annum decessisset filius, præcepit restitui dictæ Honoratæ eam hęreditatē. & decessit dictus Sabinus Antonin' testator. Posteà dicta Iulia Valeriana mater dicti Antonini filij testator. s, & Honoratæ decessit intestata legitimis hæredibus sibi relictis dicto Antonino, & Honorata sua soror. qui erant ambo sui filij, ut dictum est. Et dictus Antoninus accepit medietatem eorum quæ erant in hæreditate dictæ eorum matris, & Honorata accepit aliam medietatē: & ita per consequens habuit q libet eorum medietatem bonorum Sabini Antonini testatoris, qui instituerat sibi hęredem dictam Iuliā Valerianam matrem prædictorum. Posteà dictus Antoninus filius testatoris, agens plenum nonumdecimum annum, & ingressus xx. annum, necdum tamen eo vicesimo anno expleto decessit relicta hærede filia sua Fauia Valeriana, quæ fortè fuit vocata Valeriana pp prædictam Iuliam Valerianam suam aniam, id est matrem patris, à qua Fauia Valeriana filia Antonini filij testatoris amita sua Honorata, quæ erat soror patris (ut dictum est) petebat fideicōmissum ex testamento patris ipsius Honoratæ, id est, prædicti Sabini Antonini: scilicet, dimidiam portionem hæreditatis ipsius Sabini Antonini, quā dimidiam possidebat dicta Fauia Valeriana tāquām hęres patris sui Antonini filij dicti Sabini Antonini testatoris: qui Antoninus filius testatoris habuerat dictam dimidiam portione hæreditatis Sabini Antonini à matre sua Iulia Valeriana, quę fuerat instituta à dicto Sabino Antonino, ut dictum est: & quæ reliquerat hęredes ab intestato dictum Antoninum filium testatoris, & Honoratam, ut dictum ē: & allegabat ita pro se coram Pręside dicta Honorata amita Fauię Valerianæ, Domine, Sabinus Antoninus pater meus i suo testamēto voluit restitui hęreditatem suam filio suo Antonino meo fratri, & patri quondam istius Fauī Valerianæ. cum ad annum vicesimum ætatis peruenisset, & præcepit restitui mihi Honoratæ eam hęreditatem si ante xx. an decessisset dictis meus frater. Dictus autem meus frater decessit nondum completo vicesimo annoergo decessit ante vicesimum annū, ergo debet mihi restitui dicta hęreditas patris mei. Hęc autem Fauia Valeriana filia fratris mei prædicti habet dimidiam: & ego aliam dimidiam habeo ex successione matris meæ, quæ fuit instituta à patre meo. Debet ergo hęc filia fratris mei restituere mihi illam dimidiam, quam habet tanquam hæres patris sui hæredis pro dimidia matris meæ rogatæ mihi restituere hęreditatem patris mei eo modo, qui dictus est. Item allego uobis, domine Pręses prouinciæ, tale argumentum pro me, uideo quod septuagenarij excusantur à tutelis, & tamen Diuus Marcus non excusauit eum à tutela, qui ingressus fuisset: septuagesimum annum ętatis, & eum non compleuisset, ergo à simili frater meus, qui decessit nōdum completo vicesimo anno, quem ingressus erat, videtur decessisse, ante vicesimum annū: & ita vendicauit sibi locum fideicommiss. prędictum relictum mihi à patre meo. Pręses autem motus prędictis allegationibus tuit sentē

tiam

lib. 4. fideicommiss.

Alienatus.

Fl. utrūeimodo.

lib. 13. fideicōmisso. al. Pomponius.

Fl. q ex.

a Fundo. § certo: aliàs nulla est deductio. ut J. de uerb. obli. l. ita stipulatus.

b Sed sibi superius. J. §. quod omnino fundū, uel æstimationē habeat hæres, ut §. eod. l. j. §. fi.

c Retinenda. § aliàs, remittenda, ubi ante restitutionem est euictus: aliàs restituenda, si post restitutionem euincatur: & de hoc etiam cauetur, ut supra, eo. l. cum hęreditas ex fideicom. & l. de euictione. Sed contra huic l. §. de lega. ij. l. cū parer. §. euictis. Sol. hic habetur loco Quartæ, saltem pro rata oneroſæ, ut C. eo. l. j. ibi est simpliciter legatam sine onere. Et eodem modo solue aliud contrarium, C. de lega. l. cum alienum, ubi distinguitur, sciam, uel nō. Accur.

f Habet. § scilicet, fideicommissarius.

g Valent. § extinctæ quidem sunt aditione hęreditatis, & in restitutione hęreditatis debent iterum imponi, ut suprà, de seruit. Papinianus & de seruit. uerba. prędi. si quis ædes. in princip. & de fun. do. l. si maritus. j. respon. & §. j. & de leg. j. l. si seruus Titij. & de acquiren. hęre. l. eum, qui. §. fi.

Fl. accepit.

Fl. admittereet ex fideicōmisso. ta.

Flor. Fabius.

Fl. fecit.

Fl. Vi alia Sed.

lib. 2. De cretorū.

Fl. q ex.

Fl. & ex.

I. fl. petebat.

Fl. testamēti si ad.

lib. 18. Digesto.

Flo. hęc. eius, q rogauerat, de sunt.

Intel. huius §. uid. p Marc. Ant. Baueriū in l. cum filio. nu. 54. de leg. j. & ibidem p Marian. Soci. num. 93.

tiam contra dictam Fauiam Valerianam filiam Antonini filij testatoris, & ita apud eundem Præsidem obtinuit dicta Honorata. Tutores autem dictæ Fauiæ Valerianæ appellauerunt à dicta sententia: vel ad uersus eam sententiam in integrum restitutionem perierunt: & corā Imperatore cognoscente de appellatione, uel de in integrum restitutione ita allegauerunt pro dicta Fauia Valeriana pupilla: in primis, quòd ipsa pupilla erat pauper. Secundò allegauerunt constitutionem Diui Adriani, in qua constitutione quantūm ad munera municipalia iusserat idem Diuus Adrianus eum annum, quē quis electus ad dicta munera ingressus esset, numerari pro impleto, ut J. de mune. & hono. ad Rempublicam. Tertiò allegauerunt pro dicta pupilla verba testamēti dicti Sabini Antonini: quæ verba fuerunt talia, vt in princ. §. dictum est. Reliquam omnem hęreditatem filio Antonino, cùm ad annum xx. ætatis peruenisset, volui restitui &c. quæ verba possunt intelligi, & sonare, vt ad annum vicesimum venerit, qui tamen intra ueritificat quis peruenit ad vltimū seculum statim cū corā eo proponitur per scutiferos vel famulos, vel alios. Vnde Imperator prædictus sup hoc cognoscens motus prędictis allegationib' tutorū, & motus argumentis legis Aelię Sētię prolatis à Paulo conditore huius legis, & suis sequacibus coram eodem Imperatore dicē tibus corā eo, quòd lex Aelia Sentia prohibet minorem xx. ann. manumittere, vt insti. qui ma. nō pos. §. eadē. Dicitur etiā, quòd minor xx. ann. nō est, qui diē supremū agit anni xx. quamuis eum xx. an. non cōplenerit, ut J. de manumis. l. j. &, motus dictus Imperator alijs quibusdam prolatis à dicto Paulo, & suis sequacibus, pronunciauit cōtra dictam Honoratam peritricem: cuius pronunciationi ego credo stādum. Viuianus.

deicommissum ex hac scriptura deberi: quasi p hoc, quòd prohibuisset eam testari, petisset, vt fratrem suum hæredem faceret. Sic enim accipiendam eā scripturā, ac si hæreditatem suā rogasset eā restituere.

¶ *Fauore filij annus ceptus habetur pro completo. Bartol.*

¶ Sabinus Antoninus impuberem filium Antoninum, & filiam Honoratam relinquens, exhæredatis his, matrem eorum Iuniam Valerianam hęredem instituit: & ab ea trecenta, & quasdā res filiæ relinquit, reliquam omnē hęreditatem filio Antonino, cū ad annum vicesimū ętatis peruenisset, voluit restitui. Quòd si ante annum vicesimū decessit filius, eam hęreditatem Honoratæ restitui præcepit. Mater intestata decessit, vtrisq; liberis legitimis hęredib. relictis: posteà filius annū agens plenum nonumdecimū, & ingressus vicesimum, necdum tamen eo expleto decessit, filia hęrede Fauia Valeriana sua relicta: à qua amita fideicōmisū ex testamento patris portionem hęreditatis petierat, & apud Præsidem, puinciæ obtinuerat. Tutores Valerianæ filiæ Antonini egestatem eius prætendebant, & recitabant diui Adriani cōstitutionem, in qua, quantum ad munera municipalia, iusserat eum annū, quem quis ingressus esset, p completo numerari. Imperator autem noster motus & ęq ętate rei & verbis testi, scilicet, Ad tanum vicesimum ætatis, quamuis scire se diceret à diuo Marco non excusatum à tutela eum, qui septuagesimum annum ętatis ingressus fuisset, nobis & legis Aelię Sentiæ argumenta proferentibus, & alia quædam, cōtra petitricem pronunciauit.

¶ *Defectus causæ de futuro facit legatū deficere. Bartolus.*

¶ Sęcuola. LEX LXXV. EPistolam ad hęredem suū in hęc verba scripsit: Titius Cornelio hęredi suo salutē. A te peto, Corneli, quoniam ad te deuoluta est pars matris meæ, Item pars Sempronij curatoris quondam mei cōtraria fortuna vsi, & p hoc totus as meus apud te esse sperabatur, vti reddas restituas Caio Seio vncias quatuor. Quæsitum est, cū Sempronius in integrum restitutus sit ab Imperatore, à quo fuerat deportatus, & adierit hęreditatē eius, qui rogauerat, an is quoq; rogatus sit, vt ex sua portione restituat hęreditatē? Respondi, Sempronium quidem non proponi rogatum: Cornelium autem hęredem debere pro rata portione materna defuncti rerum restitutionem Seio facere.

¶ *In dubio, quando quis rogatur restituere ei, à quo accepit, est intelligendum, post mortem suam. Bartolus.*

¶ Mulier hęredis instituti fidei commisit, vt retēta parte quarta, reliquam partem restitueret nurui quondam suæ, cuius fidei commisit, in hæc verba, Rogo te, vt id, qd ad te ex bonis meis puenerit, facias puenire ad filiū tuū. Quęsitum est, quādo hoc fideicō-

Sęcuola.

Pistolā. § CASVS Titius testator instituit æqualiter sibi hęredem filii matrem, & Sēpronii quondam suū curatorem, & Cornelium in vita Titij: decessit mater: item Sempronius contraria fortuna est deportatus, & sic habetur mortuus, ut inf. de bo. lib. l. si necem. §. si deportatus. & sic spera tur, q tāquam in causa caduci deuoluantur partes eorum ad Cornelium, vt C. de cadu. tol. l. j. §. pro secundo. hoc autem uidens testator fecit epistolam, qua grauauit Cornelii, vt de portionibus matris, & Sempronij det quatuor vncias Seio: qd fieri potuit, ut C. de fideico. l. & i epistola. Si redeat deportatus per i integ restit. & sic adeat hęreditatem, quod fieri potest, vt C. de sen. pas. l. j. nō tenet ad duas vncias, vtpotè nō rogat: sed Cornelius tenetur ad alias duas. Alij ponū, q tātum duo, scilicet, mater, & curator fuerunt instituti: sed Cornelius substitutus, propter finē, ubi dicit, P. rata portione &c. q. a. tantū portionē matris habeat, & nihil iure suo. C. habeat. Accursi.

o ¶ Deuoluta. § aliàs, deuoluenda.

p ¶ Matris meæ. § quæ erat quarta pars.

q ¶ Sempronij. § quæ erat altera quarta pars.

r ¶ Fortuna. § vt quia est deportatus.

s ¶ Vti reddas. § & hic accipe peto, quod est suprā.

t ¶ Hęreditatem. § id est duas vncias de hęreditate.

v ¶ Pro rata. § scilicet, ad duas vncias. Nam æquales erant partes. & facit §. de hæredi. instit. l. fi. Accur.

x ¶ Maternarum. § i. duas vncias.

¶ Mulier. § CASVS Titia habebat filium Seium, & Seius habebat Caiā vxorē, quę erat nurus dictæ Titiæ. Ex isto autē Seio, & Caia natus fuit Sēpronius: de[illegible] redictus Seio. Postea Titia fecit testamētū, & instituit sibi hęrede[illegible] filiū Sēpronū natū ex Seio mortuo, & Caia viuā: & ei Sēpronij fideicōmisit, vt retēta quarta pte hēditatis eius dem Titiæ testatricis reliquā partē restitueret nurui quōdā suæ testatricis, i. dictæ Caiæ nur' fideicōmisit hęc verba, Rogo te nurū meā quōdā, vt id, qd puenerit ad te ex bonis meis, facias puenire ad filiū tuū Sēpronū. & decessit dicta Titia testatrix. Quęsitū est, qñ hoc fide cōmissū restituere dēat nur' filio suo Sēpronio? vtrūne post mortē suā nuruis, an verò ante eo? Et rndet, q post mortē, & non ante. Vi.

y ¶ Hæredis. § nepotis, quem ex filio præmortuo habebat.

z ¶ Nurui. § i. matris hæredis instituū. Azo.

a ¶ Cuius. § scilicet, nurus.

Nunc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nunc.] id est, in hoc casu.
b ¶ Moretur.] sic ff. de leg. iij. l. fi legata: ius. in fi. Sed contrà, §. e. l. vltimè, in prin. Sol. ibi fideicōmissarius erat in potestate rogati: hic non quia fœmina est rogata. Itē contrà, §. de condi. & demonst. ibi, ubi dicit, q̄ purè debet, nisi sit dies, vel cōdi. Sed dic, q̄ hic est cōditio tacitè à iure præsumpta ex voluntate defuncti. Accursius.

missum restituere debeat? vtrūne post mortem suā, an anteà? ¶ Respondi, nunc a ¶ ad tempus, quo nurus moreretur b fideicommissum aptandum esse.

¶ *Substitutio directa facta in codicillis, trahitur ad fideicommissarium, etiam si sint fratres in necdio. Bartol.*

Idem. ¶ LEX LXXVI.

SCęuola ¶ respondit, Si pater filium suū impuberem ex asse scripserit hæredē, eiq; codicillis substituerit c, deinde filius impubes decesserit, licet substitutio inutilis d sit, q̄a codicillis hæreditas neq; dari, neq; adimi potest e: tū benigna interpretatione placet, vt frater f, q̄ ab intestato pupillo successit, substitutis fideicōmisso obligeē f. Quòd si inuicem fuerint substituti g, & in fideicōmisso substitutionē valere, vnoque eorū mortuo, qui supersunt, totum accipiunt h.

¶ *Conditio de educandis liberis non requirit liberos mortis tēpore superfore. B.*

Idem. ¶ LEX LXXVII.

HAeredibus institutis filiis vtriusq; sexus, singulos rogauit, vt q̄ sine liberis decederet, partem suā hęreditatis sorori, fratrive restitueret: aut si frater, sorórve nō superesset ¶ matri suæ: & hæc verba adiecit. Vosque, liberi charissimi, hoc fideicommisso teneri inuicem volo, donec liberos binos educaueritis i. Quæsitum est, si qs ex liberis duos filios p̄creauit, quamuis superstites non reliquerit, an hēdes eius fideicōmissum debeant? Rūdi, secūdùm ea, quæ proponerentur, videri fideicommissi onere liberatos.

¶ *Verba si deceßerit sine liberis debent intelligi de ijs, quos rogatus hēre pōt. B.*

¶ Titius nepotes ex filia k, & furiosam filiam suam hæredes instituit, & fidei commisit filiæ l, vt si sine liberis m decessisset, pars ei data pueniret ad cohæredes. Eā furiosam ipse Titius in matrimonio n collocauit, & enixa est filiā ¶ post mortē p̄ris. Quęsitū est defuncta furiosa, superstite ex huiusmodi coniunctione parta filia, an fideicōmissum ad cohęredes pertineret? Respondi, cùm filiam reliquisse proponeretur, fideicōmissū non deberi. Claudius, Nā etsi matrimonium cū furiosa non fuit: satis tamen factū est eiusmodi conditioni o.

¶ *Possunt aliqui grauari de bonis inuicē communicandis. Bartolus.*

¶ Idem. ¶ LEX LXXVIII.

LVcius Titius intestatus ¶ moriturus, cùm haberet vxo-

HAeredibus. ¶ CASVS. Titius instituit sibi hæredes, filium suum Seium. & filiam suam Semproniam: & rogauit dictū Seium, ut si sine liberis decederet, partem suam hæreditatis sorori suæ Sēproniæ restitueret: aut si soror nō superesset, restitueret Bertæ suæ matri. Item rogauit eandem Semproniā, vt si ipsa sine liberis decederet, partē suā hęreditatis fratri restitueret: aut si frater nō superesset, restitueret dictæ suæ matri: & hæc verba adiecit postea dictus Titius. Vosq;, liberi charissimi, hoc fideicōmisso iuicē uolo teneri, donec binos liberos educaueritis & postea decessit dictus Titius testator. Quęsitū est, si qs ex filijs duos liberos procreauerit, q̄uis superstites eos post mortem suā non reliquerit: an hēdes sui fideicōmissū prædictū debeant? Et respon. q̄ non debent.

¶ Titius.] Titius instituit sibi hęredes nepotes ex filia sua præmortua: & aliā filiam suā furiosam: & fidei filiæ furiosæ cōmisit, vt si sine liberis decessisset, pars ei furiosę data pueniret ad dictos suos cohæredes. Postea ipse Titius collocauit Seio i matrimonio eā furiosam de facto, licet fi de iure, q̄ furiosa nō pōt contrahere matrimonium ut suprà, de ri. nu. oratione. §. fi. & enixa est dicta furiosa filia post mortem dicti Titij sui patris: & posteà decessit dicta furiosa superstite filia nata ex huiusmodi cōiunctiōe. Quęsitū est, an fideic. prædictum pertineret ad dictos cohæredes furiosæ? & respō. q̄ nō: & est ratio, quia licet dictum matrimoniū non tenuerit de iure, ex quo matrimonio nata est dicta filia furiosæ, tamē satisfactum est huiusmodi conditioni appositæ p Titium patrem furiosæ circa fideicō. cohæredibus furiosę præstandum, i. satisfactum est uoluntati eiusdem Titij, qui apposuit dictam conditionem. Voluit enim, quòd hēdes nō haberēt fideicom. si furiosa cum liberis decederet, ex eo, quod dixit, q̄ pars furiosę data perueniret ad cohęredes si sine liberis decessisset furiosa. Viuianus.

a ¶ Habitis.] nā cū erat emancipata filia, etiam iure veteri aliquid habere poterat.
b ¶ Bonorū possef.] vnde lib. C. vt qui admit. ad bo. pos. l. emancipata.
c ¶ Deberi.] dimidiam. vt §. de legat. ij. l. fi. §. Lucius.

¶ Męuia duos.] CASVS. Męuia fecit testamentum, & instituit sibi hæredes duos suos filios: & intentio eius, quòd in eodē testamēto cauit, est talis, vt mihi videt. Fidei autē hęredum meorū committo, vt omnis substantia mea sit pro deposito, siue pro custodia sine vsuris apud Caium Seium, & Lucium Titium: quos dedissem curatores substātiæ meę, si licuisset sine licitū de iure fuisset, remotis alijs tutoribus, vel curatoribus datis à patre: & vt hi Caius Seius, & Lucius Titius restituāt nepotibus meis natis ex alio filio meo præmortuo, vt uisquis eorum nepotū ad annos xxv. peruenerit, pro portione, scilicet rata, siue numero personarum: uel si vnus, scilicet tantùm ex dictis meis nepotibus peruenerit ad xxv. ann. vt quia alij fdecesserūt, ei, q̄ solus peruenerit ad xxv. an. omnē substantiam meam restituant Caius Seius, & Lucius Titius: & decessū dicta Mæuia. Quęsitum est posteà, an fideicōmissum debeat p̄stari dictis hæredibus prædictis Lucio Titio, & Caio Seio? & respon. quòd dicti Lucius Titius, & Caius Seius nō possunt petere ab hæredibus dictum fideicōmissum. Cōmissarij enim, siue executores testamentorum non habent actiones contra hęredes, in hoc casu. Et hāc credo esse intentionem huius §. licet plura verba posuerim, quā sint in tex. ad euidentiorem intellectum. Viuianus.

d ¶ Pro deposito.] id est, in custodia. Accursius.
e ¶ Si licuisset.] de iure. Nam testamento curator non datur, vt infi. de cura. §. j. & not. substantiæ: qua datur substantię, ut §. de tutel. l. muto. §. fin.
f ¶ Alijs.] à patre datis tutoribus, vel curatoribus. Et quandoq; i hoc magis sequenda est voluntas matris, vt C. si contra ma. uoluntatem tut. detur. l. j.
g ¶ Nepotibus.] natis ex alio filio fortè premortuo.
h ¶ Peruenerit.] qualiter hoc intelligas, dic vt no. §. e. l. qui filium. §. Sabinus.
i ¶ Pro portione.] scilicet, tantùm pro rata, id est pro uirili.
k ¶ Vel si vnus.] scilicet, tantùm peruenerit ad xxv. ann. quia alij predecesserunt.
l ¶ Omnem.] aliàs, omne, scilicet patrimonium: aliàs, omnem, scilicet, substantiam.
m ¶ Lucio.] depositario.
n ¶ Seio.] donatino Stichi.
o ¶ Non posse.] hic not. quòd cōmissarij, seu executores testamētorum nō habent actiones cōtra hæredes, cū not. vt ministri, vt hic, & §. de ali. leg. l. filio. §. matri suę: nisi relictu sit ad pias causas, ut C. de episc. & cler. l. nulli. & §. de ali. leg. l. alio hærede. secus si ipse est ali

rogarem, vos pro vestra pietate faceretis, id est facere deberetis: & decessit dictus Lucius Titius. Et filia accepit bona. possef. unde libri eiusdem Lucij Titij intestati mortui. Quęsitū est, an aliqua pars hēditatis eius debeat matri à filia ex causa fideicommissi? Et respō. quòd debetur: & ego subaudio, dimidia, si tamen vxor parata sit cōferre bona sua in commune? Et habem. hāc legem, quasi de verbo ad verbum, §. de leg. ij. l. fina. §. Lucius. vnde non erat necesse, quòd hic scriberem casum: cū ibi scripserim satis competēter. Scripsi tamen & hic super fundum enim nō credo vitiare in hac parte. Viuianus.

a ¶ Habitis.] nā cū erat emancipata filia, etiam iure veteri aliquid habere poterat.
b ¶ Bonorū possef.] vnde lib. C. vt qui admit. ad bo. pos. l. emancipata.
c ¶ Deberi.] dimidiam. vt §. de legat. ij. l. fi. §. Lucius.

¶ Męuia duos.] CASVS. Męuia fecit testamentum, & instituit sibi hæredes duos suos filios: & intentio eius, quòd in eodē testamēto cauit, est talis, vt mihi videt. Fidei autē hęredum meorū committo, vt omnis substantia mea sit pro deposito, siue pro custodia sine vsuris apud Caium Seium, & Lucium Titium: quos dedissem curatores substātiæ meę, si licuisset sine licitū de iure fuisset, remotis alijs tutoribus, vel curatoribus datis à patre: & vt hi Caius Seius, & Lucius Titius restituāt nepotibus meis natis ex alio filio meo præmortuo, vt uisquis eorum nepotū ad annos xxv. peruenerit, pro portione, scilicet rata, siue numero personarum: uel si vnus, scilicet tantùm ex dictis meis nepotibus peruenerit ad xxv. ann. vt quia alij fdecesserūt, ei, q̄ solus peruenerit ad xxv. an. omnē substantiam meam restituant Caius Seius, & Lucius Titius: & decessū dicta Mæuia. Quęsitum est posteà, an fideicōmissum debeat p̄stari dictis hæredibus prædictis Lucio Titio, & Caio Seio? & respon. quòd dicti Lucius Titius, & Caius Seius nō possunt petere ab hæredibus dictum fideicōmissum. Cōmissarij enim, siue executores testamentorum non habent actiones contra hęredes, in hoc casu. Et hāc credo esse intentionem huius §. licet plura verba posuerim, quā sint in tex. ad euidentiorem intellectum. Viuianus.

d ¶ Pro deposito.] id est, in custodia. Accursius.
e ¶ Si licuisset.] de iure. Nam testamento curator non datur, vt infi. de cura. §. j. & not. substantiæ: qua datur substantię, ut §. de tutel. l. muto. §. fin.
f ¶ Alijs.] à patre datis tutoribus, vel curatoribus. Et quandoq; i hoc magis sequenda est voluntas matris, vt C. si contra ma. uoluntatem tut. detur. l. j.
g ¶ Nepotibus.] natis ex alio filio fortè premortuo.
h ¶ Peruenerit.] qualiter hoc intelligas, dic vt no. §. e. l. qui filium. §. Sabinus.
i ¶ Pro portione.] scilicet, tantùm pro rata, id est pro uirili.
k ¶ Vel si vnus.] scilicet, tantùm peruenerit ad xxv. ann. quia alij predecesserunt.
l ¶ Omnem.] aliàs, omne, scilicet patrimonium: aliàs, omnem, scilicet, substantiam.
m ¶ Lucio.] depositario.
n ¶ Seio.] donatino Stichi.
o ¶ Non posse.] hic not. quòd cōmissarij, seu executores testamētorum nō habent actiones cōtra hæredes, cū not. vt ministri, vt hic, & §. de ali. leg. l. filio. §. matri suę: nisi relictu sit ad pias causas, ut C. de episc. & cler. l. nulli. & §. de ali. leg. l. alio hærede. secus si ipse est ali

quid commodi habiturus: quia tūc non est simplex minister, ut §. de leg. iij. fi legatarius. & facit §. de leg. i. l. fi quis Titio. & l. codicillis. in prin. & de lega. iij. l. pater. §. Tusculanus.

¶ Tres hęredes.] CASVS. Titia faciens testamentum, tres hæredes scripsit, scilicet Mæuiū fratrem suum ex dodrāte, siue ex nouēncijs hęreditatis suę. Seiū uerò scripsit hæredē ex sextante, siue ex duabus uncijs. Stichum autem seruum eiusdē Seij eundemq; filium naturale prædicti Męuij ex vncia scripsit hæredē: & fidei dicti Seij cōmisit, uti dictum Stichum manumitteret: nā cōmissionē fecit in hęc verba, A te peto, Sei, uti Stichum manumitteres: dedi vnde faceres: & posteà fecit codicillos dicta Titia, & in eis ita cauit. Vnciā, ex qua feci Stichū hęredē, si quam Seius cōtrouersiam mouerit, ad Mæuium fratrē meum reuerti volo: tu frater, secundum fidē, & pietatē tuā, quicquid ad te peruenerit ex hæreditate mea, Sticho filio tuo restituas: quod vt facias, fidei tuæ cōmitto: & postea decessit dicta Titia. Prædictus Seius adiuit hęreditatē eius pro ea parte, quæ tangebat eum: & propter hoc, q̄ adiuit, & spōte, manumisit Stichum cōpulsus de hoc à Prætore: nūc quærit, an vnciam hæreditatis Titię, ex qua Stichus p̄dictus ab ea Titia instituēt fuit, eidē Sticho manumisso restituere debeat dictas Seius? Et dico, q̄ non: quia nō fuit rogatus per Titiam et Stichō restituere per verba testamenti, vel codicillorum suprà dictorum. Sed quamuis nō tenerētur Seius Sticho restituere dictam vnciam, quia de hoc non fuit rogatus: tamen si faciat idem Seius de hac vncia controuersiam, quo minus eā hēat Stichus, dictus Mæuius eādem vnciā consequi poteri à Seio ex causa fideicommissi ita, quod nō remanebit Seio. Nam dixit dicta Titia in codicillis, Vnciam, ex qua feci Stichum hæredem: si quam Seius cōtrouersiam mouerit, ad Mæuium fratrū meum reuerti uolo. §. uidēti. Sed numquid dictus Męuius consecutus dictam vnciam prædicto modo debet restituere dicto Sticho hanc solā vnciāam verò dodrātem, ex quo ipse Męuius institutus fuit? Et respon. de omni eo restituendo Sticho, quod ad Męuium quoquo modo peruenit, testatricem sensisse. Nam ut §. vi diti, dixit i codicillis dicta testatrix loquēdo dicto Męuio, Frater, secūdùm fidem, & pietatem tuam, quicquid ad te peruenerit ex hęreditate mea, Sticho filio tuo restituas: quod vt facias, fidei tuę committo. Debet ergo Męuius restituere illi Sticho dictam unciam, & dictum dodrantem. Viuianus.

p ¶ Scripsit.] quędam mulier.
q ¶ Dodrante.] id est, ix uncijs.
r ¶ Sextante.] duabus, ut infi. de hęre. inst. §. hęreditas.
s ¶ Faceres.] facere posses.
t ¶ Mouerit.] de illa uncia, ut J patet. Et dic, de iure, vel de facto: i iudicio, uel extra: sic C. de euic. l. fi post. & J rem ra. h. l. amplius nō peti. in prin. & g §, C. de transact. l. fi quis maior. & dicitur quis mouere controuersiam etiam resistendo, vt C. de testa. l. i. & §. de procu. l. non solum. & si status. & C. de euic. l. fi controuersia. Accursius.
v ¶ Ad Męuium.] patrem naturalem Stichi. Accursius.
x ¶ Compulsus.] sed spontè adiuit: ad quo J per seruum cogi non poterat, tum quia eius seruus, ut suprà, eo l. cogi. §. fi à seruo. & quia ab alio haberi commodum hęreditatis, ab alio libertatis, ut suprà, eo l. fi res. §. j.
y ¶ Debeat.] scilicet, Seius.
z ¶ Et restituere.] sed eo manumisso ipse est hęres in ea directo.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De omni.] Quid ergo si monacho reliqui, vt Abbas nõ faciat ei quæstionẽ, aliàs relinquo extraneo? Cõpetit extraneo petitio, si Abbas eum molestet, per hanc legem, licet quidam contrà.

¶ Pater puerum.] CASVS. Titius instituit sibi hæredes puerum, & puellam suos filios, & eos inuicem substituit: & si neuter eorũ hęres esset, eis plures substitui ex disparibus partib', & dictos substitutos hæredes inuicem substituit his uerbis, Substitutos hẽdes inuicẽ substituo: & cõmisit fidei eorundem suorũ filiorum, ut qui eorũ superesset altero pręmortuo, & morere tur sine liberis intra tricesimum annum, restituat hęred. iis, quos hæredes substituerat ex disparibus partib' vt supra dixi de disparibus partibus: & decessit dict' Titius pater: & posteà decessit dicta eius filia: & filius remansit posteà: & decessit posteà vnus de dictis substitutis: & posteà decessit idẽ filius sine liberis intra tricesimũ annũ. Quæsitum est, an pars eius substituti, qui decessit quæ pertineret ad cæteros substitutos si supuiuerant, ptineat ad eos substitutos superuiuentes pro virilibus portionibus? an verò pro hæreditarijs portionibus, quibus substituti sunt dicti filij testatoris? Et respon. pro his partibus, quibus substituti essent, fideicõmissum ad eos pertinere. Viuia.

† Fl. deest, eo.

† Fl. superasset.

† Fl. restituat.

† Fl. pertineat.

b ¶ Puellam. ⁊ id est filium, & filiam.

c ¶ Plures substituit. ⁊ ex disparibus partibus, vt J. patet.

d ¶ Pars eius ⁊ scilicet decedentis, quæ erat sua, spe, non re, vt C. de cadu. tollen. §. fi autem. Accur.

e ¶ Pertineret. ⁊ non autem ad hęredem decedentis, ut J. de suis, & legiti. hęred. l. si ex pluribus.

f ¶ Pertinere. ⁊ ut C. de impu. & aliis substi. l. j. & §. eo. l. quoties.

† Fl. pertineat.

¶ Mœuia filiũ.] CASVS. Mœuia instituit sibi hæredem filium suum Caium ex quincũce, siue ex quinque unciis hęreditatis suæ: & Titiam filiam suã ex quadrante, siue ex tribus unciis: & Septitium suum filiũ ex triente, siue ex quatuor unciis. Et ita inter eos diuisit pro quarta parte totam hęreditatẽ suã: & cõmisit fidei prædicti Septicij instituti ex quatuor unciis in hęc uerba Te rogo, Septiti fili, si intra xx. an. sine liberis moriaris, quicquid ex hęreditate mea ad te peruenerit, hoc fratrib. tuis restituas. i. Caio & Titio ꝑdictis: & decessit dicta Mœuia: & posteà decessi dictus Septitius intra xx. ann. sine liberis. Quæsitũ est, an dictum fideicõ. pertineat ad fratrẽ, & sororẽ eius Septitij pro portionibus hęreditari? an uero æqualiter? Et respon. q̃ pro parte hæreditaria cuiusq; eorũ pertinet ad eos dictum fideicommissum. Vi.

g ¶ Ex quincũce. ⁊ hæc noia expone, ut istic. de hær. inst. §. hęreditas

h ¶ Sororem. ⁊ Not. appellatione fratris contineri sororem: sic ʒ. de pact. l. tres fratres.

i ¶ Hæreditaria. ⁊ sic ʒ. proximo. §.

Seius de vncia hac, ex qua Stichus institutus est, facere velit, & Mœuius vnciã ex causa fideicommissi à Seio fuerit cõsecutus, vtrũ hanc solã vnciam, ex qua Stichus institutus est, an verò & dodrantem, ex quo ipse Mœuius institutus est, eidẽ Sticho restituere debeat? Rndi, de oĩ eo † restituendo, qd' ad Mœuiũ quoquo modo peruenit, testatricem sensisse.

¶ *Portio deficiẽs accrescit ꝑ portionib. hẽditarijs, ꝑ quibus fcã est institutio. B.*

¶ Pater puerũ, & pupillam b instituit hęredes, eosq; inuicem substituit: & si neuter hęres esset, eis plures substituit c: substitutosq; inuicẽ substituit, his verbis, Substitutos hẽdes inuicem substituo. Eorundem filiorũ fidei commisit, vt qui eorũ vita superesset, & sine liberis intra tricesimũ moreretur, hęreditatem iis, quos hęredes substituerat, restitueret. Filius vita sororem superauit, & intra tricesimum annũ sine liberis decessit. Quęsitũ est, ex substitutis vno defuncto ante filiũ, pars eius d, quę ad cęteros substitutos, q̃ superuiuerent, ptineret e, vtrũ pro virilibus, an pro hæreditariis portionibus, quibus essent substituti, pertineret? † Respõdi, consequens esse pro iis partibus, quibus substituti essent, fideicommissum pertinere f.

¶ *Fideicommissum relictũ fratribus sub nomine appellatiuo, pro hęreditaria portione debetur. Bartolus.*

¶ Mœuia filiũ hæredem instituit ex quincunce g, Titium filiam ex quadrante: Septitium filium ex triente: cuius fidei cõmisit in hæc verba, Te rogo, fili Septiti, si intra vicesimũ annũ sine liberis moriariis † quicq d ex hẽditate mea ad te peruenerit, hoc fratrib' tuis restituas. Quæsitũ est, Septitio filio defuncto intra vicesimum annum sine liberis, hoc fideicõmissum vtrum pro portionib. hæreditarijs ad fratrẽ & sororẽ h eius pertineat? an verò ęqualiter? Respondi, pro parte hæreditaria i.

¶ *Si fundus pignoratus dolo, uel lata culpa hęredis alienatur, fideicommissario hęres tenetur. Bartol.*

¶ Titia ex asse hæres scripta partem dimidiam hæreditatis Mœuię rogata restituere †, fundũ à testatore obligatum luere noluit, sed eum vendente creditore, mandauit redimendum Seiæ. Quæsitum est, an Titia ex causa fideicommissi Meuiæ teneat? Respondi, cùm rogata hæreditatẽ restituere proponatur, nihil ꝑponi, cur non teneatur k. Claudius, Subest enim præstari oportere id, quãto pluris fundus fuit l, quàm ad creditorẽ peruenire oportuit.

† Fl. restituerat.

¶ *Si duo post mortem eorum restituere rogantur, uno mortuo, statim pro parte competit fideicommissi petitio. Bar.*

¶ Caio † ex semisse, Titia ex quadrante, & aliis ex reliquis portionibus hęredibus institutis ita cauit, Fidei autem vestrę mãdo, Cai Sei, & Lucia Titia, vti post obitũ vestrũ reddatis, restituatis Titio, & Sẽpronio m semissem patrimonij, & portionis n eius, quã vobis dedi. Quæsitũ est, cũ vtr iq; adierint hẽditatẽ, & posteà Caius Seius defunctus sit, Lucia Titia, hęrede instituta, an hæc Lucia Titia partẽ dimidiã semissis, quã rogatus erat Caius Seius restituere, ꝑtinus debeat? an verò post suã demum mortem vniuersum fideicõmissum tam ex sua ꝑsona, quã ex Caij Seij datũ, restituere debeat? Respondi, Luciam Titiam statim teneri, vt partem dimidiam semissis ex persona Seij restituat.

¶ Caio Seio. ⁊ CASVS. Martinus, pone, instituit sibi hæredẽ Caiũ Seiũ ex semisse, siue ex sex unciis hęreditatis suę, & Titiũ siue Luciã Titiam ex quadrante, siue ex tribus unciis, & Titiũ, et Sempronium ex reliquis partibus, i. ex tribus unciis residuis: & posteà ita cauit in suo testamento dictus testator, Fidei autem uestræ mãdo, Cai Sei, & Lucia Titia, ut post obitũ vestrũ reddatis, restituatis Titio, & Sempronio semissem patrimonii, & portionis eius, quã vobis dedi: & posteà decessit dictus Martinus testator. At dicti hęredes ab eo instituti adierũt eius hẽditatẽ, & posteà dictus Caius Seius decessit, instituta sibi hẽde dicta Lucia Titia sua cohẽde. Quęsitũ est, an hæc Lucia Titia, ꝑtinus debeat restituere dicto Titio, & Sempronio partẽ dimidiã semissis, quã rogatus erat dictus Caius Seius ꝑ Martinũ testatorẽ restituere prædictis Titio, & Sempro. an debeat dicta Lucia Titia restituere dictis Titio, & Sempro. vniuersum fideicõmissum, tam ex sua Luciæ Titiæ persona, quã ex ꝑsona Caij Seij datũ demum post mortẽ Luciæ Titiæ? & respondetur, Luciam Titiam statim teneri, vt partem dimidiam semissis ex persona Caij restituat dicto Titio. & Sempronio. Viuia.

¶ Titia ex asse. ⁊ CASVS. Caius instituit sibi hæredem Titiam ex asse, & rogauit eã restituere Mœuiæ dimidiã hęreditatis: & decessit dictus Caius testator. Posteà dicta Titia hæres noluit luere fundum à testatore obligatum Sempronio, pone: sed eum fundũ mãdauit redimendum Seiæ, creditore illum uendente: & ipsa Seia emit. Quęritur, an dicta Titia hęres teneat Mœuię fidei cõmissariæ ex causa fideicõ? Et respõ. q̃ sic. & est ratio: quia cũ Seia emerit mandato Titiæ pignus, ipsa Titia emisse uidetur. Vnde oportet eãdẽ Titiam præstare dictæ meuiæ fideicõmissariæ dimidiã eius qd' valuit dictus fundus ultra id, qd dictus creditor debebat recipere super eo fundo: Medietas. n. hæreditatis tantũ erat restituenda Mœuiæ ut dictum est. Viuia.

† Fl. restituerat.

k ¶ Non teneatur. ⁊ tenetur enim, quia cũ mãdauit emi, ipsa emisse uidetur, ut §. manda. l. si mandauero. §. si eorũ. at ipsa emere nõ potest, vt pote suã rẽ, ut §. manda. l. si mandauero. §. si j, quorũ. Et aliàs non admittit, ut quilibet, ut C. de dolo. l. j. & §. de leg. ij. l. fin. §. quatuor. Sed si extraneus sine mãdato emisset, non teneretur, nisi fuisset in culpa vel nisi fuerit in dolo: quod voluit, vt §. eod. l. mulier. §. sed & ei. & l. deducta. §. fina.

l ¶ Fuit.] id est quãto valuit vltra debitũ & illud pro dimidia; quia tantum medietas hæreditatis est restituenda. Itẽ hoc cũ mãdauit, vel etiam fuit in dolo. vel culpa: non aliàs, vt dictum est.

¶ Caio Seio. ⁊ CASVS. Martinus, pone, instituit sibi hæredẽ Caiũ Seiũ ex semisse, siue ex sex unciis hęreditatis suę, & Titiũ siue Luciã Titiam ex quadrante, siue ex tribus unciis, & Titiũ, et Sempronium ex reliquis partibus, i. ex tribus unciis residuis: & posteà ita cauit in suo testamento dictus testator, Fidei autem uestræ mãdo, Cai Sei, & Lucia Titia, ut post obitũ vestrũ reddatis, restituatis Titio, & Sempronio semissem patrimonii, & portionis eius, quã vobis dedi: & posteà decessit idẽ nepos: & decessit dictus pater superstite filio. Quæsitũ est, an per priorem partẽ scripturę testatricis, q̃ incipit ibi, Si Titius maritus meus &c. & durat vsq; illuc, Ita tamẽ ut decẽ &c. debeat filio vniuersa hẽditas matris, scilicet, Titiæ ꝑdictæ, ex causa fideicõmissi? & an illa sequentia verba testatricis, quæ hic materialiter ponuntur. Ita tamẽ ut decẽ uncias filius, nepos autẽ duas hẽat &c. ex uolũtate defunctę testatricis ita demũ locũ haberẽt, si die fideicõmissi cedente per mortẽ mariti filius, & nepos eorum essent in rerũ natura. Cùm autẽ non superuixerit ad diẽ fideicõmissi dictus nepos, cesset dicta sequẽs scriptura testatricis, q̃ incipit, Ita tũ vt &c. Et dicit. q̃ nõ debet filio uniuersa hæreditas matris, quãus nepos sit mortuus, imo hẽbit x. uncias duntaxat: & duas uncias residuas habebit hęres dicti mariti. Viuianus.

† Fl. esset.

† Fl. superuixit.

† Fl. deest, uox fin.

Adde ad istã gl. oñdere dictũ Bald. in l. oium. C. d testa. vers. Itẽ not. q testũ omne dẽ vlimũ, nisi p. rium, pbet. vide eũ.

¶ Filiam suam.] CASVS. Sempronius, pone, instituit sibi hæredem filiam suam Titiã, quę erat vxor Lucij Titij: qui Lucius Titius erat filius fratris testatoris, id est, huius Sempronij: & Caium nepotem, quem ex ea habebat, ei substituit: & ita posteà in eodẽ testamento cauit, Lucio Titio fratris mei filio genero meo ducentos aureos relinquo: quo legato scio eum cõtentũ esse: qm̃ scripsi vniuersam rem meam, eò quòd filiam meã, & nepotem meum hæredes scripsi vniuersam substãtiam ei cõmunicasse, quos inuicem commẽdo: & decessit dictus Sẽpronius. Dicta autẽ Titia eius filia adiuit hæreditatem: & posteà diuertit à dicto Lucio Titio marito. Quæsitum est, an Titius, siue Lucius Titius, quondam maritus eĩ filię testatoris, nomine suo, vel filij sui ꝑdicti Caij nepotis testatoris possit consequi cõmunionẽ bonorũ testatoris ex fideicõmisso ꝑpter dicta verba testatoris, si ue sit uiua dicta uxor, quæ diuertit ab eo, siue sit mortua? Et rñ. q̃ nihil proponitur datũ dicto Lucio Titio genero testatoris nomine fideicõmissi præter ducẽtos aureos: & sic non potest petere cõmunionem bonorum testatoris nomine uel nomine filij sui, q̃ fuit substitutus matri per dicta eius verba, Quo legato scio, &c. vsq; illucfilia &c. hũc credo fuisse intellectũ testatoris, siue verborũ eius confuse ibi positorum, scilicet, quòd gener eius idò poterat esse cõtentus de legato ducentorũ aureorum sibi relicto: quoniam idem testator sa ris videbatur eidem genero cõmunicasse reliquam suã substantiã, eò q̃ filiã, & nepotem suum testatoris eũdem filiũ dicti generi hęredes scripsit. Cùm enim instituerit dictus testator filiam suã, eandemq; vxorem dicti generi, & cùm instituerit nepotem suum testatoris ex dicta filia natum, eundemq; filiũ dicti generi substituẽdo eundẽ suũ nepotem eidem filiæ, vt dictum est: satis videtur dicto genero cõmunicasse vniuersam suam substantiam. cùm quicquid habeat vxor ex institutione prædicta, videatur habere maritus: & cùm quicquid spe ret habere filius ex substitutione prædicta, videat sperare pater. Vnde nihil faciunt dicta verba ad hoc q̃ dictus Lucius maritus possit cõsequi cõmunionẽ bonorũ testatoris suo nomine, vel nomine filij sui substituti matrimo: et etiam faciunt ad hoc dicta verba, Quos iui cem commendo &c. quia hoc sonant, quos, scilicet, fil. à institutã, & nepotem ei substitutum, & maritum filiæ, cui legatu ducenta, inuicẽ cõmendo, scilicet, vt se diligat. Quæ etiã verbalia legas, si placet, Quo legato, scilicet ducẽtorum aureorum, scio illum, scilicet generum meum cõtẽtum esse, scilicet ea ratione, quoniam scripsi vniuersam rem meã, id est scripsisse videor eidẽ genero meo, eo quod filiã meam & nepotẽ meũ hęredes scripsi, scilicet substituendo nepotẽ filiæ subaudi. Et dic sic, vniuersam substantiã, scilicet meam ei, id est genero meo cõmunicasse, scilicet uideor, quos inuicẽ cõmendo &c. Sed pone, q̃ dicta Titia vxor Lucij Titij, quę diuertit ab eo, & quæ erat filia testatoris, vt dictum est, fecit postea testamẽtum, & scripsit sibi hęredem dictum suum maritum quondã, & fidei eius cõmisit, vt cùm moreretur idem marius, restitueret omne, quod ad eũ maritũ ex hæreditate suã peruenisset, filio eorum cõmuni, nepotiq; dicti Sẽpronij testatoris. Nunquid illę quoqueres, & possessiones, q̃ in dotem datæ marito, & post diuortium restitutæ mulieri fuerãt ꝑ maritum, contineantur fideicõmisso dando per maritũ quondã filio cõmuni? Et rñ. q̃ fictam siue restitutę sunt res dotales mulieris ꝑ maritũ facto, scilicet diuortio, cõputantur in bonis mulieris, sicq; cadunt in dictũ fideicõmissum filio cõmuni dãdũ, ut & dictũ est: siue nõ sint restitutæ mulieri, cõputanẽ ei i hæreditate mulieris, vt sic cadant in dictum fideicõmis. Quia sunt restituendæ mulieri per maritum quõdam, ex stipulatione interposita de dote reddenda. Viuianus.

a ¶ Filiam. ⁊ quæ in maritum habebat filium fratris testatoris.

b ¶ Genero meo. ⁊ quod matrimonium valet, secũdũ leges, ut inst. de nup. §. duorũ. secundum canones secus.

¶ Filiam a suam hęredẽ scripsit, & nepotem, quem ex ea habebat, ei substituit, & ita cauit, Lucio Titio fratris mei filio genero b meo ducẽtos aureos relinquo: quo legato scio illũ contentũ esse, quoniam scripsi vniuersam rem meã, eò quòd filiam meam, & nepotẽ meum c hęredes, scripsi vniuersam substantiã ei † cõmunicasse: quos inuicem commendo. Filia, adita patris hęreditate, diuertit à marito d. Quæsitum est, an Titius quondam eius maritus suo, vel filij sui nomine, ex fideicommisso cõmunionem bonorũ consequi possit viua quondam vxore sua, vel post mortem eius? Respondi, nihil e fideicommissi datum genero proponi, pręter ducentos aureos. Idẽ quæsiit, eandẽ vxorem marito hęredi f † scripto fideicommisisse, vt cùm moreretur, filio cõmuni omne, quod ad eũ ex hæreditate sua peruenisset, restitueret: an illæ quoque res, & possessiones, quæ in dotẽ datę, & post diuortium restitutę mulieri fuerãt, fideicõmisso contineant? Respondi, quod mulier in bonis suis reliquisset, id fideicõmisso cõtineri. Claudius, Et aliàs de eodẽ facto cõsultus ita respõdi, siue restitutæ sint res, secundũ id, quod supra rñsum est, in bonis mulieris cõputari: siue nõ sint restitutę, qa ex stipulatione de dote reddẽda interposita restituẽdæ sint, eo auctiorẽ g hęreditatẽ cõputari.

† de sensu huius §. ui de Sebast. Sap. in l. testamento. C. de ipub. num. 4.

¶ *Paria sunt ab initio per partes relinquere, uel relictum simpliciter per partes modificare. Bartol.*

¶ Quę hẽbat † filiũ, & ex eo nepotẽ, vtrosq; in mariti potestate, maritũ ex asse scripsit hęredẽ, eiusq̃ue fidei cõmisit in hęc verba, Si Titius maritus meus mihi hæres erit, peto, fideiq; eius committo, vt q̃quid ex hæreditate mea ad eũ puenerit, cũ mori cœperit, id restituat † Caio Seio filio nostro: ita tamen h, vt decem quidẽ vncias Caius habeat, duas autẽ vncias Seius nepos hẽat; qd' vt fiat, fidei eius Titii hæredis mei committo. Pater emãcipauit i filiũ: ne potẽ amisit k: & superstite filio decessit l. Quęsitum est, an priore parte scripturę vuiuersa † mris hęreditas ex causa fideicõmissi filio debeatur? & i lla sequentia verba, Ita tamẽ, vt decem vncias filius, duas autẽ nepos habeat, ex volũtate defunctæ ita demũ locũ habeãt, si die fideicõmissi cedẽte m filius, & nepos eorũ in rerũ natura sint †? cũ autem non superuixerit † ad diem fideicõmissi nepos, sequens scriptura cesset o? Respondi, secundũ † ea, quę proponerentur, ostendere * decem duntaxat vncias filio datas.

† Fl. cęperit det restituat.

† Fl. patris.

¶ Qui habebat. ⁊ CASVS. Titia habens maritũ Titiũ. & habẽs ex eo filiũ Caium Seium, & habẽs ex eo filio nepotẽ Seiũ, q̃ filius, & nepos erant in dicti eius mariti potestate: scripsit sibi hęredẽ maritum ex asse. & commisit fidei eius in hęc verba, Si Titius maritus meus mihi hæres erit, peto, fideiq; eius cõmitto, ut quicquid ex hæreditate mea ad eũ peruenerit, cũ mori cœperit, id restituat Caio Seio filio nostro: ita tamẽ, vt decem quidẽ vncias Caius hẽat, duas autẽ vncias Seius nepos hẽat: quod vt fiat, fidei eius Titij hęredis mei cõmitto: & decessit dicta Titia testatrix. Pater dicti Caij Seij, maritusq; dictæ Titiæ testatricis emancipauit Caiũ Seiũ ꝑdictũ: sic enim euenit de facto: & dictũ nepotẽ amisit: qa decessit idẽ nepos: & decessit dictus pater superstite filio. Quæsitũ est, an per priorem partẽ scripturę testatricis, q̃ incipit ibi, Si Titius maritus meus &c. & durat vsq; illuc, Ita tamẽ ut decẽ &c. debeat filio vniuersa hẽditas matris, scilicet, Titiæ ꝑdictæ, ex causa fideicõmissi? & an illa sequentia verba testatricis, quæ hic materialiter ponuntur. Ita tamẽ ut decẽ uncias filius, nepos autẽ duas hẽat &c. ex uolũtate defunctę testatricis ita demũ locũ haberẽt, si die fideicõmissi cedente per mortẽ mariti filius, & nepos eorum essent in rerũ natura. Cùm autẽ non superuixerit ad diẽ fideicõmissi dictus nepos, cesset dicta sequẽs scriptura testatricis, q̃ incipit, Ita tũ vt &c. Et dicit. q̃ nõ debet filio uniuersa hæreditas matris, quãus nepos sit mortuus, imo hẽbit x. uncias duntaxat: & duas uncias residuas habebit hęres dicti mariti. Viuianus.

† Fl. esset.

† Fl. superuixit.

† Fl. deest, uox fin.

h ¶ Ita tamen. ⁊ Nunc determinat, quod dixerat.

i ¶ Emancipauit.] idem & si non emancipasset.

k ¶ Amisit. ⁊ quia decessit nepos.

l ¶ Decessit. ⁊ scilicet, maritus institutus.

m ¶ Cedente. ⁊ id est, tempore mortis mariti.

n ¶ Esset. ⁊ id est, euanuerit, & non habeat locum.

o ¶ Ostendere. ⁊ scilicet, videntur verba testamenti &c. residuũ habebit hęres mariti. Et sic ultima scriptura restringit præcedentẽ, ut J. de manu. testa. l. Stichus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæres institutus.ʒ CASVS Titius instituit sibi hæredē Seiū, & rogauit eum, quōd Sēproniæ uxori eiusdem Titij restitueret totam hæreditatem. Item rogauit dictam suam uxorem, ut quartam partem prædictæ hæreditatis prætenti die restitueret Caio, & reliquā restituereret eidē Caio post Pascha, pone: & decessit dict' Titi': & Seius eius hæres restituit hæreditatem dictę uxori testatoris detracta Quarta Trebellianica. Quæsitum est, an dicta uxor possit imputare in restituendo fideicommisso dicto Caio id, qd hæres ei uxori noie Quartæ detraxit? & respondet eatenus o strictam dictam uxorem fideicōmisso, quatenus cepisset, siue accepisset ipsa uxor ab hærede testatoris. Et ita restituet Caio integras tres partes hereditatis restitutas sibi per Seium hæredem testatoris: & ei Caio Quartam nō detraher. Sed & aliter posset intelligi, ut alibi notaui. Viuia.

Fl. peruenerit. al. peruenisset.

Fl. annis.

Fl. ex refectu paupertatis. al. partis.

Dua. ex refectu hęreditatis, qui ad &c.

Fl. Calenaum.

Fl. deest, eo.

a ¶ Vxori.ʒ scilicet, testatoris.

b ¶ Quatenus cepisset.ʒ i. totum restituet, vt Quartam non detrahat, ut & §. eod. l. j. §. inde Neratius. & l. ex asse. in fi. nisi in casibus, ut eisdem legibus not. & facit §. ad leg. Falci. l. lex Falcidia. §. nunquām. & §. de le. j. l. filiusfamili. §. apud. & §. eo. l. mulier. §. fin. an si, potest etiā intelligi, secūdū Hug. ut prorata diminuat fideicō. ab uxore relictum, ꝓ qua est diminutū sibi relictum: quod posset dici, si onus esset extrinsecus: ut §. e. l. facta. §. si Titius rogatus. & J. de dona. cau. mor. l. ei, qui. quod hic nō erat, sed in hoc potest habere locū. Nam si hēs nihil detraxisset, vxor tres partes ad tēpus sibi restituisset, & fructus esset lucrata: & nūc ergo retineat tres partes eius, quod habet: & sic facit ad hoc, ad legem Falc. l. pœnales. §. si Titio.

¶ Hęredum.ʒ CASVS Sēpronius instituit sibi hæredes Primū, & Secundum, & Tertium, pone: & cōmisit fidei eorum, ut quicquid ex parte tertia hæreditatis peruenerit ad eos, id redderēt Caio Mæuio quem aluerat idem testator, cūm fuerit idem alumnus annorū xv. & subiunxit hęc uerba dictus testator, Interim ex reditu, siue refectu paupertatis, q̄ ad vos puenerit, alatis eum ex vsuris ꝓ quantitate nummorū redactis, id est alatis eum alumnum interim, id est donec pueniet ad xv. annos, ex reditu, siue refectu paupertatis, siue tertiæ partis, q̄ ad vos peruenerit, scilicet, ex vsuris pro quantitate nūmorū redactis ex uēditione dictæ tertiæ partis hęreditatis. Itē subiunxit hęc verba dictus testator, hoc amplius eidem alūno meo hominem collactaneum, & vernam sutorem, qui eum artificio suo mercede data alere poterunt, subaudē, per fideicommissum relinquo: & decessit dictus Sempronius testator. Quæsitū est postea, cūm alimēta multò minora præstiterint dicto alumno hæredes scripti, quām cōpetebāt vsuræ summę redactæ ex uenditione tertiæ partis hæreditatis: & residuas vsuras præstare compelli debeant hęredes totius temporis, i. ante xv. annū alumni, & post an ex die, quo xv. annū expleisset alūnus, & non ante? Et q̄sitū est, cū dicti serui legati ei alūno specialiter, ut ex mercedibus operum eorundē suorum alereē dictus alumnus, statim vēnierint, siue uenditi fuerint ab eisdem hēdibus testatoris: utrum petere debeat dictus alumnus mercedes, an usuras ꝓ tij redacti ex uēditione seruorum? Et rndetur, testatorem uideri sensisse de omni reditu summę redactæ ex uenditione tertiæ partis hēd. restituendo dicto alūno per hęredes: & videri sensisse de restituenda alumno per hęredes omni mercede dictorum seruorū. Viuia.

c ¶ Ex reditu.ʒ alias, ex refectu: & idem est. Et dic, paupertatis, id est dictę tertiæ.

d ¶ Nummorum.ʒ redactorū ex uēditione tertiæ partis hēditatis

e ¶ Hoc amplius.ʒ hoc verbo etiam superiora repetūtur, vt suprà, de leg. iij. l. si purē.

f ¶ Sutorē.ʒ sub. per fideic. relinquo. & dic, quo ad vsum eos legatos, non quo ad proprietatē: alias non possent hæredes vendere. Et dicitur, verna, ex ancilla domi natus, ut insti. de leg. §. huic proxima.

g ¶ Redactæ.ʒ f. ex venditione tertiæ partis hæreditatis.

h ¶ Expleisset.ʒ nam & tunc certum est, q̄ hæredes sunt in mora ex tunc.

i ¶ Legati.ʒ ad utendum.

k ¶ Vænierint.ʒ ab hæredibus.

l ¶ Restituēdā.ʒ hoc ideo, quia dixit i prin. §. quicquid peruenerit. & facit §. eod. l. Balista. Sed arg. cōtra, §. l. hęredes mei. in prin. Sed hoc ideò, quia dilatio in xv. annū facta fuit fauore alumni, ut §. de leg. ij. l. fi ita. §. Pegasus. & no. §. e. l. in fideicōmissaria. in prin.

¶ Pluribus hęredibus. CASVS Caius instituit sibi hæredes Seium, & Sempro. in tribus uncijs hæreditatis suæ, pone: & Otalicū libertum suum, & duos alios suos libertos instituit hęredes ex dodrāte, siue ex ix. uncijs: & eisdē tribus libertis fundos per ꝓceptionē dedit, siue ꝓ legauit: & petijt ab his libertis, ne eos fundos alienarent, & ut ille libertus, qui uita superesset, alijs obtineret solidos eosdem fundos. Itē plegauit dicto Otalicio xx. aureos. Posteà cōmisit fidei unius ex his libertis, s. Otalicij, ut q̄cq̄d ad eum peruenisset ex hæreditate, bonisve suis testatoris, restituat Titio deducto ęre alieno pro ea parte, quæ scilicet, ad eū Otalicium puenerit, & deductis xx. aureis legatis sibi Otalicio per eundem Caium testatorem: & decessit dictus testator. Nunc Titius fideicōmis. petit à dicto Otalicio, ut restituat ei q̄cq̄d ad eum peruenit ex hæreditate, bonisve testatoris: & Otalicius bene vult ei restituere: nult tamen in restitutione deducere sibi nō solū æs alienum ꝓdictum, & xx. aureos prædictos, sed etiam tertiā partē fundorum prædictorū prælegatorū eidem Otalicio cū collibertis suis ꝓdictis. Nunquid potest deducere prædicto modo? Et dicitur, quod sic, cūm ipse testator non uoluisset excipere fideicōmisso dando Titio per Otalicium etiam legata, siue prelegata, nedum æs alienum prædictum. Viuianus.

m ¶ Eisdem.ʒ libertis.

n ¶ Vita superesset. J ecce causa, quare prohibuit alienare: aliàs nō naleret prohibitio, ut suprà, de lega. j. l. filiusfamiliàs. §. Diui.

o ¶ Otalicij.ʒ sub. id est, Otalicij fidei &c. & est proprium nomen liberti.

p ¶ Cum libertis. J siue habeas, cū libertis: siue collibertis: idē est: & potest determinare præcedentia: quia sibi cum alijs fuerūt legati fundi, vel etiam sequentia: scilicet, an ita sua tertia, uel tertiæ aliorū debeant deduci.

q ¶ Legata.ʒ i. prælegata prædicta: aliàs si uoluntas nō apparuerit distinguereturut §. e. l. in fideicōmissariam. §. fi & l. Marcellus. §. qui dam. & C. de fideicommis. l. cūm uirum. Hug.

¶ Maritus. J CASVS Sempronius instituit sibi hæredem Seiam suam uxorem ex tertia parte hæreditatis suæ pone: & Titium, & Seium filios eorum communes ex duabus partibus: & plura fideicommissa reliquit eidem vxori: inter quæ dotē prælegauit ei, his uerbis, Seiæ uxori meę dari uolo à filijs meis summā dotis ei, quæ mihi pro ea illata est. Et cōmisit fidei eiusdem uxoris, ut partem hæreditatis, & quęcunq; ei legasset, post mortem suam filio cōmuni Titio restituere: & decessit dictus Sēpronius. Quęsitū est, an dicta uxor debat restituere dicto suo filio ex causa fideicōmissi et summā dotis, sicut

mumquintum annū explesset h, & cùm serui legati i ei specialiter vt ex mercedibus aleretur, statim vænierint k, vtrum mercedes, an vsuras petere debeat? Rndi, secundùm ea, q̄ proponerentur, testatorem videri de omni reditu, & mercede seruorum restituenda l sensisse.

¶ Prohibita alienari non veniunt in fideicommisso.

¶ Pluribus †hęredib. institutis, in quibus & libertis tribus ex dodrante, eisdem fundos ꝓ præceptionē dedit: & ab his petiit, ne eos alienarent: & vt qui vita †superesset n, solidos eosdē fundos obtineret: deinde vnius † ex his libertis Otalicij o † fidei cōmisit vt quicquid ad eū ex hæreditate bonisve peruenisset, deducto pro ea parte ęre alieno, & legatis sibi viginti aureis, restituat Titio. Quæsitū est, an etiā partē tertiā † fundorum prælegatorum cū collibertis p idē deducere deberet? Rndi, secundum ea, quæ proponerentur, nō debere restituere præceptionem, cùm ipse testator legata q excipere voluisset.

¶ Dos prælegata non cadit in fideicōmisso, nisi specialiter sit dictum, & quarta ad dotem sufficiat. Bartol.

¶ Maritus vxore hærede instituta ex parte tertia, & pluribus ei fideicommissis datis, dotē quoq;

e ¶ Legati.ʒ ad utendum.

† Flor. debeant.

† aīs restituendis.

† Quō estimet fideicōmissū vniuersale, no. §. l. Marcell'. i prin cip. & ibi Bar. eo. tit. intell. autē istius §. nouum cū noua literæ emēdatione vid. Io. Coras. i l. cum uirū nu. 38. C. de fideicom.

† Fl. superasset.

† al. vnus.

† Fl. Otacij.

† Fl. atque etiā si sensisset, & hoc fuerit adprobatū

esset prælegata sibi uxori à marito data? Et respōdet, non aliàs debere uxorem restituere filio summam dotis, nisi manifestum esset testatorem sensisse etiam de dote restituenda per uxorem filio communi: sed etiam si fuerit approbatum eum testatorem sensisse hoc, id est, q̄ vxor restituat dotē filio, ita etiam siue demum respōdetur fore Titio petitionē eius quo que dotis, si nō minùs foret in quantitate, q̄ remaneret apud uxorem, uel hæredē eius nomine Falcidiæ, id est, quartæ Trebellianicæ, quàm in quantitate dictæ dotis. Vini.

a ¶ Prælegauit.ʒ q̄d valet ꝓpter repręsentationem, ut inst. de le. §. ex contrario.

b ¶ Sensisse. J quia hoc expresiē dixisset, ut §. ad legē Fal. l. si debitor. aliàs nō, ut §. de legat. ij. l. cùm pater. §. fidei tuæ. & C. de iure dot. l. cum pater. & facit §. ad legem Falcid. l. pater. in princi. & l. si vsusfructus. §. dos. in prin. & §. eo. l. mulier. §. cum proponeretur. & l. à filia. Accursius.

c ¶ Petitionē.ʒ sub. dicam esse.

d ¶ Quantitate. J uel in fructibus, quos ex sua tertia hæreditatis parte recepisset. Nam fructus quoque, si qui medio tempore percepti fuerint, i Falcidiā imputanē, ut §. de leg. ij. l. cū pater. §. Titio.

¶ Rogatur restituere. CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & rogauit eum, quod restitueret hæreditatem Septitio, cū erit Septitius viginti annorum: & decessit dictus Titius testator. Interim autem antē quām Septitius peruiniret ad xx. annos, dictus Seius hæres uēdidit Caio, pone, fundos, quos Titius defunctus acceperat pignori à Martino, pone, suo debitore, & propterea actione pignoratitia à dicto Martino conuentus dictus Seius hēs decessit relicto hærede Sempronio: & ꝓdicto iudicio pignoratitio nondum finito restituit dictus Sēpronius hæres Seij hęredis rogati dicto Septitio hęreditatem. Quæsitū est, an dicto iudicio pignoratitio nihilominus debeat cōdemnari ipse Sempronius? Et respon. quod fictnam cùm restituit hæreditatē Septitio, potuit retinere id, quod ex causa iudicati præstaturus esset dicto Martino: uel si uolebat restituere totam hæreditatem Septitio, & nihil sibi retinere, ꝓpter id, quod iudicari poterat, ad minus poterat facere sibi caueri per eundem Septitium de eo, quod poteratiudicari pro Martino in dicto iudicio pignoratitio. Et si non fecit aliquod ꝓdictorum duorum, sibi imputet. Puto tamen, extra casum, q̄ dictus Sempronius poterit recuperare à dicto fideicōmissario illud, quod prestiterit dicto Martino debitori, ut §. eo. l. hæres cùm debuerat. & J. eo. l. matrem. Viuianus.

e ¶ Rogatus. J scilicet, hęres.

f ¶ Erit J Septitius.

g ¶ Vendidit. J hæres.

h ¶ Restituit. J scilicet. Sempronius hęres hęredis.

i ¶ Cauere sibi.ʒ ut suprà. eo. l. de euictione. & l. cùm hæreditas ex fideicommissi.

k ¶ Executionem. J quia sentētia dabitur contra hæredem, & in bonis eius fiet executio: secùs in tutore, ut §. si quis cau. l. fi. Arg. contrà, §. fami. ercisc. l. in iudicio. Sed hic hæres recuperabit à fideicōmis. ut §. eo. l. hæres cùm debuerat. & §. eo. l. matrem. Accursius.

¶ Hęres eius ʒ CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium, & rogauit eum, quod restitueret hæreditatē suam Titij vniuersam post mortem suam Seij domino Caio, & Sēpronio: & decessit dictus Titius, & postcà decessit Seius eius hęres: & reliquit dictus Seius suū hęredem Martinum, pone. Martinus autem restituit dicto domino Caio, & Sempronio, quibus fideicommissum debebat, minimā quātitatem, quam solā in bonis fuisse dicebat. Posteà repertis instrumētis hęreditarijs apparuit quadruplo amplius i hęreditate Titij fuisse, quā Martinus hęres Seij hęredis restituerit dicto domino Caio, & Sempronio. Quęsitum est, an dictus Martinus posit conueniri i reliquum nomine fideicōmissi: Et respon. quod sic, si non intercessit trāsactio inter dictum Martinum, & dictos dominū Caium, & Sempronium: quia si transegissent pro eo, quod soluit Martinus, nō possent amplius conuenire eundem Martinum in reliquū hæreditatis nomine fideicommissi. Viuianus.

l ¶ Posse. ʒ ergo à contrario, si est transactum, nō potest cōtrauenire: & ñc est contrà, §. de transac. l. qui cū tutore. §. qui ꝑ fallaciā. Sed ibi fuit i dolo ille, cui est trāsactum: hic non. Item adhuc cōtra, §. de transac. l. ij. §. j. ubi repertis codicillis irrita tur transactio. Sol. hic alia instrumenta cautionalia sunt reperta de nouo: ibi codicilli, vel alia vltima uoluntas: ut J. eo. tit. l. de his. uel ut ibi. Item cōtra, C. de rescin. ven. l. ij. & J. de verb. oblig. l. si q̄s cùm aliter. in fin. Nam hic ultra dimidiam instę estimationis suerat deceptio, licet re ipsa: quia vltra quadruplū, ut dicit. Sed certè non per hoc fuit deceptio vltra dimidiā: quia duobus euētus fuit remissus. Est enim dubius iudicij euētus, ut §. de pecu. l. qd debet. Aliàs ferè omnes transactiones rescinderentur: & facit ad §. C. de transā. l. sub prætextu speciērū. & J. de excep. rei iudi. l. si ex restamēto. & C. de fur. l. post decisionē. Alij solutū oia contraria subaudiēdo hic maximè. Accursius.

m ¶ I pupillus. ʒ CASVS. Titius habens plures creditores instituit sibi hæredē Seiū suum filium pupillum, & rogauit eum, q̄ restitueret Caio dimidiam hęreditatis suæ, pone & decessit dictus Titius & dictus eius filius extitit ei hæres: & restituit dimidiam hæreditatis dicto Caio, & aliam dimidiam sibi restituit. & postea petit in integrum restitutionem, ut abstineret: & habita restitutiōe abstinuit a dicta dimidia hēditatis, quā sibi retinuerat. Certè optio, siue electio deferenda est fideicommissario prædicto, ut aut portionem quoque pupilli agnoscat, aut a toto, siue a tota hæreditate discedat: aut, si fideicommissarius nolit prę dicto modo eligere, sed uelit retinere tantum partē sibi restitutam. (quod pro eodem habeo, ac si a toto expresse discederet, cùm partē retinere non possit, ut dixi) omnino bona dicti Titii testatoris uendēda sunt pro satisfaciendo dictis creditoribus eiusdem Titii, ita, ut id, quod superfluum est soluto ære alieno, seruetur dicto pupillo in integrum iterū restituto, ut se immisceat hęreditati patris, a quā per in integrum restitutionem abstinuerat. Sed quid, si dicta bona, quæ dixi uendenda, non possunt uendi in solidum: quia non inuenit emptor, qui omnia uelit ea emere, sed partem tātum forte uult emere? Nunquid in superfluo, in quo non inuenitur emptor, erunt denegandæ hæreditariæ actiones dicto fideicōmissario? Videbatur forte quibusdam quod non. Sed certè omnino sunt ei denegādę, siue oia bona, quæ sunt vendenda, possunt uendi, siue pars eorum tantū. Et est ratio: quia in potestate illius fideicom. est suscipere uniuersum, siue uniuersam hæreditatem, ex quo pupillus ab ea abstinuit, & seruare pupillo in integrum restitutionē, ut rehabeat hæreditatē, si quid erit plus in hæreditate, exoluto ęre alieno, subaudi: & est in eius potestate à toto abstinere, ut dictum est. Si habet prædictam electionē, ut dictum est, & eam non capiat, imo permittat bona uendi, ut & dictum est: merito denegandæ sunt ei actiones etiam partis bonorum quæ non possunt uendi. Viuianus.

¶ Si pupillus.ʒ quia sibimet uideretur contraria hęc lex, ideo dixit Ro. extitit, id est, existere potuit: uel, extitit noie, nō re q̄a suus erat ut §. de acquiren. hęr. l. necessariis. alias, si se immiscuit, non posset postea abstinere, ut C. de repu. hęre. l. sicut. quod tñ J. dicit. Item q̄d dicit, restitui, id est restituere debuit. Nam cum non adiuit, ut dixi, quomodo potuit restituere? Vel dic secundo, q̄ uerè adiuit, & uerè restituit: & quod abstinuerit, fuit per in integrum restitutionem. Item quod subiicit, portionem pupilli: scilicet, quartam, quā retinuit. Vel dic quod fuerat rogatus de dimidia tantum restituenda: nū alia dimidia est sua portio. Item quod subiicit, pupillo seruetur: si in integrum restitutio, ut se immisceat, qui etiam per restitutionem abstinuit, vt §. de mino. l. q̄ si siue. §. restitutus.

Paren

¶ Idem. † LEX LXXIX. SI pupillus m pa-

† Fl. deest, eo.

† Fl. uel caueri sibi id.

† Intel. hujus §. uide p Panhaleo. de Cre ma. in l. rē maioris. nu mer. 44. C. de rescind. uend.

† Fl. deest, in.

† lib. singu. Quæstion. publicè tra ctatarū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Parenti.] pro dimidia: quia sic fuit rogatus.
b ¶ Portionem.] scilicet, dimidiam.
c ¶ Vendenda.] à fideicommissario.
d ¶ Denegandæ erunt.] si velit in totum abstinere: à parte enim non pót, ut hic dixit Sed quomodo q̃ iam acceperit, pót dimittere? Respó, occasione partus pupilli, ut ś. de acquirenda hereditate. l. cũ hereditate.
e ¶ Si quid plus.] sua dimidia.
f ¶ Seruare.] per integrum restitutionẽ denuo, nisi habeat, ut dixit: & facit ś. eo. l. cogi. §. fi quis hæres. & §. sed & si quis. & §. idẽ Mæcianus. & l. qui totum. & nam quod. §. ji. & l. ita tamen. §. si pater.

† Pl. omni modo & J.

† Flo. erat.

MAtrẽ & aunculum. CASVS. Lucius Titius scripsit sibi hæredes matrem suam, & aunculum suum, id est fratrem matris, quibus ipse debebat cẽtum, pone: & commisit fidei eorum, ut post mortem corũ restituerent Septitio illud, qd superfuerit ex re familiari ipsius Lucij Titij testatoris. & decessit dictus testator. Et posteà dicti eiusdẽ hæredes cõsumpserunt non modicam partem bonorũ eius: & posteà decesserunt dicti hæredes relictis multis eorũ hæredibus, quibus hæredibus dictorũ hæredum sciẽtibus Septitius prædictus fideicõmissariam hæreditatis partem restituit, mox abstinet paterna hæreditate; optio deferẽda est fideicommissario, vt aut portionem b quoq; pupilli agnoscat, aut à toto discedat: aut oínó† bona vendenda sunt c, vt id, quod superfluum est, pupillo seruetur: & si insolidum bona venire non possunt, omnino actiones fideicõmissario denegandæ erunt d. Est† enim in potestate illius, vnũ suscipere: & si quid plus e erit, pupillo seruare f.

lib. 5. Digesto.

¶ *Venditio facta causa interuertendi fideicommissum, non imputatur hæredi in eo, quod sibi defunctus debebat. Bar.*

¶ Idem.† LEX LXXX.

MAtrem, & aunculum, eosdemq; creditores suos, hæredes scripsit Lucius Titius g, & corũ fidei commisit, vt post mortem restituerent, quod ex re familiari testatoris supfuerit h, Septitio. Hæredes non modicam i partem bonorum testatoris consumpserunt, & multos hæredes reliquerunt: quibus scientibus k, multa corpora, quæ remanserant † ex bonis Lucij Titij, Septitius l possedit. Quæsitũ est, an id, quod Lucius Titius debuit matri, & aunculo, hæreditate, suo hæres extitit, & fideicõmissariam hæreditatis partem restituit, mox abstinet paterna hæreditate; optio deferẽda est fideicommissario, vt aut portionem b quoq; pupilli agnoscat, aut à toto discedat: aut oínó† bona vendenda sunt c, vt id, quod superfluum est, pupillo seruetur: & si insolidum bona venire non possunt, omnino actiones fideicõmissario denegandæ erunt d. Est† enim in potestate illius, vnũ suscipere: & si quid plus e erit, pupillo seruare f.

† al. remanserunt.

¶ *Venditio facta causa interuertendi fideicommissum, non imputatur hæredi in eo, quod sibi defunctus debebat. Bar.*

¶ Idem.† LEX LXXX.

MAtrem, & aunculum, eosdemq; creditores suos, hæredes scripsit Lucius Titius g, & corũ fidei commisit, vt post mortem restituerent, quod ex re familiari testatoris supfuerit h, Septitio. Hæredes non modicam i partem bonorum testatoris consumpserunt, & multos hæredes reliquerunt: quibus scientibus k, multa corpora, quæ remanserant † ex bonis Lucij Titij, Septitius l possedit. Quæsitũ est, an id, quod Lucius Titius debuit matri, & aunculo suis hæredibus, id est à matre eius, & aunculo. Et sic videbatur per eos hæredes hæredum restituta hæreditas dicto Septitio fideicommiss. Quæsitũ est, an id, quod Lucius testator debuit matri, & aunculo suis hæredibus, id est dicta centum hęredes eorum matris, & aunculi possint petere à Septitio fideicom? Et respon. quòd non, & Claudius Iurisconsultus confirmat prędicta, & addit circa ea rationem: quia obligatio dictorum centũ cõfusa p aditionem hẽditatis, id est ex eo, quod dicta mater, & aunculus, creditores dicti Lucij Titij adierunt eius hæreditatem, interciderat. Et quamuis generaliter in tali casu sit repetitio fideicommissi hęredibus hęredum ex eo, q̃ ipsi hęredes hęredũ nõ deduxerunt illud, quod debebatur per testatorem dictis hęredibus: tamen æquitas dictę repetitionis fideicommissi defecit his, matri & aunculo hęredibus, qui proponũtur consumpsisse multa ex hęreditate dicti testatoris. Et si defecit hęredibus: ergo & defecit hęredibus eorum hęredum. Viuianus.

g ¶ Titius.] debitor.
h ¶ Supersuerit.] hoc casu poterat olim alienare, nisi causa iteruertendi fideicommissi. Hodie verò Quartam cogitur seruare fideicõmissario, ut no ś. eo. l. Titius.
i ¶ Modicam.] sed magnam.
k ¶ Scientibus.] per quod videtur hæreditas restituta, ut ś. eo. l. restituta. in prin. Accur.
l ¶ Septitius.] fideicommissarius.
m ¶ Claudius.] confirmauit prędicta adhibita ratione: Aditione enim &c. ut ś. eo. l. debitor. in prin.
n ¶ Repetitio.] quasi plus debito restituisset, ut ś. e. l. hęres cùm. & l. cùm hęreditas. & ś. de hære. ven. l. ij. §. penul. Hug.
o ¶ Æquitas deficit.] sic ś. ad Sylla. l. propter. §. neptis. & J. de ijs, quibus ut indig. l. hęres qui sciens.
p ¶ Multa.] hoc quando ultra dodrantem consumpsit. Nam dodrãtem iure suo licuit consumere, uel etiam iure nouo: ut dixi, secũdum quosdam. Sed B. dixit sufficere, si tantum consumpserit, quantũ eis debebat. Sibi enim imputetur, si potius voluerit voluptatis cã erogare, quàm sibi in suo debito satisfacere. Iunuit igitur, quod si non multa consumpsit, non extinguitur petitio debiti, ut argumen. ś. eo.

I. debitor & l. si hæres. §. fin.

IVlius.] CASVS. Iulius Phœbus habẽs tres filios, scilicet, Phębum, & Heracliam duos ex eadem matre natos, & Polycratẽ natum ex alia: fecit testamentum, & instituit eos tres sibi hæredes ex æquis portionibus, & petiit à dicto Polycrate, qui erat minor, quã aliquis fratrum, ut cõcederet hæreditatẽ dictis suis fratribus accepto certo pdio, puta Titiano: & circa hoc non erat quæstio & dictos Phœbũ, & Heracliam natos ex eadem matre uulgariter adinuicẽ substituit, scilicet, ut si q̃s eorum nõ fuisset hæres, alter haberet suam partem: & de hoc tãgẽt infrà. Et fecit dictẽ Iulius Phębus secundas tabulas Polycrati, id est substituit ei pupillariter, si decederet in pupillari ætate: quas secũdas tabulas cõmẽdauit aperiendas matri eius Polycratis, si impubes obijsset dictus Polycrates. Et de hoc nõ est q̃stio i hac l. Deinde petiit à prioribus, id est à Phębo & Heraclia, ut si q̃s eorum sine liberis decederet, portionẽ suã hæreditatis ipsi? Iulij Phębi eorũ patris restitueret ei, scilicet, fratribus qui superessent: exceptis bonis maternis eorum, & auitis: & posteà decessit dictus Iulius Phœbus testator. Et posteà decessit dicta Heraclia sine liberis, & istituit sibi hẽdẽ fratrem suũ Phœbũ. Et dictus Polycrates vocauit posteà dictũ Phębum corã Aurelio Proculo Proconsule Achaię, & perijt ab eo fideicommissũ, id est dimidiã portionis Heracliæ sine liberis mortuę. Propter hoc q̃ testator dixerat, Vt si quis eorum duorũ, scilicet, Heraclię, & Phœbi sine liberis decederet, portionẽ suã hęreditatis pfnæ restitueret ei, vel eis, qui superessent: & q̃a decessit Heraclia sine liberis, obtinuit dictus Polycrates: & Phœbus à sniã contra eum legata appellauit, & Polycrates non curauit de dicta appellatione Phœbi, & recessit domũ, & sic solus Phœbus stetit ad prosequẽdam appellationẽ coram iudice appellationis. Et cũ nõ haberet ius est victus idem Phœbus. Non autẽ habebat ius ideò q̃a verba testatoris posita in uer. Deinde petiit &c. scilicet hæc, ei, vel eis &c. cõplectebanẽ vtrunq; fratrẽ, id est, Phœbum, & Polycratem. Sed certè male videt succubuisse dictus Phœbus & i principali causa, & in appellatione: q̃a testator substituerat vulgariter tantũ illos duos, scilicet, Phœbum, & Heracliam, vt patet in versi. Et inuicem eorũ &c. Vnde ad illos duos tantum videtur sequentem scripturam transtulisse, q̃ est in ver. Deinde &c. Sed certè hoc nõ obstat: q̃a præter illud, quod mouit iudicẽ principalis causę, id est appellationis, videt hæc esse voluntas patris fa. vt omnibus fratribus superstitibus, restitueret pars illius ex duobus, qui decederet sine liberis. Et ideò ita videbat, quia exceperat testator de dicto fideicõmis. de quo dicitur in versi. Deinde petiit &c. Et materna bona eorum Phœbi, & Heraclię ideò exceperat, quia Polycrates habebat aliã matrem, & quidẽ superstitem: cuius etiã matris fideicommissum erat per dictum testatorem, vt legata, quæ ei matri dederat dictus testator in testamento, moriẽs, ipsa mater restitueret dicto Polycrati suo filio. Viuianus.

† Fl. defecit.

† Imperialiũ sniarũ i cognitionib. plataruũ ex lib. 6. li. 1. seu Deretorũ. li. 2. Dua. cens. et legẽdũ Decreto. li. 1. broj.

† Flor. Fębus. & J.

† Flo. prædio.

† Fl. deest. etiã, & de intell. hu' tex. vid. Vbert. Zacharo il. J. nu. 68. C. de pact.

q ¶ Iulius.] aliàs lex, Iulius: aliàs §. Paulus imperialium &c.
r ¶ Fratribus.] No. q̃ appellatione fratris continetur soror: sic ś. de pac. l. tres fratres.
s ¶ Substituerat.] f. vulgariter. Et habeas, Si quis eorum hæres nõ fuisset &c. & sic expiratis adita hæreditate, vt [illegible] de impub. & aliis substitu. l. post aditam.
t ¶ Fecit.] f. Phœbus pater. Et habeas Polycrati.
u ¶ A prioribus.] f. Pnœbo, & Heraclia.
x ¶ Ei, vel eis.] f. fratri, vel fratribus.

Appella

a ¶ Appellatione facta.] per Phœbum.
b ¶ Egisset.] f. in causa appellationis: quod fieri potest, ut C. de tẽ. ap. l. fi. ibi, Quia hoc speciale, &c.
c ¶ Vtrumq; fratrem.] i. vtrumque fratrem complectuntur.
d ¶ Tantum.] q. d. non vnum tantum.
e ¶ Substituerat.] id est dicere, ac si expresse substituisset eos inuicem, id est, simul. Alij dicũt, quod hoc op ponit pro Phœbo de substitutione prima: quasi in secũda ad illos tantum duos videatur referre se, ut ś. de vulga. substit. l. cohæredi. §. cùm patrem. Sed non est ita: quia fuit vulgaris.
f ¶ Sed uoluntas.] f. pro Polycrate in dicto fideicommisso.
g ¶ Dederat.] Iulius Phœbus. Accur.

† Flo. solũ.
† ἀναμφιβόλως, pulchrè And. Al. li. j. Pare. c. 7.
† Fl. atqui.
† Flo. uel.

¶ QVANDO DIES LEGATORVM VEL FIDEICOMMISSORVM CEDAT.

MOrtuo.] CASVS. Titius instituit sibi hẽdem Seium filiũ suũ pupillũ: & ei pupillariter substituit Caiũ, ponamus: & à dicto Caio substituto plura legata quibusdã reliquit: & posteà decessit dictus Titius pater dicti Seij pupilli. Certè dies legatorum à dicto substituto datorum, siue relictorum cedit, quãtum ad hoc, ut legatarij decedentes interim antè, q̃ vendicet sibi locum substitutus, ad hęredes eorum legatariorum petitionem transmittant: Sed si posteà, vendicet sibi locum substitutus pupilli pupillo in pupillari ętate decedente. Non eũ nocet, quantũ ad hoc, q̃ mortuo dicto patre Titio pupillus eius filius viuit. Substituti enim prædicti aditio moram legati quidem petitioni facit: cessioni diei non facit, ut J. e. hęredis. in prin. & §. tantundem.

† libr. 2. ad Sabin.

h ¶ Mortuo patre.] pone casum, ut J. eod. hæredis aditio. §. tantundem.

SI purè sit.] CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & reliquit purè Caio vsumfr. vel vsum fundi sui, vel habitationẽ domũ suæ, & decessit. Certè antè, q̃ adeatur hęreditas per dictum Seium, dies eorum legatorum non cedit quoad petitionem: quia non debetur ante aditam hęreditatem, sicut nec legata cæterarum rerum ante aditam hæreditatem debentur: neq; petitio eorum legatorum ad hæredem legatarij transit. Sed & si velles dicere, neque eorum dies ante aditam hæredita. cedit: & ita neque petitio ad hæredem transit: dicere posses, ut videtur. Et idem est, si ex die, puta, post Pascha sit vsusfructus relictus legatario. Nam cùm ad hęredem fructuarij non transferatur vsusfructus ex sui natura, ut & insti. de vsufruct. §. finitur. frustra est, si ante aditam hæreditatem dixerit aliquis cedere diem eius vsusfruct. qui legatus est. Nam ea legata, quę dicuntur cedere ante aditam hęreditatem, dicuntur cedere quantum ad transmissionem ad hęredem legatarij tantum, & non quantum ad hoc, ut debeantur: quia nulla debentur ante aditam hęreditatem. Viuianus.

i ¶ Transit.] Not. diem harũ personaliũ seruitutũ non cedere ante aditã hæreditatem, etã purè sint relictæ: nec quoad petitionem, nec quoad transmissionẽ, si decedat legatarius. Idem in aliis seruitutib. & idẽ in aliis quibusdam casibus est, ut hic, & not. C. de cadu. toll. §. in nouissimo. & J. eo. l. si habitatio. Ea verò adita cedit dies quoad petitionem non quoad transmissionem, cum non transeat ad hęredes, ut d. §. in nouissimo. & insti. de vsufruc. §. finitur. nisi sit relictum Titio, & hęredi, ut C. de vsufru. l. cum antiquitas. Ar cętera legata cedunt à morte testatoris quoad transmissionem, ut C. de cad. toll. §. cum igitur. licet non possint peti, nisi ea adita. Item si sunt relictę ex die certo, uel incerto, vel sub conditione, non cedunt ante diẽ ęt certum, ut hic subiict, & ś. quando dies vsufr. le ce. l. j. §. fin. Sed cętera legata ex die certo cedũt, ut C. de cadu. tollen. §. cum igitur. Et sic not. ex prędictis, Quòd cedere diem dicitur duobus modis, ut

K Nnot. C. de cad. tol. §. j.
Am cùm.] ratio superioris l.

SI cum hæres.] CASVS. Instituì mihi hæredem Titium, & legaui Seio centum, cum dictus Titius hæres morietur: & decessi. Certe dictum legatum est cõditionale. Sub die enim incerto relictũ est, qui habetur conditionis loco: quæ conditio potest non existere viuente legatario, puta, si legatarius moriatur viuente hærede. Vnde si viuo Titio hærede decedat Seius legatarius, non transfert legatum ad hæredem suum. Si autem legaui dicto Seio centũ, cùm ipse Seius moriatur, certũ videtur esse legatũ: quia cõditio viuẽte legatario existit: quia viuẽte moritur, vnde ad hæredem suũ trãsmittit legatarius dictũ legatum. Viuia.

¶ *Legatum seruitutis personalis cedit ab adita hæreditate. Bartolus.*

¶ Vlpianus.† LEX II.

SI purè sit vsusfructus † legatus, vel vsus, vel habitatio; neque eorum dies ante aditã hæreditatẽ cedit, neque petitio ad hæredem transit. Idem est, si ex die sit vsusfructus relictus.

† lib. 15. ad Sabinum.
† Relictus.

¶ Idem.† LEX III.

NAm cùm ad hæredem non transferatur, frustrà est, si antè quis diem eius cedere dixerit.

¶ *Si legatum confertur in mortem hæredis, est conditionale: secus, si in mortem legatarij. Bartolus.*

¶ Idem.† LEX IIII.

SI, cùm hæres morietur, legetur, cõditionale legatum est. Denique viuo hærede defunctus legatarius ad hæredem non transfert. mSi veró, cùm ipse legatarius nmorietur, ei legetur, certum est legatum ad hęredẽ transmitti.

† Fl. Idem & si.
† lib. 5. Disputatio.

¶ *Primò dicit legatum transmitti ad hæredem post cęssionem diei. Secundò dicit, quando dies cedat quo ad transmissionem. Barto.*

¶ Idem.† LEX V.

SI post diem legati cedentem ad hoc J. de manu. testa. l. qui duos. §. hæc conditio. & de lega. ii. l. si pecuniam. §. j. & inf. de condi. & demon. l. hęres meus.

† lib. 19. ad Sabi.

n ¶ Si legatarius moriatur.] Fallit in libertate relicta seruo suo, cum moriatur, vt inf. de manu. testa. l. libertas. in prin. & in vsufru. vt ś. de vsufru. l. Titio. & facit inf. eo. l. huiusmodi. in fi. & C. de hæred. insti. l. extraneum. Accur.

SI post diem.] CASVS. Titius instituit sibi hæredem Seium, ponamus: & legauit Caio c. & decessit dictus Titius. Posteà decessit Caius legatarius. Nunquid transfert idem legatarius legatum ad hæredem suum? Et distinguitur: aut fuit dictum legatũ pure relictũ, aut post diem certam, aut sub cõditione. Primo casu, cedit dies eius legati ex die mortis testatoris: & sic legatarius transfert legatum ad hæredem suum, si moriatur post testatorem. Secundo casu, simili modo cedit dies a morte testatoris: & sic simili modo transfert legatarius ad hæredem suum legatum: nisi fortè id fuit legatum post diẽ, quod non transit ad hæredem. Nã huiusmodi legati dies non cedit ante diem, subaudi, nec etiam post diem, ante aditam hæreditatẽ: vt puta, si vsusfructus sit relictus post annum. Tertio autẽ casu, nõ prius dies legati cedit, quam conditio fuerit impleta, etiamsi ea fuit conditio, quæ in potestate sit legatarii: nedũ si sit casualis, vel mista. Et sic ante eam impletam decedens legatarius non transmittit legatũ ad hæredem suum: secus autem esset, si ea esset conditio, quam Prætor remittit legatario, puta, iurisurandi: uel esset impossibilis: quæ quidẽ habentur pro non adiectis: vel esset appósita, & per legatariũ nõ staret, quo minus eam impleat, sed staret per hęredẽ: vt puta, si sit iussus legatarius hæredi dare decem, & hęres accipere nolit. Aut staret quo minus impleatur per eius personã, in cuius persona iussus est legatarius parere cõditioni: puta, si sit legatũ dicto Caio, pone, si Seiã vxorem ducere: nec ea ei velit nubere. Nam his casibus nõ expectatur, q̃ adimpleatur conditio: & ex non impleta decedens legatarius bene transfert legatum ad hęredem suum. In prędictis autem omnibus casibus, in quibus dixi legatum transferri ad hęredem legatarii prestabitur legatũ hæredi legatarij eisdem diebus, & eisdem appendicionibus, siue appẽdiciis oneribus, quibus diebus, & oneribus præstaret legatario, si viueret: scilicet, ut hęres legatarii ita teneat adimplere onera imposita legatario, sicut teneretur legatarius, si viueret.

† lib. 20. ad Sabinum.

¶ Si cũ dies.] Instituì mihi hęredẽ Titium, & legaui filio Caii, uel seruo Seii centum: & decessi. Et ita post mortem meã cessit dies legati prædicti. Certè legatũ debet his, scilicet, patri, & domino, quorum iuri fuit subiectus filius, uel seruus prædictus: & ideò si purũ le-

Infortiatum. DD gatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

gatum fuerit, & post diē legati cedentē post mortē meam testatoris dictus seruus est factus liber, reliquit dictus seruus dictum legatū apud dominum, tanq̃ eidem domino debitum, & hoc in eo legato, cuius cedit dies à morte mea testatoris: secus aūt est in eo legato, cuius cedit dies ab adita hęreditate tm: sicut est legatum vsusfructus. Nam & præfatus vsusfructus fuerit legatus filio, uel seruo alicuius: licet post mortem testatoris sui iuris efficiatur dictus filius, vel seruus ante aditam hęreditatem, acquirit sibi legatum dictus filius, vel seruus. Et est ratio, quia inuenitur sui iuris, qñ cedit dies legati, scilicet, tempore aditæ hæreditatis, vt §. e. l. 2. & 3. Viuia.

a ¶ Ad hęrrdem suū.] id est, quem habet: nō autem dicit ad differentiam extranei hęredis.

b ¶ Mortis.] testatoris, uc C. de cad. toll. §. cum igitur.

† Plo. fuit. al. fuerit.

c ¶ Eius.] scilicet, legati.

d ¶ Post diem.] scilicet, certum, ut d. §. cū igitur. & hoc quoad transmissionem.

e ¶ Nō ante.] sed nec post, quoad transmissionem: ut nota. suprà, eo. l. 2.

f ¶ Impleta.] ut C. de cadu. toll. §. fin autem. Accur.

g ¶ Statim cedit.] id est à die mortis: & da exempla † de condi. iuri. iur. vel alia, quæ contra legem fit, uel contra bonos mores, uc §. de condit. institu. l. quæ sub conditione, & §. ti. j. l. facta. §. quòd si conditio.

† Quid i conditiōe q̃ d iure nō potest adimpleri. an pe reat p legatū dic q̃ vbi non pōt adipleri de iure, suffi cit adipleri de facto, q̃ is fit factū iutile: tū legatū ē utile, p ea, q̃ notāt doctō. il. Mēquius. §. de ādi. & demon. Bal. i rubr. de insti. & subst.

† Du. pēsionib. q̃ quoties legatū, aut aliud si semel uno die, sed diuisis tpib. soluēdū ē, pēsionibus solui diei mus.

† aliàs, qa.

h. ¶ Impossibili.] ut §. de cond. & demō. l. obtinuit. & instit. de hære. insti. §. impossibilis. Sed occurrit contra, ut instit. de leg. in fine. sed distingue, cui apponitur, ut no. §. de cond. insti. l. j.

i ¶ Impleta.] ut §. de condit. & demon. l. iure ciuili. & C. de cōdit. infer. l. si ea. & C. de in stit. & substit. l. j.

k ¶ Quod.] id est, quia.

l ¶ Per alium stat.] secus, si per casum fortuitum, vt C. de condi. infer. l. legatum. & §. de cond. & demon. l. in testamēto. & §. de cond. institut. l. quæ sub conditione. §. quoties notatur.

m ¶ Hæredi.] legatarij: & dic conditionibus, id est, modis. Si autē uera esset conditio, non transmitteretur ea pendente, ut §. proxi. Itē ab hærede adimpleri, nisi sit factum, quod per eum fieri non possit, vt C. de Cad. tol. §. ne autem. & §. si autem talis. Accur.

n ¶ Iuris.] ut est filius, vel seruus. Et caue tibi, quia aliud est in contractibus: ut si fiat sui iuris etiā ante conditionem obligationis domino, vel patri quæritur, ut J. de regul. iur. l quæ legata. & facit J. de do. cau. mortis. l. fi. & §. de op. leg. l. si Pamphilo. & de codicil. l. 2. §. j. & J. eo. l. si ususfructus. §. fin.

o ¶ Acquiret.] & est ratio, quia inuenitur sui iuris, qñ cedit dies legati, scilicet tempore aditæ hæreditatis. ut §. eo. l 2. & 3.

QVod purè.] CASVS. Titius legauit Seio centum purè, & posteà ademit ei dictum legatum sub cond. si nauis ex Asia venerit ulque ad annum, ponamus, & decessit dictus Titius. Certè quasi sub contraria conditione prædictum legatum habetur, id est, quasi esset relictum sub conditione, si nauis ex Asia venerit vsque ad annum. Vnde si interim decedat legatarius prędictus, Seius non transmittit legatum ad hæredem suum. Si autem extrinsecus suspēdatur legatum, & non ex ipso testamento: licet ante legatarius decedat, dicimus transmissse eum legatum ad hęredem suum: veluti, si rem dotalem maritus legauit extraneo, & legauit vxori suę aliquam pecuniam pro dicta re dotali legata extraneo: deinde deliberante vxore, vtrùm vellet dictam rem dotalem, aut dictam pecuniam sibi legatā à marito, decessit dictus legatarius extraneus ante, quam mulier eligeret legatum, siue pecuniam sibi legatam a viro: certe ad hęredem dicti legatarii dictū est per Sapientes transire dictum legatum rei dotalis: scilicet, vt si posteà mulier potius velit pecuniam, quam rem dotalem legatam extraneo, possit hæres dicti legatarii extranei petere ex legato dictam rem dotalem. Et est ratio, quia in hoc casu magis mora videtur iniecta legato rei dotalis prædictæ, quam conditio.

† Fl. alienī quis iuris est: deberi.

† Fl. acquirit.

¶ Eorum legatorum.] Dies legatorum quę sūt relicta in codicil. perinde cedit, atque, id est sicut cedit dies legatorū relictorum testamento. Quando autem cedat dies legatorum testamento relictorum, dictum est sup. proxi. l. Viuia.

† lib. iii. ad Sabinum.

p ¶ Quasi sub conditione.] scilicet, contraria: & ideò ea pendente legatarius decedens nō transmittit ad hæredem vt hic, & sup. de adi. leg. l. si legatum pure, & l. legata inutiliter. & argu. supra si cert. peta. l. pecuniam.

q ¶ Dicimus.] vt sup. de condit. & demon. l. cōditiones. & l. i. §. i. & l. aliquādo. & i. f. eo. l. hęredis. & l. si dies. §. fin.

r ¶ De electione.] vtrum legatum petere, vel dotē velit. H. Acc.

s ¶ Ad hæredem.] scilicet, legatarii, cui dotē legauit maritus.

t ¶ Legatum.] dotis sub. & facit J. eod. l. proxi. & inf. de verb. oblig. l. si decem cum.

v ¶ In testamento.] nā vim testamenti obtinet, vt §. de codicil. l. ii. §. i. & l. ab intestato, in fin. & C. eo. l. fin.

¶ *Conditio tacita ex testamēto procedēs impedit diem legatorum cedere: secus, si extrinsecus ueniat. Bartolus.*

¶ Paulus. † LEX VI.

QVod purè datum est, si sub conditione adimatur, quasi sub conditione p legatum habetur. At si extrinsecùs suspendatur legatum, non ex ipso testamento; licet antè decedat legatarius, ad hæredem transmisisse legatum dicimus: q veluti, si rem dotalem maritus legauerit extero, & vxori aliquā pro dotali re pecuniam: deinde deliberante vxore de electione r dotis, decesserit legatarius, atque legatum elegerit mulier, ad hæredem s transire legatum t dictum est: idque & Iulianus respondit. Magis enim mora, quàm conditio legato iniecta videtur. Eorum legatorum † quæ in codicillis relicta sūt, perinde dies cedit, atq; in testamēto v relictorū.

† Dic de iure canonico etiā nudis verbis sine solennitate posse legari. c. indicante. & ibi gl. de testa.

† lib. 20. ad Sabinum.

¶ *Hæreditatis aditio nō differt diei cessionē, sed petitionem qualitercunque differt. Barto.*

¶ Vlpianus. † LEX VII.

HAeredis aditio moram legati quidem petitioni facit, ciperet, aliquis sui iuris u non esset, † debebitur iis legatum, quorum iuri fuit subiectus. Et ideó si purum legatum fuit, & post diem legati cedentem liber factus est, apud dominum legatum relinquet. Sed si vsusfructus fuerit legatus, licet post mortem testatoris, ante aditam tamen hæreditatem sui iuris efficiatur, sibi legatum acquiret. o †

¶ *Conditio tacita ex testamēto procedēs impedit diem legatorum cedere: secus, si extrinsecus ueniat. Bartolus.*

¶ Paulus. † LEX VI.

QVod purè datum est, si sub conditione adimatur, quasi sub conditione p legatum habetur. At si extrinsecùs suspendatur legatum, non ex ipso testamento; licet antè decedat legatarius, ad hæredem transmisisse legatum dicimus: q veluti, si rem dotalem maritus legauerit extero, & vxori aliquā pro dotali re pecuniam: deinde deliberante vxore de electione r dotis, decesserit legatarius, atque legatum elegerit mulier, ad hæredem s transire legatum t dictum est: idque & Iulianus respondit. Magis enim mora, quàm conditio legato iniecta videtur. Eorum legatorum † quæ in codicillis relicta sūt, perinde dies cedit, atq; in testamēto v relictorū.

¶ *Hæreditatis aditio nō differt diei cessionē, sed petitionem qualitercunque differt. Barto.*

¶ Vlpianus. † LEX VII.

HAeredis aditio moram legati quidem petitioni facit,

† Fl. alienī quis iuris est: deberi.

† Fl. acquirit.

† lib. iii. ad Sabinum.

† Dic de iure canonico etiā nudis verbis sine solennitate posse legari. c. indicante. & ibi gl. de testa.

† lib. 20. ad Sabinum.

& C. eo. l. fin.

HAeredis.] CASVS. Titius instituit sibi hæredem Petrum pure, & legauit Seio centū pone, & decessit dictus Titius. Petrus cum posset adire hęreditatē, distulit adire: & interim Seius legatari' decessit, ponamus. Nunquid transmittit ad hæredem suum legati petitionem: scilicet, vt hæres eius possit petere legatum ab hęrede testatoris posteà hęreditatem adeunte? Et certe sic: nam hęredis aditio, scilicet, dilata, vel tardata facit moram petitioni legati, nō autem facit moram cessioni diei. Idē esset si Titius instituisset dictū Petrum sub condi. & impleta cōditio. ipse Petrus tardius adeat hæreditatē: q a semper legatarius est securus: scilicet, vt si interim moriatur, trāsmittat ad hæredē suum legati petitionē. Et idem est, si Posthumus hæres sit institutus a dicto Titio. Nam & hęc mora legatario non nocebit, scilicet, quantum ad hoc, vt transmittat ad hęredem suum legatum. Et idem est similiter, si hæres institutus a Titio sit apud hostes: quia nec hęc mora nocebit: & idem est in hoc alio casu: Titius instituit sibi hęredē Petrū, & Petro substituit Sēpronium: & a dicto substituto reliquit centum Seio. Nam si deliberante Petro instituto decedat legatarius, non nocebit legatario quoad transmissionē ad hæredē suum si postea hęres institutus Petro repudiauit hæreditatem, & sic peruenit hęreditas ad substitutum, a quo fuit legatum relictū. Nam transtulit prædictus legatarius petitionem legati ad hęredem suum. Idem est, si dictus Titius instituit sibi hæredem filium suum impuberem, & ei pupillariter Sempronium substituit: id est, si impubes decederet in pupillari ętate: & a dicto substituto reliquit centū Seio: nam si legatarius decedat ante, quam vendicet sibi locum substitutio pupil-

pupillaris, id est ante q̃ impubes in pupillari ætate decedat, transferet idem legatarius legatū ad hæredem suum: scilicet, vt legatarij hæres consequatur legatum vendicāte posteà sibi locū substitutio ne prædicta. Sed quid, si dictus Sēpronius impuberi substitutus sit damnatus à Titio patre impuberis dare centū Seio si intra puberta tē filius impubes decesserit, & posteà dictus Seius legatarius decedat viuo pupillo, siue impubere prædicto, & ita non habēte adhuc locū pupillari substitutione: nūquid transferet dictū legatarius petitionē legati ad hæredem suū? Et dicitur q̃ sic, nō obstāte q̃ fuit ei relictū dictū legatum sub cōditio. & ipse legatarius decessit ante eā impletā: quia dicta condit. per testatorē expressa inerat etiamsi nō esset expressa. Conditiones autem, quæ tacitè insunt, non faciunt legatū cōditionale, vt nō transmittatur ēt si sint expressæ. Quamuis āt dixerim hæredis aditionem dilatam, siue tardatam non facere moram cessioni diei, tñ quādoq; euenit cōtrarium. Pone enim, q̃ dictus Titius instituit sibi hæredem dictum Petrū: & Sticho seruo suo testatoris dedit libertatem in testamēto, & ei seruo legauit aliquid: puta, cētum: certē si dictus Petrus differat hæreditatem adire: hæc dilatio aditionis faciet morā cessioni diei dicti legati relicti dicto Sticho: vt scilicet, si ante aditā hæreditatem decedat dictus Stichus, non transmittat ad aliquē petitionem legati. Nam dies legati relicti seruo in testamēto manumisso non cedit ante aditam hæreditatē. Et est ratio, quia cùm libertas dicto seruo relicta non prius competat, q̃ adita hæreditate, æquissimum visum est Sapiētibus nec diem legati eidem seruo relicti cedere ante eam aditam, alioquin inutile fieret legatum, si dies eius legati cessisset ante, q̃ libertas competeret eidem seruo. Sed & post aditam hæreditatē quandoq; euenit hoc, q̃ nō cedit dies legati relicti seruo in testamento manumisso: puta, si seruo purè legetur aliquid, & iubeatur esse liber sub conditione, si nauis ex Asia venerit, pone, & conditio prædicta inueniatur pendens, siue pendere etiam post aditam hæreditatem. Item & in alio casu facit morā cessioni diei legati aditio hæredis dilata, siue tardata per hæredē: puta, si aliquid legatum sit ei, cui seruus legatus est, & ipsi seruo: puta, quia dictus Titius testator legauit Stichū seruum suū Seio: & eidē Sticho, & Seio legauit c. Nam pro parte Stichi cedit ab adita hęreditate legatum, licet pro parte Seij cedat dies legati à morte testatoris, hoc dicit cum l. i. eq Viuianus.

† Dua. expūgit nec.

† Non repudiauit.

† Fl. tantūdē & si ab.

† Fl. & iō seruo.

a ¶ Nec per conditionem impediatur.] aliàs est, nec per conditionem: sed alia causa impediturādire. alias est, Et per conditionē impe. & deest, nec: & tunc bona est litera, si modo posteà existēte cōditione adeat: aliàs nec testamentum valet, nec legata, vt §. de iis, quę in testa. delen. l. proximæ.

b ¶ Natus.] quia Posthumus sit institutus. quod fieri potest, vt §. de sta. ho. l. pe.

c ¶ Apud hostes.] & hic potest institui, vt suprà, de hæred. insti. l. illa. §. primo.

d ¶ Non nocebit.] quo minus ipse habeat, vel ad hæredem transmittat.

e ¶ Repudiauit.] & sic hæreditas peruenīat ad substitutum, à quo legatum fuit relictum.

f ¶ Substituto.] vt §. eo. l. j. Accur.

g ¶ Intra pubertatem.] i. impubes sit. Accur.

h ¶ Quærat inerat.] & vere expressa est: sed tamen non facit legatum conditionale, & pro non scripta habetur, vt J. e. l. si dies. §. fi. & l. si Titio. §. fi. & §. de cond. & dem. l. aliquando. H. Tantum ergo hic valet tacita, quantum & expressa conditio: arg contrà, §. de proc. l. filiusfamiliàs. §. milites.

i ¶ Interdum aditio.] retardata.

cessioni diei nō facit. Proinde siue purè institutus tardius adeat, siue sub conditione, nec per cōditionē impediatur, a legatarius securus est. Sed & si nondum natus b sit hęres institutus, aut apud hostes c sit, similiter legatario nō nocebit, d eo q̃ dies legati cessit. Inde dicimus, & si à substituto legatum sit relictum, quandiu institutus deliberat de defuncto legatario, non nocebit, si posteà hæres institutus † repudiauit: e nam ad hæredem suum trāstulit legati petitionem. Tantundē est, si ab † im puberis substituto f legetur. Nā ad hęredem suum legatum transfert, Tractari tamen potest, si impuberi substitutus damnatus sit, si intra pubertatem g filius decesserit, Seio centum dare, an viuo pupillo defunctus Seius ad hæredem transferat, quasi ea conditio sit expressa, quæ inerat? h Et magis est, ad hęredem legatarij trāsire. ¶ Interdum i aditio hæredis legatis morā facit: k vtputà, si seruo fortè manumisso, l vel ei, cui seruus legat' est, & seruo † aliqd legatum sit. Nam seruo legati relicti ante aditam hæreditatē dies non cedit.

K ¶ Facit.] vt dies eorū non cedat quoad transmissionē ante aditam hæreditatem: quod est speciale his casibus, vt sup. eod. l. ii. Sed regulariter a morte testatoris, ut C. de cadu. tollen. §. in nouissimo. Sed quoad petitionem semper facit moram aditio hęreditatis, vt supra hac l. in princip.

¶ Idem. † LEX VIII.

NAm cùm libertas non priùs competat, quàm adita hæreditate, m æquissimum visum est, nec legati n diē antè cedere. Alioquin inutile fieret legatū, si dies eius cessisset antè quàm libertas cōpeteret. o quod euenit, p si seruo purè legetur, & liber esse sub conditione iubeatur, & pendens cōditio ineniatur etiam post aditam hæreditatem. q

¶ *Legatum, quod personæ cohæret, extinguitur mortuo legatario ante aditam hæreditatem, hoc dicit*

¶ Idem. † LEX IX.

SI habitatio filiofamiliàs, vel seruo legata sit, puto non acquiri domino, vel patri legatū, si ante aditam hæreditatem filius, vel seruus decesserit. Nam cùm personæ cohæreat, r rectè dicitur, ante aditam hęreditatem diē non cedere.

¶ Idem. † LEX X.

CVm in annos singulos legan non cedit ante: sed post petit potest, & sic cedit dies.

l ¶ Manumisso.] in testamento. & accipe, Aliquid legatum sit: quod est J. vt C. de cad. tollē. §. in nouissimo. Aliud est qñ seruus legatur Titio, & eidem Titio, & seruo fundus. Nam pro parte serui cedit ab adita hæreditate, pro parte Titii a die mortis. Et quod subiicit dic, Nam dies legati relicti seruo, scilicet, manumisso &c. & sic redit ad primū, vt J. l. proxim. colligitur. & facit J. eo. l. cum legato. & d. §. in nouissimo. Et est ratio, quare non ante cedat: quia sic diceretur hæreditati acquirī, cuius in totum est seruus, vt §. de lega. i. l. si tibi homo. §. cùm seruus. licet fit arg. contra, J. de fur. l. a Titio. vel etiā nulli: quia sibi deberi non posset hęreditas.

† lib. 24. ad Sabinum.

† lib. 21. ad Sabinum.

NAm cum. Hæreditate.] vt C. de cadu. toll. §. in nouissimo. Et est ratio, quia si diceretur cedere quātum ad transmissionē legatū libertatis hic nihil effet: q a mortuus amodo non posset manumitti: & sic cum nullū commodum sit trāsmissionis,

† lib. 23. ad Sabinum.

m ¶ Legati.] relicti seruo manumisso.

o ¶ Competeret.] & est ratio, vt not. §. l. prox. in fi.

p ¶ Quod euenit.] vt sit inutile.

q ¶ Hæreditatem.] refert tamen qualis sit conditio, an quæ potuit adimpleri ante aditam hęreditatem, vel quæ non vt supra, de lega. i. l. quæsitum §. j.

SI habitatio.] CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & filio Caii, vel seruo legauit habitationem domus suæ: & decessit dictus Titius: & postea ante, quam Seius hæreditatem adiret, decessit dictus filius, vel seruus Caii. nunquid acquiritur dictum legatum habitationis dicto Caio, qui est pater, vel dominus? Et dicitur quòd non: & est ratio: quia cum dictum legatū habitationis cohęreat personæ illius, cui legata est, & eius morte finiatur, rectè dicitur nō cedere diem eius legati ante aditā hęreditatem. Si non cedit ante aditam hæreditatem, ergo non posset trāsmitti ad hęredem, etiamsi dictus filius, vel seruus essent sui iuris, & ante aditam hęreditatem decederent, vt §. eo. l. ii. & iii. Illa autem legata, quæ mortuis nobis ad hęredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos iis, quorū in potestate sumus, eodē casu acquirimus, vt §. eo. si post diem. §. fin. & inf. de reg. iur. quæ legata. Viuianus.

r ¶ Cohæreat.] quia morte personæ finitur, vt §. de vsu & habi. l. si habitatio. Est & alia ratio: quia non est persona, a qua constituat: sic e contra, si legaretur vsusfru. seruo hæreditario, nō cedit ante aditam hęreditatem: quia nō est persona, quæ vtatur, vt J. de stip. ser. l. vsusfructus. & inf. de acqui. re. do. l. hæreditas.

CVm in annos.] CASVS. Titius instituit sibi hęredem Seium, & legauit Caio in singulos annos mille aureos: & decessit dictus Titius. Certe constat plura esse legata, & non esse vnū tantum, Primi anni est purum legatū, sequentiū annorū est conditionale. Si viuat, scilicet, Seius legatarius, ut §. de an. leg. si in singulos. & l. cū in annos. Et idē, est scilicet, q̃ sint plura legata, si legauit dictus Titius Seio mille aureos in primum annum, & in secūdum annū legauit ei hordeum, & in tertium frumentū. Sed nūquid dies dicti annui legati cedit semel? an per singulos annos, quibus viuit legatarius? Et dicit, quòd per singulos annos, & in initio cuiusque anni, & nō in fine, non solum quoad transmissionē ad hęredem legatarii, sed etiā quoad petitionem. Et quia cedit in initio cuiusq; anni, quo viuit legatarius, ut dictum est, si relinquatur per Titium seruo Seii: deinde dictus seruus fit liber post primum, vel alterū annum: Iulianus ait,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum seruum nunc liberum sibi acquirere legata eorum annorũ, qui
venerunt, ex quo fuit liber, s. & non cedit dies legati ab adita hęre
ditate, sed ex die mortis testatoris, l. vt legatarius transmittat ad
hęredem suum legata illorum annorum, quib. inuenitur uiuus post
mortem testatoris, et ante aditam hęreditatẽ. Et si fortè post mul-
tos annos à morte testatoris adeatur hęreditas, debetur legatario legatum omnium prædictorum annorũ, & hęredi eius, si ipse sit mortuus post aditam hęreditatem, sub audi. Item est, si quotãnis, id est, singulis annis sit legatum: nam & hic spectabimus initiũ cuiusque anni sicut, & suprà, quandoque tamen vnum est legatum, & semel cedit, siue sit relictum in singulos annos, siue quotãnis: puta, quando euidens est uoluntas testatoris ideo diuidentis legatum in annuas pensiones, quoniã voluit prospicere hęredi suo, ne urgeretur stati ad solutionem legati: non autem voluit consulere legatario. Sed quid, si dictus Titius legauit Seio decẽ annua, vel quotannis, vt Seius conduceret sibi habitationem domus, in qua moret, uel solueret vnum magistrũ, qui cùm doceret in aliqua arte: eisdem certè diebus intelligitur legatum esse relictum quibus pensio habitationis debetur à legatario, qui conduxit, uel quibus debetur à legatario pensio mercedis disciplinarum: & hoc facta coniectura voluntatis testatoris. Creditur enim testatorem uoluisse legatarium tũc demum habere dicta decem, cum inciperet legare eis: sicut & in principio est soluendum legatum annuum ad alimẽta relictum: cũ tunc incipiat egere legatarius: vt in hac l. in princi. Scire etiam debemus, q̃ tũm ad ea, quæ dicta sunt, non est vis, vtrum legetur in annos singulos, uel quotannis, i. singulis annis: vel legetur in singulos menses: uel quot mensibus, id est, singulis mensibus: vel legetur in singulos dies: vel quot diebus, id est, singulis diebus. Et idem erit dicendum, si mille, pone, aurei annui legentur. Nã semper habebunt locum ea, q̃ suprà dicta sunt. ¶ Si cui homo. ⁊ Titius legauit Seio hominem in genere: & sic habet idẽ Seius electionem, quem velit de seruis testatoris: & decessit dictus Titius. Certè si legatarius decedat ante, q̃ vendicet seruum, transfert ad hęredẽ suum legatum. ¶ Si Titio. ⁊ Caius fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Sempronium: & Titio legauit hoc modo, Lego Titio vnum de seruis meis, quem Seius etegerit: & decessit Caius: & posteà decessit Seius post electionem serui a se factã. Certe locus erit vendicationi serui semel dicto Titio legatario acquisitæ. h. d. vsque ad l. huiusmodi, Viuian.

a ¶ Sed plura. ⁊ & primi anni purum, sequentium cõditionale legatum est, l. Si viuat, ut §. de an. lega. 4. & l. cum in annos. secus in stipulatione et causa mortis facta, quia vna est, ut ʃ. de donat. cau. mor. l. Senatus. §. fi. Item est simile hoc legatũ legato usufru. q̃ finit morte, nisi delinquatur Titio. & hęredibus eius, ut §. de an. leg. l. in singulos. & C. de leg. l. in annalib. & C. de vsufru. l. antiquitas. secus in stipulatione simili, quæ morte non extinguitur, ut ʃ. de ver. obli. l. si

b ¶ Stichum aliàs, & ideò. §. stipulatio. Accur.

¶ Ec refert. ⁊ plana est. Accur.

¶ Ec semel. Per singulos annos.] secus in simili stipulatione, ut ʃ. de do. cau. mor. l. Senatus. §. fi.

d ¶ Dies cederet. ⁊ etiam quoad transmissionem, vt §. de an. leg. l. in singulos, non solum quę ad petitionẽ, ut C. eod. l. j. Sed aliud in stip.

† Ii. 37. Digestor.

tur, non vnum legatum esse, sed plura [a] constat.

¶ Iulianus. † LEX XI.

NEc refert, [b] singuli aurei in singulos annos legentur, an in annum primum mille aurei, in secundum hordeum, in tertiũ frumentum.

¶ Vlpianus. † LEX XII.

NEc semel diem eius cedere, sed p singulos annos. [c] Sed vtrum initio † cuiusq; anni, an verò finito anno cedat, quæstionis fuit. Et Labeo, & Sabinus, Celsus Cassius, & Iulianus in omnibus, quæ in annos singulos relinquũtur, hoc probauerunt, vt initio cuiusque anni huius legati dies cederet. [d] Inde Iulianus, ait hoc legatum, si seruo relinquatur, deinde post primum, uel alterũ annũ sit liber, sibi eum acquirere. [e] Itẽ Celsus scribit, qd & Iulianus probat huius legati diem ex die mortis cedere, non ex quo adita est hęreditas: & si fortè post multos annos adeatur hęreditas, omnium annorum [f] legatario deberi. Sed & si quotannis [g] sit legatum, mihi videtur etiam in hoc initiũ cuiusque anni spectandum: nisi fortè [h] euidens sit volũtas testatoris in annuas pensiones ideò diuidẽtis, quoniam legatario consultum, sed hęredi prospectum voluit, ne urgeretur † ad solutionem.

† Iib. 23. ad Sabin.

† al. in initio.

† Fl. urgeretur.

simillibus, vbi in fine anni cedit, vt infra. de verb. oblig. l. qui hoc quę est contra. Sed contra hanc distinctionẽ est §. de condi. & demonst. l. si in annos. Alii distinguunt, an annuum, aut singulis annis legetur, vel promittatur: vt primo casu caput anni, secundo, finem inspicias. Sed huic est argu. contra suprà, si cert. peta. lecta. & inf. eo. l. §. nouissime. Accursius.

¶ *Relictum annuũ respectu certæ necessitatis, debetur tempore necessitatis. Bart.*

¶ Si in habitationẽ aliquid, vel ĩ disciplinã † legetur, sic, Annua, vel. Quotãnis. [i] quibus diebus pẽsio deberetur [k] habitationis, vel mercedis disciplinarum, eisdẽ intelligitur legatum relictum, coniectura † vountatis [l] facta. Nouissimè Pomponius scribit, nihil interesse, vtrum in annos singulos, vel quotannis: an in singulos menses, vel quot mensibus: an in singulos dies, vel quot diebus legetur. ipse [m] quoque huic sententiæ accedo. Proinde & si annui legentur tot [n] aurei, idem erit dicendũ. ¶ Si cui homo generaliter legatus sit, sed † antè quàm vendicet, [o] decesserit: [p] ad hęredem suũ transfert legatum. ¶ Si Titio sit sic legatum, quod Seius elegerit, & Seius post electionem decesserit, locus est vendicationi semel acquisitæ.

¶ *Conditio omnino extitura si dubitatur an uiuo, uel mortuo legatario existat, impedit diem legati cedere. Barto.*

¶ Pomponius. LEX XIII.

HViusmodi legatum, Siue illud factum fuerit, siue non fuerit, [q] illi do, lego: ad hęredem non transit, nisi alteruter † casus viuo legatario extiterit: [r] quoniã causa, † ex qua debeatur, pręcede semper debet: nec quia † certum est alterutrum futurum omnino, debebitur. Nam tale legatũ,

† Flo. si in habitatione aliquid, vel in disciplina.

† Limitabis per hũc tex. l. quib. debetur. §. de leg. i. dũ dicit, legatũ annuũ deberi d̃ quo in l. legatarius. §. fi ita §. de le. iii.

† Fl. &.

† Iib. 6 ad Sabinũ al. Pau. li. ult. ad Sabi.

† Fl. alter.

† Per illã l. & similia dicit gl. ii. ante me. in c. dilecti filii. extra de iudi. Quod causã petẽdi semper ẽ exprimẽda: alias agens nõ auditurr, & est expressum in ca. fi. de lib. obla.

† Per hunc tex. gl. in c. prudentiã. sup. uerbo, non ostẽdit. de offi. dele. dicit, quòd fiduo legati sciũt tertiũ interesse non posse, uel nolle, nihilominus debent expectare, q̃ ille tertius sua literatoria exquiset.

a ¶ Acquirere. ⁊ scilicet legata annorum, ex quo fuit liber.

f ¶ Omnium annorum. ⁊ præteritorum ex die mortis.

g ¶ Quotannis. ⁊ id est, singulis annis.

h ¶ Nisi forte. ⁊ nam hoc sequenti casu vnũ est legatum, & semel cedit, ut inf. eo. l. fi cũ. quasi pure sit relictum in tempus dilata petitione, vt C. eo. l. ex his. & infra, eod. l. Firmio. §. fina. H.

i ¶ Quotannis. ⁊ id est singulis annis puta decem ad domum cõducendam, vel pro magistro. Accur.

K ¶ Deberetur. ⁊ a legatario.

l ¶ Voluntatis. ⁊ qa tũc agere icipit. Ergo si ad alimenta x. singulis annis legentur, in principio anni est soluendũ: qui tũc incipit egere, vt §. hac. l. ii. respõ. sic de coniectura, §. de lega. j. l. si seruus plurũ. §. fi. & §. de iudi. l. sed & si suscẽperit. §. sed & si ꝓponas. & inf. e. l. Firmio. §. fi.

m ¶ Ipse. ⁊ ego, subaudi, Accursius.

n ¶ Tot. ⁊ puta, decem: & est hoc contra solu. quam not. ii. respon. huius l.

o ¶ Vendicet. ⁊ legatarius.

p ¶ Decesserit. ⁊ legatarius: quo casu dubitatur ideo, quia cum sit electio legatarii, videbatur extingui eius morte, arg. inf. de ver.

† Fl. &.

† Alias, cũ ꝓponat nõ dum testat. decẽ. aut eo mortuo &c.

† Flor. aut eo.

† Fl. transfertur.

† Florea. xxxvij.

obl. l. centesimis. §. fi. Sed contra est, quia transmittitur ad hęredem, vt & C. communia de leg. l. fi. in prin. Alii dicunt decesserit, scilicet seruus legatus. Et dic post mortem hęredis, non ante, ut inf. de verb. obli. l. inter stipulantem. § pe. de hac autem electione hominis in genere legati, dic vt no. §. fa. ercis. l. hęredes. §. fi incerto.

HViusmodi. ⁊ CASVS Titius instituit sibi hęredem Seium, pone, & Lucio ita legauit, fundum Sempronianum do, lego Lucio siue ipse Lutius cõtraxerit matrimonium cũ Berta intra annũ, siue non contraxerit intra annum: volens dictus testator Lutiũ cõtrahere matrimonium cum dicta Berta intra annum: & sic voluit testator, ut Lucius festinaret ad matrimoniũ gratia lucri medii tẽporis, & non haberet fundum, nisi post annum, si intra annum non contraheret cum Berta matrimoniũ: & decessit dictus Titius. Postea decessit dictus Lucius ante, quam alteruter dictorum casuum existeret: nunquid transmittit ad hęredem suum legatum? Et dicitur q̃ nõ quoniam causa, ex qua debeatur legatario legatum, id est existentia vnius de dictis casibus, semper debet pręcedere mortẽ legatarii ad hoc, ut ipse transmittat ad hęredem suũ: nec debebitur dictum legatum hęredi legatarii, ea ratione, quia certum est alterutrum futurũ omnino, i. alterũ eorũ, quæ posita sunt in conditione: & hoc probat a simili. Pone enim, q̃ dictus Titius legauit fundum Sẽpronianum Lucio, cum moreretur dictus Seius hęres. Certe istud legatũ certum est debitum iri ex eo, quòd certum est hęredem moriturum. Vnde si tempore mortis hęredis viuet legatarius, debebitur ei legatũ: & tamen si viuo hęrede decedat legatarius, non transit dictum legatũ ad hęredem sui legatarii. Viuianus.

q ¶ Non fuerit. ⁊ id est, si certum erit illud non faciendum.

r ¶ Extiterit. ⁊ est ergo cõditionale. Et sic cõtra. §. de cõdi. indebi. l. Iulianus. Sol. legatũ, & stipulatio talis, est conditionalis, ut hic: sed tamen ex stipulatione solutum non repetit: q̃a certũ est aliquã earũ

causa

causarum extiturũ, ai. §. de conditio. ind. l. q̃ si sub ea. Idem dici potest in omnib. casib. illius. l. Iulianus. in quibus eum debiturum certum est: licet videatur ibi uelle notare differentiam. Nec ob. §. de pericu. & com. rei ven. l. q̃ si pendente. §. fi ita. q̃ ibi non dicitur pura emptio, sed perfecta est, q̃ tum ad obligationẽ, à qua neuter discedere potest alteutro inuito, quãtum ad prohibẽdam repetitionẽ, Azo. Item non ob. ʃ. d̃ noua l. si pupillus. §. q̃ sub conditione. q̃a ibi est pura quoad obligationẽ: ut interim solutum non possit reperi, ut d. l. q̃ si sub ea. Sed Io. dixit, aut voluit facere duas conditiones & tũc alteram impleri oportetant vnã habẽtem duo membra, & tunc habetur pro pura, ut hic, & dictis ll. Alij dicũt aliter, ut nota. d. l. Iulianus.

† lib. 22. ad Sabin.

a ¶ Debitũ iri. ⁊ ex vi conditionis omnino extituræ, non ex persona eius, cui legatum est: quæ potest non esse tunc, cùm morietur, i. dicere, cõditionis euẽtus facit deberi legatum, si aliud non impediat, scilicet mors legatarij ante hęredem.

b ¶ Decedat. ⁊ quia cõditionale legatum, vt §. eo. l. 2. Dies enim incerta facit conditionem, vt §. de condit. & demon. l. dies. & l. dies incertus. 2. resp.

CASVS Iulianus. ⁊ Titius instituit sibi hęredem Seium, & legauit Caio vsumfruct. fundi Titiani, aut decem sub alternatione, utrum eorum duorũ voluerit legatarius, & decessit dictus Titius. Certè utrũque spectandũ esse placuit Sapiẽtibus, scilicet, & mortem testatoris, & aditionem hęreditatis eius mortẽ, l. testatoris esse spectandã ꝓ ꝓ dicta decem, q̃ decem si sola essent legata, cederet eius legati à morte testatoris, ut §. fi post diem. in prin. ut sic si moriatur legatarius post mortem testatoris, & ante aditam hęreditatem transmittat ad hẽdem suum legatum decem, ut ʃ. dicẽt. Aditionem, ſ. hęreditatis esse spectandum propter vsumfr. Nam dies legati usufructus cedit ab adita hęreditate tm: ſ. ut possit peti, ut §. e. l. 2. vt sic adita hęre. possit legatarius eligere, & petere quodcunque voluerit, ut l. vsufru. fundi, vel decem. Nam quamuis fit electio dicti Caij legatarij, sicut eam ei dedit testator, nondum tamen potest esse locus electioni, cùm proponatur aut nõdum testatorem decessisse, & ita non habere adhuc locum ea, quæ sunt per eundem testatorem relicta: aut mortuo, ſ. dicto testatore hẽdis eius nondum adita proponatur, & ita nõ possit eligi, vel peti vsufructus prędictus. Quid ergo, si post mortem testatoris, & ante aditã hęre. decedat dictus legatarius? nunquid transferatur ad hęredẽ eius legatarij legatũ de decem? Et resp. q̃ sic: quia mortuo legatario dies legati prędicti decẽ x cedit, i. mortuo legatario apparet. q̃ cessit dies legati quoad x. pci se: quia iam usumfru. amplius eligi non potest, nec peti. Nã & si ita dicat testator, Seiæ do x. aut, si pepererit, fundũ hęs meus dato: & antè, q̃ pariat decesserit Seia, transmittit ad hęredẽ suum dicta x. siue eorum petitionem. ¶ Si ita quis.] Titius, ponamus, instituit sibi hęredem Seium, & legauit Caio filio Sẽpronij ita, ut ipsi Caio filios soluantur, & decessit dictus Titius. Nunquid valet dictũ legatum? & certè sic: & non pôt imputari hẽdi, si soluat filio, & nõ patri Sẽpro. imò & si petat dictum legatum pater, exceptione est repellendus.

¶ Si dies legati. ⁊ Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hęredẽ Seium, & legauit Caio sui iuris existẽti c. purè. & decessit idem Titius, & ita cessit dies legati. Posteà dictus Caius legatarius dedit se in arrogationẽ, pone, Sẽpronio, & ita puenit in Sẽpronij ius, siue ptãtẽ. Certè ipsi Sẽpronio potius deberet legatũ, q̃ ipsi arrogato. Trãseũt eũ cũ eo arrogato in arrogantẽ ea,] ei arrogato debebãtur. Si autem dictum legatũ fuisset dicto Caio sub condi. relictũ, nõ transit in ar-

Cùm morietur hęres dato: certũ est debitum iri, [a] & tamen ad hęredem legatarij non transit, si viuo hęrede decedat. [b]

¶ *Si legatũ, cuius dies cessit ab adita hęreditate, & aliud legatũ, cuius dies cedit à tpe mortis, alternatiuè relinquitur: q̃tum ad electionẽ vtrumq; tps inspicitur, quantũ ad transmissionem quodlibet per se naturam suam retinet. Bar.*

¶ Vlpianus. LEX XIIII.

SI vsusfructus, [c] aut decem, vtrum legatarius voluerit, sint legata: vtrũq; spectandum, & mortem testatoris, & aditionẽ hęreditatis. Mortem, propter decem: aditionem, propter vsumfructũ: Quamuis enim electio sit legatarij, [d] tamen nondum electioni locus esse potest: cùm proponatur aut † nondũ testatorem decessisse, aut † mortuo [e] hẽditas nondũ adita, Inde q̃ritur Iulianus, si post mortem testatoris legatarius decedat, an ad hęredem trãsferat † decem legatum? Et libro † xxx. Digestorum scribit, posse dici decem transtulisse: [f] quia mortuo legatario dies legati cedit. [g] Argumentũ Iulianus pro sententia sua affert tale, Seiæ decem, aut si pepererit, fundum hęres meus dato. nam si antè, quàm pariat, inquit, decesserit, ad hęredẽ suum decem transmittet. [h] ¶ Si ita quis legauerit filiofamiliàs, vt ipsi solu-

uatur: potest procedere legatum, nec imputari hęredi, cur non patri, sed potiùs filio soluat. Finge enim hoc nominatĩ expressum, † vt filio soluat; certè si pater petat, exceptione erit repellẽdus.

¶ Si dies legati cesserit, [k] deinde delegatarius ĩ ius alienũ peruenerit, ipsi potiùs debetur legatũ, in cuius ipse ius peruenerit: transeunt enim cum eo, quæ ei debebantur. Sed si sub conditione fuerit legatũ, non statim transit, sed † expectamus conditionẽ: eique aquiretur, cuius iuris erit conditionis existentis tẽpore. Quòd si sui iuris fuerit eo tempore, [m] sibi potiùs acquiret.

¶ *Non refert, quid ex æquipollentibus fiat. Barto.*

¶ Idem. † LEX XV.

SI ita † esset liberis fideicommissum relictum, Si morte patris, suis iuris essent effecti, nec morte patris, sed emãcipatione patres familiàs cõstituti sint: deberi eis fideicõmissum nemo dubitauerit: diẽmque eius emãcipatione cessisse. [l] qui morte patris cederet.

¶ Iulianus. LEX XVI.

CVm ita legatũ est, Stichum, vel quod ex Pamphila natũ erit, hęres meus dato: non ante dies legati ei [m] cedet, quã aliquid † ex Pamphila natum fuerit, aut cer

rogatorem Sempronium, sed expectabit dictum legatum. & cõdi. & ei acquiretur ipsum legatum, cuius iuris erit legatarius tẽpore existẽtis dictæ cõditionis. Potest et im esse, qd̃ tẽpore existẽtis cõditionis erit legatarius in alterius potestate, quã in illius, qui eum arrogauit. Quòd si sui iuris fuerit legatarius eo tẽpore, quo existit cõditio legati sibi potius acquirit. Vi.

c ¶ Si vsusfructus aut decem. ⁊ sub alternatione.

d ¶ Legatarii. ⁊ & siquidem semel publice eligat, mutare non potest, arg. §. de leg. ii. l. sta tuliberum. §. fin. secus in contractibus inter viuos, quando distinguitur, vt ʃ. de verbo. obli. l. si quis stipulatus.

e ¶ Mortuo. ⁊ testatore.

f ¶ Transtulisse. ⁊ quia vnum etiam purum fuit legatum.

g ¶ Legati cedit. ⁊ imò cedit a morte testatoris: sed nunc mortuo legatario apparet, q̃ cessit: quia iam amplius vsusfructus eligi non potest, nec peti.

h ¶ Transmittet. ⁊ & hoc ideo, quia legatũ de decẽ purũ esse cępit viua Seia: cum iam certũ esse cęperit eam parere nõ posse, ut sup. de condi. insti. l. fi. & ʃ. e. l. cum ita. in prin. Azo. Sed arguitur, ʃ. eo. l. cum illud.

i ¶ Repellendus. ⁊ filius ergo ager, ut inf. de act. & obli. l. filius familias. & l. in factũ. Nec patri videtur acquiri vsusfructus, ut in auth. ut li. ma. & a. in princip. col. viii. & facit sup. de condi. & demon. l. qui hęredi. & inf. de verb obli. l. eum, qui. §. q̃ sibi & inf. de sol. l. Stichum §. quę situm. & §. seq. Accur.

K ¶ Cesserit. ⁊ Legatario existente sui iuris.

l ¶ Transeunt. ⁊ ut sup. de adop. l. si pater in prin.

m ¶ Eo tempore ⁊ ex quo extitit conditio, & sic cessit dies legati, vt & sup. e. l. si post. §. pe. & §. ii. & inf. de col. bo. l. ij. §. id quoq;. & arg. inf. de iniur. l. seruo autem. & C. de iure delibe. l. non est.

† al. soluit Fl. expressum ita.

† Spectabit Fl. expectabit.

† lib. 5. Disputatio.

† Quid in testimonio testis interrogati de aliqua summa? an sufficeret, q̃ vnus diceret, talis debet decem aureos, & alter testis dicat deberi decẽ, & septem libras eũ dimidiã? dic, q̃ sic. Limita tamẽ, ni si testes essent superforma interrogati: per ea quæ no. per Ando. de But. in c. nihil extra de pen. fig. & in c. cum ecclesia. §. nos igitur. de cãpos. & propte.

Fl. Mortalitate.

Fl. partes familiarũ.

† lib. 35. Digesto. al. VI pianus

† al. aliquis

Infortiatum. DD iij pone.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pone,& vsumfructum fundi Corneliani, pone, legauit dicto Sticho seruo:& decessit dictus Caius:& dictus Martinus institutus à Caio priuſ adiuit hæreditatē eiusdē Caij, q̃ dictus Petrus institutus à Titio adiret hæreditatem eiusdē Titij. Certè nulla rō est, cur diē dicti legati vsus fructus cedere existimemus ante, q̃ etiam ea hereditas, scilicet Titij, adeatur ex qua dictus Stichus seruus legatus erat p Titium Seio. Et est ratio, quare ante non cedit, cùm in præsentia, siue in præsenti tēpore, quo non est ad huc adita hæreditas Titij, nullū emolumētum dicti legati vsusfructus acquiratur hæreditati Titij, ex qua fuit seruus legatus Seio: cū non sit ibi psona cui acquirat, & vsusfructus sine psona esse nō possit: ut J. de stip. ser. l. vsu fructus. Et cum legatū dicti vsusfructus extinguatur, si dictus Stichus seru' mortuus fuerit, interi ante aditā hereditatē Titij eiusdem domini seruū: quare adita hereditate posteà dicti Titij, ex qua seruus erat legatus Seio, existimādum est ad eum seruū pertinere dictū vsumfru. cui Seio seruus legatus est p dictum Titium. Sed qd, si dictus seruus Titij, cui seruo Caius vsumfruct. legauit, non fuit legatus p Titiū alicui, retēto casu, qū erat adita hereditas Caij, qui legauit seruo vsumfruct. & ēt hæreditas Titij dñi ipsius seruj? Certè dicendum est, hoc casu dictum vsumfruc. pertinere ad hereditatē, i ad hæredē hereditatis eius Titij, cuius fuerat seruus prædictus, ſ. si viuat idem seruus tpe aditæ hæreditatis. & hoc eo, id est ideò, q̃ id est, quia dies eius legati vsusfructus non cessit ante aditam hæreditatem dicti Titij dñi serui, ut dictum est. Et nor. extra casum, q̃ est hæc bona ratio: quia si non expectaretur aditio hæreditatis dicti Titij quoad cessionem diei illius legati vsusfructus, frustra cederet dies eius ante, & etiam inutiliter: cùm non esset persona cui acquiri posset, & sic inutile esset legatum, & nulli acquireretur, vt d. l. vsusfructus, & §. eo. si habitatio. & J. de acqui. re. do. hereditas in multis in fi. & §. qui. mo. vsusfru. amit. si seruo. Viuia.

a ¶ Certum fuerit. ‡ puta. Pamphila mortua ante, q̃ pariat, ut §. eo. l. si vsusfructus. a. respon. & l. huiusmo. ii. & §. de vsufru. l. si Titio. & J. eo. l. cum illud. in princ.

b ¶ Qui legauerat. ‡ seruum.

c ¶ Legati. ‡ vsusfructus.

d ¶ Hæreditati. ‡ à qua fuerat seruus legatus, ut J. de stipula. seruo. l. vsusfructus. ut infra, de acquir. rer. domi. l. hæreditas. Vt ieiusque hæditas ergo debet adiri, legantis seruum, & legantis vsumfructum. Accursius.

e ¶ Legatum. ‡ scilicet vsusfructus: de legato serui non est dubium. Accursius.

f ¶ Adita hæreditate. ‡ à qua seruus est legatus.

g ¶ Pertinere. ‡ ſ. hæreditas legantis vsumfructum, si fuerit adita.

h ¶ Ad hereditatem. ‡ eius, qui legauit vsumfructū. Vel aliter, i. ab hærede hæreditatis, cuius seruus fuerat, si uiuit seruus tempore hæreditatis aditæ: secus, si ante decessit.

CVm legato.] CASVS. Pone, q̃ Titius instituit sibi hæredem Caium, & seruum suum Stichum legauit Seio, & eidem Sticho legauit centum: & decessit idem Titius. Certè dies legati seruo relicti cedit, nō à tpe mortis Titij testatoris, sed à tempore aditæ hereditatis eiusdem testatoris. Et est rō extra casum: quia si ante aditā hæreditatem cederet, magis hereditati duceretur acquiri, q̃ legatario, cui suit legatus seruus: cū interim sit hæreditatis seruus, ut §. de leg. j. si tibi homo. §. cum seruus. licet sit. arg. contra, J. de fur. à Titio, nec etiam hereditati posset acquiri: quia sibi deberi hereditas non potest intelligi, & sic euanesceret legatum: quod est euitandum, quia ante dies dicti legati seruo legato relicti non cedit, nisi adita hæreditate. Ideo si tpe aditæ hæreditatis inueniatur esse seruus dictus Stichus, erit legatarij ipse Stichus: & legatum eidem Sticho relictum, Si aūt inueniatur liber, debebitur ei legatum sibi relictum, & impedimento non est regula iurisquæ appellatur regula Catoniana, quo minus debeatur dictum legatum dicto seruo, si inueniatur manumissus, siue liber tempore aditæ hereditatis. Dicta enim regula dicit, q̃ illud legatū, quod foret inutile, si statim decederet testator facto testamento, non debet ideò valere, q̃ diutius testator viuat, vt §. de regula Cato. l. j. cum similibus: in nostro autē casu si cōfestim, i. statim facto testamēto paterfa. i. testator moreret, bene valeret legatum prædictum seruo legato relictū: quia non concurreret in eiusdem persona & emolumētum dicti legati, & obligatio iuris pro soluēdo legato eodē: imo concurreret in duobus. Nā obligatio iuris pro soluendo legato ligaret hereditate: emolumentū autē legati relicti seruo legato respiceret legatarius, cui fuit legatus seruus: secus autē si emolumentū legati, & obligatio iuris pro soluendo eodē legato concurrerent in eandē personam, siue in eundē debitorem: quia tunc non valeret legatum, & haberet locum regula dicta, puta, si nō esset dictus seruus alicui legatus. Nā tunc hæreditas deberet legatū eidem seruo, & seru' acquireret eidē hæreditati: & sic hereditas deberet sibiipsi: quod nō potest esse, vt §. de leg. ii. l. Titia. §. Lucius. Dictū ergo legatū relictum seruo legato, assimilatur legato relicto. Sicio filio eiusdem Seii hereditate instituto. quod quidem legatum ideo intelligitur consistere, quia quamuis statim facto testamēto paterfami. scilicet testator moriatur: tamen potest dictus filius postea a patre emāciparī, & emancipatus hæreditatem dicti testatoris adire, ut patri, qui eum emancipauit, legatum debeat. Vnde nec hic inuenitur pater debere sibiipsi legatum: & sic ualet, sicut §. in primo casu: secus autē, si aditet hereditatem testatoris existens in potestate patris: quia tunc acquireretur hereditas patri, & inueniretur pater sibiipsi debere legatum, & sic non valeret. Viuianus.

i ¶ Hæreditate cedit. ‡ vt §. eo. l. heredis. in fi. & C de cadu. tollen. §. in nouissimo.

K ¶ Regula iuris. ‡ scilicet, Catoniana, quæ dicit, q̃ illud legatum, quod foret inutile, si statim decederet testator facto testamento, hoc nō debet valere, ideò, q̃ diutius testator vixit: vt si legetur purè seruo hereditas, ut instit. de leg. §. an seruo. & bene infert: & ideò quia dicta regula non pertinet ad legata, quorum dies cedit ab adita hereditate, vt §. de regu. Cato. l. penul.

l ¶ Manumisso. ‡ id est, si inueniatur liber tempore aditæ hereditatis, debebitur: alioquin legatario debebitur vtunque legatum. sed à quo potuit manumitti? Respon. si seruus hereditis erat, planum est: si seruus testatoris, tunc a legatario. qui licet nō vere, tamen fictione iuris dominus est, ut J. de fur. l. a Titio.

m ¶ Paterfamilias. ‡ testator.

n ¶ Obligatio. ‡ obligatio ligat hereditatem: emolumentū legatarium respicit. At si non esset seruus legatus, tunc hereditas deberetur seruo, & seruus acquireret hæredi, & sic hæreditas deberetur sibiipsi: quod non potest esse, ut §. de leg. ii. l. Titia. §. Lucius. & tunc habet locum regula Catoniana.

o ¶ Instituto. ‡ a quodam extraneo.

p ¶ Patri legatum. ‡ in cuius est potestatemā nec hic inuenitur pater debere sibiipsi, etiā si statim facto testamento decedat testator: cū posit retardari aditio hereditatis, & hinc interim emancipari. Et no. q̃ filio hærede instituto ab extraneo, potest legari patri, & fratri hereditas etiā pure. Itē a seruo instituto potest legari dño etiam pure: sed a dño, vel a patre instituto non pōt pure legari filio, vel seruo: sed sub cōditione, sic: vt insti. de leg. §. an seruo. & §. de leg. i. l. quęsitū. in prin.

IS, cui. ‡ CASVS Pone, q̃ Caius instituit sibi hæredem Seium, & legauit a Tio centum quandocunq; liberos habuerit idē Titius: & decessit dictus testator Caius. Postea dictus Titius legatarius decessit relicta prægnante vxore sua: certe intelligitur expleta conditione decessisse dictus legatarius, & legatum valere intelligitur, si tamen Posthumus fuerit natus viuus. Viuia.

q ¶ Quandocunque. ‡ sub. decē ei lego. & alias est, si quādoq; l. be-

ab adita, hæreditate, regula Catoniana non pertinet. Bartolus.

¶ Idem. † LEX XVII. † li. 36. Digesto.

CVm legato seruo aliquid legatur, dies eius legati, quod seruo datur, non mortis tempore, sed adita hereditate † cedit: [i] & iddeó impedimēto nō est regula iuris, [k] quò minùs manumisso [l] legatum debeatur. quia & si confestim paterfamiliàs [m] moreretur, non in eiusdem persona, † & emolumentum legati, & obligatio [n] iuris cōcurrerent. Perinde igitur hoc est, de quo quæritur, ac si filio hærede istituto, [o] patri legatū esset quod consistere itelligitur, cō quòd quamuis statim paterfamiliàs moriatur, potest emancipatus adire hæreditatem, vt patri legatum [p] debeat. † Fl. sed aditæ hæreditatis. † Fl. persona.

¶ Idem. † LEX XVIII † li. 37. Digesto. † Fl. quandoque.

IS, cui ita † legatum est, Quandocũque [q] † liberos habuerit: si prægnante uxore relicta decesserit, intelligitur expleta conditione decessisse, & legatum valere; si tamen Posthumus natus viuus [r] † fuerit.

¶ *Cum legatum incipit à præcedenti dispositione: sequens, in quod transfertur, statim mora commissa petetur: si incipit à præcedenti conditione: legatario interim moriente, nihil ad hæredem trāsmittitur. Bartolus.*

¶ Idem. † LEX XIX.

CVm sine præfinitione temporis legatum ita demū fuerit, Vxori meæ penum hæres dato, & † si non dederit, centū dato: vnum legatum [b] intelligitur centum, & statim peti [c] pōt. Penoris autem causa eò tantùm pertinet, vt ante litem contestatam tradito penore, hæres liberetur. [d] Quòd si ita scriptum sit, Si penū intra calendas non dederit, centū dato. [e] non efficitur, vt duo legata [f] sint, sed ut centum legata sub conditione uideantur. Idcirco si vxor ante calendas decesserit, hęredi suo neq; penum relinquet, quæ legata non est: neq; centum, q̃ a dies legatinō † cesserit. [g] ¶ Cū ab eo purè † mihi [h] fideicōmissum datum est, cui sub conditione legatū est, tale † est, quemadmodū si hæredem instituo sub conditione, mihi purè leget. ¶ Si debitori quod sub conditione debet, legatum est, præsens legatum est, agiq; [i] ex testmento statim potest, vt liberatio præstetur. Et si post mortē testatoris decesserit, ad hęredem transmittit actionem. Hæc dicenda erunt, [k] & si non ipsi debitori, sed alij cuilibet similiter legatum esse proponatur. [l] † Fl. Marcianus lib. 6. Institutio.

¶ Legatū annuū cū præfinitione tēporis relictum, in dubio, si sit causa alimentorū, dicunt plura legata: uel unū, cuius dies cedit à tempore mortis. Barto

¶ Marcellus. † LEX XX.

SI cum præfinitione annorum legatum fuerit, veluti, Titio dena [m] vsque ad annos decem: Iulianus lib. xxx. Digestorum scribit interesse: & si quidem alimentorum nomine legatū fuerit, plura esse [n] legata, & futurorum anno rum legatum legatariū mortuum ad hæredem non transmittere. [o] Si verò [p] non pro alimentis legauit, sed in plures pēsiones diuisit, exonerandi hæredis gratiā; hoc casu ait, omnium annorum vnum esse legatum, & intra decennium decedentem legatariū, etiam futurorum annorum legatum ad hęredem suum trāsmittere: quę sententia vera est.

¶ Paulus. † LEX XXI. † lib. ii. ad Vitellium.

† Qua natus mortu' habetur, p nō nato. gl. i l. posthumo. C. de coll. Et q d i nato, & stati mortuo, vi. p Bal. in l. j. 9. in nouissimo. C. de cad. tol.

† Fl. deest, uiuus.

† li. 70. Digestor.

† Fl. deest, &.

† Ita et Du.

† Fl. deest, non.

† Fl. deest, purè.

† Fl. deest, tale.

a ¶ Viuus. ‡ secus si mortuus, declinet ad monstrum, vt J. de verb. sig. quęret licet sit arg. contra, §. de sta. ho. l. non sunt liberi. Sed contra huic l. §. de stat. homi. l. qui in vtero. vbi alij non acquirit ante, q̃ nascatur. Sed certè nec hic acquirit. Et nor. q̃ hæc conditio existit etiamsi nati moriantur, ut §. titu. j. l. hæredibus. in prin. & C eodem, l. cum vxori. & facit §. de condit. & demonstrat. l. solemus. & l. cum vir. & l. si vir.

CVm sine. ‡ CASVS. Titius instituit sibi hæredē Seium, ponamus, & sine aliqua præfinitione tēporis legauit ita vxori suæ Sempronię pone, Vxori meæ penum hæres dato: si non dederit, centum dato: & decesit dictus testator. Posteà dicta Sempronia vxor, ponam [a], interpellauit hrdē, ut ei præstaret penū, & hæres nō dedit ei. Certè unū legatum intelligitur, scilicet de dictis cētum, ſ. ut seruus alicui legatus. Nā tunc hæreditas deberet legatū eidem seruo, & seru' acquireret eidē hæreditati: & sic hereditas deberet sibiipsi: quod nō potest esse, vt §. de leg. ii. l. Titia. §. Lucius. Dictū ergo legatū relictum seruo legato, assimilatur legato relicto. Sicio filio eiusdem Seii hęredi instituto. quod quidem legatum ideo intelligitur consistere, quia quamuis statim facto testamēto paterfami. scilicet testator moriatur: tamen potest dictus filius postea a patre emāciparī, & emancipatus hæreditatem dicti testatoris adire, ut patri, qui eum emancipauit, legatum debeat. Vnde nec hic inuenitur pater debere sibiipsi legatum: & sic ualet, sicut §. in primo casu: secus autē, si aditet hęreditatem testatoris existens in potestate patris: quia tunc acquireretur hęreditas patri, & inueniretur pater sibiipsi debere legatum, & sic non valeret. Viuianus.

i ¶ Hæreditate cedit. ‡ vt §. eo. l. hęredis. in fi. & C de cadu. tollen. §. in nouissimo.

K ¶ Regula iuris. ‡ scilicet, Catoniana, quæ dicit, q̃ illud legatum, quod foret inutile, si statim decederet testator facto testamento, hoc nō debet valere, ideò, q̃ diutius testator vixit: vt si legetur purè seruo hęreditas, ut instit. de leg. §. an seruo. & bene infert: & ideò quia dicta regula non pertinet ad legata, quorum dies cedit ab adita hęreditate, vt §. de regu. Cato. l. penul.

l ¶ Manumisso. ‡ id est, si inueniatur liber tempore aditæ hęreditatis, debebitur: alioquin legatario debebitur vtunque legatum. sed à quo potuit manumitti? Respon. si seruus hęredis erat, planum est: si seruus testatoris, tunc a legatario. qui licet nō vere, tamen fictione iuris dominus est, ut J. de fur. l. a Titio.

m ¶ Paterfamilias. ‡ testator.

n ¶ Obligatio. ‡ obligatio ligat hęreditatem: emolumentū legatarium respicit. At si non esset seruus legatus, tunc hęreditas deberetur seruo, & seruus acquireret hęredi, & sic hęreditas deberetur sibiipsi: quod non potest esse, ut §. de leg. ii. l. Titia. §. Lucius. & tunc habet locum regula Catoniana.

o ¶ Instituto. ‡ a quodam extraneo.

p ¶ Patri legatum. ‡ in cuius est potestatemā nec hic inuenitur pater debere sibiipsi, etiā si statim facto testamento decedat testator: cū posit retardari aditio hęreditatis, & hinc interim emancipari. Et no. q̃ filio hęrede instituto ab extraneo, potest legari patri, & fratri hęreditas etiā pure. Itē a seruo instituto potest legari dño etiam pure: sed a dño, vel a patre instituto non pōt pure legari filio, vel seruo: sed sub cōditione, sic: vt insti. de leg. §. an seruo. & §. de leg. i. l. quęsitū. in prin.

IS, cui. ‡ CASVS Pone, q̃ Caius instituit sibi hęredem Seium, & legauit a Tio centum quandocunq; liberos habuerit idē Titius: & decessit dictus testator Caius. Postea dictus Titius legatarius decessit relicta prægnante vxore sua: certe intelligitur expleta conditione decessisse dictus legatarius, & legatum valere intelligitur, si tamen Posthumus fuerit natus viuus. Viuia.

b ¶ Vnum legatum. ‡ propter vnam solutionem: duo tamen sunt: penus pure, cētum sub conditione. ut inf. eo. l. si penum. sic §. de leg. ii. l. si quis seruū. §. si ita. & infra de duo. reis. l. iii. §. fina.

c ¶ Statim peti. ‡ legatum de centum scilicet, postquam fuerit interpellatus præstare penum, ut inf. eod. l. si penum.

d ¶ Liberetur. ‡ an autē penus sit in obligatione ciuili, & naturali: innuit hic, q̃ non. contra, q̃ sic, ut inf. eo. l. si penū. Sed dic, vt §. ad l. Falc. l. i. §. itē si ita. not.

ADDITIO. Pro solutione huius contrarii, dic, secundum Bart. hic cum dicitur in text. tu, Statim, intellige mora commissa.

e ¶ Centum dato. ‡ vxori meæ.

f ¶ Duo legata. ‡ hoc non facit temporis appositio, sed quia incipit a conditione, ut inf. de verb. obli. l. si ita stipulatus. §. i. nec obstat sup. ad leg. Falcid. l. i. §. idēque erit. vbi dicit idem esse hoc casu, quod & superiori. §. sed illud verum, si in superiori esset petita penus, & nō data. Nam tunc vtroq; casu est idem: id est, siue a conditione, siue a legato incipiat legatum de centum.

g ¶ Non cesserit. ‡ quia nondum extiterat conditio, qua poterat intra calendas penum dare: quia nondum calēdæ aduenerant.

h ¶ Cū ab eo purè mihi. ‡ quo casu cedit à die mortis, licet petitio suspendatur, vt §. eod. l. hęredis. in princ. Item in quantum legatarius teneatur dic. vt §. de lega. ij. l. Imperator, in prin. & §. j. & facit infra. eod. l. si dies. §. fina.

i ¶ Agique. ‡ actione ex testamento, ut liberetur per acceptilationē: & etiam competit exceptio, si conueniatur ab hęrede existente conditione, ut inf. titu ii. l. i. §. si debitori. & §. de libe. lega. l. si quis decedens. §. nunc de. & l. quod mihi.

K ¶ Erunt. ‡ ut legatum valeat.

l ¶ Proponatur. ‡ quod debitor debet sub conditione. Accur.

CI cum præfinitione. ‡ CASVS. Ponamus, quòd Titius legauit ita Seio, Lego Sicio dena usque annos decem: & decessit dictus Titius: postea decessit Seius legatarius trāsactis, pone, duobus annis ex dictis decem annis. Nūquid futurorum octo annorum legatum transmittit ad hęredem suum dictus legatarius? Et distinguitur: aut alimētorum nomine fuit relictum dictum legatum Seio: aut non fuit relictū nomine alimentorum, sed in plures pensiones, & præstationes diuisit Titius testator dictum legatum exonerandi hæredis gratia. Primo casu plura sunt legata, & futurorum octo annorum legatum non transmittit ad hęredem suum legatarius mortuus. Et est ratio extra casum: quia hoc casu primi anni legatum est purum, sequentium conditionale, vt dixi §. eo. cum in annos. Secundo autem casu, omnū dictorum decem annorum est unum legatum, & intra decennium decedens legatarius transmittit ad hęredem suum etiam legatum futurorum annorum. Viuianus.

m ¶ Dena ‡ id est, decē, & decem, vt §. de leg. j. l. si quis Titio. & dic singulis annis, usque ad decem annos.

n ¶ Plura esse. ‡ primi anni purum, sequentium conditionale, scilicet, si viuat alimentarius, vt sup. de annu. leg. l. in singulis.

o ¶ Non transmittere ‡ quia decessit ante conditionem, & sic ante diei cessionem.

p ¶ Si uero. ‡ facit sup. eo. l. nec semel, ibi, Nisi forte &c. & inf. eod l. Firmio. §. fina. Accursius.

ponatur esse legatum similiter per eundem testatorem illud, quod dictus debitor debebat testatori sub conditione, scilicet vt sit præsens legatum siue purum: & si post mortem testatoris decedat legatarius, ad hæredem suum, scilicet legatarii transmittat. Viuia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI dies appósita.§ CASVS. Aut dies certa, vel incerta nõ ē appósita in legato: aut est appósita, siue adiecta. Primo casu p̃sens, siue purum debetur legatũ legatario, & confestim ad eum pertinet, cui datũ, siue relictum est. Secundo casu, aut est adiecta dies certa, aut incerta. Si est adiecta legato dies certa, certissimus quidē dies legati statim cedit, scilicet, à morte testatoris, quãuis dicta sit longæua: veluti, quia dixit testator, Lego Titio, pone, centum calendis Ianuariis: non tamen potest peti legatũ ante diem. Si autē incerta dies sit adiecta in legato, neque potest peti res, scilicet legata, neque dies legati cedere pōt, nisi obtigerit conditio temporis, id est cõditio, quæ demõstratur per tempus incertum, siue per diē incertum, vt J. l. proxi. §. nec interest. Et de hac incerta die ponuntur i litera quatuor exempla, quorũ quodlibet ita vī supplendum, sicut dicam in quolibet eorũ, & erit primũ tale, Lego centum Titio pone, cum pubes erit.

† Flor. aut.
† Fl. deest, dies.
† Fl. quasi.
† Flo. cũ in familiã nupserit.
† Fl. quod scribendo.
† Dua. nisi tps. conditióve obtigit.

SI dies[a] appósita legato non est, præsens debetur, & † confestim[b] ad eum pertinet, cui datum est. Dies adiecta, quamuis longa sit, si certa est, veluti, Calendis Ianuariis centesimis; [c] dies quidē legati statim[d] cedit, sed ante diē, peti no potest; [e] at si incerta, veluti, † cũ pubes erit; [f] cùm in familia filia nupserit; [g] † cũ magistratum[h] inierit: cùm aliquid demũ quod scribenti† cõprehendere sit commodũ, [i] fecerit: nisi temporis cõditio obtigerit, † neq; res[k] pertinere, [l] neq; dies legati cedere potest. ¶ Si sub cõdõne, qua te hæredem institui, sub ea conditione Titio legatum sit: Pomponius putat perinde hui? legati diem cedere, atq; si purè relictum esset;[m] quoniam certum esset hærede existente debitum iri. Neque enim per cõditionē hæredum fieri incerta legata: nec multũ interesse tale legatum[n] ab hoc,[o] Si erit hæres, dato.

¶ *Dictio, si, facit principaliter conditionē secũdario tempus: dictio, cũ, facit principaliter tẽpus, secundario conditionem. Bart.*

¶ Pomponius.† LEX XXII.

SI Titio, cùm is annorum xiiij. esset factus, legatum fuerit: & is ante quartumdecimum annum decesserit, verum est ad hæredem eius legatũ non transire: quoniã non† tẽpus solùm, sed & cõditionem hoc legatum in se cõtinet,[p] subaudi. Et ideò Mæuius legatarius decedens ante aditam hæreditatem per Titium hæredem, transmittit legatum de cẽtum, siue eius petitionem ad hæredem suum: quia definitio Labeonis probãda, siue approbanda est, dicẽtis, id demum legatum transire ad hæredem legatarij, scilicet, decedentis ante aditam hæreditatem ab hærede: quod, scilicet, legatum certum sit debitum iri, si adeatur hæreditas. Dictum autem proximè legatum bene certũ est deberi legatario, si adeatur hæreditas, & viuat tunc legatarius. Nam post aditam hæreditatem suspendi non potest, quin statim debeatur legatario. Fuit enim relictum Mæuio præstandum intra centum dies, & ita intra certum diem sub conditione, Si Titius hæres adiret hæreditatē. Quid autē, si duos instituam hęredes, puta, Titium, & Seium. & legẽ Caio decem a dictis Titio, & Seio institutis sub conditione, Si idē Titius vnus de institutis adeat hæreditatem meam? nunquid erit superuacua dicta conditio apposita in legato Caii? Certe non: imo valebit dicta conditio in portione Seij cohæredis, id est, in quinque, quæ videntur ab eodem Seio legata per me testatorem Caio. Vnde si ante, quam Titius cohęres Seii adeat hęreditatem, decedat Caius legatarius, nõ transmittit ad hęredem suum petitionem dictorum quinque, quæ ei Caio uidentur legata a Seio per me testatorem. In portionem autē ipsius Titii, in cuius persona est cõprehensa conditio apposita legato Caii de decem prędictis, id est, in aliis quinque, quæ videntur legata Caio a Titio per me testatorem, superuacua erit dicta conditio, quæ fuit, Si Titius adeat hęreditatem. Et ideo pro dicta parte Titii non faciet legatum Caii conditionale, & perinde erit superuacua dicta conditio, atque si solo Titio hęrede Seii instituto a me esset legatum Caio prędicto modo, id est, sub conditione, si hæreditatem meam adiret Titius. Quo casu sine dubio superuacua esset conditio, vt suprà vidisti. Si ergo Caius prędictus legatarius decedat ea conditione pendẽte, id est, ante, quam Titius cohæres Seii adeat hęreditatem meam, transmittet ad hęredem suum petitionem de quinque, quæ videntur ei legata a Titio cohærede Seii, cui legaui eadem Caio decem a dicto Titio, & Seio institutis sub conditione, si idem Titius adiret hęreditatem meam. & hęc uidetur esse intentio harum duarum legum, salua meliori intentione, & intellectu. Viuianus.

† Lib. v. ad Q. Mutiũ.
† Fl. Diē

a ¶ Si dies.§ incerta. R. Vel dic, certa, vel incerta. Si autem apposita, est, distinguitur certa ab incerta: ut subiicit.
b ¶ Confestim.§ nisi ex voluntate defuncti aliud appareat, vt J. tit. j. l. epistola. §. fi. & de auro, & ar. leg. l. filiam.
c ¶ Ianuariis centesimis.§ alias, certissimis: alias, centesimis, ut J. de verb. obli. l. centesimis. alias simpliciter, calendas primas demonstrat, ut J. de verb. obli. l. eum qui calendis. Accur.
d ¶ Statim.§ a morte testatoris, ut suprà, eod. l. si post. secundo respon. Accursius.
e ¶ Non potest.§ propter except. sed in vsufru. ipso iure ante diem non debetur, ut §. quando di. vsufru. leg. ce. l. i. in fi.
f ¶ Cum pubes erit.§ vere hic dies videtur adiecta, vt §. de condi. & demon. l. si quis legata. j. respon.
g ¶ Nupserit.§ de hac habes §. de conditio. & demonstra. l. hęc cõditio filiæ,
h ¶ Cum magistratum.§ de hac C. de insti. & substi. l. si quis cum.
i ¶ Commodum.§ sic construe, cum aliquid deinde fecerit, quod comprehendere sic commodum scribendo: id est, sit commodum alicuius per hoc, quòd scribitur. H.
K ¶ Neque res.§ ad legatarium.
l ¶ Pertinere.§ vt & §. de lega. ii. l. si ita scriptum. §. fi sub conditione. apparet ergo differre inter certam & incertam diem: sic J. de verbo. obliga. l. itipulatio ista. §. inter certam. & §. de cõdi. & demon. l. i. & l. dies, & §. eo. l. si cum hęres.
m ¶ Relictum esset.§ vt §. de lega. i. l. iii. & facit §. eo. l. cùm sine. §. fi. & l. hęredis. in princ. & l. quod pure. ij. respon. & J. eo. l. fi Titio. §. quædam. & §. de condit. & demonstra. l. i. in fi. & l. aliquãdo. & ad leg. Fal. qui fundum. §. si tu.
n ¶ Legatum.§ de quo dictum est.
o ¶ Ab hoc.§ f. legato.
p SI Titio. Continet.§ hanc, scilicet Si &c. vt §. de lega. i. l. si cui. §. hoc legatum.

Effectus.

a ¶ Effectus.§ puta eos compleuisset, vt d. l. fi cui, & §. de cond. & demonstra. l. non putabam. & C. eo. l. ex his. Accursius.
b ¶ Scriptura.§ cùm dixit, cùm annorum xiiij. erit.
c ¶ Per conditionem.§ scilicet, per, si.
d ¶ Per tempus conditio.§ puta per, cùm. Nam per, cùm, & per si, fit conditio, vt not. suprà, eodem. l. si cum hæres. Sed hui c l. est contra suprà titul. pri mo. l. qui filium. §. Sabinus. & l. Seius. & C. eodem. l. ex his. vbi plenè nota. & facit J. e. l. Firmio.
e ¶ Pro non scripta.§ causa enim tollẽdæ dubitationis poni videnti: vnde cõeius nõ lædũt, vt C. de fideiuf. l. nõ rectè. arg. contra, C. de thesau. i. j.
f ¶ Duos hæredes.§ Titium, & Seium.
g ¶ Alter ex his.§ puta, Titius.
h ¶ Legem.§ puta, decem danda ab vtroque hærede.
i ¶ Cohæredis.] f. Seij. verbi gratia in quinque, quæ videntur a Seio legata, est conditio si Titius adeat: vnde interim decedens legatarius non transmittit illa quinque.
k ¶ Valebit.§ scilicet, conditio.
l ¶ In ipsius.§ f. Titii portione.
m ¶ Superuacua.] vnde si legatarius decedat ea pendente, transmittit ad hęredem suum, qui petit a Titio existẽte hęrede. Accur.
n ¶ Cohęrede.§ Titio qui & ipse cohæres est Seij. Vel dic, Seio Accursius.
o ¶ Eo modo.§ scilicet, si hæreditatem adieris: & facit §. eod. l. si dies. §. fin. cum suis concor. Accursius.

† Flo. deest, is.
† Fl. Non esse non intelligere.
† Fl. an ita, cũ priore scriptura. cętera desunt.
† Fl. utrobique.
† Flo. scripto.

CVm in annos.§ CASVS. Ponamus, quòd Titius instituit sibi hæredem Seium, & in annos singulos reliquis legatum puta, x. Caio: decessit dictus Titius. Certe Caius legatarius potest capere legatum per singulos annos inspecta eius conditione scilicet, legatarii, vt si in hoc anno sit capax, debeatur ei legatum huius anni. Si vero hoc anno nõ sit capax, sed sit capax in sequenti anno, debeatur ei legatum sequentis anni: & non huius. Si autem plurium seruus sit ille, cui legatum est relictum in annos singulos, erunt spectandæ personæ singulorum dominorũ, sint capaces: quolibet de dictis annis, vel nõ sint capaces. Viuianus.

† lib. 4. ad l. Iuliam & Papiam.

p ¶ Cum in annos.§ Dic vt notaui. §. eo. l. cum in annos. & seq. & facit §. de leg. ii. l. non oportet.

SI penum.§ CASVS. Seius, ponamus, fecit testamentum, & instituit sibi hæredem Publicium, & damnauit eundem Publicium hęredem, vt daret penum Caio: vel ponamus, q̃ damnauit eum vt daret fundum Caio: & si non daret dictus hęres penum Caio, vel si non daret dictus hæres fundum Caio, dãnauit eundem hæredem, vt daret eidem Caio decem: decessit dictus Seius testator. Certe videtur legata penus Caio eo casu, quo legatam penum esse positum est. Est videtur esse dicta penus translata in x. prædicta, si hæres noluit dare penũ legatario: & videtur esse dictus fundus legatus Caio eo casu, quo positum est legatum esse fundum: & videtur translatum, scilicet in x. prædicta, Si hęres noluerit dare fundum legatario. Et tunc pecunia, siue dicta x. debentur Caio legatario, cum hęres interpellatus a legatario fundum non dedisset legatario, cum fuit legatus fundus, uel cum hęres interpellatus a legatario penũ legatario non dedisset, cũ fuit legata penus, & si interea siue interim ante quã legatarius interpellet hęredem, q̃ det ei fundum, cum fuit legatus fundus, vel quòd det ei penum, cùm fuit legata penus, decesserit legatarius, non debetur hæredi eius legatarij, nisi fundus, cum fuit legatus fundus, vel penus, cùm fuit legata penus. Nã cùm ita dixit testator, Publicius, scilicet, hæres meus fundũ dato, scilicet Caio: vel cùm dixit testator, Publicius, hæres meus, penum dato Caio: perfectum est legatum fundi, cùm fuit legatus fundus, & perfectum est legatum penoris, cùm fuit legata penus. Et cùm dicit, scilicet testator postea, si non dederit, scilicet hæres meus fundum, vel non dederit hæres meus penum, centum dato, scilicet eidem Caio legatario: videtur fundi legatum sub cõditione adẽptum eo casu, quo centum cęperint deberi legatario, id est post interpellationem factam per legatariũ hęredi, vt hæres soluat ei fundum, cum fuit legatus fundus, vel soluat ei penum, cum fuit legata penus: quorum scilicet cẽtum quia conditio non extiterit viuo legatario, ideò sortè quia hæres nõ sit interpellatus per legatariũ: prædicto modo euenit, vt nihil egerit ademptio legati de fundo, vel penu, & vt fundi, vel eriã penoris legatum duraverit: & hoc quando legatum non incepit a conditione, imo dixit testator, vt dixi in princip. Si autē ita dixit, & incepit testator in legando, Si penum non dederit, scilicet, Publicius hæres meus Caio, decem dato, f. hæres meus Caio: dicimus non esse penum legatã: subaudi, sed sunt legata decem sub cõditione: & ideò si legatarius decesserit ante conditionem, hæredi suo neque penum siue penoris petitionē relinquet: quia ei legatario legata non est: neque decem siue petitionē de decem relinquet hæredi suo: quia dies legati de decem non cessit, vt suprà eodem. l. cum sine. §. quod si ita. & in sequenti ibi verficulo. Et quod dixi in penore, idem esset in fundo: vt si ita dixisset testator, Si fundum non dederit scilicet, Publicius hęres meus Caio, decẽdato, scilicet, hęres meus Caio. Et hæc uidetur esse intentio huius legis salua meliore intentione & intellectu. Ideò autem posui per totam legem de fundo, & de penu, quia in princ. l. dicitur, Si penum hęres dare damnatus sit, vel fundum: quæ quidem est disiunctio legis, & non testatoris. Viuia.

† Fl. ait capere.
† De sensu huius. l. uid. Ant. Rub. in l. non solum. §. morte nu. 518. de no. ope. nunc.
† Fl. euenerit.
† Centum
† Fl. 18.

CVm in annos[p] singulos reliquitur legatũ, sine dubio per annos singulos inspecta conditione legatarij capere potest: † & si plurium seruus sit, singulorũ dominorũ erũt personę spectandę.

¶ *Legatum primum purum in sequens legatum transfunditur: demum post moram hæredis ad hæredem legatarij transmittitur transfusione non facta.*

¶ Paulus li. 6. ad l. Iul. & pap. L. XXIII.

SI† penum¶ hęres dare damnatus sit, vel fundum & si non dedisset, decẽ: ego accepi & penũ legatam & translatã esse in decẽ, si noluerit hęres penum dare: & tunc pecuniam deberi, cum interpellatus[r] fundum non dederit: & si iterea decesserit legatarius, tũc hæredi eius non nisi fundũ deberi. Namque cùm dictũ est ita, Publicius[s] fundum dato: perfectum esse legatum: & cùm dicit, Si non dederit, centum dato: sub cõditione fundi legatũ ademptũ videri eo casu, quo cẽtum deberi cœperint.[t] Quorum quia conditio viuo legatario non extiterit, forè quia iterpellatus hæres nõ sit; euenit,† vt ademptio nihil egerit, fũdique legatum duraverit.[u] Planè si sic legatũ sit, Si penũ non dederit,† decem dato; dicimus non esse penum legatam,[x]

¶ *In legatis alternatiuis unum e? legatũ: & si una pars est conditionalis, legatario interim decedente nihil ad hęredem transmittit. Bartolus.*

¶ Papinianus lib. 17. quęst. L. XXV.

† Fl. ait capere.

p ¶ Cum in annos.§ singulos reliquitur legatũ, sine dubio per annos singulos inspecta conditione legatarij capere potest: † & si plurium seruus sit, singulorũ dominorũ erũt personę spectandę.
q ¶ Si penum.§ dic quid sit penus, vt suprà, de penu lega. l. tertia, in principio.
r ¶ Interpellatus.§ congruo loco. & tempore, vt supra de vsuris. l. mora. Vel per litis contestationem. vt suprà, eodem. l. cum sine. & facit J. de verborum obligat. l. si ita stipulatus fuero. §. fina. sed quomodo lis fuit per eo, cuius nomine nõ est actio, potuit contestari? Et super quo fuit interpellatio? Respondeo vt nota. C. de contrahenda stipulatione. l. nuda.
s ¶ Publicius.§ hęres meus.
t ¶ Cœperint.§ quod est post interpellationem: & sic videtur duo legata. Sed contrà, supra, eodem, lege, cum sine. Solutio ibi.
v ¶ Duraverit.§ vt solutum non repetatur: non tamẽ potest peti, vt §. ad legẽ. Falci. l. i. §. item secundum quosdam. Vel illud viuente legatario: secus, eo mortuo, vt hic dicitur.
x ¶ Legatam.§ quia incipit a condi. sed superiori casu a præambulo legato, vt no. §. eo. l. cum sine.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm illud.ʒ CASVS. Ponamus, quòd Titius instituit sibi hæredem Seium, & legauit Caio hoc modo, Lego Caio fundũ meũ Titianum, vel fundum meum Seianũ: & decessit idem Titius. Certe dicta enumeratio plurium fundorum disiunctiuo modo comprehẽsa in legato non facit plura legata, sed est vnum legatum, quãtum ad solutionem. Nam hæres non tenetur soluere legatario, nisi vnũ de dictis fundis. Nec aliud à prędicto casu poterit ꝓbare, si dictus testator legauerit pure Caio alterum fundũ de prædictis, vel alterum de eisdẽ fundis, sub cõditione enumerãdo eos fundos in legando disiunctiuo modo. Nã & in hoc casu vnum legatũ est, & non plura. nam pendente prædicta cõditione, sub qua alter de dictis fundis fuit legatus, non cõpetet electio hæredi quin fundum soluat legatario, vtrum legatum pure, an legatũ sub conditione. Nec etiam legatario competet electio quẽ fundum petat ab hærede etiã si testator legatario dedit electionẽ: nam tunc esset proprie electio, siue esset electioni locus, quando de duobus, vel pluribus potest quis eligere quod vult In hoc autẽ casu non est ita: quia conditionale legatum non potest eligi, nec etiã purum propter conditionale. Vnde in hoc casu magis etiã apparet, ꝙ sit vnũ legatũ, quam in superiori. Itẽ & propter aliud apparet: quia si pẽdente dicta conditione moriatur legatarius, non videtur transisse ad hæredem legatarii legatum prædictũ alternatiuo modo relictum. Nã hæres legatarii non poterit petere ab hęrede testatoris dictum fundũ sub conditione relictum: & etiam occasione dicti conditionalis legati non poterit petere fundum pure legatum. ¶ Hęres meus Titio. ʒ Ponamus, ꝙ ita dixit testator in testamento suo, Hæres meus Titio dato, quod mihi Seius debet & decessit. Et reperitur postea, quod dictus Seius pupillus existens siue tutoris authoritate nũmos acceperat mutuo, a dicto testatore ante testamentũ, nec locupletior factus erat idem Seius ex dictis nummis: nũquid valet dictum legatum Titio relictum? Et distinguitur: aut testator, qui petiit prędicto modo ab hærede suo, retulit verba ad præsens debitum: aut verbo debiti cogitauit naturalem obligationem, futuramque solutionẽ per dictum Seium faciendam. Primo casu nullius momẽti erit legatum: quia nihil ei testatori debet dictus Seius pupillus, scilicet eiuiliter, vt possit ab eo petere licet naturaliter ei teneretur: quia pono, ꝙ erat proximus pubertati. Secundo autem casu nihil petet Titius legatarius interim ante quãm Seius pupillus soluat dictum naturale debitum hæredi testatoris, quasi i legato Titii tacita inserta sit cõditio, si soluerit dictus pupillus dictum naturale debitũ: sicut interim non peteret si ita dixisset testator, Titio dato, scilicet tu hæres meus, quod pupillus prædictus soluerit. Vel si legasset quod ex Arescusa natum erit: vel legasset fructus qui in illo fundo nascerentur. Nam in his tribus casibus sine dubio inest tacita conditio, scilicet si pupillus soluerit, & Arescusa poperetit, & si fructus in dicto fundo nascentur. Sed pone, ꝙ legatarius moriatur medio tẽpore, id est ante, quã pupillus soluat vel ante quã Arescusa pariat, vel ante quam fructus in dicto fundo nascantur: nunquid transmitteret ad hæredem suum petitionem prędictorum: ut scilicet hæres legatarii habeat petitionem, si pupillus postea soluat, vel partus postea edatur ꝑ Arescusam, vel fructus ex dicto fundo postea prouenianꝰ? Et videtur ꝙ non: quia in his lega is conditio inest, ut dictum est, & petitio legatorum cõditionalium nõ sol. transire ad hęredes legatariorũ pendente conditione defunctorum, ut ʒ. eo. l. si post diem. § fed si sub conditione. Respon. tamen hic, ꝙ hæres legatarii bene habet petitionem: nec est contrarium quod dixi, Petitionem cõditionalium legatorũ non transire ad hæredes legatariorum pendente conditione defunctorum: quia illud habet locum cũ legatis apponitur conditio expresse: hic autem subintelligitur conditio tacite. Nã dies legati, cui conditio non adscribitur, scilicet expresse, cedit scilicet quãtum ad transmissionem: quamuis extrinsecus sit expectanda cõditio: vt est in nostris casibus prædictis. Viuia.

a ¶ Cum illud.ʒ est disiunctio testatoris, non legis.
b ¶ Disiunctiuo.ʒ secus si copulatiuo, ut ʒ. de lega. ii. l. ii.
c ¶ Non facit.ʒ fed unum est, ut ʒ. de lega. ii. si illud. Quod est verũ, quãtum ad vnam solutionẽ: sed plura possunt dici quia plures res numerantur, vt ʒ. de leg ii. si quis seruũ §. i. quæ est cõtra, secundum R. Vel dic, ut ibi, Itẽ no. in alternatiuis vtrunq; deberi, vt no. ʒ. de cõsti. pecu. l. illud. & ʒ. de verb. obli. si duo rei.
d ¶ Nec.ʒ scilicet vt sint plura. nam nec hic sunt plura.
e ¶ Aliud ʒ à ꝑdicto casu: q̃a & hic vnũ est, vt ʒ. de le. ii. l. illud. ii. rñ.
f ¶ Electio.ʒ tunc esset ꝓprie electio, qũ de duobus, vel pluribus potest quis eligere quod vult: q̃d hic non est: quia cõditionale nõ potest eligi, siue testator dederit electionem legatario, siue ex natura alternatiui debiti hæres debet eligere, vt ʒ. de vsufr. lega. l. fi Titio.
g ¶ Nec si moriatur.ʒ ſ. legatarius pendente conditione.
h ¶ Legatum. ʒ sub cõditione relictũ: nam purum fic, ut ʒ. eod. l. si vsusfru. in prin. secundum quosdã. & arg. ʒ. eo. l. si penũ. Sed tu die neutrũ transire ad hæredem, vt ʒ. eo. l. cũ ita. in princ. & l. huiusmodi. nec obst. l. illa, si vsusfr. q̃a ibi ante mortẽ legatarii certũ fuit cõditionem defecisse, sub qua legatũ erat relictũ: ergo solum aliud remansit in legato, arg. ʒ. de cõtrah. empt. l. si in emptione. §. pen. & ʒ. de solu. l. Stichũ. in prin. & eodẽ modo rñ. ʒ. e. l. si penũ. Sed hic vno legatario non fuit certum conditionem non debere existere, quæ erat in legato apposita: & ideo secus, quam ibi dicitur. H.
i ¶ Petitor.ʒ alias creditor: alias petitor. i. creditor, idẽq; testator.
k ¶ Nihil ei debet.ʒ scilicet, sed naturaliter, vt subiicit: & sic erat proximus pubertati: aliàs nec naturaliter, vt ʒ. de ac. & obl. l. pupillus. & dic ut no. ʒ. ti. j. l. Seius. §. si eius. Itẽ facit ʒ. ad leg. Fal. l. si pupillus.
l ¶ Titius.ʒ legatarius.
m ¶ In illo fundo.ʒ in his inest tacita conditio, vt ʒ. de verb. obliga. l. interdum.
n ¶ Non est.ʒ scilicet, prædictis, vbi dicit ꝓ conditio inest: q̃a hic est tacita, i vt subiicit, quæ nõ facit legatũ conditionale quo ad trãsmissionem: ut ʒ. de condi. & demonstra. l. i. §. i. & l. conditiones.
o ¶ Adscribitur.ʒ expresse.
p ¶ Cedit. ʒ a morte testatoris: & facit ʒ. e. q̃d pure. §. j. & l. hęredis.

CVm illud, [a] aut illud legatur, †enumeratio plurium rerum disiunctiuo [b] modo comprehensa, plura legata non facit. [c] Nec [d] aliud [e] probari poterit, si purè fundum alterum, vel alterũ sub conditione legauerit. Nam pendente conditione non erit electio; [f] nec si moriatur, [g] ad hæredem transisse legatum [h] videbitur.

¶ *Cõditio tacita, q̃ inest ex natura rei legatæ, transmissionẽ legati nõ impedit. Bar.*

¶ Hæres meus Titio dato, quod mihi Seius pupillus debet. Si Seius pupillus sine tutoris authoritate nummos accepisset, nec locupletior factus esset, & petitor [i] ad præsens debitum verba retulisset, quia nihil ei debet, [k] †nullius momenti legatum erit. Quòd si debiti verbo naturalem obligationẽ, futuramque solutionem cogitauerit; † interim nihil Titius [l] petet, quasi tacitè conditio inserta sit: non secus, acsi ita dixisset, Titio dato quod pupill[m] solverit: vel si legasset, Quod ex †Arescusa natum erit. vel, Fructus qui in illo fundo [m] nascentur. Contrarium non est. [n] Qnòd si medio tempore legatarius moriatur, & posteà partus edatur, & fructus proueniãt, † & pecuniam pupillus exoluat: hæres legatarij petitionẽ habeat. † Namque dies legati, cui conditio non adscribitur, [o] quasi extrinsecus expectanda sit, cedit. [p]

¶ Idem. † LEX XXVI.

FIrmio Heliodoro fratri meo dari volo quinquaginta ex

†Fl. legetur.
†Fl. retulit quia nihil eius debet.
†Fl. cogitauit.
†Fl. Arescusa.
†Fl. fructũ peruenięt.
†Fl. habet.
†lib. 9. Responso.

1 Secus enim, si expressa: quia impediret legati trãsmissionẽ. Bal. in l. uni ca. uersi. pone testator. C. de ca. tol len. Bart. in l. conditiones. & ibi gl. i. de condi. & dem.

†Fl. fructibus fini uide Dua. lib. 1. Disputatio. c. 12. Alias, ex fructibus fundi, relicta pecunia non percepta vbertatẽ esse &c.
†al. intra.
†Fl. Dari
†Dic verũ etiam, vbi fuisset pactũ de non ãgendo de positi actione inter deponentem, & depositarium, quod no. per. Alexan. & Ange. in l. si vnus. §. illud de pactis.
†Fl. quòd.
†lib. 3. Responso.

idem fideicommissũ: qui hæredes testatoris debuerunt stipulari à Caio depositario eo tempore, quo deposuerunt apud eũ dictã pecuniã, dari sibi hæredibus testatoris etiã alumno, vel hæredibus eius dictã pecunia adueniẽte xxv. ann. quamuis fideiussores ab eo depositario super hoc non potuerũt petere, cuius fidẽ defunctus testator voluit sequi, & hęredes testatoris potuerunt petere à depositario ꝑdicto. Hęres ergo alumni petet ab hæredibus testatoris, & hæredes testatoris petent à depositario. ¶ Pater annua tot.ʒ Ponamus, ꝙ Titius fecit testamentum, & instituit sibi hæredẽ Seium suum filium & quędã de bonis suis legauit Bertæ vxori suæ & voluit in eodem testamento vxorẽ præstare tot annua: puta x. ex fructu bonorum quæ vxori legauit accessura filii patrimonio ad annum ętatis eius scilicet filii. xxv. ꝓter exhibitionem, siue alimẽtationẽ, scilicet filii eiusdem, quam ęquẽ sive eodẽ modo matri mãdauit: & decessit dictus Titius. Quæro nũ quid fideicommissum de dictis x. annuis sit vnũ vel plura? Et dicit, quod nõ sunt plura: sed vnum diuisum certis pẽsionib. & ideò filio defuncto intra ætatem supra scriptã xxv. an. transmittitur ad hæredem filii eiusdem fidei cõmissum residui temporis xxv. ann. Sed nũquid prędicta annua pecunia in initio cuiusq; anni poterit peti per hæredem filii, vel per filium, si uiuat? Et dicitur ꝙ non: quia pater voluit præberi filio dictam pecuniam ex fructibus datis vxori, id est, ex fructibus bonorũ vxori legatorum. Et ideo videtur distulisse præstationem dictæ annuæ pecuniæ, donec vxor fructus percipiet in quolibet anno de bonis sibi legatis. Si autem pater destinasset dictam annuam pecuniam alimentis filii, nõ dubie persona filii deficiente videbitur extincta causa præstandi dictam pecuniã annuam. alimenta enim cum vita alimentarij finiuntur, vt & ʒ. de transactio cum hi. §. constat. Viuianus.

a ¶ Futuri anni.ʒ intelligitur proximi, vt infrà de verbo. obli. l. eũ qui calendis.
b ¶ Postea.ʒ hic accipe, respondi, quòd est ʒ. scilicet, Iurisconsultus, non videri &c. & sic transmiititur interim. vt supra. l. proxi. in fi. & ʒ. proxi. §. & C. eo. l. ex his.
c ¶ Et fructibus.ʒ alias est, ex fructibus &c. & dic vbertatem necessariam esse secundi anni non perceptis ex fructibus fundi, sub. tot reditibus, qui sufficiant pecuniæ præstandæ. Alias, deest ex. & dic fructibus fundi non perceptis, sub. tot qui sufficiant ad relictæ pecunię præstandæ necessariam vbertatem &c. & facit ʒ. de verb. obl. l. inter stipulantem. §. sacram. & ʒ. de an. leg. l. legatum §. uini. & l. liberto. §. i. & ʒ. loc. & conduc l. si vno. Sed contra, ʒ. de uino leg. l. v. Sed aliud apparet ex mente testatoris. Item arg. contra, ʒ. de cõtrahenda emptione. l. si debitor. §. primo.
d ¶ Transferri.ʒ repete, voluisset, scilicet, hoc modo, vt intra, &c. ad quod. ʒ. de an. leg. l. iii. § fin.
e ¶ Nam certam.ʒ fic ʒ. ea. l. in prin. & ʒ proxi. §. & ʒ. de an. lega. l. ex codicillis. in prin. & C. eod. l. ex his. & C. de fideicommis. lib. l. fideicõmissaria. Sed contra est, ʒ. eodem. l. si Titio. in princip. & ʒ. de fideicõmis. lib. l. fideicommissaria. §. pen. & de ma. testa. l. si ita. & C. eod. l. si Pontianilla. & ʒ. de lega. primo. l. si cui. Sed solu. ut ʒ. ti. i. l. Seius. & l. qui filium. fi. H.
f ¶ Ab eo.ʒ depositario per alũnum, vel per hęredes defuncti, Ro. quia nondum compleuerat ętatem.
g ¶ Collocari.ʒ id est deponi. & dic voluit, scilicet etiã defunctus, per hæredes.
h ¶ Curabis.ʒ tu depositarius reddere. Accursius.
i ¶ Ab hęredibus.ʒ id est alumnus petet ab hærede, nõ a depositario, & hoc completa ętate. Vel si decessit ante tempus cõpletum, petet hęres eius, vt C. eo. l. ex his. & hæres petet a depositario actione in rem si extat pecunia: vel per actionẽ depositi: vel ex stipulatu, si intercessit stipulatio, quæ per hęredes potuit peti non satisdatio, vt subiicit, & arg. C. de cpisco. aud. l. de creationibus. & secundũ hoc videtur ꝙ executor testamẽti non tenetur, vt hic: sicut nec agit, vt ʒ. tit. j. l. Lucius. §. j. Vel dic, aliũnus, vel eius hæres petet ab hæredib. testatoris actione ex testamento. Vel dic, ab hęredibus, scilicet alumni petendũ a depositario: sed tunc qua actione? Respon. ex stipulatu si alũnus fuit stipulatus a depositario, vel vtili rei vendi. si extat pecunia: vel vsui depositi, si ea lege fuit deposita. vt alumno detur. ut vt C. ad exhi. l. si res. & semper dic cõpleta ętate. nã sic testator voluit, sic ʒ. man. l. diligẽter. & depositi. l. i. §. si conuenit. Sed contrà, ʒ. ea. l. §. pe. vbi deponẽs põt pœnitere, & repetere ante diẽ. Sed hic non erat simplex depositarius. Nã & cõmodũ mendit pis potest habere K. ¶ Dandam.ʒ ab illo depositario.
l ¶ Petendos.ʒ ab hæredibus.
m ¶ Annua tot.ʒ puta, decem.
n ¶ Vnum esse fideicommissum.ʒ imò plura, vt ʒ. eo. l. cum in annos. & de annuis le. l. iiii. Sol. quia hic dixit, ex fructibus, videt differre graria hfdis, & diuidere petitionẽ: alias sec, vt ibi, & ʒ. statim.
o ¶ Non initio.ʒ sed eo tẽpore, quo fructus ex bonis percipiuntur, argu. ʒ. eo. l. nec semel. ij. fi in habitatione. Idẽ potest dici, cũ lego vxori victũ, & vestitũ: & secundũ hoc nõ obst. ʒ. l. nec semel. ii. rñ. & C. e. l.
p ¶ Deficiente.ʒ nã constat alimenta cũ vita finiri, vt ʒ. de trãsactio. l. cũ hi. §. cõstat. Et idem in legato etiã simplici in singulos annos, vt no. ʒ. eo. l. cum in annos. & facit C. qui non pos ad li. perue. l. fi.

FIliumfamilias.ʒ CASVS Titius instituit sibi hęredes, ponamus, Caium, & Seium, & etiã Lucium Titium filium Martini pure in testamento suo: eidẽq; Lucio Titio filiofa. dedit siue reliquit fideicõ, ponamus, dec. & eodẽ testõ ita cauit, Quòd ego Lucũ Titiũ hęredẽ instituì, ita eum adire hęreditatẽ uolo, si is patria potestate liberatus fuerit: & decessit dictus Titius. Et postea cohęredes dicti Lucii Titii filiifa. eo Lucio Titio potestate patria non liberato adiuerũt hęreditẽ: nunquid dies legati, siue fideicõ. dicto Lucio Titio dati, cessit ita, vt peti possit? Et dicitur, quod si pure fuit datũ, siue relictũ dictũ legatum, siue fideicõ. a cohærede, siue a cohęredibus dicti Lucii Titii filiifa. pro hæreditaria parte peti põt per patrem eiusdẽ Lucii Titii, cui patri per eundẽ Luciũ Titiũ est acquisitũ, adhuc ab eo nõ emãcipatũ. Nũquid autẽ dictũ legatum, vel fideicõ. possit peti pro ea parte hęreditatis, qua institutus fuit dictus Lucius Titius? ¶ Mẽstruos. ʒ Titius, ponamus, instituit sibi hæredes Seium, & Sẽpron. & rogauit eos, ꝙ præstarent libertatẽ Sticho, & Pãphilo seruis eiusdẽ Titii: & legauit eis tãquam suis, siue manumittendis ad alimenta, siue cibaria eorũ, denos, id est decẽ & decem, siue viginti mẽstruos, siue singulis mẽsib. & decessit dictus Titius. Postea hęredes vocati a prætore adesse noluerunt, & causa cognita Prætor pronunciauit libertatẽ his deberi: & ex Senatusconsulto facto temporibus Diui Adriani, sub Rubrio Gallo, & Cęlio primo Consulibus, libertatem sunt cõsecuti, vt infra de fideicõ. lib. cũ vero. §. subuentum. Quæritur, ex quo tẽpore debeantur eis cibaria, siue menstrui denarii de meis relicti ad alimenta, siue cibaria? Et dicitur ex eo tẽpore eis deberi, quo liberi esse cęperũt, sub audi. & etiam ex eo tempore, quo hęredes fuerũt in mora libertatis præstandę, vt arg. supra, de lega. ii. l. si quis seruo. & ita videtur intelligenda hæc lex, saluo meliori intellectu, si per aliquem melior dicat, vel inueniatur intellectus. Viuia.

q ¶ Filiumfamilias.ʒ extraneum.
r ¶ Instituit.ʒ aliquis.
s ¶ Titium.ʒ eundemq; filiumfamilias,

reditu prædiorum meorum futuri anni: [a] posteà [b] non videri cõditionem aditam, sed tempus solvendæ pecuniæ prolatum videri respondi: & fructibus [c] †fundi relictæ pecuniæ nõ perceptis, vbertatem esse necessariam secundi anni.

¶ *Tempus certæ ætatis adiectum causa legatarij, diem non conditionem inducit. Item contra mernm executorem legatarijs non datur actio. Barto.*

¶ Cùm ab hæredibus alumno cẽtum dari voluisset testator, eamque pecuniã ad aliũ transferri, [d] ut in † annum vicesimumquintũ triẽtes vsurarum eius summæ perciperet alumnus, ac post eam ætatem sortem ipsam; intra xxv. annum eo defuncto, trãsmissum ad hæredem pueri fideicommissum respondi. Nam certam [e] ætatem sorti soluendæ pręstitutam videri, non purè fiideicommisso relicto conditionem insertam. Cùm autem fideicommissum ab eo [f] peti non posset, penes quẽ voluit pecuniam collocari: [g] propter hæc verba, Eàmque alumno meo post ætatẽ supra scriptam curabis [h] reddere: fideicommissum ab hæredibus [i] petendum, qui pecuniam † dandam [k] stipulari debuerunt: sed fideiussores ab eo non petendos, [l] cuius fidẽ sequi defũctus maluit. ¶ Pater annua tot [m] ex fructu bonorum, quæ vxori legauit, accessura filij patrimonio, præter exhibitionem, quam æquè matri mandauit ad annum ætatis eius xxv. vxorem præstare voluit. Nõ plura, sed vnum esse fideicommissum [n] certis pensionibus diuisum apparuit: & ideò filio intra ætatẽ suprà scriptam diem functo, residui temporis ad hæredem eius fideicõmissum transmitti: sed non initio [o] cuiusque anni peti pecuniam oportere, quam † ex fructibus vxori datis pater filio præberi voluit. Ceterum, si pecuniã annuam pater alimẽtis filij destinasset, non dubiè persona deficiẽte, [p] causa præstandi videbitur extincta.

¶ *Conditio adiecta institutioni, non videtur legato præcedenti adiecta. Barto.*

¶ Scæuola. † LEX XXVII.

FIliũfamiliàs [q] ex parte purè instituit [r] hæredẽ, eiq; fideicõmissum dedit, & eodẽ testamẽto ita cauit, Quòd ego Lutiũ Titiũ [s]

†Fl. Dari

1 Dic verũ etiam, vbi fuisset pactũ de non ãgendo de positi actione inter deponentem, & depositarium, quod no. per. Alexan. & Ange. in l. si vnus. §. illud de pactis.

†Fl. quòd.
†lib. 3. Responso.

Fuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fuerit.ʒ No.quod in hæreditate tantum fuit hæc conditio apposita.H.
b ¶ Peti posse.ʒà patre,cui est quæsitum per filium adhuc nõ emancipatũ.Sed videtur cõditio apposita in hæreditate, repeti in legato, vt §.de cõdi.& demõstra.l.duos.& de condi. insti.l.si seruus.quæ sunt contrà.Sol.hic expressit se pure legare. Vel hic primò legauit, & postea instituit sub conditione: secus si primo adiecisset cõditionẽ, & post simpliciter legasset,vt ibi. Itẽ quod dicit, peti ꝓ hæreditaria parte, id est, pro parte cohæredis sed si ꝓ sua, est in pendenti, quia si erit hæres, non valet sua portio quia à seipso nõ potest sibi legari: alioquin etiã suam habebit iure legati, vel §.de lega.j.l.qui filiabus.§.fin. & l.sequen. & de lega. ij.l. miles.§. pro parte.Et est ibi argu.pro Io.& Azo. qui dicũt, quòd institutus pure ꝓ parte, interim pro parte hæres est, non in totum:licet cohæres deliberet, vel nondum extiterit cõditio suę institutionis: ad quod est suprà de conditioni.& demonstrat. l.hæc scriptura.§.j.& si pars hæredit. petat.l.ij.Sed argu.contrà, suprà de vsufru. ac l.idem.§.fin.
c ¶ Menstruos.ʒlegauit ad alimenta, vt
† Fl.cępit. J.dicit
† Ita etiam Dua. Fio.a quibus.
† lib.i.fidei commisso.
d ¶ Manumissis.ʒ id est quos in testamento iusserat manumitti per fideicommiss.
e ¶ Ex Senatuscõsulto.ʒ Rubriano, vt J.de fideicommis.libe.l.cum uero.§. subuentum.
f ¶ Cibaria.] id est menstrua relicta.
g ¶ Cęperint.ʒ videbatur a tempore aditæ hęreditatis, vt J.eod.l. hęredis.9.fin.l.& sequen. Sed ibi directa, hic per fideicommiss. sed et hic si fuit hæres in mora dandę libertatis, non erit in mora impunita etiam in legato, & in hæreditate, ut §. de lega. ii. l.si quis seruo. vnde dic, hic maximè ex quo cęperunt esse liberi. Item no. etiã seruis sine libertate potest relinqui nomine alimentorũ, vt §.de alimen. & cibo. lega.l.seruos ad custodiam. & de iis, qui vt indig.l.iii. H.

S I fundus.ʒ CASVS. Titius fecit codicillos, & in eis legauit Seio fundum instructum, ponamus, Titianum: & decessit idem Titius. Quæro, quemadmodum dari debeat dictus fundus Seio, vtrum sicut instructus fuit tempore mortis, scilicet dicti Titii, qui fecit codicillos prædictos, an ita instructus, sicut fuit eo tempore, quo facti sunt codicilli an instructus, sicut fuit eo tempore, quo peti cęperit dictus fundus per Seium legatarium ab hęredibus dicti Titii. Et respondetur, ea deberi scilicet, dicto Seio cum dicto fundo, quibus instructus fuit idem fundus, cum dies legati cedat, id est ea, quibus instructus fuit di ctus fundus eo tempore, quo decessit dictus Titius. Viuia.
h ¶ Si fundus instructus.ʒ hoc expone, ut C.de verborum signifi.l. i.& ii.
i ¶ Codicilli.ʒ in quibus fuerit relictus: & pro hoc erat §.de leg.iii. l.vxorem.§.testamento.& de aur.o,& argen.lega.l. medico. in princi. Sed alii casus ibi sunt.
K ¶ Legati.ʒ id est, tempore mortis, si purum est, vt §. eo.l.si post.& facit §.de pigno.l.cum tabernam.

R Ogo.ʒ CASVS. Seius, ponamus, fecit testamentum, & instituit sibi hęredem Caium, & ibi postea dixit in eodem testamento, Rogo quandoque hæres meus v. Titio det; & decessit dictus Seius. Quæro vtrum hæres debeat x. Titio? & quando debeat? Et certe x. hæres debebit Titio Sed quando debeat, dubitari potest: vtrum debeat cum primũ poterit, scilicet dare, & non ante: an verò etiã ante. Et certe dies cedit, & ab ipso petitur, siue peti potest, scilicet, cum primũ potuerit hæres, dare scilicet, commode, & non ante. Et ita pũctus secundum meã literam, vtique x. hæres debebit. Sed quãdo, dubitari potest, vtrum cum primum poterit? Et subaudi, postea respondeo, & dic respon. dies cedit, & ab ipso petitur, scilicet, hęrede pet legatariũ

hæredem institui, ita cum adire hæreditatem volo, si is patria potestate liberatus fuerit. [a] Quæsitũ est, an à cohæredibus eius adita hæreditate, legati filiofamil. dari dies cesserit? Respõdi, si purè sit datum, à cohærede filij pro hæreditaria parte fideicõmissum peti posse.[b]

¶ *Legatum menstruũ relictum seruis, debetur à tempore competentis libertatis. Barto.*

¶ Mẽstruos[c] denarios denos ma numissis[d] legauit. Quæsitum est, cùm absentibus hæredibus ex Senatusconsulto [e] libertatẽ sint consecuti, ex quo tempore eis cibaria [f] debeantur? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, ex eo tẽpore his cibaria deberi, quo liberi esse cœperint.[g]

¶ *Si fundus instructus relinquitur, dies legati cedentis inspicitur. Barto.*

¶ Idem.† LEX XXVIII.

S I fundus instructus[h] relictus erit, quæritur, quẽadmodum dari debeat? vtrũ sicut instructus fuit mortis tempore? an eo tẽpore, quo facti sunt codicilli? [i] an quo peti cœperit† ? Respõdi, ea, quibus † instructus sit fundus cũ dies legati[k] cedat, deberi.

¶ Valens.† LEX XXIX.

scilicet cum primũ potuerit cõmode hæres dare. Sed intellexi, quòd est vtique cum primum &c. vbi ego habeo, vtrum cũ primum &c. & tunc est planior litera, & punctua tunc post dictione, pôt. Et responsio incipit ibi, Vtique cum primum &c. Viuia.
l ¶ Quandoque.ʒ id est aliquando.

R Ogo, quãdoq; [l] hęres meus Titio decem det. Vtique decem dare hæres debebit: sed quando, dubitari potest. Vtique cum primum poterit, [m] † & dies cedit, & ab ipso petitur.

¶ *Conditio nuptiarum non impletur ex nuptiis inualidis. Barto.*

¶ Labeo.† LEX XXX.

Q Vod pupillæ legatum est, quando cunq; † nupserit: si ea minor, quàm viripotẽs, nupserit, non antè ei legatũ dedebitur, quam viripotẽs esse cœperit: [n] quia non potest videri nupta, quæ virum pati non potest.†

¶ *Conditio, Si hæres non erit, moriente instituto purificatur. Barto.*

¶ Scæuola.† LEX XXXI.

V Xori ex parte sextante[o] hæredi institutæ substituit, [p] & hæredis [q] † fideicõmissit, si vxor hæres nõ erit, dotẽ [r] ei, & alia [s] quędã dari. Post mortẽ mariti, vxor ante conditionem [t], & priùs quàm adiret hæreditatẽ, decessit. Quæsitũ est, an dies fideicõmissi, cũ moritur, cessisse videatur, ideò que hæredibus eius debeatur? Respondi, si vxor priùs decesserit† quàm hæreditatem adiret, videri diem fideicommissi cessisse.

m ¶ Poterit.ʒ commode, vt §.de condi.& demonstrat. l. hæc conditio, si in Capitolium.& J.de verb. sign.l.nepos. Sed an est cõditionale: Quidam, sic. Tu dic qd hæc cõditio gratia hæredis apponitur, vt sup. eo.l.quod pure. & facit §.de verb.obli.l.si decẽ cum periero. Accur.

Q Vod pupillæ. ʒ CASVS. Ponamus, quòd Titius legauit centum Seiæ pupillæ, quando, siue quãdocunque nupserit: & decessit dictus Titius certe si ea pupilla minor, quàm viripotẽs nupserit, nõ debebitur ei ante legatum, quàm ipsa cœperit esse viripotẽs. Et est ratio, qa non potest videri nupta, quæ virum non potest pati. Viuianus.
n ¶ Viripotens esse cœperit.ʒ id est maior xii.an.vt J. de adul. l. si vxor. §. pen. & instit. quib. mod. test. infir. circa princ. Alii dicunt eã uiripotentem, cum potest cognosci, & esse matrimoniũ statim: arg. J.de verb.obl.l. cõtinuus.§. cum ita. & de hoc est suprà, de ritu nupti. l. iii. & facit ad hanc l. 3. de condi. & demonst.l.hęc cõditio. & de libe. & posthu. l. filius a patre. §. si quis eo tempore. & inf. de priuile. credi. l. ii. §. fin. & §. de iure do. l. si spõsa. Item no. ꝓnon videtur factum, quod non legitime fit: sic sup. qui satisda. cogan. l. quoties. cum suis concordan. Accur.

V Xori. ʒ CASVS. Ponamus, quòd Titius instituit sibi hæredem vxorem suam Seiam in duabus vncijs hæreditatis suæ, & Caium instituit in alijs x. vncijs eiusdem suæ hæreditatis: & dictum Caium substituit dictæ suæ vxori, & eiusdem C.ii hæredis fideicommisit, ut si vxor non esset hæres, restitueret ei vxori dotem suam, & etiam alia quædam: & postea decessit dictus maritus, idemque testator: & postea decessit vxor ante conditionem, id est ante, quam hæreditatem mariti adiret. Nonquid dies fideicommissi prædicti de dote, & de aliis quibusdam videtur cessisse cum moritur ipsa vxor: & ideo hæredibus eius vxoris debetur dictum fideicommissum? Et dicitur, Si vxor prius decesserit, quàm hæreditatem adiret, videri diem fideicõmissi cessisse: & ita hæredibus eius debebitur fideicommissum. Nam impletur ipsa conditio in ipsa exhalatione spiritus: iam enim adire non poterit. Et sic cum existat conditio, ea vxore viua, cedit dies legati, siue fideicommissi, & transmittit ad hæredem suum vxoris, vt & argumen. suprà, eodem.l.si vsusfructus. secundo & tertio respon. Viuianus.
o ¶ Sextante.ʒ id est duabus vncijs: vt institu. de hæred. instit. §. hæreditas. Accursius.
p ¶ Substituit.ʒ scilicet, maritus.
q ¶ Hæredis.ʒ scilicet, substituti.
r ¶ Dotem.ʒ quod ualet, vt C.de fal.cau.adiec.leg.l.iii.
s ¶ Alia.ʒ a cohærede.
t ¶ Conditionem.ʒ sub qua erat legatũ, si si vxor hęres nõ eritquæ impletur, si ipsa repudiasset: quia post nõ posset esse hæres, vt C.de re pu hære. l.iii. Itẽ impleẽ in ipsa exhalatione spũs: iã enim adire nõ pt. Et sic cum extat cõditio ea viua, cedit dies legati, & trãsmittit. Nec ob §.de condi.insti.l.si.quia vltimo momẽto vitę vide. et posse impleri, si hæres erit, vel nõ erit: qa nuda voluntate hoc fit, vt insti. de hæ. quali. & diffe. §.fi. sed certe imo nõ pôt adesse volũtas, vel noluntas, dũ moritur. Et secundũ hoc dic, & pro id est prius quã &c. hoc aut in dubitãter esset verũ, si cõditio esset talis, quæ non posset impleri: nisi dudũ ante, vt, Si nõ ascẽderis Capitolium: hęc enim extitit ante mortẽ, vt d.l. de cõdi. institu. & sic trãsmittit, cũ iam dies cessisset. Potest enim

enim plus dici, ꝓ hæc conditio, Si hæres nõ erit: similis est ei, si substitutus erit hæres: quæ non facit legatum conditionale, vt §. eo. l. si Titio. §. quædam. Potest & aliter poni casus, ꝓ fuit instituta sub aliqua conditione, & ante conditionem illam, & ante quam adeat, decessit: & hoc non nocet legatis a substituto relictis, vt §. eod. l. hæredis. Sed hoc non videtur bene stare per literam istam si vxor &c.

¶ VT LEGATORVM SEV &c.

¶ *Hęc rubrica in C. cũ mulatur cũ illa, Vt in possęsionẽ legatorum.*

Vt † legatorum, seu fideicommissorum † nomine caueatur.

TITVLVS III.

¶ Vlpianus lib.79.ad edictũ. LEX I.

Egatorum nomine satisdari oportere Pretor putauit: [a] vt quibus testator dari, sieriue voluit,[b] eisdem & detur,† vel fiat: dolùmq; malum abfurum stipulentur.[c] ¶ Sẽper[d] autẽ satisdare cogitur, cuiuscunque sit dignitatis, vel quarumcunque facultatũ hæres. Nec sine ratione hoc prætori visum est. Sicuti enim† hæres incũbit possęsioni bonorum: ita legatarios quoque carere non debere bonis defuncti, [e] sed aut satisdare† eis, aut si satis non detur, in possęsionem bonorum venire prætor voluit.† ¶ Non solùm autẽ omnibus legatariis, † sed & successoribus [f] legatariorum satisdari deberi, iam constat: quamuis isti non ex defuncti iudicio, sed successionis necessitate,[h] quasi ad æs alienum admittantur. ¶ Sed & procuratoribus [i] legatariorum satisdandũ est: eóq; iure vtimur. ¶ Planè si ei, qui in potestate alicuius erit, legatũ sit; cauebit[k] † ei, cuius iuri subiectus est. ¶ Non solùm autẽ legatorũ nomine hæredes cauẽt, sed & successores eorum. Is etiam, cui ex Senatusconsulto restituta est hæreditas, nihilominus ad cautionẽ conpellitur.† Nècnõ & qui per alios, hæredes existunt, [m] vel † Honorarij [n] successores, ad satisdationem compelluntur. ¶ Planè si quis omissa stipulatione litẽ de legato contestatus est, probandum[o] est, nec† cessare debere stipulationẽ. Idèmque in fideicommissis[p] quoque probandum est.

¶ *Legatum repetitum bis tantũ debetur, & pro sequẽti legato ab hærede, uel hęredi à legatario non cauetur. Barto.*

¶ Si cui ita sit legatũ, vel fideicõmissum relictum: & si id perdidisset, rursus relictum: videamus,

† Hic tit. pertinet ad prætorias stipulationes
† Alias, fideicõ. seruandorum causa caueatur.
† Fl. his diebus detur.
† Fl. deest, enim.
† Fl. aut satisdabitur.
† Fl. legatariis satisdari oportet, sed.
Hæres an cauere pro relictis teneatur,
† Fl. cauea-tur.
† Fl. fiue.
† Adde ad glo. hic ęs alienũ, legata ære alienoabsorberi, quia nõ debẽtur, nisi prius soluto ære alieno. l. fi. §. licentia. C. de iure delibe. glo. & Bald in l. i. C. si cer. pe. ta. vbi idẽ dicit inprę legatis.
† Dua. dispũgit, nec vide Aug. lib. i. eme. c. iii.

a ¶ Putauit.ʒ in edicto, cuius verba non habemus.
b ¶ Voluit.ʒ sed & postea locus est cautioni, ut infrà, eod. l. si legatarii.
c ¶ Stipulentur.ʒ s. legatarii: sic suprà, si cui plus, quàm per l. Falc. l. j. in prin. Et potest fieri dolus in traditione, quia seruũ venenatũ, vel fundum factum seruum, ut supra de dolo. l. & elegãter. §. j. vel quia dolo impedit conditionem existere.
d ¶ Semper.ʒ fallit in casibus, primò, in fisco, vt J. eo. §. fi ad fiscũ. Itẽ in legato repetito, ut infrà ea. l. §. rescripto, Itẽ si testator vetuit, vt infrà eodem. licet. Item quando aufertur cognitio, vt infrà tit. primo §. is, a quo. in prin. Item quando calumniose petitur, quia constat fideicommis. non deberi, vt infra eodem. l. stipulatio. §. Diuus. & J. tit. primo. l. si is, a quo. ij respon. & J. eo. l postquam. §. fi dies. Vel cõstat repudiatum fideicommiss. vel hęreditatem non aditam, vt J. ti, primo l. j. in fi. & l. ii. Itẽ alius, J. tit. j. l. j. §. fi debitori. Itẽ cum fideiussore debet satisdare, cũ prætoria sit. vt hic in prin. huius l. & inf. de prętoriis. stipulatione. & inf. eo. l. si quãdo. Nisi in casibus, vbi sufficit nuda pula. l prætoriæ. & inf. eo. l. si quãdo. §. primo. & l. filio vel seruo. Itẽ liberi promissio, vt infrà e. l. si quãdo. §. primo. & l. filio vel seruo. Itẽ liberi testatoris nõ satisdãt, nisi testator pręcepit, ut C. ad trebe. l. iubemus. §. j. secundum quosdam. Sed certè ibi est speciale, quando rogatus est filius restituere suo filio.
e ¶ Defuncti.ʒ quia defunctus nihil eis reliquit. Accursius.
f ¶ Voluit.ʒ sed & postea locus est cautioni, vt infrà eodem. l. si legatarii.
g ¶ Successoribus.ʒ quia pure, vel in diem certũ relictum: pro quibus cauetur, vt infrà eodem. l. etiã. secus si sub conditione, vt infra eo. l. si quis sub conditione. Accursius.
h ¶ Necessitate.ʒ qa ex quo hæres est legatario, necessario hæreditaria iura ei, & in eum transeunt, ut inf. de regu. iuris. l. hæreditas. Et quod dicit alienum, quod ad hęredẽ: sed suum, quo ad legatariũ, vt infrà de verb. sig. l. cedere. §. 5. Item, Quasi, ideò dicit, quia impropriè legatũ maxime conditionale dicitur, æs alienum, vt J. de actioni. & obli. l. is, cui. sed abusiue creditor dicitur, ut inf. de verb. sig. l. creditores.
i ¶ Procuratoribus.] hoc est in omni prætoria, vt infrà de prætostip. l. generaliter.
K ¶ Cauebitur ei. ʒ sub conditione tamen, si die legati cedente erit in potestate. Sed & ipsi filio erit cauendum, vt J. ea. l. §. fina. & l. seq.
l ¶ Compellitur. ʒ nam in eum datur actio legatorum, ut C. ad Trebel. l. ii. & l. fi. & facit inf. eo. l. etiam. §. j.
m ¶ Existunt.ʒ puta, pater per filiũ, dominus per seruũ. Vel successit Titio qui successit Sempronio, vt §. de peti. hære l. ii. & iii. Hug.
n ¶ Honorarii.ʒ i. qui succedũt de iure prætorio, ut insti. de iure na. §. prætorum. Accur.
o ¶ Probandum.ʒ id est, approbandum: nam pro puro cauetur, vt inf. eo. l. etiam. in prin.
p ¶ In fideicommissis.ʒ sunt enim similia, vt §. de leg. j. l. j §. j.
¶ Si cui ita.ʒ CASVS. Ponamus, ꝓ Titius instituit sibi hæredem Seium, & legauit Sempronio x. siue per fideicõmissum ei dicta x. reliquit & si id legatũ, uel fideicõmis. perderet Sẽpronius, rursus reliqt ei: & decessit. Quæro, an Sempronius legatarius posit petere a Seio hærede satisdationẽ nomine sequẽtis legati, siue fideicõmissi rursus eidẽ Sempronio relicti, Et certè ante quã sumamus hanc quęstionẽ, videndũ est, an debeatur Sẽpronio hoc sequẽs fideicõ. siue legatũ: & etiã quoties debeatur: & an ipse Sẽpronius legatarius cauere debeat hæredi se nõ perditurũ primum legatum, siue fideicõmissum de decẽ, & ita tria sunt prius videda. Et quidem de his omnibus tribus extat rescriptũ Diui Pii ad Iuniũ Mauriciũ missum: q Iunius Mauricius cõsuluit Diuũ Piũ ꝓ suã epistolã in quæstione legatorũ, siue fideicõmissorum, quæ reliquerat Clodius Felix Clodio Structulo: & rogauerat hæredẽ suum, vt si Clodius Structulus legatarius perdidisset, qd ei in testõ relictũ erat ab eo, rursus ei hæres id restitueret: quod rescriptum est tale, Clodio Structulo, secundũ ea, quę epistola cõtinenẽ &c. vsq; illuc, rescripto ergo ostẽsum &c. in quo soluuntur dicta tria dubia. Et primo, ꝓ legatarius non debet cauere hæredi se nõ perditurũ primũ legatũ, siue legata, ibi, præstari debent citra necessitatẽ &c. & postea soluit primũ & secundũ dubiũ de dictis tribus, f. an fideicõ. vel legatũ sequẽs debeat & quoties debeat. ibi, Sed vt per fideicõmis. potierius &c. vsque illuc: Rescripto ergo ostẽsum &c. f. ut sequẽs legatũ, siue fideicõmissum debeatur, & debeatur semel tantũ, vt colligitur ex litera ostensum ergo rescripto, scilicet, prædicti Diui Pii: Sẽpronius legatarius non debet cauere Seio hæredi se non perditurũ primum legatũ de decẽ. Versa autẽ vice quæritur de principali quæstione huius §. scilicet, an Seius hæres debeat cauere Sẽpronio legatario de sequenti legato, siue fideicommisso? Et videtur, ꝓ sic quia sequens legatum, siue fideicommissum relictũ est sub conditione. Puit enim relictũ sub hac conditione, Si legatarius perderet primum legatum: pro conditionalibus autẽ legatis, & fideicommissis solet satisdari. Et tamen dicitur hic, quòd non debet satisdari pro sequenti legato, vel fideicõmisso, cũ Sẽpronius legatarius habeat i suo arbitrio, ne perdat id qd sibi relictum est primò. ¶ Certe siue.ʒ Hęres debet cauere cũ satisda

tione

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione legatario, ſiue debeat ei legatum ex aſſe, ſiue ex parte & ſiue ſit inſtitutus hæres, ſiue ſubſtitutus. ¶ Belliſsimè. ¶ Ponamus, q̃ hæres p̃miſit mihi legatario de legato mihi ſoluẽdo: & dedit mihi fideiuſſorem ſimpliciter, & fuit in mora ſoluendi mihi legatum: nunquid re nebitur mihi ipſe, & fideiuſſor ad fructus, vel vſuras legati? Et dicit q̃ ſic, id quod oportebit, ſcilicet fieri actione ex teſtamento, comprehẽdat ſcilicet, hęc ſtipulatio. Hoc dicit vſque ad §. ſi quis ſub conditione. Viuia.

a ¶ An ſatis. ¶ Hæc prima quæſtio ſoluitur in §. relcripto. ſſ. proxi.

b ¶ De his omnib⁹. ¶ ſcilicet, trib. quæſtionibus vltimis. Accur.

c ¶ Epiſtola. ¶ qua cõtinenẽ vltimę volũtates. Vel dic, conſultationis, qua recitatur teſtamẽtũ, Et Clodius eſt nomen legatarij.

d ¶ Cauendi ¶ à legatario eo modo, qui ſequitur. & ſic ſequitur tertia quęſtio.

e ¶ Priorum. ¶ legatorũ non perdendorum

f ¶ In infinitum. ¶ No. de infinitate vitandæ: ſic C. de ſac. ſan. eccle. l. ſi. arg. cõtrà, §. de ſeruit. verba. predio. l. eũ qui, & §. de fideiuſſ. l. ſi ita ſtip. §. à Titio. & facit §. de lega. iij. l. fideicommiſſa. §. ſi quis decẽ. & infrà, de bonis auth. iu. poſſi. l. ſi. Acc.

g ¶ Duplicata.] hic ſoluitur prima, & ſecũda de tribus. Accur.

h ¶ Et putem. ¶ aliàs in libr. domini Accur. eſt, Et putem non cauerí ei propterea cùm in ſuo &c.

i ¶ Quamuis. ¶ aduerſatiue, nõ correctiue: ſic §. de eo, per quem factum erit. l. i. §. i. aliàs inutiletur legatarius ad perdendum: quod non debet eſſe, argumen. ſuprà de pactis do. l. conuenire.

K ¶ Subſtitutus. ¶ dicẽte, vel etiam per fideicom. vt §. eod. l. hęc ſtipulatio. & §. eadem l. §. non ſolum. Accur.

l ¶ Ex mora. ¶ etiam ante litem conteſta. vt no. C. de vſufructu lega. l. j licet quidam dicant à die conteſt. litis tantum.

¶ Si quis ſub condi. ¶ CASVS Inſtitui mihi hęredem Titium, ponamus, & legaui Seio x. ſub cõdi. & deceſsi. poſteà Seius fuit ſtipulatus a dicto Titio de ſoluendo ſibi dicto legato adueniẽte condi. & pendẽte condi. deceſsit idem Seius. Certe ſtipulatio prædicta euaneſcit, ſcilicet, vt non tranſeat ad hęredem Seii: quia nec legatum, ſcilicet conditionale prędictum tranſmittitur ad hęredẽ dicti legatarij, qui pendente condi. deceſsit. conditionalia enim legata nõ tranſmittũtur ad hæredes legatariorum: & huic ſtipulationi de qua dictum eſt: inſunt eædem cauię, id eſt modi, & eædem conditiones quę inerant legato, quod ſtipulatus eſt legatarius ab hęrede. Vnde ſi aliqua ſit exceptio, quæ ſolet opponi petenti legatum actione ex teſtamento, placet eandem eſſe opponendam etiam legatario ex ſtipulatu agenti. Viuia.

m ¶ Tranſmittitur. ¶ vt §. tit. i. l. ſi poſt.

n ¶ Cauſas. ¶ id eſt modos. Sub eadem cõditione ergo, & modo ſtipulari videtur, vt hic ſubiicit, & §. de vſur. l. ſi quis ſtipulatus. & §. de cõſti. pecu. l. id quod. & §. ſi quis cau. l. ſi eum. §. ii. argu. contra, §. de peti. hęre. l. item veniunt. §. cùm prędixi. & §. titu. i. l. cum fine. §. ſi.

o ¶ Exceptio. ¶ vt §. eo. l. §. ſi. & facit §. rem pupil. fal. fo. l. non quaſi. §. generaliter. arg. contrà, §. ad exhib. l. iii. §. ibidem.

¶ Procuratori. CASVS Ponamus, quòd inſtitui mihi hęredem Titium, & legaui Seio decem ſub conditione, & deceſsi. Cum Seius legatarius eſſet abſens, fecit ipſe Seius procuratorem, qui ſtipularetur a Titio hęrede legatũ. Certe hęres debet cauere, ſiue promittere procuratori legatarii ſub hac exceptiõe, Si is legatarius, cui' nomine ea

† Fl. Mauricum.
† Fl. Clodio Fructulo. & infra.
† Fl. in infinito.
† Fl. is consumpsit.

an ſatis[a] ſequentis legati, ſiue fideicommiſsi petere poſsit. Mouet quæſtionem, an fideicommiſsum hoc, ſiue legatum debeatur? & quoties debeatur? & an ipſe legatarius cauere debeat ſe non perditurum? De his omnibus[b] extat reſcriptum diui Pij ad Iuniũ Mauricium[c] tale; Claudio Structulo[d] ſecundùm ea, que epiſtola[e] continentur, legata, ſiue fideicõmiſſa ex teſtamento Clodij Felicis prę ſtari debent citra neceſsitatem cauendi,[d] nihil ex his diminuturũ ſe. Nam quod fieri hęredis ab eodem teſtatore cõmiſſum eſt, vt ſi Structulus perdidiſſet, quod ei in teſtamẽto relictum eſt, rurſus hæres ei id reſtitueret; non eò pertinet, vt aut Structulo priorum[e] legatorum nomine ſatiſdatio iniungenda, aut onerandus ſit hæres in infinitũ,[f] † vt quoties is perdiderit, reſtituere ei tantundem debeat: ſed vt per fideicommiſſum poſterius duplicata[g] legata eius videantur: nec ampliùs ad periculũ hęredis pertineat, ſi quid poſtea ipſe conſumpſerit, † exoluto ei poſteriore fideicõmiſſo. Reſcripto ergo oſtenſum eſt, legatarium hęredi non debere cauere, ſe non perditurum. Verſa vice an hæres de ſequẽti legato, ſiue fideicommiſſo cauere debeat ei, quæ ritur. Et putem[h] non oportere ei caueri, cùm in ſuo arbitrio habeat, ne perdat id, quod ſibi reli

† Fl. decſi, &c.
† Ita etiam Dua. al. reſpondeat.
† al. caueri.
† Fl. illo.

ctum eſt: quamuis[i] ſi quis inſpexerit, quod ſub conditione relictum eſt, dicere debeat ſatiſdationẽ exigendam. ¶ Certè ſiue ex aſſe, ſiue ex parte quis legatũ debeat, cauere debet: ſiue inſtitutus ſit hæres, ſiue ſubſtitutus.[k] ¶ Belliſsimè[l] quæritur, an hæc ſtipulatio incrementum ex fructibus, vel vſuris ſentiat? Et recte placuit, ex mora[l] incrementum habituram ſtipulationem, vt id, quod oportebit, compræhendat.

¶ *Si una actio in alterius locũ ſuccedit, eius naturam aſſumit. Barto.*

¶ Si quis ſub cõditione legatũ ſtipulatus, pẽdente cõditione deceſſerit, ſtipulatio euaneſcit: quia nec legatum tranſmittitur,[m] & † huic ſtipulationi eaſdẽ cauſas,[n] & conditiones ineſſe ſciẽdũ eſt. Proinde ſi qua ſit exceptio,[o] quæ petẽti legatum opponi ſolet, eãdem ex ſtipulatu quoque agenti opponendam eſſe placet. ¶ Procuratori[p] eius, qui abſens eſſe dicitur, ſi ſtipulanti legati nomine ſpõdeat[q] hæres, Ofilius ait, ita cauere[r] debere, ſi is, cuius nomine cauet, viuat[s] videlicet, ne tenea tur illi[t] antè defuncto. ¶ Itẽ quę ritur, in hãc ſtipulationẽ vtrum ipſę res[r] veniãt, quæ legatæ ſunt? an veró pretia earum? Et eſt verius in hanc ſtipulationẽ res, vel pretia deduci. ¶ Si decem, quæ

† intell. nouum. uid. apud. Iac. Nigr. i. Rubr. de uerb. obl. nu. 171.

ab hærede: veruntamen obſtabit ei exceptio, quo ad quinque, ſi fructuarius agat contra hęredem ex Senatuſcõſulto, ſcilicet, de quo fit mentio §. de vſufruct. le. eo. ti. l. i. & petat vſumfructum de quinque de dictis decem, & caueat hęredi de reſtituendis quinque, ſcilicet finito vſufruct. morte, vel capi. diminutione: quod quidẽ bene poteſt facere fructuarius. Sed quid, ſi legatarius proprietatis habeat poſſeſsionem omniũ dictorum x. certe vtilis actio datur, ſecundum Marcellũ in dictũ legatarium proprietatis vel hęredi, vel fructuario, ſcilicet, pro quinque de dictis decẽ, vt ea habere debeat fructuarius, ſi modo caueatur ei legatario proprietatis, ſcilicet per fructuariũ, de reddendis eis quinque finito vſufruct. Sed quid, ſi dicta x. ſint legata ſub cõditione ei, ſcilicet, legatario proprietatis, & vſusfructus eorundem decem ſit legatus pure dicto fructuario? Certe fructuarius habebit decem interim ſiue pendente cõditione oblata per eũ fructuariũ cautione hęredi, ſcilicet, de reddẽdis quinq; in euentũ dictæ cõditionis: & de reſtituẽdis aliis quinq; finito vſufr. Et interim, ſiue pendẽte conditione dicta, eſt præſtãda per hęredẽ legatario proprietatis ſtipulatio, i. promiſsio legatorũ, ſiue quæ ſolet interponi pro legatis: de qua tractat in hoc tit. & ſi idẽ legatarius proprietatis omiſit cautionẽ de legato ſibi per hęredẽ ſoluẽdo adueniẽte conditione eiuſdẽ legati, poterit agere idẽ legatarius exiſtente cõditione legati ſui actione ad exhibendũ cõtra hęredẽ, q. ſ hæres ſciẽs ſoluit dicta x. fructua. omiſſa ſtipulatione, de reddẽdo. finito vſufructu. Sed ſi hęres ignorãs legatũ de dictis decẽ relictũ eſſe proprietario, dederit fructuario decẽ. non tenetur ad exhibẽdum: quia nõ poſsidet, nec dolo fecit, quo minus poſsideret: tamẽ Marcellus, putat ſuccurrendũ eſſe legatario, ſ. proprietatis aduerſus fructuariũ. l. extra caſum p actionẽ in factũ, vt §. ad exhib. l. Iulianus. §. ſi tibi decẽ numiſmata. in fi. §. & ſorte, vt exiſtẽte cõdi. legati

pro-

† Fl. repelli.

† Non teneẽ fiſcus ſatiſdare etiam nuda cautiõe: ciuitas autẽ, ſic. Bar. hic ad lõgum. Et quomodo differãt fiſcus, & Reſpubl. vide plene per Bal. in l. i. i fine. C. de pęn. iudic. qui male iudi. & Bart. in rubr. C. de iure fiſc.
† Fl. nec.
† Fl. deeſt. totius.

proprietatis, & finitio vſufructu illius, cui ſoluta ſunt integra decẽ repetat à fructuario integra x. ſi autẽ non eſt finitus vſusfructus, ſola quinque de decẽ. cũ quinq; debeãt eſſe apud fructuariũ donec erit finitus vſusfructus: arg. §. de vſufruct. ea. ra. ſi tibi. Viuianus.

a ¶ In arca. ¶ & ſic i ſpetie, vt ſupra de legatis primo. l. ſed ſi certos. Accurſius.

b ¶ Ex ſenatuſconſul. ¶ de quo habetur mentio §. de vſufruct. earũ. rer. l. j. Accur.

c ¶ Et quinque. ¶ non omnium x. vt §. de vſufru. lega. l. ſi alij. & de vſufruct. ac. l. inde. §. non ſolùm.

d ¶ Cauit. ¶ de reſtituendo finito vſufructu, vt ſ. morte, vel ca. di. vt ſuprà de vſufru. earum re. l. in ſtipulatione. Hac ergo cautione præſtita habet ius in quinq; & proprietarius repelletur. Sed ſi non eſt cautum, tota decem vendicat proprietarius: vt hic dicit.

e ¶ Poſſeſsionem. ¶ id eſt, ſi poſsideat decẽ aureos is, cui legati ſunt.

f ¶ Vel fructuario. ¶ quod magis videtur.

g ¶ Actionem. ¶ ex teſtamento: quod eſt mirum, eã dari in alium, quã grauatũ: imò quod plus eſt, datur hęredi legatarium, vt hic. Vel dic, hęredi dari conditionẽ idebiti. Sed hoc quomodo, cum dicit legatarium tota decem poſſe vendicare?

h ¶ Caueatur. ¶ legatario a fructuario de reddendis quinque finito vſufructu, vt ſup. de vſufr. earum rerum. l. ſi tibi. & facit ſupra ad Trebellia. l. cum hæreditas. in fine.

i ¶ Ei decem. ¶ iure proprietatis.

K ¶ Fructuarium. ¶ cui pure eſt relictus vſusfructus eorundem decem.

l ¶ Oblata cautione. ¶ de reddendis quinque in euentum conditionis proprietatis, & alia v. finito vſufr. ſic & §. de vſufr. ac. l. idem. §. ſi mihi. Sed arg. contra, §. de condi. & demon. l. hęc ſcriptura. §. primo. Sed dic vt no. §. ti. j l. filium ſamil. in prin.

m ¶ Interim legatorum. ¶ præſtandorũ adueniente conditione, de qua tractat hic ti. & §. ad exhi. l. Iulianus ſcribit. §. ſi quis decẽ. ibi, Potuiſti tamen &c. & dic, ſtipulatio, id eſt, promiſsio: ſic §. de condi. indebi. l. ſi non ſortem. §. fin.

n ¶ S. omiſerit. ¶ duobus modis dic hunc verſi. Vel q̃ omiſerit legatarius proprietatis cautionem de legato ſol. adueniente conditione: agit poſtea hic legatarius ad exhibendum contra hęredem, qui ſciẽs ſoluit fructuario omiſſa ſtipulatione, de lega. reddendo finito vſufructu. Vel dic, omiſerit hæres cautionem de reddendo finito vſufruct. & dic, eum ſcilicet, legatarium proprietatis agere ad exhibendum: quia ſciens non ſoluit exacta cautione. Accurſius.

o ¶ Non teneri. ¶ quia nec poſsidet: nec dolo fecit, quo minus poſſideret.

p ¶ Succurrendum. ¶ per act. in factum, vt §. ad exhibẽ. l. Iulianus. §. ſi tibi. in fi. & de præſcrip. verb. l. partis. Sed contra, §. de vſufruc. earũ ſi tibi. in fi. & de præſcrip. verb. l. partis. Sed contra, §. de vſufruc. earũ. l. hoc Senatus. §. i. vbi dicit cõdici ipſam pecuniã. Sed illa eſt cõdictio certi generalis, hęc ſpecialis. Vel ibi ide, q̃ ſoluit, ſcilicet hęres, cõdicit: hic ſoluit hæres & repetit legatarius. Itẽ ibi fuit pecunia condicẽtis, hic alterius, ſ. hęredis & condicit legatarius proprietatis.

¶ Si ad fiſcum. ¶ CASVS. Ponamus, quòd Titius inſtituit ſibi hęredem fiſcum pro dimidia, & Seium pro alia dimidia, & plura legata pluribus reliquit: & ita fiſcus tenetur ad legata pro parte, quã habet de hęreditate. Certe quãtum ad fiſcum ceſſat ſtipulatio legatorum, de qua tractatur in hoc tit. quæ quidem ſtipulatio fit, cum fideiuſſore dato ab hærede legatario, vt §. e l. in prin. & §. hæc ſtipulatio. quia nec ſolet fiſcus ſatiſdare. Viuia.

q ¶ Si ad fiſcum. ¶ inſtitutum vel auferentem ab indigno, vt infrà de iure fiſc. l. prima, in princ. Nam ſemper tenetur ad legata, ut infrà, de iure fiſci, l. dicitur.

in arca[a] erant, mihi legata ſint, & tibi eorum vſusfructus legatus ſit: ſi purè vtrique legatum ſit relictum, is, cui proprietas legata eſt, ipſo iure decem vendicabit ¶ fructuarium autem ex Senatuſconſulto[b] acturum, & quinque[c] vſumfructum petiturum conſtat. Sed cùm decem vendicat proprietarius: per exceptionem doli repellitur, † qua fructuarius de reſtituendis quinque hęredi cauit.[d] Planè ſi decem aureorum poſſeſsionẽ[e] legatarius habeat, Marcellus ait, dandam vel hęredi, vel fructuario[f] vtilẽ actionem[g] in legatarium, ſi modò ei caueatur.[h] Sed ſi ſub conditione ei[i] decẽ legata ſint: fructuariũ[k] interim decẽ oblata cautione[l] habituram: legatario verò cui proprietas relicta eſt, interim legatorum[m] ſtipulatio præſtanda eſt. Sed ſi omiſerit[n] ſtipulationem, exiſtente conditione ad exhibendum eũ agere poſſe Marcellus ait. Sed ſi ignorans hæres legatum decem fructuario dederit, † ad exhibẽdũ eum non teneri[o] palàm eſt: ſuccurrendum[p] tamen legatario aduerſus fructuariũ Marcellus † putat.

† Fl. repelli.
† Fl. dedit.
† Fl. Ait.

r ¶ Satiſdare. ¶ nam ſemper idoneus eſt, & ſoluendo, vt §. de ſun. do. l. ij. ſic §. ſi cui plus, quã p. l. Bal. l. iij. §. Itẽ ſciendum. Sunt & alij caſus ſpeciales, vbi non ſatiſdatur, vt no. §. ea. l. in prin.

¶ Qui minorem. ¶ CASVS Ponamus, quod Titius habens vnũ filium in ſua poteſtate: & alterum emancipatum, fecit teſtamẽtum, & inſtituit ſibi hęredẽ in ix. vncijs filium in poteſtate conſtitutum: & emãcipatum præteriit: & Seium extraneum inſtituit in tribus vncijs, & plura legata pluribus aliis reliquit & deceſsit Titius. filius inſtitutus in ix. vncijs ſatiſdedit legatariis, de ſoluendis eis legatis eorũ pro ea parte, qua erat inſtitutus, i. pro dodrante, cõmiſſo edicto de contratabulas per filium emancipatum præteritum, accepit filius inſtitutus in dodrante ſemiſſem bonorum poſſeſsionis: & ita ipſo iure minuta eſt ei portio hęreditatis, ex qua fuit inſtitutus, vt §. de leg. iii. l. ſi. in fi. Certe non tenetur dictus filius inſtitutus ex ſtipulatu legatariis, quibus promiſerat ex maiore parte, quam ex qua hæres eſt. Nunc autem hæres ex ſemiſſe eſt, ſiue ex ſex vncijs: ſed fuit inſtitutus ex dodrante ſiue ex ix. vncijs vt dictum eſt. Si vero non eſſet ei minuta portio ipſo iure, vel aliis hęredibus inſtitutis (nã de ſingulari tranſit ad plurale litera huius §.) ſed nomen hęredis apud eos hędes integrũ maneat: habeat tamen hęreditas minus effectum, ſiue quãtum ad effectum: & caueriut hęredes legatorum nomine. Certè videntur onerari dicti hęredes quia ipſo iure pro ea parte legata debent, pro qua ſunt hęredes ſcripti. de æquitate tamen non maiorem partem legatariis ſoluent, quàm cuius habent emolumentum. Et de hoc plenè ponit exemplum. Viuia.

¶ *Fiſcus eſt ſemp diues: & ideò nõ ſatiſdat. Bartolus.*

¶ Si ad fiſcũ ¶ † portio hęreditatis peruenerit, ceſſabit iſta ſtipulatio: quia nõ † ſolet fiſc⁹ ſatiſdare. †

¶ *Pro ea parte, qua alicui hęreditas diminuitur ipſo iure, uel in effectu ſine culpa ſua, liberatur ab obligatione, quæ hac ſtipulatione deſcendit. Bartolus.*

¶ Qui minorem parte hęreditatis poſsidet, cum ex maiore parte hæres † ſit; ſi quidem ipſo iure minuatur † portio hęreditatis, ſecurior erit hæres. Neq; enim ex maiore parte ex ſtipulatu tenetur legatariis, quàm ex qua hæreſeſt.[u] Si veró nomen quidem hęredis apud[x] eos integrum meneat, verũ tamẽ minus effectu totius † habeãt hęreditatis, & cauerint legtorum nomine, videntur onerari: quia ipſo iure pro ea parte legata debent, pro qua hęredes[y] ſunt. Sed enim æquiſsimum eſt non maiorem partem legatariis ſoluere, quàm cuius habẽt emolumentũ. Hoc autẽ euenit, cùm hereditas pro aliqua parte ex Trebelliano reſtituitur. Nam pro rata exonerandi[a] ſunt hęredes eius partis nomine, cuius emolumentũ ſibi ablatum eſt. ¶ Si ei, qui in alterius

† Non teneẽ fiſcus ſatiſdare etiam nuda cautiõe: ciuitas autẽ, ſic. Bar. hic ad lõgum. Et quomodo differãt fiſcus, & Reſpubl. vide plene per Bal. in l. i. i fine. C. de pęn. iudic. qui male iudi. & Bart. in rubr. C. de iure fiſc.
† Fl. nec.
† Fl. deeſt. totius.

t ¶ Minuatur. ¶ puta per cohęredem adeuntẽ, qui deliberabat: q̃ non placet, vt §. ſi pars hęre. peta. l. ii. Sed dic per querelam inoff. teſtamẽ. & §. de inoff teſta. l. circa, & C. de inoff teſta. l. cũ duob. vel bonorum poſſeſ contra tabu. vt §. de lega. iii. l. ſi. & de vulga. ſubſti. l. & ſi contra. vel per agnationem Poſthumi, vt §. de codicil. l. pen. Pro parte ergo, qua remanet hæres, tenetur ex ſatiſda. ad legata, & nó vltrà, niſi in libertate, vt §. de codicil. l. qui graui, & l. ſequen.

v ¶ Eſt. ¶ i. remanet vel exiſt. ſic §. de leg i. cùm res. in prin. & facit §. de præto. ſtipu. l. ii. in fi.

x ¶ Apud eos. ¶ ſcilicet hęredes. Et caue, quia tranſit de ſingulari ad plurale.

y ¶ Hęredes ſunt. ¶ ſcilicet, ſcripti de rigore iuris. Et ſtatim ponet exemplum.

z ¶ Reſtituitur. ¶ remanet enim hęres nomine, qui erat: vt inſtit. de fideicõ. hęre. §. reſtituta. Aliud autẽ, ſi de facto tantùm deſineret habere bona, vt C. de iure delibe. l. ſi de bonis.

a ¶ Exonerandi. ¶ vt & ſupra ad Trebellia. l. prima. §. i. & §. quamquam. & §. ſi is, qui quadringenta. & §. penul. Sed contra videtur ſup. ad Trebel. l. cum hęreditas. in fine. vbi non exoneratur qui reſtituit. Sed dic quòd ibi ſuo nomine promiſit creditoribus: hic aũt vt hæres hęreditrrio nomine: & ideò habet exceptiones eaſdem, quas habet cõtra actionem ex teſtamento, vt §. eo. §. ſi quis ſub conditione. & infra eodem §. finali.

¶ Siqui. ¶ CASVS. Ponamus, quod Titius inſtituit ſibi hęredẽ Seiũ, & filio Sẽpronij, vel ſeruo legauit cẽtũ, cũ hęres moriet, ponam⁹, & ita ſub die certa quod ad q̃d: quia certũ eſt eã extiturã: eſt tũ incertũ: quia incertũ eſt, q̃ñ exiſtat, vtrũ poſt mortẽ legatarii, an eo viuo. Et ſic cũ ſit incerta dies, habet loco cõditionis: & deceſsit idẽ Titius, cui debet cauere cũ ſatiſdatione hęres Seius? Et certe dẽt cauere Sẽpronio, q̃ habet legatariũ in prãte: & nõ ſpecialiter dẽt ei cauere, ſed ſub hac cõdi. Si legatarius ſit in prãte Sẽpronii, cũ cedit dies ei⁹ legati relicti

filio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

filio, vel seruo Sempronij. Nam si sui iuris inueniatur legatarius eo tempore, quo cedit dies dicti legati, visum est Sapiẽtibus iniquũ esse patri cautum esse, vel etiam domino, subaudi: cùm legatũ debeatur alij, scilicet, filio vel seruo, qui nũc sunt sui iuris, id est tempore cedẽtis legati: quãquàm & si caueret patri, vel domino legatarij sine hac additione, siue cõditione, Si legatarius sit in potestate eius, cũ cedat dies legati: veruntamẽ nihilominus submoueretur pater, vel dominus exceptione, si non haberent in potestate eos quibus legatũ est, tẽpore existẽtis conditionis legati, quã suprà appellaui diẽ incertã. Et secundùm hoc euenit, vt in casu nõ sit de legato cautum, quãuis sit cautum patri, vel domino legatarii, scilicet si tẽpore existentis conditionis legati sui iuris sint filius, vel seruus, quibus legatũ est Nam licet sit cautum patri, vel domino, repellitur exceptiõe, vt dictũ est. Filio aũt, vel seruo legatariis nõ fuit aliquo modo cautum: & isto casu, quando tẽpore existẽtis conditionis legati est filius Sempronii legatarius sui iuris, nõ erit compellendus hæres Titii exoluere legatum, quod iam filius petere potest, alij, quã cui debetur, exoluere.

potestate erit, incerta [a] die legatum fuerit, cauebitur ei, qui habet eum in potestate, non præcisè, sed sub conditione, [b] si cùm eius legati dies cedit, in potestate sit. Cæterùm, si sui iuris inueniatur, iniquum esse visum est, patri cautum esse, cùm alij [c] legatum debeatur. Quanquam etsi sine hac adiectione caueretur verumtamen exceptione [d] patrem, vel dominum submoueremus, si existentis conditionis tempore non haberent eos in potestate: euenit tamen secundùm hoc, vt in casu † non sit de legato cautum. Nam si existentis cõditionis tempore sui iuris sint, † non erit cautum. [e]

† Dua. casum.

† Fl. sunt.

† lib. 28. Quæstio.

† lib. 79. ad edictum.

Papinianus.† LEX II.

NEc si fortè [f] velit pater cauere, neminem amplius petiturũ, compellendus erit hæres legatum, quod iam filius petere potest, alij, quã cui debetur, exoluere.

¶ Vlpianus.† LEX III.

SEd & ipsis, qui sunt in potestate, cauendum [g] est: quemadmodum [h] solet caueri, si eadem

Idem.† LEX IIII.

SI ex causa fideicommissi [a] sit apud aliquem hæreditas, nec legatorũ nõine satisfdet; † in possessionem aduersus eum legatarius mittitur.

¶ *Si conditio stipulationis existat tempore, quo nõ est persona principalis uerè, uel interpretatiuè, stipulatio non committitur, & fideiussores non tenentur. Barto.*

¶ Papinianus.† LEX V.

POstquàm hæres ab hostibus captus est, conditio legati, cuius nomine proposita stipulatione [o] cautum fuerat, extitit, fideiussores interim [p] teneri negaui: quia neque ius, neque persona [q] esset, ad quam verba stipulationis dirigi possit. ¶ Imperator † Marcus Antoninus Iulio Balbo rescripsit, Eum [r] à quo res fideicommissæ petebantur, cum appellasset, caueret: † vel si non caueat, ad aduersarium [s] transferri † possessionem debere. Rectè [t]

† lib. 15. ad edictum.

† Fl. nec legatorum satisdat.

† lib. 28. Quæstio.

† intell. huius. §. uid. p Io. Longoual. in l. imperium. nu. 88. de iurisdi. om. iud. & Bolog. in l. fi finita. §. in lianus. nu. 179. de dã. infec.

† Hoc est regulare, vbicunq; aliquis in dubio admittitur, deinde ꝑstare cautionem, ut habetur in c. suscitata. cũ glo. vbi extra de re stim. in inter. teg.

† Flo. uel si caueat aduersarius transferri. Exceptio reo competẽs, fideiussori ꝓficit. Casum ponit duplicẽter Accur. Et primus est bonus, & notã. secundũ Bart.

a ¶ Moraretur ‡ aliàs, moraretur, id est morã reciperet, q̃ sit conditionale, uel in diem: imò etiã purum habet morã: ut J. eo. l. etiã hoc idem & post sententiam non oportet omitti: arg. J. de reg. iur. l. nõ solet. & ś. eo. l. j. §. planè. Aliàs, mereretur: & dic, q̃ petitio fideicõmissi mereretur: scilicet, fieri cautionem, quia sit conditionale, uel in diem uel etiã purũ, ut dixi: & quod subiicit dilata petitione, scilicet cautionis, secundùm utrũque casum. Alii dilata petitione fideicõmissi singularis propter generalẽ quæstionem de hæreditate: ut ś. de peti. hære. l. Diuus. secundùm primum quod hodiè est immutatũ: ut C. de petitio. heredi l. fi.

b ¶ Qui pronouocauerit. ‡ scilicet hæres: q. d. nõ potest assignari ratio, quare non.

c ¶ Si caueret aduersarius. ‡ idest fideicommissarius vniuersalis singularibus fideicom. hęrede nõ cauẽte secũdũ primũ. Vel dic, aduersarius, i. singularis fideicõmissarius uel uniuersalis, hæredi de reddendo: & hoc hęrede ei non cauente, s. secundum secundũ. & secundũ utrũque, sub. Et ita demum, ut infrà §. possessio autem &c.

d ¶ Cùm alia ‡ idest quãuis alia &c. Et no. duas differentias inter rescriptũ, & istud edictũ, unde nascitur hic titu. Item quia hic per rescriptum cauet ille, in quem transfert possessio, uel singularibus secundum primum, uel ipsi hęredi, secũdum aliũ casum: q̃d nõ fit in simplici fideic. singulari: q̃a si mittit hærede non cauente, ipse nulli cauet. Secũda est: quia per hoc edictũ mittit in possessionẽ omniũ rerum hæreditaris, ut hic subiicit. & J. qui. ex cau. in poss. ea. l. j. Sed per rescriptum, non nisi in res, de quibus erat lata sententia. Fortè enim tantum dimidia hæreditatis petebatur.

e ¶ Non enim ‡ uerè alia non enim &c.

f ¶ Vicaria. ‡ i. possessio, quæ uicem cautionis obtinet.

g ¶ Obtinuit. ‡ legatarius, uel fideicommissarius: qui obtinuit in eo, q̃ præceptum est ei caueri: & tamen non cauetur.

h ¶ Inducitur. ‡ non tamen hæredem expellitur: ut J. citu. j. l. is cui. in prin. Et dic, Prætor Romæ. Præses in prouinciis.

i ¶ Sed Prætor. ‡ secunda differentia.

k ¶ Iudicatum ‡ fortè non tota hæreditas petebatur per fideicõmissum, secundum primum, & secundum alium unum singulare. Et sic est quantitas pro mensura debiti declarati: quod est hodie ius cõmune: vt C. de bo. autho. iudi. pos. authen. qui iurat.

l ¶ Sicuti ‡ adducit similè ad rescriptum edictum de coll. quia ibi debet cauere emancipatus iis, qui sunt in potestate, de conferendis iis, quæ non comparent. Aliàs denegantur ei actiones hæreditarię, & transfertur possessio in fratres, si modò ipsi cauerunt, de reddendo quando cauebit. Sed si neuter cauet, sequestratio fit, ut subiicit. Caue tamen, quia aut propter inopiam non cauet, & tunc modico tempore elapso fit dicta translatio: si uerò per contumaciam, tunc incontinenti. ut J. de coll. bo. l. cum emancipati. §. fi. l. j. §. fi frater.

m ¶ Bonorũ. possessione. ‡ unde liberi, ut C. de col. posthumo. Ac.

n ¶ Actiones. ‡ ut & d. l. posthumo & l. filiæ. & l. filiam.

o ¶ Iurisdictiõis. ‡ secũdũ de col. ut J. de col. bo. l. cũ emãcipati. §. fi.

p ¶ Cœperit. ‡ frater emancipatus. Et no. q̃ licet aliquis ad rescriptum hoc, & edictum de col. differunt tamen: quia pro rescripto caue tur etiam ei, qui cauere noluit, ut J. proxi. § possessio &c. at per edictum de coll. ei demum cauetur, qui propter inopiam non potest cauere, ut hic, ubi dicit, Non potest &c.

placuit Principi, post prouocationem quoque, fideicommissi cautionem interponi. Quod enim ante sententiam, si peritionis dies moraretur, fieri debuit, amitti post uictoriam dilata peritione non oportuit. Sed quare non caueat de fideicommisso, qui prouocauerit, si caueret aduersarius ad eum possessionem esse transferendam, rescripsit: cum alia sit edicti conditio. Non enim exigitur à legatario uice mutua cautum: sed uicaria, custodiæ gratia, possessio datur: & qui obtinuit, in possessionem per Prætorem aut Præsidem inducitur: Sed Prætor quidem in omnium rerum possessione, quę in causa hæreditatis permanent: omnino fideicommissi seruãdi gratia esse permittit. Princeps autem earum rerum nomine, de quibus fuerat judicatum, mutuas admittit cautiones: sicuti cùm de bonis suis conferendis filius accepta bonorum possessione cauere non potest, quia denegamus ei actiones, defertur conditio cauendi fratribus ex forma iurisdictionis, Quod ex portione fratris consecuti fuerint, cùm bona propria conferre cœperit se restituturos. Sed si nec ipsi caue re possint, utiliter probatum est, uirum bonum ab utraque parte eligendum, apud quem ut sequestrem fructus deponantur, quique utiles actiones à Prætore datas exerceat. Possessio autem ex rescripto supra relato non aliter ad eum, qui fideicõmissum petit, transfertur, quam si caueritamẽtsi maximè aduersarius non per inopiã, sed per cõtumaciã cauere noluerit: Sed si is, qui uicit, non possit cauere: uel res deponenda, uel iurisdictio restituenda erit.

¶ *Legatario non debet caueri, nisi scripturam testamenti ostendat. Bar.*

¶ Si dies, aut conditio ad legati, vel fideicommissi peritionem, actionemve differri dicatur, & ideò satisdatio desideretur, hæres autem per calumniam postulari contendat, & relictum neget: non aliter audiendus erit, qui caueri postulat, quam si scripturam, qua relictum affirmat, exhibuerit. ¶ Cùm quærebatur, vbi fideicommissi seruandi causa caueri oporteret, Imperator Titus Antoninus rescripsit, Si domicilium Romæ non haberet hæres, & omnis hæreditas in prouincia esset, ad satisdationem fideicommissi nomine, in prouinciam fideicommissarium remittendum esse. Quare si hæres in cũ locum, cauendi gratia, remitti desideret, ubi domicilium habet, legatarius autem ibi caueri postulet, ubi est hæreditas, non erit hæres remittendus. Idque Imperator Titus Antoninus

Qui uicit. ‡ fideicommissum uniuersalis nõ potest caueri, hęrede etiam non cauente: legatarius: uel deponitur: uel est restituenda iurisdictio: id est, debet fieri ius, ut mittatur legatarius in possessionem, secũdũ primum: sed secundum aliũ, remanet apud hæredem, nisi sit suspectus: quia tunc deponitur: & hoc dicit.

¶ Si dies.] CASVS. Titius, ponamus, instituit sibi hæredem Seium & decessit. Venit postea Caius & dicit, quod dictus Titius legauit ei, uel per fideicommissum reliquit c. usque ad pascha: uel dicit, quod reliquit ei sub condi. Si nauis ex Asia uenerit, & sic dicit, quod dies, aut conditio differt petitionẽ actionemve legati, uel fideicommissi: & ideò idem Caius desiderat sibi ab hęrede satisdari de legato uel fideicommisso sibi per hęredem danda: adueniente die uel conditione. Hæres aut cõtendit postulari satisdationem per calumniam, & negat relictum legatum, uel fideicommissum. Certè nõ aliter audiendus erit dictus Caius, qui caueri postulat, quã si exhibuerit scripturam: quam scripturam ab ipsemet relictam à dicto Titio continentem dictum legatum, uel fideicommissum. Vinia.

† Ita etiam Dua. Flo. uinit.

† Dua. expungit, ad. & pauio post offerre legit. al. præstolari.

† Ita etiam Dua. Aliàs quã rel. ctam.

x ¶ Exhibuerit ‡ nam nec transactio aliter tenet: ut ś. de transac. l. de his.

¶ CASVS. Titius, ponamus, instituit sibi hæredem Seiũ bononiensem, & fideicõmissum reliquit Caio de c. ponamus; & decessit idem Titius: postea fuit quæsitum, ponamus, ubi Seius hæres deberet cauere dicto Caio, de fideicom. eidem Caio soluendo. Et dicitur, quod si omnis hæreditas est in prouincia, remittendus est fideicommissarius in prouinciam, ubi scilicet, est hæreditas, ad satisdandum nomine fideicom. Sed pone, quòd hæres prædictus Bono. desiderat remitti, gratia cauendi Bononiæ, ubi habet domicilium: legatarius autẽ siue fideicõmissarius, scilicet postulat ibi caueri sibi, ubi est hæreditas, & hæres non habet domicilium Romæ: posito, quòd hæreditas erat in prouincia, ut dictum est. Certè non erit hæres remittendus, scilicet Bononiam, ubi habet domicilũ, sed debebit caue re in prouin. Sed quid, si bona hæreditaria in prouinc. existentia sunt iam distracta per hæredem permissu testatoris, uel etiam concedente legatario, siue fideicommissario prædicto, & non cauet hæres eidem legatario, uel fideicom. de legato, uel fideicommisso præstando? Certè pretium eorum bonorum est habendũ in deposito, siue sequestro cauta seruandi fideicommissi, cum bona hæreditaria non sunt apud hæredem. Vinianus.

y ¶ Non haberet. ‡ speciale. Ac cõmune quilibet ibi habet, ut J. ad municip. l. Roma. Sed certè & si speciale haberet, posset petere mitti in municipium, ut ś. qui satisda. cog. l. de die. §. hæres.

z ¶ Hæreditas. ‡ uel maior pars hæreditatis, uel etiam ipsa res legata, nomine cuius petitur satisdari, ut ś. de iudiciis. l. de eo. & l. sed & si susceperit. §. finali. Hug.

a ¶ Remittendus. J etiam si hæres prętendat ibi satisfiare nõ posse, cum nullum sit damnum passurus, cum si non caueat, mittitur legatarius in possessionẽ, ut ś. de iudi. l. de eo. & l. sed & si susceperit. §. fi. P.

q ¶ Sed si nec. ‡ id est nec emãcipati suis, nec ecõtrà cauere possunt.

r ¶ Deponantur. ‡ speciale: sed regulariter est p. oh. b. ca le questratione ut C. de proh. feque pec. l. j. & ibi no.

s ¶ Aduersarius. ‡ id est hæres.

t ¶ Noluerit ‡ In hoc differt ab edicto de col. ut modò notaui. Ac.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Permissu.ʒ quia testator permisit: ut §.de re eo.l.j.§.si defunct.
b ¶ Habendum.ʒ No.de sequestratione: ut dixi §.eo.l.j.§ Imperator, in fin.§.
c ¶ Si quãdo. Fideicommissi.ʒ f.relicti. Et die casum, Testator legauit annuũ: quod quia hæres soluere noluit, iudex taxauit, id est, præfinijt, ut certam summã daret: quod facere debuit: aliàs legatum esset nullum: ut §, de an.lega.fi cui. & argu.C.de act.emp.& uẽdi.l.fi traditio. & si qs alt. uel sibi, l. cùm propria. Nunc autem legatarius postulat sibi caueri ab hærede pro ea summa danda siue coram eodem iudice, siue coram alio Certè petũtur fideiussores, subaudi, taxatione eiusdem iudicis, qui cognoscit super petitione satisdationis. Hoc autẽ ideò dicit, qa nõ solũ priùs facta fuit taxatio, cùm fuit petita fieri: sed etiam nunc fit alia taxatio, i. parificatio fideiussorũ ad summam taxatã. Vel dic annuum certum fuit legatum, & fiet taxatio, secundũ quod potest uiuere legatarius: tales sunt fideiussores, ut arg.§.ad leg. Fal.l. hæreditatũ, uã cũ uita finitur: ut §, de anno. leg.l.iiii. Sed ubi esset simplex legatum, non exigitur tanta inquisitio in taxando: & facit §.in ius uocant.l.j.& §. qui satisdã.cog l.arbitro.& l.fi ab arbitro.& J.de uerbo.fig l.quos.§.locuples.

Casum ponit. Accur.

† li.6.fideicommisso.

¶ Admonendi.ʒ CASVS. Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hæredẽ Rempublicam ciuitatis Bononiæ, & fideicommissi nomine reliquit c.Seio, & decessit dictus Titius. Nunquid Seius potest exigere satisdationem à dicta Republica pro dicto fideicommisso? & dic, q̃ non quia rebuspublicis.f.ciuitatum solent remitti satisdationes fideicõmissorũ: & si aliquando interesset necessitas dandi satisdationem, puta, si fit suspecta ciuitas instituta fideiue cõmisso grauata, planè exigenda est: siue exigi potest à dictis Rebuspublicis ciuitatum repromissio, siue nuda cautio sine fideiussore, statum ui per eas Respublicas uoluntati defuncti, qui eas, uel aliquam earum instituit: qui, f.defunctus uoluit solui fideicommissario fideicommissum per Rempublicam ab eo instituitam hæredem. Viuianus.

d ¶ Rebus publicis.ʒ singularum ciuitatum: sic J.de publi. l. sed & hi.§.præterea.arg.contrà, ut J.de uerb.fig l.eum, qui.

e ¶ Intercedat. ʒ quia ciuitas instituta, & fideicommisso grauata est suspecta. Accursius.

f ¶ Repromissio ʒ fiscus nil, ut §.eod.l.j.§.fi ad fiscum. priuatus satisdat, ut in princip huius l.ciuitas repromittit, ut hic.& facit J. ti.j, J.municipio.

FIlio, uel seruo.ʒ CASVS. Seius, ponamus, instituit sibi hæredem Titium, & rogauit eundem Titium, q̃ daret legatum: puta, centum seruo, uel filio sui: pupsius Titij sub conditione, puta, si nauis ex Asia uenerit: & decessit dictus Seius. Certè dictus seruus, uel filius Titii non possunt petere satis, siue satisdationem ab eodem Titio hærede huius legatis, scilicet nomine. Sed quid, si pendente dicta conditione legati dictus Titius emancipet dictum suũ filiũ, uel manumittat dictum suum seruum, & ipsi filius uel seruus quondã, petant satisdationem à dicto Titio nomine dicti conditionalis legati, & pendẽte adhuc conditione? nunquid sunt audiendi? Et uidetur q̃ sic: quia pater emancipando filium, uel manumittendo seruum dat eis facultatẽ postulandi aduersus se patrem, uel dominum, cum ante emancipationem, uel manumissionem non possent aduersus eos in iudicio postulare, uel petere: vnde uidetur, q̃ possint petere satisdationẽ. E contrà uidetur q̃ non, nec pater, uel dominus deberent sibi ipsis imputare, q̃ dederunt eis filio, uel seruo facultatem postulandi aduersus se, f.patrem, uel dominum, f.emancipando filium, uel manumittendo seruũ: nõ deberent imputare sibi: co, si patris, dominiue beneficiũ, i.emãcipatio, uel manumissio sit onerosum ipsis, patri, & domino: quia bene est eis onerosum generaliter aliàs. Sed certè quicquid dixerim, melius est dirimere causam per mediocritatem, siue per quandam mediam uiam, scilicet, ut pater, & dominus prædicti commictantur tantum cautioni nudæ sine fideiussoribus cum hypotheca rerum suarum, ut sic, scilicet, non satisdetur filio emancipato, uel seruo quondã nũc manumisso nomine legati. ne etiam dictis filio uel seruo non sin cautum à patre uel domino, cauebunt ergo non cum fideiussore, sed cum hypotheca tantum. Viuianus.

g ¶ Filio. ʒ Titius institutus fuit rogatus dare legatum suo seruo, uel filio, scilicet, Titio sub conditione: nam si purè non ualeret, ut instit. de leg. §. an seruo. Sic ergo uerbum sub conditione refertur ad legatum. Non autem dicas purè, sed sub conditione institutum: quia interim non satisdaret, ut no. J.eod. titu.l.fi à te.

† l. Fl.ne.

h ¶ Si beneficium.ʒ uidetur quòd non: fi, id est, quia: sic §.de officius, cui manda.est iurisdi.l.j.§.j.

i ¶ Ipsis.ʒ patri & domino.

k ¶ Sibi.ʒ id est patri, & domino: ad quod C.de liber.& eorum libe.l.fi manumissus.

l ¶ Cautioni.ʒ scilicet, nudæ sine fideiussoribus. sic §. l. proxi. in fin. hic tamen est hypotheca: ibi nõ. Sed hoc quo modò, ut J. de Præto. stipu. l. Prætoriæ. ubi non exigitur pignus? Sed hic speciale: quia releuatur à fideiuſ. argu. §. de iureiur. l. cum qui. Item no. quòd eligitur uia media: quod dic, ut no. in argu. contrà, §. de nego. gest. l. Nesennius. in fi. Item uidetur contrà, C.ad Trebel. l. iubemus. §. j. vbi pater filio non satisdat, sed tantum nic cauet. Vel hic in singulari fideicommiſ. Item & ibi rogatus erat filius rogantis: hic non. Item ibi fideicommissarius erat in potestate rogati, hic non. Item nota, q̃ ubi lex remittit satisdationem, tamen cauetur: non ergo ubi testator remittit. ut J.e.l.fi. quia mitius est præceptum legis, quàm testatoris: sic suprà, de arbi. l. Celsus.

† In cautione idonea, inspicitur quantitas, & cõditio, personarũ: quod signãter no. Bal. in authen. cui relictũ. iii. colũ. C. de indi. vidu. tol. Idẽ in l. serui. C. quorum appel. non reci. lib.48.ad Sabinum. lib.12.ad Sabinum. Flo. deest aduersario lib.26.ad Sabinum.

Legis præceptum mitius est, q̃ testatoris.

CVm legatorum.ʒ CASVS. Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hæredem Seium, & legauit Caio centum, & Sempronio alia cẽtum usque ad pascha: & decessit. Posteà Seius hæres satisdedit nomine legatorum dictis legatariis. Certè post quàm dies cessit nomine legatorum, scilicet, & uenit: scilicet, quia uenit Pascha, & ita cessit, & uenit dies taliter, q̃ habet locum actio ex testamento contra hæredem pro legatis, protinus eisdem diebus debentur dicta legata etiã ex stipulatione, qua promisit hæres legatariis legata, non tamen ut statim peti possint ab hærede dicta legata, sed cum aliquo temperamento temporis, ut arg. infra, de solu. quod dicimus. Et non mireris, si statim non possint peti legata, quamuis cùm effectu debeantur: quia & id, quod dic certa præstari oportet, dicimus deberi, licet dies nondum uenerit, sicque eum effectu peti non possit. hoc dicit, cum l, seq. Viuianus.

m ¶ Cessit.ʒ ut habeat locum actio ex testamento.

n ¶ Debentur.ʒ non tamen. &c. ut J.l.proxi.& facit §.e.l.j.§.fi quis sub conditione.

o NOn tamen. Peti possint.ʒ f.cum effectu: uerè tamen cessit, & & uenit dies: sed J. proxi. casu ibi, deberi &c. cessit, sed non uenit, ut §.titu.j.l.fi dies.& J.de uerbo.fig l.cedere. Quantum autem hic differat peti dic, ut J.de solu. quod dicimus.

Sì à te.ʒ CASVS Ponamus, quòd Titius instituit te Seium hæredem, & mihi legauit centum sub conditione, si nauis ex Asia veneri: & quibusdam aliis legauit. & decessit dictus Titius. Et tu hæres adiuisti eius hæreditatem: & postea satisdedisti nomine legatorum: & postea decessisti: & ante aditam hæreditatem tuam extitit conditio mei legati: quia venit nauis: & postea hæres tuus adiuit hæreditatem tuam. Certè fideiussores, quos mihi dedisti pro legato meo, tenẽtur mihi: quia omnimodo dari oportet legatum, scilicet, mihi ab hærede tuo: & quia in rem esset concepta stipulatio, scilicet, quia promisisti mihi soluere legatum a Titio mihi relictum, & super qua dedisti mihi fideiussores. Non ergo fuit dicta stipulatio concepta in personã tuam tantum, sed etiam in rem: & ideo tenetur mihi ad legatum hæres tuus non solus tu, & per consequens fideiussores mihi a te dati. Viuianus.

p Hæreditatem.ʒ alioquin secus: quia non adita hæreditate nihil in testamento relictum ualet, ut §.de test.tu.l fi nemo.& J. de contra tabu.l.

tabu.l.filium.§.sed cùm & J.ti.j.l.j.§.fi.& l.seq. Et hæreditatem non aditam regulariter nemo transmittit, vt C.de cadu. tollen. §.in nouissimo.

a ¶ Et si in rem.ʒ non in personã trm: & ideò tenetur hæres tuus, non solum tu: sic §.de pact.l.fi tibi.§.pactum.& l.hæredi.§.fi.& l. Idẽ in duobus. §. persona le.& facit J.tit j.l.j.§. non exegit.

† Fl. deest, nomine.

† Fl. aditã tuã hęre.

SI legatarij.ʒ CASVS. Ponamus, quod Titius instituit me hæredem, & quibusdã legata reliqt, & decessit. Posteà cũ ego nollem satisdare legatarijs de legatis eis soluẽdis: ipsi aduersus me hæredem sunt missi in possessionem causa legatorũ seruãdorũ: & posteà procurator meus cauit, siue satisdedit eisdẽ legatarijs nomine meo pro dictis legatis, vel etiã aliquis alius, cuius habebo ratam cautionẽ siue satisdationẽ, ponamus. Certe pinde mihi Prætor accõmodat interdictum, quo iubeãtur legatarij discedere de possessiõe, in qua erant legatorũ seruãdorum causa, ac si egomet cauissem, siue satisdedissem eisdẽ legatarijs. Viuianus.

† lib. 18. ad edictũ prouinciale.

† Fl. deest, de.

† lib. 7. Institutio.

† Fl. deest, legatorum.

b ¶ Interdictũ. ʒ v. i pos. vt J. quib. ex cau. in pos. ea. l. hoc autẽ. §. fi. in fi.

† Flo. Cautionem.

† Fl. ne quidem.

c ¶ Discedere. ʒ qd̃ est verum, si erãt tantum missi: secus si iam habebãt quasi insolutum ex secundo decreto, nisi per in integrum resti. vt J. de dam. infe. l. fi finita. §. item videamus. & §. postea autem. & §. fi forte. H. & fa. J. ti. j. l. fi pecuniæ. §. j.

ris legatorũ nomine, † & post mortem tuam ante aditam † hæreditatem cõditio legati extiterit, Sabinus ait, fideiussores mihi teneri: quia omnino dari oportet legatum, & si in rem ² esset concepta stipulatio.

¶ Caius. † LEX XI

SI legatarij aduersus me in possessionem, legatorum seruandorum causa, missi sint, & Procurator, vel quis alius meo nomine cauerit; perinde mihi Prætor accommodat interdictum ᵇ quo iubeantur discedere ᶜ legatarij de † possessione, ac si ego cauissem.

¶ *Si cautio de facto petatur, conditio non petendę cautionis deficere non dicit. Bar.*

¶ Martianus. † LEX XII

LIcet ᵈ vt non petatur cautio legatorũ, † conditio testamẽto scripta fuerit, nõ videtur ᵉ conditio: & ideò licet desideraueriṭ ᶠ quis caueri sibi, non videtur conditione defectus: ᵍ quia postquam remitti talem conditionem ʰ † iure publico placuit, nec onus cautionis sequitur, ⁱ neq; † conditio intelligitur. ᵏ

¶ *Qui pot cõueniri ex edicto, si qs omisiã cã testamẽti, ad hanc cautionẽ tenet. Bar.*

¶ Neratius. † LEX XIII.

EI quoque, † cui legatorum actio datur in eum, qui præter missa institutione ᵐ ab intestato posidet hæreditatem, legatorum nomine satisdatur: & nisi satisdetur, † in possessionẽ legatorũ seruandorum causa mittetur. ⁿ Nam hæc quoque Prætor perinde salua esse vult, ᵒ atque ea, quæ iure ciuili ᵖ debentur. Idem Aristoni placet.

¶ Idem. † LEX XIIII.

HAec stipulatio & in fideicõmissis locum habet, siue purè ᵃ fideicommissum sit relictum, siue ex die certa, ʳ vel sub conditione: siue res aliqua, siue hæreditas, ˢ siue ius ᵗ aliquod relictum est.

¶ *Varijs cautionib. nõ est utendũ: nec debẽt interponi cautiones, q̃ nõ releuãt. Bar.*

¶ Diuus quoque Pius rescripsit, quoties euidens res est, vt certum sit nullo modo fideicommisso locum esse; perquàm iniquum esse, superuacua ᵘ cautione † onerari hæredem.

† lib. 7. mẽcauendi: sic §. ad Trebel. l. mulier. in princ. Sic & aliàs conditio tollitur, & legatũ remanet purum, vt sup. de cõdi. instl. l. quę sub conditione. in prin.

† Fl. satisdabitur.

i ¶ Sequitur. ʒ legatarium, vel hęredem: mã non satisdat hæres.

k ¶ Intelligit. ʒ imo purũ remanet, quasi duo dixerit, pure, scilicet Lego Titium x. item veto Titium petere satisdationem.

† lib. 79. ad edictum.

EI quoque ʒ CASVS. Titius ponamus, instituit sibi hæredem Seium, qui Seius erat ei successurus ab intestato, etiã si eũ non instituisset: & legauit Caio plura & decessit dictus Titius. Posteà Seius institutus cum posset ex testamento adire, prætermissa institutione ne cœpit possidere hæreditatem ab intestato in fraudẽ Caij legatarij. Certè ei quoque Caio legatario datur actio legatorum in eum Seium institutũ. & hoc adeò verum est, vt satisdetur eidem Caio per Seium legatorum seruãdorum causa: & si nõ satisdabitur ei, mittetur idem Caius in possessionem bonorum, causa legatorum seruandorum. Nam prætor perinde vult esse salua hæc quoque legata, quæ possunt peti ab eo, qui prætermissa institutione ab intestato posidet hęreditatẽ, sicut vult esse salua ea, quę debent iure ciuili, adita, scilicet hęreditate ex testamẽto. Viuianus.

Not. de superfluis resecãdis, vt extrà de maio. & obe. in c. iii. cum gl. super uerbo, aduenius.

l ¶ Ei quoque.ʒ cui ab instituto est relictum.

m ¶ Institutione.ʒ per fraudem, cùm posit adire ex testamento: secus si adire non posset, vt C.fi quis omis.cau.testa.l.ii.

n ¶ Mittetur.ʒ legatarius.

o ¶ Vult.ʒ per edictum. sup. fi quis omis.cau.testa.l.i.in prin.

p ¶ Ciuili.ʒ quia hęreditas ex testamento adiretur.

HAec stipulatio.ʒ CASVS. Dicitur hic, q̃ hęc stipulatio, scilicet legatorum seruãdorum causa, in qua dat hęres legatarius fideiussores, habet locum & in fideicommissis, scilicet ab hęredẽ relictis, siue sit relictum fideicommissum purè, siue ex die certa, puta, post Pascha: vel sub conditione, puta, si nauis ex Asia venerit: si res aliqua, scilicet relicta est ab hęrede per fideicommissum, siue hęreditas, scilicet relicta est ab hęrede per fideicõmissum: siue est relictũ ius aliquod, scilicet, per fideicommissum, puta, nomen, vel seruitus. In oibus enim istis habet locum hęc stipulatio. Sed quid, si certũ est non esse locum fideicommisso ab hęrede relicto? Certè perquã, siue valde iniquum est onerari hęredẽ superuacua cautione, siue satisdatione: & ita non satisdabit fideicommissario pro fideicommisso, qd̃ est euidens non deberi. Viuianus.

q ¶ Purè.ʒ vt inf. l. proxi.

r ¶ Certa.ʒ vel incerta: & posteà subiicit de conditione: Licet Ioã. illud habeat cancellatum. Accursius.

s ¶ Hęreditas.ʒ Contrà, §. de vulgari substi. l. ii. §. planè. & sup. ad Trebellia. l. ita. §. a patre. & J. tit. 1. l. is cui. §. fi ab impuberis. Sed hic non de hęreditate viuentis, sed de cautione est solicitus, ut C. eo. l. cùm Archimedoram. & C. ad Trebellia. auth. contrà, qui rogatus. Est tamen arg. contrà, etiam ad cautionem, inf. de col. bono. l. i. §. fi i puberi. Accursius.

t ¶ Ius.ʒ vt nomen, vel seruitus, vt insti. de leg. §. cùm autem.

v ¶ Superuacua.ʒ quia fit euidens non deberi, vt dixi: & fic not §. de procurato l. non cogẽdum §. fi. & inf. tit. 1. l. fi is, à quo. §. i. & §. de arbi l. non distinguemus. §. pen. Sed argu. contrà. §. de neg. gest. l. fi pupilli §. i. item facit inf. de Carb. edic. l. Carbonianum. §. causę & §. ad exhiben. l. in hac actione. §. ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ETiam CASVS. Hęc satisdatio legatorum seruandorum causa non solum habet locum in legatis relictis sub conditione, & in diem, sed etiã habet locum de præsenti, siue pur e legato: scilicet, ut hæres satisdet legatario, si hoc uult legatarius, de soluendo ei legato pure relicto. Sed hoc quo potest esse, cum posit legatarius petere ab hærede legatum non suspẽsum die, uel conditione? Respon. susceptio iudicij, scilicet, p legato petẽdo hẽt nõ nullas, siue aliquas moras: & iõ non est mirũ, si hĩs tenetur satisdare legatario.

¶ Si & ab hærede. ¶ Ponamus, quod Titius instituit sibi hæredem Seium, & per fideicõmissum rogauit eum, q̃ restitueret hæreditatẽ Caio: & legauit Sempronio sub cõditione c. & decessit. Postea Sẽpronius legatarius accepit a Seio hĩc satisdatiõem: quæ interponi solet legatorũ seruandorum: cã: & postea dictus Seius hæres restituit hæreditatem Caio fideicõmissario Trebelliano, id ẽ cũ debebat restitui per Trebellianũ: & hoc fecit detracta, uel nõ detracta, Quarta: non facio uim. Postea dictus Sempronius legatarius accepit similiter satisdationem a dicto Caio, cui restituta est hæreditas. Certe si postea extitit conditio legati eidem Sempronio relicti, cõmittetur utraque stipulatio. i. una contra hæredem Seium, & alia cõtra Caiũ fideicommissarium: sed hęres tuebitur se exceptione contra legatarium, quamuis commissa sit aduersus eum stipulatio, quia cauere, siue satisdare nõ debuit legatario, ut ex facto apparet. Nam post satisdationem restituit hrditatẽ fideicõmissario, ut dictum est: unde fideicommis. tenetur ad solida legata. ut C. ad Trebel. l. fi. & not. s. ad Tre. l. j. in fi. secus si restituta sit pars hæreditatis per hęredẽ fideicõmissario. l. quia testator rogauit eum de parte tantũ restituenda. Nã tunc cauendum est per satisdationem legatario ab utroq; id est, ab hærede, & fideicommissario: & si caueãt, committetur postea stipulatio adueniente conditione legati, & nõ habebit aliquis eorũ exceptionem. Vltimo scias, quia hæc stipulatio legatorum, uel fideicommis. seruandorum causa locum habet, etiamsi fideicommis. debeatur ab intestato, puta, in codicillis. hoc dicit. Vinia.

a ¶ De præsenti. ¶ i. pure, ut §. l. proxi. in prin. Sed contra, §. eo. l. i. § si cui. in fin. §. Sed ibi speciale, ne inuitetur aliquis ad malignãdũ. Præterea etiam conditionale est ibi.

b ¶ Exceptio. ¶ i. susceptio iudicii, ut & §. de pecu. l. quod debetur. item ad hoc C. ad Turpil. l. fi. Arg. contra §. de iudi. l. fi debitori.

ADDITIO Dic, quod dicta l. fi debitori. loquitur, quando debitum est purum, & liquidum iudici per confessionem partis: hic aũt licet legatum sit purum, tamen hæres diffitebatur, nec dicebat, hodie constat, hodie agatur: secundum l. is a quo. J. tit. 2. sed petebat libellum. Vnde cum ordinarie procedat, debet habere longum tractatum: ideo præstatur cautio, ut l. postquam §. Imperator. §. eodem. ti. secundum Bart. hic.

c ¶ Si ab hęrede. ¶ ante restitutionem.

d ¶ Fideicommissario. ¶ post restitutionem, quod fieri debuit, ut §. eodem. l. i. §. non solum.

e ¶ Non debuerit. ¶ ut ex post facto apparet: & hoc, si totam restituit. Idem, si Quartam solam retinuit, ut C. ad Trebellia. l. fin. Si autem ultra Quartam, tunc tenetur pro rata, ut C. ad Trebel. l. 2. & cũ effectu remanet obligatus. Sequitur enim ex hoc stipulatio natura actionis ex testamento, ut & §. eo. l. i. §. si quis sub conditione. & §. q minorem.

f ¶ Vtroque. ¶ scilicet, hærede, & fideicommissario pro parte, quæ penes utrunque est, ut dixi.

g ¶ Ab intestato. ¶ puta, codicillis. Sed qd in donatione cã mortis? Respon. Idem, si non fuit tradita a defuncto, cum æquiparetur legatis, ut institu. de donatio. §. i.

SI duo ¶ CASVS. Ponamus quod Titius instituit hæredem Seium, & ita dixit, Caio lego centum sub conditione, si nauis ex Asia uenerit: & decessit. Nunc duo quorum quilibet uocatur Caius contendunt de dicto legato, & quilibet dicit de se testatorem sensisse in legato, unde quilibet eorum petit satisdationem ab hærede de legato sibi soluendo existente conditione. Certe hæres debet utrique satisdare, nec oneratur hæres propter hoc cum possit adhibere eosdem fideiussores ad utranque stipulationem: quia & ipsi, scilicet fideiussores non oneranturcum futurum sit, ut uni de dictis legatariis teneatur, scilicet cum effectu, id est illi, cui debetur legatum. Cui

¶ li. 75. ad edictum.

¶ Paulus ¶ LEX XV.

ETiam de præsenti a legato locum hẽt hęc satisdatio, quoniam nõnullas moras exceptio b iudicij habet. ¶ Si & ab hærede c instituto legatorum satisdaret legatarius, & à Trebelliano fideicommissario: d utraq; quidem stipulatio committetur: sed exceptione se tuebitur hæres, quia cauere non debuerit. e Sed si pars hæreditatis restituta sit, ab utroque f cauendum est.

¶ Etiam si ab intestato g debeat fideicommissum, locũ habet hæc stipulatio.

¶ Caius. ¶ LEX XVI.

SI duo eiusdem nominis h de legato contendãt, ¶ utrique satisdaturũ, nec onerari hęredem? cum posit eosdẽ fideiussores ad utranq; stipulationem adhibere: quia ¶ & ipsi i non onerantur, cũ futurum sit, ut uni teneantur. k ¶

¶ Paulus. ¶ LEX XVII.

SI ab uno ex hęredibus, legatorum satis acceperimus, l cum abomnibus hęredibus nobis legatum esset, & pars ¶ cohẽdis accrescat promissori: in totum fideiussores tenentur, si solidum legatũ is m cœperit debere. ¶

¶ *Satisdatio remissa non põt peti, ẽtsi hæres dilapidet. Item qui petit q̃ restituturꝰ est ex interuallo, exceptione, dolo facis, nõ repellitur. Bar.*

¶ Scæuola. ¶ LEX XVIII.

QVę filium legitimum relinquit, & ab uno. ¶ CASVS. Ponamus, quod Titius instituit sibi hæredes Seium, & Caium: & legauit mihi, & tibi Sempronio centum sub cõditione, si nauis ex Asia uenerit, ab omnibus hæredibus, id est mihi quinquaginta, & tibi alia quinquaginta & decessit. Postea ego & tu legatarij accepimus satisfactionem legatorum nomine ab uno de hæredibus, puta, à Seio prędicto, ita scilicet, quod fideiussores ab eo nobis dati simpliciter se obligauerunt nobis: non autem pro parte legatorum nostrorum tantũ, quæ continebat dictum Seium hæredem, qui eos fideiussores nobis ded it. Postea ita accidit quod pars Caij cohæredis accreuit promissori, id est, Seio, qui promisit nobis legatarijs, & fideiussores dedit. Certe fideiussores prędicti tenentur nobis legatariis in totum, si, id est, quia solidum legatum cęperit deberi his, id est, nobis legatariis a dicto Seio, cui accreuit pars cohęredis. Et hęc uidetur esse intentio huius l. Si autem habeas in litera, Is cęperit debere: tunc uidetur mihi esse planior litera. Viuia.

l ¶ Acceperimus. ¶ scilicet simpliciter.

m ¶ Is. ¶ uel habeas, his, cum aspiratione, & dic, scilicet legatariis, & habeas, deberi. Vel habeas, is, sine h. & habeas deberi cęperit, scilicet promissor. Et facit J. de fideiussori. si quis pro. e. §. si nũmos. & l. amissi. §. fideiussores. & J. rem pup. fal. fo. si postea. Sed arg. contrà J. ad municipa. l. Lucius. §. Paulus. Sic & diminuta parte, diminuitur & onus, ut §. eo. l. i. §. qui minorem.

QVę filium. ¶ CASVS. Ponamus, quod Titia habebat patrem nomine Seium, a quo erat emancipata: qui quidem eius pater erat eiusdem Titiæ collibertus, puta, quia ambo fuerunt manumissi à domino eorum, ut §. de legat. ii. cum pater. §. nolo dari. & habebat hæc Titia filium legitimum pon amus, nomine Caium ex marito suo Sẽpronio, qui maritus uiuus erat, & habuerat pro ea in dotem c. apud quem maritum deposuerat ipsa quasdam res nõ exacta ab eo cautione depositionis. Hæc Titia, ponamus fecit testamentũ & dictum suum patrem scripsit hęredem ex Asse, & fidei eius cõmisit, ut quicquid ad eum ex hæreditate eius peruenisset, cum moreretur ipsi pater testatricis, restitueret filio eiusdem testatricis. qui filiꝰ testatricis erat nepos eiusdem patris testatricis. Nam dictus pater testatricis erat eius auus maternus: & hæc uerba adiecit dicta Titia testatrix, Satisfactionẽ a Seio patre meo exigi uero. Itẽ ponamus, q̃ ipsa præcepit quod dicta. dos remaneret apud dictum suum maritum: & decessit dicta Titia. Nunc quæ[illegible] pater Caii fideicommissarii, id est, dictus Sempronius maritus Titiæ, q̃ erat legitimus administrator dicti Caii fideicommissarii filii etiam testatricis, posset compellere Seium patrem defunctæ testatricis ab ea institutum, ut dictum est, ad satisdationem nomine fideicommissi per eum Seium præstandi dicto Caio filio testatricis & eiusdẽ Sempronii? Et uidetur, q̃ sic, cum Seius pater testatricis dissipat subꝰstantiam suam: & cum uereretur dictus pater fideicommis. ne constituatur mane dictum fideicommissum propter dictam dissipationem Seii. Respõdetamen non compellendum cauere, scilicet, dictum Seium. Item nũquid dictus Sempronius maritus debet restituere patri eiusdem Titiæ hęredi ab ea instituto dictas res apud eum maritum per eam depositas? an uero debeant remanere apud maritum, tanquam apud legitimum administratorem filii sui, qui erat fideicommissarius, apud quem maritum, dico, dos testatricis remansit, scilicet sicut præcepit testatrix? Et uidetur quod apud maritum debeat remanere nomine filii: quoniam emolumentum totius hęreditatis testatricis defunctę ad filium eiusdem, defunctę & mariti sui reuerti debet, cum, scilicet patris eius defunctę ab ea instituti fideicommissarie defunctæ, ut quicquid ad eum ex hæreditate eius peruenisset, cum moreretur restitueret filio testatricis nepoti suo, ut dictum est. Quamuis autem ita uideatur, tamen dicendũ est restituendũ esse p dictum maritũ dictopatri testatricis hęredi illud, quod mulieri remansit, & quod in dotem

Prædictam

enim debeatur, dic ut no. §. de lega. 2. l. si quis seruum. §. si inter duos Viuianus.

h ¶ Nominis. ¶ quod quandoque contingit, ut J. pro leg. l. pro legato. & §. si cer. peta. l. si eum.

i ¶ Et ipsi. ¶ fideiussores. & facit J. de Præto. stip. l. Paulus. §. j. & §. e. l. sed & ipsis. cũ suis concor. Accursius.

K ¶ Teneantur. ¶ cũ effectu: sed an debeãtur legata, dic ut §. de legatis. 2. l. ¶ si quis seruum. §. si inter. Accur.

¶ Fl. qui.

¶ Fl. tenerentur.

¶ lib. 48. ad edictum.

¶ Fl. si ps.

¶ Ita etiã. Dua. al. his cęperit deberi. siue satisdationẽ.

¶ lib. 19. digesto.

prædictam non fuisset: & ita per consequens debent ei restitui res depositæ apud maritum.

¶ Tutor. ¶ Hunc §. hahemus quasi de uerbo ad uerbũ suprà, quãdo ex facto tutoris. l. fina. unde dicas casum, ut ibi. Viuianus.

a ¶ Patrem. ¶ suum testatricis nomine Seium: & hic filius erat ex marito uiuente, ut J. pater. & no. quòd põt habere patrẽ collibertũ, quia ambo fuerunt manumissi, ut instit. qui manumit. nõ pos. §. eademum.

b ¶ Scilicet aui materni.

c ¶ Pater. ¶ q̃ est eius legitimus administrator, ut C. de bo. ma. l. j.

d ¶ Non compellendum. ¶ qui testatrix uetuit: quod potuit, ut §. eod. l. licet. Sed dicam compelli statim restituere, ut arg. §. ad Trebel. l. Imperator. uel fiet sequestratio, arg. §. qui satisda. cog. l. fi deiussor. §. fina. uel prę standa est nuda cautio, arg. supra eod. l. filio. licet ibi de patre rogato filio restituere, hic de auo materno loquatur.

e ¶ Cauere. ¶ alias, compelli eum cauere.

f ¶ Testatricem. ¶ sibau. pone, & retine priorem casum H.

g ¶ Pri. ¶ testatricis.

h ¶ Reuerti. ¶ ex causa fideicommissi.

i ¶ Maritum. ¶ nomine filii, ut apud legitimũ administratorem.

K ¶ Remansisset. ¶ gaudet M. quòd hic ex tantibus filius remanet dos uiro: sed Ioã. dicit quòd sic fuerat pactũ: uel hic testatrix sic præcepit, erat enim emãcipata: alias nõ poterat testari, ut infrà, de do. cau. mor. l. tam is. §. filius. Et secundùm hoc nõ ob. C. fo. ma. l dos.

l ¶ Hæredi. ¶ acti. depos. uel rei uẽdi. ut §. tit. j. l. Firmio. §. j. no. Vel etiam peti. hęred. quia debitor est hęreditarius, & possidet id ius pro hærede, uel pro possessore, ut §. de peti. hæred. l. nec ullam. §. fina. & l. quod si in idem. §. non solum.

m ¶ Cauit. ¶ nomine suo, & tutorio nomine pro pupillo: & facit §. si quis cau. l. fina. & C. de adi. ni. tu. l. cùm quædam.

¶ Fl. diffisiparet, & uetetur.

¶ Fl. admonuerunt, & de sensu huius tex. uid. Per. stel. in l. repẽtitio nn. 42. §. de cond. inde. Dos uiro, filiis extantibus quãdoque remanet.

quebat, patrem a, eundemq; collibertum ex asse scripsit hæredem fideiq̃ue eius commisit, ut quicquid ad eum ex hæreditate eius peruenisset. cùm moreretur restitueret filio testatricis nepoti suo b & hæc uerba adiecit, Satis à Seio patre meo exigi ueto. Quæsitum est, cùm ille Seius substantiã suã dissipet, & uereatur ¶ pater fideicommissarij ne inane fideicommissum constituatur: an ad satisdationem fideicommissi nomine, pater c defunctæ compelli possit? Respondi, secundùm ea, quæ proponerentur, non compellendum d cauere. e Idem quæsiit, testatricem f ¶ apud maritum suum, ex quo filium reliquerat, res deposuisse non exacta cautione depositionis: an ea res patri g hæredi restitui deberet ¶ ? an uerò, quoniã emolumentum totius hęreditatis ad filium defunctæ reuerti h deberet, apud maritum i remaneret, apud quem dos remansisset k ? Respondi, quod mulieris mansisset, nec in dote fuisset, restituendum esse hæredi l. ¶ Tutor, qui & cohæres pupilli erat, absente pupillo, cùm admonerent ¶ eum legatarij, fideicommissi nomine insolidum ipse cauit m. Quæsitum est, an in pupillum adultum factum danda sit utilis actio? Respondi dandam.

Vt in possesione ¶, legatorum, seu fideicommissorum seruandorũ causa, esse liceat.

TITVLVS IIII.

¶ *Cautio, quæ non debet præstari, præstita scienter non condicitur: sed per ignorãtiam facti, condicitur, quoad plenam liberationem: & per ignorantiam iuris, condicitur, quo ad liberationem fideiussorum tãtum, quibus etiam exceptio competit. Bartolus.*

¶ Vipianus. ¶ LEX I.

SI quis, cùm uetitus n esset, satis acceperit o ¶, an repeti satisdatio ista potest, & hæres condicat liberationem? Et quidem si sciens hæres indebitum p, cauit, repetere non potest q. Quid enim, si ignorauit remissam r sibi satisdationem? Potest condicere s. Si uerò hoc non potuisse remitti crediderit t, nunquid condicere possit, qui ius ignorauit? Adhuc tamen benignè quis dixerit, satisdationem condici posse. u

¶ Fl. possessionem.

¶ lib. 52. ad edictum.

Flo. cum uetitus esset satis accipere, acceperit: in repeti satisdatio ita posit, ut hæres.

¶ Sub. cauetur edicto Prætoris.

SI quis cùm. ¶ CASVS. Ponamus, quod Titius fecit testamentũ, & instituit sibi hęredẽ Seium: & legauit Caio cẽtum sub cõditione, uel ex die: & uetuit Caio eidẽ accipere satisdationem, de legato ab hærede præstãdo, & decessit dictus Titius: & postea dictus legatarius accepit satisdationẽ ab hærede. Nunquid potest remitti satisdatio ista, & hæres condicat liberationem? Et distinguendum est, utrum hæres sciens sibi esse remissam satisdationem, & eam posse remitti, cauit indebitum, id est, indebitè legatum? an uero ignorauit sibi esse rem. ssam, aut sciuit sibi esse remissam, & credidit in iure errando, eam non posse remitti. Primo casu non potest repetere: secundo, & tertio. sic. Sed quid, si stipulatio sit commissa ex eo, quod uenit dies, uel conditio legati relicti dicti Caio antè, quam hæres repeteret ab eo satisdationem, uel cõdiceret liberationem in dicto primo, uel secundo casu? nunquid fideiussores, quos hęres dedit legatario pro dicto legato ei soluẽdo, possũt exceptione aduersus dictũ legatariũ. Et dicendũ est, quod sic: quia ex ea causa intercesserit satisdatio, ex qua non debuit intercedere.

¶ Non exigit. ¶ Si alicui legatũ, uel fideicommissum relictũ est, hæres debet ei satisdare de eo soluendo: & si non satisdet, debet legatarius, uel fideicommissarius uenire, & mitti in possesionẽ bonorum illius, qui reliquit legatum, siue hæreditatem: ut datur intelligi §. titu. j. l. j. iij. respons. & infrà, eodem. is cui. §. qui in possesionem Vult ergo hic dicere, siue monstrare, quod ad hoc ¶, ut legatarius mittatur in possesio. non exigit Prætor illud tantùm, ut stet per hæredẽ, quo minùs ei caueat, cùm est hæres, qui interpellatur à legatario, uel fideicommissario cautionis nomine: quo casu nõ debet offerri legata

tendo ab eo legatum. Certè non tenetur satisdare, cum constet legatum non deberi amodo legatario, ex quo est ei solutum; uel die, quod soluit hæres legatario legatum, quod non erat ei relictum: uel erat sic ei relictum, ut nullo modo ualeret: & ita constabat non deberi Sic hæres repetit dictum legatum cõditione indebiti, & legatarius petit satisdari sibi ab hærede. Certè non auditur: quia etiam si nõ esset solutũ legatario per hæredem, & constaret non deberi, non satisdaretur, ut §. titu. j. hæc stipulatio. in fi.

¶ Tunc ante. ¶ Quamuis regulariter debeat satisdari legatariis ab adita hæreditate, uel agnita bonorum possesione: tamen quãdoque ante aditam hæreditatem satisdatum sit per hæredem de legatis legatariis: puta, cùm dubium adhuc est, an hæreditas adeatur per hæredem, est tamen spes quod adeatur, quia hæres deliberat: sed conditio institutionis nondum extitit. Si autem certum sit hæreditatẽ nondũ aditam fuisse, subaudi, nec adeundam esse creditur: quia nemo de ea deliberat, & tamen nemo repudiauit, uel abstinuit: nõ habet locũ satisdatio, nec missio in possesionem, si non satisdetur. Si autẽ sit certum, repudiatam, uel omissam esse hæreditatem ab extraneis hæredibus institutis, uel sit certum necessarios hæredes esse abstẽtos ab hæreditate: frustra imploratur per legatarios hoc edictũ, quod loquitur de satisdatione per hæredem legatariis præstãda: etsi non præsteturꝰ ut mittantur in possesionem, ex quo repudiata est, uel omissa hæreditas, uel abstenti sunt ab ea necessarii hæredes: certum est non deberi legatum, uel fidecommissum. Et hæc uidetur esse intentio huius §. cum l. sequen. Viuianus.

In hac gl. & sequẽti, errans ignorans, & dubitãs, quomodo differunt, ¶ uide Bal. in l. fatius. C. de fur. gl. in l. de titu §. de testa.

n ¶ Si quis, cùm uetitus. ¶ a testatore: quod fieri potuit, ut §. titu. j. l. fina. & l. licet.

o ¶ Acceperit. ¶ satisdationem de legato præstando ab hærede.

p ¶ Indebitum. ¶ id est, indebite legatum. Erat enim debitum.

q ¶ Non potest. ¶ sic §. de conditione indebiti. l. j. Accursius.

r ¶ Remissam. ¶ hic fuit error facti alieni. Accursius.

s ¶ Condicere. ¶ conditione fine causa, ut §. de condic. sine causa. l. j. Vel incerti, quæ idem est, ut eo. titu. l. qui fine.

t ¶ Crediderit. ¶ hæres: & sic ignorauit ius. Est enim ignorantia alia iuris, alia facti, ut §. de iuris, & fac. igno. l. j.

v ¶ Condici posse. ¶ imo uidetur teneri cum effectu, licet interponi non oportuit, ut §. familiæ erciscundi. l. qui erat hæres. Sed certe ibi tenetur ex stipulatu ad id, ad quod tenetur actione empti, sine ex

Infortiatum. E E iij stipu

Universidad de Deusto
Biblioteca

stipulatione, s. ad interesse, nõ ad duplum: hic sine hac promissione fideiussor in nullo tenetur, nec hęres ad eum dandum. Vel refert, i emittitur cautio à lege, vt ibitur à testatore, vt hic sic §. tit. j. l. filio. & l. fi. Vel ibi naturaliter venditor tenetur de euictione: vnde cauendo non repetit cautionẽ, vt C. de iuris, & facti ignoran. l. cùm quis. Hic nec similiter, nec naturaliter debebat caueri, ex quo testator remiserat. Vnde etiam error iuris non nocet, vt hic, & no. d. l. cum quis.

a ¶ Exceptione. ⁊ imò videtur ipso iure non teneri, vt infrà, de fideiuss. l. si quis post. Sed ibi pro eo, quod non debebatur, fideiubebat: hic debebatur legatum. & facit §. si quis cau. l. sed & si quis. §. fina.

b ¶ Ei. ⁊ legatario. Accursius.

c ¶ Legatario. ⁊ ad hoc, vt in possessionem non mittatur. Sic nec hęres legatario agenti interdicto, Quorum legato. vt infrà, quorum lega, l. fin §. j. Sic nec libertus operas incertas præstare tenet, nisi indicantur, vt J. de oper. lib. l cùm patronus. in princip. Sed argu. contrà, C. de cõtrahen. stipu. l. magnam. & C. de iure emphy. l. ii. §. penulti & J. de noui oper. nuncia. l. stipulatio. §. i.

d ¶ Sufficit. ⁊ ad hoc, vt fiat missio.

e ¶ Non habeat. ⁊ quasi ipsa hæreditas debeat satisdare: & sic sufficit ad domum nuncia ri: sic J. de noui oper. nun. l. de pupillo. §. ii. & J. de damno infec. l. iiii. §. abesse. & C. de ann. excep. l. pe. Accursius.

f ¶ Cautio. ⁊ non ergo fit missio, si non cauet, vt faciat ad tit. Sic dicam in aliis, qui non tenentur cauere: quos nota. suprà, titul. j. l. j. in principio.

g ¶ Vti possit. ⁊ sic suprà, de eo, per quem fac. er. l. j. §. si reus. Item & habet act. ex testamento, vt acceptilatione liberetur, vt §. titul. ii. l. cum fine. §. fina.

h ¶ Non deberi. ⁊ vtpotè solutum: sed de quo tunc petit satisdari? Respon. fortè vt non reuocet hæres. Vel dic nõ deberi, vtpotè nõ relictum: vel sic relictum est, vt nullo modo valeat, & sic repetit conditione indebiti: & legatarius, qui petit satisdari, non auditur: quia si non esset solutum, & constat non deberi, non satisdatur, vt §. titu. j. l. hæc stipulatio. in fine.

i ¶ Satisdationem. ⁊ id est, satisdationis postulationem.

K ¶ Dubium. ⁊ per deliberationem factam ab hærede.

l ¶ An adeatur. ⁊ id est, adita sit: secus si certum est non aditam, vt infrà. l. proxi. secũdum Azo. sed H. dicit, si est dubium, sic adeũda, vel non, est tamen spes, quòd hæres deliberat: vel conditio institutionis nondum extitit, & tunc satisdatur, vt hic. Si autem nõ est spes, nec tamen est repudiata, tũc obtinet quod infrà, l. proxi. dicitur. & facit suprà. eo. l. si à te.

m ¶ Non deberi. ⁊ vt §. de testa. tu. l. si nemo.

n ¶ Si autem. ⁊ Hanc expone, vt §. l. proxi. in fin. no.

o ¶ Fuisse. ⁊ nec spes est eam adiri. Accursius.

Si is, a quo. ⁊ CASVS. Ponamus, quòd Titius instituit sibi hæredem Seium, & fideicommissum de c. reliquit Caio, & decessit. Nunc Caius petit a Seio hærede satisdationem de fideicommisso sibi soluendo: is autem hæres, a quo petitur satisdatio, offert cognitionem de fideicommisso dicendo coram iudice, corã quo petebatur satisdatio per fideicõmissarium: hodie constat de fideicõmisso: id est, ti bi fideicommissario non deberi: hodie agamus. Certè dicendũ est cessare satisdationem, scilicet interim, donec per iudicem cognoscatur, vtrum fideicommissum debeatur, vel non: cum possit, & debeat antè constare de fideicommisso, valeat, vel non quam de satisdatione, quã petit fideicommissa. scilicet, qui sunt fideiussores idonei, & qui non. Nam & id exigit causæ cognitionem, & aliquam dilationẽ. Sed nun quid hæres poterit implorare a iudice, vt cognoscat, vtrum fideicom miss. petat satisdationẽ ab eo per calumniam: Si fortè dicatur per hęredẽ peti per calũniã satisdationẽ? Et certè sic: & de hoc debet iudex cognoscere summariu. & ita sufficit iurare legatarium, vel fideicommissarium, nõ petere satisdationẽ animo calũniandi. Hoc enim est cõmune omniũ satisdationũ. s. vt iudex, apud quẽ petitur satisdatio, debeat explorare, an petatur satisdatio per calũniam. Diuus Pius scripsit eum, apud quem satisdatio petitur debere explorare, si satisdatio per calũniam petatur. De qua re summatim dẽt cognoscere. Duas ergo cognitiones imploratur potest hæres, à quo fideicõ. petit fideicõmissi satisdationem antè, quàm satisdationem ei præstet, vel fiat missio in poss. an per calũniam petat satisdationẽ fideicõmissarius: vt, quia sciat, vel credat fideicõmissum sibi nõ deberi, vel non petat per calũniã. & vt iudex cognoscat, an sit fideicommissum, vel nõ.

¶ Si procurator. ⁊ Ponamus, q̃ Titius instituit sibi Seium & legauit Sempronio c. & decessit. Venit quidã nomine Caius, nomine Sẽpronii legatarii desiderans ab hærede satisdationẽ legatorũ, siue quę solet interponi nomine legatorũ. Certè si ei mandatum est à legatario, vt satisdationẽ ab hærede petat: non habebit necesse cauere hęredi, q̃ legatarius habeat ratum: sed erit ei procurator satisdandum per hęredem fine aliqua cautione de rato. Si verò dubitetur, an legatarius mandauerit de accipiẽda satisdatione ab hęredẽ, vel non mandauerit: cautio de rato erit exigenda per hęredem ab illo Caio, qui satisdationem legati ab eo petebat.

¶ Si semel. ⁊ Ponamus, q̃ hæres satisdedit legatario de legato ei soluendo, & fuerunt ei dati per hęredem fideiussores: & legatarius accepit eos ex certa scientia. Nũquid debet caueri rursus legatario? Et certè magis est, vt caueri nõ debeat. Hoc enim diuus Pius scripsit sic Pacuuiæ Liciniæ, quę acceperat fortè ex certa sciẽtia fideiussores egenos, s. ut non debeat ei rursus cauere. Ipsa enim Pacuuia Liciniana debet ferre expensum facilitati suæ, quæ accepit fideiussores minus idoneos. Nõ enim oportet onerari eum, a quo satisfactio, siue satisdatio petitur, per singula momenta Planè si noua causa allegetur per legatariũ, quòd accepit fideiussores, ueluti, q̃ fideiussores decesserint, aut etiam quia amiserint omnem rem familiarem impetu inopinatæ fortunæ, æquum erit præstari cautionem rursus dicto legatario. Nã quæ de nouo emergunt, auxilio indigent. Et hæc uidetur esse intentio huius §. cum l. sequen. Viuianus.

p ¶ Offerat cognitionem. ⁊ hoc statim exponit, Et dicat &c.

q ¶ Hodie. ⁊ legatarius implorat officium iudicis pro satisdatione. Hæres enim excipiẽdo dicit, Hodie &c. & sic totũ fit officio iudicis. Idem dicas, si incontinenti posset hoc constare: & ita tẽpus formabo arbitrio iudicis, ut §. de iure delibe. l. j. Nam, hodie, dicit, ad euidẽtiorem iniquitatem ostendendã, si non audiatur hæres hoc postulans. H.

r ¶ Possit. ⁊ id est, debeat.

s ¶ De satisdatione. ⁊ scilicet, qui fideiussores sunt idonei, & qui non. Nam & illud exigit causæ cognitionem, & aliquam dilationem, ut §. qui satisdã. cog. l. arbitrio. & l. si arbitro. H & puto hanc cognitionem fieri, ut plenè constet de uiribus legati. Nam si est legatum purum, & appareat deberi, statim soluet coactus officio iudicis, & hoc offerre uidetur hæres. Si verò appareat non deberi, non soluetur: nec al. quo casu satisdatur. Alias si non offerretur hæc cognitio, etiam pro pura satisdaretur, ut §. titu. j. l. si etiam. Si autem est conditionale, uel in diem, & appareat nõ deberi: etiam si conditio, uel dies ueniat, nec satisdabitur: alioquin sic, §. titu. j. l. hæc stipulatio. §. fi. Et secundum hoc hæc cognitio est plana, secundum quid: & summaria, secundum quid: quia cito expeditur: & est extraordinaria, scilicet p officiũ iudicis. Itẽ quòd dicit hic, hodie &c. facit ad id, quod nota. C. de edicto Diui adria. tol. l. ii & C. loca. l, si quis condictionis. Itẽ contra uidetur C. eo l. j. ubi non cognoscit, debeatur, uel nõ. Sed ibi non offert hæres cognitionem, ut hic: & idcò non plenè, sed summatim quæritur, ut ibi dicitur.

Necnon,

† Fl. oportebit.

† Flo. Ei. ‡ Fl. cõstet Legatum. a Quid in citato coram non competenti iudice, & no cõparẽte? Dic missionem ualere egregie per Bar. in l. neq; infantes. §. qd ergo. J. de fideicõmis. liber.

† Alias, ex quęstorem † Flo. eque strem.

† lib. 79. ad edictum.

† lib. 52. ad edictum.

† Fl. cõstet. & ntell. no uam huius. l uid. p Rui. in l. hoc edicto. nu. 117. de. no. oper. nunc.

a ¶ Necnon illa cognitio. ⁊ hæc est summaria.

b ¶ Per calumniam ⁊ exemplum §. e. l. j. §. penul. & §. titu. j. l. hæc stipulatio §. j. Accursius.

c ¶ Summatim. ⁊ sufficit ergo iurare, legatarium nõ petere animo calumniẽ. Et no. casus, in quibus summatim cognoscitur ut dixi §. ad exhi. l. iii. §. sciendũ. & facit §. de peti. hære. l. postquàm. in fin.

d ¶ Desideret. ⁊ quod potest, ut §. titu. j. l. j. §. sed & procuratoribus.

e ¶ Non habebit. ⁊ ut & C. de satisda. l j. N si fortè in duobus casibus, ut J. de noui operi nuncia. l. de pupillo. §. qui procuratorio. & §. ad Trebel. l. qui ita. §. j.

f ¶ Exigenda. ⁊ ut C. de procu. l. j. & J. rem ra. ha. l. non solum. Sed quomodo cõmittitur? Respon. ut §. procura. l. Pomponius. §. j. Accursius.

g ¶ Acceperit. ⁊ nota. sic §. man. l. inter. §. abesse. & J. de fideiuss. l. qui satisdare. Et hoc si ex certa scientia: secus si per errorem facti, ut §. solu. mat. l. si eum dotẽ. §. si mulier. Vel etiã iuris, ut d. t. qui satisdare. & §. q. satisda. cog. l. de dic. §. si seruus. H

h ¶ Onerari. ⁊ sic §. de procurato. l. qui absentem.

i ¶ Lanè. Aequum. ⁊ Quæ enim de nouo emergunt &c. ut §. de inter. roga. actio. l. de ætate. §. ex causa. cum suis concor. Sed argu. contra, §. qui satisdã. cogan. l. sciendum. §. penul. Solu. hic prouisio hominis perit, unde restauratur, ibi prouisio legis perdita non restauratur, ut C. si adu. uendi. l. j. Alii dicũt, qd̃ licet ibi desinat immobilia possidere, remanet tã cautio iuratoria. Nam saltẽ iurat, qud possidet immobilia hic autem nihil manet: Vel hic inopinatæ: ibi non. Alii, quod ibi in uenditione tantũ, & sic pretium remanet loco rei, ut §. de petitio hæredi. l. si rem. & hic nihil remanet loco fideiussorum: & facit ad legem istam J. de dam. infec. l qui bona. §. de illo. & §. de petitio. hęredi. l. si quo. §. j & C. de epis. audi. l. si legibus. & §. de condi. in de. l iii. Accursius.

Si cui. ⁊ CASVS. Ponamus, quod Titius instituit sibi hæredem Seium, & Caio legata reliquit, uel fideicommissa: & decessit. Legatarius petit sibi caueri cum satisdatione per hæredem de legatis, uel fideicommissis si ei soluendis, & hęres ei non cauet: unde legatarius missus est in possessionem rerum hæreditariarum. Nunquid stãdo in dicta possessione incipiet esse pro domino illarum rerum, in quarum est missus possessõ? Et certe non, quamuis sit missus in possess. non tamẽ est danda ei possessio, sed custodia. Neque enim habet ius expellendi hæredem, sed iubetur possidere simul cum eo ut saltem tædio perpetuæ eo stodiæ extorqueat hæredi, siue ab hærede cautionem legatorum, uel fideicommissorum nomine. Intelligas tamen semper, quod diuersa est possessio hæredis a possessione legatarii, uel fideicommissarii: quia hæres uere possidet, & legatarius tantum custodit. Viuianus.

k ¶ Nunquam. ⁊ nisi detur ei in solutum, quod dicitur esse, secundũ decretum: tunc enim fit dominus, ut argu. §. si ex noxa. cau. aga. l. ii. in fine. Antea autem est ut custos, ut hic, & infra, ex quib. cau. in pos. ea. l. cum legati. & de acquirẽ. posso. l. iii. §. fin. Et ius pignoris habet, ut C. eo l. qui legati & J. pro emp. l. missio & §. de pignora. actio. l. non est mirum. Accursius.

l ¶ Nec tam. ⁊ id est, non possessio, sed custodia, ut dictum est.

m ¶ Iubetur. ⁊ sic in creditoribus cæteris, & in causa damni infecti, ut J. de damno inf. cto. l. si finita. §. si quis autem. Alia est tamen possessio hæredis, & legatarii. Hæres enim uere possidet, & usucapit: sed legatarius est in possessione iure pignoris, ut J. p hærede. l. ii. in pro.

Potest seu debet, &c.

libro. 28. Quæstio.

† Concor. e. cęterum. cum glo. j. circa finem extrà de iura. cal.

† Alias in op nato.

† lib. 52. ad edictum.

Sed quis percipiet fructus? Respon ut J. ea. l § qui legatorum.

n ¶ Hęredi. ⁊ id est, ab hærede: sed ex Carboni ano missus possidet, ut J. de Carb o. edic. l. in. §. missum.

§ Si alius. CASVS. Ponamus, quod legatarius Titius fuit missus in possessio. rerum hæreditariarum ex eo, quod hæres noluit ei satisdare de legatis: inter quas res erat una domus ruinosa, de qua timebat damnũ Caius: & quia hęres noluit ei Caio cauere de damno infecto, missus est in possessio. ex primo decreto. Certè potest Titius, q̃ missus est in possessio causa legatorum seruandorũ, etiam damni infecti satisdare, scilicet, illi Caio, qui erat missus in possessio nomine damni infecti, si Titius satisdederit Caio, non aliter debebit decedere de pos. in quã fuit missus gratia legatorum seruandorum, quam si eidem Titio cautum fuerit per hæredem etiam eo nomine, quo se damni infecti obligauit Caio, nec cum noie legatorum. Duas ergo cautiones facit eidem Titio hæres antè, quam ipse Titius decedat de pos. Viuianus.

o ¶ Satisdare. ⁊ hic uterque erat missus: multo magis si ex causa damni infecti erat mittendus, ut infra, de damno infecto l. Prætor. §. eius rei. & l. si finita. §. item uideamus. & §. si tam. H.

¶ Si plures. ⁊ CASVS. Cum esset legatum Titio, & etiam Caio, & Sempronio, ponamus petierunt sibi satisdari ab hęrede nomine legatorũ: & cum nollet satisdare eis, desiderarũt mitti in possessionẽ hæreditariarum. Certe omnes debẽt uenire in possess. Si enim unus eorũ mitteretur in pos. & non alii, ipse possessibi, & non alii legatario, i. esset in possess. pro te, & non pro alio, uel aliis legatariis. sequitur ad hoc, ut si alii legatarii uelint sua authoritate intrare possessionẽ, nõ possint, nisi prius postulẽt. Sed aliud est, cum creditores mittuntur in possessionẽ causa rei seruandæ. Nam is creditor, qui possidet, siue missus est in possessionẽ non possidet sibi tãtum, sed omnibus aliis creditoribus, i. ad cõmodum omniũ. Quid, si unus legatarius missus est primus in poss. & postmodum missus est alius legatarius? Certe ille, qui primo missus est, non præfertur ei, qui postea mittitur. Nam sunt eiusdem tituli. & ex eadẽ causa missi sunt in possessionẽ, secus si nõ essent eiusdem tituli, puta, creditores, & legatarii. Nam si creditores prius missi sunt in possessionẽ gratia rei seruandæ & postea legatarius mittetur in possessionẽ gratia legatorũ seruandorum: nõ habetur hic legatarius potior creditoribus, subaudi imo creditores habentur potiores, eo quod non sunt eiusdẽ tituli, ut dixi, Præualet iure, qui præuenit tempore, ut J. e. si postquam &c. Et hæc uidetur esse intentio huius §. usque ad §. qui in possessione. Viuianus.

r ¶ Omnes uenire. ⁊ quibus petentibus non satisdatur.

s ¶ Non alii possidet. ⁊ quantũ ad hoc, s. ut alii legatarii uelint sua authoritate intrare in possessionem, non possunt, nisi prius postulẽt.

t ¶ Creditores. ⁊ scilicet, conuentionales.

v ¶ Non sibi ⁊ subaudi, tãtum, sed omnibus, i. ad cõmodũ omniũ, si uenãt: intra biẽniũ præsentes, intra quadriẽniũ absentes, ut C. de bo. autho. iudi. posi. fi. & J. de bo. autho. iudi. posi. cum unus. in prin.

x ¶ Ordinem. ⁊ quia eiusdẽ sunt tit. alias secus, ut C. eo. l § postquã & qui p o. in pigne. habe. l. ii. Item no. de ordine nõ seruãdo, sic in authen. de mona. §. fi. arg. contra, C. de offi. Præ urb l fi.

γ ¶ Creditores. ⁊ cõuẽtionales: & dic, possidere, i. in possessiõe esse.

Concor. cum pri. c. huius. l ca. veritatis. i glo. j. ante med. bi, in psonali uerò actione. extrãdo. & contuma. in hanc sẽtẽtiam eleganter d. fert M. Ci ce in ora. pro Quin.

Flo. deest de.

Flo. deest gratia.

Ordo non semper seruandus est.

Infortiatum. E E iiij Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non habebitur.ʒ si posterior: quia non sunt eiusdē titu. ut not. §.proxi.§.sed cum hodie legatarii habeant tacitam hypothecam, ut C communia.de leg.l.j.præferuntur chirographariis,ut C.qui po. in pig.ha.l.eos.

¶ Qui in possessionem.ʒ **CASVS.** Si hæres non satisdat legatario, & propter hoc legatarius mittitur in possessionem rerum legatorum seruandorū veniet omnino legatarius in possessionem rerum hæreditariarum, hoc est, earū, quæ manē in causa hæreditaria: earum autem rerū, quę non erunt in causa hęreditaria, non aliter mittetur legatarius in possessionem quā si desierint esse in ea causa, scilicet, hæreditaria dolo malo hæredis. Nec semper mittitur legatarius in poss. earum rerū, quæ desierunt esse in causa hæreditaria dolo malo hæredis, sed causa cognita: pura, si sit commissus dolus per hęredem in causa legatariorum, & non si alias sit missus, ut ʒ.ead.l.§.dolum. & §.sed non omnē. & ita intelliguntur in causa cognitionis, quæ dicūtur ʒ.eo.l.fi. bonorum autē possessione uidebuntur comprehensæ hæres proprietas quarum pertinet ad hæredem.f ex causa hæreditaria. Postea plana est litera usque ad §. si ex duobus. Viuia.

† Gratia.

† Fl.omnimodo ueniet.

† In possessionem.

b ¶ Hæreditariarū.ʒ etiam omnium, ut infra, qui.ex cau. in pos. ea.l.prima. Secus cum fit missio ex rescripto principis: quia in eis tantum, de quibus erat iudicatum, ut ʒ.titu j.l.postquam.§.i.

c ¶ Cognita.ʒ ut ʒ.eo.l.fi.& ʒ.ea.l.§.sed non omnem. Afficit ergo rem quocunque uadat:& sic facit pro eo, quod not.C de pig.l.iii.Itē facit ʒ.eo.l.fi legatorum.

d ¶ Proprietas.ʒ & alia plura, ut subiicit: quandoque dictio, bonorum, uniuersitatem, uel hæreditatem significat, ut ʒ.tu.j.l.iii.in princ.

e ¶ Vectigales.ʒ i.emphyteutici, ut §.qui satisda cog.l.sciendum.§.iii.& facit ʒ de uerb.sig.l bonorū.§ j.& §.fami.ercisci.l.item prædia.

f ¶ Data.ʒ facit d.l.bonorū.& §.de peti.hęr.l.& non tantum. Acc.

g ¶ Constat.ʒ facit §.de re.eo.l.magistratus.§ j.

h ¶ Non habet.ʒ secus in peti.hęre.ut d.l.& non tantum.

¶ Si ex duobus.ʒ **CASVS.** Ponamus, q̄ Titius instituit sibi hæredes, Seium, Caium, & Sempronū:& legauit Martino, & Petro, cuilibet e.& decessit. Petunt Martinus, & Petrus ab hæredib. satisdationem de legatis ab eis soluendis :& alter de hæredibus paratus est satisdare de legatis eis solnēdis, puta, Caius:& alter, puta, Sēpronius, non est paratus satisdare. Certē in partē eius Sempronii, qui non satisdat, debet hęr. locū missio in pos. missio inquā in pos. partis eius, q̄ non satisdedit. Quare suadendū erit, siue consilium dandū hæredi, q satisdedit pro sua parte, uel paratus est satisdare, ut satisdet in assem, uel in totū, ſ. legatariis, ne administratio impediatur per legatarios. Ponamus, q̄ Titius instituit sibi filium suū impuberem, & ei pupillariter substituit Seiū, si impubes hæres ei nō esset, & in pupillari ætate decederet: & à dicto substituto impuberis plura legata quibusdā reliquit. & decessit dictus Titius. Pupillus extitit ei hæres, & etiam plura acquisiuit impubes aliunde, puta, quia fuit institutus ab aliis, uel ei fuerit legata ab aliis relicta:& postea decessit dictus impubes in pupillari ætate: & sic uendicauit sibi locum substitutio pupillaris ei per patrem facta de Seio, & debet soluere Seius substitutus legata à se relicta per patrem impuberis, ut arg.§.ad l. Fal.qui fundum. 9.q̄ filios. Legatarii igitur petunt, ponamus, à dicto substituto, ut satisdet eis nomine legatorum eis per eum soluendorum, & ipse non uult eis satisdare unde debent lagatarii mitti in pos. ut §.titu.j.l.j.iij.respon. Certē habebit locum missio in pos. non solùm in ea bona, quæ testatoris fuerunt: uerumetiā in ea quoque, ſ. bona, quæ impubes acquisiuit, scilicet aliunde, quam a patre testatore. Nam hæc quoque, ſ. bona quæ impubes aliūde acquisiuit, sunt hæreditaria, i. uidētur esse de hæreditate testatoris patris impuberis, cum ad eā etiā substitutio porrigatur, ut §.de mulg.substi, sed si plures. §.ad substitutos. Constat autē, q̄ in possess. rerum hęreditariarum mitti debent legatarii, quibus nō satisdatur, ut §.ead.l.§ qui in pos. Viuo autem impubere, subaudi: & sic non habente adhuc locum substitutione, siue substituto, nec legato à substituto relicto habente locum: nec satisdatioiſ. pro legatis à substituto relictis locum habet: nec missio, sin pos. locum habet, subaudi: & ita non est necesse quærere, in quę bona fieri debeat missio. Viuia.

i ¶ In partem eius.ʒ ſ. qui non satisdedit.

K ¶ Missi.ʒ ſ. in partem eius, qui nō satisdedit. Et hic est duplex litera Nā alias est, Et redderent ei, qui satisdedit, administrationē rei, scilicet suæ partis, & nō alterius. Sic & in causa damni infecti, si plures sint domini domus ruinosæ, ut ʒ. de dam.infect.l.in stipulatione. & §. cōmuni di. l.si quis putās. § si dāni. & §.de nego.gest.l.si cōmunes. Alia est, Miſ si legatarii impedient etiam ei, qui satisdedetit, rei administrationē. Et hæc est planior, ut subiicit.

† Fl.eum.

† Fl.administrationē

† Fl.ad ea.

l ¶ Suadendum.ʒ consilium, non præceptū: sic §.de rei uendi.l. is qui.& facit §.ad Trebel.l.ita tamen.§.quòd si duo. Sed arg.contra, ʒ.de no.oper.nuncia.l. antepen. §. quæsitum. Accursius.

† Fl.dolo.

† Fl.& culpam alias etiā culpā † Hoc.Sed non omnē dolum.

¶ Imperator Antoninus

ADDITIO

Dic secundum Bar. q̄ hoc est ideò, quia in stipulatione deducitur operis destructio, quæ est indiuidua: hic deducitur legati solutio, quæ est diuidua eadem ratione, cautionis præstatione, quæ eius naturam sequitur, ut §.titu j.l.j.§.si quis.

m ¶ Hæreditaria.ʒ ad ea enim porrigitur substitutio, ut insti.de pupil.substi.§.non solum. Accur.

n ¶ Viuo.ʒ quia nō debet quis esse sollicitus de hæreditate uiuentis ut §.de pupil substi.l.ii.§.prius. Nec est ulla esse hæreditas uiuentis, ut §.de hære.uē.l.j.& not.§.tit.j.l hæc stipulatio & facit §.ad Treb.l. ita.§ a patre.argu.contra, §.de hære.uen.l.iii.§.illud potest quæri.

¶ Si hæres.ʒ **CASVS.** Si ille, a quo fideicommissum relictum est, alicui per defunctū, nō sit hęres, ſ. de iure ciuili: sed successor alterius nominis, puta, bo pos. de iure Prætorio: uel non est hæres institutus, sed est fideicommissarius uniuersalis: dicendum est, ut sit locus edicto: ſ. ut fiat missio in pos. si non satisdet fideicommissario singulari & est dicendum, ut dolus eius, ſ. successoris sit æstimandus, per quem, ſ. dolum desinat res aliqua esse hæreditaria: ut, ſ. nihilominus fideicōmissarius singularis mittatur in eius rei pos. ſ. ut si sit hæres hæredis, qui dolo fecit, ſ. quo minus res aliqua sit hæreditaria. & qui non uult satisdare fideicommissario singulari, æquè, siue eodē modo nocere habebit, ſ. dolus eius: ut nihilominus legatarius mittatur in pos. ſ. i, quā hęres hæredis fecit dolo desinere esse hæreditariam: & dolum accipere debemus etiam latam culpam. Sed non debemus accipere omnē dolū, sed illum, qui factus est, ſ. per aliquem de dictis successoribus in necem aliorum legatariorum, uel fideicommissarium. Viuia.

o ¶ Si hæres non sit.ʒ ſ. de iure ciuili.

p ¶ Successor.ʒ ut bonorum posses. ad quod §.titu.j.l.j. §. non solū. uel fideicommissarius, ut §.titu.j.l.fi ex causa.

q ¶ Dolus eius.ʒ ſ. talis successoris, per quem desinit res hęreditaria esse, ut §.ea.l.§ qui in possessione.& ʒ.eo l.fi legatorum.

r ¶ Dolum.ʒ quia lata culpa dolo cōparat, ut §.depo.l.qd̄ Nerua

s ¶ In necem.ʒ Exigitur ergo respectu certæ personæ: sic & ʒ. quibus ex cau.in pos.ea.l. Fulcinius §.quod si aduersus. & §.illud. & §.solu.ma.l.etiam.§.licet.& ʒ.ui bo.rapt.l.ii.§.hominem.

¶ Imperator.ʒ **CASVS.** Si hæres nō satisdet legatorū, uel fideicō missorum nomine, mittitur statim legatarius, uel fideicommissarius in pos.

† Limita dolū in delictis, & latā culpā æquiparato, uti esset imponenda pœna corporalis: quia dolus requiritur, in l.j. ad l.cor. de sica. Ale. in l.ii.in princ. §.qd̄ quisq; iuris. Et qd̄ dolus, & lata culpa eq. parētur, ut de per Ange. il. si mora. §.fol. matri.

in pos.rerum hæreditariarum, ut §.ea.l.§.qui in pos.& §.tit.j.l.j.iii.respon.quo misso adhuc usque ad sex menses satisdare voleus hæres auditur, & cogetur discedere de pos.legatarius, uel fideicommissarius, ut §.ti.j.l.si legatarius. Si verò per totum semestre tempus prætermiserit hæres satisdare, ita q̄ non satisdedit de legato, uel fideicommisso soluēdo, nec soluit, punitur ex rescripto Imperatoris Antonini, sut etiā in propria bona hæredis mittantur legatarii, uel fideicōmissarii, quibus non est satisdatum nec satisfactū: & ex inde iidem ex rebus hęredis percipient fructus donec satisfiat uoluntati defunctorū, qui reliquerunt legata, uel fideicommissa. Quod remedium seruatur etiam aduersus eos, qui ex causa fideicommissi moram faciunt.

† al. seruabitur.

† Fl.ex qua causa fideicommisso morā &c.

¶ Satisfactionis† uerbum licet latius pateat: i tamen ad exoluendum legatum refertur. Proinde & si remissa k sit satisdatio, rescriptū locum habebit: quia mora fit solutioni. Sex autem mensiū puto cōtinuum tempus, non possessionum† computandum.

† Dur.repon.t sessionum. uide eūdē Dua. a. dispu. c. 16.

¶ *Non potest dici effatum, si non est persona, quæ interpellet. Bartolus.*

¶ Cessatum non accipimus si pupillus tutorem nō habeat, nec curatorem furiosus, uel adolescens. Nam frustratio non debet huiusmodi personis nocere, quę sūt indefensæ. Certè si iacuerit hæreditas m aliquo tempore, hoc tempus de medio detrahendum est.

¶ *Pignoratia habet locum pro pignore Prætorio, sicut pro conuentionali. Bartolus.*

¶ Quæri poterit, † an in vicē vsurarum hi fructus n cedant, quæ o in fideicōmissis debētur? p Et cum exemplū pignorum q sequimur, id, quod ex fructibus percipitur, primū in vsuras, mox si quid superfluum est, in sortem debet imputari. r Quinimò & si amplius, quàm sibi debet, perceperit legatarius, exēplo pignoratitiæ actionis etiā vtilis actio s ad id reddendū† dari debebit. Sed pignorat. quidē quis & distrahere potest: hic autē fruitantùm eiu constitutio permisit, vt festinet x † ad sententiā. y ¶ Qui legatorum † seruandorum causa

a ¶ Certis.ʒ hic incipit constitutio, seu rescriptum Principis, vsque illuc, Satisfactionis &c vbi incipit exponere.

b ¶ Si post.ʒ ubi. scilicet, si post &c. ad quod C. eo.l.circa.& ʒ. ne vis fiat ei.l.si quis.§.constitutum.

c ¶ Indeq ue.ʒ id est, ex rebus hæredis.

d ¶ Percepturos.ʒ scilicet legatarios. Et quid de eis fiat, dicit ʒ. eo §. quæri.

e ¶ Quoad.ʒ id est, donec

f ¶ Satisfiat.ʒ per solutionem, non per satisdationem, ut ʒ.proxi.dices.

g ¶ Aduersus eos.ʒ puta, legatarios, uel fideicommissarios singulares rogatos restituere id, quod eis est relictum, uel partem, uel pro eo aliud, ut ʒ.eo.§. missio autem.

† de sensu huius.§. i. Iul. Bologn. in l.6.fin.ff. §. Iulianus nu. 163. de dam.infe.

h ¶ Satisfactionis.ʒ hic incipit exponere rescriptum.

i ¶ Pateat.ʒ ut §. de pigno.actio.l.si rem.§. omnis. hic autē strictè ponitur pro solutione, ut & ʒ. de sol.l. satisfactio. Et hoc si dies cesserit, ut subiicit, Quia mora &c.

† Fl.refundendum.

k ¶ Remissa.ʒ à testatore, ut §.eod.l.j. in prin. Vel à lege: quod fit in casibus no §. titu. j.l.j.in prin.

† Fl.festinetur.

l ¶ Non possessionum.ʒ habeas, possessionum: & est sensus, quòd tempus, quo fuit in possessione rerum hæredis ex hoc rescripto, non cōputatur in spatio sex mensum. Alii, quòd tempus quo fuit in possessione rerum hæreditariarum ex hoc edicto, non cōputatur in sex mensibus: hoc non placet. Vel uerius, si petat satisdari & non satisdatur, statim fit missio in hæreditariis rebus, & post sex menses ex die dictæ petitionis fit missio in bonis hæredis, & statim post sex menses capit fructus de bonis hæredis: non autem expectatur perceptio fructuum per sex menses post missionem. Et hoc dicit. & secūdum hoc dic, non possessionum: id est, ex die datæ possessionis computandū. Alii dicunt, possessionē: id est, non bonorum possessio quod est utile, ut ʒ. quis ord. in bono pos. ser l.ij.§.dies. Accursius.

† Concor. cum hoc §. c. quoniam frequēter. § in alius ne rò. cū gl. super uerbo, affectus. ante fin. extrà ut lit. nō cōtest. & glo. j. in c. uēritatis. in me. ibi, Et ita uterque. extra, de dolo & cōtumacia.

m ¶ Hæreditas.ʒ iacens: & not. quòd iacēdo dicitur currere tēpus: quia tempus labitur usque dum hæres adibit: & est hoc in rescripto: secus in edicto huius titu. ut §.l.j.§. non exigit. & §.fi. & facit cum eo, quod est hic, C. de usur. l si parte. & §. de usur. l. pecuniæ. & l. cum quidam. §. si pupillo. Sed arg. cōtrà ʒ. de no. oper. nuncia. l. operis. & §. de nau. fœno. l. fin. ADDITIO. Dic, quòd in l. operis. loquitur in nunciatione, quæ requirit moram, quę mora in casibus huius §. legitimè contrahi non potest, ut l. si ex legati causa ʒ. de uerb. obliga. Ad l. fin. §. alleg. respondē. & dic, quòd ibi loquuntur in pœna, quæ ex contractu defuncti descendit: & ideò iacente hæreditate committitur, ut ʒ. de uerb. obligl. diē. Hic autem ex rescripto non fit missio in bonis hæreditariis, nisi ex modo ipsius non soluendo, quæ nō potest cōmuti iacente hæreditate, cum per aditionē incipiat deberi, ut §.e.l.j.§.fi. & l.si nemo de re iudi. secundum Bar. & Oldra.

n ¶ Hi fructus.ʒ qui percipiuntur ex rebus hæredis.

o ¶ Quæ.ʒ scilicet, usuræ.

p ¶ Debentur.ʒ post moram, ut §. de leg. ii.l.si quis seruo.

q ¶ Pignorū.ʒ conuentionaliū: nā & hic est pignus Prætoriū. Acc.

r ¶ Imputari.ʒ sic enim fit in cōuentionali, ut C. de pigno actio. l.j. & ij. & hoc si dies cessit: aliàs seruatur ex edicto, ut ʒ.e.§ qui legatorum. Accursius.

s ¶ Actio.ʒ scilicet, pignoratitia. Sic enim est in cōuentionali, ut §. de pig act. l.quamuis. & l.seq.

t ¶ Sed pignora.ʒ scilicet, conuentionalia.

v ¶ Tantum ei.ʒ ut §. de leg. j.l. filiusfamiliàs §. iidem Principes.

x ¶ Festinet.ʒ hæres: uel dic, legatarius. Aliàs, festinetur.

y ¶ Ad sententiam.ʒ scilicet, dandam de soluendo legato. Vel die sententiam constitutionis, quæ est ut satisfiat, ut ʒ.eo.§.satisfieri.

¶ Qui legatorum.ʒ **CASVS.** Nunc reuertitur ad edictum Prætoris. Nam suprà, proxi.§.dixit, cum fit missio ex constitutione Principis post sex menses in bonis hæredis. Dicas ergo hic, quòd ille, qui mittitur in possess. rerum hæreditariarum, ex eo, quòd hæres non satisdat eis, debebit custodire fructus &c. scilicet, qui sunt in hæreditate, & in quibus est missus. Et ratio quidem est, hæredē colere agros, & posse redigere fructus, scilicet hæredē ex illis agris: sed oportebit legatarium

Augustus rescripsit, certis a ex causis etiam in propria bona hęredis legatarios, & fideicommissarios esse mittēdos; si post b sex mēses, quàm aditi pro tribunali fuerint ij, quorum de ea re notio est, in satisfactione cessatum est: indeque c fructus percepturos, d quoad e voluntati defunctorum satisfiat. f Quod remedium seruatur† etiam aduersus eos, g qui ex causa † fideicommissi moram faciunt.

¶ Satisfactionis† uerbum licet latius pateat: i tamen ad exoluendum legatum refertur. Proinde & si remissa k sit satisdatio, rescriptū locum habebit: quia mora fit solutioni. Sex autem mensiū puto cōtinuum tempus, non possessionum† computandum.

¶ *Non potest dici effatum, si non est persona, quæ interpellet. Bartolus.*

¶ Cessatum non accipimus si pupillus tutorem nō habeat, nec curatorem furiosus, uel adolescens. Nam frustratio non debet huiusmodi personis nocere, quę sūt indefensæ. Certè si iacuerit hæreditas m aliquo tempore, hoc tempus de medio detrahendum est.

¶ *Pignoratia habet locum pro pignore Prætorio, sicut pro conuentionali. Bartolus.*

¶ Quæri poterit, † an in vicē vsurarum hi fructus n cedant, quæ o in fideicōmissis debētur? p Et cum exemplū pignorum q sequimur, id, quod ex fructibus percipitur, primū in vsuras, mox si quid superfluum est, in sortem debet imputari. r Quinimò & si amplius, quàm sibi debet, perceperit legatarius, exēplo pignoratitiæ actionis etiā vtilis actio s ad id reddendū† dari debebit. Sed pignorat. quidē quis & distrahere potest: hic autē fruitantùm eiu constitutio permisit, vt festinet x † ad sententiā. y ¶ Qui legatorum † seruandorum causa

† al. seruabitur.

† Fl.ex qua causa fideicommisso morā &c.

† Dur.repon.t sessionum. uide eūdē Dua. a. dispu. c. 16.

† Fl.refundendum.

† Fl.festinetur.

† Concor. cum hoc §. c. quoniam frequēter. § in alius ne rò. cū gl. super uerbo, affectus. ante fin. extrà ut lit. nō cōtest. & glo. j. in c. uēritatis. in me. ibi, Et ita uterque. extra, de dolo & cōtumacia.

num.ʒ habeas, possessionum: & est sensus, quòd tempus, quo fuit in possessione rerum hæredis ex hoc rescripto, non cōputatur in spatio sex mensum. Alii, quòd tempus quo fuit in possessione rerum hæreditariarum ex hoc edicto, non cōputatur in sex mensibus: hoc non placet. Vel uerius, si petat satisdari & non satisdatur, statim fit missio in hæreditariis rebus, & post sex menses ex die dictæ petitionis fit missio in bonis hæredis, & statim post sex menses capit fructus de bonis hæredis: non autem expectatur perceptio fructuum per sex menses post missionem. Et hoc dicit. & secūdum hoc dic, non possessionum: id est, ex die datæ possessionis computandū. Alii dicunt, possessionē: id est, non bonorum possessio quod est utile, ut ʒ. quis ord. in bono pos. ser l.ij.§.dies. Accursius.

m ¶ Hæreditas.ʒ iacens: & not. quòd iacēdo dicitur currere tēpus: quia tempus labitur usque dum hæres adibit: & est hoc in rescripto: secus in edicto huius titu. ut §.l.j.§. non exigit. & §.fi. & facit cum eo, quod est hic, C. de usur. l si parte. & §. de usur. l. pecuniæ. & l. cum quidam. §. si pupillo. Sed arg. cōtrà ʒ. de no. oper. nuncia. l. operis. & §. de nau. fœno. l. fin. ADDITIO. Dic, quòd in l. operis. loquitur in nunciatione, quæ requirit moram, quę mora in casibus huius §. legitimè contrahi non potest, ut l. si ex legati causa ʒ. de uerb. obliga. Ad l. fin. §. alleg. respondē. & dic, quòd ibi loquuntur in pœna, quæ ex contractu defuncti descendit: & ideò iacente hæreditate committitur, ut ʒ. de uerb. obligl. diē. Hic autem ex rescripto non fit missio in bonis hæreditariis, nisi ex modo ipsius non soluendo, quæ nō potest cōmuti iacente hæreditate, cum per aditionē incipiat deberi, ut §.e.l.j.§.fi. & l.si nemo de re iudi. secundum Bar. & Oldra.

n ¶ Hi fructus.ʒ qui percipiuntur ex rebus hæredis.

o ¶ Quæ.ʒ scilicet, usuræ.

p ¶ Debentur.ʒ post moram, ut §. de leg. ii.l.si quis seruo.

q ¶ Pignorū.ʒ conuentionaliū: nā & hic est pignus Prætoriū. Acc.

r ¶ Imputari.ʒ sic enim fit in cōuentionali, ut C. de pigno actio. l.j. & ij. & hoc si dies cessit: aliàs seruatur ex edicto, ut ʒ.e.§ qui legatorum. Accursius.

s ¶ Actio.ʒ scilicet, pignoratitia. Sic enim est in cōuentionali, ut §. de pig act. l.quamuis. & l.seq.

t ¶ Sed pignora.ʒ scilicet, conuentionalia.

v ¶ Tantum ei.ʒ ut §. de leg. j.l. filiusfamiliàs §. iidem Principes.

x ¶ Festinet.ʒ hæres: uel dic, legatarius. Aliàs, festinetur.

y ¶ Ad sententiam.ʒ scilicet, dandam de soluendo legato. Vel die sententiam constitutionis, quæ est ut satisfiat, ut ʒ.eo.§.satisfieri.

¶ Qui legatorum.ʒ **CASVS.** Nunc reuertitur ad edictum Prætoris. Nam suprà, proxi.§.dixit, cum fit missio ex constitutione Principis post sex menses in bonis hæredis. Dicas ergo hic, quòd ille, qui mittitur in possess. rerum hæreditariarum, ex eo, quòd hæres non satisdat eis, debebit custodire fructus &c. scilicet, qui sunt in hæreditate, & in quibus est missus. Et ratio quidem est, hæredē colere agros, & posse redigere fructus, scilicet hæredē ex illis agris: sed oportebit legatarium

Universidad de Deusto
Biblioteca

legatarium custodire fructus, ne ab hærede cõsumantur. Quòd, si hæres uolit fructus colligere, certè permittendum erit legatario misso in possessionem colligere fructus, & collectos seruare: ueluti, si tales sint fructus, quos expediat uendi etiã primo tempore, quo sint collecti: puta, quia non possunt seruari. Erit etiam hoc officiũ legatarii in possessionem missi ex incœpto rebus hæreditariis nedũ in fructibus, s. ut colligat uniuersas res hæreditarias, & custodiat ibi, ubi defunctus habuit domicilium: & si nulla domus sit sua, s. legatarii, uel testatoris ibi, ubi defunctus testator habuit domicilũ, cõducat habitationẽ, uel horreũ, in quo custodiẽtur res hæreditariæ collectæ: & ita debebit idẽ legatarius custodire res hæreditarias, scilicet, in quib. missus est, ut hæredi nõ auferãtur, neque pereãt, deterioresve fiant. Si autẽ mittatur quis, scilicet, legatarius in pos. rerũ hæreditariarum ex cõstitutione, s. Imperatoris Antonini post sex menses, de qua dictũ est ʒ. ea. l. §. Imperator Antoni. cauẽdũ siue curãdum, ne fiat uis eidem legatario utẽti, & fruenti, subaudi: & si hæres uellet colere legatario inuito, non audiretur: quia secus est, si esset missus in possess. ex edicto Prætoris, ut suprà uidere potuisti: & hoc casu, cũ mittitur in bonis hæreditariis ex cõstitutione. Vnde siue ex bonis hæredis, siue donec uoluntati defuncti satisfiat, ut dicto §. Imperator Antoninus. ij. respon. satisfiat uoluntati defuncti, quod sic accipitur, quòd ad uoluntatem defuncti uel ex fructibus rerum hæredis, uel aliunde satisfiat: & pertinet dicta conditio Diui Antonini ad omnes illos, a quibus utiliter fideicommissum relictũ est: quamuis nõ sint hæredes illi, a quibus fideicõmissum utiliter est relictum. Par enim utilitas est in hæredibus, a quibus relictum est fideicommissum ex una parte, & in eis non hæredibus, a quibus utiliter fideicõmissum relictum est ex alia parte. Vnde non est mirum, si dicta constitutio habet ita locum in eis, sicut in hæredibus.

¶ In possessionẽ missus. ʒ Si legatarius est missus in possess. causa legatorum seruandorum, & item eo nomine contestatus sit cum aliquo, qui conuenit eum super aliqua re de illis, in quibus est in possess. missus: non debet antè decedere de possess. quã ei per hæredem fuerit cautum pro lite prædicta.

¶ Missus in possessionem. ʒ Si legatarius est iussus mitti in pos. rerum hæreditariarum ex eo, q̃ hæres ei non satisdat de legato soluendo, de quo dictum est ʒ. tit. j. l. iij. respon. & ʒ. ea. l. §. qui in pos. Vel est missus in possessionẽ rerum hæredis ex cõstitutione Antoniniex eo, quòd hæres non satisfecit ei intra sex mẽses, de quo habuisti ʒ. ea. l. §. Imperator. & hæres non admittit eum uolentem intra re possess. habet idẽ legatarius edictum. Ne uis fiat, propositum. Si autem nõ uult proponere interdictum, sed magis uult introduci in pos. ipso facto, introducẽdus est in pos. aut per Viatorem, aut per Officialem præfecti, aut p Magistratus. Missio autem locũ habet, scilicet, ex dicta cõstitutione Imperatoris Antonini, non tantùm si quis legatarius sit rogatus restituere alii totũ id quod legatũ est fibi uerũ etiã si rogatus fuerit resistere alii, uel quasi, id est aliquid ex eo, quod sibi legatũ est: id est, dicere, siue rogatus sit restituere alii totum id, quod est legatũ sibi, siue partem ex eo, siue aliud pro eo. Viuianus.

a ¶ Mittitur. ʒ ex edicto Prætoris, sed superiori §. loquitur, cùm fit missio ex constitutione, siue rescripto Principis, secundùm H. Idem tamen dicam fieri de his fructibus, quod de illis dictum est.

b ¶ Nolit cogere. ʒ alias est in textu, colere, alias, cogere. Et tunc dic, id est, nolit colere agros, & sic nec fructus coget, id est, congregabit.

c ¶ Cogere fructus. ʒ id est, colere, & sic cogere.

d ¶ Primo quoque tempore. ʒ statim quòd sunt collecti: quia non possunt seruari: ad quod est ʒ. de uen. in pos. mitten. l. j. §. item si periculum, & de Carbo. edict. l. sed si is. §. quoties. & ʒ. de minor. l. & si sine.

in possessionem mittitur [a], & fructus custodire, & cætera debebit; & pati quidem hęredem colere agros, ac posse † fructus redigere: sed custodire legatarium fructus oportebit, ne ab hærede consumantur. Quòd si hæres fructus nolit cogere, [b] permittendum erit legatario cogere fructus, [c] & coactos seruare. Quinimo & † si tales sint fructus, quos primo quoque tempore [d] uænire expediat, uẽdere quoque legatario permittendum est, & pretiũ seruare. In cæteris quoque rebus hęreditariis missi in possessionem hoc erit officiũ, vt vniuersas res hæreditarias colligat, & ibi custodiat, vbi domicilium [e] defunctus habuit: & si nulla domus [f] sit, habitationem conducat, vel horreum quoddam, in quo res collectæ custodiantur. Et puto ita legatarium custodire res hæreditarias debere, vt neq; hæredi auferãtur, neque depereãt, deterioresve fiant. Quòd si ex constitutione [g] quis in possessionem mittatur, curandum est, ne vis [h] fiat vtenti, & freuenti legatario.

† Fl. agros & fructus.

† Flo. deest &.

¶ Satisfieri volũtari defuncti sic accipitur, quoad uoluntati defuncti, uel ex fructibus [i], vel aliunde satisfiat [k]. ¶ Constitutio [l] autem Diui Antonini pertinet ad cos omnes, à quibus utiliter fideicõmissum relictum est, quamuis hæredes non sint. Par enim utilitas [m] est. ¶ In possessionẽ missus legatorum seruandorum causa, si [n] litem eo nomine [o] contestatus sit; non antè decedere de possessione debet, quàm ei pro lite [p] fuerit cautum. ¶ Missus [q] in possessionẽ si non admittatur, habet edictũ † propositum [r], & † aut per Viatorem, aut per Officialem Præsecti, aut per Magistratus introducendus est in possessionẽ. Missio [s] autem locum habebit, non tantũ si quis idipsum, quod legatum [t] est, rogatus sit: uerum etiã si quid uel ex eo, uel pro eo restituere fuerit rogatus [u].

¶ *Si legatarius, à quo relictum est fideicommissum, non cauet fideicommissario suo, fit missio in eare, uel iure, quod habet pro legato, uel eius occasione. Bar.*

¶ Si Titio purè legatum

§. j. & C. de admi. tu. l. lex, quæ. in fi. & l. seq. in fi.

e ¶ Domicilium. ʒ quod est ubi maiorem partẽ fortunarum habuit ut C. de incolis. l. cives.

f ¶ Nulla domus. ʒ sua, uel testatoris.

g ¶ Ex constitutione. ʒ posita ʒ. ea. l. §. Imperator. quæ est de rebus hæredis post sex menses.

h ¶ Ne uis. ʒ ut J. ne uis fiat ei. l. si qs. §. constitutũ. Et sic si hæres uellet colere, non auditur isto inuito: qd̃ est secus in superiori casu. Item in illo differt constitutio ab edicto, ut no. ʒ. §. cessatum. in fin. §.

i ¶ Fructibus. ʒ ut & ʒ. §. quæri.

k ¶ Satisfiat. ʒ hic exponitur uerbũ positũ in cõstitutione ʒ. eo. §. Imperator. H.

l ¶ Constitutio. ʒ quæ est in §. Imperator.

m ¶ Vtilitas est. Jergo idem ius, ut J. de uerb. obli. l. à Titio.

n ¶ Si. ʒ id est, quamuis.

o ¶ Eo nomine. ʒ id est, pro legato petẽdo ab hærede. H.

p ¶ Pro lite. ʒ id est, pro expẽsis litis, uel, p aliis, factis occasione rerum, in quas missus est, ut ʒ. ea. l. §. si alius. & §. qui legatorũ. Vel pro lite, id est, pro eo, quod est in lite, scilicet, p legato. Et dices cautũ, id est, satisdatũ, ut J. eo. l. si pecuniæ. §. j.

q ¶ Missus. ʒ id est, mitti iussus.

† Dua. interdictum.

† Flo. deest &.

r ¶ Propositum. ʒ ne uis fiat ei, aut &c. s. si magis uoluerit. Et hoc habet locum siue ex hoc edicto, siue per cõstitutionem Imperatoris fiat missio. & est hoc interdictum prohibitorium, & restitutoriũ, ut J. ne uis fiat ei. l. si quis missum. in prin. & §. i & §. ii. & facit infra de dãno infecto. l. si finita. §. pe. & l. damni. §. nõ solum. & de no. oper. nun. l. prętor. §. deinde. H.

s ¶ Missio. ʒ ex constitutione, sub. Nam aliud est per edictum prætoris, ut infra eadem l. §. si Vitio. & dixi supra, eodem §. qui legatorum. Accursius.

t ¶ Legatum. ʒ sibi.

v ¶ Fuerit rogatus. ʒ scilicet, restituere.

¶ Si Titio. ʒ CASVS. Ponamus, quòd Martinus instituit sibi hæredem Petrum, & Titio purè legauit decem, & eius Titii fideicommisit sub constitutione, ut Sẽpronio restitueret dicta decẽ, & decessit dictus Martinus, Nunc Sempronius fideicommissar. cõditionalis decem petit a Titio, cum dicta decẽ legata sunt purè: & antè quã dictum legatum de decem cõsequatur: ut satisdet idem Titius eidem Sempronio nomine dicti fideicommissi conditionalis, & Titius non satisdat ei. Certè nõ iniquè statuet Prętor, ut magis det ipse emptor persecutionem dicti legati Sempronio fideicommissario cõditionali, scilicet contra hæredem: magis, dico, quam contrarium, uel quam Titio legatario, cui erant legata purè dicta decem: ita, scilicet, ut Sẽpronius fideicommis. satisdet dicto Titio legatario reddi ei Titio decem deficiente conditione fideicommissi ipsi Sempronio relicti. Sed quid, si Titius legatarius acceperit iam ab hærede dicta decẽ sibi purè legata? Certè æquum est cogi eum Titium inuicem satisdare Sempronio fideicom. scilicet, quòd dabit eidẽ Sempronio fideicõmissum adueniente conditione fideicõmissi: uel si nolit hoc casu Titius satisdare Sempronio, debet dicta decẽ dare eidem Sempronio, & tũc Sẽpronius debet cauere, siue satisdare Titio de restituẽdis ei decẽ, si defecerit conditio fideicommissi ipsius Sẽpronii. Habuimus ergo supra quando legatũ Titii fuit purum, & fideicomm. Sempronii relictum sibi a Titio fuit conditionale. Sed quid, si legatũ de decem prædictis sit relictum Titio sub cõditione, si nauis ex Asia uenerit, & fuit per fideicommissum rogatus Titius de restituẽdis dictis decẽ Sempronio sub cõditione, si Titius Cõsul factus fuerit: neq; nomine fideicõ. satisdet, s. Sempronio per Titium legatariũ? Certè si ei Sẽpronio Titius legatarius non cauet per satisdationem, æquissimum erit, Sempronium fideicommissum accipere siue satisdationẽ ab hære. nomine legati, scilicet ut & ipse legatarius Titius caueat fideicommissario hoc, s. quod canis

cauit hæres. Nam licet cauerit hæres fideicommissario, nihilominus eidem fideicommissario debet cauere legatarius. Et hoc est in litera ut & ipse legatarius hoc caueat. Dicam fortè ut ipse fideicommissarius caueat legatario hoc. s. q̃ reddet legatario dicta decem, si peruenerint aliquo modo ad fideicommissarium, & posteà deficiat conditio fideicõmissi, & existat cõditio legati. Sed quid, si Titius, cui legata fuerũt decẽ sub conditione, si nauis ex Asia uenerit, acceperit iam ab hærede satis siue data satisdationẽ de legato sibi soluẽdo, si nauis ex Asia uenerit: subaudi, nec uult idẽ legatari° cauere, siue satisdare Sẽpronio fideicõmissario, cui per testatorem fuit relictum ab eodẽ legatario fideicõmissum sub conditione, si Titius Consul factus fuerit? Certè decernendum erit magis dandã actionẽ, s. ex stipulatu contra hæredẽ Sẽpronio fideicõ quàm Titio legatario ex ea satisdatione, quam accepit idem Titius legatarius ab hærede. in eo, s. casu, ex quo extitit cõditio fideicõmissi eius Sempronii: & hoc eodem casu s. cum nõ est solutum Titio per hæredem legatum, sed tãtum ei est satisdatum: & ipse Titius legatarius non uult satisdare Sempronio fideicommissario, danda erit fideicommissario persecutio. s. per actionem utilem ex testamento etiam ipsius legati Titio sub conditione relicti, si conditio eius legati extitit, scilicet, si fideicommissarius fuerit paratus cauere legatario deficiente. s. conditione fideicommissi reddi legatario per fideicommissum decem legata sub conditione eidem legatario, cuius conditio legati iam extitit, ut dixi. Viuianus.

† Flo. deest ut.

† Fl. ut magis.

a ¶ Fuerit. ʒ puta, decem.

b ¶ Legatarius. ʒ Titius.

c ¶ Non det. ʒ s. Sempronio.

d ¶ Vt magis. ʒ s. quàm contrarium.

e ¶ Persecutionem. ʒ contra hæredem.

f ¶ Vt is. ʒ s. Sempronius satisdet Titio &c.

g ¶ Titius. ʒ legatarius.

h ¶ Eum. ʒ Titium.

i ¶ Inuicem satisdare. ʒ i. Sempronio: uel tradere decem, & recipere satisdationem à Sempronio de reddendo, si sua conditio deficiat: ut & superiori §. & facit ʒ. titu. j. l. postquàm. § j. Sed argu. contra, J. de dam. l. infec. l. qui bona. §. si quis quia. & ʒ. de edendo. l. si quis ex argentariis. §. prohibet.

k ¶ Neque fideicommissi. ʒ s. nomine.

l ¶ Satisdetur. ʒ à fideicommissario.

m ¶ Vt & ipse. ʒ fideicommis. legatario caueat, s. q̃ reddet in defectum suæ conditionis. s. si existeret conditio legatarij. & sic est in litera, ut & ipse hoc caueat. sed quomodò reddet quod non habet? habeas ergo in litera, Vt etiam ipse legatarius: nam licet cauerit hæres nihilominus & legatarius.

n ¶ Dandam actionem. ʒ ex stipulatu.

o ¶ Persecutio. ʒ per actionem utilem ex testamento.

p ¶ Solutum. ʒ s. legatario.

q ¶ Eius. ʒ s. legati, non fideicommissi.

r ¶ Legatario.] de reddendo, cum legatarius non caueat: & facit ʒ. ti. j. l. j. §. si decem. cum seq. & ʒ. ad exhi. l. Iulianus. §. si tibi decem.

S I pecuniæ. ʒ CASVS. Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hæredẽ Seium, & legauit Sempronio usumfructum pecuniæ numeratæ, puta, centũ libras, & in eodẽ testamento cauit idẽ Titius, ut nemini satisdaretur, indefinitè loquendo, & non exprimẽdo sup quo nolebat interponi satisdationẽ. Dueb. enim modis potuisset interuenir satisdatio, si testator non dixisset ut nemini satisdaretur. Vno modo, de legato præstãdo ab hærede legatario, quam præstaret hæres legatario: alio modo de restituẽda tãta pecunia hęredi p legatariũ finito dicto quasi vsufructu pecuniæ numeratæ, quã præstaret legatarius hęredi. Nũquid dicta satisdatio, quã debet legatarius facere hęredi, videt ei taliter remissa, q̃ nõ teneatur satisdare hęredi, & sic fit ei proprietas pecuniæ legata? nam cautio consueuit esse apud hæredem loco proprietatis: vt ʒ. de vsufruc. ea. re. quæ vsu cõ. l. ij. in fine. Et dic, q̃ nõ est remittẽdum legatario satisdare prædicto modo hæredi, & vsum fru. pecuniæ habere: & propterea in hanc propositionem nullę erunt partes Prætoris, s. ad cogẽdum hæredẽ dare pecuniã legatario antè quã ipse legatarius hęredi satisdet: quia nisi satisdetur hæredi per legatariũ, agi cũ hęredẽ nõ poterit. Et secundum hoc nihil respondetur hic de satisdatione, quam solet præstare hæres legatario de soluendo ei legato: de quo dic, vt not. titul. j. l. ii. & l. fin.

¶ Qui fideicommissi.] Si fideicõmissarius est missus in possess. causa seruandi fideicommissum, ex eo, quòd hæres non satisdabat ei de fideicommisso ei soluendo: non debet priùs decedere de pos. quã fuerit ei solutum fideicommissum, aut eo nomine per hæredem satisdatum: bene autem tenetur decedere de possessione, si ei solutum est fideicommissum, & eo nomine per hæredem satisdatum. Et est ratio ad hoc, quia cum offertur, scilicet nunc post missionem in possess. per hæredem fideicommissario id, quod, si integra re, id est, ante missionem fieret, non mitteretur in possess. fideicommissarius, id est, cum offertur fideicommissario solutio vel satisdatio: & etiam fiet ei solutio, vel satisdatio, discedere à pos. debet, scilicet fideicommis. Et secundum hoc est talis litera. Nam quod si integra re fieret, in pos. non mitteretur, id cum offertur, discedere debet à possessione &c. Viuianus.

extitit: scilicet, si fuerit fideicommissarius paratus cauere legatario. [r]

¶ *Legato usufructu pecuniæ numeratæ. legatarius tenetur satisdare hęredi, licet testator satisdationẽ exigi prohibuerit. hoc dicit.*

¶ Iulianus. † L. VI.

S I pecuniæ numeratæ vsusfructus [s] legatus esset, & in testamento cautum, ne eo nomine satisdaretur; [t] proprietas quidem † non est legata, sed legatario permittendum est satisdare: [u] & vsumfructum pæcuniæ habere: & propterea in hanc propositionem † nullæ Prætoris erunt partes: quia nisi satisdetur, [x] agi cum hærede non poterit. ¶ Qui fideicommissi seruandi causa in possessionem missus est, non priùs de possessione discedere debet, quam ei fideicõmissum solutum, aut eo nomine satisdatum fuerit. Nam quod si integra re fieret, in possessionem non mitteretur: [y] id, cùm offeretur, † discedere à possessione debet.

† Fl. de est hoc.

¶ Martianus. † L. VII.

C Vm † venter [z] in possessione † est, nullus legatorum seruandorum causa in possessione esse potest. [a]

¶ Papinianus. † L. VIII.

† Flo. deest quidem.

† Flo. & p. emodum in hac propositione.

† Ita etiam Dua. al. offertur.

† Fl. Modestus li. 3. Regula.

† Fl. dum.

† Fl. possessionẽ & J.

† li. 6. Quæstio.

† li. 3. Digesto.

s ¶ Vsusfructus. ʒ id est quasi: vt insti. de vsufruct. §. constituit. Accursius.

t ¶ Satisdaretur. ʒ à legatario: per quod videbatur proprietas legata. Nam cautio consueuit esse apud hęredẽ loco proprietatis, vt ʒ. de vsufruct. ea. re. l. ii. in fi. Alii dicunt, quòd prohibuit vtrunque, scilicet cautionem, de legato præstando ab hærede. & de restituendo: vt primum valeat, secundum non.

v ¶ Satisdare. ʒ de restituenda tanta pecunia, si moriatur, aut capite fit minutus, vt ʒ. de vsufru. ea. re. l. in stipulatione.

x ¶ Nisi satisdetur. ʒ scilicet, hæredi. Et sic not. quòd non potest remitti hęc cautio: sed illa, quam hæres præstare debet, sic, vt C. eod. l. scire. & ibi est ratio, vt ʒ. ti. j. l. licet. Accursius.

y ¶ Non mitteretur. ʒ id est non, fieret missio &c. & facit ʒ. titu. j. l. si legatarii. & l. postquã. §. Imperator. Sed in casibꝰ differt: quia prius postulat mitti in municipium, nõ potest, nisi possessio fuerit data sine culpa hæredis: vt ʒ. qui satisdare cogãtur. l. de die. §. hæres. & §. sequẽti. Item posteà potest fecisse expensas, quas recuperat antè, quã discedat, vt ʒ. e. l is cui. § si alius. cum suis concor. Accursius.

C Vm vẽter. ʒ CASVS. Mortuo testatore, qui legata quibusdam reliquit, & qui reliquit vxorem prægnãtem: missio ventre in possessionem, id est, vxore nomine ventris: nullus potest esse in possess.

z ¶ Cum venter. ʒ id est, mulier nomine ventris, causa legatorum seruandorum. Viuianus.

a ¶ Esse potest. ʒ & est ratio: quia nato Posthumo rumpitur testamentum: & sic legatum nullum. Hoc non valet: quia & hærede deliberante fit missio, & tamen poterit esse nullum, vt ʒ. eo. l. §. fin. vel est ratio, fauor ventris, cui fauetur, & aliàs, vt suprà, de sta. hol. qui in vtero. Vel tertiò: quia misso ventre in possess. curator datur bonis, & sic est consultum legatariis, & creditoribus, vt infrà, de uentre

Universidad de Deusto
Biblioteca

nentre, in possef. mit. l. j. §. quoties. & §. mulier. & §. eligere. secundùm Hug. Sed hoc nihil ual et: quia & per hęredem est consultum, & tamẽ satisfdat. Item quid di ces, si est facta missio ex Carboniano edicto Respon. idẽ quod hic: maximè quia speratur cõtrouersia de hęreditate quæ ueri: cui non debet fieri præiudicium: quæ ratio tamẽ hodie cessat, ut C. de peti. hære. l. fin in prin. & §. j.

I legatorum.] CASVS Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hęredem Seium, & legauit Caio centum, & unum equum [& rogauit Seiũ hęredẽ, q̃ restitueret hęreditatẽ Sempronio, & decessit dictus testator: & Seius hęres restituit hęreditatẽ Sẽpronio. Petit nunc Caius legatarius à Sempronio, cui est restituta hęreditas ut satisfiet nomine legatorum, & Sempronius nõ satisfdat ei. Certè Caius legatarius mittẽdus est in possessionẽ etiã earum rerũ, quæ desierunt esse in causa hęreditaria dolo malo eius Sempronii cui restituta est hęreditas: subaudi, nedũ earum: quæ sunt in hęreditate. Viuianus.

a ¶ Si legatorum.] scilicet, nomine.

b ¶ Non datur.] à Trebel. successore: & facit §. eo. l. is, cui, §. q̃ in possessionem, & §. si hæres. & §. ti. j etiam. §. j. & l. fi ex causa.

c ¶ Hęreditate.] per Trebel.

ETiam.] CASVS. Si legatarius petit legatum ab hęrede, putat ei legata, & hęres condemnatus est ei in ea pecunia, & post condemnationem nõ soluat hęres legatario dictã pecuniam, nec ei satisfdet de ea soluenda, subaudi: potest legatarius desiderare mitti in possessionẽ rerum hęreditariarum ex hoc ed. cto. Nam & pro præsenti legato satisfdatur, ut §. tit. j. in princi.

¶ Cum sub conditionibus.] Legauit Titius Seio domũ Titianã, ponamus, sub conditione, si nauis ex Asia uenerit usq; ad mẽsem: & eãdem domũ legauit Caio sub conditione, si nauis ex Asia non uenerit usque ad mensem. Certè si non cauetur eis per hęredem, uterq; mittitur in pos. f. ex edicto hoc & hoc potest dici extra casum, Quod si caueat eis, sit eis cauendum sub conditione, ut si teneatur, uni, non teneatur alteri, ut no §. tit. j. l. fed & ipsis. ij. responso. Viuia.

d ¶ Etiam.] facit §. ti. j. l. j. §. planè & l. etiam.

e ¶ Cùm sub conditionibus.] & facit §. titul. j. l. sed & ipsis. cum concor.

SI inutiles.] CASVS Si hęres non satisfdat legatariis, uel fideicommissariis. & propter hoc debent mitti in possessionem rerum hęreditariarum, ut §. eod. is cui. §. qui in possessio. & res hęreditariæ sint inutiles, in quas legatarii, uel fideicõmissarii mittãtur, siue mitti debeãt, ita. scilicet, sint inutiles, ut legatarii, uel fideicommissin earũ possef. uenire non possit, ut, quia sunt incorporales, quæ nõ possidẽtur, ut J. de acquirẽ. re. dnmi. seruus. §. incorporales, puta, quia sũt in hęreditate nomina, siue actiones tantum, in rẽ, siue in res quidem hęredis mitti noq; possunt ante sex menses: sed per Prætores denegantur hęredi hęreditariæ actiones, & legatarii eas possunt persequi: dicas tamen extra casum quòd post sex menses bene possunt legatarii mitti in possessio. rerum hęreditariarum, ut §. eod. is cui. §. Imperator. Alii habẽt principium huius legis, si nullæ sint res &c. & tunc dic, nullæ, scilicet corporales: sed incorporales, sic: & erit similiter plana. Viuianus.

f ¶ Si inutiles.] aliàs, si nullæ: aliàs, si inutiles: quod tantundem ualet, ut suprà quod cuiusque Vniuersi. nomi. l. prima. §. penultimo. cum concor.

g ¶ Res. corporales.

h ¶ Hęredis. nisi post sex menses ex constitutione Antonini, ut §. eo. l. is cui. c. Imperator.

i ¶ Ipsi legatarii est sic §. de re iudi. l. à D. uo Pio. §. . & §. sic quoque. & §. quod cuiusq; Vniuer. l. ciuitates.

SI legatorum [a] satis non detur [b], restituta hęreditate [c], in earum quoque rerum possessionem legatarius mittendus erit, quæ dolo malo eius, cui restituta est hęreditas, in hęreditaria causa esse † desierunt.

¶ Idem. † L. IX.

ETiam [d] si condemnatus hęres fuerit, nec pecuniam soluat: legatarius potest desiderare mitti in possessionem. ¶ Cũ sub conditionibus [e] contrariis eadẽ res duobus legatur, si non caueatur, uterque mittitur in possessionem.

¶ Paulus. † L. X.

SI inutiles [f] sint res [g] hęreditatis, in quas legatarij, uel fideicõmissarij mittantur, in rem quidem hęredis [h] mitti non possunt; sed per Prætorem denegatas hęredi actiones ipsi [i] persequentur.

¶ Hermogenianus. † L. XI.

SI fideicommissorum, uel legatorum seruandorũ causa missus in possessionem, eam rem teneas, quæ mihi per fideicommissum relicta est, † æquius est [k], me eam habere, † cui eaipsa relicta est: quàm te, qui alterius fideicõmissi nomine ingressus in eã es †. Nam & si mihi sub conditione legatum sit, & tu medio tempore in possessionem eius missus fueris legatorum seruandorũ causa, deinde conditio impleta sit: non denegabitur mihi eius rei integra persecutio [l]. Sic enim, & si statuli berum ex eadem causa [m] possidere cœpisses, impleta conditione iustam libertatẽ eius impedire non potes [n]. ¶ Si rei seruandæ causa in possessionẽ missus [o] sit proprij creditor hęredis [p], & rei per fideicõmissum mihi relictę adept' fuerit possessionem, nihil me proinde † lædi oportere conuenit: nõ magis quam si ab ipso hęrede eã rem pignori accepisset.

¶ Mæuianus. † L. XII.

MVnicipio † fideicommissum [q] relinqui posse, dubium non est. Sed si non caueatur [r], aduersus municipes [s] quidem non dubitamus † ex hoc edicto iri in possessionẽ posse: ipsos [t] verò municipes, si eis non caueatur, non idem assecuturos [u]: sed † extrario remedio opus erit: uidelicet, ut decreto prætoris actor [x] eorum in possessionem mittatur.

† Fl. esset

† Dua. per eum.

† lib. 12. fideicõmisso

† Fl. Municipiis.

† Fl. dubitabimus.

† Fl. extraordinario. al. extraiudiciario.

QVamuis.] CASVS. Si hęres non soluat legatũ, uel fideicõmissum legatario, uel fideicõmissario, uel eo nomine non caueat cũ satisfdatione legatario, uel fideicommissario, cũ, §. caueri oportet: Prętor mittit legatariũ, siue fideicõmissariũ in possef. oium bonorum, quæ sunt ex ea hęreditate causa legatorum seruandorum. Et hoc est verũ, quãuis minima sit res legata, uel p fideicommissum relicta, quam non uult hęres soluere, uel eo nomine cauere cum satisfdatione, cùm, scilicet est cauendum cum satisfdatione. Nã quandoque non est satisfdandum, ut no. §. titu. j. l. j. a. rñ.

a ¶ Omniũ bonorũ.] ut J. qui. ex cau. in pol. ea. l. j. & facit §. si quis omis. cau. test. l. & si nõ totam. & l. seq. & seq. Sed argu. contra. §. de dolo. l. si oleum. in fin. & l. seq. Et not. q̃ de alia missione in rem loquitur. C. commun. de lega. l. j. f. in ipsam rem legatam, quam hic dicatur.

QVæ legatorum.] CASVS Ponamus q̃ Titius legauit filiæ suæ non nuptæ centum: & cũ non caueretur, missa est in possef. bonorum hęreditariorum. Nũqd potest diminuere de bonis in causa uescẽdi? & dicas q̃ sic: si non habet quicquam, siue unde ali possit. Et idẽ dico in nepte eiusdẽ Titij, & q̃ nepte, & uxore. Viuia.

b ¶ Si filia.] f. defuncti legataria esset missa: & sic de aliis sequentibus. Accur.

c ¶ Neptis.] ex filio, uel filia. Idem in pronepte, siue sit ex nepte, siue ex nepote.

d ¶ Vxórve.] f. defuncti. sed quidam dicunt de filia hęredis, dum dicit, Filia neptis, &c. & sic de aliis, quod nõ placet: quia dicit nec nupta fit: quod ad uxorem hęredis non potest referri. Sed quid dices de marib. descendentibus? Resp. non idem: quia non sunt uitæ sęgnioris, uel debilis, ut fęminæ. arg. §. de transact. l. cum hi. §. sed & personarum. Et patet: quia in multis sunt alterius conditionis, quam mares: ut §. de stat. ho. l. in multis. Itẽ quid dices, si sit alia fęmina de liberis? Vt idem, cùm eadem sit ratio: ergo idem ius, ut §. eo. l. is cui. §. constitutio. & arg. J. de Carb. edic. l. sed & is. in princi. & §. an aũt. & de uen. in pos. mitten. l. ubicunque. §. 1. Vel fortè aliud in remotioribus. arg. C. de quæstionibus. l. Diuo. Extranei autem omnia debẽt seruare ex edicto: & nihil diminuere etiam causa uescendi, ut §. eo. l. is cui. §. qui legatorum. uel in legatis, & usuris computare ex constitutione, ut §. eo. l. is. cui. §. quæri & ad hoc J. de Carb. edi. l. de bonis. §. qui pupillis. & §. non solum. Item est hic arg. Quod uxor intra annum à tpe mortis uiri sit alenda: quod dio, ut no. C. de rei uxo. act. l. cùm autem. Hic autem alio casu loquitur, qũ f. est uxor in pos. cau. legati. Item facit ad l. §. de inof. testa. l. si instituta. §. de mofficioso. & C. de ord. cogn. l. fi. Accur.

INterdum.] CASVS. Si legatario non satisfdat hęres de legato soluendo, debet mitti legatarius in possessionem rerum hęreditariarum: hoc est, earum rerum, quę in causa hęreditaria manent: earum autẽ rerũ, quæ in cã hęreditaria non erunt, non mittitur in pos. quãm si dolo malo, scilicet hęredis, uel alterius, qui debet, in ea cã, scilicet hęreditaria esse desierint, ut §. eo. is cui. §. qui in pos. & ita debet mitti legatarius in poss. rerum hęreditariarum, quæ desierunt esse in hęreditate dolo hęredis. Hoc tamen fallit in trib. casibus. Primus est, si hęres fecerit locum hęreditarium religiosum, puta, in eũ mortuum inferendo: & ità fit nullius, & sic definit esse in causa hęreditaria. ut arg. instit. de re di §. nullius. & §. religiosum. Secundus est, si hęres consecrauit quid, id est, aliquid hęreditarium publicè, permissu, scilicet Imperatoris. Nam & illud definit esse in causa hęreditaria. Tertius est, si manumiserit hęres aliquem seruum hęreditarium in fraudem creditorum, id est, legatariorum, qui debent mitti in possessionem rerum hęreditariarum. Nam & ille seruus desinit esse in causa hęreditaria: & hoc si habes in litera, Aut si aliquem non in fraudem creditorum manumiserit: & tunc subaudi. sed manumiserit in fraudẽ legatarii, uel legatariorum. Nã si in fraudẽ creditorum hęreditariorum, uel creditoris hęreditarij manumisisset seruum hęreditarium, nulla esset manumissio, ut insti. qui manu. nõ pos. in prin. & §. in fraudẽ. & ita non desisset esse in cã hęreditaria. Viuianus.

e ¶ Interdum.] regulariter enim est contrà, ut §. eo. l. is cui. §. qui in possessionẽ. & §. sed non omnem.

f ¶ Locum religiosum.] inferendo in suum locum sit nullius, ut insti. de rerũ diui. §. nullius. & definit possideri, ut J. de acq. pos. qui uniuersas. §. i. & sic definit esse in causa hęreditaria.

g. ¶ Permissu.] exponit publicè. Sed certè imò uẽ per Pontifices etiam sine Principe, ut inst. de rerum diui. §. sacrę. nisi sit locus publicus, ut §. de rerum diu. l. sacra in prin. sed dices hic speciale, cũ alii prætudicet: ut illas intellige secũdum istam.

h ¶ Non in fraudem.] si autem in fraudem, ipso iure non ualet, ut insti. qui ma. non pos. in prin. Fuit ergo dono. Non ergo quo ad creditores; & est speciale his casib. Alii dicunt factã manumissionẽ in fraudem unius legatarii, alterius non, ut ille mittatur in possessionem, in cuius fraudem fit, alter non: ut argum. J. ex quib. cau. in pos. sef. eatur. l. Fulcinius. §. fi aduersus. Quod non placet: quia libertas tenet, ut hæc lex dicit. Item not. hic arg. quòd legatarius non est creditor, i ut J. de acti. & obli. l. is, cuius. & §. eod. l. is cui. §. fi plures. Item ad totum titulum est contra, J. quæ in fraudem credi. l. pen. §. j. ubi conditionalis creditor nõ mittitur in possessionem. Sed illud in cõuentionali: & est ratio, quia iste, qui de lucro certat, plus timet hęredem, nec re fistat, quàm uerus creditor. Accur.

¶ DE BONORVM POSSESSIONIBVS.

¶ *Dictum est de successionib. ex testamento de iure Ciuili uniuersalib. et singularib. sequitur de iis, qui iure Prętorio succedunt: sic §. de bono. poss. hęre. pet. l. j. & quia hoc fit per bonor. poss. ideò de his primo dicit in genere: postea per species.*

BOnorum.] Ad euidentiam nota, q̃ ius bonorum possessionis, id est, bonorũ possessio, quę est ius, scilicet persequendi, retinendique patrimonii, siue rei, quæ cuiusque, cum is moritur, fuerit, ut J. eod. l. j. §. bonorum. ergo, &c. introductum est à Prætore emendandi gratia veteris, id est ciuilis iuris, id est, supplendi: quia minus pęnè dixerat ius ciuile non cognoscens emancipatos, ut institu. de hęred. q̃ ab intesta. §. emancipati. Vel dic emendandi, proprię, ut in agnatis fęminis, ubi ius Prætorium contra ciuile dixit, ut institu. de legat. agn. succes. §. sed quia. Neque solũ in intestatorum hęreditatibus vetus ius eo modo Prętor emendauit, sicut suprà dictum est: sed in eorum quoque, qui testamento facto decesserunt. Nam si alienus Postumus hęres fuerit institutus, quamuis hęreditatem iure ciuili adire non poterat cùm, institutio non ualebat, honorario tamen iure bonorum possessor efficiebatur, uidelicet, cùm à Prętore adiuuabatur, ut institut. eod. in princ. Est autem Posthumus alienus, qui natus inter suos hędes testatori sucurus non est: ideoque ex emancipato filio conceptus nepos extraneus erat Posthumus ano, ut insti. de leg. §. Posthumo. Aliquando tamen neque emendandi, neque impugnandi veteris iuris, sed magis confirmandi gratia pollicetur bonorum possef. nam illis quoque, qui recte facto testamento hęredes insti-

† lib. 3. edicti monitorii.

† lib. 7. act.

† Flo. dersit esse libro. 19. Quæstio.

† Fl. datur

† Fl. esset

† Fl. uerius est me in ea rem habere priorẽ

† lib. 3. sentẽtiarum.

† Fl. q̃ nullæ

† lib. 2. posteriorũ à Iauoleno epitomatorũ. aliàs, à Paulo.

† Flo. esset.

† libr. 4. iuris epitomarum.

† Hęt tũ citã hypothecã, p legato et iuẽ digestorũ. l. creditoribus. J. de separationib. Bar. in l. is cui. §. postquã. §. ut in pos. leg. & ĩ l. i. §. d le. i.

† Vniuersitas non de facili consentit: sic nec facilè congregat. l. ij. §. deinde quia difficile. §. de ort. iur. & alibi opus est, q̃ fiũt duæ partes ad minus antè quam faciat actũ. uideper gl. in l. nulli. quod cuiusque Vniuer. no. allega. in l. sũ. §. hodie. de pac.

Universidad de Deusto
Biblioteca

instituti sunt, dat secundũ tab. bo. pos. Itẽ ab intestato suos hęredes & agnatos ad bo. bos. vocat, sed & remota quoque bono. pos. ad eos hęditas pertinet iure ciuili, ut insti. eo. §. aliquũ. Item not. q̃ bon. poss. habet similitudinem cum hęreditate: quia ut hęreditas cõmoda, & incommoda habet, ut ff. de uerbor. sign. hęreditatis appellatio. ita & bono. poss. ut hic: imò & si non sint soluendo bona, dicitur hęreditas, vel bonor. possef. & utriusq; idẽ est effectus. Solũ differunt in eo, q̃ hęreditas authoritate iuris ciuilis nititur, ut dicto §. aliquando. ibi, Sed & remota, &c. nec desideræ aditio hęreditatis authoritatem iudicis viuentis. Nam extraneus hęres testamento institutus, aut ab intestato ad legitimam hęreditatem aliquis aduocatus potest aut pro hęrede gerendo, vel ẽt nuda voluntate suscipiendę hęreditatis hęres fieri, ut institu. de hęred. quali. & diffe. §. fina. Et dic ut ibi. Ac bon. poss. nititur authoritate iuris prætorij, vt arg. in d. §. aliquando. & exigit agnitio eius præsentiã iudicis. Prætor enim non potuit facere hęredem: quia hoc fit lege, & Senatusconsulto: sed bonorũ possessio rẽ loco hęredis constituit, ut inst. eo. §. quos aũt. Est ergo possessio alia edictalis, ut q̃ ex edicto Prætoris mortui decernitur: alia Decretalis, quæ à uiuo Prętore decernitur: uel hodie, quia nõ est necessarium eam decerni, uel dari, dicitur iudicialis, à iudicis præsentia, quæ in eius agnitione exigitur, ut ff. eo l. 3. §. à municipib. & si tabulæ testamenti nullæ extant. l. j. §. j. & C. eo l. fin. & insti. eo. §. fin. & C. de cu. fu. l. fin. §. j. Item not. q̃ plures sunt bono. pos. vt not. hic super litera. Ponamus ergo hic q̃ Titio delata est bo. pos. & ipse admisit eam. Certè hæc bon. pos. per eum admissa tribuit ei commoda, & incommoda hęreditaria, s̃q̃ sunt iuris. Item tribuit ei dominium rerum, quę in his bonis sunt in quib. f. bonis est delata ei bono. poss. & per eum admissa, nam hæc omnia sunt coniuncta bonis. Et bene dico, q̃ bono. pos. admissi tribuit prædicta: nam bonorum possessores habentur in omnibus vice hęredum, sf. erè: hęredi autem bene tribuuntur prædicta. Bona aũt hic accipienda sunt, sicut plerunque solemus dicere successionem vniuersitatis cuiuscunque, qua, siue per quam succeditur in ius mortui, & suscipitur eius rei commodum, & incommodum. Nam siue bona sunt soluendo, siue non: siue damnũ habent bona, siue lucrum, siue sunt in corporib. bona, siue in actionib. propriè appellabuntur bona in hoc loco: subaudi, quamuis aliàs bona, quæ debeantur, dicantur ea, quę nullũ ineõmodũ habent: sed solum commodũ, ut ff. de uer bo. sign. bonorum appellatio. j. & l. propriè. & l. subsignatum. §. bona. Scies aũt, q̃ hẽditas, bonorumve possessio non utique est accipienda. f. taliter, q̃ fit, siue dicatur pos. rerum, quæ sunt in hęreditate mortui. Bonorum enim possessio est magis possessio iuris, q̃ corporis, i. iuris, & non corporis. Denique & si nihil corporale sit in hęreditate, attamen Labeo ait, rectè agnitam bonor. pos. eius f. mortui. Quo mõ ergo diffiniemus bo. pos? Certè dic, Bonorũ possessio est, ius persequendi, retinendiq; primonij, siue rei, quæ cuiusque, cum is moriti, fuerit. Et dicas, q̃ est ius, f. Prętorium, & non ciuile: & est ius, propter qd̃ psequimur: non aũt quo psequimur, ut, super litera no. Nemini autem inuito acquiritur bon. pos. h. d. cum duabus legibus seq. vsque ad §. à municipibus. Viuia.

¶ lib. 14. ad edictum.

¶ lib. 39. ad edictum

¶ Fl. successionem.

† Flor. de mortui.

Casum incipit.

Bonorum possessio quid est.

a ¶ Admissa ¶ q̃ olim ẽt cum solemnitate & dicebatur decretalis: qd̃ dic, ut ff. l. 3. §. sed & si nemo. Hodie non, ut C. e. l. pe. & ult.

Bon. pos. q̃ ius tribuũt sunt septẽ.

b ¶ Incommoda ¶ q̃ iuris sunt, ut actiones, ut & C. de iure deli. l. fi sorori, & nõ tãtũt ff. de acq. pos. l. cũ hęredes. sic §. ad Treb. l. facta. & C. unde leg. l. non hoc. Item hæc sunt vera in bon. pos. q̃ tribuunt ius: quæ sunt 7. Duo ex testamento, f. Secundum ta. & Contra tabu. Quatuor. l. ab intestato, f. Vnde liberi, Vnde legitimi, uel agnati, Vñ cognati, Vnde vir, & uxor. Item 7. extraordinariæ, ut instit. e. §. sunt autem. & §. septima. At tres sunt, q̃ non tribuunt ius, ut Carboniana. Item uentris. Item quæ datur filio emancipato gratia agnoscendæ litis: de quibus hic non dicit. Nam primę cum causæ cognitionæ dantur: istæ non: ut dices ff. eo. l. 3. §. fi causa.

c ¶ Itemq; dõium. ¶ vtile: nam directũ solus hęres hẽt, ut §. de mi. l. & si fine. §. sed quod Papinianus. ibi, Et quod ait, &c. hic autem nõ hęres, sed loco hęredis est, ut inst. eo. §. quos autem. & ff. l. proxi. quæ huic continuatur: & ff. de reg. iur. l. prętor. Accur.

d ¶ Coniuncta. ¶ ut ff. l. 3. in prin. argu. contrà, §. de iure do. l. mulier. H. Sed ibi in contractu.

I Nomnib. ¶ ferẽ, sub. ut ff. l. 3. §. inuito. & §. acquirere. Azo.

¶ Vice hęredum. non autẽ verè sunt hẽdes: unde non habentur

missa, a commoda, & incommoda b hęreditaria: Itemque dominiũ c rerũ, quæ in his bonis sunt, tribuit. Nã hæc omnia bonis sunt coniuncta. d

¶ Idem. † LEX III.

I N omnibus e enim vice f hęredum bonorum possessores habentur.

¶ Idem. † LEX IIII.

B Ona autem g hic, ut plerunque h solemus dicere, ita accipienda sunt: vniuersitatis cuiusquẽ successio, † qua succeditur in ius mortui, † suscipiturque eius rei cõmodum, & incommodum. Nam siue soluendo sunt bona, siue non sunt, siue dãnum habent, siue lucrum: siue in corporibus sunt, siue in actionibus, hoc in loco i propriè bona appellabuntur. ¶ Hęreditatis autem, bonorũmve possessio, k vt Labeo scribit, non vti rerum possessio accipienda est. Est enim iuris magis, l quam corporis possessio. Deniq; & si nihil corporale sit in hęreditate, attamẽ rectè eius bonorum possessionem agnitam Labeo ait. m ¶ Bonorum n igitur possessionem ita rectè definiemus, Ius persequendi, o retinendiquè patrimonij, siue rei p quæ cuiusq; cùm is moritur, fuerit. † ¶ Inuito q aũt nemini bonorum possessio acquiritur. ¶ A municipib. ¶

peti. hęredi. directam, sed utilẽ: uel bon. pos. Item vtiles actiones hęreditarias: ciuiles tũ remanent, ut not. §. de bo. poss. hęre. pe. l. j. & 2.

B Ona autem. ¶ Iurisc. volens definire quid sit bonorum possessio, ante omnia vult ostendere significationem huius verbi, Bonorum, & huius verbi, Possessio, quæ sunt simul composita. Primò ponit expositionem vlq, ad §. inuito. & sic habet tres partes: ut in co pater. Secũdz ibi, Hęreditas autem. Tertia ibi Bonorum. Bar.

Diuisio.

g ¶ Bona autem. ¶ q̃ dictio includitur in hoc verbo, bonorum possessio..

h ¶ Plerunque. ¶ sic §. ad Treb. l. nã quod. in fin. & l. si legatum. §. si quis. & ff. quorum bo. l. j. §. j. & ff. de uer. sign. l. bonorũ. 2. & §. de peti. hęre. l. item veniũt. §. ait Senatus. His e legibus bona, & hęreditas idem est, quantũ ad effectum. Accur.

† uide Alc. lib. 4 para. c. 1. Et nouẽ intel. ut de per Iac. Nig. in rubri. C. q̃ ad mitti. num. 12.

i ¶ In hoc loco. ¶ ars, non: sed ea tãtum, quę sunt sine incommodo: vt ff. de uerb. sign. l. bonorum. j. & l. propriè.

† Fl. cũ moritur fuit.

& l. sub signatum. §. bona.

K ¶ Bonorumve possessio. ¶ pro vna dictione ponitur bono. possef. nec enim idem est possessio bonorum, & bono. pos. Accur.

l ¶ Magis ¶ electiuè, non comparatiue: ut §. communi diuidũdo. l. si conuenerit. Idem in aliis, quę in iure consistunt, ut instit. de re. corp. uel incorp. §. i.

m ¶ Labeo ait. ¶ vt §. de pet. hęre. l. hęreditas.

n ¶ Ius persequendi. ¶ Dic prętorium, non ciuile, ut differat ab hęreditate: & sic non obst. ff. de uerb. sign. l. nihil aliud. Item dic, ius, propter quod persequimur, non quo persequimur, ad differentiam bonorum pos. peti. hęred. Sic em non est instrumentũ agendi: nec enim dicit, ago bono. pos. unde liberi, vel alia: sed ago peti. hęre. utili, vel alia actione hęreditaria propter bonorum pos. vnde liberi, quam agnoui. Hoc etiam pater, quia competit possidenti, ut subiicit, Retinendi, &c. & ff. de contra tabu. l. si prætereritus. & ff. de secun. tab. l. j. §. fi sub. & arg. §. de inofficioso testa. l. Papinianus. §. fi filius, quod non esset, si esset instrumẽtum agendi: quia nulla actio datur possidẽti, ut ff. uti. possid. l. j. §. interdictũ. Sed si agnoui bonorũ possef. vnde liberi, probando me filiũ, & alius veniat, ut agnoscat, & probet me nõ filium, audietur? Et uidetur q̃ non, postquàm habui Decretalem, ut ff. de acquir. posset. l. iuste. & §. de relig. l. at si quis. §. j. in princ. Sed dic contra: quia sub hac conditione videtur Prętor dedisse, si filius est. argum. C. de diner. re. l. uniuersa. & de instit. & substitut. l. generaliter. §. j. Item quia res inter alios acta nõ prejudicat: & facit ad hoc quod nota. C. quorum bonorũ. l. i. item expressum est ff. de leg. prætan. l. filium. §. fi quis. ¶ Item an sit aliquis vocandus, dic vt ff. eo. l. j. §. penul.

Possidentẽ nulla datur actio.

o ¶ Rei. ¶ i. patrimonij. Pro eodem autem ponitur: nam rei appellatio etiam hęreditatem continet, ut inst. de re. cor. uel incor. §. i. Vel dic rei etiã singularis: nam & peti. hęr. pro re minima tota datur: q̃ a in totum hęres est, vt §. de peti. hęr. l. regulariter. & l. licet & idem in interdicto quorum bonorum, ut ff. de fur. l. hoc amplius. & l. seq. nec obst. ff. quorum bo. l. i. quia subaudi, ibi tantum. uel dic rei, q̃ una sola res est in hęreditate, ut §. de hęred. institut. l. ex facto. §. dicebam. Accursius.

p ¶ Inuito. ¶ secus in hęreditate quandoq; ut instit. de hęre. quali. & disse. in prin. §. fin. Item hoc verum, nisi sit rogatus restituere alii, ut §. ad Trebel. l. i. §. bonorum. Item hoc uerum de Decretali. Sed q̃ d̃ Edictali secus, ut ff. pxi. §. fed si nemo. & c. fed & Io. cõtra Dicit enim Edicta lem non acquiri ignoranti, sed ueluti pomum offerri, Azo. Item hoc uerum directo, uel per obliquum, ut per filium, vel seruum, vt §. ad Treb. l. fi legatum. §. fi filio. & l. seruo. in princ. & §. j. sed alia lucra per obliquum inuito acquiruntur, non directo, ut §. de neg. ge. l. soluendo. & facit C. de iur. deli. l. nec emere. & C. unde leg. l. h. & ff. de reg. iur. l. inuito. Accur.

¶ A municipibus. ¶ CASVS. Ponamus, q̃ Titius instituit sibi hęredem aliquod municipium, & decessit: nũquid bonorum possessio potest agnosci à municipib? & certè sic: proinde siue actor municipum admittit bonorum possę nomine eorũ, siue quis alius, puta, syndicus eorum, vel cui ex lege permittitur, siue administrator municipii: rectè cõpetit bonorum pos. Sed & si nemo petat, uel agnouerit bon. pos. nomine municipii: habebit municipium bonorum pos. edicto, siue per edictum Prętoris, f. mortui, i. habet edictalem bonorũ pos. Et quod dixi in municipio, idem dicendum est in societatibus, & curiis, & corporibus. Viuianus.

q ¶ Municipibus. ¶ & corporibus Decurionum. Et est differentia.

quia

quia societas est, quando non simul cohabitant: Collegium, quando sic: Corpus est genus.

Societas collegium, & corpus diff. ut.

a ¶ Quis alius. ¶ ut syndicus, uel is, cui ex lege permittitur, siue administrator municipii: ut §. quod cuiusq; Vniuer. l. j. §. quib. & l. nulli. & l. ciuitates. Vel etiam in defectum extraneus, idoneus tamen. ut §. quod cuiusque Vniuer. l. j §. pe. & ff. de no. ope. nũ. in prouinciali. §. fi. & l. seq. Et dic, q̃ municipio, & ciuitati tantùm secundùm tab. potest quęri: fisco autẽ & societatibus, & corporibus, & curiis etiã ab intestato: ut §. ad Trebel. l. recusare §. fi fisco. & §. item. & l. omnibus. & C. de hęr. decu. per totum.

b ¶ Prætoris ¶ scilicet mortui. Et hæc dicitur Edictalis, ut hic. Alia est Decretalis, quæ à uiuo Prętore decernitur, de qua habes ff. de suc. edi. l. j. §. decretalis. uel dic, q̃ una est Edictalis, sed nõ habet effectum, nisi decernat iudex dicẽdo, decerno eum bo. poss. sicut dicitur in rescissoria: ut C. quibus ex cau. ma. l. fi. Sed hodie Iudicialis potest dici, quæ olim dicebatur decretalis, ut no. §. i. j. in prin.

Bo. pos. alia edictalis, alia decretalis.

¶ Dari autem. ¶ CASVS Titius filius fam. ponamus, instituit mẽ hęredem de peculio suo castrensi, uel quasi castrẽsi. Certè dabitur mihi bo. pos. in dictis suis bonis. Nam dari bonorum pos. potest tam patrisfa. quã filiusfa. si modò filiusfa. habuit ius testãdi de peculio castrẽsi, uel quasi castrensi. Sed & si aliquis apud hostes decedat, nulla dubitatio est posse admitti eius bo. pos. quamuis decedat in seruitute,

c ¶ Si modò ¶ restringit in filio ad testamentariam tantum: quia si intestatus decederet, pater iure peculii occupat etiam castrense: ut ff. de castrensi pecu. l. ii.

d ¶ Vel quasi. ¶ de utroque potest testari: ut C. de inoffi. testa. l. fi.

e ¶ Dubitatio est. ¶ quia fingitur mortuus ante captiuitatem: ut §. de iulga. substi. l. lex Cornelia.

¶ Acquirese. ¶ CASVS Per semetipsum, & per alium potest quis acquirere bo. pos. Quid, si me nõ mandãte fit mihi petita bo. possessio per alium? Certè tunc mihi competit, cum habuero ratum id, quod a cũ est per eum, scilicet, qui mihi peritit bo. possef. Quid, si antè decessũ est per eum, scilicet, qui mihi peritit bo. possef. Quid, si antè decessũ est per eum, scilicet, qui mihi peritit bo. possef. Quid, si antè decedam, quam ratum habeam? Certè neque mihi cõpetit, neque hęredi meo potest competere, si uelit habere ratum, rã quàm meus hęres, cũ ad eum non transeat bo. poss. Et ad euidẽtiam §. fi causa. nota, Quò d quãdoque datur bo. pos. causa cognita, ut in illis bo. pos. quę tribuũt ius, & quãdoque sine causæ cognitione, ut in iis, quæ nõ tribuũt ius, ut ff. quis ordo in bo. pos. seruef. l. ii. §. dies. & §. n bonorũ. & de Carbo. edi. l. iii. §. causæ. De quibus tribuentibus, & non tribuẽtibus ius, notandũ est §. eod. l. j. Dicit ergo hic q̃ quòd si bo. pos. detur causa cognita nõ dabitur alibi, quàm pro tribunali, f. iudice sedente. Et est ratio, quia neque de plano, & sine causæ cognitione potest interponi decretum iudicis, qui decernit, & dat alicui bo. pos. imò debet interponi cũ causæ cognitione, neque potest dari, uel decerni bo. pos. causa cognita alibi, quàm pro tribunali. Viuianus.

f ¶ Acquirere quis. ¶ liber homo paterfamiliàs, & maior xxv. annis, ut dices ff. eo. l. seruus.

g ¶ Per alium. ¶ scilicet procuratorem, qui habeat etiam generale mãdatũ: ut ff. de solu. l. uerò. & argu. §. de admi. tu. l. fi duo. Sed hic exigitur speciale, arg. §. de acquir. hęre. l. si quis mi hi bona. ¶ iussum. Sed illud in hęreditate ciuiliter acquirẽda. ubi etiam iussus debet prędecedere, ut ibi quod hic non est necesse: ut §. ad Trebel. l. seruo. in princi. Item cõtrà, §. de acqui. hęred. l. Paulus. Sed ibi in hęreditate, quæ nudã uoluntate acquiritur. Et sic statim, ex quo constituo procuratorẽ, sum hęres, & ita nil habet facere: sed hic opus est eam peti.

h ¶ Quin non competat ¶ i. non competat, ut probat statim, & §. de acqui. hęred. fi quis alicui. & ff. rem rat. hab. l. fi is. & l. bonorum.

i ¶ Non transeat. ¶ no. non agnitam nõ transmitti, ut C. e. l. emancipata. Sed cõtra, ff. de cõtra tab. l. illud. §. fi quis, & §. quod maximè. cum l. seq. Sed ibi duo sunt speciales casus & pater ibi ratio, & eadẽ ratione est speciale ff. de Carb. edic. l. scriptus. & §. de acqui. hęre. l. uõtre. quæ sunt contra. Item non ob. §. de acqui. hęred. l. Pantonius. Sed ibi iure in integ. restituitur petit hęres: non communi iure: ut & ibi dicit. Item contrà, ff. de suc edic. l. j. §. quibus. Sed ibi defertur sequenti gradui, nõ hęredi primi gradus. Item sic est in hęreditate de iure ciuili, ut non adita non transmittatur, nisi in casibus: ut C. de cadu. tol. §. in

nouissimo.

k ¶ Dabitur. ¶ quæ ius tribuit.

l ¶ Pro tribunali. ¶ scilicet iudice sedente, non de plano. Vnde cum causa cognita, & per officium iudicis detur, non potest delegari, ut §. de offic. Procõsu. l. nec quicquam §. j. secus in iis, quæ nõ tribuũt ius: ut Carbon. & uentris: quoniam de plano dari possunt, si semiplena causæ cognitio interuenit, ut ff. quis ord. in bon. possef. fer. l. ii. §. dies. & §. in bonorũ. & ff. de Carb. edic. l. iii. §. duę. Itẽ secus in manumissiões, quæ de plano similiter fieri põt, ut instit. de libertinis. §. in multis. Hodie autem sufficit agnitio coram iudice sine petitione, & datione bon. possef. ut C. eod. l. penult. & fin. & C. de cura. fur. l. fi. §. ii. Sed nunquid uel petitio olim, uel agnitio hodie fier debet altera parte prę sente, & contradicente in forma iudicii? Qd̃ uidetur, ut §. de mino. l. in causæ. §. causa. Itẽ cũm dies utiles computentur. ut dicto §. dies. id est, in quibus est copia aduersarii, & iudicis, ut ff. de diuer. præscrip. l. j. igitur aduersarius est uocandus. Sed certe lex illa loquitur, quando exigitur uocari aduersarius. Dicas ergo non in forma iudicii, cũ seruus possit quãdoque petere, ut ff. e. l. seruus, & pupillus. & C. e. l bonorũ. Item si appareat eum nõ potuisse pos. petere, non obst. ut not §. §. bonorũ. Item quia peti potest ab aliquo non existente hęrede, ut ff. de contra tab. l. illud. in prin. Quis ergo uocaretur ex diuersa parte?

Flo. non trãseat ius bonorum possessiõis.

¶ In bonorum. ¶ CASVS Ponamus, quod Titio, & Seio, & Caio competit bono. possef. in bonis Sempronii mortui, & Titius admisit bono. pos. Seius autem, & Caius non admiserunt: uelut, quia spreuerunt ius suum: aut sunt exclusi finito tempore bon. pos. aut sunt mortui ante quàm petierunt bonorũ possef. nunquid in hac bono. possef. erit ius accrescendi, ut scilicet, Titio, qui admisit bon. pos. accrescãt hæ portiones, quæ dictis Seio & Caio competerent, si ipsi petissent bono possef? Et certe sic. Sciendũ est enim in bono. pos. ius esse accrescendi. Et hæc uera sunt, quando omnes uocantur eodem iure ad bonorum pos. secus autem si non eodem iure uocantur. Vnde ponetur casus, Strichus libertus Titii fecit testamentum, & instituit sibi hęredes Seiũ, & Caium, & Titium patronum prætériit: & decessit dictus libertus Strichus. Postea unus de iis, quos instituit, puta, Seius adiuit hęreditatem, & ita patronus petiit bonorum possef. contra tabul. in bonis liberti, & consecutus fuit debitam sibi portionem in bonis liberti: puta. dimidiam, ut ff. de bo lib. l. j. & ii §. j. Vel hodie tertiam. ut instit. de succef. liber. §. sed nostra. Nisi enim ad minus unus de institutis adiisset, nõ potuisset patronus petere cõtra tab. ut infra, de bo. lib. etiam §. ut patronus. & postea dictus Caius, qui fuit alter de institutis a liberto, repudiauit: etiã postea Seius, qui adiuit, omisit, quod facere potuit, ut supra, de acquirend. hęredi. l. cum hęreditate. Nunquid accrescet patrono pars utriusq; scilicet Seii, & Caii prędictorũ quæ est altera pars hęreditatis liberti a parte patroni, quam suã patroni partem iam ipse patronus habet per contra tab. Et certe dictę alterius partis a parte patroni conuenit non esse ius accrescendi patrono. Et hoc ideo, ut dixi: quia patronus non uocabatur eodem iure ab bonorum possessio. in bonis liberti cum institutis a liberto: imo patronus uocabatur per contra tabulas, & scriptus, siue scripti per secũdum tab. Igitur in dicto casu pollicetur Prætor patrono nominatim bonorum possef. scilicet, unde legitimi in dicta altera parte a parte patroni, id est, in parte utriusque, scilicet Seii, & Caii prędictorum: & ita inuenitur patronũ petiisse bis bo. pos. in bonis liberti: una uice bono. pos. contra tabu. & alia uice bo. pos. unde legitimi. cũ cæteri, quibus, scilicet est ius accrescendi, debeant semel agnoscere bonorum pos. & non plus. Et hæc uidetur esse intentio usque ad l. fin. cum patrono. §. j. Posses etiam alio modo intelligere scilicet, quod unus de institutis a liberto, puta, Seius, adiuit pro sua parte, & nonquam postea omisit: & dictus Caius suam partem repudiauit. Certe portio Caii defecta obuenit Seio cohæredi iure accrescendi, patrono autem, quia non uocatur eodem iure, obuenit per bonorum pos. l. unde agnati, siue unde legitimi, quam nominatim oportet eum petere pro defecta parte, id est, pro parte Caii qui repudiauit. Et hunc intimum intellectum elicio ex summa, quã Io non petentibus, non partes petentibus accrescunt. Viuianus.

Accrescendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Accrescendi.ʒ ut sequentibus duabus legibus, & C. quando nõ pe. par. l. j & j. de coniungen. l. j. §. fi quis ex nepotibus. & instit. eo. §. h. Sic est & in succedẽtib⁹ de iure ciuili ut C. de cadu. tol. §. his ita. & j. de su. & legi. l. fi ex pluribus. & §. de mili testa. l. fi ex duobus.

b ¶ Qui. Bonorum possessionem.ʒ scilicet partis: ut j. l. proxi.

c ¶ Polliceatur. Quã ergo petet pro ista parte cõtra tab. nõ: qa nõ cõpetit ei, nisi ad debitã partẽ, quã iã habet: Secũdum tab. nõ: quia non est scriptus. R. ñ. uñ legitimi, ut j. unde le. l. iii. §. fin. & l. seq. & insti. de suc. li. §. multis. Vel secundum quosdã secundum labulas, quę competit repudianti, in cuius locũ succedit. Vel dic septimã extra ordi. ut j. unde legi l. iii. in fi. & j. ut ex le. senatusve consul. & insti. e. § septima. Sed cum institutus adiere tatiãs enim patrono non daretur contra tabu. ut j. de bo. pos. contra ta. l. illud. in prin & j. de bonis lib. l. et am. §. ut possessio. quomodo desinit esse hæres scriptus, ut C. de repu hære. l. fi cut. & §. de mi l & fi fine. §. sed quod Papinianus. Respon. per in integrũ restitutionẽ: uel quia filius erat liberti, qui abstinuit ut j. de bo. lib l etiam si ex modica. §. fi filius. Vel fortè duo fuerant scriptiinnus adiuit, & ita patronus petit cõtra tab. potuit enim ut d. §. ut possessio. alter repudiat & ille, qui adiuit, repudiat: quod potest: ut §. de acqui hære. l. cum hæreditate & ita patronus petet portiones utriusque.

d ¶ possessionem. ʒ id est bonorum possessionem.

¶ lib. 8. ad l. Iuliã & Papiam.

¶ lib. 39. ad edictum.

¶ lib. 41. ad edictum.

¶ intell. huius. l. ud. p Sebast. fap. 10 l. un. C. si non pet. p. 47.

f ¶ Cæteri.ʒ siue sint bonorum possessores, siue hæredes de iure ciuili: ut §. de acquir. hære. l. fi solos. in fi. j. respõ. & §. eo. l. iii. cum seq. & C. quãdo nõ pe. par. l. j & facit j. de bo. lib. l. fi libertus. in prin & j. de iure pa. l. siue. § ex duobus. Pater ergo ex præmissis, q̃ refert, fit delata bo. pos. pluribus eodem iure, ut tũc ipso iure accrescat: an diuerso: & tunc non, nisi per nouam petitionem bonorum.

¶ Bonorum possessionis.ʒ CASVS. Beneficium bonorum possessionis est multiplex. Nam q. ædam bonorum possessiones competũt contra uoluntatem, scilicet defunctorum, ut, Contra tab. quædam competunt secundum uoluntatem defunctorum, sicut est, Secundum tab. Necnon competũt quædam bonorũ possessiones ab intestato habentibus ius legitimum, uel non habentibus, scilicet ius legitimum propter capitis diminutionẽ. Quamuis enim liberi, qui desierũt esse sui hæredes propter capitis diminutionem. id est, emãcipationem defficiant iure ciuili, tamen prætor propter æquitatem rescindit eorum capitis diminutionem: subaudi, & dat eis bo. pos. Dat etiã Prætor bono. pos. causa tuendarum legum: ut ecce mater aliis in testamẽto instituit filiis, posteã in puerperio decessit, & filium, quẽ gestabat in utero, præterit. Præsumitur enim hic filius institutus: ut C. de inofficio. test. fi mater. Et poterat admitti ad bo. pos. secundum tab. causa illius legis tuendæ: uel bono. posse. unde legitimi poterit admitti dictus filius Nam ubicunque per aliquam l. quis uocatur ad hæreditatem, cãillius legis tuendæ, Prætor dabit ei bono. pos. unde legitimi, ut j. unde l. ib. l. ii. § fi & l seq Id ubi est institutus uerẽ. quandoque dicit dari bo. po. causa confirmãdi iuris ciuilis, & tuẽdi, ut insti. eo. §. aliquãdo. Sed quid si aliquis est institutus in tabulis scriptis per notas, quæ non sunt literæ, id est per abbreuiaturas inusitatas, & cõfusas? Nũc q̃ istæ tabulæ cõtinebũtur edicto, scilicet, ut ex his detur bo. pos. Et dicitur, q̃ od non. Vinianus.

g ¶ Contra uoluntatem.ʒ ut contra tabulas.

h ¶ Secundum uoluntatem.ʒ expressam.

i ¶ Habentibus.ʒ hi habẽt uoluntatem tacitam, ut §. de codicil. l. consiũtur. in prin. Sed his uidetur nihil proficere, si decernatur bo. pos. quia hoc ipso. q̃ eam petũt, uel agnoscunt, uidentur gerere pro hærede, ut C. de iu. delib. l. puberẽ. Quid ergo facit data posteã bono. pos? Respõ. uidetur gerere pro hærede iure Prætorio, nõ ciuili: & licet gerat, non tamen gerit, plenè nisi decernatur: quod tamen hodie nũ est ęquus, ut C. eo. d. penulti.

dum est, ius esse accrescẽdi a. Proinde si plures sint, quibus bonorũ possessio competit, quorum vnus admiserit bonorũ possessionem, cæteri non admiserint.

¶ Caius.† L. IIII.

VEluti, quòd spreuerint ius suum, aut tẽpore bonorum possessionis finito exclusi sint, aut antè mortui sint, quã petierint bonorum possessionem.

¶ Vlpianus.† L. V.

EI, qui admisit accrescunt etiã eæ portiones, quæ cæteris cõpeterẽt, si petiisset bonorũ possessionem b.

¶ Paulus.† L. VI.

SEd cùm patrono † quidẽ contra tabulas certæ partis c bonorũ possessionem d Prætor polliceatur e, scripto autem hæredi secũdum tabulas alterius partis, conuenit non esse ius accrescẽdi. Igitur non petẽte scripto hęrede secũdũ tabulas, alterius quoque partis nominatim patrono possessionem pollicetur: cùm cæteri f,

k ¶ Ius legitimum.ʒ f. l. xij. tabularum.

l ¶ Propter capitis diminutionem.ʒ etiam minimã: tollitur enim ius legitimum g, id est, lex xij. tab. ut instituit. de leg. agna. tu. §. fin.

m ¶ Deficiant.ʒ id est, non succedant.

n ¶ Rescindit.ʒ dando bo. pos. unde lib. ut j. unde lib. l. liberi. & quãdoq; cõtra tab. ut inst. de hære. ab intesta §. eadem. & quandoque unde cognati datur liberis, ut & eo. ti. §. ad monendi.

o ¶ Tuendarum.ʒ Pone casum, ut j. C. de inofficio. testa. l. fi mater. Nam cũ habeatur pro instituto filius ille habet secundũ tab. causa tuendæ l. illius, uel unde legitimi. & ubicunque per aliquam legem uocatur ad hæreditatem: causa tuendæ legis illius datur bono. posse unde legitimi j. unde le. l. ii. in fi. & l. fe. & insti. eo. §. legitima. Itẽ & ubi quis uocatur p leg xij. tabu. ut instituti, & liberi, & agnati: datur bonorũ possess. causa tuendæ l. xij. tab. ut insti. de bo. posse. §. aliquandõ.

p ¶ Notis.ʒ id est, signis numerorum, ut algorismus: ut in autben. de testa. imperfe. §. j. & C. de uete. iu. enucle. l. ii. §. penul. Vel sicut faciunt notarii Romani qui nomen suum instrumentis per unam literam habentem multos ramos denotant.

q ¶ Edicto.ʒ ut eis detur secundum tab. nisi sit militis testamentũ, ut §. de testa. milit l Titius. nec obst. C. de testa. l. hæc consultissima. in fin. quia Græce literę posunt intelligi, & legi.

SEruus.ʒ CASVS. Ponamus, q̃ delata erat Titio dõo Stichi bono. pos. in bonis Sempronii. Nũquid dictus Stichus potest rectè admittere bono. pos. petendo dominũ bo. pos? Et dicit, q̃ sic, si Prætor, corã quo petiit Stich bo. pos. pro dicto suo domino, certꝰ sit de eius, i. Stichi conditione: id est, certus sit, q̃ Stichus sit seruus. Et bene dictũ est Prætorem certum esse debere de cõditione serui petentis nomine domini suinam & absenti, & nõ petenti dicitur bono. pos. si Prætor non ignoraret hoc ipsum, i. q̃ deferatur bo. pos. absẽti, & nõ petẽti. Poterit ergo & fœmina petere, & alii bo. pos. scilicet si Prætor euidenter uoluit dari bo. pos. illi, pro quo fœmina petiit eam: licet alias fœmina nomine alterius non admittitur ad agendum, nisi in quibusdã casibus, ut §. de procur. fœminas.

¶ Impubes.ʒ Impubes patrẽ nõ habens nec põt admittere bo. pos. sibi delatam sine authoritate tutoris: nec potest accipere iudiciũ sine authoritate tutoris. Et est ratio, quare bo. pos. nõ potest admittere impubes sine authoritate tutoris: quia tutor põt petere bo. pos. pupillo siue impuberi, scilicet, siue impuberi, siue pupillo: quasi dicat, nõ impubes sine tutore, uel sine authoritate tutoris. Et occasione tutoris ualẽtis petere bo. pos. pupillo, ponit de patre, qui pr̃ põt petere bon. pos. filio suo infanti edẽ filio delata. Et scias, q̃ dies, quibus tutor sit pupillo, & dies, quibus pater sit filio, cedũt, scilicet quo ad pupilli, uel filiifamil. cõmodum: id est, quantum ad hoc, ut petere possit bo. po. pater pro filio, & tutor pro pupillo, nõ quoad hoc, ut excludatur si non petierit. Et hoc secundũ illam literã, quæ habet, fit. Si autẽ est in litera, scit: dico, q̃ hoc modo dies, quꝰ tutor scit, subaudi, delatã esse bo. pos. pupillo, cedere placet, scilicet, quoad pupilli cõmodũ, ut dixi: & dies, quibus pater scit, subaudi, delatã esse bo. pos. filio suo, cedere placet, scilicet, quoad filii commodũ, ut dixi. Nam circa tẽpora bo. pos. patris scientia ignoranti filio non nocet, ut j. eodẽ. quis ordo in bon. pos. seruetur. l. circa. & arg. j. tit. iii. l. j. iii. respon. quamuis autẽ tutor possit petere pupillo bo. pos. ei contingente, tamẽ eam repudiare nõ potest: & hoc usque ad l. fi plures.

r ¶ Seruus.ʒ pos. dominũ delatã. & sic nomine domini. Vel ipsi seruo, qui fuit ab alio institutus, & sic nomine suo. Vtroq; tamẽ casu oportet dominũ habere ratum, ut §. ad Trebel l. seruo. Quid autem, si extraneo delatam seruus petat nomine extranei? Quidam dicũt idẽ, arg. huius legis. & arg. j. de acquir. posse. l. fi me in uacuam. in fin. Sed H. contra, ad similitudinem hæreditatis.

s ¶ Admittere potest.ʒ id est, ei decerni potest.

t ¶ De conditione.ʒ i. eũ esse seruũ, & cuius nomie petat: & de hoc

t Propter capitis diminutionẽ sed an uinẽte patre, legitima filii debeat cõfiscari ob delictũ eius filii, uide in l. ii. C de bo. quę lib. in l. fi quæ pœna. C de iis, qui sunt sui uel alie. iuris.

¶ libr. 1. ad Sabinum.

Aliãs, seruus ad bonorum possessionẽ rectè admitti &c. Fl. Seruus bonorum possessionem rectè admittere potest, & de intellhui⁹. l. uid. Barba. iru br. C. q admi. nu. 95.

fit certus, vt iudex, v. §. de offi. Præsi. l. illicitas. §. veritas. Ecõtrà, q̃ non: quia seruus non potest esse in iudicio; sed hic potest, quia non in forma iudicij fit, vt no. §. e. l. iij. § fi causa.

a ¶ Et non petenti.ʒ bona illatio, qa ipse est nullus, vt j. de reg. iu. l. quod attinet. Et hæc datur nulli petenti cui tamẽ Prætor sciat de iurã: & dic siue seruus petat pro eo domino absente, siue nullus.

b ¶ Ergo.ʒ qa seruꝰ potest petere, & fœmina, q̃ alios petet, licet i iudicio aliꝰ pro alio esse non põt, nisi in casibus, vt §. de procura. l. fœminis. & l. neque. Et facit C. de preci. imperfo. offe. l. vniuersis. & j. eo. l. pen.

c ¶ Accipere põt.ʒ nisi prætor certus &c. vt C. e. l. bonorũ. & facit C. qui leg. per. l. j. & ij. & de auth. Præ. l. clarum. Accursius.

d ¶ Pupillo.ʒ vt j. l. proxi. & C. de iu delib. l. potuit.

e ¶ Infanti.ʒ id est, minori vij. an. vt C. de iur. delib. l. fi infanti. & j. tit. ij. l. j. ij. respon. Sic ergo no. seruũ nõ admitti, nisi vt i prin. l. dicitur. Item nec impubes, vt hic: de adulto dic idem, si habeat curatorem, aliãs potest, vt C. de in integ. restit. mit. mi. l. fi curatorem. de filiofamil. dic vt j. §. proxi. dices.

f ¶ Scit.ʒ aliãs, fit: q̃ a pupillus tutorẽ, filiꝰ patrẽ habeat, aliãs, scit, f. delatam bo. posse. filio & pupillo: & quod dicit, cedere, f. quoad patris, & pupilli cõmodũ. f. vt possit peti: non incõmodũ, ut excludatur si non petierit, vt j tit. j. l. j. & j. quis ord. in bon. pos. serue. l. circa. & l. cum filiofam. & C. de iure delib. l. fi ifanti. Vel dic mero iure cedit in præiudiciũ patris, & pupilli, sed pupillus ipso iure f. sine restitutione admittitur: sic & dicitur §. de acquir. hære. l. impuberibus. & l. necessarijs. secundum Io. Azo. Et adde quod not. C. eo. l. j.

g ¶ Vtor. Non potest.ʒ sic j. de suc edic. l. j. §. tutor. & C. de pact. l pactũ. Sed cõtrà, §. de autho. tu. l. fi ad pupillum. ubi repudiat tutor. Sed dic, cum pupilli cõsensu. argu. C. de iure deli. l. potuit secundũ H. Sed Azo etiam amicis eius, & iudice scientibus, nõ solus tutor, ut hic. Item sunt argu contrà, j. de reg. iur. l. iij. & l. qui potest §, quisquis. & §. de acquir. hære. l. fi is potest. Sed illæ regulæ fallũt in his administrationibus, quia non uidentur tutores quando pupillũ spoliant. vt j pro emp l. qui fundum. §. fi tutor.

SI plures.ʒ Ad euidentiam huius l. not. q̃ successio fit quandoq; de capite in caput, quãdoq; de gradu in gradum. Et aũt succedẽdo de capite in caput, cũ deficiẽte primo capite liberorũ, vocãtur filio de capite in caput, cũ deficiẽte primo capite liberorũ, vocãtur secundum caput agnatorũ, & cognatis deficientibus succedit quarto ordine per unde uir, & uxor, vt §. fi tabulæ testa. nullæ. extab. l. j. Successio autem de gradu in gradum, est qũ plures personæ sunt in eodem capite in diuersis gradibus, una prior, altera posterior. Nã prima repulsa tẽpore, uel repudiatiõe, sequẽs succedit. ut j. de suc. edi. l. i. §. qbus. Pone ergo, quod plures gradus sunt admittendę bono. pos. puta, quia plures personæ sunt in eodem capite: puta, liberorum, vel agnatorum, vel cognatorũ in diuersis gradibus. Certè quãdiu incertum sit petierit, necne, scilicet bo. pos. ille qui est in primo gradu existens intra tempora præfituta ad bo. posse. petendam, cõstat non procedere posteriori, id est ei, qui est post eum diem. f. petendę bo. posse. & ita non currit interim tempus petendæ bo. pos. ei, qui est post eum in gradu. Et scias, quia liberis, & parentibus tãnaturalibus, quã adoptiuis in petenda bo. pos. anni spatium, cæteris autem agnatis, vel cognatis datum est centum dierum: quod dicit §. cùm igitur. & §. liberis. & j. de suc. edi. l j. §. largius. & vt insti. eo. §. cùm igitur. & §. fi intra & §. quod dicimus. & C. eod bonorum. Et est utile tẽpus bonorum possessionum admittendarum, quod dic ut j. quis ordo in bon. pos. seruetur. l. ij in prin. Vinianus.

h ¶ Necne.ʒ prior gradus, ut C. eo. l. quandiu. & l. penult. & fi. & in fin. eo. §. fina.

IN bonorũ.ʒ Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum in genere. Secundo ponit exemplum in bonorũ posse. ex testamento. Tertio in bonorum possessione ab intestato. Secunda ibi. Et ideò. Tertia ibi, Satis Bar. CASVS. Liberis & parentibus tam naturalibus, quàm adoptiuis in petenda bono. pos. anni spatiũ: cæteris autem agnatis, uel cognatis datum est centum dierum, ut dixi §. i. pro ai. Sed quid, si per ignorantiã iuris permisit labi tempus petẽdę bo. nor. posse. ille, cui bono. poss. deferebat? Certe cedit ei dies, siue tẽpus, vt scilicet, amodò non possit petere bo. poss. Et ideo cædit, §. dies, siue tempus petẽdæ bo. poss. secundũ tabu. hæredi instituto etiã ante apertas tabu. in quibus fuit institutus, si sciat mortuũ esse testatorem, & tabulas esse, in quibus institutus fuit, & habeat copiã eorũ, quos consultat, cũ nõ putet se bo. poss. petere posse ante apertas tabu. sicque in iure errat. Idem ẽ, si ille, cui deferebatur bo. pos. ab intestato proximi sui cognati, sciat mortuũ esse dictum suũ proximũ cognatũ, & sciat se fuisse proximũ cognatum eius, copiamque eorũ, quos cõsulat habeat: & ante, q̃ petat bo. pos. permittat labi diem, siue tempus petendæ bon. pos. Nã cedit dies, ei, siue tẽpus bo. pos. petẽdę, ita scilicet, q̃ nõ possit eã amodò petere, quãuis nesciat, proximitatis nomie bo. pos. sibi deferri, sicq; in iure errat. Scientiã enim illius, cui defertur bon. pos. ex testamẽto, vel ab intestato, quæ quidẽ scientia præiudicet ei, si permittat labi tẽpus bon. pos. petendæ nõ illã accipere debemus, quę insit prudentibus iuris, sed eam quam habeat per se ille, cui defertur bo. poss. aut eam, quam assequi potest consulendo Prudentiores, & ita fi errat in iure, vt dictũ est, & possit consulere Prudentiores, non prodest ei iuris ignorantia, cum tractetur hic de lucro capiendo. In damno enim quamuis copiam iuris consulti habeat, tamen ei subuenitur, vt §. de iuris, & facto igno. l. iuris ignorantia. & l. error facti. in fi. Vinianus.

i ¶ Instituto.ʒ scilicet, in asse, nisi sit suus: quia tunc non requiritur, sit ex asse, vel ex parte. vt §. de iur. & fac igno. l. j. in fi. Sed hodie est ius commune, vel etiam ex parte possit hæres adire ante apertas tabu. vt C. de cadu. tollen. §. j.

K ¶ Prudentiores.ʒ hæc distinctio, potuit, aut non potuit consulere peritiores, rarò fit: quia tantum hoc casu quãdo tractamus de lucro, vt supra, de iur. & fac. igno. l. regula. § sed iuris. & facit. infrà, quis ord. in bono. posse. fer. l. ij. in fi. & supra, de institu. l. sed & si pupillus. §. proscribere.

SI pupillo.] CASVS. Dictum est §. eod l. seruus. §. impuberes. & l. tutor. quod tutor potest petere pupillo bonorum posse. f. eidẽ pupillo competentem, nunc autẽ dicit, quòd si tutor petierit pupillo bonorum possessio. & hæc bonorum possessio habeat plus incommodi, quam commodi: tenetur tutor iudicio tutelæ, scilicet, pupillo, si fuit in culpa tutor. Vinianus.

l ¶ Tenetur.] si fuit in culpa, vt §. de auth. præ. l. fi ad pupillum.

NOn est.ʒ CASVS. Ponamus, quòd Titius ab intestato decessit, cùm nõ haberet liberos natos, nec haberet agnatos, vel cognatos, sed habebat vxorem prægnantem, quis præsertur inter fiscum, vel Rempublicam, & ventrem: & certè non est ambigendũ, quòd venter cõtra fiscum, & contra Rempublicam admitti debet, f. ex edicto, De ventre in possessio. mittendo. Item natus poterit petere bonorũ posses. vt j. ad Tertul. l. ij, §. fi quis ex liberis. Sed & si dictus Titius, qui ab intestato decessit, reliquit filium furiosũ, admittetur hic furiosus contra fiscum: & contra Rẽpublicam. Sed & si dictus Titius fuit captus ab hostibus, & ibi decessit ab intestato, & filius eius non furiosus, qui remansit in ciuitate, petat bonorũ possessionem, admitti debet cõtra fiscum, & contra Rempublicam. Et recorderis de eo, quod dicitur §. eodem. l. iij. § sed eius, qui apud hostes &c. Licet autem dicatur hic, de uętre, & furioso, & eo qui capti ui bonorum possessionẽ petit, idẽ tamen est de omnibus institutis & ab intestato venientibus, quã fiscus victimus est successor, vt C. de cadu. tollen. §. finali, & ad hoc C. vnde uir, & vxor. l. unica. & quod ibi notatur, sed de his magis dubitatur. ¶ Vbicunq; ʒ Vbicunq; lex prohibet capere hęreditatem, scilicet, de iure ciuili, & bonorũ possessio cessat. Ecce. ni si patronus non aluerit libertum, lex Aelia Sentia admit ipsi, scilicet, patrono & liberis eius hæreditatẽ, scilicet, liberti, nisi sit hæres institutus, & admit bonorum possessionẽ pręterquàm Secundum tabulas, ut infrà, de bonis libertorũ l. fi patronus non aluerit. Item hęres institutus, si putet testatorẽ viuere, quamuis defunctus iam sit, adire hæreditatẽ non potest: sed si scit se hęredem institutum, sed ignorat, ut ita purè, an sub conditione sit

§. Infor.

† lib. 1. ad Sabinum.

Fl. possessionibus.

† Fl. accipi

† Fl. Sit.

† lib. 14 ad edictum. p uinciale.

† lib. 48 ad edictum.

† fl. quod.

† Sic per p curatorem agnoscitur bo. in l. iij. §. acquirere. j. de acq. rẽ. uel amittẽ posses. Quoduerũ ait, etiã si nõ habeat spẽiale mãdatũ glo. & Bald. in l. fi maritus. C. man.

† lib. 8. ad Plautium.

† lib. 3. ad Sabinum.

† fl. deest, bonorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

institutus, nō poterit adire hēditatē, licet purè hēs institutus sit: & si fuerit sub conditione institutus, licet euenerit conditio. Sed & si de conditione testatoris incertus sit, pater famil. sit, an filius fa. nō poterit adire hereditatem. & si, i. quamuis eius conditionis sit in veritate, s. testat. vt testari potuerit, ut ff. de acqui. here. l. hæres institutus, si pubes. Sicut autem in dictis casib. non potest adire hæreditatem, sic & bonorū possess. cessat per hunc §. Item vbicunque Senatusconsul. prohibet capere hereditatē, & bono. poss. cessat. vnde sicut ille, qui rei capitalis damnatus, neq; restitutus est, ex Senatusconsulto Orficiano ad matris hereditatē nō admittit, ut ff. ad Tertyl. l. j. §. qui operas. & §. capitis. in fi. in a. & cessat bonor. poss. quoad eum per hunc §. ad qd facit ff. l. prox. Item pone exemplum in Senatusconsulto Liboniano, vt ff. de iis, quæ pro nō scriptis ha. l. j. Itē vbicunque cōstitutio prohibet capere hæreditatē, & bono. poss. cessat. & de hoc da exemplū, ut C. de hære. & Ma. l. Manichæos. & ff. si qs aliquem testari prohi. l. j. in princ. Viuia.

† Fl. Senatus.

† Ii. 5. qōn.

† Fl. relegationem.

† libr. 13. Quæstion.

a ¶ Fiscum. ‡ fiscus & Respubli. Romanorum, idem est. Accur.

b ¶ Quidā. ‡ licet de quibusdā dicat, idē tñ de omnib. institutis, & ab intestato uenientibus. Nam fiscus vltimus est successor, vt C. de caduc. tol. §. fin. sed de his magis dubitatur.

c ¶ Venter. ‡ ex edicto, De uen. in pos. mit. Item natus petit bonorū possut ff. ad Senatuscon. Tertyl. l. 2. §. si quis ex liberis. Item impubes cui mouetur quæstio status p Car. ut ff. de Carb. edi. l. j. §. sed & si qs. in fin. §. Accur.

d ¶ Furiosus. ‡ huie dixit Io. dari bon. poss. quæ facti est, non iuris, ut hic, & C. de cura. fur. l. fi. §. tali & pro eo. ff. ad Tertyl. l. 2. §. fi quis ex lib. Alij etiam eam, quæ iuris est, arg. ff. de lega. j. l. Licinius. §. fina. & no. C. de cura. fur. l. fi. §. j.

e ¶ Vbicunque.] de lege da exemplum ff. de bo. li. l. fi patronus non alueric. & ff. de acquir. hære. l. hęres institutus. & ad Senatuscon. Tertyl. l. j. § qui operas. & ff. de iis quæ pro non scrip. l. j. De constitutione, dic ff. si quis ali. te. prohi. l. j. in prin. & C. de hęre. l. Manichæos. & facit ff. de contra tabu. l. 3. §. liberi. & ff. de secund. tabu. l. hi. Sed contra videtur in emācipato, qui repellitur à iure ciuili, sed admittitur per Prętorem, ut ff. e. l. sed cum patrono. §. j. Sed dic, q ius ciuile nō assistebat, sed resistebat. Item idem erit in Posthumo alieno, qui à iure ciuili repellebatur, sed per Prætorem admittebatur, ut insti. eo. in prin. Sed dic, ut dixi in alio. Item illud ibidem statim corrigitur. Item facit ff. l. proxi.

E Dicto.] CASVS. Si aliqui sunt damnati capitalis rei, i. alicuius delicti, siue criminis capitalis, uel alicuius accusationis capitalis, neq; sunt in integrum restituti: denegatur eis bonorū possessio edicto Prętoris. Is autem intelligitur damnatus rei capitalis, cui sit pęna mors, aut interdictio ignis, & aquæ. Cùm aut in relegatione quis erit, admittitur ad bonorum possessionem. Viui.

f ¶ Qui rei. ‡ id est delicti.

g ¶ Restituti. ‡ quia tunc esset secus, ut ff. de iure patrona. l. filij. §. j. & insti. qui. mo. ius pa. pos. sol. §. cùm autem.

h ¶ Interdictio. ‡ in cuius locum hodie successit deportatio, ut ff. ad l. Iul. pec. l. 3. & facit ff. de uerb. signi. l. licet capitalis. & ff. de iure patro. l. cùm patronus. § j.

i ¶ Quis erit.] nam hic retinet ciuitatem, & libertatem, ut ff. de pub. iud. l. 2. & facit ff. l. proxi.

C Vm quidam. ‡ CASVS. Ponamus, q Titius ab intestato decessit, cui erat propinquus Seius, & in eiusdem Titij bonis petere poterat bonorum possess. intra centum dies, ut dixi ff. eo. si plures. Apparet nunc unum testamentum, in quo continetur, q dictus Titius instituit sibi hæredē Caium: dictus autem Seius propinquus incepit accusare falsum dictum testamentum, scilicet intra tempus petendæ bon. pos. & post longum spatium temporis probauit falsum dictum testamentum, & obtinuit: & in dicto longo spatio temporis cucurrerunt centum dies, intra quos poterat petere bon. poss. si non apparuisset aliquod testamentum. Nunquid est exclusus dictus Seius à bono. poss? Et dico, q non. nam licet dies petendæ bonor. possessio quam bonorum possessio. forte petere debuerit certus accusationis, id est, si certus esset, quòd esset falsum testamentum, esset cępta accusatio falsi, vel non, cessisse uidetur: attamen quia hoc proposito accusationem instituit, vt seruet sibi suum ius, nō immeritò videbitur agnouisse successionem, s. hoc ipso, q falsi accusationem cępit & sic prouidendo sibi in uno, & in alio sibi prouidere videtur. Viuianus.

plerunque & contra fiscū, [a] & cōtra Rēpublicam admitti debeant quidam: [b] vtputà, venter, [c] item furiosus, [d] item is, qui captiui bonorum possessionē petit. ¶ Vbicunque [e] lex, vel Senatusconsultum, † vel constitutio capere hæreditatem prohibet, & bonorum possessio cessat.

¶ Africanus. † LEX XIII.

E Dicto Prætoris bonorū possessio iis denegaē, qui rei capitalis damnati sunt, nec in integrū restituti [g] sunt. Rei autem capitalis dānatus intelligitur is, cui pęna mors, aut aquæ, & ignis interdictio [h] sit. Cùm autē in relegatione † quis erit, [i] ad bonorū possessionem admittitur.

¶ *Qui dicit testm̄ falsum, vt bonorū possessionem agnoscere, si de testamenti utribus certus erat. Est notabilis lex. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX XIIII.

† Fl. deess. bonorum.

† Flor. instruit.

† Ii. 11. Respon.

† Fl. nisi si is.

† lib. 3. sententia.

K ¶ Cùm quidā propinquus. ‡ fl. defuncti.

l ¶ Accusaret.] & incepit accusare intra tēpus petendæ bon. pos. quod est annus, uel cētum dies, ut instit. eod. in fin. Sed quid, si post finirum tempus incepit, & ad finem perduxit: quia hucusque fuit intertus, & vincit in falso? Respon. idem: quia dies petendæ bono. poss. utiles sunt, ut insti. eo. §. fin. Ergo nō curritantè, quàm constet falsum, ut C. eod. l. quamdiu.

m ¶ Quam. ‡ scilicet, bono. poss.

n ¶ Certus. ‡ i. si certus esset, q esset falsum: statim petere poterat bono. poss. sit cępta accusatio, uel non. Sed ubi incertus, non potest cxm effectu ante, quàm fiat certum p sententiam, ut supra, de acquir. hęre. l. cum falsum. & hic.

o ¶ Cessisse. ‡ non tamen cessit, quia non potuit repetere: ad qd C. de an. excep. l. j. in fin. & C. de inoffi. testa. l. cōtra maiores. Et not. q prouidendo in uno, & in alio sibi prouidere vī, ut C. de iis, q à non de. l. fin. Sed arg. contra, ff. vi bo. rap. l. fi seruus. Sed vī ét accusatione pendente tempus bon. pos. cedere, sicut tutori currit tempus excusationum, dum unam exercet, ut insti. de excu. tu. §. qui autem. Sed ibi omnes simul statim poterat proponere fine obstaculo, ut ff. de excus. tu. l. scire. §. scire: hic non. vel quia non erat certus in sua cōscientia, tū ei resistitur in dicta accusatione, & sic nō bene poterat simul vtrumq; auxilium implorare.

p ¶ Videbitur. ‡ hoc ipso, q falsū accusat, vt C. de repu. hær. l. sinus. Et hoc verum, si incepit accusare intra tempus. Sed quid, si post tēpus, quia fuit certus de falso? dicam, q nec uidetur eam agnouisse, nec petere posse: vt hic colligitur.

P Aulus. ‡ CASVS. Mater, ponamus, petiit pro filia impubere bono. poss. eidem filiæ competentem: nunquid acquisiuit filiæ bonor. poss? Et dicitur, q sola petitio matris non acquisiuit filiæ impuberi bon. pos. nisi is, qui dedit eam, s. bonor. pos. euidenter uoluit dari eam, scilicet, bono. poss. s. impuberi, scilicet filiæ prædictæ. Viuianus.

q ¶ Non acquisiisse ‡ Sed cur dominium rei singularis accipiendo, ei acquiritur ff. de posi. l. die? Rād. hic maior requiritur solemnitas: quia maius commodum: imò quia & in commoda affert, ut ff. eod. l. j. Vel ibi extra ius: hic in iure, ubi nō admittitur pro alio, nisi in certis casib. ut not. ff. eod. l. seruus. 2. resp. & not. q idem dicam in qualibet fœmina, & etiam in matre: nec exigo ratihabitionem, quia Prętor supplet.

Q Voties. ‡ CASVS. Ponamus, q Titio competat bono. posse. in bonis Seij: Caius autem nullo prēcedente mandato Titij postulauit Titio prędictorum bono. pos. posteà idem Titius cępit furere ante dationem bono. pos. & ante, q haberet ratam petitionem. Certè magis probatur: s. quàm contrarium: uideri eum, s. Titium habuisse ratum, scilicet, quod fecit Caius in petendo ei bonorum possessio. scilicet, propter furorem Titio superuenientem. Rati enim habitio, s. tacita propter furorem, pertinet ad confirmationē prioris postulationis, scilicet factæ per Caium pro Titio de bono. pos. ad quam positionem est arg. ff. solu. matr. l. 2. circa fin. Vel intelige, q non prēcessit mandatum, & fuit habita rata petitio ante, q decerneretur bonor. pos. & cępit furere Tirius ante eam decretam. Vel dic, q Caius postulauit Titio bonor. possessi. prædente Titij mandato, & posteà furere cępit Titius: perinde est, ac si petiisset Caius Titij nomine nullo mandato prēcedente, & ipse Titius ratum habuisset ante furore suum. Rati enim habitio, scilicet Titij, quæ esset facta non prēcedente mandato Titij, quāuis non fuerit in hoc casu, imò prēcessit mandatum, pertinet ad confirmationem prioris postulationis. Viuia.

r ¶ Quoties. ‡ Pone, q petita est cum mandato: & quod subiicit, Magis, &c. Mutat casum, quando sine mandato: q. d perinde est, ac si petita esset sine mandato: & dominus habuerit ratum ante furorem: Nam isti duo casus pares sunt. Vel secundò totam intelige sine mādato

dato, & fuit habita rata petitio ante, quàm decerneretur, & cępit furere ante decretam. Quem casum habes ff. de acqui. hęre. l. si quis alicui, & facit ff. rem ra. habe. l. bonorum.

¶ SI TABVLAE TESTAMENTI EXTABVNT.

¶ Not. q differt hic tit. ab illo ff. si tab. testm̄. nul. ex. qa hic dicit, ex tabūt ibi, nō extabūt. Itē no. q hic titu. cōis est bo. pos. secūdū tab. & ff. tab. superior uerò gñalis oīm bon. pos. Dic ergo cōia utriusq; scili. secundū tabu. & ff. tabu. Et primo casu, cui cōpetat vtraque: & quidē capacib. non capacibus, nō, ut ff. tabu. l. 3. §. liberi. Secundo, ex cuius tabulis: & dic, eius, qui potuit testari: ut ff. de secun. tab. l. 1. exegit. cū sequentib. Tertiò, ex quib. & certē quacūque materia scriptis, ut ff. de secun. ta. l. 1. 1. prin. & §. 1. Quartò, ex quo testō: & dic scripto, & nō scripto: & tūc dicat secūdum nūcupationē, uel ff. nūcupationē, ut C. de sec. tab. l. 1. & de bo. poss. ff. tabu. liberti. l. 1. Itē quinto, quando detur: & certē cum tabulæ sunt tpe mortis, licet posteà intererāt, ut ff. de secun. tab. l. 1. §. sufficit. & ff. hac l. In multis autem differunt, ut cece ff. de contra tab. l. illud. §. ad testamenta. & in multis alijs conueniunt, & differūt, ut patebit ff. in specialibus titu. & de contra tab. & de secund. tab.

† Fl. postulati.

† libr. 3. ad Sabin.

† Fl. videretur.

¶ Paulus. † LEX Vnica.

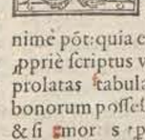

Aeredi, cuius nomē inconsultò [a] ita deletū ē, [b] ut penitus legi [c] nō possit, dari bonorū possessio [d] minimē pōt: quia ex cōiectura, [e] nō ꝓpriè scriptus vī: † q̄uis, si post prolatas [f] tabulas [g] delētū sit testm̄, bonorum possessio cōpetat. Nā & si [h] mors ꝓpe tabulæ fuerint: licet post à interierint, competet bonorum possessio: quia veratum ei videri habuisse. Rati enim habitio ad confirmationem prioris postulationis † pertinet.

Si tabulæ testamenti extabunt.

TITVLVS II.

Aeredi.] Ponamus igitur, q Titius in testamento suo instituit sibi hæredē Seiū, & ante mortem Titij p̄dicti nomen dicti Seij ita deletū fuit inconsulto, si non ex volūtate dicti Titij, ut penitus legi nō possit: nūquid pōt dari bon. pos. dicto Seio hēdi? Et certe minimē: quia ex coniectura, i. ex ꝓsumptione nō propriè scriptus videtur. Præsumitur. n. non scriptus, cum legi non possit, q̄uis cōpetat bono. poss. si testamentum sit deletum post tabulas prolatas, s. in publicum apud iudicem, uel etiam quemlibet priuatū, mortuo tamē testatore. Et uere competit bono. poss. si testamentū sit deletum post tabulas prolatas, scilicet, in publicum apud iudicem, vel etiam quēlibet priuatum, mortuo tamen testatore. Nam & si mortis, scilicet, testatoris cempore tabulæ fuerint, subaudi, quamuis non prolatæ apud iudicem vel alium, competet bon. poss. licet posteà interierint scilicet, dictæ tabulæ: quia verum fuit tabulas extare, scilicet, tempore mortis testatoris. Semel enim extitisse tabulas mortuo testatore desideratur. Nam & si extare deserunt, quamuis posteà intercideruntbono. poss. poterit peti, ut ff. de bon. poss. secundum tabulas, l. j. §. semel. Viuia.

¶ Papinianus. † LEX I.

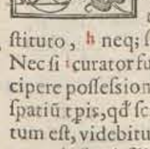

Vrioso Titi? substitutus est: bonorū possessiōis tēpus, q̄diu furiosus in eadē cōditione est, neq; instituto, [h] neq; substituto cedit. Nec si [i] curator furiosi nomine accipere possessionē pōt: [k] idcircò spatiū tpis, qd scientib. [l] prefinitum est, videbitur cedere. Nā & pater infanti filio possessionem accipit: [m] quo tamen cessante, in rum fuit tabulas extare.

De bonorum possessione furioso, infanti, muto, surdo, & cæco competente.

TITVLVS III.

Diuisio.

† Ii. 15. qōnum.

F Vrioso. ‡ Primò ponit edictum. Secundò respondet tacitę obiectioni. Tertiò, format vnā qōnem, & eā determinat. Secunda ibi, Nec si curator. Tertia ibi, Quid ergo, si curator. Ratio primi dicti est, q furioso non cedit tempus, nisi quia non potest agnoscere. Item substituto non currit donec excludatur institutus. Et ad hanc rationem opponit hic Iurisconsultus in secunda parte legis. Bart. CASVS. Ponamus, q Caius instituit sibi hæredem Seium furiosum, & substituit eidem furioso Titium: & decessit dictus Caius. Nunquid tempus bonorum possessionis scilicet petendę in bonis Caij: (de quo tempore dixi ff. tit. 2. si plures.) cedit furioso prędicto instituto, vel Titio ei substituto, quādiu est furiosus in eadem conditione, id est in furore? Et certe nō: neque spatium temporis, scilicet prædicti, quod prefinitum est scientibus, s. illis, quibus cōpetit bo. pos. idcircò videbitur cedere, si id est, quia curator, scilicet, furiosi potest accipere bonorum poss. nomine furiosi. Nam & pater accipit bon. poss. filio infanti: quo. scilicet, patre tamen cessante, scilicet in petenda bonorum poss. filio suo infanti intra dictū tpis, non excluditur infans, scilicet, filius. Quid ergo, si curator furiosi accipere nolit? est ne utilius, atque utilius dari poss. proximo cuique, id est, dicto substituto, quicunq; sit ipse substitutus, ad eūdē modum, i. sicut daretur curatori furiosi, si curator furiosi nomine pōt accipere possessionem ad hoc, s. v. bona dicti testatoris non taceāt, subaudi? Et certe sic, quo s. substituto proximo admisso, scilicet, ad bono. poss. substituto, id est, ipse substitutus proximus admissus cogitur prestare cautionem omnibus iis, quib. bona dicti testatoris restitui debent: puta, quia fuit hic substitutus admissus: quia, id dictū est, rogatus à testatore prędicto, ut restitueret bona testatoris quibusdam, & forte, ut quasdam res testatoris daret aliquibus nomine legati, scilicet, si ipse substitutus ex substitutione succederet. Deberent autem restitui bona fideicommissaris vniuersalib. legatariis prędictis per substitutum: si forte furiosus institutus in eodem furore decesserit superstite dicto substituto, aut cōpos mentis factus dictus furiosus ante mortem obierit. q̄ hęreditatem agnosceret superstite eodem substituto. Quibus duob. casib. habet locum substitutio. Itē cogitur dictus substitutus, id est, ipse substitutus proximus admissus ad bono. poss. ut dictum est prestare cautionem venientib. ab intestato. Nam & fieri potest, ut vno furioso instituto substitutus, idemque admissus, ut dictum est, decedat, & sic non possit amodo vendicare sibi locum substitutio, nec restitutio bonorum per substitutum facienda, nec legatorum solutio per eundem substituum facienda, nec tamen furiosus obstet cæcesis, scilicet, ab intestato venientibus, si prius & ipse, scilicet, furiosus decesserit. q̄ hęreditatem acciperet: putà, quia decessit in eodem furore. aut compos mentis effectus, antemortem obiit, quàm hęreditatem agnosceret: quo casu vendicant sibi locum venientes ab intestato, & agerent ex cautione eis facta per substitutum contra hęredes substituti, ut hęredes substituti restituant eis bona dicti Caij, ad quorum bonorum possessionem admissus fuerat dictus substitutus viuente dicto furioso, ut dictum est. Viuianus.

a ¶ Inconsultò. ‡ i. non ex voluntate testatoris. Sed quid, si consultò? Respond. idem multò magis: ut non detur bonorum possio. uel si detur, auferetur ut indigno, ut not. C. de testamen. l. nostram.

b ¶ Deletum est ‡ f. ante mortem. Nam post deletum non nocet, ut in ha. de secund. tabu. l. j. §. sufficit. Sed secus quoad petitionem legatorum quæ durat, licet sit deletum in uita inconsulte, & ita quod nō potest legi, ut supra de iis, quæ in testa. delen. l. j. §. sed & si legi. & §. sequent.

c ¶ Legi. ‡ id est oculis ꝓspici, non dico, non intelligi, ut ff. de iis, quæ in testa. delen. l. j. §. j.

d ¶ Bonorum possessio. ‡ secundum tab. vel contra tabu.

e ¶ Ex coniectura. ‡ id est, prēsumptione. Præsumitur enim non scriptus, cum legi non possit. arg. contra, ff. de suc. edi l. j. § fin. & C. de testa. l. errore. Accursus. ADDITIO. Dic q ibi fuit nomē hęredis scriptum: hic fuit omissum, Hæres esto. Vel ibi quantum ad additionem de iure ciuili: hic, quantum ad bonorum poss. secundum tab. secundum Bart.

f ¶ Prolatas. ‡ id est, publicatas in publicum apud iudicem, ut C. de testa. l. publicati. vel etiam quemlibet priuatum, mortuo tamē testatore.

g ¶ Nam & si ‡ vere post prolatum, & mortem. Nam & idem si non prolatum: & facit ff. de secund. tab. l. j. §. fi linum. & §. fi rosæ. & ff. de mili. testa. l. in fraudem. §. j. & C. de test. l. fi vnus.

¶ DE BONORVM POS. FVRIOSO, &c. *¶ Nō. quinque personæ. De primis duab. tractat prima l. ff. de furioso, de quo die, ut ff. tit. 2. l. non est ambigendum. & de infante: de quo die, ut ff. ti. 2. l. ser*

unius ff. aliæ uerò tres procedunt iure communi in petenda bono. poss. & in die cedenda, ut ff. eo. l. 2.

† Fl. Senatus.

† Ii. 5. qōn.

† Fl. relegationem.

† libr. 13. Quæstion.

† Fl. deess. bonorum.

† Flor. instruit.

† Ii. 11. Respon.

† Fl. nisi si is.

† lib. 3. sententia.

† Fl. postulati.

† libr. 3. ad Sabin.

† Fl. videretur.

† Ii. 15. qōnum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ibi nota. Item legata benè quæruntur, ut eadē l.§.legatis. quia tātum commodum: sed bonor. poss. etiam onus, ut ſ. mand. l. ſi hæreditatem.

a ¶ Excluditur. ‡ vel ipso iure, vel per in integrum restitutionem, vt nor. ſ. rit. 1. l. seruus. §. dies.

b ¶ Proximo. Jut substituto.

c ¶ Substitutus cautionem. ‡ i. ipse admissus cautionem præstare cogitur. nec ob. C. de cur. fur. l. fin. §. omni satisdatiōe. quia ibi tollit eam, quam curator præstabat aliis.

d ¶ Omnibus iis. ‡ i. venientibus ab intestato, si substitutus decedat non dominus factus delata hæreditate hoc est, ante furiosū, vt in fin. huius l. dicitur. Item ex testamēto venientibus cauet, si defertur eis hæreditas prius moriente furioso, vt statim subiicit. Azo.

e ¶ Decesserit. ‡ ante substitutum.

f ¶ Agnosceret. ‡ furiosus factus sanæ mētis: & sic ante substitutum: quo casu, cum habeat locum substitutio, caueat fideicōmissario uniuersali, & legatariis, qui veniunt ex testamento.

g ¶ Nam & fieri. Jmutat casum, qñ substitutus ante decedit: quo casu, venientib. ab intestato est cautum ipsis stipulantibus, uel seruo publico, arg. ſ. de adop. l. non aliter.

MVtus. ‡ CASVS. Dictū est ſ. l. proxi. de furioso infante: nunc aūt dicit de muto, & surdo, & cæco: de quib. omnibus fit mentio in rubrica. Dicit ergo, ꝙ mutus, surdus, cæcus possunt admittere bon. poss. si intelligant, ꝙ agitur. Viuia.

h ¶ Intelligant. ‡ nam & adire possunt, ut insti. de hære. quali. & diffe. §. fin.

¶ DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABVLAS. ¶ *Quare in C. primò posuit, de secun. tab. & hic primò, de ꝝ tabulas? Rñ. ut not. C. de bono. poss. cont: a tab. in rubrica.*

N contra tabulas. ‡ CASVS. Quia liberi q̃ nque prætereunt à parentibus, & opus est subueniri eis per Prętoré: ió ponitur de bonorum possessione contra tabu. Not. ergo, ꝙ hæ; bonorum possessio defert liberis naturalib & legitimis, uel legitimis tm, puta adoptiuis. Itē natis, & nascituris. Itē emancipatis pcipuè & ēt iis, qui erant in potestate defuncti, ut hic, & C. de liberis prēteritis. l. maximum, dati aūt in adoptionem à patre naturali non habent hanc bonorū possess. contra testamentum patris naturalis, nisi instituentur ab eo hęredes, & alius ei committat edictum, ut J. eo. non putauit. §. in adoptionem datos. & §. vt aūt. & l. ſi in adoptionem. & l. ſi post mortē. §. j. Itē in liberis omnib. distingue, ſi posūt institui hæredes, aut nō. Si enim non possunt institui, denegat ei bono. poss. contra tabu. quod mortis tempore dēt spectari, ut J. e. l. 3. §. liberis. Si autem possunt institui, siquidē instituti sunt hęredes, denegat eis contra tab. Quod enim bonum est eis cōtra tabulas dari, cum secundū tabulas possint habere? Hoc nisi alius prætueritus committat edictū contra tabulas instituto. Alius enim potest ei committere edictū, siue ille, qui prēteritus est, sit natus, siue nascituros, ut etiam antè, q̃ nascatur, cōmittatur edictum instituto, ut J. e. l. 3. §. ſi quis ex libertis. & l. illud. §. fi. Et adeo proficit prætueritus instituto, ut & ſi institutus erat in minori parte, q̃ virili, per beneficium contra tabulas habeat virilem. Si aūt ex maiori, q̃ virili, esset hæres institutus, redigeretur ad virilem, ut J. eo. non putauit. §. fina. Vbi autem liberi exhęredati sunt, non habent bonorum poss. hanc C. eo. l. 2. & hic. & hoc ſi exhæredati sunt ab omnibus gradib. testamenti. Nam ſi exhęredati sunt ab uno, & instituti in eo non extiterint hæredes: contra gradum alium à quo prēteritus est, petet bonorum posses. Item hæc uera sunt, quando exhęredatio facta est purè, non sub conditione: nisi in casu, cum institutus sub conditione casuali, & in defectum eius exhæredatur. Item debet fieri non à re una vel ab hærede uno, licet possit fieri ab uno gradu, sed ab hæreditate tota, ut J. eo. non putauit. j. respon. & §. j. & 2. & 3. & ſ. de lib. & posth. l. ſi pepercerit. §. purè. & C. de lib. præte. ſi pater. Quod autem dictum est in exhæredatis, serua in prætueritis, ſi eorum prēteritio habeatur pro exhæredatione: quod est in eo casu. Quandoque prætereuntur à matre, uel ab ascendentib. per matrem, ut insti. de exhęred. li. §. mater. & ideo dicit lex non habere locum hanc bonorum poss. in ſtamento fęminarum, ut J. eo. l. illud. §. ad testamenta. His nisi dicas, ꝙ in petenda contra tabulas bonorum possessione debemus accipere liberos, siue naturales, subaudi & legitimos, siue adoptiuos, ſ. ut possint petere eam bonorum possess. ſi neque instituti neque exhęredati sunt. Liberi autem vocantur ad bonorum poss. contra tabulas eo iure, quo, vocantur ad successionem de iure ciuili: id est, ut qui repelluntur iure ciuili, repellantur & isto: & eo ordine quo vocantur ad successionem de iure ciuili, scilicet, ut prior in gradu prius habeat. Hæc autem clausula, scilicet, quòd liberi, qui sunt naturales, & legitimi possint petere bonorum possessionē contra tabul. ſi non sunt instituti neq; exhæredati, sed prætueriti, & eo iure eoq; ordine vocentur ad contra tabu. bonorum posses. quo vocantur ad successionem de iure ciuili: hęc clausula, dico, uidetur pertinere etiam ad postbu. scilicet. prēteritos, ut cum erunt nati, possint petere contra tab. bonorum posses. Nam licet sit rescisum testamentum iure ciuili, ut C. e. l. 2. in princi. æquitate tamen Prætoria est aliq̃, ſ. prēteriti. qui erant apud hostes tpe testamenti patris, redierit ab hostib. postliminio: putat Pomponius eos admitti ad bonorum posses. contra tabul. Sed quid, ſi ex trib. filiis prāteritis à patre vnus sit captus ab hostibus? Certè duobus, qui sunt in ciuitate, competit bono. poss. ſ. contra tab. besis, id est, pro besse, i pro octo vnciis, siue pro duabus partib. & ita captus ab hostibus, fecit partem duob. in ciuitate existentibus. Et idem, quod dictum est in capto, est & in posthumo: ſ. ut faciat partem duobus fratrib. suis natis etiam antè, q̃ ipse Posthumus nascatur, ſi erant nati duo: sicut suprà duo erant in ciuitate. Nam quamdiu Posthumus speratur, in ea causa est, ut partem faciat. & ita faciet partem in hoc casu, id est, faciet, ꝙ duo fratres sui non habeant in totum bonorum posses. contra tabu. sed pro parte. cùm ipse Posthumus, & duo eius fratres nati fuerunt prēteriti à patre, non tamen habebunt duo fratres pro besse bonorū possess. contra tabulas interim, cùm possint nasci tres: ut ſ. ſi pars hæredit. pe. antiqui. in fin. Imo fortè pro duabus partibus, posito, ꝙ diuidat hæreditas in quinque partes, argu. dictæ l. antiqui. in fin. Sumus autē in hoc uersicu. Idem & in Posthumo, &c. Si autem esset Posthumus, & unus tantummodo natus: & Posthumus, & natus essent prætueriti: posset natus interim petere bonorum possessio. contra tabu. pro quarta parte, cùm possint nasci tres: ut dicta l. antiqui. Et ita secundum hoc est idem in Posthumo, quod in capto: sed non per omnia idem. Nam unus, & alter facit interim partem, sed non eandem. Viuianus.

i ¶ Possessione. ‡ petenda, quam Prętor defert liberis: ut J. eo. l. nō putauit. §. vt autem.

k ¶ Liberus. ‡ nunc exponit liberos.

l ¶ Naturales. ‡ subau. & legitimi. Itē subaudi sui, vel emancipati: vt C. de lib. prę. l. fi. §. sancimus itaque. & insti. de hęre. quæ ab intest. §. eadem. At naturalis tantum licet succedat ex uoluntate, q̃ique tamen non admittitur contra uoluntatem: vt C. de natu. lib. l. humanitatis. & auth. licet.

m ¶ Adoptiuos. ‡ ut J. eo. l. 3. §. filium. Sed contra testamentum patris naturalis non habet, nisi instituatur hæres, & per alium aperiatur ei edictum: ut J. eod. l. non putauit. §. in adoptionem. & facit infrà, si tabu. testamen. nul. ex l. j. §. liberos. Sed hodie contra in vtroque: nam contra testamentum adoptiui extranei non habent, sed contra testamentum naturalis, sic: ut C. de adopt. l. penul. §. sed ne articulum.

n ¶ Instituti. ‡ purè, siue sub conditione potestatiua: nisi alius cōmittat edictum: ut J. e. l. 3. §. ſi quis ex liberis, secus ſi sub casuali, vel mista, nisi sit in defectum eius exhæredatus. Nam habetur pro nō instituto, ut C. de inst. & subst. l. 3.

o ¶ Neque exhęredati. ‡ ſ. ritè. nam tunc haberent quęrelam inofficiosi testa. ut infrà, eod. l. non putauit. §. non quæuis, & l. ſi post. §. exhæredati.

p ¶ Eo iure Jnam non eodem iure: quia illi ciuili, isti Prętorio. Sed dic, ſ. vt qui repelluntur illo iure, repellantur & isto, ut ſ. de bon. possess. l. non est. §. fin.

q ¶ Ordine. Jut prior in gradu prius habeat, vt J. eo. l. 3. §. filium. & l. illud. §. j. Item in stirpem, ut & ibi, & infrà, eod. l. fi in adoptionem. §. fin. Sed cont. à J. e. l. §. qui habebat filiū. & J. e. l. 3. §. j. sed ibi dices.

Hæc

vocantur ad successionē iure † ciuili. ¶ Hæc aūt clausula ‡ etiā ad posthumos videtur ptinere. Sed & ſi ab hostib^b postliminio redierint ^b filij, Pomponius putat, ad contra tabulas bonorum ^c possessionem eos admitti.

¶ *Facit partem ille, qui speratur admitti ad partem. Barto.*

¶ Si ex tribus filiis ^d vnus ab hostibus captus sit, duobus, qui sunt in ciuitate, besis bonorū possessionis competit. Idem ^e & in posthumo. Nā quandiu posthumus speratur, ^f in ea causa est, vt partem ^g faciat. ¶ Et sui iuris factos liberos, in bonorum possessionē Prætor inducit. Siue igitur emancipati sunt, siue aliàs exierūt ^h de patris potestate, admittunē ad bonorum possessionem: sed adoptiui patris † non potest. ^i Vt enim admitti posit, ex liberis ^k eū esse oportet.

¶ *Filius non capax, sicut mortuus, nō obstat sequentibus in gradu. Bar.*

¶ Qui habebat filium, habebat & nepotem ex eo, filium emancipauit, & adoptauit in locū nepotis: deinde emancipauit. Quęritur, an nepoti obstet? Et mihi magis vr, hunc nepotem non excludi: siue pater eius in adoptione mansisset quasi nepos, siue emancipatus esset. Puto enim emancipato patre, nepotem quoq; cum patre suo ex edicto ^l admitti. ¶ Quidam † filium habuit, & ex eo nepotem. ſi lius emancipatus, vel in potestate manēs, deportatus est. Quærit, an nepoti noceat? Et verius est ī vtroq; casu nepotē admittēdū. ^m Deportatos enim, mortuorū loco habendos. ^n Et ſi ^o pater, & filius deportati sint, & ambo restituti, dicemus ad bonorum possessionem admitti filium. Sed & ſi filius in metallum damnatus, vel alia pœna, quæ seruum efficit. ^p restitutus sit; nihilominus admittetur. ^q †

¶ Hermogenianus. † LEX II.

IDemq; est, ^r & ſi pater pœnæ seruus efficiatur, & posteà restituatur.

¶ Vlpianus. † LEX III.

NOn tantùm autem ipsi emācipati admittuntur ad bonorum possessionem, verumetiam ij ^s quoque, qui ex his nati ^t sunt.

¶ *Si aliquis ex liberis adoptē, durante adoptiō e succedit, put adoptatus est: ea si nita succedit put naturalr uocat^r ē. Bar.*

¶ Si duos habēs nepotes, alterū emācipatum loco filii adoptauerit, videdum est, an solus ille quasi filius admittatur. Quod ita scilicet Fl. deest, Quidam.

† Fl. admittetur. aliter non.

† lib. 3. Iuris epitomarum.

† lib. 39. ad edictum.

a ¶ Hæc autē clausula. ‡ ad omnia suprà dicta pōt referri. Et dic, ꝙ ad Posthumos prætueritos, cùm erunt nati, nō antè. Sed quomodo, cùm ipso iure rumpant? Respō. vt no. C. eo. l. j. Item antè, q̃ nascantur, habet locum J. de ven. in pos. mit. l. j. in prin. & facit infrà, de verb. sign. l. nomen filiarum. & insti. qui dari tu. pos. §. fi. & J. de assig. lib. l. fin. §. j.

† Fl. ex iuris.

b ¶ Redierint. ‡ scilicet quocunque modo, ut J. de capt. l. nihil.

c ¶ Bonorum. ‡ quia tempus non currit, ut J. de secun. tab. l. qui ex liberis §. j.

d ¶ Si ex tribus filiis. J emancipatis, & prætueritis vt faciat ad ‡ titulum.

e ¶ Idem &. ‡ imò nō idem, ut suprà, ſi pars hære. pet. l. antiqui. in fin. &, ideò quod dicit in fi. partem, ſ. quartā, ſi unus erat natus. Vel ut sit per omnia idem, pone casum, vt J. de cōiun. lib. l. j. §. sed & ſi Posthumus. & §. ſi postliminio.

f ¶ Speratur. ‡ facit J. de secun. tabu. l. 2. §. q̃ diu. & quis or. in bo. pos. ser. l. 2. §. pen. & unde legi. l. pe. in fi. & unde cog. l. j. §. ſi quis. sic & ſ. fam. erciſc. l. ſi hæres unus.

† aliàs, sed ad adoptiui patris ſi possunt. Vt enim quis admitti &c.

g ¶ Partem. J id est, natum admitti ad partē non ad totum: sic ſ. de inofſi. testa. l. qui repudiantis. in prin.

h ¶ Et sui iuris. ‡ CASVS. Prætor inducit in possessionem etiam liberos factos sui iuris. Siue ergo emancipati sunt, scilicet, liberi, siue aliàs exiuerunt de potestate patris, ut per dignitatem admittuntur ad bono. poss. ſ. contra tabu. ſi prēteriti sunt. Sed adoptiui patris, subaudi, ad bono. poss. non potest, subaudi, admitti filius adoptiuus emancipatus. Vt eū admitti posit aliquis ad bono. poss. contra tabu. oportet eum esse ex liberis. Ite aūt adoptiuus non est ex liberis, ex quo est emancipatus à patre adoptiuo: vt J unde lib. l. liberi capite minuti. Viuia.

i ¶ Siue exierunt. ‡ ut per dignitatem: ut insti. quib. mod. ius pa. po. sol. §. sed ex constitutione.

k ¶ Non potest. ‡ ab eo emancipatus: ut hic. & J. ſi ta. testa. nul. ex. l. j. §. liberos. & unde li. l. j. & insti. de exhære. lib. §. adoptiui.

K ¶ Ex liberis. ‡ suis, uel emancipatis: licet enim emancipati desinātē esse sui: non tū desiunt esse liberi, ut insti. de hære. ab intesta. §. eadem.

¶ Qui habebat. ‡ CASVS. Ponamus, ꝙ Titius habebat filium Seium, & ex eo filio habebat nepotem Caium. Emancipauit dictus Titius dictum suum filium Seium, & adoptauit idem Titius dictū suū filiū, & ipsum in locum nepotis. Deinde emancipauit dictum suū filiū, & iterū bis emancipauit eum. Quæritur, an nepoti, ſ. prędicto Caio obstet, scilicet, dictus Seius filius in petenda bonor. poss. contra tabu. ſi dictus Titius eos prēteriuit, ut excludatur prædictus nepos. ſ. Caius à dicta bono. pos. & admittatur solus filius? Et magis ur, hunc nepotem, scilicet Caium non excludi, scilicet, à dicta bono. pos. siue pater eius, ſ. nepotis, id est, dictus Seius in adoptione mansisset quasi nepos, ita ꝙ Titius pater eiusdem Seij nō emancipasset eum Seium postquam eundem Seium adoptauit in locum nepotis: siue emancipatus est, ſ. dictus Seius à patre suo, postquam ab eo fuit adoptatus in locum nepotis: sicut in ueritate in nostro casu fuit emancipatus à patre suo, postquam ab eo fuit in locū nepotis adoptatus. Puto eū emancipato patre, scilicet, nepotis, sicut in ueritate fuit emācipatus pater nepotis antè, quām idem pater nepotis adopta retur in locū nepotis: puto dico, nepotem quoque cum patre suo ex edicto, ſ. de coniungendis cum emancipato liberis admitti, ſ. ad bono. pos. contra tab. quicquid ex prædictis contingat in patre nepotis post emancipationem ipsius patris nepotis primò de eo factam. Bis enim fuit emancipatus in nostro casu. Viuia.

l Ex edicto. ‡ de coniung. lib. ut J. de cōiun. li. l. j. in prin. & facit J.

m ¶ Deportatos. ‡ CASVS. Ponamus, ꝙ Titius habuit filiū Seium, & ex eo habuit nepotem Caium, dictus filius emācipatus, vel in potestate manens deportatus est. & sic amisit ciuitatem, & nō libertatē. Quæritur, an nepoti noceat, ſ. dictū filius deportatus ita, ꝙ admittatur ad bonorum poss. p̄ tabulas an re nepotē, cùm ambo sint prætueriti à dicto Titio? & verius, est nepotem admittendum, scilicet, ad bonorum posses. contra tabulas in vtroq; casu, id est, siue erat in potestate, siue emancipatus filius, qui fuit deportatus, subaudi. Et no. filium deportatum admittendum. Deportatos enim mortuorū loco habendos, repete, verius est. Sed & ſi pater dicti nepotis, & filius, id est, dictus nepos deportati sunt, & ambo restituti, scilicet, sunt, dicemus ad bono. ſi posses. admitti filium, scilicet, solū. Sed & ſi filius Titij, id est pater nepotis damnatus in metallū, vel damnatus alia pœna, quæ seruum efficit restitutus sit: nihilominus admittetur, ſ. Ipse solus, ita, quòd non filius eius. Seq. nide per te usque ad l. illud. quia sunt clara. Viuianus.

n ¶ Habendos. ‡ vt suprà, pro socio. l. actione. §. publicatione. Argumen. contrà J. de verbo. oblig. l. ex parte. §. in insulam. & suprà, de lega. ij. l. cùm pater. §. hęreditatem. & suprà, ad Trebel. l. ex facto. §. ex facto.

o ¶ Sed & ſi. ‡ pone, in duabus personis. ſ. patre, & filio: & tunc dic patrem fecisse testamentū, & prætueritionem post restitutionem in integrum: aliàs aūt testamentū factum esset irritum capitis diminutione testantis, vt insti quib. mod. testa. infir. §. alio. Sed nonne cōualesceret, vt ſ. de iniust. testa. l. ſi quis ex §. pe. & ſm hoc loquitur sequens §. & lex. Vel melius, pone in tribus personis, scilicet auo, & patre nepotis, & ipso nepote: & pater semper steterit in ciuitate: & tunc dic admitti filium, scilicet, solum. Et sic sequentia intelligeres: & continuatur cum superioribus.

p ¶ Efficit. ‡ sed deportatio tantum ciuitatē aufert: vt instit. quib. mo. ius pat. po. sol. §. cum aūt. & §. serui. Sed hodie nemo bene natus ex supplicio fit seruus: vt in auth. de nupt. §. quod autem prius.

q ¶ Admittetur. J simpliciter accipe, ſi ponas in duabus personis. ſi autem in tribus, subau. solùm, vt ſ. proxi. dixi.

r DEmq; est. J Vel poue, in duabus personis: & dic, post restitutionem factū testamentum, vel pone in tribus: vt ſ. l. proxi. not. §. pen. Sed huic legi & fini superioris l. est contrà, institu. de capi. di. §. quod autem. & J. vnde cogn. l. is, qui. vbi non restituitur cognatio per seruitutem amissa. Solutio, ibi manumissio, hic fuit in integ. restitu. per quā omnia pristina iura restituuntur, vt C. de senten. pass. l. j. & l. fina. Argumen. contra, institu. de serui. cog. vbi etiam manumissio prodest ad ius cognationis. Sed ibi de nouo acquiritur, non uetus restauratur. Item argumen. contra, infra, de pœnis l. aut damna. §. finali. Sed ibi fuit indulgentia, non restitutio in integrum.

s NOn tantum. Verumetiam ij. J ordine seruato: vt ſ. l. j. §. vocantur. Azo.

t ¶ Nati. ‡ Not. ex his, quia secus ſi ex filiabus, vel nepotib. etiam ex filio natis: & est ratio, quia pro exhæredatis habentur, ut dices J. eo. l. illud. §. ad testamenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Procedit.ʒ vt quasi solus filius admittatur.
b ¶ Melius est autem.ʒ autem, pro, quia: aliàs pro, sed: vt corrigatur distinctio superior, s. adoptauerit in patré huius nepotis, an simpliciter. Sed ſm hoc non ita vocantur vt de iure ciuili, quia eo iure cũ filio vocatur alterius fratris filius, ut insti. de hære quæ ab intest. defe. §. cum filius. & in authen. ut fra. fi. §. j. Et sic est contra, §. eodem. l. j. §. vocantur. Sol. potest dici, q̃ ibi in cõtrario loquitur de liberis qui sunt in potestate, & qui ueniunt ad contra tab. Nam & in illis idem habet seruari, ac si de iure ciuili succederent, vt J. tit. j. l. is q. in princip. Et sic non remanet ibi aliquid contrarium.
c ¶ Quasi filius.ʒ sed quasi nepos. Azo. & dic ut suprà. l. j. §. qui filium.
d ¶ Finita sint.ʒ ut C. de adopt. l. pen. §. sed hoc.
e ¶ Filium habens.ʒ scilicet, ego.
f ¶ Admittentur.ʒ tãquam filij.
g ¶ Nõ admitteetur.ʒ nam per emancipationem dissoluitur adoptio, ut suprà, proximo §.
h ¶ Quæsitum.ʒ sed supiori casu ante fuit quæsitus: & facit §. eo. l. j. §. qui filium. & infrà, de coniũ. lib. l. j. §. si pater ita.
i ¶ Ducta.ʒ quod fieri potuit, ut supra, de ritu nupt. l. filius. sed nõ impunè, ut quando ignominiosam: quia poterit exhæredari secũdum hęc iura: ut statim dicet. Accursius.
k ¶ Mortuo.ʒ secus, si uiueret: q̃ a præcede retuit §. ea. l. §. filium.
l ¶ Per rescissionẽ.ʒ auiti testamenti: & dic q̃ respon. tacitæ obiectioni hoc modo. Filius emancipatus testamentum aui rescindit per contra tabu. ac si pater eius in aui mãsisset potestate, vt §. in princip. huius l. Sed si mansisset in potestate hic nepos, iustus non esset, ut pote, vxore ducta sine patris consensu, ut §. de statu ho. l. Paulus. Ergo & nunc nõ est iustus, cũ perinde sit, ac si mansisset: sed nõ est ita. nã rescisio nõ debet facere, ut q̃ iustus est filius, de inde esse filius, vel nepos: q̃ a sic repelleret, & rescisio non fit per Prętorem, ut hic excludatur, sed magis, ut admittatur. Alioquin qd̃ fauore eius introducitur, ad lædionem eius retorqueretur: qd̃ esse non debet. Et ex contrario contrarium in uera hypotheca sequitur. Similis est electio, C. de secun. nupt. l. generaliter. §. in his. secundum Io. Aliter alij formãt tacitam obiectionem, hoc modo: Si filius emancipatus non uõmittitur pp rescisionem patrię potestatis: ergo nec nepos. Sed prima falsa, & rescisio patriæ potestatis non facit, ut nepos non sit iustus, imò magis vt sit iustus. Vel sic ſm H. lege, non enim is nepos, qui iustus, è p rescisionem patrię potestatis (nam aliàs non esset nepos iustus) nõ debet, dico, fieri iniustus.
m ¶ Cum rescisio.ʒ accipe, adhibeatur, qd̃ est J. Quò magis, &c. non quo minùs admittatur.
n ¶ Nam & si tam.ʒ opponitur secundo, quia ignominiosam duxit vxorẽ, & cõtra uelle patris: sed non nocet: Nam & si tã, &c. Vel, nõ mirum: nam si ita est, quando duxit honestam: idem si inhonestam.
o ¶ Exhæredare.ʒ l. filium. Sed ista hodie non est de causis ingratitudinis, quæ sunt in auth. vt cum de ap. co. §. causas. cum seq. §. Alij dicunt nepotẽ, quasi contrahat originem ex delicto patris: qd̃ non placet, ut C. de inoffici. test. l. fi quis iu suo. §. fi. & J. de bo. dam. l. fin. in prin. & §. de in ius uoc. l, adoptiuum. §. fi. Sed arg. contra, C. de quæst. l. Diuo. sed dic, ut ibi. Accur.
p ¶ Merita.ʒ nepos enim meretur institui eo ipso, q̃ non demeretur, vt §. de lega. 2. l. cũ quidam. sed pater deliquit accipiendo talem vxorẽ: vnde potest exhæredari. Admittet ergo nepotem ad p̃ tra tabulas, sed nõ admittet filium ad quęrelã, cum extraneus sit institutus: & facit in authen. vt cum de ap. co. §. si alicui.
q ¶ Ante petitam.ʒ secus, si post, ut J. unde lib. l. fi. Item secus, si è institutus, & commisso edicto petat contra tabulas. ut infra eodem. l. fi post. ortem. in princ. quæ est contra. Et est ratio: quia iura testandi non tolluntur minima capitis diminutione, ut §. de capi. di. l. tutelas. in prin. Vel melius, quia peruenit in eum casum, à quo incipere non potest. Nam prętérito adoptiuo nõ datur contra tabul. sui patris, nisi sit adoptatus ab auo paterno, vel simili b. ut infra, e. §. idemque est. & l. fin. §. idemque iuris. Sed instituto adoptiuo datur: ut J. eo. l. non putauit. §. in adoptione. Item adhuc contra, J. ad Tertul. l. j. §. proinde siue quis. & §. de capi. di. l. tutelas. ubi dicit non tolli per emancipationẽ alia iura, nisi quæ per l. 12. tabul. deferuntur. Sed dico, quòd cõtra tab. hic deferur non simpliciter filio, sed emanciparo. Cum ergo non remaneat emancipatus, amittit contra tabul.
r ¶ Si quis filio suo. ʒ datiui casus.
s ¶ Potuit.ʒ & quia in aliena familia non fuit, ut J. eo. l. fin. §. pe, & facit J. eo. l. fi emãcipatus. & J. §. proxi.
t ¶ Idemque est.ʒ conuerso.

nam pro vero plerunq; ponitur, qd̃ est in opinione: vt §. de peti. hære. l. pro hęrede. in castrensi verò non potest dicere, quia tunc cesset contra tab. vt §. de mili. testa. l. si à milite. §. fi. & l. seq.
a ¶ Non possunt. J vt deportati: ut vt C. de hære. insti. l. j. & §. e. l. j. §. deportatos. Idẽ multò magis dãnati in metallum: ut J. de pœn. l. quidam. Item hæretici: ut C. de hęr. l. 4. item mulier nubens intra tempora luctus: ut C. de secun. nupt. l. j. & facit §. de bono. pos. l. non est. §. final.
b ¶ Mortis.ʒ si dicas de suis, planum est: q̃ a unum tempus tantum inspicit, scilicet, mortis: ut institu. de hęred. qua. & diff. §. sui. Si de emancipatis, tunc tria tempora debent inspici ut institu. de hæred. quali. & diffe. §. in extraneis. Sed ibi instituti, hic prætériti: & facit J. de lega. præst. l. interuenit.
c ¶ Quod bonum.ʒ i. dicere, satis est si hèc secundum tab. non autem intelligas simpliciter. Nam utilitas esset, q̃ non tenereť præstare legata. nisi certis personis: ut J. de lega. præstã. l. j. Item & alia posset esse utilitas, ut §. eod. tit. l. fi ex duob. §. sed illud. Sed intelligę, q̃ hic dicit, cum ipse solus est institutus, qũ nihil ei p̃ desset petere contra tabulas: ut J. titu. j. l. is qui. §. sed si solus. not. simile verbũ huic, §. ad Vell. l. aliqui. §. fin.
d ¶ Committat edictum. J id est, aperiat edictum de contra tab. instituto: quod facit petendo prętéritus, licet non prosequatur: vt J. e. l. fi post mortem. §. fi. sic & stipulatio conditionalis committitur, i. incipit ex ea agi posse, cum conditio existit.
e ¶ Et ipse.ʒ s. institutus: & sic habet per alium, qd̃ per se non potest. Et plene dic, ut §. quæ res pign. ob. poss. l. Aristo.
f ¶ Sed si sub conditione. ʒ loquitur hic §. in filio in potestate constituto, & instituto sub potestatiua conditione, quæ pôt impleri ultimo vitæ spiritu: & sic ualet testamentum: ut §. de hæredit. institut. l. suus. §. j. Qualiter ergo potest deficere conditio? Dic in illo §. quid ergo. loquitur in emancipato: uel totus loquitur in emancipato instituto sub conditione casuali: & dic, q̃ habebat cohæredem: alioquin deficiente conditione rediret ad causam intestati: & facit benè ad hunc §. sequen. infrà, eodem. l. sub conditione. j. respon. & l. filium. H.
g ¶ Non potest.ʒ an hic potest alij committere edictum? R. fi. potest: vt J. eo. l. si in adoptionem.
h ¶ Accipere posse.ʒ s. fi pendente conditione non accepit secundũ tabulas: ut J. ea. l. §. & si fortè.
i ¶ Emancipatus.ʒ secus in suo: quia non valeret testamentum: ut suprà, de hęredi. institucn. l. suus. §. j. & C. de institutio. & substitutio. l. si pater.
K ¶ Potestate non est.ʒ idem si in potestate: ut J. de secun. tab. l. j. §. si sub conditione. Et ideo subaudi hic, maxime, arg. contrà, de cura. bon. dan. l. j. ADDITIO. Dic q̃ in alio casu loquitur, secundum Dyn. & Bartol.
l ¶ Potest.ʒ quid, si institutus filius repudiet ex testamento? an quasi prętérius petet contra tab? Videtur, q̃ sic posit eligere: ut J. titu. j. l. filium. §. omnibus. Sed H. contra per l. §. e. l. j. in princ. ibi, Si neque instit. &c. & C. de posth. hære. institu. l. fin. in fin. Item quod dicit non posse peti contra tabulas, uerum est, nisi ab alio commisso edicto: ut J. eo. l. si in adoptionem & §. de leg. 3. l. fin. §. fin. Item hic sub conditione institutus non potest adire de iure ciuili ea pendente: ut §. de acquir. hæred. l. is qui. in princ. Ergo nec secundum tabu. debet dari: vt §. de bonorum possess. non est. §. fin. Sed ibi de alio impedimento ratione suæ personæ, uel alio: non de impedimento conditionis. Item contra suprà, de acquir. hære. l. Clodius. Solu. ibi. ADDITIO. Dic, q̃ ibi nihil dicitur de hac l. & ideò dic, q̃ hic petitio bon. poss. secundum tab. fuit utilis: ut l. 12. §. fi sub conditione. J. de bonorum possessione secundum tabul. & sic potest in alium conuertri, ut hic: ibi autem prima conditio fuit inutilis: unde non cõuertitur in aliam vtilem, secundum Bar. hic.
m ¶ Nec contra tabu.ʒ potest. sed secundum tab. sic J. de secun. tab. l. 2. §. fi sub conditione.
n ¶ Accepisset.ʒ vt J. de secun. tab. l. 2. §. fi sub conditione. & l. fi sub cõditione. Sed nunqd iure bono. poss. contra tabu? Item facit §. de inoffici. testa. l. mater. & de lega 3. l. fin. §. fin. & J. de bono. libe. l. cum duos. & J. de col. do. l. 3. Accursius.
o ¶ Sed & si nepos. ʒ siue suus siue emancipatus: ut §. de hęre. instit. l. suus. & l. sed & si i condõne. §. nepos. H.
p ¶ Iusserit.ʒ idem si non iusserit: quia non videtur sibi posse committere edictum: ut J. e. non putauit. §. sed si ipse. & facit §. de inof. testa. l. nihil. & J. eo. l. si post. §. fi in adoptione. & J. de bon. lib. l. fi uerò. §. si seruo. Accursi.
q ¶ Nam & hic.ʒ vt J. tit. j. l. filium. §. in omnibus.

Flo.quo.

Adde, ẽt sub impossibili cõdõne institutũ posse testũ approbare: Bar. i l. j. vlti. col. §. de pdi. in stit. & in l. si quis testa ętiẽ, e. tit.

¶ Liberi, qui institui hæredes iure non possunt, a nec contra tabulas bonorũ possessionem petere possunt. Hæc autẽ verba, Instituì non possunt, ad mortis b tempus referuntur. ¶ Si q̃s ex liberis hæres scriptus sit, ad contra tabulas bonorum possessionẽ vocari non debet. Cùm enim possit secundũ tabulas habere bonorum possessionem, quod † bonum c est, ei cõtra tabulas dari? Planè si alius cõmittat d edictum, & ipse e ad contra tabulas bonorum possessionẽ admittetur. ¶ Sed si sub cõditione f scriptus sit, bonorum possessionẽ cõtra tabulas accipere non potest: g & ita Iulianus quoq; lib. xxij, Digestorũ, scripsit. Quid ergo, si defecerit conditio? Verum est, eũ cõtra tabulas accipere h bonorum possessionem. ¶ Si sub ea conditione filius emancipatus i hæres sit institutus, quę i ipsius † potestate non est: k quia scriptus hęres est, bonorũ possessionem secũdum tabulas accipere potest, l & debet: nec m contra tabulas potęst. Et si fortè defecerit cõditio, tuendus erit à prætore intantum, quantum ferret, si contra tabulas bonorum possessionem accepisset. n Sed & si nepos o sub huiusmodi conditione scriptus hæres, idem erit dicendum. ¶ Si quis ex liberis non sit scriptus hæres, sed seruus eius scriptus sit, eumque iusserit p adire hæreditatem, denegari debet ei bonorum possessio contra tabulas. Idemque est, & si legatũ relictum sibi, vel seruo suo elegerit. Nã & hic q dicimus, contra tabulas bonorum possessionẽ debere denegari.

¶ Paulus. LEX IIII.

ILlud notandum est, quòd bonorum possessio contra tabulas, quæ liberis promittitur, locũ habet siue quis hæres extiterit, r siue non: s & hoc est quod dicimus, Contra ipsum testamentũ t liberis competere bonorum possessionem. Quod in patrono contrà u est. ¶ Si quis filiũ, quem in potestate habuerit, instituerit hæredẽ, vel exhæredauerit, & ex eo nepotem omiserit: bonorũ possessioni locus non est: x quia non adita sit hereditas. Hoc dicit. Contra est: ut J. de bo. lib. liberis competit. siue paterna hæreditas est adita, siue non: quę datur patrono prętérito, & datur si hęreditas sit adita. R. ô est illa: quia successio parentum magis debetur liberis, J. unde liberi. l. scripto. Itẽ nota aliã differentiam bonorum possessio. quia quę datur patrono, rumpit testamentum pro debita portione: q datur liberis, reducit rem ad cãm intestati. C. de bono. posse. quæ pręsta pareo. l. j. & C. de colla. l. vt liberis. Et prędicta est rõ: q̃ patrono debetur ex lege 12. tabu. liberis iure naturæ. ¶ Si quis.] Habebam filium in potestate, institui eum, vel exhęredauiinepotem verò prętérij. Non erit locus bonorũ possess. contra tab. ut quia filius præcedit eum in gradu. y Ad testamenta. ʒ Si mater mea, uel auus maternus me prętériit: nõ uocor ad contra tabu. ¶ Si quis. ʒ Filium iam natum instituì: Posthumum prętérij. Nunquid institutus filius iam natus petet ꝗ tabu? sic: quia secundum tab. non petet: quia sperareturmoueri contra tabu. Quid, si interim intra tempus ad petendam bonorum possess. decessit: nunquid bonorum poss. non agnitam ad suos hęredes transmittet? Et regularitér non transmittitur: hoc casu, sic: quia impeditus fuit iusta ratione non petere secundum tabu. cùm sperarur moueri contra tabu. Vivianus.

Flo. alia.

Lib. 41. ad edict.

LIBER IIII. CAPVT. In principio huius legis notatur differẽtia inter bono. pos. contra tab. quæ datur liberis prętéritis, & patronis prætéritis. Si parens me prętériit, & aliũ instituit, siue institutus adiuit, siue non, ego prætéritus potero petere cõtra tabul. sed patronus prętéritus à libertorũ ꝗ poterit petere ꝗ tabul. nisi ex illo testamento

r ¶ Extiterit.ʒ puta, institutus.
s ¶ Siue non.] & ita contra tab. locum habet adita hęreditate, & ab secus in quęrela inof. testa. ut §. de inofficiosi testa. l. Papinianus. §. fi cõdõni. Et si ante aditam, facit ipso iure valere testm: si autem post, valet de iure ciuili: sed de æquitate Prętoria rumpitur, ut not. C. de col. l. vt liberis. item dic, siue non, dum tã posit existere, ut J. eod. l. quod vulgò. Sed cum instituì expectant prętéritos, ut J. de secun. tab. l. 1. §. expectandi. Ergo semper ante aditam hęreditatẽ. Sed dic, q̃ expectant, ut non petant secundum tab. adire tamen possunt de iure ciuili, & sunt hęredes. Argu. §, J. eo. l. j. in fin. vbi etiam iure ciuili prohibentur. ADDITIO. Dic, ſm Bart. hic, q̃ ibi erat duplex impedimentum: quia expectabatur contra tabu. & impedimentum erat de iure ciuili: hic vnum tantum.
t ¶ Contra ipsum testamentum.] sic suprà, ut in poss. lega. l. j. & non exigit. in fin.
u ¶ Contra est. ʒ quia oportet esse aditam, ut J. de bo. lib. l. etiam si. §. ut patronus.
x ¶ Non est. ʒ nunquid ergo erit locus edicto successorio in hæ bo. poss. ꝗ tabu. si filius repudiauit? Resp. est arg. contra, §. de inof. testa. l. his, qui. Azo. & facit §. eo l. j. §. vocantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Non habent.ⲝ i.habere non possunt, ut instit. de heredi. quali. & diffe. §. ceterùm si. Vel dic, suos, largè, scilicet tales, quib. datur hæc bonorum possess. quos dic, ut ⁊.eo.l.j. in prin. & sic tollitur oppositio de emancipatis. Est & alia ratio: quia præteritio feminatum habetur pro exhæredatione, ut insti. de exhæred. li. §. mater. Sed exhæredatis non dat hęc contra tabul. vt J. eod. l. non putauit. in princip. & l.j. in princi. ibi, Sed neque, &c.

b Neque quasi scriptum.ⲝ quod uidebatur, ut J. de secund. tabul. l. 2. §. expectandi. & dic bonorum poss. secundum tab. Sed cur hic non datur secundum tabul. ut infra, de secund. tabu. l. 2. §. si sub conditione? Respon. quia in dubio benignius præsumitur, vt J. de reg. iur. l. semper. id est, quòd nascatur Posthumus: & iõ quasi eo nato datur cõtra tabu. sic ergo aperitur edictum instituto per natum, & nasciturum: Sic non est contra suprà, eodem, titu. l.j. in prin. vbi nõ datur instituto. Item & secundum tab. uidetur dari, quæ dari consueuit pendente cond. quæ creditur extitura, vt dicto §. si sub conditione. secundum Azo. Item non obst. infra, de bo. li. l. si filius. § cùm filius, vbi expectat patron° alios: sed verum est, priores: hic autẽ erant eodem gradu natus, & nasciturus: unde nõ est ibi iniquitas: hic esset expectare tantum.

c Moriatur.ⲝ quam petat bonorum posse. contra tabu. vel secundum tabul. & facit J. l. proxim. Apparet ergo quòd potest petere de æquitate: & si differe volens iuri communi deseruire, transmittit.

d Quod maximè.ⲝ electiuè ponitur: nam aliud est in suo, ut ⁊. de acquir. hęredit. l. ventre. H.

e Adire.ⲝ propter Posthumum præteritum, ut dicunt. Sed certè hoc non impedit: quia in pari gradu est cum Posthumo, ut ⁊. de acq. hære. l. eum qui. §. j. imò quia additio est de iure ciuili, cui emãcipatus erat incognitus. Azo.

f Sed & si decesserit. Iniquum.ⲝ Imò videtur iniquum, cum poterat petere. contra tabul. sed non est: quia iuri communi voluit deseruire.

g Vel contra tab.ⲝ hæc disiunctiua pro altera parte uera est: scilicet, quia habet contra tabu. non autem secundum tab. vt ⁊. l. prox. §. fin. Sed Azo dixit ibi etiam secundum tab. dari. Et no. q̃ regulariter bonorum posses. vel hęreditas non adita, uel non agnita nõ trãsmittitur, vt ⁊. de bonorum posses. titu. generali. l. 3. § acquirere. Sed fallit hic si distulit deseruiendo iuri communi. Item fallit in liberis. Item intra annum deliberationis, vt C. de caduc. tollen. § in nouissimo. Et in alio, ut ⁊. ad Syl. l. si quis grauis. §. eleganter. Item C. de in offi. testa. l. si quis filium. Item ⁊. de acquir. hæred. l. Pantonius. Sed ibi propter restitutionem in integrum. Item fallit J. de Carbo. edi. l. scriptus. in fin.

Sed quare dicit potius i femina exhæd. 2. §. si filius? Dic, q̃ nõ dr̃ p̃tinuari dñi um i bonis matris, ut i bonis patris: B. in l. pr̃ filium. j. col. vers. sicut dicim⁹. ⁊. de inofficio testa. & l. in suis. ⁊. de libe. & post. Fio. effet.

Iulianus. LEX V.

Sed & si decesserit antè, quàm peteret bonorum possessionẽ: non est iniquũ, Prætorem decernere, hæredib. eorum saluum fore commodũ bonorum possessionis secundum tabulas, vel contra tabulas. g

Paulus. LEX VI.

Si emancipatus filius nepotẽ procreauerit, & ita decesserit, deinde auus eius: i nepos ad aui bonorum possessionem venire potest. k Quòd si filium, & nepotem emancipauerit, viuere quidem filio nepos non veniet: post mortem autem eius ad bonorum possessionem aui veniet. Nec potest quoque solo emancipato, & auo mortuo, deinde patre eius, nepos præteritus accipiet patris bonorũ possessionẽ: quia suus m hæres futurus n patri o esset, si de potestate aui non exisset. Filio emancipato, si nepos retentus sit, & vtrique p præteriti: vtrique accipient bonorum possessionẽ.

Si filius q emancipatus in adoptiua familia nepotem sustulerit, ne nepos quidem ad bonorum possessionem aui naturalis veniet. r Sed & si emãcipatus s filius procreatis nepotibus in adoptionem sese dederit, ut eum filij sequantur: t idem erit. Planè si is, qui apud adoptiuum auũ procreatus est, emancipatus sit, veniet ad bonorum possessionẽ aui naturalis. Adoptio enim tamdiu u nocet, quamdiu quis in aliena familia est. Cæterùm emancipatus ad bonorum possessionem parentum naturalium veniet, sed emancipatus viuis x eis, non etiam post mortem eorum. Hoc enim verius est, post mortem eorum emancipatum y non admitti.

Caius. LEX VII.

Si retentus z fuerit in potestate nepos, filio emancipato, admittitur nepos viuo auo ad patris bonorum possessionem.

g Iustitutus filius beneficio præteriti nati, vel nasciturí, potest petere contra tabulas: & eo casu, decedens ante eam petitam transmittit. Bar.

h Procreauerit.ⲝ secus, si adoptauerit, ut insti. de hęre. ab intest. §. cum quæritur. in fin. & ⁊. de in ius voc. l. sed si hæc. §. si filius. Azo. & ⁊. de in ius uocan. l. quæsitum.

i Auus eius.ⲝ ⁊. decesserit.

k Potest.ⲝ ex lege Velleia? Non: quia neque filius, neq; nepos erãt in potestate, quod est opus, ut illa lex locum haberet, vt insti. de exhæred. lib. §. Post humorum.

l Nepotem.ⲝ Sed quæ erat hic dubitatio. Respon. q̃ hoc edictum maximè propter emancipatos est inductũ sed certe idẽ & si alio modo sint sui iuris, ut ⁊. l.j. §. & sui in ris. in fin.

m Quia suus.ⲝ respondet tacitæ obiectioni, quæ fieri potest ex eo, quod est suprà, eodem. l. illud. §. testamenta.

n Futurus.ⲝ sic ⁊. e. l. illud §. si quis.

o Patri.ⲝ nunquid auo? Respon. ut C. unde libe. l qui se. Azo.

p Vtriquæ. Jvt J. de coniung. li. l.j. in princ. & ⁊. de inoffic. testa. l. si proponas. & J. de colla. bon. l. filius emancipatus.

q Si filius.ⲝ extranei.

r Veniet.ⲝ ut suprà, eodem. l. 3. §. si quis filio. Sed hic extraneo suit datus.

s Sed & si emancipatus.ⲝ à patre naturali:

t Sequãtur.ⲝ uel sequntur, vt ⁊. de adop. l. si pater. Sed contra huic respon. ⁊. e. l. 3. § idemque, sed hic extraneo se dedit.

u Tamdiu. Jut insti. de exhære. li. §. qua ratione. & J. de uen. in pos. mit. l.j. § si filius. & J. e. l. si ex duobus. §. filius. & C. de adop. l. pe. §. si verò pater. & §. si hoc. & ex hoc collige. idem esse in proximo superiori casu. Accursus

x Viuis.ⲝ facit insti. de hære. ab intest. §. at hi. & §. eadem. & §. admonendi.

y Emancipatum.ⲝ nepotem ab auo adoptiuo.

Si retentus.ⲝ CASVS Si pater habens filium, & ex eo nepotẽ, filium emancipauit, nepotem in potestate retinuit: filius emancipatus præteriit suum filium: & uiuo auo nepos uocatur ad ⁊ tab. patris sui. Ex lege ista colligetis argu. pro sententia Accur. & Azo. qui dixerunt, Si habeo filium, & ex eo nepotem: eo ipso q̃ emancipaui filium, non uideor nepotem emancipare, ut hic, & ⁊. de adopt. l. libe rum. licet quidam contra dixit argu. eius quod legitur suprà, de ado. l. si pater. Sed illud debet intelligi, si pater emancipauit filium cum nepotibus.

z Si retentus.ⲝ fa cit J. de uen. in pos. mit. l.j. §. j & de colla. bon. l. si quis filium. & si ta. test. nul. ex tab. l. si pater.

Non

Nn putauit.ⲝ CASVS Si pater, uel auus paternus, uel pro aui bonis suos præteriit liberi præteriti non ueniunt ad cõtra tab. sed possunt dicere testamentum inofficiosum liberi præteriti. Sed vnum sciatis: quia ad hoc, ut filius repellatur à contra tab. non sufficit alia parte testamenti exhãdẽ scribi, sed debet exhæredari ab eo gradu, quo petitur bonorum possessio.

lib. 40. ad edictum.

Non quæuis.ⲝ Habuisti suprà, quod ex hãdatio habet repellere liberos à contra tabulas. quod est intelligẽdum de rite facta non de non rite facta. Non enim quæuis ex hęredatio repellit filiũ à cõtra tabulas. Si ab uno ex hãdib. est facta: non ritè facta, nõ repellit à contra tabulas. Si ab omni gradu rite facta est, repellit à cõtra tabulas: Sed q̃d filius est exhæredatus a primo gradu: est institus i secũdo gradu: nunquid poterit petere cõtra tabulas? Si ex persona fratris cõmittentis edictum potest à primo gradu: præteriri, à secundo exhęredari, & eptra, & ubi præteritur, cõtra illũ gradũ petit cõtra tabulas, ubi exhęredatur: non potest contra illũ gradum bonorũ possperere. Si qs.ⲝ Pater familias filium emancipatum exhæredauit eũdẽ arrogauit: nũquid repellit à cõtra tab? Sic quia iura naturalia in eo prętualent: secus, in extraneo. Quid erit? filium dedi in adoptio. deinde eũ: exhæredaui, post ea emãcipatus est: nũquid nocebit ei exhæredatio? Sic. Veũ scias, Si dedi filiũ in adoptionẽ, tenet, si eũ ex hęredo quandiu est in adoptiua familia, q̃ nõ uideur esse filius: alias sic. Sed quid, si in stitutus est per quem quæritur hæreditas: nunquid admittitur ad cõtra tab? Sic, si sit præteritus. Vt autem.ⲝ Præteriti, qui uolunt admitti ad contra tab. debent esse de liberis, si dati sunt in adop. nõ admittuntur ad cõtra tabu. patris naturalis, nisi sint scripti, & alius cõmittat edictum. Non est nouum.ⲝ In §. isto ponitur casus, in quo aliq̃s expedit instituto peti. bo. pos. contra tab. & est talis: Ponam⁹, testator te filium suum instituit ex unica: me filium emancipatũ præteriit: si ego non peterem contra tab. tu haberes unam unciam: si peto contra tab. rescindo testamentum, & res reducetur ad causam intestati. Tu institutus habebis partẽ uirilem: Si alius institutus hęres, erat de liberis, habebit quatuor uncias, & ita profuit ibi, quod petij contra tab. Sed si alius institutus esset extraneus: tu haberes semissẽ, & ego semissem Nam sicut expedit instituto petere cõtra tab. ita cõtra dãnosum est. Pręterea si filius in potestate est institutus insolidũ ego filius emancipatus sum præteritus: si peto contra tab. uel ecõtra hic deterior causa est sua: quia si non petij, institutus peteret secundum tab. & haberet totum: quia petij: cõtra tabu. ipse habebit semissem. Viuia.

a Non putauit.ⲝ ut ⁊. l.j. in prin.

b Turbant.ⲝ ⁊. alio modo, quàm qui sequitur: uel non turbãt ipso iure, ut non contradicat sibi ipsi: & facit ⁊. de libe. & posth. l. filio.

c Exhæredem.ⲝ ⁊. filium suum.

d Non sufficit. ⁊ ut hæc bono. posses. cesset. Azo.

e Bonorum possessio.ⲝ secundum tabulas.

f Poterit.ⲝ scilicet, filius. Sed quid econtra, si filius a primo gradu præteritus, à secundo exhęredatus, instituris tempore mortis existẽtibus, & postea repudiãtibus: nunquid sufficit peti cõtra tab. ut ẽt substitutio rumpatur? Quod uidetur. ut ⁊. de libe. & Posthu. l. si Posthumus. & ⁊. de iniusto testamen. l. nam & si sub cõdõne. Item certũ est dari contra tabu. ut suprà, eo. l. illud. in prin. & J. eod. l. filiũ. Ergo contra substitutos nõ potest dari querela, si adiissent ex substitutione quia illa datur defficiente alio auxilio, ut insti. de inof. testa. §. cũ autem. Sed uideur contra, scilicet, q̃ substitutio teneat etiã pupillaris, licet uit ietur institutio per contra tab. ut J. de leg. præstan. l. 2. Certè pro parte instituti ibi tenere uidetur testamentum, licet ipse pupillus institutus accepit cõtra tab. quia habet ibi cõtra tabu. ture secũdum tab. ut infra, de le. præstã. l. nõ nũquã. secundũ Azo. & facit C. de lib. præte. l. j.

Vlpianus. LEX VIII.

On putauit Prætor, exhæredatione notatos, & remotos, ad cõtra tabulas bonorũ possessionem admittendos: sicut nec iure ciuili testamenta parentum turbãt. Sanè si uelint inofficiosi querelam instituere, in ipsorum est arbitrio. Aliqua tabularum parte exhæredem scribi non suifficit, sed eo gradu, contra quem petitur bonorum possessio. Vnde si à primo gradu exhæredatus sit filius, à secundo pręteritus, & primo gradu scripti nõ petierint bonorum possessionem? poterit contra tabulas accipere bonorũ possessionem. Non quæuis exhæredatio submouet filium à contrà tabulas bonorum possessione, sed quæ ritè facta est. Si ab vno ex hęredibus sit filius exhæredatus, Marcellus lib. ix. Digestorum, scribit, filium non uideri exhæredatum: idcirco contra tabulas bonorum possessionem peti posse contra utrunque hæredem. Si exhęredatus sit filius, & institutus, obtinẽte eo gradu, ĩ quo institutus est puto commisso edicto ab alio filio contra tabulas bonorum possessionem eum petere posse. A primo gradu pręteritus est filius, à secundo exhęredatus. Si prmo gradu scripti nõ sint in rebus humanis mortis testatoris tempore, dicendum est, contra tabulas bonorum possessionẽ pęteritum petere non posse. Hęreditas enim in secundo gradu uersatur, non in primo, ex quo neque adiri hęreditas, neq; bonorum possessio peti potest. Sed si post mortẽ testatoris decesserint hęredes scripti, idem Marcellus putat contra tabulas bonorum possessionem semel natã cõpetere. Sed & si defecerit conditio institutionis, adhuc tantundem dicit pręteritũ ab eo gradu filium contra tabulas bonorum possessionem petiturum. Idem scribit, & si posthumus, qui institutus fuit, non fuerit natus: nam adhuc contra tabulas bonorum possessionem competere filio, Marcellus ait. Si quis sua manu exhæredẽ se scripserit, an contra tabulas bonorũ possessionem posit accipere, videamus. Et marcellus libro ix. Digestorum, nocere ei hanc exhæredationem ait; quia Senatus hoc pro non scripto non facit, quod contra eum est. Si quis eman cipatum filium exhæredauerit, eumque posteà arrogauerit, Papinianus libro ij. Quæsitionum ait iura naturalia in eo præualere, idcircòque exhęredationem nocere: sed in extraneo adopta to Marcelli sententiam probat, ut exhęredatio ei arrogato postea non noceat. Posthiminio autem reuerso filio, dicendum

lib. 40. ad edictum.

qualiter intellig. sit hoc ex uid. perr. Stel. in l. si duobus §. si prius nu. 39. de bon. pos. contra tab.

Intel. hu ius. §. uid. p Hubert. zu car. i l. post humo. nu. 99. & seq. C. hoc titulo.

Alias, cõtractum.

Fl. li. 12.

Fl. idcirco.

Fl. desit, adoptatus.

d Quod maximè.ⲝ

e Adire.ⲝ propter Posthumum præteritum, ut dicunt. Sed certè hoc non impedit: quia in pari gradu est cum Posthumo, ut ⁊. de acq. hære. l. eum qui. §. j. imò quia additio est de iure ciuili, cui emãcipatus erat incognitus. Azo.

f Sed & si decesserit. Iniquum.ⲝ Imò videtur iniquum, cum poterat petere. contra tabul. sed non est: quia iuri communi voluit deseruire.

g Vel contra tab.ⲝ hæc disiunctiua pro altera parte uera est: scilicet, quia habet contra tabu. non autem secundum tab. vt ⁊. l. prox. §. fin. Sed Azo dixit ibi etiam secundum tab. dari. Et no. q̃ regulariter bonorum posses. vel hęreditas non adita, uel non agnita nõ trãsmittitur, vt ⁊. de bonorum posses. titu. generali. l. 3. § acquirere. Sed fallit hic si distulit deseruiendo iuri communi. Item fallit in liberis. Item intra annum deliberationis, vt C. de caduc. tollen. § in nouissimo. Et in alio, ut ⁊. ad Syl. l. si quis grauis. §. eleganter. Item C. de in offi. testa. l. si quis filium. Item ⁊. de acquir. hæred. l. Pantonius. Sed ibi propter restitutionem in integrum. Item fallit J. de Carbo. edi. l. scriptus. in fin.

h Exhęredatũ.ⲝ ut ⁊. de lib. & posthu. l. & si pepercerit. §. filius.

i Si exhęredatus sit.ⲝ a secundo gradu. Azo.

k Institutus.ⲝ ĩ in primo. Azo.

l Posse.ⲝ cõtra uidebatur propter duo: & quia institutus, & quia exhæredatus erat: & facit J. eod. le. si post. §. penul.

m Peti potest.ⲝ facit infrà, de uentre in pos. mi. l. j. §. si uenter. & §. seq. & J. de Carbo. edi. l. si sumptus. §. interdum.

n Conditio.ⲝ nunquid & si nullus alius sit institutus? Quod uidetur, ut J. eod. l. filiũ. Azo. & facit J. eo. l. q̃ uulgo. & J. titu. j l. sed & si. §. non omnia. & supra, de iniusto testamen. l. nam & si.

o Competere.ⲝ Sed nunquid admittetur ut pręteritus, uel ut ex hæredatus? Respon. ut pręteritus. Item contra quos? Respon. contra institutos in secundo gradu: nec tamen repellent eũ, quia dicant exhæredatum uel potest dici contra ipsum testamentum, ut sup. eodẽ l. illud in fi.

p Nocere. J quia rite facta est nec ob. Senatusconsul. Libonianũ quod dicit non ualere, quando aliquis sibi adscribit aliquid, q̃ a hic contra se, non pro se. ad quod supra, de interrog. actio. l. de ętate. §. j. & J. de fal. l. uxori. §. j. Sed an possit agere de inofficioso? Dic quod non, ut J. de bo. lib. l. quæritur. & infrà, de interdic. & relega. l. relegatorum. in fi. & C. de Decur. l. ne quis. & C. de hęre. l. curiales. Sed argumen. contra, ⁊. de iis, qui. ut indig. l. j. & no. de hoc. C de inoffi. testa. l. si quando. in fi.

q Iura naturalia.ⲝ quia filius erat, nec rumpitur testamentũ per arrogationẽ quoad hoc: licet secus sit in extraneo alio, ut subiicit, q̃a rumpitur testamentum p arrogatiõem, puta, fratris, qui potest exhẽdari, & agere querela turpi persona instituta, ut C. de inoffi. testa. l. fratres: Vel dic, q̃ prorsus extraneus fuerit, & fuit adoptatus & ex hęredatus, & tandem emancipatus: & iterum adoptatus: Et secũdũ hoc non obst. J. de uer. oblig. l. quidam cum filium. ubi dicit, q̃ exhęredatio res est inepta in extraneis: quia prędicti nõ sunt extranei, peredatus. Sed cum hoc secũdo casu sit ruptum, ut dicis, quomodo petitur iterum rumpi per contra tabu? Respon. ruptum est de iure ciuili, nõ Prætorio. ut C. eo. l. 2. sic ergo hoc casu petitur contra tab. sed supiori querela inofficio. testa.

r Nocere.ⲝ ut non habeat contra tabu. & facit ⁊. de libe & Post. l. filio. & C. de iis, qui ue. æta. l. fin. Accur.

s Posthiminio.ⲝ facit ⁊. de iniusto testa. ⁊. sed nec.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nocebit.ʒut non habea: contra tabu. Nec enim omnino extraneus est,ut ʃ. proxi §.& insti.de hære.intestā.§.eadem in fi.
b ¶ Extranei.ʃExtraneis ergo hæredibus institutis non cõmittit edictum,ut J.eod.§.ut autẽ.& facit J.de uẽ.in pos.mit.l.j.§. filius. ij. Sed certè & non instituti uidentur habere cõtra tab.ut J.de col.bo. l.j.§.is quoq;. Sol. ibi erat,institutus, ut & hic. Nec dicas, ergo ñ cõferet,ut J.eo.l.filiũ. §.& hoc fit cõsequẽs. q illud de rigore: secus de equitate, ut J. d col. do.l si filia.secũdum Ioã. Vel ibi erat adoptatus ab auo materno, hic ab extraneo,ut dixi ś.eo.l.3.§. si quis filio.
c ¶ Accipient.ʒalio committente edictum sed ipsi committẽt, ut subiicit.Accur.
d ¶ Sed ś ipse.ʃscilicet,datus in adoptionem.
e ¶ Cõtra tabulas ʒ cur ergo adoptiuus filius scriptus hęres patri suo adoptiuo committit edictum? quod vt,ut J.eo. l.si post. §. si in adoptione? Respon.in filio secus est: quia licet stricto iure cõmittat edictum patri,tũ,quantum ad effectum,non patri, sed filio quęritur.
f ¶ Vt autẽ admittantur. ʒ dati in adoptionem alij.Azo.
g ¶ Bonorum possessio.ʒalio cõmittẽte edictum.
h ¶ Qui.ʃdatus a patre naturali.
i ¶ Bonorum poss.ʒ alio committente edictum:&facit ś.ea. l. §. si ab uno. Sed contrà, J,eo.l.cum emancipatus.§.qui duos.Sed hic in filiis: ibi in nepotibus:q a est,qui eos antecedebat.
k ¶ Hęres scribatur.ʒ & ex xij. unciis. alius.
l ¶ Non haberet. ʒ ś.iste testator, alias frater.& tunc melior.
m ¶ Sed amplius. ʒ facit ś.eo. l.cum emancipatus. & ś. de inoffici. testa.l.mater.in fi.& ś. de leg.3.l.fin. & J.eod. l.filium.§. & hoc fit cõsequens.Sed contra,J. eo.l.si ex duobus.§.sed & illud & J.tit.j.l. filiũ §.ad eum ubi non põt habere plus,quam habebat ex institutione. Sed ibi iam adiuerat ex institutione,quo casu non potest petere contra tab.& sic maiorem partem consequitur,quam ex institutione,ut C.eo.l.si ex duobus.§.quod si is.
n VTrum Familia.ʒpotest poni habito respectu ad patrem naturalem,id est,quando de eius hæreditate agitur:nã non habet filius contra tab contra testamentum patris naturalis,si est in familia adoptiua tempore mortis naturalis patris:siue uiuat post,cũ petitur contra tabul.siue non uiuat pater adoptiuus,ut instit.de hære.ab intestā.§.eadem'Hug.

SI post mortem.ʒ CASVS. Paterfamil.filium suum instituit, iste se dedit alteri in adopt.nunquid poterit uocari ad cõtra tab. Et respon quod adoptio non nocet ei,quin uocetur ad contra tab. est exhæredatiõem anteà factam nocere. ¶ Si filium in adoptiua familia constitutum pater naturalis exhęredauerit,deinde sit filius emancipatus,nocebit [a] ei exhæredatio. ¶ In adoptionem datos filios nõ submoueri uoluit Prætor, si † mõ hẽdes instituti sint: & hoc iustissime eum fecisse Labeo ait: nec enim in totũ extranei [b] sunt. Ergo si fuerint hęredes scripti, accipient [c] cõtra tabulas bonorum possessionem:sed ipsi soli nõ committẽt edictum,nisi fuerit alius pteritus ex liberis,qui solent committere edictum.Sed si ipse [d] scriptus non sit,sed alius, qui ei acquirere hęreditatem potest; non est in ea causa, ut eum ad bonorũ possessionem contra tabulas [e] admittamus. ¶ Vt autem admittatur [f] ad bonorum possessionem, ex liberis eos esse oportet. Cæterum si adoptiuum filium dedi in adoptionem,& hæredem scripsi: comisso per alios edicto, bonorum possessio [g] contra tabulas ei non dabit. ¶ Datur autem ei, qui [h] in adoptiua familia est contra tabulas bonorum possessio, [i] si eo gradu hęres scriptus sit contraquẽ peti potest bonorũ possessio. ¶ Nõ est nouum,ut emancipatus prætreritus plus iuris scriptis hęredibus patris sui tribuat, quàm habituri essent,si soli fuissent: quippe si filius,qui in potestate patris sui est ex duodecima parte hæres scribatur,[k] emancipato pręterito:dimidiam partem beneficio emancipati occupat:qui si emãcipatum fratrem non haberet,[l] duodecimam partem habiturus esset.Nã & si † ex parte minima sit hæres institutus:non pro ea parte, qua institutus est,tuendus est,commisso edicto:sed amplius [m] per bonorũ possessionẽ habere potest.Prætoris † enim propositum est, cum contra tabulas bonorum possessionẽ dat eas partes unicuiq;liberorum tribuere, quas intestato patre mortuo in hæreditate habiturus esset, si in potestate mansisset: & ideo si ue emãcipatus, siue is,qui in potestate mansit, siue in adoptionẽ datus,ex minima parte hęres scriptus sit,non redigitur ad eam portionem,ex qua institutus est, sed uirilem accipit.

¶ Caius. † LEX IX.

VTrum aũt pater adoptiuus uiuat,an defũctus sit,nihil ĩ teresit:nam hoc solum quæritur an adoptiua † familia [n] sit.

¶ *Filius datus in adoptionem, potest uocari ad contra tabu.ex persona hẽdis committentis edictum.Idem in filio dato in adoptionem auo materno.hoc dicit.*

¶ Vlpianus. † LEX X.

SI post mortem testatoris hęres institutus filius [o] in adoptionẽ se dederit,bonorum possessionẽ contra tabulas accipere potest: [p] quia scriptis hęredibus institutis,† nõ solet nocere adoptio. ¶ Sed & † si filius in adoptionẽ dat' auo materno, [q] hæres institutus sit à patre naturali; commisso per aliũ edicto,magis [r] est,ut bonorũ possessionẽ accipere possit. Nec eũ exigimus, [s] ut adeat hęreditatem, sed sufficit,ut ei delata sit, acquiriq; possit. [t] ¶ Si in adoptionẽ datus postea,quã iussum patris adoptiui hęreditatem [u] adiit, emancipatus fuerit, potest contra tabulas bonorum possessionem accipere: hæreditatemque ipse potius habebit,quàm pater adoptiuus. Illud [x] notandum est, quòd & si adierit hæreditatem [y] in adoptionem datus, contra tabulas ei detur. [z] ¶ Aliàs autem si quis [a] legatum [b] siue portionem † sibi datã agnouerit; à cõtra tabulas bonorum possessione repellendus [c] est. ¶ Liberti, † qui cõtra tabulas hẽ nõ possunt, [d] nec partẽ faciũt, si per alios cõmittãt edictũ. Quo enim bonũ est eis fauere, ut partẽ faciãt nihil habituri? [e] ¶ Exhęredati liberi quemadmodũ edictũ non committunt, [a] ita nec commisso per alios edicto cũ illis ueniunt † ad bonorũ possessionẽ: [b] unaq; eis quęrela superest, si de ĩofficioso dicant.

¶ *Beneficio mihi competenti ex iure alterius possum uti contra alium.b.d.& est notabilis,& menti tenendus.Bar.*

¶ Hi, † qui pp alios [c] contra tabulas bonorum possessionem petunt, nõ expectãt ut prætreriti bonorum possessionem accipiãt: uerum ipsi quoq; bonorũ possessionem cõtra tabulas petere possunt Cùm enim semel beneficio aliorũ ad id beneficium fuerint admissi, iam non curant, [d] petant illi, necne bonorum possessiõem.

¶ Paulus. † L. XI.

SI in adoptionem datus sub cõditione scriptus sit hęres a naturali patre:alio cõmittente edictum, ad contra tabulas & ipse ueniet; [e] † Sed si defecerit cõditio repelletur ab ea possessione. Idem [f] puto & in eo, qui purè quidẽ, sed non iure scriptus sit hęres. ¶ Exẽplo iuris legitimi, [g] & bonorum possessio contra tabulas distribuitur. Igitur nepotes ex vno filio, vnam partem habebunt.

¶ *Ius accrescendi habet locum inter bonorum possessores.hoc dicit.*

¶ Idem. † L. XII.

SI duobus filijs,& ex altero [h] filio duobus nepotibus bonorũ possessio competat,& alter ex nepotibus non petat,pars eius [i] fratri accrescit. Si vetò ex filijs alter non petat,tam fratri, quàm nepotibus [k] id prodest:nanq; tunc duo semisses [l] fiũt,ex quibus alterũ filius,alterum nepotes cõsequunt.

¶ *Per secundum testmentum, in quo filius est pręteritus,si in eo sunt scripti uenientes ab intestato rumpit primum.Bar.*

¶ Si prius [m] testamẽtum exter iure factũ, quo filius [n] exhæredatus est,sequens imperfectum, in quo prætreritus sit filius,posteriore testamento prætreritus, rectè petet bonorum possessionẽ.Si † remoto quoque filio,[o] potiores sint in ea hæreditate posteriore testamẽto scripti hęredes,[p] ita † ius habet,vt cùm is, contra quem filius petit bonorũ possessionẽ, amoto filio posit obtinere hæreditatẽ: filius quoq; rectè videatur petere bonorum possessionẽ: si verò ille non posit [r] hæreditatem obtinere,filius quoque excludatur. [q]

¶ *Quæ hęres acquirit iure ciuili effectus hęres,ea ipsa acquirit bonorum possessor iure Prætorio effectus.hoc dicit.*

¶ Iulianus. † L. XIII.

CVm emancipatus bonorum possessionem cõtra tabulas accipit,scriptus hęres ei hæreditatem petenti cogendus est & prædia,& seruos hęreditarios prestare.Omne enim ius,quod per causam hæreditariã scriptus hęres nãciscitur, ad eum transferri [s] æquũ est, quem Prætor hæredis loco [t] constituit. ¶ Qui duos † filios,& ex altero [c] eorum nepotem habebat,[u] eum in adoptionem dedit, & hęredem instituit prætrito altero filio. Quæritur, quid in his seruari debeat? vtrum in partem patris sui admittatur, an virilem portionem habeat? Respondi, In adoptionem datus nepos, & hæres scriptus, quandiu pater eius aut in potestate, aut emancipatus est,non potest contra tabulas bonorum possessionem accipere. [x] Sed si pater eius antè, quã bonorum possessionem acciperet,decesserit, [y] non admittitur [z] filio prætrito non petente scripti in primo sunt hęredes:& tũc nõ petitur cõtra tabulas, & secundum hoc impropriè dicit ʒ tabulas. Vel dic,ꝙ respexit ad ius authẽ.secũdũ qd' ualet ẽt iure testamenti ut C.de test authẽ.hoc inter. Alij.dãt hic, Vnde liberi. qd nõ placet.
n ¶ Filio. ʒpræterito ab hęreditate: quia nõ uult uenire ad eam per contra tabulas.
o ¶ Scripti hęredes.ʒ iu secũdo, potiores dico scriptis in j.
p ¶ Non possit.ʒ qa sit extraneus.
q ¶ Excludatur. ʒ ſ. a contra tab. quia exhęredatus est.

CVm emancipatus.ʒ CASVS. In principio huius le. tractat quis sit effect' bonorũ possessionis ꝑ tra tab. Certe si pater instituit hęredẽ filiũ emancipatũ prætreriit & filius emãcipatus ꝑ tra tab. petiit: hic est effectus bono.poss. cõtre tab. ut eadẽ omnia restituant per hęredẽ ei,qui petiit contra tab. ¶ Qui duos. ʒ Pater fa. habebat duos filios in prãte: ex altero nepotem habebat illũ dedit in adop. & eum hęredem instituit alterũ filium prætreriit. Quęritur,qua liter isti uenũt ad suc. Respõ. ꝙ iste nepos in adopt. datus ſi pater eius uiuit, nõ admittitur ad cõtra.tabu. cum pater eũ præcedat: sed si pater eius ante, quã petet:bo. poss. decesserit similiter non admittit ad contra tab. Si pater. ʒ Paterfa. habebat tres filios, unũ emancipatũ, & illũ ꝑteriit, duos,quorũ unũ dedit in adop. alterũ in potestate retinuit. Ex illo dato.in adop.habebat duos nepotes, quos ꝑteriit,qualiter uocantur ad cõtra tab? Fili' emancipatus pro tertia, alius pro tertia, à patre filius in ado.datus cũ nepotibus ꝑ alia tertia:& ipse habebit sextantẽ,aliũ sextãtẽ habebunt nepotes.
r ¶ Si pater ex duob'. ʒ Pater habebat duos filios,alterũ filium habentẽ filios emancipatuit.vnum ex nepotibus,quem habebat antè, quam emanciparet, cũ in locum filij adoptiui: postea emancipauit eum:eo emancipato decessit:qualiter ueniunt isti ad cõtra tab. Et certè ueniũt: quia filius, qui remansit in potestate, petet vnam tertiam:alteram petet,qui est adoptiuus in locum filij: aliam petet emancipatus cum filio suo. Sed si filius mortuus sit, & alter ex nepotibus in locũ filij adoptatus est. tres partes fient, & prædicto modo diuidetur. Viuia.
¶ Cum emancipatus. ʒ aliàs. §. & aliàs lex.
t ¶ Transferri. ʒ nisi scriptus sit de liberis, vt suprà. eod. l non putauit. §. final.
s ¶ Loco. ʒ fic.ś.de bono.pos.l.ij.& ad Trebell.l.si hæres ab eo.
t ¶ Altero. ʒ filio, ſ.patre nepotis, & alio instituto cum nepote.
v ¶ Habebat. ʒ cum patre suo.
x ¶ Accipere. ʒ quia pater habebat dimidiam, & alter frater dimidiam. Hug. Sed quid, si post mortem patris bonorum possessionem acciperet? Azo.
y ¶ Decesserit ʒ post mortem aui,tamen aliàs admittitur, vt J. de ven.in poss.mit.l.j. §. si filius. in fin.
z ¶ Non admittitur. ʒ quia nec per se,quia est institutus nec per aliũ quia nemo est, qui posset committere edictum, cum alter esset instituus:

a ¶ Sed & si filius. ʒ Pater filium suũ dedit in adop.auo materno, filiũ suũ instituit,alium prætreriit:nunquid ex ꝑsona fratris,cõmittentis edictum poterit accipere bono.posses. contra tab? Sic ut potius habeat,quã pater adoptiuus,cuius iussu adiuit hęreditatẽ. ¶ Aliàs autem si quis legatum. ʒ Si filius prætreritus legatũ sibi relictũ agnouit:repellitur a contrà tab. Vnũ sciatis, illi liberi uocãtur ad cõtra tab.qui pro liberis habentur. Vnde exhęredati liberi nõ uocanẽ ad cõtra tab.cum habeãt querelam. etiam si alius cõmittat edictũ. ¶ Hi qui ʒ Si sum institutus hęres, & frater meus emancipatus est prætreritus: possum petere contra tabu. ex persona fratris committentis edictum, siue uelit bono.pos.petere,ut ꝑteritus, siue nõ: q a ex quo sum admissus,debeo petere pos. eo inuito. Viuia.
o ¶ Filius. ʒ altero prætrerito.
p ¶ Potest. ʒ prętreri to cõmittẽte edictum. Aliàs contra,ś.eod.le. iij.§. fi emancipatus filius prætreritus.
q ¶ Auo materno. ʒ idẽ & si extraneus, & multo magis. Sed hic contra uidebatur,qua si omnino adhuc ptẽ adoptiuũ respiceret, nec in aliquo respiceret patrẽ naturalem.
r ¶ Magis. ʒ electiuo ponitur.
s ¶ Exigimus ut adeat ʒ aliàs habeat, id est adeat ex testamẽto. Imo ecõtra exigimus, ut non adeat, Alias cõtra tab.ei non daretur ut J.eo. l. si ex duobus. in prin. Azo.
t ¶ Possit. ʒ alias nõ datur ei contra tabu. ut infra, eo.l.ñ in adoptionem.
v ¶ Hęreditatem. ʒ patris naturalis: qui eum instituit,alio prætrerito,qui cõmisit edictum.
x ¶ Illud. ʒ reperit quod dixerat,ut denotet illud esse speciale.
y ¶ Hęreditatem. ʒ patris naturalis, q eũ instituit. Et dic, iussu patris adoptiui: alias enim nõ potest.ut ś.de acquir.hære.leg.§. quis mihi bona.§. iussum.
z ¶ Ei detur. ʒ commisso edicto ab alio ꝑ terito: & sic excusat eũ iussus patris. Argu. contra infra, de fal. §. quis.j.respon. ADDITTIO. Dic secundum Barto.quod ibi non debuit petere pater, cum esset illicitum:hic debuit,cum esset licitum.
a ¶ Si quis. ʒ sui iuris,scilicet.
b ¶ Legatum. ʒ accipe,agnouerit.
c ¶ Repellendus. ʒ fic ś.eo.l.3.§.fina.& J.eo.l.si duobus.in prine.& J.de bo.lib.l.& si ex monica.§.fin.& ś.de inofficiosi.testa.l. Papinianus. §.si conditioni.
d ¶ Non possunt. ʒ ut exhæredati;ut J.eo.l.proxi & ś.l.j.in prie.
e ¶ Habituri. ʒ ut ś.de inofficiosi.testa. l.qui repudiantis.in prin. qũ qs qui non admittitur alij nocetur C.de natu.lib.in authen.licet ut no. ś.de leg.j.l.hniusmodi.§.Titio.

Non

a ¶ Non committunt. ʒ ſ.per se,ut ś.eo l.3. in prin.
b ¶ Possessionem. ʒ ut & ś.de hbe.& Posthu.l.fi.
c ¶ Hi,qui propter alios. ʒ ut instituti propter prætreritos. Nam instituti eo ipso,quod alij sunt prætreriti, habent bonorum possess.contra tab.Azo.
d ¶ Ioã non curãt. ʒ Imo curant: q a nullo alio petẽte cõtra tab. tenentur scripti ad integra legata,ac si adiuissent,ut J.tit.j.l. non nunquam.& l.is, qui. §.sed si solus.Dic ergo non curunt quantum. sd hoc, quin eam possint petere & facit J. de sepaea.l.j. §. sed & si quis.& C.de non nume.pe.l.penul.
e ¶ In adoptionem. ʒ CASVS. Filius datus in adop. script' est hęres sub conditio a patre naturali: alius committit edictũ:nunquid ueniet ad contra tabul? Sic uerũtamen si deficeret conditio, non ueniret. ¶ Exemplo. ʒ sicut, si habeo filium in potestate, & ex alio filio nepotem, nepos ex alio uocaẽ ad suscess.ab intest. ita est, & in cõtra ta. si habeo duos filios, & ambos prætreritos, ambo uocũtur. Sed si habeo duos filios, & ex altero ꝑmortuo habeo nepotes indubitanter sicut duo filij uocuntur cv nepotibus ad succ. intestato,ita erit in cõtra tab. Nã quo iure liberi ueniunt ad succe. ab intestã eo. iure debeut uenire ad contra tab. si sunt prętreriti. Hoc dicit cum prin. l. seq. Viuia.
e ¶ Venier. ʒ ante cõditipnem: secus si ali' nõ committat edictũ: ut ś.eo. l.3.§. quid ergo. quæ est contra.
f ¶ Idem. ʒ ſ. ut non admittatur ad contra tab.& sic ad proximũ. Vel dic.ut ad admittatur: & sic ad primum. Et pone eũ emancipatum, & non in adoptionem datum. Hug.
g ¶ Legitimi. ʒ i.ciuilis.& facit ś.e.l.§.uocantur. & in authen. de hęre.ab intest.§.fi enim.& §. si verò neque fratres. Sed arg.cõtrà, iostit.de legi.agna.suc.§.nos verò.
h ¶ Duobus. Ex altero. ʒ id est,alio. Tre: enim erant. Accur.
i ¶ Eius. ʒ quia cum vnius personæ vice fiuguntur. coniunẽti sunt,vt ś.de lega.j.planè.j.respon. Azo.
K ¶ Quãm uepotibns. ʒ hoc tam variè.quia frater eum fratre:cum vtærque suam portionem,& suo iure.habeat.vice vnius, vt coniuncti,non fungnntur.Azo.
l ¶ Semisses. ʒ patris accrescentis:& facit J.de cooiug. lib.l.j. §. si quis ex nepotibus. Accursius.
m ¶ Filius. ʒ Pater instituit extraneum sibi hæredem,filium exhęredauit in testamento perfecto:secundo in testamẽto nõ perfecto filiũ prætreriuit,& alium instituit. Quęritur, an filius posit petere contra tabu.secũdas? Videtur,quòd non: quia debet valere testamentũ. contra quod petitur cõtra tab.salcã ab initio.vt J.eo.l. quod vulgũ. Sed tẽ distinguitur, an sint instituti in secundo, qui aliàs poterant succedere ab intestato, vt alij filij. Quo casu licet non valeat vt testamentum.valet vt uoluntas,& rumpit primũ iure C. & sic poterit petere contra tab. Nam filio prætrerito non petente scripti in secundo remanẽt,& hoc ꝑbat,ut C.de test.l. hac ꝑsultissima,an extranei. Et sic

Casum ponit. Accur.

filio prætrerito non petente scripti in primo sunt hęredes:& tũc nõ petitur cõtra tabulas, & secundum hoc impropriè dicit ʒ tabulas. Vel dic,ꝙ respexit ad ius authẽ.secũdũ qd' ualet ẽt iure testamenti ut C.de test authẽ.hoc inter. Alij.dãt hic, Vnde liberi. qd nõ placet.
n ¶ Filio. ʒ prætrerito ab hęreditate: quia nõ uult uenire ad eam per contra tabulas.
o ¶ Scripti hęredes. ʒ iu secũdo, potiores dico scriptis in j.
p ¶ Non possit. ʒ qa sit extraneus.
q ¶ Excludatur. ʒ ſ. a contra tab. quia exhęredatus est.

CVm emancipatus. ʒ CASVS. In principio huius le. tractat quis sit effect' bonorũ possessionis ꝑ tra tab. Certe si pater instituit hęredẽ filiũ emancipatũ prætreriit & filius emãcipatus ꝑ tra tab. petiit: hic est effectus bono.poss. cõtre tab. ut eadẽ omnia restituant per hęredẽ ei,qui petiit contra tab. ¶ Qui duos. ʒ Pater fa. habebat duos filios in prãte: ex altero nepotem habebat illũ dedit in adop. & eum hęredem instituit alterũ filium prætreriit. Quęritur,qua liter isti uenũt ad suc. Respõ. ꝙ iste nepos in adopt. datus ſi pater eius uiuit, nõ admittitur ad cõtra.tabu. cum pater eũ præcedat: sed si pater eius ante, quã petet:bo. poss. decesserit similiter non admittit ad contra tab. Si pater. ʒ Paterfa. habebat tres filios, unũ emancipatũ, & illũ ꝑteriit, duos,quorũ unũ dedit in adop. alterũ in potestate retinuit. Ex illo dato.in adop.habebat duos nepotes, quos ꝑteriit,qualiter uocantur ad cõtra tab? Fili' emancipatus pro tertia, alius pro tertia, à patre filius in ado.datus cũ nepotibus ꝑ alia tertia:& ipse habebit sextantẽ,aliũ sextãtẽ habebunt nepotes.
r ¶ Si pater ex duob'. ʒ Pater habebat duos filios,alterũ filium habentẽ filios emancipatuit.vnum ex nepotibus,quem habebat antè, quam emanciparet, cũ in locum filij adoptiui: postea emancipauit eum:eo emancipato decessit:qualiter ueniunt isti ad cõtra tab. Et certè ueniũt: quia filius, qui remansit in potestate, petet vnam tertiam:alteram petet,qui est adoptiuus in locum filij: aliam petet emancipatus cum filio suo. Sed si filius mortuus sit, & alter ex nepotibus in locũ filij adoptatus est. tres partes fient, & prædicto modo diuidetur. Viuia.
¶ Cum emancipatus. ʒ aliàs. §. & aliàs lex.
t ¶ Transferri. ʒ nisi scriptus sit de liberis, vt suprà. eod. l non putauit. §. final.
s ¶ Loco. ʒ fic.ś.de bono.pos.l.ij.& ad Trebell.l.si hæres ab eo.
t ¶ Altero. ʒ filio, ſ.patre nepotis, & alio instituto cum nepote.
v ¶ Habebat. ʒ cum patre suo.
x ¶ Accipere. ʒ quia pater habebat dimidiam, & alter frater dimidiam. Hug. Sed quid, si post mortem patris bonorum possessionem acciperet? Azo.
y ¶ Decesserit ʒ post mortem aui,tamen aliàs admittitur, vt J. de ven.in poss.mit.l.j. §. si filius. in fin.
z ¶ Non admittitur. ʒ quia nec per se,quia est institutus nec per aliũ quia nemo est, qui posset committere edictum, cum alter esset instituus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutus: & facit ẽ.eo.l.non putanit.§.datur.
a ¶ Emancipatus.§ præteritus.
b ¶ Remansit.§ institutus commisso edicto per præteritum.
c ¶ Simul.§ per edictum de coniungen.& facit ĵ.tit.j.l. quia. & de coniũ.lib.l.j.§.si inter.& ẽ.de inoffi.testa.l.si proponas. & ĵ.proxi.§.
d ¶ Emãcipauerit.] sed & alium post emãcipauit.
e ¶ Emancipato. § filio,& instituto eo,q̃ in potestate remansit item adoptato. H.
f ¶ Et in tres partes.§ unam habebat filius in potestate cõstitutus,& alterã nepos adoptatus,& tertiam alter nepos:& sic duo nepotes,non habẽt solummodo partem sui patris·Et est ratio,ut hic dicit, & ẽ. l.3.§. si quis. post. & facit ẽ.p xi.§.cum concor.& ẽ. de adopt.l.si pater. §. qui duos.
g ¶ Cum filio suo.§ emãcipato.

EX duobus.§ CASVS. In princi. huius legis dicit, Pater habẽs duos filios emancipatos, alterũ præteriit nunq̃d: si iste istitutus adiuit,poterit petere ẽ tab. ex persona fratris committẽtis edictũ? Certè non quia uidetur agnouisse iudicium defuncti petẽdo legatũ iõ dẽt a contratab. repelli. ¶ Sed illud.§ Si testator unum filiũ instituit & alium prẽteriit:sed institutus: adiit iure ciuili: Prætor dẽt tueri eũ in ea portione, quam esset habiturus,si bo. poss. ab intestato petisset. Verum si ex minori parte esset institutus, illa dẽt esse contẽtus. &c. Sed q̃d erit,si ille,qui est institutus,& necessarius hæres,petiit cõtra tab.bo.possimmiscuit se.potest,dici,q̃ agnouit iudicium defunctũ:si nõ,potest dici, quod nõ repellit à contra tab. Sed quid erit;filius emãcipatus habebat filium,illum emancipauit, & se dedit i adop. postea moriẽ pater adoptiuus: nũquid etiam iste admittetur ad cõtra tabul. patris & aui? Et certe sic,ne ab omniũ &c. sed legata solum perita bono.poss. contra tabu.ĵ.tit.j.l.j.& 2.& 3.Viuia.
h ¶ Ex duobus.§ alias,incipit, Si ex duobus.aliàs, Ex duobus.
i ¶ Quia iudicium.]bona ratio,ut subiicit sup.ibi, Tunc enim &c. & ẽ.eo.l.non tantum.§.fin & arg.ẽ.de inoffi. testa.l.si proponas. §.j.
k ¶ Adierit.§ uel bo.possef.secundum tab.acceperit,ut ẽ.tit.j.l.nõ nunquam.Azo.
l ¶ Bonorum possessionem.§ scilicet contra tabu. licet alter committat edictum.
m ¶ Deteriorem.§ quia institutus in maiori redit ad uirilẽ.Sed certe tunc nec melior,nec deterior:sed ĵ.proxi.respon. fit deterior:quasi non adiisset,augereẽ ad uirilem,ut ẽ.eo.l.non putanit.§.si quę est contra H. ADDITIO Dic,q̃ ibi non adiuit,secus si adiuit : quia cunt eius portio potest diminui,non augeri,secundum Bart.hic.

nepos ad bonorum possessionẽ.
¶ Si pater emancipato filio præterito hrdes duos scripserit;filiũ, quem in potestate habebat, & alterum,quem in adoptiõem dederat,ex quo duos nepotes in familia reliquerat, qui & ipsi testamẽto præteriti sint;bonorum possessionem pro parte tertia emãcipatus,a pro parte tertia is,qui in potestate remansit,b & pro parte tertia is,qui in adoptionẽ datus est, & filij eius simul c habebunt, ita ut sextrãs patri,sextans nepotibus cedat. ¶ Si pater ex duobus filiis alterum habentem filios emancipauerit,d & unum ex nepotibus quem ante emancipauerat, in locum filij adoptauerit, præterito deinde emãcipato e decesserit: æquius erit,nepoti,qui in locum filij uenerit succurri, & in tres partes f hæreditatem diduci: ut unã habeat qui in potestate remanserit,alterã nepos adoptatus in locum filij, tertiam emãcipatus cũ filio suo, qui nepotis loco fuerit Sed & si mortuo filio alter ex nepotibus ĩ locũ filij adoptatus fuerit,tres partes in bonis fient,cum sit æquius, eum, qui in locũ filij adoptatus est,non minus habere quam si non ex numero nepotũ, sed extraneus adoptatus esset.

¶ *Si institutus adit hæreditatẽ beneficio præteriti cõmittẽtis edictum, non potest per eum contra tabulas peti,uel eius portio augeri:sed legata omnibus debent præstari.Bar.*

Africanus. LEX XIIII.
EX duobus g filiis emãcipatis alter hrs institutus est, alter præteritus. Si institutus adierit, quãuis uerbis edicti parùm expressum sit:ramen non posse eũ petere bonorum possessionem respondi:quia iudicium i patris secutus sit,Nec enim emancipatum,si legatum acceperit,admitti ad bonorũ possessiõem: siue ab hæredibus institutis,siue ab iis, q̃

a ¶ Eam.§ partem,scilicet,tantum.
o ¶ Et quod extraneis.§ No.tria in commoda sequi adeuntem:scilicet,quod contra tab.denegatur.Item q̃ non augetur eius portio, sed minui põt.Itẽ q̃ legata præstat omnibus,ut hic,& ĵ.tit.j.l.si duo. in fi.Est & quartum.quia non fit collatio ei ab emancipato pterito de rigore,ut ĵ.de col. bo.l.j.§.ibidẽ. de æquitate secus, ut ĵ.de collat.l.si filius. Sed ad illud, quod hic dicit de legatis,est cõtra, ĵ.tit. j.l.filium.§.fi.& l.is q̃. §.sed si scriptus.Sed ĩ utraque earum solui.
p ¶ Haberi debere.§ Contra, ẽ.eo. l. si post § fin adoptionẽ Sol.ibi coactus adiit.

ADDITIO. Dic secundum Bar.q̃ ibi adiuit iussu alterius ad alterius utilitatẽ : hic sua sponte, & ad suã utilitatem.
q ¶ Sustulit. ĩ.pro creauit ex ea : secus si aliquem adoptasset emãcipatus,ut ẽ.de inius uocã.l.sed si.§.sed si filius.ij.respon.
r ¶ Post mortem. § siue ante mortẽ naturalis:siue post: q̃ a pater adoptiuus non uiuebat. Tũc enim secũ ut ẽ.eo.l. si emancipatus.§. fin.Azo.
s ¶ Nepotem.]institutũ hęredem alioquin absonũ uidetur.
t ¶ Posse.§ per aliũ cõmittẽtem edictum.
v ¶ Mortuo.§ idem & si uiuente,ut ẽ.eo.l. nõ tantum.§.si pater. Azo.Alij,ut H.tubaudiunt, etiam isto filio adoptiuo in eius existente potestate.
x ¶ Patris.] primo decedẽtis.Idẽ forte,si post.ut ẽ.de inof. te st. l.si is qui.
y ¶ Præteritus.§ CASVS. In lege ista dicitur, Si pater meus me filium emancipatũ pteriit, & extraneũ instituit,& mihi legauit liberationẽ debiti,q̃ debitũ ei debebam:si hęres petit debitum,& repello eum excep. agnouiudiciũ patris,& repellor a contra tab. Sed si non agnouiudiciũ petam cõtra tab. & in modum agendi, si nõ possideo: & in modũ excipiẽdi,si possideo. Viuianus.
y ¶ Si pręteritus filius. § patris debitor, cui pater legauit liberationem. Vnde si opponat exceptionem doli, ex dicta liberatione uidetur approbare testamentum. Sed quid si ex causa pacti facti à patre fami.l. apponatur doli exceptio? Respon. nõ per hoc approbat testamentum. Nam non sequitur, quod ualeat testamentum.
z ¶ Filius.§ quod quiliber posset qui deberet institui,& est pręteritus,ut ĵ.de excep.rei.iudi l.2.
a ¶ Vius.]est sed non uidetur posse opponi hęredi patroni,uel parentis,ut ĵ.de excep.do.l.apud.§.libertum.Sed hic ex dolo ipsius hęredis:scilicet,quia non petit: ibi defuncti.Et no. quod ẽ tabulas potest opponi in modum exceptionis,ut ĵ.de bo.li.l.nihil.§. pe.& ẽ. quib.ex cau.maio.l.necnon. §. quod eis.& de inoffi. testa.l.Papinianus.§.si filius.Accur.

contra tabulas petierint. acceperit. ¶ Sed illud obseruandum est, ut Prætor eum, qui hæres institutus adierit, k in eam partem, qua scriptus sit,tueri debeat: dum tamen non ampliorem, quàm habiturus esset bonorum possessionẽ accepisset, ut hactenus deteriorem m causam suã fecerit. Quod si ex minore parte sit institutus, eãdum taxat retinere possit : & q̃ extraneis o quoq; legata præstare cogatur. Quod si is,qui potestate est hæres institutus sit : quoniam necessarius hæres sit, non aliud dici posse quàm & ipsum petere posse bonorum possessionem : si modo hæreditati si nõ immiscuerit. Tũc enim,quia iudiciũ patris compro basse uideatur,eodem † loco, quo emancipatum,haberi dre. p ¶ Filius in adoptiua familia,uxore ducta,filium sustulit, q̃ eumque post mortem r patris adoptiui emancipauit:hunc nepotem, s cõtra tabulas aui naturalis decreto posse t petere bonorum possessiõem respondi.Item,si filius emancipatus sublato filio,& emancipato,arrogandũ se dederit,& mortuo u adoptiuo patre decesserit;& cõtra patris, x & cõtra aui tabulas ex decreto hunc admitti,minimè dubitari debere : nę alioquin à omnium bonis excludatur.†

¶ Martianus. LEX XV.
SI pręteritus filius y emancipatus exceptionem doli mali agẽti hęredi patris opposuerit de eo, quod patri debuit,non posse eum contra tabulas bonorum possessionem petere existimo.Nam hoc ipso quasi repudiauit bonorũ possessionem.Quod ita intelligendũ est, si hęredem petẽtem debitum noluerit filius z repellere illa exceptione,Si nõ contra tabulas bonorũ possessio filio dari põt: sed magis doli exceptione usus a est.
¶ Pomponius. LEX XVI.

† Fl. uidet in eodem.
† Fl. excluderetur.
† lib. 5. regularum.
† lib. 4. ad Sabinum.
† Hic, & nõ alibi,dicit Bald.& gl.in l.j.C. undẽ cogẽ. q̃ bo. poss. agenti dat tei uẽdictio directa. uide ibi.

SI emancipatus.§ CASVS. § Filius emancipatus instituit extraneum:rogauit eum restiueret nepoti si ab aui potestate esset liberatus:nunquid,si auus est suspectus, poterit nomine nepotis petere bonorum possessionem? Certè non. Viuia.
a ¶ Si emancipatus.§ ab extraneo hærede, quem emancipatus instituit.
b ¶ Bonorũ possessionem. § scilicet,contra tabu.quod uideba tur, quia præteritus. Sed certè hoc fuit p cõmodo eius,ut C.de inoffi. testa.l.filius. & facit ẽ.de libe.& post humis.l.multi.& ĵ.de bo.liber.l. si patronus §.si quis non mala. & ẽ.de uulg.subst.l. cum ex filio.Accur.

SI pater.§ CASVS. Si paterfamiliàs, qui emancipauit filiũ dat se in adoptionem & filius, qui est emancipatus, non est secutus eum:nõ debet bonorum possessionem cõtra tabulas, ut suus accipere. Hoc secũdũ rigorem iuris ciuilis, & secundũ sentẽtiam Iuliani:sed secundum Marcelli sententiã potest dici, nõ eẽ iniquũ istum talem ad bonorum possessionẽ uocari hoc casu. Viuia.
c ¶ Familia. § scilicet,adoptiua.
d ¶ In alia.§ & non in illa.
e ¶ Contra tabulas.§ ſ. patris i adoptiua familia existentis.
f ¶ Marcellus. § corrigit Iulianum.
g ¶ In adoptionẽ.§ Sed quomodo potuit testari? Respon. ut ẽ.eo. l.non tantum.§. si pater alicuius.
h ¶ Vbi enim.§ Respõ.ei,q̃ posset obiici ex l.ẽ.eo.si emancipatus. §. fi filius.Accur.

SVb conditione. § CASVS. In lege ista duo dicuntur.Primo dicitur,si filius emancipatus exhęredatur sub conditione, non ritè exæredatur, & ideo potest uocari tanquã pteritus ad contra tab.Sed si rite esset exhæredatus,uel hęres institutus sub conditione:tunc excluditur à bonorum possessione.Sed & si petit bonorum possessionem,filius punitur in hoc,quia non poterit legatum sibi relictum, uel fideicommissum petere:similiter si petat mortis causa donationem sibi factam.illi petitio denegatur. Viuia.
i ¶ Exhæredatus.§ quod fieri non potest,ut ẽ.de liberis, & posthu. l.3.§.& ideo non excluditur a contra tabu,ut ẽ.eo.l.non potuit.§.nõ quæuis.
k ¶ Excludatur.]ut ẽ.eo.l.3.§.sed si sub conditione.& facit ẽ.eo.l.si in adoptionem.
l ¶ Denegatur.§ ſ.subſtituto,ut ẽ.de uulga.subſti.l.is,qui.& facit ẽ. de inoffi.testa.l.Papinianus.§.meminisse.& de iis,quibus ut indig.l. post legatum.§.j.& ĵ.de bon.libe.l.in seruitute.§.si quis bonorum.& §.nonnunquam.& §.præterea. Sed contra,ĵ.eo.l.filium.circa princ. ubi ueniens uno iure,non perdit si ueniat & alio:sed hic per ẽ tabu. irritatur testamentum,ut nec ipse,nec alij ex eo petant. Sed successio liberorum ex testamento non pendet:ut ibi.Accur.
m ¶ Quæratur,id est debeat acquiri:uel dic id est conquaratur:Accursius.

QVod uulgo.§ CASVS. Si liberi petant contra tab.bo.pos.contra illud testamentum, q̃ est nullum,possunt. Sed si testamentũ est solenniter factum,& accipiunt,cum res est reducta ad causam intestati:contra legem est,q̃ debet ita legi: Si enim ipso iure est nullũ testamentum,& ex eo non potest adiri hęreditas, uel peti secũdum bo.pos.contra illud non debet peti contra tab.sitestamentum eũ solenniter factum,& tale,ex quo potest secundum tab. petit bene potest peti contra tab.filio pręterito. Viuia.
n ¶ Quod uulgo.§ quasi dicat contra legem est indistinctè dari bono.possef.liberis.& hoc dicitur uulgo:nam debet distingui, an à tẽpore mortis ualuit testamentum,& tunc datur,an non,& tunc si diceres dari,esset contra legem,scilicet,ipsius prætoris q̃ uiua lex est, supra,de iustitia,& iure,l.nam & ipsum. Nam tunc demum dat, cũ testamentum est prefectum,& ualidum,ut hic. Vel dic contra legẽ, id est, pter: uel id est contra uoluntatem d̃ functi,quæ est lex, ut in auth.de nu.§.dispo nat.Sed nonne testamento rupto dat contra.tab.ut C.e.l.2. Respõ.fauore] posthumi ibi non ualetihic autẽ iure cõmuni: quia nõ fuerunt testes 7. Vel alio modo,ut hic subicit. Vel, ibi etiã iure ciuili est ruptum,non Prætorio:& facit ĵ. d̃ secũ.tab.l.j.§.semel.

FIlium.§ Diuiditur hæc lex principaliter in quatuor pres. Primo ponitur thema & quęstio qualiter succedatur,quãdo emancipatus,est pręteritus suus exhęredatus,& extraneus institutus. Secũdo determinatio ponitur prędictę qstionis. Tertio ponit alia quæstio, utrũ eo casu fiat collatio. Quartò ponit unã quęstionẽ, quibus,& a quo eo casu legata pstẽtur? Secũda,ibi Dixi. Tertia in §. uideamus. Quarta in §.legata tamen.Secunda pars subdiuidit in tres partes. Primo ponitur qualiter succedatur inspecto rigore iuris ciuilis, & inspecto rigore, iuris Prætorij.Secũdo,qualiter succedat de æquitate,quãdo hęreditas non est adita. Tertio, qualiter succedat de æquitate, q̃ hrditas est adita. Secuuda ibi, Sed cum exhęredatio Tertia ibi,Sed quemadmodum.Bar.

per semetipsum,† an per aliũ quæratur.m
¶ Triphoninus. † LEX XIX.
QVod uulgò n dicitur liberis datam bonorum possessionem contra legẽ † esse, sic intelligendum est,ut sufficiat extitisse tabulas mortis patris tempore, ex quibus uel adiri hęreditas, uel secũdum eas bonorum possessio peti potuerit : quamuis neutrũ eorũ postea secutum sit, uel sequi potuerit.Nam si uel omnes instituti, substitutiq̃ ante testatotẽ decesserint,uel is scriptus hæres fuerit, cum quo testamenti factio nõ fuit peti contra tabulas bonorum possessionem † inane est,quæ sine effectu foret.

¶ *Si suus est exhęredatus,emãcipatus pteritus,& extraneus institutus,siue adeatur hrditas,siue non,uterq; dimidiã aduocabit licet unus scilicet emancipatus per contra tabulas,& alter ab intestato.Bar.*

¶ Idem. † LEX XX.
FIlium,quẽ in potestate habebat,exhrdauit, o emancipatũ pręteriit. Quæsitũ est,quatenus p emancipatus bonorum possessionem habiturus sit. Dixi, si scripti hęredes extranei adierint hęreditatem repellendum q̃ esse filiũ,qui mansit in potestate. Quod si hi repudiauerint hęreditatem(quod facilè sunt facturi , nihil laturi r ex hęreditate propter eum,qui contra tabulas accepit bonorũ possessionem)filius s ab intestato patri †

CASVS Pater habebat unum filium in potestate.& illum exhęredauit:alium emancipatum pręteriit. Modo quæritur,in quantum emancipatus potest petere contra tabu? Et respon.si scriptus hrs adiit hęreditatem,filius in potestate cõstitutus repellitur:si repudiat: iste filius patri suo succedit ab intestato : unde indubitanter emãcipatus poterit petere contra tabu. & si petit contra tab.proficiet exhęredato. Nam illa exhęredatio petita contra tabu. nullius momenti incipit esse. Sic ergo,si institutus adiuit, exhęredatus põt mouere querelam contra tabu. Si institutus non adit, exhęredatus adibit ab intestato. Verumtamen ex quo testamentum fuit solenne,pręteritus petet contra tabu.siue sit adita hrditas,siue adiri potuit.Sed q̃d institutus adiuit,exhęredatus uicit:ẽt querela proficiet pterito. Sed si emancipatus petierit contra tab. similiter res reducitur ad causam intestati. Sed nunq̃d locus est collationi? exhęredato nõ est conferendũ sed pterito.Sed diceret aliquis: Vęnale est beneficiũ Prętoris,q̃d̃ datur,ex causa & ita apparet,quia exhęredato est utile peti bonorum possef.contra tab.Nam si aliquis accipit contra tabu. legata nõ sunt pstanda,nisi certis personis:sed si aliquis est exhęredatus,& peteret, uel moueret querelam,& rumperet testamentũ,nullis personis præstabit legata. Viuia.
o ¶ Exhæredauit.§ & extraneum instituit.
p ¶ Quatenus.§ id est quantum. Sed utrum in totum expugnet p contra tabulas:an pro semisse? Azo.
q ¶ Repellendum.§ a contra tab.ut ĵ.e.§.uideamus.ibi , Iste enim &c.non querela inofficiosi testamenti.Azo.
r ¶ Nihil laturi.§ etiam si adierit:ad quod est infra,titul. primo. l. 4.Accursius.
s ¶ Filius.§ non habeas hic.§.secundum Azo.Sed uidetur non cõpetere ab intestato dum habet locum contra tab.ut ĵ.si tab. test.nul exta.l.j.ita solu.ibi.

† Prætoris uox uiua lex est.
† Fl. semel ipsos.
† lib.15.Disputatio-num.
† Duarẽ. liguum uidetur.Disputa. c. 30.& itell. huius l.uid. apud Hub. zucar. in l. posthumo. nume.117. C.eo.ritu.
† Flor. potuit. Diuisio.
† Fl. deest, bonorum. possessio-nem.
† lib.19.Disputatio-num.
† Flor. patris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Suus hæres.ʒ scilicet, insolidum de iure ciuili: sed per Prętorẽ associatur ei emancipatus, ut in §. redit.
b ¶ Petens.ʒ potest enim: licet desertum est testamentum: quia tẽpore mortis extiterunt tabulæ, & ex testamento adiri potuit hęredi tas, ut §. l. proxi. Azo. & dic petens pro semisse, ut J. §. redit.
c ¶ Solus. Imo non solus: ut latim corrigit. Imo non, ut J. §. uideamus. Azo.
d ¶ Nullius sit momẽti.ʒ nec cætera ibi scripta ualent, ut J. de bon. lib. l. fi patronus. §. ex testõ. & C. de fideicõ. l. eam, quam. & J. d. reg. iur. l. fi nemo.
e ¶ Nõ obstare eã.ʒ scilicet, exhęredato, dicendũ est, nec quominus &c. alias, nihilominus &c. Verè nõ nocet filio patroni hẽditate patroni nõ adita, ut d. §. ex testõ. sed ex adita distinguitur, nisi la mente, ut tũc nocet: alias non, ut d. l. fi patronus. §. fi quis. & §. filius. Accur.
f ¶ Videatur.ʒ ut solum obsit, non prosit, ut optimè exponitur J. de bo. lib. l. fi patronus. §. ex testamento. Accursius.
g ¶ Redit.ʒ suspensiue cũ superioribus legatur.
h ¶ Exitũ. J cũ instituti repudiant assem.
i ¶ Intestato.ʒ f. succedentem. Azo.
k ¶ Vęnale.ʒ nã ẽt ptio accepto poterit gratificari scriptus vt suo, uel emãcipato: sic §. de iure dot. l. cum in fundo. §. j. in fin. Acc.
l ¶ Iure.ʒ ciuili. quĕ emãcipatos i nõcognoscit, ut insti. de hęredi. ab intesta. §. emãcipati. & §. itaq;. Sed contra, J. eod. §. ridea mus. ubi in parte tãtum paternorum proficit repudiatio hęreditis: sed illud quoad effectum.
m ¶ Cõsecuturus.ʒ quia emancipatus p contra tabulas testamentum expugnabit, & res habebit.
n ¶ Filium.ʒ scilicet si intentatur cõtra tabulas, uel etiã à querela, si tamen iam soluit assem emancipato: sed emancipatum non excludit a querela, ut J. ea. l. §. 2. ibi, Nec filius &c.
o ¶ Assem. id est totam hęreditatem.
p ¶ Omiserit.ʒ extraneus institutus.
q ¶ In bonorum possessionem.ʒ alias, in possessionem bonorum: alias, in portionem bonorum: & dic admitter, scilicet, emancipatus exhæredatum, dico, iure factum, scilicet, hęreditate non adita.
r ¶ Tuetur.ʒ per contra tabulas, ut §. §. redit. Accur.
s ¶ Additione.ʒ ab extraneo instituto facta.
t ¶ Contra emancipatum. J patet ergo, quod tenet testamentũ de iure ciuili, licet sit data contra tabulas emancipato ut C. eo. l. 2. & secundum hoc non est hic §. ex causa. Accur.
t ¶ Emancipatum.ʒ quia hęreditatem sibi adscripto restituta habet, ut §. dixit in illo §. erit. Azo.
v ¶ Isto casu.ʒ quo institutus non adiit, ut §. §. fi autẽ omiserint.
x ¶ An hi.ʒ adinuice m. Et dicit, q nõ: quia diuerso iure ueniũt, scilicet emãcipatus p cõtra tab. alter ab intestato. At collatio, uel cautio de collatione tunc demũ hẽt locũ, qũ omnes eodẽ iure pen contra tab. ueniũt, ut hic subiicit: & J. de colla. bo. l. j. in prin. & §. quis.
y ¶ Ex hac parte. J præmittit uerbum edicti ex hac parte, scilicet, quam dicit contra tab. & indicat collationem.
z ¶ Vnde. J id est ex qua parte.
a ¶ Quæ.ʒ scilicet, pars edicti.
b ¶ Ita bonorum.ʒ scilicet, sicut emancipato. Accur.
c ¶ Iste enim.ʒ bene dico: quia per edictum nõ fit collatio, ut dictũ est, nisi his, qui habẽt bo. poss. contra tabul. hic autẽ nõ habet, & hoc est iste &c. & probatur J. eo. ibi, multo magis &c. Azo.
d ¶ Neque ex illa.ʒ q. d. nec etiã &c. & facit J. eo. l. j. §. j. Azo.
e ¶ Parte.ʒ qua uocabat ad bonorũ possessionẽ p tabu. Azo.
f ¶ Intestato.ʒ quia non est adita hæreditas. Azo.
g ¶ Admissus.ʒ qd' esse pót, ut §. l. proxi.
h ¶ Cõpellitur.ʒ i. petitur cõpelli. Quia ergo suus nõ eo iure, quo emancipatus uocat, collatio cessat. nã nec emãcipatus, uocatur eo iure, quo sũt scilicet, ab intestato, ut subiicit, quia & si frater &c.
i ¶ Et uereor.ʒ nũc soluit.
k ¶ patre hęres.ʒ scilicet, esset.
l ¶ Consequatur.ʒ f. scriptus hęres, ut §. eo. l. non putauit. §. fi. Et hoc fi non adiit in institutus, alias non accrescit, ut §. eo. l. fi ex duobus. §. sed illud.
m ¶ Verbis. J quę dicũt, ut inter eos, q̃ bus data ẽ bonorũ possessio cõferat, sed ex mẽte distinguitur, an lædit suus, & cõfertur: alias non, ut hic, & J. de colla. do. l. fi filia. & l. nec ipsa. Et utrũque: dic de rigore: sed de ęquitate secus ut J. de colla. bo. l. fi filius. secundum Io. & no. §. l. fi ex duobus. §. sed illud, uel dic, mentem, id est æquitatem Prętoris, & il. l. fi filius. est æquitas Scæuolæ contraria æquitati Prętoris, secundũ Azo. Vel in l. fi filius institutus adiit: hic non. Accur.
n ¶ Non uocatus.ʒ subaudi, qui. & accipe nomẽ sui hẽdis &c. occasione &c. & hoc dico nihil habituro &c. Itẽ contra huic §. C. eo. l. fi emancipati. Sed ibi nullum fuit testamentũ, hic fuit: & ita distinguitur, ut dixi lædit alius, uel non.
o ¶ Non solida.ʒ qd' uidebatur, quia in assem accepit p tab. Azo.
p ¶ Quod.ʒ f. dimidiam, & facit §. ad leg. Falc. in ratione. §. hęredes: & de leg. 3. l. fin. Accur.
q ¶ Eum.ʒ qui mansit in potestate.
r ¶ Extitit.ʒ repudiantibus scriptis, ut §. ea. l. §. j.
s ¶ Si quis. J Pone, q̃ suus est prętereritus, & duo extranei instituti, q̃ non adierunt: si suus petat contra tab. contra unũ eorũ, quod potest, ut §. eod. quod uulgo. præstat legata ab eo relicta: secus si esset exhæredatus, & scripti nõ adirent, quia nulla præstaret, ut §. proxi. §. Et sic est cõdõ melior exhęredati, quàm prętereriti. Posset etiã dicere nullũ ipso iure: nã habet duplex auxiliũ suus prętereritus, ut C. de li. prętere. l. fi. §. fi. Hoc nõ placet, ut J. ti. j. l. is qui. in prin. Vel pone, in emãcipato prętereito duobus extraneis institutis p̃ unũ, qui petit petra tab. Nã dabit legata, quæ nõ præstaret, si in potestate mãisset cũ tũc nõ adeũte hẽde ipso iure ciuili fit hæres. sed iste nõ nisi p cõtra ta. Et in fi. expone exhęredatus, i. emãcipatus. sed tũc abũdaret dictio non, est in fi. Vel pone suũ cũ duob. extraneis istitutũ, & emãcipatũ prętereritum & suus petijt contra tab. contra unũ de cohæredibus cõmisso edicto, qui tamen non adierat: quod fieri potuit, vt §. eo. l. qd' vulgò. nã præstat legata ab illo relicta, vt J. tit. j. l. sed & si pro dote. §. non omnia. quæ non præstaret, si esset prętereritus, vt J. ti. j. l. is, q. in prin. & §. vbi. & secundũ hoc est melior conditio exhæredati: quia nulla præstat scriptis nõ ad euntibus, vt §. proxi. quàm instituti. Et secundum hoc dic, in familia relicti: & sub. & exhæredati: vt ex sequen. litera colligitur quàm si exhæredatus non esset, subau. sed in stitutus. Accur.

† Flor. hbuit.
† J. conferri.
† Fl. deest, in.
† Fl. id est.
† Fl. merito.
† Fl. sed q.

† Fl. deprehendit.
† Flor. nec quo.
† Fl. petitionem.
† Emancipati enim est uoluntariæ iurisdictionis: ut. de feriis. §. 2. uerfic. porro.
† Fl. an ei conferre debeat emãcipatus nã neque.
† Flo. portionem.
† Fl. an ex fœminino.
† lib. 6. Pãdectarum.
† Fl. huius.
† Fl. vxori nuruique.
† Persecutus. Fl. prosecutus.
† lib. 40. ad edictum.
† Fl. & ad aliquid nouum.
† lib. 40. ad edictum. al. Iulian'.
† lib. 23. Digesto.
† Dictũ generale generaliter intelligitur. restringitur per rationem expressam subsequentẽ vel tacitè in hæretem. Bal. in l. si quis seruo. C. de fur.
† Legatũ.

suus hæres deprehendit: teman cipatus aũt petens cõtra tabulas bonorũ possessionẽ, solus habebit bonorum possessionẽ. Sed cũ exhæredatio nõ adita hęreditate ex testamento, nullius sit momenti, ideòque nõ obstare eã, quo † minus cõtra tabulas libertorũ patris accipiat bonorũ possessionẽ, Iulianus rectè respondit: ne testamentũ per omnia irrirũ, ad notam exhæredationis solã profecisse uideatur, redit res ad intestati exitum, ut aduersus filium suum ex asse hæredem ad intestato i patre, emancipatum Prætor in parte dimidia tueat: Erit ergo uęnale beneficiũ scripti hęredis extranei: ut cùm ipse iure l hęreditatis nihil sit cõsecuturus, m adeũdo repellat filium n in potestate relictũ, præstètque assem o emãcipato filio iure cõtra tabulas bonorum possessionis. Si aũt omisserit p hęreditatem, in bonorũ possessionẽ q † ex hẽdatum effectum admittet, iure factum solũ suum hẽdem. ¶ Sed quemadmodum Prętor emãcipatum tuetur r, si adita nõ fuerit hæreditas: ita nec filius, qui i potestate remansit, aditione s adhibita ĩ totũ expellendus erit: sed ad hęreditatis portionẽ † admittẽdus est ex causa inofficiosi quærelæ contra emancipatum t mouendæ.

¶ *Inter eos, qui diuerso iure succedũt, nõ hẽt locũ collatio. Itẽ emãcipatus filius qñ nõ facit iniuriã suis, nõ hẽt locũ collatio. B.*

¶ Videamus tñ isto casu, u quo utrique ad bona patris ueniũt, an hi x cõferre debe ãt? Emãcipatus nãq; nec † ex hac pte y edicti uerbis id facere cogitur, unde z cõtra tabulas accepit bonorum possessionem, quæ a inter eos, q̃ bus ita bonorũ b possessio dabit, caueri, de collatione ab emãcipato iubet Iste c n. qui mansit in potestate, q̃ exhẽdatus nominatim fuit, nõ est uocatus ad bonorũ possessionẽ cõtra tabulas: neque ex illa d parte e edicti, qua ĩ testato f patre mortuo emãcipat' ad bonorũ possessionẽ admissus, g ad collationẽ compellit: h q̃ a & si frater ab intestato hęres, sit emãcipatus tñ nõ inde accipit bonorũ possessionem. Et uereor i ne hactenus filio suo, p̃ fuerit factũ hæredis scripti nõ adeũtis, ut eũ ad portionẽ admitteret bonorũ paternorũ, nõ ẽt eorũ, q̃ emancipatus, p̃ pria habuerit † & hoc fit cõsequẽs ill, q̃ cũ ex minore parte scriptus à patre hẽs, k relictus in ptãte, admisso fratre emancipato ad cõtra tabulas bonorum possessionẽ, eius bñficio plus cõsequat: l q̃uis edicti uerbis m collatio inducat, ex mẽte Prętoris denegandã esse rñdetur: Multò aũt magis huic p̃ferre † nõ oportet, quia & à patre exhæredatus, à Prętore ad bonorum posseſsionem cõtra tabulas nõ uocatus, n occasione omissæ hęreditatis, à scripto hęredę nihil habituro propter delatam emancipato à Prætore contra tabulas bonorum posseſsionẽ, nomen sui hęredis adeptus est.

¶ *Legata pro dimidia præstat emancipatus coniunctis personis suis modo. Bar.*

¶ Legata tamen ex parte sua iste emãcipatus liberis, & parentibus prętare cogetur, non solida, o sed diminuta in dimidiũ, quod p relinquitur in potestate manenti. Sed nec aduersus eum q cõstituendæ actionis legatorũ rõ est, q̃ mero † iure intestato hæres extitit. r

¶ Si quis s † accepit cõtra tabulas

¶ Vlpianus. † LEX I.

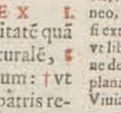

Ic titulus æquitatẽ quãdam habet naturalẽ, t & aliquid nouum: † vt qui iudicium patris rescindunt h per contra tabulas bonorum posseſsionem, ex iudicio eius i quibusdam k personis legata, & fideicommissa præstarent; l hoc est, liberis, & parẽtibus, vxoribus, † nuribusque doris nomine m legatum. ¶ Generaliter autem parentes, & liberos Prætor excepit, nec gradus liberorũ, parentũmve enumerauit. In infinitum n igitur eis præstabitur. Sed nec personas † secutus est, vtrum ex virili sexu, an fœmineo † descendant. Quisquis igitur ex liberis, parentibusque fuerit, ad legati petitionem admittetur, sed ita demum, si iura cognationis o sint inter eos. ¶ Liberos autem etiam eos ad legatorũ p petitionẽ admittimus, qui in adoptionẽ dati sunt, vel ẽt adoptiui, q dũmõ mancant liberi. r Posthumis liberis legata relicta vtique præstabuntur. s

¶ Iulianus. † LEX II

ET ideò si prægnante t vxore filius emancipatus fuerit, & bonorum posseſsionem contra tabulas acceperit, u legatum nepoti præstare debebit. x

¶ Vlpianus. † LEX III.

SEd & si mortis causa donationes sunt collatæ, y credo, tuendæ sunt. Si aũt excepti non sunt, z auferendas eis puto mortis causa donationes. ¶ Liberis autem tantùm, & parentibus Prætor prospexit: nõ ẽt fratri, & sorori cõseruauit legatũ. ¶ Hoc autem † solum debetur, quod ipsis parẽtibus relictũ est, & liberis. Cęterũ si seruo

a ¶ Hoc casu.ʒ impropriè dr, cum alium adijciat casum: vel dic hoc casu, scilicet, cùm non est adita hæreditas à scripto, & sic propriè.

SI is.ʒ CASVS. In lege ista dicitur Quidã habebat filiũ, & ex eo nepotẽ: filium suum dedit in adoptionẽ, nepote in potestate retento: tandem est emancipatus à patre adoptiuo & decessit relictis hęredibus. Nunquid nepos poterit petere cõtra tab. Respon. q̃ sic: ne si aliter diceremus, haberemus necesse dicere, si filius haberet nepotẽ in potestate, q̃ possit impunè prætereire. Nam indubitanter, si filius emancipatus prætereijt nepotem, vocatur ad cõtra tab. si fuit in locũ filij: quia vocatur ad successionem aui, si fuit in locum nepotis: nõ alias. Viuianus.

b ¶ Nec debuisse.ʒ scilicet, quia fuit prætereitus.
c ¶ Petere poterit.ʒ bonorũ possessionem, scilicet, sui patris: qd' falsum est, vt §. eod. l. fi retentus. Accur.
d ¶ In adoptionem datus.ʒ secus si alijin adoptionẽ dat' est, vt §. eo. l. fi in adoptionẽ. quanquã filius ad patris sui hæreditatẽ per contra tabu. vocatur, cuicunq; pater detur in adoptionem, vt §. eo. l. iij. §. fi pater alicuius. Azo.
e ¶ In aliena.ʒ i. in extranea, vel extranei: fuit tñ aliena, id est, in alterius. Et est bona ratio: quia si extraneo datus esset in adoptionem, nũquàm haberet cõtra tab. vt insti. de hæ. ab intest. §. at hic. & §. eadem. Azo. Et facit §. e. l. iij. §. fi quis filio suo emancipato. & §. idẽque. & insti. de hære. ab intest. §. cùm quæritur. & §. sed & si conceptus.
f ¶ Quia nunquãm.ʒ facit sup. de in ius voc. l. sed si hac. §. fi filius.

DE LEGATIS PRESTANDIS, &c.

ADDITIO. Superiori rubrica de bo. pos p̃ tab. liberis prętereritis danda, vel deneganda dictum est: verum quia p̃ tab. bo. pos. petita legata præstantur certis personis, adijcitur rubrica de leg. præstan. bo. pos. petita. Et nota hic regulariter, petita bon. pos. contra tab. nõ præstantur legata, C. de cõtra tab. l. j. speciale est in certis personis, puta, liberis, & parentibus, & in vxore, & nuru, vt J. l. j. & ij. & iij.

Ic titulus.ʒ CASVS. Tractaturus Iurisconsultus, quibus personis præstentur legata petita pos. contra tabu. dicit, q̃ præsens titulus continet naturalẽ æquitatẽ, & aliquod nouum. Naturalem æquitatem, quia tuetur voluntatem defuncti: legatis relictis certis pionis. Nouũ ptinet: q̃ a vult p̃stare certis personis legata petita p̃ tab. bon. pos. Sunt autem personæ, liberi, & parẽtes: & vxor & nurus. Parẽtes accipiũtur vsq; in infinitũ, & liberi in tantũ, q̃ si filius emancipatus decessit relicta vxore prægnante, filio etiam nato posteà debẽtur legata. Et sicut legata debẽtur, ita mortis causa donationes. Vnũ sciatis, si seruo liberorum vel parentũ est legatum, non debetur: sed si legatum est liberis, vt præstetur extraneo, non debetur. sed si extraneo relictũ est, vt liberis debeatur, bene debet. Cętera sunt plana vsque ad l. filiũ. Viuianus.

g ¶ Naturalem.ʒ i. rationẽ hominũ à natura insitam. Non enim naturalis, sed Prætoria est æquitas: sic §. de mino. l. j in prin. Azo.
h ¶ Rescindũt.ʒ per ius Prætorium: nero tamẽ iure ciuili tenet. Et dic, quicunq; fine q̃ rescindunt, vt J. de cõiung. lib. l. nihil.
i ¶ Eius.ʒ scilicet, paris.
k ¶ Quibusdam.ʒ non ergo omnibus, vt J. eo. l. sed & si mortis. in prin. & §. liberis. fic §. de mino. l. pater. in prin. & facit §. de vsufru. l. fi extraneo. & §. tit. j. l. penul. §. legata.
l ¶ Præstarẽt.ʒ Quo iure Forte officio iudicis, cùm rescissum sit testamentum, vel actione vtili, ex testamento, arg. J. eo. l. fi emancipato. quæ est Prætoria, sicut aliæ, vt suprã, si quis omis. causa testa. l. j. Nam & quanto minoris quandoque ciuilis, quique Prætoria est, vt no. §. de act. em. & vendi. l. Iulianus. in princip.
m ¶ Dotis nomine.ʒ hoc refertur ad vxorem, & nurum. Et dic, si & dos fuerit, non aliàs, vt J. e. l. is qui. §. penul.
n ¶ In infinitum igitur.ʒ No. ergo dictum generaliter, intelligi generaliter: sic §. de in ius voc. l. quique. §. Prætor. & infra, vi bo. rap. l. ij. §. homines. & de iniur. l. item apud. §. generaliter. & suprã, de offic. præfect. vrb. l. j. §. cùm vrbem. & suprã, de pact. l. iurisgentium. §. siue autem. & §. quod me. cau. l. metum. §. animaduertendum. Argu. contrã, suprã de testi. l. quæsitum. Item no. pro infinitate argum. contrã. C. de sacrosan. eccle. l. fi. §. j.
o ¶ Iura cognationis.ʒ quod dic vt insti. de capi. dimi. §. quod autẽ & §. sed si in insulam. & de leg. agna. tu. §. fi.
p ¶ Ad legatorum.ʒ relictorum à naturalibus parentibus. Azo.
q ¶ Adoptiui.ʒ i. eos, qui sunt adoptiui.
r ¶ Remanent liberi.ʒ quod non est, si emancipati sunt à patre adoptiuo, nisi filius adoptiuus fit de liberis. Vel dic, non est cùm desinunt esse ciues. Accursius.
s ¶ Præstabuntur.ʒ quia pro natis habentur. vt insti de tut. §. cũ autem.
t ET ideò si prægnante.ʒ Quid si ante? Respon. idem propter superius respon.
u ¶ Acceperit.ʒ emancipatus prętereritus.
x ¶ Debebit.ʒ amplius etiam hic nepos potest petere bonorũ possessionem contra tabulas, vt inf. eo. l. fi. j. & ij. respon.
y SEd si mortis. Sunt collatæ.ʒ hominibus.
z Non sunt.ʒ i. si non sunt de personis exceptis.

bonorum possessionẽ, etiã si non fuerit adita hæreditas à scripto, p̃ stat legata ea p̃te testamẽti data, cõtra q̃ bonorũ possessio accepta est. Erit ergo melior hoc casu a cõditio in familia relicti filij, quàm foret, si exhæredatus non esset.

¶ Modestinus. † LEX XXI.

SI is, qui filiũ, & ex eo nepotẽ in potestate habebat, filiũ in adoptionem dederit nepote retẽto in potestate, posteà filius emãcipatus à pr̃e adoptiuo decesserit extraneis hæredibus institutis; filius huiusmodi, † qui in ptãte aui remansit, contra tabulas patris sui bonorum possessionẽ petere poterit, quamuis nunquàm in potestate eius fuerit: ideò nec debuisse b in potestate esse videt. Nã si aliter obseruetur: nec si emancipatus filius fuerit, nepos ex eo, q̃ in ptãte aui remãsit, bonorũ possessionem contra tabulas petere poterit c. ¶ Idemq; iuris est, si emãcipato filio nepos ex eo in ptãte aui remanserit, & posteà patri suo in adoptionẽ datus d fuerit: idẽ † contra tabulas aui bonorum possessionẽ petere poterit: q̃ a p adoptionẽ in † aliena e familia nõ fuerit. Sed si emãcipatus filius meus adoptauerit extraneũ filium, is, qui adoptatus est filius, contra tabulas meas bonorum possessionẽ petere nõ poterit: quia nunquã f nepotis loco apud me fuit.

De legatis præstandis contra tabulas bonorum possessione petita.

TITVLVS V.

¶ *Primò commendat edictũ, & ponit mẽtem edicti: secũdò incipit illud exponere. Secũda ibi, Generaliter. vsq; ad finẽ. Bar.*

† lib. 6. Pãdectarum.
† Fl. vxori nuruique.
† Fl. sed q.
† Fl. deest, in.
† Fl. id est.
† Fl. merito.
† Fl. an ei conferre debeat emãcipatus nã neque.
† Flo. portionem.
† Fl. an ex fœminino.
† Fl. & ad aliquid nouum.
† lib. 40. ad edictum.
† lib. 40. ad edictum. al. Iulian'.
† lib. 23. Digesto.
† Dictũ generale generaliter intelligitur. restringitur per rationem expressam subsequentẽ vel tacitè in hæretem. Bal. in l. si quis seruo. C. de fur.
† Legatũ.

ritum & suus petijt contra tab. contra vnũ de cohæredibus cõmisso edicto, qui tamen non adierat: quod fieri potuit, vt §. eo. l. qd' vulgò. nã præstat legata ab illo relicta, vt J. tit. j. l. sed & si pro dote. §. non omnia. quæ non præstaret, si esset prętereritus, vt J. ti. j. l. is, q. in prin. & §. vbi. & secundũ hoc est melior conditio exhæredati: quia nulla præstat scriptis nõ ad euntibus, vt §. proxi. quàm instituti. Et secundum hoc dic, in familia relicti: & sub. & exhæredati: vt ex sequen. litera colligitur quàm si exhæredatus non esset, subau. sed in stitutus. Accur.

a ¶ Hoc casu.ʒ impropriè dr, cum alium adijciat casum: vel dic hoc casu, scilicet, cùm non est adita hæreditas à scripto, & sic propriè.
b ¶ Nec debuisse.ʒ scilicet, quia fuit prętereitus.
c ¶ Petere poterit.ʒ bonorũ possessionem, scilicet, sui patris: qd' falsum est, vt §. eod. l. fi retentus. Accur.
d ¶ In adoptionem datus.ʒ secus si alijin adoptionẽ dat' est, vt §. eo. l. fi in adoptionẽ. quanquã filius ad patris sui hæreditatẽ per contra tabu. vocatur, cuicunq; pater detur in adoptionem, vt §. eo. l. iij. §. fi pater alicuius. Azo.
e ¶ In aliena.ʒ i. in extranea, vel extranei: fuit tñ aliena, id est, in alterius. Et est bona ratio: quia si extraneo datus esset in adoptionem, nũquàm haberet cõtra tab. vt insti. de hæ. ab intest. §. at hic. & §. eadem. Azo. Et facit §. e. l. iij. §. fi quis filio suo emancipato. & §. idẽque. & insti. de hære. ab intest. §. cùm quæritur. & §. sed & si conceptus.
f ¶ Quia nunquãm.ʒ facit sup. de in ius voc. l. sed si hac. §. fi filius.

DE LEGATIS PRESTANDIS, &c.

ADDITIO. Superiori rubrica de bo. pos p̃ tab. liberis prętereritis danda, vel deneganda dictum est: verum quia p̃ tab. bo. pos. petita legata præstantur certis personis, adijcitur rubrica de leg. præstan. bo. pos. petita. Et nota hic regulariter, petita bon. pos. contra tab. nõ præstantur legata, C. de cõtra tab. l. j. speciale est in certis personis, puta, liberis, & parentibus, & in vxore, & nuru, vt J. l. j. & ij. & iij.

Ic titulus.ʒ CASVS. Tractaturus Iurisconsultus, quibus personis præstentur legata petita pos. contra tabu. dicit, q̃ præsens titulus continet naturalẽ æquitatẽ, & aliquod nouum. Naturalem æquitatem, quia tuetur voluntatem defuncti legatis relictis certis pionis. Nouũ ptinet: q̃ a vult p̃stare certis personis legata petita p̃ tab. bon. pos. Sunt autem personæ, liberi, & parẽtes: & vxor & nurus. Parẽtes accipiũtur vsq; in infinitũ, & liberi in tantũ, q̃ si filius emancipatus decessit relicta vxore prægnante, filio etiam nato posteà debẽtur legata. Et sicut legata debẽtur, ita mortis causa donationes. Vnũ sciatis, si seruo liberorum vel parentũ est legatum, non debetur: sed si legatum est liberis, vt præstetur extraneo, non debetur. sed si extraneo relictũ est, vt liberis debeatur, bene debet. Cętera sunt plana vsque ad l. filiũ. Viuianus.

g ¶ Naturalem.ʒ i. rationẽ hominũ à natura insitam. Non enim naturalis, sed Prætoria est æquitas: sic §. de mino. l. j in prin. Azo.
h ¶ Rescindũt.ʒ per ius Prætorium: nero tamẽ iure ciuili tenet. Et dic, quicunq; fine q̃ rescindunt, vt J. de cõiung. lib. l. nihil.
i ¶ Eius.ʒ scilicet, paris.
k ¶ Quibusdam.ʒ non ergo omnibus, vt J. eo. l. sed & si mortis. in prin. & §. liberis. fic §. de mino. l. pater. in prin. & facit §. de vsufru. l. fi extraneo. & §. tit. j. l. penul. §. legata.
l ¶ Præstarẽt.ʒ Quo iure Forte officio iudicis, cùm rescissum sit testamentum, vel actione vtili, ex testamento, arg. J. eo. l. fi emancipato. quæ est Prætoria, sicut aliæ, vt suprã, si quis omis. causa testa. l. j. Nam & quanto minoris quandoque ciuilis, quique Prætoria est, vt no. §. de act. em. & vendi. l. Iulianus. in princip.
m ¶ Dotis nomine.ʒ hoc refertur ad vxorem, & nurum. Et dic, si & dos fuerit, non aliàs, vt J. e. l. is qui. §. penul.
n ¶ In infinitum igitur.ʒ No. ergo dictum generaliter, intelligi generaliter: sic §. de in ius voc. l. quique. §. Prætor. & infra, vi bo. rap. l. ij. §. homines. & de iniur. l. item apud. §. generaliter. & suprã, de offic. præfect. vrb. l. j. §. cùm vrbem. & suprã, de pact. l. iurisgentium. §. siue autem. & §. quod me. cau. l. metum. §. animaduertendum. Argu. contrã, suprã de testi. l. quæsitum. Item no. pro infinitate argum. contrã. C. de sacrosan. eccle. l. fi. §. j.
o ¶ Iura cognationis.ʒ quod dic vt insti. de capi. dimi. §. quod autẽ & §. sed si in insulam. & de leg. agna. tu. §. fi.
p ¶ Ad legatorum.ʒ relictorum à naturalibus parentibus. Azo.
q ¶ Adoptiui.ʒ i. eos, qui sunt adoptiui.
r ¶ Remanent liberi.ʒ quod non est, si emancipati sunt à patre adoptiuo, nisi filius adoptiuus fit de liberis. Vel dic, non est cùm desinunt esse ciues. Accursius.
s ¶ Præstabuntur.ʒ quia pro natis habentur. vt insti de tut. §. cũ autem.
t ET ideò si prægnante.ʒ Quid si ante? Respon. idem propter superius respon.
u ¶ Acceperit.ʒ emancipatus prętereritus.
x ¶ Debebit.ʒ amplius etiam hic nepos potest petere bonorũ possessionem contra tabulas, vt inf. eo. l. fi. j. & ij. respon.
y SEd si mortis. Sunt collatæ.ʒ hominibus.
z Non sunt.ʒ i. si non sunt de personis exceptis.

a ¶ Nec

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Nec enim quærimus.} scilicet tantùm: nam & id quandoque quærimus, vt fic. §. item si quis. & facit J. de iure fisci. l. edi. §. ad eos. & §. cit. j. l. non putauit. §. in adoptionem. Sed argu. contrà, insti. per quas perso. no. acq. §. sed si hæres.

b ¶ Portio.} nisi forte sint socij: nam tũc totũ quæritur exceptato, vt §. de libe. leg. l. si is, qui. & nisi, ut relictũ, indiuiduũ: quia totum tũc quæritur excepta eo, arg. J. quibus ad li. pro. no licet. l. si. Et secundũ hoc non obstat J. eod. l. filium. in fin. & facit C. fami. ercisc. l. si. & J. eod. l. si filius. & l. filium §. si legata. & J. de coniug. lib. l. si nepos. & instit. de lega. §. si eadem. & §. de leg. j. l. huiusmodi. §. si Titio. Accur.

c ¶ Ité si quis.] facit §. de inoffi. testamen. l. Papinianus. §. meminisse. & §. de excusat. l. legatari. & §. si quis aliquê test. prohi. l. j. §. j. & §. quod cum eo. l. si filius. §. j. & §. ad Trebell. l. cogi. §. hi qui.

d ¶ Sub hoc modo.} scilicet superiori casu simpliciter.

e ¶ Alicui.} scilicet, certo, vel incerto, vt in titu. de leg. §. incertis. & §. sub incerta.

f ¶ Non debere.} parens, vel liber hoc cõsequitur uolũtate expressa, & sic eis habet honor: ac cũ seruo tũc magis per aliũ, quàm per volũtatẽ defuncti cõsequitur, vt §. §. hoc autem solum.

g ¶ Vtiliter.} i. vtiliter dari poterũt propter cõditionem legatarij: non tamen quia ipso iure nullũ esset testamentum: tunc enim nec contra tabu. locũ habet. & facit §. ad Syllania. l. si quis graui. §. fi. & t. qui Posthumos.

h ¶ Non debentur.} iure communi, sed per dispensationem huius edicti debentur, vt §. eo. l. j in prin.

i ¶ Vm propter.} bene dico, vtiliter datum, cùm &c. & aliàs. §. est.

k ¶ Cum scirent.} sic §. titu. l. filium. §. quòd si hi.

¶ CASVS. Pater fa. filiũ suum impuberem in potestate constitutum instituit, eidem substituit, filiũ emancipatũ præterijt: liberis, parentibus, extraneis legata reliquit: vterque filius petijt ptra tab. ex persona fratris, & ipse emancipatus: nunquid legata debenẽ omnibus? Respon. si legata sunt relicta ab impubere, solis parentibus præstantur: si à substituto impuberis, præstantur omnibus habita ratione Legis Falcidiæ. Et q̃ est ratio legis Falcidiæ? quia vocatur in semissem, q̃ est quarta pars, scilicet, sescuncia. Si aũt esset institutus ex vncia: portio eius debet augeri vsq; ad semissem: vnde legata ab impubere liberis, & parentibus debentur, relicta à substituto omnibus debentur. Cedò, dic mihi quæ est ratio, quare legata relicta ab impubere debentur solis liberis, & parẽtibus: relicta à substituto omnibus debentur? Ratio est illa, si emancipatus petit contra tab. testamentum, in quo pubes est institutus, rumpitur: & habet impubes partẽ nõ ex iudicio defuncti, sed beneficio fratris, & ex persona fratris. Ideò non est mirum, si præstat solis liberis, & parentibus: qa est de liberis, C. de contra tab. l. j. sed substitutus impuberis non erat de liberis: vnde omnibus præstat: & quia habet hęreditatẽ beneficio defuncti: accedit J. eo. l. inutilis. §. fin. ¶ Omnibus.} Bonorum possessorum ptra tab. perita facit, quò legata non debeant nisi certis personis. Atqui debentur ista legata omnibus liberis: sic qui nõ petierint cõtra tab. bo. possessorum illis, qui petierunt, nõ debẽtur: vnde est in electione filij præteriti, cui legatum est, vel vult petere contra tab. & legatũ nõ debet: vel petere legatũ, & agnoscit iudiciũ defuncti, & nõ poterit petere ꝑ tab. ¶ Si quis.} Quidam præteritus petiit contra tab. postea apparuit esse de ijs, qui non poterant petere cõtra tabulas, sed de ijs, quibus legata relicta p̃stantur: nunquid obest ei, quin legatũ poterit assequi? Nõ, siue ordinariã bonorũ possessionẽ petierit, siue extraordinariam, scilicet, Carbonianã, quę tribuit factum, nõ ius.

¶ Non solũ autẽ.} Si quis petit bonorũ possessionẽ cõtra tab. denegat ei sui legati petitio: sed si aliq̃d ex volũtate defuncti assecutus fit, illud denegatur ei: & idcò qui petijt cũ substitutus erat impuberi, mortuo impubere denegat ei persecutio hęreditatis. Hoc dicit.

¶ Si legata.} Si in testamẽto, ptra quod petita est bonorũ possessio contra tabulas, aliqua legata sunt relicta liberis, illa debentur: & etiam relicta extraneis: & vtraq; inducũt leg. Falc. tamẽ si legata aliqua causa nõ præstantur extraneis, propter hoc nõ augenẽ legata liberorũ. ¶ Sed & si portio.} Si legata relinquanẽ liberis, & parẽtibus, petita contra tabulas debenẽ eis: quibus si portio hęreditatis est relicta liberis, & parẽtibus, & petitur contra tabulas: nũquid illa portio seruatur liberis, & parentibus? Sic & quatenus conseruatur? Si sit amplior virili portione, conseruatur vsque ad virilẽ: si minor sit, conseruatur quantacunq; sit. Idem dicimus in legatis, & fideicõmissis.

¶ Is autem.} Si alicui ex liberis conseruatur legitima portio, præstat legata liberis, & parentibus, non extraneis. Hoc dicit. Is scilicet, ex liberis, vel parentibus, conseruatur secundũ determinationem, quam habuisti in præcedenti §. Vinia.

l ¶ Scripsit.} ex dimidia, & extraneũ in alia dimidia. Vel dic, filiũ insolidum. Acc.

m ¶ Substituit.} pupillariter.

n ¶ Bonorum possessionem.} scilicet, pupillus cõmisso edicto per emancipatum: vt §. de leg. j. l. antepenul.

o ¶ A substituto.] non solùm ab instituto.

p ¶ Præstanda sunt.} Sed nonne paternum est ruptum per contra tabu. ergo nec pupillare tenet, ut insti. de pupil. substit. §. liberis? Sed illud, quando de iure ciuili esset ruptum, vt ibi notaui. Accur.

q ¶ Omnibus.} quia quicquid habet, ex defuncti iudicio habet: qa pars instituti nec creuit, nec etiã decreuit. Si autẽ creuisset, tũc pro eo, quod habet ex iudicio defuncti, omnibus pro augmento tũ coniunctis, vt §. de leg. iij. l. fi. §. fi. & de vulg. substi. l. sed & si cõtrà. & inf. eo. l. si duo. §. proinde.

r ¶ Ad eum.} scilicet, substitutum.

s ¶ Peruenit.] ex voluntate patris.

t ¶ Augebit.} sic econtrà, vt §. tit. j. l. filium. §. legata. Sed caue, qa ex vncia de omnibus ijs, quæ accreuerunt personis exceptis, præstabit, vt §. de lega. 3. l. fi. §. fin. Vel potest dici, quòd illa distinctio locũ habet in his legatis, quæ fuerunt à pupillo relicta, & à substituto tacitè repetita, vt ibi no. Sed ibi loquitur de iis, quæ fuerunt ab ipso substituto relicta.

v ¶ Suprà scripsit.} sic sup. tit. t.

x ¶ Elegerit.} sciens, nõ ignorans, vt §. de inoffi. testa. l. mater. & J. deb o lib. l. si verò. circa princi. nisi per in integrum restitutionem, si

† Fl. accepit.

† Li. 13. Digesto.

† Fl. deest, esse.

† Emancipatus ergo habet bono. pos. cõtra ta. Dic si ex causa pręteritus: sed si sine causa hęres discendi nullũ. Sal. in l. certũ. pen. col C. vnde cog. Dyn. in l. Gallus §. d libe. & posth hu.

† Fl. deest, esse.

† Lib. 40. ad edictu.

† Fl. accepit.

† Fl. etiam substituto.

† Fl. Quod si.

† Fl. magis est semissẽ vsq; legata.

† Fl. dedit.

† Fl. deest, suo. & de hoc tex. uide Bulg. l. l. Bonorum. nu 41. C. § admiti.

† Fl. nõnullas repehẽsiones.

† Fl. fuerit.

† Fl. vt &.

† Fl. ib. 16. Digestorũ.

eorum fuerit adscriptum, vel subiectæ eorum iuri personæ, non debetur. Nec enim quærimus, a cui acquirat, sed cui honor habitus sit. Sed & si coniunctim ei fuerit legatum relictum cum eo, cui nõ præstatur, sua tantùm portio b ei conseruabitur. ¶ Item, si quis c ex his personis rogatus sit restituere extero, quod sibi relictum est; dicendum est non esse legatum præstandum: quia emolumentum ad eũ nõ respicit. ¶ Sed si proponas extero legatum, rogatumque eũ præstare hoc alicui ex liberis, parẽtibusque, consequẽter dicemus præstari debere. ¶ Hoc amplius, & si extraneo relictũ sit sub hoc modo, d vt alicui e ex liberis præstet, æquisimũ erit dicere, nõ debere f ei Prætorẽ denegare actionẽ. ¶ Ea autẽ legata sola præstãt, qui contra tabulas bonorũ possessionẽ accipiunt, quæ vtiliter g data sunt. Verùm idcirco non debẽtur, h quòd filius cõtra tabulas bonorum possessionem accepit. †

¶ Iulianus. † LEX IIII.

CVm propter i hoc legatũ plerunq; scripti hæredes omittant hæreditatem, cùm scirent k emancipatum aut petiisse, † aut petiturum esse † contra tabulas bonorum possessionem.

¶ *Petita bonorum possessione cõtra tabulas, relicta à pupillo debẽtur exceptis personis: relicta à substituto debentur omnibus salua ratione Falcidiæ. Bar.*

¶ Vlpianus. † LEX V.

FIlium quis impuberem hæredẽ scripsit, l eiq; substituit, m emãcipatũ autem filiũ præteriit: deinde vterque filius accepit † bonorum possessionẽ, n legata sunt etiã à substituto † o impuberis relicta, non tantùm liberis, & parẽtibus, verũetiam extraneis. Quæritur, an mortuo impubere cogatur substitutus ea præstare? Et si quidẽ ab impubere relicta sunt, solis liberis, parentibusque præstanda sunt. p Sin verò à substituto impuberis, omnibus q cũ præstare oporter habita ratione legis Falcidiæ: scilicet, vt partis dimidiæ, quę ad eum r ex bonis patris peruenit, s Quartam, id est totius assis sescunciam retineat.

¶ Si † impubes ex vncia dũtaxat institutus hæres fuerit, magis est ipsum vsque ad semissem legata † præstaturum, habita ratione legis Falcidiæ. Licet enim ex vncia fuerit impubes hæres institutus: tamen quod accessit, augebit t legata à substituto relicta. Omnibus autem liberis præstari legata Prætor voluit, exceptis ijs liberis, quibus bonorum possessionem Prætor dedit ex causis suprà scriptis. u Nam si dederit † bonorum possessionem, non putat legatorum eos persecutionẽ habere. Cõstituere igitur apud se filius debet, vtrum cõtra tabulas bonorũ possessionẽ petat, an verò legatũ persequat. Si elegerit x contra tabulas, non habebit legatum. Si legatum elegerit, eo iure vtimur, ne petat bonorum possessionẽ cõtra tabulas. ¶ Si quis contra tabulas bonorum possessionem acceperit, deinde posteà ex liberis conseruatur legitima portio, præstat legata liberis, & parentibus, non extraneis. Hoc dicit. Is scilicet, ex liberis, vel parentibus, conseruatur secundũ determinationem, quam habuisti in præcedenti §. Vinia.

l ¶ Scripsit.} ex dimidia, & extraneũ in alia dimidia. Vel dic, filiũ insolidum. Acc.

m ¶ Substituit.} pupillariter.

n ¶ Bonorum possessionem.} scilicet, pupillus cõmisso edicto per emancipatum: vt §. de leg. j. l. antepenul.

o ¶ A substituto.] non solùm ab instituto.

p ¶ Præstanda sunt.} Sed nonne paternum est ruptum per contra tabu. ergo nec pupillare tenet, ut insti. de pupil. substit. §. liberis? Sed illud, quando de iure ciuili esset ruptum, vt ibi notaui. Accur.

q ¶ Omnibus.} quia quicquid habet, ex defuncti iudicio habet: qa pars instituti nec creuit, nec etiã decreuit. Si autẽ creuisset, tũc pro eo, quod habet ex iudicio defuncti, omnibus pro augmento tũ coniunctis, vt §. de leg. iij. l. fi. §. fi. & de vulg. substi. l. sed & si cõtrà. & inf. eo. l. si duo. §. proinde.

r ¶ Ad eum.} scilicet, substitutum.

s ¶ Peruenit.] ex voluntate patris.

t ¶ Augebit.} sic econtrà, vt §. tit. j. l. filium. §. legata. Sed caue, qa ex vncia de omnibus ijs, quæ accreuerunt personis exceptis, præstabit, vt §. de lega. 3. l. fi. §. fin. Vel potest dici, quòd illa distinctio locũ habet in his legatis, quæ fuerunt à pupillo relicta, & à substituto tacitè repetita, vt ibi no. Sed ibi loquitur de iis, quæ fuerunt ab ipso substituto relicta.

v ¶ Suprà scripsit.} sic sup. tit. t.

x ¶ Elegerit.} sciens, nõ ignorans, vt §. de inoffi. testa. l. mater. & J. deb o lib. l. si verò. circa princi. nisi per in integrum restitutionem, si

esset minor, ut J. de bo. lib. l. si verò. in fin. & facit J. eo. l. bonorum. & §. de vulga. substitu. l. is qui. & J. de bon. libe. l. in seruitute. §. si quis bonorum. & §. titu. j. l. iij. §. fin.

a ¶ Liberis.} puta, nepos ex filio, ut §. titu. primo. l. illud. §. ad testamentũ.

b ¶ Carbonianam.} quæ dicitur extraordinaria, & quia non tribuit ius in domino, ut J. de Carbo. edict. l. iij. §. missum. in fi. §. & no. §. de inofi. testamen. l. Papinian. §. j. & facit C. fi mãci. ita fue. alie. l. ea quidem. & § quod qui. fu. iuris. l. j. in fine. Argu. cõtrà, §. de cõditio. insti. l. mulier. §. j.

† Fl. accepit.

ADDITIO Dic secundũ Bartol. quòd ibi fiebat secũdum voluntatẽ testatoris: hic econtrà. Ité si sufficit ad commodum, no autem ad incommodum.

c ¶ Ex uolũtate.] defuncti. Accu. sius.

d ¶ Acceperit.} vt de fideicõmis. l. uel doncausa mort. & facit §. titu. j. l. sub conditiõe. §. j. & §. de vulg. substi. l. is qui. & de acqui. hęre. l. quæsitum. & §. eadem l. §. omnibus. & §. ad Treb. l. si patroni. §. sed nec illud.

e ¶ Suo.} secùs in alieno instituto, ut §. ea. l. in princip.

f ¶ Extraneis.} à testatore, q̃ instituto extraneo filiũ præterijt.

g ¶ Faceret.} quod esset, si institutus adiret & præteritus contra tabul. non peteret. Ac uerò pręterito petẽte, & sic annihilatis legatis relictis extraneis, nõ habet locũ Falc. ut & §. ad leg. Falc. l. in ratione. ij. relpon.

h ¶ Recideret.} præterito non petente.

i ¶ Nõ præstantur.} quod est, quãdo præteritus non petit contra tabu. Item est cõtrà, J. eadem. l. §. fi. Solu. ibi.

k ¶ Augentur.] & sic est lucrum præteriti. Et sic est contrà, infrà ea. l. §. fina.

l ¶ Adscripta.} iure legati: quod potest, ut §. ad Trebel. mulier. §. fi. Et secũdũ hoc quòd subiicit legata, s. singularum rerũ. Vel dic ad scripta, iure institutionis, ut & inf. eo. l. nam secundũ. & l. sed & si pro dote. in prin. Et quod subijcit legata, s. quãtitatis, uel singularia. secũdũ hoc quod dicit hęreditates relinqui honesto titu. id est legati. & honestiore, id est iure institutionis.

m ¶ Pleniore.] hac ratione iure istitutionis est filio relinquendum, ut in aut. ut cùm de ap. cog. §. aliud. & no. quod honor est cui dat: & dedecus, cui auferturꝛ sic insti. per quas perso. no. acqui. §. & hoc quoque. & §. mandat l. fi remunerandi. in prin.

n ¶ Personis.] liberis, & parentibus scriptis hæredibus. Azo.

o ¶ In minorem.} scriptis his personis hęredibus.

p ¶ Scriptæ sunt.] huiusmodi personæ: & dic, si iam adierunt: aliàs augetur, ut no. §. tit. j. l. non putauit. §. fi. & facit J. de co. tug. lib. l. qui duos. Sed in eo. titu. l. fi. contrà.

q ¶ In donationibus.] ut si talibus titulis ei plus, quã uirilis relinquit, ut, reducit ad uirilẽ, sed nõ augetur, si minus, ut §. prox. §. & J. eo.

r ¶ Cui portio.} legata, ut §. proxi. §.

apparuerit eũ ex iis liberis s non fuisse, qui eã bonorũ possessionẽ accipere possint, ex iis ramen esse quibus legata præstenẽ: obtinuit non esse ei denegandã petitionẽ legatorũ; siue ordinariã bonorum possessionẽ petierit, siue Carbonianã b. ¶ Non solũ autẽ legatũ denegatur ei, qui bonorũ possessionẽ accepit: verũetiam si q̃d aliud ex volũtate c acceperit d †. Cui cõsequẽs est, q̃d Iulianus scripsit, si fratri suo e impuberi substiturus sit, acceperitq; contra tabulas bonorũ posseſsionẽ denegari ei persecutionem hæreditatis fratris sui impuberis mortui, cui à patre substitutus est. ¶ Si legata fuerint relicta liberis, & extraneis f licet vtrorũq; præstatio legi Falcidiæ locum faceret g, legataque liberorũ recideret: h † nunc tamen ob hoc, quòd extraneis non præstantur i, legata liberorũ augentur k. ¶ Sed † & si portio hæreditatis fuerit ei adscripta l, qui ex liberis parentibúsve est, an ei conseruanda sit, vt solent legata? Et Iulianus sępissimè scripsit, in portione quoq; hæreditatis idem q̃d in legato, probandum. Cuius sententia rescripto diui Pij comprobata est: cũ hæreditates non honestiore † modo titulo, sed & pleniore † honore † tribuanẽ. ¶ Ad eum autẽ modũ talibus p̃sonis m succurrendũ est, vt ampliore quidem, quã virili, portione hęreditatis data, vsq; ad virilem tueanẽ: in minorẽ n autẽ eatenus actiones his tribuantur, quatenus scriptæ sunt o. ¶ Idem obseruatur & circa legata & fideicommissa, quę his data fuerint: & in mortis causa donationibus p. ¶ Is autem, cui portio q hæreditatis conseruatur, vtrũ omnibus, an tantũ exceptis personis legata præstare cogatur? Et magis p̃batur, exceptis

† Tamen nõ ob hoc.

† intell. huius lex vid. p Lud. Alnar. i Rub. de leg. j. nu. 6. 5.

† Fl. honesto.

† al. onere.

personis solis r præstanda. Nec tamen solius s commodo id cedit. Nã si legatis onerata sit portio t tam liberorum, parentúmve, quã extraneorũ: id u quod extraneis non præstatur, liberis, parentibusq; † profuturum v non dubitamus. Igitur x ita demum quod extraneis non præstatur, communicatur cum eo, qui contra tabulas petit, si non legatariis liberis, parentibusq; dandum y sit.

¶ *Hi, quibus legatum, uel portio hæreditatis conseruatur, ultra uirilem non admittuntur. b. d. cum l. seq. Bar.*

¶ Iulianus. † LEX VI.

SAluius Aristo Iuliano suo † salutem. Qui filiũ emãcipatum habebat, præterito eo patrẽ suũ, & extraneum hæredem instituit, & patri legatũ dedit. Filius contra tabulas bonorum possessionẽ petit a. Quæro, si aut vterque b hęreditatẽ adisset, aut alter ex his, aut neuter c: an, & quantũ legatorum nomine patri debeat? Respõdi, Sępè animaduerti hãc partẽ edicti, qua emãcipatus d accepta cõtra tabulas bonorũ possessione, liberis, & parentib. legata præstare iubet e, habere nonnullã reprehensionẽ. † Nam si dodrans legatus f sit †, plus habiturus est is, cui legatũ erit, quã emancipatus. Decreto g itaq; ista temperari debebũt, vt hęreditatis partẽ emancipatus p̃stet h, ita, ne scriptus hęres amplius habeat, quàm emancipatus: & legatorum i modus tẽperatur, vt nihil plus ex legatis ad aliquem p̃ueniat, quàm apud emancipatũ bonorũ possessionis nomine remansurum sit.

¶ Triphoninus. † LEX VII.

NAm secundùm k constitutionem diui Pii ad Tuscium Fuscianum Numidiæ legatum, placuit parentes, & liberos, hęredes quoque institutos tueri, vsque ad partem virilem, exem-

s ¶ Solis præstanda.] & est ratio, ut inf. eod. l. is qui. §. sed scripens. Sed contra §. titu. j. l. si ex duobus. §. sed illud. ubi dicit, q̃ omnibus. Sed ibi pręteritus, & institutus erant emancipati: hic institutus erat in potestate.

t ¶ Solius.} cui cõseruatur uirilis, & pręterito petente cõtra tab.

v ¶ Portio.] hęreditatis legata.

x ¶ Id.] aliàs, hoc.

y ¶ Profuturũ.] sic. nõ non, ut §. ea. l. §. si legata quæ est contrà. Sol. non proficit alij: intre accrescendi, sed iure nõ amissionis. Alij, q̃ hic cõiunctim liberis, & extraneis: ibi disiunctim, quod nõ placet, ut §. eod. l. iij §. sed & si coniũctim. Alij, quòd ibi sit quæstio, sed non soluit, sed soluetur, ut hic. Vel dic, quòd hic socij, vel legatũ indiui dũ ibi fiscus. ut nnt. d. § sed & si cõiunctim.

z ¶ Igitur.] infert ex omnibus p̃ædictis, nã si q̃d extraneis sub trahit, datur coniunctis, ut proxi. dixi: ité & cõiunctì non habẽt vltra virilẽ. Igit &c.

a ¶ Dandum.] aliàs dandum: aliàs. datum, id est dandum.

¶ Alcis Aristo.] CASVS. In lista ponit quæstio talis, Quidam habebat filium emãcipatum, quẽ pręterijt: patrem suum & extraneum instituit: patri dedit legatum: filius petiit contra tabulas. Modò quæritur, qua iure debet præstari id, quò † relictum est patri? Et respon. si utrique adiuit hęreditatẽ indubitanter seruatur portio, quæ debet patrisi neuer adiuit, nõ uidetur, quòd aliqua portio seruetur, si non est pet ta bonorũ possessio. Sec si petita bono. possess. si alter adiuit, alter non illud, q̃ patri est relictum, debet seruari ei. Nam secundum constitutionẽ Diui Pij, & si liberi & parentes sunt scripti, & pręteritus contra tabulas petit, debet ei seruari virilis portio. Verbi gratia, pone, testator vnũ filium instituit, duos pręterijt: duo pręteriti petunt contra tabu. vnusquisque habebit tertiam,

† Fl. deest, suo. & de hoc tex. uide Bulg. l. l. Bonorum. nu 41. C. § admiti.

† Fl. nõnullas repehẽsiones.

† Fl. fuerit.

† Fl. vt &.

† Fl. ib. 16. Digestorũ.

Sed quid erit ponamus: vnus est de liberis, q̃ accepit contra tab. pures alij sunt, quibus legata sunt relicta: nũquid legata debentur? Certè sic. Hoc dicit cum duabus ll. seq. usque ad §. fi quis ex. Vinia.

b ¶ Bonorum possessionem petit.] & in totum rumpit testamentum, quia præcedit patrem, ut §. de inofici. testa. l. pater. Accur.

c ¶ Vterque.] pater, & extraneus.

d ¶ Neuter. } quia & tunc datur cõtra tabu. ut §. tit. j. l. illud. in principio. & l. quod uulgo.

e ¶ Qua emancipatus.] pręteritus, qui per contra tabu. rumpit in totum: & hoc inspectis uerbis edicti.

f ¶ Legatus sit.] alicui de liberis.

g ¶ Decreto } scilicet, facto, nõ faciẽdo, ut §. e. l. filiũ. §. ad eũ. Acc.

h ¶ Præstet. } legatario coniuncto fratri instituto, vt inf. pat. t.

i ¶ Legatorum. } relictorum coniunctis personis.

k ¶ Nam secundùm. } continuatur cum præcedenti. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VIrilis. ¶ Casum in hoc prin nide ¶. in casu proxi. ¶ Si quis ex liberis. ¶ Testator aliquem ex liberis instituit, ei aliquid prælegauit, filium emancipatum præteriit, & petita est cõtra tabu. bo. pos. nõ quid illi ex liberis legati portio conseruatur? Non utrunque, sed dat electio ei, quod melius: vel utrũq; conseruatur usq; ad virilẽ portionẽ. Sed quid, hæres institutus adiuit? hẽs præteritus potest cõtra tabulas legata debentur certis personis: nũqd libertates competũt? Dicit, quod sic: sed si fuit denuncatũ hæredi, Noli adire: & ipse adiuit de lo, act de dolo poterit cõuenire ad interesse. ¶ Si quid uxo. ¶ Hucusq; tractatũ est de legat. relictis liberis, & parentibus, & extraneis: sequitur tractare de legatis relictis uxori, uel nurui dotis causa: & dicitur, Sicut debet liberis, ita vxori & nurui. Vnum sciatis, nurus appellatione pronurum cõtineri. Et debẽtur legata solida, non pro uirili portione: quia dos debetur ut ęs alienũ. Debet ergo uxori, & nurui dotis causa: siue dos prælegat, siue res p dote, siue pecunia: siue tãtũ legatur, quãtum est dos, siue vltra. Sed si p dote relinquitur certa portio: similiter in illa portione debet tueri, & cõsideranda sit nurus, uel uxor tẽpore mortis. Si ergo aliquis legat uxori cõstãte matrimonio, non valet: q a non põt petere dotem cõstante matrimonio. Sed qb' casibus põt petere dotem cõstãte matrimonio: ita legatũ relictum uxori, & nurui. Hoc d. cũ Iulianus. Vsq; ad §. nõ oia. Vi.

a ¶ Virilis. ¶ Continuat cũ præcedenti: & facit J. de verb. signi. l. virilis. & C. de ca. tol. §. fin autem. Accur.

b ¶ Vnum. ¶ cui sit legatum. Accur.

c ¶ Cæteri omnes. ¶ sic ergo fiat ex omnibus portionibus parentum, vel liberorum vna coaceruatio, ut §. de iurisd. omn. iud. l. si idem. §. fi. Azo. & arg. §. de pact. l. si plures. & instituti decesserunt: nũquid legata debentur? Nõ sed relicta à substitutis. Sed quid erit? aliqui sunt instituti, & aliqui substituti: nemo adiuit: nũquid legata debentur? Non, nisi relicta ex testamẽto. Sed quid erit? aliquis plures instituit: quidam adiuerunt quidam nõ: legata debentur ab iis, qui adierunt. Sed quid erit? legatum est ab instituto sub conditione, & à substituto purè. uacuitur cõditione institutus. Si non fuit conditio in ipsius potestate, legata relicta ab instituto debentur: si autem voluit adire, nullum emolumentũ sibi debetur, hoc dicit cũ tribus li sequent. usque ad l. nonnunquam. Vivianus.

t ¶ Sed & si pro dote. ¶ facit supra, eodem. l. filium. §. sed & si portio. Accursius.

v ¶ Mortis. ¶ adeo, ut nec aliter relictum ualeat: vel si valeat, non præstetur petita bonorum possess. contra tabulas. ut §. de auro, & argen. legat. l. iij. & de leg. iij. item legato. §. penul. Azo. & facit infra eodem. l. interuenit.

x ¶ Prælegauerit. ¶ socer.

y ¶ Nupta fit. ¶ scilicet filio adhuc. Accursius.

z ¶ Nullum est legatum. ¶ scilicet, interim. Sed nunquid erit, cùm poterit? Respon. erit: arg. infra de solut. l. sub conditione. H. Et facit supra de dote prælegat. l. si socer. in princ.

a ¶ Dabitur actio. ¶ quod est si uir sit exhæredatus, ut suprà solut. matr. l. si constante. §. j.

Gradi

† Fl. accepit.
† lib. 40. ad edictum.
† Flo. accipiunt.
† Fl. deest, bonorum possessionem.
† Fl. accepit.
† Flo. adit.
† Fl. deest, malo.

plo legatorum: ne plus haberent ex institutione tales psonæ, quã ad eum peruẽturum esset, qui cõtra tabulas bonorum possessionẽ accepisset†.

¶ Vlpianus. † LEX VIII.

VIrilis[a] portio quemadmodũ accipiẽda sit, videamus. Pone duos esse, q contra tabulas bonorũ possessionem accipiãt: vnum[b] esse ex liberis, parentibusque: virilis tertia erit portio. Sed si tres sint, q cõtra tabulas bonorũ possessionem† acceperunt, Quarta erit virilis. Hoc idẽ & ĩ legatis obseruabitur. Sed si vnus sit ex liberis, q acceperit† cõtra tabulas bonorũ possessionẽ, plures sint, qui ex liberis, parentibusque legata acceperint: sic hoc accipiẽdum est, vt filius pteritus semisse habeat, cęteri oẽs[c], qui sunt ex liberis, parẽtibusve, semisse. ¶ Si quis ex liberis, parẽtibusq; hęres institutus sit, & legatũ acceperit[d], vtrum tãtùm portionẽ ei conseruamus? an verò & legatum? an alterutrũ quod elegerit? Et magis est, vt vtrũq;[e] cõseruetur: sed sic, ne amplius in vtroq; quã virilẽ habeat. ¶ Si adierit hęreditatẽ is, cui virilis conseruatur: libertates cõpetẽt[f] ex necessitate p aditionẽ. Veruntamen videndũ est; an de dolo[g] actiõe teneat, q adiit, & magis est, vt si denũciãte eo, q præteritus accepit contra tabulas bonorum possessionẽ, hic adiit[h] hæreditatẽ, pollicẽte eo portionẽ virilem: † sit qd' ei imputet, & de dolo malo† actione teneatur. Dãno enim afficit hæreditatẽ, dũ competunt libertates. ¶ Si quid vxori, nurui q; fuerit legatum præter[k] dotem: accepta contra tabulas bonorũ possessione, nõ prestabitur[l]. Nurus[m] aũt appellatione, & ,pnurum cæterasq; cõtineri, nulla dubitatio est. Cũ autem dotis noĩe legatur[n], nõ puto ad virilem vxorem, nurũve reducẽdam*†, cùm[p] mulier ista ad æs alienum[q] veniat. ¶ Non solùm autem dotem prælegatam prætor complectitur, verumetiam si pro dote aliquid fuerit relictũ: vtputà si dos in rebus sit, & pro rebus ei quãtitas relinquatur, vel contrà; dum tamen hoc nominetur[r], qd' pro dote relinquitur.

¶ Paulus. † LEX IX.

SEd & si plus sit in legato, quã in dote, dabitur illis[s] actio.

¶ Vlpianus. † LEX X.

SEd & si pro dote[t] ex parte aliqua cãdem hæredẽ scripserit, tuendam esse puto. Esse autẽ vxorem mortis[u] tẽpore exigimus†.

Si nurui dotẽ prælegauerit[x], eaq; mortis tpe nupta sit[y], nullum est legatum[z]: quia dos nondum debeatur. Sed cùra & constante matrimonio aduersus hæredes soceri detur† actio[a], dicendum est etiã prælegatæ dotis petitionem dari debere.

¶ *Ea legata debentur ex hoc edicto, quæ sunt relicta ab eo gradu, contrà quem petita est bonorum possessio, si propter timorem bonorum possessionis contra tabulas nulla efficiantur: sed si aliàs de iure cõmuni, debebuntur etiã legata ab alio capite. hoc dicit vsq; ad l. nonnunquam. Bart.*

¶ Non omnia, quæ ab omnibus

† Fl. exigemus.
† Fl. dabitur.

ęs personis: si autem nullus vinit, res reducitur ad causam intestati. Sed quid erit? post mortem testatoris ante aditam hęreditatem instituti decesserunt: nũquid legata debentur? Nõ sed relicta à substitutis. Sed quid erit? aliqui sunt instituti, & aliqui substituti: nemo adiuit: nũquid legata debentur? Non, nisi relicta ex testamẽto. Sed quid erit? aliquis plures instituit: quidam adiuerunt quidam nõ: legata debentur ab iis, qui adierunt. Sed quid erit? legatum est ab instituto sub conditione, & à substituto purè. uacuitur cõditione institutus. Si non fuit conditio in ipsius potestate, legata relicta ab instituto debentur: si autem voluit adire, nullum emolumentũ sibi debetur, hoc dicit cũ tribus li sequent. usque ad l. nonnunquam. Vivianus.

t ¶ Sed & si pro dote. ¶ facit supra, eodem. l. filium. §. sed & si portio. Accursius.

v ¶ Mortis. ¶ adeo, ut nec aliter relictum ualeat: vel si valeat, non præstetur petita bonorum possess. contra tabulas. ut §. de auro, & argen. legat. l. iij. & de leg. iij. item legato. §. penul. Azo. & facit infra eodem. l. interuenit.

x ¶ Prælegauerit. ¶ socer.

y ¶ Nupta fit. ¶ scilicet filio adhuc. Accursius.

z ¶ Nullum est legatum. ¶ scilicet, interim. Sed nunquid erit, cùm poterit? Respon. erit: arg. infra de solut. l. sub conditione. H. Et facit supra de dote prælegat. l. si socer. in princ.

a ¶ Dabitur actio. ¶ quod est si uir sit exhæredatus, ut suprà solut. matr. l. si constante. §. j.

a ¶ Gradibus. ¶ institutorum & substitutorum.

b ¶ Relicta sunt. ¶ liberis, & parentibus: alijs autem relicta nunquã præstantur. Azo.

c ¶ Gradu. ¶ secùs in querela: q a illa oẽs gradus rũpit ipso iure: unde ex nullo gradu præstant legata, ut §. de inoffici. testa. l. Papinian'. §. sed nec. & §. fi ex cã. & l. Titia. hic vero non ipso iure, nisi ante adiuitam hæreditatẽ detur contra tabu. vt C. de col. l. liberis. & l. filiæ do. Az. Et J. de manu. test. l. testamẽto liberi.

d ¶ Petita. ¶ nõ dicit data: quod cautè notãdum est. Azo.

e ¶ Iulianus ait.] respondendo, & plures casus apponendo, & præmittendo. Azo. & in fin. l. soluet.

f ¶ Viuit. ¶ tpe mortis testatoris: & quire pudiauit hęreditatẽ, præstabit præteriẽ accipiẽs contra tabulas.

g ¶ Eorũ. ¶ qui sunt instituti i prio' gradu.

h ¶ A sequẽti. ¶ scilicet relicta sunt, præstabit hic præteritus, qui petet contra tabul.

i ¶ Ab itestato.] Sed quomodo hoc casu, cũ tẽpore mortis extiterint tabulæ? vt §. titu. j. l. quòd nulgò? sed hic nullo tẽpore adire potuit: nec viuo testatore vt §. de acqui. hrd. l. neminẽ. Nec post mortũ: quia non sunt instituti, vel substituti. Sed quid, si trãsmittatur ad hæredẽ? vt §. tit. primo. l. sed & si decesserit? Respon. idem q in defuncto. ut infra de reg. iur. l. in omnibus. §. non debeo. Azo.

k ¶ Bonorum possessionem. ¶ Vnde liberi.

l ¶ Quod si post mortem. ¶ ecce casus, quos prædixit §. ibi: Sed nõ nunquàm &c.

m ¶ Sed quæ à substitutis. ¶ Sed cur tam uariè? Respon. propter præteritum, qui habuit contra tabu. non potuerunt substituti adire & sic legatarij p præteritũ amiserunt: Det ergo præteritus hæc legata: sed institutus non adiuit morte præuentus, nõ timore pteritii: & ideò ea non soluit præteritus. Quid autem, si repudiat institutus? Respon. timore præteriti facere uidetur, ut supra eodem. l. cũ propter. ideò præteritus soluet, ut ibi. Iulianus ait &c. Sed nonne relicta ab instituto uidentur repetita à substituto, ut §. de leg. primo. l. licet. & sic semper præstanda? Respon. hic uoluit esse repetita, q ex mustis coniecturis potest apparere, ut in eadem. l. licet. & facit supra tit. primo. l. quod vulgo. & l illud.

n ¶ Tubi. Ab instituto.] alias ab instituto: & tunc facit §. l. proxi.

o ¶ Iue autem. Omiserint.] cùm antè quàm omitterent, & petita, & data esset bonorum possess. secus si tãtum est petita, ut supra de hæredib. instit. l. seruus.] Azo.

p ¶ Eis. ¶ scilicet, institutis in primo gradu.

q ¶ Tem à substituto. Dicimus. ¶ petita contra tabu. pendente conditione, ut §. tit. j. l. fi in adoptionem. Azo.

r ¶ Noluerit adire. ¶ ut quia ab instituto legata debebuntur? ut supra eodem. l. siue. Azo. & facit supra de hæredibus istituen. l. in suis. Accursius.

NOnnunquam. ¶ CASVS. In princip. huius legis ponitur casus in quo qui petit contra tabul. habet eam iure bono-

† Fl. deest, &.
† Fl. præstabit.
† Flo. petitum.
† lib. 40. ad edictum.
† lib. 41. ad edictum.
† Ais, adire possint.
† lib. 2. disputationũ

gradib'[a] relicta sunt[b], legata præstare eum oportet, qui cõtra tabulas petit: sed ea sola, quæ in eo gradu[c] data sunt, contra quẽ bonorũ possessionem accepit. Sed nõnunquã cõtra aliũ q dẽ gradũ petita[d] est bonorũ possessio: ex alio verò legata præstãda sunt: vt ccce, duos gradus hæredum fecit: emancipatum præteriit: ab vtroq; tñ gradu liberis, & parẽtibus legata adscripsit: & Iulianus ait[e], Siquidẽ aliqs ex primo gradu viuit[f], ea legata pstari, q liberis, & parentibus à primo gradu data sunt. Sin verò nemo viuit eorũ[g], ea, quę à sequẽtib[h]. Quòd si neq; ex primo gradu, neq; ex secundo quisquã in rebus humanis fuerit cũ testator morit: tunc ab intestato[i] magis bonorũ possessionẽ[k] pterito filio cõpetere, nec legata cuiquam prestãda. Quòd si post mortem[l] testatoris ante aditã hęreditatẽ instituti decesserint, cõtra ipsos quidẽ videri petitã[m]: verũtamen ab eis relicta legata non esse præstãda, sed quæ à substitutis[n] relicta sunt.

¶ Paulus. † LEX XI.

ATvbi institutus & substitutus viuunt, licet nemo adeat hæreditatem: ea tamen legata deberi dicimus, quę ab instituto[o] data sunt.

¶ Vlpianus. † LEX XII.

SIue autem omiserint instituti, siue non omiserint[p], dicendũ est legata, q ab ipsis relicta sunt, præstanda: quamuis secundo gradu instituti, omittentibus eis[r], adierint[s] hæreditatem.

¶ Triphoninus. † LEX XIII.

ITem, à substituto legata deberi dicimus[t], si institutus conditione defectus sit[v], q in ipsius potestate nõ fuerit. Nã si cã, quæ in ipsius potestate fuerit, nõ impleuit, p eo habendus erit, q noluit adire[x] hęreditatem: qñ nihil habiturus emolumenti, conditioni meritò non paruit[y].

¶ Vlpianus. † LEX XIIII.

NOnnũquã[z] contra tabulas bonorũ possessionẽ qs habet, iure[a] sed'm tabulas bonorũ possessiõis: vtputà, hẽs institutus est emãcipatus filius: alius emãcipatus filius pręteritus. Institutus accepit[b] cõtra tabulas bonorum possessionẽ: pteritus omisit. Apertissimũ[c] est, vt cogat' oĩb' pinde legata præstare, atq; si cõmissum edictũ non fuisset. Nec enĩ occasio emãcipati pteriti debet institutũ lucro[d] afficere, cùm præteritus iure suo non[e] vtaẽ. ¶ Si ab vno ex filiis hẽde instituto nominatim alicui ex liberis, parẽtibusq; legatũ datum sit, & acceperit bonorum possessionem contra tabulas cum aliis[f]: melius est[g], pbare, omnes, qui contra tabulas bonorum possessionem acceperũt, cogendus id legatum præstare.

¶ Paulus. LEX XV.

IS, qui in potestate est, præteritus legatum non debebit præstare, & si contra tabulas bonorũ posesionem petierit[h], q etiam non petita bonorum posesione intestati hæreditatem obtineret. Nec enim exceptio[i] doli mali huic nocebit, [k] Et absurdũ est, eũ cogi legata præstare: quia bonorũ posesionem[l] petierit: cùm & sine hac hæreditatem habiturus sit suo iure. Vnde si duo præteriti sunt emancipatus, & is qui in potestate est.

† Flo. est.
† Fl. parueritit.
lib. 40. ad edictũ.
ad intestati. l. uide Huber. Zuchar. in l. posthumo. nu. 43. C. de bon. poss. cõtra tab.
† Ais, deest negatio vide tamẽ Aut. Aug. lib. 4. cmẽ. c. 27.
lib. 41. ad edict.
† Fl. nocoat.

Cũ, pro si cũ, pro q, Bart. in l. j. C. in q. caucef. lo. tẽp. præscri. gl. & Card. in cle. testibus in princ. de test. Et quo modo differant, vide omnino p Alexã. in l. stipul. J. de ver. oblig.
† lib. 40. ad edictum.
† lib. 40. ad edictum.
† Fl. exigemus.

cotnra tabu. personis exceptis in edicto nõ præstantur legata uerbi gratia, Pater filium in potestate cõstitutum præteriit: alijs liberis legata reliquit. filius vult dicere aliquid, & rũpere per cõtra tab. nunqd legata pstabit? Non quia uidentur per contra tabul. rumpere, cũ posset dicere nullum. Sed quid erit? pater filium in potestate cõstitutum præteriit, emãcipatũ pręteriit: in potestate cõstitutus petiit cõtra tabu. debentur legata? Et certè legata, quæ relicta parẽtibus à filio in potestate cõstituto nõ debentur, ab emãcipato uidentur dẽri, sed si etiam cipatus petat cõtra tabulas, nõ uidetur petere insolidũ: sed pro dimidia debet legata. Sed qd si institutus adiuit, emãcipatus petiit cõtra tabu. Non est dubium, quod debet legata liberis, & parẽtibus nõ in solidũ sed p dimidia. ¶ Si quæ.] Si uxor, uel nurus nõ habuit dotem, & ei legat dotis causa: illud legatũ non debetur ei. Hoc dicit petita bo. pos. cõtra tabu. secùs si dotẽ habuit, & sub noĩe dotis plus legatũ est. §. e. l. ij. §. fi. ¶ Si extraneo.] S. hẽs institui extraneus, & exceptis psonis legat, si hæredi x. dederit, legatũ debet exceptis personis, si dederit decẽ præterito, qui petit contra tabu. Vivian.

a ¶ Peterit.] qd' & põt, ut C. de li. præte. & exhære. l. fi. §. fi. Accur.

b ¶ Exceptio.] id est replicatio. Accursius.

c ¶ Quia bonorũ possessionem.] Sic contrà, J. titu. j. l. filius. Sed quomodo comperit contra tabul cùm testamentum ipso iure sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

nullum? vt instit. de exhære. li. in prin. & oportebat tales esse tabu. ex quibus adiri potuit hæreditas: ue §. tit. j. l. quod vulgò? Rñ. secundùm R. est nullum, sibi oc uule dicere, ut §. de iniu. test. l. filio x. Et sic etiam fit repletio ipso iure de Quarta: & tamen per filium debet peti, & fieri prout cõsuuerit, ut C. de inoffic. test. l. sancimus. §. repletionẽ. & l. si quãdo. §. illud. Item & ipso iure fit compẽsatio ab homine petat, ut not. instit. de act. §. in bonæ fidei, & facit §. tit. j. l. filium. §. sed cum. & de libe. & posth. l. hũ.

† Flo. quia effectu fratris.

a ¶ Existimant. ⁊ sed male ut J. eod. l. si duo.

b ¶ Affectu. ⁊ aliàs, affectus, f. emancipatus patris, sub. quadã iniuria: qa scilicet, præteritos aufert suo dimidiã, quam suus libere habiturus erat, cum testamentũ non ualet, vt J. e. l. si duo & §. pro xi. Aliàs est, effect': & tunc, sub. patris successor per cõtra tabu. aufert, &c.

c ¶ Verius est. ⁊ ut testamento ipso iure nõ valente nil soluat de legatis, ut §. in princi. huius l.

† Fl. accepit.

d ¶ Scriptus est. ⁊ hæres, scilicet, suus.

† Intell. huius §. und. p Zuchard. i l. posthumo. nu. 131 C. de bon. poss. Etab.

e ¶ Etiãsi omiserit. siue acceperit bo. poss. beneficio præteriti, præstat legata, ut §. in hoc eod. ti. l. filium. in princ. siue omiserit, & acceperit ex institutione, idem est, vt hic: & facit §. si qs omis. cautela. l. si filius. & l. quia autem. §. hoc edictum.

† Fl. hic quidem qui.

f ¶ Eadem. ⁊ sola, qa coniunctus tantum? vt J. ead. l. §. de scripto.

g ¶ Sed si solus. ⁊ pone casum, ut §. e l. nonnunquam. in prin.

h ¶ Certis personis.] uidebatur enim eum toneri etiã extraneis, qa securus erat uoluntatem defuncti, quia adierat hæreditatem: itẽ & quia præteritus petita contra tab. præstat certis personis tãtùm: & concordat §. e. l. filium. §. is autẽ. Sed contrà, §. tit. j. l. si ex duobus. §. sed i illud. & J. eo. l. si duo in fin. ubi dicit teneri omnibus. Sol. illa l. si ex duobus. corrigitur per hanc l. & hæc per illã, si duo. Alij, quòd illa in emancipato, hæc in suo. Hæc nõ placet, vt in d. l. si ex duobus. §. si is. & §. ubi. Vel dic, quòd in illa sunt liberi, & tales qui habent contra tabu. hic autem ex liberis ducũt originem. non tamen possunt petere contra tabu. quia ex filia. ut J. de cõnu. lib. l. qui duos. in fi. & §. eo. l. filium. §. si quis. Vel dic quod in contrarijs dicitur, est opinio aliquorum, ut hic dicit. Item quod ex hberis, ideò dicit, quia si de liberis non esset, auferretur hæreditas petita contra tabulas ab aliquo ex liberis. Accursius.

i ¶ Ita autem.] dixit proxi. respon. institutum, qui adiuit ex institutione, tuendum fratre petente contra tabulas qui fuerat præteritus: nunc exponit in quam partem. Et ad idem §. tit. j. l. si ex duobus. §. sed illud. Secus si non adijsset, sed contra tabu. petiisset institutus beneficio præteriti, ut §. titu. j. l. non putauit. §. fin. Item hoc si est vnus tantum præteritus: aliàs conseruatur uirilis, ut suprà eodem. l. virilis. & l. filium. §. ad eum.

k ¶ Acceperit. ⁊ nec potuit ex quo adiuit, ut dicto §. illud.

l ¶ Sub prætextu. ⁊ quantitate non adiectã: aliàs secus, ut C. de fal. cau. adiect. l. si nõ. quæ est contra, secundùm quosdam. Sed dic cõtra: quia tunc ad æs alienum nõ veniret, ut §. eodem. l. virilis. §. eũ autẽ. Azo. Hic ergo loquitur, cum testamentum rumpitur per cõtra tabu. testate est: quidam nec emancipatum præstare debere legata existimant [a], q affectu [b] patris † aufert partẽ dimidiã: cùm & si hic non peteret, suus solus rem habiturus esset. Quid ergo est, vbi præteritus sit suus? Verius est [c] quod dictum est. Vbi verò scriptus est [d], & voluntatem patris habet, debet teneri legatariis, etiãsi omiserit [e] bonorum possessionem.

¶ Sed si vnus emancipatus hęres scriptus sit, alter pręteritus, & vtriq; cõtra tabulas bonorum possessionem acceperint: institutus eadem [f] præstat, quæ præteritus. Sed si solus [g] hæres institutus cõtra tabulas bonorũ possessionem accepit † omnibus debebit legata perinde præstare atq; si adiisset hęreditatẽ. ¶ Sed si scriptus † quidem adierit hæreditatem, pręteritus autem bonorũ possessionem acceperit: is, qui † bonorum possessionem acceperit, certis p̃sonis [h] legata debebit. De scripto autem quæritur. Et complures putant certis personis & eum præstare debere: quod puto verius esse. Nam & prætor hac ratione eum tuetur, quòd ex liberis est, qui contra tabulas petere potuerũt. Ita autem [i] tuendus est in partem dimidiã, si aut ex maiore parte, quàm dimidia, hæres institutus sit, aut ex semisse. Quòd si minore parte, q̃ dimidia hæres institutus sit, dicimus, non ex maiore parte, quã institutus sit, tuendum eum esse. Qua enim ratione maiorem partem habere potest: cùm nec bonorum possessionem acceperit [k], nec ex maiore parte institutus sit? ¶ Ei, quę dotẽ non habet, nullum legatũ debebitur, licet sub prætextu [l] dotis legeẽ.

¶ *Conditio debet impleri in p̃sona eius, qui petijt contra tabulas. Bar.*

¶ Si extraneo hærede instituto, sub hac conditione exceptæ p̃sonæ legatũ sit, Si hæredi decẽ dederit: ita ei legatorum actio debebitur, si ei, qui contra tabulas bonorum possessionẽ acceperit, decem dederit, non si hæredi instituto. Quia absurdum [m] est, illum cõmoda hæreditatis habere, aliũ onera sustinere in præstãdo legato. Sed & si Titio [n] iussus fuerit dare, nõ illi, sed filio [o] dare dẽt [p].

¶ Vlpianus. † LEX XVI.

Si duo proponantur esse, vnus in potestate præteritus, alius emancipatus institutus: apparet commissum esse edictum per eũ, qui in potestate est. Et si ambo petierint ¶ † contra tabulas bonorũ possessionem, is quidem, qui in potestate remãsit, cùm rem ab intestato [r] habeat, non præstabit liberis, & parentibus legata. Emãcipatus verò nũquid nec ipse præstat, quia ei rem aufert, qui præstatus non erat si solus esset? Sed verius [s] est, vel hunc saltem debere liberis, & parentibus præstare legata. Proinde † si contra tabulas non acceperit [t], dicendum est tuẽdum eum in partem, & vtriq; liberis, parentibusq; legata præstaturum. Sed an & omnibus? Dubito. Tamen quia [u] plena fruit voluntate, plenum etiam obsequium [x] præstare testatoris iudicio pro sua parte debet.

¶ Iulianus. † LEX XVII.

Si emancipato filio præterito pater extraneum hæredem instituisset, & ab eo rem legasset, sed in contraria ualidum est.

m ¶ Quia absurdum est. ⁊ bona ratio, ut C. de furt. l. finali. §. sed cùm in secunda. Et & alia, quia in effectu est hæres præteritus, ut arg. §. quod cum eo. l. si filius. §. j. & §. ne quis eum, qui in ius vocat. l. penul. §. j. licet huic sic arg. cõtra, §. de vulg. substitu. l. qui liberis. §. hæc verba. Patet ergo, quòd hæc conditio transfertur: sic instã de fideicõmisso libe. l. ergo. §. si sub conditione. & §. de cõditio. & demonstra. l. iiij. j. respon. Accur.

n ¶ Sed & si Titio. ⁊ extraneo non instituto. Azo.

o ¶ Filio. ⁊ pręterito.

p ¶ Debet. ⁊ ut condicio sit impleta: non autem est debitum, ut suprà, si omis. caut. testamen. l. si sub conditione. in fin.

SI duo.] CASVS. In lege ista dicitur, Testator habebat duos filios, vnũ in potestate: illũ præterijt: aliũ emancipatũ instituit: cõmissum est edictum per eũ, qui est in potestate. Ponamus ergo, ambo petierũt cõtra tab. bon. poss. ille, qui remãsit in potestate, nõ præstabit legatũ liberis, & parentibus: quia ab intestato dimidiam erat habiturus. Sed nunquid emancipatus p̃stabit? Et certè si solus esset hæres, & petat contra tabul. p̃stabit: veruntamen qa petit contra tabu. tũc emancipatus præstat pro sua parte: in potestate constitutus non præstat. Viuia.

† lib. 4. disputatio.

† Fl. petissent.

† Intell. huius tex. uid. p Cuma. i l. si filius q. in pte. nu. 8. de lib. & post. & Vbert. Zuchard. in l. posthumo. nu. 135. J. C. de bon. posſ. tab.

† libro 36. Digesto.

q ¶ Ambo petierit.] Sed quomodo suus p̃teritus petit, cùm sit ipso iure nullum, ut instit. de exhæred. in princ. Et oportet tales esse tabulas, ut ex eis possit adiri hæreditas, ut §. tit. j. l. quod vulgò? Respon. dicit nullum, si hoc uult, ut §. de inoffic. testam. l. filio.

r ¶ Ab intestato. ⁊ facit §. e. l. is qui. in principio. & §. penul.

s ¶ Sed uerius. ⁊ supra eo. l. is qui. §. unde si duo contra. So. ibi. Item contrà, J. de regu. iuris. l. qui in ius alterius succedit, debet vti iure eius. Sed certè licet emãcipatus auferat suo, non tamen dicitur ei succedere.

t ¶ Non acceperit.] institutus. Azo. Sed adiuit, uel secundum tabulas perijt ex institutione. Accursius.

v ¶ Tamen quia. ⁊ nunc respondet.

x ¶ Plenum etiam obsequium.] & sic præstat omnibus. Sed contra §. eodem. l. is qui. §. unde. Sol. ibi. Item contrà, J. de secun. tabu. l. si sub conditione. in fi. ubi tantum exceptis personis. Sol. hoc uerbũ plenum, quod est hic, tollit contrariũ. Nam & hic & ibi emãcipatus fuit institutus & hic, & ibi secundũ tabulas uoluit succedere: sed hic potuit: ibi non potuit defectu conditionis: vnde venit ibi iure cõtra tabulas. Et facit ad l. C. de inoffic. testamen. l. cùm duobus. & §. tit. j. l. si ex duobus. in principio.

SI emancipato. ⁊ CASVS. Paterfamiliãs extraneum instituit: filium emancipatum præterijt: ab instituto extraneo rem aliquã legauit adita est hæreditas, & res legata petit dolo scripti hæredis. nunquid aduersum emancipatum debet dari actio de isto legato? Et respond. propositum est Prætoris, cui ita legatum est, facere, quòd emancipatus præstet, si petiit contra tabulas, & est relictum personis exceptis in edicto prætoris. Viuianus.

Scripti

a ¶ Scripti hæredis. ⁊ petita iam contra tabu. vt dicunt, argumen. J. de noua. l. quoties. Imo & non petita, qa postea petita à die mortis petita uidetur. ut §. de acquir. hæred. l. hæres quandoque. Sed uidet præceritũ liberari, ut §. de dolo. l. arbitrio. §. fin. & §. de legatis. j. l. si hæredis. §. primo & l. §. liusfamiliàs. in fin. quæ sunt contra. Solu. hic filius fuerat in mora. Nec obstat, q̃ dicit. vtilis: quia i omnibus casibus dat utilis peti ta contra tabulas. Vel dic, quod hic fauor p̃sonarum facit, ut non liberetur filius. Sed an hic script' hęres tenebit filio? Videt quod nõ, argumẽ. suprà, so lu. matrimonio. l. etiã. §. licet. & supra de per. hęredi. l. si quis. §. sicut. Sed dic contrà, ut §. ad legem. Aquil. l. si dominus. §. j.

† Fl. prætori.

† Sic etiã nõ, argumẽ. suprà, so lu. matrimonio. l. etiã. §. licet. & supra de per. hęredi. l. si quis. §. sicut. Sed dic contrà, ut §. ad legem. Aquil. l. si dominus. §. j.

b ¶ Certarum personarum.] scilicet, parentum, & liberorum. Accursius.

† Fl. cætera rum.

† libro 4. Quæstio.

NEpos, qui. CASVS.] Testator instituit filium, & nepotem in potestate retẽtũ: nepoti reliquit legatum: filius emãcipatus pręteritus petit cõtra tabulas: nũquid nepos debet legatum habere? Sic, & conueniens est, quòd emãcipatus ei i solidũ teneatur. Verum si nos inspiciamus illud correctum, de æquitate dici pôt, quod isti nepoti nõ ultra quadrãtẽ debet dari petitio: ideo quia pater eius in unũ semissem uocabat, qui debet inter eum, & patrem diuidi. Viuia.

† li. 5. Quæstio.

c ¶ Filius suus. ⁊ scilicet, testantis in pòtestate cõstitutus. Duos eũ filios, scilicet, unũ in potestate, & alium emancipatũ habebat, & ex eo nepotẽ in potestate retentum habebat.

† lib. 4. regula.

† Fl. mortis causa, pro rata conferent.

d ¶ Pater eius. ⁊ scilicet, nepotis. Accur.

e ¶ In eum solum. ⁊ scilicet, filium testantis institutum: quia erat patruus nepotis.

f ¶ Ei. ⁊ filio instituto.

g ¶ Emancipatum. ⁊ scilicet, suum patrem petita venia, ut §. de in ius uocan. l. quisq. §. prætor.

h ¶ Quadrantem.] suæ portionis.

i ¶ Via. ⁊ mala ratio dicitur: quia sic huius nepotis instituti deterior cõditio uidebatur, quã extranei legatarij, qui tamen esset de exceptis: quia tũc singulos posset pro suo legato conueni e, ut supra eodem. l. nonnunquam. §. fi. Nam & interest nostra hęre plures debitores, ut §. de libe. lega. l. si quis decedens. §. fina. Respõ. ideò est deterior conditio, quia huic imputari potest: quia cõmisso edicto per emancipatum contra tabulas non petiit, quam si petisset, cũ suo patre in dimidia concurrisset, ut hic dicitur, licet legatum tunc non haberet, ut §. tit. j. l. filium. §. omnibus. & infra eodem. l. bonorũ. Hoc autem extraneo imputari non posset: quia & si voluisset petere, non potuisset, secundum Azo.

SI filius.] CASVS. Si filius emãcipatus petit bonorũ possessionem contra tabulas, legata, & causa mortis donationes d. benẽ certis personis, etiamsi variè in omnes data fuint: & sicut si essent in aliquibus partibus institutì parentes, fiunt tuendi, ita in legatis, & in mortis causa donationibus. Viuianus.

k ¶ Tuendos.] in iis, quæ sunt eis relicta usque ad uirilem, ut §. eo. l. nam secundum. Accursius.

l ¶ Sed si uariè. ⁊ quia alicui plus, & alicui minùs: uel dic uni p legatum, alij per donationem causa mortis: vel alio modo ita, quod emancipato non remanet uirilis. Et quod dicit, exceptis scilicet liberis, & parentibus, qui de extraneorum numero excipiuntur. Azo.

eaq; adita hęreditate dolo scripti hæredis [a] perisset, aduersus emãcipatũ vtilis actio dari debebit; ei, scilicet, p̃sonæ, cui filius legata præstare cogitur: quia prætoris [b] propositum [c] est sine iniuria certarum [d] personarum [e] bonorum possessionem cõtra tabulas testameuti dare.

¶ Africanus. † LEX XVIII.

NEpos qui in potestate remãsit, & filius suus [f], hęredes instituti sunt: nepoti legatum dedit. pater eius [g] emãcipatus petit bonorũ possessionẽ: nepos legato cõtentus est. Quidã in eum solum [h], q in potestate esset, legati actionem nepoti dandã responderunt: quia nihil ei [i] auferatur, & emãcipatus filij sui partem occupet, in qua onus legatorum nõ consisteret. Sed rectius dicetur, in emancipatum [k] solum dandã esse actionem nepoti, & quidem nõ vltra quadrantem [l].

¶ Idem. † LEX XIX

QVia [i] & si omnes petissent bonorum possessionem, sumis nepotis inter eum, & patrem eius diuideretur.

¶ Martianus. † LEX XX

SI filius emancipatus contra tabulas bonorum possessionem petierit, tuẽdos [a] quidẽ liberos, & parentes constat. Sed si variè [b] donatum fuerit exceptis personis à testatore, mortis causa donata conferent † ad virilem emancipato [c]: sicut [d] accidit in portionibus hæreditariis & legatis. Intestato autem mortuo patre, super donationibus mortis causa factis nõ poterit filius queri [e]: quoniã comparatio [f] nulla legatorũ occurrit.

¶ Papinianus. † LEX XXI.

SI portio hæreditatis, quam ex cepta p̃sona beneficio legis [g] habere potuit, repudiatur [h]: pro ea quoq; parte filius, qui bonorũ possessionem accepit, non aliis, quàm exceptis personis legata præstabit [i].

¶ Idem. † LEX XXII.

BOnorum possessione contra tabulas [k] testamẽti emãcipato filio præterito data, scriptus hæres alter filius, qui bonorum possessionem accepit, vel iure ciuili contentus nõ accepit, legata præcipua non habebit [l].

¶ Hermogenianus. † LEX XXIII.

HI, quibus relictum in virilem portionẽ diuus † Pius conseruari constituit [m], ex seruis, qui libertatem propter bonorum possessionem contra tabulas acceptam [n] cõsequi non potuerũt, nihil habebunt.

¶ Triphoninus. † LEX XXIIII.

INteruenit illa quæstio, quãdo in † liberorũ numero esse debeat is, cui legatum datum est, vt id ferre [o] possit à filio contra tabulas bonorum possessionem accipiente. Et placet sufficere in ea necessitudine tunc esse, quando dies legati [p] cedit [q].

Vel dic, corporaliter uolens esse iure ciuili his: vel sine possessione sol. [r] voluntate adiit, ut subiicit: quod fieri potest, vt institu. de hæred. qua. & differ. §. finali.

† libro 13. Quæstio.

† Sic tẽpus mortis dẽt inspici in qualitate filij, cui ẽ fcã substitutio. Bal. i l. humanitatis. xj. col. C. d impu. & aliis substi.

v ¶ Non habebit. ⁊ scilicet, vltra portionem uirilem: sed virilẽ, sic, ut supra eod. l. uirilis. §. si quis ex liberis. & l. filium. §. omnibus. quæ sunt contrà.

x ¶ Hi, quibus. Constituit ⁊ ut §. eo. l. nam secundum.

y ¶ Acceptam. ⁊ Testator filium emancipatum præteriit, & duos institutiuni seruos ꝓlegauit, quos & manumisit ab eo uoluit: hic commisso edicto petiit contra tabulas, & sic libertas nõ tenet. Erit indignus, ut partem habeat in seruis, qui per eum libertatem p d. derunt: secũdum hoc die acceptam bonorum posses. à seipsis liberis, uel parentibus. Vel dic, quod institutus non petit contra tabulas, uel præteritus. Et tunc est ratio bona: quia hi serui inter cætera pecuniaria commoda relicti fuerunt parentibus, ut eos manumitterent. Petita contra tabulas euanescit libertas, & remanet penes eos, qui acceperant contra tabulas, non penes parẽtes, quos de proprietate testator nil uoluit habere. Accursius.

INteruenit.] CASVS. Petita bonorum posses. contra tabulas debentur legata exceptis p̃sonis. Sed quando debet esse in numero liberorum, cui debetur legatum? Certè quando dies legati cedit: hoc dicit. Cedit autem dies legati à morte testatoris, C. de cadu. tol len. §. cùm igitur. & §. finautem. Viuianus.

z ¶ Perre. ⁊ id est, capere à filio. Accur.

a ¶ Legati.] quod est tẽpore mortis, nisi i casibus: ut no. instit. de leg. §. si peculium. & facit §. e l. sed & si pro dote. §. esse autẽ. & J. de in. stip. l. ij. §. quãdo. Et fortè etiã testamẽti, secũdũ quosdã: ut nõ obstet §. de

m ¶ Emancipato. ⁊ ita quod habeat uirilem.

n ¶ Sicut. ⁊ exemplificatiuè ponitur sicut.

o ¶ Quæri. ⁊ iurè contra tabulas, sed per querelam inofficio. dona: Azo.

p ¶ Comparatio. ⁊ quasi dicat non potest dici, quod usque ad uirilem tãtùm odò debeat: donatio causa mortis ab intestato, sicuti nec legata: quare non potest fieri talis comparatio: quia ab intestato nõ habet locum contra tabulas: unde per eum non reuocantur legata usque ad virilem & ideò nec donationes causa mortis, secundum. Azo:

† lib. 5. Responso.

† lib. 3. iuris epitomarum.

† Fl. Hi, quibus vel relictum vel virilem Diuus.

† li. 16. Disputatio.

† Fl. deest, in.

I portio. ⁊ CASVS. Sicut petita bonorũ posses. contra tabulas: exceptis p̃sonis debentur legata: ita si aliqua portio est eis relicta, illa debet: sed si repudiata ẽ portio, pertinet ad filium emãcipatum, qui petit cõtra tabulas, & tenetur præstare legata exceptis personis. Viuia.

q ¶ Legis. ⁊ prætoriæ, etiã & Imperatoris, ut supra eodem. l. nam secundum.

r ¶ Repudietur. ⁊ aliàs, respuetur. Accur.

s ¶ Præstabit.] quia nec excepta persona aliis erat præstatura, ut suprà eodem. l. filiũ. §. fina.

BOnorũ possessione. ⁊ CASVS. Si filius emancipatus pręteritus petit bonorum posses. contra tabu. indubitanter scriptus hęres i illo testamento, qui fortè bonorum posses. accepit, uel iure ciuili successit, legata sibi relicta non debet habere pręcipua qa ipsi emãcipato legata relicta non debentur. Viuianus.

t ¶ Bonorum possessione contra tabu.] commisso edicto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rebus dub.l.si cognatis.& de hęredibus institu. l.si alienum.§. in extraneis.

QVi filium.] CASVS. In l.ista dicitur, Paterfamil.filium emãcipauit,nepotem retinuit in potestate:filium exhæredauit, nepotem instituit,quędam emancipatum prętetijt. Nunquid iste nepos potest petere contra tabulas. Certè sic: quia non debet petere secũdum tabu. cui speratur moueri contra tab.Ergo ponam[a]. Filius est dat[b] i adoptiõnẽ, nepos procreatus est scriptus hęs,emancipatus est prętetijtus: nũquid nepos est tuendus?Certè sic.Sed qd, ex eodẽ filio nepotẽ retinuit in potestate: illum ꝑ parte instituit, alios ꝑ alia parte: reliquit legata nepotibus ex filia,uel matri: nũquid legata debentur persona exceptis? Et certè sic. Vinianus.

a ¶ Parte.] aliàs' est ꝑ ea parte, qua q.sq; i testato,si suus hęs non esset, id est emancipatus sub. succederet bonorum poss. &c. aliàs hoc plus itestato suus hęres esset, si pater suus hęres nõ esset: qa esset emãcipatus:sic & §.de inoffi.testamen.l. si proponas.& ʒ. d cõ iung.lib.l.j. §.fed & si patruus. & ʒ. eodem.l. qui duos.& suprà, eodem l. ram secundũm. Accursius.

b ¶ Emancipatum.] pãtrem huius nepotis: & secũdum hoc bona est glossa inferior, Nõ respõ.&c.non tamẽ uidetur hic casus consonare literę,cùm hic dicit, Tuendum tamen &c.quia tunc nõ tuet propter hoc edictũ, imò iure cõmuni:quia institutus est,cùm nullus sit,qui committit ei edictum. Vel hic loquitur de alio filio: & secundum hoc reprobo dictã glossam. Vel forte poterit approbari,vt dicas huic nõ posse cõmitti ei existenti in adoptione:alioquin aliud esset,ut §. de cõtra tabulas.l. si emancipatus.§ fina. & l.si duobus.§.fin.licet sit institutus:quia pater eum præcedit,ut §.titu.j.l.si duobus.§.filium. secùs autem constat esse in filio,ut §.titulo j.l. si post mortem. in prin.& §.j.& l.non putauit.§.ij.& §.sed & si.& §.ut autem.

c ¶ Defuncti.] non respon. quæstioni propositæ.sed respõ.quia nõ petet contra tabulas:quia per patrem suum non est sibi commissum edictum:ut §.de contra tabu.l.si in adoptionem.

d ¶ Nam his comparatur.] non omnino: quia hic petit contra tabulas,non ibi.

¶ DE COLLATIONE BONORVM. ¶ Id est, cõmunicatione:quasi in commune latio. Nam quod erat proprium,cõfertur, id est communioni subiicitur. ADDITIO Quia petitur bonorum possef.contra tabulas à filio emancipato prętetito cõtra filiũ in potestate cõstitutũ hæredem institutum,de cuius petitione habuistis §.de contra tabu.æquum est,quod emãcipatus conferat suo. Vnde dicit rubri.de colla.scilicet,faciendis ab emãcipatis prætteritis, q petierunt cõtra tabu.suis. Et hic est dupliciter scripta rubri. Vna dicit, De collatione,scilicet,faciẽda:alia dicit, De collatione bonorũ: scilicet,facienda ab emancipatis prætteritis,uel de omnibus bonis, vt colligit ʒ.titu.j.l.ij. §.si tres.& l.Prætor.§. Iulianus. & ʒ.eo.l.vlti. Et vt vos loco cuiusdam summę teneatis totum istum titulum mẽti, & intelligatis plura contraria arg.debetis ita dicere. Iste titulus uendicat sibi locum in casu tali: Pater instituit filium in potestate cõstitutum,emancipatum ꝑterit,emancipatus petit contra tabulas rumpit testamentum,C.eodẽ.l.vt liberis. Iste emancipatus omnia profectitia tenetur suo conferre, quæ tempore mortis fuerint, & alia aduentitia secundũ hęc tempora,C.eodem.l posthumo.Item castrẽsia, vel quasi,ut not.ʒ.l.j.§.nec castrense.hoc est correctum in aliquo:qa hodie conferuntur sola profectitia, non aduentitia,C.e.l.vlti.Filius emãcipatus non emancipato confert,C.e.l.emancipati. Item not. Olim erat locus collationi ab intestato, non à testamento:hodie secus,C.eo.authen.ex testamento,Viuianus.

¶ Marcellus. † LEX XXV.

QVi filium emancipauerat, & nepotẽ ex eo in potestate retinuerat, testamento filium exhæredauit, nepotem ex aliqua parte hæredem instituit, & alium filium emancipatũ prætteriit. Potest defendi nepotem quoque bonorum possessionẽ contra tabulas petere posse. Nam pro ea parte[a], qua quisq; intestato suus hęres esset, si pater suus hęres nõ esset, bonorum possessio defertur.

¶ Is,cuius filius ĩ adoptiõe erat, nepotem,quem filius posteà procreauerat,scripsit hæredẽ, emancipatum[b] filium prætteriit. Non habet nepos ex edicto bonorum possessionẽ:tuendus est tamẽ parentũ exemplo,& liberorũ, q̃bus legata præstare cogunt,qui bonorum possessionem cõtra tabulas acceperunt. ¶ Si fortè ex eodem filio retinuerat nepotẽ vnum pluresve,indubitatè ꝑ ea parte tuendus est, pro qua parte tuerẽ, si ex filia nepos, aut mater defuncti[c] hæredes instituti essent:nam his comparatur[d].

De collatione bonorum[†].

TITVLVS VI.

Ie titulus.] CASVS. Iurisconsultus commẽdat tractatum istum de collationibus, de summa æquitate. Dicit summe æquũ esse,si emãcipatus petit cõtra tabu. cõtra suũ, & rẽ reducit ad causam intestati,ut ꝑ dictia ꝑferat: dat beneficiũ huiꝰ edicti suis. Sed qd erit? Ponamus,minor emãcipatus omisit petere bonorũ possef.restituit, ut petat: nũqd bona dẽt cõferre?sic. Sed quid: Filiũ in potestate cõstitutũ instituit ex dodrante, extraneũ ex quadrante emãcipatum prætetijt:emancipatus uocauit ab extraneo quadrantem, à suo similiter quadrantẽ. Similiter debet quadrãtem de bonis patris q̃ habebat cõferre. Dicendum est ergo, quòd toties sit locꝰ collationi quoties ĩ potestate cõstituitur incõmodo afficitur per emancipatũ: aliàs cessabit collatio si consequit emancipatus per contra tabulas aliquando aliqua legata,uel fideicõ. tunc nõ dẽt conferre. h.d. usq; ab §.ibidem. Viuia.

e ¶ Consequẽs.] cũ enim petẽdo cõtra tabu.petat pro se, & suo cõmodo, perinde haberi debet,ac si non sit emãcipatus. Debet similiter & cõtra se quã si non fuerit emãcipatus,sua communicare, quia quod quisque iuris &c ut §. quod q.sq; iuris.l.j. in princ. & ad id §.quib.ex cau. ma.l. j.in princip.& l.si quis Titio. Rog.

f ¶ Conferant.] nisi hi qui sunt in potestate,contra tabu.petere non possunt,utpotè exhæredati scriptis nõ adeuntibus,ut §.tit.ij. l.filium.§. videamus. Azo.

g ¶ Possessio.] id est bonorum possessio:sed non inter omnes,quia non emancipati inter se,ut C.e.l.si emancipati.in princi. vel diuerso iure petentibus,ut §.tit.ij.l.filium.§. & hoc sit consequens,ut inf.titu. j.l.nec ipsa. Itẽ nec inter eos solos, scilicet bonorũ possessores, ut C. e.l.illam.Azo.nam ibi non habet locum bonorum possef.& tamẽ habet locum collatio. Sed illud est ius notum. Accursius.

h ¶ Data est.] quibus dixit, id est inter suos, & emancipatos, & sub audi, vel de iure dari potuit,ut ʒ.eo.l.antepenulti.H.

i ¶ Planè si minorem.] pone in minore instituto, qui adijt, & sic perdit contra tab.& lædetur,ut §.tit.ij.l. si ex duobus.§. sed' ilud, uel minore,vel maiore absentibus institutis & anno tacentibus:nam ad bono. possef.& ad collationem restituuntur,vt hic & arg.§.de cõsti. Princip.l.beneficium. Si autem ponas emancipatum restitutum ad bonorum possef.& ipse debet conferre per l.C.si vt ab hęredi.se abstl.l.j. Sed tunc non est ei commodum conferre,sed fratri, cui conferatur: & facit suprà,de acquirenda hæreditate. l. Pantonius. & suprà,ad Trebel.l.nam quod.§.ij.

k ¶ Accipientem.] contra tabu.scilicet, pro vno quadrante cõtra extraneum:pro alio contra fratrem.

l ¶ Pro quadrante.] Si dicas emãcipatum communicare quartam bonorum suorum, quia & quartam hæreditatis aufert fratri,& residuum habet præcipuum:videtur contra,ʒ.ead.l.§.final. & ʒ. l. prox. §.si tres.& l.prætor.§. Iulianus. quibus colligitur & omnia cõmunicari,& virilem sibi emãcipato retineri,& aliam virilem dari ei, qui est in potestate:non habet præcipuam emancipatus dimidiam. Sol. dic hic pro quadrante,id est propter quadrantem conferri bona, scilicet,omnia. Alii dicunt, q̃ semper tantum confert,quantum aufert, Et si dicant leges contrariæ, quòd c. vel cc. habent: dic conferenda fuerit, quia & tantum auferunt: habent tamen plura, quæ sibi retinent præcipua. Hoc reprobo per §.Iulianus: quia ibi emancipatus Quartam aufert:quia quatuor erant filij, & ei conferit plus, quàm tertiam. Alii distinguunt, an succedat emancipatus ab intestato per Vnde liberi:vt tunc totum, qd' habet conferat, vt in contrariis: an pro contra tabulas,vt tunc pro ea parte,quam aufert, conferat. Sed hæc reprobatur per §.Iulianus.nam ibi venit per contra tabulas, & tamen

¶ Vlpianus. † LEX I.

Ic titulus manifestã habet æquitatem. Cùm enim prætor ad bonorum possessionem contra tabulas emancipatos admittat, participesq; faciat cũ iis, qui sunt in potestate bonorum paternorum: cõsequens[e] esse credidit †, vt sua quoq; bona in mediũ conrant[f], qui appetunt paterna.

¶ *Collatio fit inter eos,q petũt cõtra tabulas de iure cõi, siue de iure speciali. B.*

¶ Inter eos dabiẽ collatio, q̃bus bonorũ † possessio[g] data est[h].

¶ Planè si minorem[i],vel alium, quem restituere in integrum prætor solet, restituerit ad bonorum possessionem contra tabulas petendam, quam omiserat: vtique etiam collationis commodum ei restituet †.

¶ *Emancipatus ueniens per contra tabulas confert suo pro ea parte, quam sibi aufert: et si nihil aufert, collatio cessat. Bartol.*

¶ Si ex dodrante fuit institutus filius,qui erat in potestate, extraneus ex quadrante: emãcipatum accipientem[k] contra tabulas, ꝑquadrante[l] tantùm bona sua collaturum Iulianus ait: quia solùm

†lib.40.ad edictum.

†Flor.credit.

†Fl.deest, bonorum.

†Fl. restituit.

tamen totũ confert,nõ pro parte, quã aufert. Tu dic, aut filius solus est institutus, & nullus extraneus: & tunc siue ab intestato, siue ꝑ cõtra tabulas veniet,in totum conferet,nisi in casu ubi sunt duæ hæreditates,ut ʒ.l.ij.§. si ex emancipato. Vbi uerò extraneus,& filius:quia emancipatus nõ facit iniuriã suo hẽdi,imò potius extraneus:nõ cõfert emancipatus suo hæredi nisi pro ea parte, quã aufert: pro ea verò, quam nõ aufert extraneo, nullo mõ, Solus. Nam & si suo hęredi nil aufert, extraneo non conferet,ut ʒ.pro 21.§. Alij, ut H.dicunt quòd semper non totũ conferat: sed tantum det quãtum aufert, ut hic nisi ĩ casu,ubi plus aufert,ut ʒ.l.ij.§. si ex emancipato. Alij cõ vbi plus cõfert, ut ʒ.l. iij.§. Iulianus. Accur.

a ¶ Fratri.] nunquid plus? Respõ.nõ:ut §. si pars hęre. pet.l.j.§. si ego. Azo.

b Argumentum.] de toto ad partẽ. quasi dicat,sicut hic i nullo confert fratribus, quia eos non afficit iniuria,ut ʒ. de coniung. libe.l.j.§. emãcipatus. ita & hic ꝑ ea parte, qua afficit fratrem iniuria, conferre debet. Et habes de hoc argumentum pro, & cõtra §.de vsur.l. qui scit.Et sic est probabile,& nõ necessarium: quia eis solum fecit iniuriam, cùm soli sint instituti hæredes:ut d.§. emancipatus.& ʒ. eo.l.prætor.§. fin.

c ¶ Affectus.] per bonorum possef. contra tabulas. Sed qd, si ab intestato succedũt per Vnde liberi? Respõ.& tũc hæc ratio locũ habet: quia suus tantùm iure ciuili est hęres: unde iniuria per emãcipatum afficitur,ut §. titu.ij.l.filium.§.redit. Azo. & facit §.tit. ij.l. non putauit.§.fin.& ʒ. tit.j.l.ij.

d ¶ Meruit.] nũquid hoc ideò, quia factum est testamentum? ut C.eo l.j Respon.non: quia & codicillis fieri potuit,q̃ non impedit collationem,vt C.eo.l.filiam. sed quia suum nõ afficit incommodo. Azo. Et pone institutum emancipatum in semissem:suũ prętetitum, qui petiit contra tabulas & per eũ emancipatus. Sed cum uenienti intestato habet tacitam voluntatem,ut suprà,de codicil.l.officium. §.sed ideò. ergo nõ habet locum collatio etiam ab intestato. Respõ. non dicitur succedere ex tacita uoluntate, nisi qui de iure ciuili pót succedere quod emancipatus non potest. Accursius.

e ¶ Nanciscitur.] per contra tabulas.

f ¶ Dederit.] in testamento iure institutionis. Idem si iure legati, vt subiicit.

g ¶ Quantum.] quod est Quarta, ut C.de inof.testamẽto.l.cũ quærit.Sed hodie ex testamẽto locũ habet,ut C.eo.authẽ.ex testamẽto.

h ¶ Occupat.] aliàs,occupat:& aliàs, occurrit seu occurrat.

¶ Ibidem Iulianus ait.CASVS. Si suus, cui est conferendum, decedit relicto hæredẽ:sicut ei erat conferendum, ita hæredi suo:sed si decedit emancipatus ante petitionem bonorum possef.hæres eius non debet vocari ad collationem. Vnum sciatis,cũ emancipatus cõfert, aliquando cauet, vt si petiit contra tabulas dicit emancipatus suo,succedo tecum. Verum est.sed caue mihi dicit ille, paratus sum cauere de conferendo: satis est. Quid si non uult dare fideiussores, sed pignora? mos est ei gerendus. Not.quod collatio dẽt fieri re ipsa, aliquando, spe,id est cautione interueniente. Re ipsa petit emancipatus contra tabulas & euincit:dicit ille. Cõfert bona libẽter. Re ipsa confert & specificat de conferendo. Vbi est certũ,quid est in bonis, res conferat:si incertum est,caueat de conferendo. Vnum sciatis, si emancipatus nõ confert,datur curator partis suæ, qui debeat partẽ

quadrantem fratri[a] abstulit. Argumentum[b] pro hac sentẽtia affert Põponius, quòd filius emãcipatus nepotibus ex se natis † solis conferre cogitur. ¶ Pater filium,quem in potestate habebat, & extraneum, hæredes scripsit, emancipatum prætteriit: bonorũ possessionem contra tabulas vterque filius accepit. Potest non incommodè dici,emancipatum ita demum conferre fratri suo debere,si aliquid ei ex causa hęreditaria abstulerit. Nam si minore ex parte,quàm dimidia,is qui in potestate erat,hæres scriptus fuerit, iniquè videbitur collationem postulare ab eo, propter quem amplius ex hæreditate paterna habiturus est. ¶ Toties igitur collationi locus est,quoties aliquo incommodo affectus[c] est is,qui in potestate est, interuentu emancipati. Cęterum si non est,collatio cessabit. Vel maximè autem tunc emãcipatum conferre non oportet,si etiã iudiciũ patris meruit[d], nec quicquam amplius nanciscitur[e], quàm ei pater dederit[f]. Sed & si legatis meruit semissem, vel tantum,quantũ[g] contra tabulas bonorũ possessio occupat[h]: dicendum est non esse cogẽdum ad collationem.

¶ *Ius conferendi quęsitum, trãsmittitur ad hęredes: aliàs secus, Bar.*

¶ Ibidem Iulianus ait, si bonorũ possessione accepta[i] decesserit is, qui in potestate est, ad collationem bonorum emancipatum cogendum: vt tãtum hæredi eius conferat, quantum conferret ipsi si viueret. ¶ Quòd si ante acceptam[k] bonorum possessionẽ decesserit suus, hæredem eius prætor tueri[l] debebit,inquit, pro ea parte,qua hęres scriptus fuit is,q̃ in potestate erat, nõ tamen vltra virilem. Ad collationem autem non admittit[m] eum in hunc casum[n]: quia bonorum possessio admissa non est[o].

¶ *Qui debet cõferre,cogit̃ satisdare cum fideiussoribus,uel pignoribus, de conferẽdo: qd̃ si recusat per contumaciã, denegãtur sibi actiones.& si per inopiam, datur curator bonis: uel fiet collatio re ipsa, si certæ sunt res conferendæ,aliàs secus:uel fiet compensatio alterius rei loco collationis dimiss̃e.Bartolus.*

¶ Iubet autẽ Prætor ita fieri collationem,vt rectè caueatur. Caueri autem ꝑ satisdationem[p] oportere Põponius ait. An & pignoribus[q] caueri possit, videamus. Et Põponius lib.lxix. ad edictum scripsit,& reis[r], & pignorib. rectè de collatiõe caueri: & ita ego quoq; puto. ¶ Si frater[s] cauere non possit[t], curator portionis eius constituitur[u],apud quem refecta[x] pecunia collocetur: vt tũc demum recipiat quod redactum est, cùm bona propria cõtulerit. Quòd si per contumaciã[y] actiones denegatæ sint[z], oblata[a] post eã cautione recipiet pristinũ ius.

¶ Quamuis autem edictum Prætoris[b] de cautione loquatur, tamen etiam re posse fieri collationem Pomponius lib.lxix.ad edictũ scripsit. Aut enim re, inquit, aut cautione faciẽda collatio est. Igitur diuidat, inquit, bona sua cũ fratribus: & quamuis non caueat, satisfacit edicto. Sed & si quædã diuidat,de quibusdam caueat, æquè dicimus[c] eum satisfecisse.[d] Sed cũ possint esse quę-

curare, ut in sequestro,ut cũ cauerit, habeat suam portionem. Sed si cõtumaciter cauere nõ uult,tunc ipsi emancipato denegantur actiones aduersus suum,& aduersus debitores hæreditarios. hoc dicit usque ad §.si cùm duobus. Viuia.

i ¶ Accepta.] à suo instituto, & emancipato committẽte edictũ: & sic à seipso,cuius hęredi petitur conferri. Alij dicunt,ab emãcipato prætterito. Ac.

k ¶ Quòd si ante acceptam.] expone,ut §. proxi.

l ¶ Non admittit.] de rigore: de æquitate secus, ut ʒ.eo.l. si filius.in prin.

m Casum.] qa non eodem iure succedũt, ut §.tit.ij.l.filium.§.videamus. secũdum Io. & Azo.

n ¶ Non est. Iuiuente suo. Et est ratio: qa ius conferendi, quod non competit defuncto, nec ad hæredem transit: quia uiuente defuncto non fuit petita contra tabu. Azo. & facit ad prædicta §. tit.j.l.is qui. & §. titu. ij.l.si ex duobus. §. sed illud.

o ¶ Per satisdationem.] C.de uerborum signi.l.iij contrà. Sed ibi i dubio: hic autem certificat.

p ¶ Pignoribus.] si placet,quòd pignoribus, Nec enim cogit: ut ʒ. de præto. stipu.l. prætoriæ stipulationes. ij.& facit §.de cõstitu. pec.l.promissor.§.fina.

q ¶ Si frater.] qui debet conferre.

r ¶ Nõ possit.] propter inopiã, ut infrà, ea.l.§. si cùm duobus. ibi, quod si per inopiã &c.

s ¶ Constituitur.] à prætore, ut infrà,de cur.bon.dan.l.ij.Sed non statim,ut ʒ.l.ij.§.fi.& est speciale: Regulariter contra,ut C.de ꝑhi. sequestra.l.] ADDITIO. Dic,quòd illud regulare:istud speciale.Item dicitur hic,quod offerendo cautionem recuperat bona. Sed quæritur,usque ad quod tempus potest offerre? Dic,quod perpetuò, secundum Barto.hic.

t ¶ Refecta.] ex rebus, quæ seruari non possunt,ut inf.l.ij.§.finali. Accursius.

v ¶ Per contumaciam.] Quid, si non per contumaciam? Respon. idem:ut inf.§.si cum duobus.& l.nonnunquàm.

x ¶ Denegatæ sint.] scilicet, hæreditariæ nolenti conferre: quod debet fieri, ut C.eo l. posthumis.& l.filiæ.& infrà.§.si cùm duobus.

y ¶ Oblata.] perpetuò etiam,ut diximus in eo, contra quem facta est missio ex personali:licet in reali secùs lata diffinitiua,ut C.de iudiciis l.properandum.§.fin autem reus. nisi iudex primo taxauerit. Argumen.contrà C.qui accusare nõ possunt.l.si ea. Alij intra annũ, ut C.de præscript.triginta.an.l.si quis emptionis.§.penul.& est arg. ʒ.eo.nonnunquàm.in fi. Accursius.

z ¶ Prætoris.] cuius verba non habemus: & fit mentio de his §.tit. ij.l.filium.§.uideamus.

a ¶ Dicimus.] malè,ut statim dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dicatur. Jab eo, cui est conferendum: & facit C. de procura. l. j. & inf. de statu libe. l. statuliber rationem.
b ¶ Proportione.]nota fit compensatio speciei cũ pecunia, & specie i cum specie, ut §. de leg. ij. l. unum. Hug.
¶ Si cum duobus ⁊ CASVS. Emancipatus, q̃ petijt contra tabu. contra duos suos fratres istitutos, tenebat eis cõferre, uni cõfert uel re ipsa, vel etiã eauẽdo: alteri nõ uult cõferre: denegat act. pro sextãte, an pro triẽte? Et certè aut nõ vult p ferre, q̃ a nõ potest, & denegat pro sextante: aut quia nõ vult, & denegat pro triente. Sed ubi non confert, datur curator bonis, & res erũt in sequestro donec satisdabit. Sed pro eo emãcipatus cõfert: nũ q̃d datus in adoptiua fami. debebit cõferre? Sic Et cõfert emancipatus suo aduẽtitia, p fectitia: nõ castrensia, vel quasi. Sed si aliqua dignitatis causa à patre data sunt, ista non confert. Sed si captus, postea redijt: licet tũc quãdo pater moriẽ, nõ haberet. q̃ a tũc inueni tur hęres, debet cõferre. Sed si quid pater in diẽ legasset, debet tũc pferre. Hoc dicit vsq; ad §. si ab ipso patre. Viuianus.
e ¶ Cauet. ⁊ s. alteri cauet, alteri non.
d ¶ Non totius trientis. ⁊ sic §. in ius uocati ut eant, uel satisdent. l. qui duos. & §. solu. matrimo. l. si constante. § quoties. & j. eo. l. si filium. §. fin. & §. de legat. j. l. etiam.
e ¶ Supplere. ⁊ Habeas supplere collatione, vel stipulatione, ut cæteris modis, quos diximus §. §. an & pignoribus. & §. sed & si tantum. & §. idem.
f ¶ Habet. ⁊ nam omnia sunt patris: adoptiui, cũ per talẽ adoptionem transibat in potestatem adoptiui, ut insti. de adoptio. in prin. & facit j. tit j. l. ij.
g ¶ Si maluerit. ⁊ sed uidet, quod nec filius ĩ adoptiua familia cõstitutus, nec pater adoptiuus, eius nomine habeant contra tabulas, ut instit. de hæred. ab intestat. §. eadem. & §. tit. j. l. si in adoptionem. ij. respon. & l. si emãcipatus. §. si filius. j. respon. quæ sunt contrà. Solu. hic auo fuit datus: ibi extraneo: ut§ titul iij. l. iij. §. idemque est. & l. finali. §. idemque iuris. Item contrà. §. titu. ij. l. non putauit. §. in adoptiuo. ubi non datur contra tabulas, nisi sit institutus. & alius cõmittat ei edictum. Sed illa subdistinctio fit, cũ extraneo est datus. Vel dic, quod etiã hic fuit institutus, & ita augetur eius portio per præteritum committẽtem edictum: & sic rollitur vtrunq; contrarium: quo casu, aut per contra tabulas augetur portio instituti, & confert institutus veniẽs p contra tabulas. & sic hic fuit: aut diminuitur: & tunc non confert, ut inf. titul. j. l. si filia. Quando autem augetur, uel minuitur, habes §. de contra tabulas, l. non putauit. §. finali. Si autem institutus adeat ex institutione, & præteritus per contra tabulas: de rigore non conferet, vt §. titulo ij. l. filium. §. & hoc consequens. quæ est contrà. Aliud de æquitate Scæuolæ, ut infra eodem. c. si filius. Et similiter respondetur fini huius §. nam uidetur quòd sibi sua fraus nocere non debet: cùm nec etiam antè conferret. Dic ergo quod conferebat de æquitate tãtũ, & punitur vt cõferat. Vel aliter dices ibi casum, quo melius est, secundùm Azo.
h ¶ Accipere. ⁊ quod potest alio committente edictum, nõ aliàs: ut §. titu. ij. l. non putauit. §. in adoptionem.
i ¶ Emancipatus. ⁊ si petat contra tabulas ij. l. si post mortem. §. si in adoptionem.

¶ Facit ad hunc §. gl. in c. cũ dilectæ. super verbo, cõpromisso. post princ. ibi, Sed si pœna. extrà de arbi. vbi dr, q̃ si pœna appo natur loco ptumacię, potest peti & res. Et i tell. huius §. vide per Gozadi. in l. q se pris. num. 82. C. vnde liber.
† Vide Anto. August. lib. 4. emẽ. c. 17.

dam in occulto: non satis confert qui nõ cauit, quamuis diuidat. Si igit constet inter partes, quid sit in bonis emãcipati sufficiens collatio est diuisio. Si nõ constet, sed dicantur[a] quædam nõ esse in cõmune redacta: tunc ꝓpter incertũ cautio erit iterponeda. ¶ Sed & si tantum forte in bonis paternis emãcipatus remittat, quantũ ex collatione suus habere debet, dicendũ est emancipatũ satis contulisse videri. Idẽ est, & si nomen paterni debitoris delegauerit: vel fundum, vel rem aliam dedit pro portione[b] bonorũ, quæ conferre debuit. ¶ Si cũ† duobus cõferre deberet, alteri cõtulerit, alteri nõ, vel cũ cauet[c], vel cũ diuidit, videndũ est, vtrum sextantis tantùm ei auferatur emolumentum, an verò triẽtis totius detrahi debeat? Et puto si quidem p contumaciam nõ† caueat, totius trientis[d] ei denegandas actiones. Nec enim videt cauisse, qui non omnibus cauit. Quòd si p inopiam, sextantis tantùm denegandas: sic tamẽ, vt possit supplere[e] cautionem vel collatione, vel cæteris modis quibus suprà diximus: aut curator constituatur rem ei saluã facturus. Haberi enim debet ratio eius, qui non per contumaciã collationem non implet.

¶ *Cùm adoptiuus admittitur ad contra tabulas patris naturalis, pater eius adoptiuus pro eo debet conferre, nisi eũ ante sine fraude emancipauerit. Bar.*

¶ Is quoq;, qui in adoptiua familia est, conferre cogitur (hoc est, non ipse: sed is, qui eũ habet[f] in potestate) si maluerit[g] contra tabulas bonorum possessionem accipere[h]. Planè si hic adoptiuus pater ante bonorũ possessionem petitam emancipauerit eum, non cogetur ad collationem: & ita rescripto diuorum Fratrum expressum est. Sed ita demũ adoptiuus emancipatus[i] collatione fratres priuabit, si sine fraude[k] hoc factum sit.

¶ *Castrense peculium, uel quasi, & quod dignitatis filij nomine à patre datur, vel debetur, in collationem non venit. Bar.*

¶ Nec castrense, nec quasi castrẽse peculiũ fratribus confertur[l]. Hoc enim præcipuum esse oportere multis constitutionib. continetur. ¶ Sed an id, quod dignitatis[m] nomine à patre datũ est, vel debetur, conferre[n] quis in commune cogatur, videamus. Et ait Papinianus libro xiii.† Quęstionũ, non esse cogẽdum: hoc enim propter onera dignitatis præcipuum haberi oportere. Sed si adhuc debeatur[o], hoc sic interpretandũ est, vt non solus oneretur is, qui dignitatem meruit: sed cõmune sit omnium hęredum onus hoc debitum[p].

¶ *Quod quis habet post mortem patris, vere venit in collationem: & retrohabitũ fingitur. Bartolus.*

¶ Qui ab hostibus captus, post mortẽ patris rediit†, licet moriẽte patre nihil habuit, cũ apud hostes fuit†: tñ ad bonorum possessionem admittet, & conferet, scilicet ea, quæ moriẽte patre haberet, si ab hostibus captus non fuisset. Sed & si redemptus ab hostib. mortis tẽpore patris inueniat[q], ęquè collatio sit† facienda.

¶ *Quod q̃s habet tpe mortis patris, uenit in collationẽ: secus in eo, q̃d quæritur post mortẽ patris. h. d. cũ §. sequen. Bar.*

¶ Si emãtipato legatũ fuerit[r], cũ pater morietur: ẽt hoc conferre[s] noris, sic. Quod verò infra est nemo confert: ut hic.

a ¶ Dicatur. ⁊ quod potest, ut §. titu. ij. l. si post mortem. §. fin. & §. de dolo. l. & eleganter. circa princ. Sed quare priuat? Respond. quia emãcipati ea demũ conferũt, quæ tẽpore mortis patris habent, C. eo. l. ea demum. Sed iste tẽpore mortis patris nihil habebat: quia erat in potestate patris adoptiui, cuius omnia erant: sed tamẽ propter fraudem, ⁊ scilicet si fecit se emancipari, ut nec à se nec à patre adoptiuo conferatur, & ipse confert. Azo.
b ¶ Conferatur. ⁊ ab emancipato: & sic impropriè est peculium, ut C. de inofficiõ. testa. l. fin. Sed nec ab eo, qui est in potestate, ut C. eodem. l. si. & §. pro socio. l. cũ duobus. §. quãuis. Nec aduentitium hodie, ut C. eodem. l. fina. Profectitium, sic, ut C. fami. ercis. cundæ. l. certum est, & facit suprà, ad Trebellianum. l. Titius. §. cum enim.
m ¶ Dignitatis. ⁊ eme bat olim pater pro filio dignitatem? ut C. de dign. l. fina. quæ militia si non transibat ad hęredes, non confertur: alias æstimatur quantum ualet tempore mortis patris deducto onere: & illud, q̃ est ultra, confertur, ut C. de collatio. l. illud, quæ est contrà. Quòd uerò pater dedit usque ad æquiualentiam honoris, non confertur: ut hic subiicit. Et secundùm hoc intellige, C. de inoff. testamen. l. omnimodo. §. imputari. quia speciale est in filentarijs, vt non conferant à patre datũ: sed quod est vltra æstimationẽ honoris, sic. Quod verò infra est nemo confert: ut hic.
n ¶ Conferre. ⁊ primum ad commodum fratrum non confertur: secundum, ⁊ scilicet quod debetur à patre, bene confertur quoad onus: vt contrà. §. proximo. sed si adhuc &c. & facit suprà, fami. erciscun. si filia. §. idem scribit.
o ¶ Debeatur. ⁊ à patre, qui promisit.
p ¶ Debitum.]scilicet, pretium militiæ, quod pater promisit.
q ¶ Inueniatur. ⁊ apud aliquem constitutus loco pignoris, ut §. de leg. j. scena us. §. fi. Accursius.
r ¶ Legatum fuerit. ⁊ ab extraneo, cùm pater morietur, id est mori incipiet. Item §. proxi. §. contra. Solu. ibi.
s ¶ Conferre. ⁊ cùm enim emancipati omnia conferre debeant, quæ eis acquiruntur in uita patris, ut C. eodem. l. ea. ergo & hoc legatum. Cùm enim fit relictum, cùm pater morietur, & pater uiuens moritur: ergo uiuo patre uidetur quæsiuisse. Azo. Sic C. de hæredibus instituendis l. extraneum. Nam futurum indicatiui hoc patitur: secùs si esset futurum subiunctiui: quia post mortem deberi incipiet: quia formatur à præterito indicatiui. Sic & aliàs j. de verb. obligã. l. si quis stipulatus.

i ¶ Emãcipatus petit ꝑ tabulas, nec putat in ltimam q̃d sibi cauta emãcipationis datũ est. Bal. in l. illud. d̃ col la. bo. Ioã. And. in addi. Spec. de instru. edi. §. xiij. vers. sed super. ĩ prima addi.
k ¶ Fraude. ⁊ sua, s. collationis non faciẽdæ. Alterius enim dolus sibi nocere non debet, ut §. de dolo. l. & eleganter. circa princ. Sed quare priuat? Respond. quia emãcipati ea demũ conferũt, quæ tẽpore mortis patris habent, C. eo. l. ea demum. Sed iste tẽpore mortis patris nihil habebat: quia erat in potestate patris adoptiui, cuius omnia erant: sed tamẽ propter fraudem, ⁊ scilicet si fecit se emancipari, ut nec à se nec à patre adoptiuo conferatur, & ipse confert. Azo.
l ¶ Conferatur. ⁊ ab emancipato: & sic impropriè est peculium, ut C. de inofficiõ. testa. l. fin. Sed nec ab eo, qui est in potestate, ut C. eodem. l. si. & §. pro socio. l. cũ duobus. §. quãuis. Nec aduentitium hodie, ut C. eodem. l. fina. Profectitium, sic, ut C. fami. erciscundæ. l. certum est, & facit suprà, ad Trebellianum. l. Titius. §. cum enim.
m ¶ Dignitatis. ⁊ emebat olim pater pro filio dignitatem? ut C. de dign. l. fina. quæ militia si non transibat ad hęredes, non confertur: alias æstimatur quantum ualet tempore mortis patris deducto onere: & illud, q̃ est ultra, confertur, ut C. de collatio. l. illud, quæ est contrà. Quòd uerò pater dedit usque ad æquiualentiam honoris, non confertur: ut hic subiicit. Et secundùm hoc intellige, C. de inoff. testamen. l. omnimodo. §. imputari. quia speciale est in filentarijs, vt non conferant à patre datũ: sed quod est vltra æstimationẽ honoris, sic. Quod verò infra est nemo confert: ut hic.

† Primo.
† Fl. redit.
† Fl. fuerit tñ & ad.
† Fl. erit.

¶ Si ab ipso patre. ⁊ CASVS. Pater instituit filiũ, & ab ipso filio reliquit fideicom. cùm moreretur: nunquid illud fideicommiss. cõferẽdum est? Certè sic: licet mortis tempore patris non haberet, sed fiugi tur. habuisse. Nunquid emancipatus confert dotem vxoris suæ? nõ. Sed quid erit? impubes arrogatus habet Quartã in bonis patris adoptiui: nũquid debet cõferre, si uenit ad successionẽ patris naturalis? Certè sic. Sed quid erit: filius qui uocatur habet filium, qui habet castrense peculiũ: nunquid tenetur conferre? Certè non: scilicet, viuo filio: eo mortuo, sic. Hoc dicit Vi.
a ¶ Instituto. ⁊ ab extraneo. Azo.
b ¶ Filio. ⁊ in potestate constituto: sed Io. dicit in emancipato loq. Azo.
c ¶ Cùm morietur. ⁊ scilicet, pater.
d ¶ Conferendum. ⁊ id est restituendum in cõmune: nec enim propriè potest dici cõferre q̃ est i potestate, Az. Vt C. eo. l. filiæ. licet.
e ¶ Relictum. ⁊ alioquin nullũ diceret, q̃d filio in potestate degẽti relictũ diceret à suo patre, ut instit. de leg. §. an seruo. Sed si dicere hęres huius legati diẽ ẽ dere viuẽte patre: sed quia dilatũ videtur in tempus, quo futurus sit sui iuris, ut §. de auro & argẽ. leg. l. filia. & legatum est utile, & cessat collatio: ut potè in acq̃sito post mortẽ patris. Si uero alij, nõ tali filio relictum esset: dic, ut diximus §. de cõditio. & demõ. l. hęres meus. Azo.
f ¶ Fuisset. ⁊ scilicet, filio.
g ¶ Conferre. ⁊ §. proxi. §. cõtrà. Sol. hoc ita tam variè, quia verisimile uidetur, quod patrem filio, sicut extraneũ, non uoluerit obligare, secundum Io.
h ¶ Moriente. ⁊ id est incipiente mori.
i ¶ Eius. ⁊ scilicet filij, nisi post mortem. Et no. Quod refert, cũ morietur, an postquàm morietur: & facit C. eo. si donatione.
k ¶ Ab uxore. ⁊ scilicet, sua.
l ¶ Hoc. ⁊ scilicet, dotem. Azo.
m ¶ Minus. ⁊ id est, non.
n ¶ Antè. ⁊ scilicet, quàm collatio debeat fieri.
o ¶ Decesserit. ⁊ nam tenetur reddere. Azo. Et facit C. famil. erciscund. l. ij. & suprà, famil. erciscũ. l. si filia. §. hoc amplius. & infrà, eo. l. Prætor. §. emancipati.
p ¶ Debeatur. ⁊ quòd est, quãdo nihil eis testamento reliquit priùs eo emancipato, uel ex hæredato sine causa, ut institu. de adoptio. §. cum autem.
q ¶ Petat. ⁊ impubes, cum aliis filiis naturaĩ. patris.
r ¶ An hæredi. ⁊ duobus modis legitur. Primo, an pater adoptiuus, relinquat Quartæ actiones suo hęredi, id est contra suum hęredem? & ita quod subiicit, Vt ad hęredem, id est cõtra hęredẽ transferat, scilicet pater adoptiuus. Secundo, sic, an filius impubes relinquat actionem suo hæredi? & pones impuberẽ decessisset, & est plana. Nam si non relinqueret, non conferretur in actione iniuriarũ, ut infrà, l. proxi. §. emancipatus.
s ¶ Transferat. ⁊ pater adoptiuus, secundum primum: uel impubes, secundum aliũ, Et certè uterq; trãsfert, ut §. de ado. l. si arrogator.
t ¶ Personalis actio.] scilicet condi. ex constitutione Diui Pij: & dic, personalissima: aliàs non esset bona ratio: quia infinitæ sunt personales, quæ in hæredes non dantur.
v ¶ Nata est. ⁊ si mortuus est pater adoptiuus.
x ¶ Eum. ⁊ scilicet impuberem.
y ¶ Emancipauit. ⁊ sine causa.
z ¶ autonem. ⁊ scilicet, de conferendo.
a ¶ Species ⁊ aliàs, species: & aſs, spes. Et fa. §. de vul. sub. l. ij. §. interdũ. Sed arg. contrà, §. ut le. no. ca. l. hęc stipulatio. & C. ad Tre. au then. contrà qui rogatus. Sed hic contra volũtatem testatoris debetur Quarta.
b ¶ Debetur. ⁊ licet statim peti non possit: quia ad hoc tantùm tenetur pater adoptiuus, ut in suo testamento Quartã relinquat, ut instit. de adop. §. itẽ nõ aliter. Sed uidetur non deberi, ut j. eo. l. proxi. §. id quoq; ibi, Diuersum &c. quæ est cõtrà. Solu. licet huius legati dies, sicut & illius conditionalis non cedat, nisi post mortẽ patris: in hoc tamẽ legato secus: quia quasi æs alienum petit, ut §. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si quis. Sed pone, q̃ hic pater reliquit hãc Quartam filio adoptiuo, nũquid poterit peti ex causa legati? Videtur quod non, quasi creditori relictũ, ut §. Aſs. nũc fuerit dolo malo autẽ sic scũ &c. Fl. nõ fuerit, dolo autẽ malo factum sit. † Flor. si id egit ne adquireret. Aſs. ne acquireretur: nõ venit in collationem.
c ¶ Conferre.] quia non est suum, sed filij, ut §. ad Macedo. l. ij.
d ¶ Iam tunc. ⁊ id est antè, quàm arctaretur ad collationem, id est, ante mortẽ aui: nec sic contra, C. eo. l. ea demum. Azo.
e ¶ Habuit ⁊ pater nepotis: quia occupauit. Habuit dico, cum morietur, scilicet pater communis: auus, s. nepotis: cuius, id est ex cuius aui bonis petitur bonorũ pos. Vel dic, habuit, scilicet nepos, & tũc puncta post dictionem peculium.
f ¶ Cùm autem. ⁊ tunc soluit, & die non est necesse patri uẽdicare, scilicet iure hæreditario, quasi nunc de nouo factus dominus: & ió confert quasi tempore mortis sui patris habuerit, ut d. l. ea demum. Sed quare, cùm sit castrense, ut suprà, e. a. l. § nec castrense? Respon. amisit nomen castrensis mutatione personę, ut suprà, de acqui. hære. l. si pupillus. in fi.
g ¶ Institutus. ⁊ scilicet, pater nepotis, quod potuit fieri in eo peculio: aliàs pater occupat, ut j. de castren. pecu. l. ii.
h ¶ Adierit. ⁊ aliàs si adiisset, ut nunc hæreditario iure quæsitum post mortem aui nõ cõferret, ut j. de acq. re. do. l. in eo iure. Sed quare de substituto dicit? & facit §. de procu. l. per procuratorem.
i ¶ Acquireret. ⁊ de hoc dic, ut j. de reg. iur. l. non fraudantur.
k ¶ Etiam sibi. ⁊ non solùm alij: quasi superiori casu tantum alij.
l ¶ Sibi centum. ⁊ scilicet, retiner.
m ¶ Habentes trecenta. ⁊ scilicet, unusquisque.
n ¶ Retinere. ⁊ id est, unus emancipatus habẽs ccc. sibi c. retinebit, & una c. dabit uni ex filiis, qui in potestate remanserũt. & alia alteri: & sic de alio emancipato. Azo. Sed contrà, §. c. l. §. si ex dodrante. Solu. ut ibi. & no. quod emancipati secundum prædicta inter se conferunt, ut j. l. prox. §. Iulian. Accur.

¶ Flo. præmatura est enim spes collatiõis.

† Fl. hic.
† Fl. impubere.
† Fl. debetur.

tũc[d] mortuus erat filij[e] eius, & castrense peculiũ habuit[f] cũ moreret† is, cui[g] bonorũ possessio petenda est, an cõferre cogat? Cùm autẽ[f] vẽdicari id patri nõ sit necesse, dici oportebit conferendũ. Non enim nunc acquiritur, sed non adimit. Ampliùs dico, etiãsi† institutus[g] fuerit à filio hæres, necdũ adierit[h], habeatq; substitutũ, quia nõ magis nunc quæritur peculiũ quàm non alienat, conferri debere. ¶ Conferr autẽ etiãsi q̃d eius nõ fuerit, † vel dolo malo sit factũ, quò minùs esset. Sed hoc sic accipiendũ est, vt hoc demum conferatur, q̃d eius esse desiit dolo malo. Cęterũ, si id egerit, ne q̃d acquireret[i] †, non veniet ad collationẽ: nã hic etiã sibi[k] insidiatus est. Portiones collationũ ita erũt faciẽdę: vt putà, duo sunt filij in potestate: vnus emancipatus habẽs trecẽta, ducẽta fratribus conferet, sibi centum[l] retinebit: facit enim eis partem, quãuis si is, cui cõferri non solet. ¶ Quòd si duo sint filii emãcipati habẽtes trecẽta[m] †, & duo ĩ potestate, ęquè dicẽdũ est singulos singulis, q̃ sunt ĩ ptãte, cẽtena cõferre, cẽtena retinere[n], sed ipsos inuicẽ nihil cõferre. Dotis quoq; collatio in eundẽ modum fiet, vt quicunq; confert, etiã suam psonam numeret in partib. faciẽdis.

¶ *Cũ nepos ex filio natus est post mortẽ, iste poterit petere cõtra tabulas aui sui: q̃a inuenit præteritus: & debet conferre, licet tempore mortis aui in rerum natura non sit. hoc dicit.*

¶ Si is, q̃ bona collaturus est, habeat filium peculiũ castrense habentem, non cogetur vtiq; peculium eius conferre[c]. Sed si iam

† Fl. moritur.
† Fl. etsi.
† al. trecẽna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVm emancipati. CASVS. hoc princi. est facilis usq; ad §. illud vbi conferet emãcipatus suis quod habet i bonis, deducto ære alieno. Quod si emãcipatus est grauatus ære alieno sub cõditione, nõ deducit: statim, sed euentu cõditionis. Quid si periit post mortẽ suã sine culpa? Non tenetur conferre: quia facienda est collatio boni viri arbitrio: sed quod debetur emancipato sub conditione, illud debet conferre. Secus in legato relicto sub conditione, quod non debet cõferre. Confert ergo emancipatus bona sua: & si quam habet actionem, debet cõfere, siue sint rei persecutoriæ, uel pœnales: iniuriarum actio. q̃ non est in bonis, nõ tenetur conferre. ¶ Si tres emãcipati. ⁊ In §. isto dicitur, Pater habebat tres emãcipatos duos in potestate, & emancipati habebãt in bonis trecẽta quilibet eos præteriit: in potestate constitutos instituit: petierũt cõtra tabu. qd̃ debẽt cõferre Certè sicut, si unus solus esset emancipatus, & haberet nongenta, cuilibet fratrum deberet trecenta conferre. ita isti tres habebunt loco unius: unde ita debẽt conferre, ut unus ita tamẽ, q̃ inuicem p̃ferre nõ tenẽtur. ¶ Si ex emancipato filio. ⁊ Vide p te. ¶ Si duo. ⁊ Si ex filio mortuo extant duo nepotes emãcipati, & præteriti, si petant contra tabu. in bonis aui, debẽtne conferre dimidias partes? an Quartã? Et respon. q̃ debẽt cõferre semissem: & ideò si auus iste in cuius potestate erãt habebat trecẽta in bonis: si isti ducenta acq̃rierunt, quilibet debet centena conferre. Si duo. ⁊ Duo erant fratres emancipati præteriti: petierunt contra tab. unus contulit, alter non. quid erit de portione illius, qui conferre nõ uult. Prodest ei, qui est in potestate, non emãcipato: nã actio debet denegari ei, q̃ conferre non uult.

¶ Si propter inopiam. ⁊ Si emancipatus præteritus, qui petiit cõtra tabu. non cauet, quia fideiussores inuenire non potest, inter ĩ dabitur curator bonis: q̃ potest alienare mora futura deteriora, ut si vult cauere suus, ipse illarum rerum, quæ seruando seruari non possunt, habebit alienationem. Datur simile infrà, ad Carbo. l. sed & si is. §. quoties. Vi.

a ¶ Editum. ⁊ sed conceptum ante mortem, secũdum quosdam. Nã aliter non admitteretur ut suus: quia nõ tetigit animum aliquo iure cognationis, ut insti, de hęre. ab intest. §. cùm autem. sed nec ut bonorũ pos. quia nõ fuit animal eo uiuo, de cuius bonis agit, ut J. unde cog. l. j. §. si quis proximior. licet ad bona libertorum aui debeat admitti. ut J. de bo. liber. l. Paulus. §. Paul. Sed hæc positio non ualet. quia si sic esset, ut dicunt, nepos non peteret nomine filij, imo suo: hic autẽ loquitur, cũ filij nomine petit. Pone ergo casum, ubi potest emãcipatus transmittere contra tabulas, ut §. ti. ij. l. sed & si decesserit. Az. Petit ergo nepos nomine filij, id est, ex p̃sona filij, & idem esset ĩ quolibet hærede filij, secundum Az.

b ¶ Aere ⁊ hoc dic, ut J. de uerb. sig. l. sub signatũ. §. j. Az. Et facit C. eo. l. ea. & §. de iure do. l. mulier. & J. de iure fif. l. non possunt.

e ¶ Debebit. ⁊ nisi in casu. propter onus matrimonij, ut J. l. proxi. §. emancipati. Azo.

d ¶ Caueri. ⁊ Facit §. de pecu. l. sed si damnum. §. penul. Azo.

e ¶ Culpa. ⁊ colligitur ergo de perditis post mortẽ culpã pstari & dolum, ut hic, & §. l. proxi. §. cõfertur. secus in pditis antè, uel aliena

f lib. 43. Edictum.

¶ Paulus. LEX II.

CVm emancipati filii nomine nepotem posthum ũ post aui mortem editum dicimus bonorum possessionem accipere oportere, necessarium erit dicere, bona sua omnia eum conferre: licet non potest dici, mortis tempore aui bona habuisse, qui ipse nondum in rerum natura erat. Igitur siue hæreditatem à patre, siue legatum acceperit, hæc conferre debebit. ¶ Illud autem intelligendum est, filium in bonis habere, quod deducto ære alieno superest. Sed si sub conditione debeat, non statim id deducere debebit, sed id quoque conferre. Contrà autem, ei caueri oportebit ab eo, qui in potestate est, vt existente conditione defendatur pro ea parte, quam cõtulit. ¶ De illis, quæ sine culpa filij emancipati post mortẽ patris perierunt, quæritur, ad cuius detrimentum ea pertinere debeant? Et plerique putant, ea, quę sine dolo, & culpa perierint, ad collationis ius nõ pertinere. Et hoc ex illis verbis intelligendum est, quibus Prętor viri boni arbitratu iubet bona cõferri: vir autem bonus non sit arbitraturus cõferendum id, quod nec habet, nec dolo, nec culpa desiit habere. ¶ Id quoq;, quod sub conditione ex stipulatu debetur, emancipato conferri debet. Diuersum est in legato conditionali: quia & si in potestate fuisset, & post mortem patris cõditio extitisset, ipse haberet actionem.

¶ Emancipatus filius si iniuriarũ habet actionem, nihil conferre debet. Magis enim vindictæ, quàm pecuniæ habet persecutionem. Sed ne furti habeat actionem, conferre debebit. ¶ Si tres emancipati, duo in potestate sint, Caius Cassius libro vj. iuris ciuilis tertias conferendas putat: vt emancipati, quia inuicem non conferunt, vnius loco sint: nec indignati eos oportere, si plus conferant, & minùs accipiant: quia in potestate eorũ fuit bonorum possessionem omittere. Iulianus quoque Cassij sententiam sequitur. ¶ Si ex emancipato filio nepos emancipatus, mortuo patre simul & auo, bonorum possessionem vtriusq; acceperit, cùm vterq; eorũ suũ hęredem reliquerit: eo modo collatio explicari potest, vt si (verbi gratia) centum in bonis habuerit, & patruo quinquaginta, & fratri quinquaginta conferre debeat. Hoc enim ratio facit, siue personas, siue portiones numeremus.

¶ *Si ex filio mortuo extant duo nepotes emancipati, & præteriti, si petant contra tabulas bonorũ possessionem in bonis aui, debent conferre semissem.*

¶ Si duo nepotes ex filio mortuo emãcipati bonorũ possessionẽ aui petãt, vtrũ dimidias, an quartas patruo cõferre debeãt, queritur. Et verius est, semisses

f lib. 43. Digesto. aliàs Paulus.

¶ Fl. deest, omnia.

¶ Fl. hoc.

¶ Fl. onus.

¶ Fl. vij.

¶ Hic enã electiuè: sic in Lij. commodati. §. sicut. §. como. aliquã do comparatiuè in l. iubet caue re. §. de iurisd. om. iud. Bal. ĩ l. trãsactiõe. C. de transactio.

¶ Flor. habuit.

actio. iniur. quia etiam si esset in potestate, sibi cõpeteret, ut J. de ac. & oblig. l. filius. Accur.

i ¶ Si tres emancipati. ⁊ quorum quilibet habet ccc.

k ¶ Tertias. ⁊ f. partes ita, quod quilibet emancipatorum cẽtũ uni & centum alteri det, & sibi centum teneat, ut J. l. proxi. §. Iulian. nec ob. §. eo. l. j §. si ex dodrante. ut ibi no.

l ¶ Non conferunt. ⁊ ut C. eo. l. si emancipati.

m ¶ Vnius. ⁊ ut enim si unus esset emãcipatus, & haberet nõ gẽta, conferret cuique trecenta, & sibi una trecenta retineret, ita & quando sunt tres.

n ¶ Accipiant. ⁊ scilicet, Quartam per cõtra tabulas bonorum. Accursius.

o ¶ Bonorum possessionem. ⁊ contra tabulas.

p ¶ Suum hęredem. ⁊ puta, quilibet filium suum in potestate.

q ¶ Conferre debeat. ⁊ sic ergo nihil sibi retinet. Imo virilẽ debet sibi retinere, ut §. eo. l. j. §. portiones. Respon. q̃ potest alia l. habere: quod apertè est contra hunc §. Dic ergo, quia aui dimidiã hæreditatis aufert, & dimidiam de centum ei cõferat, id est cõmunicet. & sic fratri remanet ergo sibi medietas, & sic non tantũ confert, quãtũ accipit: & sic est contra, §. l. j. §. si ex dodrante. So. hic propter duas hęreditates. Sed adhuc ob. §. portiones. quia omnia paterna debẽt cõferri: sed hoc facit hic duarum hęreditatũ necessitas, ut minus det in quantitate, & plus accipiat.

r ¶ Dimidias. ⁊ scilicet, uterque dimidiam.

s ¶ Quartas. ⁊ id est, uterque nepotum quartam eorũ, quæ habent, quia & talem partem sunt habituri in bonis aui, ut insti. de hæred. ab intest. §. & quia placuit.

Duo

a ¶ Duo fratres. ⁊ f. & hi nepotes in potestate retenti, Azo. Not. q̃ plures confert, quàm aufert. Et sic est argu. contrà. §. e. l. j. §. si ex dodrante. Sed hoc ideo, quia ibi duo nepotes sunt loco vnius, scilicet sui patris, qui sic conferret.

b ¶ Huius. ⁊ non conferentis.

c ¶ Eius causa. ⁊ sic C. qui. ad l. i. procla. nõ licet l. ij.

d ¶ Si per inopiam. ⁊ secus si per contumaciam.

e ¶ Statim. ⁊ f. transacto tempore nec modico, nec maximo, sic J. de sol. ratum. utroq; tamen casu constituetur curator bonis; ut §. eo. tit. l. j. §. si frater. & §. si cum duobus. Az.

Prætor non. ⁊ CASVS. In princip. huius l. dicitur, Si emãcipat præteritus petit contra tabu. illa bonorum poss. non defertur ei sub conditione, si cõtulerit, sed purè: uerumtamen denegantur act. nisi conferat: quia hæredes possent pati dãnũ Sed nõ datur bonorũ possess. sub conditione, si conferat, quia si interim decederet, hæredi suo nihil relinqueret. Item si frater eius decessisset, non admitteret ad eius bonorum poss. Et idò dicendũ est, quod vocatur statim ad contra tabu. sed debet offerre, uel cauere, aliàs denegãt act. ¶ Emancipatus. ⁊ Si filius emancipatus facit cõtrouersiam impuberi, qui dicit se filiũ fuisse in potestate, nunquid debet cõferre? Certè fie, uel cauere debet de conferendo, quia econtrà, si peteret se mitti in possenetur de bonis retinendis. ¶ Iulianus. ⁊ Si emancipatus petiit cõtra tabu. debet conferre bona suis, q̃ erãt in potestate, sed si qua à patre fuerũt relicta, in medium debet conferre: & est cõueniens, vt conferant, quę habent. Quod pot apparere exẽplo talis. Pater habebat quadringẽta, & habebat duos filios in potestate, & duos emãcipatos p̃teritos, uni ex filiis emãcipatis reliquit c. alij sexaginta, ille debet conferre pro centũ triginta, & triẽtem ferre, ille alius debet cõferre p cẽtũ & viginti. ¶ Emãcipati. ⁊ Si emancipatus petit bonorum posses. p̃ tratabu. debet suo conferre: sed dum confert, dotem uxoris suæ potest detrahere, quia illa nõ est conferenda. §. eo. l. j. §. iubet. ¶ Emancipatus filius. ⁊ Frater emãcipatus deliberabat uellet petere contra tabulas, uel non, & in tantũ cauit, de conferendo: postea nõ petit contra tabu. nũquid si à fratre cõueniretur, poterit vti exceptione? Nõ, sed videt ipso iure tutus. Sed si pecuniã soluisset, & petisset contra tabu. pecuniam posset cõdicere ¶ Qui duos. ⁊ Pater familiãs habebat duos filios ĩ potestate, ex uno eorum nepotem, emancipauit filium, ex quo habebat nepotem: filius emancipatus procreauit filium, illum loco filij adoptauit auus: postea decessit emancipato p̃terito. Nũquid potest peti cõtrà tab? Certè sic à præterito, & est facienda collatio ĩ tres partes, una ptinet ad filium, qui est ĩ potestate, altera ad nepotem, quem loco filij adoptauit: tertia ad emancipatum filium, & nepotem, qui in potestate remãserat, ut pater ei soli conferat cum quo bonorum pos. accipit.

f ¶ Ipse decessisset. ⁊ scilicet, emancipatus.

g ¶ Nihil relinqueret. ⁊ tum quia pẽdente cõditione decessit, ut C. de cad. tollen. §. fin autem. tum quia nonaginta non trãsmittunt, ut §. de bono. posses. f. Iij. §. denique. Accur.

h ¶ Frater. ⁊ qui est in potestate: & dic, decessisset, sine hęrede.

i ¶ Non admitteretur. ⁊ scilicet, emancipatus. Alij dicunt emancipatum non admitti, qui non contulit fratri viuenti: quod nõ placet: quia & eius hęredi potest caueri, ut §. eo. l. j. §. ibidem.

k ¶ Accipere. ⁊ scilicet, posse.

l ¶ Non cauerit. ⁊ scilicet, posteà.

m ¶ Remanear. ⁊ si possideat denegatis actionibus ei, q̃ non cauit, ut C. eo. l. Posthumo. ut si nõ possideat, officio iudicis ei psulatur, ut C. eo. l. si soror. Et facit, quod cõditio non intelligãt, J. de acquiren. posses. l. quod meo. §. si furiosus. Sed argu. contrà, in eo. tit. l. si me in vacuam. & J. de no. ope. nunc. l. stipulatio. §. habet.

n ¶ Impuberi. ⁊ de statu, & bonis: & sic habet locum Carbonianum, ut argu. J. de Carbo. edict. l. j. in princi.

o ¶ Si. ⁊ id est, an.

p ¶ Ei, ⁊ impuberi.

q ¶ Conferendum. ⁊ & sic apparet, quod petat Carbon. & bonor. pos. & collationẽ, si fuerit sederit, ut hic, & J. de Carbonia, edic. l. penul. & fina.

r ¶ His solis. ⁊ q. d. non aliis. emancipatis, ut C. eo. l. si emancipati. Accur.

s ¶ Viriles. ⁊ de vtriusque bonis.

t ¶ Vt emancipatis. ⁊ saliis. Accur.

v ¶ Alterum. ⁊ emancipatorum.

x ¶ Centum trigintatria ⁊ Centum de paternis, & xxxiii. aureos, & tertiã alterius aurei, quod est tertia centum de suis.

y ¶ Centum viginti. ⁊ f. centum de paternis, viginti de suis, id est, tertiam: & sic plus confert, quàm aufert. Cõfert enim tertiam. & aufert quartã, sic §. l. proxi. §. si tres. Nec ob. §. eo. l. i. §. si ex dodrante ubi no.

z ¶ Præcipiat. ⁊ etiam constãte matrimonio: quia sentit onera matrimonij, ut §. fami. ercis. f. l. si filia. §. hoc amplius. & §. de iure do. l. si is §. ibi. & f cit §. eo. l. i. §. emancipatus. aliàs præcipuam.

a ¶ Deliberat. ⁊ de accipienda bono. posses. uel non.

b ¶ Cauerit. ⁊ sponte, nam inuitus antè, quàm petat bono. pos. non cogitur cauere, ut §. ea. l. in prin. Hug.

c ¶ Petierit. ⁊ sed omiserit Sed quid est, quod promissor non tenetur ipso iure, ut hic: sed tradendo transfert dominium, ut subiicit? Respon. dic tutum ipso iure, scilicet exceptionis: sic poni J. de sol. qui decem ij. respon. & arg. J. de re. iu. l. nihil intelligitur. Vel stipulatio est de iure ciuili, unde p aliud ius ciuile potest intelligi tacita cõditio scilicet si petat bono. posses. sed traditio dominij est de iure gẽtium, ut institu. de rerum di. §. per traditionem. Circa quod, ut circa immutabile, ius ciuile fingere non audet, ut insti. de leg. ag tu. §. fi. & de hęre. ab intesta. §. minus. licet expressa posit apponi conditio ẽt in dominio, ut J. de solu. l. sub cõditione. Sed prima placet, q̃ & stipulatio ualet, sed condicitur liberatio, ut §. de condi. sine causa. l. q̃ sine. & facit §. de condict. ob causam. l. j. & l. si filius.

d ¶ Condictione. ⁊ sine causa, ut subiicit, & etiam ob causam, ut d. l. si filius.

a ¶ Iu-

¶ Fl. deest, fratres.

¶ Fl. deest, sc.

¶ Fl. deest, ei.

¶ Fl. Iulianus. Quoties.

¶ Fl. ferre.

¶ Fl. habebit.

¶ Flo. vt & eman.

¶ Fl. fuerit.

conferre eos oportere: quia & si viuo auo, cũ in eius potestate essent, ducẽta, putà, acquisissent: cẽtum filius, centũ duo fratres per aui hæreditatem haberent. ¶ Si duo fratres emancipati bonorũ possessionẽ petierint, & vnus cõtulerit, alter non contulerit: huius portio tantùm ei, qui in potestate est, p̃desse debet, non etiã emancipato: quoniã eius causa, qui in potestate est, denegãtur ei actiones. ¶ Si p inopiam emancipatus cauere nõ possit, non statim ab eo transferenda est possessio: sed sustinẽdũ est, donec possit inuenire fideiussores: vt tamen de iis, quæ morà deteriora futura sunt, iis, q̃ in potestate sunt, actio detur, ipsiq; caueãt se in mediũ collaturos, si cautum eis fuerit.

¶ *Ius implendi conditionem non transit ad hæredem ex dispositione legis.* Bar.

¶ Iulianus. LEX III.

PRętor nõ sub cõditione collationis bonorum possessionem contra tabulas p̃mittit, sed demonstrat, quid data bonorum possessione fieri oporteat: alioquin magna captio erit emancipati, si non aliter bonorum possessionem intelligere accipere, nisi cauisset de collatione. Nã si interim ipse decessisset, hęredi suo nihil relinqueret. Item si frater eius decessisset, nõ admitteretur ad bonorũ possessionem. Quid ergo est? Intelligẽdus est bonorũ possessionem accipere, & antè, quã caueat. Sed si non cauerit ita obseruat, vt tota hęreditas apud eũ, qui in potestate sit, remaneat. ¶ Emancipatus filius controuersiam facit impuberi, qui se filium, & in potestate patris fuisse dicit: quæro, si bona sua ei p emancipatus cõferre debeat? Paulus notat, Puto ei conferendũ esse exacta cautione, vt victus, sicut hęreditatẽ, ita & quæ collata sunt, præstet.

¶ Quoties contra tabulas bonorum possessio datur emancipati bona sua conferre debent iis solis, qui in potestate patris fuerunt. Hoc quemadmodum expediri oporteat, quæri solet. Nam si bona à patre relicta, & emancipatorum, in medium conferãtur, & ita viriles partes sumantur, eueniet, vt emancipatis quoque collatio ab ipsis facta prosit. Videamus ergo, ne cõmodissimũ sit, emancipatos quartam partem ex bonis paternis conferre, ex suis tertiam? Quod dico, exẽplo manifestius fiet. Ponamus patrẽ quadringenta reliquisse, & duos in potestate filios, duos emancipatos: ex quibus alterũ centum, alterum sexaginta in bonis habere. Is qui centum habebat, centũ trigintatria. & trientem feret; is qui verò qui sexaginta contulerit, centum viginti. Atque ita eueniet, vt collationis emolumẽtum ad solos, qui in potestate remanserint, perueniat. ¶ Emancipati bona sua conferre cum iis, qui in potestate fuerint, iubẽtur. Quare sicut is, qui in potestate est, dotem vxoris præcipit, ita emancipatus quoq;, quasi præcipiat, retinere debet. ¶ Emãcipatus p̃teritus si dum deliberat, cauerit de bonorũ collatione, nec bonorũ possessionẽ petierit agẽte fratre ex stipulatu, ipso iure tutus erit. Sed & si pecuniam contulerit, cõdictione eam re-

f lib. 23. Digesto. aliàs Paulus.

¶ Intell. huius l. uid. apud Pert. Stell. ĩ l. q. Romæ. §. augerius. num. 78. de uerb. obl.

¶ Fl. oportet.

¶ Vide de hoc ad longũ p Bart. in l. mulieri & Titio. §. de con. & demon. Et an cõditio apposita ĩ persona vnius, cẽseat repetita in persona cõiunctã: in l. fi. §. Seio. & q̃ ibi not. §. de leg. ij.

¶ Fl. intelligendum.

¶ Fl. obseruabitur.

¶ Fl. fuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Intestati. ‡ hoc casu habet locum, Vnde liberi.
b ¶ Ei. ‡ nepot. & ita ut §. de cõtra tab. l. iij. §. si quis post emãcipationem. & l. si duobus. in fi. & §. tit. j l. qui 1. & §. e. l. j. & §. si ex dodrãte. in fi. & ‡. cod. l. fin. in fi.

Filium. ‡ CASVS Si filius emancipatus præteritus petit cõtra tab. dotem datam pro filia, non tenetur conferre, quia nõ intelligitur in bonis suis.

c ¶ Matrisfa. ‡ quæ fratribus suis debet cõferre, & facit ad l. ‡. ti. j. l. j. §. final. & §. ad l. Falcid. l. pater. & de iure do. l. pater. & ad Treb. l. à filio.

SI quis. ‡ CASVS. Quidam habebat filium sui iuris constitutum, & ex eo nepotem. ille nepos accipit contra tabu. nunquid tenetur conferre sicut filius adoptiuus dicit ꝙ debet cõferre, si putat utile, peterè contra tab. Sed si nõ uelit nõ debet conferre, nã ubi petit cõtra tabulas, debet cõferre quod hẽt, uel dolo desiit habere sed alia conferre non tenet. ¶ Stipulatio. ‡ Promisit per stipulationem datis fideiussoribus emãcipatus suo conferre. quando committetur? Respond. ꝙ quando emancipatus interpellatus est, & elapsum tẽpus, quo conferre potuit: si autẽ nõ cõferat, uel dolo fecit quo minus cõferat. cõmittetur stipulatio ad interesse. Vi.

d ¶ Si quis filium. ‡ pone casum, ut ‡. unde lib. l. si pater.

e ¶ Bonorum possessionem. ‡ cum sorore & in potestate constitura, de qua lex dicit, ꝙ potest: ut §. de cõtra tabu. l. si retentus.

f ¶ Suis. ‡ scilicet, nepotis. bonis.

g ¶ Eum. ‡ f. auum q̃ habet in potestate nepotem.

h ¶ Similem. ‡ hunc naturalẽ nepotem, & auũ vice naturalis nepotis ei, qui adoptauit nepotem, tanquàm ex filio natum filio consentiente, & postea filiam generauit hic filius: ad quod §. e. l. j. §. §. is quoque.

i ¶ Vt ad eum. ‡ nepotem emancipatum.

k ¶ Patri. ‡ in cuius potestate est hęc filia: f. filij emancipati.

l ¶ In id. ‡ id est, propter id. Azo.

m ¶ Cum auo. ‡ ecce quare non debet conqueri. Azo.

n ¶ Non potest. ‡ imo maior, quia auo defuncto neptis in totum de iure ciuili, filius adoptiuus emancipatus in nihilum succedit. Azo.

o ¶ Et tamen. ‡ no. q̃ ubi non est eadem ratio, est tamen idem ius: arg. pro, & contra, §. ad l. Aquil. l. illud.

p ¶ Spatio. ‡ nec minimo, nec maximo, ut ‡. de sol. l. ratum. & l. ꝙ dicimus. & §. ad l. Falc. l. j. §. item si ita. & §. & qd̃ dixi. & ‡. ad Tertyl

petet. Omissa enim bonorum possessione incipit pecunia sine causa esse apud hæredẽ. ¶ Qui duos filios in potestate habebat & ex vno eorũ nepotẽ, emancipauit filiũ ex quo nepotẽ habebat: deinde emãcipatus factus, ꝑ creauit filiũ, quẽ auus in locũ filii adoptauit: & vel intestatus a, vel testamẽto facto præterito emancipato filio decessit. Quæsitũ est, quid de bonorum possessione, q̃d de collatione iuris esset? Rñdi, Bonorum, de quibus quæritur, tres partes fieri debent: ex quibus vna pertinet ad filium, qui in potestate remansit: altera ad nepotem, q̃ in locũ filij adoptatus est: tertia ad emancipatum filium, & nepotẽ, qui in potestate remansit ‡ ita vt pater soli ei b conferat, cũ quo bonorum possessionem accipiet ‡.

¶ *Dos profectitia non dicitur esse in bonis patris. Bartolus.*

¶ Africanus. ‡ LEX IIII.

FIlium emancipatum dotem, quã filiæ suæ nomine dedit, conferre non debere: quia nõ sicut in matrisfa. c bonis esse dos intelligitur, ita & in patris, à quo sit profecta.

¶ *Si nepos in potestate retẽtus ueniat ad successionem patris emancipati, auus pro eo cogit conferre, nisi eum bona fide emãcipet. Bartolus.*

¶ Vlpianus. ‡ LEX V

SI quis filium d sui iuris, & ex eo nepotem in potestate sua habet, consequẽter erit dicendũ, si nepos patris sui emãcipati accipiat bonorum possessionem e, de conferendis suis f quoque bonis cauere eum g debere, & esse similem h ei, q̃ adoptauit. Hoc enim diui Fratres rescripserunt, vt ad collationẽ auus compellat. Planè eodem rescripto adiectum est sic, Nisi fortè auus iste nullum ex his bonis fructũ acquirere vult, paratusque est de potestate nepotem dimittere, vt ad eũ i emancipatum omne emolumentum bonorũ possessionis perueniat. Nec idcirco ea filia, quæ post emancipationem nata patri k hæres exti

lia. l. ij. §. confestim.

q ¶ Conferat. ‡ quia res suas alienauit, quas conferre debebat: & facit. §. e. o. l j. §. si cùm deobus. & l. ij. §. de villis.

DOtem. ‡ CASVS Auus pro nepote dedit dotem: post mortem aui mortua est filia. nunquid patri tit, iustè queri poterit in id ‡ l, ꝑ eo facto collationis cõmodo excludatur ‡: cũ auo m quandoq; defuncto ad bona eius simul cũ fratre possit venire. Hęc ĩ patre adoptiuo ratio reddi non potest n: & tamẽ idẽ o ‡ dicemus, si sine dolo malo emãcipauerit. ¶ Stipulatio autem collationis tũc committitur, cũ interpellatus cum aliquo spatio p, quo conferre potuit, nõ facit: maximè cùm viri boni arbitratu collationẽ fieri, edicto Prætoris insertũ est. Siue ergo in totum collatio facta non est siue in partem facta, locum habebit hæc stipulatio. Et siue quis non conferat ¶ ex hac stipulatione, siue dolo fecerit, quò minus cõferat: quã ti ea res erit, in tantam pecuniam condemnabitur.

¶ *Si auus dat dotem pro nepte ex filio, in ius, quod habet auus in dote, succedit ille filius, siue institutus siue exhæredatus. B.*

¶ Celsus. ‡ LEX VI.

DOtem ‡ quã dedit auus paternus, an post mortem aui mortua in mãimonio filia, patri reddi oporteat, quærit. Occurrit ęquitas rei, vt qd̃ pater meus propter me filiæ meæ nomine dedit, perinde sit, atque si ipse r dederim: quippe officium aui circa neptem, ex offo s patris erga filium pẽdet. & q̃a pater filię, ideò auus ꝑ pter filium nepti dotẽ dare debet. Quid si filius à patre exheredatus est? Existimo nõ absurdè dici ‡, etiã in exhæredato filio idẽ t posse defendi. Nec infauorabilis sentẽtia est: vt hoc saltem habeat ex paternis, quod propter illum datum est.

¶ Idem. LEX VII.

SI nepotes u in locũ filij x successerint ‡, vna portio his cõferri debet y, vti z bonorũ possessionis vnam partem habeãt. Sed & ipsi a ita conferre debent, quasi omnes vnus essent.

¶ *Circa hæreditatẽ admittitur uariatio usque ad annum. Bartolus.*

¶ Papinianus. ‡ LEX VIII.

NOnnũquã ‡ Prætor varietatẽ ‡ nõ repellit, & consiliũ

‡ Fl. poterit.

‡ Fl. excludatur.

‡ Fl. & tamen & ibi idem.

¶ Aliàs, paternis.

¶ Flo. esset.

‡ lib. 5. responso.

‡ Fl. hereditatis.

‡ lib. 10. Digesto.

‡ als incipit dedit dotẽ. & intell. ipsius l. uide apud. Ioã. Coras. in l. frater a fratre in ꝑ ludiis. nu. 114. sup. de pdi. indeb. & For. Garci. in l. gallus. §. q̃dãnum. 41. de lib. & post.

‡ Fl. deesset.

‡ lib. 13. Digesto.

‡ Fl. successerunt.

De variatione, quãdo admittatur vide ꝑ Dy. in c. qd̃ semel. de regu. iur. lib. vj. in c. bonę. ad fi. de postu. pręl. in ca. inter canonicos. in verbo, subscriptũ. de ele. li. 6. li. 3. Quęstion. aliàs, Nũquam.

‡ Fl. variatẽ. aliàs, variantẽ non repellit, & consiliũ mutãtem non aspernatur. Vnde quidam filium emancipatum, qui de bonis conferendis cauere fratribus noluit, audiendum posteà putauerunt, si vellet oblata cautione beneficiũ bonorum possessionis exercere: tametsi responderi possit, videri eũ possessionem repudiasse, qui formã possessionis conseruare noluit. Sed benignior est diuersa sententia, maximè cùm de bonis parentis b inter fratres disputetur: quẽ tamen facilius admittẽdum existimo, si intra tempus delatæ possessionis cautionem offerat. Nam post annum, quàm delata est ‡ bonorum possessio, voluntariam moram c cautionis admittere difficili d est.

¶ Idem. ‡ LEX IX.

FIlius emãcipatus intestati patris bonorum possessionẽ d accepit: nepos ex eodem in familia e retentus, semissem f hẽdis cum emolumento g collationis habebit. Idẽ nepos, si posteà bonorum possessionem intestati patris accipiat, fratri h post emancipationem patris quæsito, & in familia i retento bona sua conferre cogetur k.

¶ *In his, qui succedunt diuerso iure, habet locum collatio. Bartol.*

¶ Scæuola. ‡ LEX X.

SI filius ‡ in potestate hęres institutus l adeat, & emãcipato petente bonorũ possessionẽ contra tabulas, ipse non petat m, nec conferendum est ei: & ita edictũ n habet ‡. Sed magis sentio, vt quemadmodũ ꝑ parte hæreditatem retinet, eo iure ‡, quo bonorum possessionem petere possit ‡, ita & conferri ei debeat: vtique cùm iniuriam per bonorum possessionem patiatur.

‡ libro 5. Quæstio.

‡ Intell. huius l. uid. p Cagn. in l. si emãcipati. nu. n. 75. C. de coll.

‡ Flo. & ita edictum ie habet.

‡ Hodie au. ẽ, fm Bar. locũ habet collatio inter succedẽtes quocũq; iure: notauit i l. pr. filiũ. ‡. ti. pxi. Bal. i rub. d̃ collatio. do.

‡ Flo. posset.

‡ Fl. stipulatũ.

cunt nolumus cauere, posteà uolũt: benignius est admitti cũ cautione. Vi.

a ¶ Mutantis ‡ uoluntatem: unde dicitur, sapientis est mutare consilium in melius: ut arg. in authen. ut fra. fi. in princi. Sed contrà, C. de modo mul. l. fina. in fine: & ‡. de bo. lib. l. nam absurdum. & §. de leg. j. l. si ex toto. §. fina. & §. de instito. l. sed & si §. item si plures. Sol. hic speciale, quia de hæreditate patris tractatur, quæ est quasi nobis debita, ut C. de codicil. l. fina. & dic similha §. de procura. l. in causæ. §. j. Vi.

b ¶ Parentis. ‡ in primo gradu consistentis: nam idẽ esset, si discepteretur de bonis auitis. Azo.

c ¶ Moram. ‡ admissam prio. anno. Azo. admittit tamen perpetuo, ad cauendũ, ut nu. §. e. o. l. j. §. sed & si quidẽ per contumac. à. dũ modo intra annũ bon. posset. agnoscat, ut §. e. l. Prætor. in prin.

FIlius. ‡ CASVS. Filius emancipatus petit bonorũ pos. Vnde liberi, nunquid ei poterit dicere ille, qui est in potestate. Ex illa hæreditate debeo habere emolumentum? Sic. quia emancipatus uocatur in unam dimidiam, & alius in aliam. Vi.

d ¶ Bonorum. poss. ‡ Vnde liberi. Accur.

e ¶ Familia. ‡ scilicet aui.

f ¶ Semissem. ‡ id est, dimidiam hæreditatis auitę.

g ¶ Emolumento. ‡ q̃a suus pater ei conferret, ut §. e. l. Prętor. in fi. & ‡. de coniung. lib. l. j. §. emancipatus.

h ¶ Fratri. ‡ suo scilicet proprio.

i ¶ In familia. ‡ scilicet, sui patris.

k ¶ Cogetur. ‡ pater ergo collationem fieri ab his qui quoquo modo sui iuris facti sunt hic enim nepos ꝑ mortem aui, sui iuris factus est: nec mirum, q̃ contra tabul. dat quocunque modo sui iuris facto, ut §. de contra tabul. l. j. §. & sui. & l. si emancipatus. in prin. & per petitionem contra tab. inducitur collatio. Az. ut §. e. l. j. in prin.

S I filius. ‡ CASVS. Pater filium suum instituit, emancipatum Prætereà institutus adiuit: emancipatus nõ vult petere cõtra tabulas: nunquid tenetur conferre suo? Non. Vi.

l ¶ Institutus. ‡ in solidum, uel amplius, quàm in virili.

m ¶ Non petat. ‡ sed iure ciuili adeat, & retineat.

n ¶ Edictum. ‡ sic ergo per edictũ nõ fit collatio, nisi inter eos, q̃ veniunt eodẽ iure, ut ambo per Vnde liberi: vel ambo ꝑ cõtra tabu. l. 3 vnus beneficio alterius: ut hic: & §. e. d. j. & ‡. tit. j. l. nec ipsa. & §, ti. j. l. filiũ. §. & hoc fit cõsequens. q̃ est contrà. Sed per æquitatẽ Scæuolæ secus, ut hic subiicit, & ẽt Imperatoris, ut ‡. ti. j. l. j. in prin. & C. e. l. ut liberis. & hoc si minuitur portio instituti per cõtra tab. præteriti, ut hic subiicit. Augeri autẽ non posset cum adiit institutus, ut §. de cõtra tabu. l. si ex duobus §. sed illud. Itẽ cõtra. huic l. ‡. tit. j. l. pater. Sol. hic ex toto rumpitur per contra tab. iure Prętorio, ut §. de contra. tab. l. filium. §. uideamus. Sed per querelam, non: ut in contrario. Accur.

PAulus respon. ‡ CASVS. Et si aliquid debetur filio emancipato, sed post mortẽ patris ei soluiturſi emãcipatus prętereitus petit contra tabu. illa conferre non debet. Et si habetis nõ debere, referatis ad ea, quæ non intelliguntur deberi eo facto f. iuris, ut legata sub conditione relicta, si habetis conferre debere, intelligatis quãdo debeatur in diem, quia promissum est filio i diẽ medio tẽpore pater moritur, & ei soluuturſuenit in col. ‡. de uer. obl. l. fi filius. Vi.

o ¶ Nõ debere. ‡ imo videtur q̃ sic, inspecto initio, ut §. l. cùm emanci. §. id quoq;. in princ quę est contra. Sol. hic est debitũ castrense: ad quod §. eo l. j. §. nec castrense. Vel pater filio donauit causa mortis sub cõditione, & dedit ante mortem, sed post mortem extitit conditio. Hoc enim casu nõ confertur, sicut nec legatum, ut C. eodẽ. l. si emancipati. Est enim similis legato, ut institutu. de dona. §. j. Vel verius, ibi ab extraneo sub conditione fuit filius stipulatus, hic à patre cõferẽte in eũ suſpremum iudicium, quæ haberet pręcipua & si esset ĩ potestate, ut C. fa. er. l. filię. & facit C. e l. ut liberis. in fi. Ac.

p ¶ Debiti. ‡ sic §. de hęre. institu. l. iij. §. ij.

SI prægnãtem. ‡ CASVS Pater suũ instituit emãcipatũ preterit, prgnãte uxorẽ reliqt fi veter mittit ĩ pos. cessat collatio q̃a quãq; nascat Posthum, non pórdici res reduci ad cãm intestati. Vi.

q ¶ Si prægnantem. ‡ facit C. eo. l. Posthum.

¶ *DE COLLATIONE DOTIS. In qua ẽ aliqd speciale, ut no. §. titu. j. l. cũ emãcipati. §. id quoq;.* ¶ *ADDITIO. De collatione in genere dictum est, tũc in specie dicit de dote & ĩo dicit rubrica de dotis collatione quãdo locum habeat, qn cesset. Et locũ habet secũdùm hæc tẽpora, quando locus est successioni ab intestato, sine filius prętereit petat cõtra tabul. siue ab testato succedat: nisi testator uetuerit, C. e. autb. ex testamento. Vi.*

Vamuis. ‡ CASVS. Si filia emancipata prætérita petat contra tabul. cogitur dotem conferre, siue succedat cum fratribus ab intestato: nam dum agetur in iudicio famil. ercisc. arbiter coget eam conferre. Vnum sciatis, si filia est stipulata dotem reddi, tunc locus est collationi: siue pater est stipulatus nomine filiæ, tunc collationi nõ est locus. Itẽ si sit nepos, & neptis ex uno filio, & sint dotati: pater uerò eorũ nõ fit dotatus, conferunt sibi inuicem, scilicet, nepos, & neptis, & nõ ipsi patri. Vnum sciatis, si sunt duæ neptes, inuicem conferunt ex eodem patre. Sed si petitur collatio dotis, debet conferre marit in quantum facere potest. Cætera sunt pla. vsque ad l. in adoptionem. Viuianus.

r ¶ Immisceat. ‡ ut §. tit. j. l. antepe. & ‡. eo. l. l. pater. & argu. §. de lc. iij. l. xj. §. si cui. Accur.

s ¶ Compelli. ‡ facit C. eo. l. si soror.

t ¶ Gestum. ‡ facit §. de nego. gest. l. pe.

v ¶ Collationem. ‡ quod qualiter fiat, habes ‡. e. §. l. pe. & §. e. l. ii. & §. de admini. tuto. l. cum post. §. sed is.

x ¶ Si sit. ‡ hic agit d̃ successione aui mortui relicto nepote, & neptedota

‡ lib. xj. Responso.

‡ lib. 4 t. ad edictum.

‡ Intell. huius l. uid. p Seb. fap. in l. q se pris. nu. 9. C. vfi lib. & ibi ẽt p Gozadi. num. 4.

‡ Fl. conseretur.

‡ lib. 4 e. ad edictum.

‡ Fl. Quãquam.

‡ Fl. stipulatũ.

¶ Paulus. ‡ LEX XI.

PAulus respondit, ea, quę post mortem patris filio reddi debuerunt, emancipatum filiũ, quã uis prius cõsecutus sit, quàm deberenẽ, fratri, qui in potestate patris relictus est, conferre non debere o: cũ post mortem patris nõ tam ex donatione, quàm ex causa debiti p ea possidere videatur.

¶ Idem. ‡ LEX XII.

SI ‡ prægnantẽ q̃ quis vxorem reliquerit, & ea ventris nomine in possessionẽ missa fuerit, interim cessat collatio. Nam antè, quàm nascatur, non potest dici in potestate morientis fuisse: sed nato confertur ‡.

De collatione dotis.

TITVLVS VII.

¶ *Si filia emãcipata petat ꝑ tab. cogit dotẽ cõferre: siue succedat cũ fratrib. ab intestato: & si filia est stipulata dotẽ reddi, tũc locus est collationi: sed si pr̃ est stipulatus nõie filię, tũc collationi nõ ẽ locus. h. d.*

¶ Vlpianus. ‡ LEX I.

Vamuis ‡ ita dem. ad collationẽ dotis Prętor cogat filiam, si petat bonorum possessionẽ: attamen etsi non petat, conferre debebit: si modò se bonis paternis immisceat r. Et hoc diuus Pius Vlpio Adriano rescripsit, etiã eã, quę non petierit bonorũ possessionem, ad collationem dotis ꝑ arbitrum familiæ erciscundæ posse compelli s. ¶ Si in stipulationem ‡ deducta sit dos: si quidem ipsa mulier stipulata sit, vel ipsi negotiũ gestum t, eque conferre cogetur: si verò alij quæsita est stipulatio, dicendũ est cessare collationẽ v: & si tantùm promissa sit dos, collatio eiꝰ fiet. ¶ Si sit x ne-

‡ lib. 79. ad edictum.

‡ Ius idẽ esse potest, vbi diuersa est ratio.

Vamuis. ‡ CASVS. Si filia emancipata præterita petat contra tabul. cogitur dotem conferre, siue succedat cum fratribus ab intestato: nam dum agetur in iudicio famil. ercisc. arbiter coget eam conferre. Vnum sciatis, si filia est stipulata dotem reddi, tunc locus est collationi: siue pater est stipulatus nomine filiæ, tunc collationi nõ est locus. Itẽ si sit nepos, & neptis ex uno filio, & sint dotati: pater uerò eorũ nõ fit dotatus, conferunt sibi inuicem, scilicet, nepos, & neptis, & nõ ipsi patri. Vnum sciatis, si sunt duæ neptes, inuicem conferunt ex eodem patre. Sed si petitur collatio dotis, debet conferre marit in quantum facere potest. Cætera sunt pla. vsque ad l. in adoptionem. Viuianus.

r ¶ Immisceat, ‡ ut §. tit. j. l. antepe. & ‡. eo. l. l. pater. & argu. §. de lc. iij. l. xj. §. si cui. Accur.

s ¶ Compelli. ‡ facit C. eo. l. si soror.

t ¶ Gestum. ‡ facit §. de nego. gest. l. pe.

v ¶ Collationem. ‡ quod qualiter fiat, habes ‡. e. §. l. pe. & §. e. l. ii. & §. de admini. tuto. l. cum post. §. sed is.

x ¶ Si sit. ‡ hic agit d̃ successione aui mortui relicto nepote, & nepte

Universidad de Deusto
Biblioteca

dotata ab auo, uel à suo patre, qui eĩ erat, uel nõ erat emãcipatus: & q̃ ritur, cui neptis conferat dotem, constet matrimonium, uel nõ: vtrũ fratri, uel patruis? Et aut erat neptis in potestate aui, & cõfert fratri & non patruis dotẽ. nam aliud habere non potest filia & filius, nisi dotem & dona, propter nupt. hoc iure, ut §. famil. ercis. l. Pomponius §. fi. Si autem emancipata, unde dotem, & cętera bona fratri cõfert non patruis: si non habet fratrem, tum patruis, & filiis prędmortuorum patruorũ. Sed videtur, quod patruis & patruorum filiis in indictę conferant, ut §. ti. j. l. si nepotes. quæ est contra ad primum, & secundũ, & quintũ respon. huius §. Sed dices, i dote speciale, cũ enim loco sui patris est, qui non conferret suis fratribus, ut §. tit. j. l. filiũ. ergo nec ipsa. Sed hæc ratio non est sufficiens ad secundũ respon. vbi dicit de cęteris bonis. Sed ibi erat neptis emãcipata, & nepos in potestate: unde ei soli facit iniuriã, qui haberet totũ, quod habẽt ambo, nisi ipsa esset, ut §. titu. j. l. Prætor. in fin. at in cõtrario neuter fuerat in potestate aui tẽpore mortis. Sed in dote videtur hæc. l. corrigi, ut C. de colla. l. illã. Vel illam intellige, quando nõ habet fratrem. Vel melius, ibi conferre nepos. uel neptis dotem suæ matris, qa & mater contulisset, hic non confert suã propriam dotẽ patruis, quia nec mater, nec pater cõtulisset, ut dixi. Alij, q̃ hic de successione patris, non nepotis dicat & nil esset contrã: sed contra legem istã est. Accur.

a ¶ Non patre eorũ.] sub. sit, i. non viuat. alàs quomodo neptis conferret, cum nec succederet. Azo.

b ¶ Neptis. § auo succedens. Accur.

c ¶ Soli nepoti. § in potestate aui constituto, cui soli fit iniuria, cùm hæc neptis cõtra ius ciuile cum eo admittatur, non autem patruis fit iniuria, & ió eis nõ confertur, ut §. ti. j. l. Prętor. §. fi. Accur.

d ¶ Ex alio. § patruo.

e ¶ Inuicem. § quod vni eorum datum est, à patre communi: nã bona paterna, quasi omnes unus essent, conferunt, ut suprà, titul. j. si nepotes.

f ¶ Ex eodem patre. § eodemque filio: nam & §. posui in nepotibus ex diuersis filiis.

g ¶ Tantùm inuicem. § ut §. j. & ij. respon. huius §. penul.

h ¶ Necessariarum, § idem in utilibus, quę necessarię quãdoq; dicuntur, secundum Azo. sed secundum Hug. contra.

i ¶ Cęterarum. § scilicet, uoluntariũ. Computabit ergo in suam portionem dotem tanto minus, quanto est hæc expensa, ut hic, & C. eo. l. dotis.

k ¶ Potest. § sed hodie cõfert actionem, licet ianem: & integrã portionem percipit, ut C. eo. tit. authen. quod locum.

l ¶ Extraneus. § contemplatione patris, aliàs nõ, ut §. de iure do. l. profectitia. §. i. & hoc fi quæratur de collatiõe faciẽda emãcipatis uel his, qui non fuerũt in potestate: suis autem etiam aduentitia dotem confert, ut C. eo. l. filię dotem. §. necdum. Azo.

m ¶ Intestato. § aliàs non, nisi per hoc cauit, ut C. eod. l. filiã. Hodie contrà, ut in authen. de triens. & semis. §. illud. colla. iij.

n ¶ Oportet. § hoc siue ipsa mulier dotẽ à viro stipulata fit: siue alios, & neptis ex eodẽ filio: & dotata sit neptis, sit & filius, nõ pater eorum neptis oẽm dorem soli fratri collatura est: emãcipata autẽ neptis dotem & bona sua soli nepoti, non etiam patruo cõferet. Sed si sit neptis sola, non etiã nepos ex eodem: tunc conferet patruo, itemq; nepoti, vel nepti ex alio. Sed & si duæ neptes sint ex diuersis filiis, conferent & inuicem, & patruo: si ex eodẽ patre, tantùm inuicem conferent. ¶ Cùm dos confertur, impensarum necessariarum fit detractio, cęterarum non: Quòd si iam diuortium factũ est, & maritus non sit soluendo, nõ debebit integra dos computari mulieri: sed id, quod ad mulierem potest peruenire: hoc est, qd̃ facere maritus potest. ¶ Si sub cõditione pr̃, vel extraneus dotem promiserit: cautione opus erit, vt tũc conferat mulier dotem, cũ dotata esse cęperit. ¶ Filiam, quæ ab intestato patri hæres sit, conferre eĩdem dotem oportet: cõsequens autẽ est, vt ex pollicitatione dotis pro parte dimidia fratrem suũ liberet. Aequius enim est insolidum de suo eã dotatam esse. ¶ Si emancipatus filius, qui contra tabulas bonorũ possessionem acceperit, filiã dotatam habeat, non debet dotem eius conferre: quia in bonis eius nõ est.

¶ Caius. † LEX II.

FIlia in adoptionẽ data, & hęres instituta debet, sicut emãcipata, nõ solũ bona sua, sed & dotem, quæ ad eã peruenire potuerit, conferre. Si adhuc pater adoptiuus uiuat, hic necesse habebit conferre.

¶ *Filia dotata, hæres instituta, non tenetur conferre. Vnde si petit contra tabulas ex persona fratris, non confert: quia ex iudicio defuncti petit contra tabulas, nisi uelit esse contenta portione, ex qua esset instituta. Hoc dicit.*

¶ Vlpianus. † LEX III.

SI filia fuerit hæres instituta, collatione dotis non fungetur. Vnde si cõmisso ab altero edicto, necesse habuerit contra tabulas bonorũ possessionẽ accipere: dicendum est, quoniam nullam iniuriam fratri facit, nõ debere eam dotem conferre. Nam qd̃ habuit ex iudicio, conuertitur ad contra tabulas bonorũ possessionem. Planè si ex minore parte fuerit hęres instituta, & alia quædam in eam cõtulerit, cõtra tabulas bonorum possessione aucta portione eius, dicendum erit, collationis munere eam fungi: nisi fortè contenta fuerit portione, ex qua instituta est: tunc enim dicendum est, ex iudicio parentis eam venientem non debere munus collationis sustinere.

Pomponius. † LEX IIII.

SI pater pro filia dotem pmiserit, deinde vel exhæredatæ, vel etiam emancipatæ, & prætereriræ legatum dederit: habebit filia & dotem præcipuam, & legatum.

¶ *Erronea successio non inducit collationem. Bartolus.*

¶ Papinianus. † LEX V.

FIlius emancipatus, q̃ possessionem contra tabulas accid est, utile est §. de offi. Pręf. Prætor. l. unica. in prin. Vel dic necesse, i. si uoluerit eo iure succedere, quo prætereritus.

FIlia. § CASVS. Si filia fuit data in adoptionem, & hæres instituta, nunquid debet alia bona conferre, Sic, si pater adoptiuus viuit adhuc. Vi.

¶ Instituta. § dicunt quidam in duobus casibus fieri collationem iure veteri ex testamẽto: unus, quando pater cauit, ut C. codem. l. §. filiam testamento. alius in hac filia data in adoptionem. Sed tu dic, q̃ hic fuit instituta ab extraneo, sed patri naturali successit: ab intestato, secundum Io. V. fecũdũ Az. à patre naturali, & legitimo: & est ei cõmissum edictũ per prætereritũ, & est aucta sua portio, & ideo cõfert, ut §. de cõtra tabu. l. nõ putauit §. in adoptionẽ. ut §. ti. j. l. j. §. pater. & j. l. proxi. Act. ¶ Adhuc pater adoptiuus. § ut §. titu. j. l. j. §. is quoq;. superiori ergo casu erat mortuus.

SI filia. § Casus est, q̃ filia dotata hæres instituta non teneẽ cõferre, nõ si petit contra tab. ex persona fratris, nõ pfert, nõ qa nisi ex iudicio defuncti petit cõtra ta. nisi uellet esse cõtẽta portiõe, ex qua esset instituta. Vi.

v ¶ Non fungetur. § nisi ut stati distinguit.

x ¶ Necesse. § imo potest adire de iure ciuili si vult ut §. de contra tab. l. si ex duobus. §. sed illud? Rsi. necesse, ut §. de offi. Pręf. Prætor. l. unica. in prin. Vel dic necesse, i. si uoluerit eo iure succedere, quo prætereritus.

y ¶ Ex iudicio. § testatoria: sic §. de leg. præ. l. nonnunquàm.

z ¶ Eam fungi. § Cõtra. §. de cõtra tab. l. filiũ. §. & hoc sit cõsequẽs. ubi dicit, q̃ cessat collatio. Sol. aliud est cũ petit institutus collationẽ cui per aliũ est cõmissum edictũ: q̃ non pót, ut ibi nisi diminuat portio instituti, ut §. ti. j. §. si filius. aliud est, si petat prætereritus ab instituto collationẽ fieri, ubi distinguitur, hic. Azo. & §. ti. j. l. j. §. pater filium.

SI pater. § CASVS. Si pater pro filia promisit dotem, & exhæredauit eam, & legatum dedit: filia habebit dotem, & legatum præcipuum etiam habebit: quia hæc filia vbicunque emãcipat, dotẽ præcipuam habere debet. C. de rei uxo. §. uideamus.

a ¶ Dotem. § quasi relictũ & hoc repudiata bonorũ pos. Hug. ad q̃ est C. eo. l. à patre. & l. filiam. & de rei uxo. act. §. uideamus. Vi.

b ¶ Et legatum. § nisi abintestato, uel per contra tab. uel per querelam uelit succedere. Azo.

HIlus. § CASVS Si filius emãcipatus potest petere cõtra tab. quia prętereritus, & non petit, sed quia reducitur ad causam intestati, accipit bo. pos. Vnde liberi: si filia, q̃ remãsit i potestate. & fuit instituta, ut secuta errorem fratris emãcipati, & petiit bonorũ poss. ab intesta. dotem non cogitur conferre. Quare? q̃ a ex testamẽto poterat succedere, & error fratris nõ debet ei obesse: unde cũ res reducitur ad causam intestati, uiriles habent partes.

¶ Filia. § Si filia prætérita fuit in mora conferẽdi dotem, ad vsuras dotis

dotis tenetur, quia frater eius patris ad cuius successionem uocat̃, tenetur prestare fructus. Vi.

a ¶ Patris possessionem. § unde liberi. Azo. & dic, q̃ pater emancipatum prętereriit, & filium alium, & filiam in potestate constitutos instituit, & hic quemlibet in sex unciis.

b ¶ Possessionẽ. § bonorum, Vnde liberi.

c ¶ Errorem. § erraut enim emancipatus, cũ deberet petere bo. possess. contra tabu. & ipse petiit, Vnde liberi: & sic fecit sororem errare.

d ¶ Non cogetur. § utpotè instituta, ut §. eo. l. si filia in princ.

e ¶ Petita. § sic j. tit. j. l. j. §. j. i pri. & §. de tu. & cu. da. ab his. l. Sicx.

f ¶ Patris. § habeas, patris, aliàs, fratris. Et not. uirilem, scilicet, quatuor uncias, cùm sint tres. Sic ergo portio filiæ minuitur in Quarta. merito ergo non confert, ut suprà e. l. si filia §. j.

g ¶ Fructus. § quod de fructibus hic dicit, planũ est: ut §. de vsur. l. uideamus. §. si actio. sed qd̃ dicit de vsuris, est mirabile. Nã dotis collatio aut petitur officio iudicis, quod potest, ut §. e. l. j. j. respon. aut stipulatione de conferendo interposita, & tunc cùm actio sit stricti iuris, non recipit vsurã, ut C. de cõdi. indebi. l. j. Azo. & facit C. de act. emp. l. curabit. & §. de act. empt. l. Iulianus §. ex uendito. & ar. C. de peti. hęredi. l. fin. ibi, Quod si non obtinuerit &c.

PAter. § CASVS. Si pater instituit filium hęredem emancipatum, filiam dotatam exhęredat, si mouet quęrelã: & habet dimidiam hęreditatis, frater nõ cogit̃ bona cõferre ab intestato? qa hoc casu bonorum posset. contra tabulas petita competunt libertates, ipsa dotem non tenetur conferre, qa diuerso iure ueniũt ad successionem. Hoc dicit cum l. seq. Vi.

h ¶ Abstulit. § nec in plus debuit obtinere, ut §. de inoffi. test. l. circa

i ¶ Propria. § quia pro parte tenet testamẽtũ. Azo. & ex testamento hic frater succedit.

k ¶ Nam & libertates. § bene dico ualere testamentum pro parte. Nam & c. & dic libertates ualere in totum, ut C. de inoffi. testa. l. cũ duobus. & j. de excep. rei iudi. l. iudicatæ. ij. respon. Itẽ no. cessare collationem, cum agitur querela, ut hic, & §. dẽ contra. tab. l. filiũ. §. multo magis. Hodie contrà, ut C. eo. l. ut liberis. ADDITIO. Dic secundum Bar. quod ibi loquitur, quando testamentum per querelam in totum rescinditur: unde omnes ab intestato eodem iure succedunt: hic autem testamentum pro parte rescinditur.

l ¶ Nec ipsa. Cùm. § dona ratio, ut §. de contra tab. l. filiũ. §. & hoc fit consequens. Item melior, quia pro parte tenet testamentum, ut §. l. proxi. diximus.

m ¶ Diuerso. § hic ab intestato, frater ex testamento, & fubau. nec eodem iure possunt esse hęredes, alioquin contra esset, ut §. tit. j. l. si filius. & facit §. de bon. posses. l. sed cùm patrono.

PAter. § CASVS. Pater pro filia dedit dotem, & etiã quasdam res pro illa filia dedit ultra dotem. instituit eam sub conditione si dotem, & alias res cõferat. Modo quęritur, si abstinet ab hęre. utrũ dotem tenetur conferre? Respon quod nonimò si frater ageret contra eam, repelleretur doli mali excep. Vi.

n ¶ Pręter dotem. § id est & dotem, & alias res dedit. Sed si hęc cõditio, uel alia de conferendo apposita non esset, tunc dic, ut C. eo. l. si donatione.

o ¶ Non in dotem. § idem & in dote, ut j. l. proxi. Az. Et facit C. e. l. filiam. & l. à patre. & §. l. j. in prin. & §. de rei uen. l. emptor. §. fina.

FVit quæstionis. § CASVS. Pater pro filia dedit dotem: filia ista abstinet à bonis paternis, & uult contenta esse dote, nũquid dotem tenetur conferre? Non. quia dos non intelligitur patris, sed filię tantum, & æs alienum censetur. Vi.

¶ *Verba enunciatiua per modũ conditionis prolata exceptionem inducunt. Bar.*

¶ Papinianus. † LEX VIII.

PAter nubenti filiæ quasdam res prętер dotem dedit, eãque in familia retinuit: ac fratribus sub cõditione, Si dotẽ, & cętera, q̃ nubenti tradidit, contulisset, cohęredem adscripsit. Cùm filia se bonis abstinuisset, fratribus res non in dotẽ datas vendicantibus exceptionem doli placuit obstare: quoniam pater filiam ãterutrum habere voluit.

¶ *Qui non vult hæreditatem, non cogitur ad collationem. Bart.*

¶ Triphoninus. † LEX IX.

FVit quæstionis, an si sua hæres filia patri cum fratribus, contẽta dote, abstineat se bonis, compellat̃ eam cõferre? Et diuus Marcus rescripsit, non compelli P abstinentem se ab hæreditate patris. Ergo non tantùm data apud maritum remanebit: sed & promissa exigetur etiam à fratribus, & est æris alieni loco: abscessit enim à bonis patris.

De ventre in possessionẽ mittendo, & † curatore eius.

TITVLVS VIII.

¶ Vlpianus lib. 14. ad edict. LEX I.

SIcuti † liberorum eorũ, qui iam in rebus humanis sunt, curam Præquid in possessio. debet mitti? Certè utile est. Quid, si uenter est ab ĩtitutis exhęredatus, à substitutis prętеritus? Certè si uiuunt instituti, non mittetur in possessionem uenter, quia exhęredatus est. Et pone casum per contrarium in sequentibus, scilicet, quando est uenter prętеritus ab institutis, & exhęredatus à substitutis. usque ad §. si filius. ¶ Si filius. § Filius captus est ab hostibus. uxor domi prægnans remansit. filius decessit in captiui. hostium. Nepos eius petit mitti in possessio. quid erit? Respon. quod mitti debet in possessio. Sed si aliquis exhęredauit uentrem uxoris, nunquid, si nascatur, in illum casum denegabitur bon. possessio. Non si aliqua è uxor tempore mortis mariti, mittetur in posses. etiam si emancipatus velit admitti. Quid, si emancipatus decessit. nunquid uenter mittetur in posses. Dicitur quod sic. Quod, si filius est datus in adop. & decessit uxore pręgnante: uenter mittetur in posses. Quid, si filius est datus in adop. ipsius bonorum mittetur vẽter in posses. sed si institutus esset, poterit petere mitti in posses. uenter, cũ posset petere bonorũ possessio. secundum tabu. hoc dicit vsque ad §. si pater nuru. ¶ Si pater nuru prægnante. § Habuistis quia mulier pręgnãs postulat mitti in posses. ventris nomine: circa hoc posit casus talis, Pater habebat filium, & nurum pręgnantem, filium emancipauit, nunquid uenter repellitur in totũ à bonorũ possessione? Nã in quantum admitteret si esset natus, in tantundem debet admitti, nam est generaliter dicẽdum, quo casu filius iam natus admittetur ex eodem edicto cum patre, eodem casu admittitur uenter cum filio emancipato. Vnum scias, si aliqua petit se mitti in posses. & aliquis negat pręgnãtem esse: si in euidenti est non esse pręgnantem, non mittitur, si dubium é, mittetur ad exemplum Carbo. edi. ex quibus causis indulgetur iã nato. & etiam quia fauorabilior est causa nascituri, quã iã nati, unde partus antè, quàm nascatur, alẽdus est, qa parẽti nascitur & Reipubli. Vnũ sciatis, si habuit uxorem pręgnantẽ, & secũdã, & decedit eis relectis

¶ Non compelli. § scilicet, conferre, ut §. l. proxi.

q ¶ A fratribus. § mulieris, q̃ ut patris hęredes tenentur, ut §. eod. l. j. §. filiã. & facit §. eo. l. j §. fina. cum concor.

¶ DE VENTRE IN POS. MITTENDO, ET CVRATORE EIVS.

¶ *Hoc est facti, nõ iuris. Sed quare post rub. de cõtra tab. nõ posuit de secundum tab. quæ est iuris? Respõ. qa hoc datur etiã prętеritis, qui prędecẽt institutos, ut infra de secũ. tabu. l. ij. §. expręsãdum*

SIcuti. § CASVS. Sicut Prætor habet curam liberorum iam natorum. dum eis ab intestato dat bon. posses. Vnde liberi, ita habet curã Posthumorũ. Et ideò ex ista parte edicti petit bon. poss. & sicut prętеritis dat contra tabu. ita vice contra tabu. mulieri datur bonorũ pos. prægnãtis, ventris nomine: quando certũ est, quod nascatur iustus, sed si esset incertus, non datur. Quid, si dicit testator, si quis erit mihi natus, exhęres esto? mittitur uenter in possessio. ut alat ex bonis, & mittitur pręgnans mulier in fauorem amborum. quod si sub conditione venter est institutus, vel exhęredatus, non-

p ¶ Non compelli. § scilicet, conferre, ut §. l. proxi.

q ¶ A fratribus. § mulieris, q̃ ut patris hęredes tenentur, ut §. eod. l. j. §. filiã. & facit §. eo. l. j §. fina. cum concor.

¶ DE VENTRE IN POS. MITTENDO, ET CVRATORE EIVS.

¶ *Hoc est facti, nõ iuris. Sed quare post rub. de cõtra tab. nõ posuit de secundum tab. quæ est iuris? Respõ. qa hoc datur etiã prętеritis, qui prędecẽt institutos, ut infra de secũ. tabu. l. ij. §. expręsãdum*

SIcuti. § CASVS. Sicut Prætor habet curam liberorum iam natorum. dum eis ab intestato dat bon. posses. Vnde liberi, ita habet curã Posthumorũ. Et ideò ex ista parte edicti petit bon. poss. & sicut prętеritis dat contra tabu. ita vice contra tabu. mulieri datur bonorũ pos. prægnãtis, ventris nomine: quando certũ est, quod nascatur iustus, sed si esset incertus, non datur. Quid, si dicit testator, si quis erit mihi natus, exhęres esto? mittitur uenter in possessio. ut alat ex bonis, & mittitur pręgnans mulier in fauorem amborum. quod si sub conditione venter est institutus, vel exhęredatus, non-

libro 11. Rsiforum.
Fl. pertere.
lib. 4. Disputatio.
vid Dua. j. Disputa. c. 14.
Flor. fratris.
vid Dua. lib. j. Disputa. c. 12.
Aliàs, patris sui.
Fl. percipiat.
lib. 6. Rsiforum.
Fl. perlata.
libro 11. Rsiforum.
Aliàs, onus.
lib. 3. ad Q. Mutiũ, ad intell. hui* l. pid. Fab. de Pupis. i auth. pterea. nu. 46. C. vnde vir & vxor. & ibidẽ p Paulum de monte Pico. nu. 58.
lib. 5. Rsiforum. alàs, Paulus.
Fl. accepit.
Flo. in eã contulit cõtra tabulas bonorum possessio, aucta.
lib. 11. Rsiforum.
libro 11. Rsiforum.
Mali.
lib. 6. Disputatio.
Aliàs, cu stodiẽdoqj partu. alàs, & curatõr ventri dando. Plo. hic tit. ponit tit. in seq. de cc. a mugẽ.
Vide Anto. Aug. li. j emen. c. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lictis prægnantibus:uterqs vẽter potest petere mitti in possessionẽ, si eusdem calumnia non appareat. Hoc dicit vsq; ad §. quoties aũt.

¶ Quoties autem. ¶ Si mulier prægnans petit mitti ĩ pos uẽtris nomine, & mittitur, potest postulare curatorem uentri dari: solet & bonis. Sed si petit dari uentri tantùm, creditores mittentur in poss. custodiẽ cauta, si petit dari uentri, & bonis creditores erũt securi. Et est dandus curator idoneus cum inquisitione & idem potest dari & bonis & uentri, & potest dari unus: & si uti le esset bonis, plures poterunt dari. Si uerò mittit in pos. mulier vẽtris nomine, à curatore debet percipere ea, sine quibus se sustinere nõ pót. unde potũ, & cibũ debet præstare secundũ facultatem defuncti, & dignitatẽ mulieris, & isti sumptus præstantur primo ex pecunia, quæ est inhæreditate, postea ex fructibus. Sed curator datur bonis, si dubiũ, est, ne res vsucapiant, vel debitores liberentur. Istud debẽt curare tutores & curatores. Et pót dari curator ex affinibus, & amicis. Vnũ sciatis, si de personis quæstio moueat idoneior eligẽdus est. Verũ qa talis curator aliquando nõ petitur, dicendũ est, q; institutus, & substitutus pót assignare bona. Curator debet custodire bona, & alienare ea, quæ sine custodia esse non possunt: curator facere inuentariũ debet, in quo omnia bõa scribãtur. Hoc dicit usq; ad §. tandiu. ¶ Tandiu autẽ. ¶ Si uenter mittitur in pos. uentris nomine, debet esse in pos. quandiu pariat, uel abortũ faciat, uel certũ sit nõ esse prægnantẽ: si putatur prægnans: & appareat non esse prægnantem, de suo videtur consumpsisse. Si eum ediderit, qui repulsus est, discedere dẽt mulier de possessio. Sed si mulier fecit sumptus bona fide, illos restituere nõ teneturſed si prægnans sit mulier quæ petit mitti in possession. & defunctus non habeat habitationẽ: est domus conducenda, & serui sunt præstandi, qui sint in eius ministerio secũdum dignitatem mulieris. Hoc dicit vsque ad l. curator. Viuian.

Fl. omnimodo.

Fl. erit.

Facit ad hũc tex. gl. si. post me. in c. contingit. ibi. Similiter cũ venter. extrã. de do. & cõtuma.

a ¶ Prætor ¶ dando Carbonianum contra tab. & cæteras. Sed certè & Posthumis datur contra tabu. ut suprà, de contra tabul. l. prima. §. hoc autem. Sed illud, cùm essent nati: hoc autem antè. Accursius.

b ¶ Nec dicere. ¶ sic C. quod me cau. l. metum.

c ¶ Et mortis. ¶ ad hoc infra eodem. l. fina. Item hic uerè: ibi quod opinionem, ut infrà ead. l. §. si filius. & facit §. de acquir. hęredi. l. cũ quidam.

d ¶ Exhæredatus, ¶ ritè, ut §. de contra tabu. l. non putauit. §. non quæuis.

e ¶ Inter suos. ¶ ut quia ex viro existente sui iuris, & uxore conceptus sit, ut instit. de pa. pot. §. qui igitur. Idẽ si est loco sui hæredis, q & contra tab. habet, ut J. ea. l. §. etiam ex emancipato. & §. de contra tab. l. si retẽtus. Idẽ est in eo, qui non habet per se contra tab. sed p alium, ut J. eo. §. si filius. in fi. §. Idẽ de eo, de quo est aliqua spes, ut J. §. sed & si quis. Sed quid erit, si uenter non est pariturus suũ, u ei qua si suum, sed agnatum, uel cognatum, qui sunt habituri bona possess. Vnde agnati, uel unde cognati, uel aliam, nunquid admittetur i possessionem existimantis, posse ventrem in possessionem mitti: quia sub incerto vtilius sit, ventrem ali.

¶ Si venter ab institutis exhæredatus sit, à substitutis præteritus, Marcellus negat ĩ possessionem eum mitti posse viuentibus [o] institutis, quia exhæredatus sit, qd verum est. Per contrarium autem, si ab institutis præteritus sit venter, à substitutis exhæredatus: viuis institutis, mittendum esse [†] in possessionem. Quòd si non viuant, negat mittendum: quia ad eum gradum deuoluta sit hæreditas, à quo exhæredatus est. ¶ Si filius ab hostibus captus sit, vxor eius prægnans in possessionem bonorum soceri [p] mitten da est. nam aliquo casu spes est id, quod nascitur inter suos hæredes futurum: vt putà, si pater eius apud hostes decedat. ¶ Sed & si quis ventrem ita exhæredasset [q], Qui mihi intra menses tres mortis meæ natus [r] erit, exhæres esto: vel, Qui post tres menses. venter in possessionem [s] vtique mittetur: quia aliquo casu suus hæres futurus est. Et sanè benigniorem [t] esse Prætorem in hanc partem [†] oportebit: ne, qui speratur, ante vitam necetur. ¶ Rectissimè autem Prætor nusquàm vxoris [u] mentionẽ fecit: quia fieri potest, vt mortis tempore vxor non fuerit [x], quæ se ex eo prægnantem dicit.

¶ Etiam ex emancipato [y] venter ad possessionem admittit. Vnde spõ. nõ est illud sic extendẽdũ: aliàs etiam ritè, & purè exhæredatus venter in possessionẽ mitteretur, q; aliquo casu potest fieri suus, ut per lata querela contra sc. iptũ hæredẽ, ut §. de inof. test. l. Papinian. §. si ex causa. §. Ergo fit suus ex defectu conditionis, uel diei exhęredationis appositæ. Hic utraq; s. institutio, & exhæredatio purè facta est, & facit §. de contra tabu. l. non putauit. §. j. & §. à primo.

[o] ¶ Viuentibus. ¶ & deliberantibus, uel adeuntibus hæreditatẽ. Sed nonne aliquo casu potest esse suus? puta, si instituti repudiẽt hereditatẽ? ergo mittendus est, ut J. pxi. §. Re-

[†] Fl. mittẽdus est.

[†] Fl. in hac parte.

p ¶ Soceri. ¶ hoc ita, si uiuente socero sit cõceptus, ut §. de iniusto test. l. si quis exhæredatus. §. sed hoc ita. Azo.

q ¶ Exhæredasset. ¶ his uerbis.

r ¶ Natus. ¶ repete, exhæres esto. Est enim alius casus.

s ¶ In possessionem. ¶ his enim casibus, qui nascitur eo casu, qui omissus est, suus est, ut §. de lib. & posthu. l. commodissimè. aliud ĩ istitutione, ubi per unum uidetur & aliud comprehendere, ut C. d' post hu. hęre. instit. l. fi. quæ est contra.

t ¶ Benigniorem. ¶ id est, benignum, & facit J. e. l. §. sed & si incertum. & §. sed & si sub conditione.

v ¶ Vxoris. ¶ scilicet, prægnantis mulieris, ut §. ea. l. §. prægnantem. Azo.

x ¶ ¶ Non fuerit. ¶ ab eo fortè diuortio separata, tamen mitteretur ĩ possessionem: & sic non ob. J. e. §. si ea. quia ibi negabat uxor aliquo tempore. Item contra, §. de lega. iij. l. ité legato. §. ñ uxori. & §. sed ut legatum. Sed illud cùm legatur uxori: hic autem propter uentrẽ tãtum dicitur.

y ¶ Etiam ex emancipato. ¶ & post emancipationem concepto: ut differat

differat à proxi. seq. casu & dic possessionem bonorum. f. aui. ut differat ab ultimo casu huius. §.

a ¶ Imo. ¶ ante emancipationem: & sic remansit in potestate aui, ut instit. qui modius pa. po. sol. § fina.

b ¶ Bonorum possef. ¶ f. contra tabu. ut §. de contra tabu. l. si emancipatus. §. nepote.

c ¶ Admitteremus. ¶ quia & contra tab. daretur, ut §. de cõtra tabu. l. si retentus.

d ¶ Secundùm tab. ¶ facit §. de contra tab. l. non putauit. §. in adoptionẽ. & §. datur. Sed contrà in eo tit. l. cum emãcipatus. §. q duos. Solu. ibi.

e ¶ Repelli. ¶ à bonorũ possessione aui H.

f ¶ Ex nouo. ¶ scilicet de coniungen. ut J. titu j. l. j. §. j.

g ¶ Patri ¶ emancipato, uel quocunque modo à patria potestate liberato. Accur.

h ¶ In posses. ¶ bonaui. scilicet, pro parte: & facit §. ti. ii. l. filius.

i ¶ Vxor. ¶ legitima. Et super hoc summatim cognoscit, ut subiicit. Cęterum uxorem esse probari plenè oportet. Sed certè idẽ de legitimatione uidetur, q; talis debet esse, quæ tum partitura sit, ut §. e. §. toties. in prin. Sed illud dicit præsumptiuè modico faciente pro hoc, quòd sit legitima.

k ¶ Fuisse. ¶ aliquo tempore. Nec ob. §. §. rectissimè.

l ¶ Ad exemplum. ¶ ubi summatim cognoscitur, tetsi modicũ est pro puero, sit missio, ut J. de Carboniano edicto. l. iii. §. causæ. & J. ne uis fiat ei. l. fina §. penul. Sed cõtra, J. eo. l. ubicunq; §. interdum. ubi dicit plenè cognosci. Solu. ibi. & no. simi lia de summaria cognitione §. ad exhib. l. iii. §. ibidem.

m ¶ Nihil noui ¶ quia non mittet eam in possessionem.

n ¶ Prænidicium. ¶ qualequale, nam plenum non fit, ut §. de iureiuran. J. iii. §. penult. Accursius.

o ¶ Ex quibus causis. ¶ id est, cùm de statu & bonis: uel de statu tantùm quæritur, ut J. de Carb. edic. l. iii. §. quamuis. Azo.

p ¶ In lucem ¶ ne qui speretur, ante uitam necetur, ut §. §. si filius. in fi. facit §. ead. l. in principio.

q ¶ Infamiliam ¶ id est, agnationem, quæ ei negabatur.

r ¶ Reipub. ¶ Nor. quem nasci Reipub. fic §. de uen. inspi. l. j. §. quanquã magis quàm parentibus, ut J. de cap. & postli. l. postliminiũ. §. filius. & facit C. de sacrosanc. eccl. l. sancimus. in ij. ibi, Animæ hominum &c. & J. de mune. & hono. l. iij. § filius. Accur.

s ¶ Mox. ¶ à diffoluto primo matrimonio diuortio. Azo. Et si prima non est uxor tempore mortis, ut §. ea. l. §. rectissimè.

t ¶ Cùm nemo. ¶ maximè, ut §. proxi. §.

[†] Fl. decessisset.

[†] Fl. admittemus.

[†] Flo. quia & nato ei, si nemo.

[†] Quibus casib. summariè procedatur: uide ad longum in gl. ordi. in uer bo, summatim. l. iii. §. sciẽdum. §. ad exhib.

[†] Flo potest.

[†] Flor. fiat.

apud Iulianum lib. 27. Dige. quęritur, Si emancipatus quis sit uxore iam [a] prægnante, deinde decesserit [†], & pater eius mortuus sit, an uenter in possessionem emancipari patris mitti possit? Et rectissimè scripsit, rationem non esse cur uenter, quem edictum admittit, repelli debeat. Est enim ęquissimum, ei partui consuli, qui natus bonorum possessionem [b] acceptur us est. Sed & si auus uiueret, similiter uterẽ admitteremus [c] [†]. ¶ Si filius in adoptionem datus decesserit prægnante uxore, tunc deinde adoptator defunctus fuerit, mittetur uenter in possessionẽ aui adoptiui. Sed an etiam in eius qui in adoptionem dederat filiũ, mittetur, uideamus. Et si hic nepos posthumus hæres ab auo naturali institutus sit, mittetur in possessionem: quia & si nato eo nemo [†] ex liberis sit alius, bonorũ possessio secundũ tabulas [d] dari potest: aut si sint liberi præteriti, etiam cõtra tabulas cum ipsis potest accipere. ¶ Si pater nuru prægnante filium emancipauerit, nõ in totum repelli [e] uterus debet: nanq; natus solet patri ex nouo [f] edicto iungi. Et generaliter, quibus casibus patri [g] iungitur natus, admittẽdus est uenter in possessionem [h]. ¶ Si ea, quæ in possessionem uult ire, uxor [i] negetur uel nurus esse, uel fuisse [k], uel ex eo prægnans non esse contendatur, decretum interponit Prætor, ad exemplum [l] Carboniani edicti. Et ita diuus Adrianus Claudio Proculo Prætori rescripsit, ut summatim de re cognosceret: etsi manifestam calumniam uideret eius, quæ uẽtris nomine in possessionẽ mitti desiderat, nihil noui [m] decerneret: si dubitari de re posset, [†] operam daret, ne quod præiudicium [n] fieret [†] ei, quod in utero est: sed uentrem in possessionem mitti oportere. Apparet itaq; nisi manifesta sit calumniatrix mulier, debere eam decretũ eligere: & ubi omnino iustè dubitari poterit, an ex eo prægnans sit decreto tuendam esse, ne præiudicium partui fiat. Idemque est, & si mulieri status controuersia fiat. ¶ Et generaliter, ex quibus causis [o] Carbonianam bonorum possessionem puero Prætor dare solitus est, ex eisdem causis uentri quoque subuenire Prætorem debere non dubitamus: eò facilius, q; fauorabilior est causa partus, quàm pueri. Partui enim in hoc fauetur, ut in lucem [p] producatur: puero, ut in familiam [q] inducatur. Partus enim iste alendus est: quia non tantùm [†] parenti, cuius esse dicitur, uerumetiã Reipublicæ [r] nascitur. [†] ¶ Si quis prima uxore prægnante facta mox [s] aliã duxerit, eamque prægnantem fecerit, diemq; suum obierit, edictũ ambobus sufficit: [†] uidelicet, cũ nemo [t] contendit, nec calumniatricem dicit. ¶ Quoties [u] autem uenter in possessionẽ mittitur, solet mulier curatorem uentri petere: solet & bonis. Sed siquidẽ tantùm uẽtri curator datus sit, creditoribus permittendum est, in custodia bonorum [x] esse. Si uerò nõ tantũ uẽtri, sed etiã bonis curator datus est, possunt esse securi creditores, cũ periculũ [y] ad curatorem pertineat. Idcirco curatorẽ bonis ex inquisitione dandum, idoneũ scilicet, oportet creditores [z] curare, uel si quis alius est, qui nõ edito partu successionẽ speret. Hoc autẽ iure utimur [a], ut idẽ curator & bonis, & uentri detur. Sed si creditores instẽt, uel qui speratur se successurum, diligentius atque circũspectius id fieri debebit: & plures si desiderentur, dandi sunt [b].

¶ Mulier autem in possessionem missa, ea sola, sine quib, se sustinere [†], & ad partum usque perduci non possit, sumere ex bonis debet & in hanc rem curator constituẽdus [d] est, qui cibum, potum, uestitum, & tectum mulieri præstet [p] faculratib. defuncti, & dignitatẽ eius, atque mulieris. Diminutio autem ad hos sumptus fieri debet primũ ex pecunia numerata: si ea non fuerit, ex iis rebus, quæ patrimonium onerare magis impẽdio, quàm augere fructibus consueuerunt. [†] ¶ Item, si periculũ est, ne interim res usucapiantur, ne debitores tempore liberentur, idem [b] curare debet. Ita igitur curam hoc quoque officio administrabit quo solent [h] curatores, atque tutores pupillorum. ¶ Eligitur autem curator [i] aut ex iis, qui tutores dati sunt [k] posthumo: aut ex necessariis, affinibusque: aut ex

Infortiatum.

a ¶ Quotmodis patuit uide glo. & Doc. inl. ii. §. 6 cert p. gl. in l. si pupilli. §. idẽ ait. §. de nesgot. gest. & in c. quia p de ele. & in c. si in quali bet. ii. q. iii.

[†] Fl. qui & si non tãtũ ¶ Iuxta hoc nid. Ci cer. in §. in uer. & Plato dialo. 7. de legib. & Aristo. lib 8. Politico in prin.

a ¶ Vtimur. ¶ f. equẽtius.

b ¶ Dandi sunt. ¶ & omnes agunt, & cõuenuntur insolidum, ut & J. de cura. bo. dan l. ii. §. si plures. & l. si plures & §. de tut. & curada. ab his. l. uentri.

c ¶ Product. ¶ f. fine his.

d ¶ Cõstituendus. ¶ i. constitutus uentri, & bonis, faciet hæc, ut J. eo. l. curator.

e ¶ Dignitate. ¶ sic J. eo. l. hab. ratio. §. tertius. & l. curator. & §. de leg. j. l. si seruus plurib. §. fin. & J. de Carbon. edic. l. sed etsi is. §. an aũt. & J. de mune. & hono. l. j. § item uentris.

f ¶ Consueuerunt. ¶ tertiò, de mobilibus: quartò, de immobilibus, ut C. de bon. quæ lib. l. fi. §. fin autem res alienum. & §. fin autẽ nõ suf. Azo. & §. de relig. l. si quis sepulchrũ. §. fin. & l. seq.

g ¶ Idem. ¶ curator bonis datus, ut J. de mune. & bono. l. j. §. sed & in bonis. & de bonis au. iudi. poss. l. creditore.

h ¶ Solet. ¶ hoc quoad hæc quæ ex necessitate sunt gerẽda, ut hic & J. de cura. bo. dan. l. j. in fi. Cæterũ alia non vẽdet. Et in hoc diff ert à tutore pupilli, & curatore adulti, ut §. d' admi ru. l. inter. Et no. q quædã ex his facit, ut curator bonorũ, quædã ut curator uentris.

i ¶ Curator ¶ nolẽs demũ, non inuitus, nisi ex causa, ut J. de curat. bo. dã. l. ii. §. quæritur. K ¶ Dati sunt. ¶ hi retinentur utili acti. negg. gest. nisi nato Posthumo: ut §. de testa. tut. l. si nemo. §. testamento.

[†] Flor. fine quibus fœtus rusticuri. Alias, si non fœtus iudicari & ad partũ usq; producũ &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ex substitutis.§ postponitur de substitutis propter spem successionis, vt C. vbi pupil edu. l. fi. Azo.
b ¶ Defuncti.§ id est, ad defunctum.
c ¶ Idoneus.§ rebus, & facilitate conueniendi, vt ʒ. de verb. obli. l. si quis stip. in fi. pro qualitate etiam rerum, vt ʒ. de verb. sig. l. quos nos. §. locuples. Azo.
d ¶ Vir bonus.§ Prę fidis arbitrio, vt ʒ. de cur. bo, dan. l. ii. in prin. & §. de admi. tuto. l. iii. §. si non erit. Azo.
e ¶ Tardius.§ aliàs, serius datur: aliàs, Seruius aiebat.
f ¶ Obsignare.§ id est, ob hoc signare, ne quid inde minuatur.
g ¶ Pernumerare.§ id est, omnes numerare: per, enim totum significat, vt ʒ. de verb. sig. l. vrbana. §. fin. Azo.
h ¶ Facta sit.] subaudi, messi, & vindemiæ custodem apponet.
i ¶ Diminui. § propter ventrē, vel pecora, vel messem, vel vindemiā: imò in ventre contrà, vt §. proxi. § Azo.
K ¶ Curatore.§ cōstituendo. Et dic conscribere, i ei scribere debēt omnes simul creditores & alii quorū interest constitui: de quibus hic, & superiori §. dicitur. Vel maior pars, q in eū consentiunt, vt ʒ. de cura. bo. dan. l. ii. in prin. Azo. Et quod dixit, vendenti: scilicet, quæ possunt vēdi quod dixit §. eod. §. mulier. Nec obstat ʒ. de cura. bo dā. l. j. quia ibi debet consentire si exigitur: licet quidā dicāt aliud in illo curatore. Acc.
l ¶ Hæc omnia.§ quæ sunt dicta supra. ea. l. §. quòd si. & §. idem ait. Azo.
m ¶ Tandiu autem.§ tenet enim actione in factū ad interesse, vsq; ad annum, vt §. si mulier ven. no. l. j. competit. & §. per calumniam, & §. hanc autem. & facit §. de his, qui not. infa. l. notatur. & de iureiur. l. iii §. penul.
n ¶ Pariat.§ futurum agnatum, vel cognatum, vt ʒ. eo l. vbicunque. §. interdum.
o ¶ Vmptus.§ Bona fide: quia se credebat prægnātē, & ex defuncto: & facit §. eo. l j. §. toties. ibi, Ratūque. & ʒ. eo. l. penul.
p Abitatio. § facit §. eo. l. j. §. mulier.

Fl. aut

Fl. cōscribere.

Fl. possessionem.

lib. 31 ad edictum.

li. 3. iuris epitomarū

lib. 41. ad edictum.

Alias nō cedenda.

lib. 14. ad edictum prouinciale.

substitutis:[a] aut ex amicis defuncti:[b] aut ex creditoribus: sed is vtique, qui idoneus[c] videbitur. At[†] si de personis eorū quęstio mouetur, vir bonus[d] eligitur. Quòd si nondum sit curator constitutus, quia plerunque aut non petitur, aut tardiùs[e] petitur, aut seriùs datur, Seruius aiebat, res hæreditarias hæredem instituturum, vel substitutum obsignare[f] non debere: sed tantùm pernumerare,[g] & mulieri assignare. Idem ait, ad custodienda ea, quę sine custodia salua esse non possunt, custodem ab hærede ponendum, vt putà, pecoris: & si nondum messis, vindemia ve facta sit.[h] Et si fuerit controuersia, quantum diminuri[i] oporteat, arbitrum dandum. Curatore[K] autem constituto hęc omnia[l] cessare puto: conscribi[†] tamen curatori debent & vendenti, & inuentarium rerum faciēti. ¶ Tandiu autem[m] venter in possessione[†] esse debet, quandiu aut pariat,[n] aut abortum faciat, aut certum sit eam non esse prægnātem. Et si sciens, prudensque se prægnantem non esse, consumpserit, de suo id eam consumpsisse Labeo ait.

¶ Paulus.[†] L. II.

Sed etsi eum ediderit, qui repulsus est, discedere debet.

¶ Hermogenianus.[†] L. III.

Vmptus autem ab ea facti bona fide,[o] non repetentur.

¶ Paulus.[†] L. IIII.

Habitatio[p] quoq;, si domum defunctus non habuit, cōdūcenda[†] erit mulieri. Seruis quoq; mulieris, qui necessarij sunt ad ministerium eius, secūdùm dignitatem cibaria præstanda sunt.

¶ Cæius.[†] L. V.

Curator uentris alimēta mulieri statuere debet. Nec ad

s ¶ Extraneo posthumo.§ ut ex emancipato conceptus, qui poterat etiam olim institui, ut insti. de lega. §. Posthumo. secus in suo filio, ut §. l. proxi. in p in. quæ est contrà.
t ¶ Nisi.§ Not. q hæc edictio, nisi, ponit : sic §. si quis cau. l. si est. in fine. & facit hæc lex ad solutionem quæstionis factæ C de rei uxorē actio. §. exactio. in fi. magnæ gl. & facit ʒ. de Carb. edict. l. sed et si is. § an autem.

Vbicunque.§ CASVS Si defunctus decessit intestat[a], & venter velit ab intestato succedere: si uentor est talis, q si natus esset, suus esset, debet mitti in possess. & pro iam nato haberi. ¶ Interdum.§ Venter non mittit in poss. bonorū defuncti passim, sed cū causæ cognitione. Si quis facit cōtrouersiā uētri, an est de liberis: cognoscet summatim. Et bene debet alicuius causæ cognitio summatim fieri: quia inconueniēs est missum in possessuētrē uesci de alieno, si uenter non est. Vnum sciatis, si puero mouetur quæstio status[u] differtur in tēpus pubertatis: sed interim non mittitur in possess. Mittit Prætor uentrē in poss. ex isto edicto, etiāsi alii erunt in possessione. Viuia.

v ¶ Bonorum poss.§ f. Vnde lib. secundum quosdam tu dic etiam. Vnde agnati, ut dices. ʒ. l. fi. vbi expones hæc verba, In omnib. &c.
x ¶ Pro superflite.§ quoad cōmodum uentris.
y ¶ Interdum.§ differentiam facit §. hic, an mulier, quæ petit mitti, sit paritura suū, vel quasi suū, & ei resistitur ab aliis liberis: quo casu sit plena causæ cognitio, cū debeat uisq; ad pubertatē esse in possessione, & alioqui esset in iam nato fieret summaria, vt ʒ. de Carb. edic. l. iii §. causæ. an sit paritura agnatum, uel cognatum defuncti, & resistit ei ab aliis agnatis: & tūc citra causæ cognitionē maximā mittetur: quia tunc non debet esse in possessione, nec ali vsque dum nascetur. Cæterum quæstio status semper differtur in tempus[z] pubertatis: & secundum hoc non est contra, §. e. l. j §. si ea. nam ibi ut agnatum erat paritura. Vel dic, q si suū, tamen non erant liberi, qui resisterent: sed uel extranei, uel nulli. & idcò sit ibi summaria.
z ¶ Cum liberis.§ resistentibus.
a ¶ Vnde legitimi § i. quasi legitimum. i. agnatum, uel cognatum sit paritura: & hoc cum aliis agnatis, uel cognatis resistentibus.
b ¶ Cognitionem § plenam: & meritò: quia non erit in possessione, nisi usquequo nascetur. Nec enim &c.
c ¶ Ventrem § pariturum agnatum, uel cognatum. Accur.
d ¶ Sed enim § pro certē: & hæc dictio, sed, aduertatur, ad id, quod dixerat uescitq. d. non uescitur post natiuitatem, sed quæstio status differtur. Accur.
e ¶ Cum iis § ut paritura suum cum aliis suis: paritura agnatum cum aliis agnatis.
f ¶ Solus § si solus est: & facit ʒ. de manu. test. l. fi ita fuerit. §. quæstio. & ʒ. e. tit. u. l. j. §. si pater emancipatus & §. de usufru. leg. l. iii.

¶ Tu dic hoc esse uerum, si præcedat negatio: alias enim priuat seu negat, ut no. in l. si enim. §. fi. & ibi omnino Bart. & Alexā. §. si quis cau. & in ca. à nobis. per gl. extrā, de re sta.

lib. 1. de adulteris.

Flo. Calpurnio.

lib. 15. ad Sabinum.

li. 7. Quæstio.

lib. 47. ad edictum.

Vide ad longum in spec. tit. de ct. in xxxi. co. uel. itē differtur & per eadem ti. de procura. §. j. xv. col. uer. itē excipit contra procuratorem.

Si

Si ventris nomine.§ CASVS Si mulier prægnans petit se mitti in poss. bonorum defuncti ventris nomine, & accusatur de adulterio, debet differri quæstio adulterii, ne fiat præiudicium nascituro, vel iam nato. Viuianus.

a ¶ Differendam.§ imò contrà, vt ʒ. de adul. l. miles. §. quæ propter. & C. de fal. l. j. & ʒ. de Carbo. edic. l. j. in fi. & l. Titia. quæ dicunt nō differri. Sed ibi propter natum, hic propter natum sciturum. Vel dic, aut ideò accusō, ut sic impediam partum in possessionem mitti quasi ex adulterio conceptū: & differtur, vt hic: aut etiam, ut ipsa punitur: quod possum, ut in contrariis, argu. ʒ. titu. ii. l. Titia.
b ¶ Præiudicium.§ qualequale: non tamen cui stetur, ut §. de petit. hære. l. si quis libertatem. j. respon. Et sic sententia lata contra hęredē dicitur nō præiudicare, ut C. res inter alios acta. l. j. & alibi, q præiudicat, ʒ de ap. l. à sententia & facit ʒ. de car. ed. l. iii §. ibid.

Vm uenter.§ CASVS Si mulier mittitur in posses. uentris nomine quod diminuit in alimento, debet detrahi de bonis tantum quātum æs alienum. Viuianus.

c ¶ Cum uenter.§ facit §. eo. l. sumptus.

Posthumus.§ CASVS Mulier missa est in poss. uentris nomine, iste post tempus mortis erat cōceptus: nūquid uidetur rectè missa in posses. bon. Respon quòd sic, scilicet, si iste erat talis qui iam natus in posses. bon. Respon quòd sic, scilicet, si iste erat talis qui iam natus fuit, ut instit. de bo. posses. §. sunt autem. liberorū, agnatorū, cognatorum. Illæ enim sunt partes edicti, ut ʒ. si tab. test. nullæ ex. l. j. in prin. & pro hoc ʒ. ad Terryl. l. j. §. sed si matris. & §. eo. l. ubicunq; in princ. in quibus sunt eadem uerba. Idem expressum uidetur §. l. ubicūq; §. interdum. Alii dicunt, non aliter, nisi sit paritura suū, uel quasi suum, ut §. eo. l. j. §. toties. Et quod dicit omnibus edic. & c. i. siue ab intestato, siue ex testamento, per secundum tabu. uel cōtra tabu. successurus, dummodo suus, uel quasi suus. Sed sic non comprehenderentur omnes partes edicti. Vel, si uis seruare secūdam opinionē, dic, ex. omnibus & c. siue sui sunt successuri, ut liberi, siue ut agnati, siue ut cognati: quod facere possunt, ut ʒ. de suc. edic. l. j. § sed uidendū. & de Carb. edic. l. de bonis. § huic. prima placet: maximè per §. interdum. licet in alio differāt, ut ibi dicitur. Sed quid, si institui uentrem Bertæ extraneæ, quod possum, ut §. de statu homi. l. qui in utero. ii. respon. habet: quia habituus est secundum tabulas. Accursius.

¶ DE CONIVNG. CVM EMAN LIBE. EIVS. ADDITIO. *De bonorū possessione cōtra tabulas, quę datur liberis emācipatis præteritis, dictū est, & dictū est de collationibus, & bonorū possessionibus, quę dātur mulieri prægnāti. Verū quia inter sui liū emancipatū, & nepotē ex eo in potestate cōstitutū est discordia: & de hoc erat discordia inter ius ciuile, & Prętorium, Prętor uult ad concordiā reuocare: mā ius ciuile uocat nepotē in potestate cōstitutū, quia suus: ut lit. de hęre. qualr. §. fut. ius Prętorū uocat filiū emancipatū, quia in primo gradu institu. de hęre. ab intestato. §. emācipati. Sed certè ex isto edicto fit cōcordia inter ius ciuile, & Prętorū: istud uocat quēlibet pro dimidia. Et hoc dicit rubrica, de cōiungēdis liberis id est, nepotibus. Verūm quia, secūdā Pla. est correctū: quia cū sit sublata differētia emācipationis, & patrię potestatis: uel dicatis quoad quid est correctū: quia filius precedat nepotē: sed si habeo filiū emancipatū, ex alio nepotē in potestate: nō est sublatum, in authen. de hęre. ab intesta. §. consequens. Viuianus.*

Si quis.§ CASVS. Si filius est emancipatus, & nepos in potestate, uocantur ex edicto in dimidiam quilibet, si est nepos ex alio filio: si ex eodem, in partem uocatur pater, in aliam nepos. Et istud edictum cōtinet magnam æquitatem, ne emancipatus solus ueniat, & excludantur nepotes. Vnum sciatis, si filius est datus in adopt. institutus nepos debet sibi iungi, siue sit pater institutus, uel præteritus. Veruntamen differentia est inter adoptium, & emancipatum, quia in adopt. datus non iungitur, nisi sit institutus, & alio committente edictum emācipatus iungitur, siue institutus sit vel præteritus. ¶ Filio.§ Testator vnum filium habebat in potestate, & illum ex besse instituit, filium emancipatum ex triente. nepotem ex filio emancipato præteriit: præteritus iste nepos contra tabu. petit ex psona instituti, uel à filio emancipato: præteritus q d auocabit à patruo? Auocabit sextātem, à filo patre unciam. Vocabitur itaque in quadrātem. ¶ Si pater.§ Pater, ex quo nepos erat in potestate, fuit exhæredatus, nepos præteritus: nūquid debet hic exhæredatus cum prętero iūgi? Non: sed si uterq; esset prætert[a], sic. Sed quid erit? pater, ex quo nepos erit in potestate, est institutus nunqd nepos ad bona aui sui deber nocari? quia toties nepoti consulitur, quoties in potestate est & pē eius emācipatus. Quid, si posthumus natus sit? nunquid adm tetur cum patre suo Et certè sic. Hoc dicit usque ad §. liberos. ¶ Liberos autem.§ Et isto edicto, ut in superioribus habuistis, coniunguntur liberi cum emancipatis: quod est ita intelligendum, si defunctus habet liberos emancipatos, præteritos nepotes: tunc uenient nepotes cū emancipatis, & sic deinceps. Vnum est, si pater habet nepotem ex filio emācipato, & ex nepote pronepotem: pronepos iungitur cū emācipato. Sed si captus est ab hostibus, & redierit, similiter ipse iungitur. Hoc dicit usque ad §. si pater. ¶ Si pater.§ Pater fa. habebat duos filios in potestate, alterum emācipauit, & nepotē ex eo in locū filii adoptauit, decessit ipse pater, & filium præteriit: iungetur ipse nepos filio, §. in princ. huius l. At iste nepos nō est, sed filius adoptatus: certè ei succurritur succedenti, sicut si extraneus datus esset in adopt. quia uocatur in unā tertiam pater eius in aliam tertiam: alter filius emācipatus cū nepote altero retento in potestate uocatur in reliquam tertiam, quæ erat diuidēda. ¶ Illud.§ Nepos suus iūgetur emācipato præteritoscum pater decedit intestatus, siue nepos fuit in nihilum institutus, uel in magna parte, uel modica portiōe. ¶ Inter ipsum.§ Si aliquis decedit relicto filio emancip. to, & nepote in potestate retento si ipsi duo sint, non alii liberi, diuiditur hæreditas in duas dimidias. sed si sunt plures nepotes, diuiditur: si sunt ex eodem filio, pater uocatur in semissem, duo nepotes in alium semissem. Sed si erat filius emancipatus, & nepos in potestate retentus, & alius filius in potestate retentus, tunc uocatur filius suus in semisses. & emancipatus cum nepote in alium. Sed si duo sunt emancipati, & quilibet habet nepotē, diuiditur in duos semisses. Sed si unus emācipatus habet unum filiū, alius tres nepotes, diuiditur in duos semisses: & unus semis diuiditur in tres quadrātes. ¶ Si quis.§ Defunctus habebat filium emācipatum, & nepotes ex eo decessit intestatus: iunguntur nepotes emancipato: aliquis nepotē omittit partem suam, cui accrescit? Frater accrescit fratri. Quid, si omnes omittant? nunquid accrescit patri, an patruo? Certè soli patri. Si pater omiteret, soli patruo. ¶ Emancipatus.§ Filius emācipatus patri defuncto uult ab intest. succedere ex isto filio non sunt nepotes: nūquid bona, quæ habebat tempore mortis, debet fratribus cōferre? Sic sed si essent nepotes, tunc Prætor tuetur eum cum filiis suis, & eis debet conferre. Sed pro Deo, in quantū erit faciendo collatio? an pro parte uirili? an pro dimidia? an qualiter? Et certè si cōferat fratribus, uirilitert: si filiis suis, detrahet pro eadē, & sic ad coll. uocatur: & ideo si succedit cum filiis suis, habet dimidiam. filii aliam. Sed quid, si emancipatus habet fratrem emancipatum, alium in potestate retentum: Et nepos debet cōferre fratri suo, & nepotib[a]: & erit locus collationi hoc modo. Si c. erant in bonis, habebit l. residua cōferet nepotibus. Sed si erant duo nepotes, & pronepotes, tunc l. retinet: alia l. diuidi debent, quia nepotes habent xxv. alii nepotes habē alia xxv. quia hoc modo uocantur ad successionē ab intestato. Hoc dicit usque ad §. fi. fit filius. ¶ Si sic filius.§ Pater fa. habebat duos filios, unum in potestate, alium emancipatum: & ex alio defuncto nepotem in potestate, & alū emācipatum: qualiter uocabitur ibi. Certè filius emancipatus debet suis nepotibus, & fratribus conferre, & fiet ista coll. Ipse habebit unam partem, aliam nepotes, aliam frater eius: & ita uiriliter uidetur uenire ad successionem cum fratre, & nepotibus. Quid, si nepotes ex illo erant emancipati, ex altero in potestate retenti. Similiter dicendū est, quod uiriliter fiet collatio. Vnum sciatis, quia nepos ex illo confert patri suo: non autem pater patruo maiori: id est, fratri sui aut. h. d. tota lex. Viuianus.

g ¶ Si quis.§ per l. antiquam xij tabul. soli suo succedēt, ut instit. de

lib. 1. de adulteris.

Flo. Calpurnio.

lib. 15. ad Sabinum.

li. 7. Quæstio.

lib. 47. ad edictum.

lib. 40. ad edictum.

Vide in hūc locum Anto. Augusti. lib. 1. emen. c. 1.

Infortiatum. H H ij hæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hære.ab intesta.§.j & sunt sui etiam nepotes in potestate, si pater eorum est emancipatus, vt instit.de hære.qua.& diff.§.sui. Sed per Prætorem solus emancipatus, ac si in potestate mansisset, ut ſ.de contra tab.l.j.§.nocantur. Hanc discordiã sedat hic Prætor, ut partem, quã erat habiturus emãcipatus, si in potestate stetisset, diuidat cũ suis filijs, ut ipse dimidiũ, illi aliud dimidiũ habeat. & eis solum conferat, nõ alijs fratribus. Sed ad hoc, ut fiat hæc coniunctio, multa sunt necessaria. Primò, ut pater sit emancipatus: alias ipse solus succederet communi iure, ut J.e.l.j.in prin.& §.si pater.j.tãd q̃ liberi eius sint in familia, l.in potestate tpe mortis aui, ut hic, &c.§.sui. Tertiò, q̃ hic nepotes sint naturales, & legitimi, nõ legitimi tãm, ut J.e.l.si quis filiũ. Quartò, q̃ hæreditas pertineat ad eos, ſ.nepotes, & filiũ, ſ.q̃ filius præteritus sit, & illi institui vel cõtra tui vel omnes præteriti, & alios institutus, quib. casibus propter cõtra tab. maxime locũ habet concordia: vel prorsus intestatus decesserit, ut hic. Nã uerbũ, pertinere, latè patet: vt J. de uerb.sig.l.uerbũ. Quintò, q̃ suo noie pertineat: alias secus ut hic, & J.eo.§.si nepos exhæredetur ſ.de contra tab.l.nõ putauit, ſ.sed & §.si ple. Sextò, q̃ hæreditas sit paterni generis, aut aui paterni: alias præteritio pro exhæredatione habet, ut ſ.de contra tabu.l.ludi §.ad testamẽta. Septimò, q̃ nõ sint exhæredati ipſi, uel nepos: quia tũc in contra tab. non iungentur: quia omnino eis denegat suo & alieno iure. ut hic, & ſ.de contra tab.l.si post §.exhæredati. Octauò, q̃ emancipatus nõ sit in adoptionẽ data: nã tunc nõ fit eius cõiunctio: quia nec habet contra tabu. nisi sit institutus, & alius cõmittat edictũ, ut ſ. de cõtra tab.l.nõ putauit. §. in adopt. nisi sit datus proprio suo patri in adopt. ut ſ.de contra tab.l.iii.§.idẽ. Sed hoc edictũ hodie locũ non habet: quia sublata est differentia pa. po. ut in authẽ.de hære ab intesta.§ j.col.ix.unde solus filius, non nepos ex eo succedit. Sed nihilominus est legendũ: quia & de collatione dicit: & quia bona argu. hic sunt: & quia alias leges reddit intelligibiles. Dic ergo, si quis &c. ſ.emanciparus ex iis, quibus &c. & per hoc repellit succedentes per lineam fœmineam: quia eis non datur contra tabulas, ut dixi. nec etiam unde liberi, ut C.de suic & leg.l.fina.

a ¶ Datur.§ ei quod est ſ.Item ideò dicit eius partis: quia alios sorte fratres habebat.

b ¶ Ex ea §.ſ.sua parte partem dimidiam, sub aui habeat: reliquam, scilicet, dimidiam liberi &c.

c ¶ Hisque.§ occasione prædictæ concordiæ oritur alia discordia inter hos nepotes, & eorum patruos: nam patrui dicunt patrẽ nepotum præteritũ, & nepotem petentem contra tabulas conferre debere eis fratribus, per l.ſ.de colla.l.j.in princ. at hi nepotes dicunt se solos pati iniuriam per contra tabu sui patris: quia quod soli habituri erant de iure cinili, auferet eis dimidiam. Vnde cùm Prætor grauaretur in prima concordia nepotes, nunc fauet eis, ut solum eis conferat eorum pater, ut hic. & J.e.§.sed etsi sint nepotes. & facit ſ.de colla.l. filius. & ſ.de contra tabu.l.j.§.qui habebat.

d ¶ Hoc edictum.§ cuius mens est in principio huius l.

e ¶ Excludat.§ per ius Prætorium, quod eum solum uocat. Azo.

f ¶ Obiiciantur.§ per l.xii.tabu quæ iubet nepotes uocari, ut instituti. de exhære libe.§.emancipatos, sed simul uocentur.

g ¶ Committente.§ hodie non iungitur, si detur extraneo: quia remanet in potestate, ut C.de adoptio.l.cum in adoptione.§ omnia igitur. Sed & hodie iure veteri iungitur, si detur auo in adoptionẽ, siue fuerit institutus, siue non, ut suprà, de contra tabu.l.fin.§ penulti. & infra, eod.§.si pater. Azo.

h ¶ Filio.§ facit ad hoc ſ.si pars hære.pet. l.j.§.si ego & ſ.de contra tabu.l.j.§.ij. & l.cũ emãcipatus.§.fina.

i ¶ Præteritis.§ extraneus igitur fuit institutus.

K ¶ Admittuntur.§ ad contra tabulas. sed an iungantur exhæredato, sta: in dicam. Accursius.

l ¶ Admitti.§ quasi dicat, si admittatur cum alio: ergo, & solus ut suprà, titulo.j.l. ubicunque. in fin. quod tamen in exhæredato dicit, idem in præterito. ut ſ. eadem l.§. iungitur.

m ¶ Nepotes admiti.§ ad contra tabulas: sed an iungitur nepos patri exhæredato? Azo dicit, quòd non Primò, quia habetur pro mortuo, ut hic. Secundò, quia hoc dicitur ſ. eadem l. in principio. Tertiò, non habet contra tabulas, cuius casu hic titulus est inductus, ut suprà, de contra tabu.l.si post mortem §. exhæredatus. Sed Ioannes dicit, q̃ sic, ut suprà, de inofficioso testamento. l. si proponas. & J. §.si pater. in potestate. Sed potes dicere, quòd per ista quærela iungatur, non prius: uel iungatur, nõ per hoc edictũ, sed per nouam clausulam Iuliani, ut J. eod.l. qui duos.

n ¶ Exhæredatus.§ scilicet, rite: non alias, ut suprà, de contra tabulas. l. non putauit. §. non quæritis. Item hoc ita, si exhæredatio non sit facta inualida, ut J. de bonis liber.l.si patronus.§.ex testamento. sed fallit in hoc casu, ut ſ.de contra tabulas.l.filium.§.sed cum exhæredatio. & infrà, de bonis lib.l.si patronus.§ si quis non mala. Item, quòd sequentes repelluntur, & filij in partem tantùm admittuntur, etiam est de iure Prætoris, ut J.eo.l.qui duos.

o ¶ Liberos igitur.§ i.nepotes, uel pronepotes, uel simile:

p ¶ In familia.§ i.in potestate.

q ¶ Eius.§ subau. oportet esse nepotes: puta, aui.

r ¶ Conceptus.§ sed quam partem petet interim emancipatus? Respond. ut ſ.de contra tabu.l.j.§.si eo tribus.

s ¶ Alio.§ cæterùm si ex eodem nepote esset, excluderetur per suũ patrem talis pronepos. Azo. ut suprà, de contra tabu.l.iii. §. si post. Accursius.

t ¶ Iungi.§ ut infrà, eodem.§. eueniet. Sed argu. contrà, suprà, de legit tut.l.tutela.§. proinde si alter. & infrà, de bonis liber.l.v. & l.ij. in fine.

u ¶ Si postliminio.§ sic supra, de contra tabulas. l.j. §. ex tribus. Azo.

x ¶ Nepotem.§ ſ.unum de duobus: ut statim patet. Accur.

in eiusdem familia habuit, si ad eos hæreditas suo nomine pertinebit, neque notam exhæredationis meruerunt, bonorum possessio eius partis datur, [a] quę ad eũ pertineret, si ia potestate permãsisset, sed † ita, ut ex ea [b] parte dimidiam ipse, reliquã liberi eius habeant, hisque [c] duntaxat bona sua conferat. ¶ Hoc edictum [d] æquissimum est: ut neque emancipatus solus ueniat, & excludat [e] nepotes in potestate manentes: neq; nepotes iure potestatis obiiciantur [f] patri suo. Et in adoptionem datus filius, & hæres institutus ad hoc edictũ pertinet, ut ei iungatur nepos, aui in aui sui naturalis est potestate. Iungitur autem nepos patri suo emancipato siue pater præteritus sit, siue institutus. Et hæc erit differentia inter, in adoptionẽ datum, & emancipatum: q̃ in adoptionẽ quidem dato non alias iungitur, nisi instituto, & alio committente [g] edictum: emancipato autem, siue sit institutus emancipatus, siue præteritus. ¶ Filio [h] in potestate existente, emancipato ex triente hæredes instituto, Iulianus ait, nepotem præteritum petita contra tabulas bonorum possessione, patruo sextantem, patri unciam ablaturum. ¶ Si pater emancipatus exhæredatus sit, nepotib. ex eo præteritis, [i] qui erant in potestate retenti, nepotes admittuntur [k]. Absurdum est enim, cum patri præterito iungantur, instituto eo, uel exhæredato non admitti. [l] ¶ Sed etsi patruus eorum, qui erat in potestate, sit præteritus, pater exhęredatus, debent

† Intell. hius. §. uide per Goza. in l. qui se patris. nu. 262. C. unde lib.

† Flo. deest sed.

† Dic etiãsi hat præterito aut filio superstite: quia nõ dicitur dominum continuari in nepotẽ ex persona aui: cũ pater sit in medio Bal. in l. si quis Posthum. §.fi.ſ.de libe. & posthu.

† Alias, ab extraneo.

† Flo. adoptatus, aliã tertiam emancipatus.

scilicet, rite: non alias, ut suprà, de contra tabulas. l. non putauit. §. non quæritis. Item hoc ita, si exhæredatio non sit facta inualida, ut J. de bonis liber.l.si patronus.§.ex testamento. sed fallit in hoc casu, ut ſ.de contra tabulas.l.filium.§.sed cum exhæredatio. & infrà, de bonis lib.l.si patronus.§ si quis non mala. Item, quòd sequentes repelluntur, & filij in partem tantùm admittuntur, etiam est de iure Prætoris, ut J.eo.l.qui duos.

o ¶ Liberos igitur.§ i.nepotes, uel pronepotes, uel simile:

p ¶ In familia.§ i.in potestate.

q ¶ Eius.§ subau. oportet esse nepotes: puta, aui.

r ¶ Conceptus.§ sed quam partem petet interim emancipatus? Respond. ut ſ.de contra tabu.l.j.§.si eo tribus.

s ¶ Alio.§ cæterùm si ex eodem nepote esset, excluderetur per suũ patrem talis pronepos. Azo. ut suprà, de contra tabu.l.iii. §. si post. Accursius.

t ¶ Iungi.§ ut infrà, eodem.§. eueniet. Sed argu. contrà, suprà, de legit tut.l.tutela.§. proinde si alter. & infrà, de bonis liber.l.v. & l.ij. in fine.

u ¶ Si postliminio.§ sic supra, de contra tabulas. l.j. §. ex tribus. Azo.

x ¶ Nepotem.§ ſ.unum de duobus: ut statim patet. Accur.

a ¶ Ab extraneo.§ i. hic nepos esset extraneus, ut & ſ.de contra tabu.l.cùm emancipati.§.fina.

b ¶ Illud non interest.§ quoad hoc edictum. Sed argu. contrà, ſ.de dolo.l.si oleum. in fi.

c ¶ Parti.§ ſ.de coniungendis. Habet enim & aliam partem, i. de collationibus.

d ¶ Ex liberis.§ ex se pone. Azo.

e ¶ Tunc patruo.§ i. imò nepotib. nõ patruo, ut J. unde l.be.l. si quis.§ fi contrà. Sed hic nepos omiserat ibi nõ. Vel quod ibi dicit, nõ reliquis, scilicet nepotibus ex alio filio: sed suis, sic, & patruo, ut hic. Prima placet, & facit ſ.de uulg. substit. l. cohęredi. §. qui discretas & de lega.j.l. planè. j.respon. & C.de cadu. tollen. §. his ita. Accursius.

f ¶ Conferet.§ etiã institutis, & etiam nõ petentibus contra tabulas: quod non est p edictum de collati. sed per Scæuolæ interpretationem, ut ſ. de colla.l.fi filius.

g ¶ Iniuriam.§ sed dic, ut ſ.eadem. l. circa princ. notaui.

h ¶ Quũ fratribus.§ quum, i. quando.

i ¶ Virilem.§ ut ſ.de colla.bono.l.j.§ fin.

k ¶ Et in eo.§ cùm uocatur cum suis liberis, & conferr.

l ¶ Bonorũ possess.§ vt ſ.§.cum inter.

m ¶ Nam etsi.] à simili probat. H.

n ¶ Alius emancipatus.§ qui non habet filios in potestate aui retentos.

o ¶ Retentus.§ sup. & alius emancipatus: ex quo duo remanserunt in potestate nepotes: & sic tres filij, duo emancipati, & tertius in potestate.

p ¶ Filius emancipatus.§ ex quo nullus nepos est.

q ¶ His duobus.§ natis ex altero emãcipato: confert enim pater eorum: quia est emancipatus, ut C.de colla. l.si emancipati. Vnde bene dico ex altero: si enim ex se nati essent solis eis conferret, ut ſ.§ sed etsi sint.

r ¶ Ipsi.§ nepotes.

s ¶ Conferent.§ i. cõmunicabunt: quod uidebatur per hoc edictũ: sed nõ est ita. Hoc enim &c. Accur.

t ¶ Propter bona.§ sic ſ.de pecu.l.eo tempore in fine.

v ¶ Eueniet igitur.§ secundùm ea quæ ſ.dixi ibi, & pato dimidiam &c.

x ¶ Nepotibus, i. filijs.§ Notagl. sic J. statim nepotẽ pro filio, & pnepotem pro ipso nepote pant. Nam respectu aui defuncti dicitur nepos, & pronepos ille: quoad filium emancipatũ est filius, & nepos

y ¶ Ex alio una.§ non dico, ex alio, id est, suo fratre prædmortuo, & eius filio: illis enim non conferet, sicut nec eorum auo. Item illi semissem hæreditatis prouenire haberent licut eorum auus. Vel dic nepote suo. i. suo filio: secus si ex eodem nepote haberet: quia tunc pronepos per nepotem i. per patrem suum excluderetur, ut ſ.ead.l.§. liberos. in fi. Azo. Nisi ponas nepotem præmortuum: & facit ſ ea l.§. liberos. in fi. & J. proxi. & ſ.de colla.l si nepotes. Accur.

z ¶ Ex defuncto.§ quodã tertio, qui erat in potestate, secundum Azo.

a ¶ Alius.§ ſ.nepos. Accur.

b ¶ Tractat.§ i. tractando quærit.

c ¶ Nepotib.§ istis, quorũ alter erat emancipatus. Sed quomodo confertur emancipato nepoti, cõtra l.ſ.de col. l.j.§ portiones? Rñ. ex persona sui patris præmortui petunt conferri sibi hi nepotes: qui pater fuerat in potestate aui: quia qui eius persona nituntur, eadem eis portio conferatur, quæ patri cõferretur, ut suprà, de colla. l. si nepotes in locum. maximè si cautũ erat patri de collatione ante mortẽ. Sed obstat qd subiicit, Quamuis minus &c. Si enim pater viuit, & velit concurrere cum suis fratribus, non erant habituri minùs: imò nihil, ut ſ.ea. l.§. pater in potestate. Respon. minùs, quã patruus: quia nihil. Nã quod nihil est, minus est, ut ſ. de trib.l. illu.l. Vel dic secundò, q̃ pe tunc cõferri ex sua persona, non patris: & dic de profectitiis bonis aui, uel patris, ut C.de col.l.filiæ dotem.§ nec dubium. & l. vt liberis. §.fina. Vel tertiò dic, hunc nepotem à patre suo, non auo, emancipatum, & ideò ei cõferturquia nec per se, nec per alium factum est, quò minùs sit in potestate aui. Et secundù has duas positiones dic patrem nepotis emãcipatũ. Et quod subiicit, quamuis, &c. q.d si pater uiueret, in portione tertia concurreret cũ suis filijs, & sic nepotes haberent medietatem tertiæ: sed tamen habent integram tertiã collationis. Itẽ quid hoc ad hunc tit. Respon. quia hic titulus dicit de collatione facienda à patre filijs, vt ſ.ea.l. in prin. cuius rei causa etiã supponit generaliter, q. & quãtum debeant conferre nepotibus, & quibus etiã cõferant nepotes.

d ¶ Fratri suo.§ qui erat in potestate.

e ¶ Ex eodem filio.§ mortuo.

f ¶ Defuncti.§ proaui.

g ¶ Filio.§ scilicet, pronepote defuncti: uidebatur quòd patruus emancipatus conferret soli pronepoti, qui remansit in potestate: sed secus est. Et habet hic locum eadem quæstio, quæ etiam habetur in superiori §.

Prætor filiis suis, qui sunt in potestate, solis conferre: meritò: quia ueniendo ad bonorum possessionem illis solis iniuriam [a] facit.

¶ Nunc videamus, quantum eis cõferat. Et quidẽ semper quum [b] fratribus emancipatus confert, virilem [i] sibi detrahit. Vtrum & in eo [k] casu virilem detrahat? an verò quia dimidiam partem habeat bonorum possessionis, [l] dimidiam partem etiam bonorum suorum conferat? Et puto, dimidiam tantùm bonorũ eius † partem cõferre debere. Nam etsi [m] alius emancipatus [n] sit filius, alius in potestate retentus; [o] filius emancipatus. [p] his duobus [q] nepotibus vnã partem tantùm conferet: & patruo eorum, qui in potestate manet, vnam partem dabit: tertiam ipse habebit: nec quod nepotibus confertur à patruo emancipato, ipsi, [r] patri conferent. [s] Hoc enim non de bonis aui, sed propter bona [t] posteà eis accrescit. † Eueniet igitur, [u] vt pater emancipatus si centum in bonis habeat, quinquaginta sibi detrahat, residua quinquaginta omnibus nepotibus, id est filiis [x] suis cõferat: aut si vnum nepotem habeat, & duos ex alio pronepotes, ita diuidat quinquaginta, vt nepos habeat vigintiquinque, pronepotes ex alio vna [y] † vigintiquinque: nam & bonorum possessionis ambo vnam partem habẽt. ¶ Si sit filius † in potestate, alius emãcipatus, & ex defuncto [z] unus nepos in potestate, alius [a] emancipatus; eleganter Scæuola tractat [b], an patruus emancipatus tantum nepotibus [c] †, quantũ fratri suo [d] cõferat? Et ait posse dici, tres eũ partes facere debere †: sibi unam, fratri unam, tertiam istis collaturum: quamuis hi minus, quàm patruus, ex hæreditate aui concurrente patre sint habituri. Quæ sententia uera est. ¶ Sed etsi sint duo nepotes ex eodem filio [e] hique emancipati, & ex altero eorum pronepos in potestate defuncti [f]: partem habebit nepos unus aliam nepos cum filio [g] suo. Sed

† Fl. qui partiatur.

† Fl. quod etsi.

† Fl. alius filius semissem.

† Fl. inter.

† Flo. sint.

† Fl. in suorum.

† Fl. eis.

† Fl. accessit.

† Nota. hic bona. ar ũ, Quod nihil est, minus est. ſ. in l. j. §. hæ nerba. ſ. si cui plus. q̃ per l. Paleo. Bal. in autheo. cõtra rogatus. C. ad Treb. ũc minus licet ei, cui plus: Speculu. de. & ij. dec. e. §. ix. uersic. sequitur.

† Fl. uno.

† Intell. hius. §. uide per Cagno. in l. emancipati nu. 56. C. de collat.

† Flo. tractat, patruus emãcipatus quantum nepotibus.

† Flo. deest debere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ S. d etsi. § 3. dixit qualiter nepotibus conferetur: nunc econtrà, qualiter ipsi conferant, & cui. Et dic. q habuit fratrem, ex quo fuerunt duo filij, q ipsi fuerunt nepotes patri meo, s. auo suo: & ex uno eorũ nepotũ præmortuo, duo sunt pronepotes ad auum: quorũ alterũ emancipauit auus. Nunc auus moritur, ego filius succedo in dimidiã nepos superstes in medium: alterius dimidiæ alia quarta deberet dari pronepoti remanẽti in potestate aui de iure ciuili sed per Prætorẽ fit ei iniuria, qui nouat etiam nepotem emãci patum, cui datur alia quarta. Cũ ergo ei soli faciat iniuriam, ei soli conferet. Secundò conferet patruo suo, si superstes non superest proximior patruus suo: tertiò, mihi, qui sum patruus magnus.

b ¶ Pronepotes. § f. sint.

N Ihil in hac parte. § CASVS. Si filius emancipatus præteritus à patre petit contra tabu. legata tenetur exceptis personis præstare Nuo q d si suus nepos succedit cum emãcipato ex isto edicto, præstabit legata exceptis personis? De hoc nõ uidetur cauere in isto edicto, sed dicendũ est, sicut emãcipatus præstat, ita nepos suus. Viuia.

c ¶ Edicti. § de coniungendis. Accur.

d ¶ Sermo. § id est, edictũ de lega. præstã. quod est 3. Et pone nepotẽ in potestate hęredem institutum, & patrem eius emancipatũ uel præteritũ, uel ambos præteritos extraneo instituto: & petisse cõtra tab. Rupto testamento, & iungũtur, & ambo soluũt legata exceptis personis: quia cũ nepos facit iniuriã emancipato, qui solus de iure prætorio succedit, & participat emolumentũ participet & onus: & facit 3. de leg. præstã. l. nepos. & l. se.

e ¶ Ipsum § nepotẽ, qui plus haberet: quã pater, si legata soluere t pater, & non ipse.

Q Vi duos § CASVS. Ita l. aliquantulum est uerbosa: tamen intellectus eius breuiter notari potest Pater habebat duos filios: alterum emancipatum. Emancipatus filium procreauit: ille fuit à patre suo emancipatus: modò quæritur, quomodo uocetur ad successionem? Et certè si emancipatus est præteritus ab auo, licet alij sint instituti, iungentur: sed exhæredatus nõ uocatur ad contra tab. quia exhæredatus suis nepotibus non debet obstare: sicut præteritus non obstat quin ex isto edicto admittantur. quid dicemus? Certè ut emancipatus cum suo nepote uocetur in partem uirilem. Viuia.

f ¶ Emancipauit. § scilicet, primum, & alium pòst, ut infrà, innuit. Accurtius.

g ¶ Filium. § scilicet alium: & sustulit, id est, procreauit: scilicet, post emancipationem

h ¶ Exhæredatus. § filius primò emancipatus, ex quo sunt nepotes

i ¶ Prater eius. § ordo literæ est: quæro cum frater eius sit emancipatus, & ipse f. frater eius præteritus, & nepos &c.

k ¶ Instituti § f. sunt.

l ¶ Iuris fit. § hoc casu, & sequenti.

m ¶ Ponamus § f. & sic ambo filii, erant præteriti.

† Flo. de fic.

† Flo. confe at.

† lib. 4 t. ad edictum.

† lib. 9. Digesto.

† Fl. Quoniam.

etsi [a] nepos sit †, & ex alio nepote defuncto duo pronepotes [b], unus ex pronepotibus emancipatus soli fratri suo conferet †, uel si frater non est, soli patruo, non etiã patruo maiori.

¶ *Clausula adiecta in lege interpretata, uidetur repetita in lege interpretante. Bartolus.*

¶ Paulus. † L. II.

N Ihil in hac parte edicti [c] caauit Prætor, ut legata exceptis personis nepos præstet, sed potest superior sermo [d] & ad hunc casum referri. Nam absurdum est, patrem quidẽ eius legata præstare, ipsum [e] uerò plus habere: cum eadem conditione in eãdem partem uocentur.

¶ Marcellus. † L. III.

Q Vi duos filios habebat, alterũ ex his emancipauit [f], nepotem ex eo in potestate retinuit. Emancipatus filium [g] sustulit, & à patre exhæredatus [h] est. Quæro, cum frater [i] eius, & ipse emancipatus sit præteritus, & nepotes ex emancipato filio ab auo hæredes instituti, [k] quid de bonorum possessione iuris sit [l]? & quid interest, si emancipatum quoque, ex quo nepotes erant nati, præteritum esse ponamus [m]? Respondi, filiũ, retento ex eo nepote, emãcipauerit, & emãcipatus procreauerit filium, & hæres uterq; nepos institutus fuerit, pater eorum exhæredatus [n], alius filius præteritus: solus [o] filius præteritus bonorum possessionem contra tabulas petere poterit. Exhæredatus enim obstat filiis suis [p] post emancipationem susceptis. Nepoti tamen retento in potestate bonorũ possessio dari debet: † qui, si pater eiʼ emancipatus præteritus esset, simul cum eo [q] bonorum possessio

b ¶ Bona sua. § f. nepotum: ad quod 3. de collat. bo. l. si quis filium. & l. j. §. is quoque. Et not. uelit nam non cogitur emancipare, ut 3. de lega. j. l. filius fa. §. secundum uulgarem. nisi in casibus not. instit. quib. mod. ius pa. po. solui. §. fina.

c ¶ Emolumentum. § nepotibus.

S I nepos. § CASVS. Si pater filium emancipatum præteriit, nepotem ex eo exhæred uit: si nepos succedit hæredi instituto, & præteritus petit contra tabulas: iste nepos non iungitur cum patre suo: quia non uocatur ut nepos, sed ut quilibet extraneus.

d ¶ Non poterit. § quasi ipse sit institutus ab auo, & sic accipiet cõtra tabu. alio committente edictum.

e ¶ Non suo nomine. § ut 3. ea l. in prin. & 3. de contra tabu. l. non putauit. §. sed etsi ipse. & j. de ope. li. l. cum patronus. §. cum libertus. & 3. de le. præ. l. iii. §. hoc autem.

S I quis filium § CASVS. Patersfamilias habebat filium in potestate: quendam extraneum in locum nepotis adoptau t, filium emancipauit: nunquid nepos adoptatus iungetur filio emancipato? Non. quare? quia desinit esse nepos ei, cum emancipatus est filius. Vivianus.

Desiit.

n ¶ Exhæredatur. § fuit.

o ¶ Solus. § non exhæredatus: illum enim excludit.

p ¶ Filiis suis. § i. filio, ut possit in casu. Azo.

q ¶ Cum eo. § f. patre.

r ¶ Posset. § f. filius patre committente edictum.

nem accipere posset [r] propter [s] id caput edicti, quòd à Iuliano introductum est: id est, ex noua clausula. Nec debet deterioris esse cõditionis, quia pater eius exhæredatus fit: ideoque † ei [t] præterito quoque præstari oportebit. Sed fratris eius, qui post emancipationem natus est, diuersa [u] condi tio est: conseruanda est tamen & illi ad uirilem partem hęreditas: sicut etiam Imperator Antoninus in persona nepotis [x] † ex filia rescripsit.

¶ Modestinus. † L. IIII.

E Mancipato [y] quis filio retinuit ex eo nepotes i potestate: filius emancipatus susceptis posteà liberis decessit. Placuit in aui potestate manentes, simul cũ iis, qui post emancipationem nati sunt, decreto bonorum possessionem accipere: manẽte eo [z], ut si uelit auus sibi per nepotes [a] acquiri, bona sua [b] conferat, aut nepotes emancipet, ut sibi emolumentum [c] paternæ hæreditatis acquirant. Idque † diuus Marcus rescripsit.

¶ *Iurisconsul. exponit uerba posita 3. eo. l. 1. quę dicunt Suo nomine. Bar.*

¶ Idem. † L. V.

S I nepos exhæredatus hæres extiterit ei, quem auus hæredem fecerat, deinde pater eius emancipatus testamento præteritus accipiat contra tabulas patris bonorum possessionem, iungi patri suo nepos non poterit [d], sed uelut extraneus excludetur: quia non suo [e] nomine auo hæres extiterit.

¶ Scæuola li. 6. Quæst. L. VI.

S I quis filium habens in potestate extraneũ in nepotis locum quasi ex eo filio † natũ ado-

s ¶ Propter id. § ratio superioris proximi edicti. Et dic, quod magister Iulianus fuit autor huius noui edicti de coniungendis: quod Prætor proposuit: uel forte illius tantũ clausulæ. Et nepos præteritus cum exhæredato patre iungatur. Azo.

t ¶ Ei. § id est, nepoti etiam soli.

u ¶ Diuersa condõ. § ut pote cum ei nõ detur contra tab. Azo.

x ¶ Nepotis instituti hæredis: & facit supra de inof test. l. si proponas: & 5. de legat. præstan. l. filium. §. ad eum. Sed contra infra. eod. l. fina.

E Mancipato. § CASVS. Pater emancipauit, filium, nepotem in potestate retinuit: filius liberos suscepit, eadem decessit. Placuit in aui potestate manentes, simul cũ his, qui nati fuerunt post emancipationem, ad bona aui uocantur? Sic ad bonorum posse contra tabulas: & ab intestato: uerum, nen emancipati debent conferre suis. Viuia.

y ¶ Emancipato. § bono. poss. Vnde liberi in bonis patris emãcipati. Sed quid ad hunc tit.? Respond. etsi non directo utiliter tamen & in hoc casu locũ habet. Nam retentus in potestate aui quodam modo, quãtum ad suũ patrem, emancipatus uidetur, cum nõ iaceat sub potestate: cõiungitur tamen tanquãm emancipatus cum his, qui sunt in potestate, ut uiriliter cũ eis succedat. Azo.

z ¶ Manente eo. § f. in sua firmitate. Azo. i. saluo eo.

a ¶ Per nepotes § scilicet, in potestate retentos.

† Fl. idque.

† lib. 6. Pãdectarum.

† Fl. neptis.

† Fl. filium

† Fl. deest. Antonini.

† Fl. cõiungebatur.

† Fl. idque ita.

† li 6. Differentia.

n ¶ Desiit. § alias deest. non. Et secundum hoc iste d, quia, erit ratio, quare videatur admitti. Et respondetur à ratione non potest iungi, quia desiit esse &c Vel si habeas non erit ratio quare non debeat admiti, non tamẽ sufficiens, sed subauditur, nec huius nepotis causa est natur alis, Azo. Et secundum hoc non obst. J. de capt. l. si me.

S I post emancipationem filii. § CASVS. Pater filiũ emãcipauit, & ex eo susceptus est nepos: iste nepos iungitur patri suo ex isto edicto, & hunc nepoti debet pa . conseruari. Si patruũ non habet, dimidia conseruatur: sed si haberet patruũ, indubitãter si petitur contra tab. fiũt semisses, & emancipãtus cũ filio vocatur in semissem, patruus in alium. Nam si ex filio in potestate cõstituto essent duo nepotes, vocaretur in vnam dimidiam: siue sit petita cõtra tabu. siue ab intestato locus fit successioni: sed debet aliquid conferre: quia pater suus confert: patruus suus nõ. Sed si peteret contra tab. patruũ cõferet: quia tenetur præstare legatum patruo, cum sit de liberis. Vivianus.

b ¶ Conseruanda. § ex interpretatione potius, quàm verbis dicti, cũ edictum iungit nepotem in potestate retentum, ut 3. eo. l. j. in princi.

c ¶ Semisses. § computato tali nepote.

d ¶ Antonini. § per constitutionem Anto. tali nepoti conseruatur portio, ut 3. eo. l. qui duos. in fi.

e ¶ Virilis. J. i. tertia Duo enim sunt filij: etsi hic nepos vocaretur in uirilem, tertiam haberet, ut 3. de leg. præstan. l. uirilis. in princ. Azo.

f ¶ Quarta. § scilicet, totius hæreditatis. i. dimidia dimidiæ: sicut si in potestate esset retentus. Et hoc est, Nam si &c.

g ¶ Coniungeretur. § per verb. z edicti.

h ¶ Proponamus. § aliam proponit quæstionem. Accur.

i ¶ Ex eodem. § scilicet, filio. Et sic duo nepotes: alter in potestate, alter non. Et quod subiicit, Duo, mutat casum: tandem redit ad istum ibi, An ergo &c.

K ¶ Quartam. § totius hæreditatis, id est, dimidiam dimidiæ. Azo.

l ¶ Ergo nunc. § quãdo alter de nepotibus est in potestate, alter nõ.

m ¶ Sesunciam. § id est, unciam & dimidiam: & sic inter ambos habeant tres uncias, id est, quartam totius hæreditatis, ut insti. de hęre. insti. §. hæreditas.

n ¶ Retentus. § & hoc satis uidetur, cum sint duo nepotes, alter in potestate, alter non: sed quæstioni suprà factæ ibi. Nunc uer &c. non respon. & ideò dic uirilem conseruandam, ut 3. eo. l. qui duos. in fi. quæ est contra. Cum enim duo accipiant cõtra tabulas, pater & filius, uirilis cõseruatur filio, i. nepoti, ut 3. de leg. præstan. l. uirilis. in prin. Nec mirũ si plus habeat nepote in potestate retento, qui solam Quartam habet ex hoc edicto. Hoc enim non suo iure, id est, iure cõtra tabulas habet: sed quia institutus est. Alii dicunt, & hunc in Quartam uocari & corrigi quod est in l. qui duos. in fi. Alij, quòd ibi in uirilẽ, id est, in tantum quãtum acciperet nepos in potestate: & sic illa secundũ istam non in uirilem totius hæreditatis.

o ¶ Et patruo. § non solum patri. Hug.

p ¶ Præstaret. J. nõ solum pater, sed etiam patruus: nec ob. 3. de leg. præst. l. nepos. in fi. quia ibi erat nepos in potestate: hic non.

¶ DE CARBONIANO EDICTO.

¶ *A Carbone Prætore: sicut Publiciana à Publicio, ut institu. de act. §. alia.* ADDITIO *Rubrica ista ita continuatur ad præcedentia: Quædam bono. poss. de quibus habuistis, tribuunt ius etiã ei, cui decernitur bo. poss. ab intestato: de quibus infrà habebitis: & istę dicuntur ordinariæ, quæ sunt, quæ tribuunt factum, & faciunt detentatorem: qualis est ille, quæ datur uetri, 3. de uen. in possess. & qualis est Carb. Ideò ponit de Carboniano edic. & potest exponi dupliciter, de Car. edi. & de beneficio Car. edicti quod est æquissimũ: Deus inspirauit homines ad inueniendũ tale beneficiũ, Contingit aliquando, quòd mortuo patre remanet impubes, ipsi mouet quæstio status, & bonorũ: & uult Carboniaũ, quòd differatur in tẽpus pubertatis, & sit in posbo. Vel exponitur: de Carboniano edicto, id est, de Carb. bo. poss. Quãdo cõpetat, & quando non, & quod sit eius beneficium. Quando cõpetat, dicitur in l. Quãdo non, dicitur in §. Pomponius. Quod sit eius beneficiũ, dicitur J. eo. l. sed etsi is. Vivianus.*

I cui § ¶ Casus usq; ad §. Papi. alias, Pãpo dicitur. Debetis scire: iste titulus est lenis titul? in libro isto fortiores sunt leges. Cõtingit aliquando, quod pater decedit intestatus relicto filio impubere. Agnati impuberis incipiũt male cogitare de eo: uenũt, & dicũt, Tu non fuisti eius filij, licet teneret te pro filio: qa ista mulier decepit eũ: non debes habere bona. Mulier mater illius incipit flere, illi agnati sunt magni, loquũtur cum multis, & suã astutia ligant ubi omnes agnatos. Iste puer remanet solus cũ matre: ideo dominus Carbo. interponit se: dicit, q si filio ipuberi ab agnatis mouetur quæstio status, & bonorũ, mittã eum in possessionẽ omniũ bonorũ, & differam quæstionẽ status, & bonorũ donec erit pubes. Tũc agnati dicãt: simulatur patri, & recedũt ab illo, & iuabũt puerũ. Vnũ scias, si puer petit Carbo. poss. debet cauere, de bonis nõ diminuendis: & aduenientę pubertate. si nõ apparet filius habebũt illi bona Si nõ cauetur, cæteri erũt cũ eo in poss. Datur Carbo. poss. non tũ masculis, sed fœminis descẽdentibus per lineam masculinã Est sciendum, quibus liberis datur Carbo. poss. ex testamẽto, & eisdẽ datur ab intestato. Sed quid erit, si impubes patitur cõtroversiam, nõ quod non sit de liberis, sed quod non sit poss. emancipationem à patre in potestate retẽtus? Similiter differtur quæstio in tẽpus pubertatis Vnũ sciatis, si pater negauit filiũ, datur bon. poss. Car. sed si non negatur filius, sed dicatur seruus, ei datur Carbo. poss. Sed si ficus mouet alicui impuberi quæstionẽ status, & bonorum, datur Carb. bon. poss. ¶ Si quis. § Hic est mirabilis casus, & est talis. Habeo filiũ, & ex eo nepotem: filium emancipo: decedo intestatus. Dicit nepos in potestate retentus, debeo ei succedere: ecce uero dicis, non quia es incognitus à me cuiili. Dicit filius. tu nõ es filius meus: dico, ego uolo petere Car. bon. poss. Certè permittitur. Et quod dicitur esse locus hic, ita breuiter no. exãplum hoc modo, Pater aliquo tempore credidit puerũ esse suum filium: mutauit opinionem: tẽpore mortis uoluit facere testamentũ. Vetebat aliquis, Quare non instituis illum? Scitis quare? quia non credo meũ filium esse: moritur ipse. Mater petit, quod iudicatur in poss. bonorum: ex Carb. edicto inducetur. secus si pater ex testamẽto diceret talem institutũ puerũ exhæredo, quia nego filium. Hoc casu excludetur à Carboniano. Sic soluitur contra. arg. J. ead. l. §. Pompo. Interdum maius periculum est dicere, tu es seruus, quam dicere, tu non es filius. Et ubi maius periculũ, maius cõsilium, 3. de uen. insp. l. in princ.

¶ Pomponius. § Habuistis quando locum habet Car. modo ponit, quãdo cessat si impubes instituitur, uel exhæredatur: quia testator uidetur eum exclusisse, nisi in casu, si filius Posthumus hæres est institutus. Si ergo aliquis instituit filium ex minima parte, Carbonia debet cessare. Sed si forte aliquis instituit filiũ, & roganit restituere, Carbonia cessat. Sed quid? filius nõ est institutus, uel exhæredatus, & mouetur quæstio matri. Et dicitur, quod si subiecit partũ, erit locus Carb. edicto. Vnum sciatis, si matri, & filio mouetur quæstio, mater defendet filium: & si fertur sententia contra matrẽ, præiudicat filio. Sed si dicatur mater partum subiecisse, agitur contra matrem, & pronũciatur contra eam. h. d. eum l. seq Vivianus

q ¶ Si cui. § non instituto uel exhæredato, ut infra, eadem l. §. Pomponius. Azo.

r ¶ Fiat. § à. possidẽte. Nã & reus dicitur facere controuersiã ut supra, de procura. l. nõ solũ. §. si fiat. us. Hic. n. filius agebat, ut fiat patet

s ¶ Sit. § scilicet, connumerandus: & ita de statu, id est, de filiatione similũ, & de bonis ab aliquo locum nõ habet, ut J. e. l. iii. §. quãtus. Idem etiã seruus dicatur, ut J. eo §. sed etsi quis.

t ¶ Et impubes § alii eũ nõ subuenit: quod dicit J. e. l. iii. §. puberi.

v ¶ Causa cognita. § quod dic, ut J. eod. l. iii. §. causæ. Azo.

x ¶ Possessio corporalis rerum hæreditariarum.

y ¶ Non detur. § de bonis restituendis, si appareat nõ esse filium ut

Infortiatum.

H H iij colli-

† Fl. Emanepato &c. unde in hũc locum Augu. li. j. emẽ. c. x.

li. 16. Disputatio.

† Fl. idque.

† Fl. idque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

colligitur ℣.e.l. sed & si is. § pen. & dicitur ℣. de colla. bo. l. iii. §. j. Itē imo quandoque & si satisdetur, ut ℣.e.l. sed etsi. in prin. Azo.

a ¶ Simul. § sed dissimiliter: quod dic ut ℣.eo.l. de bonis. § qui pupilla. & l. sed & si is.

b ¶ Ex uirili. § s. tantum, non ex fœmineo. Nam cum eis contra tab. denegetur, ut ℣. de contra tab. l. illud. §. ad testamēta. ergo & hoc edictum, ut ℣. proxi §. Differtur tamen quæstio, ut ℣.eo. l. de bonis. in princ. Azo.

c ¶ Et generaliter dicimus. § huic regulæ derogatur & ex testamento, quia contra tabulas non datur instituto uel exhæredato, ut ℣. de contra tabu. l. j. in prin. Sed hoc quandoque fit, infra eadem l. §. Pomponius. & l. si impubes. §. interdum. Item ab intestato: quia contra tab. non habet locum ab intestato, ut institu. de bono. possess. §. finautem. hoc fit, ut infrā, eod. l Carboni. j. respon. & l. de bonis. §. hinc, quæ sunt contra. Azo. & facit supra, de inoff. testa. l. qui de inofficio. testa. Et qui sunt isti, habes ℣. de contra tab. l. j. in princ.

d ¶ Ab aliquo. § extraneo. Azo.

e ¶ Ab ipso patre. § s dicitur q̃ non fit de liberis. Azo.

f ¶ Patre. § repete, cōtrouersiam patiatur.

g ¶ Testator. § id est, auus prædicti patris pater.

h ¶ Carboniano. § nō ergo patris dictum filio præiudicat, uel etiam ignorantia, ut infra, de capt. l. si quis ingenuam, nec matris, ut supra, de proba. l. fi. in fin. & arg. ℣. ad Syllani. l. iii. §. j licet profit patris dictum, ut ℣. de libe. agno. l. j. §. Iulianus. & ℣. de proba. l. fin. in princ.

i ¶ Nā &. § pro etiā: alias, nam uel.

K ¶ Inuenta erit. § not. non aperiri uiam malitiis: sic supra de transac. l. cum hi. §. fi. cum lis. & de tribu. l. illud. §. sed si mercem. & C. de edi. diui Adrio. l. quamuis.

l ¶ Quòd si fiscus. § facit. ℣. de bono. possel. l. non est.

m ¶ Cessare. § ad scriptum: facit ℣.eo. l. iii. §. quamuis. & ℣.eo. l. cum fine. & facit infra, e. l. si impubes. §. cùm uerò. & §. interdum. & ℣. de inoffic. testa. l. qui de inofficioso.

n ¶ Habet. § bonorum possef secundum tabu.

o ¶ Possessionem. § s. secundum tabu.

p ¶ Videatur. § i. præsumatur: quia constante matrimo. est editus, ut ℣. de his. qui sunt sui, uel alie. iur. l. filium. §. non tamen. Azo.

q ¶ Bonorum poss. § Carboniana. Sed cur huic magis datur, quam nato instituto? Resp. in iam nato non est dubitatio, an sit institutus: constat enim: Vnde sufficit ei secundum tab. At hic non est uerisimile testatorem instituisse nisi eum qui ex se concipieretur. ut ℣ de condi. & demonstra. l. cùm uir uxori. At hunc non constat esse conceptū ex eo, propter negationem, ut C. qui. ad li. procl. l. fin. & ideo nō ex-

† Vbi maius periculum est, ibi cautius est agendum: ut in c. ulti. cū gl. super uerbo, personaliter. in fi. ulc. cō cord. extra de offic. de leg. Patris, uel matris dictū, filio non præiudicat.

† Flo. deest eò.

† Fl. quòd.

† Flo. Sed etsi.

† Flo. 79.

simul a in possessionem eorum bonorum esse Prætor iubet. ¶ Non tantùm masculi, sed & fœminæ ex uirili b sexu descendentes Carboniani commodum habebunt. Et generaliter dicimus c, iis demum Carbonianum competere, quib. cōtra tabulas bonorum possessio cōpetit: iis uerò non competere, qui repelluntur † à cōtra tabulas bonorum possessione. ¶ Si quis non ab aliquo d hanc controuersiam patiatur, quòd inter liberos non sit, sed ab ipso e patre, ut puta, nepos, qui se retentū in potestate aui dicit, ab emancipato patre f, cui iungi desiderat, an differri debeat? Et magis est, ut differatur. Parui enim refert, quis ei controuersiam faciat: cum etsi testator g eum negauerit ex liberis, nō tamen exhæredem scripserit, Carboniano h possit esse locus.

¶ Sed etsi quis non tātùm ex liberis negetur esse, uerùm etiam seruus esse dicatur, fortè ex ancilla editus; Iulian scripsit, adhuc Carboniano locum esse: quod & diu Pius rescripsit. Nam † & i magis consulendum est iis, quibus maius periculum intenditur. Nam si aliter obseruetur, inuenta erit k ratio, quemadmodum audacissimus quisque eò. † maiore iniuria impuberē afficiat, quò † & plura, & grauiora de eo mentiatur. Sed etsi ipse defunctus seruus esse dicatur, idem erit dicendum. Quòd etsi † fiscus l faciat impuberi controuersiam, Carbonianum edictū potest locum habere.

¶ *Ei, qui habet bonorum possessionem secundum tabulas, non datur Carbonianū. Bartolus.*

¶ Pomponius libro. † lxxviij. ad edictum, scripsit. Cū filius hæres, uel exhæres scriptus est, Carbonianum edictum cessare m, quamuis filius esse negetur: quia uel quasi scriptus habet n bonorum possessionem o, etiamsi filius non

† Fl. repellentur.

† Flo. deest.

† Fl. quia.

sit: uel repellitur quasi exhæredatus, etsi filius esse uideatur p: nisi fortè posthumus, inquit, sit hęres institutus, & natus negetur esse filius, sed subiectus esse dicatur: quo casu eius partis tantum dāda est ei bonorum possessio q, ex qua institutus est. ¶ Idem ait r, Cùm quidam exhæredem scripsisset filium, q̃ diceret s cum ex adulterio conceptum, quasi † fieret ei hęc controuersia an inter liberos sit, ex hac parte edicti ei bonorū possessionem competere: cum, si sine elogio t exhęres scriptus esset, non haberet bonorum possessionem. Idemq; est, & si ita sit scriptum, Quisquis est, qui filium meum se esse dicat, exhęres esto: quia non est filius exhæredatus:

¶ Si quis filium suum hæredem instituerit ex minima parte, sic, Ille, qui ex illa natus est, hæres esto non quasi u filium suum, deinde hic contendat patrem intestatū decessisse x, seque ei suum hęredem esse: interest, cohęredes eius utrum negent y cum filium, an uerò contendant testamentum ualere. z Si testamentum ualere cōtendant, controuersia non est differenda, & Carbonianum edictū cessat a. Quòd si filium eum negent, & ad ipsos potius quasi ad consanguineos hæreditatē b pertinere dicant, data bonorum possessione impuberi, controuersia in tempus pubertatis differtur.

¶ Si mater subiecti partus arguatur, c an differenda sit quæstio, propter statum pueri, quęritur. Et siquidem pupilli status in dubiū d deducatur, † differri quæstio in tempus pubertatis debet, cū metus esse possit, ne minus idoneè defendatur. Cùm uerò mater e rea postulatur, utique integra fide, & maiore constantia causam defensuram † recenti tempore, dubium non est, cognitionemq; fieri oportet †: & post euentum

t ¶ Elogio. § scilicet illo, qui ex adulterio natus est. Azo. Et not. q̃ ratio huius edicti est quia pater dicēdo eum spuriū uidetur exhæredasse, ut extraneum & sic exhæredatio nō ualet. Eadem est ratio in sequenti: quia cum imposui pœnā si diceret se filiū, per consequens uolui eum extraneum dicitur arg. insti. de legat. §. fin. & sic ut extraneum exhæredo. Et sic non ualet, utpotè res inepta in extraneo, ut ℣. de uerb. oblig. l. quidam cum filiū. §. in eo. Et sic habes tres casus, in quib. exhæredatio habetur p infecta: sed in eo casu, cū dixi, Exhæredo: quia ex adulterio &c. uidetur ualere exhæredatio, ut ℣. de libe. & Posthu. l. etsi percerit. in prin. Solu. quòd hic dicit nullam exhęredationē: dic, si potuerit eum filiū esse. Pater enim eum ideò exhæredauit, quia credebat eum non esse filium. Interim ergo do nec potuerit filius, exhæredatio nocet, ut. ℣. de liber. & Posthu. l. fi posthumus. §. fi secundum. Azo.

u ¶ Non quasi filiū. § s. instituit.

x ¶ Decessisse. § quasi se præterito, cum nō sit institutus ut filius.

y ¶ Negent. § ac per hoc testamētum respectu eius portionis, in qua institutus est, non ualere contendunt, ut C. de hæred. institu. l. si pater. ut & hic, & ℣. exponitur. Azo.

z ¶ Valere. § solum modò respectu partiū omnium: nō etiam negāt eum filium a: & ita de bonis tantū faciunt controuersiam: unde non debet differri, ut ℣.eo. l. fi impubes. §. cū uerò.

a ¶ Cessat. § ut ℣. e.l. si impubes. §. cum uerò Sed arg. contra, ℣.e. l. de bonis. in princ.

b ¶ Hæreditatem. § Nunquid hic hęreditatē amitteret, si probaretur non filius? Arg. q̃ sic, ℣. de iure fis. l. aufertur. sed non est ita: quia hic non ut filius fuit institutus, ut hic dicitur: nec falsa demōstratio ei nocere debet, ut ℣. de cond. & demonstra. l. demōstratio. & C. de fal. can. l. ii. Accur.

c ¶ Arguatur. § i. accusetur l. Cornelia de fal. ut C. de fal. l. j. Azo.

d ¶ In dubium. § facta controuersia ei puero de bonis, & de statu uel de statu tantùm, ut ℣. l. iii. §. quamuis. H.

e ¶ Cùm uerò mater. § s. tantum: alioquin si etiam puero fieret quæstio, differretur ut ℣. dictum est. Vel ut dicunt ℣. proxi. puero tantùm, & non matri fiebat quæstio. hic utrique quos & ratio huius l. & sententiæ, & hæc uerba iuuare uidentur. Azo. Et facit ℣. de adul. l. miles. §. defuncto.

† Fl. deest, bonorum possessione.

† Flo. deceatur.

† Deberet enim differri, si ageret de statu: quæstio status tanquā præiudicialis, differenda est: uide per do. Inf. in §. præiudiciales. in fin. de actio. & ibi inglossa. & per Doctin. l. fi. C. de officio iudi.

† Fl. defensura.

† Fl. dubiū non est cognitionem fieri oportere.

Cogni

a ¶ Cognitionis. § habitæ contra puerum conuentum uná cum matre.

b ¶ Apparuit. § sententia lata contra puerum, non contra matrem solā. Illa enim puero nō præiudicat, ut ℣. de iureiur. l. iii. §. pen. Sed cōtrā ℣. de ven. in pos. mitten. l. fi ventris. Solu. ibi. Facit ℣.eo. l. iii. §. fi mater. & l. fi impubes. § fi mater. & l. Titia. & quod no. C. de fil. l. j Item facit ℣ de fal. l. j. & l. qui falsam. §. j. & l. legē §. de partu.

ADDITIO Die secundū Bart. q̃ in d. l. si ventris. accusabatur mater sola, fiebat tamen præiudicium partui futuro, sed hic fiebat præiudiciū partui iā nato. Et est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quo uiam non potest ita sufficienter defendere. Itē ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quā iam nato, ut l. j. §. si ea ℣. de ven. in poss. mit.

L Icet. Participes. § contrā uidebatur: quia auctrice extincta necipsi teneri possunt.

d ¶ Decesserint. § hoc est contra nos, qui dicimus q̃ viuente criminoso, qui potest criminaliter accusari, potest etiā ciuiliter agi. Alii cōtrā. Quod dic, vt C. de fid. instru. l. fi. §. j. & hic etiam in vita mulieris pōt exercere ciuiliter. Carbonianum.

e ¶ Cognitio. § de statu, & de bonis Accur.

Arbonianum. §

CASVS. Carbonianum edictum est æquiparatū in aliquibus bo. poss. contra tabu. vt quibus datur illud, det & istud, licet habeat peti. Carb. bo. pos. ab intestato. Si pater instituit posthumū, & negatur filius, pōt esse locus huic edicto: Carbo. edictū habet locū ab intestato, nō quādo scriptus est. Vnum sciatis: si mouet quæstio status, & bonorū, differē ex constitutione: pubes autem non habet beneficium Carbonia. edicti, si mouetur ei quæstio status, & bonorum. ¶ Cauæ cognitio. § Habuistis, si cui mouetur controuersia, q̃ inter liberos defuncti nō sit, causa cognita bo. pos. Carbo. dabō. Quid uersatur in causæ cognitione? Hoc, ut si in euidenti est non esse filium, denegetur ei: si autē certū est, uel dubiū est, detur ei. Vbi iudiciū est pro eo statim datur: sed summatim cognoscitur, si est filius. Sed uersatur aliud, ut si expediat impuberi differri, differatur: alter nō. Ergo si duæ sunt causæ cognitiones: non expedit differri, si habet probationes, uel per quos defendatur. Itē si habet obstetricem, per quam potest probare filiationem: istud est fauore impuberis introductum ut nō differatur in tēpus pubertatis. Et ideò si nō expedit ei, nō debet differri. ¶ Si mater. § mater accusatur, quòd filiū impuberem tempore partus falsò subiecit: fertur sententia cōtra matrem: obestne filio non. Sed quid? aliquis faciebat quæstionem status, & bonorū: differtur? Certē sic. Sed quid? decedit testator relicto puero anniculo, & alio, qui habet xiij. & sex menses. agnati mouent quæstionem ambobus: nūquid differtur quæstio status ex persona eius, qui habet xiij. an. & dimidiū? Nō sed ex persona impuberis differtur quæstio status in tempus pubertatis: siue impubes possidet bona, siue nō. Sed quid? Duo sunt impuberes, facūt adinuicem cōtrouersiam: unus se dicit filium, solum, alter dicit se & alium: ille qui dicit se filium solum, differtur. Si autem alter adoleuit finita est eius quæstio in tēpo-

cognitionis, a si suppositum partū apparuerit, b actiones hæreditariæ puero denegandæ sunt: omniaque perinde habēda, atque si hæres scriptus non fuisset.

¶ *Donec uiuit aliquis ex participibus criminis, non potest agi ciuiliter de crimine contra tertium. Bartolus.*

¶ Marcianus. † L. II.

LIcet mulier, quæ partum subiecisse dicitur, decesserit, si tamen participes c maleficij sint, in præsenti cognoscendum est. Si autem nemo sit, qui puniri possit, quia omnes participes facinoris fortè decesserint; d secūdùm Carbonianum edictum in tempus pubertatis differēda est cognitio. e

¶ *Posthumo instituto, licet habeat secundum tabulas, potest etiam habere locum hoc edictum. Bartolus.*

¶ Vlpianus lib. 41. ad edictū. L. III.

CArbonianum edictum aptatum est ad cōtra tabulas bonorum f possessionem, & intestati: g cùm & in secūdùm tabulas bonorum possessione † in quibusdā h casibus possit videri necessarium edictum: veluti, si pater familiàs ita instituerit, Posthumus hæres esto: vel, Posthuma hæres esto: & negetur i verum esse, quod in testamento scriptum est. Et cùm k de fideicōmissis, vel legatis quęritur, differri potest causa, in tēpus pubertatis. Id enim diuus Pius Claudio Adriano rescripsit.

¶ Quamuis scripto hæredi l non permitti † bonorum possessionem ex edicto Carboniano certum sit: m tamen quæstionem status in tēpus pubertatis differri, procul dubio est. Ergo siquidem de parentis bonis, simul, & de statu controuersia fiat, hoc edictum locū habebit: sin verò status tātùm, differretur n quæstio in tempus pubertatis: sed non ex Carboniano, sed ex constitutionibus. o

¶ Puberi, quamuis minori xxv. annis, Carbonianum non succurrit: sed si cū esset pubes, quasi impubes obrepserit, bonorumque possessionem acceperit, dicendum erit, nihil eum egisse. Nam etsi impubes esset, mox pubes factus, finiretur bonorum possessionis p emolumētum. ¶ Causæ q cognitio in eo vertitur, vt si manifesta calumnia appareat † eorum, qui infantibus bonorum possessionem petent, nō detur † bonorum possessio. Summatim r † ergo cùm petitur ex Carboniano edicto bonorum possessio, debet Prętor cognoscere: & siquidem absolutam s causam inuenerit, euidenterque probetur filium non esse: negare debet ei bonorum possessionem Carbonianam: si verò ambiguam causam, hoc est, vel modicum pro puero facientem, vt non videatur euidenter filius non esse, t dabit ei Carbonianam bonorum possessionem. Duæ autem sunt causæ cognitiones. Vnā u dandæ Carbonianæ possessionis: quæ habet commodum illud, vt perinde, atque si nullam controuersiam pateretur impubes, possessionem bonorum accipiat. Alia est causę cognitio illa, vtrum debeat differri in tempus pubertatis cognitio, an repręsētari. Hoc enim † diligentissimè Prętori examinā-

† Flo. promitti.

† Fl. apparet.

† Flo. peterent, nō daretur.

† Similis ęstio summaria haberdr in c. quoniā frequenter. §. si uerò post tempus cū gloss. super uerb. summatim. in princ. extra ut lit. non contesta.

† Flo. hoc autem.

h ¶ In quibusdam. § bene dicit casibus: quia regulariter non habet locum secūdùm tabu. vt ℣. eod l. j §. Pomponius.

i ¶ Negetur. § à legitimis esse verū: scilicet, q̃ fit institutus aliquis Posthumus, & negatur etiā filius: alias nō habet locū Carbo. bo. poss. quia de bonis tantū est, cōtrouersia. ℣.eo. l. j §. si quis filium. Idē in quolibet impubere instituto, vt habeat locū Carbo. bo. poss. si hæc duo negentur: secus si alterum tantū, ut ℣. proxi. §.

K ¶ Et cū § die legata relicta filio, ut filio & hæres dicit cū non esse filium: mittetur in possessionē legatorū: & differtur quæstio status, & legatorū. Et secundū hoc est mirum, q̃ legatario singulari datur Carb. etiā facto testamēto secundū P. & quæritur secundum eum, an filius pro his legatis habeat lecūdū tab. sicut Carbo. quod uidetur absurdum Vel planius dicas Posthumū missum in pos. ex Carboniano, & legatarios legata petere. Certè differtur: quia sperat petitio hæreditatis mouerri per leg timos cōtra filiū, quādo erit pubes ut ar. C. de peti. hære. l. fi. & secundum hoc dic, causa. fle gatorum: & potest, id est, debet & facit ℣.eo. § si quis liber.

l ¶ Hæredi. § impuberi, quē constat sine negatione scriptū. alio quin contra, ut ℣. proxi. respon Azo.

m ¶ Certum sit. § ipse tū possessionem adipiscitur iure communi sine auxilio Carbo. ne

C. de edic. Diui Adri. tol. l. quamuis. & ℣. quorum bono. l. j & l. ii. Azo.

n ¶ Differtur quæstio. § sed nunquām fit missio, ut statim ℣. dixit. Azo. Itē & hoc siue agat, siue cōueniatur impubes, ut ℣. e.l. §. parui.

o ¶ Et constitutionibus. § Si uerò tantū de bonis, nulla fit dilatio, ut ℣.eo. l. j. § si quis filiū. & ℣. e. l. fi impubes. §. cum uerò. Azo. Item cōtrā, ℣.eo. l. de bonis. §. ita demum. Solu. ibi. Accurtius.

p ¶ Possessionis. § petendæ, nō petitæ, ut ℣.eo. de bonis. §. p. ost. Vel dic idem, & si fit indulta à iudice, dum tamen reipsa corporaliter non fit tradita. Azo. ut ℣.eo. l. antepe.

q ¶ Causæ. § dixit ℣.eo. l. j in princip. in duobus uerti causæ cognitionem. & hic de primo. & ℣ § proxi. dicetur de alio.

r ¶ Summatim. § imò plenè, ut C.eo. l. ii. sed expone, ut ibi,

s ¶ Absolutam. § i. sine dubitatione. Hoc enim euidenter &c. Sic ergo illa regula, Dolo facit, qui petit &c. ut ℣. de exce. do. l. dolo. h. abet locum & in possessoris. Et sic est contra, ℣. quorum leg. l. j. §. redigunt. Sed dic ut no. in dicta l. dolo. Item no. de summaria cognitione, ut ℣. ad exhi. l. iii. §. ibidem. Accur.

t ¶ Non esse. § quod duobus modis fit, ut ℣. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. l. filium. §. fi sic. & § sed mihi.

v ¶ Vna. § de qua dixi ℣. proxi. §.

x ¶ Diligentissimè. § hęc ergo causę cognitio fit plenè, sed superior semiplenè. Azo.

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non eandem fidem.§ quia fierent infames. Et no. idem si de facto fiant infames: quia minus creditur in tempore redditi testimonii fides testis, inspicitur, ut ſ. de testi. l. iii. in princ. Vel dic non eadē fide. i. non ita creditur quia non est uerisimile, ꝙ de tam longo tempore sic recordentur, sicut de recenti. Accur.

b ¶ Annum.§ i. uetustissimū quod ſ. de testibus. l. inuiti. & l. ex eo. Accursius.

c ¶ Ancillas.§ cautè hic in plurali, ſ. in singulari dixit: quia in quæstione unius serui causa ponēda nō est, ut ſ. de quæstio. l. j. §. idem Cornelio. Plurium enim seruorū argumenta, & indicia alias præcedentibus sunt necessaria.

d ¶ Veritatē.§ etiam contra fratres huius, qui negat filius. Quod dic. ut ſ. de quæstio. l. extraneo. §. de quæstione. Azo.

e ¶ Insinuare.§ non est idonea hæc allegatio, cum possent hodie testimonia publicari, ut in authen. de testib. §. & hoc uerò inbem'. colla. vii. Idem & in superioribus allegationibus: sed non sic in inferioribus. Azo.

f ¶ Dissertur. Jhoc pcedebat Bul. si filius pereret. Carb. alias etiāsi sibi expediret repræsentari. tamen semper in pubertatem differtur: quod Io. non placet. Pro Bul. est ſ. e. l. j. §. quamuis. nam ibi dicit differendam, cum tantum status sit controuersia non ergo locum habet Carbo. Sed arg. contra eum est ratio huius respon.

g ¶ Admissos.§ ideo scilicet, quia non satisfidatur, ut ſ. eod. l. j. §. j. Azo.

h ¶ Hæreditate.§ & de statu, aliter enim locum non habet, ut ſ. e. l. j. §. si quis filium.

i ¶ Moliri.§ repete, posse illos missos. & sic vel est ibi copula, Et nouare, &c. uel pūctū loco copulæ.

k ¶ Experiri.§ i. defendere: sic ſ. de regul. iur. l. sæpe. §. sed scientibus. Vel dic agendo. ut ſ. eo. §. parui. & secūdum primam not. cogi aduersarios agere ad tempus: sic C. de inge. ma. l. diffamari. Azo.

l ¶ Quod pro ipsis.§ Nam quod fauore &c. ut C. de legi. & con. l. quod fauore. & facit ſ. de lib. cau. l. Diui. in princ.

m ¶ Obtinuerit.§ idem & si succubuisset. Azo.

n ¶ Quæstio.§ contra impuberem, sed contra matrem de adulterio non tam facilē. arg ſ. de accus. l. si cui. §. eiidem. hic autē uidebatur cōtra: quia absoluta adultera. & adulter uidetur absolutus, ut ſ. de adulte. l. denunciasse. §. quæritur. & facit ſ. eo. l. j. in fi.

o ¶ Si is.§ natus de secundo matrimonio.

p ¶ Filio.§ nato ex primo matrimonio, & eodem patre: licet nō eadem matre. Accur.

q ¶ Mater eius.§ ſ. filij secundi matrimonii.

r ¶ Impuberi.§ superstiti.

s ¶ Quam.§ controuersiam.

t ¶ Eum filium.§ ſ. superstitem.

u ¶ Suo an hereditatio.§ sic. ſ. ad Trebel. l. si res. in fi. Sed arg. contra in eo. ti. l. si patroni. §. qui fideicommissariam. ij. ref pon. & l. factæ §. si cum suspecta.

x ¶ Negat.§ aliàs, non negat: hunc, scilicet, superstitem filiū defuncti sed etiam dicit de suo. & deinde nec idem superstes negat filiū, suū fratrem: sed dicit matrem non debere succedere, & hoc colligitur ibi Non enim &c. Alii nō habent, non, & tūc dic secundūm H. mater negat superstitē filium, scilicet, solum filium: quia & suum similiter dicit: nec superstes negat: sed etsi negaret superstes, idem ut cesset Carbo. quia non patitur sed facit controuersiam superstes, ut ſ. ea. l. §. q si ille. Accur.

y ¶ Paternis.§ melior ratio: quia tantum de bonis & nō de statu fit cōtrouersia, ut ſ. eo. l. si quis filium. Azo. & facit ſ. eo. l. si impubes. §. si pupillus.

z ¶ Alterius quoq;.§ sic. ſ. quæres pig. obligā. pol. l. Aristo. & quēadmod. ser. amitta. l. si cōmunem. & ſ. de uē. in pos. mit. l. antepen. Sed contra ſ. eo. l. Titia. Sed dic, ut ſ. eo. l. si impubes. §. si mater.

a ¶ Parui refert.§ quantū ad differendā quæstionem status: nā utrobiq; differtur. Accursius.

b ¶ Petitor.§ possessionis. Azo.

c ¶ Status.§ ſ. tantū: vel status & bonorum si uelit in possessionem mitti.

d ¶ Patitur.§ no. patitur: secus enim si alij faciat, ut ſ. ea. l. §. quod si ille.

e ¶ Differtur.§ quæstio status: sed possessionem uel retinet uel adipiscitur, vt ſ. de inofficiciolo. l. qui de inofficiolo. Item hæc uera sunt si agatur possessorio: si autem petitorio: distinguitur, an agat, & non differtur: tūc conuenitur: & tunc sic, etiamsi proprij status controuersiam patitur ut ſ. eo. §. missum.

f ¶ Si duo.§ ad euidētiam huius §. dic. qu ille solus, uel ille omnis impubes, qui patitur controuersiam status sui proprij, potest postulare differi quæstionem status: ille autē impubes, qui facit alteri impuberi de statu eius impuberis, quem conuenit, controuersiam, nūquam potest postulare: & est ratio, quia impuberi, ne amittat libertatem suam, debet fauor exhiberi, non ut alium impuberem sua libertate priuaret. Et ita omnia sunt clara. Nam in primo respon. sic dicit, quia cum uterque alteri facit controuersiam, & uterque patitur ab alterutro: uterque impubere existente adhuc differtur. In secundo uerò est etiam prædicta ratio: quia cum is adoleuerit, qui se solum dicit alter autem, qui & se dicit, est impubes: pubes impuberi facit controuersiam & ita impubes patitur litem, & sic differtur. In tertio verò non differtur quia pubes ab impubere patiebatur litem.

g ¶ An & se.§ ſ. & alium.

h ¶ Dicat filium.§ scilicet, se quisquam eorum: & sic quilibet de altero negat.

i ¶ Possessor sit.§ ſ. quilibet eorum, de quo quæris.

k ¶ Et se.§ ſ. & alium. Azo.

¶ Hæc uerba recitanē in glo. in c. quoniā frequenter. super uer. sub trahat. extrāvt. lit. nō conte.

dum est, an expediat pupillo repræsentari cognitionem, an potiùs differri in tempus pubertatis. Et maximè inquirere hoc à cognatis, matre, tutoribusq; pupilli debet. Finge esse testes quosdā, qui dilata controuersia aut mutabunt consilium †, aut decedent, aut propter temporis interuallū non eandem a fidem habebunt. Vel finge esse anum b obstetricē, uel ancillas c, quæ ueritatem d, p partu possunt insinuare e, uel instrumenta satis idonea ad uictoriam, uel quædam alia argumenta: ut magis damnum patiatur pupillus, ꝙ differtur f cognitio, quā compendium, quòd nō repræsentatur. Finge pupillū satisdare non posse: & missos g in possessionem, qui de hæreditate h controuersiā faciunt, multa posse subtrahere, nouare, moliri i. Aut stulti, aut iniqui Prætoris erit, rem in tempus pubertatis differre cum summo eius incommodo, cui consultum uelit, Diuus etiam Adrianus ita rescripsit, Quòd in tempus pubertatis res differri solet, pupillorum causa fit, ne de statu periclitentur antè, quàm se tueri possint. Cæterum, si idoneos habeant, à quibus defendantur: & tam expeditam causam, ut ipsorum interfit maturè de ea iudicari, & tutores eorum iudicio experiri k uolunt: non debet aduersus pupillos obseruari, quod pro ipsis l excogitatum est, & pendere status eorum, cum iam possit indubitatus esse. ¶ Si mater impuberis, subiecti partus rea postulata, causam obtinuerit m, poterit adhuc superesse status quæstio n: utputà si dicatur aut non esse ex ipso defuncto conceptus, aut ex ipso qui dem, sed non ex matrimonio editus.

¶ Si is o, qui status controuersiam filio p faciebat, & solum se filium dicebat, decesserit, & mater eius q † ei hæres extiterit; siquidem eandem controuersiam impuberi r mater faciat, qui se ex alia natum affirmat, quàm s filius eius faciebat, scilicet, ut neget eum filium t, idcircoque ad se totam hæreditatem ex persona filij sui defuncti pertinere debere, in tempus pubertatis differri Iulianus ait: quia nihil interfit, suo u, an hæreditario nomine controuersiam faciat. Planè si mater † negat x hunc quoque defuncti filium esse, idcircoque defuncti partem dimidiam hæreditatis solam sibi uendicet ex bonis paternis, non erit iudicium in tempus pubertatis differendum. Non enim de paternis y, sed de fraternis bonis impuberi fit controuersia. ¶ Ibidem Iulianus quærit. Si duo impuberes patiantur status controuersiam, & alter eorum pubuerit, expectari alterius z quoque pubertas debet: scilicet, ut sic de utriusque statu agatur, ne aliquod præiudicium fiat impuberi propter puberis personā, ¶ Parui refert a, utrum petitor b sit impubes, an possessor, qui status c controuersiam patitur d. Nam siue possideat siue petat, in tempus pubertatis differtur e.

¶ *Ad petitionem impuberis inferentis causam status, non debet in tempus pubertatis differri: sed ad petitionem impuberis patientis. Bar.*

¶ Si duo f impuberes inuicē status controuersiam faciant, interest, utrum quisque se solum filium dicat, an & se g. Nam si se solum dicat filium h, dicendum est debere cōtrouersiam ad utriusque pubertatē differri, siue petitor, siue possessor sit i. Si uerò alter se solum, alter & se k dicat, siquidem

† Flo. deq; eius.

† Alias, utique hic.

† Flo. dicitur.

† Fl. Cōcedat. alias non negat. uide Anto. Augu. li. t. emen. c. j.

† Flo. adeerat.

† Fl. deest, possessionis.

a ¶ Status sui.§ scilicet, de filiatione.

b ¶ Facit.§ ſ. de statu alterius controuersiam agendo, vel excipiēdo de possessorio, vel petitorio. Accursius.

¶ Si quis liber.§ CASVS. Pater familias seruum suum iussit liberum, & hæredem esse: postea ille seruus fecit impuberi status controuersiam cum ille impubes dicatur patris testamentum sui agnatione rupisse: nunquid iudicia libertatis, & hæreditatis sint differenda? Et respō. quia, Vic. ¶ Iussus.§ aliquis maior.

d ¶ Status controuersiam.§ quia seruum esse dicat. Agit ergo institutus peti. hære. & filius dicit testamentū rupsit: institutus replicat filium esse seruum, secus autē si ipse pupillus ageret petitorio cōtra institutum, quia tunc nō differtur: sic ſ. eo. §. missum. & C. de ordi. l. judi. l. j. Et est ratio: quia prio in casu retineret, sic cūcto alii extraneo oia auferri vult.

e ¶ Pendentes.§ id est, si quis dicat ex testamēto se esse liberū. ad quod C. de peti. hære. l. si. & ſ. de peti. hære. l. si quis liber. in fi.

¶ Cùm extaret.§ CASVS. Testator decessit intestatus relicto filio impubere: iste filius agit contra debitores: creditores dicunt ipsi, Tu non es filius defuncti, non succedis ei ab intestato, sed agnati: nunquid debet petere Carb. bono. possess? Sic, sed habet necesse caue re agnato. Viuianus.

f ¶ Pertinere.§ scilicet, dicunt. Azo.

¶ Missum autē.§ CASVS. Impubes, cui mouēt quædio status, & bonorū, periit Carbo. possef. & missus fuit. Ipse vult agere peti. hære. cōtra eū, q mouet quæstionē status: vel res singulas petere: nunquid potest facere? Non: sed sufficit ei differre quæstionem in tēpus pubertatis. Et iste §. est cum tali distinctione intelligēdus: aut expedit impuberi differri quæstionem in tempus pubertatis: tunc non agit: nec conuenitur, siue fit petitor, vel possessor, ſ ea. l. §. puberi. & in seq. §. Aut expedit ei non differri: tunc potest experiri contra debitores hæreditarios: Hæc possessio &c. si filius vult petere intra annum extraordinarium, & ordinarium: cedit ei tempus, ex quo sciuit ad istā, ex quo mouetur quæstio status, & bonorum. Cum pater moritur, videtur incipere annus currere. sic ergo petit filius duas Carb. bo. pos. Vnum sciatis: ad Carb. non admittetur, nisi caueat de bonis restituendis, si apparuerit non esse filium. H. d. cum prin. alterius. Viuianus.

g ¶ Edictum.§ vt hat missio. Accursius.

h ¶ Cautio.§ cum fideiussore, vt C. eo. l. j. & fiet seruo publico, vt ſ. rem pup. fal. io. l. iii. Accursius.

i ¶ Constituere.§ videtur ergo, quòd prima missio nō faciat eum possessorem, sicut nec in damno infecto: nec etiā illa, quæ fit de vētre, vel causa rei seruandæ, vt ſ. de damn infec. si finita. §. Iulianus, & de acq. poss. l. iii. in fin. sed habeat secūdum decretum interponi vt hic tenuit. Sed dico contrā, scilicet quod statim etiā possidet, si fuit res ipsa facta missio, & aliud in damno infecto: quia ibi peratur dominum, vel satisdātio: hic autem etiam inuito aduersario admittitur impubes satisdās. Item & aliud in muliere. & similibus: quia hic semper dicitur dare ei Carb. bo. pos. vel accipit bo. pos. vt ſ. eo. §. duæ. in fi. & §. causę. sed in prædictis dicitur, mittitur in possessionem: & taliter possessio nō quæritur, vt ſ. de acqui. pos. l. si quis autē. §. j. & pro hoc ꝙ iste possideat, est ſ. l. pe. & ſ. de inofficiciosto. testa. l. qui de inofficiciosto quod etg. hic dicit, scilicet Prætores constituere possessorem, dic, id est, possessorem constitutum tueri: arg. ſ. de verb. sig. l. lege. Vel dic, quando est missus verbo iudicis tantum, constituetur possessor, vel adipiscetur possessione contra extraneos, vt ſ. eo. l. quæritur. & est vniuersalis: sed qua actione? Respon. in factum, quæ oritur ex hoc edicto, sicut ex quolibet alio, vt ſ. ne vis fiat ei. l. pe. §. cū Prætor. & veniunt corporalia tantum, ar. ſ. quorum bo. l. ii.

k ¶ Aut hæreditatem.§ quando verbo tantum erat missus. vt enim vt agnoscēs quā liber aliam bo. pos. vel etiā Vnde liberi, vel etiam Vnde agnati, sic tim potest agere petit. hære. bo. pos. vt ſ. de bo. pos. hæ. pe. l. j. ita iste putabat. Sed nō est ita: quia aliæ tribuūt ius in proprietate, hæc in possessione tantum. vt hic dicitur. Vel si de facto erat missus, petet res aliquas, quas non habet, petitio hæreditatis, vel rei vendi. qu si hæres, vel quasi habeat ius in proprietate: hoc non potest. Sed cōtrā, ſ. eod. l. penul. Sol. ibi Accursius.

l ¶ Exceptione.§ ſ. in factum: quia præiudicium hæreditatis firi nō debet, vt ſ. de ex ce. l. si pest. & ſ. de pet. hære. l. Diuus. Sed nonne hodie contra, vt C. de peti. hære. l. fin. ? Respō. non quia hic agere vult hæres ad suū commodum, & alterius præiudiciū, qui moturus est litē: ibi verò conuenitur. Ité cōtrā, ſ. eod. §. parui, die vt ibi.

m ¶ Iudicari posit.§ vt C. de or. iudi. l. j. contrā. Sol. ibi. Accursius.

n ¶ Ex liberis.§ facere, si ipse vult vendicare res, dicat se hæredem, vel quia fit de liberis, vel alius.

o ¶ Hæres fit.§ ſ. petat.

p ¶ Præsūptio Carboniane.§ idest, filiationis sumatur cognitio, vt ſ. eo. §. summatim propter quod datur Carbo pos. Azo.

q ¶ Iniuriam.§ ſ. de rebus admittēdis. si enim petitorium proponeretur, in perpetuum ius possidētium esset suspensum, vt C. vt lite pē. l. qui licitam. & de inde in iniuriarum &c. vt C. vnde vi. l. meminerint.

r ¶ Liberis dantur.§ ex quolibet capite, vt ſ. quis or. in bo. poss. l. si cohæredi. §. fi. Accur.

s ¶ Carbonianam.§ hoc cum tantum bonorum fit controuersia, secundum Ro. Sed certè hoc falsum est: quia rūc non daretur, vt ſ. eo. l. j. §. si quis filium. quod hic procedit. Azo.

t ¶ Ordinariā.§ ſ. Vnde liberi: vel Vnde cognati: uel aliam, quæ ei deest. Et hoc si uoluerit actiones intentare. Et ideo dicit, oportebit: quia bene hæc sine ordinaria competit, ut ſ. eo. l. fi impubes. §. fin. licet actiones non exerceat. Accursius.

v ¶ Ordinariæ.§ sic dicta, quia tribuit ius in proprietate: hæc autem tantum in possessione retinenda, ut ſ. ne uis fiat ei. l. pe. & §. fi.

x ¶ Scit.§ & sic factum, ut ſ. de iur. & fac. igno. l. j.

y ¶ Facultatē.§ qd dic, ut ſ. de bo. pos. l. in bonorū & cōtinua l. seq.

z Deo. Ex prima parte.§ dicūt quidā, cōtra tab. quæ præcedit illi quæ datur secūdū tab. ut ſ. de secū. tab. l. ii. alias incipit, Acquisitum. Tu dic, uel illam cōtra tab. uel Vnde liberi. uel aliam ordinariā ei competentem: quæ dicitur competere ex prima parte. quia si queter cuiusit ei ante tēpus, quam Carbo, ut statim patebit.

a ¶ Sequenti.§ scilicet, Carbonani.

b ¶ Carbonianis.§ ueteris, & solennis, quæ solēnitas hodie est sublata, ut insti. de inter stip. §. fi.

¶ Missum autem ex Carboniano edicto in possessionē student Prætores possessorem constituere. i Quòd si cæperit aut hæreditatē k petere, quasi bonorum possessor carbonianus, aut singulas res, rectissimè Iulianus lib. xxiij. Digestorū scribit, exceptione l eū submouendum. Contetus enim esse debet hac prærogatiua, quòd possessorē eum Prætor tātisper cōstituerit. Si igitur hereditatē, aut singulas res vult petere, petat, inquit directa actione, quasi hęres: vt ea petitiōe iudicari possit, m an quasi ex liberis n hęres sit o, ne præsumptio Carbonianæ p bonorum possessionis iniuriā q aduersariis afferat. Quę sententia habet rationē. & æquitatē. ¶ Hæc autē possessio intra annū datur, sicuti ordinariæ quoque, quæ liberis dant, r intra annum dantur: sed oportebit hunc qui se filium dicit, non solùm Carbonianam s bonorum possessionem accipere, verū etiā ordinariam t agnoscere. Currunt autem tempora ad vtranque bonorū possessionē separatim. Ordinariæ u quidē possessiōis, † ex quo patrē suū decessisse scit, x & facultatem y bonorum possessionis petendæ habuit. Carbonianæ uerò, ex eo tēpore, ex quo controuersiam sibi fieri cognouit.

¶ Iulianus. † L. III. I.

Deò si ex prima parte z edicti bonorū † possessionē nō petierit, aliàs poterit ex sequēti a parte edicti ad exēplū Carboniani b

† Flo. ab eo.

† Li 4. Digesto.

† Fl. Poss ſ sionem petierit. unde Augu. lib. j. emen. c. j.

s Carbonianiedicto materiā, non de à quo, & quādo procedat, sicut pe i Spec. de j. & ii de ere. §. vi. uer. hoc in e. & in §. x. uerſic. ad quem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Bonorum possessionem ¶ Carbonianam.
b ¶ Mortem ¶ scilicet statim.
c ¶ Videbitur.] & ideò nõ petet Carbonianã finito tẽpore primæ.
d ¶ Acceperat. ¶ id est accipere poterat: nec enim accepit, vt inprimis legis.
e ¶ Quam ¶ scilicet Carbonianam.
f ¶ Vtetur. ¶ idest uti poterit, scilicet actiõe factum, quæ uniuersalis est ad corpor. l. a solummodo: ut J. quorũ bo. l. iii. Vel dic actionibus in factum, quæ defuncto cõpetebãt pro possessionibus singularum rerum adipiscendis; puta, Vti possid. & Vnde ui. ex quibus, & similibus danẽ in factũ. Has enim nõ prohibẽtur intẽdere, cùm ex hoc nulla fiat iniuria reo, ut §. l. proxi. §. missum. Azo. Vel dic, utetur quando erit pubes, uel liquebit cũ hęredẽ, ut J. ita tim colligitur: quasi dicat non currũt tempora actionum, ut §. de inofficio. testa l. qui de inofficioso. An autẽ alias actiones possit intẽdere? uidetur. q. nõ, ut d. §. missum. Econtrà q. sic, ut J. eo. l. pe. ubi dices,
g ¶ Iudicatum fuerit. ¶ in petitione hęreditatis: dum ipse agit, uel conuenitur quasi non sit filius.
h ¶ Denegabũtur. ¶ ipso iure sic §. de arbit. l. si cum dies. §. si quis.
i ¶ Actiones. ¶ omnes etiam possessoriæ. Eo. §. fi ¶ CASVS. In §. si impubes. usque in fi. dicit, Si impubes petit bonorũ possessionem, & non cauet, uel non defendit, denegantur hęreditariæ actiones: & aduersarius erit simul in pos. & dabitur curator bonis. Vnum sciatis, ubi impubes nõ satisdat, curator debet alienare res tẽpore pituras, & à debitoribus exigere, qui tempore liberant. Sed nũq impubes debet uendere res ex illis bonis? Sic, siue Prætor decreuit, siue nõ. Ecce, si mulier mittitur in pos. uẽtris causa, debet prouidere illi impubert. Et unũ sciatis, si impubes satisdat, aduersarius non mittitur in possessionem cum eo. Viuia.
k ¶ Cuiat. ¶ acipe, is cui &c. secus in extraneo, qui nõ admittitur in pos. nisi pupillo non cauente, ut J. §. quoties. Et est hæc ratio, ne q. nũ datur, alteri denegetur, ut C. qui pot. in pig. hab. l. fin. §. exceptio. & ita cit §. eo. l. j. §. j.
l ¶ Si impubes non defendatur.] cùm possideat.
m ¶ Aduersarius.] qui non est ex liberis.
n ¶ Exerceat. ¶ pe periturastalias nõ, ut §. de uẽ. in pos. mit. l. j. §. itẽ si periculũ, & de admi. tut. l. inter. & J. §. pxi. ibi, Aduersari autẽ &c.
o ¶ Adęssus curatorem ¶ insolidum, ut §. de cura. bo. dan. l. si plures. & dic actiones nõ hęreditariasitũc enim fieret præiudicium petitori. sed actiones ei competentes ex aliquo contractu, quẑ habuerit cum defuncto & tunc fit præiudiciũ hęreditati: quia sibi, Sed hoc cõcedit: quia suo iuri, & fauori licet ei renunciare, ut C. de pac. l. pe.
p ¶ Si satisdedisset. ¶ si, pro quamuis. Accur.

accipere bonorũ possessionem: aliàs non poterit. Nam si consestim post patris mortem controuersia ei facta fuerit, an inter liberos bonorum possessionem accipere possit, simul ad vtriusque edicti causam annus cessisse videbitur. Si verò interposito tempore sciuerit controuersiam sibi mouedi, poterit etiam finito tempore, intra quod ex prima parte bonorum possessionem acceperat, ex sequenti bonorum possessionem petere: quam cum acceperit, perpetuò possessoriis actionibus vtetur. Sed si post pubertatem contra eum iudicatum fuerit, denegabuntur ei actiones.

¶ Hic incipit exponere tertium caput edicti, de satisdatione. Barto.

¶ Vlpianus. L. V.

SEd & si is, qui controuersiam impuberi facit, ex liberis sit, eueniet, vt siue caueat is, cui status controuersia fit, siue non caueat, attamen simul sit in possessione. ¶ Si impubes non defendatur, idcircoque missus sit in possessionem etiam aduersarius eius, actiones hęreditarias quis exercebit? Et Iulianus ait lib. 33. Digestorum, curatorem constituendum esse, qui omnia curet, & actiones exerceat. Denique scribit etiam eum, qui cum impubere missus est in possessionem, actiones posse aduersus curatorẽ intendere: nec esse prohibendum: nullum enim, per hoc, præiudicium hęreditati fieri. Nam & aduersus ipsum pupillum, si satisdedisset, rectè experietur. ¶ Quotiescunque impubes satis non dat, mittitur in possessionẽ eius aduersarius, siue satisdet, siue non det. Et si velit aduersari cõmitti sibi administrationẽ, satisdare debet pupillo. Cęterũ, si satis nõ det, debet curator constitui, per quem

q ¶ Satis non dat ¶ in casu: & si satisdet, mittitur aduersarius, puta, si est de liberis, ut §. eo. l. j. in princ.
r ¶ Satisdet. ¶ f. pupillus & sic aduersarius non esset in possessione.
s ¶ Satisdare debet. ¶ ut insti. de satisda. tut. §. j.
t ¶ Non det. ¶ aduersarius: & hoc quoad missionẽ sed quoad administrationẽ non habet nisi satisdet, ut §. proxi. §. & si uelit &c.
v ¶ Exigere. ¶ sic §. de uentre in pos. mit. l. j. §. item si periculum.
x ¶ Cętera. ¶ quidam habent, Cęterum, cum pupillus possideat, an uescendi: &c. & est uersus ibi, Cęterum: & nõ ibi, An autẽ: & deficit autẽ. Et dic, cętera, nisi satisdet, cum pupillo possidebit, f. tantum: q. d. non uẽdet: & erit §. an autẽ. uel dic cętera & &c. q. d. licet uendat præstita satisda. tamen omnia cũ pupillo &c. Et secundum primos est, pupillus: & secundum alios, pupillo: & est §. An autem. Accursius.
y ¶ Missus. ¶ f. pupillus. Accur.
z ¶ Non posse. ¶ sed superiori etiam si aliunde possit ali: & facit J. in l. proxi. §. nõ solum. & C. de or. cog. l. fi. §. q. si egi. & §. de uẽ. in pos. mit. l. extraneo
a ¶ Mittendus est. ¶ scilicet, filius: alius autem nõ, ut §. de uen. in pos. mit. l. ubicunque. §. interdum.
b ¶ Omnium Prætorum. ¶ & probat per simile. Et expone hæc uerba, ut §. de uen. in pos. mit. l. fi.
c ¶ Ne minor. ¶ ut §. de uẽ. in pos. mit. l. j. §. ii.
d ¶ Maximè. ¶ id est, præcipuè.
e ¶ Intercipere. ¶ sic in authẽ. ut hi, qui obtrectant. colla vj. §. j. & C. de lati. li. tol. §. sed nec furandi.
f ¶ Qui bona. ¶ pupillo propter alimenta remanente in possessione uel alimentis à curatore administratis, ut §. de uen. in posses. mitten. l. j. §. mulier. Azo. Et facit §. ut le no. ca. l. postquã. §. sed si nec. Accursius.

DCASVS. E bonis matris. ¶ Carbo. bono. poss. uendicat sibi locum in bonis patris, in bonis matris, non. Verùm si mouetur quæstio status, debet differi in tempus pubertatis licet non ex Carbo. edi. & de bonis fraternis mouentur. Et unum sciatis, si quis facit pupillo controuersiam, debet esse simul in posses. si non satisdatur. sicut pupillo præstantur alimenta, ita alia necessaria. Sed si filius mittitur in posses. & quæritur de bonis, & statu suo, non nocet, sed adueniente pubertate ipse solus erit in poss. si satisdederit. Viuia.
g ¶ De bonis ¶ & statu sui simul, scilicet, an sit defunctæ filius. Et quod dic t matris, idem, si de bonis cuiuscũque sui agnati, uel cognati conueniretur, dummodo status fieret quæstio, ut §. de uen. in possess. mit. ubicunque §. interdum. secus si ageret, ut §. e. l. iii. §. missum. & J. e. l. si impubes. §. si pupillus. Azo.
h ¶ Decretũ. ¶ iudicis, ut scilicet in bonis fiat missio ex Carb. edic. & differatur quæstio status, & bonorũ: q. a dicit defunctæ filius nũ esse.
i ¶ Quidem non est. ¶ ut §. eo. l. j. §. non tantum.

Danda

a ¶ Danda. ¶ ex constitutionibus, ut §. eo. l. iii. §. quamuis: uel interpretatione prudentum, f. Pauli & aliorum vt hic, & §. de uent in pos. mit. l. vbicunque. §. j.
b ¶ Negotium. ¶ id est, quæstionem status: quia dicitur non filius de fumtæ, & de bonis per consequentiam. Nam si de bonis tãtum fieret quæstio, non differretur, ut §. rod. l. j. §. si quis. Azo.
c ¶ Differendus ¶ ex cõstitutionibus, ut modò no. Et dic quod uolẽs succedere patri negat filii. Idẽ de matre: q. a negat filius. Idẽ de fratre: q. a uult succedere fratri, & negatur frater. sed si simul agat, cũ sitat missio in paternis ex Car. an & in aliis, f. maternis, & fraternis? quod uidetur occasione paternorũ, ar. J. de ui, & ui. ar. l. j. §. fi fundus. & J. eo. l. si impubes §. sed & si pupillus. Sed dico, cõtra: quia alia est rõ in una, quã i alis. Vnde dicit, Secretorũ secretæ debẽt esse ratio, ut C. de do. inter ui. & uxo. l. si maritus, nã põt esse filius Titii, & nõ Bertę uxoris: & econtra: sed secus in bonis liberti: q. a si filius defuncti est, ergo eius libertis succedere debet, ut d. §. si pupillus. secundũ Azo.
d ¶ Ab intestato. ¶ cõtra §. e. l. j. §. & generãliter. Sed illa regula locũ habet facto testa. sed tã fallit q̃nque, ut ibi dixi. Hic loquit non facto testa. ut J. si tab. te. nul ex l. j. §. fed & si ex Carbo. & facit J. q. s or. in bo. po. ser. l. si cohærede. §. fi. & §. de uen. in pos. mit. l. fi.
e ¶ Partibus. ¶ scilicet una qua &c.
f ¶ Hæreditatis. ¶ paternæ, uel alterius ascendentis per lineam masculinam, ut §. eo. l. j. §. non tantum.
g ¶ Bonorum. ¶ f. paternorum. nam si pro aliis bonis, licet stipulatus sit, quæstio cessat Carbo. ut J. l. proxi §. si pupillus.
h ¶ Explicandum. ¶ hoc ex Carbo. secus ex constitutionibus, ut §. eo. l. iii §. quamuis. uel dic, si expedit pupillo nõ differri, ut §. eo. l. iii. §. duæ. Alii, q. hic in causa liberali, ibi in filiatione est quæstio: quod non placet, ut §. eo. l. j. §. sed & si quis non tantum.
i ¶ Debebit. ¶ nisi sit ex liberis, ut §. eo. f. d & si is. in prin.
K ¶ De bonis. ¶ nisi in casu, ut in pos. leg. l. penul.
l ¶ Non solum alimenta. ¶ ut §. eo. l. fed & si is. §. an autem. & facit §. de admini. tuto. l. cum plures. §. j. Accur.
m ¶ Offerente. ¶ Quid si neuter caueat? Respõ. ut §. eo. l. sed & si is. §. quoties. & §. cũ autem & §. ut le. no. ca. l. postquã. §. sed si nec. Itẽ facit J. eo. l. postquam. §. Imperator. in prin. & J. eo. l. antepenul. Accur.

SI impubes ¶ CASVS. Mortuo patre si impubes negatur rectè adoptatus, & ideò fit controuersia hęreditatis paternæ, adhuc Carbo. edic. puto dari. Quid si fortè cum fit cõtrouersia ei de statu, de liberat esse hæres, uel non mater pro eo. differtur in tempus pubertatis, si expediat. Vbi unum sciatis: ubi petitur Carb. bo. pos. si nulla cõtrouersia mouetur, planum est. Quid si duo erant fratres? quid si filius est exhæredatus. nõ habet Carb. bo pos. sed interdũ accipiet, si nõ petit cõtra tab. Sed q̃d erit pupillus erat in pos. bo. liberti paterni, ille negat filiũ paternum, hic non habet Carbo. edic. nũquid ipse pupillus ex Carbo. edict. cum scripto hæredẽ, qui petit secũdum tab. simul est interponẽdum: dilatio autem longissima danda est, quę in tempus pubertatis extrahat negotiũ. Planè si de paternis simul, & maternis bonis cõtrouersia sit, vel etiã de fraternis; & has controuersias in tempus pubertatis differendas esse Iulianus respondit. ¶ Huic autẽ edicto locus est, etiam si ab intestato ad bonorũ possessionẽ veniãt liberi; tametsi ex inferioribus partibus petant, quã legitimi vocantur, quoniam sui nõ sine: vel ex illa, quæ cognatis datur. Ita demum autem huic edicto locus est, si status, & hęreditatis controuersia sit. Nam si tantum status, vt quia seruus dicatur esse, nec vlla bonorum controuersia sit; hoc casu liberale iudicium statim explicãdum erit.

¶ Missio in possessionem uim cautionis habet. Bar.

¶ Qui pupillo controuersiam facit, si simul cum eo in possessionẽ missus est, ali ex bonis defuncti nõ debebit, nec quicquã de bonis diminuere. Hæc enim possessio pro satisdatione cedit. ¶ Non solùm alimenta præstari debẽt pupillo, sed & in studia, & cętera necessarias impẽsas debet impendi pro modo facultatum. ¶ Post pubertatem quæritur, an actoris partes sustinere debeat, qui ex Carboniano missus est in possessionem? Et respõsum est, rei partes eum sustinere debere, maximè si cauerit. Sed etsi nõ cauerit, sed nunc paratus sit cauere, quasi possessor conueniendus est. Quòd si nunc non caueat, possessio transfertur, aduersario satis offerẽte, perindẽ, atque si nũc primùm ab eo peteretur hæreditas.

m ¶ Mittetur in possessionem. Et certè qui est institutus, petet secũdum tabu. iste succedet ab intestato. Vnde non admittetur ad ordinariam, sed extraordinariam, f. ad Carbonianam. Hoc dicit quare? quia nõ habet locũ cum filius est exhæredatus, §. l. j §. Pomponius. Viuia.
n ¶ Paternæ. ¶ adoptiuæ.

¶ Iulianus. L. VII.

SI impubes negetur iure adoptatus, & ideo paternæ hęreditatis ei controuersia fiat, non erit iniquum, simile Carboniano decretum interponi. ¶ Item, si impubes in adoptionem datus esse dicatur, & ideo negetur naturalis patris hęreditas ad eum pertinere; quia & hoc casu quæritur, an iure filij obtinere hęreditatem possit, locus erit Carboniano edicto. Cùm verò proponitur exhæredatum esse, non est necessarium controuersiam in tẽpus pubertatis differri: quia non de ipsius filij, sed de testamenti iure quæritur. ¶ Si mater eius, cui: & de libertate, & de hęreditate paterna controuersia fit, in quæstionem libertatis vocatur; iudicium de matre nõ semper in tempus pubertatis differendum erit: nam & ipsi, qui subiectus esse dicitur, ex causa repręsentari solet. ¶ Quoties Carbonianum decretum interponitur, eodem loco rem haberi oportet, quo esset, si nulla controuersia fieret ei, qui bonorum acceperit possessionem. Cùm autem ex duobus fratribus ex hoc decreto missis, alter pro parte sua paternam hęreditatem non defendit, compellitur alter totam defendere, aut vniuersam creditorib. cedere. ¶ Interdum etiam exhæredatus filius ex Carboniano decreto bonorũ possessionẽ accipiet, si nõ contra tabulas bonorũ possessionẽ petit, sed ab intestato, Vsi liberis qa neget tabulas testamenti patris tales esse. vt sin eas bonorum possessio dari possit, & dicat non esse filius.

¶ Si pupillus pñi liberti bono-

o ¶ Simile. ¶ quid est quod dicit simile. lib. 24. Digesto.
p ¶ Pertinere. ¶ quod verum est, si ita est, vt insti. de hære. ab inte. §. at hi. & § eadẽ. & §. de contra tab. l. fi emãcipatus. §. fi. nisi in casu, vt §. de contra tabu. l. iii. §. idemq; est. Sed ipse negat se in adoptionem datũ. Accur.
q ¶ Carboniano. ¶ vtili, non directo, cum constet filium: vt J. eo. l decessit.
r ¶ De testamenti iure. ¶ sit inficiosum vel non, vt §. de inofficio. testa l. filio. in fi. & facit in eod. ti. l. qui de inofficioso. & §. l. j §. Pomponius. Sed quid est, quod dicit de iure testamenti &c. Accur. Fl. exhæredatus esse
s ¶ Non semper. ¶ imò nunquã, vt §. e. l. j. §. fi. & hoc maximè, qa Prætores fauent liberatibus, vt §. de ali. iu. mu. l. quia. §. j. nec obst. §. eo. l. iii. §. ibidẽ. quia verisimilius est matrẽ maiorem xxv. an. causam suam defensuram, nt hic: quã minorẽ, ut ibi. Aliquando tamen differtur causa liberalis: puta si ex testamento uẽdicetur, quòd dicitur impubes rupisse ut §. eod. l. iii. §. si quis liber. Azo.
t ¶ Nam. ¶ argumentatur quasi non debeat plus cõcedi matri per filium, quàm ipsi filio. Quod tamen quandoque fallit, ut J. de fol. l. Modestinus & facit J. eo. l. Titia.
v ¶ Solet. ¶ si expediat, ut §. e. l. iii §. duę. †Fl. uniuersa.
x ¶ Loco. ¶ quia eodẽ modo fit missio, & differtur quęstio ad pubertatẽ. Fit ergo hæc fictio ad commodũ impuberis, non ad incõmodũ: quia si idem omnino esset, non daretur ei Carbo. cũ à tempo-

re cõtrouersiæ cõpetet, ut §. eo. l iii in fin. Nam nõ refert quid ex equipollentibus dixerit: sic § de condi & demonstra. l. nõnunquam. Azo.
y ¶ Totam. ¶ Cur non pro parte ut arg. §. cõi diui. l. si quis putans. §. si damni? Rñ. q. a inspicitur persona defuncti, cũ quo cõtractũ est, ut §. quia & sic est alibi, ut §. fi ex noxa. cau. aga. l. fi. cũ unus. & de pecu. l. si noxali. §. fi & l. ancillarũ. §. fi. Incõstãtia est repellẽdi, ut §. de procur. l. i causæ. & facit §. de acquir. hęre. l. cũ hęreditate & §. de pcur. l. oim.
z ¶ Si non contra tabulas. ¶ Quid est, quod dicit, si non contra tabulas, sed ab intestato. cum neutrum possit petere exhæredatus, ut §. de cõtra tab. l. si post mortem. §. fi. & J. unde lib. l. ii. in prin. Ad primũ dico, q. nõ fuit ritè exhæredatus: unde nõ obstat quò minus detur cõtra tab. ut §. de cõtra tab. l. non putauit. §. non quæsuis. puta, sub conditione, ut §. de lib. & posthu. l. iii. §. purè. Ad secundum dic, q. fuit in potestate filius iste. & cum non ritè exeredatus est, tanquam prętiritus dicit nullum, & uenit per Vnde liberi, ut §. de libe. & posthu. l. fi Alii dicũt ritè exhæredatum, sed errore admissum ab intestato per Vnde liberi, ut §. de coll. l. dot. l. filius. Incõstãtia repellenda est.
a ¶ Tales esse. ¶ ut quia sub cõditione exhęredauit: uel quia nõ fue-

rint

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt ibi septem testes: & facit §.ea.l.§ cùm autem & l.j.§ Pompo.

a ¶ Peteret § per Vnde liberi, ut instit. de bo. poss § cumque Acc.

b ¶ Nulla.] melius dixisset, quia agit, & non conuenitur. Si enim conueniretur, licet de paternis bonis non fieret ei controuersia, tñ differtur quæstio status in tempus pubertatis, non tamen ex Carbo. ut §.eo.l.iij.§. quamq; s. & §. missum. & ut hic dicitur. Azo. & § l. proxi. in prin. & iacit. J.e. l. cum sine. in fi. & §.e.l. iij.§. planè si mater.

c ¶ Hæc quoque. § Not. vnum propter aliud: ut & not. §.l. proxi.§. planè si de paternis. Accur.

d ¶ Quæsitũ. § hic dicit impuberi dari Carbonia. & nihilominus in tribus casibus scripto hæredi dari secundum tab. Primus est, si impubes uerè non fuerit de filius: licet Prætor dando Carb. qualitercunque habita modica præsumptione, p puero, præsumpserit eũ filiũ. Nã cũ iste non sit filius, etiamsi peteret bon. pos. contra tab. & Carb. quæ datur eidẽ, ut §.e.l.j.§. & generaliter tamen nõ impedit scriptum hæredem petere secundum tab. vepo: è cùm datio bono. possess. contra tab. ipso iure sit nulla, ut §. de legatis præstan. l. filium, §. si quis contra tabu. Item & in alio casu nõ impedit. l. cũ uerè filiũ est. sed non accipit bono. pos. contra tabu. ut pote tempore exclusus, uel aliter. Si enim eam peteret secundùm tabu. locum non haberet. J. titu. j l.ij. §. expectandi. Item in tertio casu non impedit: scilicet, quando uerè est filius, & non petit petra tab. puta, tempore exclusus, & cũ posset ab intestato petere Vnde liberi, dicendo nullum quia filius in potestate præteritus non petit. Nam scripti hæredes possunt petere secũdũ tab. quasi uoluntate filij teneat interim testamentũ, ut §. de iniusto testa. l. filio. licet posteà filius posit restitui. Si uerò filius præteritus peteret Vnde liberi, quia diceret nullum: tunc nec adiri ex testamento, nec secundũ tab. peti po est, ut J. ei. j. l. hi demũ. & §. de bo. poss. l. non est. §. ubicunque. & ita oõ idipsum, q̃ non petit impubes Vnde liberi petit scriptus hæres secundũ tab. Et bene potest esse, q̃ impubes nõ petiit ꝗ tab. tẽpore exclusus: quia eã sibi cõpetere sciebat. sed nesciebat de bono. poss. Vnde liberi, nec copiam habebat consulendi peritiores, ut §. de bo. pos. l. in bonorũ. Sed cũ Carbo. dãtur, ubi ꝗ tabu. & ubi ꝗ tab. datur, secundũ tab. denegatur: ergo ubi est Carb. cessat secundũ tab. Sed tñ. licet detur ubi illa, non tamẽ sequitur, ergo habẽt eundem effectum. Nam una tribuit ius in proprietate, altera non.

e ¶ Bonorum possel. § quæ facti est, non iuris, ut J. eo. l. scriptus. H.

Decessit. § CASVS. Quidam decessit intestatus dico filium mum fuisse tempore mortis, & in potestate mea: existit quidam impubes cum paterfamilias decessisset, & ad eam hæreditatem pertinere dicit: nunquid erit necessaria Carb. bo. poss. Sic: sed si emancipatus decessit relicto filio impubere, ego dico ante emancipationem conceptum: similiter isto casu erit necessaria Carbo. bonor. possess. ut differatur in tempus pubertatis. Viuia.

f ¶ Decretum § l. Prætoris inducentis impuberem in pos. Car. Cõtra uidebatur: quia non de statu impuberis, sed defuncti erat quæstio Sed dic q̃ & de statu impuberis erat quæstio per consequentiam. Nã dicebat impubes, se fuisse in potestate defuncti: quod ego nego. & facit C. ne de stat. defun. l. quod est constitutum.

Fl. inte Azo.

Fl. quæritur, quod i potestate.

li. 6. mem branarum.

li. 4. Quæsito.

Neratius. ¶ L. IX.

QVod Labeo scribit, Quotiens suppositus esse dicit pupillus, cũ quo de patris eius hereditate cõtrouersia est, curare præ-

rum possessionem peteret, a negaretur autẽ filius patroni esse, quia de paternis bonis ei nulla b cõtrouersia fieret, differendum hoc iudicium non est. Si verò post interpositum decretum Carbonianum hæc quoq; c cõtrouersia moueret, hoc iudicium in id tẽpus differri debet. ¶ Quæsitũ d est, an simul & pupillus ex Carboniano, & scripti hæredes secũdùm tabulas bonorũ possessionem haberẽt? Respõdi, si filius non esset, aut non accepisset contra tabulas, vel ab intestato bonorum possessionẽ, simul & ipsum ex Carboniano, & scriptos hæredes secundùm tabulas habituros bonorum possessionem. e

¶ Africanus. ¶ L. VIII.

DEcessit, quem ego filium meum, & in mea potestate esse dico: existit impubes, qui eũ patremfamilias, & ad se hæreditatem pertinere dicat. Decretum f necessarium esse respondi. Item emãcipatus decessit testatus g sũ persistite filio impubere, qui se ei suum esse dicit: ego contẽdo ante emãcipationem cõceptum, atque ideò ĩ mea potestate esse. & bona emãcipati ad me pertinere. Et qdem hunc filium esse constat: sed hactenus de statu eius quæritur, in potestate h patris fuerit, nẽcne: sentẽtia tamẽ edicti proculdubio ex Carboniano admittitur.

¶ Neratius. ¶ L. IX.

QVod Labeo scribit, Quotiẽs suppositus esse dicit pupillus, cũ quo de patris eius hereditate cõtrouersia est, curare præ-

torẽ debere, vt is in possessiõe sit: de eo g puto cum velle intelligi, qui post mortẽ patris fami. qui se sine liberis decedere credit, i filius eius esse dici cœpit: nam eius, qui agnitus h est ab eo, de cuius bonis quæritur, iustior i in ea re causa est, quàm posthumi. k

¶ Marcellus. ¶ L. X.

CVm mulier deferẽte hærede iurauerit se prægnãtem esse, bonorum possessio ex edicto l Carboniano dari debet, m vel denegari, si illa hæredi detulit iusiurandum: cum causa n cognita detur possessio: ne aut hæredi bonorum possessio data o faciat præiudiciũ, aut denegata p ius ordinarium q eripiat pupillo.

¶ Papinianus. ¶ L. XI.

CVm sine beneficio Prætoris qui patitur controuersiam filius hæres esse potest, fortè quia scriptus est, edicto Carboniano locus r non est. Ac similiter cùm certum est, quamuis filius sit, eum tamen hæredem non fore: veluti, si Titio hærede instituto Posthumus, aut impubes exhæredatus, negetur esse filius. Nec ad rem pertinet, quòd intereit illius in quibusdam filiũ esse: veluti, propter fratris ex alia s matre nati bona, vel iura t libertorum, u & sepulchrorum: istos enim casus ad Carbonianum x constat non pertinere.

¶ Idem. ¶ L. XII.

SCriptus hæres, contra quem filius impubes, qui subiectus dicitur, ex edicto primo bonorum

Lex debet esse de dubitabili.

Fl. credidit.

lib. 7. Digesto.

libro. 13. quæstio. alt. ulpia.

Fl. potuerunt.

lib. xj. Responso.

Fl. deest, tandem.

lib. 2. Responso.

Fl. petet.

li. 3. iuris epitomarũ.

Fl. nõ quę sub ipso mortis tem pore factæ fu

libro. 14. Quæstio.

iur. l. iii. §. penul Sed contra, §. e. l. j. in fi. Sol. ibi. ADIECTIO. Dic secundum Bar. q̃ hoc bene est uerum, q̃ pupillo non aufertur nec ordinarium, nec extraordinarium: sed non præiudicat matri quando petit se mitti in possessionem nomine uentris: licet not. contrà, §. de uen. in possef. mit. l. j. §. si cui.

CVm sine beneficio. § CASVS. Si impubes est hæres scriptus, & sine beneficio Prætoris ad paternam successionem uocatur, siue filius sit natus, uel nasciturus: quia scriptus est. ex quo non exhæredatus est, sed institutus, non indiget Carboniano edicto. Viuianus.

r ¶ Locus. § & est ratio, ut §. de mino. l. in causæ j. respon. Sed arg. contra, J. ut ex leg. Senatusve consul. l. j. §. nunquam.

s ¶ Ex alia § ad hoc C. de leg hære. l. emancipatus. in fi. & authen. cessante. & authen. post & authen. fratres.

t ¶ Iura, § sibaudi, propter.

v ¶ Libertorum. § ad hoc J. de ope. liber. l. si operarum. & l. cùm patronus. §. cum libertus. & §. de reli. l. quod pater.

x ¶ Carbonianum. § ut §. eo l. si impubes. §. si pupillus. Est ergo intentio l. quod institutus, uel exhæredatus non habet Carbo. ut §. eo. l. Pomponius.

Scriptus hæres § CASVS. Testator instituit aliquẽ filius impubes dicit se filiũ defuncti esse, & ei succedere debere: quia cũ præteritus fuit, dicit nullũ telim: nũquid scriptus hæres poterit petere secũd. tab. Nõ: q̃ a agnatus transuersalis, nõ poterat petere tñ si iste sublat' esset de medio, tũc posset petere hrs. sed quandiu existit impubes, nõ poterit

poterit secundùm tab. petere scriptus hæres. Viuia.

a ¶ Possessionem. § contra tab. quæ datur ex edicto primo, id est, quod præcedit secũdùm tabu. vt J. tit. j Lii. in princip & aliàs ab intestato ut statim dicet.

b ¶ Legitimi. § qui non habẽt vnde agnati interim dũ speratur cõtra tabu. non autem repetas, secundum tabu. quia eam non habẽt legitimus.

c ¶ Cessante. § id est authoritatem nõ præstante ei, qui legitimus est, vt C. communia de succes. l. antè quã scriptus. si certus est de viribus testamenti, bene adiret, vt §. de contra ta. l. illud. in prin. licet non peiat secũdũ tab.

d ¶ In dubio § an valeat testamentũ: vn de interim non adit, vt §. de acquir. hæred. l. sed & si. §. cur autem.

e ¶ Constituti § impuberis, & hæc l. no. hęreditatem non aditam transmitti: sic §. ad Syl la. l. si quis graui. §. fi. & §. de contra tab. l. illud. §. fi. & l. seq. & C. de his qui ante aper. tabu. l j. Sed regulariter cõtra, vt C. de cad. tol. l. vnica. §. in nouissimo. & facit §. de acquir. hæred. l. eventre.

Titia. § CASVS. In l. ista dicitur. Quædam matersfami. Titia nomine, mortuo marito peperit Posthumam: accusatur de crimine adulterii cõmissi, apud Presidem, nũquid differtur quæstio in tempus pubertatis, ne Posthumę generetur præiudicium? Et certè si ipsi Posthumæ non mouetur quæstio bonorum, non differtur propter matem: ratiãs sic. Viuia.

f ¶ Sine causa. § Contrà, §. de ven. in possef. mitten. l. si ventris. Sol. ibi. Itẽ contrà, §. eo. l. iii. §. ibidem. Sol. vt dixi §. eo. l. fi impubes. §. si mater & facit §. eo. l. j. in fin.

Quæritur. § CASVS. Impubes petiit Carb. bo. pos. posteà pubes effectus est antè, quàm corporalẽ possef. adeptus esset: nũquid fungitur partibus possessoris? Et respon. in eo, quod vult petere à possidentibus, sibi incumbit onus probandi. Viuia.

g ¶ Probationem. § facit §. eo. l. de bono. §. fin.

Hæc bonorum. § CASVS. Si impubes petiit Carbo. bonorum possessio. non solum prodest Carbon. bonorum possef. vt in possef. sit, sed vt posit exigere à debitoribus, & à fratre emancipato, & sorore, collationem dotis, si satisfecit suo aduersario de bonis restituendis. Viuianus.

h ¶ Adipiscendam § ex Carboniano edicto.

i ¶ Persequendas. § huic est cõtrà, §. e. l. iii. §. missum. vbi agens excep. repellitur. Sol. hic vendicat res, vel debita ab extraneis: ibi verò ab aduersariis, vt ibi cõuincitur, ibi, Ne præsum. Carbo. &c. Vel hic loquitur, cum satisfecit. quo casu nõ vt Carbonianus possessor, sed si cut bonorũ curator agit, vt §. eo. l. sed & si is. §. si impubes. & §. aduersarius. & probabit plenè in quæstione proprietatis: quæ omnia hæc, & illa lex videtur innuere. Azo. Vel dic, vt not. §. eo. l. ideoq; & facit §. de inofficio. testa. l. qui de inofficioso. Accursius.

Sed sicuti. J CASVS. Habuistis proximè, prodest impuberi qui cauit de bonis restituendis, si apparuerit filius, quia in possessionẽ mittitur, & quia cõfertur ei. Sed certè sicut cauetur ei de cõferendo, ita cauendum est ab eo, si non apparuerit filius: quia debet cauere de bonis restituendis, & de collatis restituendis. Viuia.

k ¶ Sed sicuti de bonis. § restituẽdis ab impubere, si apparuerit hũc non esse filium, vt §. de colla. bo. l iii §. j. & arg. §. ed. l. sed & si is. §. fi.

l ¶ Emancipato. § quia dicit eum non esse filium.

m ¶ Ipse. § si habes, ipse, §. emancipatus. si habes, ipsi, scilicet, impuberi conferet emancipatus. Accursius.

¶ DE BONORVM POSSES. SECVNDVM TAB.

¶ *Primò dixit de contra tabulas secutus ordinem edicti, quod primò defert contra tab. quàm secundùm tabu. ut suprà, tit. primò l. ideoque. Sed C. e. est contra, considerando dignitatem. Dignior enim est secundùm tabu. quia nititur ex uoluntate defuncti.*

HAec bonorum possessio, si satisfatum sit, non tantùm ad possessionem adipiscendam, h sed ad res etiam persequendas, i & debitum exigẽdum, & collationem bonorũ, & doris, & omnium, quę conferri diximus, prodest.

¶ Paulus. ¶ L. XVI.

SEd sicuti de bonis k paternis emancipato l cauetur, ita de illis, quæ & ipse m confert, cauendum est.

De bonorum possessione secundùm tabulas.

TITVLVS XI.

¶ Vlpianus lib. 30. † Ad edictum.

LEX I.

Abulas testamenti accipere debemus omnem n materiæ figuram. Siue igitur tabulę sint ligneę, siue cuiuscũque alterius materiæ, siue chartæ, siue membranæ, † siue corium animalis, alicuius, tabulæ rectè dicuntur. ¶ Non autem omnes tabulas Prætor sequitur hac parte edicti, sed supremas, hoc est, eas, quæ nouissimæ o ita sunt factæ, vt post eas nullæ p † factæ sint. Supremæ enim hæ sunt, non quæ sub ipsum tempus mortis factæ sunt, † sed post quas nullæ factæ sunt, licet hæ veteres ¶ sint. ¶ Sufficit autem extare tabulas, etsi non proferantur, si certum

Abulas. § CASVS. Scriptę hęres in testamẽto solenniter petere potest secundum tab. si vult succedere iure Prætorio. Appellatione autem tabu. intelligimus omnem materiã: siue sint ligneæ, siue in chartis, siue in corio, nõ refert in quo sunt scriptæ, ex quo solennes sunt, & nouissimæ. Item requiritur, quòd certum sit extare eas. Quid, si sint apud suiẽ, vel apud eũ, apud quem depositæ sunt nonquid admittet bo. pos. Cercè sic: & sufficit primò tabulas extitisse, licet desierint. Vnum sciatis, si in duobus exẽplaribũ scriptę sint tabulę. ex quolibet pôt peti: sed si scriptæ sint in vno originali, & in exẽplo: petet bon. pos. de original.

¶ Exigit Prętor. § ad hoc, ut bono. pos. secũdum tab. possit petiri quiritũ q̃ ille, qui fecit testamentũ, habuerit ius testãdi tempore facti testamenti, & tpe mortis. Quid si tpe testamẽti est furiosus, tẽpore mortis nõ? Nõ habet testamẽti factionẽ & ex illis non poterit peti bo. pos. Quid si filiusfa. putans se patrẽfami. testamentũ fecerit: deinde pater fami. inueniat tempore mortis; nõ poterit bo. pos. peti. sed filius uetera-

nus testatus de castrẽsi peculio, deinde emãcipatus, si perseuerauerit in eadem uolũtate petetur bo. possel. secundum tabu. ut faciat ad vtilitatem. Cætera sunt plana usque ad fi l. Viuianus.

n ¶ Omnem. § materia testamẽti sunt literæ, & id in quo scribitur. De prima, dic Græcis, uel Latinis, uel aliis, ut C. de testamen. l. hac cõsultissima. in fine. & l. quoniam in fine. non notis, ut §. de bonor. possessio l. sed est parrono. §. fi. Item de eo, in quo scribitur, subiicit. Sed tunc quæro, quid, si ferreæ sunt. uel quid, si in terra sint conscriptæ, ut C. de testa. milit. l. milites. mouet quòd sigillari non possunt & hic loquitur de tabu. in scriptis cõditis. Respon testamentum sine scriptis in terra, in lapide, & in omni materia fieri posse, non est dubiũ. Sed si in scriptis facere uelit, quoquo modo suo ingenio sigillare posit, siue in terra, uel in lapide testamentum faciat, non reprobo, secundum Azo.

o ¶ Nouissimæ. § solennes tamen, ut institu. quib. mod. testa. infir. §. ex eo.

p ¶ Nullæ. § uel etiam si solæ sunt, ut infrà, de uerborum significatio. l. illa.

q ¶ Veteres. § nisi sint tabu. militis, quæ quãdoque intra annum tãtum ualent, ut §. de militi. testa. l. quod cõstitutum. & l. quod dicitur. Sed quid, si duo testamenta proferuntur facta eodem die: & nõ apparetur uel utrum nullus? Respond. si sunt sub una sigillatione, licet diuersis chartis, unum est testamentum, & sic ambo sunt hæredes, ut J. ea. §. si quis in duobus, & J. de tabu. ex hi. l. locum. §. j. si autem diuersæ sint sigillationes, & diuersæ chartæ, & diuersi hæredes nidetur, propter incertum, utrũque admitti, ut J. eo. l. qui ex liberis. in princ. Vel præsumo utrunq; posterius: cũ non appareat, quod sit posterius, ut §. de rebus dub. l. quia duos. in princ. & de nulga. substi. l. ex duobus. & sic ad utrunque peruenietur, licet testator uoluit ad alterum cãtum, de quo nesciimus, ut §. ad Trebel. l. debitor. Non ergo rerum naturã, sed nostram

Fl. potest.

† Fl. ita de istis, quæ ipse.

† Fl. possessionibus.

† Fl. 39.

† Fl. membranæ sint, uel si è corio alicuius animalis &c.

† Fl. facũ q̃ sunt, post quas nulle.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostram sciẽtiam accipimus, ut ʒ. de iudi l. sed & si suscepere. §. fina. Sed cõtrà, videtur: quòd nullus, cùm incertũ sit quis: ut ʒ. de rei uẽdi. Item Pomponius. §. fi. & de libe. & Posthu. l. ii. & ʒ. ad leg. Aquil. l. scientiam. §. qui cum aliter. Item nullus admittitur, nõ iure deficiẽte, sed probatione, ut ʒ. de testa. tute. l. duo. & de hære. instit. l. tempus. §. j. Item contra defunti uolũtatẽ est, utrũque admitti, ut ʒ. ad Trebel. l. facta. §. fi sub conditione. & l. fi cui purè. §. fi autem. Item unus alterum impedit per concursum, ut ʒ. de usufruc. l. quoties. & de hære. instit. l. qui solũdo & de lega. j. l. huiusmodi. §. fi. Sed Azo. & H. soluũt, q̃ nullus, ut ʒ. § fi q̃s in duobus.

a ¶ Apud furem. ʒ qualiter autẽ pro his agatur, dic, ut no. ʒ. ad exh. bẽ. l. ii. §. interdũ. Azo. Et facit C. de testa. l. non idcirco.

b ¶ Aperire. ʒ dumtamen aliter probetur ipsum scriptum hæredẽ, ut C. eod. l. ii. sed etiam si non probetur, utpotè cùm spreto iudicis decreto sola atrestatio amplectẽdæ bonorum possessionis sufficiat, ut C. qui admit. ad bono. poss. l. ut uerborũ. Item oportet eas esse signatas septem sigillis, ut infra eo. l. cùm tabulæ. & C. eod. l. ii.

c ¶ Desideratur. ʒ quoad bo. poss. ut hic, & ʒ. de contra tabu. l. quod uulgo. sed aditi potest hæreditas, etiã si in uita interciderent, ut ʒ. de inioff. test. l. fi. & C. de testa. l. pe. & facit ʒ. quod met. can. l. ui deamus. & C. quãdo ex leg. ce. l. cùm uxori.

d ¶ Extare. ʒ fic ʒ. de condi. & demon. l. ii. in fi. Et dic extare, scilicet tempore mortis, ut dixi ad quod ʒ. fi tabu. testa. nul. exta l. j.

e ¶ Exemplaribus. ʒ id est, authenticis. sed exemplum est, quod in de sumitur: cui non credit, ut statim dicet.

f ¶ Videntur. ʒ fic J. ui bo. rapt. l. ii. §. quod ait Præ:or bona. & ʒ. quemadmo. testa. ape. l. antepenul.

g ¶ Simul. ʒ secùs si simul signata non essent, puta diuersa habent sigilla: tunc enim duo testamenta presumũtur, ut suprà, dictum est: & unum per aliud rumpitur, quasi posterius: quia nemo decedit duobus testamentis nisi sit miles, ut suprà, de mili. test. l. quærebatur. Azo.

h ¶ Extet. ʒ tempore mortis, & utrunq; eodem tempore cõfectum.

i ¶ Exemplum. ʒ fic ʒ. de fi. instru. l. ii.

k ¶ Cum moritur. ʒ fic ʒ. de testa. l. ii. & l. filius.

l ¶ Impubes. ʒ ad hoc, & sequẽtia facit instit. qui testa. fa. pos. §. j. & ii. & C. qui testa. face. pos. l. furiosum. & suprà, de hæred. instit. l. fi alienum. §. j. Item hoc, si suo delicto amitteret: secus si casu, ut infrà. eod. §. fi quis autem.

m ¶ Vtroque tempore. ʒ No q̃ duobus tẽporibus debet testator habere factionẽ testamẽti, ut ʒ. eo. § exigit. & l. pe. Et de primo cõstat, ut J. de reg. iur. l. quod in initio. & l. pe. De secundo distingue: quia aut post testamentũ mutauit cõditionẽ in melius, & ualetut ʒ. eo. §. sed si

Tempora duo in testamẽti factione requirũtur.

† Hũc uersiculũ. gl. fi. post me. in c. cõtingit. extra, de dolo & contuma.

† Potest ergo unum testamentum mulcis exẽplarib' trãscribi: & cõcor. gloss. j. post princ. in ca. ex tenore. extra de rescript. Sicut: nõ est inconueniẽs habere duos iudices super uno negotio, ut in illa glo. dicitur.

sit eas extare. Igitur & si apud furem [a] sint, vel apud eũ, apud quẽ depositæ sunt, dubitari non oportet admitti possẽ bonorum possessionem. Nec enim opus est aperire [b] eas, vt bonorum possessio secũdùm tabulas agnoscatur. ¶ Semel autem extitisse tabulas mortuo testatore desideratur [c] tametsi extare desierint: quare etsi posteà interciderũt, bonorum possessio peti poterit. Scientiam † tamẽ exigemus, ut sciat hæres extare [d] tabulas, certusque sit delatam sibi bonorum possessionem. ¶ Si quis in duobus exemplaribus [e] † fecerit testamentum, & aliud extet, aliud non extet: tabulæ extare videntur, [f] petique potest bonorũ possessio. Sed etsi in duobus codicibus simul [g] signatis alios, atque alios hæredes scripserit, & vtrunq; extet, [h] ex vtroque quasi ex vno competit bonorũ possessio: quia pro vnis tabulis habendum est: & supremum vtrunque accipiemus.

¶ Sed etsi vnum fecerit quasi testamentum testator, aliud quasi exemplum: [i] siquidem id extat, quod voluit esse testamẽtum, bonorum possessio petetur: si verò id quod exemplum erat, bonorũ possessio peti non poterit, vt Pomponius scripsit.

¶ *Primò dicit, à quibus debent esse factæ tabu. ut bono. poss. dari possit. Secundò dicit, quomodo. Tertiò, quãdo. Quartò dicit, pro qua parte debet dari bonorum possess. Quintò dicit, ex quibus causis debet dari bonorum possess. Barto.*

¶ Exigit Prætor, vt is, cuius bonorũ possessio datur, vtroque tempore ius testamenti faciendi habuerit, & cùm facit testamentum, & cùm moritur. [k] Proinde si impubes, [l] vel furiosus, vel quis alius ex iis, qui testamẽtum facere non possunt, testamentum fecerit, deinde habens testamenti factionem decesserit, peti bonorum possessio non poterit. Sed & si filiusfamiliàs putans se patremfamiliàs, testamentum fecerit, deinde mortis tempore patersfamiliàs inueniatur; non potest bonorum possessio secundùm tabulas peti.

¶ Sed si filiusfamiliàs veteranus de castrensi testamentum † faciat, deinde emancipatus, vel aliàs paterfamiliàs factus decedat: potest eius bonorũ possessio peti. ¶ Sed & † si quis vtroque tempore [m] testamenti factionem habuerit, medio tempore non habuerit; † bonorum possessio secundùm tabulas peti poterit. ¶ Si quis autem testamentum fecerit, deinde amiserit testamenti factionem, vel furore, vel quòd ei bonis interdictũ est; potest eius peti bonorum possessio: quia iure testamentum eius valet. Et hoc generaliter de omnibus huiusmodi dicitur, qui amittunt mortis tempore testamenti factionem: sed antè factum eorum testamentum valet. ¶ Si linum [n] quo ligatæ sunt tabulæ, incisum [o] sit, si quidem alius contra voluntatem testatoris inciderit, bonorum possessio peti potest. quòd si ipse testator id fecerit, non videntur signatæ: & ideo bonorum possessio peti non potest. ¶ Si rosæ sint à muribus [p] tabulæ, vel linum, [q] aut aliter † ruptum, vetustate (vtputa) vel situ, vel casu putrefactũ: & sic videntur tabulę signatę, maximè si proponas vel vnum linũ [r] tenere. Si ter fortè vel quater linum sit † circunductum, [s] dicendum est signatas tabulas eius extare, quamuis vel incisa, vel rosa sit pars lini.

¶ *Hic incipit Iurisconsultus tractare quo tempore debet peti bonorum possess. secundùm tabulas. Bartolus.*

¶ Idem lib. 41. ad edictum. L. II.

A Equissimum [t] ordinem Prætor secutus est. Voluit enim primò ad liberos bonorum possessionẽ contra tabulas ꝓtinere: mox

† Fl. deest, testamentũ

† Fl. deest, &.

† Concord. gl. in uerb. dimitti. ibi Argu. licet aliquid deuenat ad id, a quo incipere non potuit: non tamen propter hoc irritaſ: c. perlatũ, xxix. qu. ii. facit ad hoc. c. pcepta. in fi. fitt. iv.

† Fl. uel linum aliter ruptum, uel uetustate putrefactũ, uel situ uel casu.

† Flo esset. Instrumento raso an sit credendum.

dixi. Vel dic, quod in una chordula sunt tres liguli, uel plures: quo casu sufficit, si unum remanet, quod sustineat sigilla.

s ¶ Circunductum. ʒ uel dic circa tessũ, ut liget: uel dic cum tribus uel quatuor ligulis chorda connexa: & facit ʒ. quẽad. test. ape. l. pe Acc.

A Equissimum. ʒ CASVS. Prætor in edicto isto sequitur ordinem naturalẽ æquitatis: ut primo filii præteriti admittantur cõtra tab. quibus exclusis admittũtur instituti. Vnum sciatis, si filius est institutus sub condi. quæ nõ est in potestate, pẽdente ea poterit petere. Vnũ sciatis, si plures sunt scripti: pro qua parte quisq; scriptus est, petet secundũ tab. Cætera sunt plana usq; ad §. fi q̃s ita. ¶ Si quis ita scripserit. ʒ Testator ita dixit, ille ex fratribũ meis, qui uxorẽ duxerit post mortẽ meã, ex dodrãte hæres esto: nonnq̃d si noluit alicui nubere, habebit partes uirales? Certè sic &c. ut in tex. quæ sunt plana. Vinia.

t ¶ Acquissimum. ʒ alias lex: alias §.

Occupata

a ¶ Occupata. ʒ vade instituti interim non conueniuntur, ut J. de excep. rei iudi. l. ij. nec conueniunt, ut J. de bo. lib. l. quandiu Sed quã doo; instituti non expectant præteritos, vt ʒ. de contra tab. l. illud. §. fi quis eum contra. Sed ibi non per secundum tab. sed per contra tabu petunt. Et est ratio, ut ibi not.

b ¶ Expectãdi. ʒ Sed nunquid interim dum nullus est hæres, habẽt isti filij Vñ liberi? Videt q̃ sic, ut J. fi tab. testa. nul. ex. l. j. §. fi. & ʒ. de lib. & Posthu. l. fin. Itẽ ecõtra, uidet q̃ fi: quia donec potest peti secundùm tab. uel contra tab. non petiẽ Vnde lib. ut J. fi ta. te. nul. ex. l. j §. j. quæ est ab intestato? Resp. possunt ab iestato uenire; sed dat contra tabu. ex abũdanti, ut J. eo. l filiũ. j. respon. & §. uideam. Et gdest emãcipato, vt nõ præstet legata: nã intestatus est defunctus hęrede scripto nõ adeũte, ut J. de leg. præstan. l. is qui in possessionẽ. in princ. nisi fortè per edictũ. Si omisi. cau. test. utã. fi q̃s omisi. cau. test. l. qa autem §. hoc edictũ. Et idẽ in Posthumis, ut C. e. l. fi. & de Posthu. hære. instituend. l. pe. Sed nunq̃d eodem tẽpore cedet utriq; tẽpus bono. poss. Resp. fic, ut ʒ. de Carbo. edic. l. ideoq; licet sit arg. cõtrà, infrà. de suc. edic. l. j. §. quibus. Sed ibi simul non competunt. Azo.

c ¶ Repudiauerint. ʒ Quid, si repudiauerit is, qui restitui pot? Respõ. locus est huic bono. pos. ut J. de fideicõ. lib. l. iij. §. j. & J. ad Tertyl. l. ij. §. fi bonorum. & ʒ. de mino. l. & fi fine. §. sed quod Papinianus. & l q̃ fi minor. §. Scæuola. Azo. & facit ʒ. titu. j. l. scriptus.

d ¶ Bonorum possessionis ʒ scilicet contra tabulas.

e ¶ Bonorum possessio. ʒ secundùm tabulas.

f ¶ Si sub conditione. ʒ Not hic, si pendet conditio institutionis, potest peti secundùm tab. siue erat filius institutus, siue extraneus, q̃ non poterat ab intestato succedere: dũ tamẽ vtiliter sit institutus, ut hic, & J. e. l hi demũ. Si tamen non erat aliquis ꝑteritus, cui cõperit contra tab. ne cõtradicat; ʒ. proxi. §. At post petitam, aut extitit cõditio, aut defecit: si extitit, cõfirmat agnitio, ut J. §. fi q̃s ita institutus. si defecit, tunc distinguit, an sit emancipatus, an suus, qui etiam præteriti haberent contra tab. & tunc Prætor tuet in secun. tab. ac si accepisset contra tab. Et sic secundùm tab. vertit in contra tab. quod est mirum, acsi de albo fieret nigrum, ut hic subicit, & quãuis &c. Si autẽ extranens est, infirmat agnitio. Nam si in filio tantùm tuet, ut subiicit ergo secus in extraneo, ut ar. C. de procu. l. maritus. Sed quam bonorũ possessionem petet conditione pendente, uel q̃ facti, uel q̃ iuris sit? Respon. quidã, q̃ illa, quæ est facti ut hic, non iuris, ut J. e. §. fi quis ita. & pro eis ʒ. de acquir. hęre. l. is q. ij. respon. & C. de inoffi. test. l. filiis. put est ibi cũ re. & ʒ. ad Trebel. l. facta. §. q̃ fi cõditio. Tu dic, secundũ Azo. ea, quæ est iuris, nõ facti: hęc tamẽ nõ hẽt effectũ, nisi existat conditio, vt dicto §. fi q̃s ita. & pro hoc C. de inoffic. test. l. filius. prout est ibi in litera, iure. & ibi plenè nota.

g ¶ Ex Asia venerit. ʒ Sed nõne si filius est in potestate, est testamẽtum nullum: Respõ. fic, ut insti. de exhære. lib. in prin. Nõ ergo secundùm tab. locũ habet, ut J. e. l. hi demũ. Dic ergo q̃ hic erat emãcipatus, vel dic est nullum, fauore sui: unde etiam tũc petet secundũ tab. ut no. C. de insti. & substi. l. fi pater.

h ¶ Conditio. ʒ casualis, uel mista: nam si est potestatiua, ẽt filius: qui est in potestate patris, sibi imputet, ti nõ impleuit, ut non hẽat secũdũ tab. ut ʒ. de hær. instit. l. filius. ij. rñ. Nõ ergo repetit, qualisqualis.

i ¶ Pilium. ʒ scilicet, talem, qui ab intestato succederet.

† Vide Augu. lib. 4. emẽ. c. 17.

† Bonorũ possessor, nomen est iuris: sicut bonorum possessio. & bonorũ possessor dr ille, qui succedit d̃ pręto rio. gl. i uerbo q̃d de recuperanda. c. pastoralis. eẋ, de causa poss. & ꝓprie.

† Subsititus.

k ¶ Ei, qui. ʒ scilicet tantũ. ei uero, qui est in potestate, non est necessario, qa iure ciuili vocatur ab intestato, sed emancipatus ꝑ Prætorẽ tũ, ut inst. de hære. quæ ab intest. §. emãcipati. & facit J. e. l. fi sub cõditione. § j. Sed an suus institutus sub cõditione petet secundũ tab. ea pẽdẽte? Respõ. fi est potestatiua, sic. qa ualet testamẽtũ: aliàs, cũ nõ uaret, petiẽ secundũ tab. Vel dic, ut modo not. qa suo fauore est nullũ. Sed uũ, q̃ hęc cuitio in contra tabulas non põt stare. Primò, qa deficiẽte cõditione deficit uiribus testamentum. Ergo cessat contra tab. ut ʒ. de bo. poss. cõtra tab. l. quod uulgò. Secũdo, quia instituto nõ potuit dari cõtra tab. ut ʒ. de contra tab. l. sub conditione. Sed expone, hic perit de deferri debet, ac si petisset ꝑtra tab. eo casu, quo peti potuisset. Vel dic, nõ potest peti cõtra tab. ab institutoſ. pendẽte conditione: sed ea deficiẽte, sic. l 1 ¶ Pro ea. ʒ scilicet, dumtaxat.

m ¶ Defertur. ʒ hic q̃re, quod diximus ʒ. de hære. instit. l. fi quis ita. Azo. & facit ʒ. de inoff. test. l. Papinianus. §. qũ. & l. q̃ repudiãtis. & ʒ. de cõtra tab. l. j. §. fi ex tribus. Sed ar. cõtra J. de assig. lib. l. sub conditione. §. j. & ʒ. de acqui. hære. l. ex semisse. n ¶ Institut*. ʒ id est, substitutus.

o ¶ Si ita decimũ. ʒ scilicet decesserit filius pupillus.

p ¶ Decimũ quartũ. ʒ subau. decesserit filius: & facit ʒ. de uulg. substi. l. si ita quis. & l. ex facto. §. item quæro.

q ¶ Scriptis. ʒ scilicet, tantùm, nõ etiam successoribus eorũ, ut ʒ. de vulg. sub. stit. l. qui plures. & l. qui duos. j. respon. & §. j Azo.

r ¶ Substitutis. ʒ hoc plerũq; quod dic, ut J. §. fi quis ita scripserit. aliàs autẽ primo uocat substitutus, quã cõiunctus, ut J. ea. l. §. fi duo. & C. de cadu. tol. § fin autem aliquid. & facit ʒ. de uen. in pos. mit. l. j. §. eligit. & C. de edic. Diui Adria. tol. l. j. & ʒ. de cõiungen. li. l. j. §. fi pater in pos. & de lega. ij. l. fi quis seruum. §. certam.

s ¶ Loco. ʒ id est, primo gradu instituti: alioquin contrà J. proxi. §.

t ¶ Proximi sunt. ʒ id est, primo gradu instituti. Et nota quod similia sunt, petitio bono. posses. & hẽditatis aditio, ut hic & J. eo. l. fi ita. §. qui filio. & §. is autem. In multis tamen differunt, ut probatur ʒ. e. l. §. fi sub conditione. & de acquiren. hære. l. is qui. Item suprà, de iniust. testa. l. Posthumus. & instit. quib. mod. test. infir. §. non tamen. & diximus suprà, e. l. j. §. semel.

v ¶ Ex prima parte. ʒ scilicet, dimidia.

x ¶ Hæres esto. ʒ ex eadem dimidia.

y ¶ Priores. ʒ ex gradu superiori, ut ʒ. ea. l. §. defertur. licet sit argu. contra. ʒ. proxim. §. & facit ʒ. de vulg. sub. l. qui cùm plures. & de hære. insti. l. fi ita quis insti.

z ¶ Petere. ʒ pro dodrante. nam pro ea parte, qua constat unumquemque eorum hæredem, etiam ante petitionem habet bonorum possess. ut suprà, de hære. insti. l. liber homo. §. fi ita scriptũ. Sed certè imo & ꝑ dodrante, ut infrà, e. l. fi sub cõditione. cõtrà. Sol. ibi de ea, quæ facti: hic de ea, quæ iuris secundùm quosdã. Vel nõ petit: hic cũ effectu etiam, quæ facti est, ita q̃ non possit sibi auferri deficiente conditione. Vel dic secundum Azo. quòd etiam pendẽte cõditione petitur, quæ iuris est, ut ibi: ut extante conditione sibi proficiat. Az. & facit suprà, de hæred. institu. l. quoties. §. fi quis ita scripserit. & de condi. insti. l. ulti.

a ¶ Si consulto sit inductũ. ʒ à testatore. si uero iacõsultẽ, distingue utrum possit legi, uel non: ut J. fi tabu. testa. nullæ ex. l. j. & facit ʒ. de his quæ in testa. de. l. j. §. i. & §. sed & consulto. in fi. §.

ff. Infor. II Non

cem intra quartũ decimum, secundus solus hęres erit, & accipiet bonorũ possessionẽ: nec sibi iungentur, cùm ad suã quisq; causam substitutus sit. ¶ Deferẽ bonorũ possessio secundũ tabulas primo gradu scriptis [q] hẽdibus: mox illis nõ petẽtibus, sequẽtibus, non solùm substitutis [r], verũ substituti quoq; substitutis: & ꝑ seriẽ substitutos admittimus. Primo autẽ gradu scriptos accipere debemus oes, q̃ primo loco [s] scripti sunt. Nã sicut ad adeundam hęreditatẽ proximi sunt [t]: ita & ad bonorũ possessionẽ admittendã. ¶ Si q̃s ita scripserit, Primus ex prima parte [u] hæres esto [x]: si primus hęres nõ erit, secundus hęres esto: tertius ex alia parte dimidia hẽs esto: si non erit, quartus hẽs esto. primus, & tertius priores [y] ad bonorũ possessionẽ inuitanẽ. ¶ Si quis ita instituerit hæredes, Vter ex fratribus meis Seiã vxorẽ duxerit, ex dodrãte mihi hęres esto: vter non duxerit, ex quadrãte hæres esto. siquidem mortua fuerit Seia, æquas partes habituros hæredes cõstat. Quòd si ab altero vxor ducta fuerit, dodrantẽ, & quadrantẽ eis competere: bonorum autem possessionem antè, quàm existat conditio neutrũ petere [z].

¶ Si consultò sit inductũ [a] nomẽ hæredis, indubitanter probatur bonorũ possessionẽ petere eum

si inde non † sit occupata [a], iudicium defuncti sequendum. Expectandi [b] igitur liberi erunt, quandiu bonorum possessionem petere possunt. Quòd si tempus fuerit finitum, aut antè decesserint, vel repudiauerint [c], vel ius petendę bonorum possessionis [d] † amiserint: tunc reuertetur bonorũ possessio [e] ad scriptos hæredes. ¶ Si sub conditione [f] hęres institutus sit filius, Iulianus peraęquè putauit secundùm tabulas competere ei quasi scripto bonorum possessionem, qualisqualis cõditio sit, etiãsi hæc, Si nauis ex Asia venerit [g]. Et quamuis defecerit cõditio [h], tamen Prætor filium [i], qui admiserit secundũ tabulas, tueri debebit, ac si contra tabulas acceperit: quæ tuitio ei, qui [k] emancipatus est, necessaria ẽ. ¶ Pro qua quisq; parte hæres scriptus est, ꝑ ea [l] accipiet bonorũ possessionẽ, sic tũ, vt si nõ sit, qui ei cõcurrat, habeat solus bonorũ possessionem. Quãdiu tamẽ vnus ex hẽdibus deliberat, vtrum admittat bonorũ possessionẽ, an non: portio bonorum possessionis eius cohęredi non defertur [m]. ¶ Si primus quidem ita institutus [n] † sit, Si intra decem [o]: secũdus, Si post decẽ intra decimũ quartũ [p] annũ: siquidẽ intra decẽ decesserit, primus solus hæres erit, & accipiet bonorum possessionẽ. Si verò post de-

† Bonorũ possessio, nomen est iuris: sicut bonorum possessio. & bonorũ possessor dr ille, qui succedit d̃ pręto rio. gl. i uerbo q̃d de recuperanda. c. pastoralis. eẋ, de causa poss. & ꝓprie.

† Subsititus.

† Flo esset. Instrumento raso an sit credendum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non consulto.} id est, non ex voluntate testatoris. Nam &c. vt ſ. de lega. 1. l. ſi ita ſit adſcriptum.
b ¶ Petere.} ſed nec pro hærede gerere, ut ſ. de hære. inſtit. l. liber homo. §. Titius. quandoquidem eſt tamen neceſſe vtrunque petere. ſ. petere de nouo bon. poſſeſſ. vt ſupra, de bonorũ poſſeſſ. l. ſed cũ patrono. & de nouo adire, vt ſ. de acquirend. hæred. l. A ſolus.
¶ Fl. non.
c ¶ Accreſcit.} etiam inuito, ut ſ. de acquir. hære. l. cui ex duabus. §. fin. & C. de iure deliberandi. l. cum aliquis & facit infra, eod. l. ſi ita. §. ſecundum hanc. cõtra. Sol. ibi.
d ¶ Pertinebit.} ſi inſit eum adire.
e ¶ Cum domino.} vt petat dominus: ſed & ſeruus ſciente Prætore, vt ſupra, de bon. poſſeſſ. l. ſeruus.
f ¶ Sempronij.} ſub. hæres eſto.
g ¶ Iuſſit. Sed nonne Sẽpronij contẽplatione inſtitutus videtur? Reſpon. ita, vt C. de iur. delibe. l. cum aliquis. Quomodõ ergo alius poteſt iubere adire? Reſpon. beneuẽ & hoc idem eſt, vbi contemplatione fructuarij, vel bonæ fidei poſſeſſoris ſeruus inſtituitur. Iubet enim dominus nõ bonæ fidei poſſeſſ. vt ſ. de acquir. hære. l. ſi quis mihi bona. §. J. j. reſpon. & §. iuſſum. ſed tamen dominus p conditionẽ ſine causa reddit, vt J. de ſtipula. ſer. l. pe. Hoc enim eſt ex re, vt ſ. de acquiren. hære. l. aditio. in fine.
¶ Fl. dominio.
¶ Fl. hæres inſtitutus fuit.
h ¶ Septitio.] ſecus in legato, vt ſ. quando dilec. ce. l. ſi poſſ. §. ſi. Et eſt ratio q a legatum ꝓritur dño, ſeruo etiam inuito, vt ſ. de condi. & demonſt. l. filio. non hereditas, vt C. de hæc. inſti. l. cũ proponas. nec bonorũ poſſeſſ. ut ſ. ad Treb. l. ſeruo inuito. in princ. Item quid de Trebellianica reſtitutione? Reſpõ. ſimilis eſt bonorum poſſeſſioni, ut ſ. ad Treb. l. ſeruo inuito & facit inſti. de hære. inſt. §. alienus.
i ¶ Verũ eſt. In vero.} ſimile fecit, vt J. vnde cog. l. j. §. ſed hoc ita. Azo.
k ¶ Natus.} alioquin contra. ut J. de verb. ſignif. l. qui mortui. Azo. & facit inſti. de bono poſſeſſ. j. reſpon.
l ¶ Hartæ. Ad deletionẽ id eſt, quæ ſcripta fuit, & poſteà raſa: & ſic no. q inſtrum. extra fieri poſſunt in chartis raſis. Arg. ſ. C. de edi. Diui Adria. tol. l. fin. ibi, prima figura &c. ſed pone ut ibi.
m ¶ In opiſthographo. J. in tabula lignea, in qua erant ſcripta debita: vt hodie fit. & dicit opiſthographũ ab opibus, & graphia, q eſt ſcriptura: quaſi ſcriptura ſuarum opum.
¶ Fl. hæres inſtitutus fuit.
¶ lib. 41. ad edictum.
¶ Concor. gl. in uer. ſi. non exiſtãtibus. ibi Sed quid ſi primò fecerit teſtũ? videtur, q p ingreſũ monaſterii rũpit, quaſi poſthumi agnationẽ. c. ſi qua mulier. xix. q. iij.
¶ lib. 42. ad edictum.
¶ Vide in hũc locum Ale. ab Alexã. lib. 2. genia. die. c. 30. & Alcia. lib. 3. diſpun. ca. vlt.
¶ lib. 4. diſputatio. Inſtrumentaan i chartis raſis fieri poſſint.
¶ Quid ſit opiſthographus: pulchrè Hermolaus in indice caſtigationũ ſuarũ i Pliniũ, in hac ipſa dictione.

d ¶ Defecerit.} id eſt, deficere poterit. Azo.
q ¶ Accipere.} pendente conditione, ut d. §. ſi ſub cõditione. Azo.
r ¶ Sed & ſi is.} ſcilicet, filius in poteſtate, vt addat præcedenti caſui, vt ſ. de lega. præſtan. l. is qui. in prin. Azo.
s ¶ Tuendũ.} etiam deficiente cõditione, niſi fuerit poteſtatina: quãtũc ſibi imputet, ſi non impleat, vt ſ. de hære. inſt. l. ſuus. §. ſed vtrũ. Sed ſi caſualis eſt, non ex ipſo iure teſtamentum eſt nullũ? vt ſ. de hære. inſtitu. l. ſuus. in princ. Reſpõ. eſt. ſi vel ſit: ſed ſi malit contra tab. poteſt vt præteritus: cũ defecerit conditio, vt ſ. de cõtra tabu. l. ij. §. quid ergo. Azo.
t ¶ Ab eis.} ſi emancipato & ſuo: & quod ſubiicit, etiã filijs, pro ſequitur in emancipato tantũ: & dic habere videt: vt p cõtra tabu. vt ita poſſet legata conſtitutis cæteriſque, qui ſunt in poteſtate, quaſi ab inteſtato: q. d. licet & ipſi teneãt per contra tab. in defectũ conditionis, tamen quoad legata, vt non dentur etiam coniũctis, ab inteſtato habere videnr. ¶ Fl. deeſt, eſt autẽ.
v ¶ Filius.} ſi emancipatus ſub conditione inſtitutus, q ſi deficit: ſecus in ſuo, q a b inteſtato, vt ſ. de legat. præſtã. l. is qui. in princ.
x ¶ Cæteri.} qui ſunt in poteſtate.
y ¶ Relicta.] Item vxori, vt nurui, vt ſ. de lega. præſtan. l. j. Azo.
z ¶ Cæteris.} non cõiunctis.
a ¶ Non.] Cilla, quæ in teſtamento relicta ſunt. Nam illa, quæ ab inteſtato relicta ſunt, omnibus omnino præſtabuntur, vt hic ſubijcit. Azo. Itẽ huic contrã. ſ. de leg. præſtan. l. ſi duo. in ſi. Sol. ibi.
b ¶ Fideicomiſſum.} Hic quære, quæ diximus, inſti. de bon. poſſeſſ. §. ſunt autem.
c ¶ Fraudatus.} legatarius ab inteſtato ſumptuũ. ſic ſ. mand. l. ſi procuratorẽ. §. ſi ignorantes. Accur.
d ¶ Bonorum poſſ.} ſecundum tab. quæ eſt conuerſa in cõtra tabũ defecerit conditio.
¶ Idemum.] CASVS. Filij inſtituti ſub condi. pendente condi. poſſunt petere ſecundum tabu ſi in teſtamento vtili, & tabulæ ſunt vtiles: aliàs ſecus, concordat C. eo. l. ſi. Viuianus.
e ¶ Hi demũ.} hinc ſumũt q dã, q demũ petit ſecũdũ tab. pẽdẽte cõditione, q ab ꝓteſtato ſuccedere pót. Sed Io. cõtrã. nã q ſit ſcriptus, dẽ dari, ut ſ. e. l. j. §. ſi ſub cõditiõe. & ar. ſ. e. l. ſi ſub cõditiõe. Generaliter eũ. ibi di i quolibet iſtituto: licet deficiẽte cõditiõe diſtinguãt, ut no. in §. ſi ſub cõditione. & p Io eſt J. e. l. ſi ſeruus. & facit ad l. §. de teſta. tu. l. iij. & de teſti. l. ſcio. & ſ. de bo. poſſ. l. non eſt. §. ubicunq. Ac.
f ¶ Nec ad bonorũ poſſeſſ. } aliquid tamen quãdoque prodeſt: quãtrahitur ad fideicommiſ. ut ſ. ad Tre. b. l. Sæuola.
¶ Cum tabulæ.] CASVS. Teſtator fecit teſtamentum, adhibitis xij. teſtes: ou nia ſigilla non apparent, ſed vij: nunquid ex illis tabulis poterit de bonorum poſſ. Sic. Viuia.
g ¶ Plurium.} puta, de eis & facit ſ. de teſta. l. hæredes. §. ſi plures.
h ¶ Ex his.} ſcilicet, ſignis.

¶ Fl. deeſt, eſt autẽ.
¶ lib. 8. diſputatio.
¶ Flo. necdum.

Si

SI ſub conditione hæres inſtitutus quis ſit, & accepta bonorũ poſſeſsione ſecũdùm tabulas, cõditio defecerit, interdum euenit, vt res poſſeſſori n cõcedẽda ſit o: vtputa, ſi filius emancipatus, ſit ſub conditione hæres inſtitutus: nam etſi defecerit p cõditio, attamen ſecundùm tabulas bonorum poſſeſsionem eum accipere q Iulianus ſcribit. Sed & ſi is r fuerit, qui ab inteſtato bonorum poſſeſſor futurus eſſet, tuendũ s, eſſe ſcripſit: & hoc iure vtimur. Videndũ eſt aũt t, an legata ab eis t debeãtur. Et filius u quidem quaſi contra tabulas bonorum poſſeſsione accepta, rem habere videt: cæteri x verò quaſi ab ꝓteſtato: & ideò filius liberis parentibuſq; legata relicta y ſolis præſtare coget, cæteris z non a. Planè ei, q ab inteſtato fideicommiſſum b relictum eſt, erit præſtandum, quaſi videatur hoc ipſo fraudatus c, quòd ex teſtamento petita ſit bonorũ poſſeſsio d.

¶ Idem. LEX VI.

HIdemum e ſub conditione hæredis inſtituti, bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas etiã pendente cõditione, nedũ f impleta, petere poſſunt, qui vtiliter ſunt inſtituti. Quòd ſi inutiliter quis ſit inſtitutus, nec ad bonorum poſſeſsionẽ g inutilis inſtitutio proficit.

¶ *Ad aliquem actum comprobandũ ſufficiunt ea, quæ neceſſaria ſunt: licet ea, quæ neceſſaria non erant, eſſent adhibita, & non compareant.*

¶ Iulianus. LEX VII.

CVm tabulæ h teſtamenti plurium g ſignis ſignatę ſunt f, & quædã ex his h nõ f cõparent, ſeptem tamen ſigna manent: ſufficit ad bonorum poſſeſsionẽ dandam, ſeptem teſtium ſigna cõparere: licet non omnium, q ſignauerunt, ſigna maneant.

¶ Fl. deeſt, eſt autẽ.
¶ Flo. necdum.

¶ Vide Cicero. lib. 2. de inuẽ. in tractatu de ꝓſtitutione gũali, ibi Imo pater ſibi ſcripſit & ſecundũ hęredẽ nõ filio, ſed ſibi iuſsit eſſe &c.
¶ Fl. deeſt, nomine.

¶ Budæ. in ãnot. priori. ad pãdectas ad l. vlt. de ſenato. diligenter explicat quid ſit uũcupatio.

Verbum poſitũ, vel omiſsũ, nõ nocet.

¶ Vide Cicero. lib. 2. de inuẽ. in tractatu de ꝓſtitutione gũali, ibi Imo pater ſibi ſcripſit & ſecundũ hęredẽ nõ filio, ſed ſibi iuſsit eſſe &c.
¶ Fl. deeſt, nomine.

Budæ. in ãnot. priori. ad pãdectas ad l. vlt. de ſenato. diligenter explicat quid ſit uũcupatio.

Verbum poſitũ, vel omiſsũ, nõ nocet.

SI ita ſcriptum.} CASVS. Teſtator in tabulis ita dixit, Sempronius hæres eſto: Titius, ſi nauis venerit, ex tertia parte hęres eſto: idem etiam Titius, ſi nauis non venerit, hæres ex ſextante eſto: erit hæres ex tertia, ſi non venerit: & ille ſextans ei accreſcit.

¶ Qui ſilio.} Teſtator inſtituit filium impuberem: & ſi deceſſerit ante, quã eſſet pubes, Titiũ ſubſtituit: nũq d ualet iſta ſubſtitutio? ſic. Quid, ſi teſtator inſtituendo cũ errat vel in nomine, uel in cognomine? Prima facie tenet inſtitutio: uerũ tamẽ ſi nõ apparet incõſultò factum eſſe, denegabit bo. poſſ. ſm tab.
¶ Quidã teſtamẽtũ.} Pater filio impuberi fecit teſtamẽtũ: p nuncupationem filio fecit teſtamentum, ut illud quod fit, ſit inſtitutio, & ſubſtitutio. Certè inſtitutus poterit petere ſm tab. ille autem, cũ erit locus ſubſtitutioni, poterit petere ſecundũ nuncupationẽ: ut C. de bon. poſſ. ſecundùm tab. l. vl. Viuia.
a ¶ Venerit.] quæ dicitur uenire etiã ſi p ſe uenit: ut J. d aqua cot. & æſti. l. j. §. quæſitum.
b ¶ Idẽ Titius.} uerba teſtatoris. Azo.
c ¶ Intelligi.} ſi exiſtẽte cõditiõe: quaſi dicũ eſſet, Si nõ etiã hæres ex tertia, ſit ex ſextanta: unde cùm cauſa in ſubſtitutiõe nõ ſit mutata: quod paret exiſtẽte conditione: nulla eſt ei facta ſubſtitutio: ut ſ. de uul. ſubſt. l. ſeruum cõmunẽ. §. Titi?. Interim tũ pẽdẽte cõditione: ualere ſt deficiẽte cõditione: ſed interim uel pro tertia, uel pro ſexta petit ſecũdũ tab. quia in utraq; diſiunctiuẽ, & ſub cõditione eſt inſtitutus. Azo.
d ¶ Quæ ex ſextante.} Sextans enim uacuus p rata accreſcit Sẽpronio & Titio: ut hic, & ſ. de hær. inſti. l. interdũ. §. j. Sed in eo, qd dicit, accipiet, imò videtur ipſo iure accreſcere: ut ſ. l. j. §. ſi duo. cõtra. So. & hic ipſo iure accreſcit: ſed dicit hic peti unà cũ tertia, cũ iam accreuerat ipſo iure. Non enim bis petit, ſed ſemel tantũ: ibi adhuc non accreuerat: & ideò poſtea dicitur accreſcere ipſo iure.
e ¶ Hæreditatem.} Videbatur cõtra, quia ex ſubſtitutione ipſi pupillo directè fit aliquis hęres: non patri, niſi per obliquum, ut inſt. de uul. ſubſti. §. quo caſu. & ſ. de hære. inſtit. l. pater filio. Item no. nõ nocere uerbum poſitũ, uel omiſſum, ut ſupra, de hęre. inſti. l. quories. §. ſi duo. & §. ſeq. & C. de teſta. l. teſtamentum. Item no. aſsimilari hę reditatem, & bonorum poſſeſ. ſic ſupra, eo. l. ij. §. primo gradu & infra, in fi. huius §.
f ¶ Erratũ.} facit ſupra, de cõditio. & demon. l. demonſtra. & C. de teſt. l. ſi in nomine.
g ¶ Inductum.} facit ſ. eo. l. ij. §. ſi conſulto.
h ¶ In tabulis.} i. in ſcriptis: & alios ſibi, & alios filio fecit hẽdes, ut ſtatim patet: quod fieri poteſt, ut ſ. de uulga. ſubſti. l. patris. in fin.
i ¶ Separatim.} q. d. alia hæc, alia illa bono. poſſ. eſt.
k ¶ Scripto.} ſic accipe, ſcripto, id eſt ſubſtituto hęredi, uel aſsignato ipſi filio.
l ¶ Filio.} datiui caſus.
m ¶ Scriptis.} ſub. a ſcriptis &c. Et facit J. l. proxi.
VT bonorum poſſeſsio.} CASVS. Si pater ſibi, & filio fecit teſtamentum: filio datur bonorum poſſeſſ. ſecundùm tabu. ſi teſtamentum patris ſit ſignatum, ſubſtituto datur, licet ſint reſignatæ ſecundæ tabu. Viuianus.

n ¶ Signatũ.} cuius ſigna tabulis ſecundis ſufficiunt, ut ſ. de uulg. ſubſtitu. l. patris. Azo.
ſi ¶ Reſignatæ.} id eſt, apertę coram honeſtis perſonis, & Præſide: & iterum ſignatæ, ut C. quẽ ad. teſt. ape. l. ij. Debet enim prius pater ſibi facere teſtamentũ, & ſolenniter: aliàs nullũ eſt teſtamẽtũ, ut ſ. de uulg. ſubſt. l. ij. §. prius. & inſti. de pupil. ſub. §. liberis. Si uerò ex poſt facto impugnãt teſtamentum patris: ſiquidem de iure Prætoris, ut per cõtra tab. tenet nihilominus pupillare, ut ſ. de uulg. ſubſti. l. & ſi contra tabu. Si uerò de iure ciuili per querelam, pro ea parte, pro qua expugnãt teſtamentũ paternũ, & pupillare, ut ſ. de inoffic. teſt. l. Papinianus. §. ſed nec impuberi. Azo.
¶ Fl. filii.
¶ lib. 2. ad Sabinũ.

SI ſeruũ.} CASVS. Si ſeruus ſic inſtitutus hę e ſub cõditione, penden. condi. poteſt petere, ſi non exiſtat contradictor. Viu.
¶ lib. 8. ad Plautium.

p ¶ Poteſt.] pendente conditione.
q ¶ Poſſe.} etiam ipſum ſeruum, ut ſ. de bo. poſſ. ſeruus. & ſic patet, q bo. poſſ. nõ petunt in figura iudicij, in quo ſeruus eſſe non pót, ut C. eo. l. ſeruus. Item q a ſuccubuit in contra tabu. nõ perdit legatũ, ut ſ. de leg. præſtan. l. filiũ. §. ſi quis. ſecus ſi in figura iudicij, ut ſ. de inoffi. teſt. l. Papinian?. §. meminiſſe. Item not. hic pro opinione. Io. quam dixi ſ. eo. l. hi demum.
¶ Flo. duobus. Bo. poſſ. in figura iudicij non petuntur.

VI ex liberis.} CASVS. Teſtator inſtituit liberos & dixit, Qui ex liberis peregrè morietur, ei Titius hæres eſto: & duo deceſſerunt peregrè: nũquid, ſi ignoret Titius, uocatur ex ſubſtitutione? Sic. Sed ſi filius inſtituit, & reuertatur de capti. hoſtiũ, nihilominus bon. poſſ. accipere poteſt.

¶ Teſtamẽto.] Titius fecit teſtamentũ: facto teſtamento dedit ſe in arrog. irritatum eſt teſtamẽtũ: unde Titius ſui iuris factus deceſſit: Scriptus hæres petit bono. poſſeſſ. ſecundùm tabu. Certè non dabit ei: quia irritum factum eſt teſtamentum per arrogat. niſi v. teſtibus poſtea uoluntatem confirmauerit. Viuianus.
r ¶ Peregrè.] Idem, ſi nõ peregrè, dũ tamen nõ propter facti obſcuritatẽ impoſsibilis ſit ultimi diſcretio, ut ſ. de reb. dub. l. q duos. Hæc enim diſcretio. quia propter locorum diſtantiã eſt valde difficilis, impoſsibilis reputatur, ut & ſ. de uſufru. l. j. §. ſi in uiuarius. ſecus ſi nõ difficilis, ut in arg. cõtra, ſ. de teſta. tu. l. duo. Arg. cõtra, J. de verb. obl. l. cõtinuus. §. illud. Azo. & fa. ſ. de uul. ſub. l. ex duobus. & ſ. ad l. Fal. l. pẽfamilias. §. fi. Sed arg. contra, ſ. de reb. dub. l. ſi fuerit. & de hære. inſt. l. ſi cẽpus. §. j. & de manu. teſt. l. cũ ex pluribus. & ad Trebel. l. cũ.
ADDITIO. Dic ſecundum Bar. q loquitur in ſubſtitutione fideicommiſſaria, hic in directa pupillari.
s ¶ Prioris.} & ſecutriuſque. H.
t ¶ Filius.} qui erat ab hoſtibus captus.
v ¶ Et anni.} utpotè cùm ſit uilis, vt J. quis or. in bo. poſſ. ſeruc. l. ij. §. dies. unde tria exiguntur, ut J. de diuer. præſt. l. j. Azo. & facit infra, quod vi, aut clam. l. ſemper. §. ſi quis.
x ¶ Computabit.} Sed nonne potuit dare procuratorem? ut ſ. de mino. l. Papinianus? Reſpon, non: ut ſ. qui. ex cau. ma. l. ab hoſtibus.
y ¶ Poſſeſsionem.} i. bonorum poſſeſsionem.
z ¶ Exceptione.} nõ ipſo iure, q a capitis diminutio eſt de iure Prætorio: teſtamentum de iure ciuili, ut ſ. de capi. dimi. l. ij. §. j. & inſt. de

¶ lib. 24. Digeſto.
¶ Fl. filii.
¶ lib. 2. ad Sabinũ.
¶ lib. 8. ad Plautium.
¶ libro 13. Quæſtio.
¶ Flo. duobus. Bo. poſſ. in figura iudicij non petuntur.
¶ li. 23. Digeſto.

ſſ. Infor. Ii ij bono.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bono.poss.§.quos autem.secundum.Azo.& H.Sed certè imò est de iure ciuili capitis diminutio, vt insti. de legi.agna.tu.§ fi. Et edictum de capitis diminutione non inducit exceptionem, sed restituit actionē capite diminuto: & hic ideo dicit exceptionem, qa non potest fieri præcentē volūtatē, quin arrogatio facta tenuerit, vt supra, de capi.dimi.l.ij.

† Fl. in arrogandū.

† Fl. trāsferat.

† Concor. c. vltima volūtas de functi modis omnibus seruari debet. glo. iu uerb. vltima. ibi, Vltima voluntas defuncti pro lege seruāda est. xiij. quæstio. ij.

† li.7. Quæstionū.

† Flo. ut & demon.

† Fl. ut interdum ex eludatur à testamēto.

a ¶ Fortunas.§ non omnes, vel olim, vel modic: quod dic, vt institu. de acqui. per ar. §. ecce. & facit inst. tut. qui. mo. testa. infir. §. non tamē. & §. de codicil. l. pficiunt. §. fi post.

b ¶ Alijs literis.] quę tamen habet quinque testes, ut C. de codicil. l. fi. §. fin.

c ¶ Redijsse.] non ergo ex codicillis datur hęreditas, sed prima volūtate, vt §. de hær. insti. l. institutio talis.

d ¶ Non secus.§ q. d. casui supiori de arrogato poū testamētū similis est inferior, quādo scilicet testator fecit primū testamentū, postea secundum: tertiò incidit secūdum, vt prius haberet vltimū. Sed quæro, in quo est similitudo? Respō. nō in rumpēdo primum: quia in superiori casu arrogatione irritatur per exceptionē: at hic ipso iure p secundum: vt C. de test. l. sancim°. Item nec in suscitatione primi: quia p recentem voluntatem resuscitatur ad agēdum p secundū tabu. & ad excipiendū: at in inferiori non ad agēdum, sed ad excipiendū tātum: vt §. fine. Sed si agāt instituti in secundo, repellunt ab instituris in primo per exceptionē, non aūt instituti in primo agere possunt, cùm ipso iure primum euanuit per secūdum. Sunt ergo similes in excipiendo, & sic non per omnia similes.

e ¶ Supremas.] vt enim deleto legato relicto non videtur fuisse relictum, vt §. de lega. j. fi ita sit ad scriptum. Ita causa ademptionis remota in secundo testamento nunquā videtur ademptum, quod i primo fuerat relictum: quia non durat ademptio, vt supra, de ī rē uer. l. fi pro patre. §. versum.

f ¶ Non putauerit.] circa primum casum procedit.

g ¶ Constitui.] id est, resuscitari primā: vel constitui eo statu, quo erat ante secundum, & hoc nuda voluntate, id est per incisionē secūdum ipso iure euanuit primum, nec resuscitatur ipso iure: sed sic, vt si agant instituti in secundo opponatur eis exceptio. Item nec ex primo agi posset, quod ipso iure est nullum.

h ¶ Testamenti.§ scilicet primi principaliter, valeat, vel non.

i ¶ Sed de viribus exceptionis.§ ergo prius testamentum non ipso iure, sed per exceptionem tollitur per secundū. Et sic est, contrà, C. de test. l. sancimus. §. j. So. dic, hic exceptionis, § opponēdæ ex primo contra agentē ex secundo, nam hoc non est valere: quia si valeret, ēt ad agēdū valeret, q̄ hic non est: quia ipso iure est sublatum. Alij dicunt, quòd hic §. nec putauerit &c. vsque in fi. refertur ad primum casum de arrogatione non ad proximum. Alij aliter, ut ibi nota.

k ¶ Quæ in hoc iudicio.§ ita construe, quæ, f. excepta quanquàm in hoc iudicio, scilicet in secundo testamento, & ex eo agenti. Vnde videbatur non opponenda actori quia secundum tollit primum: oppositur tamen, non enim ipso iure rumpit testamentum secundum, sed per cancellationem.

l ¶ Aestimat.§ competat ei, vel non. nam alius fortè non opponeret eam secundo hęredi præter primum. Azo. Et secundum hoc, etiā est in persona ex parte etiam opponentis: & est speciale propter secūdū testamentum. Regulariter contra: vt §. de excep. do. l. ij. §. planè. & facit §. de pac. l. fi vnus. §. pactus.

VT scriptus hæres. CASVS Hęres scriptus potest petere

quia dando se arrogandū† testator, cum capite fortunas[a] quoq; suas in familiam & domum alienā transfert.† ¶ Planè si sui iuris effectus, codicillis aut aliis literis[b] eodem testamento se mori velle declarauerit: voluntas, quæ defecerat, iudicio † recenti rediisse[c] intelligitur: non secùs[d], ac si quis aliud testamentum fecisset, ac supremas[e] tabulas incidisset, vt priores supremas relinqueret. ¶ Nec putauerit[f] quisquam nuda voluntate constitui[g] testamentum. Non enim de iure testamenti[h] maximè quæritur, sed de viribus exceptionis[i], quæ in hoc iudicio[k] quanquā actori opponatur, ex psona tamen eius, qui opponit, æstimatur[l].

¶ *Ad hoc, vt hæres possit hanc bonorum possef. agnoscere, requirit, quòd ipse certus sit demonstratus in testamento, & q̄ certa portio sibi deferatur: aliàs secus. B.*

¶ Paulus.† LEX XII.

VT scriptus hæres agnoscere possit bonorum possessionem, exigendū puto, vt† demonstratus sit propria demonstratione, & portio adscripta ei inueniri possit, licet sine parte hęres institutus sit. Nam q̄ sine parte hęres institutus est, vacantē portionē, vel alium assem occupat[m]. Quòd si ita hęres scriptus sit, vt interim excludatur testamento† cò quòd non inuenit[n] portio, ex qua instituitur est: nec[o] bonorum possessionē petere potest. Idē[p] euenit &, si quis ita hęredē instituat, Titius quanta ex parte priore testamento eum hæredem scriptū habeo, hæres esto: vel[p], Quanta ex parte codicillis scriptum eum habeo, hæres esto: si scriptus non inueniat. Quòd si ita scripsero, Titius, si eum priore testamento ex semisse hęredem scriptū habeo: vel, si eū codicillis ex semisse hæredem scripsero, ex semisse hęres esto: tunc accipiet bonorum possessionem quasi sub conditione hæres scriptus.

† Fl. id euenit, si quis.

Si à parente quis manumissus fuerit.

TITVLVS XII.

¶ *Sicut patronus præteritus vocatur ad contra tabul. ita pater præteritus à filio emancipato, quod æquissimum est.*

¶ Vlpianus.† LEX I.

Mancipatus à parēte, in ea causa est, vt in cōtra tabulas bonorū possessione liberti patiat[q] exitū. Quod æquissimum Prætori visum est: quia à parente beneficium habuit bonorum quærendorum: q̄ppe si filius familiàs esset, quodcunq; sibi acquireret[r], eius emolumētum[s] patri acquireret: & ideò itum est[t] in hoc, vt parēs

† lib. 45. ad edictum.

¶ SI A PARENTE quis manumissus fuerit.

¶ *Id est emācipatus: vt supra, q̄ñ ac. de pecu. est an. l. j. §. alienatio. Et dic, dicit §, de cōtra tab. q̄ dat liberis ꝗ testm̄ perentum: nūc ecōtra de ea, quæ parētibus cōtra testamenta liberorū: licet hæc non sit ita fauorabilis, ut inf. uñ li. l. scripto. in fi. Azo. Et nota, q̄ cautè dicit cōtra testamētū emācipati: nā ille, qui est in potestate, non poterat olim habere hęredem etiam parentem, nisi hēret Castrense peculium, & faceret testamentum, & adireē hæreditas: & tunc cessat contra tabu. & q̄rela, ut C. de inoffic. testa. l. fi. Idē in quasi Castren. p p̄dictam l. de inoffic. testa. Hodie autē in quasi Castren. uidēt secundū quosdā, q̄ habeat locū q̄rela & cōtra tab. ut C. de epis. & cleri. auth. presbyteros, si aūt non adireē hēditas, pr̄ oīa occupat iure peculij, vt §. à Castrē. pec. l. ij,* ADDITIO *Dictū est supra, de bonorū possef. contra tabu. q̄ dat pteritis liberis: uerum quia filius emancipatus præterit parentem, ponit ista rub. Viuianus.*

Continuatio, ēm Viuianum.

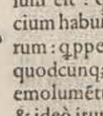

Mancipatus. CASVS Sicut patronus præteritus uocatur ad contra tabu. ita pater præteritus à filio emancipato: quod æquissimum est. Sic ergo uocatur parens ad successionem liberorū, si pretereat. Et deinceps ut vnū sciatis, illud habet locū in filio, nepote, & pronepote cōiuncto per lineā masculinam. Quid, si pater accepit pecuniā, vt filiū emanciparet? repellitur a contra tabu. hoc dicit cum l. sequē. Viuia.

q ¶ Patiatur.] hic emancipatus, vt sicut patronus præteritus à liberto, sic pater præteritus à filio emancipato habet cōtra tabu. ut in §ti. qui. mod. ius pa. po. fol. §. pr̄eterea. in fi.

r ¶ Acquireret.] id est, datum, ut sibi quæreret: si autem diceres sibi quęri, ergo non patri.

s ¶ Emolumentum.] quoad proprietatem plenam sicut seruus: & est similis ratio C. de lib. & eorum lib. l. fi manumissori.

t ¶ Itum est.] quia eadem ratio, vt §. ad l. Aquil. l. illud. sed cū hodie nō sit eadem æquitas, quia non quęrit in aduentitiis, nisi quoad usū fructū, vt C. de bo. quæ libe. l. cū oportet. §. j. Dicit Azo, quod aliud est in patre, quàm in patrono: sed H. dicit hodie etiam idē. Ieē not. quem teneri ad remunerandum: sic C. de in ius. vo. l. venia. aſs nō, ut suprà, de pe. hęre. l. sed & fi lege. §. consuluit. sed per Lombar. sem p. Azo.

Azo. quam uocat legem Machildam.

a ¶ Exemplo.§ differt tamen in multis: nam patronus imponit operas, ut C. de oper. li. l. j. parens nō: ut §. e l. pen. Itē patronus habet cōtra tab etiā si per pecuniā manumisit: ut C. de ope. li. l. j. parens nō, ut §. e l. §. fi parens. Itē liberi patroni pecūt contra tab. sed non parētis, §. ea. l. §. liberos autem. Item differunt in Fauiana & Caluisiana, ut §. e l. non usq;. Item pater reuocat quandoque in totum, quando scilicet turpis persona est instituta, ut §. eo. l. Pantonius. sed patronus pro tertia, ut inst. de succes. lib. §. fi uerò testamentum.

Parens & patron° in bo. pos. cōtra tab. petenda differunt.

† Fl. proauoue pater ni aui patre.

b ¶ Ad cōtra tabu.§ imò ad querelā inoffi. ut §. de inoff. test. l. pater. in fin. contrà. Solu. ibi poniē querela pro cōtra tabu. Item fallit, & hoc de iure ueteri in Castrensi. ut suprà, de mili. test. l. fi à milite. in fi. Sed quid, si intestatus decedit? respō. habet pater, Vnde legitimi. ut not. C. unde liberi. l. fina.

c ¶ Manumissorum.] id est emancipatorum.

d ¶ Proauoue.§ Sed quid, si à superioribus, puta, à tritauo sit emācipatus ac nepos? Respon. idē puto. cùm eadem ratio est: & q̄ a nomen parentis in princ. huius l. ponitur, quod est generale, ut infrà, de grad. l. Iurisconsultus. §. parentes. & suprà, de in ius uocan. l. quique. §. fina. Azo. & no. q̄ deficiunt uerba edicti. Sed fortè hic sequebatur idē, quod in liberto obseruabo, secundùm Azo.

† Flo. obrepserit.

† intell. huins. §. uid. p Crot. in l. stip. hoc mō. nu. 114. de uerborū obligat. & Cagnol. in l. fi. nu. 112.

e ¶ Manumissus.§ id est, emancipatus.

f ¶ Patris.§ adoptiui.

g ¶ Successionem.§ Nota, succeditur filiofamiliàs. Io. & est specie. Aliàs contrà, §. de castren. pecul. l. ii. Hodie semper succeditur, ut in authen. de hære. ab intesta. §. ii col. ix.

h ¶ Esset.§ sub. quo, ad hoc. nō quo ad alia, ut flati dicit, Porro &c. H.

i ¶ Hoc esset.§ i. ex seruitute manumissus.

K ¶ Non est.§ ut §. de adopt. l. fi pater. in fi. nisi à suo patrono. & tūc non fit ingenuus: sed iura ingenuitatis habet, ut §. de ſta. ho. l. fi. & de rit. nupt. l. sciendum.

l ¶ Maneret.§ patrono, ut & §. de in ius vo. l. sed si hac. §. patronū. & §. de bo. liber. l. autepe. & fa. §. ad Tertul. l. æquissimum. §. fi.

m ¶ Accepit pecuniam.§ secus in patrono, ut C. de bo. liber. l. j. Sed nōne semper hodie accipit, ut instit. per quas perso. no. acquir. §. hoc quoque. Respoo. illud fit lege permittente: unde non habet pœnā, ut C. de adul. l. Gracchus.

n ¶ In eum.§ sic supra, ad l. Fal. l. eum quo. §. fi.

o ¶ Quantum.§ quod arbitrio iudicis dirimitur: & sic pro minimo non perdit pater ius succedendi.

p ¶ Repelletur.§ imò non, ut C. de inoffic. test. l. fi quando. §. illud, quæ est contra. Sol. ibi filius non repellitur: hic pater sic, quia non sic patri debetur filii, sicut filio debetur patris hæreditas, ut §. de inoffic. testa. l. nā & fi. uel hoc ideò, quia sicut olī pater succedebat filio emancipato ex pacto, scilicet si emancipabat cōtracta fiducia: ita ex pacto repellebatur, ut hic: hodie tamen non admittitur ex pacto, ut instituto. de leg agna. suc. §. fi. ergo non repellitur ex pacto secundum Azo. uel dic, ut ibi: & facit §. de uerbo. obli. l. utrum.

q ¶ Militare cœperit.§ sic §. de mili. test. l. fi à milite. §. fi. Et est idē in patrono, ut §. de bonis liber. l. etiam §. fi patronus. Sed nunquid est hoc in armata militia tantum? est enim & inermis, ut C. de neg. gest. l. unica. argu. q̄ in armata tantum. ut C. de iis, qui ue. æta. l. fi. Sed certè idem est in inermi: quia huius beneficii plenior est habēda interpretatio, ut §. de consti. prin. l. fi. Azo.

Militia iermis an'gaudeat priuilegiis militiq armatę.

r ¶ Non posse.§ cum filius militans fuerit. Azo.

s ¶ Manumissoris.] i. emancipatoris. & facit C. de priuile. do l. j.

exemplo[a] patroni ad cōtra tabulas[b] bonorum possessionē admittatur. ¶ Enumerantur igitur edicto personæ manumissorū[c], sic; In eo, q̄ à patre, auoue paterno, pro auoue[d] paterno, id est, aui patre.† ¶ Nepos ab auo manumissus[e] dedit se arrogādū patri suo, Siue manēs in potestate patris[f] decesserit, siue manumissus diem suū obeat, solus admittetur auus ad eius successionem[g] ex interpretatiōe edicti: quia perinde defert Prætor bonorum possessionem, atq; si ex seruitute manumissus esset. [h] Porrò si hoc esset, [i] aut non esset arrogatus, quia arrogatiò liberti admittenda non est: [k] aut si obrepsisset,† patroni tamen ius nihilominus integrum maneret.[l] ¶ Si parēs† vel accepit pecuniam,[m] vt emāciparet, vel posteà viuus in eum[n] filius, quantū[o] satis est, cōtulit, ne iudicia eius inquietaret,† exceptiōe doli repelletur.[p] Est & alius casus, quo bonorum possessionem contra tabulas parens non accipit, si fortè filius militare cœperit. ¶ Nā diuus Pius rescripsit, patrem ad contra tabulas bonorū possessionem venire non posse.[r] ¶ Liberos autē manumissoris[s] non venire ad cōtra tabulas bonorū possessionem emācipati† filij constat: quamuis patroni[t] veniant. Patrem† autem accepta[u] cōtra tabulas bonorum possessione, & ius,[x] antiquū, quod & sine manumissione habebat, posse sibi defendere Iulianus scripsit: nec enim ei nocere debebit, quòd iura patronatus habeat,† cum[y] sit & pater.

† Flo. deff. emancipati † ad intell. huius tex uid. Ant. Rub. Alexādrinū. in l. pē filiū nu. 62. §. de inoff. testam. † Fl. habebat. † lib. 15. ad edictū prouinciale. † ad intell. hui°. l. uid. Rube. Alexandri. in l. Titia. § imperator. nu. 49. de leg. ii. † libr. 8. ad Plautium. † Fl. Pacōnius. alias, Neratius. † Fl. a parēte emancipat° & manumissus.

¶ Caius.† L. II.

NOn† vsq; adeò exæquandus est patrono parēs, vt etiam Fauiana, aut Caluisiana actio ei detur: [z] quia iniquū est, ingenuis[a] hominibus non esse liberam rerum suarum alienationem.[b]

¶ *Si filius emancipatus instituit turpes personas, pater petit insolidum cōtra tab. aliàs usque ad legitimam portionem.*

¶ Paulus.† L. III.

PAntonius† ait, Si turpes personas, veluti meretrices,[c] à parēte manumissus[d]† hæredes fecisset, totorum[e] bonorum contra tabulas possessio parēti datur: aut constitutæ[f] partis, si non turpis hæres esset institutus.

¶ *Si emancipatus filius præterijt patrem suum, indubitanter pater pręteritus uocatur ad contra tabulas: & non præstat legata.*

¶ Si filius emancipatus testamento suo patrem suū præterierit,[g]† sine hæredē instituerit; fideicomissa[h] ademptis reuocandis.

Concor. c. si qua mulier. in glo. sup. uerbo non extantibus. ibi, Ascēdentē non potest quis exhæredare, nisi conferat causam ingratitudinis. & in prin. ibi, quē succedūt ascēdētes, licet ordine turbato. xix. quæstio. ij.

Nonusque Detur.† pro rebus z alienatis reuocandis.

a ¶ Ingenuis.§ at liberti ingenui nō sunt: & ideò in ipsis aliud dicitur. Sed cū hodie liberti sunt ingenui, ut in authen. ut lib. de ec. col. vj. §. j. & fi uideatur idem. Sed certè & hodie iura patronatus ex tali ingenuitate non lædunt: ut ibidem dicitur.

b ¶ Alienationem.§ solitis modis, & casibus: non etiam in casibus prohibitis, ut in fundo dotali, & similibus, ut instituto. qui. alie. non licet in princi. & facit C. de act. & obli. l. sicut. Sed argu. cōtra, supra, de actio empti. l. Iulianus. §. idem Cellsus. Item argu. contra, infra, si quid in trau. patiē. l. fin.

ADDITIO. Dic secundum Bar. hic, q̄ ibi loquitur in Quarta, quæ debetur filio arrogato tanquam res alienum: secus si in aliis.

PAntonius.§ CASVS. Si filius emancipatus instituit turpes personas pater, petit insolidū contra tab. aliàs usque ad legitima portionem. ¶ Si filius. § Si emancipatus filius præterit patrē suum, indubitāter pater pręteritus uocatur ad contra tabu. & non præstat legatum. Viuianus.

c ¶ Meretrices.§ non tamen est infamis: ut §. de iis, qui no. infa. l. pe. nisi esset in adulterio deprahēsa, ut §. de ritu nupt. l. palam. §. quæ in adulterio. Accusatus.

d ¶ Manumissus.§ id est, emancipatus.

e ¶ Totorum.§ In hoc differt a patrono, qui semper tertiā habet, ut instit. de suc. lib. § sed nostra. & facit C. de inoffic. test. l. fratres.

f ¶ Constitutæ.§ in patrono, quæ est hodie tertia: idem in patre, cū eadem sit æquitas, ut supra, eod. l. j. in princip. at filius per querelam semper in totum, nisi hæres sit in patre institutus, ut supra, de inofficio. testamē. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. & nisi scripti sint diuersi iuris, ut eod. titu. l. circa. & nisi unus ex pluribus exhęredatis agat, ut in eo. tit. l. filio. in princi. & not. quod hic pater habet tertiam sine grauamine, ut infra, de dona. l. fi patronus. & infra, proxi. §. sic & C. de inoffic. testamen. l. quoniam in prioribus.

g ¶ Præterierit.§ & extraneum instituit, a quo instituto legata reliquit conuinctis personis quæ pater debet præstare, ut §. de lega p. stan. l. j. in prin. Hoc quidem fiet salua tertia: sic & si fuit institutus, & est exinanita hæreditas legatis, ut suprà, de condi. & demon. l. fi is. infra, de do. l. fi patronus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAtri.§ CASVS. Si pater emancipat filium, nõ potest imponere operas, & ideo non habet operarum petitionem. Viuianus.
a ¶ Emancipauit.§ scilicet, filium.
b ¶ Imposita fuerint.§ ut operæ. Accursius.
c ¶ De filio.§ pietatem enim, non operas debet filius, ut ff. de obse. l. pe. secus ut patrono. ut C. de ope. lib. l. j.

DIuus.§ CASVS. Pater cogebat filium ad turpem uitam: filius iste emancipatus est à patre: pater coactus est emãcipare: nũquid si pater prætera tur ab eo, habebit contra tab. bono. possi nõ. Viuianus.
d ¶ Coegit.§ specia le, ut alias: sed regulariter contrà. quod dic, ut insti. qui. mo ius pa po. fol. v. fin. & facit ff. usi lib. l. j. & l. pe. & C. de spec. l. lenones. & §. de iis, qui sunt sui, uel alie. iur. l. ii. Item not. quod pro hac iniuria etiam atroci iniuriarũ non agitur, ut infrà, de iniur. l. Prætor. §. sed & si quis.
e ¶ Denegata.§ f. bonorum posses. Et dic propter necessitatem, & licet, omissam: & ita in quo deliquit, non debet remunerari, ut ff. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. fina.

¶ DE BONORVM POSSESSIO. &c.
¶ Quia quædã specia lia ferũtur in bonor. pos. secũdũ tab. ex testo militis: ideò de h. d. ADDITIO. De bono. poss. secundũ ta, q̃ ex testamento paga ni defertur, dictũ est. Verũ quia q̃ñ mileste statur, & præterit filios suos, agitur cõtra testamẽtũ: ideo dicit rubri. dẽ bono. poss. q̃ ex testõ militis datur secundum tab. supra, titu. 1. l. 1. §. est & alius. Viuianus.

NOn dubiũ est.§ CASVS. Ista lex istud dicit: si miles armatę militiæ in expeditione, uel conflictu fecit testamentum siue solenne, siue non: potest peti secundum tabu. & quod dictũ est in uero milite, idem in alio, qui non sit miles: dum tamen sit in expeditione, iure militari poterit testari. Nam Nauarchi dicuntur militare: idem possunt Trierarchi: idem possunt, qui sunt principes alicuius classis. Viuia.
f ¶ Eorum.§ paganorum, non militum tantum.
g ¶ Hostili loco.§ id est, procinctu, ut infra, proxi.
h ¶ Obissent.§ in hoc conuenient: sed post reuersionẽ militis uales intra annũ, ut §. de mili. test. l. quod constituitur. & l. quod dicitur.
i ¶ Conditio.§ quia non est eadem persona.
k ¶ Personis.§ scilicet paganorum: nam priuilegiati sunt milites: pagani non.
l ¶ Cum eadem.§ ubi eadem ratio, ibi idẽ ius, ut §. tit. j. l. j. in prin. & habent priuilegium, ut qui alias non potest testari, miles potest: ut surdus, & mutus & filiusfamilias, ut institu. de testa. mili. §. quinimo. & §. fina. Item ut possit instituere illum, quem paganus nõ potest, ut deportatum, ut supra, de milit. testa. l. neque enim §. j. Item ut coram duobus testibus uocatis, uel nullo uocato quandoque possit testari, ut C. de testa. mili. l. milites. Sed contra, C. de testamen. mili. l. antepenul. sed hic erant in loco hostili, ibi non. Vel ut ibi.

missa non cogetur pater præstare ex sua parte, quæ ei debetur, etiãsi adierit hæreditatem. Sed etsi filia, vel neptis manumissa sit, & pater, vel auus præteritus petat bonorũ possessionem, eadem, quæ & in filio, dicenda sunt.

¶ Marcellus. L. IIII.

PAtri, qui filiũ emancipauit a, de iis, quæ libertatis causã imposita fuerint b, Prætor nihil edicit: & ideò frustra pater operas stipulabitur de filio c.

¶ Papinianus. L. V.

DIuus Traianus filium, quem pater malè contra pietatem afficiebat, coegit d emancipare: quo posteà defuncto, pater ut mãnumissor bonorum possessionem sibi competere dicebat: sed consilio Neratij Prisci, & Aristonis, ei propter necessitatem soluendæ pietatis denegata e est.

De bonorum possessione ex testamento militis.

TITVLVS XIII.

¶ Milites, & priuati existentes in acie belli, possunt testari quomodo uolunt tam in terra, quam in mari. Bar.

¶ Vlpianus. LEX. I.

NOn dubium est, quin ratæ uoluntates debeant esse eorum f, qui in hostili loco g, suprema iudicia sua quoquo modo ordinassent, ibidemque diem suum obiissent h. Quanquàm enim distet cõditio i militum ab iis personis k, quas cõstitutiones Principales separant: tamẽ qui in procinctu uersantur, cùm eadem l pericula experiantur, iura quoque eadem meritò sibi uendicant. Omnes igitur omnino, qui eius sunt conditionis,

m ¶ Militari.§ militis iure: quia milites non sunt. Azo. & facit supra, de mili. testa. l. fi.
n ¶ Non potest.§ quia miles non est. Azo.
o ¶ Item Nauarchos.§ ab archos & naui.
p ¶ Trierarchos.§ Trierarchi dicuntur, qui præsunt nauibus triũ remorum: trieres enim remi dicuntur, ut in Estia dicitur, Ibunt in trieribus. Azo.

ut iure militari m testari non possint, si in hostili loco † deprههن dantur, & illic decedant; quomodo uelint, & quomodo possint testabuntur: siue Præses quis sit prouinciæ, siue legatus, siue quis alius, qui iure militari testari non potest n. ¶ Item Nauarchos o & Trierarchos p classium iure militari posse testari nulla dubitatio est. In classibus omnes remiges, & nautæ, milites sunt q. Item milites, uigiles sunt: & iure militari eos testari posse nulla dubitatio est. ¶ Si quis militum ex alio numero translatus sit in alium, quãuis & hinc exemptus sit, & illò nondum peruenerit, tamen poterit iure militari testari. Est enim miles, quamuis in numeris r non sit.

De iure patronatus. †

TITVLVS XIIII.

¶ Vipia. li. 9. de Officio proconsulis.

LEX I.

PAtronorum querelas aduersus libertos, Præsides audire, & non translatitiè s exequi debent: cùm si ingratus libertus sit, non impunè eum ferre oporteat. Sed siquidẽ inofficiosus t patrono patronæ, liberisve eorum sit, tantummodò castigari u eũ sub comminatione aliqua seueritatis non desituræ x, si rursum causam querelæ præbuerit, & dimitti oportet y. Enimuerò si contumeliam fecerit, aut conuitium eis dixerit; etiam in exilium temporale z dari debebit. Quòd si manus intulerit, in metallum damnandus erit. Idem erit si † calumniam aliquam eis instruxerit, uel delatorem subor-

Nauarchus.

† Alias, si in hostico. Fl. hosticolo.

Aduocatus & Officialis milites dicuntur.

† De iure patronorũ in libertos, uide quę de antiquis & uariis legibus refert Alex. ab Alex. li. 3. genia. die. c. 29.

re: si nõ corrigas te, crepabo oculos de capite. Sed si libertus dicit iniuriam patrono, de hoc cõuictus debet relegari: si autem dat operam ut peroat bona, libertus debet in metallum damnari. Viuianus.
s ¶ Et non translatitiè.§ id est, facto transitu, uel saltu non debent transferre cognitionem suam ad aliam querelam: deinde interposito spatio auditam patroni querelam exequi: sed cum audierint, & cognouerint, statim punire debent, licet non plene quandoque cognouerint, ut supra, de offic. Proconf. l. nec quicquam. §. de plano. Azo.
t ¶ Inofficiosus.§ id est, inobsequiosus, quod conuenit liberto, ut no. C. de negot. gest. l. obsequio. Non enim præstat ei reuerentiam.
v ¶ Castigari.§ uerbis.
x ¶ Desituræ.§ seueritatis dico, non desituræ, id est quia non deerit si &c. nam iteratio auget pœnam, ut infra, de pœn. l capitalium. §. solent.
y ¶ Oportet.§ eum uerbis correctum.
z ¶ Temporale exilium.§ improprie exilium sed relegatio proprie dicitur, ut infra, de pu. iud. l. ii. Et distingue, an ex uoluntate, uel ex necessi

† Alias, si in hostico. Fl. hosticolo.

† Fl. Idem & si.

necessitate manumittat, ut no. C. de lib. & eo. lib. l. ij.
a ¶ Vel quam.§ id est, aliquam.

LIberti.§ CASVS. Si patronus uelit prohibere libertis, ne utantur licita negotiatione: non licet. Viuianus.
b ¶ Non debent.§ ut ff. eod. l. quero. & §. de offi. Præsi. l. illicitas. §. neq; licita. Sed ab illicita q libet dẽt prohiberi: ut C. quæ res vẽ. non possint. l. j. & arg. contrà, §. de his, qui. ut indig. l. j.

SIquis.§ CASVS. Quidam fuit tutor datus, & ancilla ei legata: rogatus manumittere agnouit legatum, recusat tutelam: nunquid debet carere cõmodo patronatus? Respon. 9. sic. Viuian.
c ¶ Excusauerit.§ Sed nunquid potuit? Rñ. non: quia accipiendo legatum se offert, ut §. de test. tu. d. ex sententia. licet sit argu. contrà, §. de cõfir. tut. l. fin. quia manumittẽdo retrò reddere videtur.
d ¶ Hunc esse.§ alterius verò rei legatum omnino auferẽ, ut C. de leg. l. si legatarius. nisi in casibus ibi notatis: inter quos est miles, ut C. eo. tit. l. ab ad ministratione. Et est ratio, quia data libertas non potest renocari, ut §. de mino. l. uerũ. §. quod si minor. aliàs verò etiã à legatario legatarij auferẽ, si contemptatione primi sit secũdo relictum, nõ aliàs, ut §. de test. tute. l. qui tutelã. & de excusa. tut. l. legatarius. & facit supra, ad Treb. l. si patroni. §. qui fideicomis. & supra, de excu. tu. l. tutor. §. j.

IVra libertorum.§ CASVS. Patronus fuit damnatus crimine p duellionis, uel læsæ maiestã. nunquid liberi carebũt iure patronatus? Nõ: imo remanebit eis. Viuia.
e ¶ Salua.§ sed iura sepulchrorũ non sunt eis salua, ut ff. de su. & leg. l. j. §. interdũ. Sed uidentẽ hic iura libertorum non salua, ut ff. de interdi. & releg. l. iij. quæ est contrà. Solut. hic ex alijs capitulis legis, non quòd in Principẽ sit emissum. Alij, quòd hic ex æquitate, ibi ex stricto iure: uel hic specialiter fuit concessum, fortè quia multi erãt liberti. vt infrà, de bo. dam. l. si plures. & fa. C. de bo. lib. l. j. & C. obse. l. v. & infrà, ad leg. Iuliam. maiest. Leos.

DIuus.§ CASVS. Si libertus detulit patronum suum, uel submisit alium, reuocatur in seruitũ. Si patronus libertum suũ non aliuitius patronatus debet perdere. Viuianus.
f ¶ De statu.§ id est, uel de libertate, uel de filiatione, uel de potestate stare, ut §. de Carbo. edic. l. j. §. sed si q. §. j. respõ. & l. decessit. Sic enim accipitur status pro his tribus in eo. titu. l. Carbonianũ. §. quanuis. & facit supra, eo. l. j. in fi. Contrà, vbi in metallum: sed ad alia submittebat, quæ non statim tangerent.
g ¶ Non aluerit.§ ut infra, de bo. liber. l. si patronus non aluerit. & supra, de lib. agno. l. aliméta. Et dic, quę sunt hæc iura, & quibus modis amittuntur, vt no. C. de bo. lib. l. fi. §. fi. in fi.
h ¶ Perdat.§ ut supra, de bo. lib. l. si patronus.

† Flo. temptauit.
† lib. j. opinionum.
† Aliàs, Libertini homines negotiatione. Flo. liberti homines nego.
† lib. 1. Institutio.
† Fl. Seuerus.

† lib. 1. Institutionũ.
† Fl. patronorum.

† Fl. Seuerus.

† libro 13. Institutionum.
† Fl. fuerit.

† Fl. iussit eum libertum.

† lib. 1. ad l. Aeliam sentiam.

† Fl. deest, Qui.

nauerit, vel quã a causam aduersus eos intentauerit †.

¶ Idem. † LEX II.

LIberti † omnes à negotiatione licita prohiberi à patronis non debent b.

¶ Martianus. † LEX III.

SI quis tutor datus, cùm sibi legata esset ancilla, & rogatus eam manumittere, manumiserit agnito legato, & à tutela pupilli se excusauerit c: diui † Verus, & Antoninus rescripserunt, hũc esse d quidem patronum, sed omni commodo patronatus carere.

¶ Si pater damnatur crimine perduellionis, liberi eius nihilominus retinent iura libertorum.

¶ Idem. † LEX IIII.

IVra libertorum paternorũ † liberis, cũ pater eorum erat perduellionis damnatus, salua e esse diui † Verus, & Antoninus benignissimè rescripserunt: sicut ex alia causa punitorum liberis iura libertorum salua sunt.

¶ Idem. † LEX V.

DIuus Claudius libertũ, qui ꝓbatus fuerat † patrono delatores submisisse, qui de statu f eius facerent ei quæstionem, seruum patroni esse iussit †. ¶ Imperatoris nostri rescripto cauet, vt si patronus libertũ suum nõ aluerit g, ius patroni perdat h.

¶ Paulus. † LEX VI.

ADigere iureiurando ne nubat liberta i, vel libertos tollat, intelligitur etiam is, qui libertum iurare patitur. Sed si ignorante eo suus filius adegerit, stipulatúsve fuerit, nihil ei nocebit k. Certè si iussu patroni is, qui in potestate est, id fecerit, dicẽdum est eum hac lege tenerj. ¶ Qui † stipulatus est centum operas, aut l in singulas aureos quinos dari, non videtur contra legem m stipulatus: quia in potestate liberti

ADigere.§ CASVS. Si patronus cogat libertã iurare, ne nubat: perdit ius patronatus. Sed si filius iussu patroni coegit eã, perdit ius patronatus: sed si patronus stipulatur centũ operas, non perdit ius patronatus. Sed si patronus cogit libertũ ne nubat, pdit ius patronatus. Sed l. Iul. de maritandis ordinibus iusiurandũ debet ei remitti. Viui.
i ¶ Liberta.§ not. qui patitur quod prohibere potest, facere uidet. de quo dic ut no. §. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. certè. Item est ar. cõtra §. de lega. ij. l. si ita sit adscriptum. & facit ff. qui, & à qui. l. fi. in princi. & §. de in ius voc. l. adoptiuum. §. fi. & ff. eo. l. qui contra le. Sed contrà, infrà, qui. & à qui. l. pen. Sed ibi ad tempus, hic ut perpetuò non nubat.
k ¶ Nocebit.§ nisi ratum habuerit, ut ff. de ui, & ni ar. l. j. §. cũ autem. si tamẽ suo nomine gestum est. Azo.
l ¶ Aut.§ alternatiuè.
m ¶ Contra legem.§ Aeliã Sentiã, ut ff. qui. & à qui. l. fi. §. is qui.
n ¶ Operas dare. § ut §. de iure dot. l. plerunque. in fin. Aliàs ergo, qui pretium operarũ stipulatur, vel aliquid pro operis: perdit ius patronatus, ut infrà, qui, & à qui. l. fina. §. j. & ij. & C. de ope. lib. l. nec patronatus. Sed propter operas solas non perditur, nisi contra tabu. Quod dic, ut not. C. de ope. lib. l. si quam. §. quamuis.
o ¶ Intelligendum.§ not. ubi lex non distinguit, nos tamen distinguimus: sic §. de testi. l. quæsitum. arg. contrà, §. de pub. l. de pretio. ubi plene not.
p ¶ Et perinde.§ facit §. de cõdi. & demo. l. cũ ita. & l. hoc modo.
q ¶ Remittit.§ Not. legem vim apostolicã obtinere, ut remittat iuramentũ: sic §. fi quis cautionibus. l. fin. Sed quid, si aliquis, uel aliqua spõte iurauerit nõ perahere matrimoniũ uel uouerat castitatem? nũquid poterit posteà contrahere? Azo.

DIuus Vespasianus.§ CASVS. Si aliqua ancilla uendita eo pacto, nec prostituatur, prostituitur posteà: erit ancilla primò uendentis, non prostituentis eam. concor. §. de fer. expor. l. fina.
¶ Mandatis.§ Præsides audiẽtes querelas patronorũ de ipsis libertis, aliqũ puniũt eos relegãdo eos: aliqũ adimẽdo partẽ bonorũ. V.
r ¶ Liberam.§ etiamsi prostituta nõ est, ut not. C. si mãcip. ita fue. ali. l. j. in fi. & facit eo. tit. l. ij. & §. de fer. expor. si Titius.
s ¶ Irrogent.§ ut C. de obsequi. l. penul.
t ¶ Illæ.§ q̃ sunt §. e. l. j. Vel dic, q̃ sequunt & sub. f. q. a ut fustib* &c.
v ¶ Datur.§ regulariter fisco dantur, ut C. de modo multarũ. l. multarum, quæ est contrà.

SEruũ.§ CASVS. Si filius seruũ manumisit, est libert* ipsius, nõ patris sutq; filiusiin castrẽsi, loco patris habet, ut §. ad Mace. l. j. in fi. ¶ Seruus.§ Aliquando seruus non manumissus perducit ad libertatem. Vendo tibi seruum, uel dono, ut in diẽ manumittas: si nõ manumittas, intra tamen diem perducitur ad libertatem. Viuianus.
x ¶ Seruum.§ castrẽsis peculij, ut infrà, qui, & à qui. l. fi q. §. j. & ff. Insort.

est operas dare n. ¶ Quãuis nulla persona lege excipiatur: tamen intelligendum o est de iis legem sentire, qui liberos tollere possunt. Itaq; si castratum libertum iureiurando qui adegerit, dicendum est nõ puniri patronum hac lege. ¶ Si patronus libertam iureiurando adegerit, vt sibi nuberet, siquidem ducturus eam adegerit p, nihil contra legem fecisse videbitur. Si verò nõ ducturus propter hoc solùm adegerit, ne alii nuberet, fraudem legi factam Iulianus ait: & perinde q patronum teneri, ac si coëgisset iurare libertam, se non nupturã. ¶ Lege Iulia de maritandis ordinib. † remittitur q † iusiurandum, quod liberto in hoc impositum est, ne vxorem duceret †, libertæve ne nuberet, si modò nuptias contrahere rectè velint.

¶ Modestinus. † LEX VII.

DIuus Vespasianus decreuit, vt si qua hac lege uænierit, Ne prostitueretur, & si prostituta esset, vt esset libera: si posteà ab emptore alii sine hac conditione uænierit, ex lege venditionis liberam r esse, & libertam prioris venditoris. ¶ Mandatis Imperatorum cauetur, vt etiam in prouinciis Præsides de quærelis patronorum ius dicentes, secũdum delictum admissum libertis pœnas irrogent s. Et † interdum illæ t pœnę à liberto ingrato exiguntur, vel pars bonorum eius aufertur, & patrono datur u: vel fustibus cęditur, & ita absoluitur.

¶ Idem. † LEX VIII.

SEruum x à filiofamilias milite manumissum diuus Adrianus rescripsit, militem, libertum suum facere, nõ patris. ¶ Seruus

† Flo. adegit.

† Huius legis alia q̃dam capita collegit Duar. j. disput. c. 40.
† Fl. permittitur.
† Fl. duxerit.
† lib. singulari de manumissionibus.

† Fl. deest, &.

† lib. 6. Regularum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de bo.li.l.iij.§ ſi filius.& J.de ſuis.& leg.l.iij.§.miles.

a ¶ Conſequitur.§ex cõſtitutione Diuorum fratrum miſſa ad Auſidium Victorinum,ſi datus fuit ea l. ut manumitteret,ut inſ. proxi. §.& ſuprà,de leg.tu.l.iij.§.ij.

b ¶ Quod.§ ſcilicet,tempus.

c ¶ Emptoris. § non tamẽ ingratũ accuſat, vt infrà, qui, & à qui. l.ſi quis.in prin.

¶ Fl. deeſt, ſcilicet.

FIlij.§ CASVS. Si filius, qui eſt in poteſtate patris,vel emãcipatus, abſtinet ſe ab here. paterna :ius, quod habet patronus in libertis, non amittitur.h d.J. de bonis liber.l. ſi patronus.§.fi. quis non mala. & J.de verb.ſign.l.licet. §.rectè. ¶ Vt in bonis.] Liberi dãnati de crimine capitali nõ habent locum i bonis liberti, niſi fuerint reſtituti. Item ſi patronus vindicauerit ſe ſine iudice.Itẽ ſi patroni accuſauerint libertũ,& ſũt maiores xxv.an.ius patronatus amittunt. Vi uianus.

¶ Fl.faciet.

¶ lib.9. Regular.

d ¶ Libertis.§ puta, de ſuccedẽdo, & alia, vt C. de la.li. tol.§. fin autẽ fuerit. & J.tit.j.fi operarum niſi quãdo ſunt in faciendo, quæ tranſeunt etiam ad hęredes extraneos, ut C. de in ius uo.l venia.

e ¶ Emancipato. §§. ergo erat in poteſtate.

f ¶ Cuius. § i. alicuius: quia patronus vindicauit delictũ liberti ſine accuſatiõe,vt differat à ſequenti caſu.

¶ Fl. Terẽtius Clemens li. 9. ad l. Iuliã & Papiã.

g ¶ Capitis.§comparaſ tamen ei in multis caſibus, qui ſunt J. de bo.li.l.qui cum maior. per totam legem.

¶ lib.10.ad l. Iuliã & Papiã.

¶ lib.1. Reſponſorũ. alis Vlpianus.

EVm patronum. § CASVS. Filius patroni accuſat libertum de crimine capitali: pœnam patiẽ, quia præteritus à liberto patris ſui nõ uocabitur ad cõtra tabu. Vinianus.

h ¶ Eũ patronum. § id eſt, patroni filiũ, q & ipſi patroni ſunt,vt inſtitu.de leg.pa.tu.

i ¶ Libertum. § paternũ,q & filius dici põt,ut J.de uerb.ſigni.l. licet.§. patrono. ſecùs in ipſo manumittẽte,ut J.de fideicom.lib.l.ſiius.§.erit.& facit ſ. de hiũ,qui.ut ind g.l,tutorem.§.j. Accurſius.

k ¶ Capitis.§ſic J.de bon.li.qui cũ maior. §.is demum. & ſ. de bo. poſ.l.edicto.§.rei autem cap.

l ¶ Detulit.§ offerendo libellum accuſationis.

m ¶ Intelligendus eſt.§ uerbis edicti inſpectis, ſed non ſententia,vt infrà,de bo.lib.qui cùm maior.§.accuſaſſe.& ſuprà,de in ius uocan. l.quamuis.

n ¶ SI autem.§ Qui accuſauit,uel detulit:& ſic continuatur cum ſuperiori.

o ¶ Duodecim tabu.§ quæ deſert patronis hæreditatem liberti, ut inſtitu.de ſuc.li.in princ.nec ad contra tabu. quæ aliàs dat patronis præteritis,ut J.de bono.poſ.l ſed cum patrono.in prin.

CAius.§ CASVS Quidam Caius fecit teſtamentũ,& quendã libertum ex parte cum filijs inſtituit:nunquid hoc modo facit ingenuum? Non. Vinianus.

p ¶ Non poſſe.§ vt C.de teſta.l. neque.& ibi no.

FIliusfa.J CASVS Filiusfa. non miles ſeruum peculiarem non poteſt manumittere:& ſi manumittit iuſſu patris, fit libertus patris. Viuianus.

q ¶ Fit patris.] vt ſuprà,de ritu nupt. l.matrimonij.

SI iurauero.§ CASVS. Dico me patronum tuum eſſe:tu dicis, q̃ non ſum,defers mihi iuſiur.iuro me patronum eſſe:nẽquid habeor pro patrono,quantum ad bon.poſſeſ.contra tabu? Non:niſi p̃ nanciatus fuerim patronus.Viuianus.

r ¶ Ad ſucceſsionẽ.] ſed quoad veniam,ſic, vt ſupra, de in ius vo. l. adoptiuum.§.patroni.Item ſecus ecõtra, ſi iurat liberꝰ ſe libertum nõ eſſe,vt ſ.de iure uran. l.eum qui.§.ſi libertus. Et eſt hoc fauore ingenuitatis. Et dic.vt ibi.

s ¶ Sententiæ ſtabitur.§ quia facit ius hoc caſu,vt ſ.de ſta. homi. l.ingenuum.

¶ lib.1.Pãdectarum.

¶ lib.5.ad l.Iuliam & Papiam.

¶ Idem.† LEX XIII

FIliusfamiliàs ſeruum peculiarem manumittere non poteſt: iuſſu tamen patris manumittere poteſt: qui manumiſſus liber tus fit patris ¶.

¶ Vlpianus. † LEX XIIII

SI iurauero me patronum eſſe, dicendũ eſt nõ eſſe me quantum ad ſucceſsionem ¹ patronũ: quia iuſiurandum patronum non facit:aliter atque ſi patronũ me † eſſe pronunciatum ſit: tunc enim ſententiæ † ſtabitur ².

¶ Fl. deeſt, me.

¶ Fl.ſentẽtia.

¶ lib. 8. ad l.Iuliam & Papiam.

¶ Paulus. † LEX XV.

QVi contra legem Aeliã Sentiam ad iuſiurandum † libertum adegit, nihil iuris habet nec ipſe,nec liberi ¹ eius.

¶ Fl.ad iurandum.

¶ *Alienatio facta in fraudem legis, ipſo iure non valet:facta autem in fraudem hominis,valet:ſed per reuocationem reſcinditur.Bartolus.*

¶ Vlpianus. † LEX XV.

SI libertus ⁴ minorem ſe centenario in fraudem legis ² † fecit, ipſo ³ iure non valebit id, quod factum eſt: & ideò quaſi in centenarij liberti bonis locũ habebit patronus. Quicquid ⁵ igitur quaqua ratione alienauit ⁶, ea alienatio nullius momenti eſt. Planè ſiqua alienauerit in fraudẽ patroni, adhuc tamen poſt alienationem maior centenario remaneat:alienatio quidem vires ⁷ habebit, verũtamen per Fauianam, & Caluiſianam ⁸ actionem reuocabuntur ea, quæ per fraudem ſunt alienata : & ita Iulianus ſępiſsimè ſcripſit, eoque iure vtimur. Diuerſitatis autem ea ratio eſt : quia quoties in fraudem ⁹ legis fit alienatio, non valet quod factum eſt. In fraudem autem fit, cùm quis ſe minorem dem l.vt ſim minor cẽtenario:non valet:& ideò non repellet patronus à contra tabu. ſi inueniẽ præteritus. Item dixit libertus, aliter prouidebo mihi:alienaui centum,retinui centum, & vnum aureum. non feci in fraudem l.quia ſum centenarius. Quid erit hoc caſu. Certè prouidebit patrono p fraudatoria iudicia,per Fauianam & Caluiſianam.Cætera ſunt plana vſque in fi.

¶ lib.10.ad l.Iuliam & Papiam.

¶ Concor. c. imperialis.ibi, Ea leges fiũt, non ſolùm inutilia ſed etiã pro infectis habẽda ſunt.25. q. ij. & ad intell. hui⁹ l.uid.Ioan. Crot.in l.ſi inſulã. nu. 40.d uerb. obl. & ibidẽ Iacob. Nigri. nu. 76. & Ioã. Hãnibal. nu.119.

v ¶ Si libertus.§ in cuius bonis habet patronus contra tabu.ut J.ſi quid in fraudem.patro.l.j.j.reſpon.& referas hic quæ dicuntur inſti. de ſuc lib.in prin.& §.poſteà.& §.ſed noſtra.

x ¶ Legis.§ Papiæ:ut inſti.de ſuc.lib.§.poſteà.

y ¶ Ipſo.§ ſcilicet iure.vt C.deleg.& con.l. non dubium.

z ¶ Quicquid.§ quia ipſo iure nihil valet:ergo nullius &c.

a ¶ Alienauit.§ libertus:ſecùs in ingenuo, vt ſuprà,tit.ij.l. non vſque.Azo.

b ¶ Vires.§ arg.pro ſentẽtia noſtra,quã dicimus.C.de cõd.ob cau. l.ea.licet i hoc ſit diſſimilitudo : quia Fauiana eſt contra poſſidẽtẽ, condictio uerò ob cauſam contra paciſcentem tantum datur.

c ¶ Et caluſianam.§ quæ cui detur, dic vt C.ſi in fraudem pa.l.ij.

d ¶ In fraudẽ.§ Quot modis fiat fraus, dic vt ſuprà,de leg.& ſe.cõ. l.fraus.hic autẽ fit i re,id eſt rei,diminutione. Nõ ergo hic modus cõtinetur

tinetur ſub illis? Quod verum eſt:quis illi modi gratia exẽpli doctri naliter traduntur.Azo. Item & not.ex præcedentibus, quod durius agitur cùm eo,qui fraudat legem,quã cum eo,qui fraudat hominẽ, & ſic eſt arg.contrà, ſ. de arbi.l.Celſus. ADDITIO. Dic,ſecundùm Bar.quod quædam eſt pœna reſpiciens actum, quia agũt mini ſtri:& durius agitur cum lege:q̃a ius habet magis poteſtatẽ annullã di,quàm homo. Quædam eſt pœnã extrinſeca,& tũc mitius agitur cum lege,ſecũdum eundem Bar.hic.

a ¶ Centenario. § prima alienatione fecit ſe minorẽ centenario.ideoq̃ ipſo iure fit reuocatio.per ſecundã non fit minor: q̃a iam minor erat per primã: quare ipſo iure non reuocatur,ſed per Caluiſianam.Ioan.

b ¶ Vna § de rebus.

c ¶ Reuocata.§ ipſo iure.

d ¶ Omnium. § ſcilicet rerum.

e Partibus.§ ſcilicet,tertiis reuocandis non ipſo iure : ſed per Caluiſianam.

f ¶ Omnes.§ ſcilicet ipſo iure.Accur.

g ¶ Momenti.§ ipſo iure,ut ſ.de aqua coti. & æſti.l.j. §. item quæritur. & §. Trebatius.

h ¶ Quaſdam res.§ quæ ipſum minorem centenario faciunt.

i ¶ Poſteà.§ quãm erat factus minor centenario.

k ¶ Ipſo iure.§ dominio translato.

l ¶ Sed prior.§ ſ. reuocabitur: ſi modo per ipſam factus fuit minor centenario,alioq̃n per Caluiſianam.

DIui fratres.§ CASVS Lex iſta eſt uerboſa : tamen eius intentio eſt leuis. Pater meus libertum patris ſui de crimine capitali per calũ. accuſauit, cùm pater meus eſſet maior xxv. an. i. pſe cadit a iure patronatꝰ. ſed nunq̃d ego filius cadã à iure patro? Diui fratres reſcripſerunt,quod factum patris mihi noceat:uerũtamen Iuliani ſententia introducta ẽ in cõtrarium,cuius ſentẽtia approbatur hic:ut ſi auus manumiſit ſeruum, licet pater accuſet eũ de crimine capitali,patri nocẽ debet,nõ mihi filio:ſed habebor pro patrono non ex pſona Vnde patris,ſed Vnde aui. Vnde colligiẽ extra tex.ar.ſi pater cõmittit feloniã,ego filiꝰ uocabor nõ ex perſona patris,ſed aui mei,ar.huius l. & prealleg. Vi.

¶ Fl. Cęſidię.alis,Cepidię.

¶ Fl. ut &.

m ¶ Pater patris.§ id eſt,auus huius nepotis.

n ¶ Vigintiquinque eſſet. § aliter enim nedum alij, ſed etiam ſibi non præiudicaret accuſator, ut J.de bo.lib.qui cùm maior. R.

o ¶ Sed & Voluſius.§ ordo literæ:ſed ut, id eſt poſtquãm Voluſius Mætianus amicus noſter anxiè diligens,id eſt valde diligens p̃tiam iuris ciuilis præter veterem,repete,peritiam liberalium artiũ,quam ſimiliter diligit:poſtquam ille,inquam,ductus eſt i pręſentia noſtra, religione noſtri reſcripti,id eſt ,pter religionã noſtri reſcripti:quaſi dicat,uerum in religione eũ habendum reſcriptum quaſi æquum? an uero quaſi iniquum,ait, ſub illo Voluſius ſe non arbitratũ aliter reſpondere,ut,id eſt ſicut nobis affirmauit.

p ¶ Sed & cum.§ nunc corrigit prædicta.

q ¶ Auiti liberti.§ imo contra,ut ſ.eo.l qui contra.Sol.ibi.Item cõtrã,J.proxi.§.Sed ibi pater,hic auus accuſauit:& facit ſ. de Senatu. l.emancipatum.§ fi.

r ¶ Fuiſſe.§ Vt cuidẽtur,& generaliter ſcias,quãdo delictũ patris eiuſdẽq̃ patroni noceat eius liberis:ita diſtingue, nã aut filius vult ſibi uendicare ius tale in libertis,ex quo patri adhuc uiuẽti nihil acquiritur,puta,reuerentiæ exhibitionem,ne vocet in ius ſine uenia, vel ſimilia:& tunc nõ nocet ſibi delictum patris,quo minus etiã patre viuente tali pręrogatiua utatur, ut ſ.de in ius uoc. l.adoptiuũ.§. j.Si uero ſit tale ius, ex quo patri poſſit acq̃ri: puta , ſi vult liberto ſuccedere per cõtra tabu.uel alio modo tanquãm patronus:tũc patre uiuẽte,& ſemp o teſtate remanẽte repelitur:ſecus ſi pater deceſſerit, uel alio modo ſui iuris factus fuerit, ut J.de bo.lib.l. quæritur.& hoc poſſum dicere generaliter in omni crimine etiã publico: quia ius libertorũ habent filij,nõ à patre iure ſucceſsionis: ſed q̃a filij ſunt, quib⁹ excluſis veniũt cognati patroni p ordinẽ vſq; ad quintũ gradũ, ut inſti. de ſuc.li.§.multis. nec ob. quod dicitur J. de interdic. & releg. l. iij. Dico enim,q̃ filius habet quædam iura in libertos eo ipſo,q̃ filius eſt, nõ quia hæres, puta,ius ſuccedẽdi liberto:quod poteſt habere & tãquãm filius,& tãquã hęres,puta, de nõ vocãdo in ius quod habet ut hęres : quia & extraneꝰ hęres habet, ut C.de in ius vocan.l. uenia. & tanquãm filius,licet nõ hęres , ut ſ.de in ius uoc.l.adoptiuum.§. fi. & hoc tale ius dicitur adimere libertis ſuis, ut tãquam hęredes nõ poſſint ad mitti, admittant tamẽ tãquã filij.Simile eſt J. de fideic.lib.l. filiꝰ. §.j. & ſecũdum hęc omnia contraria,quę ũe delicto patris dicunt, poſſunt ſolui.Nec ob. quã dicitur in dicta l. adoptiuũ.§ fi. tranſire ius de patre in filiũ, nõ eũ ideò dicit trãſire, q̃ ab eo cauſam habeat ſed quia patre amittẽte filius habet beneficium. Azo.Et facit ad hoc ſ. de reli.l.q̃ locus.

¶ Fl. deeſt, eſt.

¶ Item inſi quũ eſt, ut unꝰ puniatur p alio quia nõ debet ultra p gredi pœna, quã reperiat delictũ. gl. in c. ius naturale. diſt.j.

¶ lib.4.Reſponſo.

¶ Fl. lib.g. ſniarũ. ſed poſtponit l.ſequẽti.

¶ Fl. Iuſtratõ.

¶ lib.1.ſententia.

¶ Fl.deeſt. &.

uilis præter veterem, & bene ſundatam peritiam auxiè diligens, religione reſcripti noſtri ductus eſt † , ſicut corã nobis affirmauit, non arbitratũ ſe aliter reſpondere debere.Sed quũ ⁿ & ipſo Mætiano, & aliis amicis noſtris iuriſperitis adhibitis pleniùs tractare mus ; magis viſum eſt, nepotem neque verbis, neque ſententia legis aut edicti Prætoris ex pſona, vel nota patris † ſui,excludi à bonis auiti liberti ¶ . Plurium etiam iuris authorũ, ſed & Saluij Iuliani amici noſtri clariſsimi viri hãc ſententiã fuiſſe ² . ¶ Item quæſitum eſt, ſi patroni filius capitis accuſauerit libertũ, an hoc noceat liberis ipſius? Et Proculus quidẽ in hac fuit opinione,notam aſperſam patroni filio,liberis ³ eius nocere;Iulianus autem negauit. Sed hic idem,quod Iulianus ait,dicẽdum erit.

¶ Scæuola. † LEX XVIII.

QVæro, an libertus prohiberi ⁴ poſſit à patrono in eadem colonia,in qua ipſe negotiatur,idem genus negotij exercere? Scęuola reſpondit,non poſſe prohiberi.

¶ Idem. † LEX XIX

SIcut teſtamento facto decedente liberto, poteſtas datur patrono vel libertatis cauſa impoſita ⁵ petere,vel partis ⁶ bonorum poſſeſsionem ⁷ : ita & cùm inteſtatus † deceſſerit, earum rerum ei electio manet ⁸ .

¶ Paulus. † LEX XX.

INgratus ¹ libertus eſt,& † qui patrono obſequium non prę-

¶ Aliàs, vna omniũ partiũ reuocata maior &c.

¶ Aliàs, vt ex ſingulis cẽtena &c.

† Iſte text. facit ad hoc q̃ donatio omniũ bonorũ,ſi valet: de quo i l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. J. de uer.obl. per Bar.& Alexã in l. eũ duobus. §. idem reſpondit. ſ. pro ſocio.

¶ Fl.nõ ſemel.

¶ Fl.prior.tum.

¶ lib.11.ad l.Iuliam & Papiam.

¶ Fl. lib.5. ſniarũ. ſed poſtponit l.ſequẽti.

¶ Fl. Iuſtratõ.

¶ lib.1.ſententia.

¶ Fl.deeſt. &.

¶ Liberis eius.§ Sed nunquid ipſi filio noceẽt:hic innuit,q̃ fit: q̃a dicit filio inflictam notam. Sed certè hoc eum à ſuccedẽdo nõ excludit,ut J.ad Tertull.l.ij.§.ſi mulier.

QVæro.§ CASVS. Volebat patronus ,phibere libertos,ne exercerẽt negotiũ in eodẽ vico. Certè nõ põt.cõcor.ſ.c.l.ij. V

¶ Quęro an libertus prohiberi.§ ſiue illicita, ſiue licita : Quia nil Catilina Cethego. Azo.Et facit ſ.eo.l liberti.& J.tit.j.l. fin. & J. de ope.li.l libertus negotiatoris.

SIcut teſtamento § CASVS Si libertus decedit poſt teſtamẽtũ factum,ego patronus poſſum operas petere,uel partẽ bonorum petere. Similiter,ſi decedit inteſtatus,eadẽ electio mihi ſeruatur. V.

¶ Impoſita.§ ut operas.

¶ Partis.§ ſcilicet,tertiæ.

¶ Poſſeſsionem.§ contra tabulas.

¶ Ei electio manet.§ non ergo ex ſola impoſitione operarũ perditur ius ſuccedendi:licet quidam contra. Quod dic,ut C.de ope.li.ſi quam. Sed ipſi dicunt de his operis,quę imponuntur cauſa onerãdę libertatis,& facit ſ.eo.adigere.§.quiſtipulatur.

INgratus libertus § CASVS. Si libertus nõ præſtat obſequium patrono,ingratus eſt:& ſi libertus nõ adminiſtrat res patroni abſente patrono, nõ etiam petit tutorem filiis patroni ingratus ẽ. Vi.

¶ Ingratus.§ ut ob hoc in ſeruitutẽ reuocetur. Hoc enim denotat

nomen

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen, ingratus. Sed cõtrà, C. de lib. cau. l. solo. Sol. hoc necessariũ, ut aliment oñm: ut ibi dixi.

a ¶ Detractat. ¶ i, nullo modo vult gerere, uel attingere: secus si attingeret, & malè gereret: tunc alias pœnas patitur, non in seruitutẽ reuocatur, ut §. de suspe. tut. l. ij. & ar. C. qui pe. tu. l. ij.

Siue libertus. ¶ CASVS Si patronus deportatur, perdit ius patr. sed restitutus recuperat. Si libertus deportatur, & restituitur restituitur etiam ius patro. adeò, ut contra ta. posit petere. Vnũ sciatis: interdum excludit patronus à bon. pos. contra tab. Quid enim, si institui? filius vel eius seruus? Repellitur à cõtra tab. Sed si sunt duo patroni, & vnus institutus ex debita portione non petat, petet contra tabu. Alius enim non poterit petere, si ei accrescit portio alterius filij ei legitimi: & naturales excludunt patronũ filij naturalis exhæredati, & alio instituto. Si per seruũ patroni acquiritur ei portio debita, excluditur patronus: uerumtamen si repudiat hęreditatem liberti non excludunt patronum. Vi.

b ¶ Restituatur. ¶ in integrum.

c ¶ Recipitur. ¶ ut §. de bo liber. l. iij. §. si de portatus. Et dic, ut not. §. de cõtra. tabu. l. j. in fi. Nec ob. C. de sen. pas. frustrà. Sed ibi indulgentia: vel, ut ibi.

d ¶ Et si ex uncia. ¶ cùm quatuor, id est tria ei debeatur.

e ¶ Per seruum. ¶ f. patroni: & sub. etiam si instituatur seruus patroni à liberto. ad q. ię. frà, ea. l. §. naturales. & facit §. de bonis liberto. l. iij. §. totius. & quod ibi no.

f ¶ Vel legato. ¶ nec hoc corrigitur in patrono: licet in filio, sic, ut iure institutionis habere debeat, ut in aur. ut cum de appella. eog. §. aliud. col. viij.

g ¶ Ex debita. ¶ Si quæras, quę est debita pars: Resp. tertia pars eius partis, q̃ cuilibet ex patronis contingeret liberto decedẽte ab intestato, sicut in filiis dicitur, ut C. de col. l. pen §. quod tam in aliis

h ¶ Non poterit. ¶ supple, nec accrescit portio alterius patroni nõ petentis. Accur.

i ¶ Accrescere. ¶ & est ratio quia accrescentem patrem suo iure nõ habet. Sed suprà sic, & facit §. de bon. posses. sed cùm patronus. & §. de bonis liber. l. v. j. & l. si libertus.

k ¶ Naturales. ¶ sub. & legitimi. aliàs, frustrà de exhęredatione dicit, ut §. de uerb. oblig. l. quidam.

l ¶ Alio. ¶ id est, non patrono.

m ¶ Patrono. ¶ quia tantùm ad commodum instituti sunt, argum. §. quod cum eo. l. si filio. §. si filio. Sed arg. contrà, §. de oper. liber. l. cũ patronum. ¶ cùm libertus.

n ¶ Non excludit. ¶ quia non uidetur esse filius, cùm ei non succedat. Sed argumen. contrà, §. de fideicommiss. lib. l. cùm quasi. §. sed & si quis suus hæres.

Atis. ¶ CASVS. Si filius patronę est in potestate sui patris cum liberto materno, potest ab intestato succedere, & per contra tab. ad eius bonorum. posse. uenire. Vi.

stat, vel res eius, filiorúmve tutelam administrare detractat a †.

¶ † Terentius. † LEX XXI

SIue libertus, siue patronus deportetur, & pòst restituatur b, amissi † patronatus, & petẽdæ cõtra tabulas bonorũ possessionis ius recipitur c: quod ius seruatur & si in metallum patronus, vel libertus dãnatus, restituatur. ¶ Excluditur contra tabulas bonorum possessione patronus, & si ex vncia d hæres institutatur: & id, qd deest, ad supplendã debitam portionem, per seruũ e iudicio liberti sine conditione, & dilatione ei ex hr̃ditate, vel legato f, siue fideicõmisso quæri potest. ¶ Ex duobus patronis vnus ex debita g parte hr̃s institutus, sine cõditione, & dilatione contra tabulas bonorum possessionem petere non poterit h: licet, si minor ei portio esset relicta, & cõtra tabulas bonorũ possessionẽ petisset, alia ẽt portio ei accresceẽ i potuisset. ¶ Naturales k liberi liberti exhęredati facti, alio l ex parte hr̃de instituto: si p̃ seruum ex alia parte parenti successerint, obiiciuntur patrono m, ¶ Liberti filius hæres institutus si bona repudiauerit, patronum non excludit n †.

¶ † Caius. LEX XXII.

SAtis constat, etiam si in potestate sit parentis o filius patronę, nihilominus legitimo iure ad cum pertinere hæreditatem.

¶ Triphoninus. † LEX XXIII.

SI filius patris necem inultam reliquerit, quam seruus detexit, & libertatem meruit, dixi nõ habendum pro patroni filio p, quia indignus est. ¶ Cùm ex falsis codicillis, qui veri aliquo tempore crediti sunt, hæres ignorans quasi ex fideicõmisso libertatem seruis præstitisset, rescriptum est à diuo Adriano, liberos quidem eos esse q, sed estimationem r sui præstare debere. Et hos libertos manumissoris esse rectè ꝓbatur, quia saluum est etiam in his libertis ius patroni.

¶ *Iudex appellationis potest pro parte sententiam confirmare, pro parte nullam pronunciare. Bartolus.*

¶ Paulus. † LEX XXIIII

CArmelia Pia † ab Hermogene appellauerat, ꝓ diceret iudicem de diuidenda hæreditate inter se, & cohæredem, non tãtùm res, sed etiã libertos diuisisse: nullo enim iure id eum fecisse. Placuit nullam esse libertorum diuisionem: alimentorũ autem diuisionem à iudice inter cohæredes factam, eodem modo s ratam esse.

De obsequiis à liberis, & libertis parentibus, & patronis præstandis.

TITVLVS XV.

¶ Vlpianus. † LEX I.

ETiam militibus pietatis ratio t in parẽtes u constare x debet. Quare si filius miles ĩ patrẽ aliqua commiserit, ꝓ modo delicti puriẽdus y est: & inter collibertos z matrem, & filium, pietatis ratio secundùm naturam salua esse debet. ¶ Si filius patrem, & † matrẽ, quos venerari a oportet, contumeliis afficit, vel impias manus eis infert: p̃fectus vrbi delictum ad publicã b pietatẽ pertinet, & quod not. C. de liber. & eo. li. l. ũ manumissori. in fine.

a ¶ Indignos militia. ¶ id est priuilegio militiæ quin puniat à Prę̃side, vel, id est, degradandus, & libertus in seruiturem reuocandus: & sic est arg. pro Prælatis contra eos, quibus bene fecerunt.

b ¶ Maleficos. ¶ id est de aliquo maleficio appellauit, i. accusauit. Vel dic, quia dixit, affatoratricẽ: sic accipitur C. de malefic. l. nemo. Accursius.

Onori. ¶ CASVS. Non solùm debent istud obsequiũ liberi parẽtibus, §. l. j. imò honori parentum debetur, vt filius nõ potsit cõuenire parentem, v l libertus patronũ, etiam si per procuratorem se defendit, si conuenit cum actio, de dolo, vel acti. famosa: pura acti. iniuriarũ, vel etiam turpi acti. & turpis actio est interdictum Vnde vi. Viuia.

c ¶ Honori parẽtũ. ¶ in infinitum: quod dic, vt §. de in ius vocan. l. quique. §. sed an in fin.

d ¶ De dolo. ¶ sed hujus loco in factum, vt §. de dolo. non debet. in fin.

e ¶ Iniuriarum. ¶ vt §. de iniur. non solum. §. quanquàm. nisi sit atrox, vt §. de in iusvo. l. sed & si hac. §. fi. Sed cõtra hoc §. eod. l. licet. §. honor. Solu. ibi, & eodem modo sol. aliud §. dicta l. sed & si hac. §. fi. Accursi.

f ¶ Condemnati. ¶ per procuratorem, vt §. de iis, qui not. infa. l. furti. § si quis alienum pro modo eius uindicat. In dignus a militia iudicandus est, qui patrem, & matrem, à quibus se educatum dixerit, maleficos b appellauerit.

¶ Paulus. † L. II.

HOnori parentum c †, ac patronorum tribuendum est, ut quamuis per procuratorem iudicium accipiãt, nec actio de dolo d aut iniuriarũ e in eos detur. Licet enim uerbis edicti non habeantur infames ita condemnati f, re tamẽ ipsa, & opinione hominum non effugiunt infamiæ g notam. interdictum quoque Vnde ui, non est aduersus eos reddẽdum h.

¶ Marcellus. † L. III.

TItius puerum emit, quem post multos annos vænire i iussit l: postea exoratus, accepto ab eo † pretio eum manumisit. Quæro, an eum filius, & hęres ma numissoris ut ingratum accusare possit? Respondi posse, si nihil aliud esset impedimento. Nã plurimũ interest, à suo seruo k quis, uel etiã ab amico l eius nummis acceptis dederit libertatẽ: an ab eo seruo, qui cum esset alienus, in fidem eius deuenit. Etenim ille etiamsi non gratuitum, beneficium m tamen præstitit: iste nihil amplius, quàm operam suam n ac commodare uideri potest.

¶ Martianus. † L. IIII.

PEr procuratorem o ingratum libertũ posse argui, diui † Ve rus, & Antoninus rescripserunt.

¶ Vlpianus. † L. V.

PArens, patronus, patrona liberiue, aut parentes patroni, patronæue, neque si ob negotium faciendum, uel non faciendũ pecuniam accepisse dicentur † in factum q actione tenentur: sed nec famosæ actiones r aduersus eos dantur, ne † eæ quidem, quę doli, uel fraudis habent mentionem s.

¶ Paulus. † L. VI.

NEc serui corrupti t agentur.

¶ Vlpianus. † L. VII.

LIcet famosæ non sint u. Et in quãtum x facere possunt, damnãtur: nec exceptiones y Doli, uel Vis, metúsue causa, uel interdictum, Vnde ui z, uel, Quod ui, aut clã, † patiuntur: nec deferentes iusiurandum, de calumnia iurant a: nec non & si uentris nomine in possessionem, calumnię causa, missa dicatur patrona, libertus hoc dicens b nõ audietur: quia de calumnia patroni quæri non debet. His enim personis etiam in cæteris partib. edicti c honor habebitur. Honor autem his personis habebitur ipsis, non etiam interuentoribus d eorum. Et si fortè ipsi pro aliis interueniãt, honor e habebitur.

¶ Paulus. † L. VIII.

HAeres f liberti omnia iura extranei hominis integra aduersus patronum defuncti habet g.

¶ Flo, Iulianus lib. 14. Digesto.

† Facit ad hanc legẽ quod dicit in c. 2. cum gl. fi. extra de ord. cogni.

¶ Alias, accepto eius pretio.

¶ lib. singula. respõlo.

¶ lib. 2. Publicorũ iudiciorũ al. Marcellus.

¶ Fl. Seuerus.

¶ Imperialium sniarum in cognitionib. ꝓlatarũ siue decretorũ ex lib. 6. lib. j.

¶ Ista lex est ad hoc multũ singu. secũdũ Bar. in l. q̃dã. §. fami. ercisc. quod d̃ in summario. De quo not. in ca. Raynutius. ex̃ de test. & in c. pastoralis. p Inno. ex̃ de offic. delega. Cæterũ in quibusdã scriptis exẽ. legitur Cornelia Papia ab Hermo. &c.

¶ lib. j. opinio. Cõtinuatio.

¶ Flo. aut.

¶ Flo. nec.

¶ Fl. dicerẽtur.

¶ Fl. patronus non excludit.

¶ lib. singulari de casibus. al. Paulus.

¶ libro 15. Disputationum.

¶ Fl. deest, aut elam.

¶ lib. x. ad e dictum.

¶ lib. x. ad e dictum.

¶ lib. xj ad edictum.

¶ lib. x. ad e dictum.

¶ lib. x. ad e dictum.

¶ lib. x. ad e dictum.

¶ DE OBSEQVIIS A LIBERIS, ET LIBERTIS PARENTIBVS, &c. ADDITIO.

Superiori titulo dictũ est de iure patronatus & quia causa patronatus liberti debent patrono obsequiũ, ponit de obsequijs patrono præstandis.

Tiam. ¶ CASVS. Sicut alij debẽt obsequiũ parentibus, ita filij milites liberi debent obsequium parẽtibus: & si fortè libertus est filius militis, uel patroni, debet obsequium fauore pietatis. Si filius patrem, uel matrem cõtumeliis affecerit, uel intulit impias manus, est puniẽdus ipse filius: si ẽ miles, militia indignus iudicandus est, si patrem uel matrem iniuria affecit, uel maleficos appellauit. Vi.

t ¶ Pietatis ratio. ¶ a seipsis militibus debita, uel id est, ratio, quæ est pietas. Azo.

v ¶ In parentes ¶ i. circa parentes: sic & dicitur, chirothecã habet in manu, id est, circa manum.

x ¶ Constare. ¶ id est, certa esse debet.

y ¶ Puniendus. ¶ uel à patre, uel à iudice, sicut vult pater, ut C. de emancip. lib. l. fi filius.

z ¶ Collibertos. ¶ sub. f. matrẽ. &c. puta, quia ambo erant manumissi, sic & alibi, instit. de serui. cog. Sed qd, si ambo essent serui, Idẽ videtur, ut §. de ritu, nup. adoptiuus. §. seruiles.

a ¶ Venerari. ¶ no. sic §. eo. l. liberto.

b ¶ Publicam. ¶ id est, quæ cuilibet patri ꝑ populo debet, uel. id est publica utilitas est talem impietatem puniri: & facit sup. & de offic. Procõ. l. nec quicquàm. §. de plano. & de offi. Prę̃fe. ur. l. i. §. cũ patronus.

p ¶ Per procuratorem. ¶ Argu. contrà, §. de pu. iu. l. penulti. §. ad crimen sed pecuniarium cõmodum respicit: vt plenè nota. §. de procura. l. sed & hæ. §. j.

PArens. ¶ CASVS. In l. ista cum duabus seq. tractatur de quibusdam obsequiis, ad quæ tenetur libertus: & quia actio in factũ ex illo edicto, cũ quis accipiat pecuniã, vt ne gotiũ faciat per calũ, vel non, liberis, vel libertis non datur: sed etiam famosa act. sed etiam serui corrupti actio non datur: & excep. etiam turpes non patiuntur, vt doli exceptionẽ: & interdictum Vnde vi, & Quod metus cau. licet non infamet, non datur: & sacramentum calum. remittitur parẽtibus, & patronis ista ratione, quia honor eis debẽt: & nõ est verisimile patronos aduersus libertos calũniã exercere. Viuianus.

q ¶ In factum. ¶ f. illa, quę oritur ex edicto de calum. vt §. de calum. l. j. in princ. quę infamat, vt ibi no. sed in factum generalis bene datur hoc casu, vt suprà, de dolo l. nõ debet. in fin.

r ¶ Famosæ actiones ¶ quę multę sunt, vt §. de infa. l. j. §. qui furti.

s ¶ Mentionem. ¶ licet non fiat famosa de iure, vt condictio furtiua: vt §. e. l. licet quæ huic continuatur.

t Ec serui corrupti. ¶ hęc infamat, vt §. de fer. cor. l. dolo. Azo.

v Licet non fint. ¶ scilicet, aliquę de prędictis, vt condictio furtiua, & interdictum Vnde vi. vt §. de act. & oblig. l. cęlat. & de vi, & vi armata. l. iij. §. vnde vi. de factio enim infamant, vt §. eo. l. honori. quia nomine doli dantur.

x ¶ Et in quantum. ¶ ut insti. de act. §. sed & si quis.

y ¶ Nec exceptiones. ¶ doli, uel similes, quæ continent dolum, ut §. de excep. doli. l. apud. §. aduersus.

z ¶ Vnde ui. ¶ ut & §. de ui, & ui. ar. l. j. §. interdictum.

a ¶ De calumnia iurant ¶ ut §. de iureiuran. l. si patronus. Accur.

b ¶ Hoc dicens. ¶ agendo actione in factum, quæ infamat, ut §. de his, qui no. infa. l. notatur. & l. seq.

c ¶ Edicti. ¶ habet enim hoc edictum multas partes: scilicet, de furto, rapina, iniuria & metu, & dolo, & ui, quibus agitur propter dolũ, & infamant infamia iuris, uel facti, ut suprà, l. parens. & l. sequen. & in hac. in princip.

d ¶ Interuentoribus. ¶ ut procuratoribus, & tutoribus, & similibus. Sed cõtra, §. de dam. infe. l. qui bona. §. si quis. ali. ubi etiã procurator non iurat de calumnia. Sed speciale est in iuramẽto, quod nõ placet. Itẽ contra, §. e. l. honori. in prin. Sol. ad utrunque dic, qd ex dolo interuentoris, & agitur contra eum interuentorem: & excipitur, ut hic: sed contra patronum, nec agitur, nec excipitur. ut hic. Alias autẽ ex dolo talium excipitur cõtra dominum, ut §. de excep. doli. l. apud. §. quæsitum. & §. illud. Cæterũ de dolo patroni nec patroni, nec alii nomine eius agenti de dolo excipitur, ut d. l. qui bona. §. fi quis. nec etiã agitur contra eum, uel alium eius nomine ex dolo patroni, ut §. e. l. honori. Hoc si agat libertas suo nomine: alias secus: quod dic, ut §. de in ius uocando. l. quæritum.

e ¶ Honor. ¶ ut §. de in ius uocan. l. sed & si hac lege. §. fi.

g ¶ Haeres. ¶ f. etiam filius. est enim ingenuus, ut insti. de inge. ¶ Defuncti habet. ¶ idcoq; ei nõ succedit, ut §. de reb. dub. l. duos. §. fi cũ filio. Azo. Sed ar. cotra, C. de liber. & eo. lib. l. fi. Sol. ibi.

Liberto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberto. § CASVS. Persona patris, & patroni, filio, & liberto semper debet videri sancta, & honesta: & ideo debet præstare obsequium filij, vt pater, libertus patrono: nisi committeret crimen læsæ maiestatis, vt §. de reli. i. in me.

a ¶ Honesta. § etiam si sit in honesta: vnde eũ non accusat, vt J. de accusa. l. q accusare. ff. l. 69. in fi. & de adult. l. ad edictũ, si adulterium. §. liberto.

b ¶ Debet. § & magistri.

Vllum ius. §

N CASVS. Si manumitto libertũ meũ, in ipsa manumissiõe possum operas impo nere. Si emãcipo filiũ, nõ possũ operas imponere: quare? quia pietas est in patrẽ & filiũ. Vi.

c ¶ Patrono. § vt J. tit. j. l. vt iurisiurãdi. nec ob. auth. sacramẽta. C. si ad ser. vẽ. qa ibi sup licitis, hic super illicitis: sic & C. de le. & pd. l. non dubiũ. & facit §. fi a paten. l. pen. & C. de inof. test. l. si qs. §. i. Itẽ arg. ptra. J. de verb. ob. l. utrũ. sed ibi nõ ẽ opera.

Liberta.] CASVS Si liberta utitur arte sua contra voluntatẽ patronæ, nõ est ingrata, nec in serui tutem pôt reuocari. cõcor. §. eo. l. liberti. Viuianus.

d ¶ Sua. § i. patronæ, vel sua, t. liberæ: & facit §. ti. j. l. quæro.

¶ DE OPERIS LIBERTORVM ADDITIO.

Quia inter cetera iura patronatus hoc sibi habẽt patroni in libertos, ut debeãt liberti operas obsequiales præstare, ut §. de cõd. ind. l. si nõ sortẽ. §. libertus.

iõ post tractatũ de iure patronatus, ponitur de operis liberto. Vel quia inter cetera obsequia liberti tenẽtur præstare operas, ponitur rubr. de ope. libert. Vnde de operis libert. videamus, quid sit opera, J. l. j. qualiter diuidatur, J. e. l. operę. deinde à quib. & quando, & qualiter imponatur. J. eo. l. ut iurisiurandi. & l. seruis patroni. Et quib. modis remittãtur operę, J. e. l. interdum. & l. qui libertinus. & l. penul. Viuianus.

Peræ. § CASVS In lege ista dr̃, quòd opera est diurnum officium, id est, officium quod tenetur præstare libertus patrono in die artificiali: non in die naturali. Itẽ extra literam no. officiũ quod præstat libertus patrono in die artificiali, qui durat quãdiu sol lucet super terram, iuxta aliud, Qui mane iunctum vesperi &c. non autem est diurnum officium, quod præstatur in die naturali, qui incipit, dies naturalis §. de fe. more quia in die naturali non operantur homines, J. de verbo. signi. l. ij. & §. j. Et ita not. opera est diurnum officium, quod est intelligendum de opera artificiali, vel fabrili, sed opera obsequialis sumitur pro minori interuallo, vt §. de condi. indebi. l. fi non sortẽ. §. liber tus. & C. de in ius voc. l. venia. & dr̃ opera diurnũ officiũ. alibi sumit̃ p̃ studio, §. de iusti. & iur. iuri operã. Et est dr̃ia inter istũ tractatũ & superiorẽ, de operis, fm q̃ hic tractatur de operis libertorum, in ti. de libertinis. §. j. ibi tractatur de operis seruorum. l. vlti. Viuianus.

e ¶ Officium. § id est, officium, quod quis exhibet alicui per diẽ, scilicet, artificialẽ, non naturalẽ, ut suprà, de annu. leg. l. ij. & J. de verb. signi. l. ij §. j. & ibi, Factũ est uesperę, & mane dies vnus. si quandoq; tamen pro breuioris tẽporis officio ponitur, ut opera obsequialis, vt in salutando & similibus. vt §. de cõdi. inde. l. fi non sortẽ. §. libertus. & p̃sistit opera in actu, vt §. de ope. seruo. l. j. Et differt hic tit. ab illo quia ibi de serui, hic de liberti operis dicit.

f ¶ Hoc edictũ.] cuius verba non habemus.

g ¶ Prętor. § scilicet Rutilius, vt J. tit. j. l. j.

h ¶ Impositorum. § i. præstationem impositorum, &c. Accur.

i ¶ Excreuisse. § impositorum. dico, ab aliquo vt ipse præmittit. Azo. Et facit J. qua. re. act. l. j. §. quæ onerãdæ.

K ¶ Initio. § Posteà aũt ius succedendi est inductum, vt J. tit. j. l. j.

Peras. § CASVS Si sum stipulatus operã dari mihi ad certũ diem: ante diem non possum petere: sed si debet operas, & vult soluere partem operæ: non debet hoc licere ei. Viuia.

l ¶ Non potest. § qd̃ dic, vt dixi insti. de inuti. stip. §. qui hoc anno.

m ¶ Solui potest. § in uito stipulatore.

n ¶ Diurni. § vt §. l. j.

o ¶ Itaque. § expositio est pręcedentis.

P ¶ Antemeridianis. § duæ partes sunt, & secundũ hoc dicantẽ, quàm conueniatur. Vel est vna pars, vt dicantur antemeridianæ horæ, quæ currunt ante meridiem.

q ¶ Præstò. § i. dicit libertus se paratũ seruire hodie per sex horas, & alia die per alias sex horas; hoc quidẽ nõ pôt: quia opera non diuiditur, vt hic & J. de verb. obl. l. in stipulationibus. §. operarum. & J. eo. l. libertus qui post. §. j. & §. de an. leg. l. ij.

Duobus. § CASVS Si aliquis est manumissus a duobus dominis, quibus promisit operas, vtrique debet operas. & si alter mortuus est, certè ista opera transit ad filium pręmortui: licet hæreditas, vel bono. posses. applicetur patrono superstiti, non filio alterius patroni præmortui: sed operę præteritæ, quantum ad æstimationem, debentur patroni hæredi mortui. Viuianus.

r ¶ Operas. § certas.

s ¶ Altero. § scilicet, patrono.

t ¶ Bonorum possessione. § in bonis, scilicet liberti, & altero mortuo admittitur superstes exclusis filijs mortui, vt hic, & infra, de bo. lib. l. communi. & §. de le. tu. l. tutela. §. fi duo. ij. respon. Et mortuo patrono relicto filio & nepote ex altero, filius præfertur, ut §. de leg. tu. l. tutela. §. proinde.

v ¶ Credita. § ut & J. titu. j. l. iij. & l. fi.

x ¶ Veram § verè petitur, ut pecunia credita: nam &c. Azo. Et copula, etiam, extraneo. hæredi, &c.

y ¶ Operarum.] certarum, secus de incertis, quæ non transeunt ad extraneum hæredem, vt J. eo. l. fi operarum. & §. de acqui hęredi. pro herede. §. fi quid tamẽ. & §. ad Treb. si patroni. in prin. Certa ergo trãsit ad hæredes etiã extraneos, si directò, nõ per obliquum sunt hæredes, ut J. e. l. cũ patronus §. eũ libertus. Ad hæredẽ aũt hæredis nulla opera

licet. artificialẽ, non naturalẽ, ut suprà, de annu. leg. l. ij. & J. de verb. signi. l. ij §. j. & ibi, Factũ est uesperę, & mane dies vnus. si quandoq; tamen pro breuioris tẽporis officio ponitur, ut opera obsequialis, vt in salutando & similibus. vt §. de cõdi. inde. l. fi non sortẽ. §. libertus. & p̃sistit opera in actu, vt §. de ope. seruo. l. j.

¶ Vlpianus. † LEX II.

HOc edictum † Prætor ę proponit coarctandæ persecutionis libertatis causa impositorum. Animaduertit enim † libertatis causa impositorum h præstationem vltra modum † excreuisse, i vt premeret, atque oneraret libertinas personas. Initiò k igitur Prętor pollicetur se iudicium operarum daturum in libertos, & libertas.

¶ *Stipulatus operas ad certum diem, non potest ante diem petere: sed debens operas, non potest soluere partem operarum.*

¶ Pomponius. † LEX III.

OPeras stipulatus, ante peractum diem operas eius di ei petere non potest: l † nec pars operæ per horas solui potest: m quia id, est officij † diurni. n Itaque o nec ei liberto, qui sex horis dũtaxat ante meridianis p prestò q fuisset, liberatio eius diei contingit.

¶ Idem. † LEX IIII.

A Duobus manumissus, vtrique operas r promiserat. Altero ex his mortuo, nihil est quare non filio eius, quamuis superstite altero, s operarum detur petitio. Nec hoc quicquam commune habet cũ hęreditate, aut bonorum possessione. t Perinde enim opera à libertis, ac pecunia credita u petitur. Hoc † ita Aristo scripsit, cuius sententiam puto veram. x Nam etiam pręteritarum operarum y actionem dari hæredi extraneo sine metu exceptio-

¶ Idem. † LEX IX.

LIberto, & filio semper honesta, a & sancta persona patris, ac patroni videri debet. b

¶ Triphoninus. † LEX X.

NVllum ius libertatis causa impositorum habet pater in emancipato filio: quia nihil imponi liberis solet. Nec quisquam dixerit, iureiurando obligari filium patri manumissori, vt libertum patrono. c Nam pietatem liberi parentibus, non operas debent.

¶ Papinianus. † LEX XI.

LIberta ingrata non est, quòd arte sua d contra patronæ voluntatem vtitur.

Digestorum, seu Pandectarvm Liber XXXVIII. et XIIII. inportiati.

De operis libertorum. TITVLVS I.

¶ Paulus libro singula. de varijs actionibus. †

LEX PRIMA.

Peræ sunt diurnum officium. e

† lib. 38. ad edictum.

† Fl. aniad uertit. n. rem iftam, liberta.

† Fl. deest, modum.

† lib. 6. ad Sabinum.

† Concor. c. j. ibi, consilium prouidẽtiæ dici nõ pôt, q̃ pecuniã tibi debit ã ante termi num ab aduersario petisti. ex trã, de plus peti.

† libr. 4. ad Sabinum.

† Alias, officium diurnum.

† Fl. hæc

Opera non diuiditur.

opera transit, ut J. de uerb. sig. sciendum. §. j.

a ¶ Dabitur. § scilicet, operarum certarum petitio præteritarum, & futurarum extraneo hęredi unius patroni altero uiuo, sicut actio pecuniæ numeratæ. Accur.

SI quis. § CASVS Si aliquis stipuletur operas sibi, & liberis suis, stipulatio, & petitio operarũ transit ad posteros stipulatoris etiam Posthumos. Vi.

b ¶ Si quis operas. § certas, ut incertas hoc adiecto, liberisq; & c. & sic loquitur J. eo. tit. & iurisiurandi. §. fi liberti. Sed hoc nõ adiecto, distinguitur certa ab incerta, ut J. eod. l. cũ patronus. & §. cum libertus. & §. l. proxi.

c ¶ Etiam ad Posthumos. § dabitur vtilis filio, ut J. de uerbo. obli. l. quocunq;. §. si quis.

Abriles. § SV Fabriles. operæ, ue l certè transeunt ad extraneũ hęredẽ. Obsequiales, et ĩ certè nõ trãseũt ad extraneũ hęredẽ Vi.

d ¶ Operæ. § operarum aliæ officiales. aliæ obsequiales, quæ sine impositione debenẽ ut §. de condi. indebi. fi nõ sortẽ. §. libertus. in prin. & iste si in faciendo sunt, ut in assurgendo, non transeunt ad hęredem extraneum, ut hic in fin. & C. eo. liberti. si in nõ faciendo vt in non uocando in ius, tunc transeunt, vt C. de in ius uocan. l. ii. Et aliæ sunt fabriles, id est incertæ, ut decẽ operas, non adiecto pictorias, aliæ artificiales, l. certæ, ut decem opas pictorias, & istæ certæ transeũt, ut hic in princ. & §. eo. à duobus. in fi. Sic ergo ponitur hic fabriles impriè pro incertis, q. d. alicuius fabri, at incertæ nõ transeunt, ut in ea. l. à duobus. in fi. no.

VT iurisiurandi. § CASVS Si manumitto seruum meum, & in ipsa manumissione facio iurare, ut debeat mihi operas. tenetur, siue impositæ sunt in ipsa manumissione, uel incõtinẽti. posteà. Sed si quis legauerit liberto suo decem, si iurauerit filio suo se daturũ tot operas, tenebit? Vnũ sciatis, debet iurare in ipsa manumissione. uel incontinenti post.

¶ Rescriptum. § Ille, qui manumittit ex uoluntate, potest iponere operas: qui uerò ex necessitate, non. Si imponuntur impuberi, cõtra eum adultũ datur actio, sed aliquando etiã dum adhuc ipubes ẽ: qa etiã aliqua faciũt ipuberes, ut in textu dicit, u. eluti. fi librari ẽ &c.

¶ Si liberi patroni. § Si liberi patroni sunt hęredes instituti dispariter, habent ne actiones ad operas? Certè sic, p æqualibus portionibus, siue sint in potestate, uel emancipati, uel in adoptionem dati. V.

e ¶ Contrahatur. § super operis.

f ¶ Liberrum § nõ ingenuum. ut J. de fideiuf. si quis pro eo. in prin. nec seruum, ut J. ea. l. § iurare.

g ¶ Libertatis causa. § scilicet, quia aliter nõ esset manumissurus, & hoc pręsumitur, quando incontinenti, ut not. J. de liberali causa. l. fin. in fin.

h ¶ Iureiurando. § sponte remittitur ei conditio, sicut si purè esset relicta libertas, & legatum sub conditio. iurandi, ut J. de ma. test. l. fi quis sub. §. sed si purè.

i ¶ Ob causam. § etiam causa legati, ut hic. Sed contrà, §. proxi. ubi dicitur, quod causa libertatis. Sed hic corrigit. uel hic per obliquum causa libertatis: uel ibi quando incontinenti, hic ex interuallo.

k ¶ Manumissionem. § etiam antè, si tamen incontinenti sequatur manumissio, quæ enim fiunt incontinenti, uidentur inesse, ut §. fi certum peta. l. lecta. §. dicebam.

nis placet. Dabitur a igitur & viuo altero patrono.

¶ Vlpianus. † LEX V.

SI quis operas b sit stipulatus sibi, liberisq; suis, etiã ad Posthumos c pertinet † stipulatio.

¶ Idem. † LEX VI.

FAbriles operæ d, cętereque, quæ quasi in pecuniæ prestatione consistunt, ad hęredem extraneum transeunt: officiales verò non transeunt.

e ¶ Idem. † LEX VII.

VT iurisiurandi obligatio cõtrahatur e, libertum f esse oportet qui iuret, & libertatis g causa iurare. ¶ Planè queritur, si quis liberto suo legauerit, si filio suo iurauerit se decem operarum nomine præstaturũ, an obligetur iureiurãdo? Et Celsus iubẽtius obligari eum ait, paruique referre, quam ob causam h de operis libertus iurauerit i: & ego Celso acquiesco. Iurare autem debet post manumissionẽ k, vt obligetur: & siue statim, siue post tẽpus l iurauerit, obligabit̃. m Iurare autem debet, operas, donũ, munus se præstaturũ: operas, qualescũq; n, quę modò probè iure licito o imponuntur. ¶ Rescriptũ est à Diuo Adriano, deinceps cessare operarum persecutionẽ aduersus eum, qui ex causa fideicõmissi ad libertatem perductus est p. q Dabitur & in impuberem, cũ adoleuerit operarum actio r. Sed inter

I ¶ Siue post tempus. § scilicet, ex interuallo. & sic est cõtra, J. de li. cau. l. fi. §. ad o. Solu. nic sponte. ibi. de necessitate. arg. J. e. l. Cãpan. Vel tempore manumissionis fuit actum, ut etiam postea fieret, ar. J. de sol. l. Modestinus. In seruitute autem nõ sufficit agi, ut J. de li. cau. l. fi. Et no. pactũ vestiri iuramento. quod nõ est aliàs: & orit̃ actio in factum, ut ar. C. de rescre. l. actori. Sed ex stipulatione orit̃ condicti certi, si opera est certa ut §. e. à duobus. aliàs ex stipulatu, ut institu. de uerb. oblig. in prin. Sed cũ opera est factũ, ergo semper incerta, ut J. de uerb. oblig. l. v. bi autẽ. §. qui id quod Sed certè & quãdoque est in dando, ut J. statim dicitur.

m ¶ Iure licito. § non illicito: ut causa onerã de libertatis, ut J. e. q onerandæ. Item differunt donũ, & munus, ut infrà, de uerbo. signi. l. inter.

n ¶ Perductus est. § ut J. eo. l. fi q; hac. & C. eo. mater. nisi in casu, ut J. tit. j. l. qui ex causa. in fi. l.

o ¶ Actio. § sic ergo pupillus iurat, uel promittit.

p ¶ Librarius. § ut in frã, de regu. iur. si librarius.

q ¶ Miniculator. § aliàs, miniculator, id est ioculator, ut C. de episcop. aud. l. mimæ. Aliàs, numiniculator, quia bene scit cõputare, & summas coaceruare, & facit J. de libe. cau. l. fi. §. fi.

r ¶ Operarum. § certarum, uel incertarum, si dixit, sibi liberisque suis, ut not. §. eod. l. fi quis operas. si autem simpliciter sibi, tũc pone in opera incerta: at certa ad omnem hęredẽ, ut §. eo. l. à duobus.

s ¶ Datum § ab alio. sibi, uel à se.

SI quando. § CASVS Si seruus iurat se daturum duobus patronis operas: si quidem certa pars potest solui, habetur loco pecuniæ: & sicut seruus iureiurã. obligat̃ ad operas, ita eius fideiussor. Vi.

t ¶ Operas. § ergo plures, & sic numero fiet inter eos diuisio, ut J. e l. libertus §. ideò. & de uer. obli. l. in stipulationibus. §. operarum.

v ¶ Partem operæ. § Sed hoc quomodo, cũ sit indiuidua, ut J. eo. l. libertus. §. & neque. & de uer. obli. l. stipulationes non diuidunt̃. quę sunt contra. Sol. hic pars operę, i. pars æstimationis, ut d. l. stipulationes. in fi. sic & §. fi serui. uen. l. loci. §. fi fundus. Item dic, operæ pręteritę, non futurę, cum semper &c. ut J. e. l. fi q; hac. §. judiciũ. Et dic. q̃ dies vnius tantũ operę cesserat, nec inter patronos fuerat adhuc designatio facta, uel una erat numero impari. Sic eni p̃ æstimationẽ fit unius operę partitio, ut J. e. libertus. §. j. Accur.

x ¶ Opera. § id est, eius æstimatio.

y ¶ Non possit. § etiam ab eadem persona. & eidem, ut §. de condi. inde. fi non sortem. §. libertus. Accur.

z ¶ Pro liberto. § facit J. de duo. re. l. nemo. & J. e. l. fi libertus morã.

OPerę. § CASVS Dicit. q̃ operę fabriles incertę antè, quam in dicãtur à patrono liberto, nõ sunt in rerum natura, & iõ non possunt alij deberi uoluntate patroni, quia proprietas earũ cõsistit in potestate edentis, & eius, cui eduntur, sed operę certę bene soluũtur alij uoluntate patroni. Vi.

a ¶ Operę. § incertę & pręteritæ. Nã aut sunt solutę, & nõ debentur. aut nõ, & tũc nõ ipse, sed æstimatio petitur, ut §. l. pxi. uel dicẽt futurę, id est, ipsa opera, uel obligatio eius antè, quàm ueniat dies. eius, ut §. de oper. seruo. l. j. quando autem cedat, dic, ut J. e. quoties.

b ¶ Sed officiales. § quę libet opera sic dici potest, cùm sit officiũ diurnum, ut §. eo. l. j. Sed hic ponitur pro incerta, scilicet fabrili, quę non

Pactũ quãdoq; iuramento vestitur.

† Aliàs, nomenclator. Fl. nomẽcutator. erat autẽ nomẽculator, ut nomenclator, qui ciuiũ nomina tenebat & candidatis, aut cũ populo iacturis suggerebat. Munus, & donum differunt.

† lib. 8. ad Sabinũ.

1 Miniculator teste Nebrif. in lexico suo iur. ciui. in hac ipsa dictione is dr̃ q̃ maiuscula, hoc est initiales seu capitales literas ex minio libris ex atramẽto iã scriptis, aut impressis adhibet. Ita enim legitur in vetustis exẽplarib. scriptis: nõ nũ miculator, aut miniculator, vt uule Acc.

† Fl. pmittatur.

† lib. 34. ad Sabinũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

non potest alij, uel per alium edi, nisi in duobus casibus, ut ff. eo. l. patronus, qui operas, & l. si libertus artem. secus i opera certa, ut ff. statim. §. fabriles. Azo. Sed si de officiali, id est, obseq ali hic diceret, bene est, ut §. de condic. indebi. l. si non fortè. §. libertus. ibi, sed si officij &c. secundum Ioan. Et q̃ subiicit de fabrili, scilicet, incerta, & post eà de certa, ibi, Sanè. &c. sic certa, & incerta poterit alij edi, & ab alio, secundum Io.

a ¶ Fabriles. ⁊ id est artificiales, s. certæ. Et quod subiicit, Sanè, pro certè, secundum Azo. Vel dic secũdũ Io. fabriles incertæ: & quod subiicit, Sanè, de certis dicit. & per hoc quod dicit alienæ, scilicet, certæ. Accur.

¶ Fl. constituit.

¶ libro 15. ad Sabi.

¶ libro 22. Digesto.

¶ libro 15. ad Sabi.

¶ Fl. dantur.

¶ lib. 38. ad edictum.

¶ Fl. addicta.

¶ Fl. manumisimus.

SEruus. ⁊ CASVS. Seruus patroni nõ potest stipulari à libero domini sibi operas liberti: sed patrono suo dari. ¶ Libertus ⁊ Libertus iurauit se annuatim daturum decem operas incertas patrono, aut Lucio Titio tunc nunquid illas Lucio Titio poterit soluere? Non, siue sit extraneus, siue filius: nam eædem operæ, quæ iurãtur patrono præstari, non uidentur Lucio exhiberi: sed alij indubitãter. Si libertus patrono, aut Lucio titio promitteret, operas certas, ualent, cùm ista impositio obtineat vicem pecuniæ. Vi.

b ¶ Mihi dare. ⁊ Seruus ergo domino, uel simpliciter debet stipulari, ut ff. de stipul. seruii. l. antepenult. & hic subiicit. & hoc in incerta. Secus in opera certa, ut ff. eo. qui libertinos §. nihil. quæ est cõtra. Et põt esse cõ: quia incertæ sunt, tale factum cõferri ex stipulatione serui in persona domini non potest. Petet igitur istas operas dominus, non tanquãm ex sua, sed tanquã ex persona serui, ad quod institu. de stipul. ser. §. sed cum factum. & arg. ff. eod. l. quia. Vel est ratio, q̃ a operas debet præstare considerata persona edentis, & eius, cui editur, ac posset dligi talis, quæ personę serui non cõueniret, ut Ioã.

eduntur, consistat †. Fabriles a autem aliæve, eius generis sunt, vt à quocunq; , & cuicunq; solui possint. Sanè enim si in artificio sint, iubente patrono & alij edi possunt.

¶ Pomponius. † LEX X.

SEruus patroni à liberto malè ita stipulaf, Operas mihi dare b spondes? Itaq; patrono dari, stipulandũ est. ¶ Libertus operarum c nomine ita iurando, Patrono, aut Lucio Titio, soluere Lucio Titio non potest, vt à patrono liberetur.

¶ Iulianus. † LEX XI.

NIhil autem d interest, extraneus sit Lucius Titius, an filius.

¶ Pomponius. † LEX XII.

QVia alię operæ e erunt, quę Lucio Titio dentur †, Sed si libertatis causa pecuniam promittat libertus egenti patrono, aut Lucio Titio, omnino adiectio Titii valet.

¶ Vlpianus. † LEX XIII.

SI quis hac lege emptus sit, vt manumittat, & ex cõstitutione Diui Marci f pernenerit ad libertatem, operę ei impositæ nullum effectum g habebũt. Sed nec is, cui bona adiecta † sunt, ex constitutione diui Marci, libertatum cõseruandarũ h causa, poterit operas petere, neq; ab iis, q̃ directas, neq; ab iis, qui fideicommissarias libertates acceperunt: quãuis fideicommissarias libertates qui acceperunt, ipsius liberti efficiant. Non enim sic fiunt liberti, vt sunt ,pprii, quos i nulla necessitate cogente manumisit †. ¶ Iudicium de operis k tunc locum habet, cùm operæ præterierint. Præterire autem non possunt antè, quàm incipiant cedere: & incipiunt posteà, quàm fuerint indictæ. ¶ Etiam si vxorem habeat libertus, non prohibetur patronus operas exigere l. ¶ Si impubes sit patronus: voluntate eius non videtur liberta nupta m, nisi tutoris n authoritas voluntati accesserit. Rati quoque habitio patrono obest in nuptiis libertæ.

¶ Terentius. † LEX XIIII.

PLanè cùm nupta esse desierit, operas peti posse, oẽs † consentiunt.

¶ Vlpianus. † LEX XV.

LIbertus, qui post indictionẽ operarum o valetudine impediť, quò minùs operas prestet, nõ tenetur: nec enim potest videri per eum stare, quò minùs operas præstet. Et † neq; promitti, neque solui: nec deberi, nec peti, ,p parte poterit opera p. Ideò Papinianus subiicit, Si non vna, sed plures operæ sint, & plures hęredes existant patrono, qui operas stipulatus est, verum est, obligationem operarum q numero diuidi. Denique Celsus libro xij. scribit, Si communis libertus patronis duobus operas mille daturum se iurauerit, aut communi eorum seruo promiserit; quingentas r † potius deberi, quàm singularum operarum dimidias.

¶ Paulus. † LEX XVI.

EIus artificij, quod post manumissionem didicerit libertus, operas debebit præstare, si eę sint, quæ quandoque honestè s, & sine periculo vitæ præstentur: nec semper eæ, quæ manumissionis tempore præstari debuerunt t, Sed si turpes operas posteà exercere cœperit u, præstare debebit eas, quas manumissionis tempore præstabat.

¶ Tales patrono operæ dantur, quales ex ætate x, dignitate, valetudine, necessitate, ,ppo-

† Fl. constituit.

† Fl. manumisimus.

† Terẽtius Clemẽs li. 8. ad Iuliam, & Papiam.

† Flo. ferè consent.

† lib. 16. ad edictũ.

† Fl. deest, &.

† Fl. quingenas.

libro 40. ad edictũ.

intelligit literam contrariæ legis, quando uerba stipula. concipiunt in persona domini: & ratio, quare in psona serui nõ possunt cõcipi, est ea, quam præmisi secundum Hug. Et secundũ hoc, & de certa, & de incerta hic ti. loquitur. Accur.

c ¶ Operarum. ⁊ incertarum, secus in certis, secundũ Io. ut ff. eo. hę operæ. & l. patronus. & l. si libertus. secundum Io.

d NIhil autem. ⁊ continuatur superiori: & facit ff. de uerb. obl. l. eum qui. §. qui sibi.

e QVia aliæ operæ. ⁊ ab iis, quæ in obligationem deductę sunt, unde non contingit liberatio, ut ff. de uerb. oblig. l. fin. §. cùm mihi.

SI quis. ⁊ CASVS. Emi à te seruum, ut eũ manumittarẽ: non possum imponere operas. Ille etiã, cui addicũtur bõa libertatis causa, non poterit operas imponere ideò, quia nõ est talis patronus, ut possit operas imponere: quia uidetur ex necessitate facere.

¶ Iudicium. ⁊ Si operę incertæ sunt impositæ, non possunt moueri

act. de operis antè, quàm cedat dies operarũ; id est, antè, quã sint indictæ: sed ex quo sunt indictæ, tunc debentur. ¶ Etiã. ⁊ Si libertus habet uxorem, nihilominus operas impositas tenetur præstare patrono. ¶ Si impubes. ⁊ Si patron' est impubes, & liberta nubit uolũtare eius: nõ propterea intelligũt operę remisse, nisi factus pubes haberet ratum. Sed si esset pubes, & permitteret eã nubere, eo ipso intelliguntur operæ remissæ. Vi.

f ¶ Diui Marci. ⁊ ut C. si mã. ita fue. alie. ut ma. l. ij. & in i

g ¶ Effectum.] nec ingratus accusari, ut ff. qui, & à. qui. l. si quis. Accur.

h ¶ Conseruãdarum causa. ⁊ cuius cõstitutionis uerba sunt insti. de eo, cui liber causa. bo addic. §. i. & facit C. de testa. ma. l. fina.

i ¶ Quos. ⁊ proprios: & facit §, eo. l. vt iurisiurãdi. §. rescriptum. & ff. eo. l. Campanus.

k ¶ De operis. ⁊ incertis. ut statim patet ut ff. eo. quoties. & §. e. l. si quãdo. & facit ff. eo. cum patronus. & §. de vsufru. leg. l. operæ.

l ¶ Exigere. ⁊ secus in liberta nupta, ut C. eo. l. quod ex liberta. & C. de obseq. l. ij. & inf. proxi. §.

m ¶ Nupta. ⁊ per qd patronus perdat operas, ut not. §. proxi. §.

n ¶ Nisi tutoris. ⁊ itẽ & iudicis hodie, ut C. de admi. tu. l. lex.

LIbertus. ⁊ CASVS. In ista lege duo dicuntur. Primo manumisi seruum meum, & in ipsa manumissiõe imposui operas ĩcertas & posteà indixi ei decẽ operas pictorias, cũ sciat pingere: post indictionem impeditus est morbo, ita q̃ ,pstare nõ põt, nũ quid tenetur præstare cum nõ potest, Nõ. Secundo dicitur: si testator imposuit decẽ operas, & decessit relictis duobus hęredibus, diuidiẽne obligatio operarum, ut in qualibet opera teneatur mihi præstare unã, alii aliã, Nõ, sed diuidetur obligatio numero operarũ, ut debeat liberto cuilibet quinque operas præstare. Vi.

o ¶ Operarum. ⁊ incertarũ, quia de indictione dicit, ut ff. eo. quoties. & facit ff. eo. interdum. & §. de vsufru. leg. l. operę. & §. loca. l. sed addes. §. pe. & de statulibe. cùm hęres. §. Stichus.

p ¶ Opera.] ut & §. eo. operas. Sed contrà, §. eo. si quando. Sol. ibi.

q ¶ Operarum numero. ⁊ ut & ff. de uerb. ob. in stipulatione. §. fina. & facit §. eo. ut iurisiurandi. §. si liberi.

r ¶ Quingentas. ⁊ aliàs, quinquaginta, & melius.

EIus. ⁊ CASVS. Si liberto meo ,pono operas incertas, & post impositione didicit aliq̃d artificiũ, nunquid eius artificii teneť operas præstare: Sic, si honestæ sunt. Vnũ sciatis, quia dẽt prestare operas libertus patrono ,p dignitate, ætate, ualetudine & cõditiõe veriusq; personæ, tam sua, quàm patroni. Vi.

s ¶ Honestè ⁊ hoc statim declarabit, ut ff. eo. hę operæ.

t ¶ Debuerunt ⁊ quia eas tantum tunc sciebat.

v ¶ Exercere cœperit. ⁊ ut facere artem ludicram.

x ¶ Ex ætate. ⁊ ut ff. eo. l. penult. & §. de cõdi. inde. l. si nõ sortẽ. §. libertus,

NEc audiendus est patronus, si poscat operas, quas vel ętas recuser, vel infirmitas † corporis non patiatur: vel quibus institutum, vel ,ppositum vitæ minuatur z.

¶ Idem. † LEX XVIII.

SVo victu, b vestituque operas præstare debere libertum Sabinus ad edictum prætoris vrbani lib. v. Digest. † scribit. Quòd si alere se non possit, præstanda ei à patrono esse alimenta.

¶ Caius. † LEX XIX.

AVt certè c ita exigendę sunt ab eo operę, vt iis quoque diebus, quibus operas edat, satis temporis † ad quęstum faciendũ, vnde ali possit, habeat.

¶ Paulus. † LEX XX.

QVod nisi fiat, Prętorem ipsam patrono denegaturũ operarũ præstationem: idq; verũ est. Quia vnusquisq; d, quod spondit, suo impẽdio dare debet, quandiu id: quod debet, in rerum natura est. ¶ Ex prouincia libertum Romam e debere venire ad reddẽdas operas f, Proculus ait. Sed q̃ dies intereà cesserint dum Romam venit, patrono perireg, dummodò patronus tanquã vir bonus ac † diligẽs paterfamiliãs Romæ moretur †, vel in prouinciam proficiscatur. Cæterùm, si vagari per orbem h terrarum velit non esse iniungendam necessitatem liberto vbicunque † eum sequi.

¶ Iabolenus. † LEX XXI.

OPerę † enim eo loco edi debent, vbi patronus morat, sumptu, scilicet, & vectura patroni.

¶ Caius. † LEX XXII.

CVm patronus. ⁊ CASVS. Si patronus in ipsa manumissione stipulatur operas incertas, non est obligatus libertus ante quàm indictæ sint: siue stipulatus fuerit patronus. cũ petierit: sine non, hoc adiecto. secus ĩ operis obsequialibus: q̃ a illæ sine in positione debẽtur. & secus in operis certis, quia illæ statim debentur.

CVm patronus operas k stipulatus est, tũc scilicet, cõmittitur stipulatio, cũ poposcerit l, nec libertus præstiterit. Nec interest, adiecta sint hæc verba, Cũ poposcero. an non sint adiecta. Aliud enim est de operis m, aliud de cæteris n rebus. Cũ enim operarũ editio nihil aliud sit, quàm officij præstatio, absurdum est credere alio die deberi offiũ, quàm quos is volet †, cui præstãdũ est.

¶ Cùm libertus ,pmiserit patrono operas o se daturũ, neq; adiecerit, liberisq; eius, constat liberis p eius ita demum deberi, si patri hæredes q extiterint. Hęredes autẽ extitisse liberos parenti, ita demum ,pdesse ad operarum petitionem Iuliano placet, si non p alium r hæredes extiterint. Itaq; si quis exhæredato s emancipato filio seruum eius hæredem instituerit, & per eum seruum hæres extiterit filius, repelli cũ ab operarum petitione debere perinde, ac repellereť patronus, qui operas non imposuisset, vel quas imposuit, reuẽdidisset t. ¶ In omnibus operis præcipuè obseruandũ est, vt temporis ,pæcia, quæ ad curam corporis necessaria sunt, liberto relinquantur.

¶ Iulianus. † LEX XXIII.

HAec operę u, quas libertus promittit † multum distãt à fabrilibus x, vel pictoriis operis. Deniq; si libertus faber, aut pictor fuerit, quandiu id artificiũ exercebit, has operas y patrono præstare cogitur. Quare sicut fabriles z operas quis a potest sibi, aut Titio stipulari: ita patronus à liberto operas b sibi, aut Sempronio rectè stipulatur, & libertus obligatione soluetur, si tales operas extraneo dederit, quales patrono præstando c li-

† Flo. eius.

† lib. singulari de iure patronatus.

† Concor. c. ad audiẽtiã. ibi illis exceptis, quos infirmitas excusaret, siue a postolicę sedis seruitio pringeret detineti. & glo. in verb. infirmitas. ibi, hoc ipso fatis ponit: q̃a nõ dẽt addi afflictis afflictio: extra, de cle. non resi.

† lib. 40. ad edictum.

† Fl. deest, Dige.

† lib. 14. ad edictũ pro uinciale.

† Fl. cẽpus.

† lib. 40. ad edictum.

† Flo. &.

† Fl. moraretur.

† Fl. vbiq.

† lib. 6. ex Cassio.

† lib. 14. ad edictũ pro uinciale.

† Terẽtius Clemẽs li. 8. ad Iuliam, & Papiam.

† Flo. ferè consent.

† lib. 16. ad edictũ.

† Fl. uellet.

† libro 22. Digest.

† Flo. promiit.

† Fl. quingenas.

libro 40. ad edictũ.

† Fl. deest, &.

† Fl. quingenas.

libro 40. ad edictũ.

† Fl. manumisimus.

† Fl. mora retur.

† Fl. vbiq.

† lib. 6. ex Cassio.

† lib. 14. ad edictũ pro uinciale.

† libro 22. Digest.

† Flo. promiit.

berus. ibi, Plerumque enim &c. Accur.

a Ea audiendus. Mandatur ⁊ ut ff. eo. forerdum. in fi.

SVo victu. ⁊ CASVS. Si libertus est liues, & potest sibi sufficere ad alimenta, & victũ, suo victu, & vestitu debet operas præstare patrono. Si non habet unde viuat, debet ita dicere, Vos ipsum istis decem operas: nihil habeo, ut acquiro de manibus meis: concedatis quod laborem tribus diebus, quę præstabo vobis opas. Vel vultis habere operas? detis victum, & vestitũ: dicit patronus. Nolo hoc facere, sed labora per tres dies, & præsta opas integras. Dicit Iuris. cons. vel tenetur patronus cũ alere, uel præstare tantum, ut possit se alere, & præstare operas. Vi.

b ¶ Suo victu. ⁊ ff. liberti: & dic operas in certas, sed certas sumptu patroni, ut ff. eo. l. operæ. & l. imponi. & l. penult. in fi. quæ sunt contrà. Azo. Alij contrà, q̃ hic de certis: in contrariis de incertis. Et est ratio, q̃ in certis potest libertus se præparare ad educationem, & victualia acquirere: sed in incertis nõ, cum nesciat, quales debent sibi imponi. Sed & hoc fallit, quando patronus vagatur: ut infra. l. quod si. in fin. Vel dic idem in vtrisque, ut sumptu præstetur liberti, nisi quãdo est inops, & tũc cõtrariæ.

c AVt certè. ⁊ facit ff. eod. l. penultima. Accur.

QVod nisi. ⁊ CASVS. In §. ex prouincia. est talis, Libertus habet domicilium in prouincia, patronus Romæ: tenetur liberti præstare decem operas annuatim: significat patronus: quid erit? Certè debebit ire libertus, si patronus vult, Romam: dum haberet domicilũ in prouincia, si autem sit vagabũdus patronus, tunc non tenetur ire libertus. Vi.

d ¶ Vnusquisque. ⁊ generalior est ratio: ut eriã species cõprehendatur: & propter speciem dicit, Quãdiu &c. ut ff. de verb. obli. l. si ex lege. Et sic non est contra, §. eo. l. operæ.

e ¶ Romã.] Vbi patronus moratur.

f ¶ Operas. ⁊ Non aperit, certas, uel incertas: sed dic incertas, secundum Azo. quia sumptu liberti vadit. Alij dicũt, certas. Quod, dic, ut no. §. eo. l. iuo. Sed cõtrà, ff. de sol. l. vsuras. Sed q̃ ibi dicit, nisi ex causa. tollit contrarium.

g ¶ Perire.] sed cùm libertus possit morari ubi velit, ut C. eo. l. pe. Ergò poterit ita remotè ire, quod in itinere consumet tẽpus. Quare dicit Io. quod illud est, quando patronus secesserat, non alias, ut ff. i nuit. Vel dic planè, ut sonat, ut tamen libertus non secedat: aliàs nõ diminueretur dies operarum, arg. huius legis.

h ¶ Per orbẽ. ⁊ facit §. de procur. l. sed & hæ. §. non solum. & de an. lega. l. Mquia. §. uxori.

i OPerę. ⁊ certę, & incertæ: & quod subiicit, sumptu &c. restringitur ad certas, ut non sit contrà, ut §. eod. l. fuo. secũ ãũ Azo. Alij econtra, ut ibi not.

te, valetudine, necessitate, ,ppo-sito, cęterisq; eiusdẽ † generis in vtraq; persona æstimari debent.

¶ Idem. † LEX XVII.

NEc audiendus est patronus, si poscat operas, quas vel ętas recuser, vel infirmitas † corporis non patiatur: vel quibus institutum, vel ,ppositum vitæ minuatur z.

¶ Idem. † LEX XVIII.

SVo victu, b vestituque operas præstare debere libertum Sabinus ad edictum prætoris vrbani lib. v. Digest. † scribit. Quòd si alere se non possit, præstanda ei à patrono esse alimenta.

¶ Caius. † LEX XIX.

AVt certè c ita exigendę sunt ab eo operę, vt iis quoque diebus, quibus operas edat, satis temporis † ad quęstum faciendũ, vnde ali possit, habeat.

¶ Paulus. † LEX XX.

QVod nisi fiat, Prętorem ipsam patrono denegaturũ operarũ præstationem: idq; verũ est. Quia vnusquisq; d, quod spondit, suo impẽdio dare debet, quandiu id: quod debet, in rerum natura est. ¶ Ex prouincia libertum Romam e debere venire ad reddẽdas operas f, Proculus ait. Sed q̃ dies intereà cesserint dum Romam venit, patrono perireg, dummodò patronus tanquã vir bonus ac † diligẽs paterfamiliãs Romæ moretur †, vel in prouinciam proficiscatur. Cæterùm, si vagari per orbem h terrarum velit non esse iniungendam necessitatem liberto vbicunque † eum sequi.

¶ Iabolenus. † LEX XXI.

OPerę † enim eo loco edi debent, vbi patronus morat, sumptu, scilicet, & vectura patroni.

¶ Caius. † LEX XXII.

CVm patronus. ⁊ CASVS. Si patronus in ipsa manumissione stipulatur operas incertas, non est obligatus libertus ante quàm indictæ sint: siue stipulatus fuerit patronus. cũ petierit: sine non, hoc adiecto. secus ĩ operis obsequialibus: q̃ a illæ sine in positione debẽtur. & secus in operis certis, quia illæ statim debentur.

CVm patronus operas k stipulatus est, tũc scilicet, cõmittitur stipulatio, cũ poposcerit l, nec libertus præstiterit. Nec interest, adiecta sint hæc verba, Cũ poposcero. an non sint adiecta. Aliud enim est de operis m, aliud de cæteris n rebus. Cũ enim operarũ editio nihil aliud sit, quàm officij præstatio, absurdum est credere alio die deberi offiũ, quàm quos is volet †, cui præstãdũ est.

¶ Cùm libertus ,pmiserit patrono operas o se daturũ, neq; adiecerit, liberisq; eius, constat liberis p eius ita demum deberi, si patri hæredes q extiterint. Hęredes autẽ extitisse liberos parenti, ita demum ,pdesse ad operarum petitionem Iuliano placet, si non p alium r hæredes extiterint. Itaq; si quis exhæredato s emancipato filio seruum eius hæredem instituerit, & per eum seruum hæres extiterit filius, repelli cũ ab operarum petitione debere perinde, ac repellereť patronus, qui operas non imposuisset, vel quas imposuit, reuẽdidisset t. ¶ In omnibus operis præcipuè obseruandũ est, vt temporis ,pæcia, quæ ad curam corporis necessaria sunt, liberto relinquantur.

¶ Iulianus. † LEX XXIII.

HAec operę u, quas libertus promittit † multum distãt à fabrilibus x, vel pictoriis operis. Deniq; si libertus faber, aut pictor fuerit, quandiu id artificiũ exercebit, has operas y patrono præstare cogitur. Quare sicut fabriles z operas quis a potest sibi, aut Titio stipulari: ita patronus à liberto operas b sibi, aut Sempronio rectè stipulatur, & libertus obligatione soluetur, si tales operas extraneo dederit, quales patrono præstando c li-

¶ Cùm libertus.] Manumisi seruũ meũ: sum stipulatus decem operas mihi dari: nõ dixi: mihi & liberis meis: debenturne istę operę liberis meis? Certè sic: si hęredes mei exissent, tamen non mala mẽte exhęredati. Quod est uerum si sint hęredes directo per se, non per alium. Vi.

k ¶ Operas. ⁊ scilicet, incertas.

l ¶ Cùm poposcerit] sic §. eo. ti. l. si quis hęle. §. iudicium. in fin. & de vsufruc. lo. l. operæ. & ff. de uerb. obli. l. interdum. ãũ. Sed arg. contrà. C. de cõtrahẽ. stipu. l. magnam. sed ibi dies fuit apposita.

m ¶ De operis. ⁊ incertis.

n ¶ De cæteris. ⁊ ſ speciebus, uel generibus, & etiam de operis certis: quia non committitur statim stipulatio cũm est interposita, & cedit dies: nec uit autẽ, qñ potuit præstari, & nũ est præsticum, ut ff. eo. l. quoties.

o ¶ Operas. ⁊ l. certas. Et soluitur argu. contrà, ff. eo. l. si operarum. Azo.

p ¶ Constat liberis. ⁊ tunc secus, ut §. eo. l. si quis operas.

q ¶ Hęredes. ⁊ tantum & cùnc habet vrilẽ ex stipulatu. ut ff. de uerb. oblig. l. quodcumque. §. si quis ita. Sed & si non sint hęredes, reuerẽtia debetur, ut C. eo. l. penul.

r ¶ Per aliũ. ⁊ fic ut §. de. uerb. obli. l. sciẽdũ. §. idem.

s ¶ Exhęredato. ⁊ mala mente, aliàs pro instituto habet, ut inf. titu.] l. si patronus. §. si quis.

t ¶ Reuẽdidisset. ⁊ ut inf. eod. l. Iulianus ait.

HAec operę. ⁊ CASVS. ⁊ Dicit hæc l. quod operę fabriles, i. certę, ut pictorię, statim debẽtur ex dictę stipula. interpositæ: & possunt exhibere patrono, & alij uolũtare patroni q̃a dũ alij soluunt, ipsi patrono videť solui. ¶ Si patroni. ⁊ Patroni crediderũt decipere libertum, ipsi decipiunt. Quatuor domini manumiserunt unũ seruum: & omnes stipulati sunt xx operas ꝓstari tali die: posteà isti consulũ ò diuidũt se in quatuor ,pinciaes, & omnes indicunt, q̃ eodẽ die deber sic operari: satis est, si tum operet, nec p cũ stat, quò minus, operet aliis. Vũ nõ põt dici, q̃ sit in mora. Vi.

v ¶ Hæ operę. ⁊ incertę.

x ¶ A fabrilibus. ⁊ id est, à certis: & sic impropriè dicuntur fabriles & facit inf. e l. quoties.

y ¶ Operas. ⁊ id est, huius artificij: non autem dico, q̃ ignoret, ut §. eo. l. eius. in fin.

z ¶ Fabriles. ⁊ scilicet, certas.

a ¶ Quis. ⁊ qui non est patronus, aut libertus &c.

b ¶ Operas. ⁊ scilicet, certas.

c ¶ Præstando. ⁊ Contrà, §. eo. l. seruus. in fi. Sed ibi de incertis: hic de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de certis. Et est ratio diuersitatis: quia operæ edunt cõsiderata honestate edentis, & eius: cui edũt, ut ſ. e. l. eius. §. tales. & l. ſe Et poſſet eſſe operales indicerentur, quæ perſonæ adiecti nõ cõuenirent, ſi perſonæ ſtipulantis ſic. Semper enim de eiſdẽ vtriſq; præſtãdis ſentire videtur, ut infra, de uerbo. oblig. l. ſtipulatio. iſta. §. eũ qui. & hac ratione nec dene gari poſſunt: ſed certa opera eſt determinata, & ſcitur, utrum adiecti perſonæ conueniat: & ſecundum hoc intelligitur ſ. eod. l. operę in rerũ. §. j. & facit ſ. de condi. indebi. l. ſi non ſortem. §. libertus. circa finem illius. §.

a ¶ Conſultò. ‡ id eſt malitioſè, ut ſ. eo. l. q niſi. §. fin.

b ¶ Cedere.] quia in dictę ſunt, ut ſ. eo. l. ſi quis hac. §. iudicium.

c ¶ Accipiendis. ‡ alioquio nihil habebũt ut ſ. proxi. §. &. argu. ſ. quibus mo. vſufr. amit. l. ij. in fi.

d ¶ Durum, ‡ durius. eſt de pecunia, quàm de perſona ſeruire: & ſic põt eſſe ratio, quare torũ ſingulare intereſſe uenit, cùm obligatio eſt in facto, & nõ, q̃ñ in dãdo, ut not. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. l. j.

Durius eſt d̃ pecunia quã de perſona ſeruire.

libro 52. Digeſto.

Q Voties. ‡ CASVS Si patronus imponat liberto operas certas, puta pictoria>, ſtatim debentur ſed non poſſunt peti, niſi labatur tantum tempus, quanto commodè præſtare poterit, & ideo ſi ſtipulor decem operas, puta, pictorias hodie dari, iſta ſtipulatio eſt inutilis. Sed ſi ſtipulor dari decem operas pictorias. hoc anno: ſtipulatio ẽ vtilis V.

e ¶ Certa ſpecies. ‡ i. certa opera, alio tamen reſpectu. eſt incerta: quia factum continet, ut ſ. de uer. obli. l. ubi autem §. qui id quod.

f ¶ Fabriles. ‡ i. de fabrica: & ita certè.

g ¶ Tractus temporis ‡ ut & ſ. de uerborũ oblig. l. interdũ. & l. cõtinuus. §. cum ita.

h ¶ Inutilis. ‡ ſic ſ. de uerb. obl. l. ſi. §. ſi inter.

i ¶ Stipulatiõis. ‡ licet nõ poſsit peti ſed incertę cedunt ex die, quo in dictę ſunt, ut ſ. eo. l. ſi quis hac. §. iudicium.

k ¶ Sed operæ. ‡ ſcilicet incertæ.

l ¶ Poſtulat. ‡ id eſt poſtulare debet.

m ¶ Conuenit. ‡ q̃ nõ cedat dies ex tpe interpoſitæ ſtipulatiõis. A.

P Atronus. ‡ CASVS Patronus locat operas liberto ſuo: nunquid videtur exigere mercedem, ut cadat à iure patronatus: Nõ ſi operæ erant tales, quibus nõ poterat uti ſemper? Quid enim, ſi patronus erat Pãtomimus, uel Archimimus, medicꝰ: ſi diceremus, q̃d nõ poterat locare alij, uel liberto: haberẽ ego patronus ſemp ludere, uel infirmari. Item ab eo volente poteſt accipere operarũ mercedem, præteritarum non ab eo inuito. Vi.

n ¶ Locat. ‡ ipſi liberto uel alij.

o ¶ Non ſtatim. ‡ id eſt, non ſemper.

p ¶ Capere. ‡ ut amittat ius patronatus.

q ¶ Archimimum. ‡ id eſt, principem hiſtrionum.

r ¶ Sit. ‡ ſcilicet patronus.

s ¶ Medici. ‡ ſcilicet, domini.

t ¶ Eiuſdem artis. ‡ ſcilicet, medicinæ.

v ¶ Perducunt. ‡ i. faciunt libertos manumittendo. eos.

x ¶ Capere. ‡ q̃d eſt illicitũ, ut habet C. eo l. j. §. ſolet. unde amittit ius patronatus, ut C. de bo. poſſ. cõtra tali. l. patronꝰ. & ſ. de iure pa. l. ſicut. & de lib. agn. l. ſi quis §. ſi quis à liberis.

y ¶ Locant. ‡ liberto, uel alij. Accur.

z ¶ Pretium. ‡ præteritarũ: q̃d licet, ut C. eo. l. nec patronus. Sic q̃ſi ſpõte fit cõductio, & ſpõte mercedis ſolutio, ut hic: ſecus ſi cõductio ſpõte, ſed exactio futuræ coactè. q̃a perdit ius patronatus, ut ſ. qui, & à qui. l. ſi. §. ij. Et ſic põt loqui cõtrà, C. eo. l. j. §. licet pretiũ. Vel reſeri, licet ipſi liberto. quo caſu nõ eſt propriè locatio: & ſi ex ea locatione ſit exactio ab inuito liberto, obtinet q̃d in l. illa, q̃ & à quibus dicit. aut alij ad poſtulationẽ patroni: & tũc etiã ſi ab inuito cõductore accepit, nõ pdit ius patronatus: ut hic, & adde q̃d no. C. eo. l. ſi quam.

M Edicus. ‡ CASVS. Si libertus eſt medicus & fortè petat medicinã domino profuturã, & ſpũtat operas medicinales, uel pro his mercedes bene põt facere, & ſpũtare patrono, & alij volũtate patroni. Vi.

a ¶ Medicus patronus. ‡ aliàs, libertus, q̃ & libertus eſt, & ſubſe libertos habet. Ars patronus.

b ¶ Implorantes.] id eſt, rogantes.

c ¶ Opus. ‡ ſ. medicinę.

d ¶ Operis. ‡ conſequendo fructus conſecutur* &c. q̃ ſeruitiũ pone valuiſſe x. non q̃tũ cõmodi eſſet conſecutur* ex incõmodo dãdo, i. inferẽdo illis, ſi phiberet &c. q̃d cõmodũ patroni eſt in aliis x. Alij dicũt, q̃ utilitatẽ patroni eſtimamus ſecũdum id, quod eſſet conſecuturus patronus, ſi ei fuiſſet obtemperatum, & ſic decẽs: & decem, non ſecũdum q̃ liberti paſsi fuiſſent dãnũ in patrimonio, ſi obtemperaſſent, quod fortè eſt xl.

S I libertus. ‡ CASVS Si libertus eſt medicꝰ, nũq̃d tenebit iſtas operas pſtare pſono, uel alij eiꝰ volũtate? Sic, ut ſ. e. l. pſonꝰ, q̃. V.

e ¶ Aegrotare ‡ quando eſt medicus. & fa. ſ. e. l. patronus.

S I duorum. ‡ CASVS. Communis liberta duorum, uel plurium nuplit alicui nõ ſuntate unius patroni: illi nõ dẽt operas, alijs, ſic. C. eo. l. pe. ſic unus defert iuſuran. ſ. de iur eiur. ſi duo. Vi.

f ¶ Si duorum. ‡ ſ. eo. l. ſi libertus. in fi.

Si

berare. ¶ Si patroni plures cõſultò* in diuerſas regiones diceſſerint, & liberto ſimul operas indixerint; poteſt dici diem operarum cedere, ᵇ ſed libertum non obligari: quia non per eũ, ſed per patronos ſtet, quò minùs operæ dentur: ſicut accidit, cùm ęgrotãti liberto operæ indicunt. Quòd ſi diuerſarum ciuitatum patroni ſint, & in ſua quiſque moretur, cõſentire debẽt in operis ab eo accipiendis. ᶜ Durum ᵈ alioquin eſt eum, q̃ ſe liberare poteſt decem diebus operãdo, ſimul operis in dictis, ſi in accipiẽdis non cõſentiant, compelli ad præſtandam alteri quinq; operarum æſtimationem.

¶ Idẽ. ‡ LEX XXIIII

Q Voties certę ſpecies ᵉ operarũ in ſtipulationẽ deducũtur, veluti, pictoriæ, fabriles, ᶠ peti quidem nõ poſſunt niſi præteritę: quia etſi nõ verbis, attamẽ re ipſa ineſt obligationi tractus temporis ᵍ: ſicuti, cũ Epheſi dari ſtipulamur, dies continetur. Et ideò inutilis ʰ eſt hęc ſtipulatio, Operas tuas pictorias cẽtum hodie dare ſpondes? cedunt tamen operæ ex die interpoſitæ ſtipulationis ⁱ. Sed operæ ᵏ, quas patronus à liberto poſtulat ˡ, cõfeſtim non cedunt: quia id agi inter eos videtur, ne antè cederẽt, quàm indictæ ‡ fuiſſent: ſcilicet, quia ex commodo patroni libertus operas edere debet: quod in fabro pictoréve dici non conuenit ᵐ.

¶ Idem. ‡ LEX XXV.

P Atronus, qui operas liberti ſui locat ⁿ, nõ ſtatim ᵒ intelligendus eſt mercedẽ ab eo capere ᵖ: ſed hoc ex genere operarum ex perſona patroni, atque liberti colligi debet. Nã ſic quis Pantomimum, vel Archimimũ ᵍ libertum habeat, & is mediocris patrimonii ſit ʳ, vt nõ aliter operis eius vti poſsit, q̃ ſi locauerit eas: exigere magis operas, quã mercedem capere exiſtimandus eſt.

¶ Item plerunq; medici ˢ ſeruos eiuſdẽ ᵗ artis libertos ᵗ ducũt ᵘ, quorum operis perpetuò vti non aliter poſſunt, quàm vt eas locẽt. Eadem & in cęteris artificibus dici poſſunt. Sed qui operis ſui liberti vti poteſt, & locãdo pretiũ earum conſequi malit, exiſtimandus eſt mercedẽ ex operis liberti ſui capere ˣ. Nonnunquàm autem ipſis libertis poſtulantibus patroni operas locant ʸ: quo facto pretium ᶻ magis operarum, quàm mercedem capere exiſtimandi ſunt.

¶ Alfenus. ‡ LEX XXVI.

M Edicus patronus ᵃ ‡, q̃ putaret, ſi liberti ſui medicinã nõ facerent, multò plures implorantes ᵇ ſe ‡ habituũ, poſtulabat, vt ſequerentur ſe, neque opus ᶜ facerent: id ius eſt, nẽne? Reſpondi, ius eſſe, dũmodo liberas ‡ operas ab eis exigeret: hoc eſt, vt acqeſceret eos meridiano tẽpore, & valetudinis, & honeſtatis ſuæ rationẽ habere ſineret. Itẽ rogaui, ſi has operas liberti dare nolint ‡, quãti oporteret eſtimari? Reſpondi, quantũ ex illorum operis ᵈ fructus, non quantum ex incommodo illis dando, ſi prohiberet eos medicinam, facere, commodi patronus conſecuturus eſſet.

¶ Iulianus. ‡ LEX XXVII.

S I libertus artem Pantomimi exerceat, verũ eſt, debere eum non ſolùm ipſi patrono, ſed etiã amicorum ludis gratuitã operam præbere: ſicut eum quoque libertum, qui medicinã exercet, verũ eſt voluntate patroni gratis curaturum amicos eius. Neque enim oportet patronũ, vt operis liberti ſui vtatur, aut ludos ſemper facere ‡, aut ægrotare ᵉ.

¶ Paulus. ‡ LEX XXVIII.

S I duorum ᶠ, pluriúmve communis liberta, vnius patroni volũtate nupſerit: alteri patrono

† Alfenus Varus lib. 7. Digeſto.

† Fl. Medicus liberti* & i. rell. hujus l. vid. p Iaſ. i l. quo minus. nu. 103. de fluminib.

† Fl. imperantes ſibi. uide Alcia. li. 7. paret. cap. 4. & Duar. j. Diſputatio. c. 54.

† Fl. liberales.

† Flo. nollent.

† lib. 1. ex Minicio.

† Argu. eſt hic, q̃ñ alicui aliquid cõceditur dẽt eo uti legitimè: & concorda. cauſam quæ. in gl. ſuper uerbo, ſi tũ idonea. ex, de elect.

† lib. ſingulari de iure patrona.

S I operarum. ‡ CASVS. Si patronus ſtipularur operas incertas, poſſet à iudice operas ipſi liberto: ſi nõ præſtat operas, agit ex ſtipulatu contra eum: ſi moritur patronus lite non conteſtat. nõ transmittit petitionem operarum ad extraneos hęredes: licet ad ſuos trãſmitteret. Viuianus.

a ¶ Actum fuerit. ‡ & ſic lis cõteſtata arg. ffrẽ ra. ha. l. amplius. & ſic erant præteritę, vt ſ. eo. l. ſi quis hac. §. iudicium.

b ¶ Dandam. ‡ imo cõtra, vt ſ. eo. l. cũ patronus. §. cũ libertus. Sol. hic ſibi liberiſque ſuis, ibi ſimpliciter ſibi. Vel ſecũdum Azo. ibi de certa, hic de icerta. Itẽ dic, niſi lata ſententia, vt ſ. eo. l. qui libertinus. §. ſed ſi iam. Sed quare incerta etiã præterita non tranſit ad extraneũ hęredem? Reſp. quia opera, quę conuenit patri, præſumitur ertiã filio cõueniere: quod nõ ſic in extraneo. Alii, qui dicũt quòd hic fuit ſtipulatus ſibi, liberiſque ſuis, reddunt rationẽ: quia filius adiectus in ſtipulatione poſt mortẽ patris agit ex ſtipulatione patris, vt ſ. de verb. oblig. l. quicunq;. §. ſi quis. quod nõ eſt in extraneo. Et adde, quod no. ſ. de cõdictio. inde. l. ſi non ſortẽ. §. libertus. in glo. hic expone ibi, Sexto differt. Item hoc in patronatu liberti: ſed patronatus Eccleſiæ cum Vniuerſitate trãſit in quemlibet, arg. ſ. de acq rerũ do. l. quædam. Sed in ſingulari titu. tranſit in Eccleſiam aliam a priuato: & tunc illa Eccleſia habet pręſentationem vt priuatus. Itẽ habet ius inſtituendi in temporalibꝰ collatis a quodam priuato, licet priuatus non habuerit, vt arg. ſ. de iure fiſcꝰ. l. fiſcus. In ſpiritualibus autem nõ habet ius inſtituendi, niſi Eccleſia ſit collata ab epiſcopo cũ omni ſuo iure: & eſt canonis diſtinctio, vt centeſima diſt. ſane. & extrã, de priuileg. cũ & plantare. & arg. optimũ eſt inf ti. i. q̃ ex cã. in fi.

† Fl. omni modo cõpetit.

† li. xii. Digeſt.

† Facit ad hanc l. c. ex poſita. cũ gl. ſup ver ho, renoce tis, extra d̃ arbitr. vbi dicit, q̃ nõ eſt ſtandũ arbitrio, ſi ſit iniquũ.

1 Concor. c. cõtra dicimus. §. hac autho ritate. ibi, cũ una caro proban tur pater & filius. 35. q. iii.

† lib. i. Regula.

† Fl. nõ poteſt.

† lib. 6. Pãdectarum.

† Fl. is qui.

† Fl. repromiſerit.

c ¶ Non fuerit. ‡ vel fuerit, vt hic, & ſ. proxi. & facit C. de rei vxorię actio. §. & hoc ex.

d ¶ Exhæredatus. ‡ mala mente: alias ſecus, vt inf. tit. i. l. ſi patronus. §. ſi quis non mala. & l. ſi pater. quæ ſunt contra. Et facit ſ. titu. i. l. filii. in princ.

S I libertus. ‡ CASVS In l. iſta dicitur, ſi manumitto ſeruum, & in ipſa manumiſsione facio iurare, q̃ dabit tot operas, quot ſuero arbitratus: ſi æquè arbitror, illas præſtat: ſi iniuſte, reducetur ad arbitrium boni viri. Not. ſi aliquis iurat facturũ quid meo arbitrio, videtur iurare ſe facturum arbitrio boni viri. accedit ſ. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. & ſ. de leg. ii. l. i. Not. ſi aliquis offendit me, & iurauerit ſtare præceptis meis: licet in cauſa ſua iudicare non debeat &c. C. ne quis in ſua cauſa. moderator poterit eſſe. Vnde ſi æque arbitratur, ſtabitur: alias reducitur ad arbitrium boni viri: vt hic.

¶ In libertam. ‡ Si liberta nubit voluntate patroni, a futuris operis excuſatur, a præteritis non, concor. C. eo. l. libertæ. Viuianus.

e ¶ Arbitratus ſit. ‡ vt ſ. locati. ſi in lege. & inf. de reg. iur. l. in perſona. §. i. Sed contra, inf. de verb. obl. l. ſi quis arbi. Sed ibi nec fuit arbitratus bene, vel male, & facit hoc ad id, quod not. ſ. de arbit. l. pen.

f ¶ Præteritarum.] non futurarum, vt ſ. eodem. l. ſi duorum. & infra eod. l. ſicut.

O Peris. ‡ CASVS. Si manumiſi ſeruum meum, & operas non impoſui, licet aliquo tempore ſoluerit, non tamen ex hoc tenebitur in futurum ſoluere. Viuianus.

g ¶ Nõ poterit. ‡ ſic C. de vſuris. l. creditor. & de pactis. l. ſi certis. Sed contra, ſ. de vſur. cum de in rem verſo. Sol. ut ibi plene notatur.

ius operarum manet.

¶ Vlpianus. ‡ LEX XXIX.

S I operarum iudicio actum fuerit* cum liberto, & patronus deceſſerit, conuenit translationẽ hæredi extraneo nõ eſſe dandã: ᵇ filio autem & ſi hæres nõ exiſtat, & lis conteſtata non fuerit, ᶜ tamẽ omnino cõpetere, ‡ niſi exhæredatus ſit.

¶ Celſus. ‡ LEX XXX.

S I libertus ‡ ita iurauerit, dare ſe tot operas, quot patronus arbitratus ſit: ᶜ non aliter ratum eſt arbitrium patroni, quàm ſi æquũ arbitratus ſit. Et ferè ea mens eſt perſonã arbitrio ſubſtituẽtium, vt quia ſperent eam rectè arbitraturam, id faciant, non quia vel im modicè obligari velint. ¶ In libertam, quæ voluntate patroni nupſit, præteritarũ ᵈ ante nuptias operarum actio datur.

¶ Modeſtinus. ‡ LEX XXXI.

O Peris non impoſitis manumiſſus, etiamſi ex ſua voluntate aliquo tempore præſtiterit, compelli ad præſtandas, quas nõ promiſit, non poterit. ᵉ ‡

¶ Idem. ‡ LEX XXXII

Q Vi onerãdę ᶠ libertatis cauſa pecuniã patroño repromiſit nõ tenetur: vel ſi patronus pecuniam exegerit, ᵍ bonorũ poſſeſsionem contra tabulas eius petere ʰ non poteſt.

¶ Iabolenus. ‡ LEX XXXIII.

I Mponi operę ‡ ita, vt ipſe libertus ſe alat, non poſſunt.

¶ Pomponius. ‡ LEX XXXIIII.

I Nterdum & diminutionem, ᵐ & augmentum, ⁿ & mutationem ᵒ recipere obligationes operarum ſciẽdum eſt. Nam dum languet libertus, patrono operæ, q̃ iã cedere cęperint, ‡ pereũt. Sed ſi liberta, quæ operas promiſit, ad eam dignitatẽ peruenìat, vt incõueniens ſit præſtare patrono operas, ipſo iure hæ intercident.

¶ Paulus. ‡ LEX XXXV.

L Iberta maior quinquaginta annis, operas præſtare patrono ‡ non cogitur. ᵖ

¶ Vlpianus. ‡ LEX XXXVI.

L Abeo ait, Libertatis cauſa ᵍ ſocietatem inter libertum, & patronum factã, ipſo iure nihil valere, palàmeſte.

¶ Paulus. ‡ LEX XXXVII.

Q Vi libertinꝰ duos, ʳ plurèſve à ſe genitos natòſve in ſua poteſtate habebit, præter eũ, qui artem ludicram fecerit, quive operas ſuas, vt cum beſtiis pugnaret, locauerit, ˢ ne quis eorum operas, donum munus, ‡ aliùdve quicquã libertatis cauſa patrono, patronæ, liberiſve eorum, de quibus iurauerit, vel ᵗ promiſerit, obligare ᵘ non poteſt.

¶ Iulianus. ‡ LEX XXXIII.

I Mponi operę ‡ ita, vt ipſe libertus ſe alat, non poſſunt.

¶ Pomponius. ‡ LEX XXXIIII.

I Nterdum & diminutionem, ᵐ & augmentum, ⁿ & mutationem ᵒ recipere obligationes operarum ſciẽdum eſt. Nam dum languet libertus, patrono operæ, q̃ iã cedere cęperint, ‡ pereũt. Sed ſi liberta, quæ operas promiſit, ad eam dignitatẽ peruenìat, vt incõueniens ſit præſtare patrono operas, ipſo iure hæ intercident.

¶ Paulus. ‡ LEX XXXV.

L Iberta maior quinquaginta annis, operas præſtare patrono ‡ non cogitur. ᵖ

¶ Vlpianus. ‡ LEX XXXVI.

L Abeo ait, Libertatis cauſa ᵍ ſocietatem inter libertum, & patronum factã, ipſo iure nihil valere, palàmeſte.

¶ Paulus. ‡ LEX XXXVII.

Q Vi libertinꝰ duos, ʳ plurèſve à ſe genitos natòſve in ſua poteſtate habebit, præter eũ, qui artem ludicram fecerit, quive operas ſuas, vt cum beſtiis pugnaret, locauerit, ˢ ne quis eorum operas, donum munus, ‡ aliùdve quicquã libertatis cauſa patrono, patronæ, liberiſve eorum, de quibus iurauerit, vel ᵗ promiſerit, obli

Hu. Et facit ſ. eo. l. libertus qui poſt. & l. nec eſt audiendus.

P Liberta. non cogitur.] ſed liberatur ab impoſita: ergo nec imponi debet ea exiſtente maiore l. annis, ſecundum Io.

L Abeo ait. ‡ CASVS Si qua ſocietas cauſa onerandæ libertatis fiat inter, libertũ & patronũ, non valet: quia iſta ſocietas vt contracta cauſa libertatis onerandæ: vnde non valet. ſ. eod. l. qui onerandæ. & inf. qua. rerum. l. i. §. j. Viuianus.

q ¶ Cauſa.] Quia dicit dominus ob hoc te ſolũ manumitto, vt mecum contrahas ſocietatem: nam ut ſequitur, nulla eſt ſocietas: quia libera voluntate procedere debet, vt & inf. qua. re. actio non da. l. i. §. quæ onerandæ. & dic, vt ibi dicit B. ſecundum Hu. Vel pone exemplum, ut inf. tit. i. l. i.

Q Vi libertinus. ‡ CASVS. Si libertus, cui impoſitæ ſunt operę, habet duos filios, vel plures eodem tempore in ſua poteſtate, præter eum, qui locat operas ſuas, vt pugnaret cum beſtiis: liberatur a præſtatione operarum. Sed ſi non habuit duos in poteſtate eodem tempore, ſaltem vnum quinquennem: ſimiliter liberatur: & amiſsi liberi debent proficere ad operas iam currentes, non ad operas præteritas. ¶ Amiſsi antea.] Si libertus promittit patrono, vel liberis patroni, & incipit pòſtea habere duos filios, vel vnum quinquennẽ: nõ liberatur a præſtatione operarum. Sed ſi promiſit creditori patroni, liberatur quod eſt uerum, ſi iam erant impoſitæ. Vnum ſciatis, ex quo habet liberos, liberatur a futura obligatione, & a præteritis operis non dum præſtitis. ¶ Poſthumus liberti. ‡ Si libertus in vita ſua non habet liberos, ſi mortuus eſt natus Poſthumus, hæredes liberti a præſtatione operarum non liberantur. Vnum ſciatis, ſi libertus liberatur, fideiuſſores eius per conſequens intelliguntur liberati. Viuianus.

r ¶ Duos. ‡ ſcilicet, filios.

s ¶ Locauerit. ‡ hi non proſunt patri liberto. Accurſius.

† lib. 6. ex Calſio.

† lib. 22. ad Q. Mutiũ.

† Fl. cęperunt.

† lib. ii. ad l. Iuliam. & Papiã.

† Libertus enim non tenetur pręſtare opera, niſi ſint ei impoſitę gl. in verredire. ca. liberti. xii. q. ii.

† lib. ii. ad l. Iuliam & Papiam.

† Fl. doni, muneris.

Societas libera volũtate procedere debet

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eodem tempore.ʒ id eſt,non ſimul,ſed diuerſo tempore.
b ¶ Quinquennem.ʒ qui ſolus ſufficit. Et not. quòd Paulus retulit verba legis Iul.De maritandis ordinibus,vt & C.eo.l. nec patronis. in fi.Et not.modos diſſoluendi obligationem operarum, vt ibi not. & facit ſ. de excuſ.tu.l.excuſantur.§.remittit.Sed arg.cõtra ad hoc, & ſequẽtia,inſti. de ex cuſat.tutor. §. filii. vbi tamẽ ſuperſtites proſiunt.
c ¶ Amiſsi antea.ʒ hic incipit Paulus loqui.
d ¶ Quæ poſtea.ʒ ergo ex interuallo,&sũt contrà,ſup.de lib. cau. l.adeò,& J.de ſolu. l.liberto.Solu.vt no. ſup. eo.l.vt iuriſiurandi, in gloſ. ſcilicet ex interuallo. Item eſt argu. contrà inſtit. de excuſ. tu.§.filiis.
e ¶ Nihil autem intereſt.ʒ quantum ad vt hoc,vt propter liberos ante, vel poſt natos liberetur ab obligatione operarum:dic tñ ſtipulationẽ factã, vt ſ. eo. l. ſeruus. Sed alij dicũt,q̃ hoc in certis,illud in incertis, vt argu. ſ.eo.l. a duobus.
f ¶ Solutionis.ʒquã ſi feciſſet,nõ poſſet repetere propter liberos poſtea natos:& facit ſ. ad Velleia.l. quamuis. §.interdum.
g ¶ Ex hac lege.ʒ de maritandis ordinibus, vt C.eo. l. nec ſeruus. in fine.
h ¶ Poſthumus.ʒ redit ad materiam, de qua incepit in princi.l.
i ¶ Quòd.ʒ i.quia.
K ¶ Ex lege.ʒ Iul. de maritãdis ordinibus. Et dic nati, nõ naſcitur.Nam in princ. legis dixit genitos, natoſq;. Alii dicunt ex lege nati, id eſt legitime nati.
l ¶ Dederit.ʒ nam promittendo ipſe tenetur:ad quod J.eo. l. pe. & ſ.de Poſtu.l.j.§. nũquid ergo. j. ſic ecõtra ſ.ea.l. §. ſi ab initio.
m ¶ Caput.ʒ id eſt capitulum l.Iuliq:nam& alia habet capitula, vt J. vnde vir, & vxor.l.i. in fine.

Fl.debeo.
Fl. cępit.
Fl.proſũt etiamſi.

HAe demum.ʒCASVS Si imponuntur operæ: ex certe poſſunt iudici, quæ nõ ſunt turpes, & ſine periculo præſtari poſſunt. Quid enim,ſi imponuntur operæ mere tricales? ſunt turpes,etiam ſi ſui corporis quæſtum faciat. Vel ſi imponitur alia opera, quæ non eſt turpis: tamen cum vitæ periculo non debet præſtare.Et debet præſtare ex artificio,quod didicit poſtea,ſiue ante.Veruntamen ſi libertus non ſcit operari,poſſunt impo ni,vt proficiſcatur cum domino.Viuianus.
n ¶ Poſſunt.ʒ facit ſup.eo.l.eius.& l.ſequen.
o ¶ Moretur.ʒ cum ſit in dignitate.Et ſic ſunt exẽpla operę inhoneſtæ:ex tacit C.eo.l.penul.

SI ira.ʒ CASVS.Patronus manumiſit ſeruum ſuum,& in ipſa manumiſsione ſtipulatur hoc modo, Si decem diebus operas non gatuſve erit dare,facere,præſtare debet: †& ſi non eodem tẽpore a duos ĩ poteſtate habuerit, vel vnum quinquẽnem, b liberabitur operarũ obligatione. ¶ Amiſsi antea c liberi ad eas operas, quæ poſtea d imponuntur,proſunt,vt Iulianus ait. Sed & ſi vno amiſſo obliget ſe,deinde alter naſcatur multo magis Põponius ait amiſſum huic iũgi,vt liberetur. ¶Nihil autẽ intereſt, e vtrum ipſi promittat patrono,an eis,qui in poteſtate eius ſunt. Sed ſi creditori ſuo libertũ patronus delegauerit non poteſt idẽ dici: ſolutionis f enim vicem continet hæc delegatio.Poteſt tamen dici, ſi in id,q̃d patrono promiſit,alii poſteà delegatus ſit,poſſe eũ liberari ex hac lege. g Nam verũ eſt patrono eũ ex ,pmiſiſſe, quãuis patrono nũc non debeat.Quòd ſi ab initio delegãte patrono libertus promiſerit, non liberari eum.Et cũ †non ſolùm futurarum,ſed etiam præteritarum operarũ liberatio ſit; Iulianus ait, etiam ſi iam petitæ ſunt operæ, liberis ſublatis abſolutionem faciendam. Sed ſi iam operarum nomine condemnatus eſt, non poteſt liberari:quoniam iam pecuniam debere cœperit.†
¶ Poſthumus h liberti,hẽdes patris ſui non liberat, quòd i proficiſci liberatio à liberto debet, nec quiſquam poſt mortẽ liberari intelligi poteſt.Ex lege k autem nati liberi proſunt. ¶ Etiãſi †in perſonã liberti collata liberatio eſt, fideiuſſores quoque liberabũtur ex ſententia legis. Quòd ſi libertus expromiſſorem dederit, l nihil hoc caput m ei proderit.

¶ Calliſtratus.† LEX XXXVIII.

HAe demum impoſitæ operę intelliguntur,quæ ſine turpitudine præſtari poſſunt, n & ſine periculo vitæ.Nec enim ſi meretrix manumiſſa fuerit, eaſdẽ operas patrono præſtare debet, quãuis adhuc corpore quæſtũ faciat; nec Arenarius manumiſſus tales operas: † q̃ a iſtæ ſine periculo vitæ præſtari non poſſunt.Si tamen libertus artificium exerceat, eius quoq; operas patrõo præſtare debebit, etſi poſt manumiſsionẽ id didicerit. Quòd ſi artificiũ exercere deſierit: tales operas edere debebit,quæ non cõtra dignitatẽ eius fuerint:veluti,vt cum patrono moretur, o peregrè proficiſcatur,negotium eius exerceat.

¶ Paulus.† LEX XXXIX.

SI ita ſtipulatio à patrono facta ſit, Si decem dierũ operas nõ dederis,viginti nũmos dare ſpondes? videndum eſt, an nec vigiti actio danda ſit, quaſi onerandæ p libertatis gratia promiſsi q ſint: nec operarum, quæ promiſſæ non ſint, an verò operæ duntaxat promiſſæ fingi debeant, ne patronus omnino excludatur. Et hic † quoque Prætor ſentit, operas duntaxat promiſſas. ¶ Sequens illa quę ſtio eſt, an libertus impetrare debeat,ne maioris ſummæ,quàm viginti condemnetur:quia videtur quodãmodo patronus tanti operas æſtimaſſe, ideòq; nõ debere † trãſgredi taxationem vigiti. Sed iniquum eſt, nec oportet liberto hoc indulgere: quia non debet ex parte obligationem comprobare,ex parte tanquàm de iniqua queri. r

¶ Papinianus.† LEX XL.

SI bona patroni vænierint, s operarum,quę poſt venditionẽ præterierint, actio patrono dabitur:& ſi alere ſe poſsit, t ante venditionẽ præteritarum non dabitur,quoniam ex antè geſto agit.

¶ Idem.† LEX XLI.

LIbertus,qui operarum obligatione dimiſſus u eſt atq; ita liberam x teſtamenti factionem aſſecutus eſt,nihilominus obſequio † verecundiæ y tenetur.Alimentorum cauſa eſt diuerſa, cùm inopia a patroni per inuidiam b libertum conuenit.

C ¶ Idem.† LEX XLII.

CErdonem c ſeruum meũ manumitti volo ita, d vt operas hęredi promittat.Non cogitur manumiſsus hęredi ,pmittere. Sed & ſi promiſſerit, e in eum actio nõ dabitur. f Nam iuri publico derogare non potuit, qui fideicommiſſariam g libertatem dedit.

¶ Idem.† LEX XLIII.

OPeris obligat h libertus, militiæ nomen non ſine iniuria i patroni dabit.

¶ Sequela.† LEX XLIIII.

SI libertus moram in operis k fecerit:fideiuſſor tenetur, licet mora fideiuſſoris nulla exiſtat. † In homine autẽ debito fideiuſſor etiam ex ſua mora ĩ obligatione retinetur. l

¶ Idem.† LEX XLV.

LIbertus negotiatoris Veſtiarij an eandem negotiationẽ in eadem ciuitate, & eodẽ loco, inuito patrono, exercere poſſit? Reſpondi, nihil proponi, cur nõ poſſit,ſi nullam m læſionẽ ex hoc ſentiat† patronus.

¶ Paulus.† LEX XLVI

LIberta ſi in concubinatu patroni eſſet, n peride, ac ſi nupta eidem eſſet,operarum petitionem in eam dari non oportere, conſtat.

¶ Idem.† LEX XLVII

CAmpanus o ſcribit non debere Prætorem pati, donum, munus,operas imponi ei, qui ex cauſa fideicommiſsi manumittatur. Sed ſi, cum ſciret p poſſe ſe ea recuſare,obligari ſe paſſus ſit: nõ inhibẽdam operarum petitionẽ; quia donaſſe videtur.

¶ Hermogenianus.† L. XLVIII

SIcut patronus,ita etiam patroni filius,nepos,& pronepos, qui libertęnuptiis cõſentit, † operarũ exactionem amittit. r Nam hæc,cuius matrimonio cõſenſit, in officio mariti eſſe s debet. Si autem nuptiæ, quibus patronus conſenſit, nullas habeant vires, operas exigere patronus non prohibetur.Patronæ,item filiæ, & nepti,& pronepti patronæ, † quę libertæ nuptiis conſenſit, operarũ exactio nõ denegatur; q̃a his nec ab ea,quæ nupta eſt,indecore pręſtantur.

¶ Caius.† LEX XLIX

DVorum libertus poteſt aliquo caſu ſingulis diuerſas operas vno tempore inſolidũ edere; † veluti ſi Librarius t ſit, & alii patrono librorum ſcribendorum operas edat, alter verò peregrè cum ſuis u proficiſcens,operas cuſtodiæ domus ei indixerit. Nihil enim vetat,cum † cuſtodit domum, libros ſcribere. ¶ Hoc ita Neratius libris Membranarũ ſcripſit. q

¶ Neratius.† LEX L

OPerarum editionem pendere ex æſtimatione edentis. Nam dignitati,facultatibus, conſuetuetudini,artificio eius cõueniẽtes edẽdas. r ¶ Nõſolũ autẽ libertum,ſed & quẽ liber † aliũ s operas edentem alendum: aut ſatis temporis ad quæſtum alimentorum relinquendum:& in omnibus tempora ad curam corporis neceſſariam relinquenda.

¶ Paulus.† LEX LI.

INterdum operarum manet petitio,etiãſi ius patroni non ſit: vt euenit in fratribus eius, cui aſſignatus eſt libert t :aut nepote alterius patroni, extante alterius nepotem.Solu. hic fuit ſtipulatus ſibi, liberiſque ſuis.ibi non. argu. ſ.eod. l.cum patronus. §.cum libertus. Vel hic fuerunt primi hæredes iſti nepotes, & pronepotes, cum nullus præcederet, vt argu. inſti. de hæred. quali. & differ.§.fin.& §. ſui.
n ¶ Eſſe debet.ʒNo. vxorem operari viro, vt J. de dona. inter virum, & vxo. ſed ſi vir. in princi. & ſeruus domino, vt infra, de ſtatuliberis.l.iii. §. ſi quis ſeruum.Sed quid, viro mortuo intra annum? Reſpon.ibi debet operari,vnde & alimentari: quod vnde fiat, not. C. de rei vxo. acti.§.exactio.in fine.

DVorum. ʒ CASVS. Quidam erat libertus duorum: cuilibet debebat operas in genere: nunquid eodem tempore poterit præſtare diuerſas operas? Sic. Pone,vnus patronus proficiſcitur, dicit,ſta in domo,&cuſtodias eã: dicit alter, volo quòd ſcribas. Eodem tempore poterit ſtare in domo, & eandem cuſtodire, & etiã ſcribere alteri domino non proficiſcenti. Viuianus.
o ¶ Si librarius.ʒ infra,de regu.iur. ſi librarius.
p ¶ Cum ſuis.ʒ ſcilicet, de familia.
q ¶ Scripſit.ʒ ſed ſi non poteſt ſimul vtrique operari? dic vt ſ. eo.l.hæ operę.§. fin.

OPerarum.ʒCASVS. Si imponuntur operæ incertę, etiamſi poſtea indicuntur, præſtandæ ſunt inſpecta dignitate. Vnum ſciatis, ipſe libertus, & quilibet alter liber homo præſtat operas non ſuo ſumptu, & ſuis alimentis.Viuianus.
r ¶ Edendas.] ſ.eod.l.interdum.& l.eius.& l.hæ operæ.
s ¶ Et quemlibet alium.ʒ per hoc patet,q̃ loquitur de certis, cum dicit,libertum per alium poſſe præſtare. Nã incertæ nec alii,nec etiã per alium præſtantur,vt ſ.eod.operę in re.§.j. ſecundùm Azo. Vel ſi velis dicere etiam incertam pręſtari ſumptu liberti,dicas hic libertũ nõ habere vnde ſe alat,vt ſ.eo.ſuo.in fine ſecũdum Ioannẽ,& Hug. Et nota ingenuum promittere pro liberto:nã & legari,& locari poteſt opera liberi hominis,vt ſ.de vſufruc.lega.l.hominis. non tamẽ iureiuran.obligari,ut ſ.eo.l.vt iuriſiurandi.

INterdum.ʒ CASVS. Aliquando eſt,quòd poſsim petere operas, licet patronus non ſum:ſicut,ſi pater impoſuit operas liberto,poſtea aſsignauit fratri meo,non mihi,poſſum petere operas. Idẽ eſt,ſi filius patroni,& nepos: & tamen filius patroni ſuccedit in ius patri patroni,non etiam nepos:de quo & inf.de aſsignan.liber.l.idem erit dicendum.Viuianus.
t ¶ Libertus.ʒ nam operæ debentur omnibus, licet quod ad alia ille ſolus ſit patronus,cui aſsignatus eſt,vt infra,de aſsignan.liber.l.i. in prin.Et ſi ille amittit,redit patronatus ad alios,vt ibi,& infra, tit. j.l.iii.§. ſi capitis.

Fl.debeo.
Fl. conſenſit.
Fl. patroni.
Fl. Valẽs lib.5.Fidei commiſſo.
Fl. concubitu.
Fl. obſequi.
Fl.ideoq; ipſe non deberet.
Fl. ſed ẽt alium quẽ liber.
Ingenuus pro liberto promittere poteſt.

a ¶ Volo ita.ʒ ab hærede:& ſic hæres non poteſt imponere operas cum ex neceſsitate facit,vt C.eo.l.mater.& l.ii.niſi ſit filius, vt J. tit. j.qui ex cauſa.
b ¶ Promiſerit.ʒ ſcilicet coactus.
c ¶ Dabitur.ʒ vt & ſ.de leg.j.l.videndum.
d ¶ Fideicommiſſariam.ʒ quod eſt, vt manumiſſus ex neceſsitate,nõ teneatur ad operas, vt dixi. Et not. q̃ aliquid eſt, quod teſtator non poteſt: ſic C.vt in poſſeſsio.lega. l.ſcire.& ſ.ad leg. Falcid.l. quod de bonis.in fi.Accurſius.

OPeris.ʒCASVS. Libertus, qui tenetur præſtare operas, non poteſt dare operam militiæ, ne ſi daret, poſſet facere iniuriam patrono. Viuianus.
e ¶ Iniuria.ʒ id eſt damno? nam amittit, vt ſuprà,eod. l. interdum. Sed argu.contrà, C de lib.& eod.li.l.fin. Accurſius.

I libertus.ʒ CASVS. Si libertus tenetur præſtare operas, & dedit fideiuſſorem: mora liberti nocet fideiuſſori.Sed ſi libertus promiſit dare hominem, fideiuſſor tenetur ex liberti mora,& ex ſua mora. Viuianus.
f ¶ In operis.ʒ ſcilicet, incertis, quarum dies nõ cedit, niſi cùm indictæ fuerint, vt ſuprà,eod. l. cum patronus. Et eſt ratio, quia fideiuſſor ex ſua mora teneri non poteſt, cum reus non ſit obligatus, niſi cum prius indictæ fuerint. Azo. In opera autẽ certa idem, quod in pecunia, vt ſuprà, eo.l. a duobus. Lex tamẽ videtur dicere idẽ in cuiuslibet facti promiſsione,vt J. de verb. obligatio.l. cum filius. § primo.
g ¶ Retinetur.ʒ vt & ſ. de vſuris. l. mora. in fine:& J.de verb obliga.l.mora.in fin. Accurſius.

Ibertus.ʒ CASVS Libertus, qui eſt negotiator veſtium,eandem negotiationem in eadem ciuitate poteſt exercere inuito patrono ſuo.Viuia.
h ¶ Si nullam.ʒ maxime vt & ſ.titu.ij.quæro.& titu.j.l.fi. Vel illas ſecundùm iſtam intellige.

LIberta.ʒ CASVS.Si liberta eſt in concubinatu patroni,liberatur a præſtatione operarum:ſicut ſi nupta eſſet alij voluntate patroni:accedit.C.eo.l.libertæ.Viuia.
i ¶ Patroni eſſet.ʒ C.eo.l.libertę.

CAmpanus.ʒ CASVS. Inſtitui te hæredem: rogaui te, vt ſeruũ per fideicõmiſſ.manumitteres:ſi velis illi ſeruo uel operas, uel donũ, vel munus imponere, Prætor debet te prohibere: quia manumittis ex cauſa fideicom. vnde non potes imponere operas, uel alimittere,ut inf.titu.j.l.qui ex cauſa.Viuia.
K ¶ Campanus.ʒ facit infra,titu.j.l.qui ex cauſa.& ſupra, eodem.l. ſi quis hac.
l ¶ Sciret.ʒ ſic ſupra,ſi quis cau.l.ſed & ſi.§.fi.

SIcut patronus.ʒ CASVS Si conſentio libertæ, ut nubat: quia debet in officio mariti eſſe, liberatur a præſtatione operarum, ſi nuptiæ valeant. Idẽ ſi filius,uel nepos meus cõſentiat. Vnũ ſciatis,ſi liberta nubat,nihilominus eius filius, vel eius nepos poterit operas præſtare patrono,& etiam ipſa.Viuianus.
m ¶ Amittit.ʒ facit C.eo.quod ex liberta.& de obſequiis.l. ii.& ſuprà,eod.ſi libertus.in fin.Sed contrà,J.de verb.ſign.l.ſciendũ. §.pe. vbi nõ tranſit opera ad hæredem hæredis: at hic tranſit etiã ad pronepotem.Solu. hic fuit ſtipulatus ſibi, liberiſque ſuis.ibi non. argu. ſ.eod. l.cum patronus. §.cum libertus.Vel hic fuerunt primi hæredes iſti nepotes, & pronepotes, cum nullus præcederet, vt argu. inſti. de hæred. quali. & differ.§.fin.& §. ſui.
n ¶ Eſſe debet.ʒNo. vxorem operari viro, vt J. de dona. inter virum, & vxo. ſed ſi vir. in princi. & ſeruus domino, vt infra, de ſtatuliberis.l.iii. §. ſi quis ſeruum.Sed quid, viro mortuo intra annum? Reſpon.ibi debet operari,vnde & alimentari: quod vnde fiat, not. C. de rei vxo. acti.§.exactio.in fine.

DVorum. ʒ CASVS. Quidam erat libertus duorum: cuilibet debebat operas in genere: nunquid eodem tempore poterit præſtare diuerſas operas? Sic. Pone,vnus patronus proficiſcitur, dicit,ſta in domo,&cuſtodias eã: dicit alter, volo quòd ſcribas. Eodem tempore poterit ſtare in domo, & eandem cuſtodire, & etiã ſcribere alteri domino non proficiſcenti. Viuianus.
o ¶ Si librarius.ʒ infra,de regu.iur. ſi librarius.
p ¶ Cum ſuis.ʒ ſcilicet, de familia.
q ¶ Scripſit.ʒ ſed ſi non poteſt ſimul vtrique operari? dic vt ſ. eo.l.hæ operę.§. fin.

OPerarum.ʒCASVS. Si imponuntur operæ incertę, etiamſi poſtea indicuntur, præſtandæ ſunt inſpecta dignitate. Vnum ſciatis, ipſe libertus, & quilibet alter liber homo præſtat operas non ſuo ſumptu, & ſuis alimentis.Viuianus.
r ¶ Edendas.] ſ.eod.l.interdum.& l.eius.& l.hæ operæ.
s ¶ Et quemlibet alium.ʒ per hoc patet,q̃ loquitur de certis, cum dicit,libertum per alium poſſe præſtare. Nã incertæ nec alii,nec etiã per alium præſtantur,vt ſ.eod.operę in re.§.j. ſecundùm Azo. Vel ſi velis dicere etiam incertam pręſtari ſumptu liberti,dicas hic libertũ nõ habere vnde ſe alat,vt ſ.eo.ſuo.in fine ſecũdum Ioannẽ,& Hug. Et nota ingenuum promittere pro liberto:nã & legari,& locari poteſt opera liberi hominis,vt ſ.de vſufruc.lega.l.hominis. non tamẽ iureiuran.obligari,ut ſ.eo.l.vt iuriſiurandi.

INterdum.ʒ CASVS. Aliquando eſt,quòd poſsim petere operas, licet patronus non ſum:ſicut,ſi pater impoſuit operas liberto,poſtea aſsignauit fratri meo,non mihi,poſſum petere operas. Idẽ eſt,ſi filius patroni,& nepos: & tamen filius patroni ſuccedit in ius patri patroni,non etiam nepos:de quo & inf.de aſsignan.liber.l.idem erit dicendum.Viuianus.
t ¶ Libertus.ʒ nam operæ debentur omnibus, licet quod ad alia ille ſolus ſit patronus,cui aſsignatus eſt,vt infra,de aſsignan.liber.l.i. in prin.Et ſi ille amittit,redit patronatus ad alios,vt ibi,& infra, tit. j.l.iii.§. ſi capitis.

Fl. conſenſit.
Fl. patroni.
Fl.dum.
Fl.dum.
Fl. ſed ẽt alium quẽ liber.
Ingenuus pro liberto promittere poteſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Filio.ʒ hoc habes ʒ.e. Là duobus.in prin.

¶ DE BONIS LIBERTORVM. ¶ ADDITIO.

Vos habuistis ʒ.de iure patronatus, quas pœnas patiãtur liberti, q̃ ius patronatus nõ exhibẽt patronis: Verũ qa patroni habent ius in bonis libertorum, videamus: & si decedit libertus sine liberis, & decẽdentibus, & collateralib. primi gradus, p̃tonus succedit ei, ʒ.de legi. hære. l. i. Testator libertus si patronũ pterijt, hodie uocaẽ, & rũpit in tertia parte, institu. de succeß. liberto. §. sed nostra. Viuia.

De bonis libertorum.

TITVLVS II.

Vlpianus. ¶ LEX I.

HOc edictum † à Prætore propositũ est, honoris, quẽ † eliberti patronis exhibere debent, moderandi gratiã. Nãque, ut Seruius scripsit, anteà soliti fuerũt à libertis durissias res exigere: scilicet, ad remunerandum tam grande [b] beneficium, quod in libertos confertur, cùm ex seruitute ad ciuitatem Romanam perducuntur. Et quidẽ primus, † Prætor Rutilius edixit, se ampliùs non daturum patrono, quam operarum, [c] & societatis actionẽ: videlicet, si hoc pepigisset, [d] vt nisi ei obsequium præstaret libertus, in societatem admitteretur patronus. Posteriores prætores certæ partis bonorũ possessionem pollicebantur: videlicet enim imago societatis induxit eiusdem partis præstationem, vt quod viuus solebat societatis nomine præstare, id post mortem præstaret.

¶ Paulus. † LEX II.

SI patronus à liberto prætericitus, bonorum possessionem petere potuerit contra tabulas, & antè, quàm peteret, decesserit, vel dies [e] eius † bonorum possessiõis agnoscendæ præterierit; liberi eius, [f] vel alteri? patroni [g] petere poterũt ex illa parte edicti, [h] qua primis non petentibus, aut etiã nolentibus ad se pertinere, sequẽtibus datur, atque si priores ex eo numero non essent. Sed si patronus hæres institutus, viuo liberto decessisset, superstitibus liberis, quæsitum est, an illi contra tabulas testamẽti bonorum possessionem petere posint? Et cò decursum est, vt mortis tempus, quo defertur bonorum possessio, spectari debeat, an patronus non sit: vt si sit, ex parte prima edicti [i] liberi eius bonorum possessionem petere nõ posint. [k] ¶ Si filius emãcipatus nepotem in potestate aui reliquisset, bonorum possessionem [l] partis dimidiæ [m] dandam ei filio intestati [n] liberti, quãuis ipso iure [o] legitima hæreditas [p] ad nepotem [q] pertineat: quia & contra tabulas [r] eius liberti, [s] & filio potius [t] bonorum possessio patris debitæ daretur.

¶ Vlpianus. † LEX III.

ETiamsi ius † anulorum aureorum cõsecutus sit libertus a Principe, aduersus huius tabulas venit patronus, [u] vt multis rescriptis cõtinetur. Hic enim [x] vivit, quasi ingenuus, [y] moritur, quasi libertus. Planè si natalibus [z] redditus sit, cessat contra tabulas bonorum possessio. Idem, & si a Principe liberam [a] † testamenti factionẽ ipetrauerit. † ¶ Sed si hac lege emit [b] qs, vt manumittat: ad hãc partẽ edicti pertinebit. ¶ Si quis nũmos acceperit, [c] † vt manumitteret, non habet contra tabulas bonorum possessionem. Vt patronus contra tabulas bonorum possessionẽ accipere posit, oportet hæreditatem aditam [d] esse, aut bonorum possessionem petitam. Sufficit autem vel vnum [e] ex hæredibus adiisse hereditatem bonorumve possessionẽ petisse. ¶ Patronus contra ea bona liberti omnino non admittitur, quæ in castris [a] quæsita sunt. ¶ Si deportatus [b] patronus restitutus sit, liberti contra tabulas bonorum possessionẽ accipere potest. Idèmque & in liberto deportato & restituto dicendum est. ¶ Si quis filiusfamiliàs seruum de castrensi peculio manumiserit, ex constitutione diui Adriani patrõus est: admittíque poterit ad contra tabulas bonorum possessionem, vt patronus. [c] ¶ Si capitis libertum accusauerit is, cui assignatus est, non potest [d] is petere contra tabulas bonorum possessionem, fratribùsque suis non obstabit: [e] sed hi contra tabulas bonorum possessionem [f] petent, quemadmodum peterent [g] si ex altero filio nepotes essent. Libertus [h] enim, qui alteri ex filiis assignatur, non desinit [i] alterius filij libertus esse. Ampliùs dicendum est, etiam si omiserit frater bonorum possessionẽ petere, † alter frater, cui assignatus est, [k] nõ potest succedere, & cõtra tabulas bonorum possessionem [l] petere. ¶ Toties ad bonorum possessionẽ contra abulas inuitatur patrõus, quoties non est hæres [m] ex debita portione institutus. ¶ Si patronus sub cõditione hęres sit institutus, eaque conditio viuo testatore extiterit, cõtra tabulas bonorum possessionem accipere non potest. [n] Quid ergo, si mortis tempore pendit, extitit tamen ante, quàm patrono deferatur bonorum possessio, hoc est, ante aditam [o] hæreditatem? an inuitetur ex hac parte edicti? Et magis est, vt aditæ hæreditatis tempus spectetur. hoc enĩ iure vtimur. Si tamen in præteritũ collata sit [p] conditio, vel ad præsens, non videtur sub conditione institutus. Aut enim impleta est, & purè institutus est. Aut non est, & nec hæres institutus est. ¶ Libertus si patronum suum ita hæredem scripsit, Si filius meus meviuo morietur, patronus hæres esto. non male videtur testatus. Nã si decesierit filius, poterit hic existente conditione accipere bonorum possessionem. [q] ¶ Si debita [r] patrono portio legata sit: & si scriptus hæres ipse patronus non fuerit, satisfactum [s] est ei. Sed & si institutus sit ex parte minore, quã ei debetur, residua verò pars suppleta est ei legatis, siue fideicommissis: & ita satisfactum ei videtur. Sed & mortis causa donationibus poterit patrono debita portio suppleri. Nam mortis causa donationes vice legatorũ funguntur. [t] Sed et si non mortis cã donauerit † libertus patrono, cõtemplatione tamẽ debitæ portionis donata sunt: idem erit dicendum. [u] Tunc enim vel quasi mortis causa imputabuntur, vel quasi agnita [x] repellent patronũ à contra tabulas bonorum possessione. ¶ Si patrono cõditionis [y] implẽdæ causa quid datum sit, in portionem debitã imputari debet, si [z] tantum de bonis sit liberti profectum. Debitam autem partem eorum, quæ cùm moritur liberti [a] habuit, patrono damus: mortis enim tempus spectamus. Sed & si dolo malo [b] fecit, quó minus haberet, hoc quoque voluit Prætor pro eo haberi, atq; si in bonis eius [c] esset.

¶ Paulus. LEX IIII.

SI necem domini detexerit seruus, Prętor statuere solet, vt liber sit: & constat eum, quasi ex Senatusconsulto libertatem consecutum, nullius [d] esse libertum. ¶ Si libertus captus ab hostib [e], ibi decesserit, quãuis liberti appellatio eũ nõ tangat, [f] tamẽ propter legem Corneliam, quæ testamentum sic confirmat, atq; si in ciuitate decesserit, [g] patrono quoque bonorũ possessio dãda erit. ¶ Si deportatus patrõus sit, filio eius competit bonorũ possessio in bonis liberti, nec impedimẽto est ei talis patronos, q̃ mortui loco habetur: [h] & dissimile est, si patronus apud hostes sit. Nam propter spem [i] postliminij obstat † liberis suis. [k] ¶ Si extranẽ [l] à liberto hæres institutus, rogatus sit patroni filio hæreditatẽ restituere: cũ ex Senatusconsulto Trebellião restituta hæreditate, hæredis loco filius habeatur, patronus submouendus est.

LEX V.

Caius. Libertinus, qui patronum, patronoi filio.

† lib.42.ad edictum.
† Ad hoc edictũ pertinent quædam l. Papię capita de quibus Alexã. ab Alex. lib.4 hogenia. dic. c. 22.
† Concor. c. liberti in gl. sup verbo, redire. ibi, licetho norẽ eis exhibere teneãtur. xii. q. ij facitad c. tẽpus. §. si uero. infi. ea. q. i.
† Fl. habere.
† Fl. prius.
† Fl. Pomponius lib. 4. ad Sabinum.
† Fl. ei.
† sib. 41. ad edictum.
† intell. huius l. uid. q̃ Io. Hannibal. in l. nemo. nu. 27. de leg. 1.
† Concor. c. episcop. §. si aduersus. ibi. ĩ Si vero ingenuũ Princeps fecit, patrono reuerẽtiã nõ debet. & gl. i verbo Ingenuũ. ibi, Restituendo eũ natalibus. 12. q. ii.
† Fl. impetrauit.
† Fl. accepit.

a ¶ In castris. ʒ sed in aliis sic cũt, vt ʒ de mili. testa. l. si à milite. §. fin, & facit C. de inoffic. testa. l. fin. §. penult. & suprà de in ius voc. l. adoptiuum circa prin. Accursius.
b ¶ Si deportatus. ʒ facit ʒ. de iure patro. l. si vt.
c ¶ Vt patronus. ʒ vt & ʒ. de iure patro. l. seruum.
d ¶ Non potest. ʒ vt & ʒ de iure pat. l. eum.
e ¶ Obstabit. ʒ vt & inf. de assignã. li. l. i. §. vtique si ex.
f ¶ Possessionem. ʒ Per quã nõ in totũ, sed in suam legitimam testamentum rumpit: & pro hoc, argum. infrà eod. l. si ex patronis. in prin. & secundum hoc differt a querela. Sed cõtra videtur, ʒ. eo. l. in seruitutem. §. fin. & ʒ. de iure pat. l. siue in si. primi responsi.
g ¶ Peterent. ʒ scilicet, nepotes.
h ¶ Libertus. ʒ redit ad hoc, quod dixit, Fratribusque suis &c.
i ¶ Non desinit. ʒ omnino, ne obsit infra, de assign. lib. l. i. primo respon.
K ¶ Assignatus est. ʒ qui accusauit: alii habent assignatus nõ est, & potest succedere &c. & sic præmittitur, nõ: & est alius casus: sed primum verius.
l ¶ Bonorum possessionem. ʒ Cum capitis libertum accusauerit: Accursius.
m ¶ Non est hæres. ʒ vel etiam quoquo relicti titu. vt & ʒ. eo. l. §. si debita. Itẽ hodie & si minus habet, nõ petit contra tabulas: sed agit ad supplementum conditione ex l. vt instit. de suc. li. §. sed nostra. Sed certẽ & iure veteri videtur idem, vt sup. de iure patro. l. siue §. excluditur. Sed dices illud a compositoribus additum.
n ¶ Accipere nõ potest. ʒ facit sup de condit. & demon. l. ij.
o ¶ Ante aditam. ʒ bene exponit, vt ʒ. ea. l. §. vt patronus.
p ¶ Collata sit. ʒ facit ʒ. de iniusto testamen. l. cum in secũdo. & ʒ. si cer. peta. l. itaq. & l. penul & inf. de donatio. caus. mort. l. illud. §. fina.
q ¶ Bonorum possessionem. ʒ secundum tabu. vt & sup. proxi. §. in princ. Sed si filius viuit, excludit patronũ, vt instit. de success. li. §. sed nostra.
r ¶ Satisfactũ est. ʒ nec hoc corrigitur per authẽ. vt iure institutionis relinquatur, vt in filiis. vt in authẽ. vt cũ de ap. cog. §. aliud. col. viij.
s ¶ Funguntur. ʒ vt instit. de dona. §. i.
t ¶ Idem erit dicen xum. ʒ sic C. eo l. pen §. fin.
v ¶ Quasi agnita. ʒ primum tamen verius, vt ʒ. eo. si verò. §. penul.
x ¶ Si patrono conditionis. ʒ puta, instituit alium hæredem, si dabit centum de hæreditate patrono suo.
y ¶ Sed & si dolo malo. ʒ facit infrà, si quid in fraudem patro. l. j. in principio.
a ¶ Non tangat. ʒ quia seruus est hostiũ.
b ¶ Decesserit. ʒ ut supra, de testa. l. lex Cornelia.
c ¶ Habeatur. ʒ vt ʒ. de cõtra tab. l. i. §. filii. Sed argu. contra, ʒ. de cõdit. & demõ. l. intercidit. ii. respon. & facit C. de senten. pas. l. fina.
d ¶ Propter spem. ʒ ʒ. famil ercisc un. l. propter spem.
Ibertinus. ʒ CASVS. Si libertus habet patronũ, patronus filios: libertus debet instituere patronũ in legitima portione, & ei substituere liberos, Vnũ sciatis: ut videat satisfacere patrono, debet instituere in legitima portione. Quid, si patronus hẽt filiũ emãcipatum, ex eo nepotem in potestate? filius præcedit. Sed q̃d libertus instituit patronum vel eius filium ex modica portione: numquid patronus poterit petere bonorum poss. contra tabulas? Certe non, si habet debitam portionẽ: vel si minus habeat, agat ad supplemẽtum. Hoc dicit cum prin. l. sequen. Viuia.

† intell. huius tex. uide per Maria. Soc. in Rubr. de leg. i. nu. 60
† Fl. donauit.
† Fl. Tamen.
† Fl. deest, eius.
† lib. 42. ad edictum.
† Filius.
† Fl. deest, patroni, & ibi sunt qui interpretãtur, filio. scilicet liberti, qui ubi hæres est patris iure nõ potest quærì patronus. §. sed nostra inf. de succes. liberto.
† li. 15. ad edictũ pronunciale.

CASVS. Si seruus reuelauerit occisores domini sui, fit liber: & tamẽ nullius est libertus: qa nanciscitur libertatem per Senatusconsultum: & ideo cessat bonorum posse. contra tabulas. Sed quid? capitus est libertus alicuius ab hostibus: & ibi decessit: nũquid patronus vocatur ad contra tabulas? Sic. Sed si patronus deportatus est: hoc casu filius eius vocatur ad contra tabulas. Sed si libertus instituit aliquem extraneum, & rogauit restituere filio patroni hoc casu, ex quo est filius patronus excluditur a contra tabulas. Viuia.
z ¶ Nullius. ʒ priuati viuẽtis, sed Orcinus, vt ʒ. qui sine matri. l. q. ob necem. Itẽ tunc ad huc cõtra, ʒ. de suis, & legitimis hæredibus. l. intestato. §. quòd si necem. Sol. distingue, aut fuit hæres in mora viuendi necem, vt hic: aut non, vt ibi, & ʒ. de iure patronatus. l. si filius. & facit ʒ. de hæredibus instituen. l. antepenulti. & C. pro quibus cau. l. j.
a ¶ Non tangat. ʒ quia seruus est hostiũ.
b ¶ Decesserit. ʒ ut supra, de testa. l. lex Cornelia.
c ¶ Habeatur. ʒ vt ʒ. de cõtra tab. l. i. §. filii. Sed argu. contra, ʒ. de cõdit. & demõ. l. intercidit. ii. respon. & facit C. de senten. pas. l. fina.
d ¶ Propter spem. ʒ ʒ. famil ercisc un. l. propter spem.
Ibertinus. ʒ CASVS. Si libertus habet patronũ, patronus filios: libertus debet instituere patronũ in legitima portione, & ei substituere liberos, Vnũ sciatis: ut videat satisfacere patrono, debet instituere in legitima portione. Quid, si patronus hẽt filiũ emãcipatum, ex eo nepotem in potestate? filius præcedit. Sed q̃d libertus instituit patronum vel eius filium ex modica portione: numquid patronus poterit petere bonorum poss. contra tabulas? Certe non, si habet debitam portionẽ: vel si minus habeat, agat ad supplemẽtum. Hoc dicit cum prin. l. sequen. Viuia.

e ¶ Vel dices. ʒ spatium centum dierum.
f ¶ Liberi eius. ʒ eo mortuo, vel omittente.
g ¶ Vel patroni. ʒ scilicet, liberi eo mortuo, vel viuo omittẽte, qui non admittebatur viuo altero patrono, vt ʒ. titu. j. l. a duobus.
h ¶ Edicti. ʒ successorij.
i ¶ Ex parte prima edicti. ʒ quæ est cõtra tabu. vt ʒ. de Carbo. edi. ideoque.
K ¶ Non possint. ʒ cum alius præcedat.
l ¶ Possessionem. ʒ Vnde legitimi, mortuo liberto intestato. Acc.
m ¶ Dimidiæ. ʒ quæ hodie est tertia, vt institut. de success. liber. §. sed nostra.
n ¶ Intestati. ʒ transitiue. Accur.
o ¶ Iure. ʒ videlicet, ciuili. Accur.
p ¶ Hæreditas. ʒ scilicet, aui: ad quod ʒ. de coniungendis cũ eman. libe. l. j. in prin.
q ¶ Ad nepotem. ʒ scilicet, tãtum, nisi per edictũ de cõiungendis.
r ¶ Contra tabulas. ʒ eo liberto mortuo testato.
s ¶ Liberti. ʒ defuncti, & testatoris.
t ¶ Potius. ʒ non ergo hoc casu superiori habet locũ edictũ de cõiungendis: licet ad parentis bona ambo vocẽtur, vt ʒ. eo. l. libertinus §. fi. quam quidam ponunt contra: sed est idem. Sed Azo dicit, q̃ sic, si fecerit dolo, vt vnus habeat debitã portionem, repellitur a cõtra tabulas. Viuianus.
v ¶ Patronus. ʒ vt & ʒ. de iure aureo. an. l. quamuis.
x ¶ Hic enim. ʒ facit ʒ. de condi. & demon. l. falsa. §. j. & C. de iur. aur. an. l. ii. Accursius.
y ¶ Ingenuus. ʒ quo ad multa, nõ quo ad omnia, vt ʒ. de in ius voc. l. sed & si hac. §. & suus. & C ad l. Viscel. l. i. Sed hodie quoad plura, vt C. de iur. au. an. authen. sed hodie.
z ¶ Planè si natalibus. ʒ vt & ʒ. de nata. re. l. interdum. in fine.
a ¶ Liberam. ʒ hic est contra, C. de inoffi. testa. l. si quãdo. Sol. ibi in præiudiciũ liberorum nõ valet, quibus plus debetur hęreditas patris, quam liberti patronis. Vel dic, vt ibi. Item contrà, ʒ, eo. l. Paulus, §. patroni. Sed ibi filius patroni: hic Princeps.
b ¶ Emit. ʒ nummis serui, & tunc non habet cõtra tabu. vt C. eo. l, j. vel dic. suis propriis, & tunc habet, vt ʒ. de in ius voc. l. sed & si hac in prin. & ʒ. de suis & le. l. intestato. §. is plane. facit ʒ. ti. ii. l. Titius. & C. de lati. liber. tol. l. i. §. illud.
c ¶ Acceperit. ʒ Ab extraneo, secus si a seruo suo, vt C. eo. l. i.
d ¶ Aditam. ʒ aliud in contra tabu. quæ datur liberis, vt ʒ. de cõtra tabu. l. illud. in prin quæ est contra. Accur.
e ¶ Vel vnum. ʒ facit ʒ. de testa. tu. l. si nemo.
f ¶ Possessionem. ʒ Per quã nõ in totũ, sed in suam legitimam testamentum rumpit: & pro hoc, argum. infrà eod. l. si ex patronis. in prin. & secundum hoc differt a querela. Sed cõtra videtur, ʒ. eo. l. in seruitutem. §. fin. & ʒ. de iure pat. l. siue in si. primi responsi.
g ¶ Peterent. ʒ scilicet, nepotes.
h ¶ Libertus. ʒ redit ad hoc, quod dixit, Fratribusque suis &c.
i ¶ Non desinit. ʒ omnino, ne obsit infra, de assign. lib. l. i. primo respon.
K ¶ Assignatus est. ʒ qui accusauit: alii habent assignatus nõ est, & potest succedere &c. & sic præmittitur, nõ: & est alius casus: sed primum verius.
l ¶ Bonorum possessionem. ʒ Cum capitis libertum accusauerit: Accursius.
m ¶ Non est hæres. ʒ vel etiam quoquo relicti titu. vt & ʒ. eo. l. §. si debita. Itẽ hodie & si minus habet, nõ petit contra tabulas: sed agit ad supplementum conditione ex l. vt instit. de suc. li. §. sed nostra. Sed certẽ & iure veteri videtur idem, vt sup. de iure patro. l. siue §. excluditur. Sed dices illud a compositoribus additum.
n ¶ Accipere nõ potest. ʒ facit sup de condit. & demon. l. ij.
o ¶ Ante aditam. ʒ bene exponit, vt ʒ. ea. l. §. vt patronus.
p ¶ Collata sit. ʒ facit ʒ. de iniusto testamen. l. cum in secũdo. & ʒ. si cer. peta. l. itaq. & l. penul & inf. de donatio. caus. mort. l. illud. §. fina.
q ¶ Bonorum possessionem. ʒ secundum tabu. vt & sup. proxi. §. in princ. Sed si filius viuit, excludit patronũ, vt instit. de success. li. §. sed nostra.
r ¶ Satisfactũ est. ʒ nec hoc corrigitur per authẽ. vt iure institutionis relinquatur, vt in filiis. vt in authẽ. vt cũ de ap. cog. §. aliud. col. viij.
s ¶ Funguntur. ʒ vt instit. de dona. §. i.
t ¶ Idem erit dicen xum. ʒ sic C. eo l. pen §. fin.
v ¶ Quasi agnita. ʒ primum tamen verius, vt ʒ. eo. si verò. §. penul.
x ¶ Si patrono conditionis. ʒ puta, instituit alium hæredem, si dabit centum de hæreditate patrono suo.
y ¶ Sed & si dolo malo. ʒ facit infrà, si quid in fraudem patro. l. j. in principio.
a ¶ Non tangat. ʒ quia seruus est hostiũ.
b ¶ Decesserit. ʒ ut supra, de testa. l. lex Cornelia.
c ¶ Habeatur. ʒ vt ʒ. de cõtra tab. l. i. §. filii. Sed argu. contra, ʒ. de cõdit. & demõ. l. intercidit. ii. respon. & facit C. de senten. pas. l. fina.
d ¶ Propter spem. ʒ ʒ. famil ercisc un. l. propter spem.
Ibertinus. ʒ CASVS. Si libertus habet patronũ, patronus filios: libertus debet instituere patronũ in legitima portione, & ei substituere liberos, Vnũ sciatis: ut videat satisfacere patrono, debet instituere in legitima portione. Quid, si patronus hẽt filiũ emãcipatum, ex eo nepotem in potestate? filius præcedit. Sed q̃d libertus instituit patronum vel eius filium ex modica portione: numquid patronus poterit petere bonorum poss. contra tabulas? Certe non, si habet debitam portionẽ: vel si minus habeat, agat ad supplemẽtum. Hoc dicit cum prin. l. sequen. Viuia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Liberis eius.] ad inſtar l. Veleix. arg. iſtitu. de exhære. libero. §. Poſthumorum & facit ſ. eo. l. ij. in prin. & l. etiam. §. libertus.
b ¶ Libertus.⁊ Contrà, ſ. eo. l. ij. §. fin. Sol. imò idē, vt ibi not. facit ſ. de leg. ry. l. tutela. §. proinde. Accur.

ET ſi ex modica.⁊ Caſus in §. cum patroni. Libertus inſtituit filiū patronū: poſtea teſtamētum eſt falſum pronūciatum: ipſa appellauit: pēdente appellatiōe eſt mortua filia: nunquid petitio dabitur filiis ei? Certe ſic. ¶ Si filius.⁊ Filius liberti ſuit inſtitutus a liberto: abſtinet: nunquid patronus vocat? Sic, Quid, ſi adiuit hæreditatem, & abſtinet beneficio reſtitutionis? Admittitur patronus, vel eius filii. Siue non eſt filius, ſiue eſt, & abſtinet beneficio reſtitutionis. Admittitur patronus, vel eius filii. Veruntamen ſi libertus reliquit patrono, & agnouit, non debet admitti ad contra tabulas. Sed quid? reliquid patrono, & non habet effectum. Non debet ſibi obeſſe. Et in aliis ex his, quæ ponuntur in litera. hoc dicit cum l. ſequē. vſque ad §. ſi ſeruo. Viuianus.
c ¶ Liberti.⁊ hic eſt amphibologia: nam dictio, Liberti, poteſt loqui de liberis liberti: quem ſi inſtituit libertus, repellit patronus: ſecus ſi exhæredaret, vel ſi ille non vult eſſe hæres, vt ſ. de iure patrona. l. ſiue. §. fina & inſtitu. de ſucceſ. lib. §. ſed noſtra. Secundò, vt dicat q̄ filius patroni inſtitutus repellat patronū: & tūc dices bono. poſſeſ. contra tabu. liberti: & pro hac J. eo. l. ſi verò. §. ſi ſeruo. Sed prima hic eſt vera, vt ſubiicit.
d ¶ Heredibus eius.⁊ ſcilicet, filiæ patroni quondam: vel erat ſui iuris. Accur.
e ¶ Sit hæres.⁊ vt & J. de fideicommiſ. lib. l. cū, qui. §. ſed & ſi quis, & facit ſ. de iure pat. l. ſiue. §. fin. Accur.
f ¶ Adierint.⁊ forte ex magis modica inſtitutus, quām eſſet eius debitum.
g ¶ Non admittuntur.⁊ vt & C. de pactis conuen. l. fina. §. 1. & ſ. de cōtra tabu. l. ſi poſt. §. illud. Sed arg. cōtra, in ea. l. §. ſi in adoptionem. Sed ibi coactus adiit. Accur.
h NAm abſurdum.⁊ ſic ſ. titu. j. l. ſi ita ſtipulatio. in fine.
SI verò non.⁊ Princ. in hac l. continuatur l. præceden. Si ſeruo.⁊ CASVS. Hic dicitur, ſiue reliquit mihi libertus, & agnoſco: repellor a cōtra tabu. ſiue reliquit filio meo, vel ſeruo meo. Sed ſi etiā cauſa mortis donatur, repellor a cōtra tabu. Sed ſi datur aliquid cauſa implendæ cōditionis, repellor à cōtra tab. Sed quid erit? minor eſt

tro nique libertos habet, ſi patronum ex parte debita hæredem inſtituit, liberos eius in eandē portionem ſubſtituere debet: vt licet patronus viuo liberto mortuus fuerit, ſatisfactum videatur liberis eius.[a] ¶ Si patroni filiū emancipatum, & nepotem ex eo, qui in aui familia remanſit, libertus[b] habeat, filio tantū, non etiam nepoti ſatisfacere debebit libertus: nec ad rem pertinet, quòd ad parētis bona pariter vocantur.

¶ Vlpianus.† LEX VI.

ET ſi ex modica parte iſtituti ſunt liberi liberti,[c] bonorū poſſeſsionem contra tabulas patronus petere non poteſt. Nam & Marcellus libro ix. Digeſtorum ſcripſit, quantulacunque ex parte hæredem inſtitutū liberti filium, patronum expellere. ¶ Cùm patroni filia hæres inſtituta eſſet à liberto, falsùmque teſtamentū dictum eſſet, in quo ſcripta erat: & appellatione inter poſita, & pendente, diem ſuum obiiſſet; hæredibus eius[d] diuus Marcus ſubuenit, vt id haberent, quod haberet patrōi filia, ſi viueret. ¶ Si filius liberti hæres ab eo iſtitutus abſtinuerit, quamuis nomine ſit hæres,[e] patronus admittitur. Sed & ſi per in integrum reſtitutionem is, qui miſtus eſt paternæ hæreditati, vel qui adiit hæreditatem, abſtinuerit ſe; poterit quis patronū admittere. ¶ Patron[a], patroniq; liberi, ſi ſecundū voluntatē mortui liberti hæreditatē adierint,[f] legatumve, aut fideicommiſſum petere maluerint; ad contra tabulas bonorum poeſsionem nō admittuntur.[g]

¶ Caius.† LEX VII.

NAm abſurdum[h] videtur, licere eiſdem partim comprobare iudicium defuncti, partim euertere.

¶ Vlpianus.† LEX VIII.

SI verò non[i] habuit effectum petitio eius, dico non impediri, quò minùs adiuuetur. Quin-

patronus, & agnouit iudicium liberti: nunquid poteſt reſtitui vt petat contra tab? Sic: nam ſi patronus minor petit ſeruū in ſeruitutem, & læſus eſt, poteſt reſtitui. Viuia.
i ¶ Si verò non.⁊ facit ſ. de inoffic. teſta. l. mater & l. nihil.
K ¶ Mox pœniuiſſet.⁊ ſic ſ. de inoffi. teſtamen. l. Papinianus. §. meminiſſe.

imò & ſi adiit quaſi ex debita portione inſtitutus, mox apparuit, eū minorem partem, quàm ſperauit, accipiſſe; æquiſimum eſt admitti eum ad ſuum auxilium. Sed & ſi teſtatò conueniſſet hæredē, vt ſi legatum ſolueretur, mox pœniuiſſet,[k] puto eum poſſe ad iuuari. ¶ Si patronus legatum ſibi relictum agnouerit, idque fuerit euictum: competit ei legitimum auxilium:[l] quia id, quod ſperauit ſe habiturum, non habet.[m] Sed & ſi non totum euictum ſit, verùm aliquantò† minus habet, quàm putauit, erit ei ſubuenendum.[n] ¶ Si ſeruo-vel filio ſuo aliquid relictum patronus agnouerit, perinde à contra tabulas bonorum poſſeſsione repelletur, atque ſi agnouiſſet ſibi relictum.[o] Sed & ſi mortis cauſa donationem agnouerit, dicendum eſt repelli eum à contra tabulas bonorum poſſeſsione: ſic tamen, ſi poſt mortem liberti agnouerit. Cæterùm ſi ei viuus libertus donauerit,† & ille acceperit, non id circo erit repulſus à contra tabulas bonorum poſſeſsione: quia poterit† dicere, ſperaſſe, quòd ī teſtamento quoque gratus[p] circa eum fieret; permittique ei debet ab eis diſcedere,[q] † vel ea compenſare ī portionem pro rata. Quare dicitur, & ſi conditionis implendæ cauſa fuerit quidē datū patrono poſt mortem liberti; repelli eum à contra tabulas bonorum poſſeſsione, quaſi agnouerit iudicium. ¶ Si patronus[r] maior annis vigintiquinque liberti iudicium agnouerit: in integrū reſtitui eum oportere exiſtimamus, vt poſsit contra tabulas accipere bonorum poſſeſsionem.

¶ Paulus.† LEX IX.

QVi in ſeruitutem libertum paternū petierit,[s] nec nomine liberorum[t] bonorum poſſeſsionem accipere poteſt.

¶ Vlpianus.† LEX X.

SI ex patronis alicui ſatisfactū non erit, ita, vt alij ampliùs

l ¶ Auxilium.⁊ quod hoc ſit, ſtatim dices.
m ¶ Non habet.⁊ ſic ſ. de act. emp. l. item. & J. de ſol. l. ſi quis aliam.
n ¶ Subueniendum.⁊ vt agat ad repletionem quaſi de euictione, condictione ex lege, vt C. de inoffic. teſta. l. ſanci mus. circa prin. quę eſt cōtrà. Et hoc eſt, quod ſ. dixit, legitimū auxilium. Vel dic per contra tab. iure iſto incorrecto in patrono, ſiue totum, ſiue pars ſit euicta: & aliud in filio iure nouo. Sed ſi ab initio minus legitima ſit relictum patrono, ad ſupplementum agit, vt no. ſ. eo. l. etiā. §. toties.
o ¶ Relictum.⁊ vt & ſupra de contra tabu. l. ii. §. fina.
p ¶ Gratus.⁊ exiſtēs.
q ¶ Diſcedere.⁊ ſcilicet, donationib. Sed hodie videtur vt agat ad ſupplementū, vt C. de inoffic. teſtamen. l. ſi quando. §. j. vel ibi expreſsit in donando, vt in Quartam impuretur: hic ſimpliciter. Et facit ſ. e. l. etiam. §. fin.
r ¶ Si patronus.⁊ & ſic ad lucrum, vt ſ. de mino. l. ait Prætor. §. ſodie.
Q Vi in ſeruitutem. Petierit.⁊ calumniosè, vt J. eo. l. idem eſt.
t ¶ Liberorū.⁊ No. ergo delictū patris nocere filiis, vt nec ipſi, nec pater eorū nomine petat. Sed arg contra, J. l. quòd ſi pater. in fin. & l. quæritur. Solu. hic erant in poteſtate, quo caſu per aliam viam datur patri bono. poſt. quod eſſe nō debet, vt d. l. quæritur. Vel dic, q̄ hic pater repellitur propter iniuriam, quā ipſe fecit liberto: ibi vero non fecit iniuriā, imò propter iniuriam ſibi factā repellit. Vnde in primo caſu ſeuerius, i ſecūdo benignius cum eo agitur: & facit J. eo. l. ſi filius, q̄ patri. & de verb. ſign. l. licet. §. fi. & J. vnde li. l. fina.
S I ex patronis.⁊ CASVS. In prin. huius l. dicitur. Teſtator libertus erat diues: habebat patronos: vni ex patronis reliquit legitimam portionem & vltra: alij nō: extraneum inſtituit: quomodo erit ſatisfaciendum? Hoc modo, vt de relicto patrono, & extraneo ſupleatur portio eius, cui relicta nō fuit legitima. Idē ſi omnib. patronis nō reliquit, ſed alii tantū, quia debet ſuppleri portio omniū patronorū de relicto extraneo. ¶ Iulianus.⁊ Habebā patrē, & autum: auus exhęredauit me: repellar a ſucceſsione libertorū ſuorum. Si pa-

ter nō exhęredauit me, à libertorū ſucceſsione eorum nō repellar. Quid, ſi pater exhęredauit me? Repellar à ſucceſsione auitorum, & paternorum: quia per ſucceſsionē aui habeo venire ad ſucceſsionē libertorum ſuorum. ¶ Idem ait.⁊ In §. iſto cū l. ſequen, dicit Si pater meus ex hęredat me mala mente. auus meus patrē meū exhęredat: ſi auus deceſſerit prius, quam pater, repellar a ſucceſsione libertorū aui, nō patris. Si autē pater meus ſit exhęredatus a patre ſuo, ego autem nō ſum exhęredatus ab auo, nec a patre meo: adnitar ad bona libertorū vtriuſque. Viuianus.

† Fl. deeſt, libertorū.

a ¶ Relictū eſt.⁊ non enim ſunt duo rei credendi: tunc eſſet ſecus, vt ſ. ſi quis caut. l. ſi duo in prin.
b ¶ Quia per patrē.⁊ non exhęredatum, vel non mala mente, vt infra eod. tit. l. ſi patronus. §. ii.
c ¶ Ipſe non ſit.⁊ ab auo exhęredato: eſt tamen a patre. Sed ſi a nullo, paternorum, & auitorum patet bono. poſ. vt inf. l. proxi.
d ¶ Idem ait.⁊ diſtinguendo caſum propoſitum. Accurſius.
e Q Vod ſi pater. Vjuente patre.⁊ concor. inf. eod. l. quæritur. & l. filius.
f ¶ I patronus.⁊ CASVS. Patronus, dum eſt in militia, fecit teſtamentum iure militari: filium prætermiſit: nunquid repelletur a ſucceſsione libertorū patris ſui, tāquā mala mente exhęredatus? Sic. Sed quid erit? aliquis aſsignauit filio ſuo libertum: poſteà exhęredauit: nunquid vocabit ad ſucceſsionem liberti? Sic. ¶ Si quis non. J In §. iſto poni determinatio multarum legū huius tit. Vos debetis ſcire: filius patroni repellitur a cōtra tabu. liberti. cum mala mente exhęredatur. Dicet aliquis, doceas me, qñ patronus exhęredat mala mente filiū ſuū, & quando bona. Ecce, ſi patronus nō vult fraudare filiū, & eum exhęredat: verbi gratia, Patronus habebat filiū, qui erat furioſus: dicebat patronus, quid faciā? ſi inſtituo filium furioſum, negotia mea diſſipabunt. vnde volo iſtituere talem, & cōmittere fide ipſius, ut cū filius erit ſanæ mentis, reſtituat: hoc caſu nō repelitur a contra tabu. bonorū liberti. ¶ Si quis cum.⁊ Filius eſt exhęredatus: Iudex pronūciauit nō eſſe exhęredatum, propterea non repellitur a ſucceſsione liberti: quia rebus iudicatis ſtandū eſt. Sed ſi p. o parte victus eſt, & pro parte obtinuit, quia inuenitur in totum

† Concor. c. ſi annuū. §. in huiuſmodi quoque litibus ſiue cauſis, quandiu in poteſtate patris exiſtat, nec alias abſque ipſius aſſenſu in iudicio regulariter eſſe poſsit: & gl. i verbo irregulariter. i prin. de ind. li. 6. lib 44. ad edictum.

† Amborum.

† Fl. pater deceſsiſſet

li. 26. Digeſto.

ſua portione ex bonis liberti relinquatur: ei, cui ſatisfactum nō erit, ita actio dabitur, vt eius porſio ſuppleatur ex eo, quod extraneo hæredi, & quod patrono ſupra portionē ſuam relictū eſt.[a] Eadem ratio & ī pluribus patronis libertorū† ſeruabit. ¶ Iulianus ait eum, qui ab auo ſuo exhęredatus eſt, à bonis libertorū eius ſubmoueri: à patris verò ſui libertorū bonis nō excludi. Quòd ſi à patre ſit exhęredatus, ab auo non ſit, non ſolùm à libertorum paternorū bonis, verumentiā ab aui quoq; excludi debere: quia p patrem[b] auitos libertos cōſequitur. Quòd ſi pater eius ſit ab auo exhęredatus, ipſe nō ſit,[c] poſſe nepotem† auitorum libertorum contra tabulas bonorū poſſeſsionem petere. ¶ Itē ait,[d] ſi pater me exhęredauit, auus meus patrem meum, & prior auus deceſſerit, ab vtriuſque libertis me repelli. Sed ſi antè pater meus deceſſerit,† poſteà auus, dicendum erit nihil mihi nocere patris exhęredationem ad auitorū libertorum bona.

¶ Iulianus.† LEX XI.

QVòd ſi pater meus à patre ſuo ſit exhęredatus, ego neq; à prē meo, neq; ab auo, mortuo quidem patre & aduerſus auitos, & aduerſus paternos libertos ius habebo. Viuente patre,[e] quandiu in poteſtate eius† ero, non petam contra tabulas auitorum libertorum bonorū poſſeſsionem: emancipatus nō ſubmouebor.

¶ Vlpianus.† LEX XII.

SI patronus teſtamētō iure militari facto, filium† ſilētio exhęredauerit, debebit ei nocere exhęredatio verū eſt enim hunc exhęreredatū eſte. ¶ Si q̄s liberum[f] filio ſuo aſsignauerit, eūm que exhęredauerit, admitti pōt ad bonorum liberti poſſeſsionē. ¶ Si quis[h] nō mala mente parētis exhęredatus ſit, ſed alia ex cauſa, exhęredatio ipſi non nocet: vt putà, pone furoris cauſa exhęredatū eū, vel ideò q̄ ī pubes erat, hęredē quoq; inſtitutū

exhęredatus: repellitur à cōtra tabulas bonorū liberti. ¶ Ex teſtamento.⁊ Si exhęredatus eſt filius patroni, nec ex illo teſtamēto aditur hæreditas, non tenetur exhęredatus: & ideò non repellitur à cōtra tabulas bonorū poſſeſsione liberti. ¶ Si patroni.] Filius patroni fuit inſtitutus: poſteà ſubſtitutus, & à ſubſtituto exhęredatus: valebit potius inſtitutio quàm ſubſtitutio pro exhęredato: ne indignus cēſeatur bonis liberti. ¶ Si patroni filius emancipatus. ⁊ Si emancipatus filius patroni non vult adire, nec ille, qui in poteſtate, vult retinere: nihilominus prēterius filius vocabitur ad bonorum poſſeſsionem liberti. Viuianus.

rogatum ei reſtituere hæreditatē. ¶ Si quis cùm eſſet exhęredatus, pronunciatus vel perperā† ſit, exhęredatus non eſſe, non repellitur. Rebus enim[k] iudicatis ſtandū eſt. ¶ Si fiilius patroni ex hęredatus, in partem obtinuerit de inofficioſo, ī partē victus ſit, videamus, an noceat ei exhęredatio. Et nocere arbitror: quia teſtamentū valet, à quo exhęredatus eſt. ¶ Ex teſtamēto autē à quo† neque adita eſt hæreditas, neque petita bonorū poſſeſsio, liberis exhęredatio non nocet. Abſurdū eſt enim, in hoc valere tantùm teſtamentum, vt exhęredatio vigeat,[m] cū alias non valeat. ¶ Si patroni filius priore gradu ſit hęres ſcriptus, ſecundo exhęredatus: huic nō nocet exhęredatio, cum voluntate patris vel extiterit hæres, vel exiſtere potuerit. Neq; enim debet videri pater in dignum exiſtimaſſe filium bonis libertorum, quem ad hęreditatē ſuam primum vocauerit. At ne eum quidem exiſtimandum eſt ſubmoueri a bonis liberti, q̄ primo gradu exhęredatus, & idem ſubſtitutus eſt. Ergo is, qui inſtitutus eſt hęres vel primo gradu, vel ſequenti, vel quoquo alio,† licet exhęres ſit eodem teſtamēto, non eſt ſubmouēdus à liberti bonis. ¶ Si patroni filius emācipatus noluerit adire hæreditatem, vel qui in poteſtate eſt, retinere, nihilominus liberti bonorū poſſeſsionem habebit.

¶ Iulianus.† LEX XII.

FIlius patroni exhęredatus, quamuis nepos ex eo hęres ſcriptus fuerit, bonorum poſſeſsionem[n] contra tabulas paternorum libertorum accipere nō poteſt. Licet enim neceſſarius exiſtat patri ſuo: nō per ſemetipſum, ſed per alium ad hęreditatem admittitur. Et certè conſtat, ſi emācipatus filius exhęredatus fuerit & ſeruus eius hęres ſcriptus: & ſi inſſerit ſeruo hęreditatem adire, & ita patri ſuo hęres extiterit, nō habituram† contra tabulas paternorum libertorum bonorum poſſeſsionem.

f ¶ Filium.⁊ quē ſcit ſe habere, vt C. de teſta. milit. l. ſicut. Sed cōtrà inf. eodē. l. Paulus reſpon. in fine. Sol. illa hanc corrigit, Vel hic mala mente, ibi, nō vt inf. ead. l. §. ii.
g ¶ Si quis liberū.⁊ dic vt infra de aſsignā. li. J. §. ſed & ſi poſt. Accurſius.
h ¶ Si quis.⁊ facit ſ. de liberis, & poſthumis. l. militi. & J. eod. l. Paulus. in prin.
i ¶ Vel perperam.⁊ id eſt, vt non oportet: & ſic non tenet exhęredatio. Vel perperā, id eſt, non mala mente parentis.
K ¶ Rebus enim.⁊ Refert ſe ad primū, l. pronunciatus. Et dic ſtandum, vt non vltra procedat: quod eſſet, ſi excludetur a bonis liberorum. Nā non omnis exhęredatus excluditur, ſed is tantū, qui mala mēte eſt exhęredatus, vt ſ. eadem. l. §. ſi quis nō mala. Sic accipitur, ſtandum, ſ. de pac. l. iuriſgentium. in prin. aliàs accipitur, id eſt, parendum, ut C. de re iudi. l. i. & ſ. de ar bi. l. Celſus. §. fi.
l ¶ Victus ſit.⁊ quod eſſe poteſt, vt ſ. de inofficioſo teſtamen. l. nihil. §. fi. & ſ. de leg. ii. l. cum filius. in prin.
m ¶ Vigeat.⁊ vt ſ. de contra tabu. l. filiū. §. j.
F Ilius.⁊ CASVS. Et ſi filius patroni exhęredatus eſt, licet nepos ex eo inſtituitur, nō repellitur a cōtra tabulas. Vnum ſciatis: filius bonorū poſſ. in bonis petere poterit, ſi a patre non eſt exhęredatus: ſed ſi emancipatus eſt prēterius a liberto, vocaret ad cōtra tabu. Viuianus.
n ¶ Bonorum poſſeſsionem.⁊ Refert ergo directò, vel per obliquum ſit hęres: ſic inf. de verbo. ſignifi. ſciēdum. & ſ. de intergu. contrà, J. eod. l. filius. qui patri. in prin.

† Flor. ex quo.

† Fl. ac.

† Fl. a primo.

† Fl. uel alio quo gradu, licet.

† li. 26. Digeſto.

† Flo. non habebit.

† lib. 43. ad edictum.

† lib. 15. ad edictū prouincia.

† lib. 43. ad edictum.

† Fl. aliquo

† Fl. donauit.

† Fl. poteſt.

† Fl. remiſtique ei debet ab eis decedere.

Tu uide in c. ſi vaſſallus eulpam & ibi do. meū Iacobinū de ſancto Geor. poſtbal. in tit. ii de feu. ſue. cōtro. & in c. j. §. deniq; in titu. quæ fuit prima cauſa bene fic. amit. in feu. de quo Hoſtien. in ſum. feu. q. mod. feud. amit. & in c. a. j. §. 1. de ſucceſsio. feu. & Dy. in regula. non debet. de reg. iur. lib. vj.

† lib. 42. ad edictum.

† lib. 44. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVi cùm maior.ⁿ CASVS. Vos habuistis duas causas, propter quas filius patroni repellitur à cõtra tabulas: si libertus filium instituit: vel patronus mala mente filiũ exhæredauit. Assignantur hic aliæ causæ, si filius patroni maior vigintiquinque annorum ac cusat libertũ de crimine capitali: vel calumniosè petit in seruitũ, & succumbat. Videtur accusare de crimine capitali, si accusat de tali, pro quo imponitur mors, vel amissio ciuitatis, & libertatis. Vnũ sciatis: si filiꝰ accusauit libertum, & ipse retorsit in eũ criminẽ: non repellit à cõtra tabulas: quia est ei ignoscendum. Sed quid, si filius accusauit libertũ maternum? nunquid repellit? Certe leges loquuntur in liberto paterno. Quid, si filius accusauit libertum, quia occidit patrẽ. Venia dignus est. Accusare uidetur, si perseuerauit vsque ad sententiã. Et sicut filius repellitur, si accusat eum: ita si fert testimoniũ falsum: secùs si cõtra eum aduocat. Sed quid, si patronus dicat, talis libertus vulnus mortale mihi fixit: vnde mando tibi, ut accuses post mortẽ meam? sed filius accusauit: & non probauit? Non repelletur à contra tabulas. Sed si filius patroni accusauit libertum, & crimẽ probauit, & libertus fuit restitutus? Filius non repellitur à contra tabulas liberti post læsionẽ. Idẽ dicunt quidã in patrono: sed certe aliud, vt no. §. de iure patrona. l. eum, qui. hoc dicit cum l. sequen. Vlpianus.

¶ Vlpianus.† LEX XIIII.

QVi cũ natu maior esset vigintiquinque †annis, libertum capitis accusauerit, [b] aut in seruitutem petierit: [c] remouetur à contra tabulas bonorum possessione. Si verò accusauerit minor, dicendum est hunc non excluldi, siue ipse, [d] siue tutor eius, vel curator accusauerit. ¶ Sed si minor quidem instituerit accusationem, maior autem factus sententiã acceperit, benignè erit dicendum, ignoscẽ ei debere: quia minor cœpit. Neq; enim imputare ei possumus, cur nõ decesserit accusationem: vel, cur abolitionem non petierit: cùm, alterum si faceret, in Turpillianũ incideret, [e] alterum non facilè [f] impetretur. Certè si abolitioni publicè [g] data, repetit iam maior, dicendum est, hunc esse remouendum. Maior enim factus potuit sine† timore deserere † abolitã accusationẽ. ¶ Is demum [k] videtur capitis accusasse, qui tali iuditio appetit, cuius pœna, aut supplicium habuit, aut exilium, quod sit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur. ¶ Si tamen quis libertũ eo crimine accusaue rit, cuius pœna capitalis non est, verũtamen iudicanti placuit augere pœnã, non obest hoc patroni filio. [l] Neque enim imperitia, aut seueritas iudicantis obesse debet patroni filio, qui crimine leuius intentauerit. Sed si non accusauerit, sed testimonium in caput liberti dixerit, aut subiecerit accusatorem; puto eum à contra tabulas bonorũ possessione remoueri. ¶ Si libertus maiestatis crimine patroni filiũ accusauerit, [m] & patroni filius calumniẽ eum capitis puniri desiderauerit, [n] non debet repelli hoc edio. Idem puto, & si ab eo petitus, retorsit in eum crimina. Ignosendum est enim ei, qui† voluit se vlcisci pro uocatus. ¶ Si patris mortem defendere [q] necesse habuerit, an dicendum sit hìc quoque ei succurrendum, [r] si libertum paternum propter hoc accusauerit; medicũ fortè patris, aut cubicularium, aut quem alium, qui crica patrem fuerat? Et puto succurredum, si affectione, & periculo paternæ substantiæ ducente necesse habuit accusationem vel calumniosam [s] instituere. ¶ Accusasse † autem eũ dicimus, qui crimina obiecit, & causam perorari vsque ad sententiã effecit. Cæterùm, si antẽ quieuit, [t] non accusauit. Et hoc iure vtimur. Sed si appellatione interposita desiit, benignè dicetur, non pertulisse accusationem. Si igitur pendente appellatione decesserit, libertus, patroni filius admittetur ad bonorum possessionem: quia ante sententiam† libertus morte subtractus est. ¶ Si patroni filius aduocationẽ accusatori liberti præstitit, non est repellendus. Neque enim aduocatus accusat. [u] Si pater testamento cauerit, [x] vt accusaretur libertus, quasi venenum sibi parasset, aut quid aliud in se admisisset; magi est, vt ignosci libertis debeat, qui non sponte [y] accusauerint. Sed & si accusauerit libertum, & probauerit crimen patroni filius, posteàq; hic libertus sit restitutus, nõ erit repellendus. Crimẽ enim quod intendit, etiã perfecit. [z]

¶ Triphoninus. LEX XV.

IDem & si crimen quidem, quod in liberto probandũ est, meruerat [a] capitis pœnam, benigniùs autem punitus [b] est libertus, veluti tantùm relegatus. De calũniatore enim sensit [c] Prætor.

¶ Iulianus. LEX XVI.

Lib.45.ad edictum.
† Flo. esset quam uigintiquinque.
† Tutore.
† Concor. c. si quis p capitulũ. in gl sup verbo, nõ mariteſtauerit. ibi, Sed contra nemo inuitus accusareo git. Et ibi, Vt nemo inuitus agere vel accusare cõpellatur. 22. q. 2.
† Mortis. Fl. pœna capitis.
† Fl. deest, crimine.
† Fl. fi.
† Iste §. facit ad hoc, quodq; promisit aliquẽ de certo crimine non accusare si adhibeatur intẽtiõ contra iliũ, & ipse vt eũ repellat, excipit de illo crimine, quod tamen non cõtrauenit promissioni: de quo not. in l. ii. §. si publico, per glo. & Doct. J. de adul. & gl. & Doct. in c. i. extra de excep.
† Flo. quia sententia. al. sententiæ.
† lib. 17. disputatio.
† Fl. vlpianus lib. 45. ad edictũ.

a ¶ In seruitutem. § facit §. l. qui cum maior. §. si libertus.
b ¶ Petisse. § facit §. e. l. qui cùm. §. accusasse. cum concordant. Sed argu. contra, C. qui accusare non possunt. l. penult.
c ¶ Non nocet. § ut & §. de iure patrona. l. Diui. & facit infra, eod. l. quæritur.
d ¶ Repellitur. § ut J. proxi. §. & §. de vulga. substi. l. is qui, & de legã. præ. l. 3. in princ. & de iis, quibus ut indig. l. post legatum. §. pen. Accursius.
e ¶ Scriptus. § ex modico: sed non excluditur, & agit ad supplementum? ut §. de iure patronatus. l. diui. §. j. Solutio hic nõ fuit repulsus.
f ¶ Restituere. § vt & §. de inoffi. testam. Papinianus. §. meminisse & de excusatio. tut. legatarius.
g ¶ Legati. § relicti, non tamẽ pro eodem pretio.
h ¶ Dederit. § i. reliquerit libertus.
i ¶ Prælegato.] sed legato relicto.
K ¶ Patrono § instituto ex modico.
l ¶ Auferre constat. § & facit ad id quod diximus §. eo. l. etiam. §. si capitis.
Iberto. § CASVS. Si libertus decedit intestatus sine liberis, primò uocatur patronus, & patrona: eis non existentib. vocantur filij, & filiæ patroni, vel patronæ: & cognati patroni, q. proximi sunt. Super l. ista no. & aduertatis vnũ, quod necessariũ est scire in toto isto tractatu, Qũ non debet patronus præteriri: & qũ potest impunè præteriri. Quidã dixerunt, ex quo libertus decedit sine liberis, non debet patronus præteriri, §. l. j. & x. sed contra eos est quia si decedit sine liberis, videtur, q. aliæ personæ debent uocari. Quid si habet ascendentes? videtur q. debent uocari. J. de succ. ab hęred. l. intestato. Quod si habet collaterales primi gradus, excludunt patronum, instit. de seruis. cog. Et ideò semper debetis exemplificare, si libertus decedit sine liberis, & parentibus, & sine collateralib. primi gradus: tunc voçatur patronus. Viuia.

m ¶ Patroni filio. § nota filio, vt J. eod. §. si libertus. quod facit pro eo qũod nota. in prin. huius l.
n ¶ Accusauerit. § quod potest, vt infra qui accusare non possunt l. penultima.
o ¶ Desiderauerit. § p officiũ, vt C. de calũ. l. i. nõ in modum accusationis, vt C. qui accusa. non pos. l. neganda.
p ¶ Retorsit. § quasi socium criminis: vt sic repellatur ab accusando, vt C. de lib. cau. si filiũ. Et no. ignoscẽdum ei, qui nõ facit sponte, vt inf. proxi. §. & pe. & §. ad syll. l. iii. §. vtrũ. & §. ad legẽ Aquiliam. l. sciẽtiam. §. qui cum aliter. & inf. de iure fisci, l. ii. in prin. & inf. de in iur. l. sed si vnius. §. fi iusu. & C. de transact. l. si quis maior. & de re iudica. l. si se. in princ. & C. de metatis. deuotũ. & §. fi quadru. pau. l. i. §. cum arietes. & C. de admini. tutor. cũ quædam. Sed contrà, §. ad legem Aquil. scientiã. §. sed si defendendi. vbi nõ licet vlcisci: sed hic licet per iudicem.
q ¶ Defendere. § accusando. Accursius.
r ¶ Succurrẽdum. § ne perdat contra tabu. liberti bonorum possessio. etiam si per calumniam accusat, vt subiicit. nõ tamen subueniturur, per calumniam accusat, ne puniatur de calumnia.
s ¶ Vel calumniosam § id est, quæ vere erat calumniosa: sed iudex ignorabat: alioquin repelleret eum. Azo. vt C. ut nemo priua. l. fin. in fine. & facit §. proxi. §. cum suus concor. Accur.
t ¶ Quieuit. § sic §. de inoffi. testa. Papin. §. meminisse. & inf. remratam habe. l. amplius. & instituit. de contrahen. empt. §. j. Sed contra, §. de iure patrona. l. eum. §. fin. & l. sequen. Solu. ibi. Item facit J. eod. l. in seruitutem. §. petisse. Sed arg. cõtra, C. qui accusa. non possunt. l. pen. Sed ibi speciale. Accursius.
v ¶ Accusat. § vt & §. de rei vendica. inter. Sed contrà, §. de inoffic. testa. l. sina. in prin. Solu. ibi.

x ¶ Cauerit. § idem forte & si cęperit accusare, vt §. de inofficio. testamen. l. filius. §. multo. & de bono. posset. l. cum quidam. & de pigno. act. si seruos. & §. de alie. iud. l. nam & si.
y ¶ Non sponte. § vt C. de calum. l. mater. & §. ead. l. §. si libertus. cum concor.
z ¶ Etiam perfecit. § de calumniatore ergo tantum intelliguntur prędicta, vt & inf. l. proxi. & facit inf. de iniur. l. eum, qui.
a ¶ Dem est. Meruerat. § quia vere commiserat crimen, & capitale erat.
b ¶ Punitus. § quod quandoque contingit, vt §. de iis, qui notan. in fi. l. quid ergo. §. pęna.
c ¶ Sensit. § vt & §. l. proxi. in fine.

In

IN seruitutem. § CASVS. Suprà l. proxim. habuistis duo dicta & vnum positum, q si dicatur per calumniam accusare. Quando dicatur in seruitutem petere, habetis in lege ista, Videtur in seruitutem petere, &c. Sed si aliquis non dicit seruum suum totum, sed pro parte, vel in eo habere vsumfructũ: debet repelli à ꝯ tabulas: sed si aliquis petit in seruitutem, & obtinet: non patitur istã pęnam. Dicitur petere in seruitutem & ante lit. contesta. posset tamen pęnitere ante sententiam. Sed si filius patroni petit libertum in seruitutem, debet sibi nocere non suis liberis. Sed si hæres accepit contra tabulas si est scriptus, debet repelli: sed si est relictum à testatore, quod sufficit, repellitur à contra tabulas, si petit. Viuia.

IN seruitutem [a] petisse non is vẽ, qui ei, qui in possessione erat seruitutis, petenti se in libertatem contradixit, verum is, q ex libertate petiit in seruitutem.

¶ Sed & si quis nõ totum suum, sed ꝓ parte, vel vsumfructũ in eo suum dicat, vel quid aliud, quod habere non potest in eo, nisi seruus sit: an repellatur, quasi in seruitutẽ petierit? Quod est ueriùs.

¶ Si petierit in seruitutẽ, & obtinuerit, mox cognita veritate passus sit in libertate morari: non debet ei obesse, maximè si habuerit † iustã cãm errandi. ¶ Petisse [b] in seruitutẽ non videtur, qui ante litem contestatam destitit. Sed & si post litẽ contestatã, dicendum est nec id nocere debere: quia nõ vsq; ad snĩam durauit. ¶ Si patroni filius institutus, vel exhæredatus, † vel si in seruitutẽ libertum paternũ petiit, vel capitis accusauit, non nocet [c] hoc liberis eius, qui in potestate nõ sunt: & hoc dicunt fratres Quintilio Attilicio † rescripserũt. ¶ Si quis bonorũ possessionem contra tabulas liberti acceperit, ab omni liberti iudicio repellitur; [d] nec tantũ si ipsi liberto hæres fuerit scriptus, [e] verum etiã si impuberi filio substitutus. Nam & Iulianus scripsit, Si post petitam bonorum possessionem adierit impuberis filij liberti hæreditatem patronus, denegari ei debere actiones. ¶ Sed & si quid codicillis fuerit patrono relictũ, vel mortis causa donatum, simili modo horum quoque persecutio denegabitur. ¶ Nonnunquã planè post petitam bonorum possessionẽ dabitur patrono legati persecutio, si nihil ad emolumẽtum eius peruenturum sit, quia fortè rogatus est alij restituere. [f]

¶ Præterea, non tantùm quod ipsis nominatim datum est, id se Prætor denegaturum ait: verumetiã si quid proponas ad ipsos p alios peruenturum: vtputà, per subiectas personas; quo quidem sunt habituri, nõ restituri. ¶ Da bimus legati [g] petitionem patrono, si seruo patroni dederit [h] libertatẽ, pretio eius patrono nõ † prælegato. [i] ¶ Ei qui substitutus erit patrono, qui contra tabulas bonorum possessionem petierit, actio eius partis, cuius patrono [k] possessio data erit, nõ datur. ¶ Si patronus sit substitutus, & patronus viuo testatore decesserit, filiũ patroni petentem conta tabulas bonorum possessionem, non solius substituti partẽ occupare, verùm omnibus hęredibus pro parte aliq̃d auferre constat. [l]

¶ Idem. † LEX XVII.

LIberto sine libertis mortuo, in primis [m] patronus, & patrona, bonorum possessionẽ accipere possunt: & quidem simul. Sed & si patrono, [n] & patronæ proximi [o] sunt aliqui, simul admittentur.

¶ Paulus. † LEX XVIII.

PAtronæ quidem liberi etiam vulgò [p] quæsiti accipiẽt materni liberti bonorum possessionem: patroni autem non, nisi iure quæsiti.

¶ Idem. † LEX XIX.

SI patronus ex minore parte, quàm legitima, hæres institutus, falsum testamentum dixisset, nec obtinuisset, [q] non est ambiguum cõtra tabulas ei non deferri bonorum possessionẽ, eò quòd facto suo perdidit hæreditatem, [r] cũ temerè falsum dixerit. † Quòd si ex debita parte fuerit ĩstitutus, siue adiit, siue non, à contra tabulas bonorum possessione repellitur, quasi debitã sibi portionem acceperit; nec poterit contra tabulas bonorum possessionem petere.

¶ Iulianus. † LEX XX.

SI † libertus sub conditione iurisiurandi, quã † Prętor remittit

m ¶ In primis. § etiam ante patrem, & fratrem liberti, ut hic, & infra de suis & legi. l. intestato. Sed hodie cõtrà in vtroque secundum Azo. vt instit. de serui. cogn. in principio. licet Ioan. in fratre dicat non corrigi.
n ¶ Patrono, & patronæ. § mortuis, & est datiui casus.
o ¶ Proximi. § cognati eorum vsque ad quintũ gradum, vt instit. de suc. li. §. multis.
P Atronæ. § CASVS. Liberi patronæ, licet sint vulgo quæsiti, succedũt libertomaterno: liberi patroni ita demũ succedũt si sint legitimę quęsiti. Hoc dicit. Viuia.
p ¶ Etiam vulgo. § facit institut. ad Orficianum. §. penultimo.
SI patronus. § CASVS. Si patronus est institutus ex minori debita portione, & testamentum dixit falsum, & non obtinuit: repellitur à contra tabulas. Sed si patronus partem sibi relictã agnouit: reppellitur à cõtra tabulas. Viuia.
q ¶ Obtinuisset. § id est, succubuisset: & sic facit supra, de inoffic. testamento. Papinianus. §. meminisse.
r ¶ Hæreditatem. § iudicio defuncti delatã. Ergo eadẽ ratione supplemẽtũ. Sed cõtra §. de petitione hæreditatis. Lucius. vbi qui succubuit in falso, dicit nullum. Sol. hic dedistitit ante sententiam. Vel dic, fuit calumniatus: argumẽ. J. de accusati. si cui. §. j. vel verius vt: ibi Itẽ prætrà, C. de inofficio. testa. l. cũ. ubi in falso succumbẽs agit querela. Solu. ibi nihil erat relictũ: hic legitima, vel, minus. Vel ibi per vtranque viã reducebat ad nullum quod nõ fit per cõtra tabulas, ut supra, de inofficio. testamen. l. filio. §. fi. vel alias solue, vt ibi.
SI libertus. § CASVS. Libertus instituit patronũ sub cõditio. iurisiurandi. nunquid repellitur à bonorum possessione in bonis liberti? Sic. Sed qd libertus legauit Titio & rogauit patrono restituere: nunquid Titio denegatur petitio legati, si patrono ex debita parte fuit satisfactum? Sic. ¶ Libertus patronũ. § Si libertus cõiunctim instituit ex

† Fl. deest, hæc negatio.
† lib. 47. ad edictum.
† lib. 43. ad edictum.
† Concor. c. & cũ multa. in gl. super uerbo, hæreditatẽ ibi, Nã matri etiã succedit spurius filius: & testamẽtum matris põt dici inofficiosum. xv. q. viii.
† Fl. Vlpianus lib. 4. Disputa.
† Fl. dixit.
† lib. 25. Digesto.
† Fl. deest, si.
† Alias, quod.

traneum, & patronum indubitanter in eo quadrate, quem habet patronus: non potest conqueri: in illo quem habet extraneus, potest conqueri: vnde ex illo, & ex aliis bonis poterit petere supplere debitam sibi portionem.

¶ Si libertinus.] Libertus filiũ emancipatum suum instituit sub cõditione. in defectũ cõditionis ei instituit patronũ in debita portione. nũquid aliter subuenitur patrono? Et certe excluderur patronus, l. si filius erit nõ hæres, excluditur: si autẽ erit hęres, subuenitur ei, quia poterit petere, vt debita portio suppleat. ¶ Si libertus. § Libertꝰ instituit filiũ emãcipatũ: rogauit alteri restituere: filiꝰ dixit suspectã: coactus

a ¶ In seruitutem. § facit §. l. qui cum maior. §. si libertus.
b ¶ Petisse. § facit §. e. l. qui cùm. §. accusasse. cum concordant. Sed argu. contra, C. qui accusare non possunt. l. penult.
c ¶ Non nocet. § ut & §. de iure patrona. l. Diui. & facit infra, eod. l. quæritur.
d ¶ Repellitur. § ut J. proxi. §. & §. de vulga. substi. l. is qui, & de legã. præ. l. 3. in princ. & de iis, quibus ut indig. l. post legatum. §. pen. Accursius.
e ¶ Scriptus. § ex modico: sed non excluditur, & agit ad supplementum? ut §. de iure patronatus. l. diui. §. j. Solutio hic nõ fuit repulsus.
f ¶ Restituere. § vt & §. de inoffi. testam. Papinianus. §. meminisse & de excusatio. tut. legatarius.
g ¶ Legati. § relicti, non tamẽ pro eodem pretio.
h ¶ Dederit. § i. reliquerit libertus.
i ¶ Prælegato.] sed legato relicto.
K ¶ Patrono § instituto ex modico.
l ¶ Auferre constat. § & facit ad id quod diximus §. eo. l. etiam. §. si capitis.
Iberto. § CASVS. Si libertus decedit intestatus sine liberis, primò uocatur patronus, & patrona: eis non existentib. vocantur filij, & filiæ patroni, vel patronæ: & cognati patroni, q. proximi sunt. Super l. ista no. & aduertatis vnũ, quod necessariũ est scire in toto isto tractatu, Qũ non debet patronus præteriri: & qũ potest impunè præteriri. Quidã dixerunt, ex quo libertus decedit sine liberis, non debet patronus præteriri, §. l. j. & x. sed contra eos est quia si decedit sine liberis, videtur, q. aliæ personæ debent uocari. Quid si habet ascendentes? videtur q. debent uocari. J. de succ. ab hęred. l. intestato. Quod si habet collaterales primi gradus, excludunt patronum, instit. de serui. cog. Et ideò semper debetis exemplificare, si libertus decedit sine liberis, & parentibus, & sine collateralib. primi gradus: tunc voçatur patronus. Viuia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus fuit adire, & restituere nunqd subuenietur filio, tanq̃ pterito heredi. Sic Viuia.
a ¶ Solet. ⁊ vt ſ. de condi. instit. l. quæ sub conditione in princ.
b ¶ Satisfactum. ⁊ ꝓ pter hanc enim satisfactionem legatũ fuerat Titio. Accur.
c ¶ Residuum. ⁊ sub. quod deest ex debito &c. quod est hodie tertia: olim dimidia, vt institu. de suc. liber. §. sed nostra.
d ¶ Pro rata. ⁊ facit ſ. eod. in seruitutẽ. §. fina. Accur.
e ¶ Hęreditas pertinet. ⁊ quia fuit potestatiua. Accur.
† Fl. aufert
f ¶ Bonorum possessionem. ⁊ secundum tabulas. Accur.
g ¶ Pertineat. ⁊ quia nõ fuit potestatiua: & facit ſ. de contra tabulas. l. iij. §. si quis ex liberis. & §. si sub ea.
h ¶ Existimo. ⁊ facit C. de instit. & substitu. l. iiij. Accur.
i ¶ Sed is, cui.] effectu enim hęres est, vt ſ. quod cũ eo. l. si filius §. j. & facit C. de inoff. testamen. l. j. Accur.
K ¶ Onus.] ad hoc ſ. de acquir. hęre. l. cum hæreditate.

EX tribus. ⁊ CASVS. Si tres sũt patroni, & libertus decedit eis pteritis, † vnꝰ omittit petere bonor. poss. alij duo viriliter vocantur. Viuia.
l ¶ Ex tribus. ⁊ facit C. quando non petẽt. partes. l. j. Accur.

SI filiusfamilias. ⁊ CASVS Si filiusfamilias miles manumiserit: illius serui est patronus: vnde debet vocari ad contra tabulas liberti ipse, & filiꝰ ejus: non autem pater eius. Hoc dicit. Viuia.
m ¶ Patri.] vt & ſ. de iure patronatus. l. seruum. in princ.

SI libertus. ⁊ CASVS Libertus instituit extraneum, pręterijt patronũ: patronus dedit se alicui in arrogationẽ: nunquid poterit vocari ad contra tabulas? Sic. si vero institutus omisit habere, succedit ei tanq̃ legitimus hęres. Sed si decedit libertus relicto patrono, & eius filio, & nepote: primò vocatur patronus, & eius filiꝰ: postea nepos. Sed si libertus decedit relicto uno filio ex vno patrono, duobus ex alio: omnes ęqualiter vocantur, vt ſ. de legit. tutoribus. l. iij. § ité quęri potest. Hoc

tere solet, [a] patronũ instituit hæredem, nõ puto dubitãdum, quin à bonorũ possessione submouea tur: verum est enim eum hęredẽ factum. ¶ Si Titio legatum fuisse, eiusque fideicommissum vt patrono restitueret, denegatur legatorum actio Titio, si patrono ꝓ debita parte à scripto hærede fuerit satisfactum. [b] ¶ Libertus patronum, & extraneum cõiunctim ex parte dimidia hrdes scripsit: quadrãs, ex quo istitutus erat patronus, totus ipsi imputari debebit, residuum [c] ex debita sibi parte omnibus hæredibus ꝓ portione cuiusque auferet. † Idẽ seruari conuenit in legato, quod coniunctim patrono, & Titio datum fuerit: vt pars legati in portionẽ debitam patrono imputetur; ex reliqua parte tantum Titio detrahatur, quantum ab hærede pro rata [d] portione. ¶ Si libertinus filium emancipatum sub conditione hæredem instituerit, & deficiente conditione substitutus adierit; quæro, vtrùm patrono aduersus substitutum in partem debitam prætor, an emancipato filio in totam hæreditatem succurrere debeat? Respõdi, cùm pater filium sub conditione, primo gradu hæredem instituit, si deficiente conditione, sub qua filius institutus est hæres, ad secundum gradum hæreditas pertinet, [e] vel ad huc pẽdente conditione filius decesserit; patrono partis debitæ bonorum possessionem [f] aduersus substitutum cõpetere. Idemque est, & si filius vel non petierit bonorum possessionem tempore exclusus, vel repudiauerit. Si verò deficiente conditione hrditas ad filium pertineat; [g] emancipatum potius tuebitur, Prætor aduersus substitutum. ¶ Existimo [h] autẽ quoties sub conditione hæres filius scribitur, aliàs necessariam esse exhæredationem à substitutis, aliàs superuacuam. Nam si id genus cõditionis fuerit, quæ in potestate filij esset, veluti, Cũ testamentum fecerit, puto etiam omissa cõditione filium locum substitutis facere. Si verò conditio nõ fuerit in potestate filij, veluti, Si Titius Consul factus fuerit; tunc substitutus non admittitur: nisi filius ab eo nominatim exhrdatus fuerit. ¶ [Si libertus filium emancipatum hęredem instituerit, eiusque fidei commiserit, vt totã hæreditatẽ Sempronio restitueret,

& filius, cùm spectam sibi hæreditatẽ diceret, iussu prætoris adierit eã, & Sempronio restituerit; non iniquè patrono bonorũ possessio patris debitæ dabitur perĩde, ac si nõ filius, sed is, cui [i] hęreditas restituta est, liberto hęres extitisset. ¶ Itẽ si filius [l] hæreditatem liberti patris omisserit, & cohęres eius toti hęreditatis onus [k] susceperit, dãda erit patrono bonorum possessio: vtroque enĩ casu non filio, sed extraneo pars eripitur.

¶ Idem lib. 16. Digestorum. L. XXI.

EX tribus [l] patronis vno cessante bonorũ possessionẽ petere, duo æquas partes habebũt.

¶ Martianus. LEX XXII.

SI filiusfamilias miles manu mittat, secundum Iuliani quidem sentẽtiam, quã lib. [m] xxviij. Digestorum probat, patris libertum faciet: sed quãdiu, inquit, viuit, præfertur filius in bona eius patri. [m] Sed diuus Adrianus Flauiuo Apro rescripsit, suum libertum eum facere, non patris.

¶ Iulianus. † LEX XXIII.

SI libertus præterito patrono extraneũ instituerit hæredẽ, & patronus antè, quàm contra tabul. bonorum possessionem [n] petierit, in adoptionẽ se dederit, deinde scriptus omiserit hæreditatem, patronus totorum bonorum liberti possessionẽ, vt legitimus, petere potest. ¶ Si libertus intestatus [o] decesserit relictis patroni filio, & ex altero filio duobus nepotibus nepots non admittẽtur, quãdiu filius est: quia proximũ [o] quęque ad hæreditatẽ liberti vocari menifestum est. Si autem ex duobus patronis alter vnũ filiũ, alter duobus reliquisset, [p] dixi viriles inter eos partes fieri.

¶ Idem. LEX XXIIII.

COmmuni liberto, si ex duobus patronis alter iusiurandũ adegerit, † ne vxorẽ ducat, [q] siue † viuo liberto decesserit [r] is, qui extra hanc culpam fuerit, vel superuixerit, partis vtrique debitæ bon. pos. solus habebit.

¶ Idem. † LEX XXV.

QVandiu patrono bonorũ possessio patris debitæ dari potest, exceptio debitoribus dabitur aduersus hæredem petẽtem, si non in ea [s] causa sit patronus, vt bonorum possessionem pro parte debita cõtra tabulas petere possit.

¶ Africa. † LEX XXVI.

LIberto [t] octoginta haben-

dicit. Viuianus.
n ¶ Bonorum possessionem. ⁊ unde legitimi, vt instit. de bonorum possessionibus. §. cum que.
o ¶ Proximum. ⁊ vt ſ. de operis libe. a duobus. & de legi. tut. l. tutela. §. si duo. Accur.
p ¶ Duos reliquisset.] non nepotes. Filii enim cũ nepotibus nõ admittuntur. Azo.

COmmuni. ⁊ CASVS. Libertus erat duorum patronorum: alter coegit libertum iurare, ne nubat: alter viuo liberto decesit: nũquid ille, qui coegit, perdit ius patronatus? Sic, & bonorũ possessio accrescit alteri. Viuia.
q ¶ Vxorem ducat. ⁊ ꝑ qd̃ perdit ius patronatus, vt ſ. de iure patrona. l. q contra. Accur.
r ¶ Decesserit. ⁊ alter patronus: quo casu ad superstitẽ, non filiũ præmortui defertur, vt hic, & ſ. de operis libertorũ. l. a duobus. Sed in eo, quod de iuramẽto dicit, videtur cõtra supra, de iureiurãdo. si duo. vbi dicit, q̃ portio amittẽtis alteri non accrescit. Sed ibi libertus iurauit, & ei suũ sacramentũ prodesse debet: hic uero nõ iurauit, nec aliquid fecit, quod sibi prodesse debeat: imo hic in culpa fuit, q̃ paruit in delicto iubenti patrono. Vel dic, vt ibi: & facit ſ. de authori. pstãd. l. si seruus communis.

QVandiu. ⁊ CASVS. Si patronus est pręteritus a liberto, & alter institutus: quãdiu potest dari bonorum possessio cõtra tabulas patrono, dabitur debitoribus hæreditariis exceptio, si conueniantur. Viuianus.
s ¶ Si nõ in ea. ⁊ verba exceptionis: sic inf. de exceptio. rei iudica. l. ii. & de actioni. & obligationi. qui cum hęrede. sed hodie videtur contrà, vt C. de petitione hęredi. l. fina. §. fin autem.

LIberto. ⁊ CASVS. Libertus habebat in bonis octoginta: legatus fuit ei fundus qui valebat q̃n quaginta, & decessit. Patronus uocabitur quasi sint in bonis centũ. Nec refert, vtrum hęres institutus repudiet legatum liberto relictum necne. Viuia.
t ¶ Liberto.] ad intellectũ huius legis est ſ. de iure patronat. l. si libertus

† Fl. Item cum filius.
† lib. j. institutio.
† Fl. xxvii.
† li. 17. Digesto.
† Fl. itestato.
† li. 65. Digesto.
† Fl. exegerit.
† Fl. vel.
† lib. i. ad Vrseiũ Ferocem.
† Fl. datur.
† li. 2. Quæstio.

libertusin principio.
a ¶ Ampliorem.] scilicet, centum viginti.
b ¶ Repudiatum. ⁊ ſ. ab hærede legatarij. Accursius.
c ¶ Legatarius.] ſ. ad eorum commodum.

VIuo filio. ⁊ CASVS. Si viuo filio patroni exhęredatur nepos patroni, ista exhæredatio nocebit nepoti. Viuianus.
d ¶ Viuo filio. ⁊ facit. ſ. eo. ſ. si ex patronis. §. Iulianus.

SI in libertum. ⁊ CASVS. Si libertus damnatus est de crimine capitali, illud ius, quod habebat patronus si non esset condemnatus, hoc nõ perdet eadẽ dicenda sunt in bonis eorũ qui mortem sibi conscíuerunt. Viuianus.
e ¶ Animaduersũ. ⁊ vt quia suspenditur ꝓ pter delictum: & habes idem infra de bo. dam. l. cùm ratio. §. j.

QVi ex causa.] CASVS Si quis manumittat ex fideicommiſ. non vocatur ad cõtra tabulas, nisi sit filius ea intentione rogatus, vt pro patrono habeatur: quia potest imponere operas, & vocabitur ad bonorum posse ſ. contra tabulas. Viuia.
f ¶ Ab eo petere. ⁊ cõcor. C. de operis liber. l. ij. & de cõtra tabu. li. l. prima & supra titu. primo. l. cerdonẽ. & l. Campanus. & in frã de suis, & legiti. l. iij. ij. respon. & supra de leg. primo. l. videndũ. & de in ius vocan. l. is quoque. Accur.
g ¶ Imponere. ⁊ speciale è filio. In alijs cõtrà, vt suprà hac l. cũ alijs, quæ in hoc ei cõcordant. Sed & in filio videtur contrà, infra de fideicõmiſ. liber. si filius in princ. sed illã secundum istã intellige. Vel solue, vt ibi.

SI quis libertum. ⁊ CASVS. Ego libertum paternum petij in seruitutem, ne causam euictionis mihi pstaret. non amitto beneficiũ bonorũ possessionis. quia non petij percalũniã. supra ea. l. qui cùm maior. Viuia.
h ¶ Non amittit. ⁊ licet succumbat in eo. qd̃ ad seruitutẽ vocat. & facit supra de negogesti. l. at qui. §. cũ me. & infra de iniurijs. l. qui de libertate.

PAtrono. ⁊ CASVS. Si patronus habebat libertũ, & si libertus fundum quẽ emit, ei legat. si patronꝰ agnoscit legatũ non petat bonorũ possessionem. veruntamẽ si euinceretur a patrono, nõ nocet in petẽdo bono

rum posse ſ. Viuianus.
i ¶ Patrono. ⁊ facit ſ. de dote præstanda. l. licet.

SI libertus. CASVS. Fuit libertus meus per alium in seruitutem redactus ab eo manumissus: nunquid debeo vocari ad contra tabul. Certè non. Viuianus.

† Flo. quadraginta.
† Olim licuit cuilibet totã hęreditatem suam relinquere alteri, sed Falcid. ius statuit, q̃ quarta pars hæreditatis debeat relinqui legitimis hęredibus. ca. responsa prudentum. in gl. dist. ij.
† Lib. 4. Quæstio.
† Lib. x. Institutionũ
† Fl. libertinum animaduersũ erit.
† Fl. eadẽ
† Lib. 9. Institutio.
Fl. est, postea.
† Lib. 9. Digesto.

cipere non potest, etiamsi † nihil profecit ei legatum: quia alienã rem legauerat † ei libertus: quia patronus ipse eum liberto vendiderat.

¶ Idem. † LEX XXXII.

SI libertus meus in seruitem redactus, posteà ab alio [k] liberatus sit, & eius cœperit esse libertus; præfertur mihi in contratabulas bonorũ possessione, qui eũ manumisit. [l]

¶ Modestinus. † LEX XXXIII.

SI patronus non aluerit libertum, lex Aelia Sentia adimit eius libertatis causã impositam [m] tam ei, quàm ipsi, ad quem ea res pertinet: [n] item hæreditatem ipsi, & liberis eius: nisi hæres institutus [o] sit: & bonorum possessionem, præterquam secundùm tabulas. [l]

¶ Iabolenus. LEX XXXIIII.

SI libertus, cũ duos patronos haberet, alterum pręteriit, alterum ex semisse hæredem fecit, & alteri extraneo semissem dereliquit; scriptus quidem patronus debitam sibi partem immunẽ habet: de cętera autẽ parte patroni quæ supra debitam ei relicta est, & de semisse extraneo relicto, alteri patrono pro rata portione satisfieri oportet. [p]

¶ Idem. † LEX XXXV.

A Liberto suo hęrede instituto Seius [q] vsumfructum fundi Mæuio lagauit: is libertus Mæuio hærede relicto [r] decessit. Quæro, cùm contra tabulas testamenti † petierit Seij filius aduersus Mæuium, vtrum deducto vsufructu pars debita fundi ei restituenda [s] sit? an solida? quia eorum bonorum acceperit possessionem, quæ liberti fuerint, cùm moreretur filius? Respõdi, Vsumfructum in causam pristinã restituendum puto. Optimum itaque erit, arbitrum postulare, vt arbitrio eius vsusfructus in integrum restituatur.

¶ Idem. † LEX XXXVI.

LIbertus, † qui soluendo nõ erat, pręterito patrono extraneos reliquit hęredes. Quæro, an posit patronus petere contra tabulas bonorũ possessionem? Respondi, Cùm à scriptis hęredibus adita est hæreditas, patronus

K ¶ Ab alio. ⁊ cuius seruus factus est: [illegible] ſ. de Senat. l. fin. [illegible] pra de reli. si mulier. & ſ. ad Ter. l. ii. §. ii & C. de dig. l. i. lib. xii. & infra de re indi. l. sæpe. in §. nam & si libertus. & C. de li. causa. l. principaliter.
l ¶ Manumisit. ⁊ ſ. posteà.

SI patronus. ⁊ CASVS. Si patronus nõ aluit libertũ suum in iure patronatus, l. Aelia Sentia prohibẽte non poterit succedere, vt supra de iure patrona. l. adigere. Viuia.
m ¶ Impositam. ⁊ vt operas. Accur.
n ¶ Pertinet. ⁊ vt sunt liberi, vel hęredes ad quos opere quã doque producuntur, vt ſ. titu. primo. si operarum. & facit ad hãc l. supra de lib. agnoscẽdo. l. alimẽta. & supra de iure patr. l. Diuus. Accur.
o ¶ Institutus. ⁊ scilicet patronus.

SI libertus ⁊ CASVS. Libertus habebat duos patronos vnum pręteriit, alterũ ex semisse instituit, pręteritus ab instituto & ab altero poterit annocare debitã portionẽ. Simile supra de inoffi. testa. l. mater. & supra si pars hæred. l. j. Viuianus.
p ¶ Satisfieri oportet. ⁊ sic supra eod. l. si ex patronis. in prin.

Liberto.] CASVS. Seius libertum suum instituit vsumfruct. fundi alicui legauit: libertus decedit pręterito patrono, & Mæuio instituto nũquid subuenit patrono? Sic in debita portione: veruntamen omnia præstãda sunt Mæuio deducto vsufructu, qui alicui legauit. Viuia.
q ¶ Seius. ⁊ id est, patronus. Accursius.
r ¶ Hærede relicto. ⁊ cum Seius patronus decesserit ante libertum.
s ¶ Testamenti. ⁊ liberti paterni.
t ¶ Restituenda. ⁊ & sic in illo non habebit filius partem.

Libertus. ⁊ CASVS. Libertus, q̃ nõ est soluendo instituit extraneũ & patronũ pręteriit: nunquid patronus poterit bono. posse. cõtra liberti petere? Dicit q̃d nõ, ex quo nõ est soluẽdo. econtra videtur q̃ sic, ex quo inuenit

† Fl. & si.
† Fl. legauerit.
† lib. x. Digesto.
† lib. singula. de manumissio.
† Admittit eius libertatis causa.
† lib. 3. ex Cassio.
† lib. 3. epistolarum.
† lib. 8. epistolarum. intell. huius. l. vid. ꝑ Rebuff. in l. vni. num. 303. C. de sent. quę ꝑ eo q̃ inter.
† Fl. deest, filius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuenit hæredem: tamen dicendum est, ex quo inuenit hrdem, patronus poterit petere contra tabulas bonorum poss. Viuia.

a ¶ Quę inuenit.} sic ʒ.ad leg. Fal. l. 3. in prin.

b ¶ Quod modicum.} i. quia modum.

c ¶ Pertinere.} vt J. si quid. in frau. pat. l. j. §. & aliàs. & ʒ. de mino. l. fin emptionē. & C. de adim. tut. l. lex quæ.

d ¶ Potius.} sic ʒ. mãda. l. cum seruus.

† Fl. inueniat.

I Vlianus.] CASVS. Vos habuistis plura, propter quæ patroni repelluntur à iure patronatus. In l. ista ponunt aliqua, si patronus impositas operas ei reuendiderat: repellitur à contra tab. bonor. poss. Sed si duo sunt filij patroni, un' reuendidit operas, nocet ei, sed nõ nocet fratri. ¶ Si libertus. } Si libertus instituit patronum, & ipse libertus fuit occisus: si patronus adiit hrditatẽ, uel petiit contra tab. ante quàm vindicaret mortem defuncti, uel de familia quæstio habeat, potest repelli à successione eius. Viuia.

e ¶ Iulianus. } facit ʒ. de iure patro. l. sicut & ʒ. titu. j. l. libertus qui. & not. C. de operis liber. l. si quam.

† Flo. qui.

f ¶ De familia. } & hoc dic ut C. eodem. l. cũ fratrem.

QVæritur. } CASVS. Si filius patroni exhæredatur, nepotes ex eo viuo filio patroni excludunt à bon. pos. contra tab. si verò filius patroni, qui erat in potestate, effectus est sui iuris, nõ repellitur à bono. pos. sed etiam eo sublato admittuntur. de iure patron. l. diui.

† li. 11. ad l. Iul. & Papiam.

¶ Si filius liberti. } Si libertus habet filium, & eũ instituit: ille omittit paternã hæreditatem: proficit patrono. Si filius habet substitutum, vocetur ad ʒ tab. vel si non habet, ei succedat, vt J. de legit. hęre. l. intestato.

Fl. libertæ.

† Fl accipiat.

g ¶ Exhęredato. } ma la mente parentis.

h ¶ Per alios. } sic C. de hære. instit. l. neque. & facit ʒ. eod. l. qui in seruitutem. & l. quod si pater. & suprà de in re patronatus. l. qui cõtrà.

† al. filiam.

PAtroni.] CASVS. Si sum patronus, filia mea si sit data in adoptiuam familiam, potest vocari per cõtra tabu. Vnde legitimi ad bona libertorũ meorum. Viuia.

† Terenti' Clemẽs li. 9. ad l. Iuli. & Papiã.

I pater. } CASVS. Si ego patronus exhęredo filium hoc adiecto, uolo q̃ iura patronatus sint tibi saluæ: non officio filio, quin uocetur ad ʒ tabulas in bonis liberti: quia hoc nõ videtur mala mẽte exhęredatus, ʒ, contra tabulas bonorũ possessionẽ pôt petere: quia soluendo hęreditas est, quæ inuenit [a] † hrdes. Et sanè absurdum est, ius patroni in petenda bonorum possessione contra tabulas aliorum computatione, non iudicio ipsius patroni, æstimari, auferriq̃ue patrono qd' modicũ [b] vendicaturus est. Multi enim casus interuenire possunt quibus expediat patrono petere bonorum possessionem, quamuis æris alieni magnitudo, quã libertus reliquit, facultates patrimonij eius excedat, ueluti, si prædia sunt aliqua ex bonis liberti, in quibus maiorum patroni sepulchra sint, & magni ęstimat patronus bonorum possessionis iura, p̃ parte ea ad se pertinere, [c] vel aliquod mãcipium, qd' non pretio, sed affectu sit ęstimandum. Nõ ergo ideò minùs habere debet ius petendæ bonorũ possessionis, quia † animo potiùs, [d] quàm aliorũ cõputatione bona liberti ęstimat: cũ eo ipso sufficere patrimonium videri possit, q̃ & hæredem habeat, & bonorum possessorem.

¶ Vlpianus. † LEX XXXVII. IVlianus [e] ait, Si patronus libertatis cã imposita liberto † reuẽdiderit, filium eius à bonorum possessione submoueri: scilicet, quia nec cõtra tabulas testamenti liberti bonorum possessionem accipiet, † quoties pater eius donũ, munus, operas liberto reuendiderit. Planè si patroni filius libertatis cã imposita reuendiderit, nihilominus familiã † bonorũ possessionem contra tabulas liberti accipere ait: quia filius reuendendo libertatis cã imposita, fratrem suũ nõ submouet. ¶ Si libertus hę redẽ scripserit, isq; priùs, q̃ de familia [f] qõnem haberet, adierit hęreditatem: patronum ad contra tabulas bonorum possessionẽ nõ admitti Iulianus ait. Debuit enim enim & patronus liberti necem vindicare. Quod & in patrona erit dicendum.

¶ Terentius. † LEX XXXVIII. QVæritur, an filio exhæredato [g] etiam nepotes ex eo à bonorũ possessiõe liberti excludant? Quod vtique sic dirimendũ est, vt viuo filio, donec in potestate eius liberti menẽt, nõ admittãtur ad bonorum possessionẽ: ne qui suo nomine à bonorũ possessione submouentur, per alios eam † consequantur. Si autẽ emancipati à patre fuerint, vel alio modo sui iuris effecti, sine aliquo impedimẽto ad bonorum possessionem admittantur. ¶ Si filius liberti, patris sui hæreditatem omisserit, hoc patrono proficiet.

¶ Idem. † LEX XXXIX. PAtroni filia, si in adoptiua familia sit, ad bona libertorum paternorum admittitur.

¶ Idem. † LEX XL. SI pater exhęredato [i] filio ita cauit, vt ius in libertum saluũ ei esset; ad hanc rem nihil ei nocet exhęredatio.

¶ Papinianus. † LEX XLI. SI libertus patrono, quod ad debitã portionẽ attinet, satisfaciat, inuito tamen aliquid extorquere conetur, quid statuendum sit, quæritur. Quid enim, si ex parte debita instituto, decẽ prętereà legentur, & rogetur seruum proprium, qui sit decem, vel minoris pretii, manumittere? [k] Iniquũ est, & legatũ velle accipere, & libertatem seruo non dare: sed parte debita accepta, & a legato † temperare, & libertatem imponere nõ cogi: ne seruum forte de se male meritum † cogãt manumittere. Quid ergo, si solo hęrede [l] eodem instituto idẽ libertus petierit? [m] Si substitutum habebit, ęque decreti remedium poterit procedere, vt accepta [n] debita portione [o] cætera pars ad substitutũ peruenat: ita, vt si forte seruus redimi [p] potuisset, præstaretur libertas. Cessante vero substitutione, patronum hæreditatem liberti amplectentem prętor, qui de fideicommissis cognoscit, libertatem eum seruo imponere coget. †

¶ Idem. † LEX XLII. SI † filius, [q] qui patri hęres extitit, fratrem suum exhęredatũ arrogauit, atque ita hærede eo relicto defunct' ẽ: bonorũ possessionẽ liberti † prĩs naturalis exhęredatus non habebit. Nã cui non ex hrdato † talis adoptio noceret, [r] eo. l. sed patronus. §. si quis. Viuia.

i ¶ Exhæredato. } vt sup. eo. l. si patronus. §. ii. Sed ʒ. tit. ii. l. si operarum. in fine contra Solu. vt ibi.

SI libertus. } CASVS. Libertus satisfecit patrono in debita portione: nunquid poterit repelli a contra tabulas, si eũ instituit in debita portione, & insuper legat ei x. in legato potest eũ grauare in portione. Si autẽ ei non legauit, in portione eum grauare nõ potest, nec legato, vel fideicõmis. vel substitutione. Not. sicut filio non potest imponi in Quarta debita iure naturæ aliquod grauamen: sic nec patrono. Viuianus.

† Quod enim vna via prohibet alia non permittitur: & facit c. vlt. in gl. super verb. vt per sonaliter. post mediũ ibi, Et qd' noĉe meo. extra de offi. deleg.

K ¶ Manumittere. } facit ad id, quod not. sup. ad leg. Falc. l. si ea.

l ¶ Hærede. } in omnibus. Accur.

m ¶ Petierit. } quòd seruus manumittatur.

† lib. x. ad l. Iuliam & Papiam.

n ¶ Accepta. } a patrono. Accur.

o ¶ Portione. } de hęreditate, in qua solus est hęres patronus, qui nõ vult manumittere.

† lib. xii. ad l. Iuliam & Papiam.

p ¶ Redimi. } p substitutum a patrono.

† lib. xii. Quæstio.

SI filius. } CASVS. Filius patroni hæres extitit, & fratrem suum exhæredatum arrogauit: nunquid iste arrogatus post mortẽ fratris vocabitur bonor. possef. liberti? Certe non. nam edictum, quod dat patronis beneficium, & eorum filiis: videtur intelligi de filiis, qui non sunt exhæredati mala mente. ¶ Papinianus. } Libertus fecit Titium cõmilitonẽ hæredem in bonis castrensibus: alius succedit in aliis bonis. Bona castrensia nõ sunt auferẽda a Titio. Sed si patronus non inuenitur habere legitimam portionem, de aliis bonis habebit.

† Fl. inuita re.

¶ Cum filius. } Filius liberti dicitur partus suppositus esse, accipit bonor. poss. vtium patronus posit petere bonor. poss. contra tabulas. Respon. q̃ sic.

† Fl. & legato.

† Concor. c. si quos. de seruis Ecclesiæ benemeritis sibi episcopus libertati donauerit: cõlatã libertatem a successoribus placuit custodiri. & gl. in verb. bene meritos. ibi, nã p̃ præmio remuneranda est seruus libertate. xii. q. secunda.

¶ Si falsum. } Liberti' in prouincia existẽs dicitur fecisse testamentum, & decessisse testatus: alii dixerunt falsum pronũciatum esse testamentum & est appellatum: nunquid patronus poterit petere cõtra tabulas, vel eius filia? Sic, si est falsum, poterit succedere ab intestato, vel poterit petere debitam portionem.

† Fl. cogat. lib. 13. Quæstionum.

q ¶ Si filius. } scilicet patroni exhæredatus mala mente.

† Fl. deesti.

† Fl. possessione libertum.

r ¶ Exhæredato. } si tamen bonis patris abstinuisset.

¶ Noceret. } Io. dicit, quòd hic debet esse aliud, nõ: vt dicas non noceret

noceret, i. non prodesset. Azo. tu dic, idem siue habeas secundum, nõ: siue non habeas.

a ¶ Nocere. } non prodesse.

b ¶ Exhæredato. } hic est sensus: si hic filius, qui frater est adoptantis, abstinuisset à bonis patris, non haberet ius in bonis liberti: sic & nũc cũ est exhrdatus, talis adoptio sibi prodesse non debet, ut habeat ius.

† Fl. irrogaretur.

† Fl. oblitteraretur.

c ¶ Irrogatur. } ut exhæredatus mala mente non habeat contra tabulas.

† Fl. dictũ.

d ¶ Nõ obliteratur. } i. non deletur: sic C. de apostatis. l. 1. qui. Secus si à Deo adoptet', quia omnis macula abstergitur, ut in authẽ. de mona. in princ. col 1 at. j.

† Aliàs, lex est.

e ¶ Paulus notat. } corrigens prædicta.

† Fl. deest, ab intestato.

f ¶ Venit. } ut filij filius.

g ¶ Quod amisit. } amisit enim vt filius.

h ¶ Patrono. } verba veteris legis. Azo. Et dic quòd mater, & filius manumiserũt seruum cõmunem. Sed ʒ hæc, quæ dicit Paulus J. de verb. sign. l. sciendum. §. item. Sol. ibi. Item contra ʒ. de cõtra tab. l. sub cõdi. §. fi. Sol. ibi. Item ʒ. in eod. titu. de contra tab. l. pen. in fi. Sed expone ut ibi. Item ʒ, ʒ. de cond. & demonst. l. fideicommissum. Sed alio casu dicit. Item contra ʒ. eo. l. qui in seruitutem. Solu. ibi. & eodẽ mõ soluitur ʒ. eo. l. quęritur. & l. q̃ si à patre. Item not hic, Quod quis nõ potest per se, potest per alium: sic suprà, de transa. l. qui cum tutoribus. & suprà, quę res pigno. l. 3. & J. de fidei commi. liber. l. si filius. §. erit. & suprà de inof ficio testa. l. filio. §. pe. & §. fin.

† Fl. aufertur: nec bonis cæteris.

i ¶ Alium. } puta, Seium.

K ¶ Nondum.] quia nondum adiit Seius i paganicis: qd' est opus, vt ʒ. eodem. l. etiam. §. ut patronus. quorum causa potest agi non autem pro castrensib. vt C. de inoffi. testam. l. fin. §. si tamen. Sed & pro paganicis ita demum si decessit non i militia. Aliàs posset testari, ut vellet, vt C. de testa. mil. l. milites. Accur.

l ¶ Accepit. } destinatione defuncti, non re ipsa.

m ¶ Eiusdem. } i. alicuius, cuius pars repudiata etiam inuito accrescit, ut C. de cadu. tollen. §. his ita. hic autem duę sunt, ut ʒ. de mili. testam. l. si certarum. §. Iulianus.

n ¶ Intestati.] & ita patrono ab intestato. ut ʒ. de mili. testa. l. si duobus. & C. de test. mil. l. j. & 2. Sed videtur accrescere Titio, ut ʒ. de mili. testa. l. idemque est. Sed illud obtinet, cum solus est hæres institutus extraneus, non commilito, C. de testa. l. 2.

o ¶ Titius. } si ut legitimus ab intestato paganica possideat.

p ¶ Manumissorem. } petentem per unde legitimi, & per bonorum possef. hæreditatis pe. & accipe J. in bonis cæteris, s. paganicis, quæ nondum, &c id est, quæ nondum erant adita ex testamento, cùm nihil Titio auferatur, scilicet de castrensibus.

q ¶ Bonorum possef. } Vnde liberi, quæ est prima inter eas, quę deferuntur ab intestato.

r ¶ Accipere possit. } Vnde legitimi.

s ¶ Et sine dubio. } altius exorditur: & concor. J. de iure fisci. l. edicto. §. cum ante. & de adulte. l. ii. §. fi. & l. seq. & l. si maritus. in prin.

nocere [a] debet & exhęredato: [b] quoniam pęna, quæ legibus, aut edicto irrogãt, [c] † adoptionis remedio nõ obliteratur. [d] † Paulus notat, [e] Ei, qui alio iure venit, [f] q̃ eo, quod amisit, [g] non nocet id quod perdidit: sed prodest, id qd' habet. ¶ Sic edictũ † est patrono [h] eidemq; patroni filio non obesse quod quasi patronus deliquit, si ut patroni filius venire possit.

¶ Papinianus, Castrensiũ † bonorũ Titiũ libertus hęredẽ fecit, cæterorum aliũ: [i] ab intestato † adita est à Titio hrditas. Magis nobis placet, nondũ [k] patronũ bonorũ possessionem cõtra tabulas petere posse. Verũ illa quęstio interuenit, an omittente eo, qui reliqua bona accepit, [l] perinde Titio accrescant, ac si partem eiusdem [m] hæreditatis accepisset? Verius mihi videtur, intestati [n] iure deferri bona cætera. Titius [o] igitur hæres non poterit euitare † manumissorẽ, [p] cum Titio nihil auferatur in cæteris bonis, † quæ nondum ad cãm testamenti pertinẽt. ¶ Cũ filius liberti impubes qui subiectus dicitur, ex prima parte bonorum possessionẽ [q] accipiat, an patronus defuncti bonorũ possessionẽ accipere posit, [r] quæsitũ est. Et si ne dubio, [s] qui sequentis gradus sunt, non admittunẽ interim. Cũ enim pręcedit alia possessio, qui sequitur, accipere non potest. Planè si cõtra eũ, qui subiectus dr̃ fuerit iudicatum: data non intelligitur. [t] Sed & in patrono [u] pendẽte cõtrouersia [x] idẽ erit dicendũ. [y] Planè qd' ad patroni quoq; personã pertinet, differri controuersia debebit. ¶ Si falsum liberti testũ ab aliis in prouincia dictũ, atq; ita res per appellationem extracta esset, defuncta medio tpe patroni filia, quã libertus hęredem instituerat, filio mulieris seruauit Diuus Marcus eam partem bonorũ, quam filia patroni vel iure intestati, si vixisset, habere potuisset. [z] †

¶ Idem. † LEX XLIII. IVlianus putat patronum, qui Titio pro parte dimidia [a] hęre de instituto substitutus, eo [b] deliberante, bonorum possessionem cõtra tabulas accepit, [c] si posteà Titius non adierit hæreditatem, nihil ei qui adiit hæreditatem, abstuliisse; nõ magis, quàm si sub cõditione fuisset institutus. Igitur Titio deliberante res i incerto erit, vtrùmne semis ex substitutiõe in possessionem [d] conuertatur, an Titio adeunte singulis hæredib' partes debitæ auferantur. [e]

¶ Paulus. LEX XLIIII. SI patronum ex debita portione hęredem instituas, [f] & purè roges fundũ dare, eique sub conditione tantundem leges, [h] in conditionem fideicommissum [i] redigitur: erit tamen & hic quod moueat: onerabitur enim patron' satisdatiõe fideicommissi. Sed' dicẽdum est ab eo fideicommissario cauendum, à quo patrono legatũ est, vt vndique patronus suum ius habeat imminutum. ¶ Patronus hęres istitutus, legato ei seruo, p̃ quẽ supplereẽ debita ei portio nõ petet cõtra tabu. bonorum possessionem, quamuis seruus clausis tabulis decesserit. [k] ¶ Si ex bonis quæ mortis tẽpore fuerunt, debitam partem dedit libertus in hęreditate, vel legato, seru' tamẽ post mortem liberti reuersus ab hostibus augeat patrimonium, non potest patronus propterea queri, q̃ minùs habeat in seruo, quã haberet, si ex debita portione esset institutus. [l] Idem est & in alluuione, cùm satisfactum sit ex iis bonis, quæ mortis tempore fuerunt. Idem est, & si pars legati liberto relicti ab eo, [m] cui simul da-

† Fl. potuit lib. 14. Quæstio.

† li. 5. Quæstionum.

c ¶ Non intelligitur. } sic ʒ. de acquiren. hæred. l. filius. & de inoffic. testa. l. filio. in fi. & de tuto. & cura. da. l. Seix.

v ¶ Sed in patrono. } redit ad primum.

x ¶ Controuersia. } suppositi partus.

y ¶ Dicendum. } vt differat, vel vt ei data nõ valeat: hoc probat plane &c.

z ¶ Habere potuisset. } vt & supra de cõtra tabulas. l. sed. & si decesserit.

Vlianus putat. CASVS. Libertus instituit quendam pro dimidia, & alium pro alia dimidia: quendam substituit. Dum deliberaret institutus, & substitutus, patronus petiit contra tabu. si non aditur hæreditas, patronus succedit ab intestato ad contratab.

a ¶ Pro parte dimidia. } in alia Seius fuit institutus: sed soli Titio patronus fuit substitutus.

b ¶ Eo. } scilicet, Titio.

c ¶ Accepit. } & sic cõtra Titiũ & Seium.

d ¶ In possessionem.] secundum tabu. quæ excludit contratabu.

e ¶ Auferantur. } vt & sup. eo. l. si libertus sub conditio. qui habet secundum tabu. vt ʒ. de secund. tabu. l. ii. §. si sub cõditione. Sed videt hunc amodo ex iudicio nõ admitti qui petiit cõtra tabulas, vt suprà eodem. l. in seruitutem. §. si quis bonorum. Respond. hic fit, ne fiat præiudicium cohæredi.

SI patronum. } CASVS. Tu patronum instituisti ex debita portione, rogasti eum, vt alicui daret fundum pure, & alteri fideicommissum subandi. patronus tenetur dare legatum & ille tenetur cauere de fideicommi. prestando.

¶ Patronus. } Si patronus instituitur hæres, & ei legatur seruus, vt habeat portionem: certè non petet contra tabulas. Item libertus dedit debitam portionem patrono: postea auctum est patrimoniũ eius: an patronus posit plus petere? Certe non: nec ideò poterit conquiri, q̃ non habet legitimam portionem. Viuianus.

f ¶ Instituas. } tu libertus.

g ¶ Eique. } patrono.

h ¶ Leges.] id est, præleges a cohærede.

i ¶ Fideicommissum. } fundi purè relicti, quod nunc sit conditionale: & facit ʒ. de leg. i. l. quidam. §. penul.

K ¶ Decesserit. } nam tempus mortis inspicitur, vt suprà, eodem. l. ii. §. i. & inf. proxi. §.

l ¶ Institutus.] facit ʒ. ad leg. Fal. l. serui qui.

m ¶ Ab eo. } cohærede, à quo &c.

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vel hæreditatis.} nam etiam hæredi hæredis accrescit, ut C. de caduc. tollen. in §. his ita.

S I patronus.} CASVS. Patronus est hæres institutus ex sexta parte, ex residua seruus eius: nunquid propterea poterit gauari patronus legatis, & fideicom. Sic, ut non diminuatur eius legitima portio? d. Viuia.

b ¶ Ex sexta.} quę nõ facit tertiam patrono debitam.

c ¶ Ex reliqua parte.} patrono debita, quæ est tertia.

† li. 9. qõn. † aliàs, sex tantę.

P Aulus.} CASVS. Si patronus p error: em iudicium liberti, quod credebat uerũ approbauit: non propterea repellitur à cõtra tabu. bono. possef. Sic & filius, qui deceptus approbauit iudicium paternum, ff. de inoff. testamen. l. nihil. Viuianus.

† li. 3. rhso.

d ¶ Nõ prohibetur.} ut & ff. de pet. hæred. l. legitima. Sed contra, infra, si quid in fraud. pat. l. 3. in princi. Solu. ibi errauit in iure: hic in facto.

† libr. 11. Responl.

P Aulus.} CASVS. Exhæredatio facta à patrono de nepote: non nocet nepoti: aliàs noceret, & repelleretur à contra tabulas. concor. suprà, eo. l. si patronus testamento §. si quis non.

† Flor. est.

¶ Idem. † LEX XLV.

S I patronus ex sexta, b † & seruus eius ex reliqua c parte fit hrs institutus, nec ex serui portione fideicommissum debetur. At si seruus duntaxat hæres institutus est, puto nec hoc ex debita portione præstandum.

¶ Idem. † LEX XLVI.

P Aulus respondit, Patronus, q deceptus falsum iudicium testatoris secutus est, bonorum possessionem contra tabulas testamẽti liberti petere nõ prohibetur. d

¶ Idem. † LEX XLVII.

P Aulus respondit, Exhæredationem nepotis, quæ non nota tæ gratia, e sed alio consilio adiecta esset, † nocere ei non oportere, quò minus contra tabulas libertorum aui bonorum possessionem petere posit. ¶ Quæro, an si Titia patroni filia iactaret † Titium patrem suum prius quã moreretur, literas ad se dedisse, † quibus adiiceret, se per libertos suos maleficiis appetitum, easque literas secuta, † post mortem patris libertos accusaret, † an aliquid ei prodesse f posit hæc accusatio? † Paulus respondit, eam, quæ ex uoluntate patris accusauit, non debere repelli à bonorum possessione contra tabulas: quoniam non suũ iudicium, sed alienũ † secuta sit. 5

* † Fl. iactat

† Fl. fecisse.

† Fl. se secutam.

† Fl. accusare.

† Fl. excusatio.

¶ Patroni filius epistolam talem liberto misit † Sempronius Zoilo liberto suo salutẽ. Ob merita tua, fidemque tuam, quam mihi semper exhibuisti, concedo tibi liberam testamenti factionem: nũquid ex hoc assequetur liberam testamenti factionem? Respon. quòd non.

† Fl. executa.

† Fl. emisse

¶ Paulus respond.} Nepos aui sui uocat ad bon. poss. contra tabulas liberti, si ab eo iniustè exhæredatur.

¶ Paulus respõd.} Si filij præteriti sunt à patre milite, habentẽ pro exhæredatis: tamẽ ista præteritio non excludit eos à bono. possef. contra tabulas liberti. Viuianus.

† Fl. superstitem.

e ¶ Notæ gratia.] id est, non mala mente, vt & ff. eodem. §. patronus. §. fin. & ff. ad leg. Fal. qui fundum. §. qui filios. & ff. de succ. lib. l. j. §. sed si exhęredato. & ff. sol. matri. l. si uerò. §. si filium.

f ¶ Prodesse.} i. non nocere.

g ¶ Secuta fit.} ut & ff. eo. l. qui cum maior. §. fi.

h ¶ Non videri.} vt C. eo. l. fi. contra. Solu. ibi. & facit ff. eo. l. etiam. §. j. & 2. & ff. ne quid in loc. pub. l. 2. §. fi quis.

i ¶ Liberti.} sed non auf, vt subiicit: & institu. de hære. ab intesta. §. cum autẽ. Et est ratio, quia ad hoc, vt quis admittatur per Vnde liberi, oportet q̃ sit de liberis: vel si per Vnde agnati, q̃ fuerit agnatus, & sic cognatus. vt ff. de suis & leg. l. Titius. & vnde cognati. l. i. §. fi quis proximior. in fi. & ad bona liberti admittitur, & qui nunquã fuit eius cognatus.

K ¶ Habeantur.} vt C. de testa. mili. l. ficut.

l ¶ Paternorum.} ff. codẽ si patronus. in princ. contra. Solu. ibi.

Q Væro, } CASVS patronus, vel ei[i] filius liberto tum suum de effractura accusauit: nunquid repellitur à contra tabu. Sic, si accusatio fuit talis, de qua debeat imponi exilium, id est perpetua deportatio. Viuianus.

m ¶ In metallum.] vt quia nocturni, vt ff. de effra. l. fi. Accur.

¶ Secuola. † LEX XLVIII.

Q Væro de eo, qui libertum effracturæ crimine accusauit. Respõdi, si eiusmodi crimine accusatus sit, ex quo, si ꝓbaretur, in metallũ[m] damnatus † esset, denegandã bonorũ possessionem.

† lib. ii. Responso.

Paulus, † LEX XLIX.

L Iberto per obreptionẽ arrogato, ius suum patronus nõ amittit. n

† Fl. datus.

¶ Triphonimus. † LEX L.

N Ihil interest, ipse patronus script[t] hęres ex minore parte adierit hæreditatem, an seruũ suum scriptum iusserit adire hæreditatẽ, quam retinet: nihilominus enim repulsus erit à contra tabulas bonorum possessione. Si tamẽ antè, quàm iuberet liberti hæreditatem adire, seruum vendiderit, o aut manumiserit, & ita ipse nouus libertus, aut emptor hęres extiterit; † verbis edicti nõ prohibetur patronus accipere cõtra tabulas bonorũ possessionẽ p. Sed nunquid Prætor ei denegare possessorias actiões debeat, si fraudẽ edicto eius facere voluerit, † vt pretio vberiore ꝓcepto, vel tacita pactione etiã hęreditatis ex institutione delatæ commodum, q & bonorum possessionis contra tabulas, haberet? Faciliòrque, r suspicio per filium scriptum hæredem, quamuis emancipatum, adeuntem, liberti hæreditatem ipsum patronum habere: s cùm omnia, quæ nostra sunt, liberis nostris ex voto t paremus. Si tamẽ adhuc clausis † tabulis testamẽti liberti (cũ ignoraret iudiciũ eius patronus) eorũq; † suprà scripta sunt, circa institutũ subiectũ iuri suo fecit, amotà fraudis suspi-

† lib. iii. Sententiarum. † Concor. c. & fi illi. ibi, Impiũ enim est, ut quires suas Ecclesię nõ contulerit, ius Ecclesię alienare contendat. Tales igitur liberos successor e piscopusre uocabit: qa eos nõ æquitas, sed improbitas abfoluit Et gl. in verb. reuocabit. xii. q. ii. † lib. 17. dã sputationũ

† Fl. clusis.

† Fl. eorum quid quæ.

gitimam, item ad bonorum possessionem aui petẽdam pertinere.

¶ Paulus respõdit, quamuis filij à patre milite præteriti, ꝓ exhæredatis habeantur, k tamen nõ eousque silentium patris eis nocere debere, vt à bonis libertorum auitorum repelli debeant. Idẽ respondsum est etiam de bonis libertorũ paternorum. l

¶ Secuola. † LEX XLVIII.

Q Væro de eo, qui libertum effracturæ crimine accusauit. Respõdi, si eiusmodi crimine accusatus sit, ex quo, si ꝓbaretur, in metallũ[m] damnatus † esset, denegandã bonorũ possessionem.

Paulus, † LEX XLIX.

L Iberto per obreptionẽ arrogato, ius suum patronus nõ amittit. n

¶ Triphonimus. † LEX L.

N Ihil interest, ipse patronus script[t] hęres ex minore parte adierit hæreditatem, an seruũ suum scriptum iusserit adire hæreditatẽ, quam retinet: nihilominus enim repulsus erit à contra tabulas bonorum possessione. Si tamẽ antè, quàm iuberet liberti hæreditatem adire, seruum vendiderit, o aut manumiserit, & ita ipse nouus libertus, aut emptor hęres extiterit; † verbis edicti nõ prohibetur patronus accipere cõtra tabulas bonorũ possessionẽ p. Sed nunquid Prætor ei denegare possessorias actiões debeat, si fraudẽ edicto eius facere voluerit, † vt pretio vberiore ꝓcepto, vel tacita pactione etiã hęreditatis ex institutione delatæ commodum, q & bonorum possessionis contra tabulas, haberet? Faciliòrque, r suspicio per filium scriptum hæredem, quamuis emancipatum, adeuntem, liberti hæreditatem ipsum patronum habere: s cùm omnia, quæ nostra sunt, liberis nostris ex voto t paremus. Si tamẽ adhuc clausis † tabulis testamẽti liberti (cũ ignoraret iudiciũ eius patronus) eorũq; † suprà scripta sunt, circa institutũ subiectũ iuri suo fecit, amotà fraudis suspi-

K ¶ Habeantur.} vt C. de testa. mili. l. ficut.

l ¶ Paternorum.} ff. codẽ si patronus. in princ. contra. Solu. ibi.

Q Væro, } CASVS patronus, vel ei[i] filius liberto tum suum de effractura accusauit: nunquid repellitur à contra tabu. Sic, si accusatio fuit talis, de qua debeat imponi exilium, id est perpetua deportatio. Viuianus.

m ¶ In metallum.] vt quia nocturni, vt ff. de effra. l. fi. Accur.

Liberto. } CASVS Si tu furtiuè arrogas libertum meum, propterea non perdo ius meũ, nec repellor à contra tabul. bono. poss. Nam libertus alienus non debet arrogari, sine patroni voluntate, ff. de adopt. l. si pater. §. vlti. Viui.

n ¶ Non amittit. } vt ff. de in ius voc. l. sed & §. fi. §. patronum.

Nihil interest. } CASVS Si patronus institutus sit hæres à liberto: licet ex minori parte, non admittitur ad contra tabulas similiter & eius hæres Vnum sciatis: si patronus libertũ, aliàs seruum suũ antequam iubeat hęreditatem adire, vendiderit, vel manumiserit: non repellitur à contra tabu. nec denegantur act. bono. possef. Sed si patronus fraudet. vt liberiore pretio percepto: tũc repellitur. Sed si scriptas est filij[t] patroni, & adiuit voluntate patroni: patronus repellitur.

¶ Si patronus] Patronus fuit istitutus ex debita portione, rogatus fuit hæreditatem restituere, dixit hæreditatem suspectã: coactus fuit adire, & restituere: nunquid repellitur à contra tabulas Respond. quòd sic.

¶ Si debenti.} Patronus debet liberto certã quantitatẽ pecuniæ libertus reliqt ei liberationẽ: ille suscepit liberationem vel pacto, vel acceptilatione: nũqd vĩ eius iudiciũ agnouisse? fic: & ideò repellĩ à cõtra ta. Viuia.

† Fl. uoluit. & intell. hu ius. § uid. p Io. Hannibal. i. l. post cõtractum nu. 110. de donat.

† Fl. deest, &.

† Fl. petita bonorum possessione.

† Fl. Claudianis temporibus.

† Alias, Sabellio. Flo. Velleo.

† Fl. hostelio.

† Fl. haberet.

† Fl. quandoque is. vide Aug. ij. & eme. c. 7.

† Concor. gl. in verb. lecta, ibi, assignare autẽ, fit verbis nuru, testamento, vel codicillis. c. appellatio. de appella. li. vi.

o ¶ Seruum vendiderit.] patroni institutum à liberto.

p ¶ Bonorum possessionem.] quia alius est hæres, non ipse.

q ¶ Commodum.] quia plus vendit, quia est institutus Accur.

r ¶ Faciliorque] scilicet, est.

s ¶ Patronũ habere.] scl. hĩditatẽ quasi eũ habet pr̃ cũ habet filius.

t ¶ Ex voto.] vt infrà, vnde lib. l. scripto. & de bo. dam. cùm ratio. & ff.

& ff. de inoff. testa. nam & fi.

a ¶ Patroni.} mortuũ. Accursius

b ¶ Quem.} filium patroni.

c ¶ Hæredem.} patri adoptiuo.

d ¶ Hæres.} liberti. Accursius.

† Fl. suo iure in bonorum.

c ¶ Vt patris.} f. adoptiui Accur.

f ¶ Bonorum possessionem.] facit ff. de leg. præstan. l. filium. §. omnibus.

† Fl. dixit.

S I eundem.} CASVS. Accusauit libertum paternũ de crimine capitali per calumniam: non potero vocari ad contra tabulas vt dixit Labeo. Sed vĩ cõtra, quia Paulus contradicit. Accusaui quendam seruum de crimine capitali: ille est factus libertus patris mei, nunquid vocabor ad contra tabulas eius? Et certe nihilominus. Viui.

g ¶ Et tu.] filius patroni.

h ¶ Manumisit.] f. antè: nam dicit, libertum

i ¶ Imò contra.] f. quãdoque: ut probat. Accursius.

† Fl. deest, debitam.

† Fl. religasset.

K ¶ Seruum.} f. alienum.

l ¶ Factus fuerit.} qa fortè emit: non enim facilè poterat desistere: ut argu. ff. eod. l. qui cum maior. §. j.

¶ DE LIBERTIS VNIVERSITATVM. ¶ ADDITIO

De libertis singularũ personarum superioritit. dictum est, Verum qa aliqui sunt liberti vniuersitatũ, ponit huiusmodi rub. Si qd ius habeat vniuersitas in eis, videamus. Viuia

† F. Labeo lib. j. Pithanon à Paulo epitomatorum.

M Vnicipib. } CASVS. Si municipes alicuius municipij manumittunt seruum suũ cũ iuris solemnitate: ualet. Et qd̃ ius priuatis in suis libertis daf, idẽ ius municipes habeẽ possunt & sic bonorũ poss. Vnde legitimi, & succedere ab intestato. Vnum sciatis, si municipes ñ petuntintra tps qd̃ deberent, excludunt. Vim ¶ Municipib. } i. ip si vniuersitati.

† Flo. de libertis Vniuersitatum

† lib. 49. ad edictum.

n ¶ Non possunt. } f. facilè secundum Io. ut ff. de ori. iuris. l. 2. §. de inde quia difficilè. Azo. & sic intelligitur ff. de acquir. possef. l. j. in fin. & ff. de dol. si ex dolo. §. j.

o ¶ Per alium.} de hoc non est dubium, ut ff. de acqui. pos. l. 2.

p ¶ Possit.} ut ff. ad Senatuscon. Treb. l. omnibus.

q ¶ Senatusconsulto.} cuius uerba non habemus: sed facit C. de hæred. institut. l. hĩditatis. Itẽ & legitima defertur patrono hęreditas liberti, ut ff. de suis, & legi. l. 3. §. fi municipes.

r ¶ Et bonorum quoq.} ut & ff. de bono. poss. l. 3. §. à municipibus. & facit ff. de arb. l. item si. §. principaliter.

s ¶ Potuerunt.} eligendo, & decernendo syndicum, vel actorem.

¶ DE ASSIGNANDIS LIBERTIS.

¶ ADDITIO *Quia liberti, de quorum operis, & bonis, & quorũ iure patronatus dictũ est, plerunq; assignãtur: ponitur rubrica, de assignã. liber. à patre inter liberos. nã aliqũ habet pater plures liberos, & nult uni assignare libertũ suum: quod facere licet: & iõ dicit rub. de assignan. liber.*

petitam bonorum possessionẽ † ipsi acquirere Sed qua ratione Senatus censuit, vt restituti eis ex Trebelliano hęreditas posit, P & † qua ratiõe alio Senatuscõsulto ¶ hęredib[e] eis institutis à liberto, acquirere hæreditatẽ ꝓmissum est: ita & bonorum f quoq; possessionẽ petere dicendum est: tẽporaq; bonorũ possessionis petẽdæ cedere municipib. exinde, ex quo decernere de petenda potuerunt. g Quod & Papinianus respondit.

† Fl. petita bonorum possessione.

† Fl. deest, &.

S Enatusconsulto. } CASVS. Fuit factum Senatuscon. temporibus Diui Claudiani, quo cauetur, vt liceat patri inter liberos libertos assignare. Sunt verba Senatuscon. talia, Si pater habet plures liberos, & velit vni ex liberis assignare libertũ: põt facere inter viuos & in testamento: & non solũ assignare vnũ, imò plures. Et licet sit locus Senatusc. in singulari numero, vt possit assignari, f. filio: tamen pater filiis suis assignare põt verbo pluralis numeri. Assignare etiam põt verbo, nutu, & testamento, & codicillis. Filio ex hæredato potest assignare. Sed si prius assignaret, & post exhæredaret mala mẽte: nõ valet. Sed si assignauerit filio, & ipse repudiat: admittuntur fratres. Sed si assignauit vni vnum, alteri duos: valet. Et si assignauit vnũ, & decessit, alii filii vocant ac si nõ esset facta assignatio vni. h. d. l. ista cum l. seq. & prin. l. sequẽtis. Viuia.

† Fl. Claudianis temporibus.

† Fl. hostelio.

† Fl. haberet.

† Fl. quandoque is. vide Aug. ij. & eme. c. 7.

t ¶ Claudiani. } id est, tẽpore ipsius Claudii.

v ¶ Rufo. } hic vocatur Velleius Rufus. Sed institu. eo. §. fin. Sibilius Rufus.

x ¶ De liberto. } sub. & de libertã.

y ¶ Is, eave. } ista duo pronomina ad liberos referuntur. Et omitte hic, & iunge inf. consecutus conse. &c. & media leg. prius.

z ¶ Esse desisset. } p mortem naturalẽ, vel ciuilem, vt deportationem, vt no. infrà codẽ l. iii. in fi.

a ¶ Ex liberis quis. } scilicet, is, cui est assignatus, decesserit, vt instit. eodem. § j. & supra de bon. libe. l. etiã. §. fi capitis.

b ¶ Assignari. } & vendi, & promitti, vt suprà de actio. empt. l. fin. & legari, vt suprà de legatis. l. id quod, & facit suprà fami. erciscun. l. propter. & de acq. hær. l. fi seruum.

c ¶ Assignare. } ad hæc, & sequentia facit infrà e. l. assignare. & l. fin. insti. eo. §. fi. & suprà de supel. legat. l. Labeo. in fi. & C. de fideicõ. l. & in epistola. Accur.

d ¶ Sed & si exhĩdato. } facit ad hæc, & sequẽtia ff. de bo. li. Paul[s] rndit exhæredationẽ. & ff. de bo. pos. cõtra tab. non putauit. §. fi quis.

Eorum.

De assignandis libertis.

TITVLVS IIII.

¶ Vlpianus. † LEX Vnica.

M Vnicipibus[m] plenũ ius in bonis liberorum, libertarũque defertur: hoc est id ius, quod etiam patrono. Sed an omnino petere bonorũ possessionẽ possit, dubitaf. Mouet enim, q̃ consentire non possunt[n] sed per alium[o] possunt

De assignandis libertis.

TITVLVS IIII.

¶ Vlpianus lib. 14. ad Sabinũ. L. I.

S Enatuscõsulto, qd̃ factum est Claudiani[t] tẽporibus † Velleio † Rufo [u] † & Asterio Scapula cõsulibus, de assignandis libertis in hęc verba cauetur, Siqs duos, plurẽsve libertos ex iustis nuptiis q̃sitos ĩ potestate habens, † de liberto, [x] libertàve sua significasset, cui ius ex liberis suis eũ libertũ, eãve libertã esse vellet; is, [y] eàve, qñ is, † qui eum, eãve manumisit iter viuos, vel testamẽto, ĩ ciuitate esse desisset, [z] solus ei patrõus, solàve patrona esset perinde, atque si ab eo, eàve libertatẽ cõsecutus, cõsecutàve esset, vtiq;, si ex liberis quis[a] in ciuitate esse desisset, neq; ei liberi vlli essẽt; cæteris ei[b] liberis, qui manumisit, perinde omnia iura seruẽtur ac si nihil de eo liberto, eà ve liberta is parẽs significasset. ¶ Quãuis singulari sermone Sẽatuscõsul. scriptũ est: tñ & pluribus liberis, & plures libertos, libertàsve posse assignari certũ est. ¶ Is quoq, libertus, qui apud hostes est, assignari[b] potest. ¶ Assignare[c] autem † quis potest quibuscũq; verbis, vel nutu, vel testamẽto, vel codicillis, vel viuus: adimere assignationẽ etiã nuda voluntate poterit. ¶ Sed & si exhæredato [d] filio libertum quis assi-

† Fl. petita bonorum possessione.

† Fl. deest, &.

† Fl. Claudianis temporibus.

† Alias, Sabellio. Flo. Velleo.

† Fl. hostelio.

† Fl. haberet.

† Fl. quandoque is. vide Aug. ij. & eme. c. 7.

† Concor. gl. in verb. lecta, ibi, assignare autẽ, fit verbis nuru, testamento, vel codicillis. c. appellatio. de appella. li. vi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eorum.ℨ duorum:
b ¶ Excluditur.ℨ hoc ideò quia in capita distribuitur hæreditas, ut insti. de succe. lib. §. multis. & ſ. titu. 2. ſi libertus præterito. in fine. & dic utrumquè patronum mortuum, ne fit contra, iuſtra eodem. ſi ex duobus.
c ¶ Frater eius.ℨ cui fratri non eſt aſsignatus.
d ¶ Hæreditatem.ℨ liberti.
e ¶ Capite minutus.ℨ maxima, vel media di. aliàs ſecus, ut ſ. tit. 2. l. ſi libertus præterito. in prin. & l. patroni filia. imo etiam minima ut ſi emancipeſ, ut inſt. eo. §. vnde quæritur.
f ¶ Ed ſi is. Et fratre.ℨ patrueli. Az. &, ſub. ſcilicet, nec habeat ibi copulam: imò conſanguineo. H. & habeas hic copulam, & alterius, &c. & vtraque bona.
g ¶ Nepotem.ℨ ſ. filio decedentis.
h ¶ Quem.ℨ ſ. ſemiſſem eſt habiturus.
i ¶ Filius.ℨ ſcilicet alter, cui non fuit aſsignatus.
K ¶ Aſsignaſſem.]patet, q̃ licet filius alterius patroni deberet præferri huic nepoti, ut ſ. titu. 2. l. ſi libertus præterito. §. 1. tñ hic nepos retinet per patruũ, licet ſibi patruus habere non poſsit: ſic 1. prox. Sed ſi hic filiꝰ non ſuiueret, alterius patroni filius preponeretur nepoti meo.
l ¶ Idem erit dicendum. Nepotẽ.ℨ ex altero filio.
m ¶ Nepos.ℨ cui aſsignatus eſt libertus.
n ¶ Hæreditatem.ℨ liberti.
o ¶ Patrui.ℨ qui & patronus erat. ſed nõ ſuccedebat, phibente aſsignatione facta in filio alterius fratris. H. Idẽ ſi uiuat ſuus pater, ut 1. proxim.
p ¶ Patroni filij.ℨ ſ. poneretur enim ei alterius patroni filius.
q ¶ Poſſe.ℨ repetit prædicta, ut addat ibi, Vnde, &c. & facit inſt. eod. §. non tantum.
r ¶ Placet.ℨ aſsignati.
s ¶ Vtrumque.ℨ id eſt patrem eius, & filium.
t ¶ An autem.ℨ licet aſsignatio tenet de nepote viuo patre nepotis, dubium tamẽ erat an ſuccedat, & dicit, q̃ ſic: & probat per ſimilia. Et facit ſ. d. bo. liber. l. ſi libertus præterito. in prin.
u ¶ Caſtrenſem.ℨ ut ſ. de bon. libe. l. filius. Idem hodie in aduentitia cauſa.
x ¶ Emancipatos.ℨ ponit, quod dixit ſ. l. 1. §. vtique. ibi, Neque enim liberti &c.
y ¶ Ad legitimam.ℨ de iure ciuili: ſed per prætorem, ut infra ſtatim ſequitur.
z ¶ Non poſſunt.ℨ ſcilicet, emancipati.
a ¶ Præferendos.ℨ Prætoris iure.

† Intel. luius text. ui. per Anto. Rub. i l. pater filiũ. n. 37. de inof. fic. teſt. & i l. Imperator. nu. 68. de leg. 2.
† Flo. utrũ tres, ut duas.
† li. 4. Senatuſconſ.
† lib. 15. ad Sab. al. 14.

gnauerit, valet aſsignatio: nec nocet ei nota exhæredationis, quantum ad ius patronatus. Sed & ſi poſt aſsignationem fuerit exhæredatus, non ſemper exhrdatio adimet aſsignationẽ, niſi hoc animo facta ſit. Sed ſi is cui aſsignatus ẽ, repudiauerit, puto verius (quod & Marcellus ſcribit) poſſe admitti fratres eius. ¶ Si ſit ex vno patrono filius vnus, ex altero duo, & vni eorũ libertus aſsignatus ſit, videndum eſt, quot partes fiãt hrditatis liberti: & vtrum tres, an duas † habeat is, cui aſsignatus ẽ, id eſt, ſuã, & fratris, an verò æquales partes fiant: quoniam per aſsignationem alius excluditur. Et Iulianus libr. lxxv. ſcripſit, magis eſſe, ut beſſem hic habeat, qui fratrem excludit. Quod verum eſt, quandiu frater eius viuit, vel admitti potuit ad legitimam hæreditatem. Cæterùm, ſi fuerit capite minutus, equales partes habebunt.

¶ Pomponius. † LEX II.

Sed ſi is, cui aſsignaſſem, deceſſiſſet relicto filio, & fratre, & alterius patroni filio: ſemiſſem habiturum cum nepotem, quem h eſſet filius meus is, qui viuit, habiturus, ſi ego eum libertum non aſsignaſſem.

¶ Vlpianus. † LEX III.

Idem erit dicẽdum, & ſi is, qui filium, & nepotem l habebat, nepoti libertum aſsignauerit: admittetur enim nepos m ad legitimam hæreditatem, n licet ſit alterius patroni filius: & hoc cõtingit patrui o vita. Cæterùm, ſi ille non eſſet, nihil ei prodeſſet aſsignatio ad diminuendum ius alterius patroni filij. p ¶ Poſſe q aũt & nepoti aſsignari certum eſt: & præferri filio nepotem aſsignatoris conſtat. Vnde quæri poteſt, an ſi filium habeat, & ex eo nepotẽ, poſsit, quaſi duos habeat in poteſtate, ius Senatuſconſulti inducere? In qua ſpecie cùm placeat r etiam ei, qui in poteſtatem recaſurus eſt, aſsignari, quare nõ admittimus, cùm vtrumque s eſſe in poteſtate negare non poſsimus? An autem t iure ad legitimã hrditatẽ admitti poſsit hic, q̃ in poteſtate eſt, tractari põt. Et cùm multi ſint caſus, quibus & libertum habere, q̃ i poteſtate eſt, poſsit, cur non hoc quoq; admittendũ ſit, vt per eũ pater ad legitimæ hæreditatis admittatur emolumẽtũ? qd̃ & Põponio rectè videt. ¶ Habẽt aũt libertos ẽt filijfamiliàs: vtputa, ſi caſtrẽſem u ſeruũ eorũ manumiſerint. ¶ Emãcipatos x quoq; filios eius, cui aſsignat y eſt libert z habere cõmodũ Senatuſcõ. puto, nõ, vt ad legitimã y hæreditatẽ admittãtur, ſed ad ea, quę poſſũt. Secundũ qd̃ liberto inteſtato defuncto, qm̃ ad legitimã hęreditatẽ admitti non poſſunt, a vidẽdũ, ne admittatur filius aſsignatoris i familia remanẽs, an nõ. Et puto emãcipatos pprætorem, pferendos. a Liberos aũt eiꝰ, cui aſsignatꝰ eſt, accipe debemꝰ nõ ſolũ filios, verũetiã nepotes, neptes, & deiceps deſcẽdentes. ¶ Si qs duob b aſsignauerit libertũ, & alter in ciuitate eſſe ſine liberis deſierit, b alter non:

¶ Pomponius. † LEX IIII.

Vel viuus c ad ſe hæreditatẽ liberti d ptinere noluerit. †

¶ Vlpianus. † LEX IV.

Vtrũ portio eius, qui in ciuitate eſſe deſiit, vel repudiauit, in familiã e redeat? an verò ei potius accreſcat, in cuius pſona durat aſsignatio? Et Iulianus lib. lxxv. ſcripſit aſsignationẽ in huiꝰ ſolius pſona locũ habere, & ſolũ admittendũ, qd̃ verũ eſt. Quod ſi nõ ſine liberis deceſſerit, an cũ viuo admittãt? Et puto adhuc ſolũ admittendũ: defuncto aũt eo, liberos alteriꝰ ſuccedere, nõ i familiã libertũ redire. Sed ſi ex duo bꝰ iſtis alter filios, alter nepotes reliq̃rit, an ſimul ad legitimã hęreditatẽ admittãt? Et puto f etiam † ordinem inter eos faciendum.

¶ Martianus. † LEX VI.

Si ſeruus liber eſſe iuſſus fuerit, & filio legatꝰ, deinde teſtator viuꝰ eũ manumiſerit, ad filiũ libertꝰ quaſi aſsignatꝰ ptinet. Hoc ita eſt, ſiue expreſſum ſit, ſiue certè ĩtellexerit, g † nõ quaſi ſeruũ eũ legaſſe, ſed quaſi libertũ aſſignaſſe.

¶ Scæuola. † LEX VII.

Aſsignare & purè, & ſub conditione, & per epiſtolã, vel teſtationẽ, vel chirographum poſſumus: quia aſsignatio liberti neque quaſi legatũ, neq; quaſi fidei comiſſum percipitur: deniq; nec fideicommiſſo onerari h poteſt.

¶ Modeſtinus. LEX VIII.

¶ Si quis duob.ℨ CASVS. In §. iſto cũ duabus ll. ſequen. dicitur, pater libertum ſuum duobus ex filiis ſuis aſſignat: alter eſt deportatus ſine liberis, uel repudiat hæreditatem liberti: remanet alter in ciuitate, & liberti hæredita. nõ repudiati nũquid portio illius accreſcit alteri? Sic: nam iſta aſsignatio eſt intelligenda, ſi ambo uiuant in ciuitate, ambo ſint patroni. Sed ſi alter deportatur, & alter morietur cum liberis: eius liberi vocantur ad hæreditatem liberti. Viuia.
b ¶ Deſierit.ℨ morte naturali: uel ciuili, ut deportatione: nam & tunc liberti remanent liberis ſuccedendum, ut not. infra de inter. & re. l. iii. §. i.
c ¶ Vel viuus.ℨ patronus.
d ¶ Liberti.] mortui: nam in uita non tenet repudiatio, ut ſ. de acquir. hæred. l. qui ſuperſtitis.
e ¶ Vtrum. Familiãℨ patroni.
f ¶ Et puto.] Not. ius accreſcendi mirabile. Nam alias poſt ius acquiſitũ ceſſat ius accreſcendi in uſufru. ut ſ. de uſufruct. ac. l. 1. §. ſi. & facit inſti. de leg. §. ſi eadem. & C. ſi ſoc. lib. Imp. l. 1. lib. x. Sed contra, inſtit. eod. §. datur. Solut. refert, uni eorum aſsignauerit, ut tunc eo decedente ad eius liberos, ut ibi: an duobus, & tunc altero deficiente ad alterum alterius ſobole excluſa. Accurſius.
g ¶ Iſeruus.ℨ CASVS. Teſtator ſeruum ſuum iuſsit liberum eſſe, eundem filio ſuo legauit, poſtea eundẽ manumiſit: nunquid ad filiũ tanquam aſsignatus pertinebit? certè ſic. Viuianus.
h ¶ Intellexerit.ℨ hic eſt tacita aſsignatio.
Aſſignare.] CASVS Pater poteſt aſsignare libertũ filio ſuo purè, ſub conditione: & inter præſentes, & inter abſentes poteſt: & quaſi iure legati, & fideicommiſsi.
h ¶ Onerari.] ſic ſupra de legatis primo. l. videndũ. & C. de leg. l. ab eo. & facit infrà de verborum ſignific. l. aſsignare. & ſ. eod. l. 1.

† lib. 4. ſenatuſconſulto.
† Vide Augu. lib. 4. comen. c. vlt.
† lib. 14. ad Sabinum.
† Fl. admittantur.
† Fl. deceſſ. etiam.
† lib. 7. inſtitutio.
† Fl. uel certe intellexit.
† lib. ii. Regula.
† lib. 7. Differentia.

l. 1. §. aſsignare.
Iberi patroni.ℨ CASVS. Liberi, patroni licet cenſeanẽ patroni, tamen libertum patris ſui nõ poſſent aſsignare, licet patẽr eis aſsignaſſet. Viuia.
a ¶ Non poterunt.ℨ nec poteſt iudex aſsignare, ut ſ. d̃ iu. patro. l. ſi.
Trum ei.ℨ CASVS. Et certe poteſt patronus aſsignare libertum filio, q̃ eſt in poteſtate eius, & etiam emancipato. Viuia.
b ¶ Pauciores.]ſi eũ viuum ſolum haberet, fruſtra fieret aſsignatio: quia ſolus, & ſine aſsignatione eum habiturus eſt. Azo.
c ¶ Poſſe.ℨ an emancipato poſsit aſsignari? Placen. ſic: & dicit hic poſſe ẽt emãcipato aſsignari. Sed cõtra inſti. e. §. daũ ubi per ſuperuenientem emancipationẽ euaneſcit aſſignatio. Sed dicit P. ſi eſſe inconueniens, ut ſ. d̃ arb. l nõ diſtinguimus. §. ſatiſdatio. Sed Io. dixit nõ poſſe aſsignari emãcipato, per l. contrariam: & hic etiam dixit poſſeſ. fil io in poteſtate conſtituto. & in d. l. de arbit. nõ dicit extingui cõpromiſſum, ſed arbitrum nõ cogi pronunciare.
c ¶ Poſſe.ℨ ſcilicet, ei ſoli aſsignare, q̃ eſt in poteſtate, ſecũdum, Azo.
Vb conditione.ℨ CASVS. Si aliqs libertus aſsignatur filio patroni, uel ſub cõdi. uel in diem: pendẽte die, uel conditio. aſſignatio non ſortitur effectum. Quòd ſi teſtator aſsignauerit uni pure, alteri ſub condi nunquid pendente condi. erit ſolus dominus, cui purè aſsignatus eſt? Et dicitur, quod ſic. Viuia.
d ¶ Solum.ℨ non dicit, quod habeat totum. Vel illud eſt, ideo, q̃ ius patronatus eſt indiuiduum. ſecũdum Azo. & facit ſ. de uſufr. ac. l. idem eſt. §. ſi mihi. & ſ. ad Treb. l. 1. §. ſed & quoties. Sed arg. cõtrà, ſ. ſi pars hæredi. pe. l. 2.
Alimentorum. CASVS. Cum patronus vult aſsignare libertum uni ex filiis, non uidetur aſsignare alimẽtorum cauſa, ſed ut interim ius pz. pertineat ad illum.
e ¶ Conſequantur.ℨ ut ſ. de ali. leg. l. 2.
f ¶ Saluo iure communi.ℨ quod habent in libertos paternos.
Si ex duobus.ℨ CASVS. Si duo ſunt patroni, & quilibet habet filium: ſi unus aſsignat libertum filio ſuo, nõ nocet alteri patrono, quin filio ſuo poſsit aſsignare. h. d. Habeat ſ. de ope. lib. l. ſi duobus. ſecus ſi unus excludit aliter, à patrono ſuo, ſ. de iureiu. l. ſi duo.
g ¶ Solidum.ℨ No. ad quæſtionem de uſufru. quem habet ille, qui monachatur, ſcilicet, quod finitur, ſicut eſſe finitus non facta trãslationẽ in monaſterium. H. & facit ſ. de ope. liber. l. duorum.
Teſtamento.ℨ CASVS. Aliquis poteſt iubere ſeruum ſuum eſſe liberum, & eundem aſsignare uni ex liberis ſuis. Item dicit, quod libertum poſſum aſsignare liberis iam natis. Sed nũquid poſſumus etiam Poſthumis aſsignare Certè ſic. ¶ Quod inqt]Dicit Senatus, Si libertum duobus ex liberis meis aſsignari, & unus deſiit eſſe in ciuitate: ſolus eſt patronus, qui remãſit in ciuitate: ſecus ſi unꝰ ex liberis meis capit, propter ſpem poſtliminij. h. d. In ppetuũ. per deportationẽ. Poſsit, ſ. eod. l. 3. in fi. cum l. ſeq. ſi capit unus ab hoſtibus, propter ſpẽ poſtliminij non captus nõ erit inſolidũ patronus.
¶ Ex die.ℨ Poſſum aſsignare filio libertũ nõ à die in antea ſi ſic ſuus: ſed ſi uellem aſsignare uſque in diem certum nõ poſſum. h. d. Nõdum poteſt fieri hoc purè in diem, id eſt, in aduenienre die ppetuo ſicut patronus, ſ. eo. l. libertus. in fi.
h Teſtamento.ℨ facit ſ. eo. l. 1. §. aſsignare.
i Ergo.ℨ bene ualet hoc argumentum. ut ſ. de colla. bo. l. fina. in fine. Accurſius.

Liberi patroni, quanquam & ipſi in pleriſq; cauſis manumiſſoris iure cenſentur, tamen libertum paternum liberis ſuis aſſignare nõ poterunt, a etiam ſi eis à parẽte fuerit aſsignatus: idq; & Iulianus, & Marcellus probant.

¶ Idem. † LEX IX.

Vtrum ei tantum qui in poteſtate ſit an etiam emancipato filio aſsignare libertum patronus poſsit, ſi modo nõ pauciores b, quam duos, prætera in poteſtate habeat dubitari ſoler. Et magis eſt poſſe. c

¶ Terentius. † LEX X.

Vb conditione, vel in diem liberto aſsignato, interim pendente die, uel conditione omnia perinde obſeruabuntur, ac ſi aſsignatus non eſſet. Itaque mortuo eo, interim ad omnes liberos hæreditas bonorùmve poſſeſsio ptinebit. ¶ Si uni pure, alij ſub cõditiõe libertus aſsignatus; ſit eũ cui pure aſsignatus ſit, pendente conditione ſolum d patroni ius habere dicendum eſt.

¶ Papinianus. † LEX XI.

Alimẽtorum cauſa liberos filis attributos, filijs aſsignatos nõ videri, reſpondi: cũ ea ratione libertis conſuli patronu uoluerit, quo facilius uolũtatis; emolumentum conſequanẽ e ſaluo iure communi. f

¶ Pomponius. † LEX XII.

Si ex duobus patronis alter eorum filio ſuo libertũ aſsignauerit, non obſtat, quo minus alter patronus ius ſolidum g ſuum habeat. †

¶ Idem. † LEX XIII.

Teſtamẽto h poteſt quis ſeruum ſuum manumittere, & eundem ut libertum aſsignare.

¶ De liberis, qui ſunt in poteſtate, Senatus locutus eſt. Ergo i de Poſthumis nihil hoc Senatuſconſulto prouiſum eſt. Magis tamen puto etiam poſthumos cõtineri.

¶ Quod inquit k Senatus, Si ex liberis quis in ciuitate eẽ deſiſſet, eum ſignificat, qui in perpetuum in ciuitate eſſe deſierit: non etiã ſi quis ab hoſtibus captus reuerti poſsit. ¶ Ex die quoq; certa aſsignari poteſt: ſed uſq; in diem certum, uix poteſt: ham ipſe Senatus huic negotio finem m præpoſuit.

Si quid in fraudem patroni factum ſit.

TITVLVS. V.

¶ Vlpianus. † LEX

Iquid dolo malo liberi? Quid fecit. cũ, hẽret in bonis millæ alienauit nõ gẽta dolo malo: nũq̃d ſubuenitur patrono? Sic, & alienata in frau. ſuã poterit reuocare. ¶ Si alienat in.ℨ Si libertus alienauit in frau. patroni nõ quẽrimus, an alienat cã mortis, uel inter uiuos. In dona. cã mortis nõ requirimus dolũ, uel ſi dolo malo facta ſit: ſubuenitur patrono in alienatione dolo malo facta ſiue ſit alienatũ inter uiuos, ſiue in ultima uoluntate Cætera ſunt plana uſque ad §. utrum. ubi dicitur. Nunq̃d ſi libertus non acquirit, uidetur facere in frau. patroni? Certe non. Sed ſi uocatus eſt i iudicio, & confeſſus ẽ in frau. patroni, habet locũ iſtud edictũ. Sed ſi cum poſſet mouere querelã, noluit mouere: non hẽt locum. Quod ſi libertus donat filię in dotẽ, nõ uidetur patronũ dare Quid, ſi libertus donat, uel alienat pluribus? an oẽs tenenẽ Fauiana act. & Caluiſiana? Reſpon. quod ſic. h. d. uſque ad §. ſi quis.
¶ Si quis.ℨ ſi libertus uendit in fraudẽ patroni, uel locat, qualiter ſubuenitur? Datur electio emptori uel reddere rẽ, uel pretiũ, ſupplere. Sed ſi emit rem maiori prerio, non datur electio patrono. Sed quid, ſi libertus alienat rẽ iuſto prerio, patronus uult reuocare, q̃ a ẽ eius hæres ratione Vniuerſitatis? nunquid iſta rõ eſt ſpectanda? Sic Sed quid, ſi mutuo pecuniã accepit in fraudem patroni? Si donauit alteri tenetur Fauiana act. ſi autem finxerit ſe accipere, & nõ accepit tenetur Fauiana act. h. d. ¶ Siſideiuſſit]. ℨ Si libertus fideiubet apud mein fraudem ſui patroni, uel rẽ obligat: ego creditor Fauiana nõ teneor: ſed illi, pro quibus fideiuſsit, tenentur mand. Verum ſi donandi cauſa fideiuſsit, tunc locus erit Fauianæ actioni. Et quod dictũ eſt ĩ fideiuſsione. idẽ in mandato. ¶ Quamuis.ℨ Si libertus alienat in fraudem patroni: ſi in parte fraud at patronum, illa reuocatur Fauiana. Quid, ſi ſit indiuiduum? Tunc ratione indiuiduitatis totum debet auocari. ¶ Si ſeruo.ℨ Libertus tuus dedit ſeruo meo aliquid in fraudem tuam: nunquid in me dabitur act. quod iniuſſu tuo datum eſt? Reſpond. quod ſic: & teneor Fauiana in ſolidum. Aliter de peculio uel de in rẽ uer. ¶ Si cũ ſeruo.ℨ In frau. patroni contraxiſti cum ſeruo meo: ſeruus manumiſſus eſt: nunquid competit act. tibi? Certe ſic: quia inſpicimus fraudem liberti, non manumiſſi: & ideo contra meo minum poterit dari actio de pecul. intra annum. Et hæc actio Paulina

¶ SI QUID IN FRAU. PATRO. FACTUM SIT. ADDICIO.

Quia patrõi, & eorũ liberi, quibus liberti aſſignanẽ, habẽt ius in bonis: li. ſ. de bo. li. l. i. & plerũq; ſi liberti alienãt bona in fraudẽ patrõi aliqũ in frau. legis, nõ patronizõ ponẽ rub. an liceat liberto alienare: & quo iureuti dam. Circa hoc ſubijcio hic diuiſionẽ. Cũ alienat liberꝰ: aut ĩ frau. l. aut patroni. Si ĩ frau. l. ſi minor cẽtẽario ipſo iure ñ nalet, ſ. d iu. pa. l. liberꝰ Si alienat in frau. patrõi: tunc ſi alienat ĩ frau. reuocat patronus, ĩ. eo. l. tenetẽ §. i. adhibita diſti. Aut alienat iter uiuos. aut in ultima uoluntate, ĩ. l. i. in princ. & per totum. Viuia.

Iquid.ℨ CASVS. In princi. huius l. dicit, libertus erat diues, patronus dilapidabat totũ patrimonium ſuum. Dicebant ſeminantes zizaniam liberto, Scis heu, quid dicit patronus? Non. Scias. ergo, quod patronus. dilapidat ſuam ſubſtantiam, qui ſuccedet tibi. Dixit, iſte: habet iſtam ſpẽ, quod ſuccedet mihi? Quid ſecit. cũ, hẽret in bonis millæ alienauit nõ gẽta dolo malo: nũq̃d ſubuenitur patrono? Sic, & alienata in frau. ſuã poterit reuocare. ¶ Si alienat in.ℨ Si libertus alienauit in frau. patroni nõ quẽrimus, an alienat cã mortis, uel inter uiuos. In dona. cã mortis nõ requirimus dolũ, uel ſi dolo malo facta ſit: ſubuenitur patrono in alienatione dolo malo facta ſiue ſit alienatũ inter uiuos, ſiue in ultima uoluntate Cætera ſunt plana uſque ad §. utrum. ubi dicitur. Nunq̃d ſi libertus non acquirit, uidetur facere in frau. patroni? Certe non. Sed ſi uocatus eſt i iudicio, & confeſſus ẽ in frau. patroni, habet locũ iſtud edictũ. Sed ſi cum poſſet mouere querelã, noluit mouere: non hẽt locum. Quod ſi libertus donat filię in dotẽ, nõ uidetur patronũ dare Quid, ſi libertus donat, uel alienat pluribus? an oẽs tenenẽ Fauiana act. & Caluiſiana? Reſpon. quod ſic. h. d. uſque ad §. ſi quis.
¶ Si quis.ℨ ſi libertus uendit in fraudẽ patroni, uel locat, qualiter ſubuenitur? Datur electio emptori uel reddere rẽ, uel pretiũ, ſupplere. Sed ſi emit rem maiori prerio, non datur electio patrono. Sed quid, ſi libertus alienat rẽ iuſto prerio, patronus uult reuocare, q̃ a ẽ eius hæres ratione Vniuerſitatis? nunquid iſta rõ eſt ſpectanda? Sic Sed quid, ſi mutuo pecuniã accepit in fraudem patroni? Si donauit alteri tenetur Fauiana act. ſi autem finxerit ſe accipere, & nõ accepit tenetur Fauiana act. h. d. ¶ Siſideiuſſit]. ℨ Si libertus fideiubet apud mein fraudem ſui patroni, uel rẽ obligat: ego creditor Fauiana nõ teneor: ſed illi, pro quibus fideiuſsit, tenentur mand. Verum ſi donandi cauſa fideiuſsit, tunc locus erit Fauianæ actioni. Et quod dictũ eſt ĩ fideiuſsione. idẽ in mandato. ¶ Quamuis.ℨ Si libertus alienat in fraudem patroni: ſi in parte fraud at patronum, illa reuocatur Fauiana. Quid, ſi ſit indiuiduum? Tunc ratione indiuiduitatis totum debet auocari. ¶ Si ſeruo.ℨ Libertus tuus dedit ſeruo meo aliquid in fraudem tuam: nunquid in me dabitur act. quod iniuſſu tuo datum eſt? Reſpond. quod ſic: & teneor Fauiana in ſolidum. Aliter de peculio uel de in rẽ uer. ¶ Si cũ ſeruo.ℨ In frau. patroni contraxiſti cum ſeruo meo: ſeruus manumiſſus eſt: nunquid competit act. tibi? Certe ſic: quia inſpicimus fraudem liberti, non manumiſſi: & ideo contra meo minum poterit dari actio de pecul. intra annum. Et hæc actio Fauiana

† lib. xij. epiſtolarũ. a Ts Papinianus.
† Flo. haberet.
† lib. 4. Senatuſconſultorum.
† lib. 44. ad edictum.

k ¶ Quod inquit Senatus. ℨ ſ. eo. l. 1. §. utique ſi ex liberis.
l ¶ Vix poteſt.ℨ id eſt, nullo modo poteſt: ſic ſ. ad Velleia. l. tutor. Sed alias aliter, ut ſ de iudi. l. uix.
m ¶ Finem.ℨ per hoc, quod quiuis ſine liberis in ciuitate eſſe deſinit, ut ſ. eo. l. 1. §. utique ſi ex liberis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiana, & Caluisiana est personalis, nõ realis: & competit patrono, & cæteris successoribus: competit in hæredes, & in cæteros successores. Accedit §. de petitio. hæredi. quod si debet. §. penul.

¶ Si libertus. ¶ Si libertus alienauit aliqua in fraudẽ patroni mortuo patrono filius eius cepit petere contra tabulas: quia præteritus: nũquid poterit agere Fauiana? Sic & reuocare alienata. Vnũ scitis, in Fauiana ueniũt fructus percepti post litem contesta. & fructus, præceriti, hoc dicit, cum l. sequ

a ¶ Factũ esse. ¶ alienando, uel diminuẽdo aliquo tempore.

b ¶ Debita. ¶ quę est tertia. ut instit. de suc. lib. §. sed nostra.

c ¶ Fraudi. ¶ id est, dminor dando ei reuocatorias actiones.

d ¶ Si alienatio. ¶ Dic, si alienat gratis, & dolo, reuocatur, ut hic: si non dolo, ut inter uiuos, non reuocatur, ut §. de probatio. l. patronus. Sed in ultima uoluntate, sic: ut subiicit, Si uero nõ sit &c. Si uero nõ gratis, non reuocatur: licet quandoque tempere tur, ut J. eodem. §. si quis. & §. si mutuam.

e ¶ Dolo malo. ¶ liberti alienatis.

f ¶ Probandũ est. ¶ ex quo constat alias non esse dolum cõmissum.

g ¶ Legatis. ¶ ut & J. de donatio. cau. mor. l. illud quæ legata non debentur nisi deducto re alieno, ut supra, ad Trebellia. l. j. §. antepenul. At tertia patroni. est, ut æs alienum: ut Quarta, arrogati, ut J. de do. l. si patron'. & §. de inofficio testamẽto. l. Papinianus. §. si quis ex his. & facit §. de iure patro. l. si liberus. in principio: & §. planè. & §. de petitiõe hæredita. l. quod si in diem. §. idem scribit.

h ¶ Filio. ¶ liberti, à liberto patre.

i ¶ Legare. ¶ filius enim excludit patronũ ut institu. de suc. lib. §. sed nostra.

k ¶ Alienauit. ¶ gratuito.

l ¶ Alienata. ¶ gratis: alioquin cõtrà, ut J. eod. §. si quis in fraudem. & sic in tit lucratiuo conuenit cum re alienata in fraudem creditorum, ut C. de iis, quę in frau. credi. l. penultima. At in nõ lucratiuo differet, ut J. §. si quis.

m ¶ Omisit. ¶ & necesse habuit omittere cum suam partem habeat quoquo tit. scilicet, donatio cã mortis, et hic. & §. de bo. lib. l. si patronum. §. si ex his bonis.

n ¶ Non plus. ¶ sic infra, de uerborum obligationi. l. si ita stipulatio facta.

berti factum esse[a] † dicemus, siue testamento facto, siue intestatus † libert' decesserit, quo minus ps † debita[b] bonorũ ad eorum quem peruenirent, † qui cõtra tabulas bonorũ possessionem accipere possit, † cognoscit Prætor, & operam dat, ne ea res fraudi[c] ei sit. † ¶ Si alienatio[d] dolo malo facta sit, nõ quærimus, vtrũ mortis causa facta sit, an nõ sit, omni enim modo reuocatur. Si uero non sit dolo malo[e] facta, sed alias, tunc actori ꝓbandum est, † mortis causa factam alienationem. Si enim proponas mortis causa factam alienationẽ, non requirimus, utrum dolo malo facta sit, an non sit, sufficit enim docere mortis causa factam: nec immerito. Mortis enim causa donationes comparantur legatis: & sicut in legatis non quærimus, dolo malo factum sit, an non sit: ita nec in mortis causa donationibus. ¶ Quod autem mortis causa filio[h] donatum est, non reuocatur. Nam cui liberum fuit legare[i] filio quãtum † uellet, is donando non uidet fraudare † patronum. ¶ Omne autem quodcunq; in fraudem patroni gestum est, reuocatur. ¶ Dolum accipere nos oportet eius, qui alienauit, [k] non eius, cui alienatum est. Et ita euenit, ut q fraudis, uel doli cõscius non fuit, carere debeat re in fraudem patroni alienata: [l] & si putauit eum ingenuum, nec credidit libertinum. ¶ Aduersus eum † patronum, qui contra tabulas bonorum possessionem omisit, [m] Fauiana non competit, si non plus [n] sit in eo, quod donatum [o] est, quàm pars debita patrono: quia si mortis causa ei [p] donatum sit, partem faciet cum patrono, ¶ quemadmodum legatarius patronus facit. ¶ Vtrum autem ad ea sola reuocanda Fauiana pertineat, quæ quis libertus de bonis diminuit: an etiã ad ea, quæ nõ acquisiuit, uidendum est. Et ait Iulianus lib. xxvj. Digestorum, si hereditatem libertus non adierit fraudãdi patroni causa, uel legatum repulerit, Fauianam cessare. [r] Quod mihi uidetur uerum: quamuis

Flo. Dicet.
Fl. intestato.
Fl. minus quam.
Fl. peruenit.
Fl. posit.
Concor. c. ad nostrã ibi fraus & dolus cui quã patro cinari nõ debent. extra de empt. & uend.
Fl. quãtũ.
Fl. fraudasse.
Flo. Aduersũ cõpatro. & paulopost, quare si mort. caus. fit. ei donat. fit par. faciet cum patrono. quẽ ad. &c.

enĩ legatum retrò nostrum sit, nisi repudietur: attamen cùm repudiatur, retro nostrum non fuisse, palã[s] est. In cæteris quoq; liberalitatibus, quas nõ admisit is libertus, cui quis donatum voluerit, † idem erit probandum, Fuianam cessare. Sufficit enim patrono, si nhil de suo in necem eius libertus, alienauit, non, † si non acquisiuit. [t] Proinde etsi, cùm sub conditione ei legatum esset, id egerit, ne conditio existeret, uel si sub conditione stipulatus, maluerit deficere conditionem, dicendum erit Fauianam cessare. Quòd si in lite uinci uoluit, † siquidem cõdemnatus est data opera, uel in iure confessus, dicendum erit, Fauianã locũ habere. [u] Quod si noluit obtinere cùm peteret, hoc videndum est. † Et puto hũc diminuisse de patrimonio, actionem enim de bonis diminuit, quẽ admodum si passus esset actionis diem abire. [x] Sed si puta, querelam inofficiosi, quam potuit, uel quam aliam, forte iniuriarum, uel similem, instituere noluit, nõ potest patronus ob eam rem Fauiana experiri. [y] At si transegit in fraudem patroni, poterit patronus Fauiana uti. ¶ Sed si libert[v] filiã dotauit, hoc ipso quod dotauit, non videtur fraudare patronum: quia pietas patris nõ est reprehendenda. [z] ¶ Si pluribus in fraudem libertus donauit, vel pluribus mortis cã: æqualiter patronus aduersus omnes[a] in partem sibi debitã siue Fauiana, siue Caluisiana[b] experietur. ¶ Si quis in fraudẽ patroni † rẽ vẽdiderit, vel locauerit vel pmutauerit, quale sit arbitriũ iudicis, videamus. Et in re q dem distracta[c] deferri conditio debet emptori q utrum malit rẽ emptã habere iusto pretio, [e] an vero à re discedere pretio recepto. Neque omnino rescindere debemus uendionem quasi libertus ius vendendi non habuerit: ne fraudemus † emptorẽ[d] pretio, maximè cùm de dolo eius non disputetur sed de dolo liberti. ¶ Sed si emerit ĩ fraudẽ patroni libertus, ¶ q; dicendũ erit, si magno[h] emerit, ĩ

o ¶ Quod donatum. ¶ illi patrono. Duo enim erant patroni.
p ¶ Et. ¶ alteri patrono.
q ¶ Cum patrono. ¶ qui putabat iure accresceindi cõpetere sibi totum altero repudiante, ut §. de bo. possessio. l. ueluti. Sed hic donatarius, & si uerbo omittat, re ipsa habet debitum in donatione.

r ¶ Cessare. ¶ hoc probat statim, §. in cęteris, per multas rationes. & facit ad hoc, & ad ea, quæ sequuntur, infrà, quæ in frau. cre. l. qui autem. & de regulis iuris. l. non aliena. & supra, pro socio. l. nemo. §. j.
s ¶ Palam. ¶ facit supra, ad legem Aquil. l. qa retro. & inf. de manu. uin. l. 2. & supra de legat. l. seruum filij. in princi. & l. legatarius. §. j. & de legatis. 2. legatum. & §. si certum. peratur. lege ¶ proinde.
t ¶ Acquisiuit. ¶ ut supra proxi. §. cum cõcordan.
v ¶ Locũ habere. ¶ sic infrà, quæ in frau. credi. l. 3. in prin. & §. j. & J. proxi.
x ¶ Diem abire. ¶ §. proxi. cũ concor.
y ¶ Experiri. ¶ hic coll. pitur, Inofficiq querelam, & iniuriarum nõ computari in bonis ante litem contesta, ut J. de iniur. l. iniuriarum.
z ¶ Reprehendenda. ¶ contrarium est in debitore, qui dotat filiam in fraudem creditorũ, ut J. quę in fraudẽ credi. l. ait Prætor §. si cũ mulier. Contrà q a hic de lucro patron': ibi creditor d̃ damno uitãdo certat. & facit §. ad Trebelli. lege mulier. §. cum proponerentur.
a ¶ Aduersus oẽs. ¶ sic §. de bo. li. si libertus. in fin. & l. in seruitutẽ. in fi. & l. si libertus sub cõdi. §. si libertus. & arg. §. de pac. lib peculium. in prin.
b ¶ Caluisiana. ¶ istę dantur patrono, ut hic & §. de peti. hęre. l. qd̃ si in diem. §. idem scribit. & J. de solu. l. q res in prin. Et no. quatuor eè reuocatorias, ut no. C. e. l. defuncto.
c ¶ Distracta. J id est, uendita: sic §. de pub. l. si ego. §. partus. Accursius.
d ¶ Emptori. ¶ bonæ fidei, uel malæ fidei.
e ¶ Pretio. ¶ cũ non emerit iusto.
f ¶ Emptorem. J patronus reddit pretiũ, ut hic: creditor nõ, ut J. quæ in fraud. cre. l. si debitor. qui est cõtra? Respon. hic de lucro patronus certat: ibi de damno creditor.
g ¶ Libertus. ¶ tenetur, ut & §. ea. l. §. dolum.
h ¶ Si magno. ¶ scilicet pretio.

Flo. Adiecit.
Fl. intestato.
Fl. posit.
Flor. uoluit.
Alias, & si nõ acquisit.
Fl. Quid si in lite uinci uoluit.
Fl. hic videndum.
Fl. patronũ & intell. huius tex. uid. ꝑ Ioan. Ant. Rub. in le. Titia. §. imperator nus. §. de l. ij.
Concor. c. ad nostrã §. quo circa. ibi pecunia q̃ pro exoneratione feudi, seu et ꝑ utilitate ipsius monasterij expedit se uoscifabeildẽ Abte, & cõuẽtu recepta, cũ sibi fructus, percepti sufficere debeant pro labore. Et gloss. in uerbo, sufficere, post principiũ: extra, d̃ rebus Eccle. alie. uel nõ.

Pecu-

2 ¶ Pecuniario. ¶ Nõ sic §. de op. ꝑ seruo l. fi. Sed arg. cõtr. J. q v. aut clã. l. cõpetit. §. j. & §. de bonis libert. l. libertus, q̃ soluẽdo.
b ¶ Prodegisset. J i. consumpsisset. sic §. de offic. Pręf. l. plebiscito. Sed argu. cõtrà, J. quæ in frau. cre. l. ex his.
c ¶ Spopondit. ¶ scilicet, se redditurũ, quasi accepisset, ut J. quę in fraud. credit. l. 3. & C. de donat. cauſa mortis. l. 3.
d ¶ Quia donationis. ¶ ut §. de pact. l. qd̃ dictum. Accur.
e ¶ Quiuis autẽ. ¶ sic J. de aqua. plu. arcẽ. l. sed interdictũ & J. d̃ uerbo. oblig. l. 2. & de dãno. infect. l. si finita. §. ex hoc. & J. de regu. iuris. l. cum amplius. & J. de aqua. cotidi. & æstiua. l. j. §. ttẽ quæritẽ: & §. de bo. liber. l. si libertus. §. penul.
f ¶ Etiam. ¶ ut §. ea. l. §. dolum.
g ¶ Nõ tenerĩ. ¶ qa ex eo, ꝑ seruus fecit nõ teneẽ liber factus, ut C. an seru. ex suo facto. l. j.
h ¶ Intra annum. ¶ scilicet tantũm.
i ¶ Hæc actio. ¶ f. propria, ut & §. de petitione hęredita. l. qd̃ si in diem. §. penult. & facit instit. de actio. §. tem si quis. & J. quæ in fraud. cre. l. ait Prætor. §. si cũ mulier. Contrà q a hic de lucro patron': ibi creditor d̃ damno uitãdo certat. & facit §. ad Trebelli. lege mulier. §. cum proponerentur.
k ¶ Patronus. ¶ & §. ea. l. §. dolum.
l ¶ Non personę ¶ sic J. de no. operi nũciat. l. de pupillo. §. 2.
m ¶ Sunt percepti. J & etiã anteriores, ut J. l. proxi.

IN Fauiana Quatenus. ¶ i. quia. Et est aliud in actione in factũ, quę daẽ creditoribus: quia fructus medio tpe percepti in ea non reuocant, ut J. quę in fraud. cred. l. fi. §. non solum. & facit §. de uſuris. l. uideamus. §. in Fauiana.

SI patronus. ¶ CASVS. Libertus instituit patronũ ex debita portiõe, & aliqua alienauit in fraudem suã: patron' adiuit: nũquid poterit reuocare Nõ, sed repellit à ptrã tabulas ista actio. non scilicet tẽporali, sed ꝑpetua. Sic ergo si patronus habet legitimã portionẽ, nõ aget hac actio. Sed si libertus d̃cedit intestatus, patronus poterit alienata in fraudem reuocare: & si plure, sunt patroni, reuocant utiliter. similiter si plures

Fl. perso lato.
Fl. recuperaret.
Fl. remediũ in hoc est. accepit mutuam si quid.
Flo. Sed accepit. ꝑ cegit.

pretio releuãdum patronũ, cõditione non ipsi delata, an uelit ab emptione discedere: sed uẽditori utrũ malit de ptio remittere, an potius rem, quã uendidit, recipere soluto ptio. Et in pmutatiõe, & in locatione, & in conductiõe similiter idẽ obseruabim'. ¶ Sed 01 rẽm quidẽ bona fide uẽdiderit, & sine ulla gratia libertus, ptium aũt acceptũ alij donauerit, uidendũ erit, quis Fauiana ĩquietetur: utrum qui rem emit: an uerò is, q pretium dono accepit. Et Põponius lib. lxxxiiij. recte scripsit, ẽ ptorẽ nõ esse inquietãdũ: fraudẽ enimin pretio patrono factã esse: eum igitur, qui pretiũ dono accepit, Fauiana cõueniẽdũ. ¶ Et alias uideamus, si dicat patronus rẽ q dẽ iusto ptio uænisse, uerũtamen hoc interesse sua, nõ esse uænunda tarã: inque hoc esse fraudẽ, ꝑ uænierit possesio, ĩ quã habet patronus affectionẽ uel opportunitatis, uel uicinitatis, uel cęli uel ꝑ illic educat' sit, uel parẽtes sepulti: an debeat audiri uolẽs reuocare? Sed nullo pacto erit audiẽdus fraus enim in damno accipitur pecũiario. [a] ¶ Sed si fortè & uilius res distracta sit, & pretiũ alij donatũ, uterq; Fauiano iudicio conuenietur, & qui uilĩ emit, & q pecuniam accepit muneri. Is tamen qui emit, si malit rẽ restituere, nõ alias restituet, quam si pretiũ, qd̃ numerauit, recipiat. Quid ergo si delegatus ẽptor soluit ei, cui donabat libertus? an nihilominus recuperat? † Et magis ẽ, ut recuperare debeat: licet pretiũ ad aliũ peruenerit, q soluẽdo nõ est. Nã & si acceptũ pretium libertus ꝑ degisset, [b] diceremus nihilominus, esũ, qui dedit recipere debere, si uelit ab emptione discedere. ¶ Si mutuã pecuniã libertus ĩ fraudẽ patroni acceperit, an Fauiana locũ habeat, uideamus: & ꝑ remediũ in hoc est, qui accepit mutuã pecuniã. Si quidẽ ꝑ accepit donauit, cõuenit eũ patron', cui donauit libertus. Sed si acceperit, & ꝑ degerit: † nõ dẽt perdere, qui mutuũ dedit, nec ei ĩputari, cur dederit. Plane si nõ accepit, sed spopõdit [c] stipulãti, erit Fauianę locus. ¶ Si fideiussit apud me libertus, uel in rem suam pro alio pignori dedit in necem patroni, an Fauiana locũ habeat, uideamus: & nunquid, cũ dãno meo nõ debeat patrono subuenirĩ. Neque enim donauit aliquid mihi, si ꝑ aliquo in

teruenit qui nõ fuit soluẽdo: eoq; iure utimur. Igitur creditor non poterit Fauiana cõueniri: debitor poterit q dẽ, sed poterit [d] & mãdati. Planè si deficiat mãdati actio, qa donationis [d] eã interuenit, erit Fauianæ locus. Sed & si mãdator extiterit, ꝑ aliquo libert', idẽ erit, ꝑ bandũ. ¶ Quãuis aũt [e] in parte Fauiana cõpetat, tn in iis, q̃ diuidi nõ possunt, insolidũ cõpetit, ut putã, in seruitutẽ. † ¶ Si seruo meo, uel filiofamiliàs libertus ĩ fraudẽ patroni quid dederit, an aduersus me iudiciũ Fauianũ cõpetat, uideamus. Et mihi vr̃ sufficere aduersum me, patremq; arbitrio † iudicis cõtineri tã in id, qd̃ in rem uersum est, condemnandi, quã in id qd̃ in peculio. Sed si iussu patris cõtractũ cũ filio est, pater utiq; tenebit. ¶ Si cũ seruo in fraudem patroni libertus cõtraxerit, isque fuerit manumissus, an Fauiana teneat quærit. Et cũ dixerimus dolũ tantũ liberti spectandũ, nõ ẽt [f] eius, cũ quo cõtraxit, potest manumissus iste Fauiana nõ teneri [g]. ¶ Itẽ quęri potest manũissso, uel mortuo, uel aliena to seruo, an intra annũ agẽdũ sit Et ait agẽdũ Põponius. [h] Hęc actio [i] in personã est, nõ in rẽ: & in hr̃dẽ cõpetit, & in cęteros successores: & hęredi & cęteris successoribus patroni, & nõ est hæreditaria, id est, ex bonis liberti, sed propria patroni. ¶ Si libertus ĩ fraudẽ patroni aliquid dederit, deinde defuncto patrono, uiuo liberto filius patroni acceperit bonorũ, [l] possessionẽ ꝗ tabulas liberti; an Fauiana vti posit ad reuocanda ea, quę sunt alienata? Et est verũ (ꝑ & Põponius, ꝑ bat libr. † 84. itẽ Papinianus lib. xiiij. Quæstionũ) cõpetere ei Fauianã: sufficere enim ꝑ in fraudẽ patronatus [k] factũ sit. Magis enim fraudẽ rei non personę [l] accipimus. ¶ In hanc actionẽ etiã fructus ueniũt, q sũt post litem contestatã percepti. [m]

¶ Martianus. † LEX II

IN Fauiana, & Caluisiana actione rectè dicitur † etiam præteritos fructus uenire: quatenus [n] Prætor omnem fraudem libertorum vult rescindere.

¶ Vlpianus. † LEX III.

SI patronus hęres institutus ex debita [o] parte, adierit hęreditatẽ, dum ignorat aliqua libertũ in fraudem suã alienasse, uideamus, an succurri ei ius ignoranti [p] † debeat, ne decipiat liberti fraudibus. Et Papinianus libro. xiiij. Quæstionum respondit, in eadẽ causã manere ea, quæ alienata, sunt, idcircoq; patronum sibi imputare debere, qui cùm posset bonorum possessionem accipere cõtra tabu. [q] propter ea, quæ alienata, uel mortis causã donata sunt, non fecit,

sunt liberi: o ꝑs reuocãtur iniuriter: sed si unde desit reuocare, portio eius non accrescit alteri. Viuia.
o ¶ Ex debita. ¶ quę est tertia. Sed ad qd, cũ tertiam hr̃e posit? non potest petere cõtra tabulas ꝑ J. statim dicit. Respõ. pôt hr̃e tertiam eorũ, quæ apud libertum remanserant tempore mortis. Itẽ no. in parte: secus si ecorũ esset hęres illi titus, uel ab intestato qa non habet contra tabulas, reuocat tamẽ ut J. ea. l. §. patronum. & §. si intestatus.
p ¶ Ignorãti. ¶ imo de errore facti ponit exemplũ cũ dicit, Dũ ignorat &c. Sed dic, quod nesciebat se posse reuocare de iure, ex quo erat institutus hęres, licet ex parte: sciebat tamẽ alienata. Et expõe, ignorat alienata, l. sic, ut credat ꝑ h posse reuocare. Vl dic ꝑ credebat. ꝑ licet ꝑ parte esset hęres, & adiret, posse reuocare alienata, ꝑ lex uetuit. Voluit. n. lex ut prius patronus iste institutus petat cõtra tabulas contra cohęredes, & ita priuet eos portione hr̃ditatis, & legata & donatiões cã mortis deducat in irritũ, cuã reuocet alienata inter uiuos, ut hic subiicit, & §. si quis omisſ cã test. l. q aũt. §. si patronus. Item cautè dicit ius, secus si factũ ignorauit, ut §. de inofficio testa. l. mater. & §. de bo. libe. l. Paulus. Item in iure vr̃ cõtra, §. de lega. 2. qui fideicom. Solu. ibi.
q ¶ Contra tabulas. ¶ cõtra cohęredes hodie ageret ad supplementũ, ut instit. de suc. lib §. Sed nostra.
r ¶ Non fecit. ¶ imo adeũdo iudiciũ liberti est secutus, ut & C. de inofficio testa. l. parentibus. & §. de mino. l. si filius. & facit §. de cõtra tabulas. filiũ quæ.

Flo. põs.
Fl. seruitute.
Flo. arbitrioque.
Fl. §.
lib. 3. Regula
Fl. dicet.
lib. 44. edictum.
Alias eius ignorãtiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ex asse.§ secus si pro parte. ut in p rin. hui us l. & fa cit ĵ prox
b ¶ Fauiana. § hac, scilicet ratione allegata. Azo. ut nō excludat: & no. quod hoc poteſt intelligi, ut Fauiana agat quādo non erat in tota hæreditate tantū, quantū faciebat debita portio patroni, ſi nihil eſſet alienatum in fraudem. Quid ergo, ſi libertus donauit inter uiuos in fraudē, & promiſit ne non uēturum cōtra ſub pœna: nonne patronus cōuenire tur ad pēnā, qa eſt hę res: uel niquid repelli tur ab agēdo? Reſpō. nō: quia licet ſit hęres, in hoc plus poteſt, quā defunctus: quia cū reſcindit principale, i. donatū, ergo acceſſoriū, ut pactū euictiōis uel pēnæ, arg. ſ. de euic. l. pater. In uēditis uerò uel ſimilibus nō fit reuocatio, niſi quatenus faceret aliqd libertus in fraudē patroni, ut & ſ. eo. l. j. §. ſi quis. & §. ſi mutuam. & not. ſ. ea. l. in prin.
c ¶ Si inſtitutus. § facit ſ. proxi. §.
d ¶ Virile tantū. § ſcilicet tertiæ, uel legitimæ, ut ĵ. eo. l. proxim.
e ¶ Relicta. § per eo dicillos: uel reliqt eo ipſo, quōd in alios nō diſpoſuit, ut ſuprà de iure codicil. l. cōficiuntur. 2. reſpon.
f ¶ Aliquid. § ſcilicet, reliquit patrono.
g ¶ Dando. § inter uiuos. Accur.
h Quodcunq;. § Vnam partē, ut & ſ. l. prox. §. ſi plures. Accur.
i § Accreſcet. ut & ſ. de bon. liber. l. ſi extribur.
Tenetur. § CASVS. Si libertus alienat mihi in fraudē teneor Fauiana, ſi ille qui eſt cōdēnatus, reſtituere nō uult: iurat in litē. No. hic ſpecialē regulare eſt, In ſtricto iuris, non iuratur in litē, ſupra de in litē iurā. l. in actio. hoc fallit ſ. ne quis eū. l. ſi per alium. §. menti. Vivia.
k ¶ Accepit.] ſibi retenturus: & ſic non eſt, cōtra infrā, eo l. libertus. uel ſolue, ut ibi. Accur.
l ¶ Iurauerit. § Hoc ſpeciale, ut iureť in litem in actio. ſtricti iuris: quia licet ſit perſonalis hæc actio, in rē tamen ſcripta eſt, ſecūdum. Azo.
Libertus. § CASVS. Libertus mutuas pecuniā filio ſ. cōtra Senatuſcō. Macedōbiē in filiū actio. ſi libertus eſſet minor: ſimiliter dabitur Fauiana actio. l. d. cum duabus ſequen. Vivia.
m Ergo. Haber § quia nō eſt mutuū ſed alius cōtractus, ut ficta donatio, ut ſ. l. proxim. & ſ. ad Mace. ſi filius. §. is autem.

¶ Hæc actio in perpetuū dať: qa hēt rei perſecutionē. ¶ Patronū ex aſſe a hęredē inſtitutū, uolentē Fauiana b actione uti prętor admittit: qa erat iniquū excludi eū à Fauiana; quia nō ſpōte adiit hæreditatē, ſed quia bonorum poſſeſſionē contra tabu. petere non potuit. ¶ Si inteſtatus c libertus deceſſerit patronus adeundo hęreditatē eius reuocat per Caluiſianā actionē ea, quę alienata ſunt dolo malo, quò minus pars ex teſtō debita bonorum liberti ad patronū, liberòſve eius peruenireť. Idēque eſt, ſiue petita ſit à patrono abintestato bonorū poſſeſsio, ſiue nōſit.
¶ Si plures ſint patroni, & patronæ, ſinguli uirilē tantū d reuocabūt per Caluiſianam †. ¶ Si libertus inteſtatus deceſſerit relicta e patrono debita portione, aut aliquo amplius, aliquid f ēt alienauerit, Papinianus lib. 14. Quæſtionum ſcribit, nihil eſſe reuocandum, † Nam qui potuit aliqui reliquere quid teſtamento, ſi debitā portionem patrono relinquat, poſteà dando g † nihil uidetur in fraudem facere.

¶ Idem. † LEX IIII
Quodcunq; dolo maloliberis alienatū eſt, Fauiana actione reuocať: & ſi plures patroni ſint, oēs unā partem h habebūt, ſed ſi uiriles nō petant, portio cęteris accreſcet. i Quod in patronis dixi, & in liberis patroni eſt: ſed non ſimul uenient, ſed patronis deficientibus.

¶ Paulus. † LEX V.
Tenetur Fauiana actione tantis, qui accepit, k quàm ipſe, qui iuſsit alij dare id, quod ipſi donabatur. ¶ In actione Fauiana ſi res non reſtituatur, tanti condemnabitur reus, quanti actor in litē iurauerit. l

¶ Iulianus. † LEX VI.
Si libertus cum fraudare patronum uellet, filiofa. contra Senatuſcōſultū pecuniam credederit, nō erit inhibenda actio Fauiana: quia libertus donaſſe magis in hunc caſum intelligendus eſt in fraudem patroni, quàm contrà Senatuſconſultum, c rediditeſſe.

¶ Scæuola. † LEX VII.

n Sed ſi minori. Succurri. § per reſtit. in integ. cōtra Fauianā, niſi probet actor minorē locupletatum, ut C. ſi aduer. cred. l. j.
Iuus libertus. § CASVS. Libertus poteſt donare amicis ſuis bene merentibus, etiam ſi portio patroni minuatur, ſi non facit in fraudem patroni, aliter reuocātur. Vivia.

Ergo ſi Senatuſconſultum locum non habet, m ceſſat Fauiana, cùm exigi poſsit.

¶ Iulianus. † LEX VIII.
Sed ſi minori, quàm. 25. annis natu filiofamilias crediderit: cauſa cognita ei ſuccurri n debet.

¶ Idem. † LEX IX.
Vlus libertus donare bene merentibus amicis poteſt: legare o uerò nec bene merentibus p amicis poteſt, quo † patroni partē minuat.

¶ Africanus. † LEX X
Si id quod à liberto in fraudem alienatum eſt, non extet, actio patroni ceſſat, q quemadmodum ſi pecuniam in fraudem abiecisſet; aut etiam ſi is, qui mortis cauſa a liberto accepiſſet, eam rem uēdidiſſet, & bonæ fidei emptor eā uſucepiſſet.

¶ Paulus. † LEX XI
Non uidetur patronus r fraudari, eo, quòd † conſentit Sic & quod uolente patrono libertus donauit, non poterit Fauiana reuocari.

¶ Iabolenus. LEX XII.
Libertus cùm fraudādi patroni cauſa fundum Seio tradereuellet, Seius Titio mandauit, ut eum s accipiat, ita ut inter Seiū & Titium mandatum cōtrahatur. quæro poſt mortem liberti patronus utrū cū Seio dūtaxat, qui mandauit actionem habeat? an cū Titio, qui fundum retinet? an cum quo uelit, agere poſsit? Reſpondi, In eum, cui donatio quęſita eſt, ita tandem † ſi ad illum res peruenerit, actio datur: cū omne negotiū, quod eius uolūtate geſtum ſit, in condemnationem eius cōferatur Nec poteſt uideri id præſtaturus, quod alius poſsideť: cùm actione mandati † cōſequi rem poſsitita, ut aut ipſe patrono reſtituat, aut eum, cum quo mandatum contraxit, reſtituere cogat. Quid enim dicemus ſi is, qui in re inter poſitus eſt, nihil dolo fecit? Non dubitabimus, quin omnino † cū eo aginō poſsit. Quid enim u pōt † uideri dolo feciſſe, qui fidēſuam amico commodauit? tàmque alij, † quā ſibi ex liberti fraude acquiſiuit?

¶ Paulus. † LEX XIII
arrogat ipſe pubē rē, ex pſtōne Diui Pij reneť ſeru ae er. Quartā, iſt. q. b. mo. ſol. ius pat. pn. §. ſi aūt. & ſ. de adop. l. ſi arrogator. act, ſ. utili. Vi.

o ¶ Legare § & ſic ceſſat dolus. Sed ſec, ſi colorē quęrat, ut C. de ſacroſan. eccl. l. iubemus. §. j.
p ¶ Merentibus. § hic nō quęritur hęres, ſed in donat. inter uiuos, ſic ut ſ. eod. l. §. j. Accur ſius.
Si id qd. § CASVS. Si libertus alienatit in fraudem patroni & deſiit eſſe in rerū natura, ceſſat Caluiſiana actio, uel Pauliana. Vivia.
q ¶ Ceſſat. § contra acceptorē. Et ſic non obſtat ĵ. de bo. li. l. etiā §. fina.
Non uidetur.] CASVS. Si libertus aliena t cōſentiēte patrono, ceſſat Fauiana actio: qa nō vī fraudariq ſciuit: qa uolenti dolus non infertur. C. de trāſl. cū donationis. Vivia.
r ¶ Patronus. § ut ĵ. de reg. iur. non fraudātur. & C. e. l. 1. & ĵ. q in frau. cre. l. q. aūt. §. hoc edictum.
Libertus. § CASVS. Libertus tuus uolebat tradere in fraudē tuā Titio fundū, tradidit Seio, cū p uenisset inter Titiū, & Seiū: nū qd poſt traditionē peteris agere Fauiana? Dicit q ſic. Nā ſi libertus alienat in fraudē patroni alij tradēdo, ſiue alij iuſsu alterius, ſemp locus eſt Fauianæ actio. Vivia.
s ¶ Eum. § ſcilicet, fundum. Accur.
t ¶ Mandati § ut ĵ. q i frau. cre. l. hac i ſcrū.
v ¶ Quid enim. § cōtra ſ. e. l. teneť. in prin. Sol. ibi Alij. qd ibi v-triq; fuit acq titū, hic iubēti trū. Alij hēt hic in fra, nō: ibi, q d n. nō pt dolo &c. q. d. teneť & ille. Sed prima placet. & nō habeas, non.
Onſtitutione. § CASVS. De directa Fauiana, & Caluiſiana in oībus præhabuiſtis. in l. ſt poniť qdā caſus, in quo inſpecta ſimili rōne ęqtatis dať utilis. Bā ſcitis. ſi qs arrogat impuberē auth. Imperatoris poſteà emācipat eū, teneť ſeruare quartā. Ponam? arrogator aliqd in fraudē filij alienauit: nūquid filius pōt reuocare utili Fauiana, uel Caluiſiana? Reſp. q ſic. Not. ſi qs

o Fl. reuocabunt uel Caluiſiana.
Factū legitime reuocari non dēt. de reg. iu. lib. 6. Facit ad hoc ca. diſcretionē cum ſui glo. extra de eo q cog. cōſan. uxo. ſuæ.
Fl. pterea donando.
lib. 43. ad edictum.
lib. 42. ad edictum.
lib. 26. Digeſto.
ſi. 5. Quæſtio.

a ¶ Conſtitutione. § facit ſ. de adopt. l. ſi arrogator. & inſti. de adopt. §. cùm autem. & C. de adopt. l. cùm adoptionis. §. cum autem.
b ¶ Pertineat. § ut inſti. de adopt. §. ſed ſi decedens.
c ¶ Quaſi per Caluiſianam. § id eſt per per utilem. Sed arg. contra ſ. §. à paren. quis fuer. man. l. 2.

SI TABVLAE TESTAMENTI. ADDITIO.
Rubrica iſta ita cōtinuat. De bo. poſ. ſecūdū tab. q̄ eſt ex teſtō qualiter hēdes iureci uili ſuccedāt dictū ē. Verū qa aliquādo teſtator deceďit teſtatus, & ita tabulę teſtī nō extāt poniť ru. Si tabulę teſtī nullæ extabūt, ſ. qualr ſuccedāt ab iteſtato, uidem? qa ī ſuc. ab ite. quatuor ſūt gradus. Primus eſt liberorū. j. poniť Vnde liberis & qa in iſtis bo. poſ. locus eſt ſucceſsiōi anne ēlit De ſuc. edic. qa ultimo locus eſt uīi uir & uxor. poniť Vī uir & uxor. Sed qa uir et uxor ſūt caput affinitatis, & iter affines ſūt phibitę nuptię, poniť de gradibus affinitatis. Et iſta cōtinuatio. poniť ĵ. l. 3. Et eſt diſſe rentia inter iſtā rub. & ſupiorē, ſi tab. teſtī extabunt: quia illa ſapit aliquid cū illa d bo. poſ. ſecūdū tab. qa aliqñ extāt ſolennes: et tūc locū hēt ēm ta. directa. Aliqñ min? ſolēnes inter liberos, tunc locum hēt utilis ēm ta. Iſta ru. ſi ta. te. nullæ exta. locus erit ſucceſſioni ab intef. tūc vī, ſicut diceret, De ſuc. ab inteſta. Et dñr nō extare ĵ. l. 3. §. pen. qa oīb. modis decedit inteſtatū, inſtit. de hr. ab inteſta. in prin. Et quia locus eſt ſucceſſioni ab inteſt. ſuccedit per bo. poſ. hæres. Quid differt iſta ru. ab inferiori ru. ĵ. de ſuis & legi. hęre. q̄ eſt pē. ru. hu? libri? Differt q; i ibi tractāt de ſuis & qleg. hę. vocātur ad ſuc. iure ciuili, hic uero tractāť qñ locus eſt ſucceſſioni ab inteſt. iure ciuili: uel Pторio: ſed ſpāliter iure Pторio. De prima parte Rubricę ageť ĵ. l. i. De ij. ĵ. eo, l. ſcripto. Vi.
Postea quam. § CASVS. Iuriſcon. continuat ſeipſum. Ex quo Prætor dixit de ſecundis tab. quę eſt ex teſtamento: uideamus de ſucceſ. ab inteſtato. nā ſunden ordinē ſicut l. xij. tabu. ſecutus eſt prætor. Iſti ſunt gradus ſuccedendi: Primo uocantur Vnde liberi ſecūdo legitimi, tertio cognati: quarto uir, & uxor. Vbi habet locum bonorum poſſeſ. ſecundū tabulas nō eſt locus ſucceſſioni ab intestato. Carboniana autē bonorū poſſeſ. ſcilicet non facit ceſſare ſucceſſionē abintestato.
Recte. § Quatuor ſunt gradus, & Prætor rectē facit initiū à liberis. Nā liberi uocanť ab inteſt. ſiue ſint legitimi, & naturales ſiue ſint legitimi tantum. Nam adoptiui admittūtur, ſi fuerint in prātē. Sed ſi quis habet filium emancipatum, & in locum nepotis adoptauit eu, & eū emācipauit, quā diu fuit in poteſtate, erat legitim? & in potestate. Verū ſi emancipatus eſt, deſinit filius adoptiuus eſſe: & eſt locus ſucceſſioni ab inteſta. cū nullum eſt factum teſtamētū. Sed & ſi fecit teſtamentū reputat hęredes indignos, uel inciſit tabulas teſtamenti. Et ſi teſtator filium emancipatum hęredem fecerit: filiū quē habebat in poteſtate præteritires deducit ad cauſam inteſtati: & iō locus erit ſucceſſ. ab inteſtato. Vivia.

Constitutione a diui Pij cauetur de impubere adoptādo, ut ex bonis, quæ mortis tempore illius, qui adoptauit, fuerūt quarta pars ad eum pertineat, b q adoptatus eſt. Sed & bona eius, q acq ſiuit, pri † reſtitui iuſsit Sed † ſi cauſa cognita emancipatus fuerit, Quartam perdit. Si quid itaq; in fraudē eius alienatum fuerit, quaſi per Caluiſianā, c uel Fauianam actionem reuocandum eſt.

Si tabulæ teſtamenti. nullæ extabunt. †

TITVLVS VI.

¶ Vlpianus. LEX Vnica

Posteà † quā prætor locutus eſt de bonorum poſſeſsione d eius, qui teſtatus eſt, trāſitum fecit ad intestatos, e eum ordinem ſecutus, quem & lex 12. tabularū ſecuta eſt. Fuit enim ordinariū, ante de iudiciis teſtātium, deinde de ſucceſsiōe ab ĩteſtato, ſic loqui. Sed ſucceſsionē ab inteſtato in plures partes diuiſit. Fecit enī gradus f uarios: primum liberorum, g ſecūdum legitimorum, tertium cognatorum, deinde uiri, & uxoris.
¶ Ita autem ab inteſtato pōt cōpetere bonorū poſſeſsio, ſi neque ſecundum tabulas, neq; cōtra tabulas bonorū poſſeſsio agnita ſit Plane ſi tempora quidem petēdę bonorum poſſeſsionis ex teſtamēto largiebantur, uerūtamen repudiata eſt bonorum poſſeſsio: dicē dū eſt, † ab intestato bonorū poſſeſsionem iam incipere, cū enim is, qui repudiauit bonorū poſſeſsionem petere non pōt, poſt repudiationem, cōſequēs eſt, † ut ab ĩ teſtato poſſe peti incipiat. h Sed & ſi ex Carboniano edicto bonorū poſſeſsio data ſit, magis eſt, ut dicere debeamus, ab inteſtato nihilominus poſſe peti. Vt enim ſuo loco oſtēdimus, i nō impedit bonorū poſſeſsionē edictalē k Carboniana bonorū poſſeſsio. ¶ Recētē aūt ptor à liberis initium fecit ab inteſtato ſucceſsionis: l ut ſicut cōtra tabulas ipſis defert, ita ab ĩteſtato ipſos uocet. ¶ Liberos autē accipere debemus, quos ad cōtra tabulas bonorū poſſeſsionē admittēdos dicimus, m tam naturales, quàm adoptiuos. Sed adoptiuos hactenus admittimus, † ſi fuerīt in poteſtate. Cęterum ſi ſui iuris fuerint ad bonorū poſſeſsionē non inuitantur: n quia adoptionis iura diſſoluta ſunt emancipatione. ¶ Si quis filium ſuū emancipatū ĩ locū nepotis adoptauit o & emancipauit, p cum haberet in poteſtate † & nepotē ex eo quæſitū eſt apud Marcellū, an adoptio reſciſſa q impediat nepotē? Sed cū ſoleat emancipato patri iungi nepos: r quis nō dicat, & ſi adoptat ſit, & quaſi filius, s nihilominus filio ſuo eū nō obſtare? t quia quaſi filius adoptiuus ſit in poteſtate, non quaſi naturalis. ¶ Si hrs inſtitutus non habeat uoluntatem, uel quia inciſæ u ſunt tabulę, † uel quia cāncellatę, uel qua † alia rōne uoluntatem teſtator mutauit, uoluitque inteſtatus † d cederet dicendum eſt ab inteſtato rē habituros, eos qui bonorum poſſeſsionē acceperunt. v ¶ Si emācipatus † filius exhæres fuerit; is autem, qui in poteſtate fuerat, præteritus, x emancipatum petentem ab inteſtato bonorum poſſeſsionem Vnde liberi, tueri debet Prætor uſque ad partem dimidiam perinde atque ſi nullas tabulas pater reliquiſſet.

Infor.

a Fl. ſed & bona ei, q̄ adquiſiit patri.
† Fl. deeſt, ſed.
† Fl. addit, unde liberi.
† lib. 44. ad edictum.
† Intel. huius l. ui. per Ludo. Albar. in Rudel. eg. j. nu. 10.
† lib. 26. Digeſto.
† lib. 64. Digeſto.
† Fl. qui.
† lib. j. Quæſtio.
† lib. 3. ad l. Aliā, ſentis.
† Alias, eo, in quod cōſenſit.
lib. 3. epiſtola. al. Labeo.
† Fl. tamē.
† I. omnimodo.
† Fi. qd. nō nō poteſt.
† Fl. cōmodauit, quā. alij.
lib. x. ad l. Iuliam & Papiam.
† Fl. erit.
† Flo. erit.
† Fl. ſucceſſionibus.
† Fl. decē. in prātē.
† Tabulæ teſtamenti ꝓprie ſunt teſtū ĩ ſcriptis conditū, ſignatū & pfectā fondō. Alb. in ſuo dic.
† Flo. quia
† Fl. inteſtato.
† de intel. huius text. ut. Huber. zuchard. in pa. iaumo. nu. 119. C. de bo. poſſ. cōtr. tabu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberi ab intestato, vt §.ea.l.in prin.nisi perlat a querela.

VNDE LIBERI.

CASV Si scripti hæredes adierũt hære & emancipatus non petit bon.posses.contra tab.non vt per Vnde liberi vocarinec res reducet ad cãm intestati:q a patron

E Mancipatus.§ pteritus nõ debet pete re bo.poss.ta.sed pri mò ab intest. succedere.Vlpia.

a ¶ Emãcipatus.§ hic est tit. Vt liberi secũdum quosdã: alias est sub tit. si tabu.testa.

b ¶ Adierint.§ qa po tenerunt de iure ciuili, vt §.de cõtra tabulas. l.filium. in prin. nõ de iure Prætorio per fm tabu. vt §.de secund.tabulas l.ij.in prin. & §. exp.sunde.

c ¶ Possessionem.§ hic pũcta.& qd sequit & illa &c. est respon.

d ¶ Hęredes.§ qui ad ierunt hæreditatẽ. Io.

L iberi CASVS. Liberi naturales vocanẽ iure ciuili: sed si capite sunt minuti, vocantiure Prętorio, nisi essent liberi adoptiui, qa tunc non pũt vocari iure Prætorio. Viuianus.

e ¶ Minuti.] quidam habẽt hic rubricã Vnde liberi: alij.§.in emancipatus. alij post illãsi tabu. testa. nul. extra.& Vnde libe.

f ¶ Minuti.§ minitua, ut emãcipatiõ, nt & J.vñ.cogn.l.3.secus si maxima, uel media ut J.ad Tertul.l.3.§.capitis.& facit ad l.inst. de hæred.ab intesta.§. emãcipati.& §. at hi. & §.ea. Sed §.§.de cõtra tabu.l.3 §.si quis filio. Solu.ut ibi.

B Onorum §CASVS. Si tabulę testamenti nullę extant: si minus solennes sint non signãtę sigilis septem testiũ, locus erit successioni ab intestato, C.de testa. l.ult.§. ex imperfecto. Viuia.

g ¶ Signatas.§ ut & C.eo l.2. & §.eo l.j.in prin. Et not.quòd hæc bonorũ posses. non data liberis in successione lineæ maternæ, ut C.de suis, & leg.l.quoties. Et est ratio, ut ibi no. & probat hoc idẽ J.l.si quis.in prin.& facit C.de testamen. l.si unus.in prin.

S I quis. § CASVS. Si liberi, qui uocantur ad bonorum possess.nõ sint, uocantur ulteriores. Vnum sciatis, si quidam sint in potestate, quidã emancipati &c.emancipati uocantur ad dimidiã. Sed si est nepos ex alio filio, potest similiter succedere:sed si filius emancipatus nõ petit bo. posses. Vnde liberi:liberis suis remanet integra iura hęre. Viuia.

h ¶ Eiusdem familiæ.§ Per hoc aperte not.quod natis ex filiabus, uel ex nepotibus etiam ex filiis non datur Vnde liberi: qa in familia defuncti aui, uel proaui non fuerunt, ut insti.de pat.po.§.fi.& probat C.de suis, & legi.l.quoties.

i ¶ Dimidiam.§ per edictũ de cõiung.ut §.de cõiung.lib.l.j.in prĩ. & §.primo.

¶ In pãdec. Fl. hoc loco non est titulus, sed subsequentia capita usq; ad titulum Vnde legitimi, pertinẽt ad ti. præcedentem.

† lib.27. Digesto.

† lib. 1. ad Sabinũ. al. Vlpianus.

Fl. nisi fi.

† lib 8.ad Sabinum.

† Lib. 4. ad Sabi.

† ad intell. huius l. ui. Gozadi.i l. qui se pris. nu.143. C. unde lib.

Vnde liberi.†

TITVLVS. VII.

¶ Iulianus.† LEX I.

Mancipatus[a] præteritus si contra tabulas bonorum possessionem non acceperit, & scripti hæredes adierint[b] hrditatẽ: sua culpa amittit paternã hrditatẽ. Nam quãuis secundũ tabulas bonorum possessio petita nõ fuerit: non tũ prætoreum tuet, ut bonorũ possessionẽ accipiat Vnde liberi. Nã & patronum præteritum, si non petat cõtra tabulas bonorũ possessionẽ,[c] ex illa parte edicti, Vnde legitimi, vocant, nõ solet tueri prætor aduersus scriptos hęredes.[d]

¶ Paulus.† LEX II.

L iberi[e] & capite minuti[f] per edictũ prætoris ad bonorum possessionẽ uocanẽ parentũ: nisi adoptiui fuerint. Hi enim & liberorum nomẽ amittunt post emancipationẽ. Sed si naturales emancipati, & adoptati, iterũ emãcipati sint, ius habẽt naturaliũ liberorũ.

¶ Vlpianus.† LEX III.

B Onorum † possessio.i potest peti ab intestato, si certum sit tabulas non extare septem testiũ signis signatas.[g]

¶ Pomponius.† LEX IIII.

S I quis† ex his, quibus bonorum possessionẽ Prætor pollicetur, in potestate parentis, de cuius bonis agitur, cùm is moritur, non fuerit, ei liberisque, quos in eius dẽ familia[h] habebit, si ad eos hæreditas suo nomine pertinebit, neque nominatim exhæredes scripti erunt, bonorum possessio eius partis, datur, quę ad eum pertineret, si in potestate permansisset; ita ut ex ea parte dimidiã[i] habeat, reliquum liberi eius: hisque duntaxat[k] bona sua conferat.[l] ¶ Sed & si filiũ, & nepotẽ ex eo pater emãcipauerit; filius solus ueniet ad bonorum possessionem, quamuis capitis diminutio per edictum nulli obstet.[a] Quin etiam ij, quoque, q in potestate nunquam fuerint, † nec sui hæredis locũ obtinuerint, uocantur ad bonorum possessionem parẽtum. Nam si filius emancipatus reliquerit in potestate aui nepotem, dabitur ei qui in potestate relictus est, patris emancipati bonorũ possessio: & si post emancipationem procreauerit,[m] ita nato dabitur aui bonorum possessio scilicet, non obstante ei patre suo.

¶ Si filius emancipatus nõ petierit bonorum possessionem,[n] ita integra sunt omnia nepotibus, atque si filius non fuisset: ut q filius habiturus esset petita bonorũ possessione, hoc nepotib[o] ex eo solis,[p] nõ ẽt reliquis,[q] accrescat.

¶ Vlpianus.† LEX V.

S I pater[r] filium emancipauerit, nepotẽ retinuerit, deinde filius decesserit; & rei æquitas, & causa edicti, quo de bonorum possessiõe liberis danda cauetur est ficit, ut eius[s] ratio habeatur, & bonorũ possessio intestati patris d tur[t] ut tamen bona[u] sorori,[v] quę necessari a hæres patri extitit, conferre cogatur auus,[x] qui per eam bonorũ possessionis emolumẽtum acquisiturus est: nisi fortè auus iste nullũ ex his fructum acquirere uult, paratusque est de potestate nepotẽ dimittere, ut ad emancipatũ emolumẽtũ omne bonorũ possessionis perueniat. Nec idcirco soror, quæ patri hęres extitit, iustè queri poterit, quòd eo facto à collationis commodo excludatur: † cũ auo quandoque intestato defuncto, ad bona eius simul cum fratre possit uenire,

¶ Papinianus.† LEX VI.

S Cripto hærede deliberante filius exhæredatus mortem obierat,† atq; ita scriptus hęres omserat hęreditatem. Nepos ex illo filio susceptus,[a] auo suus hæres erit: neq; pater uidebat† obstitistrã, bo.poss.utilis datur parentibus in bonis liberorum inspecta pietate, non ordine naturæ, turbato ordine mortalitatis. Vnde no. duo: si filius, q est in potestate, exhrdat, & scriptus hæres deliberat: interim non est locus successioi ab inte. Nam quãdiu &c.§.de acqui.hęre.l.quandiu. Fallit cum filius exhęredatur, & nepos est ex eo: quia suus hæres poterit adire. Item no.quod parẽtes uocãtur turbato ordine mortalitatis, in fra.de bon.damn.l.cum ratio. Sed liberi uocanẽ per directam bonorum possess parentes per utilem. Viuia.

a ¶ Susceptus.§ id est natus. Idem est, si cõceptus, ut C.de inoffic. testamẽ.l.si quis filium.in prin.secus si nec conceptus, ut J.de suis & legiti.

K ¶ Duntaxat.§ quia eis s m faciebat iniuriam per edictum de coniungendis.

l ¶ Obstet.§ sed obst.nepoti pater suus: qui si decesserit, solus nepos admitteretur, ut §.de contra tabulas. l.si emancipatus. Idem si repudiet ut J.ea.l.§.fi.

m ¶ Procreauerit.§ facit §.de cõtra tabul. l.si emancipatus.

n ¶ Bonorum possessionem.§ Vnde libe

o ¶ Nepotibus.§ in aui potestate retentis.

p ¶ Solis.§ qa & eis solis per edictũ de cõiungen. faciebat iniuriam.

q ¶ Non etiam reliquis.§ forte nepotib alterius filij præmortui. Si aũt ille uiueret soli ei accresceret, qd hic ei fratri repudiaret.ut §.de coniungẽ. cũ emancip.l.ib.l.j.§. fi quis ex nepotibus. in fi. Vel ei nõ soli: ut ibi no. H. & facit §. de bono.poss.l.3. §. fin. Vel dic, reliquis, scilicet fratribus eius.

S I pater CASVS. Si pater emãcipat filium, & nepotem in potestate retinuerit si filius decessit, ætas suadet, ut uocetur in poss. & si soror habebat, cum sorore uocabitur, nisi ista soror alia ratione excludere ter. Viuia,

r ¶ Si pater.§ pone casum, ut §.de cõiung. l.emãcipato. & d col. bono.l.si quis.

s ¶ De bonorum possessione.§ unde liberi. Accursius.

t ¶ Vt eius nepotis.

v ¶ Patris detur.§ ut §.l proxi.ibi, Nam & si filius.

x ¶ Bona.§ huius nepotis, q nepos quo ad patrem suum habetur pro emancipato.

y ¶ Sorori.§ post emãcipationẽ peceptæ.

z ¶ Auus.§ fic & §.d col.bo.l.j.§. is quoq.

S Cripto.§ CASVS. In l.ista ponit quidã casus specialis, & notabilis ualde. Si pater extraneum scribit hæredẽ, & filiũ exhęredat: scripto hęrede deliberante decedit filius: indubitãter eius filius erit hrs. Nã licet uideat nõ posse prędere filiũ: tũ hic debet ei prodesse. Vnum sciatis: bo.poss. Vnde liberi datur liberis, & ecõ

† Fl. fuerũt & paulo post obtinuerunt.

† Fl. deest, Vnde agnati.

† Fl. intestate.

† Fl. excladitur.

† libro.16 Quęstio.

† Fl. obiit. & intel. huius. l.uid.p Fab. Acromb. in l. qui se pris nu. 86. C. und. lib. & ibi Gozadi. nu. 187.

† Fl. videbitur.

legiti.l.si Titius.& l.sequent.

a ¶ Cuius.§ aliàs cuius, id est, mortem cuius scilicet patris.& aliàs, cui. f.nepoti post mortẽ patris legitima defertur hæreditas, scilicet aui. Nõ enim tempus mortis, sed quo apparet defunctum intestatũ decessisse, inspicitur, vt insti.de hære.ab intesta.§.cùm autem.

b ¶ Tenuerit.§ f.filius quoad succedendum: quia nunquam fuit ei viuo delata. Et secundùm hoc, quod, id est, qa &c.& est rõ, quare nõ potest dici nepotẽ non suum auo: & alia ad idẽ sequitur ratio, Cùm ipse &c. Vel dic secundò, tenuerit. f.nepos: & tũc est ratio remotiua, quare videat nepos nõ suus, sed quę sequitur, Cũ ipse &c. est incontrarium, quæ prędualet. Accur.

c ¶ Agnatus.§ posito, quòd nõ sit suus, ergo nec agnat: qa eis suus est agnatus: sed nõ cõuertit. Vel nõ est agnatus, i. admittẽdus vt agnatus, quia edictum successorium nõ habet locũ in agnatis. Sed hodie secus, vt in sticu.de legi. agna. succ. §.placebat. Accur.

d ¶ Exhęredatus.§ vt in nostro casu nec fuit necesse, cùm pater eũ præcederet, vt §. de inofficio testa.l. si quis filiũ.in princ.nisi ępter timorẽ l.Velleiæ, quę haberet locũ, si filius viuo patre suo decedat, vt insti de exhære. libe.§. Posthumorum. quod hic nõ fuit, quia non viuo auo, sed post mortem eius decessit filius: & sic non habet locum lex Velleia, vt C.de inoffi. testam. l.si quis filium.

e ¶ Adiri poterit.§ ab intestato: & hoc excluso nepote omnino secundum hæc iura. Sed hodie habet querelam ad se transmissam, licet non præparatam, vt C. de inoffi. testam. l.si quis filium.

f ¶ Non obstat.§ f.licet, scriptus hæres, qui si non adeat ex testamẽto, nõ obstat nepoti, quò minùs ut suus hrs ab intestato succedat. At si ex testõ adiit, obstat nepoti, ut hic ut etiam querelã inoffi. non habeat secundùm hæc iura. Sed hodie ɔ, ut d.l.si quis filium. Item ex hac lege casum habes, ubi nepos est suus, licet tẽpore mortis pater eius uiueret, & esset in potestate, ut J.de legiti.hære.l.i.§. sciendum. Est & alius, ut in ea.l.§.idem erit. Regulariter contrà, ut instit.de hære.qua.& differt §.fui.& facit C.vnde lib.l.fi.& quod ibi no.

g ¶ Miserationis.§ id est, pietatis, vt §.de inoffi. testa.l. nam & si parentibus. in solatium filij amissi. ut sup.de iure dotium. l. iure succedendi.& facit sup.de bo.lib.l.nihil est.

F Iliusfamiliàs.§ CASVS. Si filiofamiliàs defertur bonorum possessio in bonis cognati sui, & petat eam: licet à patre nõ fuerit emancipatus, non debet excludi: quia si relinqueretur filio, ut pater emanciparet eum, pater non posset cogi eum manumittere. Viuianus.

h ¶ Cognatus.§ puta, matris. Accursius.

i ¶ Possessione.§ Vnde cognati, uel ẽt unde legitimi per Officianum, ut J.titulo.1.l.i.§.fi.& l.sequen. Sed quomodo ab intestato durãte successione ex testamento? ut C.communia de suc.l.ante quam q̃ est contra. Sol. hic conditio defecerat eo nõ emancipato intra tps.

k ¶ Per conditionem.§ hanc, Si emãcipatus fuerit intra decẽ dies.

l ¶ Hæreditate.§ testamento delata elapsis decem diebus.

m ¶ Videbitur.§ Sed quomodo, cũ duret spes succedendi ex testõ ut C.communia de suc.l.auiẽ quam. quæ est contra. Sed hic nõ erat spes, quia tempus decem dierũ erat elapsum. Dic ergo utiliter, quã sum ad hoc, ne incidat in edictũ, Si quis omissa cã testa.& sic ut nõ

† Fl. & quin.

† Fl. erit.§

† Fl. deest cum edictũ successorium nõ habet. tit.

† Li.6. Responso.

† Concor

† lib.xi. Responso.

se, cuius[a] post mortem legitima defertur hæreditas. Nec dici pôt, hæredem non suum nepotem fore, quòd proximum gradum nunquam tenuerit:[b] cùm & ipse fuerit in potestate, neque pater eum in hac successione præuenerit. Alioquin † si nõ suus hęres est, quo iure hrs erit? quia † sine dubio nõ est agnatus.[c] Cæterùm, & si non sit exhrdatus[d] nepos, adiri poterit[e] ex testamẽto hæreditas à scripto hærede, mortuo filio. Quare qui non obstat † iure intestati, iure testati videbitur obstitisse.

¶ Non sic parentibus liberorum vt liberis parentum debetur hęreditas. cùm † parẽtes ad bona liberorum ratio miserationis[g] admittat; † liberos, naturæ simul, & parentum commune votum.

¶ Idem. † LEX VII.

F Iliusfamiliàs vt ,pximus cognatus,[h] patre consentiente possessionẽ[i] agnouit. Quamuis per conditionem[k] testamẽto datam, quòd in patris potestate mãserit, ab hæreditate[l] sit exclusus, tamẽ vtiliter possessionem agnouisse videbitur:[m] nec in edicti sententiam incidet, quoniam possessionẽ secundum tabulas nõ agnouit: cùm inde[n] rem habere nõ potuerit, nec in filij potestate conditio fuerit, nec facile[o] pater † emãcipare filium cogi potuerit.

¶ Paulus. † LEX VIII

S I posteà, quàm filius emancipatus bonorum possessionẽ P patris petijt, statum suum mutauit, nihil obesse ei, quò min ùs id, quod acquisiuit, retineat: quòd si prius[q] conditionem suam mutauerit,[r] bonorum possessionem eum petere non posse.

Vnde legitimi, & Vnde agnati. †

TITVLVS VIII.

¶ Iulianus lib.27.Digest. LEX I.

Hæc verba edicti, § quo Prętor legitimos ad bonorum possessionem vocat, § Eum, † quem ei esse hæredem oporteret, si intestatus mortuus † esset, cum quodam tẽporis spatio[t] ac cipiuntur, & nõ ad mortis † testatoris tempus referuntur, sed ad id, quo bonorum possessio peteretur. Et ideò legitimum hæredem, si capite minutus sit, ab hac bonorum possessione submoueri palàm est.

¶ Vlpianus. † LEX II.

S I repudiauerint sui ab intestato bonorum possessionem, † adhuc dicemus eos obstare legitimis, hoc est ijs, q̃bus legitima potuit deferri hæreditas; idcirco, qa repudiando quasi liberi bonorũ possessionem, hanc[x] incipiunt habere, quasi legitimi. ¶ Hęc autem bonorum possessio non tantum masculorum[a] defertur, sed etiam fœminarum: nec tantum ingenuorum, verumetiam libertinorum: communis est igitur pluribus. Nã & fœminæ possunt uel

† Fl. deest, Vnde agnati.

† Fl his notis inclusa desunt.

† Fl. Tum. V. de Aliatũ, libr. Dispũc. ii. c.xii. & Augu. libr. 3. emẽn. c. 3.

† Fl. & cũ.

† lib 46.ad edictum.

VNDE LEGITIMI. ET VNDE AGNATI.

¶ Eadẽ est. Nã singũtur agnati, q per senatusconsultũ succedũt: qbus dicit J. l. vj. in fi.

ADDITIO. De bon. poss. unde liberi, quæ prima est, dictum est. Verum quia exclusis liberis uocantur legitimi, dicit ru. unde legitimi & bo.poss. Vnde legitimi defertur ab intest. legitimis agnatis, J.l.i. & defertur omnibus, qui uocantur ab inte. J.l.i.§.fi. Et deberis scire, Bo.poss. Vnde liberi olim fuit superflua, sed in liberis emancipatis olim erat necessaria, insti. de hære. ab intest. §. emancipatis, hodie tũ volũtaria, insti. de hær. ab inte, in prin. Hæc bo.poss. Vnde legitimi, siue agnati olim fuit volũtaria, nõ necessaria, vt insti. de bon. poss. in fi. Viuia.

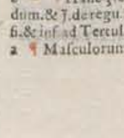

Hæc uerba § CASVS. Verba huius edicti sunt talia. Moriẽ aliquis proximus agnatus, & intestatus: possum uocari ad eius successionẽ. & inspiciemus, quis sit eius proximus agnatus nõ tempore mortis, sed eo tpe, quo bonorum possessio defertur. Viuianus.

s ¶ Eum, quem § habeas, eum quẽ hæredẽ esse &c. ut & inf. de uer. sig. Lex ilia. in prin. & inf. ut ex leg. & Senatusconl.i. in fi.

t ¶ Mortuus.§ sub.ei bono. poss. Vnde legitimi dabo.

v ¶ Spatio. Jẽt hic sub. tũ. nã tunc demum erit hæres uel bon. possessor, si nõ sit capite minutus tpe mortis, nec posteà usq; in diẽ quo petit. Sed posteà nõ nocet eũ capite minui, ut §.ti.i.l.fi. & J. ad Tertul.l.j.§.q mortis. & J.ti.i.l.capitis. & l.legitimis. & J.e.l.fi ex duob. Itẽ qd dicit de spatio, facit §.de col.bo.l.fi q̃s filiũ.§.fi.pulario. Acc.

x ¶ Ad mortis.§ scilicet, tantùm.

y S I repudiauerint.§ Bonorum possessionem, Vnde liberi.

z ¶ Hanc § scilicet, Vnde legitimi, ut & J. de suc. cog.l.i. §. sed dum. & J. de regu. iur. l. quoties utriusque. Et arg. C.de repu. hære. l. fi. & inf. ad Tertul.l.j.§.fi nemo.

a ¶ Masculorum.§ id est, in hæreditate masculorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Statum.] vt quia damnatus ad mortem appellauerit, vt supra de testamen. l. qui à tribunis. § fin. & l. qui ĩ domini. & l. de statu.

b ¶ Alij lex.] veluti lex Cornel. quæ patre defuncto apud hostes filium ad hæreditatẽ vocat, vt ĵ. vt ex legib. & Senatusconsul. l. j.

c ¶ Hanc.] Vnde legitimi.

† Fl. bonorũ eius pos.

Generaliter. Ex hac parte.] Vnde legitimi.

e ¶ Peti deberet.] vt & ĵ. vt ex legib. & Senatusconsul. l. prima. in fine.

f ¶ Parte.] per hoc patet, quòd hoc genus est illa species. Accur.

† Fl. non.

SI ex duobus.] CASVS. Duo erant fratres: alter decessit facto testamento dum deliberaret hęres eius: alter decessit intestatus: nunquid poterit habere successoré per Vnde legitimi? Sic & si hęres eius repudiat. Viuianus.

g ¶ Si ex duobus.] pone, vt ĵ. de suis, & legitimis. l. v.

h ¶ Legitimã.] vtriusque.

i ¶ Ad id tempus refertur.] sed non ad id solum, vt not. suprà eo l. j.

† lib. 43. ad edictum.

Fl. senatus. & itel. huius. l. ponit Huber. Zuchar. in Rubr. C. q admitti. n. 70.

† Flo. tunc & ex.

‡ Fl. debere.

† lib. 27. Digesto. al. Vlpianus.

Nęc agnatos.] CASVS. Agnati dicuntur, coniunẽti per lineam masculinam: cognati per lineam fœmininam. Vbi vnum sciatis omnis qui est agnatus, est cognatus, non tamen ecõtra. Viuianus.

k ¶ Continentur.] vt genus in specie, sic inest pactum in emptione, vt ĵ. de legat. j. l. si q. § ĵ. inter. Et secũdũ hoc nõ obstat ĵ. de grad. Iurisconsultus. § ij. & instit. de lega. agnat. in prin.

l ¶ Quamdiu.] facit. supra de petitione hæred. l. ant. qui. in prin.

† Fl. Tum.

NAti.] CASVS. Si aliquis nascitur post mortẽ patris, vel post captiuitatem, vel post deportationẽ non intelligitur esse agnatus: & sic non succedit mecũ simul, quia fortè est exhæredatus. Viuianus.

† lib. 3 Pãdectarum.

m ¶ Nati post.] facit inf. de suis, & legiti. l. iiij. Accursius.

† Fl. nõ vtique & agnati.

¶ VNDE COGNATI.

HAec bonorum. CASVS. Bonor. poss. Vnde cognati, ęquitate Prætoris est introducta: cognati erãt incogniti à iure ciuili. Et dicuntur cognati, quasi vno sanguine nati. Et pertinet ad liberas cognationes, nõ ad seruiles: & succedit cognatus vsq; ad sextum gradum. Vocãtur qui sunt cognati naturaliter, & ciuiliter, & qui ciuiliter tantum, puta adoptiuus. Et vocatur qui est proximus: & dicitur proximus: quem nemo antecedit. Vnũ sciatis, si quis vult vocari per vnde cognati: siquidem est in vtero aliquis], non admittitur. Et vocãtur per Vnde cognati gradatim. Vnum sciatis, si quis decessit in cap. hostium: cognati, q. domi sunt vocantur per vnde cognati. Viuianus.

n ¶ Hæc bonorum.] Vnde cognati. Accur.

o ¶ Cognati.] facit infrà de grad. l. nõ facilè. ij. respon.

p ¶ Lex hæc.] i. edictum, quod in genere est lex, vt ĵ. de var. cognit. l. i. § pinde. Accur.

q ¶ Seruilis.] vt & in fisti. de grad. § illud. & ĵ. de grad. l. Iurisconsul. § inter. Facile, autẽ dicit, propter matrimonium, vt insti. de nup. § illud.

r ¶ Complectitur.] vt insti. de succ. cogna. § fin. & ĵ. de grad. non facile.

s ¶ Adoptio.] vt sup. de adoptio. l. i. & ĵ. de grad. l. nõ facile. § cognationis. & facit ŝ. de adop. l. q i adoptionẽ. & de ĩus vocã. l. pfis.

t ¶ Naturali.] scilicet familia.

v ¶ Retinebit.] id est, firmiter tenebit cognationem omnium.

x ¶ Proximus.] quia prætor proximiori defert, vt ĵ. ead. l. § gradatim. & ĵ. de grad. l. Iurisconsul. 2. responso. & facit ĵ. de verbo. signifi. l. proximus. & ŝ. rebus dub. l. qui duos. § proximus.

y ¶ Obierit.] & scripti repudient: & facit ĵ. de suis, & leg. l. ii. § proximum. & sup. Vnde lib. l. scripto.

z ¶ Sequentibus.] sic sup. tit. 1. l. penul. & si pars hæred. per. l. antiqui. in princi. & infrà, l. ii. & instit. de succes. cog. § his autem.

¶ Hermogenianus. † LEX VI. ‡ li. 3. iuris epitoma.

01 NAti post [m] mortem patris, vel post captiuitatem, siue deportationem, sed & ij, qui eo tempore, quo capiebatur, vel deportabatur pater, in potestate fuerunt; ius inter se consanguinitatis habent, & si hæredes patri non extiterint, sicut exhæredati.

Vnde cognati.

TITVLVS IX.

¶ Vlpia. lib. 46. ad edictum. LEX I.

Aec bonorũ [n] possessio nudam habet prętoris indulgentiam, neque ex iure ciuili † originem habet. Nam eos inuitat ad bonorum possessionem, qui iure ciuili ad successionem admitti non possunt, id est, cognatos. Cognati [o] autẽ appellati sunt, quasi ex vno nati, † vt ait † Labeo, quasi commune nascendi initiũ habuerint. ¶ Pertinet autem lex hæc [p] ad cognationes non seruiles: nec enim facilè vlla seruilis [q] videtur esse cognatio. ¶ Hæc autẽ bonorum possessio, quæ ex hac parte edicti datur, cognatorum gradus sex complectitur, [r] & ex septimo duas personas: sobrino, & sobrina natum, & natam. ¶ Cognationẽ facit etiam adoptio: [s] quibus etenim fiet agnatus is, q adoptatus est, eisdem & cognatus fiet. Nam vbicunque de cognatis agitur, ibi sic accipiemus, vt etiã adoptione cognati facti cõtineantur. Euenit igitur vt is, qui in adoptionem datus est, tã in familia naturalis patris iura cognationis retineat, q̃ in familia adoptiua nãciscãt. Sed eorum tãtum cognationẽ in adoptiua familia nãciscitur, † quibus fit agnatus: in naturali [t] autẽ omnium retinebit [u]. ¶ Proximus autem accipitur etiã † qui solus est: quamuis propriè proximus, [x] ex pluribus dicatur. Proximum accipere nos oportet eo tẽpore, quo bonorũ possessio defertur. Si quis igitur proximus cognatus, dum hæredes scripti deliberant, dicẽ suum õbierit, [y] sequens, quasi proximus, admittetur: hoc est, q cunq; fuerit tũc deprehẽsus proximum locum obtinere. ¶ Si quis proximior cognatus nasci speretur: in ea conditione est, vt dici debeat obstare eũ sequẽtibus: [z] sed vbi natus nõ est, admittetur eum, qui post ventrem proximus videbatur. Sed hoc ita demum erit accipiendum, si hic, qui in utero esse dicitur, uiuo eo, de cuius bonorum possessione agitur, fuerit cõceptus. Nam si post mortem, neq; obstabit alij, neq; ipse ad mittetur: quia non fuerit † proximus cognatus ei, quo uiuo animal [a] † nõdũ fuerit. ¶ Si qua prægnãs decesserit, & utero execto [b] † partus sit editus, in ea conditiõe est partus iste, ut matris suę accipere bonorũ possessionẽ possit Vnde proximi cognati: sed post senatusconsultum Orficianum & Vnde legitimi petere [c] poterit; quia tẽpore mortis ĩ vtero fuit. ¶ Gradatim [d] autem admittũtur cognati ad bonorum possessionem: ut q̃ sunt primo gradu, omnes simul admittantur. ¶ Si quis apud hostes fuerit mortis eius tempore, de cuius bonorum possessione agitur; dicendum est, bonorũ possessionem peti ab eo posse. [e]

† Originẽ nondũ hẽt. Vide Ant. Augu. lib. 4. emen. c. vlt.

† Cognatio, est genus consanguinitatis inter fratres trũ. inf. de suis, & leg. l. ii. & instit. de success. cog. § his autem.

† Fl. aut vt Labeo ait.

† Flo. accipietur etiã is qui.

¶ Caius. † LEX II.

HAc parte Procõsul [f] † naturali æquitate motus omnibus cognatis permittit bonorum possessionẽ, quos sanguinis ratio uocat ad hęreditatem, licet iure ciuili deficiant. Itaq; etiã uulgò quæsiti [g] liberi matris, & mater taliũ liberorum, item ipsi fratres inter se ex hac parte bonorum possessionem petere possunt: quia sunt in uicem sibi cognati, usque adeò ut prægnãs quoque manumissa si pepererit, & is, qui natus est, matri, & mater ipsi: & inter se quoque, q̃ nascuntur, [h] cognati sint.

¶ Iulianus. † LEX III.

CApitis diminutione [i] perimuntur cognatiões, quę per

† Fl. fuit.

† Flo. animax.

† Flo. ex secto.

quis or. in bono posses. ser. l. ii. § si venter. & ŝ. de statu. homi. l. qui in vtero.

a ¶ Animal fuerit.] sic ĵ. de suis, & legi. l. Titius. & insti. de hæred. ab intesta. § cùm autem.

b ¶ Execto.] sic ŝ. de inoffic. testa. posthumus. & ĵ. ad Tertul. l. i. § si matris. & ŝ. ad legẽ Falcidiam. in lege Falcidia.

c ¶ Petere poterit.] vt & ŝ. tit. j. l. ij. in fine.

d ¶ Gradatim.] facit ŝ. § proximo.

e ¶ Ab eo posse.] postliminio reuerso. Expectatur enim reuerti, vt partus nasci, vt ŝ. de contra tabu. l. j. § si ex tribus.

f ¶ Ac parte. Procõsul. Id est, Prætor.

g ¶ Vulgò quæsiti.] vt insti. ad Orfi. § nouissimè. & de successi. cog. § vulgò. & ĵ. eod. Modestin°. & facit. C. de adop. l. cùm in adoptionẽ. § sed si qd est.

h ¶ Nascuntur.] C. ad Orfi. l. fin. Sed nati ex duabus cõcubinis, eodẽ tñ patre nati ansint si cognati? Respõdetur, non succedunt: q̃ a nec cognatis patris, etiam si legitimentẽ, vt in authen. quibus mona. effi. sui. § filium autem. Accursus.

† Fl. Quæritur.

CApitis.] CASVS. Si aliquæ cognationes: sunt quæ fiẽt per adoptionem, perimunt per capitis diminutionẽ: vnde nõ erit locus bonorũ possess. Vnde cognati. Sed si aliquis definit esse agnatus, vocatur ad bonorum possessionem Vnde cognati. Viuianus.

† Lib. 16. ad edictũ prouinciale.

i ¶ Capitis diminutione.] minima. Accursius.

k ¶ Frater.] duo erant fratres adoptiui.

l ¶ Proximitatis.] i. cognationis ciuilis.

m ¶ Palàm est.] vt & ŝ. tit. j. l. ij. in princi. & facit ĵ. vnde vir, & vxor. l. j. & ŝ. de reb. du. l. si cognatis. & dic vt ibi. Accursius.

† Lib. 27. Digesto.

SIspurius.] CASVS. Si filius spurius decedit: certè coniunctis per patrem nõ defertur bonorum pos. sed coniunctis per matrem, sic bonorũ pos. Vnde cognati. Spurius autem est, vulgò cõceptus, ŝ. de sta. ho. l. vulgò. Viuianus.

n ¶ Aut.] pro, id est. Accursius.

o ¶ Oriuntur.] ergo mater non est agnata filio, & vt colligitur in stit. de suc. cogna. § vulgò.

p ¶ Petere potest.] vt & ŝ. eo. l. hæc parte. cum cõcor. saluo, quod dicitur, de illustri, vt C. ad Orfi. l. si qua.

LEgitimis.] CASVS. Si agnati capite minuuntur, non vocantur ad bono. pos. Vnde cognati. Nam liberi emẽcipati repellũtur per vnde agnati. tamen possunt succedere p vnde agnati. Viuianus.

q ¶ Legitimus.] agnatis.

r ¶ Legitimi.] i. agnati: vt & ŝ. vnde legi. l. j. in fi. Hoc tamen fallit in casibus, vt C. de legi. hære. l. fi. § cum igitur. & § cùm autẽ, & eosdem habes, insti. de legi. agna. suc. § nostra.

s ¶ Quæ liberorum.] quibus non nocet capi. dimin. vt emancipatio, quo minus habeant: vnde libe. vt ŝ. si ta. testa. nul. exta. l. liberi. secus ecõtrà dederit emãcipatus se in arrogationẽ: quod dic, vt ŝ. tit. ij. l. fin. Alij dicunt, quòd liberi exclusi ab vnde liberi p capitis dimi. adhuc admittũtur inter legitimos, scilicet per vnde cognati, nõ autem per vnde liberi, vt ĵ. titu. j. l. j. § sed videndũ. Sed ibi repudiauit, vel tempore est exclusus. At per emancipationem excluditur p ius ciuile, sed admittitur iure Prætoris. p vnde lib. vnà cũ suis, vt insti. de hæred. ab intest. § emãcipati. Sed hodie etiã iure ciuili, cùm inter patrẽ, & filiũ, nõ toliatur ius agnationis per capitis diminutionẽ, vt isti. de leg. agna. suc. § fi. Accursi.

t ¶ Vocantur.] f. legitimi prædicti, id est agnati: & facit ĵ. de sta. ho. l. homo liber.

u ¶ Modestinus.] Materne.] secus in paterna, vt C. de natu. li. l. fina. & facit. ŝ. e. hac parte. Accursi.

† Fl. propo nuntur.

Octaui.] CASVS. Aliquis cognatus in gradu octauo, & si non velit iure ciuili, potest succedere Prætor. si est cognatus, sicut in sexto, vel in quinto poterit succedere.

† Li. 6. Responso.

† Ad itell. huiusl. uid. Huberr. Zuchard. i Rubr. C. q admittitur nu. 45.

adoptionem acquisitæ sunt. Igitur si post mortem, verbi gratia, fratris adoptiui intra centesimũ diẽ adoptiuus frater [k] capite diminutus fuerit, bonorũ possessionem accipere non poterit, quæ proximitatis [l] nomine fratri defertur. Prætorem enim non solùm mortis tempus, sed etiam id, quo bonorum possessio petitur, intueri palàm est. [m]

¶ Vlpianus. † LEX IIII.

SI spurius intestatus decesserit, iure consanguinitatis, aut [n] agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet, quia consanguinitatis, itẽque agnationis iura à patre oriuntur. [o] Proximitatis vero nomine, mater eius, aut frater eadem matre natus, bonorũ possessionem eius ex dicto petere potest. [p]

¶ Pomponius. † LEX V.

LEgitimis [q] capite diminutis non datur bonorũ possessio iure hæredis legitimi: [r] quia nõ eadem causa eorum est, quæ liberorum: [s] sed gradu cognatorum rursus vocantur. [t]

¶ Vlpianus. † LEX VI.

COgnatis accusatio nihil obstat ad successionem, si accusauerint cognatos suos. [u]

¶ Modestinus. † LEX VII.

IS, qui aliqua ratione seruus factus est, manumissus, [x] † nulla ratione recipit cognationem.

¶ Idem. † LEX VIII.

MOdestinus respondit, non ideo minùs ad auię matęnæ [y] bona ab intestato nepotes admitti, quod vulgò quæsiti proponantur. †

¶ Papinianus. † LEX IX.

OctauiAugust. [z] † agnato, iure legitimi hęredis, etsi nõ ex

† Li. 6. Regula.

† Lib. 4. ad sabinum.

† Lib. 45. ad edictũ.

† Lib. 6 Regula.

† Fl. menumissio.

† Lib. 14. Responso.

† Fl. propo nuntur.

† Li. 6. Responso.

¶ Fratris filius.] Tu dicebas parronum fuisse surdum tẽpore mortis, & sic testamentum non potuisse facere, nunquid poteris petere bo. pos. vnde agnati, vel cognati? Sic intra tempus statutum à iure: posteà non audieris: nec excusaris, si dicas, quòd nõ credebas tibi cõiunctum, quia iura sanguinis ignorare non debuisti. Viuianus.

z ¶ Octaui.] Dic q̃ agnatus octaui gradus fuit capite minutus, vel tẽpore exclusus, vnde sequenti capite cognatorũ vocatur. vt ŝ. eo. l. legitimis. Deferẽ ergo ei bonorũ pos. vnde cognati. Sed dices quo, eum illa nõ porrigatur ad eum gradũ? vt ŝ. eo. l. j. § hæc autem. & in stit. de suc. cog. § fi. Respon. illud in cognatis, qui non fuerũt agnati, at illi, qui fuerũt eo iure: quia fuerunt, & potuerũt etiam iure ciuili succedere, licet nõ successerint: habent hoc plus, vt usq; ad decimũ gradum vocentur per vnde cognati. Nã & filij etiam si ex alio capite vocentur, semper tamẽ habent annũ, vt ĵ. quis or. in bo. pos. ser. l. pe. § fi. In hoc tamẽ nõ retinet priuilegiũ, ut admittatur, ut proximus, i. vt præferat cognatis, q̃ sunt i proximiori gradu: quãuis potuerit vel agnat° succedere de iure ciuili ãn c. di. Alij dicũt, hic dari vñ agnati

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quod ſ. dicit vt proximo cognato, dicunt, id eſt, agnato: & nullus eſt capite minutus. Accur.
a ¶ Extiterit. ⁊ i. extitere potuerit.
b ¶ Defertur. ⁊ ſ. dicta bo. poſſ. Vnde cognati. & facit ſ. ad Tertu. l. j. § ſi nemo. Accurſius.
c ¶ Inſtitutus. ⁊ & pro alia extraneus. ⁊
d ¶ Non potuiſſe. ⁊ hoc uetum eſt, ſi erat mutus, aſs pōt teſtari, ut C. qui teſt. face. poſſ. l. diſceretis, uel illud nouum, hoc uetus.
e ¶ Ignoraſſe. ⁊ ut C. de in integ. reſti. mino. l. de tutela.

titerit [a] hęres, poſſeſsio deferr̄, [b] vt proximo autem cognato, quāuis extiterit hæres, non defertur.

¶ Fratris filius pro parte hr̄s inſtitutus, [c] cùm patruū ſurdum fuiſſe ⁊ cōtenderet, atq; iō teſtamentum facere non potuiſſe, [d] & ⁊ poſſeſsionem vt proximus cognatus accepiſſet: ex die mortis ipſius ⁊ haberi rōnem placuit: quia uerſimile non uidebatur tā coniunctū ſanguine, ⁊ defuncti ualetudinē ⁊ ignoraſſe. [e]

¶ Sceuola. ⁊ LEX X.

INteſtata [f] reliquit ſororem Septitiam diuerſo parte natam, & prēgnantem matrem ex alio mari to. Quæro, ſi mater hęreditatem repudiauerit, dum adhuc prēgnās eſt, poſteaque enixa fuerit Sēproniam, [g] an etiam Sēpronia bonorum Titiæ poſſeſsionem accipere poſsit? Rūdi, ſi mater hæreditate excluſa eſt, eam quæ, ut proponeretur, poſteà nata eſt, accipere poſſe.

De ſucceſſorio edicto.

TITVLVS X.

¶ Vlpianus. ⁊ LEX I.

VCceſſorium edictū idcirco propoſitū eſt, ne bona hr̄ditaria vacua ſine dn̄o diu tiùs iacerent, & creditorib. lōgior mora fieret. ⁊ Bn̄ igit̄ Prætor putauit, prēſtituere tp̄s iis, quib. bonorū poſſeſsionem detulit, & dare inter eos ſucceſsionē, [h] vt maturiùs poſsint creditores ſcire, vtrum habeant cum quo congrediantur, an verò bona vacantia fiſco ſint delata: an potiùs ad bonorum poſſeſsionem procedere debeant, quaſi ſine ſuccessore defuncti. ⁊ Vnuſquiſque enim ſuam bonorum poſſeſsionē repudiare poteſt: alienam non poteſt. Proinde procurator meus ſine mea voluntate meam bonorū poſſeſsionem repudiare non poteſt. [i] ¶ Per ſeruum [k] delatam bonorum poſſeſsionem dominus repudiare poteſt. [l] ¶ Tutor ⁊ pupilli an poſsit repudiare bonorum poſſeſsionem, videamus. Et magis eſt, ne poſsit: ſed ille [m] ex authoritate tutoris [n] repudiare poteſt. ¶ Furioſi curator nequaquam poterit repudiare: [o] quia necdum delata eſt. [p] ¶ Qui ſemel noluit [q] bonorū poſſeſsionē petere, perdidit ius ⁊ eius, & ſi tēpora largiantur. Vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere bonorum poſſeſsio, aut fiſcum inuitare. ¶ Decretalis [r] bonorum poſſeſsio an repudiari poſsit uideamus. Et quidē diebus finiri [s] pōt: ſed repudiari eam [t] nō poſſe, verius eſt: quia nondum delata eſt, niſi cùm fuerit decreta. [u] Rurſum poſteà, q̄ decreta eſt, ſera repudiatio eſt: quia quod acquiſitum eſt, repudiari non poteſt. [x] ¶ Si intra ⁊ centeſimum diem mortuus ſit [z] prior, ſtatim ſequens admitti poteſt. Quod dicimus intra diem centeſimum ⁊ bonorum poſſeſsionem peti poſſe: ita intelligendum eſt, ut & ipſo die centeſimo bonorum poſſeſsio peti poſsit, quemadmodum intra calendas ⁊ etiam ipſæ calendæ ſint: idem eſt & ſi in diebus [a] cētum dicatur. ¶ Quib. ex edicto bonorum poſſeſsio dari

te edicti: quia ſi qs eſt excluſus per Vnde liberi, admittit per Vnde cognati. Quod quidem in honorem ſanguinis eſt ſtatutum.
¶ Largius. ⁊ Liberis in bonis parentum dat bo. poſ. intra annū vtilē cæteris collateralibus intra centum dies vtiles. vnū ſciatis, ſi quis excludatur à bon. poſ. aliquando admittitur, aliquando non: nunquid ſi aliquis eſt ſubſtitutus filio impuberi, intra annum poterit petere bo. poſ? Non, ſed intra centum dies. Vnum ſciatis: liberis datur annus. Sed quid ſi pater emancipauit filiū: nūquid bo. poſ. eſt petenda intra annum? Certè fic. Viuia.
h ¶ Succeſsionem. ⁊ id eſt ſucceſſorium edictū: & facit inſti. de bo. poſ. §. cū igitur. & ſ. c. §. largius. & C. qui admit. ad bon. poſ. l. quā diu. Accur.
i ¶ Non poteſt. ⁊ adeò vt nec pater filio delatam, ut C. de re. bon. poſ. l. fi. & facit ſ. de of. fi. Procu. Cæſ. l. 1. Ac. K ¶ Seruum. ⁊ quia ſeruus ſit inſtitutus.
l ¶ Poteſt. ⁊ ſecus in patre, ut modo dixi. & ſ. de acquir. hęred. i. is qui. in fin.
m ¶ Sed ille. ⁊ ſ. pupillus.
n ¶ Tutoris. ⁊ facit ſ. de bo. poſ. tutor. & C. de iure delib. l. potuit. Sed contra, ſ. de autho. prēſtan. l. fi ad pupillum. Sol. ibi.
o ¶ Repudiare. ⁊ ſ. de auth. præ. l. fi ad pupillum. contra. Solu. ibi.
p ¶ Delata eſt. ⁊ imò eſt delata, ut curator accipiat, ut ſ. de bono. poſ. fu. compe. l. j. circa prin. Sed dic delata eſt ad commodum ut ibi: non ad hoc, ut poſsit repudiari ut hic. & eodem modo reſpō. ad illud cōtra. C. de cur. fu. l. fi. §. finauē. ubi plenè no. in gl. uel nō &c. & facit ſ. de diuort. & repu. l. Iulianus.
q ¶ Qui ſemel noluit. ⁊ repudiando. & loquit de edictali: ne ſit contra, ſ. proxi. §. & facit C. de repu. hæred. l. ſi cut. & ſ. quis or. in bo. poſ. ſer. l. 4.
r ¶ Decretalis. ⁊ ſic dr̄ quia Prætor viuus eam decernit, & dat, ut C. qui admittit. ad bono. poſ. l. fin. Sed tamen idem eſt, ut non poſsit etiā hodie repudiari ante agnitam corā iudice, nec pōt, ut hic. Nec obſtat q̄ hęreditas poteſt repudiari, ut ſ. de acqui. hære. l. is qui. quia ſola voluntate poteſt adiri, & ſimiliter repudiari: ſed bono. poſ. non, ſed aliqua ſolemnitas in agnoſcenda etiam hodie eſt neceſſaria, ut præſentia iudicis, ut d. l. C. qui admit. ad bono. poſ. l. fi.
s ¶ Finiri. ⁊ ius petendæ decretalis.
t ¶ Eam. ⁊ ſcilicet, decretam: ſecus in edictali, ut ſ. prox. §. quia edictali repudiata, & ius petendæ decretalis eſt amiſſum. An autem pacto hæc decretalis poſsit remitti ante agnitam? reſpon. fic, arg. C. de pact. l. fi.
u ¶ Decreta. ⁊ à iudice.
x ¶ Non poteſt. ⁊ ſicut nec hæreditas, ut C. de repu. hære. l. ſicut. & ſ. de neg. ge. l. Pomponius. ibi, Nam quomodo cum, &c. & ſ. de acqui. hære. l. qui ſuperſtitis.
y ¶ Si intra. ⁊ hęc ſucceſsio eſt de gradu in gradum: ſed ſ. prox. §. de capite in caput.
z ¶ Mortuus ſit. ⁊ vel aliàs excluſus, ut ſ. §. quibus.
a ¶ Si in diebus ⁊ hæc ergo ſunt paria, intra centeſimum die: vel et

⁊ Fl. defuncto.
⁊ de ſenſu huius text. vid. Io. Ba. Cimatoriū in l. legatū. n. 12. de le. j. & Hube. Zuchar. in Rub. C. q admit n. 8.
⁊ Fl. Impuberis.
⁊ Sic et facit gl. in c. Eccleſia ue ſtra. in medium ſuper ver. adice re. et d ele.
⁊ Fl. intra dies centū.
⁊ Gellius lib. 12. c. 13

centeſimo die, ut inſti. de uerb. oblig. §. omnis.
a ¶ Noluerit. ⁊ i. repudiauerit, quod poteſt etiam ſuus de iure Prætorio, ut inſtitu. de hære. qua. & dif. §. ſui.
b ¶ Vnde. ⁊ i. ex qua parte.
c ¶ Cæteris. ⁊ i. agnatis, uel cognatis. Accur.
d ¶ Succedat. ⁊ ſi non ſint aliqui, qui poſsint venire per Vnde liberi. Nā illi iſtis præferūtur, ut inſtit. de hære. ab inteſta. §. admonendi. & ſ. ti. j. l. legitimis. Sed quid, ſi ſimpliciter repudiauit? Vr̄ in totū repudiaſſe. argu. ſ. de interro. act. l. ſi fine. §. qui interrogatus. & d̄ acquiren. hæredi. l. plurium.
e ¶ Ipſe ſibi. ⁊ ſic ergo admittitur ut alius, vt arg. ſ. de adop. l. emancipatū. §. fin. & ſ. vnde lib. l. 2. in prin. & C. de adul. l. iure mariti. & ſ. qui potio. in pig. ha. l. 3. in princ. Sed argu. contra, C. de codicil. l. fi. in princ.
f ¶ Non petierit. ⁊ id eſt, repudiauit: & ſic concor. ſ. de acqui. hæ. l. in plurium. Sed contra in eo. ti. l. illud. Solu. ibi delata ē ſucceſsio vtrique de iure ciuili: qd̄ patet, quia inſtitutus ab inteſtato poteſt adire licet incidat i edictū. Si qs omiſ. cau. teſt. hic aūt iure prætorio non eſt delata ex ſecundo capite, niſi repudietur ex primo: ut ſ. quis or. in bono poſſeſſ. ſerue. l. j. & ſ. ſi quis omiſ. cau. l. j. Vel dic q̄ hic repudiauit ex primo capite tantum: ibi ex utroque, vel indiſtinctē; & facit ſ. de acqui. hære. l. in plurium.
g ¶ Succedat. ⁊ ab inteſtato. Accur.
h ¶ Sanguinis. ⁊ ſic & ſ. tit. j. l. 2.
i ¶ Propria. ⁊ ſic & ſupra de lib. & poſthum. l. in ſuis. & ſ. de bo. dam. l. cum ratio. in princ. Accurſius.
K ¶ Non ſunt. ⁊ ſic & ſ. de inter. act. l. qui interrogatur. & l. ſeq. & facit inſti. eo. §. liberis.
l ¶ Filio. ⁊ qui erat frater eius: & tunc eſt rō, quia ut collateralis ei ſuccedit quaſi ex teſtamento impuberis fratris, quod facit pater pro eo, vt inſtitu. de pupil. ſubſti. §. igitur. Alij dicunt, q̄ pater fuit ſubſtitutus ſuo filio impuberi, ab auo inſtituto: & tunc eſt ratio, quia ut quilibet ſubſtituitur, non ut filius. Sed nonne filius inſtitu ē a patre ut quilibet, & tamen habet annum, ut ſ. §. fina. imò ut filius: & quia hoc neceſſe habet facere.
m ¶ Bonorum poſſeſsio. ⁊ & ſic non intereſt, ut ſ. de per. hære. l. 2. & 3. Sed arg. contra, ſ. de leg. præ. l. 3. §. j. & de inter. act. ſi fine. §. illud. Accurſius.
n ¶ Et generaliter. ⁊ ſic ſ. quis or. in bono. poſ. ſer. l. 4. in fin.

potest, ſi quis eorum aut dari ſibi noluerit, [a] aut in diebus ſtatutis non admiſerit; tunc cæteris bonorū poſſeſsio perinde cōpetit, ac ſi prior ex eo numero non fuerit. Sed videndum eſt, an inter cæteros ipſe quoq;, qui excluſus ē, admittatur: vtputà, filius eſt in potestate, delata eſt ei bonorum poſſeſsio ex prima parte, vnde [b] liberis defertur: excluſus eſt tēpore, vel repudiatione, nec ⁊ cæteris [c] defertur. Sed an ipſe ſibi ſuccedat ex hac ſucceſſoria parte? Et magis eſt, vt ſuccedat, [d] & Vnde legitimi poſsit petere: & poſt hos ſuo ordine ex illa parte, vnde proximi cognati vocantur, & hoc iure vtimur, vt admittatur. Poterit igitur ex ſequenti parte ſuccedere ipſe ſibi. [e] Itémq; ⁊ hoc dici poterit & in f̄m tabu. bono. poſſeſsi. vt ſi f̄m tabu. nō ⁊ petierit [f] bonorū poſſeſsionē is, q̄ potuit ab inteſtato ſuccedere, ipſe ſibi ſuccedat. [g]

¶ Largius tempus parentib. liberiſque, petendę bonorum poſſeſsionis tribuitur, in honorem ſanguinis, [h] videlicet: quia arctādi non erant, qui penè ad bona propria [i] veniunt: ideoq; placuit eis præſtitui annum: ſcilicet, ita moderatè, vt neq; ipſi vrgerentur ad bonorum poſſeſsionis petitionem, neq; bona diu iacerent.

¶ Sanè nonnunquā vrgentibus creditoribus, interrogādi ſunt in

ſionem defuncti ſecundo loco? Certè non: quia inferioris gradus cognatus non habet beneficiū ſucceſſorij edicti, ſi agnatus, uel cognatus eſt excluſus cpe, vel repudiatiōe. Adeò ſi primus cognatus, vel agnatus eſt reſtitutus, non vocatur agnatus: Sequens gradus igitur vocabitur. Viui anus.

iure, an ſibi bonorum poſſeſsionē admittant: ut ſi repudiare ſe dicāt ſciant creditores quid ſibi agendum ſit, ſi deliberare ſe adhuc dicant, præcipitandi nō ſunt. [k] ¶ Si quis autem à patre ſuo impuberi filio ſit ſubſtitutus: non intra annum, ſed intra diem centeſimum bonorum poſſeſsionē petere poterit. ¶ Non ſolū autem cum ſuo nomine ueniunt liberi, parētes q̄; hoc eis tribuitur: verumetiā ſi ſeruus eius, qui ex liberis parentibuſque eſt, hæres inſtitutus ſit, intra annum competit bonorum poſſeſsio. [m] persona enim ea meruit, quę hoc beneficium petat. ⁊ Sed & ſi pater emācipati filij bonorū poſſeſsionem contra tabulas accipere velit, anni tp̄s ei competere cōſtat. Et generaliter [n] ait Iulianus, ex omnibus cauſis liberis, parentibuſque intra annū bonorum poſſeſsionem competere.

¶ Papinianus. ⁊ LEX II.

INferioris ⁊ gradus cognatus [o] beneficiū edicti ſucceſſorij nō habuit, cū prior ex propria parte bonorū poſſeſsionē accepiſſet. [p] Nec ad rem pertinuit, q̄ abſtinendi facultatem ob auxilium pictatis ⁊ prior cognatus acceperat: igitur fiſco vacantia bona rectè deferri placuit.

De gradibus ⁊ affinitaris.

TITVLVS XI.

contrariis iure ciuili veniebat, ut agnatus per l. xij. tabul. vt in §. fi q̄ his adita. ubi dicit ius antiquum: uel quaſi agnatus, ut per ſen. con. ut in d. §. fi bonorum poſſ. vel per teſtamentum, quod & ipſum eſt iuris ciuilis, ut d. l. de uulga. ſubſtitu. l. 2. §. interdum. Item & patronus iure ciuili vocatur, ut d. l. fi ex modica. quo caſu nuda voluntate ſic hæres, ut inſti. de hære. qua. & diſſe §. fin. quod in iure prætorio non ita, ſed facto prætoris eſt opus, quod eſſet contra ius prioris. Vel dic caſum, q̄ hic prior ab initio repudiauit, & cum ſequens poſſet petere, repudiauit, uel tempore fuit excluſus, tandem prior petit reſtitui, ut adeat, & iterum, ut dimittat: nunc ſequens uult reſtitui, ut admittat̄ ad inſtar præcedentis, qui fuerat minor: ſed non poteſt obſtante ſua ſibi repudiatione, uel negligentia. Et facit ſ. de min. l. & ſi fine. §. ſed quod Papinianus. & quod ibi no. vel illę. ſ. ad Tertyl. in filio loquuntur. in quo fuit ſpeciale: & facit ſ. ad Tertyl. l. filij. §. j. & ſ. tit. j. l. octauiū. Accurſius.

¶ DE GRADIBVS AFFINITATIS.

¶ ADDITIO. *Iſte titulus bonus ē: et tū debetis ſcire, ut hic ſcriptū eſt. Vt nō conſueuit legi: tū legemus lectura uſq; ad l. Iuri cōſult. in prin. Veruntamē ſi intelligatis cōtinuationē, et expoſitionē rub. cætera alia intelligetis, quæ de bo. poſ. habuiſtis. Verū quia inter agnatos, et cognatos multi ſunt gradus, poniturubri de gradibus et quia iure affinitatis aliqua bo. poſ. defertur. Nā et uir, et uxor ſunt caput affinitatis, ut ſ. proxi. tit. et ſ. ſi ta. teſtam. nulla extra. l. 3. ponit d gra. cōſangui. et affin. Quod dicit de grad. q. d. de ordinibus, ſicut in aſcēdēdo, et deſcēdēdo ſunt gradus: uel inter agnatos et cognatos ſūt gradus, qa quidā proximiores. Et debetis ſcire, q̄ agnatio, et cognatio diuidit in tres gradus principales. Quidā ſunt aſcēdētes, pater, auus, pauus. Et ſi ſecus gradus deſcēdentiū, filius,*

nepos

⁊ Fl. repudiatione. cæteris defertur. aſs, nunc.
⁊ Fl. item.
⁊ Fl. perſona. n. ca eſt, q̄ meruit hoc beneficium, q̄ petat.
⁊ li. 6. rūſo.
⁊ Vide in hāc l. Alciati. Para. 4. c. xv. & Gozad. in l. q ſe patris. n. 70. C. und lib. & ibid. Fab. Acorōb. nu. 37.
⁊ Fl. ætatis
⁊ Variè legitè hic tit. Fl. de gradib. & affinib. & nominib. eorū. Al. ita, De gradib. & affinitatib. & nominibus eorū. Al. ita, De gradib. affinitatis, & conſanguinitatis. Al. verò ſic, De gradib. cognationū & nominib. eorū. In hunc titulū d̄ gradib. multa Ant. Aug. li. 1. emen. ca. 5.

⁊ Flor. ere.
⁊ Fl. deeſt. & & pauò poſt accepit.
⁊ F. mortis tpis ha.
⁊ Fl. ſanguini, aſs, conſanguinei defuncti.
⁊ Concor. c. q & humanis. ibi, Cū nō potuerit ignorare ſentiam ,ꝓrij ſacerdotis ab officio ,ꝓtinus eccleſiaſtico repellatur. 12. q. 2.
⁊ li. 2. rūſo.
⁊ lib. 49. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nepos, et deinceps. Ter tius gradus collatera lis superior i affinitatib. Licet nõ sit vel p priè graduũ diuisio, ẽ tñ gradus separatio. Nã aliqua est nurus mea, aliqua pnurus, id ẽ uxor pnepotis mei. Et no. q pprié agnatio continet in se cognatio nõ eq̃, §. l. 1. & §. Vnde legi. l. Iter agnatos. Affines sunt pprié qui occasiõe mr̃ monij nobis coniuncti sunt. Vnde uir uxori non ẽ affinis, sed ẽ caput proprié affinitatis. Vñ affinitas ẽ ꝓunctarũ pſonarum cã matrimonij cõi carens parentela, ut colligit J. eo. l. nõ facilè. ita dr̃ in ob. ll. huius titu, ubi Iurisc. enumerat gradus. Vlianus.

Radus cognationis. § CASVS. In lege ista non est uidere nisi literam, & notare notabilia. Dicit Iurisconsul. Gradus agnationũ. & cognationum alius est superior, alius inferior: alius est ex transuerso. Gradus superior ẽ parentũ: gradus inferior est filiorũ: Et in ascendẽtio. est inuenire primũ, & secundũ gradũ: sed in transuerso non est inuenire primũ gradum, sed secundũ. Nã abutendo dicimus, fratrẽ, & sororem in primo gradu. Sũt in ascẽdenti gradu primo, pater, & mater: in descendẽti filij. In tertio gradu sunt nepotes, i quarto gradu. Itẽ collaterales dicuntur, q obtinent vicem primi gradus, frater, soror, consobrini: & veniunt ex linea transuersali amitæ, & matertera. In quinto gradu dicuntur esse ascendentes atauus atauia. Sic isti vocãtur ad successionẽ, si sint agnati iure ciuili: si cognati, iure Prætorio. h. d. cum l. seq. Viuia.

a ¶ Inferioris § facit instit. eod. & in authẽ. de hæres. ab intestat. in princ.

b ¶ Itaque. J quia sunt parentes.

c ¶ Cognati possunt. § vt mater filio, & filius matri.

d ¶ Propagantur. § aliàs, propagantur, aliàs, procreantur: & aliàs, progenerantur.

e ¶ Isti sunt. § i de hoc quinto gradu. filius patrui magni, i. filius fratris ami mei. Accur.

f ¶ Hoc est patris. § accipe consobrinus, &c. & est sensus, q̃ filius patrui mei magni est cõsobrinus patris eius, i mei, de cuius, mei cognatione, quæritur. Accur.

¶ Exto gradu. § CASVS. Enumerauit, qui sunt in primo, secundo, tertio, quarto, quinto. Enumerat hic, qui sunt in texto, sexto. Et hic dicas, sicut per litera enumerantur. Vlpian.

g ¶ Duplari. J nã duos habeo in primo gradu, ẽ, f patrem, & matrem: & duos ex inferiori, scilicet filium, & filiã: ergo in secundo suprà sunt 4. scilicet auus, & auia paterni: & auus, & auia materni: sic & J. nepos, & nepotis ex filio: item nepos, & neptis ex filia. & sic deinceps, vt subiicit.

¶ Non facile ẽ § CASVS. Licet vltra septimum gradum difficile sit enumerare personas, tñ est septimus gradus, vel octauus, & deinceps. Sũt aũt agnati per lineam masculinam: cognati per fœmininam: & sicut habent le genus, & species, ita habent se agnatio, & cognatio: quia omnis agnatio ẽ cognatio, non eõtrà. Item sunt affines, & vir, & uxor, non sunt affines, sed caput affinitatis. Et gradus affinitatis possunt enumerari, sicut in litera aptè continetur. Videatis literam. Vnum scias quòd ex adop. induitur affinitas: tamen soluta adopt. tolluntur isti gradus. Itẽ illæ affinitates habent locum inter liberas pſonas, non inter seruos, & seruas nec inter alias pſonas, quibus est interdictum aqua & igni. Viuianus.

h ¶ Non facile. § id ẽ, nullo modo, ut s. unde cog. l. j. §. hoc autem, fic s. de procu. l. in causa. in fine.

i ¶ Dici putantur. § ut & s. vnde cog. l. j. §. j.

K ¶ Cognationis. § facit s. vnde cog. l. j. §. cognationẽ. & l. ca pitis. l. ¶ Per fœminas. § fic instit. de le. ag. iu. in principio.

Nomi-

¶ Caius lib. 8. ad edict. prouincia. L. I.

Radus cognationis alij superioris ordinis sunt: alij inferioris: a alij ex transuerso, siue à latere. Superioris ordinis sunt, parẽtes: inferioris, liberi: ex transuerso, siue à latere, fratres, & sorores, libeq̃; eorũ. Et superior quidẽ & inferior cognatio à primo gradu incipit: ex trãsuerso, siue à latere nullus est primus gradus: & ideo incipit à secũdo. Itaq; b in primo gradu cognationis, superioris quidẽ, & inferioris ordinis cognati possunt c concurrere: ex trãsuerso verò nunquam eo gradu quisquã cõcurrere potest: at in secũdo, & tertio, & deinceps in cæteris, possũt ẽt ex transuerso quidã concurrere & cũ superioris ordinis cognatis. Sed admonẽdi sumus, si qñ de hæreditate, uel bonorum possessione quæramus, non semper eos, q eiusdem gradus sunt, concurrere.

¶ Primo gradu sunt suprà, pater, mater: infrà filius, filia. ¶ Secũdo gradu sunt suprà, auus, auia: infrà, nepos, neptis: ex trãsuerso, frater, soror. ¶ Tertio gradu sunt suprà, proauus, proauia: infrà, pnepos, pronep tis: ex transuerso, fratris, sororisque filius, filia: & conuenienter, patruus, amita, auunculus, matertera. ¶ Quarto gradu sunt suprà, abauus, abauia: infrà, abnepos, abneptis: ex trãsuerso, fratris, sororisque nepos, neptis: & conuenienter patruus magnus, amita magna, id est aui frater, & soror: auunculus magnus, matertera magna, id est, auiæ frater, & soror: itẽ fratres patrueles, sororesq; patrueles, i. qui, quæve ex duob. fratrib. propagant: d itẽ consobrini, consobrinæ, i. qui, quæve ex duab. sororibus nascuntur, quasi consororini: item amitini, amitinæ, id est, qui, quæve ex fratre & sorore propagantur. Sed vulgus ferè omnes istos communi appellatione consobrinos vocat. ¶ Quinto gradu sunt suprà, atauus, atauia: infrà, atnepos, atneptis: ex transuerso, fratris, & sororis pronepos, proneptis: & conuenienter, ppatruus, ꝓamita, i. proaui frater, & soror: proauunculus, ꝓmatertera, id est, proauiæ frater, & soror: item fratris patruelis, sororis patruelis filius, filia: & similiter consobrini, cõsobrinæ: item amitini, amitinæ filius, filia: propiùs sobrino, propiùs sobrino: isti sunt e patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materterę magnæ filius, filia.

¶ Vlpianus. † LEX II.

Hoc est patris, f matrisve † eius de cuius cognatiõe quærit, consobrinus † cõsobrina, siue frater patruelis, § vel amitinus, soror patruelis, vel amitina. §

¶ Caius. † LEX III.

Suexto gradu sunt, suprà, tritauus, tritauia: infrà, trinepos, trineptis: ex transuerso, fratris, & sororis abnepos, abneptis, & conuenienter abpatruus, abamita, id est, abaui frater, & soror: abauunculus, abmatertera, id est, abauiæ frater, & soror. Itẽ patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis: item fratris patruelis, sororis patruelis consobrini, consobrinæ, amitini, amitinæ nepos, neptis: item † propatrui, proamitæ, proauunculi, promatertere filius, filia. Qui verò ex † fratribus patruelib. aut consobrinis, aut amitinis vndique propagãtur, † ij propriè sobrini vocantur. ¶ In septimo autem gradu quàm multæ esse possint personæ, ex iis, quæ diximus, satis apparet. ¶ Admonendi tamen sumus, parentum, liberorũq; personas semper duplari. g Auum enim, & auiam tã maternos, quã paternos intelligimus: item nepotes, neptesq;, tam ex filio, quã ex filia: quam rationem, scilicet, deinceps in omnibus gradibus suprà, infraque sequemur.

¶ Modestinus. † LEX IIII.

Non facilè h † autem, quod ad nostrum ius attinet, cùm de naturali cognatione quæritur, septimum gradum quis excedit: quatenus ultra eum ferè gradum rerum natura cognatorum iura † consistere non patitur. ¶ Cognati ab eo dici putantur, i quòd qua si una communitẽ ve nati, uel ab eodẽ orti, progenitive sint. ¶ Cognationis k substantia bifariam apud Romanos intelligitur. Nã quædam cognationes iure ciuili, quædam naturali continentur: nõ nunquam vtroque iure concurrẽte & naturali, & ciuili, copulatur cognatio. Et quidem naturalis cognatio per se sine ciuili cognatione intelligitur, quæ per fœminas l descendit, quæ vulgò liberos patiunt. Ciuilis autem per se, quæ etiam legitima dicitur, sine naturali † fit cognatione per adoptionem. Vtroque iure consistit cognatio, cum iustis nuptiis contractis copulatur. Sed naturalis quidem cognatio hoc ipso nomi-

† Flo. sed.

† Flo. propior. & paulò post.

† Fl. progenerantur.

† Fl. his notis §§ inclusa desũt

† Fl. fine iure naturali.

nomine a appellatur: ciuilis autẽ, licet ipsa quoq; per se plenissimè hoc nomine vocetur, propriè tamẽ agnatio vocãt, videlicet, quæ per mares contingit. ¶ Sed qñ quædam iura inter affines quoq; versantur, nõ alienum est hoc loco de affinib. quoque breuiter disserere. † ¶ Affines sunt, viri & vxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diuersæ inter se sunt, per nuptias b copulantur, & altera ad alterius cognatinis finem accedit: namq; coniungendæ affinitatis causa fit ex nuptiis. c Nomina verò eorum hæc sunt, socer, socrus: gener, nurus: nouerca, vitricus: priuignus, priuigna. Grad. † autem affinitatis nulli sunt. d Et quidem viri pater, vxorisque, socer: mater autem eorum, socrus appellatur: cùm apud Græcos propriè viri pater mater verò & uxoris pater mater verò vocetur: filij autem vxor, nurus: filiæ verò vir, gener appellatur. Vxor vero liberis ex alia vxore natis, nouerca dicitur: matris uir ex alio viro natis, vitricus appellatur, eorũ vterque natos aliũde, priuignos, priuignasque vocant. Potest etiã sic definiri socer: socer dicitur, vxoris meę pater. ego illius sum gener. Socer magnus dicitur, vxoris meæ auus, ego sum illius progener: Et retrò pater meus, vxori meæ socer est, hæc illi nurus: & auus meus, socer magnus est, illa illi pronurus. Item § socrus mihi, vxoris meæ mater est, ego illius sũ gener. & § prosocrus mihi, vxoris meæ auia est, ego illius sum progener: & retro mater mea, vxori meæ socrus est, illa huic nurus: & auia mea, socrus magna est, vxor mea illi pronurus. Priuignus autem, est uxoris meę filius ex alio uiro natus, ego illi vitricus: & in contrariũ, vxor mea liberis quos ex alia vxore habeo, nouerca dicitur, liberi mei illi priuigni sunt. Viri frater, leuir est, apud Græcos appellatus, sicut est apud Homerum relatum: sic enim Helena ad Hectorem dicit, † Viri soror glos dicitur, apud Græcos Duorum fratrum vxores dicuntur apud Græcos: quod vno versu idem Homerus significat. † ¶ Hos itaque inter se, qui affinitatis causa parentum loco, liberorumque habentur, matrimonio copulari ne-

a ¶ Nomine. § generali, quod est cognatio. Et sic species assumit nomen generis, ut & §. de adop. l. 2.

b ¶ Per nuptias. § licitas, ut J. ea. l. §. sciendum. sed secundum canones etiam per formicationem. & ſm Azo. etiam ſm leges, quoad prohibitionem nupt. cõtrahitur affinitas sine nuptiis, ut §. de ritu nupt. l. & nihil & extra, de eo, qui cog. consan. vxo. suæ. c. discretionem. Accursi.

c ¶ Ex nuptiis. § si nuptiæ sunt: causa affinitatis: ergo non sunt affines, i vir, & vxor: sed causa cæterorum affinium. ut hic.

d ¶ Nulli sunt. J verũ est propriè: nam gradus dicitur ratione cognationis naturalis, quæ hic non est: impropriè tamen, ut hic: possunt dici gradus, ut J. e. l. Iurisconsultus. in princip. de his dic, quo to gradu ẽ uxori meæ iure cognationis toto erit mihi iure affinitatis: idem est ecõtra in meis cognatis ad eum. e ¶ Hos itaque. § sic §. de ritu nup. l. nuptiæ.

f ¶ Vbi nuptiæ J aliàs est vbi nuptiæ interdictæ, &c. aliàs vbi nuptiæ non sint interdictæ: aliàs vbi nuptiæ sint ex quib. &c. & facit §. eod. §. affines. & quod ibi no.

g ¶ Non retinebit. § id est perdit: aliàs, perdet. Accursi.

h ¶ Affinis autem ei. J scilicet, adoptiuo.

i ¶ Nemo est. J imò patris adoptiui vxor, est ei nouerca: ut §. de ritu nup. l. adoptiuus. in prin. sed ibi non consequit affinitatem in familia adoptantis. Nec enim vxor adoptantis est de sua adoptatoris familia. Vel dic, nõ est verè affinitas, sed affinitatis locum obtinet quo ad prohibitionẽ nuptiarũ: sicut in ea l. §. seruiles. ſm Ioan.

k ¶ Amittit. § Institu. de cap. dim. §. quod autem.

l ¶ Filium. § CASVS. Filium meum naturalem emancipauit: posteà aliquem extraneũ adoptauit: nũquid erũt agnati? Nõ: vnde filio meo mortuo filius adoptiuus remanet meus filius. Viuianus.

l ¶ Non esse. § sic instit. de nup. §. inter eas. i fin. m ¶ Arrianus air. § cõtrà, §. de adop. l. antepenulti.

Abeo air. § CASVS. Vxor nepo

† Floren.

† F. uxores (nuitrices.)

† Floren.

† Fl. appellatur.

† Floren.

† Fl. his notis §§ inclusa desũt

† Fl. sed.

† Fl. item

† Fl. item qui ex

† Flor. qui.

† Fl. deest, item

† Fl. item

† Fl. item

† Fl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed ij.] scilicet sunt agnati. & facit in fin. de leg. agna. facce. circa prin.

b ¶ Si dicuntur.] Ma lè ego dicunt, qui dicũt suos nõ esse agnatos. Imo sunt & proximi, vt. & §. de su. & leg. l. filius.

c ¶ Inter agnatos. § Contra, §. vn. de legit. l. inter agnatos. Sol. ibi. d ¶ Nõ parcimus.] aliàs, utimur: & aliàs, nunc verò non parcimus his, &c.

e ¶ Non pertinent.] nisi quo ad nuptiarum prohibitionem, ut institutio. de nup. §. seruiles.

f ¶ Maiores appellãtur. § §. de in ius vocã. l. quique. §. fin. contra. Sol. vt ibi.

g ¶ Item liberi. Si vis scire de aliquibus non eodẽ patre natis quo to gradu consanguinitatis sibi iungantur tu curre ad stipitem: & si æqualiter distant ab illo, quoto gradu ab eo distant, toto inter se distant. Sed si inæqualiter: quoto gradu distat remotior a stipite toto inter se. Cum autẽ sunt nati ex eodem patre non dicuntur gradu inter se distare: cũ si duo fuerint, uel etiã mille, vnum gradũ faciant. Et nota, q̃ esse in eodem gradu, duobus modis dicitur. Primò, q̃ duo faciũt unũ gradum, ut in fratribus eodem patre natis. Vel q̃ sint in eadẽ linea consanguinitatis, vt filij duorum fratrum. Nam ipsi duos gradus faciant, & tamen sunt eodẽ gradu ad stipitẽm. Itẽ secundũ canones, quatuor decim personæ ad minus faciunt sex gradus: sed secundum leges 7. Item not. q̃ pater non est in gradu. secundum quosdam: sed malè. Nam est in primo gradu ascendentiũ filius in primo gradu descendentium, ut trigesima quinta, qõ. 5. c. ad sedem. & instit. eo. §. 2. Item vbi recurritur ad stipitem, nunquã stipes pro gradu computatur. Item fin leges, q̃ qõ de successione tractatur, cõputantur 6. aut 7. gradus, & etiã 10. vt insti. de suc. cog. §. J. Sed secundum canones anti quos vsque ad 7. quia de nup. tractatur. Azo. & Hug. sed hæc gl. est fm canones. Nã aliter computãtur gradus secundum leges, ut J. per hanc legem.

† Flo. non parcimus his nominibus, i. cognatorũ ẽt in seruis.

† Fl. filios.

† Intel. hujus ex. ui. p Lud. Alu. in Rub. de le. j. nu. 119.

† Flo. proguati.

† Flo. nam quoties q̃rit quãto. Gradu eodẽ eẽ, duobus modis dicitur.

† Fl. vel deorsum tendẽtiũ faciẽ inuenimus grad', si p singulos gradus ꝓximũq̃ quo numeramus.

† Fl. nã qui ei, q̃ mihi primo gradu est, proximus est, secundo gradu mihi. Similiter enim accedentib. singulis crescit numerus.

† Fl. à fimilitudine.

¶ l. alterũ.

ij ¶ sunt, qui per patrẽ cognati ex eadem familia sunt. Qui autẽ per fẽminas coniungũtur, cognati tãtum nominãtur. Proximiores ex agnatis, sui dicũtur. ¶ Inter agnatos ¶ igitur, & cognatos hoc inter est, quod inter genus, & speciem. Nam qui est agnatus, & cognatus est. Non vtique aũt qui cognatus est, & agnatus est. Alterum enim ciuile, alterum naturale nomen est. ¶ Non parcimus ¶ his cognationum nominib. ẽt in seruis. ¶ Itaque parentes, & ¶ liberos, fratresq̃; ẽt seruorũ dicimus: sed ad leges seruiles cognationes non pertinent. ¶ Cognationis origo & per fẽminas solas cõtingit. Frater enim est, & qui ex eadẽ matre tãtũ natus est. Nam qui eundẽ patrem habẽt, licet diuersas matres, etiam agnati sunt. ¶ Parentes ¶ vsque ad tritauũ apud Romanos propriio vocabulo nominantur: vlteriores, qui nõ habẽt speciale nomẽ, Maiores appellanẽ. ¶ Item liberi, ¶ vsq; ad trinepotẽ: vltra hos, Posteriores vocantur.

¶ Sunt & ex laterib. cognati, vt fratres, sororesque, & ex his ¶ progeniti: item patrui & amitæ, auũculi & materteræ. At quoties quẽritur, ¶ quoto gradu queq; pſonasit, ab eo incipiendum est, cuius de cognatione quærimus: & si ex inferiorib. aut superiorib. gradib. est, recta linea sursumuersum, uel deorsum tendẽdo, facilè inuenie mus gradus, si per singulos proximum quemque numeremus. ¶ Nam qui mihi proximo gradu, ꝓximus est, is secundo gradu est mihi. ¶ Similiter enim ascendentib. & descendẽtibus singulis accrescit numerus. ¶ Idem faciẽdum est in transuersis gradib. sic frater secundo gradu est, quoniã patris vel matris persona, per quos coniungitur, prior numeraẽ. ¶ Gradus autem dicti sunt, ad similitudinem ¶ scalarum, locorumve proclriũ, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nasciẽ, trãsea mus. ¶ Nunc singulos gradus numeremus. Primo gradu cognatiõis, sunt sursumuersum duo, pater, & mater: deorsumuersum duo, filius, & filia: qui tamen & plures esse possunt. ¶ Secundo gradu duodecim personæ continentur, hæ, auus, hoc est, patris, & matris pater: item auia, similiter tam paterna, quam materna. Frater quoque per vtrumque ¶ parentem accipitur, id est, aut per matrem tãtùm, aut per patrem tantùm, aut per vtrũq;, id est, ex vtroque eodem parente. Sed hic numerum nõ auget, q̃ nihil differat hic ab eo, qui eundem patrem habet tãtùm, nisi quòd is eosdem cognatos tam paternos, quàm maternos habet. Et ideò euenire solet in iis, qui diuersis parentibus nati sunt, vt qui meo fratri frater est, meus cognatus non sit: pone me fratrem habere ex eodem tantùm patre, fratrem illum habere ex eadem matre: isti inter se fratres sunt, mihi alter cognatus non est. Hic ¶ soror similiter numeratur vt frater. Nepos quoque dupliciter intelligitur, ex filio, vel filia natus. Idem est & in nepte. ¶ Tertio gradu, personæ continentur trigintaduæ: ¶ Proauus, qui quadrifariam ¶ intelligitur, est enim aui paterni, vel materni pater: item auiæ paternæ, vel maternæ pater. Proauia quoque quatuor personas complectitur. Est enim aut aui paterni, aut auiæ paternæ mater: itẽ aui materni, & similiter auiæ maternæ mater. Patruus is aũt est patris frater: & ipse dupliciter intelligendus est, ex patre, vel matre: putà auia paterna mea nupsit patri tuo, peperit te: aut auia paterna tua nupsit patri meo, peperit me: ego tibi patruus sum & tu mihi. ¶ Idẽ euenit, si mulieres altera alterius filio nupserint: ¶ nã qui ex his masculi nati sunt, iis inuicem ¶ patrui sunt: quę fẽminæ, inuicem amitæ. Item masculi fœminis similiter, patrui: fẽminæ illis amitæ. Si vir, & mulier: ille filiam eius duxerit, illa filio eius nupserit: qui ex patre adolescentis nati erunt, ex matre puellæ natos, fratris filios: qui ex matre puellæ nati erunt, ex patre adolescentis natos, sororis filios: illæ eos patruos, illi eas amitas ¶ appellabunt. ¶ Auunculus, is ¶ matris est frater, & eadem significatione, qua in patruo diximus, contingit. Si duo viri alter alterius filiam duxerint: qui ex his masculi nati fuerint, iis inuicem auunculi: quæ fœminæ, inuicem materteræ erunt: & eadẽ ratione masculi, puellis auunculi, & illę illis erunt materteræ. ¶ Amita ea est, patris soror, sicut suprà accipiendi. Matertera ea est, matris soror, similiter vt suprà. ¶ Illud notandum est, nõ quemadmodũ patris, matrisque fratres, sorores, patrui, amitæ, auunculi, materteræ dicuntur: ita fratris, sororisq; filios, filias nomen speciale cognationis habere. sed ita demonstrari fratris, sororisque filios, filias: quod quidem & in aliis accidere, ex posterioribus apparebit. ¶ Pronepos quoque & proneptis quadrifariam ¶ intelliguntur: aut enim ex nepote ex filio, aut ex nepte ex filia descendunt: aut ex nepte ex filio, aut ex nepte ex filia propagantur. ¶ Quarto gradu personæ continentur octoginta: Abauus, cuius intellectus in octo personas porrigitur: est enim proaui paterni aut materni pater, quos singulos duplici modo intelligendos diximus: aut proauiæ paternæ, aut maternæ pater, quæ & ipsæ singulæ personæ dupliciter accipiuntur. Abauia: & hæc octies numeraẽ: est enim proaui paterni aut materni, itẽ proauiæ paternæ, aut maternæ mater. ¶ Patruus magnus, is est frater aui. Sed auus, ¶ itẽ frater, eũ duob. modis intelligantur, quatuor pſonas id nomẽ amplectiẽ: vt sit aui paterni, vel materni frater, q̃ vel eodem patre, i. proauo, vel tãtum matre eadem, i. ꝓauia natus est. Qui verò mihi patruus magnus est, is patri meo, vel matri meæ patruus est. ¶ Amita magna, ea est aui soror. Auus autem, item soror, vt suprà diximus dupliciter intelliguntur: & ideò hic quoq; quatuor pſonas intelligimus. Similiter q̃ patri meo vel matri

¶ Fl. decest, hic.

¶ Fl. trigintaduo.

¶ Flo. quadrifariter.

¶ Flor. Id.

¶ Fl. nupserit.

¶ Flo. nati fuerint inuicem.

¶ Fl. fratris filios: illi eos patruos, & amitas.

¶ Fl. decest is.

¶ Flo. quadrifariter.

¶ Fl. qui auus.

† Fl. patris mei, vt matris.

matri† meæ amita est, mihi erit amita magna. ¶ Auculus magnus, hic est auiæ frater: quatuor pſonæ huic nomini eadẽ rõne subiectæ sunt: mihiq; is est auunculus magnus, qui patri meo, vel matri meæ auunculus est. ¶ Matertera magna, ea est auiæ soror: quatuor modis & hæc ob eandẽ cãm intelligiẽ: & quæ matri meę vel patri meo matertera ẽ, mihi matertera magna vocatur. ¶ Eodẽ gradu sunt & illi, qui vocantur fratres patrueles: itẽ sorores patrueles: amitini, amitinæ: consobrini, consobrinæ: hi aũt sunt, qui ex fratrib. aut sororibus nascuntur: quos† quidã ita distinxerũt, ut eos quidem qui ex fratrib. nati sunt, fratres patrueles: itẽ eas, quæ ex fratribus natæ sunt, sorores patrueles: ex fratre aũt & sorore, amitinos, amitinas. Eos verò, & eas, qui, quæve ex sororibus nati natæve sunt, consobrinos, consobrinas, quasi consororinos appellarent: sed plerique hos oẽs consobrinos vocant, sicut Trebatius. Sub hac nominum appellatione personæ cadunt sedecim: hæ, patrui filius, item filia. Bifariã, sicut suprà numerantur: nam patris mei frater esse põt, vel ex eodẽ patre, † vel ẽt ex eadẽ matre, sola: amitæ filius, itẽ filia: auũculi filius, item filia: materteræ filius, itẽ filia: amita, auunculo, matertera acceptis duplici intellectu, rõne obseruanda secundũ patrui nomen. † ¶ Fratris, sororisque nepos, ac neptis codẽ gradu sunt. Sed & frater itẽ soror: nepoſq;, & neptis dupliciter accepti continebunt personas sedecim, sic: fratris codẽ patre nati nepos ex filio, nepos ex filia: neptis ex filio, neptis ex filia: fratris eadem matre alio patre nati nepos ex filio, nepos ex filia: neptis ex filio, neptis ex filia. Eademq; cã octo personæ efficient, † vt aliæ octo accedant, ex sorore natorũ nepotes, nepteſq;: & similiter numeranẽ à nobis. Fratris aũt mei nepos, neptisq;, me patruum magnum appellãt. Fratrũ, sororũq; meorum nepotes, nepteſq;, item mei, inter se consobrini sunt. ¶ Abnepos, abneptis: hi sunt pronepotis, ꝓneptisve filius, filia: nepotis neptisve nepos neptis: filij, filiæve ꝓnepos, ꝓneptis. Personas continebunt sedecim, nepote vel ex filio nato, vel ex filia: neptẽ vel ex filio nata, vel ex filia acceptis: vt ad singulas personas gradu descẽdamus sic, Filius, ꝓnepos, nepos, abnepos. Filiº, nepos, ꝓnepos, abneptis. Filiº, nepos, ꝓneptis, abnepos. Filius, nepos, ꝓneptis, abneptis. Filiº, neptis, ꝓnepos, abneptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos. Filius, neptis, proneptis, abneptis. Similiter hæ personæ numerabũtur præpositæ† filia, & sic fient sedecẽ. ¶ Quinto gradu personæ continenẽ† cxcij. atauus, ſ. & atauia. † Atauus est abaui, vel abauiæ pater: proaui, vel ꝓauiæ auus: aui, auiæque proauus: matris, vel patris abauus. Huius appellatio pſonas cõplectitur sedecim enumeratione facta tã per mares, q̃ per fẽminas, vt sic ad singulas personas perueniamus. Pr̃, auus, proauus, abauus, atauus. Pr̃, auus, proauus, abauia, atauus. Pr̃, auus, proauia, abauus, atauus. Pr̃, auus, proauia, abauia, atauus. Pr̃, auia, proauus, abauus, atauus. Pr̃, auia, proauus, abauia, atauus. Pr̃, auia, proauia, † abauus, atauus. Pr̃, auia, ꝓauia, † abauia, atauus. Similiter mr̃s pſona præpositæ† numeratio fiet. Atauia totidem personas continet eadẽ rõne numerata, id est, sedecim. ¶ Patruus maior, is est proaui frater, patris, vel matris patruus magnus. Sub hoc nomine erũt personæ octo, & sic enumerabuntur. Pater, auus, proauus, abauus, frater proaui. Pr̃, auus, proauus, abauia, frater proaui. Pr̃, auia, proauus, abauus, frater ꝓaui. Pr̃, auia, proauus, abauia, frater proaui: totidem erunt matris persona, & proauo eius prępositis. Iõ aũt fratrem proaui enumerantes, ante abauũ ponimus, q̃, ut ſ. significauim', non aliter peruenia ad eũ de quo quærit, nisi ꝑ eos transitum fuerit, ex quib. nasciẽ. ¶ Auunculus maior is est, proauiæ frater: patris, vel matris auũculus magnus. Eadem dinumeratiõe hic quoq; octo personas computabimus: hoc tm̃ immutato, vt his frater proauię pręponatur. † ¶ Amita maior, est ea proaui soror: patris vel matris amita magna. Quo ad numerum & expositionem personarũ, eadẽ erunt, immutato hoc, vt proaui soror ad extremũ ponatur. ¶ Matertera maior, hęc est soror proauiæ: patris, vel mr̃is mr̃tera magna. Numerus personarũ idẽ est, vt in nouissimo ponatur proauiæ soror. Hos oẽs à patruo maiore, quos retulimus, quidã appellant ita: Propatruus, proauunculus, proamita, promatertera. Quos tm̃ ego ita nomino, illi contrà, fratris, vel sororis pronepotem me demonstrant. ¶ Patrui magni filius, filia. Hi sunt fratris aui filius, filia: proaui, aut proauię nepos, neptis ex filio: patris, vel matris consobrinus, consobrina. Octo personas & hic computabimus, † q̃ auus, & frater, vt iam dictum est, dupliciter accipiuntur: & ideò patrui magni filius quatuor impler, totidem filia. ¶ Amitæ magnæ filius, filia. Hi sunt aui sororis filius, filia, proaui, aut proauię nepos, neptis ex filia: patris, vel matris consobrinus, consobrina. Numerus personarum idẽ, qui suprà. ¶ Auunculi magni filius, filia. Hi sunt auię fratris filius, filia: proaui, aut proauię nepos, neptis ex filio: patris, vel matris consobrinus, † consobrina: Numerus idẽ. ¶ Materterę magnæ filius, filia. Hi sunt auiæ sororis filius, filia: proaui, aut proauiæ nepos, neptis ex filia: pr̃is, vel matris cõsobrinus cõsobrina. Cõputatio eadem personarum, quas enumerauimus.

¶ Patrui magni filius, ei, de cuius cognatione quæritur, propiùs sobrino vocaẽ. † Nã vt & Masurius ait, eũ quis appellat propiùs sobrino, † q̃ est patris, matrisve consobrinus, aut consobrina: ab eo, consobrini, cõsobrinæve filius, filia nominaẽ. ¶ Patrui nepos, neptis. Hi sunt aui paterni, vel auiæ paternæ, ꝓnepos, proneptis: ex nepote, vel ex nepte, filio natis cõsobrini, cõsobrinæ filius, filia. Personas octo continebunt: quatuor nepos, quatuor neptis: quia & patruus dupliciter accipitur: & nepos, vel neptis sub singulis patruorum personis duplicatur. ¶ Amitæ nepos, neptis. Hi sunt aui paterni, vel auiæ paternæ pronepos, proneptis: ex nepote, vel ex nepte, filia natis, consobrini, cõsobrinę filius, filia. Numerus idẽ est. ¶ Auunculi nepos, neptis. Hi sunt aui materni, vel auiæ maternæ ꝓnepos, proneptis ex nepote, vel ex nepte filio natis. cętera eadem, quæ in patrui nepote, vel nepte diximus. Materterę nepos, neptis. Hi sunt aui materni, vel auiæ maternæ pronepos, proneptis ex nepote, vel ex nepte filia natis. Personarum numerus idẽ, qui ſ. Iis omnib. quos à patrui nepote† proposuimus, is, de cuius cognatione q̃ritur, propiùs sobrino est. Nam patris, vel matris eorum consobrinus est. ¶ Fratris pronepos, proneptis. Hi continebunt personas sedecim: fratre dupliciter, & ꝓnepote, ac ꝓnepte singulis quadrifariam, vt ſ. demonstrauimus, acceptis. Sororis ꝓnepos, proneptis, similiter sedecim personas continebunt. ¶ Atnepos, atneptis. Hi sunt abnepotis, vel abneptis filius, filia: proneptis, vel proneptis nepos, neptis: nepotis, vel neptis pronepos, ꝓneptis: filij, vel filiæ abnepos abneptis. Numerabunẽ sub hac appellatione trigintaduę personæ: qa atnepos sedecim habet, & totidem atneptis. ¶ Sexto gradu continentur per-

† Fl. vt is frater proauiæ ponat.

† Quãuis.

† Flo. aut.

† Fl. Cõputatio eadẽ. Personæ quas enumerauim' à patruima gni filio, ei de cuius cognatiõe q̃rit, ꝓpius sobrinis vocantur.

† Fl. quem q̃ appellat ꝓpiorẽ sobrina.

† Fl. quos ad patrui nepotem.

Fl. abnepos. & paulò post abneptis.

† Fl. propofita.

† Fl. clxxx. inij.

† Concor. cap. primo gradu. ibi, quinto gradu veniũt: ſ. quidẽ atauus atauia: J. atnepos atneptis. 35. q. 5.

† Flo. abauus.

† Flo. abauus.

† Flo. propofita, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Conferãt.ap. primo gradu. ibi, Sexto gradu veniunt ſ. tritauus, tritauiæ, trinepos, trineptis. 35. q. 5.

tur perſonæ quadringentæ quadragintaocto, hæ, Tritauus, is aũt† eſt patris, & matris atauus: aui, vel auię abauus: proaui, vel proauiæ proauus: abaui, vel abauiæ auus: ataui vel atauię pater: dictus quaſi tertius auus. ¶ Perſonas autem cõplectitur trigintaduas: geminãtur enim neceſſe eſt, qui in atauo fuit, numerus, immutatione per ſingulas perſonas propter atauum iã facta,† vt ſedecies tritauus intelligatur ataui pater, & toties atauiæ. Tritauia ſimiliter enumerata facit pſonas trigintaduas. ¶ Patruus maximus, is eſt abaui frater: ataui, & atauiæ filij: pr̃is, vel matris patruus maior. perſonas cõtinebit ſedecim, ſic: Pr̃, auus, proauus, abauus, atauus. abaui frater. Pater, auus, proauus abauus, atauia, frater abaui. Pater, auus, proauia, abauus, atauus, frater abaui. Pr̃, auia, proauus, abauus, atauus, abaui frater. Pater, auia, proauus, abauus, atauia frater abaui. Pr̃, auia, proauia, abauus, atauus abaui frater. Pater, auia, proauia, abauus, atauia, abaui frater. Torídẽ erũt matris appellatione prępoſita. ¶ Auũculus maximus, is eſt abauiæ frater, patris, vel matris auunculus maior. Et numerus idem, & perſonarũ expoſitio eadem quæ ſ̃. hoc duntaxat immutato, vt pro abaui fratre. abauiæ fratrem ponas. ¶ Amita maxima, ea ẽ abaui ſoror, patris vel matris amita maior: cætera vt in patruo maximo, hoc tantũ immutato, vt ubi eſt abaui frater. ponatur abaui ſoror. ¶ Matertera maxima, ea eſt abaui ſoror, pr̃is, vel matris matertera maior: cætera vt ſ̃. ad extremum dũtaxat pro abauiæ fratre poſita abauiæ ſorore. ¶ Hos oẽs, quos à patruo maximo propoſuimus, quidam in his nominibus deſignãt: ab patruus, abauunculus, abamita, abmatertera. Itaq; & nos indifferenter hos ponemus. Quos aũt ego appello ab patruos, abauunculos, abamitas, abmaterteras, illi demonſtrant me fratris, ſororiſq; abnepotẽ. ¶ Patrui maioris filius, filia. Hi ſunt proaui fratris filius, filia: abaui, abauiæ per proauũ nepos, neptis ex filio. Perſonæ ſub hoc erunt ſedecim: enumeratione ſic ducta, vt in quinto gradu, cũ patruũ maiorem demonſtraremus fecimus, adiecto dũtaxat filio filiæ qa filius patrui maioris totidem neceſſe eſt perſonas cõplectatur, quot patruus maior, i. octo: totidẽq; ex filiæ perſona cõputatis, is numerus efficiẽt, quẽm ſ̃. poſuimus. ¶ Amitæ maioris filius, filia. Hi ſunt proaui ſororis filius, filia: abaui, abauiæ per proauũ nepos, neptis ex filia. Et hic eadẽ rõne perſonas enumerabimus totidẽ. ¶ Auunculi maioris filius, filia. Hi ſunt proauiæ† fratris filius, filia: abaui, abauiæ per proauiã nepos neptis ex filio. Eadẽ hic dinumeratio faciẽda eſt, q̃ eſt in patrui maioris filio, filia. ¶ Materteræ maioris filius, filia. Hi ſunt proauiæ ſororis filius, filia: abaui, abauiæ per proauiã nepos, neptis ex filia. Circa numerũ, & perſonarũ expoſitionẽ eadẽ, q̃ ſ̃. Hi oẽs quos propoſuimus à patrui maioris filio, auo auiæ eius, de cuius cognatione quæritur, fratribuſque, & ſororibus vtrius eorum conſobrini, conſobrinæve ſunt: at patri, matriq; eiuſdẽ, fratribusq;, & ſororibus vtrius eorũ, propiùs ſobrinis. ¶ Patrui magni nepos, vel neptis: amitæ magnæ nepos, vel neptis: auunculi magni nepos, vel neptis: materteræ magnæ nepos, vel neptis: hæc ſimul† nomina cõtinent pſonas ſexagĩta quatuor. Nã cũ patrui magni, verbi gratia, perſona quadrifariã intelligatur, nepotis bifariã, geminatur is numerus nepote dũtaxat annumerato, & quadruplatur is, qui geminus† erat: duplicatur ẽt nepte computata. Ac† tantùm vnius dinumerationẽ

† Flo. hæc ſingula nomina.
† Fl. geminatus.
§ Flor. &.
† Fl. hi ſũt proaui, pauiæ.

proponemus exempli gratia, Pater, auus, proauus, frater aui, qui eſt patruus magnus, filius eius, nepos eiuſdem ex filio, item neptis. Pater, auus, proaui a, frater aui, qui eſt patruus magnus, filius eius nepos eiuſdem ex filio, item neptis. Pater auus, proauus, frater aui, qui eſt patruus magnus, filia eius, nepos eiuſdem ex filia, item neptis. Pater, auus, proauia, frater aui, q̃ eſt patruus magnus, filia eius: nepos eiuſdem ex filia, itẽ neptis. Torídẽ, & eadẽ ratione exponuntur matris nomine antepoſita, i. vt & aui materni fratris nepotes, & neptes computemus. Item in amita magna, id eſt, aui ſororis nepotes, neptesque enumerabimus. Idẽque in auunculo magno, i. auiæ fratris. Eadem rõ materteræ† magnæ, i. auiæ ſororis. Ex quibus vniuerſus numerus completur ſexaginta quatuor. Hi omnes proauo aut proauiæ eius, de cuius cognatione quæritur, pronepotes & proneptes, eiuſdem auo,† auiæ fratris ſororiſve: & † nepotes, neptéſve: & contrà: horũ auus, auia eidem patruus magnus, amita magna, auunculus magnus, matertera magna: horũ aũt pater, matérve, fratreſq;, & ſorores vtrius eorũ eidem propiùs ſobrinis: ipſe his ſobrinus eſt, & inuicem huic illi ſobrini. ¶ Patrui pronepos, proneptis cõtinent perſonas† octonas: & vtriuſq;† ſexus fiunt ſedecim, ſic Pater, auus, patruus, filius patrui, nepos eiuſdẽ ex filio, pronepos eiuſdem ex nepote filio nato, item proneptis. Pater, auia, patruus, filius patrui, nepos eiuſdẽ ex filio, pronepos ex nepote filio nato, item proneptis. Pr̃ auus, patruus, filia patrui, nepos eius ex filia, pronepos ex nepote filia nato, itẽ proneptis. Pater, auia, patruus, filia patrui, nepos eiuſdem ex filia, pronepos ex nepote filia nato, itẽ proneptis. Pater, auus, patruus, filius patrui, neptis eiuſdem ex filio, pronepos ex nepte filio nata, itẽ proneptis. Pater, auia, patruus, filius patrui, neptis eiuſdẽ ex filio, pronepos ex nepte filio nata, itẽ proneptis. Pater, auus, patruus, filia patrui, neptis eiuſdẽ ex filia, pronepos ex nepte filia nata, itẽ proneptis. Pater, auia, patru', filia patrui, neptis eiuſdẽ ex filia, pronepos ex nepte filia nata, itẽ proneptis. Amitæ pronepos, proneptis: totidẽ perſonas eadem rõne & hi continent, tantũ pro patruo amita ſumpta. Itẽ auunculi pronepos, proneptis pro patruo itẽ auunculo poſito. Materterę pronepos, proneptis: & hic vbi patruus poſitus eſt, materterа numerata eundẽ numerũ pſonarũ inueniemus. Hi oẽs eius de cuius cognatione q̃riẽ, conſobrinorũ nepotes, neptéſve ſunt. ¶ Fratris, ſororiſq; abnepos, abneptis efficiũt pſonas ſexaginta quatuor, vt ex ſ̃. ſcriptis apparere põt. Trinepos, trineptis. Hi ſunt filij, filiæve atnepos, atneptis: nepotis, neptiſve abnepos, abneptis: pronepotis, proneptiſve pronepos proneptis abnepotis, abneptiſve nepos, neptis: atnepotis, atneptiſve filius, filia. Hæ appellationes demõſtrãt pſonas ſexaginta quatuor: nã trigintaduo trinepos cõplet, totidẽ trineptis. Ab nepote enim numerus quadruplatus in ſe, efficit trigintaduo: ipſo nepote duas ſignificante, pronepote quatuor, abnepote octo, atnepote ſedecim. His accedunt trinepos, trineptis, vni† ex atnepote, alteri ex atnepte nati. Per ſingulos autem gradus ideò geminatio fit, quia maribus adiiciũtur fęminæ, ex quibus proximus quiſque progignitur: § & enumerabunt hic, Filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos: item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius neptis, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, pronepos, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atneptis, trinepos, itẽ trineptis, ¶ Septimo gradu perſonæ cõtinentur mille vigintiquatuor: hæ, Tritaui: itẽq; tritauię pr̃, mater. Perſonas efficiunt centum vigintiocto, tritaui enim patres tot ſunt, quot ipſius tritaui: itẽ eiuſdẽ matres totidẽ, fiũt ſexaginta quatuor: idem numerus tritauiæ patris, matriſque. ¶ Ataui, atauiæ frater, ſorórve. Hi ſunt tritaui, tritauiæ filius, filia: abaui, abauię patruus, auunculus, amita, matertera: proaui, pauię patruus magnus, auunculus magnus, amita magna, matertera magna: aui, auiæve propatruus, proauunculus, proamita, promatertera: patris matris† abpatruus, abauũculus, abamita, abmatertera. Fiunt perſonæ ataui fratris triginta duæ. Nam ſedecim, quas atauus expler, accedant totidem propter fratris duplicem perſonam neceſſe eſt. Nã ſedecim fratres ataui ex patre cõputantur, & ſedecim ex matre. ſimiliter ataui ſorores, trigintaduæ: fiũt ſexaginta quatuor perſonæ, & totidem atauiæ fratris, item ſororis. ¶ Patrui maximi filius, filia. Hi ſunt ataui nepos, neptis ex filio, abaui fratris filius, filia. Amitæ maximæ filius, filia. Hi ſunt ataui nepos, neptis ex filia: abaui ſororis filius, filia. ¶ Auunculi maximi filius, filia. Hi ſunt atauiæ† nepos, neptis ex filio: abauię fratris filius, filia. Materteræ maximæ filius, filia. Hi ſunt atauiæ† nepos. neptis ex filia, abauiæ ſororis filius, filia. Hæ omnes perſonæ, quas à patrui maximi filio enumerauimus, proauo,† proauiæq; eius, de cuius cognatione quæritur, conſobrini, conſobrinæ ſunt: auo,† auiæque eiuſdem, propiùs ſobrinis. Singulæ appellationes continent perſonas ſenas denas: † quia cùm patruus maximus ſedecim efficiat, filius

† Fl. vna. & paulo poſt altera.
Fl. progenitur.
† Fl. abneptis, atnepos. & pau lò poſt.
† Flo. filius nepos, proneptis, abneptis, atnepos.
† Flo. filia, nepos, proneptis, abneptis, atnepos.
† Fl. filius, neptis, pronepos, abneptis, atnepos.
† Flo. filia, neptis, pronepos, abneptis, atnepos.
† Fl. abneptis, atnepos. & deinceps multis in locis idem repletur.
† Fl. nepos
† Fl. nepos proneptis.
† Flor. neptis, pronepos.
† Flor. neptis, pronepos.
† Fl. ataui.
† Fl. ataui.
† Fl. ataui.
† Fl. pauí.
† Flo. aui.
† Fl. ſedecí.
† Fl. patris vel matris.

trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atnepos, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pronepos, abnepos, atneptis,† trinepos, item trineptis. Filia, nepos, pronepos, abnepos, atneptis,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atneptis,† trinepos, item trineptis. Filia, neptis, proneptis: abnepos, atneptis,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, proneptis, abnepos, atneptis,† trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abnepos, atneptis,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, proneptis, abnepos, atneptis,† trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, pronepos, abneptis, atnepos,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pneptis, abneptis, atnepos,† trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, pronepos, abneptis, atnepos,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, pneptis, abneptis, atnepos,† trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abneptis, atnepos,† trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, pneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis,† pronepos, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, nepos, pneptis,† abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, nepos, proneptis,† abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filius, neptis, pneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis. Filia, neptis, proneptis, abneptis, atneptis, trinepos, itẽ trineptis,

† Fl. ppoſita.
† Fl. ei.
† F. ipſe autẽ illdẽ ſobrino.
† Flo. quater.
† Fl. cõputatos eadẽ rõne ad filiam, itẽ in cæteros.
† Fl. efficietur.
† Flo. eorũ de.
† Fl. adnepos, adneptis.
† Fl. filius. & j. filia cõputabitur.

¶ Septimo gradu perſonæ cõtinentur mille vigintiquatuor: hæ, Tritaui: itẽq; tritauię pr̃, mater. Perſonas efficiunt centum vigintiocto, tritaui enim patres tot ſunt, quot ipſius tritaui: itẽ eiuſdẽ matres totidẽ, fiũt ſexaginta quatuor: idem numerus tritauiæ patris, matriſque. ¶ Ataui, atauiæ frater, ſorórve. Hi ſunt tritaui, tritauiæ filius, filia: abaui, abauię patruus, auunculus, amita, matertera: proaui, pauię patruus magnus, auunculus magnus, amita magna, matertera magna: aui, auiæve propatruus, proauunculus, proamita, promatertera: patris matris† abpatruus, abauũculus, abamita, abmatertera. Fiunt perſonæ ataui fratris triginta duæ. Nam ſedecim, quas atauus expler, accedant totidem propter fratris duplicem perſonam neceſſe eſt. Nã ſedecim fratres ataui ex patre cõputantur, & ſedecim ex matre. ſimiliter ataui ſorores, trigintaduæ: fiũt ſexaginta quatuor perſonæ, & totidem atauiæ fratris, item ſororis. ¶ Patrui maximi filius, filia. Hi ſunt ataui nepos, neptis ex filio, abaui fratris filius, filia. Amitæ maximæ filius, filia. Hi ſunt ataui nepos, neptis ex filia: abaui ſororis filius, filia. ¶ Auunculi maximi filius, filia. Hi ſunt atauiæ† nepos, neptis ex filio: abauię fratris filius, filia. Materteræ maximæ filius, filia. Hi ſunt atauiæ† nepos. neptis ex filia, abauiæ ſororis filius, filia. Hæ omnes perſonæ, quas à patrui maximi filio enumerauimus, proauo,† proauiæq; eius, de cuius cognatione quæritur, conſobrini, conſobrinæ ſunt: auo,† auiæque eiuſdem, propiùs ſobrinis. Singulæ appellationes continent perſonas ſenas denas: † quia cùm patruus maximus ſedecim efficiat, filius eius eandem habet enumerationem, totidemque filia: & ſic† ex omnibus iis: quas à patrui maximi filio comprehendimus, ductis octo ſedecies,† fiunt centum vigintiocto. ¶ Patrui maioris nepos perſonas continet ſedecim, eſt enim abaui, abauiæve pronepos. Et cũ abauus octies numeretur, nepotes bis octies cõputati ſ̃. dictum numerum efficiunt: totidemque patrui maioris neptis.† ¶ Auũculi itẽ maioris nepos, neptis, eadem ratione perſonas complebunt trigintaduas. Amitæ maioris nepos, neptis eadem ratione. Itẽ materteræ maioris nepos, neptis. Et ſic ex omnibus colligunt centum vigintiocto. His perſonis auus, auia eius, d̃ cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis ſunt: pater, mater, ſobrinus, ſobrina: is, de cuius cognatione quæritur, ſobrino natus eſt: Hic proximo nomine definitur parẽti ſuo† ſobrinus, ut Trebatius ait: rõnem quoque nominis hanc reddidit, q̃ vltimi cognationum gradus ſobrinorũ ſint. Itaque ſobrini filius† recte proximum nomen, ab eo ipſo, cuius ſobrini filius eſt, dicetur.† Et ideò eos, qui ex ſobrinis nati ſunt, inter ſe proximum nomen appellare: hos enim nullum proprium habere nomen, quo inter ſe uocentur. Patrui magni pronepos, proneptis, auunculi magni pronepos, proneptis: amitæ magnæ pnepos, proneptis: materteræ magnæ pronepos, proneptis: ex his omnibus centum vigintiocto perſonæ efficiũtur: quia ſingulæ appellationes ſedecim complent. Nam cum exempli gratia, patruus magnus quadrifariam intelligatur, ad ſingulorum patruorum magnorum perſonas quadruplicatus pronepos, item proneptis, triginta duas perſonas reddẽt: totque quater numeratæ illam, quæ præpoſita† eſt, ſummã efficiunt. Eorũ patres, matreſque, eius† de cuius cognatione quæritur, ſobrini, ſobrinæque ſunt; ipſe verò iis de ſobrino, † ſobrinãve natus. Patrui, abnepos, abneptis: auunculi abnepos, abneptis: amitæ abnepos, abneptis: materteræ abnepos, abneptis: hæc ſingula vocabula ſenas denas cõtinent perſonas. Patrui enim, verbi gratia, abnepos ſic enumerabitur, ut bifariã patruo accepto, octies† pronepos, toties proneptis ducaẽ, & ſic ad eorũ filios veniaẽ ſedecies cõputãdos. eadẽ rõne ad filias, idẽ in cęteris.† Et p hæc ex oĩb. perficiẽt† numerus perſonarũ centum vigintiocto. Hi ſunt ei, de cuius cognatione quæritur, conſobrinorũ pronepotes, proneptęſq;: his ille,† de cuius cognatione quæriẽ, patrui maximi, auunculi maximi, amitæ maximæ, materteræ maximę filius, filia: item proaui, proauiæ conſobrinus, fratris, ſororiſq; abnepos, abneptis. † Hi perſonas continẽt centum vigintiocto, Trinepotis filius, itẽ filia, trinepotis filius, item filia. Hi centũ vigintiocto fiunt: quòd cùm trinepos, trineptiſque, ut ſuprà demonſtrauimus, ſexaginta quatuor impleant: filij† eorum eadem enumeratione, totidemque filiæ computabuntur.

Continuatio ſecũdũ Vinianum
† Fl. & fit
† Fl. deeſt finnt.
† Flor. efficiunt. Patrui maioris neptis item.
† Fl. parentis ſui. & deinde ſobrino legẽdũ cenſet Ant. Aug. lib. 2. c. 5.
† Flo. filiũ.
† Fl. nomẽt ab eo ipſo huius ſobrini filius dicetur.

Vnde vir, & vxor.

TITVLVS XII.

¶ VNDE VIR ET VXOR. ¶ Licet uir vxori, et ecõtra succedat: tñ ultra iura affinitatis ſecus eſt, ut C. cõia. de ſucceſ. & affinitatis. ADDITIO. De trib. bon. poſ. q̃ deferuntur ab inteſta. ſ̃. habuiſſis: nerũm quia aliqua deferuntur nõ rõne agnationis, & cognationis, ſed ratione matrimonij: iõ qa uir, et uxor non ſunt affines. ſ̃. ti. 1. nõ facilè. et illa uocatur bon. poſ. Vnde uir et uxor: & duæ ſunt bon. poſ. Vna eſt, Vnde uir, q̃ datur uiro† bonis uxo. decedẽtis ab inteſta. Alia, Vñ uxor, q̃ dat uxori† bonis uiri decedẽtis ab inteſt. unde de bo. poſ. q̃ cognominaẽ† Vnde uir, et Vnde uxor, uideamus qñ locũ habeat, et quando deſinat: de quo j. d. una.

¶ Vlpianus. † ff. Infort. MM LEX Voica Verbo-

† lib. 47. ad edictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dr. Et debetis scire, si uir decedit intestatus sine descẽdentib. et ascẽdentib. et collateralib. uxor succedet ei ex clusu fisco: et eõ, C. e. l. una. Et not. qn ista bon. poss. Vnde uxor, olim fuit necessaria, et hodie ẽ qa uxor non succedit uiro l. xij. tab. p Vñ liberi: quia nõ est de numero liberorũ: per unde legitimi, nõ: qa nõ ẽ agnata: p Vñ cognati, nõ: qa nõ est cognata: sed agtate ptoris: quia sunt affines, C. de cri. ex her. l. aduersus succedũt p vnde uir, & uxor. viuia.

VT bonorũ possessio. § CASVS In lege ista tractatur, quando habeat locum ista bo. poss. & quando cessat: & certè locum habet, si matrimoniũ fuit iustum, & de iure tenuit. Si prædecedit uir, uel vxor sine descendentibus, siue ascendentib. vel collateralibus: vocatur vxor. Si decedit testatus, cessat. ita vocatur vir & uxor, per Vnde vir, & uxor, si tẽpore mortis illius durabat matrimonium. Cessat tñ, si non fuit licitum matrimonium contractum: quia vbi matrimonium non tenuit, non potest succedere nec ex testõ: aliqũ tũ quo ad quid durat matrimonium, & quo ad quid nõ: & inde non erit locus huic bono. possef. Si liberta est nupta patrono, nõ potest diuertere ab eo inuito. Si diuertit, licet duret matrimoniũ, quia nec uidentur habere voluntatem, non succedunt p Vnde uir & uxor. Sed si diuortiũ est celebratum non ritè, licet duret matrimonium, non est locus huic bono. possef. Verũ ista l. habet contra, Ponamus, Ego volo ciuitias contrahere: vado i parres extraneas: credo aliquam solutam, non est: ꝗhitur cum ea illicitum matrimonium. Si instituit me, ista l. vr̃ uelle, ꝙ non possum ei succedere ex testamento, vel per contra tab. Idem uidetur ecõtra: pone, scio me habere vxo. contraho cum aliqua soluta: matrimonium est illicitum C. ad leg. Iul. de adul. l. eum, qui. instituo eam. l. ista innuit, ꝙ non potest succedere p secundũ tab. vel per cõtra tab. istud est falsum: quia Il. dicunt contrarium, ꝙ ille, qui scit matrimonium iniustum. non potest instituì hęres ab eo, qui ignorat matrimonium tenere. Vnde si sciam me non esse virum, & ipsa nesciat, non potest me instituere: sed ego eam, sic suprà, de leg. j. l. fi. supra, de iis, quibus ut indign. l. post legatum. §. de vsufru. leg. l. uir & vxor. Sic de facto: sed non de iure duraret. Viuianus.

a ¶ Ex testamento. § talis iniusti uiri, uel vxoris, ut §. de iis, quibus ut indig. l. Claudius. & §. de vsufruct. lega. l. vxori.

b ¶ Capi. § ex testamẽto, uel ab intestato. sic repellitur mulier, si nubat intra annum, cùm nec legitimas habeat hæreditates vltra tertiũ gradum: ut C. de secun. nup. l. j. in fi. Item præferuntur vxori oẽs consanguinei, ut C. eod. l. j. Item quidam alij, qui sunt C. de hære. Decur. per totum. Item socius liberalitatis imperialis, ut C. si imperia. li. sol. l. j. aliàs ipsi inuicem succedunt excluso fisco, ut C. eod. l. j hoc iure veteris: sed iure auth. est aliquid plus, ut C. eodem. authen. præterea. Accursius.

c ¶ Mortis. § sic §. de reb. dub. l. si cognatis. & §. vnde cog. l. capitis. & in auth. de nup. §. quia verò. coll. 4.

d. ¶ Durat. § quo ad quædam, ut nõ possint alij nubere, ut j. subi icit. Verè tamen solutum est, vt §. de diuor. l. fi. in prin.

e ¶ Retinet. § ut & §. de diuor. l. patrono. & C. de ope. lib. l. libertæ. Et secundum hoc dic, retinet quoad quædam, ut §. dixi.

f ¶ Inuito patrono. § ut & §. de diuor. l. fi. in pri'u

g ¶ Certo modo § puta per verba apta ad hoc, vt §. de diuor. l. 2. & facit j. de adul. l. pen.

¶ DE VETERANORVM, ET MILITVM SVCCESSIONE. ADDITIO. *De bono. poss. quæ datur in bonis paganorum, non militũ. §. dictũ est: sed quia bon. poss. interdum petitur in bonis eorũ, qui deseruerunt militare, et aliqñ in bonis militũ: iõ subiungitur rub. de uete. & c. Viuianus.*

MIliti, qui. § CASVS Miles in militia ista, quia Princeps diligebat eum, multa, quæfierat: dum vidit, quòd multa quæsierat incepit fatuus esse, ꝓpter quod damnatus fuit de crimine capitali: nunquid iste poterit facere testamentum si impetrat à principe? Sic, & ex illo testamẽto peterur secundum tabu. Si non impetrat à Principe, agnati, & cognati poterunt succedere ab intesta. si dãnatus est d̃ crimine militari, non communi. Viuianus.

h ¶ Concedendum. § super bonis castrensibus tantum, & iure militari: & si hoc fit concessum à principe, vel à iudice, & fit damnatus de militari crimine, ut habetur C. eo. l. & militibus, & suprà, de mili. test. l. ex militari. in princ. & de iniuf. testa. l. si quis ex. §. quoties. & infrà, in fin. huius legis.

i ¶ Cognatos. § vsque ad quintum gradum, non ultra, ut j. l. proxi. Item hoc in castrensibus: sed paganica fisco applicantur, ut C. eod. l. & militibus. & dic, ut ibi.

k ¶ Ex militari. § quæ multa sunt. j. de re mi. per totum.

BOna militis.] CASVS. Miles, qui erat in expeditione, & nullum crimen cõmisit, decessit in expeditione: nunquid bona castrensia fiscus occupare possit? Nõ, imo debent seruari succedentib. ab intest. usque ad quartum gradum, & quintum. Viuia.

l ¶ Castrensia. § secus in paganicis, ut no. §. l. proxi.

m ¶ Legitimus. § f. agnatus, Sed contrà, inst. de suc. cog. § fin. vbi aliter agnati, & aliter cognati. Imò ambo in alio gradu, quàm hic. Et sic in duobus est contrà. Sol. hic speciale Accur.

¶ QVIBVS NON COMPE. BO. POS. ADDITIO. *De istis quib. defertur bon. poss. §. dictum est. Verùm quia quibusdã non defertur, ponitur hæc rub. Qui sunt isti, dicitur in l. una.*

SEruo. § CASVS. In l. ista ponitur talis casus, Tu instituisti seruum meum hæredem: uolebas mutare testamentum: dolose te coegi, ut non mutares. Non debeo petere bono. possef. & si mo viuo illum manumisi. Idẽ, si filium meum instituisti, & dum volebas mutare testamentum, non permisi, non debeo petere secundum tab. quia rem illicitam egi. Idem dicetis, si sum institutus, & illum, qui instituit me, prohibeo mutare testamentum. §. si quis aliquem te. prohi. l. j. §. fi filius. Idem in elligatis, si pater velit testari, & prohibui testari eum: hæc est causa, quare filius potest exhæredari, vel præteriri, in authen. vt cum de ap. cog. §. causas. & §. ad Trebel. l. Marcellus. §. vlt. Viuianus.

n ¶ Denegari. § f. actionem. De hoc enim quęritur: & habes §. si quis ali. test. prohi. l. j. §. j. & facit eo. tit. l. j. in princ. & l. 2. & 3. & C. si quis ali. test prohi. l. 2.

o ¶ Emanciparo. § post, sed tempore prohibitionis erat in potestate, ar. C. ne filius pro patre l. ne contra. & facit §. de acquir. hæredi. si seruus eius, qui capere.

Vt

¶ Papinianus. † LEX II.

BOna militis intestato † defuncti castrensia [l] fisco non vendicantur, cùm hæres legitimus [m] ad finem quiti gradus extitit, aut proximus cognatus eiusdem gradus intra tempus bonorum possessionem accepit. †

Qui bus non competit bonorum possessio.

TITVLVS XIIII.

¶ Iulianus. † LEX Vnica.

SEruo meo hærede instituto, dolo feci, ne testamentum mutaretur: eumque postea manumisi. Quęsitum est, an actiones ei denegandæ essent. Respõdi, hic casus verbis edicti non continetur: sed æquum est, si dominus dolo fecerit, ne testamẽtum mutaretur, quo seruus eius hr̃s scriptus erat: quãuis manumissus adierit hr̃ditatẽ, ei denegari [n] cùm ẽt emancipato [o] filio denegentur, si pater dolo fecerit, ne testamentũ mutaretur.

BOna militis.] CASVS. Miles, qui erat in expeditione, & nullum crimen cõmisit, decessit in expeditione: nunquid bona castrensia fiscus occupare possit? Nõ, imo debent seruari succedentib. ab intest. usque ad quartum gradum, & quintum. Viuia.

l ¶ Castrensia. § secus in paganicis, ut no. §. l. proxi.

m ¶ Legitimus. § f. agnatus, Sed contrà, inst. de suc. cog. § fin. vbi aliter agnati, & aliter cognati. Imò ambo in alio gradu, quàm hic. Et sic in duobus est contrà. Sol. hic speciale Accur.

¶ QVIBVS NON COMPE. BO. POS. ADDITIO. *De istis quib. defertur bon. poss. §. dictum est. Verùm quia quibusdã non defertur, ponitur hæc rub. Qui sunt isti, dicitur in l. una.*

SEruo. § CASVS. In l. ista ponitur talis casus, Tu instituisti seruum meum hæredem: uolebas mutare testamentum: dolose te coegi, ut non mutares. Non debeo petere bono. possef. & si mo viuo illum manumisi. Idẽ, si filium meum instituisti, & dum volebas mutare testamentum, non permisi, non debeo petere secundum tab. quia rem illicitam egi. Idem dicetis, si sum institutus, & illum, qui instituit me, prohibeo mutare testamentum. §. si quis aliquem te. prohi. l. j. §. fi filius. Idem in elligatis, si pater velit testari, & prohibui testari eum: hæc est causa, quare filius potest exhæredari, vel præteriri, in authen. vt cum de ap. cog. §. causas. & §. ad Trebel. l. Marcellus. §. vlt. Viuianus.

n ¶ Denegari. § f. actionem. De hoc enim quęritur: & habes §. si quis ali. test. prohi. l. j. §. j. & facit eo. tit. l. j. in princ. & l. 2. & 3. & C. si quis ali. test prohi. l. 2.

o ¶ Emanciparo. § post, sed tempore prohibitionis erat in potestate, ar. C. ne filius pro patre l. ne contra. & facit §. de acquir. hæredi. si seruus eius, qui capere.

Vt

† Fl. liberta ab inuito patrono diuortit.

† De hac l. Iulia pulchrè Alex. ab Ale. lib. 4. gen. dic. c. 22.

† Marcellus.

† li. 16. rũf.

† Flo. intestati.

† Fl. acceperit.

† li. 28. Digestor. al. Vlpianus.

¶ VT EX LEGIBVS, SENATVSVE CONSVLTIS BONORVM POSSESSIO DETVR. ADDITIO. *De bo. poss. q̃ dat̃ cùm quis nõ vocat̃ ad suc. leg. vel Senatusc. sed dat̃ cũ qs vocat̃ ad suc. iure pto. dictũ est. emãcipatus uocat̃ iure Præto. et cognatus. Verũ qa bo. pos. dat̃ ei, q uocat̃ l. uel Se. cõ. poniẽ rub. Et potestis ita dicer̃, ex l. et Se. cõ. dat̃ bo. pos. per Vñ legitimi agnati. l. xij. ta. uocanẽ ad suc. ab intest. p Vñ leg. Mr̃ succedit filio p Orficia nũ iur̃ ciuili, §. vñ le. l. 2. ẽ fi. et l. seq. uel potestis ita dicere, Hic loquit̃ de septima extra ordinaria bo. pos. q̃ deferẽ ex l. & Se. cõ. interdum. et ponetis ita exẽplum: Septima dr̃ extraordinaria, qa nata est: aliqñ est ex testamẽto. Et posuimus duo exẽpla, Si mr̃ habẽs duos filios iam natos, hodie instituites eos: elapso anno concepit: ipsa cogitauit, si pariã mutabo testũ, et instituam eũ, q nasceẽ: deecessit in puerperio. Istud testũ non censeẽ uitiosum. Sed iste q natus est matre mortua, qño vocat̃ per extraordinariã bo. pos. q̃ nõ est directa, sed utilis ex test amẽto: qa l. sinegit institutũ, qnõ fuit. C. de inoffici. tes. l. si mr̃. Itẽ est exẽplum, Pr̃ filiũ ẽstituit, uult ad bellum, captus est: fingiẽ ante captiuitatẽ decessisse: et filius succedit p secundũ tab. Aliqñ & ab intest. si pr̃ filio dimisso domi. capit̃ ab hostib. Item ex Se. cõ. põt dici, ꝙ deferatur matri per Tertyl. in bonis filij: filio p Orficia nũ in bonis matris. Hoc vult dicere ista rub. licet p alia uerba. Vi.*

PRætor. § CASVS. Dicit Prætor vbicunq; l. vel Se. cõ. dicit dandã bon. poss. dabo eam. Ista bono. poss. aliqñ erit ex testamento, aliquando ab intestato: & ideo danda est, ex quo specialiter l. dari uult. Viuian.

a ¶ Dabo. § hæc est illa bo. pos. septima extraordinaria, quæ optima rõne inducta dicitur, ut inst. de bon. pos. §. septima. & hẽt locũ nunc ex testamento, & nũc ab intestato, ut patet in defuncto apud hostes, qui l. Cor. hẽt hæredem, ut §. de test l. lege. & C. de cap. l. nec nos. Itẽ exemplum ex testamento, ut C. de inoffici. test. l. si mr̃. Item aliud §. de bo. pos. l. sed cùm patrono. Itẽ pone in casib. illis tribus, in quibus est hodie necessaria secundum tab. ut not. C. vnde leg. l. fin.

b ¶ Impedit. § q. d. alia suo loco competens non impedit hanc, quin suo loco detur. vel dic, ꝙ si ille, cui hæc competit & non alia, agnoscat aliã, non valet illa agnitio: sed nec huic præiudicat. ar. §. si mens forsan. mo. di. l. j. §. ideo autem.

c ¶ Sed inde.] i. Vnde legitimi, ut & §. unde legi. l. j. & l. generaliter.

d ¶ Hinc. § i. ex hoc edicto.

e ¶ Si lex.] f. noua post l. xij. tab. Si aũt defert lex nouã hæreditatem tũ, tunc habet locum Vnde legitimi. Sed hoc raro inuenitur, ꝙ deferat bonor. poss. inuenitur tamen quandoque, ut C. de cap. l. nec nos. Sed in antiquis libris fortè hoc erat etiam in aliis exemplis suprà positis.

¶ QVIS ORDO IN BONORVM POSSES. &c. ADDITIO. *Quia in bonorum poss. deferendis seruatur ordo, ponitur hæc rub. Viuianus.*

INtestati. § CASVS. Diceret aliquis, quo ordine deferuntur bonor. possef. Dicit Iuriscon hoc ordine, Quidam sunt sui, quidam legitimi, quidam agnati, quidam sunt vir, & vxor. Si decedit aliquis intestatus, primo voco suos per Vnde liberi. Eis deficientib. vel exclusis, voco agnatos p Vnde legitimi. Eis deficientib. uoco cognatos: & eis deficientibus voco vxorem p Vnde uir & vxor. Viuia.

f ¶ Deinde. § ut & §. si ta. testam. l. j. in princ. & insti. de hæred. ab intestat. §. admonendi.

g ¶ Datur. § vt & §. si tab. testam. l. j. §. ita demum. & C. qui admi. ad bon. poss. l. 5.

h ¶ Sed emancipatis.] ut & instit. de hære. ab intesta. §. emancipati.

Vt ex legibus, Senatusve consultis bonorum possessio detur.

TITVLVS XV.

¶ VIpianus. † LEX Vnica.

PRætor † ait, Vti me, quaque lege, Senatusve consulto bonorum possessionem dare oportebit, ita dabo. [a] ¶ Nũquam bonorum possessio, quæ ex alia parte edicti agnita est, impedit [b] istam bonorum possessionem. †

¶ Cùm ex lege xij. tabularum quis habet hęreditatem, hinc non petit, sed inde [c] tantùm, Quem † ei hæredem esse oportet: quippe cùm non aliàs hinc [d] competat bonorum possessio, quàm si lex [e] specialiter deferat bonorum possessionem,

Quis ordo in bonorum possessione seruetur.

TITVLVS XVI.

¶ Modestinus. † LEX I.

INtestati † gradus hi vocantur: Primum sui hęredes: Secundò legitimi: Tertiò proximi cognati: Deinde [f] vir & vxor.

¶ Siue tabulæ testamenti non extent, siue extent: si secundum eas, vel cõtra eas bonorum possessionem nemo accepit, intestati deẽ bonorum posse. intestati patris liberis bonorum possessio datur, [g] non tãtùm iis, qui in potestate parentis usq; in mortis tempus fuerunt, sed & emancipatis. [h]

¶ VIpianus. † LEX II.

VTile [i] tempus est bonorum possessionum admittendarum. Ita autem utile tempus est, vt singuli dies in eo vtiles sint: scilicet ut per singulos dies & scierit, & potuerit admittere. Cæterũ quacũque die nescierit, aut nõ potuerit, nulla dubitatio est, quin dies ei non cedat. [k] Fieri autẽ potest, vt qui initio scierit, vel potuerit bonorum possessionem admittere, hic incipiat nescire, uel non posse admittere: scilicet, si cũ initio cognouisset eũ intestatum decessisse, postea quasi certiore uncio allato dubitare cœperit, nunquid testatus decesserit, uel nunquid viuat, quia hic rumor post eã irrepserit. † Idem & in cõtrarium accipi potest, ut qui ignorauit initio, posteà scire incipiat. Dies bonorum possessionis utiles esse, palã est: sed non sessionũ numerabuntur; si modò ea sit bonorum possessio, quę de plano peti potuit. Quòd † si ea, q̃ causæ cogni-

¶ Vtile tempus. § CASVS. Tempus statutum ad petẽdas bon. poss. est utile, nõ continuũ. Vnde ad hoc, ut currat, necessaria sunt ista: ꝙ aliqs sciat defunctum, et bono. posse. delatam. esse: siue hoc sciuerit, ab initio: siue ex postfacto: aliàs non cedit tẽpus.

¶ Dies bo. poss. § Vos habetis, ꝙ dies statuti ad peten. bono. possef. sunt vtiles: dic mihi, nũquid oẽs sessiones, quibus sedet Prætor pro tribunali, currunt ei, cui delata est bono. possf. Dominus Prętor singulis diebus non feriatis intrat Prætoriũ: audit petitiones: nunquid tẽpus currit mihi? non, quia dominus Prætor potest sedere pro tribunali, tamen non defertur hæredi possessio: quia nescio fortè illum mortuum, vt mihi delatum. Vnũ sciatis bo. poss. quę tribuunt ius, petuntur à prętore d̃ cerni. Quid erit? dictus Prętor nõ sedet ꝓ tribunali: scio, & sentio bo. poss. mihi deferri: nõ habeo eius copiã non currunt mihi dies. Quid, si Prętor non est presens? debeo adire, si scio vbi sit. Cẽtesimus dies non eurrit mihi: sic debeo ire ad eum nõ ipse ad me.

¶ Si venter. § Mulier prægnans venit ante eum, dicens. Fui uxor talis viri, uideatis, sim prægnans: decernatis mihi bon. poss. ventris cã. Libenter. veni huc, & decernã tibi. Quod pôt Prætor facere. §. de ven in pos. mit l. j. §. eligitur. §. ad Carbo. l. 3. §. sed & si is. Tps quod agnatis constitutum est ad bon. pos. petendã, non currit illis interim, dum venter est in possessione. ¶ Sciem. lã.] Currit tps ad petendã bon. pos. qũ scit bon. pos. delatam. Accipimus scientiã, qũ scit per se, vel quando consuluit peritiores: non accipimus scientiam eo modo, quo philosophi. Viuia.

i ¶ Vtile. § ut instit. de bono. pos §. pen.

K ¶ Non cedat. § sed continuum cedit ẽt ignoranti factum, ut §. de iis, qui not. infa. l. genero. §. sed cum tempus. Sed contra huic l. C. de resti. mi. l. j Sed ibi in militia potuit petere: ei rũ negligenti restitutio datur, cũ absentia iustissima causa interuenit, R & facit j. de diuer. & tempo. præ. l. j. & §. de sec. tab. l. pen. §. filius. & §. de ædil. edic. l. cũ mancipium. & l. cũ sex. & §. quib. ex cau. ma. l. sed & si per Prætorem. §. ait Prætor. Et no. ꝙ quatuor sunt necessaria ut tp̃ currat. f. ꝙ sciat sibi delatam: aliàs secus, ut hic, & §. de iur. & fac. igno. l. j. Item ꝙ possit agere. Item ꝙ sit copia rei, item iudicis. Sed hoc casu in reo non est opus, cùm sine adversario agnoscatur, ut no. §. de bo. pos. l. 3. §. bonorum. Sed quædam sunt vtilia quoad scientiam tantũ, ut §. de ædil. edic. l. cum sex. & de calũ. l. annus. & j. qñ ap. fit. l. j. §. dies. & de excu. tu. l. quinquaginta. & l. scire. Et sunt dicta tẽpora utilia quo ad prin. tantum, secundum quosdam.

l ¶ Sessionum. § f. dies, in quibus sedit pro tribunali, non numerantur: quia sedeat, uel non sedeat pro tribunali cùm adiri possit, currũt dies, quoad istas bo. pos. quæ non tribuũt ius in proprietate, vt Carboniana. & ventris, ut suprà, de uen. in pos. mit. l. j. §. fi ea. & l. vbicũque. §. interdum. Et de his etiam diebus feriatis cognoscitur, ut §. de fer. l. 2. Item illa, quæ datur gratia agnoscendæ litis, ut suprà de inof fic. testa. l. Papinia. §. j. & est sic infrà, de adul. l. miles. §. lexaginta. Accursius.

m ¶ De plano. § i. quæ non sedente iudice datur: sic C. de dila. l. à precedente. Sed nunquid libellus dabitur? Respon. nõ uidetur, ut C. de naufra. l. de submersis. cùm nec in figura iudicij agnoscatur: aliàs

† lib. 49. ad edictum.

† intel. huius l. uid. apud Hube. Zuchar. in Rubr. C. q. admitti. n. 67.

† Bonorũ possessor dr̃ ille qui succedit d̃ iure Prętorio. §. restitutoria. & no. in gl. super uerbo, qd̃ de recuperanda. c. patto. ex. d̃ caus. pos. & propriet.

† Fl. sed in de, Tũ quẽ lio. 6. Pãdecta.

† Tex. hui' l. est melior de iure ad ꝓbandum quẽ intestatũ decessisse, de quo uide gl. or. in l. cũ anti quioribus. C. de succ. ab intest. & in aut. præterea, C. vnde uir, & uxor.

† Flo. Per repserat.

† vide Du. 2. dis. c. 16.

† Fl. Quid, addita interrogatione post uerbum expoſcit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secus puto, vt patet C. de Carb. edic. l. j.
a ¶ Pro tribunali. ¶ f. iudice sedente: quales sunt cæteræ, q̃ tribuũt ius: ut ff. de bon. pos. l. j. §. fi e a. & superiores possunt delegari: istæ nõ. vt ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. l. pe. §. vt possessio bonorum. & de offi. Proconsul. nec quicquam. §. vbi.
b ¶ Accedere. ¶ vt habeat vltra annum, vel centum dierum spatiũ &c. Sed quid, si non in proxima? Videtur, q̃ ire non teneatur, & interim non currat tẽps, vt hic, & ar. C. de iud. l. fi. in princ.
c ¶ Ad eum. ¶ ut & C. de episc. & cler. l. iubemus. in fi.
d ¶ Ambigendum. ¶ vt & §. unde cog. l. j. §. fi quis proximior. & fi pars hæred. pet. l. antiqui.
e ¶ Ante. ¶ f. quàm sequentib. Aliàs est, non fuerit, vt qui ex sectus vt §. vnde cogn. l. j. §. fi qua prægnans.
f ¶ Scientiam. ¶ iuris. Et die, ignorati factũ non cedit tempus, ut §. in princi. huius l. sed ignoranti ius cedit: quã libet debet scire ius. Quod qualiter intelligatur, hic dicit, & §. de bono. posse. l. in bonorum. & §. de iur. & fac. ign. l. regula. §. sed iuris.

† Flo. al. si se dedit qdẽ. Prætor p tribunali, sẽ postulationibus non dedit.

† Flo. rõ.

CIrca. ¶ CASVS. Si filio defertur bono. posse. & ignorat delatã, pater scit, scientia patris nõ nocet filio ignoranti. Videtur contra, quia dies, quibus pater succedit filio, cõputantur. §. de bo. posl. l. seruus. in fin. Rñdeo, cedit, quantũ ad veilitatem eius, nõ quantum ad læsionem eius, ut hic: sic, in repudiatio patris non nocet filio. §. de bon. pos. l. j. & 2. V. uia.
g ¶ Non nocet. ¶ sic §. de iur. & fac. ign. l. iniquissimum. Sed §. §. de bono. posses. l. seruus. Sol. ibi. Item cur secus econtra: vt j. eo. l. cum filio.

† li. 44. ad edict.

SI cohæredi. ¶ CASVS. Tu, & ego fuimus instituti, & ego tibi substitutus: tu omittis bono. poss nunq̃d vocor ad integrã bono. possess. q̃ sic, Vlpianus.

† lib. 28. di gest.
† F. fuisses.
† Flor. qõ.

h ¶ Intelligetur. ¶ ut §. de bono. poss. l. j. §. fi & l seq.
i ¶ Habebit. ¶ ut & §. de suc. edi. l. j. §. qui semel.
k ¶ Habet. ¶ facit §. de suc. edi. l. j. §. quibus. & §. pen. & § fi.
l ¶ Sicut. ¶ f. econtra. Accur.
m ¶ Bonorum possessionem. ¶ cõtra tab. ut §. fi à paren. fu. quis mis. l. j. in princi. Idem, si ab intestato per utilem vnde liberi, vel per Vnde parentes, uel Vnde legitimi. ut no. C. unde lib. l. fi. in gl. hæreditatem. in fin.
CVm filio. ¶ CASVS. In l. ista dicitur. Si filio meo defertur bonor poss. dies, quibus non potuit me certiorare, vel petitam ratam habere, non currunt: sed quibus potuit me certiorare, illi currunt. Vnum sciatis, bon. pos. delatam filio possum ratã habere intra tempus à lege statutum. h. d. Ad l. istam signantur contraria, q̃ filius possit petere bono. poss. patre ignorante, C. eo. l. j. ad quod potest dici, quòd filius debet certiorare patrem, si vult: si non vult, debet petere, & sufficit qd pater habet ratũ. Et idem etiam ibi colligitur. Vnde non contradicit, sed concordat. Sed discordat in alio ab ista: q̃a ista videtur velle q̃ dies non currunt, quibus non potuit certiorare patrem. Quare dicunt quidam, quod hic dicitur, tibi corrigitur vel dicamus, profectitia non currunt, §, de acquir. hære. l. qui in aliena. sicut aduentitia: quia potest acquirere patre contradicente, C. de bo. quæ lib. l. cum oportet. multò fortius contradicente infrã, de regu. iur l. qui potest.
¶ Quæri pot. ¶ Si fili potuit certiorare patrem, ut peteret bon. poss. & non fecit, non currit dies. Nam si seruus alienus est institutus, & non certiorauit dominum: non currit dies posteriori dño, sẽ priori domino imputatur Viuianus.
n ¶ Agnitionem. ¶ à filio factam.
o ¶ Dies centũ. ¶ sed cum ipsi filio sit delata, ut hic dicitur, & iõ etiam patre ignorante peti possit à filio, ut C. qui admit. ad bono. poss. l. j. Quare non cedunt tempora, etiamsi patrem certiorare nõ poterat: fortiter quærit Io. & potest dici nõ esse mirandum: quia & emphyteuta nõ certiorato domino alienare non potest, licet fit dominus, ut C. de iur. emphy. l. fina. §. j. Vel melius dicas, non fuit delata filio. Quod verò dicit hic, filio delatam expones, i. patri per filium? & tunc licet fili petere possit, q̃a eius volũtas est necessaria, vt §. ad Treb. l. seruo iniuito. tamen non potest admittere, nisi patre certiorato. Quid enim nocet, &c. vt j. §. quæri. Sed si patrem certiorãt potuit filius, ad mittitur: quia in acquirendis patri nocere potest, ut C. de acquiren. poss. l. fi. Nam esset idẽ si in bo. poss. consentire nollet, secũdum Io. Item hoc iure neteri, quando omnia patri acquirebantur. Sed hodie filio iure proprietatis: & ideo etiã agit inuito patre, ut C. de bo. quæ libe. l. fin. §. fin autem recusante. Ergo eo ignorante, ut j. de reg. iu. l. qui potest. nisi contemplatione patris esset institutus: quia tunc esset idem, quod olim: vt arg. §. de uulg. substit. l. sed si plures. §. in arrogato.
p ¶ Certior. ¶ & ita scientia filij nocet patri: secus econtra: ut §. e. circa. Sed uidetur, q̃ filius non possit petere, nec tempus cedat: ut C. d an. exce. l. j. §. fi. Sed illud in acquisitis: ut no. C. qui admit. ad bo. posses. l. j.
q ¶ Præteritis. ¶ quod contingit, ex quo certior potuit fieri: & facit j. rem ra. ha. l. bonorum. & §. de coll. bo. l. nonnunquam. & j. proxi. §. & §. fi quis in ius voc. l. j. Accur.
r ¶ Quæri potest. ¶ facit §. l. proxi.
s ¶ Cumprobasset. ¶ facit C. de an. excep. l. j. §. fin.
t ¶ Venisset. ¶ i. venditus esset.

¶ DE SVIS ET LEGITIMIS HAEREDIBVS. *Suprà de suc. Prætorio iure: hic ciuile: de qb. pauca dictur post ponit.*
DITIO. *De succedentib. iure Præt. §. dictũ est. Verum qa aliqñ succedit ab intest. ponit de suis, & leg. hẽd. l. Et debetis scire, Sui dicunt. hẽdes, q̃ sunt in ptãte tpe mortis, & à nullo præcedunt, ut sunt filij legitimi: sicut pximi agnati, ut instit. de hære. qual. §. fin. et insti. de leg. agn. suc. in prin. Nec credatis istũ tit. superflũ: qa de suis hẽdibus qualiter succedãt iure Præt. est dictũ §. hic qualiter succedãt iure ciuili, et d succes sione ab intest. hic ponit. Viuianus.*

succedit

† Fl. tibi tota data intelligitur.

† Fl. potuit intel. hu. ius text. iu. n Iaco. de Nig. in l. j. nu. 6. C. qui admitti.

† Fl. sed & quod.

Filij scientia patri nocet.

† Fl. Seuero.

† Fl. sortis fuerit, cuius mater.

† Flo. Hoc quo?

† Fl. li. 12. ad Sabinũ.
† Text. huius l. est melior d iure ad pbandũ quẕ intestatũ decessisse, de quo vide gl. or. in l. cu antiquioribus, C. de succ. ab intest. & in auth. p tereà. C. vñ vir & vxor. & no. §. l. j. titu. 2.

¶ Vlpianus. LEX I.

INtestati † propriè appellantur, qui, cũ possent testamentũ facere te stati non sunt. Sed & is, qui testamentum fecit, si eius hæreditas non est adita, vel ruptum, vel irritum est testameutum, intestatus non impropriè dicẽt decessisse.[a] Planè qui testari non potuit, propriè nõ est intestatus, puta, impubes, furiosus, vel cui bonis interdictum est. Sed hos quoq; pro intestatis accipere debemus: cum quoq;, qui ab hostib. captus[b] est: quoniam per legem Corneliam successio iis defertur, quib. deferretur,[c] si in ciuitate decessisset. Nã & eius hereditas fuisse crediẽ.

¶ *Ex seruo, qui morã patitur libertatis, dẽ nasci suus: et liberi: nec dẽ nasci seruus, cum libertatis moram patiatur. Bar.*

¶ Quæri[d] poterit, si ex ea, quẕ in fidei commissa libertate morã passa est, conceptus, & natus sit, an suus patri existat. Et cùm placeat eum ingenuum nasci,[e] ut est à diuis Marco, & † Vero, & Imperatore nostro Antonino Augusto rescriptum: cur nõ in totum pro manumissa hæc habeatur, ut uxor ducta suum pariat? Nec mirum sit, ex serua ingenuum nasci, cũ & ex captiua[f] rescriptum sit ingenuũ nasci. Quare ausim dicere, & si pater huius pueri eiusdem sortis, † cuius & mater morã passa in libertate fideicommissa, ipseque morã passus sit: suum eum patri nasci exemplo captiuorum parentum, cũ quibus rediit.[g] Ergo siue posteà pater eius post moram manumittatur, recipiet eũ in ptãtem, siue antè decesserit,[h] difiniẽdum erit suum existere. ¶ Suos[i] hæredes accipere debemus, filios, filias, siue naturales, siue adoptiuos. Interdum ẽt filius suus hęres excluditur, fisco prelato: puta, si pduellionis[k] fuerit damnatus pr̃ post mortẽ suam. Hoc quoq;, † vt nec iura sepulchrorum[l] hic filius habeat. ¶ Si filius suus hæres esse desiit, in eius partem succedunt oẽs nepotes, neptesque ex eo nati, q̃ in potestate sunt: quod natu-

† Fl. exiit.

† Fl. nõdũ.

† Fl. decesserit.

† intel. huius §. uid. p Ang in l. q. se patris. n. 97. C. unde libe.

† Fl. repudiauit.
† Fl. decess. Digest.
‖ Fl. decesserint.
† Concor. gl. in uerb. canonicas. in fine. ibi, Pythagoras ẽt dicebat duorũ tẽporũ curã habẽdã. s. mane, & vesperi. i. corũ, q̃ acturi sum, & eorũq̃ gesturus, cle. graui. de cele. mi.

I. xij. tabu. & dicuntur consanguinei, qui sunt nati ex eodẽ sanguine patre matre, siue ex eodẽ patre tm: siue ille est mihi consanguineus vterinus: in potestate patris, siue patre mortuo: si non est deportatus vocantur consanguinei legitimi, naturales, & adoptiui: si tamen duraverunt in adoptiua familia. Viuianus.

rali æquitate contingit. Filius aũt suus hæres esse desinit, si capitis diminutione vel magna, vel minore[m] exierit † de ptãte. Quòd si filius apud hostes sit, quamdiu uiuit, nepotes nõ succedunt. Proinde & si fuerit redemptus, nõ † succedũt ante luitionẽ. Sed si interi decesserit, cũ placeat eũ statu rẽcepto decessisse, nepotib. obstabit.[n]

¶ *Succedere dicimur nõ solũ ei, q̃ haberẽ desinit, sed et ei, cui spes habẽdi deficit. B.*

¶ Sed si quis non desiit esse in potestate, sed nunquã cœpit, vtputà, si filius meus viuo patre meo ab hostib. captus est, mox ibi me patrefamil. facto decessit,† nepotes in eius locum succedunt. Nõ minus aũt neptes, quàm nepotes, succedunt in locũ parentũ. ¶ Interdum licet parẽs alicuius in potestate esse non desierit, sed nec cęperit, tamen dicimus succedentes ei liberos suos existere: utputà, arrogaui eum, cuius filius ab hostibus erat captus, nepos antẽ in ciuitate: mortuo filio arrogato, mortuo & captiuo apud hostes. prone pos iste, suus hæres mihi erit.

¶ *Qũ quis intestatus decedit, an sit suus tpe mortis inspicitur, sed si decedit facto testamento, tempus, quo testamentum desituitur, inspicitur. Barto.*

¶ Sciendũ† est autem nepotes, & deinceps, interdum etiamsi parẽtes eos mortis tempore præcesserint, tamẽ posse suos hæredes existere, quamuis successio[o] in suis hæredibus non sit. Qd̃ ita procedit, si paterfamiliàs testamẽto facto decesserit exhæredato filio, mox deliberante hærede instituto filius decesserit, posteà deinde repudiauerit‖ hęres institutus. Poterit enĩ nepos suus hęres[p] esse, ut & Marcel. lib. x. Dige.‖ scripsit: qñ nec dlata est filio hẽditas. Idẽ erit dicẽdũ, & si filij[q] ex asse sub cõdõne, q̃ fuit in arbitrio[q] ipsius, uel nepos[r] sub omni cõditione institutus, non impleta cõdõne decesserit.[s] † Nã dicẽdũ erit, suos posse succedere: si mõ mortis testatoris tpe vel in rebus† humanis, vel saltem concepti[t] fuerint. Idq;, & Iuliano, & Marcello placet. ¶ Post suos statim cõsanguinei[u] vocanẽ.

a ¶ Decessisse. ¶ sic j. de verb. sign. l. intestatus. & instit. de hęre. q̃ ab intesta. in prin. & §. de iniust. test l. j.
b ¶ Captus est.] sub. dicimus intestatum: & facit C. eod. l. apud hostes.
c ¶ Defertur. ¶ ab intestato.
d ¶ Quęri ¶ aliàs in libro dñi Azo. incipit, Quæritur fi tab.
e ¶ Nasci.] vt C. ad Orfi. l. n. & j. tit. j l. j. §. interdum. & C. de iis, qui vt in dig. l. cum Syl lanianum.
f ¶ Ex captiua.] C. de capt. & postli. re. l. Præses.
g ¶ Rediit.] ut C. de capti. l. j.
h ¶ Decesserit. ¶ quã manumittãt, post moram ramen.
i ¶ Suos. ¶ sic instit. de hære. ab intesta. §. j.
K ¶ Perduellionis. ¶ id est, criminis maiestatis, ut instit. de hære. ab intest. §. per cõtrariũ.
l ¶ Sepulchrorum. ¶ aliud iure libertorũ, ut §. de iure patro. l. 4. Item aliud, si ex minore delicto confiscent bona: vt §. de relig. l. si quis hæres quę est contra.
m ¶ Vel minore ¶ i. media, non minima: ut insti. quib. mo. ius pat. po. fol. in princ.
n ¶ Obstabit ¶ quò minus sit suus, vt j. de capti. l. à patre.
o ¶ Successio.] i. successorium edictum & hoc per l. xij t: b. cùm inuitus fiebat hæres. Ergo sequẽs non poterat admitti: sed Prætorio iurẽ ẽt abstinere potest suus, & per consequẽs sequens admitti: vt instit. de hęr. qua. & dif. §. fui. & §. sed hus.
p ¶ Suus hæres. ¶ sic §. unde liberi. l. scripto & C. de inofic. testa. l. si quis filium. & instit. de hære. ab intestat. §. cum autem.
q ¶ In arbitrio. ¶ & q̃ tpe mortis potuerũt impleri: aliàs secus licet sit potestatiu: ut §. de condi. insti. l. fin.
r ¶ Vel nepos. ¶ nepos enim etiam sub casuali potest institui: ut §. de hære. insti. l. sed & si sub conditione. §. nepos.
s ¶ Decesserit. ¶ l. filius, vel nepos.
t ¶ Concepti.] secus si nec concepti: vt institut. eod. §. cùm autem & §. vnde cogn. l. j. §. fi quis proximior. & facit C. vnde lib. l. fin.
u ¶ Consanguinei. ¶ id est, fratres: ut institu de legi. ag. suc. §. j. Sed

nonne

Universidad de Deusto
Biblioteca

nõne hic locus est edicto successorio de capite suorũ in capita agnatorũ de iure ciuili, ẽm q̃d hic loquitur? Et nc est ẽ. §. vnde lib. I. scripto. & C. unde lib. I. fin. Nam ibi negat nepotẽ succedere auo de iure ciuili ẽt, ut agnatus: licet pater nepotis de medio exiuit. Sed dic, q̃ hic, nunq̃ fuerunt sui: secus si fuissent, licet exclusi sint: sed iure Prætoris bene habet locum, cum filius eo iure Prætorio possit repudiare, ut insti. de hæ. qua & dif. §. Sed & de his. Alij dicunt cõtrà, & in I. C. dicũt nepotẽ admitti, vt agnatum de iure ciuili; sed ipse ut suus tantum volebat admitti: & I. scripto. potes opponere primo mõ ibi dicto. Sed nonne in I. fin. C. unde libe. dabitur bono. posse. Vnde agnati nepoti, vt quanquam non possit vocari vt agnatus iure ciuili, vocetur ut agnatus iure Prætorio. Nam & ita contingit in vnde liberi: & qui iure ciuili nõ pôt vocari in ordine liberorum vt emancipatus, uocatur per Vnde liberi iure Prætorio? Respon. non: quia Prætor nõ simili modo subuenerat agnatis, ut liberis, ut §. vnde cogn. I. legitimis, in illa, Vñ liberi, imitatur ius ciuile, ut §, unde libe. I. j. in prin.

† Concor. c. per adoptionẽ. in princ. ibi, p adoptionẽ q̃ sta frater fratis eo ut ulque impedit nuptias donec manet adoptio. 30. q. 3.

‡ lib. 13. ad Sabin.

a Extitissent. § nam non habet hæredẽ deportatus, ut C. de bon. proscript. I. deportati.

b ¶ Naturales. § sub. & legitimi.

c ¶ Nati. § & etiam cõceptis, ẽm quoldã. Sed contra est Nam oportet, q̃ viuo parte fuerint concepti, vt §. eo. I. si Titius. & institut. de hære. ab intestat. §. cùm autem. in fi. Cum enim non possunt admitti ut, cognati, ut §. vnde cogn. I. j. §. si ipsi proximior. ergo necvt agnati, quia à quo remouetur genus, & species remouetur. Ergo eadem rõne, nec ut psanguinei, id est, fratres: quia consanguinitas, id est, fraternitas, species est agnationis secundum Io. ut instit. de succe. cog. §. unigò. Accursius.

POst consanguineos. § CASVS. Sicut lex superior fuit multum verbosa, ita ista materia eius est satis plana. Habuistis d ordine succedendi ab intest. iure ciuili primo uocant sui, secundò consanguinei, tertiò agnati. h. d. in summa, licet per infinita uerba. Dicit hic ista I. si defunctus, non hẽt suos hæredes, nec consanguineos, uocant alij agnati tã quã legitimi, quisq; ẽm gradum proximiorem. Nihil aliud uult dicere hæc lex per infinita verba. Est uerum, q̃ post consanguineos uocantur agnati, si consanguinei nasci non sperantur. uel non reuertantur de capitinitate, & dicuntur agnati, per lineam masculinam coniũcti. Nam proximus agnatus est, quem nemo antecedit. Defertur hẽreditas proximo agnato. & si plures sunt eiusdem gradus, omnes vocantur agnati, siue sint agnati agnatione naturali, uel legitima. Itẽ uocantur secundum proximitatem. Interdum uocatur ulterior agnatus, si proximior agnatus tollit de medio, qa fortè quidã erat institutus: deliberat: decedit proximus: institutus repudiat: filius patrui admittetur, & iure ciuili, & iure Prætorio. Si aliquis est suus hęres institutus, & non uult esse hæres, proximior cognatus uocatur. Sed si suus repudiat, posterior post eũ uocabit. Sed si quis est institutus, rogatus restituere, proximiori agnato: si proximior nõ uult habere, uocabitur ulterior. Vimianus.

Consanguineos aũt Cassius definit eos, qui sanguine inter se connexi sunt. Et est verũ eos esse consanguineos, etiã si sui hæredes nõ extiterint patri, vt putà, exhæredatos. Sed & si pater eorum deportatus fuerit: nihilominus hos inter se consanguineos esse, licet patris sui hæredes non extitissent. a Et qui nunq̃ in potestate fuerunt, erunt sibi consanguinei: vt putà, qui post captiuitatem patris nascuntur, vel post mortẽ. ¶ Nõ solùm autem naturales, b sed ẽt adoptiui quoq; iura † consanguinitatis habebunt cum iis, qui sunt in familia, vel in vtero, vel post mortem patris nati. c

¶ Idem. † LEX II.

POst consanguineos d admittũtur agnati, si cõsanguinei nõ sunt: meritò. Nam si sunt consanguinei, licet non adierint hæreditatem, legitimis non deferẽt. e Sed hoc sic erit accipiẽdum, si nec sperantur esse. Cæterum, si vel nasci consanguineus, vel de captiuitate reuerti pôt, agnati impediunt.

¶ Agnati autem sunt cognati virilis sexus ab eodẽ orti. Nam post suos, & consanguineos, statim mihi proximus est cõsanguinei mei filius: & ego ei: patris quoque frater, qui patruus appellatur: deinceps q; cæteri, qui sunt incerti, † f in infinitũ. ¶ Hæreditas † proximo agnato, I. ei, quem nemo antecedit, defertur. g Et si plures sint eiusdem gradus, omnibus competit: scilicet, ut si duos fratres habui, vel duos patruos: vnus ex his vnũ filiũ, alius duos reliquit: hæreditas mea in tres partes h diuidatur. ¶ Patrui aũt refert, agnatus hic natiuitate, an adoptione i fit quæsitus. Nam qui adoptatur, eisdem fit agnatus, quib. pater ipsius fuit: & legitimam eorũ hæreditatem habebit, vel ipsi eius. k Legitima hæreditas tãtùm proximo l defertur: nec interest, vnus solus tus, si proximior agnatus tollit de medio, qa fortè quidã erat institutus: deliberat: decedit proximus: institutus repudiat: filius patrui admittetur, & iure ciuili, & iure Prætorio. Si aliquis est suus hęres institutus, & non uult esse hæres, proximior cognatus uocatur. Sed si suus repudiat, posterior post eũ uocabit. Sed si quis est institutus, rogatus restituere, proximiori agnato: si proximior nõ uult habere, uocabitur ulterior. Vimianus.

† Fl. cęteri. si q. sũt hic orti, in

† Flo. hæc hæreditas.

‡ Fl. oibus: ñ capita scilicet.

d ¶ Post consanguineos. § i. fratres.

e ¶ Nõ defertur. § qa successorium non hẽt locum in agnatis: hodie per constitutionẽ, secus, ut instit. de legi. ag. suc. §. placebat. & facit §. unde cog. I. j. §. gradatim.

f ¶ Incerti.] ratione asinitatis, ut subiicit.

g ¶ Defertur. § facit §. vnde cogn. I. j. §. si quis proximiori. Acc.

h ¶ In tres partes. § & sic in capita, ut instit. de leg. agna. suc. §. si plures.

i ¶ An adoptione. § ut insti. de leg. agna. suc. §. per adoptionem.

K ¶ Proximo. § sed fallit hodie in multis, ut insti. de ser. co. §. pe. & fin. Azo. & J. prox. §. & facit insti. de leg. agn. suc. §. si plures.

l ¶ Proximum. § hoc intellige facto testamẽto. sed non facto, tunc tempus mortis inspicitur, ut instit. de leg. ag. succ. §. proximus. & §. unde legi. I. si ex duobus. Accur.

m ¶ Vnde bellè. § sic ordina: pôt bellè quæri. Accursius.

n ¶ Qui erat. § pone, decessisse.

o ¶ Fideicommissi. § sic §. ad Treb. si eius. §. si quis rogatus.

NTestato. § CASVS. Habetis quo ordine uocatur ad successionem ab intestato: mõ tractat de eadẽ materia, sed alio mõ. Similiter vocantur ad suc. ab intesta. patroni. Et ista est lex multum uerbosa: tamen breuiter hoc uult dicere: Si libertus intestatus decedit sine liberis, patronus uocat: relictis autẽ suis hæredib. illi uocantur, non patronus: aliter patronus uocatur, siue sponte mannumisit: siue ex necessitate: siue Orcinus fuerit: siue originarius, succedo. Sed si emi seruũ eo pacto, ut intra tps manumitterem: siue manumitto, siue non, peruenio ad suc. eius. Veruntã si libertus decedit post mortẽ dũi sui, & alteri assignatus est pro liberto non habetur. Sed si coegi libertam iurare ne nubat, perdo ius patronatus. Vocantur ad successionem liberti patronus, itẽ uniuersitas, & miles, & princeps, & uocatur ad successionẽ filius eius: siue est natus, siue in utero, si nascaẽ intra x. menses. Si nasceretur intra xj. menses, non censetur legitimus: sed si nascitur cẽtesimooctogesimo die, teste Hippocrate, legitimus filius est, & ad successionem uocabitur. Viuia.

p ¶ Patrono. § Sed an fratri liberti prefertur patronus? Respõ. ut §. de bonis lib. I. liberto. Accur.

† vide Augu. lib. j. emen. c. ult.

† lib. 14. ad Sabin.

Admit-

a ¶ Admittitur. § patronus, vt & suprà de bo. lib. I. qui ex causa.

b ¶ Admittetur. § vt & suprà, solu. matri. I. dotalem

c ¶ Emi. § meis, vel serui nummis, vt §. de ritu. nup. I. in eo. & de in ius vocan. I. sed & si hac in prin. & de iure patro. I. seruũ. §. j. C. de ope. lib. I. si tuis.

d ¶ Ex Senatusconsulto.] Sylla. vt & §. ad Sylla. I. iij. §. si ex stipulatione.

e ¶ Seruus.] scilicet testatoris, & sic Orcinus. Quod dic, vt §. de bo. lib. I. si necem, & facit C. pro quib. cau. li. I. j. & suprà, de iure patro. I. pe.

f ¶ Tẽpus certum. § hic est cõtrà, §. qui, & à qui. I. qui ob necem. Solu. ibi.

g ¶ Si municipes.] facit §. de li. vni. I. j & suprà, de in ius voc. I. sed si hac lege. §. qui manumittitur.

h ¶ Miles. § filiusfa. quia de peculio infrà dicit, quod nõ potest habere, nisi sit filiusfa. vt C. de inoffic. test. I. fina. & facit §. de iure patro. I. seruum.

i ¶ Suorum.] patrimonialiũ, & etiam fiscaliũ: q a omnia sunt sua, vt C. de quadri. præ. I. fi. in prin. Acc.

K ¶ Ad legitimã. § vt §. de sta. ho. I qui in vetero. & facit suprà. si pars hæredi. pe. I. antiqui in princip. & suprà, vnde cog. I. j. §. si quis proximior. Sed arg. cõtrà, suprà de cõtra tab. I. illud. §. fin.

l ¶ Non esse § f pregnantem. & facit §. si pars hæredi. pe. I. illud ibi, Et contrariũ &c. Dic, ut ibi: & facit §. de iudi. I. sed & si restituatur.

m ¶ Trãsmittit. § vt d. I. §. de contra tabu. I. illud. in fin. Accur.

n ¶ Secundo die. § i. sexto mẽse, & duobus dieb. tractis de vij. Et facit in auth. de resti. & ea, quæ pa. coll. iiij. §. fin. & §. de sta. homi. I. septimo.

HI quorum.] CASVS. Si pater tuus est capite minutus, agnato potes succedere, & ipse tibi. Vimianus.

o ¶ Minutus. § maxima vel media capitis diminutiõe: sicut mortẽ. Item si emãcipatione, vt §. de adop. I. libertũ. secus si se in arrogationẽ dederit: qa filij mutant familiam, vt §. de capi. di. I. liberos. Accur.

† Fl. deest, sed et.

† Fl. qui ex puncta interrogatione.

† Fl. partẽ

Videtur huic obstare, quod ẽ apud Pl. li. 7. c. 5 Sed tu vid Gel lũ libr. iij. cap. xvj.

tute ad ciuitatem Romanam perduxit. siue sponte, siue necessitate, qm̃ rogatus fuerit eum manumittere. Nã & ad huius legitimã hæreditatẽ admittitur. a Sed & † si dotalem quis seruum manumisit, ipse patronus habebit, & ad legitimã hæreditatem admittet. b Is planè, quem hac lege emi, c Vt manumittam: & si ex constitutione diui Marci peruenerit ad libertatẽ: tũ, vt eadem cõstitutione expressum est, meus libertus est, & legitima eius hæreditas mihi deferetur. Quid, † si necem dñi detexit, & ex Senatusconsulto d libertatẽ meruerit? Si quidem assignauit Prętor cuius libertus sit: sine dubio eius erit, & ei legitima hæreditas deferetur. Quod si non assignauit, efficietur quidem ciuis Romanus: sed eius erit libertus, cuius proximè fuerat seruus, e & ad legitimam hæreditatẽ ipse admittetur: nisi ficubi, quasi indigno deneganda fuerit hæreditas.

¶ Si quis libertam † sic iureiurando adegit, ne illicitè nubat, nõ debere incidere in legem Aeliam Sẽtiam. Sed si intra tempus certum f ne ducat, nève aliam, quam de qua patronus consenserit, vel nõ nisi collibertam: aut patroni cognatam: dicẽdum est incidere eũ in legem Aeliam Sentiam, nec ad legitimam hæreditatem admitti.

¶ Si municipes g seruum manumiserint, admittẽtur ad legitimã hæreditatem in bonis liberti, vel libertæ intestatorum. ¶ Miles h manumittendo seruum peculiarem, suum faciet libertum, & ad legitimam hęreditatem eius admittetur. ¶ Principẽ ad bona libertorũ suorum i admitti, plus quàm manifestum est. Vtique & ex lege xij. tabularum ad legitimã k hæreditatem is, qui in vtero est, admittetur, si fuerit editus. Inde fuit morari insequentes sibi agnatos, quib. præfertur si fuerit editus. Inde & partem facit iis, qui pari gradu sunt: vt putà, frater vnus est, & vterus: vel patrui filius vnus natus, & q in vtero est. ¶ Est aũt tractatum, pro qua parte † faciat: qa ex vno vtero plures nasci possunt. Et placuit si in rerum natura certum sit hanc, quæ se dicit prægnantem, non esse, l ex asse iam esse hæredem hunc, qui natus est: quoniam & ignorans hęres sit. † Quare & si medio tempore decesserit integram hęreditatem ad hæredẽ suum transmittit. m ¶ Post decem menses mortis natus † non admittetur ad legitimam hæreditatem. De eo verò, qui centesimo octogesimo secundo die n † natus est, Hipocrates scripsit, & diuus Pius Pontificib. rescripsit, iusto tempore videri natum, nec videri in seruitute conceptum, cùm mater ipsius ante centesimum octogesimũ secundum diem esset manumissa.

¶ Pomponius. LEX IIII.

HI, quorum parens capite minutus o est legitimæ hæreditatis ius, & in cęteris personis, & iter se retinẽt, & alij aduersus eos.

¶ Vipianus. LEX V.

SI quis, p cũ haberet fratrem, & patruum, decesserit testamẽto facto: deinde pendente condõne, hæredum scriptorum frater intestatus † decesserit, mox cõditio defecerit: patruũ posse vtriusq; adire legitimam hęreditatem cõstat.

¶ Iulianus. LEX VI.

TItius exhæredato filio extraneũ hæredem sub conditione instituit. Quæsitum est, si post mortem patris pendente conditiõe filius vxorẽ duxisset, & filiũ procreasset, & decessisset, deinde conditio instituti hęredis defecisset, an ad hunc posthumũ nepotẽ legitima hęreditas aui pineret? Rñdi, qui post mortẽ aui sui cõcipitur, is neque legitimã hæreditatẽ eius tanquam suus hæres, neq; bonorum possessionem tanquam cognatus accipere potest: quia lex xij. tabularum eum vocat ad hæreditatem, qui moriente eo, de cuius bonis quæritur, in rerum natura q fuerit.

¶ Celsus. † LEX VII.

VEl si uiuo eo conceptus est: quia conceptus quodammodo in rerum natura esse existimatur.

¶ Iulianus. † LEX VIII.

ITẽ prætor † edicto suo proximitatis nomine bonorũ possessionem pollicetur iis, qui defuncto mortis tempore cognati fuerint. r Nã q ex † consuetudine nepotes cognati appellantur, ẽt eorũ, post quorum mortem concepti sunt: nõ propriè, sed per abusionẽ, vel potius ἀποφασιν, † accidit. s ¶ Si q s prægnantem vxorem reliquisset, & matrem, t & sororẽ, si viua vxore mater mortua fuisset, deinde vxor mortuũ peperisset, ad sororem solam legitima hæreditas pertinet: quia certum est matrem eo tempore decessisse, quo legitima hęreditas ad eam u non pertinebat.

¶ *Ius accrescendi sequitur rẽ: & ideo ad hæredes transit. Ius substitutionis respicit personam: ideo ad hæredem non transmittit. B.*

¶ Marcianus. † LEX IX.

SI ex plurib. legitimis hæredib. quidam omiserint adire hæreditatẽ, vel morte, vel qua alia rõne impediti fuerint, quò minus adeant: reliqs, q adierint,

SI quis. § CASVS. Quida habebat fratrem & patruum. & fecit testamentum: instituit eos sub condit. postea frater decessit: nunquid succedẽs poterit vtriusque hæreditatem habere? Certe sic. Viuia.

p ¶ Si qui. § facit §. vnde legi. I. si ex duobus. Accur.

TItius. § CASVS. Titius filiũ suum exhęredauit: extraneũ sub condi. instituit. Filius exhæredatus duxit vxo. filiũ. procreauit, & decessit. Posteà defecit conditio: nunqd Posthumus succedit auo? Dicitur quòd non. h. d. cum duabus ll. sequen. vsque ad. §. si quis. Viuia.

q ¶ Natura. § vt & §. vnde cog. I. j. §. si quis proximior. & de bo. lib. I. Paulus §. Paulus. & insti. de hær. ab intest. §. cum autẽ. in fi. §. & facit suprà, vnde libe. I. scripto. & C. de inof. fic. test. I. si quis filium. Et continua. I. seq. & aliam sequentem.

ITem Prætor. § CASVS. In §. si quis. Quidam reliquit uxorem prægnantem, & matrem, & sororem: mater mortua est: & uxor ista peperit mortuum: nũquid ad sororẽ pertinet hęreditas. Respõ. q̃ sic. h. d. Viu.

r ¶ Fuerint. § vt & §. vnde cog. I. j. §. si quis proximior.

s ¶ Accidit.] non cũ sint: vt §. I. Titius. cũ suis concor Accur.

t ¶ Et matrem. § non dico prægnantem.

v ¶ Ad eam. § f matrem.

SI ex pluribus. § CASVS. in I. ista notatur differentia inter ius accrescendi, & substitutionis. Et in hoc si legitima hẽditas deferẽt plurib. si vnus repudiat partem suã, et portio accrescit cęteris. Sed si duo, vel plures sunt substituti, & alter præmoritur: liberi prẽmortui non vocantur ad successionẽ. Vimianus.

† vide Mi. cro. lib. j. in Som Scip. c. 16.

† libr. 4. ad Sabin.

† lib. 46. ad edict.

† Flo. intestato.

† lib. 59. digestor.

† lib. 28. digestor.

† lib. 59 digestor.

† al. ictẽ si stror & intelle. huius l. uide per Ruz. in Ru. de no. ope. non. n. 23.

† Fl. nã qd in.

† Alci. lib. Dispũ. j. c. 28. locum hũc sstituit ex archetypis.

† lib. 5 Institutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pertinet.ʒ vt C.de cad.toll.§.his ita.& §,de condi.& demon.l. hæc scriptura.§.j.& §.de bo.pos.l.3.§.fin.& l.j.& C.qñ non pe.par. l.j.C.de impu.& aliis substi.l.testamento.
b ¶ Alia causa.ʒ Titius,& Seius instituti fuerunt & Titius Seio substitutus.si primo Titius decedat: portio Seij iure accrescendi posset accrescere hęredi Titij, nõ iure substitutionis. Et est ratio: qa substitutio est institutio: & institutio nõ transit ad hędem: ergo nec substitutio. At accretio fit rei. Nec est §, §. de acqui.hær.l.si solus.quia ibi nulla portio erat, quæ decesisset, sin Azo. nã extitit conditio patris seruiti & sic non deficit, sed seruo tunc libero acquiritur, non domino accrescit. Itẽ hic in vulgari,in pupilari aũt dic, vt §.de acquir.hæred. qui patri. Et ad hoc, q̃ hęres nõ venit ad substitutionẽ facit §.de vulga.subst. l.quæ liberis.§.fin.& l. si pater.

SI ad patrem.ʒ CASVS. Si manumisi libertum meum, & ei successi iure ciuili,uel per bon.pos. mater eius repellitur.Hoc dicit: loquitur secũdum hæc tpa hodie §, C.ad Terty.auth.defuncto, vnde non succedam solus,sed cũ matre. Viuic ¶ Legitima.]qa manumisit, i. emãcipauit cõtracta fiducia,ut insti.de le. ag suc.§.j.
d ¶ Manumissori]qa sine emancipatione facta est sui iuris, ut dignitate,ut inst.q.bo.mo. ius pat.po.fol.§.filius. Vel primo casu per imaginariam venditionem,secundo ex rescripto Principis,ut insti.qui.mo.ius pa.po.fol.§.præterea. Vel dic primò,§cta fiduciatutrogenim casu est legitimus:vt ʒ.co.l.filius. Item vtroque casu habet Vnde legitimi, licet videat hic velle notare differentiam: vt primò de iure ciuili, secundò de iure Prætorjo succedat:& fr cit C.ad Tertyl.l.2.

CApitis.]CASVS. Si sum agnatus tuus,& tu capite es minutus non succedo tibi ab intestato. Nam legitimæ hæreditates peũt capitis diminutione etiam minima, puta,emancipatione. Viuia.
e ¶ Capitis diminutione ʒ ẽt minima:& facit § vnde leg.l. j. in fi.& si tab.test.l.fi.& §.de ca p.dim.l.tutelas.& ʒ.tit.j.§.qui mortis.& inst. quib.mo.tu.fi.§.simili.& §.l.j.§.si filius,Accur.

FIlius.ʒ CASVS. Filius patri ,pximus est agnatus : vnde in suc. ab intest.primò,vocatur filius:instit.de hære.qual.& diffe.§.sui. Viuianus.
f ¶ Proximus.ʒ licet nepos in succedendo quandoque præueniat:ut §.vnde lib.l.scripto.

NVlla.ʒ CASVS Masculus potest habere suos hæredes:sed fœmina,non:nec potest perdere eos per capi.dimi. Viuian.
g ¶ Capitis diminutionem.ʒ sic insti.ad Orfic.§.sciendum.& §.de ꝗ. tab.l.illud.§.ad testamenta. Accur.

IN suis.ʒ CASVS. Sui hæredes patrib.suis hæredes l.12.tab.statim velint nolint mortuo patre.Sed habent hodie beneficium abstinendi,insti.de hære. quali.§.sui.Viuia.
h ¶ In suis.ʒ fic & §.de lib.& posth.l.in suis.Hoc tamen accipe,si velit,non alias:ut not.C.fi vt omissa hęredi.l.j.Accur.

SI pater.ʒ CASVS. Tu patersamiliàs captus fuisti ab hostib.filio dimisso domi,& in ciuitate:decedis in captiuitate hostium,decedit et filius.Fingitur paterfam.quia pater mortis tpe non erat in ciuitate:sed si reuertaris : retrò in tua potestate fuisse fingitur,& ita ei potes succedere,& ipse tibi.Accur.
i ¶ Pater.ʒ captus ante mortem filij Accur.
k ¶ Patremfam.ʒ i. factum sui iuris:ut hęredẽ habeat ab intestato: non vt secundæ tab.valeant:vt ʒ.de cap. l. q̃ si filius.& hic subiicit, Quamuis,&c.Et est ratio:quia hic tantum lex operatur,ibi etiã pater,à quo non in plenum est liberatus à potestate.

accrescit illorum portio : & licet decesserint antè, quã accresceret, hoc ius ad eorũ pertinet [a] hęredes. Alia cã [b] est instituti hęredis, & cohęredis † substituti. Huic enĩ viuo defertur ex substitutione hęreditas:nõ etiam,si decesserit, hęredem eius sequitur.

¶ Modestinus. † LEX X.

SI ad patrem manumissorem filij intestati legitima [c] hęreditas perueniat,vel nõ manumissori [d] bonorum possessio competat: mater defuncti submouebitur.

¶ Idem. † LEX XI.

CApitis † diminutione [e] pereunt legitimæ hęreditates, quæ ex lege xij. tabularũ veniunt: siue viuo aliquo, siue antè, quàm adeatur hęreditas eius, capitis diminutio intercessit: quoniam desinit suus hæres, uel agnatus rectè dici. Quæ aũt ex legib. nouis,aut ex Senatusconsultis, non vtique.

¶ Idem.† LEX XII.

FIlius patri agnatus ,pximus [f] est. †

¶ Caius. † LEX XIII.

NVlla fęmina aut suos hẽt hęredes, aut desinere habere põt ꝓ capitis diminutionem. [g]

¶ Idem.† LEX XIIII.

IN suis [h] hęredibus aditio non est necessaria : quia statim ipso iure hęredes existunt.

¶ Papinianus. † LEX XV.

SI pater [i] apud hostes moriatur defuncto iã ĩ ciuitate filio † credimus patremfa. [k] decessisse:quã uis patria potestate quãdiu vixerit,non fuerit in plenum libertus:itaque hęredem habiturus est iste nõ reuerso patre. Sed si postliminio redierit pater, iam defuncto filio : quicquid medio tempore per eum quęsitũ est,habebit. Et non est mirũ, si peculium quoquo defuncti pridẽ filij deseruit patri,cũ ex eo nat[o],prãtis ipsius fiat per suspensi iuris constitutionẽ. [m]

¶ Idem. † LEX XVI.

PAter instrumento dotali cõprehẽdit filiã ita dotẽ accepisse, ne quid aliud ex hęreditate patris speraret. Eã scripturam ius successionis mutasse constat; [n] Priuatorum enim cautiones [o] † legũ authoritate non censeri.

Ad senatusconsultum Tertyllianum, & Orficianum.

TITVLVS XVIII.

¶ *Tota lex ista tractat de Senatusconsulto Orficiano ꝓ qd filius succedit matri: sed secunda lex loquitur de Senatusconsulto Tertylliano, per qd mater succedit filio, Barto.*

SIue ingenua, [p] siue

¶ Vlpianus. † LEX I.

dr ab Orficio Consule,quo succedit filius matri. Vnde de Senatusc. Tertyl.et Orficia.videamus, quando locum habeat, & qñ cessat. De prima parte agitur ʒ.l.2.De secunda agitur ʒ.l.1. Viuia.

SIue ingenua.ʒ CASVS. Si mater decedat intestata,si ingenua, vel libertina,liberi eius succedunt ei ex Senatusconsulto Orficiano. Vnum sciatis,succedit filius matri, si dubitat de statu mulieris: quia fortè tenet,& est capta ab hostibus:& dubium est,an sit mater,aut filia. Vnum sciatis, interim dum dubitatur eam esse agnatã, successionẽ trãsmittit, & succedit filius per Orficianum. Interdũ si dubitat,mater sit libera,vel nõ,succedit filius. Pone filius est natus ex matre captiua:& succedunt matri nati filij ex legitimo matrimonio,& vulgò concepti. Vnũ sciatis,si tempore mortis erat filius liber:succederet matri,si seruitutẽ reuocatur,non succedit,nisi restitutus sit. Sed si excẽto ventre nascatur, similiter matri debet succedere. Nam si institutus haberet secundũ tab.ab intest.haberet bon.pos.Vnde cognati. Vnde ex Orficiano similiter debet succedere.h.d.vsq;ad §.qui operas.
¶ Qui operas suas.ʒ Habuistis q̃ liberi succedunt matri per Orficianum:qd est verum de liberis, qui non locauerunt operas suas,vt pugnarent cũ bestiis,vel non sunt dãnati.Sed hoc tñ corrigitur ibi, Humana, &c. Sed si mater,cùm plures filios habuit, vnum scripsit sub condõne,ea deficiente oẽs admittentur. Et licet capitis diminutio iteruenia non tñ excludit liberos à successione matris:nam quæ deferuntur l. vel Senatusconsulto illæ nõ pereũt capi.dimin.sed legitimæ hęreditates, sic. Sed qd erit?decedit mater relictis liberis:nullus vult succedere:admittetur agnatus. Quid,si alter adiuit,alter nõ? portio non adeuntis accrescit adeunti. Sed quid erit?filius est restitutus, vt repudiaret matris hęreditatem damnosam:nunq̃ d ius antiquũ vẽdicabit sibi locũ?sic. Vnũ sciatis: quia Senatusconsultũ Orficianũ vocat liberos ad successionẽ matrũ:si contra fuerit iudicatũ, vel trãsactum,rata maneant: quod est ita diligendum, de iudicatis ab eo, qui habuit iudicandi potestatem : de transactis bona fide, vel de finitis consensu,vel longo silentio. Viuian.
p ¶ Siue ingenua.ʒ sic econtrà,ut ʒ.l.proxi.in princi.& facit § vnde legi.

I ¶ Non fuerit. ʒ in cuius potestatem redit persona, & res: sic C.de pac.con.l.hac l.Accursius.
m ¶ Iuris constitutionẽ.ʒ postliminij quod constituit,vt reuerso patre fingatur nec fuisse captus,vt inst.qui.mo.ius pa.po.fol.§.si ab hostibus.& facit C.de suis,& legi.l.apud hostes.

PAter. ʒ CASVS. Pater pro filia dedit dotẽ: & in donatione ita pactus est cum filia, q̃ filia nõ debeat aliquid petere ĩ bonis suis nec amplius succedere. Valet ne istud pactũ?Certè non. Vi.
n ¶ Constat.ʒ vt & C. de pac. l.pactũ.& C.de inut.stip.l.ex eo & C. de inoffi.testa.l.si quãdo.& de col.l.pactum. & quod ibi no.
o ¶ Cautiones.ʒ illicitas:secus si fuerint licitæ:ut §.de posi.l.j.§.si conuenerit.

¶ AD SENATVSCONS. TERTYLIA ET ORFICIA.
¶ *Succedit mri filius ꝓ Orficianũ.Inuidiam portans eẽ Tertyllia.*
ADDITIO. De successionib. &c. q̃ deferunt ascendentib. & collateralib. iure Prætorio, & iure ciui.habuistis §. Verum quia mater filio est agnata, non cognata,& mater succedit filijs ꝓ Tert. et filij matri ꝓ Orficianũ,ĩo ad Tertyl.et Orficia.Senatusconsu.perueniamus. Ad Terty. de quo agit ʒ.l.2. Ad Orficianum,de quo agit ʒ.l. 1. Et dr Senatusc.Tertyl:cùm succedit mri filio à Tertyllo.Consule. Orficianũ dr ab Orficio Consule,quo succedit filius matri.Vnde de Senatusc. Tertyl.et Orficia.videamus, quando locum habeat, & qñ cessat. De prima parte agitur ʒ.l.2.De secunda agitur ʒ.l.1. Viuia.

† Fl.cohęredi.
† li.6 Differentiarũ.
† Fl.Põpõ. lib.x.ad Q. Mucium.
† Concor. gl. ĩ uerbo nõ extãtib. ibi, Itẽ per capitis diminutionẽ rũpit testamentũ. c.si qua mulier 19.qõ.3.& instit.quib. mod. rũpit test.§.2.
† lib.30.ad Q.Muciũ.
† vide Alc. li. 3. parer.
† li.x.ad legẽ Iuliã.& Papiam.
† lib.13.ad l.Iuliam & Papiam.
† Fl.deest.
† Fl. cautionẽ.als,priuatorũ enĩ cautione legũ authoritati nõ noceri.
† lib.12.ad Sabinum.

legi.l.3.in fine,Accur.
a ¶ Captus sit. Quid iuris sit,quero.& respondetur, cum certum esse cœperit.&c.
b ¶ Eis.ʒ scilicet,filiis.Accur.
c ¶ Placuit.ʒ ut & C.de iis,quib.ut indig.l.penultima.& §.de bonorũ possessio.contra tabu.l.illud. in fine.& ad Sylla.l.3.§ elegan ter.
d ¶ Ad matris.ʒ nisi sit illustris cui non succedũt spurij cum legitimis, sed naturales cum legitimis sic, ut C.ad Orficianum.l.si qua.& facit institu.ad Orficianum.§. nouissime,Accur.
e ¶ Quæsito.ʒ & ingẽnuo nato. Azo. ut C.ad Orficia.l.fi.& facit §.tutu,j.l.j.§.quæ iitur & ʒ.l pro xi. §.sed si in seruiture.
f ¶ Cũ ea. ʒ tantùm. ut infrà de captiuis. l.Diuus.in fin.& C.de cap.l.j.
g ¶ Si postea.ʒ sic in sti.de ea.dimi. §.quod autem. & §. proinde. & ʒ.l.proxi.§.1.
h ¶ Restitutus. ʒ ut de ʒ.de senten.pas.l.fi.
i ¶ Ad legitimam. ʒ & etiam ad testamentariam,ut C.de inoffi. testa.l.3.
n ¶ Vnde cognati.ʒ sic suprà unde cogn. l. j.§.si qua.& de inoffic. cio. testamen.l.Posthumus.
l ¶ Ex omni parte.ʒ hæc verba expone, ut no.supra,de uentre in possessio.mittendo. l.fina.
m ¶ Interpretatio. ʒ ne. ʒ † interpretor, id est corrigo , ut hic. Item , uerbũ apertius exprimo,ut C.de legi. & con.l.fina. Item arrogo.Itẽ prorogo , ut §.de orig iuris.l.j. Sed ecõtrà,corrigo , id est addo,ut in authẽ. quibus modis natura. effician.legi.in prin.
n ¶ Placuit eũ.ʒ qui locauit optras suas,ut cum bestiis pugnaret. De alio, enim non loquitur: quia alius non admittitur.ut infrà, §. capitis.
o ¶ Petierit.ʒ secundũ tabulas , ut suprà, de secundis tabu. le.2. §.j.
p ¶ Contingens.]qa fuit minima.
q ¶ Legitimam.ʒ id est , quæ ex Orficiano defertur : quæ legitima,dicitur,ut institut. de perpe.actio.in prin cipio.
r ¶ Non permutatur.ʒ facit §.tutu,j.l.capitis. cum cõcordã.& instit.de leg. agna. tute.§.fina.& §.ced.l.§. qui mortis.
s ¶ Minutur.ʒ minima capitis diminu

† Fl.Si certũ eẽ cœperit matrẽ familias esse.
† Fl. admittuntur.
† Flor. ad Quinium, Tertyllũ.
† Adde, qualiter , sit interpretatio facienda,uide gl. in l. in trãdẽdis. cõpræd. & ĩ ca. inter dilectos extra.de fi.in tru.& in c. tuile de restit.lib.6.
† Vide Anto.Aug.li. j.emẽ.c.ul.
† Fl. deest, &.& deinde legitur ex fecto.
† Fl. defunctum iã in ciuitate filium
† li.29.qõ.
† Fl.cautionẽ.als,priuatorũ enĩ cautione legũ authoritati nõ noceri.
† Vide in hunc locũ Alicia.lib. para. 4.c. 15.

libertina mater est, admitti possunt liberi ad hęreditatem eius ex Senatusconsulto Orficiano.

¶ Si ea sit mater, de cuius statu dubitatur , utrum materfamiliàs sit,an filiafamilias , ut puta quoniam pater eius ab hostibus captus sit ; [a] cùm certum , esse cœperit materfamiliàs esse , † liberi ad successionem eius admittentur: Vnde tractari potest, an medio tempore , dum status pendet succurri eis [b] per Prætorem debeat,ne si medio tempore decesserint,nihil ad hęredẽ transmittant?Et magis est ut subueniatur:ut in multis casibus placuit. [c]

¶ Sed & vulgo quæsiti admittẽtur † ad matris [d] legitimã hęreditatem. Interdũ & in seruitute quęsito [e] erit concedenda legitima hęreditas veluti,si post moram fideicommissariæ libertatis matri suæ factam natus sit. Certè si post manumissionem matris suæ fuerit natus , licet in seruitute conceptus , ad legitimam eius hęreditatẽ admittetur. Sed & si apud hostes conceptus , & ex captiua procreatus,cum ea [f] redit : secundũm rescriptum Imperatoris nostri , & diui patris eius ad Iunium Tertyllianum,† poterit ex hoc Senatusconsulto admitti , quasi vulgo quæsitus filius.†

¶ Filio , qui mortis matris tempore ciuis Romanus fuit,si ante aditam hęreditatem in seruitutẽ, deducatur,legitima hęreditas nõ defertur, nec si posteà [g] liber factus sit,nisi fortè seruus pœnæ effectus ,beneficio Principis sit restitutus. [h] Sed & † si matris ex executre filius editus sit, magis dicendum est,hunc quoque ad legitim am [i] hęreditatem admitti: nam & insti tutus secundum tabulas,& ab intestato , Vnde cognati, [k] & multo magis,Vnde legitimi, bonorum possessionem petere potuit. Argumento est , quòd venter in possessionem ex omni parte [l] edicti mittitur. ¶ Qui operas suas,ut cum bestiis pugnaret,locauit,q̃ ve rei capitalis dãnatus,neque restitutus est, ex Senatusconsulto Orficiano ad matris hęreditatem non admittebatur:sed humana interpretatiõe [m] placuit, [n] eum admitti. Idem erit dicendum , & si hic filius in eius

sit potestate, qui in causa suprà scripta sit, posse eũ ex Orficiano admitti. ¶ Sed si mater testamẽto facto filium hęredem unum scripserit sub conditione , cùm plures haberet:si conditione pendente bonorũ possessionẽ petierit, [o] & postea conditio defecerit æquum est, cæteris etiam filiis legitimam hęreditatem non auferri. Quod & Papinianus libro xvj. Quæstionum scripsit. ¶ Capitis minutio saluo statu contingens, [p] liberis nihil nocet ad legitimã [q] hęreditatem. Nam uetus sola hęreditas, quæ ex lege xij. tabularũ defertur, capitis diminutione perimitur:noue uel ex lege , uel ex Senatusconsulto delate non perimuntur [r] capitis diminutione. Proinde siue quis ante delatam,siue post delatam capite minuat, [s] ad legitimam hęreditatẽ admittetur:nisi magna [t] capitis diminutio interueniat, quæ uel [u] ciuitatem adimat, ut puta,si deportet.

¶ Si nemo filiorum,eorumve, [x] quibus simul legitima hęreditas defertur, uoluerit ad se eam hęreditatẽ [y] pertinere, ius antiquum [z] esto. Hoc ideo [a] dicitur,ut quandiu uel vnus filius vult legitimã hęreditatem ad se pertinere, ius vetus locum non habeat. Itaq; si ex duobus alter adierit,alter repudiauerit hęreditatẽ,ei portio accrescet: & si fortè sit filius , & patronus: repudiante filio patrono deferẽ. [b] ¶ Si quis † adita matris hęreditate, per in integrum restitutionem fuerit abstentus , an ius antiquum posit locum habere? Verba [c] admittunt , ut possit: Volet [d] ad se,inquit, eam hęreditatem pertinere. Nam & hic non uult , [e] & si aliquando voluit; & dico posse ius antiquum [f] locum habere. ¶ Vtrum autem ei defertur successio , qui tunc [g] legitimus deprehenditur an uero ei , qui tunc fuit cum filio , deferretur ? ut puta, ponamus fuisse defunctę consanguineum, [h] ciusque filium:deliberãte filio defunctæ,consanguineũ obiisse; mox filium repudiasse matris [i] hęreditatem:an consanguinei filius admitti posit? Et Iulianus rectè putat , circa Tertyllianum , locum esse succedenti [k] agnato.

¶ Quod ait Senatus, [l] Quæ iudi

v ¶ Vel. ʒ pro saltem.
x ¶ Eorum.ʒ i. cæterorum descendentũ, & datorum curiæ , & ex concubina postea uxore facta,ut institu. de hęred. ab intest. §. j.non di cas.quod omnes descẽdentes simul succedũt,ut in eo.ritu. §.ita tamen. sed simul id est,ante transuersales. Vel dic, etiam neporẽ quandoque cum filiis uocari,ut institu. de hęre. ab intestat. §. cum filius.
y ¶ Hęreditatem. ʒ ſ.maternam.
z ¶ Antiquum.ʒ i. l. xij tabu. quæ uocat agnatos tantum,exclusis filiis per Orficianũ.
a ¶ Hoc ideo. ʒ id est uerbũ. Nemo.ideo ponitur.
b ¶ Patrono defertur.ʒ etiam post posito fratre liberti,secundũ quosdam:quod dic,ut supra,de bo.liber. l. liberto.
c ¶ Verba. ʒ scilicet supra dicta,scilicet, Si nemo &c.
d ¶ Volet.ʒ ſ. si nemo filiorum.
e Non vult. ʒ si pœnitet,ut infrà , de uerbo.obliga.l. si quis stipulatus.
f ¶ Ius antiquum. ʒ i.legem xij.tabul. l. ut agnati admittantur. Sed contra, supra , de suc.edic.l.fi.ubi semel exclusus per aditionem primi posteà non admittitur. Solut. ibi idem quod hic dicam in testamento , ut abstinente hęrede per in integrum restitutionem,qui iam adiuerat admittatur substitutus si uelit. Nec enim cogitur , nisi sit necessarius : quia tunc distinguitur , sit soluendo hęreditas, uel non ut supra,de acquiren. hęredita. si minor. & de mino. lege & si fine. §.sed quod Papinianus. & facit infrà, l.proxi.§.si bonorum. & §. sed & si mater. & §.quod autem diximus.
g ¶ Qui tunc.ʒ cum filius non vult.
h ¶ Cõsanguineũ.ʒ id est,fratrem.
i ¶ Matris.ʒ scilicet defunctæ.
n ¶ Succedenti. ʒ per successorium edictum.
l Quod ait Senatus. ʒ per Orficianum , cuius uerba non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habemus plene: Sed fortè erant, quæ iudicata sunt contra filiũ pro agnatis &c.

a ¶ Ius fuerit, ¶ ais sententia non ualet, ª ut C. si a non compe. per totum, & ¶. de re iuci. si se. §. condemnatum.

b ¶ Bona fide. ¶ de hoc dic, ut C. de transact. l. sub prætextu.

c ¶ Vel consensu. ¶ pacto gratuito, De nõ petendo. Accur.

d ¶ Vel longo. ¶ id est lõgissimo, ut C. de iure deliberan. l. licet, & l. si curatoris.

Adde, ¶ i credito uel tolerato, gl. & Doc. in l. Barba. ff. Philip. pur. §. de offic. Præto.

SVS. De vlti-ma parte rubri. dictum est, nunc de prima parte rubr. tractatur. Et certe siue mater est Ingenua, uel libertina, poterit succedere. Liberos iutelligimus filios, & filiam. Sed si filij sunt liberti, mater non uocatur per, Tertylianum ad eorũ successionem. Sed si ipsa esset serua, per eũ non succederet. Sed si concepit libera, peperit serua non uocatur ad successionem filij, & succedit mater filio puberi. Sic ergo mulier succedit liberis p Tertyllianum. Vnde sciatis, si liberi sunt adoptiui nihilominus vocabitur mater ad eorũ successionem, hoc dicit usque ad §. si uero apud hostes. ¶ Si uero. ¶ Si filius est apud hostes, & spes est, qd reda: de captiuitate hostiũ, vel nascisperaĩ, & postea moritur: succedit ei mater, si aliud non obstat¶. Sed si patris successio defertur filio, & filius tollit de medio: uidetur mater uocari Sed si aliquis decesisit relicta filia & matre, & si filia data sit in adop. mater non uocatur: & uocatur mater; si descendentes non sint. Sed si filius est emancipatus, & decessit mater, poterit ei succedere. Sed si emãcipatus est, & successit patri, mater nihil habebit: nisi filius esset abstentus. Quid erit? aliquis ex liberis missus est in pos. ventris nomine, & antea pater eius mortuus est. Mater mittetur in possess. uentris nomine. Si non nascerer, uel suus esset, & nollet mater succedere. Sunt quędam personæ quę obstant matri, puta, descendentes filij, aliæ personę nõ obstant regulariter. Cętera sunt plana usq; ad §. si sit agnatus. ¶ Si sit agnatus. ¶ Decedit filius relicto patre naturali: & agnati: nunquid mater uocabitur? Sic Sed nunquid soror consanguinea excludit matrẽ? Et certe sic: nam consanguinei fratres matrem excludunt. Sed qd erit, cum mater est, & soror consanguinea, & nepos ex alia filia in adoptionem data, pr naturalis qs psertur? Si soror repudiat, pater & mater uocantur. Vnum sciatis, si mater non potest succedree p Senatusconsultum Tertyl. vel petere bono. poss. vnde cognati, alij agnati uocãtur vũsi non repudiat hæreditatẽ ipsa tãquam prox. uocatur. de bo. poss. h. d. usq; ad §. si mater non petierit. ¶ Si mater nõ petierit tutores. ¶ §. iste tractat ad eadem materia usque in fi. & est utrbolus. §. Iurisconsultus potuisset dixisse tribus uerbis, Habuistis §. q mater succedit filio per Tertyl. ab intest quædam persona obstat matri, puta, si habet patrem, uel mater est damnata crimine capitali, non restituta. Sunt quedam alia, quæ obstant matri. Si mater filio impuberi tutorẽ idoneum non petierit, repellitur à successione filij, siue nõ petiit tutorẽ, siue in locum excusati nõ petiit aliũ. Et est intelligendum, nõ petierit, siue apud Prætorem, uel Præsidem, uel Magistratum: & est uerum, si petierit sine aliqua compulsione: quia si compulsa petierit, repellit ét à Se con. Quid si iure non petiit tutorem, quia pater prohibuit: quia instituit filium impuberẽ, & dixit Nolo. quod mater petat tutorem, sed administret eius bona: nunqd est ignoscendũ matri. Nõ. quia ipsa non potest dari tutrix in testõ. Secus si mulier erat absens, tunc non excluditur. Sed qd erit? mater nõ petiit cu

Fl. 13.

Fl. Lix.

Idem lib. 3. ad Sabinum. L. II.

Siue ingenua sit mater, siue libertina, habebit Tertylliani commodũ. c Filium autem, uel filiam accipere debemus, siue iuste sint procreati, siue vulgo f quę siti. Idq; in vulgo quæsitis & iulianus libro. lviij. † Digestorum scribit. Sed si filius, uel filia libertini sint effecti, g mater legitimam hæreditatem uendicare nõ poterit: quoniam mater esse huiusmodi filiorum desiit: idque & Iulianus scripsit, & constitutum est ab Imperatore nostro. Sed si in seruitute concepit filium, & manumissa edidit; ad legitimã eius hæreditatem admittetur. Idemque & si seruã pęnæ concepit, & restituta edidit. Hoc idem & si libera h concepit, & edidit serua pœnæ, mox restituta est. Sed & si libera concepit, & in seruitutem redacta edidit, mox manumissa est; ad legitimam hæreditatem eius admittetur. Item si

Fl. casũ.

Fl. &.

Fl. decessisset.

ratores liberis patietur istam pœnã? Certe si est curator qui petitur impuberi, sic. Quid, est si prægnãs non petiit curatorem dari bonis: nunquid incidit in Tertyl? Sic repellitur ergo mater à successione nlij impuberis, si tutorem nõ petiit. Quid, si petiit priuilegio munitũ & oneratum tribus tutelis? Non uidetur petiisse. Quid, si petiit indignum? Non uidetur ptiisse. Quid autem, si nullo modo petiit, qa nõ inueniebat idoneũ: nunquid poteti ei imputari? Non. Sed nunqnid tenetur dicere tu torẽ suspectum, uel si fecit uocari, & latitet, debet facere ecogi? Et licet uerba orationis nõ contineãt, tamẽ tenetur: & repellit mulier, si confestim nõ petiit. cõfestim, id est, quam primũ potuerit ita, q annale tempus nõ excedat. Verũ si est iusta causa, ut infirmitatis, nõ repellitur. h. d. usq; ad §. tractari. ¶ Tractari. ¶ in §. isto quæritur, ponamus Pupillo est relictũ amplum legatũ, si mater nõ petierit tutores: ne pderet legatum, mater nõ petiit tutores, nũquid mater excusatur? Sic, si minus damnũ patiatur pupillus licet uideret accusanda curnon admini strauit uel cur non petiit à Principe remitti cõditionẽ: uel curatores non petierit. Quid si habet tutorẽ, & mater nõ petiit uel ille satisfdat? Si est impubes, imputatur matri? alias non. Quid si filius est arrogatus, & decessit: nũquid mater habebit utilẽ act. ex stipulatu, quo casu repellitur ab eius successione ab intestato p Tertyl? Respon. q nõ ptra patrẽ arrogatorẽ. h. d. usque ad §. uidẽdũ. ¶ Videndum est. ¶ Si mater tutorẽ intra an. non petiit, excluditur à successione: nunquid alij, qui sciunt mortẽ, debent illi succedere? Sic uel si post matrem nõ esset aliquis agnatus vel cognatus, succedit fiscus. h. d. vsq; in fi. l. Viuia.

adhuc k prægnans, manumissa est, dicendum erit prodesse. & in seruitute editi filij ad legitimam hæreditatem mater admittetur; vt puta, si post moram l factam in fideicommissaria m libertate peperit, uel apud hostes. n & cum eo rediit; uel si redempta o edidit. ¶ Si mulier sit famosa, p ad legitimam q hæreditatem liberorum admittetur. ¶ Impuberem cui pater secundas tabulas fecit, tunc certum est intestatum decessisse, r cum omiserint substituti hæreditatem eius. Quare & si impubes sit arrogatus, dicẽdum est matrem ad bona eius admitti s quæ haberet, si intestatus decessisset. ¶ Liberi t defuncti, sui quidem obstabunt matri u eius tam uirlis sexus, quam fœminini, tam naturales, quàm adoptiui: matremque excludent, v bonorum uero possessores x etiam non sui, y & quidem soli naturales. z Adoptiui autem liberi post emancipationem ita admittuntur, a si ex liberis naturalibus fuerit: ut puta, nepos naturalis ab auo adoptatus: nam licet sit emancipatus, bonorum possessiõe accepta matri obstabit. ¶ Si uero apud hostes est filius, uel nasci speratur; pendet eius matris, donec redierit, uel nascatur.

Fl. fideicommissa.

Concor. c. pitater. §. licet ubi dicitur, licet autẽ filius testõ suo matrẽ portione iure naturę debita priuare si poßit. Et gh. i uer bo. poßit. in prin. de test. lib. 6.

Cõcor. c. pdicator. i ibi, Nõ de bẽt filij the saurizare parẽtibus sed parentes filiis & gl. in uers. the saurizare i fi. ibi. Quia succedunt parentes filiis, nisi in dese. 6 q. 1.

Alias, matrẽq; eius excludent bonorum possessiõe et non &c.

Fl. Ferpsiretur.

Fl. fiducia.

Fl. deest, ut.

Fl. excluſit.

Intel. hiius rex. ui. p H. ibert. zuchar. inl. poßhumo nu. 49. C. d bon. pos. 5 tab. & An. Rob. in l. pr filiũ. nu. 76. de mort. n. est. 5.

Aequior

a ¶ Aequior est. ¶ facit §. de fideicõ. lib. l. cũ quasi. §. fi. & in §. si qs.

b ¶ Et filiam. ¶ filia enim nõ ut sua, nec ut agnata potest vocari: qa mutauit familiam: restat ergo ut nocetur ut cognata.

c ¶ Cessauerit. ¶ id est, repudiauerit: sed tantum per Vnde cognati cum sit adoptiua ab a io.

d ¶ Succedit. ¶ successorio edicto.

e ¶ Petere potest. ¶ vnde cognati.

f ¶ Non posse. ¶ differtur ergo etiam pro sua parte, ut §. etiam si sit.

g ¶ Speratur ¶ mater per Senatusconsultũ si filia repudiauit: & facit §. de bo. liber. l. si filius. §. cum filius.

h ¶ Abstinuerit. ¶ abstiner hic hæres extraneus, alibi dicitur q repudiat suus, ut C. de legitimis. & defunctis. & verũq; improprie, ut instit. de hær. quali. & diffe. §. extraneus. & facit §. eo. l. j. §. si quis adita. Sed contrà, §. de suc. edi. l. fi. Sol. ut ibi.

i ¶ Immissus. ¶ per in integrum restitutionẽ q potest, ut §. de minor. l. & si fine. §. restitutus.

k ¶ Missus sit ¶ mater nomine ventris quæ possessio non tribuit ius.

l ¶ Bonorũ possessionem. ¶ Vnde liberi quæ tribuit ius impropriere.

m ¶ Agnascitur. ¶ quomodo nõ pót agnasci: cum si uiueret pater tẽpore, quo hic nascitur. in potestate sua esset ut insti. de tu. §. fi. Respõ. nõ agnoscit, id est, nõ fit eius hres ut filius. q. & agnatus est, ut §. ti. j. filius. oportet. ergo q uel adeat de iure ciuili, uel petat bono. pos. ut excludat matrem à Tertyl. Et secũdũ hoc collige hẽditatẽ non aditã non trãsire ad superiores. Sed quidam contra, & hic dicunt loqui de nepote nato ex emãcipato qui si est, suus ut quia anteemancipationem fuit conceptus transmitti tet non aditã, alias non. Sed certe his obstat, qa dicit patri, sed possunt dicere, id est, parenti & pro eis C. de suis, & legit. hęre apud hostes.

n ¶ Bonorũ poss. ¶ per procuratorẽ eius, q fieri pót, ut C. de curat. fu. l. fi. §. j. Sed habetur pro nõ petita. si in furore decedat, ut C. d cur. fu. l. fi. §. fin. autem.

o ¶ Carbonianam. ¶ nec hæc tribuit ius, sicut nec uetris, ut §. §. si qms.

p ¶ Possessio. ¶ Carboniana Accur.

p ¶ Sed cũ hæc. ¶ f. Carbo. Finit eũ petẽ da mnui cursu, ex quo scit cõtrouersiã sibi fieri, ut §. de Carb. e. b. l. j. in fi. Itẽ petita ex finit pubertate, ut j. ea. l §. impuberi. Hic ergo uel non fuit petita, & eodem tempore anni finita est cum ordinaria qa scit sibi eam deferri, & extraordinaria: quia scit sibi controuersiã referri, ut supra, de Carb. e. d. l. j. §. fin. & ita mater admittitur. Vel si petit Carboni. adueniente pubertate, p nunciatum fuit eum non esse filium, ut supra, de Carbo. edic. l. 3. in fin.

¶ Sed si sint sui hæredes, uerum hrditas ad eos non pertineat: uideamus, an mater admittat: vt puta, abstinuit se hrditate. African°, & Publicius, tentant dicere e in casu † quo se abstinent sui, matrem venire: ut † tũc ei obstẽt, quoties rẽ habent, ne nudũ nomẽ sui hæredis noceat matri. quæ sententia æquior a est. ¶ Sed si quis decesserit † relicta filia, quã in adoptiõem legitimè dederat, relicta & matre; diuus Pius decreuit, cessare Senatusconsultum Tertyllianum, & simul esse admittẽdas ad bonorum possessionem, Vnde p ximi cognati, matrem, & filiam b Sed quod idem Iulianus scripsit, matrem, ex Senatusconsulto nõ posse admitti, si filia in bonorum possessione petenda cessauerit, c verum non erit: succedit d enim filiæ. Et ideo dicendum erit, matrem, donec filia bonorum possessionem petere potest, e bonorum possessionem accipere non posse f quoniam succedere quasi legitima speratur. g ¶ ¶ Si bonorũ possessione accepta filia emancipat° abstinuerit, h se hæreditate per in integrum restitutionem; verum est, Senatusconsultum posse locum habere. Sed si rursus fuerit immissus, i rursus debet mater abstinere. ¶ Si quis ex liberis, dum est in utero in possessionem missus sit, k mox natus sit, & ante bonorum possessionem l acceptam decesserit; an matri noceat qnasi bonorum possessor, uidendum. Et puto nõ nocere, si non suus patri agnascitur. m Neque enim sufficit mitti in possessionem nisi natus quoque acceperit bonorum possessionem. Igitur & si furioso decreto petita sit bonorum possessio, n & prius quàm ipse mentis compos factus bonorum possessionẽ petierit decesserit; matri non obstabit. ¶ Sed si quis, cum status controuersiam pateretur, Carbonianam o solam acceperit, an noceat matri bonorum possessio, p quęsitum est quidẽ. Sed cũ hæc q tempore finiatur, dicendũ est matri post tempus non nocere, aut si impubes decesserit, matrem posse admitti. ¶ Sed si infanti r p tutorem petita sit possessio: dicet statim decesserit, dicẽdum erit, matri obstiterit esse: non enim similis s est, ei quæ furioso datur. ¶ Ita demum autem mater à Senatusconsulti beneficio excludit, si filius adiit legitimam hæreditatem. Cęterum, si omiserit legitimam hęreditatem, mater ex Senatusconsulto Tertylliano admittetur. Sed si non solus sit iste filius legitimus hæres, sed sint, qui cum eo admittantur: t nec in partem eorũ mater ex Senatusconsulto erit uocãda. Obiicitur matri pater u in utriusque bonis tam, filij quam filię, siue hæres, x siue bonorũ possessor y existat. ¶ Sed neque ausus, neque proauus in Tertylliano matri nocent, quamuis fiducia z † contraxerint. Pater autem tantum naturalis, non etiam adoptiuus a matri nocet. Verius emẽ est, cum pater b esse desierit c à matre eum excludi: sed nec ad bonorum possessionem contra tabulas eum admitti, cum pater esse desierit. Vndecunque autem acceperit bonorum possessionem pater naturalis siue ut † legitimus, d siue contra tabulas: e ex quauis p te excludit matrem. ¶ Si sit agnatus defuncti, & naturalis pater in adoptiua familia, sit & mater, matrem admittimus; quoniam patrẽ agnatus excludit. f † ¶ Si sit † cõsanguinea g soror defuncti, item mater, & pater adoptat° uel emãcipatus h si consanguinea uelit habere hæreditatem, matrem ex Senatusconsulto vna cum ea uenire & patrem excludi i, placet. Si consanguinea repudiet, matrem ex Senatusconsulto propter patrem nõ uenire. Et quamuis alias non soleat mater expectare consanguineam, uelit, nec ne adire hęreditatem: k nunc tamen expectaturam: consanguinea enim est, quæ patrem excludit. Repudiante ergo consanguinea, bonorum possessionem habebit mater cum patre quasi cognata. Sed & in hac moram l patietur; nec ante accipiet bonorum possessionẽ quãpater petierit: quã ommittente eo, potest ex Senatusconsulto succedere. ¶ Sed & si ipsa m eadẽ mater sit & soror consanguinea, ut puta quoniã pater matris nepotẽ suũ ex filia adoptauit, sit præterea & Pater naturalis; hæc mater, siq dẽ quasi cõsanguinea ueniat, n exclu

Fl. casũ.

Fl. decessisset.

Fl. fiduciam.

Fl. deest, ut.

Fl. excluſit.

Intel. hiius rex. ui. p H. ibert. zuchar. inl. poßhumo nu. 49. C. d bon. pos. 5 tab. & An. Rob. in l. pr filiũ. nu. 76. de mort. n. est. 5.

go

Universidad de Deusto
Biblioteca

go nepos a patre adoptiuo emancipatus alias non haberet heredem, secundum hęc iura. Vel secundum hoc videtur definere esse & soror, ut institu. de nupt. §. inter eas. Sed respon. hic nõ desinit habere ius sororitatis, quando abano fuit eius filius adoptatus, vt supra, eadem l. §. liberi.

a ¶ Repudiauit. § repudians uno iure, potest venire per aliud, ut & C. de iure delibe. l. suum.

b ¶ Diminutione. § minima: quia ipsa fit emãcipata. Sed quare & hic non retinet ius sororitatis post capitis diminutio? Respõ. ibi erat ciuile, & naturale uinculum: hic naturale tantum.

c ¶ In bonorũ possessione. § Vnde legitimi, ut & supra, und. legiti. l. 2. in fine. & l. ij.

d ¶ De adeunda. § per Tertyllianum.

e ¶ Diximus. § supra proxi. §.

f ¶ Patruus. § nunc respondet. Sic ecõtrà, §. eo. l. j. §. utrum.

g ¶ Decederet. § filius.

h ¶ Vendicandorũ.] si moriatur impubere: alias non ut C. ad Tertyllianum. l. omnẽ & l. matres, & d legitimis hæredi. l. sciant Et hæc omnia infra exponit.

i ¶ Ait enim.] constitutio Duii Pij, ut §. qui pet. tut. l. ij. §. idem Diuus.

k ¶ Injungitur. § ut §. de tut. & curato. da. l. iuę dandi.

l ¶ Constretur. § id est dubitaret: & quia pro certo proponebat petere.

m ¶ Nec legitime. § quod potuit petẽdo à Principe, secũdũ hęc tempora, ut §. de tute. l. fina. Quid autem, si pater eorum matri nõ mandauit gerere. ipsa tamen gessit, & ideo tutores non petiit? Itẽ quid, si alij gesserunt: sed a iudice tutellã nõ petierint, nec inuentarium fecerũt, an puniturmater? Respõ. aperte hic uidetur dicere quod incidat, quia nõ legitime gessit, secundum Azo.

n ¶ Excludi. § ut C. de iis, quibus ut indignis. l. fororem. & C. de iure fisci. l. edicto. §. cum autem.

o ¶ Impuberibus. § quod fit quandoque. ut institu. de curato. §.

† Alias, in bonis eorũ antiquum, &c.

† Concor. c. a non facto. in fi. abi quotiescũque in gestis cõctio rũ discors sententia inuenitur, illius cõsilij sẽtẽtia magis timeat, cuius antiquior & potior extat authoritas dist. l.

† Fl. intestato. & §.

† Fl. delatam hereditatem.

† In hunc locũ uide Plato. dia lo. 6. de legi. ubi præclare disserit de pęna cognatorũ q. pupillis tutores nõ petunt.

† Confesti. i. cũ primũ potuit. sic i religiũ gl. sup uerbo, mox, circa fi. in c. quia pp. extra. de elec. & in c. olim causam. in gl. sup uerbo, cum statim. d rest. spo.

† Fl uel nõ petere & paulo post.

† Fl. Quid si pater eis peti prohibuerat tutorẽ qm̃ p matrẽ rerũ eorũ administrari uoluit, incideret, si nec petat.

det patrem. Si ius consanguineæ repudiauit, [a] uel capitis diminutione [b] amisit; ex Senatusconsulto venire propter patrem non potest: repudiante vero patre, rursus ex Senatusconsulto potest venire. ¶ Si mater hereditatem filij, filiæve nõ adierit ex Senatusconsulto Tertyliano, in bonorũ [c] possessione† antiquũ ius seruandum est. † Cum enim est prælatio, matre omittente Senatusconsulti beneficium, ius succedit uetus. Sed si mater repudiauerit bonorum possessionem, de ad eunda [d] autem hereditate deliberet, dicendum erit, agnatum non succedere quoniam nondum verum est, nõ adisse matrẽ. ¶ Quod autem diximus, [e] Ius antiquũ seruari matre non adeunte; cui sonæ deferatur hereditas uidẽdum est uerum ei, quæ nunc proxima inuenitur cũ mater repudiat; an ei, quæ fuit cum intestatũ† decessisse certum esset: ut puta fuit patruus, [f] cum intestatus decederet, [g] patrui filius, cum mater repudiasset. Patruo nondum delata hæreditate,† atque ideo defuncto eo matre deliberante, patrui filiũ vocari.

¶ *Dictum est §. qualiter mater excludat a successione filij pp filios, uel consanguineos, mò est uidendũ, qñ priuet successiõe pp tutorem non petitum. Et primo ponit mentem cuius sdã constitutionis: secũdo incipit illam constitutionem exponere. Secũda, ibi Et quidem. Bar.*

¶ Si mater† non petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus excusatis, reiectisve, non confestim† aliorum nomina ediderit; ius non habet vendicandorum [h] sibi bonorum intestatorum filiorum. ¶ Et quidem si non petiit, [i] cõstitutionem incidit: ait enim, [k] Vel non petierit.† Sed a quo non petierit? Loquitur quidẽ de Prætore: constitutio: sed puto & in prouinciis locum habere etiamsi à Magistratibus municipalibus non petat quoniam & Magistratibus municipalibus dandi necessitas iniungitur. [l] Quid ergo, si petiit sed admonita vel à libertis, uel a cognatis? an incidat in Senatusconsultum? Et puto eam incidere, si compulsa fecerit, non si cùm petere non conẽtaretur, [m] ad monita est. ¶ Quod† si pater eis peti prohibuerit† tutorẽ, quoniam per matrem rem eorum administrari uoluit; incidit, si nec petat nec legitime [n] tutelam ad

ministret.† Quod si penitus egenis filiis nõ petit, ignoscendũ est ei. Sed si forte absens à libertis præuenta est, vel ab aliis, dicendum est, eam non excludi: [o] ni si fortè cum frustraretur, id contigit. Filiis autem non petendo punitur, utique & fili abus. Et† q d, si nepotibus? Similiter non petẽdo punitur. ¶ Quid, si curatores non petiit? Verba rescripti deficiunt: sed dicendum est, si quidẽ impuberibus [o] curatores non petit,† eandẽ esse rationem: si iam puberibus, cessare [p] debere. Quid si cum prægnans esset, bonis non petiit curatorem? Dico in sententiam incidere. Nam & si apud hostes habuerit impuberem, idem erit dicendum. Quid, si furioso tutorem, [q] uel curatorem non petiit? Magis est, ut incidat, ¶ Non solum autem quæ nõ petiit, coercetur, sed & quæ defunctoriæ [r] petiit (vt rescripto declaratur) vel priuilegio [s] munitum, vel oneratum, puta, tribus tutelis: sed ita demum, si data opera hoc fecit. Quid ergo, si tales petiit, & susceperunt nihilominus, vel detenti sunt? Excusata erit mater. Quid si indignos, uel† minus habiles ad tutelam petierit† cùm sciebat Prætorem eos non daturum? Quid tãdem,† si dedit eos Prætor matris petitionẽ secutus? Iam quidem Prætoris delictum est: sed & matris punimus consilium. Igitur si forte excusati sint illi, vel improbati, debet mater alios sine mora petere. Ergo siue non petierit, siue non idoneos petierit, punietur etiamsi dati fuerint minus idonei Prætore errante. [t] ¶ Idoneos autem vtrum facultatibus, an & moribus petere debeat, dubitationis esse Potest. Puto autẽ facile ei agnosci, si locupleres sint ij, quos petiit. Sed & si prioribus excusatis, reiectisve non confestim aliorum nomina ediderit, punitur. Quid, ergo si non fuerint omnes excusati, vel non omnes reiecti? videndum est an ei imputetur cur in locum excusati non petierit. Et puto imputandum. [u] Quid, si decesserint quidam? Puto, licet verba deficiant, sententiã constitutionis locum habere. ¶ Sed quod diximus Reiecti, vtrum sic accipimus; à Prætore non dati? an &, si suspecti fuerint, remoti, vel ob negligentiam, vel ignauiam repulsi? Respondi,† etiam hos quis reiectos recte dicet: ergo & si latitẽt. Sed hoc longum est. Nam nec hoc ei imputatur. cur suspectos non fecerit: alioquin si latitarent, potuit edicto desiderare, vt eos Prætor adesse iuberet, & suspectos eos remoueret, si deessent. Quid, si non compulit eos miscere se tutelæ? Et cum plenum officium [x] a matre desideremus, & hæc ei curanda sunt, ne in hẽditate ei obstent, ¶ Confestim† autem [y] sic erit accipeiendum, ubi primum potuit id est Prætoris† copiam habuit huic rei sedentis: [z] † nisi forte infirmitate impedita est, uel alia magna causa, quæ etiam mandare eam ad petendos

interdum.

p ¶ Cessare debere. § Sed ipsi fibi metpe tant, ut §. qui pe. tu. l. 2. §. curatorem.

q ¶ Tutorem. § §. de ture. lege qui habet. in princ.

r ¶ Defunctoriæ. § procrastinando

s ¶ Priuilegio. § sic supra, quod cuiusunino. l. j. §. fina

t ¶ Errante. § nisi statim alios petat, ut §. §. sed si prioribus.

v ¶ Imputandum. § nisi cum reliqui sufficiũt administrationi, ut supra, qui pet. tu. l. credendum.

x ¶ Plenum officiũ. § ut & C. qui de. tuto. l. cum a matribus. & noc quod quo ad suspectos est hoc consilium ne fit contra dicta. le. supra, qui pet. tut. le. fin. §. fina. sed quo ad cætera est necessitas: sic C, de admini. tu. l. fina. §. personas. Accursins.

y ¶ Confestim autem. § hoc est nerbum orationis recitatæ supra, §. si mater.

z ¶ Sedentis. § sic supra, quis ordo in bon. posse. ser. l. ij. §. in bonorum.

a ¶ Mandare. § procuratori, scilicet: quod potest, ut C. qui pe. tu. l. cum a matribus.

Plerasque

† Fl. administrat.

† Fl. deest, &.

† Fl. petiit.

† Fl. id est minus

† Fl. Quoniam.

Facit q̃ tutoris datio pertineat ad maiorẽ iudicẽpõtẽ ad ouerptorisq; est de maioribus magistratibus: Spe. in tit. de iurisdi. omniu. in uerbo, mediij. gl. ord. inst. de Attuto. §. sed hoc vt in uerbo, tuto res. & itel. huius. § ui. p Iacob. de nigris. in l. si insulam nu. 158. de uerb. obli.

† Alias, dãtis.

2 ¶ Plerasq. § ut C. de conditio. instit. l. cõditionis & l. filius.

b ¶ Plenius. § ut nec curatores petat. Acc §

c ¶ Imputandum. & sic non est remiltenda.

d ¶ Ex stipulatu actionem. § quam alias haberet, ut §. eo. l. j. §. impuberi.

e ¶ Admitti. § §. quo ad hæreditatẽ. Sed an idem ordo in petẽdis tutoriis, ut prius mater, quam alij audiat, fest donec mater vult petere alius, nõ audiatur? Respond. non: ut ead. l. sed si forte. & q pet. tut. l. 2. in fi. Item no. q ipso iure mater esse desinit, ut hic.

PAtrem. § CASVS. Pater legitimus, & naturalis precedit matrem in successione ab intestato, sed solus pater adoptiuus non uincit eam.

f ¶ Patrem. § pone casum, ut §. l. proxima §. obiicitur,

ADDITIO Barto. arguit contra istam leg. q ille, qui habet patrẽ adoptiuũ, est i eius potestate ergo nõ habet hæredem matrem, uel alium, ut l. 2. infra, de castren. pecul. Solu. secundum eum, & intelligę, q pater adoptiuus eum emancipauit ut dicitur in l. 2. §. obiicitur. §. eo.

MAtris. § CASVS Si mater decedat intestata: omnes eius liberi siue sint ex eodem matrimonio, uel diuersis succedunt ei per Officianũ Viuianus.

AEquisimum. § CASVS. Si filius decedit intestatus relictis liberis, liberi obstant matri, siue sint legitimi, & naturales siue legitimi tantum puta adoptiui.

¶ Si ex filio. § Si pẽ nepotẽ emãcipauit, & emancipatus decessit patre, & matre superstitibus: succedet mater. Videbatur, quod pater excluderet ausi ratione gradus, & insuper matrem. Et certe licet uideatur, tamen dicendum est, q uocatur oel ad successionẽ ab intestato, uel ad bono. possess. utilem Vnde liberi. Viuia.

g ¶ Aequisimum.] §. eo. l. 2. §. liberi.

h ¶ Auum. § ut §. eo. l. ij. §. si auus.

¶ Prætoris. § ut I. a pa. quis fu. manu. l. i. §. nepos.

K ¶ Conseruare. § nõ ergo mater excludit

tutores ĩpediret: ita tamẽ vt nullo modo annale tẽpus excederet, Si enim mortalitate filij præuẽta est nihil matri imputetur. ¶ Tractari belle potest, si amplũ pupillo legatum sub conditione sit relictum, Si tutores non habuerit, & propterea ei mater non petierit, ne condõne deficeret, an constitutio cesset. Et puto cessare, si damnum minus sit cumulo legati: q & in Magistratibns municipalibus tractatur apud Terryllianum: & putat dandã in eos actionem, quatenus plus esset in damno, quam in legato: nisi forte q s putet cõditionem hanc quasi uitiati publicæ repugantẽ† remittendam, vt alias plerasque;[a] aut verba cauillatus imputauerit matri cur curatores non petierit. Fingę autem plenius [b] conditionẽ conscriptam: nonne erit matri ignoscendum? aut hoc imputabitur matri, cur non desiderauerit à Principe conditionem remitti Et puto, non esse imputandum. [c] Ergo etiam si mater ei, qui soluẽdo non erit, non petierit tutorẽ, puto agnoscendũ. Consuluit enĩ ei, vt minus inquietetur, quasi in defensus. ¶ Et si fortè quis uxorẽ communis fiiij matrem hęredem scripserit, rogaueritque, remissa etiã satisdatione, vt filio pubere facto restitueret hæreditatẽ, nec materei petiit tutores; debet dici cessare constitutionem, cum patris uolũtatem secuta sit, & nihil habenti filio tutores nõ petierit. Quod si ei remissa satisdatio† nõ fuerit contra erit: quoniã uel propter hoc debuit tutores habere. Sed si forte impubes post matris cessationẽ fuerit atrogatus, & impubes obierit; dicendum erit matri aduersus arrogatorem non cõpetere ex stipulatu actionem.[d]

¶ Videndum est, matre prohibita ius suum vendicare, vtrum cæteros admittamus atq; si mater nõ esset; an ipsam hæredem dicamus fieri, uel aliud nomẽ successionis inducere. † Sed negauimus† ei actiones, & inueniemus rescriptũ ab Imperatore nostro Antonino Augusto, & diuo patre eius Mammę Maximę† pridie Idus Aprilis Plautiano iterum Consulę, matre remota eos admitti,[e] qui uenirẽt si mater non fuisset. Ergo & agnati, cęteriq; succedent; aut si nemo sit, bona uacabunt.

P ¶ Modestinus.† LEX III.

Atreus [f] adoptiuum matri

non obesse plerique probant.

¶ Idem.† LEX IIII.

MAtris intestato defunctæ hæreditatem ad omnes eius liberos pertinere, etiam si ex diuersis matrimoniis nati fuerint iuris est.

¶ Paulus. LEX V.

AEquissimum [g] est, † oẽs filios matri preferri, etiam si per adoptionem in familia† relicti sint. Sed & nepos ex adoptiuo filio natus, ex uerbis Senatusconsulti matri obstabit. ¶ Si ex filio nepotem auus manumiserit, isq; patre, & auo & matre superstitibus decesserit, potest quæri, quis potior esse debeat. Nam si mater excluserit auum [h] manumissorẽ, qui patri anteponitur, edicto Prętoris [i] inducetur pater defuncti: quo admisso desinet Senatusconsulto locus esse, & rursus auus uocabitur. Itaque rectius est auo ius suum conseruare,[k] qui & contra scriptos hæredes bonorũ possessionem accipere solet.

¶ Idem.† LEX VI.

FIlij,[l] matet† ex hoc Senatusconsulto, etiam si in aliena potestate sit, [m] ad hæreditatem admittitur. ¶ Filius, qui se nolle adire hæreditatem matris dixerit, an potest mutata voluntate adire antequam consanguineus, uel agnatus adierit, uidendum est, propter hæc uerba, si nemo filiorum uolet hæreditatem suscipere: quia extensiua [n] sunt. Et cũ verba extensiua sint, pœnitentia eius usque ad annum admittenda est; [o] cum & ipsa filij bonorum possessio annalis sit.

¶ Idem.† LEX VII.

SI quis intestatus decesserit relicta matre, & fratre consanguineo, uel sorore, quamuis par rogationem quęsitis: eadem iura in persona matris [p] seruantur, quæ & naturalibus extantibus liberis.

¶ Caius.† LEX VIII.

IN suspenso est ius matris, si filius defuncti emancipatus deliberet de bonorũ possessione [q] petenda-

¶ Idem.† LEX IX.

SAcratissimi Principis nostri oratione cauetur, ut matris intestatæ, hæreditas † ad liberos, tametsi in aliena potestate† sint, Pertineat.

auum quãdo patet est in medio: & noc. quod hic fallit regula, quam habes infra, de diuer. & tẽpo præ l. de accessionibus, scilicet si tum eo uincẽtem & §. nam auus uincit patrem, et pater matrem: non tamen auus solus uincit matrem, ut hic, & §. l. 2. §. obiicitur. nisi pater sit in medio, ut hic dicitur. Sic & fallit a. alias, ut no. C. de natu. lib. authen. licet.

FIlij. § CASVS. Mater, siue sit mater famil. siue sit filiafa. vocatur ad successionem filij.

¶ Filius qui se. § Decessit mater intestata: filius vocabitur ad eius successionem per Orficianum. Dixit filius, Nolo adire: postea uult mutare uoluntatem & adire poterit ne; Sic adeo q si mater habebit fratrem legitimũ, & naturalẽ, non uenit ad successionẽ sed filius per Orficianum, Viuia.

l ¶ Filij. § hic pũcta.

m ¶ Potestate sit. § §. mater: sic econtrà, infrà eo l. pen. Acc.

n ¶ Extẽsiua. § propter uerbum uolet, q formatur a præsenti, ut §. de uerb. ob. l. si stipulatus.

o ¶ Admittenda est. § imo uidetur quod non, ut C. de iur. & fa. igno. l. ij. quę est cõtra Sol. ibi alius iã accepe rat. hic nõ, ut supra, de mi. l. q si minor. §. Scæuola uel. fo., ut ibi no.

SI quis. § CASVS. Quidã decessit intestatus relictis matre & fratre, uel sorore q̃ fitis naturaliter, ucẽp arrogationẽ nunquid eadẽ seruanẽ, quę in filiis legitimis, & naturalibus; Certe sic. Vi.

p ¶ In persona matris. § uolẽtis succedere filio Qualiter autẽ naturales succedãt cũ matre, habes instit. ad Tertull. §. frater.

IN suspenso. § CASVS. Si filius amãcipat decedit relicto filio, & ille deliberat uelit ne petere bono. posse. ius matris est i Inspenso. Viuia.

q ¶ De bonorũ possessione. § Vũ liberi.

SAcratissimi. § CASVS. Si mater moritur intestata: liberi succedunt matri per Officianũ, siue erant sui iuris, uel in potestate constituti. Viuia.

r ¶ Potestate sint. § sic econtra, §. eod. l. in prin. & facit. C. ad Officia. l. 2.

† lib. 9. Regula.

† lib. integra. status.

† lib. singula. ad S. C. Terryllianum.

† Fl. æquissimũ uisũ est.

† Fl. in familiã relicti esset & ad itel. huiuide. Io. Anto. Rubeũ. in l. pẽ filiũ. §. de inof. testõ.

† lib. singula. ad S. C. orphitianum.

† in rel. huius l. uid. p Fab. acorbo. in l. qui se pĩis nu. 73. c. vñ. li. & ad §. j. ui. Seb ast. fap. i d. l. q se pĩis nu. 21.

† lib. singula. ad Sen. Tertylianũ, & orphitianũ. Concor. gl. in verb. ab Apostolo. ibi bũ Sifiliũ n. in ris uemini est auferendum. c. cũ sim Apostolũ. extra, de secun. nup. & gl. i uer. parẽtibus ibi. Et hẽditas parẽtũ quasi debita obuenit nobis. cap. pdicator. xvi. q. j.

† lib. singula. ad S. C. Tertyliana.

† lib. singu. ad S. C. orphitianũ.

† Fl. erunt & ad intel. huius l. ui. Puberti. zuchard. i l. filijnu. 79. C. q admitti.

Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI filiusfamilias.§ CASVS. Filiusfamilias, miles q̃ fuit bona in caſtris. Poſtea mortuo patre ſuo inteſtatus deceſsit: nunq̃d mater ſuccedet, ſi per Tertyllianum? Dicit Iuriſconſul. nõ puto indiſtin cte. In uno puto diſtinguendũ, ſi iſte filius deceſsit inteſtatus: ſi non habet Poſthumum, uel filium in captiuitate hoſtium, uel filiũ domi: mr̃ ſuccedet ei. Sed ſi habet Poſthumum: quandiu ſperat naſci, mater nõ ſuccedit ei. Sed ſi naſcit non mõſtruoſus, mater nõ ſuccedit ei. Si reddit de captiuitate hoſtiũ, iure ſ̃ ſuccedit ei. Si habet filiũ domi: mater non ſuccedit ei. Sed ſi naſcit filius monſtruoſus: iſte non obſtabit matri, quin poſsit ſiſio per Tertyllianum ſuccedere. Viuia.

† Fl. ij. Senatuſconſulto rum

¶ Pomponius.† LEX X.

SI filiusfamilias miles a, non ſit teſtatus de iis, quæ in caſtris acquiſierit, an ea ad matrem pertineant, videndum eſt. Sed non puto. Magis enim iudicio b militum hoc beneficiũ cõceſſum eſt, nõ ut omnimodo quaſi patresfamilias in ea re ſint. ¶ Quando in pendenti eſt, an quædã perſonæ poſsint obſtare matri, & caſus tu lerit, ut non inducantur c †, matri ius integrum erit, quod medio tẽpore apprehẽderit d †: ueluti, ſi filio inteſtato mortuo, poſthumus ei filius potuerit naſci, nec natus ſit, aut mortuus editus, uel etiam filius †, qui in hoſtium poteſtate erat, poſtliminio non ſit reuerſus.

a ¶ Miles.] qui manet in poteſtate: ut inſtit. q̃bus modis ius patri poteſta. ſol. §. filius.

b ¶ Iudicio. ℣. ut teſtẽtur ſi uolẽt: alias pater occupat iure peculij, vt ℣. de caſtren. pecu. l. ij, & facit ℣. ad leg. Fal. l. filius. & de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus communis. in princ.

c ¶ Inducantur. ℣ in eo ſtatu, ut ſuccedant filio. † Fl. inducerentur

d ¶ Apprehenderit. ℣ Sed licet de facto apprehẽderit, an interim eſt hæres conſiderata ueritate? Videtur quod non, ut ℣. eo, l. in ſuſpenſo. & nota. ℣. ſi pars hæred. petat. l. illud. in prin. Accur. † Fl. appẽderit

† Fl. uel q̃ ẽt filius.

Digeſtorum, ſeu Pandectarum Iuris Cæſaræi Secundæ Partis, quod vulgo Infortiatum dicunt,

FINIS.

Index ſententiarum & Verborum

memorabilium, quæ in hoc Infortiato continentur.

ABeſſe. l. ij. in fin. ſi ventris no. mulier. 96. in tex.
Abeſſe non dicitur qui fugit. in verbo, Fugiens.
Abeſſe quãdoq; ſignificat eſſe. l. cui quę Rome de leg. iij. 966.
Abeſſe nõ dici, qui ad tempus peregrinãs abſit. l. prædia. §. affini. de fundo inſtru. &c. 1090. in ſum.
Abiicit q̃ partum, vel præfocat, uel alimenta ei negat, necare videri. ĩ verbo. Præfoccat.
Abrogare & derogare differunt. 134. linea. 27. B. gl. abroget. l. nec mandante. de tuto. & cura.
Abſens caſus iter dicitur adeſſe, & e contra, l. quæſitum eſt. §. fi. de leg. iij. 964. in ſum.
Abſens caſu res, cenſetur præſens. l. ſi ita legatum. de legat. iij. 968. in text.
Abſens non videtur, qui diſciplinæ cã alio miſſus eſt. l. Sciæ. §. Pamphilæ. de fund. inſtru. 1086. in tex.
Abſens ob negotia teſtatoris, debet vt p̃ſens alimenta percipere. l. teſtamento. de adimen. legat. 1139. in ſum.
Abſens reip. cã. 577. 86. B gl. aberat. l. cũ qdẽ.
Abſens reputatur præſens, qui nõ intelligit. in verbo, Præſens.
Abſentis amicos, cũ de eius preiudicio agitur vocandos eſſe. 263. 75. gl. amicis. l. ſi abſẽs. vbi pup. edu. vel mor. de.
Abſentis loco haberi furioſũ & nõ cõſentiẽtis. l. ij. §. furioſus. de iure codi. 667. ĩ ſum.
Abſentem ſtudiorum cauſa uideri, Preſentẽ l. quæſitum eſt. de leg. 3. 961. in ſum.
Abſentem reipub. cauſa, ire directas debere vias. in verbo, Reipub. cauſa.
Abſẽtiũ comites, æq; excuſari, atq; abſẽtes. l. adminiſtrãtes. de excu. tuto. 257. in text.
Abſides qui. 1163. A. in marg. §. cymbia. l. pediculis. de auro. & argen. lega.
Abſtentus. 184. A. l. Lucius. §. Sempronij. de admi. & l. pe. de autho. tut. & l. j. §. tunc ante vt in poſ. lega. no. 1612.
Abſtineo pupillũ l. pe. de autho. tut. 210. tutores de admini. & peri. tut. §. aduerſus. 175.
Abſurdum ſequitur aliud abſurdum. 10. 10. gl. alioquin. l. diuortio.
Abũdãtẽ cautelã ñ nocere. ĩ uerbo, Cautelã.
Acceptilationem eſſe ſolutionem, quæ ab vno fãcta proficiat vtrique. 1174. 60. gl. liberabor. §. nunc. l. ſi quis.
Accepto ferentur. 178. in fine. l. tutores. de admini. §. quod.
Acceptus. i. datus. 199. 12. A. l. cũ hęreditas. de adminiſtr. tut.
Acceſſorium cedere principali. l. ſi quando. de auro & argen. lega. 166.
Acceſſorium principale non rũpit. 478. 56. gl. manebit. §. ſi tuo. l. ſi quis cum de vulg. & pupil. ſubſtitu.
Acceſſorio extincto, non extingui principale. l. pediculis. §. fi. de au. & ar. l. 1165. ĩ ſum.
Acceſſorio principale non cõfirmari. in verbo, Principale.
Acceſſoria extingui, extincto p̃ncipali. 1094. in marg. l. nam quæ. de peculio leg.
Acceſſorie appoſita verba generalia: tuo p̃ncipali reſtringunt. l. prædiis. in prin. de leg. iij. 869. in ſum.
Accidenti p̃ualere nãle. in uerbo, Naturale.
Accipere iudiciũ. in verbo, Iudiciũ accipere.
Accurſij de ſuo noĩe gloriatio. 1537. 35. gl. 9 diti. §. ſi in danda. l. facta. ad Trebellianum.
Accuſare neminẽ cogi inuitũ. 1775. ĩ marg. §. certe. l. qui cum. de bonis libertorum.
Ad accuſandum an mulier admittat. gl. egredientis. §. Conſequens. l. j. de ſuſpectis tutoribus. 214. 50.
Accuſaſſe intelligi qui nomẽ detulit. l. eũ patronum. §. j. de iure pat. 1747.
Acetabula. 1154. in mar. §. argento. l. & ſi non.
Acetum incendij extinguendi cauſa paratũ, nec eſui nec potui cedere. l. iij. §. penori. de penu. leg. 1111.
Acetũ, incendij extinguẽdi cã, paraſſe veteres. l. q̃ſitũ. §. acetũ. de fun. inſt. 1073. ĩ tex.
Actio, id eſt, accuſatio. 214. 31. gl. hanc actio. §. conſequens. l. j. de ſuſpect. tut.
Actio an cedit poſsit correo inſolidũ, in uerbo, cedi.
Actio inanis eſt, q̃ inopia debitoris excludit. gl. non eſt. l. hoc edicto. Si uẽtris nomine. 95. 82.
Actio legis Aquiliæ pęnaliſeſt aptitudine. 268. 73. gl. accipiendum.
Actio tut pis vxorem negat. in verbo, Vxor.
Actio una in alterius locum ſuccedens, eius naturã aſſumit. l. j. §. ſi quis. vt leg. no. catuea. 1596. in ſum,
Actionem ex delicto dari hæredibus. 1378. 60. gl. reorum.
Actionem ex teſtamento ad xxx. annos durare. 716. 41. gl. quia. l. nemo. de leg. j.
Actionem inferre. 173. l. tutores de admini. tuto. in tex.
Actionem nullam poſsidenti dari. in verbo, Poſsidenti.
Actionẽ q̃nq; trãsfert q̃ nõ hẽt. 1500. 72. gl. bonorũ. l. cum hæres. ad ſenatuſ. Trebel.
Actionẽ ſemel extinctam, reſuſcitari poſſe. 661. 74. gl. integrato. §. neptis. l. propter. de ſen. Silla.
Actiones temporariæ & perpetuæ quæ dicantur. 1521. in marg. §. actiones. l. ſi patroni. ad Trebellianum.
Actor, id eſt, adiutor, adminiſtrator. l. decreto. de admini. tuto. 164.
Actorem qd̃ facit ſuccumbere in petitiõe, fãcit ſuccumbere reum in exceptiõe. l. iij. §. ſi quis duobus. de adimẽ leg. 1204. in ſum.
Actorẽ ſuccũbere, ſi non ꝓbet cauſam ſuæ intẽtionis. l. eũ qui. ad trebel. 1550. in ſum.
Actum uitiare, perſonæ incertitudinẽ. in uerbo, Incertitudo.
Adauctæ facultates cũ fuerint, ceſſare pauptatis priuilegium l. non tantum. § cos. qui de excu. tu. 246. in ſum.
Addici emptori. l. alimenta. in fi. de lib. agno. 87. in tex.
Addictio. l. tutor. j. §. idem ſolent. de admin. & peri. tu. 152.
Ademptio an legatum uitiet. 1229. 53. gloſſ. ademptionem. l. ſi fuerit. de reb. dubiis.
Ademptionem fieri ex cauſa, quæ habuerit originem in uita defuncti. 1348. in mar.
Adeſſe credi, quod cuſtodiæ cã alibi ſit. l. Sciæ. §. inſtructis. de fundo. inſtr. 1086.
Adhibenda nouis morbis noua remedia. in uerbo, Nouis.
Adiecta(pro non adiecta hr̃i cõdõnem turpem. l. non dubitamus. de condi. & demõſtra. 1275. in ſum.
Adigi iuramento, ne nubat, puellã nõ poſſe. l. a digere. de iure patro. 1741. in tex.
Adire hæreditatem ſuſpectãnon cogi hr̃dẽ. l. non eſt cogẽdus. ad Trebel. 1514 in tex.
Adire hęreditatem, hæredẽ cogi nõ poſſe niſi ei dãnũ, uel lucrũ ſarciatur, uel a prætore remittatur. l. apud Iulianum. ad Trebel. 1456. in ſum.
Adire patrem filiusfamilias cogere non poteſt. in uerbo, Patrem.
Aditio coacta Trebel. impedit. 521. 52. gl. 1. l. ſi ita. de condi. inſtit.
Aditionem non eſſe neceſſariam in ſuis hr̃dibus. l. in ſuis de ſuis & legi. hære. 1836.
Adita ſemel hr̃ditate: omnis defuncti uoluntas rata eſt. l. ſi patroni. §. q̃ fideicõmiſſa--rium. ad Trebel. 1518.
Aditu iudicari, an hortus cedat domui. l. prædijs. §. balneas de leg. iij. 971.
Aditionem metu factam, reſcindi. l. ſi metus de acqui. hæred. 971.
Adiuuauerunt. l. poſt legatum. §. his uero. de iis quibus vt indig. 1251.
Adiutor tutelæ. l. ſolet. de tutel. 107.
Adminiſtrare res ſuas ante uicesimũ quintũ annum nemo dicitur. l. fi. de condi. & demon. 1332. in tex.
Adminiſtrationem interdicere & deponere differunt. in verbo, Deponere.
Adminiſtratione bonorum, prodigo interdici. l. j. de cura. fu. & prodig. da. 312.
Nomina præcedentium adminiſtratorum agnoſcere tutor tenetur. l. qui nominibus: de admini. tuto. 187.
Admittere.) In cauſis ſummariis q̃n admittatur exceptio. l. iij. vt in poſ. lega. no. 1612.
Adnaſci. 28. §. illud l. ſiue. de lib. agno.
Adoptione quæſitam fraternitatẽ eatenus ĩpedire nuptias, quatenus manſerit adoptio. in verbo, Fraternitatem.
Adoptionẽ diſſolui p emãcipationẽ. 1643. 32. gl. non admittetur. §. ſi filium. l. nõ tantum. de bo. poſſ. con. ta.
Adoptiuũ filiũ in poteſtate patris naturalis. remanere, niſi adoptet ab auo. 652. ĩ margi. l. Vtrum de bono. poſſ. contra tab.
Adoptiuũ ẽt cõſanguinitatis iura habere. l. j. §. nõ ſolũ. in fi. de ſuis & legi. hr̃di. 1835.
Adſcripta, ne an adſcriptio, legendum. in l. tutores qui §. periculo. nominum. de adminiſtra. tuto. 177.
Ad tẽpus permiſſum, poſt tempus videri, prohibitũ. l. ſtatuliberum. §. Stichum. de leg. ij. 789. in ſum.
Ad tempus relictum liberorũ uerificari ſi fideicõmiſſarius vxore ꝓgnãte deceſſerit l. ſed & ſi ad tempus. ad Tre. 1479. in ſum.
Adulatoria verba ad honoratũ directa, non inducunt diſpoſitionem. l. generali. de vſu fru. legat. 1020.
Adultera mulier dotem & paraphernalia amittit. 3. C. in marg.
Adulterij damnatam concubinã quempiã hr̃e poſſe, vxorẽ ñ poſſe. ĩ uerbo. luxuriã.
Adulterij exceptio tollitur &c. in uerbo, Exceptio.
Adulterio pollutã, uxorẽducere nõ licere. l. Claudius, de iis q̃bus ut indig. 1256. in ſum.
Adulterum apud filiam deprehenſum patrẽ poſſe impune occidere, cum filia etiã prægnante. 724. in marg.
Adulteram uxorem occidens maritus, dolorem iuſtum exequitur, in verbo, Iuſtum.
Adultus curatorem habẽs teſtari põt. 1187. gl. intra legitimam. §. Caius. l. Aurelio. de liber. legata.
Adultus, & pupillus, differunt. 200. 82.
Adultus curatorẽ habens ſtipulari põt. 220. 82. gl. neceſſariorũ. l. impube. de ſuſpe. tu.
Aduocat⁹, & officialis, milites dr̃. 1740. 14. gl. milites. §. itẽ. l. j. de bo. poſ. ex re, militis.
Aegritudinem, & infirmitatẽ corporis a tutela excuſare in uerbo, infirmitatem.
Aegritudinẽ, ſolutionẽ nõ differre. 415. 83. gl. ægritudine. §. Et ideo. l. ſi quis. de hęredibus inſti.
Aegyptus.) In Aegyp. & Africa aquam vẽdi. in uerbo, Aquam.
Aeque dictio, facit ut coniuncti diſiunctis æqualiter admittantur, l. interdum. in prin. de hære. inſti. 408. in ſum.
Aequipollẽtia.) Ex æquipollentibus q̃d fiat, non referre. l. fideicõmiſſã. §. ſi cui. de leg. 3. 895. & 1576. 2. A. gl. trahendũ. & 1578. 68. l. geſsiſſe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

Aequitate monendos principes. in ver. Principes æquitate.
Aequitate, principes esse monendos .l. qui filium. §. fi. ad Trebel. 1553.
Aequitate, voluntatem testatoris interpretandam esse. 1486. 1. gl. quisquis.
Aes alienum prius soluendũ esse, quam legatum. 419. 84. in casu. l. ex facto.
Aes alienum non respicere fundum, in verbo. Fundum,
Aes Corinthinum. 980. in mar.
Aere alieno, nisi ante soluto, nõ dẽri legata. 1594. ĩ mar. gl. necessitate. l. j. ut leg. no. ca.
Aestimari debere rem cõmuni æstimatione non affectione singulari. l. pretia. ad legem Falcidiam. 1396. in sum.
Aestimari nihil rem peremptã, quæ & si extaret, non tamen æstimaretur. l in 1 ōne. §. si seruus. ad leg. Fal. 1348. in sum.
Aestimatio, id est, opinio. 94. 72.
Aestimatio fideicommissi uniuersalis quomodo fiat in uerbo, Fideicom.
Aestimatio litis, emptionis instar hẽt in uerbo, Litis æstimatio.
Aestimationem rerũ, uariã fieri debere, & de tota re, non per partes. in verbo, Rerum.
Aestimationẽ rẽ alienæ difficulter habẽdæ, præstandam esse. 902. 5. gl. inferat.
Aestimatione cõmuni, rem æstimari dẽre, nõ affectione priuata l. p̃tia. ad legẽ Fal. 1396. in sum.
Aetates hominis quatuor. 1399. 80. prima ætate. l. hr̃ditatũ computationi, ad leg. Fal.
Aetas, qualiter p̃bat. l. ij. ad prin. de excu. tut. 224.
Aetatis certæ tp̃s adiectũ, cã legatarii, diẽ, nõ conditionẽ inducere. in uerbo, Tempus.
Aetatis suæ esse, quid. in uersi. fane si suæ ætatis. in textu. 204.
Affectasse tutela uideri, q modici patrimonii fit. l. spadonem. §. est autem. in fine. de excusa. tut. 244.
Affectatus tres tutelas nõ excusat a quarta. l. spadonem. in fi. de excusa. tut. 244.
Affectatum leuiter portari. 226. gl. ij. l. tria. de excusatio. tut.
Affectionis rõ habend. al. Caius. in fi. fol. ma. 47. & gl. præstare §. cum uero. l. si domus. de legat. 1735. 3.
Affectioni paternæ nonnihil dandũ. l. qui cũ cuim natu. §. si patris de bonis liber. 1776.
Affectione priuata, non ęstimari dẽre rẽ, sed æstimatione cõmuni in uerbo, Cõmuni.
Affectus naturalis, facit oĩa patri videri concẽsa. in uerbis, Cõcessa. & nãlis affectus.
Affectui pater no parcitur. l. pe. §. Iulianus, qd fal. tut. autho. 290.
Affectu non fungi neque utilitate singulorũ sed cõmuniter rerũ pretia. l. pretia. ĩ prin. ad leg. Falci. 1397. in tex.
Affinis quis dicat. 1090. in mar. §. affini. l. prædia. de fund. instructo leg.
Affinitas per fornicationem cõtrahit. l. j. de concub. in fi. & in gl. penul. 966.
Affinitatẽ & cognationẽ eẽ nõ posse, ubi nuptiæ, ex qbus affinitas cõiungit, iterdictæ sũt. l. nõ facile. §. Iciẽdũ ẽ de gra. affi. 1818.
Affinitatẽ qñq; sine nuptiis ḡhi. 1817. 13. gl. nuptias. §. affines. l. nõ facile. de gra. affi.
Affirmãs tutores idoneos, fideiussoris ĩstar hẽt. l. 4. §. fideiussores. de fideiuf. tut. 293.
Afflictis ñ debet addi afflictio. 1757. in mar. l. nec audiendus. de oper. lib. & 201. glo. vltima l. apud. admi. & pericu. tuto.
Africa.) In Africa, & Aegypto aquam venalem esse. in verbo, Aquam.
Agere animo callido & maligno, quid. in uerbo, Maligno.
Agere simul duo non pñt. in uer. Duo simul
Agendũ ibi cautius esse, ubi periculũ maius sit. 1711. in marg. l. j. de Carbo. edict.
Ager, id est uilla. 1332. 33. gl. iij. ius dãdi. de tutori. & cura. dat. ab his.
Agnationẽ, ptinere in se cognationẽ. 1814. in gl. rubricæ, de gradib. affi.
Agnatus omnis, cognatus est l. iurisconsultus. §. nam qui est. de gradi. affini. 1819.
Agnati qui sint. l. sunt autem. de le. tut. & l. ij. §. j. de suis & legi. hære. 1835.)
Agnati ꝓsanguineos, cõsanguinei suos ĩsũcedendo sequunt. in uerbo, Cõsanguinei.
Agnati & cognati, qũo differant. l. iure cõsultus. §. inter agnatos, de gradi. affinit. 1819.
Agnato proximo hr̃ditatẽ deberi. l. ij. §. hęreditas. de suis. & legi. hære. 1835.
Agnationẽ & cognationem in tres gradus principalis diuidi. 1814. in glo. rubricæ. de gradib. affini.
Agnoscere totum uideri, partem qui agnoscit. l. si cui res. de leg. ij. 818.
Agnoscere usuras. 154. §. si quas. l. tutor.
Alere inopem fratrem, fratrem teneri. 263. 37. gl. hoc aliter. l. qui filium.
Alere patrem tenetur filius. l. v. §. & si impubes. de lib. agnos. 85.
Alere tenetur pater filium. & ecõtra. in uerbo, Pater filium.
Allegantem contraria non audiri. l. Titiæ. de conditio. & demonst. 1324.
Alibi custodiæ cã qd est, adesse existimari. l. Seiæ. § instructis. de fundo instr. 1089. ĩ sũ.
Alienare ius ecclesiæ, damnumq; inferre q cõtendat, impiũ eũ uideri, si res suas ipse ecclesię Christi nõ cõtulerit. 1788. ĩ mar. l. liberto. de bonis lib.
Alienationem factam in fraudẽ legis de iure nõ ualere, in fraudẽ hominis ualere, sed re scindi. l. fi libertus. de iure patro. 1744.
Alienatione permissã, pmittitur usucapio, & cẽ, 305. gl. nõ ualet. l. magis. de reb. eorũ.
Alienum libertũ arrogari nõ debere sine uoluntate patroni. 1788. 32. glo. j. liberto. de bo. libertorum.
Alieno arbitrio, uoluntatem ultimã non pẽdere debere. in uerbo, Arbitrio.
Alieno de fcõ iurare iniquum esse, in uerbo, Iurare.
Ali non alendũ satius, quam alendũ necari. l. j. § interesse. si mulier uen. no. 97. 63.
Alimenta cessant, ubi is cui debentur, hẽt vñ se nutriat. l. v. §. sed si filius. & §. solent. de lib. agnos. 84. & 86.
Alimẽta esse officio iudicis decernẽda. 1422. in mar. l. Diui. ad legem Fal.
Alimẽta negãs, necare vĩ, in uerbo, Necare.
Alimenta præteriti tp̃is peti posse, & illis renunciari etiam. 1136. in marg. §. manumissis. l. liberis de alimentis leg.
Alimenta pro modo facultatum præstanda in l. v. §. solent. de libe. agno. 89. in sum.
Alimenta qui partui negat, uel eũ abiicit, aut præfocat, necare uideri, ĩ uerbo, Prẽfocat.
Alimenta pueris legata, quandiu debeantur. 1130. l. Mela ait. de alimen. lega.
Alimenta. ut p̃ientẽ percipere debere, q ob testõris negotia ablit. ĩ uerbo, Negotiorũ.
Alimenta relinquere: & educare, idem. l. fi. de adi. leg. 1142. in sum.
In alimẽtis præsumi citius senem mori, quã iuuenem. in uerbo, Senem.
Alimentorum & ususfructus diuersam esse rationem. in uerbo, Vsusfructus.
Alimentorum nomine quid contineatur. l. legatis. de ali. leg. 1125.
Aliorum nomina suscipit nemo. in uerbo, Sequens.
Cõtra aliũ, me uti posse bñficio mihi cõpetenti ex iure alterius. in uerbo, Alterius.
Per se quod quispiam non potest per alium posse. in uerbo, Posse.
Alium pro alio punire, iniquum esse. 1746. in mar. l. Diui fratres. de iure patr.
Aliud pro alio, creditore inuito, solui posse. 1147. 43. gl. non materia. l. cũ certũ. de auro & argen. lega.
Aliis quæ feceris, tibi facienda sunt. l. cũ hæreditas. de admi. tuto. 198.
Alogistæ. l. quidam. in princip. de admi. & peric. tuto. 194. 37. & in mar.
Alterius ex iure, beneficio mihi competentiam uti posse contra alium. l. si posi. §. hi qde bo. poss. contra tabulas. 1653.
Alternatiua.) In alternatiuis, sufficit alterũ impleri. l. cum pupillus. §. j. de condi. & demõstratio. 1313.
Alternatiuæ uis. l. 8. §. j. de le. j. ĩ fm mar. 682.
Alteri, uestrum, uel uobis, uerba hęc qd ĩportent. l. si fundus. §. his uerbis. de lega. j. 742.
Ambages reprobandas esse, & circuitus uitãdos. 1437. in mar. gl. caueri. l. uideamus. si cui plusquam per leg falcid.
Ambigua si est oratio, commodũ est id accipi, quo res magis ualeat. quã pereat. l. quoties. de re. du. 1230.
In ambiguis, id quod minus est legatum, debere uideri. 1112. 78. gl. sola. §. si cui. l. nam qd. de penu. leg.
Ambiguitas uerborum cum nulla apparet voluntatis quæstionẽ admitti debere. in uerbo, Verborum.
Ambulatoria esse uolũtatẽ defuncti, usq; ad mortẽ. 1205. l. q; si. de adimendis legatis.
Amicum fratris nomine cẽsendum. l. nemo dubitat. de hęre. insti. 437.
Amicum meliorem non habere filiũ, patre. 429. 68. gl. instituere. l. quidam. de hęred. instituen.
Amicis bene merentibus donandũ esse. l. uiuus. si quid in frau. patro. 1800.
Amicos absentis cũ de ipsius præiudicio agitur, uocãdos esse. 263. 75. gl. amicis. l. si diffceptetur. ubi pupil. educari debeat.
Amita est soror patris. l. iure consultus. §. amita. de gradi. affi. 1820.
Amouere dicitur, qui dolo causam dat, ut alius amoueat l. sed & si rerum amo. 72.
Amphitapas uestes est utriusq; pilosas. 157. in margi. §. uestimenta. l. uestis. de auro. & argen. leg.
Ample pręceptoribus mercedes soluendas. in uerbo, Præceptoribus.
Amplius quando sumitur comparatiue, qd inducat. l. si seruus legatus. §. si ita scriptũ. de leg. j. 765.
Amplius dictionem, totum capere. 1431. gl. ratio. §. hæc uerba. l. j. si cui pius. & l. legata. de lega. j. 790. in sum.
Dictio, eo amplius, quid notet. l. libertis. de ꝓditio. & demonstra. 1329.
Amplius hoc præcedentia repetere. l. si tibi pure. de leg. 3. 947.
Amplius uerbũ, exclusiuum esse, & augmẽtatiuum. 1431. in marg. §. hæc uerba. l. i. si cui plus quam per legem. Falc.
Anadesmata, capitis esse ornamenta. 1160. in margi. l. quamuis. de auro. & arg. leg.
Ἀναζεῦγος quid. 307. 2. in additione glo. fi in ops. §. requirat. l. magis. de reb. eo.
Ancillorum partus, & pecorũ fętus, ĩ fructu uel reditu nõ contineri. l. si marito §. si fundum. soluto matrimo. & l. deducta parte. §. hæreditatem. ad Trebel. 1526.
Cum ancillis contubernium esse posse, mñi monium non posse. 354. 71. gl. ancilla. l. filius. de lib. & posthu.
Ancones. 1078. l. tabernę. de fun. ĩstr. in tex.
Angustiam temporis, nõ nocere. 686. 82. gl. angustias. §. Proculus. l. si mihi. de lega. j.
Animalia in supellectili non esse. 1084. 19.
Animus facit cõdõnẽ, in uerbo, Condõnẽ.

Animus

Tabula materiarum Infortiati.

Animus quomodo declaretur. 615. 59. ĩ mar. glos. alienam. l. gerit. de acquirenda hæreditate.
Animo maligno & callido agere, quid. l. si seruũ. §. amouere. de auth. hęred. bo.
Annonarum onera, olim sustinebant prædiorum conductores. l. si sine. §. Lucius. de admi. tut. 169
Annus cęptus nõ habetur pro completo. l. nõ putabam. de cond. & demon. 1294. fallit tauore filij. l. qui filij. l. qui filium. §. j. ad Trebellianũ 1553. in sum.
Anni initium cęptum esse. sufficit. l. filiæ. de annu. lega. 1005
Anni initio soluendum. 986. 2. glo. si initio. l in annos. de annis legatis.
Anni parte maiori. q̃ fuerũt in fundo esse videri. l. cũ de lanionis. §. Sabinus de fundo instru.
Anno septimo, incipere fari puerum. 92. gl. fa 1083
ri. l. j. §. is autem. vent. inspic.
Annum ante. xxv. res suas administrare, nemo dicitur. l. fin. de condic. & demonstra. 1553. in summa.
Annum post quinquagesimum operas nõ deberi. l. libera. de ope. liber. 1762
Annos in singulos stipulationem vnam esse, nec finiri morte stipulatoris. 987. 55. gloss. nõ transire. l. si id singulos de annis leg.
Annorum triginta præscriptionem non currere pupillo. 1443. 21. l. j. ad Trebel.
Annua, bima, trima die. l. si cui legetur. in prin. de leg. j. 719. in tex.
Annua, bima, trima die soluere, quid sit. 986 gl. in hæredis. l. si legatum de annu. lega.
Annua bima, trima die, id est, singulis annis p æqueles præstationes. l. tertia de annuis legatis. 936
Annuum censeri legatum, donec nubat. l. legatum ita. de an. lega. in sum. 996
Antapocha. in mar. 186. 2
Ante septennium, nemineṁ recte fari dici. in l. j. §. 2. i tex. de admi tu. 143
Antecedens repudiare non videri debet, cui cõsequens probatur. in verbo, Consequens
Aperire. l. 3. §. quod ad causam. ad senatusconsulta.
Aperitio. sola tabularum nõ facit hæredem hæreditate cadere, licet pęna cẽtũ aureorũ si statuta. 1451. 57. glo apuerit. §. is. l. marc. ad Tre.
Aperta.) Ex apertis, ignota coniectamus. l. 3. §. idem erit. de suspect. tutor. 217. in tex.
Apocha. 186. 22
Apolides. i. fine ciuitate. 885. 84. glo. Apolides. l. j. de leg. 3.
Apostolicam vim legem obtinere vt remittat iuramentum. 1742. 60. remittitur. l. adigere. de iure patronat.
Appellatio, pronunciatum extinguit. 323. 77. gl. appellauerit. §. si quis. i. quiq̃ iatronibus. qui testamen. facere possunt.
Appellatio rei ctam hæreditatem continet. 1628. 60 gl. rei. §. bono. l. bona. de bo. poss. f.
Appellationis sententiam iudicem posse partim cõfirmare, partim in nihillum redigere. l. vlt. de iure patro. 1748. in sum.
Appellationi non semper deferendum esse. gl. permittitur. §. hi, utem. l. si quis filio. de iniusto. rup. fac̃e. test. 380. 1
Appellatione domini, qui contineantur. l. j. §. j. ad Silan. 645
Applicari fisco. indigno quod aufertur. 1256. 63. gl. ad fiscũ. l. Claudius. de his qb. vt indig.
Approbo, quod non reprobo gl. aprobauit. l. cum mulier. sol. matr. 84. 43.
Apsides, quæ dicantur. 1153. in marg. l. & si nõ sunt. de auro & arg. lega.
Aquam qui relinquit, pretium relinquere videri. l. Mela. §. quidam. de admen. leg. 1131. in summa.
Aquam in Africa, & Aegypto venalem esse. 8. quidã libertis. l. mela. de alimen. & cibar. lega. 1132. in tex. & in casu. i. j. ea. tit. 1121
Aquiminarium. 1115. in mar. l. supellectile. de supellectili. legata. & 1116. in tex. §. vitrea
Arbiter cogitur sententiam ferre ex quo arbitrium sponte suscepit. 229. 75. gl. iudicare. le. sed & reprobari. de excu. tu.
Arbitrio Titii legatum, aut si Titius arbitrabit, quid differant. 785. in mar.
Arbitriem. & æstimationem alicuius electi. reduci ad arbitriũ boni viri. 864. 78. glo. virum. §. sic fideicom. de leg. 3.
Arbitrio alieno pendere nõ oportere vitimã voluntatem. l. illa institutio. in prin. de hęre in sti. 418
Arbitrio in quo standum. 1761. in mar.
Arborem malam non facere fructum bonum. 564. 52. gl. nõ poterit. l. is qui. de acqui. hęre.
Arbores germinales & cædnæ. 14. 24
Arenarius quis dicatur. 1452. in marg. casus. l. quia ad sen. Trebel.
Argentum factum. l. Quintus Mutius § fin. de auro. & argen. leg. 1161
Argentum & aurum signatum, quid. lege Quintus. de aur. & arg. leg. 1161. §. pen.
Argento vel auro facto legato, non contineri fractũ, vel collisum. in verbo, Fracto argẽto.
Argento omni legato non contineri nummos. 1180. in summa. §. an cui. l. Quintus. de auro. & argento leg.
Arguere testamentum principale qui vult eũ a secundis tabulis repellendum esse. 1253. 16 in casu. l. cum secundis de his quib. vt indig.
Argumentum à contrario in iure militar. 1231 64 gl. j. §. vtrum. l. si is qui. de rebus dubiis.
Argumentis quandoque causam decidi. 1554. linea. i. glo. Aeliæ. Sen §. Sabinus. l. qui filium. ad sena. Trebel.
Arma fœminarũ esse lachrymas. l. j. §. potuisse ad senatusconsul. Sylla. 648
In armis prouidentiam, in legibus religionem esse 831. 3 gl. prouidentissimus. §. item l. vnum. de leg. 2.
Armatæ militiæ priuilegiis, an inermis gaudeat 1737. 80 gl. militare. l. j. si quis a par. man.
Arrogari nõ debere libertum alienum sine voluntate patroni. in verbo, libertum. 1788. 27
Arte suã vti, vel altero inuito cuique licere. l. fi. de obseq à liberis & liber. 1751
Artibus liberalibus olim solitum fuisse mulieres instiuti. l. qui filium. in peinci. vbi pupilu. du. 263. in tex.
Artificio mutari officium. l. legatis seruis. §. j. de leg 3. 954
As, libra pondo vel pondus, idem significant. 433. 64. gl. appellatione. §. hæreditas. l. seruum de hæredi. instit.
Asinus intumiecit, cum per comparem videt se comprehendi gloss. j. l. hæres. de acquirendo hęre. 588. 65
Asinum non esse nimium onerandum. l. si is à quo in fi. vt in pos. leg. no. 1613. in tex.
Asina molendinaria. l. cum de lanionis. §. 2. de fundo instruct. leg. 1081
Assignare libertum. l. j. de assig. lib. 1790. in tex tu.
Assignationem fieri, vel verbis, vel nutu, vel testamento vel codicillis. l. j. § assignare. de assigna. liber. 1790. in tex.
Athletæ qui dicantur. 230. 61. gloss. Athletę. de excusa. tuto.
Atrocitate facti, non solum remouetur tutor, sed etiam punitur. l. j. §. si quis. in fi. de suspect. tuto. 214
Attestato dicere. id est. coram testibus. l. j. §. iul. de lib agno. 80. 1
Auarissimum genus mulierum. 40. 8
Audacter. leg. Gallus. §. videndum. de liberis & posthu. 308. 66
Auferendum nemini esse beneficium iuris. 1840. in mar. l. sacratissimi ad Tertillianum.
Aufertur quod ab indigno, id fisco, applicari, in verbo, Fisco.
Augeri singularis significationem plurali. 511. 45 gl. sub eadem §. si duo testamento.
Aui vel patris delictum an & quando noceat nepoti, vel filio. l. diui fratres. de iure patro. 1545 in sum.
Aui contra testamentum posse venire nepotẽ licet filius fuerit iuste exhæredatus. l. 3. §. si emancipatus. de bon. pos. contra tabu. 1643. in sum.
Auo suo hæres non dicitur post mortem eius conceptus. l. Titius. de suis & legi. hæredib. 1838
Auunculus matris frater. l. iure cõsultus. §. auunculus. de gradi. affi. 1823
Aurum & argẽtum signatum, quid. l. Quintus Mutius. §. pen de auro & arg. lega. 1161
Auri appellatione non contineri pecuniam signatam. l. Quintus Mutius. de auro & argent. lega. 1161
Auro & argento legato, etiam gemmas deberi ei inclusas. §. percuniamus. l. & si non. de auro & arg. leg. 1155
Author sibi esse quis potest. 157. 81. gl. sibi creditam. l. quoties. §. non tantum.
Author in rem patris, si uas esse non potest l. q̃ dicimus §. fi. de auth. tutor. 205
Authorem esse est, quod agitur probare. l. 3. de autho. tuto. 202
Authorari. l. huius quod fal. tuto. 289.
Authoritas in re propria, quandoque præstat 209. 53. gloss. vit. l. potest de autho. & consen. tuto.
Authoritatem legum non noceri cautione priuatorum in verbo, Cautione. 1850. in marg. l. pater, ad Tertyl.
Authoritatem in rem suam, præstare nemo potest l. quod dicimus. in principio. de autho. tuto. 205
Authoritatem non præstat sola corporis præsentia. l. i. § fi. de auth tutor.
Authoritatem sequi, iudium præcedere debere. l. si quis mihi. §. 2. de acquirẽda hæredita. 573. in sum.
Authoritatem iudicis facere, vt sententiæ etiã iniustæ pareantur. lege, seruo inuito. ad Treb. 1543
Authoritatem iuris manere. in verbo. Factum.
Authoritatem superioris in eo non esse, quod necessario destruendum est. 867. in mar.
Automata quæ dicantur. 711. in marg. quid. 958. in margine. l. si cui. de legatis. 3
Auxilium ordinarium non impedit extraordinarium. l. si minoris. de administra. tutor. 164. in sum.
Auxilium manu militari quandoque dat. 95. 50 gl. vel manu. l. hoc edicto. i. si ventris nomine.

B

Balnaj, qd. 943. 73. glo. balani. l. ligni. de leg. 3
Beneficium indultũ non tollit quod impedit indulgendum. gl. obligetur. §. Cęterum. l. si seruum de acqui hæredit. col. 905. linea. 6
Beneficium iuris nemini esse auferendum. 1850. in mar. l. sacratissimi. ad Tertyllianum.
Beneficium libertatis grande, & inæstimabile. 1767. 37. glo. prima lege, hoc edictum. de bo. liberto.
Beneficium plenius, qui sunt consecuti, grauius eos puniendos. l 3. §. vtrum. autem. ad senatusconsul. Sylla. 663. in prin. tex.
Beneficium principis, quandoque iniquum. in l. ex facto. §. eteni̇ de vulg. 501. in tex.
Beneficium non vitiari, ex superuenienti casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

1345.5.in mar.gl.vltim.l.verbis. ad legem Falcidiam.
Beneficium non dediſſe videtur, qui inuitus de uit.l.ſi ſeruo.de hæred.inſtit.451.in tex.
Beneficium retro excludi.633. 57.gloſ.j. §.hoc edictum. l. quia autem.ſi quis omiſſa cauſ.
Beneficium ſi datur ad firmam, an ſucceſſor ſtare debeat firmæ prius factæ in verbo, Locatio nis.
Beneficio mihi competentiex iure alterius, poſſum vti contra alium.l.ſi poſt.§.hi qui. de bo. poſ. contra tab. 1653
Beneficia debent dari ciuibus potius quam exteris in verbo.Ciuitas.
Beneficia ſua principes interpretari. l. ex facto. in prin.de vulga.501
Benignam interpretationem amplectendam.l. 2.de libe.& poſthu.334
Benigniorem interpretationē eſſe in re dubia ſequendam.in verbo,Dubia.
Benignitatem amplectendam.l.j.in princ.vt in poſ.leg.no.1610
Bes.)Ex beſſe.i.vncijs octo.343. 76. gl.ex beſſe. l.ſi ita.de li.& poſth.
Beſtiæ.) Ad beſtias damnatis,ad ferrum, in metallum,teſtamentum facere non licere. l. eius qui.§.in inſulam deportati de teſt.322
Bibliothecæ. i. armarium vbi libri reponuntur. 945.15.gio.bibliothecas.§.libris.l.librorū.de legat.3.
Bona fide contracta res,tuto vt loco ſit dubiis, in rebus agendum eſſe, niſi aperte contra leges ſcriptum ſit.l.vbi eſt.de reb. dub. 1238. in tex.
Bona dicuntur cuiuſuis vniuerſitatis ſucceſſio &c.l.3.de bo.poſ.1627
Boni mores pluiquam diuitiæ operātur.in verbo,Diuitiæ.
Bonorum adminiſtratione,prodigo interdici.l. j.de cur.fur.& prodi.da.312.in tex.
Bonorum appellatione contineri tam mobilia, quām immobilia.l.vxori meæ. de vſufru. leg. 1027. in ſum.
Bonorum dictionem,quandoq; vniuerſitatem vel hæreditatem ſignificare.1615.56.glo.proprietas.
Bonorū nomen,aliquando largius accipi.1464 gl.bona.§.non omnis.l.nam quod ad. Trebel.
Bonorum omnium donationem non valere. 1745.in marg. §. ſi quis.l.ſi libertus.de iure patronatus.
Bonorum poſſeſſio,quid.l.3.§. bonorū. de bo. poſſeſ.1628.73.& in caſu.l.j.de bo. poſ. 1627
Bonorum poſſeſſio.alia edictalis, alia decretalis.1629.gl. prætoris.§.a mancipibus.l.3.de bonorum. poſſeſ.
Bonorum poſſeſſio, quando detur.1629.57
Ad bonorum poſſeſſionem agenti dat rei vindicatio directa.1656.in mar.glo. vl.l.ſi præteritus.de con.tab.
Bonorum poſſeſſionem & rerum differre.le.3. §.j.de bo.poſ.1628
Bonorum poſſeſſione contra tabulas in petenda parentem,& patronum differre. 1737.6.gl. exeplo.l.j.ſi a pat.quis fur.man.
Bonorū poſſeſſiones in figura iudicij non peti. 1734.36.gl.vltima.l.ſi ſeruus. de ſecundum tabulas.
Bonorum poſſeſſiones quæ tribuūt ius ſeptem eſſe. 1627.73.gl.2.l.j.de bono.poſſeſ.
Bonorum poſſeſſor quis dicatur.1729. in mar. l.æquiſſimum.de ſecundum tab.
Bonorum poſſeſſorem dici,qui de iure prætorio ſuccedat.1829.in mar.l.j.vt ex legib.ſenat.
Bonorum quæſtionem extingui, ſi pendente appellatione mors interueniat.1348.71. gloſſ. adempta. §.cum quidam. l. in ratione. ad legē Falcidiam.
Bonis in propriis inſtitutum grauari non poſſe.597.52.gl.tenebuntur.§.quod ſi. le.cohære di.de vulg.& pup.ſubſti.
Bonos contra mores iuramentum factum nō valere.l.ſi quis inquilinos.§.ſi.de leg. j. colum. 770.li.5
De bonis inuicem communicandis aliquos grauari poſſe.l.Lucius Titius inteſtatus.in ſum.ad trebellianum. 1556
Boues iumenta non dici.l.legatis ſeruis.§. iumētis.955.in tex.de leg.3
Breuiariæ rationes quæ 1103.in marg.l. Titi.de pecul.leg.
Buccinum.959.45.in mar.& gl.buccinum.§.de verſicolorib.l.ſi cui.de leg.4
Burdones.l.item legato.in prin.de leg.3.941

C

Cadi habena,vel ſeruela.ī verbo, Habena.
Cætera dictio,quid.710.in mar.
Calculator.l.vt iuriſiurandi. §. dabitur.de ope.liber.1754
Calculatores.i.ratiocinarij.l.ſpadonem. §. neq; de excu.tu.243
Calculi errorem,non facere conditionem deficere.l.quamuis.de cond.& demon.1281
Caligatas.i.viles & obſcuras.236.41.glo.caligatas.§.non ſolum.l.non ſolum.de excu.tut.
Callido & maligno animo agere quid.l.ſi ſeruū. §.amouere.de acqui.hęre.604
Calumniæ facultatem, ex principali maieſtate non accipiendam.l.imperatorem.de hęre. inſtituendis.456
Calumniam impunitam non relinquendam. l. j.§.& hoc edictum.ſi mulier ventris nomine 97.in tex.
Cancellare.l.cancellauerat.de iis quæ in teſtam. 390.in tex.
Capacitas in legatis quando inſpiciatur. 1327 76.gl.conditio. l.eum.de cond.& demon.
Capere.i.decipere.172.41.gl.ne capiatur.
Capitalem inimicitiam,à tutela liberare.l.athletę.§.4.de excu.tu.231
Capitis deminutio.1632.2.gl.propter.§.bonorum,l.ſed cum.de bo.poſſ.& in marg.
Capitis deminutio, an ſit de iure ciuili, vel prætorio.1734. 86.gl. exceptione. §.teſtamento. l.qui ex de contra.tab.
Capitis deminutione etiam minima,perire hæditates legitimas.1839.71.gl.2.l.rauia.
Capitis per deminutionem rumpi teſtamentū. 1839 in mar.
Capituium qualiter citandum eſt.77. in margi.
Captatoriæ inſtitutiones.l.captatorias. & l. ſeq. de hæredi.inſti.444
Captionem eſſe vitandum,1171.5. gl.captionē l.ſi vxori.de auro.& arg.leg.
Captos a latronibus,& legatos apud exteros teſtari poſſe.l.qui a latronibus.de teſtama. 323. in ſum.
Caritatem mandari tpis mei inſpici.l. prętia.§. ſi.ad leg.Falcid.1398
Carmine famoſo damnatum,eſſe inteſtabilem. l.is cui.§.ſi.de teſtamen.325.in ſum.
Caro vna eſt vxor cum marito in verbo,Vxor.
Carnes ponderandas eſſe.1081.79.gl.pondera. l.cum de inſtru.lega
Careum.1114.in mar.
Caroenum.1062.in mar.l. ſi quis vinum de tritico, vino & oleo leg.
Carruca dormitoria.l.vxori quis de aur.& argē. legato.1149
Caſu conditio mixta ſi deficit, deficit reiectum. in verbo,Mixta.
Caſu ex ſuperueniente,beneficium non vitiari. 1345.in mar.gl.vl.l.verbis, ad legem. Falcidiā.
Aes vbi perpetuo,nō caſu eſſe ſolet, inſpici debere.in verbo,Eſſe.
Caſu impeditum,pro facto haberi.725.51.glo. per te.§.ſed & ſi.l.turpia.de leg.j.
Caſu quo extingui quid debet, eo incipi nō debere.l.v.de vſufru.leg.1008.in tex.
Caſibus fortuitis virum vxoris, & vxorem viri participē eſſe debere.l.ſi cum dotem. §.ſi maritus.ſolu.matri.27.in tex.
Caſtigatio modica permittitur viro in ſeruos dotales.l.ſi conſtante.§.ſi maritus in glo.j.ſolu. matri.33.17
Caſtitate plus hēt luxuria.in verbo, Luxuria.
Cauere.)Standum eſſe præcepto defuncti de cauendo.1438.53.
Cauere an hæres pro relictis teneatur.in verbo, hęres.
Caueri non debere legatario.niſi teſtamēti ſcripturam oſtendat.in verbo,Legatario.
Cauillatio quid ſit.1243.3
Cauponia.178.73.gl.tabernæ.
Cauſa quid.1264.62.in rubrica de conditioni. & & demonſtrationibus.
Cauſa,& omnis demonſtratio. cōditōnem continet,non expreſſa ſpecie.1273.32. gl.ſumpſit §.quod autem.l.demonſtratio.de conditio. & demon.
Cauſa mutata,mutat effectum cauſæ.in verbo. Mutua.
Cauſa ſua dictum determinari.in verbo, Dictū,
Perſona quam cauſa fauorabilior.in verbo,Perſona.
Cauſa varie ſumitur.1.75.glo.2.l.dotis.ſolu. matrimonio.
Cauſæ natura.1264.63. in gl. rubricæ de conditionibus & demonſtrationibus.
Cauſæ finalis defectus vitiat diſpoſitionem. l. ſi de teſt.tut. 121.in ſum.
Cauſam dicere in vinculis.l. antepenulti. §. j. ad ſenatuſcon. Silla. 663.in text.
Cauſam parem eſſe,omnium negligentiam.l. tutores.§. tutor.de adminiſt. tu.175. in tex.
Cauſam quandoque argumentis decidi. in verbo,Argumentis.
Cauſam quando dat vt alius amoueat, amouere dici, in verbo, Amouere.
Cauſa ceſſante,non ceſſat effectus.67.12.in glo. tenebitur.
Cauſa finita,nō ſemper finitur effectus.185.51. gl.eaſdem vſuras.§. quæſitum.l. Lucius.
Cauſæ olim tractabantur coram imperatore. l. 3.circa n.ed.de iis quæ in teſt.392.in tex.
Cauſarum,& litium cognoſcēdarum formula. l.penul.de iis quæ in teſt.delen.392.in tex.
Cautela abundans non nocet.330.27.gloſ.alienum.§ uno.l.hæredes palam.de teſt. & q teſtament.facere poſſunt.
Cautelam abundantem,neque addire aliquid neque minuere, neque vitiare. 1156. 56
Cauteria.1080.in mar.
Cautio.i.cautela.149.56.gl.huiuſmodi. §. Iulianus.l.ita.de admi.& peri. tu.& 245.1.glo. cautio.§.ſi quis.l.ſpadonem.de excu.tu.
Cautio & ſatiſdatio quid differant.in verbo,Satiſdatio.
Cautio Mutiana.l.4 §.fin.de condi.inſti. 512.in tex.
Cautio non præſtatur niſi petatur. 51.in marg.
Cautionem habere, non ita expedire pupillo quam rem ſuam ſaluam eſſe.l.v. de ſuſpect.tutto.220
Cautionem ſuperuacuam non præſtari. 1436. linea.1.gl.2.l.hæc autem ſi cui plus quam per.
Cautionem præſtari debere, vbicunque aliquis in dubio admittitur.1600.in mar.l. poſtquā.
Cautione in idonea,perſonarum qualitatē conditionemque inſpici.1604.in mar.l. filio.vt lega.nom.caue.
Cautione priuatorum legum authoritati non nocerī,1850.in mar.l.patrem ad Senatuſconſultum Teurtyl.
Cautionibus variis non eſſe vtendum nec interponi debere,niſi quæ releuant.l.hæc ſtipulatio §.fina.vt legato.nomine caue.1606. in ſummario.
Cautius agendum eſſe vbi maius periculum ſit. in verbo

Tabula materiarum Infortiati.

in verbo,Periculum vbi.
Ab adita hæreditate,quæ cedere dicantur.710. 47. gloſ.purum.§. tractari.l. cæteri de legatis primo.
Cedere etiam gemmas auro, & argento.in verbo, Auro.
Cedere diem quando.568.38.gloſ.maximē.§.ſi quid.l.pro hærede.de acqui.hęre.
Cedi actio conreo in ſolidum an queat. 173.13
Cella penuaria. 1111.§.ſiue.l. qui penum.de penu.lega.
Cellarius.l. quæſitum. §. cellarium.de fun.inſtr. 1072.in tex.
Centum annos hominum vitam non excedere.1009.in marg.l.ſi vſusfructus.de vſu & vſufruct.legat.
Certioratus.l.j.§. quid ergo. ſi quis omiſ. cauſ. &c.625
Certus debet eſſe tutor,curator, procurator,legatarius.116.77.gl.teſtamento.l.tutor.de teſtamenta.tut.
Certus per ſeipſum non fit, dubius per litem.l. cum quidam.§.ſi.acq.hæredit.580
Certam ſemper eſſe legē. l. cum quidam.§.ſuū. de acqui.hęre.579
Certis ſi poterit, incertis nemo ſe committere debet. 1469. 73.glo. cautionis §. idem.l cogi. ad Trebellianum.
Ceſſare quando dicatur Falcidia. in verbo, Falcidia.
Ceſſatum non eſt, ſi non ſit qui interpelletur.l. is cui. §. ceſſatum. vt in poſ. lega. no. 1617.in ſumma.
Ceſſationes.191.75.l.Aemilius.de admi.& peri.tut.
Καρατὴρ id eſt forma ſi cultaq; ſigni imago.331. in mar.
Chartæ appellatione quid contineatur.l. chartæ.de bo.poſ.ſecun.tabu.1731.in tex.
Chartas rationum tantum reddere, nō eſſe reddere rationes.in verbo,Reddere.
Cibaria ruſticorum.978.66.gl. cibariis.l. Seruis. de leg.3.
Circuitus vitandos eſſe, & ambages reprobandas.1437.in mar.gloſ caueri.l.videamus.
Citatio qualiter probatur, quando citatur capitulum.in verbo,Capitulum.
Ciuitas dicitur Roma per excellentiam. gloſſ.ciuitatem.l.dotis ſol matri.2.82
Ciuitatem & libertatem retinere eum, qui in re legatione ſit.1635 73.glo.vlti.l.edicto. de bonorum poſ.
Ciuitatem tantum aufert deportatio. in verbo. Deportationem.
Ciuitatem liberis replere mulieres.l.prima.ſolu. matri.2.in tex.
Beneficia ciuitatis debere dari ciuibus. argu.l.diuus.de tuto.& cura.138
Tutor ſumendus eſt in ciuitate, cuius eſt pupillus.in l.diuus.in prin.de tuto. & curato. 138.in textu.
Ciuitatum genera tria.223.l. ſi duas.§. grāmatici.glo.minores.de excu.tut.
Clara perſona.l.v.de cura.furi. & prodi. 313. in textu.
Clauſus eſſe qui dicatur.l. 3.§. clauſos. ad ſenatuſcon.Sylla.651
Coacta editio implet conditionem.l. qui ita.in prin.ad Trebel.1544.in tex.
Coactilia quæ dicantur.1158.in mar.l. argumento.de aur.& arg.leg.
Coadiutor epiſcopi.106.in mar.
Coccus.959.in mar. & glo. buccinum. ibidem.
Codicilli non rumpuntur, nec per ſubſequentes codicillos, nec per ſubſequens teſtamentum.447.in mar.
Codicilli quot modis confirmentur.l. conficiſtur.de iu.codi.670.in tex.
Codicillos facilius confirmari,quam teſtamentum.885.52.glo.ſi alias.§.i.l.j de lega.3.
Codicillos facere non poſſe, niſi quibus teſtamenti facto permittitur.671.in marg. gl.non habuit §.ſi. poſt.l.conficiuntur.
Codicillos,quatuor modis confici.l. conficiuntur.in prin.de iure codi.670.in tex.
Cœnatoria,veſtes quæ in cœnis adhibebantur. 1166.in mar.l.inter.
Cœptum quādoque pro impleto haberi.1155. 5.glo.magis.§.infecti.
Cœptum annum non haberi pro completo.l. non putabam.de condi. & demonſtra.1204. in ſumma.fallit fauore.4.filij.l.qui ſi.ium.§.primo.ad Trebellianum.1553.in ſumma.
Cœptum anni initium eſſe ſufficere. in verbo, Initium.
Cœptum annum eſſe ſufficit,vt tranſmittatur legatum.4.quinta. de annuis legatis.987.in ſumma.
Cœptum diem pro completo haberi. 320.65. gl.dico.§.vtrum.l.qua ætate. de teſta. & qui teſtamen fac.poſ.
Cęptum librum nō eſſe librum.l. librorum.§. ſed nec de leg.3.946.in ſumma.
Coerceri,ē corpore puniri.col.190.l.ob ſenus. in tex.
Cogere fructus.l.is cui.§.quod ſi. vt in poſ.leg. no.1619
Cogere patrem filiuſa.non poteſt adire.l.ille à quo. § ſi quis. ad Trebellianū. 1462. in ſummario.
Cogitur nemo rem ſuā vendere.in verbo,Vendere.
Cogi quempiam nō poſſe reſtituere, quod ex erronea ſententia habet. l. debitor. §. fin. ad Treb.1530.in ſum.
Cognationis nomen,vnde.l.Iureconſultus.§.j. de grad.affi.1818
Cognationem eſſe genus conſanguinitatis inter fratres tantum. 1808. in margine.l.j.vnde cognati.
Cognationem & affinitatem eſſe nō poſſe,ubi nuptiæ interdictæ ſunt. in verbo, Affinitatē.
Cognationem, & agnationem in tres gradus principales diuidi.in verbo,Agnationem.
Cognati & agnati quomodo differant.l. iureconſultus.§.inter agnatos.de gradi.affinita.columna.1819
Cognatos dici vſque ad quintū gradum.1828. glo. cognatos.l. militi.de veterano. ſucceſ.
Cognitionem ſuſcipere. l. ius alimentorū.§.j. vbi pupil edu.de.262
Collationem hodie locum habere inter ſuccedentes,quocunque iure. 1689. in marg.l.ſi filius.de coll.bonorum.
Collationem ceſſare,cum agitur querela.1693. 67.gl.vlti.l.pater.de col.dot.
Collationem in duobus caſibus fieri iure veteri ex teſtamento. 1692. 66.glo. fin. l. filia. de col.dotis.
Collectis, & præſtationibus teneri vſufructuarium.l quæro.de vſufru.lega.1018. in ſum.
Collegium,corpus, & ſocietatē differre. 1629. 1. gloſ.j.§. a municipibus.l.bona. de bonorum.poſ.
Collegium grauari poſſe, ad reſtituendam hęreditatem vni de collegio.l j.§ ſi autem collegium.ad Treb.1443.in ſum.
Collegium piſtorum licitum eſt. gloſ.j. in collegio.260.12
Collegio licito legari poſſe,illicito non poſſe.l. cum ſenatus.de reb.dub.1237.in ſum.
Collisum vel fractum argentum vel aurum nō contineri appellatione argenti facti. in verbo,Fracto argento.
Colluſionem vbique eſſe,phibitam.632.83.in marg.gl.legatorum.§ ſi patronus.l.quia.
Collocare in nomina.i.dare ad vſuram. 198.§. pupillo.l.qui negotiationem, de admi.& periculo.tutorum.
Collocare pecuniam.i.fenerato dare.l.ſi tutor. de admi.tut.161
Colludendi ſententiam non prodeſſe.721.7 gl.nocebit.
Color coracinus,hyſginus,melinus.963.§.coccum.l.quæſitum.de leg.3.
Coloria veſtis,& verſicoloria.1165.85.glo.coloriam.§. Titia.l. pediculis. de auro & argento lega.
Coloni, qui.1071.in mar.gl.quaſi colonus.
Colum niuarium.1154.in mar.
Comites abſentium equē excuſantur, atq; abſentes.l.adminiſtrantes.de excu.tut.257
Commendo verbum.l.fideicommiſſa. §.ſi ita de lega.3.793
Commiſſarios ſeu executores teſtamentorum non habere actiones contra hæredes cum ſint vt miniſtri.1557.84.glo.non poſſe.l.Lucius.ad Treb.
Cōmittere neminē incertis ſe debere, certis ſi poterit.1469. 63.glo. cautionis.§. idem.l.cogi.ad Treb.
Commodum quod in alienum fit,eius voluntatem requirit.l.ſeruus dotalis.ſolu. matri.55.in ſum.
Communio diſcordiam parit. 309.84. gl.peritur.l.qui neque.de re.eorum.
Commune aliquid eſſe pro indiuiſo.l.magis puto § vlti.de re.eo.303
Commune ius non ita tolli facile, ac priuilegium 548.50.gl quocunque.l.eius.de milit.teſt.
Commune quod eſt, meum dici poſſe.631.2 gl.communis.§.Labeo.l ſeruit.de leg.j.
Commune tolli difficilius,quam ſpeciale.l.eius militis.§.j.de milit.teſta.548.in ſum.
Communiter fungi rerum precia,non affectu neq; vtilitate ſingulorum. l. pretia. ad legem Falcidiam.1396
Communia non poſſe obligari ſine decreto.l. qui neque.§.vlti.de re.eor.309.in tex.
Communi à iure recedi nonnunquam intuitu pietatis,nedum à proprietate verborū.932.glo.pietatis.§.codicil.l.vxorem. de lega.iii.
Communi æſtimatione rē æſtimari debere,nō affectione priuata, & ſingulari.l. precia.ad legem Falcid.1396
Communicādorū bonorum inuicē gratia grauari aliquos poſſe. in verbo, Bonis inuicem.
Cōpendiū negotij i.incrementū.189.§ altero.
Cōpenſare facilius eſſe quam ſoluere. 893.79. gloſ.poſſe.
Compenſatio quid propriè.304.in mar.
Compenſatio generis ad genus admittitur glo. compenſetur. l. qui non. de hæredib.inſtitu. columna.448.linea.64
Compēſatione mutua paria tolli delicta.in verbo.Paria.
Competunt.i.natæ ſunt.273.25.gloſ.penulti.l. ſi tutor.de tutelis & rat.diſtra.
Completi loco haberi, diem cęptum. 320.65. gl.dico.l.qua ætate.qui teſt.fa.poſ.
Pro cōpleto annum cęptum, non haberi.l.nō putabam.de condi.& demon. 1294. in ſumma.
Compos mentis.q in ſermonibus vſ, ſed in factis impos, prodigum eſſe. in verbo, Prodigus.
Computare.)Non cōputari impedimenti diem in termino.l.quibus diebus.de conditio. & demonſtra.1286.in ſum.
Concha.1155.83.gl.quocha.§. pueniamus.l.& ſi non ſunt.aliās eſt.§.de auro & argento legato.
Conceſſa omnia videntur patri ob affectum naturalem.l. Aurelius. §. Titius. de liber. lega. 1193.in tex.
Cōcubinā quempiam habere poſſe, dānatum adulterij:uxorē non poſſe.in verbo, Luxuria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

Concubinę patris cum filio, nefaria coniunctio est, in verbo, Patris concubi.
Concubinatus an sit permissus hodie. 1258.85. in marg. gl. non denegabitur. §. quoniam. l. cũ secundis.
Concubitũ non facere nuptias, sed consensum l. cum fuerit. de condi. & demonst. 1272
Condemnat fugã fugientem. 221.21
Condici res, quando possit. l. rerum. j. rerũ amo 75. in tex.
Condictio furtiua inhæredem competit. 273. linea. 71
Conditio quid sit. 1264.70. in rubrica. de conditionibus & demonstrationibus.
Conditio falsa, an legatum vitiet. 1308.2. gl. 2. §. falsam. l. cum tale. de condi. & demon.
Conditio impedita per tertiũ, habetur pro impleta. l. si Titius. de conditio. & demonstra. 1272. in summ.
Conditio impossibilis, quando noceat. 510.68. gloss. non vitiari. l. sub impossibili. de condi. institu.
Conditio impossibilis, institutionem nõ vitiat. in verbo, Impossibilis.
Conditio impossibilis, pro non scripta est. in verbo, impossibilis.
Conditio mixta, si deficit per casum, deficit relictum. l. in testamento. 2. de condi. & demonstra. 1280. in sum.
Conditio non expectatur, cuius euentus nihil operatur. l. si quis ita. de hæredib. instituend. 418. in sum.
Conditio potestatiua, quando habeatur pro expleta. l. 3. de condi. insti. 511. in sum.
Conditio in persona vnius apposita, an censeatur repetita in persona coniuncta. 1885. in mar. l. prætor. de col. bonor.
Conditio, si sine hærede decesserit. id est si sine liberi. l. ex facto. §. fi. ad Trebellia. 1474. in summario.
Conditio promiscua, quæ dicatur, & quando apponi debeat. 1271.63. gloss. promiscuas. l. si iam. de condi. & demonst.
Conditio turpis habetur pro non adiecta. i. non dubitamus. de cond. & demon. 1275. in sum.
Conditio turpis, vitiat testamẽtum. l. filius qui. de condi. insti. 519. in sum.
Conditio per tertiũ impedita, habetur pro completa. in verbo, Impeditam.
Conditio tacita, rem conditionalem non facit. 516.5. glo. cesserit. §. vl. l. quæ sub. de condi. institu.
Conditionis loco, diem incertum haberi. l. si pecunia. §. i. de leg. 2. 790. in sum.
Conditionis varij effectus. 1264.69. in rubrica de condi. & demonstra.
Conditioni possibili, honestæ, & facili, hæres cogitur parere in honesta, & difficilis ei remittitur. l. facta. §. fi sub conditione. ad Treb. 1536. in sum. & 63
Conditionem facit animus. 1275.8. gl. hoc animo §. hæc scriptura. l. in conditionibus. de cõditionibus & demonstrationibus.
Conditionem facere principaliter dictionẽ, si, secũdario tẽpus. Titio. 1584. quãd. dies le. ced.
Conditionem non facere, calculi errorẽ. l. quãuis. de condi. & demonst. 1281. in sum.
Cõditionem facere dictionem, quisquis, verbo futuri temporis. l. 1496. in marg. glo. quisquis. §. qui suspectum. l. ... ad Trebellianum.
Cõditionem per diem, & per si, dictionis fieri 1585.5. glos. per tẽpus. l. si Titio, quando dies leg. cedit.
Conditionem quandoque facere, modum, quandoque taxare, quãdoque monstrare. l. naper. de leg. 3. 966. in sum. & in tex.
Conditionem & quantitatem personarum inspici in cautione idonea, in verb. Personarum
Conditionem aditio coacta implet. l. qui ita, ad Treb. 1544. in sum.
Conditionem alicubi extare videri, cum non extet. 422.86. glo. scripsero. l. si quis. de hæredibus instituendis.
Conditionem nuptiarum, non impleri ex nuptiis inualidis. in verbo, Nuptiarum.
Conditionem esse potestatiuam, quæ vltimo vitę spiritu impleri possit. 525. 50. glo. j. l. si filius. de cond. insti.
Conditionem quãdam potestatiuam esse, quæ vltimo vitæ spiritu impleri non possit. ibidẽ.
Conditionem impossibilem, pro nõ scripta habendam. l. mulier. de cond. insti. 521.82
Conditionem repetitam nõ videri, quę repetita vitiaret. l. seruo alieno. §. penult. de lega. j. 771. in sum.
Conditionem tunc impletam haberi, cum per eũ stat, qui si impleta esset, debitus esset. 1315. in tex. & in mar. l. Iulius. de cond. & demon.
Cõditionem quę matrimonium impedit, reiiciendam. 1542. in mar. gl. nupserit. l. seruo ad Trebellianum.
Conditionem turpem haberi pro non adiecta. l. non dubitamus. de condi. & demon. 1275. in sum.
Conditionem spernendam, quæ viduitatem indicit mulieribus. gl. posse. l. quoties. de cond. & demon. 1276.81
Conditionem, si hæres non erit, moriente instituto, purificari. in verbo, hæres si.
Conditionem non recipit hæreditatis aditio. in verbo, Hæreditatis.
Cõditione defectum non videri, qui parere cõditioni non potuit. l. quæ sub conditione. §. quoties. de condi. insti. 516. in tex.
Conditione institui non posse filium, nisi ea sit potestatiua. 526.5. gl. j. ii filius. de conditionibus institution.
Conditiones eas verè dici, quæ in futurum cõferuntur. 1321.41. glos. in futurum. l. conditionum. de condi. & demonst.
Conditiones fato impleri non sufficit. in verbo Fato.
Conditionum plures sunt modi. 510.5. glo. ru. de condi. instit.
Conditionale relictum, non transmitti. 506.82 glo. non pertinere. l. qui habebat. de vulga. & pupil. substit.
Conditionalem rem, non facere conditionẽ tacitam. 516.5. glo. cesserit. l. quæ sub. de conditionibus instit.
Conductores prędiorum, olim annonarũ onera, & contributionum, temporalium sustinebant. l. si fine. §. Lucius. de administratio. tutorum. 169
Confestim. l. ij. §. confestim. ad senatuscon. Tertyllianum. 1748.32
Confitenti dari terminum ad soluẽdum. l. si domus. §. ij. de leg. j. 734
Confessio extra iudicium non nocet 80.20. in glo. grande. §. Iulianus. l. j. de liber. agnosc.
Confessionem patris, grande afferre præiudicium filio. l. j. §. Iulianus. de liber. agno. 80. in textu.
Confirmare partim, partim in nihilum deducere appellationis sententiam iudicem posse. l. vlti. de iu. patro. 1748. in sum.
Confirmari quandoque inualidum. 611.65. gl. ad hæreditatem. l. si seruus. de acquirenda hæreditate.
Congruo loco & tempore interpellationẽ fieri debere. 1586.72. glo. interpellatus. l. si penũ. quando dies leg. cedit.
Coniectari ignota ex apertis. l. 3. §. item erit. ibi. quasi ex hac de suspect. tuto. 217. in tex.
Coniecturis declarari obscurum. in verbo, Obscurum.
Coniecturis, vsu & consuetudine testatoris voluntatem colligi. 1669. in marg.
Cõiuncta posita inter psonas an resoluatur in disiunctam. l. cum pater. §. penult. de legatis secun 859 in sum.
Coniuncti, & disiuncti. l. si pluribus, de lega. j. 700.20
Coniunctire tantum, & verbis tantum. l. hęres sine partibus. & l. si ita quis. de hæredib. instituen. 441. & seq.
Coniuncti plures vocãtur ad vnam portionem cum disiuncto. l. Sempronius. §. si fundus. de vsufru. lega. 1013. in sum.
Coniunctio inter incompatibilia, resoluitur in disiunctionem. l. si Titio. de vsufructu legat. colum. 1010. in sum.
Conreus. l. si quis. § j. in fin. de libe. lega. 1176. linea. 59
Conreo. an cedi actio insolidum possit. 173. linea. 14. glo. pro parte. l. si plures. de admi. & peri. tut.
Consanguinei qui dicantur. 1833. in mar. l. non facile. & l. j. §. post suos. de suis & legiti. hæredi. 1834. in tex.
Consanguinei, id est, fratres. l. ij. in princi. & glo. j. de suis & legi. hære. 1836. 11.
Consanguinei suos, agnati consanguineos, in succedendo sequuntur. l. j. §. post suos. & l. ij. in prin. de suis & leg. hæredi. 1835. in tex.
Consanguinitatis ratione aliqua fiunt, quæ alias non fierent. 222.2. l. si tutor. de suspect. tutoribus.
Consanguinitatis iura, etiam adoptiuos habere. l. j. §. non solum. in fin. de suis & legi. hære colum. 1835
Conscientiam verum esse iudicem: hoc est, conscientia mille testes. 590. in mar.
Consciscere sibi mortem an liceat: & quando. l. si quis filio. §. eius qui. de iniust. rup. 379. in textu.
Consciscentis sibi mortem tædio vitæ, testamẽtum valere. l. j. §. fi quis, non ad senatuscon. Syllanianum. 648
Consentire plures facile non posse. l. vnica de libert. vni. 1789. in tex.
Consentire vniuersitas non potest 573. 53. gl. adibit hæreditatem. §. seruus. l. si quis. de acqu. vel omit. hære.
Consentit nõ contradicens. l. ij. §. fi. sol. mat. colu. 5. in tex.
Consentire quando dicitur furiosus, in verbo, Furiosus.
Consentit qui præsenti non contradicit glo. i. l. si filiusfa. de tut. 105.20.
Consensum duorum in pacto exigi, & nominũ expressionem. in verbo, Pacto.
Consensum, non concubitum facere nuptias. l. cum fuerit. de condition. & demonstration. 1272. in sum.
Pro consentiente haberi furiosum, quando nõ requiritur verus consensus in verbo, Furiosus habetur
Consensum patris, post sententiam nõ valere. 574.4. gl. perfecto. §. iussum. l. si quis. de acqui. hære.
Pro consensu expresso scientiam & patientiã, haberi 804. in mar. gl. penes. §. Caius. l. Titia. de leg. ij.
Consequens qui vult, idem & antecedens uelle intelligitur. l. illud dubitari. de acquiren. hæred. 607. in sum.
Media ex pcedentib. & consequentib. intelligi. 1461.51. gl. verbã. §. fi. de. l. illa. ad Trebel.
Consiliarij. 138.68. gl. consiliarij. l. Et qui. de tutorib. & cura. da. ab his.
Consilium quandoque honeste requiritur licet non teneatur. l. quidam. §. i. de admi. & pericu. tuto. 149. in sum.
Consilium quandoque sonare uerba præcepti ua. 854.61
Consilium mutare in melius sapientis esse. l. nõ nunquam. gl. mutantis. de colla. bono. 1689. 3
Consilium nouum, nouum factum habere. 89 83. glo.

Tabula materiarum Infortiati.

83. gl. apponat. l. temporibus. de ventre inspiciendo.
Consilij modo, verba prolata non importare necessitatem. l. cum pater. §. mando filiæ. de leg. ij. 154. in sum.
iussus facere cum Cõsilio alterius, an & quando teneatur sequi. l. Titiũ & mę. in princi. de admi. tuto. 187. in tex.
Consilio senatorum principẽ vti debere. 138. 70. gl. consiliarij.
Consobrina quæ dicatur. 523. 10. gl. j. l. vter. de condi. institu.
Consobrini, duarum sororum filij, quasi cõsororini. 1816. in mar. l. hoc est. de grad. affi.
Cõstat.) Errorem regionis non nocere, si de corpore constet. l. patronus. §. libertis. de leg. iij. 917
Cõstituere dotale prædium, id est, possessionẽ tradere l. v. in fin. solu. matri. 7. in tex.
Constitutum ius. l. j. rerum amo. 66. 66
Constituere. l. solet. de tute. 107.5
Consuetudini defuncti, in dubijs non semper standum. 1060.67. gl. j. l. cum certum. de trifico leg.
Consuetudinem esse alterã naturam. 340. 70. glo. consuetudo l. si quis. de lib. & posth.
Consuetudinẽ patrisfami. non esse spectandã. l. j. §. si defunctus. de reb. co. 302.64
Consuetudinem, sæpissimè testatoris voluntatẽ vltimã exprimere. 1096.70. §. sicut. l. si peculium. de pecul. leg.
Consuetudine, vsu, & coniecturis voluntatem testatoris colligi. in verbo, Coniecturis.
Consultatio stulta. l. Domitius. de testa. 333. in textu.
Contemnere disciplinam, non debere videri militem, qui ignorauerit. 883. in marg. §. vlt. l. testator. de leg. 2.
Continuè morari cum eo non teneri, qui esse cum aliquo debet. l. si quis ita. de cõdit. demõ. in sum. 1269
Contextu vno testamentum fieri. quid. l. hæredes palam § fin. de test. 330. in tex.
Cõtinens.) Exptinenti. in verbo, Exptinenti.
Contradictio, quid importet. 1498. in marg.
Contra leges quæ fiunt, ea non solũ inutilia esse, sed ẽt pro infectis habenda. 1744. in marg.
Contractus tempus, in contractibus inspici. 1392. in marg.
Contractum diminuere, quæ prætermissa sũt necessaria, nõ superflua vitiare. 1119. in marg.
Contradicere, id est, causam contradicendi habere. 5.55. glo. contradicat. l. soluto. solu. mat.
Contradicere.) Præsenti qui non contradicit psentire videri. gl. j. l. si fi iussu. de tutel. 105.20.
Contradicere.) non cõtradicens consentit. l. ij. §. fi. solu. matri. 6 in tex.
Contrahere nomina. l. cum quæreretur. de administ tutor. 161.
Contrarium legis sensum, pro ipsa lege accipi. 327.49. gl. argumento §. eum. l. qui. qui test. facere possunt.
Contraria allegans non auditur. l. Titiæ. de condi. & demon. 1324
Contrariorum eandem rationem esse. 490.84
Contribui nõ posse, inutilia cum vtilibus. 1369 462. gl. per alia.
Contubernales, qui dicantur. 928.74. glo. contubernali. l. Pamphilo. de leg. 3.
Contubernium esse cum ancilis posse, matrimonium non posse. 354.71. gl. ancilla. l. filius de libe. & posthumis.
Contumacia suspectus quis sit. l. impuberibus. §. præterea de suspec. tuto. 221. in sum.
Contumacia punienda est. l. quid autem. de excu. tu. 254. in tex.
Sua cuiusque contumacia punitur. l. si plures. in fin. de admi. tuto. 173. in tex.
Contumaciam excusat ignorantia iusta. 96. 53. gl. sumptus. l. dolo. si vent. nomin.
Cõuertere in vsum nostrũ aliquid. l. quid ergo. §. planè. de contra. & vtili. actio. 281. in tex.
Copulatiua requirit vtranque partem veram, disiunctiua alteram. l. si hæredi. de conditio. institu. 512. in sum.
Copulatiuę virtus. l. Seiæ. §. Caio. de fun. instru. 1036. in sum.
Coquinatorium instrumentum. 1155. 37. gl. coquinatorij. §. si cui. l. cum aurum. de auro & argen. leg.
Coracinus color. 963. §. coccum. l. quæsitũ. de leg. 3.
Corinthium æs. 980. in mar.
Corpus ob pecuniam minui non debet. l. qd dicitur. de impens. 61. in tex.
Corporis error vitiat institutionem & legatũ 404. l. quoties. de hæred. Institut. eod.
Corporis etiam obiectu defendere dominum seruus debet. in verbo, Dominum.
Corporis præsentia non sufficit ad authoritatem. l. j. §. fi de auth. tutor.
Corporis ad pecuniam nõ fit compensatio gl. in l. v. de impen. in re. do. fac. 62. 51
Corporis sanitatem, tempore testamenti non esse spectandam, sed mentis integritatem. l. 1. testa. 319
Corporis vel mentis patris ob defectum filiũ quædam facere posse. 593. 42. glo. manumittere l. cum hæres. de acqui. hære.
De corpore si constet, regionis errorẽ non nocere. l. patronus. §. libertis. de lega. 3. 917. in summa.
Verbum, summa, referri ad corpora. l. quisquis mihi. de leg. iij. 974. in sum.
Ad corpora referri dictionem, quanta. l. quisquis mihi. in prin. de leg. iij. 975. in tex.
In corporibus esse. l. non tantum. §. cos qui. de excusa. tut. 246. in tex
Corradi summa, id est, colligi. l. ita autem. de ad minist. & pe. tut. 147. in tex.
Correctiuè poni dicti onẽ, imo. l. si ita scriptũ. de hære. insti. 430. in sum.
Corrigit patrem filius. 135. 22. glo. dandũ. l. his qui. de tuto. & cura.
Corrumpere mores, pro corrigere. l. cum mulier. solu. ma. 48. in tex.
Corrumpi precio esse deterius, quã precibus. 635. 27. gl. insolidũ. l. eo. si qs omissi. caus. test.
Κρυφαίου l. Scire oportet. §. aliud. de excusa. tut. 240. in tex.
Corroye large, du cuyr dàultruy. Aus ander leudi ledder, iffz guti briet remen schniden. Quod apud Latinos est, de alieno ludere corio tacile. in verbo, *D'aultruy.*
Cosmeta. l. item legato. de leg. 3. 941. in tex.
Credendum an sit instrumento raso. 1728. 58 glos. muribus. §. si rosæ. l. j. de bo. pos. secundum tabulas.
Creditori creditoris soluens, an liberetur. 6. 71. glo. tolletur. l. non solum. Solut. matri.
Creditorem non esse legatarium. 1626. 54. gl. vlt. in l. vlt. vt in poss. legat.
Creditore inuito, aliud ꝑ alio solui posse. 1147. 42. gl. non materia. l. cum certum. de auro & argen. lega.
Creditores nõ esse fraudandos. l. si is qui soluẽdo. de hære. instituen. 436
Creditoribus nocere non debere priuilegium 538. 67. glo. soluere. l. si certarum. de militari testamento.
Creditoribus plus dari, quam extraneo hæredi. 568. 6. gl. maximè. §. si quid. l. pro hærede. de acqui. hære.
Crimen, id est, criminis accusatio. 213. 33. gl. j. l. hæc clausula. de susp. tut.
Criminis aliquo viuente participe, non agi ciuiliter de crimine contra tertium. l. 2. de Carbonia. edi. 1713. in sum.
Criminis conscientia mortem sibi consciscẽs intestabilis. l. si quis filio. §. eius qui. de iniust. rupt. 379
Crocusuria. 1159. §. ornamentorũ. l. argumẽto. de aur. & argẽ. lega. in tex. & in mar. vbi multa & varia de hac dictione.
Culleci. 996. 58. glos. colleos. §. vini. l. legatum. de ann. lega.
Culpa lata, & dolus, præsumptus, quomõ differant. in verbo, Dolus.
Culpa sine alicuius, non facile incendium fieri. 728. 35. gl. j. l. si modo. de leg. j.
Culpa tua, damnum mihi ab inimicis tuis datum, à te datum videri. l. pen. in prin. sol. mat. 56. in sum.
Culpę triplicem esse materiam. col. 1479. 80. in marg. gl. culpa. §. sed enim. l. mulier.
Culpę annumerari negligentiam. 209. 18. glo. negligentiæ. l. non similiter. de magistratibus conueniendis.
Culpam latam, dolum esse. l. is cui. §. dolum. vt in posse. leg. no. 1616
Culpam latam, dolo cõparari. l. impuberibus. §. j. de suspect. tuto. 220. 35
Culpam in societate considerari. 989. in ma. gl. habebitis. l. Quintus. de annu. leg.
Culpam non semper esse, non resistere. 651. 10. glo. non restiterunt. §. si maritus. l. si quis. de senatuscons. Sylla.
Lucrum habens ex culpa mea, mihi nõ potest culpam imputare. 58. 83. gl. non potuisset. §. vlti. l. in his. sol. mat.
Culturæ non esse, quę ornatus causa fiunt. l. cũ quæreret. §. fi. de leg. 3. 951.
Cum, & dictiones non differre. l. Titię textores. §. j. & l. si ancilla. de leg. j. 704. & 728. in summa. & l. v. de fund. instru. 1068. in sum.
Cum, si, dictiones, conditionem constituere. in verbo, Conditionem. 1585. 5. gl. per tempus.
Cum, si, dictiones, quomodo differant. 597. in marg.
Cum dictio, est implicatiua dictionis, & 779. in marg.
Cum dictio, ponitur augmentatiuè. l. si cui seruii. de leg. j. 722. in sum.
Cum dictio, coniungit. l. si quis legauerit. de legatis. j. 779. in sum.
Cum dictio, principaliter tẽpus, secũdario ꝑditionem facit. l. si Titio. qñ dies leg. ce. 1588
Cum particula, pro quia, pro si, & pro quãdo. 1668. in marg. glo. antepenul. l. virilis. de leg. præstandis.
Cunctatio moratoria nocet. l. tutor. j. in fin. de administ. tut. 151
Cuppę. 1060. 77. glos. in cuppis. §. si vinum. l. si cui. de tritico leg.
Curatoria, id est, curatela. l. j. & 2. in prin. de excu. tuto. 314. & 225
Curator patris esse potest filius. l. his qui. de tu. & cura. 145. in sum.
Curator quandoq; datur ad authorandum in vno contractu l. non tantum. de tuto. & curato. idem ad lites. 137
Curator quibus personis, & rebus, & ad quid detur. 1557. in mar. glo. si licuisset. §. Mętia. l. Lucius. ad Trebel.
Curatorem filium patri dari posse l. 2. de curatu. & prodi. da. 313.
Curatorem mulieri luxuriosę dari. l. & mulieri. de curat. furiosi. 215
Curatores aduersus sentẽdas excusationem auferentes, appellare possunt. l. scire oportet. de excu. tu. 239
Curatores vel tutores non leuiter admittẽdos ad prestandum excusationes à tutela. l. scire oportet. §. j de excusa. tut. 239. in sum.
Curatrix non potest esse mulier. fallit in matre & auia gl. 2. l. scire. de tutor. & curat. 137.
Curis & tutelis remitti, ciuitatum magistratus. l. athletæ. §. 3. de excu. tu. 231
Custodię causa, quæ sunt extra vrbem, in vrbe esse censentur. l. cui quę Romæ. de lega.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

ſſi.966.in tex.
Cuſtodire cauſa quod alibi eſt,adeſſe creditur.l. Seiæ §.inſtructis de fun.inſtru.1036
Cuſtodiam,& poſſeſſionem differre.l.is cui.in princ.vt in poſſeſſ.no.1614
Cymbium,poculi genus procerum dicitur,ac leuibus ſimile.1163.in mar § cymbia.l.pedi culis.de auro & argen leg.

D

Dactyliotheca.i.vas vbi annuli reponuntur.946.75.gl.dactyliotheca.§. chartis.l.librorum.de leg.3.
Damnari quidã ægrius ferũt quam mo.l.ſi quis filio §.eius qui.de inuſt.rupt. 379.in tex.
Damnatam adulterij,quempiam concubinam habere poſſe,vxorem nõ poſſe.l.j.§.j.de concubin.99 in tex.
Damnatis ad beſtias,ad ferrum,in metallum,teſtamentum facere non licet.l.eius qui.§.in inſulam deportati.de teſta.322.in tex.
Damnum vel lucrum niſi hæredi ſartiatur, vel à prætore remittatur,cum cogi non poſſe adire hæreditatem.l.apud Iulianum.ad Trebellianum.1456.in ſum.
Damnum mihi datum ab inimicis culpa tua videtur à te datũ.l.pen.in prin.ſo.ma.56.i ſum.
Damnum pati qui perdit lucrum 696.75 glo. legatarij.§.ſi certum.l.non amplius.de leg.j.
Parem rationem non eſſe hæri ad damnum. 1251.71.gloſ.affuerit.§.ſunt qui.l. poſt.de his quibus vt indi.
Damni à pœna liberum eſſe debere matrimonium, non à pena amiſſionis dupli.1304.in mar.§ Titio,l.Titio.de cond. & demon.
Damni vicarius &c.in verbo, Vicarius damni.
Damnoſum nemini debere eſſe ſuum officiũ. l.ſed ſi quis.quemad.teſta.aper.623
Dare & remittere non idem.l.Iulianus. de conditio & demon.1292.in ſum.
Dare quid ſit.741.in mar.
Dare,id eſt,relinquere.135.80
Eſſe debet cui detur.l.quidam.circa mod.de iure codi.674
Dari & fieri ſpecies eſſe oppoſitas.1298.i mar. gl j.l.in facto.de condi.& demon.
Dandi per ſe ſignificationem habere verbum reddendi.l. hæres meus.§. vxori.de lega.iij. 979.in ſum.
Dationem tutoris,ad maiorem pertinere iudicem.1848.in marg.
D'autry cuir large courroye. hoc eſt, facilè eſt de alieno ludere corio. *Es iſt gut briet remen ſchmidden aufſandterlende ledder.* l.cum plures.§.nimium.de adminiſt.tu.159
Debito verbum;prolatum à teſtatore, hæredẽ obligat.1190 in mar.gl.vlti.§.contra.l.legaui.
Debiti nulli,ante lit conteſt.700.46.glo.conteſtatus.l.ſi pluribus de leg j.
Deberi nullas operas,annum poſt quinquageſimum.l.liberta.de oper.libert 1762
Debitor.) Inanis eſt actio &c.in verbo.Inanis.
Debitorem generis,re oblata peremptà,liberari.l huiuſmodi.§.2.de leg.j.746
Debitorẽ de nouo ꝓmittere cogi, amiſſo iſtro 196.61.gl.aut noua tamen.l. chirographis.
Debitorum nomina,inſtrumento legato cõtineri.l.qui chirographum.de lega.3.650.in ſummario.
Debitum petere poteſt,qui ſoluit quod debet. l.ſi cũ dot.rer.amator.69.in ſum.
Debitũ promiſſum, intelligitur cum effectu.l. ſi prior.ſolu.mat.39 in ſum.
Debitum,& vſuram contineri nomine legato l.nomen de leg.3.914
Debiti appellatione,cõtinetur naturale,ſi aliud non reperiatur.l.quibus diebus.§.dominus ſeruo de cond.& demon.1287.in ſum.
Debiti naturalis deductio,ſolutio eſt,nõ donatio.1490.57.gl.prędia.§.ſi ex.l.ita tũ.ad Treb.
Debita patris filius ſoluere nõ tenetur l.v.§ parens quamuis.de libe.agno.85.in tex.
Debita tantum reddere,non eſſe reddere rationes.1200.77.glo.ea.§.inter.l.creditor. de libera.legata.
Debitam quaſi nobis obtenire parentum hẽditatem.1850.in marg.l.ſacratiſſimi.ad tertylia.
Deceptionem quandoque permitti.444.76. gl.j.l.captatorias de hæred.inſt.& 851.in mar. gloſ.j.§.menſæ.l.cum pater.de leg.2.
Decidere,id eſt,tranſigere.199.4.l.cum hæreditas.
Decidi quandoq; cauſam argumentis 1554.1. gl.Aeliæ.§.Sabinus.l.qui filium.ad Trebel.
Declarari poſſe,in qualibet teſtamenti parte, dubia teſtatoris verba,ad inquirendam ipſius mentem.1092.in mar.§.fundum.l.prędia de inſtructo leg.
Decretalis bonorũ poſſeſſio, quæ.1012.65.gl. decretalis.§.qui ſemel.l.j.de fuc.edi.
Decretalem aliam eſſe bonorum poſſeſſionẽ, aliam edictalem.in verbo, Edictalem.
Decretum primum & ſecũdum operari ad veram & integram poſſeſſionem.1717.in mar. glo.conſtituere.§.miſſum.l. Carbonianum.
Decretum iniuſtum non tenet.307.50
Decretum in non ſubiectum nõ tenet.307.gl. ſubierant.§.illud.l.magis.de reb.eo.
Sine decreto nõ poſſe obligari cõmunia.l.qui neq;§ vlti.de reb eo.309
Deducere in iudicium.i.vulgo. de adminiſt.tutorum.164.in tex.
Deductio debiti naturalis ſolutio eſt, nõ donatio.1490.57.gl.prædia.
Defectus.) Ob defectum corporis vel mẽtis patris,filium quædam facere poſſe.593.43.glo. manumittere.l.cum hęres. de acqui. hæred.
Defendens ſe experitur in verbo, Experitur.
Defendendi ſui gratia. lapides qui proiicit, furioſum non eſſe.28.in mar.
Defenſores,id ẽ,tutores vel curatores. 140.77. gl.defenſores l.ſi minor. qui pet.tut.
Deferendum nõ ſemper eſſe appellationi.col. 380 linea.1
Deficiens fructus in vno anno,ſupplebitur in fructibus ſequentium.l.legatum.lita.§.j. de annu. lega.996
Definitio in iure periculoſa.65.70.gloſ.in vniuerſum.
Defruttum,id eſt, vinum de labruſca.1065.26. in caſu.l qui vinum. de tritico, vino leg. vide Pli.lib xxj.ca ix.& ca.xxj.
Defunctoria dictio, quid. 1061. in marg.
Defunctoriè aliàs perfunctoriè.l.,ꝑpter. ad ſenatuſconſultum Syllanianum.661.81
Defuncti iudicio,non in parte,ſed in toto parẽdum eſſe.1133.20 gl.compellendam.l.à filio. de alimen.& ciba.leg.
Defuncti voluntas totum facit.l. ex facto.§.rerum.de hære.inſti.421
Defuncti voluntas implenda eſt,ſi poteſt hęres 516.l.quæ ſub §.quia tus.de condit.inſtit.
Defuncti uoluntas quot & quibus modis interpretetur.1163.in mar.glo.debebuntur.§.Labeo.l.pediculis. de auro & argen.leg.
Defuncti voluntate præſumpta orationem imperfectam perfici.in verbo, Imperfectam.
Defuncti voluntatem non circunueniẽdam.l. 4.in prin.ſi quis omiſ.cau.628.in tex.
Defuncti voluntatẽ oẽm eſſe ratã,adita ſemel hęreditate.l.ſi patronus.§.q fideicommiſſarium ad Trebel.1516.veri enim.
Defuncti voluntatem vltimam ſeruandam.in verbo.Vltimam.1735.in marg.
Defuncti voluntatẽ præſumptã, multũ operari.l.quidam teſtamento de vulg. ſubſt.484
Defuncti locum,hæreditatem obtinere.l. non minus.de hære.inſti.418
Defuncti ꝑcepto,de cauẽdo ſtandũ eſſe. 1438. 57.gl.iuſſus.l.diuus.ſi cui plus quã per legẽ ſal.
Defunctũ repræſentat hæreditas.418.in mar.
Defunctorũ inceptas voluntates non ſeruandas l.ſeruo alieno.§.ſi.de leg.j.761.in ſum.
Deguſtare.1060 44.gl.deguſtare.l. cum alij.de tritico leg.
Delatorem nominis accuſaſſe videri l.eum patronum.§.j.de iure patro.1741.in tex.
Delegare,& iubere differunt.1148.glo j.l.nec mandante.de tu.& cura.dat.ab his.
Deliberandi tempus.528.10.gl.j.l. necnõ.de iure deliberandi.
Delictum aui, vel patris, an & quando nocęat nepoti, vel filio.i.diui fratres. de iure patro. 1745.in ſum.
Delictũ patris nocere filiis. 1772.53.gl.2.l.qui in ſeruitutem.de bon.libertorum.
Delictum ſcribentis nõ tollere priuilegium reſtantis,ſed contra.537.37.gl. ſenatuſcon.l.in fraudem.
Delictum vnius non nocere aliis l.fin ad ſenatuſconſultum Syll.664.in ſum.
Delictum tutelam præcedens,ſuſpectum tutorem non reddit.l.3.§.nunc videamus.de ſuſ. tuto.216
Delictum non debet pęna egredi.l. reſcriptum de iis qui.vt indig.1243.in ſum.
Delicta paria mutua cum penitatione tolluntur l.viro.lol.mat.42.in ſum.
Delicta patris minus,quam nepotis merita,eſſe ꝑpendẽda.l.3.§.ſi mãcip.d bo.po.ꝗrab.1744.
Delinquens in parte,in totum reus eſt 653.76. gl.vtrum.§.ſi quis.l.ſi quis.de ſenatuſcon.Syllaniano.
Delphica menſa.1115. in mar. l. ſupellectile.de ſupel.lega.
Dementiam fingere non prodeſt.l.obſeruare de cur.fu.& prodi.313
Dementem quandoque ex ſermonibus iudicari.593.55.gl.ſi probaretur.l. filium.de acquiren.hæredi.
Deminuto capitis, an de iure prætorio ſit,vel ciuili.1734.86.gl.exceptione.
Deminutionẽ corporis fieri propter pecuniã abſurdum eſt.l. quod dicitur. ad prin.de impen.in re.do.fa.61.in tex.
Deminutione capitis rumpi teſtamentum. 1829.in marg.
Demonſtratio,quid.1264.57.in rubrica.de cõdi.& demon.
Demonſtratio falſa,non vitiat inſtitutionem.l. his verbis.§.vlti.de hæredi. inſti.432. in ſum.
Demonſtrationem falſam,nõ vitiare legatum l.his verbis.§.paterfa. de leg.3.982.in ſum.
Demonſtrationẽ falſam,& cauſam nõ nocere legato.737.25.gl.demonſtrationem.§.ſi m l hi.ſi ſic.de lega.j.
Demonſtrari hæredem ſufficit, aliter quã nomine proprio.l. quotiens.§.ſi quis nomen.de hære inſti.401.in ſum.
Demõſtrationem omnem, & cauſam ꝑtinere conditionem,non expreſſa ſpecie. 1273.32. gl.ſumpſit.§.quod autem.l.demonſtratio.de conditio.& demon.
Denunciare ad domum ſufficit.l.j. ad princ.de lib.agno.77.in tex.
Deponere,& adminiſtrationem ĩterdicere differunt.203.1.glo. conceſſa.l. & ſi.de autho.& conſen.tut.
Deponere pecuniam,id eſt,reſeruare,& cuſtodire.l.tutor.j.§. ſi deponi. de admi. & peri.tuto.152
Deportationẽ matrimonii non ſoluere.1292. linea.8. glo. arbitror. l. intercidit. de condi.& demonſtratio.
Deportationem tantũ ciuitatem auferre.1642. 67.glo.pen.l.j.§.quidam.de contratab.
Deportationem ſucceſſiſſe in locum interdictionis aquæ & ignis.1635.70.gl. penul.l.edicto.de bono.poſſeſſ.
Deportatus & bannitus,an & quomodo dicãtur mortui.1473.in mar.gl.defeciſſet.§. ex facto.l.ex facto.ad ſenatuſcon.Treb.
Deportatum,ſolam ciuitatem amittere non libertatem.1473.85
Depoſitio pecuniæ l.tutor.j §.ſi poſt.de admi. & peri.tu.151.in tex.
Derogare,& abrogare,differunt.134.26.gloſ. abroget.l.nec mandante.de tu.& cura.
Derogare poſteriora primis.349.63.gl.vlti.l.ſi filium.de lib.& poſth.
Derogari iuri publico non poſſe.l.cerdonem de ope.libe.1765.in tex.
Derogari per ſpeciẽ generi.480.73.gl.poſt de cimum.l.ſi ita.de vulg.& pupil.
Definere eſſe hęredem nõ poſſe.ſemel qui hęres extiterit.l.ei qui ſoluendo.de hæredib. inſt ituendis.454.in ſum.
Definere non dicitur quod eſſe non cępit.l.Titio.de condi.& demon.1323.in ſum.
Deſit qui dolo poſſidere,poſſidere vĩ. 629. 46.gl.quo minus.§.ſi quis.l.ſi quis pecuniam ſi quis omiſſ.cau.teſt.
Deſtructa nauis,& refecta, eadem eſſe dicitur, manente carina l.quod in rerum.§.ſi nauem. in fi.de leg 694.
Deſtruendum neceſſario quod eſt in eo nõ eſſe neceſſariũ ſuperioris authoritatem. 867.i mar.
Deteriora quæ fiunt mora, vẽdi debent.in verbo, Mora.
Determinatur dictum ſecundum ſuam cauſã. l.ita in prin.de adminiſt.tutor.147.in ſum.
Detrectandum non eſt iudicis mãdatũ.in verbo Iudicis mandatum.
Deum eſſe timendum. l. quæ ſub conditio.de condi inſti.514.in tex.
Diætæ,& hypocauſta, quid.949.in marg.§.lignis.l.ligni.de leg.3
Dialectici. l.qui quadringenta. in prin. ad legẽ Falc.1419.in tex.
Diarium,quid.1141.21.gl.j.l.diariis.de alimen. legatis.
Diſcenti incumbere probandi onus gl.pen.l. Titia.ſol.matr.40
Dictum determinatur ſecundum ſuã cauſam. l.ita.in prin.de adminiſt.& peri.tu.147 in ſũma.
Dictũ generale generaliter intelligi. 1762.57. gl.in infinitum.§ generaliter.l.j. de leg. præſtandis.
Dictum ab ignorantia patris vel matris filio ñ ꝓiudicat. 711.47.in gl.Carboniano.§.ſi quis l.i.de Carbo.edict.
Dicto vnius teſtis,quando ſtetur.l. Theopompus.de dote præleg.1048
Dies quãdo cedat.568.40.gl. maxime. §. ſi qd. l.pro hærede.de acqui.hæred.
Dies incertus an & quando pro cõditione habeatur.1265.51.gl.conditio.
Diem cęptum pro completo haberi. 320. 65. gl.dico.l.qua ætate.de teſta.
Diem incertum, conditionis loco haberi. l. ſi pecunia.§.j.de leg 2.790
Diſamatoria verba vitiare legatum.l. turpia.in prin.de leg.1.725
Differendam eſſe quæſtionem ſtatus, tanquã præiudicialem.1712.in marg. §. ſi quis.l.j.de Carbo.edicto.
Differri quæſtionem ſtatus, in tempus pubertatis.1700.58.gl.interdum.l.vbicunq;.de vẽtre.in poſſ.mitten.
Difficilem conditionem,& inhoneſtam hęredi remitti,facili autem, & honeſtæ parere cogi.l.facta.§ ſi ſub.1536,in ſumma. ad Trebel.
Diffuſa negotia,id eſt,ſparſa in diuerſis locis.l. decreto.de admi.tu.164
Dignitatis nomine relictum. extẽdi ad ſucceſſorẽ.l.quod principi.de leg.2.813.in ſum.
Dignitatis rationem habendam.l.j. §. ſed & ſi verſi publice.de uen.inſpici.93.in tex.
Dignitatem habens,non vinculatur.l.3.§.tuto res qui.de ſuſpe.tuto.218
Dignitatem nulli excuſationem tribuere.l.ſpadonem.in prin.de excu.tu.quod intellige de dignitate ſine adminiſtratione.243.in tex.
Dignitates emebant olim patres,ꝑ filiis. 1680. 44.gl.dignitatis.§.ſed an.l.j.de col.bonor.
Dignus ſub minus digno,non cõtineri.810.79 gl.vocabulo.l.ſi ita.de leg.2.
Dilapidare bona prodigum.l.j.de cur. fur. & prod.da.312
Dilationis materia,quæ.730.in marg.in caſu.l. ſeruus.de leg.j.
Diligere non magis videri teſtatorem ſubſtitutum,quam inſtitutum.l.Publius.§.j.de cõdi.& demon.1283.in ſum.
Dimidiam intelligi appellatione partis.745.gl. conſequeris.l.Titius.de leg.j.
Directas debere ire vias reipu. cã abſentẽ.l.nõ ſolum.§.ij.de excuſatio.tu.236.in ſum.
Directo prohibitum fit per conſequentiã. in verbo:Prohibitum.201.74.gl. accõmodare de author.tutor.
Diſciplinæ cauſa,alio miſſum abſentem nõ videri.l.Seiæ.§. Pamphile.de fun.inſtru. 1086. in ſumma.
Diſciplinam non contemnere uideri debere militem, qui ignorauit 883.in marg. §. Maritus.l.viti.de leg.2.
Diſcordiam parit communio.gl. perimatur. l.qui neque de reb. eorum.309.84
Diſiuncta poſita inter perſonas, an reſoluatur in coniunctam.l.cum pater.§.pen.de lega.2. 859.in ſum.
Diſiunctio.) In diſiunctionem reſolui coniunctionem inter incompatibilia.l.ſi Titio.de vſufru.lega.1010.in ſum.
Diſiuncti & coniuncti æqualiter uocantur ad ſuccel.l.ſi pater filio.de pupilla.ſubſtit. 472.
Diſiunctiua alteram partem veram copulatiua utranque requirit.in uerbo, Copulatiua
Diſiunctiuam omnem eſſe veram, cuius altera pars ſit uera.1234.15.declarauit.§.item.l.ſi is de rebus dubiis.
Diſiunctiue duo nomina poſita verbo ſingularis numeri pluraliter copulari.617.2.gloſ. mutus.§.mutus.l.pater.de acqui hære.
Diſpergere pecuniam pupiliarem dicitur tutor,cum eã mutuo dat,nec apud ſe retinet. 138.§. Præfectus.l.Titius.
Diſpoſitionem non inducere, iactantiæ cauſa prolata uerba.l.uiti.de teſta.334.in ſum.
Diſſolui non poſſe furore poteſtatem patriã. 593.33.gl.poteſtate.l.cum hęres.de acqui.hęreditate.
Diſtribuere.) Miniſter electus ad diſtribuendũ non tenetur ſatiſdare,niſi pauper fiat. l.liberto.§.largius.de an.leg.1003.in ſum.
Satiſdare non teneri miniſtrum ad diſtribuendum electum l.liberto.§.largius de ann. lega. 1003 in ſum.
Diuerſis temporib. quempiam poſſe, diuerſis obedire iudicibus. 1766. in marg. l.duorũ de oparis.liber.
Diuerſa ubi ratio eſt ius idem eſſe poſſe.1687 84
Diuiduitas.l.ſi is qui.§.fi.ad leg.fal.col.1407
Diuitiæ,) Boni mores plus quam diuitiæ operantur.l.ſciire.§.pen.de tuto.& cura.138
Diuiti quam pauperi fauetur magis.l.3.§.tutores qui de ſuſpe.tuto.219
Diuitem non tam facile,quam pauperẽ in vincula coniici.l.3.§.tutores qui. de ſuſpe. tuto. columna.218
Diuortium reuocat donationem gl.i.§.ſeruis l.pen.ſol.matr.57.85
Diuturnitas temporis præſumit ſolennitatem l.vi.§.ſed ſi de acqui.hære.
Diurnum.187.§.quantum.l.Titium de admi. & peri.tuto.
Doctor degradatus uel priuatus doctoratu.nõ poteſt iterum fieri doctor.55.in mar.
Docere indoctũ dẽt doctus.138.52.gloſſ. quos.§.tutores.l.Titium. de admi. & peri. tuto.
Dolorẽ iuſtum exequit maritus. vxorẽ adulterã occidens.l.3.§.1.ad Syllan 611.in tex.
Dolus eſt lata culpa.l is cui.§.dolum.vt in poſſ. leg.no.1616.in tex.
Dolus ꝑſumptus.& lata culpa quomodo differant,1384.80.gl.cautionibus.
Dolus tutoris pupillo non nocet.l.dolus.quãdo ex facto tutoris.211.in tex.
Non ſine dolum eſſe furtum.269.65.gl.quod ſi.l.actione.de tu.
Dolus patris nocet filiæ 49. 37.glo. ipſi.l.Męuia.
Doli particeps infamat.l.2.in fi.ſimul.ven.no. 98.in tex.
Dolo latam culpam comparari.l. impuberib. §.i.de ſuſpe.tuto.220.& 1616.in mar.
Dolo qui cauſam dat,ut alius amoueat,amoue re.fici.in verbo, Amouere.
Dolo qui poſſidere deſſit poſſidere vĩ 629.45 gl.quominus.l.ſi qs pecuniã ſi qs omiſ.cã.te.
Dolum allegans probet.799.82.glo.nec dolo. §.ſpecies.l.omnia.de leg.2.& in mar.
Dolo non comittere qui fraudẽ repellit. 587 60.gl.nec enim.l.ſi pupillus.de acquir. hæreditate.
Dolum vnius alteri neq; nocere. neq; ꝑdeſſe 664.in mar.
Dominam quodammodo facit uxorem ſocietas uitæ.l.i.res amot 66
Dominam eſſe hæreditatem. l. non minus. de hære.inſti.518.in tex.
Domini ſaluti,ſuam ſalutem non anteponere debere ſeruum.l.j.§.eodem autem ſenatuſcõſul. 548.in tex.
Domino ſeruũ operari. 1766.glo.eſſe debet.l. ſunt.da ope.liberis.
Dominum dici,qui partis ſit dominus.710.79 gl.utruſq;.§.ſi duobus cætera,de leg.i.
Dominij cauſam mutari.1344.1.gl. intelligit.
Dominiũ ex ſolo titulo,ſine poſſeſſione, quo modo & quando quæratur. 1533. in mar.gl. poſſeſſionem
Dominium rei legatæ,quando tranſeat in legatarium.751.33.gl. adite hæreditatis.§.cũ ſeruus.de leg.i.
Dominii vicem vſusfructus obtinet. 744.83 gl.aberit.§.fiuidus.l.non quocunq;.de leg.j.
Domini qui.l.prima.§.j.ad ſenatuſc.Sillan. columna.645.
Dominũ ſeruus defendere dẽt ẽt corporis obiectu.l.cum dominus ad ſenatuſ. Silla.660
Domus quid dicatur.l.j.§ permittitur.in prin de libe.agno.77
Domus appellatione contineri qñq; ſubſtãtiã & patrimonium.1079.in mar.§.Domo inſtructa.l.ſi.lege, ſi ita. de inſtructo uel inſtrumen.leg.
Ad domum denunciare ſufficere.l. i.ad prin de lib.agnoſc.77.in tex.
Domui an ortus cedat,ex aditu iudicari. l. prædiis.§ balneas.de leg.iii.971.
Domo legata, etiam ſuppellectilem legatam intelligi.ſi ita teſtamento.§.i.de fun.inſtruct. lega.1079.
Donare poteſt filius cauſa mortis, patre permittente 321.10.glo.nihilo.l.qui in poteſt de teſt.
Donãdum eſſe amicis bene merẽtibus.l. viuus.ſi quid in fraud. pat.1360.
Donatio quæ fit ex neceſsitate, an ſit donatio. 1209.77.glo. liberalis. l. rem legatam. de adimen.leg.
Donationem cauſa mortis,legato eſſe milem. 1358.48.gl.remiſſum.l.quod de ad leg.fal.
Donationem non eſſe, ſed ſolutionẽ,naturalis debiti deductionem. 1490.60.glo. prædia.§ ſi ex.l.ita tamen.ad Trebellia.
Donationem omnium bonorum non valere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

1745.in mar.l.ſi libertus. de iure patro.
Donationem reuocat diuortium. gl.j.§. ſeruis. l.pen.ſolu.mat.col.5785
Donationes tres eſſe,& differre iter ſe.806.32. gl.j.l.legatum.de leg.ij.
Donum,& munus,differre.159.70.&1754.23. glo.iure.l.vt iurisiuran.de op.lib.
Dormitoria cartucha.l. vxori quis. de auro & arg.leg.1149.in tex.
Dos aduentitia.& profectitia.1.73.gl.dotis.l.dotis.ſolu.mat.
Dos eſt,id eſt,actio de dote.4.63.gl.dos.
Dos,intra quod tempus reddenda.gl.dos.l.ſoluto.Solu.mat.3.53
Dos quandoque redditur,conſtante matrimonio.3.68 gl dos.l.ſoluto.ſolu.mat.
Dos à marito paupere, repeti poteſt.l.ſi ꝓſtante.in prin.ſolu.mat.30.in tex.
Dos eſt ſemper priuilegiata, niſi ſequatur aliqd turpe.2.in mar.gl.ſemper.l.dotis.
Dos quãdoque nõ reſtituitur mulieri. 3.57.gl. dos.l.ſoluto.ſolu.mat.
Dos quandoq; ſequeſtratur.l.ſi cum dotẽ.§.ſi vero dotem.ſolu.ma.28.in tex.
Dos variẽ conſtituitur.& repetitur.2. 30.gl ſẽper.l.dotis.ſolu.ma.
Dotis cauſa præcipua eſt.l.j.ſolu. matri.2
Dotis iudiciũ an viro ꝓ expẽſis factis:in re dotali competat.64.37.gl. Alioquin.l. omnino.
Dotis promiſſione,vel legato patris contentã eſſe debere filiam.748.80.gl.contenti
Dotis ſequeſtratio quãdoq; permittit.28.68 gl.ſequeſtrari.§.Si cum dotem.
Dotem amittit mulier adultera, & parapherna lia.3.in mar.
Dotem augere fructum.in verbo,Fructus.
Dotem etiã dici id.quod pater pro filia dedit, quæ monaſterium ſit ingreſſa.1691.in mar.l. j.de col.do.
Dotem prædij,inſtrumentum quandoque vocari.1066.72
Dotem viro,filiis extantibus,quandoq; remanere.1609.47.gl.remanſiſſet.
Dote in recipienda mulieri fauetur.l.ſi cum dotem.§.ſi patri.36.in margine.
Dotare filiam non eſſe officium matris. 1532. 80 gl.datum.l.à filia.ad Treb.
Dotare filias,paternum eſt officium.46.9.glo. conueniri.l.ſi ſocer.ſolu.mat.
Dotantur fẽminæ,ad ſobolem procreandã,& replendam liberis ciuitatem.l.j. ſolu. ma.col. 2.in tex.
Dotatas eſſe mulieres,reipub. intereſt.ibidem.
Dotalis ſundi dominã non eſſe mulierẽ. 1160. 75.gloſ. non poſſit.§. argento l. Quintus.de auro & argen.leg.ſed maritum. 1356.gl.non inueniretur.l.pater.ad leg.falc.in mar.
Dubius per litem,certus per ſeipſum non fit.l. cum quidam.§. fin.de acquiren. hæredi.580. in ſum.
In dubio, vbi aliquis admittitur, cautionem præſtare debere.1600.in marit.
In dubio deberi quod minus eſt.l. idẽ Iulianus. §.ſcio.de leg.j.708.in ſum.
Dubia in re benigniorem interpretationẽ eſſe ſequendam.l. iij.§.j. de iis quæ in teſta. 392.in prin.tex.
Dubia teſtatoris verba poſſe in qualibet teſtamenti parte declarari, ad inquirendam teſtatoris mentem. 1092.in mar.§.Fundum.l.prędia de inſtruct.legato.
In dubiis,non ſemper defuncti cõſuetudini ſtãdum. 1060.67
Dubijs in rebus agendum eſſe, vt res tuto loco ſit bona fide contracta, niſi apertè contra leges ſcriptũ ſit.l.vbi eſt. de rebus dubiis. 1238. in tex.
Dubitabilibus de rebus, legẽ eſſe debere.1724. 8.gl.de ęo.l.quod Labeo.de Carb.edict.
Dubitans,ignorans,& errans,quomodo.differant.324.47.gl.j.l.de ſtatu.de teſta.
Dubitatio,ignorantia,error, & neſcientia quid differant.324.47.gl.j.l.de ſtatu. qui teſta.facere poſſunt.
Ducere vxorem non licet,adulterio pollutam in verbo, Adulterio.
Duellum,an,quãdo,& quomodo indici poſſit 843.in mar.gl.vl.l.cum filius.de leg.ij.
Dulcia quæ ſint.l. fi.§.ſi. de tritico leg. 1065.in textu.
Dulciſſimam eſſe vnicuique patriam. 981.1.gl. ſcripſit.l.qui habebat.de leg.iij.
Duo ſimul agere nõ poſsũt.l.decreto.§.ſi duobus.de admi.tuto.164
Duorum ꝓſenſum,& expreſſionem nominũ, exigi in pactis.1192.65.gl. debitoris.§.ſi liberationis.l.non ſolum.de libera.leg.
Duos iudices vno ſuper ne gotio, quem piẽ habere poſſe.1727.in mar,§.ſi quis.l.j. de ſecundum tabu.
Dupli amiſſionis à pęna. non liberum eſſe debere matrimonium,ſed à pęna damni. 1303. in mar.
Duplica teſtamenta. l. in duplicibus.ad legem Falc.1405.
In duplicibns, hoc eſt, in quo eſt inſtitutio,& pupillaris ſubſtitutio, quæ videntur duo teſtamenta. 1405.65.glo.j.l.in duplicibus.ad legem Falcidiam.
Dupondium.i.xxiij.vnciæ .412.5.gloſ.dupondium.§.vnde.l,item.de hæredi.inſtit.

E

Eceleſia,vicẽ pupilli obtinet.211.38 glo.vlti.l.ſi tutor. quando ex fact. tutoris.
Eceleſiæ Chriſti,qui res tuas nõ cõtulit,illũ impiè facere videri, ſi ipſi damnum inferre, eiuſque ius alienare contendat. 1788 in margine.l.liber.de ope.libert.
Eceleſiæ patronatũ, cum vniuerſitate tranſire in quemlibet. 1761.46. gl. dandam.l. ſi operarum.de ope.liber.
Eceleſiæ relictum videri, quod miniſtris eius, vel ſacerdoti relictum eſt..annua his verbis.§. j.de an leg.999.in tex,
Edere,id eſt, actionem proponere. 208.77.gl. edentis.l.accipientis.de authori.tuto.
Edere nomina.in verbo,Nomina.
Edere patrimoniũ quid.l. in eos.de tu.105.82
Edictalem aliam eſſe bonorum poſſeſſionem, aliam decretalem. 579.2.gl. edictalem.l.cum quidam.de acqui.hæred.
Edictum in genere eſte legem. 1808.32.gl.lex. l,j.vnde cognati.
Edictum,& reſcriptum,differre. 1601.84.gl.cęperit.
Edictum ſucceſſoriũ in agnatis locum non habere.1805.30.gl.agnatus.
Edictum nondum partum, non eſſe hominẽ. in lege Falcidia.ij. ad legem Falcidiam.1346. in text.
Eductare,& alimẽta relinquere,idem,l.ſi.de aliment.legat.1142.in ſum.
Educare debere matrem, infantem minorem triennio.260.85.gloſ.ex tempore.l.ſolet.vbi pupil.educa.debeat.
Effectus.) Qui promittit quod debet,intelligitur cum effectu 39.iul i ſi prior in ſumma.
Egere patrem iniquum eſſe,cum filius in facultibus ſi.l.v. §. & ſi impubes.de lib.agnoſ.85
Eiuſdem nominis, ſi de legato duo contendãt l.ſi duo.1608
Εἰνάτερες dici,duorum fratrũ vxores.l.4.§.duorum.de gradib.affinita.1817
Electio quando ſecum executionem trahit,variatio non permittitur.l. apud Auſidium.de opti.leg.1057
Electio rei legatę cuius ſit.705.53.gl.poſſimus l.legato.de lega.j.
Electi alicuius arbitrium. & æſtimationem ad boni viri arbitrium reduci.894.78.gl.verum. §.ſic fideicommiſſam l.fideic.de leg 3.
Elenchi.1165.in mar.
Eligenda tutior pars.gloſ.tutius. l. ſi pupillorum.de rebus.eorum.308.74
Eligendi vnum ex reis ius tranſit ad hæredem. in verbo,Hæres.
Elogium, id eſt, ſermo, vel verbum teſtamẽti. 47.15.gl.elogium.§.quod vulgo.l. ſi poſthumus.de liber.& poſthu.
Ἔλαι.949.§.lignorum.l.ligni. de lega.iij.
Emancipatio diſſoluit adoptionem. in verbo, Adoptionem.
Emancipationem eſſe iuriſdictionis volũtariæ 1659.in mar.gl.iure.
Emãcipatione,ſuus hęres fieri nõ potuit.l.Gallus.§ quæramus.de libe.& poſth.370. in tex.
Emancipatus an contra tabulas bonorum poſſeſſionem habere poſſit. 1661.in mar.l.cum propter.de lega.præſtan.
Emancipatos,oĩa ꝓferre debere, quæ ipſis in vita patris acquiruntur.gl. conferre. 1680.80
Emancipatum petere contra tabulas. 1680.in mar.gl. emancipatus.§ is quoque.l.j. de collatio.bono.
Ἐμβαστάσαι quid. 304.in mar.
Emblemata.1163.57.glo.emblemata.
Emiſſe videri:qui emi mandauit.1560.26.glo. non teneatur.
Emiſſe olim patres dignitates pro filiis. 1680. 43.glo.dignitatis.§. ſed an.l.j. de col. bonor.
Emolumẽtũ quid,& quomodo:& quibus prę ſtandũ ſit.998. in mar.l.Titia. de annu.leg.
Emolumentum concomitari onus: & ꝓtra.in 1217.61.gl. ademptũ.l.ajumnę. de adi. legat.
Ἐμφανεστάτη quid.501.in mar.
Emptum:& paratum differre.1148.56.gl.neq; empta.l.Quintus.de auro & arg.leg.
Enunciatiua verba:quid inducant.l. Titia cum teſtamento.§.Caius. 803.in ſumma. & cum proponebatur. de lega.ij. 821. in ſumma.& l. Pamphilo. in princ. de le. iij.927. in ſum.& l. Lucius Titius.§. filiã.ad Trebellianum.1561. in ſumma.
Enunciatiua verba:ſufficere ad fideicõmiſſum 821. in mar.l.cum proponebatur.de lega.ij.
Enunciatiua verba:quando inducant exceptionem.l pe.de col.dotis.1694.in ſum.
Enunciatiua verba quando diſpoſitionẽ inducant.l.qui volebãt.de hære. inſti.441.in ſum.
Enunciationibus quibuſdam non ſtari. 1363.6. glo.vlti.l.quod de.ad legem Falc.
Eo amplius:dictio:quid notet.l.libertis.de cõd. & demon.1329.44
Eodem ex facto,quempiã pęnã:& præmiũ cõſequi poſſe 1246. 70.gl. vlt.l.j. de his quibus.
Ἐκφράσεται 184.in mar.
Epiſcopi coadiutor.106.in mar.
Epiſtola vel nuncio recuſationem poſſe fieri. 1458.77.gl. & reſtituere.§. Vtrum.l.apud.ad Trebellianum.
Epiſtolam in præſentia quinq; teſtium fieri debere.838.69.gl.epiſtolam.l.miles. de leg.ij.
Epitimia.l.ſcire.§.j.in fin. de tutori. & curato- 138.44
Ἐρώτησιν 958.in tex.l.ſi,cui.§.lana.de lega.iij.
Error:dubitatio: ignorantia differunt. 324.47. glo.j.l.de ſtatu.qui teſta. facere poſſunt.
Error calculi:non facit conditionem deficere. l.quamuis. de cond. & demon. 1281.in ſum,
Error ius facit.1115.in tex.§.hodie.l ſi.l.ſupellectile.de ſuppelle lega.
Error in corpore: vitiat inſtitutionẽ & legatũ. l.quoties.de hære.inſti.404.in ſum.
Error nominis proprij non vitiat.l. iiij.de lega. j.679.in ſum. in glo. & 917.in ſum.§. Libertis.l.Patronus.de leg.iij.

Errorem

Tabula materiarum Infortiati.

Errorem in adiectiuis,non nocere.680.43.glo. hominum.
Errorẽ in appellatiuo,& in corpore rei ſeu ſubſtantia nocere.679.62.gl.vocabulo.
Errorẽ in nomine ꝓprio. cognomine,& agnomine non vitiare,679.in mar,l.ſi quis. & glo. ſed ſi ead.l.de legat.j.
Errorem regionis nõ nocere.ſi de corpore ꝓſtet. l.nomen.§.patronus.de leg.3.917
Errore facti,ſolutionem factã repeti poſſe.1363.43.gl.legatis.l.ſi ex pluribus.ad legem Falcidiam.
Eſcaria vaſa,ſupellecti cedunt,l.3.1115.in tex. §.vitrea,de ſupelle lega.
Eſculenta.l.3.§.eſculenta.de penu.legat 1110
Eſſe,id eſt,manere.99.71.gl. eſſe.l.ſi patronus. de concubinis.
Eſſe in fundo videntur, quę maiori parte anni ibi fuerunt.le. cum de lanionis. §.Sabinus. de fund.inſtru.1083
Eſſe in fundo videri, quæ ibi ſunt,vt perpetuo ſint.l.quæſitum eſt. §.prædia. de lega. 3. 663. in ſumma.
Eſſe in loco nõ videtur pecunia,quæ illic eſt,vt mutuo detur.l.ſi chorus.§.j.de lega.3.964. in ſumma.
Eſſe non videri in loco, quæ ibi ſunt ad tẽpus. l.ſi fundus.de lega.3.939.in ſum.
Eſſe in loco vnde fugerit,fugientẽ videri.l.huiuſmodi.§.legatum.de leg. prima.749.in ſumma.
Eſſe nõ videri quæ perpetuitatis cauſa vel quaſi,inde amouentur.1171.43.gl.Theſarus.
Eſſe in vrbe cenſeri,quæ extra urbẽ. cuſtodiæ cauſa ſunt.l cuiquæ.Romæ de legatis tertio. 696
Eſſe q cũ aliquo debet,non teneri cum eo,cõtinue morari.l ſi quis ita.de conditioni.& demonſtra.1269.in ſum.
Eſſe quod non cœpit,definere nõ dici.l.Titio. de conditio & demon.1323 in ſum.
Eſſe vbi res perpetuo ſolet,non caſu inſpici debere.l.ſi ita legatum de lega.3.963.in ſum.
Qui non eſt,ſed eſſe ſperat,partẽ facit l.ſi duobus§.j.de lega.j.
Et cum,dictiones cadũt inter diuerſa.l. ſi is qui ducenta.in prin.de rebus dubiis.1230.in ſummario.
Et.cum,dictiones,non differunt.l.Titię textores.§.j.de lega.j 704
Et pro etiam.2.56.gl.& repu.l.j.ſol.matri.
Euenire quod poſſit quandoque inſpici. 717. 81.gl.uend ex & 1228.in marg.
Euentus conditionis non expectatur,quę nihil operatur.l.ſi quis ita de hęre.inſt.417
Euentus rei ſpectandus l.iure noſtro.§.fi.de teſtamen.tute.118.in tex.
Euentum futurũ inſpici.1228.gl.uel ei in mar.
Euidenter,id eſt,cum aliquo dolo.300.6.gl. vl. l.quod ad de magiſtra.conuenien.
Exandire.l.hæredes palam.de teſtamen.328
Exceptio adulterij,replicatione lenocinij tollitur.l.uiro ſol.matr.42.10
Exceptio in ſummarijs cauſis quando admittatur l.3.in prin.ut in poſſeſ. lega.nomi.1612 in ſumma.
Exceptio non admittitur in ſummariis controuerſiis.l.ille a quo §.i.ad Treb.1460.in ſum.
Exceptio oppoſita à tertia perſona cuius intereſt,obſtat. l. Titia.ſoluto matrimonio.40.in ſumma.
Exceptio quandoq; poſt ſententiam opponitur.21.82.glo. inſolidum.l.ex diuerſo ſoluto matrimo.
Exceptionem reo cõpetentem,fideiuſſori. ꝓficere.1600.60.gl.perſona.l. poſtquam. vt leg.nomi.caueatur.
Exceptione reũ ſuccumbere facit, quod actorem in petitione.in verbo,Reum.
Excipere nihil,totum qui dicit.Iulianus.de legatis.3.956 in ſum.
Excipiens in vno, in cæteris regulam firmat. 1077.3.gl.non pōt.§ idem reſpondit.l. quæſitum eſt.de inſtruct.uel inſtrumen.lega.
Excludi beneficium per reatum.633.57.gl.j.§. hoc edictum l.quia autẽ, ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.
Excommunicationis ſnia trahit ad ſe executionẽ.378.73.gl.paſſus eſt.deiniuſto.rupto.
Ex continenti.l.quoties.ſolu.matri.37.30
Excuſari abſentium comites æque atque abſentes.l.adminiſtrantes.de excuſatio.tuto. 257 in tex.
Excuſari a tutelis nõ poſſe libertum.l.libertum de excuſatio.tuto.242
Excuſans ſea tutela,perdit quod ſibi, ſuiſque ea contemplatione relictũ. eſt.l.qui tutelam. de teſtamen.tute.119.in ſumma.
Excuſationis neceſſitatem,qui tutores nõ habeant.l.ſcire.§. qui non iuſte.de excuſationi. tutorum.241.in tex.
Excuſationem.nulli tribuere dignitatem.l.ſpadonẽ in prin.de excu.tut. §. ij. quod intellige de dignitate ſine adminiſtratiõe.343.in text.
Excuſationem præſtare,oneri imparẽ pauper tarẽ l.poſt ſuſceptã.§.paupertas.de excu. tutorum.241.in tex.
Excuſationes tutorum,uel curatorum a tutela non facile recipiendas eſſe.l.ſcire oportet.§. i.de excu.tuto.239.in tex.
Excuſationum dies,quot ſint a tutela.238.40. in caſu.l.xve.de xcuſatio.tuto.
Excuſationum,quæ ſint cõſtituta tempora. l. ſcire.§.i.2.& 3.de excu.tuto.239.in tex.
Excuſationũ tẽporibus neglectis,nõ valet excuſatio.l ſcire.§.i.ij.& iij.de excu.tutorũ ibidem.
Excuſatus a tutela unius,non ob id excuſatur a tutela alterius.l.duobus.de teſtamẽ.tut. 117. in ſumma.
Excuſationem quãdo electio ſecum trahit,variatio non permittitur.in verbo,electio.
Executores teſtamentorum, ſeu cõmiſſarios non habere actiones contra hæredes, cũ ſint vt miniſtri.1557.85.gl.non poſſe.
Executrix poteſt eſſe mulier.l.à filio. de alimẽ. legatis.1132.in ſumma.
Exemplum principis ſequẽdum eſſe.1459.83. gl.vlt.l.apud Iulianum.ad Trebel.
Exempla nõ probant.596.29.gl.tutores.l.chirographis.
Exemplar ſi deficit,& exemplandum.l.in teſtamento quidam.de cõditio.& demon.1278. in ſumma.
Exequi,id eſt,perficere quod alius cępit. l.ſi tutor.de adminiſtratio.tuto.1999.46
Exercere,id eſt exercitorem facere. 197.in tex. legis,qui negotia.
Exercere,id eſt cont eſtari.256.56.gl.exercere. l,Titius.de excuſationi, tutorum.
Exercitus vnde lege,prima de milita teſtamento.532.in tex.
Exhæredari.aut hæredem fieri facto alterius, neminem poſſe.in verbo,Facto alterius.
Exhæredatio quare magis in fœmina,quam in maſculo dicatur.1647.in margine gloſ. non habent.
Exhæredatio ut valeat, quinq; requiri.339.62
Exhæredationem conditionalẽ nõ valere.335 40.ultim.verſi.
Exhæredatiõem à re certa nõ valere.1495.66 gl.ex certis.l.ſi quis.ad ſena.Trebel.
Exhæredationem,niſi adita hæreditate nõ valere.344.45.gl.exhæredatus.
Exhæredationem pure fieri debere.l.& ſi peccerit.de libe.& poſthu.335.in tex.
Exhæredatiões ſunt odioſæ.335.in tex gl.omnil.ſi quis.
Exhæredatus licet iuſte fuerit filius, nepotẽ tamen poſſe venire contra teſtamentum auf. l.3.§.ſi emancipatus.de bono.poſ.contra tabulas.1643.
Exibere.id eſt,nutrire.l in inſulã.44. in text §. vituras.ſol.mat.& 84.19. glo. exhibeantur.l.ſi quis de liberis agnoſcendis.
Exigere,id eſt,ab inuito extorquere.896.63.gl. exegerat.
Exigere a ſe quandoque quis debet.209.39.gl. liberetur.
Exigitur quandoque extra iudicium. 146. 22 gl.exigere.
Exiſtimatio,id eſt,bona fama.90.33.glo. exiſtimationem.& 519.50.gl.exiſtimationem.l.filius.de condi.inſtitu.
Exiſtimationem non lædendam.l.filius qui.de conditio.inſti.519.in tex.
Expedire negotia cõmiſſa ſegnius,plures.1465.gl.facilius §.quamuis.l.ſi plures. de adminiſt.tutor.
Expenſæ factæ circa perſonam tutoris, qñ imputentur pupillo.l.a tutoribus.§. fina.de adminiſtratio.tuto.170.in tex.
Expenſæ nondum factæ,ſed fiendæ non poſſunt taxari.63.in marg.gl. vlti.l.utilium.
Expenſarum appellatione,rei precium nõ cõtineri.l.quibus diebus.§. i. de conditio. & demon. 1278.in ſumma.
Expenſarum finem,non habere prodigum.l.j. de cura.fu.& prodi.da.312.
ab expenſis excuſatur,ſi ſit iuſta cauſa litigãdi. 861.in marg.§.etiam.l.qui ſolidum.de leg. 2.
Expenſum facere 199,l.cum hæreditas.in tex.
Expẽſum ſuę facilitatis ferre debere,quiminus idoneos fideiuſſores accipit. l. ſi is a quo in ii: vt in poſ.leg.nomi.&c. 1613.in tex.
Experitur ſe defendens.170.82.gl.i.l.inter.
Experiri ſine actione nemo poteſt.174.67.
Expilare ſubſtantiam.216.§.nunc uideamus.
Exponens partum publicis locis,miſericordię cauſa uel prefocans,aut abiiciens aut alimenta denegans,eũ necare uidetur.l. necare deiiber.agnoſc.82.in tex.
Expreſſio eorum quæ tacitè inſunt,qd operetur.l.ſi ita legatũ.§.i de leg i.729.in ſumma.
Expreſſio eorum quæ tacitè inſunt,nihil operat.l.Cornelius.de hære.inſti 444.in ſumma.
Expreſſum quid,& an & quomodo differat ab euidenti.675.in marg.
Expreſſum facit ceſſare tacitum.l.cum ex filio § filio de vulg.493.in ſumma.
Expreſſum ſi differatur,tacitum non differtur l.quæro.§.fi.de teſtamen.tute.121
Expreſſo uitiato,nõ vitiatũ tacitum.l.ſi fideiuſſor.de leg.i.720 in ſum.
Expreſſo quandoque ualidius tacitum eſſe.720 81.gloſſ.non poterit.§.Iulianus.l.ſi cui.de le.j.
Expreſſa nocere.l ſi quis Sempronii.ibi,quędam enim.de hære.inſtit.443.in tex.
Expreſſa quandoque prodeſſe,quandoq; nocere.1295.81.gloſ. dictum.l.nonunquam.de conditio.& demon.
Extare alicubi uideri conditionem,quę tamen non extet.423.15 gloſ.ſcriptero.l. ſi quis. de hæredib inſtituen.
Exteriora indicant interiora. 135.55.gl.ex ſermo.
Extingui pronunciatum,per appellationẽ.323 77.gl.appellauerit.
Extingui quo caſu quid debet, eo incipi nõ,debet.l.v.de uſufru.lega.1008
Extra ordinem: id eſt: officio iudicis.143.37. gl.extra ordinem.l.gerere de adminiſtratio.
Extra urbem,cuſtodiæ cauſa quæ ſunt,in vrbe eſſe cenſeri l.cui quę Romæ.de leg.iii.666
Extraordinarium auxilium non impeditur per ordinarium l. ſi minoris. in ſum de adminiſtrat.162
Extraordinaria nõ cõplecti gũrale dictũ.l.Sæpio.§.i.de ann.leg.991.in ſum.
Extraneos appellatione nõ ſum ẽt cõtineri gl. agant.§.Lucius.l.4. de alim.lega.1324.69

Facere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

FAcere videri, qui patitur prohibere potest, 1741.8.gl. libera.l.adigere de iura patrona.
Faciendum quod proxime sit habeti factum.l.penu 1 m.de mili. testamen.555
Facies pristina, id est forma.l.sine hærede.§. in rei posito de admini.tuto.168
Facies patrimonij eadē.194.l.Tres.§.quod autem.de admini tuto.
Faciles multos esse ad iurandū.i.quæ sub cōditione condi.instit.514.versi.cum enim.
Faciliatis suæ expensum ferre debet, q minus idoneos fideiussores accipit.l.si is à quo.§. si semel.in fin.vt in possess.leg.&c.1613
Facili conditioni, possibili & honestæ cogi hęredem parere, inhonestā, & difficilē remitti ei.l.facta.§.si sub odit ad Trebel.1536.in sum.
Factum argentum.l. Quintus Mutius.ii.§.fi.de auro & argen.leg.1161
Facto argento, uel auro legato, non contineri quod fractum, vel collisum sit.1160.§.cū aurum.l.Quintus.de auro & ar.legat.
Factum dici, quod fieri nō possit. 1269. 76.gl. videtur.l.Mutianæ.de condi.& demon.
Factum haberi quod proximè faciendum sit.l. penuiti.de mili.testa.555.in summa.
Factum in cautum, pro non facto l.j.§.de his quo in testa.de le.389
Factum nouum, nouum habere consilium *nuvve Thait.nuvve rai*.89.83.gl.apponat l.tē poribus.de uentre.inspicien.
Factum non videri, quod non legitime factū est.1592.52.gl. vitim.l.quod pupillæ.ut in.no mi.cauea.
Haberi quid pro facto, quo ad præiudiciū, phibentis.665.16.gl.fisco.l. qui dum. Si quis aliquem testa.prohi.
Factum legitime, reuocari non debere.1799.in marg.l.si patronus.si quid in fraudem patr.
Factum non dici, quod formam non habet.l.si is qui.§.quædam.ad leg.Fal.1407.in tex.
Factum tenet, quod fieri non dēt.104.21.glossdationem.§.sub conditione.l.muto de tut. & 308.83.gl.magis.§.si prætor.l.si pupillorū. de rebus eorum
Factum ignoranti.tempus nō cedere, sed ignoranti ius.1831.30.gl. vitil. vtile.quis ordo in bono.possessione.ir.net.
Facti atrocitate non solum remoueri tutorē, sed ēt puniri.l.j.§.si quis in pe.tut.214
Facti varietatem.non iuris dubitationem inducere adueribum:forte.136.33.gl.forte.l.in substitutione.de vulg.pupil.substitu.
Facti errore factā solutionē repeti posse.1363 41.gl.l.l.si ex plurib.ad l.Falci.
Pro facto haberi quod casu impeditū fit.725 57.gl.per te.§.sed & si.l. Turpia.de leg.j.
Facto de alieno iurare esse iniquum l.Marcellus §.quiterm.rerum amor.70
Facto alterius aliquem non exhæredari.aut hæredem fieri l.paterfamilias. de hæredib. instituen.428.in summa.
Facto ex eodem, pœnam quēpiam, & præmiū consequi posse.1246.60.gl.ultim.l.j. de his quibus ut indignis.
Facultates cuiusuis considerādas.l.de bonis matri.§ qui pupillo, de Carboniano edicto.1721
Plus in aliquem impensum esse, quam in facultatibus sit.l.quid ergo.de cōtra.& utili actio.tutel.280.
Facultates postea quam auctæ fuerint, paupertatis cessare priuilegium.l.non tri §.eos qui.de excu.tuto.249.in summa.
Facultates si habet filius iniquum est patre eius egere.l.v.§.& si impubes.de lib agnos.885
Facultatum pro modo studiorum impensas īpendendas.l.de bonis.§.qui pupillo de carb. edi.in tex.1721
Facultatū p modo faciendos sumptis.267.57.
glossf.pro modo.lege, officio.ubi pupillos educari.
Facultatum pro modo præstanda alimenta.l.v §.solent.de libe.agno.36
Facultatibus labi.156.§.quod si.l.quoties.de administratio.tuto.
Facultatibus cum labitur nomen alicuius, desinit esse idoneum l.cum post.de adm.tut. 180
In facultatibus esse.l.v.§.si impubes.& §.sequē. de lib.& agnoscen.85
Falcidia lex quo tēpore lata sit, & a quo 1332. in marg.tit.ad leg.Falci.
Falcidia quando dicatur cessare. 1449. in mar. gl.alij.§.quod autem.l.Marcellus.
Falcidiam legatarium non detrahere gl. minutū §.a liberto.l.liberto.de annis leg.1001. 19
Falcidiam locum habere, licet testamētum nō valeat.1365.7.gl.hæres l.filiusfami.ad legē Falcidiam.
Falcidiam non hīre locum, nisi ex testamento 560.40 in casu.l. qui duos de uulgari & pupillari substitutione.
Falcidiam in multis casibus cessare.1355.2.glo. voluntas.l.si debitor.ad leg.Falci.
Falcidiam non extrancus deducit.498.55.glo. non idem §.cohæres.l.cohæredi.de uul.sub.
Falsa demonstratio non uitiat l. his uerbis.§. vlt.de hę.instit.432.in sum.
Falsam demonstrationem non vitiare legatum l.his uerbis §.pater de leg.3.982.in sum.
Falsam causam uitiare testamentum.l.ultim.de hę.instit.456.in summa.
Falsum rumorem non solere obesse.l.vit.de hęred.instit.456.
Falsum nō videri, quod veritatis primordio adiuuetur.l.cum filius §.Hæres meus, de lega. ij. 841.in summa.
Falsi testamenti prætextu sententia lata, an sit nulla.240.73.gl.ut & si. §. consequens.l.scire. excusatio tutor.
Familiæ appellatione, qui contineantur.l.is qui de lega.3.974
Familiæ nomen, psonas, & hæreditatem complecti.856.in mar.§.cum inter.l.cum pater.de legatis.2.
Familiam ubi quis habet, ibi morari dicitur. l. vxori de legat.3.912
Filium non de matris, sed de patris esse familia. 646.73.gl.non habetur, §.de matris.l.cum alter, de Iena.Sillanano.
Familiarum dignitatem saluam esse publice interest.l.i.§.sed & si.ver.publice.de uētre inspici.93.in tex.
Fari non recte dicitur quis ante septēnium.l.i. §.2.de admin.& peri.tuto.143.in tex.
Feri inspicit puer septimo anno, 93.6.gl.fari.§. is autem.l.i.de uentre.inspiciē.
Fatalia quando currant, & quando non.1067 in mar.
Fati infœlicitas excusat.l.fin.in fin.de administ. tuto.in tex.201
Fato conditiones impleri non sufficit.1266.in mar.l.conditionum.de condi.& demon.
Fauere magis nos patrui nasciturō, quam nato. gl.ult.l.i.de carb.edict.1713.27.
Fauor nuptiarum magnus in verbo, Nuptiarū
Fauorem libertatis nuptiarum fauori præferri l.Titio.§.i.de condi.& demon.1324.
Fauore religionis intellegi, quod maius sit.l.Titia §.Seia.de auro & argen.legat.1170. in summa.
Fauorabilior persona, quā causa in uerbo, Persona.l.ex plurib.de admin.tu.1805
Festinatio & tardatas nimia puniuntur.l. tutor j.§.i.de administra.& periculo tu.151.in tex.
Festinatio præceps:& moratoria cunctatio plerisque nocet.l.tutor.i.in fin. de administra. & periculo tutorum.151
Festina lente.l.tutor.i.in fin, de administratio. peri.tu.Grecæ: *σπεῦδε βραδέως* mitgemach.151
Feriato die tutor dari potest.l.ne mandante. §. fi.de tu.& cura.134
Ferula, vel habena cædi.l.i.§.īpubeti.ad, fil.649
Fibule.1158.10.fibulæ.l.Argumento.
Fictioni veritatē prętalere.360.63.gl.imagine. l.filio.& 362.53.gl.excludatur.§.si eius.l.Gallus.de lib.& posthu.
Fides in legum fraudem.an accommodanda.l. ex facto.§.fi.de vulg.substit.504
Fides ubi non sit, ibi iustitiam sibi locum inuenire non posse.241.in marg.
Fidei nota.l.si tutor.de suspectis tutorib.222.in tex.
Fideicommissarius loco hīdis.644.61.glossf.hīditatem.§.institutus.l.si seruum.Si quis omissa caus.
Fideicommissario hīdis negligētiam nocere. l.si hæres.§.fi.ad Terb. 1550.in sum.
Fideicommissarium, non posse deducere quartam.1445.82.gl.permittitur.§ denique.
Fideicommissum non perire morte fidecōmissarij.1408.in margi.§.idem.Mætianus.
Fideicommissum, & in codicillis, sine mentione prioris testamēti fieri posse. 849.in marg. §.fidei.l.cum pater.de leg.2.
Fideicōmissum per uerbā, dono.fieri.638.80 gl.remunerat.l.miles, de leg.2.
Fide.commissum vniuersale, quomodo æstimetur.in margi.1564
Fideicōmissa, & legata conueniri, & differre.in uerbo, Legata.
Fideicōmissā nuda voluntate infirmari.902.85 gl. fideicōmissā.l.si iure.de leg.3
Fideicommissā, & legata non contineri appellatione hīditatis. l. si Titius.de leg. 3.9 75 in sum.
In fideicommissis præcipue spectandam testatoris uoluntatē.898.86.gl.fideicommissum. §.item si quis l.fideicommissā.de leg.3.
Fideicommitto, uel lego, nul am hodie inter se differentiam admittere.in verbo, Lego.
Fideiussoris instar hīre, tutores idoneos affirmantem l.4 §.fideiussores.de fideiussor tuto. 394
Fideiussori proficere exceptionem reo competentem in uerbo.Exceptionem.
Fideiussores, qui minus idoneos accepit ferre, dēt suæ facilitatis expensum l. si id a quo in fi. in tex. ut in post legat.1613.
Fiduciarius hæres, quis dicatur.1509 in mar.gl. fiduciarium l.Seius ad senatusconsul.Trebellianum.
Fieri, & dari, oppositas esse species in verbo.12 93.in marg.gl.2.l in facto de cōd. & demōst.
Fieri, non dicitur, quod turpiter fit. 1157. 84 gl.quibus.§.muliebria.l.uestis. de auro & arg. lega.
Spectandum esse quare aliquid fiat.1208.69.gl. interuestit.
Fieri quod possit dici factum.1269.76.gl. uidetur.l.Mutianę.de condi.& demon.
Fieri non videtur quod male.fit. 297.56 gl. p desse.§.sciendum.l.in ordinem de magistratibus conueniendis.
Fieri tibi debent quæ aliis feceris ergo alteri ne feceris.quæ tibi fieri nolis in uerbo. Alis.
Filia patri, sic vxor marito furtum an committit.l.i.res amot & l.nihil eod.tit.66
Filia quæ monasterium est ingressa, id dotem. etiam dici, quod pro ea pater dedit.in uerbo. Dotem etiam.
Filiæ nocet patris dolus.in uerbo, Patris.
Filias dotare paternum est officium.glo.conueniri l.si socer.soluto.matrimo.46.8
Filiatio qualiter probatur.80.in marg.
Filiatio nō potest plene probari lege. Lucius. de cōditioni & demonstrationi.1317.in summario.
Filius, an possit patri esse testis in testamento. 326.58.gl. diximus.§. quæcunque.l. qui testamento
mento qui test.face.pos.
Filius non potest esse author.in rem patris leg. quod dicimus.§.fin.de autho.tu.205
Filius donat causa mortis, patre pmittente.321. 10.gl.nihilo.l.qui in potestate qui testamenta facere possunt.
Filius potest esse curator patris. l. his qui.de tu. & cura.135.in tex.& l.ij.de cura.furio.312
Filius patrem inopem alere debet.l.v.§.& si impubes.de libe.agnoscen.85
Filius iuste licet sit exhæredatus:nepotem contra testamentū aui venire posse.l. 3.§.si emancipatus.de bono posset.cōtra tabula. .643.in summa.
Filius quando extenditur ad nepotes.l.vxorem §.concubinæ.de leg.3.933
Filius, quandoque corrigit patrem. 135.22.gl. dandam.l.his qui.de tu.& cura.
Filij appellatione, etiam naturalis continetur. 530.76.glo.continetur.l.qui filium.de iure de liberan.
Filij nomine omnes filios contineri, etiam naturales, itē mares & fęminæ nati & nasciturl. si quis ita de test.tutel.114.& si quis glo.posthumus.110.35.de test.tutel.& gl.continetur. l.qui filium.de iure de lib.530.76.l.Lucius Titius.§.fi.de liga.2.877.Et an nepos contineatur.l.quod si.& ibi not.in marg.de testa.tutel. 110.& gl.credūtur.l.sed & milites.de excusatu to.233.2
Filij fauore annum cęptum, pro completo haberi.l.qui filium §.i.ad Treb.
Filij scientiam, patri nocere aliquādo. 1832.74. gl.certior.
Filij vel nepotis emancipati præteritione, testamentum non rumpitur.l. certum est.§. filia. de iniust.rup.testamen.381.in summa.
Filij testamentum, patrem irritū facere. 1384. fin.4.gl.viuo.l.post numorum. de iniusto testamento.
Filio & liberto patris, & patroni personam sanctam esse debere.l.liberto.de abseq.ē liberis & liber.1751
Filio grande præiudicium afferre patris confessionem.l.i.§.Iuliam.de libe.agnos.
Filio non præiudicare dictum, vel ignorantiam patris aut matris.in verbo.Patris vel.
Filio præterito, non petente scriptos hæredes in secundo remanere.1654.1.gl. filius.§ si pri us.l.si duobus.de contra tabul.
Filium adoptiuum, remanere in potestate pris naturalis, nisi adoptetur ab auo.in verbo, Adoptinum.
Filium de patris, & non de matris esse familia. 146 72.gl.non habetur.§.de matris.l.cum alter.de senatusconsul.Sylla.
Filium de restituendo rogatum, duas quartas detrahere posse.1393.55.gl.vltima.l.quoties. ad leg.Falcid.
Filium excludere patronum.1795.63.gl.legare §.quod autem.l.si quid.si quid in fraud.
Filium matri curatorem eē posse.l.4.de curato. furio.& prodi.313
Filium naturalē pro legitimo succedere. 285. 53.gl.placuit.§.volo.l.cum pater.leg.2.
Filium ob patris defectum corporis uel mētis quædam facere posse.593.40.gl.manumittere.l.cum hæres.de acqui.hæredi.
Filium plus pater diligit, quam patrē filius, 336 63.gl.diximus.§.quæcunque qui testamen. facere possunt.
Filium quam patrem diutius vixisse præsumendum.l.cum pubere.de rebus dub.1238
Filium patre non habere amicum meliorē.429 65.gl.institueret.l.cum quidam.de hæredi.instituen.
Filij parentibus vt succedant.id in votis eorum esse.l.Iulianus.si quis omissi causa.642.77
Filiis olim dignitates emisse patres. 1630.gl.43 dignitatis.
Filiis nocere delictū patris in verbo, Delictum.
Filios non debere thesaurizare parentibus, sed parentes filiis.1844.in margi.§.liberi.l.sine ad Tertyl.
Filiusfami.patrem adire an cogere potest.l. ille a quo.§.si quis in fi.ad Trebel.1462
Fingere furorem, non professe ad munera ciuilia detrectanda.l.ob seruare.313
Finiri non statim causam, finito legato. 1140.in marg.§.Titia.lege, Stichus.de alimen.leg.
Fines plebatus vel plebium, vel curiarum non probari peremptionis instrumenta. 970. 87. gl.emptionis.§.Titio.l.Pædiis.de leg.3.
Fiscus & respu.quomodo differāt.1598.ī mar.
Fisco applicari, quod indigno aufertur.1256.li. 63 gl.ad fiscum.l.Claudius.de his quibus vt indignis.
Fisco obligantur omnia bona cum eo contrahentis.no.in l.vel cum de confir.tuto. 125 63
Fiscum capere, in obsidatu quæsita. 822.70 gl. j.l.obsides.qui testa.face.possunt.
Fiscum semper esse diuitem & soluendo ideo non satisdare.l.i.§.ad fiscum. vt leg. nomi. caueatur.1598.& in mar.
Fęmina tutrix esse non potest.l.fi.de tutel.108. in tex.
Fœminam viro citius sagaciorem esse.320.52 gl.completum.l.qua ætate.qui testamenta facere possunt.
Fęminarum arma, lachrymas esse.l.j.§.potuisse ad senatusconsul.Sylla.648.in tex.
Fœminas pupillariter non substituere. 487.74
Fœmininum non concipit masculinum. 114. 55.gl.filiis.l.si quis.de testa.tutel.
Fętus pecorum, & partus ancillarum in fructu, vel reditu non esse in verbo, Partus.
Fœrma, id constitutio.166.86 glo. forma.l.diui.de admini.tuto.
Formam quod non habet, non dici factum.le. si is qui.§ quædam ad leg.Falc. 1407 .in text.
Formula causarum, & litium cognoscendarum.l.penulti.de iis quæ in test. delem. 292.in tex.
Fornicator. 1079 3.gl.& fornicator.l. continetur.de instructo. & instrumen.leg.
Fornicatione contrahitur affinitas. 99.66.glos. penul.l.concubinatu.
Forte aduerbium, varietatem facti, non iuris dubitationem inducit.436. 23. gl. forte.l.in substitutione.de vulg.substitu.
Fortuito casu vxor viri, & contra particeps esse debet.in verbo, Maritus.
Factum collisum, vel infectum argentum & aurum non contineri appellatione facti. 1560. §.cum aurum.l.quintus de aur.& arg.lega.
Frater a fratre alendus est.84. 59. gl.iuste.l.si qs. & 263.36.gl.hoc aliter.l.qui filium. vbi pupil. educa. debeat.
Fratris appellatione, etiam sororem contineri. 973.50.glo.pertinere.§.quidam l.Lucius. de de leg.3.& 1568.80.gl.fratribus.ad Trebel.
Fratris nomine, amicum censendum. in verbo Amicum.
Fratris factum fratri non nocere.l.2.si quis aliquem testari prohi 665.
Fratres.id est.consanguinei.l.2.in princi.de suis de legi.hære.1835
Fratrum appellatione.etiam sorores continentur.le. Lucius.§.quæsitum. de legat. 3.973.in summa.
Fratrum duorum vxores *γνάτας* dicunt.l.3. §.duorum.de gradi.1817.in tex.
Fraternitatē adoptionē quæsita. eousq; impedire nuptias donec adoptio maserit. 1835.in marg.§.non solum.l.i.de suis & legi. hæredi.
Fraudare. { Durius cum eo agi qui legem fraudat, quam qui hominem.1745. 2.gl. in fraudē l.si libertus.
Fraudandæ legis, causa conditio adiecta, p non adiecta.habetur.l.Scius.ad l.Falc.1372.in sum ma.
Fraudandos non esse creditores l.si is qui solus do de hæredib.instituen.437.in tex.
Fraudis participē cōueniri, licet lucri particeps non sit col.629.3.gl.conueniri.§.quanquam. l.si quis si quis omnia causa testamenti.
Fraudis suspicionem omnem tollere testatoris voluntatem.1096.in marg.
Fraudem & dolum nemini patrocinari debere 1895.in mar.l.i.si quid in fraudem patro.
Fraudem facit præsumi, persona interposita.ja l.pupillus.§.item de autho.tut.204.in tex.
Fraudem in patroni quicquid gestum sit, reuocari.l.i.§.omne autem, si quid in fraudem patron.1795.in tex.
Fraudem in legis factam alienationem, de iure non valere:in fraudem hominis ualere, sed re scindi.l.si libertus.de iur pa. 1744. in sum.
Fraudem legibus nō faciendam.l.si quis sub.de condi.instr.513.in tex.
In fraudem legum, an fides sit accommodanda lex facto.§.fi.de vulg.subst.504
Fraudem qui repellit, dolum non committere 587.60.gl.nec enim.l.si pupillus.de acquiren. hæredi.
Frons.) Qua fronte &c. l. si plures.in fin.de admini.turo.1772.58
Fructus an in quartam imputari debeant. 1367 39.gl.accepto.§.fructus.l.quod de bonis, ad legem Falci.
Fructus augendo dotem.l.si marito.§.si fundū. solu.mat.19.in summa.
Fructus deficiēs in uno anno, suppletur in fructibus sequentium. l. legatum ita.§.j.de ann. legat.996.
Fructus est vnus totus anni.l.si fundus.§.quod in solu.mat.
Fructus pendentes, dicuntur pars, rei & eam reddunt pretiosiorem:secus in parti existente in ventre.l.in lege Falcidia.ij. ad leg. Falcid. 1346.
Fructus non fatos tempore mortis in Falcidia non computari.1362.15.gl.fructus.§.fructus l.quod de bonis ad leg.Falci.
Fructus, post dilatiōem in fideicommissi fauorem adiectam perceptos, venire in restitutionem.l.Lucius Titius.§. hæredem fidei. ad Trebel.1563.in sum
Fructus stantes.in verbo.Stantes.
Fructus sunt qui deducta impensa superfunt.l. fructus.sol.matri.8
Fructus quando computentur in quartā.2362. 39.glossf.accepto.§.fructus.l.quod de. ad lega. Falcidiam.
Fructum bonum, arborem malam facere non posse.564.52.gl.non poterit.*bis* qui.de acqui quiren.hæredita.
Fructu vel reditu non contineri ancillarum partus, & fętus pecorum l. deducta §.hæreditatē ad Trebel.1526.in sum.
Frumentum quo tempore quis vendere cogatur pretio etiam paruo, non iusto. 1398. in mar.gl.secundis.§.nonnullam.l. pretia ad legē Falcidiam.
Frumentarij mensores ius habeat excusationis l.mensores.de excu.tuto.249
Frustrationem nocere non debere indefensis l.is cui.§ cessatum.vt in posset.leg.nomi.1613 in tex.
Fuga fugientem condemnat.221.21.gl.sententia §.prætera.lege, impuberibus. de suspect. tut.
Fugiens dicitur esse in loco, unde fugit.l.seruus qui de leg.3.965.
Fugiētem videri esse in loco, vnde fugerit.l.huiusmodi.§.legatum.de leg.i.749.in summa.& l.seruus qui de leg.3.965
Fugitiuus seruus legatus cuius sumptibus quæri debet glo.exigatur. l. cum seruus.de legat. j. 706.60

Functioni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

Functionibus speciebus locum non esse. 1143. 6 2.§.cui certum.l.j de auro & argen.legat.
Fundi dotalis mulierem dominā non esse 116. 76.gl.non possit.l.Quintus.
Fundi pars dicitur fundus. l. plane vbi. §. sed si quis.de leg.j.703.in summa.
Fundum non respicere æs alienum. 1465.41. gl.in notionem.§.inde.l.cogi.ad Treb.
Fundum pupillo pignoratum tutores vendere posse. l.magis puto.§. si pupillo. de rebus eorum.305.in tex.
Fundū sicut est, legare. perinde est ac si fundū instructum leges.l. prædia. §. ita legatum. de fun.instru.1091.in summa.
Fundo instructo legato, cōtineri suppellectilē, & multa alia in legato. 1007.37.in casu.§.si qs fundum.l.quæsitum est.de instru.lega.
Funeris impensam, & monumēti differre. 1341.87.gl.co nomine § de impensa.l j.ad l.Fal.
Funeri impensam necessariā nō detrahi.1403. in marg.l.in quantitate.in fin.ad l. Falc.
Furiosus non est, qui proiicit lapides ad sui, defensionem.28.in mar.
Furiosus habetur pro consentiente, quādo nō requiritur verus consensus.l.2.§.fin.& not.in marg.solu.matri 5
Furiosus habetur, p absente.& nō cōsentente. l.2.§. furiosus.de iur.codi.667.in summa
Furiosus si frangat testamentum ante furorem factum, non rumpitur ipsum testamentum.l. vlti.de instit. rupt. 383. in tex.
Furor superueniens iurisdictionem non tollit l.nec mandante.§ i.de tut.curatorib.& 134.in summa.
Furorem fingere non prodesse, ad munera ciuilia detrectanda.l obseruare.de cur.fu.& prodigi.313.
Furore superueniente, iussum reuocari. l.q seruum.de acqui.hæred.590 in suma.
Furore factū, impunitatem parit.l.fi.in fin.de administr.tutor.200. in tex.
Furore non dissolu.i patriam potestatem. 593. 32.gl.potestate.l.cū hæres.de acqui.hæred.
Furore satis punitur.quis.l.fi. in fi.de administ. tato.201.7
Furtum vnde est.91.78.gl.aptiores.
Furtum sine dolo non esse.269.65.gl.quod si fruandi.
Furtum marito an committat vxor vide. l.j.& nihil.§.vxor.in text.rerum amotarum.71
Furtum quod est legari posse.l.quod in rerum. de leg.i.693.in summa.
Futurū inspici euentum.1228.in marg. gl. vel ci.l.si fuerit.de reb.dubiis.
Futurum in præsenti intelligi. 1150.70.gl.futura.l filiam.de euro.& argen.legat.
Ad futurum quemadmodum extendatur præteritum.l.vxori §.i.de legat.3.913.in sum.
Futuri temporis verbum, etiam præterita comprehendere.676.in summa.glo.vlt.l.Plotiana de iuri codi.
Futuri temporis verbo iunctam dictionē. quisquis conditionem facere.1486.in marg. glo. quisquis.§.qui suspectam.l.ita ad Trebel.
In futuro, & præterito verbum repertum, in vltima voluntate referri ad futurum l. solemus 1270.& l. si ita legatum. de adult. & cōd.& demonst.1302.
Futuros casus non præstandos.l.i.§.fi præses. de magi.con.297

G

Galliæ lapides quidam renascuntur.leg. diuortio. §.si vxor.solu.matri. 15. in tex.
Gaudere multas vxores, morte maritorum, 1329.64 gl.quia morte.§ socrus.l.pater.de conditi.& demon.
Generatio quid operetur, & quos habeat effectus.438.73.gl.duobus.§. Titius.liber homo. de hærdi.insti.
Geminat duas singularitates vna pluralitas. l. qui concubinam.§.si Stichus.de leg.3.909.in summa.
Gemmæ, lapilli margaritæ quid differant. 1155 in tex.§.gemmæ autem.l.& si non.de auro.& argent.lega.
Gemmas etiam auro, & argēto legato cedere §.perueniamus 1155.
Generum, & socerum, & socrum, & nurum ex solis sponsalibus appellationem acquirere l. Seruius.de gradi.affi.1818.in tex.
Generandi natura magis spectanda quam temporalevitium.l.si quis posthumos. de libe.& posthum.339.
A generandi facultate abdicatur homo, ppter valetudinem, l.si quis posthumos. de liber.& posthum.340
Generale dictum extraordinaria non complecti.l.Scio.§.i.de ann.leg. 991.in summa.
Generale dictum generaliter intelligi. 1662. in marg.gl.in infinitum.§.generaliter.j. de lega. præstan.
Generalia verba accessorie apposita suo principali restringuntur.l.prædiis in princ de leg.3. 969 in summa.
Genus.) Quod operatur genus quo ad speciē, id species quoad indiuiduū. l. si chorus.de le. 3.954.in summa.
Genus perire non poste.1375.in marg.gl. pficient.§.diligenter.l.in ratione.ad leg.Fal.
Genus præcedens non restringit specierum numeratio.l. pediculis §.Labeo.de auro & argē. leg.1165.in summa.
Generis nomen quandoque speciei imponitur gl.aiind.l.ligni.de leg.3.948.55
Generis debitorem, reobiata peremptā, liberari.l.huiusmodi §.2 de leg j.747.in sum.
Generi per speciem derogari.450.73.glo.post decimum.l.si ita.de vulgari substit.& l.vxorē. §.fœlicissimo.in summa.de leg.3.932
Generi per speciem in aliam translatam derogatur.l.seruo.de pecu.leg.1101.in summa.
Generi quādoq; p speciem nō derogari.l.Titia §.qui Marco de annu.legat.998.& gl. viri boni.l.verba.de alimen.leg.1123.5
In genere promissionem, mediocritatem respicere.1162.in margin.l.qui lancem. de auro & argento legat.
Gerere pro hærede quid.l gerit.de acquiren.hereditate.615.in tex.
Germinales arbores.14.14 gl.germinales.
Gessisse dicitur, qui modicum attigit per se, vel alium.l.ita.§.i.de admini.& pericul.tuto. 147. in summa.
Gestus commissus, id est gestio, administratio. l.vulgo.de admini.tuto.162.
Grauari in bonis proprijs non posse institutū. 495.50.gl.tenebuntur.§.quod si.l. cohæredi. de vulg.substi.
Grauari quempiam tantum.quantum honeret l.filius.§.j.de leg.j.& 836.80.gl.offerat.l. imperator.
Grauari posse collegium. ad restituendam vni de collegio hæreditatem.l.i §. si autem collegium.ad Trebel.1447
Grauari aliquos posse de bonis inuicem cōmutandis.l.Lucius Titius intestatus. in princ. ad Trebellianum.1556
Grauandum onere duplici neminem. 1049.61. duplici.l.qui dote prælegata.
Gratuitō vxorem esse.l.qui graui.de iure codicillo.672.in tex.
Gradus dicti ad similitudinem scalarum. l. iure cōsultus.§ gradus.de gradi.affini.1819.in tex.
Gradus eiusdem si plures sint, per capita succedunt.l.2.§.hereditas.de suis & legitimis hæredibus.1835
Inter gradus.l.3.§.posthumos.de iniusto rupto 373.in tex.
Gradum, quo filius a patre est præteritus, ipso iure non valere.345.74.in casu.§.quod vulgo.
Gradu eodem esse, duobus modis dic.1719.26. glo item liberi.§. parentes.l. iurisconsultus.de gradibus affinitatis.
Grauius puniendos eos. qui plenius beneficiū sunt consecuti.l.3.§. vtrum autem ad senatusconsul.Sillania.653.in tex.
Gremiales arbores, & cæduæ. 14. in marg.

H

Habena, vel ferula cædi.l.i. §.impuberi ad senatusconsultum Sylla. 649. in tex.
Habere quis dicitur quod remanet, onere deducto. l. non amplius.de leg.j.695.in tex.
Hæres necessarius.in verbo, Necessarius.
Hæres an conditioni parere teneatur. l. facta. §. si sub condi.ad Trebel. 1536. in sum.
Hæres an propriedicatur, qui nomine tantum hæres est. 1487.in marg glo.restitui. §. si præterea l. ita tamen ad Trebellianum.
Hæres an cauere pro relictis teneatur. 1593.75. gl. semper l.legatorum. vt legato nomine cauetur.
Hęres coercitionem morum non habet in vxorem defuncti.l.rei iudicatæ.§.hęredi.in fi.solu.matrimo.21.in tex.
Hæres fiduciarius, quis dicatur.1509.35.gl.fiduciarium.l.Seius ad sena.Trebel.
Conditio, si sine hærede decesserit, id est, sine liberis.1474.in sum.§.fi.l.ex facto ad Tre.
Hęres institutus seruus a quo temporeliberatem cōsequatur.596 81.gl.data est.§ si seruus. si seruum l. seruus.de hæredib.instituen.
Hæres si non erit, conditionem, moriente instituto, purificari. l. vxori.quando dies lega. ce. 1592.in sum.
Hæres semel desinere esse hæres non potest.l.ei qui soluendo. de hære. insti. 454. in summa.
Hæres tribus tēporibus habilis esse debet. 319 i marg.l.in eo.qui testa.face.possunt.
Hæres suus, quis dicatur.l.j.§.suos. de suis & legi.hære.1833.in text.
Hæres suus, emancipatione fieri non potuit.l. Gallus. §.quæramus. de liber. & posthu. 370. in text.
Hæredis appellatio extraneos cōtinet. 1124.69. glos.agant.§.Lucius.l.iiij. de alimētis & cibariis leg.
Hæredis negligentia, ī eligendo legatariū. 1550. in marg.§.si tempor.l.si hęres ad Trebel.
Hæredis negligentia fideicommissario nocere l.si hæres.§.fin.ad Trebel.1550.in sum.
Hæredem aliquando posse aliquem iure prætorio esse non iure ciuili.1537.26.gl.iubendus.§ si in danda.l.facta.ad Treb.
Hæredem esse posse natum ex ea, quam postea vxorē duxeris.l.filius à patre.§.si quis.de liber. & posthu.354.in text.
Hæredem instituipo sse posthumum, ex qualibet vidua natū.l.posthumū.de liber.& pothu. 352.
Hæredem instituipo sse, etiam qui nondum natus sit.l.commodissimē.in princip.de liber.& posthu.341
Ad hæredem nō transire priuilegium personale.l.cum patronus.de leg.ij 797.in sum.
Hæredem non posse esse testem in testamento quo institutus est l.q testō.de test.§ cū qui 327
Hæredem non posse cogi adire hæreditatē, nisi ei damnum, vel lucrum sarciatur, vel à prætore remittatur.l.apud Iulianum.ad Treb. 1456 in summa.
Hæredem ob solam aptitudinem tabularum, non perdere hæreditatem, licet pœna centum aureorum sit statuta.1451.57.glo. aperuerit.§.si is.l.Marcellus.ad Trebel.

Hæredem

Tabula materiarum Infortiati.

Hęredem tribus temporibus habilem esse debere.319.52.gl.j.l.in eo.qui testa. facere.pos.
Pro hærede gerere.l.pro hęrede.in princi.de acqui.hære.565.in tex.
Contra hæredes non habere actiones cōmissarios, seu executores testamētorum, cum sint vt ministri.1557.84.gl.non posse.§. Mæuia.l. Lucius.ad Trebellianum.
Ius eligendi vtium ex reis, transit ad hæredes.l.à tutoribus.§.2.de admi.tuto.170.in sum.
Hæredes scriptos in secundo remanere, filio pterito non petente.in verbo, Filio.
Hæredes suos dici, qui sint in potestate tempore mortis, & a nullo præcedantur.1833.3.in gl. rubr.de suis.& legit.
Hæredes suos, fœminæ non habere. l. nulla. de suis.& legiti.hæredi.1839.
Hæredibus actionem ex delicto dari.in verbo, Actionem.
Hæredibus in suis aditionem non esse necessariam, in verbo, Aditionem.
Hæredibus scriptis.legitimos postponi.l.in plurium.de tut.hæred.602.
Hęreditarius & legatarius quid 588.71.glo. vlt. l. hæres de acqui.hæred.
Hæreditas non adita.non trāsmittitur. 444.52. gl.superuacuam.l.Cornelius, de hæredibus instituen.
Hæreditas proximo agnato debetur.l.2 § hæreditas.de suis & legiti.hęre.1835.in tex.
Hæreditas repræsentat personam defuncti, nō hęredis l.si mihi & Titio.de leg.2. 817. in sūma.& l.non minus.gl.dominam, in mar. 418 5.de hæredib institu.
Hæreditatis aditio non recipit conditionem.l. eum qui.§.de acqui.hære.592.in summa.
Hæreditatis aditæ in tutoribus tempus considerat.111.30.gl.si nemo.
Hęreditatis appellatione, non contineri legata, & fideicōmissa.l.si Titius.de leg 3.975.in summa.
Hæreditatis capax, quando quis dicatur.449.in margine.
Hæreditatis partes.l. seruum meum.§.final.de hęredi.instit.433.in tex.
Hęreditatem adire, vel restituere, per quē quis cogi possit l.ille a quo.§.tempestiuum. ad Trebellia.1461
Hęreditatem adeuntem, tria incōmoda sequūtur.1656.1.glo.& quod.l.ex duobus.de contra tabulas.
Hęreditatem ad legitimam admitti eum qui in vtero est; si editus fuerit.1837.46.gloss.ad legitimam.§.principem.l.intestato. de suis & legit. hæredi.
Hęreditatē ad legitimos hęredes, & non ad scriptos in tertio gradu pertinere.l.si posthumus. in fin.de libe.& posthu.345.in tex.
Hęreditatem dominam esse, & defuncti locum obtinere.l. non minus.de hære.instituen.418. in tex.
Hęreditatem nolens non cogitur ad collationē dotis.l.fi.de colla.do.1694.in summa.
Hæreditatem non aditam, quandoque trāsmitti.gl.relinquere.l.ventre.de acq.hære.612.75
Hæreditatem parentum quasi debitam nobis obuenire.1850.in mar.l.sacratissimi ad Tertillianum.
Hęreditatem per alium non esse acquirendam 556.23.gl.agnoscere.l.2.de acquiren.hære.
Hęreditatem viuentis nullam dici. 176.38.glos. Labeo.l.neminem.de acquiren.hære.
Hæreditatem suspectam adire, non cogitur hæres.l. non est cogendus.ad Trebellia. 1514.in princip.tex.
Hęreditate non adita, nihil in testamento relictum valere.1604.86.glo.hęreditatem.l.si a te. vt legat.nomi.caua.
Hæreditate semel adita, omnis defuncti voluntas rata est.l.si patronus. §. qui fideicommissarium.ad Trebel.1519.ver.cum enim.
Improbum esse eum, qui de viui hæreditate solicitus est.l.2.§.interuū.de vulga. substit.465
Hæreditates legitimas, capitis deminutione vel minima perire, in verbo, Capitis demi.
Hæreditariam rem non esse libertatem.402.85. gl.vlti.l.sed & si hæredib.instit.
Hęreditariam per causam, ius omne quod scriptus hęres nāsciciturad eum trāsferri æquum esse cum hæredis loco prætor habuit.l.cum emancipatus.in princi.de bono. possef. contra tabulas.1654 in text.
Hermaphroditus postumū instituere potest.l. sed est.de liber.& postnum.338.in tex.
Hic demonstrat rem præsentem. l. nemo dubitat.de hęre.insti. 437.in summa.
Hierophylax.id est sacrorū custos. 999. in mar. glo.hierophylacii.§.Attia.l.annua.de ann legatis.
Hippocratis authoritas magna.l.3.de suis & legiti.hęredi.1838.in tex.
Hoc amplius, præcedentia repetit. l.si tibi purè. de leg.3.947.in summa.
Hominis ętates quatuor esse, in verbo, Aetates.
Hominis in fraudem factam alienationem valere, sed rescindi.in legis autem fraudem factam non valere.l.si libertus.de iur.patr.1744.in sūma.
Hominem qui fraudat cum eo agi mitius, quā qui legem.1745. 3. gl.in fraudem.l.si libertus. de iur.patro
Hominem non esse partum, qui nondum editus sit.in verb.Editum. 1346.l.i lege Falcidia.2.ad leg. Falcid.
Homini sanę mentis, testamenti factionē non auferendā.l.ex facto.§ etenim.de vulgari. 501 in tex.
Hominum vitam centum annos non excedere 1009.in mar.l.si vsusfructus.De vsu.& vsufru. Quod communiter verum est: nam Catherina Schusa apud Mameram iam annū centesimum decimum septimum agit, ac sine baculi, innixu ingreditur. Et vidi apud Treueros virū qui meminisse se ait ex annis.125.apud Embricam fœminam. 119. annorum. Annorum autē declinatio mox ab ipsius Adę tempore fieri cępit q vixit annos.930. Seth. 912. Enos. 905.Cainan.9 0.Malalehel.895. Iaret.962.Enoch. 365. Mathusalem. 969. Lamech. 777. Noe.950 Sem.600.Apprax.338.Sale.433.Heber.464.Phalech,239.Reu.239.Saruc.230.Nachor.148.Thare.205.Abraham.175. Hismael.137.& sic deinceps, ut indicat liber Genes.
Hominum vocabula mutabilia, rerum immutabilia.l.4.§.i.de leg.i.680.38
Honeste quandoque consilium requiri.licet nō teneatur.l.quidam.§.i.de adm.tut.148.in sum.
Honeste conditioni possibili, & facili hęredem cogi parere inhonestam & difficilem ei remitti.l.facta.§ si sub conditione.ad Trebel. 1536. in summa.
Honeste quod non possumus, posse non dicimur.l.filius qui de condi.institu. 519. in text.
Honorarius tutor quis. 118. 60. glos. honores l.iure nostro.
Honoraria, id est salaria aduocatis præstita. 157. 79.gl.honoraria.
Honorarij tutores.l.5.145.in fin.text. de admi. & pericu.tuto.
Honorariæ actiones.id est, prętorię.l. pœnales. §.i ad legem Fal.1378
Honori parentū, & patronorum multum tribui, l.2.de obseq.aliberis & l.ber.1749
Honorem, lucro pręterendum esse. 642. 85.gl. vlti.l.Iulianus.si quis omissa causa testamen.
Horreum quid. 1075.in marg.§.sed ti.l.quęsitū est.de instructo vel instrumento leg.
Hortus an domui sedat, iudicari audiu. l. prędiis §.balneas.de leg.3.971.in sum.
Hostium in custodia qui est, sic reuerti expectatur, vt partus nasci. 1809.14.gl.ab eo. l. l. vn de cognati.
Humanę conditionis memorem quemque esse debere.l.quidam de condi.insti.524.in tex.
Humaniorem suam esse tendendā. 593.58.gl. humanior.§ sed & q.l.pro hęrede de acq. hæ.
Hysgynus color. 963. §. coccum. l. quęsitū.de leg.3.
Hyacinthinum.959.48.gl.Bucinum.
Hydormeli.1062.in marg.
Hypethra. 1074.in mar.§.de velis.

I

Iactare suum nemo presumit. 216. gl semper l.dotis.solu.matri.
Iactans se esse quod nō est, nō ideo punitur l.si quod fal.tut.291
Iactantię causa verba prolata non inducunt dispositionem.l.vlti.de testa 334.in summa.
Ianthinū.959.in margi.§.de versicoloribus. l. si cui de leg.3.
Idoneus.i qui est soluēdo. 184.l. Lucius. de admini.tuto.§.Sempronij.& 191.l. Aemilius.de administra. tuto.
Idoneus hęres.id est, qui est, soluendo.178. §.tutor.l.tutores.de admini.tuto.
Idoneum desinit esse nomen alicuius, cū facultatibus labitur.l. cū post de administra.tut. 180. in tex.
Idonea in cantione personarum quantitatē, & conditionem inspici.1604.in mar.l.filio.vt le. nomi.caua.
Idoneos minus fideiussores qui accipit, suę facilitati expensum ferre debet.l. si a quo in fin. vt in posset.leg.1613.in tex.
Idoneos tutores affirmans fideiussoris instar habet.l.4.§.fideiuf.de fideiussori tutorū.293
Idonea nomina.l.cū plures.ī fi de admi.tu. 159
Idoneior prętorendus l.quod si plures. de test. tute.115.in tex.
Igitur incœptiue quandoque sumit. 146.52.gl. igitur.§. quamuis.l.si plures de admini.tutor.
Ignorare iura quibus permittatur, & quibus nō 584 in marg.
Ignorare suum factum, quandoq; iuste quis dicitur.590.47.gl.debet.l.cum falsum. de acquiren.hęre.
Ignorans, errans & dubitans quomodo differāt 324.47.gl.i.l.de statu.de testa.
Ignorans miles, non contemnere disciplinā videri debet.883.in mar. l.vlti. de leg.2.
Ignorāti an & qñ currat terminus.613.in mar.
Ignoranter factum, an & quando dicatur.734. in mar.
Ignorantia error, dubitatio, & nescientia quid differant.324.47.gl.i.l.de statu.de testamen.
Ignorantia iusta excusata contumacia 96.53.gl. sumptus.l.dolo.si ventris nomine.
Ignorātiam iustam assitis sumptibus excusare. 861.22.gl in litis.l.qui solidum. & in marg.
Ignorantiam esse duplicem.570.83.gl.penult.l. l.si quis de acqui. hęredi.
Ignoranti factum non cedit tempus, sed ignorātius 1831.32.gl.l.vlt l.utile qs ord.in bō. pos.
Ignoscēdum ei esse, qui se voluit vlcisci prouocatus.l.g tñ natu.§.si libertus. de bo. lib. 1775.
Ignoscendum ei qui non facit spōtē. 1776.15.
Ignota ex apertis coniectamus.l. iii. §. item erit ibi quasi ex hac.de suspe.tut.217.in text.
Illegitimē quod fit, fieri non videri.1592.52.gl. vlti.l.quod pupillæ.
Illicita a negotiatione, quemlibet esse prohibēdum.1741.7.glo. non debet l. liberti. de iure patro.
Illicitum non omne puniri.1010.80.gl.vlt.l.hæres.de vsu & vsufru.
Illicitum debet conuerti in licitum l.legatum ciuitati.de vsufru.lega.1012.in summa.
Illicito collegio legari non posse, licito posse l. cum seruibus.de reb.dub.1837.in sum.

Illu-

Universidad de Deusto

Tabula materiarum Infortiati.

Illustri matri nõ spurios, sed naturales cũ legitimis succedere. 1841.10.glo.ad matris.§.sed & l.j.ad Tertyl.
Imaginem differre à statua.in verbo Statuam.
Imo dictio ponitur correctiuè.l.si ita scriptum. de hære.instit.430.in sum.
Immobilia,& mobilia bonorũ appellatione cõtineri.l.vxori meæ.de vsufru.leg. 1027.in sum.
Immodico pretio vendere,& non vẽdere, eq. pollere.902.2.gl.immodico.l.non dubium.de legat.3.
Immunitas.l.non tantum.§.j. de excusati.tuto. 246.in tex.
Immunitatem nõ tribuit pœna.128.70.gl.emit §.sed & si.l.tutela.& 445.67.gl.legi.l. si quis.de hæredi.institu.
Impediri quousq; nuptias,fraternitate per adoptionẽ quæsita,donec adoptio mãserit. 1835. in marg.§.nõ solum.l.j.de suis & legi.hære.
Impedimẽti diem non computari in termino. l.quibus diebus.de cond. & de. 1286.in sum.
Impeditam conditionẽ per tertium,haberi pro impleta.l.si Titius.de conditio. & demonstra. 1372.in summa.
Impeditũ casu, p facto haberi,in verbo, Casu.
Impedito nihil imputandum. l.tutor qui.de authori.tuto.267.in sum.
Impẽdia.191.l.curator.de administra.tut.
Impendia.id est,impensæ.l.diuortio.§.impẽdia solu.matri.16.in sum.
Impensa triplex,necessaria,vtilis voluptaria.l.j. de impen.in re.do.fact.in prin.59.in tex.
Impensa necessaria duobus modis dicitur. 64. 79.gl.impensæ.
Impẽsa modica nõ curatur. l. omnino. de imp. iure dotis fact.64.in sum.
Impensa se mentis. si messis non responderit, ex vindemia deducitur.l.si fundus.§.quod i solu.mat Ratio, quia totius anni vnus est fructus 17.in tex.
Impensam funeris,& monumẽti,differre.1341 87.gl.co.noïe. l.j.§.de impensis.ad leg . Falcid.
Impensæ solup.l.voluptariæ. de impen. in reb. dotali 63.in tex.
Impensæ nondũ factæ non taxãtur. 63.in mar.
Impensæ necessariæ.l.impensæ necess. de impẽ. in re dota fact.64.
Impensæ utiles.l.v.§.finali. de impensis in reb. dotalibus fact.62.
Impensas studiorum pro modo facultatum impendendas.l.de bonis matris. §.qui pupillo de Carbo edict.1721.in tex.
Iudicium dotis an viro competat pro impẽsis in re dotali factis.64.3.
Impensum esse in aliquem plus, quam sit in facultatibus.l.quid ergo. de contraria & vti.act. 280.in tex.
Imperatoriam maiestatem eas leges seruare decere,quibus ipsa soluta esse videatur.l.ex imperfecto.de leg.3.905 in tex.
Imperator nõ dicitur,nisi infula accepta.556.4. gl.electi.l.ex eo.de mili.testamen.
Imperator institui non debet, causã litis vitandæ.l.imperatorem.de hære.instit. 356.in sum.
Imperatores olim priuatorũ causas audiebant. l.3.circa med.de his quæ in testa.del.392.1 tex.
Imperfectam orationem perfici ex præcedenti & sequenti.l.cum pater.§.cum imperfecta.de leg.2.853.in sum.item ex præsumpta voluntate defuncti.i si in testamento.de legat.j. 863.in summa.
Imperitia mulierem ex cusat.l.2.de ventre inspicien.93.in summa.
Imperitiam iudicantis,vel fœuitatem, partibus obesse non debere.l.qui cum natu. §.si tamen. de bon.liber.1775.in tex.
Imperitiæ venia non dari.hoc verum:sine priuilegio.l.impuberi.de administrat. tut. 179. in tex.
Imperium merum,quandoque delegatur.glos commissa.l. sine proconsul.de tutorib.& curatori.132.61
Imperium nullum,par in parem habet.1461.in marg.§.tempestiuum.l.illea quo ad Trebel.
Impietatem liberorum in parentes punire, ex publica vtilitate esse.in verbo, Liberorum.
Impium esse,vt qui res suas ecclesiæ Christi,nõ contulerit,damnum inferre,& ius ecclesiæ alienare contendat.1738.in marg.l.liberto.de bonis libertorum.
Impleti loco,quãdoque cœptum haberi. 1155. 5 glo.magis.§.infecti.l.& si. de auro. & argen. lega.
Pro impleta haberi conditionem impeditã per tertium.in verbo, Impeditam.
Imponere legem sibi nemiem posse, vt ab ea recedere non possit.904.55.gl. nemo.de lega. 3.l.si quis.
Imponere sibi inuicem mercatoribus licere.851 54.gl.mensæ.§. mensæ.lege,cum pater de legat.2.
Impos in factis qui,est licet in sermonibus compos,sit tamen prodigũ videt i.l.his qui §.diuus de tutor.& curat.dat.ab his.135.in sum.
Impossibile.) Ad impossibile nemo obligatur l.3.in prin.ad senatusconsul.Silã.650. in summa.
Impossibilis conditio pro non scripta est. l. mulier.de conditio.insti 521
Impossibilis conditio,quando noceat.510. 69. de conditio.instit.
Impossibilis conditio institutionem nõ vitiat. l.ferum meum.§.i de hære.insti.433
Impossibilis vitiat institutionem,ratione pplexitatis.519.in sum.
Impossibilitas.de institutione reiicitur.l.si quis. ita de condi.insti.512
Impossibilem conditionem,pro nõ scripta habendam.l.mulier.de condi.insti.521.in tex.
Improbum esse,qui de viui hæreditate solicitus sit.l.2.§.interdum.de vulg.465.in tex.
Impubes potest militare.gl.impuberi §.tam vero.l.seq. & de excusatio.tuto.234.
Impuberem libertum dici, qui sit annis minor viginti quinque.237.38. gl. impubes §.si libertus.l.vnonon. de excusatio.tutor.
Impuberem militem esse posse.233.87.glo. impuberi.§.iam vero.l.sed &.de exc.tut.
Impune fit,quod furore accidit.l.si.in fin.de admi.tuto.200.in tex.
Impunitam calumniam non esse relinquẽdam. l.j.§.& hoc dicit 97.in tex.
Imputari debere in sortem,superfluum.1618 gl.imputari §.quæri.l.is cui.vt in possef.legato seu fideicommiss.
Imputatur nemini subitus lapsus l. etiã. de admini.tut.161.in tex.
Imputandum nihil impedito.l.tutor qui.de authoritat.tuto.207.in summa.
In,id est,valde.1.32.in gloss.l.j. soluto matrimonio.
Inædificatum,id est superædificatum. 930.79
Inæstimabile libertatis beneficium.1767.gl.grãde.l.j.de bon.liber.
Inæstimabilem esse potestatem patriam. 643. 71.gl.per eum.§.in sententiam.l.mater.si quis omissa.cau.testamen.
Inanis est actio,quam inopia debitoris excludit. 95.82 gl.non est.l.hoc edicto.
Inargentati,inaurati.gemmati,ecti.3. vitrea. de supellect.legat.
Inaures.158.84.gl.inaures,§.ornamenta.l.argumento.de aur.& argen.lega.
Incaute factum,pro non facto habetur.lege prima §.primo.de iis quæ in testamen.389
Incendium non facile fieri, sine alicuius culpa. gl.j.l.si modo.de leg.j.728.43
Incertam diem,pro conditione Haberi.le. dies incertus.de condi.& demon.& l.si pecunia. §. j.de leg.2.790.in sum.
Incertæ personæ legatũ,an & quãdo valeat.123.in mar.gl.incertis.l.Paul.is.respõ. de rebus dubiis.
Incertis neminem se committere debere, si certis poterit.1469.73.gl.cautionis.§.idem.l.cogi ad Trebel.
Incertitudo personæ vitiat actum.l. duo sunt. de testamen.tute 120 in sum.
Incertitudo,personæ,an. & quando vitiet.406 in marg.
Incertitudinem vtrunque inualidum efficere. 1073.33.gl.nullius. §. si quis.l.quæsitum.de instrumen.lega.
Incipi eo casu nõ debere quid, quo extingui debet.l.v.de vsufr.leg.1008.in sum.
Incommodum quemque accipere debere,vitio suo.l.meę id si quid omiss.cau.638.in text.
Incompatibia.) Inter compatibilia, coniunctionem resolui in disiunctionem.l.si Titio.de vsufruct.leg.1010
Inconstantiam esse repellendam.1722. 75.glo. totam.§.quoties.lege si impubes de Carb.edicto.
Inconstantia quandoque admittitur.gl.j.l.de rebus.rerum.amo.70.75
Inconstantiam quandoque permitti.1326. 84. gl.resumunt.§.fideicommissa.l.pater.de conditio.& demon.
Incrementum negotiationis, id est, compendium.l.qui negotiationem.in prin. 197. & le. Titium & Mæuium. §.altero. de administra. tuto.189
Indebitum scienter solutum, an repeti possit. 947.37.gl.dandam §. Mæuio.l. cum pater. de legatis secundo.
Indefensis fructuratio nocere non debet. leg. is cui.§.cessatum.vt in possef.legat. not. 1618. in tex.
Indefinita oratio restringitur ad præsens tempus.l.penul.de aur.& argen.le.1171.in sum.
Indefinitam æquipollere uniuersali.l.2.de lib. & posthum.434.in sum.& l.si ita relictum i prin. 808.in summa.& l.si pluribus.de legat. 2.8.10. 27.gl.sed omnes.& l.si plures.de leg.3. 977.in sum.
Indefinitũ quandoque trahi ad futurũ 1171.in marg.l.medico.de auro & argen.lega.
Indefinitum referri ad omnia.lege,quidã.de tri. legat.1051.in sum.
Indẽnitas.l.j.§.an in hoc.de contra.& vti. actio. tute.280
Inducia præcedere quæstionẽ, debere.in verbo quæstionem.
Indifficilis,id est,ualde difficilis.399.§.puto,leg. suus.de hæredibus instituend.& l.Gallus. §. ille casus.de libe.& posthum.369.
Indigno quod aufertur,fisco applicari.1256.gl. ad fiscũ l.Claudius.de his quib.vt indig.
Indiuisum.) Pro indiuiso aliquid esse commune.l.magis puto.§.vt.de rebus eorum.308
Inducere quid fit.1259.50.in marg. gl. induxisset.§.cum hæredis. l. cum seccidis de his qbus ut indignis.
Inductio,litura, super inductio lege prima. §. & ideo de iis quæ in testamen.389
Indulgentia,id est,datio libertatis. 652. 87.glos. indulgentiam §.de his.l si quis.ad sena.Sil.
Indultum beneficium non tollere quod impedit indulgendum.605.7.gl.obligetur. §. cæterum,l.si seruum.de acquiren.hære.
Ineptas defunctorum voluntates, non seruandas,l.seruo alieno.§.fina.de leg.j.771.in summa.
Inermis militia,an gaudeat priuilegiis militiæ armatæ.1737.80.gl.o.militare.§.si parens.l.i.si à parente quis.
Infamis quando fiat remotus a tutela. 219. in sum.gl.remotus. §. qui ob.l.tutor.de suspe.tuto.
Infamẽ testem esse non posse in testamento.gl. vlti.l.cum lege,qui testa.fa.pot.332.83.

Infans

Tabula materiarum Infortiati.

Infans, id est minor vij.annis. 102.68.gl.infanti. §.si pupillus.l.qui habent de tute.& 143.in l.j.§. iusficit.de admini.& peri.tuto.& l.j.§.is autem. de vent.inspi.92.6.
Infans minor triennio, apud matrem educandus est. 260. 85.gl.ex tempore. lege solet.vbi pupil.educa.debe.
Infectum dicitur,rudis materia l.& si non.1154. de auro & argen.legat.§.infecti.
Infectorum loco habenda,etiam quæ contra leges fiunt,non modo inutilia esse.1744. in mar. l.si libertus.de iure patrona.
Infoelicitas fati excusat.l.fi.in fi.de admi. tu.201.
Infinitatem esse vitandam.898.65.glo.in infinitum. §. si quis. l. fideicomissa. de lega. iij. & 1595.32.gl. in infinitũ.l.j.§.si cui. vt leg. nomine caueatur.
Infirmitatem & ægritudinem corporis à tutela excusare.l. non solum. §. si quis. de excu. tuto. 237.in summa.
Infortiatum vnde dictum.1.40
Infra scripta.l. penul. de autho. tuto.210.in text.
Ingenuum pro liberto promittere posse. 1766. 74.gl. vlti. l. operarum. de oper. libertorum.
Ingerentẽ se suspectũ esse.l.scire.§.eos.de tut.& cur.dat.138.
Inhabilis datus tutor intelligitur datus,cum fuerit habilis.l. si hæreditas. §. si furiosus. de testamen.tute.112.in summa.
Inhonestam conditionem, & difficilem hæredi remitti, possibili vero facili & honestæ parere cogi.l.facta.§.si sub cõd.ad Treb.1536. in sum.
Inhumanam testatoris voluntatem non recipiẽdam.l.quidam.de condi.insti.524
Inimicitiam tollit reconciliatio.l.218.11.gl.si tutor.de susp.tu.
Inimicitiam capitalem à tutela liberare. in verbo, Capitalem.
Inimicus.) Damnum datũ mihi ab inimicis tuis culpa tua, videtur à te datum. l. penultima. in princip.solu.matri.56.in summa.
Iniquitas cum ex verbis resultat, mentem legislatoris seruandam esse.l. scire.§. aliud etiam de excusa.tuto.239.in summa.
Iniquum quandoque beneficium principis.l.ex facto.§.etenim. de vulga.substitu. 501
Iniquum esse vnum punire pro alio. 1746. in marg.l.diui.de iur.patro.
Iniquo arbitrio non esse standum. 1761. in mar.
Initium anni cœptum esse sufficere.l.filiæ.de annu.legat.1005.in summa.
In initio anni soluẽdum.986.2.gl.si initio.l. in annos.de annu.legatis.
Iniuria.) Pro iniuria illata vindicta an & quando permittatur.650.in margi.
Priuilegium militũ ad alterius iniuriã non porrigendũ.l.impuberi.de administ.tut.179
Iniuriarum non agitur contra quem,nisi iniuriæ faciendæ animo quid fecerit.l.j.§ si omnes. de ventr.inspi.91.
Iniustæ licet sententiæ, parendum esse propter iudicis authoritatem.l.seruo inuito.§. cum prætor.ad Trebel.1543
Iniustum testamentum,ruptum, & irritum differunt.l.j.& ij.de iniusto rupto.372
Inofficiosus,id est,inobsequiosus.1740. 78.glo. ij.l.j.de iur.patrona.
Inopia alterius, in alium quandoque dari actionem.1045.4.gl.vltim.l.pater.de do.præ.
Inopem fratrem frater alere tenetur. 263.37.gl. hoc aliter.l.qui filium.vbi pu.edu.de.
Insolidum actio an cedi possit conreo.173.13
Insolubilis quæstio.l.qui quadringenta.ad legem Falcid.1419.in tex.
Inspici quandoque,quod euenire possit.717.81. gl.vendere.& 1228.85.in margi.
Instituendi nepotem hæredem modus. 357.11. gl.non exprimat.§. quidam.l. Callus .de liber. & posthum.
Instituti non debet imperator causã litis vitandæ.l.imperatorẽ.de hæred.instit.456.in sum.
Institutioni quandiu locus sit,non esse substitutioni 526.2.gl.j.l. si filius. de conditionibus institu.
Institutionem non vitiant maledictionis verba, in verbo,Maledictionis.
Institutionem vitiari per impossibilitatem, ratione perplexitatis.l.si Titius.de conditio.institu.518.in summa.
Institutum non minus diligi à testatore videri, quam substitutum.l. Publius.§.j.de conditi.& demonstratio.1283.in summa.
Institutum in bonis propriis grauari non posse. 497.50.gl.tenebuntur.§.cum filiæ.l. cohæredi. de vulgari substitu.
Insternere.116.l.de tapetis. de suppellect. lega.
Institores.1078.82.gl.etiam.
Instituì non posse filium sub conditione, nisi ea potestatiua sit.526.5. glo.j.l. si filius. de conditio institu.
Institutio.) De institutione reiici impossibilitatem l.si quis ita.de condit. institu. 512. in summario.
Instituus insolidum etiam,clausis tabulis, adire potest hæreditatem.574.71.gloss. scriptus sit. §.sed an.l.si quis.de acquiren.hæredita.
Instructo fundo legato,cõtineri suppellectilem & multa alia in legato.1077.56.in casu.§.si quis fundum.
Legare fundum,sicut est, perinde esse, ac si fundum instructum leges.l.prædia.§. ita legatum. de fund.instru.1091.in summa.
Instrumentum testamenti, publicum esse.l.2. quemadmo.testa.ape.621.in prin.tex.
Instrumentum quandoque vocari,dotem prædij.1066.72.& sequen.gloss.non præstantur.§. dotes.l.cum pater.de instru.legat.
Instrumentum dotale.l. si dotali so. matri.47
Instrumenti falsi prætextu lata sententia an sit nulla.240.73.gl. Vt & si.§. Consequens.l. scire oportet.de excusa.tuto.
Instrumento amisso, cogitur debitor. de nouo promittere.196.61.gl.aut nouationem. l. chirographis.de admi.& pericu.tutor.
Instrumento an potius credendum sit, quam septem testibus.328.70.gl.j.l.hæredes palam.
Instrumento legato contineri nomina debitorum.l.qui chirographum.de le.3.95.in sum.
Instrumento raso,an sit credendum.1728.58.gl. muribus.§.si rosæ.de secundum tabul.
Instrumenta emptionis,non probare fines plebium,vel curiarum.970.87.gl.emptionis. §.Titio.l.Prædiis.de lega.5.
Instrumẽta,an in chartis rasis fieri possint.1731. 5.gl.j.l.chartæ.de secundum tabul.
Instrumenta fundi,quæ.l. instrumenta. de fund. instru.1069.in summa.
Instrumenta non contineri legato generali.l.si mihi Mæuia.de leg.3.671 in summa.
Instrumentis contenta veniunt in legato generali.l.his verbis.§.idem.de legat.3.982.in summario.
Instrumentis non ita perpendi testatoris voluntatem,quam ex eius vsu. lege, prædiis.§.j. de legatis tertio.970
Insula domui iuncta, domus appellatione continetur.l.prædiis.§.fin.de leg.3. 971. in text.
Integra nomina.in verbo, Nomina integra.
Intelligens.) Non intelligens præsens, censetur absens.leg. non multum. de authoritate tutorum.208
Intendere.l.si cum dotem.§. item pater. soluto. matrimo.28.in tex.
Intercessio quandoque,id est,interuentus, consilium.149.72.glo.intercessio.§. Papinianus.lege quidam.de admini.tuto.
Interdicere administrationem, & deponere.differre.203.1.gl.concessa.l.& si.de authori. & cõsen.tuto.
Interesse multiplex.2.61.gl.& reipu.l.dotis soluto.matrimonio.
Interesse reipub. mulieres esse dotatas.l.j.sit.soma.in tex.2.
Interiora indicantur per exteriora. 135.55.glo. ex sermon.
Interpellare.) Cessatum non est.si non sit interpellatum.l.is cui.§. cessatum. vt in possef. lega. 1617.in sum.
Interpellationem congruo loco & tempore fieri,debere.1586.72.gl. interpellatus. lege si penum.quando dies lega.cedit.
Interpellationem non esse necessariã. 1136.79. glo.si conditio.§.manumissis.l.libertis. de alimen.& ciba.lega.
Interposita persona, fraudem facit præsumi.l. pupillus.§.item.de auth.tut.204.in tex.
Interpositus curator. l. si sine. §. interposito. de admi.tuto.168.in tex.
Interpretatio voluntatis testatoris, quotuplex sit.763.in mar.gl. frustra.l. si quando de lega.j. & 1165.66.glos. debebuntur. §. Labeo.l.pediculis.de auro & argen.legat.
Interpretationem benignam,amplectendam.l. ij de libe.& posthum.334.
Interpretationem benigniorem, in re dubia sequendam esse.l.3.§.j.de his quæ in testa. debẽt. 392.in tex.
Interpretamur etiam manifesta.l. j. §. quamuis sit.de ventre.inspicien.92
Interueniente morte inter pendentem appellationem, bonorum quæstionẽ extingui. 1348. 72.gl.ademptа.§. cum quidam.l. in ratione.ad legem Falcid.1.
Intestabilem dici qui nec facit testamentum,nec testis esse potest.l.cum lege.de testamẽtis 332. in summa.
Intestatus quis.l. intestato. de legitimis tutoribus.131.l.j.de suis & legitimis hæredibus.1833
Intestatorum transitũ multis fieri modis. 1802. 12.glo.intestatos.l.j.si tabulæ testamenti nullæ extabunt.
Intuitu pietatis, nonnunquam à iure communi recedi,nedum à proprietate verborum. 932.1. gl.putatis.l.vxorem §.codicillis. de leg.3
Inualidum quandoque validari, & validem per inualidum vitiari.428.in mar. & gl.hæredem.l. qui soluendo.de hæredi.insti.
Inualidum quandoque confirmari. gl. ad hereditatem.611.65.l.si seruus.de acquirenda hęre ditate.
Inualidis ex nuptiis non impleri nuptiarum conditionem.l.quod pupillę. quando dies leg.red. 1592
Inuenire.) Si quid inuenisti,& non rediditi,raptui sti,l.diuortio.§.puto.autem. solut. matri. 14.in marg.
Inuenearium.in verbo,Repertorium.
Inuentaria.l.j.§.de seruis.de tutelis.266
Inuitus consentit nemo.l.j.§.fina. de authoritate tutorum.202
Inuitus beneficium qui dedit. non dedisse videtur.l.si seruo.de hæredi.instit.451
Inuito etiam altero, cuique sua arte vti licere.l. fina.de obsęq.aliber.1751.40
Inuito creditore,aliud pro alio solui posse. 1147. 42.gl.non materia.l. cũ certũ de aur. & arg.leg.
Inuitum neminem cogi accusare.in verbo, Accusare.
Inutile.) Per inutile,utile non vitiari. 477. 8.glo. comprehensum.lege.in pupillari. de vulga.substitui.
Inutilia non contribui cum vtilibus.1369.62.gl. per alia.§.si debitori. lege Nesennius. ad legem Falcidiam.
Irritum testamentum, iniustum, & ruptum.lege prima & secunda, de iniusto rupto. &c.372.in tex.
Italicę res,& prouinciales,quæ.l. ex facto. §. rerũ. de hęred.instit.431
Item dictio, quid importet. l. in repetendis.de lega.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

lega.iij.952.in ſumma.
Iteratio pœnam auget.1740.83.glo.de futuræ .l.j.de iure patronatus.
Iubere,& delegare,differunt.1348.gl.nec mandante.l.nec mandante,de tuto.& cura.
Iudeian tutores eſſe poſſint. l. ſpadonem.§.iã autem,de excuſatio.tuto.243
Iudex cum adiudicatis litis conſiliũ habere non debet.392.66.glo.remotis.l. proxime de his quæ in teſta.
Iudex ex officio ſuſpectum tutorẽ remouere poteſt.l.iij.§.præterea.de ſuſpe.tu.2 5 in tex.
Iudex edictum ſuum mutari debet.l.ſi quis iſtituatur §.j.de hæred.inſtit.415. in tex.
Iudex ſi errauit, quid.351.in marg.l. Titius.de libe.& poſthumis.
Iudex obſtetrices adhibet, non partes.l.j §. & notandum.de vent.inſpic.90. in tex.
Iudex furioſus,non deſinit eſſe iudex.l.nec mãdante.de tuto.& curato.134
Iudex ſe tutorẽ dare non poteſt.l. prætor.de tuto & curato.153
Iudex talem poteſtatem habet in reconuentione,qualem habet in cõuentione.863 in mar. §.ſi primo.l.debitor de leg.ij.
Iudicis miniſterio non eſt,quod natura facit. l.ſi ĩ duobus §.ſi fui in ſti quẽad.teſt. ape.624
Iudicis negligẽtia nõ excuſat.l.tutores,de confirman.tuto.122.in tex.
Iudicis mandatum non detrectandum.l. tutores qui.§.tutor datur. de admi. tu.175. in tex.
Iudicis officium latè patet.l.3.§. prætereа.de ſuſpe.tuto.215
Iudicis officio,alimenta decernenda eſſe.1422 in mar.l.diu Veris.ad l.falci.
Iudicis in recuſatione, cauſam dicere nõ oportet.452.65.gl.nec illud.l.quia ad Treb.
Iudicem ad maiorẽ,pertinere tutoris dationẽ. 1848 in margine.§. conſeſtim.l.ſiue.ad Tertyllianum.
Iudicem appellationis ſententiam partim confirmare poſſe,partim deſtruere.l. vlti. de iure patrona.1748.in ſum.
Iudicem & teſtatorem æquiparari.1122.72.gl. diuiſiſſet.l.ſolent.de alimen.& ciba.lega.
Iudicem non neceſſe habere remittere, quod à iure remiſſum eſt.l. quæ ſub conditione.§. de hoc.de condit.inſtit.516.in ſum.
Iudicem non poſſe ventri dare tutorẽ, teſtatorem poſſe.217.72.gl.bonis ve.§ ſi quis.l. Tutor.de ſuſpect.tuto.
Iudicem verum conſcientiã eſſe.in verbo, Cõſcientiam.
Iudices duos ſuper vno negotio,quempiã habere poſſe.1727.in marg §.ſi quis.i.j.de bon. poſſeſſio.ſecundum tabulas.
Iudicib⁹ diuerſis gẽdere quẽpiã poſſe diuerſis tẽporibus.1766.ĩ mar.ducrũ.de oper libert.
Iudicari quandoque ex ſermon bus deuentiã. 698.55.gloſſ.ſi probaretur.l.filium. de acqui. hæredita.
Iudicatus,id eſt,condemnatus.l.ex pluribus.de adminiſtra.tuto. 80,2
Iudicatum facere.2 0 55 glo.facias.l defenden te.de authoritate & conſen tuto.
Iudicatæ rei authoritas magna.l.ſeruo inuito.§. cum prætor.ad Trebellianum.1543.
Iudicatis rebus ſtandum eſſe.l. ſi patronus.§.ſi quis cum eſſet.de bonis liberto.1774. in text.
Iudicantis imperitiam vel ſenentatẽ obeſſe partibus non debere.l. qui cum natu.§.ſi tamen. de bonis libertorum.1775
Iudiciũ accipere.l.tutor pro pupillo.de admi. tutorum 166
Iudicium,id eſt,vltima voluntas. 142. 68.gl.iudicium.l.creuendum. quipetant tuto.
Iudiciis in ſummariis,exceptionem non admitti.l.ille à quo § j.ad Trebel.1460.
iurant municipes per eos, qui municipium regunt.l.municipibus de conditionib.& demõſtratiob. 1324.in ſumma.
Iurare multi facile ſolent, alij timidè.l. quæ ſub cõditione in prin.de condit. inſti 514.in tex.
Iurare de alieno facto iniquum eſt.l. Marcellus. §.qui rerum.rerum amo.80
Iuramentum contra bonos mores factum,nõ valere.l. ſi quis inquilinos. §. fin. de leg.j.769. in ſumma.
Iuramentum monachorũ quod ſit.514.54.gl. ad ſuperſtitionem.l. quæ ſub.de cond.inſti.
Iuramento quandoque pactum veſtiri.1754.5 gl.fuæ poſt.l.ut iuriſiurandi.de opti. libert.
Iuramentum non firmare quod de ſe nõ valet 770 5 glo.vti l ſi quis.de leg j.
Iuramẽtum per l.gem remitti,ex quo uini apoſtolicam obtinere videri poteſt.1742.60.glo. remittitur.
Iuramenti vinculum obligare.1754.5.glo ſiue poſt §.iurare.l. vt iuriſiurandi.
Iuramento puellam nullam adigi poſſe,vt nonnubat.l.adigere de iure patro.1741 in text.
Ius ciuile,per prætorium tolli nõ poſſe. 1332.60. glo.j.j.ad leg. Falci.
Ius codicillorum per ſe ſingulare eſſe nec cum teſtamento coniunctum.548.50.gl.quocunque.§.militi ad eius de militari teſtamento.
Ius commune non ſic facile tolli, quam priuilegium.548.50.gloſ. quocunque.§. militia. leg. eius.dã teſtamen.milita.
Ius .ius detentionis.304.in margi.
Ius ,id eſt,perpetuarum.304 in mar.
Ius idem eſſe poſſe,vbi diuerſa ſit ratio...ſi quis 1687.84
Ius idem eſſe ibi, vbi ſit eadẽ ratio.1687.84.gl. & tamen.l ſi quis.de col.boſi.
Ius ignoranti cedere tempus,non autem ignoranti factum.1830.30.gl.viti l.utile tempus.
Ius litis collitigato.l.vẽdi poſſe.1369. in marg. gl nullum.ad leg.Falc.l.Nefennius.
Ius offerendi,ad hæredem non tranſire. 1330. 21.gl. conditio.l.à teſtatorr. de conditioni.& demonſtratio.
Ius omne quod per cauſam hæreditariam ſcritus hæres nanciſcitur,ad eũ transfert æquum eſt,quem hæredis loco prætor habuit.l. cum emancipatus in princip. de bono. poſſ.contra tabulas.1654
Ius patronatus perdere, qui precium operarũ ſtipulatur, vel aliquid pro operis.1742. 36.gl. operas.l.adigere.de iure patro.
Ius facit error.in verbo,Error.
Ius prætorius non per ciuile diſtingui, ſed ciuile per prætorium.796.77.glo.id quod.l.ſi creditori.de leg.j.
Ius ſubſtitutionis non tranſmitti ad hæredes.l. toties videtur.de acqui. hæredi.610. in ſum.
Ius publicum nemineм poſſe remittere.in verbo,Remittere.
Iuris authoritas magna.l.tutores qui.§.tutor datus.de admi.tuto.175
Facta contra authoritatem iuris, non tenere.in verbo,Factum.
Iuris beneficium nemini eſſe auferendũ. in verbo,Beneficium.
Iuris publici eſſe teſtamenti factionem.l. iij.de teſt.men.319 in tex.
Iuris ſolennitas,an ſemper ſeruanda glo ſolennia l.teſtamentum.de iuiuſto rupto, & irrito fact.teſtamen.371.66
Iuris ſcrupuloſitas, & nimia ſubtilitas reprobatur in verbo,Subtilitas
Iuri publico derogari non poſſe. l. cerdonẽ.de ope.liber.1765
Iure ab communi nonnunquam pietatis intuitu recedi, nedum à proprietate. verborum. 932.1 gl.pietatis.§.codicillis.l.vxorẽ.de leg.3.
Iure ex alterius beneficio mihi competẽti me poſſe vti cõtra aliũ.l. ſi poſt.§. hi qui. in ſum. 1653.de bono.poſ.contra tabu.
Iure ipſo,id eſt, per ſententiam. 186. in marg.
Iure prætorio,aliquando poſſe quemolam eſſe hæredem,non ciuili. 1537.26.gl. Iubendus.§. Si in danda.l.facta ad Trebellia.
Iure remiſſum,nõ eſſe neceſſe remitti à iudice, l.quæ ſub conditione.§. de hoc.die conditio. inſti.516.in ſumma.
Iure ſine iniuria opus fiat. per nuntiationem inhiberi.1050.in marg gl conſumere.l.quoties de optione lega.
Iura omnia habere principem in pectore ſuo. in verbo,Principem.
Iura plurium, ſi ad vnum peruenianr, poſſe illũ quod plures poſſunt.l.ſi mihi & tibi. de lega.j. 655.in ſumma.
Iura quibus ignorare,& quibus non permittatur.584.in marg.l.ſi duo.
Iuſſus quãdoq; neceſſitatem importat. 575.3. gloſſa adiuſſe.§. pater.l. ſi quis . de acquirend. hæreditate,
Iuſſus reuocatur,furore ſuperueniẽte.l.qui ſeruum.de acquirend.hæredi.590. in ſumma.
Iuſſus reuocatur nuda pœnitẽtia.l. ſi quis mihi. § fina.de acquiren.hæred.585.in ſumma.
Iuſſus poteſt fieri nutu.l. pater quoties.§. fi.de acquirend.hæredi 17.in ſumma
Iuſſus præcedere debet, authoritas ſequi.l.ſi qs mihi.§.2.de acquiren.hæredi.573
Iuſtitia naturalis.l.ſcire.§.conſequens.de excuſatio.tuto 241.in tex.
Iuſtitiam locum ſibi non inuenire,vbi fides nõ ſit.241.in marg.l. .§.conſequens.
Iuſtum dolorẽ exequitur maritus, vxorẽ adulteram occidens.l. 3 §.j. ad ſenatuſconſul.Silanianum.651.in tex.
Iuſto precio vendere damnatus intelligitur l.ſi fideiſſor.§. fina.de lega.j 7 in ſumma.
Iuuenis id eſt credulitas.l.ſi tutorem.§. quod ſi is.ſoluto matrimonio.27.57
Iuuenem dici, qui non ſit ſenex.l. non aliter.in fin.de legat.iij.857

K

Kalendarium lib 26.tit.7.l. tutores.§.Patruus.& §.Abeo.176.& ſequen.
Kalendarium continere nomina debitorum.l.qui filium.de leg.iij.gloſſ ſi ſcuere.953.66

L

Labicionicus.1159 in margi.
Labrum. Ibidem.
Lachrymas eſſe ſeminarũ. arma.l j. §.poſſiſſe.ad Sylla.in tex 648
Lanæ appellatione.omnem lanam contineri, quæ tincta non ſit,ſiue ea facta ſit.ſiue non facta.l.ſi cui lana.de leg.iij.958.12.& in glo.non eſt.ea.l.
Lanam & linum,mulieres appetere. 951.75 gl. in lana.§ lana.l.cum quæreretur. de lega iij
Lanio vnde dicatur. 1081.72. gl j.l. cum de ianionis.de inſtruct.lega.
Lapides quidam renaſcũtur.l.diuortio.§ ſi vir. ſolu.matrimo.52.in tex.
Lapides qui proiicit ad ſui defenſionem, non eſſe furioſum.28.in marg.
Lapilli gemmæ,margaritæ, quid differãt.1155 § peruenianus.l. & ſi non ſunt. de auro & argento legat.
Lapſus ſubitus nemini imputandus. in verbo, Subitaneus.722.
Lar,quid.gl.larem.78.60.
Larye coeur ye &c.in verb.*Daultray*.
Lafanum vas virorum,ad alui excremẽta excipienda.1161.§.Si autem.l.Quintus.de auro & argento leg.in margi.
Laſer.1114.in margin.lege non omne. de penu legata.
Lata culpa dolo comparatur.l.impuberibus.§. j.de ſuſpe.tutori.220.& in gl. ibidem.
Latẽter. 92.33.l.nõ exiſtimo.de admi. tutorũ.
Lateralia,id eſt,vaſcula de terra facta.982.60.gl. lateralia.l.his verbis.de lega.2.

Lecti

Tabula materiarum Infortiati.

Lectii inargentati,in aurati, gemmati.1115.§. vitrea.l.ſupellectile de ſupel.lega.
Legare fundũ ſicut eſt.perinde eſſe,ac ſi fũdũ inſtructum leges.l. prædia. §. ita legatum. de fund.inſtru.1091.in ſumma.
Legare, & fideicommittere nullã admittere hodie inter ſe differentiam.1481.27.gl.retinebitur.§.vlti.l.mulier.ad Trebel.
Legari an poſſit res,in qua qs ius habeat.751. in marg.glo.luatur.& 792.in marg.
Legari an poſſit alicui res ſua.827.gl.iſtas cauſas.§.fundo.l.Mẽuius fundum.de leg.ij.
Legari collegio licito poſſe,illicito non poſſe 1237.l. cum ſenatus.de reb.dub.in ſum.
Legari vel fideicommitti nutu poſſe niſi mutusà natura ſit.in ver.Nutu.923.75.gl.nutu.
Legatę rei cuius eſt electio.705.53.glo. peſſimus.l.legaro.de leg.j.
Legatum quid.l.legatum.de leg. j. & l. legatũ eſt.de leg.ij.806
Legatum an uitiet ademptio.1229. 53.gl .adẽptionem.l.ſi fuerit.de reb.dubiis.
Legatum conditionale, vel in diem, vel ſub modo,an debeatur naturaliter,vel ciuiliter, & qd dicatur.710.in marg.
Legatum ære alieno abſorberi.1196
Legatum arbitrio legatarij relinq. 725. linea. 17.glo.conditio.l.j.de leg.ij.
Legatum arbitrio Titij: aut ſi Titius arbitrabitur,quomodo differunt.785.glo.cõditio. l.j.de leg.ij.
Legatum donec nubat,cẽſeri annũ.l.legatum ita.de annu.legat.996
Legatum demonſtratione falſa vitiari nõ poſſe.l.his verbis.§. pater.de leg.iij.982. in ſum.
Legatum ineertę perſonę,an & quãdo valeat 1223.in mar.gl.vl.l.Paulus reſpon. de rebus dubiis.
Legatum obſcurum ex ſeptẽ coniecturis declarari.722.gl.conſuetudo.§. ſi numerus. de leg.j.l.ſi ſeruus.
Legatum operarũ, & vſusfructus differunt.l. ij.de vſu & vſufru.leg.1007
Legatum quomodo in diem eſtimetur. 1433 50.glo. eſtimatio. §. ſi in plures.l. niſi. ſi cui pluſquam per leg.Fal.
Legatũ per verborum tranſpoſitionẽ nõ vitiari.l.quidam.de pecu.lega.1000.in ſum.
Legatũ ſeruo vt valet,duo requiri. 1033. 18. gl.dominorũ.l.etſi.de ſeruitute lega.
Legatũ tacitè,quot, & quibus modis auferatur.509.in mar.l.ſeruum.de vulg. ſubſtitu.
Legati nomine nominẽ plus præſtare oportere,quam ad eum ex hæreditatẽ peruenit.l. j.§.ſi is qui.ad Trebel.1445.in text.
Legato oĩa argẽto,etiã ꝙ factũ ſit,nõ cõtineri nummos,ſiue pecuniã. 1180.§.cui.l. quintus.in ſum.de auro & arg.leg.
Legato argento, vel auro facto,nõ contineri coniſum,vel fractum.in verbo,Facto.
Legato auro,vel argẽto,etiã deberi gẽmas ip ſi incluſas.§ puerianus.l.& ſi non ſunt.
Legato finito,nõ ſtatim finiri & cauſã.1140. in marg.§ Titia.l.Stichus.de ali.leg.
Legato fundo inſtructo,ſupellectile cõtineri ac multa alia in legato. 1077. 56. in caſu. §. ſi quis.l.quęſitum.de inſtructo lega.
Legato fundo vti eſt,non cedunt reliqua colonorum.l.qui habebat.§.fi.de leg.iij.981.in ſumma.
Legato nõ nocere falſam demõſtrationẽ, & cauſam.in verbo,Demõſtrationẽ.737.25
Legata nõ prius eſſe ſoluẽda,quã æs alienum 419.85.in caſu.l.ex facto.de hære.inſti.
Legato patris,vel promiſione dotis, cõtentam eſſe debere filiam.in verbo,Dotis.
Legato vſu,neceſſaria cenſeri legata ad vſum in l. patronus.§. codicillis. de leg. 3. 917. in ſum.
Legata pueris,vel puellis alimẽta quandiu debeantur in uerbo,Alimenta pueris.
Legata penu.quid legato cõtineatur. in 1110 l.qui penum.de pen.leg.
Legata à pupillo hærede inſtituto reliẽta, an augeantur.1404.61.glo.exhauſta.l. quod ſi. ad le.Falc.
Legata a ſolo fideicommiſſario peti, præſtari.1449.10.glo.ad hęredis onus.l.Marcellus ad Trebel.
Legato ęre alieno abſorberi.1594.25.in mar. gl.neceſsitate.l.j.vt leg.no.caueat.
Legata,& fideicommiſſa conuenire, & differre.678.26.gl.j.l.per omnia.de lega.j.
Legata,& fideicommiſſa non contineri hęreditatis appellatione. l. ſi Titius. de le. iij.975.
Legata non præſtari,petita bonotũ poſſ.ꝗ tab.1661.79.in gl.rub.de leg.preſtand.
Legata per ſecũdum teſtamentũ uideri reuocata,1435.68.gl.ſcriptus. §. itẽ ſi.l.niſi.ſi cui plus.
Legata vbi,quando debeantur.799.l.omnia. de leg.ij.& in mar.
In legatis minimum eſſe preſtandum.688.gl. exiguum.& gl.præſtandum.l.ſi ita.de l.j.
De legatis particularibus,an & quando detrahatur.1367.in mar.§. ſi ego.l. ſi pupillus. ad le.Falc.
In legatis quando capacitas inſpiciatur.1327 76.gl.conditio l.eum.de cond.& demon.
Legatarius.l.legatarius de excu.tut.249
Legatarius & hæreditarius quid 538. gl. vlt.l. hæres de acquir. hær.
Legatario non debere caueri,niſi ſcripturam teſtamentioſtendat.l.poſtquã.§.ſi dies.ut lega.no.caue.1602.in ſum.
Legatarium nõ eſſe creditorẽ.1626.54.gl.vl. l.vt in poſ.leg.ſeu fid.
Legatarium non detrahere Falcidiam. 1001. 20.glo.minutum §.à liberto.l.liberto. de annu.lega.
Legatarium poſſe petere rem, pro ipſa pecunia ſolutam.1235.in marg.
Legatæ rei dominium,quando in legatarium tranſeat.in verbo,Dominium.
Legatos apud exteros,& captos à latronibus teſtamẽtum facere poſſe.l. qui à latronibus de teſta.322.in ſum.
Legere eſt aſpicere,& intelligere.l.j.§. legit. j. his quę in teſt.delen.389
Legi non poſſe, & ſcriptum non eſſe,idẽ.l.ij. de his quæ pro non ſcrip.hab.1245.in ſum
Lex) Ex lege dicitur,quod ex mente eius colligitur,licet verba deſinit.l.iij.in princi.de le. tuto.128.in ſum.
Legis in fraudem factam alienationem, de iure nõ valere:in hominis fraudem valere, ſed reſcindi.l.ſi libertus.de iure patron.1744.in ſumma.
Legis ſenſum contrarium, pro ipſa lege accipi.327.46.gl.argumento.§.mulier.l.,qui teſtamento qui teſta.fa.poſ.
Legis mentẽ verbis prequalere.ĩ uerbo.Verba.
Legis præceptũ eſſe mitius quam teſtatoris. 1604.48.glo.vit.l.filio,vt leg.no.cau.
Legẽ debere eſſe de dubitabili.1724.8.glo.de eo.l.quod.De Carbo.edicto.
Legem ſibi neminẽ imponere poſſe,vt ab ea recedere nõ poſſit.904.56.glo.nemo enim l.ſi quis.de lega.iij.
Legem qui fraudat,cum eo durius agi,quàm qui hominem. 1645.3.gl.in fraudẽ.l.ſi libertus.de iur.pat.
Legem ſemper certam eſſe.l.cum quidam.§. ſuum de acqui.hære.536.in ſum.
Legem vim apoſtulicã obtinere, vt remittat iuramentum.1742.50 glo.remittitur.§.leg. Iulia l.adire.de iure patron.
Legem viuã eſſe prætoris vocẽ.1658.3.gl.1. l.quod vulgo.de bo.poſ.contra tabu.
Leges iubent quandoque.l.ſi quis. in prin. de exc.tut.245
Contra leges niſi apertè ſcriptum ſit,agendũ dubiis in rebus eſſe, vt res bona fide contracta tuto loco ſit l.vbi eſt de reb.dub.1238
Leges eas imperatorẽ ſeruare decere, quibus ipſe ſolutus eſſe videatur l.ex imperfacto.de leg.4.905.in text.
Legũ authoritati non nocere cautionẽ priuatorũ. 1840.in mar.l.pater.de ſuis.& legi.hęr.
Legũ in fraudẽ, fidẽ nõ accõmodadã l.ex facto.§.fin.de vulg.ſubſt.504
Legibus fraudem nõ faciendam.l. ſi quis ſub. de condi.inſti.513
Legibus religionem. in armis prouidentiã in eſſe.831.84.gl.prouidentiſſimus.§. itẽ Marcus.l.unum.de lega.ij
Legio quandoque ſuccedit militi.l. ſi quis filio.§.eius qui.de iniuſto rupt.379
Legitimatus nõ excludit ſubſtitutũ.147.37. gl.ex voluntate.l.ex facto.ad Treb.
Legitimus tutor.i.legitimè datus.141.7.glo. legitimo.l.diuus,qui petant tutores.
Legitimus quo tẽpore dicatur natus. l. iij. in fi.de ſuis & legit.hęred. 1838
Legitimus ſuum non excludit.529.30.gl.venierit.l.ſi quis de iure delibe.
Legitimum modum nõ poſſe excedere vſuram l.iij.§.fi.de annuis leg.987
Legitimũ non cenſeri, natum poſt decimũ menſem:& ſecũdo die.poſt ſextum mẽſem l.iij.in fi.de ſuis & legi.hær.1838
Pro legitimo,filium naturalẽ ſuccedere.850. 53.gl.placuit.§.volo.l.cum pater. de leg. ij.
Legitima,quid.127.in mar.
Legitimũ ad hrditatẽ admitti, qui in utero eſt editus ſi fuerit.1837.46.gl.ad.legitimam. l.inteſtoto de ſuis & legit.
Legitimæ uſuræ.152.gl.legitimas.§.pecuniæ. & 152.70.gl. legitimas. §.ſi deponi.l.tutor. de adminiſt.tutor.
Legitimè.i. cũ.decreto.159.24.gl.legitimè.
Legitimè factum nõ debere reuocari.1799. in margi.l.ſi patronus.ſi quid in fraud.pat.
Legitimis hęredibus ſcriptos præponi. l. in Plurium.de acq.hęre.602
Legitimas hęreditates perire, deminutiõe capitis 1839.71.gl.ij.l.nulla.
Legitimos tutores nemo dat. l. legitimos.in prin.leg.tuto.130
Legiſlatoris mentẽ eſſe ſeruãdã,cũ ex verbis reſultat iniquas.l.ſcire.§.aliud ẽt.de ex.tu.239
Lenocinij replicatione,tollitur exceptio adulterij.l.uiro.ſol.mat.42.10
Leuir eſt uiri frater.l.iiij.§.priuignus.de grad. affi.1817
Liberatur ne ſoluẽs creditori creditoris. 6. in marg.
Liberatio tribus modis legatur.1183.gl.eos. §.Caios.l.Aurelio.de libera.legata.
Liberà ſeruo nõ faciẽ dignoſcitur.§. ſi cum dotem.in gl.j.ſol.mat.29.83
Liberã teſtandi facultatẽ auferri.316.in mar.
Libera uoluntate, ſocietatem procedere debere. 1762.66. glo.l.j. Nabeo.de operis.liber.
Liberum redemptori tenerſi ad precium, uel operas.603.75.glo.offerat.l.ſi ſeruũ.de acquir.hæredi.
Liberos.qſi cunque habebit.l. cũ vir.de cõd. & demon.1277.in text.
Liberorum in parentes impietatem punire, ad publicã pietatẽ pertinẽre.1748.86.gl.publicam.l. etiam.de obſeq.à lib.præſtan.
Liberorũ ad tempus relictum verificari, ſi fideicommiſſarius vxore pgnante deceſſerit. l.ſed & ſi.ad Trebellia.1476.in ſum.
Liberos,non libertos poſterorũ appellatione cõtineri.l.quod his verbis.§.j.de leg.iij.966. in ſum.
Liberos pietatẽ parẽtibus, non operas debere.l. pen. de obſequi.à liberis & liber.1751. in text.
Liberi cõditio. ſi ſine hærede deceſſerit, à

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine liberis l. ex fact o §. fin. ad Trebel. 1474. in sum.
Liberis replendę ciuitatis gratia, & ad procreandam sobolem dotari fœminas. l. j. solu. mat. 1 in tex.
Liberalitatem non dici sed debitum in psonas [illegible] 266.5. gl. præstiterit. §. sed nonnullis. de mu. & rã. distl.
Liberalibus artibus, mulieres olim instituebantur. l. qui filiũ. in prin. vbi pup. edã. 263. in gl.
Libertatis beneficium grãde & inæstimabile. & vt dixit ille: non bene pro toto libertas vẽditur auro. 1767.37. gloss. j. l. hoc edictum. de bon. liber.
Libertatis fauor nuptiarum fauori præfert. l. Titio. § j de cond & demon. 1324. in sum.
Libertatem rem hereditariã non esse. 402.85. gl. vl. §. Sed si sit. l. sed & si. de hære. insti.
Libertates valere in totum. 1693.65. gl. nã & libertates. l. pater. de col. dot.
Libertus qs l. iij in prin. de suis & legi. he. 1816
Libertum alienũ non debere arrogari, sine patroni voluntate. 1733. 27. gl. j. in casu. l. liberto. de bo. lib.
Libertum liberti, non cõtineri appellatione libertorum. l. pater filium. §. ij. de lega. iij. 924. in sum.
Libertum non teneri pstare operas, nisi sint ei iniũctę. 1762. ĩ mar. l. jl. erta. de ope. libertor.
Libertum paternũ filium dici posse. 1743. 68 gl. libertum. l. eum. de iur patr.
Liber ceptus, liber non est. l. librorũ. §. sed nec. de leg. 3. 946. in sum.
Libri malleati q. 945.87. gl. malleati. §. sed nec. l. librorum. de leg. iij.
Libri singulares. 1.6. in gl.
Librorũ appellatione, quid cõtineatur. l. librorum. in prin. de leg. iij. 944. in sum.
Libertum à tutelis non excusari. l. libertum. de excu. tu. 242. in sum.
Libertũ impuberẽ dici, qui annis minor. xxv. est. 237.38 glo. impubes. §. si libertus. l. de excusa. tu.
Liberi heredis appellatione, ptinetur libertus liberti. l. alimenta. de ali. lega. 1134. in sum.
Liberto & filio, patris & patroni personã sanctam esse debere. l. liberto. de obseq. à liberis & libert. 1751.
Liberti sui, qui. l. alimenta. §. fin. de alimen. lega. 1135.6. in tex.
Libertos non pinere; sed liberos, appellatione posterorũ. l. qd his verbis. §. j. d le. 3.966. ĩ sũ.
Libra, as, pondo, pondus, idem. 433.64
Libratij qui. 243.86. gl. neq. librarios. l. de excusa. tutor.
Licito collegio legari posse, illicito nõ posse. l. cum sentus. de reb. dub. 1237. in sum.
In licitum debere conuerti illicitum. l. legatum ciuitati. de vsufru. lega. 1012.
Ligna cocta. 949.83. gl. cocta. §. Sed & titiones. l. ligni. de lega. iij.
Ligusticum. 1114. in marg. l. non omne. de penu. legata.
Limitatum tempus qui non habet, intelligitur perpetuum. l. iurisperitos. in prin. de excu. tu to. 250. in sum.
Linum, quid. l. lini. de lega. 3. 947
Linum & lanam mulieres appetere. 951.75. gl. in lana. §. lana. l. cum quæreretur. de lega. 3.
Lini appellatione, quid contineatur. l. si cui lana. §. mo. de lega. 3. 958
Litis æstimatio emptionis instar habet. l. si propter. rerum amo. 74
Litis æstimationẽ ferẽs, emptoris loco habetur est. l. si propter. rerum amo. 74. in tex.
Litis æstimatione sufferre, est rei litigiosæ æstimationem soluere. l. si propter. rerum amo. 74. in tex.
Litis vitandæ causã, institui non debet Imperator. l. Imperatorem de hær. insti. 456. in sum.
Litis ius collitigatori vendi posse. in verbo, lis
Liti se offerre. 144.66. l. ij. de admi. & peri. tut.
Lites priuatorũ olim dirimebant ĩperatores. ĩ verbo, Cæ. l. 3. d his q̃ in teste vl. 392. ĩ tex.
Litium, & causarum cognoscendarũ formula. l. pe. de iis quę in testa. del. 392
Litura, inductio, superinductio. l. j §. & ideo. de iis quæ in testa. 389
Locationi factæ per aliquẽ, eius successor stare tenetur. l. si filiofa. §. si vir. solu. matr. 35. facit cõtra eum qui dedit, beneficium ad firmam, & postea illud permutauit.
Locuples. i. loculos habens plenos. 1106.72. gl. locuplorũ. §. testamento. l. dominus. de pec. le.
Locupletior factus, pupillus tenet. l. pupillus. § pupillus. de autho. tuto. 203. in tex.
Logarium quid. 1111.44. gl. ad logariũ. §. Seruius. l. qui penum. de penu leg.
Lucem odit, qui malè agit. 192. in marg.
Lucrari quis nõ debet, vnde puniendus est. l. si ab hostibus. in fi. sol. ma. 19.3
Lucri ad damnũ parem rationẽ non esse. 1251 71. glo. affuerit. §. sunt qui. l. post legatum. de his quib. vt indig.
Lucri licet particeps quispiã non sit, fraudis tamen sit, conueniri eum. 629.3. gl. conueniri. §. quanquam. l. si quis. si quis omis. cau. test.
Lucro cedere. l. si cum dotẽ. §. si pater. sol. ma. 26. in tex.
Lucro, honorem esse præferẽdum. 642.85. gl. ver. l. Iulianus. si quis omiss. caus. testa.
Lucrum ex tutela tutor facere nõ debet. l. qui negotiationem. 197. in tex. de admi. tuto.
Lucrũ qui perdit, damnũ pati. in verbo, Dãnũ.
Lucrum, vel damnũ, nisi heredi fertur, aut a prætore remittatur, cogi eum nõ posse adire hereditatẽ. l. apud Iulianum. ad Treb. 1456
Lucrum sentiens ex culpa mea, mihi non põt culpam imputare. gl. ti. l. pe. sol. ma. 58.72
Luitio. l. j. de liberat. legat. 1131. in tex.
Lumẽ. 92. in tex. §. tria. l. j. de ventre inspiciẽdo.
Luxuriã plus habere castitate, quia potest quis damnatam adulteram concubinam habere non vxorem. l. j. §. j. de concubi. 99. in tex.
Luxuriosæ mulieri curatorem dari. l. & mulieri. de curat. furi iof. 316

M

Machina quid. 1072.62. gl. & machinas. §. cellarium.
Magistratus est princeps ciuitatis. l. spadonem. §. si ciuitatis. de excu. tu. 243. in tex.
Magistratus ciuitatũ, à tutela & cura remittuntur. l. athletæ. §. 3. de excu. tu. 230. in tex.
Magistratus iussu præsidũ dat tutores. 140.10. gl. magistratibus.
Magistratuũ potestas multiplex. 191.63. gl. cessauerat.
Magnitudo. i. quantitas. 65.75. gl. vlti. l. quod si. de impensis in re. dot. fac.
Maior pars ẽualet. 199.31. l. antepenul in gl. fi. de admi. & peri. tut.
Maiori parti standum. 146.li.3. gl. is geret. l. 3. de admi. & peri. tu.
Maiori parte anni quæ fuerũt esse in fundo videri. l. cum de lanionis. §. Sabinus. de fun instruct. 1083. in tex.
Maiorẽ ad iudicem pertinere dationem tutoris. 1848. in mar §. cõtestim. l. sine ad Tertyll.
Maiores qui. l. iure cõsultus. §. parentes. de gra. affi. 1819. in tex.
Maius quod est, religionis fauore inteliigi. l. Tiria. § Seia. de auro & arg. leg. 1170. in sum.
Maledictionis verba, institutionem nõ vitiant. l. his verbis. §. j. de hęre. insti. 431. in sum.
Maleficos, qui appellauerit patrem & matrẽ, à quibus educatus sit, militia indignum esse. l. j. in fi. de obseq. a liberis & liber. 1749
Maleuolum propositum, fraudatio nõ mutat. l. quia de fi. pec. tu. 220
Malgno & cai ido animo agere, qd. l. si seruũ. §. amouere de acqui. hęre. 604
Malitiosus id est, maximè. 628. in mar.
Malitiis viam non aperiendam. 306.23. gl. nat. inspectio § diem. l. tabularum. quemadmodum te. ape. & 1711.61. gl. inuenta. §. sed & si quis. l. j. de Carbo. edicto.
Malleati libri. gl. in l. librorũ. §. vnde non male. in verb. malleati. de lega. 3. 945.81.
Maluesia cuiusmodi vinum. 1062. in mar.
Malus semel &c. 217. 43. gl. vetlatus. §. Itẽ crit. l. tutor. de suspe. tu.
Malos mores suspectum facere, nõ paupertatem. l. suspectum. de suspect. tutor. 231
Malè. Qui malè agit, odit lucem. 192. in mar.
Mandatus, id est, legatus. 213. 69. damus. l. j de suspect. tuto.
Mandatum speciale. in verbo. Speciale.
Mandatum à tutore factum, ipsius morte reuocari. l. si p epistolã. 591. in sum. de acij. hæred.
Mane & vel peri rationem habendã. in verbo Temporum. Sic Virgilius prudentis viri officium describẽs facit eum manè ante lucem vigilantem, futuræque diei rationes omnes percurrentẽ disponentemq; nocte cogitantem plurima, lapsiq; diei cursum omnem retioluentẽ, & tanquã ad calculos reuocãtem: partimque etiam quẽadmodum in futurum diem sua instituat, perpendentem.
Manere quis dicitur. in glos. mancat. 78.56. l. j. de libe agno.
Manifesta etiam interpretamur. l. j. §. quamuis. debent. inspic 92.
Manifesta non indigere probatione, 1035.27. gl. demonstratræ. §. si quis. l. j. de dote præleg.
Manibus amissis. testari quempiã posse. l. qui manus. de testa. 322
Manu militari datur auxiliũ. in verbo, Auxiliũ
Margaritæ, lapilli, gemmæ, quid differas. 1155. l. ut si non sunt §. gemmæ.
Maritus, an possit pro vxore testificari, & cõtra. 646.87. glo. vna domus. §. si pater necatus. l. j. de senatusco. Sylla.
Maritus dãnatur ad dotẽ restituendã quãtum facere potest. l. maritum. solu. ma. 19 in sum.
Maritus & vxor vna caro. gl. j. l. quia. sol.
Maritus iustum dolorem exequitur, vxorem adulteram occidens l. 3. §. j ad fyllan.
Maritus non debet ĩprobare mores, quos corrupit vel, pbauit. in verbo, Mores improbare
Quid tam humanum est, quã fortuitis casibus vxoris maritura, & vxorem viri participem esse. l. si cum dotem. §. si maritus. sol. ma. 27
Maritus post longam absentiã, prægnantẽ vxorem inueniens, an partum reiicere possit. l. j. §. si quis. de libe. agno. 80
Maritus vxoris procurator esse potest. 224.14 gl. vlti. l. Herennius, de excu. tuto.
Mariti in officio, vxorẽ esse debere. l. sicut patronus. de ope liber. 1766
Marito cõmittere furtum vxorem, vt filia patri. l. j. & l. nihil. rerũ amot.
Marito reuerentiam debet vxor. l. alia causã. in fi. solu. ma. 20
Maritũ esse dñm rei dotalis. in verbo, Dotalis.
Maritum peregrinãtem. an vxor sequi necesse habeat. 994.77. glo. ex longinquis. §. item. l. Mæuia. de an. leg.
Marito à paupere repetiẽ dos. l. si pstante. 39.
Maritorũ morte gaudere mulieres vxores. ĩ tex. 1329.64. gl. quia morte. §. seruus. l. pater. de cond. & demonst.
Masculinum cõcipit fœmininum. l. seruis legatis. & l. qui duos. de leg. 3. 952. in sum. & l. si ita scriptum. de lega. 2. 810
Materiæ appellatione, non contineri materiatum. l. quæritum est. §. illud. de leg. 3. 963
Meteriam non contineri legato materiato. l. librorum. §. chartis. de leg. 3. 946. in sum.
Materiam rudem, infectam dici. l. & si nõ. §. in fecti. de auro & arg. lega. 1155. in sum.
Mater iniantem minorem triennio educare debet. 260.84. gl. ex tempore. l. j. vel pup. educari

cari debeat.
Mater non habet liberos in potestate. glos. j. l. j. de testa. tute. 109.2
Mater non dat tutores sine inquisitione. in verbo, pater dat 1298
Mater tutrix testamentaria esse non potest. l. iure nostro. de testa. tute. 117. in sum.
Matri succedere spurium filium, & testamentũ matris posse dici inofficiosum. 1778. in marg. l. patronæ. de bo. liber.
Non de matris, sed de patris familia filium esse. 746.72. gl. non habetur. §. in eo. l. j. de sen. Sil.
Matris nõ esse officium dotare filiam. 1532.80. gl. datum. l. à filia ad Trebel.
Matris portio est partus in vtero. l. j. §. ex hoc. de ven. inspi. 90
Matris vel patris dictum, aut etiam ignorantia filio nõ prejudicare. gl. carboniano l. j. de carb. edic. §. si quis. 1711.47
Matri illustri non spurios, sed naturales cũ legitimis succedere. 1841. 10. gl. ad mris. ad Tertyl.
Matrem sequitur partus. l. huiusmodi. §. legatũ. de leg. j. 749
Matrem, vel patrem à quibus educatus sit, qui maleficos appellauerit, militia esse indignum. l. j. in fi. de obseq. à liberis & liber. 1749
Materfa. an possit esse cõcubina. l. j de cõcubi. 99.23. gl. quã matremfa. ni. l. j. de concubinis.
Materiato legato, non contineri materiã. l. libro rum. §. chartis. de leg. iij. 944. in sum.
Matertera est soror matris. l. iure cõsultus. §. matertera. de gra. affi. 1821
Matricularius) Nota bonã cautelã pro matricularijs, qui ecclesiarum bona vendunt, & retinẽt pro pretio. arg. in l. tutor rerum. de admi ni. tuto. 195. in tex.
Matricularij, id est, administratores ecclesiarum ob res ecclesiæ malè venditas possunt remoueri. 218. l. tuotor. de suspect. tut §. verus. in arg.
Matricularij debẽt litem cœptam persicere, nisi instrumenta litis & rationes reddiderint. in ar. Lita autem. §. fi. de admi & peri. tut. 148
Matricularij præcedentium nomina agnoscentes tenentur, argu. legis, qui nominibus. de admi. tuto. 182
Matricularij sequentes, an nomina ab alijs facta suo periculo recipere tenẽtur. l. tutor. vij. ĩ ar. de admini. tut. 170
Matrimonium cum ancillis esse non posse, contubernium posse. 354.71. glo. ancilla. l. filius. de lib. & posthu.
Matrimoniũ debere esse liberũ à pœna damni nõ à pęna amissionis dupli. 1303. in margin §. Titio. l. Titio. de condi. & demon.
Matrimonium non soluit deportatio. 1298. gl. arbitror. l. intercidit. de condition. & demon.
Matrimonium quæ impedit, conditio reiicienda. nupserit. l. seruo. ad Trebel. 1542. in mar. gl.
Matrimonium soluitur variè. 1.46. in glo. rubricæ. l j. sol. ma.
Matrimonij solutio. 1034.76. glo. interuenit. l. j. de dote præleg.
Matrimonij honore turpis actio in vxorem negatur. l. ij. rerum amo. 66
Medicorum, obstetricum & huiusmodi salaria. 156. in marg.
Μαδικοὶ. 184. in marg.
Mediocritatẽ in genere respicere promissionẽ. 1162. in mar. l. qui lancem. de auro & arg. leg.
Medium tempus an noceat. l. seruum meum. in prin. de hære. instit. 433
Medium tẽpus nõ nocere. l. liber homo. §. si hæres. de hære. insti. 438. in sum. & l. eum qui. de condi. & demon. & l. si à substituto. in prin. de de le. j. col. 1327
Melinus color. 963. §. coccũ. l. quæsitũ. de leg. 3.
Meliorem amicum nõ habere filium, quam patrẽ. 429.68. glo. institueret. l. quidam. de hæredib. institu.
Memoria quorũdam post mortem damnatur. l. si quis filio. §. quod si quis. 380. de iniust. test.
Memorem quemque esse debere humanę condictionis. l. quidam. de cond. insti. 524. in tex.
Mendacium punitur. 218.58. gl. remouebitur. §. tutor. de suspe. tut.
Mens legis præualet verbis. l. iij. in princ. de legi. tut. 128. in sum.
Mens, non verba spectanda. no. l. pen. de cõfir. tut. 125.78
Mens sana ex verbis probatur. 524.82. gl. amouerit. l. quidam. de condi. institu.
Mentis integritatem, nõ corporis sanitatem testamenti tempore spectandã. l. ij. 319. de testa.
Mentis sanæ homini, testamenti factionem nõ auferendam. l. ex facto. §. etenim. de vulg. 501
Mentis cõpos in sermonibus qui videtur, sed in factis impos, pdigũ esse. in verbo, Prodigus.
Mentis testatoris inquirendæ gratia, dubia testatoris verba in qualibet testamenti parte declarari posse. 1092. & sequen. in marg. in fi. l. prædia. de instru. leg.
Mentem legislatoris esse seruandã, cum ex verbis iniquitas resultat. l. scire. §. aliud etiam. de excu tut. 239. in sum.
Mente. 130.65 gl. hac mente. l. restituta. ad Tre.
Mensores. l. mensores. de excu. tu. 249
Mercatoribus licere sibi inuicẽ imponere. 851. 54. in mar. glo. j. §. mensæ. de leg. ij.
Mercedes. 86.71. gl. mercedes. §. vtrum. l. si quis. de lib. agno.
Mercedes præceptoribus large. dandas. l. qui filium. vbi pupillus educari. 263. in tex.
Merentibus bene amicis esse donãdum. l. viuus. si quid in frau. patro. 1800
Merita nepotis magis quam patris delicta perpendenda. l. iij. §. si emãcipatus. de bon. pos. contra tabu. 1744
Metropolis quid. 228. glo metropoles. §. decet. l. Si duas. de excu. tu.
Metu factã aditionẽ rescindi. in ver. Aditionẽ.
Meum dici posse, quod commune est. 681.2. gl. communis. l. certu. §. labeo. de leg. j.
Meum dicitur aliquid spe. in verbo, Spe.
Meum melius, quã nostrum. 155.79. gl. hoc ordine. l. quoties. de admi. & peri. tuto.
Meum præualet nostro gl. j. l. quoties. de admi. & peri. tu. eodem.
Meũ tuum, posse sfiua, præsens tẽpus denotare. l. si ita. de auro & arg. leg. 1146. in sum.
Meũ, quandoq; demõstrat, qñque taxat, qñque conditionẽ facit. l. nup. de le. iij. 966. in sum.
Miles q ignorauit, nõ cõtenere disciplinã videtur. 883. in margi. §. maritus. l. vltr. de lega ii.
Miliarium. 1155. in mar. §. infecti.
Miliaria viginti, in vnam quamque diẽ numerari. l. scire. §. ij. de excu. tut. 239. in tex.
Militari manu auxilium quandoque datur. 95. 56. gl. vel manu. l. hoc edicto. si vent. noui.
Militari testõ, probationẽ cõem esse necessariã 552.84. glo., pbationibus. l. Lucius. de mili. test.
Miles vnde. l. j. de milit. testa. 531
Ad Militis testamentũ testes rogati quandoq; requiruntur. 544.16. gl. conuocatis. l. diuus. de militari test.
Militis testamentũ, gladio posse scribi, vngula, puluere, suo sanguine. 1739. in marg. l. non dubium. de bon. possess. ex testa. milit.
Militi licere plura facere testamenta. l. quæreba tur de mili. testa. 540
Militi quandoque succedit legio. l. si quis filio. §. eius qui. de iniust. rupt. 379. in tex.
Militẽ posse in terram testamẽtũ scribere. 1726. 64. gl j. l. j. de bo. pos. secundum tab.
Militẽ in hostium potestate ositũ, facere testamentum non posse. l. facere. de mili. testa. 533
Militẽ esse posse impuberẽ. 233. 87. gl. ĩpuberi. §. veteranus. l. ὁ παλαιστὴς. de excus.
Milites dicuntur, aduocatus, & officialis. in verbo, Aduocatus.
Militũ priuilegiũ ad alienam iniuriam nõ porrigendum. l. impuberi. de admi. tu. 179. in tex.
Milites in numero referri. l. ex eo. de mil. t. 554.
Milites veteranos, à tutela remitti. l. sed & milites. de excu. tut. 232. in summa.
Militia multiplex. gl. filius sa mil. filiusfa de militia. test. 555.54
Militia indignũ esse, qui patrem, vel matrem, à quibus educatus est, maleficos appellauerit. l. j. in fi. de obseq. à liberis & liber. 1749
Militia inermis, an gaudeat priuilegiis militiæ armatæ. 1757.82. glo. militare. §. si parens l. j. Si à parente quis manumis. fuerit.
Miniculator, qui ex minio maiusculas, & capitales literas libris atramento scriptis, aut impressis ad hibet. l. vt iurisiurãdi §. dabitur. in mar. de operis libert. & 1754.37. gl. miniculator.
Ministerium, id est, minister. 218.66. gl. ministeriis. §. tutor. l. tutor. de suspec. tu.
Ministrum electum ad distribuẽdum nõ teneri satisfiare, nisi pauper fiat. l. liberto. §. largius. de annu legat. 1003
Ministris ecclesiæ vel sacerdoti quod relictũ est ecclesiæ relictũ videri. 999. in sum. l. annua. §. j. de an. leg.
Minor dicitur media. l. qui lancem. de auro & argen. leg. 1162. in sum.
Minus dictionem, nihil capere 1431.78. glo ratio. §. hæc verba. l. j. si cui plus quam per. l. Falc. & 1706. in mar.
Minus in dubio dabetur. l. idem Iulianus. §. scio. de leg. i. 703. in tex.
Minus licere ei, cui plus licet. 1706. in mar. gl. nepotibus § nunc i. j. de contin. cum emant. lib.
Minus quod est, in dubio assumitur. l. qui cõcubinam §. cum ita j. de legatis. iij. 903. in sum.
Misericordiæ causã partũ publicis locis exponẽs, eũ necare vẽ. l. necare. i tex. de lib. agno 82
Misericordiã exercens, quandoq; necare videt.
Mitius esse legis, quã testatoris præceptũ. 1624. 43. glo. vit. l. filio. vt leg. nõ. ca.
Mixta conditio si per casum deficit, deficit relictum. l. in testame. uto ita. de conditio. & demon. 1880
Mobilia & immobilia, appellatione bonorũ cõtineri. l. vxori meæ. de vsufru. le. 1027. in sum.
Modica impẽta non curatur. l. omnino. de impens. in reb. dot. fact. 64. in sum.
Modicæ solennitatis omissio non vitiat. l. j. §. fi. de vent. inspic. 93. in sum.
Modicũ tẽpus. 33. §. si vxor. l. si cõstãte. sol. ma.
Modici temporis caritatem nõ inspici. l. precta §. fi. ad leg. Falc. 1397
Modici qui est patrimõnij, affectasse tutelã videri. l. spadonem. § est autem. de excu. tut. 244
Modus, quid. 1264.60. in rub. cond. & demonst.
Modi natura. 1264.82. in gl. rubricæ, de conditio. & demon.
Modij & modia. 1063.63. gl. modios. l. quidam de triti. leg.
Molæ manuariæ. l. dolia §. j. de fun. instr. le. 1039.
Molæ iumentariæ. l. dolia. §. j. de fun. instru. leg. ibidem.
Momento omni cum aliquo morari non tenetur, qui cum illo esse debet. l. si quis ita. de condi. & demon. 1269. in sum.
Momenta per singula onerari non oportere eũ à quo satis petitur. l. si is à quo. §. ii semel. vt in pos. lega. no. 1613
Monachi per. crede mihi, iurare debẽt. 514.51. gl. ad superstitionem. l. quæ sub. de cond. insti.
Monasterium ingressa filia, id etiam dotem dici quod pater dedit. 1691. in marg. l. de col. dot.
Monitio non obligat. glos. fi. l. si filiusfa. de tute. 105.34
Monitio pro consensu non habetur. l. si filiusfa. in summa. de tute. 105
Μονομαχία. quid. 1569. in mar. l. vl. ad senatusco. Trebel.
Monstrosus quãdo quis dicatur, & quando rũpat testamentum. 374. gl. si nascantur. §. ex his. l. posthumi. de iniust. rupt. fac. test.
Monumẽti impensam, & funeris differre. 1341. 3 1. gl. eo manumit § de impẽta. l. j ad le. Falci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum infortiati.

Moræ tempus in vsuris inspici. 1507. in mar. gl. debitas. §. sed.
Mora quæ deteriora fiunt, vendi debent. l. impuberibus. §. præterea. de suspe. tuto. 221
Iutra moras. l. tutor pro pupillo. de admi. tuto. 166. in tex.
Morari qui tenetur, si aliquo, sequi nō tenetur. l. Mæuia. §. vxore. de annu. leg. 994. in sum.
Qui debet cum aliquo esse, nō tenetur cum eo continuè morari. l. si quis ita. de condit. & demonstra. 1269. in sum.
Morari quis dicitur, vbi familiam habet. l. vxori. de leg. iij. q 12. in sum.
Morbis nouis, noua remedia adhibenda. l. j. de ven. inspic. 89.
Mori citius senem præsumi in alimentis, quam iuuenē. 1488. 52. gl. Vlp. l. hereditatū. ad le. Fal.
Mori quidam, quam damnari malunt. l. si quis filio. §. eius qui. de iniusto rup. 379. in tex.
Morientis assertio non probat. l. iij. §. j. ad senatusconsul. Sillania. 650
Moriētis in potestate antequā quis nascatur, nō pōt dici fuisse. l. fi. de coilā. bono. 1690. in tex.
Mors licet non sequatur, vulnus tamē mortale dici posse. 6. 50. in marg glo. superuixerit. l. j. §. si dominus. de sena. Silla.
Mors si interueniat, pendente ꝓditione, bonorum quęstionē extingui. 1348. 72. gl. adempta §. cum quidam. l. in ratione. ad leg. Falci.
Mortis, & testamenti tempus. 982. in mar. l. his verbis. de leg. iij.
Mortis tempus qū inspiciendū & qū non 554. 60 glo. cadere. §. si miles. l. miles. de milii. testa.
Mortis tempus inspici in qualitate filij, cui est facta substitutio. 1674. in marg. l. interuenit. de leg. præst.
Mortis tempore qui sunt in potestate, & à nullo præceduntur, suos hæredes dici. 1833. 2. in gl. rubricæ. de suis & legitimis hære.
Mortem omnia soluere. 1459. 72. glo. Antistię. l. apud. ad Treb. Mors vltima linea rerum.
Morte sibi cōsciscens criminis conscientia, inte stabilis, tædio vitæ testabilis est. l. si quis filio §. eius qui. de iniust. rup. 379. in tex.
Mortem sibi conscuerunt multi philosophi. l. si qs filio. §. eius qui. de iniust. rupt. ibidem.
Morte fideicommissarij non perire fideicommissum. 1408. in marg. §. idem metianus.
Morte maritorū multas vxores gaudere. 1329. 64. gl. quia morte. §. socrus. l. pr. de ꝓd. & dem.
Morte stipulatoris, non iniri stipulationē, quæ in singulos annos ꝓrogata est. 987. 55. gl. nō transire. l. si in singulos. de an. legi.
Morte tutoris, mandatum reuocari ab eo factū. l. si per epistolam. de acq. hæred. in sum. 591
Mortale dici posse vulnus, licet mores nō sequatur. 650. in mar. glo. superuixerit. l. j. ad sen. Sill.
Mortuū natum haberi, ꝑ nō nato. 1581. in mar. glo. viuus. l. is cui. quando dies leg. cedit.
Mortui memoriam quandoque damnari. l. si qs tuto. §. ꝑ si quis. de iniust. testa. 380
Mos regionis inspiciēdus. l. j. §. quod autem. de ven. inspici. 93
Mores considerare. l. cū mulier. sol. ma. 48. in tex.
Mores suspectū facere, non paupertatē. l. suspectum. de suspe. tut. 221
Factum cōtra bonos mores non tenet. l. si quis inquilinos. §. fi. de leg. j. 770. in tex.
Mores improbare non debet maritus, quos vel corrupit, vel postea probauit. l. cum mulier, solu. ma. 48
Moueōdos æquitate esse principes. l. qui filium. §. fi. ad Trebell. 1553
Muliebria ornamenta. in verbo. Ornamenta.
Mulier, an possit accusare. 214. 55. glo. egredientem. l. j. de suspe. tut. §. consequens.
Mulier nō ꝑt esse curatrix. l. scire oportet. de tuto. & cu. fallit in matre & aua. 137. in tex.
Mulier potest esse executrix. à filio. de alimen. leg. 1132. in sum.
Mulieri fauetur in recipienda dote. l. si cum dotem. §. si patri. sol. matri. in marg. 26
Mulieri prægnāti necessaria præstāda à curatore. 315. in mar. l. bonorum. de cura. fur.
Mulieri luxuriosæ dari curatore m. l. & mulieri. de cur. fur. & prod. 316
Mulierem excusat imperitia. l. ij. de ven. īspi. 93. in sum.
Mulierē fundi dotalis dominā nō esse. 1160. 75. gl. nō pōt. §. argēto. l. quintus. de aur. & ar. leg.
Mulierem in testamēto, testē esse non posse. l. q testamento. §. cum qui. de testa. 327. in sum.
Mulieres dotatas esse reipub. īteresse. l. j. so. mat. 2. in tex.
Mulieres dotantur ad ciuitatem liberis replendam. l. j. sol. ma. 2. in tex.
Mulieres lanā, & inūt appetere. 951. 74. gl. in lana. §. lana. l. cum quæreretur. de lega. iij.
Mulieres oēs esse malas. 1326. 62. in additione. gl. qa morte. §. socr°. l. pater. de cōd. & demō.
Mulieres olim liberalibus artibus instituebantur. l. qui filiū. prin. vbi pupil. edu. 263. in glo.
Mulierum genus auariss. l. quæ dotis. in gl. solu. matr. 40. 8
Mulieribus viduitatem quæ inducit conditio, spernendam eā esse. 1276. 81. glo. posse. l. quoties. de cond. & demon.
Mulsum, pocio ex vino & melle. 1065. l. qui vinum. §. cui.
Mūdus muliebris. 1159. gl. mūdus. & 1161. 61. gl. in mūdo. §. si aūt. l. quintus. de aur. & arg. le.
Munus, & donum, differūt. 1754. 24. & 159. 70. gl. iure. §. iurare. l. vt de oper. liber.
Munus nuptiale. l. j. §. præterea. de tutel. 266
Munera ciuilia furore ficto detractari non posse. in verbo, Dementiam.
Munera solennia. l. cum pūres. §. cum tutor. de admi. tut. 159. in tex.
Municeps quis. 106. gl. j. l. Etiam non. de tutel.
Murrhea vasa. 1120. in mar. l. vasa. de supel. le.
Murrhina vasa. 1155. 86. gl. murrhina.
Mutare consilium esse sapientis. 1689. 3. glo. j. l. nonnunquam. de col. bo.
Mutantur tempore multa. l. in confirmando. de confir. tut. 125
Mutata causa effectum mutat: vt si tutor datus ex amico fiat inimicus, è diuite pauper. l. pater. §. j. de testa. tut. 110. in tex.
Mutus an & quando contrahere possit. 1639. in marg. l. mutus. de bo. pos. furioso.
Mutiana cautio. l. 4. §. fi. de cōd. insti. 512. in sum.
Mutuo dandam pecuniā, in loco esse nō videri. l. si chorus. §. j. de lega. iij. 964

N

NAsci id est, certe. l. Pamphilo. §. propositum. de leg. iij. 928.
Nascēdi ordo. l. si ita fuerit. §. planè. de reb. dub. 1229
Nasci.) Antequā qs nascatur, nō ꝑt dici in potestate moriētis fuisse. l. fi. de colla. bon. 1690
Nasci. de nouo difficilius quā renasci. in verbo, Renasci. 331. 75. gl. imperfectum. l. si testū. qui testa. fac. poss.
Nascituro partui magis fauere nos, quam nato 1713. 27. gl. vt l. j. de carb. edic.
Natura quod fait, iudicis ministerio non eget. l. si in duobus. quemad. test. 624. in sum. §. si sui.
Naturam alterā, esse consuetudinē. 340. 70. glo. consuetudo. i. si quis. de lib. & posthu.
Naturalis debiti deductionem solutionem esse, non donationē. 1490. 57. glo. prædia. §. si ex. l. ita tamen. ad Trebel.
Naturale præualet accidētali. l. iij. in tex. & sum. de tute. 101.
Naturale contineri, appellatione debiti, si aliud non reperiatur. l. quibus §. dominus seruo. de condi. & demon 1287. in sum.
Naturalem etiā contineri appellatione filij. 530. 76. gl. continetur. l. vit. de iure delibe.
Naturalem filiū pro legitimo succedere. 285. 53. gl. placuit. §. volo. l. cū pater. de leg. 2.
Naturaliter. 33. §. si maritus. in glo.
Naturales cū legitimis mrī illustri succedere, nō aūt spurios. 1841. 10. gl. ad matris, l. j. ad Treb.
Natus habetur, qui ī vtero est. l. ij. §. remittit. de excu. tut. 228. in tex.
Natus post decimū mensē, vel secūdo die post sextum mensem, nō censetur legitimus. l. iij. in fi. de suis & legitimis hæred. 1838. in tex.
Natus prius quis dicatur. l. si ita fuerit, §. plane. de reb. dub. 1229
Natus pro non nato habeē, & econtra. 351. 72. gl. videri. de lib. & posthu.
Natus qui nōdum tit, eum posse hrdem instituī in ver. Hæredem institui.
Natus, quo tempore dicitur legitimus. l. iij. in fi. de suis & legi. hæred. 1838
Natum esset. & natum erit, idem. l. v. de triti. lega. 1061. in sum.
Natū mortuū haberi, ꝑ non nato. 1581. in mar. glo. viuus. l. is cui. quando dies leg. cedit.
De natis quandoque intelligi liberos. l. cum vir vxori. de cond. & demon. 1277. in sum.
Natis ex filiabus, vel nepotibus, an bonorū posdāda sit. 1803. 82. gl. eiusdē. l. si quis. vnde liberi.
Naualia. 1154. 85
Nauarchus. 1740. gios. item. l. j. de bon. pos. ex testa. mili.
Nauē eādē esse, quæ destruitur, & reficitur, carina manente. l. quod in rerū. §. fi. de leg. j. 694
Necat partum qui præfocat, abiicit, vel alimenta ei negat. l. necare. de lib. agno. 82. in tex.
Satius ali non alendum, quam alendum necari, in verbo, Ali non alendum.
Necessario, id est, vtiliter. gl. §. fi. l. diuortio. solu matr. 16. 81
Necessarius hæres nō est seruus, quē necessario testator manumittit. l. si seruo. de hæ. inst. 451
Necessarium, id est, vtile. 3. 1. glo. necessarium. l. j. solu. matr.
Necessario destruēdū quod est, in eo nō esse necessariā superioris authoritatē. 877. in mar.
Necessario ꝑtermissā deminuere. supflua nō vitiare ꝑctū. 1119. in mar. l. legata. de supel. legat.
Necessitas in personas non liberalitatem dici, sed debitum. 266. 5. glo. præstiterit. §. sed non nullos. l. j. de tut. & ra. distra.
Necessaria ad vsum legata censeri, legato vsu. l. patronus. §. codicillis. de lega. iij. 917. in sum.
Necessariā non detrahi, maximē pro funere impensa. 1403. in mar. l. in quātitate. ad leg. Falci.
Necessaria impensa duobus modis dicitur. 64. 78. gl. j. l. impensæ. de impen. in reb. dot. fac.
Necessarios, id est, cognatos. 284. 75. gl. necessarios. §. in protutelæ. l. j. de eo qui pro tut.
Necessitas rei familiaris, nō facit rescindere vēditionem. 730. 4. gl. venderet.
Necessitatē nō importare verba cōsilij mō prolata. l. cū pater. §. mandato filiæ. de leg. ij. 854.
Negare.) Necare partū qui prefocat, abiicit, vel alimenta ei negat. l. notare. 82. in tex.
Negare dictionem, nisi, si nō præcedat negatio 1700. 4. gl. nisi. l. extraneo. de vent. ī possmit.
Negationes duæ affirmant. gl. in §. penul. l. si vero. solu. ma. 56. 34
Negligētia hæredis in eligēdo legatari. 1550. in mar. §. si temporalis. l. si hæres. ad Trebel.
Negligētia iudicis nō excusat. l. tu. à. d ꝑsi. tu. 123
Negligentia lata, id est, culpa lata. 151. 76. glo. latam. §. competit. l. tutor. de admi. tuto.
Negligentia lata dolo comparatur. l. impuberibus. §. j. de suspe. tut. 202. 85 & in glo.
Negligentia tutoris hæredi non imputatur. l. 3. de fideiusso. tut. 293
Negligentia sua cuique obest, præsertim tutori. l. si tutor. de admi. tuto. 161. 38
Negligētiā culpæ annumerari. 299. gl. negligentiæ. l. non similiter. de magistra. conuenien.
Negligentiam hęredis fideicommissario nocere. l. si hęres. §. fi. ad Trebel. 1550
Negligētium omnium par causa. l. tutores qui. §. tutor datus. de admi. tuto. 175. in tex.
Negligentiam nocere. l. si quis Titio. §. j. de legatis. ij.

Tabula materiarum Infortiati.

Negotio super uno, duos quempiā habere posse iudices. 1727. in marg. §. si quis. l. j. de bono. pos. secundum tab.
Negotia cōmissa segnius plures expedire. 146. 65. gl. facilius. l. si piures. de administ. tut.
Negotia diffusa l. decreto. de administ. tut. 164.
Negotia plura, quam uocabula. 1. 38. in gl. rubricę, soluto matrimo.
Negotiorum testatoris causa absentē debere, ut præsentē, alimenta percipere. l. testamento. de alimen. leg. 1139
Negotiationis incrementū. l. qui negotiationē. 197 & l. Titiū. §. altero. de administ. tutor. 189
Negotiatione ab illicita qlibet prohiberi debet 1741. 7. gl. non debet l. liberti. de iur. patro.
Negotiatores qui dicātur. l. legatis seruis. in prī. de leg. iij. 954
Nepotis, uel filii emancipati præteritione. testamentum non rumpitur. l. certū. §. filia. de iniust. testa. 381. in sum.
Nepotis merita magis, quā patris delicta perpēdenda. l. iii. §. si emancipatus. de bon. pos. contratabu. 1644. in tex.
Nepotī vel filio, an & quando noceat delictum aui, uel patris. l. diui. de iure patro. 1745.
Nepotē posse venire contra testamētum aui licet filius fuerit iustè exhæredatus. lege. iii. §. si emancipatus. de bono. pos. contra tabu. 1643
Nepotem hæredē instituēdi modus. 357. 12. gl. non exprimat. §. quidā. l. Gallus. de lib. & post.
Nepotes, filii appellatione nō ꝑtineri. 233. 2 gl. creduntur. l. si [illegible] de excusa.
Ad nepotes quando filius extēdatur. l. vxorem. §. legauerat. de lega. iii. 933
Ne sciētia, error, dubitatio, & ignorātia, quid differant. 324. 50. gl. j. l. statu. qui test. fa. pos.
Nihil quod sit, minus esse. 1706. in marg.
Nisi dictionē, si præcedat negatio, ponere, aliàs priuare, siue negare. 1700. 4 gl. nisi. l. extraneo. de uentre in poss. mitten.
Nolle nō dicitur, qui uelle non potest. l. pater. in prin. de condi. & demon. 1325. in sum.
Nomen. l. si maritus. in id sol. ma. 44. 85. & 211. 17. gl. in nomen. l. si tutor. quando ex facto tu.
Nomen, id est, emptor. l. pupillus. §. fi. de autho. tuto. 204. 74
Nomen manere. 181. l. cum post. de admin. tut.
Nomen idoneum definere esse, quid. in verbo, Idoneū. l. cū post. de admini. tut. 180 in tex.
Nomen qui detulit, accusasse videtur. l. eum patronum. §. j. de iure pa. 1743. in tex.
Nominis eiusdem si duo, de legato contēdat. l. si duo, vt leg. seu fideicom. no. caue. 1627
Nominis legato, contineri debitum, & vsuram. l. nomen. de leg. iii. 914. in sum.
Nomine proprio nominatos, non teneri in uiriles 782. l. si hæredes. de leg. j.
Nomine proprio rem demōstrare nō est opus. 405. l. quoties. in sum. §. si quis.
Nomine qui tantum hęres est, an dicatur propriè hæres. 1487. in marg. gl. restitui. §. Si pater Lita tamen. ad sena. Trebel.
Nomina agnoscere. l. qui nominibus. de admin. tuto. 182. in tex.
Nomina edere. l. iii. in prin. qui pe. tuto. vel curato. 141. in tex.
Collocare in nomina. 198. §. pupillo. l. qui negotiationem. de admini. tut.
Nomina ꝑhere. l. cum quæreret. de admi. tu. 161
Nomina debitorum instrumento legato contineri. 950. in sum. l. qui chirographū de lega. 3.
Nomina idonea. l. cū plures. in fi. de admi. tu. 159
Nomina integra. l. cum quęreretur. de adminis. tuto. 161. in tex.
Nomina nō ex singulorum opinionibus, sed ex communi vsu exaudiri debere. 1117. in text. §. non enim. l. Labeo. de supel. lega.
Nomina præcedentium sequēs tutor suo periculo non recipit. l. tutor sine in sum. de admi. tut. 170
Nomina propria, & appellatiua differre in legatis. l. turpia. §. fi. de leg. j. 725. in sum.
Nominum expressionē, & consensum duorū in pacto exigi. 1182. 65. gl. debitoris. §. si liberationis. de libera. lega. l. non solum.
Nominibus propris nominati, uocātur in uiriles. l. seruus vni. §. j. de leg. j. 750. in sum.
Nominatim fieri quid dicatur. l. j. de li. & posth. 334. & l. iii. §. nominatim. de iniust. ruptoque. &c. 374
Nominationē tituli non tribuere ius nominato 1105. in mar. gl. dns. l. dominus. de pec. le.
Nominati proprio nomine tenentur in uiriles. l. si hæredes. de leg. j. 782. in sum.
Nominatorem magistratuum. l. j. in prin. de magistratibus conue. 296
Nomenclator. l. ut iusiurandi. §. Dabitur. de operis liber. 1754
Nō dare eum qui ita dat, ut haberi, aut retineri non possit. l. qui concubinam. §. si hæres tibi. de lega. iii. 909
Non Iudæi, id est Christiani. 243. gl. non Iudęorum. §. iam autem. l. [illegible] de excusāt.
Nolo peti, uerba, quid importent. quod mihi. de libera. lega. 1188
Nostro præualet meū. in verbo, Meū præualet
Nota, id est, infamia. 348. 32. gl. non notæ. l. multi. de lib. & posth.
Nouatio fieri debet expresse. 278. in mar.
Nouū factum, nouum habet consilium. 89. 83. gl. apponat. l. temporibus. de uen. inspi.
De nouo nasci difficilius, quam renasci. 331. 75. gl. imperfectum. qui testa. fa. poss.
Nouelletum. l. veluti. de impens. in re. do. 62. 84
Nouis morbis noua remedia adhibentur. l. j. de ventre inspi. in prin. 89
Nouissima scriptura spectatur. l. tutor datus. in fi. & l. si hæreditas. §. j. de testa. tutel. in sum.
Nouissima scriptura quando spectanda. l. si qs eum in prin. de vulg. 477
Nubere. (Donec nubat. legatū censeri annum. l. legatum ita. de annu. lega. 996. in sum.
Nubere.) Iuramento puellam ne nubat non adigi. in uerbo, Iuramento. & verb. Adigi.
Nuda voluntate, testamentum non constitui. l. pe. §. nec. de bo. poss. secundum. tab. 1735.
Nudum præceptum testatoris, non valet. l. Lucius in prin. de leg. iii. 972
Numerus.) In numeros referri milites. l. ex eo. de milii. test. 554
Nuncium mittere, idest diuortiū significare. l. si cū dotem. §. si maritus. sol. mat. 27. in tex.
Nūcio, uel epistola, recusationē fieri posse. 1458 77. gl. restituere. §. utrum. l. apud ad Trebel.
Nupta non videri, quæ virū pati nequeat. 1270 86. gl. nubilis. l. hæc cōditio. de ꝑdic. & demon.
Nuptiæ ubi interdictæ sunt, ibi neque cognationem, neque affinitatem esse posse. in verbo, Affinitatem.
Nuptiarum fauori, libertatis fauorem præferri. l. Titio vsusfructus. §. j. de cond. & demonstra. 1324
Nuptiarum conditionem non impleri ex nuptiis inualidis. l. quod pupillæ. quando dies leg. ced. 1592
Nuptiarum fauor magnus. l. Caius. in fi. sol. ma. 47. in tex.
Nuptias consensus, non concubitus facit. l. cum fuerit. de cond. & demon. 1272. & 100. in mar.
Nuptias, eatenus impediri, fraternitate adoptione quæsita quatenus adoptio mānserit. 1835. in marg. §. non solū. l. j. de suis & legit. hæredib.
Nurū, & socrum, & generum, & socerum, ex solis sponsalibus appellari. l. Seruius. de gradi. aff. 1818
Nutum interuenire, ubi uoce non opus sit. 617 49. gl. literarū. §. mutus. l. pr. de acquir. hæredi.
Nutu fieri potest iussus, in uerbo, Iussus.
Nutu legari, vel fideicommitti posse, nisi à natura mutus sit. 923 75. gloss. nutu. l. nutu. de legatis. iij.

O

OBedire quempiam diuersis iudicibus posse temporibus diuersis 1766. in marg. l. duorum. de ope. libert.
Obsuturа magis inspicienda, quam profuturа. 654. 77. gl. non potuerit. §. eleganter. l. si quis. de sena. Sylla.
Obligari communia non posse, sine decreto. l. q neq. §. vlt. de reb. eo. 309 in tex.
Obligationis origo, non titulus actionis considerandus est. 841. 61. glo. ueritatis. §. hæres. l. cum filius. de leg. ii.
Obligationem operarū dissoluēdi modi. 1761 4. gl. quinquem. l. q libertim. de oper. liberti.
Obrepere. 322. 56. gl. obreptum. l. imperatore. de reb. eorum. & l. 3. §. j de Carb. edi. 1714
Obscurū declaratur ex ꝑiecturis. l. si seruus. §. si de leg. j. gl. consuetudo. 722. 50
Obscura verba declarari per præcedentia clara. l. Titia cum testamento. §. Lucius Titius. de ic. ij. 802
Obseruatores, & custodes actus. i. contrarotulatores. l. iij. ad prin. de admi. & peri. tu. 145
Obsides nō testari. l. obsides. de test. 322. in text.
Obsidibus testamentum facere non licet. l. obsides. de testa. ibidem.
Obsonatores. qui. 954. 57. in mar. gl. absonatores. l. legatis. de leg. iij.
Obstetrix probate fidei, & artis esse debet. l. j. ad prin. de uen. inspi. 89. in tex.
Obstetrices partes non adhibent, sed iudex. l. j. §. & notandum. de uen. inspi. 90. in tex.
Obuentionū materia. 1524. in marg. §. qui post. l. deducta. ad Trebel.
Odones. vel vndones vel vdones. 1158. 31. gl. odonum. §. Fasciæ. l. argumento. de aur. & arg. leg. & 1159 in mar.
Offerre se liti. l. ii. in prin. de adminis. & peri. tu. 144. in tex.
Offerendi ius, non transire ad hæredem. 1310. 21. gl. conditio. l. à testatore. de ꝑdi. & dem. n.
Officialis & aduocatus milites dicuntur. in uerbo, Aduocatum.
Officialis, & uiator. l. is cui. §. missus. ut in poss. lega. no.
Officium diurnum esse operas. l. j. de operis lib. 1751. in tex.
Officium mutari artificio. l. legatis seruis. §. j. de lega. iii. 954. in sum.
Officium suum nomini debere esse dānosum. l. sed si quis quemad. test. ape. 623. in tex.
Officii paterni esse dotare filias. in verbo, Filias.
Officium.) Ex officio. id est. ex pietate. 281. 3. gl. ex officio. l. quid ergo de contra. & uti act. tut.
Officio iudicis alimenta esse decernenda. 1422. in mar. l. Diui Verus. ad l. falc.
Ex officio, suspectum iudex remouere potest. iii. §. preterea. de suspe. tut. 215. in sum.
Officio in mariti, vxorem esse debere. l. sicut patronus. de ope. liber. 1766. in tex.
Oliuæ colligendi tempus. 1029. in mar. gl. plus l. in fructu. de vsu & vsufru.
Omissio modicæ solennitatis non uitiat. l. j. §. fi. de ven. inspi. 93. in sum.
Omissum verbum, uel positū non nocere. 1733 70. gl. hæreditatem. §. q filio si ita. de secūd. tab.
Omnis non, id est nullus. l. obligari. in princi. de autho. tuto. 205. in tex.
Omnes & quilibet, differunt. 810. 5. glo. sed o. l. si pluribus. de leg. ij.
Omnium bonorum donationem, non valere. 1745. in mar. l. si libertus. de iure patr.
Ad omnia referri indefinitum. l. quidam. de tritico lega. 1961. in sum.
Onerari per singula momēta nō oporteret eū, à quo latiſ petitur. l. si is à quo. in fi. ut in poss. lega. 16. 3. in tex.
Tantum quempiam grauari quantum oporet. l. filiusfami. §. j. de lega. j. 772. in sum.
Onerādū non esse minium asinū. Rouilirachden bals. l. si is à quo. in fi. vt in poss. le. no. 1611

Universidad de Deusto

Tabula materiarum infortiati.

Onus concomitari emolumētum & ptra.1217.61.gl.ademptum.§.Seia.l.Alumnæ.de adi.leg.
Oneri impares paupertatem, præstare excusationem.l.post susceptum.de excu. tut. 256
Onere duplici neminem grauandũ.1049.61.gl. duplici.l.qui dotem.de dote prælega.
Onere deducto,habere quod remanet,quis dicitur.l.non ampliùs.de leg.j.695.in sum.
Onera annonarum olim sustinebāt prediorum conductores,non domini, in verbo, Conductores.l.si sine.§.lucius.de administ. tut.169
Operari seruũ domino debere.in verbo, Seruũ.
Operari viro debere vxorẽ.1766.25
Operentur vt aliquid, verba intelligi debere.l.si quando.de leg.j.768.in sum.
Operentur vt aliquid, intelligi testatoris verba debere.l.generali.§.j.de vsufru.leg.1020
Operam non diuidi.1752.65.gl.vlti.l.operas.de ope.lib.
Operæ.an,& quando trãseant ad heredes.1753.31.gl.j.l.fabriles.de oper.lib.
Operarum precium qui stipulatur, perdere ius patronatus.1742.36.gl.operas.
Operarum obligationẽ,dissoluendi modi.1763 4.glo.quinquennẽ.l qui libertinus. de ope.lib.
Operarum & vsusfructus legatum differre.l.2. de vsufru.leg.1007.in sum.
Operas esse diurnum officium.l.j.de oper.liber. 1751.in tex.
Operas parentibus non debere liberos,sed pietatem.pen.de obseq.1751.in text.l.
Operas post quinquagesimum annum nõ deberi.l.liberta.de oper.liber.1762
Operas præstare libertũ non teneri,nisi ipsũ sint iniunctæ.l.liberta.de oper. liber.1762.in marg.
Operas turpes non imponendas.l.hæc demum de oper.liber 1763
Opinio quandoque plus habet,quã veritas.l.is, qui.de acqui.hære.564
Opinionem plerũque vero poni.1645.1.gl.admittatur.§.si pater.l.non rãtum. de bono.pos. contra tab.
Opinio.) Non ex singulorum opinionibus,sed ex communi vsu.nomina exaudiri debere.l.labeo.de suppellect.leg.1117.in tex.§. non eum.
Opistographus,quid.1731.in mar.l.chartę. de fe cundus.tabu. & in tex.l. chartæ.de bon. pos. secun.tab.& apud Nebrissen.in suo Lexico.
Oppositum in opposito quod operatur,& pro posito in opposito.l.fi.§.fi.de leg.3.in sum.984
Oratio imperfecta perficitur ex præsumpta voluntate defuncti.l.si in testamento. de lega.j. 763.in marg.
Orationem imperfectam perfici ex præcedenti & sequẽti.l.cum pater.§.cum imperfectam.de lega.ij.853
Orcinus hæres.l.duo socij.de hæred.instituend. 403 in tex.
Orcinus quis.128.in marg.& 1037
Ordinarium auxilium non impedit extraordi. 1651.20.glos. posse restitui.l. si minoris.de admini.& peri.tut.
Ordo scripturæ sequendus est.77.glos.vlt.l.hæredes.ad sena.Trebel.1523
Ordinis peruertionem non nocere.417.6.glo.j. l.si quis ita.de hæred.instit.
Ordinem inter legatarios non seruandum.l.is cui.§. qui prior.vt in pos.leg. no.1614.in text.
Ordinẽ non semper esse seruãdũ.1614.84.gl.ordinẽ.§.q prior. l.is cui. vt in pos.leg. vel fidei.
Ordinem scripturę non seruandum.l.2.§.sed & si ita.de vulg.467.contra gl.vlt.l.qui soluendo. de hæred.instit.440.87
Ordinum dignitas seruãda.in verbo, Supponi.
Ornamenta muliebria,quæ.1158.§. ornamenta l.argumento.de auro & argen.leg.
Ornatus causa quæ fiunt, non pertinere ad culturam.l.cum quæreretur.§.fi.de leg.iij.952
Ortus in domui cedat iudicari ex aditu.l.,ꝓgediis §.balneas.de leg.iij.971
Ouiliones,id est,ouium custodes.1089.20.glos. ouiliones.§.item cum.l.fundi.de instru.lega.

P

Pactũ in casum mortis valet.gl.iiij.l.si cum dotẽ.in prin. fol. mat.24.66
Pactum quandoq; iuramẽto vestiri 1754.5.gl.siue post.l. vt iurisiurandi. de ope.lib.
Pactum vni factum,alteri nõ prodesse.1174.52 gl.mihi soli.§.nunc.l.si quis.de libera. lega.
In pacto exigi consensum duorum & expressionem nominum.1232.65.gl.debitoris.in l.non solum.§.fi liberationis.de liberat.legat.
Palam quod fit,tolerabilius est.l. pupilius.§. vlti. de autho.tuto.204
Palã fieri,quid.l.hẽdes palã. de testa.328.in text.
Pali,materia sunt.l. pali.de leg.iij.950
Parata alicuius causa,quæ dicantur.l.hoc legatũ. de leg.iij.939.in sum.
Paratum,& emptũ,differre.1148.56. gl.neque.
Par in parem,nullum imperium habet.1461.in mar. §. tempestiuum. l. ille à quo. ad Treb. & glo.imperium.
Parem esse negligentium omniũ causam.l.tutores.§.tutor.de administ.tut.175.in tex.
Paria delicta,mutua compensatione toliuntur. l.vtro.fol.mat.42.in sum.
Parci affectui paterno.l. penul. quod falso tuto. autho.290.in tex.
Parere cõditioni qui non potuit,conditione defectum non videri. l. quæ sub cõditione.§.sed sub.de cond.institu.515.in tex.
Parendum esse defuncti iudicio,nõ in parte sed in toto.1133.22.gl.compellendam.l.à filio.de alimen.lega.
Parendum esse sentẽtię etiam iniustæ, pp authoritatẽ iudicis,l.seruo.§.cũ ꝓtor. ad Treb.1542.
Parens videtur large accipi pro non patre.in l. cum plures.§.cum tutor.de admini. tuto.159. in tex.
Parentis loco socer est.l.quia.fol.ma.21
Parentem,& patronum,in bonorum possessione contra tab.petenda, differre. 1737.6.glos. exemplo.l.j.fi à par.quis.
Parentes qui dicantur.l.iure consul.§. parentes. de gra affini.1819
Parentes à liberis alendos.l. si quis à liberis. in prin.de libe.agno.83.in tex.
Parentes filiis thesaurizare debere:non filios parentibus.1844.in marg.l.siue.ad Tertyl.
Parẽtes venerari oportere.l.j.§ oportere.de obseq.a liberis & liber.1748
Parentũ & patronorũ honori,multum tribui.l. ij.de obseq.a liberis & liber.1749.in tex.
Parentum hæreditatẽ quasi debitam nobis obuenire.1850.l.Iacratissimi.ad Tertyllia.
Parentum votum esse,vt filij eis succedãt.l. Iulianus.§ quis omiss.caus.testa.642.78
Parentibus pietatem æqualem esse,licet inæquales potestas sit.l.4.de curato.fu.& prod.da.313 in text.
Parentibus pietatem liberos, non operas debere.l.pen.de obseq.1751.in tex.
Pars aliqua.38.71.gl.aliqua.l.si marito. fol. mat.
Pars fundi dicitur fundus.l.plane vbi.§.sed si qs. de leg.j.703.in sum.
Pars hæreditaris, in vna re non dicitur.l quamuis,si quis omit. cau.638
Pars tutor eligenda.gl.tutius.l.si pupillorum.de reb.eorum.303.74
Partis qui est dominus, dominum dici.710.79. gl.vtriusque.§.si duobus.l.cætera.de legat.j.
Partis appellatione, dimidiam intelligi. 745.69. gl.vlti. Titius.de leg.j.& 1476.64. glos.partiaris.§.te rogo.l.vbi pure.ad sen.Trebel.
Partem facit qui nõ est,sed esse speretur.in verbo,Qui non &.
Partem facere etiam eum, qui nõ admittitur ad partem.689.65.gl.deberi.l. si duobus. de leg.j.
Partẽ nõ facere,q nõ admittit ad partẽ. 689.86. gl.expresserit.§.si Titio.l.si duobus.de leg.j.
Partem facere, qui speratur admitti ad partem. l.j.§ si ex tribus.de bono. posses. contra tab. 1641.in sum.
Partem qui agnoscit,totum agnoscere videri.l. si cui res.de lega.ij.818.in sum.
Partem qui non capit,quia indignus, partem nihilominus facit.l.vii.de lega.ij.786.in sum.
Partem rei dici fructus pendẽtes,eãque reddere preciosiorẽ:secus tamen in partu in vẽtre existẽte.l.in lege Fal.ij.ad legẽ Fal 1346.in sum.
Partem vtranq; requirit copulatiua verã,disiunctiua alterã rãtũ.l.si hæredi.de cõdi.insti.512
In parte delinquens, in totũ reus est.653.76.gl. vtrum.§.si quis l.si quis.de senatus.Sylla.
Parte anui maiori quæ fuerunt, esse in fundo videri.l.cum de lanionis.§.Sabinus. de fundo instru.1083
Participem fraudis conueniri, licet fuerit particeps non sit.626.3.gl.conueniri.§. quanquam l.si quis.si quis omis.cau.test.
Participem criminis aliquo viuente,non agi ciuiliter de crimine contra tertium.l.ij.de Carbo.edict.1713.in sum.
Particularibus de legatis,an,& quando detrahatur,1367.in mar.§.si ego.l.si pupillus.ad le.Fal.
Partus,an veniat cum legato ancillę,& an sit fructus.639.57.in mar.glos.non contineri.§.sorori.l.vxorem.de lega.iij.
Partus ancillarum, & fętus pecorum, in fructu vel reditu non contineri.l.deducta parte.§.hæreditatem.ad Trebel.1526.in sum.
Partus antequam edatur,pars viscerum est matris.l.j.§.ex hoc.de ven.inspi.90
Partus non editus,homo non est.l.in lege Falc. ij.ad legem Fal.1346
Partus matrem sequitur.l.huiusmodi.§. legatũ. de lega.j.749.in tex.
Partus non subiici.i.supponi,publice interest.l. j.§. sed & si. versi. publicc. de ven.inspi.93.in tex.
Partus vt nasci expectatur, sic reuerti expectat, q apud hostes est.1809.14.gl.ab e.l.j. vnd. cog.
Partui consuli æquum esse.l.j.§. rectissimè. de ventre in pos.mit.1697
Partui nascituro magis faueri,quam nato.1713. 27.gl.vlt.l.j.de Carb.edicto.
Partum an reiicere possit maritus,post longam absentia.vxorem prægnantem inueniens l.j.§. si quis.de liber.agnos.80.in tex.
Partum decem mẽsium, & duorum dierum legitimum dici.356.in mar.glo.in decem.l.Gallus.de lib.& posthu.
Partum in vẽtre existentẽ secus se habere, atq; fructus pẽdentes,qui pars rei dicuntur, camq; preciosiorem reddunt.l. in lege.2. ad leg.Falci. 1346.in sum.
Partum nõdum editum,hominem nõ esse.l.in lege Falc.ij.ad legem Falc.1346.in tex.
Partum necãt,qui eum præfocat, abiicit, publicis locis misericordię cã,exponit,vel alimenta negat.l.naturæ.de lib.agn.82,in tex.
Partum quandoq; fructum dici.1370.64.glo.& quartæ.l.Paulus.ad le.Fal.
Pastina instituere.l.diuortio.§.planè. in tex.fol. matri.17
Pater naturali ratione a filio ali debet.l. si quis a lib.§.si mater.ver. parens.de libe.agno.85
Pater plus filium diligit,quam filius patrẽ.326. 67.gl. diximus.§. quæcunq;.l. qui testamento. qui testa fa.poi.
Pater filio melior amicus dicitur.429. 68. glos. instituere.l.quidam.de hære.insti.
Pater dat tutores sine inquisitione,mater non.l. 4.in prin.de test.tu.109
Pater filium & contra,alere tenetur.l.si quis a liberis.in prin.de li.agno.83
Pater testamentũ filij irritat.glo.viuo.l. posthumorum. de iniusto rupt. & irrito fa.te.384.13
Patris concubiæ cum filio nefaria coniunctio est.l.j.§.pe.de concu.99
Patris confessio, grande præiudiciũ affert filio. 80.§.Iulianus.in fi.l.j.de lib.agnoscen.

Patris

Tabula materiarum infortiati.

Patris confessionem,grande præiudicium afferre filio.l.j.§.Iulianus.de liber agnosc.80.in tex.
Patris debita filius soluere non tenetur.l.v.§. parens quamuis.de libe.agno.85.in tex.
Patris delictum filiis nocere.1772.53
Patris delicta minus,quam nepotis merita perpẽdẽda.l.3.§.si mãcipatus.de bo.po ꝓtab.1744
Patris dolus nocet filiæ glo.fin.l.Mæuia. fo.matri.49.37
Patris & filij impuberis testamẽtum haberi pro vno.l.patris.de vulg.480.in sum.
Patris & patroni,filio,& liberto,personam sanctam esse debere.l.liberto.de obseq. 1751
Patris in potestate, prælatum electum esse non debere.1462.in marg.l.nam.ad Trebel.
Patris vel aui delictum,an & quando noceat nepoti vel filio.l. diui fratres. de iure patronat. 1745.in sum.
Patris vel matris dictum,filio non præiudicare. 1711.47.glo.Carboniano.§.si quis.l.j.de Carbo.edicto.
De patris familia filium esse, & non de matris. 646.72 gloss.non habetur.§. in eo.l.j. de sena. Silla.
Patrisfami.consuetudinem nõ esse spectandam l.j.§. si defunctus.de rebus eorum.302.64
Patri filium curatorem dari posse.l.ij. de curat. fu.& prod.da.313
Patri filium superuixisse præsumendum.l. cum pubere.de reb.dub.1238
Patri nocere scientiam filij aliquando. 1832.74. gl.certior.
Patri omnia videntur concessa, ob affectum naturalem.l.Aurelius.§.Titius.de liberatione legata.1193
Patrem à filio regi indecorum.l.his qui ad principe.de tuto & cura.135
Patrem adire filiusfami cogere non potest.l.ille à quo.in fi.ad Treb 1462.in sum.
Patrem corrigit filius.136.22.gl dandum.
Patrem egere iniquum est:cum filius sit in facultatibus.l.v.§.& si impubes. de libe.agno.85
Patrem filio non assignat,qui se dat in adoptionem.l.si pater de bono. possessio. contra tab. 1657
Patrem testem non admitti in testamento filij. 326.58.glo.diximus.§.quæcunque.l.qui testamento.qui testa.fa.pos.
Patrem liberis non posse substituere, nisi eos in potestate habeat.495.34. in casu.§. cum filiæ. l.cohæredi.de vulg.substi.
Patrem posse adulterum,apud filiam deprehensum, impune occidere, cum filia etiam prægnante.in verbo, Adulterum.
Patrem vel matrem, à quibus educatus sit, qui maleficos appellauerit militia indigum esse.l. j.in fin.de obseq.à liberis & liber.1749
Patre non habere filium amicum meliorẽ.429 68.glo.Institueret.l. quidam. de hæredib.instituen.
Patre permittente,donare posse filiũ,causa mortis.321.10.gl nihilo.de testa.
Patres olim dignitates emisse pro filijs. 1680.44 glo.dignitatis.§.sed an.l.j.de col.bo.
Paternæ affectioni nõnihil dandum.l. qui cum natu.§.si patris.de bon.liber.1776.in tex.
Paternæ pietati fauendum esse.glo.præsumptio §.Titius.l.Aurelius. de liberatione legata.1193. 81
Paterno affectui parci.l.pe,quod falso tuto.autho.290.in tex.
Paternum esse officium dotare filias.46.8.glos. conueniri.l.si socer.
Paternum affectum propẽsiorẽ ęquo esse.l penul.quod fa.fo tuto.autho.29.§.Iulianus.
Patrimonium, quæ nequeat, nuptam non videri. 1270.86.glo.nubilis.l.hæc conditio, de condi. & demon.
Patrimonio quod prohibere potest facere censetur.1741.3.gl.liberti.de iure pat.
Patrimonia & scientia pro consensu expressa habetur.804.in marg.glo. penes. §. Caius.de leg. 2.l Titia de leg. ij
Patientia & præsentia præiudicant. 293.32.glo. iure legitimo.l. cum often simus. §. fideiussores.de fideiussorib.
Patientiam pro traditione haberi.1582.43.glo. passus.l.restituta.ad senatusc.on Treb.
Patriæ appellatione, suburbia contineri.l. vxorem §.legauerat.de leg.3.933.in sum.
Patriam potestatem furore nõ dissolui.593.32. gl.potestate.l.cum hæres.de acqui.hæred.
Patriam potestatem inęstimabilem esse.643.71. gl.per eum.l.mater.si quis omissi cau.
Patriam communem Romam censeri.230.1. gl.rationem.de excus.tutor.
Patriam vnicuiq; esse dulcissimã, quod & Ouidius his versiculis expressit.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit,& immemores non sinit esse sui.981.1.gl. scripsit.l.qui habebat.de leg.3.
Patrimonium,& substantiam quãdoq; domus appellatione contineri.1079.in mar.
Patrimonium ex patrisfamilias voluntate constitui.422.5.glo.tacit.§.rerum.l. ex facto.de hęred.insti.
Patrimonij qui est modici,affectasse tutelam videri.l spadonem.§.est autem. in fine.de excusa tuto.244
Patrocinari nemini debere,dolum & fraudem. 1795.in mar.l.j.si quid in fraud.patro.
Patroni in fraudẽ quicquid gestum sit, reuocari.in verbo,Reuocari.l.j.§.omne.si quid in fra. pat.1795.
Patroni sine voluntate,nõ debere libertum alienum arrogari.1788.27.
Patronum à filio excludi in verbo,Filium.
Patronum semper tertiam habere.1738.71.gl. tutorum.l.Pantonius.si à parente quis manumis.fu.
Patronorum & parentum honori multum tribui in verbo,Parentum.
Patronatus ecclesiæ, cum vniuersitate transire in quemlibet.1761.43.glo.dandam.l.si operarum.de oper.libertorum.
Pauper deterioris est conditionis,quam diues.l. 3.§.tutores qui.de suspect.tuto.218
Pauper facilius, quam diues in vincula conficitur.l.3.§.tutores.qui.de suspect.tu.218
Pauper nisi fiat, satisdare non teneri ministrum ad distribuẽdum electum. in verbo, Satisdare.
Paupere à viro dos repetitur.l. si constante. in princip. fol.mat.39.in tex.
Pauperi minus,quam diuiti faueri.l.3.§.tutores, qui.de suspect.tut.218
Paupertas oneri impar, præstat excusationem. l.post suspectam.de excu.tut.256.in tex.
Paupertas qualiter probetur.256.in marg.
Paupertas suspectum nõ facit, sed mali mores: l.suspectũ.in sum.221.
Paupertatis priuilegium cessare, cum fuerint. adauctæ facultates.l.non tantum.§. eos qui.de excu.tut.246
Paupertatem à tutela excusare.l. paupertas. in prin.de excu.tut.242
Paupertatem prodesse.1438.3.glos.ideo.l. cum non.si cui plus quam.
Pectore suo oia iura cõtinere principẽ.1115.50. gl.vsum imperatorũ.l.supellectile. de supel.le.
Pecorũ fętus,& partus ancillarum in fructu,vel reditu non contineri.l.deducta parte.§.hæreditatem ad Trebel.1526.in sum.
Peculio in suo neminẽ esse.l.Stichus. in fi.de peculi.legat.1102
Pecuniæ ad curpus non fit compensatio.62.51. gl.nam in pecunia.l.quod dicitur.
Pecuniam iactare neminem pręsumi.1549 40. glo.vtili.l.si hæres.ad Trebel.
Pecuniam esse in loco nõ videri, quæ illic est ut mutuo det.l.si chorus.§.j de leg.3.964.in sum.
Pecunia.) Ob pecuniã corpus minui nõ debet.l. qd df.ad ptr.de ipen.in reb.dot.fact.of in tex.
Pecuniam signatam non contineri, appellatione.auri.l.Quintus Murius,de auro & argen.leg. 1162.in sum.§.si autem.
Pecuniam sterilẽ dici, quæ sine vsura sit.l. quid ergo.§.vsuras.de cont.& vtil.181
De pecunia seruire diutius esse quam de persona.1759.30.glo.vlti.l.hæ operæ.de op.liberto rum.
Pedaneus iudex,id est delegatus.135.50.glos.pedaneus.l.prætor.de tutor.& cura.
Pegmata quæ dicantur.1074.in mar.
Pellos lanatæ.l.si cui lana.§.fi.de leg.3.958
Pendere vitiman voluntarẽ ab alieno arbitrio, nõ debere.l.illa institutio.i prĩ.de hę.inst.418.
Penulæ.1158.1.gl. penulæ.§. muliebria.l.vestis. de auro & arg.leg.
Penu legata,quid legato cõplectatur.110.l.qui penum.de penu leg.
Penus,omnis generis.1112.86.glo.omnibus.§. nomen.l.nam quod de penu leg.
Penuaria cella l.qui penũ.§ fine de penu. legat.
Per alium posse quempiam,id quod per se non potest.119.5.gl.& ille.l.si is.de libe.leg.
Perdens lucrum,damnum patitur.697.76.glo. legatarij.§.si certum.l.non amplius.de leg.j.
Perdit quis per alium, quod per se habere posset.119.59 glo. non affectione.l. qui tutelam. de test.tut.
Perdere hæreditatem ob solam tabularũ aperturam hæredem non posse, licet centum aureorum pęna sit statuta.1451.57.gl.aperuerit. § si is.l.Marcellus.ad Treb.
Peregrinans ad tempus,abesse non dicitur.l.prędia.§.affini.de fin.instru.1090.in tex.
Peregrinantem maritum.vxor an sequi necesse habeat.994.77.gl.ex longinquis.
Peregre agere.l.fi.de tuto. & cura.139
Perempta res non æstimabitur,quæ si staret,nõ æstimaretur.l. in ratione.§. si seruus.ad legem Falcidiam.1348.in sum.
Perfici ex præcedenti. & sequenti orationem imperfectam.l.cum pater.§. cum imperfecta de leg.2.852.in sum.
Periculum vbi maius est, ibi cautius agendum esse.1711.in mar.§. sed & si.l.j. de Carb. edict.
Periculo suo nomina ab aliis facta recipere nemo tenetur.l.tuto sine.de admi.tu.in sum.170
Permissum ad tempus, post tempus videri prohibitum.l.statuliberum.§. Stichum. de lega.2. 790.in sum.
Permissum vna via non est,quod alia prohibetur.1787.in mar.l.fritur,de bon.liber. & 515. in marg.& 137.in sum.l.scire.§.j. de tu.& cur.
Pernicies.)Puniri non debet quis in perniciem alterins.l.si maritus.solut.mar.
Perpetuum intelligitur, quod non habet tẽpus limitatũ.l.iurisperitos.i prin. de excu. tut.250
Perpetuo non casu res vbi esse solet inspici debere.l.si ita legatum. de leg.3.in sum.968
Perpetuitatis causa,vel quasi,quæ inde amouentur,non videri esse. 1171.43.glos.thesaurus.§. cum ita.l.si vxori.de auro & arg.leg.
Perplexitatis ratione,impossibilitas vitiat institutionem.l. si Titius. de condi. institu. 519.in summa.
Persona interposita, fraudis instar habet.l pupillus.§.item.de autho.tu.in tex.204
Persona quam causa fauorabilior.l.ex pluribus. de adml.tuto.180.5
Personæ incertitudo,an,& quando vitiet.1406 in marg.
Personæ status considerandus.194.85.glo.non debet.l. tres tutores. §. quod autem.de administrat.tutor.
Personæ incertæ legatum, an & quando valeat 1223.in mar.gl.vlt.l.Paulus.de rebus dubiis.
Personæ seruire minus esse durum, quam pecuniæ.1759.30.gl.vlt.l.hæ operæ. de oper.liber.
Personarum qualitatem,& conditionem inspici in cautione iudicia. 1604.in marg.l. illo vt leg.no.ca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

Personas in necessarias non liberalitatē, sed debitum dici.266.5.glo. præstiterit.§. sed nonnullos.l.j.de tutelis,& ra.distra.
Personae priuilegium,non trāsire ad hęredem. l.cum patronus.de leg.2.797.in summa.
Pertinacitatis pœna luenda.l.3.§. tutores, qui. de suspe.tuto.218
Peruenire.l.si cerò.§.peruenisse.fol.matri.56.in texto.
Peruenire cum effectu accipi.l.qui cōcubinam §.cum ita.2.de leg.3.908
Peruenire verbum, inducit fideicommissum.l. fideicommissa. §. hæc verba. de lega.3. 894.in summa.
Petere potest sibi debitum. soluens quod debet l.si cū dor.rer.amot.69.in sum.
Petat nisi, cautionē nō præstari.i verb. Caut io.
Peti nolo,verba hęc quid importent.l.quod mihi.de liberat.legat.1188.in summa.
Peti quæ non possunt,nō posse etiam repudiati.617.75.glo.vlt.l.qui superstitis.de acquir.hæreditate.
In petitione quod actorē succumbere facit, facit succumbere reum in exceptione.l.3.§.si qs duob.in sum.1204.de adim legat.
Phasianarij.l aubus.de lega.3.959
Phialæ.1155.67.g.phialis.§. peruenianus l.cum aurum.de auro & arg.leg1.
Philosophos non curare pecunias, id quod & hodie theologi nostri faciunt, qui in illorum locum successerunt. 229.43. gloss.manifesti.l. sed & si.de excu.tu.
Philosophos multos mortem sibi consciuisse. l.si quis filio §.eius qui.de iniusto rupto.179.
Philyra quid.944.in marg.glo.in philyra.l.libro rum.de leg.3.
Phormiones qui dicantur.1074.in marg.
Pietatis intuitu,nonnunquam à iure communi recedi,nudum à proprietate verborum. 932. 1.glo pietatis §.codicillis.l,vxorē.de leg.3.
Pietati paternæ fauendū esse.gl.p̄sumptio.§.Titius.l. Aurelius. de liberatione legata. 1193.81
Pietatem liberos parentibus, non operas debere l.penulti.de obseq.à liberis & liber.1751.
Pietatem parentibus æqualem esse,licet inæqualis potestas sit.l.4.de cu.fu.& prod.313
Pietatem publicam esse liberorum impietatem in parentes punire.1748.86.gl.publicam.l.etiā de obseq.
Pietatem quæ lædunt,non facienda.l. filius, qui de condi.insti.519.in tex.
Pignoratum pupillo fundum vendi posse.l.magis puto.§.si pupillo.de rebus eorum.305
Pistorum collegium licitum esse, & à tutelis excusari.l. qui in collegio. de excu. tuto.260. in summario.
Pluralitas geminat duas singularitates.l.qui concubinam.§. si Stichus. de legat. 3.909.in summario.
Pluralitas vna geminat plures singularitates.l.2. §.fina.&l.falsa §.si quis ita.de condi.& demonstratio.1282
Plurale,significationē singularis augere.511.46 gloss. sub eadem.§. si duo.l. si testamento. de condi.instituendis.
Pluralem numerum geminare significationem singularis.1282.70.glo.dixisset.
Pluralem numerum,quandoque in tribus cōsistere.1050.23.glos.diuus.l.j.de optio. legata.
In pluralia quandoque resoluitur singularia. glos.relictis l.cum filiofamil. de leg.j.685.54
Pluraliter copulati verbo singulari,duo nomina disiunctiuē posita.617.22. gloss.mutus.l.pater de acquir.hæreditate.
Plus cui licet,ei minus licere.in verbo,Minus.
Plures non posse facile consentire.l.vnica,de libertis municl.1789.in tex.
Segnius expediunt commissa negotia plures. Quod est contrarium ei;Multæ manus onus leuius reddūt. *vil hende machen licht vuerk*.146. 65.glo.facilius §.quamuis.l.si plures. de administra.tuto.
Plurium assertioni standum.90.8.glo. vel duæ.l. j.de ventre inspi.
Plurium iura,si ad vnum perueniant potest ille quod plures poterāt.l. si mihi & tibi.in princi. de leg.j.686
Plurium vicem,vnum quandoq; sustinere.410. 82.glos.sustinere.l.nam tertium.de hære.instituendis.
Poculenta l.3.§.poculenta. de penu lega.1110
Pœna centum aureorum licet sit statuta,non tamen obsolam aperturam tabularum , hæres perdit hæreditatem.glo.aperuerit.§. si is.Marcellus.ad Treb.145 1.57.
Pœna immunitatem non tribuit. 128. 70.gloss. emit.§.sed & si.l.tutela.de legi.tut.& gl.legi.l.si quis.de hære.insti.445.67
Pœna vnius,præmium alterius esse nō debet.l. si sequens.ad senatusconSylla.650.in tex.
Pœnam auget iteratio.1740.82.gloss. defuturæ j.de iure patro.
Pœnam nō debere egredi delictū.l. rescriptum de iis,quibus vt indignis.1253.in sum.
Pœnam & prēmiū ex eodem facto quis consequi potest.222.32.& 1246.71.gl. meruerit.l.j. de his quibus vt dig.
Pœnam vnde quis meruerit,inde præmium reportare non debere.544.82.gl. eorum.l.testamenta.de milit.test.
A pœna damni liberū esse debere matrimoniū, non à pœna amissionis dupli.1305. in marg.§. Titio.l.Titio.de cond.& demon.
Pœnalis stipulatio quomodo , & quando committatur.1435.in mar.gl.committi.
Pœnitentiam testatoris,tot debere testibus probari , quot in testamento requiruntur.687.in mar.§.interdum.l.si mihi.de leg.j.
Pœnitentia nuda reuocari iussum.l. si quis mihi. §.fi.de acqui.hære.575.
Pœnitere ante sitem contestatam licet. gloss.mutauerit.l.si cum dotem.§. eo autem tempore. fol.ma.26.86
Ponderandas esse carnes 1081.79
Pondo vel pondus,as, libra.idem.433.64.gloss. appellatione.§.hæreditas.l.seruum. de hære instituen.
Ponere dictionem,nisi,si precedat negatio,aliàs priuare siue negare.in verbo,Nisi.
Positio cuius est, eius esse priuationem.l. nolle. de acquiren.hære.556
Positum verbū,vel omissum , nō nocere.1733. 70.gl.hæreditatem.
Portari leuiter affectatum.226.28. glos.onera.l. tria.de excusatio.tutor.
Portionē portioni accrescere, non personę.l.si totam.de acqui.hære.611.in sum.
Possibili conditioni,honestæ,& facili hæredem parere cogi,inhonestam & difficilem ei remitti.l.facta.§.si sub conditione. ad Treb.1536.in summa.
Possibilis ex parte & ex parte impossibilis quid sit.398.in marg.
Possidenti nullam dari actionem. 1628.48.glo. ius §.bonorum.
Possessio bonorum,quid.l.2.§.2.de bono.pos. 1627.62
Possessio,& custodia,differunt.l.is cui. in princ. vt in posset.leg.not.1614.
Possessionem bonorum , & rerum,differre.l.3. §.j.de bo.posses.1628
Possessionem bonorum , aliam edictalem esse, aliam decretalem.579.2.glos.edictalem.
Possessione bonorum cōtra tabulas petita,non præstari legata.1661.79.in glo.rubricæ.de leg. præstand.
Possessione bonorum agenti, datur vindicatio directa.1656.in marg.
Possessiones bonorum duas esse.1826.19.in rubrica glo.vnde vir.
Possessiones bonorum,quæ ius tribuit, esse septem.1627.74.gl.2.l.j.de bon.poss.
Posse per alium id quempiam,quod per se non potest.1198.in marg.glo. & ille.de libe.lega.& 1785 50.glo. patrono.§. sic edictum est.l.si filius.de bon.libert.
Posse non dicimur,qd̄ honeste non possumus. l.filius,qui.de cond.insti.519.in sum.
Posse non legi , & scriptū non esse , idem.l. 2.in sum.de his quæ pro non script.1245
Per aliū nos posse,quod per nos non possumus 595.9.glos.non poterat.l. cum hæreditate.de aequi.hæred.
Posse vnum,ad quem plurium iura perueniant, quod plures possunt.l. si mihi & tibi. de lega.j. 685.in sum.
Possessio.) Sine possessione, ex solo titulo,dominium quomō , & quando quæratur.1533. in mar.glo.possessionem.l.facta.ad Treb.
Possidere videtur,qui dolo possidere desiit.529 45.glos.quominus.l. si quis pecuniam. si quis omisa cau.testa.
Possidens non sibi , sed omnibus possidet.l. is cui.§.si plures.vt in pos.lega.no. 1614. in tex.
Postea dictio,nō impedit diem hęreditatis cedere.l.quoties.§. si quis ita.æ. de hære. instit.406. in sum.
Posteriorem scripturam , prior corrigit.l. nihil prohibet.de adim.leg.1209
Posteriorem voluntatem seruandam, si præcedens non sit derogatoria.l. si mihi & tibi.§.fi. de lega.j.687
Posteriora derogant primis.349.63. gl. erit.l.si filium.de lib.& posth.
Posterioribus priora declarantur. 975.42.gloss. adiectorum.l.qui quis.de leg.3.
Posterorum appellatione liberos, non libertos contineri.l.quod his verbis.§.j.de legat.3.966. in summa.
Posthumus quid p̄cineat.l.4. de liberis & posth. 337.in sum.
Posthumus quandoque dicitur. qui viuo patre natus est,sed post testamentum.l. si quis ita.§. fi.& gl.fi.de testa.tute.114
Posthumum ex qualibet vidua natum, hæredem institui posse.l. posthumum . de libe. & posth.352
Posthumi qui.l.3. §. posthumos de iniusto rupto.373.in tex.
Posthumi prēteritione,rumpi testamentū.347. 55.in casu.l.filius.de lib.& posth.
Postulare,id est,accusare.214.26.gl. postulare.§. consequens.l hęc clausula.de suspec.tuto
Postulare tutorem.l. 2. de fideiussoribus tutorum.292.in tex.
Potest verbum,quid.595.in mar.
Potest verbum,extendi ad futura.l.si ita quis de leg.ij.
Potestas licet inæqualis sit,pietatem parentibus tamē æqualem esse.l.ii ij.de cura. fu.& prod. da.313
Potestatis ius, non sequitur filiusfa. quantum ad ius publicum attinet.l.nā quod.in prin.ad Treb.1462
Potestatis verbum,late patere.l. qui testamento. §.j.de test.326
Potestatem patriam inæstimabilem esse. 643. 71.gl.per eum.§.in sententiam.l. mater.si quis omisa.cau.
Potestatem patriam furore nō dissolui. 593.32. gl.potestate.l.cum hæres.de acqui.hære.
Potestate in morientis non posse quempiam dici fuisse,antequam nascatur.l.fi.de collat. bon 1690. in tex.
Potestate in patris, prælatum electum esse non debere. 1462.in mar.l.nam quod ad Treb.
Potestate in patris naturalis,remanere filiū adoptiuū , nisi adoptetur ab auo.1652. in marg.l. vtrum.de contra tab.
Qui sunt in potestate tempore mortis, & a nuio præceduntur , suos dici hæredes.1833.2.in glo.rubri. de suis & legi.hęre.
Potestatiua conditio quando habeatur pro expleta.

Tabula materiarum infortiati.

pleta.l.3.de condit.instit.511.in sum.
Potestatiuam esse conditionem , quæ vltimo vitæ spiritu impleri possit.526.14. glo j.l. si filius. de condi.inst.
Præcedens genus,non restringi speciorum numerationē.l pediculis.§ labeo.de aur. & arg.le.1165. in sum.
Præcedens voluntas si non sit derogatoria,posteriorem seruandam.l.si mihi & tibi. §.fin. de leg. j.687.in sum.
Præcedens tutelam delictum , suspectum tutorē non reddit.nunc videamus.de suspect.tuto.216
Præcedentem scripturam determinari à sequēti. 448.71.glo.declarari.l.qui non.de hære.insti.
Ex præcedenti.& sequenti perfici orationem imperfectam.l.cum pater.§.cum imperfecta.de le. ij.853.in sum.
Ad præcedentia quando referatur vniuersale.singulare.l.hęres.§.vxori.de leg.3.in sum.979
Præcedentia restringi per sequētia.1113.36.glos. sola penus.§ si cui.l.nam quod.de penu leg.
Præcedentia non semper restringi per sequentia. 1133.70.gl.vlt.l.à filio.de alimen.legatis.
Præcedentiū administratorū nomina agnoscere tenetur tutor l.qui nominibus.182. de admi.tu.
Ex præcedentibus , & cōsequētibus intelligi media.1461.51.glo. verba.§.si de.l. ille. ad Treb.
Præceptiones l ex facto.§.vnde scio.de hære.insti 421.10
Præceptum legis mitius esse, quā testatoris.1604. 48.gl.vlti.l.filio.vt leg.no.cau.
Præceptum testatoris nudum , non valere.l.Lucius.in prin.de leg.iij.972.in sum.
Præcepto defuncti,de cauēdo , standū esse.1438. 53.gl.vlt.l.diuus,si cui plus quam per.l.Fal.
Præceptiua verba quandoque consilium sonare. 354.61.gl.consil.j.l.cū pater.§. mandato. de le.ij.
Præceptoribus merces ample soluenda.l. cū plures.§.cum tutor.de admi.& peri.tuto.159
Præcipuum.2.3.glo.semper.l.i.fol.ma.
Prædij dotē , quandoque vocari instrumentum. 1066.80.glo. vl.l. cum pater. de instructo leg.
Prædiorum pupillorum distractio , quemadmodum à prætore permittatur.l. magis puto.§.nō passim. & reliquis , vsque ad finem. de reb.eorum.306
Prædiorum conductores olim sustinebant onera annonarū,& contributionum temporalium. in verbo,Conductores.l.si sine.§. lucius.169.de admin.tut.
Præfoca.) Qui partum præfocat, vel abiicit vel alimenta ei negat , necare videtur.l. necare . de lib. agno.82.in tex.
Prægnanti mulieri necessaria à curatore præstanda.315 l.Bonorum.de cura.fu.in marg.
Prægnātem vxorē , post longam absentiam,maritus inueniens,an partum reiicere possit.l.j.§.si quis de lib.agno.80.in tex.
Prægnante vxore , fideicōmissarius si decesserit, verificari ad liberorum tempus relictum.l.sed. & si.ad Treb.1476.in sum.
Præiudicare,non posse filio dictum patris,vel matris. 1711.48. gloss. Carboniano.§. si quis.l.j.de Carbo.edicto.
Præiudicialis.) Status quæstionē,tāquā p̄iudicialē differēdā esse.1712.i mar.§.si qs.l.j. de car.edict.
Præiudicium.i. probatio 80. 14.gloss. grande .§. Iulianus.l.j.de lib.agnos.
Præiudicium,id est præiudicialis actio.82.59.glo. præiudicium § illud.l.fine.de libe.agnos.
Præiudicium non fit verificati.l.v.§.meminisse.de libe.agno.84
Præiudicium grande affert pro filio,confessio patris.l.j.§.Iulianus.de lib agno.8.
Cum de præiudicio absentis agitur , eius amicos vocandos esse.263.75.glo.amicis.l.si absens.vbi pup.edu.deb.
Prælaturam non posse dari vsq; ad tempus.419. in mar.l.hæreditas.de hær.insti.
Prælatus electus , in patris potestate esse non debet.1462.in mar.l.nam.ad Treb.
Præmiū id est, priuilegiū. 179.l.īpuberi.in fin.tex.
Præmium alterius esse quod pœna vnius sit.l.si sequitur.ad Silan.69.in tex.
Præmium & pœnam,ex eodem facto quis consequi potest.222.32.gl.j.l. decreto.de suspe,tu.
Prēmiū reportare nō debere aliquē, vnde pœnā mereatur.544.82.glo. eorum.l. tertā.de mil.te.
Præparati appellatione,præparatorium contineri.l.in argento.de auro & arg.leg.1156
Præparatorū contineri appellatione prępar ati.l. in argento.de auro & arg.leg.1156.in sum.
Præruptā seditio.l si quis filio §. hi autem . de iniust.rup.380.in tex.
Præscribere.222.75.glos. præscribere.l. nihil.de suspec.tuto.
Præscriptionem.xxx anno.pupillo non currere. 1443.21.gl.necessaria.§ finit.l j.ad sen. Tre.
Præsens ad tempus,restringi orationem indefinitam l.fi.de auro & arg.leg. 1117
Præsens non intelligens , censetur absens l. non multum.de authoritate tutorum. 203.in tex.
Præsens non contradicēs,videtur consentire.l.4. in fi.de fideiuf.tut.293
Præsens,seu testamenti tempus inspici.1172.10. gl.testamentum.l.medico . de auro & argen.leg.
Prēsentis tēporis verbū,restringi ad tempus testamenti.l.vxorem.§.testamento.de leg.iij.932.
Præsentem censeri rem casu absentem.l. si ita legatum.de leg.iij.968
In præsenti futurū intelligi.1150.70
Præsentia corporis non sufficit ad authoritatem l j §.fi.de autho.tuto.
Præsentia hominis inuiti nihil operatur.l.j.§.fin. de autho.tu.202
Præsentia & patientia præiudicāt. 291.33. gl.iure legitimo l.cum.§.fideiussores. de fideiussorib.
Præstare neminem plus oportere nomine legati, quam ad eum ex hæreditate peruenit. l. j. §.si is, qui.ad Treb.1445.in tex.
Prēstari non debere cautionem nisi petatur.51.in marg.
Præstationibus,& collectis,vsufructuarium teneri.l.quæro.de vsufru.lega.1018.in sum.
Præsumi fraudē facit persona interposita.l. pupilus.§.item.de auth. tutor.204
Præsumi neminem iactare sua.2.16.gl. semper.l. dotis.solu.matri.
Præsumptā defuncti voluntatem,multū operari. l.quidam testamento.&l.seq.de vulga.484
Præsumptionem volūtatis sumi ex scientia testatoris. 1239.65 gl. nota.l. qui habebat. de reb.du.
Præter dictio, quandoq, excludit.l.si ita legatum. de leg.j.729
Præter dictio,quandoq; ponit illud,de quo prius fuerat dispositum.l.ij.de adimen.leg.1202
Præter dictio , quando ponatur exclusiue.l. Scio. §.pe.de ann.leg.992
Præteritum,quemadmodum extendatur ad futurum.l.vxori.§.j.de leg.iij.913. in sum.gl.j.l.sed & de leg.j.698.62
Præteritū in præsenti,vel in futuro intelligi.1150. 70.gl.futura.l.filiam.
Præteriti temporis alimenta peti posse,& illis etiā renunciari.1136.in mar.
In præterito & futuro repertum verbum, in vltima voluntate ad futurū referri.l. solemus.1270. & l.si ita legatum.de condit. & de.nonst.columna.1302
Prætorem proximiori deferre.1808.59.gl.proximus.§. proximus.l.j.vnde cognati.
Præterita ēt comprehendi verbo futuri tēporis. 676.in sum.
Prætoris vox , uiua lex est.1638.3.gloss.j.l.quod vulgo.de contratabu.
Prętorem quid deceat in pupillorum prædiorum distratione.l.magis puto.§.non passim. & reliquis vsque ad fi.de reb.eo.306
Prævalere fictioni veritatem.350.63.gloss.imagine.l.filio.de iio & posthu.
Precium loco rei succedere.755.75.glo.restitui.l. si fundum.de leg.j.
Preciū aquę relinquere videtur,q aquā relinq̄t. l Mela.§.quidam.de alimen.leg.1131.in sum.
Preciū,& rē comparatā ex precio,succedere loco rei.l.imperator.§.fi de leg.ij. 817 in sum.
Precium rei fecū̄ reditū æstimari.755.58.gl. secundum.l.fi fundum de leg.j.
Precium rei expentarum appellatione non cōtineri.l.quibus diebus.§.j. de cond. & demon. 1287.in sum.
Preciij varietatem loca,& tempora afferre.l.precia §.fi ad legem Falc.1397
Precio eorum pi deterius esse quam precibus. 635 27.gloss.in fundum.l. si non solus. si quis omit cau.test.
Precio immodico vēdere,& nō vendere equipollere.902.2. gl. immodico.l. non dubium. de leg.3.
Precio iusto vendere damnatus intelligitur.l.si fideiussor.§.fi.de leg.j.720
Precia rerum nō affectu,neq; vtilitate singulorum,sed communiter fingi.l.precia. in princ. ad legem Falc.1396
Preciij nomine captum,non videri legatū.l.qui fundum.in prin.ad legem Fal.1412
Primipilus dicebatur decimæ legionis decurio. 1211.in marg.gloss.primipili.l. pater inter.de adimen.leg.
Primipilum exercere.i.vexillū.235.56.gl. exercet.§.l.quæsitum.l.[illegible] de excu,
Primis derogari per posteriora.349.63. gl.erit. l.si filium.de lib.& posth.
Princeps ciuitatis , dicitur magistratus.l.spadonem.§.si ciuitatis.de excu.tu.241.in tex.
Princeps senatorum consilio vti debet.138.70 glo.consiliarij.l.& qui.
Principis beneficium , quandoq; iniquum.l.ex facto.§.etenim.de vulga.501.in tex.
Principis ex maiestate , calumniæ occasionem non captandā.l.Imperatorē.de hęr.instit.456
Principis sequendū esse exēpium. 1459.83.gl. restituatur.§.vtrum.l.apud.ad sena.Treb.
Principē habere oīa iura in pectore suo.1115. 50.glo.usum imperatorum.§.vitrea.l.supellectile.de supel.leg.
Principes beneficia sua interpretari.l.ex facto. in prin.de vulg.501
Principes equitate esse mouendos.l. qui filium §.fi.ad Treb.1553
Principale accessorio non confirmari.l.ex pupillari.de vulga.504.in sum.
Principale trahere accessorium.l. hęres meus. §.fi de lega.iij.980
Principale si non valet,nec accessorium.l.debitor.de libera.lega.1183
Principali cedere accessorium.l. si quando. de auro & arg.leg.1162
Principali remoto,remoueri & accessorium.l. fundi.§.fi.de fundo instruct. 1089.glos.vlti.l. fundi.de instru.leg.&l.2.de pecu.leg.1094
Principali suo,restingi verba generalia accessorie apposita.l.p̄dijs.i prin de le.3.969.in sum.
Principaliter ad quod res paratur , attendi debet,non ad quod secundario.l.,quamuis.de auro & arg.leg.1159.in sum.
Prior scriptura,posteriorē corrigit.l. nihil prohibet.de adimen.leg.1209
Priora posterioribus declarantur. 975.43.gl.ad iecturum.l.quisquis.de leg.3.
Priuatio eius est,cuius potitio l.nolle.de acqui. hęre.556.in sum.
Priuatorum cautione,legū authoritati non noceri.1850.in marg.l.patrem.ad Tertyl.
Priuignus quid.l.4.§. priuignus. de grad. affi. 1817.in tex.
Priuilegium contra legem quādoque valere. 904.77.gl accipiat.l.si quis.de leg.3.
Priuilegijs iisdem an gaudeat,militia inermis & armata.1737.82.gl.militare.l j.§.si parens.si à par.quistuerit manu.
Priuilegium ad alterius iniuriā nō porrigendū l.impuberi de administ.tut.179

Universidad de Deusto
Biblioteca

Priuilegium creditoribus nocere nō debere.538. 67.glo.soluere.§.Iulianus.l.fi certartum.de milit. testamen.
Priuilegium facilius tolli, quàm ius cōmune.548. 52.gl.quocunque.§.militā.l.eius.de mili.test.
Priuilegium paupertatis cessare, cum fuerint adauctæ facultates.l.non tantum.§. eos qui.de excusa.tut.246
Priuilegium personale, non transit ad hæredem.l. eum patronus de leg.ij.797.in sum.
Priuilegium personale, quando alteri prosit.797. in marg.l.cum patronus.de leg.ij.
Priuilegium non tollere priuilegium glo.j.l.dōtalem.de mili.test.537.62
Priuilegium testantis.nō tollere delictum scribētis, sed econtra.537.37.gl.senatusc.l.in frandem §.si quis.de milit.testa.
Priuilegiarij.l.non tantum.§.sane.de excusa.tuto. 246.in tex.
Prius dictionem, in verbis testatoris positam, ambiguitatem inducere.1483.30. glo. cedat.l.quidam.ad Treb.
Probat qui non improbat.78. 79.in glo. contra.
Probare oportere actorem suæ intentionis cām, alioqui succumbere. l. eum qui.ad Treb.1500
Probandi onus incumbit dicenti.gl. pe.l. Titia.solu.matr.40.85
Probatus semel, reprobari postea potest.l.sed & reprobari.de excu tu.229
Probatum, id est approbatum.gl.j.l.si probatum de tutel.276.82
Procreādam ad sobolē dotari fœminas, & replēdam liberis ciuitatem.l j.fol.matr.2. in tex.
Procuratoris ad negotia, qualis sit persona, non curatu l.quamuis §.fi. ad Treb.1504 in sum.
Procuratorem vxoris posse esse maritū. 224.15. glo.viti.l.Herennius.de excu.tut.
Prodigus est, qui in sermonibus videtur mentis compos: sed factis est impos.l.his, qui.§.diuus. de tuto.& cura.135.in sum.
Prodigus furiosum exitum habet.l.his, qui in fin. de tuto.& cu.1357
Prodigo interdici bonorum administratione.l.j. de cura.fur.& prod.da.312 in tex.
Prodigū bona diilapidare.l.j. de cura.fur.& prod. da.312
Prodigum, neque tempus, neq; finem expensarū habere.l.j.de cura fur.& prod.da.312
Profiteri, & professio, quid.1103.in marg.gl.professionem.l.cum dominus.de pecul.leg.
Profutura minus inspicienda, q̄ obfutura.654.77 gl.nō potuit.§.eleganter.l.si quis.ad Silan.
Prohibere gerere, & geme ere, idem.l.4.§.j.de iuspec.tuto.219.in sum.
Prohibere qui potest q̄tod patitur, facere videri, 1742.8.glo.liberta.l.adigere.de iure patro.
Prohibeti quémlibet debere ab negotiatione illicita.1741.6.glo.j.l.liberti.de iur.patro.
Prohibitum ad tempus, ad tēpus concessum esse l.pater filiū.§.fundum.de leg.iii.924.in sum.
Prohibitum vna via, alia permitti non debet.515. in marg.& 1784.in marg.& l. scire.§.j. de tuto. & cura.137.in sum.
Prohibitū directo fit per cōsequentiā.201.74.gl. accōmodare.l.j. de auth.& consensu tut.& cur.
Prohibitum post tempus videri, qd ad tēpus permissū est.790.i sū l.statuliberū.§. Stichū.de le.ij.
Proiiciens lapides sui detendendi causa, furiosum non esse.28.in marg.
Promercales res.l. quod si hære. de impen. in redo.fa.63.in mar.
Promerciū.1112.§.item.l.nam quod. de penu le.
Promiscua conditio quæ dicatur, & quando apponi debeat.1271.63.glo.p omiscuas.l. iam.de cond.& demon.
Promittere de nouo, debitorem cogi, instrumento amisso.196.61.gl.aut nouationem.l. chirographis.de admin.tut.
Promittere pro liberto, ingenuum posse.1766. 74 gl.vlt.l.operar. de oper libert.
Promissio in genere mediocritatem significat. 705.in mar.& 1162.in marg.l.qui lancem.de auro & argen legato
Promulsidaria.1154.83.glo.promulsidaria.l, & si non sunt.§. sed si vasa.de auro & arg.leg.
Pronunciatum appellatione extingui. 323.77.gl. appellauerit.§.si quis.l.qui à latronibus. qui testamen.fa.poss.
Propensus.21.41.§.consequens.l.j.de suspe.tu.
Propositum maleuolum, non mutat satisdatio.l. quia.de suspect.tut.220
Propositū in proposito qd operatur, hoc oppositū in oppolito.l.fi.§.fi.de leg.iij.984. in sum.
Proprio nomine nominatos, teneri in viriles.l.si hæredes.de leg.i.782 in sum.
In proprio fœuus, in alieno est coercendus.l.si cōstante.§.si maritus.fol.mat.33
Propriis in bonis, non posse grauari institutum. 497. 51.glo. tenebuntur.§ quod si hæredem.l. cohæredi.de vul.subst.
Proprietas.) A proprietate verborum non solū recedi aliquādo, verumetiam à iure communi, pietatis intuitu.932.2.glos.pietatis.§. Codicillis. l.vxorem.de leg.iij.
Prospectus.l j.§. sufficit.de admi.tut.144
Prothyra, vestibula dicuntur in domorum inuis 1074.in mar.§.Papinianus.l.quæsitum est.de instruct. vel instrumen.legato.
Protutelæ actio.l.j.in princ.de eo q pro tuto.283
Protutor.l.j.§ j.de qui pro tuto.283
Prouidere suæ rei.l.si absens. vbi pupil. educ.debe.264.in tex.
Prouidentiam in armis, religionem in legibus esse.831.84.glos.prouidentissimus.§. item Marcus.l.vnum.de leg.2
Prouinciales res & Italicæ, quæ.in verbo, Res Italicæ.l.ex facto.§.rerum.de hæred.inst.421
Prouocatus qui se vlcisci voluit, ei ignoscendum esse.l.q cū natu.§.si libertus.de bonis liber.1775
Proximus quis dicatur.l.ij. §. proximum. de suis & legi.hære.1836
Proximus est, quem nemo præcedit.l.ex duobus de vulg.subst.488.in sum.
Proxime faciendum, pro facto habetur.in verbo Factum.l.pen.de mil.testa.555.in sum.
Pubes an restituatur contra aditionē.gl.j.l. impuberibus.de acqui.vel omit.hæred.562.35
Pubem factum, testimonium ferre non posse de eo quod ante viderit.331.1.gl. cōtigerit.§. conditionē.l. ad testium. qui testa face. possunt.
Pubertatis ante tempus rem pupillarem non vsucapi.285.1.glos.vsucapta est.l.ii is qui.de eo qui pro tutore.
Pubertatis annos egressis substitui directe nemi nem debere.470.52.in casu.l.verbis.
Pubertatis vsque in tempus, differri quæstionem status.1700.57.
Pubertatem esse finem pupillaris substitutionis. l.in pupillari.de pupil.subst.476
Publica vtilitas quando præferatur priuatę.2.60. glo.& reip.l.dotis solu.matri.
Publicum ius remittere potest nemo.l. quidam. in prin.de admi.& peri.tuto.149. in tex.
Publici iuris esse, testamenti factionem.l.3. de testamen.319.in tex.
Publico iuri derogari non posse.l. cerdonem.de operis liber.1765
Puerum septimo anno fari incipere.92. glo.fari. §.is autem.l.j.de ventre inspi.
Pueris alimenta legata quando debeantur. in verbo, Alimenta.
Punire vnum pro alio, iniquum esse.1746.in mar. l.diui fratres.de iure patronatus.
Punitur non semper illicitum.1010.80. glo.impune.l.hæres.de vsu & vsufructu.
Puniri quempiam satis furore i.fi.in fi.de administra.tuto.201.
Puniri non debet quis in perniciem alterius.l.si maritus.solu.mat.41
Puniri etiam atrocitate facti tutorem, non remoueri solum.l.j.in fi.de suspect. tuto.214. in sum. § si quis.
Puniendus vnde quis est, id lucrari non debere l si ab hostib.in fi.fol.mat.19.3.
Puniendum nō ideo, quem piam, quod iactitet se esse quod non est l.fi.quod falso tut.291
Puniendos grauius esse eos, qui plenus beneficium consecuti sunt.l.3.§.vtrū.ad Sylan.653.
Punitur sua quisque conscientia.in verbo, Sua cuiusque.
Pupillaris res, ante pubertatem non vsucapitur.285.1.glos. vsucapta.l.si is qui. de eo, qui pro tutore.
Pupillaris tacita matrē excludit.505.54. gl.non ad matrem.l.Lucius. de vul.& pup. substitu-
Pupillariter fœminas non substituere. 487.74. glo.in pupillarib.l.si mater.de vul. subst.
Pupillus quis dicatur.263.86.gl. constituetur.l. si absens.vbi pup.edu.deb.
Pupillus factus locupletior tenetur.l. pupillus. §.pupillus.de au thor.tut. 303.in text.
Pupilli personam repręsentat tutor.170.78.gl. j.l.inter.de admini.tut.
Pupilli vicē ecclesia obtinet.211.38.
Pupilli vtilitatem, an suæ debeat præferre tutor.169.in marg.l.a tutoribus. de admini.tut.
Pupillo expedit rem suam saluam fore, magis quam cautionem habere.l.v.de suspec. tuto. 220.in tex.
Pupillo pignoratū fundū, tutores vendere possē l magis puto.§.si pupillo.de reb. eo.305
Pupillo nō currere prescriptionem.xxx.annorum.1443.21.glos.necessaria §.fuit.l j.ad sena tu scon.Treb.
Pupillo tutoris dolum non nocere.l.3.quando ex fact.tutor.211
Pupillo quando imputantur expensæ factę circa tutorē.l.à tutorib §.fi.de adm.tu.170 i tex.
Pupillum prę ceteris creditoribus priuilegium habere, non solum in tutoris suibona, sed etiam eius qui pro tutore negotium gesserit.l. j.in prin.de contra.& vtil.act. tute.279
Pupillorū prędiorū distractio, quomodo à prętore permittatur.l.magis puto.§. non passim & sequentibus.vsq; ad finem.de reb.eo.305
Purpura.959.in marg.§.de versicolorib.l.si cui de lega.3.
Purpuræ appellatione quid cōtineatur.l. si cui lana.§.proinde.de lega.iij.959

Q

Quadriennium.) Per quadriennium, id est singulis quadrienniis.l. penult. de annu.lega.1006.
Quandiu dictio, facit conditionem. l.pater.§.fin.de conditio.& demonst.1326.in summa.
Quanta relatiuum, & quanti aduerbium, quomodo accipiantur.814. in marg.l. vt hæredibus.de lega.2.
Quanta verbū, refertur ad corpora.l. q uisquis mihi.in prin.de leg.iij.974.in sum.
Quæsita in obsidatu fiscum capere.322.70.gl. j.l.obsides.qui testa.fi.pos.
Quęstio insolubilis.l.qui quadraginta.ad legem Falc.1419.in tex.
Quæstionis appellatione, quæ veniant intelligēda.647.in casu.§.occisorum.l.j. de sen.Sylla.
Quæstionem iudicia præcedere debent.643.31 gl.locus sit.§.si quis.l.j.de sen.Sylla.
Quæstionem non haberi de familia nisi cōstet dominum esse occisum.647.in casu.§.occisorum.l.j.de sen.Sylla.
Quæstionē status differri ī tps pubertatis.1700 57.gl.iterū.l.vbicunq;s.de vētre ī pos. mittē.
Quæstionem status tanquam præiudicialem differendam esse.1712.in mar.glo. valere.§ si quis.l.j.de Carbo.edict.
Quantitatis appellatione, quandoque speciem intelligi.716.in mar.
Quantitatem & conditionem personarum.in cautione idonea inspici.1604.in marg.l. filio. vt leg.nom. cau.
Quātis particula, aduerbiatiue posita. 1595. o. glo.

gl.quamuis.§.si cui l.j.vt leg.no.caue.
Quartas esse multiplices.1424.43 gl.centum.l.in quartam.
Quasi, & tanquam 505.68.gl.vlt l. si quis.de acqren.hære.
Quin, id est, quod non.162.67.gl.j.l.qui tutor.de admi.tu.
Quilibet, & omnes, quid differant.810.4.glo. sed omnes l.si pluribus.de leg.2
Quisque, dictio collectiua est.l.hoc articul.de hære.insti.417.in tex.
Quisquis dictio, iuncta verbo futuri temporis facit conditionē.1486.in marg.gl.quisquis.§. qui suspectam.l.ita.ad sena.Trebel.
Quis relatiuum, quandoque inducit conditionē, quandoque demonstrationem.l.vj.de leg.j.681
Quis vel qui relatiuum, in dubio veram facit relationem, non simplicem.l.Iulianus.de hæredi.instit.410.in sum.
Quis vel qui relatiuum, limitat antecedens. l. à filio.§.testatur.& §.fi.de alimen.lega.113.in sum.
Quis, vel qui, quandoque restringere, quandoque augere, l. ea tamen.adiectio.de legat. 3. 490. in summario.
Quis, vel qui, relatiuū, restringere antecedens.l. si quis.de auro & arg.leg. 145
Qui emi mandauit, emisse videtur.in ver. Emisse.
Quinquagesimum post annum, non deberi operas.l.liberta.de ope.lib.1762
Quod per me nō possum, per aliū possum.1198 in mar.gl.& ilic.l.si is.de lib.leg.

R

Rapit qui inuenit, si non reddit. 14. §. puto autem.l.diuortio.solu.ma.
Raso instrumento, an sit credendum. 1728.60 gl.muribus. §. si rotæ.l.j.de bo. pos.secundum tab.
Rasis in chartis an fieri possint instrumēta.1731. 5.gl.j.l.chartę.
Ratio pupillaris.l.cum post.de administ.tut.180. in tex.
Ratio vbi eadem est, ibi & ius esse idem.1739.80. gl.cum eadem.l.j.de bo.pos.ex test militis.
Ratio vbi diuersa est, ius potest esse idē. in verbo, 1687.84.l.si quis.de collat.bono.
Rationem aliquid habere, vel non habere.l.imperatores.de tu.276
Rationem secretorum secretam esse debere. in verbo, Secretorum.1721.29.gl.differenda.l. de bonis de carb.edict.
Rationem duorū temporum habendam Pythagoras ait, mane scilicet, & vesperi, id est eorum. & quæ acturi sumus, & quę gessimus. 1834.in marg.§.ferundā.l.j.de suis & legit.
Rationum chartas, tantum reddere, nō esse rationes reddere, 1200.77
Rationes redditio an iudicis officio, vel quo iure re petatur.1331.in mar.§.Priscus.l.tales.de condi.& demonst.
Rationes id est liber rationum.266.30.glo.de pecul.leg.
Rationum reddendarum remissionem, non extēdi ad reliqua.l.si seruus.vetitus.de le.j.779.i sū.
Ratiocinatio ciuitatis. l.spadonem. §. ratiocinario.de excu.tu.243
Rationalia.l.j.§.de seruis.de tutelis.266
Reatum, beneficium excludere.633.57.glos. j.§. hoc edictū.l.quia autē.si quis omis.cau.test.
Recedi à communi iure nunquam intuitu pietatis, nedum a proprietate verborum 532.j. gl. pietatis.§.codicillis.l.vxorem.
Reconciliatio inimicitiā tollit.218.11.glos. si tutor.§.si tutor.de suspect.tu.
Recusationem per nunciū, vel epistolā posse fieri.1598.77.gl.& restituere.§.utrum.l.apud Iulianum.ad senatusc.Trebel.
Reddere debet qui inuenit, alias rapit, in verbo, uenire.l.diuortio.§.puto autem.fol.mat.14. in marg.
Reddere chartas rationum tantum, non esse reddere rationes.1200,77.gl.ea. §. inter.l.creditor. de liber.legata.
Reddendi verbum significationem habere p se dandi.l.hęres meus.de leg.3.979.in sum.
Red integrare matrimonium.l.integrato.74. in text rerum amo.
Reditus est generalius verbum, quàm fructus. 1527.in marg.glo.non retinebit.§. hæreditatē. l.deducto.ad Trebel.
Reditu, vel fructu ancillarum partus & fœtus pecorum non contineri.l.dedicta.§.hereditatem, ad Treb.1526 in sum.
Refecta nauis, quæ ante erat destructa, eadem esse dicitur manente carina.l.quod in rerum.§. si nauem.694
Referre nihil, non fieri aliquid, vel fieri non iure. 1060.79.glo.sumere.l.Quoties.de optione le.
Rationis errorē non nocere, si de corpore constet.l.patronis.§.libertis.de leg.3.917
Regionis mos seruādus.l.j.§.q aūt.de vēt īspi.93
Regula Catoniana in tribus locū habere. 1241. 42.in rubric.de reg.Cato.
Regula Catoniana in multis fallere. 1242. 41. gl.falta.l.j.de reg.Catoni.
Relatiuū, quis, vel qui in dubio facit veram. relationē nō simplicē.l.Iulianus.de her.inst.410
Relegatum, & ciuitatem, & libertatem retinere, 1634.73.gl.vlt.l.edicto de bo.poss.
Relictum ad tempus liberorum verificatur, si fideicommissarius vxore prægnantæ decesserit. l, sed & si ad tempus.ad Treb.1475.in sum.
Relictū cōdōnale non transmittitur.506.92.glo. nō ptinere.l.q habebat.de vul.& pupil.substi.
Relictū dignitatis nomine extendi ad successorē. l.quod principi.de leg.2.818.in sum.
Religio quid sit, & superstitio.514.in mar. glos. ad superstitionem.l.quæ sub.de condi.inst.
Religionis contemptu facile plerique iurant alij, metu numinis timide.l.quæ sub conditione. de condi.insti.544.in tex.
Religionis fauore intelligitur quod majus est.l.Titia.§.Scia.de aur.& arg.leg.1170.in sum.
Religionem in legibus, prouidentiam in armis esse.831.85
Reliquator, & reliquari.182.in mar.& 184.71.gl. reliquatus reliquatio.§.sed si.l.q nominib°. 182
Reliquarum.l.Ofidius.de leg.3.976.71
Reliquatus.l.si qs rōnes.de liberta leg.1183.ī tex.
Reliqua trahere.183.l.lucius de admin.tuto.& §.
Sempronij.184.61.de admi.tutorum.
Reliquum dictio, quid importet, quidque eius appellatione contineatur.412.1. gl.ex nulla §.vnde.l.item.de hæred.inst.
Reliqua colonorū nō cedere, legato fundo vti est l.q habebat.§.fin.de le.3.981.in summa.
Ad reliqua non extendi remissionem rationum reddendarum.in uerbo, Remissionem.
Reliquorum appellatione, non contineri pecuniam iactam exactam, vel vibus patrisfa.iam dispositam.l.Offidius.de leg.3.977.in mar.
Remanet quod onere deducto.id habere quis dicitur.l.non amplius.de leg.j.695.in sum.
Remedia noua, nouis morbis adhibenda.l. j. de vent.inspi.89.in prin.
Remitti iuramentū lex, perinde vt vis apostolica. 1742.60
Remittere publicū ius nemo potest l.qdam. ad prin.de admi.& perici.tu.149.in tex.
Remitti hæredi conditionem difficilem, & inhonestam: facili vero & honestæ, possibilique, parere cogi.l facte.§.si sub conditione ad Trebel. 1536.in sum.
Remissione rationum reddendarum, non extendi ad reliqua.l.si seruus vetitus.de lega.j.779. in summa.
Remissum a iure, non est necesse remitti a iudice l.quæ sub conditione.§.de hoc.de conditio. insti.516.in sum.
Remouere gerere, & prohibere, idem. l.4.§. j. de suspect.tut.219.in in sum.
Remouere suspectam potest iudex ex officio. l.3.§.præterea.de suspe.tu.215.in sum.
Remoueri non modo tutorem atrocitate facti, sed etiam puniri.l.j.§.si quis.in fi de suspe. tu.214.in sum.
Remotus a tutela quando fit infamis.219.36. gl.remotus sit §.qui ob segnitiē.l.tutor.de suspe.tu.
Remouere Ad remunerandum teneri nos.17-e 36.86.gl itum est.l.j.si a parente quis ma. fue.
Renatscia liquid facilius, quam de nouo nasci. 331.75 glo.imperfectum.l.si testamentum.q testamen.fa.pos.
Renuntiare.§.si presens.de magist.con.396
Renuntiare iuri suo videtur, qui reddit literas 950 in marg.l.qui chirographum.de leg.3.
Repeti posse solutionē, errore facti factā.1363 43.gl j.l.si ex pluribus.ad legem Fal.
Repetita quæ uitiaret conditio, eam peritā nō videri.l.feruo alieno.§.pen.de leg.1t. j.771.in summa.
Repertorium, id est inuentarium.218.96.in gl. tutores.§ tutores.l.tutor.de suspe.tu.
Replendæ ciuitatis liberis gratia, & procreandę sobolis dotari fęminas.l.j.fol.ma.2.in tex.
Replumbari.l.cū aurū.de arg.leg.1152.85.
Reposcere tutelam.l.maxime.de administ. tu. 1166.in tex.
Reprobare non possunt, quod probauit.gl.approbauit.l.cum mulier.fol.ma.48.41
Reprobari postea posse, semel probatū. l. sed & reprobari.de exc.tu.229.in prin.tex.
Reprobari non posse, quæ peti non possunt. 617.75.glo.ult.l.qui superstitis.de acqui hęre.
Reputare.169.§.Lucius & l, sed & si in princi. fol.ma.24.& 189 §.tutor.l.Titiū.de ad.tu.
Reputatio.l.2.ubi pupillus educari.261
Requiri quandoque consilii honeste, licet nō teneatur.l.quidam de admini.tu.149.in sum.
Res id est.lis.l.3.§.j.102.gl.rem. §. si pupillus. l. qui habent.de tutelis.
Res dicitur mea spe.gl.fi.§ j.l.si filiofa.fol.mat. 35.71
Res potius quam verba intuendas esse.391.81 gl.hæres,l.i.de hære.insti.
Res tantum valet quantum communiter vendi potest.1397.61.gl.iunguntur.l.precia.ad legem Falcidiam.
Rei appellatione etiam hæreditatem contineri.1628.60.gl.rei.§.bonorum.l.bona. de bon. possef.
Rei precium, expensarum appellatione nō cōtineri.l.quibus diebus.§ j.de conditio. & demonstra.1281
Reipub.interesse, mulieres esse dotatas.l.j. fol. mat.
Reipub.causa absente, directas debere ire vias. l.non solum.§.2.de excu.tu.236.in sum.
Re in propria authoritatē q̄nq; pstari.240.68. gl.pulam.§.sane.l.pupillus.de auth.& psē. tu.
Res Italicæ & prouinciales, suæ.l.ex facto.§.rerum.de hære.insti.421
Rerum æstimationem uariam debere fieri, & de tota re non per partes.1336.in mar.
Rerum amotarum actio vt competat plura requiruntur.75.56.in gl.diuortium.
Rerū & bonorū possessione differre.l.3.§.i.de bo.possef.1628
Rerum uocabula immutabilia, hominum mutabilia.l.4.§ i.de leg.i.680.33
Rebus in dubis agendum esse, ut res bona fiat contracta tu.loco sit, nisi aperte contra leges scriptum sit.l.vbi est de reb.dub.1238
Rescindere venditionem non facit, rei familiaris necessitas.730.4.gl.vēderet.l.& si.de leg.j.
Rescriptū & edictū, differūt.1601.84.gl. cępit
Resignare testamētū l, si testamentū.de te.331

Universidad de Deusto

Respondere messis quando dicatur &c. l. si fundus.§. quod in fol.ma.17
Respublica,& fiscus quo differant 1598. in mar.
Restaurare l.sed si.§.si ius.de reb.eorum. 1304.in tex.
Restituere non cogitur. quod quis ex erronea sententia habet.l.debitor.§.fin.ad Trebell.1530 in summa.
Restituere.) De restituēdo rogatus filius duas quartas detrahere pōt. 1399.55.gl.vl. l.quoties.ad le. Falcid.
Ad restituēdā hrditatē vni de collegio ipsum collegiū posse grauari in verbō,Collegium. l. j. §. si autem collegium in sum.ad Trebel.1443
Restituere tutelā.l.tutor ,p.§ tutor.de admi.tu.166
Restitui debere fructus post dilationē in fideicōmissarij fauorem adiectum perceptos.l. Lucius §.hæredem.ad Trebel.1563.in sum.
an Restituatur pubes contra aditionem.562.36.l. impuberibus.gl.j.
Restrictiua verba quid importent. l. Aurelius. §. testamento.de libe.leg.1194.in sum.
Restringi suo principali,verba generalia accessorie apposita.l prædiis.in princip de leg.3.969.in summa.
Reuere etiam marito dēt vxor. l. alia.in fi.fol.ma. 20
Reuerti sic expectatur, qui in hostiū costodia est, si postus nasci expectatur.1809.15.& lequenti gl vlti.l.j.vnde congnat.
Reuocat donationem diuortium.57. 85. glos. in vestiarium.§.fœtus.l.in his.
Reuocari non debere factum legitimè. 1799. in mar.l.si patronus si quid in fraud.patron.
Reuocari quicquid in fraudem patroni gestum est.l.j.§.omne autem.si qui d in fraudē patron-1795.in tex.
Reus.) Ius eligendi vnum ex reis transire ad hrdē l.a tutorib.§.2.de admin.tu.170.in sum.
Reum in totum esse,qui in parte deliquerit. 653. 76.gl.vtrū §.aperire.l.si quis.de fena Silla.
Reum succumbere in exceptione facit, quod actorem in petitione.l.3.§.si quis duobus.de adimendis legatis.1204.in sum.
Romam communem patriam censeri.230. 1.gl. rationem.§.amplius.l. [illegible], de excusatio.
Rudem materiam dici infectum.l.& si non. §.infect.de auro.& arg.leg.1154
Rumor falsus obesse nō solet.l.vti.de hæred.instituen.456
Ruptū testamentū,irritum,& iniustum.l.j.& 2.d iniusto ruptoq; &c.372
Rursus dictio,verificatur in duabus tantum vicibus.l.fideicommissa.§.& quis decem de legat. 3. 897.in sum.
Rustici quidam sunt sagaces.231. 73. gl. interdū. §.remittuntur.l.si duas.de excusa.
Rusticorum cibaria.978. 06.gl.cibariis.l.seruis.de leg.3.

S

Sacerdotis vel ministris ecclesiæ quod relictum est,ecclesiæ relictum videri. l.annua his verbis.§. j.de annu. legat. 999.in fi mma.
Sæuitia quæ in proprio seruo culpandi est, in alieno est coercenda.l.si constante.§.si maritus. fol.ma.33
Saga 1157.83.gl.sagā vestis.
Sagaciorem viro citius esse fœminā.320. 54. glo. completum l.qui ætate.qui test.face.pos.
Salarium.170.31.gl.vlt.l.a tutoribus de ad.tu.
Salaria aduocatorum,mediocriū,obstetricum, & huiusmodi.156.in mar.
Salsamenta & quibus fiant.1062.44.glo.salsamēta l. quidam de tritico.vino & oleo leg.
Saltuarius,id ,ē saltus custos,1010.56 gl.saltuariū l.picteris.de instruct.leg.& i. quæsitum.§. saltuarius de fundo instruct.1071
Salutem suam, domini saluti anteponere non debere seruum.l j.§.eodem autem de senatus. Sillania.648.in tex.
Sanctam esse debere personam filio, & liberto patris patroni.l.liberto. de obseq.a liber. 1751. in tex.
Sapa 1072.80.in marg.§.cellarium.l. quæsitū est. de instruct.vel instru.leg.
Sapientis esse mutare cōsiliū in melius.1689. 3.gl. mutantis.l.nonnunquam.de col.bono.
Sarcophagum conuenienter sepulchrum dici. 1139.in marg.§.cibaria.l. libertis.de aliment. & cibā.lega.
Sarculi.1070.20.glo.sarculi.l.instrumenta. de instruct.leg.in quo loco vide & reliqua fundi instrumenta.
Satisdare intra quod tempus hæres debeat.1306. in mar.gl.non interponendæ.§.Titius l. cum tale.de condi.& demon.
Satisdare non cogit fiscū,eo quod semper diues sit.l j.§.si ad fiscū vt i.no cau.1595.in sum.
Satisdare non teneri ministrū ad distribuendum electum,nisi pauper fiat.l.liberto.§.largius.de annu.lega. 1003.in sum.
Satisdari pro legatis.1428.in marg.gl.hoc fiat.l. j. si cui plus quam per l.Falc.
Satisdatio & cautio quid differāt. 1306. in margi. gl.non interponendæ.§. Titius.l. cum tale.de cōdi & demon.
Satisdatio propositū maleuolum non mutat.l. qa de suspe.tut.220
Satisdatio tutores quare per tutorē remitti possit. 1849. in mar.§.& si.l.fin ead Tertyllia.
Satisdationem remissam non peti posse, etiam si hæres dilapidet. l. quæ filium vt lega. nomi. ca. 1603.in summa.
Scaphium,vas mulierum,ad alui excrementa excipienda.1161.in mar.§.si autem.l. Quintus .de auro & arg.legato.
Scientia & patientia pro consensu expresso habet.804.in mar.gl.penes.§.Caius.l. Titia.de le.2.
Scientiā ex sola voluntate nō præsumi. 904.82. in fin.gl.accipiat.l.si quis.de leg.3.
Scientiam præsumi.1549.31.glo.per errorem. §. si totam.l.si hæres.ad Trebel.
Exscientia voluntatis testatoris sumi præsumptionem.1239.65.gl.no.l.qui habebat.de re.dub.
Scribentis delictum non tolli per testantis priuile legium,sed contra.537.38.glo.senatusconsul. §. si quis.l.in fraudem de milit.testamen.
Scripti hæredes semper legitimos præcedunt. l. in plurium de acqui.hære.602.in sum.
Scriptorem testamēti testem esse posse, in testamento.l.Domitius.de testa.332
Scriptura nouissima spectatur.l.tutor datus.in fi. & l.si hæreditas.§.j.de testa.tute 111.in sum.leg.
Scriptura prior posteriorē corrigit.l.nihil prohibet.de adim.lega.1209 & glo.declarari.l. qui nō de hęredib.insti.448.71
Scripturæ in dubio standum.l.si alij. de vsufr.leg. 1013.in sum.
Scripturæ sequendus ordo.1523.77 gl.vl.l. hæredes ad senatusconsul.Trebellia.
Scripturæ ordinem non seruandum.l. 2.§ sed & si ita.de vulga.467.Contra gl.vlti. l. qui soluēdo de hæredib.insti.440.87
Scripturæ parte testari posse,parte non.l. Aurelis. §.pe.de libera.leg.1196 in summa.
Scriptura testamenti,nisi legatarius ostendat,nō debere cuiquam l.postq a [illegible] si dies. vt lega. nomi.caueat. 1602.in sum.
Scriptum non esse & legi non posse,idem.l. 2.de his quæ pro non scrip.hab. 1245.in sum.
Pro non scripta habendam cōditionem impossibilem.l.mulier de condi.insti.321.in fin.tex.
Scrupulosa non ē admittenda.l. sed hæc. de excusatio.tuto.254.
Scrupulosa esse non debere iura. l. posthumus pēteritus de inust.rup.382
Scutellæ.l.& si non.§.sed si cui.de auro & arg. lega.1154.in tex.
Sed quisque sæpe corrigit.161.82. gl. se putare.l. si cum.de admi.tu.
Secretorum secreta debet esse ratio .721.29 gl. differendas.l.de bonis de Cas.edict.
Secundarium.) Non ad quod secūdario res paratur,sed ad quod principaliter, attendi dēt.l. quamuis.de auro & arg leg.1159.in sum.
Sed.) quando post dictionem,sed ponitur copula,& denotatur diuersitas facti, & identitas iuris.480.in mar.
Seditio prærupta l.si quis filio.§.hi autē.de iniusto ruptoque.380.in tex.
Sedularia alias soli quastra.1116. l. instrumenti. de supel.lega.
Semel hæres desinere esse hæres non potest. l. qui soluendo.de hære.insti. 454. in summa.
Semētis impēsa ex vindemia deducitur,& cōtra.l.si fundus.§. quod in.fol.mat.17
Semminaria.l.3.de impen.in re.do.fact.60.39
Semestria.l qui.de acqui hęre.562.in tex.
Senatorū consilio vti debet princeps. 138. 70. gl.j.l.& qui de tu. & curato.
Senecæ consulis tempore celebratū est Trebellianum senatusconsultū.l.j.in prin.ad Trebel. 1440.in tex.
Senex quis dicatur 1400.in mar.gl.Vipianus. Hæreditatū computationis.de legē.Falcid.
Senex qui non sit,dici iuuenem.l.non aliter. in fin de leg.3.957
Senem citius mori præsumi in alimentis . quā iuuenem.1488.52.gl.Vipianus.l. hęreditatē computationis,ad legem Falcidiam.
Sensum quam verba amplecti præstat.l.3.§.cōditio.de adimen.legatis 1204
Sensum legis contrarium proipsa. lege accipi. 327.48.gl.argumento.§.mulier. l. qui testamento.qui testamen face.pos.
Sensum quam verba plus complecti.in verbo Verba,minus.l.3.§.cōdō.de admin leg.1204
Sententia excusari,qui in verbā legis q̄nq; incidit.l.si in prin.qui pot. tu 142
Sententia falsi testamenti prætextu lata , an sit nulla.240.73.gl.ut & si.§ consequens. l. scire oportet. de excusatio.
Sententia lata contra ius litigātis.non expresso errore in sententia,non valet .l. scire oportet. § consequens de excu.tu.tu.240.in sum.
Sententiæ licet iniustæ parendum esse propter authoritatem iudicis.l.seruo inuito.§. cū prætor.ad Trebel.1543 in sum.
Sententiam appellationis partim confirmare, partim destruere posse iudicem l. ulti. de iure patrona.1748.in sum.
Sententiam colludēnti nō prodesse.721.75.gl. nocebit.§.si hæreditatis.l.si seruus de lega. j.
Sententiam ex causa falsa iam nō valere.571. 71.gl.non acquiret.§ & idem.l.si is.de acquir. vel.omi.hære.
Sententiā humaniorem esse tenēdā.568.58.gl. humanior.§ sed & qui.l.pro hęre.de acq. hæ.
Separata.) In separatis , de vno non infertur ad aliud.l.duobus.de testa.tutel.117.in summa.
Septimo anno fari puerum incipere,92.gl.fari. §.is autem.l.j.de vent.inspic.
Sequēs administrator nomina facta ab alio nō tenetur recipere suo periculo.l.tutor siue. vij de admi.tutor. 170.in summa.
Sequens scriptura præcedentem determinat. 448 783.gl.declarari.l.qui non.de hære.insti.
Sequentia,non semper restringunt præcedētia in verb.Præcedentia.135.70.gl.vl.l..à filio.de alim.leg.
Sequendum principis esse exemplū. 1459.83. gl.vlt.l.apud § vtrum.ad Trebe.
Sequestrationē regulariter prohibitā esse.1602.2 glo.deponatur l. postquam . vt leg. nom.ca.
Sermonem in quo testatoris mens inspiciendā est,ad omnium factum referri.417.58.gl.quoniam.l.hoc articulo.de hær.instituen.
Sermone quandoq; dementiam iudicari. 598. 56.gl.si probaretur.l.filium.de acq. hæred
Sermonibus quidam videntur mētis cōpotes cum fatōs sint impotes.in verbo,Prodigus.l. his qui.§.diuus.de tut. & cur.135. in sum.

Seruire

na.1759.30.gl.durum.l.hæ operæ.
Seruitutem omnē esse indiuiduā , præter vsumfructum.840.58 gl.partis.l.cū filius de leg. 2.
Seruitutes an sint in bonis,an extra bona. 1007. 33.gl.ex bonis.l.nec.de vsu & vsufruct.
Seruus fugitiuus legatus cuius sumptibus quæri debeat.gl.exigatur.l.cū seruus de leg. 1.706.60
Seruus hæres institutus a quo tempore libertatem consequatur. 396. 82.gloss.data est. §. si seruum.l.seruus alienus.de hæredi.instituen.
Seruo hęreditatem adimi non posse,qui liber & hęres esse iussus sit, leg. si ita. §. j. de liberis. & posthum.344
Seruum aliquando in tutorem posse dari. 283. 68.gl.actio.§.si quis.l.j.de eo qui pro.tu.
Seruum a libero non facilē dignosci.l.si cū datā. §.fi.gl.i.fol.ma.2983
Seruum communem vicem duorum sustinere. 1292.69.gl.cōtra.§.si duorum.l.qui hæred. de cond.& demonst.
Seruum debere,etiam corporis obiectu, defendere dominum.l.cum dominus.ad senatusco. Sillanianam.660
Seruum domino operari debere.1766.20.glos. esse debet l.sicut.de ope.liberto.
Seruum seruitutem ad fundum domini stipulari posse.1033.2.in casu.l.& si de seru itu.lega.
Seruum suam salutem non anteponere debere domini saluti,l.j.§.eodem in tex.ad Silla.648
Seruum vniuersitatis non esse singulorum.575. 58.gl.adhibit.§.seruus.l.si quis.de acquiren,vel omi.hæred.
Sescunx,id est,vnica cum dimidia.433.69.gloss. sescunx.§.hęreditas.l.seruum de hære.insti.
Seu dictio,est ampliatiua.l.si quis ita. de auro. & arg.lega.1162.in sum.
Seueritatem vel imperitiam iudicantis, obesse partibus non debere.l.qui cum natu.§.si tamē. de bon.lib.1775.in tex.
Si dictio,facit principaliter conditionem,secundario tempus.l. si Titio quando dies legati cedat.1584
Si non semper ponitur cōditionaliter. 104. 44. gl.non conditione.§.sub conditione. l. muto. de tute.
Si,& cum,quid differant.597.in mar.
Si & cum conditionē facere.1585.5.gl.per tempus.l.si Titio quando duos leg.ced.
Sicut est fundū legare,quid.in verbo,Legare.
Sigillum quid,& quando sigillo credatur.711.in marg.
Sigilla.l.quæsitum.§.Papinia. de fun. inst. 1074. in tex.
Sigillis septem oportere signatas esse tabulas. 1727.36.gl.aperire.l.j. §.sufficit de bo. pos.secund.tab.
Signatum aurum & argentum,quid. l. Quintus Mutius.§.pe.de auro & arg.leg.1161.in tex.
Signatam pecuniam nō contineri auri appellatione.l.Quintus Mutius.de au.& arg.leg. 1161
Signatum testamentum,quando dicatur.l.ad testium.§.fi.de test.331
Significationi verborū minus aliquando statur, quam vlui.957.§.Titius.l.nō aliter.de leg.3.
Significatio.) Nō aliter à verborum significatione recedendum est,quam si ita voluerit testator.l.nō aliter.de lega.3.957.in tex.
Simplex pro composito sæpe sumitur.1.54.gl. vl.rubricæ.Solu.mat.
Simul fieri quæ dicantur.541.63.gl.simul. l.quærebatur de testa.
Simulo & dissimulo.90.45. gl.dissimularet.
Singularis significationem plurali augeri.511.45 gl.sub eadem.l.si testamento.de con.inst.
Singulare vniuersale,quandoque ad præcedētia retertur.l.hęres meus.§.vxori. de legat. 3.979. in sum.
Singulari verbo pluralitas copulari , duo nomina disiunctiue posita.617.21.gl.mutus. §. mutus.l.pater,de acqui.hæ.
Singularia quandoque resolui in pluralia.685.gl. relictis.§.denique.l.cū filiofa.de leg.j.55
Singularitates duas gemint vna pluralitas. l. qui concubinā.§.fi Stichus.de leg.3.909.in sum.
Singulorum nō esse,seruū vniuersitatis.373.58 gl.adhibit.l.si quis.de acquiren hęre.
Singulorum vtilitate non debere, neque affectu sed communiter rerum precia fingi.l.precia. in prin.ad legem Fal.1397.in prin.tex.
Singulos in annos,stipulatione unam esse nec finiri uorte stipulatoris.987. 20. in casu.l.si in singulos.de ann.leg.
Siue dictio,non restringit. le. cum quis.§.& his verbis.de leg.3.982.in sum.
Smaragdi.1166.11.gl.smaragdi.§.item cum.l.pediculis.de aur.& arg.lega.
Sobolis procreādæ gratia , & ciuitatis replendæ liberis,dotari fœminas.l.j.fol.ma.col. 2. i tex.
Sobolis procreandæ cupitudine tenta.l.si cū dotem.§.si maritos.in fin.fol.ma 28.in tex.
Sobrini consobrinorū filij.1816.in mar. l.hoc est de gra. affinita.
Socer est loco parentis.in verbo,Parentis.
Socerum & generum ex solis sponsalibus nomen acquirere.l Seruius.de gra.affini.1818
Societatem collegiū,& corpus,differre.1629.1. gl.municip.§.a mancip.l.j.de bo.pos.
Societatem libera uoluntate procedere debere. 762.67.gl.j.l.Labeo de ope.libe.
Societatem vitæ,vxorem quodammodo dominatu facere.l.j.re.amot.66
In societate culpā considerari.929.in marg.glo habebitis.l.Quintus de annu.legat.
Socium vxoris virum esse.1135.22.gl.cum vxore.§.qui societatem.l. Alimenta.de alimentis legatis.
Solennia munera.l.cū plures.§.cū tuto.de admi. tut.in tex.159
Sollenitas iuris,an semper seruanda glo. solennia.l.testamentum.de inu.ru.fa.te.371.66
Solennitatis modicæ omissio non vitiat.l.j.§.fi. 93.in sum.de vēt.inspi.
Solennitatem præsumit diuturnitas temporis l.5 § sed si de acq.hære.557
Solet in verbū.perpetuitatem notat.l. qui saltū. de leg.3.956.in sum.
Solicitūesse de viuentis hæreditate , in:probum esse.l.2.§.interdū.de vulg.subst.465
Soluere difficilius esse, quam compensare. 898. 79.gl.posse.§.item.l.fideicōmissa.de leg.3
Solui posse aliquando aliud pro alio.1082.7 è.gl. S posse.l.fundi.de usu usufruct.
oiui posse aliquando aliud pro alio. 1028. 75. 4.8in mar.gl.non materia.l.cum certum.de auro.& arg.leg.
Soluendi terminum confitenti dari.l. si domus. §.2.de lega.j.714
Soluendum in anni initio.936.2.gl.si initio. l. in annos.de annu.leg.
Soluens quod debet,potest petere quod ei debet.l.si cum dos rerum amo.69.in sum.
Soluēs creditori creditoris an liberet. 6.i marg.
Solutionem errorē facti factā repeti posse.1363.43.gl.legatis.l.si ex pluri,ad legem. Fal.
Solonē esse nō donationē,nālis debiti deductionē.1490.58.gl.pōdia.§.si ex l.itamen ad Trebel.
Solutionem non differri pp ægritudinē.415. 83.gl.ægritudine.§.& ideo l.si quis.de hæ n sti.
Sordide aliquid agere.216.in tex.§.nunc vgdeamus.l.tutor de suspect.tu.
Soror à fratre,vel sorore ali debet.84.160. gl. iuste.§.idem rescripsit.l.si qnis.de li.agnoscen.
Soror a fratre dotāda interdum.159.86.glo.alio. §.cū tutor.l.cū plures de administra.tu.
Sororem etiam contineri,sub appellatione fratris,973.50.gl.pertinere.§.qdam.l. Lucius.de legat.3.& 1568.80.gl.fratribus.ad Trebel.
Sorores,fratrum appellatione contineri. l. Lucius.§.quæsitum de leg.3.973.in sum.
Sors pro patrimonio inueniri.253.33.gloss.vlt. l.si is de excusatio.
Sors.) In sortem debere superfluū imputari.1618.71.gl.imputari.§.quæri. l.is cui vt in posses. leg.seu fideicom.
Speres hæ mea.gl.fi.§.j.l.si filiofa.fol.ma.35.71
Speciale facilius tolli,quam commune.l.eius militis.§.j.de mili.testamen.548.in sum.
Speciale mandatum.574.52.gl.specialiter. §. sed vtrum.l.si quis.de acqui.hære.
Speciem generi derogare.480.73.glo. post decimum l.si ita quis de vulg.& pupil.substi.
Speciem quandoque sub quantitatis appellatione venire.716.in mar.
Specie non expresse,cōditionem omnis demōstratio continet,& causa.1273.34 glo.sumpsit §.quod autē.l.demonstratio.de condi. & demō.
Specie posita poni & genus.l.si quid.§.inter. de leg.3.941.in sum.
Speciem numeratio non restringit genus præcedens.l.pediculis.§.Labeo.de aur.& arg.le ga. 1165.in sum.
In speciebus functioni nō esse locum.1143.62. in casu.§ cui certum.l.j.de aur.& arg.leg.
Spectandā mentem non verba.l.pen.de cōfir. tu.125.78
Specularia.l.quæsitū.§.si specularia.de instructo vel instrum le.1073.16.in mar.§.si domus.l.eadem & eod.ti.
Sponsalia. Ex solis sponsalibus,socerum,& socrum,& generum, & nurum appellationē acquirere.l.Seruius.de gradi.affi.1818.in tex.
Sponte qui non facit ignoscendum esse ei.1776 15.glossa.retorsit.§.si libertus.l.qui cum.de bonis libertorum.
Spurium esse vulgo conceptum.1809.71.in l.si spurius vnde cognati.
Spuriū filium ēt matri succedere. 1778. in mar. l.patronæ.de bon.liber.
Spurios quandoque habere expedit.2.80.glo.liberis.l.i.fol.ma.
Spurios non succedere matri illustri cum legitimis,sed naturales cum legitimis.1341. 10.glo ad matris.§.sed & l.j.ad Tertyllianum.
Standum vnius testis dicto quando sit. l. Theopompus.de dote præleg.1048.75
Stantes,id est,existentes.226.62.§.si duas.leg. ne excusatio.tu.
Stantes fructus id est,pendentes.l.diuortio.§.penul.solu.ma.15.77
Statuam ab imagine differre.1149.5 glo.i.l.si imaginem.de auro & arg.leg.
Status qōnem,sp differri in tps pubsttatis,1700 57.gl.interdum.l.vbicūq; de vent.in pos. mit.
Status qōnem tanquā præiudicialē differendā eē.1712.i mar.gl.nō valere.§.si qs l.j d car.edu.
Status cuiusq; considerandus.1948.5.glos.non ondēt.§.quod autē.l.tres tutores.de admi.tu.
Sterilem pecuniā dici,quæ sine vsura sit. l. quid ergo.§.vsuras.de contra & vtil.281.in tex.
Stipendium,& tributum,an differant.64. 71. gl neque stipendium.de impen.
Stipulari.) Precium operarum qui stipulatur,ve aliqd pro operis, perdere eum ius patronatus 1742.in casu.l.& ti de seruit,l.leg.
Stipulari posse seruum seruitutem,ad fundū domini.1032.in casu l.& si de seruit.lega.
Stipulatio pœnalis,quomodo , & quando, committatur.1439 gl.committi.in mar.
Stipulationem in singulos annos unam esse: nec finiri morte stipulatoris 937.55.gl.non transire.l.si in singulos de ann.leg.
Stipulationum verba,non sic exacte examinari quā testamētorū.635.84.de cētū.l.si hrs de le.i.
Stragulum pelliceū.l. cum & tunicam.de aur.& ar.leg.1158.in.tex.
Stroboli.590.in mar.in fi.legis,ligni.de leg.3.
Studiorū ipēsas,p mō facultatū ipendēdas.l.de bonis mris.§.q pupillo.d Car.edict.1721.i tex.
Stulta cōsultatio.l.Domitius.de testam. 333. in tex.

Universidad de Deusto

Stypteria quid. 304. in mar.
Subiectum.) Decretum in subiectum nō tenere 307. 10. gl. subierant. §. illud quæri. l. magis puto. de rebus eorum qui sub tutel.
Subiecta esse ta ia, qualia prædicata demonstrāt. 1. 3. de fundo instruct. 1066. in sum.
Subitaneus lapsus neminī imputandus. l. etiam contutoris. de administra. tu. 161. in fex.
Subitaneoratio. l. scire. §. oportet. de excusatio. tu. 241. in tex.
Substantiam, & patrimonium quandoque contineri appellatione domus. 1079. in margin. l. si ita destruct. leg.
Sustinere non posse liberis suis patrem, nisi eos in potestate habeat. 495. 35. in casu. §. cum filiē. l. cohæredi. de vulgar. substi.
Substituto quādoq; institutionī præualet. 436. 43. gl. ait. l. iis qui. de hære. insti.
Substitutio quo pacto fieri soleat. 399. 53. in casu. §. nō videri. l. cohæredi. de vulgar. substi.
Substitutionis, ius ad hēdes non transmitti. l. toties videtur. de acquiren. hære. 610. in sum.
Substitutionis, quot sint species, & vnde dicantur. 459. 20. 30. & 4. linea.
Substitutioni locum esse non posse, quamdiu sit institutionis. 526. 2. gl. j. l. si filius. de con. insti.
Substitutionem omnem, esse conditionalem. institutionem. 471. 66. gl. pure. l. qui liberis. de vulgar. substi.
Substitutionem obliquam. ad directam nō trahi 470. 80. gl. voluntatē. l. verbis. de vulg. sub.
Substitutionem pupillarem, sex modis expirare 477. 23. gl. comprehensum. l. pupillari. de vulg. substi.
Substitutionem pupillarem, fœminas non constituere. 487. 74. gl. in pupillaribus. l. si mater. de vulg. substi.
Substitutionem pupillarem, aditione cofirmari. 474. in mar. gl. habere. §. filio. l. sed si plures. de vulg. substi.
Substitutionem sine institutione non fieri. l. j. §. substituere. de vulg. 464
Substitutio vulgaris quæ sit. 479. 16
Substitutionem vulgarem, quinq; hēc effectus 459. 24
Substitutionū quinque genera. 453. 3. in glo. rubricæ de vulg. subst.
Substituto nō esse locū quādiu institutus admittitur. l. quādiu institutus. de ac. hæ. 601. in tex.
Substituta omnem esse institutū. 951. 1. gl. instituti. §. ab instituto. l. cum pater. de leg. 2.
Substitutum non magis a testatore diligi videri, quam institutum. l. Publius. §. j. de condi. & demonst. 1283. in sum.
Subtilitas probat. l. l. §. Marcellus. de hære. inst. 304. in tex.
Subtilitatem iuris nimiam, reprobari. l. posthumus præteritus. & l. Ælio. præterito de iniusto rupto que. &c. 382. & 386. in tex.
Subuertere id est, in ttoum desistere. glo. in l. j. §. interdum. in verb. subuertere. de leg. tutoribus 127. 72
Suburbia, patriæ appellatione contineri. l. vxorē §. legauerat. de leg. iii. 933. in summa.
Succedant ut sibi filii, in parentem vo o esse. l. Iulianus. si quis omis. cau. 642. 78
Succedere et matri filiū spurium. 1778. in marg. l. patronæ. de bo. liber. nisi sit illustris, 1941. 10. gl. ad matris. l. j. ad Tertyl.
Succedere loco rei, precium, & rē cōparatā ex precio. l imperator. §. fi. de leg. ii. 837. in sum.
Succedere pro legitimo filiū naturalē. 850. 53. gl. placuit. §. uolo. l. e um pater de leg. ii.
Succedi filiofa. 1737. 53. gl. successionem. §. nepos. l. j. si à parente quis manumis. fue.
Succedendo consanguineos agnati, suos cōsanguinei sequuntur. l. j. §. post suos. & l. ii. de suis. & legit. 1835. in tex.
Successioni quandiu locus est, non posse esse locū ab intestato. 526. 1. gl. j. l filius. de con. instru.
Successor locationi per aliquem factæ, stare tenetur. l. filiofa. §. si uir. sol. ma. facit contra eum qui dedit beneficium ad firmam, & postea illud permutauit. 35. in tex.
Ad successorem extendi, dignitatis nomine relictum. l. quod pr n. de leg. ii. 818. in sum.
Successorium edictum, in agnatis non habere locum. 1805. 30. gl. agnatus.
Succida lana, quæ. 958. 61. gl. succida. l. si cui. de lega. iij.
Summa uerbum, referri ad corpora. l. quisquis mihi. de lega. iii. 974
Sūmariis in causis exceptio, qñ admittatur. l. iii. in prin. ut in posset. leg. 1612
Summariis in iudiciis exceptionem non admittendam. l. ille à quo §. j. ad Tre. 1460. in sum.
Sumptus pro modo facultatum faciendos esse. 261. 57. gl. pro modo. l. officio ubi. pu. edu. deb.
Sumptus ita faciendos esse ut supersit aliquid. 262. 37. gl. reditum. l. ius.
Sumptibus à litis, ignorantiam iustam excusare. 861. 21. gl. in litis. §. etiam. l. qui solidum. de legat. ii.
Supellex, vnde dicatur. l. Labeo. ait. in prin. de supelle. lega. 1117. in tex.
Supellex est domesticum patrisfami instrumentum. l. j. de supelle. legat. 1114. in text.
Suppellecticarii, id est, qui faciunt supellectilia. 1075. 80. gl. supellecticarios. §. Idem Celsus. l. quę situm de instruct lega.
Supellectilem multaque alia contineri fundo instructo legato. 1077. 56. in casu. §. si quis. l. quæ situm. de instru. legat.
Supellectilem etiam legatam intelligi, domo legata. l. si ita testamento §. j. de fund. instru. lega. 1079
Supellectili non continetur animalia. 1084. 19. glo. cedere. §. Paulus respō. l. si mancipi. de instru. legat.
Superfluum in sortem debere imputari. 1618. ī tex. §. quæri. l. iscu. ut in poss. leg.
Superflua non uitiare, sed necessaria prætermissa deminuere contractum. 1119. in marg. l. legata de supelle. lega.
Superflua resecanda. 1606. in mar. §. Diuus. l. hęc stipulatio. ut lega. nomi. caua.
Superfetatio. 579. in margine.
Superinductio, litura, inductio. l. j. de his q̄ intest.
Superstitio, qui id, & religio. 52. gl. ad superstitionem. l. quæ sub. de condi. insti.
Superioris authoritatem in eo nō esse, quod necessario destruendum est. 897. in mar. §. si quis. l. fideicommissa. de leg. iii.
Superfuit ut aliqd, ita faciēdos esse sumptus. 262, 34. gl. reditum. l. ius alimentorum. ubi pup. educa. deb.
Superueniente ex casu. beneficiū uitiari nō posse. 1345. 5. gl. irritum. l. uerbis. ad legem Falcid.
Suppleri in sequentium annorū fructib. fructū deficientem in vno anno in verbo, Deficiens.
Suppletionem æqualiter fieri debere à legatariis 1421. in marg. gl. habenda. §. qui ducenta. l. qui quadringenta ad leg. Falcidiam.
Supponi partus non debēt. ut ordinū, & familiarum dignitas sit salua. in uerbo, Partus non.
Supremus est quē nemo sequtur, proximus quē nemo præcedit. l. ex duob. de vulg. 488. in sum.
Supremæ tabulæ. l. i. de bono. pos. secun. tabulas 1726. in text.
Suspectus quandoq; per procuratorē defendit. 222. 21. gl. j. l. decreto. de suspect. tutor.
Qui se ingerit, suspectus est. l. scire. §. eos. in fi. de tuto. & curato. 138
Suspectum facere. 192. in tex. l. Aemilius. de administra. tuto.
Adire hæreditatem suspectam hæredem nō cogi. l. non est cogendus ad Tre. 1514. in text.
Suspectum mores faciunt, non paupertas. l. suspectum. de suspe. tuto. 221. in summa.
Suspectum quempiam cōtumacia fieri. l. impuberibus. præterea. de suspe. tut. 221. in summa.
Suspectum remouere iudex ex officio. potest. l. 3. §. præterea. de suspe. tuto. 216. in fine tex.
Suspectum tutorem non reddit. tutelam præcedens delictum. l. iii. §. nunc videamus. de susp. tuto. 216. in summa.
Suspicionem fraudis omnē tolli voluntate testatoris. 1096. in mar. §. sicut autem. l. si peculium. de peculio. lega.
Suspicionem inducere posse uocem unius. 620 77. gl. ulti. l. j. quemad. aper.
Suus dicitur, in quo quis habet ius patronatus. l. talem institutionem. §. si quis. in summa. de hæred. insti. 434
Suus hæres, quis dicatur. l. j. §. suos de suis & legiti. heredi. 1833. in tex.
Suus hæres auo nō dicit, post eius mortē cōceptus. l. Titius de suis & le. hære. 1838. in tex.
Suum est quod vindicari pōt. l. Quintus Mutius §. argento omni de auro, & ar. le. 1160. in sum.
Suum iactare neminem præsumi. 2. 17. glo. semper. l. dotis. solu. mat.
Suæ ætatis esse, quid. 204. 64. glo. sanè. §. item. l. pupillus. de auth. & consen. tuto.
Suis in hæredibur, aditibnem non esse necessariā in verbo, Aditionem.
Suos consanguinei. cōsanguineos agnati, in sue cedendo sequūtur. l. j. §. post suos. & l. ii. in prin. de suis & legit. hæred. 1834. & seq.
Suos hæredes dici, qui sint in potestate tēpore mortis, & à nullo procedantur. 1833. 3. in glo. rubricæ. de suis & legiti. hæredi.
Suos hæredes, fœminas non habere. l. nulla. de suis & legiti. h eredi 1839
Suos hæredes, patribus suis esse hæredes 1819. 73. in casu. l. in suis. de suis & legiti. hæredi.
Synopsis qd. 307. 2. glo. si no ps. in addit. §. requirat. l. magis. de rebus eorum.

T

Taberna quid sit. 63. 2. in glo. & 1078. 73. gl. j. l. tabernę. de instru. legat.
Taberna, & cauponum differunt. l. tabernæ. fund. inst. 1078. in sum.
Tabularium, quid. 972. 10. tabularium. l. si. mihi. de leg. iij.
Tabulæ.) Cōtra tabulas bonorum possessione petita, non præstari legata. in ver. Possessionē.
Tabulæ supremæ. l. j. §. j. de bon. poss. secun. tabulas. 1726. in tex.
Tabulæ testamenti, ex qua materia fiant. l. j. de bono. possess. secun. tab. in prin. 1726. in text.
Tabularum ob solam aperturam, hæredem nō perdere hęreditatem, licet pœna centum aureorum sit statuta. 1451. 57. gloss. apetuerit. §. si is. l. Marcel ad Trebel. 11.
Tabulas testamenti, propriè esse testamētum in scriptis conditum, signatum, & perfectū. 1802 in marg. l. j. si tabulæ testamen.
Tabulas vnius testamenti plures esse posse. 392. in mar. l. vlt. de his quę in testamen. delentur.
Tabulas debere septem sigilis esse signata s. 1727. 36. gl. aperire. §. Sufficit. l. j. de bo. pos. sec. tab.
Tabulis secundis repellen dumesse qui principale testamentū arguere velit 1258. 18. in casu l. cū tabulis. de his quib. ut indig.
Tacens consentit, pro & contra. l. ii. §. si sol. ma. 6. in tex.
Tacitē quæ insunt eorū expressionē nihil operari. l. Cornelius. de hæred. instituen. 444. in sum. & l. si ita legatū. §. j. de leg. j. 729. in sum.
Tacitē legatū, quot, & quibus modis auferatur. 509. in mar. §. Titius l. seruū, de vulg. subst.
Tacitū cessare per expressum l. cum ex filio. de vulg. subst. §. filio 493. in sum.
Tacitum non uitiari. expresso vitiato, l. si fideiussor. de leg. j. 720.
Tacitū quandoq; ualidius, esse expresso. 720. 81 gl. non poterit. §. Iulianus. l. si cui. de leg. j.
Tacitum non differtur licēt expressum teneat. l. quæro. §. fina. de testa. tute. 121
Tacitam conditionem, rem conditionalem nō facere. 516. 5. gl. viti. l. quæ sub. de condi. instru.

Talia

Talia esse subiecta. qualia prædicata demonstrāt. l. 3. de fundo instructo. 1066
Tanquam, & quasi. 1531. 60. gl. hæreditatis. §. q̄rebatur. l. debitor. ad Treb.
Tarditas & festinatio nimia, puniuntur. l. tutor. j. §. si tutor. de administ. & peric. tut. 151. in tex.
Tarditas pęna luenda. l. tutor. j. §. si post. de admi. & pericu. tu. 152
Taxari non debet īpensa nōdū facta. 63. in mar.
Taxare quandoque, meum, quandoque monstrare, quandoque conditionem facere. l. iup. de leg. 3. 966
Tegmenta subselliorum. 1158. 8. glos. 2. l. argumento. de auro. & arg. leg.
Temporale vitium minus spectandum, quam generandi naturam. l. si quis posthumos. de liber. & posthu. 340
Tempus certæ ætatis adiectum causa legatarij, diem non conditionem inducit. l. Firmio. §. j. quando dies leg. ced. 1589. in sum.
Tempus contractus in contractibus inspici. 1392. in mar. gl. extuit. l. cum quo. ad legem Falcidiam.
Tempus deliberandi. 528. 10. glo. j. l. necnon. de iure deliberan. 528. 10
Tempus esse quo vendere quis frumentum cogatur, pretio parvo etiam non iusto. 1398. in mar. gl. secundis. l. pretia. ad le. Fal.
Tempus aditæ hæreditatis in tutoribus cōsideratur. gl. l. Si nemo. 111. 29. de test. tu.
Verba, vsque ad tempus quid importēt. l. pater. §. conditionum de condi. & de 1325. in sum.
Prælatura non datur vsque ad tempus. 419. in margine. l. hæreditas de hæred. inst.
In loco ea esse non videri, quæ ibi ad tempus sunt. l. si fundus. de leg 3. 929
Tempus iacendo currere. 1618. 53. gl. hereditas. §. cessatum. l. is cui. vt in posse. secu n. fideicom.
Tempus ignoranti factum, non cedere. sed ignoranti ius. 1831. 32. glos. vlt. l. vtile. quis ordo in bono. poss.
Tempus medium non nocere. l. eum qui de cōditio. & demonstra. 1327. in textu. l. si à substituto. de leg. j. 715. in tex.
Tempus modicum. 33. §. ī vxor. l. si constante sol. mat.
Tempus mortis, & testamenti. 982. in mar. l. his verbis. de leg. 3
In pub tatis tempus differri quæstionem status. 1700. 58. gl. interdū. l. vbicunque. de vēt. in posses. mit.
Tempus mortis debere inspici in qualitate filij, cui est facta substitutio. 1674. in mar. l. interuenit. de leg. præstan.
Tempus mortis quando inspiciendum, & quando non 554. in mar l. miles. de mili. test.
Ad tempus, quæ ad sunt, & venalia sunt, non venire in legato. 1021. 84. gl. mercis. §. vxoris. l. generali. de vsuf. lega.
Tempus secundario facere dictionem, si, principaliter conditionem. in verbo, Si, dictio.
Tempus testamenti, seu præsens inspici. 1172. 10. gl. testamentū. l. medico. de aur. & arg. legat.
Tempus vt currat, quatuor esse necessaria. 1830. 69. gl. nō cedat. l. vtile. qs ordo in bo. pos. ser.
Temporis diuturnitas præsumit solennitatē. l. 6. §. sed si. de acq. hæred. 557
Temporis præsentis verba cum aduerbio, nunc referri ad tempus mortis. l. pen. de test. tu. 121
Tempore & loco congruis interpellationē fieri debere. 5286. 72. gl. interpellatus. l. si penū. quādo dies lega. cedit.
Tempore multa mutari. l. in cōfirmando. 125
Tempore permissum, post tēpus videri, phibitū 790. §. stichū. l. statuliberum. de leg. 2. in sum.
Tēpora duo in testamenti factione requri. 1727. 84 gl. vtroq; §. sed & sj. l. j. de secun. tab.
Tempora excusationum. quæ sint constituta. le. scire. §. i. 2. & 3. de excusa. tu. 239. & 240
Tempora media nō nocere. l. liber. hō. § si hrs d hrd. insti. 438. in sum. & l. cū q de pd. & demost.
& l. si a substituto. in prin. de leg. j.
Temporum duorum rationem habendā dixit Pythagoras, mane scilicet. & vesperi. id est, eorū & quæ acturr sumus, & quæ gessimus. 1834. in mar. § sciendum. l. j. de suis & le. hær.
Temporibus diuersis, quempiam obedire posse diuersis iudicibus. 1766. in margine l. duorū. de oper. liberto.
Temporariæ actiones, & perpetuæ, quæ dicant, in verbo, Actiones.
Tenta cupidine sobolis procreandæ. leg. si cum dotē. §. si maritus in fin. fol. mat. 23. in tex.
Terminum dari ad soluendum cōfitenti. l. si domus. §. 12. de leg. j. 734. in sum.
In termino non computari dies impedimenti. l. quibus diebus. de cond. & dem. 1286. in sum.
Tessera frumentaria. quid. 863. 54. in margi. glo. j. l. Titia. de leg. 2.
Testari. i. prestari, & coram iudice proponere. 241. 20. gl. testari. §. consequens.
Testari non posse, carmine famoso damnatum. l. is cui. §. fi. de test. 325. in sum.
Testari posse captos à latronib⁹, & legatos apud exteros. l. qui à latronibus. de testa. 323. in sum.
Testari tredecim personæ prohibentur. 319. 82 gl. j. l. si quæramus. qui testamen. face. pos.
Testari quempiam posse, manibus amissis. l. qui manus. de testa. 322
Testari quem posse quandoque de alienis. 671. 62. gl. testatur. §. si post. l. conficiuntur.
Testandi liberam facultatē. auferri. 316. in marg. gl. j. l. & mulieri. de cur. furio.
Testantis priuilegium, delictum scribentis non tollere. sed contra. 537. 37. 1. gl. senatusco n. l. in fraudem. §. si quis de mili. testamen.
Testatione manifestum facere. l. 3. de concu. 99.
Testator an assignando bona pluribus dicatur testari, vel codicillari. 1045. in marg. glos. j. leg. in duplicibus. ad legem Falcidiam.
Testator non videtur magis diligere substitutū quam institutum. l. Publius. § j. de condi. & demon. 1283. in summa.
Testator præsumitur decipi in eo. q̄ ignorat. 1239. 67. in mar. gl. no. l. q habebat. de re. du.
Testatoris præceptum minus esse mite, quā legis 1604. 48. gl. vlt. l. filio. vt leg. no.
Testatoris præceptum nudum non valere. 972. in sum. l. Lucius in prin. de leg. 3
Testatoris penitentiam tot testibus probari debere, quot in testamēto requiruntur. 687. in margine. glo. non valebit. §. interdum. l. si mihi de leg. j.
Testatoris sermonem, in quo ipsius mens inspiciēda est, ad omnium tactū referri. 417. 58. gl. quoniam. l. hoc articulo. de hære. inst.
Testatoris verba dubia, posse in qualibet testamenti parte, ad indagandam testatoris mentē declarari. 1092. ī mar. §. fundū. l. pdia. de fun. istr.
Testatoris verba intelligi debere, vt operentur aliquid. l. generali. §. j. de vsufruc. legat. 1020 in summa.
Testatoris voluntas, quot modis interpretetur. 765. in mar. gl. fruitra. l. si quādo quis de lega j.
Testatoris voluntatem interpretari, secundum æquitatem. 1493. in marg. gl. agi poterit.
Testatoris voluntatem, in fideicommissis præcipue spectandam. 898. 86. glo. fideicommissū §. item. l. fideicō militā. de leg. 3.
Testatoris voluntatem magis ex vsu eius quam instrumentis perpendi. l. prædiis. §. titio. de leg. tertio. 970
Testatoris voluntatem ex coniecturis, vsu, & consuetudine colligi 1669. 72. in margine. glossa. vlti. l. fīl & si de leg. præstan.
Testatoris voluntatem vitiuam sæpissime ex consuetudine exprimi. 1106. 78. gl. consuetudine. §. testamento. l. dominus de pecul. leg.
Testatoris voluntatem, in iuris potestatem quādoque resolui. 409. 10. gl. reuoluitur. §. deniq;. l. interdum. de hæredib. insti.
Testatoris voluntatem probatam præualere futuræ. l. qui quartā. de leg. i. 688. in sum.
Testatoris voluptatem tollere omnem fraudi suspicionem. 1096. in mar. §. sicut. l. si peculium. de pecu. legat.
Testatoris voluntatē non semper seruari. 428. 78. gl. ult. l. paterfamilias. de hære. inst.
Testatoris inhumanam voluntatem, non recipiendam. l. quidam. de condito. instituen. 524
Testatoris voluntati non semper esse parendū. 524. 72. gl. laudandus. l. quidā. de cond. insti.
Testatorē, & iudicē ęqparari. 1122. 72. gl. diuisisset l. solent. de aiim. leg.
Testatorem posse ventri dari tutorem, iudicem non posse. 217. 72
Testatorem non posse omnia. 1765. 11. gl. vlt. l. cerdonem. de oper. liber.
Testato conuenire, id est, corā testibus. l. quidem §. ex quo de admi. & pericu. tu. 150
Testamentarius. i. scribens testamentum. 405. 6 gl. testamentarius. § sed si. l. quoties. de hæ. inst.
Testamentum, quid. l. j. de testamen. 318
Testamentum. quid. l. 2. §. i. quemad. testa. aperiri. 621. in tex.
Testamentū, mentis testationem esse. 671. 51. gl. testatur. §. si post. l. conficiuntur.
Testamentum omne dici voluntatem vltimā, nisi ōriū probetur. 1562. in mar. gl. ostende re. §. quæ habeę. l. Lucius ad Trebellia.
Testamentum, quamætate fieri possit. l. v. de testamen. 320. in tex.
Testamentum vitiari per conditionem turpem l. filius, qui. de cond. instituen. 519 in sum.
Testamentum principale qui arguere vult, eum à secundis tabulis repellendum esse. 1258. 18. in casu. l. cum tabulis.
Testamentum patris, & filij, impuberis, habentur pro vno. l. patris. de vulg. 450. in sum.
Testamentum obsides facere non possunt. l. obsides. de testamen. 322
Testamentum nuda voluntate non constitui. le penul. §. nec putauerit. de bono. poss. secun. tabulas. 1735 in tex.
Testamentum eius, qui capite damnatus est vel ciuitatem perdiderit, ac libertatē, irritum esse. l. si qs filio. §. sed & si de iniu. rup. 375. in tex.
Testamentum apud hostes factum, non valere. l. eius, qui de testamen. 321. in sum.
Testamentū, in hostium potestate positum militem facere nō posse. l. facere. de mi. test. 533
Testamentum militis, posse scribi gladio, vuguta, puluere, suo sanguinē. 1739. in mar. l. nō dubium. de bono. posse. ex test. milita.
Testamentum signatum, quando dicatur. l. ad testium. §. fina. de testamen. 331
Testamentū sine institutione, quandoq; valere. gl. vlt. l. tractabatur. de milita. testam. 536. 32
Testamentū nuncupatiuū, an poterit per instrumentum publicū probari. 328. 37. gl. hæredes. palam. l. hæredes. qui testamen. facer. 901.
Contra testamentū ati, posse venire nepotem licet filius fuerit iuste exhęreditatus. l. 3. §. si emancipatus. de bon. poss. cont. tab. 1643. in sum.
Testamentū filij, pater irritat. 384. 15. gl. vitio. le. posthumorum. de iniust. rupt. facto. testam.
Testamentum principale. i. paternū non rumpi per accessorium. i. pupillare. 478. 55. glos. manebit. §. si duo. l. si quis. de vulg. substi.
Testamentum, quinque modis irritari. 371. 62. gl. testamentum. l. testamentum, de iniust. rupto, & irrito fact. testamen.
Testamentū iniustum, ruptum, & irritum differunt. l. i. & 2. de iniusto rupto. 372
Testamentum præteritione filij, vel nepotis emancipati, non rumpi. l. certū. §. filia de iniust. testa. 381. in sum.
Testamentum incisum a testatore furioso, non rumpitur. l. ult. de iniusto rupto. 388. 8
Testamentum quis rumpat. & monstrosus dicatur. 374. 48. gl. ii nascat. §. ex his. l. posthumi. de iniusto rupto.
Testamentum rumpi, per capitis diminutionē

Universidad de Deusto

Tabula materiarum Infortiati.

1839.in mar.
Testamentum secundum rumpit primũ. 435. 73.gl.existere.l.pater.de hære.in fi.
Testamentum valere,mortẽ sibi tædio vitę con Cicerõis.l.j.§.si quis nõ ad senatus.Silla.648
Testamentum eunum,multis exemplaribus trãsferri posse.1727.in mar.§ si qs.l.j.de bo. pos. fm tab.& l.vnum testrũ.de testamen.332
Testamenti factio actiua,& passiua quæsit.319. in mar.gl.j.l.testamenti.qui test.facere pos.
Testimentum falsa,causa vitiat.l.vl,de hęre.instituen.in sum.
Testamenti solennia.271. 64.gl.solennia.l.j.de iniusto testa.
Testamenti initium ab hæredis institutione faciendum.l.l.in prin.de hęre.insti.391
Testamenti instrumentum, publicum esse.l.2. quemadmo testam.ape.620.& sequent.
Testamenti faciendi tempus non respiciendum sed id quo nepos nascitur.l.Gallus.§.nunc.de liber.& posthu.366
Testamenti factionem iuris publici esse.l.3.de test.319.in tex.
Testamenti factionem homini sanæ mentis nõ auferẽdã.l.ex facto.§.etenim.de vulg.501.ĩ tex.
Testamenti factionem duo tempora requirere. 1726.in tex.gl.vtroq;.§.sed & si.l.j.de pm tab.
Testamenti factionem amittere,dãnatos ad ferrum,ad bestias,in mettallum.l. eius qui.§.in insulam deportati de test.322.in tex.
Testamenti ad tps, restringi verbum præsentis temporis.l.vxorẽ.§.testõ.de leg.3.932.in sum.
Testamẽti & mortis tempus.in verbo, Mortis.
Testamenti tempus,seu præsens inspici. 1172. 10.gl.testamentũ.l.medico.de aur.& arg.lega.
Testamenti tpe,non corporis sanitatẽ,sed mentis integritatem spectandã.l.2.de test.319
Testamẽti qualibet in patre,dubia testatoris verba declarari posse,ad inquirẽdam testatoris mẽtem.1092.in margi.§. fundum.l. prædia.de instru.leg.
Testamenti scriptorem testem esse in testamento posse.l.Domitius.de test.332.in sum.
Testamenti scripturam,legatarius nisi ostendat, non ei cæteri dfe.l. postquã.§.si dies vt leg.no. caueat.1602.in sum.
Testamenti vnius,plures tabulas aliquem habere posse.392.in margi.l.pluribus.de his quæ in test.delen.
Testamento militari, probationem communẽ esse necessariam.552.84.gl.probationibus.leg. Lucius.de mili.test.
Testamento testem esse posse,qui & in iudicio. qui testamento.§.cũ qui de testa.327.in sum.
Testamẽto testis esse non potest mulier.in aliis potest.l.qui testamẽto.§.etãm.q.de te fo. eod.
Testamento testem esse non posse infamẽ.332. 83.gl.vl.l.cum lege.qui testa.fã.poss.
Testamẽta duplicia.l.duplicibus.ad leg.Fal.1405
Testamenta plura facere,licere militi.l.quæreba tur de mili.test.341
Testmentorum executores, seu commissarios non habere actiones contra hẽdes, cum sint vt ministri gl.nõ posse.l.Lucio.ad Tre.1557.84
Testamentorũ verba,plenius exponi,quã stipulationũ.735.84.gl.centũ.l.si hæres.de lega j.
Testamentorũ,quotuplex interpretatio.996.in mar.gl.singulos.l.legatum,de ann.lega.
Testificari an possit maritus pro vxore,& econtra.646.87.gl.vna domo.§.si pater.l.j.ad Silani.
Testis vnius dicto quando statur. l. Theopompus.de dote prę leg.1048.76
Testis esse parti in testamento, an filius possit. 326.78.gl.diximus.§. quæcunque. l. qui testamento.de testam.
Testis esse in testamẽto,infamis nõ potest. 332. 83.gl.vlt.l.cum lege.qui testa.fac.pos.
Testis conditionem inspiciendam,tempore testificationis.330.in sum.gl.contigerit.§. conditionem.l.ad testium.qui te.fã.pos.
De testis conditiõe iudex inquirere debet. 297. 10.gl.de nominibus.§.si præses.l.in ordinem. de magistrati. conueniendis.
Testẽ in testamento esse posse,qui in iudicio esse potest.l.q testamento.§ eumq de test.327
Testem officiũ publicũ habere 623.55.gl.obsignentur.l.sed si quem ad test.aper.
Testẽ esse non posse quẽpiã eo testamẽto, quo institutus est hæres.l.qui testamẽto,de test.225
Testem esse posse in testamento,testamenti scriptorem.l.Domitius.de test.332.
Testes rogatos.in militis testamento quandoq; reqniri.544.gl.conuocatis.l.Diuus de mili.testamen.
Testimonium ferre non posse puberem factũ, de eo quod ante viderit.331.1.gl.contigerit.§. conditionem.l.ad testium.
Testificari pro filio patrem nõ posse.326.58.gl. diximus.§. quæcunque. l. qui testamento. qui testa.face pos.
Testudo quid.980.68.gl.lectos.§.cui.l.h2res.de leg.3
Telaurizare parentibus nõ debere filios. 1844. in marg.l.fine ad Tertyl.
Timendum esse deum.l.quæ sub conditione.de cond.insti.514.in tex.
Tituli nominationem non tribuere ius nominato 1105.in marg.glo.j.§.dominus.l.dominus de peculio leg.
Titulo ex solo sine possessione dominium, quomodo.& quando quæratur.1533. in marg. gl. possessionem.l.facta.ad Treb.
Tolerabilius esse quod palã fit, in verbo Palam.
Tolli facilius speciale,quam cõmune.l.eius mitis.§.j.de nul.testa.548.in sum.
Tomẽtum qd 958.in mar.§.lanæ.l.si cui.de leg.3
Topiarius.i.ordinator saltus,vel orti. 1080. 57. glo.l.tituarium.§ instrumento.l.pictoris.de instr.leg.
Totum qui dici,nihil,excipit.l.Iulianus. de lega. 956.in marg.
Totum agnoscere videri, partem qui agnoscit. l.si cui res de leg. 2.818.in sum.
In totum reum esse,qui in parte deliquerit.653. 76.gl.vtrũ.§.si qs.l.si quis.de senatus.Silla.
Traditio quid operetur.1098.in mar.§. his consequenter.l.denique.de peculio leg.
Trahere reliqua.in verbo,Reliqua trahere.
Transfuga.gl.3.l.si quis tutor.de tu.107.67
Transpositionẽ vetborum non vitiare legatum l.quidam.de pecu.leg.1100.in sum.
Pio Traditione patientiam haberi. 1502. 43. gl. passus.l.restituta.ad sen.Treb.
Trapezophorum.1115.in mar.l.supellectile.de supel.lega.
Tribum emi quid.916.in mar.
Tributum,& stipendium,an differant.64.71.gl l.neque stipendium.
Triclinaria vestimenta, quæ dicantur, 1058.in marg.gl.triclinaria.l.apud de opt.legat.
Triennio matrẽ infantẽ educare oportere. 260. 84.gl.ex tempore.l.j.vbi pup.edu.debeat.
Trierarcus.1740.5.gl.trierarcos.§.item.
Trulla.l.supellectile legata & supellecti.leg.1115 & gl.trullas.§.argento.l.cum aurum.de auro & argen.1154.in tex.
Tũc aduerbium quomodo vsurpetur.486. 61. gl.esto.l.in substitutione.de vul.substi.
Tunc,extremitatem temporis significare.1146 in mar.gl.non futurum.l.si ita legatum. de aur. & arg.leg.
Tũc. Verba præsentis temporis cum aduerbio tunc,referuntur ad tempus mortis.l.penult. de test.tu.121.in sum.
Turpiter quod fit fieri, non dici.1157.84.gl.quibus.§.muliebria,i.vestis de auro & arg leg.
Turpẽ conditionẽ haberi,pro nõ adiecta.l.non dubitamus.de condi.& demõ.1275.in sum.
Turpem conditionem vitiare testamentum.l.filius,qui de condi.insti.519.in sum.
Turpes operas non imponendas.l.hæ demum de oper.libert.
Turpitudinem suam allegans,non auditur.722 in marg.
Tutela quid. l.j.de tu.100. in tex.
Tutela est officium virile.l.tutela.de tute. 108.in summa.
Tutela,an sit publicũ minus.244.66.glo.excusabitur.§.quia accepit.l. [illegible] de excu.
Tutelam non esse reip. munus.230.87.gl.sed ciuile.§.gentium.l. [illegible] de excu.tutor.
Tutela legitima cessat, qñ pendet testamẽtaria l.si quis sub.de test.tut.113.in sum.
Tutela legitima præcedit datiuam gloss.datum. l.qui testamento.de excu.tut.255.73
Tutela finitur etiam mortuo contutore quãtũ ad eius personam,nec accrescit superstiti.270. in marg.
Tutelæ excusationem, paupertatem dare,l. paupertas de excus.tut.232
Tutelæ remissionem,& milites veteranos capere.in verbo.Milites vete. l. sed & milites. in sũ. de excus.tut.232
Tutelæ remissionem,capitalem inimicitiã præbere.l.athletæ.§.4.de excusatu 231
Tutelæ suæ factus.i.sui iuris l.quoties.§.j. de admi.& peri.tutto.156.in tex.
Tutelã restituere.l.tutor.p §.tutor.de ad.tu.166
Tutelã religionib' diuidi.190.ĩ tex.l.si duo de ad minist tut.
Tutelã reposcere,id est,tutelę rationem.l. maxime de adml.tu.166.in tex.
Tutelam susceptam deserũt pauci. l. nec ille. de tu.cura.136.78.
Hæc uerba,cũ in suã tutelã venerit,qd importet l.cũ filiofami.in prin.de leg.3.942.in sum.
A tutela excusare infirmitatem,& ægritudinem corporis.l.non solũ.§.si quis.de excu.tuto.237
Excusatus a tutela.vnius,nõ ob id excusatur a tutela alterius.l.duobus de te.tu.117.in sum.
Tutela liberari per capitalem inimicitiam. l. athletæ.§.4.de excu.tut.231
A tutela remotus,quando fit infamis. 219.glos. remotus sit.§. Qui ob l.tutor.de suspec.tut.
Tutelas tres affectans,nõ excusatur a quarta. le. spadonem.§. fin.de excu.tuto.244
Tutelis & curis remitti ciuitatũ magistratus.leg. athletæ.§.3.de excu.tu.231.in tex.
Tutor quis,& unde.l.i.de tu.101
Tutor dr defensor.140.77.gl.defensores.l.si minor.qui pet.tut.
Tutor.l.curator.133.6.gl.vl.l.cum qdã de tut.& cu.dat. & 103.73.gl. vl.l.cũ semel. de tutelis & 217.68.gl.tutorẽ.§.si qs.l tutor. de suspect.tu.
Tutor,& curator differunt.137.83.le.ventri.de tu.& cu.
Tutor dat ĩ augmẽtũ.l.quoties §.fi.d ad.tu.157
Tutor domini loco est dum bene gerit.l. tutor qui tutel.de admi.tu.165.in tex.
Tutor legitimus tria facere dẽt, priusquam administret.129.gl.faci t.l.legitimos de legi.tu.
Tutor au ppr iã utilitatem dẽat præfere utilitati pupilli.169.in marg l.a tutoribus.de adm.tu.
Tutor solennia munera mittere potest.l.cũ plures.§.cum tutor.de admi tu.159.in tex.
Tutor dẽt facere quæ bonus pater.faceret.l.generalit.de admi.tu.158.in tex.
Tutor non debet facere lucrum ex tutela.l.q negotiationem.in tex.de admini.tu.197
Tutor hodie non tenetur dare pecu. pupilli ad usuras.161.in mar.l.si tutor.de admi.tu.
Tutor an pupillo teneat p mare gestis a cõrgtore.179.68.gl.2.l.q plures.de adm.& peri.tu.
Tutor pupilli persona repræsentat.179.78.glo. j.l.inter tutores.de admi.tu.
Tutor dari potest seruus aliquando.284.12.glo. actio.§.si qs.l.pro tutele.de eo qui p tutore.
Tutor potest emere a pupillo,non,sed contutore.authore l.pupillus.§.item.de auth oritate tuto.204
Tutor propter res male uenditas remouetur. 218.in sum.§.uerus.l.tutor.de suspect.tu.
Tutor personæ principaliter datur.110.5.glos. quasi.l.pater.de test.tute.

Tutor

Tabula materiarum Infortiati.

Tutor se authore obligari pupillo potest. 157. 81.gl.sibi creditam.§.non tantu m.l.quoties.
Tutor temporarius. 133. in tex. cum quidam. de tuto.& cura.
Tutor rebus & moribus datur. l. cum plures.§. cum tutor.de admi.tut.159.in textu.
Tutoris authoritas, conditionem non recipit. 205.70.gl.l.& si conditionalis.de autho.tu.
Tutoris datio a matre facta,an semper cõfirmãda.123.4.gl. cõfirmabitur.l.mulier. de cõfir.tu.
Tutoris dationem pertinere ad maiorem iudicem.1848.in mar.§.confestim.
Tutoris dolum pupillo non nocere. l.3. quãdo ex facto tutoris.de autho.tu.211
Expensæ factæ circa personam tutoris,quando imputantur pupillo.l.a tutorib.§.fi.de adm.tu. 179.in tex.
Tutoris quod fit officiũ.164.in casu. §.officio. l.de omnibus.de tu.& ra.distr.
Tutoris morte reuocari mãdatum ab eo factũ. l.si per epistolam.de acqui.hære.591.in sum.
Tutoris satisdatio, quare per tutorem remitti possit.in verbo.Satisdatio.1849.in mar. l. fine §.& si ad Treb.
Tutoris testamentarij confirmandi solennitas. l.j. ibi, sunt quidam dati.de confirman. tuto. 122.in tex.
Tutorem quandoque solum adire hæreditatẽ. 565.64.gl.j.l.is potest de acqui.hæredi.
Tutorem res vel pecunias pupilli intercipientẽ, tribus teneri actionibus. 265. 24. in casu.§.de rationibus.l.j.de tu.& ra.distra.
Tutorem se testamẽto scribens, tutor non erit, nisi testator subscripserit.l. ex sentatia.de test. tute.119.in sum.
Tutorem suspectam non reddi,per delictum pcedens tutelam.l.3.§.nunc videamus.de suspec. tu.216.in tex.
Tutorẽ tutor docere debet,188.52.gl. ad quos §.tutores.l.Titium.de admi.& peri.tu.
Tutorem sæpe remoueri.& puniri.214. 70.gl. atrociora.§.si quis.l.j.de suspect.tu.
Tutorem vẽtri non posse dari a iudice, sed à testatore.217.24.gl.bonisve.§.si quis.l.tutor.de suspect.tutoribus.
Tutores honorarij.l.3.in fi.de admi.tu.145
Tutores sine inquisitione dat pater,non mater l.4.in prin.de test.tutel.109
Tutores esse,qui non habeant excusationis necessitatem.l.scire §.qui non iuste de excusa. tut.241.in tex.
Tutores esse quosdam,qui cõstituta tempora obseruare non teneantur.238.84.in casu leg. [illegible] de excu.tu.
Tutores vel curatores non leuiter admitti debere de excusationes a tutela.l. scire oportet. §. j. de excu.tu.230.in sum.
Tutores idoneos affirmans, fideiussoris instar habet.l.4.§.fideiussores,de fideiuss.& tu.293
Tutores sumendi sunt in ciuitate cuius est pupilus.138.l.diuus de tu.& cura.
Tutorum factum irritum esse, si aliter atque à prætore iussi sunt,fecerint.l.si pupillorum. §. si prætor,de reb.eo.308
Tutorum periculum commune. l. tres tutores ad prin.de admi.tu.193.in tex.
Tutoribus.& curatoribus a tutela, vel cura appellare non licere.l.scire oportet.in princ. de excusa.tuto.238.in sum.
Tempus hæreditatis aditæ respicitur in tutoribus.111.29.gl.l.si nemo.de testa.tu.
Tuto loco vt res sit bona fide contracta,dubiis in rebus agendum esse nisi aperte ꝗ leges scriptum sit.l.vbi est.de reb.dub.1238.in tex.
Tympana.1165.in mar.§.item cum.l. pediculis.de auro & argento legato.

V

Vacare,160.in tex.§.si tutor.l.cũ plures de admi.tu.
Vacua pars.l.ex facto.de hæred. insti.412.in tex.
Valet tantum res,quantum communiter vendi potest.1797.60.gl.fungũtur.l.pretia, ad l.Falc.
Validus qñq; tacitum expresso esse.720. 81.gl. non poterit.l.si fideiussor de leg.j.
Validum per inualidum quandoque vitiari, & inualidum validari.428.gl.hæredem. in marg. l.qui soluendo.de hære.insti.
Variatio non permittitur, quãdo electio trahit secum executionem.l.apud Aufidium,de opti.legat.1057.in sum.
Variatio quando admittatur. 1688. in margin. l.nonnunquam.de col.bono.
Variationem reprobari.683.42.gl.debere. §.si ita.l.si ex de leg.j.
Variationem non permittendam,qñ electio se cum executionem trahit.l. apud Aufidium. de opti legat.1057.in sum.
Varietas qñq; nõ reprbat.gl.j.l.de reb. rer.amo. 70.75
Varietatem facti,non dubitationem iuris inducere aduerbium forte.486.in margi.glo.forte. l in substitutione.
Vasa an sit legata,legato vino. 1112. in margi.l. nam quod de pen.lega.
Vascularius.1171 12.glo.vascularius. l.si vxori de auro & argen.lega.
Vectigal,quid.168.4.glo.vectigalis. §.Modestinus.l.si sine.
Vela hipæthrorum.l. quæsitum. §. de velis. de fund.instr.1074.20
Velle.) Institui potest hæres.si velit.l.iam dubitari.de hęre.insti.453
Venalia,& quæ ad tempus ibi sunt, non venire ĩ legato.1621.84.gl.mercis.§.vxori.l.generali. de vtu.& vsufruct.leg.
Venalitia.l.quinta.de iure delib.528.77
Venaliteria vita.l.seruos.§ fi.de leg.3.960.ĩ tex.
Vendere damnatus intelligitur iusto pretio.l.si fideiussor.§.fi.de leg.j.720
Vendere quo tẽpore quis frumentũ cogat pretio etiã paruo non iusto,in uerbo Frumentũ.
Vendere pretio immodico,& nõ vendere,æqpollere.602.3.gl.ĩmodico.l.nõ dubiũ.de le.3.
Vendere res suas inuitus cogitur nemo.l.non enim.rer.amo.69
Vendi debent, quæ mora deteriora fiunt l. impuberib.§.præterea.de suspect.tu.221
Vendi debere ea,quæ deteriora fiunt.l.v.de iure delib.528
Vendi posse collitigatori ius litis, in verbo, Ius.
Venditionem non rescindere facit,rei familiaris necessitas.730.4.gl.venderet.
Venditas res pupilli tutor iuste retinet, ꝓtio nõ soluto.l.tutor rerum.de admini.tu.195.ĩ sum.
Ventri non dari tutorẽ a iudice,sed a testatore. 217.72.gl.bonisve.§.si qs.l.tutor.de sus.tu.
In ventre existentem partũ aliter,dici, quam fructus pendentes,qui rei pars dicunt,eamq; reddunt pretiosiorem.1346.in sum.l.ĩ leg.2.ad le. Falcid.
Verã vtranq, partẽ copulatiua requirit tũ alteram.l.si hæredi.de condi.insti.512
Verbum positum, vel omissum nõ nocere. 1733.70.gl.hæreditatem.§.qui filio.l.si ita.de bono.pos.secundum tab.
Verbum præsentis temporis,restringi ad tempus testamenti.l.vxorem.§.testamento. de le. 3.932.in sum.
Verbũ quod repetitur in præterito,& futuro,in vltima voluntate refertur ad futurum. l. solemus.& l.si ita legatum de cond.& de.1302
Verba minus intuẽda esse,quam res.394.81.gl, hæres esto.§.si ex fundo.l.j.de hære.insti.
Verba enũciatiua. sufficere ad fideicõmissum. 821.in mar.l.cum proponebatur.de leg.2.
Verba enunciatiua quando dispositionẽ inducant.412.in margin.& 421.in sum.l. qui volebat.de hære.insti.
Verba minus,quam sensum amplecti.l.4.§.cõditio.de adimen.leg.1204
Verba iactantiæ causa prolata,nõ inducere dispositionem.l.vlt.de test.334
Verba debere intelligi vt aliquid operentur. l.si quando de leg.j.768.in sum. & l.generali.§. de vsufru.leg.1020
Verba non,sed mentem spectandam. l. pen. de confirm.tu.125.78
Verba præcepiua quandoque consilium sonare.854.61.gl.Consilij.§.mandato.l.cum pater de leg.2
Verba legis licet deficiant, ex lege tamen dicat, quod ex mente eius colligi potest.l. 3.in princ. de legi.tu. 128.& no.l.pe.de confir.tu.125
Verba,peti nolo,quid importent.l.quod mihi, de libera.& leg.1188.in summa.
Verba restrictiua,quid importent.l.Aurelius.§. testamento.de lib.lega.1194.in sum.
Verborum ob proprietatem non solũ necessũ aliquando fieri, sed etiam a iure cõmuni pietatis intuitu.932.1.gl.pietatis.§.codicillis.l. vxorem.de leg.8.
Verborum cum nulla est ambiguitas, admitti non debere voluntatis quæstionem. l. ille aut ille de lega 3.905. in tex.
Verborum cum resultat inigtas legislatoris mẽtem esse seruandam.l.scire. §. aliud etiam. de excu.tu.239.in sum.
Verborum transpositio,non vitiat legatum Je. quidam.de peculio leg.1100
Verborum substitutionis compẽdiosę, triplex species.460.86
Ex verbis mentem sanam probari.524.83.glo. amoueri.l.quidam.de condi.insti.
Incidit quandoque quis in verba legis,sed sentẽtia excusatur.l.fi.in pria.qui per tu.142
Verbis præleuare legis mentẽ.in verbo,Verba.
Veritatis primordio quod adiuuatur.falsum nõ videri.l.cum filius.§.hæres de leg.ii.841
Veritati præiudiciũ nõ.fit.l.v.§.meminisse.de liber.agnos.84
Plus quandoque opinionem habere,quam veritatem.l.is qui.de acquirend.hæreditate . 564. in tex.
Veritatem fictioni præualere.349.64. gl. imagine.l.filio.de libe.& postnu.hæredib.institu . & 363.52.gl.excludatur.§ si eius.l.Gallus.de libe. & posth.
Verna quis dicatur.704.78.gl exceptum.le.Titiæ . de leg.i.& 978.76. glo.si alij vernæ . l. sertis. de leg.3
Versicoloria.l.si cui lana. §. de versicolorib. de leg.3.959
Vespillo,quis dicatur.1455.in mar.gl. vlti.l.sed sciendum.ad senatus.Treb.
Vestis,& vestimentum idem.l. inter vestem. de auro & arg.leg.1166
Vestimentum quid.l.vestimentũ.de auro & argento legato.1156
Vestimentorum genera.l. vestis. de auro & arg. lega.1157
Viam malitiis aperiri non debere.306.24.gloss. ratio.§.si pupillus.l.magis de reb.eo.& 622.13 gl.nam inspectio.l.tabularum. quem ad testa. aper.
Via vna quod prohibetur,alia non permitti. 1784.in mar.
Vias debere rectas ire reipub. causa absentem.l. non solum.§.2.de excu.tu.236.in sum.
Vicior & officialis.l. is cui. §. missus.vt in poss. leg.no.1620.in tex.
Viatori an credendum sit.307.76.gl. viatorem. l.Magis.
Vicarius dãni &c.178.in tex.§.tutor. l. tutores.
Vicem plurium vnus quandoque sustinet.410. 82.gl.sustinere.l.nam tertium,de hær.inst.
Viduitatem mulieribus quæ indicit conditio, spernendã eam esse.1276. 81. gl.posse.l.quoties.de condi.& demon.
Villa,quid.glo.uillam.5.fi.l.diuortio.solut.mat. 16.79
Vinculum iuramenti,obligare.1735.in marg.l. iutiurandi.de operis libertorum.

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Infortiati.

In vinculis causam dicere.l.antepē. §.ad Sil.663
Vinculis astringi non debere dignitatem qui habeant tutores.qui de suspect.tu.218.in tex.
Vindicari potest quod suum est.l.Quintus Mucius.§.argento omni de auro & arg. leg. 1160.
Vindicatio 1095.79.gl.vindicatio.§.& si l.si peculium.de peculio leg.
Vindicatio rei directa datur ad bonorum poss. apētis 1666.in mar.gl.vl.l.si pteritus.de ꝑ tabu.
Vindicta pro iniuria illata an, & quando permittatur.650.in marg.glo nec solicitudo.l.ditis de senatusconsilla.
Vinum acinaticium. 1062.,in marg.l. si quis vinum.de tritico leg
Vinum est omnis liquor ex vinea procedēs. l. si quis vinum,de trit.leg. 1062.in sum.
Vinum vetus. l. vetus. de tri. vino & oleo lega. 1064.in tex.
Vinum cydonem. 1062. in marg.l. si quis vinū de tritico leg.
Vino legato,an sint legata & vasa.in verb. Vasa.
Vino legato,quæ debeantur vasa.l.3. §.j.de tri, vino & oleo lega.1060 in sum.
Violæ.1158.86.& in tex.§.ornamenta.l.argumento.de auro & arg.leg.
Viri potentes quando dicantur puellæ. 944.2. gl.viri potens.l.si filiæfamiliaş,de leg.3.
Virum quæ pati nequeat , nuptam non videri. 1270.86.gl.nubilis.l.hęc conditio.de condi.& demon.
Virum socium esse vxoris.1135.22. gl.cū vxore.§. qui societatē.l.alimenta de alimen.leg.
Viro,an comperat iudicium dotis pto impēsis in re dotali factis.64.37. gl.alioqui. l. omnino.
Viro operari vxorem debere.in verbo. Vxorē.
Viro sagatiorem citius esse fœminā.320.54.gl. completum.l.quæ ætate.de test,& quitest.facere. poss.
Virę societatem vxorem quodammodo dominam facere.l.j.ter.amota 66
Viram hominum non excedere cētum annos. 1009.in tex.l.si vsusfructus.de vsu.& vsufr.
Viriare actum.personæ incertudinem.lege duo sint de test.tutel.120.in sum.
Viriare non posse superflua sed necessaria prętermissa diminuere contractum.1119. in marg i.legata.de impēse.lega.
Viriari non posse beneficium,ex casu superuenienti 1345.in mar.gl.vlt.l.verbis.ad leg.Falci.
Viriari non posse legatum, demonstratione falsa.l his verbis.§.parg.de leg.3.981.in sum.
Viriari quandoque validum per inualidum, & inualidum validari.1428.in mar.glo.hæredem. l.qui soluendo.de hære.instit.
Viriari testamentum p conditionem turpem filius qui.de cond.inst.
Viriantem repentam conditionem eam nō repetitā videri.l seruo alieno.§.pe.de leg.j.771.
Viriato expresso,non viriari tacitum,l.si fideiussor.de leg.j 729.in sum.
Virium temporale minus spectandum, quam generādi naturam.l.si quis posthumos. de lib, & posthu.340.in tex.
Virio suum incommodum quemque accipere debere.l.nec id.si quis omis.cau 638.in tex.
Viuentis hæreditatem nullam dici.1616. 7. glo. vino.§.si ab impuberis.vt in poss.leg.
Viuentis hæreditatem solere captantem impēdium esse.l.2.§.interdū de vulg. 465.in text.
Vixisse filium patrę diutius, præsumendum l.cū pubere de reb.dub 1258
Vna hæreditatem esse nullam. 576. 39.glo.Lab. l.nemitem de acquiren.hære
Victer, qui se voluit prouocatus ei ignoscentium esse.l. qui cum natu.§.si libertus de bon. libert 1776.in tex.
Vltimus est quem nemo sequitur.l.ex duob. de vulg.485.in sum.
Vltima voluntas patris non semper seruanda est. 28.1794.gl.vltra.l.officio.vbi pup.educ.debeat.
Vltima voluntas non semper sequenda.l. quidam.§.j.de administra.tut.149.79
Vltimam voluntatem arbitrio alieno pendere non oportere.in verbo, Arbitrio.
Vltima voluntatem defuncti pro lege seruādā 1735.in mar.§.Plane.l.qui ex de secund.tabul.
Vltima in voluntate verbū in præterito, & futuro repertum,ad futurum referri.l solemus & l.si ita leg. tum. de condi.& demon. 1270.in sum.& 132. in summario.
Vlpianus dicitur nobilis ab Herennio. & nobilissimus a Modestino.l. 2. in fin. & l.4. in fin.de excu.tut.226.in tex.& 227
Vnciæ vsuræ.in verbo.vsuræ Vnciæ.
Vnguenti appellatione,quid contineatur.l.in argento.§.j.de auro.& arg.leg.1156.in sum.
Vnguentorum genera.1156.in tex.§.vnguentis l.in ar.de auro.& arg.leg.
Vniuersale singulare qū refertur ad precedētia l.hæres meus.§.vxori.de leg.iij. 979. in sum.
Vniuersali æquipollere indefinitam.l. si plures de leg.iij.977.in sum.
Vniuersitatem consentire nō posse.573.51.gl. adhibit.l.si quis.de acquir.vel omit.hęre.
Vniuersitatem nec facile contentire, nec cōgregari.1624.82.glo.affecuturos.l.municipio. vt in poss.leg.
Vniuersitatis seruum non esse singulorum. 573 58.gl adhibit.§.si seruus.l.si quis.de acquir.
Vnus an plurium vice sustinere possit.410.82. gl.sustinere.l.nam tertium.de hær. instit. & 1462.27.gl.triplici.§.tempestuum.l. sed cum ad sena.Trebel.
Vna quod prohibetur, alia nō permitti.1787.in mar.l.quæritur.de bo.libert.
Vnam esse stipulationem his verbis conceptā, in singulos annos, nec morte stipulatoris finiri.987.55.gl.nō transire l.si in singulos.de aum. lega.
Vnus testis dicto,quando statur.l. Theopompus de dote præleg.1948.in sum.
Vno super negotio,duos quempiam iudices. habere posse.1727.in mar.§.si quis.l.j.de bo. poss.secun.tabu.
Vobis vel alteri vestrum,verba hæc quid importent.l.si fundum §.his verbis.de leg.j.742. in sum.
Vocabula rerum immutabilia, hominum mutabilia.verbī Rerum.l 4.§.i.de leg.680.37.
Vocandos amicos absentis esse, cum de eius ꝑiudicio agitur.273.75.gl.amicis.l.si absens.vbi pupil.educ.deb.
Volo verbum quomodo dicatur.434.in marg. gl.vlt.l.iam dubitari de hęredib.instit.& l.Pamphilo.§.i.de leg 3.928.in sum.
Volo) nemo pro parte velle,& pro parte nolle potest.l.neminem.de leg 2.786. & in marg.
Volo.verbum nec directum,nec obliquum dicitur,sed secundum naturam verbi cui adficitur.454.in mar.
Volo) verbum , cum voluerit , tractum habet quandiu volet,&c.l.fideicommissa.§.sic fidei commissum.de le. 3.894.in tex.
Volet.uolam,voluero.quid. 749. in mar.§.Stichum.l.huiusmodi.de leg.j.
Volūtas defuncti est ambulatoria vsque ad mortem.1205.in marg.l.quod si de adimen.leg.
Voluntas defuncti totum facit,l. ex facto. §.rerum.de hęre.instit.421
Voluntas vir.non semper tenenda.l.quidam.§. j.de admi.& peri.tu.149.79
Volūtas vltima an semp primæ deroget.1194 67.gl.minutum.§.testamēro.l. Aurelius.de liega.
Voluntas testatoris,quot modis interpretetur 708.in marg.gl.frustra.
Voluntas testatoris,probata, præualet futurę.l, qui quarta,de legat.j.638.in sum.
Voluntas testatoris,ex vsu eius magis quam instrumentis perpenditur.l.p rædiis.§.j. de leg. 3.970.in sum.
Voluntas tacita.1012.in mar.gl.secundum.§.q duo,l.damnas de vsu.& vsufr.lega.
Voluntas alicuius requiritur, cum de eius commodo agit.l.seruus dotalis.in sum.55.fol. ma.
Volūtas quæstio admitti debet cum nulla est in verbis ambiguitas.l.ille aut ille.de le.3.905.i te,
Voluntatis præsumptionem ex scientia testatoris sumi.1239.65.gl.nota.l.q hēbat de reb. du.
Legatum ad alterius voluntatem relatum , non valere.l.captatoriæ.de leg.j.729.3
Voluntati defuncti interpretatio. quot & quibus modis interpretetur.1165.66. gl. debebū tur.§.Labeo.l.pediculis de aur.& arg.leg.
Voluntati defuncti non in parte,sed in toto parēdum esse 133. 20.gl.ꝑpellēdū.f m l. a filio.de alimen le.
Voluntati testatoris non semper parendū.524 72.gl.laudandus.de condi.insti.
Voluntatem coactam,voluntatem esse in hęreditate accipienda.1457.in marg.glo. adiit.l.apud ad Trebel.
Voluntatem,ex sola scientia nō præsumi.904 82.in fi.gl.accipiat.l.si quis de leg.3
Voluntatem defuncti circumueniendam.l.iiij.in prin.si quis omis.cau.628
Voluntatem defuncti implendā,si potest.l.quæ sub cōditiōe.§.quoties.de ꝑdi.inst.516.in tex.
Voluntatem defuncti præsumptam, multū agere.l.quidā testō.& l.si duobus vulg. subst. 484.
Voluntatem defuncti omnem ratam esse, hęreditate semel adita.l.si patronus.§. qui fideicōmiss.Trebel.1519.uers.cum enim.
Voluntatem patris vltimam,non semper seruādam.261.80.glo.vltra vires.l. officio.vbi pupedu.deb.
Voluntatem nouissimam seruandam.l.translatio de alil.leg.1206.in tex
Voluntatem nudam in aditione sufficere gl.vl. l.si solus.de acqui.vel omit.hęre.610.56
Voluntatem testatoris sic intelligendā, vt non pareat,768.26.gl.frustra.l.si quando de leg.j.
Voluntatem testatoris interpretari, secundum equitatem 1493.glos.agi poterit.§.hęres.l.ita tamen.ad sena.Trebel.
Voluntatem testatoris ex coniecturis,ex vsu,& consuetudine colligi.1669.in mar.& 1119.87 glo. voluntate.§. suppellectile.l. legata. de supellect.lega.
Voluntatē testatoris tollere omnē fraudis suspitionē.1096.i mar.§.sicut.l. si peculiū. de peculio.
Voluntatem testatoris quandoque in iuris potestatem reuolui.409 10.glo.reuoluitur. §.denique.l.interdum de hær.instit.
Voluntatem testatoris non semper seruari.428. 78.glo.vlt.l.paterfa.de hęred.instit.
Voluntatem ultimam alieno arbitrio pendere nō debere.l illa institutio in prin.418 de hęr.instit.
Voluntatem vltimam: sæpissime ex testatoris consuetudine exprimi, 1096.70.§.si.ut autē i. si peculium.de pecu.leg.
Voluntate defuncti præsumpta,orationē impfectā pfici.l.si in testō.de leg.j.in sum.763,
Voluntate libera societatem procedere debere. 1762.67.gl.i.Labeo.de oper.libe.
Voluntatē nuda, non constitui testamentum l pen.§.nec. 1735.de bo.poss.secund.tab.
Voluntate patrisfamilias patrimonium constitui.422.8.gl.facit.§.rerum.l.ex facto. de hęre. instit.
Voluntates defunctorū ineptas.non seruandas l.seruo alieno.§.fi.de leg j.771.in sum.
Votum parentum esse,ut filii eis succedat.l. Iulianus.si quis omis.cau.642.71.
Vox prętoris viua,est lex,1658.3.gl.j.quod.l.vl go.de cot.tabul.
Vocem publicani , priuatæ prejudicari 455.79 gl.igitur l.testamento, de hęre.instit.
Vocem.unius suspicionem inducere poss.620. 77 glo vlt.l j. quemadmodo.testa.aper.
Voce vbi non opus sit ,nutum posse iterare.uenire 617. 49. glo. literarum. §. nutus. l.pater.de acquirenda hęreditate.

Vrbani

Tabula materiarum Infortiati.

Vrbani serui qui l.seruis vrbanis.de leg.iij. 973. in text.
Vrbs.) In vrbe esse censentur,q̄ custodię causa extra vrbē sunt.l.cuiquę Rome.de leg.3 966.
Vsfratū.168.i tex.§ Lucius.l.ti tine.de adm.tu.
Vsque dictio,quādo ponatur inclusiue.l.patronus.§.Sempronio.de leg.iij.916.in sum.
Vsque,semper in dilationibus includit.772. in marg glossi.vsque.§.si libertus.l.filiusfamilias. de leg.j.
Vsucapi non oportere,rem pupillarē ante pubertatē.385.2.gl.j.l.si is,qui.de eo,q pro tut.
Vsucapionem permitti,alienatione pmissa, & cōtrā.305.85.gl.nō valet.l. magis.de reb. eor.
Vsura multiplex.153.8.gl.quæ sint.l.tutor.j. §. quæ sint.de admi.& peri.tut.
Vsura grauior.i centesima.157.36.glo. grauioribus.l.j.§.sed & si.l.quoties.de admi.tut.
Vsura grauissima. 152.83. §. idē solent.l.tutor. de admini.tutor.
Vsura pupillaris,quę.l.tutor.§. quę autem sint. de adm.& peri.tuto 153.4.
Vsura pupillaris,qñ pitetur.153.18.gl.quę sint l.tutor.j.§.quę sint.de admi.& peri. tuto.
Vsuram & debitum nomine legato cōtineri.l. nomen.de leg.iij 914.in sum.
Vsuram non posse excedere legitimum modū l.iij.§.fi.de annuis legat 987.in sum.
Vsuram quæ non facit pecunia,eam sterilē dici.l.quid ergo.§.vsuras.de contra.& vtili.281. in tex.
Vsuris,morę tēpus inspici. in verbo. Moræ.
Vsuræ legitimię in verbo,legitimæ vsuræ.
Vsuræ quibus casibus concessæ. 152. in marg.
Vsuræ maiores.177.§.periculo nominū.l.tutores.de admi.tuto.
Vsurę quincūces.157.in text.§.ex cęteris.l.tutor.de admi.tuto.
Vsurę trientes.ibidem.
Vsurę vncię.183.in tex.§.præfectus.l. Titium. de admi.tuto.
Vsurarum cursum oblatio impedit.166.40.gl. notat.§.tutor.l.tutor.de admini.& peri. tuto.
Hodie tutor non tenetur dare pecunias pupilli ad vsuras,in verbo,Tutor hodie.
Vsum in nostrum aliquid conuertere.l quid ergo.§.plane.de cont.& vtil.281. in text.
Vsu,& consuetudine,& coniecturis, colligi voluntatem testatotis.in verbo,Coniecturis.
Vsu ex cōmuni,nō ex singulorū opinione,nomina exaudiri debere.in verbo,Nomina.
Vsu legato,necessaria ad vsum censeri legata.l. patronus.§.codicillis.de leg.iij.917.in sum.
Vsu testatoris magis voluntatem eius perpēdi, quam instrumentis.l. prædiis.§.j.de legat. iij. 970. in summa.
Vsusfructus,& operarum legatū, differre.i verbo,Operarum.
Vsusfructusvicem domini obtinet.744. 84.gl. aberit.§.fundus.l.non quocunque. de legat. j.
Vsusfructus aliam esse rationem,quam alimētorum.1406.23. gl. Vlpianus.l. hæreditatum computationis.ad legem Falcid.
Vsufructum alienari non posse. 1007.29. glos. ex bonis.l.j.de vsu & vsufru.
Vsufructuarius tenetur ad collectas, & prestationes.l.quæro.de vsufru,legat. 3. in sum.
Vsufructuariū omnē rei fructū capere.1028.85. gl.differentiam l.fundi de vsu & vsufru.
Vtero qui gestatur,natum non haberi.l.ij.§.remittit.de excu.tut.225.in marg.
Vterque dictio,quid.742.in margi.
Vtile per inutile non vitiari.l.qui testamēto, de leg.ij.806.& gl.comprehensum.l.in pupil. de vulg. subst.477.& 766.70.gl.infirmari.§. si fertuus.l.si seruus.de leg.j.& 862.11.gl.perēptam l.quę fideicommissum.leg.ij.
Vtiles impensę.in verbo,Impensæ.
Vtilibus non contribui inutilia 1369. 62 gl per alia.§ si debitori.l Nefennius.ad leg.Falcid.
Vtilitas.). Non vtilitate singulorum,neque affectus,sed communiter rerum pretia fungi.l.ꝑtia ad legem.Fal.1397.
Vtilitatem propriā,an possit præferre tutor vtilitati pupilli.in verbo,Tutor,an.
Vulnus dici posse mortale,licet mors nō sequatur.650.in margi.gl.superuixerit.§.dominus. l.j de senatusconsilla.
Vxor,an virum peregrinantem sequi cogatur 994.linea.77.glo.ex longinquis.
Vxor,an pro marito testificari possit, & econtra.646.87.gl.vna domus.ad Sillan.
Vxor est una caro cum viro.gl.j.l.quia, sol. matrim.21.40.
Vxor an committit furtum marito.vt filia patri.l.j.rerum amo.vide.l.nihil.in fi.eo. titu. 66. in textu.
Vxor reuerentiam marito debet.l.alia.sol. matrim.20.
Vxoris socium esse virum.1135.22.gl. cum vxore.§.qui societatem.l. alimenta. de alimen. & cibaleg.
Vxoris procuratorē maritum esse posse. 224. 16.gl.vlt.l.Hermnius.de excusa.tutor.
Quid tam humanum est quām fortuitis casibus uxoris maritum , & uxorem viri participem esse.l.si cum dotem.§.7.maritus.27.
Vxorem adulterio pollutam,ducere nō licere. l.Claudius.de iis quib.vt indig.1256.in sum.
Vxorem habere nō posse quēpiā , damnatam adulterij,cōcubinā posse.in verbo,Luxuriam
Actio turpis in vxore negatur.l.ij,rer.amo. 66. in tex.
Vxorem defuncti non corrigit hęres.l.rei iudicatę § hęredi.fol.mat.21.in text.
Vxorem quodāmodo dominam facit vitæ societas.l.j.rerum amo.66.
Vxorem viro operari debere.1766.25.gl.vlti.l. sicut.de ope.libertorum.
Vxorem in officio mariti esse debere.l.sicut patronus.de oper.liber.1766.
Vxorem prēgnantem post longam absentiam reperiens maritus, an partū agnoscere teneatur.l j.§.si quis.de libe.agnos.80.in tex.
Vxore prēgnante,si fideicommissarius decesserit,verificari ad tempus liberorum relictum. l.sed & si.ad Trebel.1477.in tex.
Vxores duorum fratrū dici.l.iiij.§.priuignus.de gra.affi.1817.in tex.
vxores multas gaudet,morte maritorū.1326 64.gl.quia morte.§.socrus.l.Pater.
πυλωρὰ naues.949.in tex.§.lignorum.l. lignide leg.iij.
Zythum.1062.in marg.l.si quis de triti.vinle.Dioscorides.lib.ij.ca.lxxix. scribit zythum ex hordeo fieri,potūq; vrinā pellēr,&renes & nervos lenire,cerebri membranis noxium esse inflammationes excitare,humore sque in corpore prauos.Fo mandens ebur in omne opus tractabile reddi.Eius potus vsus frequēs in Aegypto efficit sicut in Iudæa sicerę,quā שכר vocat,quo nomine & ipsam ebrietatem vocat, & promiscuē ad omne potionis genus, qd inebriandi vim habeat,vtuntur.In Cantabria atque Tarraconē si Hispania,quę vsque in montes Pyreneos excurrit,cereæ,quam ipsi cydram, Galli citrā corruptē vtrique vocāt.Non enim à cedria recte nominauerint,qui liquor exudans,& multus in vsum longe diuersum colligitur: neque à sicera,qui potus alius est:nisi forte à malis, quę citria nominantur,quod magis crediderim. Atque is potus,de quo loquimur succus ē malo pyrone expressis,cuius usus & in Galliarum quibusdam tractibus est maximeque ī Normannia,& in omni credo terra alia,vbi vites nō sūt tempore prefertim autumnali , & in pomorū vbertate. Quanquam in Hispania,Normanniaque permanentior ex arte reddatur, potusq; annus fit in cęteris terris fere temporarius tantū, & qui citius vitium sentiat.Fitque etiam ex sorbis,sarmētis,prunelisque agrestibus,ac pomastri fructu.Itemque ex cotoneis,nō sine mellis additamento , ad acoris vitium euitandum . In Germania,plagisque Septentrionalibus,& Occidentis æstiui,& quæ in aquilonem tendūt, ortumque Solstitialem,vt Hybernia,Scotia, Anglia,Selandia,Nouergia,Liuonia.Phryūa,Hollandia,Barbantia, Flandria, Picardia,Normannia,Britannia,Prussia,Polonia, Bohemia, Daunia,Saxonia,Turingia &c. ceruisiæ quā & ipsā ex hordei macerati,reficcatique farre coquūt, addito lupulo,ac frugis triticeæ,vt zeę,siue ipseltæ farragine.Itemque & siliginis alicubi,& milienę.& leguminū.& panici,quod boehvveis, vocant ad similitudinem fagi arboris fructus,Ceruisiæ autem seu potius cereuisię vocabulū non ineptē indidisse ei videri possūt,quod Ceteris, id est frumēti vis ipsi insit.Id quod & eorū vernaculum ostendit , pyer. & Galliorum , ꝛab ere, trāsitu vnius literæ. Nā à Græca dictione πυρὸς triticum, frumentum,pyer nominat.,ex quo posset etiam κοιθαρόμυρον siue πυροκρίθινον vocari,quasi hordei,triticiq, decoctū,seu ius Sic& ipsam polentam,mals,vocant,à μαλακίζω mollio,macero.Et coctureę actionem,bruem,à βρύω (vt puto) scaturio,quo sibi ipsi frugis vis expiamatur. Hunc potum licet vtilem quidem , nec insalubrem adeo , nescit tamen fere ea Germaniæ pars,quæ superior dicitur , & quæ Rheno adiacet,vbi vinum Rhenense,vinorum omniū quæ quæcunque alia profert terra, nobilissimū prouenit,Nescit & Mosella fluuius,& Lucemburgensis terra,ob vinorum affluentiā Et præstantior habetur,durabiliorque,quę mēse Martio coquitur,aut cuius tunc polenta paratur: & quę fęcibus vini, aut aqęę mulsę fundūtur Omnium autem nobilior quam Bohemicam vocant,ex multis annis reseruatam quam Prussianam,quam Anglicam Nilam , quam Hummam Ertfordianam,quam Iopeam, Humbergicam,Bremensem,Reissensem.

FINIS TABVLAE materiarum Infortiati.

Regestum.

*abcdefghiklmnopqrstvxyz, ABCDE FGHIKLMNOPQRSTVXYZ, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO. Omnes quaterniones, demptis ternione,& OO, quinternione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca